PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 28 (382)
joi 6 iulie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Bilanţ şi perspectivă

Bilanţ însufleţitor, dînd întregului nostru popor un îndrituit sentiment de satisfacţie şi de mîndrie, Raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej prezentat la plenara Comitetului Central din 30 iunie — 1 iulie, constituie în acelaşi timp un program vast de dezvoltare a agriculturii, perspectivă amplă a felului cum se va înfăţişa viaţa noastră a tuturor într-un viitor care începe să fie atît de apropiat încît înseamnă prezentul nostru concret şi imediat.

Document fundamental consemnînd întărirea economiei naţionale şi permanenta creştere a nivelului de trai al poporului, raportul primului secretar al partidului mobilizează pe fiecare om al muncii, stîrneşte noi elanuri în bătălia pentru realizarea planului de şase ani. Cifrele raportului sînt prin ele însile îndemnuri şi o continuă invitaţie la stimularea rezervelor de talent şi de hărnicie. In anul 1960, a arătat tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, planul a fost îndeplinit şi depăşit, iar primele cinci luni ale anului în curs prezintă un bilanţ excedentar. In termeni tehnici realitatea se consemnează la procente: producţia industrială a crescut faţă de perioada corespunzătoare a anului trecut cu şaptesprezece la sută. Cifra are însă şi un echivalent: al atîtor energii morale pe care un asemenea spor îl implică, al atîtor elanuri creatoare, al unor multiple iniţiative stîrnite, întrecere plurală cum numai o socialistă întrecere poate isca. Aceleaşi biruinţe se înscriu pe frontul construcţiei la sate. Nu este deloc simplu să enumeri fie şi în rezumat rezultatele obţinute, dar nu putem să nu consemnăm cîteva concluzii subliniate de raport ca tot atîtea victorii: sectorul socialist s-a consolidat, nivelul tehnic al agriculturii creşte necontenit, nivelul material şi cultural al ţărănimii noastre cunoaşte o curbă constant ascendentă, înscrisă în statistici şi în obrajii oamenilor. Un călător străin, înarmat cu un aparat fotografic ne-a reprezentat înaintea ultimului război mondial într-un cotidian francez prin cîteva fotografii: o baltă paludică, pîntecele umflat de apă al unor copii famelici şi un chip de pelagros menit să stîrnească nobile compătimiri. Un obiectiv fotografic, realmente obiectiv, va surprinde astăzi o altă realitate izvorîtă dintr-o structură revoluţionară, exprimată din nou în procente: la începutul lunii iunie a anului acesta 85,3 la sută din suprafaţa arabilă a ţării aparţine agriculturii socialiste. Procentul certifică un sentiment: al încrederii depline a maselor ţărăneşti în politica partidului, adeziune devotată ce face posibilă realizarea, chiar mai devreme, a sarcinii trasată de Congres cu privire la încheierea procesului de colectivizare a agriculturii în ţara noastră, act de o deosebită însemnătate istorică.

„Incheierea colectivizării agriculturii, se arată în Raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, va schimba întreaga viaţă a satului, modul de organizare a agriculturii, va determina un puternic avînt al forţelor de producţie la sate, creşterea producţiei agricole, continua îmbunătăţire a nivelului de trai al oamenilor muncii, întărirea economiei socialiste, va ridica pe o treaptă superioară alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime. Acesta va fi un eveniment de însemnătate hotărîtoare pentru desăvîrşirea construcţiei socialismului în ţara noastră".

Perspectiva deschisă de raport se vădeşte pe drept cuvînt vastă şi

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 5)

O nouă manifestare a prieteniei romîno-sovietice

CONSFĂTUIRE DESPRE POEZIE

Poezie şi actualitate

— Referat prezentat de tovarăşul Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. —

Poezia noastră din ultimii 10—15 ani (propriu-zis de la Eliberare) se caracterizează prin poziţia comună a poeţilor faţă de realitate. Aceasta este noul indiscutabil cîştigat, devenit bun colectiv al frontului poeziei, de la generaţiile mai vechi, în frunte cu Tudor Arghezi, răzbătînd din regimul exploatării şi înrobirii omului, pînă la cei ce debutează în paginile revistei „Luceafărul", bunăoară.

Luarea de poziţie este rezultatul nemijlocit al îndrumării de partid. Indrumarea i-a ajutat pe poeţi să-şi orienteze creaţia spre realitate, spre actualizarea a tot ceea ce este important în trecut şi mai ales spre temele de actualitate. Aceasta presupune pregătire ideologică marxist-leninistă; presupune continua îmbogăţire a realismului socialist ca drum ce duce la creaţii artistice specifice timpului nostru; presupune, în afară de cunoaşterea propriilor căi ale poeziei poporului nostru şi poeţilor ei fruntaşi, împreună cu propriile noastre tradiţii revoluţionare în literatură, cunoaşterea succeselor pe care le-a determinat în toate domeniile vieţii, inclusiv în literatură, Marea Revoluţie din Octombrie 1917.

Dar hotărîtoare pentru înnoirea poeziei noastre a fost transformarea socialistă a mediului ambiant, sub îndrumarea partidului, zi de zi, în fiecare sector al vieţii, cu omul muncii în centru, el însuşi schimbîndu-se necontenit, conştient de puterea sa eliberată în ansamblul forţelor sociale şi de finalitatea eforturilor sale, menite să-i asigure şi prezentul şi viitorul. In această neîntreruptă dinamică revoluţionară, cu mişcări prevăzute, cu obiective determinate, planificate, cu rapida înnoire şi împrospătare a peisajului fizic al ţării şi psihic al omului, pe coordonate naţionale şi internaţionale de o grandoare istorică unică, dar şi de primejdii ce se cer prevenite prin lupta unită şi puterea fără seamăn a familiei popoarelor socialiste în frunte cu ţara lui Lenin, poetul se vede pus în situaţia unei strădanii continui şi sporite de a găsi întruchipare artistică, oglindire adecvată pentru o lume cum n-a mai fost vreodată şi pentru un om ce renaşte încrezător în sine şi în lumea ce se clădeşte. Aceasta o vede nu numai poetul de la noi, fie tînăr sau bătrîn, ci şi scriitorul din Apus, care nu e total îmbîcsit de uleiurile descompuse ale maşinăriei ideologiei burgheze scrîşnind din toate articulaţiile. Bătrînul François Mauriac, catolic practicant, urît însă de moarte de mercenarii reacţiunii, spunea, nu de mult, într-un articol dintr-o gazetă literară care nici ea nu se laudă a fi de stînga: „Acelora care asigură că stînga nu există, că conceptul de stînga nu corespunde cu nimic real, trebuie să li se aducă aminte că oamenii de stînga se recunosc după aceasta: ei se adună în jurul credinţei în om, şi că această credinţă stă la temeiul înţelepciunii politice".

Da, noi avem această credinţă pasională în om, bazată pe ştiinţă şi pe fapte, credinţa în omul eliberat de servituţile capitalismului, în omul creator al tuturor bunurilor vieţii, de care el trebuie să se bucure pe deplin. In aceasta constă omenia literaturii noastre, capacitatea ei de pătrundere în inima maselor, contrar dezumanizării caracteristice literaturii decadente burgheze, care tinde să scurteze raza de acţiune a operei literare, prin ruperea scriitorului de popor şi de ideile şi de realităţile mari ale timpului.

Poetul nostru, angajat în coordonatele timpului său, trăieşte într-o sferă mai largă decît dimensiunile reduse ale individului, decît orice îngustimi ale individualismului său, iar razele luminoase emanate din opera sa, străbătută de simţămintele majore ale omului contemporan şi de ideile şi idealurile mari ale umanităţii, sînt incomensurabil mai lungi decît umbra sa. Ele se proiectează spaţial în arena internaţională, iar temporal înspre viitor. Prin aceasta, actualitatea devine poezie, iar poetul devine actual. Nici nu ne putem închipui un poet mare în afara actualităţii, fie deasupra, fie dedesubt ori alăturea, ci numai în mijlocul ei. Homer, Horaţiu, Dante, Villon, Goethe, Puşkin, nu pot fi înţeleşi altfel decît ca expresie majoră, în termenii poeziei, a lumii în care au trăit şi pe care au imortalizat-o la modul artei.

Tocmai la o asemenea atitudine a scriitorului faţă de lumea înconjurătoare, într-un cuvînt faţă de actualitate, se referă raportul prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R. atunci cînd arată că pentru făurirea unor opere „la nivelul înaltelor exigenţe artistice şi ideologice ale partidului şi poporului se cere, îndeosebi, cunoaşterea aprofundată a realităţilor, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitori eroi ai operelor sale".

Dar poziţia poetului, luată în sine, nu constituie încă un fenomen poetic, cu atît mai mult cu cît pe aceeaşi poziţie se găsesc nu numai alţi poeţi ci, cum este cazul la noi, masele populare însufleţite de partid în construirea şi desăvîrşirea socialismului. Numai cînd poetul liric îşi proiectează pe pînza de mătase, cusută cu aur a operei sale, personalitatea, sintetizînd năzuinţe, visuri şi elanuri ce-l depăşesc (căci nu există o coincidenţă şi o acoperire desăvîrşită între personalitatea poetului ca atare şi persoana sa psiho-fizică); numai cînd poetul epic conturează în creaţia sa şi dă viaţă unor personaje vii şi tipice, izvorîte din experienţa sa multiplă cu oamenii, putem vorbi de poezie, cu conţinut real, în formă grăitoare, poziţia rămînînd înscrisă în operă ca marca fabricii pe produsele de înaltă calitate. In împărţirea poeziei în lirică şi epică este, însă, destul de arbitrar, destulă birocraţie didacticistă. Starea de agregaţie în artă ajunge mai rar la cea a apei, odată ocean stăpînit de gheţuri eterne, altădată uriaş diluviu în revărsare, iar altădată vălmăşaguri de nouri încărcaţi cu furtună. Straturile poeziei, cu imagini pline de sensuri, cu melodiozitatea izvoarelor cercetate de lună, sînt mai amestecate. Romanul în versuri „Evghenii Oneghin" e o suită de minunate sonete iambice pe urzeala unor episoade romantice: Maiakovski nu-i mai el însuşi cînd vorbeşte despre aventura sa cu soarele decît atunci cînd înfăţişează pe turnătorul Ivan Kosîrev bucurîndu-se de noua sa locuinţă; Eminescu e la fel de liric în „O, mamă, dulce mamă..." ca şi în zugrăvirea fetei din „Călin", după prima ei noapte petrecută în tovă-

(Continuare în pag. 2)

Probleme actuale ale liricii sovietice

— Referat prezentat de tovarăşul Alexandr Dementiev, conducătorul delegaţiei de scriitori sovietici —

In primul rînd vă rog să-mi permiteţi să transmit din partea delegaţiei de scriitori sovietici, din partea conducerii scriitorilor sovietici, din partea tuturor scriitorilor sovietici, cel mai călduros şi prietenesc salut poeţilor romîni, tuturor scriitorilor din Republica Populară Romînă şi tuturor celor prezenţi în această sală.

După cum se ştie, în ultimii ani, ţara noastră a obţinut noi şi noi realizări de mare însemnătate atît în domeniul economic, în cel social-politic cît şi în domeniul ştiinţei şi culturii. Datorită ajutorului mare pe care l-a acordat şi-l acordă scriitorilor Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, au fost înregistrate succese însemnate şi în domeniul literaturii.

Cred că nu greşesc dacă spun că literatura sovietică se găseşte acum într-o perioadă de avînt şi că ultimii cîţiva ani marchează începutul unei noi etape în istoria literaturii sovietice.

Etapa aceasta se caracterizează prin aceea că literatura noastră a început să pună şi să rezolve cu mai multă iniţiativă, într-un mod tot mai creator problemele vieţii, a început să oglindească mai adînc, mai multilateral realităţile contemporane din Uniunea Sovietică.

Anumite tendinţe care un timp s-au manifestat la periferia literaturii, cum ar fi de pildă, tendinţa spre prezentarea ilustrativă a noului, spre descriptivism sau spre declarativism, tendinţa de a zugrăvi uneori realitatea într-o formă înfrumuseţată, sau dimpotrivă de a o prezenta în culori negre, — toate acestea aparţin acum trecutului.

La început, la modul cel mai pregnant, etapa nouă în dezvoltarea literaturii s-a concretizat în ceea ce s-ar putea numi „reportaj literar" cu probleme (Ovecikin, Tendreakov, Kalinin). Apoi a început să se concretizeze atît în proza artistică propriu-zisă, cît şi în poezie.

Vorbind despre proză şi poezie am în vedere, în primul rînd, lucrări ca „Soarta unui om" şi volumul II din „Pămînt deştelenit" de Şolohov, „Pădurea rusească" de Leonov, poemul „Din depărtare în depărtare" de Tvardovski şi alte volume foarte bune apărute în ultimul timp.

In legătură cu aceste fapte trebuie subliniat că întărirea iniţiativei literare, cît şi amplificarea capacităţii ei de a ridica probleme, înfrîngerea tendinţelor spre ilustrare şi spre descriptivism, toate acestea au început să se simtă nu numai în ceea ce priveşte îmbogăţirea conţinutului dar şi în îmbogăţirea formelor artistice ale literaturii.

In primul rînd aparţin trecutului anumite şabloane care au existat în literatură, în realizarea „romanului colhoznic" sau a „romanului de producţie" sau a „poemului colhoznic", adică au dispărut operele literare care se scriu nu la cererea vieţii, nu la cererea arzătoare a sufletului scriitorului, ci pe baza unor şabloane, pe baza unor canoane care au avut la un moment dat o anumită circulaţie în literatură.

Tvardovski în ultimul său poem a criticat destul de aspru asemenea opere în serie.

Intr-un roman cuprinse-s toate:
Metode noi de zidărit,
Adjunctul cu inapoiate
Şi vechi deprinderi, negreşit.

Un preşedinte care creşte,
Stăpîn pe gîndurile lui;
Nici moşul hîtru nu lipseşte,
Pe drumul comunismului.

Pe urmă El şi Ea, se-arată,
Fruntaşii fabricei devin.
Motoru-i pus în funcţiune
Şi treburile merg din plin.

Ca o consecinţă a înnoirii conţinutului au început să apară, după cum spuneam, şi forme artistice cu totul noi. De pildă, din punct de vedere al clasificărilor încetăţenite în domeniul genurilor literare, nu prea e clar unde ar trebui să fie încadrate asemenea opere, ca de pildă „Din depărtare în depărtare" a lui Tvardovski sau „Stele de zi" de Olga Bergolţ.

Ce este „Din depărtare în depărtare"? Este un poem? Nu ştiu. Ce este „Stele de zi"? O povestire? Nu ştiu. De altfel scriitorii înşişi se feresc să facă o asemenea precizare. Tvardovski s-a ferit să denumească lucrarea sa poem. Nu ştiu cum să le clasific, dar sînt nişte lucrări literare foarte bune şi mai ales deosebit de originale.

De asemeni, unor lucrări cum sînt „Cartea gheţurilor" de Smuul sau „O picătură de rouă" şi „Cărăruile provinciale" de Solouhin — din punctul de vedere al împărţirilor tradiţionale nu li se pot găsi încadrări potrivite. Poate că are loc un anumit proces de contopire a liricului cu epicul în literatură, poate că are loc un proces de încadrare mai organică a elementului filozofic în creaţia literară. Ceea ce mi se pare esenţial este că scriitorii găsesc nişte rezolvări artistice foarte îndrăzneţe şi foarte bune, care bucură mai ales prin noutatea şi adîncimea lor. Cînd un scriitor talentat are ce spune, el găseşte totdeauna şi **cum** trebuie să spună. Fără îndoială nu fără greutate, nu fără căutări cîteodată chinuitoare, dar un scriitor talentat totdeauna găseşte modalitatea de expresie potrivită. Conţinutul operei întotdeauna se varsă pînă la urmă în forma sa.

Vorbind despre anumite procese esenţiale care au loc în literatura sovietică, vreau să atrag atenţia dvs. asupra a încă două împrejurări. In primul rînd, are loc o dezvoltare ascendentă, foarte puternică, furtunoasă, nu numai a literaturii ruse, dar şi a tuturor literaturilor surori de pe cuprinsul Uniunii Sovietice. Acest lucru îl dovedeşte şi numele scriitorilor care au fost nu de mult distinşi cu Premiul Lenin. In rîndurile lor se numără, în afară de scriitori ruşi, şi scriitori aparţinînd altor naţionalităţi, cum ar fi ucraineanul Maxim Rîlski şi estonianul Smuul, tadjikul Mirzo Tursun-Zade, tătarul Musa Djalil, precum şi mult regretatul prozator kazah Muhtar Auezov, plecat atît de năpraznic dintre noi.

Vreau să arăt pe ce se întemeiază cuvintele mele. De exemplu, Kazahstanul, înainte de revoluţie, a fost un ţinut aproape în întregime analfabet, un ţinut de nomazi. In vechiul Kazahstan nu exista nici un fel de proză artistică, existau numai începuturi de poezie, care aproape că nu se desprinseseră încă din tulpina folclorică. Astăzi literatura kazahstană numără scriitori recunoscuţi în întreaga Uniune Sovietică. Muhtar Auezov nu este singurul prozator kazah pe care îl cunoaşte aproape fiecare cititor sovietic. Opera unor scriitori ca Sabit Mukhanov, Mustasin Musrepov se bucură astăzi de o largă răspîndire printre cititorii Uniunii Sovietice.

O a doua împrejurare caracteristică etapei în care se găseşte în prezent literatura sovietică, este puternica creştere a literaturii „locale", care se creează în regiunile şi ţinuturile din cele mai îndepărtate colţuri ale Uniunii Sovietice.

In susţinerea celor spuse am să evoc o călătorie pe care am făcut-o nu de mult în Extremul Orient. Am fost în oraşul Habarovsk. Acolo locuieşte şi lucrează una din poetele cele mai talentate, după părerea mea, a generaţiei tinere — Rimma Kazakova. Intr-un alt oraş, la Blagoveşcensk locuieşte şi lucrează încă un poet tînăr pe care îl consider printre cei mai interesanţi — Zavainiuk; într-un al treilea oraş şi mai îndepărtat, Magadan, locuieşte Vladimir Sergheev, căruia i-a apărut recent o carte deosebit de valoroasă. Din faptele enumerate se poate presupune că viitorul literaturii va fi decis nu numai de poeţii capitalei, ci şi de acei poeţi care lucrează astăzi în oraşe îndepărtate ale Uniunii Sovietice.

In sprijinul afirmaţiei referitoare la creşterea literaturii sovietice pe plan local aduc şi următorul fapt:

Astăzi apar în multe oraşe mari reviste literare lunare de prestigiu, cum ar fi revistele „Ural" la Sverdlovsk, „Don" la Rostov, „Avînt" la Voronej, „Extremul Orient" la Habarovsk.

Tot ce am spus privitor la literatură în general, este valabil în mod special şi pentru poezie, lucru firesc pentru că în frontul viu al literaturii este foarte greu să izolezi numai poezia sau numai proza. Şi poezia sovietică se găseşte în avînt, lucrul acesta este pentru mine foarte clar,

(Continuare în pag. 3)

Intr-o pauză a consfătuirii, — de la stînga la dreapta: Alexandr Iaşin, Viktor Bokov, Alexandr Dementiev, acad. Tudor Arghezi, Baruţu T. Arghezi, acad. Zaharia Stancu, acad. Mihai Beniuc, Margarita Aligher şi Maxim Tank.

Tăierea oţelului la cald

Foto: At. GARTOJAN

Convorbiri prieteneşti

Schimburile culturale dintre Uniunea Sovietică şi Republica Populară Romînă au trecut de mult dincolo de stadiul unei cunoaşteri şi informări reciproce, spre o colaborare efectivă şi eficace, tovărăşească.

Un asemenea caracter l-au avut în cadrul convenţiei culturale dintre Uniunea scriitorilor sovietici şi Uniunea scriitorilor din R.P.R. lucrările care s-au desfăşurat timp de trei zile, la Bucureşti, la Casa Scriitorilor, pe tema „Poezia şi contemporaneitatea", — lucrări la care a participat o delegaţie de scriitori sovietici, laolaltă cu poeţii din ţara noastră.

S-au ridicat, s-au dezbătut şi s-au lămurit o seamă de probleme comune asupra poeziei în general şi asupra celei contemporane în special.

Nimeni nu a putut să prevadă multiplicitatea şi varietatea problemelor ridicate cu toate că tema însăşi pusese poeţilor, în decursul ultimilor ani, o serie de întrebări, la care nu era deajuns un răspuns personal dedus dintr-o singură experienţă.

Fiind de clarificat un drum pe care îl facem cu toţii împreună, purtînd acelaşi mesaj spre aceeaşi ţintă, s-au exprimat un număr impresionant de opinii, fiecare vorbitor aducînd în discuţie nu doar o experienţă ci o adevărată „ars poetica".

Prin aceasta, tovarăşii sovietici au avut prilejul să ne cunoască mai bine, nu numai în ceea ce am scris şi s-a tradus în limba rusă, dar şi în ceea ce gîndim şi năzuim.

Dar mai ales ne-am cunoscut personal; ne-am vorbit de la om la om, prieteneşte, deschis, asupra unor probleme care ţin de preocupările noastre cele mai dragi şi mai esenţiale. Am avut timpul să ne simţim astfel într-un climat comun, acel al poeziei, care înseamnă universul nostru.

Şi-au pronunţat preferinţele artistice poeţii mai vîrstnici legaţi de tradiţiile milenare ale versului clasic şi tineri poeţi care şi-au revendicat cu tărie o deplină noutate în stil, pentru ca elanurile lor, pe măsura timpului eroic de astăzi, să nu fie întru nimic stingherite. Fiecare a adus argumentele corespunzătoare.

Dar cu toate că măiestria a fost unanim salutată ca o condiţie structurală a poeziei, datele şi coordonatele ei au fost căutate mai mult în calităţile de fond decît în inovaţiile dubioase şi recidiviste de formă „pură". Cu un cuvînt, au dominat în discuţii, problemele majore ale poeziei şi, în primul rînd, esenţa temei propuse: „Poezie şi contemporaneitate, — poezie şi actualitate".

Acceptarea acestei concepţii despre poezie, despre materia ei primă, înseamnă consacrarea unei întregi şi mai vechi atitudini active, revoluţionare: curăţarea poeziei de cunoscuta şi stereotipa sentimentalitate facilă, de ideea demobilizatoare că melancolia ar fi substanţa firească a poeziei, promovarea unui nou romantism, romantismul revoluţionar, a unei viziuni luminoase a viitorului, pătrunsă de bucurie, de optimism. Viaţa, triumful ei şi nu ideea morţii dau putere şi avînt poeziei noastre, care e cînt, şi cîntul e act de bucurie.

Vorbitorii au fost de acord că viaţa actuală a omului socialist formează substanţa poeziei; că nu există sector de viaţă străin acesteia.

Legarea actualităţii de poezie i-a îmbogăţit acesteia conţinutul cu toate frumuseţile vieţii, cu toată comoara sufletească, etică, a omului nou, cu toate aspectele minunate ale faptelor sale care au întrecut toate înălţimile şi ingeniozităţile unei pure imaginaţii oricît de inventive.

Actualitatea dă poeziei o nouă sursă de emoţii, mai directe, mai puternice, mai legate de preocupările celor cărora poezia se adresează.

Discuţiile au pus în lumină, în prim plan, caracterul cetăţenesc al poeziei, — participarea ei la întreaga operă pe care o făureşte poporul călăuzit de partidul său pe drumul socialismului, al comunismului. Au marcat mersul poeziei pe pămînt, în mijlocul vieţii şi al oamenilor, ca participantă la tot ce se întîmplă, nu ca o solie celestă, în chip de fantomă incoloră şi ireală.

S-a subliniat, cu drept cuvînt, uriaşa diversitate de forme pe care o generează, necesitatea de a răspunde chemărilor actualităţii, de a da glas diversităţii aspectelor vieţii noi. Poezia realist-socialistă nu are deci cum intra în impasul unei formule, al unui canon emanat dintr-o artă poetică, limitată de orizontul individualist.

Pe solul concepţiei despre lume proprie clasei muncitoare personalitatea poetului, specificul său, eul său, cu structura, înclinaţiile, sensibilitatea şi puterea sa de expresie proprie, dau tonalitatea şi stilul.

Dar stilul este un reflex, o transfigurare originală a realităţii, a temelor actuale ce i-au lovit, i-au impresionat sensibilitatea, şi nu va însemna niciodată expresia hipertrofică a eului, sau a procesului maladiv de a se preocupa exclusiv de sine ca de unicul subiect interesant din univers. Poezia nu se poate mărgini la cultul tiranic al eului. Ea este imaginea lumii exterioare filtrată doar prin acel „eu", ce nu trebuie să se reverse acoperind totul ci să se supună comandamentelor societăţii în mod conştient, deschis şi partinic.

Poezia, — ocupîndu-se de actualitate, — va fi prin aceasta cetăţenească. Nimeni nu poate fi azi poet, nu se poate numi astfel, fără a vibra, fără a se pasiona de destinul omului, fără a lupta pentru transformarea vieţii şi a societăţii.

Dar sînt greu de semnalat în cîteva pagini fie şi tezele cele mai importante asupra cărora participanţii au căzut de acord. Publicarea dezbaterilor va constitui, de aceea, pentru cei interesaţi, un material de mare folos.

Am voit aci să semnalez doar unele din ele, care constituie osatura creaţiei noastre poetice, şi mai presus de toate, tezele care confirmă fecunditatea poeziei solidare cu prezentul socialist.

Discuţiile care au avut loc vor apropia şi mai mult nu numai pe poeţi, între ei, pentru a putea da laolaltă o imagine cît mai completă a realităţii, dar şi pe poeţi de cititori, făuritorii acestei mărețe realităţi.

Demostene BOTEZ

ÎN ACEST NUMAR:

- **Din lirica sovietică** – poezii de Margarita Aligher, Viktor Bokov, Alexandr Iaşin, Berdi Kerbabaev, Piotr Kuzangai, Alexandr Prokofiev, Maxim Rîlski, Vladimir Solouhin, Maxim Tank, Andrei Voznesenski (pag. 3 şi 8)
- **Noapte** – schiţă de Nicolae Velea (pag. 4)
- **Cît mai e timp** – poem de Dimos Rendis (pag. 5)
- **Permanenţele Contemporanului** de Savin Bratu (pag. 6)
- **Arta şi capitalismul** (II) de Ion Ianoşi (pag. 7)

CONSFĂTUIRE

Poezie şi actualitate

(Urmare din pag. 1)

răşia „zburătorului cu negre plete" pe care-l roagă, vorbind, singură, să vie s-o fure.

Imbinarea liricului cu epicul este un mod de înnoire continuă a poeziei contemporane. De altfel, realismul socialist, care este calea de apropiere a scriitorilor noştri de opera artistică, este prin excelenţă inovator, pentru că se întemeiază teoretic pe ideologia marxist-leninistă, caracterizată în dezvoltarea ei istorică creatoare prin spirit revoluţionar, prin respectarea adevărului ştiinţific şi slujirii cauzei oamenilor muncii pe plan naţional şi internaţional. Aceasta e filozofia şi etica ce stă la baza creaţiei noastre artistice. Diametral opus dinamismului artei noastre realist-socialiste este conformismul care înseamnă supunerea oarbă la norme stabilite, de tip ecleziastic, canonizate de uzanţele şi obligaţiile impuse de clasele dominante. Conformism în Anglia înseamnă pur şi simplu subordonarea la normele bisericii anglicane. Deci conformistul în sens mai general, este omul cu frica lui dumnezeu, omul regulelor consacrate, omul ce nu admite să fie pusă în discuţie rînduiala societăţii în care trăieşte. Poporul nostru nu numai că a pus în discuţie rînduiala societăţii burgheze şi moşiereşti romîneşti, ci a şi răsturnat-o. Sîntem acum din plin în faza desăvîrşirii socialismului în vederea trecerii spre comunism. Aşa că la noi nu conformismul este regula vieţii, ci lupta cu vechiul pentru descoperirea şi construirea noului în direcţii şi în orice sector social, economic şi cultural. A ni se atribui nouă că sîntem conformişti este de-a dreptul ridicol, cînd în permanenţă sîntem însufleţiţi de un efort de depăşire, în sensul legilor istorice, a vechiului, de cercetare dialectică a realităţii, de sesizare a noului în actualitate şi de reflectare a lui în artă prin mijloacele, prin modalităţile cele mai adecvate. Noi sîntem în căutarea de forme cît mai populare, cît mai expresive, capabile de o cît mai mare comunicativitate, pentru o abundenţă de conţinuturi ale vieţii noi, rezultate din descătuşarea unor forţe umane ce au stat secole sub apăsare şi în tenebre.

La noi conformist este cine trage îndărăt la un trecut mort sau destinat descompunerii, nu cine caută noul şi smulge trecutului tot ceea ce mai este viabil (căci facem şi aceasta), pentru a găsi cele mai variate modalităţi artistice pentru bogăţia vieţii. Faptele istorice, cu eroicii oameni noi în luptă pe viaţă şi pe moarte cu vechiul, se cer exprimate în creaţia noastră artistică la un mod personal, cu un stil propriu, după înclinaţii individuale, dar fără a nesocoti pe cei cărora ne adresăm şi care n-au nevoie de micile noastre deziluzii individuale şi individualiste, de mici sau mari tendinţe şi socoteli micburgheze, de spiritul de castă care se mai manifestă — trebuie s-o recunoaştem — la unii autori şi artişti. Căci arta luptînd să sustragă vremelniciei tot ceea ce este măreţ în viaţa omenească, punînd pe faptele oamenilor şi pe lupta lor pecetea nemuririi, combate timpul, îi fură timpului din substanţă, îl expropriază, împiedicîndu-l să inunde cu uitarea peste ceea ce merită să trăiască în conştiinţa oamenilor. Iar timpul este infinit, printre propileele lui în continuă construcţie se găsesc încă multe socluri şi postamente neocupate, pe treptele suitoare către viitor.

Conformismul trebuie căutat de exemplu în pesimismul aservit filozofiei burgheze a existenţialiştilor („tot ce am face este zădarnic", zic ei, spre deosebire de noi), în sterilele orbecăieli avangardiste, dezumanizante, ermetizante şi pînă la urmă integral subjugate lumii capitaliste. Căci societatea burgheză îngăduie artistului orice fel de ghiduşii şi giumbuşlucuri, cu condiţia să nu afirme şi să nu susţină adevărurile lumii comuniste. In orice caz, aceia care încearcă s-o facă nu sînt favoriţii ei.

Referindu-se la avangardismul unor opere literare franceze ce par a aduce un conţinut antiburghez, o revistă englezească arată că „forma normală de dezvoltare a elementului burghez pare a fi asimilarea elementului antiburghez, cîteodată foarte repede. Explicaţia stă, fără îndoială, în faptul că antiburghezismul francez este el însuşi un fenomen burghez; forţa culturală propulsoare în ţară nu este dintre o clasă şi alta, ci împărţirea înăuntrul ei a clasei dominante". (The Times Literary Supplement, 29.IV. 1961). Cronicarul englez are în bună măsură dreptate, dar trece sub tăcere următoarele fapte:

1. Burghezia, în toate ţările unde-i la putere, susţine şi admite numai acele antiburghezisme care sînt compatibile cu apetiturile ei de clasă dominantă şi combate tot ceea ce i-ar leza interesele, şi

2. în Franţa, ca şi în toate ţările capitaliste, dacă în problemele culturale în cea mai mare măsură decide clasa dominantă, există totuşi clasa muncitoare, în plină luptă, aspirînd ca odată cu eliberarea ei de sub jugul exploatării economice să ajungă să-şi satisfacă şi setea sa culturală multiseculară.

De reţinut este din citatul de mai sus că burghezia admite orice ism, atunci cînd îi convine, afară de comunism, care nu-i convine niciodată. Iată de ce nu place nici realismul socialist.

Cred, însă, că şamanii lumii burgheze jubilează cînd, bunăoară, un poet de faima lui T. S. Eliot se arată tulburat de faptul că în noua traducere a Bibliei în limba engleză se spune girl pentru virgin (fată pentru fecioară), căci, dragă doamne, astfel de tălmăciri pot da naştere la sfadă teologică privind concepţia imaculată, iar pe poet îl mai tulbură şi din punct de vedere al poeziei vechilor texte, care pierd prin noua traducere.

Ar vrea, desigur, adversarii noştri ca toţi poeţii din lume să discute eventual erezia lui Arie, să se certe pentru conjuncţia que din filio que, să li se încurce limbile ca la turnul Babel, să fie experimentalişti, abstracţionişti, ermetici, orice, numai să nu vorbească în versurile lor de lupta de clasă, de forţa comunismului, de necesitatea combaterii războiului şi de schimbările inevitabile ce le aduce istoria.

Oare e o pură întîmplare că în lumea capitalistă o mediocritate literară fugită din Romînia, un fascist notoriu însă, cum este Vintilă Horia, a stîrnit atîta scandal cu al său: „Dumnezeu s-a născut în exil", falsificînd faptele istorice într-un mod nepermis şi ţinîndu-se ca creaţie la nivelul platitudinii desăvîrşite? Parafrazarea de către Vintilă Horia a unor autori ca Tacit poate conta eventual pentru premiul Goncourt, zice un recenzent englez, dar însuşirea reală a cărţii este că prin ea avem în fine o lucrare pe deplin agasantă.

Este limpede că nu conformismul, ci non-conformismul nostru îi irită pe adversarii noştri, non-conformismul nostru faţă de ideologia în putrefacţie a lumii burgheze, neîmpăcata noastră luptă împotriva vechiului, activa noastră combativitate pentru nou, pentru o lume dreaptă, scutită de exploatarea omului de către om.

Şi în literatură, linia despărţitoare este a intereselor de clasă. Congresul al III-lea al Partidului a lămurit doar că „activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor burgheze din conştiinţa oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, a luptei între vechi şi nou".

Pe cine supără ideologia noastră comunistă, care cere ca omul să fie absolvit de servituţile exploatării capitaliste? Pe cine deranjează ideea înfrăţirii între popoare? Cui îi dăunează concepţia consecvent ştiinţifică despre lume şi societate, bazată pe fapte, pe realităţi istorice verificate? Oare maselor populare, oamenilor muncii, creatorilor tuturor bunurilor materiale şi culturale?

In nici o publicaţie tipic burgheză nu ai să găseşti o expunere onestă şi obiectivă asupra comunismului, asupra lui Marx ori Lenin. Combaterea comunismului se face exclusiv pe bază de minciuni.

Cît despre literatura promovată cu predilecţie de editurile burgheze, cum sînt cărţile unor hitlerişti ca Virgil Gheorghiu şi a tot felul de foşti agenţi fascişti care s-au retras din Romînia odată cu armatele fugărite şi înfrînte ale lui Hitler sau nu s-au mai întors din serviciile în care-i trimisese Antonescu, dictatorul fascist, ele dovedesc ce fel de libertate se promovează acolo.

Dar să trecem la poezie.

Indiscutabil, Tudor Arghezi este cel mai mare poet în viaţă din Romînia şi nu de ieri, de alaltăieri. Putea să stea retras la vîrsta sa înaintată. Dar el se află în primele linii ale vieţii noastre literare, cu o vervă, cu o strălucire mai puternică decît oricînd. Să cităm aceste versuri din volumul „Cîntare Omului":

A FOST O NOAPTE OARBA

A fost o noapte oarbă, cu luna-n ceruri lipsă
Stăpînii-şi amintiră, treziţi, de-Apocalipsă.
Cetăţi, oraşe, cuiburi de lene şi păcate
S-au zguduit deodată, răsturnate.
Ospeţele-n furtună, zburate de vîrtej,
Opriră dumicaţii-n gingie şi gîtlej.
Amestecaţi cu cioburi, stăpînilor, subt mese,
Li se trezea beţia de prinţi şi de prinţese.
Un urlet, ca de mare-n răzvrătire.
Linţoliul gros al morţii-ncepu să se deşire.
Irumptă, omenirea din ghizduri şi zăgaze
Isca vîltori, prăpăstii, şi piscuri de ţalaze.
S-au prăbuşit în haos statuile, pe rînd,
Cu slava lor de idoli, de piatră şi pămînt.
I se părea lui Vodă că doarme şi visează.
Beţia lui de noapte se pomenise trează.
In gloata răzvrătită, puhoi ca de catarge,
O negură se-ngroaşă, o negură se sparge.
El vede ce nu vede şi ce i se năzare;
Un uriaş cu-o falcă aprinsă intră-n zare.
E-adevărat, e-aievea, e răscoală.
Il caută norodul: împărăţia-i goală
Şi una după alta i-s uşile-ncuiate.
Le-a sfărîmat pe toate
Şi într-a doua sută cămară dărîmată
Răscoala dă de Vodă pitit într-o privată...

Cînd cumpăna răbdării, Măria Ta, se frînge,
O ciutură-i de lacrimi şi-o ciutură-i de sînge.

Astfel de poeme, mărgăritare dintr-o salbă toată din nestemate, unele mai frumoase ca altele, ca şi cele din cartea intitulată „1907", dacă ar fi vrut să publice în trecut Arghezi, nu i s-ar fi îngăduit.

Posibilitatea de a exprima ceea ce gîndesc au simţit-o în zilele noastre din plin şi alţi poeţi care înainte de Eliberare vorbeau cu căluşul în gură sau tăceau. Iar la contingentul compus din cele mai bune forţe ale poeziei romîne s-au adăugat talente noi, poeţi tineri, care au deschis ochii miraţi într-o lume a marilor construcţii. Despre iadul prin care am trecut noi, ei ştiu prea puţin, vag, din amintirile primei copilării, ori cîte ceva din ceea ce le povestim noi, şi aproape că nu le vine să creadă.

Esenţialul este, însă, că poeţii noştri, chiar dacă nu totdeauna destul, totuşi trăiesc în mijlocul actualităţii. Iar dacă cei bătrîni înţeleg mai bine acest lucru, cei tineri îl fac mai bine, desigur, cu toate stîngăciile inerente tinereţii în ceea ce priveşte mînuirea dificilului material al cuvintelor pentru a turna în el magma vie a faptelor de viaţă.

Cuvîntul nu este cărămidă în şase feţe care permit un număr limitat de variante în ceea ce priveşte aşezarea ei în construcţie. Cuvîntul are înţelesuri mai noi şi mai vechi, în afară de calităţile lui evocatoare de imagini, reprezentări şi îmbinări muzicale, se supune complexelor pravili de orînduire în frază, cu potenţialităţi variate după poziţia ocupată; are latenţe din caracterul de formulă generalizatoare şi sintetizantă; e mereu fecundat cu nuanţe şi suferă modificări în sensuri prin contactul cu mediul, deşi cîteodată forma sa exterioară rămîne mii de ani aceeaşi; are similitudini şi origini multiple care la cea mai mică atingere nouă cu realitatea sau cu însuşi sistemul verbal de exprimare trezeşte noi ecouri şi noi rezonanţe, dă noi configuraţii perceptive cu tîlcuri noi. Indeosebi contactul cu realitatea, cu viaţa actuală, cu oamenii vii în munca lor creatoare dă naştere la nenumărate, practic vorbind infinite, posibilităţi de exprimare, care nu numai trezesc întruchipări neaşteptate în zugrăvirea faptelor, fie datorită observaţiei directe, fie metaforismului caracteristic limbajului în general şi limbajului poetic în special, dar împing posibilităţile de a vedea ale omului, de a prevedea departe în viitor sau, retrospectiv, în trecut, prin transmiterea ideilor la modul afectiv, vehiculate de imagini şi armonii evocatoare. Căci o poezie fără idei, fără cuget, fără fiorul conştiinţei, rămîne o manifestare primară a stărilor de conştiinţă crepusculare infantile, tatonînd stîngaci, chiar dacă încîntător, clapele cunoaşterii prin legătura cu lucrurile.

Poezia nu este un lucru uşor de definit, dovadă faptul că poeţii şi criticii încearcă mereu s-o redefinească. Totuşi fiecare simte că fără poezie realitatea noastră ar fi ca un păun fără coadă. Iar realitatea noastră socialistă atît de înstelată de fapte, nici nu ar putea fi concepută fără coada de păun a poeziei. Poezia e soarele nostru în evantaliu rotit deasupra culmii comunismului care se conturează în zorii de vis ai omenirii sau, dacă vreţi, prora cu rostrul de aur al zilei de mîine ce salută pe cei din azi, pe noi. Iar poeţii sînt faurii acestei poezii.

Dar jocul este mult mai complicat decît să-l poţi prinde în paftalele unei imagini, oricît de poetice.

Mobilitatea vieţii noastre pe coordonatele ştiinţific stabile ale materialismului dialectic şi istoric, în care realul, dezvăluindu-i-se noi taine, depăşeşte adeseori fantasticul, fac să cîştige arta noastră în varietate, în multilaterală căutare, în multiplă realizare, alimentată mereu de substanţa proteică a faptelor. Actualitatea noastră socialistă reclamă numeroase moduri de reflectare artistică. Ea prezintă parţial o analogie cu Renaşterea, care a reînviat moduri artistice, forme de exprimare ale antichităţii, dîndu-le însă un sens nou, prin conţinuturile cărora aceste forme, transfigurate, erau aplicate. Noi recurgem pentru a valorifica tot ceea ce este preţios în întruchiparea adecvată a noilor conţinuturi revoluţionare ale vieţii la tot ceea ce ne-au lăsat valoros, cum ar spune Lenin, cele cîteva milenii de cultură umană, la care adăugăm experienţa noastră inovatoare, tinzînd spre noua sinteză majoră a unei poezii epocale într-o cultură a unei noi omeniri, conştientă de forţa ei creatoare, de rostul ei demiurgic în făurirea fericirii pe pămînt, o omenire optimistă în ceea ce priveşte destinul uman.

In cuvîntarea rostită la conferinţa regională din Cluj a P.M.R., tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej a apreciat rezultatele valoroase obţinute prin contactul cu viaţa de mulţi scriitori şi artişti. In acelaşi timp, el a atras atenţia asupra necesităţii de a combate şi critica cu tărie ruptura de viaţă care se manifestă în creaţia unora dintre scriitori şi artişti, slaba reflectare a operei de construire a socialismului şi a eroilor acestei opere, tendinţele de refugiere în trecut sau într-o tematică îngustă, lipsită de semnele distinctive ale epocii pe care o trăim, neglijînd conţinutul operei de artă de dragul unei pretinse originalităţi în formă. Partidul îi critică pe acei scriitori care fug de viaţă, de realitate, şi care nu vin în mijlocul oamenilor muncii şi nu se străduiesc să cunoască viaţa şi preocupările lor. Astfel de scriitori devin în mod inevitabil sterpi în activitatea lor; ei pot stîrni admiraţia ieftină a cîtorva snobi, dar poporul acela căruia trebuie să i se adreseze orice operă de artă veritabilă — îi respinge.

Măreţia realismului socialist şi a îndrumării de partid constă tocmai în faptul că asigurîndu-i fiecărui poet, ca şi fiecărui artist o poziţie solidă în ceea ce priveşte concepţia despre lume îl orientează spre viaţă, oferindu-i posibilitatea unei multilaterale şi profunde cunoaşteri. Lăsîndu-l să se dezvolte conform propriilor năzuinţi, îl ajută să se controleze în ascensiunea sa luminată de înaltele idealuri umanitare, pentru a se putea dezvolta din poporul său şi a se integra în armonia spre care tinde omenirea.

Dacă luăm în Uniunea Sovietică bunăoară pe cîntăreţul revoluţiei, Vladimir Maiakovski, hiperbolic, vizionar, aforistic, patetic la modul subiectiv în cele mai obiective realizări ale sale, şi-l comparăm, să zicem, cu un maestru al cîntecului ca Mihail Isakovski, nu mai puţin revoluţionar ca bază de pornire şi ca obiective, nici mai puţin comunicativ la modul său artistic; sau cu inventivul fabulist Mihalkov; sau cu aproape nemetaforicul Tvardovski, amintind limpezimile puşkiniene în exprimările sale precise, de un realism tăios pînă la identificarea imaginei poetice cu modelul ales din actualitate, dar înălţat la rangul cugetării poetice; sau cu atîţia alţi poeţi sovietici reprezentativi, care nu aduc pur şi simplu „tendinţe" sau „stiluri" personale, ci modalităţi de manifestare poetică deosebite, vom avea demonstraţia categorică a climatului prielnic oferit de realismul socialist şi de îndrumarea de partid pentru apariţia de talente numeroase şi variate, cum s-ar putea spune parafrazînd pe poetul cel mai revoluţionar al timpului nostru.

Pe Marcel Breslaşu, cu marea lui inventivitate fabulistică, cu surprizele verbale pline de spirit, prin care-şi comunică partinitatea despre cele mai variate teme, cine l-ar putea confunda bunăoară cu Maria Banuş, afectivă, sentimentală în atitudinile ei pentru pace, în poemele ei de dragoste, sau în cele despre trecut şi despre partid, totdeauna patetică, dar niciodată alunecînd în discursivitate? Eugen Jebeleanu înclină spre imaginea hiperbolică, dar o ţine în frîu cu o severitate artistică sigură de sine. Cicerone Theodorescu condensează imaginile pînă la elipticism, lăsînd intelectul şi afectivitatea cititorului să se declanşeze prin efort personal. Dar cine-i poate cita pe toţi? Şi ar merita foarte mulţi, căci un poet cu conştiinţă cetăţenească şi cu o viguroasă poezie directă cum este Dan Deşliu, cu puternică priză la cititori şi atacînd abatajul tematic totdeauna frontal nu poate să nu fie amintit. D. Botez, D. Corbea, Radu Boureanu, Ion Bănuţă, Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Nina Cassian sînt nume care evocă armonii şi imagini poetice. Personalitatea poetică aparte a lui Baconsky sau efervescenţa lirică a lui Andriţoiu nu poate să nu intereseze, precum atrage gingăşia simţirii Veronichii Porumbacu sau cîntecul bărbătesc al lui Frunză, răzbătînd în inima maselor. O pleiadă de tineri: Nichita Stănescu, G. Tomozei, Leonida Neamţu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Florenţa Albu şi alţii, venind după Tiberiu Utan, Aurel Rău, Ion Brad, Violeta Zamfirescu şi numeoşi reprezentativi poeţi maghiari din Romînia ca Letay Lajos sau cei din generaţia mai veche, ca Horvath Imre, Szemlér Ferenc, Kiss Jenö, împreună cu confraţi germani ca Alfred Margul Sperber, — dau poeziei noastre actuale înfăţişarea unui orizont înţesat de lumini strălucitoare şi multicolore.

MIHAI BENIUC prezentînd referatul

Ceea ce caracterizează în ansamblu creaţia poeţilor noştri este faptul că se inspiră din actualitate, spre a făuri opere cu un mesaj superior, mobilizator. In acelaşi timp, însă, în anii din urmă au fost supuse unei critici întemeiate unele fenomene negative, cum ar fi de pildă o anumită facilitate în tratarea temelor alese, înlocuirea frumuseţii reale prin asociaţii bizare sau uneori prin simpla banalitate, abandonarea elementelor de transfigurare poetică, printr-o emfatică simplificare, o simplitate pretenţioasă, manifestîndu-se uneori ca voita prozaizare a versului, o atitudine „constatativă" faţă de realităţile noi, tendinţa spre un descriptivism plat, neutral, intenţionat cotidian, acolo unde şi-ar avea locul măreţia şi sublimul. Sub îndrumarea atentă a partidului au fost înfrînte în cea mai mare parte manifestările de evazionism, tendinţele izolate de a rupe poezia lirică de preocupările sociale, şi de-a o îndrepta spre o confuză problematică individualistă de natură mic-burgheză.

In ansamblu poezia noastră nouă e o poezie robustă, dinamică, izvorîtă din realitatea socialistă. Ea îşi datorează succesele şi faptului că nu s-a înstrăinat nicidecum de vatra poeziei noastre populare din care s-au înălţat tulpinile geniului unui Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, vatră peste care se bolteşte puntea luminoasă a marilor idei contemporane puse în mişcare de Revoluţia din Octombrie 1917.

Fiecare floare îşi are individualitatea ei şi nu seamănă una cu alta, din punct de vedere al expresiei poetice, cum nu seamănă floarea soarelui cu levănţica sau macul roşu cu nalba. De altfel, acest lucru e adevărat nu numai cu privire la poeţii sovietici sau la poeţii din Romînia socialistă. Să luăm de exemplu pe Aragon şi Eluard, pe Pablo Neruda şi Nicolas Guillen, pe Brecht şi Weinert. Deosebirile dintre ei sînt radicale ca modalităţi de reflectare artistică ale aceloraşi realităţi actuale, dar comunismul în opera lor este înscris ca liniile în palmă.

Johannes Becher a dat sonetului o nouă strălucire, Neruda versului liber o exuberanţă şi un patos unic, Guillen dezlănţuie magia descîntecului popular, Eluard descătuşează parcă izvoarele poeziei, Aragon reînvie toate forţele poetice latente ale Franţei, de la Villon la Apollinaire, — şi din toţi vorbeşte spiritul leninist. Nimeni din ei nu e străin de Aurora de pe Neva, de suflul creaţiei lui Gorki, de avîntul revoluţionar al lui Maiakovski, de Stalingrad, de primii sateliţi realizaţi de om, de primul cosmonaut Iuri Gagarin şi mai cu seamă de inima propriului lor popor şi de lupta clasei muncitoare.

Există un fel de raze ultraviolete internaţionaliste care bronzează într-un mod deosebit pe toţi poeţii cuceriţi de ideile fecunde ale clasei muncitoare în marşul ei revoluţionar, de dorinţa de pace şi progres a omenirii. Ne cunoaştem între noi bine cei ce luptăm de pe aceleaşi poziţii, ne auzim unii pe alţii peste meridiane şi peste graniţe şi căutăm cu toţii să ne identificăm cu năzuinţele popoarelor spre o nouă omenire, privind încrezătoare, dar nu fără atenţie la primejdii, drumurile spre Cosmos şi viitorul vieţii pe pămînt.

In astfel de condiţii, discuţia despre soarta metaforei, de exemplu, despre frecvenţa ei mai mare sau mai mică, după epoci de cădere sau ascensiune istorică, devine minoră. Eminescu, în prima strofă din „Singurătate":

„Cu perdelele lăsate
Şed la masa mea de brad
Focul pîlpîie în sobă
Iară eu pe gînduri cad"

„trage substanţa poeziei direct din imaginea selectată din realitate anume pentru a da sentimentul singurătăţii. Dar de la a doua strofă trece la limbajul metaforic, la comparaţii etc., folosind tot ceea ce este specific arsenalului poetic, dar urmă rindu-şi gîndul, pînă ce, ca fierul pus în foc, devenind din negru incandescent, melancolia sa e incendiată şi se schimbă în beatitudinea dragostei. Primul vers din „Odă în metru antic":

„Nu credeam să-nvăţ a muri
vreodată"

este nemijlocit, dar cînd poetul spune

„Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus"

dintr-odată sîntem transpuşi pe planul mitologic, ideea poetică fiind susţinută şi întărită de alte elemente decît intuiţia directă, izvorîtă de-a dreptul din realitate şi plantîndu-se pe o idee, pe un sentiment.

Decadentismul burghez, de diferite nuanţe şi din diferite epoci, încearcă de mult să-l rupă pe poet de realitate, să-l înstrăineze de timpul său, de ideile mari, de angajarea în luptă, şi toate acestea în numele unei viziuni mai pure, mai nealterate, rezultînd dintr-un contact primar, naiv, cu lumea. Poetul, însă, nu-i copil iar arta nu-i o naivitate.

Cine o să tăgăduiască elementul quasi-poetic pentru omul matur (nesezisat însă de mintea infantilă) din constatările într-adevăr primare ale copilului? Pentru Olguţa, care împlineşte doi ani şi care n-a cunoscut decît un căţel, cîinele mare, dulăul, este un căţel cu coajă groasă, vaca (pentru că nu a văzut încă decît o capră) este o capră mare; oaia, în schimb, o capră mică, iar troleibuzul, cu braţul de metal atingînd firul electric deasupra lui, are coadă ca un căţel. Rezumată, această experienţă a micuţei Olga ar suna cam aşa:

„Vaca e o capră mare,
Oaia e o capră mică;
Troleibuzul coadă are
Ca un cîne — că nu-i strică".

Dar de aici pînă la „Divina Comedie" a lui Dante, cu implicatele ei filozofice şi politice, sau pînă la „Faust" al lui Goethe, această capodoperă a geniului literar, sau pînă la „Evghenii Oneghin" al lui Puşkin, această enciclopedie a vieţii ruseşti — cum o numea Bielinski, pare-mi-se, sau pînă la poemul despre Lenin al lui Maiakovski, distanţa e cel puţin tot atît de mare ca de la maimuţă la om. Copilul vede într-un şarpe de trei metri o rîmă uriaşă, ajutîndu-se să înţeleagă pe baza propriilor sale experienţe, şi ne amuză asocierile sale, care nu-s în mod intenţionat metafore poetice.

Dar poetul trebuie să facă incomparabil mai mult decît un copil atunci cînd iscodeşte limba pentru a îmbrăca în hainele ei adevărurile vieţii. El nu priveşte cu virginal ochi vitelin realitatea ci, cugetînd asupra ei, trăindu-i amărăciunile şi dulceaţa, cot la cot cu semenii săi, el caută s-o dezvăluie semenilor, făcînd-o mai bine simţită, prin sensibilizarea, în imagini directe sau comparative, a ideilor, a elanurilor mai izvorîte din frămîntările omeneşti, din năzuinţele şi lupta spre mai bine ale celor mulţi.

Renunţînd la idei, la o atitudine meditată şi conştient acceptată, debarasîndu-se de tot ceea ce au achiziţionat prin luptă istorică generaţiile de înaintaşi, poetul ajunge într-adevăr să înşăileze din cuvinte imagini copilăreşti, să vadă lumea primar, mai bine zis primitiv, să cadă în onirism, în dicteuri de tip psihanalitic, să coboare treptat spre înfăţişarea non-figurativă a lumii în care trăieşte, spre desprinderea din contingenţele cu realitatea, altele decît cele strict senzoriale şi instinctive. Să renunţăm la Einstein la Şostakovici, la Enescu, la Şolohov, la Cézanne pentru a ajunge la primitivism, nu face.

Acest drum nu este al realismului socialist. Drumul nostru începe acolo unde la răscruce de gînd începe căutarea noului din punct de vedere artistic, pentru a exprima noul din viaţă şi a-l ajuta să se smulgă din încleştarea cu vechiul, care e menit să rămînă în urmă şi să se prăbuşească în prăpastia trecutului.

Pentru descleştarea noului din vechi sînt însă multe mijloace, pe care le-au mai încercat şi alţii. Ele trebuie reînnoite şi puse la punct cu cerinţele timpului nostru, care va mai găsi şi altele. A condamna fără judecată pe unele şi a proslăvi pe altele în mod nejustificat nu intră în spiritul nostru. Poezia nu poate fi împărţită în intuitivă şi retorică, în cotidiană şi festivă, în declarativă şi implicită sau mai ştiu eu cum, ci numai în bună şi rea. Şi după cum este bună de toate felurile, în vers regulat sau liber, în limbaj direct sau metaforic, poate fi şi rea de toate felurile. Dar cea mai rea este poezia care-l face pe cititor să se scarpine după ureche nedumerit şi să întrebe: oare ce vrea să spună poetul? Şi pînă la urmă nu înţelege. O astfel de poezie nu se salvează în ochii noştri nici dacă ar fi scrisă într-o limbă mai sonoră şi mai poetică decît a lui Orfeu în persoană.

Chezăşia unei poezii majore în timpul nostru este partinitatea comunistă, dragostea de progresul uman şi pacea popoarelor. Dar pentru aceasta scriitorii şi artiştii trebuie să-şi însuşească temeinic ideologia marxist-leninistă, să fie credincioşi idealurilor umanitare de înfrăţire paşnică şi progres general, să trăiască în mijlocul oamenilor muncii, care trebuie să devină eroii operelor lor, să combată cu hotărîre orice manifestări ale spiritului de castă ce s-ar ivi în rîndul scriitorimii şi în lumea artei în general. Documentele celui de-al III-lea Congres al P.M.R. constituie în această privinţă un îndreptar de mare preţ.

Se înţelege că în aceste indicaţii este conţinut îndemnul de a cunoaşte cît mai temeinic viaţa şi realizările oamenilor muncii şi se poate spune liniştit că cei mai mulţi scriitori au un contact strîns cu realităţile socialiste.

Dacă s-ar consemna pe o hartă a Romîniei ce locuri şi ce realizări au constituit originea inspiraţiei multora din cele mai de seamă succese ale poeziei noastre contemporane şi pe o altă hartă istorică luptele comuniştilor în trecut şi cu actele de vitejie ale ostaşilor noştri în războiul antifascist, s-ar putea vedea dintr-o dată că poeţii trăiesc în plină actualitate şi că lupta partidului pentru eliberare şi pentru doborîrea lumii exploatatorilor le stă la inimă.

Tovarăşul Hruşciov, în discursul ţinut la întîlnirea din 17 iulie 1960 cu scriitorii şi compozitorii sovietici, spune: „Poate să ajungă la un înalt nivel de creaţie şi să capete recunoaşterea poporului numai artistul care s-a contopit din punct de vedere ideologic cu partidul, cu lupta partidului pentru înfăptuirea acestor măreţe idealuri şi ţeluri ale omenirii". (Este vorba de idealurile comunismului).

Exemplul poeţilor sovietici ne-a slujit fundamental în această orientare spre om şi spre realitate. Fără să vreau să fac complimente, nici o enumerare a tuturor celor de la care am avut de învăţat, desigur că nu uităm „Zoia" Margaritei Aligher, nici versurile cu substrat popular înflăcărate de idealurile comuniste ale lui Maxim Tank, poemele lui Alexandr Iaşin, nici entuziasmul poeţilor ca Viktor Bokov, cu rădăcina operei lor în creaţia folclorică. Dacă pot să mă exprim aşa, cunoaşterea poeziei sovietice se înscrie nemijlocit în partinitatea noastră ca poeţi ai unei tinere ţări socialiste.

Toate cele spuse în legătură cu partinitatea poetului se pot exprima simplu prin aceste cuvinte: participare activă la cauza generală a comunismului.

Dar esenţialul în participarea poetului este însăşi activitatea sa specifică, rezultatul muncii sale: poezia. Tînărul poet Nichita Stănescu spune într-un Credo al său:

„Mi-adaog firul vieţii la dunga ar-
cuită
a timpului ce mişcă pămîntul pe
orbită
cu fiece răsuflet al pieptului
s-apropii
cerul rotund, cu sorii ce-mi
încăpură ochii.
Iar cît de piatră-i piatra, călcîiul
de-mi atinge
o-ntorc din drum, şi-o dărui, cu
fragedă meninge.
Gîndirea mea din gîndul Comunei
se-nfiripă
fiindu-i pană zveltă în alba ei aripă".

Acest gînd, implicit sau explicit, întruchipat în moduri deosebite, cu mijloace deosebite, la grade de luminozitate deosebită, după experienţă şi talent, este comun poeţilor noştri de toate vîrstele, iar dacă cineva mimează gesturile ce se traduc artistic din acest gînd, poate fi sigur că florile lui de hîrtie în mai puţin de un anotimp se vor dovedi false flori: florile de hîrtie nu dau roadă.

Prin ce rodeşte poezia adevărată? Prin faptul că cei care au inspirat-o, oamenii vii, ale căror năzuinţe luminoase poetul le-a înmănunchiat în opera sa ca într-o lupă puternică, se recunosc în focarul ei luminos şi-l simt aprinzîndu-le inima.

Cum fiecare poet îşi are însă lupa sa proprie pentru a aduna razele împrăştiate în viaţă şi a le face mai luminoase şi mai puternice, — e vorba de talentul şi de priceperea fiecăruia — noi trebuie să dăm dovadă de înţelegere faţă de fiecare. Spiritul negustoresc dominant în lumea burgheză, care încearcă să promoveze o marfă prin reclamă, defăimînd alta şi căutînd s-o scoată din circulaţie, nu-şi are locul în lumea noastră, unde poezia nu poate şi nu trebuie să fie o marfă, ci substanţă vie din viaţa oamenilor, răsfrîntă de oglinda vrăjită a sufletului poetului.

Pentru dezvoltarea poeziei, ca şi a literaturii în ansamblu, o mare importanţă are justa orientare a criticii literare. Un exemplu concludent de ajutor acordat criticii literare a fost articolul „Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică" apărut în 1959 în „Scînteia". Articolul a luat poziţie împotriva practicării unor elogii nediferenţiate şi nemăsurate, împotriva tonului necritic în activitatea unor cronicari, cerînd criticii să desfăşoare o cercetare argumentată şi nuanţată, să stabilească o judecată de valoare fermă, la un înalt nivel de obiectivitate şi principialitate. Spiritul de partid presupune combaterea şi a criticei apologetice şi a celei distructive, presupune seriozitatea analizei, îndrăzneală în afirmarea opiniilor, pasiune în susţinerea noului şi demascarea vechiului. Criticul trebuie şi el să cunoască profund realitatea, pentru a putea stabili în ce măsură această realitate şi-a găsit oglindirea adecvată în imaginile poetului, prozatorului ori dramaturgului.

Una din cele mai frumoase sarcini ce-i revin criticii noastre literare este aceea de a descoperi trăsăturile tipologice ale diferitelor modalităţi artistice de reflectare a actualităţii în poezia noastră ce înfloreşte pe drumul realismului socialist. Dacă aş fi eu însumi critic, aş începe cu punctul esenţial. Aş privi poezia aşa ca o gospodină care cînd alege ouăle pentru cloşcă le ţine în soare adumbrindu-le cu mîna, ca să vadă dacă au sau nu semnul rodniciei: aceasta este partinitatea. Pe acelea fără semn le-aş pune deoparte, ca neviabile. Numai după aceea aş începe examinarea celorlalte, după mărime, după culoare, după neam de păsări etc.

In domeniul de activitate al cuvintelor potrivite, ca să folosim expresia lui Tudor Arghezi, al cuvîntului ce exprimă adevărul, ca să ne amintim de Eminescu, recolta bogată nu o constituie cuvintele multe cu poezie puţină, ci cuvintele puţine cu poezie multă, nu versurile numeroase fără idei, ci ideile multe condensate în versuri puţine.

Ca să ajungem la acest rezultat se cere desigur muncă, foarte multă muncă, trudă zi de zi, neîntreruptă. Dar se mai cere ceva, ceva ce Stanislavski ar exprima astfel: „Iubeşte arta din tine, iar nu pe tine în artă". Interpretînd această contrapunere am putea zice ca şi artistul sovietic Obrazţov, că în primul caz activitatea omului o dirijează dragostea pentru artă, iar în al doilea, iubirea de sine, vanitatea. Vanitatea este un izvor foarte puternic de energie, un foarte puternic combustibil. Cu acest combustibil au pornit actori, artişti şi scriitori înnebuniţi de viteza ascensiunii. Startul a fost adeseori spectacular ca efect, dar finalul dezastruos. Deoarece, cu combustibilul vanităţii arde întîi talentul. Căci partea componentă a talentului, în orice domeniu de creaţie, este convingerea, sinceritatea, iar vanitatea ucide sinceritatea.

Problema e: care sînt ţelurile urmărite de artist. Dacă o balerină, bunăoară, cu mîinile sale, cu picioarele sale, cu ochii săi, cu emoţiile sale urmăreşte să redea frumuseţea şi curăţenia Julietei, acesta este drumul artei. Dar dacă ea, cu ajutorul Julietei, vrea să-şi arate frumuseţea mîinilor, picioarelor, ochilor, sufletului, deci propria ei frumuseţe, atunci acesta-i drumul autodemonstraţiei, a negoţului cu propria persoană, izvorît din dragostea pentru sine în artă; Intr-un caz te vezi pe tine împopoţonat cu penele artei, în celălalt priveşti cu grijă obiectul artei. Şi prin vanitate se poate ajunge la succes. Dar vine scadenţa, cînd ceea ce este individual se eclipsează, iar dacă nu este ceva ce să-i ia locul, se întunecă şi artistul şi dispare. Acest ceva este arta, care nu poate rămîne o chestiune individuală. Ea trebuie pusă în slujba a ceva ce depăşeşte propriul eu. Şi ce poate fi mai presus propriului eu decît poporul, cauza şi ideile mari ale omenirii, în era noastră întruchipată prin excelenţă în comunism?

Este greu să ajungi un scriitor bun. Pentru aceasta e nevoie de acumularea multiplelor cunoştinţe despre viaţă, de însuşirea concepţiei ştiinţifice asupra lumii, de talent. Există o indisolubilă legătură între cerinţele de bază care sînt puse în faţa noastră de către partid, şi care laconic ar putea fi astfel formulate: fermitate ideologică, cunoaşterea vieţii, măiestrie artistică. Legătura cu viaţa poporului nu este un simplu deziderat de principiu, ci cerinţa unor legături permanente şi profunde cu uzina, cu satul, cu cele mai înaintate sectoare ale construcţiei socialiste, cu oamenii care înfăptuiesc măreţele prevederi ale planurilor noastre. Cunoaşterea vieţii nu se rezumă la un simplu contact cu realitatea, ci presupune o conştiinţă lucidă, capabilă să selecteze esenţialul din cele observate, să generalizeze, să transfigureze faptul brut în imagine artistică. Trebuie spus că justa orientare tematică şi bunele intenţii ale poetului nu sînt suficiente, dacă nu se conjugă cu stăpînirea deplină a măiestriei scriitoriceşti, dacă nu se îmbină cu stăpînirea limbii literare, a tehnicii versificaţiei, a ştiinţei de a construi sau sugera caractere, de a turna în tiparele poeziei miezul de foc al vieţii. Lipsa măiestriei compromite şi cea mai valoroasă temă sau idee, dar măiestria la rîndul ei, pentru a se împlini, presupune contactul viu şi permanent cu viaţa, cu oamenii, cu conflictele lor, receptivitate la noul din realităţile înconjurătoare, încadrarea entuziastă în ansamblul operei măreţe de făurire a noii societăţi.

Nu-mi place să mă citez niciodată, iar versurile ce urmează nu le consider grozave, dar exprimă un crez al meu nestrămutat:

„In evul luminos şi nou,
Aici pe suprafaţa humii
Răspunzi de fericirea lumii,
Eşti comunist, fii deci erou!"

E de fapt vorba de credinţa în om şi de dreptul său la fericire pe pămînt, drept pe care numai comunistul, întîia oară în istorie, îl afirmă hotărît şi luptă pentru el consecvent.

Toate crezurile anterioare cereau ca omul să lupte pentru stăpîni, pentru viaţa de dincolo, pentru orice în afară de propria lui fericire pămîntească, individuală şi colectivă, în sinul aceleiaşi umanităţi unite. Biserica creştină spunea, prin gura iezuiţilor, vestiţi prin nesinceritatea şi prin lipsa lor de scrupule, că totul se face pentru mai marea slavă a lui Dumnezeu ad majorem gloriam Dei. A sosit timpul cînd fiecare om trebuie să spună că totul trebuie să fie făcut pentru mai marea fericire a omului: ad majorem felicitatem Hominis.

Iar vatra fericirii nu poate fi dincolo, ci în această lume, din care trebuie să dispară exploatatorii muncii umane, războaiele şi mizeria.

Care poet poate să nu se simtă mîndru în slujba unui astfel de ideal?

Pentru a porni ascensiunea, e de ajuns ca fiecare dintre cei ce aleg drumul poeziei, glorios pentru fiecare nou drumeţ numai de unde el începe să fie neumblat, să-şi pună harul poetic în slujba patriei socialiste şi a poporului ridicîndu-se către comunism, către veşnica primăvară a omenirii.

Este, pe acest drum, prilej de luptă cu ceea ce e greu, cu vechiul, cu adversarii noştri şi este mai ales loc pentru multă dragoste de oameni.

DESPRE POEZIE

Probleme actuale ale liricii sovietice

(Urmare din pag. 1)

In afară de orice discuţie. De pildă, trebuie menţionat faptul că printre laureaţii Premiului Lenin din anul acesta sînt doi poeţi: Alexandr Tvardovski şi Alexandr Prokofiev. Fiecare este foarte bun, dar în felul său.

In creaţia lui Alexandr Tvardovski găsim rar poezii lirice pe teme strict personale, de pildă poezii de dragoste. Tvardovski se simte atras de teme ample, lirico-epice. El a intrat în literatură în primul rînd ca autorul unor opere poetice ample: „Ţara Muravia“ „Vasili Tiorkin“, „Casa de lingă drum“, „Din depărtare în depărtare“ — opere în care sînt zugrăvite etape importante ale istoriei poporului sovietic — colectivizarea, Marele Război pentru Apărarea Patriei şi perioada grea şi complicată de după război. Tvardovski este un poet care se simte atras să scrie despre viaţa poporului, despre destinele statului, despre drumurile şi trecerile peste obstacole în istoria poporului. El vrea să povestească, într-un fel de unitate indisolubilă, şi despre timpul său şi despre el. Tvardovski este un poet prin excelenţă cetăţean, este un poet al contemporaneităţii, dar un poet la care temele cetăţeneşti şi temele contemporaneităţii nu se rezolvă declarativ, retoric, ci la un mod emoţional, prin participarea sufletului şi a inimii poetului. Poezia lui Tvardovski nu cunoaşte fraze generale, convenţionale, ci fiecare expresie e a lui, fiecare expresie este gîndită, este simţită, este elaborată cu mari eforturi creatoare.

Poemul lui Tvardovski „Din depărtare în depărtare“, scris în cea mai curată şi mai expresivă limbă rusă, a căpătat în Uniunea Sovietică o mare popularitate şi se bucură de dragostea cititorilor. Unele pasaje, unele aforisme ale poetului au intrat în limba curentă, ca de pildă versurile:

Ani după ani. Străbatem
Timp după timp în zbor flămînd.
Şi lesne nu-i. Dar suflul vremii
Ne umflă pînzele vibrînd.

Alexandr Prokofiev este un poet cu totul diferit. El este, după o expresie mai veche a lui Aseev, un poet al liricii miniaturale. El nu scrie poeme, ci poezii lirice scurte despre dragoste, prietenie, natură, cîntec. Asemenea poezii lirice compun şi volumul „O invitaţie la călătorie“, distins recent cu Premiul Lenin.

Trebuie spus că pînă nu de mult Prokofiev nu a fost apreciat de unii critici care n-au înţeles un lucru şi anume că în poezia lirică chipul omului contemporan se reflectă într-un mod specific. El se reflectă prin lumea interioară a eroului liric, prin lumea interioară şi prin frămîntările poetului ca atare. In acelaşi timp aceşti critici nu au ştiut să preţuiască la justa valoare şi caracterul patriotic, dragostea de ţară, în creaţia lui Prokofiev şi nici forţa de afirmare a vieţii, de care este străbătută lirica sa.

Esenin altădată visa o viaţă cu totul nouă în care spunea: „eu, vindecat pentru totdeauna, voi putea să aud cîntecul scoruşului şi al ploii, adevărata hrană a omului sănătos“.

Esenin exprima în versurile lui nostalgia după acele timpuri cînd vindecat de îndoielile lui va putea trăi cu deplină bucurie viaţa nouă. Esenin n-a apucat acest timp însă Prokofiev a avut bucuria de a ajunge să-l trăiască şi de a asculta acele cîntece pe care Esenin numai le visa.

Prokofiev este un poet de o mare integritate sufletească. Tot ce este mai simplu în viaţă, prietenia, dragostea, natura, toate sentimentele obişnuite sînt cîntate de el într-un mod foarte puternic şi revelator, totdeauna la un nivel înalt de măiestrie artistică:

Vreau pecetea mea să fie
Pe-acest vers care-l voi scrie.
Vreau numai acel cuvînt
Ce topeşte luminînd.

Şi să treacă focu-naltul
De la un cuvînt la altul,
Să se împletească-n zbor
Inspumat, clocotitor.
Miere buzelor să fie
Acest vers care-l voi scrie.

Vreau numai un cîntec să încep
şi pe el să stea pecetea mea.

S-ar putea vorbi foarte mult despre poeţii buni sovietici, dar şi ceea ce am spus este elocvent pentru fenomenul ascensiunii creaţiei la care m-am referit înainte. Trebuie să mai adaug doar cîteva lucruri. Poeţii de cele mai diferite generaţii cunosc în ultimii ani un adevărat avînt şi, cum spune Prokofiev, o iau în zbor. Acesta a fost cazul şi al unui poet, care din nefericire nu mai poate fi printre noi, — Vladimir Lugovskoi. Deşi a cunoscut şi un coborîş al creaţiei sale, acest poet în ultimii ani ai vieţii a scris cîteva poeme remarcabile, cele mai bune din toată activitatea sa. Şi — lucru semnificativ — dacă Tvardovski a scris poemul „Din depărtare în depărtare“ în cel mai clasic vers rimat, Lugovskoi a scris ultimul său poem în vers clasic alb.

Intr-o etapă fericită de manifestare a forţelor creatoare sînt şi alţi poeţi care au debutat între anii 1930—1940, deci ceva mai tîrziu decît Lugovskoi. Toţi aceşti poeţi care au debutat după 1930, trec astăzi printr-o foarte pregnantă dezvoltare creatoare. Creaţiile lor devin şi mai bogate, mai multilaterale.

Vreau să remarc două trăsături caracteristice pentru creaţia noastră, mai ales în ultimul timp.

In primul rînd, atacarea foarte ascuţită a unor probleme morale. Acest lucru este caracteristic şi pentru ultimele versuri ale Margaritei Aligher şi pentru cele ale lui Iaşin, care şi-a intitulat chiar ultimul volum „Conştiinţa“.

A doua trăsătură caracteristică este lărgirea orizontului artistic, lărgirea gîndirii artistice, lărgirea posibilităţilor de cuprindere a realităţii din punct de vedere artistic.

Drept exemplu ar putea fi citate versurile despre China ale lui Maxim Tank, sau versurile publicate în „Novîi Mir“ despre Germania ale Margaritei Aligher. Maxim Tank a participat la ultima sesiune a Organizaţiei Naţiunilor Unite şi întorcîndu-se a scris versuri despre America, care astăzi sînt cunoscute în întreaga Uniune Sovietică.

Poeziei celei mai noi îi este caracteristică această lărgire a posibilităţilor de reflectare a celor mai variate ţinuturi şi probleme.

Poeţii despre care am vorbit pînă acum sînt poeţi care au debutat după 1930. Acum vreau să vorbesc şi despre poeţi mai tineri.

Eu nu mă număr printre admiratorii lui Evtuşenko şi Voznesenski. Sînt poeţi talentaţi de la care am putea aştepta destul de mult. Dar înafară de ei sînt şi alţii, este o remarcabilă recoltă de forţe poetice care se ridică astăzi în Uniunea Sovietică.

Consider că pe un drum foarte interesant în poezie merge Viktor Bokov. El a venit în poezie după ce mulţi ani a activat numai în calitate de culegător de folclor, de cîntece populare, de strigături şi este autorul unei antologii a zicătorilor sovietice, o carte foarte preţioasă din toate punctele de vedere. In spiritul tradiţiei populare, în propria sa poezie Bokov caută cuvinte cît mai colorate, îmbinări cît mai expresive, caută o formă ritmică cît mai cadenţată, într-un cuvînt, o expresie cît mai originală pentru gîndurile cu care este populată poezia lui.

O oarecare imagine a stadiului în care se află astăzi poezia sovietică cred că am dat şi socot că noi sîntem îndreptăţiţi să aşteptăm pentru viitor realizări şi mai mari. Sîntem îndreptăţiţi să ne aşteptăm la succese şi mai mari în poezie, pentru că una din trăsăturile caracteristice ale poeziei sovietice de astăzi o constituie faptul că ea este o poezie de căutări şi de meditaţie adîncă, de frămîntări, de gînduri adîncite asupra problemelor zilei, asistăm la un moment de căutare şi meditaţie în ajunul unui nou zbor, în ajunul unui nou salt.

Toate premizele există ca să ne aşteptăm la o nouă recoltă de realizări însemnate în poezia sovietică. Aceste căutări în poezie nasc şi multe discuţii în contradictoriu şi în Uniunea Sovietică. Noi nu ducem lipsă de discuţii despre poezie.

Pe scurt vreau să relatez despre aceste discuţii în contradictoriu. Mă voi referi la trei probleme:

1. — Despre rolul personalităţii poetului în creaţia artistică, despre subiectivitate în poezie, despre aşa-numita autoexprimare în poezie;

2. — Despre inovaţia în poezie;

3. — Cîteva consideraţii pe marginea discuţiilor privind creaţia tinerilor.

Despre importanţa personalităţii poetului în creaţia lirică foarte aprins a vorbit încă în 1954 Olga Bergolţ. Atunci, la al doilea Congres al scriitorilor sovietici, ea a apărat cu foarte multă tărie şi pasiune rolul şi importanţa individualităţii creatorului; a condamnat şablonul, declarativismul, lipsa de personalitate în poezie, uniformitatea.

Nu de mult discuţia aceasta s-a extins cu şi mai mare forţă. Este foarte firesc, pentru că astăzi în Uniunea Sovietică, în construcţia comunismului, partidul cheamă pe fiecare om al muncii să dea dovadă de maximum de iniţiativă creatoare, de răspundere personală în îndeplinirea fiecărei sarcini.

In raport cu această caracteristică a realităţii este firesc, ca şi în poezie, fiecare poet să simtă o mai mare tendinţă de a-şi manifesta personalitatea, de a da dovadă de iniţiativă creatoare. Totodată şi în poezie este firesc să crească simţitor răspunderea personală pentru creaţia fiecăruia. Nu ne putem împăca în poezie cu expresia comună, cu declarativismul, cu simpla descriere, nu ne putem împăca în poezie cu atitudinea indiferentă, cu repetarea unor idei şi fraze comune. Poezia trebuie să poarte într-însa sîngele cald izvorît din inima poetului, trebuie să fie plină de pasiune: ea trebuie să oglindească întreaga trăire a faptelor de către poet şi numai despre o asemenea poezie în care poetul introduce întreg sufletul său se poate vorbi ca despre o poezie contemporană, ca despre o poezie a contemporaneităţii.

Nu putem să ne împăcăm cu acea critică care priveşte cu neîncredere orice manifestare a personalităţii poetului şi care tinde să dea tuturor poeţilor aceeaşi frizură. Nu putem să ne împăcăm cu acea critică prin care se tinde să fie limitate drepturile de manifestare a individualităţii creatorului.

Pe de altă parte, este evident că subiectivitatea poate duce, dacă nu este bine orientată, şi la abordarea unilaterală a unor probleme înguste, personale, poate duce la subiectivism, la individualism, la echilibristică şi formalism în expresie, poate duce la ruperea de viaţă, la pierderea din vedere a problemelor importante ale contemporaneităţii. Acest pericol trebuie să fie avut în vedere atunci cînd discutăm despre poezie.

Iată care sînt în linii mari termenii discuţiei despre rolul personalităţii în creaţia poetică, discuţie care se continuă cu multă aprindere.

O altă discuţie se preocupă de problemele inovaţiei în literatură.

In ultimul timp, în literatura sovietică s-au auzit voci care au cerut renunţarea la forma tradiţională a romanelor, la forma tradiţională a pieselor de teatru, a versificaţiei. Adică, de obicei se spune aşa: în timpul nostru însuşi ritmul vieţii s-a schimbat, de aceea trebuie schimbate şi formele literare, să devină mai laconice, mai pline de acţiune, mai eficiente ş.a.m.d.

Din punctul de vedere al tovarăşilor care au ridicat aceste probleme, veacul nostru, care este veacul atomului, al zborurilor cosmice, al ciberneticii, nu se poate împăca cu asemenea lucruri înapoiate şi învechite, cum spun ei, ca de pildă un roman lung scris pe mai multe planuri, un roman-epopee, poemul epic, tradiţionala versificaţie clasică, ritmurile învechite, cum ar fi troheul, iambul, ş.a. La prima vedere, asemenea argumente ar părea că se susţin. Dar mi s-au părut întotdeauna asemenea afirmaţii superficiale şi neconvingătoare. Impotriva lor pot fi invocate argumente variate.

In primul rînd, toţi aceşti sprijinitori ai romanului laconic, dinamic, de acţiune, toţi apărătorii versului complet liber şi complet alb ş.a.m.d., — vor cu tot dinadinsul să canonizeze la modul absolut numai forma care le pare lor mai bună şi să proclame de neacceptat alte forme ale literaturii.

In discuţiile cu tovarăşii care apără acest punct de vedere, mi s-a întîmplat să aud că modelul trebuie să fie luat din proza lui Ehrenburg, iar proza lui Fedin, Leonov, Şolohov, este considerată de pe acum învechită, perimată. Este greu de presupus că cititorul va fi de acord cu acest punct de vedere, pentru că dacă îl acceptă, rămîn dincolo de formele artistice acceptate prea mulţi scriitori, prea multe opere, prea mulţi poeţi pe care cititorii îi preţuiesc şi îi iubesc.

In al doilea rînd, este imposibil să-ţi închipui proza contemporană fără caractere. Căci, în legătură cu forma romanului care se recomandă de către unii, a romanului de acţiune, dinamic, realizat într-o „scriere schiţată“, este foarte greu de presupus că ar putea acorda zugrăvirii caracterelor locul pe care îl merită. Noi ne-am obişnuit după Gorki să considerăm literatura ca fiind un mijloc de descoperire a omului, dar de ce fel de descoperire a omului poate să fie vorba într-o operă unde nu există preocupare pentru explorarea adîncă a caracterului uman?

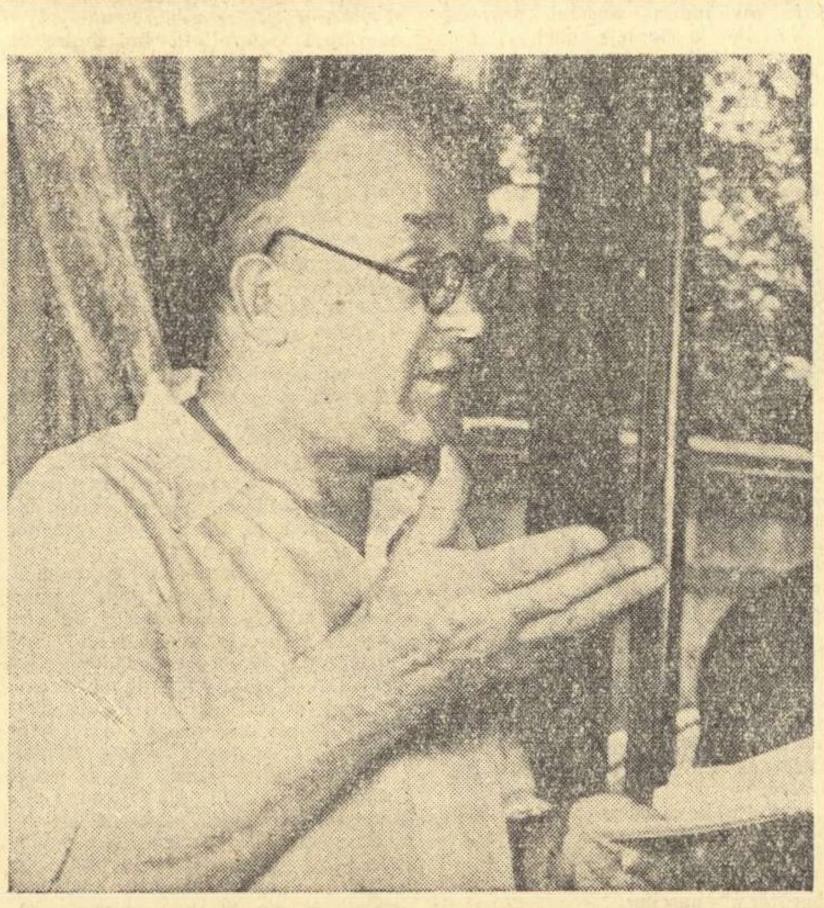

ALEXANDR DEMENTIEV, în timpul expunerii sale.

In al treilea rînd, susţinătorii formelor noi în roman şi în poezie, deobicei cînd vorbesc despre stilul nou, despre stilul epocii, despre noul mod de asimilare artistică a lumii, argumentînd, se referă mai mult la aspectul cu caracter tehnic al vieţii contemporane, — la energia atomică, la zborurile cosmice, la vitezele mărite şi deci la posibilitatea unor legături mult mai uşoare între diferite colţuri ale pămîntului, şi nu se referă, ba adesea trec cu totul sub tăcere marile transformări care au avut loc în viaţa oamenilor, ca rezultat al zguduirilor sociale, ca rezultat al revoluţiei proletare, ca rezultat al victoriilor cîştigate în construcţia socialismului.

Cred că toate aceste discuţii despre noua artă, despre noul stil, despre ceea ce a adus epoca noastră nouă în artă, poartă un caracter abstract, declarativ, vag, atîta timp cît nu sînt legate de problemele sociale, cît nu sînt legate de ceea ce aduce nou în artă reflectarea realităţii noi, cît timp nu sînt legate de metoda realismului socialist.

In al patrulea rînd, în toate aceste pledoarii pentru stilul nou se vădeşte şi subaprecierea posibilităţilor încă neexprimate de formele consacrate ale creaţiei artistice, observaţie valabilă şi pentru versificaţia clasică. Adversarii formelor consacrate deobicei argumentează în felul următor: viaţa nu stă pe loc; viaţa se dezvoltă necontenit; ceea ce a fost valabil şi adecvat ieri, astăzi nu mai este potrivit şi este evident că şi procesul literar este un proces continuu înnoitor, de continuă înlocuire a formelor vechi cu forme noi, dar de aici nu rezultă în nici un fel că asemenea forme vechi cum ar fi romanul, cu speciile lui, sau stilurile şi limba literară, sînt aspecte ale căror posibilităţi s-au epuizat, că nu mai pot fi folosite pentru zugrăvirea noului conţinut şi, ca atare, trebuie să fie aruncate la o parte, ca un lucru de neutilizat.

De pildă, limba. Limba şi ea se schimbă, dar se schimbă relativ mai încet, este în continuă primenire, dar dacă pe această bază am începe să introducem nişte inovări, nişte schimbări radicale, am ajunge la situaţii periculoase. Limba se schimbă, desigur; dar în alt ritm, nu prin explozii, prin salturi de la un an la altul.

Eu cred că se schimbă şi formele de versificaţie, se schimbă şi formele romanului, şi genurile specifice folosite în literatură, dar nu cred că aceste schimbări au loc cu acea iuţeală ameţitoare, catastrofală, aşa cum şi-o închipuie unii partizani ai „stilului nou“.

De pildă, despre o specie ca romanul realist, cu caractere tipice, evoluînd în împrejurări tipice, cine ar îndrăzni să spună că s-a epuizat? Dimpotrivă, eu cred că această specie ascunde în ea posibilităţi inepuizabile, că este foarte devreme să îngropăm romanul şi poate ar fi mai de folos pentru scriitorii de astăzi să înveţe mai temeinic de la romanul clasic.

In măsură şi mai mare consider că nu s-a epuizat versificaţia silabotonică. In limitele aceleiaşi versificaţii silabo-tonice au putut fi scrise lucrări atît de diferite ca „In gura mare“ a lui Maiakovski, poemul „Din depărtare în depărtare“ al lui Tvardovski şi mai pot să fie scrise lucrări care să intereseze şi să emoţioneze pînă la lacrimi pe cititori.

Faptul că, de pildă, romanul clasic sau versificaţia tradiţională nu s-au epuizat, că ele nu trebuie îngropate, nu înseamnă în nici un fel că trebuie acum întîmpinată cu baioneta la armă orice încercare de a înnoi fie formele romanului, fie formele versificaţiei. Fără căutări inovatoare, fără continua încercare de a înnoi formele literare nu va fi progres, mişcare înainte în literatură. Principalul este ca inovaţia să se întemeieze pe conţinutul nou, pe noua metodă a realismului socialist. Realismul socialist presupune o cît mai mare varietate de forme şi stiluri artistice, cu condiţia însă ca ele să se bizuie pe esenţa metodei, să fie partinice, cu condiţia ca ele să emoţioneze şi să antreneze pe cititor.

Foarte pe scurt am de spus cîte ceva şi despre a treia chestiune, despre creaţia unor tineri, mai precis despre discuţiile care se duc în jurul poeziei lui Evtuşenko şi Voznesenski.

Personal, cum am mai spus, nu sînt un admirator al acestor poeţi. Din punctul meu de vedere, lor le lipseşte şi adîncimea conţinutului şi caracterul popular şi adevărata măiestrie artistică; cîteodată îşi aduc tributul şi lipsa de gust, iar în cazul lui Evtuşenko, uneori şi trivialitatea.

Dar, chiar dacă ai o asemenea părere, nu este just să tratezi în mod netovărăşesc pe aceşti poeţi, să cauţi să le închizi drumul spre viitor, să le închizi drumul spre perfecţionare, — aceasta ar fi o atitudine foarte greşită.

Iată de ce unele luări de atitudine prea ascuţite şi chiar grosolane la adresa acestor poeţi, nu se bucură de adeziunea mea. Sînt nişte tineri talentaţi, şi nu există nici un motiv să ne grăbim pentru a-i condamna ca poeţi.

Vorbind despre noile trăsături care atestă rodnicia de astăzi a literaturii sovietice, mi-am rezervat una deosebit de însemnată pentru finalul expunerii mele.

Această trăsătură caracteristică literaturii sovietice este remarcabilă şi continuă: întărirea legăturilor sale internaţionale şi în special a legăturilor sale cu literaturile din alte ţări socialiste.

Sîntem foarte bucuroşi că putem participa la această discuţie cu poeţii romîni. Pot să vă asigur că la noi este foarte preţuită şi poezia romînă clasică şi poezia romînă contemporană. Noi foarte clar simţim şi ne dăm seama de întreaga putere şi de întreaga măreţie a poeziei romîneşti. Noi încercăm să studiem poezia romînă şi în acelaşi timp să facem ceva ca ea să fie cunoscută cititorilor sovietici.

Astfel, Eminescu, Tudor Arghezi, Topîrceanu, Mihai Beniuc, Maria Banuş — sînt cîteva nume de poeţi romîni din operele cărora au apărut culegeri, în afară de o mare antologie a poeziei romîneşti. Nu este mult, dar nu există nici o îndoială că munca pentru traducerea poeziei romîne şi pentru popularizarea ei în Uniunea Sovietică se va amplifica; nu există nici o îndoială că legăturile de prietenie între cele două poezii se vor întări mereu.

Internaţionalismul proletar este una din trăsăturile caracteristice ale literaturii realismului socialist şi în aceasta rezidă totodată şi forţa ei.

In încheiere vreau să arăt că sarcinile actuale ale literaturii din Uniunea Sovietică au fost cel mai bine formulate de către tovarăşul N. S. Hruşciov, în expunerea ţinută anul trecut la întîlnirea cu scriitorii şi artiştii sovietici şi care a apărut în nr. 7/1961 al revistei „Komunist“. In această expunere, printre altele, se spune:

„Noi avem nevoie de cărţi, filme, spectacole, opere muzicale, de pictură şi sculptură care să educe pe oameni în spiritul idealurilor comuniste, să trezească admiraţia lor în faţa a tot ce este minunat şi frumos în realitatea noastră socialistă, să genereze la oameni hotărîrea de a-şi consacra forţele, cunoştinţele şi aptitudinile slujirii nepregetate a poporului lor, dorinţa de a urma pilda eroilor pozitivi din opere şi să trezească intransigenţa faţă de tot ce este antisocial, negativ în viaţă. Noi avem nevoie de cărţi frumoase, scrise cu talent, care să-i captiveze pe oameni, avem nevoie de filme pe care oamenii să le vizioneze cu plăcere, avem nevoie de o muzică frumoasă care să ne producă adevărată desfătare“.

Nu mă îndoiesc că aceste sarcini nobile şi măreţe vor fi împlinite de literaţii din ţara noastră.

Dezbaterile care au urmat, în cadrul consfătuirii comune a poeţilor sovietici şi romîni, vor fi relatate în numărul nostru viitor.

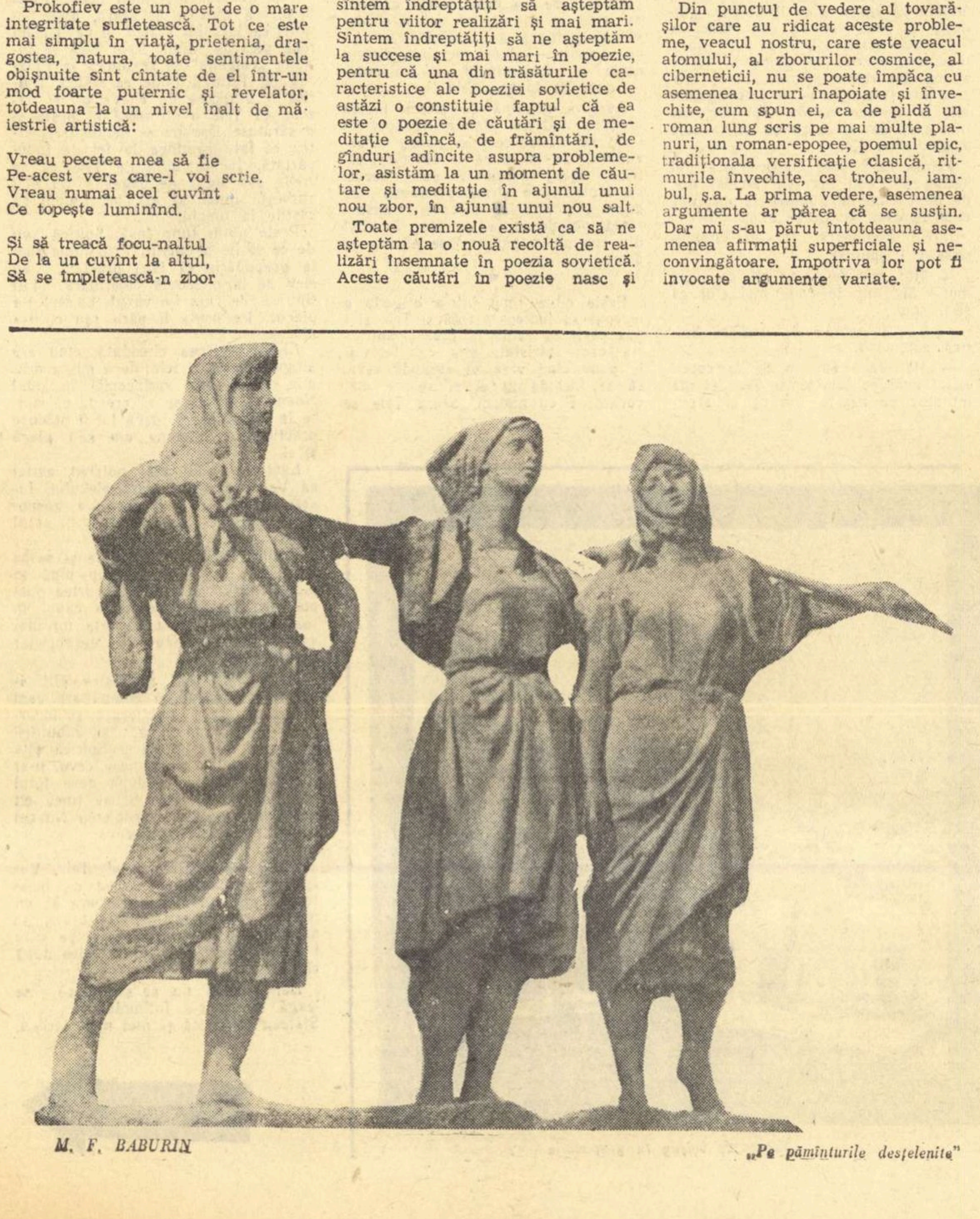

M. F. BABURIN „Pe pămînturile desţelenite“

ALEXANDR PROKOFIEV

Prietene, cuvintele-ţi adînc mă răsplătesc

Cuvintele-ţi adînc mă răsplătesc,
Sufletul meu pe toate le cuprinde.
Dar ar fi trebuit să te-ntîlnesc,
O flacără să ardă mai fierbinte.

Eu te străvăd mereu în zori,
Tărîm de vis, o dulce Ucraină:
Culori de vişini, plopi tremurători,
Basmale roşii arse în lumină.

Aş vrea să mă-nsoţeşti ca pe un fiu
Spre zarea lumii, tot mai liniştită,
Cu mult mai limpede acum, să ştiu
Că nu-n zadar mi-i inima trezită.

O, Patrie, rapsozi cu fruntea arsă,
Pornind, ţi-au înălţat un vers sonor
Lumină peste drum li se revarsă
Şi flăcări ard în piepturile lor.

În romîneşte de GRIGORE HAGIU

MAXIM RÎLSKI

Laudă

Nenumărate voci văzduhul îl străbat
Fantastic imn de laudă suind:
Infrînt e spaţiul, infinite aripi
Ii dete omului acest pămînt.

Visul de secoli azi real,
In faptă împlinit, călătoreşte!
Cuvîntul lui Ţiolkovski epocal
Adună oamenii, sărbătoreşte.

In bucurie fără seamăn prăznuiţi
Umana despicare a zărilor aprinse.
Omul călit de Comsomolul leninist,
Sub flamura lui Lenin azi, învinse.

În romîneşte de TUDOR ROTARU

BERDÎ KERBABAEV

Nu m-ajunge bătrîneţea!

Toţi spun de mine că-s bătrîn şi glume fac...
Ce-i dacă părul mi-i cărunt?... I-ascult şi tac...
Oricine vîrsta mi-o cinsteşte cînd mă vede...
C-aş măsura cu pasul globul, nici n-ar crede.
Ei vor s-aştept tihnite zile în odaie
Şi colbul drumurilor mari să-l scutur de pe straie.
De bătrîneţe-mi tot vorbesc... ca să priceapă-i greu,
Că-n urmă-mi a rămas şi, fără ea, bat calea, singur, eu!

În romîneşte de VERONICA RUSSO

PIOTR KUZANGAI

Calea Victoriei, Aleia cu trandafiri!

Calea Victoriei. Aleia cu trandafiri!
Frumuseţe, mîndrie bucureşteană —
Ca un logodnic îndrăgostit de-o codană,
Mă leagă de voi duioase-amintiri.

Inima mea, prinos al marii iubiri,
Ţi-o întind ca o floare din sufletu-mi viu.
De-oi pleca, pretutindeni cu voi o să fiu
Calea Victoriei, Aleia cu trandafiri!

Odată, o pală de ierburi subţiri,
Ca-ntr-un fulger lumina de-acasă mi-a reamintit.
Inima-mi largă a bătut şi de-atunci v-am iubit
Şi mai mult. Calea Victoriei, Aleia cu trandafiri!

În romîneşte de MIHAI BOGDAN

VICTORIA DE LA OLTINA

Reportaj de PAUL ANGHEL

Zile de martie la Oltina. Iarăși vînt. Vînt cu praf vînăt. Pe movila Macura, 140 metri de la nivelul mării, vîntul îmi smulge hainele și foile din buzunar.

Pe cîmpuri oamenii, sute de oameni lucrează pe ruptele. Tulpanele femeilor zboară, hainele bărbaților bat ca niște aripi. Muncile trebuiesc făcute, repede, pînă nu se zvîntă pămîntul, pînă ce țărîna nu se transformă într-o crustă de fier

Am urmărit de pe movilă priveliștea Dunării și a șesului ialomițean care se strînge în pîcla zării de la nord. Mă aflu pe meterezele de lut ale malului dobrogean de pe care „Victoria" privește Țara cea Mare. M-am lăsat cutremurat de imaginea aspră, metalică, a șesului răscolit de tractoare. Oțelul a lăsat pe brazde un luciu mineral, liniile în fugă se pierd în orizont după o geometrie severă. Nimic bucolic, nimic din poezia sălbatică a cîmpului vechi. Cantata muncii a modificat geografia știută de mine, dislocîndu-i imaginea, rupînd-o și răsturnînd-o pe dedesubt cu puterea fierului de plug. Șesul mi-a apărut vast ca o carte deschisă, pe care mîini nevăzute scriau belșugul, cu slove mici de sămînță.

M-am întors spre dealurile și văile Oltinei. Aici munca omului e mai grea. Ca să acopere cu haina scumpă a vegetației aceste coline abrupte, colectiviștii „Victoriei" trebuie să desfășoare o energie infinit mai mare decît a oamenilor de la șes. Fiecare petec de pămînt cere un tribut în plus, fiecare brazdă zgîrcită trebuie învățată rodnicia, cu osteneală și știință. Pămîntul trebuie silit să dea, iar oamenii, învingîndu-i încăpățînarea, vor să-l facă să țină pasul cu șesul fertil de dincolo.

La picioarele mele, chiar lîngă fluviu, se întind pămînturile îndiguite. Sînt numai 350 de hectare. Aici oltinenii obțin producțiile record la cereale, sfeclă de zahăr, legume. Roadele acestui pămînt au o pondere însemnată în producția anilor, fiind practic un regulator de nivel.

— Mai curînd un model de producție, — mă corectează Ilie Dincu. Desigur, agricultura irigată nu se poate compara cu cealaltă. Totuși noi avem ambiția să ridicăm, cu timpul, întreaga noastră producție agricolă, aproape de nivelul recordurilor pe care le obținem aici.

Aceeași ambiție mi-o mărturisise și inginerul Cornel Călinescu. Despre acest proiect îndrăzneț discutasem și cu alți colectiviști.

— Pentru asta, — își dezvoltă ideea președintele — avem nevoie de cel puțin trei condiții: chimizarea intensă a întregii suprafețe arabile, soiuri selecționate, bine adaptate condițiilor noastre, ridicarea nivelului de instrucție tehnică a colectiviștilor noștri, astfel încît întreținerea și îngrijirea culturilor să se facă după toate normele științei... De fapt ideile acestea nu mai sînt de mult un proiect. Sub conducerea tehnică a inginerului nostru, am și trecut la traducerea lor în practică... După etapa de organizare și consolidare, după ce spiritul colectivist a devenit o forță, după ce am prins cheag și ne-am îmbogățit puțin, ne-am propus să atingem și acest scop. Sîntem în marș spre el.

— De altfel, exemplul gospodăriei este urmat de oameni și în alte direcții, — continuă președintele. — Nu-i posibil să nu aduci și acasă la tine ce înveți la fermă sau pe cîmpuri. Toate femeile țin să crească pe lîngă curte rațe Pekin și pui Leghorn sau Rodhe Island. Și asta nu numai pentru productivitate, dar fiindcă exemplarele sînt frumoase. Ți-e drag să vezi rățuștele albe sau găinile roșii, înflorindu-ți ograda... La fel s-a întîmplat și cu vitele. Ameliorarea rasei animalelor de pe lîngă gospodăria personală este cerută cu insistență de oameni care s-au obișnuit acum să aplice și acasă la ei regulile zootehnice învățate la fermele noastre.

Știam de asemeni, de la brigadierul pomicol, că oamenii cumpără regulat de la gospodărie material săditor, pentru înlocuirea pomilor bătrîni, pentru îmbogățirea grădinilor de lîngă casă. Specialiștii gospodăriei sînt chemați să altoiască meri, cireși, caiși, trandafiri. „Victoria" își răsfrînge lumina în fiecare gospodărie, schimbînd tradițiile, modificînd felul oamenilor de a-și concepe viața, obligîndu-i să se ridice la nivelul bogăției și al exigențelor obștești. Transformarea gospodăriei personale după modelul „Victoriei" a devenit o chestiune de mîndrie pentru fiecare colectivist. Fiecare casă, fiecare bătătură, trebuie să reprezinte „Victoria".

Sîntem pe culmea dealului vestic de pe care se deschide perspectiva Oltinei spre Dunăre.

Satul, scăldat în lumina amiezii se odihnește parcă. Sutele de case rîd albe în soare, înconjurate de pomi înmuguriți. Niciodată Oltina nu mi-a apărut mai frumoasă. Vîntul și-a ținut o clipă răsuflarea. In oglinda încremenită a lacului, satul s-a răsfrînt întreg părînd că se contemplă îndelung.

— Vom pietrui toate ulițele, — vorbește Ilie Dincu, privindu-l. — Vom împrejmui toate casele cu garduri de piatră... In centru, acolo, lîngă Sfatul Popular, va fi un parc...

Vorbește, urmărind priveliștea, retușînd cu degetul detalii, ca un pictor în fața unui tablou.

— Aici, în vale, lîngă Cișmeaua Mică, vom construi noua fermă pentru taurine. Vom începe construcția încă din anul acesta... (In momentul cînd se publică aceste pagini, unul din grajdurile noii ferme este de-acum terminat).

Memorez încă o dată acest tablou pe care mă angajez să-l confrunt cu cel de peste cîțiva ani.

— Dii, Victore!

★

La Oltina nu se mai pierde nici o singură palmă de pămînt. Nu există rîpă sau coastă care să nu aducă venituri, colectiviștii avînd pricepere să scoată apă și din piatră seacă. Totul este drămuit și chivernisit cu grijă în vederea unei maxime fructificări.

Aseară, la ședința cu brigadierii, cineva și-a manifestat regretul pentru faptul că nu s-au plantat gutui. Nea Levente sau Vasile Popa au intervenit:

— Am fi putut planta, n-ar fi fost rău... Dar uite că vecinii au o livadă întreagă de gutui, s-au lăcomit să planteze mulți gutui, iar toamna n-au cui să vîndă fructele... Trebuie să ții seamă de cererea pieții, altfel risipești munca oamenilor!

Acest criteriu funcționează din plin, folosit de colectiviști cu aceeași ascuțime ca în industrie. Expresiile „nu-i rentabil, nu se cere pe piață" sau „cere investiții prea mari și amortizare îndelungată", le-am auzit în repetate rînduri de la președinte și brigadieri, pînă la simpli colectiviști.

Acest criteriu înseamnă în primul rînd grija pentru calitatea muncilor efectuate. Descoperind niște gropi săpate de mîntuială, președintele îmi explică foarte necăjit:

— Dacă rămîn așa pomii ar avea de suferit...

Grija pentru calitate are implicații neînchipuit de mari, afectează în fond întreaga structură a gospodăriei, începînd de la averea obștească și pînă la venitul personal al colectiviștilor.

— Să discutați despre problemele astea cu brigadierii, — mă îndeamnă Ilie Dincu. — Ei sînt principalii comandanți ai bătăliei pentru calitate la noi în gospodărie... De fapt, acesta este domeniul principal al muncii noastre politice și în această direcție n-am făcut încă tot.

Nu l-a răbdat inima și s-a oprit din nou. La cîțiva pași de drum se plantau piersici. A coborît și a venit lîngă oameni. A controlat iar gropile. Le controlase însă și brigadierul Gheorghe Dincu. A discutat cu el abaterea de adineaori și au hotărît împreună s-o critice la gazeta de stradă a gospodăriei.

. . . .

Intuindu-mi parcă gîndurile, președintele începe a-mi povesti despre lupta oltinenilor pentru fertilizarea acestor pămînturi.

— Reîntinerirea solului s-a produs la noi numai după colectivizare, — îmi spune el. — Cine și-ar fi bătut capul mai înainte să facă rotația științifică a culturilor sau să îngrașe pămîntul! Omul era obișnuit să culeagă atît cît seamănă, uneori și mai puțin. Să-i ceri pămîntului să-ți dea îndoit sau chiar înzecit, nu se pomenea pe la noi...

Oprim. Președintele coboară și mă invită să-l urmez. Îmi arată o parcelă cu orz de toamnă, în continuarea tarlalelor de grîu.

— Observați diferența? Orzul este mai pipernicit, firele sînt aproape galbene. Același pămînt și aici și dincolo, numai că aici n-am aplicat anul acesta îngrășăminte chimice. Ne-am scumpit, bălegarul de grajd nu ne-a mai ajuns și iată rezultatele!

Apoi cu fermitate în glas:

> **„Transformările înfăptuite în agricultura țării noastre, dotarea ei din an în an cu tot mai multe mijloace mecanizate și substanțe chimice, munca desfășurată de harnica noastră țărănime creează cele mai favorabile condiții pentru punerea în valoare a imenselor rezerve de care dispune marea agricultură socialistă, pentru ridicarea continuă a fertilității solului, pentru înfăptuirea sarcinilor stabilite de Directivele Congresului al III-lea al Partidului cu privire la sporirea producției agricole".**
>
> *(Din Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej asupra mersului îndeplinirii Directivelor Congresului al III-lea al Partidului, prezentat la Plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie—1 iulie 1961).*

— Este încă o învățătură de minte pentru viitor. Trebuie să știi bine unde merită să te scumpești și unde trebuie să risipești fără riscul că pierzi.

Îmi plăcea tăria cu care Ilie Dincu își recunoștea greșelile, dar mai ales suplețea cu care le înlătura trăgînd ferm concluziile de perspectivă. Il observasem în repetate rînduri. Niciodată nu se sfiește să privească drept și deschis lipsurile de care se face vinovat, niciodată nu ocolește martorii, atunci cînd le descoperă. Mi-a și spus-o într-o seară, după o ședință:

— Orgoliul nu folosește la nimic în ocazii de astea. Dacă nu observi sau nu-ți recunoști la timp o greșeală, ea se transformă în catastrofă și apoi e mai greu s-o îndrepți... Lipsurile tale sau ale altuia, oricine ar fi, aduc daune gospodăriei, trebuie să le plivești, așa cum plivești semănăturile de buruieni...

In acest spirit sînt educați și ceilalți colectiviști. Comuniștii au reușit să formeze o opinie de masă, un front general de luptă împotriva greșelilor, împotriva muncii de mîntuială, împotriva rutinei și mărginirii. Spiritul critic și autocritic al oamenilor a devenit o armă de îmbunătățire continuă a muncii, una din pîrghiile principale ale progresului „Victoriei".

Iarăși oprim. Aici, pe coasta dealului, chiar lîngă drum, un bolovan de piatră marchează o veche linie de hotar.

— De aici încolo încep pămînturile celor din Strunga... In 1956, hotarul „Victoriei" se oprea aici.

Preiau hățurile și-l îndemn pe Victor să pornească în galop. Știu că mai avem mulți kilometri pînă la adevăratul hotar.

— Stați, — mă oprește președintele — n-a fost atît de simplu nici cu ei... Peste pămînturile oamenilor de la Strunga, nu treceai înainte, cu una cu două.

Strunga e un cătun cu vreo cincizeci de case, așezat la șase kilometri de Oltina. Ascunși într-o vale îngustă, izolați de toamnă pînă în primăvară de restul comunei, cei din Strunga duceau aici o viață de urși zăvoriți în bîrlog.

— Nici ziarele nu ajungeau pe la ei... Își cumpărau din toamnă chibrituri, gaz, sare și rămîneau ascunși aici în rîpa lor

Cei din Strunga aveau pămînturi chiar și mai slabe decît oltinenii. Se ocupau mai mult cu creșterea vitelor. Dădeau drumul oilor în pădure, sau lăsau slobozi porcii în balta Ciamurlia. Unii dintre ei practicau braconajul la pește sau învîrteau mica negustorie.

Comuniștii din Oltina au găsit de datoria lor să-i atragă pe acești robinsoni, pe drumul larg al civilizației socialiste. Au început munca de luminare a minților, lămurindu-i pe oameni cu răbdare și înțelegere. Cei mai pricepuți agitatori băteau tot mai des drumul la Strunga, atrăgînd de partea lor cîțiva oameni mai receptivi. Dar munca mergea greu.

Urșii de la Strunga aveau urechile tari. Abia după lungă chibzuială s-au hotărît să înjghebeze o întovărășire, iar apoi, după ce experiența i-a convins și-au întors ochii către „Victoria". „Victoria" era de acuma un adevărat stup, doldora de faguri.

— Ei, ce faceți? — i-a întrebat „moșul", care venea adesea la ei, să-i sfătuiască și să-i îndrume —. Cum v-ați gîndit, mergeți înainte cu întovărășirea sau formați o gospodărie colectivă?

— Ce s-o mai formăm, — au răspuns ei — cînd e gata formată. Intrăm cu toții la „Victoria"

S-au alăturat cu toții „Victoriei". Hotarele s-au deschis, urșii au sfărîmat bornele vechi, aducîndu-și cu toată inima avutul ca să sporească bogăția comună.

Gestul atragerii acestor oameni la masa comună a belșugului are în primul rînd o semnificație umană. Poți să rabzi să-i vezi pe alții în sărăcie, fără să-i poftești alături de tine, învățîndu-i secretul prosperității? De la faptele mici și pînă la întîmplările de larg ecou, „Victoria" își manifestă generozitatea, umanismul ei profund, apărute ca un corolar al transformărilor revoluționare petrecute aici.

Ocolim cătunul și poposim pe valea Ceamurliei, la ferma de porci.

Am căzut tocmai în clipa în care se rostogolesc pe coastă ciurdele albe de mascuri. O avalanșă grohăitoare de bolovani albi, s-a prăvălit spre baltă, inundînd pur și simplu dealul.

Victor sare speriat în două picioare, gata să dea șareta peste cap. Crescătorii vin în fugă, îl prind de căpăstru, îl liniștesc. Totul s-a petrecut ca într-o furtună, cu tunete și fulgere grozave, după care s-a așternut o liniște nefirească. Ciurdele de porci ne-au invadat, s-au dus în vîrtej, ne-au lăsat pe coasta pustie.

A stat și vîntul. E cald. Cele cîteva clădiri risipite pe tăpșan stau singuratice, niște hoteluri dintr-o stațiune turistică părăsită de vilegiaturiști. Ocoalele curate și bine împrejmuite cu garduri albe, par niște terenuri de tenis de pe care jucătorii lipsesc.

— Poftiți la bucătărie, — ne invită Dumitru Anghel, șeful fermei — pregătim masa de seară...

Încăperea în care intrăm este „bucătăria" porcilor.

O curățenie exemplară domnește în acest laborator culinar. Patru „bucătari" în halate albe, fără scufițe pe cap, mînuiesc polonicele, amestecînd fiertura din giganticele cazane.

Președintele urmărește operația, apoi cere rețetarul. I se dă. Il cercetează și mi-l întinde și mie. N-am competența să judec dacă preparatul este suficient de gustos.

— Se va servi o fiertură de zeamă de carne cu sfeclă furajeră și uruieli — îmi explică unul din bucătari.

— Și felul doi?

— Acesta este felul doi... Felul unu îl au în permanență. Sînt uruielile uscate.

— Și desertul? — întreabă președintele, ca să mă edific și mai bine asupra regimului alimentar de aici.

— La desert, porumb siloz!... Vara, verdețuri, adică lucernă sau porumb verde. Vara este epoca de vitaminizare cu verdețuri.

Am impresia că pensionarii acestei stațiuni pot fi mulțumiți.

Pofta aceasta fabuloasă de mîncare este urmarea regimului alimentar complex. Ca rezultat, o dezvoltare rapidă, în raport direct cu numărul de mese și cu îngrijirea rațională ce li se aplică aici pensionarilor. Zilnic parcă sporesc în greutate, iar aceste procente adunate dau un spor de zeci de kilograme pentru fiecare douăzeci și patru de ore. Ferma este o uzină de carne, porcii cresc aici ca pîinile în cuptoarele brutăriilor.

— Peste cinci sute de mii de lei am cîștigat numai anul trecut.

Președintele este totuși nemulțumit. A avut o discuție cu inginerul zootehnic Nusuret și cu medicul veterinar Selim asupra dezvoltării animalelor, în care s-a lămurit necesitatea unor revizuiri în practica muncii de pînă acum.

— Știți ce înseamnă să nu livrezi la timp un lot de porci contractați? — mă întreabă el. Asta înseamnă că animalele n-au atins greutatea planificată și că deci trebuie să-i mai hrănești o săptămînă sau două. Dar asta înseamnă cheltuieli în plus și asta înseamnă că nu muncim bine...

Intervine și Dumitru Anghel. A făcut în această iarnă un curs zootehnic la Mangalia, iar lipsurile de la fermă i-au devenit mai clare. A discutat și el cu inginerul zootehnist.

— Trebuie să introducem în hrana porcilor alimente noi, — spune el — în primul rînd o furajare timpurie a purceilor, cu alimente consistente, ca să le grăbim dezvoltarea. Pînă acum la noi, hrănirea a fost totuși uniformă. Gheorghe Măciuca de la îngrășătoria din Oltina se plîngea alaltăieri că porcii lui mănîncă puțin. De ce? Fiindcă vor și altceva. Trebuie să introducem în meniuri mazărea, morcovii, mereu alte alimente...

Totuși munca la această fermă este organizată temeinic. Cele o mie de animale sînt împărțite în loturi, după vîrste, în îngrijirea a numai șapte crescători. Numai șapte oameni conduc această uzină de porci, care aduc gospodăriei în fiecare an venituri de sute de mii de lei. Ca personal auxiliar, trei căruțași.

Ferma a fost organizată în 1958, cu un număr de numai o sută douăzeci de capete. Intreaga populație porcină de azi provine din acest prim lot de purcei aduși la Strunga, în urmă cu numai trei ani.

S-a mai produs o minune în același spațiu de timp. Crescătorii au ameliorat rasa porcilor, prin dirijarea încrucișărilor, generalizînd mai întîi rasa Marele Alb și trecînd apoi, treptat, la rasa Landras. In următorii doi ani trăsăturile Landras se vor fixa definitiv la întregul lot de porci.

— Orientarea spre landras a fost bună, — îmi explică Dumitru Anghel. Față de marele alb, landrasul prezintă avantaje de randament. Purceii landars au o dezvoltare mai precoce, cresc deci mai repede și, peste toate, au două coaste în plus... Ne-am mirat și noi la început, apoi ne-am convins. Au două coaste în plus, sînt mai lungi la trup și dau deci mai multă carne...

— Din păcate, — intervine Ilie Dincu — nu mai avem nici un exemplar pur din marele alb, ca să puteți face comparația practic.

— Ba da, — îl contrazice șeful fermei. Ne-a mai ieșit un purcel... Poftiți la maternitate să-i vedeți!

Suim coasta spre maternitatea de scroafe, o clădire albă, luminoasă, o adevărată maternitate. Doi dintre îngrijitorii de aici, ne însoțesc și ne dau ultimele informații.

Trecem în revistă fiecare boxă, apreciind calitățile tinerei generații. Copilăria își spune cuvîntul din plin. Mamele sînt silite să-și admonesteze odraslele nesătule de lapte și de joacă. Am prilejul să mă conving de precocitatea purceilor landras, neastîmpărați și puși pe șotii, ca niște copii.

Satul Strunga e așezat, după cum îi spune și numele, în strunga unei văi.

Neam de ciobani, cei din Strunga nu aveau a se teme de lupi. Sălbăticiunile vin și acum, fără sfială ziua în amiaza mare, pînă în pragul căminului cultural. Teama lor cea mare era de oameni, de perceptori, de jandarmi, de procurori, de care totuși nu s-au putut ascunde nici aici.

Izolarea, neîncrederea în oameni, moștenită din timpurile grele, explică rezerva inițială a oamenilor de aici, față de viața cea nouă, pe care n-o înțelegeau. Malul care îi despărțea de lume — era de fapt în ei. Acuma nu mai există. A mai rămas doar malul de lut care acoperă priveliștea satului, ca o poartă veșnic închisă.

Fiindcă malul acesta nu se poate surpa, colectiviștii din Strunga au fost siliți să aducă lumea la ei.

Gospodăria a construit aici marea fermă de porcine și le-a dat-o în grijă. I-a organizat într-o echipă și astăzi cei din Strunga muncesc împreună cu oltinenii pămînturile „Victoriei". La cererea lor și cu sprijinul gospodăriei, s-a înălțat în 1959 clădirea căminului cultural. Sală de spectacole cu 120 de locuri, scenă bine utilată, cabină de proiecție pentru filme, bibliotecă dotată cu peste 600 de volume. Se fac regulat șezători, audiții colective de radio, există un cerc de lectură și mulți cititori. Iarna, după șezătoare sau după ascultarea unui concert, oamenii ies în grup, înarmați cu ciomege, ca să pună pe fugă lupii îndrăzneți.

Dar pretențiile cresc. Cu prilejul alegerilor, colectiviștii au cerut construirea unei săli de petrecere pentru nunți și cumetrii. Au cerut electrificare, au cerut radioficare, au cerut legătură telefonică direct cu Oltina și cu centrul raional. E criticată aspru întîrzierea ziarelor, a corespondenței, cum și lipsurile care se mai ivesc în informarea cătunului asupra vieții din gospodărie.

Școala are numai 27 de copii, în toate cele patru clase. Dar există școală! Un învățător, Nicolae Marinescu, se ocupă special de educarea copiilor, conducînd și viața culturală a cătunului. Frecvență sută la sută. Copii bine pregătiți, vioi, îmbrăcați îngrijit, sănătoși și frumoși.

Și acestea toate numai în cîțiva ani, de cînd oamenii s-au alăturat cu toată inima de gospodărie.

Vreau să vorbesc cu cineva. Văd fum pe coșul unei case și intru. Mă primește un bătrîn, Marin C. Balaban, bucuros să-i bată cineva la ușă la ceasul acesta pustiu. N-a putut ieși la lucru, îl supără un reumatism mai vechi.

— Vara asta trebuie musai să merg la Tekirghiol, la tratament.

— Ai mai fost vreodată?

— Nu... Cine ieșea din groapa asta înainte?

Mă cinstește cu țuică. El și nevasta au făcut anul trecut aproape patru sute de zile muncă. Au primit 2000 kg. de porumb, 900 kg. de grîu, 24 litri ulei, 40 kg. de zahăr. Au mai adus acasă și 600 kg. de struguri, cum și altele. Podul și hambarul sînt pline. Are pe lîngă gospodărie un porc, vacă, opt oi.

— Bine, dar radio, mobilă?

Bătrînul rîde:

— M-am ținut de petreceri... De cînd am scăpat la bine, numai în nunți și cumetrii am dus-o. Am patru fini în doi ani și m-a costat ceva parale bucuria asta...

Moș Marin Balaban descoperise acum, dincolo de vîrsta tinereții, bucuriile petrecerii și ale vieții sociale.

I le adusese „Victoria".

Am ajuns pe hotar.

De aici și pînă spre Beilic, pe hotarul de la nord, unde am poposit în prima zi cu președintele, sînt vreo douăzeci și trei de kilometri, măsurați în zbor de avion.

Dar au fost popasurile, au mai fost lungile și leneșele ocoluri prin istoria veche și nouă a Oltinei, întoarcerile, întîrzierile, opririle pe loc odată cu timpul care nu se grăbea. Istoria a căpătat aici viteză abia de cîțiva ani. De la prima victorie din 1945! De la a doua victorie, victoria fundamentală din 1952! Apoi istoria s-a grăbit cu mers de tren accelerat, de avion, de rachetă, odată cu fiecare biruință a „Victoriei"...

Ca să străbați astăzi gospodăria colectivă „Victoria" de la Oltina îți trebuie numai trei zile. Numai trei zile de alergătură pe la ferme și peste semănături.

Președintele și-a șters fruntea asudată. Ne-am întors din nou privirile către răsărit cuprinzînd în gînd și în inimă totul.

— Aceasta este „Victoria" noastră cu hotarele, cu averile, cu oamenii ei.

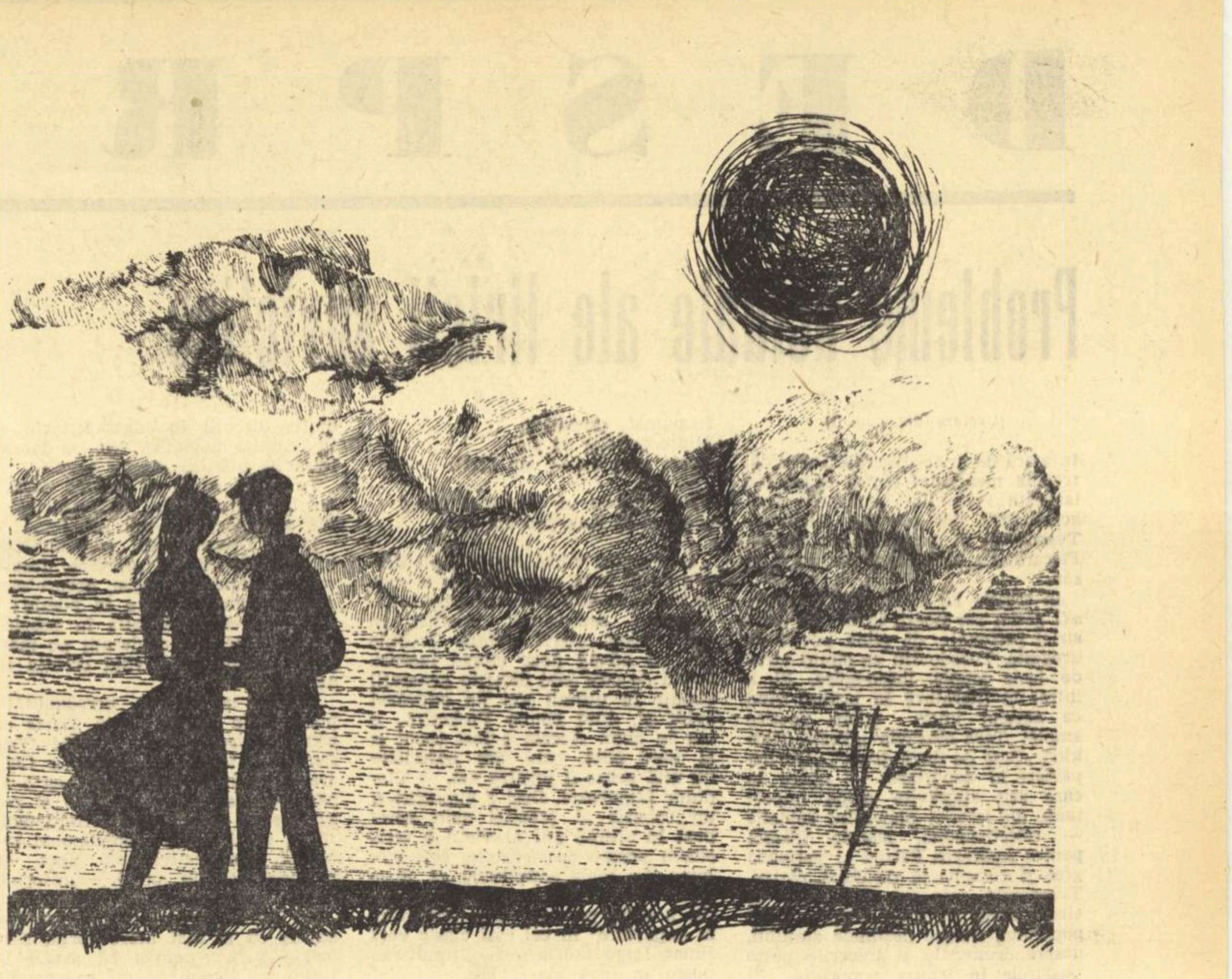

Desen de EUGEN MIHĂESCU

NOAPTE

de NICOLAE VELEA

Spirică și Tele lucrează amîndoi la G.A.S.-ul din satul lor, un sat de munte. Spirică e tractorist iar Tele e radiofonistul gospodăriei. Sînt foarte scunzi, cei mai scunzi băieți din gospodărie și locuiesc în aceeași cameră care se învecinează cu cabina radiofonică a lui Tele.

Se cunosc de mici pentru că părinții lor erau vecini și sînt prieteni de atunci fiindcă la amîndoi le plăceau mașinile. Camioanele care treceau în vremea copilăriei lor pe șosea le plăceau atît de mult că aruncau cu pietre în ele să le spargă geamurile. Și cînd reușeau și mașina se oprea, unul ieșea la iveală ca șoferul să lase mașina și s-o ia la fugă după el să-l bată, iar celălalt se apropia de mașină și o cerceta.

Cel mai mult le plăcea mirosul de benzină — el îi făcea să-și închipuie locuri străine și vara nu mai aruncau cu pietre în mașini ca să le oprească. Le lăsau să treacă liniștite și se repezeau în dîra de praf și benzină rămasă în urma lor. Se învîrteau pînă cînd praful și mirosul îi amețea și cădeau jos. Apoi se tîrau posomorîți pînă la zona șoselei și așteptau altă mașină.

Planul lor era atunci să aibă niște mașini mici, așa cum sînt cele în care se fotografiază copiii din oraș, cu care să alerge după vite.

Pe urmă întîmplările vieții se așezaseră foarte iute, așa cum le așezau ei în gîndurile lor. Și unul se trezise radiofonist, iar altul tractorist. Repeziciunea împlinirii fusese așa mare încît nici n-o observaseră, nu se gîndiseră la ea și nici nu se bucuraseră pînă la capăt de starea lor.

Dar mai aveau timp.

Sînt amîndoi foarte scunzi, dorm în aceeași cameră și sînt foarte prieteni, poate pentru că sînt prăpăstios de deosebiți. Lui Spirică îi plac cărțile și insignele, e cuminte, măsurat și tăcut. Cu Tele lucrurile sînt foarte încurcate. Bine, s-ar putea spune simplu că lui îi plac invențiile, gîndește cu voce tare, e cam mincinos și-i place muzica. Dar de fapt nu e mincinos, numai că gîndurile lui o apucă des razna și nu-i place muzica pur și simplu — îi plac zgomotele în general și de fapt nici ele nu-i plac dar îl apără de razna asta a gîndurilor lui.

Prima oară cînd Spirică și-a dat seama de felul lui Tele a fost mai de mult cînd se gîndeau la mașinile mici cu care să alerge după vite.

Intr-o dimineață, Tele îl întîmpinase și-i spusese:

— Mor, mă, de necaz, știi ce e aia mor? Mă mir de unde mai sînt ca să-ți spui.

— Ce-i fi avînd? îl întrebase Spirică somnoros.

— Păi dacă eu vin de la copca rîului cînd se lumina de ziuă și mă întîlnesc cu nen-tu Ion că el aterizase la Rogoaze, în izlaz și dacă îți adusese o mașină și o pusese în creasta casei...

— Nenea? (acesta era un unchi al lui Spirică, aviator, care-i spusese, e drept, odată că dacă o să treacă pe deasupra casei cu avionul, o să-i arunce o pereche de cizme).

— Da mă, nen-tu, o pusese, mașina, pe creasta acoperișului și mă întreba că unde-i fi, că la voi nu e nimeni și nu poate să lase mașina așa și dacă nu dă ochi cu tine, o ia îndărăt, că e grăbit. Mă-ntorc cu el, — acas'la voi încuiat peste tot. Pui urechea la gaura cheii și te auz cum sforăi. Ai tăi te-ncuiaseră să mai dormi și plecaseră la muncă. Bat eu în ușă, bate nen-tu în fereastră — nimic, tu duceai porcii la jir. El s-a suit pe acoperiș, a luat mașina, s-a dus la avion și a plecat.

— Minți, mă Tele, de turbează cîinii, îi spusese atunci Spirică nedesfăcut bine din somn.

Celălalt îl privise mirat și mîhnit și plecase supărat.

A ținut supărarea vreo cîteva săptămîni. Nici acuma, după ce trecuseră ani, cînd Spirică deschisese, cu grijă, într-o zi vorba despre povestea asta, Tele nu zicea altfel.

El nu se schimbase de loc poate și pentru că găsise viața astfel alcătuită încît trimisese spre el numai întîmplări bune care-i ocrotiseră firea, n-o dușmăniseră și nici n-o batjocoriseră.

Seara, înainte de a adormi, Tele își lipea ochii de tavan și din gura lui ieșeau cele mai mari minunății.

Spirică nu-l mai contrazicea, îl asculta tăcut și resemnat și de cele mai multe ori cu plăcere. Tele vorbea mai mult despre invențiile pe care vrea să le facă el. Era foarte îndemînatec și priceput, repara ceasurile și aparatele de radio din comună și punea motoare la biciclete. Dar astea erau lucruri la îndemînă. Faima mare i-o dase faptul că seara, cînd se plimba pe drum, el devenea „coloană de lumină" cum zicea Spirică — luase numirea dintr-o carte —, sau simplu — „coloană", — cum își spunea Tele.

Avea o pelerină de ploaie făcută dintr-un material plastic, transparent. Cînd se întunericea, își punea în buzunarul de la haină o baterie electrică, așeza subțioară două becuri susținute de o sîrmă petrecută pe după gît, îmbrăca pelerina transparentă pe deasupra și așa, luminat din cap pîn'în picioare, se plimba pe drum.

★

Peste cîtva timp într-o brigadă a început să lucreze o fată și Tele și-a pus căști de radio la urechi. Spirică s-a cam întristat; știa că Tele și le pune cînd vrea să ascundă ceva, să se închidă în el și să nu mai vorbească cu nimeni. Seara Tele se întindea mut pe pat cu căștile în urechi și adormea fără să și le scoată.

Fata se numea Noana lui Moroacă. Moroacă fusese stuparul gospodăriei, Intr-o zi uitase aprins șomoiogul de cîlți cu fumul căruia amețea albinele cînd cerceta stupii. Luase foc toată stupăria, omul tînjise cîtva timp și murise. Fata, rămasă singură, fusese angajată aici la G.A.S.

Noana avea vreo 14—15 ani și cu toate că trăise departe de sat — casa lui Moroacă era așezată pe coama Clocoticiului, — nu s-ar fi putut spune că e sălbatecă. Dar avea uneori un neprevăzut în mișcări și vorbe de ți se părea că atunci le face și le spune, pentru prima dată și că ele foșnesc. Și mai avea o lipsă neștiută de sfială încît cu toate că mulți băieți se jucau cu părul ei și o luau pe după umeri, nici unul nu se lăuda altuia cu asta. Poate totul venea de acolo că fata avea niște ochi verzi care erau frumoși pentru că erau foarte șterși. Erau așa de șterși încît îi îndepărtau întreaga ființă și ți se părea ciudat, îi erai chiar recunoscător că ea îți poate auzi cuvintele și-ți răspunde la ele. Dar ochii nu erau mereu așa — numai cîteodată — și parcă doar cînd vrea ea.

Dacă vreun băiat devenea mai aprins, mai duios în fața ei, Noana îl asculta un timp cu ochi vii și rotunjiți. Apoi parcă trupul i se cutremura și ea întreba:

— Precis?

Incepea să rîdă, ochii își pierdeau rotunjimea, deveneau șterși, iar cel de lîngă ea o simțea îndepărtată.

Lui Tele și lui Spirică fata le plăcuse de la început dar pe ei ea îi luase în seamă tîrziu, în urma celorlalți, pentru că erau scunzi. Spirică o pățise la fel ca ceilalți: Noana se apărase și de el cu „precis" și „rîs". Și purtarea fetei îl liniștise.

„Nu e conștientă" își spusese el. Și atît timp cît era așa n-avea dinspre partea cui se teme.

Cum nu-i rămînea altceva de făcut, se alinta cu gînduri despre ea. Se mira că lui ori de cîte ori îi plăcuse vreo fată, privise cu mare recunoștință lucrurile pe care aceasta le atinsese dar acum brazii din curtea gospodăriei ori banca de mesteacăn de care se rezemase Noana, erau doar brazi și bancă, nu împrumutaseră nimic. Explicația și-o dase cam așa: „Noana asta nu e conștientă, trăiește cam în fugă (era adevărat, fetei îi plăcea să alerge) și nu se oprește să ia de la lucruri vreun înțeles și nici să le dea vreunul, să lase ceva de la ea".

Tele avusese mai mult noroc. Fetei îi plăcea muzica și seara, după isprăvirea lucrului stătea în cabina lui pînă pica de somn. Apoi Tele se lumina „coloană" și se ducea la Floarea lui Pițurcă unde ea stătea. Spirică îi urmărise de cîteva ori și văzuse că Tele o strînsese în brațe și o sărutase. Dar nu se neliniștise, pentru că fata rămînea la fel de îndepărtată. Ii era milă de Tele că se crede așa sigur pe degeaba, nu mai vorbește nimic și stă tot timpul cu căștile la urechi.

Peste puțin timp însă, Spirică avu de ce să fie neliniștit. Prin iunie sosi la gospodărie să facă practică, un elev de la o școală veterinară. Lui Spirică, de cum l-a văzut, băiatul i-a plăcut. Pe urmă îi păru rău că i-a plăcut.

El își prefăcea cîteodată, cînd era singur, glasul și felul de a mișca mîinile, capul sau sprîncenile în felul Noanei și ajunsese să creadă că simte la fel ca ea. Și dacă lui îi plăcuse practicantul însemna c-o să-i placă și ei.

Lucrurile s-au mai potrivit astfel că Valentin, așa-i zicea elevului, fusese repartizat la o secție a gospodăriei unde era și Noana — în satul Rest.

Curînd Tele lepădă căștile și seara se plimba luminat din cap pînă în picioare printre brazii din curtea gospodăriei, întorcînd degeaba capul în toate părțile pentru că fata nu mai venea. Peste cîteva zile deveni iar vorbăreț și vesel.

Pe Spirică nu-l neliniștea atît aceasta cît faptul că Noana era cam tăcută și parcă îngrijorată și încordată. Mai avea însă și răbufniri de-ale ei de altădată și Spirică știa că mai trebuie să urmeze ceva, n-ar fi putut spune ce, după care totul avea să fie pierdut. Și se ținea cît putea mai mult în apropierea Noanei ca să nu scape acel ceva.

Și nu-l scăpă.

Intr-o seară stăteau, el, Tele, Valentin și Noana pe banca de mesteacăn din curte. Era răcoare și un pui de vînt rătăcit printre brazii de munte tînguia pentru rănile pe care i le făceau acele și parcă tînjea după cîmpie.

Dar aceasta nu se știe dacă se leagă de ce s-a întîmplat.
Stăteau pe bancă și mai mult tăceau,

Semne de belșug în gospodărie

cînd deodată Noana se ridică de pe bancă, se depărtă puțin și spuse cu o voce pe care nimeni nu i-o mai auzise:

— Cum stam adineauri pe bancă, voi trei și cu mine. Și cum acuma eu nu mai stau și stați doar voi.

Tăcu puțin și-i privi mirată și parcă speriată. Apoi continuă:

— Și cum zic eu că voi acuma stați pe bancă și că eu nu mai stau...

Parcă obosi, parcă ceva se rupse în ea, se încovoie, buzele și fața îi deveniră palide. Și ea-i rugă pe cei trei într-un fel deznădăjduit:

— Ați auzit ce-am zis eu?

„Devine conștientă" — îl fulgeră pe Spirică și el se emoționă.

Noana își plimba privirile de la unul la altul. Tele și Valentin ridicară din umeri. Cînd ochii Noanei ajunseră la el, Spirică spuse turburat:

— Cum stai tu în picioare și cum devii conștientă — îi scăpă lui din cauza tulburării.

Noana îl privi mirată și fără recunoștință. Se năpusti la Valentin, îl apucă de mînă și-l zgîlțîi:

— Tu cum ai auzit?

Acesta se uită la ea speriat și nu zise nimic. Noana îi mai ținu puțin palma apoi i-o liberă moale și fără chef. Se întoarse spre Spirică și-i porunci încet:

— Hai!

Se ridicară și plecară. Noana îi apucă și lui mîna și i-o strînse foarte puternic, aproape cu furie. Spirică știa că o face de necaz pe Valentin dar încercă să i-o strîngă și el. Ea parcă își reveni, își smulse palma, îl plesni peste degete și-i spuse cu răutate:

— Ia vezi.

După ce mai merseră ea se răsuci spre el și-i spuse tot cu răutate:

— Ce te ții după mine, ce-i fi crezînd?

Și o luă înainte.

Dar Spirică, pentru că o bănuie slabă, nu putu s-o părăsească și mergea agale în urmă. Noana, după un timp, încetini pasul și se opri. Nu-și vorbiră pînă acasă și ea după ce închise poarta îi spuse bătrînicios, în felul cum cei în vîrstă mulțumesc copiilor:

— Să trăiești.

Spirică mai zăbovi și plecă după ce se aprinse becul de la stîlpul din fața porții. Cînd văzu curtea și casa ei luminată, o socoti în siguranță și se duse să se culce.

In zilele care au venit, Noana îl ocoli, dar în așa fel încît se ținea în apropierea lui.

Intr-o seară nu mai putu, veni la el și-i spuse copleșită:

— Nu mai pot nea Spirică (înainte nu-i zisese niciodată așa, îi zisese simplu, Spirică). Cînd fac ceva mă gîndesc că uite fac lucrul ăsta. Mi se moaie genunchii și nu sînt bună de nimic.

— Lasă, așa e la început, o liniștise Spirică.

Ii împrumutase niște cărți dar ea i le dase îndărăt nedesfăcute, văitîndu-se că de cum se apucă de ele se gîndește că uite, stă la masă și citește și nu mai pricepe nimic.

In altă seară petrecînd-o spre casă, Spirică o luase pe după umeri. Noana i se alăturase supusă și-i spusese resemnată:

— Ce hoț ești, nea Spirică...

Și cu toate că știa că ar fi putut s-o mîngîie, Spirică o simțea prea slabă și n-o făcu.

Noaptea în care începe de fapt povestirea aceasta e prima noapte cînd Spirică nu putea dormi. Pregătindu-se să ia insigna de „Prieten al Cărții", tocmai terminase un roman în care era o frază cam așa: există un miez de noapte cînd nu poți să dormi și te pomenești singur în fața ta, și te maturizezi. Adică devii puternic și înțelegător.

Lumina o stinseseră și Tele dormea de mult.

„Să ții minte că tocmai acuma mă maturizez" se sperie Spirică. Își trecu degetele prin păr, și-l puse în rînduială, își potrivi pătura și așteptă.

Pentru că nu se întîmpla nimic, începu să se gîndească. Și primul lui gînd fuse mirarea că ce se întîmplase, ce nu se întîmplase, dar el era ce plănuise să fie. Îi plăcuseră de mic mașinile și acum era tractorist, se ocupa de mașini. Bucuria care îl năpădi era însă o bucurie vinovată — el se mustră că nu se gîndise niciodată la ce se întîmplase cu el și nu mulțumise nimănui. Își aminti cu recunoștință de Neagu, președintele sfatului, care-l sfătuise mult timp pe el, pe Spirică, nu pe taică-său, pentru că acesta încuviințase de la început, să meargă la profesională; de o profesoară care-i dăduse notă mare la examen cu toate că el nu știuse ce înseamnă „discipol"...

Dar nu se socoti iertat și vru să-l deștepte pe Tele să audă ce zice și el.

Amintindu-și însă de Tele, gîndurile îi luară o altă întorsătură.

Vasăzică el se despărțise de Noana în seara cînd ea îi zisese că e hoț și putuse s-o săruțe și n-a vrut și Tele pretindea următoarea întîmplare.

Că în seara ce urmase, el, Tele, și cu Noana fuseseră trimiși în Rest să aducă niște bidoane cu lapte dulce. Pînă aici era adevărat, căruțele și mașinile erau toate plecate și fuseseră trimiși.

— Ajungem la Rest, — povestise Tele — luăm patru bidoane, eu două ea două și ne întoarcem. Da să se întunericească și eu mă fac „coloană". Ajunși la rîu eu îi zic să nu mai mergem la podul Savului că ocolim, — s-o luăm printr-un loc, cam în dreptul lui Mamudea, că e apa mică și întinsă. Dacă-ți trece de glezne. Cum s-a făcut că am lovit bateria cu un bidon, am deranjat-o, și mi s-au stins becurile subțioară. Dau să le aprind, nu nimeresc firele și Noana zice să nu mai zăbovim, să mergem așa. O luăm pe unde fixasem, mergem pe vad, mergem, apa se făcea adîncă și ne lovim de-un bolovan. Il pipăi și dau de un belciug. Era bolovanu' ăla cît junca, venit cînd cu potopu' ăla, cu belciug de fier. Stai, zic, c-am lovit-o-n pălărie, în loc s-o luăm p'în dreptul lu' Mămudea am luat-o p'într-al lui Brebene unde apa e măricică. Așez bidoanele pe bolovan, dibuiesc firele, le potrivesc și mă luminez iar „coloană". Pune și Noana bidoanele pe pietroi, ca să se mai odihnească și numa' ce o auz că începe să rîză, să țopăie și să strige „Aoleo nea Tele, aoleo nea Tele". Ce crezi mă că era, dacă tu spui ce era eu nu știu ce-ți dau... O gîdilau peștii mă... Eu dacă eram „coloană", peștii trag la lumină și o gîdilau. Pe mine n-aveau cum, că aveam cizme de cauciuc. Rîzi, țopăie ea, rîzi eu, pînă m-am pomenit cu ea în brațe și ne-am pupat mă pînă am amețit și dacă nu ne rezemam de pietroi cădeam în apă. Și mă strîngea, Spirică, pînă i-am zis eu să nu mă mai strîngă așa, că dacă sparge becurile.

Povestea asta i-o spusese Tele alaltăieri seara. Spirică bănuia de atunci că el minte, adică nu că minte, dar o apucă razna. Mai întîi că dacă s-ar fi întîmplat așa ceva, Tele nu i-ar fi spus, și-ar fi pus căștile la urechi și ar fi tăcut. Pe urmă era sigur că de la întîmplarea de pe banca de mesteacăn, Noana nu se mai putea săruta cu nimeni decît cu el. Și Spirică știa că nu e înfumurat cînd crede asta. Din ce-i spusese Tele, un singur lucru îl pusese pe gînduri: că-i zisese „nene". Numai lui îi spunea așa că Tele n-avea de unde ști asta.

Ieri, pe zi o întrebase, ocolit, pe Noana și ea-i spusese că trecuseră pe pod. Aflase, din întîmplare, și de la niște oameni, că fuseseră văzuți pe pod.

Iar în seara aceasta, înainte de a adormi, îl întrebase din nou pe Tele cum a fost. El continuase cam fără chef, așa:

— La urmă am început să prindem pești și să-i băgăm în bidoane. Am băgat așa mulți că laptele a început să dea p-afară. Curgeau fire de lapte pe apă și vedeai în lungul rîului cum peștii trăgeau la lumina asta a firelor de lapte. In lungul rîului vedeai doar fire de lapte și boturi de pești. Atingeau firul căscau gura și...

Aici Tele adormise.

Lui Spirică i se făcu milă de Tele.

— Ce mai poate să mintă și tînăru'ăsta — și întinse mîna și-l mîngîie pe celălalt pe creștet.

Cu asta termină cu Tele și se întoarse iar la el însuși. Il cuprinse din nou bucuria că a ajuns ceea ce a vrut să ajungă, e puternic, și iar se învinui că n-a mulțumit, n-a răsplătit pe nimeni pentru asta.

Cum n-avea pe altcineva la îndemînă se hotărî să-l răsplătească, să fie înțelegător cu Tele.

Și-l lăsă să fie strîns în brațe și s-o strîngă în brațe pe Noana, pe drum sau pe pod.

— Putea s-o facă, începu el să se convingă, nu-i vedea nimeni.

Dar își închipui așa viu faptul că-l retrase.

— N-a făcut nimic, e un mincinos. Ce mai poate să mintă și băiatul ăsta...

Insă i se făcu rușine pentru făgăduiala neținută, încuviință și crezu supărat totul și povestea din rîu, și cea de pe pod și toate, toate pe care le vrea Tele și cum le vrea el. Din cauza oboselii și le închipui foarte viu și se întristă.

Se răsuci într-o parte:

— Sînt cam indispus, își spuse și se pregăti să adoarmă.

Dar înainte de a ațipi se mai gîndi odată la Noana și-și așeză gîndurile cum le așeza ea:

— Cum stau eu acum în pat, și sînt tractorist și sînt obosit dar nu pot dormi. Și cum sînt eu cam indispus...

Apoi adormi,

Vacanța

Memoria hirtiei tipărite ne aduce aminte de vacanțele de odinioară. Nimic mai instructiv decit răsfoirea ziarelor vechi, cu virstă între 20—25 de ani. Cutare domn, *zis Porcul,* a plecat zilele acestea pe Coasta de Azur cu doamna. *Știți cu ce echivalau rîndurile acestea: tone de sudoare țărănească devenite monedă-aur, aruncate pe apa Sîmbetei la nu știu care cazinou. Excelențele în opoziție dacă nu mergeau la Biaritz tot apucau pe la Căciulata, să-și facă cura (cacofonia nu ne aparține), cu dama nu cu doamna...*

Toate aceste știri mondene de la pagina a III-a conviețuiau în plumb cu statistica sinuciderilor. Un student și-a pus capăt zilelor pentru că n-a fost primit nici măcar sergent de stradă. O croitoreasă s-a spînzurat pentru că nu mai avea cu ce plăti chiria. Un nenorocit de tîmplar, slutit de muncă s-a aruncat înaintea trenului pentru că percepția a luat ultima bucățică de pîine de pe masa familiei. O mamă disperată și-a sugrumat copiii, vreo cinci la număr, și a băut sodă pentru că nu mai putea răbda mizeria.

La Lido, bazin cu valuri, *amantele cu tarif petreceau un dulce interludiu între raliuri de iarnă în munți și viitorul sezon estival, cu durata fixă de 3 luni. Paralel, concedieri masive, pentru că vedeți dumneavoastră de undeva trebuiau scoase niște sume exorbitante pentru toalete, pentru mașini, pentru țifnele inevitabile. Care funcționar la poștă apuca un concediu legal, părăsind mînecuțele și penița klaps, o ștergea la neamuri, la țară să-și mai pună pe el kilogramele în deficit. Cît despre lucrătorii la calea ferată sau la tramvaie, ei își petreceau la domiciliu scurtul răgaz dintre lungile epoci de rupere a oaselor.*

Ca să fim drepți existau și niște case de odihnă ce le erau destinate: cîteva sanatorii făcute din mila publică, unde te puteai stinge omenește pe un pat sărman, vegheat de rude și prieteni, locuri foarte potrivite pentru concediile neprevăzute, ivite înaintea marelui voiaj pe lumea cealaltă, unde așa cum știe o lume întreagă: „nu-i nici durere, nici întristare".

Cortina fiind trasă demult peste aceste dureroase lucruri să ne amintim de zilele noastre. Ziarele ne aduc aminte în fiecare zi că țara posedă ca diamantul multe minunății. Uzinele și fabricile, școlile și grădinițele urcă în tren mii, sute de mii de ființe, trimițîndu-le spre locuri cu umbră și soare. Retina aparatelor de fotografiat nu mai obosește înregistrînd noi siluete de ciment și sticlă. Iată la Mamaia, numai într-un an au răsărit din nisip vreo cîteva hoteluri de prim rang, adăugîndu-se altora mai vechi. Aparatul de filmat ne poartă pe terasele lor, în dormitoarele închipuite cu gust și în sălile de mese spațioase, aerisite, elegante.

O fantezie de nabab risipește marmura de Rușchița în împărăția scaieților și a cîmpului sterp de altădată. Cînd vii de pe mare, noaptea crezi că țărmul a fost incendiat cu neon pentru că o lungă coloană orizontală a fost așezată pe treptele de pămînt de la marginile Pontului. O lume veselă amestecînd limbile ca la Babilon, mișună pe nisipul alb de la răsăritul soarelui și pînă la culcarea lui dincolo de orizont. Țara primește oaspeți, țara e frumoasă, țara a renăscut.

Sus, la 2000 de metri înălțime, bate ciocanul dulgherului ca și pe la Eforie. Varul e cărat cu camionul sau cu spinarea asinului cînd nu se mai poate. Și în vîrfurile cutreerate numai de vînturi și zborul păsărilor rare, construim case pentru că ar fi păcat să pierzi bunătate de aer ozonat aflat cu toptanul, pe gratis.

Pentru cine se fac toate aceste munci sărbătorești? Pentru omul care noaptea sau dimineața, dă viață flăcărilor cuptoarelor, pentru ființele ce supraveghează nașterea firului de mătase, pentru țăranul care ne pune pîinea pe masă. Curios, minerul ieșit din scorburile cărbunelui nu se mai miră că i se pun la dispoziție fotolii de catifea și pat cu somieră, el care altădată dormea pe scîndură.

A sosit vacanța!

Nu știu cîte mii de studenți pleacă la colonia de la Costinești. Alte mii de copii au fost primiți în vilele de la Predeal de cîteva zile. Tușnadul e supraaglomerat. La Herculane poți găsi pe vechiul funcționar de la poștă, care și-a abandonat mînecuțele și penița klaps, trimis prin sindicat să-și îngrijească ficatul. E drept că din toate aceste frumoase localități lipsesc „distinsele doamne"... Nu se mai văd snobii și pekinezii și lipsesc chiar cocotele. Cazinoul a devenit casă de cultură și ruleta zace nefolosită la magazia de vechituri. Cu toate aceste „pierderi", parcă vacanța noastră a tuturor este mai plăcută...

Însemnări

de EUGEN BARBU

Bilanț
și perspectivă

(Urmare din pag. 1)

emoționantă, încît comparațiile cu trecutul se impun din nou: O statistică privind realitățile agricole din anul 1935 ne situează, istoricește vorbind, nu mult după tratatul de la Adrianopol. Trei decenii mai tîrziu, anul 1965 ne va oferi peisajul fastuos al unei agriculturi în întregime socialiste. Planul de măsuri concrete aduse de raport sînt la înălțimea procesului desfășurat sub ochii noștri uimiți: măsuri pentru ridicarea fertilității pămîntului, extinderea suprafețelor irigate, dotarea, în continuare, a agriculturii cu mașini și tractoare, îmbunătățirea calităților și sortimentului mașinilor, extinderea electrificării rurale și folosirea energiei electrice în producția agricolă, alături de alte nenumărate măsuri temeinice și înțelepte, toate închinate sporirii producției agricole, sporirii nivelului de trai material și moral al poporului nostru.

Astfel înțeles documentul, se demonstrează încă o contribuție a luptei pentru bunăstare și fericire, contribuție ce devine realitate vie printr-un consens unanim și o bătălie aprigă în care se realizează nu numai bunuri materiale, dar se modelează și cresc conștiințe. In anul 1965, cînd procesul socializării agriculturii va fi definitiv încheiat, nu se va semna atunci doar bilanțul trecerii de la capitalism la o orînduire superioară în lumea satelor. Se va face atunci istoricul unor lupte îndîrjite, date sub conducerea partidului și în care poporul nostru s-a despărțit de povara trecutului său, pe calea unor bătălii grele.

Sarcina scriitorilor este de a fi prezenți în vîltoarea acestei lupte de o rară măreție.

Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej este și pentru noi scriitorii un îndemn și o chemare la răspundere.

Aurel BARANGA

DIMOS RENDIS

CÎT MAI E TIMP...

(Copilul meu a început să întrebe)

Îmi spuneam că mai am timp,
îmi spuneam că e devreme încă —
și așa, dintr-o dată,
pe nepregătite,
copilul s-a apucat de piciorul meu
și s-a ridicat!

Pînă mai ieri
nu-și vedea decît mîinile...
Mîinile au fost cel dintîi lucru pe care l-a atins,
(Mîna stînga — cu mîna dreaptă,
mîna dreaptă — cu mîna stîngă....)
cel dintîi lucru pe care l-a privit.
Își mișca degetele, le închidea-pumn, le deschidea.
asemeni pianistului
abia întors de pe front,
le privea cu uimire
descoperindu-le mecanismul fin, atotputernic,
și cînd mama îl înfășa, începea să plîngă.
Omul din el cerea ca mîinile să-i fie libere!

Le descopeream valoarea, odată cu el
iar mama, întinsă pe pat, vorbea cu tavanul:
„Fie ca mîinile lui să nu cunoască lanțurile
Fie ca mîinile lui
să nu se atingă de arme!"

Și așa
fără ca eu să fi putut să presimt,
pe nepregătite,
așa, dintr-o dată,
s-a apucat de piciorul meu
ca de trunchiul unui copac,
reeditînd întîia ridicare
a omului.

Îl privesc cum își înalță capul,
cu ochii ațintiți asupra mea.
Iată, acum are să înceapă să întrebe
ca un profesor de drept
sau de economie politică,
un profesor care întreabă de toate

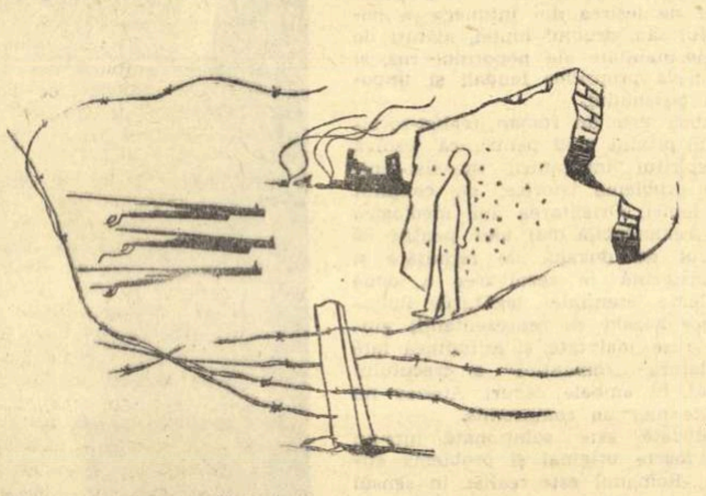

și cere la toate răspuns
iar eu
mă simt ca un elev
în fața biletelor rînduite pe catedră

Da, negreșit, trebuie să fiu atent,
trebuie să-mi reamintesc totul,
să recapitulez materia, cum se spune.
să văd ce știu mai bine,
să văd unde am rămas în urmă

...Și-mi amintesc de acel Mai al anului '45
cînd fasciștii au pus două sute de oameni la zid
și printre cei două sute era unul
Napoleon Suxatzidis pe nume
căruia i s-a propus:
„Tu să ieși din rînd. Vom ucide pe altul
în locul tău"! —
și el a refuzat....

...Și mi-am amintit de ziua ceea, din '44
cînd hitleriștii au spus:
„Dacă nu luați armele
să luptați alături de noi
vă vom lua pîinea din casă!"
...Și mi-am amintit de ziua ceea, din '41
cînd englezii spuneau:
„Dacă nu aruncați armele
și nu mergeți alături de noi
în casele voastre nu va fi pîine..." —
și trei sute de mii de atenieni
au murit de foame...

Și am înțeles
că pot să răspund la o serie de întrebări
despre moarte și despre viață
și despre clipa în care ai de ales:
să mori trăind
sau murind, să trăiești...

Mi-am dat seama
că pot să răspund la o serie de întrebări
despre pîine și foamete
și despre clipa în care
poți să mănînci și să rămîi înfometat, toată viața
ori poți să mori săturat, refuzînd pîinea...

...M-am speriat, cînd l-am văzut ridicîndu-se.
Pînă mai ieri
nu vedea decît podeaua,
mergînd de-a bușilea
și zdrelindu-și genunchii plăpînzi —
și lumea era mare
și nu vedea decît picioarele lumii:
picioarele tatii, ale scaunului, ale mesei
și ale patului în care mama vorbea cu tavanul:
„Fie ca niciodată
să nu se tîrîie în genunchi!
Să se sprijine totdeauna
pe picioarele lui!"

...Iar acum are să înceapă să întrebe.
Oare ce-am să-i spun?
Sînt gata să-i răspund la întrebări?

...Și mi-am amintit de noaptea aceea
în care întunericul înghețat troznea,
cînd tovarășii mărșăluiau
în pas indian,
străbătînd muntele răzvrătit
și nu vedeau altceva
decît foaia de hîrtie, albă,
prinsă cu un ac, de vestonul
prietenului dinaintea mea,
ca să nu ne pierdem rîndul —
și mi-am amintit
de clipa aceea stranie, în care simțeam
că-mi curge apă fierbinte în vine,
cînd am căzut
și m-am trezit apoi pe umărul unui tovarăș
care glumea:
„Prostul!
a înghețat..."

...Și mi-am amintit de amurgul în care
m-am așezat cu prietena mea, pe o bancă
ascunsă sub palmierul unui parc,
cînd un nasture mic de sidef
s-a desprins, a sărit de la bluza ei,
și ea s-a aplecat să-l caute
pentru ca eu să nu văd,
să nu văd c-a roșit
(pentru prima oară i se rupea bluza...)
și-apoi m-am aplecat și eu
și-am găsit nasturele mic, printre pietrișul aleii.
L-am închis în pumn
dar nu m-am ridicat,
ca să nu se vadă că am roșit
(rupeam, pentru prima oară o bluză...)
și amîndoi, uitam că vine noaptea
și niciunul dintre noi
nu puteam zări obrajii celuilalt, împurpurați.

Așa mi-am amintit
și-am înțeles că pot să răspund
la o serie de întrebări
despre căldură și frig,
despre un drum, străbătut în coloană
și despre valoarea
unei simple coli albe!

Iar în ceea ce privește dragostea.
În ceea ce privește dragostea
amintirile mele se opresc aici.

Iar în ceea ce privește bluzele fetelor...
Palmierul a fost retezat de o bombă
iar eu, și nu numai eu, generația mea, întreagă.
am rămas din păcate, în urmă
la această materie...

Copilul are să înceapă să întrebe.
Tatăl meu m-a prevenit, de mult,
de această problemă excepțională:
„Fii cu băgare de seamă
la tot ce faci,
la tot ce spui.
Trebuie să fii gata
fiindcă mîine — gîndește-te —
cînd copilul tău, are să înceapă să întrebe
va trebui să-i răspunzi!"

Da, tata era pregătit, totdeauna să dea răspunsuri
Zeci de răspunsuri se puteau desluși
în încrețiturile frunții lui,
în bătăturile palmelor lui
și-n firele argintii, de la tîmple.
La fiecare imensă întrebare,
ochii lui negri, scînteietori,
cu pleoapele pe jumătate închise.
dădeau amare răspunsuri...

...Mi-am amintit de ziua
retragerii din Atena,
și de clipa în care, după 15 zile de marș
prin gerul lui ianuarie '45
am ajuns, înfometați,
cu mîinile înghețate
la Termopile...
Ne-am scos bocancii
și ne-am cufundat picioarele în apa caldă.
din istorica strîmtoare —
și-apoi, picioarele ni s-au umflat.
și-am continuat marșul desculți.
strîngînd din dinți, de durere

...Mi-am amintit de micul lustragiu
de lîngă Acropole
pe care, dacă-l întrebai ce reprezintă coloanele zvelte
și templele, răspundea:
„Nu. Nu știu
Eu nu mă uit niciodată în sus,
eu mă uit totdeauna, numai în jos
ca să văd dacă pantofii turiștilor
sînt lustruiți..."

Și-am înțeles
că pot da un răspuns precis
la unele întrebări
despre moștenirea națională
și despre istoria veche și nouă
a Termopilelor

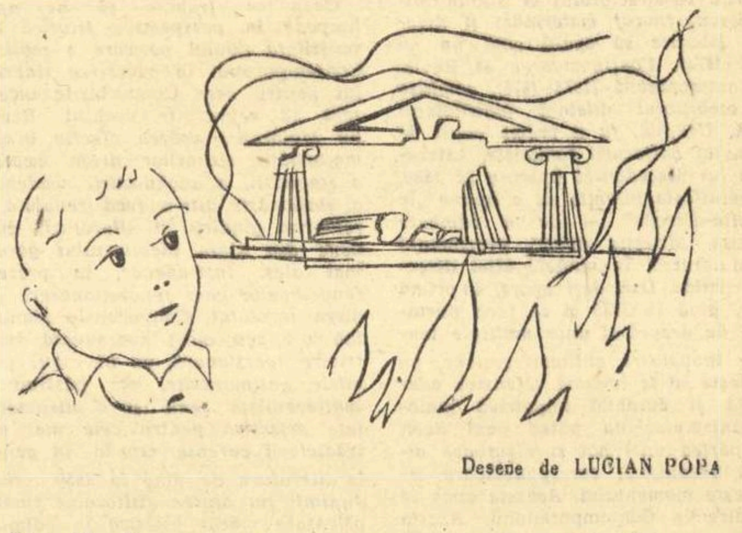

Desene de LUCIAN POPA

Și iată că eu care îmi spuneam „mai am timp"
privindu-mi fiul ce mergea de-a bușilea.
eu care îmi spuneam „e devreme încă"
și număram orele pierdute
cu mii de întrebări „cum?" și „de ce?",
care-și cereau răspunsuri grabnice,
am fost cuprins de neliniște...

Acum, copilul, s-a apucat de piciorul meu
și s-a ridicat.
Îmi zic: „Cred că așa se simte platanul
cînd iederea îi înconjură tulpina..."
Copilul mă privește drept în față,
încurajator parcă.

Iată, acum are să înceapă să întrebe
și eu trebuie să fiu pregătit,
trebuie, trebuie să revăd materia toată,
cît mai e timp,
fiindcă are să înceapă să întrebe
iar eu trebuie să-i dau mii de răspunsuri...

Cît mai e timp
trebuie să mă pun la punct,
să învăț să răspund...

În romînește de GHEORGHE TOMOZEI

MUHTAR AUEZOV

Literatura sovietică a pierdut pe unul din reprezentanții ei proeminenți. La 27 iunie a.c. la Alma-Ata, a încetat din viață cunoscutul scriitor kazah Muhtar Auezov, autorul romanului „Abai", distins cu premiul Lenin. Muhtar Auezov n-a fost numai romancier, dar și dramaturg, autor de librete de operă, nuvelist, cercetător al literaturii și al folclorului kazah, om de știință, academician. Drumul său în viață este, din mai multe puncte de vedere, reprezentativ pentru destinul întregului popor.

In Rusia țaristă Kazahstanul a fost o țară a înapoierii și a obscurantismului. Poporul trăia în silnicie și mizerie, apăsat de un jug dublu: al bailor feudali și al capitalismului ce începea să se dezvolte. Guvernul țarist trata întinsul teritoriu populat de kazahi ca pe o colonie. Marii feudali și proaspeții îmbogățiți încercau să folosească legăturile de așa-zisă „rudenie" pentru cultivarea naționalismului panislamist. Și doar oamenii cei mai înaintați printre care se număra și poetul iluminist Abai Kunanbaev, viitorul erou al romanului lui Auezov, înțelegeau că drumul spre lumină e al luptei comune cu revoluționarii ruși, împotriva dușmanilor comuni.

Muhtar Auezov s-a născut în 1897, într-o familie de nomazi, în care a fost vie admirația pentru marele Abai. Amintirea poveţelor acestuia l-a determinat pe bunicul lui Muhtar să sfideze prejudecățile feudale și religioase înscriindu-și nepotul într-o școală rusească. In 1915 scriitorul de mîine a terminat școala normală, căpătind diplomă de învățător. Prima sa piesă el a scris-o după revoluția din februarie 1917, dar înaintea celei din Octombrie. In 1928 a absolvit Universitatea din Leningrad, iar în 1930 a apărat dizertația de candidat în științe filologice. A devenit apoi profesor universitar, membru activ al Academiei de Științe a R.S.S. Kazahe. Viața matură a lui Muhtar Auezov coincide deci cu prodigioasa ridicare a patriei sale în epoca socialismului.

In acești ani Kazahstanul s-a transformat dintr-o țară înapoiată, locuită în cea mai mare parte de nomazi într-o puternică republică industrial-agrară. In Kazahstanul sovietic funcționează zeci de întreprinderi ale industriei grele iar altele sînt în construcție. Valorificarea milioanelor de hectare înțelenite a transformat stepa aridă de ieri într-un grînar. Inaintea Revoluției din Octombrie numai 1,2% din populația țării știa carte; azi analfabetismul e lichidat. In R.S.S. Kazahă funcționează 10.000 școli cu un milion șapte sute mii elevi, 28 institute de învățămînt superior și 140 școli tehnice. Azi în Kazahstan la 10.000 locuitori sînt 75 studenți (în timp ce în Turcia sînt 12, în Pachistan 8, în Iran 4, în Italia 34, în Franța 40, în Germania apuseană 31). In marele avînt al renașterii culturale a crescut și o nouă literatură kazahă — națională în formă, socialistă în conținut.

Pînă la Revoluție literatura kazahă se reducea la poezie, nemijlocit legată de folclor. Din cauza analfabetismului general, cărți în limba kazahă nu se tipăreau. Pînă și opera lui Abai se păstra în manuscrise, fiind tipărită în întregime pentru prima dată, sub îngrijirea lui Muhtar Auezov, abia în 1938. Poeziile lui Djambul Djabaev și ale altor acîni se transmiteau oral. Prilej de comunicare a operelor noi îl dădeau aitîs-urile, competiții periodice între poeți. Caracterul oral, cît și influențele traiului feudal, cu multe rămășițe gentilice, au imprimat poeziei kazahe multe trăsături arhaice ca: ornamentalismul, excesul de simboluri, un anumit schematism în zugrăvirea personajelor, retorismul, recurgerea frecventă la aforisme metaforice etc. Noua literatură kazahă, realist-socialistă, nu putea să se dezvolte decît pe baza tradiției naționale existente, dar depășind limitele ei, înlăturînd tot ce devenea anacronic, învățînd neîncetat din exemplul altor literaturi sovietice, în primul rînd al celei ruse.

Acestei sarcini nobile i-a închinat viața, alături de alți scriitori kazahi, și Muhtar Auezov. A debutat ca dramaturg cu piesa „Enlik Kebek", după o legendă populară despre soarta tragică a doi tineri, ce au cutezat să se însoțească împotriva prejudecăților feudalo-gentilice. Evocării trecutului întunecat sînt închinate și alte lucrări din tinerețe ale lui Auezov ca piesa „Karakoz", povestirea „Kili-Zaman" etc. In povestirea Karaș-Karaș se simte influența puternică a lui Gorki, soarta eroului principal asemănîndu-se cu cea a desmoșteniților din „Foștii oameni", „Celkaș", „Konovalov". In sfîrșit după 1930, odată cu creșterea întregii literaturi sovietice, Auezov se întoarce cu hotărîre către tematica nouă revoluționară, dînd piesele sale de maturitate: „Pentru Octombrie", „Tunete în noapte", și altele, în total 20 de piese și opt traduceri din Gogol, Shakespeare, și autorii sovietici. Tot atunci în colaborare cu scriitorul sovietic rus Sobolev, Auezov scrie piesa „Abai" un fel de prolog literar al marelui său roman. In anii următori Auezov începe să scrie cu predilecție proză. In povestirile și nuvelele sale („Transformarea lui Hasen", „Vînătorul cu vulturul", „Neamul dîrz", „Umăr la umăr", „Urme", „Trei zile", și altele), autorul descrie lupta poporului kazah în etapele hotărîtoare ale istoriei sale. In centrul construcțiilor epice se află de obicei lupta noilor stăpîni ai vieții, a foștilor sărăcani și argați, împotriva bailor, pentru colectivizarea totală, pentru lichidarea vieții nomade, pentru munca nouă, productivă. Tema principală a lui Auezov este „minunea" — minunea transformării argaților de ieri, neștiutori, umili, temători, în constructori activi și conștienți ai vieții socialiste. In această muncă de prozator (continuată în anii războiului cu nuvelele patriotice — „Ora încercării", „Garda onoarei" etc..), Muhtar Auezov a desăvîrșit arta sa de scriitor realist, realizînd o sinteză unică și excepțional de expresivă, între partea pozitivă, valabilă a tradiției și cerințele noi ale artei realist-socialiste.

Romanul „Abai" al lui Auezov, rod al unei munci de decenii este o capodoperă. Tradus aproape în toate limbile Europei și Asiei, romanul acesta a fost recunoscut ca o lucrare artistică desăvîrșită pînă și de critici ostili literaturii sovietice. Este o lucrare unică în felul ei, care vorbește elocvent despre inepuizabilele posibilități ale realismului socialist de a valorifica major toate temele, genurile, stilurile.

Tema romanului este cît se poate de actuală pentru lupta ideologică a zilelor noastre. Marele poet iluminist Abai (1845—1904), devenit conștiința poporului său, n-a putut să nu fie „recunoscut" și de reprezentanții naționalismului, care au încercat chiar să-l transforme într-un steag. Această minciună grosolană trebuia să fie demascată, dar fără denaturarea faptelor istorice. Este tocmai ceea ce a întreprins și a reușit scriitorul sovietic Muhtar Auezov. Nici viața din a 2-a jumătate a secolului al XIX-lea, nici figura lui Abai nu sînt „înfrumusețate". Abai devine un iluminist, dar un iluminist contemporan cu democrații revoluționari ruși, care, arestat fiind, ia cunoștință de învățătura lui Cernișevski și și-o însușește. Abai nu devine revoluționar, dar fiind patriot și sincer democrat, nu poate să nu întrevadă — cu toate limitele concepțiilor sale — singurul drum de ieșirea din întuneric a poporului său, drumul luptei, alături de forțele înaintate ale poporului rus, și împotriva propriilor feudali și împotriva țarismului.

„Abai" este un roman realist-socialist în primul rînd pentru că rezolvă în spiritul învățăturii marxist-leniniste probleme istorice, de conținut ale temei. Orientarea lui ideologică este remarcabilă mai ales pentru că autorul dă dovadă de fermitate și intransigență în rezolvarea a două probleme esențiale: legăturile iluminiștilor kazahi cu reprezentanții gîndirii ruse înaintate și atitudinea față de latura „romantică" a trecutului feudal. In ambele cazuri Auezov nu admite nici un compromis.

Totodată este soluționată într-un mod foarte original și problema stilului. Romanul este realist în sensul cel mai strict al cuvîntului. zugrăvirea caracterelor, descripțiile, dezvăluirile sufletești ale eroilor sînt făcute minuțios, exact, foarte detaliat, dar fără ornamentație inutilă. Și totuși, „parfumul" poeziei kazahe îl simți mereu, pentru că părți întregi ale romanului sînt colorate liric, procedeu întru totul justificat, romanul fiind despre un om, fapt datorită căruia lumea este văzută de acest om, iar Abai este un poet și încă un poet crescut în spiritul tradițiilor folclorice. In același timp romanul respectă și tradițiile eposului popular, ramificîndu-se vast, pătrunzînd în cele mai variate medii, dar nu haotic, întîmplător, ca în atîtea legende, ci organizat, motivat, în spiritul tradiției lui Tolstoi. Admirator al lui Pușkin, Auezov a valorificat tradiția sa în latura lirică a romanului, în cea epică a urmat drumul lui Gogol, Tolstoi, Gorki. A învățat să dea relief ideologic textului de la maeștrii realismului-socialist. Iar întreagă această tradiție a retopit-o cu forja geniului — al poporului său și al său. Astfel scriind despre Abai, declarîndu-se continuator al acestuia, Muhtar Auezov a desăvîrșit opera marelui predecesor.

Sub îndrumarea Partidului Comunist, în Uniunea Sovietică a crescut o bogată literatură realist-socialistă multinațională. O piatră de preț în această salbă e literatura kazahă. La strălucirea ei a adus cea mai de seamă contribuție minunatul scriitor militant Muhtar Auezov. Numele lui va rămîne înscris printre cei mai de seamă artiști ai secolului XX.

Mihai NOVICOV

Continuarea la articolul „Pe marginea unor filme inspirate de Caragiale" va apare în nr. viitor.

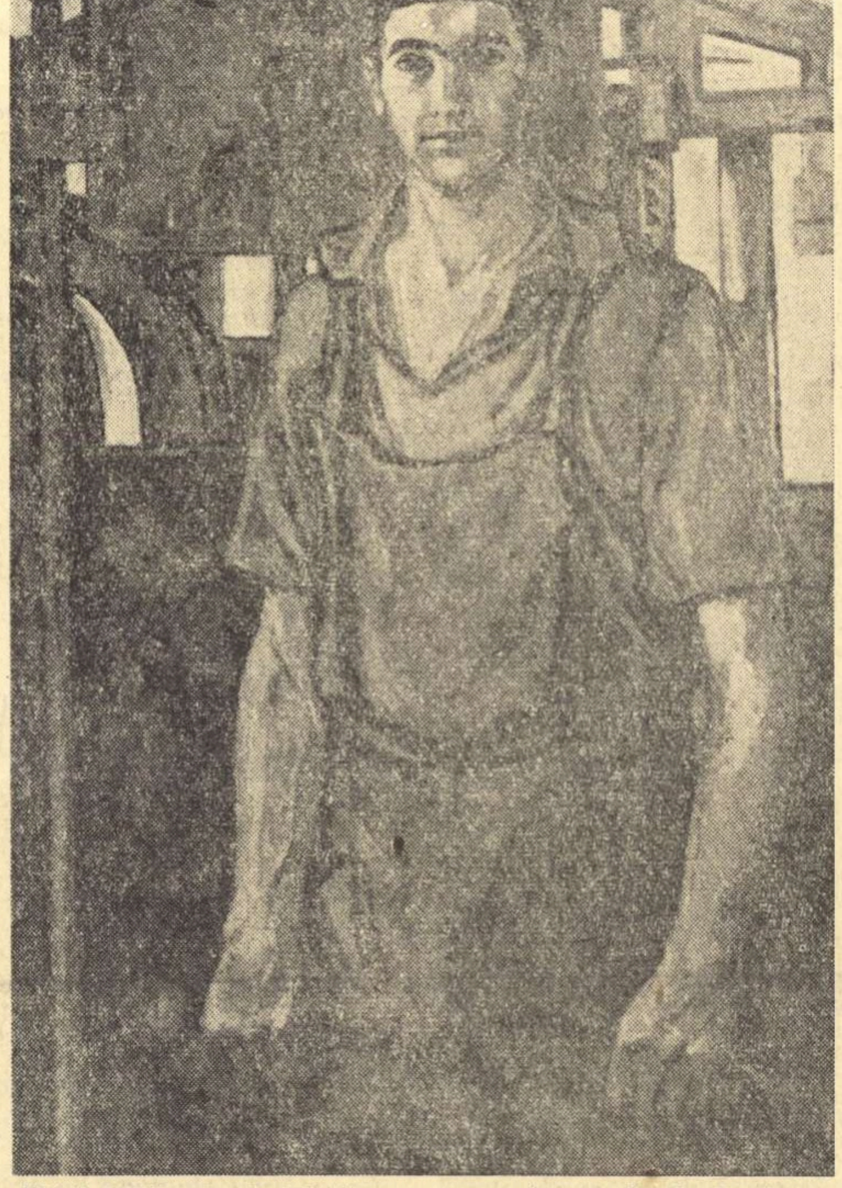

MIHAI DANU „Paul Dindăreanu, ștanțor fruntaș, Uzinele Kirov"
(Din „Expoziția de portrete". — Sala Palatului R. P. R.)

Atmosferă și caractere

Pe marginea povestirii „PLOAIE ALBĂ" de D. R. POPESCU

E greu de stabilit care sînt elementele, temele favorite, sursele de informații ale unui scriitor aflat la începuturile activității sale. Mai ales că egal cu ceea ce a fost din primul moment al intrării sale în literatură nu va rămîne în nici un caz D. R. Popescu, acest tînăr care poartă o chemare pentru conflictele umane surprinse în tresăririle lor acute. Este prea devreme pentru un portret literar, dar oricum a sosit momentul să spunem că din scrisul său se desprinde ceva imperios, ceva ce se degajă numai dintr-o pagină dătătoare de viață. Din păcate, exceptînd lucrările adunate în volum, producțiile sale nu au format decît obiectul unor sporadice comentarii, iar această relativă tăcere nu-i de natură să sprijine o clarificare și o împlinire artistică. Cînd un creator se caută și se întreabă pentru a face acordul cu el însuși și pentru a se depăși, încercările sale merită să fie cercetate, iar din cortegiul de lumini și umbre iscate de penița lui trebuie să fie reținute cele mai semnificative reușite și înfrîngeri. Este ceea ce ne-a îndemnat să ne oprim asupra ultimei sale nuvele și care, uitată între paginile revistei în care a apărut, a trecut fără ecou prin viața noastră literară.

Acțiunea povestirii „Ploaie albă" („Steaua" nr. 3. a.c.) se plasează într-un sat ardelean în anii de secetă din 1946. Trei sînt protagoniștii: Anghelache Cămui, individ în existența căruia rapacitatea se confundă aproape cu o vocație și care descoperă cu satisfacție oarbă puterea care i-o dă asupra celorlalți, banul; Zorina, devenită silnic soția sa, neîmpăcată cu acest gînd și torturată de iubirea pentru Păunică; Păunică, un tînăr în care irumpe flacăra revoltei după un proces lent și întortocheat. Fără îndoială că personajul cel mai interesant din „Ploaie albă" rămîne Zorina. Ingrozită de crimele lui Cămui, dar și de atitudinea de supunere a victimelor, ea face totul pentru a exaspera mînia țăranilor și a apropia dezlănțuirea urii generale. Iși împinge premeditat soțul pe un drum de sălbatice împilări, îl îndeamnă să făptuiască gesturi apte să trezească reacțiuni violente și să unească satul în sentimentul unei elementare solidarități, sperînd mereu că momentul redeșteptării țăranilor va fi sfîrșitul bărbatului pe care-l urăște, și începutul unei alte zile pentru ea însăși. Totul se petrece sub un soare torid, pe un pămînt de piatră, în niște zile în care foamea lovește dureros în oameni, îi ajunge mereu din urmă, chinuindu-i ca un vis rău și fără de sfîrșit, rupîndu-i parcă din hotarele firescului și purtîndu-i cu ea sub un cer straniu, ostil. Oamenii se opintesc, se zbat, caută să se pună de-a curmezișul aprigei senzații de foame, dar ceasurile trec, oboseala îi cuprinde, energia lor morală se țese și ei nu găsesc nici măcar puterea primelor impulsii și răzvrătirea iscată din disperare. Vine însă o clipă cînd ceea ce părea o fatalitate fără întoarcere se arată sub o altă lumină. Conștiințele care păreau pentru totdeauna pierdute în dezolarea unanimă prind să renască. Păunică este cel dintîi care resimte ca o obligație să se împotrivească lui Cămui și această acțiune inspirată de comuniști se încheie printr-o victorie.

Cele mai impresionante momente din „Ploaie albă" sînt acelea în care se reconstituie atmosfera de coșmar întreținută de înjosirea materială și morală. In nuvela lui D. R. Popescu oamenii și peisajul par legați de un destin comun și este între dogoarea stearpă a zilei și amorțirea lor lăuntrică o identitate aproape materială: nu știi unde începe una și unde sfîrșește cealaltă. Incerci parcă nevoia de a închide ochii și pe urmă de a-i deschide brusc pentru a regăsi conturul lucrurilor. Această capacitate de a impune cititorului cu vigoare un climat general în care se desprinde clar ferocitatea relațiilor umane generate de capitalism, nu constituie singura însușire a nuvelei lui D. R. Popescu. Autorul este interesat de caractere deosebite, cum e Zorina, suflet în care se împletesc confuz și chinuit cruzimea și generozitatea, puritatea morală și sumbra explozie de răutate. Accentul nu cade pe intrigă, pe desnodămînt și deși faptele brute sînt destul de puternice prin ele însele ca să provoace emoție, scriitorul năzuiește să treacă dincolo de ele, pătrunzînd în psihologia eroilor săi. Dacă aceasta e fără îndoială meritoria sa dorință, nu-i mai puțin adevărat că scrisul lui e în această nuvelă încă sărac cînd trebuie să arate cum se înlănțuiesc sentimentele. Așa, de exemplu, dacă pricepem ce o face pe Zorina să-și incite bărbatul la hoție, la violență, la bestialitate, și să intuim spasmul conștiinței ei umilite, Anghelache Cămui rămîne un personaj sumar. Scriitorul a vrut să ne prezinte o ființă primară, purtînd în intimitatea sa stigmatele orînduirii nedrepte, abrutizată cu totul de forța pe care simte că o are asupra celorlalți. Numai că și sufletul unui asemenea exemplar de umanitate degradată își are secretele lui și se definește prin anumite tării și slăbiciuni. Ca să acceptăm ideea că Anghelache Cămui poate propune rudelor unui mort un tîrg monstruos (să-i vîndă cadavrul în schimbul cîtorva banițî de grîu) această josnicie se cere explicată, motivată. Nu-i destul să ni se sugereze că el cedează Zorinei. (De altminteri scena apare neverosimilă ținînd seama de rezistența firească a oricui și mai cu seamă a țăranilor, la o astfel de tranzacție). Trebuie să aflăm ce a făcut posibilă o cădere atît de adîncă a unui individ și cum a putut ea paraliza un elementar instinct de frică față de reacția oamenilor. Și celălalt personaj al nuvelei, Păunică, nu e analizat cu rigoare. Transformarea sa se petrece dincolo de atenția scriitorului și e surprinzătoare. Drumul de la apatie la acțiune hotărîtă și responsabilă comportă atîtea trepte încît una singură dacă e ignorată și evoluția eroului riscă să apară neconvingătoare. Or în „Ploaie albă" personajul apare în cîteva momente care nu reușesc să ne aducă în apropierea sa și să ne explice motivele care lucrează în sufletul său. Il vedem respingînd iubirea Zorinei din fermitate morală, îl vedem chinuit de foame, îl vedem în fine conducînd satul împotriva lui Cămui, dar aceste episoade înfățișate de altfel indirect, tangențial nu dezvăluie un caracter în mișcarea lui.

Nu vom nega că obiecțiile aduse nuvelei sînt însemnate. Mai important rămîne însă să afirmăm că aceste obiecții pot fi făcute fără teama de a descuraja un talent. Căci talentul lui Dumitru Radu Popescu nu are nevoie de menajamente. El suportă și cere severitatea, ca orice vocație artistică. Este în scrisul lui un suflu robust, o forță evocatoare autentică, chemată să-i vorbească direct cititorului și să-l poarte într-o zi la întîlnirea cu o remarcabilă operă literară.

B. ELVIN

Ședința plenară a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor

Luni, 3 iulie a.c. a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", ședința plenară a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., la care au participat scriitori din toată țara.

Acad. Mihai Beniuc, prim secretar al Uniunii Scriitorilor, a prezentat proiectul planului de activitate pe semestrul al II-lea al anului 1961, care a fost discutat și aprobat de comitet.

Seară de poezie romîno-sovietică

Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Consiliul General ARLUS au organizat, în după-amiaza zilei de 4 iulie a.c., în grădina Casei Prieteniei Romîno-Sovietice din Capitală, o seară de poezie romîno-sovietică în cinstea delegației scriitorilor sovietici, oaspeți ai țării noastre.

Au luat cuvîntul Alexandr Dementiev, conducătorul delegației scriitorilor sovietici, și acad. Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Poeții sovietici, care ne vizitează țara, Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iașin, Viktor Bokov au citit din lucrările lor, iar poeții romîni Maria Banuș, A. E. Baconsky, Ion Bănuță, Aurora Cornu, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, Alfred Margul Sperber, Cicerone Theodorescu, Victor Tulbure și Tiberiu Utan au citit poezii proprii sau tălmăciri în limba romînă din lirica sovietică.

La seara de poezie au asistat numeroși scriitori, oameni de știință, artă și cultură, reprezentanți ai conducerii și membri ai Consiliului General ARLUS, muncitori din diferite întreprinderi bucureștene.

Seara de poezie s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie.

ERNEST HEMINGWAY

In ziua de 2 iulie 1961, un accident tragic a curmat viața marelui scriitor american Ernest Hemingway.

Născut lîngă Chicago, în anul 1899, Hemingway a desfășurat, de-a lungul unei existențe bogate în evenimente, o strălucită activitate literară, afirmîndu-se ca un pasionat apărător al idealurilor păcii și progresului uman. „Adio armelor" („Farewell to Arms"), „Și totuși soarele răsare" („The Sun Also Rises") sînt opere de un puternic realism, cu un limpede mesaj antirăzboinic, în care este evocată atmosfera tragică a primului război mondial, ca și dezamăgirea resimțită, după terminarea lui, de unele pături ale intelectualității față de societatea burgheză.

In 1936—1939, în timpul războiului civil din Spania, Hemingway participă activ la lupta poporului spaniol împotriva fascismului, publicînd după aceea una din cele mai valoroase cărți ale sale, „Cui îi bate ceasul" („For Whom the Bell Tolls").

Stabilit în ultimii ani la Havana, Hemingway și-a exprimat în mai multe rînduri adeziunea față de mișcarea revoluționară de eliberare a poporului cuban, precum și simpatia caldă față de conducătorul ei, Fidel Castro.

Creația marelui prozator american Ernest Hemingway se înscrie printre cele mai reprezentative mărturii artistice ale secolului nostru. Exprimînd năzuințele înaintate ale epocii contemporane, aducînd un elogiu pasionat forțelor active ale spiritului uman, Hemingway continuă cu un prestigiu unanim recunoscut cele mai bune tradiții ale literaturii progresiste americane.

Permanențele „Contemporanului"

Acum 80 de ani, la începutul lui iulie 1881, cînd apărea primul număr al Contemporanului, *puțini, chiar dintre inițiatori ar fi putut să prevadă rolul istoric al noii reviste „literare și științifice". De peste 14 ani, tribuna Junimii,* Convorbiri literare, *părea să monopolizeze mișcarea culturală, înăbușind toate încercările de rezistență ale revistelor cu același profil dar cu atitudini potrivnice ei.* Tranzacțiunile literare și științifice, *din multe puncte de vedere o excelentă revistă datorită co-directorului ei Ștefan Michailescu, filozof materialist și umanist, izbutise să apară abia un an (1872—1873). Continuatoarea ei,* Revista Contemporană *(1873—1876), condusă de ambițiosul diletant multilateral V. A. Urechiă, fu o vreme calul de bătaie al batjocurii junimiste.* Literatorul *lui Macedonski apăruse la 1880, cu manifesta intenție de a opune „la direcție-direcție" — de a combate așa-zisa „direcție nouă", proclamată de Maiorescu, în numele altei direcții artistice. Dar, deși apare, în primă serie, pînă în 1885 și se face purtătorul de drapel al unor multiple tendințe inovatoare antimaioresciene, nu izbutește să se impună. Ofensiva adevărată și durabilă împotriva maiorescianismului nu putea veni decît din partea unei noi și viguroase direcții ideologice, corespunzătoare istoricește momentului. Aceasta avea să fie* direcția Contemporanului. *Acesta rămîne expresia momentului istoric în care mișcarea muncitorească din țara noastră se unea cu socialismul științific și devenea o forță hotărîtoare în arena social-politică. Istoria literaturii consemnează, prin aceasta, afirmarea unei noi platforme ideologice și estetice, în esența ei antimaioresciană și determinantă pentru evoluția ulterioară a literelor romînești.*

Insuficient relevat este și pînă azi ecoul postum al Contemporanului, *prelungirea forței sale de acțiune mult după încetarea, de fapt, a apariției sale, din 1891. Cel puțin două generații de scriitori romîni s-au format în ambianța creată de* Contemporanul. *Nu numai generația celor născuți în jurul lui 1870, care ajungeau la vîrsta maturizării în ultimii ani ai revistei, fuseseră cititorii ei pasionați și discipolii ei (Ca G. Ibrăileanu, sau Raicu-Rion) sau apucaseră să fie chiar colaboratorii ei tîrzii (ca Nicolae Iorga). Generația celor născuți la 1880, marea generație a lui Sadoveanu și Arghezi, se trezește la viață, evident, după dispariția* Contemporanului, *dar trăiește încă din plin în ambianța pe care o crease acesta și care se activiza continuu prin cea mai vie parte a mișcării literare din epocă. Această din urmă generație avea să-și axeze într-un anumit sens convingerile în raport cu tradiția impusă de revista socialistă. Nici cei mai înverșunați inamici ai acestei tradiții n-o putea ignora și întreaga activitate a lui Lovinescu, de pildă, e silită să se definească în opoziție cu ea.*

Ceea ce trebuie să ne apară limpede în perspectiva istorică este conștiința noului *pe care o realizase* Contemporanul *în cucerirea tineretului pentru care* Convorbirile *începuseră să reprezinte* vechiul. *Revista lui Maiorescu apărea efectiv în ochii majorității cititorilor drept expresie a stagnării, a anchilozării academice, a staționării într-o fază revolută, la remorca gîndirii și literaturii europene din sfera idealismului german mai ales. Intr-adevăr, în prezența fenomenelor care revoluționaseră gîndirea secolului,* Convorbirile *manifestau ori cea mai înverșunată împotrivire reacționară, ca în cazul polemicii antimarxiste, ori păstrau un indiferentism senil și o disponibilitate eclectică pentru cele mai contradictorii curente. Oprită, în genere, la literatura de pînă la 1850, revista Junimii nu oferea cititorului tînăr o orientare măcar estetică în vălmășagul literaturii europene contemporane. In paginile ei apăreau sporadic și incidental, în contexte derutante, cîte o pagină mai mult sau mai puțin contemporană. La 1870, Vasile Pogor alăturase cîteva tălmăciri de Baudelaire și din François Coppée. Peste abia 30 de ani, într-un număr din 1901,* Convorbirile *mai dădeau cîte o poezie din aceiași, în traducerea lui Panait Cerna. Poezia franceză modernă în paginile* Convorbirilor, *în tot acest răstimp, mai fusese reprezentată prin cîteva tălmăciri din Gautier (la 1871, 1873 și 1877!) In chip cu totul straniu, explicabil prin caracterul întîmplător al înfățișării fenomenului literar european, apare și o traducere din Freiligrath, poetul revoluționar german, membru al Ligii Comuniste. Pînă la 1900 în* Convorbiri *nu apăruse nimic din Ibsen, nimic din France, nimic din marii scriitori ruși, adică nimic din literatura care răscolea de cîteva decenii cultura europeană. Dezbaterile în legătură cu mișcarea literară a epocii rămîneau la fel de întîmplătoare și eclectice în paginile* Convorbirilor *chiar cînd adăposteau articole, rarisime ca temă despre „romanul realist în zilele noastre" (Al. Gr. Șuțu, în 1884) sau „realismul în literatura contemporană" (M. Străjanu, în 1886).*

In unicul său deceniu de existență Contemporanul *deschisese orizonturi nebănuit de largi pentru tineretul însetat să înțeleagă fenomenele contemporane — în gîndire, în mișcarea socială, în literatura universală. Asemenea orizonturi deschideau, în primul rînd scrierile lui Gherea, ideile sale cu totul inedite în Romînia și efectiv inovatoare pe plan mondial (el își dezvoltă principalele teze estetice înainte de cele ale primilor critici marxiști ca Lafargue, Mehring și Plehanov!), variatele sale implicații filozofice, sociologice, psihologice, numeroasele sale referiri definitorii la autori universali încă rareori sau deloc întîlniți în revuistica noastră. Concepțiile materialismului militant al* Contemporanului, *chiar în oscilarea lor între pseudomaterialismul pozitivismului și materialismul marxist, pregătiseră un tineret intelectual cu o formație diferită și la alt nivel față de cel al generațiilor precedente. Școala literară a* Contemporanului *și a celorlalte reviste socialiste imediat următoare, deși n-a impus valori artistice fundamentale, ca în domeniul criticii, și nici un curent precis constituit, și-a pus de asemenea pecetea pe dezvoltarea viitorilor scriitori. Beletristica revistei a cuprins și a transmis mesajul propriu celei dintîi mișcări socialiste romînești ca și influențele diferite, uneori chiar antagoniste, ale contactului viu cu literatura europeană cea mai efervescentă. Este evidentă înrîurirea artistică și ideologică a literaturii rusești sociale, protestatare, descoperind frumusețea și tragismul din sufletul omului simplu. Pe de altă parte, este incontestabilă înrîurirea naturalismului zolist, al cărui raport cu mișcarea muncitorească avea să-l releve pregnant Mehring și care, curînd, risca să canalizeze și proza* Contemporanului *pe linia dezvăluirii sumbre a mizeriilor vieții, a ticăloșiei celor decăzuți, a dezumanizării lor dramatice. In același timp, protestul social a unor poeți din școala* Contemporanului *se împletea, nu odată, ca și în alte țări, cu revolta în genunchi a simbolismului. Inițial, mișcarea literară a* Contemporanului *poate fi considerată ca o concentrare semnificativă, sub steagul socialismului, a întregului front antimaiorescian și delimitările vor veni mai tîrziu. Intransigența antinaturalistă și antidecadentă a junilor C. Vraja și Raicu-Rion nu fusese a întemeietorilor* Contemporanului *și a primilor fruntași socialiști (Numele lui Macedonski apare în 1881 printre colaboratorii ocazionali ai revistei, iar Gherea avea să apară, împreună cu Panait Mușoiu, printre colaboratorii efemerei reviste macedonskiene* Povestea vieții, *din 1900).*

Cît de mult rămîne determinantă școala Contemporanului *în formația generației de la 1870 se știe. Nu numai în cazul unui Ibrăileanu care, în ciuda drumului contradictoriu de după 1900, rămîne cel mai ilustru continuator al lui Gherea. Nu numai în cazul scriitorilor trecuți, de fapt, din școala* Contemporanului *în școala* Vieții Romînești, *cu o continuitate evidentă de-a curmezișul diferențierilor ideologice. Dar vechea școală își conservă forța chiar și în formația unui Iorga, care-și va aminti, pînă în anii bătrîneții, de lectura* Capitalului, *„aspră și solemnă ca un cod al vieții nouă ce trebuie să fie" și de evenimentul descoperirii marilor ruși Tolstoi, Turgheniev și Dostoievski, cu „atîta umanitate revelatoare". Este semnificativ faptul că, în anii Semănătorului, apostolul străinofobiei literare nu se ferea să recomande și să salute înrîurirea realismului rusesc asupra tinerilor scriitori.*

Mult mai complexă este raportarea la școala Contemporanului *a generației de la 1880, a acelora care făceau primii pași în literatură abia în pragul secolului nostru. Dispărut în 1891,* Contemporanul *își continuase prezența, cu intermitențe, prin succesori fățiși, direct legați de mișcarea socialistă, ca* Literatură și știință, Evenimentul literar, Lumea nouă literară și științifică. *Dar ultima dintre acestea dispărea în 1896. Mișcarea literară urma criza creată în mișcarea socialistă prin pregătirea trădării generoșilor. Ca și mișcarea politică, mișcarea literară promovată de ea înscrisese un drum ascendent din 1881 pînă prin 1894—1895, apoi trebui să facă față refluxului trădător din ultimii ani ai secolului. Absența publicațiilor literare socialiste confirmă, prin urmările ei, rolul pe care acestea izbutiseră să-l joace în ansamblul anilor trecuți: retragerea lor temporară din luptă lipsea brusc frontul literar de o forță centralizatoare și mobilizatoare. Vreme de aproape un deceniu, nici o altă revistă nu avea să izbutească a deveni un focalizator al tinerei generații scriitoricești. Lăsînd deoparte nenumăratele reviste cu viață scurtă, nici una din revistele bătrîne, în frunte cu* Convorbiri literare, *nu puteau îndeplini asemenea funcție, ca și nici una din noile reviste care încep să numere mai mulți ani de apariție, ca* Arhiva *lui Xenopol sau* Literatura și arta romînă *a lui N. Pătrașcu. Fenomenul relevabil este că, pînă la constituirea din nou a unor grupări literare mai puternice, în criza artistică, ideologică și morală care patronează debutul scriitorilor în preajma lui 1900 singura direcție unificatoare este aceea a unor elemente promovate de școala* Contemporanului. *Acest fenomen se poate observa chiar în sinul* Convorbirilor literare, *dezaxate și dezorientate încă de prin 1890. Singurul scriitor de valoare al generației acum vîrstnice, Duiliu Zamfirescu, devine un junimist dizident și se alătură revistei lui Pătrașcu, adept, în critică, al unui compromis cu „gherismul". Singurul scriitor adevărat, promovat de Convorbiri în ultimul deceniu, I. A. Brătescu-Voinești, cu lumea micilor slujbași umiliți și a dezrădăcinaților, descinde, evident, mai mult din* Contemporanul, *așa cum va deveni indiscutabil în anii atașării îndelungi la cenaclul* Vieții Romînești.

In aceste împrejurări este revelatorie încadrarea debutului celor mai mari scriitori ai epocii noastre, al lui Sadoveanu și Arghezi — și raportarea acestui debut la permanența valorilor promovate de Contemporanul. *Atît de deosebiți prin arta lor, alături însă în patrimoniul unei creații artistice romînești ridicate pe cele mai înalte culmi și integrate în revoluția noastră socialistă, cei doi scriitori născuți în același an, debutanți în aceeași perioadă tulbure, se găsesc un moment, fără să se știe unul pe altul, în paginile aceleiași reviste,* Viața nouă, *din sfera cenaclului macedonskian. Primul elogiu al debutantului Sadoveanu îl face această revistă, în 1898, după cum i-l făcuse, în 1896 suplimentul literar al* Ligii ortodoxe, *condusă de Macedonski, lui Arghezi.*

Cum se explică aceasta? Fără îndoială, în primul rînd prin aceea că revistele macedonskiene erau, în jurul lui 1900, singurele reviste care ofereau tineretului debutant perspectiva promovării, suplinind rolul de efervescent pe care-l avuseseră cu cîțiva ani revistele din filiația Contemporanului. *Corespondența adolescentului Sadoveanu e lămuritoare în această privință: începătorii talentați repudiau fițuicile efemere scoase de tinerii înșiși și priveau cu ostilitate revistele „mari", ca* Arhiva *și* Convorbirile, *inaccesibile și anchilozate. Revistele macedonskiene care apăreau la București le deschideau, în schimb, porțile, cu efuziunea și exaltarea cunoscută a magistrului care se visa conducător al unui Comitet central al literelor romîne. Programul revistelor sale, oricît ar părea azi de straniu, era departe de a fi limpede și consecvent, ca exponent al unei anumite mișcări artistice. Acest program putea fi îmbrățișat cu entuziasmul adolescentului pentru inedit (ca în cazul Arghezi) sau putea fi relativ ignorat o vreme (cum e probabil cazul Sadoveanu).*

Savin BRATU

(Continuare în nr. viitor)

Cum stai întins...

Cum stai întins, bărbatule,
și privirea speriată
de a nu-și mai afla locul
îți dă ocol!

Oh, fără trup au rămas
o mie de gînduri.

Hemingway, bărbatule,
nobil vînat,
bătrînul va rămîne veșnic pe mare
și-n larg o să te poarte cu el,
fără-ncetare,
căci malurile s-au scufundat.

Cezar BALTAG

AUREL RĂU

STAMPE

Grigoresciană

Prin jarul cîmpiei, pe plopi în triunghi
Un car cu boi, încărcat de griuri.
Frumusețea grea, care crește-ntr-o parte
Și-ntr-alta a creștetului povîrnit
De norul albei căciuli, ațipește
Ca un vis rătăcit în alt cer.

Se duce un car, în amurg, să se caute.
Boii plăvani, sigilînd cu copita
Pămîntul reavăn, bolnav de melci
Și de ierburi dulci și de barba-mpăratului
Au început să se facă abur albastru.

Ecou din timp, miraj dinspre Cerna...
Și vastul tăcerii nemaiîncăpînd
Sub atîta veac împietrit, de vanadiu,
Se lovește în treacăt de o turmă de fun
Și cad împreună c-un lung fîlfîit
În vechile cîntece.

Altfel

Belșug, în cîmpuri, tractoare... în loc de pluguri.
Prin somnul gliilor negre s-a potolit,
În memoria lor, neodihna uzinelor
Din care s-au smuls ca niște nimburi de flacără.

Belșug, în cîmpuri... Și prin brazdele-adînci
Grîul cu zvon de migrații, secara...
Serile mari, cu-mpăcarea din suflet
Cînd singur, în mov, delirează un plop.

Trec, fără vămi... Sînt primăveri, sînt toamne,
Sînt mai mulți pictori pe dealuri, bătuți de vînt,
Încremeniți pe trepiedele mici. Și o lună roșie
Ca o roată dințată sau ca un stîlp de hotar
Suspendat în gol și-ntre două veșnicii
În timp ce munții din margini umbrele-și pleacă.

Camioane prin pasul Bran

Șerpuiește drumul și trece prin pasul Bran.

S-ar zice că țara Bîrsei, despresurată,
Pe brazii ei și pe vuiet de roți
Trece Carpații în Țara Romînească.

Din turnul nalt unde ultimul paznic
S-a făcut de fier și uită, lăsat spre spate,
Privesc cum se leagănă vulturi în aer.

Lumină largă și cer nevătuit.
Un om învățat care-i caută pe daci
Ascultă cioburi de argilă-ntr-o vale.

Iar drumul șerpuiește prin pasul Bran.
Și pînă sub mine, cu stelele lor roșii,
În vuiet cald, se divid uzinele.

CONSTANTIN NISIPEANU

De vorbă cu un prieten

MOTTO:

Alt'dată, am grăit în stihuri încălțate
Croite măsurat și-mpodobite.

TUDOR ARGHEZI
(„Iată, suflete"...)

Ție, dragă prietene, versul alb
încă nu ți-a trecut prin sînge
ca un fulger care aprinde pădurile
ca să facă lumină în noapte.

Pe culmile Făgărașului

Foto GH. ȘERBAN

Te-ai așezat liniștit lîngă un vas
în care picură din robinetul cuvintelor
apa limpede și proaspătă a imaginei
captată însă în pilulele de sticlă ale rimei.

Și de atunci ai început să cauți rima
în poezie după cum dimineața
gospodina mai înainte de a tăia o găină,
o caută mai întîi de ouă.

Te rog, prietene, tu să nu faci această confuzie!
Învață mai degrabă să spargi
rimele în dinți, ca să bei poezia
ca pe un pahar cu apă!

PETRE STOICA

Moment cu frunze de lauri

Parcă nu mai am umbră să-mi amintească
existența terestră. Rachetele suple
îmi poartă emblemele simple de purpură,
îmi poartă și conturele chipului, să se amestece
cu armoniile stelelor —
ca-n dorita
perfecțiune helenică!
Intre pauzele scurte ale plecărilor —
sus, printre aprinsele desfășurări
timpul îmi cîntă
numele de om
cu trupul pentru vecie desprins
din vastele cîmpuri cu morene
ale veacurilor moarte.

Soldatul învins

Unde îți este mormîntul
soldat necunoscut, soldat învins
în mii de războaie nedrepte?

La căpătîi cu lemne putrezite și pietre
ai dormit adînc scufundat
în pat de noroi și zăpadă,
înfășurat în steag multicolor
cu funii te-au coborît în abisul oceanului
să pleci cu peștii
pe drum străjuit de corali,

în după-amiezi liniștite de vară
ai sărit de pe terasele cerului
atîrnat de parașuta
prefăcută-n cupolă de flăcări.

Ești soldatul învins. Fiul
mamelor istovite de plîns
în porțile caselor negre de fum.

Ai luptat cu arcul întins ca brațul ciclopului,
ai zburat peste cîmpuri cu scutul și sulița,
te-ai tîrît prin mlaștini cu pușca la șold,
ai vegheat în tranșee cu masca de gaze
ca un craniu moale cu orbite
de sticlă afumată.

Au trecut peste tine
escadroane turbate, tancuri
cu siluete de ankylosauri
și tunuri cu rîs de fantomă.

Ai fost întotdeauna înfrînt.
Zi de zi și noapte de noapte
inima ți s-a imprimat
în ghiață și lavă fierbinte.

Și chiar reîntors sub arc de triumf
deseori fără să știi
tu ai fost cel înfrînt,
cel rechemat a doua zi
cu trupul descărnat să se culce din
peste alte ruine.

Ești soldatul învins,
soldatul de pe basoreliefurile imperiilor
din gravurile cu torturi ale Evului-mediu.
din popularele picturi ce arată
retragerea lui Napoleon din Rusia,
din revistele moderne cu reclame
pentru cafea și limuzine portocalii,
soldatul de plumb cu tobă și sabie
din lada jucăriilor stricate...
Ești înfățișat cu inima dîrză
dar inima ta
zi de zi și noapte de noapte
a fost străpunsă și arsă pe rugul
inutilelor jertfe.

Unde îți este mormîntul, soldat
al războaielor nedrepte, soldat
al miilor de uniforme?
Oameni ai veacului meu!
Plantați arbuști în urma drumului său
presărat cu inimi ucise. Semănați
lanuri cum nu au mai fost — lanuri
de grîu și orez. Și cîmpuri de maci.
Construiți baraje, desțeleniți, pretutindeni
trimiteți păsări și sateliți, și mereu înălțați
case cu multe ferestre —
drumul său nesfîrșit să fie astăzi cuprins
de biruitoare viață!

Celei care iese din apă

Acum ieși din apă arătîndu-mi
culoarea soarelui, a mierii, a untdelemnului,
a pămîntului, toamna — acum îmi arăți
culoarea veșniciei ce se naște în mine.
Sprijinită ușor de ceva nevăzut
azvîrli capul pe spate, ca pasărea dimineții
înainte de-a-și începe strigătul dulce:
arcuit și strălucitor ca un capriciu de fildeș
gîtul tău pare bucuria naturii.
Și apa se odihnește privindu-te
în oglinzile-i pure să te soarbă
pînă la trecerea amurgului. Dar captivă
imaginea ta se zbate în mine.
Dacă ar exista o scară a văzduhului
sufletul meu ar luneca neîncetat
peste norul ce încă poartă conturul verzui
al cercului închis peste tine
cînd ai coborît spre adîncimile apei.
O, pe umerii tăi de foc rotund,
pe gura și coapsele netede, fiecare picătură
ascunde un soare mic —
un soare rostogolit peste anotimpuri
cu ceasornice oprite în coacere.
Din armonie descrești în armonie
și răsuflarea mea încremenește mărgean
pe buzele îndurerate de frumusețea clipitei.

AURORA CORNU

Sonet

Consfătuirii comune a poeților
sovietici și romîni.

Rămîne amintirea naltei fapte
A frumuseții, a bunului consiliu
Fără sunet, ne-ndurător sigiliu
Pe care vîrful penei tale-l bate?

Braț strîngător de spade-n zorii zilei,
Tu ca eclipsa aduni, și-arunci departe
O, zorii, zorii,-abia țîșniți din noapte
Poete, zăngănind pe dala filei.

Săpați canale pentru rîuri varii
Ce susură și se răsfiră-n brazde
Fîlfîitoare păsări fără cuib,

Să prindeți, — și să-nchideți în acvarii
De strofe, pîlpîinzii, peștii pui —
Un ritm captînd resursele albastre.

Capitalismul și arta (II)

— PROBLEME DE ESTETICĂ —

Literatura este deci una din ramurile artistice cele mai „supărătoare" pentru burghezia contemporană, deoarece infirmă direct și evident falsificările cu privire la arta „pură", neangajată, în afara societății, deasupra claselor și a politicii. In analizele și exemplele lor, esteticienii formaliști ocolesc pe cît posibil literatura. Dacă acest lucru devine irealizabil, spiritul selectiv de clasă se manifestă în cadrul ramurii literare, în raport cu diferitele genuri și specii. Dacă de pildă ne referim la atitudinea față de genul epic și cel liric, observăm evidente preferințe pentru acesta din urmă. Tendința se manifestă din nou atît în teorie cît și în practica artistică, ducînd la „dezepicizarea", respectiv „lirizarea" proprie unui mare număr de lucrări literare burgheze.

Demonstrația teoretică a formaliștilor pornește de la ruperea artei de știință, filozofie, politică, de la antinomia dintre artistic și științific, care este treptat transformată în antagonismul dintre emoții și idei, ilogic și logic, intuiție și conștiință, subiectiv și obiectiv. Apoi cele două laturi ale presupusei contradicții sînt identificate fie cu „poezia" și „proza", fie cu „liricul" și „epicul". In acest fel arta se reduce la „poezie" și, mai îngust, la „lirism", adică — în interpretarea idealistului — la autoexprimarea eului, pe cîtă vreme epicul, identificat cu zugrăvirea realității obiective, este izgonit din împărăția artei.

Amintita tendință subiectivistă apare clar la Benedetto Croce. Esteticianul idealist se ridică împotriva clasificării, pretins rigide, în epic, liric și dramatic, pentru că, după părerea sa, arta este întotdeauna „intuiție", adică sentiment „pur" și nerațional. De aci concluzia: arta este întotdeauna „lirică", — și cînd îmbracă forma de „epopee a sentimentelor" sau „dramă a sentimentelor". Noțiunea de „liric" este folosită nu ca adjectiv sau pentru explicitare ci ca sinonim al noțiunii de „intuiție". Arta este intuiție, intuiția este pur subiectivă, „lirică" — deci arta este lirică. Prozatorul este și el poet, în sensul strict al cuvîntului. Preferința pentru un anume gen se leagă de cea manifestată în privința ramurilor: la sfîrșitul raționamentului său, Croce ajunge la concluzia după care întreaga artă este de fapt ... muzică!

Precizarea anterioară trebuie repetată: genul liric sau speciile literare lirice nu sînt nici ele „vinovate" pentru aceste osanale subiectiviste. In fond este vizată nu o lirică autentică, reflectare valoroasă a lumii obiective, bogată în conținut de idei, cu nimic inferioară din aceste puncte de vedere epicului, — ci un pseudolirism de esență burgheză, rupt de viață și popor, individualist și irațional.

Subliniind acest lucru, trebuie să fim conștienți în același timp de faptul că și în acest caz esteticienii burghezi speculează anumite trăsături specifice reale ale modalității lirice de reflectare. In definițiile clasice ale genurilor, epicul este socotit înfățișare a lumii obiective, a obiectului, liricul — expresie a trăirilor subiective, ale subiectului, iar dramaticul — sinteza ambelor modalități. „Către poezia epică — scrie Hegel — ne îndreaptă cerința de a asculta obiectul, care se prezintă față de subiect ca o unitate obiectiv închisă în sine; în schimb în lirică este satisfăcută o cerință opusă, de a te exterioriza tu însuți și de a-ți percepe sentimentele destăinuindu-te". Surprinzînd legătura dintre ramuri și genuri, Hegel stabilește o apropiere între epic și sculptură, între liric și muzică.

De fapt, fiecare imagine artistică, atît cea epică cît și cea lirică, este o reflectare subiectivă a lumii obiective, unitatea laturii obiective și subiective, „exterioare" și „interioare". Totuși sînt posibile schimbări de accent în interiorul aceleiași formule: opera de artă pare cînd o imagine subiectivă a lumii obiective (epicul), cînd o imagine subiectivă a lumii obiective (liricul). Deosebirea este interesant sugerată de teoreticienii sovietici: artistul epic „parcă ar observa întîmplările din afară" (Timofeev), zugrăvirea epică creează „iluzia obiectivității", iar cea lirică — „iluzia subiectivității" (Pospelov), epicul este „zugrăvire obiectivată", iar liricul „zugrăvire subiectivată" (Kojinov) etc. Formulele sînt asemănătoare, surprind aproape identic specificul genurilor. Ele demonstrează că „obiectivitatea" epicului și „subiectivitatea" liricului este o aparență, dar una alimentată de fapte și trăsături reale, adînc înrădăcinate în conștiința oamenilor. Cititorul de rînd este adesea tentat să identifice un roman cu viața zugrăvită, iar o poezie lirică — cu personalitatea autorului, neglijînd în primul caz elementul subiectiv, iar în al doilea — pe cel obiectiv, ambele prezente, dar într-un mod mai voalat, indirect. Această deosebire de accent, această aparență a fost înregistrată de seismograful simțului de clasă burghez, determinînd un șir de acțiuni concrete în consecință. „Iluzia subiectivității" este cauza orientării ideologilor și artiștilor burghezi spre muzică sau genul liric, „iluzia obiectivității" — cauza repulsiei lor deosebite față de literatură sau genul epic. Speculînd aceste iluzii, generate de particularități reale, ei se străduiesc să îndepărteze publicul de viață, de problemele majore ale dezvoltării sociale, și să-l orienteze spre minuscule și false frămîntări sufletești, spre intuitiv, inconștient și „subconștient", spre emoții pe cît de „pure" pe atît de absurde.

Concesiile făcute ideologiei burgheze de către cercetători bine intenționați și-au găsit uneori explicația și în amintitele deosebiri. Comparînd de pildă două cărți scrise cu un sfert de veac în urmă de către doi esteticieni și critici literari englezi, cartea lui Ralph Fox Romanul și poporul și cartea lui Christopher Caudwell Iluzie și realitate, vom observa că balanța aprecierii noastre înclină azi puternic în favoarea celei dintîi. Spre deosebire de tovarășul și prietenul său, Caudwell a făcut serioase concesii ideologiei burgheze, îndeosebi psihanalizei freudiene. Acest lucru s-a întîmplat și pentru că în domeniul studiat de el — poezia — capcanele burgheze erau deosebit de perfide și rafinate. Caudwell a căzut pradă unora din aceste capcane, fiind tentat să delimiteze emoțiile de rațiune, poezia lirică de proză, exprimarea unor „realități" instructive, iraționale, subconștiente — de reflectarea realității obiective. Fox, în schimb, a făurit o lucrare marxistă de mare valoare, care își păstrează și astăzi valabilitatea. In afara propriilor calități el a fost „ajutat" și de obiectul cercetat — romanul —, obiect cu o esență cognitivă și socială explicită și puternic conturată, fapt ce a determinat față de el o deosebită ostilitate din partea ideologiei burgheze.

Exemplul nu pledează pentru analiza unilaterală a formelor artistice cu o funcție gnoseologic-ideologică mai evidentă. Dimpotrivă: domeniile care opun o mai mare „rezistență" explicitării lor științifice (fapt speculat de ideologul burghez) merită, tocmai din acest motiv, atenția noastră deosebită. Estetica burgheză trebuie înfrîntă pe tărîmul ei preferat. Așadar — în limitele comparațiilor din acest articol — esteticianul marxist trebuie să dovedească justețea pozițiilor sale și prin cercetarea muzicii (nu numai a literaturii), respectiv a liricii (nu numai a genului epic).

Pe linia îngustării sferei analizate, am trecut așadar de la arta în genere la ramurile sale, de la literatură la genurile ei de manifestare, de la genul epic la roman. Trecerea este firească, romanul fiind epopeea timpurilor moderne, una dintre principalele specii ale literaturii epice.

Unii teoreticieni pun la îndoială natura epică a romanului. Cercetătorul V. Dneprov, pornind de la premiza interacțiunii romanului cu lirica și drama, în cursul dezvoltării sale istorice, ajunge la concluzia că alături de cele trei genuri, recunoscute ca atare, romanul devine un „al patrulea gen al literaturii", o sinteză specifică a genurilor epic, liric și dramatic. Concepția sa a fost supusă unei judicioase critici în articolul lui M. Penkin Despre multilateralitatea romanului sovietic, apărut în revista Kommunist (1960/17).

Intr-adevăr, genul epic, liric și dramatic nu s-au manifestat niciodată în forme „pure", absolut izolate una de cealaltă, și cu atît mai puțin în secolele din urmă, cînd realitatea zugrăvită, deosebit de complexă, a impus abandonarea limitelor relativ fixe și o mai accentuată întrepătrundere între modalități, forme, genuri. Din acest punct de vedere nu s-ar putea stabili apropieri între nici o specie literară modernă și vreun gen anume. Și totuși aceste legături organice există și permit clasificări mai mult sau mai puțin riguroase.

Belinski a denumit Boris Godunov — „dramă epică", iar piesele lui Schiller — „lirice". Teatrul cehovian este prin excelență liric. Blok și-a intitulat culegerea pieselor sale — „drame lirice". Brecht a fost la rîndul său un fervent adept al „dramelor epice". Pătrunderea momentului epic (Vișnevski) sau liric (Afinoghenov) în dramaturgie, nu ne face totuși să ne îndoim de esența ei... dramatică. La fel, în poezia lirică modernă sesizăm puternice înrîuriri ale elementului epic și dramatic, fără ca ele să-i anihileze natura intimă. La fel și în speciile epice: schițele lui Caragiale sînt suprasaturate de dramatism, povestirile lui Sadoveanu încîntă și prin lirismul lor inegalabil. Intr-unul din articolele sale acad. G. Călinescu explica subtil „fondul liric" al romanului Enigma Otiliei și conchidea că lirismul autentic este o trăsătură de bază a romanului în general, o trăsătură ce ține de însăși „esența realismului".

Imbinarea organică dintre genuri caracterizează întreaga literatură modernă. Vorbind de roman, Belinski a subliniat prezența și necesitatea acestei îmbinări — fără a crede în dispariția naturii epice a romanului. Romanul rămîne și în secolul nostru o specie epică, chiar atunci cînd componenta sa lirică este accentuată.

„Poate ca spiritul epic, care de altfel e în stare să cuprindă și elementul liric și dramatic în aceeași măsură în care drama cuprinde epicul și liricul, — poate, zic, ca spiritul narațiunii, acest principiu veșnic-homeric, acest spirit al creației trecute — proorocind viitorul —, infinit ca lumea și atotcuprinzător ca ea, să întruchipeze cel mai deplin forma de manifestare a poeziei, ca povestitorul, acest magician al imperfectului, să fie reprezentantul ei cel mai împuternicit". Destăinuirea îi aparține lui Thomas Mann și se găsește în cuvîntarea sa din 1939, Arta romanului, ținută în fața studenților de la Universitatea din Princeton. Mann ridică un elogiu pasionat „geniului epic", principiului „veșnic-homeric", care în epoca modernă s-a întruchipat în forma romanului. Spiritul artei epice este cel mai apropiat inimii sale, acest spirit puternic și majestuos, expansiv, plin de vitalitate, nemărginit ca marea, în același timp măreț și exact, melodios și înțelept, liniștit, vioi, ponderat, „obiectiv" — acest spirit care se apleacă asupra nenumăratelor episoade și detalii („miniaturism gigantic"), pentru a reda lumea întreagă... Romanul, spune Mann, este cea mai reprezentativă formă a artei moderne — pentru că este o specie în cel mai înalt grad democratică, lucidă, monumentală. „Romanul ca produs democratic al conștiinței creatoare nu trebuie să rămînă cu nimic mai prejos în monumentalitate" față de epopeea antică. Marele roman social al unui Dickens, Thackeray, Tolstoi, Dostoievski, Balzac, Zola este tocmai arta monumentală a secolului al 19-lea. Și — conchide scriitorul — dacă înainte contribuția Germaniei la arta monumentală nu a fost de natură literară, ci muzicală (vezi asemănarea dintre Inelul Nibelungilor lui Wagner și ciclul Rougon-Macquart de Zola), la sfîrșitul secolului trecut și în secolul nostru asistăm la afirmarea pe plan mondial a romanului social german.

Cuvîntarea lui Thomas Mann exprimă o atitudine clară într-o dispută estetică-cheie a epocii noastre. Ideologii burghezi se dedau la atacuri permanente și tot mai furibunde împotriva literaturii epice în general, împotriva romanului în special. Furia lor este provocată tocmai de amintitele caracteristici ale romanului realist, de caracterul său democratic, conștient, monumental. Pledînd pentru inevitabila „îngustare a posibilităților" romanului contemporan, ideologii burghezi vor să-i abată pe scriitori de la problemele majore ale epocii și să-i orienteze spre lumea tenebroasă a individualismului și patologicului. „Criza romanului" este demonstrată nu numai teoretic, ci și practic, prin dezagregarea subiectului, a personajelor, a compoziției, prin apariția diverselor forme de „antiroman" (de pildă a școlii lui A. Robbe-Grillet etc.) cărora oficioasele capitalului îi asigură o publicitate zgomotoasă.

„Criza romanului" este o temă preferată a esteticii burgheze contemporane, temă pe care de cîteva decenii au apărut multe variațiuni și care e trîmbițată cu deosebită fervoare tocmai în ultimii ani. In realitate, criza a atins doar romanul burghez, și aceasta pentru că între roman și burghez există un antagonism secular (formă particulară și extrem de ascuțită a antagonismului dintre artă și burghezie). In același timp. asistăm în secolul nostru la o dezvoltare continuă a romanului antiburghez realist-critic și cu atît mai mult la înflorirea impetuoasă a celui realist-socialist. Thomas Mann a avut dreptate: romanul nu numai că nu și-a pierdut, dar și-a consolidat mai mult „poziția dominantă între formele artistice ale vremii noastre...", nu în detrimentul altor forme, ci alături și în strînsă legătură cu ele. Dovada o constituie, înainte de toate, experiența literaturii realist-socialiste, în care romanul și-a cucerit un loc de frunte, creînd mărețe fresce artistice ale societății și omului, redînd multilateral noua noastră realitate și eroii săi.

I. IANOȘI

DIN LIRICA SOVIETICĂ

MARGARITA ALIGHER

Despre frumuseţe

Pe tot pămîntul, la orice popor,
vorbise frumuseţea generoasă
şi simplă — pe-nţelesul tuturor:
această frumuseţe, de acasă.

Cuvinte ce-mpreună s-au încins,
ori pînze unde viaţa, aurora,
păstrează încă-naltul foc nestins —
sînt semnul frumuseţii tuturora.

De oameni făurită, pentru veci,
ea omului vorbeşte-n graiul simplu,
şi gîndurile omului o împlu,
şi către el îşi caută poteci,
cu grijă şi cu dragoste să-nveţe,
şi sus, pe piscuri, calda-nflăcărare...
Cu cît e mai umană, e mai mare
neistovita vremii frumuseţe.

Şi pentru oameni vremea o străbate,
răsfrîngere a vieţii lor măreţe
şi pămînteşti, de fiecare zi.
Adîncă, fără margini frumuseţe,
înaltă, fără margine va fi.

Mai sus decît madona cea sixtină,
stă-nalta frumuseţe, în lumină!

În romîneşte de VERONICA PORUMBACU

Izvorul de lumină

Tot ce-i înfăptuit de om, vorbeşte
Şi ne învaţă despre el, cu-ardoare —
Şi nu numai ce secolul rodeşte,
Sau anul, — ziua oarecare —
Arzînd cu flacără prometeiană
La noi, ajung, din epoci de departe
Creaţia şi fapta lui umană
Ca raza prelungită-a stelei moarte.
Trăita viaţă-a omului, sub paşi
Nu-i praf şi beznă, — ci e descărcare
Electrică — O voi,
îndepărtaţi urmaşi,
Veţi şti voi oare, — înapoi privind,
Cînd veţi clipi orbiţi ca la incendiu, —
Că străluceşte-astfel, învăpăiată
Această epocă,
— de noi creată!
Că e, pulsînd, izvorul de lumină
al inimilor noastre — vastul sediu
Din care decolînd în zbor de-argint
Prima rachetă cosmosul închină.

În romîneşte de AURORA CORNU

VIKTOR BOKOV

Mesteacănul

Mesteacănul a-mbătrînit şi el
Lîngă pîrău, pe rîpă, în răstimp.
Dar primăvara şi acum la fel
Îi place cînd vin ciorile pe cîmp.

Se-aude de departe pînă-n sat
Cum croncănesc pe crengile întinse:
„Ah, iată-l! Tot nu l-au tăiat!
Şi cuiburile noastre-s neatinse".

Mesteacănul a fost cîndva rănit
În şoldul stîng, de-o schijă-n faptul serii,
Dar azi cînd soarele a răsărit
Prin trunchi îşi simte seva primăverii.

Cald, soarele începe să-l aline
Ca neaua-i albă coaja lui de pom
Mereu tot năzuieşte spre mai bine
La fel ca fiecare om.

În romîneşte de DEMOSTENE BOTEZ

Cetăţeni!

Cetăţeni! Fiţi cetăţeni de seamă
În toate, pretutindeni şi oricînd,
Căci astăzi noi, asemeni unui soare,
Pe umeri timpul îl purtăm, urcînd.

Cetăţeni! Noi sîntem azi şuvoaie
Şi rîuri largi în unda de cristal.
Urmaşii vor veni să se reverse
În marea ce ne-adună val cu val.

Ei despre noi vor cuvînta-n rapoarte:
„Izbindu-se de stînci în drumul lor,
Durară vremi şi căi fără de moarte,
Urcînd spre noi cu timpu-n viitor.

Viteji şi drepţi ne-au fost înaintaşii.
Luptînd pentru-adevăr şi visuri mari,
Nicicînd n-au şovăit, ci se-avîntară
Spre cea mai naltă culme, temerar..."

Cetăţeni! Voi auziţi un cîntec?
Venit din slăvi, necunoscînd hotar,

E cîntecul rachetei comuniste,
Vibrînd în spaţiul interplanetar.

În romîneşte de BEN. CORLACIU

MAXIM TANK

Busola inimii

Dascăli vechi — cîţi i-am avut şi eu —
Mă-nvăţau, de mult, că nu-i prea greu
Cu busola şi cu harta cum
Pe-un meleag străin să-ţi afli drum,
Chiar de-o fi cumva să rătăceşti
Drumul bun tot poţi să-l regăseşti
După astrul zilei lucitor,
După stele, după apa de izvor
După-un pom c-un verde muşchi pe el,
După stînci — şi altele la fel.

De cărarea bună cum să dai
Cînd nici rîu, nici pietre-n faţă n-ai?
Cînd pier stele-n nori şi cînd, în ceaţă.
Soarele e-ascuns de dimineaţă?

Dorm de mult învăţătorii mei...
Am uitat ce mă-nvăţară ei
Prin străini, vezi, alte semne-mi spun
Care este drumul drept şi bun:
Inima şi versu-ncă-n muguri,
Singurii mei călăuzi, dar siguri.

În romîneşte de VICTOR TULBURE

Eu mă opresc aici

Eu mă opresc aici unde se vînd
Plante de leac, din depărtări aduse
Din lumi înmiresmate şi dumbrăvi
Din vatra frumuseţilor nespuse,
Au fost culese din adînci coclauri
În iunie, pe rouă, sau atunci
Cînd se trezesc cocoşii dimineaţa,
Sau în răcoarea nopţilor adînci.

Le ia o mamă ce-şi pierdu-n război
Fiul iubit, durerea inimii să-aline.
Le ia flăcăul, fata. De ce oare?
Să farmece pe cel dorit? Cununii să-şi pună
În mătăsosul păr cu plete-ameţitoare?

În secolul atomului, parfumul lor
Iubindu-l cred acestor ierbi căci ele
Sînt forţa vie-a-ntregului popor.

În romîneşte de CEZAR BALTAG

ALEXANDR IAŞIN

Despre patrie

De toate-ai îndurat şi ai trecut
Prin toate-n ani de grea încăierare
Şi-mpuşcături şi sînge scurs în lut
La pîine cozi şi prunci cu feţe-amare.

„Slăvită", însă o numeam, dînd duh
Iubirii, depunîndu-i jurămîntul
Şi îi cîntam albastrul ei văzduh
Mestecenii şi apa şi pămîntul.

Dar ţinem oare minte, — şi oricînd,
Că patria a fost şi o să fie

Şi e — nu numai munţi şi cerul blînd
Ci oamenii, — umana seminţie!

Ades acei ce-apropiaţi ne sînt
Ori sînt străini de-al nostru sînge poate,
La vr-un necaz, aşteaptă un cuvînt
Frăţeşte spus, cu inima de frate.

Cu fiecare în acelaşi batalion
Puteai porni alături, la-ncleştare
Şi sufletul să-l simţi la unison
Cu sufletu-i, fumînd dintr-o ţigare.

Iar dacă astăzi un compatriot
Sau un necunoscut — la tine cată
Şi-ţi cere ajutor, tu dă-i-l tot,
Prietenia-ntreagă ţi-o arată.

Nădejdei lui, îi aflã adăpost,
Nu-n vîntul nepăsării să te legeni!
Altminteri n-are stihul nici un rost
De patrie vorbind şi de mesteceni.

În romîneşte de VICTOR TULBURE

Pîine caldă

Ne adunăm în jurul mesei,
O faţă-i punem albă nea;
Se-nfige-n pîinea parfumată
Cuţitul pînă în prăsea.

E-n salopeta lui de muncă
Tătuca, taie cu putere.
Trozneşte coaja bine coaptă
Şi, albă, abureşte-a miere.

Pe bătrînică să n-o uite
De coajă miezul îl desparte
Iar colţurile aurite
La cei micuţi, rîzînd, le-mparte

Bucata sa, din sarea-n grunzuri
Primeşte-n dar un strat bogat.
Acelor ce la fel făcut-au
Le-a spus: veţi creşte-nalţi de stat.

Mai are încă un cuvînt:
De griji cu pîinea de uităm,
Nici voi să nu uitaţi ce multă
Strădanie cu ea ne dăm.

Fără de pîine nu e viaţă;
S-o preţuim precum se cere —
Doar pentru ţară pîinea asta
Ne dă putere.

În romîneşte de
GEORGE DEMETRU PAN

ANDREI VOZNESENSKI

Anotimp

Bat aripi de raţă sălbatecă.
Cărările-s rupte de străluciri
Sînt ultimele pînze de păianjen fugind
ca roata bicicletei cu spiţe subţiri.

Urmează-le pilda şi bate
la ultima casă, cerîndu-ţi iertare
O văduvă zveltă-i acolo
Cu gene tulburătoare.

Cerceii ei sună lumina din geamuri.
Ochii-i sclipesc asemenea peştilor.
Gura-i un arc de surîs şi aleanuri.
Şi — parcă trezindu-se,
pricepe totul, deodată:
tomnatica strigare a stepelor în roată,
zborul seminţelor, căderea fructelor toată.

Infiorată de frig, se gîndeşte că viaţa
rătăceşte-n pădurea de galeşi stejari,
în case, pe crengile-n vînt fluierate,
şi, tuturor le e dat să dea rod, să nuntească
şi, numai ei îi e dat să se tînguie
să pălească
tristeţea s-o bîntuie.

Buzele ei strigă-n tăceri:
De ce mi s-au dat mîini şi umeri şi sîni
Pentru ce bat cu umbra pămîntul tîrziu
de ani şi de luni şi de săptămîni?
Eu, o cuprind după umeri
şi nu ştiu.

Prin fereastră se văd sticlind, deodată
în cîmpiile de aluminiu
pînă departe la calea ferată
urmele paşilor mei venind,
negre, lucind, strălucind.

În romîneşte de NICHITA STANESCU

VLADIMIR SOLOUHIN

Fire strînse-ntr-un fuior

Treceţi pe lîngă elefant?
Opriţi-vă.
Priviţi de-aproape minunea-n drum aevea
răsărită.
El ştie ce nu ştie nimeni pe pămînt.
De pildă... el ia puţină iarbă necosită,
Zemoasă (după ploaie) ori prăfuită (hrană să
fie),
Şi apă rece din izvoru-apropiat
(De altfel, apa poate fi de baltă, şi sălcie),
Şi totul, după ce se-adapă
Amestecă şi-adoarme la răcoare,
Cu burta plină de iarbă şi de apă,
In umbra codrilor străpunşi de-un soare
tropical.
Şi pare doar că doarme, — pasămite,
Din iarba verde, afînată,
Închipuiţi-vă, din iarba mestecată,
Şi fără caznă, da' de unde?
(Şi fără eprubete şi retorte, nici lămpi de
spirt, nici aparate)
Şi fără mintea capului profesoral, —
El face fildeş!
El cre-ea-ză fildeş!
Greu, galben, cu sclipire mată, —
Din iarba-n nici-un fel cu osu-asemănată!

Treceţi pe lîngă floare?
Aplecaţi-vă,
Priviţi minunea,
Pe care n-aţi văzut-o-n bătătură.
Ea ştie ce nu ştie nimeni pe pămînt.
De pildă... Ia din ţărînă o firimitură,
Apoi din ploaie, tot o picătură,
Din aer, tot aşa, un strop albastru
Din soare-o rază revărsată
Şi le amestecă, — dar unde?
(Căci n-are lămpi, retorte şi aparate cu
măsură)
Şi iată, că din negrul fir de arătură,
Ea înfloreşte-albastră, roşie sau aurie!
Mai mult! Ea face şi sămînţă
Din aerul, pămîntul şi apa din natură, —
Sămînţa, de luat n-o poţi lua,
S-o spargi, s-o cauţi — nu găseşti nimic în ea,

Dar totu-ascuns, acolo pare-a fi
Tot ce-i în florile-nflorite, vii:
Şi rădăcină şi tulpină şi petale,
(Ascunse-s şi mirezme şi culori)
Şi chiar ştiinţa împlinirii sale, —
Pe-un mal de rîu, pe-un deal, lîngă izvor!

Treceţi pe lîngă oameni ca şi voi
Cu care vă-nghiontiţi pe trotuar?
Opriţi-vă din mers!
Priviţi minunea
Minunilor ce sînt şi vor mai fi în univers.
Omul,
El ştie ce nu ştie nimeni pe pămînt.
De pildă... el ia din carne cît e de-o friptură,
Şi ceapă cîtă-i într-o legătură,
Sau o legumă, — oricare alta,
Şi apă, aer proaspăt, cîte-o-nghiţitură,
Şi peşte şi harbuz şi sfeclă şi alună,
Ia pe ales, ori la-ntîmplare,
Şi deodată
Din toate,
Din băutură, din mîncare...
El a creat cuvîntul omenesc
Pe care-l pune-ntr-o cîntare
În rîs (în rîsul omenesc!)
Sau într-o ghicitoare,
Sau în probleme de-aritmetică, strălucitoare!
Poţi să te-apropii pe furiş şi să-l
loveşti?

Să-i furi bucata lui de pîine?
Şi aerul şi apa,
Sau soarele, să-l jefuieşti de soare?
(Şi bănuiesc că, mai ales din soare
născutu-s-au cîntări şi rîs pe lume).
Opriţi-vă. Gîndiţi-vă, o clipă.
Că-ntr-un singur om (de-i vrednic
de-acest nume),
Nenumăratele trecute veacuri
Şi timpii viitori înceţoşaţi
Sînt fire strînse-ntr-un fuior, —
Să nu le sfîşiaţi!

În romîneşte de
TAŞCU GHEORGHIU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional. Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R. ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor şef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 29 (383)
joi 13 iulie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

ÎN ACEST NUMĂR:

- **Consfătuirea comună între delegația de poeți sovietici și poeții romîni.** Discuții și concluzii. – pag. 4-5-6
- **Corespondență din Moscova: Primele zile ale Festivalului internațional al filmului** de Iuri Konstantinov – pag. 7
- **Pe drumurile Mongoliei de azi** – reportaj de Ion Istrati – pag. 8
- **Proză și versuri de:** Florența Albu, Vania Gherghinescu, Vasile Rebreanu, Petre Solomon, Nichita Stănescu, Romulus Zaharia – pag. 3-6

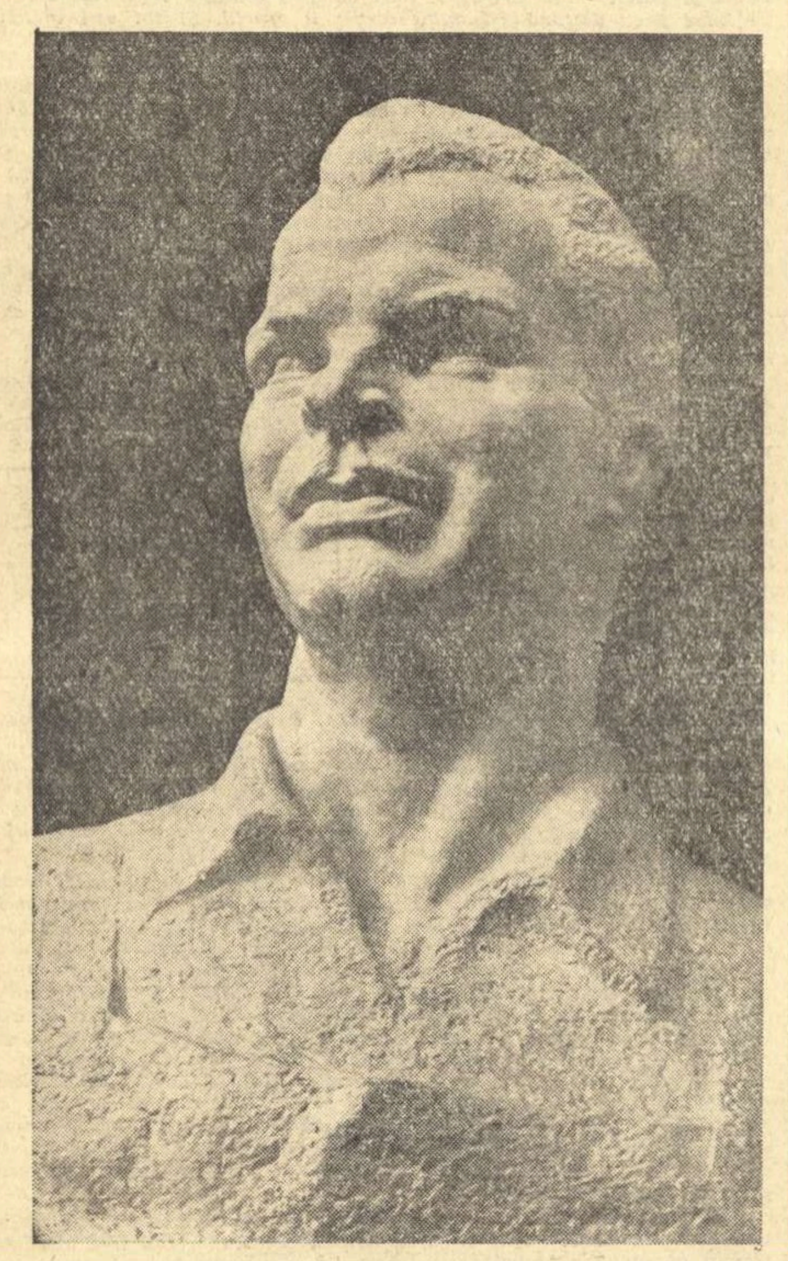

CONSTANTIN BARASCHI, Comșa Mihai, fruntaș în muncă la Uzinele „Grigore Preoteasa"
(Din „Expoziția de portrete". – Sala Palatului R. P. R.)

Cină în gospodăria colectivă

In scîndurile mesei se trezea stejarul, stejarul,
parcă fremătau crengi și munceau rădăcini;
iar între frunțile noastre, bucuros, gospodarul
a așezat pîinea ca alcătuită din crini

Scaunele își aduceau aminte de brazii semeți
aici, în cîmpia fără hotare.
De jur-împrejur se îmbinau și se-armonizau
frumuseți
și vioara făcea parcă liniștea profundă și
mare.

O mișcare neauzită creștea,
în pămîntul ce fecunda cu reînnoită putere,
în apa schimbată-n energie și-n stea
și în stupii cu savuroasă geometrie de miere.

Se auzeau mașini undeva, printre maci,
culegînd, dumicînd și cernînd o făină
pentru jimbla cu unt, pentru pufoșii colaci.
Morile-n dinți de metal măcina-vor lumină!

Cai furibunzi s-auzeau galopînd,
departe, pe sub plopi, solitari prin lucernă.

In strălucirea deplină, luna legănată de vînt,
părea o îngălbenită lanternă.

Luați tovarăși, gospodarii ziceau uneori.
Ciocniți cu încredere vinul
și pe masă bucate cu-arome și cu împăcate
culori
ne făceau, ca în basmele lui Ispirescu.
festinul.

Ochii mi-i închideam și vedeam
gospodăria colectivă cum își crește lumina.
Bucate și turme — și pergamute pe ram
Bumbac ca la Indii, orezării ca la China.

Ne-am ridicat deodată cu cel ce se numea
președinte
și ne privea surîzînd și fumînd visător.
. . . .
De masa aceea mi-aduc pretutindeni aminte
Dar parcă amintirile-mi vin dintr-un
luminos viitor.

Al. ANDRIȚOIU

Cîteva preliminarii

Se pare că o discuție despre poezie e mai atrăgătoare și solicită într-alt chip pe participanți, decît una despre proză. Dovadă, recenta discuție desfășurată în mai multe publicații ale noastre, încheiată atît de puțin obișnuit cu întîlnirea de la București dintre poeții romîni și cei cinci scriitori sovietici. Am citit referatele care au fost prezentate, iar în acest număr al „Gazetei literare" cunoaștem dezbaterile care au avut loc și concluziile care s-au tras. Socotim însă că discuția nu a istovit nici punctele de vedere și nici energiile purtătorilor, cu atît mai mult cu cît întîlnirea de la București s-a purtat cu precădere asupra unei probleme centrale: poezia și actualitatea — lăsînd numeroase altele să fie analizate, ca și pînă acum, prin schimburi de opinii în presă. Or, constatăm că astfel de probleme au fost ridicate în preliminariile discuțiilor despre poezie iar viața literară înregistrează dacă nu direct, atunci cel puțin tacit, însă nu mai puțin ferm, înfruntări ale punctelor de vedere în legătură, de pildă, cu chestiunea metaforei în poezie, cu aceea a versului liber și a celui fix, clasic, cu poemul epic, de fapt cu problema epicului și liricului în poezie. Maestrul Tudor Arghezi însuși a abordat în „Contemporanul", cu o pătrundere și o severitate care se cer aplicate la concret de către noi ceștialalți, chestiunea poeziei traduse și aceea a inflației verbale, a diluării în poezie. E demult dovedit că, într-o poezie, cantitatea de cuvinte stă în raport invers cu calitatea. Dar în ultimul timp au apărut cîteva foarte expresive manifestări de inflație, la care bănuim că s-a referit autorul „Cîntării Omului", invitînd el însuși la o discuție pe această temă. In sfîrșit, sînt atîtea poziții în ce privește poezia „de notație" sau poezia de reportaj, poezia „de atmosferă", ca să nu mai vorbim de faptul că boala prozaizării poeziei nu e de loc stinsă, ea contaminează încă, și unii poeți tineri oferă acestui morb terenul preferat de incubație...

Iată chestiuni să tot fie discutate, mai ales că ele nu sînt chiar la începutul lor. Și toate din domeniul poeziei.

Dar proza? Merită oare mai puțin proza preocupări asemănătoare, înfruntări echivalente de opinii?

Acum cîteva luni, nu multe la număr, Marin Preda și Eugen Barbu răspundeau unor întrebări puse de „Gazeta literară", și își exprimau părerea cu privire la ceea ce s-a convenit să se numească „proză obiectivă" sau la aceea cu caracter mai personal, mai subiectiv. „Contemporanul" a publicat de asemenea mai multe articole în legătură cu probleme actuale ale poeziei; „Gazeta literară" a închinat schiței un număr interesant cu articole și cu ilustrări, care numai el însuși ar fi meritat o discuție întreagă. „Luceafărul" și „Tribuna" n-au lipsit, într-un fel sau altul, de la aceste începuturi de dezbateri. Păcat că ele n-au continuat, nu s-au ales într-o privință cîteva grupuri de opinii, care să se concretizeze, dacă nu într-o concluzie, atunci măcar într-o apreciere, cu valabilitate largă.

Probleme actuale ale romanului

Au apărut în ultimul timp mai multe romane. Unele de dimensiuni surprinzătoare: „Primăvara pe Tîrnave" de Lucia Demetrius, noul ciclu „Desculț" de Zaharia Stancu, cuprinzînd reluări și lărgiri ale unor cărți ale sale anterioare sau numai ale unor episoade din aceste cărți. Au apărut recent alte cîteva romane: „Gablonz-magazin universel" de Ury Benador, „Front fără tranșee" de Petre Sălcudeanu, „Anii tineri" de Nicolae Țic, „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran, „Balul intelectualilor" de Ștefan Luca. Cărți interesante, bune, pline de probleme ale vieții, ca și privind modalități de abordare a faptelor și personajelor. Un scriitor tînăr, Ion Ruse, a publicat prima sa carte, romanul „In portul de pescari"; Haralamb Zincă se află în librării cu cel de-al doilea roman al său, „Dintre sute de catarge". Și la unul și la celălalt sînt cel puțin cîteva chestiuni de conținut ce pot fi discutate și cel puțin una de construcție. Apoi, se scriu romane lungi, sau în unul, două volume, în trei și patru și mai multe. Ce e cu acest fenomen? E un semn al epocii, așa cum ne place să spunem uneori? E o tendință către epopee? E o nepricepere de a construi, de a selecta și sintetiza? Practica arată că e cazul să gîndim și în acest fel cel puțin în unele cazuri, cînd nu adăugăm și acel considerent pe care-l menționa Tudor Arghezi în cazul unor traduceri lungite sau a unor iscusite procedee de rupere a versurilor și dispunere a fiecărei porțiuni ca vers nou, pentru a da mai multe la numărătoare... Oare etica scriitorului — prozator, poet — răspunderea sa față de cititor, nu sînt tot chestiuni literare care să merite dezbatere publică?

Revenind la romane, iată că Al. I. Ghilia cu „Ieșirea din apocalips" și C. Chiriță cu „Oțelul", au dat două cărți slabe. Să fie oare destul că s-au făcut aceste aprecieri, argumentate și convingătoare, și să socotim discuția încheiată? Dar ne aflăm în aceste două romane în fața unor probleme umane și sociale foarte complexe care ele, înselei, merită o discuție aprofundată, atît pentru scriitori cît și pentru cititori. Lucru care se petrece și cu problematica romanelor „Front fără tranșee" de P. Sălcudeanu și „Anii tineri" de Nicolae Țic, sau cu a nuvelisticii. Iată, Eugen Barbu, a reluat nuvela; Marin Preda, schița; Titus Popovici scrie acum un reportaj din Cuba, iar genul acesta — documentar,

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pag. 2)

O CAUZĂ DE NEÎNVINS

Pe harta politicii internaționale de astăzi, problema Algeriei deține un loc deosebit de grav, atît prin încercarea de a opri din mersul ei o idee a vremurilor noastre ce nu mai poate fi stăvilită, prăbușirea colonialismului, cît și prin sleirea și cheltuielile unui lung război nesăbuit, a resurselor unui popor întreg, poporul francez. Politica aceasta reacționară și nedreaptă aparține cercurilor conducătoare, care stau în bună cîrdășie a marilor oameni de afaceri. Ei nu pot lăsa ușor din mîini bogățiile Algeriei și mai ales bogăția petroliferă a Saharei algeriene, pe care, prin defalcare de trupul însuși al țării, vor să o inventeze ca o soluție nouă — desigur inacceptabilă pentru patrioții algerieni — de a împăca lucrurile. Setea și goana după afaceri în legătură cu Algeria sînt vechi. Și dacă nu vor fi prea la îndemînă alte documente să o dovedească, opera lui Balzac face încă mărturie. Ultimele lui romane, scrise aproape de mijlocul veacului trecut, cînd, după o recentă anexare sub Ludovic-Filip, Algeria mai stătea pradă tuturor lăcomiilor exploatatoare mari și mici, consemnează atracția aceasta deosebită a țării de dincolo de Mediterana.

Firește că astăzi lucrurile — după o sută și mai bine de ani — au căpătat altă amploare. Și în încleștarea care ține de șapte ani, din încăpățînarea unora, și nu dintre cei mai mici, Franța, adevărata Franță a ideilor și faptelor generoase, are mult de suferit.

Războiul de azi din Algeria, căruia cu greu i se poate găsi o ieșire, își are începutul în acea noapte de luni 1 noembrie 1954, cînd în munții Algeriei s-au auzit primele focuri de armă ale unei răscoale. Era o mișcare condusă de Comitetul revoluționar de acțiune și unire, care se sprijinea mai ales pe nemulțumirile crescînde ale populației musulmane și rurale, zdrobită de o neînchipuit de grea exploatare colonială. Acest început, atunci, a fost puțin luat în seamă și de cercurile conducătoare, și de presa din metropolă. Făgăduiala de peste un an, a unei rectificări de legislație, care ar fi trebuit să aducă liniște, dînd populației băștinașe drepturi egale cu ale francezilor, n-a cîștigat nici cercurile cele mai franțizate. Poziția adversă avea să-și facă drumul de-a lungul unor ani grei, pînă la luptele republicii algeriene și guvernului său provizoriu de astăzi, ridicînd, sub conducerea lui Ferhat Abbas, steagul libertății depline. Din partea cercurilor conducătoare franceze, înainte și în timpul generalului De Gaulle, în răstimpul acesta a fost loc pentru excesive și triste manifestări ale ultracolonialiștilor, dintre care fascismul sub noua formă a fost cel mai detestat. Războiul algerian a fost ca un reactiv care a scos la iveală manifestările unor generali. Ele au început o dată cu anul 1957. Cînd, după 1958, guvernul provizoriu algerian se creează și este apoi recunoscut de 17 state, se ia, în metropolă, serios în considerație situația, hotărîndu-se „acordarea unui loc important Algeriei în Comunitatea franceză". Era primul pas declarația aceasta înspre o nouă politică, care să încerce să potolească, fără să dea ce se cerea, o politică neocolonialistă, și care se deosebea de vechiul colonialism prin aparență și prin aplicarea unui pumn fardat pe drepturile ancestrale ale unui popor care cerea să trăiască. Se încerca o ancorare economică a Algeriei alături de o Franță exploatatoare, organizîndu-se, peste această stare esențială de lucru, o serie de legături suple și de înfățișare nouă, care să nu mai reamintească de vechiul colonialism.

După întreruperea conferinței de la Evian, pozițiile rămîn însă aproape aceleași, războiul deschis. Zilnic orașele algeriene, ca și cele din metropolă, și Parisul însuși, sînt tulburate de atentate, de bombe, de arestări. Problema algeriană nerezolvată, neîmpăcată, frămîntă și neliniștește întreaga Franță. Ideea unei Algerii asociate dar trunchiate (de ținuturile sahariene bogate în petrol) nu poate alcătui o bază de înțelegere. Neocolonialismul francez nu are sorți să înșele, la o nouă eventuală întîlnire, veghea patrioților algerieni pentru salvgardarea patriei lor. Incercarea nu va izbuti pentru că ar fi nedreaptă și mai ales împotriva spiritului anticolonialist al vremurilor noastre, susținut cu atîta fermitate de toate țările lagărului socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică. Țările învecinate, cum ar fi Marocul, au făgăduit întregul sprijin mișcării algeriene de eliberare. Ba, ceva mai mult, întregul bloc al țărilor afro-asiatice au integrat cauzei lor, cauza dreaptă a Algeriei. Firește că împotriva resturilor de gîndire neocolonialistă se ridică astăzi o lume întreagă. Franța oficială nu stă singură pe această poziție. Cînd, în 1954, căpitanul Galvas, pe atunci rezident la Angola, a denunțat colonialismul portughez, dictatorul Salazar a căutat și el o formulă cu care să șteargă cuvîntul odios de colonialism, botezînd toate coloniile portugheze, rămase de fapt: „provincii de dincolo de mare".

Războtezare, asociere, exploatare deghizată sub diferite denumiri, toate nu alcătuiesc decît trista colecție a ultimelor invenții datorate unui spirit întîrziat, pe cale totală de dispariție. Impotriva lui, ajutate de toți oamenii iubitori de pace și libertate se ridică popoarele noi, puternice, sănătoase, care doresc autodeterminare, independență și viață fericită. Dintre acestea face parte și poporul algerian, care luptă și va dobîndi o țară numai a lui, o Algerie pe deplin liberă.

Ion Marin SADOVEANU

MAGAZINUL COPIILOR

Intr-o dimineață cînd soarele așeza plăci de aramă pe cupolele orașului și-n văzduh porneau primele stoluri de păsări să întîmpine norii, un gnom s-a oprit în fața ceasului horticol de la poalele Cercului Militar.

Peste drum, dincolo de marea încremenită de asfalt, răsărise un palat cu multe ferestre ridicat pe niște labe de piatră. Firma cu litere vii, albastre, în care pîlpîia o măduvă violetă l-a lămurit. Ușile colibei cu etaje de ciment erau date de perete. S-a deschis „Magazinul Copiilor".

Piticul a întors spatele lunetei uitate pe trotuar, deși în lentila ei curioasă se mai zbăteau două stele de mărgean. E timpul să uităm oceanul de aer și să scormonim cu privirea ce ascund acești pereți noi.

Intr-o vitrină rîde un soare de cauciuc, tăiat ca pepenele în felii: verzi — roșii — albe. Globul imens e plin de aer și dacă te dai aproape îi auzi respirația ventilului astupat cu dopul de plută sugrumat într-un esofag secret.

Bucurați-vă picilor! Lumea voastră infinitezimală s-a populat cu tot ce-i trebuia. Iată goarna războaielor domestice care va suna atacul asupra rufelor înțepenite pe frînghie. Lîngă ea stă nefolosită încă grebla de tablă cu cinci dinți ascuțiți și roaba ce va căra pămîntul de flori.

Pentru fetițele cuminți niște oameni ce se mai joacă – deși sînt mari au construit o bucătărie din material plastic. Ulcele cît să cuprindă trupul sonor al unei lacrimi pure, farfurii adînci pentru prînzul furnicilor, lingurițe cît palma zînelor și cuțite strălucitoare; ce vrei și ce nu vrei!

N-au fost uitate șervețelele și șorțul de naylon. Dincolo, la subsol, stă cățelul Bobei privind cu ochii de mărgică spre Calea Victoriei și maimuțica de pîslă, gata să bată din două talgere.

Tobele cu timpane subțiri și bine întinse ascund în pîntecul lor nemaipomenite tunete, și bețele fatale abia așteaptă să fie folosite de mîini neobosite. Tunurile și soldații de plumb dorm în cutiile de ambalaj. Pe un aerodrom cît unghia așteaptă o flotilă de avioane cu reacție.

Sus, pe umerașe minuscule dormitează un popor de paltoane. Șorțuri, haine, pantaloni pe măsura puricelui — rochii multicolore concurînd ca dimensiuni cu floarea efemeră de mac, tot caleidoscopul eleganței infantile se desfășoară în lungime și lățime, furînd privirea.

Arhitectul care a ridicat case și palate n-a uitat de cei mici. Impărăția are cotloane bine luminate și scări întortocheate cu balustrade de aluminiu. Marele vapor ancorat la întretăierea cu 6 Martie conține în depozite minunății o mie. O lumină de basm arată drumețului treptele.

Curios, în cinci minute sala de cristal s-a umplut de glasuri. O zînă a tiparului cu veșmînt de hîrtie a dat sfoară în oraș: veniți, ușile au fost deschise! Ce larmă și ce bucurie!

Flămînzi parcă de spațiu — părinții aleargă înaintea copiilor să vadă herghelia cailor de stofă și păpușile cu obrazul proaspăt dormind în sarcofage de carton. Clovnii în tricou tărcat aplaudă cu palme mute această năvală.

Tîrziu, cînd vînzătorii amabili nu mai putură să răspundă la întrebări, cînd brațele obosite nu mai arătară nimic, l-am descoperit pe gnomul meu într-o mulțime de bărbați în devenire, adunați la sfat în jurul unei mese rotunde ca un disc. Iși comandase un cocktail de limonadă și-l bea tacticos. Vedeți dumneavoastră, copiii noștri au și un bar fără amețeală în sticle!

Cine nu mai încape în magazinul minune se plimbă încolo și-ncoace pînă spre seară cînd ziarul electric de peste drum anunță tăcut ultimele știri de pe planetă. Peste miraculoasele ferestre nu cad niciodată obloanele. In vitrinele incasabile rămîn imobili și caii și clovnii cu nasul cît caisa.

Copii vi s-a făcut cadou un palat feeric!

Să-l stăpîniți sănătoși.

Însemnări

de EUGEN BARBU

O adunare generală

Mergeam pentru prima oară în comuna Iecea Mare din Banat. Era o zi ploioasă și rece.

Nici n-am răsuflat bine după ce ne-am dat jos din camion și ne-am îndreptat spre sala cinematografului unde colectiviștii așteptau să se deschidă adunarea generală a gospodăriei. Fusese convocată pentru analiza muncii pe trimestrul întîi al anului în curs, abia încheiat și pentru discutarea planului de muncă pe cel de-al doilea trimestru. Am să trec peste raportul ținut în fața tuturor de către președintele Simion Igreț, am să trec și peste toate celelalte puncte înscrise pe ordinea de zi și am să mă opresc numai la două puncte. E vorba de punctul „Discuții și întrebări" și apoi de punctul „Inscrieri de noi membri în gospodăria colectivă".

Trebuie știut și spus din capul locului că Iecea Mare, ca foarte multe comune din cîmpia bănățeană, este complet colectivizată. Așa, înscrierea unui astfel de punct pe ordinea de zi a unei adunări generale poate să pară de-a dreptul surprinzătoare: întîi am fost și eu stupefiat, dar atunci cînd adunarea a trecut la discutarea cererilor, mi-am dat seama că se petrecea un lucru cu totul firesc. O adunare generală este de fapt un neîncetat dialog între consiliul de conducere așezat în fața mulțimii la masa prezidiului și cei cîteva sute de oameni, cei cîteva sute de membri colectiviști. Nu este nici o restricție, nici la vorbă și nici la fumat. Femeile și nefumătorii, e drept că mai strigă uneori să se deschidă o fereastră, ori o ușă, ori să se mai stingă dracului țigările, dar astfel de dorințe nu prea sînt luate în seamă. Se aprind patimi, spiritele sînt răscolite, sînt zeci de întîmplări ce abia așteaptă să fie povestite și în astfel de împrejurări țigara e un ortac bun și prețuit. In sala de cinematograf e un fum gros ca un nour, încît poți să-l tai cu cuțitul, iar cei din fundul sălii se văd învăluiți într-o ceață lăptoasă, condensată. Să descriem cazul cu cererile. Intîi s-a citit cererea unuia Covaci Iosif. Am înțeles că acest Covaci venea cu transfer dintr-o gospodărie colectivă de lîngă Lugoj, unde a fost pînă la plecare vicepreședinte. A venit la Iecea Mare, pentru că are rude aici. Vrea să se stabilească aici. E primit în unanimitate, dar înainte de a i se fi pus cererea la vot, cineva a spus:

— Să nu vină la noi cu servieta. Să muncească! Vreo doi au chicotit, cîțiva au bătut din palme și Covaci s-a ridicat să spună că va munci bine. A doua cerere e a unui măcelar din Iecea Mare. Președintele, care-i susține cererea, spune:

— E meseriaș. Noi l-am folosit și pînă acum la tăierile ce se fac în gospodărie, dar întîmpinăm greutăți cu plata în bani. Dacă-i colectivist, îl plătim după normă, cu ziua-muncă, așa cum răsplătim munca tuturora...

N-a fost nevoie de-o argumentare îndelungată, dar cineva din adunare a întrebat dacă măcelarul își aduce și sculele.

— Sigur că da, a răspuns președintele.

Chestiunea părea încheiată, cînd un colectivist a cerut cuvîntul:

— Măcelarul știm cu toții că are căruță și grapă. Statutul nostru spune clar că și ele să fie aduse.

— Așa-i! au strigat cîțiva oameni și președintele a lăudat intervenția colectiviștilor cu privire la acest amănunt ce era cît pe-aci să fie uitat. Apoi a început partea cea mai interesantă a adunării generale. Am fost martor pînă atunci la nenumărate adunări generale, la inaugurarea multor gospodării colective, la ședințe ale consiliilor de conducere, dar rareori mi-a fost dat să particip la o adunare atît de plină de semnificații. In multe rînduri am putut să văd reliefat puternic un amănunt sau altul din caracterul nou al țăranului colectivist, dar rareori am avut prilejul să văd și să remarc dintr-o dată, la o singură adunare, într-un răstimp de cîteva ceasuri grele, de discuții aprinse, de întrebări și controverse atît de limpede evidențiat acest caracter nou, această atitudine nouă față de colectivitate, față de muncă, față de avutul obștesc și față de felul cum e gospodărită averea obștei. Dezbaterile s-au desfășurat într-un ritm atît de viu și intempestiv, încît n-am putut nota decît în cîteva cazuri numele celor ce-au luat parte la discuții și cred că, filmată în întregime, adunarea aceea ar fi putut alcătui fără nici un adaus de regie, cîteva secvențe ale unui remarcabil film artistic, după cum, stenografiată, ea ar fi putut trece în paginile unui roman inspirat din frămîntările de azi ale unei gospodării colective.

Intîi și-ntîi s-a ridicat la cuvînt magazionerul gospodăriei, bătrînul Știr Tudor. Problema ridicată de el ar fi fost senzațională la superlativ chiar și pentru reporterul cel mai sceptic și mai blazat. Dar înainte de-a spune măcar un singur cuvînt despre intervenția magazionerului Știr Tudor din Iecea Mare, vreau să amintesc cîteva lucruri mai vechi, întîlnite la începutul colectivizării nu numai aici, ci în zeci și sute de alte locuri. Unii oameni se îndoiau că gospodăria colectivă va putea asigura belșugul tuturor. Ei se temeau că unii vor munci mai puțin, dar că vor lua mai mult, și

Petru VINTILĂ

(Continuare în pag. 6)

> **„Sectorul socialist s-a dezvoltat considerabil, extinzîndu-se și consolidîndu-se relațiile de producție socialiste. Nivelul tehnic al agriculturii s-a ridicat neîncetat, au crescut producția agricolă globală și producția marfă, au sporit cantitățile de produse agricole intrate în fondul central al statului, a crescut continuu nivelul de trai material și cultural al țărănimii".**
>
> *(Din raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej asupra mersului îndeplinirii Directivelor Congresului al III-lea al partidului privind construirea socialismului la sate și dezvoltarea agriculturii, prezentat la ședința plenară a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn care a avut loc în zilele de 30 iunie și 1 iulie a.c.)*

La început de seceriș

Foto A. OSMULCHIEVICI

Imagini poloneze

IOAN GRIGORESCU: „Pasărea Fenix"

Pasărea Fenix a renăscut din propria ei cenușă. Din ruinele lăsate în urmă de un război nimicitor s-a înălțat Polonia populară de astăzi. Cartea de reportaje și schițe a lui Ioan Grigorescu, rod al cunoașterii îndeaproape a realităților poloneze și a istoriei poporului polonez din ultimii 20—25 de ani, reușește să înfățișeze lectorului romîn giganticul proces care a făcut posibilă refacerea unei țări asupra căreia a acționat cu mult zel „misiunea civilizatoare" a Germaniei fasciste pornită pe calea instaurării așa-zisei „noi ordini" în Europa. Dacă în „Obsesia", prima carte a lui Ioan Grigorescu, rezultată din documentarea poloneză, materialul de viață asimilat direct sau indirect s-a convertit în literatură, aci, în „Pasărea Fenix", surprinde în primul rînd amănuntul revelator care confirmă autenticitatea și emoționează tocmai prin dezvăluirea crudă a unei realități tragice trăite de poporul polonez în timpul invaziei fiarelor hitleriste. Căci, dacă Ioan Grigorescu n-a reușit întotdeauna să închege o imagine amplă, pe măsura realizărilor construcției socialiste în Polonia, a izbînzilor pașnice dobîndite de poporul polonez, el ne-a reamintit — cu necontestat talent reportericesc — clipele înfricoșătoare ale triumfului efemer al bestiei fasciste asupra omului. Spiritul iscoditor al autorului și pasiunea pentru senzațional (da, pentru senzațional! căci înțelegem prin aceasta nu goana profesională după amănuntul macabru și insignifiant caracteristică reportajului cu „violuri și crime" din presa burgheză, ci o modalitate specifică de a surprinde și comunica esențialul) ne amintește de „reporterul frenetic", Egon Erwin Kisch, părintele reportajului modern. Relatarea devine uneori trepidantă și interesul cititorului este solicitat cu abilitate; autorul utilizează cu discernămînt fragmente din discursuri, articole de ziare, amintiri ale oamenilor întîlniți, materiale de arhivă și tot acest conglomerat nu ne apare eterogen ci se îmbină fericit într-o narațiune antrenantă. Paranoia în beton armat, apărută și în Gazeta literară, se citește pur și simplu cu sufletul la gură, ca un capitol dintr-un bun roman. Orașul subteran, construit de Hitler la Ketrzyn, s-a prăbușit dinamitat de fasciștii aflați sub presiunea înaintării nestăvilite a Armatei Roșii. O atmosferă de mister este întreținută permanent. Constructorii anonimi ai ciudatei cetăți de cîrtiță au fost uciși imediat după terminarea misiunii lor, iar inginerii, invitați de Hitler la un prînz al recunoștinței, și-au întrerupt drumul în aer, fiind pulverizați împreună cu avionul care-i transporta, ca urmare a unei explozii aeriene bine organizate. Astăzi, uriașele blocuri de beton, aruncate de puterea formidabilă a energiei descătușate, acoperă intrările și, pentru totdeauna, ruinele subpămîntene de la Ketrzyn își vor păstra taina!

Tragedia Gdanskului (Danzig îi spuneau asasinii teutoni și nu știm de ce numele a fost preluat în glosa unei ilustrații de la pag. 16), punctul geografic de unde s-a întins în întreaga lume al doilea război mondial este sugerată în cîteva pagini de evocare sobră. („Acolo unde a fost asasinată pasărea Fenix"). Într-un alt capitol al cărții, autorul folosește o modalitate originală de a prezenta destinele unor oameni simpli polonezi, care în 1939 se aflau în Varșovia supusă acțiunii de nimicire sistematică organizată de sîngeroasa armată a führerului. Un reporter cinematografic american se întoarce după 20 de ani în Polonia căutînd să afle amănunte — conform unei teze prefabricate — despre soarta oamenilor filmați de el în vîltoarea evenimentelor din 1939; îi găsește pe unii, salvați din măcel, acum constructori entuziaști ai Poloniei populare și dușmani înverșunați ai politicii de ațîțare la război; printre cei care se prezintă pentru a se recunoaște în fotografiile reporterului se află și un om liniștit care cercetează minuțios imaginile cu o lupă. O întrebare a reporterului american dezvăluie o tragedie obișnuită în multe familii poloneze: de douăzeci de ani, fără a-și pierde speranța, omul își caută nevasta și pe cei doi copii dispăruți în timpul invadării Varșoviei! („Oameni urgent căutați"). Mulți dintre acești eroi ai unor drame zguduitoare, sînt astăzi constructorii socialismului în țara prietenă: îi întîlnim pe nesfîrșitele șantiere varșoviene, în minele sileziene, la șantierele navale din Gdansk, la modernul combinat siderurgic din Nowa-Huta, ridicat într-un timp record. Din păcate aici relatarea este mai aridă și cifrele (la o fîntînă din Gdansk s-au întîlnit într-o zi 86 de îndrăgostiți!) care nu pot defini singure o complexitate de relații, rămîn deseori unicele mărturii despre Polonia zilelor noastre.

Antrenantă și emoționantă cartea lui Ioan Grigorescu despre țara prietenă, crescută din cenușa războiului spre zorii socialismului, este scrisă cu vervă, inteligență și talent.

Tiberiu AVRAMESCU

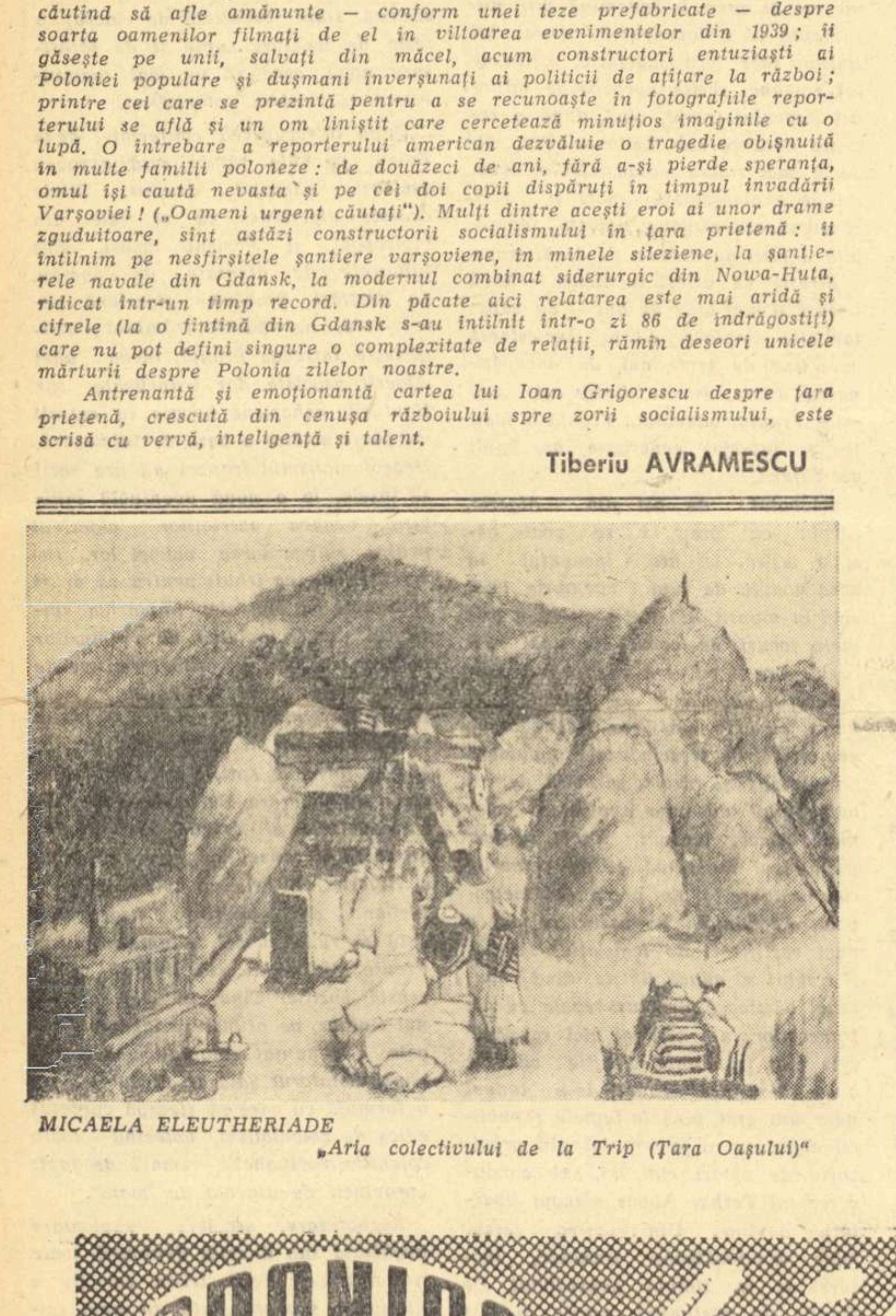

MICAELA ELEUTHERIADE „Aria colectivului de la Trip (Țara Oașului)"

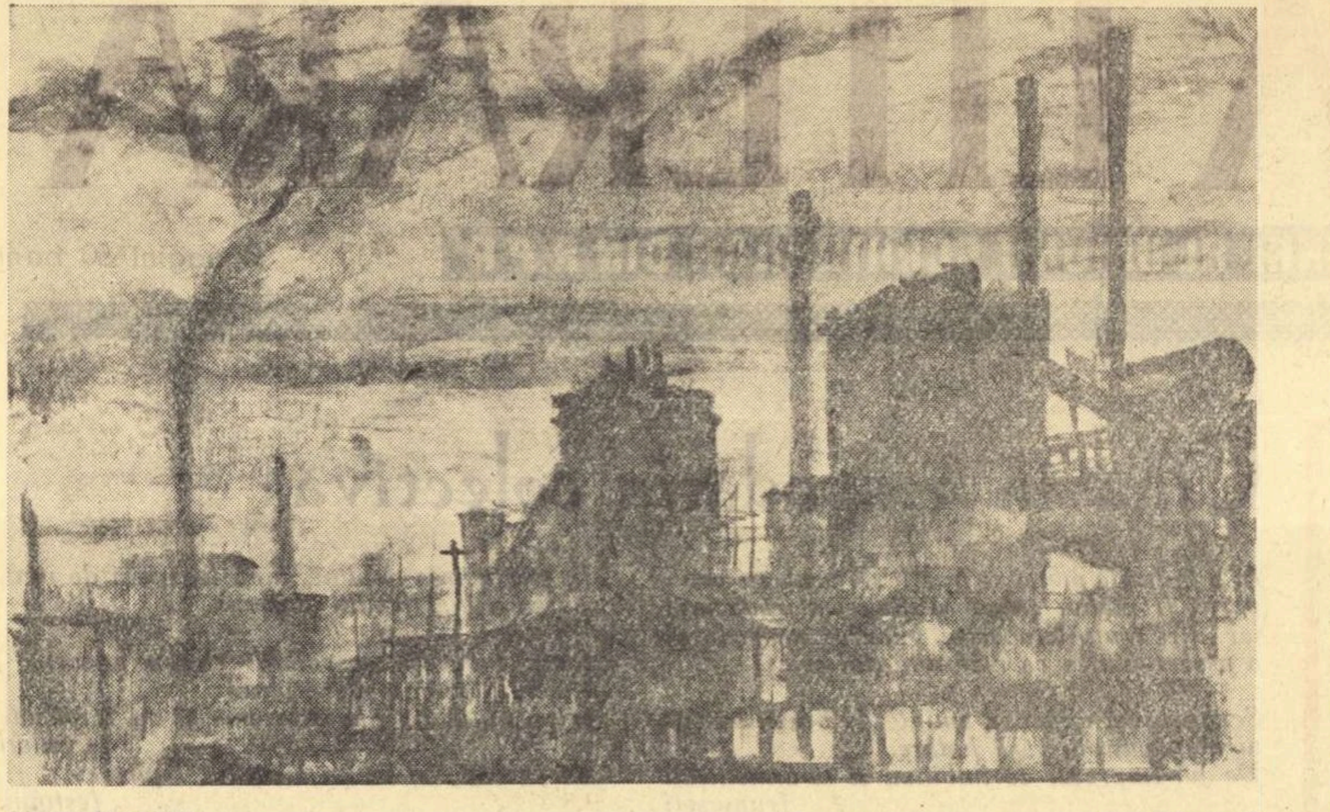

SORIN IONESCU „Peisaj industrial"

Un volum inegal

„Amiezele veacului" de RUSALIN MUREȘANU

Un merit de seamă al cărții lui Rusalin Mureșanu este faptul că poetul se străduiește să fie prezent în actualitate. El percepe valoarea epocii pe care o trăim și se străduiește să cristalizeze în poezii care, pe lîngă infiltrații de inspirație maiakovskiană („Marș spre marginea orașului", „Avertisment egoismului") sau argheziană („Neastîmpăr"), anunță un fior liric original („Celor de optsprezece ani", „Seara").

Ritmul (pe care îl presupunem rapid) în care elaborează Rusalin Mureșanu face însă ca producțiile sale să respire superficial sau precipitat. Din această cauză, în ciuda intenției de a exprima esențialul, poetul nu izbutește întotdeauna să ajungă la esență — nu-și acordă timpul necesar unei aprofundări.

Este știut că superlativele nu au potență emoțională în poezie. Apariția lor semnalează o vizune limitată, iar versul devine din cauza lor static și plat.

Rusalin Mureșanu este un entuziast, un om care se bucură de tot ce este grandios, autentic, nou în realitatea noastră și ne place această bucurie a sa. Dar, din păcate, nu se exprimă întotdeauna pe măsura ei. Accentele majore rămîn neexprimate și cititorul le descoperă în intenția poetului și nu în poezia sa. Unul dintre motivele acestei deficiențe este dorința de a spune totul deodată. Astfel, în poemul „Mîinile" se înregistrează cu minuțiozitate tot ce pot face mîinile omului în sensul creației de bunuri materiale (și chiar se exagerează atribuindu-li-se însușirea de a isca planuri și poeme). Fără îndoială, e interesant să dai fiecărei implicații practice un echivalent poetic, cu condiția ca acest lucru să fie organic cerut de logica poemului. În cazul de față argumentele oarecum banale copleșesc ideea, care, expediată în grabă, nici nu mai corespunde intenției inițiale.

Am insistat asupra acestui caz (care nu este unicul în volum) pentru a aminti o cerință permanentă a poeziei de idei și anume echilibrul riguros dintre argumentele poetice și ideea care urmează a fi exprimată.

Afirmîndu-și obîrșia montană și nostalgia pentru altitudini, R. Mureșanu se dovedește un admirator al peisajului carpatic, manifestînd prin aceasta un patriotism fără emfază, sobru și firesc.

Cînd ideea artistică îi este dictată de o experiență intimă, condeiul se mișcă mai sigur și conturează imagini cu mai multă generozitate. Este vorba de ultimul ciclu, „Cîntece pentru prieteni", care poate fi considerat ca cel mai bun din volum.

Semnalăm în treacăt unele echivocuri gramaticale sau semantice, de tipul celui care urmează:

„Făuritor de vreme comunistă
Zdrobind capitalist, bancher și grof,
Semn sigur că materia există,
Prieten bun, soldat și filozof".

(Răspunsul acestei ghicitori îl aflăm în titlul „Ciocan").

În încheierea acestor notații, trebuie să spunem că R. Mureșanu prin această a cincea carte a sa a făcut o experiență artistică care ar solicita depășiri calitative în viitor.

Elsa MACRI

HARALAMB ZINCĂ
DINTRE SUTE DE CATARGE
ROMAN

A apărut în vitrinele librăriilor romanul „Dintre sute de catarge", de Haralamb Zincă.

Cîteva preliminarii

(Urmare din pag. 1)

eseistic, beletristic — apare prima dată în scrisul său. Generația tînără de prozatori ne promite o recoltă interesantă de nuvele, schițe și romane în care nu numai problemele actualității, dar un mod foarte contemporan de a aborda problemele și oamenii actualității, chestiunile construcției înseși se impune cu puternice evidențe. Pop Simion, Fănuș Neagu, V. Rebreanu, N. Velea, R. Cosașu, Șt. Bănulescu, Paul Anghel, Costache Anton și cîți alții ne oferă de pe acum importante subiecte de discuții rodnice, prin lucrările publicate sau în curs de publicare. Se constituie, tot mai expresiv, reportajul-roman, specie nouă de proză, bine primită de cititori, foarte operativ, foarte apt să dezbată problemele actualității. Pe de altă parte, atrage pe mulți romancieri formula romanului-povestire la persoana I-a. Cu noile sale cărți Zaharia Stancu, care părea la un moment dat să aibă o predilecție specială pentru această procedare, n-a mai socotit-o îndestulătoare și a înfrînt-o copios prin introducerea unor ample episoade realizate după principiile prozei „obiective". Ion Lăncrănjan luptă și el pentru a-i înfrînge rigorile și limitările, acum cînd dă formă finală romanului său „Cordovanii". Nicolae Jianu la fel, cu al său „Veneam din întuneric".

Cîte subiecte de discuție! Și toate necesare, și toate interesante! Și toate încadrîndu-se deplin prin concluziile care ar putea fi obținute în dezbateri, în această mare acțiune, sau treaptă superioară a dezvoltării generale a poporului nostru, care este lupta pentru calitate.

Cînd și unde se cuvin începute?

Cînd? — firește, totdeauna, măcar că vara pare să fie mai puțin îndemnătoare la astfel de osteneli. Căldura nu poate să însemne, totuși, lîncezeală. De unde? — firește s-ar putea începe de oriunde și cu orice. Ni se pare că principalul e să pornim de la cărți, de la analiza concretă, de la scrieri tipărite și prin ele să ajungem la principii. Vom încerca o astfel de tentativă chiar într-un articol viitor, deocamdată în chestiuni privind proza.

Mihai GAFIȚA

Realitate și transfigurare poetică

EUGEN FRUNZĂ: „Și ziua ard stelele"

La noi, lirica patriotică, în accepțiunea curentă a expresiei, are o veche și bogată tradiție. O antologie, alcătuită în acest sens, ar cuprinde, fără îndoială, pe toți poeții romîni de la Văcărești și pînă la cei care abia acum își fac intrarea pe porțile Parnasului. Și nu o dată, cele mai frumoase pagini din opera unor scriitori s-ar confunda tocmai cu poeziile pătrunse de dragostea pentru tot ce formează universul specific a ceea ce înțelegem prin patrie. În fond, poezia, prin esența ei, e indestructibil legată de locurile și oamenii în mijlocul cărora autorul s-a format. Metaforic se poate spune chiar, că pînă la un anume punct cele două noțiuni — patrie și poezie — se confundă. Căci nu poți concepe ceva mai înălțător pe lume decît destinul poporului căruia îi aparții. Și tot ce-i înălțător, sublim, frumos — ține de sferele poeziei.

Compromisă nu odată în trecut, de stihurile patriotarde, bombastice, sforăitoare ale unui Mircea Dem. Rădulescu, lirica patriotică a cunoscut în cadrul noii noastre literaturi, realist-socialiste, o mare înflorire. Fenomenul trebuie explicat prin încadrarea lui în acel vast proces de restabilire și consolidare a tuturor valorilor progresiste create în trecut, prin faptul că realismul socialist se caracterizează tocmai prin preluarea și dezvoltarea pe trepte superioare a tuturor tradițiilor sănătoase, prin nevoia organică de a face educație comunistă celor mai tinere generații. Editura militară a avut inițiativa lăudabilă de a tipări culegeri selective din creația poeților noștri contemporani închinate dragostei de patrie. Evident, utilitatea unor asemenea volume depășește limitele presupuse, adică educația comunistă a militarilor din forțele noastre armate, și se adresează deopotrivă marelui public. Ultima apariție în cadrul „colecției" se intitulează „Și ziua ard stelele" și aparține poetului Eugen Frunză.

Ceea ce este specific pentru lirica patriotică a lui Eugen Frunză este patetismul ei. Adeseori auzim glasuri, cum că modalitatea patetică ar fi, chipurile, un anacronism în poezie, cititorul de azi dovedindu-se refractar romantismului de factură ceva mai largă, mai gravă. Evident, o atare absolutizare este infirmată de la bun început de viață. Nenumărați sînt printre contemporanii noștri admiratorii lui Schiller, Byron, Hugo. Însăși popularitatea unora dintre poeziile „patetice" izbutite, apărute în presa noastră, dovedește cît de arbitrară poate fi orice atitudine exclusivistă în acest sens. Multe poezii ale lui Eugen Frunză, închinate dragostei pentru patria socialistă, se caracterizează, după cum spuneam — tocmai prin această alură patetică. Construind socialismul, oamenii muncii se mîndresc cu realizările lor, cu forța lor pururi creatoare și această mîndrie are, desigur, o pronunțată notă patetică. A o reflecta în literatură constituie o datorie pentru scriitorul care vrea să fie fidel sensului realității. Așa se și explică simpatia cu care sînt întîmpinate de unii cititori poeziile de o asemenea factură.

Vorbind despre nota patetică a stihurilor adunate în plachetă, credem că e nimerit să discutăm despre relația dintre realitate și transfigurare poetică în cadrul poeziei lui Eugen Frunză. Spunînd: „Mă-nchin în fața ta, mărite soare / Stăpîn al zilei, veșnică dogoare; / De mii de mii de ani tu globu-l sameni / Cu forța care naște flori și oameni. / Mă-nchin în fața ta, lună sfioasă / Stăpîna nopții, veșnică mireasă / De mii de mii de ani, la căpătîi / Tu stai de veghe dragostei dintîi...", pentru a conchide în cele din urmă că mai presus de toate: „Mă-nchin în fața ta, lumina lumii / Tu, constelație a-nțelepciunii: / Partid, ce te-a născut în foc poporul / Să-i fii spre tot ce-i nalt, conducătorul („Imn"), poetul adoptă o notă de gravitate studiată, aș zice. Dar nimic nu ni se pare mai firesc decît tocmai această gravitate ieșită din comun, întrucît transfigurarea poetică a dimensiunilor realității pornește de la necesitatea obiectivă de a găsi un mijloc de raportare, de stabilire a forței pe care o reprezintă partidul clasei muncitoare.

Să luăm alt exemplu: o poezie ce se intitulează „Inima". „Plecați-vă tovarăși întru slavă, / Aici zvîcnește-o inimă de om! / Cui te-a pierdut în cîmpul de otavă / Arzîndă stea, la umbra unui pom?..." și ca un ecou se aude răspunsul inimii: „Era flăcău, voi l-ați știut... / În pieptu-i tînăr am bătut..." Poezia continuă: „Duioase umbre lunecă-n apus, / E-atîta larg, și liniște pe vale... / Răspunde-mi inimă, flăcăul dus / Cum arăta, stăpînul vrajei tale? / Înalt și drept și mlădieș / Obraz ca floarea de cireș". În acest caz amintirea unui luptător căzut pentru libertate este evocată, prin intermediul unui simbol destul de comun. Inima luptătorului, personificată, răspunde poetului. Procedeul e prin excelență romantic. Fiecare strofă este concepută în așa fel ca să completeze pe cea anterioară și să ne dea în cele din urmă imaginea hiperbolizată a eroului căzut. Și totuși poezia nu are nimic nefiresc, forțat, anacronic, reușind să ne transmită emoții estetice autentice. Prin urmare lipsa de fior a anumitor poezii ale lui Eugen Frunză nu trebuie căutată în utilizarea cutărui sau cutărui procedeu artistic ci în incapacitatea de a folosi respectivele procedee sau modalități, cum vrem să le zicem, în vederea exprimării unor sentimente autentice, a unor trăiri interioare adevărate. Fiindcă în aceeași carte — „Și ziua ard stelele" — întîlnim și bucăți mai puțin izbutite („Poate că n-aș iubi atît", „Dragoste", „Nu te-ntrista"). Și-i curios că tocmai patetismul care în cazul poeziilor realizate constituia nota distinctă, originală a poeziei lui Eugen Frunză, devine de astă dată prilej de ștergere a notelor originale, decolorant și neutralizator de emoții. Iată primele două strofe din „Neliniștea mea": „Neliniștea mea? / Nu e a cioarei / umblînd / după hoituri / ca să se-nfrupte. / Neliniștea mea? / Vă spun eu care-i / e a ostașului / în lupte". Să ne mărginim numai la ele.

Tonul declamator, patetic e vizibil, însă emoția estetică nu mai apare nicidecum. Dintru început se vede că eroul liric a pornit pe un drum greșit. De ce era nevoie să se scuze că neliniștea lui nu-i a cioarei care caută hoituri, ci a ostașului în lupte? În ciuda metaforelor care abundă în poezie, ea se menține la un ton general, fad.

Dar dincolo de asemenea momente nereușite, destul de rare, volumul „Și ziua ard stelele" oferă o lectură plăcută, conținînd pagini de poezie adevărată, emoționante.

GH. ACHIȚEI

CRONICA literară

MIHAI BENIUC: „Materia și visele"

Regăsim, în „Materia și visele", dimensiuni ale universului liric beniucian care ne-au devenit familiare: un patos dens, de o virilitate aspră, directă, un romantism polemic (nu numai în planul ideilor, dar și în acela al expresiei, care, lapidară și frustă, implică respingerea unei prejudecăți a stilului „elevat", a suavelor leșinuri „calofile"). O vitalitate intensă, participarea afectivă dusă, uneori, pînă la confundarea subiectului cu obiectul, fac din Mihai Beniuc (această coordonată a personalității sale a fost oarecum neglijată) — un poet al metamorfozelor: eul liric se identifică unor realități de o diversitate care poate părea derutantă. Identificarea a două realități distincte, pe baza anumitor trăsături comune — manualele de teoria literaturii spun: o comparație subînțeleasă — e procedeul de construcție a metaforei, în general. La Mihai Beniuc sînt frecvente și definitorii pentru tipul său artistic, metaforele de un fel special: însuși eul liric devine unul din termenii identificați. „Sînt măr de lîngă drum și fără gard" sună versul cu care se deschide un foarte cunoscut poem mai vechi al lui Mihai Beniuc. Dezvoltarea, potențarea acestei metafore-simbol constituie substanța lui lirică. În noul volum aflăm, cu nuanțe noi și semnificative, aceeași ipostază a eului liric. Într-o meditație asupra viitorului („Timpul care vine") se mărturisește un sentiment de solidaritate cu întregul efort, pe scară istorică, al umanității pentru progres, pentru înălțarea spre o lume a demnității. Există în acest poem, totodată, expresia patetică, foarte autentică, a incapacității de a percepe, cu acea precizie a trăitului, viitorul sublim al Comunei, profilul interior al oamenilor care o vor popula. Eul liric poate mai ușor reface, prin identificare, ciclul unei lumi arhaice. Opoziția are o reală forță lirică: „Mă simt ca troglodițu-ntr-o cavernă, / Sculptez în os ori modelez din lut / Zeițe pîntecoase, rinoceri, / Ori zugrăvesc bizoni și cai sălbateci / Pe bolta grotei mîzgălită toată / De-naintașii mei, tot visători / Ca mine și ca cei de-un leat cu mine... / Dar n-am puterea să străbat în vis / Hotarul dintre mine și-un Da Vinci / Din viitor, maiestru al Comunei. / Cu meșteșug fac un topor de piatră, / Dar nu-mi închipui astronava-n zbor". Reflecția asupra timpului, conștiința istoriei (în care eul liric, prin generoasă participare, își pierde limitele individuale, se „obiectivează") capătă, în transpunerea poetică, accente remarcabile. Succesivele metamorfoze compun viziuni unitare, pregnante, ca în aceste versuri din „Chilim": „Sînt ca un țărm cu scoici și cu fosile, / Un incunabul cu uitate file, / Un cimitir cu pietre funerare / Cu nume-n limbi străine fiecare, / Sînt bocetul amestecat prin vînt, / Cînd pe sicriu cresc bulgării, mormînt, / Sînt vraiștea de cioburi ce-a rămas / Pe unde oamenii străvechi au mas, / Sînt peștera mînjită cu icoane / Din fauna întîiielor lighioane / Ce crîncenii străbuni le doborîră"... etc. Puterea eului liric de a se identifica nu indică, așa cum s-ar putea crede la un examen superficial, o tendință spre subiectivism. Dimpotrivă. Drumul nu este de la obiect la subiect (acesta din urmă reducînd totul la dimensiunile lui) ci de la subiect la obiect, în sensul cunoașterii și al dăruirii. Confundîndu-se cu natura, eul liric și-a transformat structura, și, de fapt, cum se sugerează și în titlul poemului, „Natura vorbește": „Sînt leagănul pruncieî tale / Și urna ceasului de jale, / Al ultimului ce rămîne / Cînd ai trecut din azi în mine. / Fii zborul ridicat din humă, / Făclia fii ce se consumă, / Fii cînt și-avînt pînă la capăt"... etc. Solicitat de mari întrebări filozofice, confruntîndu-și „visele" cu „materia" veșnică și fecundă, eul liric devine o sinteză a omenescului, în ceea ce are acesta creator și activ: „Am sîngele sărat ca unda mării, / În ochi aprinsă mi-e lumina zării, / Cu țărna-s nendoielnic de-o ființă, / Iar gingașul țesut, zis conștiință, / Răsfrînt din preajmă și din depărtare / Cu tot ce-a fost și este și mai are / Să fie, mă așează-n univers / Stea fără nume ce numește-n vers / Cu sunet nenumitele..." etc.

(„Materia și visele"). Exprimarea unui sentiment mai direct, ca acela al izolării, în vechea lume a exploatării și nedreptății, poate duce (ca în poemul „Mărturisire în zori") la o adevărată cascadă de identificări metaforice: „Eram un cuib căzut de sus, din turlă, / O luntre depărtîndu-se de mal, / Împinsă fără voia ei de val. / Un pui de ciută-n crîng, pe cînd detună / Din umbră puști și cerbii fug subt lună. / O țiglă smulsă din acoperiș, / Un brad peste-o prăpastie pieziș, / Un țipăt sugrumat, o creangă frîntă, / Un horn pustiu, prin care vîntul cîntă"... etc. Firește, se pot întîlni și la alți poeți metafore în care eul liric să fie unul din termenii „comparației subînțelese". La Mihai Beniuc e vorba însă nu atît de o tehnică (legitimă în artă atîta vreme cît nu se exercită în gol), cît de afirmarea, pe această cale, a unei anume structuri de artist, cum arătam și mai sus. Am mai cita, drept exemplu, și frumoasa poezie intitulată „Grizzly", în care singura reprezentare imagistică — comunicînd, simbolic, un elogiu al neobositei energii — e tot o identificare a eului liric: „Ca un grizzly bătrîn / Trec prin păduri seculare, / În urmă-mi pe arbori rămîn, / Înfipte, semne de ghiare. / Pe-aicea eu am trecut — / Tu, care vii după mine, / Tot ceea ce e de făcut / Să faci mai temeinic, mai bine. / Cînd ghiara lovește mai sus, / A ta, decît ghiara mea veche, / Atunci liniștit și apus / Eu dorm pe-o ureche. / Dar dacă mai jos ai să zgîrii / Cu ghiara ta moale pe scoarță, / Atunci și din moarte eu mirii / Și-s gata de harță". Conceput astfel, actul expresiei dobîndește o stringență și o intensitate care sînt atribute ale adevăratei creații.

Mereu prezent în actualitate, încercînd să descifreze și să transmită sensurile profunde ale revoluției, Mihai Beniuc vădește, în „Materia și visele", o înclinare spre dezbaterea lirică a unor mari probleme filozofice. Meditația asupra unor categorii ca timpul, materia (natura), confruntate cu destinul omului în magnifică expansiune a cunoașterii, poartă amprentele unei concepții active asupra lumii. În desfășurările reflexive, elementul cosmic e aproape mereu prezent. În oda închinată primului cosmonaut, Iuri Gagarin, cosmosul se adresează omului, direct: „Tu, gînd și vrere, ți-ai tăiat cărare / Prin pînza de orbite-n infinit. / Erai al meu, minusculă ființă, / Pierdut între visări și neputință. / De-acum puterea mea, nemărginirea, / A ta va fi, ia Sceptrul, stăpînirea!" („Cerul cucerit"). Însăși sensibilitatea capătă, în această eră a înfăptuirii idealului Comunei, dimensiuni mai largi, pe scară cosmică. Ca o replică, în ordinea sensibilității contemporane, la eminescianul „Mai am un singur dor", poetul scrie, la un moment dat: „Dar cînd se va descinde pe Venus ori pe Marte, / Și eu am o dorință: Sicriul să mi-l ia, / Cu ce-o lăsa din viață rozînd bătrîna moarte, / Și pe-o planetă groapă să-i sape undeva"... etc. Cu concluzia: „Am să răsar pe Marte, tufan de trandafiri, / Iar unde-s trandafirii, s-or țese și iubiri". („Tufan de trandafiri"). Visul, imaginația fecundă, este un resort permanent al cunoașterii. Oamenii „au cumplitul har într-înșii: VISUL". „Pe supla lui aripă" se îndeplinește febrila cercetare a tainelor lumii, „clipă de clipă". Așa s-a ajuns, pe linia evolutivă a cuceririlor științei, la descoperirea rachetelor — „acele păsări zvelte / Ce-adună ghem distanța dntre astre". În universul contemporan, poezia — „dintre materii poate cea mai fină" — își are locul ei important. Poetul sugerează că știința — victorie a timpului asupra eternității — se continuă firesc în poezie („Iar unde-o să-nceteze veșnicia / Va merge mai departe poezia"...). Căci poezia, într-un anume fel, este ea însăși o victorie asupra timpului, pe care-l „rănește și strunește", afirmînd o altă latură a dominației umanului asupra lumii. E demnă de reținut, pentru intensitatea proiecției în concret a ideii, viziunea asupra poeziei care „a făcut ca fiara-n două labe, / Tot morfolind la hrană și silabe, / Să simtă-n dumicatu-i dulce ghimpul / Care rănește și strunește timpul" („Materia și visele"). Personalitatea poetului, „magmatică", irumpe și în zonele de obicei calme și cristaline ale meditației, aducînd cu ea dramatice învolburări sau, alteori, euforiile vitale puternice ale celui care stă mereu în contact cu valorile „pămîntești".

Romanticului tumultuos și aspru care e Mihai Beniuc nu-i sînt refuzate însă — pe una din direcțiile semnificative ale ultimului său volum — și spațiile mai senine. Melancolia toamnelor bogate — simbol clasic al începutului bătrîneții în ciclul vîrstelor omenești — străbate unele poeme. „Înaintea iernii" comunică acest sentiment: „E timpul meu, tomnatecul, finalul. / Îmi voi lega de o tulpină calul / La marginea pădurii-ntunecoase / Și-o să mă pierd în cîmpul ce miroase / A triste flori tîrzii, a fragi răscoapte, / A buruieni brumate peste noapte". Tristețea autumnală are însă nuanțe luminoase („Cu zile ca șopîrlele la soare, / Cu nopți catifelate, sclipitoare"), și se transfigurează într-o percepție a rodniciei (a strugurilor „ce-au adunat puterea / Și mierea din țărînă-n boabe grase"). Acest sens al fecundității are, în volum, o extindere care permite o interpretare de un ordin mai general. E vorba, de fapt, de o intuiție a neîncetatei creații în natură, care se reproduce, pe un alt plan, și în om. Poetul se referă, odată, în termeni metaforici, la „trunchiul grasei și veșnicei materii", ca la o sumă a potențialităților realizate. Această fecunditate e una din virtuțile primordiale și ale cuvîntului poetic. Citâm o strofă din „Stafia", poezie în care identificăm un timbru de nuanță goetheană: „Căci a premers cuvîntul și liniei și formei, / Crescut pe trunchiul grasei și veșnicei materii, / Și-a-nviorat genunea ființei, a enormei / Nemărginiri, și puse să joace o stafie / Pe unde-ai bucuriei copii și ai durerii / Apar și trec, și tu ești stafia, poezie!"

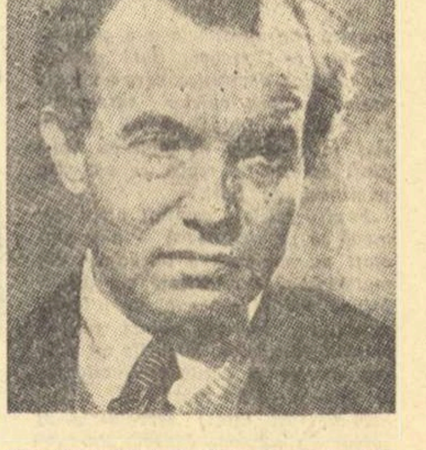

O anume nostalgie limpede (care nu e a slăbiciunii, ci a forței mature, a echilibrului) răzbate și din unele poeme de dragoste (ciclul „Tufan de trandafiri"). O iubire trecută apare ca o „Atlantidă scufundată", „Cu trepte și statui distruse, / Cu-atîtea lungi plimbări ce nu se / Re-ntorc, ci-n apele uitării, / Ce-s tari ca sărurile mării, / Se rod încet și-n amintire / Abia mai am de ele știre"... Finalul poemului indică însă o soluție activă, implicînd respingerea retrospectivelor melancolii: „Visînd așa, domol mă primblu, / Și-o voce-mi spune că-i mai simplu / Să-ncepi o dragoste chiar mîine / Decît să-nvii iubiri bătrîne". („Visînd așa").

Se desprinde, din întregul volum al lui Mihai Beniuc, un optimism fundamental — într-o transpunere lirică de cele mai multe ori diferențiată, — o încredere în marile valori ale omenescului, care atestă permanența perspectivei ethosului comunist. Ideea de partinitate — ca sens creator al existenței — este un nucleu, un punct central al universului lui Mihai Beniuc. Adresîndu-se partidului, poetul scrie: „Ai fost bolnavei mele inimi medic, / Ești punctul meu de sprijin, arhimedic, / Vei fi aripa ce mă duce-n zbor / Și peste scurta-mi viață-n viitor". Iar cele două terține finale ale sonetului, accentuează ideea de înălțare pe un plan superior al înțelegerii și demnității, prin adeziunea la țelul comunist: „Și ce-aș mai fi, în tine de n-aș crede? Un punct în haos, fără Arhimede, / Ori Arhimede fără punct în haos. / Partid al muncii, sînt atît cît sînt / Fărîmă de lumină pe pămînt, / Căci vieții mele țel tu i-ai adaos".

Unitar în ansamblu, volumul lui Mihai Beniuc prezintă totuși și unele fisuri. Sînt poezii (ca „Scoica", „Gîndește-te" „Fă gestul") care suferă de o diluție a substanței lirice, de un anume convenționalism. Cîteodată, reflecția nu depășește locul comun: „Vezi floarea sus pe stîncă și-n fața stîncii hăul? / Gîndește-te, ce-i viața de nu e zbor spre țel? / De vrei să fii viață, învinge-n cale greul, — / Altminteri, pîn'la urmă, o să te-nvingă el". (alternativă ușor de prevăzut). Unele poezii bune, de reală forță, conțin versuri sau chiar întregi strofe plate, care le diminuează valoarea. „Duhul bătăliilor" intră în această categorie. Alături de imagini sugestive, plastice, întîlnim versuri banale, nevibrante: „E bucuros de viața nouă care / Le-asigură la oameni de mîncare / Și-i face să horească-n loc de-a geme — / Căci nu așa era în altă vreme". Uneori, stilul exclamativ — care exprimă o caracteristică a temperamentului poetic al autorului — capătă accente exterioare din pricina utilizării lui abuzive. „Ostașii căzuți" se adresează pe un ton prea familiar oamenilor, mărturisindu-le: „Cresc ierburi peste noi și cîțiva pruni / Și tare ne-ar plăcea, măi oameni buni, cu voi să stăm gustînd din roade coapte". Desigur, în raport cu meritele volumului, asemenea deficiențe apar ca minore; o mai exigentă selecție a poeziilor incluse în culegere, o atenție mai mare față de detaliu, alteori, ar fi făcut posibilă evitarea lor. În ciuda scăderilor semnalate, „Materia și visele" reprezintă un succes remarcabil al liricii noastre. O tendință importantă, manifestată mai ales în ultimii ani, de integrare în universul poeziei a unei problematici filozofice (poezia „de idei" este semnul maturizării unei literaturi), își găsește în noul volum al lui Mihai Beniuc o deosebit de interesantă soluție artistică.

Matei CĂLINESCU

Pădurea

Omul stătea cu mîinile pe masă şi în lumina apropiată a lămpii mîinile lui păreau mult mai mari. Işi ţinea palmele împreunate ca şi cum s-ar fi rugat şi stătea aşa nemişcat, greoi, apăsînd parcă într-adins masa. Prin geamul deschis, în întuneric, se vedea pădurea departe, acoperind orizontul ca o pată vie şi liniştitoare.

Era noapte şi rămaseră numai ei, soţul şi soţia, aici, în sediul gospodăriei unde avusese loc şedinţa. Fiind singura femeie din sat membră de partid, Irina rămînea întotdeauna după terminarea şedinţelor şi stingea lampa, aranja scaunele, închidea ferestrele şi uşa; cum tot ea era aceea care venea de obicei mai devreme şi aranja încăperea, ştergea sticla lămpii ori se îngrijea de foc. Iată însă că acum, după terminarea şedinţei femeia nu făcuse nimic, nici măcar nu se ridicase de pe scaun; continua să stea acolo, cu palmele în poală şi să privească prin încăpere ca şi cum oamenii ar mai fi fost încă aici şi ea îşi petrecea privirile de la unul la altul. Stătea aşa atentă şi neclintită, ascultînd parcă pe cineva.

Intr-un tîrziu bărbatul se ridică de la masă şi temîndu-se parcă să nu-i strice starea aceea a soţiei lui, să nu o tulbure, păşi în vîrful picioarelor şi închise geamul. Aranjă apoi scaunele, încet şi cu grijă, prinzîndu-le cu amîndouă mîinile şi lăsîndu-le jos, la locul lor, ca şi cum scaunele ar fi fost de sticlă. Se opri în faţa nevestei lui şi după ce o privi cu luare aminte, se întoarse lăsîndu-şi privirile în jos ca şi cum ar fi fost vinovat de ceva, de un lucru grav de care el nu-şi dădea precis seama, — şi se duse la geam. Acum, sentimentul de vinovăţie crescu în el, devenise real mai ales din clipa în care-şi privise soţia; ştia că femeia avea să-i spună ceva, că voia să-l certe, să-l învinovăţească, citise aceasta pe faţa ei, deşi n-o privise în ochi.

— Tu de ce n-ai spus nimic, Ştefane? Tu, Ştefane, n-ai spus nimic... Măcar o vorbă să fi spus şi tu...

— Doar au spus ceilalţi. Au spus despre toate; cu analfabetismul, cu şeptelul, cu porumbul hibrid, cu cercurile ştiinţifice... Au spus tot ce a făcut dumnealui. Doar au spus... Au arătat cum ne-a ajutat el, ca activist în satul ăsta.

— Trebuia să spui şi tu. Doar şi nouă ne-a făcut bine. Trebuia să-i spui şi să-i mulţumeşti... Acum, dacă a plecat, nu mai avem ocazia să-i spunem. Unde o să-l mai întîlneşti, dacă a plecat?

— Doar au spus tot, ceilalţi. Ce să-i mai fi spus?

— Să fi spus măcar cu megafonul. Asta nimeni n-a spus-o. Măcar cu megafonul să fi spus şi tu.

Tăcură iar, fără să se privească. In încăpere se lăsă o linişte rece şi străină, pînă şi pădurea despre care credeau că le poartă noroc părea îndepărtată şi străină. Le era într-adevăr dragă pădurea aceasta nu numai pentru faptul că era mare, dar era o pădure puternică, era o pădure bună. Pădurea aceasta le purtase noroc mai ales în timpul războiului, îi ocrotise atunci. Ei simţiră acum liniştea străină şi amorţită, încît avură cu adevărat impresia că pădurea se îndepărtase. Dar femeia îşi scutură deodată umerii voind să se scape de liniştea aceea străină, să împrăştie liniştea aceea. Spuse:

— Tu, omule, trebuia să fi spus măcar cu megafonul. Şi ar fi fost bine, eram împăcaţi acum... Da, tu nu vezi că-i un lucru mare, de la prostia de atunci şi pînă...

Fusese o întîmplare ciudată, pe care ei n-o uitaseră, o ţineau minte şi acum şi deseori rîdeau de ea. După venirea lui Dura în sat, ca activist, avură loc mai multe întîmplări care, fiecare în parte, însemnaseră un eveniment. Intîi primele zile de muncă pentru colectivizare, apoi înfiinţarea gospodăriei, greutăţile de la început pe care, activistul, reuşise să le înlăture. Despre toate acestea vorbiseră ceilalţi, acum, cînd organizaţia lor de bază hotărîse să facă o şedinţă în legătură cu plecarea activistului din sat. Toţi membrii organizaţiei vorbiseră, numai ei, Irina şi Ştefan, nu spuseră nimic. Acum erau amîndoi stingheriţi, ca şi cum ar fi purtat pe umerii lor o mare vină. Femeia se gîndise în timp ce îi auzise pe ceilalţi ţărani vorbind să spună şi ea ceva dar, lucru ciudat, ceilalţi îi rostiseră chiar gîndurile ei şi se trezise că nu mai are nimic de spus. Dar soţul ei de ce nu spusese nimic? El de ce tăcuse? După terminarea şedinţei rămăsese aşa, tăcută şi neclintită. Atunci îşi amintise de megafon. Intîmplarea avusese loc chiar în primele zile după sosirea lui Dura. Activistul voise, mai întîi, să facă radioficarea şi instalase, în mijlocul satului, pe un stîlp, un megafon. Ţăranii se adunaseră şi ascultaseră atenţi şi uimiţi emisiunea. Stăteau neclintiţi, solemn şi cucernici iar în clipa cînd emisiunea luă sfîrşit şi crainicul ură ascultătorilor noapte bună, oamenii îşi scoaseră căciulile şi salutară în cor:

— Noapte bună...

— Mîine dimineaţă, o să mai vii, domnule?

— Mulţumim frumos...

Şi cîţiva începură să se învîrtească, curioşi şi nedumeriţi, în jurul stîlpului, cercetîndu-l. Intîmplarea aceasta ar fi vrut să o reamintească femeia; ei, cel puţin, i se părea că n-ar fi fost lipsită de importanţă; în satul lor depărtat nu cîntase atunci niciodată radioul, uite, acest lucru a devenit ceva obişnuit şi nimeni nu se mai miră de aşa ceva.

— Măcar cu megafonul să o fi spus, omule, reveni ea.

Bărbatul se întoarse de la geam şi spuse:

— Nu trebuie să te mai frămînţi atîta. Tu n-ai văzut că dumnealui nici nu ar fi vrut să se ţină o şedinţă ca asta, nu ai văzut cum se înroşea şi îi era ruşine că oamenii îi mulţumesc atîta? El a fost trimis de partid şi şi-a făcut datoria, tot ce a făcut, a făcut din dragoste.

— Nu ca să-i mulţumim noi, îl completă neaşteptat soţia. Şi deodată liniştea de dinainte se schimbă, deveni caldă şi odihnitoare, chiar muntele părea că s-a apropiat neobişnuit de mult şi că-i privea pe fereastră.

— Mergem? — întrebă într-un tîrziu soţul.

— Să mai stăm... să mai stăm, omule.

Bărbatul veni lîngă ea şi se aşeză alături pe scaun, tăcut. Stăteau aşa împăcaţi şi uşori, ca după un efort de parcă pădurea s-ar fi apropiat de zidul casei şi umbra ei înaltă şi solemnă s-ar fi aplecat blînd peste chipurile lor.

Vasile REBREANU

Desen de GETA BRATESCU

Vară dobrogeană

E vara dobrogeană din nou în jurul meu.
Lumina-i năzdrăvană îmi joacă înainte,
Cu pîinea rumenită a soarelui fierbinte
Din care muşcă ochiul, înfometat mereu.

In şire lungi şi dese, dorm paiele subţiri
Ce-au fost, mai adineaori, o holdă aurie.
La fel dorm în gorgane, cosiţi de veşnicie,
Oştenii sciţi: recoltă a altei omeniri.

Pe-aproape se aude oftatul cadenţat
Al mării, legănîndu-şi catifelata crupă,
Pe care o ciupeşte o sprintenă şalupă,
Brăzdînd ogorul apei, cu soare semănat.

Şi-mi pare că ogorul acesta uriaş
E-o copie fidelă a Dobrogei, făcută
Cu indigo-ul mării, de mîna pricepută
A unui preşedinte de colectiv fruntaş.

O sută de mii de tractoare

O sută de mii de tractoare
frămîntă uriaşa plămadă
a pîinii anului 1965!
Parcă le văd pe ogoare —
cu adevărat „invincibilă armadă"
pornită, ca la un semn,
împotriva celor din urmă opinci
şi-a celor din urmă pluguri de lemn
rămase dintr-o preistorie
încă prezentă, ca-ntr-un muzeu, în memorie.
O sută de mii de tractoare! —
o sută de mii de zvelte corăbii,
salutate de-ale spicelor săbii
pe-a grînelor mare...

Petre SOLOMON

La împlinirea recoltelor

Era, ziua aceea, de-o extraordinară
claritate
visele dădeau în spic odată cu grîul —
le auzeam cum mă-nvăluie înalte, cu lanul,
în ziua aceea, de o extraordinară claritate.

Oamenii pîlpîiau printre grîne, cu cerul;
M-am ridicat pe vîrfuri,
am chemat lung, hăulind.
Din zare în zare veacul îşi cocea recoltele
şi oamenii secerau, secerau,
ritmic,
în amiaza aceea de o extraordinară claritate.

Cîntec pentru cîmpie

M-am întins la pămînt
cît cerul
In juru-mi unduiesc ierburile
tremură, sclipesc, şerpuiesc,
şuieră subţire, cîntă subţire.
un val de ierbi, de-un verde cărnos
dănţuie uşurel, legănat,
voluptos,
răsucite de vîntul cu părul vîlvoi
şi ochii de foc
şi răsuflet de foc.

Departe, departe,
aproape, aproape
lumini călăresc peste cîmp, la întrecere
pîlpîie vîntu-n urechile mele,
vibrează
şi soarele-şi rostogoleşte roata de foc
prin cîmpul beat, frenetic în primăvară.

Mă umple cîmpia cu-o mie de voci
cu cîntecul gingaş al aerului
şi ierburi mă cresc în lumină,
cu iarba şuvoiesc de lumină,
cu iarba tălăzuiesc
aproape — departe,
aproape — departe...

Pe urmă, vîntul
fluierînd ca un ştrengar cu mîinile-n
buzunare,
plin de culorile zilei
se depărtează prin cîmp, în zarea cu Fata
Morgana.

Şi se face o linişte, o linişte atît de mare,
că aud cum se coace bobul în spicul de grîu.

Florenţa ALBU

DOUĂ SCHIŢE DE ROMULUS ZĂHARIA

PROCES-VERBAL

Macarie, dulgherul, încărunţise de timpuriu. Avusese, acum patru ani, un accident. Aron drişcuia tencuiala într-un capăt iară el desfăcea dulapii de schelă în celălalt capăt al casei ridicată de gospodărie lelei Sabina. Pandelie a izbit cu tesla în scoaba ce ţinea dulapii din mijlocul schelei şi totul s-a năruit. A zăcut în spital vreme multă. Avea coaste rupte, fălcile la fel. Nici un dinte, nici o măsea din cele bune nu-i mai rămăsese. Toţi erau din viplă albă, puşi acolo, la spital. După accident a rămas cu un umăr adus, mîna stîngă atîrnîndu-i moale, fără putere în jos. Pe faţă îi stăruia umbra stîngăciei omului care, în puterea vîrstei, nu mai poate fi folositor celorlalţi oameni.

Odată cu trecerea timpului, stîngăcia şi un fel de tristeţe, i se şterg, încetul cu încetul. Ii mulţumit că Aron şi Pandelie nesăbuitul ăsta, techergheul satului, — or rămas teferi. Ii mulţumit apoi că primeşte pensie. Şi-i tare mulţumit că în colectivă ajută socotitorul. Are un scris frumos, nici el nu ştie cum de-l are, că n-a învăţat decît patru clase. Murăşan, preşedintele, îl ia mereu cu binişorul. Toată lumea îi spune să se odihnească. In el însă se adună, lună după lună, atîta putere...

Il supără grija asta venită de peste tot. Cu lelea Sabina nu mai ajunge la nici o treabă. Nu poate trece pe uliţă că-l cheamă în casă. Să ia o ţîrică de vinars să guste din cea friptură, să vadă dacă vinul îi destul de bun, mă rog, — îi e greu omului să facă faţă.

Pandelie îl păzeşte seara cînd pleacă acasă de la gospodărie. Stă în urma lui. Nu spune nimic. Şi asta de cînd a auzit că a alunecat acolo, la Fundătură, după ploaia mare din mai. Şi la partid, la organizaţia de bază, la fel. Nu-i dau sarcini că-i bolnav. Dacă n-au vrut ei să-i dea, şi-a luat el una. Scrie procesele verbale ale adunărilor de partid. Aşa că, de multă vreme, la adunările generale, Macarie Sindrean scrie procesele verbale.

Cu trei ani în urmă, la adunarea de dare de seamă şi alegeri cu mîna lui a scris procesul verbal şi hotărîrea votată de toţi comuniştii:

„Organizaţia de bază va munci pentru desăvîrşirea construcţiei socialiste în sat"...

După un an, a scris tot cu mîna lui: „Construcţia socialistă a fost înfăptuită în satul nost'! Toate familiile au intrat în colectivă". Procesul verbal l-a scris din nou, acasă, frumos. Era un document preţios care arăta că fraţii Secară, opt la număr, pînă nu de mult se ţineau departe de colectivă. Că ai lui Cămăraşu au aşteptat atîta vreme. Voiau să vadă cum or să iasă colectiviştii cu sfecla, cu floarea soarelui şi cucuruzul. A trecut anul, au văzut. Au cerut să se înscrie în colectivă.

Aşa a scris Macarie: „Viaţa colectiviştilor este mai bună decît a individualilor, nivelul lor de trai este în creştere. De asta Secară Ion, Vasile, Damian... şi toţi ceilalţi, familia lui Cămăraşu şi încă mulţi alţii au cerut să intre în colectivă. Intregul nost' sat este colectivizat".

Ultimele cuvinte le-a scris exact aşa cum au fost ele spuse de Cozmuţ, secretarul de partid comunal.

La adunarea de partid de acum un an, Macarie a scris o nouă hotărîre, un nou proces verbal, în care apăreau cuvinte noi: „Rentabilitatea colectivei" un prim punct. „Electrificarea satului" al doilea punct. „Irigarea grădinei de zarzavat cu pompe cumpărate de colectivă" al treilea punct. Şi, în sfîrşit, al patrulea punct: „Cumpărarea unui camion „Steagul Roşu" — potrivit dorinţei şi nevoilor exprimate de colectivişti în adunarea lor generală".

Şi uite aşa, an de an, Macarie a scris procesele verbale ale adunărilor de partid. Pînă într-o zi cînd el, Macarie dulgherul a cerut cuvîntul. După ce destui ani nu scosese o vorbă, nu ceruse cuvîntul la nici o şedinţă, ci se mulţumise doar să scrie procesele verbale.

— Tovarăşi, dragilor, — spune Macarie. Tovarăşi... N-a fost zi, n-a fost lună să nu mă gîndesc la sarcina mea pe linie de partid. De cînd m-am întors din spital am scris procesele verbale ale adunărilor noastre. Tovarăşilor, pentru că am scris procese verbale, trebuie să vă spun că munca aiasta e de mare răspundere. Că eu, dragilor, acolo am scris istorie. Da, tovarăşilor, istorie.

PREŞEDINTELE

Salomie, preşedintele colectivei, avea zilele pline. Iată cum îi treceau: de obicei se ridica din pat pe la patru şi jumătate. Se îmbrăca în linişte, fără să zăbovească. Doar la încălţări se oprea, le cerceta tălpile, punea degetul pe locul unde ieri se mai afla încă ţinta sau cu degetul mare pipăia potcoavele, măsurînd cît s-au subţiat de la ziua rămasă în urmă. Apoi îşi lua carnetul şi făcea însemnări. Nana Mărie spunea acestei îndeletniciri „socoata zilei trecute". Odată cu Salomie, ai casei începeau să se foiască, să se ridice în paturile lor. Salomie pleca în grabă. Intîiul drum al lui era la gospodărie. Stătea o vreme de vorbă cu Pantelimon şi Sofronie, paznicii. Dădea ocolul gospodăriei, la magazii, la fierărie, la maşini, peste tot. Se ducea în camera lui de lucru unde deschidea larg ferestrele. Doar atît. Le deschidea şi pleca. Şi cîtu-i ziulica de lungă, nu-l mai prindeai. Ii aflai urma doar, ba la Seimeanca, la lotul de floarea soarelui, ba la livezile cu meri, sau, mai ştiu eu unde, la tarlalele cu grîul înspicat. Aşa că omului aflat în treabă cu el îi venea greu să-l găsească într-o zi de vară ca asta. Căpudean, instructorul raional de partid, umbla după el, din loc în loc, supărat că nu-l găseşte. Trebuiau să discute neapărat în astă seară, la adunarea de partid, cum să facă irigaţia la lotul de zarzavat. Dar Salomie alerga cu capul plin de o mie de gînduri. Iar instructorului îi scăpa, ca mreana, printre degete.

— Acum o fost!

— O plecat, vreme de jumătate de oră, cel mult... Să fie la cucuruzul de colo...

Salomie vrea să se facă aşa, să se prăşească cu muşuroi mai sus la tulpină, să se plivească. Nu striga. Spunea aici o glumă, dincolo se uita cu ochii scăpărători. Oamenii înţelegeau fără vorbă privirea preşedintelui şi băgau altfel sapa în pămînt.

La boghiurile de fîn, că se afla la coasă acum, la Scuturătură, a luat furca din mîna lui Suciu, a înfipt-o adînc în fînul uscat şi strîns, cosit mai în urmă cu cîteva zile, şi-l dădăcea:

— Mă Suciule, mă! Tu ştii tunde părul oamenilor, poate că ştii tunde şi pămîntul — nu ştiu, că la coasă nu te-am văzut, dară un boghi de fîn se face cu judecată... Nu trebuie să înfoi doar fînul, să-l laşi în voia vîntului...

Suciu, în sat îi frizer. Dar pentru că munca se află în toi, a ieşit cu ceilalţi la cîmp.

El îi spune mieros lui Salomie:

— No, lasă, tovarăşe preşedinte. Mi-i cade dumneata în mînă, la frizerie. Ţi-oi rade barba că n-ăi şti de firul ei. Ii vedea...

— Ş-acolo mai ai loc de învăţătură, Suciule. Mai mergi la cei din oraş, la Higiena, şi uită-te cum tund. Fel de fel. Or, tu îi dai într-una cu tunsoarea nemţească. S-or săturat feciorii. Invaţă să-i tunzi scurt, că-i mai sănătos.

Lui Suciu i-a dat prin minte că preşedintelui nu-i place cum l-a tuns dăunăzi. Şi că de asta s-a luat de el în faţa întregii brigăzi. Mai mieros ca înainte, îi spune:

— Una-i să-i dai cu foarfeca, alta-i cu coasa. Mîinile mele îs date numai la brici şi la foarfeci.

— Asta-i rău. Dar, ţi-o spun drept, la tine lucru' stă aşa: La tunsoare, dai cu coasa, iar la coasă...

— Mă faci de batjocură, bade Salomie, îmi scoţi vorbă. Ştiu de unde ai pică pe mine.

— De unde, mă Suciule? Pică, eu n-am decît pentru leneşi. Tu, de bine, de rău, faci zile muncă.

— ... că eu n-am zis vorba aceea cu nana Măria ca să te supăr. Doar atît am spus, bade Salomie: Cu vremea te-o lăsa nana Mărie. Tot pe drumuri, tot cu ale colectivei, nu mai poţi umbla şi după ea. Noaptea pleci, noaptea vii...

— Nu ştiu să-mi fi spus vorbe de astea, Suciule. Dacă le-ai spus, a ta-i prostia.

Salomie a înfipt furca în boghiul înălţat şi a plecat încolo, spre apa Someşului, la plopii sădiţi mai an să întărească malul. Erau prinşi, musteau cu toţii şi sclipeau în soare cu frunzele lor neliniştite. Pămîntul se înălţa mult, rupîndu-se dintr-o dată în albia Someşului. De aici gospodăria se vedea ca în palmă.

Salomie s-a întins pe iarba ţepoasă, de apă, şi privea în înaltul cerului, fărămiţînd între dinţi frunze de măcriş. Nici n-a simţit cum, după multă vreme, Căpudean, inspectorul raional, s-a apropiat de el. Salomie scruta cerul cu ochii pierduţi în adîncul albastrului.

— Da' bine, tovarăşe Salomie, cum aşa?

Salomie tresări, se ridică în capul oaselor şi se uită la Căpudean.

— Cum aşa?, întrebă din nou Căpudean. Satul întreg la treabă, grîul înspicat, fînul, numai bun de adunat, praşilele în toi iar dumneata...?

Salomie, cu un glas uşor cîntat, rupt din adîncurile minţii, spune:

— Mă gîndeam, tovarăşe Căpudean, cum o să arate gospodăria noastră peste cinci ani, peste zece ani... Uite, colo vor fi casele colectiviştilor. O să ne dea şi nouă un plan de sistematizare... La mijloc, cinematograful. Trebuie să avem şi noi unul? Trebuie... In locul unde acum e şura de paie o să clădim garajul pentru autocamioane...

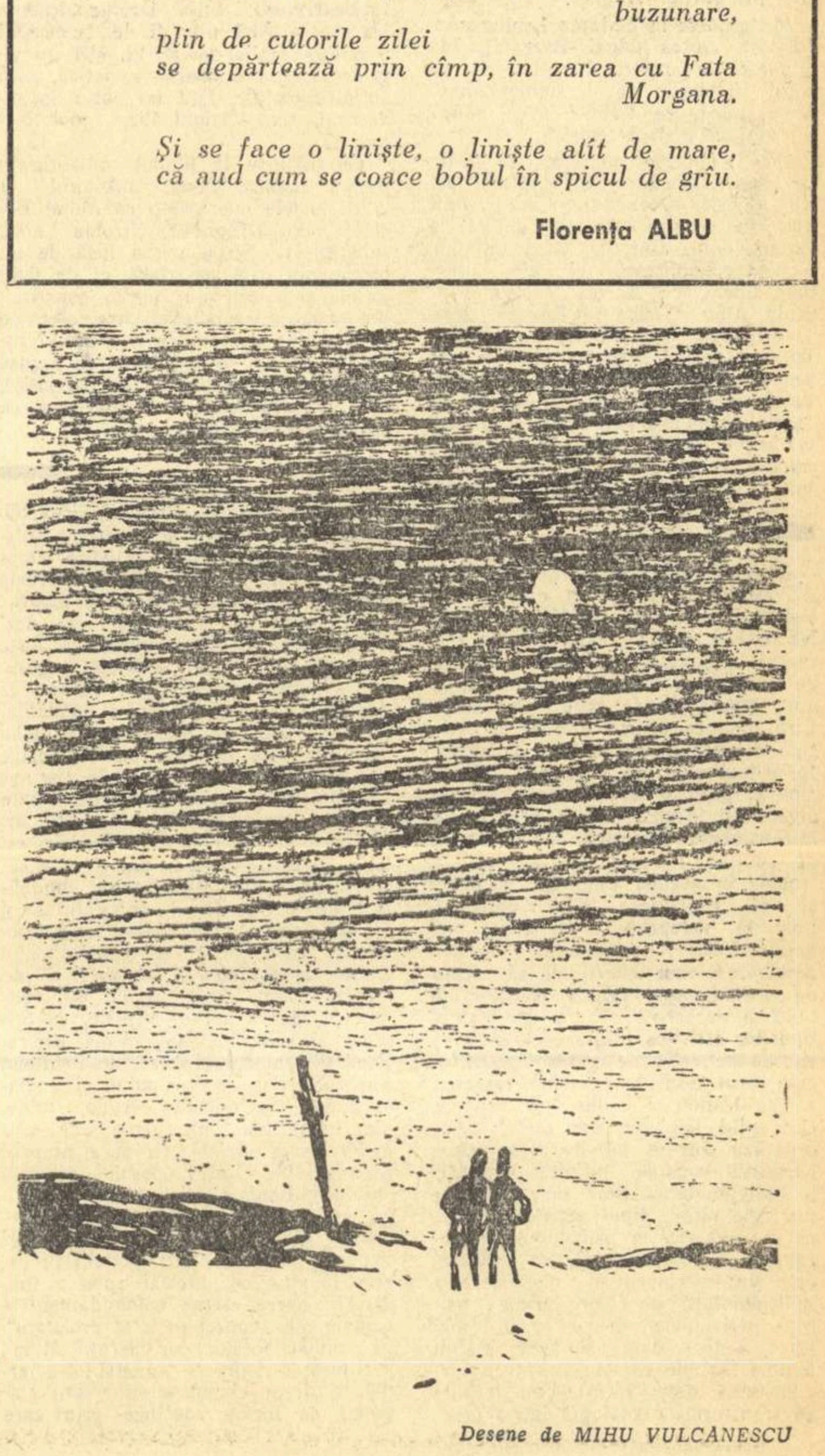

Desene de MIHU VULCANESCU

CONSFATUIRE

DISCUŢII

In cuvîntul său, ION BRAD s-a referit la o trăsătură fundamentală a poeziei realist-socialiste şi anume la caracterul ei popular. „Dacă, pe bună dreptate, vorbim mereu de izvoarele inepuizabile în bogăţie şi frumuseţe ale vieţii poporului nostru, ale actualităţii, în sensul construirii socialismului şi comunismului pe o treime a globului pămîntesc, dacă vorbim de necesitatea confruntării poeziei cu viaţa, atunci în mod imperios trebuie să încercăm a prevedea ceea ce se întîmplă cu versurile noastre după ce au zburat de pe masa de lucru.

S-au înscris ele pe orbita conştiinţei celor în numele cărora sîntem chemaţi să vorbim, asemenea rachetelor sovietice pe cerul omenirii uimite? Am umplut de emoţie şi bucurie inimile? Sau, lîngă focarul de lumină al chipului oamenilor noi, apar ca nişte biete efemeride care cad cu aripile obosite şi nu se mai ridică niciodată?“

Arătînd că pericolul recidivei formaliste, al poeziei ermetice, ruptă de frămîntările şi aspiraţiile maselor largi, mai persistă încă într-o măsură în versurile unor tineri, Ion Brad a insistat asupra necesităţii combaterii oricăror tendinţe de a scrie o poezie greu accesibilă, „rafinată“, steril întortocheată.

El a subliniat: „Caracterul popular — prin aceasta nu înţeleg stil folcloric — al poeziei realist-socialiste, nu s-a impus printr-o întîmplare, ci determinat de însuşi rostul acestei poezii ivită odată cu afirmarea definitivă a maselor în istorie, prin revoluţia socialistă“.

Citînd în sprijinul afirmaţiilor sale exemplul unor poeţi ca Maiakovski, Tvardovski, sau, în lirica noastră nouă, Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Tiberiu Utan, Ion Horea, vorbitorul a încheiat spunînd că, în mod firesc, „cei mai talentaţi poeţi ai noştri tind să aparţină în întregime poporului, prin aceasta aparţinînd cu modestie umanităţii care luptă pentru cele mai înalte idealuri ale epocii noastre — socialismul şi comunismul“.

* * *

„Fireşte, voi vorbi pro domo — şi-a început VERONICA PORUMBACU luarea la cuvînt. Nici n-ar putea face altfel un liric, chiar la o simplă luare de cuvînt. Ba chiar aş putea spune literal **pro domo**. Pentru casa mea. Pentru casa noastră. Ani întregi am construit temeliile unei patrii socialiste. Ani întregi, spre a sări decenii ba chiar veacuri, a trebuit să fim în primul rînd zidari de uzine şi ingineri, constructori de baraje şi învăţători, lichidînd analfabetismul preistoriei. Dar a venit rîndul să fim zidari ai caselor noastre, urbanişti pentru frumuseţea vieţii, pentru zidarii uzinelor, pentru oţelari şi ţesători de relon, pentru copiii din complexurile şcolare uneori mai mari ca uzinele, pentru savanţii reactoarelor. Noi, cei cu tinereţea furată sub felinarele camuflate ale războiului, a trebuit să ne obişnuim cu dimensiunile în plină lumină“.

Vorbind despre specificul liricii feminine, Veronica Porumbacu a spus: „Am răsfoit cu atenţie antologii sovietice, am cercetat şi tradus pentru o antologie lirică feminină poete din toate colţurile lumii, şi la orice meridian, pe orice anotimp, am întîlnit acelaşi adevăr elementar. Femeia dă sens şi greutate «zilnicelor zile». Ea creează în tăcere plasma unei vieţi. Printr-un zîmbet, face din casă cămin“.

„Dacă pe plan mare, un Arghezi a desfăşurat întîlnirea omului cu sine în „Cîntarea“ sa, pe planul vieţii zilnice o încearcă adesea poezia noastră feminină, a vremii noastre. Şi ca să încep cu oaspeţii. Mă gîndesc la versurile de dragoste ale Margaritei Aligher.

Mă gîndesc la cîntarea Leningradului din cartea Olgăi Berggolţ. Mă gîndesc la portretul calm şi cu totul domestic al „învingătoarei“ Vera Inber, ce trebuie să-şi aducă aminte „că e şi ea femeie“.

Iar în poezia noastră, modurile de poezie feminină sînt nu mai puţin variate. Vorbitoarea s-a referit apoi la poeziile semnate de Maria Banuş, Otilia Cazimir, Nina Cassian, Violeta Zamfirescu şi alte poete mai tinere, ca Aurora Cornu, Florenţa Albu, Constanţa Buznea, Sina Dănciulescu. Dar dincolo de aceste nume e sensul scrisului lor, pe care aş vrea să-l pot face înţeles. Nu e vorba de un intimism cu îngustimile lui fatale, cu miopia care-ţi îngăduie să-ţi contempli exclusiv propriile sentimente minore. E vorba de noul sens al intimităţii — posibil numai în socialism“.

* * *

Referindu-se la existenţa unei mari diversităţi de stiluri în cadrul realismului socialist, MATEI CĂLINESCU a spus: „Existenţa, în climatul stimulator al epocii noastre de avîntată construcţie socialistă, a unei diversităţi de stiluri în literatură, impune criticii literare şi esteticii o serie de preocupări. E vorba, în primul rînd, de a se găsi criterii fine şi precise de relevare a acestei diversităţi. Ţinînd mereu seama, cu intransigenţă partinică, de mesajul, de conţinutul operei literare, critica trebuie în acelaşi timp să descopere şi să expliciteze felul personal, unic şi nerepetabil, în care mesajul este **comunicat**. Pentru precizarea unor chestiuni, să zicem de metodologie critică, considerăm utilă o dezbatere asupra problemei **tipurilor artistice** (noţiune care nu se suprapune celei de stiluri). „Stilul este omul însuşi“ — vechea remarcă a lui Buffon a ajuns un truism. Conceptul tipologic are rostul de a organiza într-un fel, pe baza unor trăsături comune, infinita varietate a individualului. S-ar putea face o analogie între **tipul artistic** şi ceea ce se numeşte, în psihologie, **temperament**. Temperamentul, ca noţiune, este un instrument de clasificare a multiplicităţii unor organisme psihice individuale în categorii mai largi, pentru care se pot stabili anume legi de comportament în circumstanţe date. Fireşte, nu trebuie să transformăm analogia într-o identitate: tipul artistic e altceva decît temperamentul, pentru că el nu este definit numai prin **modul de a reacţiona** în circumstanţe date, ci este, în primul rînd un **mod de creaţie**, regăsim în el virtuţile active ale personalităţii.

In acest sens, determinările tipologice nu trebuie să le concepem rigid, fixist — pentru că artistul, creatorul, este o personalitate esenţial dinamică“.

Exemplificînd aplicarea criteriilor tipologice prin referiri la creaţia lui Mihai Beniuc şi Maria Banuş, Matei Călinescu a spus în continuare: „Un deziderat important pentru critică este ca aplicarea noţiunilor tipologice să fie făcută cu spirit de răspundere; a spune despre un poet că e „un tip entuziast“ sau „un cerebral“ etc. implică nu numai judecata de delimitare ci şi judecata de valoare (e vorba de o delimitare între valori). Pentru că se presupune că manifestarea lui ca tip **„entuziast“** sau **„cerebral“** îl exprimă pe artist în ceea ce are autentic, că nu e vorba de o simplă mimare a unor atari atitudini.

Ceea ce aş vrea să subliniez în încheiere e că, în nici un caz, nu vedem în aplicarea unor criterii tipologice creaţiei poeţilor noştri o metodă unică de analiză critică. Pentru stabilirea valorii unei opere poetice e nevoie, totdeauna, şi de alte criterii: o atentă şi exigentă examinare a mesajului, a noutăţii lui, confruntarea cu sensurile dinamice ale vieţii etc. Oricum însă, preocuparea tipologică e justificată în aprecierea unei literaturi în care, ca urmare a profundei libertăţi de creaţie instaurată de socialism, diversitatea stilurilor individuale e atît de mare: diversitate care relevă o unitate fundamentală de concepţii şi idealuri, proprii filozofiei clasei muncitoare“.

* * *

NICOLAE STOIAN a afirmat că de mai multă vreme şi, din păcate, şi în dezbaterile care s-au desfăşurat în ultimul timp, se trece peste un element foarte important al poeziei realist-socialiste: romantismul revoluţionar.

„Se prea poate ca pierderea din vedere a acestei trăsături — a spus vorbitorul — să se datorească excesului de atenţie care se dă, practic şi teoretic, aşa-zisei poezii a notaţiei, poeziei cotidianului, cotidian în sensul de limitare a inspiraţiei poetice la faptele mărunte, de multe ori nesemnificative. De aceea mi se şi pare binevenită replica dată şi în raport şi în interviul din „Gazeta literară“ de către Mihai Beniuc. Datorită faptului că o asemenea poezie e, cum spunea el „lipsită de fiorul conştiinţei“, orizontul ei e destul de limitat. Nici nu e de mirare lucrul acesta, căci în climatul vieţii noastre se ridică numai acea poezie care îşi înfige puternic rădăcinile în solul solid al faptelor eroice ale poporului constructor al socialismului. Numai această ancorare, prin mii şi mii de fire, îi dă vigoare şi durabilitate“.

Pledînd pentru o poezie a eroicului, N. Stoian a spus că realitatea noastră, şi cu atît mai mult realitatea sovietică, au generat în serie figuri demne de o mare poezie. Ceea ce în secolul trecut sau în secolul al XVIII-lea erau nişte simboluri create de imaginaţia strălucită a poeţilor, a devenit azi un fenomen de masă. Referindu-se la exemplul liricii sovietice şi la romantismul ei revoluţionar, N. Stoian a spus: „Maiakovski nu e singurul reprezentant al poeziei sovietice în opera căruia s-a reflectat această trăsătură a realităţii sovietice. Familia romanticilor e mult mai largă, ea cuprinzînd, ca să citez numai cîteva nume, pe Bagriţki, Lugovskoi, Svetlov, pe concetăţeanul lui Maxim Tank — Arkadi Kuleşov, pe minunata poetă, aici prezentă, Margarita Aligher, ori pe poeţii din tînăra generaţie: Robert Rojdestvenski, Iulia Drunina, Rimma Kazakova. Nici n-ar fi de conceput o poezie realist-socialistă, atît de viguroasă cum e poezia sovietică, fără suflul romantic, fără un patos incandescent, fără viziuni largi, mobilizatoare“.

Referindu-se la filonul romantic în poezia noastră nouă, vorbitorul a citat numele unor poeţi ca Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Nicolae Labiş, subliniind: „Nu e vorba însă de un romantism rupt de viaţă, ci de unul anteic şi izvorît din însăşi construcţia noastră socialistă, care oferă o bază solidă de lansare a zborului romantic, la fel de solidă şi de sigură precum rampele de lansare sovietice, care asigură totdeauna înscrierea pe orbită a rachetelor“.

* * *

In cuvîntul său, MIHAIL PETROVEANU s-a ocupat de problema diferenţierii modalităţilor artistice, arătînd că scopul cercetării în această direcţie este „identificarea şi încurajarea modalităţilor chemate să dezvolte cuceririle şi să înteţească forţa de radiaţie a artei devotate poporului“. Criticul trebuie să vegheze la „delimitarea tendinţelor, a modalităţilor ghidate de metoda realismului socialist, faţă de cele străine, ostile sau confuze, pe de o parte, iar pe de alta, faţă de cele prietene, aliate în lupta împotriva descompunerii artei burgheze, pentru un „model“ estetic umanist. Sîntem datori a aprecia **critic** contribuţia fiecărei modalităţi de pe teritoriul concepţiilor şi acţiunii clasei muncitoare, la promovarea principiilor şi potenţialului creator al realismului socialist. Să ne întrebăm, cît de adecvat, de consecvent, dar şi cît de artistic, de original şi seducător se afirmă aspiraţiile şi transformările din sufletul constructorilor socialismului şi comunismului. Satisfăcînd cerinţa, înlesnim creatorului înţelegerea adîncă a menirii sale sociale, ca şi a propriei personalităţi. Graţie sporului de conştiinţă ideologico-artistică el va smulge noi acorduri talentului său, noi elanuri energiei lui plăsmuitoare de ficţiuni, noi posibilităţi modalităţii căreia îi aparţine, tocmai spre a întipări în opere eterne comandamentele actuale ale „cauzei general proletare“. In lumina acestor consideraţii Mihail Petroveanu defineşte modalitatea artistică, drept chipul specific sau sistemul de forme specifice prin care anumiţi artişti, aflaţi pe o poziţie ideologică comună cu alt grup de artişti, reflectă conţinuturile şi valorile politico-sociale, filozofice, etice etc., ale unei clase, ale unei societăţi.

In continuare vorbitorul arată ce deosebeşte noţiunea de „modalitate“ de cea de „stil“ sau de cea de „mijloace artistice“.

Valorificarea genurilor, a modurilor, a resurselor limbajului artistic în cadrul artei noi, o confirmă o sumară trecere în revistă a poeziei noastre. Folosind toate modalităţile, de la cele tradiţionale la cele mai recente, arta noastră, unitară în conţinutul ei, a dat şi acestor moduri o destinaţie şi chiar un suflu nou.

Spre ilustrare, Mihail Petroveanu analizează pe larg utilizarea în poezia nouă a diverselor modalităţi, relatarea epică, simbolul şi lirica de atmosferă, patosul agitatoric etc.

„Ce se desprinde, mai exact ce confirmă referinţele citate şi incursiunile de pînă acum în aspectele mai intime ale problemei, printre care raportul dintre modalitate şi mijloacele artistice, dintre tradiţie şi inovaţie? Diversitatea practic nelimitată a modalităţilor denotă libertatea de înflorire a tuturor formelor şi procedeelor învestite, a specificului sau tipului de temperament poetic, — o expansiune garantată şi împotriva gusturilor sau prejudecăţilor estetice subiective, uneori, supărător de intolerante. Criteriul final de selecţie este eficacitatea. Intr-adevăr, „ramele“ realismului socialist sînt gata să adăpostească orice tablou de orice gen, dimensiuni, pastă şi semnătură, consacrată, tradiţională sau juvenilă, aprinsă de setea înnoirii **modalităţilor existente**. Dreptul **modalităţilor la viaţa** nestînjenită îi conferă, cum se ştie şi s-a arătat mai înainte, **calitatea ideologică-artistică**“.

In încheiere Mihail Petroveanu a spus: „Modalităţile sînt şi trebuie să fie diferite. Coexistînd în peisajul poeziei noastre, înfrumuseţîndu-o, diversificînd-o, în măsura în care îşi dezvoltă toate virtualităţile, ele ţind spre acelaşi scop nobil, reflectarea realităţii, în transformarea ei revoluţionară“.

Aspect din timpul consfătuirii

* * *

Luînd cuvîntul, SZEMLER FERENC a specificat: „In scurta mea intervenţie aş dori să pornesc de la un fenomen literar binecunoscut, atît în poezia sovietică, cît şi în poezia Republicii noastre, adică de la faptul că unul şi acelaşi fond de idei se manifestă nu numai în diferite moduri şi stiluri, dar chiar şi în diferite limbi.“

In continuare vorbitorul a arătat că: „Realitatea noastră este una şi aceeaşi pentru orice poet şi în orice poezie, scrisă în orice limbă. Putem vorbi, pe drept cuvînt, de o unitate a poeziei realist-socialiste din patria noastră. Patriotismul socialist din opera unui poet maghiar cum este Horváth Imre, atitudinea de creator militant, aşa cum rezultă din poemele lui Majtényi Erik, iubirea pămîntului natal, ce se transformă sub ochii noştri într-un stat socialist, aşa cum este cîntată de către Létay Lájos, fericirea construcţiei socialiste, cum această este reflectată în poemele lui Szász János, figura revoluţionarului comunist descrisă în poezia lui Méliusz József, elanul tineresc, mereu căutător de noi drumuri în poezie, aşa cum îl vedem la poeţii noştri tineri, dintre care să amintim doar trei nume: ale lui Szilágyi Domokos, Laszlóffy Aladar şi Hervay Ghizella — toate acestea ne stau mărturie a unei unităţi indestructibile, atît în ce priveşte fondul ideologic al artei noastre poetice, cît şi în ce priveşte realitatea pe care poeţii de mai sus o reflectă în acelaşi mod alături de fraţii şi confraţii lor romîni“.

Dată fiind identitatea scopurilor şi năzuinţelor, se pare cu totul firească frecvenţa interpretărilor reciproce, tălmăcirilor artistice dintr-o limbă în alta. Poeţii maghiari contribuie din plin la propagarea poeziei romîneşti, contemporane şi clasice, în faţa unui public de altă limbă. Alecsandri, Eminescu, Coşbuc, Macedonski, Topîrceanu, Arghezi, Beniuc, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Cicerone Theodorescu şi alţii au fost şi sînt tălmăciţi în volume ample, contribuind la aprecierea realizărilor poeziei romîneşti şi la înfrăţirea poporului romîn cu naţionalităţile conlocuitoare“.

* * *

MIHAI NOVICOV şi-a început cuvîntul spunînd: „Vreau să mă pronunţ în cîteva probleme care au fost atinse în cele două referate şi în discuţiile de pînă acum. Nu vreau să repet ceea ce am spus deja în presă; după părerea mea este înafară de orice discuţie că noi trebuie să luăm atitudine împotriva oricărei încercări de a absolutiza, sau de a canoniza vreo modalitate poetică şi trebuie deci să militâm pentru o cît mai mare varietate a modalităţilor, a formelor, a stilurilor, pentru că realitatea noastră este extrem de bogată, extrem de măreaţă, ea va fi reflectată în poezie cu atît mai bogat, cu cît şi aceste modalităţi vor fi mai multe. Dar totodată cred că este înafară de orice discuţie că, militînd pentru această pluralitate de stiluri, de forme de expresie trebuie să fim foarte vigilenţi ca în această pledoarie pentru inovaţie, să nu se strecoare aşa-zise noi modalităţi care, de fapt, vehiculate, ar încerca să introducă printre noi căişorii troieni ai ideologiei burgheze.

Cred că noi sîntem într-o etapă în care vigilenţa noastră în această problemă trebuie să fie foarte trează, cu atît mai mult cu cît şi documentele de partid ne-au atras atenţia asupra acestui lucru. „In prezent — a arătat tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul la cel de al III-lea Congres al Partidului — activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educaţiei burgheze din conştiinţa oamenilor, este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi şi nou“. „Vreau să vorbesc, în continuare, de problema ridicată în raportul tovarăşilor Beniuc şi Dementiev, şi anume problema poeziei lirice. Tovarăşul Dementiev a vorbit despre pledoaria Olgăi Berggolţ pentru cît mai multă originalitate în poezie, a vorbit şi despre faptul că unele atitudini greşite faţă de poezia lui Prokofiev în trecut se manifestau prin neînţelegerea specificului liric de oglindire a vieţii contemporane.

Cred că o poezie lirică, care să nu se facă în numele poetului, la persoana I-a, este greu de conceput. Există şi poezie lirică cu „noi“, de exemplu „Sciţii“ de Alexandr Block. O poezie lirică se face însă, în general, în numele persoanei care o să vorbeşti despre tine ca să faci poezie lirică. Or, poţi să vorbeşti despre tine şi să fii rece. Pentru ca poezia să fie într-adevăr comunicativă trebuie ca această experienţă pe care tu ai ajuns la concluzia că trebuie să o comunici contemporanilor tăi, să fie într-adevăr interesantă. Omul care vorbeşte într-o poezie lirică trebuie să fie erou, vorbind şi din punct de vedere literar. Ceea ce comunică acest erou trebuie să izvorască dintr-o experienţă interesantă şi semnificativă pentru epoca în care trăim“.

„In măsura în care am urmărit creaţia unor tineri, am observat următorul lucru: Un tînăr vrea să facă poezie lirică. El vine cu personalitatea lui, vine cu problemele lui. La un moment dat îi atrage atenţia critica că poezia lui este insuficient de ancorată în problemele contemporaneităţii, sau nu este suficient de semnificativă. Atunci poetul, în loc să tragă concluzia ideologică, în loc să se întrebe pe sine, de ce poezia lui plină de sinceritate şi confesiuni personale nu este interesantă pentru alţii, începe să se inventeze pe el, adică începe să pozeze într-un om care trebuie să fie mai interesant, începe să inventeze probleme prin care să depăşească acest impas“.

„Cred că reproşurile care se fac unor poeţi care scriu la un mod foarte personal nu sînt pentru că scriu personal. Vina provine din faptul că adeseori poetul aşa-zis „personal“ prin ceea ce vehiculează, prin lirismul său, nu se apropie de sufletele noastre, rămîne distant, îl interesează prea puţin ce contact se stabileşte prin confesiunea cu cititorii, cu aceia cărora li se adresează“.

In încheiere, Mihai Novicov a spus:

„Noi putem vorbi astăzi cu atîta fermitate despre problemele specifice ale poeziei, pentru că incontinuu partidul a ajutat literatura.

Cred că problema legăturii cu viaţa, pe care o pune în primul rînd ca problemă centrală a literaturii Congresul al III-lea al partidului, rămîne mai departe problema centrală şi pentru poezie“.

„Trebuie să luptăm pentru ca fiecare talent literar să fie bine dublat de un al doilea talent, al ştiinţei de a te inspira incontinuu, în creaţia ta, din viaţa poporului tău.

Prin forţele de care dispunem, nu mă îndoiesc că vom putea într-adevăr să împlinim ceea ce vrem şi anume să ajungem la înflorirea celor mai variate modalităţi în această minunată casă a literaturii realist-socialiste“.

* * *

VIKTOR BOKOV, luînd cuvîntul, a subliniat, la rîndul său, semnificaţia consfătuirii.

„Prietenia popoarelor din ţările socialiste este o realitate şi discuţia noastră despre poezie este un act de prietenie şi de schimb de valori spirituale.

Salut din toată inima cuvintele lui Tudor Arghezi: „Slavă ţie poezie! Slavă ţie Pace!“

In continuarea cuvîntului său, Viktor Bokov a expus, pe scurt, drumul propriei sale experienţe. Apoi vorbitorul s-a oprit asupra unor probleme particulare ale liricii:

„Sînt convins — a spus V. Bokov — că orice sistem de versificaţie oferă posibilităţi nelimitate pentru dezvoltare. Nici o formă de vers nu are un rol de dictator. In ceea ce mă priveşte nu profesez nici un fel de intoleranţă pentru diversele modalităţi de versificare. Nu simt nici un fel de sete de sînge şi nici dorinţa să ucid tradiţionala versificare în silabe tonice, nici să mă aşez în genunchi şi să mă înclin în faţa versului liber. Am — în această ordine de idei — o singură dorinţă, de a condamna orice lipsă a talentului în poezie, indiferent ce mantie ar îmbrăca, indiferent ce formă şi-ar însuşi. Pentru că această neghină pe care poporul o numeşte atît de bine „iarba dracului“ acoperă grînele bune cu fructe de aur, de acel care gustă poezia, de popor“.

Viktor Bokov s-a referit apoi la problemele inovaţiei în artă.

„Inovaţia reprezintă acel oxigen fără de care nu poate să existe circulaţia sîngelui în poezie“, a spus vorbitorul. „Cunosc un poet care în discuţii şi în articolele sale teoretice apără cu foarte multă căldură forma tradiţională a poeziei, iar în practică face exact invers. Lucrul acesta nu m-a mirat. Natura organică a poeziei şi anume noul, sentimentele mereu noi şi mereu proaspete, supun forma veche şi o schimbă. Viaţa este aceea care îi comunică spiritul inovator. Fiecare lucrare nouă care se scrie este rezultatul unei întregi experienţe de viaţă. In această lumină trebuie să cercetăm şi problema raportului între tradiţie şi inovaţie“.

„Poezia înseamnă o sărbătoare a sentimentelor, — a spus în încheiere V. Bokov — o sărbătoare a ideilor, o sărbătoare a cuvintelor. Poezie înseamnă zbor. Ea dă omenirii aripi în zborul său spre viitor, spre comunism“.

* * *

In cuvîntul său, MIHU DRAGOMIR a spus: „Vreau să mă refer, pe scurt, la unele aspecte ale relaţiei poezie — public — critică literară. Mai întîi poezie — public. Există, fără îndoială, un public larg, la care ar trebui să ne referim în permanenţă. El este format din cititorii care, făcînd parte din marea armată paşnică a celor ce desăvîrşesc construcţia socialistă, ştiu să îmbine munca de producţie cu învăţămîntul seral, învăţămîntul politic cu pasiunea pentru spectacole teatrale şi sportive, cei care fac să dispară din librării milioane de exemplare, anual, din volumele şi broşurile de literatură politică, cei care aplică şi dezvoltă, practic şi teoretic, sub conducerea partidului, învăţătura cea mai avansată a istoriei, marxism-leninismul. Acesta este publicul care înţelege măiestria formelor poetice prin profunzimea conţinutului, şi aceasta nu prin analize savante, ci prin transfuzie directă. Confruntarea cu acest public este întotdeauna binefăcătoare pentru un poet care vrea să-şi dezvolte neîncetat puterea de cuprindere şi, deci, de exprimare a realităţii noastre“. Referindu-se la relaţia public-critică, Mihu Dragomir a continuat: „In numele cui trebuie să vorbească critica? Deşi ar părea că este inutil să amintim, ea, critica, trebuie să vorbească în numele marelui public, să-i apere interesele şi să le promoveze. Avem, fără îndoială, o asemenea critică. Sînt numeroşi poeţii, printre care mă număr şi eu, care au fost ajutaţi efectiv de critica literară. Dar există critici şi critici“. Vorbind despre unii critici care manifestă îngustime şi intoleranţă subiectivă faţă de modalităţi lirice, ca romantismul, patetismul, Mihu Dragomir a spus în încheiere: „Oare noile noastre construcţii nu sînt nişte hiperbole arhitectonice ale prezentului? Oare patetismul nu poate fi întîlnit în halele Hunedoarei ca şi în dansurile populare şi pe marile şantiere?“ „Cred că datoria criticilor este de a confrunta opera literară cu prezentul şi viitorul, din punctul de vedere al maselor care construiesc socialismul, îndreptîndu-se spre comunism. Să aibă, adică, ochii îndreptaţi către omul de la care se inspiră şi căruia îi vorbeşte şi poetul“.

* * *

In cuvîntul său, DAN DEŞLIU s-a referit la tendinţele novatoare din creaţia tinerilor poeţi şi la dificultăţile ivite în dezvoltarea lor. Vorbitorul a arătat diferenţierile existente în fizionomia diferitelor generaţii literare, unite astăzi în efortul comun al participării la construirea socialismului în ţara noastră. Definind trăsăturile celei mai noi generaţii de poeţi, afirmate în ultimii ani, Dan Deşliu a subliniat că iniţiativele bune trebuie studiate şi îmbrăţişate, constituind un aport la formarea liricii militante. Vorbitorul a atras atenţia asupra faptului că în producţiile tinerilor poeţi se manifestă şi tendinţe negative, pe care critica literară ar trebui să le semnaleze din timp.

„De pildă, este discutabil procedeul de a încerca să exprimi stările sufleteşti, ale constructorului socialismului, prin mărturisirea fără control, a propriilor tale stări, mai bune sau mai rele, mai optimiste sau mai jalnice, ş.a.m.d.“.

In continuare, Dan Deşliu a precizat că în critică trebuie combătute viziunile poetice schematice, vulgarizatoare, dar şi încercările de recidivă a poeziei moderniste. A relua experienţe poetice decedate acum 30—40 ani nu constituie în nici un caz o noutate literară.

In încheiere, Dan Deşliu a spus: „Consider că disputa dacă avem sau nu nevoie de poezie epică, dacă e mai bună poezia epică sau cea lirică, dacă se mai pot scrie sau nu poeme ample la ora actuală, nu se poate rezolva în laborator! Părerea mea personală este că dacă va apare un poem epic de calitate excepţională, el se va impune cu forţa evidenţei, îşi va afirma dreptul la existenţă cîştigînd simpatia maselor de cititori; şi că dimpotrivă, pot să apară nenumărate volume de poezie epică sau lirică care, neavînd calitatea respectivă, nevorbind despre probleme esenţiale ale contemporaneităţii, nu prin natura sau genul lor, ci prin lipsurile de ordin artistic, prin neapartenenţa la contemporaneitate, se vor exclude de la sine din circuitul poeziei contemporane.

Nădăjduiesc că discuţia noastră din aceste zile nu va rămîne în cadrul Casei Scriitorilor, şi că multă vreme după aceasta, în paginile publicaţiilor noastre, atît în ţara noastră cît şi în Uniunea Sovietică, vom avea prilejul să schimbăm opinii interesante, în legătură cu problemele actuale ale poeziei din ţările noastre şi ale poeziei contemporane în general“.

* * *

SZÁSZ JÁNOS a arătat că vorbind despre maturitatea poeziei noastre, el nu citează în primul rînd nici tirajele volumelor, nici părerea criticilor, ci efectul poeziei asupra tinerei generaţii.

„In procesul construcţiei socialismului, noua conştiinţă socialistă, roadele acestei munci pe care partidul nostru o duce pentru educarea oamenilor în spiritul conştiinţei comuniste, se pot observa, în mod evident la tineri. In universul sufletesc al tineretului nostru se poate distinge toată frumuseţea nouă pe care o aduce poezia nouă. Dragostea tineretului şi copiilor pentru poezia noastră este semnul ei de maturitate.

Atunci cînd poezia captează cele mai gingaşe suflete ale tineretului, cînd poate să insufle idealuri scumpe, cred că este o dovadă foarte elocventă a conţinutului ei înaintat“.

In continuare, vorbitorul s-a ocupat de unele caracteristici ale poeziei tinerilor. Ce stări sufleteşti ale poetului pot fi exprimate în versuri? Szász János a arătat că nu există o limitare în acest sens, odată ce poetul s-a contopit cu poporul şi a devenit exponentul său credincios.

In încheiere, Szász János a subliniat necesitatea luptei pentru calitate în poezia noastră, şi a intransigenţei faţă de platitudine şi banalitate.

* * *

Luînd cuvîntul, MARIA BANUŞ a relatat unele impresii asupra recentei călătorii făcute în Italia.

„Există legi obiective care acţionează ca o adevărată justiţie imanentă, făcînd ca glasul celor mai de seamă poeţi să răsune mai slab în inima contemporanilor, atunci cînd ei îşi întorc faţa de la istorie şi de la sarcinile pe care ea le impune.

Semnificativă şi concludentă îmi apare soarta celor trei stele de primă mărime ale poeziei italiene contemporane: Giuseppe Ungaretti, Eugenio Montale şi Salvatore Quasimodo.

In vreme ce războiul şi lupta antifascistă au determinat la Quasimodo o adîncă prefacere în concepţia sa despre lume şi despre artă, Ungaretti şi Montale au rămas pe poziţiile poeziei individualiste.

Este incontestabil că azi, atît în Italia cît şi dincolo de graniţele ei, poezia lui Quasimodo exercită o înrîurire activă şi fecundă asupra conştiinţelor vii ale lumii, incomparabil mai însemnată decît a celorlalţi doi poeţi care dispun, fără îndoială, de o instrumentaţie cel puţin tot atît de fină şi de bogată ca şi a lui Quasimodo.

Şi dacă o parte din creaţia lui Ungaretti poartă pecetea marii poezii durabile, e tocmai acea parte născută în perioada celui dintîi război mondial cînd conştiinţa zguduită a poetului a receptat şi prelucrat creator semnalele realităţii şi ale istoriei. Mesajul umanist al unor atare remarcabili poeţi răzbeşte pînă la noi prin ceaţa propriilor lor poziţii programatice datorită unor poezii care adeseori sînt în opoziţie de fapt cu propria lor concepţie estetică, individualistă şi idealistă.

Din confruntarea directă cu unele realităţi occidentale, pe care le cunoşteam pînă acum vag şi pur cerebral, am înţeles mai bine şi mai profund unde se află linia de demarcaţie între umanism şi nonumanism în artă, am înţeles mai adînc marea forţă de atracţie pe care o exercită cultura, arta socialistă, asupra tuturor conştiinţelor cinstite, prestigiul de care ea se bucură şi datoriile de mare răspundere care ne revin celor ce avem fericirea să facem parte din nobila falangă a artiştilor realismului socialist.

Trebuie să vă spun că pretutindeni, la cele zece şezători literare din zece oraşe ale Italiei unde mesajul poeziei contemporane romîneşti — de la Tudor Arghezi la Nicolae Labiş — s-a făcut auzit, el a fost primit nu numai cu interes şi căldură, nu numai cu aprecieri de ordin estetic, ci cu acea luminoasă şi fericită stare sufletească care ţine şi de emoţia estetică şi de cea etică, de surpriză şi revelaţie, de contemplaţie şi de recunoştinţă.

Ceea ce a impresionat puternic şi a fost adeseori subliniat e originalitatea şi diversitatea personalităţilor poetice, optimismul robust care nu exclude şi nu escamotează dramatismul vieţii şi tragismul morţii, capacitatea de comunicare directă a ideilor şi sentimentelor, mijloacele de expresie plastice, concentrate. Intr-un cuvînt, spunea cineva, e „o poezie care te ajută să trăieşti“.

In continuare, Maria Banuş a spus: „Realismul socialist, care-i purtătorul celor mai de preţ valori ale omenirii, are deschise în faţa lui infinite posibilităţi. El nu are să se teamă de nici o sursă de inspiraţie, de nici o temă şi de nici o modalitate artistică. El preia tot ce-i de preţ şi viabil în patrimoniul cultural al omenirii, asimilînd, filtrînd şi creînd noi valori, potrivit propriilor sale legi de dezvoltare.

Pus în slujba umanităţii, „artă ce te ajută să trăieşti“, umanismul socialist înfruntă pieptiş, fără să dea ocol, cele mai dificile teme, de la cele mai dure şi mai tragice, rămînînd mereu o artă în slujba vieţii.

Cred că nu trebuie să uităm acest lucru nici în acţiunile noastre, nici în poezia noastră — şi nici chiar în polemicile noastre — că sîntem o mare echipă unită în faţa contemporanilor şi a istoriei, o mare echipă căreia-i revin sarcini nobile şi foarte grele: să-i ajutăm pe oameni să trăiască, să trăiască frumos, cu răspundere faţă de societate, faţă de cei de azi şi faţă de cei de mîine, că sîntem detaşamentul cel mai înaintat şi cel mai autorizat al umanismului contemporan“.

* * *

Poetul MAXIM TANK a spus:

„In primul rînd aş vrea din toată inima să mulţumesc prietenilor noştri scriitori romîni, pentru binevoitoarea lor invitaţie de a vizita minunata lor ţară, pentru invitaţia de a participa la această discuţie interesantă. Totodată, aş vrea să transmit un salut cordial din partea tovarăşilor mei scriitori beloruşi care v-au vizitat mai înainte şi care au rămas din acea vizită cu cele mai luminoase amintiri despre întîlnirile de neuitat cu d-voastră“.

„Dezvoltarea literaturii realismului socialist s-a desfăşurat şi se desfăşoară într-o luptă neîncetată cu tot felul de curente care îi sînt duşmănoase, a arătat, în continuare, vorbitorul“.

„Esteticienii burghezi au vrut să ne convingă că atunci cînd îţi astupi urechile auzi mai bine decît cu ele destupate, că atunci cînd închizi ochii vezi mai bine bogăţia culorilor, şi prin urmare că atunci cînd te lipseşti de învăţătura marxist-leninistă despre viaţă, ai putea să te descurci mai bine în procesele ei complicate!

Dar succesele literaturii noastre au dat peste cap şi aceste teorii şi pe susţinătorii şi propovăduitorii lor. Realismul socialist este drumul de dezvoltare a literaturii noastre“.

„Literatura şi mai ales poezia este întotdeauna intervenţie în forme noi, necunoscute, a spus apoi M. Tank, şi probabil aşa se explică rămînerea în urmă a formei, care nu totdeauna vine dintr-o dată împreună cu noul conţinut. Acest „nou“, ca regulă, foloseşte formele vechi, adesea modificîndu-le, descoperind rezervele încă nefolosite de ritm, rimă, imagini, expresii verbale“.

„Cum poate fi găsită această formă nouă? Căutarea ei în afara conţinutului niciodată nu dădea rezultate pozitive. Inseamnă că ea este undeva împreună cu tema, împreună cu ideea. Despre aceasta vorbeşte şi următorul fapt: fiecare dintre noi a avut cele mai mari greutăţi în creaţie tocmai atunci cînd ideea operei nu i-a fost clară, cînd a încercat să facă recunoaşteri pe nevăzute, sperînd că poate va găsi această formă şi că, această formă odată găsită, îi va ajuta să-şi clarifice şi conţinutul. Dar întotdeauna cînd ideea operei te cuprindea, această idee, ca apa de primăvară, rupînd gheaţa, găsea drumul către apa mării, îşi făcea albie.

In disputa: care formă este mai bună, versul alb sau cel rimat? — fiecare parte ar putea să dispună de o artilerie foarte grea de argumente convingătoare împotriva adversarului său. Dacă această chestiune ar fi rezolvată prin vot, eu aş vota şi pentru versul alb, şi pentru cel rimat şi pentru cel liber“.

„Toate aceste căutări şi dispute nu sînt antagoniste. La temelia lor sînt căutările formei celei mai eficiente pentru reflectarea măreţiei şi multilateralităţii vieţii şi pentru perfecţionarea armelor noastre de luptă, în primul rînd a poeziei. Iată de ce în această problemă, noi trebuie întotdeauna să dăm dovadă de atenţie şi de grijă şi să nu cerem sînge adversarilor noştri“.

„In presa burgheză, a spus în continuare M. Tank, se scrie foarte mult despre declinul poeziei care de mult a devenit asemănătoare cu nişte rebusuri sau picturi abstracte, care poezie este denumită totodată inovatoare, contemporană, modernă. Dar adevărata contemporaneitate şi noutate a poeziei poate fi numai acolo unde poezia poartă în ea ideile înaintate ale timpului său. O atare literatură este literatura popoarelor care luptă pentru libertate, pace, comunism, care construiesc o viaţă nouă“.

„In anii de după război noi am fost martorii unei dezvoltări foarte mari a literaturii popoarelor din U.R.S.S. Dar lucrul cel mai îmbucu-

DESPRE POEZIE

rător este faptul că în literatură a venit un tineret talentat care a şi devenit o forţă determinantă şi hotărîtoare în literatură".

„Noi trăim într-un mare colectiv creator şi de aceea simţim cît de plină este viaţa pe care o trăiesc şi tovarăşii, şi fraţii noştri scriitori romîni, oameni destul de frămîntaţi şi iscoditori, cum trebuie să fie toţi aceia cărora le este scumpă cauza sfîntă a literaturii, oameni uniţi într-o singură familie, legată puternic".

„Perioada de după război, în literatura noastră sovietică, a fost marcată prin apariţia unor numeroase, noi şi interesante opere în toate genurile, printre care şi în poezie, al cărei orizont s-a lărgit foarte mult. Ei i-au devenit accesibile atît adîncurile inimii, cît şi spaţiul infinit al cosmosului".

„Terminînd cuvîntul meu, a încheiat M. Tank, aş vrea să urez să se întărească tot mai mult legăturile frăţeşti între scriitorii romîni şi scriitorii sovietici.

In faţa noastră se găseşte acelaşi scop şi noi cu toţii sîntem bucuroşi, în munca şi în lupta pentru pacea şi fericirea popoarelor, să simţim umărul puternic al tovarăşului şi fratelui, să auzim cîntecul său sonor care ne cheamă înainte".

* * *

In cuvîntul său, TIBERIU UTAN a arătat că „cititorii, ca şi poeţii noştri, au întîmpinat cu interes şi cu profundă simpatie poezia sovietică, ca pe un sol al unei lumi noi, a socialismului, lume pe care şi noi o făurim sub îndrumarea înţeleaptă a partidului nostru.

Mesajul acestei poezii nobile răspundea unor vise pentru care poporul nostru a luptat — vise cărora, întrezărind parcă ziua de astăzi, marii noştri poeţi le-au dedicat cele mai frumoase pagini din opera lor.

Cunoaşterea poeziei sovietice ne-a adus, alături de tradiţiile revoluţionare, înaintate, ale poeziei noastre, experienţa unei arte superioare, moderne, realist-socialiste.

Poeţii noştri cei mai buni şi-au făcut o sarcină de onoare din a oferi maselor largi de cititori tălmăciri din poezia aceasta, care permitea cunoaşterea sufletului şi idealurilor poporului prieten sovietic, realizînd astfel un contact viu, intens, un flux continuu de idei şi de căutări artistice între poeziile noastre.

Cei mai valoroşi poeţi romîni şi-au dedicat o parte a muncii lor pentru punerea la îndemîna maselor de iubitori de poezie a unor traduceri inspirate, fidele, din poezia clasică rusă şi sovietică. Cred că acei care spun că ar fi binevenit şi util ca revistele noastre literare să se ocupe mai îndeaproape de problemele traducerilor de poezie, să analizeze şi să scoată în mai mare măsură în evidenţă marele volum de muncă creatoare depusă de poeţii noştri în acest domeniu, să releve atît valoarea cît şi eventualele scăderi ce le au faţă de textele originale.

Cititorul romîn a cunoscut poezia rusă şi sovietică prin graiul lui Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuş, Miron Radu Paraschivescu, Al. Philippide, Demostene Botez, Radu Boureanu, Victor Tulbure, George Lesnea, Ioanichie Olteanu, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Veronica Porumbacu, Dan Deşliu, Aurel Rău, Al. Andriţoiu şi mulţi alţii. Această enumerare rămîne, fără îndoială incompletă, deoarece afirm cu certitudine că nu există poet romîn contemporan care să nu fi încercat dorinţa de a transpune în limba romînă cel puţin cîteva poeme ale poeţilor sovietici.

Mi se pare că este deosebit de semnificativ pentru interesul cu care este întîmpinată poezia rusă şi sovietică în patria noastră, faptul că, — încercînd o sumară trecere în revistă a apariţiilor de volume traduse numai în ultimii ani, — oricine îşi poate da seama că ele au apărut în tiraje de sute de mii de exemplare, îmbrăţişate de îndată cu căldură de către cititori. Dar oricare cifră de tiraj nu este în stare să reprezinte însă pe de-a-ntregul interesul de care se bucură poezia rusă şi sovietică, dacă ne gîndim că unele exemplare, care aparţin bibliotecilor, sînt citite de sute şi sute de cititori.

Prin mijlocirea acestei importante munci de traducere a poeziei sovietice, numele celor mai valoroşi poeţi sovietici ca: Maiakovski, Blok, Esenin, Tvardovski şi Isakovski, Tihonov şi Simonov, Scipaciov, Surkov, Utkin şi alţii, sînt familiare cititorului romîn.

Iată pentru ce întîlnirea cu Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iaşin, Viktor Bokov are oarecum şi caracterul unei revederi, deoarece poezia lor ne este, încă de multă vreme, cunoscută şi prietenă.

Fără îndoială, putem spune că idealurile comune şi prietenia ce leagă popoarele noastre îşi află expresia şi în prietenia dintre poeziile noastre, dintre poeţii noştri".

* * *

ALEXANDR IAŞIN şi-a început intervenţia aducînd „un salut cordial de la cei care sînt în mod nemijlocit tovarăşii dvs. de arme, poeţii din Moscova. Istoria ne-a adunat într-un singur lagăr de creaţie şi noi am venit la d-voastră ca prieteni, oameni cu aceleaşi gînduri".

„Noi am urmat un lung drum de căutări creatoare, a arătat mai departe vorbitorul. Intotdeauna însă eram conştienţi şi simţeam pînă la capăt că ne-am născut într-o zodie fericită în viaţă, că noi nu sîntem numai contemporani ai marilor transformări şi bătălii sociale, dar că ne găsim în liniile înaintate ale acestor bătălii.

Rămîne să ne îngrijim de un singur lucru: să stăm pe poziţie, cu demnitate şi să nu facem de ruşine nici numele mîndru al omului, nici înaltul titlu de poet. Noi am fost întotdeauna conştienţi că activitatea partidelor comuniste, partide care îndeplinesc voinţa popoarelor şi a istoriei însăşi, este cu mult mai importantă decît tot ceea ce poate face fiecare dintre noi în parte. Cu o deplină bucurie noi am subordonat în întregime activitatea noastră personală, cu toate capriciile creatoare, voinţei unice a sutelor de milioane de oameni. Şi făcînd aceasta, nu am avut şi nu avem nici un fel de prejudiciu"

„Partidul ne vorbeşte totdeauna despre poezie ca despre o armă, a spus apoi A. Iaşin. Or, o armă neascuţită nu are la ce să fie folosită în lupta ideologică. Temelia poeziei a fost totdeauna omul, viaţa lui spirituală măreaţă. Un poet este în primul rînd o personalitate. Personalitatea poetului, în ultimă instanţă, este lucrul principal în poezie, fie poezia lirică sau epică, o personalitate liberă, conştientă de locul său pe planetă, iar nu care se acomodează; o personalitate care luptă împreună cu poporul şi care păşeşte în pas cu veacul său".

După ce vorbitorul a ilustrat cu exemple bogate ideea legăturii indistructibile dintre adevăratul poet şi viaţa socială, a spus, în continuare:

„In zilele noastre, în poezia sovietică sînt numeroase exemple care vorbesc despre faptul că pentru poet creaţia este principalul cîmp de acţiune prin care el îşi afirmă principiul de viaţă opus oricăror concesii, cînd el scrie nu pentru glorie ci pentru viaţa pe pămînt. Avînd o astfel de atitudine faţă de creaţia sa, poetul nu poate să se epuizeze, cum spun unii cîteodată, pentru că poezia este însăşi activitatea sa de viaţă".

„Ce fel de lirică şi în general poezie poate fi fără autoexprimare, fără dezvăluirea personalităţii proprii a poetului?"

„Poezia şi versificaţia nu este acelaşi lucru, a continuat vorbitorul. Indiferenţa nu poate niciodată crea arta. In poezie nu poţi să te lipseşti de inspiraţie şi dreptul la o atitudine plină de inspiraţie a poetului faţă de creaţia sa trebuie susţinut. Trebuie în artă să fii întotdeauna tu însuţi. Aceasta defineşte în ultimă instanţă personalitatea creatorului, a poetului şi duce la unitatea conţinutului şi a formei. Fără aceasta nu ar fi existat Puşkin, nu ar fi existat Arghezi, Eminescu, nu ar fi existat arta cu specificul ei".

„Munca poetului este grea, ca şi munca istoriei, niciodată nu a fost uşoară. Poetul poate fi asemănat cu plugarul din minunata poezie a lui Arghezi: „Plugul".

„Istoria nu poate fi întoarsă înapoi, drumul nostru este comun, al poeţilor romîni şi al poeţilor sovietici, a spus în încheiere, A. Iaşin. Noi sîntem fericiţi şi sîntem recunoscători marii noastre epoci, destinului nostru şi în primul rînd partidului, pentru că nu ne găsim în curţile din dos ale istoriei, ci pe baricadele ei".

* * *

„Aş vrea să spun că această întîlnire a noastră, această consfătuire are un specific internaţional pe care nu trebuie să-l ignorăm", şi-a început cuvîntul NINA CASSIAN.

„La ora aceasta nu se mai poate vorbi de o creştere încă obscură, de nişte simptome ale supremaţiei poeziei progresiste pe glob, am impresia că putem saluta coincidenţa dintre o gîndire înaintată, dintre o poziţie înaintată în faţa lumii şi o poziţie artistică înaintată. Cei mai buni poeţi din lume în momentul de faţă sînt ai noştri. Cred că acest lucru trebuie salutat".

In continuare, Nina Cassian a spus: „Am înţeles foarte bine de ce unii tovarăşi, şi chiar tov. Dementiev, se ridică împotriva invocării unor progrese strict tehnico-ştiinţifice în sprijinul inovaţiilor literare. Desigur, sîntem foarte conştienţi cu toţii că simpla pomenire a cuvîntului „supersonic", nu asigură contemporaneitatea poeziei noastre. Mi se pare însă tot atît de adevărat că nu putem face abstracţie de stadiul la care umanitatea a ajuns în cercetarea universului înconjurător".

„In acest sens îmi permit să invoc progresele pe care le face ştiinţa şi să consider că este inadmisibil pentru orice artist de a nu ţine seama de suma cunoştinţelor cucerite la ora aceasta de către geniul uman".

In încheiere, Nina Cassian a spus: „Nu e timp de aşteptat. Cineva propunea să nu ne grăbim. Dar Maiakovski, slavă domnului, n-a aşteptat prea mult cînd a trebuit să spună ceva nou şi într-un mod nou, n-a aşteptat să se consacre noi unelte, să se stabilizeze şi să devină acceptabile. El a intrat cu toată violenţa lui în forul umanităţii. Deci, nu violenţa să ne fie străină, ci haosul, atitudinea haotică; nu originalitatea să ne fie străină, ci subiectivismul, individualismul agresiv antisocial; nu lupta pentru idei să ne fie străină, ci excesul abstracţionist, sec, unilateral".

* * *

„Tovarăşii care au luat cuvîntul înaintea mea" a spus, în introducere, MARGARITA ALIGHER, „mi-au completat şi în acelaşi timp mi-au uşurat sarcina. Mi-au completat-o fiindcă îmi e frică să nu repet ceva; mi-au uşurat-o pentru că au spus lucruri interesante şi importante, pe care pot să le subscriu întru totul. Şi cînd vorbesc despre „tovarăşii dinaintea mea" mă refer la toţi poeţii şi toţi cei care au luat cuvîntul în această sală azi, la această şedinţă —. Imi pare foarte bine de acest lucru, pentru că îmi dau seama că înţeleg foarte bine pe cei care iau cuvîntul aci şi cel puţin cred că şi dînşii mă vor înţelege".

„Cred că este de nepreţuit faptul că noi toţi ne găsim pe aceeaşi platformă, toţi urmărim acelaşi scop, toţi dorim acelaşi lucru. Eu nu m-aş fi apucat să împart poezia în compartimente, după trăsături neesenţiale. In nici un caz nu m-aş apuca să împart poezia în lirică festivă şi cotidiană! Poezia este totdeauna sărbătoare, chiar dacă vorbeşte despre lucrurile cele mai cotidiane şi obişnuite".

„Poezia este viaţa mea şi de aceea o împart în ceea ce iubesc şi urăsc, o împart clarificîndu-mă pentru ce anume lupt şi ce anume, dimpotrivă, combat. Urăsc poeziile indiferente, lipsite de pasiune; urăsc descriptivismul şi scrierea netedă; urăsc versurile pe care le înghiţi cum ai înghiţi o pilulă de ulei de ricină în gelatină, adică fără să simţi nici un gust, nici amar nici dulce, fără să ştii ce e înăuntru; urăsc poezia fără gîndire şi conţinut şi mai ales urăsc minciuna, în toate manifestările ei. Eu cred că minciuna, oricum s-ar manifesta, este o armă a duşmanului; minciuna totdeauna demobilizează, şi te abate de la drumul cel drept".

„Iubesc poezia de mare pasiune, de înaltă gîndire, poezia suprasaturată de sentimente omeneşti incandescente, poezia înfrîngerii greutăţilor, poezia unui adînc adevăr de viaţă, poezia unei adînci credinţe în om, a unei fierbinţi dragoste de viaţă.

Această încredere în om, despre care a vorbit atît de bine şi convingător tov. Beniuc în raportul său, această dragoste de viaţă care ne uneşte pe toţi, aceasta este după părerea mea baza poeziei noastre, baza simţirii noastre de viaţă, baza optimismului care ne cuprinde pe toţi".

„Cred că un artist al lumii noi socialiste nu poate să nu fie optimist tot timpul, atît atunci cînd e vesel cît şi cînd e trist. Cred că integritatea noastră este una din trăsăturile esenţiale caracteristice şi tot în ea rezidă şi acea libertate interioară pe care o resimte artistul. Nu este greu de loc să scrii nişte versuri optimiste cu prilejul că ai cîştigat 25.000 de ruble la loterie! Trebuie să ştii să fii optimist atunci cînd vorbeşti despre ceea ce este mai greu în viaţă. Eu am vrut să fiu optimistă şi atunci cînd am scris despre un sat siberian în care nu s-a mai întors nici un bărbat din război, dar în acest sat au rămas copiii, viaţa, încrederea în viaţă şi în viitor!"

„Poetul unei lumi noi trebuie să fie un om tare, îndrăzneţ. In aceasta rezidă temelia optimismului său. El nu fuge de nimic, nu-i e teamă nici de dramatismul vieţii noastre nici chiar de tragedii. Nu întîmplător una din operele literaturii sovietice, care a devenit clasică, poartă titlul „Tragedia optimistă".

Vorbind apoi despre problema inovaţiei în poezie, M. Aligher a arătat că „nu are nici un rost să începem să luptăm în apărarea formelor clasice ale versului sau în apărarea versului liber, care s-au afirmat deja în artă". Afirmînd necesitatea căutărilor continue ale poetului în dorinţa de a spune cu adevărat „un cuvînt nou", M. Aligher s-a oprit asupra semnificaţiei operei lui Vladimir Lugovskoi, după care a spus în continuarea cuvîntului său:

„Trebuie să dezminţim nişte aprecieri atît de bizare despre literatura noastră pe care ne-am obişnuit să le întîlnim în presa burgheză, cum ar fi de pildă, că există un dictat în munca noastră poetică, că sîntem forţaţi să scriem într-un anumit fel".

„Oare îşi închipuie aceşti amatori de afirmaţii defăimătoare, că atunci cînd un poet răspunde din toată inima la chemarea ce i se adresează, de a scrie despre contemporaneitate, o face forţînd propria sa individualitate? Noi ştim foarte bine din experienţa vieţii noastre şi a creaţiei noastre, care este destul de largă deja, că viaţa şi activitatea artistului niciodată nu poate fi liberă de acea societate în care trăieşte şi de interesele pe care artistul respectiv le apără, şi eu cred că este fericit acel artist care are posibilitatea să rezolve problemele care îi sînt dictate de inima sa împreună cu propriu-i popor, împreună cu statul căruia îi aparţine".

„Incheindu-mi cuvîntul meu, a sus apoi M. Aligher, vreau să subliniez că, după părerea mea, discuţia despre inovaţie este de fapt discuţia despre fiecare zi a poeziei noastre. Imi amintesc ceea ce spunea Maiakovski, că poetica trebuie elaborată din nou de fiecare dată. Care dintre poeţi nu cunoaşte senzaţia pe care o ai atunci cînd ai terminat un lucru nou şi cînd ţi se pare că ai introdus în această operă tot ceea ce poate da sufletul tău!? Sînt clipe cînd începi să te temi: — Am dat totul, am pus tot ce am mai bun în opera aceasta? Ce mi-a mai rămas? Ce voi face mai tîrziu?

Dar în aceste clipe nu e rău să-ţi aduci aminte ceea ce poporul ştie foarte bine: cu cît mai multă apă scoţi dintr-o fîntînă, cu atît mai multă apă va rămîne! Eu cred că niciodată nu trebuie să ne temem de a cheltui forţele. Trebuie să ni le dăruim cît mai generos şi nu trebuie să ne temem nici o clipă că ele vor seca. Niciodată nu vor seca forţele unui poet care le extrage din izvorul cristalin şi plin de frumuseţi, al vieţii poporului".

* * *

In cuvîntul său, EUGEN JEBELEANU a arătat că opiniile care opun lirica poemului epic şi invers sînt lipsite de un real interes. Vorbitorul a afirmat că nu se poate condamna la moarte un gen sau altul, numai pentru că un critic sau un poet nu mai are sămînţă de discuţie. Nu există gen încărcat prin definiţie cu electricitate contemporană, şi alt gen, pe care dacă-l abordezi, te umpli automat de praf.

Reuşitele poetice depind nu de gen, ci de genialitatea sau de talentul poetului, de capacitatea sa de a capta ecourile esenţiale ale veacului, situîndu-se mereu pe poziţiile cele mai înaintate.

Există poeme foarte mari cuprinse în patru versuri. Dar există şi poeme lungi, care sînt foarte mari. Se poate oferi cititorului, deopotrivă, opere excelente şi opere sălcii în versuri libere. Formele prozodice fixe, atunci cînd inspiraţia e deficitară, nu pot fixa decît ceea ce li se oferă: platitudinea.

Forma sonetului a convenit de minune lui Petrarca. Dar şi Machado a folosit-o — şi nici un ecou vetust nu traversează cele patrusprezece trepte ale sonetelor sale. Dimpotrivă: pe ele se rostogolesc sunetele eroice ale secolului XX, ca în acel sonet, închinat lui Lister, faimosului comandant al armatelor republicane de pe Ebru, în timpul războiului civil din Spania.

Sonetul în mîinile lui Arvers este o casetă plină de melancoliile iubirii ignorate — transformîndu-se sub magia poetică a lui Antonio Machado într-o ladă de campanie încărcată cu eroismul şi dinamita revoluţionarului.

A fi nou, autentic, contemporan, a arătat, în continuare, vorbitorul, înseamnă tocmai a surprinde spiritul veacului.

Nu poţi încorpora în versurile tale acest spirit al veacului fără acea mare capacitate de dăruire, fără acea generozitate, pe care cu toţii o simţim, bunăoară, în poeziile minunatului Nicolae Labiş.

Abstragerea din miezul actualităţii, înţelegerea existenţei tale în actualitate ca o prezenţă mai mult sau mai puţin decorativă, — iată o perspectivă împotriva căreia trebuie să luptăm cu toţii.

Poetul dator faţă de toţi şi simţindu-se responsabil faţă de toate — iată imaginea mîndră, dramatică, profund nobilă şi emoţionantă, pe care geniul lui Maiakovski ne-a adus-o nu o dată în faţă, prin exemplul minunatei sale poezii şi al vieţii sale.

Ce e poetul? Care-i rostul lui? Care sînt responsabilităţile sale?

Iată întrebările şi problemele adevărate, care merită toate discuţiile şi toată atenţia."

* * *

Luînd cuvîntul, VIOLETA ZAMFIRESCU s-a referit, de asemenea, la sarcinile liricii. „Cititorul de astăzi este foarte pretenţios; cînd ia o carte în mînă vrea să descopere sensuri noi, să capete o viziune mai adîncă a lucrurilor, a spus vorbitoarea. Cititorul cere o poezie încărcată de idei, scrisă cu patos revoluţionar, cu viziune romantică revoluţionară".

Referindu-se la lupta pentru calitate, care se desfăşoară în întreaga ţară, Violeta Zamfirescu a arătat că şi în domeniul poeziei e necesar efortul comun al creatorilor pentru continua ridicare a nivelului calitativ al liricii noastre realist-socialiste.

* * *

„Daţi-mi voie să le mulţumesc tovarăşilor sovietici, sosiţi la noi în ţară, pentru pilda măreaţă, pentru mesajul înflăcărat şi experienţa atît de bogată şi minunată a literaturii sovietice, pe care o aduc cu ei", a spus ALFRED MARGUL SPERBER.

„In toate ţările socialiste există un larg public cititor de poezie, spre deosebire de soarta tristă a creaţiilor lirice în ţările capitaliste. Tocmai de aceea, a arătat vorbitorul, la noi poeţii nu pot să nu se simtă legaţi firesc de cititor, nu pot să nu se gîndească atunci cînd scriu la numeroşii lor cititori". In continuare, Alfred Margul Sperber s-a ocupat de problema accesibilităţii poeziei şi a receptivităţii cititorului la lirică.

* * *

Relevînd marile transformări petrecute în viaţa poporului nostru, noua conştiinţă a poetului, CICERONE THEODORESCU a spus: „Toate acestea se datorează în primul rînd seminţei de aur a socialismului.

Dar toate acestea le datorăm şi poeziei sovietice înseşi, de vreme ce ea rămîne pentru noi — de la generaţia lui Vl. Maiakovski pînă la generaţia lui Al. Tvardovski şi pînă la proaspetele promoţii — purtătoarea celor mai uimitoare transformări în conştiinţa oamenilor, purtătoarea celor mai înalte mesaje umane şi artistice ale timpului de azi.

Parafrazînd pe Aragon, vreau să subliniez că prin cunoaşterea poeziei sovietice am înţeles cu mult mai bine această superbă frumuseţe, această firească obligaţie, această unică satisfacţie:

„Să te adresezi milioanelor de oameni, acelora care vor să transforme această lume".

Noi credem că poezia nu poate fi despărţită cu nici un chip de viaţa, de munca, de lupta, de cauza milioanelor de oameni.

Şi nu sîntem singuri.

La fel cu noi cred, în esenţă, cei mai mulţi dintre marii poeţi ai marilor şi micilor popoare.

In ţara noastră, libertatea reală şi deplină a expresiei artistice, izvorîtă din unitatea reală şi deplină a fondului ideologic comun, a asigurat şi poeziei — în anii puterii populare — o mare varietate de stiluri, modalităţi şi tendinţe.

Acestea se pot înfrunta în voie şi se şi înfruntă cu folos, în înţelesul întrecerilor noastre deschise. In scopul dezvoltării. In sensul valorii.

Principalul este că preferinţele modului de expresie pot merge nestingherite, într-o parte sau alta, ca ramurile după lumină şi aer ale aceluiaşi arbore.

Şi e cu atît mai bine aşa, cu cît ramurile arborelui se hrănesc din aceleaşi rădăcini sănătoase: trăirea intensă în contemporaneitate, acumularea harnică a datelor vieţii, accesibilitatea.

Fireşte că pe noi nu ne interesează în sine şi numai sănătatea rădăcinilor sau direcţia ramurilor unui pom. Ne interesează să fie cît mai frumoase, cît mai folositoare pentru lumea noastră — roadele lui!

Părtaşi sau cercetători ai drumurilor poeziei contemporane, cred că e bine să avem totdeauna prezentă în minte acea concepţie de bază pe care, exemplificînd-o cu îndîrjire de-a lungul poemelor şi poeziilor sale, Maiakovski a introdus-o ca pe o idee-motor în conştiinţa cititorilor din păturile cele mai largi, ca şi în practica forurilor de cea mai înaltă specializare:

„Nu acela e poet care dezvoltă teme lirice doar ca să se vaiete că e bolnav de dor şi de amar, ci poet e acela care consacră luptei poporului toate forţele sale, sporind cu arma cuvîntului arsenalul proletariatului".

Această idee ne-a adus sporirea prestigiului poeziei în ochii maselor de cititori şi a fixat totodată imaginea unui mare exemplu creator pe peretele din faţă al atelierului poeţilor noştri".

In continuare, Cicerone Theodorescu s-a referit la unele particularităţi ale muncii de creaţie, subliniind necesitatea exigenţei şi a principialităţii.

„Cît de frumos şi cald spunea Margarita Aligher în cuvîntarea sa: „poezia e sărbătoare!"...

Aşa este. Dar se ştie că la nici o sărbătoare, şi la poezie la fel, nu putem ajunge decît după zile serioase de muncă.

Supunînd mereu încă unui control cuvintele cele mai cu migală alese şi gîndite, observi că nu ajung şi că nu te ajută cît ai nevoie, tocmai atunci cînd le-ai chemat să definească şi să comunice momente însemnate, stări de spirit inedite sau mari concentrări de viaţă".

In încheiere, pledînd pentru autocritica scriitoricească, Cicerone Theodorescu a spus: „Căile bătute, fie şi de el însuşi, poetul se va lupta mereu să le ocolească. Mereu îl va ispiti un alt drum, şi numai acesta poate fi drumul poeziei: deschis prin terenuri încă nedesţelenite, menit să poarte conştiinţele spre cucerirea unor noi ţinuturi morale".

CONCLUZII

In concluziile consfătuirii au luat cuvîntul Alexandr Dementiev, conducătorul delegaţiei scriitorilor sovietici, şi Mihai Beniuc, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

ALEXANDR DEMENTIEV a început prin a arăta că discuţia a fost plină de conţinut, interesantă şi rodnică.

„Eu cred, a spus apoi A. Dementiev, că una din laturile cele mai tari ale literaturii noastre realist-socialiste este tocmai spiritul ei colectiv; cred că poetul este şi el o fiinţă socială şi că, probabil, părerile unor alţi oameni, chiar dacă aceia sînt critici, lasă oarecare urme în sufletul său".

„Desigur că dacă poţi crede că poetul e un profet, un ales al lui Dumnezeu, că inspiraţia lui este revelaţie de sus iar muza lui seamănă cu un înger, atunci poţi accepta că el nu are de ce să dea ascultare şi părerilor unor simpli muritori! Dar dacă socoteşti că poetul este totuşi un om pămîntean, iar poezia, cu tot specificul ei, este una din activităţile chemate să servească împlinirii înaltelor idealuri sociale, atunci, evident, în afară de credinţa în dreptatea sa, eşti dator cel puţin să asculţi şi părerile celor din jurul tău.

Eu vorbesc într-un fel în apărarea criticii, întrucît a ataca critica a devenit o activitate prea obişnuită pentru un număr de poeţi şi prozatori".

„Trebuie să spun că atît criticii care au vorbit aci au spus unele lucruri în mod just, le-au privit bine, cît şi cei care au făcut critica criticii au arătat de asemenea multe lucruri juste.

Cu interes am ascultat cuvîntarea tovarăşului Mihu Dragomir, cred că multe lucruri spuse de el despre critică sînt foarte adevărate, dar eu cred că nu este just să nu ţii cont de loc de critică şi să afirmi astfel infaibilitatea ta". „In ceea ce priveşte memoria cititorilor, la care s-a referit aci în cuvîntul său emoţionant tov. E. Jebeleanu, aş putea să spun că poate unii cititori ţin minte nu numai greşelile criticilor, dar şi unele greşeli şi rătăciri ale poeţilor. Eu cred în creaţie şi în viaţă, se întîmplă greşeli tuturor şi nu se poate să spui că greşesc numai criticii iar poeţii sînt infaibili".

„In poezie, a spus apoi A. Dementiev, unii înclină către o poezie romantică, alţii către o poezie a realismului aspru; unii gravitează către o poezie sărbătorească, alţii către una zilnică, cotidiană.

Mi se pare că asemenea divergenţe sînt cu totul fireşti. De urma lor, poezia nu va suferi în nici un fel, ci are doar de cîştigat şi se va îmbogăţi. Toate aceste tendinţe sînt pe deplin posibile în graniţele realismului socialist".

In continuare, A. Dementiev s-a ocupat de problema tineretului scriitoricesc. El a arătat că atitudinea faţă de tineretul literar trebuie să fie caracterizată prin grijă şi o deosebită răspundere. „Aş vrea să fac o observaţie în legătură cu acele forme-şablon despre care am vorbit în referat. Bineînţeles că ironia mea nu avea în vedere zugrăvirea muncii în literatură. Nu încape îndoială că una din sarcinile principale ale literaturii realist-socialiste este de a zugrăvi procesele de muncă, viaţa clasei muncitoare, munca ţărănimii colhoznice, activitatea intelectualităţii muncitoare. Am avut în vedere însă numai operele schematice, care n-au fost scrise la cererea vieţii, la porunca inimii şi sufletului scriitorului, ci care au fost scrise pe baza unor şabloane, pe baza unor calapoade literare.

In încheiere, aş vrea să spun că noi, delegaţia sovietică, am ascultat cu mult interes raportul tovarăşului Beniuc şi cuvîntările tuturor tovarăşilor care au participat la discuţii. Ele au fost foarte importante şi pline de învăţăminte, ne-au îmbogăţit cu noi cunoştinţe şi cu noi idei".

„Mulţumesc tovarăşilor romîni pentru ospitalitatea şi prietenia arătată faţă de noi, pentru discuţia interesantă şi consistentă care a avut loc, pentru cuvintele bune la adresa noastră şi le urez în continuare succese, fericire, realizări bogate în activitatea lor".

* * *

A vorbit apoi MIHAI BENIUC, al cărui cuvînt prescurtat, în cadrul relatării noastre rezumative, îl redăm mai jos. El a spus:

„Socotesc această consfătuire a noastră, a poeţilor romîni, cu tovarăşii dragi sovietici, una din cele mai importante consfătuiri pe care le-am avut în ultimul timp în ceea ce priveşte problemele poeziei.

Este adevărat că de multă vreme noi n-am reuşit să dezbatem într-o formă atît de amplă aceste probleme şi poate de aceea le şi vedem astăzi mult mai mult deosebita importanţă. Confruntarea aceasta are pentru noi un dublu sens: întîi, că am reuşit să ne punem pe noi înşine unii în faţa altora, să ne dăm seama mai bine de ceea ce sîntem şi ceea ce mai trebuie să facem pentru ca să fim şi mai corespunzători cerinţelor vieţii din ţara noastră; şi, în al doilea rînd, această confruntare este importantă pentru noi, pentru că am făcut-o împreună cu reprezentanţi ai ţării din care a pornit realismul socialist, ai ţării de la care noi am învăţat să mergem pe acest drum. Fapt constatabil este că în general nu sîntem dispuşi — şi nu din astăseară, ci de mult, mai demult, — să facem rabat în ceea ce priveşte calitatea. De altfel ar fi şi absurd ca, într-o ţară în care se dă în general bătălia pentru calitate, pentru ceea ce se numeşte „marca fabricii", tocmai noi, care lucrăm într-un domeniu unde calitatea este prin excelenţă [illegible], să facem rabat. Dacă cumva se întîmplă cîteodată să facem astfel de rabat, atunci este numai din greşeală sau din lipsă de vigilenţă.

Eu cred că trebuie să subliniem neîncetat importanţa partinităţii. Noi desăvîrşim socialismul. De aceea trebuie să luptăm în permanenţă pentru consolidarea partinităţii şi să n-o uităm niciodată".

S-a discutat aci, alături de problemele de prim ordin, şi dacă trebuie să fie un poem mai lung sau mai scurt, dacă trebuie să fie sonet sau vers liber, dacă este mai important să spui „eu" sau „el" etc. toate aceste chestiuni sînt secundare cînd este asigurată densitatea de idei şi sentimente a poeziei, într-o îmbrăcăminte artistică de mare ţinută.

Tov. Jebeleanu, mi se pare, a vorbit aci despre neimportanţa bătăliei pentru liric sau epic. Şi eu cred că nu aceasta este problema cea mai importantă. Epicul poate să fie la fel de important ca şi liricul, cu atît mai mult cu cît eu am spus şi în referat că astfel de împărţiri poartă un caracter didacticist". „Noi, a spus în continuare tov. Beniuc, am trecut cu oarecare uşurinţă peste bolile copilăriei poeziei, datorită îndrumării susţinute a partidului, grijii permanente pe care a purtat-o vieţii literare, datorită apoi şi experienţei sovietice din care noi am tras în permanenţă foloase prin contact viu ori prin traduceri. Aşa că anumite neajunsuri ale poeziei noastre au fost eliminate mult mai repede decît s-ar fi putut aştepta dacă poezia noastră s-ar fi dezvoltat în alte condiţii". Vorbind apoi despre însemnătatea spiritului colectiv în munca literară, tov. Beniuc a spus: „Chiar noi înşine regretăm cîteodată că unele lucruri le-am publicat, fie din punct de vedere al nivelului artistic, fie din punct de vedere al orientării, care nu este întotdeauna desăvîrşită. Ar fi foarte bine dacă am înţelege mai bine cu toţii importanţa muncii colective, a schimbului de păreri, ceea ce spunea şi tov. Dementiev: „să asculţi şi opinia altora — poate că totuşi, chiar şi de la critici, mai este ceva de învăţat". Eu sînt convins că este mult de învăţat de la ei; eu sînt unul din aceia care cred în importanţa şi forţa criticii". După ce s-a referit la specificitatea gîndirii poetului în imagini, vorbitorul a spus în continuare: „Mie mi-ar plăcea să compar, deşi este poate pretenţios, spaţiul literar în care ne mişcăm noi, cu spaţiul cosmic. Mi-ar plăcea să le compar mai întîi pentru faptul că amîndouă sînt nelimitate, că se găseşte în spaţiul cosmic loc pentru mii şi mii de rachete şi de sateliţi de acum înainte. Cam aşa este şi în spaţiul literar: loc se găseşte infinit pentru toţi poeţii care vor veni, şi poate fiecare să-şi aleagă o traiectorie cît îi place de înaltă, să-şi cucerească atîta spaţiu cît crede el că are nevoie ca să-şi desfacă larg aripile. Noi, poeţii, nu putem să ne ridicăm pe bază de maşinării tehnice. Există însă ceva mult mai important şi mai complex decît orice maşinărie, de la care pornim noi în avînturile noastre: aceasta este viaţa poporului nostru. Aceasta este baza de pornire pentru noi, aceasta ne lansează în spaţiul literar, din ea ne tragem forţa, prin ea existăm în continuare.

Pentru ridicarea în acest spaţiu literar şi în spaţiul cosmic, desigur că este nevoie de calităţi individuale deosebite, aptitudine, curaj ş.a.m.d. Cosmonauţii, ca să-şi atingă obiectivele — mă gîndesc în viitor — trebuie să înfrîngă ani şi ani-lumină. Noi, poeţii, va trebui să înfringem moartea însăşi, adică să smulgem în permanenţă din ghearele morţii tot ceea ce e frumos şi viabil în viaţa oamenilor şi să transpunem în planul acelei nemuriri a artei, care-l face

De la stînga la dreapta: Margarita Aligher, Maxim Tank, Alexandr Iaşin, Maria Banuş, Cicerone Theodorescu, Szemlér Ferenc.

(Continuare în pag. 6)

Consfătuire despre poezie

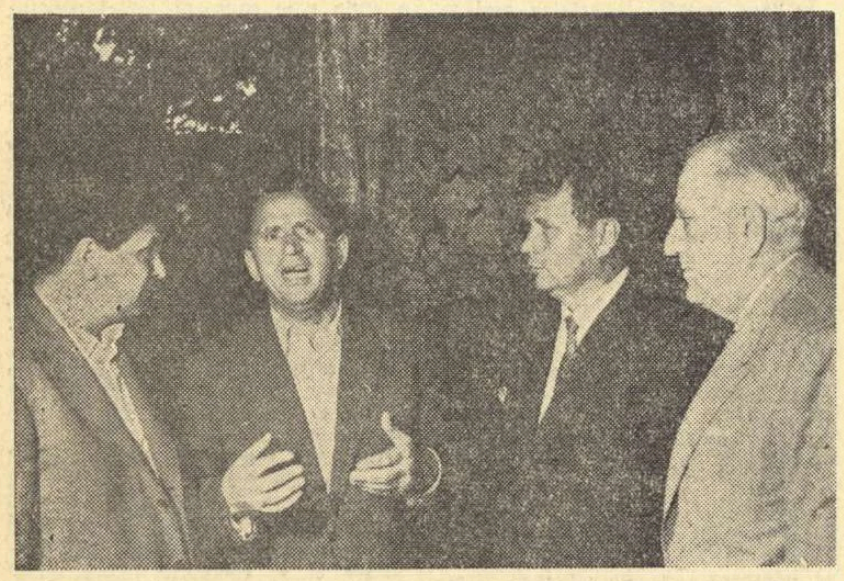

Intr-o pauză a consfătuirii, de la stînga la dreapta: Mihai Novicov, Viktor Bokov, Maxim Tank, Demostene Botez.

(Urmare din pag. 5)

pe om să se vadă pe sine însuși viu, în perpetuitate, să trecem în nemurire lucrurile mari ale vieții noastre.

Eu nu știu cum se pregătesc cosmonauții, dar cred că pentru poeți există o foarte bună baie în care ar putea intra ca să se pregătească. Rostind cuvîntul „baie", mă gîndesc la ceea ce spunea în cuvîntarea sa din 17 iulie 1960, la întîlnirea cu scriitorii și compozitorii sovietici, tovarășul N. S. Hrușciov și anume că trebuie să privim critica ca o baie din care ieși mai curat, mai sănătos și mai teafăr.

In continuare M. Beniuc a spus:

„De cea mai mare importanță este cunoașterea realității, a faptelor, contactul cu oamenii, trăirea în mijlocul celor care, într-un fel sau altul, devin eroii cărților, ai operelor noastre. De cîte ori vorbesc despre faptele de viață pe care noi trebuie să le sesizăm, mă gîndesc la îndrumarea de partid care ne ajută atît de mult să pătrundem în realitate; iar cînd vorbesc despre expresia poetică adecvată ce trebuie să găsim, nu pot uita limba în care vorbim, experiența înaintașilor noștri, tot ceea ce trebuie să facem noi ca să ducem mai departe ceea ce au făcut alții înaintea noastră".

„Pentru a ajunge la poezie de înaltă calitate, avem o treabă foarte grea de făcut.

Poeții noștri au o situație specială, în momentul de față. Ei caută să facă drum, să lege între ele două țărmuri: țărmul de piatră solid al prezentului, cu țărmul de vis al viitorului. Aceasta este de fapt sarcina noastră continuă, altfel nu sîntem interesanți pentru cititori. Trebuie să le spunem ceva mai mult decît știu ei. In momentul cînd noi reușim să facem acest lucru, această legătură cu viitorul, am reușit să-l facem pe om să facă un pas înainte spre viitor, căci dacă are ceva deosebit opera de artă și poezia, ea are rolul unei pietre care a fost ridicată în sus peste torentul timpului și pe care omul poate pune piciorul, ca să treacă mai departe spre țărmul de vis, care, odată cucerit, devine și el țărm de piatră iar dincolo așteaptă un alt țărm de vis.

Aceasta este poate răsplata adevărată, nemărturisită, pentru fiecare din noi, anume de a fi întruchipat prin cuvinte frumoase în imagini nepieritoare visul.

Dar există, după părerea mea, o bucurie și mai mare, anume aceea de a ști că treapta ridicată de tine a servit pentru pasul unui om care a călcat înspre viitor. Vă aduceți aminte ce spunea Maiakovski despre recompensa lui pentru poezie. Spunea că poezia nu i-a adus nici ruble și că nu-i trebuie nici glorie. El se mulțumește cu o cămașă curată!

Eu cred că el avea însă o satisfacție pe care rar a avut-o vreodată un poet, poate nimeni mai mult ca Maiakovski: aceea de a sluji Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și de a fi cel mai mare poet al revoluției. Aceasta era bucuria și recompensa lui maximă.

Pentru a face însă omenirii astfel de servicii este nevoie de multă dăruire. Și, se mai cere probabil și oarecare modestie, adică să nu avem impresia în permanență că noi am făcut totul, și încă la modul genial. Nu e vorba de falsă modestie. Este vorba de modestia despre care vorbea Maiakovski, anume de a nu fi sigur că ceea ce ai făcut este desăvîrșirea întruchipată! Să ne însușim o reală modestie care să ne caracterizeze și ca artiști, și ca oameni care trăiesc într-o lume nouă, în lumea socialismului".

In încheiere, M. Beniuc a spus: „Sînt foarte bucuros că am putut să discutăm toate problemele majore ale poeziei cu tovarășii noștri sovietici care ne-au ajutat ca niște oșteni dintr-o armată încercată în marea bătălie pentru arta cea mai bună, cea mai avansată, a timpului nostru. Prin ea am putut să ne înțelegem și pe noi înșine mai bine.

Intîlnirea noastră mai merită să fie cu entuziasm salutată și pentru faptul că ea a avut loc pe drumul mare al realismului socialist, drumul de glorie și de viitor al literaturii".

O ADUNARE GENERALĂ

(Urmare din pag. 1)

se gîndeau îngrijorați că podul nu le va fi niciodată plin. Azi, par povești cu totul copilărești și naive părerile bănuitoare, răspîndite de dușmani, că membrii colectiviști vor mînca la cazan și că li se va da pîinea și ciorba cu polonicul și cu porția. De mulți ani nu mai crede nimeni astfel de bazaconii, dar ele au putut fi crezute și răspîndite într-un timp. Iată acum, au trecut unsprezece ani de la înființarea gospodăriei colective din Iecea Mare. Ea a început cu 56 de familii și cu 336 de hectare dar azi sînt în gospodărie toate cele 988 de familii din comună, cu 3112 hectare. Gospodăria care în 1957 avea 1.175.298 lei la fondul de bază, are acum 5.634.759 lei la fondul de bază și venitul ei anual trece de opt milioane. Belșugul acesta se reflectă, și în catastifele magazionerului Știr Tudor, dar nu numai la rubrica „avut obștesc", ci și la cota-parte de cereale împărțite pentru zilele-muncă prestate de colectiviști. Știr Tudor s-a ridicat să citească o listă lungă de 40 de colectiviști care (închipuiți-vă!) nu și-au ridicat nici acum (în martie 1961) cerealele cuvenite pentru munca lor de anul trecut. Știr Tudor, care e un simplu magazioner, care nu e nici psiholog și nici sociolog și nu are cunoștințe măcar elementare de economie politică, s-a ridicat în fața sutelor de colectiviști să-și exprime nedumerirea:

— Sînt patruzeci de tovarăși și nu pot înțelege de ce n-au venit pînă acum să le dau grîul și porumbul și zahărul și ovăsul. Așa ceva nu se poate. E rușine! Bela Avram, de exemplu, n-a ridicat nici un bob de grîu!

— Păi am destul din celălalt an! a ripostat cel încriminat, dar magazionerul a continuat pe tonul său consternat, moralizator:

— Măi, tovarăși, degeaba-mi spuneți mie. Așa ceva nu se poate. Cine-a mai pomenit așa ceva?

Intr-adevăr, cine a mai pomenit așa ceva în istoria milenară a țărănimii noastre: să muncească, să semene grîul, să-l treiere și să-l lase în magazii? Eram tot atît de consternat ca și magazionerul din Iecea Mare: am trăit s-o văd și pe-asta! Știr Tudor continua, asudat, să-și convingă vecinii de scaune, uluit de atîta delăsare:

— Măi tovarăși de ce nu vreți să înțelegeți? Sînt ale voastre... Incărcați degeaba magaziile colectivei!...

— Păi nu înțelegi că nu mai avem loc în poduri?

Pe Știr Tudor îl treceau sudori reci și fierbinți, se perpelea pe scaun, parc-ar fi stat pe cuie înroșite și nu putea pricepe nici în ruptul capului de unde putea să vină atîta încăpățînare și rea voință. Mă uitam la el cu o plăcere abia ascunsă, îmi luceau ochii de rîsul abia stăpînit, iar el îmi spunea tremurînd de indignare:

— Tovarășe dragă, păi spuneți și dumneavoastră...

Apoi, parcă mi-ar fi ghicit gîndul care-mi dădea ghies să rîd cu o plăcere grozavă, din adîncul rărunchilor, mi-a spus:

— Oh, tovarășe dragă, și dacă i-ați fi văzut în 1950 cum întrebau: „are gospodăria atîta pită cît sîntem noi în stare să mîncăm?".

Și a început și bătrînul magazioner să rîdă de întîmplarea aceea ciudată din care nu știa cum să iasă.

Intîmplarea cu magazionerul a trecut, uitată repede de adunare. Cineva s-a ridicat să atragă atenția asupra unei deficiențe, gravă după modesta lui părere:

— Arăturile de primăvară sînt bune, le-am măsurat și eu adîncimea cu brazdometrul, sînt făcute la adîncimea legală (grozav îmi plăceau expresiile acestui vorbitor!) dar nu-s grăpate. Au rămas bolovani cît roata căruței de mari și cred că nici polidiscul nu le mai poate sfărîma. La vărsarea noului canal în canalul secundar c-510, la fel am văzut arături cu bolovani mari în brazde. Nu văd cum se va face acolo producție...

Cineva l-a întrerupt ca să-l întrebe:

— Cine crezi că-i vinovat? Numai tractoristul respectiv? Dar brigadierul ce păzește? De ce semnează brigadierul actele de recepție a lucrărilor SMT, dacă ele sînt slabe?

Pe urmă altul s-a ridicat să-și povestească o pățanie a lui, pe care n-o putea înțelege:

— Am lucrat în iarnă la transportul sfeclei de zahăr, cu căruța. (Se uita într-un carnet, citea ceva acolo, se vedea că vorbește documentat, pe bază de cifre). La primul transport tara căruței mi-a fost socotită în 340 de kilograme. Nu mi-a venit să cred. La al doilea transport greutatea căruței a crescut la 380 de kilograme și la al treilea 450 de kilograme. Păi în ceilalți ani cînd aveam la cîntar din pricina corpurilor străine la sfecla de zahăr un scăzămînt de nouă procente, săreau inginerii și brigadierii și președintele cu gura pe noi, dar anul trecut nici la șaisprezece procente n-a mai zis nimeni nimic! Cum vine asta, măi tovarășe?

Se părea că are dreptate și nu știam ce va spune președintele în problema aceea delicată. Așteptam cu interes răspunsul acestuia. Indată ce-a terminat tînărul colectivist, s-a ridicat președintele la replică:

— Cu tara căruței s-a petrecut așa: ați încărcat sfecla cu pămînt pe ea și bineînțeles că pămîntul trage la cîntar și rămîne în căruță. E adevărat că transportul sfeclei s-a făcut pe vreme rea, cu noroi mult și noroiul nu se dezlipea ușor de pe sfeclă, dar numai eu știu cît am avut de furcă în săptămînile acelea cu directorul fabricii de zahăr.

După ce s-a închis și această discuție, s-a ridicat un colectivist să spună mîhnit, întors cu fața către întreaga adunare, pe un ton care-ar fi fost în stare să bage în pămînt de rușine chiar și pe omul cel mai nesimțitor:

— Păi, se poate, măi tovarășilor? Sînt conductori de căruță care cînd merg la cîmp lasă în urma lor pe drum dîre întregi și groase cît brațul unui om, de îngrășăminte chimice! Păi acolo stau multe pîini în plus, de ce să nu ne dăm seama de acest lucru? Și încă ceva. Mă doare că aici nu s-a pus încă problema pomilor. Noi am pus sute de pomi tineri, cruzi. De ce ne purtăm față de ei parc-ar fi niște lemne uscate și moarte? Unii trec cu căruțele și-i frîng, alți pomi sînt cu tulpinele roase de iepuri...

— Să împușcăm iepurii! A strigat cineva din fundul sălii și mă așteptam să izbucnească în clipa următoare hohote mari de rîs, dar sala a continuat să tacă adînc și să asculte cu un respect profund nu numai pentru vorbitor, ci mai presus de orice pentru avutul obștesc...

N-am putut înțelege atunci, nu pot înțelege nici azi, de ce-a spus președintele că adunarea aceea generală nu fusese grozavă, pe cît se așteptase el și că celelalte au fost într-adevăr de neuitat și că dacă m-aș fi nimerit măcar la una din ele, aș fi avut ce să notez într-un caiet întreg.

Petru VINTILĂ

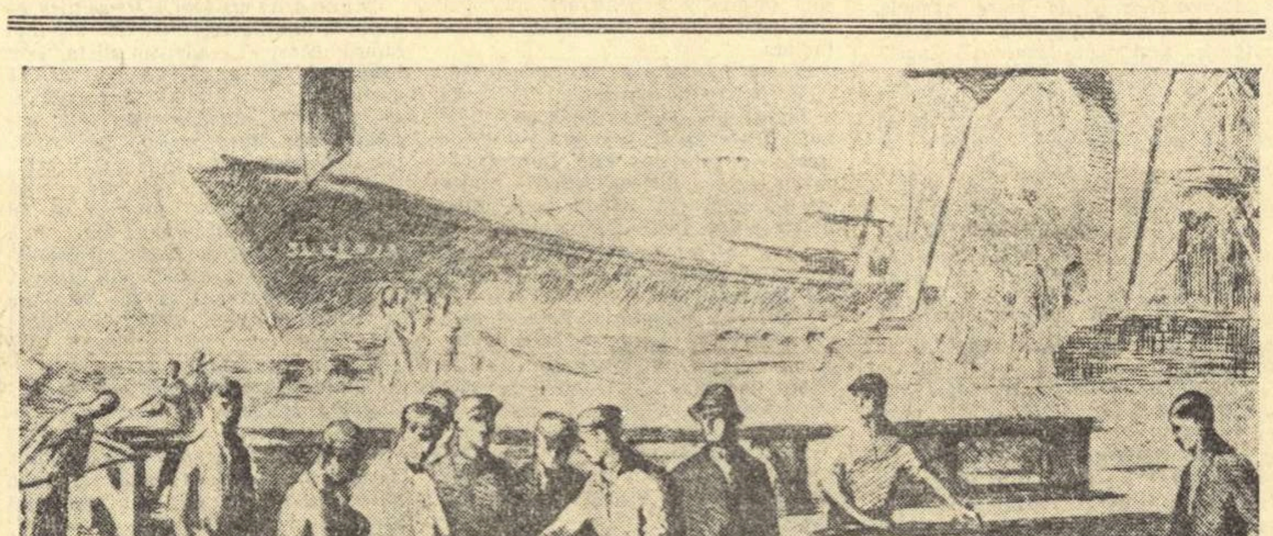

SIMION IUCA „Directivele Partidului prind viață" (Galați 1961)

Brașov

In zori, un smoc pufos de ceață
Se sfîșie în vînt, pe creste;
Prelung sirena dă de veste
Că-ncepe-o nouă dimineață...

Privește Tîmpa în cetate
Al muncii grandios afiș;
Ascultă freamătu-n frunziș
Și-n Warthe soarele cum bate...

Orașul a ieșit din Schei,
Dintre grădinile adînci,
Ca un izvor de printre stînci
Lărgindu-și prundul albiei.

Și-a revărsat înspre cîmpie
Noi cartiere și uzine;
I-s brațele de forță pline —
Cu fapta cronica o scrie...

Trecutul înapoi rămîne
Cu turnuri, porți și catedrală,
Cu anacronica lui fală —
Cu ziduri ce s-au vrut stăpîne...

Din Șapte-Sate în Stupini
Și peste Țara Bîrsei — toată,
Fac, ageri, ochii-mi, largă roată
Și mîndri scapără lumini.

Pe cînd un stol de porumbei
Iși fîlfîie mătasa-n zbor
Și din al frunții-nalt pridvor
Țîșnește gîndul după ei.

Vania GHERGHINESCU

Oră fericită

Bate-n cărămizi lumina
cu ființe dulci în ea.
Se arată-o balerină
și-ncă una se arată...
Oh, e-o lume în lumină
nesperat de-adevărată,
și-i un dans, cînd la amurguri
bate-n cărămizi o rază
cu ființe dulci în ea.

Parcă am căzut din ore
și-a rămas din mine doar
o mirare visătoare.
Se-nfiripă și mi-apare
că meandrele-s sonore,
ale umbrei, pe calcar.

Și de-odată, o răcoare
mă-nconjoară, mă subție,
dinspre lună, curgătoare
cum era-n copilărie:
luna are nas și gură
și sprîncene și bărbie.

Voi, schimbări și creșteri zvelte,
sufletul mi-l potriviți
ca pe o statuie, iată,
cînd mai sus, cînd jos, cînd roată,
ridicîndu-l acoladă
peste-orașul suitor.

...Nici n-ar sta ca mai-nainte,
neschimbat, ursuz, de piatră.
Ci mi-l simt cum se-alungește
după-orașul care crește
înfigîndu-și creasta-n lună,

cînd petrecerea răsună
a ființelor ciudate
din lumina care bate
galeșă, în cărămizi.

Nichita STĂNESCU

Permanențele „Contemporanului"

(II)

Istoria literară, dezgropînd din uitare numeroase foi macedonskiene, le subliniază o continuitate peste care tînăra generație contemporană putea trece destul de ușor dat fiind mai ales eclectismul literaturii din paginile lor. In schimb, acea tînără generație, care mai apucase Evenimentul literar *și* Lumea Nouă, *putea ușor găsi continuitatea unor nume ei familiare, reprezentînd o tradiție demnă de încredere. La ciudatul ziar* Liga ortodoxă, *axat pe o campanie absurdă, Macedonski era director politic, iar prim-redactor era Eugen Vaian, care fusese unul dintre redactorii fruntași ai ziarelor P.S.D.M.R. și care scosese împreună cu Panait Mușoiu și liceeanul G. Ibrăileanu, în 1889,* Școala Nouă. *Liceeanul Ion Theo putea fi cucerit pentru programul celor 8 suplimente literare ale ziarului. Liceeanul Sadoveanu putea fi, eventual, în prezența unor nume familiare, dintr-o presă și revuistică încă tînără, de absolut prestigiu în intelectualitatea ieșeană mai ales. Uitații ciraci macedonskieni G. Cair sau Gh. Silvan-Becescu, debutaseră, de fapt, în* Lumea Nouă. *Arghezi debutase în suplimentul fățiș macedonskian al* Ligii ortodoxe. *Sadoveanu în* Revista nouă, *urmată de* Carmen, *reviste care nu se anunțau, direct, ca fiice ale* Literatorului.

Intr-un număr din Carmen, *adolescentul crescut în tradițiile ieșene putea găsi alături un articol al lui Macedonski și un poem în proză* La mormîntul lui Eminescu. *In vreme ce* Literatorul *apărea într-o nouă serie, în 1899, avîndu-l ca secretar de redacție pe Ștefan Petică, cunoscut poet socialist,* Carmen *își continua apariția cu o largă înregimentare a tinerei generații. Sadoveanu, care, la* Viața Nouă *fusese în tovărășia debutanților Arghezi și Galaction, e acum în aceea a lui Panait Cerna și C. Sandu (Aldea), fiecare dintre aceștia cu alt viitor literar și cu toții diferențiați, dacă nu ostili pe deplin, poeticii lui Macedonski. Impreună cu ei se afla cîte un poet descins direct de la* Evenimentul literar, *ca Rodion, cîte un militant ca Mușoiu, în vreme ce colaboratorii reprezentativi erau unii ca Gaber Dona, N. Mihăilescu, Becescu, Cair, I. Costin, D. Nanu etc. Așadar revistele macedonskiene țineau, temporar, locul pe care-l ocupau înainte cu cîțiva ani revistele socialiste, chemînd către ele tineretul scriitoricesc uneori prin programul artistic inovator deși confuz, dar mai ales prin continuarea unei tradiții oricît ar părea de straniu, scumpă tineretului format la școala* Contemporanului, *dornic de mișcare, de ideație, de activitate creatoare, și legat de numele întîlnite anterior în presa socialistă. Filiația* Contemporanului *este însă, de fapt, mai adîncă în aceste reviste care încercau să focalizeze mișcarea literară a anilor de criză. Contradictoriu neîncetat, Macedonski în 1899 se adresa tineretului cu totul altfel decît în 1895, cînd caracterizase „poezia viitorului" în opoziție nu numai cu tradiționalismul ci și cu caracterul popular. Crescut în școala* Contemporanului, *cititorul ar fi fost atunci îngrozit și definitiv pierdut pentru cauză, dar acum, încă neinițiat în fondul limbajului sibilinic, trebuie să fi ascultat parte nedumerit, parte fermecat, ca poporul adunat la Blaj să asculte discursurile latiniștilor patrioți. oracolul macedonskian la reapariția* Literatorului: *„Căci ce va învia și va fi sublim atunci, va fi inima tinerimii, pe care zadarnic s-au cercat s-o usuce și s-o omoare. Și ce va mai învia — vor fi generozitățile astăzi moarte. Și ce nu va fi mort — va fi simțul artistic, simț ce este astăzi fără grai și fără licărire de viață. Și ce va fi nobil — va fi cel sărac!... Nu se va mai rîde de el cum se rîde astăzi. A fi rămas sărac într-un timp de corupțiune, va fi considerat ca cea mai mare virtute. Săracului nu i se va mai zice: prost și timpit, cum i se zice. Avuția nu va mai fi un merit — sau supremul merit... Mulțumirile nu se vor mai da de partea celui tare. Ele vor ocroti pe cei care, eroi, luptă cu viața, cu restriștea din destinele lor, cu ei înșiși. Curentele oficiale, oricît de puternice, vor fi covîrșite de geniul poporului, de voința lui, de forța și de frumusețea lui. Cei izbiți, cei năpăstuiți, victime sublime ale credinței lor în izbînda finală a luminii asupra întunericului, își vor avea în curînd ziua lor". Asemenea proorociri de ordin social mai mult decît estetic erau o transcripție eliadescă a articolelor din presa vechiului socialism, cu care a fost atît de familiar tineretul născut la 1880. Măruntele reviste macedonskiene ca* Viața Nouă *și* Carmen *mai ales acest program îl reflectau cu poezia și cu proza lor tristă și nostalgică, în care tematica socială și umanitaristă era întocmai aceea a* Contemporanului, *cel mult plantate într-un cadru exotic și convențional. In vreme ce poezia lor șovăia între versuri tradiționale, epigonice, și mediocrități „simboliste", proza năzuia spre ceea ce Macedonski slăvea drept „neoromantism" fără să aducă, în esență, decît ceva mai multă exaltare sentimentală decît în proza Sofiei Nădejde. Iar față de cea mai reprezentativă poezie a epigonilor macedonskieni, adolescentul Sadoveanu avea să fie intransigent, delimitîndu-se de ea în căutarea acelui „altceva" către care aspira. „Cavaleri, cobolzi, emiri și temple, vocabule stranii — avea el să scrie — toate ar fi putut să fie ceva și nu erau nimic. Voim* altceva. *Desigur, toți voim* altceva, *dar nu asta"...*

Mai devreme sau mai tîrziu, atît Sadoveanu cît și Arghezi aveau să părăsească revistele macedonskiene. Și în cazul unuia și în cazul celuilalt, factorul determinant va fi, incontestabil, reluarea mai de aproape a tradiției Contemporanului *sau a contactului cu mișcarea socialistă, refăcută după 1900.*

Retragerea grabnică a lui Sadoveanu din sfera publicațiilor macedonskiene relevă tocmai amăgitoarea forță centripetă a acestora față de tinerii care veniseră către ele, în peisajul sterilizat al deceniului, pentru că vroiau altceva, *dar erau dezamăgiți de ceea ce ele le ofereau. Sadoveanu își preciza investigarea ineditului nu ca pe o explorare a unor tărîmuri ireale și vagi ci ca pe una a tradițiilor artistice romînești și a realității sociale înconjurătoare. Acolo unde epigonismul părea să demonstreze epuizare, se aflau, în profunzimi, virtualitățile nemărginite ce trebuie să fie mobilizate. Sadoveanu căuta o anumită „întoarcere", nu către stagnare ci către continuitate și progres de la treptele deja cucerite. In aceste împrejurări el se îndreaptă spre o nouă revistă care apare în 1899 —* Pagini literare, *condusă de Artur Stavri și Ion Gorun. Trecătoare și aceasta, ea reprezenta însă un moment de reacție față de criza literară și de regrupare în jurul unui program relativ nou. Incepînd cu conducătorii dintre care primul venea de la* Contemporanul, Evenimentul literar, Literatură și știință *iar al doilea se îndrepta spre* Sămănătorul, *colaboratorii noii reviste reprezentau o adunare eclectică a unor nume ce puteau constitui un oarecare front unitar al literaturii antidecadente. Coșbuc și Caragiale, alături de reprezentanți ai vechii grupări de la* Contemporanul *— Gh. din Moldova, Sofia Nădejde, Ștefan Basarabeanu (Crăsescu), Jan Bart, I. Teodorescu, S. Sanielevici ș.a. — ca și alături de reprezentanți ai grupării ce se aflase înainte cu cîțiva ani în polemică acerbă cu ceilalți, ai grupării de la* Viața *lui Vlahuță — Dr. Urechiă, Constanța Hodoș, G. Ranetti, etc... Printre numele noi, — Dimitrie Anghel și el, de fapt, debutant mai întîi la* Lumea Nouă. *Ceea ce era evident, în ciuda diversităților și contradicțiilor, în apariția noii reviste, era căutarea unui program unificator inspirat limpede din vechea direcție a* Contemporanului *aplicată la condițiile „crizei". Revista amintea că dorește să combată „lîncezirea literaturii" și să reia „relațiile cu publicul nostru cititor". In spiritul* Contemporanului, *ea prevedea că nu se va ocupa numai de „chestiile de pură literatură", ci și „de cele care ating nenumărate preocupări de ordin social", „cu atît mai mult că însăși producția literară întotdeauna a purtat și va purta mai ales asupra acestora, direct sau indirect". In ciuda colaborărilor uneori strălucite, revista nu avea să izbutească a depăși epigonismul și va sucomba curînd, dar cu ea începe o categorică nouă ofensivă a școlii* Contemporanului, *pe care o va relua, practic, peste ani,* Viața Romînească. *In 1905, cînd renegatul Sanielevici va întocmi un cazier acuzator tînărului Sadoveanu, glorios după cele dintîi volume ale sale, unul dintre capetele de acuzare, afirmate în cunoștință de cauză va fi acesta: „dl. Sadoveanu — n-o știați? — s-a format ca scriitor în curentul socialist"; „d-sa a început a scrie, sub pseudonimul Cobuz, în* Pagini literare *și la alte reviste mai mult sau mai puțin socialiste, a căror tendință firească era — sublinia ironic Sanielevici — să arate, fără să evite exagerațiunile, putreziciunea societății actuale". Asupra acestui denunț întemeiat al lui Sanielevici fără îndoială că mai avem de meditat, pentru a înțelege cît de determinantă e școala* Contemporanului *în formarea inițială a scriitorului Sadoveanu.*

Cu o evoluție diferită, marcată de semnificative pauze ale căutării exigente, Tudor Arghezi înscrie la rîndu-i drumul separării de Macedonski și al întoarcerii la tradiția Contemporanului, *într-un anumit sens, mai pregnant ideologic decît estetic. Absența debutantului din 1898 încolo se încheie, deocamdată, cu anul 1904, în paginile* Liniei drepte, *pe care o conduce împreună cu alți tineri, de formație puternic socialistă. Delimitarea de cenaclul macedonskian are loc în același timp cu afirmarea unor noi poziții social-politice apropiate de acelea ale mișcării socialiste în reorganizare. A treia reapariție a lui Arghezi, în paginile* Vieții sociale *încununează procesul. In forme noi, Arghezi își exprimase, în cunoscuta* Rugă de seară *— adeseori citată — o artă poetică proprie celei pe care o ceruse Gherea artiștilor cetățeni.* Viața socială *poate fi, indiscutabil, integrată în cea mai firească filiație a* Contemporanului, *iar Arghezi este poetul ei reprezentativ „poetul cel mai revoluționar al vremii noastre" — cum îl numește editorialul revistei.*

Depășind, în direcții diferențiate prin geniul creator individual ca și prin afinitățile de program artistic, vechea școală a Contemporanului, *cei mai mari scriitori ai vremii noastre confirmă, totodată, drumul hotărîtor deschis de această școală a socialismului și a artei puse în slujba poporului. Revistei* Contemporanul, *mișcării politice și culturale promovate prin ea și prin publicațiile ce au continuat-o, i se datorește, de fapt, tradiția progresistă a literaturii scriitorilor noștri maturizați în primele decenii ale secolului 20. Clasa muncitoare revoluționară și partidul ei de tip nou, aveau să-și exercite influența la alt nivel ideologic și artistic, îndrumînd scriitorii pe drumul realismului socialist. Dar pînă atunci școala* Contemporanului *își spusese cuvîntul. In anii revoluției socialiste, cu ajutorul partidului nostru și alături de generațiile tinere, reprezentanții celor mai vîrstnice generații scriitoricești au reluat, peste decenii și pe o treaptă superioară, elanurile creatoare ale tinereții fertilizate la lumina vechii reviste de la 1881.*

Savin BRATU

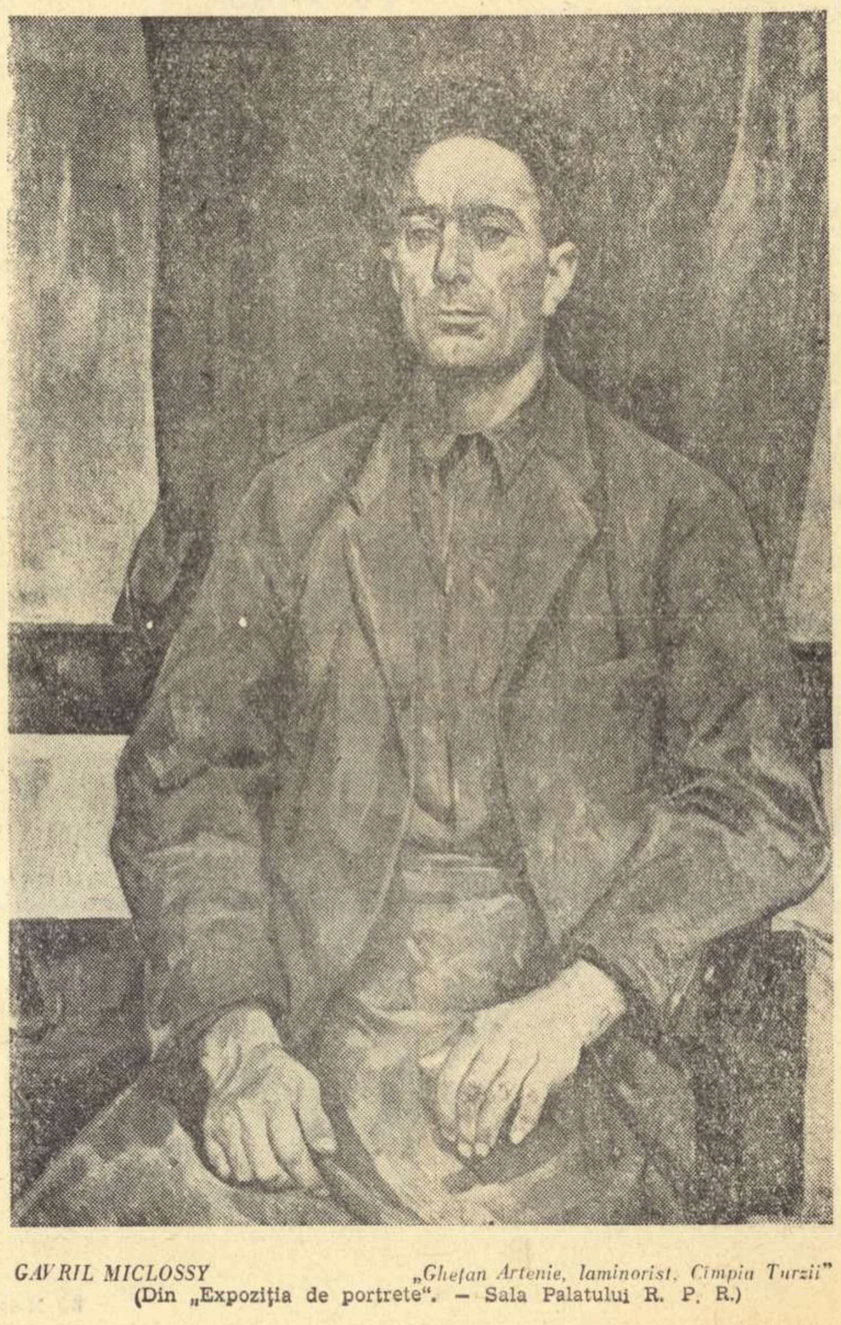

GAVRIL MICLOSSY *„Ghețan Artenie, laminorist, Cîmpia Turzii"*
(Din „Expoziția de portrete". — Sala Palatului R. P. R.)

Scene din filmul „Două lozuri"

LEFTER POPESCU FAŢA CU TIPOLOGIA CEHOVIANA

PE MARGINEA UNOR FILME INSPIRATE DE CARAGIALE (III)

Imaginînd un Bucureşti primăvăratec şi pictural, cu procesiuni carnavaleşti şi toalete muzeale, realizatorii filmului „D-ale carnavalului" au pierdut din vedere „veninul nativ" pe care Caragiale l-a recunoscut în scrisul lui Eminescu tocmai pentru că-i ştia preţul şi aroma. Un surîs superior patronează evident recentul film, dar pentru a semnala un decalaj de „vîrstă" şi nu o delimitare riguroasă de concepţie. Sînt ridiculizate mai cu seamă mişcările exterioare ale unor personaje din altă vreme. Satira ascuţită face loc zeflemelei. Autorii filmului rîd de Girimea şi compania mai cu seamă pentru că aceştia se înveşmîntează bizar, dansează cadril şi vorbesc un limbaj pestriţ. Dar, pentru că veni vorba, se rîde cu adevărat în film de Nae Girimea? Galantul frizer devine mai curînd un simpatic băiat de viaţă. Negustorul cupid care-şi păzeşte oglinzile luate cu chirie şi avantajele „contabilităţii duble", donjuanul de profesie destul de meschin ca să tremure în faţa unei sticluţe cu „vitrion" şi îndeajuns de laş ca să se înfricoşeze de pumnii lui Pampon, prăvăliaşul care se teme de scandal dar se înţelege din ochi cu ipistatul amator de franci, acest Girimea a fost trecut de regizorii „ecranizării" într-un plan secund.

In legătură cu tratarea insuficientă a satirei de esenţă caragialiană în favoarea aşa-zisului „caragialesc" de suprafaţă, merită să ne oprim asupra avatarurilor vechii noastre cunoştinţe, Conu Leonida în filmul „D-ale carnavalului". Ideea introducerii în scenariul cinematografic a acestui personaj tipic pentru filozofia moftangiului mediu ajuns la crepuscul, a fost excelentă. Intr-adevăr, pensionarul Leonida, la care obsesia „carierei" se evidenţiază prin sanctificarea şi proclamarea ca suprem ideal revoluţionar a corolarului acesteia: „leafa". aparţine indiscutabil lumii din „D-ale carnavalului". El poate fi văzut ca o ilustraţie vie la un ultim act al carierei „Catindatului", după cum ar putea figura şi ca „alter-ego" al lui Crăcănel (după trecerea în viaţă a dramaticei decizii „dar dacă s-o mai întîmpla încă o dată... hotărît mă însor!"). Adăugat listei persoanelor din comedia în trei acte, veteranul de la 11 Februarie ar fi putut să suplimenteze potenţialul satiric al farsei, explicitînd-o în sensurile ei cu o pregnanţă sporită. Dar intrînd să se bărbierească în frizeria lui dom'Nae, Conu Leonida se produce doar cu un mic număr de ramolisment colorat, în vreme ce în camera sa devine o simplă figurină de bîlci manevrată cu haz gros şi golită de semnificaţii. Antrenaţi cu un neaşteptat zel în febra unei reconstituiri pitoreşti, realizatorii filmului l-au adaptat şi pe lamentabilul soţ al coanei Efimiţa la registrul unei evocări glumeţe a timpurilor passate. Textul încărcat cu dinamită satirică a fost înecat de efectele burleşti ale năvălirii eroilor farsei cinematografice peste decorul camerei în care ar fi trebuit să capete viaţă — într-un limbaj propriu artei filmului — aspirantul notoriu la prevederile „legii de murături".

★

Realizată anterior filmului „D-ale carnavalului", transpunerea pe ecran a nuvelei „Două loturi" conţine în embrion unele deficienţe care aveau să cîştige teren în producţiile următoare ale celor doi regizori. Totodată trebuie să observăm că filmul „Două lozuri" acordă o atenţie marcată sensului critic al operei lui Caragiale şi explorează — în această direcţie — o cale care, deşi poate fi supusă discuţiei, atestă seriozitate şi rîvnă artistică meritorie.

Gh. Nagy şi A. Miheles au abordat aventura tragicomică a funcţionarului Lefter Popescu printr-o particulară tratare a întîmplărilor în două planuri distincte. Apar astfel, pe de o parte, Bucureştii de odinioară descrişi cu un zîmbet amuzat şi tolerant: tramvaiele cu cai, berăria cu iz „balcanic", flaşnetarul decorativ, ş.a.m.d.

In acest cadru „de epocă" ostentativ şi caricaturizat filmul înscrie pe portativ tragic o violentă dramă a eroului nuvelei. Văzut, mai ales în prima parte a filmului, în postura unui Mitică împăcat cu sine şi cu eternitatea, Lefter Popescu capătă treptat conturul cinovnicului cehovian. Astfel, obiectul satirei este privit alternativ prin geamul colorat al „caragialescului" pitoresc de epocă (modalitate diluantă care anticipează ecranizarea după „D-ale carnavalului") sau prin viziera întunecată care-l transformă în victimă şi-l opune cu fermitate unor tipuri negative imaginate ad-hoc de autorii filmului.

Este lăudabil faptul că regizorii transpunerii cinematografice n-au acceptat să privească nuvela „Două loturi", ca o simplă relatare hazlie. In afara pasejelor (abundente) de detaliare amuzată a epocii, filmul a luat lucrurile în serios, apăsînd violent pe pedala dramatică. S-au realizat, astfel, momente de ascuţită critică a vechiului sistem birocratic, au fost subliniate — cu adaosuri importante ale filmului — caracterul inuman al aparatului de stat burghez şi racila coruptibilităţii.

Filmul a îndeplinit, aşadar, un evident program critic dar dincolo de spiritul operei lui Caragiale şi, de aceea, la suprafaţa fenomenelor abordate, Există într-adevăr un sîmbure dramatic în povestea celor „Două loturi", dar el nu poate fi situat în limitele opoziţiei dintre Lefter Popescu şi Turbatul, şeful său de serviciu. Sursa „dramei" se găseşte în spectacolul dezumanizării individului absorbit de universul moral al burgheziei bugetivore.

Lefter Popescu suportă, fără încrîncenare, toanele şefului, la scaunul căruia aspiră în mod firesc. El trăieşte cu o voioasă cumpănire din propria sa leafă, consumîndu-şi în tihnă berea cu amicii şi cafeluţa cu consoarta. Departe de a fi un umil cu complexe, posesorul „loturilor" este un moftangiu cu ifose şi opinii de om „intrat în politică". Ca şi rubedenia sa spirituală Lache Diaconescu, el observă cu emfază „lacune". Acestea, departe de a indica un spirit protestatar, recomandă cu stăruinţă pe măruntul carierist care-şi leagă toate visurile de structura social-politică a alianţei burghezo-moşiereşti. Vederile sale, constant derizorii, imită refrenele presei demagogice. Prestînd ore suplimentare Lefter Popescu îşi prepară în gînd punctul de vedere fulminant pe care-l va susţine la cafenea, iar atins în „enteres", declamă caţavencian: „ruşine pentru acest început de secol! de trei ori ruşine!"

Nimic nu-l poate aşeza pe Lefter Popescu în trista familie a tipurilor de funcţionari obidiţi din paginile lui Cehov. Asemenea figuri vor apare în literatura noastră la alţi scriitori, de loc înrudiţi cu Caragiale. Aruncînd asupra acestui lefegiu volubil (şi impertinent cu inferiorii săi pe scara socială), reflexele unui martiriu zidit pe resemnare, cuplul regizoral a greşit. Realizatorii filmului se contrazic de altminteri singuri, în acele secvenţe care-l înfăţişează pe contopistul nostru în verva sa naturală, turburată doar de imaginea aurului, care-l va putea face — eventual — „apropitar".

Intre amicul Lefter şi tipurile de funcţionari automatizaţi din galeria măştilor cehoviene se află o distanţă apreciabilă. Este de crezut că dacă ar fi strănutat la teatru, maculînd chelia şefului din faţa sa, Lefter ar fi ridicat candid ochii în tavan şi ar fi exclamat cu voce tare: „Ei, bravos! Plouă prin tavan, fără ruşine! Aşa nu mai merge, parol!" Crezînd că a cîştigat la loterie, Lefter se bucură nu fiindcă urăşte funcţia sa birocratică, ci fiindcă visează la una mai mare, poate chiar la deputăţie. Infăţişîndu-l pe eroul povestirii ca pe un martir al slujbei, sau punîndu-l să risipească hîrtiile sacrosancte într-un elan protestatar care a rupt, însfîrşit, zăgazurile, autorii filmului „Două lozuri" au renunţat la tipul caragealian şi implicit — la urmărirea unei linii satirice consecvente.

Miezul amar al povestirii rămîne străin acelora care nu disting şarja subţire adresată prin Lefter Popescu, existenţei terne şi automulţumirii inconştiente a micii burghezii care alcătuieşte magma „cetăţenilor turmentaţi". Este cu deosebire regretabil că regizorii filmului n-au acordat însemnătate sensului polemic al finalului nuvelei. Amintind de unii „autori care se respectă şi sînt foarte respectaţi", Caragiale se referă la scribii sentimentalo-naturalişti în numele cărora imaginează un final clinico-patologic. Intr-o viziune fantasmagorică Lefter şi madam Popescu cad, astfel, pradă unei demenţe mizericordioase, mult pe placul cititoarelor de „romanţuri" la modă. In ceea ce-l priveşte, Caragiale ştie bine că dom' Lefter nu va înnebuni după tirada sa liberalo-flevistă rostită în faţa bancherului care-i contestă valabilitatea „loturilor". Drept care, în ultimele rînduri ale nuvelei schiţează cu un zîmbet rezerva cuvenită.

Regizorii — transcriind sonor şi onest textul cu care conchide nuvela — au acordat însă un foarte larg spaţiu ipostazei finale fanteziste fără a evidenţia caracterul său ironic. Ei ar fi trebuit, dimpotrivă, să restabilească — cu mijloace cinematografice — care ar fi putut fi sfîrşitul în spiritul lui Caragiale. O asemenea fixare imagistică a opiniei autorului nuvelei despre destinul lui Lefter Popescu, l-ar fi putut înfăţişa pe eroul aventurii din nou acasă, după un an sau doi, povestind unor amici pentru a o mia oară povestea celor „două loturi" şi rostind sacramentalele sale fraze: „...care sîntem noi proşti şi nu ne învăţăm odată minte ca să venim, mă înţelegi..." ş.a.m.d.

Dar pentru a-şi fi dobîndit o asemenea încheiere, „ecranizarea" ar fi trebuit să urmeze fără ezitare de-a tungul peliculei, ţelurile satirice proprii marelui scriitor. Alternînd scene remarcabile cu secvenţe parazitare filmul „Două lozuri" a folosit elemente ale nuvelei pornind — poate — de la ideea că virulenţa criticii lui Caragiale trebuie să fie suplimentată artificial, şi nu descoperită în profunzimea ei inimitabilă.

★

Oprim aci, deocamdată, notele noastre pe marginea unor filme inspirate de Caragiale. Cum am mai precizat, aceste însemnări privesc numai laturi ale reflectării spiritului operei scriitorului în unele recente variante cinematografice. Cît priveşte filmele în ansamblul lor am arătat că le credem merituoase şi relevabile. Nu ne îndoim că acei care au participat la realizarea acestora sînt cu deosebire indicaţi să-şi utilizeze experienţa în noi încercări de transpunere a operei lui Caragiale, cu mai mult succes. Aceasta este o operă dificilă, mai ales că teatrul a venit destul de puţin în ajutorul revalorificării creaţiilor autorului „Scrisorii pierdute", prin spectacole de o certă originalitate.

Evident, observaţiile de faţă figurează ca o sumară introducere în studiul mai atent al problemelor abordate. Cu un alt prilej vom reveni, cuprinzînd în unghiul analizei alte creaţii cinematografice şi, bineînţeles, teatrale.

V. MÎNDRA

Primele zile ale Festivalului

Dimineaţă film, după masă film şi în sfîrşit seara, pentru variaţie... film. Cam acesta este programul celor care urmăresc Festivalul. Dar nimeni nu se plînge. Şi cum ai putea să te plîngi cînd ai ocazia să stai în acelaşi rînd la o vizionare cu Tatiana Samoilova, să bei tradiţionalul ceai rusesc cu Gina Lollobrigida sau, dacă ai noroc, să iei un interviu lui Liz Taylor.

Dar „parada vedetelor" nu este, în primul rînd, pe stradă sau la Hotel Moscova, ci pe ecrane, pe nenumăratele ecrane ale cinematografelor unde rulează filme prezentate la concurs sau în afara lui. Principala sală de proiecţie este cea a noului cinematograf „Rossia". Alte proiecţii au loc la Palatul Sporturilor, unde a avut loc deschiderea Festivalului şi în sălile mai multor cluburi din Moscova.

La ce să asişti mai întîi? La proiecţiile de la „Rossia", unde se prezintă filmele concursului. Insuşi acest cadru obligă, parcă, la prezentarea unor filme turnate într-un spirit nou, care să răspundă cerinţelor cinematografiei moderne. Căci clădirea cinematografului „Rossia" are o arhitectură originală, fiind construit din sticlă, materiale plastice şi beton armat. Formei moderne îi corespund interioare plăcute, lucrate cu deosebit gust, în care culoarea şi forma se armonizează. Cinematograful are trei săli, principala avînd 2500 de locuri. Pe ecranul care ocupă o suprafaţă de 364 m² pot fi prezentate filme turnate atît pe peliculă obişnuită cît şi pe peliculă lată. Problema atît de dificilă a subtitlurilor a fost rezolvată prin asigurarea traducerii simultane în cinci limbi. Aşa că publicului străin nu i-a fost greu să înţeleagă cele cîteva cuvinte spuse de Kalatozov, conducătorul delegaţiei cineaştilor sovietici la Festival, cu ocazia prezentării artiştilor prezenţi aci. Iată-i pe scenă pe cunoscuta artistă italiană Maria Luiza Merlini, pe talentata artistă japoneză Misako Vatanabe sau pe actriţa vest-germană Katrine Bürger şi alături de ele Alla Larionova, Evgheni Urbanski, interpretul principalului rol masculin al mult aşteptatului film a lui Ciuhrai „Cer senin".

Şi acum pauză pînă la începerea primei proiecţii. In holul cinematografului sînt comentate filmele prezentate cu ocazia deschiderii festive a Festivalului care a avut loc duminică. Dl. Jean de Barancelli, trimisul special al ziarului „Le Monde", cunoscut la Paris ca un critic cu autoritate, comentează într-un grup numeros filmul documentar de lung metraj „Prima călătorie spre stele": „Ceea ce emoţionează sînt evident amănuntele care se referă la reuşita propriu-zisă a zborului. Sînt impresionante imaginile lui Gagarin în timpul zborului, aşa cum apăreau ele savanţilor sovietici pe ecranele de televiziune, figura eroului cosmonaut după ce a ieşit din cabină, prezentarea sa d-lui Hruşciov şi lunga îmbrăţişare a acestuia cu pilotul. Toate acestea sînt adevărate documente istorice. Nu-mi amintesc să fi aplaudat vreun film în timpul proiectării, cum am aplaudat „Prima călătorie spre stele". De fapt dl. de Barancelli rezumă impresiile tuturor participanţilor la Festival care au fost impresionaţi de prezentarea acestui istoric documentar. Incă un semn bun, pe un alt plan, l-a constituit prezentarea, la deschiderea festivă a Festivalului, a filmului englez „Sîmbătă seara, duminică dimineaţa". Regizat de Karel Reisz filmul povesteşte viaţa tînărului muncitor englez Arthur Seaton. O viaţă tristă, fără perspective, a unui tînăr care-şi consumă anii într-o existenţă sufocantă. Tînărul actor Albert Finney este un muncitor englez autentic căruia Reisz nu-i găseşte nici o ieşire. Dar acesta nu este singurul film prezentat în afara concursului. Numai într-o singură zi — luni 10 iulie — au fost proiectate producţii ale studiourilor din Belgia, Olanda, India, Mexic şi Suedia. In total la Moscova vor fi prezentate publicului, în afara concursului, 28 de filme artistice sau documentare.

Moscova, 11 iulie, prin telefon

Dar să revenim în sala „Rossia". In primele bănci, juriul. Preşedintele juriului este Serghei Iutkevici. Pentru amatorii de statistică: juriul se compune din 17 persoane. Iată numele celor cărora le revine sarcina, de loc uşoară, să aleagă cel mai bun film dintre cele 33 de producţii care vor fi vizionate: regizorii Zoltan Varkony (R. P. Ungară), Luchino Visconti (Italia), Serghei Gherasimov (U.R.S.S.), Karel Zeman (R. S. Cehoslovacă), Josuha Logan (S.U.A.), Borislav Saraliev (R. P. Bulgaria), şi un regizor căruia nu-i trebuie să-i mai precizez ţara, Liviu Ciulei. Alături de aceştia mai fac parte din juriu scriitorii şi scenariştii C. Aimatov (U.R.S.S.), Michael Tscheno-Mell (R.D.G.), producătorul de filme Mehbub Kham (India), criticii şi specialiştii în istoria cinematografiei Leon Moussinac (Franţa), Roger Manwell (Anglia), Francesco Pina (Mexic), Yusef Samich (R.A.U.), E. Teplitz (R. P. Polonă) şi Huan Gan (R. P. Chineză).

Atenţie, a început prima proiecţie, filmul norvegian în culori „Recolta bogată", Realizat de Nils Müller, după scenariul lui Odda Berset, filmul este brodat pe conflictul acut care izbucneşte între două generaţii ale unei familii de pescari norvegieni. Remarcabilă interpretarea.

La următoarea proiecţie instalaţia de traducere s-a dovedit inutilă. Filmul japonez pentru ecran lat „Insula pustie" nu are nici un fel de dialog. Personalitatea regizorului — Kaneto Shindo — ne oferea o garanţie în privinţa calităţii filmului. Vizionarea ne-a confirmat aşteptările. In „Insula pustie" se face apel la mijloace strict cinematografice pentru a reda lupta unei familii de ţărani săraci cu natura, care devine un personaj în dramaturgia filmului. Lipsa dialogului nu este o inovaţie formală, ci o cerinţă a acestui film profund uman. Sîntem siguri că vom reveni asupra „Insulei pustii" care concurează, după părerea noastră, la unul din marile premii ale Festivalului.

Interesul stîrnit de film a fost dovedit de conferinţa de presă a cineaştilor japonezi care a avut loc marţi dimineaţa. Peste o sută de ziarişti l-au aplaudat pe Shindo care a răspuns cu amabilitate întrebărilor ziariştilor. Marele regizor japonez, care este şi autorul scenariului, ne-a spus că ideea acestui film s-a născut cu cinci ani în urmă. Dar filmul nu a putut fi terminat, pentru că i-au lipsit banii. Pînă la urmă filmul a fost făcut cu ajutorul subvenţiilor actorilor şi tehnicienilor care au realizat „Insula pustie".

— Ce v-a determinat să renunţaţi la dialog? întreabă cineva.

— Esenţa expresivităţii în cinematografie constă în montaj.

Ne-au fost oferite şi date biografice: Shindo are 49 de ani. S-a născut la Hiroşima. El ne-a spus că filmul „Copiii Hiroşimei" l-a realizat în memoria familiei sale care a murit în timpul bombardamentului atomic.

Vreau să pomenesc şi fimul ceylonez „Kurulubedda", o realizare remarcabilă pentru o cinematografie atît de tînără. Turnat de regizorul Ramachandran, filmul este o frescă veridică a satului ceylonez de azi, unde se consumă o poveste tragică de dragoste. Foarte natural jocul actorilor.

Adaug cîteva cuvinte despre celălalt concurs, al filmelor de scurt metraj, care a fost inaugurat cu producţia canadiană „Cercul soarelui", realizat de regizorul Polin Law şi operatorul John Spotton. Filmul înfăţişează viaţa unui trib indian, prezentînd interes sub raport etnografic. Compoziţia filmului, interesantele filmări în natură şi culoarea au adus acestui documentar un succes meritat. Dar „Cercul soarelui" este abia primul film din cele 36 documentare pe care juriul le va viziona timp de 12 zile, cît durează Festivalul. Acest juriu este format din regizorii Joris Ivens (Olanda), Roman Karmen (U.R.S.S.), Sozo Okado (Japonia), Gilmar Hoffman (R.F.G.) şi alţi maeştri ai filmului documentar şi de ştiinţă popularizată.

Dar paralel cu proiecţiile „festivalul" se desfăşoară şi pe străzile principale ale Moscovei. Goana după autografe, după bilete, vizitarea expoziţiei cinematografice din Piaţa Manejului, aşteptarea unei vedete în piaţa „Puşkin" unde se află sala „Rossia" sau în faţa hotelului — iată ce completează peisajul moscovit în aceste zile. Iar cînd ai ocazia să asculţi o declaraţie a Ginei Lollobrigida, ce îţi mai rămîne de făcut decît să o transcrii considerînd că ai reuşit o încheiere „tare". „Sînt foarte fericită că am sosit la Moscova — a spus artista italiană. Sper că îmi voi petrece timpul în mod plăcut. Pe aeroportul din Moscova mi s-a făcut o primire foarte caldă. Sper să cunosc mai îndeaproape poporul sovietic, să aflu mai mult despre el. Faptul că nu cunosc limba rusă nu va împiedica aceasta. Sper să vizionez multe filme sovietice, să fac cunoştinţă cu cît mai mulţi cineaşti ai ţării gazde, dintre care unii îmi sînt cunoscuţi prin filme bune. Deşi eram foarte obosită am plecat direct de la aeroport la Palatul Sporturilor unde am fost prezentă la ceremonia festivă de inaugurare a Festivalului". In încheierea declaraţiei artista italiană şi-a exprimat încrederea în succesul Festivalului.

Iuri KONSTANTINOV

PARTICIPANTE LA FESTIVALUL INTERNAŢIONAL AL FILMULUI DE LA MOSCOVA

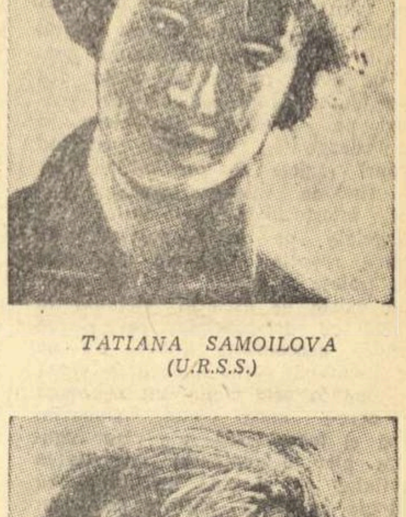

TATIANA SAMOILOVA
(U.R.S.S.)

RITA LIMONTA
(Cuba)

ELIZABETH TAYLOR
(S.U.A.)

RUMIANA KARAVELOVA
(R. P. Bulgaria)

CARNET cinematografic

AEROPORTUL NU PRIMESTE

Pavel Kohout, unul din cei mai de seamă dramaturgi cehi contemporani, împreună cu regizorul Cenek Duba au conceput un subiect dens, în care personajele evoluează sinuos, definindu-se nu printr-o singură replică sau acţiune, ci printr-un complex de relaţii cu lumea înconjurătoare. Problemele eticii socialiste, cărora le este închinat filmul, deşi nu sînt rezolvate consecvent, pînă la capăt, se impun atenţiei spectatorului printr-o tratare cinematografică sobră dar nu austeră, patetică şi mai ales lipsită de didacticism.

Eroul principal, căpitanul Hochman e un aviator pasionat de meseria sa, un om dîrz şi curajos, care posedă însă o concepţie prăfuită asupra relaţiilor familiale. Preocupările şi grijile soţiei, frămîntările şi aspiraţiile ei nu îl interesează. Grosolan şi aspru cu Marta, căpitanul e în acelaşi timp un om tandru şi extrem de atent faţă de maşina lui de zbor. Căci cu avionul pe care îl pilotează, Hochman se regăseşte pe sine, îşi regăseşte precizia şi hotărîrea, calmul şi cutezanţa, agerimea şi dorul după performanţe extraordinare. Calităţile căpitanului generează însă şi gravele-i defecte. Căci siguranţa de sine, împinsă peste limite, se transformă în orgoliu şi îngîmfare, iar iubirea se canalizează în exclusivitate spre aparatul de zbor şi propria-i persoană. Nu numai Marta va suferi din cauza comportării sale, ci şi colegii săi mai tineri, Premek şi Alena. Faţă de Premek, care a avut un moment de ezitare într-un zbor, datorită unor necazuri personale, Hochman se comportă cu o asprime nefirească, eliminîndu-l din echipajul său. Iar Alenei, care s-a îndepărtat de Premek fiindcă se simte atrasă de el, Hochman ezită să-i redea liniştea sufletească, cochetînd cu ea fără scrupule.

E normal ca în situaţia dată Marta să se îndepărteze de căpitan, care, în fond, o confundă cu o „bijuterie" preţioasă. Femeia caută să-şi regăsească echilibrul sufletesc în muncă. Cu ajutorul unui alt aviator, Jakub, se angajează ca bibliotecară. Apoi, se apropie sufleteşte de el, căci Jakub e un om integru, sensibil şi o iubeşte intens, în tăcere. Marta hotărăşte să se despartă de Hochman. Ezită însă să i-o mărturisească şi nu-l lasă nici pe Jakub s-o facă. Apoi, pe neaşteptate, îl previne că nu se poate despărţi totuşi de căpitan. Jakub deduce că Marta îşi iubeşte încă soţul şi hotărăşte să se retragă. Femeia ezită din nou şi-l roagă să rămînă prieteni. Hochman surprinde scena şi gelos îşi părăseşte casa. Ceea ce va avea influenţe nefaste asupra muncii sale. Obosit, nervos, deprimat, el realizează un zbor mediocru, se ceartă la aeroport şi-şi dă demisia.

Acum, Marta, din nou pe pragul de a-l părăsi, rămîne în continuare lîngă el. Îi înţelegem gestul, căci Hochman se află într-un moment extrem de dificil. Femeia continuă să-l vadă şi pe Jakub, la care de asemenea deducem că ţine, şi căruia i se oferă fără ezitare. Drama atinge acum punctul culminant... dar, stupoare. Aflăm că întreaga frămîntare sufletească a eroinei e determinată de dorinţa asigurării unei vieţi comode, lipsite de griji şi că femeia şi-a dorit singură să devină o „bijuterie", urmărind „să se agaţe de gîtul unui bărbat".

Rezolvarea facilă a conflictului coboară dintr-o dată dezbaterea problemelor eticii contemporane. Căci dacă nu dragostea autentică şi dorinţa de a deveni utilă celor din jur determină acţiunile Martei, comportarea personajelor nu ne mai interesează.

Cu toate confuziile ultimei părţi a scenariului, ideea rolului determinant al cinstei şi integrităţii morale în societatea socialistă se degajă convingător din filmul lui Kohout şi Duba.

Mihai TOLU

Muzică, dramatism, contemporaneitate

Dezvoltarea muzicii romîneşti contemporane pe drumul realismului socialist se face în condiţiile unei intense frămîntări creatoare. Muzicienii caută, experimentează, poartă dispute, ceea ce creează tocmai acea atmosferă de efervescenţă artistică atît de prielnică apariţiei operelor de valoare.

Din multiplele probleme care-i preocupă pe compozitorii romîni, una se detaşează în mod cu totul deosebit: problema conflictului dramatic. Amploarea pe care a luat-o dezbaterea acestei probleme se explică prin aceea că la întrebarea: „ce loc trebuie să ocupe tensiunea dramatică în reflectarea realităţii contemporane?" nu toţi muzicienii sînt înclinaţi să dea acelaşi răspuns.

Se conturează două poziţii distincte faţă de această problemă. Unii compozitori consideră că o veridică reflectare a vieţii contemporane este de neconceput în afara unor conflicte şi tensiuni muzicale puternice, capabile a reda dramatismul luptei pentru o nouă orînduire în uriaşa încleştare mondială între forţele păcii, progresului şi forţele agresiunii, barbariei. În cadrul acestei viziuni dramatice a vieţii, un loc de seamă i-ar reveni tragicului, gen înzestrat cu o maximă capacitate de redare a marilor conflicte, a zguduirilor sociale.

Celălalt punct de vedere constă în negarea expresivităţii dramatice ca obiectiv principal al compozitorului contemporan. Nu printr-o muzică a unor mesaje tulburătoare va satisface compozitorul cerinţele contemporanilor săi, ci compunînd opere străbătute de dragostea optimistă de viaţă a constructorilor lumii socialiste. Ieşit din sfera de acţiune a unei societăţi nedrepte, generatoare de suferinţe colective, compozitorul nu poate vedea în tragic un fenomen propriu muzicii realismului socialist.

Cine are dreptate? Răspunsul nu este atît de uşor de găsit, dat fiind că şi un punct de vedere şi celălalt se bizuie pe realizări muzicale de incontestabilă valoare şi invocă argumente adesea foarte raţionale. Dealtminteri nici nu ştim dacă e just a ne întreba cine are dreptate. Fapt este că discuţia continuă, atît pe planul teoretic cît şi pe cel, mult mai convingător, al creaţiei. Verdictul îl va da viaţa însăşi.

Este indiscutabil că redarea dramatică a vieţii corespunde adevărului însuşi al acesteia. Nu înţeleg oare marxist-leniniştii existenţa, ca pe o luptă a forţelor, ca o ciocnire a vechiului cu noul care trebuie să-şi croiască anevoie drum pînă la deplina sa afirmare? Şi apoi care artă este capabilă de o mai răscolitoare înrîurire asupra oamenilor dacă nu aceea a marilor conflicte umane? De la această convingere au pornit unii compozitori care şi-au propus să vorbească despre marile evenimente şi idei ale luptei pentru socialism din perspectiva profundelor zguduiri produse în conştiinţa oamenilor, a uriaşei încordări pe care o implica făurirea unei societăţi noi, a jertfelor şi suferinţelor prin care poporul izbuteşte să-şi cucerească o viaţă mai bună. În acest spirit au fost compuse cantatele lui Tiberiu Olah, oratoriul „Mioriţa" şi cantata „Anilor lumină" de Anatol Vieru, oratoriul „Pe lespedea eroilor" de Sergiu Sarchizov, simfonia „Poem" de D. Bughici, Simfonia de Ştefan Niculescu, cantata „Tinerii soldaţi care au murit" de Liviu Glodeanu. Sînt lucrări diferite ca stil, dar toate izvorăsc din dorinţa şi puterea autorilor de a rosti un cuvînt patetic asupra vieţii, de a sugera ceva din formidabila încleştare de forţe a epocii noastre. În muzica acestor compozitori vei găsi, cu atît melodii agreabile, cît dezvoltări simfonice de o mare forţă explozivă, ritmuri dinamice şi violenţă orchestrală. Abordînd adesea tragicul, ei dau acestei zugrăviri dramatice a vieţii o aureolă grandioasă şi pun într-o lumină şi mai puternică măreţia şi forţa omului. Trebuie spus că adesea muzicii lor pătrunse de un asemenea patos nu i se produce întotdeauna în chip just: forţa lor dramatică este uneori interpretată ca expresie a unei viziuni sumbre şi trezeşte comentarii nefavorabile din partea celor ce pledează pentru o viziune mai senină şi mai liniştită a vieţii. Compozitorii Matei Socor spune negru pe alb, că muzica lui Anatol Vieru sună brutal şi fioros, iar lui Tiberiu Olah îi propunea să scoată din cantatele sale percuţia, adică tocmai procedeul de care acesta se foloseşte pentru a realiza o maximă tensiune dramatică. În ciuda împotrivirilor de acest gen, lucrările pătrunse de fiorul marilor conflicte dramatice continuă să se bucure de un prestigiu, locul la care le dă dreptul sinceritatea, profunzimea, adevărul mesajului lor uman. Nu putem spune că această orientare dramatică în înţelegerea vieţii izvorăşte întotdeauna din necesităţi interioare autentice. Dat fiind că dramaticul, tragicul sînt deobicei legate de seriozitatea cugetării asupra vieţii, unii compozitori, îndeosebi tinerii, încearcă să creeze impresia unei profunzimi de gîndire folosind mijloace exterioare de intensificare dramatică a muzicii: motive misterioase în registru grav, izbucniri de furie orchestrală, complexe armonice acut disonante etc. Nefiind organic simţit, tragicul se transformă într-o simplă manieră şi-şi pierde orice putere de convingere. Mai ales asemenea fenomene trezesc reacţia partizanilor celuilalt punct de vedere.

Cei care pledează pentru o imagine muzicală însorită şi primăvăratică a vieţii contemporane pornesc desigur de la premize cît se poate de raţionale. Nu trăieşte oare compozitorul romîn în atmosfera acelei orînduiri sociale care înfăptuieşte visuri milenare ale omenirii şi naşte în suflete cele mai avîntate speranţe? A cînta bucuria de a trăi este o necesitate pe care compozitorul o simte mai mult decît oricînd, ceea ce face ca prezenţa unei viziuni, să zicem „mozartiene", să fie cît se poate de justificată în muzica noastră. Nu numai teoretic, dar şi practic se pledează pentru această orientare. Ce-i drept, operele sale reprezentative nu se bucură încă de atenţia care se acordă curentului dramatic, dar această împrejurare nu este cituşi de puţin legată de valoarea lor artistică. Lucrări ca „Simfonietta" lui Ion Dumitrescu, „Cînd strugurii se coc" de Mihail Jora, „Divertisment pentru doi clarineţi şi orchestră" de D. Capoianu, „În munţii Apuseni" de Marţian Negrea şi altele, pătrunse de un elan tineresc asemănător, şi-au cucerit un loc trainic şi binemeritat în repertoriul simfonic romînesc. În ele predomină nu tensiunea armonică, ci generozitatea melodiei, nu accentele crispate, ci torentele luminoase. Nu s-ar putea spune că aceste lucrări nu reflectă veridic contemporaneitatea. Viaţa este într-adevăr luptă, dar această luptă poate fi evocată în diferite feluri. În timp ce compozitorii aparţinînd orientării dramatice exprimă această luptă în mod direct, alţi compozitori preferă să reacţioneze într-un mod pe care l-aşi numi „complexul Mozart". Este renumită capacitatea marelui compozitor ca, în ciuda celor mai grele şi apăsătoare suferinţe să-şi păstreze surîsul şi seninătatea, să-şi cum ar spune oamenii: „Zîmbiţi, speraţi, bucuraţi-vă!" Dacă muzica „mesajelor tulburătoare" oglindeşte direct conflictele vieţii, dar determină indirect ridicarea moralului, în acest al doilea caz compozitorul răsfrînge indirect, prin negare, ciocnirile şi tensiunile realităţii, însă în schimb dă un caracter direct acţiunii stenice, încurajatoare a muzicii sale. Compozitorii înclinaţi spre redarea contemplativ-luminoasă a vieţii, o fac desigur pentru că posedă un temperament muzical deosebit de al compozitorilor „mesajelor tulburătoare", dar cu egal drept de a se afirma şi de a reflecta realitatea. Cele două orientări coexistă şi se încrucişează în muzica noastră. Prin aparenta lor adversitate, ele se stimulează reciproc; dar în fond nu se exclud, deoarece reflectă două modalităţi egal valabile de a răspunde la glasul epocii. Viziunea contemplativ-luminoasă poate deveni discutabilă doar din clipa cînd începe să se autoabsolutizeze şi să nege valabilitatea unei alte înţelegeri a vieţii. Ea tinde să se transforme în manieră, în idilism şi, de pe această poziţie rostite, criticile aduse tragicului ca fenomen „netipic", „pesimist", „deprimant", sună cu totul lipsite de temei.

George BĂLAN

(Continuare în nr. viitor)

A 40-a ANIVERSARE A VICTORIEI REVOLUȚIEI POPULARE MONGOLE

Dans popular mongol, în interpretarea artiștilor Teatrului muzical dramatic din Ulan-Bator.

DOJOO DORȘ

Miniaturi

Nu ne-am întîlnit de-aproape,
mîna nu ne-am dat...
Din copilărie totuși visul ne-a legat.
Oaspăt aș fi vrut să-ți vin ;
cal n-aveam, nici carte,
Dar acum am mînz năvalnic :
versul nou zburînd.
Astfel că sub bolta-albastră
— a cerului, departe,
În Rusia tu m-așteaptă oaspete curînd.

S. ERDENE

Privind munții

Cu măreție urcă spre cer
creste de munți
— ghețari scînteiază —
te cheamă dincolo de norii cărunți
înălțimile noi, te-ndeamnă, te cer :
„Privește-ne. Cu vitejie
ni te aliniază ;
chiar dacă încă ești mic
pornește spre creste
pe trepte de stînci suitoare,
și vei deveni un titan
alături de soare.

În romînește de GEORGE DEMETRU PAN

PE DRUMURILE MONGOLIEI DE AZI

de ION ISTRATI

Ne sculăm, într-una din zile, mai de dimineață și scoborîm în sala restaurantului „Altai" cu mare grabă, fiindcă afară, în fața hotelului, ne și așteaptă mașinile. Servim repede ceaiul, cu toate accesoriile micului dejun în care predomină, ca de obicei, bucatele gătite cu seu de oaie, bogate, dealtminteri, în calorii, apoi bem iute cîte un păhăruț de rachiu „Niislai" și ieșim. In stradă, suflă un pui de vînt năstrușnic ridicînd în răstimpuri pe sus vîrtecușuri de colb și nisip negru. Cu toate că cerul albastru al dimineții e tărcat doar ici-colo cu cîțiva nourași albi ca bumbacul, iar soarele, abia răsărit, e orbitor de luminos, gerul ne taie răsuflarea. Călăuza noastră, tovarășul Ciac Son, ne ajunge din urmă, împărțindu-ne cîte o pușcă sprintenă de vînătoare, păstrîndu-și bineînțeles una și pentru dînsul. Din cîte ne înțelegem, vorbind în rusește, avem a călători departe, tocmai la 1.700 kilometri de Ulan Bator, capitala țării. Ne urcăm în trei automobile „Volga" și pornim cu mare viteză, ieșind din oraș pe lîngă gara centrală și tăind apoi înspre vest linia ferată Moscova-Pekin. Pe alocuri, cînd mașinile ies din căscătura munților și urcă pe sub coastele ondulate și căptușite subțirel cu omături sticloase, vîntul e atît de puternic încît pare gata să ne umfle pe sus și să ne dea de-a dura. Afară, dincolo de geamuri, pe tăpșane, din loc în loc dezgolite, se văd păscînd cîrduri răzlețe de cai mititei, iar pe fir de văioage, urmînd poteci întortochiate, se înșiră, ca mărgelele pe ață caravane de cămile roșcate. Aflăm că mai spre sud trăiesc și cămile sălbatice, după cum există de asemeni, viețuind în război cu domesticirea, cai și oi. Fiindcă deocamdată armele nu ne fac trebuință, oprim undeva în șosea și luînd la ochi ciulini cît oboroaca pe care-i mînă vîntul, slobozim după ei focuri surde ale căror zgomote pier deîndată în imensitatea pustiului, ca și cînd am trage cu pistoale cu petițe. Nu ne permitem însă să zăbovim mult afară, fiindcă deosebit de răbufnirile vîntoaicei, cele minus treizeci de grade pe care le înregistrează temperatura ne trimit îndărăt în mașini. Ne continuăm drumul, timp în care însoțitorul nostru, diplomat al unui institut superior de învățămînt din Moscova, ne povestește despre creșterea vitelor care constituie baza economiei naționale a Republicii Populare Mongole, reprezentînd ocupația majorității populației țării. Aflăm, astfel, că gospodăriile nomade ale araților, — ale crescătorilor de vite, — se dezvoltă necontenit pe baza însușirii de către păstori a metodelor moderne de îngrijire a vitelor și prin crearea unei baze furajere permanente și a unei largi rețele de centre veterinare și zootehnice. Din 1937, cu ajutorul Uniunii Sovietice, în Mongolia a început să se organizeze de asemeni o serie întreagă de stațiuni de mașini pentru cosit fînul care joacă un rol important în dezvoltarea zootehniei, ele însemnînd puternice mijloace pentru introducerea metodelor tehnice înaintate în creșterea vitelor. Tot cu sprijinul Uniunii Sovietice ia o amplă dezvoltare agricultura națională a araților, aceasta devenind o ramură foarte importantă a economiei cu perspective extrem de vaste. Dar, despre toate aceste înfăptuiri ne dăm seama mai lesne nu tîrzie vreme, oprind către amiază la gospodăria de stat „Jargalant" (Fericirea) situată la vreo 250 kilometri de Ulan Bator. După ce trecem printre zeci și zeci de iurte și ajungem în fața clădirii de zid a administrației, de undeva de după un șir de magazii, venind de la niște ocoale din preajmă, ne iese înainte tovarășul C. Dorjrențen, secretarul comitetului de partid al gospodăriei. E un bărbat ca de 45 de ani, scund la trup, dar vîrtos, cu ochi mititei, negri și cînd ne vede cu arme, dă să rîdă. De la el, de la ocoalele din apropierea gospodăriei, abia a plecat, pusă pe fugă, o haită de lupi care s-a năpustit, ziua-n amiaza mare, acolo. Secretarul e și nu e supărat din pricina aceasta, fiindcă asemenea întîmplări, mai frecvente iarna, acum, în martie, odată cu primăvara, cu „luna porcului alburiu", devin tot mai rare. De altminteri, gospodăria e destul de avută, ea posedînd peste 15.000 capete de vită, vreo 10.000 de oi cu lînă merinos și Altai-țigaie semi-fină, 1.700 vaci cu lapte, 1.500 cai de muncă și de cursă, 1.000 porci de rasă locală, 6.000 găini și cîteva sute de cămile. Suprafața de teren pe care o totalizează gospodăria e de circa 200.000 hectare. Deocamdată însă pămîntul destinat pentru agricultură a însumat 12.000 hectare în 1958, iar în 1959 s-au cultivat 18.000, dintre care 12.000 hectare cu grîu, iar restul cu secară, orz, ovăz, mei și altele. Punîndu-ne la dispoziție aceste date, ne servește, fiindcă ne vede cam înfrigurați, cîte o ceașcă cu lapte fierbinte de iapă, neuitînd să ne atragă atenția că cine bea cel puțin 50 litri de cumîs — de lapte fermentat — nu are a se teme de nici un soi de boală tot restul anului. Sorbim puțin din cești și-l ascultăm mai departe. Pentru lucrările ce trebuiesc efectuate, gospodăria are 500 de lucrători permanenți și trei brigăzi de tractoare repartizate în grupe alcătuite din cîte 70 de muncitori fiecare. La prînz, în vreme ce ne ospătăm cu o tocană de oaie și cu ouă, însoțitorul găsește prilejul de a ne vorbi de stări vechi de lucruri din Mongolia de odinioară.

In vreme ce ne plimbăm printre acareturile gospodăriei, dăm cu ochii, în preajma unor pătule, peste niște fetișcane scunde, îndesate, cu ochi codați și cu obrajii roșii. Una din ele rîde, arătîndu-și dinții albi și frumoși, ceea ce-i dă dreptul însoțitorului să-și amintească despre anumite versuri lirice. Textele poeziilor cu pricina aveam a le căpăta însă abia la întoarcerea în Ulan Bator, dar fiindcă versurile m-au cîștigat chiar pe loc, iată-le în modesta-mi tălmăcire. Autorul primei dintre ele, „Ochii iubitei", e Sengiin Erdene și ea e următoarea :

De ochii-ți negri, luminoși,
Nu mă mai satur, fiindcă sînt, —
Din tot ce știu pe-acest pămînt,
Cei mai adînci, mai drăgăstoși.

Privirea ta curată-i cum
Doar roua-n zori mai poate fi
Cînd cade peste flori. Deși
Și roua-i parcă mai altcum.

De crezi, am întîlnit ochi mulți
Severi și mîndri, buni și răi,
Dar n-am văzut nicicînd, —
m-asculți ?
Alții mai dulci ca ochii tăi.

Cînd cat la zîmbetu-ți de floare
De ochii tăi mă-mbăt nespus
Atîta-s de frumoși, de-mi pare
Că-n lume alții mai scumpi nu-s.

Cu bunele și plăcutele impresii procurate de aceste versuri mongole, ne despărțim de cunoștințele noastre, nu însă înainte de a le făgădui cîte un album cu vederi din patria noastră pe care urmează să-l expediem în zilele următoare de la hotelul din capitală unde sîntem găzduiți. După aceea vizităm parcul de tractoare și combine al gospodăriei, aduse din Uniunea Sovietică, trecem pe la creșă, pe la club, pe la cantină, pe la punctul sanitar al gospodăriei și zăbovim după aceea mai îndelung la școala medie. Aceasta are paisprezece clase și cuprinde 98 la sută din copiii școlarizabili din Aimac, din sat, populația Aimacului cifrîndu-se la aproape 3.000 locuitori. In ceea ce privește cîștigul mediu al unui muncitor permanent, acesta variază de la 350 la 400 tugrici lunar, un tugric fiind egal cu două ruble. In perioadele de vîrf ale muncilor agricole un lucrător de înaltă calificare, ca, de pildă, un combainier, poate cîștiga și cîte trei mii tugrici pe campanie. Așa se face că mai bine de 40 lucrători de-aci și-au cumpărat în ultimii ani motociclete, iar de dată recentă unul și-a cumpărat un auto-turism „Moskvici". Pentru procurarea de alimente necesare hranei, gospodăria pune la îndemîna salariaților diferite produse de bază. La șirul înlesnirilor se adaugă și faptul că pentru a se crea condiții cît mai bune de viață lucrătorilor permanenți sau celor încă necalificați, care locuiesc în iurte, gospodăria construiește în fiecare an noi blocuri muncitorești, în 1959 fiind date în folosință zece blocuri. In ceea ce privește activitatea de conducere și de organizare a muncii de fiecare zi, gospodăria are înafară de un director, un inginer șef, doi zootehnicieni, un agronom, doi medici veterinari și un economist planificator. Toate acestea, ca și multe alte realizări dobîndite sub conducerea Partidului Popular Revoluționar Mongol, fac ca această gospodărie, a doua clasată pe țară în ordinea producției, să reprezinte un înalt și activ model pentru masele de arați care sînt organizați sau se nasc în mari asociații voluntare de producție, — acestea jucînd un rol deosebit de important în continua transformare a gospodăriilor zootehnice pe drumul nou al socialismului.

La moartea lui Ernest Hemingway

„Omul nu-i făcut pentru înfrîngere"

Există o carte pe care Ernest Hemingway n-o va mai scrie niciodată. Eroul ei este un scriitor care după ce a luat parte la trei războaie cade într-o zi răpus de gloanțele propriei sale arme cu regretul de a duce cu sine cîteva adevăruri smulse de-a lungul unei existențe trăite mereu la frontierele riscului și ale morții. Gîndul că această carte va rămîne pentru totdeauna numai un proiect l-a urmărit ani de-a rîndul și i-a insuflat uneori sentimentul că opera sa va rămîne neterminată ca un elan frînt brusc, violent. Poate că așa trebuie citată nuvela „Zăpezile de pe Kilimanjaro", tragica dezbatere a eroului ei, un scriitor care piere cu părerea de rău de a nu se fi împlinit și de a se stinge în vecinătatea luminilor vrăjite ale unei culmi neatinse.

Dealtminteri mulți dintre eroii lui Hemingway au sentimentul că viața lor este ratată și că există totdeauna ceva care împiedică un om să se desăvîrșească și să sape prin zădărnicia lucrurilor un drum care să ducă spre sine însuși, un drum de fericite acorduri cu lumea. Acest simțămînt s-a născut în conștiința scriitorului foarte de timpuriu la lumina sumbră a exploziilor celui dintîi război mondial. In „Adio armelor" el se face auzit cu o rece limpezime. Eroul cărții, un voluntar american în armata italiană, după ce asistă la cortegiul nesfîrșit de cruzimi și de absurdități pe care le naște și le întreține războiul, simte că nu are nimic de împărțit cu acest univers și părăsește frontul de luptă încercînd să-și regăsească seninătatea și să se regenereze moral departe de încleștarea oarbă. Dar moartea ființei iubite vine să pună capăt scurtei vacanțe de fericire părînd să arate că nu există retragere în fața destinului.

Aceeași senzație de năruire se desprinde din romanul „Și soarele răsare" al cărui erou Jack Barnes e un om din care războiul a făcut un înfrînt, o ființă care nu va mai putea cunoaște niciodată dragostea. Meditînd la început exasperat, iar apoi cu o resemnare sumbră la propria lui condiție, eroul socoate că nimeni nu-și trăiește pe de-a întregul viața și că este de prisos să fugi de această lege. Sînt apoi un șir de povestiri („Un loc curat și plin de lumină", „Jucătorul") unde existența este pusă sub semnul zădărniciei și unde personajele, devastate de tristețe, se simt ca niște plante stinghere, fără rădăcini stingîndu-se încet, zi de zi, sub aparențele înșelătoare ale vieții.

Dacă aceasta e atmosfera primelor lucrări ale lui Ernest Hemingway, scriitorul nu va întîrzia s-o reprime și s-o condamne. Ceea ce va scrie de aici înainte va fi o operă de răfuieli intime, de vigilență permanentă, de luciditate, o operă care se va constitui premeditat împotriva sentimentului de inutilitate pe care nu vrea și nu poate să-l accepte. Observînd lumea din jurul său, el ajunge la concluzia că vina pentru infiltrarea acestui sentiment o poartă ceea ce-i artificial, deformat, monstruos în sistemul ei de viață. In povestirile sale („Domnul și doamna Eliott", „O pisică în ploaie"), Hemingway aruncă o privire în care se amestecă dezgustul și asprimea pentru ceea ce e egoism, minciună, vanitate, filistinism în mediile înaltei societăți americane. E o lume care plimbă asupra existenței ochi orbi și o inimă invadată de prejudecăți, imitînd fericirea în speranța că ea va deveni realitate, prinsă ca într-un invizibil țarc, între limitele strîmte, sufocante, ale propriei ei dezabuzări. Totul se face și se desface în această lume alterat și într-o atmosferă de lux mecanic, otrăvitor și mincinos.

Hemingway se îndreaptă de aceea cu toată simpatia lui spre oamenii simpli, spre cei ce simt strălucirea albă a soarelui, curgerea vijelioasă a apelor și care trăiesc fără să simuleze și viața și moartea. In preajma lor el simte forța și calitatea primordială a omeniei. Dacă atîtea din scrierile sale au drept personaje toreadori, vînători, pescari este fiindcă oamenii aceștia umblă drept prin lume, fără să se înfioare de umbra lor, luptînd pentru a învinge. Vitalitatea, energia morală, demnitatea pe care o cu care se războiesc pînă la ultima clipă — cu un cuvînt tot ce rămîne mai frumos din curgerea anilor și din dramatismul trecerilor ireparabile — se regăsește în existența lor. Hemingway e alături de ei ca și de toți cei care văd în panica interioară, în lașitate, un dușman care trebuie suprimat. In „Scurta fericire a lui Francis Macomber" scriitorul privește cu respect încăierarea unui om cu propria lui teamă și cinstește bărbăția cu care acesta se apără, se clădește și se afirmă.

Trecător care observă, spectator fără înclinare pentru o cauză sau alta, interpret sedentar și apatic al realității, nimic mai potrivnic lui Ernest Hemingway. Căci așa cum o și spune „un artist care nu are simțămîntul dreptății și al nedreptății ar face mai bine să se consacre editării unui anuar al celor mai buni elevi decît scrierii unui roman". Scriitorul acesta dotat cu o statură atletică, cu umerii largi, cu gîtul vînjos și care s-a vrut în miezul de foc al lucrurilor a fost mereu în locurile și în clipele în care omul nu se poate ascunde nici față de sine, nici față de ceilalți, silit să se măsoare cu sine însuși pentru a nu se pierde. Iată de ce în ziua în care fascismul își croia drum în Spania, Hemingway s-a înrolat voluntar în tabăra republicanilor. Eroul său din „Cui îi bate ceasul", Robert Jordan, exprimă convingerea că nimeni nu are dreptul să se retragă din lupta împotriva răului, a brutalității, a minciunii, a crimei. Fascismul reprezintă primejdia unei înjosiri generale și a nu i te împotrivi este mai mult decît o dezertare rușinoasă dintr-o bătălie oarecare, este o trădare a umanității. „Lupt de aproape un an, gîndește Robert Jordan. Dacă sîntem învinși aci, vom fi învinși pretutindeni. Lumea este frumoasă și merită să te bați pentru ea. Mi-e groază s-o părăsesc". Aceeași idee revine în piesa „Coloana cincea". Rawlings, eroul dramei, respinge tot ceea ce ar putea fi fraudă și compromis în lupta împotriva fascismului pătruns de un sentiment copleșitor de răspundere și de urgență, convins că nimeni nu poate să se închidă în cimpul unui destin solitar.

Cînd peste ani de zile, în „Bătrînul

și marea" Ernest Heminwgay va relua una din temele centrale ale operei sale, și anume cum trebuie să trăiască un om și care trebuie să fie atitudinea sa în fața eșecului, răspunsul își împrumută forța din experiența luptei comune și solidare a umanității împotriva răului. In această povestire, care i-a adus scriitorului Premiul Nobel, Ernest Hemingway consideră că nici o umbră nu poate întuneca înțelesul existenței și că omul adevărat găsește totdeauna puterea de a rezista moral și de a-și menține vie nădejdea, că trebuie să te împotrivești disperării, s-o prinzi de grumazi și s-o umilești rezistînd și triumfînd. „Omul nu-i făcut pentru înfrîngere, scrie undeva Hemingway. Un om poate fi distrus, dar nu poate fi învins".

Aceasta e lecția generoasă, optimistă care se desprinde dintr-o operă ce-a ținut să facă din sentimentul de fraternitate, din dorința de a birui și din lumina zilei, principalii ei piloni.

Există o carte pe care Ernest Hemingway n-o va mai scrie niciodată. Eroul ei este un scriitor care a cutreierat oceanele și continentele, a schimbat un orizont cu altul, a cunoscut tot felul de oameni, le-a ascultat istoriile lor știute și neștiute, a fost prezent în marile bătălii ale secolului său și care la capătul acestor călătorii vroia să destăinuiască lumii cîteva adevăruri decisive. Toată creația lui răscumpără, inegalabil, această carte nescrisă.

B. ELVIN

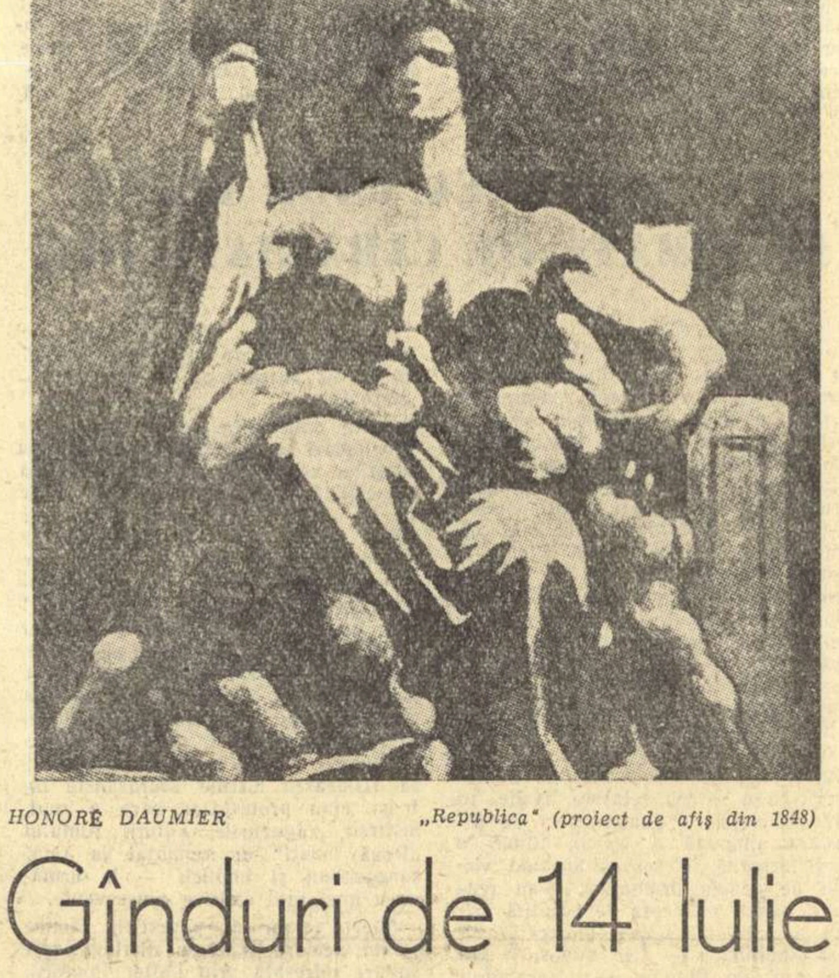

HONORÉ DAUMIER „Republica" (proiect de afiș din 1848)

Gînduri de 14 Iulie

Cine nu dansează la Paris măcar cîteva minute într-o piață publică, la 14 Iulie ? Orice francez cinstit o face în fiecare an ca un ritual care trebuie cu sfințenie îndeplinit. Omul simplu francez poate fi trist sau vesel, — dar la 14 Iulie dansează, se bucură. Așa va fi și anul acesta.

Va dansa și își va aminti că oameni ca el au dărîmat Bastilia.

Va dansa și își va reaminti că mii de cetățeni au invadat un palat și și-au impus voința regelui.

Va dansa și își va reaminti de acel francez care l-a arestat pe Louis al XVI-lea cînd încerca să fugă din Franța.

Nu va uita nici Valmy.

Nu va uita nici numele prusac al celui care comanda trupele dușmane.

Din cartea de istorie vor prinde contururi precise figuri de prieteni și dușmani.

Căci cine poate spune că toate acestea sînt doar istorie ?

Iată ziarul de ieri. Țăranii n-au mai ieșit pe șosele cu furci și topoare. Baricadele sînt făcute cu mașini agricole. Dar sînt tot baricade. Dușmanii nu sînt numai în cartea de istorie. Și prietenii, iată-i, făcînd grevă, demonstrînd pe străzile orașului, sînt muncitorii organizați care îi sprijină pe țărani. O forță pe care 14 Iulie 1789 a cunoscut-o abia în germene. O forță uriașă prin prezența ei, prin lupta ei în anii aceștia. Măreția patriei de la 1789 este întruchipată acum în acest elan de luptă. Iar exemplul glorioșilor strămoși care au dărîmat Bastilia este însuflețitor. Ca și acestora versurile acelui cîntec adus de voluntarii din Marsilia le vorbesc și luptătorilor anilor aceștia despre unire, despre puterea poporului.

Cînd a fost oare mai necesară această chemare decît în zilele noastre, cînd țara care a răspîndit la nord și la sud, la est și la vest cuvintele — libertate, egalitate, fraternitate — le strivește sub cadavrele unui război colonial. Cadavre de francezi, mii și mii, după cum a declarat oficial acum cîteva zile ministrul de război, răspunzînd unei interpelări comuniste, cadavre de algerieni. Primii sînt trimiși să-și dea viața pentru o cauză care miroase violent a petrol, în vreme ce algerienii vor să-și făurească Algeria liberă. Așa cum francezii desculți și prost înarmați își făureau o altă Franță gonind invadatorii la Valmy și-n alte locuri.

Cineva ar putea spune din nou : dar aceasta este istorie. Nu este trecut, căci mai ales anul acesta oamenii simpli dansează conștienți de puterea lor, de măreția unei țări, măreția pe care au făurit-o și o mențin. Mai ales anul acesta ei știu că exemplul celor care și-au impus voința în 1789 le este necesar, e actual. Această voință populară care o găsești mereu prezentă în bătălia comunarzilor sau în eroismul rezistenței antihitleriste. Aceasta este Franța cu tot ce are mai măreț în istoria ei superbă, și nu cea a războiului colonial, sau a frăției cu urmașii contemporani ai ducelui de Brunschwick. 14 Iulie este sărbătoarea acestei Franțe, sărbătoare pe care o cinstesc prietenii ei de pretutindeni.

Al. GÎRNEAȚĂ

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Numai în cursul anului trecut casa muzeu a lui L. N. Tolstoi, „Iasnaia Poliana", a fost vizitată de 120.000 de turiști din U.R.S.S. și de peste hotare. Luna aceasta casa-muzeu a sărbătorit 40 de ani de la înființare.

★

In cadrul Universității de Stat din Moscova a luat ființă un teatru studențesc internațional, la care și-au afirmat dorința să participe peste 40 de formații de studenți străini.

R. S. Cehoslovacă

Teatrul Național din Praga se pregătește să pună în scenă noi piese ale dramaturgilor contemporani cehoslovaci. Frantisek Pavlicek, autorul cunoscutei piese „Labirintul inimii", a scris pentru acest teatru o nouă piesă intitulată „Lupta cu îngerul", iar împreună cu I. Kreicik — o piesă închinată vieții eroului național al Cehoslovaciei, Iulius Fucik. Publicul praghez va lua cunoștință în viitoarea stagiune și cu noua piesă a poetului Frantisek Gruhina „Noapte de cristal".

Colectivul de operă al aceluiași teatru pregătește punerea în scenă a operelor „Povestea unui om adevărat" de S. Prokofiev și „Nesupușii" de I. Kalașa.

Suedia

Printre cărțile scoase în acest an de editura „Natur och Kultur" din Stockholm se remarcă amplul studiu „Der Ersamme" („Singuraticul"). Folosind un bogat material documentar din epoca formării literaturii moderne scandinave în a doua jumătate a secolului trecut, autorul analizează înfățișările variate pe care le ia tema „însingurării" de-a lungul anilor. Kierkegaard, Brandes, Ibsen, Strindberg și mulți alți autori scandinavi mai puțin notorii pe plan universal sînt discutați pentru elucidarea temei. Chiar din primul capitol, autorul își anunță dorința de a face — în spiritul curentului actual care bîntuie istoriografia literară occidentală — o critică exclusiv „internă", adică o exegeză strict literară. In acest cadru observațiile interesante, oricît de numeroase, nu-și află valorificarea pe care ar fi asigurat-o cercetarea fenomenului literar-artistic pe fundalul social al epocii respective. „Insingurarea" este efectul unui proces de dezagregare socială a individului care a atins forme exacerbate în perioada descompunerii capitalismului.

R. P. Bulgaria

O interesantă încercare de a crea o povestire-spectacol pe teme contemporane este cea a unui autor de literatură pentru copii, Asen Bosev. „Cadoul vrăjit" sau „Poveste contemporană" — cum se numește noua sa operă — introduce pe micul cetățean al Bulgariei în lumea problemelor ridicate de noua viață a țării, punîndu-i la îndemînă complicate noțiuni politice. „Consider că povestea «Cadoul vrăjit» reprezintă o contribuție de seamă nu numai pentru literatura noastră, dar și pentru literatura progresistă mondială pentru copii și tineret", scrie cunoscutul scriitor bulgar Gheorghi Karaslavov.

S. U. A.

„Biblioteca de cărți rusești pentru cititorul american" — așa e intitulat articolul publicat în săptămînalul „New York Times book Rewiew" de Harrison Salisbury, fostul corespondent al lui „New York Times" la Moscova. Salisbury subliniază creșterea interesului în S.U.A. față de literatura rusă clasică și cea sovietică. „Probabil că niciodată în toată istoria țării noastre, — scrie Salisbury — nu s-a observat un interes atît de intens față de viața, cultura, limba și politica unei alte țări".

Referindu-se la editura „Vintage Russian Library", Salisbury arată că în ultimul an ea a tipărit nu numai traduceri din clasicii ruși, ci și operele lui Leonid Leonov, sau „Primele bucurii" de Konstantin Fedin etc. Salisbury consideră că un mare eveniment l-a constituit anul trecut apariția în limba engleză a unui volum de versuri ale lui Vladimir Maiakovski, precum și piesa acestuia „Ploșnița".

R. P. D. Coreeană

Romanul scriitorului Iun Se Diun, „Incercarea" este una dintre cele mai de seamă opere dedicate muncitorilor din Coreea contemporană. Acțiunea romanului începe după sfîrșitul războiului, în 1953, cînd sarcina principală o constituia reconstrucția economică a țării. Conflictul romanului este generat de ciocnirea dintre Rim The Un, tînăr inginer cu studii făcute în Uniunea Sovietică, animat de un fierbinte spirit creator, și Kim De Ciun, inginer vîrstnic, legat de concepțiile conservatoare, de mentalitatea vechii Coree. Conflictul personal capătă astfel semnificația unei ciocniri ideologice ascuțite. Critica literară coreeană a dat o înaltă apreciere cărții lui Iun Se Diun.

R. F. Germană

In luna noiembrie a anului 1960 în orașul Darmstadt a fost revîndută masca mortuară a lui Shakespeare. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea această mască fusese achiziționată de canonicul Franz von Kasselstadt. La mijlocul secolului al XIX-lea ea se găsea în posesia cunoscutului portretist pe acea vreme, Ludwig von Beker, care la rîndul său a lăsat-o moștenire fratelui său, ce trăia la Darmstadt.

Director : Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional : Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiselef nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE : 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul : Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 30 (384)
joi 20 iulie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

CÎNTECUL Mării Caraibilor

Te-am legănat în albastrul meu leagăn de valuri,
Te-am alăptat cu sucul dulce al trestiei,
te-am acoperit pe răcoare cu pulberi de stele,
vrăjmaşi te-au crescut cu tălpile goale,
blînda mea roabă!

Scoica lichidă a mării îţi ţine pămîntul în palmă,
scoica fluidă a cerului te-nvăluie-albastră,
tu scînteiezi între ele, perlă-a durerii,
fata mea dulce-amară, cu urma cravaşei pe faţă,
o, răzvrătito!

Ce-ai împrejurul gîtului zvelt? Şirag de rubine?
Ce sînt fluturii roşii pe alba cămaşă?
Fată albastră-a oceanului, aprig involtă,
aperi cu arma în mînă sfînta revoltă
a libertăţii!

Veronica PORUMBACU

RECOLTA

Însemnări

de EUGEN BARBU

La început peisajul mă uimise. Eram obişnuit cu fundalul masiv, fără vegetaţie, dominat de cîteva piramide de pămînt sub care dorm de mult nişte morţi necunoscuţi. Intr-o după-amiază decolorată auzisem aici cîntecul vîntului de sud, vînt harnic ce aduce nisip de pe plăji îndepărtate. La drept vorbind pe atunci nici nu înţelegeam cam cum ar putea creşte griul şi secara. Eram încă obişnuit cu rîndurile scurte din vechile cărţi de geografie: „Dobrogea e un ţinut sărac...“

„Nimic mai neadevărat!“ m-a contrazis mai tîrziu un localnic cînd am repetat prohodul didactic, alcătuit pe vremuri de nişte dascăli fără răspundere. „Dobrogea a fost totdeauna un ţinut bogat. Numai că pămîntul nu era lucrat cum trebuie“.

Nu trecuseră decît 365 de zile şi ceea ce vedeam era uluitor. Sub gorganele de lut se zbăteau valurile vegetale ale unei mări galbene ca în tablourile lui Van Gogh. La stînga — departe — o pădure albastră-verde de porumbi puternici întuneca orizontul. Să fi mers călare dacă te mai zăreai! Hectare întregi trase parcă cu linia, o abundenţă de cereale în stare să te facă să exclami fără pudoare.

Ce se întîmplase?

Satul de dincolo de promontoriul Mangaliei este o aşezare paşnică de pescari. Către umbra copacilor lui se îndreaptă în fiecare vară pictorii mai ales, pentru că aici găsesc acel inefabil care este de fapt sufletul artei. Te atrag salcîmii palizi, olanele roase de ploi şi zidurile roşcate de calcar acoperite de zorele aeriene. In ogrăzi nalbele albe şi purpurii se întrec în înălţime cu daliile cărnoase. Locuitorii-artişti se concurează în subtilitatea varului de pe pereţii exteriori, totdeauna în acord cu vopseaua obloanelor de lemn aşternute peste ferestre ca să oprească lumina prea puternică a soarelui. Adăugaţi la toate acestea marea cîntătoare prinsă

(Continuare în pag. 5)

Belşug

Alături de poporul cuban

Intreaga omenire, devotată cauzei progresului, serbează săptămîna solidarităţii cu poporul cuban în lupta lui dreaptă pentru o viaţă liberă şi demnă. Aceste şapte zile de adeziune fierbinte la cauza cubanilor, începe de mai demult, din clipa în care a fost ridicat pentru prima oară drapelul insurecţiei împotriva imperialismului, din ziua în care în munţii Cubei, un pumn de oameni curajoşi şi decişi să înfrunte moartea, au constituit primul detaşament de puşcaşi. Lupta lor a fost urmărită de întreaga lume liberă cu sufletul la gură şi victoria lor prăznuită ca o izbîndă a omului de pretutindeni pe frontul bătăliilor împotriva exploatării şi tenebrelor. În săptămîna aceasta a solidarităţii cu poporul cuban omul Africei încă înrobite ridică steagul său de speranţă în acele teritorii unde colonialismul, această lepră a veacului douăzeci, îşi mai continuă pestilenţiala agonie. În aceste zile cînd toate steagurile neîntinate ale lumii se ridică în văzduhul pur, spre cinstea cubanilor, în America de Sud milioane de oameni îşi îndreaptă privirile spre mica insulă a lui Fidel Castro, văzînd în acest teritoriu primul ţinut liber al Americii. Din toate ţările lumii unde imperialismul îşi mai plimbă nestingherit aroganţa, se aud glasuri bărbăteşti slăvind lupta poporului cuban, fiindcă această nobilă împotrivire în coasta Statelor Unite şi lîngă ţărmurile ei, reprezintă o decizie unanimă a omenirii de a bara drumul imperialismului înrobitor de popoare, născător de războaie, aducător de prăpăd şi de doliu.

Sărbătorind săptămîna solidarităţii cu lupta lui Fidel Castro, oamenii de pe toate meridianele lumii se opun exploatării şi sărăciei, monopolurilor trufaşe ce storc profituri fabuloase de pe urma maselor chinuite şi flămînde, se opun cu dîrzenie campaniilor provocatoare de dezastre, trusturilor aducătoare de războaie.

La cîteva zeci de mile de ţărmurile Americii un popor liber şi-a izgonit vătafii sîngeroşi, şi, în condiţii de epopee eroică, îşi clădeşte cu mîini sărace dar demne, viitorul. Nici o ameninţare n-a izbutit să oprească acest marş al poporului înspre fericire. Draconicele măsuri economice, menite să stranguleze Cuba, s-au demonstrat lipsite de eficienţă. Acum cîteva luni o bandă de disperaţi şi mercenari înarmaţi la New York şi plătiţi la Miami, a încercat să pună piciorul pe pămîntul Cu-

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 6)

Amploarea temei şi construcţia romanului

Probleme actuale ale romanului

E lung romanul „Război şi Pace“? Sau „Pe Donul liniştit“? Sînt două romane vaste, complexe, cuprinzînd acţiuni desfăşurate pe planuri paralele, o mare mulţime de personaje, sînt romane mari — dar sînt oare şi lungi? Ce fel de categorie literară este „lungimea“? Unde se încadrează ea în estetică? Intrebări ca acestea de mai sus se pot pune nu numai în legătură cu romanul, ci şi cu poezia, mai ales cu poemele întinse, cărora le spunem uneori eufemistic: de largă respiraţie; se pot pune cu privire la piese de teatru, la nuvele şi chiar cu privire la specii mai „scurte“, prin natura lor: schiţa, poezia lirică etc.

Lungimea nu se întîlneşte numai la acele creaţii, care presupun un număr mare de pagini, în funcţie de bogăţia materialului de viaţă. Lungimea este o rezultantă care poate apare oricînd şi oriunde pe parcursul procesului de creaţie, atunci cînd se întîmplă o defecţiune la realizarea formei literare, cînd un conţinut de idei sărăcăcios, o cantitate restrînsă de fapte şi comportări umane se revarsă într-o verbalistică amplă, disproporţionată. Aceasta este cea mai izbitoare înfăţişare a lungimii, iar problema e una de ordin artistic; ea nu are nici o legătură cu numărul de pagini, sau aproape nici una. Este lung ceea ce este diluat, lipsit de substanţă. Parafrazînd o zicală populară referitoare la alt domeniu de viaţă, am putea să definim şi noi că — nu e lung ce se întinde pe pagini multe, e lung ce se întinde fără folos pe aceste pagini, ce nu are miez sau are un miez bicisnic.

Există şi un alt fel de aşa-zise lungimi în operele literare: acelea reprezentate prin episoade sau părţi ale subiectului bine alcătuite dacă le privim de sine stătătoare, dar care adaugă puţin desfăşurării generale a problematicii dezbătute în respectivele opere, sporesc neînsemnat înaintarea conflictului de bază, a subiectului; sînt mai mult exterioare structurii principale a cărţilor în care astfel de „lungimi“ intervin, dar, considerate intrinsec, nu li se poate contesta valoarea pentru altfel de probleme decît acelea avute în primul rînd în vedere de autor. Unul din cele mai caracteristice exemple în această privinţă este întregul capitol privitor la biografia Anei Moţ din „Setea“. Cu puţine adausuri, capitolul ar putea figura oricînd ca o nuvelă reuşită; momentul cînd Ana Moţ pierde toată averea, îşi pierde bărbatul, cînd deci formula ei de viaţă îşi dovedeşte falimentul total, poate constitui deznodămîntul presupusei nuvele, la care ne referim. Din punctul de vedere al chestiunilor care se dezbat în „Setea“, roman al lui Mitru Moţ, al lui Teodorescu şi Ardeleanu, al lui Gavrila Ursului etc., povestea Anei Moţ rămîne întrucîtva exterioară, ea alcătuieşte, împreună cu altele, un fundal îndepărtat al acţiunii, a cărui lipsă n-ar modifica liniile principale ale romanului, obiectivele lui. Despre antecedentele lui Teodorescu, în special despre stagiul lui pe front, se pot spune lucruri asemănătoare. Precizăm că într-o primă formă a romanului „Străinul“, povestea Anei Moţ se afla acolo. E mai bine cum e acum, fireşte; dar însuşi faptul că a putut fi detaşat şi plasat altfel, arată că valoarea lui e şi intrinsecă. Acestui fel de episoade, situate în modul de mai sus faţă de problematica centrală a cărţii, faţă de destinele eroilor principali, nu le putem spune lungimi. Cunoaşterea pe care ele o realizează se raportează la domenii mai apropiate sau mai depărtate de planurile de bază ale acţiunii, de sfera de manifestare a eroilor, dar semnificaţia lor se adună oricum în complexul de idei al operei, face corp comun cu acesta.

In edituri, uneori şi în critică, se duce război împotriva unor astfel de laturi ale unor creaţii valoroase; nu odată ele sînt declarate nefolositoare şi considerate cu neplăcere.

Totuşi, folosul lor e mare. Dacă am examina „Război şi pace“ sau „Pe Donul liniştit“ sub raportul unor astfel de episoade, le-am reduce simţitor proporţiile, dar aceasta nu ar spori valoarea lor. In romane, mai ales, sau în nuvele mai întinse nu pot să nu existe aspecte de viaţă de acest fel, tocmai datorită specificului genului. Nu trebuie să raportăm toate elementele compoziţiei unui roman la destinul celor doi, trei sau patru eroi centrali, ci să le considerăm în relaţie cu problematica generală pe care ei o reprezintă sau cu aceea pe care o dezbate autorul în cartea sa. Complexitatea vieţii trebuie sugerată în roman şi în privinţa a ceea ce nu cade direct, uneori nu cade de loc, în cercul de preocupări al eroului sau eroilor centrali. Restringerea la ei, la capacitatea lor de receptare şi cunoaştere, poate duce în anumite cazuri la consecinţe păgubitoare pentru un roman care-şi propune o arie mai largă de investigaţie.

★

De ce socotim că trebuiesc amintite acestea, într-o discuţie care are în vedere chestiunea întinderii unora din romanele noastre? Pentru a face delimitarea de principiu între ceea ce ni se pare lungime, adică defect artistic — şi între amploare a acţiunii, adică o însuşire valoroasă a cărţii. Primul exemplu de acest fel îl vom da din cel mai nou roman apărut, — noua versiune din „Zorii robilor“ de V. Em. Galan, pe care o publică colecţia „Biblioteca pentru toţi“. Galan a adus aici atîtea adaosuri de situaţii, activităţi noi ale eroilor, procese din viaţa socială, încît pe drept cuvînt putem să spunem că romanul

Mihai GAFIŢA

(Continuare în pag. 5)

UMBRELA DE SOARE

DUMITRU RADU POPESCU

Plouă şi întotdeauna cînd plouă sînt posomorît. De fapt ploaia a trecut, acum doar mai picură, rar. Păşesc plictisit, fără să evit băltoacele, convins c-am pierdut ziua de pomană. Mă consolez cu gîndul că nu e prima şi, desigur, nici ultima. Dacă mi-ar fi plăcut vreodată matematica, aş fi trecut-o în rîndul zilelor albe, cu minus, goale, fiindcă niciodată n-am îndrăznit să-mi numesc o zi pierdută, zi plină, nici chiar atunci cînd sînt în vacanţă. Distracţia, în ultimă instanţă, este o formă rafinată a plictiselii. Cui nu-i place munca sistematică, de fiecare zi, se plînge de astenie şi vrea neapărat să-şi petreacă, eventual să dispară pentru cîtva timp din localitate, să schimbe aerul şi să se refacă. Eu susţin că toate acestea sînt tertipuri. Adevărata odihnă şi adevărata plăcere, şi, hai să zic, fericire, ţine de un fapt împlinit, concret. Restul rămîne vorbe. Apă de ploaie, cum se zice.

— Aici e grajdul cel nou, deschise o uşă tovarăşul Mureşan. Poftiţi!

Uitasem de el, uitasem şi pentru ce mă aflam aici. Totuşi, să nu-l supăr, trecui pragul şi după cîţiva paşi îl întrebai:

— Dar unde sînt vacile?

— In tabără. Au rămas aici numai vreo şapte, cele care au fătat recent.

Mureşan e prea politicos şi oficial şi mie nu-mi plac asemenea oameni. De fapt venisem să-l întîlnesc pe preşedinte. Il cunoscusem cu aproape zece ani înainte, cînd gospodăria nu se înfiinţase încă. Scrisesem atunci un reportaj despre el şi acum voiam să scriu altul, să arăt drumul parcurs de Bănică, şi paralel, drumul străbătut de gospodărie. Erau milionari şi în multe locuri erau daţi ca exemplu. Bănică se afla acum la o şcoală de partid şi reportajul meu cădea. Ori dacă nu, trebuia să revin peste cîteva săptămîni, ceea ce nu era de loc sigur. Pe tovarăşul ce mă conducea acum prin gospodărie îl întîlnisem la sediu. Se prezentase, strîngîndu-mi mîna puternic, scurt:

— Mureşan.

Dar tot drumul, pînă aici, la grajduri, nu-l prea ascultasem. Ploua şi el parcă întîrzia voit, explicîndu-mi tot felul de chiţibuşuri. Avea impresia că n-am mai călcat niciodată într-un sat. Se înşela însă amarnic. Şi aici, în Cumpăna, fusesem acum zece ani şi stătusem aproape trei zile. Şi, pe lîngă Bănică, mai reţinusem o figură extrem de interesantă. Cel puţin aşa mi se păruse atunci. Mă aflam cu Bănică în centrul satului, lîngă cooperativă, cînd l-am auzit pentru prima oară pe Ion al lui Roşcovă. Cîţiva oameni se cinsteau cu vin roşu sub şopronul M.A.T.-ului şi cîntau. La un moment dat unul a întrebat:

— Unde e, mă, Ion al lui Roşcovă?

— La mort, i-a răspuns o voce răguşită de vin.

— Păi e rudă cu mortu?

— E.

— Păi ce rudă e?

— E bărbatul nevestei mortului.

Au început toţi să rîdă cu hohote. Şi a rîs şi Bănică. Şi am rîs şi eu, molipsit, fără să-mi dau seama de ce. L-am întrebat pe Bănică ce însemnau vorbele răguşitului şi Bănică mi-a spus:

— Ion al lui Roşcovă a trăit cu nevasta mortului. Adică trăieşte de un an şi vrea să se însoare cu ea.

— E femeie frumoasă?

— N-ai ce pune în traistă din ea. O aia slabă ca o aşchie, şi neagră foc, cioară.

— Dacă-i place omului! Dragostea ... am vrut eu să spun o propoziţie morală şi de efect, dar Bănică m-a întrerupt:

— Nu-i vorba de nici o dragoste. O ia că are bătătura mare. Şi mortul bolea demult, ştia Roşcovă c-o să scape de el. Rămîne stăpîn, ăsta e gîndul lui. E un personaj, Ion ăsta al lui Roşcovă. Un personaj negativ.

Am rîs atunci, nu de Ion, ci de Bănică. Nu-mi puteam închipui cum de ştia el de personaje negative, doar acestea ţin în genere de limbajul criticilor noştri talentaţi. Am auzit în acelaşi timp clopotele bătînd, rar, ca după mort. Şi n-am mai rîs, deşi nu sînt de loc bisericos. Murise un om, şi n-am mai rîs, poate fiindcă m-am gîndit că s-ar fi putut să aibă o viaţă interesantă, ori să fi fost un om bun, n-am mai rîs fiindcă ştiam că n-o să-l mai pot cunoaşte niciodată. Şi n-am mai rîs fiindcă Bănică începuse să-mi spună:

— A fost om sărac, mortul. Slugă, cînd a fost mic, şi cînd a fost mare! Şi s-a încurcat cu o mătuşă a cioarei, o femeie bătrînă şi bogată. Şi cînd nevastă-sa. a intrat în pămînt, nu după mulţi ani de la cununie, a devenit el stăpîn. Şi atunci a poftit dumnealui carne tînără şi s-a însurat cu cioara asta. Era o fetişcană şi tare s-a bucurat cînd a pus piciorul, stăpînă în casă bogată. Averea îl face pe om, neom. Cum o să-l facă şi pe Ion ăsta al lui Roşcovă.

— Aicea sînt viţeii de anul acesta, zise Mureşan, deschizînd o portiţă. Avem şaizeci şi doi, numai din producţie proprie. Ii hrănim cu lapte fără grăsimi, smîntînit.

— De ce? l-am întrebat, curios, dar şi ca să nu-l las pe om să vorbească numai el, mereu.

— Viţeii au nevoie acum numai de albumine şi ar fi păcat să le dăm lapte integral. Dacă luăm smîntîna, albuminele rămîn în lapte, aşa că...

— Da, zisei eu, surprins de cunoştinţele lui, dar totuşi dezarmat: nu venisem să scriu despre creşterea animalelor. Ţelul meu fusese Bănică. Visasem un reportaj amplu, eseistic. Eram convins că n-o să scriu o iotă despre gospodărie şi dacă o vizitam, condus de tovarăşul Mureşan, o făceam doar ca să nu-l refuz şi să nu creadă oamenii că mă interesează numai cifrele, nu şi munca lor concretă.

— Cea mai bună vacă a noastră este Marina, îmi spuse Mureşan. Aici e locul ei, îmi arată cu mîna o tăbliţă neagră de metal, pe care scria cu vopsea albă numele recordmanei. Pe tăbliţele următoare scria: Tely, Ursula, Mia, Hopskins, Beby. Am zîmbit.

— Cum de le-aţi botezat aşa?

— Toporişcă e naşul... Toate numele le lua din „Sportul popular“. Toporişcă e centru înaintaş în echipa gospodăriei şi e abonat la „Sportul popular“. Lua numai nume care nu prea se întîlnesc la noi în sat, să nu supere femeile, aşa zicea el.

— Interesant...

— Da, dar acuma am schimbat metoda. Numele amestecate ne încurcau. Eu am propus să botezăm viţelele născute într-un an cu nume ce au la început aceeaşi literă. Şi am făcut şi un plan de perspectivă, îl am într-un caiet. Ne uşurează munca. De exemplu. In anul 1958 am botezat toate nou-născutele cu nume ce începeau cu a. Ana, Aneta, Anca, Alina şi aşa mai departe. In 1959: Berta, Buclucaşa, Bombonica, Bambina, şi aşa mai departe. Doina, Dorina, Diana, Dana, Diavola, Duţa, Drina, etcetera. Cu m în viitor am adunat în caiet: Marinela, Marghioala, Marieta, Marietta, Mironosiţa, etcetera. Astfel ştim uşor anul cînd s-au născut şi putem face diverse planificări, repartizări, mai uşor...

— Şi Toporişcă nu mai ia nume din „Sportul“?

— Ba da, dar le trece în caiet, la litera respectivă.

— Cîţi ani are Toporişcă?

— Nouăsprezece şi frate-său, Toporişcă II, optsprezece.

— Cum Toporişcă II?

— Aşa s-au botezat ei între ei, la fotbal. Toporişcă I, Toporişcă II, Toporişcă III. Sînt şase fraţi. Şi toţi joacă fotbal, dar numai patru joacă în echipa gospodăriei. Toporişcă ăl bătrîn, ăsta, I, i-a botezat aşa, cu numere. Tot din „Sportul popular“. E foarte bun centru înaintaş. A fost la un curs de zootehnicieni, mult timp, şi acolo a învăţat să joace fotbal. Am fost şi eu, dar eu n-am învăţat, sînt mai bătrîn. Toporişcă II, a fost şi el la o şcoală profesională de agricultură, doi ani... Gospodăria i-a trimis la şcoală. Am zis să ne creştem cadre tinere. Eu i-am propus, fiindcă... mă rog e o poveste cu ei...

— Ce poveste? am insistat eu.

— V-aş spune-o, dar... Să nu scrieţi despre ea. E o poveste veche şi oamenilor nu le mai place să li se amintească mereu de ce a fost... Parcă eu n-am fost cum am fost? Oamenilor nu le mai place să-şi amintească. Mă rog, am fost proşti, am fost proşti... Dar parcă era vina noastră? Nu erau lămuriţi... De unde să fi ştiut oamenii cum vor trăi? Işi puteau ei închipui? Nu-şi puteau închipui, eu aşa văd... Nici eu nu mi-am putut închipui...

— Da, dar ce-i cu Toporişcă?

— Să nu scrieţi, oamenii se supără ... Mie nu mi-ar plăcea să mi se mai aducă aminte... Mă rog, am fost prost, nelămurit... Ei, prin cîte-am trecut... Mult a făcut regimul pentru oameni, dacă nu era regimul nostru mulţi ani am fi rămas ca vai de noi, proşti...

Am renunţat să-l mai întrerup, era zadarnic. Mureşan voia să-mi spună ceva şi socotea neapărat că e nevoie de o introducere ca să pricep mai bine... Era cam retoric, cam abstract, aşa mi se părea, deşi vorbea domol şi eram sigur că din suflet. Mie însă nu-mi plac oamenii abstracţi, aş fi fost mai curios să aflu povestea lui Toporişcă. Mureşan îmi ghici de la o vreme gîndul şi se opri. Mă privi adînc şi mie îmi fu ruşine: omul voia să-şi descarce sufletul şi eu mă uitam după vrăbii, eu priveam peste cîmpie şi număram în gînd toate fîntînile ce le vedeam. Douăzeci şi opt de fîntîni numărasem, cu cele din sat. Şi toate erau cu cumpănă. Poate de aceea comuna se numea Cumpăna. Era nespus de frumos peisajul. O sumedenie de fîntîni, înălţîndu-şi, coborîndu-şi cumpenele, cînd într-o parte, cînd în alta, încît nu-ţi dădeai seama imediat dacă apa se afla în dreapta ori în stînga lor, fiindcă de departe ghizdurile nu se observau. Se vedeau numai cumpenele, legănîndu-se, balansîndu-se. Unde era apa, apa? mă întrebam. Şi Mureşan mă surprinsese şi mă privea ţintă, cu ochii lui albaştri. Parcă mă tăia în două, să mă cunoască. Nu se supără pe mine, îl văzui zîmbind.

— Da, zise, poveştile vechi nu prea sînt interesante... Acum oamenii sînt convinşi că gospodăria este mama noastră. Nu mai şovăie. Ei, şi cu Toporişcă a fost aşa... Aveam gospodărie puternică, aproape tot satul era colectivizat. Mama lui Toporişcă era văduvă, îi murise bărbatul pe front. Şi rămăsese cam năucă... N-o mai

(Continuare în pag. 4)

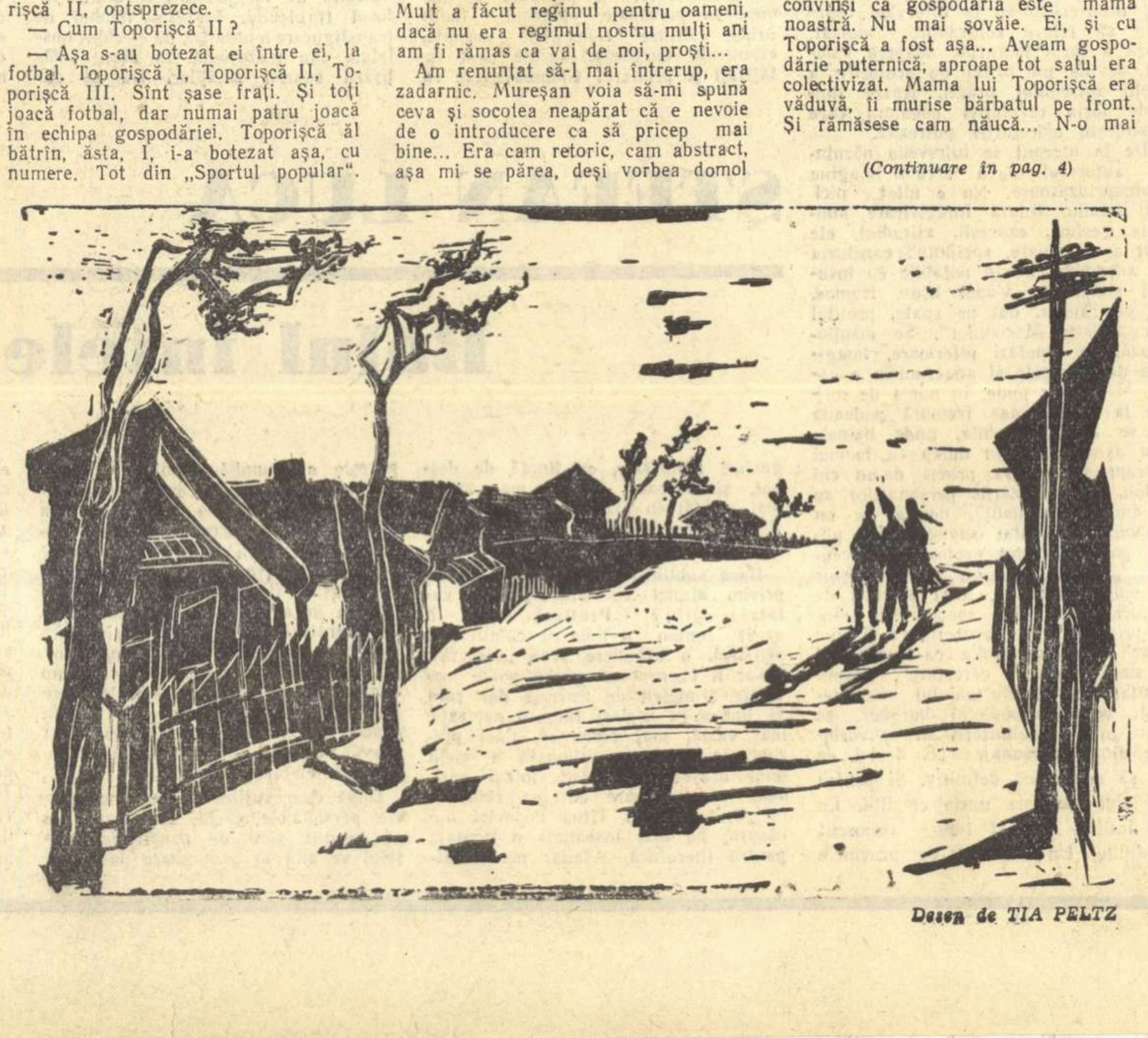

Desen de TIA PELTZ

In acest număr:

- Ştiinţa şi literatura (anchetă-reportaj) — pag. 4
- A 17-a aniversare a eliberării Poloniei (versuri şi proză) — pag. 6
- Festivalul internaţional al filmului de la Moscova — pag. 7
- Antonio Machado — poet şi luptător antifascist — pag. 8

Naraţiune şi patos romantic

RADU TUDORAN:

„Dunărea revărsată"

După „Toate pînzele sus" şi „Ultima poveste", reale contribuţii la dezvoltarea literaturii pentru tineret, Radu Tudoran se îndreaptă către ceea ce este propriu epocii noastre de adînci şi neîntrerupte transformări revoluţionare. Ficţiunea romanului de aventuri a fost înlocuită cu o succesiune de întîmplări desprinse din realitate din care se degajă vie, dinamică, imaginea luptei clasei muncitoare în frunte cu elementele ei cele mai înaintate, comuniştii. Există în „Dunărea revărsată" o întrepătrundere de patos romantic şi naraţiune sobră capabilă să transmită, aşa cum autorul însuşi afirma într-un recent interviu, suflul actualităţii.

Acţiunea romanului se desfăşoară pe un şantier naval, perioada fiind aceea imediat următoare naţionalizării. In faţa noii conduceri şi a muncitorilor stau sarcini de mare răspundere. Patronul Năsturaş lăsase totul în paragină, iar la aceasta se adaugă şi faptul că şantierul fusese construit pe un teren friabil, ameninţat să se inunde. Cei cîţiva oameni ai fostului patron, susţinuţi de o comisie de aşa-zişi experţi, caută să se folosească de împrejurările precare, dar planurile lor se izbesc de iniţiativele hotărîte ale noii conduceri. Comuniştii Matei, directorul şantierului, Donos, secretarul organizaţiei de partid, Ilie Conţu, şeful serviciului administrativ, ajutaţi de inginerul Dutchievici analizează situaţia cu luciditate şi competenţă, ca după aceea să ia măsuri de consolidare a terenului şi să asigure condiţii pentru construirea şlepurilor aflate pe cală şi a unei motonave. Lupta cu duşmanii orînduirii populare, înfruntarea curajoasă a naturii dezlănţuite oferă scriitorului posibilitatea de a pune în relief trăsăturile omului nou. Matei, Donos, Ilie Conţu se reţin ca personaje bine individualizate, cu acele atribute care atestă din partea autorului o bună cunoaştere a realităţii contemporane. Nota care îi apropie este devotamentul, elanul tînăr şi mobilizator. Matei şi Donos se cunoşteau cu mult timp înainte de a fi împreună pe şantier. Colaborarea lor, supusă unor încercări dramatice, rămîne totdeauna principială şi demonstrează superioritatea eticii comuniste. Autorul nu şi-a simplificat eroi, dimpotrivă, s-a preocupat ca aceştia să aibă o viaţă interioară intensă. Calităţile lor le asigură prestigiul şi încrederea masei de muncitori. Chiar şi aceia înşelaţi de insinuările duşmanului de clasă se alătură treptat majorităţii şi termină prin a fi solidari cu noua conducere a şantierului. Procesul acesta, care în cele din urmă transformă masa de muncitori în erou principal, e urmărit de Radu Tudoran cu atenţie şi redat în nuanţele lui.

Directorul şantierului şi secretarul organizaţiei de partid deţin un rol esenţial în organizarea muncii. Din numeroasele episoade care contribuie la conturarea figurii lui Matei poate fi citat acela în care la scurt timp după numirea sa ca director vorbeşte muncitorilor. Cuvintele au puterea de a inspira oamenilor încredere în forţele lor, emană căldură şi optimism. Matei ştie să se stăpînească, să-şi strunească temperamentul aprins şi, în situaţii cînd alţii apar cuprinşi de panică, el îşi păstrează calmul, ia măsuri bine gîndite. Un alt episod ar fi acela în care se cer mobilizate toate forţele pentru a stăvili apele Dunării. Matei, departe de a se descuraja, munceşte în rînd cu ceilalţi, participă la efortul colectiv. De-a lungul romanului asistăm la diverse situaţii care cer din partea comuniştilor soluţii imediate de care depinde activitatea viitoare a şantierului. Felul cum discută Matei sau Donos problemele profesionale, relaţiile lor cu muncitorii, dezvăluie valori morale caracteristice omului contemporan.

In totală opoziţie cu caracterul rectilin al personajelor Matei, Donos Conţu, Stoian, este maistrul Golgota, unealtă perfidă a fostului patron. Citind romanul ai impresia multă vreme că maistrul Golgota, în ciuda rigidităţii, a orgoliului şi a unui anume scepticism în privinţa coordonării muncii pe şantier, e un om sincer. Pe măsură însă ce înaintăm în acţiune unele gesturi sau replici sînt deajuns pentru a înţelege că planurile maistrului Golgota reflectă interesele fostului patron. Radu Tudoran nu a simplificat realitatea nici în felul cum înfăţişează latura ei negativă. Tocmai de aceea autorul stăruie asupra procedeelor abile folosite de Golgota şi în special asupra legăturii acestuia cu inginerul Marchidan, folosit ca mijloc imediat pentru sabotarea muncii pe şantier. Demascarea acestei complicităţi subliniază puternica legătură dintre nouă conducere a şantierului şi muncitori, încrederea pe care Matei, Donos, comuniştii în general au cîştigat-o într-o luptă plină de dramatism dar încheiată cu o victorie bogată în semnificaţii.

In Ana Odeta, Radu Tudoran a surprins tipul omului care, ultragiat în trecut, se eliberează cu timpul de povara mentalităţii vechi şi devine în cele din urmă un om util societăţii. Alt personaj, inginerul Dutchievici, accentuează preocuparea scriitorului de a urmări modul cum exemplul comuniştilor devine hotărîtor pentru destinul acelora în care există virtualităţi pozitive. Inginerul Dutchievici, altădată dispreţuit de patron, găseşte în Matei şi în Donos oameni care îşi dau seama că, pe lîngă experienţă el pune în munca pe şantier pasiune şi onestitate. Fără îndoială Dutchievici este unul din personajele cele mai realizate, în evoluţia căruia descifrăm influenţa noului, puterea regeneratoare a muncii pusă în slujba construcţiei socialiste.

Dragostea dintre Matei şi Ana Odeta prilejuieşte autorului pagini de autentică poezie din care nu lipsesc investigaţia psihologică şi observaţia pătrunzătoare. In ansamblu putem spune că şi personajul Ana Odeta se conturează în linii distincte, îşi proiectează silueta pe fundalul activităţii intense a şantierului. Poate că autorul ar fi trebuit să insiste asupra acelor elemente care determină atitudinea Anei Odeta faţă de realitatea înconjurătoare. In cuprinsul romanului, biografia ei cunoaşte două extreme care decurg din condiţiile social-istorice corespunzătoare. Dintr-o femeie asvîrlită la marginea societăţii, victimă a modului de viaţă în climatul burghez, ea ajunge în cele din urmă, datorită noilor condiţii, în cadrul orînduirii socialiste un muncitor cinstit. Intreg acest proces cu mendrele lui, apare insuficient reliefat şi mai cu seamă prea sumar motivat psihologic. Şi întrucît ne-am oprit la aceste aspecte, considerăm întreg romanul tribulaţiilor lui Marchidan cu falsa lui sinucidere şi tentativa de fugă introdus inutil, pentru efecte facile. Se mai simte pe alocuri predilecţia autorului pentru detaliul naturalist sau pentru dezlegări melodramatice. Scenele cu mătuşa Didona, în special cea dinaintea morţii, reprezintă un balast, aduc amănunte de prisos în legătură cu un personaj periferic şi în momentul cînd prezenţa sa nu mai e cu nimic cerută de acţiunea romanului.

Dunărea revărsată *marchează, desigur, un moment important în evoluţia scriitorului. Radu Tudoran cu experienţa şi talentul său se orientează către problemele actualităţii noastre socialiste şi ne dă satisfacţia de a fi dovedit în noul său roman că poate selecta faptul de viaţă cu semnificaţii adînci, de durată.*

Liviu CALIN

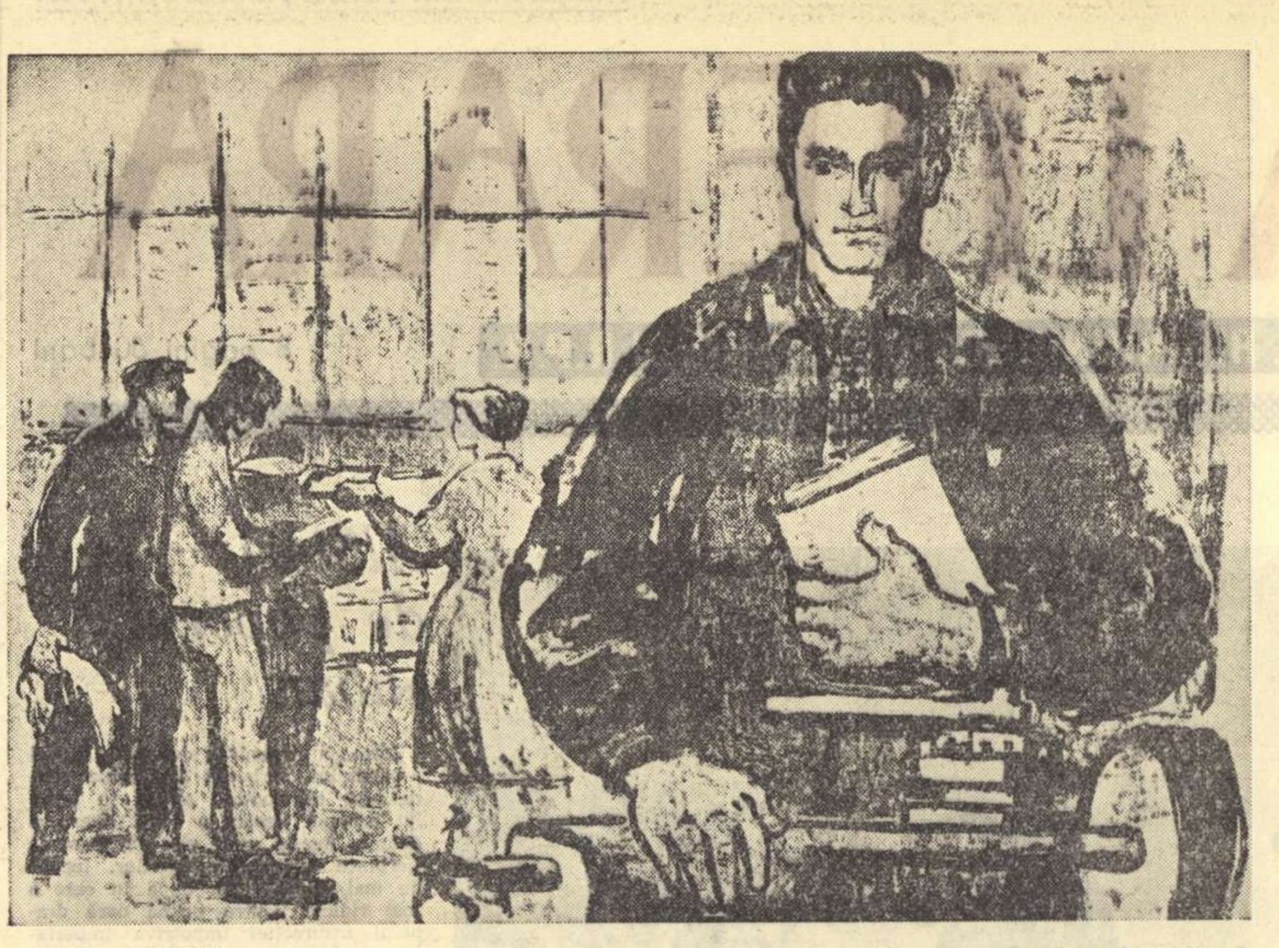

LUCIA COSMESCU

„Prin carte, la calificare"

Patru povestiri

In ultima vreme, revistele literare acordă mai multă atenţie speciilor scurte ale epicii. Dintre povestirile apărute, remarcăm în special: „Ploaia albă" de D. R. Popescu („Steaua"), „O canistră cu apă" de Eugen Barbu („Viaţa romînească"), „Păpuşa" de Fănuş Neagu („Luceafărul") şi „Noaptea" de N. Velea. (Gazeta Literară).

Remarcăm la D. R. Popescu („Ploaia albă") capacitatea de a intui cu exactitate realitatea ţărănească, de a crea caractere bine închegate cum s-a arătat şi într-un articol recent publicat. Imaginea satului (evenimentele se petrec după împroprietărirea ţăranilor, în epoca de secetă) constituie un fundal zguduitor. Oamenii nu mai pot ieşi duminica la horă pentru că nu mai au putere. Sleiţi de foame, copiii mănîncă lutul ars al cuptoarelor de pîine; femeile sînt consumate de boli, vitele costelive, bălţile secate. Imens, soarele nu se ridică mai sus de orizont. Perceperea secetei este aproape senzorială. Satul pare a fi pustiu, carbonizat de incandescenţa solară. Oamenii sînt devitalizaţi, împinşi spre halucinaţii. E un leşin al foamei şi căldurii care anhilează orice activitate. Din această împietrire leneşă şi tragică, se ţese atmosfera obsedantă a povestirii. Specula şi hoţiile organizate de Cămui nu întîlnesc în această ambianţă o rezistenţă serioasă. Intervenţiile lui Păunică apar de aceea eroice. Drumul călare pînă la organizaţia de partid judeţeană necesită un consum de energie soldat cu ameţeli şi fantasme. Lipsa de finalitate a unor acţiuni şi nehotărîrea în atitudini sînt motivate de atmosfera creată în nuvelă. Fiecare personaj poartă cu sine parcă povara toropelii. Şi peisajul este impregnat parcă de o molcomă destrămare.

Preocuparea pentru atmosferă şi rolul ei în rezolvarea caracterizării personajelor apropie „Ploaia albă" de nuvela lui Eugen Barbu „O canistră cu apă". Interesul autorului pentru firile problematice, oameni care trăiesc drame de conştiinţă legate de apariţia unor noi credinţe şi convingeri, este evident. Din acest punct de vedere apreciem capacitatea scriitorului de a extrage bogate implicaţii psihologice dintr-o acţiune restrînsă. Este bine realizată atmosfera de înfricoşătoare aşteptare în care se consumă dramele de conştiinţă. Eroii sînt un grup de soldaţi romîni, părăsiţi în retragere, obligaţi de fascişti să răspundă, la marginea unei şosele, ofensivei armatei sovietice. Intre cele două tabere, la mijlocul drumului se află o canistră cu apă. Cînd, după cîteva zile de chinuitoare aşteptare proviziile se isprăvesc, romînii au de ales între a muri de sete sau de gloanţe, cutezînd să atingă şoseaua. Dilema dispare în clipa cînd unul dintre soldaţi are curajul de a-l împuşca pe locotenentul fascist care se opune ideii întoarcerii armelor. Conflictul este tratat pe plan moral. Psihologia colectivă e urmărită în frămîntările eroului central — Anatol, un actor repartizat în primele linii ale frontului. Ignoranţa lui în privinţa realităţilor politice e totală. Il desmeticesc abia mărturisirile locotenentului care recunoaşte ca pe un act de mare curaj crimele pe care le săvîrşise. Adevărul îl paralizează la început pe Anatol prin forţa cu care îi impune anumite convingeri. Abia apoi comite un gest decisiv, semn al primei înţelegeri.

Tot pe un conflict psihologic se axează şi schiţa lui Fănuş Neagu „Păpuşa". Inclinaţiile autorului se îndreaptă către firile puternice, rezistente în faţa încercărilor, înfruntînd un destin vijelios. Eroii suferă, trăiesc spaima umilinţelor, răbufnesc vehement pînă ajung la decizii cumpănite. Din această violenţă reprimată se naşte tensiunea povestirilor lui Fănuş Neagu.

Ene Lelea, preşedintele unei gospodării colective, e părăsit de nevastă. Umilinţa înfrîngerii în dragoste îi tulbură existenţa. Prezenţa lui Ilie Bigu, gestionarul bodegii din sat, omul la care plecase Gia, îi pare insuportabilă. Cînd îl aude cîntînd între pescari, nu poate înăbuşi dorinţa răfuielii. Cultivă în el acest sentiment pînă cînd află că Bigă fusese dat afară de către preşedintele cooperativei, din pricina Giei. Femeia era însărcinată şi omul muncea acum la pescărie pentru a putea face faţă nevoilor. Suferinţa devine şi mai acută la gîndul că fosta lui nevastă l-ar putea învinovăţi de cele întîmplate. In pragul casei loveşte cu biciul păpuşa de nuntă a Giei dezvinovăţindu-se de fapt pentru gîndul său de răzbunare: „Ce-ţi închipui? întrebă Ene Lelea înfuriat. Ce-ţi închipui? strigă el încă odată şi orbit de mînie începu s-o croiască cu biciul. N-am pus eu să-l dea pe Bigu afară! Apoi plecă la preşedintele cooperativei." Din confruntarea sentimentelor cu conştiinţa nouă se naşte conflictul puternic al schiţei.

Cu „Noaptea" lui Nicolae Velea, analiza reacţiilor sufleteşti capătă alte nuanţe. Despre primele trăsături ale dragostei şi despre înregistrarea lor conştientă se scrie cu o anume voioşie tonică. Comicul frust al lui Velea face parcă mai lesne transmisia sentimentelor. De aceea autorul alege adesea cîte un element pitoresc, cu un accent de umor, ca să învăluie astfel stările sufleteşti prea intense: Tele se „iluminează" cînd o conduce seara pe Noana, judecăţile lui Spirică au o succesiune năucitoare odată cu revelaţia dragostei etc. O gingăşie a sentimentelor se menţine în această ambianţă de robusteţe.

Cele cîteva povestiri menţionate relevă tendinţe pozitive, de evidenţiat, în dezvoltarea prozei noastre, constituind un subiect interesant de cercetare pentru critica literară.

Sînziana POP

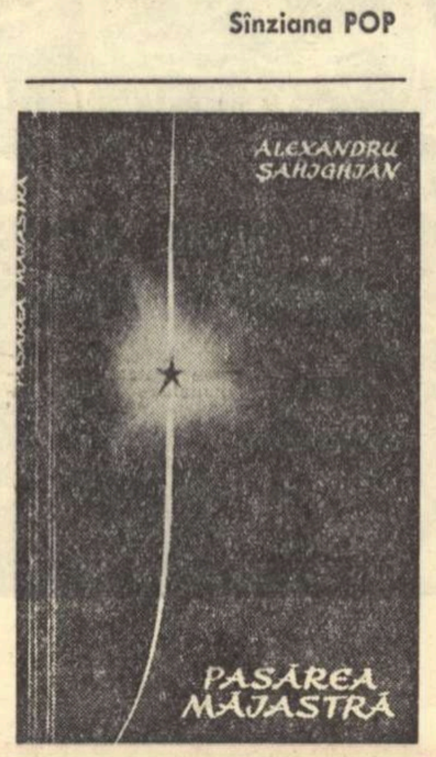

Un nou volum de versuri în librării

Literatură eroică

HARALAMB ZINCĂ:

„Dintre sute de catarge"

Cu deosebire productiv, autorul „Jurnalului de front" a publicat pînă acum nu mai puţin de zece volume, abordînd mai toate formele prozei, dar preferînd mai ales memorialistica, reportajul şi nuvela de aventuri. „Dintre sute de catarge" este, după „Ultima toamnă", al doilea roman al lui Haralamb Zincă, vădind în fabulaţie şi în modalitatea compoziţională mijloacele memorialistului dar mai ales ale scriitorului solicitat de epica cu caracter palpitant. Romanul evocă în tonalităţi adecvate un moment eroic din viaţa unei grupări de partizani în anul 1944. Trădaţi înaintea îndeplinirii unei importante misiuni, grupul de partizani e nevoit — după o luptă tenace — să forţeze încercuirea, retrăgîndu-se din faţa duşmanului prin codrii munţilor Moldovei. Retragerea se dovedeşte foarte anevoioasă, plină de primejdii la tot pasul, dar partizanii izbutesc însă pînă la urmă să ajungă — potrivit ordinului — la noua bază de acţiune, situată pe Ceahlău, unde aşteaptă o nouă misiune în „lupta cea mare" din zilele Eliberării.

Scriitorul a ştiut să găsească formele potrivite narării unor asemenea fapte. Epica păstrează un ritm precipitat, fugos, tensiunea dramatică, mereu alimentată, nu se alterează pe parcurs, evoluţia acţiunii abundă în răsturnări neaşteptate, fraza e scurtă, precisă, amintind laconismul limbajului militar şi atmosfera — bine realizată — fiind aceea de front, de continuă încleştare cu inamicul. In plus, procedee specifice romanului de aventuri colorează fericit relatarea, sporindu-i farmecul original. Se emit şi se interceptează mesaje cifrate, se folosesc ambuscade şi se apelează la stratageme ingenioase pentru surprinderea duşmanului. Palpitante urmăriri nocturne alternează captivant cu dinamitări şi devalizări de trenuri sau incendierea unor depozite ale inamicului, ţinînd mereu trează, atenţia lectorului. Nu trebuie să uităm însă că atmosfera „aventuroasă" are o riguroasă determinare social-politică.

Atent la elementul epic, scriitorul s-a străduit să nu neglijeze nici factorul analitic. Eroii, militanţi devotaţi ai partidului, surprinşi mai ales în acţiune, îşi dezvăluie nu odată şi universul sufletesc. Comportamentul individual în aceste împrejurări cumplit de dificile nu rămîne întotdeauna fără ecou în conştiinţa personajului, chiar dacă e lipsit de amplitudinea reclamată. Astfel spus, Haralamb Zincă s-a străduit să zugrăvească eroi care nu numai că se comportă, dar şi gîndesc, meditează în chip comunist. E drept că nu de puţine ori, strădania aceasta rămîne numai pe planul intenţiei, tînjind după un veşmînt viabil. Oricum, efortul scriitorului, chiar dacă numai parţial realizat, e lăudabil, iar cele cîteva personaje mai izbutite în acest sens, se menţin ca izbînzi notabile în opera sa. Impune în primul rînd portretul lui Pavel. Muncitorul devenit comunist a cunoscut în trecut privaţiuni şi umilinţe, întîlnirea cu partidul marcînd în viaţa sa cucerirea demnităţii. A îndeplinit numeroase sarcini de partid, a îndurat schingiuirile Siguranţei conturîndu-se ca o personalitate tenace, de un mare echilibru interior, cu un calm caracteristic eroilor autentici. Viaţa este în concepţia sa o luptă continuă, îndîrjită pentru triumful idealului comunist. Dar, urînd ostentaţia şi eroismul gratuit, Pavel comandantul grupului de partizani — ştie să apere vieţile oamenilor, preferînd tactica retragerii, unei lupte — cum cere Emil — aparent spectaculoase dar inutile. („Datoria mea de comandant este de a nu lăsa grupul să piară prosteşte... Revoluţia o să aibă nevoie de cadre... de cadre călite"). Un personaj interesant, chiar dacă atît de zgîrcit conturat, este şi Filip, comisarul grupului. Liniile sale caracterologice le aflăm mai mult din descrierile atitudinii sale dinaintea acţiunii propriu zise a romanului, fericit împlinite însă prin actul său final: salvarea tovarăşilor cu preţul suprem al propriei existenţe. Atrăgătoare este şi silueta lui Lică Mandolină, adolescent romantic, cu o copilărie rănită de silnicie şi mizeria traiului în casa patronului, aspirînd spre puritate şi învăţătură, dîrz şi uimitor de matur în înfruntarea cu duşmanul. Un erou de o mare frumuseţe morală este actorul Valentin Prodan. Din păcate, scriitorul ni-l creionează exclusiv numai prin apel la conduita sa trecută, pînă la întîlnirea cu partidul. In intrigă îndeplineşte un rol minor, cu totul şters, silit de autor să ducă o existenţă parcă însingurată, lipsită — ciudat — de căldura prieteniei tovărăşeşti, încît chiar Pavel Tonea observă odată mustrător: „Valentin, mă gîndeam că totuşi ne cunoaştem atît de puţin". De altfel o carenţă generală a romanului o constituie maniera aceasta a lui Haralamb Zincă de a considera că abordarea prezentului este obligator legată de refacerea etapelor trecutului. Se apelează excesiv — aproape cu fiecare dintre eroi — la amintiri, incursiuni biografice, jurnale, retrospecţie şi introspecţie etc., etc. abuzul acuzînd ca întotdeauna manierismul supărător.

Există apoi în romanul lui Haralamb Zincă o apreciabilă doză de sentimentalism, de lirism nu întotdeauna de bună calitate. Eroii sînt aproape toţi nostalgici, aplecaţi spre visare şi reverie, emotivi pînă la lacrimi, într-un ciudat colocviu cu obiectele neînsufleţite (Lică dialoghează cu mandolina, locotenentul sovietic Vorobiov cu un tablou înfăţişîndu-l pe Cehov), etc, scriitorul parcă repudiind programatic caracterele dure, refractare sentimentalismului. Se recită de asemenea prea multe versuri; populare, din Neculuţă, din Eminescu (într-un capitol, bineînţeles chiar la Copou şi sub teiul poetului), şi se recurge nu odată nepotrivit la scene „tari" cu efecte căutate, vizînd în ultima analiză tot lirismul acesta oarecum lacrimogen. Dar, să nu uităm că scriitorul dovedeşte reală aplicaţie în surprinderea mişcării sufleteşti a adolescenţilor, cu gingăşiile şi dorurile vîrstei, cu iubirile neîmpărtăşite şi aspiraţia spre puritate — probată pilduitor în portretele bine intuite ale lui Victor, Lică, Filip (în adolescenţă), Vorobiov, Valentin. Or, în acest caz înclinarea scriitorului spre lirism îl serveşte exemplar, realizînd efecte memorabile.

Roman despre rezistenţa antifascistă a comuniştilor din ţara noastră, dovedind o atracţie pricepută spre eroic şi dramatic (în acest sens scena iadului îndurat de Valentin în trenurile morţii de la Iaşi, realizată cu o sobrietate, e elocventă), cu certe calităţi în crearea atmosferei specifice episoadelor palpitante, cu o epică în general bine condusă, „Dintre sute de catarge" adaugă o realizare notabilă în scrisul lui Haralamb Zincă.

Z. ORNEA

CRONICA literară

ŞTEFAN LUCA

Balul intelectualilor

Deşi roman de debut, „Balul intelectualilor" ridică unele probleme de interes mai general. Se desfăşoară acum o discuţie în presă asupra evoluţiei prozei de întindere şi în confruntarea de opinii existentă, volumul lui Ştefan Luca aduce cîteva argumente la ordinea zilei. Să ne explicăm.

După lectura „Balului intelectualilor" constatăm că tînărul scriitor şi-a realizat intenţiile. De obicei o asemenea apreciere sună cam riscant, în contradicţie cu prudenţa obişnuită a criticii, de aceea spre a nu deruta pe cititor, ne grăbim să adaugăm că ea nu constituie integral o laudă.

Subiectul romanului se concentrează într-o singură noapte, noaptea balului. Intr-un orăşel ardelean, doi ani după eliberare, balul tradiţional mai strînge laolaltă trăsături caracteristice unei lungi perioade de timp. In aparenţă se păstrează încă rînduielile consacrate, cu ierarhiile locale, întreţinute chiar în veselia petrecerii. Dar dislocările adînci petrecute în viaţa socială răzbat la suprafaţă, unele devenind perfect vizibile abia în noaptea de pomină a balului. Uzînd de acest pretext, Ştefan Luca compune o frescă a tîrgului ardelenesc, desenată cu minuţiozitate. Bineînţeles reconstituirea de dimensiuni ample are un focar de intensitate. Este vorba aici de perspectiva pe care o capătă o figură specifică, figura intelectualului. Se efectuează o viguroasă denunţare a imposturii promovată de burghezie, dezvăluindu-se esenţa retrogradă, laşă, filistină a falsilor intelectuali. Căci intelectual se consideră şi primarul Ghimbăveanu, destul de obtuz şi de incult şi Biriş, proprietarul unui atelier de pantofărie. Printre profesorii de liceu invitaţi la bal, şi zugrăviţi cu predilecţie de autor se află şi intelectuali autentici, copleşiţi însă de mizerie şi de apatie, înăcriţi de contactul cu mediul cupid. Ce atitudine trebuie să adopte faţă de acest conglomerat uman comuniştii, cei care au iniţiativa transformărilor ivite în viaţa orăşelului?

O atitudine de delimitare! Ei trebuie să năruie fără cruţare falsele valori, demascînd raporturile neonorabile ale intelectualilor burghezi cu instigatorii politici şi cu afaceriştii, reacţionarismul concepţiilor pe care le inoculează tineretului. Ei trebuie să încurajeze lupta celor cinstiţi, abia dezmeticiţi din toropeală care, dacă privesc cu luciditate viesparul burghez, n-au încă energia şi voinţa de acţiune necesare. Pe acest plan, secretarul organizaţiei locale de partid Domşa manifestă tact, înţelegere şi intransigenţă principială.

Acţiunea romanului e condusă cu îndemînare, planurile diferitelor medii interferîndu-se la intervale capabile să releve contrastul indicat. Fără a forţa lucrurile, noaptea balului devine un prilej de scotocire a vieţii întregului orăşel. Apare limpede forţa revoluţiei populare care răscoleşte obiceiurile putrezite.

De la început se întrevede năzuinţa autorului de a crea o imagine atotcuprinzătoare. Nu e uitat nici un detaliu. Odată înregistrate anumite gesturi, expresii, atitudini, ele sînt apoi reluate, sprijinind concluzia de ansamblu. Revin notaţiile cu însuşiri sintetice: „Capul brun, frumos, cu păr lucios, dat pe spate, profilul caracteristic Mărienilor". Se menţionează, cu repetări ulterioare, imaginea de bătrîneţe şi anacronism a casei Mărienilor unde, în odaia de mijloc la fiecare pas tremură podeaua şi se clatină mobila, unde hainele sînt aşezate într-un dulap cu lemnul răscopt şi cu uşa prinsă de-un cui îndoit. Caracterizările personajelor au o anume pregnanţă, decisă de un amănunt prezentat sugestiv. De pildă, portretul unui profesor al liceului: „Işi lăsase cioc, umbla veşnic în haine negre şi, fiind pătruns de importanţa lui şi-a specialităţii sale, îşi privea fix interlocutorii, ca şi cum le-ar fi atras atenţia că pentru el ei sînt obiect de cercetare". Despre mentalitatea intelectualului nevertebrat, specific mediului burghez, se spun lucruri definitorii în convorbirile dintre personaje: „E destul de laş să nu urască definitiv. Şi pentru ură sînt necesare unele condiţii. Eu am întîlnit ura şi i-am cunoscut condiţiile. Un avocăţel de provincie se gudură, miorlăie. Tunetul şi trăznetul nu-s croite pentru el".

Ştefan Luca e împins spre meticulozitate, voind să cuprindă în aria de cercetare cît mai multe date. La ivirea unui nou personaj, i se face un portret amănunţit, se amintesc antecedentele biografice, se fac şi alte incursiuni suplimentare. Familia Marian este urmărită din epoci îndepărtate, istorisindu-se copilăria tatălui şi a mamei, prima perioadă a căsătoriei.

Nici o categorie socială nu scapă analizei. Veleităţile de cronicar ale lui Şt. Luca sînt nesăţioase şi de aceea cartea e populată de numeroase personaje, epuizînd fauna urbei. Dintre elementele corupte, exponenţii burgheziei locale, sînt înfăţişaţi şi primarul Ghimbăveanu, cu gesturi autoritare, cu ţinută de despot, şi avocatul Dorgo, mai stilat, mai rafinat în acţiuni, şi cîrciumarul Bouaru, grosolan şi mărginit, avid de avere, etc.

Dacă subliniem aceste fapte de ce privim atunci cu circumspecţie valoarea cărţii? Pentrucă există în acest roman o linie de cuminţenie artistică, o expunere prea „corectă". Ne-ar fi bucurat să găsim poate mai multe stîngăcii de tinereţe dar care să indice în acelaşi timp o aspiraţie mai vastă, mai temerară. Căci prezentarea bine proporţionată a vieţii unui orăşel ardelenesc, într-o perioadă asemănătoare cu cea reliefată în „Străinul" lui Titus Popovici bunăoară, nu mai înseamnă o noutate pentru literatură. Aşadar ne nemulţumeşte caracterul limitat al pretenţiilor autorului. Din perspectiva de relatare a autorului, descripţia evenimentelor are adesea un aspect ilustrativ, contabilicesc. Aflăm despre preocupările veroase ale fostelor notabilităţi locale şi despre avatarurile amoroase ale fiicelor acestora. Descrierea patimilor sordide nu e biciuită însă de un patos mai înalt, patosul satirei. Aflăm despre existenţa chinuită a unor intelectuali veritabili, supuşi şicanelor burgheziei, despre efortul unor muncitori, de a înfrunta umilinţele protipendadei. Descrierea durerilor autentice nu e alimentată de un patos mai înalt, patosul tragicului. Lipseşte nimbul de transfigurare a notaţiei, fie el chiar nostalgic sau melancolic în cazul înfăţişării soartei rataţilor. Nu se depăşeşte o anumită graniţă a observaţiei de suprafaţă, judicioasă, meritorie, dar care nu zguduie şi nu înflăcărează. De aceea şi pecetea personală a viziunii autorului transpare anevoie, pierzîndu-se printre evenimentele narate agale. De obicei derularea în stil de cronică beneficiază în literatură de un leit-motiv care închegă artistic sensul întîmplărilor. Chiar realismul consecvent cere un simbol de o natură specială care aureolează reproducerile cele mai exacte. Ştefan Luca nu omite acest adevăr al artei. Simbolurile alese nu au însă efectul scontat.

După cum susţine Mera, unul dintre personajele cărţii, înzestrat cu un ascuţit simţ de penetraţie, orăşelul se afla în „schimbare de voce". Pornind de la imaginea elevilor care, aprinşi de noile avînturi nu mai ascultă docil poveţile ruginite ale dascălilor, Mera generalizează, extinzînd aprecierea asupra tuturor înnoirilor, evidente în seara balului. Remarca este receptată şi preluată de toate personajele luminate ale cărţii. Din nefericire, ea este însoţită involuntar — în închipuirea cititorului — de imaginea unor adolescenţi care odată cu glasul piţigăiat, capătă coşuri pe faţă, devin deşiraţi şi au mişcări impulsive. Deci metafora nu e fericită. La fel simbolul cărţii deschise, propus de autor, adică a unei cărţi a istoriei citită de la primele lecţii de alfabetizare pînă la exegeza subtilă a mecanismelor sociale întreprinsă de Mircea Marian sau de Mera, — nici acest simbol nu e suficient de elocvent artistic.

Fiind atras de tema destrămării tradiţionalelor forme de existenţă, e firesc ca Ştefan Luca să stăruie asupra raporturilor între părinţi şi copii. Şi aici faptelor li se conferă o turnură de simbol. In faţa atitudinii mai conservatoare, uneori placidă a părinţilor şi care este o reminiscenţă a capitulărilor jalnice din epoca burgheziei, fiii adoptă aprecieri severe, expuse cu ardoare. Cîteodată agerimea analizei are un caracter prea necruţător, fiindcă fiii vizează în fond cinstea propriilor părinţi. Mircea Marian care zace invalid într-un fotoliu şi scrie pamflete corosive la adresa foştilor funcţionari publici corupţi, se erijează prea ostentativ în rol de judecător al moravurilor, calificîndu-i drastic pe cei din casă: „părinţi ageamii". Mai violente ajung faptele cînd mobilul conflictelor nu mai este divergenţa de concepţii. Aşadar protagoniştii: tatăl şi fiica. Tema convorbirii: urîţenia fiicei. Forma de manifestare: (vorbeşte fiica) „De ce m-aţi făcut aşa de urîtă? De ce te-ai însurat cu mama? Ea seamnă cu mine: Nu tu! Ai putut-o iubi? Nu minţi! Să nu îndrăzneşti! Ce nenorocită a fost, săraca, mama'".

Cîteva observaţii cu privire la reliefarea pe prim plan a unor personaje. Dacă lumea reprobabilă este definită expresiv, în graniţele strîmte stabilite mai sus, figurile oamenilor noi, cele cărora li se acordă un rol preponderent nu posedă un contur foarte distinct. Ca personalitate hotărîtoare în lumea orăşelului, secretarul de partid Domşa se bucură de o atenţie specială. Impune certitudinea comportării sale, determinată de maturitatea experienţei politice. In afara unor momente bine surprinse, Ştefan Luca abuzează însă în descrierea acestui personaj de clişee. In genere, Domşa este recomandat prin aprecierea altor eroi: „E un om de o forţă rar întîlnită. Mi-am dat seama de asta chiar în cursul pescuitului nostru. Intrînd într-o groapă săpată de cărăuşii care scot pietriş, m-a ridicat ca pe-un copil". Mai departe: „Şi mai avea o calitate. Nu uita niciodată pe unde a umblat. Să fi fost cele mai încurcate străzi, casa cea mai neînsemnată, el se orienta precis, fără greş". Cu mai mult discernămînt, autorul ar fi observat că din acest unghi de vedere, comunistul Domşa nu poate fi caracterizat prea pătrunzător. Totuşi el continuă investigaţia folosind acelaşi intermediar. Aproape de final, se constată de fapt, că Domşa nu are încă o identitate deslusită. Şi la o întrebare în acest sens, se dă răspunsul edificator: — „Cum să-ţi spun, Mircea. Domşa-i un om. Poţi să te bizui pe el. I-un om".

Din pricina caracterului de frescă, autorul se simte tentat uneori de soluţii artistice stridente. In forme miniaturale, destinul familiei Marian condensează destinul întregii societăţi ardelene. Fiindcă în acest clan numeros toate categoriile şi opiniile sociale au cîte un reprezentant. Bătrînul funcţionar Marian, provenit din păturile mijlocii, adept al unor norme de viaţă patriarhale, conservatoare este de fapt un om onest încă nelămurit. Dintre copii: Grigore este un muncitor conştient, Sandu şi Olimpia intelectuali declasaţi, profitori cu nuanţe, Sandu fiind încă recuperabil, Mircea un savant perspicace. Cele trei fete Valentina, Melania, Dorina esprimă diversele stadii ale femeii înainte şi după căsătorie, după mentalitatea acestor pături mijlocii.

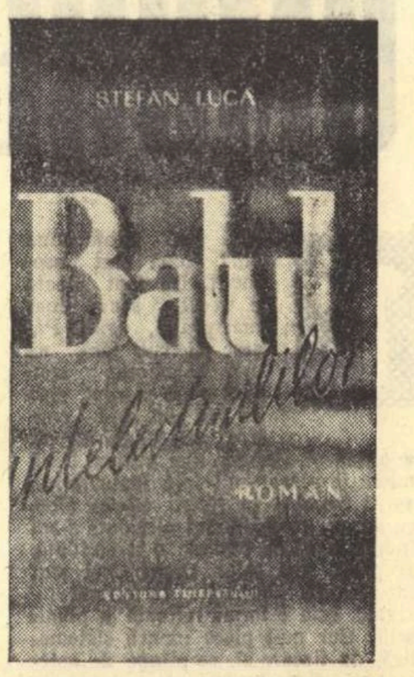

Din aceleaşi porniri de cronicar seara balului este zugrăvită, etapă cu etapă, reproducîndu-se şi frînturile de conversaţie disparate de la mese: — „Cuplul Vronski—Ana putea fi şi Levin—Ana, ţipa un elev înalt, roşu la faţă. — Sînt douăzeci şi patru corijenţi la latină... — Cine-a zis că odată cu averea moşteneşti şi talentul de a o cheltui? — S-a-nsurat cu o ţigancă..." Preferinţa pentru notarea detaliilor, socotite utile reconstituirii de epocă, duce în unele cazuri la consecinţe hilare cînd se insistă de pildă asupra pasiunii cizmarului Biriş pentru îngrijirea porcilor: „Nu ţinea şi n-a ţinut scroafe niciodată. Porcii, toţi masculi, trebuiau aduşi încă din iarnă. Pînă la Crăciun îi scoate gata de tăiat. El îşi oprea trei pentru casă. Pe cei mai lungi la trup şi cu spinarea lată. Se pricepea. Ii hrănea special".

De ce am stăruit asupra unor inegalităţi în romanul lui Şt. Luca? Fiindcă discuţia despre caracterul documentar, de frescă al unor romane, are un interes actual. Semnalăm aceste aspecte cu dorinţa de a evidenţia tendinţele pozitive şi negative ale unei modalităţi cultivate în proza noastră.

S. DAMIAN

CE ESTE ESENȚIAL?

Pe marginea unei cronici literare

Combativitatea presupune într-adevăr negare, dar negarea unei orientări greșite, dăunătoare, a lipsei de talent, a imposturii, a demagogiei, a dorinței de a epata. In acest sens, combativitatea presupune însă, în același timp, afirmare, afirmarea pasionată a tot ce e nou, valoros într-o carte, chiar dacă lucrarea respectivă nu e o capodoperă.

Luceafărul încearcă să desființeze recentul roman al lui Nicolae Țic, Anii tineri, aducîndu-i tot soiul de obiecții, de la faptul că nu indică locul în care e plasată schela unde se petrece acțiunea, că nu se ocupă de lupta pentru calitate, că un muncitor provenit din rîndurile țărănimii și-a însușit un limbaj mai evoluat, și pînă la „inconsistența conflictului" și „tendința spre simplificarea realității, spre schematism."

Exprimîndu-ne opinia în legătură cu noul roman al lui Nicolae Țic, trebuie să spunem de la început că pe toate le-a văzut Gh. Achiței, cu excepția esențialului. Iar esențialul constă în faptul că, în noul său volum, Nicolae Țic aduce elemente noi și valoroase în literatura noastră cu tematică muncitorească. Intr-un anumit sens Anii tineri constituie punctul de plecare al unei noi etape a acestei literaturi, în dezvoltarea căreia sîntem cu toții interesați în cel mai înalt grad. Pînă acum, începînd cu Oțel și pîine de Ion Călugăru și terminînd cu Oțelul de C. Chiriță, toate romanele noastre care reflectă mediul industrial sînt romane de producție. In toate aceste romane, accentul cade pe problemele de producție, în funcție de care se dezvăluie problematica politică și etică a clasei muncitoare.

In Anii tineri accentul e deplasat pe problemele etice, și aceasta, nu pentru că autorului nu i-ar fi familiare problemele producției. Dimpotrivă, el le cunoaște bine, și se preocupă de relațiile care se stabilesc în procesul muncii, dar nu numai în cadrul acestui proces. Se ocupă de relațiile determinate în mare măsură și de gradul în care muncitorii respectivi și-au însușit conștiința socialistă, de atitudinea pe care o adoptă față de problemele generale ale construirii socialismului, dar și față de problemele obișnuite ale vieții cotidiene.

Și brigadierul Ilie Strihan și directorul Dima sînt excelenți petroliști. Și unul și celălalt sînt comuniști de nădejde, devotați pînă la capăt cauzei muncitoare. Avînd o foarte dezvoltată responsabilitate, amîndoi sînt vigilenți, foarte exigenți cu ei înșiși, exigenți, deasemenea, față de alții. Au ambii o mare putere de muncă și o capacitate de a se dărui idealului comun — uimitoare. Atît unul cît și celălalt (Dima e totuși ceva mai timid) sînt partizanii introducerii tehnicii înaintate și nutresc aceeași scîrbă (totală) față de demagogi și de lingușitori. Pe leneși și pe palavragii îi disprețuiesc în egală măsură. Pe impostori, pe arivișți, pe „șmecheri" și pe intriganți nu-i suportă nici unul nici altul. Și nu suportă, iarăși, să se comită o nedreptate. S-ar părea, prin urmare, că pe cei doi protagoniști nimic nu-i desparte, totul îi apropie.

Lucrurile se prezintă însă altfel. Căci secretarul de partid are un alt mod de a concepe vigilența și, în genere, exigența comunistă decît tovarășul său, directorul. Dacă pe Dima exigența îl îndepărtează de oameni, îl sărăcește sufletește, dacă la el severitatea este sursă de greșeli, uneori destul de serioase, — aceasta nu se datorează numai unei experiențe de viață mai reduse, unei lipse de tact, de suplețe. Ci, în primul rînd, unui mod eronat de a înțelege exigența, unei cu totul nejustificate neîncrederi în oameni. Directorul — cum foarte bine observă Strihan — stimează clasa muncitoare în întregul ei și manifestă o încredere nestrămutată în capacitățile ei, dar în fiecare muncitor în parte nu vede un reprezentant al clasei sale.

Pentru Strihan, dimpotrivă, exigența, severitatea, nu implică neîncredere în oameni, nu duce la uscăciune sufletească, ci este expresia unui suflet mare. Cei vizați de această exigență nu sînt aruncați în brațele reci ale indiferenței, ci sînt potențați moralicește, îmbogățiți.

Dacă pe Dima severitatea îl duce, în cazul cel mai fericit, la desconsiderarea elementului uman, Strihan știe că scopul suprem e omul, și de aceea acordă atenția principală formării omului adevărat, dezvoltării, întăririi conștiinței socialiste a muncitorilor și privește producția ca un mijloc important de a asigura bunăstarea și demnitatea lucrătorului.

Acești doi muncitori, comuniști, pe care aparent, toate îi apropie, trebuie să se ciocnească. Contradicția între ei izbucnește și urmărirea modului cum se rezolvă (și se rezolvă, fiindcă amîndoi se situează pe aceeași platformă, acționează determinați de aceleași interese, animați de același țel) constituie însuși miezul cărții.

Nu ne propunem aici să urmărim construcția conflictului, să arătăm cum e condusă intriga. Vrem însă să arătăm că acest conflict antrenează numeroase alte personaje din mediul muncitoresc și că fiecare dintre aceștia e dotat la rîndu-i cu o problemă morală proprie, interesantă, dezbaterea etică a cărții luînd astfel amploare.

Prin cazul Pavel Oniga, bunăoară, care, datorită unei mezalianțe, a trăit o vreme într-un mediu viciat, și care e acum stăpînit de dorința fierbinte „de a-și păzi viața de meschinării și nenorociri", de a dobîndi un echilibru sufletesc și e „hotărît să fie crud cu el, să nu-și ierte nimic", Nicolae Țic pune și rezolvă o importantă problemă de etică muncitorească. Prin Motronea o alta, care vorbește convingător despre curajul moral și civic al muncitorilor, despre spiritul lor justițiar și despre solidaritatea lor de clasă. Prin ușuraticul Vasile Top, care „pe toate le știe, pe toate le vede — și le vede numai cum îi place lui", care-și „îngăduie totul fără nici un scrupul", autorul pledează pentru răspundere și seriozitate, pentru respectul valorilor și bună cuviință. Prin Gigel, fostul membru al biroului, biciuește fanfaronada și excesul de zel, lingușeala ca și dorința de a fi flatat. Prin Simion, spirit cîrcotaș, mereu „în căutarea de greșeli și nedreptăți", prin acest intrigant — scriitorul pune curajos problema combaterii influențelor mic-burgheze în mediul proletar.

Am dori însă să adăugăm și faptul că prin prezența personajelor sale — atît de variate tipologic — Țic reușește să ne facă sensibil caracterul profund democratic al orînduirii noastre socialiste. Pavel Oniga e un simplu muncitor și încă un muncitor tînăr, dar cînd își dă seama că directorul a adoptat față de el o atitudine necorespunzătoare, nu numai că nu se sfiește să-și revendice dreptatea, dar cutează chiar să-i ceară socoteală, să-l judece și să-l învețe cum trebuie să se poarte cu subalternii. Și directorul acesta care manifesta puternice înclinații autoritare, nu încearcă, deși discuția se desfășoară acasă la el, să-l întrerupă, să-l apostrofeze sau să-l respingă pe Oniga, fiindcă el se consideră ales de muncitori și, ca atare, răspunzător față de ei.

Caracterul inovator al acestui roman nu trebuie să ne facă să-i trecem cu vederea lipsurile. De la un moment dat romanul își pierde din densitate, se subțiază, autorul pare oarecum grăbit. Și aceasta explică faptul că unele personaje, Motronea bunăoară, nu se întipăresc destul de puternic în conștiința noastră, că altele nu se justifică (inginerul Nana Petrescu), că pînă și în existența unor personaje în general reușite (Oniga) sînt situații sau comportări neexplicabile. Apoi există episoade care nu sînt bine sudate în corpul romanului.

O exigență sporită din partea acestui scriitor atît de talentat, posedînd o cunoaștere autentică a clasei muncitoare, se impune. A insista însă numai asupra acestor deficiențe, ni se pare a nesocoti esențialul, a adopta o optică meschină, a nedreptăți o carte de valoare în literatura noastră inspirată din viața clasei muncitoare.

Eugen LUCA

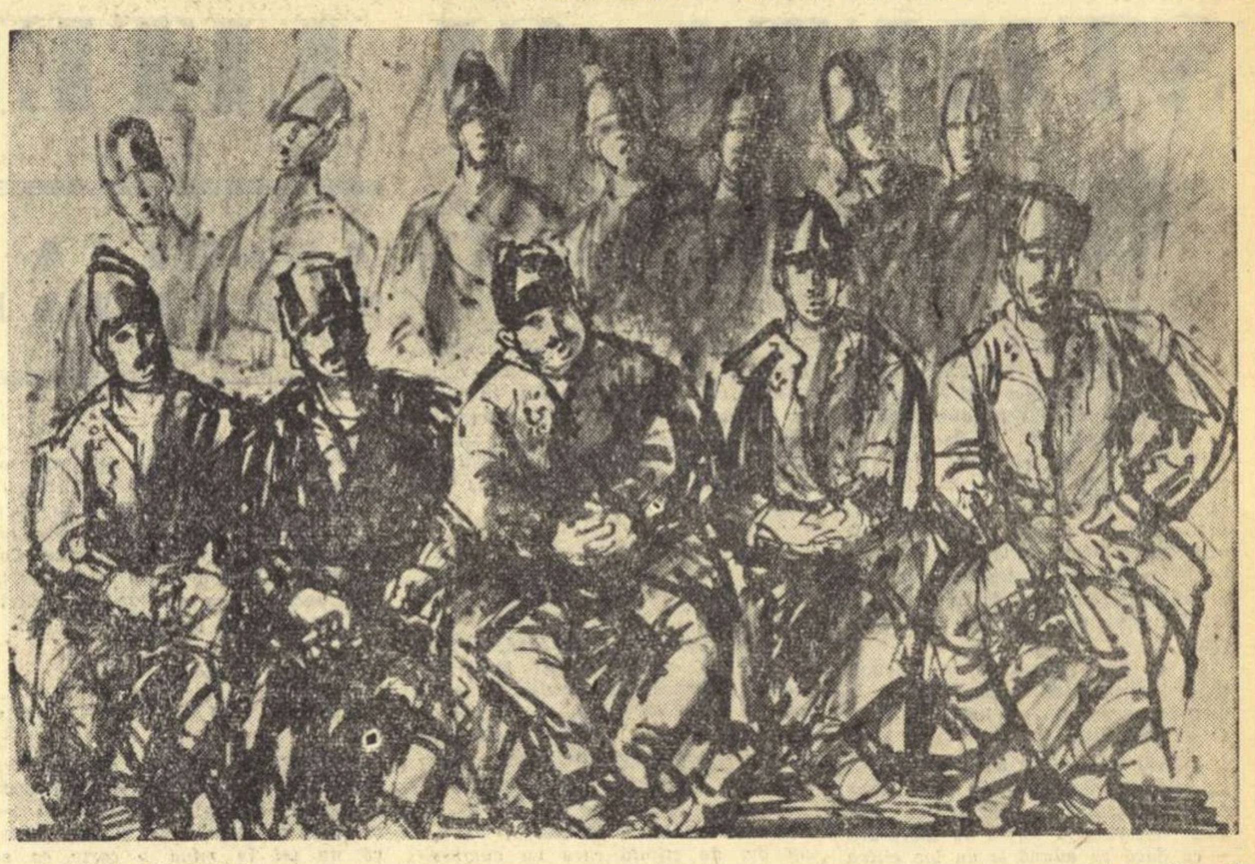

FLORICA CORDESCU „Cor de bărbați"

Aptitudinile și deficiențele cotidianului

Efortul de a capta în matca poeziei izvoarele proaspete, înnoitoare de sensibilitate și emoție ale contemporaneității prin intermediul cotidianului se întîlnește atît de des — și nu totdeauna cu rezultatele cele mai bune — încît merită atenția unui popas anume în cadrul discuției inițiate despre stadiul actual al dezvoltării liricii noastre.

Căutarea sursei de inspirație în faptul zilnic, în obiectele vieții imediate, în casă, pe șantier sau pe stradă, își are justificarea deplină. Transformările revoluționare petrecute în structura societății se răsfring asupra existenței de fiece zi, scoțînd-o de sub semnul mediocrității, stereotipiei și prozaismului proprii lumii burgheze. Acolo unde capitalismul, sub forma standardizării excesive, dusese la uniformizarea lucrurilor, la automatizarea gesturilor și deci la aplatizarea reacțiilor sufletești, reducîndu-le, aproape fără excepție, la un numitor comun — socialismul stimulează manifestarea liberă a inițiativei creatoare, asigură satisfacerea tuturor preferințelor de confort și frumusețe, dînd cotidianului farmecul unei armonii și unui ritm necunoscute altădată. Un fapt obișnuit, cum ar fi mutarea într-o locuință nouă, atîta vreme tratat cu indiferență dacă nu cu repulsie, poate dobîndi în condițiile create de revoluția proletară, dimensiunile unui eveniment. Instalarea muncitorului întîia dată într-o casă dotată cu baie și cu lumină electrică constituie pentru Maiakovski prilej excelent de a tălmăci poetic cum se afirmă conștiința demnității cucerite.

Aptitudinea cotidianului de a concentra sensuri generalizatoare, de a permite deschideri de orizont, cu condiția ca exploatarea să se facă prin foraj în adîncime și extensiv, a fost verificată în practica poeților noștri. Ideea poetică foarte fertilă a Ninei Cassian, care și-a propus să surprindă în poemul său recent regenerarea dragostei odată cu împlinirea omului eliberat de spectrul asupririi, prinde carnație lirică din exploatarea elementelor zilnice ale vieții. Desigur, nu în a fi introdus astfel de elemente în alcătuirea poemului stă meritul poetei. Cînd se lansează discursiv și poate puțin ostentativ în elogii de tipul: **„Fiecare tramvai are un număr frumos / cinci, douăzeci, douăzeci și șase sau trei. / Dacă vrei, poți merge pe jos / sau poți telefona, dacă vrei"**, este încă departe de adevărata și dorita viziune inedită. Frumusețea tramvaiului paisprezece, Calea Victoriei, telegraful fără fir erau omagiate și de integraliștii romîni pe la 1925. Pe urmele lui Rimbaud, un Blaise Cendrars, dornic de senzații exotice, exclama: **„ferestrele poeziei mele sînt larg deschise spre bulevarde"** („Contraste") contemplînd amețit vitrinele, trecerea limuzinelor, vacarmul orașului străin și ostil omului. Originalitatea poetei se afirmă din momentul descifrării în cotidian a atitudinilor ce poartă sigiliul contemporaneității. **„Fericirea nu e o abstracție"**, sună o frîntură de vers din „Spectacol în aer liber" și tot poemul este impregnat de prezența lucrurilor, gesturilor zilnice investite cu forța de a verifica trăinicia sentimentelor nutrite de femeie sau de bărbat. Masa, ceainicul albastru, perdeaua zvîntată de soare, covorul pe care calcă îndrăgostiții, lectura curentă a știrilor politice în ziar, concertul de duminecă și munca zilelor obișnuite sînt pentru poetă căi de a pătrunde în gîndurile și inimile eroilor, de a le certifica **„consecvența dragostei"**. In preajma omului scăpat de tortura alienării, ale cărui exigențe sociale, etice, erotice, găsesc pentru prima dată teren fertil de realizare armonioasă în socialism, obiectele înseși beneficiază de frumusețea inedită a existenței umanizate.

Nu altminteri procedează Dimos Rendis în „Legendă lacului" sau Geo Dumitrescu în „Macarale la marginea orașului". Și unul și altul descifrează în faptul zilnic, deseori poate trecut cu vederea, avîntul nestăvilit și fortificat al socialismului în țara noastră. In micile gesturi ale eroului lui Rendis se reflectă procesul complex de înfrîngere și depășire a vechiului (deprinderi, rutină, comoditate) pe măsură ce cîștigă teren conștiința înaintată. Geo Dumitrescu pictează în culori obișnuite cadrul de la marginea orașului (periferia tragică de odinioară), făcînd sensibilă, cu elementele cele mai simple, pătrunderea unui suflu inviorător de viață, menit să dea tabloului farmecul viguros de mult așteptat. Cotidianul în aceste cazuri îndeplinește rolul de a comprima emoția, ferindu-i pe poeți să cadă în păcatul verbalismului. Dar este un rol condiționat nu de **alegerea** materialului pur și simplu, ci de **mînuirea** lui astfel încît imaginea poetică să depășească impresia cotidiană oarecare.

Aceeași practică a poeților care demonstrează aptitudinile cotidianului previne și asupra deficiențelor sale. Uneori chiar din creațiile amintite se constată că faptul oarecare nu posedă, în sine, daruri terapeutice miraculoase împotriva platitudinii. Cîtă vreme elementul divers nu relevă un sens, primejdia de a eșua în prozaism este iminentă. Fragmente ca cel citat din poemul Ninei Cassian rămîn anterioare poeziei.

Dînd, cui privește superficial, senzația că nu presupune arderea intensă cerută pentru „extragerea radiumului", capabilă să transfigureze materia brută, cotidianul înlesnește apariția multora dintre tarele împotriva cărora tocmai se recurge la ajutorul său. Numeroase poezii ce-și caută în abordarea cotidianului ca atare garanția „contemporaneității" nu numai că apar lipsite de patosul zilelor noastre, dar deformează imaginea prezentului. Circulă un fel de modă a lirismului declanșat de vederea unei mistrii sau unei cărămizi cu mortar pe ea, făcîndu-se din edificiul socialismului — care presupune aplicarea tehnicii celei mai avansate — un domeniu de exaltare a uneltelor primare. Pe tema construcțiilor, Florența Albu a scris un poem grav, unde refrenul „demolăm, demolăm" semnifica surparea orînduirii putrede și înălțarea mîndră a caselor luminoase destinate să-i bucure pe cei ce muncesc. Insă cînd o altă poetă tînără folosește notația reporterică, într-un fel de zbenguială superficial-festivă, rezultă un șir de imagini inconsistente, incapabile să exprime ceva din elanul constructiv: **„Blocul creștea ca o forță ciudată / Sub pleoape, / Din mistrie și cîntec, / Etaje, etaje... / Să-nflorească pămîntul"**. („Intîlnire pe schele" de Ana Șoit, „Tribuna" 8 iunie 1961). Inlocuirea versului alb cu vers regulat de către alt poet, fără o schimbare de perspectivă, nu apropie mai mult poezia de spiritul adevărat al zilelor noastre: **„Mistriile ca niște felii de soare / Scapără-n plămădeala toridă... / De cînd au învățat cărămizile să zboare? / De cînd ne ard inimile în cărămidă?"** (Damian Ureche „Scrisul bănățean" 1/1961). Singura întrebare care ar merita de fapt să ne-o punem în fața unor asemenea versuri, ar fi cum de s-au putut uni o înțelegere atît de primitiv-arhaică cu atîta emfază în confecționarea banalităților pretențioase? Cititorul contemporan, obișnuit cu evoluția sputnicilor, preocupat de aplicațiile întinse ale electronicii, evident că nu se regăsește cu nimic în versurile poetului pornit pe un suspect delir admirativ, în fața unui oarecare început de aplicare a tehnicii: **„Vino cu mine să vezi aspersoarele-balene... / au gîturi lungi, metalice și-ascultă de mîinile omului. / Se-nvîrt în hore de cercuri dăruind holdelor ploaie, / holdelor care se pleacă cu zîmbete verzi către noi"**. („Vino cu mine, călătorule" de Const. Pană, „Scrisul bănățean" 1/1961). Oricît de surprinzătoare ar fi prezența acestor mașini în viața zilnică a cîmpului, a cădea în transă cînd le întîlnești funcționînd este ușor ridicol. Da, dacă poetul descoperea în acest element oarecare un punct de plecare pentru a sugera condiția nouă de muncă a țăranului, modificarea mentalității lui, atunci fluxul vital al prezentului putea să anime imaginea.

Altă iluzie constă în considerarea cotidianului ca o pavăză împotriva declarativismului și schematismului. Se uită, în asemenea împrejurări, că faptul obișnuit, prin însăși frecvența lui, ispitește mințile leneșe cu comoditatea clișeului. Oricînd se vor găsi cîteva elemente cotidiene pentru a confecționa „curat" un tablou de șantier. De pildă: **„Mă cheamă a șoselelor beteală / cu pietre kilometrice-n spirală / Pe-al șantierelor noptatec stup / cu becuri tatuez al beznei trup; / Presar peste baraje bistrițene / betonul aburind în cești de bene"**. („Stelele ard miriade pe cer" de Ion Acsan, „Iașul literar" 2/1961). Pe lîngă versificația căznită, cu imagini improprii cadrului evocat (beteala șoselelor sau trupul tatuat al nopții n-au nici o contingență cu ceea ce presupune un mare șantier socialist) absența unei idei poetice centrale în stare să ordoneze totul către un sens inedit, împiedică nașterea emoției. Or, fără emoție nu este poezie, ci doar simplă declarație. Iată și schematismul, consemnarea prozaică, într-o versificație palidă, care ar vrea să înfățișeze peisajul citadin sub impulsul civilizației: **„Asfaltul strălucitor ca o oglindă / Tot pe mai multe uliți colindă. / Și-n fiecare dimineață la volan / Un Sînt Ilie bucureștean / Trece pe fiecare stradă, pe fiecare aleie, / Dezlegînd ploi și făcînd curcubeie, / Pe cînd cartierul îmbătat de lumină / Fluieră cu primul flăcău trecînd spre uzină"**. („Electrificare" de Rusalin Mureșan, „Gazeta literară" 16 feb. 1961). Superficialitatea trădează aici în amestecul straniu de rural și urban care face simțită neaderența poetului la lumea descrisă, abordarea întîmplătoare a unei teme neînsușite organic. Asemenea „clișee" cotidiene n-au nimic comun cu poezia ce țîșnește pretutindeni unde socialismul victorios își pune amprenta.

Abordarea cotidianului de la orizontul acestuia, fără capacitatea de a-l integra în procesul înaintării pe drumul socialismului, comportă riscul împotmolirii și discreditării potențialului său poetic incontestabil. Cotidianul nu poate și nu trebuie confundat cu anemia inspirației, cu frînarea patosului specific poeziei realist-socialiste.

Geo ȘERBAN

NOTE

O contribuție critică

Un studiu interesant pe marginea ultimei cărți a lui Henri Lefebvre (La somme et le reste) semnează N. Tertulian în „Viața romînească" nr. 5. Analitic și combativ, făcînd apel și la alte scrieri ale lui Lefebvre, criticul demonstrează evoluția penibilă a filozofului francez. Folosirea falsificată a conceptului de „alienare", abandonarea materialismului dialectic și istoric în numele unei așa-zise depășiri a acestuia, poza „umanitară" și „apolitică", tendința de reabilitare a suprarealismului, elogiul adus lui Heidegger și Nietzsche — adică toate coordonatele actualei concepții a lui Lefebvre — sînt supuse unei judicioase dezbateri, sprijinite de referințe la textele clasicilor marxism-leninismului.

Acum o sută de ani

In numărul din 7 iulie a. c., la rubrica Literatură, Contemporanul anunță că romanul Il Gattopardo, al cunoscutului scriitor italian Tomassi di Lampedusa, va apărea în curînd în U.R.S.S., în traducere rusă. Autorul notiței afirmă că romanul e „o cronică sinceră și amară asupra realităților Siciliei de azi".

Spre o justă informare a cititorilor, ne permitem să precizăm că acțiunea cărții se petrece pe vremea lui Garibaldi, aproximativ cu un secol în urmă.

I. AGIRBICEANU
FARAONII

Volumul „Faraonii" de I. Agirbiceanu, apărut recent la E.P.L.

PUTEREA MIRACULOASĂ A FAPTULUI FIRESC

La a doua ediție a romanului „Bariera" de TEODOR MAZILU

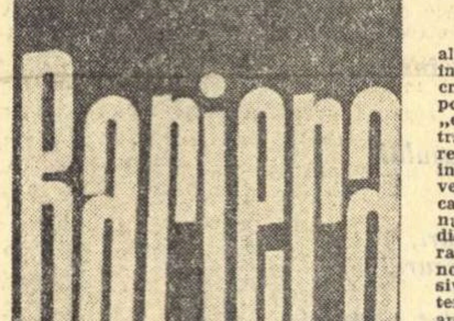

Un timp destul de scurt, – aproape doi ani – de la apariția primei ediții a „Barierei" și pînă astăzi, cînd a văzut lumina tiparului cea de a doua ediție, ar fi totuși suficient pentru a considera dintr-o nouă perspectivă opiniile diferite care s-au înfruntat la apariția cărții. Timpul care a trecut de atunci în orice caz a infirmat în primul rînd critica destructivă, care s-a grăbit, cu o promptitudine demnă de o cauză mai bună, să conteste tocmai calitățile acestei cărți. Dar nea Vițu a fost primit cu o satisfacție firească în rîndurile celor mai buni eroi ai literaturii noastre noi, a adus în paginile cărții lui Teodor Mazilu o zestre sufletească originală, sensibilitatea și intransigența unui luptător autentic pentru cauza revoluției. Cronicarii literari au asociat de multe ori acest personaj cu tipul morometian meditativ și înțelept care și-a făurit un domeniu defensiv prin firea sa, s-a opus magistral trivialității și grosolăniei mediului burghez, cu arma rîsului și cu gravitatea solemnă a oamenilor care cred într-un ideal suprem de omenie. Dar, ca deobicei, daunele comparațiilor excesive au fost suportate (în cazul formulărilor categorice) tot de criticii înșiși, cei sortiți să polarizeze pricinile delicate, provenind din lumea acelui „irritabile genus" al scriitorilor! Apropierea lui nea Vițu de Ilie Moromete, faptul că ei au „aceeași dorință de seninătate... o lume morală de apărat" (Paul Georgescu), era firească fie și pentru motivul elementar că eroul lui Mazilu pătrundea în lumea abia deschisă în literatura noastră de Marin Preda, o lume în care se nasc puteri sufletești neobișnuite și se angajează o dispută morală de o înaltă tensiune. Talentul tînărului prozator care este Teodor Mazilu a folosit cu o bună intuiție condiția socială deosebită care făcea din Vițu un om uimitor de deschis în fața vieții, care începea parcă să lupte în plină stradă, cu picioarele bine înfipte în pămîntul sigur pe care-l simțea trepidînd de pașii muncitorilor ce se pregăteau pentru revoluție. Astfel că antipodul frămîntărilor dramatice consumate în limitele ogrăzii morometiene, se ridica calm și tenace, înaripat de știința luptei de clasă, un Vițu, luptător ilegalist, organizator de nădejde al sabotajului mașinii de război fasciste. Ceea ce bătrînul, îndurerat de toate furtunile care se abăteau asupra familiei morometilor, nu reușea să priceapă oricît l-ar fi chinuit răsturnările care se petreceau, era pentru Vițu un fapt descoperit, (trăit, înțeles și absorbit, odată cu aerul respirat în copilărie în preajma fabricilor din cartier) și în consecință – devenit domeniul direct al acțiunii, al verificării neîncetate a experienței organizate a luptei revoluționare. Fondul uman superior al celor doi oameni despre care s-ar putea spune că erau contemporani, dacă nu i-ar fi despărțit o vîrstă politică deosebită și decisivă, a îndreptățit însă multe dintre apropierile pe care critica le-a găsit între nea Vițu și Ilie Moromete. A fost o încercare destul de serioasă pentru Mazilu, această alăturare dintre al său Vițu și un erou de mare prestigiu în literatura romînească actuală; credem că pînă astăzi confruntarea – cu inevitabile riscuri pentru experiența tinereții – a apărat destul de răspicat talentul autorului „Barierei".

Și însfîrșit, o ultimă opoziție: defensiva disperată, înmărmurită, aproape, a lui Moromete și ofensiva generală, pornită cu o energie formidabilă, dispunînd de o mobilitate deosebită pe toate fronturile vieții, presupunînd desfășurarea largă, de bun agitator, în auzul tuturor, a unor crezuri care însemnau soluții limpezi, perspectivele apropiate ale istoriei. Clar-viziunarul Vițu devine de aceea nu numai un simplu personaj ci uneori și un proiect uman, un simbol și un deziderat pe plan moral și spiritual. Aici se află – după toate elementele furnizate de imaginea lui Vițu – valorile și limitele literare ale personajului. Romanul acesta care ar fi putut să se intituleze „Romanul lui nea Vițu" – este o povestire la persoana a treia, o relatare remarcabilă dealtfel, pentru că este făcută de către însuși creatorul personajului. Cu o încredere bine justificată în potențialul poetic al faptelor înfățișate, Mazilu „expune", „amintește", face asociații, trage concluzii, exclamă la fiecare reacție care verifică în roman logica interioară a lui Vițu. Autorul ne povestește parcă despre eroul cărții pe care urmează să o scrie, în sensul că nu se preocupă cîtuși de puțin de dispoziția datelor în măsură să hotărască identitatea personajului, fie cronologic, fie într-o succesiune progresivă obișnuită prezentării unui caracter. Experiența este reușită pentru că are de multe ori puterea unei demonstrații convingătoare pentru existența acestui om despre care ne vorbește romancierul. Firește, pătrunderea eroului în cadrul strict al cărții, nu poate fi un amănunt al compoziției unei cărți de răspunderea socială și politică a „Barierei". Ficțiune sublimă sau om viu – proiect sau realizare vibrînd de viața unui portret uman – nici o astfel de punere radicală a acestei alternative n-ar aduce contribuții hotărîtoare în formularea unei judecăți de valoare care să se apropie cel mai mult de realitatea obiectivă a expresiei literare din romanul „Bariera". Și cu toate acestea între cele două variante ale realizării lui Vițu s-au purtat discuțiile care cercetau meritele sau scăderile cărții lui T. Mazilu. Privilegiatul erou al cărții tînărului prozator a dezlănțuit discuții aprige care n-au beneficiat întotdeauna de concluzii generale, referitoare, de exemplu, la semnificația acestui tip de personaj, realmente original în ansamblul prozei noastre. Nici chiar S. Damian, unul dintre exegeții cei mai consecvenți ai Barierei („Viața Romînească" Nr. 2/1960, „Bariera și judecata criticii"; „Gazeta literară" Nr. 18/1961: „Critica literară și consecvența criteriilor") nu depune eforturile necesare pentru identificarea acelor coordonate care fixează individualitatea lui nea Vițu în funcție de determinarea socială a personajului literar. In ce măsură prezentarea eroului rezolvă unitar – cu sinteza artei – sarcinile portretului? Este o întrebare la care articolele lui S. Damian nu aduc un răspuns satisfăcător. Există însă un filon care s-ar dovedi fructuos cercetărilor în acest sens și anume, biografia socială a personajului, ca un domeniu esențial de concentrare a datelor principale personajului ca existență literară posibilă. Este tocmai ceea ce ne și propunem să discutăm, acum la cea de a doua ediție a romanului lui Teodor Mazilu. Că nu ar exista în „Bariera" o acțiune propriu-zisă, ci mai curînd o dispută etică angajînd elemente vitale existenței, luptei sociale, a fost o concluzie generală a celor mai mulți dintre cei ce-au scris despre cartea lui T. Mazilu. Voința lui Vițu vibrează intens din paginile cărții și aceasta trebuie să fie un indiciu că acest om a fost hărăzit cu o putere miraculoasă de a-și impune opiniile sale, de a-i influența permanent pe cei din jurul său. Iată de ce biografia socială a lui nea Vițu se poate reconstitui cu toată claritatea din urmărirea întregului itinerar al atitudinilor și reacțiilor sale caracteristice. Există în personalitatea lui nea Vițu o frumusețe omenească (sau, cel puțin, un deziderat în acest sens și în planul mijloacelor de expresie ale romanului) care se cere explicată, firește, în măsura îngăduită de mijloacele riguros obiective ale criticii; căci să fie oare suficientă simpla succesiune a unor argumente, pentru a reconstitui farmecul, atracția exercitată de o anume individualitate?

Oricum, certitudinea recunoscută aproape unanim în manifestările sale, ca de altfel și bucuria de a trăi sau luciditatea, se impun ca premize ale înțelegerii acestui erou. Ceea ce dă un sens bine definit unor trăsături generale este încercarea autorului de a evoca la stadiul actual al formației sale artistice, acea poezie a înțelegerii fără zbucium și fără probleme spinoase de conștiință, care vibrează caracteristic în manifestările lui Vițu. Fiu al clasei muncitoare, nea Vițu are o reacție spontană, o anumită bucurie a certitudinii în diferite împrejurări ale vieții. Este un om care s-a realizat în toate: și prin drumul ales în lupta partidului și prin cele mai firești gesturi. Există fără îndoială o poezie a gesturilor firești, mai convingătoare poate, de multe ori, decît dezbaterile interioare cu prețul cărora se consolidează trăsăturile înaintate ale conștiinței. Naturalețea, spontaneitatea reacțiilor, bucuriile pe care le oferă universul cotidian verifică aderența la faptele realității, simțite ca un fel de regăsire a drumului propriu în viață.

Privită în perspectivă, biografia lui nea Vițu aparține unui destin istoric care este de fapt drumul clasei muncitoare. Oamenii care muncesc sînt cei mai buni și mai reprezentativi oameni ai societății; ei se regăsesc în sensurile majore ale revoluției. Autorul a urmărit demonstrația acestui adevăr, reușind în unele momente ale acțiunii să găsească și expresia literară adecvată temei tratate. In condițiile luptei revoluționare se eliberează rezervele potențiale de omenie și în genere, se dezvoltă și capătă amploare trăsături înnăscute, care acum găsesc o apreciere nouă în societate. Iată de ce la nea Vițu sentimentul intens de clasă trăiește indisolubil legat de certitudinea în marile forțe umane chemate la viață de revoluție. Relațiile sale cu scepticul pictor al mahalalei, cu Tuțuleasca, cu Treispemii sau cu muncitorii din fabrică (mai ales cu Tabarcea) sînt semnificative pentru acea pasiune a încrederii care îl atrăgea pe Vițu spre oameni. Dar tot atît de adevărat este și faptul că cei din apropierea lui recunosc în acest om, care îi învăța să lupte pe toate fronturile vieții (și împotriva umilinței, ca și a meschinăriei, sau a descurajării) – o energie morală considerabilă, al cărei ecou îl simt oamenii și după moartea lui nea Vițu. Insăși varietatea relațiilor sociale are la Vițu o anumită semnificație, pentru bogăția vieții sufletești a personajului, care este un comunist. Experiența lui nea Vițu este luminată nu numai prin relațiile sale cu oamenii, căci această sumă imensă de cunoștințe despre viață își are originea în receptivitatea caracteristică omului.

Obișnuința unui contact permanent cu viața, care reclamă multă sensibilitate și discernămînt, este la nea Vițu o modalitate a răspunderii politice pentru ceea ce se petrece în jurul său. In ochii eroului nostru faptele vieții încetează să fie banale și ele îi apar puternic reliefate, totdeauna încărcate de o semnificație bine determinată. El crede într-o ordine firească a lucrurilor, în care fiecare gest este considerat dintr-un punct de vedere fundamental care alege și cîntărește totul. Deschiderea largă în primirea senzațiilor vieții, acea faimoasă sete de viață, este sensibilă într-o împrejurare caracteristică la nea Vițu: discuția cu oamenii, dialogul menit să descopere nu numai informații curente, ci și noutăți despre povestitor. „Cînd cineva se ducea în oraș, sau la doi pași, la întoarcere nea Vițu se năpustea asupra lui, îi cerea amănunte... se amuza totdeauna pe socoteala oamenilor cărora nu li se întîmpla nimic pe drum"... Vițu aștepta de la alții ceea ce lui însuși i se părea foarte firesc: această reacție vie, spontană, în fața evenimentelor cotidiene. Receptivitatea pentru înțelegerea aspectului firesc, al acestor fapte este o atitudine specifică lui nea Vițu. Adevărurile simple sînt înțelese ca fiind elemente fundamentale pentru restabilirea unor norme superioare de viață. Intr-unul din momentele grele, în pragul execuției, nea Vițu „se apucă să facă gesturile cele mai obișnuite", pentru a-și regăsi echilibrul interior. Legătura cu viața se realiza la Vițu, în împrejurări dramatice, prin intermediul acelui contact elementar al conversației stabilit reflex, în care se putea regăsi mai bine pe sine: „expresia comună avea puterea miraculoasă de a-l răpi din celulă, de a-l arunca în viața de fiecare zi, într-o sală de cinema, sus la galerie, în fața unui pahar de verde sau a unei stații de tramvai". In pragul morții cuvintele cele mai banale readuc în celulă acea „senzație ciudată și mîngîietoare că cineva îi dă mîna, îi face semn să tacă din gură și-l duce afară, în stradă". Increderea în viață (răzbind și în zona tragică a deliberărilor sale) este mărturisită prin însemnătatea atribuită fiecărui gest care înfruntă, polemic aproape, descurajarea. Intr-un articol viitor, vom reveni asupra altor aspecte ale personalității lui nea Vițu.

Miron DRAGU

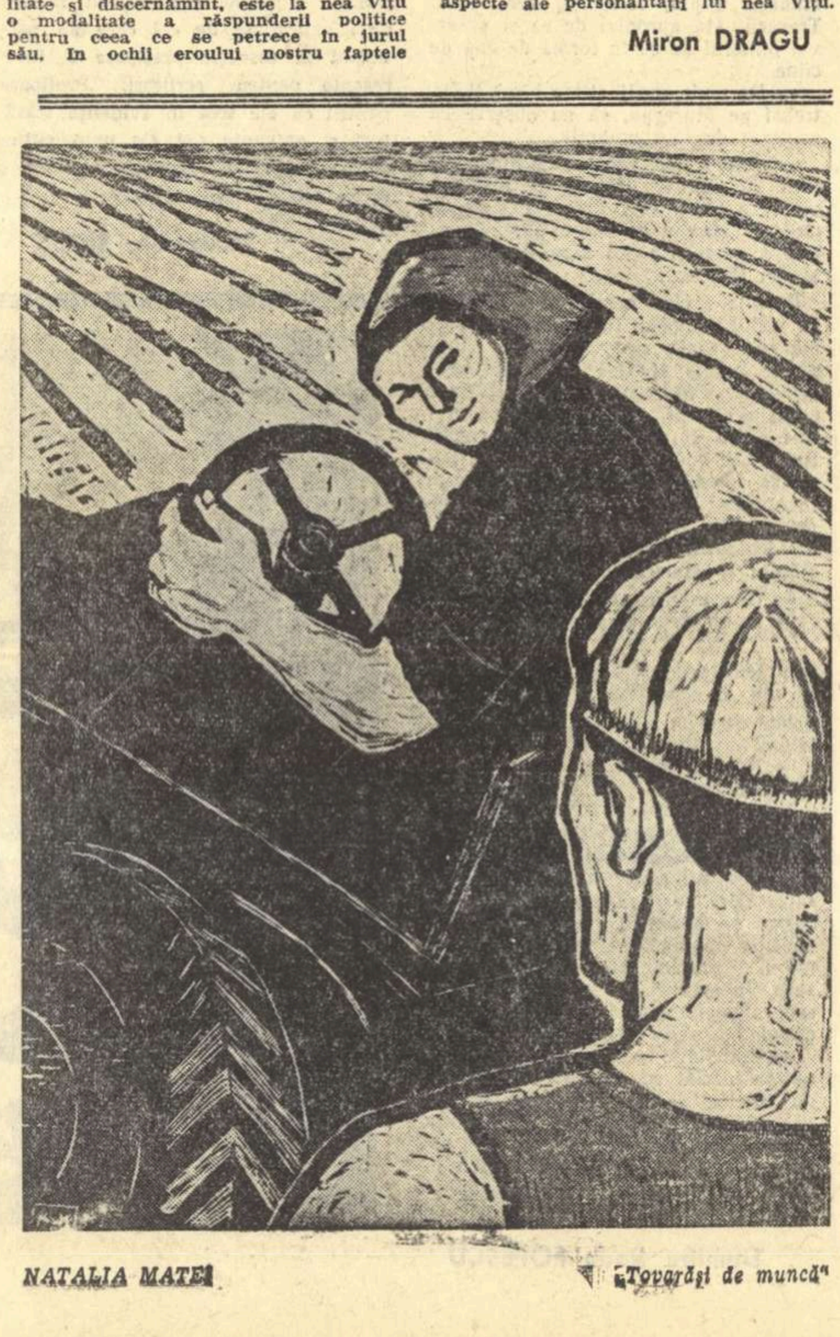

NATALIA MATEI „Tovarăși de muncă"

ŞTIINŢA ŞI LITERATURA

În ultimii ani, sub titlul acesta aparent paşnic, au avut loc în diferite ţări, dispute aprinse în legătură cu dezvoltarea ştiinţelor şi a artei în epoca noastră, a utilităţii sau inutilităţii artei, polemici cu caracter uneori eliminatoriu: „ştiinţa sau arta".

De data aceasta, sub titlul de faţă, redacţia noastră a organizat o discuţie cu profesori, asistenţi şi studenţi ai Facultăţii de Fizico-Matematici de la Universitatea C. I. Parhon din Bucureşti în legătură cu locul pe care îl ocupă literatura, în deosebi literatura contemporană romînă, în preocupările viitorilor oameni de ştiinţă, cercetători pe tărîmul disciplinelor exacte, şi în legătură cu exigenţele intelectualilor de formaţie ştiinţifică faţă de literatura contemporană.

Mi se pare firesc, de la început, să vi-i prezentăm pe participanţii la discuţie, aşa cum au ţinut ei înşişi să se prezinte:

— *Unii oameni,* — au arătat cîţiva studenţi şi asistenţi —, *îşi imaginează — şi „ciudăţenia" aceasta este cu mult umor descrisă în cărţile de literatură — că dacă se adună la un loc cîţiva matematicieni sau fizicieni, îşi vorbesc numai în* x *şi* y, *în ecuaţii şi în integrale; literatura rămîne şi între matematicieni un mijloc de comunicare şi matematicienii discută şi ei despre muzică, despre cărţi, despre filme cu pasiunea şi interesul cu care discută toţi oamenii.*

— *Pe mine literatura m-a preocupat întotdeauna paralel cu matematica,* a spus tov. BUDIN CONSTANTIN, *student în anul III. Particip la activitatea cenaclului studenţesc de la Casa de cultură „Grigore Preoteasa", citesc, îmi plac dintre scriitorii tineri Titus Popovici, Francisc Munteanu, îmi plac foarte mult versurile lui Nicolae Labiş.*

Obiecţiile mele la unele cărţi pot veni şi din specificul specialităţii mele, al ştiinţelor exacte, cred însă că acesta nu este un păcat.

Omul de ştiinţă judecă conform legilor logicii şi exactităţii. Lucrul acesta nu înseamnă că omul de ştiinţă este insensibil la artă. Dimpotrivă, exactitatea imaginilor nu poate să nu-l impresioneze. Îl enervează însă arbitrarul, aproximativul. Se scriu versuri despre cer şi stele. Fără cîteva reprezentări exacte despre spaţiu, despre dimensiuni, este greu să sugereze cititorului contemporan ceva nou. Cititorul va recunoaşte cel mult tensiunea în care se afla autorul cînd a scris versurile, dar îi va cere să se întoarcă asupra lor şi să le revadă cu echilibrul logicii. Pasiunea şi logica nu se exclud.

Tovarăşa DOGARU VIORICA absolventă:

— *Eu, cînd privesc la lună, nu mă gîndesc la ce-am învăţat la astronomie şi fizică. Iar intuiţia artistică genială a lui Eminescu — amintiţi-vă de „imperiul unei raze" — are asupra mea cel puţin tot atîta forţă cît şi cunoştinţele exacte despre univers.*

Cred că literaţii nu trebuie să fie lipsiţi de cultură ştiinţifică, dar şi un om de ştiinţă care nu cunoaşte şi nu iubeşte arta e sărac.

FLORESCU ILARIE, absolvent:

— *Se duc discuţii despre utilitatea sau inutilitatea literaturii. Am urmărit luările de atitudine ale lui Ehrenburg. Poate pînă una alta fiecare om trebuie să rezolve pentru sine în ce măsură are nevoie de artă pentru cunoaştere, pentru viaţă. Deocamdată eu pot spune doar că îmi place literatura. Urmăresc ceea ce se scrie, îmi place poezia. Despre Nicolae Labiş ar trebui să vorbesc aparte. Pe Labiş îl cunoaştem toţi.*

Dintre poeţii care scriu acum, îi urmăresc cu plăcere pe Nichita Stănescu şi Ilie Constantin. Am mult respect pentru talentul lui A. E. Baconsky. Păcat că nu scrie poeme mai strîns legate de viaţă. În ultimul timp, am impresia, s-a retras într-un fel de poezie de „cameră".

Urmăresc proza contemporană. Nu ştiu dacă v-ar interesa să spun aici numele scriitorilor care îmi plac;

ANCHETA-REPORTAJ

dintre cărţile scriitorilor din generaţia mai tînără mi-au plăcut „Groapa" lui Eugen Barbu, „Obsesia" de Ioan Grigorescu. Îmi plac reportajele lui Radu Cosaşu, îmi place Traian Coşovei. În general însă preferinţele mele înclină spre scriitorii mai vîrstnici, şi poeţi şi prozatori.

tovarăşul ION CUCULESCU, asistent:

— *Cred că utilitatea artei pentru fiecare om în parte nu se recunoaşte imediat, sau poate nu ştim noi s-o evidenţiem. Asta vine şi din faptul că nu iei în mînă o carte ca să găseşti imediat un răspuns concret, o rezolvare promptă la o problemă sau alta de viaţă. Cauţi însă personalităţi şi de aici o cerinţă legitimă la literaţi: un scriitor care „face oameni" trebuie să ştie să propună exemple etice. Dacă eroul cărţii este cu adevărat o personalitate, în tot ceea ce face el găseşti răspunsuri — fie şi indirecte — la problemele cele mai diferite.*

Tovarăşul profesor N. THEODORESCU, decanul facultăţii de fizico-matematici, membru corespondent al Academiei R.P.R.:

— *Ar trebui să se scrie mai multă literatură nu pe conflicte mărunte ci, într-adevăr cărţi despre mari personalităţi: despre revoluţionari, despre oameni de artă, despre oameni de ştiinţă. Cred că nu greşesc — nici unul dintre scriitorii noştri n-a scris despre un om de ştiinţă. Despre căutările lui, despre procesul de formare, despre succesele şi căderile lui, despre pasiunea pentru ştiinţă, despre condiţiile pe care le oferă astăzi socialismul. Scriitorilor trebuie să le fie apropiat un asemenea om, chiar dacă nu-i uşor să scrie despre el.*

★

Ne-a preocupat în mod firesc şi problema îndrumării continue în lectură a studenţilor de la fizico-matematici. În legătură cu aceasta, a făcut cîteva observaţii tov. Roşca Iulia, studentă în anul III.

— *Eu mă socotesc* — a spus dînsa — *printre cititorii neiniţiaţi şi cred că sîntem mai mulţi. N-avem curaj să începem să citim o carte pînă nu avem confirmarea cuiva că este bună. Timp nu avem prea mult, aşa că preferăm să citim literatură „încercată". În felul acesta nu-i de mirare că citim foarte puţine cărţi ale scriitorilor tineri. Ar fi bine dacă în „Viaţa studenţească" sau în alte reviste ni s-ar recomanda mai aprofundat şi convingător cărţi bune pe care să le citim. Altfel se întîmplă să te înşeli şi-ţi pare foarte rău pe urmă. Mie mi-a căzut în mînă cartea „Povestiri despre oameni şi muzică „de I. Hristea. Este o culegere de povestioare slabe, simpliste. Mi-a părut rău nu numai că am citit cartea, ci şi că a apărut.*

(Tov. profesor N. Theodorescu, decanul facultăţii de fizico-matematici, îşi susţine studenta: *„E o compoziţie de şcolar. Eu am părăsit-o pe undeva, pe la jumătate").*

Ni se pare justificată nevoia de orientare, de îndrumare a cititorului printre numărul destul de mare de cărţi care apar. În privinţa aceasta, şi „Gazeta literară", şi „Luceafărul" şi „Scînteia tineretului", şi „Viaţa studenţească", şi alte publicaţii pot fi de folos studenţilor, recomandîndu-le cărţi pe care aceştia ar trebui să le citească, recenzînd, revenind asupra unor cărţi, organizînd discuţii, folosind toate formele de popularizare a cărţii.

Organizaţiile de U.T.M. şi implicit şi cea de la fizico-matematici trebuie să-i ajute pe studenţi nu numai să-şi însuşească profund materiile de specialitate, ci să-i îndrume în formarea lor intelectuală multilaterală, în cîştigarea cunoştinţelor pe planuri multiple.

Tov. academician profesor GRIGORE MOISIL a făcut cîteva aprecieri asupra profilului şi preocupărilor intelectualilor tineri de formaţie ştiinţifică în zilele noastre şi în societatea tea noastră.

Întrebare: *Avînd în vedere stadiul actual de dezvoltare a societăţii şi a ştiinţelor, credeţi că profilul omului de ştiinţă are un caracter diferit, este mai precis conturat decît înainte?*

Răspuns: *Cred că ar fi greu ca astăzi profilul intelectual şi moral al omului de ştiinţă să nu fie mai precis conturat decît într-un trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat.*

Numărul mare al oamenilor de ştiinţă, faptul că ei sînt în multe ţări produsul păturilor largi ale poporului, faptul că în ţările socialiste munca de creaţie ştiinţifică face parte din planul de stat şi că oamenii de ştiinţă din aceste ţări ştiu că munca lor de creaţie ştiinţifică serveşte construcţiei societăţii libere — toate acestea fac ca omul de ştiinţă să nu fie o excepţie, ci să constituie o categorie de muncitori care nu numai că are interese identice cu cele ale celorlalte categorii de muncitori, dar are şi un profil intelectual bine definit. Acest profil intelectual trebuie să reflecte trăsăturile generale ale caracterului muncitorului pe tărîm ştiinţific ca muncitor şi, în speţă, al intelectualului, dar, în acelaşi timp, trebuie să reflecte caracterul muncii sale de creaţie ştiinţifică. Ca atare creatorul de ştiinţă participă la toate activităţile general omeneşti, cum sînt activitatea politică şi obştească, cunoaşterea operelor artistice de toate tipurile. Precum s-a constatat, studenţii facultăţii de fizico-matematici au manifestat un interes pronunţat pentru operele muzicale. O astfel de dragoste a matematicienilor pentru muzică a mai fost şi înainte remarcată. Explicaţia acestui fapt o las pe seama psihologilor.

Bineînţeles că matematicianul, ca tot omul, va fi şi el iubitor de poezie şi nu numai studentul care precum se ştie e la etatea primatului poeziei ci şi matematicianul format, căruia frumuseţile unui vers bine închegat şi ca gînd şi ca expresie nu-i sînt străine.

Dar matematicianul va căuta ca, în felul în care autorul de romane reuşeşte să-şi explice unele aspecte ale vieţii contemporane, să regăsească propria lui experienţă amplificată prin faptul că a căpătat un caracter de universalitate.

Evident, aici mă alătur celor spuse de studenţii noştri — dorind ca figura omului de ştiinţă să nu mai fie ridiculizată — fie chiar fără voie — sau absolutizată cum era pînă nu de mult.

Ar fi greu de susţinut că romancierii noştri au creat pînă acum personaje — oameni de ştiinţă, în care omul de ştiinţă să se regăsească.

Figura omului de ştiinţă a societăţii socialiste, om de ştiinţă preocupat de realizarea în munca sa de creaţie a acelor mari principii marxist-leniniste: unitatea dintre teorie şi practică, încadrarea activităţii de creaţie ştiinţifică în munca clasei muncitoare pentru construirea socialismului, dezvoltarea ştiinţelor spre binele poporului şi altele — iată un tip de erou de roman pe care studenţii facultăţii noastre ar vrea să-l găsească alături de alte tipuri de eroi pozitivi. Cred că la toate vîrstele — şi tinerii scriitori pot fi mai aproape de eroii lor tineri — viaţa omului de ştiinţă conţine şi alte probleme în care acesta nu încetează a avea caracterul creatorului de ştiinţă, dar care probleme nu sînt din acelea tratate în publicaţiile ştiinţifice.

Mărturisesc că şi eu aş fi interesat să citesc un asemenea roman şi că lectura lui m-ar ajuta, fără îndoială, în munca mea pedagogică cu tinerele cadre.

★

Socotim aceste sugestii, cît şi opiniile exprimate de cei care au participat la discuţie preţioase şi interesante pentru scriitori. Preţioase pentru că ele scot în evidenţă trăsături şi exigenţe noi ale unui cititor contemporan cu literatura pe care o scriu astăzi scriitorii noştri.

Margareta ŞIPOŞ

Agrominim

Hambarul cerului descui
Şi grîu de stele risipesc
Peste ogorul sufletesc
Mănos, cum nici un altul nu-i.

...Voios, apoi — din holda plină
Strîng soarele-nflorit în spic
Şi negurile-n drum despic,
Cu versul semănînd lumină.

Vania GHERGHINESCU

Intrecere

Un şevalet, o pînză cu subţire
Urzeală, o paletă de culori.
În faţă, schele, site, muncitori
Şi valul, în pupile, de uimire.

Penelul tremurînd ca o aripă
Cum fîlfîie cu stropul de carmin!
Şi în azur, pe linii ce devin
Arcade, un tulpan se înfiripă.

Strîngîndu-l ochiul pîlpîie aprins
Căci depăşindu-şi propriul ecou
Afară liber visul şi-a împins
Un alt contur uluitor şi nou.

Ca să-l arate-n forma lui deplină
Artistu-i zmulge tot ce ascundea:
Mistriile sînt flori, zidul grădină
Şi-o fată cu tulpanul roşu rîde-n ea.

Emil GIURGIUCA

Arcuşul oraşului

Văzduh şi argint
Vibrează arcuşul oraşului
Pe vioara tîmplelor.
Sufletul arde ca rugul
Pe toate schelele
Peste care amurgul
Roteşte inelele soarelui,
Pe bulevardele toate.
Cu lunecări de maşini
Printre curcubee de vitrine-ncărcate.
Sufletul meu arde ca rugul
Şi cîntă sufletul meu
Pentru comunista ziuă ce vine,
Cîntă sufletul meu
Pentru frumuseţe
Şi zborul vieţii spre înălţime.

Văzduh şi argint
Vibrează arcuşul oraşului
Pe vioara tîmplelor,
Văzduh şi argint!
În răcoarea de ierburi,
În răcoarea din parcuri,
Cu privirea la stele,
Socotesc cît am cîntat peste zi,
Şi visez cîte minuni au rămas de-nfăptuit.

Violeta ZAMFIRESCU

Dau zorii mugur crud

Dau zorii mugur crud pe creanga dimineţii,
Văzduhul e o pînză întinsă-n care bate
Ca într-o tamburină, cu degetele, vîntul
Şi se aud ecouri întoarse, depărtate.

Lumina mă orbeşte, culorile se-nneacă
Ca-n apa unui iezer în ochiul meu deschis,
Din zări, ştiute astre, pe frunte o să-mi treacă
Rotirea lor domoală cuprinsă doar în vis.

Asemeni unui reazem solar în univers,
Nucleu din care viaţa porneşte şi se sparge —
Gîndirea mea, dă-n lături tot ce-o ţinea la mers
Şi îmblînzeşte timpu-n spiralele ei large.

Constantin ABĂLUŢĂ

UMBRELA DE SOARE

(Urmare din pag. 1)

interesa nimic, o apucase patima beţiei... Nu-şi îngrijea copiii, îi lăsa trenţăroşi ca vai de ei. Nu muncea, lăsa pămîntul nelucrat... Bea, lenevea, înjura, se certa cu toată lumea... Şi nu voiau oamenii s-o primească în gospodărie. De ce să se încurce cu o nebună, cu o leneşă şi o beţivană? Eu m-am uitat la copii: erau murdari şi începuseră să se ferească de lume, să se uite printre gard, ruşinaţi şi sălbăticiţi. Şi m-am gîndit şi la viaţa mea. Şi m-am gîndit bine, o lună de zile, la copiii văduvei. Şi apoi am început bătălia, întîi singur. Apoi au fost şi alţii de partea mea. Am pus problema să fie femeia primită în gospodărie...

Femeia era din satul nostru, copiii erau din satul nostru... O să-i dăm ei o muncă mai uşoară, la început... Da. Gospodăria trebuie să aibă grije de copii, am spus, dacă ea nu are. Trebuie să-i redăm societăţii, am spus, deşi unii au zîmbit cînd au auzit cuvintele astea. Dar aşa era... Fiindcă de nu-i redăm, peste cîţiva ani lumea o să ne întrebe: dar copiii ăştia unde au trăit? In ce sat? In ce lume? In ce regim? De ce n-au încredere? De ce sînt sălbatici? De ce sînt răi? De ce nu sînt oameni adevăraţi? Datoria noastră era să-i aducem în rîndul oamenilor. Femeia era văduvă, necăjită. Cînd trăia bărbatul ei, Vasile, nu bea strop. Războiul i-a distrus viaţa. De ce să n-o aducem şi pe ea în rîndul oamenilor? Oamenii trebuie recuperaţi, am citit eu într-un ziar. Trebuie să fie fericiţi. Nu trebuie să ne luăm după ei, am zis eu, ei sînt mulţi nelămuriţi, trebuie să-i ajutăm. Şi eu am fost nelămurit... Da, şi am propus să fie trimişi fraţii Toporişcă pe la şcoli, să înveţe carte, să avem oameni în gospodărie cu ştiinţa de carte... Şi uite-i acum, joacă fotbal... Sînt oameni de nădejde.

Mi-am notat în carneţel: fraţii Toporişcă. Voiam să scriu şi despre ei, cîndva, poate chiar în reportajul despre Bănică. Dar oare m-am întrebat, unde o fi acum Ion al lui Roşcovă? O fi plecat din sat? Ce s-o fi întîmplat cu el? N-avea rost să-l întreb pe Mureşan, poate s-o fi ciocnit şi el cu Ion al lui Roşcovă. Şi Mureşan îmi spusese deschis că nu-i place să pomenească de trecut. Asta însemna că era dispus să-mi dea o mie de amănunte despre munca şi realizările lor de azi. Ar fi fost interesant să ştiu ce s-a întîmplat cu Ion. L-am văzut în ziua aceea, după înmormîntare. Era nebărbierit şi purta la subţioară un ciomag, iar în mîna stîngă o umbrelă de soare, mică, de damă, roză. L-am fotografiat, nu de aproape, şi aveam şi acuma fotografia, chiar la mine. O luasem dinadins, să i-o arăt lui Bănică. Roşcovă avea nişte ochi aprigi, duşmănoşi, îl privisem odată în ochi, fugar.

— E bogat? l-am întrebat atunci pe Bănică.

— Taică-său a fost văcar... Aduna roşcove şi mînca... Şi măcriş iepuresc, de pe cîmp. Şi pe Ion l-a crescut tot cu roşcove... D-aia l-au poreclit oamenii pe văcar Roşcovă...

Ion stătea în mijlocul drumului, ţanţoş, cu umbrela deschisă, să nu-l ardă soarele. Umbrela avea un mîner de os, în formă de cap de cîine.

— De unde are umbrela? l-am întrebat pe Bănică.

— De la împroprietărire... Cînd am împărţit pămîntul boieroaicei, ea a fugit la Bucureşti... S-a temut c-o să fie răscoală, ca în 1907... Atunci a ars aici un conac de-al boieroaicei... Şi bunicu' lu' Ion a murit atunci împuşcat. A fugit boieroaica şi Ion al lui Roşcovă a intrat în conac şi s-a aşezat pe divan, şi a fumat o ţigară boierească... Şi s-a plimbat prin conac, dar n-a luat nimic, decît umbrela de soare a boieroaicei... I-a plăcut umbrela şi a luat-o. Şi de atunci nu se mai desparte de ea, nici iarna. Dacă plouă, el deschide umbrela, dacă ninge, el deschide umbrela de soare şi fulgii cad pe ea. Şi el stă în mijlocul drumului şi zîmbeşte şi nu-i pasă că-l ninge.

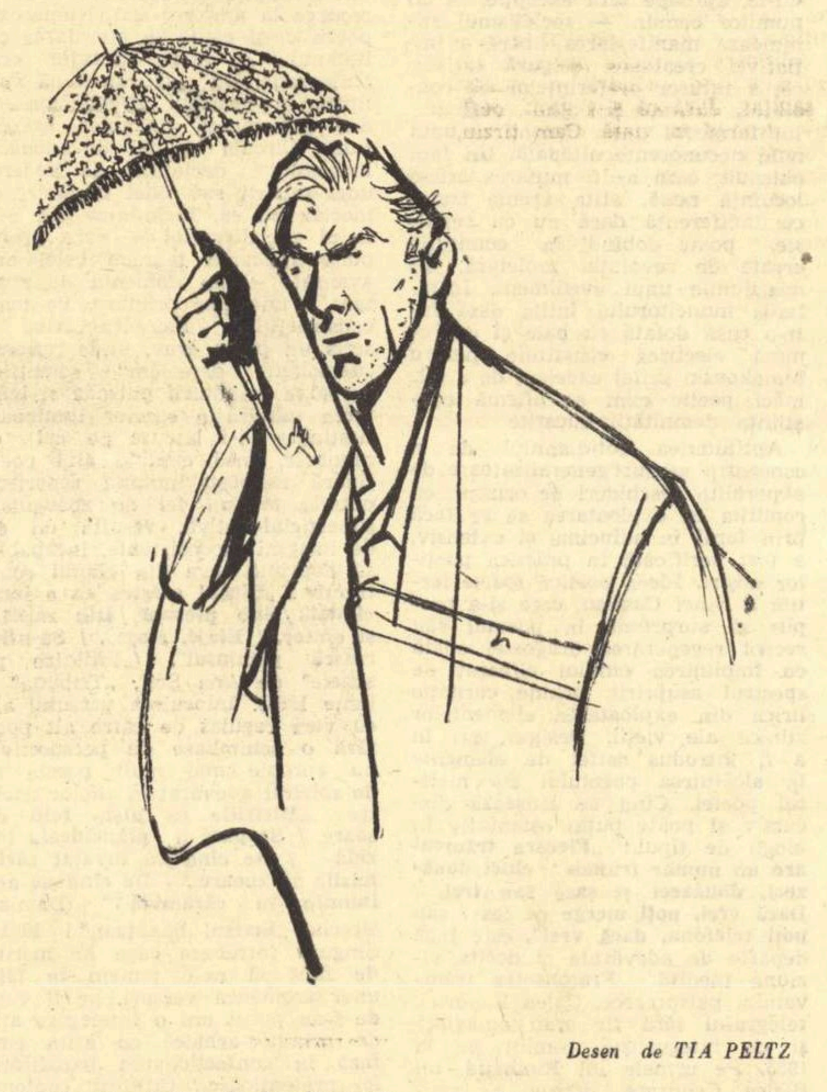

Desen de TIA PELTZ

— Dar ciomag de ce poartă?

— Să nu-l muşte cîinii, zice el. Dar e bătăuş. I-a intrat în cap că sîntem tot ca pe vremuri: cine are boata mai grea, ăla e stăpîn. Aşa-e, Ioane?

— Ce? se răsti Ion al lui Roşcovă.

— Cine are boata mare, e stăpîn.

— Hai sictir, bă, zise Ion. Era frumos, şi aşa, nebărbierit şi scîrbos. Inalt, bine făcut, osos. Il priveam şi eram sigur că putea ridica în spate un car. De-altfel, aşa se spunea despre el că ridicase un car pe umeri.

— Stai la umbră, Ioane, sub umbrelă?

— Stau.

— Şi e bine? îl întrebă Bănică

— E bine.

— Era loc gol sub umbrelă, l-ai apucat tu acuma. Mai trebuie să prinzi osînză.

— Hai sictir, zise Ion. Fac ce vreau. Acum a venit şi vremea noastră! A venit vremea săracilor! Fac ce vreau!

— Vrei să te-mbogăţeşti? Să te procopseşti?

— Păi nu?

— Păi da. Dar pe umerii cui? Pe-ai altora, c-aşa e bogăţia, unu o face şi altu o are...

— Bă, Bănică, tu eşti prost! Nu-s boierii la pămînt? Sînt. Ei, acuma e vremea noastră, bă!

— Da, stai la umbră, nu faci nimic. Sub umbrelă şi cu ciomagul la subţioară. Ce-ţi pasă! Să tragă alţii în jug pentru tine. Tu te însori cu cioara...

— Vezi să nu te fac praştie, Bănică...

— Stai sub umbrelă, şi alţii să muncească pentru tine, să stea în soare pentru tine şi să se opintească!

— Bă, cine e deştept, e! Şi eu sînt...

— Pînă n-a veni comuniştii, de ce ai păzit vacile şi de ce dădeai sărumîna boieroaicei?

— Lasă-te, mă, de tăiat draci, rîse Ion. Vrei să te fac praştie?

— Atunci stătea ea sub umbrelă, acuma vrei să stai tu...

— Bă, ăsta, Bănică, tu crezi că dacă am stat cu tine într-o bancă la şcoală nu pot să te fac mătură? Şterg drumu cu tine! Voi să faceţi gospodărie, eu îmi văd de ale mele.

Şi Ion al lui Roşcovă a plecat spre casa mortului, ţinînd umbrela roză deschisă, ţanţoş, să-l vadă lumea şi să nu-l prindă soarele.

— E un personaj negativ, rîse Bănică. Se ţine de blestemăţii. Nu l-am prins, că are pas de pasăre, parcă alunecă prin aer. Şi nu-l miros nici cîinii, miroase a animal, cum a tot păzit vacile... Nu-l simt cîinii. E vioi ca un ţipar, odată e şi odată nu e... Aşa ajunge el prin paturi pe la muieri, intră sub pătura lor, cînd nici nu ştii... Şi nu e prost, numai că e negativ şi nelămurit... Şi dacă se pune cineva cu el, i se c... în poartă. Inimă de nebun. Vrea să se îmbogăţească. Dumnezeii şi paştile ei de umbrelă!

— Aici avem scroafele, zise Mureşan. Creştem rase pure de york, pentru prăsilă... Le dăm altor gospodării. Şi întărim yorkul cu landrasul, o rasă de porci şi mai lungi, buni de carne. Landrasul are cu două coaste mai mult decît porcii obişnuiţi.

— Dar n-am văzut taurii, zisei eu, aducîndu-mi aminte că părăsisem grajdurile şi nu observasem nici un taur.

— Am introdus monta artificială, zise Mureşan. E mai bună şi se fac multe economii...

— Da, dar pentru asta vă trebuie oameni pricepuţi, altfel se întîmplă multe greşeli...

— Toporişcă are un ochi grozav, odată vede vaca, dacă e în călduri... Are un ochi aproape mai bun decît al meu.

— V-aţi dezvoltat grozav, zisei eu privind construcţiile. Acum zece ani nu era aici decît un cîmp pustiu. Imi aduc aminte că atunci n-aveaţi nimic în sat, nici camioane, nici baie, nici cămin, nimic, nimic.

— Moştenire de la moşierime, rîse Mureşan, cu umor.

Şi zîmbetul acesta mă apropie dintr-odată de el. Şi îmi păru rău că nu întrezărisem acest zîmbet şi-l văzusem pe Mureşan foarte abstract. Ca să-l cunosc mai bine îl rugai să-mi permită să-i vizitez locuinţa, să văd ce are un colectivist în casă. Dar nu ce avea în casă mă interesa. Voiam să mai stau de vorbă cu el şi îmi părea rău că pînă acum fusesem cam plictisit şi nu căutasem să vorbesc cu el de la inimă la inimă, şi mă mulţumisem doar să-l ascult profesional. Nu rupsesem distanţa dintre ziarist şi cel observat. Eu fusesem oficial, şi îmi părea rău. Şi mă jurai să nu mai fiu niciodată ziarist, să nu mai cer date reci, statistice, şi să nu mai mă plimb niciodată printre oameni, cu gîndurile mele. Trebuia să le cunosc pe ale lor, aceasta era principal.

Trecurăm pe lîngă o fîntînă cu cumpănă şi mi se făcu deodată sete. Vrusei să scot apă, dar Mureşan mă opri:

— Apa nu e bună...

— De ce?

— Cînd vine cineva pe la tine, nu-i bine să-l laşi să bea apă înainte... Aşa se obişnuieşte la noi.

Intrarăm în curtea lui. Avea, în dreapta o fîntînă cu cumpănă. Fiecare om avea aici în sat fîntîna lui, în bătătură. Ne întîmpină o femeie bine împlinită, cu ochii negri, mari, cu părul împletit în cozi grele, blonde

— Nevastă-mea, zise Mureşan, apoi mă prezintă şi pe mine.

— Poftiţi înăuntru, ne zîmbi femeia.

Intrarăm. Trecurăm prin toate camerele. Fusei încîntat. Mureşan puse o masă în tindă, şi aduse trei scaune.

— Inăuntru e zăpuşeală, zise.

Şi atunci, privind spre grădină, într-un cui, lîngă colţul casei, deasupra beciului, printre bice şi aţe văzui o umbrelă ruptă, ferfeniţă, decolorată. Tresării. Mă apropiai de ea şi observai mînerul de os în formă de cap de cîine.

— De unde aveţi atîtea bice? îl întrebai pe Mureşan, să nu observe că priveam de fapt umbrela.

— Tata a fost văcar, zise Mureşan. Sînt ale lui, le păstrez. A fost om sărac, n-avea ce mînca şi oamenii nu-i mai ziceau pe nume, parcă îi uitaseră numele, parcă n-avea nume. Ii ziceau Roşcovă.

Fîntîna stătea nemişcată, în curte, cu vîrful cumpenii în sus, alb. O vrabie se aşezase chiar pe vîrful cumpenii. Ploaia trecuse de mult. Nu-l întrebai pe Mureşan cum de ridicase carul acela pe umeri, ştiam că n-o să-i placă şi nu voiam să-l supăr. Imi pipăii instinctiv fotografia din buzunar, făcută acum zece ani. Mureşan încărunţise uşor şi avea ochii limpezi. Şi nu semăna de loc cu Ion al lui Roşcovă. Totuşi, nu mă putui stăpîni şi-l întrebai:

— Dar asta ce e?

— O umbrelă de soare.

— A luat-o de la boieroaică, interveni femeia, punînd pe masă o sticlă cu vin. E o poveste, rîse femeia.

Mureşan îmi întinse un pahar şi schimbă vorba. Zise doar atît:

— Mie nu-mi place să-mi amintesc de ce a fost...

Vorbirăm despre recoltă. Nevasta aranjîndu-şi cozile blonde, ne lăsă singuri. Avea de lucru. Din cînd în cînd, eu priveam umbrela decolorată. Spre seară Toporişcă veni să-l cheme pe Mureşan la grajduri. O vacă se îmbolnăvise, nu mînca şi tremura. Plecarăm tot trei. Soarele era roşu, la asfinţit. Şi eu încă nu citisem „Sportul popular". Cînd îl deschisei Toporişcă îmi spuse:

— Mateianu iarăşi a fost excepţional în meciul cu „Steagul Roşu". Eu nu înţeleg de ce nu-l bagă în naţională?! El poate să joace inter dreapta, stînga, centru şi half... L-am văzut jucînd de două ori... E blond... Oare ce-o să facă „Ştiinţa" cu „Voivodina" Novisad?

Dumitru Radu POPESCU

In biblioteca Facultăţii de fizico-matematici

Recolta de grîu n-a fost încă ridicată — şi au început pregătirile pentru recolta de porumb-siloz din acest an

Gîndurile lui Gusui

Era secretul lui şi singurul cu care îl mai împărtăşea era Vîrlan, cîinele pe care-l numise aşa — în urma altor cîini pe care îi numise la fel — după ce Vîrlan, administratorul conacului îl bătuse cu stinghia gardului în creştet şi-l trîntise la pămînt şi prăvălise şi o scară peste el şi se urcase pe ea jucînd ca un apucat hora, şi sîrba şi pompiereasca şi toate celelalte pe care pînă atunci le simţise doar în tălpi, iar acum le simţea în şale, pe spinare, pe grumaz, pe creştet, pe grumaz, pe spinare, pe şale, în sus şi în jos, după cum dom'Vîrlan îi juca la deal sau la vale, bătînd pe călcîi sau pe vîrf, sorbi-l-ar puţu, că de acolo i s-a tras frîntura şi coasta ruptă şi toate celelalte, iar acum lui Vîrlan cîinele îi împărtăşea tot pentru că dulăul ştia să tacă, şi dacă nu, lătra doar, şi nimeni nu-l putea înţelege afară doar de el, care-şi rîdea în barbă, pentru că n-avea cum să-l dea de gol cîinele, pentru că nimeni nu înţelege lătratul, doar el, care pricepe graiul ierbii şi muzica greierilor şi ce e în capul lui Vîrlan administratorul, care nu mai era administrator, fiindcă nici boierul nu mai era boier, iar el, ca să nu uite bătaia şi cine i-o trăsese îi dăduse numele Vîrlan, lui Vîrlan cîinele, care acum sta în coadă şi aştepta să spună Gusui ceva, pentru că îi era stăpîn, şi el îi dădea osul, căci în lumea lor nu se făcuse încă dreptate şi cîinele tot cîine era şi avea stăpîn, şi nu se îndreptaseră lucrurile ca la oameni, care alungaseră stăpînii, şi nu mai trebuia să ia os de la ei.

Vîrlan, cîinele ştia şi el secretul, pentru că el descoperise mortul în pădurice, cînd scurma cu botul după furnici, dar uitase tot, pentru că nu e în firea cîinilor să ţină minte ce nu e legat de duşmănie, dragoste, foame şi pisici, sau mai bine zis, ce ştia el i se pitise undeva în minte pîndind doar să fie trezit şi nările dulăului să adulmece iar în vînt miros de iarbă răscolită şi pămînt proaspăt săpat şi om plecat departe fără să se urnească din loc. Căci om fusese ucis acolo în pădurice şi asta era taina lui Gusui şi a cîinelui, iar cine s-o deslușească nu se găsise, pentru că nimeni nu ştia cine să-l fi duşmănit pe Blidă paznicul, afară doar de hoţi, care nu se aflau în sat, de duşmani, pe care nu-i avea, sau încornoraţi, despre care vorbă nu putea fi, pentru că Blidă era potolit şi mai în vîrstă, cu nepoţi şi istorii gata scornite pentru nepoţi şi întîmplări fel de fel pe care doar el le deslușea cînd lumea nu le pricepea tîlcul, iar el li-l deslușea la toţi. Acum mortul era dus şi rînduit printre ortaci, dar locul nu se întrupase ca înainte şi pămîntul unde-l descoperise tot turburat era şi răscolit, iar unii mai slabi de înger povesteau.

Gusui, zmintitul satului, îl iubise mult, pe Blidă din ziua în care palma lui Blidă se lipise cu dosul de falca lui Lae care dăduse cu piatra după Gusui pentru că era zmintit, şi zmintitul satului, iar Blidă se mîniase şi-l zvîrlise cu o palmă pînă-n gard, unde Lae se încovoiase ca o rufă peste ulucă la rînd cu rufele babei Veta care ieşise în tindă să vadă scandalul şi se oprise cu palma la gură înumărînd rufele ce se înmulţiseră cu una. Dar Gusui nu era zmintit. Era doar singuratic, de cînd îl văzuse în război pe dom'căpitan gonind la atac fără cap, cu capul uitat în iarbă, cu capul cu gînduri prăvălit în iarbă, iar el sărind înainte la atac, pentru că şi fără cap mergea, pentru că cei cu cap oricum îl pierd, şi cînd se întoarse în sat lumea i-a spus zmintitul.

Atît că ucigaşul nu fusese prins, iar zmintitul, care ştia cine e ucigaşul nu-l căuta, nici el, cum nu-l căutau nici alţii, căci nu ştiau cum, ci doar miliţia, care o bănuială avea şi Gusui le spusese tot, dar altora nu le-o spunea, iar acum pămîntul rînit îi amintea lui de întîmplare, şi mort şi toate celelalte.

Afară din pădurice, pe cîmpia cea mare, Gusui privi fix în ochii celuilalt. Gusui avea pumnii cît halbele şi palmele tari ca tălpile lui Tufan, care bătea de două ori pe zi drumul cu poşta între Valea Lunca şi cătunul Treaza. Dar inima îi era şi mai mare, cît capul lui Blîndu rotarul sau cît roţile de lemn pe care acesta le închipuia de 40 de ani în rotăria din capul satului. Şi acum privea înainte, în ochii celuilalt, care se uita nicăieri, peste umărul lui Gusui, peste dealul din spatele lui Gusui, peste orizont, în cerul gol şi alburiu, spre păduricea cu pămînt răscolit, poate. Celălalt era obosit şi sta sprijinit de un par, cu braţele răschirate pe altul spînzurînd cruciş, şi sta. Sta aşa, fără ţel şi uscat de vînt şi decolorat de ploi, răşchirat pe stinghia transversală. Gusui, cel viu, omul cel viu din Valea Lunca stătea ţeapăn, încremenit şi cei doi, omul cu stinghia şi cel fără îşi aţineau calea pe şoseaua cea lată care ducea spre colectiva din Treaza. Gusui, care avea inima cît roata, scoase pălăria, ridică palma cu trei degete împreunate, dar nu-şi mai făcu semnul acela, pentru că îşi aminti ceva, iar celălalt rămase tot ţeapăn, cu capul pe un umăr, privind prin Gusui care nu-şi mai făcuse semnul crucii: omul cel obosit văzuse tot, îl văzuse pe ucigaş, îl văzuse fugind, tupilîndu-se adus de şale prin lan, auzise foşnind frunzele la trecerea lui şi ţipătul celui lovit, dar omul acesta nu le spusese nimic şi omul cel viu nu-i mai dădu ziua bună cu cele trei degete împreunate la frunte.

— Care or fi căile tale? Ucigaşul trebuie pedepsit.

Mai departe stătu de vorbă cu celălalt în felul lui, punînd întrebări anapoda, la care celălalt nu-i răspunse, dar el pricepu că acela ştia, pentru că văzuse tot, cu ochii lui de ghips, dar lui nu-i putea spune nimic, pentru că gura tot de ghips o avea şi nu-i putea folosi la nimic, cum nu-i foloseau nici ochii, aşa că mai departe vorbi doar el, în gînd, cu sine şi nu află răspuns.

Apoi întoarse spatele păduricii şi omului încremenit şi o porni spre dealuri singur.

. . . .

Gusui aflase în viaţa lui cîteva lucruri. Mai întîi aflase foamea, pe urmă singurătatea şi că foamea şi singurătatea merg mînă în mînă, pentru că atunci cînd ţi-e foame, numai ţie ţi-e, iar vecinul sătul se scobeşte în dinţi, — şi atunci cînd căpitanul fără cap o pornise înainte şi se culcase apoi în iarbă, ceilalţi au mai trăit un minut, un ceas, o viaţă, s-au mirat, s-au crucit, s-au întors acasă, au crescut copii şi-au uitat, pe cînd, el, numai el, Gusui, a rămas cu gîndul acesta în minte, care îi spunea că sîntem singuri, că în pielea noastră numai noi încăpem şi pentru tine n-am loc, şi că pe lumea asta mare, noi doar pînă la pielea noastră ajungem şi nu trecem de ea, şi de aceea rămase Gusui „zmintitul", — din pricina capului căpitanului, şi a lumii strîmbe care aducea a căpitan fără cap, şi a oamenilor care nu se ajungeau niciodată, — iar acum nu mai credea că lumea ar putea fi dreaptă de vreme ce nici bărbatul de ghips nu mai era bun să-i dai bineţe, pentru că se făcuse tăinuitor. Drept care, cînd oamenii stăteau la sfat, el le spunea anume năzbîtii, şi le spunea despre capete căzute, cînd erau vorbe serioase şi interesul colectiv, — şi despre dreptate care nu mai poate fi, cînd cad capetele şi gîndurile la pămînt. Şi aşa, pentru că era zmintit, nimeni nu mai intra în gîndurile lui, fiindcă nimănui nu i-ar fi dat mîna să se spună că gîndeşte ca zmintitul, aşa că el umbla neînsoţit pe potecile lui.

Cîinele lătră odată. Gusui îşi aminti că mai e cineva. Atunci îşi aminti şi de mort, de cel care îl omorîse, şi că ucigaşul era şi duşmanul lui.

Mortul acela şi ucigaşul îi răsturnaseră socotelile, pentru că mortul şi cu el aveau acelaşi duşman, mortul care purta pe tălpile bocancilor urme de lut, care numai în curtea ucigaşului se afla, căci acesta învîrtea olărie, ca să mai facă bani, iar Gusui cînd îşi aminti de el simţi un junghi în şale, pe spinare, pe grumaz, pe creştet, pe grumaz, pe spinare, pe şale, sorbi-l-ar puţu, iar mortul dacă ar fi fost viu, Gusui l-ar fi certat, pentru că avea un duşman cu el şi nu mai era singur, — fiindcă să-şi fi ales mortul alt ucigaş, Gusui ar fi rămas în pielea lui ca şi pînă atunci, fără vecin într-o piele, căci mortul era acum cu el într-o piele, de vreme ce se găsise să judece la fel şi să urască acelaşi duşman.

— Prin urmare, mortul şi cu mine sîntem uniţi, înţelese el. Pe dracu! Eu sînt stingher. Şi să-l ia coasa pe administrator că m-a pus laolaltă cu mortul şi nu mai sînt singur... Dar de ce îl ucisese administratorul pe om?

. . . .

Pe coama dealului Gusui văzu satul. Atunci mai începu să înţeleagă ceva. Lumea toată în sat era turburată. Şi turburat era şi el. Dar el nu voia să fie turburat ca ei, voia să fie turburat în felul lui, pe măsura lui, căci el numai pămîntul îl avea laolaltă cu ei, numai uneltele şi carul, pentru că sufletul nu-l subscrisese la colectivă, — asta era ograda lui, casa lui, bătătura lui, unde era domn, şi care nu fuseseră trecute în inventar, pentru că nu era inventar şi le păstra pentru el, ale lui, pe vecie, aşa cum ştiau bine cu toţii, şi preşedintele colectivei, şi secretarul, şi raionul, şi să ştie asta toţi!...

— De ce-ai venit cu noi, Gusui?

— Pentru că mi-e mai bine.

— Dar sufletul unde ţi-e, Gusui?

— Acasă.

...Avea dreptate secretarul, avea dreptate preşedintele, avea dreptate învăţătorul, avea dreptate şi cel ucis, dar el nu putea, nu putea altfel încă, pentru că era unul, pentrucă nu era cu nimeni. Şi acum i se alăturase cineva, mortul, şi nu mai era stingher. Dar ce avea el cu mortul?

Jos, în sat, Gusui văzu ogrăzile goale şi se miră. La răscrucea drumurilor văzu casele fără stăpîn, porţile ferecate, sau vraişte, dobitoace şi orătănii rătăcind prin bălării şi oamenii duşi. Se miră. Pentru că nu mai văzuse satul singur pînă atunci, pentru că nu înţelegea unde pieriseră oamenii, şi fiindcă se pomeni singur printre orătănii şi cîini, departe de pădurice şi de locul unde pierise omul de care era legat acum, şi de cei ce se mîniaseră la uciderea lui.

Vîrlam lătră odată şi fîrtaţii îi răspunseră. Dar alţii nu, fiindcă oameni nu erau, şi Gusui stătu fără soţ şi uluit printre lucruri neînsufleţite şi vietăţi fără minte. Atunci se gîndi iar că e singur. Şi se sperie. Pentru că singurătatea asta nu era a lui. Nu era singurătatea lui. Era alta. Vietăţile din jur nu erau ca el, nu erau ai lui. Era singurătate fără oameni. Amurgea. Izbi o dată cu bîta în gard. Dar gardul nu-i răspunse şi vietăţile îl priviră.

Atunci o porni înainte prin satul rece şi fără gînduri, — singură vietate judecătoare speriată, între garduri şi jivine, — şi grăbi pasul spre post, unde lumea se adunase murmurînd şi strigînd şi unde Gusui îi recunoscu pe ai lui, şi îi întrebă ce e şi unul îi răspunse „ucigaşul". Atunci sudui Gusui, şi îi auzi şi pe ceilalţi suduind şi îşi zise „ce naiba, ăştia strigă ca mine", se miră şi pricepu...

. . . .

In birou, unde plotonierul de miliţie îl mai întrebă ceva despre felul cum aflase cadavrul omului ce descoperise hoţiile administratorului, Gusui pricepu de tot că ce-l durea pe el îi durea şi pe ceilalţi şi că unde se făcuse dreptate, dreptate este.

Marius MĂGUREANU

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Munci şi zile

In duminica aceea, colectiviştii din regiunea Bucureşti au avut un prilej de deosebită bucurie. Fiecare dintre ei s-a simţit personal felicitat în cuvintele tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej, din raportul prezentat la recenta plenară a C. C. al P. M. R.

Iar luni, a doua zi după ce-au ascultat raportul la radio sau l-au citit în ziar, la gospodăria agricolă colectivă „Nicolae Bălcescu" din Adunaţii-Copăceni, regiunea Bucureşti, s-au prezentat la lucru cu o sută de oameni mai mult decît sîmbătă.

★

Un caiet obişnuit, gros, cu scoarţe albastre, pătate. Il ţine în mînă un bărbat scund, negricios, bine legat. Caietul îi aparţine lui Aurel Enache, instructor de partid al comunei Adunaţii-Copăceni. Omul e agitat, ostenit şi grav. Ne îngăduie să-i răsfoim caietul. Deschidem la întîmplare. Citim la lumina obosită a becului:

NOTE DE PE FRONTUL CAMPANIEI AGRICOLE

„16 iunie 1961

Dimineaţa

Mă deplasez în cadrul brigăzii nr. 8 (colectiva N. Bălcescu), unde urmăresc:

— întreţinerea culturilor

— dacă suprafaţa este complet arată pentru cultura dublă

— situaţia întreţinerii viilor

— stadiul de participare al oamenilor la muncă

După masă

Mă ocup de socotitorii de la brigada 7 şi 8, unde voi verifica felul în care se pontează zilele muncă ale braţelor care au participat în cursul zilei respective.

Orele 20

Particip la şedinţa biroului de partid, unde se analizează stadiul întreţinerii culturilor".

„5 iulie 1961

Dimineaţa

Mă deplasez la cîmp, la tarlaua unde se va recolta cu combina. Aici urmăresc:

— dacă este posibil de recoltat

— felul cum este organizată munca pe combină şi dacă fiecare îşi cunoaşte atribuţiile (şeful de combină a făcut instructaj cu mînuitorii de saci?)

După masă

In cadrul brigăzii Nr. 5 voi sta de vorbă cu agitatorii, să urmăresc felul cum explică tovarăşii importanţa plenarei C. C. al P. M. R. din 30 iunie — 1 iulie a. c.

Orele 18

Mă deplasez pe şantier, în locul unde se construiesc grajdurile. Urmăresc:

— stadiul construcţiilor

— cîţi meseriaşi participă la aceste lucrări şi dacă ei cunosc cum se normează muncile (pentru stimulare).

Orele 21

Citesc mai departe din „Pămînt desţelenit", volumul doi.

Inchidem cu băgare de seamă coperţile. Omul care seară de seară adaugă noi şi noi pagini, scrise caietului acesta obişnuit, gros, cu scoarţe albastre, pătate, pare c-a aţipit cu capul sprijinit în palmă. Tresare şi ne zîmbeşte încurcat:

— Iertaţi-mă, dar ştiţi, campania...

Ieşim pe uliţa Copăcenilor şi-l zărim aplecîndu-se atent asupra modestului său caiet „de campanie".

★

Sîntem şi noi pe tarlaua de pe care se recoltează cu combina. De la venirea lui Aurel Enache aici n-au trecut decît trei zile, dar acum se recoltează din plin. Combainierul are în gesturi severitatea unui căpitan de cursă lungă. E mic de stat şi extrem de musculos. Ii aflăm numele: Gheorghe Grădinaru. A împlinit 24 de ani, e comunist şi cînd lucrează n-are ochi şi urechi pentru nimic altceva. Nici pentru noi. Ne mulţumim să-i pîndim clipele de odihnă.

— Cît ai recoltat pînă acum?

— Vreo 33.000 kilograme. După cîteva zile încep altă muncă: arătura adîncă de toamnă.

Rîde, fără ca încordarea să-i părăsească trăsăturile aspre, de boxer. E supărat, deşi supărarea e pe de altă parte o pricină de bucurie: colectiviştii au secerat la iuţeală, cu mîna, două sute de hectare. Ne dă şi-un nume de fruntaş:

— Dumitru Iordache. Are nuntă mîine. E socru-mare. Fiu-său Nicolae se căsătoreşte.

Necazul „şefului combinei" e că lui nu i-a mai rămas destul de recoltat.

— Prea puţin pentru „viteza zilnică de înaintare" a maşinii. Şi maşina-i tare bună. Fabricată la „Semănătoarea". O am în primire de astă primăvară. Pînă acum, nici o defecţiune. Bun înţeles, contează şi întreţinerea zilnică: o verific, o gresez. Fac treburile astea de cu seară, să nu irosim nici o clipă de dimineaţă. Uneori, peste zi, îi scot sitele afară şi de două ori, numai să iasă grîul foarte curat. La urma urmei, sînt şi eu colectivist. Şi soţia, bun înţeles. Ştiu că grîul pe care-l recoltez eu, e pentru sămînţă. Mă ajută şi mînuitorii de saci. Am făcut instructaj cu ei. A fost în control, pe-aici, mai zilele trecute, şi instructorul de partid.

Nu mai are astîmpăr. Işi şterge cu dosul palmei fruntea nădușită, parcă într-adins ca să-i zărim noi sirena tatuată pe braţ. Sare apoi pe combină şi plin de grijă cîrmeşte: nu vrea să calce cumva grîul. Şi-a regăsit aerul important al căpitanului de cursă lungă. Totul pledează la el pentru comparaţia noastră: sirena tatuată pe braţ, expresia încordată, privirea aruncată spre orizont. Numai valurile, capricioase, sînt aici aurii.

Trecînd a doua zi prin sat, o zărim peste ulucă pe nevastă-sa, Ecaterina. Calcă rufe în ogradă. Netezeşte tocmai o cămaşă bărbătească, albă, scrobită. Pregăteşte schimburi curate, să aibă Gheorghe al ei cînd o isprăvi campania.

★

Duminică. E nuntă-n sat. Dar şi şedinţă la Sfatul Popular. De faţă: un activist al raionului de partid, instructorul Aurel Enache, secretarii de partid, preşedinţii de sfat popular şi preşedinţii colectivelor din comunele Adunaţii-Copăceni, Dărăşti şi Copăceni, ingineri şi tehnicieni agronomi. La ordinea de zi: CAMPANIA!!!

De la bun început ai sentimentul că te afli în mijlocul unui destoinic comandament, hotărît să cîştige bătălia la care ia parte. Locul hărţii operative îl ţine aici graficul: cît s-a recoltat, cît mai e de recoltat şi în cîte zile, cînd începe treieratul (numaidecît!) ca să nu se piardă nici un bob de grîu, cine strînge spicele risipite pe cîmp (pionierii!), ce se însămînţează pe locurile de pe care s-au recoltat păioasele (fîn şi porumb siloz!), cînd şi cum se execută arăturile adînci (imediat neapărat la 35 de cm.), ce fac maşinile care isprăvesc munca (pleacă pe loc într-altă parte!)...

Urmează ca în fiecare seară, după terminarea muncilor, operativ, prin telefon, să se comunice raionului de partid rezultatele obţinute pe toate fronturile de luptă paşnică. Desigur, telefonul cu nr. 1756 va fi martorul tuturor veştilor bune.

Nunta e în toi. Mireasa-i frumoasă, mirele-i frumos, soacra-mare aşişderea. Pare-se însă că adevărata lor frumuseţe se dezvăluie la lucru. Colectiviştii spun cu mîndrie că familia lui Iordache Dumitru, care-a intrat ceva mai tîrziu în gospodărie, c-aşa-i el, om care se hotărîşte mai greu, o să totalizeze anul ăsta cam 400 zile-muncă. Socoteala e simplă: ziua-muncă va depăşi suma de lei 30, în afara cerealelor, etc., cuvenite colectiviştilor la sfîrşitul anului de muncă.

Colectiva-i bogată, e şi nunta. Printre invitaţi sînt şi colectivişti din Dărăşti. Mireasa e a lor, colectivistă şi ea. Cum dragostea nu ţine seamă de „campanie", nunta are loc în plin seceriş. Cei din Adunaţii-Copăceni se bucură că mai au o tînără harnică la lucru. Cei din Dărăşti pun la cale să le răpească şi ei, că-s destule fete frumoase în satul lor, cîte un flăcău harnic. Pînă una, alta, ciocnesc împreună, joacă şi vorbesc despre bucate. Chiar mirele şi mireasa vorbesc despre seceriş şi treieriş. Nu ţine dragostea seamă de „campanie"? Da' de unde? Parcă vezi mîine nunta mutată în cîmp. Mireasa, mirele, socru-mare, oaspeţii, toţi la lucru.

E „campanie"!

Există la Adunaţii-Copăceni şi colectivişti care nu iau parte la „campanie"? Aşa pare să fie Preda Marin. Abia a venit aseară acasă şi mîine pleacă iar. Unde? Ar fi trebuit să ghicim după îngîndurarea ce i se citeşte în ochi. Privirea lui vorbeşte despre ciudatele taine ale firii, pe care brigadierul zootehnist al gospodăriei le-a pătruns de curînd, la „Centrul de însămînţări artificiale", unde urmează cursul de calificare. E veche pasiunea lui pentru ştiinţă: cîndva a muncit ca sanitar. Jură că şi-a găsit, definitiv, drumul în viaţă. Cam tîrziu, recunoaşte omul trecut de prima tinereţe, dar adevărul este c-ar vrea să-şi numere anii începînd cu ziua înfiinţării colectivei. Asta s-a întîmplat abia cu un an în urmă. Iar rezultatele?

— Dacă vă vorbesc numai de ce mi-e mie acum la suflet, tot înşir destule: trei grajduri pentru cîte o sută de animale fiecare, 25 de scrofiţe aduse chiar mîine de la Vidra, vaci de lapte şi junci, 20 de vaci şi 40 de junci pînă la sfîrşitul anului. Despre stupărit v-ar putea vorbi Gheorghe Dancă. Lui îi e gîndul la cei 30 de stupi pe care colectiva vrea să-i cumpere de la „Apicola". Despre vie şi cele 40 hectare de viţă nobilă pe care le sădim în primăvară, s-ar găsi să vă vorbească mai mulţi care se pricep. Păcat că n-avem încă porci şi nici păsări. Asta e o lipsă a noastră, că „întreţinerea" ce ne-ar costa?

Zootehnistul Preda Marin cade pe gînduri. Mintea sa lucrează tot pentru binele colectivului. La Adunaţii-Copăceni, nimeni nu stă de pomană în această perioadă. Iar unii se şi pregătesc pentru viitoarele bătălii: creşterea sectorului zootehnic, apicol, viticol. Toate visurile lor sînt cuprinse în recentul document de partid privind construirea socialismului la sate şi dezvoltarea agriculturii.

> **„După Dobrogea, complet colectivizată încă din 1957, a doua regiune complet colectivizată este regiunea Bucureşti... Permiteţi-mi, tovarăşi, ca, de la această înaltă tribună, să felicit în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn pe ţăranii din regiunea Bucureşti care au mers cu încredere pe calea arătată de partid, calea agriculturii socialiste".**
>
> *(Din raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej asupra mersului îndeplinirii Directivelor Congresului al III-lea al partidului privind construirea socialismului la sate şi dezvoltarea agriculturii).*

Mihai STOIAN

RECOLTA

(Urmare din pag. I)

într-o capcană semicirculară de nisip, viscolul păsărilor albe ce-şi ascund fiinţa în malurile pustii de lut şi boarea sărată aruncată dinspre larg.

Paradisul din miazăzi este stăpînit de oameni harnici, tăcuţi, cinstiţi şi respectuoşi, cu feţe sănătoase de patriarhi ai călindarelor. Ii ştiam, cum am mărturisit, pescari şi nu agricultori. De la o vreme însă, mesele totdeauna îmbelşugate cu vegetale rare într-un ţinut ars prea mult de soare mi-au întărit bănuiala că în timpul liber ei se îndeletnicesc şi cu grădinăritul, ocupaţie migăloasă, cerînd vreme şi trudă.

Şi-acum iată şi oceanul galben de cereale, gata să înghită parcă aşezarea măruntă unde ne adăpostim cam două luni pe an. Intr-o noapte am auzit paşi prin curte şi l-am văzut pe Trifan, mînuitorul năvoadelor, încălecînd bicicleta.

— Unde mergi la ora asta? l-am întrebat, crezînd că un banc de scrumbii a umplut plasele aşternute de dimineaţă în mare.

— Strîngem recolta — mi s-a răspuns. E bătălie mare. Sîntem în întrecere cu Limanul!

Comuna colectivizată lăsase undiţa şi în echipe, pe răcoare, ieşise la cîmp să strîngă ceea ce fusese semănat mai demult. Şi deodată mi-am amintit de fotografiile din ziare, simţind cum totul se animă ca la cinematograf. Femei şi lucrători agricoli între munţi de grîu treierat, un extaz colectiv în faţa cifrelor record, rezultat al unei munci bine strunite, ajutate de maşini nemaipomenite de cules, toate la un loc: datele unei bătălii anuale, numite poetic bătălia recoltei. Fiind în vacanţă încurcasem trimestrele. Aici braţele nu se odihnesc mai ales vara.

Orele de noapte nededicate mării însemnau cîte o pîine mare pe masa fiecăruia zilnic, însemnau belşugul podului plin. Comuna, uitasem să vă spun, trăieşte bine, cu electrică, cu aragaz şi radio, cu mobilă de la Comlemn şi fără tradiţionala saltea de paie, pusă demult pe foc.

Iată de ce înţelegînd în mic grija pentru rodul cîmpurilor şi graba arzătoare a depozitării lui în hambare, am văzut în fotografiile din ziare primul act al bunei stări generale. Marele latifundiar, poporul, îşi strînge în aceste zile dobînzile sudorii. E un ceas de slavă ce trebuie consemnat. Să ne ştergem frunţile şi să răsuflăm puţin. Sacul e plin.

Eugen BARBU

Amploarea temei şi construcţia romanului

(Urmare din pag. 1)

se prezintă într-o formă structural nouă şi superioară celei anterioare, la rîndul său valoroasă. Dar în noua variantă, preocuparea lui Galan pentru profilul eroilor sau al masei, pentru relevarea drumului unor clase, a dat naştere la anumite lungimi, care stînjenesc pe cititor. Mai întîi e vorba despre momentele cînd ţăranii aşteaptă în ger venirea boierului ca să discute cu ei învoielile pentru muncile de primăvară; apoi despre pasajele din final în care este înfăţişată ascensiunea elementelor burgheziei, în special a lui Zvorişteanu, proprietarul atelierului de frînghii care va deveni puternic fabricant.

Priceperea lui Galan de a construi romane nu poate fi pusă în discuţie; nici capacitatea lui de a zugrăvi oameni vii. Astfel că şi aici, nu e vorba despre lipsă de îndemînare, ci de o insistare disproporţionată asupra unor modalităţi de a crea atmosferă în primul caz şi de a realiza psihologia personajului în al doilea. Condensarea acestor momente ar fi fost în favoarea cărţii. Repetiţia în sine nu e de respins. Nici enumerarea, punerea în paralel a situaţiilor. In „Zorii robilor" există o amplă „repetiţie", ca să-i spunem astfel, aceea realizată prin povestea diferiţilor ţărani care încearcă, fiecare în felul său propriu, să-şi rezolve problema pămîntului, luînd în parte de la boier, cumpărînd cu bani împrumutaţi, smulgînd apelor palmă cu palmă de loc prin îndiguiri etc.; toate aceste încercări se spulberă pentru a releifa aceeaşi concluzie, anume că soluţia în problema pămîntului e alta, pe care orînduirea capitalistă n-o poate rezolva. Faptele noi care se adaogă aici nu le simţim ca lungimi, cu toate că primele două sau trei cazuri de acest fel ne-au luminat convingător problema — spre deosebire de discuţiile noi în problema Zvorişteanu, care încarcă acţiunea, o fac să bată pe loc.

Intr-un anumit fel, deci, repetiţia pare să fie aici cauza lungimii pe care o resimţim fără plăcere. Dar la Petre Sălcudeanu, în „Front fără tranşee", cităm o situaţie care nu se repetă faţă de o nici una alta din acest roman, şi care este totuşi o lungime: strania poveste despre bătrînul haîn, cămătar venal şi asasin, Ţiboc. Misterul pe care autorul îl face să planeze în jurul acestui personaj ne nemulţumeşte mai puţin decît încurcătura inutilă, în care el se pierde, arătînd că fiii lui Ţiboc nu-s de fapt fiii lui Ţiboc, ci sînt ai unor cocote de la oraş, care vin atrase de Ţiboc, iar acesta nu dorea copiii pe care-i are, însă, pe care-i accepta etc., etc. Autorul are dreptate să regrete acum, după apariţia romanului, că n-a renunţat — cu folos pentru carte — la asemenea relatări, peste care cititorul trece repede, fiindcă pur şi simplu nu adaugă nimic, în nici o privinţă valorii cărţii. Lungimi de acest fel vom găsi şi în romanul — altfel atît de bine motivat în elementele lui componente — „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran. Şi pitoreştile povestiri ale nu mai puţin pitorescului şi simpaticului Cocoş, ajung de la un moment dat să facă parte din această categorie; şi anumite descrieri sau frămîntări ale eroului principal din romanul „Destin" de Aurel Mihale ca şi din multe, vai, multe relatări din „Primăvara pe Tîrnave", exemple asupra cărora vom reveni în cuprinsul acestor însemnări. Toate, privind, după cum se vede episoade sau momente ale acţiunii, laturi ale subiectului, prezentări ale personajelor. Există însă lungimi — le numim deocamdată astfel, urmînd să clarificăm prin analiză conţinutul acestei denumiri — rezultate din însăşi structura unor opere, din formula lor literară, din concepţia şi modalităţile lor, şi aici ne gîndim în special la acelea care se prezintă ca cicluri, ca opere cu urmare în mai multe volume. Ne gîndim de exemplu la „Rădăcinile sînt amare" şi „Desculţ" în noua formă, la „Bărăgan", la „Gablonz — magazin universel", la „Eroica" de Laurenţiu Fulga şi la altele, fenomen despre care vom discuta într-un alt articol.

Mihai GAFIŢA

A 17-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII POLONIEI

LA HOTARUL VIEŢII

de Maria Rutkiewicz

Maria Rutkiewicz, autoarea acestor pagini cu un caracter de jurnal intim, a luat parte la diverse acţiuni, printre altele la organizarea mişcării antifasciste de rezistenţă din Varşovia. Impreună cu soţul ei a colaborat la instalarea unui post clandestin de emisiune la periferia Varşoviei. Prinşi de hitlerişti, soţii Rutkiewicz au fost condamnaţi la moarte. Executarea Mariei a fost însă amînată deoarece se apropia data cînd urma să devie mamă. Amînarea a însemnat salvarea vieţii ei şi a celor doi gemeni, căci timpul lucra pentru victorie.

La apelul de dimineaţă nici nu mă ridic de pe saltea. Imi simt bătăile dezordonate ale inimii; nu ştiu să mă prefac. Ghemuită, resemnată, dar şi speriată de hotărîrea de a simula pe care mi-au impus-o prietenele mele, aştept să văd ce se va întîmpla.

Ştiu: mai întîi se va da deoparte vizeta apoi va scîrţii cheia în broască şi uşa celulei se va deschide brusc. Atunci, voi întoarce capul şi voi vedea obrazul puţin speriat al responsabilei şi faţa lucioasă, schimonosită de ură a Scharführer-ului:

— Was ist los? (Ce s-a întîmplat?)

Ştiu că aşa trebuie să se desfăşoare lucrurile, şi totuşi resimt ca pe o lovitură răcnetul brutal ce umple celula.

Mă aşez pe saltea, deşi n-ar trebui s-o fac şi spun:

— Mi-e rău. Au început durerile.

Starea mea nu mai lasă loc îndoielii. Zbirul de la Gestapo trebuie să ştie că naşterea este singurul mijloc de a deschide porţile spitalului pentru cei închişi. Cum numai el poate chema doctoriţa, medicii Ludka şi Nono de la spitalul închisorii nu aşteaptă decît acest semnal. Ele sînt acelea care, de cîteva zile, ori de cîte ori se pot apropia de mine cu vreun pretext, îmi repetă fără încetare:

— Nici n-ai nevoie să simulezi. Ia-ţi numai curajul şi spune că ai dureri. De rest avem noi grijă. In cazul unei sarcini de gemeni, nu se mai descurcă; sînt, de altfel, cazuri cînd procesul de naştere e întîrziat. Nu ne vor face nimic pentru asta. Iar tu vei putea ieşi din celulă, nu vei mai fi singură. In condiţiile noastre, chiar şi spitalul reprezintă o fărîmă de libertate. Profită de prilej. Smulge-te din coşmarul ăsta.

Să te smulgi din coşmarul ăsta... Aproape că nu-mi mai pot închipui ce înseamnă asta. Tot ce e în afara acestei celule îmi pare ceva ireal. Nu pot ieşi de aici decît pentru a fi executată. Zile şi luni întregi au trecut în aşteptarea execuţiei. Şi totuşi nici o zi n-a fost la fel cu cealaltă. Aceeaşi singurătate, aceeaşi groază, aceeaşi resemnare, aceeaşi speranţă, dar resimţite altfel în fiecare zi, au lăsat urme diferite. Dacă ar fi să reproduc impresiile mele succesive în fiecare din aceste zile întunecate, s-ar vedea că pînă şi aşteptarea tăcută a morţii ia înfăţişări felurite.

La început, dorinţa de a mai trăi o clipă; cît oare va dura aceasta? O zi, o săptămînă, o lună? Mi s-a comunicat verdictul; dar nu va fi împlinit astăzi, căci s-a lăsat noaptea; şi nu pot să închid un ochi — trebuie să fiu trează, e poate pentru ultima oară; trebuie să ciulesc urechile să aud dacă mă strigă careva, dacă se apropie de celula mea; şi apoi din nou evenimentele fără importanţă din cursul unei zile: plimbarea prin curte, drumul la W.C., cartea ascunsă acolo pentru mine — Kant — una din puţinele cărţi ce le-am avut aci şi pe care în nevoia mea de lectură am învăţat-o aproape pe de rost; cineva îmi strecoară ceva de mîncare, un surîs prietenos zărit pe furiş cînd se deschide o clipă uşa celulei; apoi strigătele, zgomotele ce răsună pe coridor; trebuie să înveţi să distingi vocile de dincolo de uşile închise: ţipete, percheziţii, chemări, coşmaruri, foamea aceasta de a auzi o voce omenească, discuţii cu tine însuţi, execuţii nocturne, ecouri de împuşcături, furiile dezlănţuite ale celor de la Gestapo; recunosc paşii prizonierilor din celulele învecinate; cînd şi cînd o veste din afară, scrisori clandestine, speranţă şi descurajare, dorinţă de viaţă şi apoi dorinţă de moarte, pereţi cu inscripţii abia vizibile (cuvinte pe care aş fi vrut să le păstrez în mine); o rază de soare răsfrîntă pe podea, o bucăţică de cer — iată la ce se reduce pentru mine libertatea; o mînă necunoscută a lăsat în celula mea cîteva flori în timpul plimbării în curte — emoţia a fost prea violentă; să spăl pe jos, să-mi curăţ celula, să-mi repet versuri, — aceasta e evaziunea mea şi colacul meu de salvare — îmi vorbesc mie însumi ore în şir şi nu găsesc cuvintele.

Poţi să scapi de toate astea şi să fugi spre viaţă?

Tovarăşa mea de închisoare, care pînă de curînd era închisă în celula de alături iar acum în calitate de medic se bucură de oarecare libertate, mi-a dat ieri un ultimatum:

— Trebuie să faci asta, trebuie să profiţi de prilej. Şi nu ai voie să nu profiţi, e datoria ta.

— Dar nu poate să reuşească şi dumneata te expui.

— Nu riscăm nimic, şi nu mai amîna. Chiar mîine. Te aşteptăm. — Mîine neapărat.

Ludka decide. Nu mai am puterea să mă împotrivesc, ea a hotărît pentru mine. Să scap de coşmar. Nici nu-mi mai pot imagina cum e viaţa în afara acestei celule 39. Vor fi oameni acolo. Aproape că am uitat cum trebuie să vorbesc cu oamenii.

Deci, s-a făcut. Doctoriţa Hanna e calmă şi oficială. A fost avertizată şi ea de planul nostru. Cu un aer serios se apleacă asupra mea, apoi declară ofiţerului: începe naşterea. Deţinuta trebuie transportată imediat la spital (aici nu ai nume) Zbirul de la Gestapo e înnebunit: — Fără o hotărîre de la Szucha [1]) deţinuta nu poate fi transferată în altă parte. — O scoate pe doctoriţă şi uşa se închide din nou. Rămîn singură. Orele trec, nimic nu se întîmplă. E iarnă şi se înserează devreme. In sfîrşit medicul şef — un neamţ — pătrunde în celulă cu Hanna. Nu m-am mişcat de cînd plecaseră. Hanna explică ceva medicului şef în germană. La un moment dat îmi face cu ochiul. Inainte de a se aprinde lumina palidă, ceaţa înserării se aşterne ca un strat de praf din care abia se zăresc cele cîteva obiecte — taburetul, etajera, găleata, cuveta. Am trecut prin momente grele aici. Parcă simt o umbră de ridicolă părere de rău că părăsesc celula. Nu regret că plec din celulă, ci că las aici o parte sfîşiată din mine însămi.

Mă ridic. Privesc cu atenţie fiecare colţişor. Şterg hieroglifele zgîriate cu unghiile pe pereţi şi pe care numai eu singură le pot înţelege.

Puţin înainte de apel, Scharführer-ul deschide celula şi mă transportă la spital ca pe un colet de valoare. Acum dă ultimele instrucţiuni. Să fiu cazată în ultimul pat din colţ şi nimeni n-are voie să-mi adreseze vreun cuvînt. Sînt izolată în continuare.

Linişte. Mă strecor printre paturile înghesuite din care mă urmăresc ochii bolnavelor. Mă aşed pe patul ce mi-a fost indicat şi nu mai ştiu nici eu ce e cu mine. Braţele îmi atîrnă inerte, sînt împovărată, dezorientată de această schimbare bruscă. N-am voie să vorbesc cu nimeni.

Cum a ieşit agentul Gestapo-ului, doctoriţa îmi şopteşte:

— Numai în prezenţa lor să nu vorbeşti, dar cînd sîntem între noi poţi să-ţi dai drumul. Şi acum, culcă-te şi, deşi noi am prefera să te mişti cît mai mult tocmai acum, va trebui să stai întinsă căci mai ai încă o lună pînă la naştere. Dar despre asta nici un cuvînt.

Lungită pe pat, mă simt cuprinsă de o dorinţă irezistibilă. Mi se întîmplă un lucru surprinzător. Nu pot să-mi înving dorinţa de a vorbi. Vecina mea de pat este o femeie tînără cu trăsături delicate semănînd cu un pastel. Mă întorc spre ea. Doamna Agnieszka îmi spune că abia a fost operată. Şi ea simte nevoia de a vorbi; a aflat că soţul şi familia ei fac demersuri serioase s-o scoată de aici şi că treaba se află pe un drum bun. Acum înţeleg ce înseamnă că „spitalul este o fărîmă de libertate". De aici se întîmplă ca oamenii să plece liberi. Pe cînd printre cei ce-i întîlneam uneori cînd ieşeam în curte la plimbare, la distanţă de cinci metri unul de celălalt, printre noi, deţinuţii izolaţi, nu exista nici o speranţă. Vecina mea tace. Iar eu, cuprinsă de febră, încep să vorbesc. La început monosilabic, apoi cuvintele încep să se închege în fraze şi se revarsă din mine un întreg torent de vorbe pe care nu-l mai pot opri. Cam aşa:

Sînt condamnată la moarte. Doar copiii pe care nu i-am adus încă pe lume întîrzie clipa morţii. Şi totuşi va veni şi ziua cînd va trebui să-i nasc. Atunci va fi şi mai greu. Dar acum, în acest spital, mi-e mai bine, e mai bine cînd eşti printre oameni. Omul nu poate sta mult timp singur. Deşi nu eram chiar singură în celula mea. Nu vorbesc de copiii mei, care n-au încă nici o formă pentru mine, despre care nu ştiu nimic, nu îmi pot închipui aceste fiinţe care trăiesc în mine şi-mi sînt atît de dragi. E ciudat cît de puţin ştim despre fiinţele cele mai apropiate şi cum aşteptăm forma neprevăzută a propriei noastre existenţe. Ah, da! Pe clişeul radiografic făcut de doctorul Felicjan, am văzut două micuţe coloane vertebrale — e uimitor şi extraordinar — iată tot ce ştiu despre ei.

Dar nu eram singură căci, în viaţă fiind, mă observam pe mine care trebuia să mor. Stranie dedublare, uneori greu de îndurat şi împotriva căreia simt cîteodată o revoltă. Uneori în timp ce mă spălam, mă îmbrăcam sau mă aşezam să mănînc, mă întrebam: de ce fac toate astea? Noaptea, stăteam culcată, cu ochii deschişi, şi nu ştiam de ce mai respiram încă. Puneam mîna pe corpul meu şi mă miram găsindu-l cald încă. Cîteodată eram cuprinsă de teamă, mi se părea că un mort odihnea în această celulă izolată, că eram foarte aproape de el şi că amîndoi ne contopeam într-o singură persoană. Dar cînd noaptea se scurgea în linişte, cînd de dincolo de poarta ferecată nu răzbătea nici un strigăt de moarte, atunci spectrele nopţii se retrăgeau şi eram iar însetată de viaţă, de viaţa care mai putea renaşte, graţie luptei care continuă victorioasă, căci, prin uşa întredeschisă, prietena mea Renia îmi strecura, — odată cu blidul de mîncare, — o hrană de o sută de ori mai preţioasă, ştirea că, pe front, Hitler era bătut măr. Şi astfel, viaţa şi moartea se amestecau în mine, iar eu eram îngrozitor de singură şi în acelaşi timp multiplicată, căci eram o părticică din bătălia ce se desfăşoară.

După o vreme, îmi venise o idee ciudată şi, fără foarfeci am început să croiesc o cămaşă; cu firul tras din pînză coseam cămăşuţele pentru copiii ce-i voi aduce pe lume într-o bună zi, şi firul acesta mă mai împăca întrucîtva cu viaţa; cineva îmi strecurase în celulă un ghem de lînă şi nişte andrele şi, deşi nu mai ţinusem niciodată în mînă aşa ceva, am reuşit să tricotez o jachetă de care sînt bucuroasă. Doctoriţa Nono năvălea cîteodată în celulă cu cîte o doctorie ce-i servea de pretext, mă săruta pe amîndoi obrajii de parcă aş fi fost o fetiţă de şcoală şi mă felicita pentru lucrul meu. Prietenia ei mă emoţiona şi mă gîndeam cîte eforturi trebuia să depună ca să aducă fiecăreia dintre noi cuvinte calde de îmbărbătare odată cu tableta de aspirină sau linguriţa de medicament. Şi în felul acesta nu eram singură în celula mea. Lîngă mine se afla întotdeauna o umbră, umbra ce trezea setea de viaţă sau aceea care era moartea însăşi.

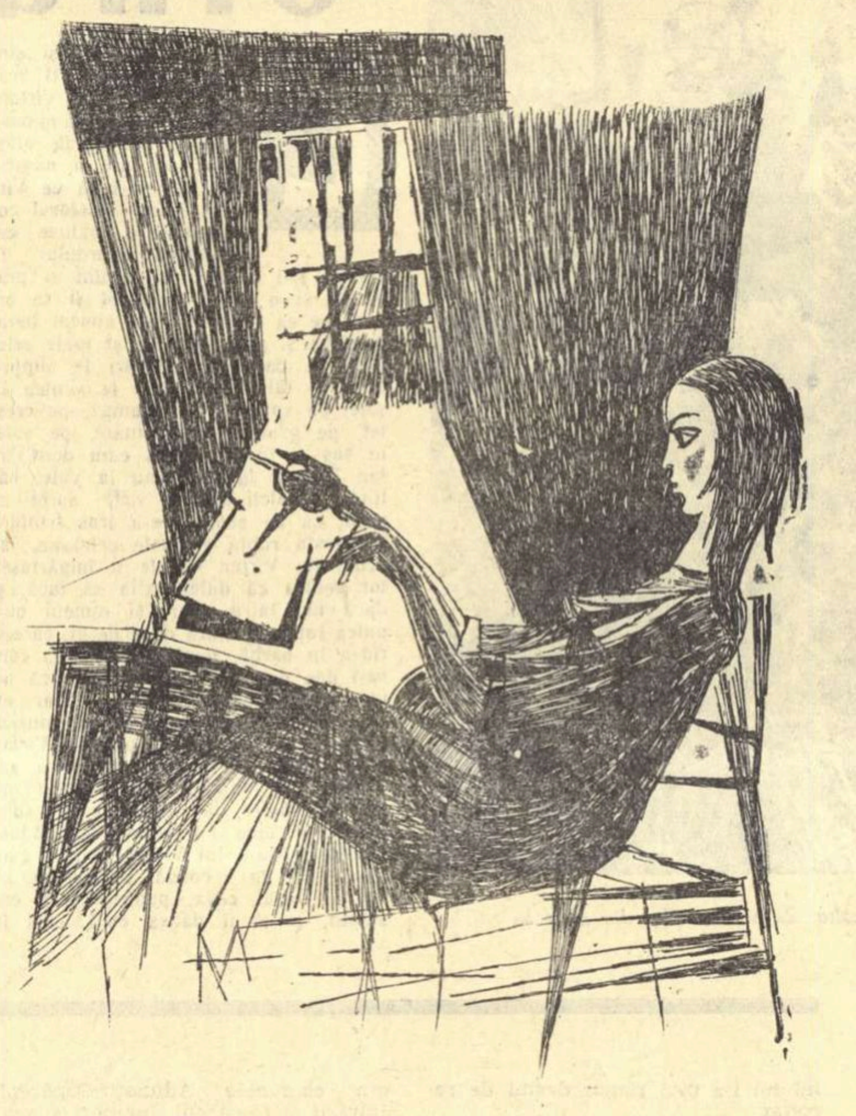

Desen de LIVIU POPA

Şi acum, iată-mă alături de dumneata, care eşti aproape liberă, aproape în afara acestei clădiri blestemate, pot să te ating, iar peste cîteva zile dumneata vei fi printre cei vii. Dumneata eşti pentru mine ca o adiere de libertate. Vrei, desigur să dormi. Dormi, dormi. Dar eu trebuie să vorbesc. Atîta vreme n-am avut cui spune o vorbă. Acum ceva s-a rupt în mine, vreun zăgaz de vorbărie. Simt că am febră şi ştiu că-mi va trece după ce voi spune tot ce am pe suflet.

Prima mea întîlnire cu moartea a avut loc de mult. Eram încă o fetiţă mică. Locuiam într-una din acele case întunecate din Varşovia, cu ziduri înalte în jurul unei curţi interioare. In mijlocul pătratului curţii, se găsea altul mai mic cu iarbă şi cîţiva arbuşti anemici care nu dăduseră, probabil, niciodată flori. Deşi curtea era destul de mare, aici era întotdeauna umbră de la zidurile dimprejur. Intr-un colţ, lîngă zidul dinspre miazăzi, pe care soarele îl scălda o clipă în lumina sa, se stingea încet din viaţă fiul portăresei, Mundek, ros de tuberculoză. Noi ne obişnuisem oarecum cu această lungă agonie, aşa cum ne obişnuisem, în genere, cu bietul băiat totdeauna trist. Astfel că moartea şi înmormîntarea sa, la fel de tăcută şi fără lacrimi, ne zdruncinaseră profund, dar pentru puţină vreme. A fost prima mea întîlnire cu moartea, care în copilărie trezeşte mai curînd uimire întristată decît durere.

A doua încercare a fost cu mult mai grea, mai brutală şi de netrecut. Era vorba de tatăl meu.

A venit războiul. Nastek, mezinul nostru, dar trebuie oare să mai explic ce reprezenta el pentru noi? Şi astăzi încă, dacă întîlnesc pe cineva cu un farmec deosebit, îmi apare în faţa ochilor chipul fratelui meu Nastek. Poate că nu era frumos: prea slab, cu ochi prea expresivi, prea calzi, asemenea oameni nu-s făcuţi să trăiască mult. Cînd a izbucnit războiul, el era tocmai în termen. A plecat pe front şi nu s-a mai întors. Căzuse chiar în prima zi a războiului. Cîteva zile mai înainte, soţul meu fusese mobilizat şi eram foarte îngrijorată. In zori, căzuseră primele bombe asupra Varşoviei. Cînd, obosită de veghe, am închis o clipă ochii, mi s-a înfăţişat un tablou sfîşietor: un pustiu şi cadavrul unui om întins cu faţa la pămînt. Ştiam, era Nastek. Am scos un ţipăt. Mama soţului meu m-a apucat de braţ şi m-a întrebat: ce ai? Fără să-mi dau seama cît de mult putea s-o înspăimînte imaginea aceasta, care în fond nu spunea nimic, i-am povestit repede coşmarul. Frămîntîndu-şi mîinile, mi-a spus: e Wicek. Nu — am răspuns eu — precis nu. Ştiu că e Nastek.

După cîţiva ani de prizonierat, Wicek s-a întors, Nastek niciodată.

Din acel moment lanţul morţilor a început să crească repede. Cînd au căzut bombele asupra Varşoviei, am alergat pe străzi s-o caut pe sora mea, ascunsă într-o casă de pe strada Krolewska. Strada se mai cutremura încă sub lovituri, casele ardeau. Lîngă gara centrală, am văzut pe şosea nişte cai cu măruntaiele de un albastru închis ieşite afară, şi puţin mai încolo cadavrul unei femei.

Şi apoi, succedîndu-se rapid, aflam una după alta moartea celor apropiaţi şi dragi în lagărele de concentrare sau în cadrul unor execuţii publice, — moarte de care auzeam tot mai des, dar la care nu eram de faţă. Şi nu te poţi obişnui cu ea niciodată.

Agnieszka doarme. Ea crede cu hotărîre că în curînd va ieşi de aici. Dimineaţa, obosită de zigzagul propriilor mele gînduri, cer iertare vecinei mele pentru lungul meu monolog şoptit. Se vede că n-a auzit prea mult din acest monolog.

După apel, viaţa din spital se desfăşoară după un ritm mai rapid decît aş fi bănuit. Observ toţi aceşti ochi larg deschişi. E ceva nou pentru mine.

Aud cum o deţinută este chemată la interogatoriu la Gestapo — cursul obişnuit al unei zile oarecare la închisoare. Apoi, după cîtva timp, soseşte Wachmeister-ul, se înfige în prag şi strigă:

— Agnieszka B.

E vecina mea. Se ridică imediat, foarte emoţionată şi se îmbracă repede. Subţire, delicată, îşi îmbracă cu un gest aproape elegant o haină căptuşită cu vulpe roşcată. Surîde în grabă tuturor, o îmbrăţişează pe doctoriţă care rămîne ţintuită locului, mută de uimire şi iese grăbită în spatele celui de la Gestapo.

— Iat-o liberă — spune cineva.

Tăcere. Doctoriţele noastre rămîn împietrite. După ce-şi revine, una dintre ele spune cu o voce albă, acoperindu-şi obrazul cu mîinile:

— Nu ştie nimic. Soţul ei a fost împuşcat acum o săptămînă şi pe ea o duc la moarte.

O ghiară îmi strînge gîtlejul. Simt că mă înăbuş.

Şi ea s-a dus la moarte.

— Dumneata eşti pentru mine ca un suflu de libertate — îmi amintesc că aşa i-am spus.

Deci, aşa arată hotarul vieţii şi al morţii? In mintea mea, ea era viaţa, iar eu eram condamnată iremediabil. Mă lovesc din nou de o umbră, umbra unui hotar ce nu există.

În romîneşte de S. STANESCU

---

[1]) Sediul comandamentului Gestapoului din Varşovia era pe strada Szucha.

Expoziţia de fotografii artistice la Varşovia, deschisă cu prilejul împlinirii a 10 ani de la înfiinţarea Agenţiei Centrale Fotografice-C.A.F.

Alături de poporul cuban

(Urmare din pag. 1)

bei. Aventura s-a terminat funebru pentru cei care au debarcat şi ruşinos pentru cine i-a trimis. S-ar putea ca încercarea să se repete. Intră în metoda de lucru a atentatorilor, ca, după un eşec, să încerce iar. Vor avea aceeaşi soartă. Fiindcă poporul cuban, chemat la o viaţă pe care îndărăt cu zece ani nici nu îndrăznea s-o viseze, veghează. Fiindcă alături de fiii credincioşi ai Cubei veghează întreaga omenire liberă, decisă să apere această libertate unică şi indivizibilă. Săptămîna solidarităţii cu poporul cuban e săptămîna condamnării imperialismului, a colonialismului, a sărăciei şi mizeriei, a discriminărilor sociale şi rasiale, e săptămîna stigmatizării fascismului pe care monopolurile cele mai reacţionare caută să-l învie, e săptămîna în care întreaga omenire **solidară şi neclintită în hotărîrile** ei, spune: *nu* războiului dorit de aceleaşi cercuri ce năzuie să vadă din nou gîtuită, şi din nou îngenunchiată, Cuba lui Fidel Castro.

Este glasul unanim ce cheamă pe ultimii rătăciţi ai politicei „de pe poziţii de forţă" la luciditate. Este glasul popoarelor ce cer şi impun ca toate litigiile să-şi găsească o rezolvare paşnică. E glasul raţiunii care cere scoaterea armelor în afara cetăţii. Este glasul Istoriei, avertizîndu-i pe aventurierii monopolişti că jocul cu focul e periculos în primul rînd pentru cei care-l practică.

Săptămînă de doliu pentru un pumn de misiţi ai întunericului şi ai morţii, cele şapte zile de solidaritate cu poporul cuban, reprezintă, dincolo de limita lor calendaristică, timpul permanent de veghe la meterezele luptei pentru viitorul şi fericirea întregii umanităţi.

Aurel BARANGA

JAN POKROWSKI

Mersul istoriei

Ai coborît pe peron la Zakopane.
Nici o delegaţie, nici o orchestră,
numai ceţurile lungi, montane
erau sfîşiate de aurora celestă.

Nici n-ai urcat pe scara trăsurii
pe capra căreia birjarul moţăia.
Pe drum, în rîul adăogit pădurii,
se oglindea în unde cravata ta.

Omule măreţ şi modest, treceai
pe cărăruie abia observat.
Intunericul se rotea peste negrul plai,
brazii negri te priveau încordat.

Trecea istoria prin Zakopane
dar oamenii n-o bănuiau nici mijindu-se;
numai arborii-n rana dimineţii montane
şopteau despre un viitor apropiindu-se.

Te gîndeai la casele strîmbe, la murii geroşi
ce-alunecau spre ieri, spre alaltăieri,
la ţăranii Polesiei, zdrenţuroşi,
la grijile muncitorilor forestieri.

Revoluţia creştea lîngă tine
simplu, sever. Intonînd
rîul curgea neîncetat în dulbine
ţi-erau mîinile, vîsle Istoriei, înaintînd.

Răsuna glasul tău puternic de nespus,
vorbindu-le oamenilor, străbătător:
Ei, tovarăşi, capul mai sus!
Revoluţia înseamnă, umerii tuturor.

În romîneşte de NICHITA STANESCU

TADEUSZ RÓZEWICZ

Cîntec de leagăn

Copilul seamănă cu un mugur
alunecat pe transparente fire de cer,
înflorind semicercul pămîntului mort,
cînd petalele lui ca un clopot întors,
lin se desfac, argintiu răsunînd
între vîntul de Sud, între vîntul de Nord.

Ostaşul era un nor mistuit de fulgere,
privirea lui a-ntîlnit privirea copilului
şi el s-a domolit, s-a aplecat zîmbind,
după luni mohorîte şi lungi, prima oară
şi la răsuflarea lui se clătină
leagănul — luntre scobită şi albă, uşoară.

Fierbinte era sîngele ostaşului,
din frunte un şoim îi zburase,
aripele zvelt desenîndu-i sprîncenele,
de fum zugrăvit i se dăltuie chipul,
lustruit ca o piatră în care adînc şi-au
gravat
războiul, asprimea, dragostea, moartea —
insemnele.

Era o stîncă încărunţită,
solid închegată în muchii, şi goală,
acum, răsărea fericit lîngă leagăn
şi pentru că-n mîneca mantalei lui aspre,
cazone, copilul fruntea îşi ascundea,
ostaşul se simţea tulburat de o dulce
sfîrşeală.

Vibra ca o frunză de salcie, fragedă,
în amurgul sonor, roşietic,
el, eroul încărcat de glorie,
el, ostaşul, blondul leu sovietic.

În romîneşte de GRIGORE HAGIU

ZOFIA JAROSZEWICZ

Primul colportaj

La drum, zoriţi, mergeam pe vreme rea,
În zori de zi, prin ploaie, spre uzină
Iar apa pîn'la piele pătrundea
Şi inima, puternic, ne zvîcnea
Cînd am ajuns, trudiţi, prin bălţi şi tină.

În grupul ce-a plecat eram noi, şase
Tovarăşi înfruntînd clipele grele
Şi călăuz, să fiu, se întîmplase.
Simţeam că gînduri, negre, dureroase,
Băteau cumplit la poarta minţii mele.

Nu cutezam să le arunc chemarea,
Credeam că timpul n-ar fi potrivit,
Şi, totuşi, parcă mă muncea mustrarea
Lovind în pieptul meu, ca-n ţărmuri marea,
Şi-n grabă,-atunci, pachetul l-am zvîrlit.

Cu mîinile întinse-au prins din zbor
Hîrtiile ce le-aduceau vestirea,
Sorbeau, cu sete, parcă, slova lor
Şi foc le-ardea-n priviri, strălucitor,
Aflînd că le sosise izbăvirea.

O! cît de mult ne-am bucurat, văzînd
Cum le ardeau obrajii de dogoare
Cînd ei, de secole,-au trăit răbdînd
Iar azi al vieţii rost înţelegînd,
Le izvorau din ochi scîntei de soare.

În romîneşte de IONEL MARINESCU

Artista emerită Maria Botta într-o scenă din „Anna Karenina"

Din creațiile ultimei stagiuni

O nouă Anna Karenina

Cînd în 1943, la a doua premieră a „Mioarei", a fost reeditată cabala anti-camiliană din 1927, spectacolul de pe scenă a atras atenția mai ales prin alura imprevizibilă dată rolului său de către interpreta principală.

In această piesă, mai curînd modestă, a autorului „Jocului ielelor" s-a produs — deasupra potențialului literar al dramei — o apariție tulburătoare, care modifica schema rigidă a personajului și contesta sărăcia psihică atribuită programatic Mioarei. Temperamentul dramatic, atît de particular, pe care Maria Botta îl evidențiase în cei doi sau trei ani care precedaseră reluarea aventuroasei piese, căpăta o nouă și originală confirmare. Se producea o insurecție pasională în linia eroinelor lui Camil Petrescu, eroine situate — aproape fără excepție — în ipostaze simpliste și defavorabile pentru a fi eficient opuse galeriei Ruscanilor, tumultuoșii consumatori de valori absolute. In versiunea scenică a Mariei Botta, Mioara căpăta mișcare interioară și o anume febrilitate. Iubita anxiosului Radu Vălimăreanu înceta să figureze ca argument într-o demonstrație și devenea o femeie vie, aspirînd legitim la viață. Maria Botta își preciza astfel personalitatea artistică. Ea avea să continue, în anii ce au urmat, seria unor creații care au servit toate imaginea unei feminități ardente, exprimînd, într-o variată paletă de lumini, dorința trăirii pline, substanțiale. Este greu de uitat, între acestea, tonul patetic și totodată enigmatic pe care l-a căpătat în „Corsarul" lui Achard suava Evangeline. Memorabilă a rămas și așteptarea înfrigurată a vieții și a dragostei în creația unei serafice Juliete terestre. Eroinele create de Maria Botta s-au întrupat adesea unind aprinsa celebrare a vieții cu surîsul misterelor abia presimțite ale existenței. Pe acest drum actrița s-a îndreptat, firesc și necesar, spre destinul tragic al Annei Karenina, după o experiență edificatoare în casa saturată de renunțări a celor „Trei surori".

In recentul spectacol al Teatrului Național, a ocupat un loc însemnat tradiția veche a Teatrului de Artă. Dramatizarea romanului lui Tolstoi, aparținînd istoriei acestui teatru, s-a creat impresia că oricînd și oriunde trebuie să fie reluat același profil al reprezentării ei scenice. Noua noastră montare n-a excelat prin tendințe de inovare, dar două creații actoricești s-au afirmat ca deosebit de personale, dintre care ne oprim azi asupra rolului titular.

Interpretarea artistică a Annei a oferit interpretei, pe lîngă dificultățile evoluției complexe a personajului, și unele tentații ale melodramei. Maria Botta a abordat însă textul eroinei lui Tolstoi cu mijloace pasionale puternice, duse pînă la o vibrație care a covîrșit primejdia teatralizării fade.

Restrîngînd substanța romanului la povestea legăturii de dragoste dintre Anna și Vronsky, dramatizarea tratează pal și mai mult decorativ, coordonatele sociale ale conflictului. Revine interpreților actori (nu mai puțin regizorului) sarcina de a suplini printr-o bogată nuanțare avariția extremă a unui dialog rudimentar. Maria Botta are meritul de a fi refuzat invitația stăruitoare a textului la sentimentalism, intuind înțelesurile mai adînci ale dramei. Ea s-a apropiat considerabil de ideea tragică, proprie destinului Annei, ideea nepotrivirii dintre năzuința către o dragoste egală cu întregul sens al existenței și legile dure ale societății, de data aceasta ostile oricărui germene al iubirii descătușate.

Maria Botta a trasat cu o deosebită pregnanță hotarul nevăzut, care o desparte de lumea sa. De la prima apariție, de la primul cuvînt rostit, actrița s-a învăluit într-o strălucire de aparență stranie, particulară tocmai prin aura spiritualizării. In salonul prințesei Betsy, între atîtea femei frumoase și obtuze, Maria Botta a adus și și-a păstrat o culoare aparte, ținînd de acea „gingășie" a spiritului care l-a cucerit, cum arată romanul, pe contele Vronsky și a obținut admirația sinceră a pătrunzătoarei Kitty. Credem că nu priviri, zîmbete și gesturi disparate au izbutit să alcătuiască această marcă filigranată a caracterului eroinei. Toate mișcările au apărut și s-au înlănțuit la temperatura tumultului interior.

S-ar putea întocmi un grafic pasionant al spiralei care o conduce pe Anna atît de aproape de fericire, dar esențial este faptul că interpreta păstrează continuu — chiar și în clipele de beatitudine — o anume neliniște care semnalizează, cînd și cînd, printr-un accent neașteptat, printr-o crispare trecătoare. Anna Karenina, în interpretarea Mariei Botta, cultivă în sufletul său, cu groază abia stăpînită, sîmburele dureros al îndoielii. Sentimentul precarității, senzația provizoratului n-o părăsește nici în clipele de aparentă împăcare cu sine. In acest spirit joacă Maria Botta marea scenă a pocăinței dinaintea morții presupuse. După cum se știe, acest episod a prilejuit, în alte spectacole, ilustre dezesperări spasmodice. Interpreta spectacolului de la Teatrul Național a eliminat — într-o mare măsură — implicațiile patologice, explodînd într-o supremă încercare de conciliere a termenilor tragediei. Implorînd iertarea lui Karenin, Anna nu ne-a apărut umilită, scăzută, ci admirabilă în efortul supraomenesc al încercării sale puerile de a depăși implacabila dramă. Maria Botta a desfășurat o emoționantă gamă de nuanțe tragice, într-o spectaculoasă dezlănțuire, care n-a cunoscut, nici o secundă, insulta stridenței.

Este adevărat că unele scene însemnate ale piesei, mai cu seamă în actul final, înregistrează o scădere a acestei tensiuni dramatice excepționale, interpreta rolului titular preferind înfruntările violente. Tabloul ultim a fost consumat cu o nefirească grabă, cu o neașteptată uniformitate a tonului. Nu puține momente de depresiune se datoresc jocului insuficient al interpretului lui Vronski (Geo Barton) care-și simplifică excesiv obligațiile.

Apariția Mariei Botta în rolul Annei Karenina adaogă o pagină de preț istoriei teatrului nostru contemporan. In așteptarea rolurilor care i se cuvin acestei tragediene cu timbru inimitabil, am putea — deocamdată — aplauda la reluarea din toamnă a spectacolului, acea împlinire a distribuției, care să aducă ansamblul orchestral la tonalitatea gravă și cristalină, proprie acelor artiști (ca M. Botta, I. Finteșteanu, Dina Cocea ș.a.) care au înțeles semnificațiile cumplitei tragedii a Annei Karenina.

V. MINDRA

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL AL FILMULUI DE LA MOSCOVA

Săptămîna a doua

18 iulie, prin telefon

De la întîlnirea vedetelor cinematografiei mondiale cu cosmonautul sovietic Iuri Gagarin ne-am întors într-o mașină cu cîțiva membri ai juriului la „Rossia". E atîta lume în Piața Pușkin, e o asemenea vînătoare după o iscălitură a unei vedete încît și subsemnatul a fost solicitat să dea autografe. Vă închipuiți ce i s-a întîmplat lui Ciuhrai, care venea la prezentarea mult așteptatului său film intitulat „Cer senin". Și am să vă vorbesc acum despre acest film, rugîndu-vă să mă scuzați că nu respect ordinea cronologică a prezentărilor în cadrul festivalului. In timpul proiecției, au răsunat de nenumărate ori aplauze, exclamații de aprobare, confirmînd una din principalele calități ale acestui film și în general ale artei lui Ciuhrai, anume, comunicarea directă cu spectatorul. Ciuhrai stă de vorbă de la om la om, caută drumul cel mai scurt spre mintea și sufletul spectatorului. Această legătură cu spectatorul este obținută prin însăși problematica filmelor sale — „Al 41-lea", „Balada soldatului" și acum „Cer senin" — care toate reprezintă reflecții ale artistului despre contemporaneitate. Arta lui Ciuhrai și a interpreților filmului, Evgheni Urbanski (cunoscut din filmele „Comunistul" și „Balada soldatului") și Nina Dobrizeva, o tînără artistă din Leningrad, e pusă în evidență de felul cum au știut să se supună legilor pe care le impun cele două părți ale desfășurării acțiunii, deosebite ca factură. Prima parte cuprinde secvențele reprezentînd întîlnirea unei frumoase adolescente, Sașa, cu tînărul Alexei, dragostea lor de o mare puritate și lunga așteptare a fetei care speră că iubitul se va întoarce teafăr din război. In această parte a filmului predomină tonul liric, romantic. Poezia invadează ecranul. Vestea despre dispariția lui Alexei, pilot pe un avion de vînătoare, face trecerea spre ceea ce ar putea constitui partea a doua a filmului unde e descrisă întoarcerea lui Alexei în patrie. El cunoaște durerea neîncrederii. Dar chiar și în cele mai grele momente Alexei și Sașa nu-și pierd speranța în om, în triumful dreptății, al luptei pentru care și-au închinat viața. Și dreptatea învinge. Această parte dramatică a filmului nu se transformă nicăieri în melodramă, așa cum romantismul lui Ciuhrai nu alunecă nici un moment spre emfază și declamație. Cunoscutul critic sovietic Rostislav Iurenev îmi spunea că interpretarea rolului Sașei de către Nina Dobrizeva, care este la primul ei film, poate fi considerată ca una din cele mai mari realizări actoricești din ultimii ani. Alături de producția japoneză „Insula pustie", filmul sovietic „Cer senin" s-a impus fără îndoială pentru unul din marile premii ale festivalului.

Dar ideile cuprinse în deviza festivalului — umanism, pace, prietenie, — sînt prezente nu numai în filmul lui Ciuhrai. Acțiunea filmului polonez „Astă noapte orașul va pieri", realizat de regizorul Jan Rybkovcki, se petrece în ultimele zile ale războiului. Un prizonier fuge dintr-un lagăr de concentrare, ajunge la Dresda, unde asistă la bombardarea orașului. In acest timp, fugarul se îndrăgostește de o tînără germană. Filmul este un protest vehement împotriva războiului, așa cum demascarea fascismului este prezentă în „Profesorul Mamlok", un film foarte bine realizat, de o deosebită actualitate, ca și filmul de scurt metraj „Weimar lîngă Buchenwald" (regizor Peter Ulbrich din R.D.G.). Acest film este întemeiat pe contrastul dintre două epoci din istoria poporului german, una simbolizată de orașul Weimar unde au trăit Goethe și Schiller, iar cealaltă întruchipată de lagărul de concentrare nazist Buchenwald, care funcționa în apropierea Weimarului.

De cu totul altă factură, filmul englez „Procesul lui Oscar Wilde" reprezintă și el drama unui om înconjurat de un mediu obtuz. Filmul turnat pentru ecran lat și în culori este o frescă reușită a Angliei de la sfîrșitul secolului trecut. Marea valoare a filmului o constituie interpretarea lui Peter Finch, prezent la Moscova. Actorul trece cu ușurință printr-o întreagă gamă de sentimente, de la Wilde răsfățatul saloanelor, omul ironic și inteligent, la Wilde disprețuit de snobi, aruncat în închisoare. Cu mîinile prinse de gratii, cu o față împietrită care pare că nu spune nimic, Wilde află cel mai îngrozitor lucru: trebuie să renunțe la copii. Cu ce economie de mijloace joacă această scenă — Finch! Păcat că filmul nu este, întotdeauna, la înălțimea eforturilor actorilor, redînd doar drama lui Wilde-omul, dar nu și drama lui Wilde scriitorul.

Omul, cu bucuriile și necazurile lui, este prezent în filmul „Lanțuri" prezentat de cineaștii cehi. Regizorul Karel Kahinia înfățișează tragedia celui ce, pentru o prosperitate momentană, își părăsește satul natal și activitatea interesantă de acolo, renunțînd chiar și la femeia iubită. Această dramă psihologică dovedește talentul regizorului, care a reconstituit cu minuțiozitate viața spirituală a eroului.

O altă temă este aceea a luptei pentru libertatea patriei și pe care o ilustrează o serie de filme aparținînd unor țări din Asia și Africa. Astfel regizorul chinez Sei Hua este realizatorul filmului „O familie de revoluționari" care se bucură de o remarcabilă interpretare. De o bună primire s-a bucurat și filmul artistic indonezian „Luptătorii pentru libertate", în ciuda unor lungimi și a unor fotografii nereușite. Ca și în corespondența trecută, nici de data aceasta nu vom face o enumerare a tuturor filmelor prezentate la festival, mai ales că unele dintre ele, precum e filmul finlandez „Un scandal într-un liceu de fete" sau producția olandeză „Stretta" nu stîrnesc un interes deosebit.

Ne mai rămîn din păcate doar cîteva rînduri pentru filmele de scurt metraj, dintre care relevăm documentarul italian „Marea olimpiadă" turnat și montat cu mult talent de Romeo Marcellini (cunoscut și ca regizor al unor filme artistice ca „Pîine, dragoste și fantezie") și producția iugoslavă „Vîntul și moara de vînt", — film plin de fantezie al operatorului Iosif Novac. Mai puțin entuziasm au stîrnit scurtele metraje „Nașterea navei" (Polonia) și un documentar finlandez. La acest capitol trebuie însă să semnalăm documentarele realizate de cele mai tinere cinematografii din lume, Mali, Dahomei, Nigeria etc.

Scriem aceste rînduri, cu o zi înainte de evoluția filmului romînesc „Setea", așteptat cu interes și asupra ecoului căruia vom reveni.

De altfel săptămîna viitoare vom trece din domeniul presupunerilor în cel al certitudinilor, putînd comenta filmele care se vor bucura de laurii festivalului.

Iuri KONSTANTINOV

Gina Lollobrigida acordînd autografe publicului moscovit.

„Artistul și epoca sa"

— La masa rotundă a Festivalului —

Printre alte caracteristici ce deosebesc acest festival de cele desfășurate în țările capitaliste sînt și discuțiile între cineaștii prezenți acum la Moscova. Nu este vorba de concluzii obligatorii pentru cineva, de poziții oficiale, dar punctele de vedere exprimate aci vor exercita fără îndoială o anumită influență în lumea internațională a filmului.

Sala de dezbateri. Tema de discuție: „Artistul și epoca sa". Discuția este deschisă de reprezentantul inițiatorilor dezbaterii, cunoscutul regizor Serghei Gherasimov.

Ascultat cu multă atenție de cei prezenți, Gherasimov a reflectat în bună măsură, în cuvîntul său părerile cineaștilor sovietici, partizani ai funcției social-educative a artei. Gherasimov a arătat că în ultimii ani ecranul mondial este inundat de un torent tulbure de filme pseudo-realiste, ai căror autori, speculînd dificultățile reale ale vieții de-acolo și teama oamenilor față de un război atomic, promovează în lucrările lor ideile disperării și scepticismului față de unica tentativă transformatoare a condiției sociale a omului.

Acești cineaști, a subliniat Gherasimov, au restrîns în mod artificial cadrul acțiunii filmelor lor la „teme de cameră". În acest fel numeroase teme extrem de importante ale zilelor noastre, printre care mișcarea de eliberare națională a popoarelor afro-asiatice, cucerirea cosmosului, lupta de idei care se dă astăzi în lume nu și-au găsit o oglindire suficient de pregnantă și convingătoare în cinematografia mondială din ultimii ani.

Gherasimov consideră că în zilele noastre un adevărat artist nu se poate situa pe pozițiile de observator pasiv. El este dator să lupte pentru ideile păcii și progresului, să insufle prin operele sale încredere în frumusețea omului, să ajute pe oameni să înțeleagă și să interpreteze fenomenele complexe ale realității.

Și acum, discuțiile. Numeroși înscriși la cuvînt. Printre primii, cunoscutul critic suedez de film Almquist, care a arătat că numai o artă liberă poate fi cu adevărat mare. Susținînd că dezvoltarea cinematografiei contemporane ar fi în general îngreunată de „comercianți și politicieni", el a considerat că o așa-zisă criză a artei cinematografice ar fi agravată de tendințele politice prea pronunțate ale unor filme.

Acest punct de vedere a fost combătut de cunoscutul critic de film sovietic Rostislav Iurenev. După ce a relevat influența negativă a filmelor comerciale asupra cinematografiei contemporane, Iurenev a subliniat că fiecare artist adevărat este un om politic în accepțiunea cea mai largă a acestui cuvînt. După părerea lui, controversa ideologică deschisă și aprigă asupra celor mai importante evenimente social-politice ale contemporaneității constituie conținutul celor mai bune opere ale artei cinematografice mondiale. Exemplul cel mai elocvent în acest sens, a spus Iurenev, îl constituie filmul „Crucișătorul Potemkin", căruia Almquist însuși i-a dat o bună apreciere în cuvîntarea sa.

O opinie discutabilă a fost exprimată de criticul american G. Bachman, care afirmă că noile mijloace de expresie ar fi determinate de tendința regizorilor de a-l transforma pe spectator în coautor al operelor lor, într-un participant activ la ceea ce se petrece pe ecran, acordîndu-i dreptul de a trage el însuși concluzii, fără a i se impune punctul de vedere al autorilor. Această din urmă idee a fost combătută de alți participanți care au arătat că realizatorii unui film trebuie să-și susțină deschis crezul artistic.

Criticii Kaneto Shindo, Sadoul și Töplitz (Polonia) au arătat că un asemenea punct de vedere „obiectiv" riscă să ducă la o poziție neutră a autorului, împiedicîndu-l să fie un luptător activ, pasionat pentru un viitor mai bun al lumii.

Kaneto Shindo a mai subliniat că figura centrală în artă trebuie să fie omul cu sentimentele sale, munca și lupta sa.

Au mai fost numeroase intervenții, multe din ele exprimînd opinii divergente. Dar principala trăsătură care îi unește pe participanții la discuție este simțul marii responsabilități a artistului în fața epocii, conștiința că fiecare artist cinstit trebuie să depună toate eforturile în lupta pentru cunoașterea și progresul umanității.

B. MARKOV

Ne vorbesc:

GINA LOLLOBRIGIDA

De mult visam să vizitez Uniunea Sovietică, dar activitatea permanentă de turnare nu mi-a permis să vin mai de mult. Iată că în sfîrșit pot spune: „Zdrastvui Moscva!" și nu ca simplă turistă ci ca participantă la Festivalul internațional al filmului de la Moscova. Aceasta constituie pentru mine o dublă bucurie întrucît lozinca Festivalului — „Pentru umanismul artei cinematografice, pentru pace și prietenie între popoare!" îmi este foarte apropiată, este pe înțelesul meu. Aș spune chiar că aceasta este și deviza mea de muncă în cinematografie...

Primele zile la Moscova, primele impresii. Moscova este un oraș frumos iar moscoviții oameni comunicativi și simpatici. Mi-a făcut plăcere cînd cei pe care i-am întîlnit m-au recunoscut și mi-au spus pe nume „Gina".

Firește însă că impresia cea mai puternică a primelor zile este deschiderea festivalului de la Palatul Sporturilor unde am avut fericirea să-l văd pe d-l Hrușciov.

Aș vrea să vizionez noile filme ale tinerilor cineaști sovietici. In cinematografia sovietică mă atrage marea ei forță vitală, expresivitatea fotografiilor și a montajului. Aș vrea foarte mult să joc într-un film sovietic pentru a urmări însuși procesul de filmare, tehnica operatorilor sovietici, care se numără printre cei mai interesanți din lume.

ELISABETH TAYLOR

Impresiile culese sînt de pe acum bogate. Am reușit să ne întîlnim cu cineaștii sovietici și cu atîția alții veniți din toate colțurile lumii. Ideea de bază a Festivalului — Pentru umanismul artei cinematografice, pentru pace și prietenie între popoare — a devenit de îndată concretă. Ceea ce este minunat.

Am mai fost la Moscova acum doi ani și impresiile din călătoria anterioară mi se păstrează și acum în minte. Data trecută a fost admirabil. Vreau să mă întîlnesc din nou cu prietenii mei din Moscova și în primul rînd cu Tania Samoilova. Sper să vizitez din nou Moscova, să văd noile filme sovietice, în genere să văd și să aflu cît mai mult și, firește, nu numai în legătură cu cinematograful.

Vorbind despre planurile ei de viitor, Elisabeth Taylor a spus:

In septembrie voi începe turnarea filmului „Cleopatra" în care voi juca rolul principal.

IRVING LEVIN

Directorul festivalurilor cinematografice de la San Francisco, Irving Levin, și-a exprimat dorința ca regizorul sovietic Grigori Ciuhrai, pe care-l socotește drept unul din cei mai mari regizori ai prezentului, să creeze, împreună cu un regizor american, un film de mare amploare. „Dacă poate exista o colaborare prietenească între oamenii noștri de știință din Antarctica, de ce acest lucru ar fi cu neputință în cinematografie? Cred că o asemenea idee plutește în aer".

SHIRLEY ANN FIELD

Shirley Ann Field, interpreta rolului principal din filmul englez „Sîmbătă seara, duminică dimineața" a declarat: „Moscova este un oraș neobișnuit, un oraș de un farmec unic. Poate că acest farmec îl degajă marile piețe ale Moscovei, caracterul prietenesc al moscoviților sau desfășurarea trepidantă a Festivalului. Sper că pînă la sfîrșitul șederii mele la Moscova să reușesc a dezlega această taină".

Actrița Flavia Buref și regizorul canadian L. Terin schimbînd „amintiri"

Muzică, dramatism, contemporaneitate

(II)

Existența celor două tendințe determină confruntări de opinii și pe planul problemei conținutului de idei al muzicii. Expresivitatea dramatică presupune prezența unei complexe problematici umane și este legată în ultimă instanță de atitudinea reflexivă, cugetătoare a compozitorului asupra vieții. O seamă de lucrări ale muzicii romînești contemporane se disting tocmai prin filonul lor meditativ impresionant. În simfoniile lui Sigismund Toduță și Alfred Mendelsohn, în muzica de cameră a lui L. Feldman, în cvintetul lui Anatol Vieru simți o conștiință frămîntată de întrebările majore ale existenței umane și căutînd să le dea un răspuns. Pe baza generalizării unor asemenea fenomene s-a vorbit și în critica noastră despre importanța conținutului intelectual-filozofic în muzica realismului socialist. Prin punerea acestei probleme se urmărea ridicarea unor compozitori de la arta destinată a produce o simplă desfătare, la arta unui înalt și patetic conținut de idei, trăsătură dintre cele mai caracteristice realismului socialist. Zeno Vancea s-a pronunțat împotriva acestei idei. Argumentul său constă în aceea că exprimarea unui conținut filozofic și intelectual n-ar fi adecvată specificului emoțional al muzicii, că lansarea unui asemenea îndemn ar împinge muzica spre transformarea ei într-o ilustrație sonoră a unor teze ideologice, programatice. Există desigur în aceste obiecții o anumită neînțelegere a specificului pe care îl îmbracă ideea filozofică în artă. Nu se pune aici problema ilustrării muzicale a unor teze speculative, ci a exprimării acelor profunde frămîntări de conștiință care au stat întotdeauna în centrul atenției marilor compozitori și alcătuiesc conținutul principal al unei arte majore. Este vorba de acel conținut intelectual care a fost trecut prin filtrul unor puternice trăiri emoționale și în a cărui lipsă muzica riscă să se transforme într-un minor divertisment agreabil. In mod obiectiv, respingerea posibilității unui conținut intelectual în muzică numai spre o asemenea direcție poate duce.

Confruntarea de puncte de vedere în jurul problemei conflictului dramatic se răsfrînge și pe planul preocupărilor legate de limbajul muzical folosit de compozitori în operele lor. Un mare conflict dramatic nu poate fi exprimat decît cu mijloace tonal-armonice evoluate, capabile a crea acea tensiune care va suna inedit și răscolitor pentru auzul unui om al veacului XX. Un compozitor nu mai poate folosi astăzi aceleași mijloace de dramatizare a limbajului muzical ca cele întrebuințate de Beethoven sau Ceaikovski. Auzul nostru s-a obișnuit cu sonoritățile acestora și cere compozitorului modalități inedite, mai intense de exprimare a conflictului. Operele amintite de noi ca cele mai reprezentative pentru viziunea dramatică a vieții își datorează forța lor de înrîurire tocmai prospețimii și noutății limbajului folosit, care a făcut ca în exprimarea compozitorului, ascultătorul să nu recunoască tipare și șabloane provenite din împrumutarea procedeelor clasice. Ceea ce le-a reușit mai puțin acestor compozitori a fost expresivitatea și limpezimea melodică. Preocupați cu precădere de problema tensiunii dramatice, ei au împins pe un plan secund problema melodiei, a cărei generoasă revărsare ascultătorul este pe deplin îndreptățit s-o aștepte. De la această lipsă reală a muzicii lor pornește critica pe care le-o adresează adepții unor modalități tradiționaliste. De obicei aceștia sînt cei ce nu acceptă primordialitatea dramaticului și a problematicei filozofice, declarîndu-se pentru o muzică a exuberanței luminoase, a sentimentelor odihnitoare și a eliberării de sub povara marilor întrebări ale conștiinței. O asemenea muzică recreativă și imediat accesibilă va putea fi creată nu prin căutarea unor sonorități noi, care întotdeauna supun pe ascultător unui examen, ci prin valorificarea mijloacelor puse la dispoziție de tradiția clasică și devenite familiare tuturor. Există desigur în această concepție un sîmbure rațional și anume acela al necesității de a nu pierde legătura cu marile tradiții. Nici cele mai revoluționare creații de artă nu s-au născut pe un teren pustiu; ele au dus mai departe și au dezvoltat creator moștenirea predecesorilor. Dar uneori respectul față de tradiție se transformă în fetișizarea acesteia. Așa a fost posibil ca într-o intervenție publicată de „Muzica", Matei Socor să pledeze cu toată convingerea pentru o creație al cărei conținut nou va fi exprimat în forme vechi — în vederea realizării unei depline accesibilități a muzicii. Un asemenea mod de a pune problema va duce la crearea unor compoziții care nu vor ridica nici un fel de dificultăți de înțelegere ascultătorilor, dar nici nu vor îmbogăți conștiința artistică a acestora.

Vom menționa în sfîrșit că această confruntare de opinii și-a pus pecetea și pe înțelegerea creației genialului compozitor romîn George Enescu a cărui moștenire, muzicienii se străduiesc s-o valorifice în compozițiile lor. Este încă foarte puternică tendința de a vedea în personalitatea lui Enescu numai ceea ce corespunde esteticii contemplativ-idilice, în timp ce latura vulcanică și profund cugetătoare atît de caracteristică celor trei remarcabile simfonii și prezentă chiar și în subtextul unor compoziții cu caracter mai senin, este ignorată sau subapreciată. Enescu a fost însă mare tocmai prin această capacitate de a cuprinde viața multilateral, contopind crisparea și seninătatea, suferința și surîsul, tensiunea și destinderea într-o sinteză de un neobișnuit farmec. Poate că sensul adevărat al creației lui Enescu constă tocmai în îndemnul de a depăși unilateralitatea concepției asupra vieții și a tinde la o cît mai deplină cuprindere a contrastelor ei. Curentele existente trebuie nu să se respingă, ci să se stimuleze reciproc, conștiente că, prin întrecere și colaborare, vor duce la o bogată reflectare a contemporaneității. Acest lucru trebuie să-l înțelegem atunci cînd, îmbrățișînd punctul de vedere al artei „mesajelor tulburătoare" facem o critică nimicitoare „idilismului" sau cînd, căutînd în muzică alinare și bucurie, vedem în tragism un atentat la liniștea sufletească a oamenilor. Putem să ne declarăm preferința pentru o muzică sau alta — și autorul acestor rînduri nu-și ascunde înclinarea pentru muzica „mesajelor tulburătoare" — dar n-avem dreptul să contestăm vreuneia din ele valabilitatea. Gustul personal nu se poate transforma în legislator estetic.

George BĂLAN

Membri ai brigăzii de alfabetizare „Conrado Benitez", pe plaja de la Giron (Cuba), purtind în miini codele uriașe, simbol al luptei declarată ignoranței

UN ROMAN AL REVOLUȚIEI CUBANE

„Bertillón 116“ de JOSÉ SOLER PUIG

Santiago de Cuba, 1957... Inălțimile care domină orașul — *Sierra Maestra* — se află în stăpînirea luptătorilor lui Fidel Castro: dictatura sinistrului Batista intră în faza furiei ucigașe. *Diario de Cuba* publică în fiecare zi lista celor decedați și în fiecare zi lista se mărește... O mențiune ciudată revine mereu, obsedant, în dreptul diferitelor nume: *Bertillón 116, Bertillón 116*... Nu este nici o adresă, nici o boală necunoscută; este expresia sub care poliția lui Batista — abilă ! — își camuflează asasinatele. Victime : patrioții care luptă pentru libertate, dar nu numai ei. Devin „Bertillón 116“ cei care detestă crima, cei care vorbesc imprudent, cei care tac semnificativ. Oricine din oamenii care se strecoară fantomatic pe străzile întesate de provocatorii și de mașinile blindate ale poliției. Santiago învăluie într-o tăcere apăsătoare, de plumb, teama unora, mînia altora. Căci pe lîngă privirile pironite în pămînt, există cele ridicate scurt, fulgerător, către *Sierra*. Ciclul terorii — denunț, tortură, crimă — e tot mai des întrerupt. Ziua izbucnesc împușcături, noaptea explodează bombe.

In acest cadru și în acest moment se desfășoară acțiunea romanului *Bertillón 116* care a primit premiul *Casei Americilor* pe anul 1960. Juriul, compus din personalități ca Nicolás Guillén și Miguel Angel Asturias, a acordat această importantă distincție unui scriitor care, asemeni romanului său, este produsul direct al suferințelor și năzuințelor poporului cuban. Intr-adevăr, José Soler Puig aparține, prin naștere și viață, „celor de jos“, *los de abajo*[1]. Cunoaște din copilărie sărăcia, lipsurile de tot felul și — în sensul cel mai propriu — foamea. Ca tînăr muncitor trăiește viața groaznică a *peónilor* de pe plantațiile de trestie de zahăr. Mizeria îl duce și îl urmărește în cele mai felurite îndeletniciri: salahor, zugrav, lucrător la o fabrică de tutun. După zilele de trudă urmau nopțile de veghe: Puig, însetat de cultură, citește, devorează cărțile: de știință, de istorie, dar mai ales de literatură. Ii plac și îl exaltă în deosebi cele care vorbesc, sincer și uman, despre cei mulți și obidiți: romanul *Los negros* de Rómulo Gallegos, de pildă. Revoluția îi revelează lui Puig sensul adînc al existenței și totodată îi dă conștiința vocației sale: va lupta împotriva asupritorilor și va proclama adevărurile acestei lupte.

In secvențe scurte, rapide, dramatice, Puig perindă prin fața cititorului o serie de personaje caracterizate pregnant, prin mijloace cinematografice: situația „tare“, gestul revelator, detaliul amplificat. Varietatea tipurilor e remarcabilă, destinul lor — exemplar. In primul plan, autorul așează tipul eroic, în multiplele lui individualizări. Iată-l, de exemplu, pe Carlos Espinoza, curajos dar chinuit de îndoieli și probleme, pînă cînd, prins de poliție, cucerește, în timpul torturii, tăria de a desfide moartea sa; iată-l pe Rolando Cintra, activ, inteligent și îndrăgostit, hotărît să-și procure „cu orice preț“ o pușcă (ceea ce va izbuti) și să plece cu iubita lui în *Sierra*, spre viață și libertate; iat-o pe sincera și sensibila Raquel, pasionată de problemele sociale și de versurile lui Neruda. Cu ei și alături de ei sînt toți cei care transmit mesaje, recrutează adepți sau rezistă — 4 contra 300 — soldaților lui Batista, toți cei care „se aruncă în luptă împotriva dictatorului fără altă armă decît sîngele lor fierbinte“. In al doilea plan găsim tipul prudentului, reprezentat în genere de vîrstnici: tatăl lui Carlos, negrul Quico, părintele González. Puig arată cu finețe psihologică cum acești oameni, blajini și cumsecade, își uită în momentele hotărîtoare propria prudență și se dovedesc capabili să ajute revoluția sau să se sacrifice pentru ea. Mai sînt, desigur, și personajele care — indiferent de vorbele sau chiar de contribuțiile lor bănești — rămîn străine de mișcarea revoluționară: angrosistul Martinez care își seduce dactilografa cu romane de Françoise Sagan sau seniorii care fumează Chesterfield în cluburi luxoase și își trimit odraslele la adăpost, în Spania sau Statele Unite. Zbirii și provocatorii — *los chivatos* — formează un tip aparte, amestec de abjecție și demență, portretizat de autor în colonelul Canizares.

Am lăsat la urmă personajul cel mai bine realizat și, după mine, cel mai important, pentru că el întrupează revoluția gîndită în cauzele și perspectivele ei. Este cel căruia autorul — fapt semnificativ ! — nu-i dă nici un nume, spunîndu-i, simplu și emoționant, „negrul“. Comunist, conducător sindical, delegat al Comitetului Central al Partidului Socialist Popular, *el negro* pune la dispoziția tinerilor înflăcărați experiența, chibzuința și înțelegerea adîncă, socială, a revoluției. Exprimînd vizibil ideile autorului, el susține necesitatea trecerii de la acțiunea individuală la rezistența colectivă, organizată. Lozinci concrete, metode de luptă, program mobilizator, antrenarea maselor, acestea sînt sfaturile pe care le dă negrul entuziaștilor săi prieteni, amintindu-le că „în oricare mișcare revoluționară forța adevărată sînt muncitorii“. Lucid, el își dă seama că „de dragul libertății, (tinerii patrioți) uitau uneori celelalte probleme: mizeria, discriminarea rasială, lupta de clasă“, dar tot luciditatea îl face să fie încrezător în corectările viitoare, în lecția timpului. In faptele acestui minunat conducător revoluționar, înțelepciunea se îmbină cu un curaj matur, calculat, sigur de el însuși : *el negro* este cel care îl salvează pe Cintra și cade apoi sub gloanțele patrulei.

Interesant este modul în care personajele revoluționare se angajează în acțiune: ele o fac cu o frenezie de nestăvilit, cu dăruirea întregii lor ființe. Autorul comunică această impresie de înaltă necesitate a faptelor revoluționare. Și se întîmplă destule asemenea fapte : sosirea și convorbirile clandestine ale negrului, executarea unui polițiști de către Espinoza, căderea în cursă a lui Quico, știrile despre înaintarea armatei rebele, arestările și sinistrele anunțuri Bertillón 116 pe care oamenii le citesc încleștînd pumnii și întrebîndu-se „pînă cînd ?“.

La această întrebare cu care începe și sfîrșește primul roman al revoluției cubane, istoria a dat un răspuns limpede și pilduitor.

Al. P. GEORGESCU

[1] *Titlul unui roman foarte cunoscut al scriitorului revoluționar mexican Mariano Azuela.*

CORESPONDENȚĂ DIN HAVANA
pentru ziarul „Pravda“ — 17 iunie 1961

EVGHENI EVTUȘENKO

Pacianga*)

Revoluția-i o treabă grea
dar frumoasă, orice s-ar spune,
demnă, sărbătorească...
În luptă
Ințelegi, Cubă nouă, vitează —,
că urîtului fără de nume,
îngîmfării uscate și goale
tot contrarevoluție-i spune.
Pe cărările revoluției
coboară colinele-n goană
Pacianga frumoasă și veselă
tînără fată cubană.
Eh, Pacianga! Dansezi ca un fluviu
și un dor ne-nțeles mă cuprinde...
Umerii frenetic dansează,
sîngele dansează fierbinte.
O vară toridă mă soarbe!
Și zeii tresar în amiază.
Dansează brățările tale,
Luna-n pletele tale dansează.
O, ce funeralii distinse
pentru „United fruit“ s-au găsit
cu alaiuri, cu multe podoabe
sicriu-n ocean l-ai zvîrlit.
Sărbătoare-i în fiece lucru,
în izbînzile fără de număr,
în zîmbetul clar al lui Fidel
Orbitor de puternic și tînăr
Șăgalnicul rîs al Paciangăi
Prin mulțimile fără de număr —
Prietena revoluției trece
Cu automatul la umăr.

În romînește de CEZAR BALTAG

---

*) Dans popular cuban

MACHADO — POET ȘI LUPTĂTOR ANTIFASCIST

La 18 iulie s-au împlinit 25 de ani de la începutul eroicei lupte a poporului spaniol împotriva fascismului. Cu acest prilej, publicăm cîteva poeme ale lui Antonio Machado.

Incheind prefața la ediția sovietică a a poeziilor lui Antonio Machado, Cesar Aroonado, unul dintre discipolii săi, scria : **„Noii poeți ai Spaniei, apăruți în anii sumbri de stăpînire franchistă, îl prețuiesc pe Antonio Machado ca pe un exemplu de vrednicie, de atitudine nobilă, de înaltă slujire a poporului și de asemenea ca pe un maestru desăvîrșit care s-a opus influențelor tuturor tendințelor decadente, apărînd și reprezentînd ei înșuși în viață, o estetică a simplității, a clarității și a omenescului“.** Iată, exprimată succint, esența personalității celui mai de seamă poet al Spaniei contemporane.

Născut în 1875 la Sevilla, în casa unui modest literat, el își datorește formația, sub toate raporturile, acelui ciudat apostol al învățămîntului liber, Giner de los Rios, deopotrivă pedagog, filozof, sociolog și jurist care, după ce ispășise o condamnare pentru a fi stigmatizat suprimarea libertății la Universitatea madrilenă unde era profesor, reușise să întemeieze un gen de academie liberă. (E semnificativ că în timpul Republicii, posturile de încredere fuseseră atribuite unor absolvenți ai acestei instituții).

In 1907, poetul e profesor de franceză într-un orășel din Castilia, provincie pe care n-o va părăsi niciodată; găsind între dealurile ei galbene colindate de pulberi rătăcitoare și pe podișurile unde se înfiripă halucinantă **„la fronteriza entre la tierra y la luna“** (frontiera dintre pămînt și lună) atmosfera de sobrietate și gravă meditație, atît de înrudită structurii sale. In cîteva rînduri călătorește la Paris unde cunoaște pe Oscar Wilde, Moréas și Ruben Dario, urmează o vreme cursurile lui Bergson la Collège de France și participă la întemeierea acelei orientări generoase cunoscută în literatura spaniolă sub numele de generația de la 1898, alături de Unamuno, Ramon del Valle–Inclan și alții.

Spania primei perioade a activității sale e aceea reacționară și retrogradă a Restaurației de la 1873 și poetul o detestă, împreună cu atmosfera de catolicism provincial din tîrgurile unde a locuit (Soria, Baeza). In sufletul său se accentuează un sentiment de apăsare ce va domina o mare parte din poezia lui Machado și în fața unei epoci sufocante de obscuritate și stagnare, poetul invocă puritatea îndepărtatei copilării andaluze, exuberanța unui peisaj solar sau, mai adesea, natura aspră a Castiliei în universul căreia caută dimensiunile propriului său suflet. Republica îi trezește o adeziune înflăcărată și Machado se identifică cu soarta ei : cînd ultimele rezistențe se năruie în fața invaziei fasciste, el emigrează în Franța și, îmbolnăvindu-se grav, moare în 1939 la Collioure.

Poezia lui Machado, pe deoparte de origine folclorică, e pe de altă parte înrudită cu îndelungata genealogie a lui Jorge Manrique; o poezie prin excelență castiliană, austeră și despuiată de podoabe, meditativă și melancolică, în opoziție cu celălalt filon care vine de la Garcilaso de la Vega pînă la un Jorge Guillen, vădind cromatismul și clar-obscurul andaluz, o înclinație spre somptuozitate și spre conceptele abstracte. Arta lui Machado se întemeiază pe simplitate și emoție, evită cuvintele cu rezonanță neobișnuită și metafora savantă ce-o vom întîlni la un Jimenez sau Jorge Guillen. Materialul umil capătă însă fosforescența intensei emoții care-i conferă o darnică acoperire în aur. Concepută ca un fluid fără discontinuități și meandre, poezia lui se transcrie integral, de cele mai multe ori poetul renunțînd chiar la titluri, ci numerotîndu-și doar diferitele poeme. Crezul suprem al acestei poezii se află în înseși cuvintele lui : **„Dornic de a scrie pentru popor, am învățat de la el tot ceea ce am fost în stare ; mult mai puțin desigur decît știe el (...). A scrie pentru popor înseamnă a te numi Cervantes în Spania, Shakespeare în Anglia, Tolstoi în Rusia“.**

Gîndindu-ne la Spania de azi unde se perpetuează sub neagră zodie tragedia unui popor, am vrut să oferim publicului nostru, prin tălmăciri din opera marelui poet revoluționar Antonio Machado, un prilej de a toasta pentru Spania de mîine.

A. E. B.

Sonet

O, Spanie iubită, vastă liră
Culcată între două mări spre mare,
Plină de gropi, de lagăre barbare,
Mîini rele cîmpul tău îl răscoliră.

Fantoma urii umblă să doboare
Stejarii din păduri — grîul din șiră
Il cară hoții ce te jefuiră,
Călcîndu-ți bogățiile-n picioare.

Din nou, din nou o, Spanie mîhnită.
Tot ce cunoaște veghea aurită
A soarelui și strălucirea mării,

Tot ce se-nalță-n zarea-ndoliată
— Chiar templele rămase de-altădată —
E pradă nebuniei și trădării.

(1938)

* * *

Iubito, albul tău veșmînt
Neîntinat mi se năzare-n aer...
Ochii mei n-au să te mai vadă,
Inima mea te caută mereu.

Vîntul de dimineață mi-a adus
Numele tău gingaș, din depărtare.
Ecoul dulce-al pașilor tăi, munții
Jur-împrejur îl repetară-n taină,
Ochii mei n-au să te mai vadă,
Inima mea te caută mereu.

Din turnurile sumbre, monoton
Un svon de clopote străbate...
Ochii mei n-au să te mai vadă,
Inima mea te caută mereu.

Bătînd pustiu ciocanul spune
Că, iată, și sicriul e închis ;
Ritmic lopețile vorbesc de locul
Unde rămîne stăruind mormîntul —
Ochii mei n-au să te mai vadă,
Inima mea te caută mereu.

Pe străzile Madridului: copii ai Spaniei de astăzi...

Auroră sinistră

Aurora creștea
depărtată, sinistră.

Acolo pînza ei
sîngera tragedii
zugrăvite
de nouri grotești.

În vechea piață
a vechiului tîrg,
spînzurătoarea
își înălța
oribilul schelet...

Aurora creștea
depărtată, sinistră.

* * *

Seara căzu peste cîmpul gol.
Ca un lup flămînd sufletul urlă
sub luna pustie. Ce cauți
poete, în dunga amurgului?

Sumbru e singur să rătăcești prin cîmpii,
bate în inimă vîntul de gheață,
noaptea se-apropie... Drumul e departe,
depărtat și amar!... Pe drum alb

plopul negru, drept și sever ;
cu sînge se coboară pierdutele dealuri...
Soarele a murit... Ce mai cauți
poete, în dunga amurgului?

* * *

Prin cîmpurile unde m-am născut
aș vrea să cînt, chiar dacă sînt departe;
schimbîndu-mi soarta, patria mi-e astăzi
pe unde izvorînd, curge Duero
printre coclauri suri, printre fantomele
pădurilor bătrîne de stejari,
acolo în Castilia umilă,
Castilia bravă, mistică și mîndră,
Castilia puterii și-a disprețului.
O, Andaluzia, țara mea natală.
prin cîmpurile ei aș vrea să cînt.
Mă-nvăluie-amintirile prunciei,
văd pulberea luminii, palmierii,
și, stăruind în aurite nimburi,
clopotnițe cu berze — văd orașe
cu ulițe fără femei și glasuri
sub cerul indigo, piețe pustii
pe unde dormitează portocalii
cu fructe roșii răspîndind lumină —
acolo în grădini pierdute-n umbră,
cu ramuri prăfuite stă lămîiul
privind din cînd în cînd tăcut și palid
în apele fîntînii — și văzduhul
mistuie-arome tari de busuioc,
de mentă, de garoafă, printre stinse
plantații de măslini în orbitoarea
risipă-a soarelui și-n depărtare,
încununați de purpura cețoasă
a vastului amurg, visează munții.
Dar toate sînt numai frînturi răzlețe,
imagini rătăcite și pestrițe ;
copilăria nu se mai adună,
cu lumea ei întreagă, neștirbită,
n-au ancoră-amintirile — abia
se-apropie de țărm și pier lăsîndu-mi
numai povara lor apăsătoare,
Poate-n aureolă diafană,
la vechiul țărm vor reveni odată.

În romînește de A. E. BACONSKY

„Stuttgarter Zeitung“

„Scena în București“

Ziaristul austriac Wolfgang Kraus care ne-a vizitat țara, a publicat în nr. din 22 iunie 1961 al ziarului „Stuttgarter Zeitung“ articolul „Scena în București“ din care publicăm cîteva extrase :

„In fiecare seară — în afară de luni — nu mai puțin de 20 de scene dau reprezentații pentru 1.300.000 de locuitori ai Bucureștiului. In general cu multe zile înainte, nu mai există bilete pentru aceste spectacole. Numărul anual al spectatorilor se cifrează la aproximativ 3.800.000 Acest lucru nu este suprinzător dacă se ține seama pe de o parte de prețul biletelor (de la 3 la 18 lei, adică 1—6 mărci) iar pe de altă parte de pasiunea de necrezut pe care o dovedește publicul din țările răsăritene pentru manifestațiile culturale.

La teatrul pentru tineret și copii punerea în scenă — aparținînd lui Ion Cojar — a piesei Tatianei Sîtina „Prima întîlnire“, corespunde celor mai moderne concepții regizorale ; scena goală, montarea unor fragmente de decor, dublă-scenă turnantă purtînd actorii prin fața publicului, glasuri evocatoare și acțiuni simultane. Firește, fără esența de amărăciune obișnuită la noi, ci cu un ton de comedie și un final optimist. Conținutul : prima dragoste, căsătoria, peripețiile în căutarea unei locuințe, înstrăinarea din pricina unor preocupări profesionale diferite și — în sfîrșit — regăsirea. Mediul este firește răsăritean, autoarea fiind sovietică. Interpretarea mi s-a părut spirituală, proaspătă și totodată plină de gingășie, în orice caz la cel mai bun nivel al artei teatrale.

La fel de lipsit de convenționalism și plin de inventivitate în montare a fost piesa lui Arbuzov „Poveste din Irkutsk“ pusă în scenă la Teartul Național de Radu Beligan. Și aci la fel : o scenă aproape goală, un peisaj liniar, decor turnant, imagini segmentate.

La București se vorbește mult în momentul de față despre „teatrul de comedie“ care — sub conducerea tînărului actor și regizor Radu Beligan, va juca (așa cum a afirmat el însuși) în proporție de 80% piese ale autorilor romîni. In general, se discută mult în momentul de față despre comedie, deoarece aceasta cuprinde elemente de ironie, de satiră și adoptă o atitudine mai degajată față de viață. Comedia strălucitoare a tînărului Alexandru Mirodan, se îndreaptă ca temă și loc împotriva practicii actuale americane a „cărții de succes“. Piesa se bazează pe cazul Chessman, a cărui execuție a fost mereu amînată de un editor inventiv care realiza beneficii pe seama acestuia. Ar fi multe de spus despre inteligența excepțională, despre caracterul multilateral al acestei satire, care ca tehnică, nu rămîne mai prejos de piesele lui Dürrenmatt ; deasemenea despre ideia dramaturgului de a proiectat toată verva sa ironică pe fundalul morții. Se poate spune firește că întregul Occident se aseamănă cu acea celulă a morții, împodobită luxos. Pe de altă parte ironia și verva spituală, constituie un factor artistic nou, caracteristic pentru Romînia. Spectacolul a fost strălucit. Radu Beligan în rolul principal a avut o performanță magistrală, demnă de un actor intelectual de comedie psihologică, amintind de Gründgens. La teatrul lui Beligan se prezintă de asemenea „Burghezul gentilom“ de Molière și se pregătește comedia unui autor romîn intitulată „Prietena mea Pix“. Ea prezintă viața particulară, ușuratecă a unui inginer care în profesia sa este însă un om serios și îndeplinește importante lucrări de construcție. De notat că toate aceste piese sînt discutate încă înainte ca ele să ajungă pe scenă. Apoi se abate furtuna asupra casei de bilete. Se așteapă ceasuri întregi la coadă.

Un alt teatru important bucureștean este cel condus de Lucia Sturza Bulanda. Actrița în vîrstă de 94 de ani, directoarea foarte activă a Teatrului Municipal, prezintă în 4 săli, spectacole care întruchipează vechea tradiție. Această actriță, cu o popularitate rar întîlnită, este un fenomen: o interpretă mare, ca și Bleibtreu. In rolurile moderne se manifestă marea ei artă cu totul lipsită de patetism. Este o Amandă de neuitat în „Menajeria de sticlă“ al lui Tennessee Williams, în cadrul unui ansamblu de altfel foarte bun. Se pare că a fost măreață în „Nebuna din Chaillot“. In „Mamouret“ de Jean Sarment, în care am văzut-o, a avut un farmec neasemuit și un umor plin de înțelepciune, cu nuanțe sensibile de tragedie. Lucia Sturza Bulanda joacă într-un stil de perfectă naturalețå, îmbinînd vitalitatea cu un înalt grad de cunoaștere a vieții. Este o „grande dame“ a scenei, o figură desprinsă din cele mai înalte sfere culturale ale unui sfîrșit de secol, o apariție unică“.

REVISTA presei străine

ARTS

Georges Pitoëff despre Cehov

Remarcînd că și în această stagiune Cehov este autorul cel mai jucat, săptămînalul „Arts“ tipărește cîteva amintiri ale cunoscutului artist Georges Pitoëff despre marele scriitor rus.

«In piesele sale Cehov ne face să îndrăgim o societate compusă din ființe neînsemnate reprezentînd marea mulțime de oameni simpli. Dar aceste ființe vestitoare ale marii răsturnări sociale ce avea să vină, poartă în sine, germeni de credință, de ardoare, de geniu și de resemnare. Numai aparent ele sînt neînsemnate. De fapt un foc lăuntric le luminează și devoră. Sînt frați și surori ale personajelor lui Dostoievski. Numai că Dostoievski le proiecta pe alte dimensiuni, aproape neverosimile. Cele ale lui Cehov sînt adevărate, obișnuite, și scăldate în unda ironiei și surîsului de neuitat care-i aparțin numai lui.

Foarte puțin înainte de revoluție am asistat la reluarea piesei „Ivanov“ la Teatrul de Artă din Moscova. La sfîrșitul celui de-al patrulea act Ivanov spune : „Ajunge atîta vorbărie, tînărul Ivanov s-a deșteptat în mine și acum eu știu ce trebuie să fac“. Și spunînd aceste cuvinte el își trage un glonte de revolver în inimă. In seara aceea s-a petrecut un lucru inexplicabil, miraculos : După lovitura de foc cortina nu s-a lăsat. Toată sala era în picioare, femeile și bărbații plîngeau. Toată lumea era ca și hipnotizată, toată lumea era sigură că actorul care interpreta pe Ivanov s-a sinucis în adevăr. Nu era un moment de panică ci o imensă durere cuprinsese întregul public. Cîteva minute mai tîrziu cortina Teatrului de Artă cu cei doi pescăruși imprimați pe ea a coborît și Stanislavski a apărut în fața cortinei pentru a asigura spectatorii că actorul care îl juca pe Ivanov și care se numea Cacialov era viu și că nu trebuia să fie plîns. Aceasta demonstrează în ce măsură erau adevărate personajele și dramele lui Cehov. Nu se mai putea trăi ca înainte : trebuia să mori ca Ivanov sau să mergi înainte pentru a încerca o altă cale. Revoluția a venit cîțiva ani mai tîrziu.

Singura dată cînd l-am văzut pe Cehov a fost cu prilejul premierei piesei sale „Livada cu vișini“. Incă din septembrie 1903 îmi luasem nădejdea de a găsi un loc pentru această seară programată pentru luna aprilie 1904. Cu toate că tatăl meu, om de teatru, era mai în măsură decît alții să procure un loc, era suficient de înțelept pentru ca să nu spere nimic. Toată Rusia, artiști, pictori, scriitori, muzicieni, toți înalții funcționari ai guvernului erau încă din septembrie în posesia fotoliului sau a strapontinei lor. Dar destinul este uneori admirabil. In ziua premierei un înalt funcționar, prieten al părinților mei, se îmbolnăvi grav și un telefon îmi aduse vestea că puteam să dispun de biletul său. Cred că această boală este una din cele mai frumoase amintiri din viața mea. O binecuvîntez și astăzi.

Am asistat așadar la premieră. Eram alături de Gorki, de Andreiev, de Kuprin. După cel de-al treilea act Anton Cehov care pleca a doua zi pentru a se trata în străinătate s-a urcat pe scenă. Toată lumea știa că e un om condamnat. Iar spiritele cele mai ilustre, artiștii cei mai mari, veniseră din toate colțurile Rusiei, să-și exprime admirația. Florile cele mai frumoase nu-și găseau loc pe scenă și toată sala în picioare îl ruga pe Anton Cehov să ia loc. Dar Cehov rămase în picioare o oră, timp în care defilară prin fața sa cele mai proeminente figuri ale Rusiei pentru a-i mărturisi dragostea lor. Cehov nu pronunță nici un cuvînt. El surîdea și ne cerceta cu privirea sa făcută din dragoste și din umanitate.

Trei luni mai tîrziu i se readucea în Rusia corpul. Toată viața el privise cu blîndul său surîs oamenii de care destinul își rîde, și după moartea sa destinul nu a pierdut prilejul de a-i juca un renghi. Imi dădeam tocmai pe atunci bacalaureatul și plîngeam ca un copil în așteptarea trenului care avea să aducă corpul lui Cehov. Trenul se opri. Eram tocmai în dreptul vagonului pe care se afla scris cu litere mari inscripția : «Pentru transportat stridii». In acest vagon se găsea sicriul lui Cehov.

Era tocmai ca într-o nuvelă, întocmai ca în toate nuvele lui Cehov : sicriul său într-un furgon de transportat stridii. Era ca și cum viața, ea însăși, scrisese o ultima nuvelă de Cehov».

Director : Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional : Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE : 3 luni 6,50 ; 6 luni 13 lei ; 1 an 26 lei. Tiparul : Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 31 (385)
joi 27 iulie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Construcții noi la Rafinăria Onești

Foto EDMUND HÖFER

BĂTĂLIA VERII

Mi se pare firesc ca în clipele cînd aștern pe hîrtie aceste rînduri, ferestrele să fie o explozie de soare, căldura s-o simt pîlpîitoare cum coboară pînă-n camera mea și să-mi pot închipui combinele la lucru. Bărăganele coapte de spice și combinele înaintînd unele după altele, în învăluiri largi, ca-ntr-un atac prin surprindere; fața arsă de soare, cu pomeții ieșiți și ochii oblici ai inginerului Gheorghiu, cîștigînd în expresivitate și interes acolo lîngă sacii plini, pe arie și pe directorul Dulciu, pe cîmp, de la 6 dimineața, verificînd totul, planuri, mașini și oameni, odată și încă odată, cu grijă și simț de răspundere și organizînd sectoarele slabe ale bătăliei; mîinile înnegrite și pline de încordare ale combainierului Stoica, ghemuit în toba mașinii, trăgînd cu furie buruianul afurisit care s-a învălătucit în jurul cuțitelor și pe inginerul șef Doru Dumitrașcu, cu fața lui frumoasă, preocupat, grav și plin de neliniște, gonind de la Ghimpații brigadierului Florescu pe Motoroiu lui Velicu și de la Scărlățica la Sterianu și Butimanu, să impulsioneze, să intervină și să înlăture greutățile și — în sfîrșit, pe contabilul Popescu, maestrul meu întru ale pescăriei și pe contabilul șef, Sulicov, în cabina camioanelor, cu grîu lopătat și uscat, în drum spre siloz.

Mecanizarea agriculturii, eliberarea omului de munca brutală și chinuitoare a secerei, cu șalele frînte, picioarele și mîinile înțepate de miriște și fața încinsă de arșiță, ar ispiti la imaginile cele mai roze și mai idilice, dar asprimea bătăliei recoltei, cea mai mare bătălie a anului, n-a dispărut. Oamenii mai au a se lupta și se luptă cu împotrivirile naturii (ploaia, vîntul, atacul buruienilor și al dăunătorilor) și cîteodată chiar cu ei înșiși, cu grijile care-i cuprind uneori: „Ce facem? S-a defectat o combină! Axul oscilator! Trebuie să scriem la „Semănătoarea“ să aibă grijă. Și a-nceput ploaia! Repede, acoperiți

Alecu Ivan GHILIA

(Continuare în pag. 4-a)

Salvatore Quasimodo

Hotărîse Editura ca versiunea de față a poetului premiat la Stockholm, de către instituția Nobel, să fie primită, la încrucișarea poeziei italiene cu poezia romînească, pe o pagină iscălită cu semnele de mai jos, supremă politețe poetică și datorie literară.

Încă nu aveam în atelier textul, aș zice tradus dacă n-ar fi mult mai mult, cu prefața poetului nostru Baconsky, care-mi dislocă pagina și mi-o face inutilă.

Un al doilea cîntar al polonului plutitor peste celulele silabice din versurile textului „tradus“, nu mai poate ușor găsi un loc, și cu atît mai puțin cu cît competința critică subsemnatului îi lipsește. Îmi tremură mîna, mărturisesc, la echilibrarea legănată a inspirației poetului propus literaturii noastre cu ponderea cuvintelor aproximativ interpretative.

Să nu vă așteptați la ceea ce-i departe de condeiul meu: o părere rece, didactică și fără admirație entuziastă.

Poetul italian se prezintă indiscutabil și întreg cititorului romîn, ca un peisaj în conturele virgine ale naturii. Rupînd locurile comune îndătinate, el face poezie din tot ce-i întîlnește sensibilitatea, viața fiind, înainte de orice, versificare și text, adevărata, marea și toată poezia. Salvatore Quasimodo se vădește în fiecare din frumoasele-i poeme la nivelul înălțimilor și în gingășia frăgezimilor cîntate pe harpele de aur ale ghiersului roman, începînd cu Dante și sfîrșind cu el.

TUDOR ARGHEZI

Zilele acestea sosește în București, ca oaspete al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., poetul italian SALVATORE QUASIMODO, laureat al Premiului Nobel. Cu acest prilej publicăm versurile de mai jos din volumul de tălmăciri din opera poetului, aflat sub tipar la „Editura tineretului“ în colecția „Cele mai frumoase poezii“.

Totodată reproducem „Cuvîntul înainte“ al lui Tudor Arghezi la același volum.

Actualitatea lui Bielinski

Comemorăm, astăzi, 150 de ani de la nașterea lui Vissarion Grigorievici Bielinski, una dintre personalitățile uriașe nu numai ale poporului rus, dar și ale culturii universale. „Mare democrat revoluționar rus, genial critic „literar și filozof“, cum sună prima frază din ampla prezentare, pe care Marea Enciclopedie Sovietică i-o consacră — Bielinski a marcat cu sigiliul puternicului său spirit, oricare din manifestările celor trei domenii, în care s-a exercitat: filozofie, critică literară și luptă democrat-revoluționară. Despre toate aceste manifestări, ca și despre înaltele însușiri, de atitudine, de gîndire și de expresie, cu care viața și opera lui Bielinski s-au înscris în istorie, nenumărate sînt mărturiile și ale contemporanilor și ale urmașilor.

Scriind, în 1914, despre „trecutul presei muncitorești din Rusia“, în evoluția căreia distingea trei perioade, întîia, cu decembriștii și Herzen, între 1825 și 1861, așa numita perioadă nobiliară, a doua a raznocinților, a intelectualității burgheze și mic-burghez-democrate, între 1861—1895, și cea de a treia, propriu-zis proletară, de la 1895 înainte — Lenin aducea înaintașilor primelor două etape, acest cald și just omagiu: „Așa cum decembriștii, scria Lenin, l-au deșteptat pe Herzen, tot așa și Herzen, cu Clopotul său (revista „Kolokol“) a contribuit la trezirea raznocinților, reprezentanții culți ai burgheziei liberale și democrate, care nu aparțineau nobilimii, ci funcționărimii, micii burghezii, negustorimii și țărănimii. Premergătorul înlăturării definitive a nobililor de către raznocinți din mișcarea noastră de eliberare, a fost V. G. Bielinski, încă din timpul iobăgiei. Celebra lui «Scrisoare către Gogol», care constituie bilanțul activității literare a lui Bielinski, a fost una din cele mai bune scrieri democrate ilegale, păstrînd o vie și imensă însemnătate pînă în zilele noastre“. Excelent horoscop, pe care comentatorii de după revoluția din Octombrie, îl reiau în felurite variante. „Ieșiseră la iveală, scria Maxim Gorki în a sa Istorie a literaturii și referindu-se la același fenomen al apariției raznocinților, ieșiseră la iveală oameni, pe care îi însuflețea o energie mîndră, plină de încredere în ei, ce-și urmau drumul fără să se împiedice de ruinele trecutului și, la epoca aceea, drumul acela nu-i putea duce decît la popor, la masa țărănească, așadar, înainte de orice, la lupta împotriva iobăgiei“. Căci, în epocile de tranziție, continuă Gorki, „se manifestă două tipuri de oameni foarte distincte: unii, încarnînd tot ceea ce și-a trăit traiul și e pe punctul de a dispărea, iar alții ce trăiesc exclusiv din aspirații de viitor, străini cu totul trecutului pe care îl detestă, și aceștia sînt pentru noi: Bielinski, Dobroliubov, Cernișevski...“ Iar în prea frumosul cuvînt rostit, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la moartea lui Bielinski, în ședința comună din 13 iunie 1923, a Academiei de Artă din Rusia și a Societății amicilor literaturii ruse, Lunacearski spunea printre altele: „Bielinski s-a consacrat aproape în întregime criticii literare, nu pentru că generația sa ar fi fost mai înzestrată decît altele în domeniul artei, ci pentru că în Rusia acelor vremuri literatura avea o im-

PERPESSICIUS

(Continuare în pag. 6-a)

SALVATORE QUASIMODO

Scrisoare mamei

„Mater dulcissima, *iată-acum ceața coboară,*
nave se-aud confuz lovind în diguri,
copacii se umflă de apă, se mistuie neaua;
nu mai sînt trist în Nord; nu-s împăcat
cu mine, nu mai aștept
iertarea nimănui — mulți îmi datorează lacrimi
de la om la om. Știu că ți-e rău, că trăiești
ca toate mamele poeților, săracă
și dreaptă cu dragostea
pentru fiii depărtați. Iată sînt eu
care-ți scriu“. «În sfîrșit, vei gîndi, două vorbe
de la băiatul care-a fugit într-o noapte, cu-o
haină scurtă
și cîteva versuri în tașcă. Bietul de el, inimos
și aprins cum îl știu,
îl vor ucide undeva-ntr-o zi».
„Da, mi-amintesc, era o gară cenușie
cu trenuri încete ducînd portocale, migdale
spre gura Imerei, fluviul cel plin de gaițe,
de eucalipți și de sare. Dar astăzi vreau
să-ți mulțumesc pentru tăcuta ironie ce-ai pus-o
pe buzele mele, blîndă ca și a ta.
Acel surîs m-a scăpat de dureri și de plînset.
Și nu-i nimic dacă am chiar acum cîteva lacrimi
pentru tine și toți cei ce-asemenea ție așteaptă
mereu
și nu știu nici ei ce anume. Ah, delicată moarte,
să nu atingi orologiul ce bate-agățat de peretele
bucătăriei,
copilăria mea toată-a trecut pe smalțul
cadranului său, pe florile-acelea pictate;
să nu atingi mîinile, inima lor, a bătrînilor.
Dar poate răspunde vreunul? O, moarte de milă,
moarte de sfială. Adio, iubită, adio, dulcissima
mater“.

Soldații plîng noaptea

Nici crucea, nici copilăria, nici ciocanul
Golgotei, nici angelica memorie,
n-ajung ca să zdrobești războiul.
Soldații plîng noaptea înainte
de moarte, sînt tari, cad
la picioarele vorbelor învățate
sub armele vieții.
Unități iubitoare, soldați,
anonime ecouri de lacrimi.

În romînește de A. E. BACONSKY

Forumul tinereții

În aceste zile, la Moscova, tineretul lumii își manifestă responsabilitatea matură față de marile sarcini ale contemporaneității, ale umanității. De la tribuna Forumului Mondial al Tineretului se vor face auzite glasurile tinerilor sosiți de pe toate continentele pentru a afirma unitatea tineretului însuflețit de chemarea fluturată spre toate colțurile pămîntului de steagul luptei pentru pace.

Forumul înlesnește participanților să abordeze, dincolo de deosebirile de vederi, problemele comune, de care depinde viitorul lor: coexistența pașnică, dezarmarea, lupta împotriva imperialismului și a colonialismului, pentru independența națională a popoarelor încă înrobite sau amenințate cu agresiunea.

La această însemnată întîlnire iau parte trei sute cincizeci de organizații de tineret reprezentate de șapte sute delegați din nouăzeci și unu de țări. Acest fapt dovedește puternicul ecou pe care l-a stîrnit în lumea întreagă convocarea Forumului.

Tineretul nu poate rămîne nepăsător față de evenimentele internaționale. Astăzi, cînd cercurile imperialiste caută să intensifice încordarea internațională împotrivindu-se cu încăpățînare cerințelor celor mai fierbinți, mai legitime, ale popoarelor, ale vieții înseși, generația tînără este chemată — în interesul viitorului ei — să-și sporească eforturile îndreptate spre apărarea cuceririlor umanității.

Niciodată în trecut tineretul nu a fost atît de solicitat ca astăzi să înțeleagă, să participe și să influențeze mersul istoriei.

Alături de tinerii progresiști din toate țările, tinerii patriei noastre, luptînd pentru desăvîrșirea construcției socialiste, iau parte cu entuziasm la toate manifestările și acțiunile menite să slujească efectiv idealurile omenirii, setea ei de libertate și democrație.

Tinereții noastre, împlinirii și desăvîrșirii proiectelor ei, obiectivele nobile ale Forumului Mondial al Tineretului îi sînt vital necesare.

Nicolae VELEA

CU CITITORII DE LA „MAO TZE-DUN“

CONVORBIRE DESPRE LITERATURĂ

La clubul uzinelor „Mao Tze-dun“ a avut loc de curînd un schimb de păreri privind problemele specifice ale schiței ca și ultimele lucrări în acest gen apărute în paginile „Gazetei literare“. Prezentăm relatarea acestei convorbiri ce nu a ocolit polemica prietenească, oferind opinii originale și interesante.

DISCUȚIE CU SCRIITORII

Participanții au început prin abordarea problemelor ridicate de scriitorii ce au răspuns la „Ancheta despre schiță“ întreprinsă de „Gazeta literară“ (Nr. 22, mai 1961).

VLAD MARIN, **magaziner**: Cred că în acest moment cînd întreaga țară merge pe drumul desăvîrșirii construcției socialismului, schița ar trebui să devină un gen literar mai mult frecventat. Această specie a genului scurt „schițează“ cu operativitate situații din locul de muncă sau o anumită stare sufletească. La operativitatea schiței contribuie cred și dimensiunile sale reduse. Mi se pare că trebuie subliniată părerea tovarășilor Silvian Iosifescu și V. Em. Galan care consideră contemporaneitatea schiței, „aproape o lege“.

ROMEO ILIESCU, **desenator tehnic**: Rămîne de discutat în ce măsură schița ar fi un gen literar foarte operativ, de pildă așa cum este reportajul. În legătură cu „genul scurt“ vreau să vorbesc pornind de la dramaturgie. La ora actuală se duce bătălia pentru a-i atrage pe dramaturgi să scrie piese într-un act. Sînt artist amator și îmi dau seama că e mai ușor să scrii o piesă în trei acte decît una într-unul singur. Poate că e mai ușor de scris un roman decît o schiță. Legea concentrării despre care V. Em. Galan spunea că este „lege în orice gen literar“ mi se pare, orice s-ar spune, că în schiță își spune și mai mult cuvîntul și trădează definitiv pe scriitorul care o ignoră adăpostindu-se după povestiri și nuvele lungi. In cercul nostru literar, Șerbănescu Gornel, trasator la mecanică grea, a scris un roman. Noi am început lectura, ne-am dat seama că el avea ceva de spus, dar romanul său suferea, pe lîngă altele, de lungimi. Este și firesc: autorul nu a scris niciodată lucrări închegate de dimensiuni mai mici.

PĂTRU ILIE, **statistician**: Schița literară mi se pare asemănătoare cu schița-desen: ea redă o situație în cadru restrîns, dar și omul în acest cadru. Situațiile pot fi dintre cele mai diferite și nu mi se pare că trebuie să redea neapărat, cum zicea V. Em. Galan, „sufletul omului într-o clipă revelatoare“ și nici neapărat „procese etice“ cum susține R. Cosașu.

MINĂSTIREANU ION, **inginer economist**: Mi se pare că Radu Cosașu pledează nu doar pentru o modalitate care este specifică operei sale, ci că părerea sa se explică prin aceea că într-adevăr problema transformărilor etice este astăzi un sector care ne preocupă îndeosebi. Mi-au plăcut schițele publicate în „Gazeta literară“ de Radu Cosașu și, în special, „Fereastră spre Ceahlău“ (G.L. nr. 24). Viața sufletească a oamenilor este o constantă a preocupărilor lui Cosașu.

BALABAN GORNEL, **lăcătuș**: Pentru că una din întrebările anchetei „Gazetei literare“ era dacă „există anumite legi ale schiței?“ vreau să spun că timpul foarte scurt în care se desfășoară acțiunile eroilor și concentrarea materialului, mi se par a fi legi ale schiței. In acest sens Caragiale rămîne un mare exemplu.

MINASTIREANU ION: Există însă și schițe în care eroii evoluează într-un timp mai îndelungat. Așa este schița „Frumusețile Patriei“ de Vasile Rebreanu (G.L. nr. 22) în care eroul este urmărit pe un șir de ani. Uneori, scurtimea timpului în care se desfășoară acțiunea se explică prin procedeul abordat de scriitor: monologul (folosit adesea de Radu Cosașu) sau un șir de monologuri — povestiri care se spun într-un timp foarte scurt — cum se întîmplă în „La groapa de fumat“ de Nicolae Velea (G.L. nr. 21). Este important ceea ce observa Velea și anume că „schița argumentează epic numai o idee sau numai un sentiment“ cerînd „rigurozitatea demonstrației“. Existența unor planuri paralele în desfășurarea acțiunii, o construcție mai vastă deci, cere cred titulatura de nuvelă. Alteori scriitorul creează un portret sau un tip social cum a făcut Caragiale cu Mitică. Modalitățile schiței sînt foarte variate. De aceea mi se pare destul de dificil a-i stabili sau mai exact a-i găsi „regulile“.

ROMEO ILIESCU: Fără îndoială nu cred că există o delimitare, ca sector, în ce privește materialul de viață ce trebuie reflectat de schiță. Schița

(Continuare în pag. 4-a)

ÎN ACEST NUMĂR:

- **Probleme actuale ale romanului** articole de Mihai Gafița și Lucian Raicu (pag. 3)
- **La marginea orașului** Schiță de Eugen Barbu (pag. 4)
- **Festivalul filmului de la Moscova** (pag. 7)
- **Trei schițe spaniole** (pag. 8)

O cronică antiburgheză

URY BENADOR:

„Gablonz magazin universel"

Ce sînt produsele de Gablonz? Podoabe din tinichea aurită, fără valoare, cu scînteiere falsă. Sub acest semn, al imposturii, se desfășura în anii interbelici „strălucita carieră" a domnilor Avramuț Feighenbaum-Smochinescu, Cristea Bujor, Vasile Damian, Marcu Moise sau a altor mari negustori, mari afaceriști, mari industriași. Trufia lor nemăsurată, averea în creștere, poziția socială înaltă sînt, în perspectiva apropiatei revoluții, asemenea articolelor de Gablonz. Însușirile prin care ajunseseră „oameni", — abilitatea mercantilă, arta de a se „aranja", de a face bani prin orice mijloace, ilicite sau nu, afacerismul, se dovedesc, și ele, de Gablonz odată cu sfărîmarea relațiilor sociale care le-au permis și favorizat. Avînd iluzia ascensiunii eroii parcurg, de fapt, scurta porțiune care le mai rămăsese pînă la dezastrul inexorabil sau, cum se spune în roman, „cam așa continuă să se îngrașe clientul groparului".

Cartea lui Ury Benador este, înainte de toate, o violentă cronică antiburgheză. Înfățișînd, pe o secțiune importantă din roman, biografiile unor exponenți ai burgheziei comerciale, scriitorul îndreaptă spre ei o intensă lumină destinată să înlăture de pe fața lor masca „onorabilității". Cartea face, literar, o demonstrație: la rădăcina oricărei averi stau operațiuni frauduloase, bancrute, șantaje, incendii inscenate, crime chiar; dibăcia în afaceri înseamnă, în fond, banditism. Se urmărește procesul degradării sufletești prin aur. Pornit pe îmbogățire, un Avramuț își va înăbuși orice pornire omenească. Tatăl, sărac și aproape orb, este părăsit fără mari remușcări, cinstitul Horowitz este aruncat fără ezitări în închisoare. Spre autoliniștire inventează o nouă etică: e imoral numai ceea ce contravine interesului. „Și poate nici nu e frumos s-o părăsesc pe Evelinica dacă n-am interes", gîndește Avrămuț. Toate mijloacele sînt subordonate așa dar unicului scop, averea. Dar nu cum s-ar putea crede, o avere de proporții rezonabile, „locale". Ambițiile țintesc departe, visul cel mare al Smochinescului este să ajungă... trustman. „Așa că facem din Iași și din București, un New York! Și cînd o fi să mă duc în America, o să mă duc, nu cum zicea mister Harry, ca să mă protejeze soarta lui, *și să mă ia el ca pe un holodronț, cu un singur schimb de rufe. O să plec de aici pe contul soartei* mele, *și atunci o să fiu, cum dracu le zice miliardarilor de acolo... A da, trustman" (pg. 230).*

Înfățișînd această faună Ury Benador nu părăsește niciodată postura ironistului. Observînd contrastele comice ale lumii descrise, scriitorul dezvoltă un tir violent asupra falselor sentimente, asupra flexibilității moravurilor sau a grobianismului negustoresc. Ironia este mereu prezentă în această parte a cărții fie și în subsidiar. De dincolo de text scriitorul pare să-și avertizeze personajele: „Destul! Aroganța voastră e caraghioasă, prostească, sfîrșitul vă este doar atît de aproape". Cît de ridicol ne apare, în această lumină, Avramuț Smochinescu, rostindu-și mereu deviza autoadmirativă: „Cine e frumos, dar eu sînt deștept".

Ironia dusă pînă la sarcasm este o dimensiune principală a artei lui Ury Benador. Dar dacă ea predomină în capitolele care aduc în prim-plan pe Avramuț Smochinescu sau pe asociatul său colonelul Cristea Bujor, în altă porțiune a romanului, unde sînt descrise întîmplările lui Mișu Horowitz, voiajorul comercial, vom regăsi pe Ury Benador liricul, sentimentalul chiar. (Nu folosim termenul în accepția sa depreciativă). Cele două atitudini opuse exprimă desigur poziția romancierului față de eroii săi, fiind determinate, nu e greu de observat, de caracterele acestor eroi. Tragedia lui Mișu Horowitz, veșnic năpăstuit din pricina candorii sale, stîrnește compasiunea scriitorului care îi dedică pagini de veritabilă poezie, nu fără a îngroșa uneori latura emoțională.

Ca și eroul lui Arthur Miller, comis-voiajorul Mișu Horowitz se autoiluzionează. Dezarmat în jungla negustorească, incapabil de acțiuni necinstite, el este o victimă mult prea ușoară pentru Avramuț. Și totuși, oricît de jos ar fi căzut, Horowitz nu poate accepta gîndul înfrîngerii. Îi este deajuns un singur punct luminos, și acesta imaginar, pentru ca să țeasă din nou, cu febrilitate, din nimic, noi și noi planuri de acțiune, să vadă ivindu-se nenumărate porți de scăpare. Stările depresive cele mai adînci alternează la el cu mari înflăcărări. În astfel de momente optimismul său este tragic fiindcă este naiv, nefondat. Ceea ce-l susține sufletește, îl activizează și îi dă forța de a imagina mereu alte soluții salvatoare este sentimentul înălțător al familiei sale. Și disperările sale tot de aici decurg: este nenorocit pentru că trebuie mereu să-și părăsească familia și de aceea își blestemă meseria. Tot de aici, provin înflăcărările sale subite, entuziasmul: „— Auzi tu, Sara, îmi fac rost de bani de drum și plecăm repede, repede la Iași, toți împreună! Toți! Ah! E o fericire să ai familie și să fii cu ea împreună, e o fericire să trăiești! O fericire!" (pag. 287) Și tot de aici conștiința demnității, a superiorității sale sufletești, forța de a-i da lui Avramuț un răspuns demn atunci cînd acesta încearcă să-l umilească.

Horowitz este în fond o fire constructivă (care construiește însă în gol), esențial optimistă și de aceea va rezista pînă la urmă ispitei de a se sinucide. Inadaptat ordinei burgheze, el va fi înfrînt de legile de fier ale capitalismului dar căzînd se va întreba asupra cauzelor care l-au adus la acesta. Fără a ști unde ar fi putut să găsească un răspuns el se arată totuși frămîntat de astfel de gînduri: „Sînt un om micuț și știu că oamenii micuți sînt chinuiți, înfrînți și încălecați de șmecheri și de descurcăreți ca să nu mai vorbim de stăpîn. Asta știu. Dar nu știu ce trebuie făcut ca să nu mai fie așa (pag. 390). Și, în altă parte: „Oare vinovată de toate să fie ceea ce Manașcu și chiar Blima numeau «orînduirea societății»?"

Celor care ar fi putut să-i înmîneze lui Mișu Horowitz cheia acestor probleme le dedică autorul cel de al treilea compartiment al cărții sale. Este vorba de grupul intelectualilor legați de mișcarea muncitorească ilegală, compozitorul Moscu Navon, Bențian, Dumitru Udrea, de comunistul Pavel. Profilul acestor personaje nu se conturează însă, din capitolele în care figurează, cu pregnanța celorlalte la care ne-am referit și a căror evoluție este pe larg urmărită încă din perioada formației. Mai expediată, această ultimă parte, are un caracter mai mult jurnalistic. Protagoniștii poartă lungi discuții neconcludente — și prin caracterul lor literar parazitare, cu o poftă de vorbă nesățioasă, aproape logoreică. Neintegrîndu-se acțiunii, o fac să lîncezească. Să nu uităm însă că avem în față abia primul volum al cărții lui Ury Benador, volum în care nu asistăm încă la o confruntare directă între exponenții burgheziei și forțele revoluționare.

Volumele următoare, sperăm, vor rezerva, probabil, mai mult spațiu de acțiune acelor categorii care reprezintă noul în viața socială.

G. DIMISIANU

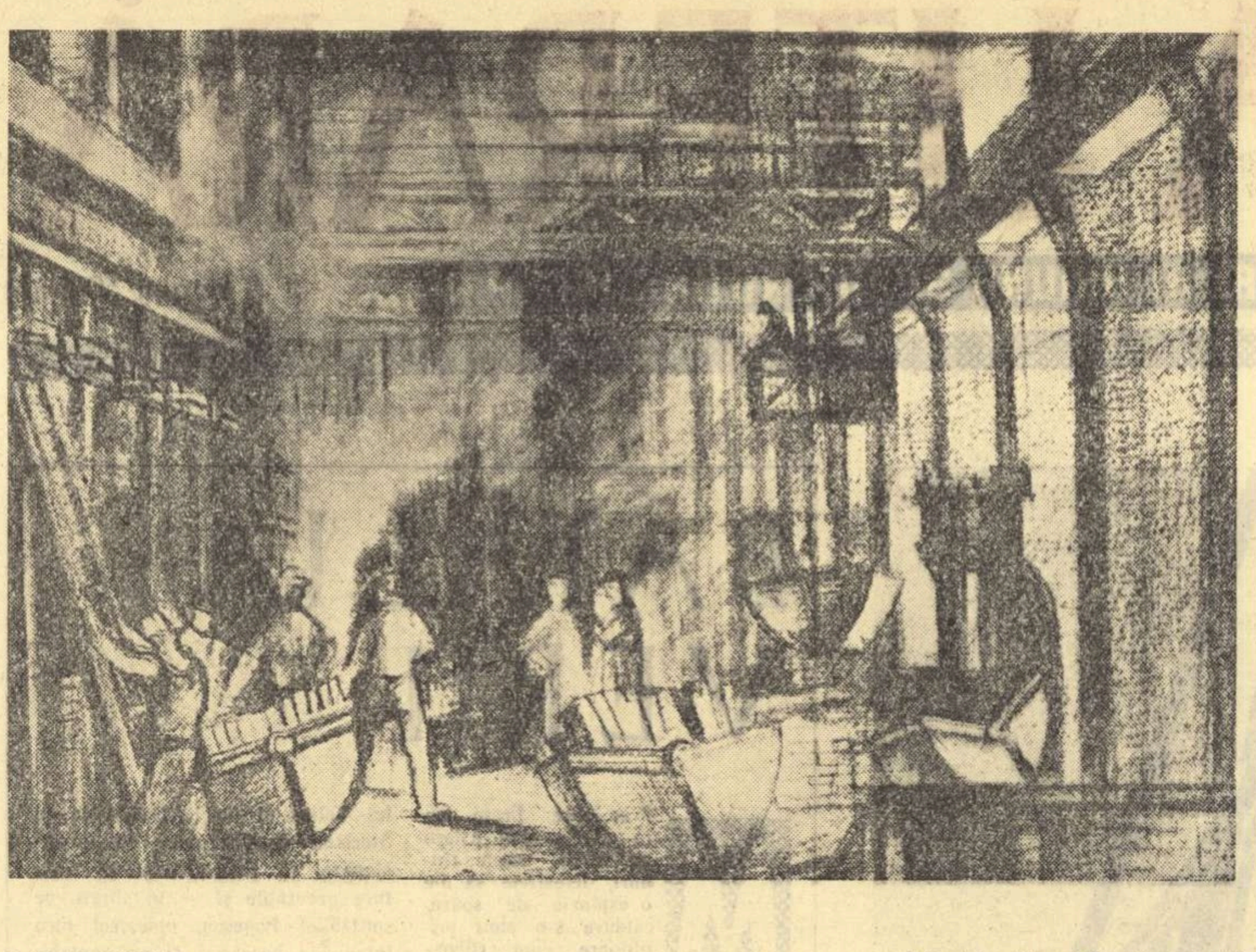

DARKÓ LÁSZLO „Industria Sirmei-Cîmpia Turzii"

NOTE

Noi poezii de M. R. Paraschivescu

Continuînd prezentarea poeților contemporani cu cicluri de poezii inedite, „Viața Romînească", rezervă în nr. 6, apărut zilele acestea, cîteva pagini lui Miron Radu Paraschivescu. Poetul își intitulează ciclul „Canoane și libertăți poetice", mărturisind preocuparea expresă pentru conservarea emoției intacte astfel încît comunicarea cu realitatea și identificarea cu sensibilitatea cititorului actual să nu fie stînjenite de rigori formale. Versurile noi ale lui Miron Radu Paraschivescu, fie că surprind instantanee lirice cotidiene („Dimineața", „Crapă de ziuă"), fie că interpretează peisajul în mișcarea sa universală („Răsărit, „Cîmp liniștit", „Primăvara"), vădesc vibrația intensă, în care ideea și sentimentul fac corp comun. Este și o demonstrație de virtuozitate tehnică, de trecere, cu suplețe și expresivitate, de la stilul nud din „Moartea florilor", la strofa fixă a sonetului în „Statuie", „Feerie", împerecheri fericite de precizie și elevație poetică. Autorul „Declarației patetice" realizează în „Anticolonialism" un mișcător mesaj de solidaritate umană, care constituie condiția existenței sale ca poet al epocii noastre, devotat mulțimii luptătoare pentru libertate.

Sectorul critic

In același număr al „Vieții romînești", sectorul critic se înfățișează inegal. Se remarcă pe lîngă cronica literară, articolul lui N. Balașov despre Apollinaire, bogat în informații și clar în interpretare și articolul lui Matei Călinescu despre contemporaneitatea expresiei lirice, judicios și cu observații de bun gust.

In schimb: „Miscellanea", o rubrică ce se cere să fie mereu vie, operativă, combativă, apare vădit sub semnul improvizației. Intervenția în actualitate este înlocuită cu înregistrarea convențională („Cosmonautica și poezia"), spiritul critic cu denaturarea iritată („Punctul de vedere și emoția"). Foarte săracă rubrica de recenzii, unde întîlnim un ton apologetic nepotrivit în nota despre „Stelele așteaptă pămîntul" de Mihu Dragomir.

Echivocuri

„Scrisul bănățean" nu manifestă totdeauna exigență în ceea ce privește redactarea articolelor și recenziilor publicate. In nr. 5, de pildă într-o recenzie semnată H. Țugui la „Cupa cu garoafe" de Eugen Frunză, poetul e caracterizat drept un „admirator pur al femeii" pentru că rolul ei în contemporaneitate „e văzut doar prin prisma unei valori de simbolică alăturare, de unison al realizării sale ca om și luptător" (?). Aceasta, continuă recenzentul e o imagine deformată, întrucît funcția socială a femeii de azi „presupune o înlănțuire de activități vaste, ca un corolar al poziției pe care o ocupă, cu totul alta decît în trecut". Mărturisim că nu înțelegem totuși unde este vina poetului.

Bălcescu omagiat în Italia

S-au împlinit o sută de ani de la înfăptuirea unității Italiei. Acestui eveniment istoric, săptămînalul „La fiera letteraria" îi închină numărul său din 2 iulie. Odată cu evocarea marilor personalități italiene, în frunte cu Garibaldi, care au luat parte la evenimente, sînt omagiate personalități străine ce s-au afirmat în spiritul ideilor democratice și revoluționare despre libertate, egalitate și dreptate socială. În acest cadru revista italiană acordă spațiu unui cuprinzător articol despre Nicolae Bălcescu „personaggio del risorgimento", apărut sub semnătura criticului de artă Mircea Popescu. După o succintă expunere biografică, articolul trece în revistă ideile înaintate care l-au însuflețit pe cărturarul nostru atît în activitatea sa politico-socială, cît și pe tărîmul cercetărilor istorice. Actualizarea lui Bălcescu cu prilejul sărbătorii unității Italiei este un semn de prețuire față de tradițiile glorioase ale culturii noastre naționale.

O ediție valoroasă

Editura Științifică a scos de sub tipar „Istoria Arheologiei" de Al. Odobescu, sub îngrijirea prof. univ. D. Tudor, care semnează o competentă introducere și bogate note explicative menite să pună în valoare vastul material informativ care a stat la temelia lucrării. Alcătuită dintr-o suită de prelegeri universitare ținute în 1874 și editată în volum la 1877, „Istoria arheologiei" prezintă încă un interes actual prin orizontul larg al autorului și prin spiritul umanist dominant. In introducerea sa, prof. universitar D. Tudor subliniază rolul de precursor al lui Odobescu în arheologia romînească.

O inițiativă bună

Pagina științifică din „Luceafărul" se înscrie pe linia inițiativelor lăudabile ale revistei. Menită nu numai să întregească profilul unei reviste ce se adresează tineretului, ci să și contribuie efectiv la lărgirea orizontului cultural-științific al cititorilor, pagina aceasta trezește justificat interes. De semnalat nivelul accesibil al articolelor (unele adevărate studii), fără ca aceasta să dăuneze ținutei lor științifice. Amintim în acest sens articolele prof. universitar Aurel Pirvu „Dimensiuni tehnice și filozofice" și „Raze din Cosmos" cel al prof. univ. Emil C. Crăciun „Cauzele cancerului" și „Cenestezia — un element în fiziologia personalității", articolul amplu (în două numere) al prof. univ. Călin Popovici despre realizările și perspectivele în domeniul cercetării spațiului cosmic etc. etc.

Redacția trebuie să continue pe această linie, abordînd însă pe lîngă medicină, fizică, chimie, mereu luate pînă acum în discuție, și alte domenii ale științei.

Eseu critic

MIHAIL PETROVEANU:

Tudor Arghezi, poetul

Unul din pilonii culturii socialiste îl constituie reconsiderarea clasicilor literaturii naționale, ceea ce înseamnă editarea lor masivă, pentru pătrunderea cît mai adîncă în masele populare, studierea lor monografică, pentru adîncirea cunoașterii personalității lor atît umane cît și scriitoricești, precum și inițierea unor studii bibliografice care oferă imaginea scriitorului în timpul său și în conștiința contemporanilor. Este un progres vădit față de cultura din trecut, cînd studiile monografice despre cîte un clasic se iveau puține și prizărite, ca să se piardă în noianul indiferenței generale, așa cum răsăreau corăbiile virgiliene din binecunoscutul vers spondaic, după furtună: „apparent rari nantes in gurgite vasto."

Dar și monografiile despre clasicii în viață sînt un semn al aceleiași culturi noi. Iată, la interval de mai puțin de un an au apărut, în același spirit de lucidă interpretare, densa monografie semnată Ov. S. Crohmălniceanu despre Tudor Arghezi, la Editura pentru literatură, urmată de eseul Tudor Arghezi poetul, *de Mihail Petroveanu, la aceiași editură. Evident, împărțirea unui scriitor ca Tudor Arghezi, — în fiecare din paginile lui, fie chiar de pamflet, un mare liric, — în categoriile didacticei elementare, poet și prozator, nu urmărește, la noul monografist, o distincție de substanță, ci numai una formală. Prin alte cuvinte, nu-i ignoră unitatea în proteism a personalității, ci se oprește numai provizoriu la examinarea operei poetice propriu-zise a lui Arghezi. Și mai ales ne avertizează, la încheierea substanțialului* Cuvînt înainte, *că eseul de astăzi nu trebuie privit decît ca o „introducere la o viitoare monografie". Deocamdată, Mihail Petroveanu s-a mulțumit să urmărească ceea ce este mai dificil în evoluția unui poet, adică și-a propus să descifreze în foaia de temperatură a marelui febricitant, evoluția către sinteză și către rezolvarea problematicei sale. Problemă, după cum se vede, mult mai complicată decît aceea a unei cercetări formale, pentru uzul învățăceilor întru ale poeziei. Cum Arghezi este, ca și Eminescu, cu care a fost adeseori și prea adesea și mai totdeauna greșit comparat, un spirit problematic, o conștiință faustică, hărțuită de întrebări și zguduită de febra cunoașterii absolutului, studierea lui nu poate trece pe lîngă aceste chei de boltă ale edificiului său spiritual. O altă procedare este mai comodă, aceea a lui Mihail Petroveanu se dovedește a fi cea mai curajoasă, iar pentru penetrația manifestată în cursul eseului său, cea mai operativă. Concluzia sa este nespus de sugestivă. Lungile dezbateri de conștiință argheziene, pe tema divinității, au reprodus, în timp, retrospectiv, mitul lui Sisif, al uriașului condamnat să urce în pisc o stîncă, dar fiecărui efort încununat cu izbîndă, urmîndu-i prăvălirea aceleiași stînci la vale, — simbol al zădărniciei muncii și al muncirii lui. Astăzi, însă, după mesajele umaniste* din 1907 *și* Cîntare omului, *noul avatar arghezian pentru Mihail Petroveanu, exprimat în același mod sugestiv, este acela sugerat de mitul lui Hercule, după împlinirea glorioasă a tuturor sarcinilor, a tuturor probelor de foc — pe planul superior al conștiinței, se înțelege. Prevăzut cu metoda materialist-dialectică, tînărul (cel puțin pentru vechiul scriitor al acestor rînduri, care s-a preocupat de marele poet încă cu treizeci și cinci de ani în urmă) critic literar a fost înarmat cu mijloace de investigație superioare acelora ale generației trecute, care se complăcea, din vițiul educației intelectuale burgheze, într-un fel de aporetism, adică în propunerea problemelor fără a le însoți de dezlegări. Se făcea, prin alte cuvinte, un fel de critică literară agnostică, ignorîndu-se nobila obligație a spiritului critic de a învinge toate dificultățile și de a nu se prezenta cu problemele nedezlegate.*

Cred că Mihail Petroveanu a procedat în felul cel mai just, împărțindu-și eseul în mici capitole ritmate după cronologia culegerilor de versuri ale meșterului poet, deoarece în fiecare se poate surprinde o tematică nouă, sau prin alte cuvinte un popas nou spre limanul final al cunoașterii. Cu rezerva întemeiată a observației, bunăoară, că „1907" nu este un poem propriu zis, — observație valabilă și pentru celelalte culegeri, fiecare culegere argheziană nouă, de la Flori de mucigai *(1931) pînă la* Cîntare omului *(1956), a bătut pasul cu fermitate, dintr-un „ciclu" într-altul al infernului uman legat de vechi, spre limanul nou al umanismului socialist. Demonstrația lui Mihail Petroveanu are ceva din ceea ce matematicienii numesc atît de rar: eleganța unei probleme frumos soluționate.*

Dar vai! din prea vechea proprie experiență argheziană, care-mi dă poate falsa iluzie a familiarității cu terra cognita, *am cules o impresie fundamentală: aceea că în oricare din poeziile lui, vechi sau noi, Arghezi nu scrie și n-a scris ca mulți alți poeți ca să se afle în treabă, ci ca să-și exprime liric un „„moment sufletesc" nou, la o pulsație mai accelerată decît aceea a liricei anemice din trecut. De aceea urmăresc cu interes, acum ca și acum treizeci și cinci de ani, — cînd m-am făcut din lector interpret și din interpret herald, — fiecare poezie a meșterului.*

Cronicuța mea de astăzi vine nu numai să recomande un remarcabil eseu al noii școli critice, mai bună decît aceea din ajun. Dar și să releve un nou fenomen moral. Arghezi a jubilat prezența omului nou, a omului prometeic și a jubilat societatea cea nouă, socialistă, care a eliberat pe om de exploatare, conferindu-i demnitatea condiției sale, pînă în ajun refuzată. Este o fericire, mai ales pentru un patriarh, care a visat socialist în tinerețe, să-și vadă realizat visul vîrstei iluziilor generoase. Și este poate fericirea supremă, după oscilațiile și contradicțiile interne de pe parcurs. Dar ce este fericirea? La această întrebare răspund ultimele două poezii ale meșterului: De ce-aș fi trist? *și* Ți-e sufletul.... *Viața cea nouă, cu elementele ei obiective nu-i mai oferă poetului ca în trecut, fermentul activ al nemulțumirii, al revoltei neconformiste. În măsura în care viața morală este reflexul vieții sociale și mai precis al mediului ambiant, mesajul arghezian nu poate fi astăzi decît unul de bucurie. Punct. Ba nu... puncte de suspensie. „De ce-aș fi trist? Și totuși..." finalul primei poezii este expresia mîhnirii înaintea ultimului prag al existenței. Iar încheierea celeilalte poezii: „Și sufletul bolește-n tristețea că nu poate / Ce nu poate să fie și nu va fi să fie" sugeră suferința insului în fața condiției sale, a barierii pe care sfîrșitul o ridică în calea aspirațiilor sale, a deplinei lui realizări. Acest Arghezi al unui permanent tumult spiritual, după pacificarea sa morală într-un nou cadru social, — atît de convingător prezentată de Mihail Petroveanu, — acest Arghezi al aspirațiilor de continuă depășire de sine a omului, înfățișează un aspect nou al umanismului său și poate un capitol inedit în monografia cu care ne-a rămas dator noul său exeget.*

Şerban CIOCULESCU

CRONICA literară

IOAN GRIGORESCU

Pasărea Fenix

Despre volumul „Pasărea Fenix" de Ioan Grigorescu, cronicarii au scris elogios, relevînd bogăția documentară și însușirile reportericești ale cărții, care celebrează renașterea Poloniei din ruinele lăsate de fasciști.

De o productivitate care nu poate fi trecută cu vederea, Ioan Grigorescu este prezent continuu în coloanele presei, semnînd nuvele, schițe, reportaje, articole pe teme politice și chiar... comentarii cinematografice. N-am dori să anticipăm asupra dezvoltării sale literare dar considerăm că, în faza actuală, Grigorescu s-a impus mai ales ca un bun reporter.

La lectura reportajelor sale ne atrage modul direct, nervos, de abordare a temelor, înclinația spre faptul cu caracter senzațional, încărcat însă de semnificațiile epocii Revoluției. Grigorescu acordă prioritate acțiunii, scontînd pe trepidația gesturilor și a ciocnirilor umane. Nu agreează molcomele descrieri de natură, popasuri de reculegere. Și peisajul e animat de impetuozitatea autorului, notarea priveliștii se efectuează în fugă, fixînd un decor sumar, dar prielnic pentru relevarea aspectelor esențiale: „De oriunde ai veni spre această lume te întîmpină același tablou: sus cerul mahmur, greu de fum, de gaze și zgură, soarele palid, galben, parcă bolnav, aruncat în slăvi mai depărtate decît cele reale, de sutele de hornuri fumegînd care, ca o gigantică artilerie ține zenitul sub bătaia surdă a trîmbelor de fum". Cu această stăruință asupra faptelor, înfățișate febril, agitat, autorul restituie locurilor Sileziei, avîntul uimitor al transformărilor din anii puterii populare.

Ioan Grigorescu posedă, cum se zice, un ochi de reporter. In receptarea faptelor capabile să suscite interes, el procedează cu un discernămînt indispensabil profesiei sale. Nu este vorba numai de evenimentele petrecute sub ochii săi. Grigorescu știe să selecteze datele, să utilizeze surse variate de informare, dînd paginilor un orizont mai larg.

După relatarea ororilor petrecute la Gdansk în perioada ocupației fasciste, reporterul relevă contrastul prilejuit de o zi oarecare în Gdanskul epocii socialiste. Apelează la statistică. In această zi, în registrele stării civile s-au înregistrat 18 căsătorii, 24 noi născuți și 7 morți. S-au mîncat 150.000 kg. de pîine și s-au băut 5200 litri de votcă. S-au coborît schelele din jurul a șase case noi. In port au intrat opt vapoare, venind din opt porturi străine, sub diferite pavilioane. La fîntîna lui Neptun s-au întîlnit 86 perechi de îndrăgostiți. Vînzătorul de lîngă primărie a vîndut 14 turnuri cu statuia de doi centimetri a regelui Zygmund...

Ca reazim al însemnărilor sale, Grigorescu nu refuză cărămizile istoriei. Sînt menționate împrejurări înscrise în documente, sînt extrase citate din presa vremii. Deși materialul adunat cuprinde mult spațiu (chiar în arhictectonica reportajului) nu se întrevede vreo predilecție pentru arhivistică. Detaliul invocat are un caracter palpitant, destinat să mențină trează atenția cititorului, precum un pasaj bine ales dintr-un discurs megaloman al lui Hitler.

Spre deosebire de unii confrați care se mărginesc cu nuda transmitere a faptului, Grigorescu propune asociații istorice și literare, năzuind să proiecteze întîmplările pe un fundal mai înalt. Știrea că la o solemnitate cancelarul Adenauer a primit Ordinul cavalerilor teutoni îi solicită reporterului o comparație între articolul respectiv dintr-o revistă germană și cîteva fragmente din renumita carte a lui Henrik Sienkiewicz. Astfel întregul ritual se desfășoară parcă în prezența fioroșilor predecesori cu statura lor înaltă și puternică, cu umerii largi și bărbile încîlcite, cu privirile încruntate care-i făceau să semene mai mult cu tîlhari de la graniță decît cu niște călugări pașnici. Cavalerul în armură, cu crucea pe piept, în mijlocul căreia, într-un pătrat, era țesut vulturul negru, cu pelerina-i mare, albă, împodobită cu o cruce, afișează o detașare majestuoasă și tristă chiar în zarva plină de voioșie în mijlocul sunetelor trîmbițelor și zăngănitul armelor, chiar în fața cupelor pline cu vin dulce, grecesc. De aci comentariul final al reporterului care se referă la nostalgia cancelarului vest-german, mîhnit că nu mai trăiește într-o vreme a ferocităților fără scrupule, a dominației forței brute.

Pe ce mizează în special reporterul în relatările sale? Pe elementul senzațional. Grigorescu încearcă să reabiliteze vechile resurse ale reportajului, compromise de aviditatea burgheziei pentru extraordinarul în sine, în afara eticei și a adevărului. La Grigorescu dinamica spectaculoasă accentuează ideea. Cînd reporterul se hotărește să viziteze meleagurile unde Hitler și-a construit din beton armat un oraș subteran, el îl previne pe cititor asupra riscurilor călătoriei sale. Va pătrunde într-o pădure în care păsările nu mai cîntă și în care oamenii nu mai calcă. Totul în jur este mut, tainic, încremenit. Pericolul mortal pîndește pretutindeni. In comunicarea investigațiilor sale, reporterul insuflă parcă lectorului un sentiment sumbru de teamă și oroare.

Ceea ce este neașteptat și tulburător apare dezvăluit de privirea ziaristului. Contînd pe brusca ademenire a lectorului, Grigorescu deschide direct unele din reportaje cu un element neobișnuit, epatant. Capitolul „Comorile Cracoviei" începe prin descrierea unui semnal transmis la fiecare amiază de posturile de radio poloneze. Se aud mai întîi cinci pași cadențați răsunînd după toate aparențele în podeaua unei încăperi goale și imediat după aceea scrîșnetul unei uși sau poate al unei ferestre cu balamale ruginite, deschisă brusc de o mînă imginară. Apoi strigătul unei trompete ca o arhaică chemare la luptă, un sunet prea melodios pentru un semnal de luptă, prea trist pentru anunțarea unei victorii, prea nostalgic pentru un simplu orologiu de amiază. De fiecare dată, în același punct, la penultimul tact, sunetul moare în acel vaiet jalnic, ca un strigăt de ajutor, ca țipătul unui înjunghiat, ca suspinul unui om ce se stinge. Abia după aceea reporterul lămurește sensul semnalului, antecedentele lui, cum l-au interpretat oamenii în diversele perioade ale Poloniei.

La un alt reportaj, începutul marchează un itinerar: Mai întîi un pătrat alături de care e scris cuvîntul „gara". In fața lui două linii paralele, între care e scris: „Strada Lubicz". O săgeată ne arată că trebuie să urmăm direcția în care sînt citite cuvintele pînă la prima intersecție. O cotitură spre stînga, pe Aryanska și ajungem în strada Lubomirski unde, pe partea dreaptă, se află numărul 47 încercuit. Acesta este planul topografic trimis de Lenin membrilor Comitetului Central, ca să poată fi reperată îndată casa care-l adăpostea în Cracovia.

După cum vedem, Grigorescu uzează de mijloace de efect în arta reportajului voind să propage cît mai neocolit ideile. Apreciem sforțarea de împrospătare a tehnicii relatării. Reportajul despre Nowa-Hutta este conceput polemic, ca un dialog cu politicienii retrograzi, care manifestă scepticism în fața avîntului industrial polonez. „Oameni urgent căutați" devine reconstituirea unui documentar cinematografic după douăzeci de ani de la filmarea lui, cu cei care au trecut prin cataclismul fascismului. Totuși, aici, în elaborarea literară a reportajelor se mai resimt limitele jurnalisticii. Satisfăcut de datele culese, Grigorescu le înșiruie uneori fără

o ordine superioară, conformă unei idei artistice. Cînd vedem grămada de detalii irosite, ne exprimăm regretul că o viziune globală n-a regrupat faptele disparate, valorificîndu-le.

Dacă Grigorescu posedă un ochi de reporter el nu insistă suficient asuprea mesajului funciar, este încă puțin preocupat de armonia și simetria ideii artistice, de conturul imaginii de ansamblu. Intr-unul din cele mai bune reportaje „Paranoia în beton armat" se vorbește despre o uriașă armată hitleristă scufundată, prin spargerea unui lac înghețat. Unități întregi de tancuri, cohorte de mecanizate și zeci de motocicliști ale căror schelete au încremenit cu labele pe ghidoane, se află în fundul lacului. Amănuntul trece fără o evaluare mai adîncă. Ne amintim de un episod din celebrul „Kaputt" al lui Malaparte — caii împietriții din cauza frigului pe lacul Ladoga, pe spinarea cărora ofițerii nemți își fumează pipele. La Malaparte, imaginea cailor revine ca un simbol, obsesiv, reluată mereu dintr-un alt unghi, creînd un leit-motiv liric zguduitor. Deși bogate în fapte reportericești și în asociații concludente, reportajele lui Grigorescu nu beneficiază întotdeauna de o optică artistică sintetică. Nu pledăm pentru o unică modalitate de compoziție, dar la reporteri atît de deosebiți ca Egon Erwin Kish, Curzio Malaparte sau Geo Bogza, de pildă, aflăm permanent o perspectivă mai înaltă estetică, care ierarhizează notațiile. Ceea ce acolo este un motiv dominant, apăsător, cu sugestii năucitoare, ornamentat pe parcursul narațiunii, în „Pasărea Fenix" rămîne uneori o simplă replică pierdută fără ecou.

Reportajul despre Wroclaw anunță un fapt răscolitor. Aici a fost ultima citadelă fascistă, care nu s-a predat nici după căderea Berlinului și care a fost cucerită de ostașii sovietici, cînd se întorceau spre patrie. In cimitirul cu multe pietre albe, scrie reporterul, s-ar fi putut pune inscripția: „Aici zace un soldat care se întorcea acasă". Dacă notația ar fi fost reluată, urmărindu-se răsunetul observației, reportajul ar fi avut mai mult patos. Cîteodată întîlnim la Grigorescu serioase neglijențe stilistice, care vădesc o lipsă de exigență în munca literară. „In jur, la acel sfîrșit de zi, nici țipenie. Doar în depărtare, orașul reclădit zimțuia vinețiu cerul pe care se învîrtoșeau tot mai grave negurile înserării". Se manifestă în unele cazuri o aglomerare de metafore prețioase, contrastînd tocmai cu obișnuita fervoare sobră a reporterului: „Cît cuprindea ochiul, același nesfîrșit maidan peste care orașul de altădată se răvășise. Se răvășise stropșit de bombe și obuze, înroșind cu prăbușirea sa pămîntul"; sau: „Garnizoanele aristocratice cazate de Hitler aici au contaminat repede morbul distincției ariene".

Volumul „Pasărea Fenix" face parte dintr-o colecție tipărită de Editura tineretului și consacrată călătoriilor peste hotare. O altă colecție, „Patria noastră", cuprinde reportaje despre viața diferitelor regiuni ale țării, aflate în plin proces de transformare socialistă. La acestea se adaugă diverse culegeri care atestă avîntul reportajului literar în ultimii ani. Este necesară o dezbatere largă asupra cărților apărute, asupra tendințelor evidențiate, spre a înlesni dezvoltarea acestei specii atît de utilă în participarea activă a literaturii la construcția socialismului.

S. DAMIAN

Probleme actuale ale romanului

Problematica umană și criteriile construcției epice

Care să fie oare determinarea împărțirii unui roman în volume? La unele este echivalentă în general cu ceea ce este în mic diviziunea lui pe capitole; volumele ar fi deci niște despărțăminte mai mari, niște capitole mai mari. Sînt romane, tipărite într-un singur volum, care au mai multe „părți", sau „cărți". „Calea Victoriei" e dintre acestea. Dar în alte romane „cărțile" sau „părțile" de acest fel determinau volume distincte. „Răscoala" și „Ion" în primele ediții, „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", de asemenea în edițiile anterioare, etc. Pe de altă parte, „Oraș patriarhal" a apărut întîia dată în două volume, fiecare cu cîte „două părți".

Au fost romane în care trecerea de la un volum la altul nu era marcată nici măcar printr-o subdiviziune de construcție (capitol, parte, volum), ci se realiza în mijlocul rîndului: o frază începea în volumul I și continua în cel de-al doilea.

Criteriul existenței mai multor volume poate fi deci și unul strict tipografic, ținînd de preocuparea de a nu face cărți prea groase; nu poți tipări, în adevăr, cele 44 capitole ale romanului „Intîlnirea" de C. Chiriță, totalizînd peste 1000 de pagini, într-un singur volum, căci e incomod la lectură: se rupe cartea, se desfac foile. Criteriul poate fi alteori unul de construcție, determinat de desfășurarea evenimentelor înfățișate. In „Ion", primul volum intitulat „Glasul pămîntului" și al doilea intitulat „Glasul iubirii" marchează două etape distincte în dezvoltarea eroului principal; la fel în „Răscoala", cele două volume inițiale erau determinate de treptele deosebite ale conștiinței satului în desfășurarea evenimentelor din 1907; această deosebire era subliniată și prin titlurile volumelor. „Se mișcă țara" și „Focurile". Intre volumul întîi, „Căderea Arhanghelilor" și cel de-al doilea „Solstițiul" de Szemler Ferenc, se așează o perioadă de aproximativ doi ani, acțiunea fiecărui volum nedepășind cîteva luni. Ciclul „Frații Jderi" de Mihail Sadoveanu, pune de fiecare dată, între cele trei volume ale sale, spații de cîțiva ani, iar acțiunea fiecăruia are o structură de sine stătătoare, putînd fi lesne socotite trei romane distincte.

Ce se întîmplă cu numeroase romane actuale, aflate la primul lor volum și rămase de multă vreme la el? „Moromeții", „Străinul", „Setea", „Cuscrii" și altele se află în această situație. Cititori numeroși se întreabă pe bună dreptate de ce ele nu continuă, dacă nu cumva le împiedică ceva sau cineva. Trebuie să spunem că nu le împiedică nimeni și nimic să continue. Poate că mai exact ar fi să arătăm că le împiedică sau le întîrzie structura însăși a fiecăruia din aceste volume, faptul că autorii au spus în aceste volume apărute cele ce aveau de spus despre eroii centrali aleși, despre problematica lor, despre perioada și cadrul social în care ei se mișcă și acționează. Volumul respectiv nu e deci primul, ci singurul cerut de conținutul pe care și l-a propus autorul. Dacă el vrea să continue cu un nou volum, atunci este vorba de urmărirea aceluiași erou sau grup de eroi, dar în cadrul unei noi problematici, în altă epocă, deci într-un cadru istoric și politic diferit. Insă această schimbare de perspectivă ne duce la existența nu a unui al doilea volum, ci a unui nou roman. Ce va face Ilie Moromete într-un volum următor al „Moromeților"? Va merge în război, el sau unii din copiii lui? Va participa, după Eliberare, la reforma agrară? Va fi Țugurlan zugrăvit în cadrul gospodăriei colective? Acestea sînt alte romane, nu doar volume următoare. La fel, ce va face Mitru Moț mai departe, după ce se împarte pămîntul? Va lupta pentru colectivă? Acesta e un nou roman. De ce atunci să nu spunem deschis că precizarea de a ne fi aflat în fața unor prime volume, era rezultatul unei practici, pe care critica o stimula cam neprincipial pînă nu de mult, atunci cînd cerea fiecărei cărți să oglindească în întregime viața unui erou, să cuprindă în toate aspectele ei problematica perioadelor dinainte și de după Eliberare, cu alte cuvinte să ajungă mereu la cronici, la fresce. Cronica, fresca se pot compune, atunci cînd mai multe romane sînt gata scrise, unele chiar publicate, și mai rar cînd se află în stare de proiect. Cînd se află în stare de proiect se ajunge adesea la romane care rămîn suspendate, de pildă, ca „Rădăcinile sînt amare", care înaintează foarte greu.

Se înțelege că nu trebuie să privim literatura, marea literatură, măsurată la durata cîtorva ani și nici să ne speriem cînd între un volum și altul al aceluiași roman trece un spațiu chiar și de un deceniu. Sînt cazuri celebre în istoria literaturii universale cînd s-au realizat mari cărți, avînd semănate volumele pe distanțe întinse. Intre primul și ultimul volum din „Pe Donul liniștit" au trecut 15 ani; între primul și ultimul din „Pămînt desțelenit" chiar mai mult. Dar „Pămînt desțelenit" are în primul volum un profil de sine stătător și putea rămîne singur, ceea ce și anunțase la un moment dat autorul său.

Dar iată că, în ce ne privește, a trecut jumătate din intervalul dintre primul și al patrulea volum din „Pe Donul liniștit" și continuarea la „Izvorul roșu" de Nicolae Jianu încă n-a intrat în editură, și nici nu poate fi părăsită, pentru că problematica de acolo e „deschisă", are nevoie de încheieri, de concluzii, dacă nu ale vieții, măcar ale autorului. Aici e una din laturile răspunderii autorului față de cititori și propunerea, venită de atîtea ori de la aceștia, ca volumele cu urmare să apară la distanțe mai mici unele de altele, ori toate odată, e îndreptățită. Ar fi firesc poate — măsură intermediară — ca în cazul frescelor, a cronicilor întinse pe perioade mai mari, care necesită urmări, autorii și editurile să promoveze romanele cu configurație de sine stătătoare, părți de acțiuni închegate, ca în „Moromeții", „Străinul" sau „Setea", ca în fiecare din părțile ciclului „Desculț" în forma actuală.

Aceasta ca primă parte a discuției despre lungimea unor cărți. O a doua cuprinde chestiuni privitoare la lungime, din seria celor începute în articolul trecut din „Gazeta literară" („Amploarea temei și construcția romanului"), dar cu cauze diferite.

Există romane „lungi" prin concepția lor, prin punctul de pornire. Ni se pare că trebuie făcută aici o distincție fundamentală: mai întîi sînt frescele din categoria cărora fac parte „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu. Acestea nu au în centru un erou sau un grup de eroi, ci pornesc de la ideea prezentării unei anumite perioade, investigînd, cum ar zice Cezar Petrescu, orizontal, în suprafață, adică în evenimente sociale desfășurate în timp, și vertical, în caractere, în psihologia și destinul personajelor. Fresca de acest fel, rămîne adesea la suprafață, vorbind în modul cel mai propriu.

Densitatea unei opere literare o dau eroii, orice s-ar zice; eroii urmăriți în cadrul, de-a lungul evenimentelor social-politice, așa cum face Camil Petrescu în ciclul său „Un om între oameni". Este în acest ciclu o problematică a epocii, dar examinată și înfățișată prin destinul eroului principal, destin care axează construcția literară, îi dă șira spinării, oricîte capitole exterioare firului central am găsi în compoziția cărții. Dar ciclul „Rădăcinilor", nici la al cincilea volum încă nu se axează pe o idee centrală, pe un destin uman, pe o problematică și atunci, chiar episoadele frumoase, unitare, rămîn fără sens în construcția generală. I. Ludo în ciclul său „Paravanul de aur", are un anumit fir epic, de fapt un principiu de construcție: urmărește succesiunea guvernanților principali la cîrma țării: generalul Averescu, regii Ferdinand și Carol al doilea, fascismul reprezentat prin cei doi Antonești. Există nu un erou ci, dacă putem spune, un motiv, un simbol — simbolul orînduirii trecute, din 1920 pînă în 1944, adică tronul, „paravanul de aur", la adăpostul căruia se făceau și se desfăceau ițele exploatării, ale trădărilor, ale pregătirii războiului. Există și așa lungimi destule, compoziția însăși e lungită, dar principiul coordonator al evenimentelor prezentate încheagă, totuși, o unitate. O astfel de unitate, lege a construcției epice, de amploare, lipsește în „Rădăcini". „Desculț", în noua formă a adoptat o construcție mult mai unitară, aceea a episoadelor de sine stătătoare, cu motive înrudite, cu continuitate de la unul la altul, dar fiecare realizînd o compoziție cu valoare estetică independentă. Paradoxal poate, dar această construcție, mai fragmentară, realizează o mai bună strîngere a episoadelor, decît pretextele din „Rădăcini". Aici există și o dilatație intrinsecă, să spunem astfel, o modalitate de compoziție care se întemeiază pe enumerări, pe repetiții, pe lungimi, ca procedee de bază, începînd de la situații paralele și mergînd pînă la repetarea replicilor, a cuvintelor. Lucrul se întîlnea în „Desculț", în prima formă, el se întîlnește și în noua formă, dar ca modalitate artistică: în „Rădăcinile sînt amare", devenit manieră, el minează zeci și zeci de pagini, oricare ar fi substanța lor, oricare e tema despre care se scrie.

Există apoi un alt tip de cronici, de fresce, acelea care au în centru un erou sau un grup de eroi; acestea au ca prototip „Un om între oameni". Inscriem aici „Bărăgan" de V. Em. Galan, „Din august pînă-n august" de Szemler Ferenc, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Morți fără glorie" de Laurențiu Fulga, „Gablonz-magazin universel" de Ury Benador, „Neamul Gondoșilor" de Szabo Gyula și altele. Romanul lui Mihai Beniuc nici nu l-am înscrie aici, deoarece partea apărută nu e propriu-zis un volum distinct, ci o primă jumătate, cantitativ vorbind, ne urmată încă de continuarea ei; în intenția autorului stă de altfel să publice în curînd întreaga narațiune, constituită fără nici un fel de alte fragmentări decît cele impuse de succesiunea capitolelor.

Construcția romanelor de mai sus are de asemenea așa-zise „lungimi", mai ales de felul celor semnalate ca episoade întrucîtva exterioare destinului eroilor centrali. Concepția de bază a construcției lor nu se sprijină însă pe lungime, pe înșiruire de evenimente, ci pe urmărirea destinelor unor eroi: Anton Filip în „Bărăgan", Atanasie Mustea în „Pe muche de cuțit", Bălcescu în „Un om între oameni". Dumitru Ștefan și Imreh Peter în „Din august pînă-n august", și, continuînd cu romanele declarate drept prime volume ale unor cicluri, eroi ca Ilie Moromete, Andrei Sabin, Mitru Moț, etc.

Punctul nostru de vedere e că, preferabilă e, sub toate raporturile, axarea romanelor-cicluri pe eroi, pe grupuri de eroi, care asigură unitatea de construcție, reliefează ideile de bază, realizează perspectiva și-l ajută pe cititor să urmărească acțiunea. La urma urmei, romanul este istorie dar despre oameni; realismul înseamnă zugrăvirea unor eroi tipici în împrejurări tipice — deci presupune în primul rînd existența unor eroi; iar realismul socialist presupune în esență ca trăsătură de bază perspectiva viitorului, — dar aceasta măsurată în dimensiunile ei umane, în soarta problematicii umane, a destinului uman.

Discuția asupra „lungimii" o încheiem aici, cu toate că ea prezintă numeroase alte aspecte. Am început cu ea pentru că e cea mai izbitor vizibilă, încă înainte de lectura cărții, și, pentru că, realmente, o considerăm ca una din problemele actuale ale luptei pentru calitate în literatură. Articolul viitor va fi o discuție despre chestiuni cu adevărat fundamentale, de conținut, cum e aceea despre dimensiunea și sensul noului în romanele cu teme actuale.

Mihai GAFIȚA

TRAIAN VASAI „In timpul repaosului"

TRĂSĂTURI ALE PROZEI NOASTRE

Nu toate curentele și școlile literare cu program cristalizat au produs o mare literatură, dar, cu siguranță, toate marile literaturi sînt produsul unor epoci, curente și școli literare cu program cristalizat. Adevăr de neclintit: „Scriitorii mari ai omenirii — spune Ibrăileanu în cartea sa „După război" — apar în vremea școlilor și curentelor bine desemnate". In acest sens, realismul socialist nu constituie o abatere, ci este expresia unei continuități istorice, verificarea unei legi de nezdruncinat. Noutatea sa calitativă este că realizează nu numai un program estetic și ideologic bine determinat, dar și un program integral stimulator ce nu include limitări arbitrare, puncte de vedere aride în dezacord cu mișcarea vie, neprevăzută a creației artistice. Recomandările ideologice și estetice ale realismului socialist sînt făcute în spiritul marilor epoci de înflorire artistică și, în același timp, sînt determinate de caracterul specific al contemporaneității. Diversitatea tendințelor stilistice, a curentelor și individualităților de o pregnantă unicitate nu anulează principiile de bază, revelînd, dimpotrivă cu și mai mare claritate programul general bine desemnat în virtutea căruia se desfășoară creația vie a epocii, program condiționat de existența idealului revoluționar al clasei muncitoare. Juxtapunerea amorfă, aproape nediferențiată a orientărilor estetice celor mai divergente ce caracterizează literatura decadentă a Occidentului este la rîndul ei condiționată de incapacitatea totală a burgheziei contemporane de a oferi scriitorilor un program de acțiune, dacă nu pozitiv și stimulator, cel puțin bine determinat. Reprezentanții mai lucizi ai occidentului burghez au constatat, nu odată, absența unui ideal cît de cît convenabil, în stare să polarizeze simpatiile lumii actuale, ceva care să se opună lumii socialiste nu numai în planul tehnic și material, dar și în planul eticii, politicii, ideologiei. Tot atît de clar a devenit și faptul că în vremea noastră un asemenea program nu poate fi, în chip necesar, decît o suprastructură a socialismului. Greșesc desigur acei care vor să absolutizeze la modul dogmatic recomandările programatice ale realismului socialist, transformîndu-le în principii rigide, rețete de valabilitate veșnică, fără legătură cu mișcarea vie, mereu înnoită și originală a creației. Dar cel puțin în egală măsură greșesc și acei teoreticieni, critici și scriitori care, ploconindu-se în fața „concretului" unilateral înțeles, evită formulările generalizatoare, recomandările limpezi, de teamă să nu piardă cumva din vedere manifestările de neprevăzut, situațiile pronunțat unice și particulare.

Nu ne propunem desigur, în cuprinsul acestei succinte expuneri, să trecem în revistă, să analizăm sau măcar să amintim toate principiile a căror formulare generalizată participă la programul estetic și ideologic bine desemnat al realismului socialist. Vom semnala, pentru moment, unul din aceste caractere generalizate, specifice prozei realist-socialiste în întregul ei, dincolo de diversitatea stilurilor și temperamentelor artistice individuale. O trăsătură foarte generală a tipului de erou revoluționar așa cum acesta s-a cristalizat, ca o reflectare a proceselor vieții însăși, în literatura realismului socialist se referă la un anumit raport existent între idealul de viață către care eroul aspiră și capacitatea sa de a mobiliza toate energiile de care e capabil, pentru realizarea idealului. Nu există erou pozitiv în adevăratul înțeles al cuvîntului care, manifestîndu-și adeziunea sa integrală la idealurile revoluției, să nu fie în același timp un om de acțiune, după cum nu poate fi considerat pozitiv eroul înzestrat cu energie vitală, cu însușiri active — neluminate totuși de flacăra unui ideal conștient.

Ca să captăm o imagine cît mai exactă nu numai a rezultatelor efective, în planul creației, dar și a originalității de conținut specifice prozei actuale, va trebui să raportăm unele din recomandările generale ale realismului socialist la tradiția caracteristică literaturii romîne și să analizăm chipul în care programul specific realismului socialist a fertilizat experiența națională a literaturii, să relevăm acele trăsături proprii tradiției, pe care realismul socialist le-a stimulat sau le-a negat în spirit dialectic, prin polemică și permanentă îmbogățire. In legătură cu trăsătura specifică tipologiei socialiste în întregul ei, semnalată mai sus (raportul dintre idealul eroului pozitiv și însușirile active necesare transpunerii sale în viață) va trebui să observăm că acesteia îi corespunde, în planul tradiției, bogata problematică a inadaptabilului înzestrat sufletește dar neînarmat pentru luptele vieții. Dintr-un puternic impuls critic, din ura grea purtată orînduirii nedrepte, burgheziei distrugătoare de valori umane, din simpatia revărsată din abundență asupra elanurilor pure și conștiințelor incoruptibile s-a născut în opera majorității prozatorilor romîni de pînă la Eliberare, tipul de erou inadaptabil, îndeobște intelectual înzestrat cu o evidentă noblețe morală și cu o la fel de evidentă incapacitate de luptă, un erou care iese zdrobit, învins sau mutilat sufletește din înfruntarea vieții. In continuitatea acestei tradiții, într-o continuitate ce nu implică anacronica repetare a tipului amintit, a concepției pe care se întemeia realizarea unui astfel de tip, și nu exclude polemica la adresa tipului respectiv și a concepției generatoare, s-a născut în literatura actuală un nou tip de erou luminat de idealuri înalte dar, [illegible] inadaptabil, [illegible] simț al vieții. [illegible] îmbo[illegible] rămas statornic — prin mijloacele și energia trebuitoare realizării; natura însăși a acestui ideal a străbătut o înnoire de conținut, saltul revoluționar, trecerea hotărîtă de la stadiul unui umanism vag, contemplativ la clarificarea determinată de revoluție. Idealul socialist nici nu este de conceput altfel decît în conștiința unui om capabil de luptă. Orgoliul și satisfacția realizării scopului propus erau altădată, în cadrul literaturii noastre, atribute mai mult ale tipurilor negative de eroi care „izbutesc" printr-o dezlănțuire de energii neînfrînate de vreun scrupul moral.

In această direcție, literatura nouă a avut de înregistrat o adevărată răsturnare. Ciudata legătură dintre lipsa însușirilor sufletești și puterea de a acționa, sau dintre frumusețea interioară și neputință, acest absurd contract a fost rupt. Energia cu care un om își urmărește idealul este în funcție de natura acestui ideal, capătă ea însăși „culoarea" idealului — iată o primă situație caracteristică noii tipologii. Reluînd tradiția, cu solidaritate față de tot ce e valabil în ea, literatura realismului socialist neagă în chip revoluționar ceea ce a devenit anacronic în această tradiție. Particularitatea de care vorbeam își găsește o evidentă ilustrare în atîtea din operele noii literaturi. (Setea de Titus Popovici; Bărăgan de V. Em. Galan). Lectura ultimelor romane apărute ne-a pus iarăși în situația de a constata cît de generală, cît de adînc specifică realismului socialist este această particularitate. Foarte semnificativă ni se pare simetria ce se poate stabili între destinul unor personaje care apar în două din romanele recent publicate: Anii tineri de N. Țic și Front fără tranșee de P. Sălcudeanu. Țic urmărește evoluția unui tînăr muncitor din zilele noastre, dîndu-i relieful socialist al unui erou activ, maturizat, sub influența comuniștilor, de conflictele vieții însăși. La început, cîtă vreme nu înțelege, Pavel Oniga ne apare ca un om îndeajuns de slab, risipit, dominat de alții, supus autorității lor, incapabil să reacționeze față de tendințele acaparatoare ale soției și tatălui acesteia. Puterea sa se manifestă abia în procesul înțelegerii conștiente a rostului său, a răspunderii sale comuniste în cadrul construcției; avem o dovadă tipică de valorificare a însușirilor active grație înțelegerii și treptatei însușiri a conștiinței socialiste. Numai pe măsură ce se înrădăcinează în el principiile etice socialiste, sentimentul răspunderii, Pavel se cristalizează ca erou activ, capabil să iasă întărit din încercările la care îl supune viața. Țic conduce cu siguranță evoluția eroului său. Uneori însă claritatea cu care ni se ilustrează raportul de care vorbeam, dintre înțelegerea vieții și puterea eroului, cunoaște momente de eclipsă datorate sublinierii excesive de către scriitor a trăsăturilor temperamentale ale eroului său. Eroul este ambițios, repezit, îndărătnic — uneori la un mod abuziv. Pentru literatură structura morală e mult mai interesantă decît temperamentul. Valoarea romanului, așa cum s-a mai arătat, ține de capacitatea scriitorului de a revela latura morală a proceselor pe care le descrie, pe fondul și în atmosfera construcției, înfățișate convingător, cu autenticitate.

Intr-o caracteristică simetrie față de destinul lui Pavel Oniga ne apare destinul lui Zolovie, eroul din Front fără tranșee. Scriitorul ne face să întrevedem un caz de treptată întunecare a profilului pozitiv caracteristic unui om în genere puternic, legat în chip spontan de viața cea nouă, întunecare provocată tocmai de o insuficiență a conștiinței sale, de absența unui ideal mai înalt care, condiționînd însușirile personajului să le împiedice de a lua o întorsătură individualistă. Zolovie, din om puternic ce era cîtă vreme îi ajunsese pentru aceasta înțelegerea spontană a schimbărilor care au făcut posibil ca unul din cei mulți și umiliți altădată să fie chemat în frunte, devine un dezorientat, un om slab, incapabil de a mai acționa. „Instinctul" său se dovedește aici cu totul neîndestulător și viața însăși îl pedepsește, îi oferă o lecție necruțătoare. Din păcate, pentru a formula concluziile noastre asupra personajului, a trebuit să lăsăm deoparte o serie de momente necaracteristice. Destinul eroului nu e stăpînit cu destulă forță. Apar, în evoluția acestuia, răgazuri de discontinuitate. In cadrul de față nu ne propunem o analiză cuprinzătoare. Ceea ce am vrut să demonstrăm, se referă la posibilitatea de a extrage din analiza lucrărilor contemporane, anumite caractere mai generale, tipice pentru ceea ce a însemnat afirmarea realismului socialist în literatura romînă actuală.

Lucian RAICU

Răsfoind revistele

Poezia în „Scrisul bănățean"

Răsfoind numerele de anul acesta ale „Scrisului bănățean" remarcăm strădUința colectivului redacțional de a oglindi cu operativitate fenomenele cele mai noi ale realității noastre, de a conferi revistei un accentuat profil agitatoric.

Se observă de asemeni — față de anii trecuți — o mai pregnantă diversificare a modalităților poetice, se poate vorbi chiar de conturarea unor individualități, aflate acum în curs de afirmare. Tînărul poet Anghel Dumbrăveanu de pildă, a publicat în acest an versuri care ni-l arată în progres. Am reținut ciclurile „Prefigurarea primăverii" din nr. 3 și „Cîntare partidului", nr. 5, care, deși inegale, conțin pasaje revelatoare pentru lirismul lui Dumbrăveanu, bărbătesc, energic, cum se definește el însuși într-un fel de autoportret: „Sînt tînăr ca acest anotimp al patriei mele, / Eu, cel ars pe tronul de flăcări, / Eu, cel sfîrtecat pe roată în Bălgărad, / Cel ucis pentru că mi-am strîns pumnul la piept / Privirea fruntea și brațul și visul / Sînt plin de energie ca lutul și soarele. / Eu, cel încolțit de bălți de-ntunerec, / Eu, cel istovit, cel umilit cu fruntea-n țărînă *(„Cîntec spus în cîmpie"). Versuri vibrante, de efect agitatoric semnează și alți poeți. Haralambie Țugui meditează în fața urnei la marile semnificații ale momentului votării:* „E o clipă țîșnind ca o boltă de aur în mine / Odată cu toate bătăile inimii acestea descendente: / Să votezi bucuria și pacea, fericirea poporului, — / De ce atît de mai înalt, mai nespus de uman? / Să calci în fața urnei ca un ostaș învingător mereu / Ca un plugar venit la sărbătoarea recoltei sale, / Ca un corăbier sorbind cu ochiul țărmuri noi — / Ce tînăr și robust e-acest gînd al Partidului și al meu!" *(„Gînduri în fața urnei") Acest ton avîntat, optimist este propriu majorității poemelor publicate în „Scrisul bănățean", poeme semnate de cele mai multe ori de tineri.*

Relevînd aceste aspecte trebuie să arătăm totodată că eforturile depuse în vederea diversificării stilurilor poetice, a căutării unor căi originale de expresie trebuiesc sporite. Mai apar în revistă destule versuri cenușii, impersonale, corecte numai. O anume comoditate a gîndirii poetice, face să anchilozeze uneori inspirația care ajunge să se strecoare pe căi de mult vreme bătute. O temă bogată în sensuri lirice ca cea a noilor construcții este tratată superficial prin evocarea unor clișee. Iată versuri din trei poeți pe care — nesemnate — le-am putea atribui cu ușurință unuia și aceluiași autor: „Blocurile parc-au venit la întîlnire / Aici, sub coasta muntelui, la umbra pădurii / Orașul acesta e fără de vîrstă / Din trecerea timpului el n-a cunoscut decît ritmul / Oamenii l-au văzut crescînd / Bloc cu bloc / etaj peste etaj"... *— Lucian Valea: „Inscripție la orașul cel nou" sau:* Bună dimineața, case noi / Ați înflorit / ca niște nuferi albi, gigantici / Sub sărutarea soarelui amiezii / Alături de fereastra mea. *— Ligia Tomșa: „Bună dimineața case noi" sau* „Dintre zidurile acestea vor fîlfîi cîntecele copiilor, / Hulubii se vor revărsa ca un rîs argintiu / peste umerii orașului, zvelți, ridicați în azur de palmele noastre" *— Nicolae Dolîngă: „Moment timișorean". Asemenea compuneri contribuie la instaurarea unei impresii de monotonie, de uniformizare care nu e legată doar prin construcții metaforice forțate, ostentative. Dim. Rachici, de pildă, alcătuiește o poezie întreagă de dragul unei comparații răsucite: Hidrocentrala de la Bicaz i se pare că s-ar asemăna cu o femeie torcînd. De aici un șir de alte comparații care de care mai... enorme, bizare:* „Am adus lîngă munte, imensă, uzina / Să toarcă din zbaterea apei lumina / Tunelul e-o furcă enormă pe care / I-am fost înfipt-o la cingătoare / Lacul e un caer vrăjit"... *ș.a.m.d. Prozaismul, lipsa de lirism se drapează și sub alte haine. Se adoptă, de pildă, un gigantism al gestului poetic, un ton hiperbolic:* „Da! Noi am strîns apele acestea în pumni / și le-am zvîrlit ca pe niște buzdugane imense în zări" *clamează Adrian Munțiu.*

Desigur adevărata originalitate nu poate fi dobîndită prin asemenea mijloace baroce sau confuze. Lipsa de autenticitate, banalitatea formei este în primul rînd, se știe, expresia unei gîndiri poetice banale. Tematica vieții contemporane care stă, cum arătam, în atenția poeților bănățeni trebuie aprofundată. Menținînd contactul strîns cu realitatea socialistă, poeții „Scrisului bănățean" trebuie să se străduiască a o reflecta prin mijloace lirice proprii. Numai astfel își va face simțită prezența în frontul nostru poetic.

CRONICAR

FEKETE IOSIF „Cariatidă"

ADRIAN PODOLEANU „Rafinărie"

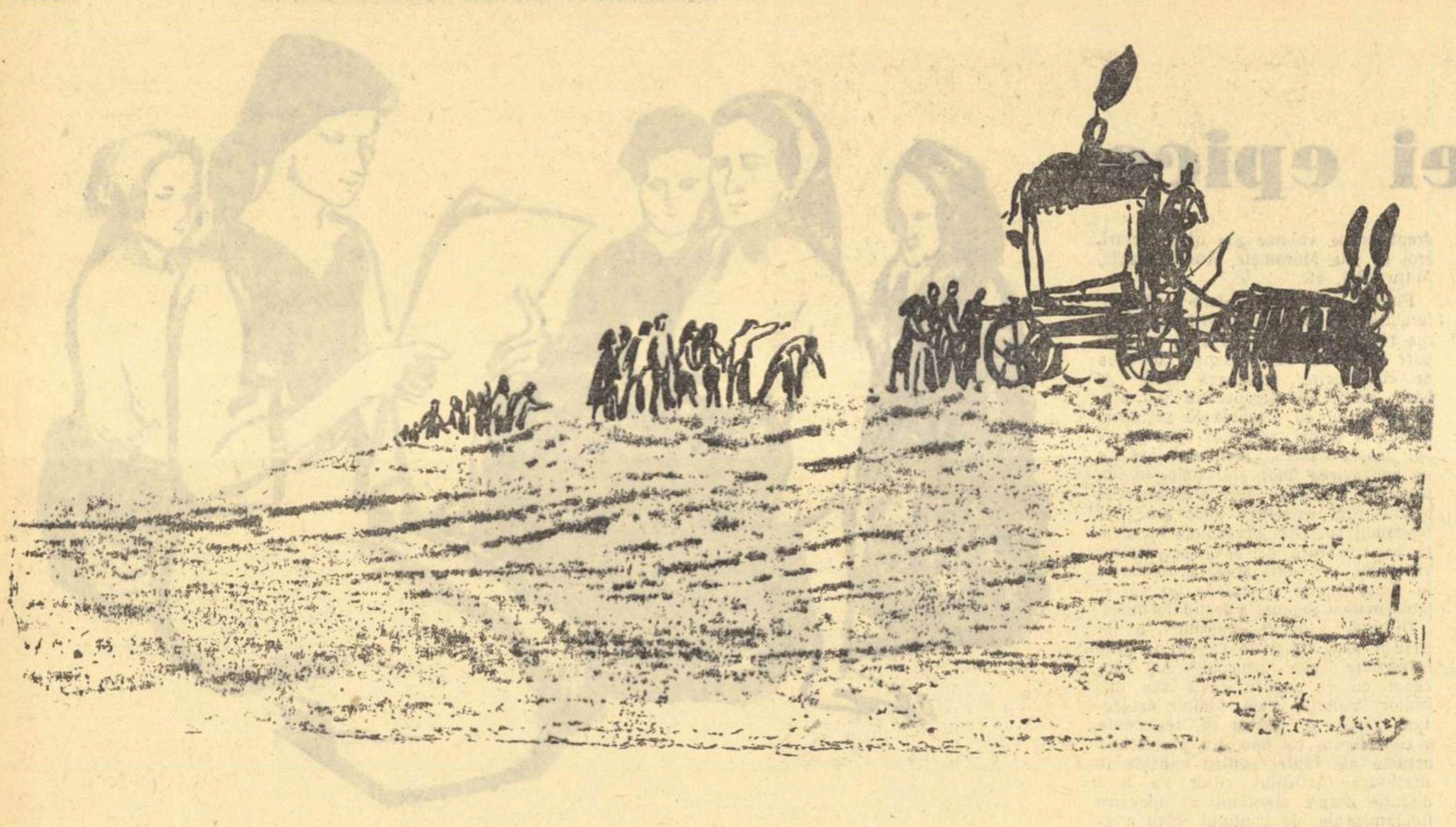

Desen de *MIHU VULCĂNESCU*

La marginea orașului

Mulțimea privea tăcută și neclintită ferestrele casei de peste drum. Femeile atît de vorbărețe altă dată nu scoteau un cuvînt. Geamurile negre, cu perdelele lăsate, nu scăpau nici o lumină. Era frig, într-o zi de iarnă, spre seară. Cerul mort, încremenit ca o pătură înghețată. Din el scăpau niște floace albe de zăpadă, rar, parcă fără chef. Cîteva sute de oameni așteptau nemișcați în fața porții. In față, muierile, cu broboade negre, așternute pe obraz și cu pumnul strîns; în spate, bărbații, mestecînd tutunul între fălci sau aprinzînd țigările unul de la altul. Din cînd în cînd se auzea un ropot mărunt de picioare degerate, dar atît, nu spunea nimeni nimic, înțeleși, ca și cînd ar fi vrut să nu turbure somnul mortului, ascuns dincolo de zidurile mute ale casei cu poarta încuiată.

Rudele pîndeau neliniștite din casă ulița aglomerată. Speria mai ales această tăcere apăsătoare, stăpînirea cruntă din ochii oamenilor. Pe o masă aștepta cosciugul acoperit cu un giulgiu alb. Era un sicriu rudimentar de brad, ieftin, întocmit la iuțeală de către doi meșteri din alt cartier și cărat noaptea la domiciliul cămătarului, ca să nu afle lumea că Dumitru Alexandru nu mai era. Dar lumea tot aflase, erau cu toții aici și așteptau.

Mortul stătuse trei zile în casă și deși iarnă, începuse să miroasă. Trebuia să fie dus la cimitir. Rudele așteptau să sosească dricul tocmit tot în taină să-l care la Străulești, un cimitir de la marginea orașului, pînă unde nu va merge nimeni cu siguranță. Popă nu tocmise nimeni pentru că niciunul dintre preoții mahalalei n-ar fi venit să-i cînte la cap fără primejdia de a fi sfîșiat de oameni.

Nu puteau să mai întîrzie pentru că odată cu căderea întunericului, porțile cimitirelor se închid. Fratele mortului tocmise o ceată de milogi, să-l bocească, dar cerșetorii, orbii și schilozii trebuiau să aștepte la capelă, tocmai pentru a nu băga nimeni de seamă că vestitul cămătar al Cuțaridei pleacă în lumea celor veșnici.

Rudele, vreo două femei și vreo trei bărbați, așteptau încremeniți pe niște scaune. Își blestemau în gînd soarta pentru că răsturnaseră casa cu susul în jos și nu găsiseră decît o ladă plină de polițe. Banii, răposatul și-i ținea în altă parte și toți bănuiau că fratele mortului știe unde și-i ascunsese. Și aici, în încăperea fără lucruri, domnea o tăcere apăsătoare. Femeile se închinau din cînd în cînd privind spre podele.

Dumitru Alexandru dormea neturburat în coșciug cu fața acoperită de un giulgiu alb. Era un bărbat trecut de 50 de ani, cu o față suptă, scund cît să intre și într-o ladă, și într-adevăr, sicriul său semăna cu o ladă soldățească de campanie. Cei de față dormiseră cu schimbul în timpul privegherii și pînă pe la prînz în ziua aceea, bănuiau că vor scăpa cu fața curată, că gardul înalt de piatră ce ascundea casa întunecată va ocroti taina lor, ținută atît de bine. Dar pe la patru, una din femei trăsese puțin colțul unei perdele, ca să privească în stradă, și o auziseră spunînd cu spaimă:

— Uitați-vă ce-i afară!

Rudele se înghesuiseră și văzuseră mulțimea tăcută, strînsă pe neștiute în fața porților de lemn, totdeauna legate cu un lanț gros. Jos, în curte se mișcau neliniștiți cîinii lupi ai stăpînului, înfometați și gata să sfîșie pe cineva. Urmele ghearelor lor rămase în zăpadă acoperiseră curtea. Animalele adulmecau o primejdie de afară și nu urlau dezlănțuite ca de obicei, mulțumindu-se să pîndească numai pe cei din uliță, cu ochi răi și întărîtați.

Trecu așa un ceas sau mai mult. Oamenii nu aveau ce să-și spună încă. Ii strînsese laolaltă vestea adusă de o femeie:

— A murit Dumitru Alexandru, azi îl înmormîntează. Vor să-l scoată din casă pe furiș...

Copiii fuseseră lăsați prin curți și dacă se mai încumetase cîte unul într-aici, spre locuința cămătarului, fusese pus pe goană, pentru că ceea ce avea să urmeze era o treabă serioasă, de oameni mari.

★

Dricul sosi dinspre Filantropia, hurducăind prin gropile drumului nesigur acoperit cu bălți înghețate. Pe capră stătea un cioclu îmbrăcat în haine negre. Pe cap avea o pălărie caraghioasă cu pampon din pene de gîscă, date și ele cu tuș sau cu altceva. Mîna caii nepăsător, nebănuind că o să găsească atîta lume de față. Era numai mirat că înmormîntarea trebuia să aibă loc atît de tîrziu și vorbea cu ajutorul lui, aflat tot pe capră:

— Ce-o mai fi și asta? Să duci omul la groapă cînd e noapte...

— Nu i-o fi plăcut lumina soarelui, spunea leneș și plictisit celălalt cioclu, un om înalt și slăbănog, cu mîini lungi ca de maimuță și un chip livid de băutor.

Dricul intrase într-un șanț acoperit cu o zăpadă pufoasă și o roată din spate se scufundase pînă la butuc. Ajutorul se dădu jos blestemînd mahalaua împuțită cu oamenii ei cu tot.

— Incă puțin, spuse scrîșnind, și se rupeau spițele...

Caii se opintiră de cîteva ori și în cele din urmă echipajul ajunse iar pe drumul cel bun.

Cioclii nu văzuseră pînă atunci mulțimea. Cînd unul dintre ei observă rîndurile de femei și bărbați încremeniți în fața porților avu un fior de spaimă.

— Ce-i cu ăștia? întrebă.

— Așteaptă și ei pomana mortului...

Caii se opriră alunecînd.

— Ptrrr!

Noii sosiți priviră porțile ferecate cu lanț și lacăt și ferestrele întunecate.

— Hei, nu-i nimeni pe aici? întrebă tare cel care condusese caii, sărind jos de pe capră și se întoarse spre mulțimea tăcută, parcă zidită cu picioarele în zăpada înghețată.

Nu i se răspunse. Nici o perdea nu se clătină.

— Unde-l mortul, oameni buni? întrebă ajutorul, că aici ne-a dat adresa.

Cineva, o muiere bătrînă, făcu un semn mut către poarta spurcată a cămătarului.

Cioclii se apropiară și bătură tare cu pumnii în scîndurile lustruite.

— Hei, n-auziți? A venit dricul! In cele din urmă se deslușiră pași prin curte. Lanțul căzu cu zgomot și oamenii din uliță zăriră o clipă chipul verde al fratelui, speriat ca un șobolan.

— Intrați, spuse el scurt.

Cioclii înțeleseră că ceva nu era în regulă și se strecurară repede dincolo de poartă, urmîndu-l pe bărbatul necunoscut care tocmise acum trei zile echipajul mortuar. Ajunși în casă, cioclii își scoaseră pălăriile caraghioase și își făcură cruce.

— Gata, ați venit? întrebă o femeie, cu puțină spaimă în glas.

— Am venit.

— Să pornim, atunci, adăugă altcineva dintr-un colț. Bateți capacul cosciugului...

Cioclii se mirară:

— Cum, nu mergeți cu el neacoperit?

— Nu, făcu sec fratele mortului. Nu e timp de întrebat.

Una din femei aduse două pahărele de rachiu, întinzîndu-le noilor veniți:

— Luați, de sufletul mortului!

Cioclii băură de două ori la rînd și se apucară de treabă trăgînd cu urechea spre stradă. Dintr-acolo nu se auzea nimic. Cînd capacul fu bătut în cuie fratele mortului spuse:

— Și mînați mai cu viață, că v-ajungem noi!

Unul dintre bărbați și cu o femeie rămaseră acasă. Ceilalți își luară paltoanele din cui. Ușa fu dată de perete. Se auzi un scîncet atît de nepotrivit încît toți priviră înapoi.

Cioclii apucară cosciugul: unul de un capăt, altul de celălalt și coborîră încet scările. Fratele mortului dădu de perete poarta casei, înfruntînd privirile dușmănoase de-afară.

Mulțimea încremenită pînă atunci începu să se miște. Morții înspăimîntă totdeauna pe cei vii, amintindu-le viitorul și o secundă cele cîteva femei mai din apropiere fură gata-gata să-și facă cruce, dar o ură veche, strînsă de ani de zile, le înțepeni mîinile și așa înghețate.

Bărbații priveau sicriul negeluit, din scînduri ieftine de brad, cu capacul bătut în cuie.

— L-au ascuns, spuse unul.

— Calic a fost, calic moare!

Glasurile se aprinseră.

— Mie mi-a luat trențele din casă, strigă o femeie. Am venit la el și i-am căzut în genunchi: „Domne, Alexandre, îmi mor copiii de foame, mai păsuiește-mă!" El nimic!

— Pe mine m-a scos în vînzare! A protestat polițele și mi-am mîncat de sub unghie ca să plătesc aucații...

— Cerea camătă. Iți da o sută, îți lua o sută jumate...

Poarta fu închisă repede în urma celor trei: doi bărbați și o femeie, care trebuiau să urmeze dricul. Cioclii desfăcuseră ușa de cristal și așezau sicriul pe niște buturugi acoperite cu o blană peste care se așternuse o pînză neagră.

— Pleacă, ne lasă!

— Eu mi-am dat foc la casă, numai ca să n-o ia el! strigă o femeie mai dintr-o parte.

— P-al meu cînd l-au schilodit la fabrică și-am vrut s-aduc doctoru l-a lăsat fără un sfanț pentru că n-aveam ce-l da în garanție!

Glasurile muierilor și ale bărbaților se amestecau acum ca o grindină.

— Avea bani să cumpere și biserica și uite-l cum pleacă la groapă, fără slujbă, fără popă...

— Dormea pe polițele noastre, cu care ne storcea pe la judecăți și pe la portărei...

Rudele se făceau că n-aud, privind la cioclii, înspăimîntați și ei puțin, care împingeau cosciugul mai în fundul dricului.

— Haideți, mai repede, spuse scrîșnit fratele mortului, mînați că dau un bacșiș...

Cioclii închiseră în cele din urmă ușa dricului și se urcară în grabă pe capră.

— Pleacă! făcură cu spaimă muierile din față ca la un lucru neașteptat.

Urmă un moment de descumpănire.. Bărbații se bulucira spre cai, dar aceștia porniseră, opintindu-se și asudînd de efort. Cioclii îi biciuiau fără milă.

Dricul hurducăi prin gropile uliței, clătinîndu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta.

— Cade el de-acolo, spuse cineva și vorba asta îi împăcă oarecum pentru că urmară pe rude, așteptînd parcă să se întîmple acel fapt care i-ar fi răzbunat fără ca el să mai facă ceva.

Arcurile negre de metal erau bune și de fiecare dată sicriul mișcat cînd încolo, cînd încoace, revenea la locul său. Marșul precipitat îi încălzise pe oameni și stîrnise în rîndurile lor o oarecare veselie.

— Haideți după el, să-l ducem pînă la cimitir.

Femeile călcau apăsat, hotărîte să facă un lucru despre care nu știau prea multe pînă acum.

— După ce-l ducem, îi dăm foc la casă! spuse un bărbat îmbrăcat într-o scurtă vătuită, plină de unsoare.

— Mie mi-a pus poprire pe leafă pentru că n-am mai avut cu ce să-i plătesc...

— A făcut șase case pe Grivița din dobînzile noastre!

— Se ținea cu judecătorii și cu sergenții.

— Ne scotea trențele în stradă și-și bătea joc de sufletul nostru...

Cioclii băteau caii tot mai tare. Dricul se hițîna ca o corabie și mersul echipajului mortuar se transformase într-o goană. Rudele se țineau bine, agățate de arcurile de la spate, trăgînd înspăimîntate cu coada ochiului înapoi, pentru că nimic nu este mai fioros decît mînia unui grup de oameni.

Cînd s-apuce spre Ateliere, dricul fu cît pe-aci să intre într-un tramvai, care opri scrîșnind din frînele de fier. Vatmanul se dădu jos și începu să înjure în gura mare, dar cine îl mai asculta? Se întuneca tot mai mult și goana nu conteni. Ceferiștii atunci ieșiți din schimb întrebau de pe trotuare:

— Unde-alergați așa, oameni buni?

Convoiul fără cruce, străbătînd Grivița în galop, le stîrnea curiozitatea:

— A murit Dumitru Alexandru...

— Aha, cămătarul...

— Ala de-a fost plotonier în armată și s-a pricopsit din spinarea săracilor...

— Ala, de nu bea, nu mînca...

— Ei, uite c-a luat-o și el din loc!

— Nu l-ar mai încăpea pămîntul că pe mulți a mai nenorocit...

Cînd să treacă podul Constanței, dricul se opri. Bariera era lăsată și cioclii n-aveau ce face, cît ar fi vrut ei s-ajungă mai repede la Străulești. Rudele, nădușite ca vara sub paltoane, gîfîiau cu ochii la mulțimea care ajunsese iar lîngă dric, privind cu mînie sicriul, scăpat de pe buturugi de atîta goană, ridicat în picioare cu mort cu tot, de parcă și răposatul ar fi simțit ura celor ce-l urmau la groapă.

— Nu scapi, tu! strigă o muiere bătrînă, ridicînd mîna ei osoasă ca o gheară deasupra capului. Nu scapi, tu, m-auzi!

Cioclii tremurau pe capră și abia stăpîneau caii turburați de rumoarea glasurilor din spate.

— N-ai să dormi liniștit! Nu e liniște pentru tine nici pe lumea cealaltă, tîlharule care ne-ai batjocorit și ne-ai vîndut!

Ceva scînteia în aerul rece, o ură surdă stăpînită multă vreme și aprinsă acum ca benzina. Goana după dric și spaima din ochii rudelor ațîța și mai mult pe femeile și pe bărbații obosiți.

Trecu o locomotivă în manevră și cantonierul ridică bariera uluit la vederea convoiului. Dincolo de șina Constanței, drumul iar se strică și goana dricului se mai domoli. Pe aici treceau camioane și căruțe și zăpada era neagră de noroi și spartă. Se întuneca tot mai mult și cădea o ninsoare rară, ostenită. La geamurile prăvăliilor se aprindeau primele lămpi, niște lumini triste, galbene, abia pîlpîind dincolo de sticla înghețată.

Mulțimea înțelese că fără vestea adusă de femeia aceea în mahala, rudele lui Dumitru Alexandru l-ar fi înmormîntat pe cămătar noaptea pe neștiute și nimeni nu l-ar fi dus cu atîta alai la cimitir. Rîndurile se îngroșaseră pentru că de pe Grivița mai veneau oameni care-l cunoscuseră pe ticălosul de răposat. Pînă la cimitir mai era cam un kilometru.

Atunci se întîmplă ceva neașteptat. Din cauza unei hurducături, cosciugul alunecă cu totul spre spatele dricului și capacul bătut în cuie se desfăcu alunecînd într-o parte. Giulgiul sfîșiat de cuiele smulse lăsa acum să se vadă trupul mortului și chipul său palid care parcă rînjea batjocoritor către cei care-l urmau.

Rudele vrură să se oprească, dar glasurile din spate erau atît de amenințătoare încît se rugară în gînd să ajungă mai repede la poarta cimitirului, să scape de răposat.

— Uite-l, rîde de noi! strigă o femeie.

— S-a desfăcut capacul. Acuș pică în stradă!

— Stă cu mîinile pe piept și pare liniștit...

Nu se știe cine, mîniat pe neașteptate de nepăsarea mortului, ridică un bulgăre de gheață și îl aruncă în ușa de cristal a dricului, peste capetele rudelor care se aplecară înfricoșate. Se auzi un zgomot sec de sticlă risipită și văzură și mai bine sicriul de lemn negeluit în care se zbătea parcă Dumitru Alexandru, dînd să iasă afară, țeapăn cum era.

Ceea ce trebuia să se întîmple, se întîmplă atunci, tocmai cînd erau foarte aproape de intrarea cimitirului. O ploaie de bolovani și de bucăți de gheață se abătu asupra echipajului. Cioclii auziră sfărîmarea geamurilor și bătură cu disperare caii, dînd să intre pe poarta de fier a Străuleștilor, dar în fața clopotniței se izbiră de un zid de oameni. Erau milogii, vreo 50 de bărbați bărboși și urduroși, numai zdrențe, care începură să huiduie și să lovească cu picioarele în burțile animalelor.

Se făcu o învălmășală cumplită. Zadarnic băteau clopotele tocmite. Fratele mortului se ridică pe trotuarul de pămînt și începu să răcnească cerșind mila mulțimii:

— Frați creștini! Nu intrați în păcat!

— Voi sînteți frate cu dracul, nu cu Dumnezeu! strigau femeile, înghesuindu-se spre ușa fărîmată a dricului prin care bărbații traseră afară sicriul din scînduri ieftine.

— Fraților, ce vreți să faceți, fraților? strigau mai departe rudele.

Milogii nu înțelegeau prea bine ce se întîmplă. Fuseseră tocmiți să vină la cimitir și să întîmpine dricul cîntînd: „Primește-l Doamne în pămîntul tău..." și acum vedeau cu mirare cum cosciugul e cărat dincolo de cimitir, nu la groapa de veci.

Drumul nu ținu mult. Fratele mortului apucase între niște femei și întreba prostit:

— Unde-l duceți? Unde-l duceți?

— O să vezi tu, acuș...

Nu-l lovea nimeni, nu-l privea nimeni, deși lui de asta îi era foarte frică.

Mulțimea ajunsese pe un dîmb în spatele cimitirului. De acolo de sus se auzea văicăreala cioclilor care priveau dricul spart și fărîmat și caii deshămați care o luaseră razna pe cîmpul înghețat din jur. Aici domnea o liniște încremenită. Bătea un vînt ascuțit și pașii se scufundau în zăpada moale ca într-un nămol.

Strigătele se potoliseră. Patru bărbați cărau cu pași măsurați lada de lemn, privind cînd și cînd la chipul abia văzut sub seara cenușie al lui Dumitru Alexandru.

— Atîrnă greu! spuse careva.

Mulțimea se destrămă, rărindu-se. Femeile urcau cu greutate dîmbul acoperit cu zăpadă. In urmă rămîneau găurile mari lăsate de ghete în care se scufundaseră ceilalți. Milogii, orbii și ciungii, cîntau fără să știe de ce: „Primește-l Doamne în pămîntul tău!" Aveau niște glasuri dogite de beție, răsunînd pînă departe peste cîmpia încremenită. Păreau mulți și înalți, tîrîndu-se după ceilalți în trențele lor murdare al căror miros pierise în frigul locului deschis. De la cimitir se mai auzeau rar clopotele bătînd fără noimă:

— Bang!

— Bang!

— Bang!

Rudele plîngeau sfîșietor rătăcite între muierile și bărbații îndîrjiți. Cei ce purtau sicriul se opriră lîngă o podișcă mișcătoare ce spînzura deasupra Colentinei. Rîul avea o pojghiță subțire, verde și părea nemișcat. Pe malurile albe de zăpadă rămăsese mulțimea înspăimîntată parcă de judecata care avea să urmeze, privind fără milă la cei ce-l cărau pe Dumitru Alexandru.

Numai milogii cîntau la nesfîrșit în speranța unei pomeni:

„Primește-l Doamne în pămîntul tău!"

Ajunși la mijlocul podului, oamenii se opriră privind înainte spre locul unde cerul întunecat al zilei de iarnă se unea cu linia cîmpiei. Cerșetorii tăcură pe neașteptate și nu se auzi decît gîfîiala mulțimii care respira dezordonat.

— Ca un cîine ai trăit, cîinii să te mănînce! rosti unul dintre purtătorii cosciugului și lada de lemn fu zvîrlită peste balustrada podiștei.

Sicriul pluti puțin deasupra rîului înghețat, se auzi un trosnet ca de mal surpat și gheața se fărîmă de greutate. Prin copca făcută, mai putură să vadă cu toții în lumina scăzută a sfîrșitului de zi chipul rînjit al mortului.

de **EUGEN BARBU**

CU CITITORII DE LA „MAO TZE-DUN"

Convorbire despre literatură

(Urmare din pag. 1)

surprinde un moment al vremii în mersul ei și este important ca acesta să fie ales din sectoarele cele mai reprezentative (ca marile uzine) pentru construcția socialismului în țara noastră. Greutatea constă în concentrare. Și firește, trebuiesc respectate legile generale ale artei.

DESPRE SIMBOL

In continuare s-a vorbit despre simbol, ca unul din procedeele artistice folosite de schiță.

COLIBAN GHEORGHE, lansator: M-a mirat afirmația lui N. Velea care a scris o serie de schițe cu simboluri reușite cum că „simbolul e o boală de copilărie a schiței". Aceasta este desigur o părere strict personală a sa și cu greu ar putea fi înțeleasă și explicată.

BALABAN CORNEL: Se pare că în ultimul timp N. Velea încearcă să treacă la o altă formulă de creație și de aceea, socotește, probabil, că, în ceea ce îl privește, schița cu simbol este un stadiu depășit, care ține de „copilărie", de începuturi.

PATRU ILIE: S-ar putea ca Velea să se teamă ca în goana după simbol scriitorii să ajungă la lucrări artificiale și simpliste.

ROMEO ILIESCU: Mi se pare clar că simbolul în schiță nu este decît un procedeu printre altele. Depinde de talentul scriitorului cum este folosit acest procedeu.

MINASTIREANU ION: Desigur, modul în care este folosit simbolul depinde de talentul scriitorilor. Și totuși se pare că mai ales tinerii recurg la simbol. La Nicolae Breban portretul într-o singură culoare („Portret într-o singură culoare" — G.L. nr. 22) simbolizează desigur trista amintire a războiului. Și gardul din schița cu același nume a tînărului Sorin Titel mi se pare un argument în acest sens.

PERSONAJUL ÎN SCHIȚĂ

Problema modalităților de a contura un personaj în schiță a reținut îndelung pe cei ce discutau cu pasiune și pricepere, nebănuit de complicata structură a celei mai scurte dintre speciile așa-zisului „gen scurt". Redăm fragmente din discuție:

BALABAN CORNEL: Intr-o schiță se prezintă de obicei o singură situație. Dat fiind și dimensiunile reduse ale schiței, personajul nu-și poate releva decît o singură trăsătură și anume aceea solicitată de respectiva situație.

COLIBAN GHEORGHE: Cred că schița are depline posibilități de a crea un personaj complex, astfel încît cititorul să poată reține mai multe trăsături ale eroului.

ROMEO ILIESCU: Este adevărat însă că, pentru a putea înțelege o multitudine de caracteristici ale eroului unei schițe trebuie ca și fantezia cititorului să-și spună cuvîntul. Chiar dacă un personaj de schiță își prezintă cu pregnanță o singură trăsătură a personalității sale, prin deducție pot fi descoperite și alte trăsături. Eu îl văd pe eroul din „Fotograful astrului albastru" (G. L. nr. 24), de R. Cosașu și în alte împrejurări: cum se îmbracă, cum discută cu prietenii etc. Aceasta pentru că autorul a creat un personaj convingător.

VLAD MARIN: Există schițe în care se surprinde o stare sufletească fără ca să apară clar conturat un personaj. De acest fel mi se pare schița lui Vasile Rebreanu „1400 m" (G. L. nr. 25) în care liniștea și mulțumirea omului ce se vede înconjurat de grija tovarășilor este foarte bine prezentată. De asemeni, Vasile Rebreanu a încercat în „Pădurea" (G. L. nr. 29) să creeze un personaj fără a-l prezenta cititorilor, ci arătînd opinia altor personaje despre el. Procedeul în sine mi se pare bun dar nu este adecvat, cred, pentru schiță ci pentru lucrări de dimensiuni mai mari.

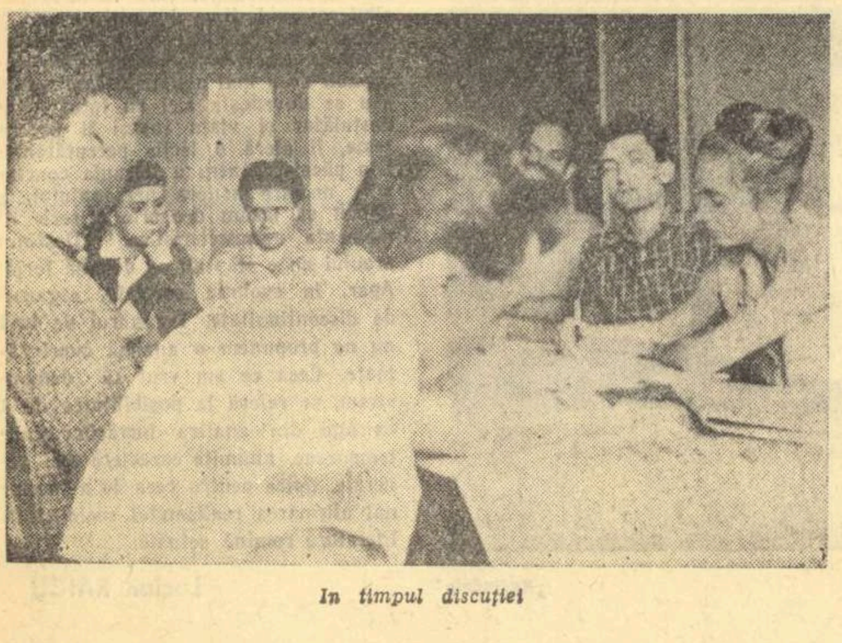

In timpul discuției

LECTURI ȘI OPINII

MINASTIREANU ION: Am impresia că tinerii scriitori abordează mai curajos genul scurt decît cei maturi. Mi-a plăcut „La groapa de fumat" de Nicolae Velea și cred că felul în care a fost caracterizată lucrarea, ca „mozaic", este destul de exact. Cu această schiță ca și cu „Noapte" (G.L. nr. 28) Velea încearcă modalități neabordate încă de el. Mi se pare interesant și modul de a scrie schiță satirică a lui T. Mazilu. Dintre ultimele lucrări ale lui Cosașu, „Fotograful astrului albastru" mi s-a părut sub posibilitățile autorului.

ROMEO ILIESCU: In ceea ce privește „Fotograful astrului albastru" am o altă părere. Personajul satirizat de Cosașu mi s-a părut foarte bine prins. Eu l-aș dramatiza pentru brigada noastră artistică. Și la noi am cunoscut tineri care după ce au publicat, au devenit puțin cam înfumurați. Pe eroul lui Cosașu l-am privit mai întîi cu simpatie — omul era la al doilea roman. Dorința de „imortalizare" îl face însă antipatic. Cred însă că acest om se va îndrepta, deși deocamdată are emfaza caracteristică unor debutanți și e preocupat prea mult de felul în care va poza. Personajul reprezintă un om care și-a pierdut busola pentru moment. Cred însă că după nefericita, dar meritata ratare a „pozării"", va deveni cu totul altul.

PATRU ILIE: Am citit schița „Gardul" (G. L. nr. 25) de Sorin Titel. Nu mi s-a părut suficient de bine prezentat portretul bătrînului și nici starea sufletească a unui om în vîrstă care are pentru prima dată o casă a sa și-i vopsește gardul. Totuși prin felul în care este prezentată fantezia copilului care privește cîmpul, autorul dovedește însușiri literare.

VLAD MARIN: Eroul schiței lui Costache Anton „Zi pierdută" (G. L. nr. 25) mi s-a părut un om care cu sprijinul colectivului în care trăiește a fost trezit la o viață nouă, trimis să-și facă studii de zootehnician. Și totuși acest Ion Dudă nu reprezintă prin nimic figura unui om nou. Mi s-a părut un personaj palid, șters. Mi-ar fi plăcut ca Vasile Rebreanu să creeze figura activistului Dura, despre care aflăm din relatările eroilor din „Pădurea".

BALABAN CORNEL: Mi-a plăcut felul în care în „Pădurea" Vasile Rebreanu prezintă conștiința înaltă a doi membri de partid, starea lor sufletească în momentul în care activistul de partid pleacă din sat. Frămîntarea Irinei care regretă că nu i-a mulțumit deajuns activistului Dura m-a convins. M-a emoționat momentul în care țăranii răspund la urarea crainicului de la radio.

★

Cei adunați în sala Clubului Uzinelor „Mao Tze-dun" și-au încheiat discuția despre una dintre cele mai actuale probleme ale literaturii — caracteristicile și evoluția schiței — invitîndu-i pe scriitori cît mai curînd și cît mai des în mijlocul lor pentru a cunoaște viața și problemele oamenilor ce lucrează într-o mare uzină.

Adriana ILIESCU

BĂTĂLIA VERII

(Urmare din pag. 1)

griul! Cum se ivește soarele, luați-l din nou la lopătat. Ce-i cu griul din magazii? Vedeți ce-i cu griul din magazii! Umiditatea prea mare! Prea mare gradul de umiditate! Intoarceți-l! Lopătați-l! L-ați lopătat de două ori? Nu-i nimic! Mai lopătați-l odată! Dacă băgăm grîu umed în siloz, se-ncinge tot griul, sute și mii de vagoane! Gata! S-a isprăvit!"

Șeful marelui stat major al acestei bătălii pe regiune, directorul Trustului Gostat București, a trasat linia de luptă concis și ferm: Rapid! Să ieșim primii pe țară! Și fără pierderi! La rîndul lor, ceilalți șefi ai marelui comandament al recoltei, au dat acolo, ordin, precis și ferm: Rapid! Să ieșim primii pe țară! Și fără pierderi!

Miracolul pîinii nu se termină însă aici; alte mîini pline de har și fantezie vor intra în posesia bogatelor grîne pentru a le preface în substanțiala și gustoasa noastră pîine nouă, generoasă menită să-i sature pe toți cei ce muncesc. Mîinile brutarilor vor trudi necontenit încă un an pînă la recolta viitoare cu perspectiva unui rod și mai bogat. Cît de minunat se concretizează grija Partidului pentru îmbunătățirea deservirii populației, ridicării continue a nivelului de trai al celor ce muncesc în recenta scrisoare adresată muncitorului brutar. „Poporul așteaptă de la voi să dați pîine de calitate superioară, plăcută la gust, hrănitoare și consistentă, în sortimente variate. Puteți să faceți aceasta".

La această chemare a și urmat dealtfel răspunsul entuziast al participanților la concursul pe țară „Pentru pîinea de cea mai bună calitate". Angajamentul lor ferm de a îndeplini sarcina de mare răspundere încredințată de partid sînt sigur că va contribui la mobilizarea eforturilor tuturor celor care, într-o direcție sau alta, dau bătălia recoltei.

Alecu Ivan GHILIA

Carotaj radioactiv

Imi pare rău, tovarășe, că din cauza noastră n-o să vă iasă reportajul. Poate găsiți vreo ocazie și vă întoarceți la Ploești și veniți altă dată cînd o să fie toate în regulă.

— Aș prefera totuși să rămîn.

[illegible], un tînăr inginer, pe care-l voi numi Gherghina, mă privește o clipă intrigat, apoi ridică din umeri:

— Mă rog, să nu ziceți că nu v-am prevenit.

Și considerînd discuția încheiată se concentră asupra lucrului său ca și cum din acel moment nu mai exista pentru el nimic altceva pe lume, decît aparatul complicat pe care-l avea în față. Aparatul este de o formă prelungă, și după ce a fost scos din carcasa lui de oțel, arată ca un uriaș radio văzut pe dinăuntru, cu lămpi electronice, bobine minuscule, rezistențe legate printr-o sumedenie de fire și conexiuni.

Afară de mine și de Gherghina, în cabină mai e un tînăr inginer, care nu face parte din efectivul echipei. El a lucrat la carotajul electric, iar acum îl secondează pe Gherghina, ca să se specializeze pentru operațiunile radioactive.

După un lung timp de tăcere, Gherghina se adresează secondantului său, care stă lîngă panoul aparatelor:

— Dă-l, te rog, pe neutroni.

Acesta răsucește un buton. Pe ecranul oscilografului, apar așa cum s-ar vedea într-un televizor, niște linii verzi, luminoase, — de culoarea literelor unui ceasornic fosforescent — care se agită, dansează în aer, ca niște hieroglife mișcătoare.

— Ce zici? întreabă Gherghina.

— Nu-mi place, răspunde celălalt.

— Inchide!

Dansul bizar încetează. Apoi tot Gherghina zice:

— Dă-mi te rog, o rezistență nouă. Vezi că e într-o cutie, în sertarul din dreapta.

Amîndoi montează rezistența, cu mișcări repezi, febrile. Fețele lor asudate strălucesc.

— Gata. Dă-l pe neutroni — spune Gherghina, privind țintă ecranul oscilografului.

Apare un punct verde, care începe să oscileze, apoi se desface într-o puzderie de cîrlige tremurătoare, ca țăndările unei explozii.

— Nu-mi place — zice inginerul practicant.

Prin oscilograf trec zimți de ferestrău, mișcători.

— Nu-mi place de loc.

— Inchide! — spune scurt Gherghina.

— Eu zic să dăm un telefon la Ploești să ne trimită o electrodă nouă — zice inginerul practicant, întorcînd butonul.

Gherghina și inginerul proiectant se aplecară din nou asupra aparatelor electronice și în cabină se așternu cea mai deplină tăcere. Ca să nu-i stingheresc mă dau jos, în vîrful picioarelor, din „duba" mașinii. Așa i se zice acestui vehicul în limbaj cotidian, „dubă". Pe cînd cealaltă mașină, ce deservește echipa de carotaj radioactiv, transportînd cablul, se numește „granic". Iată-l instalat, în imediata apropiere, gata să intre în acțiune. E deservit de un șofer care este totodată și operator la troliu. In cazul nostru, conducătorul granicului, e un bărbat în vîrstă, modest, tăcut, poate chiar timid și pe care-l cheamă Rădășoiu, Ștefan Rădășoiu.

Mă întorc la mașinile carotajului, ca să văd cum stăm cu reparația electrodei. Inginerii sînt cu privirile concentrate asupra electrodei demontate. Intr-un tîrziu Gherghina mă observă și-mi zice, puțin uimit:

— A! sînteți încă aici? Eu am crezut că ați plecat la Ploești. Și după cîteva minute, tot cu ochii la aparatele lui, continuă să dialogheze cu sine însuși:

— Nu înțeleg nimic, lămpile primesc curent, sînt calde. Unde o fi defectul? Afară din tub, aparatul merge bine, dar cum îl montez, se produc perturbații... Pe semne că face undeva masă... Dar unde anume? Hm, ce zici frate?

Intrebarea e adresată inginerului practicant.

— Nu mai înțeleg nimic...

Mă gîndesc cît de bine începuse carotajul azi dimineață. Autovehiculele s-au desfășurat într-o jumătate de oră în poziție de bătaie. Electroda, suspendată de cablu aluneca repede pe coloana sondei. Pe oscilograf, radiațiile gama și neutronii arătau frumos, cum scrie la carte. Și-n timp ce aparatele își cîntau muzica lor electronică, de radiații și impulsuri, inginerul Gherghina îmi ținuse un fel de prelegere, pe înțelesul nespecialiștilor, despre carotajul radioactiv. Astfel am aflat că electroda e compusă din doi detectori: unul de curba gama, altul de curba neutronică, și dintr-o sursă de neutroni. Neutronii sînt captați de atomii rocelor, se produce o emisie de raze gama secundare, care sînt receptate de detectori și apoi înregistrate. Fiecare rocă are reacția ei specifică, ceea ce permite identificarea structurii geologice. Iată, în cîteva cuvinte tot secretul carotajului radioactiv, introdus în țara noastră din anul 1955, datorită echipamentelor și documentației primite din Uniunea Sovietică.

Sub capitaliști, carotajele se făceau de către o societate franceză de prospecțiuni: „Schlumberger", care deținea un echipament la Cîmpina. Iar acum, întreprinderea de carotaje și perforări, cu sediul la Ploiești, are mai multe filiale în centrele petrolifere din țară. Și unde mai pui, că are un alt grad de tehnicitate deoarece 10 la sută din salariați sînt ingineri, de cele mai diverse specialități: geologi, geofizicieni, electroniști, ingineri de foraj, electromecanici, etc. Și că, afară de carotajul radioactiv, aplică pe scară largă energia atomică în scopuri pașnice, făcînd injecții de lichid radioactiv, pentru verificarea cimentărilor operații cu trasori radioactivi etc., pe scurt: ce mai, întreprinderea noastră e-n plin secol XX, prin activitatea ei. Din cuvintele inginerului Gherghina nu era greu de descifrat mîndria pentru întreprinderea la care el lucra, de aproape zece ani de zile, fiind socotit printre cei mai buni specialiști. Acestea mi le însemnasem în carnet astăzi dimineață, fără să bănuiesc că voi avea șansa, de care acum nu mă mai bucur, de-a studia pe viu, părțile componente ale unei electrode, cu cei doi detectori și sursa ei de neutroni...

— Știți ce vă propun eu? — mi se adresă Gherghina — Hai să facem o baie!

— N-am nici un chef să fac baie — zice inginerul practicant.

— Parcă eu am chef. Dar trebuie să-ți limpezești capul.

— Ia vedeți, tovarășe inginer, parcă lampa aia de colo nu e fixată bine — intervine în discuție Rădășoiu care privește de afară, prin cadrul ușii. Omul ăsta, după cîte mi-am dat seama, ori meșterește la mașina lui, ori vine aici, cînd n-are de lucru și privește cum lucrează inginerii, parcă regretînd că nu e mai tînăr ca să poată să-nvețe meseria asta nouă.

— Mulțumesc nea Ioane — îi răspunde Gherghina, după ce a încercat lampa. Din păcate nu-i ăsta defectul...

Eu cobor din duba mașinii, fiindcă îmi fac socoteala că reparația o să dureze încă multă vreme, cine știe, poate chiar pînă seara, și-o să fim siliți să înnoptăm aici. Există un demon al reporterului care-l face să dorească dificultăți cît mai mari, pentru ca întîmplările relatate să devină cît mai interesante. Și-acum acest demon îmi șoptește: dacă aceștia vor munci pînă seara, și vor înnopta aici, ai să scrii un material formidabil.

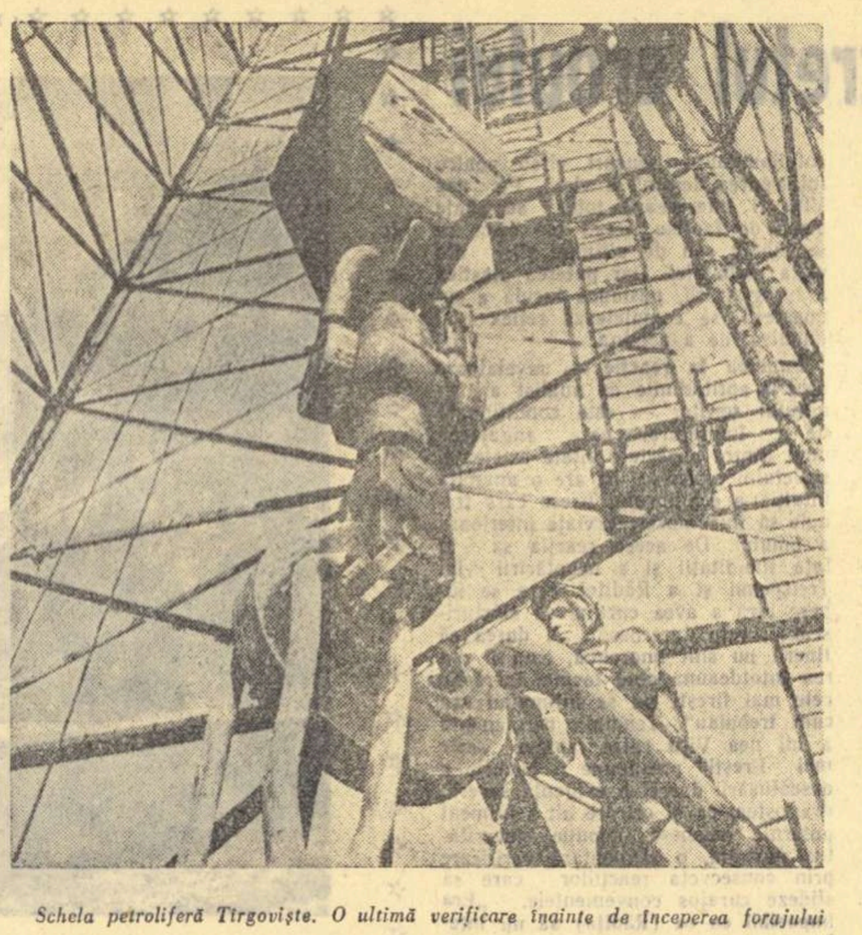

Schela petroliferă Tîrgoviște. O ultimă verificare înainte de începerea forajului

Primul om din echipa de carotaj, pe care-l văd, e Rădășoiu, învîrtindu-se ca de obicei pe lîngă granicul său. Mă gîndesc că acum e momentul să intru în vorbă cu el, fiindcă, dintre toți ceilalți, îl cunoșteam mai puțin.

— Ei, cum merge treaba...

— Merge bine.

— De cînd lucrezi la mașina asta?

— De zece ani. Mai înainte am fost maistru rafinor la Vega. Instalația la care lucram a fost distrusă la bombardament, în timpul războiului, așa că am trecut la garaj șofer.

— Și la granicul dumitale, munca e grea?

— Păi eu n-am căutat muncă ușoară, ci una să-mi placă. Și asta îmi place. Stai în aer liber, în cîmp sau pădure. Și-aici nu-i ca la sondori, să faci mereu aceiași treabă. Meseria noastră e mai complicată; faci de fiecare dată altceva: carotaj radioactiv, monofilar, injecții cu izotopi.

Cînd m-am îndreptat spre dubă se făcuse întuneric de-a binelea. In drum mă ciocnesc de cineva care merge repede. E inginerul-practicant.

— Ei, care-i situația?

— Am reparat electroda.

— Cînd?

— Ehe! de cîteva ceasuri

— Nu se poa... încerc eu să protestez, surprins și necăjit că în lipsa mea s-au petrecut faptele cele mai interesante. Dar mă stăpînesc la timp și continui mai calm: Cum ați reparat-o?

— Așa cum se repară. Defectul era la un contor care făcea masă.

Desigur, pentru el e simplu, — s-a stricat, am reparat, gata! Mă așteptam la răspunsul ăsta, totuși continui:

— Ce a spus Gherghina? Ce-au zis ceilalți?...

— A da. Un amănunt interesant. Cu cîteva clipe mai înainte de a descoperi defectul, nea Rădășoiu ne spune: „Ia vedeți că nu-mi place contorul ăla". A fost pur și simplu o coincidență.

— Și asta a fost tot...?

In interiorul dubei, Gherghina stă tihnit pe banca acoperită cu material plastic, și privește ecranul oscilografului, pe care joacă punctele minuscule și fosforescente ale neutronilor, sau apare după ce s-a întors butonul, linia continuă și sinuoasă, tot fosforescentă, prin care se controlează celălalt sistem de impulsuri.

Ce să-i zic? Demonul reporterilor îmi jucase festa și-acum rîdea de mine. Și cît de ușor mă lăsasem orbit. Abia acum mi-am adus aminte, că-n timp ce vorbeam, troliul său lucra, deci puteam să-mi dau seama încă de atunci că operația de carotaj începuse. Și-acum ce să-l întreb? Dacă în momentul hotărîtor a avut emoții? Dacă i-a părut bine? E clar că a avut emoții și că i-a părut bine. Doar n-a stat să-și analizeze în acea clipă: mișcarea degetelor înfrigurate, expresia ochilor, timbrul vocii.

De aceea l-am întrebat:

— E adevărat că Rădășoiu ți-a sugerat cu cîteva clipe mai înainte locul defecțiunii?

— Da, e adevărat. Rădășoiu e un bătrîn simpatic, și de fiecare dată cînd se defectează instalația, stă în ușă și dă sugestii, bineînțeles cu totul întîmplătoare.

— Va să zică sfatul lui nu ți-a folosit cu nimic...

— Ba nu, cum să-ți spun... Din punct de vedere tehnic nu, fiindcă n-are pregătirea necesară (deși munca asta îi place și dacă era mai tînăr cred că ajungea inginer); Dar prin faptul că se interesează de mersul lucrului, îți dă un ajutor moral. Și el de asta mai mult o face. Inginerul care m-a ajutat azi, e venit la practică, pe un timp limitat. De obicei sînt singur și dacă ai observat m-am învățat să gîndesc cu glas tare. Ei bine, cînd vine nea Rădășoiu cu granicul, vorbesc cu el.

— Ce crezi, tovarășe Gherghina, despre ziua de astăzi: e o zi proastă sau o zi bună.

— La început, n-a fost bună, — dar apoi a devenit bună. Depinde și ce noutăți mă așteaptă la Ploești. A, da, îți sînt dator c-o lămurire: Azi dimineață am insistat atîta ca să pleci la Ploești, fiindcă aș fi vrut să trimit prin dumneata un mesaj soției mele, la spital.

— De ce nu mi-ai spus așa, că nu te-aș fi refuzat.

— Știam, tocmai de aceea nu ți-am spus.

Vasile NICOROVICI

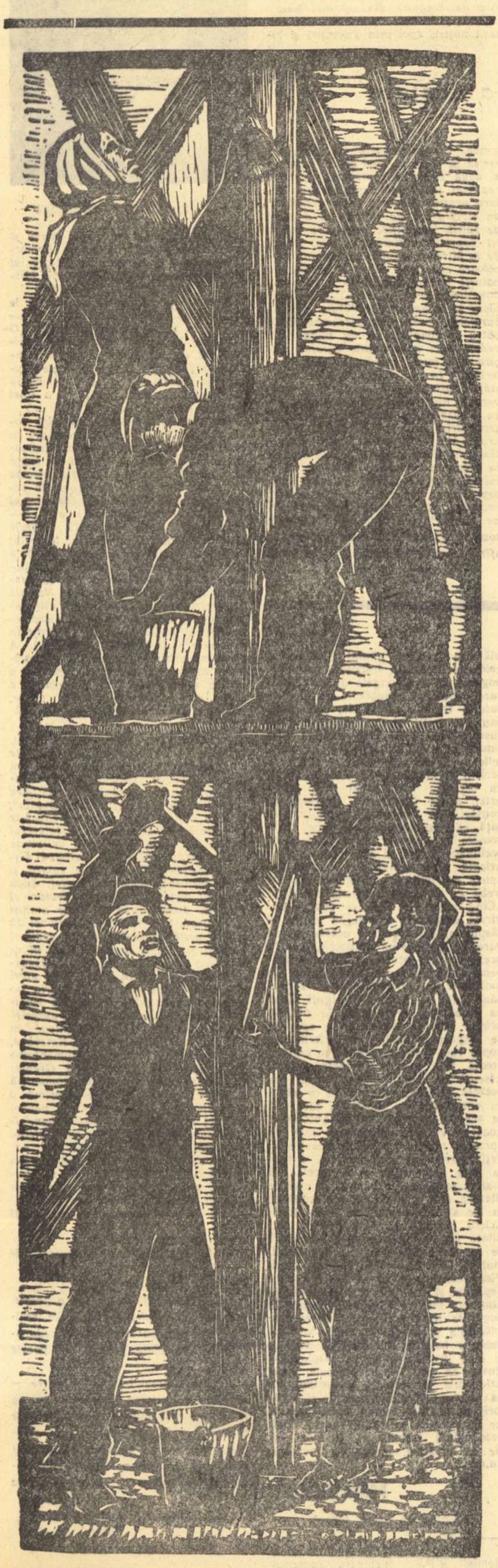

BALOGH LUDOVIC „Onești. Muncitori lucrînd la izolatorii termici"

La proră, Ceahlăul!...

După restaurant, club, spre Dodeni, înainte, la vreo doi kilometri distanță, îți apare barajul: o piramidă răsturnată cu vîrful înfipt în valea veche a Bistriței. Șoseaua cotește într-o parte, încolăcindu-se în serpentine iuți, urcă... E și o scară lungă, întortochiată, care suie pieptiș. La capătul ei, ai alerga strigînd: marea!

Sus, față în față, imobile, înșirate pe cablu, odihnindu-se parcă, benele. Cioturi de bușteni scăpați zac în apa uleioasă, opriți definitiv în zăgazul masiv de beton. De departe venind, dinspre Bistricioara, un remorcher scund, cabrat, intră pieziș în curba largă a portului, cu trena lui de plute. In stînga, jos, flota de transport își așteaptă pasagerii, la un nivel maritim relativ...

Apa crește mereu. Pontonul căpităniei saltă din minut în minut, cu oameni, cu vase, cu scripte, cu tot (și cu secretara lui blondă). „Și pînă unde are să crească așa?" a întrebat perplex cineva care mai fusese în urmă cu ani pe acolo și pe care atîtea prefaceri îl buimăciseră. „Vedeți băiatul ăla — i-a răspuns flegmatic un matelot, arătîndu-i la vreo douăzeci și ceva de metri deasupra noastră, pe mal, un tînăr ce trecea aerian pe un scuter albastru — băiatul ăla, a adăugat scuipind profesional — ar fi acum în apă".

Aceste perpetue schimbări de orizont au în ele emoția unei nașteri în serie. Reacțiile sînt diverse.

Țăranii tac și se uită în apă... Stai alături de cîte unul, rezemat de bord. Fără să te cunoască, ieșind din muțenia lui — și abia atunci îți dai seama că avea în tine un interlocutor tacit — îți arată ceva jos în apă, cu brațul, încă „nerevenindu-și" („măi, să fie!") deși a trecut destulă vreme de-atunci: uite, colo, ședea el, dincoace era livada lui cutare, biserica venea cam pe sub vas... Sigur, în basm merge: arunci îndărăt o năframă și ai la comandă un rîu, un fluviu, un lac. Normal. Dar în viață? Iată că la noi, în socialism, viața începe să se-ncurce cu basmul. Intri în vorbă. Omul e strămutat, are acum altă gospodărie, mult mai frumoasă, și, încet, încet, se încălzește; în voce, în expresia feței îi transpare un fel de mîndrie că toate acestea s-au întîmplat „la ei", nu în altă parte, ba chiar are și un sentiment surprinzător de proprietate colectivă, plin de o mulțumire nouă, împăcată, că lacul (pe care adesea întreprind „călătorii de plăcere") hidrocentrala, mă rog, toate lucrările de acolo sînt „ale lor"...

In tot peisajul, în conștiința oamenilor, o putere ca de legendă a operat aici o transformare titanică; o legendă ce vine din viitor spre noi, integrîndu-se, planificată, cu pași repezi, în realitate — alta, la antipodul tradiției celei mai îndepărtate decît cea pierdută în ceața trecutului și care umple natura de îndrăzneală.

*

Un confrate, nu de mult, „navigînd prin Carpați", pe lacul de la Bicaz, folosea într-un articol, remarcabil de altfel, cuvîntul „smerenie", referindu-se tocmai la acest peisaj, scriind despre munții ce se retrag dinaintea Ceahlăului, „domnul moldav", care, în cele din urmă i se părea și un zimbru. Ce mai căutăm în trecut? îl certam în gînd. De ce să facem neapărat paleontologie?

Eram pe bordul „Reșiței", pe la Hangu. Citisem articolul cu un ceas înainte. La proră, Ceahlăul!... Ceahlăul? Cu ce poate fi asemănat? Comparațiile, metaforele se învechesc repede. Cel mai adesea — de-atîtea ori s-a spus și încă nu e deajuns — rămînem în urmă, construcțiile socialismului ne depășesc. O imagine mi s-a impus dintr-o dată. Stăruia pe semne într-o zonă obscură, — efectul unuia dintre acele sentimente puternice care domină peisajul, substituindu-i-se, și care te fac, de exemplu, să vezi peste tot chipul iubitei, în cele mai neobișnuite lucruri.

Cinci tuburi fumurii, enorme, orizontale, de cîte 90 m lungime, cu diametrul de 3 m învîrtindu-se încet în jurul propriului ax, cam într-un minut... Materia primă, — calcarul, marna, pirita, argila, — e propulsată cu pompe în bazine, de aici în cuptoare, la „capătul rece" (500°), de unde, treptat, parcurge un purgatoriu sever care elimină, în cinci faze, pe măsură ce temperatura sporește, toate impuritățile, tot ce ar putea slăbi forța de coeziune a viitoarei substanțe — la capătul celălalt „cel mai cald" (1500°) ajungînd doar elementele care au trecut prin proba maximă a focului.

Era noaptea pe la douăsprezece. Tuburile se roteau încet, prudente, grele de temperatură. Leonte Constantin „cocător", un băiat de 20 de ani, mi-a dat un gemuleț colorat și la capătul „cel mai cald", a deschis viziera. Flăcări violacee, vibrante, se zvîrcoleau înăuntru duduind, altele roșii, galbene, cu pete negre, netopite. — băiatul îmi vorbea (urlînd) de siliciu, fier, aluminiu, magneziu, de reacții în lanț, auzeam la ureche formule, scolastice parcă, din silogistica aristoteliciană: alit, celit, brauminerit, C_3I, C_1A C_4AF, — ăsta e clincherul, tovarășe,... — țipa — cimentul... Simțeam că iau foc. Leonte Constantin rîdea. „Cald? Temperatură mare? Fără asta nu se poate, tovarășe, trebuie temperatură... așa se face cimentul!".

Mi s-a părut mie, ori Leonte Constantin l-a citit pe Gladcov?...

A doua zi am văzut barajul. Cum spunea autorul „Cimentului"? E o forță trecută prin cele mai mari temperaturi, o forță călită, Partidul, care unește poporul, închegîndu-l, dîndu-i o coeziune de monolit.

Contemplînd Ceahlăul, de pe bordul vasului „Reșița", pornit cu imaginea hidrocentralei în ochi, mi se părea acum că și Ceahlăul e un soi de baraj, că, în definitiv, și noi am putea face unul la fel.

Constantin ȚOIU

La 25 iulie 1961 s-a deschis la Moscova Forumul Mondial al Tineretului. Această manifestare reunește reprezentanți ai celor mai diferite organizații de tineret și studențești din 91 de țări veniți să dezbată problemele care frămîntă în prezent generațiile tinere. La inițiativa Organizației U.T.M. de la Uniunea Scriitorilor tineri poeți și prozatori au scris lucrări închinate acestui eveniment. Publicăm aici cîteva dintre ele.

Forum 1961

Cu inimile noastre în zorii ce le-ncheagă
prefigurăm al păcii visat obraz oval.
Frunți se unesc. În gînduri se propagă
urniri de timp nucleic, colosal.

Respir, o pace, albul chipului tău în care,
mi-e chipul ca-ntr-un fluviu de fildeș oglindit.
Rotind în largi spirale căci, după legi stelare
magnetic unghi mă leagă de țărmi, necontenit.

Simți-vom cum revine vibrat în fiecare
ecoul vocii sale în celălalt răsfrînt.

Adolescența lumii, atotbiruitoare
pe umeri vii ridică al păcii aur blînd.

Cezar BALTAG

Platouri de bazalt

Colind cumplitele platouri de bazalt
din Maidanek și Auschwitz, și din Buchenwald,
imense monumente funerare,
sunate-n discul uriaș de soare.

Colind, dar nici nu merg, plutesc,
să nu-i ating pe cei de jos, să nu-i trezesc;
aici, chiar talpă goală-ar fi impietate,
un sacrilegiu umbra și cuvintele, întunecate.

Nici Sfinxul, Propileele, nici Piramidele
cu toate liniile, colonadele, firidele,
nu mă cutremură mai mult decît acest decor
sub care morții stau ticsiți picior lîngă picior.

Cu sfiiciune, cu sfîrșeală eu trec întinderile plane,
doar fruntea, uneori, pe argintiile coloane
mi-o plec — și gîndul suie
însuflețind, în vîrf, statuie cu statuie.

Tristețea mi-i atît de-amară și de dură,
o simt, fulgerător, cum se preface-n ură
și gîndurile-s steaguri mari, de veghe, încordate,
din fruntea mea pornite, în afară fluturate.

Grigore HAGIU

Inceputul continuu

Spre bătrînețe nu alerg și totuși
privirii mele se deschid mai grave
și frăgezimi iscîndu-se în lotuși,
și reșițeană zbatere de lave...

Mă-ndrept spre toate, în priviri cu dor.
și deslușesc cum, parcă negîndită,
adolescența vine-n pas ușor
o mînă să-mi întindă, să-mi trimită

nostalgice răsfrîngeri de uimiri
și bucurii ce gînduri decantează...
Sub trecerile stelelor subțiri
trecute vîrste parcă-ar sta de pază;

și-n maturele ore ce străbat,
trecute vise, niciodat' străine,
își caută-mplinirea, necurmat
înșurubîndu-se în timp, cu mine...

Mihai NEGULESCU

Tinerețe

...Să fii, pe rînd, ideia țîșnirii către astre,
corabia-nălucă suind în lumi sihastre,
fii caldarîmul veșnic, al drumurilor lungi
și însăși steaua albă spre care vrei s-ajungi...

Săgeata fii, ce zboară spre aripa subțire
a păsărei albastre, planînd în amintire,
ca-n legănare, fulgii scînteietori de nea
și aripa ucisă în zori, să fie-a ta.

Cum fierb vechi fluvii, vara, pe vetrele de stînci,
să știi să-nvingi și-adesea să știi să te înfrîngi.
Treci dintr-o zi în alta, ca-ntr-o iubire nouă.
Pe tine te întîmpini, cu mîinile-amîndouă...

Vezi, după tine, totul în juru-ți se preschimbă
cum aerul îl umple a clopotului limbă
cu freamăt de pădure, cu foșnet de oglinzi.
E vremea ca-n tăcere, în tine să colinzi...

O, sîngele de aur al clipei tale, du-l
să pîlpîie-n văzduhuri, de cîntec nesătul.
Fii lespede pe drumuri astrale, drumuri lungi

și însăși steaua albă spre care vrei s-ajungi!

Gheorghe TOMOZEI

ERA LA MOSCOVA...

La Moscova, într-una din serile liliachii ale Festivalului, cînd un porumbel imens ca și dorința noastră de pace se ridica pe cerul desfășurat calm deasupra marelui oraș cu turnuri străvechi și ultramoderne, zeci de mii de oameni tineri au început să migreze din toate cartierele spre imensa piață a Manejului.

Imaginea de atunci se ridica mult peste sensul de simbol. Imensitatea aceea de oameni era chiar tineretul popoarelor lumii.

De pe strada Gorki, de pe strada Dzerjinski Mahovaia, Kirov, cu torțe aprinse deasupra capetelor, curgeau fluviile aprinse ale tineretului lumii; indieni cu figurile lor înțelepte și italieni gălăgioși, arabi în fluturătoare mantii albe și blonzi nordici cu alură sportivă, sudanezi mititei și scoțieni pistruiați, francezi distinși și mexicani cu nespusă tristețe în privirile pătimașe, tirolezi și australieni, chinezi și americani, romîni și canadieni...

Iar cînd imensa piață s-a umplut, cînd reflectoarele au desenat pe cer, deasupra ei, o cupolă bizantină sprijinită pe strălucitori pilaștri, cînd liniștea s-a așternut ca un semn tacit de solidaritate, s-a ridicat deasupra ei un glas subțire ca un firișor de cristal, firav ca un răsad de crizantemă, glasul unei mici japoneze cu ochi mari. O chema Isopa Nagata și bomba atomică explodată la Hiroșima îi omorîse întreaga familie. De la străbunica ce-i încîntase copilăria cu basme cu pești de porțelan și pînă la nepoțelul care abia ajunsese să distingă pisica de cîine.

Era subțire glasul ei, era firav, dar cred că în ziua aceea, la ceasul acela, pe lume nu se putea găsi ceva mai puternic, mai simbolic pentru a pecetlui dorul de viață și protestul împotriva amenințării sinistre a morții care însuflețeau zecile de mii de tineri strînși în piață.

Da, demonstrații pentru pace mai avuseseră loc, hotărîrea noastră se mai manifestase în diverse ocazii, dar acolo, străjuită de bătrînele creneluri ale Kremlinului, înaripată de privirile limpezi ale comsomoliștilor, ale urmașilor celor care cunoscuseră pentru prima oară în lume adevărata libertate, sensul acestei demonstrații era parcă de o mie de ori mai clar.

Cînd micuța japoneză a terminat de vorbit, o bătrînă cu șal alb, dantelat, specific rusesc, a venit la ea și-a sărutat-o. Era Liubov Kosmodemianskaia, mama Zoiei.

Negri, albi, galbeni, roșii, europeni, asiatici, americani, africani, australieni, răsuflarea noastră a tuturor, s-a simțit pentru o clipă întretăiată. Iar cînd s-a pornit din nou, se transformase într-un freamăt uriaș, vuind peste întreaga piață.

Da, eram noi, eram tinerii întregii lumi care manifestam pentru pace, împotriva distrugerii, a morții, a războiului, și bătăile inimilor noastre cereau cu hotărîre aceasta, și conștiința noastră căpăta imense certitudini. Doar ne aflam ca oaspeți ai tineretului care făcuse cele mai mari sacrificii pentru libertate și pentru pace și exemplul lui, exemplul dîrzeniei lui, al încrederii lui în idealul pe care și-l făurise, al luptei lui neobosite pentru înfăptuirea acestuia ne dădea încrederea în forțele noastre.

Deasupra Moscovei, în Nordica noapte argintie, plutea un porumbel imens ca și dorința noastră de pace.

Il ridicaseră comsomoliștii.

Corneliu LEU

Biografia socială și portretul eroului

De la o ediție la alta, autorul romanului „Bariera" nu a realizat revizuiri fundamentale și în afara unor mici retușuri, a dilatării capitolului consacrat pictorului blazat, Teodor Mazilu adaogă doar un portret fizic al lui nea Vițu (pag. 24, ed. II). Firește, aceste reveniri nu ar justifica cîtuși de puțin repunerea în discuție a valorii cărții. Ne interesează altceva, acum după ce critica a analizat pe toate fețele structura romanului: urmărim în primul rînd evidențierea unei particularități a eroului principal — nea Vițu — chiar și cu riscul de a ni se reproșa insistența excesivă. Ne asumăm răspunderea, deoarece credem că experiența lui T. Mazilu, mai presus de soarta unei cărți, poate fi interesantă în dezbaterea unei probleme importante a literaturii noastre, și anume — realizarea tipului de erou muncitor, militant al partidului, exponent al unei înalte ținute morale.

„Bariera" este o carte, care, ca orice operă literară, își are limitele sale literare; dar nu despre compoziția discutabilă, a romanului, discutăm, ci, despre încercarea de a prezenta un caracter superior, în stare să insufle cititorului un sens etic de o mare noblețe. Relevînd îndeosebi puterea de atracție a universului cotidian, bucuriile participării la revoluție, ale muncii de partid cu oamenii, Vițu aduce în literatura contemporană un aspect al activității politice a eroului comunist. Dacă urmărim biografia socială a personajului din cartea lui T. Mazilu, trebuie să admitem că în acest roman se întreprinde o cercetare a conștiinței de clasă, raportată la scara foarte diversă a vieții de toate zilele; de la lupta cu arma în mînă împotriva fascismului și pînă la înțelegerea rațiunilor gingașe ale dragostei.

O întreagă condiție social-umană se exprimă prin figura senină, inteligentă, reflexivă și ironică, dar atît de sentimentală, a lui nea Vițu. Înțelegerea datoriei revoluționare, ca o eliberare a rezervelor de omenie, a tuturor resurselor frumuseții umane, era imposibilă în istoria oricăror revoluții din trecut. Un romancier și eseist francez punea odată o întrebare foarte semnificativă în acest sens: **„...Ați privit portretele sau figurile oamenilor care au apărat cele mai frumoase cauze? Ele ar fi trebuit să fie fericite — sau, cel puțin, senine... Dar prima lor expresie este, întotdeauna, tristețea...!"**. Oamenii de felul lui Vițu își datorează degajarea sau exuberanța lor faptului că ei se realizează integral în luptă, ca membri ai organizației de partid; cu cît înțeleg mai profund sensurile revoluției, cu atît sînt mai bogați sufletește! Ei devin astfel oameni liberi în sensul că **„IȘI IMPUN ADEVĂRATA LOR INDIVIDUALITATE"** (Marx), afirmîndu-și posibilități multilaterale, înclinații și cerințe împlinite potrivit celor mai personale convingeri. Iată de ce problema portretului la nea Vițu, optimismul, naturalețea gesturilor, franchețea glasului, acea siguranță de sine sensibilă în orice manifestare, cît de obișnuită — capătă un însemnat aspect politic.

Lupta revoluționară a conferit gestului omenesc o intensitate anumită, i-a restituit relieful și plasticitatea. Siguranța desăvîrșită a convingerilor se exprimă în scenele romanului printr-o pregnanță a exteriorizării. (Analiza amănunțită, pe text, ar descoperi unele inegalități în realizarea acestei exteriorizări). Receptivitatea devine o trăsătură reprezentativă pentru om ca și pentru activist, pentru că ceea ce se reține din faptele vieții — în amănunțime întipărit în memorie — este măsura plină, puternică, a celor mai simple reacții. **„Ei se priveau cu atenție unul pe celălalt, ochii, surîsul — să-l țină minte toată viața... la rîndul lui, ținea minte și expresia copilărească și surîsul, și felul de a vorbi al celui care-l întrebase cum îl păcălise pe comisar"**. Atitudinile capătă o greutate deosebită, pentru că la oameni de tipul lui Vițu sensul luptei implica, armonios, întreaga existență. Ceea ce este obișnuit și firesc în manifestările omului, se încadrează într-o anumită atitudine generală, care poate fi socotită în același timp umană și politică, deoarece ea recomandă trăsături individuale. Revoluția îi oferea posibilitatea de a se manifesta conform naturii sale umane și în aceasta constă în mare măsură acea impresie de integritate pe care o respiră uneori personalitatea lui nea Vițu. Romancierul observă că eroului său **„îi plăcea să discute despre ceea ce de obicei rămînea ascuns și nespus. Cei mai mulți nu-și luau acest risc din teama de a nu se crede cine știe ce: dar el cînd credea că are dreptul la un anume lucru, și-l lua fără să se mai gîndească la ce zic alții: știindu-se în adîncul sufletului un om foarte drept, socotea că lui i se cuvine să spună asemenea cuvinte. Le spunea pe un ton obișnuit, cum se spun lucrurile de la sine înțeles, și tuturora li se păreau îndreptățite cuvintele lui"**. Certitudinea este hrănită în permanență de o experiență de viață foarte personală, cristalizată în decursul unei biografii sociale care a format echilibrul interior, tendința caracteristică spre tot ce este mai firesc. El este doar cel despre care T. Mazilu nu uită să amintească mereu că presimțea parcă mereu o minune — **„aștepta ca lucrurile să se întîmple firesc"**... Vițu încuraja și la alții acea siguranță de sine, indispensabilă demnității. Îi plăcea să descopere frumusețea gestului plin, să stimuleze mai ales acele manifestări prin care știa că oamenii își consolidează încrederea în ei înșiși. Cînd Fănică reușește să obțină pîinea în epoca de criză a războiului, cucerește pentru moment și dreptul de **„a fi ascultat cu respect"**, în relatarea evenimentelor de la coada brutăriei: **„...avea dreptul să se simtă bine și chiar să exagereze puțin. Il întreba cum de făcuse rost de pîine, tocmai ca băiatul să se simtă bine și să se mai laude puțin"**.

Faptul firesc controlează astfel manifestarea certitudinii, relevînd posibilitățile oamenilor de a cuceri o stare de spirit tonică. Armonia interioară căutată de nea Vițu și la cei apropiați lui, era încurajată cu o gamă bogat nuanțată a mijloacelor de influențare: cu tonul prietenului atunci cînd discuta cu Treișpemii, al tatălui cînd era vorba de Fănică sau de Rădița, întotdeauna cu prestigiul moral al comunistului — la scara tuturor relațiilor sale.

Impresionează la Vițu un anumit instinct al contactului cu oamenii, care presupunea sensibilitate și o anume siguranță în reacțiile sale. Imaginea acestui om sugerează posibilitatea că toate drumurile care duceau spre descoperirea adevărului îi erau accesibile și el, Vițu, le folosea de multe ori chiar cu o bucurie aproape brutală. Eliberîndu-se pe sine, eroul nostru îi elibera și pe ceilalți; străduindu-se să observe semnificația reală a faptelor, îi atrăgea cu o tehnică personală în discuțiile pe care le provoca și le insufla în cursul unor dezbateri pasionate ceva din pofta lui extraordinară de viață: **„totdeauna i se întîmpla ceva pe drum. Era atent la tot ce vedea, îi plăcea să povestească cele văzute la toți ai casei"**. Siguranța convingerilor devine sensibilă în multiple posibilități de atașare la viață. Este o receptivitate de factură superioară, în stare să smulgă banalității, chiar și celor mai obișnuite elemente ale cotidianului — sensuri, vitale pentru înțelegerea deplină a vieții. Pe nea Vițu îl interesează totul; se simte atras de faptele firești ale celor ce se iubesc sau de ultimile știri din viața mahalalei. Dar puterea plastică a înregistrării, pasiunea lucidă a cunoașterii, se completează reflex cu impulsul de a acționa.

Punerea în reacție — revelatoare pentru aptitudinile de analist ale tînărului scriitor — este condiționată de o împrejurare care angajează unul dintre aspectele vitale existenței sufletului omenesc. El are o anumită intuiție a echilibrului firesc care trebuie să înfrumusețeze viața interioară a omului. De aceea reacția sa în fața timidității și a nehotărîrii lui Treișpemii și a Rădiței, care se iubesc fără a avea curajul să mărturisească, este dureroasă: **„îl durea că tinerii nu sînt împreună, cum îl durea întotdeauna cînd tocmai lucrurile cele mai firești nu se întîmplau așa cum trebuiau"**. Tendința permanentă a lui nea Vițu către faptele **„cele mai firești"** presupune o bucurie a descătușării dar și o exigență severă: dragostea, ca și oricare alt sentiment puternic omenesc, impune sinceritatea gestului, o elementară verificare prin consecveța reacțiilor care să sfideze curajos convenientele. **„Era imposibil ca ea (Rădița) să nu înțeleagă că toate gesturile și cuvintele ne creiază mari obligații față de noi înșine"**. Un acut sentiment de contrarietate este provocat de tot ce trădează o anumită anchilozare a reacțiilor, neputința de a găsi calea firească a gesturilor celor mai naturale. Pentru nea Vița **„nehotărîrea și resemnarea"** lui Treișpemii nu sînt atitudini firești, tot astfel precum, **„aștepta ca Rădița să facă ceva care să îndreptățească duioșia cu care privise chipul băiatului, cu pretenția legitimă. Expresia de sinceră bucurie cu care fiică-sa se uitase la fotografie, îl urmărea tot timpul, îl ajuta să vadă limpede nehotărîrea fetei"**. Declanșarea manifestărilor firești, în stare să justifice dragostea, este considerată de nea Vițu drept indiciul categoric al plenitudinii, al realizării fericirii intime a oamenilor. Era o preocupare foarte personală, care antrena în acțiune o judecată principială, luminată de concepția politică de clasă a lui nea Vițu. Acest om interesat de toate noutățile cartierului, știe să distingă cu un instinct uimitor de sigur sunetul curat, autentic, al faptului firesc, de informația vulgară care ține de orizontul meschin al vieții mic-burgheze, de la bariera orașului. Il dezgustă istoria chivernisirii sau fandoseala negustorilor din mahala și îl indispun de aceea relatările lui Fănică, tonul lui triumfător, expunerea făcută cu savoare și lux de amănunte. Gesturile încetează să mai fie firești, frumoase prin expresia individual-umană atunci cînd conținutul lor devine meschin, nedemn, vulgar: **„Era roșu de emoție; gîfîia de bucurie și dădea mereu din mîini". «Uite al dracului copil, pentru ce dă el din mîini», se supărase nea Vițu. Cu cine o fi semănînd? Nea Vițu își privea băiatul cu o mare tristețe"**...

Aviditatea cunoașterii se completa în permanență la Vițu cu reacția promptă, sugerînd o desăvîrșită unitate între activitatea politică și tendințele personale. Viața familiară, dragostea, discuțiile cu prietenii constituie împrejurări în care se afirmă acea intuiție a firescului, capabilă să reprezinte cu prestigiu forța certitudinii, a credinței în ideile comuniste. Iată de ce se poate observa, că puterea acestui comunist stătea în marile sale însușiri umane tot astfel precum perspectiva largă asupra vieții, a sensurilor ei majore, ca și resursele spirituale deosebite ale lui nea Vițu, erau de neconceput în afara experienței sale social-politice.

Miron DRAGU

Popas (Sinaia) Foto MARIANA ALEXANDRESCU

Antologia POȘTEI REDACȚIEI

Dimineață de iulie

Soarele a spart cu creștetul chel
pălăria de paie a norilor.
Coasele luminii taie
otava de umbră
a zorilor.

Dimineața
se-așează lîngă noi
la volan.
Fluierele de pai
ale grîului
doinesc în combină.
Oprit printre spice,
se-ncurcă-n rabotoare
soarele,
snop desfăcut de lumină.

Cîntecele nopții
furișate prin iarbă
duc pînzele farurilor
subțiri și albastre,
umbrele noastre
fug să le-ajungă,
cîmpia se-apleacă
sub umbrele noastre.

Spicele grele
se pregătesc de petreceri.
Joacă-n cerceii de rouă
iubirile verii
senine.
Mașinile leagă
iureșul de batoze și seceri
cu liniștea
hambarelor pline.

In urmă,
țes cu mîini de oțel pricepute
covoare lucioase de glie,
tractoarele.
Dimineața,
cînd va trece pe miriște
să nu-și înțepe picioarele.

Adrian RĂDULESCU

Vasile Alecsandri

140 ani de la naștere

Evocînd personalitatea complexă și multilaterală a bardului de la Mircești — cu prilejul împlinirii a 140 ani de la nașterea sa, iulie 1821, ar însemna, de fapt, să refacem zi de zi istoria poporului romîn din cel puțin cinci decenii ale veacului al XIX-lea. Căci Alecsandri, prin bogata lui activitate literară, culturală, politică și socială, a intrat atît de adînc și de intim în viața epocii sale, s-a contopit atît de mult cu ea, încît nu e eveniment cu rezonanțe istorice, în care poetul să nu-și fi făcut simțită prezența. El n-a fost numai cîntărețul unor fapte eroice, săvîrșite de alții. El a fost în primul rînd un cetățean, un patriot luminat care a luptat împotriva feudalismului și a asupririi, a militat pentru libertate, zbătîndu-se să desființeze „sclavia cea neagră" a țiganilor și „șerbia cea albă" a romînilor, cum mărturisea îndurerat, singur, undeva.

Dacă mișcarea revoluționară de la 1848, actul Unirii Țărilor Romîne, împroprietărirea țăranilor, Războiul de independență n-au fost numai evenimente cîntate de poet, ci și sprijinite și îndrumate direct prin participare efectivă, pe de altă parte, sub raport strict literar, Alecsandri a fost personalitatea cea mai luminoasă a culturii romînești pînă la Eminescu. Poet care a depășit poezia rece a lui Asaki, împletită adeseori din „fulgerele stinse ale mitologiei greco-romane", care a lăsat în urmă unele note retorice din poezia lui Bolintineanu și a altor înaintași, conducător de reviste cu mare prestigiu (Romînia literară), *prozator de factură romantică, luptător pentru formarea limbii literare, folclorist, dramaturg el era socotit drept „rege al poeziei".*

La un an după înapoierea lui în patrie de la studii din Paris, Alecsandri pornește cu Alecu Russo prin munții și văile Moldovei, prilej fericit de a cunoaște îndeaproape viața, limba, portul, literatura, datinele și credințele poporului romîn. Descoperind poezia populară, poetul, care debutase cu versuri franțuzești — după propria-i mărturisire — «s-o înamorat de ea ca de-o copilă din Carpați, tînără, mîndră, nevinovată și așa de frumoasă, că după cum zice vorba romînească „pe soare ai putea căta iar pe dînsa ba"». Rodul culegerilor sale, întreprinse cu prilejul acestor peregrinări, se face pe deplin cunoscut abia în 1852, cînd apar „Poeziile populare ale Romînilor — Balade adunate și îndreptate". *Sub înrîurirea literaturii populare, în ale cărei taine pătrunde din ce în ce mai mult, poetul se debarasează de modelele franțuzești, care-i influențaseră puternic debutul și se hotărăște să scrie versuri în spiritul folclorului, publicîndu-le prin diverse reviste. In vremea numeroaselor erezii lingvistice, cînd un om de talentul lui Eliade Rădulescu se chinuia să confecționeze un dialect italo-romîn, cînd învățatul ardelean Timotei Cipariu „plăsmuia o limbă roasă de molii în biblioteca lui de la Blaj", proclamînd latinitatea exclusivă a graiului romînesc, cînd în zgomotele tarafurilor de lăutari boierii din Țările Romîne oftau și sufereau „pe grecește" atunci, la 1842, în prima strofă a unei poezii: „Doină, doiniță / De-aș avea o puiculiță / Cu flori galbene-n cosiță / Cu flori roșii pe guriță", — Alecsandri venea cu o limbă curată, cu miros de codru și cîmp, cu un suflet senin și profund, cu vibrații din sufletul poporului. Pînă la apariția versurilor din volumul „Doine", după remarca lui Dimitrie Bolintineanu: „In coardele lirei poeților romîni sufla un vînt de descurajare, de melancolie și scepticism". Primul volum de versuri al lui Alecsandri care înglobează creațiile sale dintr-un răstimp de un deceniu (1842—1852) constituie, într-adevăr, o piatră de hotar în istoria poeziei noastre. Alecsandri împrospătează poezia, îi dă un conținut sănătos, realist, agitatoric, exprimă în ea setea de libertate, dorul de mai bine al celor asupriți, neîmpăcata ură populară față de asupritori. Alecsandri va cîștiga pentru poezia sa, rînd pe rînd, noi orizonturi prin lirica de dragoste din volumul* Lăcrimioare, *prin aceea patriotică din* Ostașii noștri, *apoi prin* Pasteluri *și legende. Cartea aceasta de pasteluri scrisă la o vîrstă cînd poetul intra în a doua tinerețe, reprezintă expresia cea mai înaltă a talentului său. Natura pentru Alecsandri nu constituie un simplu loc de refugiu ci o stare de spirit, un mijloc prin care poetul își exprimă sentimentele sale. Poetul de la Mircești a notat în imagini mișcătoare aspectele cele mai variate ale naturii patriei, văzută în lumina diminețiilor senine, a amiezilor strălucitoare și a amurgurilor grele de tulburătoare poezie, în desfășurarea celor patru anotimpuri, și nu vierde din vedere nici constelațiile cerului, nici gîza cea mică, pierdută-n pulbere și ierburi. In pastelurile lui vibrează stările sufletești ale omului cu exuberanța din timpul primăverii și verii, cu apăsarea melancolică a iernilor, „cînd trist cade pe gînduri și se apropie de foc". Fauna bogată, impresionanta floră a țării, țesută organic în broderia versurilor sale, păduri și lacuri, flori și stele, albastrul cer, asprul ger, „oaspeții caselor noastre cocostîrci și rîndunele", „vesela verde cîmpie", întristata și veștejita toamnă, „lunca bătută de brumă", în sfîrșit, patria, în întregul ei, a intrat*

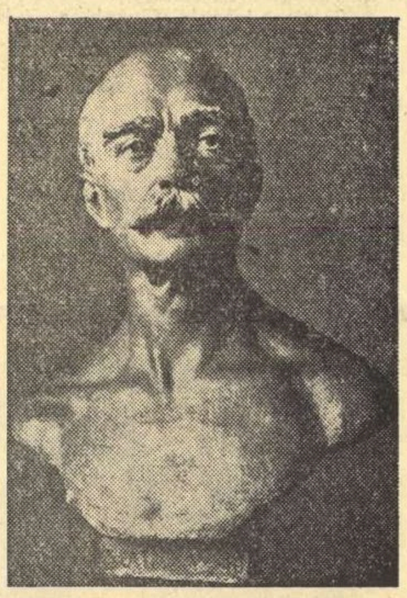

Bust de ION GEORGESCU

în opera sa, încît am putea spune și noi despre pastelurile lui ca Lamartine despre opera acelui Homer al Provanței care a fost Fréderic Mistral: „O țară a devenit o carte".

Splendidele frumuseți ale patriei le întîlnim chiar, mai înainte de „Pasteluri" în proza sa, ca, de pildă, „O plimbare la munți" (1844). Concomitent cu ele ne sînt înfățișate contrastele flagrante dintre palatele luxoase și bordeiele cu stuh („Iașii în 1844", „Istoria unui galbăn și a unei parale" (1844), etc.

Demascarea strîmbei orînduiri sociale a realizat-o, însă, Alecsandri cu mai multă ascuțime în genul dramatic, în care vedea o tribună de luptă și o armă socială. Concepția aceasta l-a îndrumat repede către comedia satirică în creația originală. Director al Teatrului din Iași, împreună cu M. Kogălniceanu și C. Negruzzi, marele poet a îmbogățit repertoriul teatrului cu piese originale, în care combate cosmopolitismul („Iorgu de la Sadagura"), latinismul deșănțat („Rusaliile"), tipuri odioase („Sandu Napoilă ultraretrogradul", „Clevetici ultrademagogul"), moravurile claselor exploatatoare („Chirița în Iași", „Chirița în provincie", „Iașii în carnaval"). A scris nenumărate vodeviluri, cantonete, monologuri, nu numai pentru a critica viața socială ci și pentru a evoca chipuri îndrăgostite de popor, precum: Barbu Lăutarul sau Ion Păpușarul.

Indrăgostit de trecutul îndepărtat, în care au strălucit demne fapte de vitejie, Vasile Alecsandri abordează drama istorică: „Despot Vodă" inspirată din istoria veacului al XVI-lea sau „Fîntîna Blanduziei" și „Ovidiu", în care obține mari succese, capabile să cucerească decenii în șir interesul publicului. Firește că într-o activitate îndelungată, cuprinsă în răstimpul dintre 1840—1890, Alecsandri a suferit și unele influențe negative. Astfel, după războiul de independență, adeseori el uită de soarta grea a celor umiliți și exploatați și cîntărețul național dă tribut unui acolit al acelor regișori corupți și bețivi care au lăsat în amintirea poporului cea mai dezgustătoare amintire. In ciuda unor atari slăbiciuni tîrzii, numele și gloria lui trecuseră granițele pămîntului romînesc, bucurîndu-se în 1856 de aprecierea englezului Henry Stanley, în 1857, de aceea a germanului Kotzebue, care-i dedică lucrarea Rumanische Volkspoesie, *de aceea a lui Grenier în Franța, poet din școala romantică a lui Victor Hugo, care exprimă o simpatie profundă nu numai pentru poet ci și pentru poporul romîn. Ii cinstesc talentul și gloria un Ubicini, un Grün și un Michelet. In țară, explozii de admirație și prețuire din partea lui Bolintineanu, a lui G. Crețeanu, care, în poezia publicată în* Revista Carpaților, *spunea:*

Admir a tale cînturi și inima ce-ți bate
De-al țării sfînt amor
Și geniu-ți ce se-nalță ca paseri aripate,
Ce către ceruri zbor.

Iacob Negruzzi, îi închină o poezie, bătrînul Gheorghe Asaki, care multă vreme stătuse rezervat, se vede obligat să-i cînte faima în poezia Poetul.

Așadar Alecsandri se impusese — deși nu-i lipsiseră detractorii — ca fiind cea mai puternică personalitate a vremii sale. Era steaua care strălucea mai viu pe firmamentul poeziei romînești, Eminescu însuși socotindu-l „Acel rege al poeziei, veșnic tînăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice
Ce cu basmul povestește...".

I. D. BALAN

ACTUALITATEA LUI BIELINSKI

(Urmare din pag. 1)

portanță cu totul deosebită: literatura era pe atunci singura tribună de la înălțimea căreia se putea vorbi cît de cît liber... In astfel de perioade (de opresiune), arta aspiră, totdeauna, spre o idee și spre îmbinarea cerințelor estetice cu cerințele gîndirii. Toate elanurile sociale tind să izbucnească prin această supapă". „Iată, adăuga Lunacearski, explicația literaturii realiste din Rusia. In pofida presiunilor exercitate de autocrație, literatura rusă simțea că se sprijină pe popor. Oamenii sufereau, se prăbușeau, piereau chiar, dar rămîneau pînă la capăt realiști, nu se aruncau în brațele fanteziei consolatoare, ci continuau să-și exprime în felul lor, pretențiile. Este una din trăsăturile caracteristice ale fizionomiei literaturii ruse din perioada aceea. Realismul, luciditatea neobișnuită, rîsul puternic, caricatura și chinul lăuntric domină în această literatură. Bielinski a fost profetul și precursorul intelectualității ruse".

Acestei recunoașteri unanime, a rolului de anticipator, pe care Bielinski l-a jucat în istoria revoluționarismului rusesc, recunoaștere cu atît mai prețioasă, cu cît vine din partea celor ce au făurit Marea Revoluție din Octombrie și au durat noua orînduire a statului, abia întrevăzută cu aproape un veac în urmă, în visurile generației decembriștilor, se cuvine să-i adăugăm și mărturiile, nu numai ale unui contemporan al lui Bielinski dar, s-ar putea spune, și fără teamă de exagerare, și ale unui frate geamăn, de aspirații, de credințe și de luptă. Și întru aceasta, Amintirile și cugetările lui A. I. Herzen, ne stau la îndemînă, cu toată bogăția lor de confesiuni și portrete, izvorîte din acea înaltă conștiință umanitară, căreia Lenin îi aducea un atît de vibrant omagiu în 1912, și toate puse în slujba cunoașterii omului, cu resursele artistice ale unuia dintre cei mai antrenanți memorialiști ai lumii. „Decembriștii l-au trezit pe Herzen, iar Herzen a desfășurat o agitație revoluționară" spune în amintitul omagiu Lenin, și afirmația consună cu fiecare din paginile amintirilor lui Herzen. Născut în 1812, în anul invaziei napoleoniene și al incendierii Moscovei, s-ar zice că flăcările roșii care luminau obrajii copilului, pornit din leagăn chiar, pe drumuri nesigure, prefigurau atît destinul viitorului luptător, cît și pe acela al permanentului surghiunit și exilat, care a fost Herzen. Drama decembriștilor e la obîrșia orientării politice a lui Herzen, și cine i-a citit memoriile își amintește cu emoție scena jurămîntului, pe care adolescenții Herzen și Ogariov, poetul, îl fac, cu lungi efuziuni lacrimale, sub scutul Moscovei, pe dealul Vorobiovi. E un jurămînt, de la care Herzen nu s-a abătut nici cu o iotă, în toată viața sa. Dar amintirile lui îmbrățișează cu mult mai mult. Ele reconstitue, în panouri vaste, întrețesute cînd cu anecdote semnificative, și cînd cu lungi incursiuni sociologice, ambianța intelectuală a epocii, grupurile și personalitățile proeminente, iradiind cu atît mai puternic, cu cît mai opacă și mai sufocantă era atmosfera cu care sumbrul țar Nicolae I împînzise toate ungherele vieții publice. Pe ecranul acesta întunecat, în care spînzurătorile, convoaiele deportaților siberieni, mormintele pretimpurii, regizate sub ochiul neîndupl ecat al poliției, ocupau cel mai mare spațiu, cît de luminoase apar figurile unor cărturari progresiști ca: Stankevici, Granovski, Ceaadaev și, mai cu seamă, giganticul și jupiterianul Bielinski. Insuși răstimpul, de scurtă durată, în care Bielinski, hegelian ca toți confrații săi, la timpul acela, și jurînd ca și ei, în cuvîntul magistrului, adoptase teza filozofică: „Tot ce e real este rațional", cu deosebire primejdioasă prin abdicările la care îndemna, însuși acest răstimp de disensiuni și polemici, al căror contrast iscusitul portretist Herzen nu-l evită, ajută la conturarea și mai pregnantă, deoarece mai nuanțată, a portretului lui Bielinski: „Fire activă, scrie memorialistul, temperament clocotitor, vulcanic, spirit dialectic, Bielinski propovăduia pe atuncea, în locul luptei, o liniște contemplativă de tip hindus, și preocupări teoretice. Era un adept convins al acestei concepții, capabil s-o susțină pînă în pînzele albe, fără să-i pese nici de exigențele bunei cuviințe și nici de părerile altora, de care se tem în asemenea măsură oamenii slabi și lipsiți de personalitate: puternic și sincer, el nu cunoștea timiditatea, conștiința îi era curată". O astfel de conștiință nu avea nevoie de îndemnuri din afară, ca să se regăsească. „Monstruosul absolutism" sub care trăiau și cu care Herzen, amintindu-i-l, spera să-l convingă, Bielinski îl cunoștea din propria sa experiență și nu-l detesta cu mai puțin înverșunare. Așa se face că în scurtă vreme, și odată cu instalarea sa la Petersburg, în acel an 1840, pe care Grigore Alexandrescu l-a gravat în una din cele mai puternice dintre poemele sale (A lumei temelie se mișcă, se clătește / Vechile instituții se șterg, s-au ruginit /Un duh fierbe în lume, etc.) — Bielinski sfîșie cu violență mincinosul văl al Mayei, ce-i acoperea ochii și scrie, într-una din splendidele lui confesiuni epistolare, o pagină ca următoarea, străbătută de la un capăt la altul, de un intens dramatism, și-n care fiecare cuvînt sîngerează: „M-am deșteptat și sînt îngrozit cînd îmi amintesc de somnul meu, scria Bielinski. Fusese o împăcare forțată cu odioasa realitate rusă, acest imperiu bizantin de o bestială existență materială, în care ierarhia, decorațiile, arginții, delapidările, religiozitatea și depravarea sînt în cinste; din care orice preocupare spirituală e alungată; unde triumfă prostia, impudența și obrăznicia, mediocritatea, nulitatea; — unde tot ce e uman, fie cît de modest, nobil și înzestrat e condamnat la oprimare la suferință; unde cenzura e tot atît de implacabilă ca și regulamentul militar care pedepsește dezertarea; unde Pușkin a trăit în mizerie și a căzut victima unei josnicii... Nu, usuce-se limba celui ce ar îndrăzni să justifice toate astea și dacă ar fi a mea, ei bine, nu mă voi plînge. Ceea ce există, e rațional?; dar și călăul există și existența lui e în același timp și rațională și reală: e oare pentru aceasta mai puțin odios, mai puțin respingător? Nu, de azi înainte: luptător pentru libertate e, pentru mine, sinonim cu om, așa cum absolutistul și adoratorul cnutului sînt una și aceeași făptură."

Ce aveau să fie campaniile lui Bielinski, ajuns după lungi frămîntări, la o atît de dîrză și de vehementă linie de conduită, cu cîtă pasiune se va arunca în șuvoiul extinselor sale „reverii" sau critici literare, atît de bogate în digresiuni despre cîte toate, oricît de puțin înrudite cu subiectul cărții ce comenta, «cu cîtă consecvență neînfricată și cu cîtă dibăcie știa să eludeze obstacolele cenzurii, cu cît curaj izbea în aristocrația literară a epocei», lesne se poate bănui, dar nicăieri nu se străvăd mai limpede decît în două detalii, în aparență anecdotice, pe care tot Herzen ni le dezvăluie. La fiecare 25 ale lunii, Analele patriei, la care colabora Bielinski, erau așteptate cu înfrigurare, în deosebi de tineretul universitar din Moscova și Petersburg. Studenții intrau, fără întrerupere, în cafenea, să afle dacă a sosit ultimul număr al revistei și cînd sosea, dialogul se impunea de la sine. „Este ceva de Bielinski? — Este — și articolul era citit pe nerăsuflate și aprobat fără rezerve, în toiul rîsetelor și al discuțiilor. Dar în felul acesta trei-patru prejudecăți, trei-patru valori consacrate se trezeau la pămînt". De aceea, adaogă memorialistul, nu întîmplător, Skobelev, comandantul fortăreței Petru și Pavel, întîlnind într-un rînd pe Bielinski pe Nevski-Prospect îl întîmpină cu cuvintele: „Cînd ai de gînd să ne faci o vizită? Ți-am pregătit o celulă călduroasă; o rezervăm pentru dumneata". De unde, se vede, în deosebi, și imensul prestigiu de care se bucura omul acesta, sfios și nespus de plăpînd, în care se ascundea, cu înseși expresiile lui Herzen, „un caracter puternic și o fire de gladiator" și, totodată, pericolele cîte-l pîndeau la tot pasul, și de care l-a ferit, cum spun biografii, în primul rînd, însăși scurta lui existență. Bielinski se sfîrșea, jertfă pretimpurie pe altarul vremurilor ce aveau să vină, în primăvara anului 1848, și la primăvara aceea, de bună seamă, se gîndea A. I. Herzen, cînd în 1861, primea din țară două recente tipărituri, corespondența lui Stankevici și întîile părți din opera lui Bielinski, ce-i împrospătau toate aducerile-aminte: „ca și cum, scrie memorialistul, într-o sală de spital, cineva a deschis brusc ferestrele, lăsînd să

pătrundă aerul curat al cîmpiilor și mireazma înviorătoare a primăverii".

Dar dacă cinstim în Vissarion Grigorievici Bielinski pe antemergătorul, pe profetul zilelor de azi, înalta conștiință cetățenească și spiritul democrat-revoluționar, de istorică importanță și de inepuizabil exemplu, în aceeași măsură cade-se să cinstim și pe scriitorul și criticul literar, nu numai pentru că omagiul nostru e și unul de breaslă, dar și pentru că întreaga operă literară a lui Bielinski a stat neîntrerupt în slujba ideilor revoluționare, pe care le-a apărat cu armele cele mai împodobite ale înaltelor lui virtuți scriitoricești. De oare ce: fie că e vorba de seria acelor, cu osebire agreabile, „Reverii literare" dinainte de 1840, fie că e vorba de vastele studii închinate poemului lui Pușkin, „Evghenie Oneghin" sau nuvelisticei lui Gogol; fie că e vorba de bilanțurile panoramice, pe care le dresează în marginea unor ani literari, precum 1846, 1847, ceea ce place și cucerește în critica literară a lui Bielinski, este calma peregrinare pe întinsul apelor literaturii ruse contemporane, perfecta cunoaștere a literaturii universale și a problemelor ei, și, nu mai puțin, darul popasurilor sau al digresiunilor, întotdeauna odihnitoare, întotdeauna instructive. Numind, la capătul bilanțului, pe cei patru pilaștri ai literaturii ruse de la începutul veacului trecut: Derjavin, Pușkin, Krîlov și Griboedov — Bielinski nu e tocmai sigur dacă „acești patru oameni, veniți în momente diferite, pot constitui o literatură. Apariția lor nu fu oare întîmplătoare?". Căci gîndul îl duce la celelalte literaturi, franceză, germană, engleză și la falangele de celebrități care populează republicile acelor literaturi. Desigur, talentele, mai mari sau mai mici, n-au lipsit literaturii rusești, „am avut însă, adaugă Bielinski, prea puțini artiști de vocație, adică prea puțini oameni, pentru care scrisul se confundă cu viața și viața cu scrisul... n-am avut încă epoca artei, epoca literaturii". Și după ce constată un început de schimbare la față, căci se rimează mai puțin, furia romanului a trecut, doar dacă „mai tachinăm drama, și asta fără de vreo pricină binecuvîntată, și numai din spirit de imitație", Bielinski se întreba cu oarecare aparentă neliniște: „Cînd oare va veni și pentru noi vîrsta adevărată a artei?" și tot el răspunde, și răspunsul acesta mi se pare că se cuvine transcris, pentru acele accente profetice, atît de frecvente, atît de revelatoare și atît de tonifiante, ce înfrumusețează scrisul său: „O, va veni, fiți siguri. Insă va trebui să se formeze la noi, în primul rînd, o societate, în care să se exprime fizionomia puternicului popor rus; trebuie să avem o cultură creată prin propriile noastre puteri, născută pe pămîntul nostru, nu importată. N-avem literatură: o repet cu entuziasm, cu încîntare, căci văd în acest adevăr un gaj al succeselor noastre viitoare. Observați mai de aproape mersul societății noastre și veți conveni că am dreptate. Priviți la noua generație: ea a încetat să mai creadă că producerile noastre literare sînt geniale și nemuritoare; în loc să dea drumul la opere insuficient pîrguite, ea se aplică cu aviditate în studiul științelor și soarbe de la izvor apa vie a înțelepciunii. Hotărît, vîrsta copilăriei e pe ducă. Placă cerului, ca ea să fie în curînd depășită și mai cu seamă, să încetăm, cît mai repede, de a crede în bogățiile noastre literare. O sărăcie onorabilă prețuiește cu mult mai mult decît o bogăție iluzorie. Va veni o zi cînd învățătura se va răspîndi în Rusia ca un fluviu puternic, cînd fizionomia intelectuală a națiunii se va preciza; și atunci artiștii și scriitorii noștri vor marca toate operele lor cu pecetea spiritului rusesc. Insă deocamdată trebuie să învățăm, și iar să învățăm, mereu să învățăm, ș.a.m.d.".

PERPESSICIUS

(Continuare în nr. viitor)

Cuvînt rostit la ședința Academiei R.P.R., închinată comemorării lui V. G. Bielinski.

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL AL FILMULUI DE LA MOSCOVA

N. Drobîșeva și E. Urbanski în filmul sovietic „Cer senin", distins cu Marele premiu al Festivalului de la Moscova

Premiile

Duminică la ora 18 în marea sală a cinematografului „Rossia", pentru prima oară după multe zile luminile nu s-au stins cu toate că erau prezenți peste 2500 de spectatori. Pe scenă au urcat cei 17 membri ai juriului filmelor de lung metraj și Serghei Iutkevici a citit lista laureaților celui de al doilea Festival Internațional al Filmului de la Moscova. Desigur că lista filmelor premiate vă este acum bine cunoscută. Alături de dumneavoastră, ne-am bucurat cînd realizatorilor filmului „Setea" le-a fost înmînată medalia de argint a Festivalului. Aplauzele călduroase ale publicului, felicitările adresate de Kalatozov, Visconti, Logan, Shindo, Sadoul și mulți alții au confirmat valoarea primului film romînesc pe ecran lat. Pe bună dreptate, Kira Paromonova scria într-o amplă cronică publicată în „Sovietskaia Kultura" că „Setea" reprezintă o etapă importantă pe drumul ascendent pe care îl parcurge cinematografia romînească. Regizorul a surprins în imagini tipice — scrie în continuare Paromonova — forța și capacitatea poporului romîn, punînd în valoare scenariul lui Titus Popovici. Aș vrea să amintesc că cinematografia romînească obține la Festivalul de la Moscova încă un premiu, după cel de la Karlovi Vary atribuit filmului „Valurile Dunării" regizat de Liviu Ciulei. Așa că este îndreptățită remarca pe care o făcea regizorul italian Glauco Pellegrini care spunea că cinematografia romînească are un mare viitor. Unul din membrii juriului, Serghei Gherasimov remarca în articolul de bilanț publicat în „Pravda" că „Setea" a demonstrat talentul regizorului și un excelent joc al actorilor.

Acordarea medaliei de argint acestui film corespunde orientării generale a juriului care a distins acele realizări care au întruchipat cel mai bine deviza Festivalului „Pentru umanismul artei cinematografice, pentru pace și prietenie între popoare". Asemenea idealuri însuflețesc lupta crîncenă a unor oameni simpli pentru existență, lupta dusă împotriva naturii, dar și contra stăpînilor pămîntului, așa cum ne este povestită de Kaneto Shindo în „Insula pustie". Marele premiu obținut de acest film pune în lumină o tendință care se evidențiază mereu mai pregnant în cinematografia mondială, aceea de a reflecta marile teme ale contemporaneității. Această idee au exprimat-o creatorii de filme în discuția pe care au avut-o la Moscova. La primirea premiului, Shindo era deosebit de emoționat. Nu trebuie să uităm că acest film valoros nu a găsit în Japonia un producător și nu a fost încă nici proiectat.

În corespondența trecută am vorbit pe larg despre filmul lui Ciuhrai „Cer senin", prevăzînd că va lua unul din marile premii ale Festivalului, pronostic pe care l-am făcut și cu „Insula pustie". Nu este vorba de un dar special al previziunii, dar aceste două filme s-au detașat net în marea confruntare cinematografică care a avut loc aci. În corespondența trecută am vorbit despre cîteva din meritele filmului „Cer senin". Ar mai trebui subliniat modul cum Ciuhrai reușește să îmbine elementul măreț, monumental cu caracterul intim, personal al multora din scenele filmului. Spectatorii sînt emoționați atît de problemele sociale deosebite pe care le ridică filmul cît și de tratarea temei dragostei și a fidelității. Criticul american Bachman spunea că „Grigori Ciuhrai este unul din cei mai buni regizori sovietici. Metoda sa este apropiată de cea a unor remarcabili cineaști ca italianul Antonioni, polonezul Vajda și americanul Clarke. Ciuhrai este un artist care caută fără încetare. Iată unul din motivele puterii artei sale. Cine caută găsește". Acestei aprecieri vreau să-i adaug cea a unuia din cei mai talentați regizori ai țărilor socialiste, cehoslovacul Jiri Weiss, realizatorul filmului „Romeo, Julieta și întunericul". „Filmul lui Ciuhrai m-a impresionat în mod cu totul deosebit. El vorbește cu mult curaj și cu convingere artistică despre viața sovieticilor după război. Filmul reprezintă un mare pas înainte pentru dezvoltarea cinematografiei în Uniunea Sovietică, dar și în celelalte țări socialiste".

Dar nu numai „Cer senin" aduce pe ecran tema războiului și a consecințelor lui destructive, ci și alte multe filme prezentate la Moscova. Aceasta demonstrează starea de spirit a milioanelor de spectatori de pe toate continentele care doresc ca arta să reflecte ura împotriva războiului, dorința de conviețuire pașnică. Această idee o regăsim și în filmul „Toți acasă" al regizorului italian Luigi Comencini care a fost încununat cu medalia de aur și premiul special al juriului, considerat la toate festivalurile cinematografice ca cel mai important după Marele Premiu. Comencini a arătat că la baza scenariului stau evenimente reale care au avut loc în vara și toamna anului 1943 cînd s-a destrămat alianța militară a Italiei fasciste cu Germania hitleristă. Filmul redă povestea unui mic grup de ostași italieni care își părăsesc unitatea convinși că războiul s-a terminat. Fiecare dintre ei visează să ajungă acasă. Dar nici unul nu reușește. Războiul nu s-a terminat. Lupta împotriva naziștilor continuă. Și un om care dorește pacea nu poate rămîne indiferent în această luptă. Iată concluzia filmului. Dramatismul povestirii nu exclude însă umorul. În film se îmbină organic drama și comedia. Nu odată filmul i-a făcut pe spectatori să plîngă și să rîdă. „Toți acasă" reflectă trăsăturile cele mai bune ale neorealismului italian. Interpretarea este la înălțime grație jocului cunoscuților actori Alberto Sordi, Eduardo de Filippo și Serge Reggiani.

Medalii de aur și argint au fost decernate și unor alte filme închinate temei luptei împotriva războiului și a fascismului. Trebuie citate filmele: „Profesorul Mamlock" (R.D.G.), filmul bulgar „Cînd am fost tineri", filmul ungar „Alba Regia", în care principalul rol feminin este interpretat de Tatiana Samoilova, filmul francez „Tarcul" în excelenta regie a lui Armand Gatti, precum și filmul polonez „În noaptea aceasta va pieri orașul" (premiul acordat operatorului Boguslav Lemban). Iată o „recoltă de vară" cinematografică bogată, care se remarcă prin mesajul ei, căruia îi corespund originale soluții artistice.

Alături de filmul artistic, cel documentar s-a impus prin varietate, prin bogăția soluțiilor regizorale dovedind că filmarea „pe viu" cere cel puțin tot atîta fantezie ca și cea făcută după scenarii. Joris Ivens, președintele juriului pentru filmele de scurt metraj a înmînat marele premiu filmului italian „Marea Olimpiadă", realizat de Romolo Marcellini. Cu medalii de argint au fost distinse filmul polonez „Nașterea navei", filmul bulgar „Focuri și ramuri", filmul englez de știință popularizată „Fluxul vieții" și filmul de desene animate cehoslovac „Parazitul".

...Luminile Festivalului s-au stins. Dar în multe studiouri din lumea întreagă în alte și alte filme vom regăsi marile idei ale Festivalului cinematografic de la Moscova.

Iuri KONSTANTINOV

La masa rotundă

V-am relatat în corespondența trecută despre principalele luări de poziție în dezbaterea pe tema „Artistul și epoca sa" care s-a desfășurat timp de cîteva zile la Casa Scriitorilor din Moscova. Maeștrii ecranului din multe țări au considerat drept una din cele mai importante probleme cea a influenței pe care o exercită cinematograful asupra masei spectatorilor. Această influență trebuie pusă în slujba unor înalte idealuri. Aceasta a fost concluzia dezbaterii creatoare de la Moscova.

O altă discuție a avut loc la Casa Ziariștilor, unde s-au întîlnit ziariști și critici cinematografici sovietici și străini. Discuțiile au fost deschise de Pavel Satiukov, redactorul șef al „Pravdei" și au avut la bază o expunere introductivă făcută de cunoscutul critic sovietic Alexandr Karaganov. Și în această dezbatere s-a vorbit pe larg despre propunerea de a se înființa o nouă asociație internațională a criticilor, întrucît cea existentă, în fond, nu acționează și reunește un număr prea redus de țări. Au fost făcute și alte propuneri interesante menite să dezvolte pe plan internațional colaborarea criticilor de film.

O manifestare deosebită a constituit-o colocviul internațional consacrat filmului de artă, desfășurat la propunerea UNESCO. Participanții la colocviu au discutat referatul introductiv al lui Henri Lemettre consacrat problemei influenței filmelor de artă asupra studierii creației artistice. Au fost vizionate peste 20 de filme consacrate artelor plastice și arhitecturii diferitelor epoci și popoare. Enrico Falchignioni conducătorul Departamentului cultural al UNESCO, a arătat că filmele de artă nu trebuie să se limiteze la fotografierea tabloului sau la compararea cu natura, ci trebuie să urmărească dezvăluirea spirituală și caracterul creației artistice. Regizorul Jean Marie Drot de la televiziunea franceză și artistul sovietic Boris Nemenski au susținut ideea că filmul de artă trebuie să fie la fel de captivant ca și un film artistic, apelînd la sentimentele spectatorului. Virginio Tossi din Italia declarîndu-se de acord cu această idee a avertizat însă împotriva unei atenții excesive acordate aspectului emoțional al creației. Criticul de artă sovietic Simion Ghinzburg a preconizat unirea eforturilor cineaștilor din toate țările care turnează filme de artă. Această idee a fost susținută și de conducătorul delegației americane, Turner Shelton.

Toate aceste discuții au subliniat caracterul de lucru al Festivalului de la Moscova care a constituit un succes nu numai prin filmele prezentate dar și prin largul schimb de păreri care l-a prilejuit.

B. MARKOV

Moscova, 24 iulie, prin telefon

Declarațiile laureaților Marelui premiu

GRIGORI CIUHRAI:

Sînt fericit că filmul „Cer senin", care mie și tuturor celor ce au lucrat la realizarea lui ne este foarte drag, a fost recompensat cu o distincție atît de înaltă. Îmi este deosebit de plăcut că acest film a împărțit premiul principal cu filmul japonez „Insula pustie", pe care îl consider drept una dintre cele mai mari opere ale artei cinematografice mondiale.

KANETO SHINDO:

Îmi este greu să găsesc cuvinte pentru a-mi exprima bucuria în legătură cu succesul filmului „Insula pustie". Pentru mine este deosebit de important că această distincție de onoare a fost obținută de film la Festivalul de la Moscova, cel mai democrat și mai reprezentativ dintre toate festivalurile internaționale ale filmului.

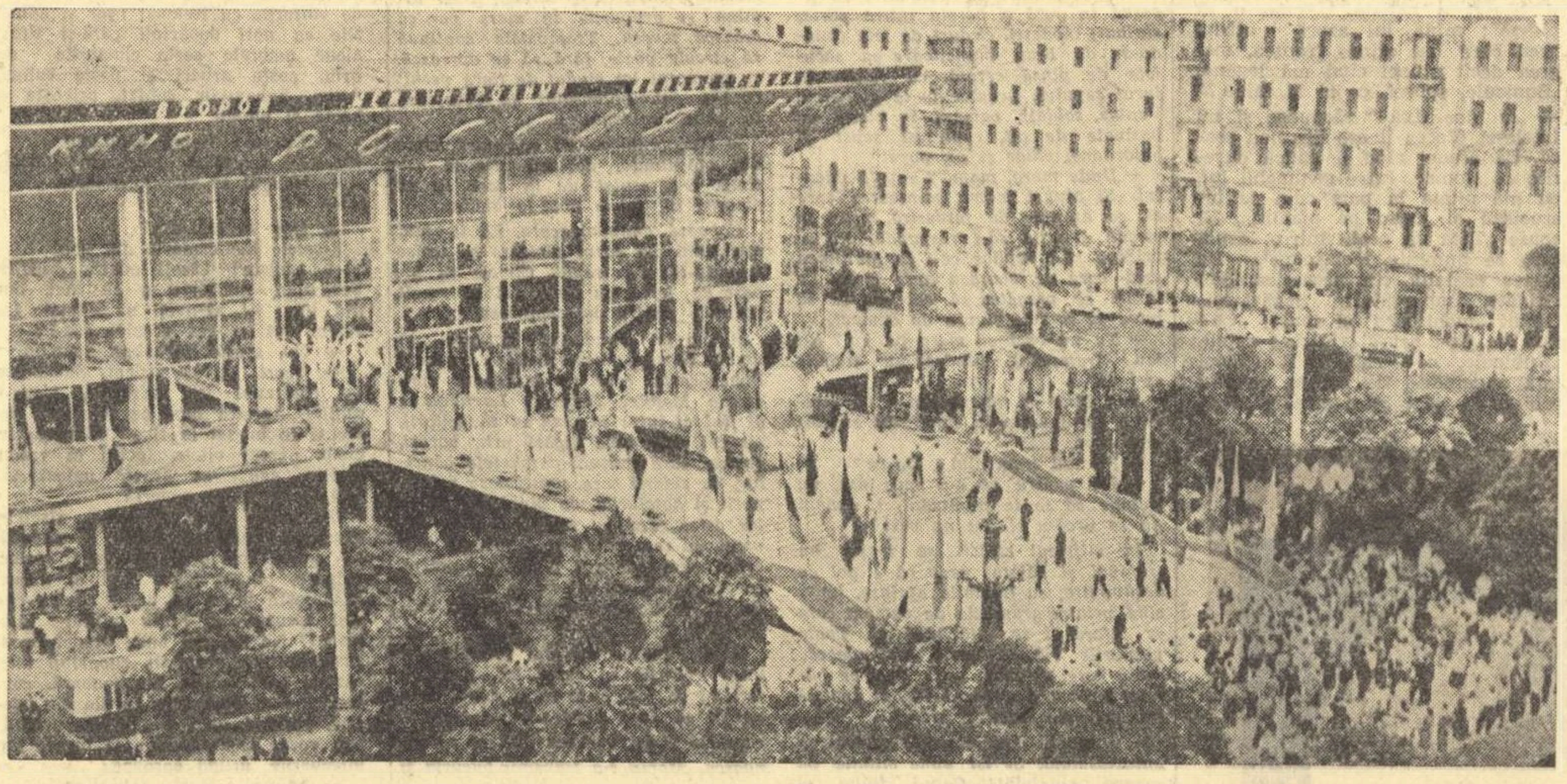

Noul cinematograf „Rossia", în care au rulat filmele prezentate la al doilea Festival internațional al filmului de la Moscova

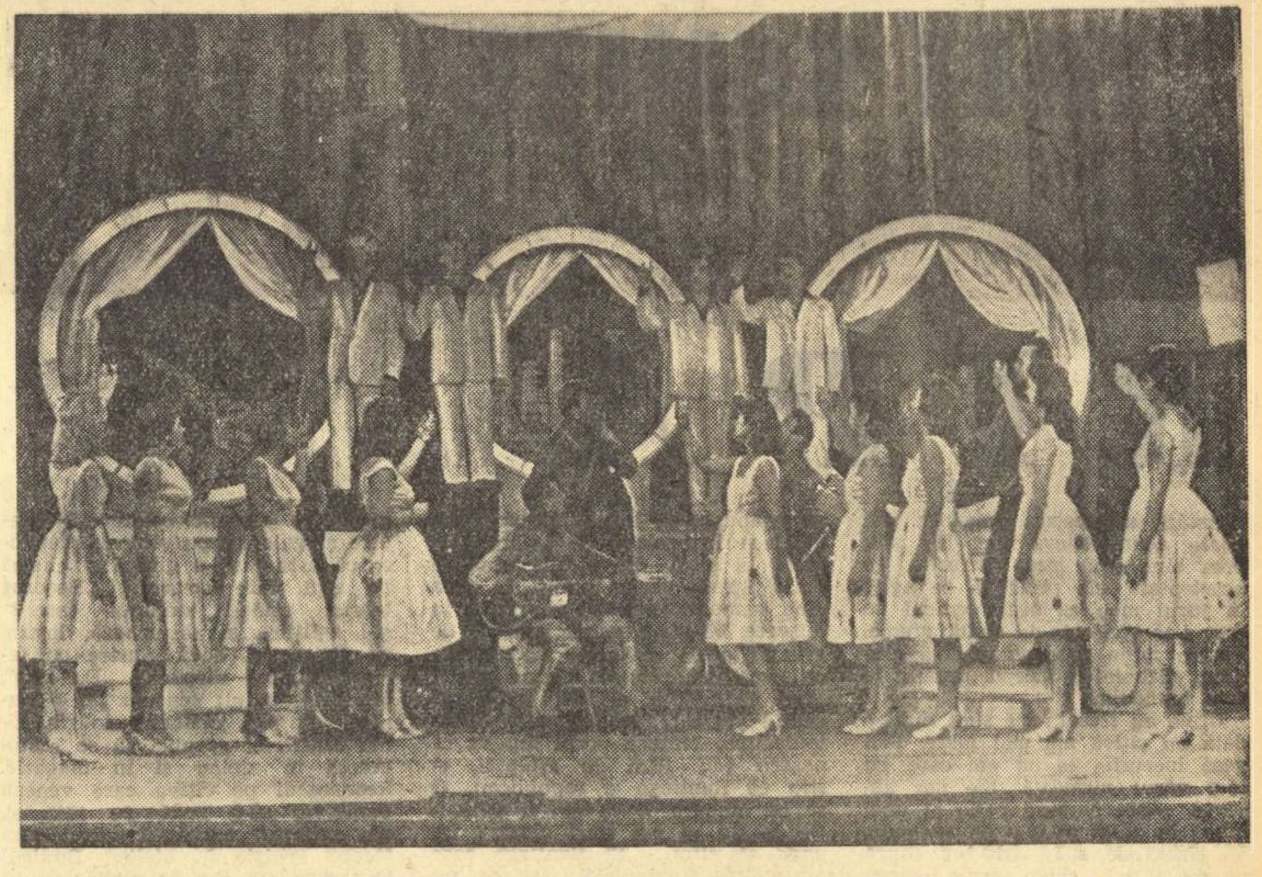

Scenă de ansamblu din spectacolul „Un zîmbet... o melodie", la Teatrul de Stat din Brăila

CARNET teatral

O experiență interesantă la Teatrul de Stat din Brăila

Spectacolul de estradă, dacă e pentru public un „gen ușor", un prilej de destindere (artistică, firește), pentru cei care-l realizează nu constituie întotdeauna o „recreație" comodă, urmată inevitabil de un succes categoric.

Cu atît mai mult cu cît (este cazul concertului-spectacol „Un zîmbet... o melodie", pus în scenă de Teatrul de Stat din Brăila) la realizarea lui participă interpreți „nespecializați": actori de dramă și actori amatori. Experiența Teatrului de Stat brăilean (o numim astfel pentru că avem a face aici cu o colaborare puțin obișnuită) s-a bucurat de rezultate meritorii, tocmai pentru că se bazează pe o muncă susținută în vederea antrenării celor două categorii de actori într-o realizare unitară, fiecare dintre interpreți fiind solicitat să-și părăsească temporar sfera obișnuită de activitate și să joace „altceva" și „altfel" decît a jucat pînă acum.

Concertul-spectacol **„Un zîmbet... o melodie"**, conceput de Horia Șerbănescu și Sadi Rudeanu anume pentru teatrul brăilean (deși, între paranteze fie spus, autorii au strecurat și cîteva texte mai vechi din alte concerte-spectacole sau reviste montate la București), a prilejuit actorilor nu numai o desfășurare de entuziasm tineresc, dar și o verificare (cu public) a capacității lor de a răspunde cerințelor estradei (șarjă marcată, mișcare elegantă și sugestivă, schimbarea a două sau mai multor roluri în același spectacol, trecerea de la ritmul dramatic la cel muzical etc.). Rezultatele sînt lăudabile și, în cîteva cazuri, remarcabile. Avem în vedere pentru această din urmă categorie excelentul cuplu satiric Petre Simionescu-Dumitru Dinulescu, mica dar înzestrata orchestră de amatori condusă de G. Edy, pe cîntăreții Marius Exarhu, Ioana Costin, Jeny Dumitrescu, Dumitru Corcan, precum și pe actrițele Silvia Graur-Tabacu și Olly Eftimiu, interprete pline de vervă ale unor monologuri satirice. Evident, l-am putea numi aici și pe actorul Nicolae Budescu bun comic, dar preocupat aprig să-l imite cît mai exact pe Tomazian — în monologul „O întîmplare la plajă" — deși, evitînd pastișa facilă și rămînînd el însuși, actorul ar fi avut indiscutabil mai mult succes.

Ceea ce ne-a impresionat neplăcut în regia lui B. Fălticineanu de la Teatrul „Constantin Tănase" (altminteri nu lipsită de fantezie și gust) a fost reproducerea alarmant de identică a unor momente din spectacolele bucureștene; astfel, ca să dăm un singur exemplu, duetul „La mulți ani, tăticule", copiază pînă la detaliu interpretarea de la Teatrul satiric muzical din București. Bineînțeles, e mai comod să lucrezi cu indigo, dar un spectacol, fie el și „pentru provincie", e totuși un act de creație. Din fericire, majoritatea interpreților, precum și scenografia fără complicații, elegantă și sugestivă a lui Camillo Osorovitz au imprimat spectacolului cuvenita linie de originalitate și prospețime care ne-a făcut să trecem cu vederea micile stîngăcii inerente, cele cîteva note false „scăpate" de unii cîntăreți și să aplaudăm sincer spectacolul artiștilor brăileni.

Dumitru SOLOMON

Cadru din film

CARNET cinematografic

Escrocii

Există, la Fellini, o fascinație a „cercului vicios". A unei lumi închise — s-ar putea vorbi, într-un anume sens, de un infern — care nu permite ieșirea, „salvarea". O identitate simbolică se stabilește între finalul filmului „Nopțile Cabiriei" și primele secvențe. Iar simbolul indică o depășire a simetriei, a legilor arhitectonice (un echilibru caligrafic), prin participarea lui la o semnificație într-un fel filozofică. „Il Bidone" („Escrocii") reia ideea lumii închise, a „cercului vicios", caracteristic vieții în cadrul capitalismului. Viziunea cinematografică se resimte totuși de anumite limite, provenite din perspectiva aproape exclusiv etică, adoptată de regizor. Grupul de mărunți escroci, chiar la începutul filmului, se deplasează în vechea lor mașină neagră spre locuința dărăpănată a unor țărani. Augusto (excepțional interpretat de Broderik Crawford) joacă, nu fără o anume voluptate a imposturii, rolul blîndului, de o sobră umilitate, monsenior care, investmîntat în sutana lui neagră, știe să binecuvînteze cu o stîngăcie delicată și s-o convingă pe țăranca uimită și speriată de autenticitatea misteriosului tezaur fals descoperit pe pămîntul ei. Odată primiți banii pentru presupusele rugăciuni pe care Il Bidone le va rosti, în Catedrala San Pietro, spre iertarea fictivului criminal care îngropase în acele locuri comoara, escrocii pleacă veseli, glumind. Urmează o petrecere, alte escrocherii, alte petreceri penibile, într-o atmosferă din ce în ce mai apropiată de coșmar. Ultimele secvențe, după ieșirea din închisoare a lui Augusto, reproduc scena cu care se deschide filmul. Pe un drum alb, acoperit de praf alb, mașina obosită a escrocilor se îndreaptă spre mizera locuință a unui țăran. Doar monseniorul — Il Bidone — e același, cei care-l însoțesc sînt alții, profiluri aproape sinistre (ca al acelui călugăr gras, transpirat, cu glas tremurător și voalat, care se plînge că „muncește prea mult"). Contrastele sînt acum subliniate mai succint, o grabă se mărturisește în gesturile escrocilor, o scîrbă greu de ascuns. Falsul monsenior e silit — pentru scurt timp — să consoleze o fată paralitică, fiica țăranului înșelat. Scena se desfășoară în tonuri sumbre, faldurile sutanei negre sînt mișcate de un vînt care se aude vuind. Bătrînul escroc e pentru o clipă autentic emoționat („ești mai curată decît mulți din cei pe care-i cunosc" îi spune el fetei, care la despărțire, plîngînd, îi sărută mîna). În mașină, pe șoseaua pustie și albă, nu se mai rostesc glume, dimpotrivă, domnește o tăcere sfărîmată continuu de zgomotul monoton al motorului. Cînd „Baronul", șeful bandei de escroci, oprește mașina într-un loc singuratic și pretinde banii luați de la țăran, Augusto declară că a refuzat să-i primească, invocînd mila resimțită pentru fata paralitică. Bătut, urmărit după aceea, doborît de o piatră pe un dîmb înclinat, pustiu, Augusto se dovedește a fi ascuns banii. „Baronul" rostește, plecînd împreună cu ceilalți escroci, o replică memorabilă: „Asta e cea mai mare ticăloșie pe care ai făcut-o în viața ta". Într-adevăr, Il Bidone folosise exprimarea unei autentice emoții pentru a înșela. Rămas fără cunoștință pe dealul pietros, după ore lungi de delir, Augusto, într-un suprem efort vital începe să se tîrască spre șosea. E un calvar simbolic — indicînd zbaterea chinuitoare a unei existențe reptiliene. O lumină retroactivă se proiectează asupra desfășurării întregului film. Acum își lămurește deplin semnificațiile și acea petrecere de revelion, în casa unui escroc parvenit, al cărui destin îl rîvnise Augusto. Larma absurdă, vulgaritatea, lubricitatea cinică, focurile de artificii la miezul nopții, care iluminează chipuri halucinant de inexpresive, definesc un univers infernal (implicațiile sociale sînt aici foarte puternice), care se regăsește, de altfel, în toate momentele importante ale filmului.

Matei CALINESCU

REVISTA presei străine

L'EXPRESS

Apologia dezgustului de viață

Publicația franceză L'Express din 25 mai 1961 se ocupă de trei romane ale unor scriitori tineri, legate prin același sentiment de frivolitate în fața vieții. Nu este o lectură nouă aceea pe care ne-o prilejuiesc acești autori și nu fără motiv numele lui Jacques Chardonne și Paul Morand revin în mintea recenzentului. Cele trei cărți reiau vechi teme, vechi eroi, ca și cum anii nu ar fi schimbat nimic pe fața pămîntului și în conștiința oamenilor, ca și cum s-ar putea reveni senin la o literatură de confort moral al cărui vid funciar să fie deghizat prin mijlocirea exotismului, a senzaționalului și a cosmopolitismului. Dar să dăm cuvîntul lui Jean Louis Boris.

«A fugi: vechi vis. Gort, bancher atotputernic încearcă să se furișeze din fața întrebărilor care-i somează conștiința vinovată. Cu acea curioasă naivitate care constă în a crede că pentru că fugi, totul se și aranjează, Gort pleacă în căutarea „adevărului său". Omul poate înceta să aparțină comunității, se poate elibera, poate el aboli timpul? Aceste probleme se constituie într-un coșmar și într-o nădejde. Într-o stranie casă care totuși ne amintește de Berlinul anilor dementi, Gort încearcă să evadeze de sub imperiul lor folosindu-se de droguri. Pe acest drum el ajunge curînd departe: întreg trecutul său îi revine în memorie. Georges Ketman în cartea „Cîinele din Frankfurt" țese în mod alert o intrigă polițistă. Un bancher romantic este implicat fără voia lui într-un trafic de arme și sfîrșește ca victimă a unei bande teroriste. Este de semnalat neglijența uimitoare cu care autorul tratează propriul său subiect. Nu e greu de văzut că el se interesează mai mult de lungile incursiuni retrospective pe care drogul le provoacă celor trei personaje principale (printre care se găsește traficantul Werner Bayer, numit „cîinele din Frankfurt" pentru că o criză patologică l-a împins un timp să creadă că a devenit dulăul unui gangster internațional).

În „Balconul din Spetsai" de Michel Déon nu eroul încearcă să fugă ci autorul însuși. Michel Déon se refugiază la Spetsai, o insulă în largul mărilor grecești. Fermecat de cer, de mare, de oameni, el reface, pe urmele lui Barrès, un cîntec care este tot atît de vechi ca și Grecia, și pe care l-a reluat, nu de mult timp, vocea lui Henri Miller și cea a lui Fraigneau: fericirea, fericirea, fericirea. A trăi la Spetsai. Dar Spetsai nu este Madera iar Michel Déon nu e Jacques Chardonne. El privește, el notează dar mai mult decît atît nu face. De aceea cartea sa rămîne un reportaj și atît.

„Balconul din Spetsai" joacă rolul unui turn de fildeș. Michel Déon încearcă să evadeze dintr-o lume pe care politica a golit-o, după el, de orice speranță și a făcut-o în toate privințele, dezamăgitoare. Omului nu-i rămîne decît clipa.

Georges Ketman sau mai curînd personajele sale încearcă la rîndul lor să scape de îndobitocirea generală; și nu ezită în fața violenței mijloacelor, în fața drogului, a supliciului, și chiar a monstruozității. Dar există și o a treia soluție pentru a evada: este umorul. Această soluție o încearcă Philippe Jullian în cartea sa „Lordul meu". Tot ceea ce noi iubim este fără îndoială condamnat; să ne grăbim cel puțin să rîdem, să ne distrăm înainte de a fi prea tîrziu.

Cu „Lordul meu" nu mai sîntem împinși să ne reamintim de Paul Morand. Trebuie să citim cartea cu voce tare, cu un ușor accent englez, făcînd să răsune dentalele. Eroii cărții sînt oameni morți, dar din frică și din dezgust față de un viitor care se confundă pentru ei cu triumful vulgarității, ei își înfundă capul în trecut, în vechi obiceiuri, în vechi obiecte, în vechi familii, așa cum struțul își înfundă capul în nisip. Melancolic și feroce Philippe Jullian ne plimbă prin mijlocul ruinelor. Dar vîntul istoriei, această briză pe care Georges Ketman o preschimbă într-un uragan și pe care Michel Déon caută s-o evite la Spetsai suflă de asemeni în „Lordul meu"» și, am adăuga, peste toți asemenea pretendenți la o efemeră și poate mondenă gloriolă.

TREI SCHIȚE SPANIOLE

RÎPA

NIVARIA TEJERA

Astăzi a început războiul; sau poate acum cîteva zile. Nu știu prea bine cînd încep lucrurile. Pe neașteptate ele prind să se agite în jurul meu ca niște oameni pe care i-aș cunoaște de multă vreme. Pentru mine, care nu știu să gîndesc, războiul a început astăzi, în fața bunicului.

Orele au trecut; mă simt dintr-o dată cu cîțiva ani mai mare. Privesc lucrurile ca un om care nu le-a văzut niciodată. Ele par absente. „Ăsta e micul patio al unei case: în acest patio e un moșmon, un chiup de apă; asta-i o capră neagră. Casă, chiup, patio, capră neagră, pom. Dacă mi s-ar lega ochii, aș putea să arăt totul fără să mă-nșel: pom, capră neagră, patio, chiup, casă"; dar ca și cum mi s-ar lipi memoria, ca și cum m-aș fi pierdut departe, foarte departe. Aud deodată război, război, război" ca și cum cuvîntul ăsta ar izbi cu un ciocan. (Celelalte cuvinte se șterg în urma lui, nu mai există) El n-are un loc al lui, dar îl simt că pîndește de pretutindeni, ca un alt corp care s-ar transforma în mine. Războiul. Dintr-o dată războiul a devenit un lucru bine cunoscut. Un culoar lung și întunecos în care încet-încet tata își pierde zîmbetul.

Ne pregăteam de sărbătoare: Crist de Laguna; Laguna e orașul în care locuim. Mătușa tocmai îmi încerca rochia de in pe care trebuia s-o primesc în dar. Mîna i se încurcă în cordon. „Mătușe, ești nervoasă", îi spusei, întorcîndu-mă, și cu capul, ea făcu semn că nu; priveam prin fereastra cea mică. „Azi se zorește cam mult" gîndeam, văzîndu-i fața răsfrîntă în geam. Mătușa e cam bătrînă. O iubesc atît de mult, încît cred c-ar trebui să fie mama mea; e bună și n-are copii. Coase pantaloni pentru un magazin de confecții; nu-i prea bine plătită, dar îl ajută pe bunicul care e șelar.

„Mătușico, astea sînt visurile tale" îi spusei, ca amintindu-i cu glas tare. Ea răspunse mirată: „Ce?" Spusei: „Cînd coși". Și ea răspunse „da" și mă privi o clipă. Și se făcu frumoasă, cu ochii umezi. O îmbrățișai: „Mulțumesc, mătușico, nici n-aș avea rochițe, dacă tu n-ai visa". Ea tremură și de-abia acuma bag de seamă!

Auzise, poate, războiul, fiindcă e mai bătrînă și, dacă gîndești, e ca și cum ai presimți evenimentele.

A fost clipa cînd cordonul, care rămînea să fie prins, se ghemui lîngă țipătul Mătușii. Din adîncul țipătului, o văzui răsărind pe mama cu Chicho în brațe și bunicul după ea. Striga: „Război, e război!" Un zgomot apropia strada de noi. Se traseră zăvoarele. Camioane, împușcături, strigăte se încrucișau. Niște lovituri înspăimîntătoare în uși făcură să zbîrnîie ferestrele și geamul în care se oglindise Mătușa. Se vedea bine că erau oameni furioși, s-ar fi zis că aveau în mîini securi dintre acelea cu care bunicul scoate cartofii de la El Barbado. Se agitau cu toții, zguduind pînă și cel mai mic ungher. Noi toți eram cuprinși în același cutremur. Spusei: „Vor să intre" și o prinsei pe mama în brațe: „mamă", dar ea nu mă luă în seamă. Se strîngea lîngă fratele meu, ca de obicei. „Mătușe, bunicule, vor să intre". Nu mă auziră. Mie mi-era frică. „Vreau să mă ascund" zisei.

Plîngeam, era o învălmășeală groaznică; dar îl auzii pe bunicul care mă chema să ne ascundem în odăița care se găsește dincolo de patio, în fund, înainte de a ajunge la grajdul caprelor și la coteț. In urma noastră, casa părea gata să se prăbușească sub lovituri. Strigătele se rostogoleau de la un acoperiș la altul, din stradă pînă în patio. Strada ne va înghiți, în clipa cînd oamenii aceia se vor pune în mișcare. Mi-era o teamă grozavă de gîtlejul acela uriaș de unde ieșea o larmă înfiorătoare. Mama spuse: „aici primejdia e mai mică" și ochii-i verzi redeveniră ochii ei de totdeauna. Mătușa vorbi repezit ca pentru ea: „Era de așteptat, ei știu că Santiago e republican. O să ne omoare. Dacă am fi știut... De ce nu ni s-a spus nimic? De unde să știm... Și Santiago care nu-i aici, închipuie-ți. De ce nu spuneți nimic? Dacă ar fi fost cineva aici, vreau să spun un bărbat. Juan, Juan!" și striga alături, la unchiu-meu. „Doamne, ce întîmplare!... Și noi care nu știm nimic", spunea. Și era nervoasă și urîtă. Mi-era milă de ea și spusei: „Mătușico" din tot sufletul. Din celălalt patio unchi-meu răspunse: „Stați liniștiți, o să treacă totul, nu mai vorbiți". Mama tremura încă. „O să ne omoare". Caprele rumegau pe aproape; zgomotul lor se deosebea de celelalte și-l puteam auzi. Chicho repeta „ma-mama" fără să obosească. E aproape un cuvînt și el vroia să se facă înțeles. Bunicul mă luă pe genunchi. Rămase tăcut pînă cînd îl întrebai: „Și tata?" Era unicul meu gînd. Eram singură. „Și tata?" Fără el, sînt totdeauna singură. Mă gîndeam la stradă. O vedeam ca un cuțit mare și lung; la capătul ei o formă care se întuneca...

Repetai: „Și tata?" Bunicul se înfioră, apoi începu să mă legene ca atunci cînd vrea să mă adoarmă. Spuse: „Taci, mititico, o să vie curînd". Vocea i se făcu mai seacă: „Ai să vezi, o să vie". Mă gîndeam că nu-i adevărat; „e îngrijorat, fiindcă bănuiește că nu-l cred, și-i zîmbii ca să-l înșel. Ochii i se tulburară și-și lipi buzele de părul meu. Simții o căldură în jurul capului: era respirația sa. Rămase așa un timp. Din stradă veneau cuvinte învălmășite: „Sus mîinile, armele, deschideți sau fărîmăm totul, la moarte, la moarte". Și așa de mai multe ori ca și cum n-ar fi știut să spuie altceva. „Dormi, mititico" repeta bunicul, strîngîndu-mă la pieptul lui. „Mică, mică, miiică". Era o altă voce, bine cunoscută, căzui în ea ca într-o prăpastie; plîngeam în fundul prăpastiei, tata strălucea ca o auroră. Simții dintr-o dată nevoia să-l văd. Căzui și, în patru labe, ieșii în patio. Dar, pe neașteptate, o troznitură îngrozitoare împinse casa pînă la noi, ca pe cineva care se bate și pe care-l tragi de pulpana hainei. Mă oprii. Ce mai era și asta. Războiul? In timp ce oamenii aceia se apropiau, schelăria casei gemea, ca și cum ar fi durut-o ceva. Mi-era milă de casă, care nu putea să fugă, de Chicho care spunea „mama ma-ma ma-ma", de bunicul care era bătrîn. Vorbeau cu toții de-a valma. Auzii cuvinte fără șir: **armele, dreapta, generalul, stînga, trăiască, la moarte, blestemați, trăiască, la moarte, canalia, vulpoiul, lepădătură de cîine, drapel, pîngărire, morală, drum, toată strada, urcați, patrie, coborîți, trageți în ei, scotociți, frontul național, trăiască generalul, nu e lumină, închisoare, unde s-au băgat, căutați, căutați!** Apărură cîțiva oameni. Aveau berete roșii și uniforme cenușii; de brațe le atîrnau puști. Mă uitai la mama care mă trăgea de cîrlionți.

Strînsei cu o mînă mîneca bunicului care spuse, văzîndu-i: „sînt falangiștii" și cu cealaltă ciupii brațul gros al Mătușii, care răspunse: „sînt falangiștii". Vorbeau despre bunicul pe care puteam să le aud sau să le înțeleg. Unul dintre ei răcni: „Unde s-a ascuns?" Bunicul întrebă: „Cine?" Altul zise: „Ăla mic". (Privii la Chicho care-și sugea biberonul și făcea ochii mari). Bunicul îl privi neclintit: „Vorbiți de feciorul meu?" Unul dintre ei care avea pe frunte embleme colorate, și drapele și galoane pe mîneci, răspunse că asta nu-i o glumă și chemă pe alții care spuseră: „Boșorog bătrîn, unde-i stăpînul casei?" și-l zgîlțîiră și răsturnară, lovind cu picioarele, două glastre cu ferigă. Bunicul răspunse, „Eu sînt". Mă uitai la el; spusei: „el e bunicul" și toți izbucniră în rîs. Unul dintre ei porunci să se scotocească în atelier și în magazie. Recunoscui pe cîțiva care veneau duminica să-l vadă pe tata și, din mijlocul curții, îi văzui cum făceau vraiște în atelier. Bunicul se așează din zori în atelier ca să facă samare pentru „magos" care sînt toți oameni foarte săraci și care au măgari sau cai sau căruțe, căci sînt țărani și stau departe, în apropiere de El Barbado, pe unde munții nu lasă să se vadă cerul. In toată Laguna nimeni nu știe să ia catîrilor măsura ca bunicul. Trebuie să-i vezi cînd zîmbesc: se ridică parc-ar vrea să-l mănînce și în felul acesta își arată recunoștința, fiindcă el îi înțelege. Bunicul îi trage de urechile mari, de bot și uneori l-am văzut chiar cum îi caută de păduchi și apoi îi curăță. Și cînd Petre Chiorul sau Encarnacion Pelejila ies în uliță, călare pe măgarii lor, el își freacă mîinile, fericit, ca ușurat de o mare povară. Apoi se întoarce în atelier și reia samarul la care lucra. Omul urla foarte aproape de bunicul: „Ei, unde ți-e feciorul, vită bătrînă? E ordin să-l arestăm". Il zgîlțîii „răspunde". Dar el își lăsă ochii în jos. Părea și mai încovoiat; din locul de unde-l vedeam mi se părea că e mult mai departe. Văzui că omul acela îl zgîlțîia și mă cuprinse dorul să-l sărut. Simții că mi-e mai drag decît tata pentru că era acolo și sta încovoiat. Mă băgai între ei: „el nu știe", spusei scăpîndu-l pe Yoli. „Eu știu, e la capătul străzii". Privii la ceilalți. „Azi nu mai e stradă, mititico", lămuri unul. Invălmășeala continua; pe neașteptate mă simții mînioasă pe tata că nu era cu noi, că nu era aici să mă ia cu el și să-l apere pe sărmanul bunic. Alții sosiră, spuseră ceva în secret, și plecară cu toții de-a valma. Unul mă trase de cîrlionți: Mătușa tresări „au aflat unde e; ce vor să-i facă"? și fugi după ei; mama o urmă, plîngînd în tăcere, ca să audă ce spun, dacă ei i-ar răspunde. Bunicul se îndreptă spre magazia întunecoasă Acolo nu e nici o lampă.

„Bunicule"... Il auzii suspinînd. Poate că murea? Oamenii aceia strigau „la moarte, la moarte". Il auzii pe bunicul chemîndu-mă „mititico"; străbătui în fugă magazia fără să-mi dau seama. „Ascultă, începu el, tata o să stea cîtăva vreme într-o altă insulă". „De ce?" întrebai. „Chestiuni de politică, spuse el; încercă să-mi explice la repezeală: „ascultă: închipuie-ți că sînt două trotuare și cîte un grup de oameni pe fiecare trotuar. Stînd, așa, despărțiți, ei sînt dușmani. Tata era pe trotuarul de aici și a pierdut". Nu pricepui mare lucru, dar îi căutai privirea. „A pierdut, ce?" Bunicul se gîndi o clipă. „Ei bine, libertatea, pe tine și pe mine; nu ne va mai vedea". Mă întrebai unde-o să se ducă, atunci. Am fi plecat și noi acolo, dac-am fi știut locul unde se află. Eu m-aș fi dus, chiar dacă mama, bunicul și mătușa n-ar fi vrut. Morală, patrie, pîngărire. Care din aceste cuvinte arăta locul? Bunicul își apropie ochii de zulufii mei ca și cum ar fi căutat o batistă. „Acum o să plîngă"; mîna lui aspră atîrna greu cînd îmi atinse fruntea, mai grea decît atunci cînd mă legăna. „Bunicule, spusei, ce ai în mînă?"

— „O idee fixă!" răspunse și nu înțelesei. Vocea îi era din nou seacă. Ca atunci cînd îl apucă durerile de stomac. Intre genunchii lui, eu mă uitam la paie cum se încrucișau și jucau pe pămînt. El spuse „Tata va pleca într-o insulă care se numește închisoare". De partea cealaltă era aceeași stradă: strigăte, împușcături, departare... Gîndii „închisoare" și spusei „Ce-i asta?". „Ce-i asta?" ridicînd capul. „Bunicule, ce-i asta?" Îi ridicai fața apucîndu-l de bărbie, ca să-l privesc în ochi „ce-i asta?". „Vom afla mai tîrziu", răspunse el aspru.

„Inchis", vine de la insulă de închisoare. O să caut în dicționar „a fi închis". Inchisoare vine de la... de la... Nu știu. Vom afla mai tîrziu, închisoarea; vom afla mai tîrziu, o idee fixă, vom afla mai tîrziu. Bunicul, asta a vrut să spună: „închisoarea e o idee fixă". Mă-ntorc în atelier: „Spune, bunicule, închisoarea e..." Dau fuga la bucătărie, „catîrilor, bunicul o să vă croiască samare, catîrilor, da, catîrilor". Dar nu, oamenii aceia au plecat, e liniște peste tot. Ai zice că nici casa nu mai e casă. Glastrele mele cu ferigă s-au spart, sînt acoperite de o apă verde și amară. „Catîri, catîri!" Bietul tata! Mă gîndesc, că într-o zi, îl vor lovi și pe el cum au făcut cu ferigile. Inima tatălui meu va fi tot așa, verde, și cînd o vor răni, din ea se va scurge sucul ăsta acru și n-o să fie nici o mînă care să-l adune.

Dar ce a făcut tata? Azi era sărbătoare. Ar fi venit mai devreme. Îi place să meargă sub lumînările mari cînd, la miezul nopții, procesiunea iese din biserică și se alcătuiesc două șiruri ce înaintează spre piața mare, la poalele muntelui. Atunci orașul e al nostru mai mult ca oricînd. Dar acum e noapte, Și afară de asta nu-i nici o sărbătoare.

Vocea mătușii-mi ajunge pînă la mine. S-a declarat războiul. Unii vor răspîndi sîngele celorlalți, fii ai aceleași patrii (morală, patrie. pîngărire). Imi astup urechile, nu vreau să mai ascult. Război, război, război. Cuvîntul acesta mă va sfîșia. Mi-e teamă și el stă la pîndă; mi-e frig și el stă la pîndă și după el, tata, pierind ca o nălucire. Unde-ar putea să fie? Sînt mirată. La ora asta venea de la ziar, zîmbind. Nu, azi n-o să-l mai văd. El e ascuns în război. Acasă, bunicul și noi toți îl chemăm în taină, dar el nu aude, el umblă, sub această dezordine, pe stradă.

Și acum, n-o să mai cresc niciodată? Simt că m-am făcut mare. Un război poate să împiedice copiii să crească, deși copiii nu luptă, nu-s în închisoare și dăinuie mai mult.

Copiii pot să aștepte.

Tînăra romancieră Nivaria Tejera s-a născut în Cuba, la Cienfuegos, un sat de pe coasta de Sud. Ea a fost crescută în Spania, în insulele Canare, unde, copil fiind, a fost martora dezlănțuirii războiului civil.

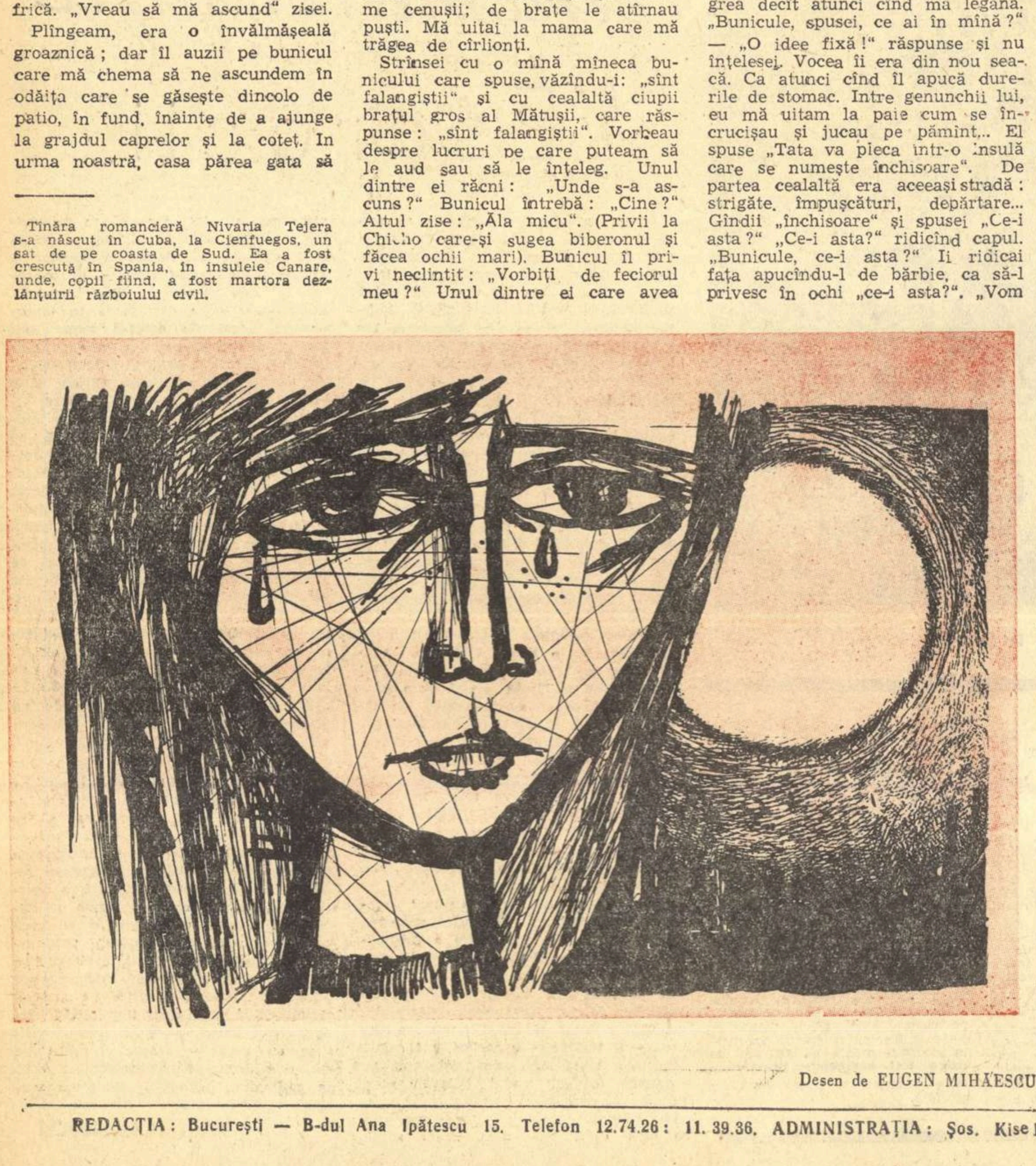

Desen de EUGEN MIHĂESCU

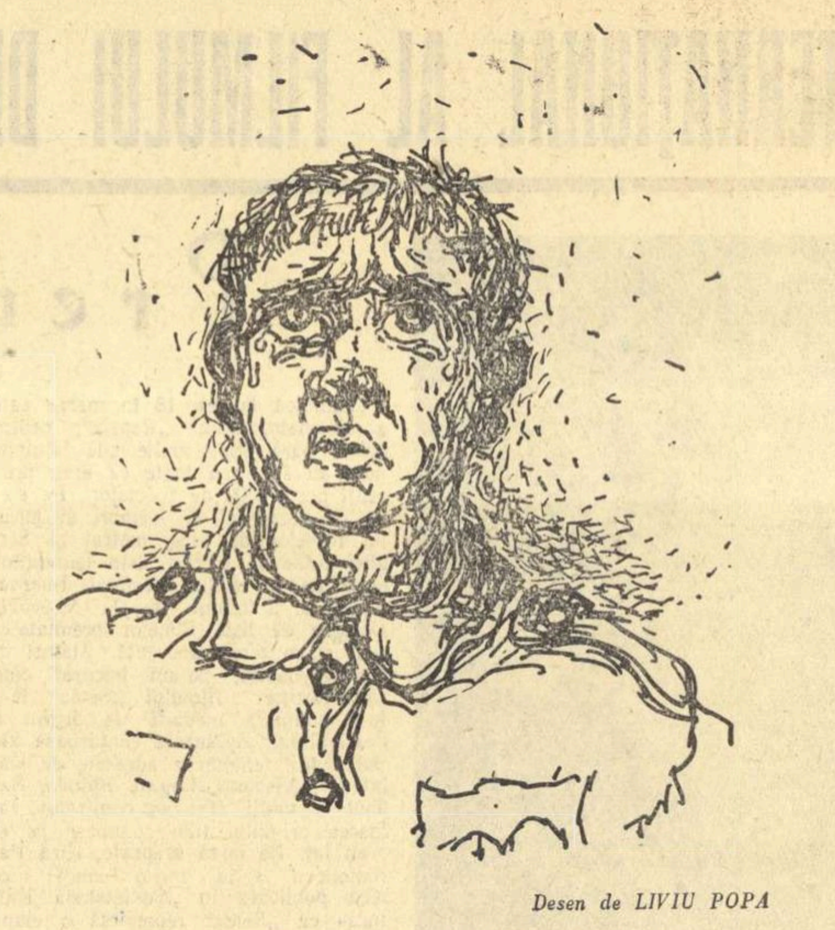

Desen de LIVIU POPA

Analfabetul și bila de biliard

JESUS LOPEZ PACHECO

I se învîrtește capul de-atîtea culori, puncte și linii.

— Hai, omule. Asta nu se poate să nu știi.

Nu pricepe întrebarea pusă de căpitan. In picioare, în fața hărții, cu spatele la clasă, simte că e nespus de nefericit, îi vine să plîngă.

— Capul sus, băiatule.

Vocea căpitanului e energică, dar plină de bunăvoință prefăcută. Lui Sebastian i se face frică, numai dacă o aude. Din nou, în fața ochilor lui, semnele astea ciudate, liniile, culorile. Sebastian își pironește privirea pe o pată de culoare verde deschis, o lasă să rătăcească, oprindu-și-o pe niște puncte negre și niște semne pe care nu le înțelege. Nici cel mai firav gînd, nici cea mai slabă licărire nu i se aprinde în creer. Nimic decît o bucată de carton vopsită în verde. Se scarpină-n cap și-și înghite saliva. Nu mai poate îndura starea asta și-o să-l podidească plînsul, ca ieri, în rîsetele celorlalți. Nu pricepe nimic, sigur e numai că face un lucru rău, pentru care merită pedeapsa, disprețul căpitanului, rîsetele celorlalți soldați, mila ce-o va stîrni, în cele din urmă, și care-l va face fericit și nenorocit în același timp.

— Ia stai un pic, Sebastian. Unde ți-ai petrecut tu ăștia două'ș'unu de ani pe care-i ai?

Sebastian îl privește cu ochii măriți, poate de o părere de rău, de un dor. Sebastian plînge.

— In sat.

— Ce făceai? Ce făceai tu în sat? Nu mai plînge! In spatele lui Sebastian se dezlănțuie rîsul.

— Liniște! țipă căpitanul.

— Nimic, spune Sebastian.

Căpitanul se ridică și coboară de la catedră. Privirile tuturor soldaților, tăcuți acum, îl însoțesc pînă la locul unde se află Sebastian. Prin fereastră se vede marea, silueta înaltă a unei macarale din port. Trece un vapor. Căpitanul, cu mîna pe umărul soldatului, îl privește mai întîi în ochi, se apleacă să-l observe din alt unghi de vedere, și-l cercetează în cele din urmă din profil. Face toate astea fără o mimică prea bogată, mînuind pe soldat între mîini ca pe un obiect care i-ar fi trezit curiozitatea. Toată clasa rîde. Sebastian plînge.

— Ia uitați-vă la el, adevărată domnișoară! îi dă înainte cu plînsul — spune căpitanul, ridicîndu-i bărbia cu mîna. Sebastian are ochii albaștri și mari, o infinită bunătate sub sprînceană care-i acoperă. Rîsul soldaților descrește. — Două'ș'unu de ani fără să facă nimica. Ce fericire!

Rîsul crește din nou. Sebastian plînge mereu. Își trage nasul cu zgomot și se străduie să nu geamă. Cîmpiile verzi, colinele rotunde, larma dulce a turmei păscînd. Cu ochii lui limpezi, Sebastian vede acum răsărindu-i în față satul, el stă pe o piatră cu bîta în mîini, cu cojocul la picioare. Zile întregi se scurgeau în această tăcere, întreruptă doar de sunetul clopotelor și de vînturile cu freamăt ușor și adînc, zile cu nori depărtați care-și tîrau alene umbrele peste cîmpurile de grîu, peste arbori și peste coline. Acum, Sebastian, soldat, privește o hartă și plînge.

— Liniște! strigă căpitanul.

Rîsetele soldaților încetează îndată.

— Nu știi să citești, desigur.

— Nu.

— Dar să mănînci?

Rîsetele fac explozie din nou.

— Liniște! Tăceți odată. Ascultă Sebastian, milităria o să facă om din tine. Ai să-nveți să citești. La tine-n sat nu era școală, așa-i?

— Nu, spune Sebastian, gemînd.

— Scurt, ia să vedem, Sebastian — căpitanul își îndreaptă trupu-i mititel. Ascultă bine ce te-ntreb: ce făceai tu în sat la tine? Munceai la cîmp, păzeai vitele, lucrai în vreun atelier, sau... ce dracu' puteai să faci, dacă nu te superi?

Din nou rîsul soldaților, rîsetele exacte pe care căpitanul le ordonă cu anume cuvinte, cu unele glume vulgare, pînă-n clipa cînd el însuși le oprește brusc cu acest cuvînt care-i aproape un ordin militar: „Liniște!" Nu se mai aude atunci decît suspinul lui Sebastian, zgomotul macaralei care, acum, funcționează, cotcodăcitul găinilor prin curțile din cartier, motorul unui automobil pornind, sau vocea căpitanului care începe iar întrebările, urlînd aproape:

— Spune, o dată, Sebastian.

— Munceam la cîmp cu taica și, mai înainte, păzeam oile, spune Sebastian.

Căpitanul își aprinde o țigară și se-ntoarce la locul lui, îndărătul mesii.

— Ia să vedem Sebastian, — spune căpitanul — ia să vedem dacă-ai să izbutești, în sfîrșit, să-mi spui. Nu mai plînge, hai! Stăpînește-te, ai 21 de ani acum. Ia să vedem, unde te-ai născut?

— La Barrosa.

Băiatul nu mai plînge.

— Și unde-i asta? In provincia Badajoz, nu-i așa?

Căpitanul îl privește, tărăgănindu-și cuvintele.

— Țara nătărăilor! spune un soldat din rîndul întîi.

Hohotele de rîs izbucnesc în libertate. Căpitanul ordonă tăcerea de două ori și clasa întreagă se supune. Dacă el se supără, poți să rămîi și fără puținul păr care ți l-au lăsat. Sau să stai la carceră, fără pat, plin de pureci, în mirosul greu al latrinelor înfundate.

— Care-i ăla?

Vocea îi e aspră.

Nimeni nu răspunde. Sebastian se uită la ostași în tăcere, înfricoșat, temîndu-se pentru ei.

— Pentru ultima oară, care-i ăla?

Căpitanul e tot îndărătul mesii, pe scaun.

— Sergent, spune el — sergentul care a rămas în picioare, lîngă masă, înaintează. — Primele două rînduri...

— Eu, domnule căpitan, spune un soldat mărunțel, ridicîndu-se din bancă.

— Sergent, tunde-l numaidecît, poruncește el și își continuă teoria.

— Sebastian, Sebastian — vocea i se umflă pînă la strigăt aproape — Sebastian, iubitule, spune-mi, odată pentru totdeauna, cum se numește patria ta.

Sebastian a închis ochii de cîteva ori, din ce în ce mai îngrozit de strigătele căpitanului. „Patria mea", se gîndește el. N-a auzit niciodată cuvîntul acesta.

— Nu știu.

— Ai milă, prietene! — se lasă să cadă pe masă, simulînd disperarea, trecîndu-și o mînă peste frunte.

— Uite, de o jumătate de oră așteptăm să ne spui numele patriiiei taaale,... Sebastian...!

„Patria mea. Patria mea? Patria mea..." Odată, — Sebastian era copil — odată, stînd pe piatra de unde veghea asupra vitelor, văzuse trecînd o mulțime de oameni, îmbrăcați în kaki, cu pușca la umăr, mișcîndu-și cu toții picioarele în același timp. Cîntau laolaltă un cîntec și repetau cuvîntul „patrie". Memoria lui aproape vidă l-a regăsit în timp ce căpitanul striga la el, în mintea lui s-a reîntors această melodie, pe care mult timp după aceea o îngînase, umblînd în urma vitelor.

In ușă se ivește bărbierul cu victima lui.

— Intră, dă-i drumul, și să-i lași capul ca o bilă de biliard.

Soldatul cel mărunt se așează pe o bancă, întors cu spatele la ceilalți ostași. Il vede pe Sebastian cu fața la harta Europei. Bărbierul, soldat și el, îi trece în jurul gîtului un ștergar alb, murdar la marginea de sus.

— Patria ta se numește Spania, Spania, Spania, țipă căpitanul. Arată-mi-o pe hartă, repede!

Sebastian nu plînge, e cu mult prea îngrozit. „O să mă tundă", gîndește el. Se uită la hartă.

— Arat-o cu degetul — aude glasul căpitanului care țipă la el.

Sebastian pune degetul pe Sicilia. Soldații încep să rîdă văzînd strîmbătura căpitanului, și rîsul lor e o mască după care își ascund teama să nu li se pună și lor, ca lui Sebastian, întrebarea: „Unde-i patria ta?"

— Apă, apă, aude în spatele lui.

Rîsetele sporesc, ușor dominate de clinchetul foarfecilor. Sebastian nu mișcă degetul. Il ține îndreptat spre hartă, tremurînd.

— La stînga, înțelegi?

Alte rîsete din ce în ce mai puternice. Dar el nu vede decît culori, semne, linii, puncte. Sebastian e gata să plîngă din nou. El mută puțin degetul și-l pune pe Corsica.

— Foc, foc, aude în spate. Ia să vedem dacă-o să-ți găsești satul în această insulă. Liniște!

Rîsetele cresc și mai mult. Acum ordinul „Liniște" înseamnă aproape contrariul. Soldații știu, căpitanul dorește ca ei să rîdă. Rîde și el, prefăcîndu-se că se stăpînește. Își închide ochii mici, ridică umerii și, cu buzele strînse, dă drumul glasului și unui hohot de rîs. Din întîmplare își stropește manșetele uniformei pe care strălucesc trei stele și se șterge numaidecît, repezit, cu cealaltă mînă, ca și cum i-ar fi frică să nu se jignească pe el însuși, deci pe cineva superior.

Sebastian plînge, face o sforțare și se întoarce. A luat o hotărîre. Soldatul cel mărunțel simte că are mai puțin păr pe cap. Simte că-i e frig la ceafă. Foarfecii continuă să țăcănească, neîndurători. Sebastian ar vrea să vorbească, întors spre căpitan, dar suspinele îl înăbușe. Nu-și amintește să fi fost vreodată atît de nefericit.

— Nu știu, spune pînă la urmă.

Iată ce s-a hotărît: să plîngă fără nici o rușine, să plîngă pînă va muri. Ceilalți soldați, căpitanul și sergentul rîd pe deșelate, pînă în clipa cînd căpitanul, cu ochii înlăcrimați de-atîta rîs, ordonă tăcere. Toată lumea îl ascultă.

— Sebastian, Sebastian: ți-e capul tot așa de neted și lucios pe dinăuntru, cum o să fie al ăstuia peste puțin, nu-i așa, bărbierule? — O scurtă explozie involuntară de rîsete, îl silește să se oprească. — Sărmane Sebastian, e atît de bine să știi unde se află patria ta. Potolește-te și treci în bancă.

E în picioare, în fața tuturor, și plînge încă. Soldatul cel mărunt, făcînd o sforțare, vede acum capul lui Sebastian, cu fruntea strîmtă și o singură sprînceană, decupat pe harta Europei, acoperind toată Spania.

El simte răceala de metal a mașinii de tuns pe capul ce va semăna, în cîteva clipe, cu o bilă de biliard.

Jesus-Lopez Pacheco, poet și romancier, a publicat „Lăsați să crească tăcerea" poeme (1953) și „Centrală electrică", roman (1957).

Instantaneu de la 7 Februarie

FRANCISCO LACALLE

— De ce merg pe jos? De ce? Cu spatele la maică-sa, copilul întreba, privind pe fereastră grupurile care însoțeau trotuarele. Strada Aragon începea din învolburările trandafirii pe care soarele răsărind le isca printre nori și se sfîrșea la „Plaza de Toros", printre corpurile marilor clădiri, întunecate, nedeslușite în ceața dimineții.

Copilul privi mirat mulțimea care părea că țîșnește din splendoarea roșie a zorilor și se îndrepta spre orașul întunecat, încă scufundat, aproape în întregime, în valurile nopții.

— Unde merg? întrebă el din nou. Dar maică-sa era ocupată și nu-l auzi.

Pe sub fereastră treceau grupuri compacte de muncitori cu traista pe umăr, cu mîinile în buzunare, cu țigarea în gură și bereta într-o parte; slujbași modești, cîrduri de fete ținîndu-se de braț, muncitoare cu săculețe de pînză cerată, cu fulare în jurul capului, ucenici de la atelierele Ventas, soldați, oameni în vîrstă cu bazmale de gît, copii cu șepci și ghiozdane, chiar și un popă.

— Unde merg, mamă? repetă micuțul. Și atunci mama se-ntoarse spre el, se apropie de fereastră, privi în stradă și ezită să-i răspundă. Nu se pricepu să-i explice ce-i cu mulțimea asta care se scurgea spre oraș. Ea însăși se pregătea să coboare ca să intre în marele fluviu de oameni.

— Tu nu vezi că merg pe jos? Nu iau tramvaiul fiindcă nu trebuie să-l ia.

Știa bine că micuțul n-o va înțelege, dar nu era în stare să-i explice mai bine.

— Nu iau tramvaiul? De ce?

— Ei, pentru că s-a spus așa, nu trebuie să se ia tramvaiul, și nimeni nu se urcă-n el. Tu nu vezi?

In mijlocul străzii se ivește un tramvai și băiatul vede că e gol cu desăvîrșire, cu luminile aprinse, lunecînd printre grupurile de oameni care se întorc și se uită după el. Toate chipurile rîd, oamenii gesticulează, arată spre tramvai, spun ceva ce băiatul nu poate auzi. Mama, în spatele lui, privește scena și rîde.

— Nimeni, dar nimeni! strigă ea entuziasmată. Și își pune mîinile pe umerii copilului. Capul fiului ei se-ntoarce spre ea.

— Și de ce nu merg cu tramvaiul?

— Ei bine, hombre, *pentru că... Viața s-a scumpit foarte mult și nu mai putem trăi. Nu se mai poate. Mama știe că trebuie să-i explice.*

— Așa, o să se vadă că protestăm cu toții, că nimeni nu-i mulțumit de guvern. Hai, nu mai întreba, acu' du-te și mănîncă, eu plec.

— Și tu, ai să mergi și tu pe jos? spune copilul cu ochii mari și un început de zîmbet.

— Sigur! Ca toți ceilalți!

El o privește mirat și nu știe ce să-i spună. Mama se va duce la lucru pe jos.

— Da... e-așa departe... o să te obosești grozav!

Mama pleacă de la fereastră și pregătește masa.

— Ei și. Să nu ne mai gîndim la asta!

El se apropie de ea, o privește de aproape și, fericit de cele ce i-a spus, îi mîngîie brațul.

— Vreau să merg cu tine. Lasă-mă să te conduc puțin...

Ea spune brusc:

— Nu, nu se poate, o să plec numaidecît. Dar o oprește fața copilului și glasul cu care o roagă; îl privește cum se sprijină greoi în cîrje. N-are ce face, o să cedeze.

— Bine, ai să vii pînă la colț, atît...

— Și eu vreau să merg pe jos, murmură copilul, mișcîndu-se cu stîngăcie prin cameră.

Incep să mănînce. Din cînd în cînd, mama privește spre stradă, unde lumina și grupurile în marș par să crească mereu. Tramvaiele continuă să circule goale, fără să se oprească, cu zgomotul lor ciudat de fiare vechi! Umbra manipulantului se detașează în golul vehiculului.

— Hai, grăbește-te! murmură mama din obișnuință, dar ea știe că are timp. S-a sculat de la șase ca să meargă în liniște pînă la atelier.

Coboară amîndoi scara. Ea îi ajută micuțului ale cărui picioare se tîrăsc izbindu-se de trepte. Cîrjele se lovesc de lemn cu zgomotul de mult familiar pentru întreaga casă.

Ajung în stradă și pornesc să umble repede, amestecîndu-se cu toată lumea asta care se îndreaptă spre strada Manuel Becerra. Lucrătoarea și fiul ei intră în rînd cu muncitorii, cu cei care vînd țigări prin baruri, cu cei care mătură parchetele băncilor, cu zidarii care construiesc zgîrie-norii și hotelurile, cu vînzătorii ziarelor astea care nu interesează pe nimeni, cu zarzavagiii și calfele de măcelari care coboară pînă la Lagazpi, cu mecanicii, cu cei de la canale, cu cei de la Compania de Gaz, cu măturătorii.

Acum, copilul nu mai întreabă nimic. Privește în jurul lui cu iluzia fericită că face ceea ce și maică-sa a pornit să facă printre atîția oameni, care rîd și își vorbesc fără să se cunoască. Mama i-a transmis bucuria și înflăcărarea ei, el vrea să meargă și mai repede și cîrjele se lovesc ritmic de trotuar. Mama îl ține de braț și-l privește cu dragoste; un extraordinar amestec de sentimente animă această dimineață cețoasă și caldă.

Oameni simpli îi înconjoară, sărăcăcios îmbrăcați, întunecați de griji, dar înaintînd, reînnoindu-se necontenit, de neînvins și nemaiputînd fi opriți, ca o pașnică armată care ar intra în oraș și l-ar cuceri prin simpla ei prezență și hotărîrea de a trăi, împotriva oricăror piedici, împotriva nedreptății și împotriva anilor.

Madrid, 1957.

Traduceri de TAȘCU GHEORGHIU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 32 (386)
joi 3 august 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Vizita noastră în Uniunea Sovietică va prilejui o nouă afirmare a hotărîrii comune a popoarelor romîn și sovietic, ca și a popoarelor celorlalte țări socialiste, de a face tot ce le stă în putință pentru întărirea păcii în lume, pentru promovarea principiilor coexistenței pașnice, pentru soluționarea pașnică a problemelor litigioase și însănătoșirea climatului internațional.

(Din cuvîntarea rostită de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, la sosirea la Moscova a delegației de partid și guvernamentale a R. P. Romîne).

PROGRAMUL CONCRET AL ÎNAINTĂRII SPRE CULMILE COMUNISMULUI*)

Comunismul, visul de aur al minților luminate și al inimilor generoase, cu secole și decenii în urmă socotit doar o utopie, conceput științific de geniul lui Marx și Lenin, transformat într-o mișcare puternică, năvalnică, odată cu apariția proletariatului și a partidelor lui marxiste, transpus în activitate practică de lupta poporului sovietic, care a construit socialismul sub conducerea P.C.U.S. — comunismul a devenit un țel concret și apropiat. **In următorii 20 de ani societatea comunistă va fi construită în linii mari în U.R.S.S.** Construirea deplină a societății comuniste va fi desăvîrșită în perioada următoare.

Căile spre obținerea acestei victorii — cea mai mare din întreaga istorie a omenirii — constituie conținutul esențial al Programului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, al cărui proiect a fost publicat în presă și supus examinării și discuției poporului sovietic, urmînd a fi aprobat la apropiatul Congres al XXII-lea al P.C.U.S. Nu există om al muncii, pe întreg cuprinsul pămîntului, care să nu încerce o profundă emoție citind în acest însuflețitor Program-manifest cuvintele: **„Partidul proclamă solemn: Actuala generație a oamenilor sovietici va trăi în comunism!"**.

Publicarea proiectului de Program al P.C.U.S. este un eveniment istoric în viața Uniunii Sovietice, a țărilor lagărului socialist, a mișcării comuniste internaționale, în viața ideologică și culturală a umanității. Document de uriașă însemnătate politică, teoretică și practică, noul Program al P.C.U.S. sintetizează în mod creator practica construirii socialismului în U.R.S.S. și în țările sistemului mondial socialist, reflectă prefacerile revoluționare ce au avut loc în lume, analizează în profunzime marile procese ale contemporaneității — întărirea sistemului mondial socialist, criza capitalismului mondial, mișcarea revoluționară internațională a clasei muncitoare, mișcarea de eliberare națională, triumful ideilor comunismului. Pentru prima dată în istorie în acest document este prezentat un plan concret, științific fundamentat, de construire a societății comuniste. Programul P.C.U.S. este o nouă demonstrație strălucitoare a forței și vitalității marxism-leninismului, a caracterului său creator, veșnic viu; el reprezintă o uriașă contribuție la tezaurul marxism-leninismului, la gîndirea contemporană.

Proiectul de Program caracterizează în mod științific societatea comunistă, cea mai înaltă formă de organizare a vieții sociale, a cărei construire a devenit sarcina practică nemijlocită a poporului sovietic.

Partid al comunismului științific, P.C.U.S. rezolvă sarcinile construcției comuniste pe măsura pregătirii și maturizării premizelor materiale și spirituale, călăuzindu-se după ideea că nu se poate sări peste etapele de dezvoltare necesare, după cum nu se poate să ții în loc mișcarea înainte.

Proiectul de Program subliniază că sarcina economică principală a P.C.U.S. și poporului sovietic constă în **crearea, în decurs de două decenii, a bazei tehnico-materiale a comunismului**. In această privință, cifrele conținute în Program sînt de-a dreptul amețitoare.

Incă în decursul primului deceniu volumul producției industriale a U.R.S.S. va spori de circa 2 ori și jumătate, iar în decurs de 20 de ani — de cel puțin șase ori. Spre sfîrșitul celui de-al doilea deceniu va fi atinsă o producție anuală de energie electrică de 2.700—3.000 miliarde kwh și 250 milioane tone oțel! **U.R.S.S. va lăsa cu mult în urmă S.U.A. în ce privește producția pe cap de locuitor. Ea va dispune de industria cea mai puternică și mai modernă din lume, de forțe de producție neegalate și de neconceput în capitalism.** Aceasta va constitui baza pentru transformarea treptată a relațiilor sociale socialiste în relații sociale comuniste, pentru o asemenea dezvoltare a industriei și agriculturii care va permite satisfacerea din belșug a nevoilor societății.

Paralel cu făurirea unei industrii puternice, va fi creată în Uniunea Sovietică **o agricultură înfloritoare, multilateral dezvoltată și de o înaltă productivitate.** Volumul total al producției agricole urmează să crească în 10 ani de circa două ori și jumătate, iar în 20 de ani de trei ori și jumătate. Noul avînt puternic al forțelor de producție în agricultură va permite să se obțină un belșug de produse alimentare pentru populație și să se asigure trecerea treptată a satului sovietic la relații sociale comuniste, lichidîndu-se în linii mari deosebirile dintre oraș și sat.

Poporul sovietic, care, la începutul operei de construire a noii orînduiri, a trebuit să îndure foamete, blocada economică, lipsuri și privațiuni de tot felul, poate trece azi, bizuindu-se pe puternica sa economie națională în plin avînt, la realizarea sarcinii de importanță istorică mondială — **asigurarea celui mai înalt nivel de trai în comparație cu orice țară capitalistă.** In U.R.S.S. există acum toate posibilitățile pentru ridi-

(Continuare în pag. 6-a)

---

*) Din „Scînteia", nr. 5244

Sub semnul prieteniei frățești

La invitația Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și guvernului sovietic, delegația de Partid și Guvernamentală a Republicii Populare Romîne condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, vizitează zilele acestea Uniunea Sovietică.

Primirea caldă făcută solilor poporului romîn de către populația Moscovei, atmosfera de înțelegere frățească în care se desfășoară convorbirile dintre delegațiile de partid și guvernamentale ale celor două țări surori dovedesc legăturile trainice de prietenie existente între poporul romîn și poporul sovietic.

In cuvîntul de salut adresat delegației romîne, tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov sublinia, referindu-se la prietenia dintre cele două țări ale lagărului socialist: „Acordăm, dragi prieteni, o mare însemnătate vizitei dvs. în Uniunea Sovietică. Noi vedem în această vizită o nouă manifestare a năzuinței reciproce a popoarelor noastre, a partidelor noastre de a întări și mai mult și a dezvolta unitatea și colaborarea între Uniunea Sovietică, Republica Populară Romînă, între toate țările lagărului socialist. Prietenia dintre popoarele țărilor socialiste reprezintă o forță atît de invincibilă, o avuție atît de mare, cum n-a mai avut nimeni niciodată în lume".

Poporul romîn nutrește față de Uniunea Sovietică și poporul sovietic o nețărmurită dragoste și admirație. Acest lucru l-a exprimat în răspunsul său tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej: „Victoriile repurtate de poporul sovietic în crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, în dezvoltarea giganticei forțe economice a statului sovietic și în făurirea unei vieți de înaltă bunăstare materială și spirituală pentru poporul sovietic, excepționalele realizări tehnico-științifice ale U.R.S.S. constituie un puternic factor mobilizator în lupta oamenilor muncii de pretutindeni, exercită o înrîurire profundă asupra întregei dezvoltări contemporane."

Vizita delegației de partid și guvernamentale a Republicii Populare Romîne a coincis cu publicarea proiectului de program al P.C.U.S., program concret al înaintării spre culmile comunismului, visul de aur al omenirii. Nu există om al muncii pe întreg cuprinsul pămîntului care să nu încerce o profundă emoție citind în acest însuflețitor program cuvintele: „Partidul proclamă solemn: actuala generație a oamenilor sovietici va trăi în comunism". Implinirea acestei năzuinți a omenirii însuflețește lupta tuturor popoarelor lumii, a clasei muncitoare de pretutindeni pentru socialism și pace.

Exprimînd impresia profundă pe care au produs-o asupra poporului nostru proiectul noului program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea, în cuvîntarea rostită la dejunul oferit de C.C. al P.C.U.S.

Al. GIRNEAȚA

(Continuare în pag. 2)

In timpul convorbirilor dintre delegația de partid și guvernamentală a R.P. Romîne și conducători ai P.C.U.S. și ai guvernului sovietic.

ÎNCĂ UN PAS SPRE BELȘUG

Cine pătrunde în sala de festivități a fabricii „Ernst Thälmann" din Brașov se găsește în fața unor uriașe grafice de producție. Cifrele se înalță și se întrec, în suiș lin sau în salturi, marcînd de la lună la lună, parcă, mai mult decît o creștere, un zbor. Acest zbor vertical de rachetă e ritmul muncii, al producției, al productivității. Prin fereastra largă, peste ochiurile albastre ale bazinelor din curțile interioare, se vede trupul multiplu și viguros al uzinei, i se aude pulsația de inimă gigantică, se simte freamătul acestui izvor de putere și avuție, al acestui izvor viu, luminat în curgerea sa de conștiința omenească, de voința omenească, de luciditate. Și halele lui fierbinți și zgomotoase, înaltele hale și ateliere pline de activitate, de grabă, de mișcare înlănțuită, perfectă, exactă, rodnică, îți trezesc în minte, ca tuturor celor cărora aceste imagini le sînt azi cunoscute, chipul altor hale, altor ateliere, de la Reșița, de la Grivița Roșie, de la „23 August", de la Bîrlad, de la Hunedoara, din alte centre ale țării, în care se creează mașini sau piese de mașini, unde se făurește temelia vieții noastre noi. Temelie solidă pe care se ridică mereu alte construcții, din care pornește, ca din rădăcina stejarului, seva care hrănește trupul vînjos, bogata coroană înalt și larg revărsată.

Citind Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn și a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne din 27 iulie a. c. privind creșterea salariilor muncitorilor și cadrelor din diverse ramuri ale economiei, precum și reducerea unor prețuri și tarife, imaginea acelui grafic de la fabrica „Ernst Thälmann", a altor grafice din alte uzine, precum și a unor chipuri omenești întîlnite în fața marilor cuptoare, întîlnite în fața unor tablouri electrice unde, cu o mînă, dirijează, ca niște zei stăpîni pe fulgere și forțe fără capăt, mersul a zeci de mașini ascultătoare, se ridică și strălucește în fața ochilor noștri. Imaginea minelor profunde din care brațe voinice și unelte din ce în ce mai perfecte scot la lumină bogățiile pămîntului, imaginea minerilor care extrag munți de minereu și cărbune, a oțelarilor, a forjorilor, a muncitorilor și tehnicienilor de toate felurile, ale căror succese pentru împlinirea și depășirea planurilor trimestriale și anuale, au făcut cu putință, prin realizările lor, mărirea salariilor și scăderea prețurilor de cost.

Cel care călătorește și poposește ici și colo, în diferite puncte ale țării, atent și îndrăgostit de chipul nou al vieții noastre, are mereu sub ochii lui întreagă această arhitectură și înlănțuire minunată, echilibrată ca un unic edificiu armonios, care pornește de la industria grea și ajunge, ca un enorm fluviu, la delta lui mănoasă și înfloriță, la bunul trai al tuturor oamenilor muncii. Înțeleapta politică a Partidului creează acest echilibru, această imensă construcție armonioasă, și animă și conduce toate pîrghiile ei, însuflețește și luminează fiecare conștiință omenească, pentru a deveni aptă să-și împlinească și să-și depășească sarcina, iubindu-și, gîndindu-și munca și scopurile ei.

Să ne gîndim la chipul oțelarului de la Hunedoara, Ștefan Tripșa, erou al muncii socialiste, luminos de tinerețe și elan, la mecanicul de locomotivă Ștefan Lungu, erou al muncii socialiste, vioi, înțelept și plin de umor, care nu cunoaște bătrînețea, sau la președintele gospodăriei colective de la Topalu, Gaidagiu, plin de neprevăzute sclipiri, la Micșan, președintele gospodăriei colective de la Coșereni, deschis ca o carte. Din munca lor, din munca altora care sînt aidoma lor sau îi vor ajunge mîine din urmă, din munca perseverentă și însuflețită a milioane și milioane de muncitori, tehnicieni, ingineri, pentru care măsurile și Directivele Congresului al III-lea au fost sfinte, pentru care cuvîntul Partidului e totdeauna sursă de putere, valoarea producției industriale obținute prin depășirea planului pe 1960 și pe primul semestru al anului 1961 se ridică la circa 4,5 miliarde lei, iar economiile din reducerea peste plan a cheltuielilor de producție în industrie se ridică, în aceeași perioadă de timp, la peste 1,2 miliarde lei.

In vreme ce ziarele ne aduc vești triste și îngrijorătoare din alte țări, țări imperialiste în care criza, șomajul, dezechilibrul economic ating proporții îngrijorătoare, în vreme ce aflăm că în Germania Federală, de pildă, în ultimele luni produsele de primă necesitate s-au scumpit, iar cursa înarmărilor îi face pe guvernanți să stoarcă de la populație, prin impozite și taxe, 4,4 miliarde mărci, că în Venezuela există în prezent 400.000 de șomeri (adică 27% din efectivul populației integrate în producție), că în Danemarca prețurile la produsele alimentare au crescut cu 10—25% iar în Anglia guvernul, care încearcă să ia măsuri economice în chipul unui „plan de austeritate", e huiduit în Camera Comunelor, — în patria noastră, înflorirea economiei naționale aduce după sine evidente, strălucite îmbunătățiri în viața oamenilor muncii, în viața cotidiană a populației.

Iată, prin aplicarea măsurilor prevăzute în Hotărîre, „veniturile bănești ale salariaților și altor categorii ale populației vor crește în ultimele 5 luni ale anului 1961 cu circa 400 milioane lei, iar în 1962 cu peste 2,5 miliarde lei. Incepînd cu 1963 — cînd măsurile arătate se vor aplica pe un an întreg în toate ramurile economiei naționale — acest spor va reprezenta aproape 5 miliarde lei față de anul 1961".

Am citat în întregime acest pasaj, în care cifrele, cu sonoritatea lor clară și certă, evocă puterea noastră, siguranța pașilor noștri, zugrăvesc prezentul și viitorul nostru limpede și frumos, din ce în ce mai frumos. Pentru acest prezent, pentru acest viitor, pentru ceea ce noi înșine sîntem în stare să făurim, pentru ceea ce gîndim și simțim, pentru dimensiunile conștiinței noastre și ale perspectivelor noastre spirituale și materiale, îi mulțumim Partidului.

GAZETA LITERARA

PENTRU FERICIREA OMULUI

An după an, deceniu după deceniu, uriașa perspectivă creată pentru om în Uniunea Sovietică prin Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917, a devenit realitate, o realitate strălucită, obținută prin singe și lupte la început, mai apoi prin muncă neobosită și organizată, prin muncă perseverentă și luminată necontenit de principiile marxist-leniniste, cu atît mai evident înțelepte cu cît practica le dovedea adevărul. In momentul de față, în epoca în care socialismul învingînd pe a treia parte a globului a răsturnat în favoarea sa raportul de forțe de pe scara mondială, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice adoptă cel de al treilea Program al său: Programul construirii societății comuniste.

Acest program vast, atotcuprinzător, de o limpezime și o măreție pe care, în lunga și greaua istorie a

Lucia DEMETRIUS

(Continuare în pag. 6-a)

UN PROGRAM MĂREȚ

Mărețul program al P.C.U.S. are o trăsătură caracteristică! Citindu-l te simți chiar în acel viitor, pentru realizarea căruia te îndeamnă și te mobilizează!... Prevederile programului, mijloacele și căile recomandate își au rădăcinile atît de ferm înfipte în realitatea vieții din Uniunea Sovietică, încît nimeni nu se îndoiește că el va deveni o călăuză nu numai pentru membrii de partid, ci și pentru întregul popor sovietic, constructor al comunismului.

Incă de la prima lectură te cuprinde un sentiment de bucurie, de entuziasm. Ești interesat să studiezi cu mare atenție partea generală ce definește comunismul, rolul industriei, relațiile între națiuni și, ca scriitor, firește: sarcinile partidului în dome-

(Continuare în pag. 6-a)

SZEMLÉR Ferenc

SLAVĂ COMUNISMULUI

Să privim cadranul străvechiului ornic al istoriei. Sîntem astăzi, într-adevăr în pragul timpului de aur. Acul cadranului s-a oprit pe un titlu extraordinar, de însemnătate mondială. Să citim:

Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Sarcinile Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în construirea societății comuniste.

Pe acel binecuvîntat pămînt aproape al unui continent se construiește comunismul. Aducîndu-ne aminte de Gorki putem exclama și noi: Ce frumos sună acest cuvînt, Comunismul! Comunismul, viitor de aur al omenirii. Dar pentru oamenii sovietici, comunismul nu mai este un viitor, el este un Prezent care luminează pînă departe, în toată lumea. Ei calcă pe treptele timpului de aur într-o societate în care Omul poate să se dezvolte multilateral și nemărginit. O societate în care nu mai încap războaiele și în care Marte va fi desigur șomer.

Și iată ce este scris în Programul

Ion BANUȚĂ

(Continuare în pag. 6-a)

Probleme ale reportajului

Masa rotundă a reporterilor, organizată de „Gazeta literară"

MIHAIL PETROVEANU: *Intîlnirea noastră trebuie să fie „de lucru". Vă rugăm să ne ajutați, printr-o discuție pe care am dori-o cît mai puțin pretențioasă și abstractă și cît mai legată de reportajele publicate în presă. Nu avem nevoie de o introducere specială cu privire la sarcinile reportajului. Ne interesează părerea dumneavoastră despre modul în care reportajele noastre răspund cerințelor actualității, cu alte cuvinte în ce măsură problemele impuse de actualitate sînt într-adevăr sesizate și oglindite cu mijloacele cele mai proprii reportajului literar.*

Am mai dori de asemenea să cunoaștem cîteva opinii despre unele trăsături caracteristice genului, cum sînt: operativitatea reportajului, actualitatea și rolul senzaționalului în reportaj, ideea reportericească etc.

Tematica vieții zilnice

V. NICOROVICI: *Cred că cel mai bun lucru pe care îl avem de făcut atunci cînd analizăm problemele reporterești, este să le discutăm în spirit autocritic. Problemele mari, generale, se cunosc. Reportajul a fost destul de apreciat în ultima vreme de critica literară, care s-a ocupat pe larg de el. S-au scris despre reportaj și articole ample și note. Deci problemele pe care sîntem chemați să le discutăm, nu sînt necunoscute. In legătură cu actualitatea, de pildă, se poate spune în genere că, reportajul și-a făcut datoria mai ales în ceea ce privește cuprinderea mare a problemelor. Obiectivele economice de primă importanță, — Bicaz, Hunedoara, Săvinești, Dobrogea, Oltenia, de pildă, au fost atent investigate de reporteri. Marele plan de perspectivă elaborat de Congresul al III-lea al Partidului, care prevede sarcini atît pe plan economic — cum ar fi construirea unor giganți ai industriei, sau un puternic avînt al agriculturii — cît și pe plan ideologic, de formare și educare a omului nou, constituie fără îndoială sursa de inspirație majoră pentru reporteri, harta tematică și busola de orientare pentru elaborarea viitoarelor volume de reportaj. Analiza însă pe care trebuie să o facem privește adîncimea la care s-a ajuns în reflectarea realității. Aici stă chestiunea. Reportajul a înscris o suprafață mare, a făcut tabloul general al țării din punct de vedere geografic. Dar aceasta nu înseamnă că el a pătruns toate dimensiunile „interioare" și în direcția asta trebuie să canalizăm discuțiile noastre de azi.*

VICTOR VÎNTU: *Din punct de vedere tehnic, de pildă, sînt încă multe lucruri foarte interesante care pot fi făcute cunoscute cititorilor: de pildă, petrochimia, cu toate implicațiile ei. De asemenea problema valorificării superioare a lemnului și altele...*

TITA CHIPER: *Tehnica trebuie să ne intereseze în cel mai înalt grad, pentru că actualmente în țara noastră ea stă la baza dezvoltării industriei, agriculturii sau a științei, dă naștere la atitudini, condiționează mentalitatea. Totodată eu consider că reportajul trebuie să fie, în ceea ce privește viața omului, un grafic al atitudinii sale. In această privință, un reporter care are o precisă rază tematică, cum a avut Nicorovici la Hunedoara, beneficiază de un mare avantaj. El poate urmări variațiile acestui grafic, poate observa cu mijloace specific reportericești creșterea unui om, — toate acestea implicit determinate de munca, de atitudinea sa.*

ION BĂIEȘU: *Reportajul, ca și literatura în general, are în centrul lui omul. Apreciez mai mult acele reportaje care, căutînd noul, surprind punctele nodale, salturile calitative din conștiința oamenilor. Celelalte, care prezintă dări de seamă asupra peisajului fac mai mult un serviciu O.N.T.-ului.*

V. NICOROVICI: *Nu e tocmai așa. Există unele realizări destul de frumoase, în ceea ce privește, să spunem, poezia muncii, măreția marilor construcții, descrierea peisajului modern celebrat cu gravitate. Cred însă și eu că ar trebui să ținem seama de personalitatea omului, a eroului nostru pe alte multe și variate planuri. Adică, fără a neglija linia majoră de care vorbeam înainte, să căutăm să abordăm și alte probleme, mai ales — și accentuez asta — să sondăm universul moral; adică familia nouă, prietenia. Să cunoaștem problemele importante ale eroului nostru, am putea spune cele personale. Ar trebui căutate conflictele între vechi și nou, în mentalitate, în muncă, în atitudinea față de familie. De îndată însă ce îți pui această problemă îți se ridică în față o alta. E vorba de modalitatea de a pătrunde în aceste domenii intime și foarte gingașe pentru om, rămînînd totuși la faza de reportaj, vorbind adică de un anumit om, localizat undeva, cu o anumită situație. Eroului nostru poate însă că nu-i convine să ne referim deschis la el.*

Eroul în reportaj și limitele sale literare

ȘTEFAN LUCA: *S-a pus aici problema vieții intime a eroilor noștri din reportaj. Cred că trecem puțin peste limitele normale ale genului. Trebuie să fim mai circumspecți, uneori prin nedelicatețe putem jigni pe omul pe care ni l-am ales ca erou.*

VICTOR VÎNTU: *Aș argumenta aici, pornind de la un fapt real. Un reporter al unui ziar s-a dus la I. C. Frimu-Sinaia și a stat de vorbă acolo cu cel mai bun strungar. Omul era*

(Continuare în pag. 4-a)

Dă-mi mîna...

Dă-mi mîna, prea frumoasa mea și hai,
Privește-mi chipul care mi-l știai.
Fosfor îmi suie peste față zorii,
Stingîndu-mi urmele candorii.

Iți spune singur cîte-nțelesei
Din lumea suitoarelor idei.
Privește-mi ochii, vezi, în ei există
Arzînd mai pur, lumina comunistă.

Electric sar din fruntea mea, și-aprind
Ideile, un cerc de sori vuind.
Cu fiecare gînd, alt cer se lasă —
Mai nobilă mi-e tîmpla, mai frumoasă

Cu fiece cuvînt care-l murmur
Mai bărbătesc mi-e zîmbetul, mai dur
Și întunericul, auzi-l, strigă,
Trece-n cărbune veștedа-i ferigă.

Cu fiece silabă care-o sun,
Un frig al polurilor îl răpun.
Desțelenind, privirea-nfige-n maluri
Dreptunghiuri, romburi de păduri, ovaluri...

Căzu din mine umbra, și-a tunat.
E umbra unui turn neînclinat
Care-a strivit pe lespezi, la picioare,
Mileniile reci, de exploatare.

Nichita STĂNESCU

IN ACEST NUMAR:

- **De-al nostru,** schiță de V. Franiuk (pag. 3)
- **Vulturul pleșuv,** povestire de Ioan Grigorescu (pag. 5)
- **Un militant pentru realism** de Perpessicius (pag. 6)

Reportaj „monografic“

Puncte de vedere

Se pare că e un mare deliciu pentru criticul de reportaj, în ultima vreme, (slavă reportajului nostru, are criticii săi!) să folosească termenul de monografie (vezi un ultim articol al lui V. Ardeleanu în „Tribuna“ intitulat chiar așa, și unele articole ale lui G. Dimisianu, critic altfel ponderat). O, e un cuvînt așa de interesant, încît „paradoxal“, „straniu“, „fără îndoială“ au pălit! E foarte șic, recunosc, dar ce ar fi să-i controlăm intrarea în jocul noțiunilor noastre critice? Căci nu-i un simplu termen la modă, cu care se cochetează în frază, ci, pe baza lui, se fac judecăți de valoare, se catalogheazǎ, se compară, se strîmbă din nas... „Asta-i un reportaj bun pentru că e monografic, ăsta nu-i bun pentru că nu e monografic“. Cele mai remarcabile volume din ultimul timp — „Cele 400 de zile“ ale lui Nicorovici, Oltenia lui Purcaru, Dobrogea lui Coșovei, Suceava lui Gafița — au fost înregimentate rapid și cu satisfacție la monografii. Pînă și „Lumină“ — atît de evident străină acestei „modalități“ — a fost catalogată și judecată ca o monografie, — nerealizată, e adevărat. Numai că eu susțin că în „Lumină“ nici nu mi-a trăznit să fac monografie! Și susțin — dinăuntrul fenomenului — că nici Nicorovici, nici Gafița, nici Purcaru, și, fără îndoială, nici Coșovei nu au vrut să facă monografii!

Reportajul bun s-a supus vieții în sensul unei investigații mult mai profunde a construcției socialiste. Azi, nu mai poți sta într-un oraș mort 170 de minute, suficiente unui mare talent pentru a sintetiza plictiseala, ca Bogza la Mizil. (Adevăru-i că un non-talent putea sta de 170 de ori 170 de minute și nu înțelegea nimic sau poate se concentra într-o „monografie“ a orașului mort...)Acum, reporterii simt că trebuie să stea 400 de zile într-un oraș al flăcărilor, să urmărească operații de ani de zile, să înțeleagă probleme tehnice, organizatorice și deci oameni, de-a lungul a nu știu cîtor anotimpuri. Se înțelege de la sine că va sta lîngă acești oameni în timpul șarjelor, în timpul betonărilor, în timpul liber, va merge cu ei la cinema, va bea cu ei, — dar toate acestea nu-l vor mira, pentru că, odată intrat în fluxul vieții clocotitoare, nu te miri, lași criticii plăcerea să observe că uite, ai stat cu oamenii în timpul liber n-ai luat acceleratul, după șarjă, să pleci la București... Dar cu cît viața noastră socialistă se desfășoară pe un front mai larg în fața reporterului, el trebuie să aibă instinctul artistic de a sintetiza, de a căuta gestul și semnificația concentrată. La o cunoaștere, la o documentare extensivă, reporterul răspunde intensiv. El nu aleargă după oglindirea a o mie de aspecte pentru a fi cu orice chip „monografic“ și pentru ca criticul să nu-i poată imputa că lipsește problema gospodăririi chibzuite. Sarcina sa nu e de a explica criticului cum se betonează, ce e aceea o benă sau un șantier, criticul trebuie să știe astea „de acasă“... Sarcina sa e de a executa secțiuni cît mai profunde în realitatea socialistă, cît mai semnificative, extrăgînd vibrația, patosul comunist al constructorilor, și înflăcărînd — astfel — masele de cititori. Căci reportajul, ca orice gen de artă, rămîne o secțiune, o secțiune în real, sensibilizată de un talent, dilatată — în sensul în care orice artă dilată — de o personalitate. Pentru aceasta, pentru a mări, a amplifica secțiunea, reporterul — fiindcă nu poate apela la fascinația intrigii fictive, a eroului inventat, fiindcă e lipsit de multe din atributele seducătoare ale prozei — forțează o mie și una de artificii de la instantaneul pe viu pînă la documentul din arhivă, de la monologul lui Tripșa, al unui Tripșa precis, pînă la analiza unei pasiuni printr-o analiză contabilă. Toate — țintind la transmiterea vibrației majore a timpului nostru, vibrația comunistă. Reporterul nu e un Institut de cercetări economice, după cum arta nu-și pune sarcinile științei; tocmai de aceea ideea „monografiilor“ reportericești constituie un exces scientist, ca să ne exprimăm blînd, împingînd pe artistul-reporter spre căi care nu-s ale lui, calea lui rămînînd, repet, secțiunea semnificativă în real, dilatată la focul imaginației, inteligenței sale

★

Totuși, ce s-a întîmplat în capul cîtorva critici care au lansat această nouă „modalitate reportericească“, de care reporterii nu erau conștienți, ca să zicem așa? Desigur, există pentru critic o mare plăcere să descopere formule noi. O înțeleg. A existat de asemenea, și o fervoare a gnoseologicului în arta noastră; critica marxist-leninistă a intervenit cu bună înțelegere (Andrei Băleanu „Conținut și formă în artă“, Marcel Breazu: „Cunoașterea artistică“) și a limpezit, în unele linii esențiale, (vezi și numeroase articole din activitatea critică a lui P. Georgescu, N. Tertulian, D. Micu, S. Damian etc) raportul cunoaștere-imagine artistică, echilibrul dintre ele, canalele de comunicații. A devenit foarte greu ca unui poem despre înflorirea unei grădini, criticul să-i mai ceară explicarea asimilației clorofiliene... Dar dacă poemul, nuvela, romanul sînt arte nobile, ca aurul printre metale, reportajul — pentru unii — a mai rămas o artă de zinc. Dacă pentru artele superioare — de ficțiune și invenție — fervoarea sus-numită s-a temperat, reportajul — dat fiind și procentul lui important de informativ, sec, strict real — mai e încărcat excesiv de obligațiile „cunoașterii“ nedigerate artistic. Cunoașterea mai este luată aici „mot à mot“. Lucrurile se complică atunci cînd criticul face parte din categoria celor care nu cunosc amplu realitatea socialistă și atunci dorește ca reportajul să-i dea o cunoaștere „monografică“, „profundă“, „amplă“ — ținînd, probabil, locul a nu știu cîte plecări „pe teren“ ale criticului, amînate... Fac prinsoare că „reportajul monografic“ e opera unor asemenea critici rupți de viață. Pentru ei reportajul-secțiune e totdeauna insuficient, notația rapidă e insuficientă, și catalogată „jurnal“ (vezi admirabilul „Jurnal din Spania“ al lui Kolțov, străin de orice caracter monografic, apăsat numai pe instantaneu) instantaneul — așișderea, reflecția lirică, portretul individual, tot ce are reporterul mai drag și mai intim intră la „cam atît“; pentru ei trebuie ca să iei lucrurile de la început, în linii mari, multe și grosolane, în amănunte mici și plicticoase, ca să înțeleagă cît mai bine, să „cunoască“ șantierul. De unde să mai aibă atunci ochi pentru detectarea vibrației omenești și artistice, la care reportajul trebuie să ajungă prin acumularea a numeroase informații seci uneori, semnificative întotdeauna ,dacă vorbindu-le despre bene cu calmul cu care vorbesc despre locomotivă — pentru reporter bena a devenit obișnuită ca o locomotivă — ei nu știu cum arată o benă și se încăpățînează să afle de la mine, cînd ar fi trebuit să știe singur? Prezentîndu-le viața de pe o locomotivă, ei nu ar îndrăzni să aducă obiecția că nu discut despre principiile lui Stevenson. Locomotiva a intrat de mult în viața omenirii... Și benele. Și macaralele. Dar acestea din urmă — aparținînd noului cel mai nou — n-au intrat în viața cîtorva critici care, altfel, țin foarte mult la monografie, la „o cunoaștere“ cît mai completă. Culmea este atinsă în clipa cînd aceeași devin dușmanii cei mai înverșunați ai „tehnicismului“ în reportaj; aici, împotriva tehnicismului, ei apără arta... Numai că un reporter bun nu se va teme niciodată de tehnică, nu o va opune niciodată artei. Un singur drum pe un șantier — se poate rămîne și în gară, de unde se văd deobicei macaralele gigant la orizont — și oricine va vedea ce rol ocupă tehnica în viața muncitorului nostru, în ce relație intimă au intrat. Sîntem în secolul automatizării, al rachetelor. Omul s-a prelungit prin unelte care-l ridică la o înălțime unde scriitorul — asta înseamnă, și reporterul și, inclusiv, criticul — trebuie să ajungă, învingînd încet-încet ignoranța. Fuga de „tehnicism“ a criticii trebuie suspectată în sensul unei fugi de viață, după cum aceeași teamă de viață, rezolvată bombastic și livresc, a inventat această „monografie“.

★

Insist pe vibrație, pentru că tocmai ea e periclitată prin pătrunderea nămolului „monografic“ în reportajul nostru, tocmai ea scapă criticului obsedat de „monografism“. Marin Preda — căruia bunii reporteri îi datorează enorm, prin influența sublimei lui autenticități — scria mai de mult despre marea importanță a tonului într-o carte. Oricît stăruia un artist de forța sa reflexivă ca în critică să existe o asemenea analiză a tonului, nu s-au făcut prea multe în această direcție. Adevărul e că tonul — expresie subtilă a mesajului ideologic — constituie o problemă peste măsură de delicată pentru criticul neînțelegător. Cel mai lesne îi este — revenind la reportaj — să pipăie încheieturile exterioare și suplețea cîtorva cartilagii să-l indispună pînă la contestarea unei bune organizări a materialului. (O monografie întotdeauna trebuie să fie solidă și încheiată...) Dar o operă vie, ca orice ființă, nu se ține prin cartilagii, ci prin acel flux interior, neatent la imperfecții organizatorice. dar vital, unind în adînc, acolo unde ochiul rece și fix nu poate pătrunde. Acela-i stilul. Reporterii noștri buni, pe baza pătrunderii tot mai adînci în realitate, au ajuns azi la un stil — și aceasta-i o victorie limpede. Căci nimic nu-i mai greu de creiat decît stilul reporterului, am arătat cîte îi lipsesc din arta clasică a literaturii. Incît criticul neînțelegător care ia cu o mînă și dă cu alta, (vezi V. Ardeleanu în „Tribuna“ despre „Lumină!“) care, de pildă, nu vrea să aducă reporterului elogiul vreunei apropieri cu Camil Petrescu, deși e evidentă, dar care, tot de pildă, îi face hatîrul de a-i recunoaște calitățile de beletrist, adăugînd chiar că „reporterul are un stil propriu“, crezînd că în felul acesta a spus suficient de puțin, nu-și dă seama ce mult a spus, mult mai mult decît o apropiere de Camil... (Camil ar fi primul care să înțeleagă și să se bucure de situația comică a criticului convins că a diminuat „cu cap“ atribuind scriitorului „nu mari posibilități de investigație psihologică“ — cum spusese un confrate prea entuziast — ci ia, acolo, un stil propriu...) Trebuie deci să ne bucurăm că într-o artă atît de dificilă, primejduită nu odată de platitudine și șablon, au apărut stiluri, personalități, atît de diferite și atît de marcate ca Grigorescu, cu admirabilul său apetit pentru senzaționalul sănătos, ca Mandric, cu lirismul său filtrat de ironia superioară, ca Nicorovici, cu aplicația lui pentru serios și grav, ca Țic, plin de nervozitate dramatică, ca Rusan, cu căldura inteligenței sale, ca Pop Simion, operînd mereu cu un simț neobișnuit al intimului. Vibrația, tonul lor nu s-a format în goană după exhaustiv, complet, sau mai bine zis, monografic. La acea cunoaștere extensivă a realității, ei au răspuns prin concentrarea pe om și așa s-a impus în reportaj — portretul; prin călătoria pe o idee, pe o semnificație („Paralela 45“ are o organizare minimă; se merge pe o linie geografică, dar cine nu vede că reporterul nu e un geograf și cu atît mai puțin un monograf?); prin reflecția lirică, intensă, dacă vreți chiar poemul („Farmecul genezei“ — monografie? „Uriașul preludiu“) Niciunul din bunii reporteri ai noii generații nu s-au format la școala „monografică“ și nu văd care s-ar forma în viitor, mai ales că nu văd nici tradiții în acest sens. Important este că, păstrînd calea reportajului. neînstrăinîndu-se pe căi care nu le aparțin, acești reporteri nu au limitat realitatea timpului nostru, dimpotrivă, prin lentila fascinantă a artei lor, i-au dat un spor de relief, de multe ori memorabil

Radu COSAȘU

Sub semnul prieteniei frățești

(Urmare din pag. 1)

și Guvernul U.R.S.S.: „Ingăduiți-ne, dragi tovarăși, să felicităm gloriosul Partid Comunist al Uniunii Sovietice și Comitetul său Central leninist care îmbogățește tezaurul ideologic al mișcării comuniste mondiale cu acest document de neprețuită însemnătate, să felicităm pe oamenii sovietici care, prin realizările lor strălucite au creat bazele elaborării programului și a căror muncă eroică și conștiință înaltă sînt garanția sigură a înfăptuirii cu succes a obiectivelor mărețe ale acestui program“.

Vizita delegației de partid și guvernamentale a Republicii Populare Romîne în Uniunea Sovietică va contribui la întărirea continuă a prieteniei și colaborării frățești dintre popoarele sovietic și romîn, va sluji intereselor păcii și socialismului. Sprijinul frățesc multilateral, pe care țara noastră îl primește din partea Uniunii Sovietice sporește considerabil forțele creatoare și eficacitatea eforturilor poporului romîn, fapt ce are o însemnătate primordială pentru înaintarea rapidă a țării noastre pe drumul socialist.

Popoarele romîn și sovietic sînt indisolubil legate prin fidelitatea față de învățătura marxist-leninistă, care le călăuzește întreaga activitate, față de principiile internaționalismului proletar care stau la baza unității de nezdruncinat a lagărului socialist și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Sosind la Moscova, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej exprima astfel convingerea în rodnicia tratativelor ce sînt purtate în prezent între delegațiile de partid și guvernamentale ale R.P. Romîne și Uniunii Sovietice: „Sîntem pe deplin încredințați că vizita delegației romîne în Uniunea Sovietică, schimburile de vederi și discuțiile ce le va purta cu acest prilej vor contribui la continua lărgire și dezvoltare a legăturilor frățești statornicite între partidele și țările noastre, la întărirea mai departe a prieteniei între popoarele romîn și sovietic.“

AL. GIRNEAȚA

ANDREI SZOBOTKA *„Portret de muncitor“*

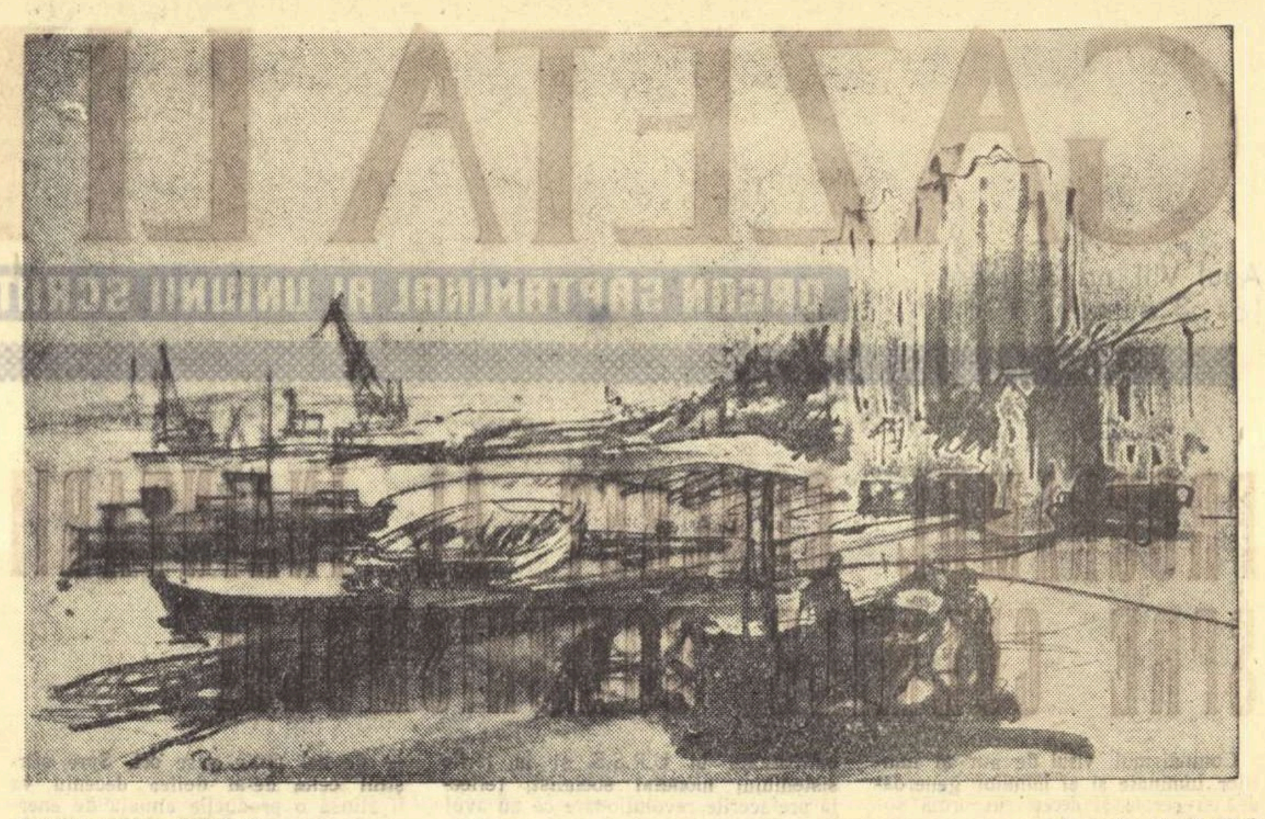

CONSTANTIN PAULEȚ *„Debarcader la Brăila“*

Realizări și cerințe

Pe marginea unor schițe din „Iașul literar“

Bătălia pentru schiță, dacă nu este încă definitv cîștigată, se află, în orice caz, într-o fază cert victorioasă. Paginile revistelor literare și-au modificat înfățișarea prin cucerirea de către proza scurtă a unor poziții deținute înainte de lungile, uneori anostele, deseori neconcludentele fragmente de romane. De la Marin Preda și Eugen Barbu pînă la cei mai proaspeți debutanți, proza scurtă exercită o seducție în masă, cîștigînd nu numai teren, dar și valori, modalități și expresii noi în oglindirea actualității. Dacă, în plan teoretic, se mai desfășoară încă dispute în vederea stabilirii „legilor specifice“ (vezi, între altele, ancheta publicată in urmă cu două luni de „Gazeta literară“, precum și discuția noastră cu cititorii din numărul trecut), în practica literară schița a devenit o realitate puternică și acaparatoare. Faptul că discutăm acum despre legi, specific, modalități, este semnificativ căci presupune nu numai o prezență, dar și o abundență, implicit nevoia de a clasifica, analiza și sintetiza. Insăși critica trece de la faza revendicativă la cea analitică, reglindu-și instrumentele pentru o nouă acțiune, mai proprie, și, cum se exprima un critic, „ridicînd ștacheta“ exigenței. Iată că, în sfîrșit, referindu-ne la proza din publicațiile literare, putem spune că avem despre ce discuta (fragmentele de roman se strecurau, prin definiție, în afara oricărei discuții).

Ne vom ocupa, în cele ce urmează, de cîteva probleme pe care ni le-a pus în față lectura unor schițe din „Iașul literar“ (avem în vedere numai numerele 4 și 5 din acest an).

Este interesant și demn de reținut modul în care apare, în două din schițele publicate de revista ieșeană concepția nouă, comunistă despre tovărășie și despre sacrificiu.

Intr-o mină — povestește Ion Istrati — trei oameni care deobicei nu se prea împăcau între ei, inginerul șef, un tehnician și un artificier, sînt surprinși de prăbușirea unei galerii. Oxigenul este din ce în ce mai puțin și inginerul stabilește că nu va ajunge în nici un caz pentru toți trei pînă la sosirea echipei de salvare. Unul dintre ei trebuie să moară, pentru a asigura supraviețuirea celorlalți. Asistăm la o dispută aprigă între inginer și tehnician (artificierul era rănit), „obișnuită“ în astfel de cazuri, dar de data aceasta cu un sens răsturnat: fiecare din ei dorea ca *el* să se sacrifice pentru viața tovarășilor săi. Situația nu este de loc nouă; rezolvarea ei pune însă în lumină o atitudine structural deosebită față de aceea a vechilor eroi surprinși în împrejurări asemănătoare. Oameni pe care socialismul i-a educat în spiritul stimei și dragostei față de tovarășii de muncă, eroii lui Ion Istrati, deși îngropați într-o galerie de mină și despărțiți astfel de societate, nu acționează la comanda instinctelor, ci conform conștiinței lor superioare, comuniste care îngenunchează egoismul și-și subordonează mecanica biologică.

Schița „Oameni“ a lui Ion Istrati ne dezvăluie astfel încă un aspect caracteristic al conștiinței omului nou, biruitor asupra celui mai perfid și mai puternic dușman al său — egoismul. Pe aceeași linie a relevării eticii comunistului se situează și schița lui Manole Auneanu „Soarele de la miezul nopții“. Intr-o acțiune îndreptată împotriva cotropitorilor fasciști, comunistul Mitru ia asupra sa misiunea de a înlătura un vagon nemțesc încărcat de muniții, pentru a salva astfel depoul de o explozie iminentă. El își îndepărtează tovarășii cu conștiința că merge sigur și singur la moarte. Frumusețea gestului provine, ca și în schița lui Ion Istrati, din ruptura lucidă și totală a comunistului cu egoismul înrobitor și înjositor, din dragostea cu totul deosebită a acestuia pentru tovarășii de muncă și de luptă. Este îmbucurător că prozatorii de la revista ieșeană au abordat probleme de intens dramatism care să releve impresionanta revoluție pe care comunismul a declanșat-o în conștiința oamenilor...

★

...Și tocmai de aceea ne-a surprins gravitatea sinceră pe care același prozator, Manole Auneanu (în paginile căruia, deși puține la număr, am distins o vocație epică), o pune în încercarea de a ne oferi drept noi și inedite niște lucruri vechi și foarte „de rînd“ (în schița „Spectacolul de gală“). Iată, pe scurt, fabula: inginerul Traian se îndrăgostește (?) de Cristina, muncitoare în echipa de betoniști a lui Alec. Dar Cristina și Alec se iubesc. Dar Cristina și Alec sînt tocmai certați. Traian îi propune Cristinei să meargă cu el la spectacolul de gală, deoarece are două bilete. Alec îi face reproșuri inginerului, indirect, printr-un fel de parabolă. Iar acesta își dă seama, în cele din urmă, că de fapt n-o iubește pe Cristina, că „înainte de orice trebuie să se gîndească la fetiță“, la fetița lui care are opt ani. Și îi oferă biletele lui Alec. Ce este nou în această... renunțare? Traian n-o iubește pe Cristina, deci poate renunța ușor la ea. Pe deasupra trebuie să se gîndească și la fetiță... Nu ideea de a nu-l face să sufere pe Alec sau de a nu distruge o iubire reală, îl determină să renunțe ci... fetița. Gestul e banal, mic-burghez, dramatismul schiței, bine condus pînă la un punct, descrește vertiginos, odată cu interesul nostru pentru personaje și pentru deznodămîntul profund previzibil.

Evident, se vehiculează termeni actuali, („brigadier“, „echipe artistice sindicale fruntașe“ etc.), dar esența schiței rămîne mic-burgheză, neinteresantă și nereprezentativă pentru oamenii noi pe care autorul are intenția să-i înfățișeze.

★

Lectura schițelor lui M. Auneanu a suscitat și o altă problemă pe care ne propunem s-o dezbatem mai pe larg într-un alt articol. Aici o vom enunța doar. Este vorba de specificul imaginii în proză și mai ales în schiță, de acea logică riguroasă pe care numai poezia, într-o anume măsură, o poate înfrunta, de grija față de limbaj și de cîteva floricele stilistice ofilite și, vai, dispensabile.

Astfel, imaginea unor ochi de o *adîncime prăpăstioasă* ni se pare și ea tot atît de... adîncă. Dar autorul nu e mulțumit cu atît. Apelul comod la clișeele melodramatice continuă cu sublima metaforă „Traian se pierdea în fîntîna ochilor ei adînci“ (Ceea ce-l făcu să mînuiască lopata „ca pe un fulg“) Beția floricelelor stilistice evoluează într-o adevărată cascadă de curiozități, eufemistic vorbind: „Glasul ei era cald ca o undă de apă“ (comparația este perfect valabilă și pentru *rece*): „Cristina are ceva pentru el“ (adică are... dragoste); „băiatul e încă tînăr, are 22 de ani, pe cînd ea o copilă. Nici n-a împlinit 20“ (El e încă tînăr, *pe cînd* ea... o copilă) (tragică situație!); el „flutură mereu un aer grav“ etc, etc. Nici cealaltă schiță nu e lipsită de bizarerii similare: „Cuvintele acestea se rostogoliră peste mine ca niște tunete înfundate“ etc.

Nivelul calitativ atins de schițele publicate în ultimul timp în revistele noastre obligă.

Dumitru SOLOMON

CRONICA literară

CICERONE THEODORESCU

Copiii cartierului

S-au purtat, la noi, lungi și — s-o recunoaștem — destul de sterile discuții asupra viabilității acelei formule poetice care se bazează pe îmbinarea elementului liric cu epicul. Cei care au afirmat — ridicînd la rangul de principiu o înclinație personală — că o atare formulă e lipsită de justificare estetică (rezultatul adoptării ei ar fi în mod necesar „hibrid“) comiteau o evidentă eroare, suscitînd totodată o destul de amplă dezbatere în jurul unei false probleme. Oricît de ciudat ar părea, falsele probleme stîrnesc uneori pasiunile și asistăm la dueluri teoretice oțioase, în care adversarii încrucișează aprigi, săbii de carton, inofensive. (N-a fost și discuția despre versul clasic și versul alb o asemenea dispută sterilă?). Adevărul e că imixtiunile dintre genurile și speciile literare se pot constata adeseori în istoria culturii și deși mai totdeauna ele au fost întîmpinate cu neîncredere de către „puriști“, aceasta nu le-a împiedicat să devină, cu timpul, puncte de referință ale unor clasificări îmbogățite continuu și firesc.

Asemenea precauții sînt explicabile în discutarea unui volum cum este „Copiii cartierului“ de Cicerone Theodorescu. Amestecul liricului cu epicul apare aici evident, justificînd aprecierea cărții, în ansamblul ei, ca un „roman liric“. Pentru criticul care se apropie de o operă de acest fel e necesară respingerea prealabilă a oricăror prejudecăți teoretice, curente sau mai puțin curente, care ar duce, în ultimă instanță, la separarea artificială a elementului liric de cel epic, în cadrul analizei. De fapt, opera de artă ca atare e un întreg organic, care nu poate fi înțeles ca o simplă sumă a elementelor din care e compus. Nu ne va interesa așadar să distingem și să dozăm farmaceutic ce e liric și ce e epic în ultimul volum al lui Cicerone Theodorescu, ci să caracterizăm însăși fuziunea celor două modalități, cu rezultatele ei artistice.

După cum s-a arătat, „Copiii cartierului“ se constituie ca o monografie poetică. a Griviței luptătoare. E reconstituită, în aspectele ei specifice, viața din trecut a cartierului muncitoresc, suferințele și umilințele îndurate de feroviari și de familiile lor, dar și impetuoasele manifestări ale dîrzeniei revoluționare, culminînd cu greva din februarie 1933. Sînt înfățișați, după încheierea amplei descrieri a grevei, anii crunți de detențiune petrecuți de comuniști. Finalul volumului, închinat realizărilor obținute după 23 August 1944, arată roadele minunate ale unei lupte pline de abnegație eroică și de luciditate, ale luptei comuniștilor împotriva exploatării. Poezia „Constructori în furtună“, din ultimul ciclu, „Tezaur vindecat“ (nu sună oarecum forțat acest titlu?) e un elogiu adus partidului, cu prilejul celei de-a 40-a aniversări: „La noi constructorii-n furtună/ Pe-o cale grea — dar cea mai dreaptă—/ De patruzeci de ani adună/ Furtunile-mblînzite-n faptă“. E subliniată, în aceeași poezie, prefacerea adîncă a conștiinței maselor, ca rezultat al desfășurării victorioase a revoluției socialiste: „Nu pier furtunile, nici una./ Renasc în viscolul urmaș./ Și-acum —constructor uriaș—/ In noi, în oameni e furtuna!“ Efortul revoluționar coincide cu însuși sensul istoriei: „De-o jumătate de secol în în urmă,/ Voci luptătoare noaptea o scurmă./ Iese-n lumină drumul cel bun./ «Sîntem istoria!...» vocile spun.“ („Sîntem istoria“) Viața agitată a cartierului muncitoresc, cu laturile ei specifice nu este prezentată izolat. dimpotrivă, poetul se străduiește s-o includă mereu într-o perspectivă istorică largă, menită să dezvăluie în faptul circumscris semnificațiile majore, generale.

Inceputul și sfîrșitul volumului utilizează simbolul ca mijloc de a sublinia antiteza trecut-prezent. In Grivița de altădată: „Iată: copilul — Față de Ceară,/ Adolescentul — Abur în Zdrențe,/ Omul din fabrică — Strai de Cenușă.“ Fiecare din aceste simboluri este explicitat liric în cîte o scurtă poezie. De pildă, simbolul muncitorului: „Prin cartiere urcă în răscoale/ Fumul din fabrici, cu ochiuri de zale./ /Periferia punea-n cingătoare/ Paloș de flăcări orașului mare./ /Nu știa centrul orașului cine-i/ Strai de Cenușă, fantoma uzinei./ /La cingătoare doar paloșul sfînt,/ Paloșul singur îi da crezămînt.“ In final, această perspectivă e răsturnată, vechile simboluri sînt înlocuite prin altele, care definesc frumusețea prezentului socialist: „Vindecă vremea rănitul tezaur,/ Rănile-nvinse victorii adună,/ Iată-mplinit e tîrziul soroc.../ /Față de Ceară e Frunte de Aur. / Abur în Zdrențe e Glas de Furtună./ Strai de Cenușă e Paloș de Foc“. Firește, utilizat abuziv, procedeul s-ar fi dovedit artificios.

Romanul liric al lui Cicerone Theodorescu, fără a se compune din succesiuni epice, în sensul riguros al cuvîntului, organizate arhitectonic, își concentrează atenția în jurul destinului cîtorva personaje. O fată săracă, Ilinca („Fumul zboară/ —de mătase—/ peste gară/ peste case.../ /Mama are mîini crăpate,/ Dar Ilinca-nvață carte,/ N-au ei bani de cheltuială,/ Dar Ilinca e la școală“) va deveni, mai tîrziu, ilegalistă și va suferi condamnarea la închisoare. Fratele ei, Chitic, răspîndește manifeste comuniste împreună cu prietenul său Vasile Roaită, figură de mai multe ori evocată de poet. Un mic vagabond, poreclit Bogdaproste, devine ucenic la Atelierele Grivița și, închis după greva din 1933 ajunge datorită acțiunii educative a comuniștilor captivi un luptător conștient, ferm. Episoadele cu caracter pronunțat epic (dialogul e abundent folosit) alternează cu momentele de descripție sau de reflecție a poetului asupra lumii pe care o înfățișează. Considerat în ansamblu, volumul e un poem de largă respirație și de-a lungul lecturii lui se constată permanent voința poetului spre unitate. In acest sens, se poate observa că materialul poetic de bază își extrage elementele din viața specifică a muncitorilor feroviari. Vor reveni mereu (chiar în metaforele cu caracter mai general) asociații al căror termen principal e locomotiva, cărbunele, fumul, jăratecul, trenul, injectoarele, etc. Un adolescent are „ochi ca lignitul“, o „durere neagră“ izbucnește din „clocotul sirenei“, glasul muncitorilor, dîrz, se întretaie cu glasul ciocanelor „— «Dospește-te, aprinsă fontă...» /Răspund ciocanele-n ecou/ — «Ce-i vechitură, la remontă!» — «Să ardă, flacără, ce-i nou» // — «Ca fonta, pînă se coace bine / Și ca oțelul în cuptor, / Dreptatea de la noi ne vine,/ N-or să ne-o deie dumnealor»“ Foamea cumplită a celor exploatați, e văzută într-o metaforă care asimilează biologicul mecanicului (omul suferă un proces de „alienare“, devine obiect tehnic). Există totuși în această viziune ceva scrîșnit, excesiv, care sufocă emoția lirică: „Lihnite,-n burți, cu muget de vite,/ Huruie vii țevării scorojite,/ Ftizice jgheaburi/ Arse de-acizi,/ Mîncate de aburi,/ Coclite de-oxizi./ /Mașina poticnește,/ Oloagă./ Injectoarele nu mai vor să tragă. / O țin ca în clește. / Nu mai e nici un spor./ /Turnători, cazangii, fierari,/ Montatori, modelori, strungari!/ Menghina fălcilor scrîșnească silă,/ Meștecați lignit și huilă,/ Cocs și fontă și moarte,/ Mașina trebuie să meargă mai departe.“" („Foame“). Altădată, inima omului e asemuită „cutiei de foc“ a locomotivei, care „se zbate“ și „duduie-n loc“ („Focuri“). Prin contagiune metaforică, însuși cosmosul apare ca mișcat de forța aburilor: „Astrele, crivăț de focuri năuce,/ Un abur gigant dinăuntru, le duce,/ Zgîlțîind bolților fierăria,/ Biciuind noaptea și veșnicia“. („Aburul“). In peisajul acesta de energii, de linii de forță care se întretaie, se desfășoară existența muncitorilor animați de puternice avînturi revoluționare. Acțiunile lor eroice îndreptate împotriva orînduirii capitaliste, sînt relatate de poet pe un ton simplu, adeseori familiar, colorat cu expresii uzuale. Din păcate, poetul plătește aici tribut facilității. Accentul cade pe valoarea dinamică a dialogului, sau pe narațiunea ritmată, succintă, aproape lipsită de imagini. Cînd sirena tace, în timpul grevei din februarie, un grup de ucenici se-ndreaptă spre ea, să vadă ce s-a-ntîmplat cu Vasile Roaită: „Imbulzeală, larmă, coate.../ Spre Vasile vin purcoi,/ Un fior i-a prins din spate./ Se dădură înapoi. /...Pîn-la zece cît să-numeri/ Sîngele făcuse cheag/ Pe tot pieptul, pîn'la umeri,/ Numai falduri, ca un steag.“ O asemenea manieră (regăsim aici, în alte coordonate, ceva din modalitatea baladei coșbuciene), nu e totdeauna scutită,

la Cicerone Theodorescu, de primejdia anecdoticului minor (așa, de pildă, cum se întîmplă în episodul intitulat „Slănina“ din ciclul „Haina cadrilată“). Se recurge uneori și la poantă. Ilinca e anchetată la Siguranță: „Pe masă-ciocolată,/ Bomboane mari. albastre./ — Hai, spune, spune, fată.../ Zîmbeau surorii noastre“. Refuzînd să vorbească, fata este bătută cu cruzime. Poanta finală ne pare nepotrivită: „Pe umeri peste coaste/ — Prin iia sfîșiată—/ I-au scos bomboane-albastre/ și vergi de ciocolată“. („Ciocolata“). In general însă, părțile narative ale volumului (predominante) se desfășoară limpede, cursiv, constituind laolaltă o imagine vie a lumii despre care scrie poetul.

Deși există o diferență ușor de sezisat pentru oricine între poeziile axate pe narație și cele descriptiv-simbolice, se poate spune că ele au și o trăsătură comună: toate participă, într-un fel, la ceea ce se numește lirism obiectiv. E mărturisit efortul continuu al poetului de a-și transforma eul într-un ecou, într-o sinteză a vocilor mulțimii. Și într-adevăr, rareori vorbește el în numele său. Căci: „Din toate jertfele trecute/ Un cîntec am să-nalț mereu/ Acestei lumi necunoscute,/ Mulțimii mari, eroul meu““ („Eroul meu, mulțimea“).

Cunoscut pentru atenția pe care o acordă expresiei, minuțios cumpănită, Cicerone Theodorescu nu se dezminte nici în acest volum. O adevărată virtuozitate prozodică asigură amplului poem „Copiii cartierului“ varietatea polifonică, fără de care o asemenea construcție ar fi, pentru cititor, monotonă. Se observă, de asemenea, strădania depusă în căutarea cuvîntului exact și totodată încărcat de forță sugestivă, dorința de conciziune. Preocuparea deseori exagerată de a obține o condensare a substanței lirice explică prețiozitățile sau obscuritățile ce se mai întîlnesc. Iată niște tertine. („Inaripata din gunoi“), din ciclul „Crîmpeie de pe ziduri umede“; „Inaripata din gunoi și zoaie / Te bîzîie pe soare și pe ploaie, Colindă-orașe, umblă și prin sate,/ N-o-mpiedecă nici apele, nici munții / Și-ți suge boaba de sudoare a frunții / Nemuritorea muscă la arat“. Ce s-ar putea înțelege prin această „muscă la arat“?

Evocare lirică a Griviței revoluționare, „Copiii cartierului“ reprezintă, în direcțiile esențiale, căile maturității creatoare a poetului. Maturitate care e, în fond, o afirmare pasionată a tinereții, a dialogului fecund și entuziast cu prezentul socialist, cum scrie poetul, într-un poem închinat alegerilor: „Creșteau lîngă jertfe și ruguri,/ Copii sub iernatecul soare puțin,/ E-acum primăvară în muguri,/ Și mugurii țin./ Nu, vîrsta nu-și simte povara — / Și-alegem al sevelor proaspete norod,/ Cum mugurii-aleg primăvara/ Dînd floare și rod“.

Matei CĂLINESCU

DIN PROZA SOVIETICA

De-al nostru

de V. FRANIUK

Avem și noi un ziar — „Marinarul". Nu e prea mare — e drept — o singură foaie, care și ea apare doar odată pe săptămînă — dar totuși al nostru. Și publică cu regularitate articole, diferite note, fotografii de fruntași. Intr-un cuvînt, totul este exact ca într-un ziar obișnuit.

Numai că — sincer vorbind — nu prea era citit pe șlepul nostru. Nu știu cum, dar nu ne prea stîrnea interesul. Cînd plecăm în cursă — ne facem provizii de drum; cînd ne întoarcem, numai la ziar nu ne este gîndul. Fiecare cu treburile lui. Eu mă duc la stadion. In fiecare seară un meci. Mie fotbalul îmi place mai mult decît orice pe lume. Ignat Matveici, cel mai în vîrstă dintre noi, se grăbește acasă, la familie. Uneori, copiii lui, de cum zăresc șlepul tatii, se adună droaie pe chei. In asemenea cazuri, Ignat Matveici rîde pe sub mustață și începe să numere:

— Unu, doi, trei, patru... șase, șapte... Sînt toți! Un întreg colhoz!

— Și încă reunit! — adaugă de fiecare dată cel de al treilea membru al echipajului — Vitca Mahrov, zis moțatul, un flăcău complet acoperit de tatuaje, căruia i s-a dus repede vestea în port pentru desele lui beții și bătăi.

Era cam nesociabil acest Vitca. In port era considerat drept nou venit — era primul lui sezon pe șlep. Pînă atunci, cum spunea chiar el, „a tras de timp". Cînd era întrebat de ce a fost închis, răspundea tuturor la fel:

— Am suferit pentru alții!

Față de munca de pe șlep și în general față de fluviu se purta cu o indiferență fățișă.

— Eu sînt aci un fenomen trecător! — și Vitca scuipa în apă cu îndemînare printre dinți. — Mă adaptez puțin, mă refac după loviturile primite și — spre mare! Elementul meu sînt valurile, furtunile, musonii, alizeele!... Aici ce ai? Umezeală!

— După cum văd, la nasul tău mai e umezeală — bombănea Ignat Matveici. Vezi matale, i s-a făcut de mare. Intîi cîștigă-ți aici pîinea așa cum trebuie... mucosule.

— Vă rog, Ignat Matveici, să nu mă insultați — răspundea politicos Mahrov — Nu știu de ce, dar nu-mi place cînd sînt insultat! Deocamdată sînt încă om și pentru mine asta sună mîndru!

Ignat Matveici holbă ochii plin de mirare la Vitca și negăsind un răspuns, își suflă nasul cu toată puterea într-o cîrpă cenușie.

Vitca era o problemă! „Influențează-l și tu" — îmi tot spunea Ignat Matveici. Dar cum să-l influențezi?! Cînd am fost odată cu el la căminul de fete n-am știut cum să-mi iau mai repede picioarele la spinare. Iar se bătea!

Și toate astea din cauza ei, a Liolcăi — lucrează la fabrica de odgoane. O fată, ce să mai vorbim, frumoasă, înaltă, bine făcută. Niște ochi, pe care-i ocolești cînd te privesc. Probabil despre astfel de fete se țes prin cărți fel de fel de povești... Flăcăii noștri, marinarii, alergau după ea. Atunci și-a făcut apariția în port și Vitca Mahrov. Umbla țanțoș, își arunca privirile peste tot. Evident, s-au ochit unul pe celălalt și s-a legat între ei un fel de dragoste. Cît timp era Vitca pe mal, Liolca parcă nu mai era ea. Nu-și lua ochii de la el. Și tăcută, parcă mîncase bătaie. Cînd venea să-l conducă în cursă, îl tot ținea de mînă de parcă nu vroia să-i mai dea drumul.

— E timpul să te însori, Vitca! încerca să-l sfătuiască Ignat Matveici. Se pare că-i femeie de treabă!

Vitca scuipa printre dinți în apă.

Dar era suficient ca șlepul să se apropie de debarcader că și începeau inevitabilele bătăi. Din nou din cauza ei, a Liolcăi. Probabil că așa era firea lui Vitca, nestăpînită. Nu putea suferi rivalii. Cît de puțin și... dă-i! Intr-un cuvînt, Vitca se lua iute la bătaie, uneori se întîmpla să fie și bătut — doar flăcăii noștri se puteau măsura cu Mahrov ăsta.

După asemenea încăierări apărea pe șlep, spre dimineață, cu buzele umflate și arcadele sparte. Să bălăcea îndelung la bord — se spăla. Văzîndu-mă, șoptea rușinat ca un copil:

— Ticăloșii! Hm... Ticăloșii...

După una din cursele noastre, spre surprinderea mea, Vitca nu s-a dus la căminul fetelor ci a rămas pe șlep. Stătea fluierînd, cu picioarele atîrnîndu-i peste bord și privea gînditor la imaginea tremurîndă a lunii ce se reflecta în apa fluviului.

Culcat pe patul de lemn din gheretă, ascultam fluieratul lui pierdut, abea auzit, plescăitul uniform al valurilor ce se loveau de corpul vasului și mă gîndeam la firea neobișnuită a lui Mahrov. „Probabil că i s-a suflat vînatul" — am hotărît eu și se pare că am ațipit nițel pentru că nu-mi amintesc cine a venit între timp pe șlep de pe mal. M-au trezit probabil glasurile de pe punte. Am auzit distinct vocea lui Vitca:

— Știu că toți aici gîndesc așa despre mine. In față nu-mi spun, dar în șoaptă: „Mahrov e un huligan. Mahrov e un pușcăriaș!" Știu! Aș vrea să scuip pe toate astea. Ințelegi? Și în general duceți-vă cu toții la...

Nimeni nu-i răspunse lui Vitca, sau poate plescăitul apei acoperise glasul celuilalt. Un vas în trecere ridicase valuri ce se mai loveau încă de pereții abrupți ai șlepului.

— Vrei să faci din mine un om de treabă, da? — continuă Vitca să se adreseze cuiva — Numai că eu nu simt nevoia. Libertatea mi-e mai scumpă decît orice pe lume. Iacă — nu vreau să mă însor și nu mă însor. Lacrimile nu ajută aci la nimic, așa că lasă asta...

Nu-i vedeam pe cei ce vorbeau, dar după felul în care Mahrov își împletea și întrerupea mereu glasul cu puternice căscături începusem să ghicesc cîte ceva.

— Iar în ceea ce îl privește pe ăsta... — Vitca își scăzu glasul — de ce să răspund eu pentru alții. N-am reușit să ne înțelegem. Liolca.

Se auzeau hohote de plîns înăbușite.

— Inainte ar mai fi ieșit ceva, dar acum... acum cruce! Ordinea de zi a fost epuizată, cum s-ar zice. Nu-i nevoie să mă amenințí, ai grijă că poate mă sperii și mă apucă sughițu'! — De data asta probabil că Vitca scuipase neobișnuit de departe...

Liolca tăcea sau poate continua să plîngă încet...

Ca să fiu cît mai exact, peste vreo două săptămîni după această discuție nocturnă, Mahrov se întîlni, în timp ce se urca pe puntea șlepului, cu un flăcău îmbrăcat într-o cămașă deschisă cu mînecí scurte. Vitca îl măsură și dădu din cap în urma lui:

— Cine e tipul?

— De la ziar — răspunse Ignat Matveici — corespondent. A scris despre toate de pe aici, s-a interesat de tine. Cum și în ce fel?... Dar noi ce să zicem? I-am spus că lucrezi bine, că n-ai fost penalizat... Așa cum este!

Vitca tăcu îndelung, adîncindu-se în gînduri, apoi deodată cînd noi și uitasem de corespondent, întrebă:

— Dar că stăm degeaba săptămîni întregi pînă încărcăm, nu i-ați spus? Cum conducerea de aci tot întinde gluma și nu se hotărăște la pilotarea șlepurilor? Se spune că alte remorchere reușesc să realizeze lunar cîte o cursă în plus. Ce să mai zic... ăsta-i ziar?

Așa gîndeam și noi: ce ziar! treaba lui e să scrie iar a noastră să muncim. Odată vine pe șlep Ignat Matveici și zîmbește cam șiret:

— Ziare proaspete avem?

— Intr-adevăr — oftă cu disperare Vitca, și-și dădu o palmă peste șold. — Ce ne facem acum săracii de noi fără ziare proaspete?

Ignat Matveici trase din buzunar un exemplar împăturit din „Marinarul" și-și netezi mustățile.

— Da-a! N-ar strica să citim ziarul. Mai ales tu, Vitca.. Zîmbetul dispăru de pe fața lui Mahrov. Fără a scoate un cuvînt îi luă bătrînului din mînă ziarul și-și aruncă grăbit ochii peste el.

— Citește! — îi arătă cu degetul Ignat Matveici ajutîndu-l să găsească ce voia.

Intr-o mică notă intitulată „Fapta unui marinar nedemn" se vorbea într-adevăr despre Vitca Mahrov. Asta da! Intr-un ziar adevărat — — despre Vitca al nostru! Nici nu ne venea să credem la început. Pe urmă ne-am lămurit. In ziar se scria despre atitudinea imorală a muncitorului marinar V. Mahrov față de o tînără muncitoare a fabricii de odgoane; despre felul în care Mahrov a uitat datoria sa de tată și cetățean... Mai scria acolo despre „colectivul care s-a mulțumit să joace doar rolul de spectator cînd viața a doi tineri muncitori se distrugea"...

— Colectivul eram noi. Și deși nu se pomenea în notă numele Liolcăi, pentru nimeni nu era un secret că despre ea era vorba.

In zilele ce urmară, Vitca n-a fost prea vorbăreț. Devenise neobișnuit de tăcut. Se pare că fusese chiar chemat undeva. Parcă se trăsese la față. De întrebat, nu l-a întrebat nimeni nimic — ne era penibil.

Nimeni dintre noi nu a revenit asupra acestui subiect. Numai Vitca singur, odată după descărcarea șalupei, la un pahar de vodcă, își aminti deodată cu înflăcărare:

— Vezi cum se întîmplă! M-au încondeiat odată și toți știu tot ce se întîmplă cu mine; adică, ăsta e V. Mahrov! Ați văzut! — Apoi fața i se întunecă din nou. — Să-l reeduce? Își închipuie că-l vor convinge să se însoare. Proștii! Dacă el n-ar iubi-o pe Liolca, ar fi putut să cadă cu toții în genunchi, să scrie unde vor — că și urma lui Mahrov s-ar fi pierdut de mult!

Sucit mai era și acest Vitca!

Se apropia sfîrșitul sezonului de navigație. Inghețul de peste noapte stăruia pînă la amiază, apa de lîngă maluri se acoperea cu o pojghiță de gheață. Pe șlep godinul de tuci ardea zile întregi, dar în cabină nu se făcea deloc mai cald.

Nescoțînd de pe el pufoaica pătată, Mahrov stătea în timpul liber la masă și la lumina felinarului cu sticla afumată, scria de zor. Ațintindu-și privirea spre limba galbenă a flăcării, Vitca rodea între dinți creionul, absorbit de gînduri adînci. Se scărpina cu înverșunare în creștetul capului, rupea cele scrise și o lua iar de la început.

Vitca nu ne spunea ce scria el acolo. Dar și noi tăceam. Scrii? Atunci scrie sănătos!

In cele din urmă Mahrov nu mai rezistă și strîngîndu-și uneltele de scris ne spuse singur:

— Acum o să fie chemată conducerea noastră acolo unde trebuie și o să fie scuturată bine. Cît ai clipi va învăța și cum să piloteze ambarcațiunile și cum să dirijeze încărcarea și descărcarea!... De la cine o să învețe, nu știu, dar precis că va fi cineva care s-o facă!

Și scuipă cu îndemînare pe godin. Fonta încinsă sfîrîi, iar ochii lui Vitca străluciră complice.

— Să le dai una peste mutră, birocraților, e cam necivilizat, n-ai ce zice! Se poate însă altfel.., nu-i așa? — și Vitca rînji spre noi cu toți dinții.

Era incorijibil Vitca, ce-i drept e drept!

Iarna promitea a fi timpurie. Prima zăpadă căzu înainte de vreme iar vasele începură a se pregăti de iernat. Echipa noastră se răspîndi și ea în aceste zile: Ignat Matveici își luă concediu, Vitca se înscrise la nu știu ce fel de cursuri — ori de mecanici ori de navigatori — și plecă la oraș; iar eu am trecut la lucrări de reparații în doc.

Căminul marinarilor era plin de oameni. Seara la „colțul roșu" n-aveai unde să te miști — se juca domino, dame. O gălăgie.. Odată s-a încins o discuție din cauza ziarului.

— Da' bine mai scrie! A sosit de mult timpul să renunțăm la remorcarea vaselor. Din cauza asta nici planul nu-l facem!

— Tot un drac! Ce mi-e în frunte, ce mi-e pe frunte!

— Nu, nu-i tot un drac! Deja în toate porturile vasele se pilotează, iar aici la noi, în borta asta, tot ca în vechime, ca edecarii — „hei rup"...

Toți începură să rîdă. Am luat repede ziarul în mînă să-l citesc — evident, așa și este — el!

— Vitca — strig — al nostru! Iată dracul! Cine, spuneți, cine putea să se aștepte la una ca asta de la el? Vitca Mahrov, și deodată — scrie la ziar! Dar cum a mai scris!

— Bine a mai tras, taman cum trebuie!

— Așa cum este. Acum tot cheiul își va veni în fire!

Pe mine mă cuprinse bucuria ca și cum eu aș fi scris toate acestea în ziar. Probabil că toți sîntem la fel. Doar Vitca este de-al nostru, gîndește ca noi, a scris ca și noi. Intr-un cuvînt, el este corespondentul nostru!

Nu de mult am întîlnit-o în port pe Liolca, își ținea puștiu în brațe — leit Mahrov. Parcă l-aș lua acum și l-aș scuipa să nu-l deochi... minunat puștiu. Și Liolca parcă era alta, nu semăna cu cea dinainte. S-a îngrășat oare? Spunea că a fost de curînd în oraș la soțul ei — transmite tuturor salutări.

Am uitat s-o întreb cînd spune Vitca că o să se întoarcă la noi. Nu-i nimic, la primăvară cred că ne vom întîlni..

In romînește de S. DUMITRIU

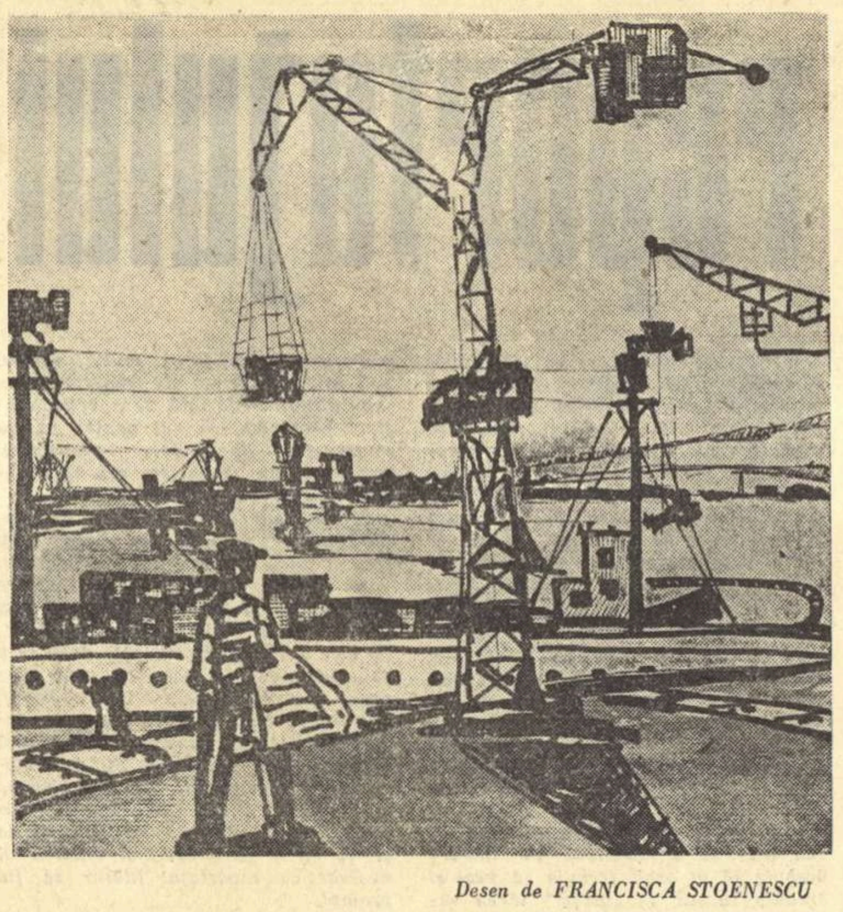
Desen de FRANCISCA STOENESCU

A. ZELINSKI (U.R.S.S.) „Muncitor"

VLADIMIR LUGOVSKOI

Foșnesc stejarii

(Postumă)

Foșnesc stejarii
lin, sonor
în ruginia toamnă-a lor,
Iar pata lunei
din senin
adesea picură venin
pe zimții
frunzelor gălbui...
Și cețuri șui
înscămoșează iar
luciul rîu...
Dar n-are frîu
neliniștea din noi,
din jur,
din arborii enormi...
Tu nu poți să adormi
cum nu adorm nici eu —
menit ni-i să luăm
bucăți de noapte
și de sorți,
și să cîntăm —
din goarna vîntului albastru să cîntăm
la neștiute porți.
Ei, hai și-acum —
cu brațul tău rotund
înalță cupa lumii
s-o bem pînă la fund!

În romînește de MIHAIL CALMICU

EVGHENI VINOKUROV

Focul

Cîndva, copil fiind, citeam și rîndul
acela pînă azi îmi stărue-n priviri:
Scria că lumea s-a născut din flăcări
sub zodia toridei străluciri.

Și-ades mă-nfioram imaginîndu-mi
în albul minții mele necuprins
focul rotund din prima zi a lumii
arzînd și azi sub scoarța planetei de foc stins

In ianuarul viscolit al iernii,
în greul luptei cu stihia sură
el, taina tainelor, din adîncimi apare
dînd palmei tale străvezii căldură.

In toate arde,
rădăcină-n lucruri.
Din timpul aspru
pînă azi, solar
el, temelia lumii, luminează
obrazul omului, vizionar.

În romînește de CEZAR BALTAG

KONSTANTIN VANȘENKIN

Vîntul

Praful crește bolta în dulbine,
Fructe cad pe răcoroase dale,
In oraș, cu gesturi feminine,
Fetele-și îndreaptă părul moale.

Pasărea se-adaugă la ramuri,
Galeșii motani tresar în poartă,
Arborii pocnesc în aer flamuri,
Prelungind ecou de sticlă spartă.

O, n-ar fi frumoase-acestea toate
Dacă golful n-ar roti un soare,
Aurind și pînzele umflate
Zveltelor corăbii scrise-n zare.

În romînește de GRIGORE HAGIU

CARTEA SOVIETICĂ

V. KOJINOV: „Aspectele artei"

In Uniunea Sovietică au apărut în ultima vreme multe lucrări teoretice de artă, menite — datorită formei accesibile în care sînt scrise — să intereseze nu numai pe cei inițiați în problemele de teorie literară și artistică, ci să se adreseze unui cît mai mare număr de cititori, iubitori de artă, fără cunoștințe speciale în acest domeniu. Printre ele se numără și cartea recent apărută „Aspectele artei", semnată de criticul V. Kojinov. Autorul pornește de la ideea leninistă cu privire la rolul artei în viața societății: „Arta aparține poporului. Ea trebuie să-și tragă rădăcinile adînci din viața maselor largi, muncitoare. Ea trebuie să fie înțeleasă de ele și iubită. Ea trebuie să unească și să înalțe sentimentele, gîndurile și năzuințele maselor".

După cum remarcă criticul sovietic I. Koval, ideea lui Lenin, conținută într-o scrisoare în limba germană adresată Klarei Zetkin, este mai exact redată în traducerea lui V. Kojinov, deoarece în comparație cu cele anterioare („arta trebuie să fie accesibilă maselor"), această traducere („arta trebuie să fie înțeleasă de mase") exprimă mai nuanțat gîndul lui Lenin, potrivit căruia nu numai opera de artă trebuie să fie apropiată de înțelegerea maselor, dar este necesară și o creștere continuă a conștiinței estetice a maselor, chemate să se apropie de culmile culturii și artei.

In cartea sa, Kojinov realizează nu numai sarcina de popularizare a anumitor probleme de teorie a artei, el dă și o interpretare personală multora din aceste probleme. Fără a intenționa rezolvarea definitivă și atotcuprinzătoare a lor, Kojinov explică cititorului legile generale și specificul creației artistice, problema genurilor etc. Esteticianul împarte artele în patru „aspecte principale": artele statice: *arhitectura, pictura, sculptura, ornamentația, arta fotografică; artele* dinamice: *dansul, muzica, pantomima, etc.; artele* sintetice: *teatrul, cinematograful; și în fine* arta cuvîntului: *literatura. Înăuntrul acestei clasificări, autorul mai deosebește două mari tipuri: artele în care predomină* expresia *și artele în care predomină* plastica. *Specificul literaturii, relația dintre literatură și celelalte aspecte ale creației artistice, raportul literatură-știință, iată alte probleme tratate în interesanta lucrare a lui V. Kojinov. În mod deosebit se subliniază ideea legăturii dintre literatură și gîndirea filozofică-științifică: „Poemele lui Goethe, Pușkin, Whitman, Blok și ale altor mari poeți, amintesc prin amploarea și adîncimea cugetării de cele mai valoroase generalizări ale gîndirii filozofice".*

Deosebit de interesante sînt apoi părerile cu privire la „materialul" poeziei, la interdependența genurilor, ș.a.m.d. Numeroasele referiri la fenomenele artistice de-a lungul epocilor, exemplele convingătoare, forma atrăgătoare în care autorul prezintă ideile, toate acestea demonstrează încă o dată valoarea cărții și interesul pe care ea îl suscită.

T. ROTARU

REVISTA PRESEI SOVIETICE

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА

Орган правления Союза писателей СССР

Ziarul „Literaturnaia Gazeta" publică în numărul din 27 iulie 1961, sub semnătura lui Felix Kuznetov, un amplu articol intitulat „Cea de a patra generatie" — însemnări pe marginea prozei tinerilor scriitori.

Subliniind faptul că în toate periodicele politico-literare din acest an abundă cu precădere lucrările tinerilor debutanti sau a tinerilor prozatori care au intrat în literatură abia cu 2–3 ani în urmă, autorul desprinde elementele comune si problematica abordată de acesti autori.

Majoritatea tinerilor prozatori care au debutat în ultimii ani, desi s-au găsit sub influenta unor conceptii literare diferite, făcîndu-si ucenicia de scriitori în conditii diferite, au totusi o trăsătură caracteristică comună, aceea unei individualităti conturate si a unei culturi artistice profunde. Aceasta nu exclude însă, ci întăreste identitatea de conceptie care îi plasează fără echivoc printre reprezentantii aceleiasi generatii de scriitori sovietici „cea de a patra generatie". Se poate spune cu sigurantă că proza tinerilor autori manifestă o conceptie comună a vietii, pe care o ancorează puternic în realitate.

Interesant de remarcat este si faptul că majoritatea covîrsitoare a prozei tinerilor scriitori este scrisă la persoana întîia. Chiar si atunci cînd descrierea se face la persoana a treia, autorul participă atît de activ la actiune, încît se poate afirma că el însusi este „eroul liric". Această participare directă si deschisă a autorului dă operei literare un caracter profund liric si îi insuflă o căldură deosebită.

Ce este viata, cine sînt oamenii, oamenii obisnuiti si simpli, care îti este patria si cine esti tu însuti? Acestea sînt întrebările la care caută să răspundă tinerii prozatori în operele lor. Si această căutare se realizează în cele mai multe cazuri pe făgasul meditatiilor lirice, marcate de încredere si sinceritate. Participăm la o explozie de lirism în proza tinerelor talente, lirism generat de o observare atentă a omului care are posibilităti nelimitate în societatea socialistă de a-si manifesta individualitatea. În centrul atentiei tinerilor scriitori se găseste omul. Dar nu unul oarecare, ci tînărul om sovietic, al celui de al saselea deceniu al secolului XX, al omului născut si format în socialism. A cerceta si a reda acest om în formă literară — aceasta este sarcina pe care si-o propun spre rezolvare tinerii scriitori. Desigur, aceste încercări nu sînt întotdeauna încununate de succes deplin si se simte că autorii lor posedă o experientă redusă a vietii si stîngăciile în cunoasterea sufletului omenesc. Dar reiese evident că acesti tineri sînt creatia aceluiasi mediu ca si eroii lor.

O altă trăsătură caracteristică a noii generatii de scriitori — după cum arată Kuznetov — este „legătura de nezdruncinat cu trecutul revolutionar si cu viitorul comunist. Eroii lor se simt participanti la transformările revolutionare ale lumii, care au început o dată cu Octombrie 1917". Acesti eroi sînt muncitori, colhoznici, intelectuali, sînt oameni... „care meditează asupra vietii, asupra problemelor pe care le ridică ea". Puterea tinerei proze constă tocmai în această atentie deosebită pe care o acordă problemelor majore ale actualitătii sovietice. Si ea „le rezolvă nu de pe pozitia unui umanism abstract, ci în spiritul leninist, de legătură indisolubilă între morală, politica partidului si sarcinile construirii comunismului".

Totusi — atrage atentia autorul articolului — tinerii prozatori nu au creat încă puternice caractere tipice, care să stea în centrul vietii poporului, antrenînd masele după sine. Aceasta se explică prin biografia săracă în evenimente a acestor tineri, greutate care poate fi înlăturată însă, dacă este sesizată la timp.

Tînăra literatură sovietică este strîns legată de măretele traditii ale literaturii ruse si sovietice, de la care si-a însusit ce este mai de pret. Dar nu este greu de remarcat în noile opere si trăsăturile caracteristice reactiei literare fată de stilul bombastic, retoric si frazele „mari", specifice creatiilor rupte de realitate. „Noua proză luptă cu stilul ilustrativ si descriptiv, fuge de orice abatere de la autentic. Atitudinea realistă fată de fiecare cuvînt, aversiunea fată de fals, de retorică, de fraze „mari", tendinta plină de scrupulozitate de a face pe cititori să înteleagă, să creadă, trece ca un fir rosu prin întreaga proză a tineretului, o face într-adevăr trepidantă, adresîndu-se direct inimii".

Oprindu-se la analiza creatiei literare a cîtorva tineri prozatori, ca G. Gorisin, B. Sergunencov, G. Semeon, V. Lipatov, A. Maximov, E. Stavski s.a., F. Kuznetov ilustrează prin citate semnificative elementele caracteristice ale noii literaturi sovietice. Încheindu-si articolul el subliniază că „sarcina care stă astăzi în fata tinerilor prozatori constă în educarea constiintei lor, atitudinii cetătenesti si a unei mature gîndiri sociale" ... „fără îndoială că maturitatea literară va fi cucerită si atunci tînăra proză de astăzi va putea da cu mult mai mult".

„VOPROSÎ LITERATURÎ" Nr. 7/1961

Raporturile actuale dintre artă și știință

Citām din articolul semnat de N. Dmitrieva, intitulat „Constiinta artistică a omului contemporan":

„După părerea noastră, una din cele mai atrăgătoare sarcini ale esteticii este aceea a studierii schimbărilor din constiinta artistică a omului contemporan, care sînt într-un fel sau altul legate de giganticul progres al stiintei în secolul nostru. Dacă stiinta sau arta influentează mai mult asupra dezvoltării spirituale a omului, iată o falsă problemă. În realitate, dilema aceasta nu există, întrucît orice efort intelectual îsi are reversul său emotional, complex si plin de intensitate.

Din observatiile mele, ale căror rezultate sînt poate accidentale, am constatat că tocmai oamenii angajati în primele linii ale stiintei contemporane, manifestă cel mai viu interes fată de artă si soarta ei. Dar, fireste, nu e obligatoriu să fii specialist în problemele energiei atomice, ca să fii influentat în mai mare măsură de spiritul „secolului atomic". Poetul, artistul, sau orice om sensibil la artă poate să fie un profan în materie de cibernetică, electronică, chimie sau astronomie, dar nu e mai putin adevărat că el trăieste în atmosfera lor, utilizează rezultatele lor, sensibilitatea si închipuirea sa sînt produse ale acestui mediu de civilizatie, care a dat importante descoperiri în domeniul cunoasterii legilor naturale si sociale.

Trebuie amintit că o asemenea conditionare a artei a existat întotdeauna. În antichitate, se leagă strîns interpretarea mitologică a lumii în artă de stiinta si tehnica primitivă, (neevoluată mai departe de stadiul unor ipoteze semifantastice, dar adesea de o clarvăzătoare anticipatie). În secolul aburului si electricitătii, Hermes a fost nevoit să se retragă: gîndirea artistică a devenit alta, mai concretă, mai empirică (în sensul cel mai bun al acestui cuvînt) mai ratională. Privirea artistului a fost ca niciodată mai atentă, mai pătrunzătoare în secolul XIX.

Potrivit traditiei, eram obisnuiti să vedem în aparitia gîndirii stiintifice o trezire, o aducere la realitate, un început oarecum prozaic: „S-au risipit la adierea stiintei visurile infantile ale poeziei", spunea poetul. Dar descoperirile cele mai noi ale stiintei, pătrunzînd din ce în ce mai adînc în tainele ascunse ale materiei, e foarte putin probabil că ar limita cît de cît rolul fanteziei. Dimpotrivă, stiinta dă cîmp nelimitat închipuirii, refăcînd pe o bază nouă forta nestăvilită a fanteziei, a aceleiasi fantezii proprii etapei de început a cunoasterii artistice. Dar, spre deosebire de treptele prime si îndepărtate ale gîndirii umane, imaginatia omului contemporan nu încetează de a fi ratională, în concordantă cu realul si logica. Si oare această fuziune dintre fantezia temerară a omului si interpretarea ratională a lumii nu constituie o caracteristică nouă, în curs de formare încă, a constiintei artistice a epocii noastre?

Vedeniile miraculoase, zînele, duhurile vechilor basme, creau minuni de orice fel, pur si simplu pentru că erau vedenii, zîne, duhuri; altă explicatie nu era necesară. Miracolele contemporaneitătii — miracolele dimensiunilor infinitezimale, ale norilor de galaxii, ale celei de a patra dimensiuni, ale antimateriei — sînt minuni nu mai putin uimitoare, dar în deplină concordantă cu legile materiei, care sînt ele însele uimitoare, neobisnuite. Visul milenar al „veacului de aur" a frămîntat întotdeauna închipuirea oamenilor, dar numai ca întruchipare a unui trecut de domeniul legendei sau a unui viitor tinînd tot atît de mult de domeniul legendei, a unui viitor către care nu existau drumuri cunoscute. Azi însă acest vis e întruchipat în teoria stiintifică a comunismului: „veacul de aur" este conceput ca un scop real, în deplin acord cu legile obiective ale dezvoltării societătii umane.

Asadar, legile descoperite de stiintă (în domeniul naturii sau al vietii sociale) interpretează faptele care la un nivel primitiv al cunostintelor umane puteau trece drept minuni, drept fenomene în afara logicii. Legile si raporturile dintre fenomene, cunoscute azi nouă, sînt reale si logice, dar pentru o logică strîmbă, neevoluată ele sînt si azi de neconceput. „Mintea solidă" a filistinului, de care îsi bătea joc Engels, se compromite la fiecare pas în conditiile actualului progres stiintific (...) Gîndirea dialectică, înaripată de fantezie, face să progreseze necontenit stiinta contemporană: fantezia temerară a omului de azi, educată si îndreptată în sensul gîndirii dialectice, creează arta contemporană. Între ele nu există nici un antagonism. Nu vreau să spun prin aceasta că arta intră în nu stiu ce fază nouă, a creării de mituri „stiintifice" sau că vor trece pe primul plan operele semifantastice, semisimbolice, în genul „Micului print" al lui Saint-Exupery (desi consider că aceste genuri, alături de altele, vor apartine si ele în mare măsură viitorului). Ar fi riscat si oarecum inutil să încercăm să ghicim, care genuri sau forme vor cîstiga mai mult teren. Sarcina noastră cea mai importantă este aceea de a căuta să descifrăm sensul actual al evolutiei în artă, de a întelege care sînt aspectele noi (sau inoitoare) din constiinta artistică a omului contemporan".

Probleme ale reportajului

(Urmare din pag. 1)

foarte tăcut. — „Ce ai ?" l-a întrebat. — „Eu cu reporterii m-am ars. Mi-am stricat o logodnă".

Ce se intîmplase ? Inainte venise un alt reporter şi-l descrisese pe eroul nostru într-un tablou de familie de genul următor: ... „după ce dă norma, stă cu nevasta în dreptul televizorului iar în jurul lor copiii..." Dar strungarul iubea o fată şi fata aceea i-a spus : „Dragă, tu mă minţi, eşti om însurat". El a vrut să-i arate actul de identitate dar ea i-a spus : „Pe cine vrei să cred, ziarul sau pe tine ?".

ŞTEFAN LUCA : *Trebuie să fim foarte atenţi ce spunem despre oamenii reali la care ne referim. In general, cel mai bine este să descriem ceea ce face omul la locul lui de producţie, iar problemele psihologice să le tratăm cu multă atenţie. Altfel se întîmplă că nu te simţi bine dacă te întîlneşti faţă în faţă cu eroul.*

V. NICOROVICI : *Sînt în dezacord cu ceea ce s-a spus în această direcţie. Nu cred că există o zonă de ordin moral de care trebuie să ne ferim şi să spunem că nu este a reportajului. In presa sovietică sînt discutate asemenea probleme. Dimpotrivă, acestea constituie elemente foarte importante pentru formarea omului nou, şi pe care nici noi nu le putem neglija azi.*

AL. I. GHILIA : *Trebuie să facem o delimitare în ce priveşte reportajul şi psihologia... Pînă unde putem merge ? Care este zona în care poţi să operezi şi unde nu mai trebuie să ne amestecăm noi ?*

PAUL ANGHEL : *Cred că putem defini criteriul care să determine pînă unde ne este permis să mergem cu sondajul asupra eroului nostru. Ceea ce interesează în reportaj este coeficientul social al eroului. Acesta e criteriul. Nu putem intra decît în zona publică a omului, să descriem faţa pe care el o expune publicului, societăţii şi pe care o ştiu şi ceilalţi.*

Cealaltă zonă se refuză reportajului în mod absolut, dacă nu vrem să cădem în penibilul unor intimităţi care jenează atît cititorul, cît şi eroul şi care impun un anume raport de pudoare faţă de fapte.

V. NICOROVICI : *Adică eşti de acord că totuşi aceste probleme trebuie cunoscute de reporter ?*

PAUL ANGHEL : *Da, sigur că da. Ele iţi lămuresc tipul. Dacă omul iţi povesteşte o dramă familiară foarte interesantă, cu implicaţii de mare intimitate, dar care iţi lămuresc portretul eroului, iţi explică un anume impas în viaţa lui publică, în contribuţia care trebuie să o aducă într-un anumit domeniu.*

V. NICOROVICI : *Acestea sînt totuşi probleme foarte importante şi ele trebuie supuse unor investigaţii sistematice.*

PAUL ANGHEL : *In ceea ce priveşte omul, cred că eroul reportajului poate fi uneori şi reporterul şi în direcţia aceasta avem modele grandioase. Eroul tuturor reportajelor lui Geo Bogza este Geo Bogza, el descrie complexul său de senzaţii faţă de faptul în cauză, aşa cum eroul liric se analizează în poezie. Dar şi reporterul, ca erou al reportajului trebuie să manifeste o anume pudoare în exclamaţiile şi comentariile sale, o pudoare care este tot o formă a grijii, a atenţiei faţă de sufletul omului.*

Reporterul — omul cel mai informat

V. NICOROVICI : *Consider că revistele ar fi trebuit să facă mai mult în detectarea unor teme mai largi, să fie mai documentate. Avînd o viziune de ansamblu, ele puteau să recomande reporterilor teme noi, neabordate. Şi în felul acesta ne-ar fi putut ajuta şi pe noi să depăşim o anumită fază. In loc de asta, redacţiile s-au mulţumit să ne critice pentru descriptivism... Reportajul descriptiv — pe care nu trebuie să cădem în greşeala de a-l denigra — a avut efectele lui bune, adică a depistat o serie întreagă de teme pentru scriitori, a defrişat terenuri şi a fost citit cu interes. Şi totuşi se vorbeşte de o deficienţă descriptivistă. Ea nu este numai a reportajului. Tendinţa aceasta, care a fost la un moment dat bună, către frescă, către monografie, pentru a cuprinde o parte cît mai mare din realitate, o văd şi într-o serie de piese de teatru, se găseşte şi în unele romane. „Gazeta literară" ar trebui să se gîndească să dezbată problema din punct de vedere teoretic. Pentru mine, „descriptivism", nu spune nimic din punct de vedere estetic. Probabil că dacă greşim undeva, nu greşim din acest punct de vedere, ci în raport cu alte principii estetice, cu alte cerinţe ale vieţii, cu adevărat esenţiale. La Geo Bogza întîlnim descriere din belşug. Trebuie precizat că nu este vorba aici de descriptivism.*

PAUL ANGHEL : *... Aş vrea să mă refer la o deficienţă funciară a unora dintre reportajele noastre apărute în presă. Este vorba de faptul că reportajele în cauză sînt anemice ca informaţie. Conţin adică explicaţii diluate pe zeci de pagini şi care nu spun nimic, în fond, despre realitatea respectivă. Aici nu este vorba despre descriptivism. Foarte multe din reportajele noastre despre gospodăria colectivă, despre hala în construcţie a unui şantier, sau despre un anume om, — suferă tocmai din carenţa informaţiei pe care o incumbă reportajul ca obligaţie. Am urmărit foarte multe reportaje despre Bicaz. „Acuzele" care s-au adus cărţii lui Radu Cosaşu, carte interesantă şi cu trăsături foarte pozitive, erau justificate. Ai obligaţia faţă de cititor să-i prezinţi în primul rînd obiectul despre care vorbeşti. La această obligaţie cartea lui Cosaşu nu a răspuns decît în insuficientă măsură şi de aici nemulţumirea pe de o parte a unor critici şi pe de altă parte nemulţumirea unor cititori, poate chiar a celor de acolo. Nu intru în discutarea problemelor de calitate — ci ridic doar o chestiune de obligaţie elmentară a reportajului. Un reportaj fără informaţie este nul. Cînd reporterul se apropie de un obiect şi cînd dovedeşte necunoaştere reportajul cade.*

ŞTEFAN LUCA : *In ce mă priveşte cred că ar trebui mers pe o anumită specializare a reporterului, fiindcă rar am văzut reporteri care să poată răspunde şi la probleme de agricultură, şi la cele industriale şi la cele ştiinţifice. Adesea, plecînd pe teren reporterul nu ştie anumite lucruri de bază din sectorul respectiv. Se duce într-o uzină, vrea să scrie despre calitate. Documentarea în general durează puţin în cazurile acestea iar eu, citind reportajul, îmi dau seama că autorul nu cunoaşte o mulţime de alte aspecte ale muncii de acolo, oamenii, etc. Bineînţeles că documentarea este şi o chestiune de talent : trebuie să ai ochi, trebuie să vezi şi trebuie să ştii să „prinzi" ideea reportajului respectiv.*

Modalităţi în reportaj

CONSTANTIN ŢOIU : *Am impresia că se priveşte reportajul în mod cam unilateral. Genul de reportaj de care a vorbit Paul Anghel cu multă convingere este acela monografic, cum scrie Nicorovici, care epuizează pînă la cele mai mici amănunte un sector pe un anumit timp. Este foarte interesant, ducînd la monografia petrolului, a cărbunelui, urmărind să te informeze complet. Dar reportajul monografic nu este singurul. El coexistă alături de reportajul să-i zicem fulger, care implică o instantaneitate, o participare imediată la un fenomen, la un aspect al noului.*

VICTOR VINTU : *De ce se citeşte reportajul ? Adică ce vrea cititorul de la reportaj ? Ca simplu cititor mă interesează în primul rînd ce spune acest reportaj, cu ce mă îmbogăţeşte, ce-mi transmite. Este un alt mod de transmitere decît al poeziei lirice sau al romanului. Vreau să aflu nişte lucruri pe care nu le ştiu, într-o formă mai măiastră sau mai puţin măiastră, într-o limbă mai bogată, dar mă interesează ce mi se spune. Nu toţi cititorii ajung să vadă o hidrocentrală sau să cunoască Hunedoara. Reporterul este delegatul cititorilor pentru a le aduce la cunoştinţă ce se întîmplă la Bicaz.*

In legătură cu aceasta, aş continua ideile exprimate de tov. Paul Anghel. E vorba de „Lumină" cartea lui Radu Cosaşu. După mine, Radu Cosaşu este un excelent reporter, are calităţi gazetăreşti recunoscute. Dar el a pornit de la o premiză puţin greşită. Adică, i s-a părut că ceea ce ştie el despre Bicaz ştie toată lumea şi a discutat ca între iniţiaţi. Aşa cum ar discuta între ei doi şahişti reputaţi — fără să se gîndească că există o mulţime de alţi oameni care de abia încep să se iniţieze în problemele şahului.

Din acest punct de vedere aş vrea să dau exemplul unei cărţi care mi-a plăcut : „Ev nou în ţara banilor" de Ilie Purcaru. Purcaru face foarte multă poezie de cea mai bună calitate în cartea lui. Din ea cunoşti Oltenia foarte bine. Dar în acelaşi timp, el nu se fereşte să înregistreze de pildă şi coordonatele geografice ale Olteniei. Spune şi cîţi metri de precipitaţii cad anual peste Oltenia şi aşa mai departe, fiind tot timpul cel puţin în intenţie, un poet şi un poet informant.

I. BAIEŞU : *Iată o definiţie posibilă a reporterului : un poet informat !*

VICTOR VINTU : *Trăsături asemănătoare apar şi în unele dintre reportajele lui Traian Coşovei care dovedeşte calităţi poetice şi plastice descriptive. Dar ce se întîmplă ? Ai impresia că uneori parcurgi în gol anumite pagini tributare unui stil ultra metaforic, ultra exclamativ, hiperbolic, „bogzian" obositor. Eu cred că el însuşi a simţit undeva lucrul acesta. Desigur, socot că trebuie să existe o idee reportericească, după cum există una poetică. Insă unele idei lirice din reportajul lui Coşovei au putut fi transformate direct în bucăţi de poezie, aşa cum au apărut în „Contemporanul". Evident autorul şi-a dat seama că nu mai ţin de reportaj.*

Iată şi o altă modalitate reportericească în literatura noastră : cea a lui Ioan Grigorescu, Este un reportaj într-adevăr trepidant, nervos, senzaţional. Dar citind textul lui Grigorescu iţi pui problema dacă aceeaşi realitate nu ar putea fi interpretată şi altfel. Este vorba într-adevăr de personalitate, de temperament. Grigorescu este înclinat de a scoate ceva cu totul senzaţional din orice, începînd de la titlu şi terminînd cu încheierea. Este bine cum face Grigorescu. Dar aceasta este o modalitate. Grigorescu nu-l anulează pe Purcaru, nu-l anulează pe Coşovei.

AL. IVAN GHILIA : *Pornesc de la reportajul monografic al lui Nicorovici, şi sînt de acord cu ceea ce s-a spus aici despre necesitatea informaţiei. Toată lumea este de acord în această privinţă, fiindcă orice reporter serios conştient şi de talent ştie că trebuie să facă o foarte aprofundată documentare şi înainte, şi în timpul şi „după", cunoaşterea terenului pentru că trebuie să-ţi sintetizezi impresiile. S-a ridicat o problemă foarte interesantă în legătură cu reportajul monografic, aceea a exploatării totale a unei anumite tematici. Să nu ne temem de ea, căci efectul, rezultatul depinde de modalitatea de expresie. Mă gîndesc la reportajul lui Danilo Dolci. El alege o tematică majoră, înaintează pînă în profunzime şi dezbate problemele respective. Găseşte modalităţi şi literare şi gazetăreşti şi le amestecă fără nici un fel de frică. Poate să găsească un fapt într-un loc care să i se pară că se pretează la poezie. Atunci face un poem în proză. Se adresează unui grup de 20 de oameni şi face o anchetă, cu cîte o întrebare precisă : ce aţi citit la ora 12 ? Este întotdeauna interesant la el unghiul de luat vederi. Adesea alţii, inspiră cititorului plictiseală prin modul rutinier, plat, mereu acelaşi de a trata lucrurile.*

Eu îi felicit şi îi fericesc pe acei reporteri care îşi cunosc foarte bine „meseria", ştiu să se descurce pe teren, să găsească materialul, dar după aceea, acasă, elaborează artistic datele.

Personal am făcut multă vreme, din păcate, un fel de reportaj liric, acesta dintr-o dorinţă de a evita anumite probleme, tocmai pentru că nu cunoaştem bine faptele respective, pentru că nu cunoaştem sau nu ajungeam la esenţa faptului.

I. BAIEŞU : *Dacă vorbim de modalităţile reportajului, eu personal nu sînt pentru reportajul monografic. Cum spunea cineva, acesta lichidează un anumit domeniu. In urma lui Nicorovici se poate pune o placă : pe aici a trecut reporterul. Asemenea reportaje mi se pare că sînt cam greu accesibile cititorilor. Desigur, Nicorovici cînd porneşte la documentare, foarte greu, masiv, face o muncă serioasă. Am văzut la Sinaia materialul lui documentar. Avea 17 carnete şi la urmă o tablă de materii... Eu nu aş putea să scriu în felul acesta şi nu mi se pare cel mai eficient. E necesar ca reportajul literar să fie prompt.*

ŞTEFAN LUCA : *Ce înţelegi prin prompt ? Reportajul literar nu se scrie peste noapte.*

I. BAIEŞU : *Oportunitatea reportajului literar eu o înţeleg aşa : sîmbătă la orele 15.20 la Galaţi s-au săpat primii trei metri cubi de pămînt. Este un eveniment cu implicaţii foarte largi. După părerea mea, de faţă ar fi trebuit să fie şi un reporter literar.*

VICTOR VINTU : *Imi pare foarte rău că n-am fost la prima cupă a excavatorului ; am citit cu nostalgie informaţia în „Scînteia" şi mi-am închipuit că o să mă duc acolo ca reporter, o să refac gîndurile, stările, întîmplările... Sînt unele împrejurări în care nu poţi fi de faţă. Se întîmplă ca şi la incendiu, nu ştii întotdeauna unde şi cînd izbucneşte. Cînd am ştiut, de pildă, că la 1 iulie 1960 la Bicaz se închide Bistriţa, am fost acolo cu o zi înainte şi o zi după.*

ION BAIEŞU : *Eu am impresia că de mulţi ani ziarele cotidiene publică reportaje mult mai consistente ca idee, ca oportunitate şi chiar ca nivel decît multe din presa literară.*

ŞTEFAN LUCA : *Fără să neg importanţa reportajului gazetăresc, în discuţia aceasta se pun totuşi chestiuni legate de reportajul literar. Intr-adevăr, dacă pe de o parte este nevoie să răspunzi fulger la comandamentele realităţii pe de altă parte nici nu trebuie să ne grăbim.*

VICTOR VINTU : *Reporterul bun trudeşte la un reportaj ca la o pagină de literatură. Nu cred, din cîte am citit din reportajele cele mai bune ale lui Ghilia de pildă, că el a muncit la o pagină din „Cîntece de drumeţie" mai puţin decît la o pagină din „Cuscrii".*

ION BAIEŞU : *Mie mi se pare că din discuţie nu ar trebui să lipsească nişte probleme mai de esenţă. Reportajul este genul cel mai elastic, mai dificil de delimitat. Aşa se ajunge pînă acolo încît se vorbeşte despre reportaj-roman, despre reportaj-schiţă.*

VICTOR VINTU : *Eu personal sînt net împotriva reportajului schiţă, în care există două-trei elemente luate din viaţă şi multă invenţie. Cine a citit, de pildă „Prin ţările Sovietelor" de Gorki, — scrisă în 1934, a văzut că Gorki făcea acolo numai reportaj, adică nu încerca să fabuleze pe marginea vieţii sondorilor şi să inventeze nişte conflicte...*

CONSTANTIN ŢOIU : *Tovarăşe Vintu, eu am fost la Bicaz cînd apărea un reportaj al dumitale în presă. Eşti un reporter modern, socialist, care porneşte de la ideea barajului, de la construcţie, deci de la toate aceste lucruri care trebuie să ne proiecteze în viitor. Şi tot acolo spui : „domnul munţilor Moldovei... Ceahlăul..." şi îl compari cu un zimbru. Operezi, deci într-un peisaj care trepidează de nou, cu mijloace de expresie vetuste. Să nu folosim imagini perimate. In dorinţa de a comunica cititorilor anumite lucruri, trebuie să părăsim clişeele tocite.*

VICTOR VINTU : *Autorul are dreptul la explicaţii. Acolo sînt trei cetăţi : o cetate geologică, Ceahlăul, eternă, o cetate istorică cum e cetatea Neamţului şi pe de altă parte există barajul care ţine cumpăna şi dă dimensiunea contemporaneităţii.*

CONSTANTIN ŢOIU : *Eu mă refeream la stilul reportajului care implică nu numai chestiuni de concepţie ci şi de formă.*

PAUL ANGHEL : *Trebuie să amintim şi despre curiozitatea reporterului faţă de fenomenul pe care îl investighează. Citim cu foarte multă plăcere memorialele de călătorie ca şi reportajele despre călătoriile peste hotare. Ai senzaţia că reporterul descoperă o lume. Acest sentiment că descoperă un continent necunoscut trebuie să-l aibe reporterul cînd scrie despre lucrurile cele mai obişnuite.*

Ce este senzaţional

MIOARA CREMENE : *Nu e rău cînd se scrie despre cele mai obişnuite lucruri. Dar e bine să se scrie şi despre cele neobişnuite, care nu se întîlnesc la tot pasul. Reporterul nu trebuie să se ferească de senzaţionalul propriu-zis, ci să-i înţeleagă semnificaţiile. Un reporter frenetic cum a fost Kisch nu se ferea să viziteze leprozeriile din Mexic, sau cimitirul cîinilor bogătaşilor din New York. Tot el s-a deplasat special pentru a vedea podul de pe care a fost aruncată Roza Luxemburg.*

V. NICOROVICI : *Desigur că ar fi bine ca reportajele noastre să fie nu numai interesante ci şi senzaţionale. Dar eu aş propune, cu un egal drept de interes în cazul nostru, noţiunea de problematică. Adică, cred că reportajul nostru, înainte de a fi senzaţional în sensul propriu-zis, ar trebui să fie „senzaţional" tocmai prin problemele pe care le ridică.*

ŞTEFAN LUCA : *Socotesc că dacă reporterul cunoaşte realitatea cît de cît, este imposibil să nu găsească ceva original, ieşit din comun, ieşit din albia comună a faptelor, oriunde. Capacitatea sa creatoare îl va duce la descoperirea acelei idei care, lucrată cu meşteşug, se va transforma în cel mai interesant reportaj. In ce mod ? Nu se mai discută. Este o chestiune personală a fiecăruia. Dacă ne documentăm bine, 75 la sută din reportaj este rezolvat.*

TITA CHIPER : *Interesul stîrnit de un reportaj, senzaţionalul, priza sa la public, sînt legate de profunda cunoaştere a realităţii de către reporter. O să mă limitez la un exemplu. La un moment dat, în activitatea uneia din fabricile noastre a intervenit o schimbare. După ce fusese criticată, pentru defectele unuia din produse, în fabrică se încetăţenise obiceiul reviziei programate a maşinilor respective. Indiferent dacă utilajul era în producţie sau nu, indiferent dacă existau comenzi importante sau nu, utilajul trebuia revizuit la termenul planificat. Am citit multe reportaje apărute în acea vreme despre fabrică. S-a descris orice, cît se produce, cum arată fruntaşii, etc., dar acestea nu erau problemele majore ale fabricii în acel timp. Au apărut „reportaje eterne". Desigur, se lucra, se dădeau produse, dar frămîntarea cea mai interesantă era alta : întrebarea cum să producem mai bine şi în acelaşi timp să gospodărim fabrica? In lumina acestor fapte apăreau şi conflictele, chestiunile senzaţionale, lupta între vechi şi nou. A fost un moment cînd s-au auzit şi opinii nefavorabile în legătură cu produsele fabricii. Pentru a infirma aceste păreri, un proiectant, aflat în fabrică, a fost pus să lucreze chiar pe utilajul pe care l-a proiectat. Nu aş fi dorit nimănui momente mai senzaţionale decît cele ale omului care a trebuit să lucreze cu agregatele pe care le-a proiectat. Cîteva detalii de culoare : revizia maşinilor a ţinut şase luni şi toţi au trăit momente de încordare : va izbuti sau nu ? Nu a fost aici ceva „senzaţional" ?*

Legătura cu redacţiile

ŞTEFAN LUCA : *Aş vrea să revin asupra muncii redacţiilor cu reporterii. Cred că aici sînt anumite lacune. Adesea dacă tema respectivă este acoperită, problema calităţii reportajelor nu se mai pune cu atîta stringenţă.*

AL. IVAN GHILIA : *Nu trebuie uitată răspunderea reporterului. Adesea revistele intervin în mod arbitrar cînd nu cunosc problemele de pe teren.*

CONSTANTIN ŢOIU : *Redacţia revistei ar trebui să organizeze un plan eficient, să încurajeze reporterii, să-i trimită pe teren, să asigure un ritm de publicare a materialelor...*

★

S. DAMIAN : *Considerăm că discuţia aceasta a fost utilă şi am realizat un schimb fructuos de păreri. Ne-am propus să apreciem stadiul actual al reportajului în ceea ce priveşte reflectarea actualităţii şi să-i îndemnăm pe reporteri să depăşească faza de constatare, de simplă consemnare a realităţii pe o arie foarte largă şi să abordeze temele mai în adîncime, să scrie reportaje problematice. Adică un reportaj care exprimă un punct de vedere asupra realităţii respective, în aşa fel încît să se poată spune că are o eficienţă asupra conştiinţei cititorului.*

Aici s-a pus accentul foarte bine pe ideea informării în reportaj subliniindu-se că unele din reportajele publicate sînt searbăde, neinteresante, ajung să denatureze adevărul, pentru că reporterul nu cunoaşte în fond lucrurile despre care scrie. Mie mi se pare că totuşi în ultima vreme nu această latură pare a fi cea mai deficitară. Mai degrabă după ce a cules o serie de date şi se dovedeşte bine informat, reporterul le prezintă într-o formă neatractivă. Nu se poate spune că el nu cunoaşte realitatea respectivă, dar nu a reuşit să o transmită artistic, să o transfigureze. Trebuie să vorbim mai mult despre această muncă de elaborare a reportajului. In faza actuală preocuparea aceasta ar trebui să fie mai stăruitoare : reportajul trebuie să constituie un gen literar, adică să aducă un mesaj artistic, o viziune inedită asupra lucrurilor. Reportajul trebuie să ne facă să cunoaştem bine realitatea şi să spună nişte lucruri în mod curajos şi adevărat, promovînd totodată o idee artistică şi o personalitate. Aici s-a vorbit de modalităţi diverse de reportaj, despre utilizarea mai fertilă a stilurilor. Mai ales în reportaj este dăunătoare monotonia de procedee.

Discuţia aceasta va ajuta şi redacţiei noastre să stabilească un plan precis în domeniul reportajului, un plan bazat pe o documentare politică riguroasă. Trebuie să manifestăm mai multă iniţiativă, îndrumînd munca reporterilor, propunînd teme şi lucrînd cu mai multă exigenţă cu reporterii. Să nu mai facem concesii la calitate numai pentru acoperirea unei teme.

Darul tău

Visez şi totu-mi pare, din zori în seară, vis ;
E darul tău : statornic, nedezlegat descîntec ;
Răscolitor şi tandru zvoni din piatră cîntec
— Ofrandă Euterpei — cu stropi de sînge scris.

Nu fuga spre Nirvana, în turnul de ivor,
Incandescenţă rece : cleştare, brume, astre,
Ci visul — floare roşie, sub cerul vremii noastre,
Aripă spre azururi desfăşurată-n zbor.

Uitarea-n văl de ceaţă nu va putea să-ngroape
Nici chipul tău de marmur, nici zilele de-acum ;
Ascunsa lor vibrare mă va chema precum
Eternul mării zbucium a' fluviilor ape.

Calul năzdrăvan

Calul năzdrăvan al vremii trece-n galop
Din şea i-alintăm coama resfirată printre stele ;
Picioarele-i lungi, neauzite pe-al razelor snop,
Scîntei roşii scapără-n visele mele.

Pe-alături, în urmă, otgoane înoadă geambaşii
Să-i facă un laţ, să-l oprească din mersu-i focos ;
Dar tot mai departe, mai aprins, îi scapără paşii
Cînd lotri, ademenindu-l, îşi tîrîie laţul pe jos.

Năzdrăvanu-nspumat sfărîmă lanţuri şi tronuri.
Şi-mprăştie neguri cu fulgerătoarea-i copită ;
Cînd vie se-nalţă, din adîncuri de inimi dînd zvonuri,
De pe-ntregul pămînt — pădurea de oameni, trezită.

Nu rupe florile

Nu rupe florile, sădeşte-le de ştii,
Nu trece ne-nţeles, superb şi cinic ;
Cu umărul la greu, cu-avînt partinic,
Ridică torţa, te aruncă-n bătălii.

Nu ciripi la-ntreceri cu scatiul
Pe placul onctuoşilor esteţi ;
Nu lîncezi în cîmpul de scaieţi
Ci suie muntele, mănosul, viul.

Stergîndu-ţi fruntea cu ai tăi, pe promontorii,
Priveşti în urmă panorama : tot ce-a fost
Şi desluşeşti ce-avu un sens, un rost,
În curgerea bătrînei, vechi istorii.

Apoi înstrună-ţi iarăşi pasul, voiniceşte,
la stîncile în piept, spre culmi te-ndreaptă ,
Alungă visul sterp, visează-n faptă
Şi frumuseţea lumii o sporeşte.

Vlaicu BÎRNA

Sonete

I

Inşelăciunea, moartea, eroarea, despărţirea,
Vor să ne-abată gestul de-ncrezător avînt
Să ne reteze ramul bogat şi-adînc crescînd
Ai cărui umezi muguri ne îmblînzesc privirea.

— Inchide-te şi stinge ! — durerea spune blînd —
Un telefon, auzi-l, îşi sună jeluirea
Intr-o odae goală, tot astfel, nicăirea
Efortul tău răspunde, prelung agonizînd.

— Ridică-te şi-nvinge ! — detună glasul vremii
Şi braţul ei ne-nşfacă de plete şi ne smulge
Din valul apei grele, din laţul buruienii

Şi-n cursul dur şi rece al apei care curge
Ne-aruncă. — Terni cum sîntem şi grei ca nişte pîsle—
Că-nvioraţi începem, subit, să dăm din visle.

II

M-a obosit Amorul care-şi destinse arcul,
Şi celălalt de altfel — Livada ce-mi umplu
Cu miere negri-mi faguri pe care vi-i aduc.
E despărţirea. — Darnic, de suc mi-ncarcă acul.

De grelele războaie, ce cu iubirea duc
Mi-e scutul cum e sita şi mintea ca aracul,
Inoadă, urcă iederi ce curg de-a berbeleacul
Şi-mi strîng în chingă scurtă, puteri şi meşteşug.

E sfatul meu, prieteni : Trăiţi în bună pace
Să nu şoptiţi ca mine cu ochi măriţi de spaimă :
— Durerea, iar durerea, cunosc de-atîtea feluri !

Să preferaţi drept drumul, meandrei şi răstoacei,
Şi clara voce-a minţii, misterului ce-ngaimă,
Unealta prieteniei, cumplitelor oţeluri.

Aurora CORNU

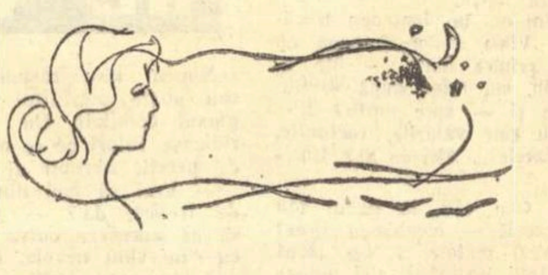

Gesturi, noaptea

Oraşul îşi apleacă umbrele clădirilor spre orizont
Pentru ca noaptea să coboare pe ele.
Ochii tăi clipesc mai ciudat
În ceasul acesta
Bătut de o rază de lună
În pendulul pămîntului.

Ţi-aş vorbi despre dragoste,
Dar cuvintele au adormit
Împreună cu arborii,
Cu stelele, cu trotuarele.
Deci tu culege din gesturi înţelesurile
Ca din nisip aurul.

Imi înfăşur mîna cu părul tău
Şi strălucirea lui e a sîngelui meu.
Mîna mi se odihneşte la tine pe frunte
Şi-n linia vieţii mele culeg
Toate cutele frunţii tale.
Umerii mei se înalţă să-ţi învelească privirea
Şi cerul reflectîndu-mă
Înveleşte întunericul.

Intinde şi tu mîinile spre mine.
Despicat orizontul va veni către ele
Şi vom fi plini de depărtări.

Orizontul curge prin mîinile noastre
înlănţuite în noi.

Adrian PAUNESCU

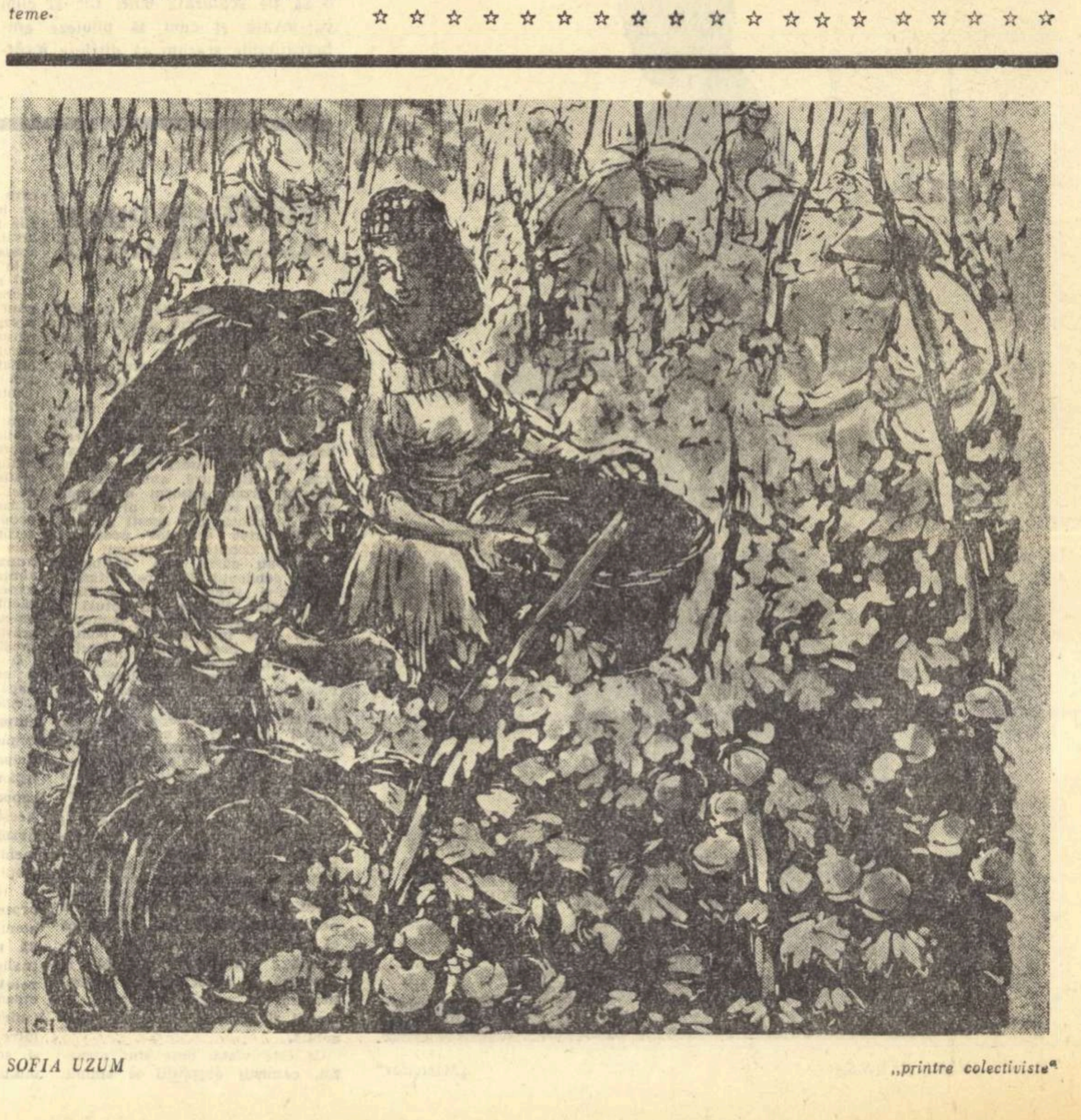

SOFIA UZUM „printre colectiviste"

Vulturul pleşuv

DE IOAN GRIGORESCU

Prietenului meu L. M. Jejelenko

Pasărea aceasta inspira spaimă. Era un vultur de Pirinei, cu cioc de cremene vînătă, arcuit ca o lamă de seceră, cu gheare tari, aproape pietrificate, cu aripi cenuşii, grele, lăsate pe lîngă trupul zvelt ca nişte platoşe sub penajul cărora bănuiai supleţea şi duritatea oţelului. Avea gîtul gol, roşu, cu mărgele albicioase ori vineţii — broboane sîngerii pe venele groase, fremătătoare, prin care pulsa năvalnică viaţa. Avea creştetul pleşuv, capul ager, înălţat cu demnitate, cu expresie de bătrîn încă viguros, înţelept şi puternic ca un conducător de oşti piratereşti.

Şi totuşi, cine îl privea mai atent încercînd să înţeleagă ce gînduri se frămîntau sub fruntea teşită a acestei bestii înaripate, vedea că pasărea cenuşie, cu gheare pietrificate, avea ochii nespus de trişti ca ai unui cîine care şi-a pierdut stăpînul, ori ca ai unui încătuşat resemnat de mult. Dar cei ce se perindau prin dreptul cuştii cu gratii şi reţele de sîrmă galvanizată din grădina zoologică, nu vedeau decît măreţia păsării captive, forţa şi sălbăticia ei, ferocitatea ciocului făcut pentru a răpune şi sfîşia, supleţea aripilor crescute pentru zboruri înalte, freamătul ghearelor înfipte ca nişte căngi în lemnul pasarelei de cincisprezece picioare, care avea menirea să-i dea prizonierului iluzia înălţimilor lui natale.

O singură fiinţă omenească a intuit adevărata fire a pasării răpitoare şi a avut curajul, la mulţi ani după prinderea vulturului şi aducerea lui în grădina zoologică, să intre în îngrăditura de gratii şi reţele de sîrmă. Era un băieţaş de vreo şase-şapte ani (în realitate avea nouă), firav, cu faţa suptă plină de pistrui, cu braţele subţiri ca nişte crenguţe crescute dintr-un trunchi care parcă nu avusese parte decît de umbră, cu ochii mari, negri, de o strălucire umedă şi tristă. Capul colţuros, prea mare pentru făptura copilului, era susţinut prin cine ştie ce minune de un gît subţire, golaş, atît de fragil, încît gheara vulturului l-ar fi frînt şi l-ar fi însîngerat dintr-o singură apăsare. Purta hăinuţe de doc, bluză cenuşie şi pantaloni scurţi din care îi ieşeau picioarele sprintene, dar prea palide pentru a putea alerga departe.

Cunoştea toate fiarele din grădina zoologică a Bruxellesului, le ştia pe nume, le învăţase obiceiurile şi ciudăţeniile de sălbăticiuni închise printre oameni. De vulturul din Pirinei s-a apropiat cu o teamă paralizantă. Dar i-a privit ochii trişti, resemnaţi, şi a înţeles din adîncul lor de sticlă fumurie că ceva de neînţeles îl leagă de pasărea din cuşcă. N-ar fi putut spune niciodată ce anume îl atrăgea zi de zi în preajma vulturului pleşuv şi nici ce l-a făcut ca într-o dimineaţă să deschidă uşiţa de fier care ducea în curticica strîmtă a pasării captive şi să intre acolo. Ii bătea inima în timpane, picioarele îi tremurau, ochii i se înţepeniseră în căutătura neliniştită a vulturului care frămînta sub gheare lemnul uscat al pasarelei. Vedea iritarea pasării tulburată în solitudinea ei şi îşi dădea seama că vulturul pe care toţi vizitatorii grădinii îl priveau cu respect şi teamă, ar fi putut să-i sară în faţă, dar n-avea putere să se întoarcă. S-a oprit lîngă grilajul de sîrmă, cu faţa spre pasărea care zmulgea aşchii din lemnul scăriţei sale şi s-a chircit pe pămîntul plin de găinaţ şi de umezeala cărnii sfîşiate de vultur din prima sa porţie pe acea zi. A rămas aşa îndelung, cu ochii în privirea neliniştită a vulturului, pînă cînd a simţit că pasărea începe să se mai potolească. Apoi s-a ridicat, a aşteptat ca după gestul lui pasărea zmulsă din încremenirea în care intrase să-şi consume noua mînie şi, încet, s-a apropiat de ea vorbindu-i aşa cum se învăţase să le vorbească animalelor printre care crescuse:

— Mă cheamă Philippe, vulturule... Pe tine cum te cheamă?... Eşti puternic şi frumos, tu nu eşti slab ca mine... Sau poate şi tu ai fi bolnav?... De ce nu sari la mine? N-ai nume dar eu pot să ţi-l dau pe al meu. Ţi-ar place să ţi se zică şi ţie Philippe? Mie tare mi-ar place să fiu puternic ca tine... Philippe!..

In clipa aceea băiatul a auzit din afara cuştii strigăte ca de foc şi a recunoscut tropăitul bocancilor şi înjurăturile tatălui său, îngrijitor de animale în parcul zoologic, care de fiecare dată cînd îl prindea vîrît în cuştile sălbăticiunilor, îşi ameninţa copilul cu schilodirea.

— Philippe!... Blestematule! Ieşi afară de acolo că te fac fărîme... Mi-ai mîncat sufletul din mine, nenorocitule, ai să mă bagi în puşcărie!..

Şi zicînd acestea, tatăl, un zdrahon din Valonia capabil să salte un elefant în spinare, se repezi spre cuşca vulturului. Dar nu avu curajul să intre. Pasărea îşi desfăcu aripile, sări de pe scăriţa de lemn care o apropia cu trei metri de cerul jinduit şi aruncă o uitătură cruntă spre omul furios. O clipă, om şi pasăre, el roşcat, cu pieptul păros, lat ca o platoşă, cu ochii injectaţi de furie, şi vulturul cu ochi de abis cenuşiu, se priviră gata de atac. Dar omul se retrase cu un pas ca şi cînd ar fi socotit că grilajul de sîrmă oţelită era prea firav pentru furia dezlănţuită a vulturului. Ingrijitorul îşi plecă ochii spre copilul care, din colţul lui, privea înfruntarea celor doi, şi începu să-şi înduplece fiul ceva mai potolit:

— Hai Philippe!... Hai blestematule, ieşi de acolo, nu te juca cu fiara asta, că n-o vezi? Habar n-are de glumă... Ieşi de acolo pînă nu e prea tîrziu...

— Dar mă baţi? — îngăimă Philippe privind spre vulturul care urca în salturi grele treptele scăriţei lui de lemn.

— Nu-ţi fac nimic nenorocitule, că o dată şi o dată tot o să ţi se înfunde...

Copilul se strecură afară şi vulturul reintră în apatia lui plină de demnitate.

Philippe crescuse printre cuştile sălbăticiunilor din grădina zoologică a Bruxellesului. Tatăl său, unul dintre cei mai vechi şi mai pricepuţi îngrijitori de animale, îl învăţase pe băiat încă de mic obiceiurile pensionarilor săi, ca şi cînd ar fi vrut să-l pregătească ca pe un succesor demn de faima pe care el şi-o făcuse printre vizitatorii obişnuiţi ai grădinii. Era însă înciudat de debilitatea congenitală a fiului său prea firav şi prea sfiicios, pentru a putea ajunge vreodată să domine şi să stăpînească cu voinţa lui forţa fiarelor din cuşti. Dar copilul aşa se născuse. Mama lui murise la naştere şi parcă pruncul nu se plămădise decît din gemetele stinse ale muribundei. Philippe rămăsese să trăiască fără căldura mamei, lîngă asprimea uriaşului roşcat care, pentru a-l căli, îi dăduse pe ascuns să bea lapte de tigriţă şi să mănînce carne crudă, doar trecută prin maşina de tocat. Dar asta nu l-a ajutat cu nimic pe băiat, ci din contră: pe măsură ce timpul trecea, micul Philippe parcă se strîngea tot mai mult în el, chircindu-se şi sfrijindu-se, de numai ochii cu căutătura lor insistentă, vioaie, plină de lumină, rămăseseră să-i trădeze începutul de maturizare.

De la întîmplarea aceea a intrat în fiecare zi în cuşca vulturului. Incetul cu încetul, s-a împrietenit cu pasărea pleşuvă căreia, mai mult dintr-o inspiraţie momentană decît din lipsă de inventivitate, îi dăduse propriul său nume. Valonul se văzu nevoit să se resemneze şi să înţeleagă că între cele două făpturi — pasărea uriaşă care nu inspira decît forţă şi teamă, şi copilul firav cît o şchioapă, se stabilise o legătură tainică, cu neputinţă de pătruns. Vulturul se obişnuise atît de mult cu Philippe încît nu mai voia să primească decît hrana adusă de el. Lucrul acesta îl scotea din sărite pe îngrijitorul valon. Totuşi zdrahonul trebuise să-i lase copilului în seamă îngrijirea vulturului deşi, în sinea lui, plănuia ca într-o bună zi să facă pasărea scăpată, uitîndu-i uşiţa îngrădirii deschisă, pentru ca sălbăticiunea să-şi poată lua zborul spre lumea largă.

N-a apucat să-şi pună planul în aplicare căci tocmai în ziua cînd se gîndea să facă acest lucru cuşca vulturului a stîrnit din partea unor vizitatori simandicoşi o atenţie deosebită. Era un grup de trei bărbaţi şi o femeiuşcă blondă, cu părul lung, platinat, cu rochia încărcată pe dedesubt cu jupoane care foşneau de parcă toată fiinţa ei ar fi fost făcută din hîrtie. Doi dintre bărbaţi, cei mai eleganţi, amîndoi cu pipe fine între dinţi, discutau ceva profesional ca doi oameni de afaceri, arătînd spre pasărea din cuşcă. Femeiuşca bătea din palme scoţînd un sunet calp, ca şi cînd s-ar fi lovit una de alta două bucăţele de carton, în vreme ce striga entuziasmată:

— E magnific scumpilor!... E magnific!...

Cel de al treilea, probabil şoferul maşinei luxoase lăsată la poarta grădinii zoologice, privea cu uimire spre pasărea din cuşcă întrebînd mereu unul şi acelaşi lucru:

— Bine domnilor, dar cum o să-l scoatem de aici? Cum faci lighioana asta să iasă fără să-ţi înfigă ghearele în ochi? Cum dracu să o scoţi de aici?

A fost chemat valonul.

— Dumneata eşti de aici? — l-a întrebat primul dintre domnii eleganţi, cel căruia semenul lui i se adresa cu „maestre".

— Da, de aici, dar ce doriţi?

— Ne trebuie vulturul acesta.

— Ce să faceţi cu el?

— Vrem să-l închiriem.. O zi, două, apoi ţi-l aducem înapoi, bine înţeles dacă nu ne-o scăpa...

— Şi dacă vă scapă?

— O să ne înţelegem... Cît face?

— Cine?

— Vulturul!

— Vulturul?... Cum adică cît face?

— Cît costă, domnule? — întrebă „maestrul" iritat, abia abţinîndu-se să nu-i zică valonului în loc de „domnule", „boule".

— Păi.. Intrebaţi la administraţie. Dar la ce vă trebuie?

— O să-l filmăm, domnule, — interveni cea de a doua pipă cu ceva mai multă blîndeţe. Dumneata mergi la cinema?... Mergi, nu-i aşa? Noi facem filme... Maestrul e casa de filme Lambillioti.. Eu sînt regizorul Gonzales: „Violete cu arsenic", „Nopţile de amor ale Lucreţiei Borgia", „Il iubesc pe Tutancamon".. ai văzut filmele astea, nu? Ne trebuie vulturul pentru o secvenţă într-un film nou. Bineînţeles, plătim..

— Dar cum o să-l scoatem de aici, domnilor... Nu-l vedeţi ce fioros ne priveşte? — întrebă şoferul.

— E magnific... E delicios, — se exalta blonda bătînd din palme. — Dacă aşa arăta pasărea care l-a răpit pe Ganimed, îl invidiez..

„Maestrul" se întoarse atunci spre blondă:

— Dumneata ai auzit şi de Ganimed duduie? Probabil că ai interpretat legenda în sens pur erotic, nu-i aşa? — o întrebă el cu admiraţie batjocoritoare.

Blonda încetă să mai bată din palme şi făcu botişor. Jupoanele foşniră supărate, acoperindu-i şoapta jignită.

-- Grosolan!...

— Intr-adevăr, cum îl scoatem de aici domnilor?

— Pe cine? — întrebă valonul nedumerit.

— Pe vultur!

— Păi de ce să-l scoateţi?

— Explică-i dragă cretinului —, se răsti atunci „maestrul" către regizor. — Nu i-am spus o dată? Intreabă-l cît cîştigă pe lună. Ii dau tot atît numai să-mi scoată dihania de aici şi să mi-o aducă pe platouri.

— Scuză-mă domnule, - interveni celălalt apropiindu-se de valon. — Cît cîştigi dumneata pe lună?

— Două mii de franci.

— Maestrul îţi dă trei mii. Scoate-l pe ăsta din cuşcă şi adună-l la studio... Plătim orice risc...

— Trei mii?

— Dacă-ţi spun?

— Philippe! — se porni să strige valonul ca din gură de şarpe. — Unde eşti blestematule? Toată ziua stai aici, acum, cînd trebuie să-l scoţi pe ăsta cu vorba bună, ai intrat în pămînt!.. Şi dacă vulturul zboară domnilor?

— O să ne asumăm toate riscurile faţă de direcţie...

— Philippe! N-auzi nenorocitule? Domnii ne dau patru mii de franci ca să le duci huiduma asta s-o filmeze, unde eşti?.. Patru mii aţi spus domnule, nu-i aşa?

— Trei mii cinci sute, domnule, — interveni „maestrul" conciliant. — Eşti băiat deştept. 3.500 dacă putem filma chiar azi.. Asta înseamnă ca vulturul să fie la noi cel tîrziu într-un ceas. De acord?

— Desigur! Mai puneţi 500 de franci şi îl aveţi la studio chiar într-o jumătate de oră. Pe blestematul ăsta de Pihlippe îl scot eu chiar dacă ar fi intrat în gaură de şarpe. Tocmai cînd să cîştige şi el un ban, că doar dumneavoastră n-o să vă uitaţi la un fleac de cinci sute de franci, a dispărut! Philippe! Unde eşti stîrpitură?

Copilul apăru furişîndu-se cu sfială pe lîngă plasa de sîrmă care înconjura curticica vulturului. Işi privi prietenul pleşuv şi înţelese din frămîntarea lui că acolo se petrecea ceva neobişnuit. Ascultă apoi răsteala valonului care îi cerea să scoată vulturul din cuşcă şi să-l ducă cu duba cu gratii a administraţiei grădinii pînă la studioul cinematografic de lîngă Bruxelles.

— Intră bă în cuşcă şi scoate-l p-ăla cu frumosu'.. Ce vrei să-l culeg eu în plasă ca pe cîini? N-auzi nenorocitule? Domnii ne dau patru mii de franci pentru o treabă ca asta... O să-ţi dau voie să mergi la cinema să-ţi vezi huiduma zburînd!... Hai, ce mai aştepţi?

Philippe se vîrî în curticica vulturului strecurîndu-se prin uşiţa joasă. Ii plăcea exaltarea foşnitoare a blondei care nu înceta să bată din palme şi să se alinte. La cererea ei chiar apucă o aripă a vulturului şi o desfăcu înfoindu-i penele. Avea aproape doi metri. De admiraţie amuţiseră pînă şi cei doi domni cu pipe.

— E magnific, e formidabil, domnilor, — se bucura blonda în vreme ce pipele fine îşi făceau semne de satisfacţie complice.

Philippe a legat vulturul de picior cu un fir de nylon gros şi l-a tras spre dubă. Pasărea a intrat supusă, obişnuită cu prezenţa copilului care nu-i adusese pînă atunci decît dragoste şi bucurii mărunte. Au pornit cu alai, valonul lîngă şofer, copilul lîngă vulturul pleşuv în cuşca cu miros de jivină în care cei doi se strîngeau unul lîngă altul, neliniştiţi deopotrivă de freamătul străzilor cu sute de maşini şi tramvaie zgomotoase. In urma lor, mergea maşina luxoasă din care blonda privea spre cuşcă cu ochi sclipitori, iar cei doi domni eleganţi discutau blazaţi, tolăniţi pe pernele moi.

In curtea studioului se afla un platan uriaş. Avea frunză puţină, crengi groase pline de noduri, răşchirate în aer ca degetele unei mîini bătrîne, pietrificate, întinsă să sprijine cerul. Acolo au urcat vulturul cu ajutorul unei scări pompiereşti pe care Philippe s-a căţărat silit de înjurăturile valonului şi împingînd pasărea din spate în sus, treaptă cu treaptă. Au lăsat vulturul acolo, legat de platan cu firul gros de nylon, lung doar atît cît pasărea să zboare fără să poată evada din captivitate. Philippe a coborît, valonul a cerut pe loc o jumătate din suma care i se făgăduise, scara pompierească a fost îndepărtată şi vulturul pleşuv a rămas singur în înălţimile atît de jinduite. Jos, oamenii forfoteau în jurul aparatelor, se mînuiau reflectoare şi oglinzi de staniol care să răsfrîngă lumina soarelui spre platanul desfrunzit iar regizorul îşi dezbrăcase haina şi suflecîndu-şi mînecile cămăşii dădea ordine în stînga şi în dreapta. Blonda de hîrtie, care între timp se costumase cu un petec de blană de leopard, prinsă direct pe pielea goală, îşi luă poziţia indicată de regizor pe iarba de sub platan, aşteptînd declanşarea aparatelor. La un semn, cineva trebuia să tragă un foc de armă în aer pentru ca pasărea să se sperie şi să-şi ia zborul. Totul era gata. Lumina inunda coroana platanului, aparatele începură să zbîrnîie, omul cu arma ridică braţul spre cer. Dar în clipa cînd vru să tragă, Philippe se repezi spre el şi urlînd, i se agăţă de mîini.

— Nu trage domnule!.. Pentru dumnezeu nu-l împuşca! Nu ne-a fost vorba aşa... Cum să-l împuşti pe Philippe?... Ce ţi-a făcut el?...

A trebuit mult ca să-l convingă pe puşti că nu se va trage în pasăre, ci undeva în aer, fără ţel, pentru ca vulturul doar să se sperie şi să zboare atît cît îi permitea aţa de nylon. Cele mai convingătoare argumente s-au dovedit a fi pînă la urmă tot ghionturile şi înjurăturile valonului care, văzîndu-şi cîştigul pus în pericol de isteria copilului, îşi înşfăcă odrasla de umeri şi ridicînd-o de la pămînt, o duse cît mai departe de locul acela.

Se făcu o linişte de mormînt. Doar aparatele zumzăiau declanşate şi flacăra reflectoarelor sfîrîia constant, învăluind platanul într-o lumină crudă, palidă, ca de dimineaţă timpurie.

Bubuitura izbucni fioroasă ca un trăznet din cer senin.

Dar vulturul nu-şi luă zborul.

Frămînta sub căngile ghearelor craca platanului, zmulgîndu-i coaja şi risipind-o în aşchii pe pămînt. Aripile înfoiate de furia care cuprinsese pasărea se desfăceau spasmodic, dar nu îndeajuns de puternic pentru ca bătaia lor să poată călca aerul.

— Stooop!... Stop camera idioţilor! Nu vedeţi că ăla e surd? —

— Extraordinar dom'ne!... Cum naiba să asurzească un vultur? — se mira şoferul limuzinei.

— Nu, nu e surd!.. Nu e surd!.. Philippe nu e surd, degeaba spuneţi voi aşa, — se repezi spre platan copilul smulgîndu-se din mîinile valonului, pentru o clipă slăbite şi ele de uimire.

Trecînd dincolo de cîmpul vizual al pasării, copilul îşi făcu palmele pîlnie la gură şi începu să strige:

— Philippe!... Philippe!...

Intr-adevăr, auzindu-i glasul, vulturul se întoarse spre el.

— Aţi văzut?... Nu e surd fraţilor, păi ce, vă luam noi banii pe marfă proastă? — interveni valonul convingător.

— Repetăm! Mai încercăm o dată. Pregăteşte-ţi arma domnule şi trage-i mai pe lîngă ureche, trebuie să zboare, ce, noi ne jucăm aici?

— Să mai aducă o armă şi trageţi din amîndouă o dată, — dădu soluţia „maestrul".

Au mai adus o armă. Au tras din amîndouă o dată, în răcnetele copilului care îi implora să-şi îndrepte armele în altă parte, ca nu cumva vreun glonte să nimerească pasărea.

Vulturul pleşuv a tresărit, încremenind pentru o clipă, ca şi cînd gloanţele l-ar fi nimerit şi, înainte de a se prăbuşi, pasărea îşi mai amîna căderea printr-un moment de inerţie. Apoi a început să sfîşie cu ciocul craca copacului izbind cu furie în lemnul uscat. Nu îl rănise nici un glonte. Dar, din cine ştie ce capriciu, vulturul refuza să zboare.

Au mai încercat o dată. Cu furie, cu huiduieli şi înjurături, făcînd o larmă de neînchipuit.

Armele trăgeau fără încetare, maşinile claxonau, motoarele huruiau ambalate la maximum, oamenii strigau, valonul roşu de mînie arunca cu pietre căutînd să nimerească pasărea în cap.

In zadar.

Au adus din nou scara, Philippe s-a căţărat pe ea plîngînd şi şi-a luat prietenul pe care l-a adus pe pămînt. Au intrat din nou în duba maşinii cu gratii şi sub ploaia de înjurături a valonului, au pornit spre casă. Vulturul se ghemuise în colţul maşinii, ştergîndu-şi în pene ciocul însîngerat şi frămîntînd cu ghearele podeaua de metal a dubei.

Philippe îl privea în ochii de abis fumuriu şi nu-i venea să creadă ceea ce numai el singur înţelesese: Vulturul pleşuv uitase să zboare.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

PRIETENII

de ROMULUS ZAHARIA

Chimu Fărdeopreliște ieşise de la raion. A fost confirmat candidat de partid şi acum se învîrtea prin tîrg de colo-colo. S-a dus să vadă cum umblă preţurile. Ca să se afle în treabă şi-a făcut drum la vitele mari, deşi vaci avea două, şi erau bune. A întrebat şi de preţul unei mierţe de grîu, după care a pornit prin magazine după cumpărături. Cînd să iasă din piaţă dă cu ochii de Istudor.

— Ziua bună, frate, îi strigă Istudor.

— Ziua bună, răspunse Chimu, morocănos, aşa cum îi era felul.

— Da' ce ai, frate?

— Ei, ce să am...

— Iţi naşte nevasta şi parc-ai îngropa pe cineva.

— Ei, vorbeşti şi tu, să te afli în treabă...

Istudor îl îmbie cu sticla de vinars ce-o ţinea precum chemătorii la nuntă.

— Hai, dă-l să meargă, că de aia-i făcut, pentru bucuria oamenilor.

— Ba, spune Chimu, scrutîndu-l cu privirea. De oameni se ţine cît, cum şi dacă-i timpul de băut.

— Mă Chimule, tu filozof trebuia să te fi făcut, nu colectivist. Spui vorbe cu tîlc. Mai lasă-le amarului. In viaţă totu-i frumos dacă ştii cum s-o iei. Astăzi pe mine m-or primit candidat de partid.

Chimu rîde.

— Şi pe mine.

— Mă, şi nu te-am văzut. Unde-ai fost, la primu', în birou?

— La primu'...

De vreo zece ani se ştiu. Răsăriseră bine printre feciori. De-a lungul anilor, tot vorbind de una, de alta şi-au amintit că s-au văzut de întîia oară pe scara trenului. Plecau la armată. Au horit împreună, au golit sticla de vinars, s-au despărţit. De atunci, din tren, nu s-au mai văzut vreme de cîţiva ani. Istudor, cu ochii în necontenită mişcare, aflaţi deasupra lucrurilor, ca ai veveriţei, l-a descoperit. Intr-una din zile, cobora pe valea Fizeşului, din satul lui. Fluiera, ca totdeauna, cîntece vesele. Chimu bătea şi el drumul spre raion. Aşa s-au întîlnit. De atunci se legaseră mai strîns. Era un fel de prietenie între ei. Işi povesteau cîte cele, despre gospodărie, despre ce vor să facă. Mai aduceau vorba şi despre necazuri. Despre ei ştiau puţine lucruri. Nu întrebau. Fiecare spunea cîte ceva cînd aduceau vorba de ale lor. Mai ales se întîlneau în zilele de tîrg. Cum s-au întîlnit şi acum.

— Da' cu ce treburi, Chimule?

— Cu ale ăluia de vine acum.

— O să fie băiat?

— Parcă ştiu? Ilinca mi-a dat să cumpăr pentru el. De-o fi băiat, de-o fi fată, sănătos să fie. Da' tu cu ce treburi?

— Să cumpăr haine. Şi Nuşca mea trebuie să nască.

— Nu mi-ai spus pînă acum că ar fi grea.

— Mă Chimule, asta-i o treabă a mea şi a ei.

Intrară în magazin.

— Să-mi dai, tovarăşule, strigă Istudor, un costum ca ăl din vitrină. De 1350 de lei. Să-mi alegi unu fain. Iară dumnealui două costume din cele mici, ştii dumneata, de cincizeci şi doi de lei, de alea pentru noi născuţi. Eu le plătesc!

Lui Chimu nu-i vine la îndemînă făloşenia asta.

— Ei, ei, Istudor, ce-i pentru mine plătesc eu! Iată, tovarăşe, lista.. Că nu l-am luat de naş. Mă Istudore, da' grea trebuie să mai fie nevastă-ta dacă dintr-o dată ajungi să cumperi un costum de ăst pentru cei mari.

— Pe mine m-o născut mumă-mea.. Tovarăşe vînzător, unul cu o culoare mai faină. Ii prea ca cenuşa costumu' ăsta. Ce zici, Chimule? Asta ţi-ar place? O să arăt ca judecătorul Blaga... Dacă-ţi place ţie, îl iau. Fă-mi bonul, tovarăşe.. Şi prinse a cînta în magazin aşa, molcuţ, ca să-l audă Chimu:

Om urît cu haine bune
Ii ca grîul cu tăciune
Om frumos cu haine rele
Ca grîul cu floricele..

Cînta şi număra banii.

— Aşa mi-i neamul, Chimule! Ţanţoş. Nu mă pot îndrepta. Neam d'ăla de-i place să facă pe grozavul, pretine. Nu-i vorbă, am şi cu ce. Am scos-o bine la capăt. Ne-au mers treburile, mai ales cu sfecla. Aşa ... 1350 şi cu 104 ... 1454 ...

A cumpărat şi Chimu. Două costumaşe, papucaşi, finet albastru. Istudor şi-a luat pachetul, iar cel cu hăinuţe de nou-născut l-a lăsat pe tejghea, în seama lui Chimu.

— Ia-le Chimule. De la mine, pentru fecioru-tău de vine acum. Să mă ţină minte, pe mine, Istudor, din Seaca de sus, care-i de neam bun, Chimule. De fruntaşi în colectivă, mă!... Şi căruia nu-i pare rău decît de-un lucru. Că îmbătrîneşte. Imbătrînim Chimule, de asta mă doare inima. Că tare-i frumoasă viaţa. Uite, tu ai doi copii, eu doi. Cu cei ce-or să vină, cîte trei. Ei se nasc şi cresc, Chimule. Da' noi îmbătrînim. Ei, da' ştii cîntecul:

Fost-am puiu pădurii
Şi nu m-or mîncat lupii
Lupii mîncă cai şi boi
Nu feciori frumoşi ca noi.

Au pornit spre casă.

Pe dealurile Borşei la pietrării, Istudor se făcuse binişor. Era plin de veselie. Şi vorbea, vorbea, potop nu alta. Chimu îl asculta cu plăcere.

— Ei, Chimule, ce-ţi spun ţie dealurile astea? Nimic, Chimule, dealurile ţie nu-ţi spun nimic. Tu nu ştii vorbi cu ele. Nu le ştii glasul. Uite, mie şi pietrăria asta îmi vorbeşte. Dacă ai să mergi sus, la pietrărie, şi dacă ai înţelege ce-ţi spun dealurile, ai să afli lucruri care dor, frate Chimule. Pe mine mă doare cînd trec pe aici, pe la pietrărie...

— De ce te doare Istudore?

— Pentru că aici mi-au murit două surori, Chimule. Una de opt'spe şi alta de douăzeci şi unu Chimule. Eu eram mic pe atunci. Stăteam ca acuma, în vale. Soră-mea, a mai mare, umbla la baptişti. O lua şi pe Usa, căreia îi dăduseră nurii. Fată frumoasă era. Mănăşoaia a mînat-o la baptişti. Că era smerită de nevoi. Stăteam aşa cum stăm noi. Era noapte. Pe deal se înşiruiau oamenii sectei. Un şir lung de luminiţe ce licăreau în noapte, se încolăceau pe potecă, pînă sus la pietrărie. Se întrerupea ici-colo, ca şiragul de mărgele căzut după fodoraşii bluzei, la femei... Urcau şi surorile mele. Eu am rămas în vale. Au urcat şi nu s-au mai întors. S-au prăbuşit bolţile de piatră peste toţi. Au cîntat prea tare imnuri de alea, cu Iehova. N-au găsit alt loc de închinăciune decît pietrăria lui Baştia...

— Lumea era înapoiată atunci, Istudore.

— De asta mi-i amară inima, Chimule. Ce-am fost? Mamele — slugi pe la oraşe. Taţii? slugi în sat.. Noi, copiii, rămîneam aşa, de capul nost'... Ce-am fi ajuns? Tot slugi, pe undeva, pe la chiaburi...

Un timp au mers fără să spună o vorbă. S-au oprit la cooperativa din Bonţ. S-au aşezat la o masă. Lui Istudor nu-i dispăruse umbra aceea de tristeţe ce-l cuprinsese. Chimu căuta să-l înveselească. Dar cu firea-i morocănoasă, cum o întorcea, tot mai mult îl punea pe gînduri.

Istudor se desprinse singur din starea asta. Cu o mînă făcu loc pe masă. Cu o alta arătă spre tejghea, acolo unde Vasile, responsabilul, servea berea. Strigă cu voce tare:

— Vasile, în satul vost' trăieşte ăl de se cheamă Dărmănaş?

Vasile se uită la Istudor, căuta cu privirile la un om uscăţiv, înalt, cu mustaţa-n două smocuri, tăiată scurt. Au răspuns oamenii în locul lui Vasile.

— La noi. Da' ce, nu-l ştii? Uite-l colo, la masă, cu Ghintaru.

Istudor nu se uită într-acolo. Vorbi tot cu Vasile.

— Spune, măi Vasile, în satul vost' trăieşte Cioplea-ţiganul?

— In al nost', strigară cu toţii.

— Nu pot să nu-i spun prietenului meu o întîmplare. Cu Dărmănaş şi Cioplea-ţiganul...

— Dară, spune-o!

— Trăia în satul vost' Dărmănaş chiaburul şi Cioplea-ţiganul. Dar nu trăiau oricum... — îşi începe povestea Istudor şi ochii îi sclipeau a şagă. Unul avea bani, era plin de bani, iară celălalt, ţiganul, cînta din gordună. Ştiţi unde? La cîrciumă, la Carolina...

— Ştim, ştim şi întîmplarea...

— Da' n-o ştie prietenul meu.

Oamenii se adunaseră în jurul lor. Istudor povestea cum Dărmănaş şi Cioplea-ţiganul se aflau la cîrciumă înainte cu o zi sau două de stabilizarea monetară. Din vorbă în vorbă oamenii au ajuns să discute despre bani. Lui Dărmănaş, care prinse a strînge sute de milioane în hîrtie, nu-i venea să creadă că banii nu vor mai fi buni. Ţiganul a spus că-i dă o sută de milioane dacă-l pupă în dos. Dărmănaş i-a făcut pe plac, a luat suta de milioane. A doua zi banii au fost alţii, din cei buni.

...Oamenii aduceau amănunte. Dărmănaş ocolea pe cît putea adevărul. Ba că Istudor, pe atunci avea caş la gură şi nu putea şti, ba că Cioplea-ţiganul n-a spus aşa, ci aşa. Oricum, oamenii se întreceau a-i aminti cum s-au petrecut lucrurile. Şi încă atît de bine, că Dărmănaş se învineţea precum tina.

Chimu rîdea.

— Mă Istudore, al dracului om mai eşti, de unde le mai scoţi?

— Nu le scot, să mă calce.

Istudor prinse din nou a-şi depăna amintirile.

— In locul ăsta nu era nici o cruce, Chimule. Intr-o seară, era iarnă, tată-meu o tras caii pe drum, în sus pe Fizeş. Aici, pe locul ăsta se afla o mogîldeaţă. Tată-meu s-o dus spre ea. Eram mic şi mi-era frică, că mă ţineam de pulpana hainei lui. Acolo l-au găsit pe Nebunu'l. Stătea chircit, cu faţa în sus. Aşa stătea... Era îngheţat. Tată-meu l-o frecat cu vinars. Dar nu mai dădea semne de viaţă. L-au îngropat aici oamenii. I-au făcut crucea asta de piatră... Spunea tata că era om al dreptăţii. Da a fost bătut pînă la sminteală de jandarmi. Ei, noapte bună, Chimule...

— Umblă cu bine, Istudore, îi ură Chimu.

— Uite, voiam să-ţi mai spun ceva.

— Spune, — că timp avem.

— Eu cred că pe mine m-au confirmat înaintea ta.

— Dară! Aici nu-i un bai...

— Nu-i, îi drept, dar înaintea ta In drum, m-am tot gîndit: Nu te-am cunoscut bine. Ba, să-ţi spun drept, te-am privit cîteodată ca pe un tovarăş de drum cu care să schimbi o vorbă... Şi pentru că vorba ţi-e puţină mă gîndeam că şi tovarăş de drumeţie îi e greu omului să te aibă. Da' pe drum, inima mi s-o-ncălzit. Nu sîntem numai prieteni acum..

— Istudore... E drept, vorba mi-i puţină. La tine şi hainele sînt ca ale judecătorului Blaga. Şi-n partid te-or primit înaintea mea... Cînd? In astă zi. Poate cu un ceas înainte, nu ştiu. Da' cu un ceas mai devreme trebuie să vezi că nu totul în tine este bun. Chiar tu te şfichiui cîteodată. Că neamul — spuneai tu — ţi-l fălos. Ca acuma. Lucrul cel mai de seamă pentru tine este că te-or confirmat înaintea mea. Asta nu-i un fapt de seamă. Mai de seamă e că acum nu sîntem numai prieteni ci şi tovarăşi, tovarăşule Istudor.... Hai, om merge. Am vorbit prea mult...

Istudor stătu o clipă locului.

— Ai dreptate, Chimule. Da'ştii, eu tare frumos am gîndit despre noi.. Făloşenia asta mi-i vina.

A rămas în marginea drumului Chimu. Stă răzimat de Crucea Nebunului. Şi simte foşnetul ierbii crude. Vîntul adie uşor. I se făcuse dor lui Chimu de mormîntul ăsta pe care Ilinca sădise flori. Florile înfloriseră toate. Violele mai aveau de crescut. Erau la a treia frunză. Abia în vară şi-or răspîndi mireasma pe adierile vîntului... Chimu Fărdoprelişte ascultă vîntul. Parcă pe aripile lui poartă strigătul de noapte al Nebunului.

— Avraaame Iancuuuu... Avramee... Iancuuuu... Vîntul ascultase cu ani în urmă strigătul Nebunului, înoindu-l, hăulindu-l, o dată şi încă o dată, străpungînd inima lui Chimu, tăindu-i-o aşa cum taie frunza de mohor limba ce nu-i obişnuită cu laturile ei ascuţite ca tăiuşul briciului.

— Avraaame... Măi Avram Iancuuuu... Strigătul era proaspăt. Aidoma cu cel de acum douăzeci şi cinci de ani cînd din pragul casei Nebunul striga de i se umflau vinele gata să plesnească, la oră de noapte şi de zi, în miez. Clopotele de la biserica ungurească n-apucau să bată de miez de noapte cînd strigătul Nebunului umplea satul. După cum n-apucau să bată nici în miez de zi. Il prindeau strigînd, de parcă ceasul bisericii s-ar fi luat după glasul Nebunului.

— Avram Iancuuu... auzea Chimu cuvintele care încheiau strigătele omului aflat acum sub crucea de piatră, ca şi vreme de douăzeci şi cinci de ani, douăzeci şi opt de ani în urmă. Şi-i vedea chipul. Boţit. cu părul rar, căzut peste ochi. Şi mustaţa cu fire lungi, aspre, căzută şi ea peste buza răsfrîntă. Şi privirile rătăcite, gura fără dinţi, spatele adus. picioarele goale şi cămeşiul ajuns treanţă în care-l îmbrăcaseră oamenii satului.

Oamenii îi spuneau Nebunul. Uitaseră că odată purta numele de Ion. Dar Chimu şi-l amintea şi altcum.

... Era un om nu prea înalt. Se ţinea drept. Avea o mustaţă lăsată în jos. Aspră şi ţepoasă. O privire mîndră. Vorbea oamenilor despre dreptate, despre legi strîmbe.

Jandarmii i-au spus să se liniştească. Ion vorbea oamenilor despre strîmbătatea celor de la putere. Jandarmii l-au bătut. Ion nu s-a potolit. L-a bătut majurul, cu mîna lui. Ion a intrat în spital. A zăcut o lună. A mai fost bătut o dată. A zăcut încă două luni. Ion era făr'de-oprelişte. L-a bătut la secţie, la Bogata. L-a bătut adjutantul Marinescu, un oltean de doi metri. L-a bătut ca pe hoţii de cai, deşi nu furase nimic. Atîta doar că spunea oamenilor adevărul.

Ion a înnebunit. L-au ţinut la nebuni doi ani de zile. După doi ani i-au dat un însoţitor. L-au adus în sat, la casa lui. Nevastă-sa, Măriuca, murise de inimă rea. Copiii, care pe unde. In sat, la miez de noapte, la miez de zi, Ion îl striga pe Avram Iancu. Să vină să facă dreptate...

Chimu priveşte mormîntul. Mireasma florilor pluteşte peste tot. Violele, aflate la a treia frunză strălucesc în lumina lunii ca nişte săbii. Chimu a luat o mînă de ţărînă de pe mormînt. Ţărînă în care se aflau şi flori de nu-mă-uita. Vîntul adie molcom ca o părere...

Chimu Fărdoprelişte, feciorul cel mai mare de ani al Nebunului, cîndva pe nume Ion Fărdoprelişte, se apleacă mult şi aşează pe mormînt ţărîna strînsă în mînă.

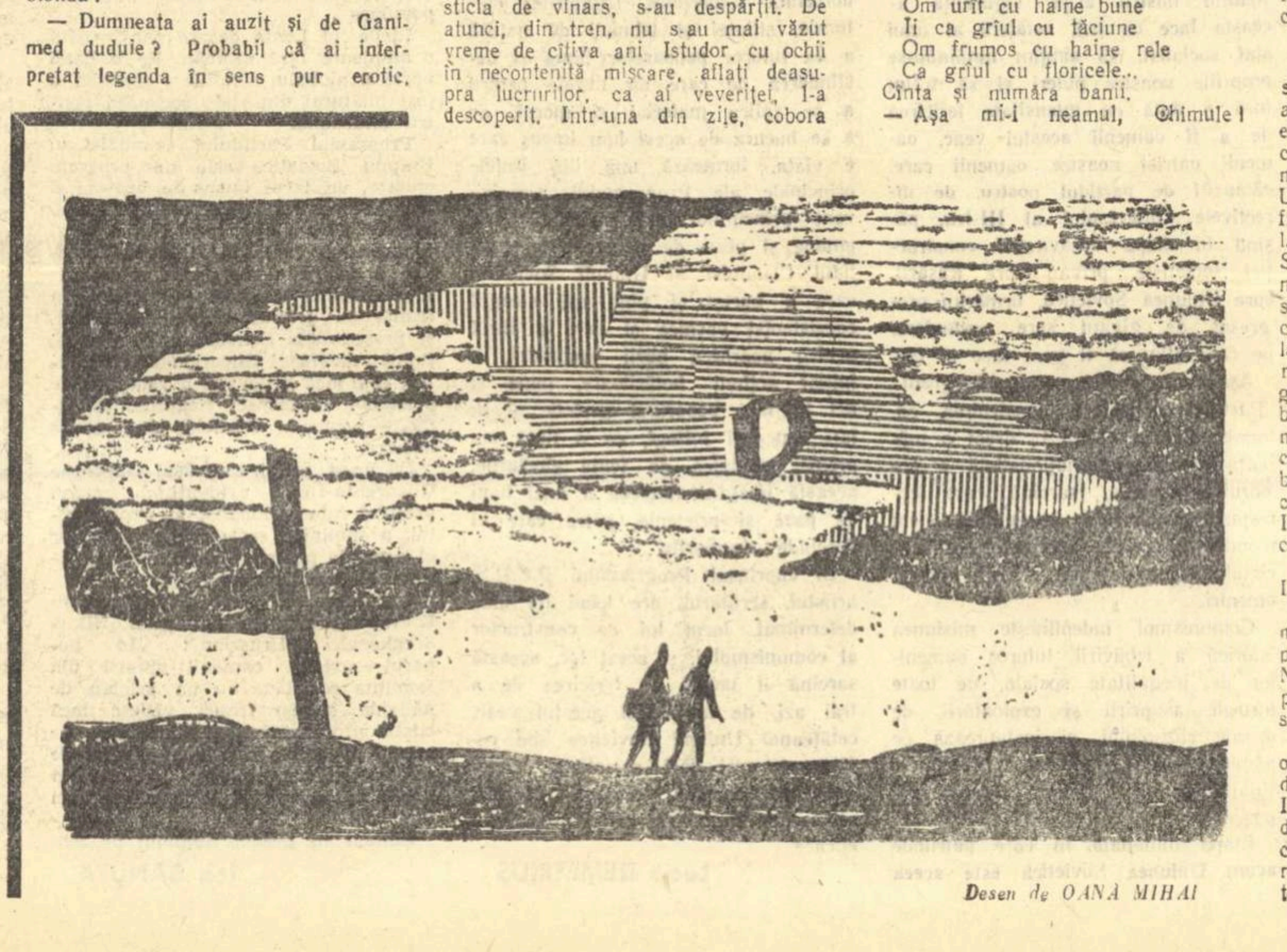

Desen de OANA MIHAI

UN MILITANT PENTRU REALISM

ACTUALITATEA LUI BIELINSKI (II)

„In toate şi pretutindeni, spunea cu fermitate Bielinski, realitatea este primul şi ultimul cuvînt al secolului nostru“, al acelui secol, pe atunci nici la jumătatea lui ajuns, şi căruia acum cîteva decenii o inteligenţă reacţionară din Occident îi agăţase epitetul infamant de „stupidul secol al XIX-lea“. Pornind de la axiomul, după care „critica este conştiinţa realităţii“ şi, după aceea, de vreme ce „arta şi critica au izvorît dintr-un spirit unic, comun, al „epocii“, de la corolarul firesc că „şi una şi cealaltă reprezintă în egală măsură conştiinţa epocii“ — Bielinski scria aceste rînduri, cu toate că de atunci a trecut un secol şi mai bine, de o atît de actuală rezonanţă, cu care răspundea întrebării: care este arta epocii noastre? „Pentru epoca noastră, spunea Bielinski, o operă de artă este moartă dacă zugrăveşte viaţa numai pentru a o zugrăvi, fără vreun puternic impuls subiectiv, care să izvorască din ideile dominante ale epocii, dacă nu este un geamăt de suferinţă sau un ditiramb entuziast, o întrebare sau un răspuns la o întrebare... Acum problema judecării unei opere mari nu e mai puţin importantă decît opera însăşi. Credeţi-mă, ceea ce se spune despre ea, oricum ar fi spus, va fi citit imediat, va excita pasiunile, minţile, va stîrni discuţii. Altfel nici nu se poate; nouă nu ne ajunge plăcerea, vrem să şi cunoaştem; fără cunoştinţe nu există pentru noi nici plăcere. Se înşeală cel ce spune că o anumită operă l-a entuziasmat, l-a copleşit, dacă nu şi-a dat seama de această plăcere, dacă n-a cercetat cauzele ei. Entuziasmul produs de o operă de artă neînţeleasă este un entuziasm chinuitor. Astăzi, această observaţie e valabilă nu numai cu privire la anumiţi indivizi, ci şi cu privire la masă“. Şi în continuarea aceleaşi meditaţii, iată şi încheierea primei sale dizertaţii despre critică, sunînd, de asemeni, ca pentru ziua de azi: „Libertatea creaţiei se îmbină uşor cu slujirea contemporaneităţii: pentru aceasta nu trebuie să fii constrîns să tratezi anumite teme; să-ţi forţezi imaginaţia; trebuie numai să fii cetăţean, fiu al societăţii tale şi al epocii tale, să-ţi însuşeşti interesele ei, să contopeşti năzuinţele tale cu ale ei; e nevoie de simpatie, de dragoste, de un simţ concret, sănătos, al adevărului care nu separă convingerile de fapte, operele de viaţă“. Actualitatea unor atari meditaţii ia, la Bielinski, forme din cele mai ademenitoare. Despre un anume, constant, har profetic, vizionar, am amintit şi pînă acum, însă ar fi nedrept să trecem, înainte de a ne despărţi de întîia dizertaţie a breviarului său de critică, peste un fragment, nu numai prin excelenţă profetic, dar şi de o mare frumuseţe lirică, din cuprinsul acestui articol. Credinţei profesorului Nikitenko în limitele raţiunii, ale cărei verdicte nu se pot aplica, în „creaţia naturii“ (am putea privi oare în adîncurile unui vulcan... spunea profesorul, şi am putea întreba oare: ce sens are această frămîntare ostilă a unor substanţe stăpînite de legea gravitaţiei?), credinţei acestuia, Bielinski îi opunea nu numai credinţa sa în primatul absolut al raţiunii, dar şi viziunile bogatei sale imaginaţii; intuiţiile sale profetice, pe care progresele tehnicei moderne le confirmă din punct în punct, sub ochii noştri.

Gînditor, de adîncimea şi subtilitatea, ce se pot bănui chiar şi din cele cîteva axiome spicuite în breviarul teoretic al criticii sale, — Bielinski este însă, cu adevărat genial în aplicaţiile sale critice. „Judecarea unei opere mari nu e mai puţin importantă decît opera însăşi“ scrisese în breviarul său, şi adîncile, pe cît şi însufleţitele analize ce închină poemului lui Puşkin şi nuvelelor lui Gogol confirmă întrutotul această axiomă. Din nefericire, cele cîteva pagini disponibile nu îngăduie să sugerăm cît de cît bogăţia de idei, de planuri şi perspective, de formule, de portrete şi de incursiuni psihologice, ale oricăruia dintre aceste extinse studii, din care totul s-ar cuveni citat, şi chiar recitat cu încîntare. Mi-ar fi plăcut, de pildă, pentru a ne opri, să zicem, la cel de al optulea articol, consacrat lui „Evghenii Oneghin“, să reluăm tezele şi argumentele, cu care Bielinski convinge: că poemul lui Puşkin e întîiul poem rus, cu adevărat popular şi naţional; că Puşkin în „Evghenii Oneghin“ nu e numai poet, ci şi reprezentantul unei conştiinţe sociale; că el a ales romanul în versuri şi nu poemul epic, deoarece proza vieţii a pătruns adînc poezia vieţii; că Puşkin, în poemul său înfăţişează nu eroi ci oameni; că după o apariţie genială ca aceea a lui Griboedov, cu piesa sa de teatru „Prea multă minte strică“, numai un talent genial — şi e cazul lui Puşkin — ar fi putut continua cu succes opera întreprinsă de acela, deoarece, cum atît de plastic o spune Bielinski „paloşul lui Achile nu poate fi mînuit decît de Ajax şi de Ulyse“; că distincţiile ce se fac între lumea de sus şi clasa de mijloc sînt neconcludente, şi că greşit judecă aceia care susţin că mediul lumii de sus omoară inspiraţia şi că nici Shakespeare, nici Schiller n-au fost oameni de lume, la care Bielinski răspunde: „E adevărat, n-au fost oameni de lume, dar n-au fost nici negustori sau micii burghezi; au fost pur şi simplu: oameni. La fel Byron, aristocrat şi om de lume, îşi datorează inspiraţia faptului că era un om“; — sau, în altă ordine de idei, şi ca o dovadă de înaltele calităţi scriitoriceşti ale lui Bielinski, pe care Herzen nu pregeta să le admire: să ne fi oprit, cu răgazul de trebuinţă, la profundele introspecţii psihologice din acest al optulea articol, la cele două categorii de ipocriţi şi de ipocrizie (căci publicul nu se împăca cu francheţa sufletească a lui Evghenii Oneghin): „ipocrizia calculată şi ipocrizia ingenuă“, (pe care traducerea romînească o înlocuieşte cu „făţărnicie blajină“, ceea ce este mult mai puţin, aproape altceva şi în orice caz mai greu de sezisat) la un portret de mare comedie. dacă se poate spune, ieşit parcă din penelul unui La Bruyere, al văduvei (nu chiar din Efes, dar) neconsolate, care-şi joacă cu exces de sinceritate, pînă şi în faţa amantului, doliul; la harul, aproape taumaturgic, cu care Bielinski reconstituie, cu apa vie a talentului său, din mădularele risipite ale lui Oneghin, căci publicul cititor, ca o altă bachantă dezlănţuită, i-a ciopîrţit într-un mod groaznic, un portret de o complexă unitate psihologică; cu care prilej v-aş fi citat un crîmpei — două din admirabilele tălmăciri în versuri ale colegului nostru, poetul Mihai Beniuc, a cărui iarbă a fiarelor deschide atîtea lacăte lexicale, metrice şi metaforice, impenetrabile, ca de pildă, în aceste 14 versuri, înfăţişînd pe Oneghin ademenit de raiul rustic:

Noi îi părur-o zi sau două
Insinguratele cîmpii,
Dumbrava jilavă de rouă,
A gîrlei unde guralii;
A treia zi, cîmpie, codru
Să-l mai ocupe nu fu modru;
Apoi un somn l-a toropit
Şi-n fine îi păru vădit
Că-n sat e-aceeaşi plictiseală
Deşi nu-s promenăzi, palate
Jocuri de cărţi, versuri, serate,
Ieşi aleanul la iveală,
Şi după dînsul se ţinea
Ca umbra ori nevasta sa;

— însă, din păcate, nici zeţarul, nici corectorul, admiratori probabil, şi unul altul, ai versului alb sau ai asonanţelor (şi lucrul le-ar face cinste), nu s-au sfiit să lipsească codrul de rima sa (modru) şi au înlocuit-o cu mîndru, ceea ce dă un vers absurd. (A treia zi, cîmpie, codru — Să-l mai ocupe nu fu mîndru — mă refer, fireşte, la prima ediţie, unde se pot întîlni altele, ierte-mi-se expresia, şi mai boacăne) ş.a.m.d.

La capătul atîtor regrete, să ne oprim totuşi, la capitolul în care Bielinski respinge „întrebările cam prea dictatoriale“ (sînt termenii săi), cu care publicul cititor, nemulţumit de felul cum Oneghin declină dintru întîi iubirea Tatianei, pentru ca mai tîrziu să se îndrăgostească de ea, îşi hărţuie eroul. „Inima, zice Bielinski, îşi are legile ei, e adevărat, însă nu sînt legi din care s-ar putea, cu lesniciune, alcătui un cod complet, sistematic“. De aceea, adaogă criticul, „Oneghin avea, din plin, dreptul şi fără să se teamă că va fi deferit la tribunalul criticii, să nu se îndrăgostească de Tatiana, — fată, şi să iubească pe Tatiana — femeie. Şi într-un caz şi-ntr-altul, conduita sa nu e nici morală, nici imorală. Şi atîta e deajuns ca s-o justifice“. Investigaţia psihologică, la care atari premise îl îndeamnă, se întinde pe multe şi multe pagini, pătrunde în căminuri şi-n alcovuri, şi mai ales în iatacurile tăinuite ale inimii, căci Bielinski e unul din cei mai indiscreţi Asmodei ai sufletului omenesc, ca să poposească, în cele din urmă, la următorul fragment, adevărat crîng sfinţit dintr-un vis al unei nopţi de vară shakespearian: „O fată tînără din zilele noastre, comite oare o crimă dacă, simţind doar repulsie pentru domnul respectabil, după care vor s-o dea cu de-a-sila şi iubind cu pasiune pe un tînăr, de care vor cu tot dinadinsul s-o despartă, ascultă de vocea inimii şi iubeşte pe alesul inimii ei — şi nu pe acela, al cărui grad şi buzunar au răsucit capul prea scumpilor ei părinţi? Nimic nu suferă mai mult de stricteţea convenţiilor exterioare şi nimic nu cere, de asemenea, o libertate atît de absolută, ca inima. Cu ce seamănă fericirea dragostei, cînd trebuie să se supună convenţiilor exterioare? Ea seamănă unui cîntec de privighetoare sau de ciocîrlie închise într-o colivie de aur. Şi ce este fericirea dragostei care nu recunoaşte decît puterea şi capriciul inimii? E imnul triumfal al privighetorii la asfinţitul soarelui, în umbra misterioasă a sălciilor, plecate peste apă; e cîntul liber al ciocîrliei, care, în beţia nebună a instinctului vieţii se înalţă ca o săgeată în înaltul cerului şi apoi se prăbuşeşte sau, uneori, imobilă şi cu aripile palpitînde, pare că înoată în azurul albastru... Pasărea iubeşte libertatea; pasiunea e poezia şi floarea vieţii; însă ce sînt pasiunile, dacă inima nu e liberă?“

Pe Gogol, autorul nuvelelor, al „Revizorului“, al lui „Taras Bulba“ şi al „Sufletelor moarte“, Bielinski l-a iubit şi l-a preţuit tot timpul la înalta lui valoare; mai mult, pentru el a purtat polemici şi lupte, apărîndu-l şi impunîndu-l ca şef al şcoalei realiste. Analizele ce a închinat operei lui Gogol sînt tot atîtea modele de pătrundere critică, de ingeniozitate psihologică, de fericite formulări estetice. De unde vine, se întreabă Bielinski că, oamenii aceştia obscuri şi banali, pe care-i cunoaştem din viaţa de toate zilele, şi care au ajuns să ne şi plictisească în viaţa reală, sînt totuşi atît de interesanţi şi de fermecători în reprezentarea lor poetică? Cum se face că toate aceste aspecte, cotidiene, mediocre şi respingătoare sînt pătrunse de o poezie reală, de poezia vieţii adevărate, a vieţii pe care noi o cunoaştem bine? Totul vine de acolo şi e cazul lui Gogol, că autorul e un artist şi că „pentru un talent artistic există poezie oriunde există viaţă“ Originalitatea în creaţia — epică şi dramatică — stă în capacitatea unui autor de a tipiza, şi Gogol, se ştie, e un mare meşter în născocirea tipurilor, chiar al chintesenţei tipice („tipul tipurilor şi prototipul prototipurilor“). „Dar de ce, se întreabă Bielinski, e oare un atît de iscusit meşter? Fiindcă este original. — Şi de ce este original? — Fiindcă este poet“. Şi insistenţa aceasta asupra blazonului poetic nu e de fel convenţională. Singur el explică virtutea cu care un creator suprapune vieţii de toate zilele o viaţă nouă, existenţe de două tărîmuri, ficţiuni poetice. Trec peste nuanţata analiză a comicului gogolian şi mă opresc o secundă la problema moralităţii în artă, cal de bătaie atît de deşălat al disputelor literare de cînd lumea, şi transcriu: „Moralitatea unei opere trebuie să constea în absenţa totală a oricărei pretenţii din partea autorului de-a urmări vreun scop moral sau imoral. Faptele vorbesc mai puternic decît cuvintele: redarea credincioasă a monstruozităţii morale este mai puternică decît orice atacuri împotriva ei: nu uitaţi totuşi că asemenea redări sînt veridice numai atunci cînd nu urmăresc vreun scop, cînd sînt adevărate creaţii, iar de creat poate crea numai inspiraţia; la rîndul ei, inspiraţia este accesibilă numai talentului, aşa încît numai talentul poate să fie moral într-o operă literară“.

Trec de asemenea, peste cele cîteva rezerve pe care Bielinski, credincios principiului după care „condiţionalul şi relativul sînt două feţe ale absolutului“, le formulează în marginea unei anumite părţi din opera lui Gogol, de pildă „Portretul“, cu fantasticul său artificios, sau „Arabescuri“, cu pseudoscientismele lor şi mă opresc, cu mult mai puţin decît s-ar cuveni, la marele proces, pe care scrisoarea lui Bielinski din 3 iulie 1847 îl intentează lui Gogol, şi care reprezintă, cum atît de just carecterizase Lenin: „bilanţul activităţii literare a lui Bielinski“. Şi adevărul este că numai o mare iubire jignită putea să smulgă inimii şi raţiunii un atît de violent şi dureros rechizitoriu. Cît de adîncă va fi fost durerea şi dezamăgirea cu care Bielinski descoperea în ultima carte a lui Gogol („Fragmente alese din corespondenţa mea cu prietenii“), o abdicare, chiar o trădare a acestuia, se poate vedea din marele preţ pe care Bielinski l-a pus întotdeauna pe eficacitatea criticii sociale a lui Gogol, şi pe care nu s-a sfiit s-o recunoască chiar şi după atît de dramatica execuţie din 1847. A face însă concesii autocraţiei, într-o vreme cînd iobăgia era totală şi cnutul în floare, a-şi renega opera trecută, care tăiase atît de adînc şi atît de util în cadavrele „sufletelor moarte“, a fi demascat ca puţini alţii ororile feudalităţii şi a propovădui acum ortodoxia şi misticismul — erau păcate prea mari şi Bielinski nu le putea tolera. „Da, îi spunea Bielinski către începutul lungii epistole, v-am iubit cu toată fervoarea; pe care un om foarte legat de ţara sa o poate pune în a iubi pe acela ce-i încarnează speranţa, onoarea şi gloria, în a iubi pe unul din marii oameni ce călăuzesc ţara pe drumul conştiinţei, al dezvoltării şi progresului...“. Şi, după ce picta sumbrul tablou al epocii aceleia, în cuvinte de foc, ce l-ar fi dus, dacă textul ar fi fost cunoscut din timpul vieţii sale, de-a dreptul în celula ce-i rezervase Skobelev, Bielinski încheia cu aceste rînduri, de o tot atît de mare frumuseţe stilistică, pe cît e şi morală: „Nu ştiu să spun lucrurile pe jumătate, nu mă pricep să merg pe cărări ocolite; aşa ceva nu e în firea mea. Dacă d-ta sau timpul îmi vor arăta că m-am înşelat în concluziile ce vă privesc, voi fi cel dintîi să mă bucur, însă nu retrag nimic din ceea ce v-am spus. Căci nu e vorba, aici, nici de personalitatea d-voastră, nici de a mea, ci de un lucru cu mult mai important şi decît mine şi decît d-voastră; e vorba de adevăr, de societatea rusească, de Rusia. Şi ca să închei, iată ultimul meu cuvînt: dacă aţi avut nefericirea să renegaţi, cu o umilinţă orgolioasă, operele voastre cu adevărat mari, ar trebui acum, cu o umilinţă sinceră să renegaţi ultima d-voastră carte şi să răscumpăraţi grava eroare de a o fi publicat, prin noi opere care să reamintească pe cele vechi“.

Sub impresia acestui superb pe cît şi îndoioşător, cîntec de lebădă, putem şi încheia. Cum va fi arătat Bielinski în momentul cînd, împletindu-şi, în sihăstria de la Salzbrunn, fulgerele, se pregătea să-şi flageleze idolul, abia dacă putem bănui. In amintirile sale, Herzen notează: „Ultima dată l-am văzut la Paris, în toamna lui 1847; era extrem de bolnav, nu îndrăznea să ridice glasul şi rareori mai pîlpîia în el, pentru o clipă, energia de odinioară, radiind în jur lumina unei văpăi, ce se stingea“. In asemenea clipe trebuie să fi scris celebra sa scrisoare către Gogol. Insă: oricît de veridică, icoana memorialistului nu se suprapune, de astă dată, imaginei în relief, scînteietoare ca o statuă a lui Memnon, pe care celebrul text o sugerează. De aceea, deschid cel de al 4-lea tom din Marea Enciclopedie Sovietică şi printre coloanele bogatei schiţe monografice, consacrată lui Bielinski, din care vagi reminiscenţe paleoslave din anii studenţiei şi mai recenta ucenicie din contactul cu originalul „Sufletelor moarte“ îmi dezvăluie, ici şi colo, o informaţie, o frază întreagă sau fragmentară, mă strecor către planşele iconografice şi admir, cum am făcut-o şi pentru Herzen sau pentru Tolstoi, frumoasele gravuri şi reproduceri după tablouri inspirate din viaţa marelui critic. Iată-l pe Bielinski, în cercul său de prieteni de la Petersburg, cum arată în tabloul lui Lebedev: iată-l în patul său de suferinţă, ridicat în capul oaselor, între Nekrasov şi Panaev, în timp ce copilul se joacă nevinovat cu păpuşa, iar prin uşa întredeschisă se iţeşte chipul cu chivără al agentului siguranţei, omul lui Skobelev, poate, cum l-a imaginat pictorul Naumov, şi iată, mai ales, splendidul portret al lui Gorbunov, astăzi în muzeul Radişcev din Saratov, în care privirea olimpiană a lui Bielinski, inspirată ca a unui mare liric sau a unui mare muzician (Chopin sau Lamartine?), scrutează viitorul şi trece peste pragul anilor pînă la noi. Şi mă surprind deschizînd din nou frumosul elogiu, cu care Luneacearski îşi încheie articolul, şi ale cărui ultime rînduri sugerează atît de fericit, s-ar zice, — ca un pervaz de aur — ambianţa spirituală a minunatului portret: „Treptat, începînd cu epoca lui Bielinski, pe făgaşul indicat de problematica sa, puterea poporului se revarsă tot mai larg în valuri tot mai bogate. Noi am şi ajuns pe firul mare al acestui fluviu gigantic, dar tot mai zărim la izvoarele sale, figura impunătoare, cu privirile pierdute în depărtări, a lui Bielinski. El stă acolo neclintit, măreţ profet cu ochi de vultur şi cel dintîi apostol al conştiinţei noastre naţionale“.

PERPESSICIUS

La poalele Făgăraşului *Foto GH. ŞERBAN*

UN PROGRAM MĂREŢ

(Urmare din pag. 1)

niul construcţiei culturale, al literaturii şi artei...

Grădina noastră frumoasă, patria socialistă, o cultivăm după directivele stabilite de al III-lea Congres al Partidului nostru, directive ce izvorăsc din specificul construcţiei socialiste în ţara noastră. Soarele ce străluceşte însă deasupra grădinei vecine, a fraţilor mai mari, ploaia binefăcătoare ce se revarsă asupra pămîntului lor, vîntul lin ce poartă miresme, polen şi care mişcă ramurile înflorite ale pomilor de alături, ne ajută şi pe noi în munca de toate zilele pentru bunăstarea poporului, pentru înflorirea republicii, pentru fericirea noastră a tuturora.

SZEMLÉR Ferenc

Programul concret al înaintării spre culmile comunismului

(Urmare din pag. 1)

carea rapidă a bunăstării întregii populaţii, şi ele vor creşte din an în an, pe măsura creării bazei tehnico-materiale a comunismului. In 20 de ani venitul naţional se va mări de aproximativ cinci ori, iar veniturile reale pe cap de locuitor — de peste 3,5 ori; corespunzător cu aceasta va avea loc creşterea rapidă a consumului popular. La sfîrşitul celui de-al doilea deceniu, fiecare familie va avea o locuinţă confortabilă. In cursul celor două decenii, U.R.S.S. va deveni ţara cu ziua de lucru cea mai scurtă. Creşterea considerabilă a fondurilor sociale de consum va da posibilitatea să se asigure, pe socoteala societăţii, întreţinerea gratuită a copiilor şi a persoanelor inapte de muncă, folosirea gratuită a locuinţelor şi serviciilor comunale, a transporturilor comunale, trecerea treptată la alimentaţie publică gratuită în întreprinderi.

In urma îndeplinirii acestor sarcini, Uniunea Sovietică va face un mare pas înainte pe calea înfăptuirii practice a principiului comunist al repartiţiei după nevoi. Trecerea la repartiţia comunistă se va încheia după ce principiul cointeresării materiale, al repartiţiei după muncă îşi va fi epuizat toate posibilităţile, adică atunci cînd va fi creat un belşug de bunuri materiale şi culturale, iar munca se va fi transformat pentru toţi membrii societăţii în prima necesitate vitală.

Numai o orînduire socială care are drept deviză lozinca partidului: „**Totul pentru om, pentru binele omului**“ poate să-şi propună şi să realizeze sarcini atît de măreţe, atît de profund umane. Ce mult spun aceste perspective oamenilor muncii din ţările capitaliste, tot mai împovăraţi de lipsuri şi nevoi, chemaţi de tot felul de programe de „austeritate“ să-şi strîngă cureaua, să accepte noi impozite pentru acoperirea bugetelor de război!

Proiectul de Program trasează sarcinile partidului în domeniul dezvoltării vieţii de stat socialiste. In faţa întregii lumi apare tabloul minunat al înfloririi celei mai consecvente democraţii — democraţia socialistă a întregului popor, aceea care asigură participarea activă a tuturor cetăţenilor la conducerea statului.

Comunismul presupune şi cere creşterea continuă a gradului de conştiinţă al membrilor societăţii. De aici însemnătatea mereu crescîndă a muncii ideologice în scopul educării tuturor oamenilor muncii în spiritul unei înalte principialităţi şi al devotamentului faţă de comunism, al atitudinii comuniste faţă de muncă şi de gospodăria obştească, pentru lichidarea totală a rămăşiţelor concepţiilor şi moravurilor burgheze, dezvoltarea multilaterală, armonioasă a personalităţii, crearea unei adevărate bogăţii a culturii spirituale. Indicînd căile şi mijloacele de educare a conştiinţei comuniste, Programul P.C.U.S. formulează codul moral al constructorului comunismului, menit să dezvolte la acesta trăsături morale de o neasemuită frumuseţe.

Programul înaintării poporului sovietic spre comunism este rodul gîndirii colective şi al experienţei de o bogăţie fără seamăn a gloriosului partid al lui Lenin. De aproape şase decenii, P.C.U.S. ţine sus steagul marxism-leninismului, ducînd o luptă neîmpăcată împotriva ideologiei burgheze, împotriva revizionismului, dogmatismului şi sectarismului, împotriva oricăror abateri de la leninism. Datorită victoriei socialismului în Uniunea Sovietică, a întăririi unităţii societăţii sovietice, P.C.U.S. s-a transformat în avangarda poporului sovietic, a devenit partidul întregului popor. Construcţia comunismului se desfăşoară sub conducerea încercată a Partidului Comunist, a Comitetului său Central leninist, în frunte cu tovarăşul N. S. Hruşciov. In perioada construcţiei comunismului, rolul şi însemnătatea P.C.U.S., ca forţă conducătoare a societăţii sovietice, vor creşte şi mai mult. Alături de toate partidele comuniste şi muncitoreşti, Partidul Muncitoresc Romîn vede în P.C.U.S. avangarda mişcării comuniste mondiale, detaşamentul ei cel mai experimentat, iar în politica P.C.U.S. un exemplu de slujire plină de abnegaţie a cauzei comunismului şi a păcii.

Programul construcţiei comunismului are o uriaşă însemnătate internaţională. Păşind pe căi noi, nebătătorite, poporul sovietic şi-a îndeplinit şi îşi îndeplineşte măreaţa sa sarcină internaţionalistă de a croi întregii omeniri drumul spre socialism şi comunism.

Popoarele ţărilor din sistemul mondial socialist, care se bucură în permanenţă de sprijinul şi ajutorul internaţionalist frăţesc al Uniunii Sovietice, ştiu bine că mersul ei impetuos spre comunism uşurează şi accelerează mişcarea înainte spre comunism a întregului sistem mondial socialist.

Diferitele ţări socialiste au pornit de la niveluri inegale de dezvoltare; desăvîrşirea construcţiei socialiste şi intrarea în perioada construcţiei desfăşurate a comunismului nu au loc de aceea simultan în toate aceste ţări. Dar **dezvoltarea statelor socialiste în cadrul sistemului mondial unic al socialismului** — se subliniază în Program — **asigură posibilitatea de a scurta termenul de construire a socialismului, deschide perspectiva trecerii lor mai mult sau mai puţin simultan la comunism, în limitele aceleiaşi epoci istorice.** Exprimîndu-şi adînca admiraţie pentru victoriile poporului sovietic, care a ridicat societatea sovietică la nivelul înalt la care se găseşte astăzi, îndreptîndu-se şi ei cu paşi repezi spre aceleaşi culmi, oamenii muncii din ţara noastră sînt conştienţi că egalizarea nivelurilor economiei socialiste şi crearea premizelor materiale pentru construirea comunismului se realizează pe baza muncii constructive a fiecărui popor, prin folosirea deplină a resurselor fiecărei ţări, prin utilizarea eficace a avantajelor sistemului socialist mondial. Ei sînt hotărîţi să traducă în viaţă hotărîrile istorice ale Congresului al III-lea al P.M.R. privind desăvîrşirea construcţiei socialismului în patria noastră, să-şi aducă o contribuţie crescîndă la opera comună de consolidare a sistemului mondial socialist.

Măreţul edificiu al lumii noi, clădit prin munca eroică a popoarelor libere, pe uriaşe întinderi ale Europei şi Asiei, este prototipul societăţii noi, al viitorului întregii omeniri. Succesele noii orînduiri, pilda ei revoluţionează minţile, conştiinţele a milioane de oameni, exercitînd o influenţă crescîndă asupra dezvoltării societăţii, în interesul păcii şi socialismului.

In noua etapă a crizei sale generale, capitalismul este sfîşiat mai mult ca oricînd de contradicţii adînci şi ascuţite. Antagonismul dintre muncă şi capital, militarismul, procesul impetuos al destrămării colonialismului sub loviturile mişcării de eliberare, avîntul mişcării revoluţionare muncitoreşti surpă şi distrug imperialismul, îl duc la slăbire şi pieire. Nu războiul, ci puterea de atracţie a societăţii noi, socialiste, care asigură avîntul fără precedent al forţelor de producţie, crearea condiţiilor pentru bunăstarea şi fericirea omului — iată izvorul şi chezăşia triumfului ideilor socialismului în lumea întreagă.

Gigantica operă de construcţie paşnică pe care o iniţiază Programul P.C.U.S. este nu numai cea mai grăitoare dovadă a voinţei de pace a unei mari puteri, dar şi o contribuţie de o însemnătate hotărîtoare la cauza scumpă a preîntîmpinării războiului, sarcină pe deplin posibilă în condiţiile actualului raport de forţe pe arena mondială.

„**Lichidarea războaielor, instaurarea unei păci trainice pe pămînt — iată misiunea istorică a comunismului**“. Cuvintele programului răsună în lumea întreagă cu o vibrantă chemare la pace, la coexistenţa paşnică — necesitate obiectivă a dezvoltării societăţii omeneşti — la întrecere paşnică între sisteme, la prietenie între popoare. Atîta timp însă cît statele imperialiste, în cap cu S.U.A., refuză să răspundă la această chemare, resping propunerile sovietice de dezarmare generală şi totală, zăngănesc armele — Uniunea Sovietică, ţările socialiste, menţinînd o înaltă vigilenţă, adoptă măsurile necesare pentru asigurarea securităţii lagărului socialist, a păcii generale.

Veştile care sosesc la redacţie din toate colţurile lumii ilustrează profunda impresie, răsunetul excepţional pe care le-a produs pretutindeni documentul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Chiar şi oameni politici şi presa burgheză recunosc marea lui însemnătate, realismul cifrelor pe care le conţine, uriaşa lui forţă mobilizatoare. Nu este de mirare că în rîndul adversarilor socialismului, Programul P.C.U.S. provoacă derută şi nelinişte.

In ţara noastră şi în celelalte ţări ale lagărului socialist, proiectul noului Program al P.C.U.S. este citit cu uriaş interes şi întîmpinat cu adîncă bucurie şi dragoste de comunişti, de toţi oamenii muncii. Tocmai în ziua publicării proiectului de Program a păşit pe teritoriul U.R.S.S. într-o vizită de prietenie, delegaţia de partid şi guvernamentală a R. P. Romîne, condusă de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Intregul nostru popor aprobă din inimă cuvintele rostite de conducătorul său iubit la sosirea la Moscova:

„In proiectul noului Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, publicat ieri de presa sovietică, noi vedem un document al marxism-leninismului creator, de însemnătate principială şi practică imensă. Trasînd sarcinile concrete ale construirii societăţii comuniste în U.R.S.S., analizînd problemele fundamentale ale trecerii omenirii de la capitalism la comunism, Programul P.C.U.S. va fi de un nepreţuit sprijin pentru toate partidele frăţeşti, pentru toate popoarele lumii“.

Pentru poporul nostru, pentru oamenii muncii din toate ţările este un nesecat izvor de energie, încredere şi optimism a trăi în epoca în care biruie comunismul, instaurînd pe pămînt Pacea, Munca, Libertatea, Egalitatea şi Fericirea tuturor popoarelor.

Pentru fericirea omului

(Urmare din pag. 1)

omenirii, cele mai îndrăzneţe aspiraţii ale omului nu le-au putut măcar visa, acest Program care desenează cu vigoare şi precizie pe fundalul luminos al viitorului, gigantica frescă a comunismului, din care nici o problemă privitoare la om, la societate, la domeniul politic, la organizarea economiei, a culturii, la raporturile internaţionale, nu e în afara unei analize şi a unor perspective de o precizie ştiinţifică, se va înfăptui cu aceeaşi claritate şi hotărîre cu care e trasat.

Siguranţa aceasta dă minţii şi sufletului nostru aripi, siguranţa aceasta face ca noi, cetăţeni ai unui stat socialist, să simţim înmiindu-se propriile noastre puteri şi să trăim încă o dată cu intensitate fericirea de a fi oamenii acestui veac, oamenii patriei noastre, oamenii care, călăuziţi de partidul nostru, de directivele Congresului al III-lea, păşind în etapa desăvîrşirii construcţiei socialiste, privim spre Răsărit, spre Uniunea Sovietică, urmărim progresul de gigant spre comunism, pe care ştim că îl vom face şi noi.

Aşa cum se spune în Program: „Partidul consideră construirea comunismului în U.R.S.S., drept o măreaţă sarcină internaţionalistă a poporului sovietic, sarcină care corespunde intereselor întregului sistem mondial socialist, intereselor proletariatului internaţional, ale întregii omeniri.

Comunismul îndeplineşte misiunea istorică a izbăvirii tuturor oamenilor de inegalitate socială, de toate formele asupririi şi exploatării, de ororile războiului, şi instaurează pe pămînt Pacea, Munca, Libertatea, Egalitatea şi Fericirea tuturor popoarelor“

Etapa minunată în care pătrunde acum Uniunea Sovietică este aceea în care ţelul suprem al comunismului va fi atins, ţel formulat în acest chip: „De la fiecare după capacităţi — fiecăruia după nevoi“. Lozinca Partidului, „Totul pentru om, pentru binele omului“, care a animat din clipa revoluţiei lupta eroică, va deveni o realitate pentru care toate condiţiile sînt create, o realitate pe care ochii noştri o vor privi, fericiţi, zi de zi.

Coexistenţa paşnică, stabilirea unor relaţii internaţionale sănătoase, lupta pentru încetarea războiului rece, pentru o dezarmare generală şi totală, pentru o colaborare internaţională în domeniul comerţului, legăturilor culturale, ştiinţei şi tehnicii de natură a da tuturor popoarelor tihna şi destinderea de care au nevoie pentru a se ridica material şi moral, de a se bucura de acest bun imens care e viaţa, formează una din ţintele principale ale Programului. Consecvent principiilor sale, viziunii sale umane şi pline de generozitate, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, care a purtat şi pînă azi steagul coexistenţei paşnice şi care a făcut pentru apărarea păcii propuneri, a iniţiat acţiuni hotărîtoare, pune şi azi în faţa poporului sovietic şi în faţa omenirii întregi, ca o ţintă supremă, vrednică de toate eforturile, această imagine limpede a unei lumi de pace şi prietenie, către care el deschide drumurile.

In cuprinsul Programului P.C.U.S. artistul, scriitorul, are locul lui bine determinat, locul lui de constructor al comunismului, şi acest loc, această sarcină îl umple de fericirea de a trăi azi, de a fi fiul acestui veac, cetăţeanul Uniunii Sovietice sau cetăţeanul unei ţări socialiste. Niciodată meseria lui n-a putut fi mai plină, mai frumoasă, mai demnă, mai eficace.

Lucia DEMETRIUS

SLAVĂ COMUNISMULUI

(Urmare din pag. 1)

Partidului Comunist al Uniunii Sovietice: Cînd poporul sovietic se va bucura de binefacerile comunismului, noi sute de milioane de oameni de pe pămînt vor spune: „Noi sîntem pentru comunism!“ Nu pe calea războiului cu alte ţări, ci prin exemplul unei organizări mai perfecte a societăţii, prin înflorirea forţelor de producţie, prin crearea tuturor condiţiilor pentru fericirea şi bunăstarea omului, ideile comuniste cuceresc minţile şi inimile maselor populare.

Ideile lui Lenin despre pace capătă o amploare fără seamăn. Pe o bună parte a globului pămîntesc războiul a fost înlăturat din viaţa societăţii pentru totdeauna.

Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este un program creator, un izvor imens de bucurie şi fericire pentru toţi comuniştii. Sub soarele sfînt al păcii, al frăţiei şi al progresului, vizita în Uniunea Sovietică a delegaţiei de partid şi de stat a Republicii Populare Romîne, în frunte cu primul secretar al P.M.R. şi preşedintele Consiliului de Stat al R.P.R., tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej este încă o dovadă a relaţiilor de prietenie şi respect reciproc, statornicite pentru veşnicie între ţările noastre.

Cu acest prilej, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, evidenţiind spiritul profund internaţionalist al Programului, a subliniat caracterul însufleţitor al acestuia pentru poporul romîn, ziditor al socialismului.

In urarea de bun sosit din gara Kievskaia, cuvintele tovarăşului Nikita Sergheevici Hruşciov: „In poporul sovietic, oamenii muncii din Romînia socialistă au un prieten de nădejde şi un frate“, vădesc încă odată profunzimea sentimentelor ce animă popoarele care s-au eliberat de exploatare, care păşesc laolaltă în nobila bătălie pentru construirea unei lumi noi.

Sîntem în pragul timpului de aur.

Ion BĂNUŢĂ

CARNET cinematografic

Cavalerii teutoni

Ca și romanul lui Sienkiewicz, filmul despre Cavalerii teutoni se adresează năzuinței spre neobișnuit a tineretului. O suită de întîmplări palpitante în care se verifică fidelitatea față de ideal, curajul, consecvența în sentimente. Decorul e fastuos, menit să incite imaginația vîrstei: cavaleri în zale jurînd credință femeii iubite, proclamată cea mai frumoasă din lume; cavalcade peste cavalcade în care nechezatul armăsarilor fugoși însoțește scrîșnetul spadelor încrucișate; castelane suave, ferecate în turnuri, cu pază severă, cîntînd, invizibil, de la fereastră crenelată o nostalgică iubire; călugări fioroși, îmbrăcați în pelerine albe, născocind oribile torturi și împînzind cu spaime întinse ținuturi.

Nu e de mirare că întîietatea e acordată, ca în romanele cavalerești, dinamicii evenimentelor. Se desfășoară răpiri uluitoare, dueluri, urmăriri pe distanțe mari și, mai ales, o bătălie uriașă, filmată în toată lățimea cinemascopului.

Dacă Alexander Ford s-ar fi apropiat de acest material cu intenția de a substitui genurile, ar fi știrbit simetria întregului. Cu discernămînt, regizorul s-a conformat convențiilor temei, surîzînd îngăduitor la naivitățile superbe inerente și punînd un accent patetic pe confruntările esențiale, care relevă dreptatea unei cauze și vitejia în apărarea ei.

Căci filmul este animat de suflul patriotismului. Se glorifică dîrzenia polonezilor în fața invaziei teutone, demnitatea și noblețea cu care acționează în luptă. Spre deosebire de generația mai tînără de cineaști atrasă de răsucirile dramatice, cu consecințe asupra manierei de relatare, Alexander Ford preferă formele armonioase, echilibrate, beneficiind de seninătate în viziunea de ansamblu și de migală în notarea detaliului plastic.

Stilul reconstituirii este cel monumental, dar un monumental obținut prin grandoarea cadrului, prin coloritul mirific, prin precumpănirea unor virtuți exemplare în comportarea eroilor. Zbisko rămîne cavalerul neînfricat, castelanul Jurand din Spychow un răzbunător aprig, regele Yagello un înțelept conducător de armate. Ne impresionează vastele peisaje, parada oștilor în veșminte baroce de un contrast elocvent, luxuriantele banchete ale puțin austerilor călugări, unde poftele se dezlănțuie primitiv. Ca și Eisenstein, Alexander Ford stăruie asupra antitezelor formale, atribuind decorului și costumelor un efect superlativ. Epicul este inundat însă în „Cavalerii teutoni" de o anume voioșie, care corespunde genului acesta de istorisiri. In „Alexandr Newski" sau „Ivan cel Groaznic", monumentalul are o densitate de un tragism neîntîlnit aici. Pentru stilizarea de tipul Eisenstein, fiecare plan fix capătă o autonomie și, prin năucitoarele asociații de linii și volume, se gravează în memorie. La Ford predomină spectaculosul acțiunii, curgerea ei captivantă. Melancolia ciudată a lui Ivan cel Groaznic n-o putem găsi în „Cavalerii teutoni" deoarece aici nu se scontează pe complexitatea personajelor sau pe patosul grav al problematicii. Regizorul polonez nu se abate de la normele genului ales, utilizînd în acest scop în mod splendid mijloacele cinematografului.

Deși accente eisensteiniene răzbat, ele sînt parcă simboluri de altă tonalitate, solemnă, în narațiunea voioasă de tip popular. După crîncene încăierări, cînd balanța pare să încline de partea cavalerilor teutoni, în prim plan, pe toată suprafața ecranului, apare chipul unui cruciat, purtînd casca teribilă pe cap, cu viziera ridicată, exprimînd o bucurie feroce a izbînzii, cîntînd un imn de slavă, cu gura larg deschisă, dezvelind dinții mari, albi, sănătoși, de o cruditate sublimă și înfiorătoare. Sau sosirea trimișilor polonezi la Malborg: pătrunzînd în enigmaticul castel al cruciaților, întîmpinați de căsăpari înarmați, de lumini multiforme, de zgomote amenințătoare, ei sînt anunțați, repetat, printr-o formulă protocolară, cu o rezonanță de măreție și spaimă: „Solii regelui Poloniei la Marele Maestru".

Unde regizorul se îndepărtează oarecum voit de la maniera „voioasă" de prezentare este în descrierea ipocriziei bestiale a călugărilor. De Löwe în special, fiindcă ura și repulsia stîrnite au un ecou apropiat. Intenția de a denunța cu violență pe cei care anticipează rafinamentul modern în tortură și umilire al fascismului este evidentă.

S. DAMIAN

Romeo, Julieta și întunericul

Distinsa cu nenumărate premii internaționale (Marele Premiu la Festivalul de la San Sebastian, premiul pentru cel mai bun scenariu la San Francisco, etc.) filmul lui Jiri Weiss se impune ca o realizare de seamă a cinematografiei cehoslovace. Tema, deși mult dezbătută, conține accente inedite. Inspirat din povestirea lui Jan Otcenasek, filmul (scenariul Jiri Weiss, Jan Otcenasek) își plasează acțiunea în zilele protectoratului hitlerist asupra Cehoslovaciei, în vara lui 1942. Pe fundalul atmosferei de teroare întreținută de fasciști, se dezvoltă idila dintre tînărul ceh Pavel și Hanka, o evreică prigonită. Ascunzînd-o pe față, Pavel trece prin clipe grele, amplificate de represaliile fasciste declanșate în urma uciderii protectorului Heydrich. Lumea întunericului nu izbutește însă să altereze trăsăturile nobile de caracter ale adolescenților. Sentimentul de solidaritate se dezvoltă firesc, de-a lungul filmului, în dragoste intensă, pură, a cărei flacără se va stinge doar prin uciderea Hankăi.

Jiri Weiss, artist sensibil, echilibrat, a încercat să redea cu plinătate sentimentul de tragism sfîșietor, descifrînd în iubirea plăpîndă, strivită brutal, sensuri adînci, cu valoare mai generală, ce denunță cu vehemență lumea întunericului, lumea dezmățului hitlerist. Pavel apare ca un adolescent hotărît, cu oarecare experiență de viață, perspicace și oarecum brutal. Hanka, la rîndu-i, e inteligentă, sobră, maturizată de suferință, tot timpul încordată. Rar, foarte rar apar în film explozii de veselie, rar eroii uită curgerea dramatică a evenimentelor. Regizorul subliniază, prin comportarea personajelor, teroarea și austeritatea imprimată de fasciști, nesiguranța ce a planat în acei ani asupra fiecărui patriot ceh. Subiectul abundă în suspensii, scene de tensiune, sobru realizate, urmînd fidel legile construcției clasice a subiectului dramatic.

Povestirea pe planuri disparate creează senzația relatării autentice, conturînd detalii și cuprinzînd nuanțe revelatorii, profund acuzatoare. Întreaga nuvelă e construită pe tehnica contrapunctului. Eroina este înzestrată cu nemăsurată sete de viață și naivitate fermecătoare; îi place să rîdă, să se plimbe și să danseze. Lumea întunericului îi curmă însă brusc toate posibilitățile de a-și trăi viața frumos maturizînd-o nefiresc. Pavel parcurge de asemenea un drum sinuos, căci e un tînăr în fața căruia viața pune probleme ce depășesc înțelegerea firească a vîrstei.

Caracterul modern al nuvelei lui Otcenasek s-a tradus în film printr-o tratare clasică, cu o acțiune riguros gradată și personaje constante.

Interpretarea deosebit de izbutită a tinerilor actori Ivan Mistrik și Daniela Smutna contribuie la realizarea unor excelente momente dramatice. E suficient să amintim scena în care eroii uită pentru o clipă de zidurile strîmte ale mansardei, imaginîndu-se proiectați pe cer, prinși într-un dans îmbătător, plin de speranțe, sau de momentul în care Hanka, dorind să-l salveze pe Pavel, pășește singură, demnă, senină, în întîmpinarea morții.

Sobru, convingător, excepțional interpretat, filmul lui Jiri Weiss se dovedește actual, denunțînd fără cruțare ororile fascismului.

Mihai TOLU

Un Jupiter al zilelor noastre

Un film despre alimentarea consumatorilor cu energie electrică nu poate fi decît un film științific, cu manometre, densimetre, cifre și procente, cu siluete de termo și hidrocentrale, izolatori giganți și linii de înaltă tensiune, care se profilează pe ecran. Și totuși...

De la prima secvență, de la titlu, de la primele fraze ale comentariului subtil și spiritual, „UN JUPITER AL ZILELOR NOASTRE" este o metaforă cinematografică închinată sistemului energetic național. Scenarist și regizor, Mirel Ilieșu a realizat o fericită simbioză între știință și poezie.

Poezia filmului relese, însă, din însăși concepția sa regizorală. Mirel Ilieșu a depășit cadrul strîmt al camerei dispecerului, al tehnicității, și a pătruns — odată cu electricitatea — în viața cotidiană. Ceea ce îi dă posibilitatea să înfățișeze succesele noastre în electrificarea și industrializarea țării. Una după alta se perindă în fața ochilor măreţele construcții ale centralelor electrice. Fulgerul se naște din apă, în turbinele Bicazului — perla colierului nostru energetic — și vine cuminte să hrănească uzinele, să lumineze tuburile fluorescente de pe marile bulevarde, să aprindă lampa lui Ilici în cătunul îndepărtat din creierul munților. Bun prilej pentru regizor să-și dezvolte fantezia. Un țîrîit de deșteptător, o apăsare pe butonul veiozei = lumină! = o plafonieră se aprinde brusc, pe fațada întunecată a unui bloc apar puncte luminoase = ferestrele = și imediat se aude semnalul postului de radio. Este o redare sugestivă a începutului zilei de muncă, efectele fiind obținute prin alternarea imaginilor luminoase cu fondul întunecat al nopții. Un front de 12 vagoane de tramvai părăsesc uruind depoul = pulsul metropolei. O bandă rulantă, o roată dințată, apoi altele, din ce în ce mai multe și mai mari, se învîrtesc din ce în ce mai repede — industria își cere și ea porția de curent. Dispecerul veghează și aprovizionează. Din fața tabloului de comandă el știe ce se petrece dincolo de pereții camerei sale; duminică după-masă, consumul crește necruțător — are loc un meci important; e miezul nopții, acul oscilează brusc spre zero — e revelionul; în plină zi, iluminatul reclamă curent — e o eclipsă de soare! Tocmai prin îmbinarea armonioasă a acestor elemente de viață cu cele tehnice, scenariul și regia obțin întreaga poezie a filmului.

Munca dispecerului nu este lipsită de dramatism și filmul ia la un moment dat o turnură senzațională. Un scurt circuit la un stîlp de înaltă tensiune și sistemul energetic se rupe în două. O parte a țării produce mai mult curent decît consumă, cealaltă mai puțin. Becul a pîlpîit o clipă, atîta tot, pentru că dispecerul a transmis rapid alarma tuturor surselor care pot produce energie electrică. In miez de noapte, detectarea defecțiunii și repararea ei se face urgent, în condiții eroice, nebănuite de publicul consumator. Echilibrul, rupt pentru moment, se restabilește. Cele două părți ale sistemului energetic se conectează din nou, aducînd întreaga țară la o singură vibrație. Ca și la începutul filmului, fulgerul apare din nou, pe masa poetului, luminează palatele, fulgerul convertit în frumusețe ne înfățișează pirueta grațioasă a unei balerine, care, treptat-treptat se transformă în mișcarea circulară a unui strung carusel. E poate cea mai feerică imagine a acestui film.

Florin Z. FLORIN

N. B. Nu înțelegem de ce Direcția Difuzării Filmelor a programat pe ecranele noastre, fără publicitatea necesară, și atît de tîrziu, acest film, după ce el a fost vizionat și premiat la festivalurile cinematografice de la San-Sebastian, Edinburg, San-Francisco, Acapulco (Mexic) și Paretta Terne (Italia).

Despre semnificația „Mizantropului"

Dar este Alceste mizantrop? Iar dacă da, mizantropia lui nu este decît o fanatică filantropie dezamăgită. Fascinat de imaginea desăvîrșită a Omului, privește cu furie desperată la chipurile imperfecte ale oamenilor, face din această imagine un canon pur și abstract, conceput la dimensiunile adevărului și autenticității absolute, cu care măsoară, Procust bine intenționat și torturîndu-se numai pe sine (infernul este podit cu bune intenții) ființele omenești concrete și complexe, blestemă tragic și însingurat, acoperind cel mai adesea glasul muzei comice molierești, natura umană în numele umanității. Va fi dorit Molière să facă din piesa sa un rechizitoriu împotriva lui Alceste? Iar dacă da, rechizitoriul piesei seamănă teribil cu o pledoarie pentru eroul ei.

Dacă în celelalte comedii — să parafrazăm — „negre" ale lui Molière, **Avarul**, sau **Impostorul**, autorul nu-i creează pe Harpagon și pe Tartuffe decît pentru a-i distruge și dacă, în general, celelalte piese reprezintă demonstrația, uneori prin reducere la absurd, a unei erori, erori căreia îi cad victimă personajele, aruncarea în aer cu un hohot înverșunat sau jubilant de rîs a universului fictiv, monovalent și obsesiv pe care orice pasiune într-o pseudodemiurgie îl creează substituindu-l realității, (de aci permanența „aparenței" în comedie), **Mizantropul** este învestitura lui Alceste — Cavaler al Intransigenței, — confirmarea singurei pasiuni care nu pune oamenilor intrați în raza ei masca propriei aspirații, ci dimpotrivă, le smulge orice aparență scrutîndu-le cu aviditate, chiar dureroasă, chipul, pasiunea adevărului. Căci aceasta este pasiunea lui Alceste, pasiunea adevărului; pentru el adevărul nu reprezintă numai o exigență intelectuală ci o necesitate temperamentală, nu e numai un principiu sau o aspirație ci o tendință fundamentală. Il caută înverșunat în oameni și fapte, sperînd uneori că nu-l va găsi, dar numindu-l de fiecare dată, cu orice risc, proclamîndu-l întotdeauna ca o victorie, cîștigată cu orice preț, chiar cu cel al înfrîngerii; nu poate trăi decît în lumina lui certă, în claritatea lui sigură, către strălucirea lui infailibilă se îndreaptă totdeauna, pe un drum violent și fără meandre, aruncă, cu voluptate chinuită, în flacăra lui purificatoare toate iluziile și compromisurile în schimbul unei singurătăți incoruptibile. Singurătate, da, căci în drumul lui clar spre adevăr Alceste trece, ciocnindu-se de opacitatea lor insesizabilă, printre imensele umbre proiectate de contemporanii săi. Considerînd că masca a devorat chipul omului pervertindu-i adevărul în rigiditatea labilă a convenției, Alceste vitriolează aparența încremenită și schimbătoare a ceremoniei pentru a elibera realitatea omenească. „O cît îmi sînt de urîte aceste-ntortocheri / Aceste ipocrite discursuri și păreri / Urăsc pe iscusiții cu-mbrățișări abile / Palavragii amabili de vorbe inutile/Maeștri-ai politeții cu gestul socotit" *). Dar masca odată sfîșiată, caligrafia împietrită a ceremoniei sfărîmată, Alceste contemplă îngrozit, erou tragic al autenticității, chipul autentic de o nuditate meduzantă al curteanului secolului al XVII-lea. Tulburînd intempestiv, pentru a descoperi adevăratele relații dintre oameni, choregrafia mecanică a convențiilor, lui Alceste i se dezvăluie zbuciumul convulsiv al intereselor contradictorii și convergente ale nobilimii: „Mă indispun de moarte și chinul mi-i adînc / Cînd văd ce fel de oameni în jurul meu se strîng / Văd lașă lingușire, trădare prea adese / Văd cruntă nedreptate, mărunte interese". Pe ruinele aparențelor nimicite de eroul său, autorul reconstruiește o realitate socială, societatea absolutismului francez pe care o numește eufemistic „vremea noastră" „secolul" sau „timpul nostru". Dar Alceste nu poate accepta, prin temperament și din principii, realitatea degradată a cărei imagine stilizată o respinsese și de aceea fulminează, cu o furie blasfematorie de profet laic al umanului împotriva oamenilor dezumanizați. Pentru Alceste toate posibilitățile polarizează spre „da" sau „nu", el anatemizează cu oroare pe „însă", dubitativul „poate" este exilat (dubiul este pentru el un supliciu și o aberație), proclamă culoarea defăimînd nuanța, dar într-o epocă în care nuanța nu însemna o delimitare ci o concesie, nu o precizare ci un echivoc, iar semnul întrebării ascundea aprobarea implicită a unei viitoare licențe: „Căci am sau n-am dreptate". Dacă Alceste n-ar fi existat, Alceste le-ar fi inventat. Valorile fundamentează, ordonează și justifică o atitudine, o existență, o personalitate; pentru el confuzia valorilor este degradarea universului moral, haosul etic („Căci orice silință are o pricină anume, / Nu mai stimezi pe nimeni, stimînd o-ntreagă lume"), de aceea respinge, incoruptibil dinaintea revoluției, ispita indulgenței, optînd pentru asceza negativă dar creatoare, singurătatea dar solidară a intransigenței: „Și n-am să cruț pe nimeni, oricine ar fi el". Alceste nu acordă circumstanțe atenuante, căci pentru el orice circumstanță atenuantă este o concesie, orice concesie un compromis iar compromisul este prăbușirea, într-o epocă în care compromisul căpătase demnitatea principiului, iar concesia desăvîrșirea artei; el simplifică, brutal și abstract, de groaza tranzacției. De altfel intransigența este dovada și măsura dragostei, o absolută comuniune critică, nemărginirea iubirii se măsoară cu nelimitarea exigenței: „A ne rien pardonner le pur amour éclate" — în a nu ierta nimic se manifestă adevărata dragoste, îi spune el Celimenei și aceasta este adevărat nu numai pentru femeia iubită ci și pentru oamenii abhorați. Alceste nu poate ierta oamenilor „secolului" său că au abdicat de la umanitate, că pe chipul lor imaginea omului uman se reflectă descompus și grotesc ca într-o oglindă concavă, iar furia-i plină de imprecații vulnerate împotriva lor reprezintă de fapt o legătură, o speranță și o mereu ultimativă invitație.

Alceste scrutează permanent, necruțător, propriile-i trăsături, într-o confruntare implacabilă cu imaginea exemplară, pentru că are sentimentul profund — și conștiința — unei misiuni față de sine și, mizantrop solidar, față de oameni: aceea de a se realiza — printr-o autodemiurgie severă — ca om autentic, natură umană umanizată de principii, de a determina prin însăși existența sa — existența sa e un manifest — metamorfoza în omenesc a contemporanilor săi, iar în caz de eșec, a salva, singur, ideea de umanitate, depunînd ca mărturie ființa și destinul său.

Dar fiecăruia farsa sa: Molière își pune eroul la încercare convingîndu-i propria „natură umană" să-i joace lui Alceste o farsă: iată de ce-l determină autorul pe Alceste s-o îndrăgească pe Celimene; Molière încearcă să-i prindă personajului său masca grotescă pe obraz silindu-l pe însetatul de certitudini să iubească echivocul însuși, pe intransigent — complicitatea, consecvența însăși — versatilitatea. Oricărui farsor îi este însă necesar un complice: luciditatea celui păcălit, care, dacă nu e convinsă — în glumă — să se eclipseze, prezența ei tulbură — n-are haz — jocul comic. Masca grotescă nu aderă la chipul lui Alceste, căci prin găurile oarbe ale ochilor ei străbate o privire lucidă, care luînd act de o dramatică contradicție pasională împiedică metamorfozarea acesteia într-un comic paradox sentimental; lui Alceste propria natură umană nu-i poate juca o farsă, căci luciditatea sa, măsurînd distanța contradictorie dintre tendințele și aspirațiile lui, se opune transformării unui patetic, dialectic antagonism, într-o hilariant rigidă inconsecvență; sub acțiunea lucidității comicul se dizolvă, grotescul se fărîmițează, masca neputincioasă cade: „Și oricît aș arde-n pară, sînt primul care pot / Să-i văd deschis purtarea și s-o acuz, socot. / Și totuși, orice-aș zice și orice aș face / Sînt slab, o spun pe față / E limpede: îmi place". Pe Alceste propria sa natură umană nu-l păcălește ci îl trădează. Alceste respinge orice trădătoare amăgire (luciditatea are și ea pe ai săi don Quijote) păstrînd o singură, fidelă sieși, speranță: aceea că prin iubire Galateea (orice îndrăgostit este Pygmalion) va fi totuși modelată: „și fără îndoială flacăra mea îi va purifica sufletul de viciile timpului". Dar printr-o dialectică a pasiunii, luciditatea, aliat al lui Alceste care l-a eliberat din ridicol, devine pentru el un vrăjmaș care-l ține prizonier în dramă. Alceste se știe trădat de propria sa natură, care, prin dragostea pentru Celimene îl tîrăște pe un drum pe care, alături de el, atingîndu-i umărul, merge și concesia, vede cu claritate cum calea sa rectilinie coboară degradîndu-se în lașe sinuozități a căror amplitudine este riguros măsurată de luciditate, cum în comportamentul său pretextele, în care luciditatea îl împiedică să creadă, înlocuiesc motivele; iar el însuși dorește să fie complicele propriei naturi trădătoare, căutînd inutil, printr-o sofistică afectivă a cărei natură n-o ignoră, să-și demonstreze o iluzie al cărei caracter fictiv îl știe, încercînd zadarnic, printr-o victorie dezastruoasă asupra lui însuși dar glorios imposibilă, să ia aparența drept realitate. „Siliți-vă să-mi pară că îmi purtați credință / Și să vă cred din suflet eu îmi voi da silința". Alceste nu reușește să se trădeze: dialogul său cu sine, în care încercase să trișeze șoptind alter-ego-ului său argumente împotriva sa, încetează și nu se mai aude decît glasul din care vibrațiile pasiunii n-au dispărut dar s-au armonizat într-o unitară claritate, cerînd dragostei, identic cu sine, să reprezinte desăvîrșit totul sau să se prăbușească în nimic: „dacă nu reușiți să găsiți... totul în mine cum găsesc eu totul în dumneavoastră, vă refuz". Alceste părăsește scena părăsind și societatea, fuge dintre „lupi" în „deșert" „departe-n lume", undeva unde marile-i aripi nu-l vor împiedica să umble, un incert undeva unde monstruoasa-i puritate se va armoniza integrîndu-se ipotetic unei realități necunoscute, și cortina cade asupra unui refuz total. Alceste se realizează în eșec. Dar cu un secol înaintea revoluției franceze, într-o societate injustă aflată la solstițiu, eșecul unui individ care afirmă umanitatea prin negația absolută a acestei societăți, definindu-se împotriva ei, este un eșec glorios. In acel moment al istoriei, negația absolută era constructivă: demasca. Individuală — era totuși singura posibilă. Cu toate acestea geniul lui Molière a intuit, uluitor, ceea ce este pasiv în acea — atunci — ofensivă negație și ceea ce este individualist în acea revoltă individuală. Busola lui Alceste indicînd mereu Absolutul, el se rătăcește în real, încurcîndu-se inextricabil în rețeaua scopurilor și a mijloacelor. Fascinația absolutului inhibă acțiunea asupra realității dialectice, imaculata amăgitoare lumină a absolutului proiectată asupra oricărui act pentru a-l purifica, îl sterilizează: în procesul lui Alceste cu „un famen" eroul nu acționează, lăsînd Adevărul să-i pledeze cauza îl pierde. „Nici un pas n-oi face... Nu voi mișca un deget... căci am sau n-am dreptate". In perspectiva absolutului complexitatea reală a fenomenelor este umbrită și dispare, lăsînd numai conturul acestora de o puritate schematică fictivă iar Alceste își creează un univers stabil, neprihănit, steril și sărac de certitudini, a căror claritate ades simplistă o apără cu teamă și înverșunare de umbra vrăjmașă a oricărei îndoieli. Alceste identifică eronat relativul cu compromisul. De aceea Molière își pedepsește totuși, deși cu infinită compasiune, mult îndrăgitul erou. Din oglinda în care Alceste își scrutează necruțător chipul, confruntîndu-l cu cel al Omului, și în fața căreia întîrzie cu o, da, narcisistă zăbavă, îi zîmbește — nevăzută firește de erou — Comedia. Zîmbește cînd vede că Alceste nu analizează realitatea cerîndu-i uneori numai confirmări, că „altera pars" nu este niciodată ascultată. „Ba eu vreau să mă supăr, și nu vreau să ascult". Pierzînd procesul în care dreptatea era de partea sa, condamnat la amendă, filantropul dezamăgit primește cu dureroasă satisfacție justificarea mizantropiei sale, făcîndu-și din suferință o voluptate și o autoritate, iar din singurătate un viciu și un imperiu: „dar pentru douăzeci de mii de franci voi avea dreptul să blestem natura umană și să-i port o ură nemuritoare". Dar poate că de fapt voise să-l piardă. Alceste provoacă uneori ceea ce nu dorește să constate. Prevenit că-și va pierde procesul, el exclamă provocator, făcînd din inacțiunea sa, bazată pe eficiența Dreptății în sine, o capcană în care este convins că injustiția contemporanilor săi va cădea: „oricît mă costă, să văd sînt dornic iată / Așa, de frumusețe, cum pierd de astă dată". Ineficient și pur, Alceste preferă să piardă pe plan real pentru a putea cîștiga pe plan absolut. Comedia tragică a Absolutului.

Dina GEORGESCU

---

*) Traducerile în versuri sînt ale Ninei Cassian (Molière: „Opere", vol. 3, E.S.P.L.A., 1956); celelalte ne aparțin.

SUGESTII PENTRU REPERTORIU

Artistul emerit Ștefan Ciubotărașu (Mastacan) și Amza Pellea (Andrei Sava), într-o scenă din „Prietena mea Pix" de V. Em. Galan.

Din creațiile ultimei stagiuni

ȘTEFAN CIUBOTĂRAȘU

în spectacolul „Prietena mea, Pix"

Există actori care ne farmecă și ne impun prin ținuta lor. I-am văzut odată în regele Lear sau în Ștefan cel Mare și strălucirea majestuoasă a prezenței lor a lăsat în noi o urmă de neșters pe care o vom duce prin ani, uneori toată viața. Există apoi actori al căror glas aparte, unic, ne încîntă ca sunetul unui instrument inimitabil. I-am auzit odată rostind monologul lui Don Carlos și rezonanța pe care o aveau în seara aceea cuvintele ne-a descoperit pentru totdeauna cîte inflexiuni brutale și delicate se ascund într-un adevăr. Totuși nu aceștia sînt actorii care în primul rînd întrețin viața teatrului, ca organism, ca funcțiune într-o cultură, ci aceia care știu și pot să facă din trupul, din glasul, din simțămintele și viziunea lor expresia concretă a celor mai diverși eroi. Nu ne seduc prin frumusețe, nu ne cuceresc prin distincție, dar în schimb sînt singurii care pot interpreta varietatea infinită a oamenilor „comuni". Ștefan Ciubotărașu face parte din rîndurile lor. L-am văzut în ultimele stagiuni în Luca din „Azilul de noapte", în tatăl din „Omul care aduce ploaia", în Dănilă Bulz din „Întoarcerea" și nu mă sfiesc să spun că a fost de fiecare dată admirabil. In arta lui Ștefan Ciubotărașu triumfă o foarte bogată experiență de viață în care s-au sedimentat observații și impresii despre caracterele cele mai opuse. Actorul își judecă și își interpretează rolurile împărtășindu-se din registrul expresiilor obișnuite, făcînd să se audă în cel mai firesc chip strigătul tragic și comic al existenței. Dacă acest artist știe să înalțe un portret pînă la semnificația unui destin și o tăcere pînă la vibrația unei drame este fiindcă el face mereu loc în jocul său unei mature cunoașteri și înțelegeri a oamenilor. Ceea ce impresionează și naște emoția la fiecare întîlnire cu actorul este caracterul convingător autentic al interpretării sale care adăpostește și exprimă omenia în victoriile și în înfrîngerile ei. Să ne amintim de pildă veridicitatea cu care a creat Ștefan Ciubotărașu în Luca amestecul de viclenie și blîndețe, de părelnică generozitate și de resemnare în suferință. Să subliniem încă odată calitățile de interiorizare și forță pe care Ștefan Ciubotărașu le-a pus în evidență în interpretarea lui Dănilă Bulz, unde rolul îi cerea să exprime calm, egal, cu o stăpînită căldură și energie frumusețea morală a unui personaj superior.

L-am revăzut anul acesta în „Prietena mea, Pix" și ne-a impresionat prin sobrietatea cu care a dezvăluit procesul sufletesc al inginerului Mastacan. Este un rol greu fiindcă actorul trebuie să dea o imagine concretă unui personaj, în conștiința căruia se întîlnesc două linii de gîndire potrivnice; un egoism tenace, expresia unei mentalități și practici de o viață petrecută în vechile condiții și un sincer devotament pentru noile forme de muncă socialistă. Ceea ce este contradictoriu în psihologia personajului a găsit în Ștefan Ciubotărașu un interpret fidel care sugerează și explică fără să insiste și fără să deformeze, numind exact nuanța unui sentiment și rădăcina unui gînd. Foarte curînd după ce actorul a apărut pe scenă am înțeles cine este eroul, cum trăiește, ce gîndește despre sine și despre ceilalți, cum se vrea și cum este în realitate. Și toate astea au fost comunicate direct și spontan, cu un aparat de expresie uimitor de simplu și de adecvat. In putința de a crea cu o unealtă atît de obișnuită un om atît de bogat am recunoscut amprenta remarcabilului artist care este Ștefan Ciubotărașu. Nici o clipă actorul n-a căutat gestul apăsat, stilul violent, deși ele aveau mai multe șanse de a fi aplaudate decît discreția, înțelegerea, ironia și spiritul critic cu care a dat viață personajului. Chiar în scenele care-i cereau interpretului să expună „teoretic" punctul de vedere al personajului de-a lungul unui joc de contraste abrupte, Ștefan Ciubotărașu a nuanțat replica în variate tonuri intermediare și a găsit nenumărate gesturi și priviri dintre cele mai naturale pentru a sublinia procesul complicat pe care-l străbate eroul său. Lucrul se vede foarte bine în scena din actul II (discuția Mastacan-Andrei) unde violentele dezbateri de principiu riscau să alunge pentru o clipă din piesă substratul uman, cu adevărat dramatic al înfruntării celor două personaje. Dar surpriza dureroasă a unui părinte la vestea că acesta l-a părăsit, revolta furioasă a unui om autoritar și plin de prejudecăți care, crezînd că face totul pentru fiul său, iubindu-l îl jignește de fapt brutal, suferința unui tată orgolios care-și apără concepțiile retrograde puternic izbite, cerînd ajutor și refuzînd un timp să-l primească — toate acestea dau un accent viu, în același timp tandru și grav, ideilor despre răspundere, despre educație, despre generozitate rostite de interpret.

De la începutul pînă la sfîrșitul piesei, Ștefan Ciubotărașu ne surprinde prin ușurința cu care preface un personaj într-o prezență umană, prin puterea de convingere pusă în transformarea acestuia. Iată de exemplu scena din finalul piesei. E un ceas de lumină într-o zi cu soare mult, prin care trec bucuroși de tinerețea pămîntului. Mastacan așteaptă să spere să-și întîlnească fiul, dar află că Paul a fost în preajma lui, și dacă nu l-a ocolit nici nu l-a căutat. Nu știu cîte cuvinte rostește în clipa aceea interpretul. Dar fața lui, glasul, încovoierea obosită a umerilor, arată în chip emoționant o ființă care recunoaște că a trăit pe un morman de adevăruri alterate și are sentimentul vinovat că a lăsat prea multe umbre și neînțelegeri între el și lume și că, sincer, aspira la o nouă etică. Trebuie ca un artist să fie purtătorul unei ample experiențe de viață pentru ca să poată vorbi cu atîta naturalețe despre dragoste, despre copii, despre suferință, despre greșelile care apasă o existență și despre puterea de a triumfa asupra lor. Trebuie ca un artist să poată înțelege o viață de om în elanurile și sentimentele ei, pentru ca glasul lui să treacă atît de direct dincolo de sine spre ceilalți, cu o mereu reînnoită forță de expresie. In „Prietena mea, Pix", Ștefan Ciubotărașu confirmă odată mai mult aceste însușiri care-l așează cu depline drepturi în rîndurile celor mai înzestrați dintre actorii noștri.

B. ELVIN

EUGEN JEBELEANU

Lui Salvatore Quasimodo

Ție, acelui care cînți viața
și morții ce privesc spre viața noastră
ca spre un fluviu de lumină
ce-i salvează
de forța tenebrelor,
nimic din ceea ce-ți voi spune, sînt sigur,
nu o să-ți pară
lipsit de adevăr.
Poate-o să-mi fie frate prielnic
și graiul,
graiul, care — ca și al tău —
are cascade adînci
de furie și soare...
Poate îmi va fi sprijin și astrul zilei,
și luna ce-albește mormintele,
și stelele ce fac să crească miezul grînelor,
și lumina uzinelor
stăpînite de om...
Poate,
o să găsesc o soră
și-n memoria care sculptează
în aerul istoriei
semne de scrum,
riduri de mîndrie,
și care 'naintează mereu.
Dar, pe lîngă acestea,
fii tu, Salvatore,
cel care să m-ajute, tu,
cu inima ta care cîntă
(și nu fără durere)
ca o privighetoare,
nu doar în naiurile secrete
ale coastelor tale,
și-n respirația lumii întregi.
Numele tău, Salvatore,
este, el însuși,
ca un semn al vieții. Fii deci pretutindeni,
pentru ca, împreună,
să facem să rîdă cascadele, să dăm
morților căzuți în slujba păcii
seninătatea, să putem mîngîia
cu degete blînde
chipul reînviat al luminii.

Milano, 12 iunie 1961.

Corespondență din Praga

Vara, în Cehoslovacia, este anotimpul marilor festivaluri artistice. Se știe că „tonul face muzica". Aici, dimpotrivă, s-ar zice că tonul îl dă muzica. Pentru că sezonul festivalului artistic este precedat de festivalul muzical „Primăvara la Praga". Abia încheiat în acordurile simfoniei a IX-a a lui Beethoven, el lasă loc marilor întîlniri internaționale de la Lubacovice, pitoreasca stațiune balneo-climaterică din munții Beskizilor. În peisajul înmiresmat al colinelor împădurite, își demonstrează valoarea formațiuni artistice din cele mai diverse, venite din țările socialiste europene. „Săptămînile" închinate fiecăreia dintre țările participante sînt bogate în prezentări de filme, expoziții de fotografii, conferințe, spectacole teatrale. Orchestra simfonică din Gottwaldov completează tabloul specific al oaspeților, executînd lucrări ale compozitorilor cehi. Anul acesta, R.P.R. va prezenta spectacole de estradă și producții ale studiourilor noastre cinematografice.

Paralel cu manifestările de la Lubacovice, se desfășoară al XII-lea festival al filmului muncitoresc. Spectatorii din 24 localități vor viziona și aprecia filme din 13 țări, între care și filmul romînesc „Darclée".

Luna iulie este foarte bogată nu numai prin varietatea manifestărilor, ci și prin numărul lor. Teatrele de marionete își confruntă realizările la Chrudim. Aici este așteptat cu bucurie Teatrul de păpuși din Cluj, prețuit în R. S. Cehoslovacă. Tot în iulie, la Straznice, are loc marea paradă tradițională a costumelor, instrumentelor și dansurilor slovace, — unul din cele mai interesante puncte de atracție ale „Verii artistice". Trencianske Teplice, în vestita vale a Vahului (Slovacia) adăpostește, pe de altă parte, a XVII-a „vară muzicală".

Literatura și-a avut și ea festivalul între 15–16 iulie. Este vorba de al III-lea „Lipnice al lui Hașek" adică – după cum ușor se poate înțelege – de o paradă a satirei și umorului. Concurează aici actori de teatru, prozatori, poeți, artiști plastici, cineaști, profesioniști și amatori, cu gazete satirice și povestiri umoristice, comedii și expoziții de caricaturi. Un teatru a prezentat cu succes dramatizarea povestirii lui Hașek „Trăznetul mov-violet". Singurii care și-au păstrat calmul sînt înșiși spectatorii din satul de baștină al lui Jaroslav Hașek. Asemeni bravului soldat Svejk, au spus tacticos: „To chce klid" (asta cere răbdare).

Horia LIMAN

Fericirea unor unități statistice

Familia Garry alcătuiește o „unitate statistică" la categoria șomaj. Ziarul „Washington Post and Times Herald", înclinat spre studii statistice, a scos din toptan o singură unitate, a pus-o sub microscop și i-a studiat evoluția. Cît poate rezista această unitate pînă la spulberarea completă și care este ritmul procesului de dezagregare?

„Unitatea statistică Carry" merge cu pași înceți dar siguri spre limitele existenței sale de unitate umană. Ziarul amintit anunța că pe acest drum, d-na Carry „începînd de săptămîna trecută n-a dejunat, iar la dejunul al doilea a renunțat încă din noiembrie, cînd soțul ei a fost concediat". E o performanță, dar nu singura. Șomerii din fosta prosperă regiune minieră din Virginia de Vest au eliminat de mult micul dejun și cina rămînînd să consume ca hrană esențială cartoful cu coaje cu tot (vezi relatările zguduitoare din ancheta Virginiei Gardner publicată în „The Worker" din aprilie).

„Unitatea statistică Carry" se află abia la începutul calvarului. Cu toate acestea se găsesc destule elemente care să dovedească că societatea capitalistă americană veghează ca destinul ei să se împlinească.

„Mama nu mănîncă aproape nimic" mărturisea candid Belinda, progenitura „unității". Ea vorbește despre înfometarea forțată de perioada grea de șomaj ca despre ceva firesc. „Mama nu mănîncă aproape niciodată". Și acest tragic enunț, rostit pe tonul naiv al unei confidențe copilărești: „Tata bea apă" sau „Pisica noastră a născut trei pui"!

Cum subliniază ziarul susamintit, „Unitatea statistică Carry' are o situație mai bună decît un lung cortegiu de foști muncitori ai companiei Fairchild, căruia i-a aparținut și capul familiei Carry. Ce înseamnă situație privilegiată? In casa unde mama a renunțat la dejun mai intră încă ajutorul de șomaj. Cît de mare este privilegiul „unității Carry" o dovedește comparația cu „unitatea Jim Wilson", care nu are nici bani, nici mîncare în casă, nici perspective de a găsi de lucru, totul fiind „compensat" printr-un prisos de datorii.

Carry și Wilson sînt două „unități statistice" din șirul celor 5 milioane și jumătate de șomeri americani. Asemenea „unități" se găsesc și pe alte meleaguri capitaliste.

La Atena, 2000 de „unități statistice" — muncitori-brutari — au demonstrat prin grevă împotriva înfometării. Poliția a apărut pe stradă și deodată „unitățile statistice" și-au pierdut caracterul abstract. Strada s-a umplut de sînge.

In Anglia „unitățile statistice", care de astădată coincid cu întregul popor muncitor englez, au avut neplăcuta surpriză de a primi drept cadou un program de austeritate, urcarea prețurilor la numeroase bunuri de consum și înghețarea salariilor, odată cu vestea că guvernul Mac Millan pregătește aderarea la piața comună europeană. Cetățeanul britanic, măruntă unitate statistică, a aflat că valoarea lirei sterline a scăzut în ultimii ani cu un sfert, în vreme ce impozitele, prestațiile publice, transporturile, chiriile și combustibilul au sporit cu 25—30—40 la sută. Cine suportă „austeritatea", „hapul dezgustător" cum îl numea „Daily Mail?" Precizează un alt ziar insular „Daily Herald": „Bugetul domnului Lloyd nici nu simulează măcar că tinde spre echitate. Este menit să sărăcească poporul și nimic altceva".

De-a lungul meridianelor capitaliste, „unitățile statistice" suportă valuri de scumpete și de șomaj, în vreme ce la capătul celălalt al societății burgheze se îngrămădesc beneficiile. O atestă bucuria înregistrată în Wall-street și cîștigurile de la bursa new-yorkeză la aflarea veștii că președintele Kennedy a cerut printr-un mesaj special sporirea cheltuielilor militare, ceea ce face ca acestea să ajungă la aproape 50 de miliarde de dolari. Cursa înarmărilor accelerează la un pol cursa supraprofiturilor și la celălalt cursa mizeriei. „Unitățile statistice" care le suportă se adiționează. Și această adiționare va face ca forța pe care o reprezintă să schimbe cursul vieții pline de privațiuni impusă de orînduirea capitalistă.

Al. G.

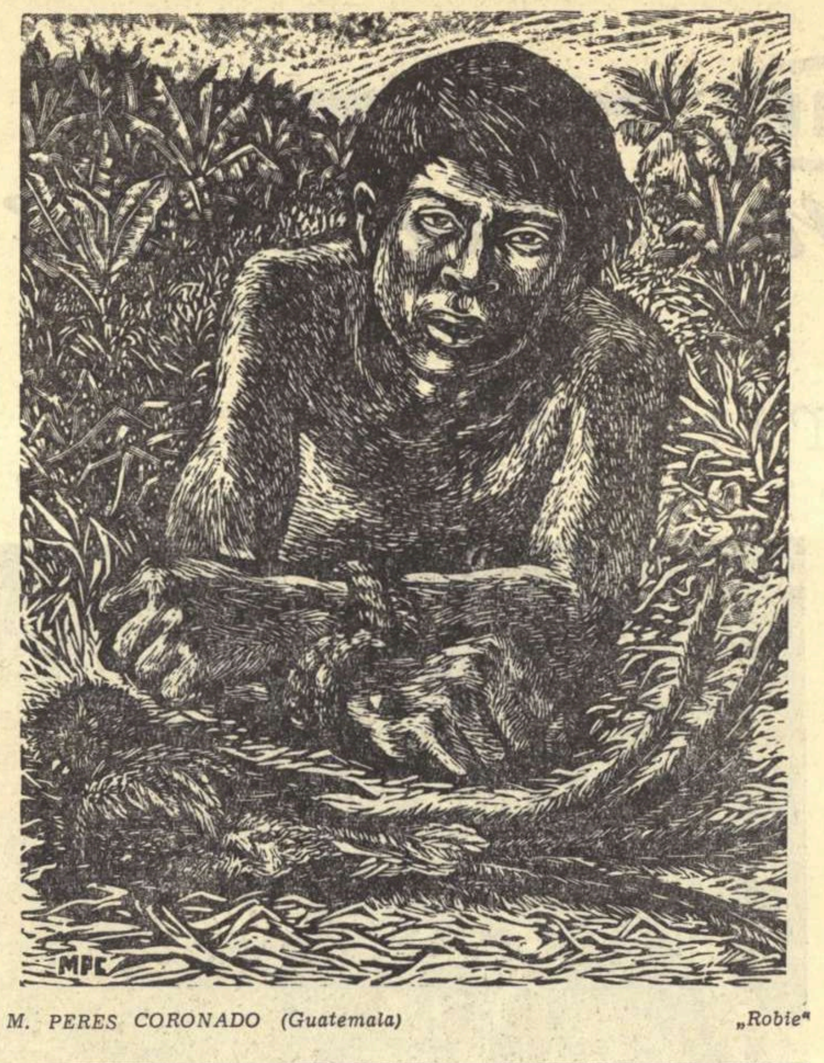

M. PERES CORONADO (Guatemala) „Robie"

CONTRAPUNCT

R. D. Germană

In seara zilei de 31 august 1939 postul de radioemisie din orașul german Gleiwitz a fost atacat de un grup de oameni înarmați. Funcționarii de serviciu au fost închiși în beciul instituției, iar prin radio s-a transmis într-o germană stricată un manifest provocator. Banditii au fugit, lăsînd în urmă trupul neînsuflețit al unui om. Organele Gestapoului au identificat, după uniforma celui ucis, pe atacatori – de origină poloneză. Numai după opt ore Hitler a dat ordinul de atacare a Poloniei.

După zece ani omenirea a aflat adevărul de cele petrecute la granița germano-poloneză. Grupa de polonezi înarmată era formată de fapt din fasciști nemți travestiți și trimiși după un plan amănunțit întocmit de Gestapo. „Polonezul" ucis era un comunist german scos din lagărul de concentrare de la Sachsenhausen și îmbrăcat în uniformă de soldat polonez.

Această tragică istorie ne-o redă noul film „Afacerea Gleiwitz" turnat în studiourile DEFA-Berlin. Scenariștii W. Koolhaas și G. Püker au adunat timp de un an întreg materialul necesar filmului. La această realizare a regizorului G. Klein colaborează cineaști din Polonia și Cehoslovacia.

R. S. Cehoslovacă

In ultimii doi ani, realizatorii de filme din R. S. Cehoslovacă lucrează la un nou gen de film de lung metraj, o îmbinare armonioasă de elemente de film artistic și documentar. Unul din aceste filme „Cinci coroane", creat de Iosef Pinkov a obținut două premii la ultimul festival de la Cannes. Același regizor a mai realizat ulterior „Cui îi aparține cupa", iar în prezent lucrează la filmul pentru ecran lat „Viața pe șine". Este povestea a doi copii, care pierzînd plecarea în excursia organizată de școală, sînt nevoiți să călătorească cu cele mai diferite feluri de trenuri pentru a-și ajunge din urmă tovarășii.

Anglia

Jurnalele de călătorie ale renumitului călător James Cook au fost scoase la vînzare. Deși prețul a fost enorm – vînzătorul a considerat că vinde nu numai o carte veche ci și o parte din istoria Angliei – s-a găsit totuși un cumpărător. Dar acesta nu a fost nici unul din muzeele Angliei, ci o persoană particulară – un bancher american. Astfel jurnalele ce conțineau însemnările unice din prima și a doua călătorie a lui Cook au pornit în ultima lor călătorie pe mare – spre S.U.A.

R. P. Polonă

După cum apreciază ziarele poloneze, cel mai popular film al anului este considerat „Cruciații" regizat de Alexander Ford.

R. P. Bulgaria

Pe ecranele cinematografelor bulgare rulează un nou film documentar **„Gheorghi Dimitrov – pagini dintr-o viață mare"**. Scenaristul Kamen Kalcev și regizorul Iordan Velicikov au studiat cu atenție viața și activitatea multilaterală a lui Dimitrov, – scrie săptămînalul „Narodna Kultura". Au fost selecționate cu grijă valoroase fotografii originale păstrate în arhiva cinematografică a Bulgariei și în fondurile U.R.S.S. și R.D.G. In film au fost folosite documente ale procesului de la Leipzig, cuvîntarea lui Henri Barbusse rostită în apărarea lui Dimitrov și secvențele filmate ale sosirii lui Gheorghi Dimitrov în Uniunea Sovietică.

Ghana

Teatrul tradițional african este în același timp povestire, cîntec și dans. După formarea statelor africane independente s-a pus problema renașterii teatrului național. Sarcina teatrului este de a reflecta problemele esențiale ale popoarelor Africii.

Ziarele „Daily Graphic" și „Evening News" care apar la Accra (capitala Ghanei) relatează despre spectacolele populare în Ghana și despre faptul că Societatea africană de dramă, precum și comitetul executiv al Uniunii artelor din Ghana fac lucrări pregătitoare pentru înființarea primului teatru dramatic din această țară. Recent a fost pusă în scenă piesa dramaturgului nigerian James Hanshow.

R. P. Ungară

De curînd, teatrul din Békéscsaba a pus în scenă cu un deosebit succes în regia lui György Váradi o nouă piesă – dramatizarea cunoscutului roman al lui Jokai Mór „Fiii omului cu inimă de piatră". Piesa readuce pe scenă episoade ale luptei eroice a poporului maghiar pentru libertate din timpul revoluției din 1848.

Franța

Cunoscutul filozof francez Roger Garaudy l-a interpelat în calitatea sa de deputat, pe primul ministru Debré, atrăgîndu-i atenția asupra persecuțiilor, la care sînt supuși oamenii de cultură din Franța. Față de unii artiști de teatru, cineaști și scriitori, au fost aplicate sancțiuni fără a li se fi adus vreo acuzație și deci, fără a se fi dat vreo sentință. Arătînd că aceste acțiuni ale autorităților sînt incompatibile cu constituția, Garaudy a relevat că atmosfera creată provoacă suspiciuni și discriminări, și împiedică libera dezvoltare a teatrului, cinematografului, radioului și televiziunii franceze.

In încheiere, după cum relatează „L'Humanité", Garaudy a întrebat ce măsuri intenționează să ia guvernul pentru a schimba în mod radical o situație care duce la scăderea prestigiului culturii franceze.

Anul Tagore

Personalitatea marelui indian

Sub titlul **Gitanjali** (Ofranda lirică) apărea, în 1912, cea dintîi culegere de poeme a lui Rabindranath Tagore, într-o versiune engleză alcătuită chiar de poet. Din numeroasele lui cîntece care curgeau de 35 de ani, dintr-un izvor ce părea interminabil, restrîngîndu-se totuși doar la trei buchete de poeme apărute anterior, Tagore alesese parfumul a numai 103 poeme de un conținut variat ce se integra cu greu vreunei unități tematice. Volumașul produse de îndată o impresie uriașă în Anglia și în restul Europei, deopotrivă. Exprimînd o apreciere publică entuziastă, noua carte a cîntecelor își atrase — un an după apariție — una din recunoașterile cele mai prețuite pe atunci, premiul Nobel. Paisprezece ediții se succedară cu repeziciune în Anglia și altele începură să apară pretutindeni. In 1914, Franța își avu ediția ei transpusă de unul din scriitorii decadenți de cea mai mare reputație ai epocii, de André Gide, veșnic dezorientat și mereu oscilant în căutarea altui liman spiritual. Intre 1913—1919, **Gitanjali** apăru de 11 ori în limba rusă și o altă culegere de poeme — **Grădinarul** — în 10 ediții. Faptul se repetă în mai toate limbile mai cunoscute. Transpunerile nu lipsiră nici la noi, căci încă din 1913 o mică revistă din Transilvania — **Cosînzeana** din Orăștie — publică primele traduceri din Tagore. Anul următor dădu la iveală în romînește poemul „Grădinarul" în transpunerea Margaretei Miller-Verghy. Poeme izolate apărură apoi în periodice îndată după primul război mondial.

Uriașul ecou european, inclusiv în țara noastră, al poeziei lui Tagore, își are, desigur, multiplele lui explicații.

Poetul aducea, mai întîi, un mesaj îndepărtat și exotic al unei țări prea puțin cunoscute, al cărui nume avea o rezonanță fabuloasă. In plină decadență a poeziei apusene apoi, într-un moment în care numeroase formule poetice începeau să apară și să dispară cu repeziciune, puritatea, frăgezimea, suavitatea, sinceritatea, limpedea umanitate a cîntecului lui Tagore nu puteau să nu impresioneze.

Se produse, în sfîrșit, un fenomen explicabil determinat de condițiile economico-sociale ale epocii din preajma și de după primul război mondial. Dezorientarea generală a culturii claselor dominante își căutau pretutindeni sprijin ideologic și-și închipui a-l fi găsit printre altele, în opera lui Tagore identificînd în poet un fel de mag al Orientului tainic, un crainic al misticismului obscur, un profet care chema spre viața interioară întorcînd spatele zbuciumului social și ignorînd marele transformări ce se pregăteau în lume. Se născu astfel mitul misticismului și alături de el cel al simbolismului lui Tagore, ceea ce se potrivea de minune intențiunilor diversioniste ale ideologiei burgheze a epocii. Poezia lui Tagore fu introdusă în familia de spirite a decadentismului poetic, în deosebi în cea a simbolismului și de îndată fură citate și nume de care ar fi fost legat prin afinități ca — de pildă — Maeterlink, dramaturgul simbolist la modă la sfîrșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului XX.

Misticismul și simbolismul poetului au fost susținute multă vreme după momentul din 1913 și chiar, de curînd, la cel de-al 25-lea congres internațional al orientaliștilor, un grup de cercetători occidentali l-au prezentat pe Tagore ca pe un mistic fără orientare progresistă. Un scriitor indian de față la acest congres, **Gopal Holdar**, a trebuit să respingă însă o astfel de caracterizare, împotriva căreia mai protestaseră, mai înainte, și alți gînditori de talia unui Romain Rolland, de pildă. Căci lucrurile se vădeau cu totul altfel. Fără a-i lipsi unele certe elemente mistice și simbolice, ceea ce e perfect explicabil prin tradiția culturii indiene, prin lunga istorie a filozofiei ei religioase, prin condițiile economico-sociale particulare ale Indiei feudale, opera lui Tagore depășește cu mult, pe numeroase laturi și direcții, aspectele mai sus pomenite pe nedrept generalizate dintr-o parte a liricii pe cuprinsul întregii opere. Ca totdeauna, optica tendențioasă a claselor interesate a putut fi însă învinsă de adevăr și, paralel cu interpretarea burgheză, s-a deschis și unghiul de vedere obiectiv. In Rusia, de exemplu, încă din 1914, concomitent cu mitul misticismului și simbolismului lui Tagore, s-a exprimat și părerea că ne aflăm în fața unei opere mai vaste, care are vădite laturi realiste.

După Marea Revoluție din Octombrie, interesul pentru poetul indian a început să crească în U.R.S.S., datorită înmulțirii traducerilor din diferitele sectoare ale operei, din proză și publicistică îndeosebi, și o imagine corectă și adevărată a izbutit să se statornicească. Anatoli Lunacearski identifică în Tagore pe un **„Tolstoi indian,** poet străluict și profund, panteist" ale cărui „opere sînt atît de colorate, însuflețite de sentimente atît de subtile și de idei generoase, că ele alcătuiesc astăzi unul din tezaurele culturii umanității întregi". Editarea aproape continuă a lui Tagore în U.R.S.S. popularizează figura marelui gînditor care fu prezentat între 1955—60 în cel puțin 2,5 milioane de exemplare.

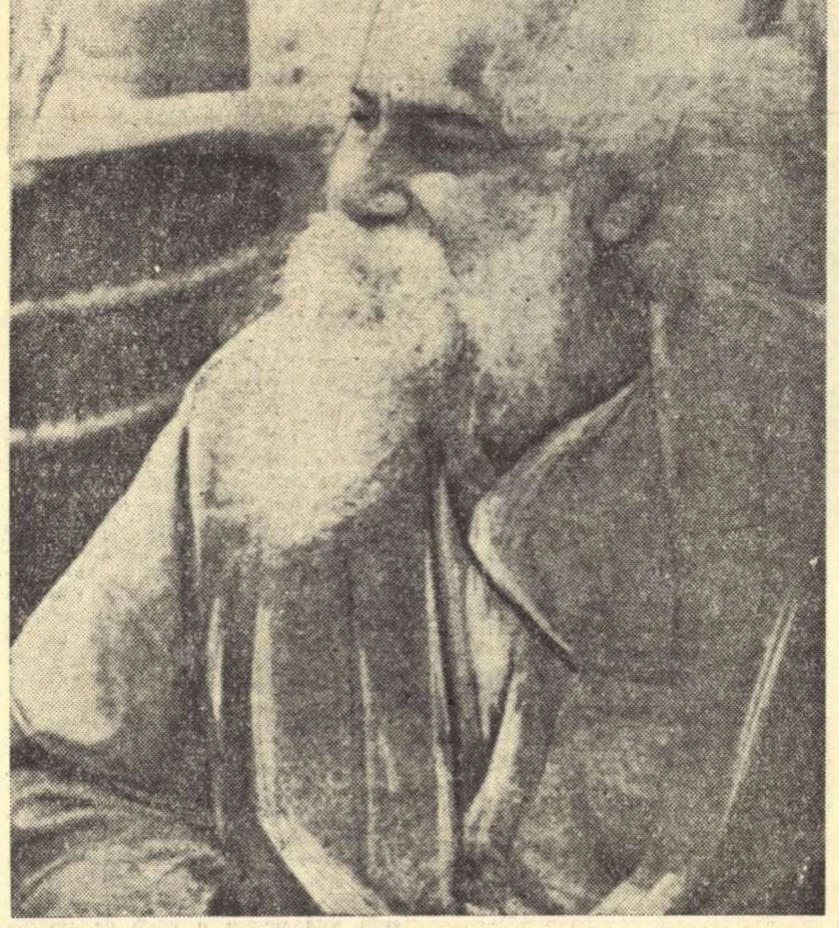

Pe măsură ce tot mai profunde transformări sociale apar pretutindeni în lume, opera lui Tagore începe a fi prețuită tot mai mult în lumina ei adevărată. Consiliul Mondial al Păcii, care i-a hotărît sărbătorirea centenarului nașterii, și-a propus să-i prezinte opera și activitatea cetățenească în ansamblul ei, scoțînd în relief toate acele aspecte pozitive ce-i determină fizionomia și eficacitatea mondială în epoca noastră.

★

Născut la 6 Mai 1861, la Calcutta, capitala Bengalului, Rabindranath Tagore și-a încheiat mesajul vieții, dar nu și al operei, la 7 august 1941, ca octogenar. A trăit, prin urmare din plin în epoca imperialistă și a războaielor imperialiste în perioada desfășurării forțelor fasciste și a invaziilor lor, dar concomitent și în epoca mișcărilor naționale de eliberare a țărilor coloniale și a formării unei conștiințe sociale independente a acestora. Mădular al unei familii bogate ale cărei resurse a știut să le folosească și în sens filantropic și pentru scopuri culturale, poetul a crescut în mediul său de acasă într-o atmosferă prielnică studiului literaturii, filozofiei, muzicii și artelor plastice. Societatea indiană încremenită în caste i-a ostracizat familia care i-a putut oferi astfel o dezvoltare mai liberă fără abandonarea ostentativă a vechii culturi tradiționale. Căci operei lui Tagore nu-i lipsește într-adevăr legătura cu forțele tradiționale ale patriei sale pe care și le-a integrat din mediul acesta familial și din contactele educative cu profesorii săi. La 17 ani, viitorul poet pleacă la studii în Anglia, dar în loc de a urma dreptul, pentru care fusese destinat, se leagă definitiv și adînc de literatură, poposind asupra operelor marilor realiști englezi pe care i-a elogiat și Karl Marx, — Shakespeare, Shelley, Byron, Browning, Milton. Reîntors în patrie, Tagore se dedică pasionat activității sale literare și cetățenești, trecînd și prin grele încercări personale, culminînd cu moartea, la scurt interval, a soției, fiicei și fiului său, ceea ce l-a aruncat într-o firească disperare înfrîntă curînd, cu impresionantă energie.

Pe urmele tatălui său, care înființase **Santinicketan-ul**, adică „azilul păcii", poetul întemeie la rîndu-i, în 1901, o școală superioară pe care o numi **Viswabharati** — „vocea universală" — și prin care dorea să uite golul pierderii celor mai apropiați ai săi. Era un fel de instituție educativă filantropică de învățămînt superior, avînd la bază principii ca: contact direct cu natura, progres intelectual și moral, dezvoltare sănătoasă a trupului.

Plăcerea cea mai de seamă a vieții lui Tagore, alături de studiu și strădania creatoare, i-au oferit-o călătoriile, prilejuri de cunoaștere a noi popoare și civilizații, a noi mentalități și aspecte sociale. Poetul a călătorit în Anglia, în U.R.S.S., în America, în Japonia și în alte țări asiatice, apoi din nou în Europa. In 1926 a fost și la noi, recitînd în sala Teatrului Național din București, în melodioasa limbă bengaleză, poemele lui muzicale ca niște melopei orientale.

Dar cele mai înalte momente ale biografiei lui Tagore ni le oferă, desigur activitatea lui cetățenească ce contrazice ea singură, prin durată, continuitate și dăruire totală, imaginea falsă a unei personalități mistice ce n-ar fi fost preocupată decît de cufundarea în moarte, în Brahma cel nemărginit.

Al. DIMA

(Urmare în nr. viitor)

PREZENȚE ROMÎNEȘTI

„Trei generații" în italienește

Interesul deosebit pe care publicul și intelectualii italieni îl arată valorilor literaturii noastre actuale s-a manifestat de curînd, odată mai mult, printr-un important eveniment, pe care ne grăbim a-l semnala. Cunoscuta revistă „Teatro Nuovo" din Roma publică, într-unul din ultimele sale numere, piesa „Trei generații" de Lucia Demetrius, în traducere integrală, semnată de Aldo Trifiletti. Traducerea este însoțită de un documentat articol „100 de ani de teatru în Romînia", datorit directorului revistei Lamberti Trezzini. Autorul pune într-o justă perspectivă evoluția teatrului romînesc, văzută în etapele ei principale: manifestările folclorice, întemeierea teatrului cult, cele trei momente istorice mai de seamă pe care Trezzini le identifică în epoca lui Caragiale, apoi în cea „de-a doua tinerețe" a teatrului romînesc, reprezentată de o serie de piese dintre cele două războaie — din care citează „Gaițele" de Alexandru Kirițescu, „Titanic Vals" de Tudor Mușatescu, „Steaua fără nume" și „Ultima oră" de Mihail Sebastian — și, în fine, în teatrul „contemporaneității socialiste". Aceste momente ale dramaturgiei romînești sînt, totodată, definite prin observațiuni substanțiale, care privesc legătura teatrului romîn cu țesutul social istoric.

Sfîrșitul articolului este închinat dramaturgiei noastre actuale. După ce menționează printre autorii reprezentativi pe Lucia Demetrius și Alexandru Mirodan, el se oprește asupra autoarei piesei „Trei generații". „Toate operele sale — spune el — de la narațiuni la comedii, reflectă o problematică modernă, pusă la ordinea zilei de către realitatea socială a unei țări în curs de evoluție economică și politică. In tratarea acestei noi tematici naționale, Lucia Demetrius dovedește o stăpînire neobișnuită a mijloacelor teatrale, o deplină experiență scenică. In „Trei generații" autoarea dezbate problema seculară a emancipării femeii, văzută prin prizma a trei momente evolutive fundamentale ale societății romînești: de la secolul al XIX-lea feudal — mergînd de-a lungul secolului al XX-lea burghez — pînă la actualul sistem socialist".

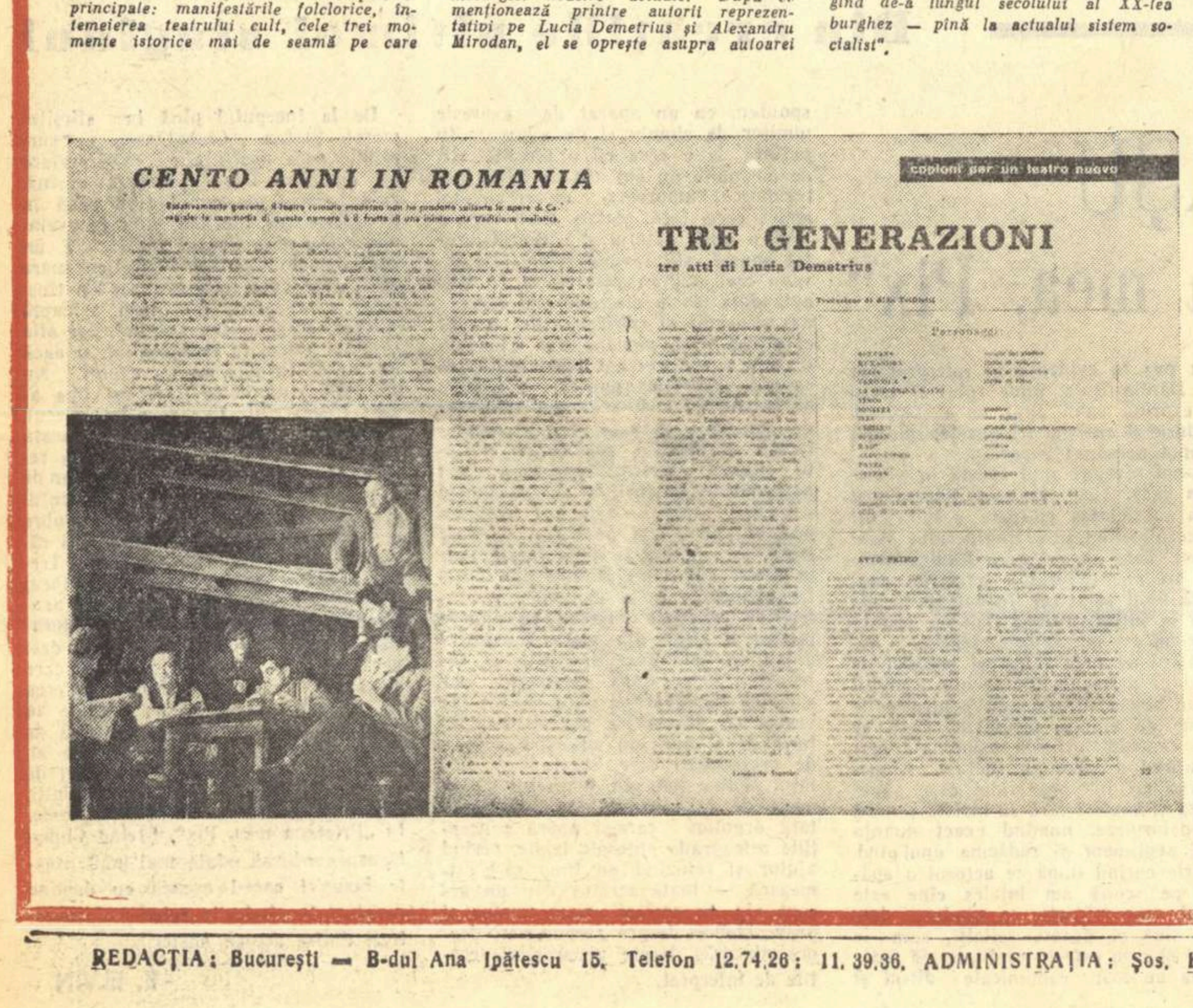

CENTO ANNI IN ROMANIA

copioni per un teatro nuovo

TRE GENERAZIONI

tre atti di Lucia Demetrius

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE; 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 33 (387)
joi 10 august 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Drujba-prietenie

Prin telefon de la corespondentul nostru

Drujba — prietenie, iată cuvîntul rostit cel mai des, în aceste zile, pe oriunde a trecut delegația de partid și guvernamentală a R. P. Romîne în vizita sa în Uniunea Sovietică.

Drujba — prietenie, iată simțămîntul pe care în aceste zile l-am citit pe fețele fericite ale zecilor de mii de moscoviți, leningrădeni și gruzini care au ieșit peste tot în întîmpinarea delegației noastre.

De cînd delegația de partid și guvernamentală a R. P. Romîne se află pe teritoriul U.R.S.S. am pătruns cu fiecare clipă și mai adînc tîlcul cuvintelor lui Nikita Sergheevici Hrușciov, la dejunul oferit în Palatul Mare al Kremlinului în cinstea delegației de partid și guvernamentale a R. P. Romîne. „Este întotdeauna plăcut să te întîlnești cu prieteni apropiați, să simți mereu căldura și cordialitatea prieteniei noastre frățești".

Prieteni buni, prieteni de nădejde am găsit cu miile îndată ce am coborît în gara Kiev din Moscova. In marea piață din fața gării, pînă la podul de peste canalul Moscova, în sus pe bătrîna uliță Arbat, pînă sub zidurile Kremlinului, mii și mii de moscoviți salutau sosirea înalților soli ai poporului romîn.

Un soare fierbinte scaldă în razele sale uriașele panouri așezate de-a lungul traseului pe care îl urma convoiul de mașini în frunte cu mașina deschisă în care se aflau tovarășii Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, N. S. Hrușciov și L. I. Brejnev.

In ziua următoare, cu prilejul vizitei solilor poporului romîn la uzina de rulmenți nr. 1, cea mai mare uzină de acest fel din Uniunea Sovietică și una din cele mai mari și mai moderne din lume, am fost martorii uneia din cele mai calde și cordiale manifestări a prieteniei romino-sovietice. La intrarea pe teritoriul uzinei, teritoriu egal cu al unui orășel, din zecile de difuzoare ne întîmpinau melodii romînești, 3 expoziții de fotografii ilustrau succesele țării noastre pe drumul construirii socialismului, realizările noastre în domeniul construcției de locuințe și viața înfloritoare a tineretului romîn. 18.000 de muncitori, ingineri, tehnicieni și funcționari are uzina, 18.000 de prieteni ai poporului romîn am găsit aici: colectivul uzinei este membru colectiv al Asociației de prietenie sovieto-romîne.

Printre cei ieșiți în întîmpinarea delegației în haine sărbătorești și cu brațele pline de flori se aflau și specialiști care au lucrat în țara noastră la montarea și darea în exploatare a fabricii de rulmenți de la Bîrlad, împărtășind din cunoștințele lor muncitorilor și tehnicienilor romîni.

Unul din „nașii" fabricii de rulmenți de la Bîrlad este și secretarul organizației de partid a uzinei, Piotr Kraciov, vechi prieten al țării noastre, care a deschis mitingul dedicat prieteniei romîno-sovietice.

In aceeași zi, la Kremlin, au început convorbirile între delegația de partid și guvernamentală a R. P. Romîne și conducătorii P.C.U.S. și ai guvernului sovietic. Convorbirile au decurs într-o atmosferă de prietenie și înțelegere frățească. In cursul convorbirilor a fost abordat un cerc larg de probleme privind colaborarea dintre Uniunea Sovietică și Republica Populară Romînă, precum și problemele internaționale care interesează cele două părți.

Mii și mii de moscoviți, prieteni ai poporului romîn, au întîmpinat cu căldură deosebită, în aplauze și urale de bun sosit delegația de partid și guvernamentală a R. P. Romîne, peste tot pe unde s-a deplasat, fie că este vorba de depoul de locomotive „Moscova Triaj" acolo unde în 1919 s-au ivit primele inițiative ale atitudinii comuniste în muncă iar în 1958 — prima brigadă de muncă comunistă fie la Expoziția realizărilor economiei naționale a U.R.S.S., unde oameni ai muncii din Gruzia, Tadjikistan, Kazahstan, Estonia și din alte republici unionale, precum și turiști străini veniseră să facă cunoștință cu cele peste 100.000 de exponate răspîndite pe o suprafață de 211 hectare.

In zilele cînd delegația de partid și guvernamentală a R. P. Romîne

Vera VLAD

(Continuare în pag. 5-a)

Delegația de partid și guvernamentală a R.P. Romîne, printre studenții școlii viticole din Digomi, R.S.S. Gruzină

INDEMN LA VIGILENȚĂ ȘI TRATATIVE

Organizatorii procesului Eichmann au încercat în decursul celor cîteva luni de la începerea lui să limiteze atenția asupra unui singur om: acuzatul din boxă. Eichmann ar fi fost singur vinovat sau, așa cum încerca avocatul său Servatius, avînd cel mult complicitatea criminalilor de război executați la Nuerenberg, de asasinarea a peste 6 milioane de oameni în lagărele de concentrare și crematorii.

Concentrarea atenției asupra unui singur om și limitarea vinei doar la Eichmann nu au fost posibile. Opinia publică mondială a asistat ca martoră la reconstituirea unor crime odioase, comise de foști naziști importanți ieri, mari demnitari în Germania federală astăzi. Procesul Eichmann a dezvăluit, dacă mai era nevoie, că principalii conducători vest-germani ai politicii revanșiste și militariste sînt oameni ai trecutului regim care n-au făcut altceva decît să îmbrace teoriile fasciste de ieri într-un înveliș mai greu de recunoscut. Pericolul militarismului german alimentat și încurajat de cercurile agresive occidentale continuă să amenințe pacea Europei și a lumii întregi. Menținerea unei stări ambigue avantajoasă pentru pescuitorii în ape tulburi, tergiversarea încheierii tratatului de pace cu cele două state germane și a rezolvării problemei Berlinului occidental nu fac altceva decît să agraveze o situație și așa gravă, să constituie o primejdie constantă de război.

Acest lucru l-a subliniat tovarășul Hrușciov în importanta sa cuvîntare rostită la posturile de radio și televiziune sovietice, cuvîntare ce subliniază dorința de pace a Uniunii Sovietice și care reafirmă faptul că guvernul și poporul sovietic sînt gata să-și consacre și de acum înainte toate forțele pentru a preîntîmpina un nou război, pentru a menține pacea.

Tovarășul Hrușciov a precizat încă o dată poziția în problema germană a Uniunii Sovietice și a celorlalte țări socialiste care nu numai că nu sînt interesate în război ci fac totul pentru a ridica obstacole de netrecut în calea dezlănțuirii războaielor de către imperialiști. Tocmai de aceea guvernul sovietic spune din nou lumii întregi poziția sa clară și fermă în ce privește problema germană și care constă în încheierea unui tratat de pace corespunzător intereselor legitime ale tuturor țărilor participante la războiul împotriva Germaniei hitleriste pe de o parte și R.D.G. și R.F.G. ca succesoare de drept ale fostului Reich german. Aceasta ar înlesni să se pună capăt pe deplin stării de război și să se netezească calea spre pace și coexistență pașnică în Europa.

In cadrul întîlnirii de la Viena dintre N. S. Hrușciov și Kennedy, președintele consiliului de miniștri al Uniunii Sovietice a remis cunoscutul memorandum în problema germană. Puterile occidentale răspunzînd propunerilor sovietice cuprinse în acest memorandum, au căutat să se eschiveze de la abordarea realistă a problemei germane și să înlocuiască încheierea tratatului de pace cu ideea autodeterminării germanilor și a reunificării Germaniei. Este curios

Al. GIRNEAȚĂ

(Continuare în pag. 7-a)

ANIVERSAREA „SCÎNTEII"

„Scînteia" a împlinit 30 de ani. Atîta vreme s-a scurs de cînd a apărut într-un format modest, lesne de ascuns de ochii scormonitori ai siguranței burgheze, întîiul număr al organului central al P.C.R.

„Scînteia" a împlinit 30 de ani. Cititorul încearcă un sentiment de bucurie rostind această cifră. „Scînteia", prietenul și călăuza noastră dragă, lîngă care au crescut generații, pe care o iubim pentru înțelepciunea și sprijinul oferit de-a lungul a trei decenii, este mereu tînără, proaspătă, plină de entuziasm și combativitate.

Treizeci de ani înlăuntrul cărora sînt cuprinse evenimente istorice de o mare importanță trăite cu intensitate de omenire au dat „Scînteii" prestigiul de care se bucură un ziar leninist în rîndul oamenilor pe care îi luminează, cărora le duce necontenit cuvîntul iubit al partidului.

„Scînteia" trăiește în chip glorios vreme de 30 de ani. Ziar marxist-leninist, apărător și propagator al mărețului ideal comunist ce dă strălucire secolului nostru, „Scînteia" a fost, în anii negri ai orînduirii burghezo-moșierești, alături de omul trudit și obidit, de muncitorii și țăranii exploatați. „Scînteia" a răspîndit în acea vreme ideile luminoase ale comunismului, a militat cu fermitate și curaj împotriva fascismului, a demascat provocările antisovietice. „Scînteia" a dus în căminele de mizerie ale muncitorilor și în bordeele țăranilor cuvîntul partidului, a îmbărbătat, a chemat la luptă, a unit într-un singur front pe cei mai buni fii ai poporului. „Scînteia" a spus cu curaj adevărul despre Uniunea Sovietică, a arătat oamenilor muncii realizările dobîndite de primul stat al muncitorilor și țăranilor.

23 August 1944 a dat presei muncitorești libertatea deplină, a creat posibilitatea ca „Scînteia" să vorbească deschis întregului popor. Prin „Scînteia", partidul a chemat clasa muncitoare, oamenii muncii din țara noastră la luptă împotriva „partidelor istorice", a celor ce sabotau războiul antihitlerist, a uneltirilor cercurilor imperialiste.

„Scînteia" ca organ central al partidului clasei muncitoare militează pentru înfăptuirea nobilelor idealuri ce o însuflețesc, pentru construirea socialismului. De la izgonirea monarhiei, după ce principalele mijloace de producție au devenit bun al întregului popor, „Scînteia" a luptat neobosit, zi de zi, pentru construirea socialismului în țara noastră. In paginile „Scînteii", oamenii muncii din toate domeniile economiei și culturii naționale află cuvîntul cald și sprijinul partidului care îi îndrumă spre găsirea celor mai bune mijloace și spre folosirea întregii energii necesare construirii socialismului, scopul imediat și unanim al întregului popor. Articolele ideologice și teoretice îndeamnă pe oamenii muncii, pe lucrătorii în domeniul culturii, să păstreze cu fermitate puritatea ideologică marxist-leni-

GAZETA LITERARĂ

(Continuare în pag. 7-a)

GRANDIOSUL PROGRAM AL CONSTRUIRII COMUNISMULUI

Poezia concretă a istoriei

Ne întrebam, depășiți în uimirile noastre, atunci cînd primul contemporan cucerea cosmosul: unde e poezia ridicată la înălțimea cutezanței sale, unde e poemul veacului înaripat ca zborul celui dintîi Icar victorios, care sînt versurile demne, epopee a timpului, similară, la pragul unei epoci în care omul năzuie să supună universul? Și iată că descifrăm această poezie concretă a Istoriei în statutul fericirii unanime, într-o constituție exactă, prevăzută și tangibilă a celor mai mari victorii la care a visat vreodată ființa umană în reveriile sale cele mai îndrăznețe. Uluit și nițel intimidat, ca de o lumină prea mare, omul își scrutează memoria recentă sau mai îndepărtată, scoboară veacurile istoriei, își plimbă privirile prin împărățiile de strălucire și minuni ale trecutului, întîrzie la curtea din Versailles, sau mai înainte, cu mult înainte, în cetatea care a ridicat Parthenonul pe Acropole, sau și mai demult, printre semințiile de legendă ale regelui Minos, sau ale Semiramidei, și mereu, pretutindeni, nu întîlnește decît suferințe și lacrimi, nedreptăți și războaie, foamete și dolii, societățile omenești măturîndu-se și înlocuindu-se unele pe altele, fără însă ca să înceteze, odată cu aceasta, și robia și sărăcia și împărțirea lumii în stăpîni și în sclavi.

Istoria noastră contemporană menține — printr-un dureros anacronism — această lume: universul capitalist reproduce la scara ceasului toate nedreptățile și asupririle, spre suferința unui miliard și jumătate de oameni, care nu încetează însă să știe cu îndărătnicie că această orînduire e condamnată iremediabil, și să spere. Nădejdile sînt îndrituite, fiindcă pe aceeași planetă sînt limpezi zorii unui vis pe care omenirea îl nutrește de veacuri: *comunismul*. Umanitatea are în mîini programul concret, lucid, exact, gîndit în rigori științifice, al acestei lumi mirifice și nu există ființă omenească insensibilă la acest proiect grandios, impunător prin simplitatea cifrelor, tulburător prin concluzii la toate paragrafele. Cititorul revine asupra proiectului de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, emoționat, realitățile fermecătoare desfășurîndu-se în fața ochilor săi surprinși: cea mai scurtă zi de muncă,

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3-a)

In perspectiva unor mărețe împliniri

M-am născut în anul 1914. Cu trei ani înaintea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Voi muri, probabil, la sfîrșitul secolului al XX-lea sau la începutul celui de al XXI-lea. In orice caz după 1980. De unde știu? N-are importanță. Am vrut să arăt doar că în ciuda faptului că ani de-a rîndul Statul Sovietic a trebuit să se apere în războaie singeroase, iar alți ani au fost cheltuiți pentru refacerea economiei naționale, în ciuda tuturor acestor condițiuni neprielnice, în primul stat al muncitorilor și țăranilor, societatea comunistă va fi construită într-o perioadă istorică mai scurtă decît viața unui om.

Iată primul gînd care a pus stăpînire pe mine după lectura proiectului de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. E un gînd uluitor care nu te ajută doar să înțelegi, dar te forțează și să simți gigantica forță constructivă a societății socialiste, eliberată de capitalism. Să nu uităm că în 1917, cînd această ascensiune începea, Rusia era, în comparație cu alte state, un stat înapoiat, cu o economie din multe puncte de vedere rudimentară. Iar peste 20 de ani aceeași Rusie va fi statul cu producția cea mai mare în lume, cu productivitatea

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 4-a)

Un neprețuit îndreptar

Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este, în fond, programul de viitor al dezvoltării întregii omeniri pe calea construirii societății comuniste.

El reprezintă nu numai calea și mijloacele de construire a comunismului în Uniunea Sovietică, ci dă codul moral al noii așezări omenești, — a celei mai superioare așezări, — pentru popoarele lumii.

Comunismul nu mai este o cauză a Uniunii Sovietice; el devine an cu an, zi cu zi, o cauză a întregii omeniri. Inălțimile lui încep a fi întrevăzute în Uniunea Sovietică, dar ele nu mai înseamnă un vis utopic pentru oamenii muncii, ci un obiectiv realizabil sub ochii generației noastre.

Gîndurile și sentimentele trezite de importanța unui asemenea eveniment mondial sînt multiple și puternice, căci el este hotărîtor pentru viața omenirii, pentru destinul ei istoric, ca și pentru viața scumpă a fiecărui om de pe globul pămîntesc.

Secole de-acum încolo, acest document de care conștiința generațiilor de azi a fost cea dintîi care a luat act, va face subiectul celor mai vaste și interesante studii, material pentru mii și mii de tomuri, care vor studia de azi înainte, istoria, etapele și căile dezvoltării societății omenești.

Cum să încapă această bogăție de cugetare și de directive practice, într-un articol de cîteva rînduri, atunci cînd orice cuvînt din acest document este încărcat de un sens esențial și reprezintă o fracțiune organică dintr-un întreg sistem de gîndire, dintr-o concepție unică asupra lumii și societății omenești?

Să reținem așadar ceea ce primul partid din lume al clasei muncitoare pune ca bază morală vieții omului și popoarelor pe pămînt, — idealul pentru care luptă Partidul Comunist al U.R.S.S.: codul moral al constructorului comunismului și un cod moral, — cel dintîi din lume, — al relațiilor internaționale, care nu au cunoscut pînă azi decît impunerea prin foc și sabie a voinței popoarelor mari asupra celor mici.

Marii cugetători au relevat întotdeauna cu îngrijorare și nedumerire, marea nepotrivire dintre progresul tehnic al oamenilor și concepțiile lor morale. E ceea ce caracterizează și acum condiția de viață în țările capitaliste, unde în relațiile particulare conduce deviza „homo homini lupus" iar în cele internaționale, asasinarea cu cele mai noi tipuri de avioane cu reacție, a popoarelor coloniale care luptă pentru libertate.

Programul de construire a lumii noi trasează chipul moral al omului nou, — omul cel mai superior în societatea cea mai superioară. Niciodată valorile morale ale individului nu au avut un sens atît de înalt ca acum cînd sînt puse în slujba interesului obștesc, a bunei stări generale, a unei vieți comune în prietenie și ajutor reciproc.

Programul alcătuiește și codul moral al noilor raporturi internaționale, menit să servească drept bază progresului pașnic al întregii omeniri.

Comunismul, încă de pe acum, încă înainte de a se înfăptui, reprezintă o asemenea forță încît el poate nu numai să propună omenirii înlăturarea războiului din viața popoa-

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 3-a)

O BIRUINȚĂ SOVIETICĂ

In același an, anul acesta pe care-l trăim cu toții, două date menite să rămînă memorabile în istoria omenirii: 12 aprilie și 6 august! Nici măcar șase luni nu le despart și ele aduc elemente tot mai desăvîrșite, tot mai uluitoare în asedierea și cunoașterea cosmosului, cu succes, de către cea mai înaintată știință din lume, știința sovietică. La 6 august 1961, din țara care construiește cea mai dreaptă și mai nobilă orînduire socială din lume a pornit nava-satelit „Vostok-2", pilotată de maiorul cosmonaut Gherman Stepanovici Titov. Zborul acesta de durată a fost menit să completeze primul zbor al lui „Vostok—1", cu date privind influența spațiului cosmic în timpul unui zbor lung, asupra organismului omenesc în condițiile imponderabilității și cu studierea capacității de muncă a omului în asemenea condiții. El s-a încheiat cu succes, „Vostok-2" aterizînd nu departe de „Vostok-1", după un zbor care a durat 25 de ore și 18 minute, nava-satelit străbătînd peste 700.000 de kilometri.

Epoca noastră ne-a deprins cu extraordinarul prin atîtea daruri făcute omenirii de știința sovietică. Nu este însă mai puțin adevărat că toate aceste uriașe realizări ale omului sovietic sînt menite să aprindă în fiecare dintre noi visul, cel mai înalt și îndrăzneț vis, în luptă cu forțele naturii, la care are dreptul omenirea, odată cu nestăvilita noastră admirație. Gagarin și Titov au fost cei dintîi oameni care au făcut din adîncimile insondabile, dușmănoase și întunecate ale cosmosului, un laborator din care să se desprindă fenomene fizice și fiziologice în înregistrări precise de cifre și formule. Un mare fiziolog sovietic declara, nu de mult, că zborurile cosmice au o netăgăduită influență binefăcătoare asupra organismului omenesc. Și savantul considera că poate în viitor se va găsi o

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 5-a)

Există!

Suna în miezul flăcărilor negre,
cu viermănoase răni pe trup livid,
în scrîșnetul de dinți al unei lumi
ce libertatea mesteca-n măsele,
un glas de clopot auzit și-n stele:
Există un asemenea partid!

Suna în prima salvă de pe Neva,
cînd — asaltînd marmoreanul zid —
sunară sec și treptele-n Palat,
de-al căror lung ecou se-nfiorară
blazoanele în fiecare țară:
Există un asemenea partid!

Suna în miezul aspru al blocadei,
într-un Magnitogorsk neodihnit,
prin cincinaluri modelînd obrazul
— în socialism — al primului om nou,
răsfrînt în lume-n însutit ecou:
Există un asemenea partid!

Suna și în incendiul Europei,
— al doilea într-un secol torturat —
cînd zvasticile-n rîu dezlănțuit
de flăcări revărsate peste lume,
voiau speranța-n umbră s-o sugrume:
Există un asemenea partid!

Sună în norul roșu lîngă țigle,
cînd se-nchegă din nou întîiul zid,
în templele luminii, lîngă Don,
în cosmos, cînd orbita rațiunii
a scris-o-nvingătoare-ntîiul om:
Există un asemenea partid!

Și sună în cupola unei epoci,
cînd culmile de ieri rămîn doar măguri,
un glas bărbat — istorie și mit —
ce comunism și viitor se cheamă,
care deschide porțile de-aramă:
Există un asemenea partid!

Veronica PORUMBACU

Cucerirea cosmosului

Declarația pe care pilotul Gherman Titov a făcut-o înainte de plecarea în îndelungatul său zbor cosmic exprimă noblețea și tăria de caracter a oamenilor educați de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Această sarcină grea care implica atîta curaj și cutezanță, echivala pentru pilotul cosmonaut Gherman Titov cu fericirea, în sensul cel mai deplin și mai omenesc.

Inainte de a pleca în îndelungatul său zbor cosmic, pilotul Gherman Titov a declarat: **„Sînt profund convins de succesul zborului."**

De acolo, de la amețitoarele înălțimi cosmice, pilotul Gherman Stepanovici Titov transmitea pe pămînt, la intervale apropiate, o încredere sublimă, copleșitoare. Semnalele sale, chipul său liniștit și zîmbitor surprins de aparatele de televiziune, toate acestea ne transmiteau o adîncă încredere în succesul grelei sale misiuni.

Am ascultat cu adîncă emoție și recunoștință semnalele și cuvintele de încredere pe care pilotul le transmitea atît de des nouă, celor de pe pămînt. Calmul și chiar și glumele: „faceți ce vreți, eu mă duc să mă culc" se preschimbau într-o binefăcătoare ploaie de încredere și siguranță.

Și această încredere, venită din partea unui om care se afla în spațiul cosmic, căpăta o forță deosebită, se amplifica, se răspîndea în toate direcțiile. Increderea în reușita misiunii sale atît de grele era în același timp încrederea în forțele creatoare ale omului. Increderea în reușita zborului cosmic se răspîndea în toate direcțiile, în toate zonele sufletului, înlătura toate neliniștile. Increderea în terminarea cu succes a misiunii sale exprima ferma convingere în forțele omului; toate încercările la care omul va fi supus se vor solda cu victoria omului.

Am citit cu toții cu emoție Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice codul moralei comuniste, morala cea mai înaintată, singura morală pe măsura demnității și frumuseții omului. Partidul Comunist al Uniunii Sovietice nu a creat numai o înaltă civilizație tehnică ci și oameni de o înaltă noblețe sufletească. Nu întîmplător cei care au zburat pentru prima oară în cosmos au fost doi comuniști, Iuri Gagarin și Gherman Titov.

De aceea, Gherman Titov, ca și Iuri Gagarin au privit planeta noastră, răsăritul și apusul soarelui, de la cele mai înalte înălțimi la care a ajuns pînă acuma omul. De la acele tulburătoare înălțimi cosmice și morale, nedreptatea, trîndăvia, exploatarea, minciuna, războaiele, li s-au înfățișat desigur și mai monstruoase. Sînt convins că de la acele înălțimi cosmice și morale trîndăvia și exploatarea, războaiele și minciuna par de o mie de ori mai monstruoase. Dar tot de la aceste înălțimi apare și mai limpede sfîrșitul lor definitiv.

Teodor MAZILU

Iuri Gagarin și Gherman Titov

Un roman despre anii negri

Poetul Szemlér Ferenc a publicat de curînd un roman masiv, de aproape șase sute de pagini, în care lirismul specific autorului se lasă foarte greu depistat. Scriitorul a ținut parcă să demonstreze că în bogatul său laborator există o ordine perfectă, instrumentele poetului nefiind amestecate cu cele ale prozatorului. A rezultat un roman scris la modul prozei obiective, de o sobrietate căutată uneori, în care participarea afectivă a scriitorului nu se face simțită, cititorul fiind lăsat singur să judece, să condamne sau să aplaude. In carte sînt evocate sugestiv episoade semnificative dintr-o perioadă mult zbuciumată din istoria noastră, și anume iarna 1942—1943 cînd lecția Stalingradului a pus în lumină clară soarta războiului. Străduindu-se să realizeze o imagine cuprinzătoare despre acele zile încărcate de suferință, scriitorul s-a adresat tuturor straturilor sociale, recrutîndu-și eroii deopotrivă din lumea clasei muncitoare și a intelectualității cinstite, dar și din cea a burgheziei și a slugilor ei din armată, din Siguranță sau din alte instituții oficiale. Se conturează astfel un tablou elocvent în care dimensiunile de frescă ale cadrului general — excelent surprins — nu umbresc detaliul caracteristic, pentru care autorul dovedește o atenție justificată. Szemlér Ferenc a știut să găsească mai totdeauna modalitatea potrivită narării diverselor fapte care punctează fabulația, alternînd fericit procedeele. Mijloacele reclamate de proza cu caracter palpitant, aventuros se împletesc cu sarcasmul și inflexiunile satirice din capitolele care aduc în prim-plan figuri din protipendă. Atmosfera e apăsătoare, sumbră, dramatică. Veselia e de peste tot brutal izgonită, chiar și din jocul copiilor timpuriu maturizați (Erica, Lukas). Tragedia e generală printre cei nevoiași, foamea, bolile și moartea devenind fenomene peste tot întîlnite. Neomenia ofițerilor și a zbirilor de la Siguranță capătă forme acute, goana după „atentatori" este disperată, se ghicește în ea frica față de sfîrșitul inevitabil. In fresca aceasta dominată de cromatica întunecată, numai optimismul robust, tonifiant al comuniștilor fulgeră lumină, lupta lor neînfricată cu dușmanul semnificînd nu numai condamnarea deznădejdei, ci și calea eficientă a salvării.

Pe fondul acesta, lucrat cu migală și aplicație, acționează cîțiva eroi cu profil distinct, memorabili prin ținuta etică. Romancierul a izbutit să contureze puternic mai ales două din foarte multele personaje ale cărții: Imréh Peter și Ștefan Dumitru. In persoana inginerului Imreh, scritorul a zugrăvit figura intelectualului cinstit, cu vederi democratice, repudiind funciar nedreptatea și neomenia, alături sufletește de cei în suferință, dar chinuit de nesfîrșite dezbateri interioare, însingurat și lipsit de orientare în problemele vieții sociale. Pendulările sale obositoare, căutarea dureroasă a drumului, îndelungul colocviu despre bine și rău, evident ridicol în ambianța înconjurătoare, vor sfîrși datorită întîlnirii cu partidul. Comuniștii îl învață să sesizeze întotdeauna esențialul, să înțeleagă evoluția obiectivă a istoriei, să prefere acțiunea în locul sterilei discuții cu sine. Omul obișnuit cu limbajul precis al calculului matematic va ști să prețuiască valoarea lecției (la început e stînjenit în ținuta sa de elev), să se apropie cu recunoștință de noii săi prieteni și să-și îndeplinească sarcinile conspirative cu deplină responsabilitate. Portretul inginerului Imreh, realizat cu mijloacele prozei de analiză, surprinde complicata seismică sufletească a personajului, izbutind să întruchipeze la tonalități adecvate procesul evoluției omului cinstit de la cugetarea sterilă la acțiunea curajoasă. In linii sigure e zugrăvit și portretul comunistului Ștefan Dumitru. Muncitorul tipograf întîmpină nenorocirea războiului cu calm și clarviziune politică, e un factor disciplinat în angrenajul colectiv al rezistenței antifasciste, întîmpină cu eroism lucid momentul greu al sacrificiului suprem. Autorul a reușit să înfățișeze un muncitor cu o personalitate vie, atrăgătoare. Ștefan nu e numai bun tipograf, dar și un autodidact, cu multiple preocupări intelectuale, cu aptitudini științifice dovedite și cu un orizont ideologic realizat prin lectură sistematică. In relațiile cu familia e de o delicatețe prevenitoare, prieten cu surorile și de o proteguitoare dragoste filială față de mamă. E un excelent tovarăș: săritor la nevoie, bun sfătuitor, dar drastic față de greșeală și de prostie. Din păcate, scriitorul n-a reușit să ni-l prezinte veridic în ipostaza tînărului care iubește, eroul apărînd ca un resemnat pe plan erotic, un fel de ascet. Episodul său sentimental cu Lidia del Medico, plasat în trecut, e prea sărac, lipsit de rezonanță în viața intimă a eroului și cu totul în afara conflictului propriu-zis. Scriitorul l-a lipit cu intenția, probabilă, a „umanizării". Neconcludentă ni se pare și zugrăvirea avatarurilor sentimentale ale lui Imreh, oscilațiile sale — fără dezlegare finală — între soția pe care a părăsit-o și Katalin fiind insuficient motivate.

SZEMLER FERENC:

„Solstițiul"

Cu excepția celor doi eroi principali, Imreh și Ștefan Dumitru, celelalte figuri de muncitori, destul de sumar creionate, nu adaugă prea mult cărții din punct de vedere tipologic. Romanul e uneori lungit — fără suficientă motivare epică — materialul de viață evocat putînd fi relatat, credem, pe mai puține pagini. Modalitatea narării seci, pentru care a optat scriitorul, accentuează parcă dilatarea, conferind romanului pe alocuri, o notă de monotonie, risipită, din fericire, de episoadele cu caracter palpitant, care prin răsturnările epice neașteptate ațîță curiozitatea lectorului.

Izbînzi certe a obținut însă Szemler Ferenc descriind fauna politicienilor fasciști (Frost, Knoll, Zamfir), a bogătașilor orașului (Sinka, Bordea, Birtalan), a ofițerilor, cu deosebire a colonelului Goldor, figură tipic cazonă prin suficiență, brutalitate și corupție. Problema națională atît de complexă într-un oraș (probabil Brașov) populat de romîni, maghiari, germani, evrei, într-o perioadă în care abundă diversiunile naționaliste, e descifrată cu discernămînt și înțelegere justă.

Roman despre perioada criminalului război antisovietic, despre lupta antifascistă a comuniștilor, „Solstițiul" — tradus excelent de Ion Chinezu — adaugă o realizare notabilă literaturii despre eroismul luptător al clasei muncitoare.

Z. ORNEA

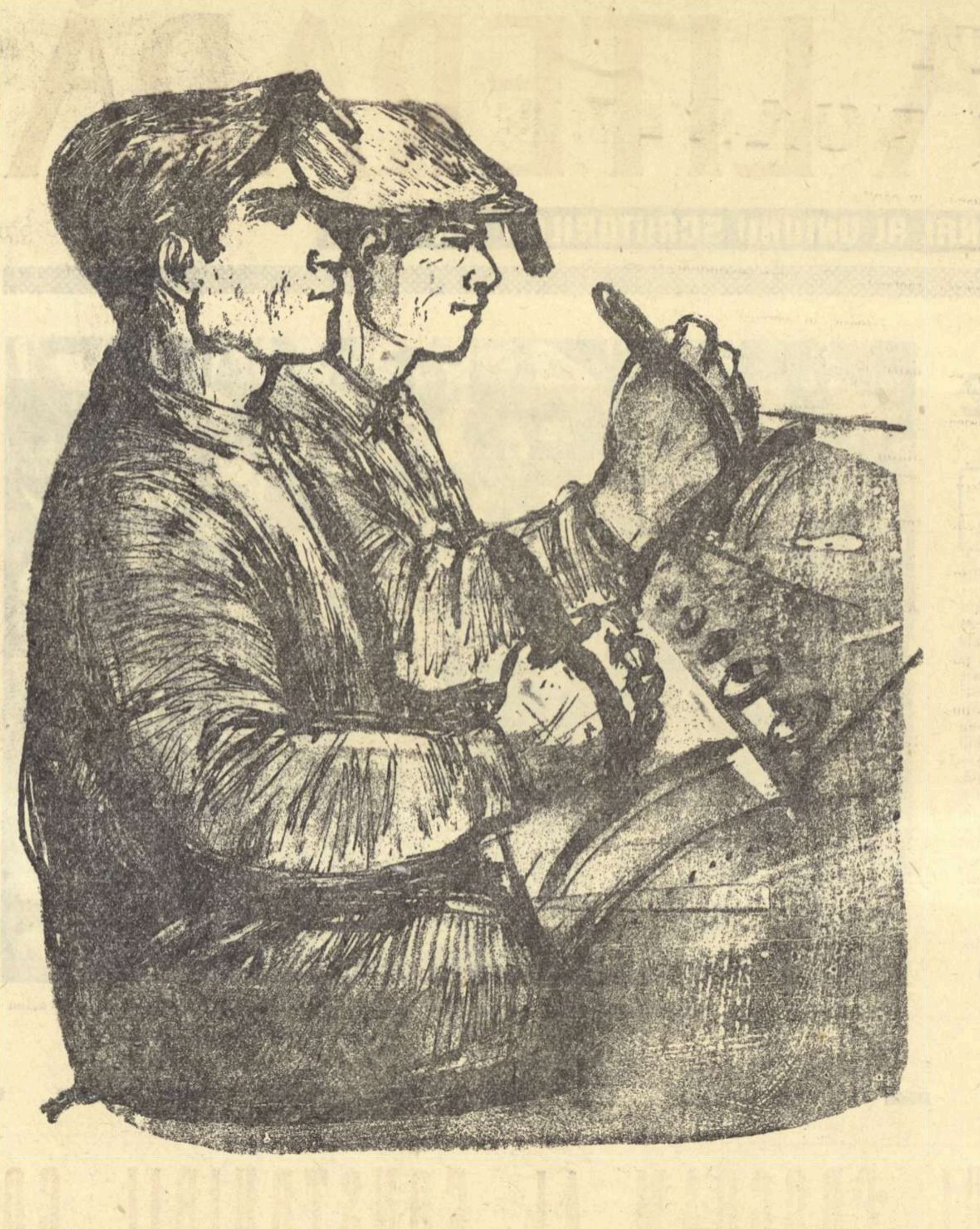
GH. BOȚAN „Automatizarea cuptoarelor"

Răsfoind REVISTELE

Secolul 20 nr. 6

Este judicioasă hotărîrea revistei „Secolul 20" de a grupa în unele din numerele ei producții literare, studii și informații despre o anume parte a lumii. De data aceasta avem prilejul mult așteptat de a face cunoștință cu cîteva figuri și opere reprezentative pentru cultura afro-asiatică. Surprinde pozitiv, ca și în numerele precedente ale publicației, bogăția și varietatea materialului, tabloul cuprinzător și viu născut din alăturarea fericită a poeziilor, povestirilor și articolelor inspirate din lupta popoarelor din aceste regiuni ale globului. O întreagă lume despre care știam încă puțin sau nu știam deloc face să se audă prin intermediul artiștilor ei întrebările și problemele care o unesc. Producțiile literare reflectă, firește, stări de lucruri foarte deosebite, fiindcă unele din țările afro-asiatice se află încă sub jugul colonialismului ori s-au eliberat de curînd, iar altele au pășit la construirea unei vieți noi în urmă cu aproape trei decenii. Dealtminteri expresia artistică ea însăși variază neînchipuit de mult în funcție de tradiția culturală uneori recentă, alteori avînd o vechime milenară și de un rafinament notoriu. Dincolo însă de aceste deosebiri, o impresie se ridică deasupra tuturor celorlalte: ne aflăm în fața unor popoare care, în planul acțiunilor de luptă împotriva imperialismului, de prefaceri sociale, ca și cel al valorilor spirituale vor îmbogăți cu noi resurse umanitatea.

Foarte interesante sînt în acest sens poeziile publicate de revistă. Iată de pildă versurile poetului nigerian Dennis Chukwde Osedebay, în traducerea Mariei Banuș: „Cel ce-mi cumpără gîndurile, / nu-mi cumpără un borcan de miere / după gustul oricui / El cumpără bătaia a milioane de suflete / înfometate, goale, bolnave / ce năzuiesc, cer și așteaptă..." Sau cele a lui M. F. Del-Anang (în traducerea excelentă a lui T. Utan): „Inapoi? / La zilele tobelor, / înapoi? / La ritmul palmierilor / de soare încinși, / înapoi? / La vremea neștiinței de carte, cînd numai de spaima bătrînilor zei erau caste fecioarele / Inapoi? / La superstiție, înapoi? / Incotro? / Eu vă chem înainte!".

O imagine expresivă a realităților sociale din R.A.U. se desprinde din romanul „Pămîntul" semnat de scriitorul egiptean Abdarrahman Aș Sarkaui. Cartea pune în lumină viața felahilor asupriți în condițiile rămășițelor puternice de feudalism, cu mintea întunecată încă de superstiții, dar în rîndurile cărora se afirmă tot mai puternic dorința unor radicale transformări sociale.

Scriitoarea turcă Suat Derviș conturează în povestirea „Inmormîntarea" tabloul halucinant al mizeriei în care este ținută marea majoritate a poporului ei. Gîndurile bătrînei Rukiye la căpătîiul soțului rezumă o existență pe care sărăcia a prefăcut-o într-o lungă agonie: „Dorise să aibe copii zdraveni, roșii la față ca păpușile. Avuseseră copiii ca păpușile, dar ca cele făcute din ceară, fără culoare, gălbui. Nu i-a trăit nici unul. Pe toți i-a pierdut, toți s-au dus. Mai visase pentru bărbatul ei o muncă sigură și permanentă. Dorise să trăiască fără frica zilei de mîine. Dar toate acestea au fost doar visuri care nu s-au împlinit niciodată. Dar la drept vorbind nici n-a fost viață, ci o moarte treptată. Iar față de moarte ar fi trebuit să se poarte altfel".

Tînărul scriitor Cinghiz Aitmatov, din R. S. Kirghiză, descrie în „Ochi de cămilă" un episod din viața unor muncitori de la o stațiune de tractoare care luptă să fertilizeze stepa Anarhaiului. Kemel, eroul nuvelei, poreclit în batjocură „academicianul", își povestește frămîntările iscate de disprețul cu care e privit de tractoristul Abakir. Acesta din urmă e un om muncitor, dar orgolios peste măsură și pe deasupra stăpînit de patima aurului. Pentru el munca nu-i decît o sursă de cîștig și fiindcă e priceput în meseria lui crede că are dreptul să umilească și să suduie mereu. Kemel este un tînăr stîngaci, nemulțumit de ceea ce face, turburat de aspirații mari și nerealizate, dar un suflet pur și cinstit, care nu poate concepe ca relația dintre un om și celălalt să se întemeieze pe altceva decît pe încredere și prietenie. In conflictul între Kemel și Abakir simpatia autorului merge toată către adolescentul ce va deveni într-o zi, foarte curînd, un om adevărat, împlinit, pentru că face parte din familia energiilor nobile și generoase. In povestirea „Meșterul tîmplar", Van-Ven-Si desenează cu afecțiune și humor viața unei familii de chinezi. Șeful familiei, meseriaș harnic, va crea alături de ginerele său o unealtă simplă și ușor de mînuit în sprijinul culegătorilor de bumbac.

Dintre materialele informative reținem pentru claritatea și forța lui sintetică articolul „Unitatea culturii negre" de M. Roșca.

In concluzie, ultimul număr al revistei este interesant și util.

CRONICAR

LIRISM ȘI ACTUALITATE

Expresia lirică directă, lapidară, eliberată de rigorile poeticii clasice se justifică la Florența Albu prin chiar țelurile poeziei sale care năzuiește să cînte firescul vieții de fiecare zi, simplitatea ei armonioasă. O scurtă artă poetică, cu care se deschide cartea sa de debut, expune asemenea obiective: „Cînt omul și bucuriile simple,/Cînt omul și armele lui:/ uneltele de muncă,/jucăriile,/vioara și visul..." Lirismul izvorăște așadar din înfățișările obișnuite ale realității noastre în desfășurarea căreia socialismul a adus ordine și frumusețe („e-un univers al meu,/al nostru,/armonios și simplu...") Aspirînd către echilibru, către armonie, poeta nu este totuși o „senină". Sub aparențe potolite descoperim frămîntările unui suflet impetuos, supus însă continuu unei supravegheri lucide. Maria Banuș observa și ea, în prefață, această dualitate: „o fervoare dublată de austeritate, o duioșie și o duritate, un elan și o reținere".

Primul ciclu al cărții, „Bărăgan", este revelator pentru personalitatea lirică a Florenței Albu. Vorbind despre locurile copilăriei, fiecare poem luminează, una cîte una, trăsături sufletești ale poetei. „Așa sînt la noi primăverile" este, de pildă, un autoportret metaforic în care deosebim acele laturi contradictorii la care ne referim mai sus: „Așa sînt la noi primăverile/neliniștite, aspre, fierbinți,/cu vînturi iuți, care bat cîmpul,/ din Dunăre-n Ialomița,/flămînde de nesfîrșire, de zări.../Așa sînt la noi primăverile; / pătimașe și aspre, cu miresme delicate/ / Nepotolite primăveri ale cîmpului meu!/...De ce plîngi, mamă, că nu știi cui seamăn?"

Predomină în poezia Florenței Albu o intonație gravă, pe alocuri crispantă chiar, dar niciodată mimată, ci exprimînd o anumită poziție, responsabilă, față de realitate. In genere poeta nu dă glas stărilor de exuberanță, are oroare de idilic; chiar evocările, „amintirile din copilărie", sînt pline de gravitate: „Era în marginea satului nostru un drum,/îi zicea drumul subțire/Vara juca desculță în praf,/apa morților juca/unde drumul subțire era și mai subțire,/unde zarea era mare,/și-ademenea,/ciudat ademenea spre ea" („Drumul subțire"). Contemplarea peisajului presupune și ea o reculegere solemnă, ca în acel admirabil pastel despre ivirea zorilor: „Cunosc clipa gravă a zorilor,/cînd se opresc vînturile/și pămîntul își ține răsuflarea/Prin osmoze abia simțite/întunericul trece-n lumină/Apare apoi un fald roșu de flamură/pe urmă înc-un fald-/și auzi fluturarea răsăritului între ierburi și luceafărul de ziuă" („Cunosc clipa gravă a zorilor"). Distingem în poezia Florenței Albu un permanent efort spre interiorizare, emoția lirică trecînd, de cele mai multe ori, prin filtrul conștiinței. Efuziunile, înălțările retorice sînt reprimate, poeta își impune o conduită aspră, ostășească am zice. Misiunea poeziei este, pentru ea, asemeni celei a activistului cu care adesea se întîlnește pe drumurile țării: „Noi tovarășe,/am străbătut neînchipuite distanțe alături, dumneata cu electrificarea / cu pîinea și irigațiile,/ eu după cîntec, după lumină.//Amîndoi avem în serviete/strînse cu grijă/pîinea, cartea și visul/și uite, mergem alături,/mîncăm la răscruci,/cînd ne-apucă foamea și setea,/străbatem drumuri,/...drumuri și vreme" („Preludiu" — din ciclul „Activist și poet").

FLORENȚA ALBU:

„Fără popas"

O singură ipostază, cea erotică, admite îndepărtarea ținutei severe. Acum sentimentele irump muzical, într-o anume dezordine care nu implică însă modificarea atitudinii poetice fundamentale: elogierea simplității, a cotidianului. Prin iubire, senzația participării la circuitul natural al lucrurilor se amplifică, poeta are, plenar, revelația sublimității firii. Cîntecul ei de dragoste este un cîntec al bucuriei: „Imi miros degetele a pămînt jilav/și buzele au gust amărui, de mugur,/în păr ți-ai risipit petalele ploii și ale soarelui/și-acum părul aburește cald, strălucitor/ca blana de sălbăticiune//Știu să mă bucur, să rîd/să mîngîi florile,/să scormonesc pămîntul cu degetele,/să strivesc între dinți/mugurii tineri ai pomilor/ și mai știu să iubesc — /sînt toată-n clipa asta/doar iubire!" („Tînără").

Ciclurile „Insemnări din mină" și „Cîntec pentru primit pescarii" conțin impresii lirice din călătorii sau, cum le denumesc unii critici, „reportaje lirice" — formulă folosită întîia oară, se pare, în legătură cu poezia Florenței Albu. Prețuim poezia descriptivă în măsura în care ea nu rămîne numai descripție ci prilejuiește tot exprimarea unor dispoziții sufletești. Chiar pastelul clasic, gen Alecsandri, nu se limita la elemente picturale. Nici Florența Albu nu rămîne la stadiul descriptivismului: sînt, de pildă în „Insemnările din mină", tablouri de un dramatism intens ca „Roșia Montana", „Spre verticală" sau „Mina". Cu toate astea, deși în aceste cicluri poezia sa va căpăta mai multă culoare și chiar o anume cantabilitate (întîlnim pentru întîia oară rima), ea pierde, în schimb, din profunzime: „Taci și ascultă: se primenește apa-n canale, lumina-n văzduh/ /tînăr pămînt, ieși din adînc./Bate vînt proaspăt în deltă, îl simt!/aud aripi noi pe plauri, pe grind./Pe toate canalele, pe toate apele — /deltă deschide-ți poarta, încape-le/pe toate cărările le-aud venind" („Epilog la morile de vînt"). Mai ales ciclul pescăresc (cînd nu se vor mai folosi clișeele în scrierile cu pescari?) vădește destule concesii făcute convenționalului: „Eram la mal,/pescarii brigăzii pregăteau talianele/și ziua de toamnă/era luminoasă și tristă/ca un vechi cîntec lipovenesc./Eram la mal/și coborîse o dimineață fără asemănare/deasupra Razelmului/și pescarul Pavel Karpov/îmi spunea o poveste de demult/cu patru pescari pieriți în furtună" („Dimineața pe Razelm").

Ciclul ultim, „Vîrstă", reface întrucîtva echilibrul plachetei introducînd nota gravă. Poemul final, „Fără popas", este, ca și cel de început, tot o artă poetică, îmbogățită însă cu sensuri noi. Se accentuează aici asupra ideii că „bucuriile simple", cîntate în carte, „uneltele de muncă/jucăriile/ vioara și visul" nu sînt ale unei lumi mărunte, domestice ci ale oamenilor erei comuniste cu care poeta se vrea solidară: „Trec pe toate drumurile, simțind/legătura mea prin milioane de apropieri și distanțe de oameni,/ asemenea stelelor unei galaxii,/unitare în univers/prin soarele lor".

Evoluția literară a Florenței Albu a fost urmărită cu destulă severitate de critică. Frecventele admonestări ale acesteia vizau mai ales stilul său (vers liber, imagini nude, platitudine, proziasm) stil care ar fi generat acea notă de artificiozitate, de uscăciune existentă în multe din versurile publicate în reviste. Florența Albu nu s-a grăbit totuși să-și schimbe uneltele ei, înțelegînd mai bine decît unii dintre critici care sînt tarele poeziei sale, a perseverat în direcția adîncirii lirismului, a dezvoltării gîndirii poetice. Intr-adevăr, cele mai bune poeme din cartea de față — menționăm încă o dată ciclul „Bărăgan" — dau expresie unor dezbateri interioare acerbe. Poeta a ținut să probeze parcă valabilitatea procedeelor sale lirice atunci cînd ele sînt chemate să exprime mișcări sufletești autentice.

G. DIMISIANU

CRONICA literară

GEORGE BACOVIA

Opere alese

In istoria poeziei romînești din prima jumătate a acestui secol cazul lui Bacovia este unul dintre cele mai ciudate. Intr-o epocă de confruntări violente, în care se cristalizează și pier atîtea tendințe contradictorii, în care se înfruntă punctele de vedere ale atîtor curente sau școli literare, Bacovia apare ca un izolat (și nu e vorba aici de o izolare polemică sau spectaculoasă, cu publicitate asigurată, ci de una pornită dintr-o autentică, uneori paralizantă modestie). Chiar la simpla lectură a poeziilor lui, fără o mai întinsă cunoaștere a vieții literare a timpului, se poate intui indiferența, chiar spaima poetului față de ceea ce se înțelegea, la modul burghez, prin „succes". Personalitate lirică pe deplin conturată încă din 1904—1905, Bacovia publică destul de rar, și adesea în obscure periodice de provincie, iar primul său volum, „Plumb", vede lumina tiparului abia în 1916. O pauză de 10 ani urmează pînă la apariția celui de al doilea volum „Scîntei galbene", în 1926. Zgomotoasele dispute estetice ale vremii îi sînt străine lui Bacovia, care, neafiliat niciunui grup, trece multă vreme necunoscut printre contemporanii săi. Abia tîrziu i se recunoaște talentul, ceea ce nu-l face pe poet să iasă din climatul izolării față de societatea burgheză, față de evenimentele vieții literare. Drama sa interioară continuă să se desfășoare, răzbătînd din cînd în cînd în zguduitoare accente.

Incercînd să pătrundem — e, desigur, o ipoteză — în zonele mai intime ale creației unui poet, am putea spune că identificăm aici un efort, uneori conștient, alteori nu, îndreptat spre construirea unei personalități distincte, unice. Comunicarea, dialogul poetului, se împletesc cu lupta lui continuă împotriva anonimatului (dăm acestui cuvînt un sens general, aproape filozofic). Conceptul de personalitate, ca și acela de originalitate, în accepția lui curentă de altădată, suferea de o contaminare individualist-subiectivistă, specifică modului de gîndire burghez. De aici, la artiștii facili, mimetici (tocmai la ei) goana după „originalitate", după gestul bizar, nenumăratele „poze". Ceea ce îi e caracteristic lui Bacovia — a cărui structură interioară era incompatibilă esențial cu tehnica, rafinată sau brutală, a „succesului" — este parcă o dorință de anonimat (implicînd, desigur, respingerea falselor străluciri ale unei „originalități" exterioare, comerciale). A vorbi despre „poză" la Bacovia (acest lucru s-a făcut) e o fundamentală eroare. Pornind de la recunoscute modele simboliste — mai ales în direcțiile indicate de așa-numiții „poeți damnați" — Bacovia cultivă, e adevărat, anumite posturi satanice, manifestă o înclinație către morbid și uneori către macabru. Tot din tradiția simbolistă vine la el obsesia corespondențelor dintre culori și sunete etc. Asemenea atitudini sînt însă, pentru Bacovia, încărcate de alte semnificații decît în cazul simboliștilor ostentativ decadenți, cu a lor deviză „épater le bourgeois". Omul singular, într-un univers al cumplitei monotonii și-al abrutizării, ca al lui Bacovia, își suportă singularitatea, cu umilință, ca pe un destin implacabil, dar lipsit de orice măreție. Satanicul imperios, cu încruntări fatidice, cu sarcasme stridente, devine la Bacovia un învins de „cercul lumii comun și avar": „...Dar vai, acei învinși, pe veci pierduți... / Ori în taverne ori în mansarde; / Și-acei nebuni, rătăcitori, tăcuți, / Gesticulînd pe bulevarde"... Damnatul și-a pierdut orgoliile, drama lui nu se mai consumă în fața unor spectatori (cu tunătoare ironii, cu grandilocvențe, cu dorința compensatorie de a provoca „scandal"), ci într-o tristă singurătate, în tîrguri uitate și putrede. „Ora satanică" e ora singurătății, a derutei: „Se-apropie încet miezul nopții, / Și sună a frunzelor horă, / Eu trec din odaie-n odaie, / Cînd bate satanica oră". Altădată, o modestă cîntăreață de cabaret, trezește, prin cîntecul ei, ecouri „satanice": „Și-n lungi, satanice ecouri / Barbar cînta femeia-aceea". Descins din romantism, mitul simbolist al creatorului demoniac, nonconformist, magician, adoptînd atitudini paradoxale, cu nostalgia unor evaziuni în exotism etc. este destrămat în viziunea bacoviană. Baudelaire avea sentimentul macabrului grandios, adeseori însoțit de fast, după modelul lui Poe. Nimic din acestea la Bacovia. Mai apropiat este poetul de Rollinat — cum adeseori s-a subliniat — dar motivele comune celor doi poeți evidențiază, în tratarea lor, diferențe adînci. Impresia de autenticitate, de „trăit" — cu toate stîngăciile, oscilațiile și pauzele pe care le presupune o comunicare emoționată, directă — e mult mai puternică la Bacovia. Pe lîngă el, Rollinat apare rece, exterior, discursiv.

Se întîmplă deci cu Bacovia acest fenomen: o serie de teme, motive sau atitudini ale simbolismului, introduse în universul său liric, își pierd sensurile inițiale, participînd la o viziune asupra realului (în care intră desigur, și alte elemente) imposibil de dedus din ele. E poate un privilegiu al marii sincerități în artă, acela de a-și transfigura mijloacele de expresie, de a le rupe dintr-un anume circuit și de a le integra altuia, organic modificate. Așa se explică faptul că motive literare cum sînt cele amintite, și care în mod imediat și aproape firesc ar fi putut folosi să diferențieze exterior un impuls artistic, să-i confere „originalitate" „personalitate", „noutate" (cum s-a întîmplat cu alți simboliști romîni), la Bacovia poartă pecetea dorinței de anonimat. Anonimat care traduce o solidaritate cu cei dezmoșteniți, cu cei care suferă, cu estropiații, în plan moral, ai unei societăți nedrept alcătuite.

Poezia lui Bacovia este confesiunea unui tip uman destul de frecvent în Rominia sfîrșitului secolului XIX și începutului secolului XX: inadaptabilul (literatura noastră, mai cu seamă proza, oferă o bogată reprezentare a lui, pe o linie de tradiție specifică). Intelectual sărac, cinstit, cu naivități sublime uneori, inadaptabilul acesta e un visător solitar, un introvertit. Și tipul donquijotesc, la un alt pol, e un inadaptat, dar extrovertit, activ în sensul iluziilor sale, fără teama de ridicol și fundamental optimist. Inadaptatul pasiv (care nu admite concesia, dar nici nu luptă împotriva ei) cade în decepționism, în melancolie iremediabilă, oscilînd între scepticismul blazat și visări nebuloase. Societatea romînească a epocii de care ne ocupăm a favorizat, prin alcătuirea ei, apariția inadaptabilului pasiv. Locuitor al orășelelor de provincie mizere, cu case „în dărîmare", igrasioase și sordide, sau al mahalalelor capitalei, supus unui șir neîntrerupt de umilințe, acest intelectual proletar, atîta vreme cît nu ajunge să se apropie de mișcarea muncitorească, adoptînd etica unui luptător revoluționar conștient, rămîne pradă unei dezorientări tragice. Idealul său de umanitate și echitate, ineficient, produce, cu timpul, un sentiment al irealității valorilor, care totuși nu anulează reveria, ca funcție compensatorie. Mărturia unui atare sentiment o aflăm și la Bacovia, în valențele ei lirice: „Barbar cînta femeia-aceea... / Și noi eram o ceată tristă — / Prin fumul de țigări, ca-n nouri, / Gîndeam la lumi ce nu există... (...) Și nici nu ne-am mai dus acasă, / Și-am plîns cu frunțile pe masă, / Iar peste noi, în sala goală, — / Barbar cînta femeia -aceea". Depresiunea, singurătatea, pasivitatea pot fi, uneori, resimțite ca lașitate. Citām o tulburătoare „Nocturnă" bacoviană: „Fug rătăcind în noaptea cetății, / In turn miezul nopții se bate rar; / E ora cînd cade gîndul amar, / Tăcere... e ora lașității... // Te pierzi în golul singurătății / O, suflet, mereu de lume fugar; / E ora cînd Petru plînge amar — / Ascultă... e ora lașității". Alteori însă, tocmai pasivitatea e recomandată. Strivite de o realitate inumană, „geniile întristate", „mor / In cerc barbar și fără sentiment". In fața unei atari situații, considerată ca fatală „Mai bine singuratec și uitat, / Pierdut să te retragi nepăsător, / In țara asta plină de humor, / Mai bine singuratic și uitat". Spectrul descompunerii, al morții, domină această lume. Refugiul în dragoste este parcă o savurare a oboselii: „Iubito, și iar am venit... / Dar astăzi, de-abia mă mai port — / Deschide clavirul și cîntă-mi / Un cîntec de mort./ /Și dacă-am să cad pe covoare / In tristul, tăcutul salon, — / Tu cîntă-nainte, iubito, / Incet, monoton". Iubita e apăsată și ea de tristețe, obrajii ei sînt palizi, sau au culoarea roză, nefirească, a febrei datorată ftiziei. Ființă fantomatică, eterică, ea e opusul „burghezelor colorate" care trec pe bulevarde „în cupeuri de cristal", sfidînd cu „desfrîul" lor „milionar". Visătorul are un ideal feminin suav („fecioare cu obrazul pal, / Modele albe de forme fine"), vulgaritatea țipătoare a femeilor din lumea „bună" îi repugnă: „Femeie, — mască de culori, / Cocotă plină de rafinării — / Tu, care țipi la desfrînări tîrzii, / Pe visători, cu greu îi înfiori". Dar se aud printre gemetele înăbușite, printre suspine, printre cuvintele uneori fără legătură, scăpate parcă într-un delir al melancoliei, și accentele aspre ale revoltei: „Eu sînt un monstru pentru voi, / Urzind un dor de vremuri noi, / Și-n lumea voastră — abia încap... / Dar am să dau curînd la cap. / / O, dormi adînc mereu așa, / In vise dulci, hidos burghez, / Oftînd, palate de-ți lucrez, / Eu știu și bine — a dărîma" („Serenada muncitorului", scrisă în 1914, publicată în volumul „Scîntei galbene", 1926).

Bacovia avea cunoștință de mișcarea socialistă, deși adeziunea lui la idealurile revoluționare n-a depășit, în general, stadiul sentimental. Era admiratorul unor poeți legați de cercurile muncitorești ca I. Păun-Pincio, dar mai ales Traian Demetrescu (găsim prefigurate, la acesta, unele modalități și motive ale lirismului bacovian) cărora le datora, în afară de elemente ținînd mai mult sau mai puțin de „cadrul poetic", preocuparea socială de-atîtea ori evidentă în opera sa.

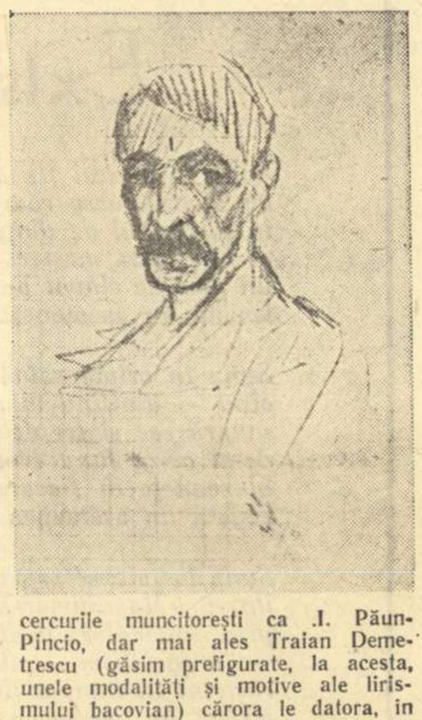

Desigur, conștiința inadaptării la social se găsește sporită la Bacovia și de constituția lui maladivă, de hiperexcitabil nervos mereu supus solicitărilor dure ale unei existențe mizere, instabile (o mărturie impresionantă în acest sens aduce „Evocarea" Agathei Grigorescu-Bacovia, soția poetului). De aici, înclinarea lui spre o problematică sumbră, spre morbid uneori. Am vrea să specificăm însă că în definirea lirismului bacovian acest aspect — temperamental și biologic — nu trebuie supraestimat. In însuși actul comunicării, drama individuală se înalță, capătă sensuri largi, generale, caracteristice unui anume timp, și numai în această măsură o putem noi recepta și retrăi pe planul artei.

Vom încerca, în cronica viitoare, să analizăm în coordonatele și implicațiile lui esențiale universul poetic bacovian.

Matei CĂLINESCU

MODALITĂȚI ALE POEZIEI NOASTRE (I)

Ce însemnează tendință sau modalitate artistică? (Considerăm termenii sinonimi, ca să nu complicăm lucrurile cu distincții pedante și artificiale).

Desigur cristalizarea în formule a unor categorii estetice delicate și fluide, dificil de analizat și fiindcă sînt încă virgine științific, riscă să omită nuanțele, aci hotărîtoare și să prezinte static, înghețat realitatea organică și plastică a artei, în speță a artei socialiste, în a cărei vocație, în a cărei rațiune de a fi intră schimbarea, tensiunea permanentă a căutării de noi forme, de noi modalități expresive. Conștientă de pericolul „transformării florilor vii în flori de hîrtie", semnalat recent și de regizorul Akimov în spiritualele sale reflexiuni estetice, tentativa unei definiții pe care o dorim cît mai încăpătoare, fiind vorba de problemele poeziei, merită, trebuie întreprinsă, chiar dacă noi personal am da greș. Cîștigurile obținute de pe urma ei de către estetician ca și de artist întrec neajunsurile inerente și de altfel mult limitabile, dacă știm să înaintăm în pas dialectic. Fără a prescrie axiome, putem să circumscriem obiectul abordat și să ne asigurăm „startul", punctul comun, unitar de plecare, folosind prima însușire a oricărui enunț, clarificarea termenilor mînuiți, condiție preliminară, dar indispensabilă pentru cercetarea ulterioară a laturilor mai subtile ale chestiunii, pentru, în sfîrșit, apropierea mai rapidă de obiectivul propriuzis: identificarea și încurajarea modalităților chemate să dezvolte cuceririle și să intețească forța de radiație a artei devotate poporului. Caracterul științific și partinic al filozofiei, al esteticii ce ne animă, reclamă delimitarea principială a pozițiilor, înainte de orice; în împrejurarea dată, delimitarea tendințelor, a modalităților, ghidate de metoda realismului socialist față de cele străine, ostile sau confuze, pe de o parte, iar pe de alta, față de cele prietene, aliate în lupta împotriva descompunerii artei burgheze, pentru un model estetic umanist. Evident, preceptul legitim al delimitării presupune extragerea specificului, a esenței diferitelor direcții artistice, pe baza unor criterii de diferențiere care trebuie să fie simultan criterii de valorificare, nu de simplă descriere și clasificare, — operație necesară, utilă, sub rezerva depășirii ei, în același spirit partinic antiobiectivist, al aceleiași estetici. Odată despărțite apele de uscat, odată săpată granița între modurile propagînd un ideal revoluționar sau progresist și între modurile afectate (mai bine zis „infectate") de morbul burghez sau decadent, sîntem datori a aprecia critic contribuția fiecărei modalități de pe teritoriul concepțiilor și acțiunii clasei muncitoare, la promovarea principiilor și potențialului creator al realismului socialist. Cu alte cuvinte, cît de adecvat, de consecvent, dar și cît de artistic de original și seducător se afirmă aspirațiile și transformările din sufletul constructorilor socialismului și comunismului? Satisfăcînd cerințe, înlesnim creatorului înțelegerea adîncă a menirii sale sociale, ca și a propriei personalități. Grație sporului de conștiință ideologico-artistică el va smulge noi acorduri talentului său, noi elanuri energiei lui plăsmuitoare de ficțiuni, noi posibilități modalității căreia îi aparține, tocmai spre a întipări în opere eterne comandamentele actuale ale „cauzei general proletare".

Iată ce îndemnuri ne fac să schițăm o modestă și repetăm, provizorie definiție. Modalitatea artistică reprezintă chipul specific sau ansamblul, sistemul de forme specifice prin care anumiți artiști sau un singur artist aflați pe o poziție ideologică comună cu alt grup, reflectă — selectînd — conținuturile și valorile politico-sociale, filozofice, etice, etc. ale unei clase, ale unei societăți.

De ce nu am recurs la noțiunea de stil? Există o accepție largă, colectivă, aproape metaforică, sugerînd mai degrabă decît determinînd nota particulară, „aerul" unei mișcări culturale de anvergură și al unei întregi culturi. E accepția de stil clasic, renascentist, baroc, sau elin, latin, etc. In afară de asemenea sens, noțiunea stilului rămîne strict individuală. Deci pentru modalitate nu are ce face cu ea. Cineva lipsit de o modalitate proprie, deține totuși un stil personal — trăsătură a poeților minori. (Vlahuță împrumută modalitatea eminesciană în „stilul" său). Cînd mai multe stiluri personale concurează la aceeași modalitate, sferele ambelor noțiuni se încrucișează sau se subsumează, arareori se suprapun. Mai curînd întîlnim situațiile opuse: mari poeți, posesori a unui stil unic, „cîntă" la mai multe modalități. (Hugo, și Eminescu, ieri; Arghezi, azi). Situații similare furnizează, cum vom vedea și poeții noștri contemporani, independent de gradul măiestriei interpretative.

De ce, alături de „forme", nu menționăm „mijloacele artistice"? Forma, dependentă de conținutul de idei, de concepție sau poziție ideologică, în ultimă instanță, oglindește o atitudine. Ca atare ea mediază noțiunea de modalitate, ajutînd la descifrarea substratului ideologic pe care aceasta se grefează. In timp ce mijloacele, luate în sine, deservesc modalitățile ambelor tipuri de artă (avansată sau decadentă), precum instrumentele tehnice slujesc orînduirii capitaliste sau orînduirii comuniste. Sub raport social-ideologic, sînt relativ neutre, indiferente. Artistul orientat într-un sens are la îndemînă mijloace egale cu artistul dirijat spre polul de gîndire și sensibilitate opus: rima, ritmul, versul prozodic, versul alb, liber, poemul în proză, etc. Numai artistul decadent disprețuitor total al conținutului — sfărîmă forma în însuși nucleul ei organizator. Obsedat de demonul nihilist specific crizei individualismului burghez, el ajunge să desfigureze și uneltele, materie primă a poeziei, cuvîntul însuși. Mai e nevoie să pomenim de spețele „poeziei" devastate de orgia limbajului nearticulat? în abisul acestei pseudorevoluții s-a prăbușit totul: conținut, forme, limbaj, modalități. Insă evoluția uneltelor artistice este de dorit și de susținut activ. Limbajul artistic are nevoie de regenerare periodică, de adaptare la exigențele epocii sputnicilor și ciberneticii. Ce deosebire în poezie, unde mijloacele, limbajul este mai solidar cu restul universului liric, cu forme, deci modalitatea, revendicările inovatoare cu privire la abandonarea unor mijloace și însușiri sau crearea altora, sînt justificate și urgente. In ciuda vibrațiunilor nestinse ale atîtor epoci, genul homeric a căzut în desuetudine. Szemler Ferenc, devorator al „Iliadei", nu ar redacta încă una, cum declară singur în interviul dat „Gazetei literare". Dinamice limbajului artistic, decurgînd însă într-un ritm mai lent decît cadența tehnicei și ascultînd de alte legi, interzice exagerarea analogiei, asimilarea mecanică a domeniilor respective. Revoluția maiakovskiană, declanșată sub impulsul comenzii sociale al revoluției proletare, nu numai al furiei inconoclaste futuriste, este întîi o revoluție de conținut și de forme, de modalitate, și apoi strict „tehnică" de limbaj. Limbajul — modalitatea maiakovskiană — coexistînd ieri cu modalitatea lui Esenin, coexistă azi cu a lui Tvardovski, practicant al unui gen pe care patosul său contemporan militant l-a reînviat, firește nu în structura originală, cum a arătat și Mihai Beniuc în interviul său. Mesajul de idei al celor doi poeți este — mutatis mutandis — identic, fiindcă este în esență comunist. Sîntem liberi a preface o postură lirică alteia, fără a tăgădui valabilitatea nici uneia. Tractorul alungă plugul: dar versul liber se învecinează cu cel clasic, tradițional. A. E. Baconsky, sprijinit de numeroase, îmbietoare și rodnice opere despuiate de metafore, prezice declinul gloriosului procedeu. metafore, care, după părerea sa, ar marca perioadele de decadență rafinată sau spasmodică, precum barocul ori suprarealismul. Adevărat, dar ce ne facem atunci cu Neruda și Ritsos, cu Lorca și Alberti și la noi cu Tudor Arghezi? Tot ce se poate afirma e că, ori de cîte ori e folosită împotriva funcției sale estetice firești, metafora dominînd imaginea, modalitatea nu mai e aptă să relieveze intențiile. E necesar ca mesajul s-o vehiculeze pe calea ei triumfală, ca pe oricare alt element formal sau tehnic. A. E. Baconsky, pledînd, în principiu întemeiat, pentru descongestionarea, pentru puritatea „nudă" a mijloacelor artistice, a absolutizat însă o înclinație, o modalitate proprie, posibilă, dar nu exclusivă. Metafora lui André Breton încifrează, maschează ideea, la Maiakovski o dezvăluie, o pune în serviciul revoluției.

In altă ordine de idei, trebuie relevat că — „neutru" în sine — limbajul mijloacelor artistice dobîndește un sens, o semnificație ideologică anume, cînd este convertit în formă, cînd e utilizat de o anumită modalitate artistică. Valorificarea genurilor, a modurilor, a resurselor limbajului artistic în cadrul artei noi, o confirmă o sumară trecere în revistă a poeziei noastre. Folosind toate mijloacele, de la cele tradiționale la cele mai recente, arta noastră beneficiind de diversitatea mijloacelor ce i le oferă metoda realist-socialistă unitară în conținutul ei, a dat și acestor mijloace o destinație și chiar un suflu nou.

Dacă un mod de expresie a realității, nud, al faptelor acțiunilor și caracterelor a marcat în poezia rusă cu tradiția lui Pușkin și Nekrasov, noi romane în versuri, sovietice (ne gîndim la Vasili Tiorkin, la povestea Zoei, la poemul lui Radu Bucov Emilian), la noi relatarea epică a faptelor a cîștigat adepți mai ales în anii de după Eliberare. Așa a fost ampla evocare a lui Bălcescu — de Jebeleanu; „Cîntarea Romîniei" — de Miron Radu Paraschivescu; delicatul „Cîntec de leagăn al Doncăi" și „In tîrg la Iași — 1917", de Marcel Breslașu, „Copiii cartierului" de Cicerone Theodorescu; așa au fost poemele de lungă respirație ale lui Dan Deșliu („Lazăr de la Rusca", „Minerii din Maramureș") ori poemul „Doftanei" de Dumitru Corbea sau ciclul „Calea Griviței" de Ion Bănuță. Tradiția noastră, care nu are romane în versuri, a oferit în schimb poeților modalități de expresie, de factură în stil popular — direct ca în cazul lui Dan Deșliu și Corbea, distilate în alte retorte, ca la Miron Radu Paraschivescu și Marcel Breslașu, intervenind numai pe alocuri — ca în poemul lui Jebeleanu. In ce privește „Copiii cartierului", cartea e, de fapt, un roman, care se citește nu odată cu interesul prozei și dacă ecourile populare se simt în poezii ca „Prin fum", dialogul uneori fărîmițat, suspendat, îngreunează atunci înțelegerea.

In orice caz, epoca noastră atît de bogată nu poate, de multe ori, cuprinde avalanșa noului într-o singură răsuflare poetică, ea se revarsă în poemele largi, și aceasta nu numai la noi în țară. Ritsos a dat în poezia greacă epopei moderne interiorizate, așa cum e Poemul de adio al partizanului, luptătorul închis într-o peșteră, care își trăiește conștient toată viața în clipa premergătoare morții. Neruda a navigat pe poemele fluvii, din aceeași dorință de cuprindere vastă a orizontului. Asemenea poeme nu sînt însă epice în sensul concret al cuvîntului. Amploarea lor stă abia în evocarea motivelor ce se interferează simfonic, cu viziunea grandioasă a omenirii biruitoare asupra morții și asupra unor dezastre ca acela din Hiroșima (în poemul lui E. Jebeleanu). Ele pot lua aspectul unui dialog intens în termeni familiari (ca în „Ție-ți vorbesc, Americă" de Maria Banuș), sau al introspecției lărgite, cuprinzătoare, ca în „Spectacolul în aer liber" de Nina Cassian, după cum pot sugera o vastă desfășurare a oamenilor în anotimpuri, pentru bătălia recoltei („Lucrări și anotimpuri" de A. E. Baconsky), sau recurg la procedeul frescei cronologice („Orașul lui Bucur" de Radu Boureanu). Cu alte cuvinte, poemul de largă respirație este o realitate a zilelor noastre, și s-ar putea spune că încununarea acestei modalități o formează „Cîntare Omului" a lui Tudor Arghezi. Epos? Dacă vrem, da. Epos antic, cu tragismul înfruntării destinului, cu romantismul unei noi „Legende a secolelor", care urmărește victoria omului întreg, de la ridicarea sa din noapte, din petecul de umbră, pînă la stele!

O altă modalitate de expresie a realității e, fără îndoială, simbolul, mitul chiar. Mai e cazul să vorbim de simbol într-o poezie care a așezat simbolismul în raftul său din biblioteca începutului de secol? Mai e nevoie de mit într-o epocă în care miturile înseși sînt întrecute? Dacă n-ar fi decît unul din multele exemple — întîlnirea poeților la Bienala din Knocke le Zoute și-a propus ca temă de discuție tocmai mitul și poezia contemporană, și nu întîmplător. Simbolul și mitul au tocmai această forță intrinsecă a reînoirilor, experiențe unice au dobîndit valoare universală și străbat timpurile prin forța lor, prin răspunsul pe care-l găsesc într-însele oameni din toate timpurile. Vechi de secole sau milenii, ori noi de cîteva decenii — ca inima lui Danco — ele alimentează poezia noastră contemporană. Dacă, așa cum am arătat, poemul lui Tudor Arghezi reface o mitologie nu a zeilor, ci a omului, ceilalți poeți folosesc simbolul cu deosebită plăcere și succes. Dacă ne gîndim la „melița" veșnic nesătulă de „firele superbe de verdeață", înspăimîntată de zgomotul ei ca de o prevestire a sfîrșitului, de „Chivără Roșie", simbolul răscoalei populare neînfrîntă și după ce capii sînt arși pe roată, la „Cucuvaie și ciocîrlie", la „Mărul de lîngă drum", ori la poezia intitulată chiar „Simbol", cu acea teribilă sugestie a sîngelui proletar pe steag („dar roșu pe roșu mai greu se distinge"), vedem la un singur poet potențele simbolului. Și Beniuc nu e unicul practicant al acestui mod de a proiecta realitatea în poezie. Versurile lui Breslașu sînt populate de Pani și de Icari, de Antei și Prometei în interpretarea lor modernă. Mitul meșterului Manole, cu frumuseți neîntrecute în versiunea noastră populară, a inspirat și „Minerii din Maramureș" ai lui Dan Deșliu și „Balada celor trei mineri" a lui Corbea. Un întreg volum de versuri al lui Demostene Botez e pus sub semnul unui simbol: „Floarea Soarelui", care se îndreaptă ca și poetul — mereu spre lumină. Și tot „muzeul de antichități" al Ninei Cassian, în care se întîlnesc simbolic vestigiile unei epoci de asuprire a omului de către om, „Fata cu părul de aur" a lui Boureanu, „Spadă și floare" de Tiberiu Utan, „Vișinul lui Vania" de Victor Tulbure, „Dialogul cu vremea" de Eugen Frunză. Ba chiar de remarcat e că simbolurile alimentează și versuri ale tinerilor, de la „Primele iubiri" ale lui Labiș, la „Amphionul" lui Nichita Stănescu sau „Steaua polară" de Tomozei. Mai mult încă: poeții reiau cu succes motive și mituri antice ca Ilie Constantin care face din rătăcirile lui Ulysse o pledoarie pentru pace.

Mihail PETROVEANU

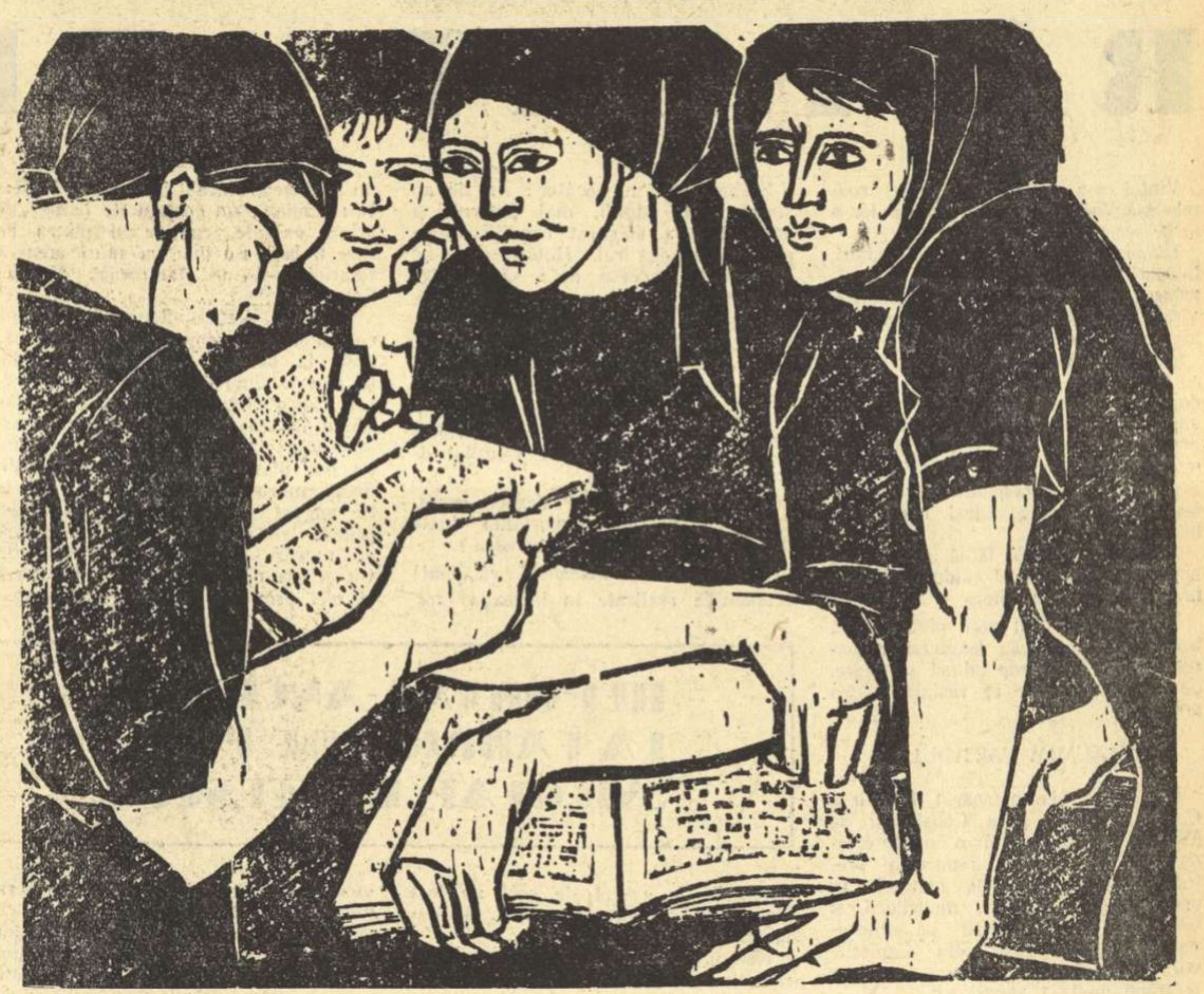

EVA CERBU „Lectura"

Probleme ale criticii actuale

Critica criticii la „Moromeții"

Caracterul polemic și noutatea lucrării

Sistematizarea opiniilor elaborate în discutarea unei lucrări valoroase este, desigur, utilă. Atunci cînd, însă avem a le orîndui nu într-o lucrare bibliografică ci într-un articol sintetic, operația devine, în ciuda aparențelor, mai anevoioasă: greșim, dacă nu prin ignorarea părerilor fundamentale. atunci prin evitarea repetării lor și a autorilor acestor păreri. Nu vom rezuma conținutul fiecărui articol, ci vom prezenta puncte de vedere esențiale, „favorizînd", pentru simplificare și claritate, în ordinea apariției articolelor, pe cei mai înverșunați (sau pe primii dintre aceștia) apărători ai opiniilor distincte.

Apariția unei lucrări de o deosebită valoare artistică cere criticilor un rafinament aparte al instrumentelor cu care ei operează. „Obiectul de artă — ca orice alt produs — creează un public cu simț artistic și capabil să se bucure de frumos" * In ce privește „Moromeții" critica a constituit desigur un „subiect" cel mai adesea subtil și receptiv, pentru „obiect".

Fiecare epocă aduce punctul său de vedere în înțelegerea unei opere de artă, și, desigur, nu credem că șirul articolelor despre „Moromeții" va înceta cu această încercare de sistematizare. Ni se pare însă că epoca primelor impresii „definitive" s-a închis. Reluarea lor nu ar mai aduce nici un spor în încercarea de a descifra sensurile romanului, iar opiniile noi ar fi menite să conveargă întru aprofundarea lui nediformantă.

★

In orice caz „Moromeții" respinge imaginea țăranului „rudimentar", „instinctiv", căci prezintă un sat cu totul opus imaginii eronate a lui Dumitru Isac („prea sumbru, stins, rudimentar, cu oameni înapoiați și instinctivi") care a întîmpinat apariția romanului printr-o interpretare simplistă, acuzîndu-l de „naturalism".

Sergiu Fărcășan arăta că „Marin Preda se opune ideilor despre atotputernicia instinctelor oarbe, despre predestinarea biologică, reliefînd substratul economico-social al dramelor satului de ieri..."

Surprinzînd prin noutate, romanul a fost caracterizat drept „polemic" cu literatura sămănătoristă și poporanistă (S. Iosifescu, D. Micu, L. Raicu) și chiar, pe anumite laturi polemic cu opere caracteristice realismului critic ca „Ion" de Rebreanu. (Ov. S. Crohmălniceanu: „Acolo avem drama celor care se aruncă în vîrtejul acaparării bunurilor materiale cu o rapacitate de fiară, aici a celor care încearcă să mai reziste vîltorii cu o încăpățînare disperată").

Există, desigur, în „Moromeții" un pronunțat caracter polemic — și referințele la literatura înaintașilor se pot detecta și înmulți cu relativă ușurință. (Mi se pare, de exemplu, că M. Preda vrea să-i demonstreze chibzuitului Popa Tanda al lui Slavici că un țăran cinstit, inteligent și harnic, nu-și poate nici ridica și nici menține o gospodărie cuprinsă, deși nu e leneș sau risipitor ca săracii „poporăni" ai parohiei sale).

Oricum, noutatea unei lucrări nu poate fi explicată doar prin caracterul său polemic și cronicarii literari au simțit asta. In căutarea valențelor proprii, inedite, s-a discutat mult „disimularea" personajului central Ilie Moromete. Savin Bratu („Ilie Moromete este personalizarea dedublării") și mai apoi Silvian Iosifescu și Ov. S. Crohmălniceanu, în evidentă polemică cu S. Damian demonstrează că Moromete duce continue eforturi de dedublare în scopul menținerii avutului său: pentru Moromete „disimularea devine un sistem complex de a ocoli felurite primejdii ale existenței de mic proprietar" folosind diferite procedee ca aparteul, evitarea subiectului, montarea unei faze pentru obosirea adversarului. Astfel înțeles chiar umorul lui Moromete devine deci „un aspect al acestui fel indirect de a reacționa", în timp ce „disimularea se însoțește cu un proces de închidere și de înăsprire a relațiilor exterioare", (Silvian Iosifescu). Aceeași interpretare îl face pe Boris Buzilă să creadă că „stăpînirea de sine" este principala caracteristică a lui Moromete.

Prin intervenția sa, S. Damian a arătat complexitatea caracterului lui Ilie Moromete. Fără a ignora aspectele semnalate, criticul a relevat „gratuitatea" multora din acțiunile eroului și frumusețea sa morală.

Paralelismul psihologic în sine nu se putea constitui totuși în nota specifică a romanului. De altfel, în cronica sa, Ov. S. Crohmălniceanu discuta atitudini esențiale ale rezistenței sufletului țărănesc la infiltrarea capitalismului la sat arătînd că la Sadoveanu aceasta se manifesta prin „retragere, izolare în natură" iar la I. Slavici, L. Rebreanu, Z. Stancu prin „viclenie, neîncredere, naivitate prefăcută, muțenie expresivă". In ce constă totuși **noutatea** acestei opere ca moment în dezvoltarea prozei noastre despre sat?

Atitudinea retractilă a țăranului în fața pătrunderii capitalismului la sat, „șiretenia", disimularea lui în fața celui pe care îl simte pîndindu-i rapace avutul au o tradiție veche și bogată în literatura noastră. Așa cum a fost discutat Moromete pare însă mai degrabă rupt de tradiția prozei rurale romînești, cînd nu vine în opoziție polemică cu ea, or Marin Preda continuă și neagă în același timp această tradiție. Dar ce altceva este lupta lui Moromete pentru menținerea petecului său de pămînt dacă nu „regresiunea în spațiu" proprie țăranului lui Sadoveanu și tradusă în alți termeni, într-o epocă de mai înverșunată, mai rapidă pătrundere a „civilizației" la sat. Il apropie de sadovenieni disprețul pentru **sporirea** avuției (în condițiile în care există proprietatea vechiului răzeș sau a mijlocașului împroprietărit prin reforma din 1921 și beneficiar al amăgitoarei legi a conversiunii datoriilor agricole) și iluzia păstrării unei gospodării care își ajunge sie-și și în sine („Moromete cel puțin se părea că ajunsese acolo — adică să-și ajungă lui însuși cu ce avea. Era sănătos, avea copii sănătoși, avea două loturi de pămînt, era om deștept care îți făcea plăcere să stai de vorbă cu el"). Incercarea de a-și păstra liniștea interioară și independența (care este altceva decît „libertatea") trimit cu ușurință la Mehmet Caimacam.

Nou este desigur, și temperamentul țăranului muntean care nu are nimic din sfătoșenia molcomă chiar a celui mai isteț moldovean. Dar țăranii lui Marin Preda își afirmă direct și acea ironie subțire și caustică, de loc străină sadovenienilor „sihăstriți" în contact cu agresivitatea rapace, dar rotunjită, filtrată prin povestirea egală și îndepărtată a lui Sadoveanu. Deosebirea între Sadoveanu și Marin Preda este fundamentală întrucît privește modalitatea lor de a-și **crea** universul artistic propriu. Sadoveanu rămîne mereu uriașul **povestitor**; Marin Preda notează cu o inedită și surprinzătoare finețe gestul și vorbirea personajelor (mai ales vorbirea — exact, fără greș la **nuanță**, precum Caragiale) lăsîndu-le să se prezinte și să se desfășoare **singure**. Mai mult, M. Preda nu **explică** anumite gesturi ale personajului în acțiune ci înregistrează mecanismul interior care se declanșează. Pe eroii lui Sadoveanu îi simți mînați de această sete de liniște interioară pe care o redescoperă, în altă zonă geografică, Marin Preda. Dar nu știi niciodată **cum** gîndesc ei înșiși: cunoști doar povestite acele gînduri. Marin Preda dimpotrivă înregistrează fraze, propozițiuni, raționamentul întreg al personajului pe măsură ce acesta elaborează, dînd impresia, că nici el însuși, autorul, nu știe care va fi fraza următoare a eroului pe care îl ascultă, odată cu cititorul, gîndind. Marin Preda notează pulsul continuu al gîndirii, nu doar raționamentele închegate care preced și justifică gestul, acțiunea. Ca în acest monolog:

„Domnule, ce discută ei în parlament — exclamă deodată enervat uitîndu-și talpa desculță peste firul de porumb. Păi nu-ți dai seama că toată omenirea stă cu ochii pe tine să vadă ce faci?!... A dat ploaie... In fine, nouă pogoane, cinci duble claia... Cît a fost anul trecut dublul de grîu?... Ei, înmulțește două sute de duble cu cincizeci"

Eroii lui Marin Preda sînt țărani cărora scriitorul a izbutit să le surprindă gîndirea profundă și complexă, felul de a reacționa în fața oamenilor și evenimentelor, dar și intimul mobil psihologic, într-o modalitate literară surprinzătoare și inedită.

Această suplețe în urmărirea fluxului interior este desigur marea descoperire modernă a lui Preda.

Construcția romanului

Construcția „Moromeților", modalitatea compozițională a cărții a fost mult controversată și argumentată interesant. Desigur nu putem fi nicicum de acord cu părerea lui Dumitru Isac care crede că „...nu există o acțiune anexă exteriorizată ci numai episoade și mișcări neintegrate într-un ansamblu unitar".

Dumitru Micu considera în cronica din „Contemporanul" (1955) că romanul „Moromeții" nu e construit pe urmărirea unui conflict central, a unei intrigi, ci reprezintă o succesiune de tablouri întocmind fresca unei societăți în miniatură.

O părere originală aduce Savin Bratu: „Aici formula compoziției urmează cu fidelitate succesiunea capitolelor „eterne" ale unei monografii sătești, întreaga acțiune desfășurîndu-se pe o porțiune a acestei monografii delimitată temporar în planul agricol de la prașilă pînă la sfîrșitul muncilor de cîmp", numind această formulă de compoziție un mod „moromețian de a expune drama centrală a satului".

Discutînd obiecția că această carte „nu a urmărit destul de cuprinzător larga luptă socială care avea să hotărască și soarta lui Moromete", Sergiu Fărcășan precizează: „trebuie avut în vedere că romanul lui Marin Preda nu și-a propus să fie o frescă ci să se concentreze pe problemele mijlocașului, ale micii gospodării individuale și că un tablou are dreptul de a cuprinde și aspecte mai estompate cu scopul de a da greutate și relief centrului său compozițional".

Limbajul

Limbajul acestui roman a fost obiectul unor vii discuții și implicite polemici, ridicîndu-se probleme de principiu și discutîndu-se ce înseamnă „naturalism lingvistic".

„Dacă autorul ar fi renunțat la utilizarea excesivă a trivialității și a vorbelor de ocară, romanul ar fi avut, fără îndoială, de cîștigat" — spune Ion Macarie în „Steagul roșu".

Dumitru Isac, discutînd lexicul din „Moromeții", se arată îngrijorat de soarta limbii literare romîne: „Concepția scriitorului pare să fie aceea că nu e nimic de lăsat deoparte, nici greșelile gramaticale, nici cuvintele triviale, nici chiar înjurăturile. Un scriitor nu poate opera în acest spațiu fără instrumentul limbii locale, însă se cuvine să-și impună o limitare la strictul necesar și la ceea ce poate din punct de vedere artistic să îmbogățească limba literară care tinde și trebuie să fie limba întregului popor". Dumitru Isac ignoră însă modul specific în care se pune problema limbii literare în creațiile artistice și nu are în vedere faptul că limbajul este și el un mijloc important în reliefarea personajului: pe Ilie Moromete nu-l poți închipui vorbind în alt fel decît în romanul lui Marin Preda. Altfel, creezi alt Moromete.

Explicînd judicios limba operei lui Marin Preda prin modul caragialian de reflectare directă, fără intervenția scriitorului în vorbirea personajelor, Savin Bratu arată că „limbajul eroului lui Marin Preda corespunde artei sale și personalității personajelor sale".

Depășind problema „trivialității" limbajului lui Marin Preda, Dumitru Micu stabilește trăsături generale, făcînd disociații pe linia caracterologiei personajelor și a specificului prozatorului muntean: „Indiferent de poziția lor în societate, eroii lui Marin Preda au cu toții o mobilitate, o sprinteneală a mișcărilor fizice și psihice, contrastînd cu ținuta mai rigidă, gîndirea mai greoaie, deși profundă, adesea cu vorbirea mai bolovănoasă a personajelor din scrierile marilor prozatori, de origine ardeleană. Sensibili la înnoiri, țăranii dunăreni au o vorbire mlădioasă apropiată de limba literară și nu lipsită de valori expresive, chiar dacă nu posedă bogăția rafinată, suavitatea muzicală a graiului moldovenesc. In exprimarea eroilor din „Moromeții" neologismele au o mare frecvență, conferind frazei o mare suplețe, o vibrație specifică. (...) Vorbirea eroilor lui Marin Preda denotă adesea un adevărat rafinament intelectual a cărei principală modalitate de manifestare o constituie exprimările ironice".

Adriana ILIESCU

(Continuare în nr. viitor)

---

*) Marx, Introducere la Contribuțiuni la critica economiei politice (K. Marx — F. Engels — Despre artă și literatură — 1953, pag. 36).

UN NEPREȚUIT INDREPTAR

(Urmare din pag. 1)

relor, dar să o și asigure prin puterea morală a ideilor sale ca și prin puterea lui armată.

Iată, cel mai puternic popor din lume, care, pentru întiia oară în istoria ei, nu folosește această putere pentru a impune războaie, ci pentru a impune pacea.

Definirea elementelor pe care le presupune coexistența pașnică, așa cum este formulată în program, înseamnă în fond, noua cartă a așezării popoarelor, în sfîrșit pe o bază morală și dreaptă.

E enunțarea de principiu pentru dezvoltarea vieții internaționale în viitor, care asigură, fără arme, bombe și războaie, drept egal la viață și independență, tuturor popoarelor, mari și mici deopotrivă.

Garanția supremă a acestei coexistențe pașnice într-o ordine de drept, nu de violență și arbitrar al celui mai tare, este dezarmarea generală și totală, — problema numărul unu a epocii noastre.

Pe aceste baze, viitorul omenirii este în adevăr luminos și fericit.

Proiectul de program arată calea spre această lumină și declară apropiată ziua cînd ea se va revărsa deplin.

In orice tînăr pe care-l întîlnesc acum, în orice copil pe care-l văd jucîndu-se, văd contemporanii primilor zori ai comunismului, pe cei ce vor vedea visul omenirii devenit realitate, — și înțeleg bine toată bucuria și dragostea lor nemărginită de viață.

Fericită generație.

Prevederile Programului Partidului Comunist din Uniunea Sovietică sînt pentru toate popoarele lumii și pentru țările din lagărul socialist în deosebi, un neprețuit îndreptar și sprijin, iar pentru cauza păcii, garanția victoriei ei.

Demostene BOTEZ

Poezia concretă a istoriei

(Urmare din pag. 1)

pîinea gratuită, locuința gratuită, încălzitul gratuit, luminatul gratuit, și toate acestea nu într-un viitor biblic, al unui rai făgăduit peste veacuri, ci într-un timp — peste zece ani, peste douăzeci de ani — care încetează să fie întrezărit în perspectivă, ci se confundă cu însăși clipa noastră prezentă. Felul cum va arăta lumea comunistă peste două decenii, atunci cînd cinica, sfîșietoarea și aroganta orînduire capitalistă va fi depășită la toți indicii — și știm că acest proces este în curs și cu neputință de a fi oprit — întrece toate imaginațiile: orașe cu arhitectonică închinată cu exclusivitate confortului și civilizației, sate care au încetat de mult să mai fie simple și întunecate așezări rurale, munca grea, fizică, istovitoare, pe vecie îngropată, diferențele dintre îndeletnicirile manuale și cele intelectuale lichidate, iată numai cîteva titluri ale unor capitole de epopee ce s-ar putea subintitula: *pentru fericirea omului*. Și toată această lume, — arată Programul — va fi ridicată de omul comunist, prima ființă pe al cărei umăr înflorește un epolet pe care scrie: *fratele meu, omul!* Societatea, prima în istorie care cere fiecăruia după muncă și dă tuturor după nevoi, are drept constructor devotat un om, de o nemaiîntîlnită noblețe, ale cărui însușiri sînt cuprinse într-un adevărat cod al purității morale. Lucrurile nici nu puteau sta altfel: pe schelele comunismului nu pot urca decît eroii, adică *oamenii*.

Și acest întreg viitor este atît de aproape de noi, încît îți vine să întinzi mîna cu simplitate și să-i spui: bună ziua, fericire a lumii, bună ziua!

Aurel BARANGA

Maiorul Gherman Titov la unul din antrenamentele ce au precedat memorabilul zbor în Cosmos.

RĂSPLATA PÎINII

REPORTAJ-ANCHETA LA FABRICA DE PIINE „NICOLAE BALCESCU"

Vîntul s-a legănat în grine, soarele s-a risipit în ele, deasupra lor a lucit secera lunii;

combinele au pornit prin lanuri, înfășurind firele de borangic ale grînelor pe secerători, ca pe o enormă vîrtelniță, lăsind în urmă covorul aspru al miriștii;

griul treerat a curs în saci pintecoși, și oamenii înnegriți de praf și dogoare, au ascultat sunetul subțire, suitor, neintrerupt, al boabelor de griu care curg în saci, cea mai frumoasă muzică a verii;

pe ape și la răspintii de drumuri s-au trezit morile, uriași flămînzi și harnici;

și primul nor de făină alb, pufos, a prefăcut culorile și căldura verii în hrană, aromată și dulce.

In timp ce, din zori pînă-n zori, tractoarele pregăteau leagănul viitoarei recolte în brazde adinci și negre, pe mesele noastre se răsfață piinea proaspătă

MULȚUMIM PARTIDULUI

De citeva zile a apărut Hotărîrea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri referitoare la o nouă creștere a salariilor și reducerea prețurilor la o serie de mărfuri. In urma acestei Hotăriri, muncitorii și tehnicienii Intreprinderii de Panificație „N. Bălcescu" din Capitală vor beneficia de mărirea salariilor incepind de la 1 august a.c.

— Cum ați primit recenta Hotărîre a Partidului și Guvernului?

Ciolpan Gheorghe, frămintător, conducătorul brigăzii de tineret „1 Mai": Fiecare hotărire a partidului ne însuflețește și ne bucură. Cine nu este mulțumit văzind că trăiește mai bine?

Moga Margareta, modelatoare: Am simțit o răspundere nouă; recunoștința față de măsurile luate de partid se traduce, în cazul meu, printr-un efort pentru calitate, continuu și entuziast.

Neferu Zenovia, cantaragiu: M-am bucurat încă o dată de grija partidului față de muncitori.

Mierlici Constantin, brigadier: Am prelucrat cu membrii brigăzii mele atît scrisoarea Comitetului Central adresată lucrătorilor din domeniul panificației cit și recenta Hotărîre. Am fost martorul unui entuziasm colectiv deplin.

Ing. Isac Brătianu: M-a emoționat prețuirea pe care o dă partidul muncii noastre.

Șerban Simion, cocător: An de an sintem mai bogați, mai puternici și partidul ne-a asigurat condiții corespunzătoare de trai. Hotărîrea e un indemn la succese noi: să onorăm prin muncă increderea ce ni se arată.

Barbu Ion, cantaragiu: La citirea Hotăririi mi-am dat seama că muncitorii mai vechi, și, înaintea tuturor, comuniștii, au o sarcină concretă: să ajute mai repede la calificarea celor mai tineri ca să poată ridica și aceștia, prin creșterea sporului de calitate, salarii mari.

— Ce părere aveți despre această nouă măsură importantă luată de partidul și guvernul nostru?

Ciolpan Gh.: Inseamnă că toate economiile realizate în întreaga țară reducerile la prețul de cost au fost făcute tot în folosul nostru, al oamenilor muncii.

Neferu Zenovia: Tot poporul a cerut piine de calitate bună, noi am dat, ni s-a apreciat munca, de asta ni s-au mărit și salariile.

Mierlici Const.: Ca să trăim mai bine. Să nu uităm: s-au făcut și noi reduceri de prețuri.

Ion Barbu: In timpul burgheziei nici piinea, nici brutarii nu aveau nici o trecere. Piinea putea să fie cum o fi, și nici pe aceea n-o aveau toți oamenii muncii; brutarii munceau ca robii. Astăzi, condițiile de muncă și de viață s-au schimbat cu totul. Partidul a avut și are grijă de piinea muncitorilor, de viața și bucuriile lor. Ii mulțumim din toată inima.

LA SFIRȘITUL LUNII

...trebuie să se facă următoarele cumpărături din noul salariu, pentru că, vorba lui Șerban Simion, „trebuie să cumpărăm din sporul de salariu ceva, „..așa, pentru ținere de minte". Se vor achiziționa deci: rechizite școlare pentru începutul anului la școala de maiștri brutari, unde este trimisă de către intreprindere tovarășa Moga Margareta; un televizor (deși banii erau strînși dinainte nu ajungeau încă) în casa lui Șerban Simion; un costum de haine „de prima calitate, cum e și piinea pe care trebuie s-o dau, ca să-mi crească salariul" — ne informează Mierlici Constantin.

Tovarășa Neferu Zenovia împreună cu soțul său vor pleca la Călimănești la băi. Au bilete de concediu în același timp și tot în același timp vor ridica împreună salariile mărite „Anul acesta ne vom distra mai bine" — spun ei. Viorel Ciolpan va primi un dar mult așteptat: o vioară. Viitorul muzician implinește 7 ani la 22 august și septembrie il va găsi printre elevii unei școli elementare de muzică. Tatăl său, frămintătorul Gh. Ciolpan, declară că „are talent și nici prin cap nu-mi trece să nu-l incurajez dacă-i place arta". Un scriitor spunea că arta trebuie să fie ca piinea; în fiecare zi mănînci piine dar niciodată nu te saturi de gustul ei. Brutarii antrenați în marele concurs au adus meseria lor aproape de artă, și incurajați de aprecierile partidului, vor să facă din piinea cea mai bună, premiată, una pe care s-o avem în fiecare zi în casele noastre.

ASALTUL ORGANIZAT DE „MINERII ALBI" PENTRU CUCERIREA CALITĂȚII

Piinea fabricată de intreprinderea de panificație „N. Bălcescu" a luat două premii (I pentru piinea neagră de 1 kg — produs de bază, II pentru sortimente noi, specialități și produse mărunte de franzelărie cu diferite adaosuri), 5 ordine ale muncii și 3 medalii ale muncii.

„Ordinul muncii" clasa II-a care a fost conferit comunistului Dumitru Zidaru a cinstit o activitate intensă, animată de dragoste și entuziasm, desfășurată de vestitul brutar. Celelalte 4 decorații, „Ordinul muncii" cls. III-a, conferite tovarășilor săi de echipă vin să adauge partea lor de strălucire la succesul comun.

Căutîndu-l pe Dumitru Zidaru la secția „Gh. Doja", unde lucrează, nu l-am găsit. Plecase în schimb de experiență la intreprinderea „Pionierul", pentru popularizarea metodelor sale avansate de lucru. Totdeauna cei mai buni sînt și cei dintii în ajutorarea tovarășilor de muncă. Coechipierii săi il așteptau inainte de trecerea lor în alte formații de muncă. Căci așa prevăd măsurile tehnico-organizatorice: trecerea fiecărui om din echipa fruntașă la alte echipe pentru aducerea tuturor muncitorilor la nivelul celor mai buni. Și măsurile mai prevăd: infiintarea unei secții model, cu cei mai pregătiți oameni din punct de vedere profesional care să fabrice piine similară cu cea de la concurs, vizitarea morilor din Capitală, deschiderea cursurilor de calificare. Se pornește asaltul organizat pentru cucerirea calității sporite.

Raportul dintre calitatea mereu crescindă și urcarea salariului în mod corespunzător este urmărit în permanență. „Minerii albi", cum sînt denumiți brutarii, dau Capitalei cantități remarcabile de piine. In 24 ore din cuptoarele intreprinderii de panificație „N. Bălcescu" pornesc spre toate raioanele Bucureștiului circa 200.000 bucăți de diferite produse de panificație. Piinea bună și proaspătă care ne așteaptă pe masă sau în rafturile chioșcurilor, imbiindu-ne, ne hrănește și ne onorează: e oglinda muncii brutarilor, care dîndu-ne produse de calitate ciștigă din ce în ce mai mult, mai bine, slăvind socialismul.

Tita CHIPER

Fiți siguri! Piinea va fi gustoasă

IN PERSPECTIVA UNOR MAREȚE IMPLINIRI

(Urmare din pag. 1)

muncii cea mai mare, cu nivelul de trai cel mai ridicat și cu ziua de muncă cea mai scurtă. O minune? Da! Dar o minune ce va fi înfăptuită de geniul uman.

Inșir unul după altul graficele pe care le publică „Scinteia": din 1913 pînă în 1980 (67 de ani) producția energiei electrice crește de 1421—1579 ori, producția industrială de 2700 ori, productivitatea muncii de 45,6—51,3 ori ș.a.m.d. Iar în tot acest timp populația teritoriului respectiv abia dacă crește de 2 ori. Iată cifrele care vorbesc despre o realitate concretă pe care propaganda burgheză nu o va putea ascunde, oricit s-ar strădui. Lichidarea relațiilor capitaliste, pășirea în evul socialist înseamnă o grandioasă descătușare a rezervelor energiei umane. Omul nu se poate elibera deplin decit eliberindu-se din captivitatea capitalismului. Iată adevărul inexorabil al epocii noastre.

Mi-a fost dat în zilele acestea să mă intilnesc cu mulți oameni ai muncii, de cele mai variate profesiuni și caractere. Cu toții mi-au spus că au citit Proiectul de Program cu nesaț, ca pe un poem și, totodată, ca pe o destăinuire epocală. Oare poate fi ceva mai înălțător decît să privești în viitor? Să ne gindim la producțiile literare utopice și fanteziste de la Wells la Maiakovski — bazate pe ideea că oamenii reușesc să inventeze o mașină care călătorește în timp. Dar mașina asta există. A existat și în timpul lor. Mașina asta e marxism-leninismul.

In legătură cu Proiectul de Program al P.C.U.S. pînă și cei mai inverșunați dușmani ai lumii socialiste sînt nevoiți să-i recunoască excepționala forță de previziune.

Ei „admit" că nu se poate pune la indoială capacitatea Uniunii Sovietice de a înfăptui cele preconizate în Program. Dar a „admite" această perspectivă înseamnă — dacă ești consecvent — a recunoaște adevărul cuprins în Program. Pentru că, în afară de toate, noul Program al P.C.U.S. este cel mai mare adevăr al zilelor noastre, este suma tuturor adevărurilor pe care civilizația umană le-a putut elabora pînă acum, este expresia cea mai vie, cea mai desăvîrșită, a caracterului creator al învățăturii marxist-leniniste.

Citind Programul n-am putut să nu-mi aduc aminte de discuțiile înfierbintate pe care le-am purtat cu 30 de ani în urmă, noi tinerii studenți comuniști, despre felul cum va arăta societatea comunistă. Țin minte cîte controverse a stirnit presupunerea unuia că în comunism piinea se va distribui ca și apa, gratuit, că vor exista în orașe și sate niște locuri anume în care zilnic se va depune piine proaspătă, iar fiecare cetățean se va duce acolo, ca la cișmea, să ia cit are nevoie. Imaginea e incontestabil adevărată, pentru că de la apariția lui, socialismul științific a ajutat oamenilor să vadă viitorul comunist. De la data cînd Marx și Engels scriau că prin Europa umbla stafia comunismului și pînă în 1980 cînd „în U.R.S.S. va fi construită în linii mari societatea comunistă" nu vor fi trecut nici 150 de ani. O sarcină istorică atit de grandioasă ca înfăptuirea societății comuniste va fi realizată într-un termen istoric atit de scurt și pentru că marxismul a turnat în oameni increderea nestrămutată în posibilitatea înfăptuirii ei. Despre tot ce se scrie în noul Program al P.C.U.S., spunem fără șovăire: așa este (atunci cînd e vorba de analiza situației actuale de societatea umană) și așa va fi, atunci cind e vorba de viitor. Deci cine vrea să se simtă cu adevărat om, adică să se călăuzească în viață de cuceririle geniului uman, trebuie să lupte pentru înfăptuirea Programului comuniștilor. Altă cale nu există. Comunismul e viitorul luminos al omenirii. Dar, evident, nici chiar pentru poeți, Programul nu e o simplă incursiune în viitor, ci în primul rînd un program, adică un plan de activitate. Frumusețea lui constă și în faptul că reunește într-un singur tot armonios toate activitățile esențiale umane. Prin Program se definește cu excepțională claritate natura specifică a fiecăruia din acestea în viitorul apropiat. Cu alte cuvinte Programul a imbogățit toate laturile creației cu noi creșteri de valoare.

Cite orientări nu au de extras din el de pildă scriitorii, iar împreună cu ei și criticii literari. Programul P.C.U.S. arată că pentru construirea comunismului este necesară pe de o parte o anumită bază tehnică materială (și definește clar sarcinile care izvorăsc de aici), dar și desăvîrșirea transformării omului, eliberarea lui completă de trăsăturile degradante moștenite de la capitalism, transformarea definitivă, folosind termenii lui Marx, a esenței umane dintr-un mijloc al existenței într-un scop al ei. În această parte a Programului își găsește locul efortul artiștilor și scriitorilor. După cum tot acest aspect al luptei pentru comunism oferă un criteriu științific de uimitoare precizie și pentru critică. „Pătrunse de optimism și de ideile comuniste ale increderii în viață, — se spune în Program, — literatura și arta sovietică au un mare rol ideologico-educator, dezvoltă în omul sovietic calitățile de constructor al lumii noi".

Iată deci hotarul: increderea în viață, în om, în viitor, în marile adevăruri descoperite de comuniști prin umanitate și pentru umanitate. Ascensiunea către comunism, cu al cărui program omenirea este de acum înarmată, presupune innobilarea sufletului omenesc, curățirea lui de zgura moralei și a ideologiei burgheze. A descoperi semnele acestei nemaiintilnite împliniri și a ajuta astfel, prin reliefarea exemplelor pozitive și prin infierarea manifestărilor contrare la accelerarea ofensivei comuniste, iată sarcina de cinste a literaturii. In fața ei parcă pălesc controversele noastre privind proza de acțiune sau proza de analiză, versul clasic sau versul alb. Scriitorul este chemat să devină un făuritor al noilor relații comuniste între oameni. Cit de bine și în ce ritm le făurește? — iată despre ce ar merita să discutăm cu pasiune în viitor.

Mihai NOVICOV

P.S. Cînd terminam de scris aceste rînduri, am aflat despre noua izbindă a științei sovietice: zborul navei cosmice „Vostok 2". Lui Iuri Gagarin i s-a alăturat Gherman Titov. Se apropie — cu pași iuți, foarte iuți, tot datorită comuniștilor — contactul omenirii cu alte civilizații ale universului. Este o chestiune de onoare pentru noi, ca pămîntul să apară în harta cosmică ca o planetă comunistă.

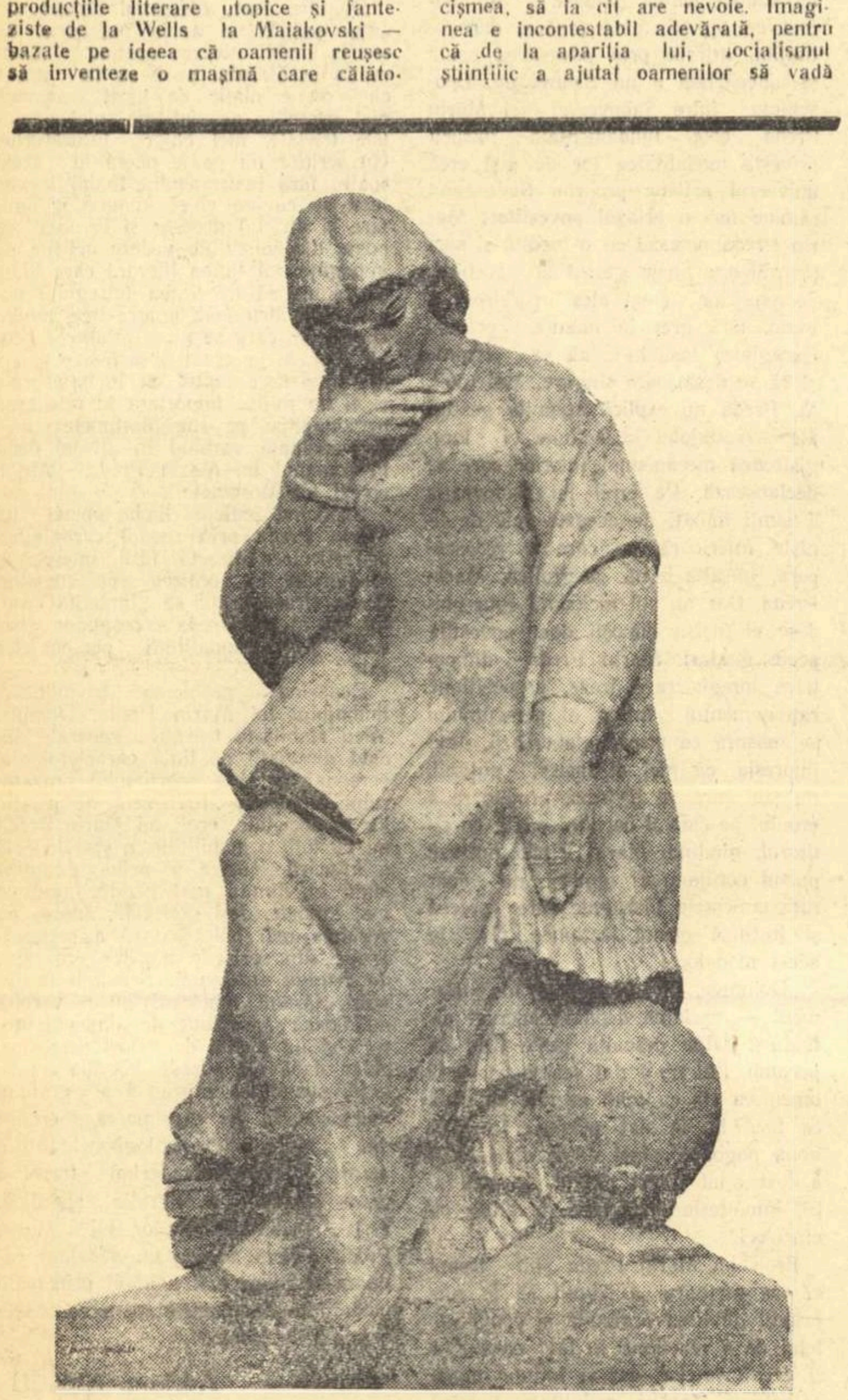

ZOE BĂICOIANU „Știința"

Continente

Stau continentele-n apă, pînă la brîu.
Ca niște sirene — jumătate om,
jumătate pește.
Plutesc în apă și vuietul de talazuri
lung sub ferestrele porturilor.

*

In acest hamac unde zac tăcut
și privesc astrele printre ramuri de seară
umblu cu Europa prin spații și caut
un punct de sprijin în infinit.

*

Frumoase sînt toate poveștile
cîte s-au spus pe pămînt.
Cele despre nașterea munților,
cele despre foc
și cele despre criptici eroi cu plete
care umblă călări după apa vie
încolo și-ncoace.

*

Puține mări am străbătut și puține drumuri.
Dar iată vecini îmi sînt Polii sub ghețuri vii,
plantele Sudului, cerul pictîndu-l verde,
Himalaia cu umerii arși de stele.

*

Apă sonoră, rece și nestatornică.
Apă fierbinte, clară, vijelioasă.
Peste oglinzile tale vrînd să m-aplec
înfloresc deodată crîngurile de mărgean
și, fluiere mute, peștii strălucitori
îmi iau privirile și pleacă.

*

N-am scris stîncile vechi din Sahara,
runele Nordului, templele grecești...
Dar în venele mele curge fantomatic
sîngele celor care simțind că nu-i
de ajuns să privești numai păsări și arbori
au citit în propriile palme primii
jungla modernelor atlase.

*

Stau continentele-n valuri, plutind tăcut.
Forme de inimi, de lire, de cai.
Dacă aceste imense nave desfășurate
nu-mi cer nimic pentru această trecere.
focul din creier le aparține.

*

Acum, prin stepe, grînele și secara.
Aurul
sarea
uraniul miraculos
în vînt și-n ere stratificate.

*

Acum, ițindu-și profilul în zare,
munți de beton, rîuri verticale,
orașele par ușoare ca niște fulgi.

*

Sînt mulți acei care trec prin vreme cu mine
bat drumuri, durează poduri în veac,
strigă poemele libertății sub sfintele
steaguri
ale visului lor
care au căpătat culoarea speranței.
E bine cu ei, printre lucruri.

*

Vreau, inima mea să-i dobîndească.
Pe care front, din care tainic turn,
pe ce potecă de umbră și lumină,
pe malul cărui lac întunecat,
acest suspin de dragoste pentru mine
răzbind prin frunze aburite?

*

Stau dinaintea lor fără ascunzișuri.
Ca fiii insulelor pe țărmul înalt cînd Columb...
Navele noastre-ntre clopotele mărilor.
Deasupra noastră soarele și luna.
In fața noastră cel mai mare drum.

iulie 1961

Aurel RAU

Poem marin

Cerul arzînd ca un rug, marea crescînd voluptoasă,
Malul sălbatec și trist, marea șoptind și cîntînd,
Largi paranteze în zbor și urmărind cu privirea
Marea, ce-aruncă pe mal ierburi duhnind a mormînt...
Mult au cîntat-o poeții, mult au cîntat-o-n imagini,
— Veșnic aceleași și noi, noi ca și apele ei —
Ci nesfîrșit e de greu, aste năvoade să prindă,
Știma ce poartă pe ea văluri de vrajă verzui.

Dar minunat vreau să-ți fac, tainică, scumpă iubire.
Hai s-o cătăm în adînc, vino cu mine s-o prinzi.
Ziduri spărgînd de cleștar, prin subțirime scafandrii,
Știma, peștoaică la trup, vin's-o vedem, s-o răpim.
...Simplu și lin ne-afundăm, ca-ntr-o pernă pufoasă.
Val după val despicînd suplele porți se desfac.
Trecem prin mari clarități, luciuri străbatem, de-oglindă
Noi adevăruri găsind, trupu-l simțim mai ușor.

Straniu lucește din ea, lumea aceasta mai densă...
În irizate lumini totul ia altfel de chip
Cînd din al undelor miez afli poemele mării,
Cînd versul scris de poet, tu îl privești răsturnat.
Umbre fugare de-argint trec prin văzduhul de apă.
Unde e marea-n furtuni, zbuciumul? Calm e aci.
Spaimele sus au rămas, vamă-ntre aer și unde...
Peștii vin blînzi către om, nu-l mai cunosc pe dușman.

Trecem prin ample păduri, ramuri foșnesc unduioase,
Scoicile, fluturi de fund, aripi de sticlă desfac.
Și peste munții de stînci, colo în valea ciudată
Noi continente sclipesc, noi geografii se presimt.
Iată și fata de mult și îndelung căutată!
Asta-i palatul, e-al ei, mare cît încă un glob.
Calm ne privește — aici nimeni nu știe ce-i teama —
Cînd lîngă ea ne-așezăm, fața-i fluidă privim.

Uite, întinde spre noi, brațe de stele de mare,
Pletele-actinii-mpletind, flutură lungi albăstrui.
Verzi subțirimi învelesc trupul cu coadă de pește,
Este și totuși prin ea, vezi strălucind depărtări.
Muzică-ntîi, răsunînd slab și abia murmurată.
Clinchet și clocot apoi, dangăt de clopot profund.
Vocea ei crește umplînd hăuri imense — vibrează,
Sloiuri de gheață-n ocean, cad cu un tunet la Poli.

„Hai, mai aproape veniți" susură vocea și crește
Amplu strigînd: „Bun venit iar în adînc înspre voi.
Pașii dintîi către mal, vi-i urmăream speriată
Mamă sărmană simțind, ceasuri de mari despărțiri.
Oare plecînd ați uitat farmecul brațelor mele?
Oare-nadins m-ați făcut, trist să v-aștept îndelung?"
Astfel se-aude și noi, sub cele verzi borangicuri,
Numai acum străvedem, chipul ei tare bătrîn.

Ochii de mare grăiesc cu-nțelepciune străveche,
Șarpele mării, strîns ghem, suge la veștedul sîn,
Și cu tot mîndrul ei port, biata-i făptură trădează
Cîte cumplite furtuni, cîte adînci zămisliri?
„Mult am strigat, spune ea, mult am șoptit rugătoare,
„Voi cei din mare plecați, vocile mării-ați uitat.
„Rar, cînd spre mine-ați întors pașii pe trepte profunde,
„De v-am privit în obraz, palid era tristul chip.

„Iată v-așteaptă și-acum, cîmpuri prelungi, gînditoare,
„Line, cu mîl legănat, leagănul lumii întregi,
„Cîte comori fiii mei, ...o fiii mei"... Cu ciocane,
Glasul izbește-n urechi, hăuri trezind fără fund.
Poate că nu e decît sîngele nostru-n timpane,
Poate că nu-i decît el, aprig ritmînd: „fiii mei"...
Știm doar că mîna-nspre ea, noi am întins s-o atingem,
Dar o furtună de fund, brusc stinge-ntregul miraj...

Parc-o perdea s-a lăsat, moale pe luciu de-oglindă,
— Poate la mari scufundări, pline de beznă-am ajuns —
Forme, făpturi s-au topit... Timpul veni să ne-ntoarcem
Iar să ne-ntoarcem spre mal, malul cu văl de amurg.

……

Aspru, vîrtos ca un vin, aerul serii-ne-mbată..
...Marea, oceanicul cer, — noi pe pămînt ne-odihnim.
La o răscruce de drum pare pămîntu-ntre spații.
Unii visează-nălțimi, alții se-apleacă spre-adînc.

Poți mîna calm s-o-ntinzi și să cuprinzi constelații...
Ele lucesc însă și jos în al știmei palat.
Mîine din nou vom porni, cum porneau iar corăbierii
Cînd, printre neguri, un țărm, forme-ascunzîndu-și ghiceau...

Mioara CREMENE

DIN PROZA SOVIETICĂ

FOŞNESC PLOPII

POVESTIRE DE M. GRESNOV

Dţi aminteşti cum foşneau plopii în acel august cînd ne-am căsătorit şi am venit în Altai? Spuneai: şoptesc despre fericire şi dacă stai să-i asculţi atent, desluşeşti cuvintele lor frumoase. Ascultam şi eu, dar fericirea mea era cu mine, fericire erai tu şi nu-mi mai trebuia nimic.

Am ajuns pe seară. Nu ne-a întîmpinat nimeni, doar tuşa Sonia, femeia de serviciu, a bătut din palme: „Iată-vă“ — şi ne-a instalat în sala aceea de spectacol atît de mare încît nici lumina reflectoarelor „Liliacului“ nu-i luminau colţurile ei îndepărtate...

A doua zi aflaseră toţi — au sosit moscoviţii — şi se uitau în urma noastră. Dar eu te priveam pe tine.

Satul nu e prea mare. Casele din bîrne sînt împrăştiate pe pantă şi nu puteam înţelege pentru ce într-un sat aşa de mic e nevoie de o şcoală atît de mare. Am aflat mai tîrziu: satul nu avea club şi cînd aduceau vreun film, sala mare a şcolii se transforma în cinematograf. In această şcoală s-a găsit un loc şi pentru camera noastră.

In spatele satului, în vîlcea, era un lac liniştit. Cît era de bine să înoţi pînă în mijlocul lui! Vîntul îi încreţea suprafaţa, iar nuferii albi se legănau ca nişte stele căzătoare.

Dar mai mult ca orice îţi plăcea pădurea — hăţişurile, poenile, insulele tăcute de conifere şi... mălinele: strepezitoare şi acre de nu se puteau lua în gură. Tu te întindeai însă spre ciorchinii negri şi spuneai: „Romantism“! Cuvîntul tău preferat.

A venit şi întîi septembrie. Clopoţelul suna în şcoală de dimineaţa pînă seara şi împărţea ziua în perioade neegale: scurte şi gălăgioase — recreaţiile, şi lungi — orele de clasă.

Erau primele tale zile de muncă şi în ochii tăi am văzut încîntare şi teamă. Te-ai maturizat, ai devenit chiar mai înaltă pe tocurile celor mai buni pantofi ai tăi. Te strigau Larisa Constantinovna, dar pentru mine rămîneai ca şi înainte Lara. Şi mă sărutai cînd plecai la lecţii. Incepuseşi să te obişnuieşti cu munca şi-ţi venea — cum se spune — la îndemînă. Şi totuşi, în aceste zile a intervenit cearta.

M-ai rugat să iau parte la lecţiile tale — poate îţi pot da un sfat. Am venit, m-am aşezat într-o bancă şi am deschis un caiet. Lecţia a decurs normal. Poate că erai puţin încordată. Prezenţa unui străin, fie el chiar şi soţul, te intimida. Şi pe deasupra mai era şi Valia Kraskina. Era atît de neliniştită. Se tot sucea uitîndu-se în toate părţile, iar ochii ei albaştri ca nişte nu-mă-uita, cereau, strigau, avea ceva de spus. Tu citeai copiilor „Basmul despre moartea ţarinei“ şi nevrînd să te întrerupi, o făceai atentă cu privirea sau ciocănind cu creionul în masă. Dar fetiţa nu a mai putut răbda şi în cele din urmă spuse tare de se auzi în toată clasa:

— Pe mama au premiat-o... pentru alăptatul viţeilor!

— Nu despre asta vorbim acum! — ai strigat cu severitate (şi eu am tresărit) şi florile de nu-mă-uita din ochii fetiţei s-au ofilit.

După asta am discutat cu tine. M-ai contrazis:

— Dar e evident că nu despre asta era vorba.

— Dar era un motiv de bucurie.

— Dar planul lecţiei trebuia să-l fac?

— Da, planul... dar totuşi e viaţă... înţelegi, un suflet de copil.

— De suflet îmi arde mie?!

Două zile ai fost bosumflată. Apoi a început să cadă zăpada şi totul era proaspăt, minunat. Am reluat plimbările de seară prin pădure, atunci cînd ea e tăcută, întunecoasă şi iernatică. Imbujorată, cu o pălăriuţă albă, erai atît de minunată încît mă cuprinse teama: dacă te topeşti sau dispari ca un nouraş şi împreună cu tine pădurea, fericirea... Te-am prins după umeri ca să nu te scap, să nu te dau; ţi-am privit ochii, căldura lor şi dragostea şi rîdeai, răsuflai cu căldură şi spuneai:

— Romantism!

...Pe tine şi pe învăţătoarea Stroeva v-au chemat în satul vecin la şedinţă.

Şedinţa se terminase de mult şi tu stăteai în cancelarie la taifas la uşa sobei. Stroeva te aştepta şi probabil era neliniştită, temîndu-se că viscolul se va înteţi, nu glumă.

— Vai, cît eşti de caraghios! — ai spus zărindu-mă în uşă, acoperit tot de zăpadă. Aş fi putut fi reţinută, prostule!

Parcă m-a împuns ceva. In drum la întoarcere, căutînd poteca printre troeni, numai Stroeva era se pare mulţumită, o aştepta familia şi focul cald din căsuţa de la marginea satului.

A viscolit două săptămîni. Copiii veneau la şcoală în pîslari, înfofoliţi şi cu nasul roşu. Se scuturau îndelung şi intrau fără zgomot în clase. In clădirea veche era frig, ardea focul de dimineaţa pînă seara. Troenii ajungeau pînă la acoperiş şi în clase era întuneric. Serile te înveleai în broboadă, prindeai Moscova şi ascultai îndelung opere, concerte. Cînd mă aşezam lîngă tine şi-ţi mîngîiam cu căldură părul, te lipeai de mine şi mă gîndeam: „De-ar fi mereu aşa...“

Odată cu vremea, te-ai răcit şi tu: plecai la şcoală plictisită, nu mă sărutai dimineţile. „Ce să-i faci — mi-am zis — nu te poţi săruta mereu...“

Era numai vorbe. In inimă mi se cuibărea şi se strîngea neliniştea.

— Mereu aceeaşi placă! — mi-ai spus într-o zi. — De luni pînă sîmbătă şi iar de la început şi iar...

Apoi, odată, ai fugit aruncînd cărţile...

— Nu mai pot, Tolia! Vorbeşti, vorbeşti... O singură regulă trebuie s-o explici aproape o jumătate de an....

Te-am liniştit: te vei obişnui, mulţi sînt la fel, rezultatele muncii le vezi abia mai tîrziu, tocmai în asta şi constă bucuria... Dar tu nu puteai ascunde ceea ce simţeai:

— Nu-mi place... Nu pot! Nu am aptitudini pentru munca asta... Şi nu vreau!

Aşteptam primăvara. Speram că va veni cu căldura şi vîntul de sud — şi totul va fi ca mai înainte. Dar primăvara întîrzia parcă inadins şi învăluită în ceaţă ascundea soarele. Cînd se desfăşură însă strălucitoare, şi atotcuprinzătoare, aruncînd cu generozitate pumni de flori în pădure şi pe pajişti, tu nu mai aveai nevoie de ea. De dimineaţă te tot uitai pe fereastră, aşteptai poşta.

— Vrei?... citeşte!...

Am citit una singură şi le-am înţeles pe toate. M-am hotărît la o explicaţie. Ai răspuns scurt:

— Nu-i nevoie, Anatol!...

Cînd am încercat să te conving, să-ţi vorbesc despre datorie, ţi-ai îngustat ochii şi mi-ai spus:

— Mi-au găsit de lucru în Moscova. Inţelegi? In Mos-co-va!

Ai plecat în iunie. Te-am condus doar eu. Imprejur totul era verde, vesel. Şi tu erai veselă, rîdeai.

O barcă traversa cîte un om sau doi. Te-ai aşezat, ţi-ai pus geamantanele pe bancă să nu ţi le ude.

— Adio! — ţi-am spus.

In ochii tăi a licărit pentru prima oară ceva asemănător unei întrebări:

— Tu nu mergi?...

Am dat din cap.

— Pornim? — întrebă vîslaşul, potrivindu-şi vîslele.

Nimeni nu răspunse. Vîslele loviră apa. Te uitai la mine iar eu — în ochii tăi albaştri. Se depărtau, se decolorau şi se topeau, iar între noi curgea încă un singur rîu...

M-am întors la pas, fără să îndemn caii, ba chiar fără să-i mîn. Un cunoscut din colhoz mi-a propus să mă conducă. I-am predat hăţurile fără un cuvînt şi am coborît din căruţă.

O noapte de iunie. Cerul se stingea încet. Pădurea era cuprinsă de amurg. In întîmpinarea-i se trezea o viaţă stranie şi furtunoasă: ceva se frîngea, şuiera, murea în aşteptare, chema şi răspundea la chemare. Era marea, oceanul vieţii — enormul ocean al sunetelor, mirosurilor, oftaturilor, marea reînnoire. Iar eu rătăceam, uneori mă opream, rece şi străin tuturor.

Sufletul îmi era pustiu, era frig, parcă am pierdut ceva. Nu am pierdut — mi-au luat, mi-au smuls, m-au deposedat pentru totdeauna. Mi se pare că te-am strigat, ţi-am promis ceva, ceva care e posibil nici să nu-ţi fi putut da... Numai să te fi întors. Ca un gunoi, ieşi deodată la suprafaţă acel cuvînt rău şi supărător: „Romantism!?“

Va să zică asta era sensul dragostei, al plecării, al slujbei într-un alt loc. Dar eu... cine sînt eu pentru tine? Cine?

Şi totuşi... Lara! Lara! Pot să merg, să fug după tine? Să cer să fiu trimis la Moscova? Dar munca mea, copiii?

In sat ştiau toţi. Şi oricît n-ai vrea, pînă la urmă tot trebuie să ieşi în lume. In faţa conducerii colhozului, un grup de bărbaţi discutau de-ale lor. Cînd am trecut, au tăcut. Careva spuse:

— E singur... Ii e greu...

Din poartă, casa Maskinilor pare veselă, toată în flori. Mi se strigă de la fereastră:

— Intraţi, Leonidovici!

Femeia îmi deschise poarta, iar stăpînul casei, Piotr Mefodievici, i se alătură bucuros.

— Rămîneţi, dacă vă place. Casa doar are patru camere, iar copil nu este decît Vasca, şcolarul dumitale..

Veni apoi şi Luşa. Tu o ţii minte: nepoata tuşei Sonia, care a terminat şcoala medie în satul vecin, Olisanc. A venit atunci la noi să vadă cum ne-am instalat. Tu chiar te-ai supărat pe ea: „Ce se bagă şi asta?...“

Ciocăni la uşă şi se opri în prag. Mă întrebă fîstîcită şi neîndemînatică:

— Cum se poate oare? Să-şi părăsească lucrul... şi pe dumneata?

— Ce ştii tu despre viaţă? — i-am răspuns. Nu ştii nimic.

— Nu, nu ştiu, dar totuşi cum se poate? — insistă ea.

N-am stat să-i explic şi ea plecă.

Am mai întîlnit-o cînd am mers la cosit. Incă din ajun ne-am înţeles cu copiii să îngrădim căpiţele de fîn, începînd cu poiana lui Elţov. Soarele se ridicase deja, cînd droaia de copii era adunată. Pe la jumătatea drumului, Luşa ne ajunse din urmă. Se ducea la săpat şi pesemne că întîrziase. Ieşiseră deja cu toţi la cîmp.

— Incotro, Anatoli Leonidovici?

— Aiurea! — îi explică Costea Riabcikov. Tu n-ai fost chemată?

— Dacă se poate, luaţi-mă — răspunse, fără să se fîstîcească, la gluma lui Costea.

— Asta ne mai lipsea!... se indignară băieţii.

— Anatoli Leonidovici, doar ne-am înţeles — fără fete!

I-am înţeles pe copii. La vîrsta lor nici mie nu-mi plăcea ca fetele să se amestece în treaba noastră. Dar era clar, — Luşa va merge oricum cu noi. Aştepta invitaţia noastră doar de formă.

— S-a vîrît — nu se stăpîni să nu i-o arunce Costea — duşmanul fetelor.

Luşa căra vreascuri şi se străduia în toate felurile să mă ajute: ţinea prăjinile, îmi dădea toporul la mînă. Şi toate le făcea cu atîta simplitate ca şi cum important era nu ceea ce făcea, ci ca totul să facă mai bine ca băieţii, şi dorind parcă să-mi dovedească grija ce mi-o poartă. Cînd ne-am întors, mă întrebă despre învăţătură, institut. O sfătuiesc oare să urmeze pedagogia?

In august s-a prezentat la admitere şi a intrat!

Luşa s-a reîntors în vacanţa de iarnă mai frumoasă şi mai serioasă. Locuiam în aceeaşi cameră, care acum semăna cu aceea a unui burlac. O îngrijea tuşa Sonia. Venea de-mi aprindea focul, mătura şi apoi fugea la şcoală. Luşa a trecut pe la mine chiar în prima zi cînd a sosit. Am auzit prin uşă cum se certa cu tuşa Sonia.

— El are nevoie de curăţenie, de aer... Şi dumneata, uite cu ce mătură!...

— Şi acasă, şi aici, şi la şcoală... Unde să mă mai împart — se dezvinovăţea femeia.

— Trebuie să ai inimă, iată ce...

O ajuta pe tuşa Sonia. Pe la mine venea proaspătă, iernatică, aducînd cu ea miros de conifere şi căldura ochilor căprui de fată. Dacă eram ocupat, lua o carte şi citea sprijinindu-şi capul în mîini. Gestul îmi aducea minte de tine, de mîinile tale, şi tristeţea îmi cuprindea inima.

Seara în timp ce tuşa Sonia mătura clasele, Luşa îmi cerea voie să deschidă radioul încet-încet. Şi povestea cîte ceva despre sine, despre prietenele ei.

Februarie îşi făcea apariţia pe la ferestre. Iar luna se grăbea undeva, fugea, ascunzîndu-se grăbită după fiecare nouraş. Ce bine era să asculţi cuvintele ei simple, calde şi să te cufunzi în gînduri.

Odată m-a întrebat:

— De iubit se poate iubi o singură dată în viaţă? Pentru totdeauna?

I-am răspuns în glumă:

— Este o problemă de înţelepciune.

Ea îşi aruncă privirea spre mine şi apoi lăsă ochii în jos, ca şi cum aş fi speriat ceva frumos ce venise foarte aproape şi care nu se va mai reîntoarce curînd.

Luşa şi tuşa Sonia au plecat împreună. Am rămas singur, ascultînd cum vîntul hoinărea zgîriindu-mi geamul.

Vacanţa s-a terminat.

In ultima seară Luşa veni să-şi ia rămas bun. I-am oferit un scaun şi am deschis radioul. Sunetele unui vals de Chopin umplură camera, atingînd inima cu o uşoară şi transparentă tristeţe.

— Mîine trebuie să plec... spuse Luşa şi lăsă capul în jos.

Imi aştepta parcă răspunsul. Dar eu mă gîndeam la altceva: la ulcioare, la coniferele din pădure, la fericirea care nu mai este şi care va mai veni oare vreodată?

După o tăcere lungă-lungă, întrebă:

— Vă pot scrie? Veţi răspunde?

Am tăcut din nou. Te aşteptam încă pe tine.

Practica a făcut-o la noi la şcoală, iar eu trebuia să-i fac caracterizarea pentru institut. Am intrat la lecţia ei. M-am aşezat în bancă... şi închipuieşte-ţi, s-a întîmplat la fel ca atunci cu tine.

Citea o poveste — despre ce visează copiii şi ce mare fericire este să visezi şi să-ţi vezi visul îndeplinit. Atunci s-a ridicat Colea Surkov şi a spus că deşi el n-a visat, totuşi s-a îndeplinit: a fost cu tata la Moscova la expoziţie.

— La Moscova? — a zîmbit Luşa — Ce fericit!

Şi împreună cu zîmbetul, în clasă a intrat parcă fericirea, care i-a mîngîiat pe fiecare în parte: şi Colea şi Sonia şi Liuba — toţi erau în lumina soarelui, în buchetul de ghiocei de pe masă, — şi dacă te uitai pe fereastră — şi în cerul albastru şi în sat şi peste tot, în toată viaţa.

Luşa continuă să citească. Zîmbetu-i dispăru de pe buze dar toţi observară că el s-a ascuns doar în strălucirea şi căldura ochilor ei scînteietori. Şi acum, acum va apare din nou. Aşteptau ţinîndu-şi răsuflarea.

„Şi asta nu oare pentru că ea însăşi este fericită? — gîndeam eu — A crescut alături de mine un om, care se uită la toate cu ochi tineri şi fericiţi, împărţind cu mărinimie şi altora această fericire“.

Mi-am adus aminte şi de ochii tăi, cum se îndepărtau, se topeau şi cum treptat îi ascundea rîul...

Luşa îmi reapăru în faţa ochilor: — o fetiţă cu cuvinte neîndemînatice şi necizelate: „Cum se poate oare?“... Apoi am îngrădit căpiţele de fîn: copiii, Costea — duşmanul fetelor şi ea, preocupată mereu să fie cît mai aproape de mine.

...Aşa au trecut doi ani. De curînd Luşa a terminat anul doi. Vara am plecat împreună. M-am dus să-mi dau admiterea la fizico-matematici — o a doua specialitate. Luşa trecu la fără frecvenţă — va lucra în şcoală.

Foşnesc plopii. E din nou august. Pe masă se odihneşte scrisoarea ta. Atunci după ce ai plecat, ai scris doar una singură: eşti fericită la Moscova, munca este uşoară, iar Vania Sagov nu se dezlipeşte de lîngă tine.. Tu nu ştii să ascunzi nimic. Apoi n-ai mai scris şi n-ai răspuns — ai vrut să rămîi pur şi simplu sinceră. Şi deodată — trei scrisori. Le-am primit cînd m-am întors, pe toate trei deodată, dar le-am citit pe rînd: nu-ţi place munca ta, iar Vania s-a dovedit a fi un egoist şi un lăudăros.

Scrisorile... ai ciocănit din nou în fereastră ca să le reaminteşti pe toate de la venirea noastră aici... Dar vezi, ele au trecut. Asta este tot şi nu mai poţi adăuga nimic. Noul merge alături, iar trecutul e departe, departe, ca o pădure la orizont: trunchiurile nu se mai văd, doar vîrfurile se mai zăresc pierzîndu-se în depărtare.

Printre rînduri ai scăpat cuvinte despre fericire şi spui că ea a fost. Dar după mine fericirea este atunci cînd prietenul soseşte în minutul cel mai greu, se aşează alături de tine şi nu te lasă singur pe mal.

Foşnesc plopii...

Vîntul mîngîie fiecare frunză, o alintă, o cheamă undeva sau pur şi simplu o mototoleşte ca să o audă cum o aud şi eu.

Şi ei foşnesc, cîntă...

In romîneşte de
S. DUMITRIU

Desen de V. SAVONEA

STEPAN ŞCIPACIOV

Nu mai e un vis

Zilele se-ntorc înspre apus,
în dogoarea muncii, în furtună.

Tinerii aceia încă nu-s,
Fetele acelea încă nu-s,
Cei ce se vor naşte în Comună.

Profilăm palatele pe zare
La hotarul erelor, în mers, —
Dăltuim în marmură şi-n vers
Şi ne sorb vitezele astrale.
Iar incandescentul nostru vis
Nu mai e un vis,
Nu e un vis,
E Program de muncă, viu, precis.

În romîneşte de CRISTINA LUCIAN

LEONID MARTÎNOV

Ochii tăi

Ochii tăi
sînt două mici ferestre-n zori
întunecate
sub streaşinile grelelor pleoape...
Şi-n rîndul celor două nopţi veghiate,
şi a treia, nedormită, vine-aproape

Focul,
se-aude duduind în casă,
soba e fierbinte.
Din truda ta lucidă şi nervoasă
gîndul
îşi deapănă lucrarea
mai ascuţit ca înainte.

Acum,
atît eşti de sfîrşit,
de veghe şi de oboseală,
încît cu greu te-ai ridicat şi m-ai privit
şi stai de pază
visului meu uşor,
cu grije şi sfială.

Ochii tăi
aproape s-au închis, în tine
fluxul odihnei se arată...
Desigur, în secolul ce vine,
vederea, înţelegerea cuiva
e, de pe-acum, mai clară, mai curată...

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

KONSTANTIN VANŞENKIN

Portretul prietenului

Iţi văd obrazul dur, părul cărunt
Şi ochii fulgerînd lumini albastre
Şi te privesc, şi te gîndesc profund:
Tu eşti pecetea tinereţii noastre.

Noi te-am ştiut mereu în primul rînd,
Făptura ta în memorie-i sculptată...
Acum, în părul tău, s-a prins, arzînd,
O pînză de păianjen, argintată.

Prefigurai izbînda, neclintit
Şi-aceste riduri prelungite-n barbă,
Erau, cînd te săltai din cîmp, zvîcnit,
Tiparitura firelor de iarbă.

În romîneşte de GRIGORE HAGIU

Drujba-prietenie

(Urmare din pag. 1)

se afla la Moscova, între 3 şi 5 august, aşa cum a anunţat presa cotidiană, a avut loc aici o consfătuire a primilor secretari ai comitetelor centrale ale partidelor comuniste şi muncitoreşti din ţările participante la Tratatul de la Varşovia în probleme legate de pregătirea încheierii Tratatului de pace cu Germania. Aşa cum se arată în comunicatul dat publicităţii la sfîrşitul consfătuirii, toţi participanţii la consfătuire au exprimat părerea unanimă că problema încheierii Tratatului de pace cu Germania şi a normalizării pe această bază a situaţiei din Berlinul occidental s-a copt de mult şi că rezolvarea ei nu suferă amînare.

Participanţii la consfătuire s-au declarat gata să contribuie prin toate măsurile la reglementarea paşnică cu cele două state germane, de comun acord cu puterile occidentale. „Participanţii la consfătuire — se spune în comunicat — pornesc de la ideea că o asemenea reglementare paşnică nu va aduce prejudicii nici uneia din ţări şi corespunde intereselor tuturor celor ce năzuiesc cu adevărat la menţinerea şi consolidarea păcii generale“. Consfătuirea a exprimat hotărîrea neclintită a tuturor participanţilor de a obţine încă anul acesta reglementarea paşnică a relaţiilor cu Germania. Totodată consfătuirea a hotărît în unanimitate că „dacă puterile occidentale vor continua să se eschiveze de la încheierea Tratatului de pace cu Germania, statele interesate vor fi nevoite să încheie Tratatul de pace cu Republica Democrată Germană, tratat care va închide capitolul războiului trecut şi va asigura condiţiile pentru stabilizarea situaţiei în această parte a Europei. De asemenea Tratatul de pace va apăra în mod hotărît drepturile suverane ale Republicii Democrate Germane, inclusiv drepturile ei asupra teritoriului, apelor şi spaţiului aerian“.

După primele ecouri transmise de posturile de radio sovietice şi publicate în presă se remarcă interesul deosebit cu care opinia publică mondială a primit ştirea despre această consfătuire.

Şi la Leningrad, oraşul, în care au răsunat salvele „Aurorei“, vestitoarea erei noastre comuniste, oraşul care e cunoscut în lumea întreagă pentru eroismul şi frumuseţea sa, delegaţia de partid şi guvernamentală a R. P. Romîne a fost primită cu aceeaşi căldură şi cordialitate. Leningrădenii veniţi în gara „Moscova“ în întîmpinarea delegaţiei, ca şi cei care au umplut bulevardele oraşului de pe malurile Nevei sau care se recreiau duminică după amiază în Petrodvoreţ, parcul fără egal în lume, cu sute de fîntîni arteziene şi monumente de artă, s-au întrecut pe ei înşişi în proverbiala lor ospitalitate. Sentimentele cordiale cu care cetăţenii Leningradului au întîmpinat înalta solie a poporului romîn au fost exprimate cum nu se poate mai plastic de tovarăşul Ivan Spiridonov, prim-secretar al Comitetului Regional Leningrad al P.C.U.S., în cuvîntarea rostită pe peronul gării „Moscova“, la sosirea delegaţiei: „Fabricile şi uzinele, pieţile şi străzile, teatrele şi muzeele din Leningrad şi, în sfîrşit, inimile noastre — sînt deschise pentru dumneavoastră, iubiţii noştri prieteni, fraţi de clasă şi tovarăşi de luptă în măreaţa bătălie pentru victoria comunismului“.

Sosirea delegaţiei la Leningrad a coincis cu vestea că maiorul Gherman Stepanovici Titov, un om sovietic, pilotînd nava cosmică „Vostok-2“, efectuează un zbor de lungă durată, în jurul pămîntului. Vestea despre fapta măreaţă a maiorului Titov, care şi-a făcut serviciul militar într-o unitate din cadrul regiunii militare Leningrad, a umplut de bucurie şi de legitimă mîndrie inimile leningrădenilor. Oriunde te duceai, pe „Nevski Prospekt“, pe malurile Nevei, în Petrodvoreţ, grupuri mari stăteau în jurul megafoanelor, a maşinilor cu portierele deschise şi ascultau vocea sobră, cunoscută de toţi cetăţenii sovietici, a crainicului postului de radio Moscova, Levitan.

Intr-un asemenea grup, am cunoscut pe Ivan Petrov, muncitor la uzina Kirov, care ne-a spus: „Zborul de lungă durată al navei cosmice „Vostok-2“ pilotată de maiorul Titov demonstrează încă odată justeţea afirmaţiei din proiectul de Program al P.C.U.S., că numai în condiţiile sistemului nostru socialist, progresul ştiinţei şi tehnicii oferă posibilitatea de a folosi în modul cel mai eficace bogăţiile şi forţele naturii în interesul poporului“.

Făcîndu-se interpret al simţămintelor poporului romîn, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, conducătorul delegaţiei de partid şi guvernamentale a R. P. Romîne, preşedintele Consiliului de Stat al R. P. Romîne, a făcut corespondenţilor sovietici şi romîni, următoarea declaraţie în legătură cu lansarea navei cosmice „Vostok-2“: „Am aflat cu imensă bucurie vestea lansării în cosmos a celei de a doua nave cosmice pilotată de aviatorul cosmonaut Titov Gherman Stepanovici.

Aceasta este o uriaşă victorie a ştiinţei, tehnicii sovietice, a oamenilor sovietici, a statului sovietic, a animatorului tuturor izbînzilor glorioase ale poporului sovietic — partidul lui Lenin.

Felicităm din toată inima pentru acest nou pas în cucerirea cosmosului poporul sovietic, Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, guvernul sovietic şi personal pe Nikita Sergheevici Hruşciov, pe toţi oamenii de ştiinţă care au contribuit la înfăptuirea acestui zbor, pe cutezătorul cosmonaut Titov.

Poporul romîn împărtăşeşte pe deplin bucuria poporului sovietic, căruia îi urăm din toată inima noi înfăptuiri mărețe“.

Luni seara, cînd globul roşu al soarelui se ascundea după piscurile mărețe ale Caucazului, delegaţia de partid şi guvernamentală a R. P. Romîne a sosit pe calea aerului în capitala însoritei Gruzii, Tbilisi.

Aceeaşi primire călduroasă, aceleaşi cuvinte cordiale şi urări de bun sosit, aceleaşi priviri prieteneşti ca şi peste tot pe unde au trecut solii poporului romîn în vizită prin Uniunea Sovietică, marea noastră prietenă.

Cînd ne aflam la Tbilisi, pe calea undelor a ajuns şi aici ca şi în toate colţurile lumii, emoţionanta cuvîntare a lui Nikita Sergheevici Hruşciov care, în numele întregului popor sovietic, a chemat popoarele la vigilenţă, pentru a apăra cauza păcii, împotriva uneltirilor războinice ale imperialiştilor.

Poporul sovietic a aprobat în unanimitate cuvintele tovarăşului Nikita Sergheevici Hruşciov rostite cu acest prilej:

„Să ştie toţi că vom munci şi de acum înainte cu perseverenţă în numele păcii, că întregul popor sovietic îşi va ridica glasul, îşi va consacra forţele pentru a preîntîmpina izbucnirea unui nou război, pentru a menţine pacea“.

Vera VLAD

O biruinţă sovietică

(Urmare din pag. 1)

formulă fericită de tratament cosmic pentru unele boli şi pentru prelungirea vieţii omeneşti. E numai un aspect, fireşte, din mulţimea consecinţelor practice, strict ştiinţifice, ale acestor extraordinare întreprinderi omeneşti.

Desigur că aceste evenimente epocale au fost posibile numai datorită perfecţiunii şi înaltului grad de precizie al ştiinţei sovietice. Nu trebuie neglijată însă nici latura morală a problemei. Atît Gagarin cît şi Titov sînt tineri cetăţeni sovietici, crescuţi de partidul comunist. Lucrul acesta nu l-a uitat nici unul dintre ei în clipa marii încercări a desprinderii de pămînt. Conştienţi de istorica lor misiune aceşti tineri, cînd aveau să pornească la luptă cu cel mai năpraznic necunoscut, trimiteau un gînd de recunoştinţă partidului comunist. Titov a spus-o simplu şi cu deosebită căldură: „Inchin Congresului al XXII-lea al scumpului nostru partid comunist noul zbor cosmic“.

Numai în Uniunea Sovietică, prima ţară care a construit socialismul şi care construieşte acum comunismul, se puteau realiza minunile acestea.

Uniunea Sovietică entuziasmează şi atrage toate gîndurile şi inimile înspre ea, nu numai prin realizarea zborurilor cosmice, dar şi prin uriaşul plan al viitoarei orînduiri comuniste, gîndit pentru omenirea întreagă. Proiectul de program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, care, după o largă dezbatere urmează a fi examinat şi aprobat de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. ce se va ţine în toamna acestui an, este planul de organizare al celei mai înalte forme sociale, cu egalitate deplină între oameni. După crearea bazei tehnico-materiale, va înflori comunismul, în care se vor dezvolta toate talentele, se vor desăvîrşi caracterele şi mai ales se va lupta pentru lichidarea războaielor şi instaurarea unei păci trainice pe pămînt. Aceasta este a înaltă menire a comunismului.

Ion Marin SADOVEANU

ANUL NOU

Chiar din prima zi, casa nouă mi-a adus multe bucurii, dar printre ele, cine știe cum ? ! — s-a strecurat și o nemulțumire, să fie ! In ajunul anului nou, acea nemulțumire mi-a scos peri albi. Intîi, m-am plîns administratorului : n-am căldură ! Apoi m-am dus la mecanic : a înghețat caloriferul ! După multe peripeții, am aflat că singurul în stare să m-ajute e tovarășul Trăsnea. Numele nu-mi spunea absolut nimic, însă cînd m-am văzut față-n față cu băiatul (ia uite, ăsta e Trăsnea) i-am întins mîna, prietenește :

— Cum te lauzi, ce s-aude ?

— Vești bune, tovarășe, sînt omul, care aduce numai vești bune !

Il cunoscusem cu două zile în urmă, cînd mă luptam să urc mobila și geamantanele în apartament.. Părea că n-are nici o treabă, se plimbă prin fața blocului, așteptînd să-i pice clienții de la care să ia și el un ban. Incît, nimic mai firesc decît să-l întreb : „Vrei să m-ajuți ?" Parcă a renăscut — și-a scos repede mănușile, pufoaica și a cîntărit dintr-o privire tot avutul meu. „Sînt al dumneavoastră, să nu vă fie milă de mine, duc un dulap în spate". Dacă nu interveneam, era gata să se-nhame la dulap. „Să n-o pățească ăsta, mă îngrijoram, cade pe scări, își rupe piciorul, prea se-ncrede în puterile lui și nu-i cine știe ce bărbat". Trăsnea a pus umărul, s-a ostenit și n-a căzut pe scări. Căra de toate și mă sîcîia cu nenumărate întrebări : Dacă am nevastă. De ce n-am ? Cît am dat pe mobilă și de unde-am cumpărat-o? Și ce meserie?... Cînd a aflat că sînt proiectant la un institut de construcții, s-a plesnit cu palma peste frunte: „Tovarășe Vaida, sînteți cineva, aveți o meserie pe cinste. O să trec pe la dumneavoastră într-o zi, că acuma știu unde stați, să discutăm, eu vreau să mă inițiez în cîteva meserii..." In timp ce căra geamantanele, Trăsnea făcea socoteli cu o bucurie copilărească : „Vasăzică, la patru avem un controlor de calitate de la „Republica", o ingineră, doi matrițeri, un proiectant, un veterinar. Ca să vedeți ce s-au adunat la etajul patru ! Cei de la trei au o singură meserie, toți sînt zidari. La cinci e și-un profesor universitar, la șapte o actriță..." „Cum ne întîlneam cu mulți dintre noii locatari, Trăsnea ținea să mă prezinte : „Tovarășul Vaida, proiectant. După cum vedeți, încă o meserie !" „E un băiat adorabil, mi-am spus, ăsta aduce noroc !" Cînd și ultimul scaun era la locul lui, în apartament, m-am pomenit cu vreo doi, trei vecini. „Vă place aici ?" — i-a întrebat Trăsnea, și cînd ei au încuviințat, că le place, băiatul le-a strîns mîna, sincer emoționat. „Așa trebuie, să vă placă, de aici înainte o să vă faceți vizite cu tovarășul Vaida". Aveam un kilogram de vin, aveam și pahare și pîine cu șuncă — tot ce-i trebuie unui gospodar — și i-am cinstit pe toți, pe Trăsnea și pe vecini. „Casa nouă să fie cu noroc! mi-a urat Trăsnea. Acuma, eu să plec, vă salut". Conducîndu-l în vestibul, i-am întins, cu toată discreția, o hîrtie de 25 lei. Merita și mai mult; se ostenise — fără el ce m-aș fi făcut ? Și se pricepuse să mă bucure. Merita, băiatul, oricît. După ce-a luat banii, Trăsnea mi-a aruncat o privire pe care, cinstit vorbind, n-am știut cum s-o interpretez : i-am dat prea mult, prea puțin ? Iar el a ieșit cu hîrtia de 25 în mînă, cercetînd-o; parcă ar fi vrut să exclame: uite, drăcie ! Cîteva ceasuri mai tîrziu, căra mobilă pentru alții. Seara, i-am auzit glasul pe scări : „Vești bune, sînt omul care aduce numai vești bune!" N-am ținut să aflu cui i se adresează și ce vești are. „E un băiat simpatic și harnic, trebuia să-i dau cel puțin 30 de lei... chiar, de ce nu i-am dat 30 ?"

Cum nu sînt obligat să le știu pe toate, n-am știut-o nici pe asta, că Trăsnea are o meserie, e șef de echipă ; sub îndrumarea lui fuseseră instalate toate caloriferele din bloc; iar acum, în primele zile de „căldură" el avea în grijă eventualele reparații. După ce mi-a ascultat necazul — la mine-i frig și diseară-i revelionul ! — Trăsnea a ținut să mă asigure că regretă, în numele echipei de caloriferiști... însă unele defecțiuni, la început, sînt aproape inevitabile. In cîteva zile totul se va rezolva. Mi s-a părut că răzbate o umbră de ironie în spusele lui și i-am cerut :

— Aș vrea să repari caloriferul chiar acum.

— Imposibil! și a rîs, ca de ceva absurd. Pînă diseară trebuie să verific instalațiile de la 60 de apartamente, vreau să fiu sigur că totul e în ordine.

— Dar la mine e frig, vino, să te convingi.

— Dacă o să am timp, altfel nu vă garantez.

— Atunci o să chem eu un instalator particular.

— Nu-i voie, m-a prevenit Trăsnea, atîta vreme cît mai sîntem noi aici și avem sarcini, răspundem. Așteptați cu încredere și-o să fie bine.

In apartamentul meu era frig, chiar foarte frig. Trei ceasuri m-am plimbat dintr-o cameră într-alta, invidiindu-i cumplit pe toți cei care, în acest frumos ajun de an nou, aveau căldură, se adunau mulțumiți în jurul pomului și ciocneau un pahar... Eu unde-o să petrec revelionul? Aici nu, că îngheață geamurile, îngheață și pomul și sufletul din mine. Și Trăsnea se lasă greu, ce-i pasă lui. Pe la prînz, a zbîrnîit soneria. „Ei, ai sosit ? Ce mai e ?". „Vești bune, eu aduc numai vești bune" a rîs Trăsnea, după care, intrînd în cameră, a observat, cu oarecare plăcere : „E frig aici, tare frig." Cîteva minute mi-a cercetat apartamentul, de parcă atunci îl vedea prima oară și, în sfîrșit, s-a oprit la aparatul de radio. „Poți să ai încredere în el? m-a întrebat — își face datoria, cîntă, informează ?" I-am spus că în privința aparatului, n-am a mă plînge. Atunci Trăsnea a ridicat din umeri: „Nu-mi dau seama cîte parale face... Al meu e mai bun, a continuat, cu mîndrie, e ultimul tip, „Fantezia" Merită să ții în casă un aparat clasa întîi..." Cu toată delicatețea de care sînt capabil, mi-am permis să-i atrag atenția că eu îl chemasem pentru calorifer." Se face, m-a asigurat el, în două minute e gata." Trăsnea venise cu un ciocănel pe care îl arunca în sus și-apoi îl prindea cu o dexteritate de jongler. „E un băiat adorabil, mi-am spus, nu trebuia să-l iau la rost, își cunoaște meseria".

— Ești însurat ? am vrut să știu.

— Am și-un copil de două luni.

Cu ciocănelul în mînă, Trăsnea s-a apropiat de calorifer. Cioc, cioc, cioc ! — de trei ori. „Ați auzit ?" m-a întrebat. Nu auzisem nimic. „Nici acuma ?" Rîzînd, mi-a explicat : „Urcă apa, e în ordine, o s-aveți căldură". Mă interesa prea puțin ce-i cu apa, mie-mi trebuia căldură, să dispară florile de gheață de pe geamuri, să arunc paltonul cît colo, să mă dezmorțesc. Trăsnea, primind mulțumirile mele, a plecat să-și vadă de treburi, iar eu am rămas lîngă calorifer, în așteptarea minunii. „Urcă apa... Curios, niciodată nu m-am gîndit să aflu cum funcționează un calorifer. Trebuie să fie ceva foarte simplu. Insă merită să știi exact, o să-l rog pe Trăsnea..." O vreme mi s-a părut că e cald, e bine, chiar mi-am scos paltonul. Să ai casa ta, căldură, apă caldă la orice oră din zi și din noapte ! Curînd, m-a pătruns frigul. Și-am înțeles că trebuie să pornesc în căutarea caloriferistului Trăsnea. „Omul ăsta e cel puțin neserios, cine l-o fi pus șef de echipă ? Are o răspundere aici, și el se joacă, prea puțin îi pasă că la mine au înghețat și pereții". Vreo jumătate de ceas am alergat de la un etaj la altul, ciocănind la mai toate apartamentele. Mi se spunea : „Trăsnea a trecut pe la noi, în control. Ce băiat cumsecade e Trăsnea !" Toți aveau cuvinte de laudă pentru el, le convenea, la ei era cald. Intr-un tîrziu, i-am auzit glasul: „Vești bune, sînt omul care aduce numai vești bune !"

— Ce tot îndrugi dumneata, ce vești ?

— Pentru fiecare cîte-o veste bună, și una pentru mine. Mîine-i anul nou, vă felicit.

— Vino imediat, că nu merge drăcia !

— Serios ? Nu vrea ?

— Te miri, de parcă n-ai ști !

— Intr-un ceas sînt la dumneavoastră.

Trăsnea s-a ținut de cuvînt, peste un ceas a venit cu o lădiță în care se aflau tot felul de scule. „Și altfel, ce mai faceți dumneavoastră ?" Intrebarea m-a nedumerit. Asta mă ia drept altul ? Doar ne-am mai văzut azi de cîteva ori... Trăsnea mi-a spus că-i place lustra din dormitor, ar vrea să-și cumpere și el, să-i dau adresa magazinului. Pe urmă a răsfoit niște cărți. O pagină de roman l-a prins bine și nu s-a lăsat, a citit-o. „O să-mi cumpăr și eu cartea asta". Iar a trebuit să-i pomenesc de calorifer. „Pînă aici i-a fost, s-a grăbit Trăsnea să mă asigure, îi venim noi de hac". A meșterit ceva, el știe ce. După vreo douăzeci de minute m-a întrebat: „Auziți ? Urcă apa. Avea goluri de aer... Golurile astea sînt tare păcătoase. De-aici încolo, să n-aveți nici o grijă". Eram încîntat că Trăsnea dibuise golurile de aer, fără îndoială, asta e o treabă foarte complicată. Și i-am recunoscut, în față, toate meritele. O să am căldură. Trăsnea s-a dus, iar eu mi-am lipit palmele de calorifer, din nou în așteptarea minunii. Și cîteva clipe am trăit un vis frumos, liniștitor. Simțiam cum mi se transmite căldura,mă-nvăluie, m-adoarme. Camera, în mijlocul căreia se afla pomul de iarnă, împrumutase ceva din basmele copilăriei. Apoi, cînd mi-au înghețat palmele, pomul de iarnă mi-a apărut ca un imens sloi de gheață. Tot ce-am putut să fac a fost să gîndesc rău despre caloriferistul Trăsnea.

Pe la șase, cînd s-a întunecat, mi-am pus paltonul, gata de drum. Prieteni am, nu mă plîng și oricare o să se bucure : „Rămîi să petreci cu noi !". Astfel, petrecînd, o să uit de caloriferistul Trăsnea. Dar cînd să deschid ușa, i-am auzit glasul: „Vești bune, sînt omul care aduce numai vești bune". Am ezitat : Ce rost are să-i mai deschid ? Ca să mă-ntrebe din nou : Ce mai faceți dumneavoastră ? și să-mi ceară lămuriri, de data asta despre frigider sau televizor ? Dar Trăsnea venise nechemat și insista : „Vești bune, pentru fiecare în parte..."

— E în ordine ! i-am spus ,iritat. Merge.

— Cum o să meargă ? a rîs el. Nici vorbă, știu !

Strîngînd lădița sub braț, a intrat în cameră și fără să-mi mai pună întrebări, cu seriozitate, cu înverșunare chiar, s-a apucat de lucru. După vreo zece minute, Trăsnea mi-a luat mîna: „Incercați... se încălzește... Cînd o să fie prea cald în cameră, învîrtiți rotița asta — și mi-a arătat care... pentru a obține o temperatură potrivită". Nu-mi venea să-mi dezlipesc mîinile de pe calorifer. Și din nou, camera a cîștigat farmecul basmelor din copilărie. Trăsnea s-a apropiat de pom. „Imi dați voie să aprind o scînteietoare ?" Inălțîndu-se pe vîrfuri, a aprins scînteietoarea cea mai de sus. „Vedeți, vedeți ce frumos e ?" Apoi s-a așezat pe un scaun :

— Altfel, ce mai faceți, cum vă simțiți ?

— Mulțumesc, în general — bine!

— Și unde-o să petreceți revelionul?

— Datorită dumitale, aici. Invitasem niște prieteni și eram îngrijorat, chiar mă pregăteam să plec de-acasă. Dar acum, că am căldură, o să fie mare veselie ! E pentru prima oară cînd invit și eu de revelion. Mi-am dorit de-atîtea ori și uite... în sfîrșit, am pom de iarnă, o să vie prietenii.

— Și sînteți bucuros !

— Dumneata ce-ți închipui ?

Trăsnea s-a ridicat încet de pe scaun și, în timp ce se ridica, peste chipul lui de băiat isteț și cumsecade s-a așternut mîhnirea, îmbătrînindu-l. Totul s-a petrecut în numai cîteva clipe și, dacă mă gîndesc bine, pentru prima oară în viață am văzut cum se trece un om... Uluit de întîmplare, m-am ridicat și eu. Ințelegeam atît, că în fața mea se află un om care nu iartă, niciodată n-o să ierte nimic, și învins, am coborît privirea. Trăsnea a scos din buzunar, cu grijă, hîrtia de douăzeci și cinci pe care i-o dădusem la căratul mobilei.

— Douăzeci și cinci de lei !

— Douăzeci și cinci ! am repetat eu.

— Cum de v-a trecut prin minte ?

— Eram zăpăcit de bucurie, aș fi dat oricît...

— Și de-atîta bucurie m-ați amărît pe mine. Trăsnea s-a așezat iar pe scaun, încercînd un zîmbet prietenos. De doi ani, de cînd sînt caloriferist, nu-i zi în care să nu văd zeci de oameni cărînd mobilă. Pun și eu umărul. Pe urmă trec din apartament în apartament și dau căldură. Am și eu o bucurie. Iar cînd cineva ține să mi-o strice — pricepeți ce se întîmplă cu mine?... Dumneavoastră ați fost primul. Două zeci și cinci de lei !

Mi-a întins banii. După ce i-am luat, atît am vrut să-i spun ! „Te rog să mă ierți, și dacă ești în stare, să uiți !" Trăsnea s-a grăbit să-mi strîngă mîna.

— De-am putea găsi ceva, ca să nu-i mai întristăm pe oameni... De-am găsi ! După care a rîs, înseninat : Pot să vă spun că eu am stricat drăcia, cum îi ziceți — și-a arătat spre calorifer. Eu cu mîna mea. O să vă povestesc mîine, pe-ndelete, cum am făcut. Acuma trebuie să plec. Peste zece minute, exact peste zece, o să oprească aici, în fața blocului, un camion. Am și eu ceva mobilă, și altele, de-ale gospodăriei. Și dumneavoastră nici nu știți că o să fim vecini. Aici, ușă-n ușă, încît la douăsprezece vă invit să ciocnim un pahar. Mîine-i anul nou — și eu aduc vești bune pentru fiecare-n parte, și una pentru mine...

Rîzînd, m-a întrebat din priviri : nu-i așa ?

Mi-a făcut mare plăcere să-i ajut la căratul mobilei.

Desene de C. OSOROVITZ

GEAMANTANUL DIN VESTIBUL

Incercînd să evite o păcătoasă de astenie, Magda își luă concediu pe la jumătatea lui aprilie, cu aproape trei luni mai devreme decît prevăzuse, și plecă la munte pentru cîteva săptămîni. Indată ce ajunse la Bușteni, îi scrise soțului cîteva rînduri, anunțîndu-l că se simte bine, să nu-și facă nici un fel de griji din pricina ei. A doua zi, primi o telegramă de două pagini, cuprinzînd vreo șaptezeci de cuvinte, prin care Năică îi repeta — pentru a cîta oară, în ultimile zile ? ! — aceeași poveste... Magda îi trimise lui Năică o ilustrată foarte frumoasă, colorată... cea mai frumoasă din cîte se găseau în Bușteni. In zilele următoare, sosiră de la Năică două scrisori, fiecare a cîte opt pagini și o telegramă de șaizeci de cuvinte. Pe dosul unei ilustrate înfățișînd Caraimanul, cu vestita lui cruce, Magda își pofti soțul să nu mai prăpădească banii cu telegramele. „Nu sîntem chiar atît de bogați, îi aminti ea. Cu banii ăștia puteai să-ți cumperi ceva .." Magda se-ntoarse acasă într-o splendidă seară de mai, seară în care soțul ei, Năică, împlinea nouăsprezece ani. Știa că-i ziua lui, dar nu-i aduse cadouri, nici flori, nici măcar nu-i spuse, cum se obișnuiește, cum îți spune și un străin : la mulți ani ! Părea că nimerise, acasă la ea, din întîmplare. Se așeză pe un scaun, lîngă fereastră, mai atentă la ce se petrecea în stradă, decît în casa ei. Năică se temuse că-i va fi dat să trăiască o asemenea clipă ; se zbătuse în fel și chip să evite clipa nenorocită, și uite, că totul se dovedise zadarnic. Era absolut convins că Magda se gîndește la un bărbat pe care, cine știe în ce împrejurare, îl cunoscuse în concediu. Situația în care se afla, la numai trei luni după nuntă, i se părea lui Năică de nesuportat. Cugetînd că altceva mai bun decît să-și înece amarul în vin nu-i mai rămîne de făcut, Năică ciocni cu cei doi invitați și bău cu sete. După un timp, observă că Magda nici gînd n-are să despacheteze, și se oferi el. Dar cînd puse mîna pe geamantanul lăsat în vestibul, Magda îi strigă să se-astîmpere.

Zăpăcit, uitînd că împlinește nouăsprezece ani, Năică se trînti posac într-un fotoliu. Auzise vorbind, pe unul și altul, oameni mai în vîrstă, cu mulți ani de căsnicie în spate, că nu-i bine să-ți trimiți nevasta singură în concediu. De aceea, se împotrivise cu înverșunare plecării ei. Se temuse că la întoarcere Magda o s-arate altfel... Cînd Magda se duse la bucătărie s-aducă niște sendviciuri pentru invitați, Năică se repezi, dornic de explicații. Dar față-n față cu Magda se simți stînjenit și ocoli întrebările dureroase :

— Ți s-a întîmplat ceva pe drum?

— Doar nu merg prima oară cu trenul !

— Atunci, te-a supărat cineva ?

— Nimic deosebit !

Două ceasuri, cît mai rămaseră invitații, Magda nu-i adresă nici un cuvînt. Năică își dorea s-o vadă rîzînd, cum rîdea în zilele ei bune, vorbind de toate, bucurîndu-se că după trei săptămîni sînt iar împreună. Căută muzică de dans la radio și îndrăzni s-o invite. Magda îl refuză, și nici măcar nu se osteni să-i spună de ce îl refuză. Cei doi invitați se priviră cu înțeles. Era timpul să plece. Magda se uită la ceas, era abia unsprezece, și-i rugă să mai stea. Mai e vin, mai sînt sendviciuri și prăjituri. Contrariat, Năică ieși pe balcon să ia aer. „Cu ei se poartă frumos, gîndi, iar de mine nici nu vrea s-audă ! Măcar să nu mă facă de rîs. Să spună și ea că o doare capul și din pricina asta n-are chef de petrecere !" Pe la unsprezece și jumătate invitații își luară rămas bun. „A pățit ceva îngrozitor, le șopti Năică, la despărțire. O s-aflați mîine. Acuma vă roagă să treceți cu vederea". Cei doi băiețandri, după ce se consultară fugar din priviri, îl asigurară de toată discreția lor. Năică îi lăsă în capul scărilor și se-ntoarse în cameră istovit de atîta neliniște, întrebîndu-se ce-o să fie acuma... O găsi pe Magda la fereastră, cu bărbia sprijinită-n pumni, privind la puzderia de stele. Trebuia să-i spună ceva, care s-o îmbuneze și nu știa ce. I se păru că atît de neîndemînatic n-a fost niciodată. Și se agăță iar de geamantanul rămas în vestibul :

— De ce nu vrei să despachetăm ?

— Asta mă privește !

— Se șifonează rochiile, și-i păcat, observă Năică.

— Tot eu o să le calc.

— Pînă una, alta ce-ai de gînd? izbucni el.

— Să divorțez ! spuse Magda, cu un tremur în glas. Apoi se desprinse de fereastră și îl privi pe Năică îndelung, tăios, vrînd parcă să se convingă de nimicnicia lui. Să divorțez, repetă ea — și cît mai curînd. Suport eu toate cheltuielile de divorț.

Și astfel, Năică trăi clipa cea mai dramatică din viața lui. Se chinui să descopere măcar o umbră de îndoială în vorbele ei. Cînd înțelese că femeia nici nu vrea să mai discute despre divorț, eliminînd orice șansă de-a se împăca, pe Năică îl podidiră lacrimile. Plînse în fața ei cu lacrimi de furie. Cu greu se stăpîni să nu strige, ori să facă vreo prostie. Iar Magda se uită la el cu ochi străini, se uita cînd la el, cînd la stele. Magda vroia să plece chiar în seara aceasta, din care pricină nici nu-și mai despachetase lucrurile. După furia cumplită de la început, Năică zîmbi amar. Se trezi în el o vie curiozitate și întrebă :

— Și cu cine mă schimbi ? Vreau să știu și eu cu cine pot fi schimbat. Dacă-l văd pe stradă, să-i dau bună ziua. Și iar se-nfurie: îi fac ceva, și-apoi să nu pretindă nimeni că eu sînt de vină. Vreau să-mi spui cum îl cheamă !

— Pe cine să-l cheme ?

— Cu cine vorbesc eu ? strigă Năică.

— Tu ? Cu mine, admise Magda.

— Hai să despachetăm, o invită Năică.

— Plec la mama, în seara asta.

— La macă-ta ? Ia să vedem de ce !

Abia acum, Năică se mai liniști. Dacă se duce la maică-sa e altceva la mijloc ; încă mai e cu putință s-o îmbunezi... el se temuse de un bărbat ; se-ngrozise la gîndul că Magda se va duce la un bărbat, va intra în camera lui, cu geamantanul în mînă, așa cum a intrat aici... O clipă, Năică se-nveseli, îi veni lui un gînd : „Grozave mai sînt nevestele astea, tinerele, cum nu le convine ceva — cum vor să fugă la mama ! Auzi: mă duc la mama ! — ironiză el. Se așeză în fotoliu, își aprinse o țigară și ca unul stăpîn pe situație, întrebă:

— De ce vrei să divorțezi, mă rog?

— Știi tu prea bine ! îi aruncă Magda.

— Eu? Eu, ăsta care mă vezi ?

— Mă mir că nu ți-e rușine să mai întrebi !

— Pe onoarea mea, rîse Năică, habar n-am.

— De ce m-ai urmărit ? izbucni soția.

— Care urmărit ?

— Ai fost după mine la Bușteni... trei ceasuri ai stat în Bușteni și m-ai pîndit. Nu ți-e rușine? Dacă ai vrut să afli cu cine mă țin, de ce n-ai venit la mine, să mă-ntrebi ? Așa era cinsit. Și-ți spuneam !

— Ce-mi spuneai ? tresări Năică.

— Mă privește ! îl înfruntă soția. Da' tu nu vii la mine. Cobori la Bușteni, te furișezi să afli... Cum vrei să mai trăim noi doi, dacă tu nu ai încredere ? întrebă Magda, cu ochii înlăcrimați. Acum plîngea ea de furie. Tu știi că dacă vreau, pot să te-nșel oricînd, și cînd sînt aici, acasă, știi tu asta? De ce m-ai urmărit ? reveni ea, cu durere în glas.

— Eram în excursie cu băieții de la fabrică.

— Și-ai coborît în Bușteni, i-ai lăsat !

— Am coborît, mărturisi Năică.

— Și de ce m-ai urmărit ?

— Magda, tu ești prea frumoasă !

— Cum sînt? rîse Magda.

— Mai frumoasă ca altele, și mi-a fost teamă.

— Uite-acum plec și-mi găsesc unu ! amenință ea, în glumă. Zăpăcit, Năică îi prinse mîna. — Ești un mare păcătos, continuă Magda. Ce să mă fac cu tine? Ești un copil. De ce te-ai însurat dacă ești un copil? îl cicăli ea, cu tandrețe ! Acuma ce să fac ? Să plec ? Mă duc și-mi găsesc unu ! Că dacă vreau, tu n-o să afli...

Năică îi lăsă mîna, învins de-o mare dorință de-a se răfui cu sine însuși. Niciodată nu-l mai încercase o asemenea dorință. Greșise de-atîtea ori față de Magda și față de alții, însă uitase repede greșelile, trecuse peste ele. Iar cînd vreo imagine neplăcută se chinuia să reînvie, Năică o înlătura repede, speriat, trimițînd-o pe pustii. Acum revăzu totul, cu o intensitate dureroasă. In lipsa Magdei, se dusese la vilă, încercînd să afle cîte ceva de la femeile de serviciu, ori de la responsabil. Ca să nu dea de bănuit, spusese că-i de la fabrica unde lucrează Magda, și trebuie să știe cum se poartă ea... Nu obținuse nici un fel de amănunte. O femeie de serviciu îl apucase de guler : „Tu minți, mă ! Nu ești cine spui..." Ca să evite ridicolul, Năică o luase la fugă. „Cum de-am fost în stare ? ...Să mă dau drept altul, să întreb ? ! E urît !" se mustrase Năică alergînd spre gară. Se întoarse acasă rușinat, hotărît să nege cu înverșunare orice afirmații că el ar fi fost în viața lui la Bușteni. Ii scria Magdei, îi trimitea telegrame — și ea nu-i răspundea. Indoielile îl prindeau în jocul lor nebunesc. „Magda e prea frumoasă ; pare cuminte dar e prea frumoasă, toți se uită după ea, cine știe !" ...Acum îi era silă de toate îndoielile și gîndurile lui. Magda îl întrebase : „Ce să fac, să te las"? Era convins că n-o să poată trăi fără ea ; dar Năică greșise atît de îngrozitor, încît nu îndrăznea să-i mai ceară nimic. Singură să hotărască.

Magda îi apucă mîinile, privindu-l cu duioșie. Era cu trei luni mai în vîrstă decît el, din care pricină se simțea răspunzătoare pentru soarta lui. Avea impresia că se-ntîmplă ceva cu Năică, parcă arată altfel.. Ca să-l trezească din gînduri, întrebă :

— Dacă eu îmi iau geamantanul și mă duc, tu ce zici ?

— Eu am greșit foarte tare, mărturisi Năică.

— Mă duc la mama — și rămîn acolo !

— Foarte tare am greșit !

— Tu altceva nu mai știi să spui ? Năică părea îmbătrînit de durere.

— Tu ești în stare să uiți ? întrebă el.

— Depinde ce ! se răsfăță Magda.

— Că am fost acolo, și tot ce s-a întîmplat. Altfel... și el o strînse cu disperare în brațe — înțelegi tu că altfel nu se mai poate ? Trebuie să uiți, ca și cînd n-ar fi fost nimic. Ai atîta putere ?

— Ce faci... cum vorbești tu ? întrebă Magda, surprinsă de gravitatea lui. Știi că pari altfel ? observă ea, după o clipă. Altfel... mai bătrîn... altfel, nu știu cum să-ți spun. Și Magda iar îl privi îndelung, înfiorată de schimbarea care se săvîrșise sub ochii ei... Și-acum la ce te gîndești ? vru ea să știe.

— Altădată să nu mai lași geamantanul în vestibul.

— Vrei să despachetăm în seara asta ?

— Acum, chiar acuma.

Și Năică se ridică să aducă geamantanul.

Trei schițe de NICOLAE ȚIC

SECTORUL DOI

In duminica aceea, de pe la șapte dimineață, Vasile Vîrban era de serviciu la telefon. Incă somnoros, numai în pantaloni și cămașă, cu părul ciufulit, ședea întins pe o canapea din biroul inginerului șef, așteptînd să țiriie telefonul. După vreun ceas, îi veni o plictiseală de moarte. Era o duminică prea calmă pentru el și se apucă să cheme trustul și Direcția regională : „Aveți de transmis ceva important pentru șantierul Strehaia ? Nimic ? Imi pare rău, v-aș fi servit cu plăcere". Abia pe la zece și jumătate, cînd Vîrban tocmai plănuia să răsfoiască presa, sună Maricica de la cantină. „Am să-ți fac o sesizare !" începu ea, și Vîrban o ascultă notînd cîte ceva din spusele ei, în caietul de urgențe. „Se rezolvă", o asigură pe fată, în încheierea convorbirii, după care chemă la telefon baraca nr. 5. In cîteva minute, în biroul inginerului șef intră Motronea, cel mai tînăr sudor de pe șantier, un băiat plăpînd, la locul lui, pe care Maricica de la cantină îl întreba de-o sută de ori într-o zi : „Motronea de ce ești trist ? Motronea de ce ești slab ? Motronea de ce ești vesel?"

— Motronea, cu cine ești tu prieten ? întrebă Vîrban.

— Cu Hagiu...

— Și cu mai cine ?

— Și cu tine, adăugă Motronea, fără prea mare convingere. Vasile, tu știi că noi doi...

— Noi doi ! dar mai întîi ești prieten cu Hagiu ! Bine, mă ! Treacă de la mine, rîse Vîrban, după care anunță :Maricica de la cantină mi-a făcut o sesizare.

— Care ce conține ? se interesă Motronea, bănuitor.

— Maricica zice că s-a stricat nu știu ce țeavă la cantina sectorului doi. Aia de-acolo au sesizat-o pe ea, și-acum două minute Maricica mi-a telefonat. Aia de la doi n-au sudori și pretind să le trimitem noi, că fără țeavă nu se poate... Pe cine vrei să trimit ?

— Pe mine, nu ! avertiză Motronea.

— Cu cine ești tu prieten ?

— Cu tine, Vasile, se-nvoi Motronea. Noi doi, o știi... însă eu am avut lucrări speciale, la cinci dimineața m-am culcat, poți să te interesezi la tovarășul inginer șef, dînsul m-a solicitat... încît, găsește pe altcineva, era Leahu pe-aici.

— Leahu o să ridice din umeri, ce-i pasă.

— Celac, mai propuse Motronea.

— Vasăzică, tu, prietenul meu, nimic !

— Vasile, tu ai un obicei prost, te repezi.

— Te duci pîn-acolo, reveni Vîrban, vezi ce e, se poate repara — bine, nu se poate, sănătate ! — doar n-o să-ți pierzi timpul... și nimeni n-o să-ți taie capul... Asta-i capul tău și nimeni nu s-atinge de el. Și la urma urmei, dacă eu te-ntreb cu cine ești tu prieten, ce-ai să-mi răspunzi ? Motronea, mă, zău, n-am pe cine trimite — și dacă ăia s-or agăța de tine, să stai la ei cu ceasurile, spune-le și tu, că ai avut lucrări speciale, e așa de greu să te descurci ?

Motronea luă caietul de urgență și scrise pe pagina la zi : „Plecat sector doi, tov. Motronea". După care, ieșind din biroul inginerului șef, se-ntîlni cu Maricica de la cantină, care tocmai venea să controleze cum se rezolvă sesizarea ei. „Motronea, întrebă fata, de ce ești trist ?" Ca de obicei, băiatul ridică din umeri. La toate întrebările Maricicăi, de luni de zile, el ridica din umeri. Insă dacă ar fi venit o zi în care fata să nu-l mai întrebe nimic, acea zi i s-ar fi părut din cale afară de tristă. „Vasăzică așa, gîndi Motronea, te duci pînă acolo, vezi ce e.. și sănătate, faci și tu o sesizare, nimeni n-o să-ți taie capul." Purtarea lui Vîrban îi apăru cu totul ciudată. „O fi dormit prost, s-o fi certat cu cineva, ori a vrut să mă pună la încercare ? Te duci pîn-acolo... ăsta-i capul tău, nimeni nu s-atinge de el ! Parcă despre asta-i vorba." Motronea nu putea s-admită o astfel de judecată. Sigur că n-o să-i taie nimeni capul... Dar e vorba de răspundere. El, Motronea, e muncitor și are o răspundere. Dacă la sectorul doi s-a stricat o țeavă, o nenorocită de țeavă și n-are cine să-i dea de capăt, se duce el... stă acolo și lucrează, se chinuie pînă reușește... Vîrban știe să-l întrebe : Cu cine ești tu prieten ? Atîta știe.

Peste cîteva minute, cu aparatul de sudat pe umăr, Motronea porni grăbit spre sectorul doi. Avea de mers trei kilometri și pierdu cîteva minute în așteptarea unui camion. Camionul se defectă tocmai în clipa în care Motronea îi făcu semn șoferului să oprească. „Pe jos, și cît te țin picioarele", își spuse băiatul, convins că acolo, la sectorul doi, e mare nevoie de un sudor. Mai pierdu cîteva minute la o stație de benzină, de unde îi telefonă lui Vîrban.

„Zici să mă duc și să văd țeava...

„Te duci, că ai semnat la urgențe.

„Și dacă n-oi reuși, nimeni nu-mi taie capul.

„Cine să ți-l taie, mă ?

„Asta mă-ntrebam și eu, cine naiba să mi-l taie !

Deși era revoltat, Motronea încă se mai străduia să-l înțeleagă pe Vîrban. „Are o zi proastă... Se-ntîmplă oricui... poate că nu i-a scris Vera... fata se mai gîndește, să-l ia, să mai aștepte ?" Pe urmă, după vreo doi kilometri de mers, cînd nădușise și schimba tot la zece pași aparatul de sudat de pe un umăr pe celălalt, Motronea deveni aspru, necruțător, și-i păru rău că n-are un telefon la îndemînă. „Zi așa, nimeni n-o să-mi taie capul ! Te duci, vezi ce e, ca să trec eu la urgență că te-am trimis — și sănătate ! La ce mă-ndeamnă el ! Și de ce mă-ntreabă mereu : Cu cine ești tu prieten ? Sînt cu cine cred eu !" Motronea era trist și dacă Maricica ar fi fost lîngă el, să-l întrebe : „De ce ești trist ?" i-ar fi răspuns, pentru prima oară.

Ajunse la sectorul doi în mai puțin de jumătate de ceas și de la poarta taberei pînă la cantină o ținu într-o fugă. „Sînt tovarășul Motronea", spuse el, intrînd în bucătărie, după care, le salută, pe rînd, pe cele trei fete îmbrăcate în halate albe. „Și ce dacă ești ?" se răsti o fată, care semăna uimitor cu Maricica. „Am venit în urma sesizării, să fac reparația" — și abia acum Motronea înțelese că prietenul său nici măcar nu-i anunțase sosirea. Fetele se înveseliră brusc — și el își permise s-o întrebe pe fata care semăna cu Maricica : „Nu cumva sînteți rudă cu Maricica de la sectorul unu ?" „Tovarășa Maricica mi-e soră, îl informă fata, pe mine mă cheamă Angela." „Imi pare bine de cunoștință, se înclină Motronea. Acum aș dori să știu despre ce reparație este vorba." „Cazanul... praf s-a făcut ! și Angela îl conduse la cazan. Azi n-o să pregătim mîncarea, vezi și dumneata. Ai venit singur? Ce-o să faci singur ?" „Motronea încercă să-i ierte jignirea. Politicos, întrebă : „Credeți că e nevoie să mai chem pe cineva ?" Fata rîse : „Dacă te simți în stare ?" ...După care fata se retrase, împreună cu celelalte, să curețe cartofi. Atunci veni magazinerul, să se intereseze dacă se poate face ceva pînă la prînz, altfel n-are de gînd să scoată alimentele din magazie. „Dacă se poate ? se miră Motronea. Trebuie să se poată... aveți o sută de brigadieri aici — unde-o să mănînce ? Intr-un ceas, e gata cazanul, hotărî el. Observînd că magazinerul rîde pe sub mustață, își îngădui să ridice glasul : Dar vă rog să aveți încredere, să mă ajutați, să-mi aduceți aici tot ce-mi trebuie, și cît mai repede."

In timp ce lucra la cazan, Angela veni de cîteva ori să ia un cuțit, un castron, își găsi ea o mie de treburi în bucătărie... De fiecare dată, Motronea își ridica masca de protecție și îi zîmbea intimidat. Iar într-o clipă de răgaz îi spuse : „Sora dumitale, tovarășa Maricica, mă întreabă : De ce ești trist ? De ce ești vesel ? De ce ești slab ?" Și se așteptă ca și Angela să-l întrebe ceva. Fata rîse, ieși din bucătărie și cînd reveni îi aduse pe o tavă trei sendviciuri cu șuncă. „Regret, spuse Motronea, acuma n-am timp, dar dacă-mi permiteți, o să iau masa de prînz la dumneavoastră." Fără să-și poată explica de ce, Motronea se simțea entuziast ca niciodată și cu siguranță că Maricica, dacă ar fi fost aici, ar fi găsit pentru el întrebări care să-i facă plăcere. „Cum lucrez eu, și Vasile nu știe ! Crede că nici n-am plecat, nu-i nici o grabă. El așa pune problema, să vii aici, să vezi, și dacă nu s-o putea — sănătate !" Și Motronea se mai gîndi că odată întors la sectorul unu, Vasile o să-l întrebe, după obicei : „Cu cine ești tu prieten ?" „Incît, își spuse Motronea, cu părere de rău, trebuie să-i răspund că eu nu pot fi prieten..." Dar cînd isprăvi lucrul, de bucurie, din nou încercă să-l înțeleagă pe Vasile : are o zi proastă, l-au scos ieri din echipa de fotbal, o fi răcit... Se duse la telefon și după ce formă numărul, așteptă, cu emoție, clipa hotărîtoare. „Vasile — își îndemnă el prietenul în gînd — înainte de a-mi răspunde, vezi și tu cum pui problema, de asta depinde totul, cum pui problema. Poți să-mi spui de pildă : Motronea, am vrut să te-ncerc"...

— Zici să mă ocup de țeava aceea, începu Motronea.

— Dacă ai aparate, ce-ți trebuie, orientează-te !

— Și altfel, crezi că o să-mi taie cineva capul ?

— Cine mă ? Să-ndrăznească !

— Asta mă-ntrebam și eu, cine să mi-l taie ! Asta, și nimic altceva. Te salut, Vasile. Te salut...

16 ANI DE LA ELIBERAREA COREEI

KIM-U-CER

Cîntec pentru Patrie

Pe cînd pe buzele uscate, odinioară, dorul de dreptate,
năbușea în-neîndurare,
nu mai eram în stare să înalț un cîntec de eliberare,
nu izbutea să se mai înfiripe glasul de nădejde,
din făptura crunt robită,
și însăși jalea, amuțise
sub trecuta nedreptate pătimită.
Acuma însă, în răsuflu liber,
crește vajnic un avînt senin,
cu dragoste de țară.
O primăvară, libertății s-a deschis,
înfloritoare-nsuflețire,
un soare nou, mîntuitoare strălucire,
prin stropii lacrimilor, roureazä bucuriilor rodire
pornind cîntări, ce din izvoare pămîntene,
la măreții cerești, străbat deplin.
Încît de-acum înviind simțire,
viața-nchină imnul de lumină,
din care peste întreaga omenire,
își dăruiește-n revărsare, binecuvîntare.
Pe mai departe cu amenințare,
oricît ar încerca să ne-mpresoare, moartea cea haină
spre veșnicie însă, ochii vor purta-n priviri, a țării înălțare
iară din suflete vor răsuna chemări biruitoare.

PAK-PHAR-IAN

Cin-Dar-Le

(Fragment)

Mi-am pus în gînd să cînt gingașa floare
care-n plaiurile noastre poartă vestea primăverii,
să cînt de-ntîia, care vine întîmpinătoarea —
floarea Cin-dar-le.
Dar poate oare izbuti un biet poet,
să-i înflorească în cuvinte chipul
plăpîndei arătări, ce luînd-nainte tuturor
răsare să aducă vestea ei vitează,
care se-ncumetează,
chiar prin vitregia vremii aspre,
să dea de știre despre noul timp ce s-a apropiat ?

. . . .

Ea nu se-nvoaltă-n purpură imperială,
și nu cere să se-nvestmînte-n bogăția din bătutele petale
de liliac indian,
nici nu se-ncumetă
să fălească-n văluriri cîrlionțate de mătăsuri,
precum domnița Crizantemă,
din meleagul țării lui Răsare Soare,
care-n găteală falnic izbucnită — în tîrziu apare
de se învoaltă la domnie dăinuind pe toamnă lungă.
Și-atît de-adevărat se adeverește-n proorocire, primăvara,
încît ivirea ei ajunge ca să înfățișeze pentru toată țara
chipul primăverii.

. . . .

O floare care pentru veșnicia adevărurilor n-are,
în firescul ei avînt,
decît încredințarea de menire ce-i e dat să-ntruchipeze
smerita frumusețe ca vestire nouă,
din seva pămînteană
să alcătuiască fără de răsunet-glas de floare,
din buze de lumină,
să dea intrîmbițat cîntare caldei bucurii.
Menirea ei fiind, din suspinul de mireasmă împlinită,
atunci cînd i-a fost dat, cu prețul vieții, înjertfită
să apară cît mai în de vreme,
să fie însuși semnul primăverii,
în adevăr înaintașe, dintru început luminătoare,
la biruința înfloririlor pe-ntreaga lume.

În romînește de ADRIAN MANIU

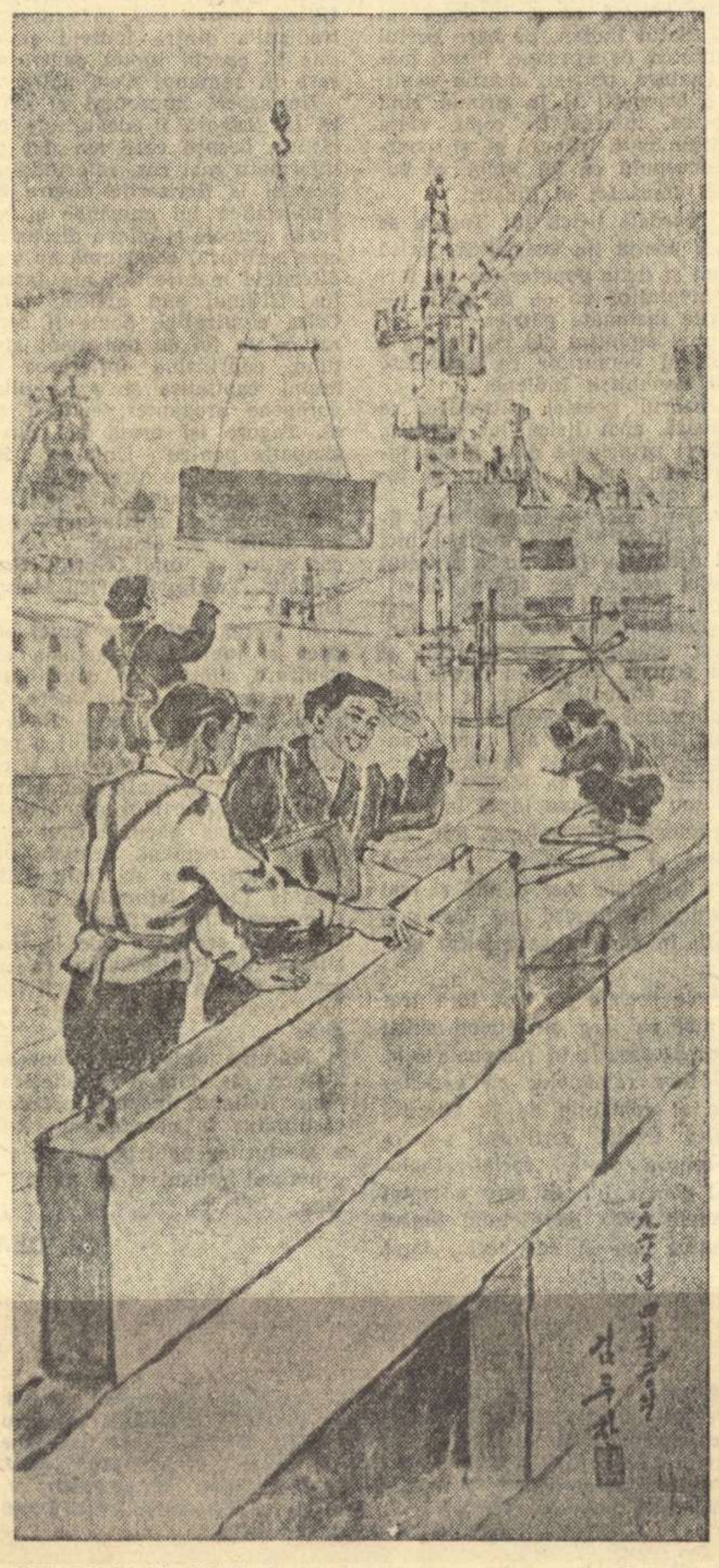

KIM DU CIAN (R.P.D. Coreeană) *„Perspective“*

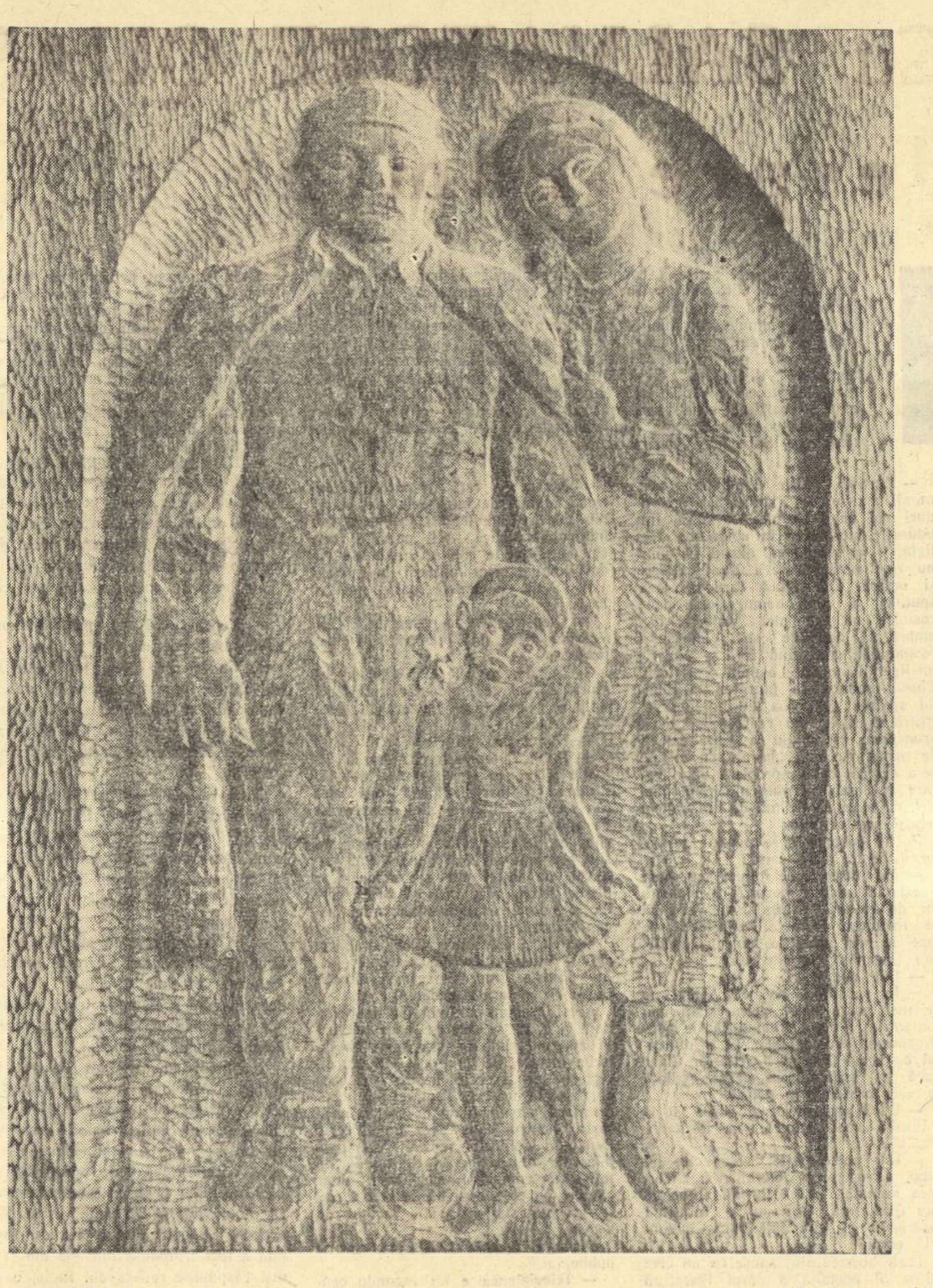

IOSIF FEKETE *„Familia minerului“*

ZIUA MINERULUI

Explozia

Flăcările ce sărută cerul
Nu le dă pămîntul, ci minerul.
Simți prin guri de iad cum se revarsă
Mirosul de carne arsă.
Uită-te stăpîne, cum arată
Ca-n jertfelnic, flacăra curată,
Bice roșii cum pocnesc și curmă
Oricare întoarceri ; fac din mină urnă.
Poruncește zăvorîrea porții —
Vin femei și prunci să-și afle morții.
Fii ca-ntotdeauna înțelept :
Sindicatul galben să le țină piept,
„Galbenii“ trimite să-i ogoaie
— ploaie peste amenințătoarea lor văpaie —
„Galbenii“-s de-ai lor

...Cum e a pădurii coada de topor.

Tiberiu UTAN

Din ciclul „Cărbunele roșu“, închinat vieții de mizerie și exploatare a minerilor, din trecut.

Copacul care cîntă

Acolo unde veacuri și milenii
Creștea o floare neagră sub pămînt
Și oamenii păreau mai mult vedenii
Și-mbătrîneau copiii prea curînd ;

Acolo-n galeriile de-o șchioapă,
Boltind întunecimea-n loc de cer,
Unde-ți găseai sub negre lespezi groapă,
Ortacul meu din alte vremi, miner,

Acolo ne-am făcut lămpaș din soare
Și din lumină ne-am făcut ortac.
Prin galerii se leagănă și-nfloare
Un nevăzut și uriaș copac.

Auzi-l cum vuiește și ne cheamă
Cu frunzele schimbate în cărbuni,
Cu crengile de-argint și de aramă
Și de uraniu-n care dorm minuni !

E vechiul vis ajuns în libertate,
Stropit cîndva cu sînge-n rădăcini,
Stejar pe care nici un vînt nu-l bate
Și noaptea nu-l desfoaie de lumini.

Ion BRAD

Indemn la vigilență și tratative

(Urmare din pag. 1)

că această idee a fost îmbrățișată tocmai de acele puteri care au făcut tot ce le-a stat în putință să înăbușe în sînge dorința de autodeterminare a puterilor coloniale. Agresiunile și fărădelegile comise de puterile occidentale împotriva Algeriei, Congoului, Tunisiei, Cubei, dovedesc cît de puțină încredere trebuie avută în acei care se proclamă acum partizani ai ideii autodeterminării.

Cît de serioasă este poziția puterilor occidentale și ce urmărește aruncarea în discuție a ideii autodeterminării o arată faptul că puterile occidentale și în special Statele Unite sprijină din răsputeri pe Adenauer și acoliții săi în pretențiile lor revanșarde, în acțiunile provocatoare împotriva țărilor iubitoare de pace. De peste ocean curg amenințări în legătură cu problema Berlinului și a tratatului de pace însoțite de acțiuni agresive ca aceea a sporirii efectivului forțelor militare americane și a creșterii alocărilor bugetare pentru cheltuieli militare. Înflăcărații promotori ai războiului rece și ai acțiunilor necugetate agresive împotriva Uniunii Sovietice pierd din vedere faptul că un al treilea război mondial, dacă ar începe, nu s-ar limita la un simplu duel între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, ci ar atrage și alte state aflate astăzi în mrejele alianțelor militare create de S.U.A „Noi ținem seama de toate acestea, sublinia tovarășul Hrușciov și avem la dispoziție mijloace militare necesare pentru ca în cazul dezlănțuirii unui nou război de către imperialiști, nu numai să dăm o lovitură nimicitoare teritorului S.U.A. dar totodată să-i facem inofensivi pe aliații agresorului și să strivim bazele militare americane împrăștiate în întreaga lume... Războiul va intra și în casa poporului american care timp de un secol, de la războiul civil dintre nord și sud, nu a cunoscut operațiuni militare pe teritoriul său. Nu vrem să amenințăm pe nimeni. Vrem numai să-i aducem la rațiune pe cei de care depinde politica statelor membre ale N.A.T.O.“.

Problema încheierii tratatului de pace cu Germania și a rezolvării problemei Berlinului occidental sînt probleme de mare actualitate și de mare importanță pentru pacea lumii. Aceasta cu atît mai mult cu cît imperialiștii intenționează să le transforme, prin intermediul Bundeswehrului și al revanșismului vest-german, într-un punct de plecare spre un război împotriva Uniunii Sovietice și a țărilor socialiste. Indemnînd la vigilență, tovarășul Hrușciov afirma : „Trebuie să spunem deschis, tovarăși, că în prezent puterile occidentale împing lumea spre o limită periculoasă și nu trebuie considerată exclusă ivirea unei primejdii de atac militar a imperialiștilor împotriva statelor socialiste“.

In acest moment important pentru pacea lumii conducătorul guvernului sovietic reafirmă că singurul lucru urmărit de lagărul socialist este întărirea păcii prin încheierea tratatului de pace cu Germania. Aceasta este o problemă urgentă și pacea lumii cere rezolvarea ei imediată. De aceea afirmă răspicat tovarășul Hrușciov : „ne adresăm încă o dată guvernelor Statelor Unite, Angliei și Franței : să luăm loc în mod cinstit în jurul mesei rotunde a tratativelor, să nu creăm psihoza războiului, să purificăm atmosfera, să ne sprijinim pe rațiune și nu pe forța armelor nucleare“.

Cuvintele acestea înțelepte, pline de dragoste pentru omenire și de grijă pentru pacea lumii, evidențiază esențialul în ceea ce privește încheierea tratatului de pace cu Germania, element primordial pentru pacea Europei și a lumii.

Popoarele lumii speră că oamenii politici occidentali vor înțelege gravitatea acțiunilor pericuoloase pe care le întreprind și că privind cu realism și luciditate vor face ca rațiunea să învingă.

Al. GÎRNEAȚA

ANIVERSAREA „SCINTEII“

(Urmare din pag. I)

nistă, să aplice spiritul partinic în toată activitatea lor. Reportajele, cronici cotidiene ale epocii construirii socialismului, reflectă nemijlocit gîndurile, aspirațiile și faptele cele mai semnificative ale epocii noastre socialiste.

Oamenii de artă, scriitorii au găsit întotdeauna în „Scînteia“ un îndrumător prețios. Cuvîntul partidului spus în coloanele „Scînteii“ a ajutat la clarificarea ideologică a scriitorilor noștri, a îndreptat zi de zi literatura spre realizarea cît mai eficientă a sarcinii ei de onoare: reflectarea vieții tumultoase, eroice a constructorilor socialismului. Articole teoretice de înalt nivel, pătrunse de spirit partinic și de grijă pentru destinele literaturii noastre, cronicile literare ce analizau calitățile și defectele operelor create de scriitorii noștri, au fost un prețios sprijin pentru orientarea întregului front literar. Articolul din ziarul „Scînteia“ îndreptat împotriva tonului apologetic în critica literară a contribuit la îndreptarea relațiilor dintre scriitori și critica literară, pe bază principială, partinică. „Scînteia“, i-a ajutat pe scriitori să se apropie de viața de toate zilele a oamenilor muncii, să reflecte veridic realitatea socialistă, i-a ajutat pe scriitori să vadă viața fără ochelarii trandafirii ai idilismului, dar și fără pînza neagră a negativismului.

„Gazeta literară“ urează „Scînteii“ noastre dragi, cu prilejul celei de-a 30-a aniversări, noi succese în activitatea sa neobosită îndreptată fără preget spre mobilizarea întregului popor în măreața operă de desăvîrșire a construcției socialismului în patria noastră.

GAZETA LITERARA

Spectacolul „Prima întîlnire“ în regia lui Ion Cojar

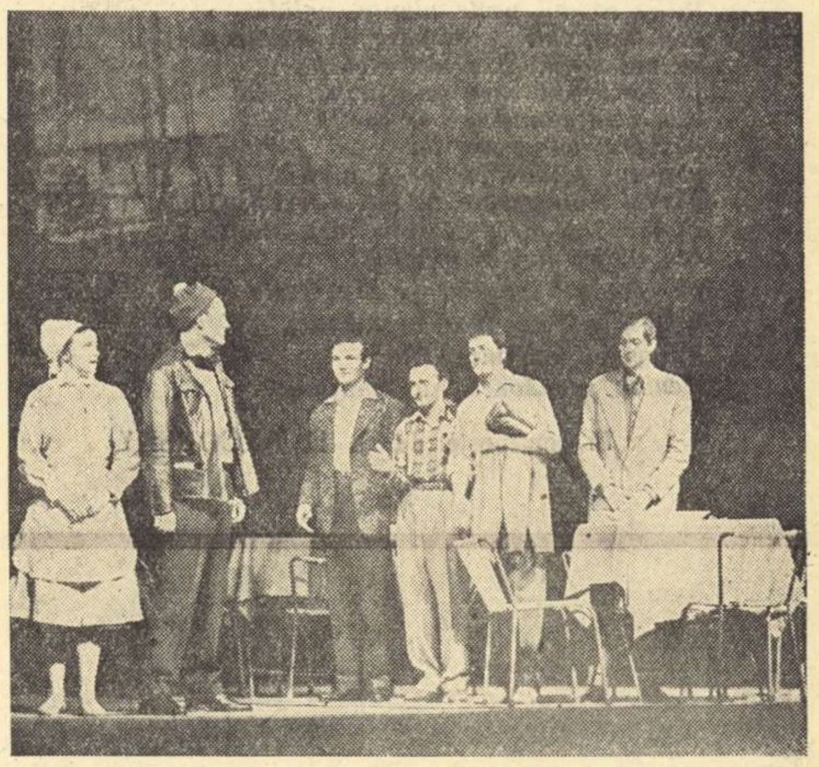

Scenă din spectacolul „Prima întîlnire“, la Teatrul pentru tineret și copii.

Oamenii de teatru vorbesc adesea, cu îndreptățită amărăciune, despre caracterul efemer al artei lor, artă care durează cît o viață de om (și nici atît !) și care piere odată cu creatorul ei, rămînînd total și definitiv necunoscută, în manifestarea ei specifică, generațiilor viitoare. Sculptorii, arhitecții și scriitorii mari ai antichității au transmis nealterat mesajul artei lor pînă în zilele noastre și mai departe, în eternitate, așa cum vor dăinui cît umanitatea marile opere ale artelor plastice sau ale artei cuvîntului, ale muzicii sau arhitecturii din toate timpurile. Pe marii actori, însă, generațiile care nu i-au văzut jucînd îi vor „cunoaște“ doar din mărturiile contemporanilor, din portrete, fotografii, filme, imprimări etc.; le va fi însă inaccesibilă arta actorului a cărei condiție fundamentală rămîne mereu, invariabil și inevitabil, scena.

Dar poate mai... dramatic, în acest sens, este destinul regizorului, interpretul principal și nevăzut al spectacolului de teatru, cel care deține cheia operei scenice și adaugă textului auzibil al dramaturgului și jocului vizibil al actorului, mesajul său invizibil și inauzibil. Acest mesaj, rezultat al unui act de creație, — întotdeauna modest în formă, de multe ori impresionant în conținut — îl recepționăm adesea cu ingratitudine, ignorînd procesul creator care i-a dat naștere. Cît privește raporturile cu posteritatea, arta regizorului se „conservă“ și mai puțin decît cea a actorului, deoarece vocea regizorului nu are sens să fie imprimată, iar o fotografie a sa nu spune de cele mai multe ori nimic. Creația sa este spectacolul care nu trăiește decît una sau cîteva stagiuni. Și această creație se cuvine a fi discutată în aceeași măsură în care sînt discutate creațiile actoricești. De aceea vom completa suita de articole despre creațiile ultimei stagiuni cu cîteva dedicate unor creații regizorale.

★

Nu știm cît timp a activat Ion Cojar ca regizor, înainte de a fi pus în scenă la noul Teatru pentru tineret și copii spectacolul cu piesa Tatianei Sitina „Prima întîlnire“. Dar nu aceasta este important, ci faptul că, după un număr de ani de quasi-anonimat, Ion Cojar s-a afirmat, surprinzător, cu o creație remarcabilă, atestînd un real talent și o gîndire regizorală de certă originalitate.

Piesa Tatianei Sitina oferă un teren de lucru deosebit de interesant, dar nu mai puțin dificil, date fiind profunda ascuțime cu care sînt dezbătute problemele eticii comuniste ale eroilor și structura compozițională aparte a lucrării.

Tînărul regizor avea de soluționat, bunăoară, înaintea actorilor interpreți și înaintea spectatorilor, complicatul caz Pavel Smurov. Este Pavel Smurov vinovat ? Și dacă este, care sînt limitele culpei lui ? Este oare personajul irecuperabil pentru societate ? Ce atitudine vor lua celelalte personaje față de el ? Ce atitudine vei solicita spectatorilor ? etc., etc.

Raționamentul artistic al regizorului trebuia să aleagă aici un drum foarte accidentat, fiindcă nu era suficientă rezolvarea judecătorească a cazului ; autoarea cerea în piesă o înțelegere aprofundată și elastică a problemei, refuzînd tratamentul categoric, rigid și sentențios. Ion Cojar s-a apropiat fără prejudecăți de acest caz, a intuit caracterul frămîntat și contradictoriu al eroului, a expus cu fermitate toate datele personajului pentru a crea terenul unei judecăți obiective, complexe. Pavel Smurov apare de la început ca un om dezechilibrat moralmente dar nu ticălos, condamnabil dar nu pierdut, pregătindu-se astfel descoperirea acelei zone de umanitate și seninătate pe care însuși personajul se străduia s-o ascundă, s-o suprime poate. Sînt excelent realizate tocmai acele momente de dezbatere interioară ale personajului, momentele în care se naște dezgustul pentru o viață trăită urît și sentimentul de rușine față de colectivitatea socialistă. Regizorul a marcat cu subtilitate etapele cruciale din procesul lui Pavel Smurov, nu numai îndrumînd în sensul dorit jocul actorilor (dintre care s-au remarcat prin interpretări deosebite Leopoldina Bălănuță și Boris Ciornei), dar evidențiind nuanțele prin folosirea cu intenție expresivă a luminii și sunetului, a panourilor de decor, a atmosferei scenice — într-un cuvînt a tuturor mijloacelor pe care tehnica modernă a teatrului le pune la dispoziția regizorului.

Din creațiile ultimei stagiuni

Compoziția lucrării — alcătuită la prima vedere din două piese — evoluția pe secvențe cu caracter cinematografic au ridicat în fața regizorului probleme complicate de măiestrie.

Ion Cojar a sesizat unitatea de substanță dintre cele „două piese“, a pus în valoare legătura care unește destinele eroilor, asigurînd spectacolului său o continuitate perfectă. Destinul cuplului Valia-Alexei nu apare în nici un fel separat de cel al Smurovilor, eroii și faptele lor se întregesc și se explică reciproc.

Folosirea spațiului scenic este, fără îndoială, în fiecare spectacol, un examen de măiestrie regizorală. Ajutat de scenograful Toni Gheorghiu, Ion Cojar a acordat interpreților întreg spațiul scenei, eliberîndu-i de teroarea mobilierului excesiv și nu o dată stingheritor pentru actori, a folosit în slujba mișcării scenice aerul, lumina, suprafețele. Decorul e sugestiv, aerian, în plină atmosferă a piesei, liniile, planurile și culorile sînt simple, curate, aproape fluide. Eroii își trăiesc, romantic sau grav, marile pasiuni și micile frămîntări cotidiene pe fundalul vieții de fiecare zi, surprinsă în curentul ei necurmat tinzînd spre cucerirea fericirii colective.

Un regizor talentat și iubitor al noului a izbutit să dea o frumoasă expresie scenică unei piese de puternică și captivantă actualitate.

Dumitru SOLOMON

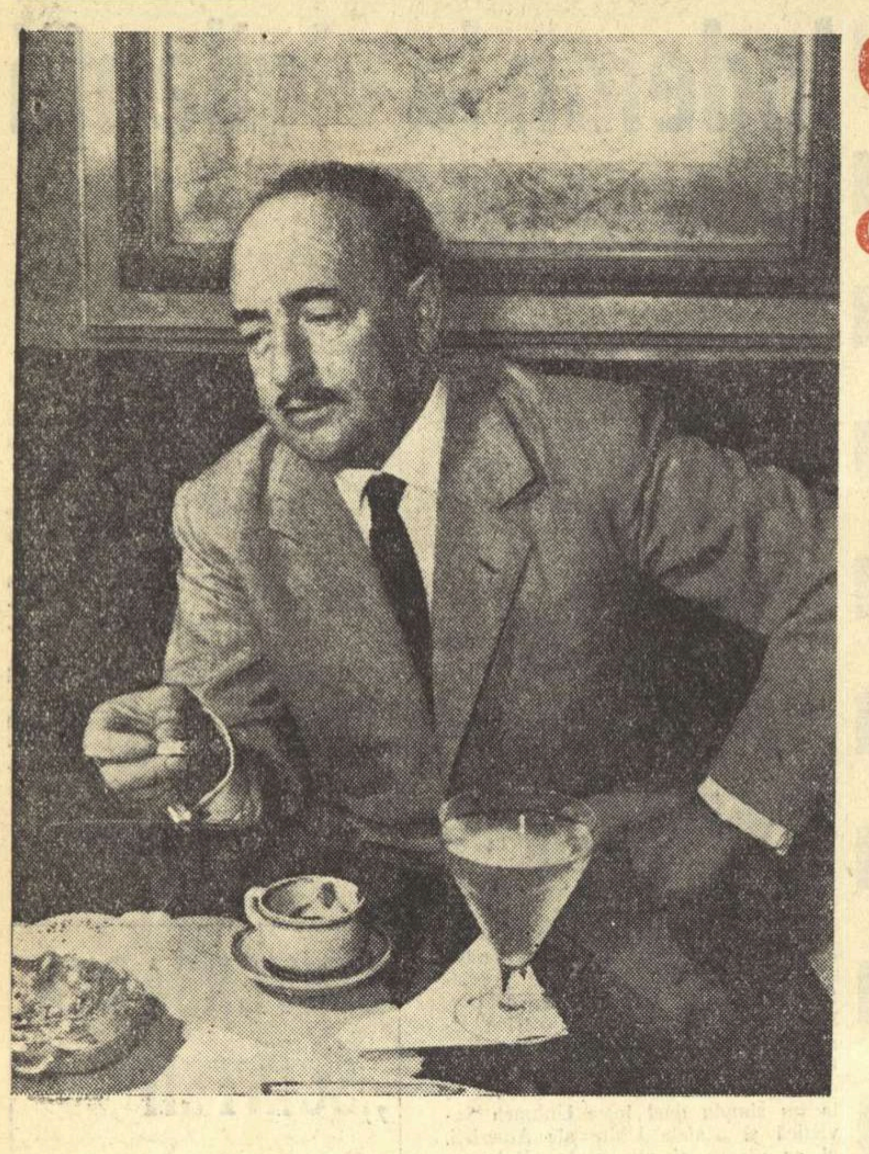

SALVATORE QUASIMODO

Aproape un madrigal

Se apleacă floarea soarelui spre-apus
și ziua se precipită în ochiul
ei stîns și-al verii aer se-ndesește,
boltind înalt frunzarele și fumul
din șantier. Cu-alunecări de nori,
și țipete de fulgere, dispare
ultimul joc al cerului. Și-acum
ca altădată, draga mea, copacii
strîngîndu-se ne-nchid din nou în cercul
de nave. Însă ziua e a noastră
mereu, precum și soarele ce pleacă
cu firul razei lui mîngîietoare.

N-am amintiri și nu le mai doresc,
aducerile-aminte vin din moarte
iar viața-i nesfîrșită. Orice zi
e-a noastră. Una se va stinge-odată
și noi cu ea și ne va fi tîrziu.
Aici pe stăvilar ne legănăm
picioarele, asemenea copiilor,
privind oglinda apei, cum în culoare-i verde
se-ntunecă încet primele ramuri.
Și omul ce se-apropie-n tăcere
nu poartă-ascuns în mînă vreun cuțit
ci-o floare de mușcată.

Azi, douăzeci și unu martie

Azi, douăzeci și unu martie, intră
Berbecele în Echinox, și bate
cu coarnele lui tari în stînci și-n arbori.
Și tu, iubito, auzind
bătaia lui, alungi vîntul de iarnă
din urechile tale-aplecate
spre ultimul cuvînt al meu. Plutește
întîia spumă peste plante, palidă,
vag înverzind — și pare că nu neagă
zvonul venit. Și vestea-aleargă
la pescărușii care se-ntîlnesc
sus între curcubee: se înalță
gălăgioși cu graiul lor
asemeni picăturilor ce fluieră
căzînd prin grote. Tu le-acoperi țipătul
în preajma mea, deschizi larg puntea
cea dintre noi și vijeliile
pe care sub pămînt le pregătește
natura într-un ceas nechibzuit,
întreci mijirea mugurilor.
Acuma primăvara nu ne-ajunge.

În romînește de A. E. BACONSKY

Cu SALVATORE QUASIMODO despre Pămînt și Cosmos

Am realizat senzația comprimării spațiului și timpului. Distanțe, exprimate în cifre astronomice, care se vor parcurge, azi sîntem mai încredințați ca oricînd că se vor parcurge, în ani-lumină, le-am trăit în 60 de minute. Am mulțumit poetului pentru zborul oferit reporterului la bordul navei care are drept combustibil imaginația unuia din cei mai mari poeți contemporani. Conducătorul acestei nave se numește SALVATORE QUASIMODO. După scrierea acestui nume mai sînt necesare explicitări? Nu comitem impietăți. Pe planeta Pămînt (localizare strict necesară) sînt doar puțini, cîțiva, a căror nave ale poeziei să poată atinge sferele pe care le străbate în zbor tumultuos Salvatore Quasimodo.

— **Această veste bună pe care mi-ați adus-o de dimineață, zborul unei noi nave cosmice sovietice, îmi întărește încrederea în umanitate. Religia, și nu numai ea, afirmă că omul nu este nimic altceva decît pulbere și umbră. Dar omul care lansează sputnici și, pînă acum, două nave cosmice, nu este nici pulbere, nici umbră. El deschide calea cunoașterii cosmosului, asigurînd încă o victorie inteligenții umane asupra naturii. Cineva spunea că lansarea primului sputnic (e vorba de un general american N.N.) nu reprezintă decît aruncarea în spațiu a unei bucăți de metal. Această „bucată de metal" ne-a deschis calea apropierii unor legi care ne erau necunoscute pînă mai ieri, cu toate că de mii de ani sîntem supuși acestor forțe.**

Poetul coboară spre pămînt, la oamenii pentru care scrie:

— **Mă întrebați de influența pe care o exercită asupra noastră, a oamenilor de cultură, știința? Nu cred că se manifestă direct. Reflectarea se face nu prin prezența temelor „atom" sau „cosmos", în literatură.**

— Dar cum?

— **In substanța poeziei. Astăzi nu se mai poate face petrarchism sau romantism. Poetul trebuie să fie contemporanul timpului său. El e influențat de acest timp și îl reflectă. Chiar dacă nu scrie direct despre știință ea este prezentă în poezie.**

— Dacă am înțeles e vorba de o influență mai adîncă, în formarea omului?

— **Da, poetul este legat de un timp, de o epocă determinată. Chiar, spre exemplu, și poezia lui Rimbaud sau Mallarmé. Dar nu o influență exterioară ci una interioară, înlăuntrul omului.**

Toate acestea sînt spuse ca un crez adînc al poetului a cărui literatură va putea servi undeva în Marte la cunoașterea pămîntenilor. A pămîntenilor care iubesc poezia lui Salvatore Quasimodo.

— **Sînt invitat să vizitez și să țin conferințe în 24 de țări. Numai în Franța nu am fost invitat. De altfel voiajez mult.**

— Ce veți spune publicului, în fața căruia veți vorbi, despre dvs.?

— **In primul rînd trebuie definită poziția omului. Sînt un cetățean ca oricare altul cu o opinie socială și politică determinată. Afirm net că poetul este legat de timpul său. Aceasta contează pentru conținutul poeziei. De aci decurge și perfecțiunea formei, această formă de care se ocupă critica formalistă mare amatoare, a decadentismului european. Poziția mea spirituală nu este agreată de această critică preocupată numai de forma exterioară a poeziei.**

Salvatore Quasimodo a ancorat nava pe pămînt. A coborît din ea. Visul nu are ce căuta aci.

— **Dar nu e vorba în fapt de formă. Pe acești critici îi jenează conținutul. Cînd am publicat poezia „Către noua lună", închinată zborului lui Iuri Gagarin, nu de formă s-au preocupat, ci de conținut.**

— Ați publicat poezia în „Unità".

— **Doar nu era să o publice „Osservatore Romano".**

Tovarășul Dragoș Vrînceanu, prezent la discuție, un cunoscător al culturii italiene, amintește că pînă și în Statele Unite această poezie, urmată de declarația poetului în apărarea Cubei, a stîrnit supărarea anumitor foruri americane.

Pe fondul acestei zile în care rațiunea omenirii triumfă din nou, prin cea de-a doua navă cosmică lansată de Uniunea Sovietică, apar și mai sumbre asemenea manifestări obscurantiste. Contrastul e atît de evident încît sublinierea devine de prisos. Dar iată cu ce se ocupă unii pe pămînt:

— **In Italia există și un suprastat — biserica — care își exercită controlul alături de burghezie. De exemplu cele mai multe din școli sînt sub influență catolică. Aci, poeziile mele sînt interpretate sub un unghi de vedere eronat. Dar cititorii le înțeleg.**

— Știm că sînteți foarte popular în Italia.

— **Cred că sînt cunoscut și citit. Poeziile mele sînt publicate în mari tiraje...**

— ...egale cu cele ale cărților lui Moravia, cel mai popular romancier italian, completează tovarășul Dragoș Vrînceanu.

— Dar tinerii poeți?

— **Publică foarte greu. Au o situație tristă, în special materială. Afirmarea e foarte dificilă mai ales că premiile literare sînt manevrate de editori. In fapt ele se dau editorilor și nu literaților. Desigur că sînt premiate și cărți bune. Altfel publicul nu le-ar citi și editorul ar pierde banii. Sînt însă și tineri care fac o poezie experimentală, metafizică, informă.**

— Pentru că vorbeați de publicul cititor, înțelege această poezie?

— **Foarte greu. E aceeași situație ca și cu pictura decadentă.**

Acest răspuns al marelui poet italian vine să se adauge unor afirmații aproape similare, exprimate în diferite nuanțe, fie de Paolo Grassi, directorul lui „Piccolo Teatro", în ceea ce privește teatrul, de unul din conducătorii ansamblului de balet american, pentru dans, sau de Roberto Benzi, în domeniul muzicii. Cu toată diferența de poziție și de opinii, cu toții au confirmat sterilitatea unor căutări pe care oamenii le refuză, nu le acceptă sub nici un unghi de vedere.

Discuția continuă despre gustul publicului.

— **Televiziunea e un exemplu concludent al modului cum politicienii caută să pervertească acest gust prin programe așa-zise „ușoare". Atunci cînd obțin succese ei folosesc ca argument suprem — dorințele telespectatorilor. In fapt asistăm la degenerarea conceptului de cultură. Căci publicul ar dori altceva, în primul rînd, un repertoriu național. Ori astăzi, în afara pieselor lui Eduardo de Filippo găsești cu greu manifestări valabile în dramaturgia națională. Una din cauzele acestei decadențe a teatrului trebuie căutată și în greutatea abordării temelor contemporane. Cenzura e mereu prezentă, sub cele mai diferite forme, de la cea a bisericii pînă la cea a statului.**

— Faimosul procuror din Milano.

— **Prea multă cenzură**, repetă indignat laureatul Premiului Nobel.

Tovarășa Despina Mladoveanu, de la catedra de limba italiană a Facultății de filologie din București, amintește cazul piesei „Rialda" a dramaturgului italian Testori, interzisă de cenzură nu numai pe scenă dar și retrasă din librării.

— **Situația e ceva mai bună în cinematografia italiană unde temele sociale sînt abordate mai curajos. Chiar și filmul lui de Sica „Ciociara", cu toate că este o palidă reflectare a romanului lui Moravia, reprezintă un fapt pozitiv mai ales ca prezența Sofiei Loren îi asigură succesul. Trebuie remarcate filmele lui Fellini.**

— Dar Visconti?

— **Uneori Visconti pune un accent exagerat pe problemele sexuale. Fellini e mai echilibrat.**

— Vă place Antonioni?

— **Da. E un cehovian. Dar și el ca și ceilalți cineaști se lovesc de rigorile cenzurii. Avem și o cenzură... din afară. Cînd „Piccolo Teatro" din Milano a pus în scenă o piesă de Brecht consulul vest-german a cerut coloniei germane să boicoteze reprezentația. Am scris un articol împotriva acestei declarații.**

L-am cunoscut personal pe Brecht. Este unul din cei mai mari dramaturgi moderni. Un reformator ca și Pirandello. Nu știu dacă în poezia contemporană s-au afirmat asemenea personalități. In lumea anglo-saxonă, de exemplu, poezia e anemic reprezentată. Ce poet american s-ar putea compara cu personalități ca Hemingway sau Faulkner?

— Ordinea preferinței?

— **Il consider pe William Faulkner ca cel mai mare romancier american. In privința regresului poeziei în Italia și critica este vinovată. Ea vrea să dicteze legi îndrumînd noua generație spre o epică minoră.**

— Preferați poezia epică sau cea lirică?

— **Nu cred că cel mai important este genul poeziei. Fie în poezia lirică, fie în cea epică, totul este să se afirme prezența poetului, natura sa, opinia sa. In Tasso sau în Dante găsim și liric și epic. Criticii mi-au reproșat că în unele poeme „amestec" genurile.**

Cînd vorbește de poezie Salvatore Quasimodo zboară spre înălțimi. Fără să simți ești purtat spre un alt orizont. Au rămas undeva pe pămînt și critica formalistă și cenzura, tot ceea ce face uritul vieții în Italia contemporană.

— **Și prin poezie se afirmă poziția omului contemporan care-și exercită influența folosind și cultura. In măsura în care poetul este legat de veacul său poate să contribuie la modificarea omului și a lumii.**

Răsunetul de care s-a bucurat în Italia „Antologia poeziei romînești" este legat tocmai de conținutul ei. Asupra acestui conținut valoros am vorbit în prefața volumului. Desigur nu aș fi consimțit să scriu o introducere dacă nu mi-ar fi plăcut ceea ce urmează. Acum pot să vă aduc vestea plăcută că volumul a avut succes. Prefața a fost reprodusă într-una din cele mai răspîndite reviste din Italia, contribuind la popularizarea volumului. Venind în Romînia am citit și alte multe poezii bune care, din păcate, nu au putut fi cuprinse în antologie. Aveți mulți poeți buni.

Bucuria de a mă afla aci am exprimat-o într-o telegramă trimisă președintelui Consiliului de Stat al R.P.R. în care spuneam:

„Sînt foarte onorat de a mă afla pentru prima dată în Romînia, țară vecină spiritualmente cu patria mea latină. Salut cordial poporul romîn, pe conducătorul statului dvs., pe reprezentanții politici și civili, pe toți oamenii de cultură, poeți și scriitori, pe oamenii de știință, pe pictori, care au luptat întotdeauna pentru libertate și dreptate".

La aceasta aș adăuga, răspunzînd la întrebarea privind traducerile, că numărul lor trebuie să crească nu în raport cu mărimea teritoriului sau a populației, ci raportat la valoarea unei culturi. Ori cultura romînească merită din plin o cunoaștere și o răspîndire pe o arie geografică cît mai largă. Trebuie să dispară prejudecata ierarhizării culturilor, întreținută în unele țări din Occident, aportul popoarelor mici sau mari la progresul omenirii fiind paralel și nu sobordonat.

...Exact 60 de minute de cînd a început discuția cu Salvatore Quasimodo despre Pămînt și Cosmos. Vreo zece ilustrate așteaptă să fie completate. Toate sînt destinate unui oraș: Milano. Așa s-a născut ideea ultimei întrebări.

— Sînteți sicilian. Dacă ați părăsit locul natal de ce ați preferat orașul Milano capitalei italiene?

— **O întrebare care mi se pune și acasă. Prefer să locuiesc la Milano pentru că e un oraș în care simt mai bine trepidația muncii. La Roma huzurul și îmbuibarea sînt, parcă, mai șocante.**

— Vă mulțumesc pentru interviu.

Sergiu BRAND

CONTRAPUNCT

India

În curînd va sosi la Moscova, în cadrul unui turneu, un ansamblu de dans indian, compus din 40 de persoane. În program figurează și baletul „Cumar Samxaf" după o lucrare a dramaturgului indian Kalidassa.

R. D. Germană

Recent a avut loc la Opera Comică din Berlin premiera operei lui Benjamin Britten „Visul unei nopți de vară" după comedia cu același nume a lui Shakespeare. Spectacolul s-a bucurat de o deosebită apreciere, regia a fost realizată de Walter Felsenstein.

R. P. Bulgaria

Teatrul Satiric de Stat din Sofia a prezentat recent în premieră, cu mare succes, piesa lui Brecht „Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită"

Regia o deține directorul Teatrului, Danovschi care a subliniat la o conferință de presă organizată cu ocazia acestui eveniment, importanța actuală a lucrării. El a declarat printre altele: „Avînd în vedere reînvierea militarismului și fascismului vest-german, este important ca această piesă să fie prezentată peste tot". Pentru viitorul apropiat este prevăzută și prezentarea piesei lui Brecht „Domnul Puntila și sluga sa Matti".

Anglia

În librăriile londoneze a apărut de curînd, în cunoscuta colecție „Everyman", o culgere de nuvele ale lui Pușkin, între care se află „Fata căpitanului", „Dama de pică", „Dubrovski", etc. Volumul a fost primit cu interes.

Belgia

Premiul literar Beernaert, rezervat celei mai de seamă lucrări a unui scriitor belgian, a fost atribuit anul acesta de către un juriu academic, scriitoarei Marie-Thérèse Bodart pentru romanul „Altul". În compoziția romanului se simte intenția de a pastișa experiența „noului roman", deși conținutul se dezvoltă pe o linie modest clasicizantă.

ANUL TAGORE

PERSONALITATEA MARELUI INDIAN (II)

Conducătorul de astăzi al Indiei — Jawaharlal Nehru — îl socotește, cu drept cuvînt, pe Tagore, alături de Mahatma Gandhi, ca pe cea mai proeminentă personalitate a Indiei din secolul al XX-lea, și titlul acesta îi e decernat, în primul rînd, de hotărîta sa aderare la mișcarea de eliberare a poporului. Tagore participă convins, ține cuvîntări, se așează curajos în fruntea manifestanților, entuziasmînd tineretul. După înfrîngerea mișcării, în etapa rezistenței pasive, condusă de Mahatma Gandhi între 1919—22, poetul i se asociază un timp, împărtășind noile metode de luptă. In 1930 se produce însă un eveniment de seamă al vieții lui spirituale. Poetul vizitează U.R.S.S. și, deși nu poposește acolo decît două săptămîni, călătoria are efecte hotărîtoare pentru orizontul său politic. In **Scrisorile despre Rusia**, a căror răspîndire a fost împiedicată de către colonialiștii englezi, se cuprind impresiile lui entuziaste despre țara ce-și clădea cu vigoare socialismul. El o descrie ca o întruchipare a libertății omenești și a posibilităților nelimitate pentru dezvoltarea multilaterală a poporului. Tagore — după cum spune singur — „se mira și se bucura".

Activitatea scriitoricească a lui Tagore s-a desfășurat timp de 65 de ani de la vîrsta de 16 ani cînd a început să scrie. El este autorul unui număr impresionant de opere: 50 de volume de versuri, 12 mari romane, peste 100 de povestiri, 30 de opere dramatice, sute de articole în publicistică, cîteva volume de scrieri filozofico-religioase, unele studii de gramatică și lexicografie la care se adaugă cel puțin 2.000 de cîntece compuse de el și, la sfîrșitul vieții încă vreo 2.000 desene prin care încerca să surprindă — cu și mai mare exactitate ca în opera literară — variatele și concretele aspecte ale naturii.

Cercetătorii l-au caracterizat, cu drept cuvînt, ca pe un „geniu suveran în toate cunoștințele omenești" și lui i se aplică — cu multă adecvare, expresivul portret pe care Engels l-a dedicat oamenilor Renașterii: „un titan ca gîndire, pasiune și caracter, ca multilateralitate și erudiție."

Poezia lui Tagore îmbină impresia profunzimii cu a varietății gingașe.

Tematica liricii lui Tagore e tot atît de variată ca și întreaga lui operă. Satul indian, pe care poetul îl cunoștea de aproape, într-o măsură natura patriei, marile sentimente omenești și în primul rînd dragostea, iubirea de copii, viața însăși cu toată volbura ei, și moartea concepută ca un liman al supremei împăcări și liniștiri.

La coardele liricii lui Tagore se adaugă poezia lui patriotică, scrisă în ritm și lexic popular, cu un farmec învăluitor ca — de pildă — imnurile închinate patriei.

Să mai amintim aci că Tagore e și autorul versurilor ce alcătuiesc Imnul Republicii Indiene.

In cadrul poeziei patriotice, se integrează apoi lirica lui politică, ale cărei principale date le-am înfățișat mai sus și, desigur, și **tematica lui socială**.

Cunoscut mai cu seamă prin lirica lui, Tagore nu a neglijat nici genul dramatic. Incă de la sfîrșitul secolului trecut, au apărut diferitele lui încercări dramatice, mai întîi piese muzicale, un fel de cantate și oratorii, apoi comedii și drame sociale, uneori în forme alegorice și simbolice, nu în sensul simbolismului european, ci în acel al tradițiilor clasice ale poeziei indiene impregnate de spiritul Upanișadelor. Drame ca **Malini**, **Sacrificiul** sau **Bisarjjana** luptă împotriva ortodoxismului religios dur, demagogic și neuman și pledează pentru o religie mai blîndă și mai tolerantă. Nu lipsesc nici drame și comedii în care el satirizează burghezia.

Temele sociale au fost însă tratate mai pe larg și într-un spirit critic mai ascuțit în romanele sale. După faza romanelor cu caracter istoric și romantic de la sfîrșitul veacului trecut, scriitorul s-a oprit asupra tipului social-psihologic al romanului, în care a tratat în genere tema conflictului dintre elementul nou și cel vechi, între noile concepții burgheze și cele populare. După **Grăuntele de nisip în ochi** și **Naufragiul**, romanul **Gora** și **Lumea și căminul** sînt cele mai de seamă opere în acest gen. Ele înfățișează cu dramatism diferitele concepții indiene despre eliberarea națională, conflictele dintre tendințele mai moderate și cele radicale. Cu acest prilej Tagore descrie cu sugestiv realism nedreptățile suferite de țărani, violențele autorităților, apăsarea englejilor. In **Lumea și căminul** asistăm la pustiirea morală a unui cămin sub influența pasiunii condamnabile a femeii care crede că poate servi cauza eliberării aderînd la concepția fără scrupule a iubitului ei devenit reprezentantul violenței în orice condiții. Romanele de după 1928, puțin cunoscute în Europa și la noi, dezvoltă și ele conflictul dintre vechea clasă feudală și burghezia ca în **Trei generații**, critică tineretul întors de la studiu doar cu o spoială de civilizație, ca în **Ultima poemă** sau, în genere, contradicțiile dintre individ și societate în cadrul luptei pentru eliberare în romanul **Cele patru părți**.

Un aspect important al activității lui Tagore îl alcătuiește publicistica, despre care am dat cîteva informații mai sus, referindu-ne îndeosebi la **Scrisorile despre Rusia**. Publicistica lui cuprinde și numeroase articole și cîteva discursuri, în care scriitorul condamnă cu vigoare diferitele manifestări ale fascismului. Ultimul său articol, intitulat **Criza civilizației**, poate fi considerat ca un fel de testament al poetului, cuprinzînd înfierarea sistemului capitalist și a „civilizației europene arogante", cum îi spune el. Tagore își arată aci din nou simpatia pentru Uniunea Sovietică, pe care o prezintă ca pe o țară a progresului și dreptății

In lupta sa antifascistă, scriitorul indian se alătură activității combative a unui Gorki, Romain Rolland, Twain, Heinrich Mann sau Dreiser.

In marea acțiune a luptei pentru pace și înainte de actuala ei organizare, alături de contribuția efectivă a întregii sale opere, Tagore a participat și prin cîteva acte explicite. In 1930 a iscălit o proclamație în contra războiului și a fost unul din cei dintîi semnatari ai Apelului conferinței mondiale pentru apărarea păcii. Poetul a susținut, de asemeni, primele propuneri pentru pace ale Uniunii Sovietice la Liga Națiunilor. In 1949, Congresul internațional al păcii și-a ținut ședințele sale la Universitatea din Santiniketan, ca un omagiu pentru întreaga activitate a lui Tagore pe tărîmul luptei pentru pace.

„Măreția liniștită" a operei lui Tagore, așa cum o caracteriza Romain Rolland, inspiră încredere și certitudine în neîndoioasa realizare a idealurilor pentru care a militat generosul umanism al marelui indian.

Al. DIMA

O carte despre cultura europeană

G. B. Angioletti: „TOATA EUROPA"

Cu ultimul său volum „Tutta l'Europa" (Colosseo, Roma, 1961), cunoscutul scriitor G. B. Angioletti, actualul președinte al Comunității europene a scriitorilor, unul din animatorii italieni ai mișcării de apropiere culturală între țările europene, pe baza principiului fecund al conviețuirii pașnice, face o seamă de constatări fundamentale privind soarta culturii în Occident și rostul unor schimburi sporite de ordin spiritual între toate popoarele continentului. O călduroasă introducere a lui Carlo Bo prezintă publicului italian acest volum.

Nu este prima carte dedicată Europei, pe care o scrie Angioletti. El a mai publicat „l'Europa d'oggi" (Carabba, 1933). „Vecchio Continente" (Tumarivelli, 1942), „Un europeo in Italia" (R.A.I. 1951), lăsînd la o parte „Scrittori d'Europa" (Milano, 1928), una din primele sale lucrări.

Indeosebi două sînt ciclurile de texte ale volumului „Tutta l'Europa" care alcătuiesc nucleul lui, cel mai semnificativ. Primul se intitulează „Cultura în lumea actuală" și al doilea „Pentru unitatea Europei" (pag. 9—111). Intîiul articol, intitulat „Nu e vina lui Homer" începe astfel: „Ori de cîte ori se anunță un succes cu caracter științific în Uniunea Sovietică, Occidentul izbucnește în înalte lamentații împotriva propriei lui culturi umanistice". „Mai mulți ingineri și mai puțini literați", se strigă peste tot. Pentru că, este adevărat, în Uniunea Sovietică abundă inginerii, dar aceștia s-au hrănit nu numai cu calculul infinitezimal ci și cu o bună literatură. In Rusia și în toate țările slave se citește foarte mult, dar mai ales se citesc cărți serioase, formative, de înaltă valoare artistică și practică; și nu numai opere de Pușkin sau de Tolstoi, dar și de contemporani, oricărei țări ar aparține ei" (pag. 19). Angioletti pune degetul pe rană, cu o seninătate de chirurg: „In concluzie — spune el — Occidentul se îndreaptă către conținuturi literare din ce în ce mai aride și către forme stilistice din ce în ce mai nedemne. Gustul decade, fantezia devine nesăbuită, greața pentru tot ce este bun și frumos în lume atinge straturile cele mai inocente și ignorante ale publicului. Occidentalii, pe de altă parte, nu mai vor să gîndească. Suferă de migrene, la cel mai mic efort al minții, și o carte „greoaie" îi face să fugă cu strigăte grotești de groază. Niciodată nu s-au văzut atît de numeroși stupizi, așa de mîndri de propria lor stupiditate" (pag. 22). Inseși criteriile estetice, de care estetomania occidentală face atîta caz, sînt văzute în reala lor lumină, de către Angioletti: „Poate numai cinematograful — spune el —, și acesta cu ajutorul erotismului, mai izbutește să facă acceptat de către milioane de spectatori și un film de bună calitate artistică". (pag. 33). Acestor observațiuni amare și realiste, Angioletti le contrapune o serie de convingeri mai reconfortante, și tot așa de realiste, în seria de articole intitulate „Pentru unitatea Europei", unde, în fond, propune ca remediu, ca premiză a unui „Rissorgimento" cultural european, o colaborare între țările occidentale și țările socialismului. „Azi — spune autorul —, pentru a vorbi numai de Italia, scriitori ruși, cehoslovaci, bulgari, romîni și din atîtea alte țări răsăritene vin la Neapole și Roma să discute cu colegii lor din Vest; și scriitori italieni, sau francezi, sau englezi, sînt invitați la Moscova, la Varșovia, la București, la Budapesta și așa mai departe" (pag. 92). Cu adîncă simpatie, scriitorul italian vorbește, în capitolul „Scriitori din răsărit" despre romancierii și poeții sovietici pe care i-a cunoscut personal, ca Ehrenburg, Leonov, Surkov, Bajan, Martînov, care „au credința profundă în arta lor și o îndeplinesc cu o inalterabilă seriozitate" (pag. 100). Inseși concepțiile estetice mai vechi ale lui Angioletti beneficiază, după afirmațiile sale proprii, de contactul cu spiritul artei noi. Vorbind, într-un capitol separat despre Nazim Hikmet, definit „poetul tuturor", Angioletti recunoaște că el însuși, altădată închinător al „valorii singurătății" în poezie, nu ezită să salute azi pe unul din cei mai mari poeți ai „companiei umane" (pag. 109). Cu același prilej își arată simpatia „pentru poeții care afirmă eficacitatea vieții", „înlăturînd oribilul nihilism de a te lăsa în voia vieții fără să ceri și să speri nimic" (pag. 110).

Europa culturală și în deosebi literatura și arta Occidentului nu numai că nu mai pot ignora poeziile și romanele scriitorilor socialiști, ci dimpotrivă înregistrează din ce în ce mai evident influența persuasivă a esteticii și artei lumii noi, sub cele mai diverse forme, — conchide Angioletti, atît de elocvent pentru poziția sa avansată umanistă, cît și pentru fecunditatea și noblețea idealurilor culturii socialiste.

Dragoș VRÎNCEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R. PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

✓

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 34 (388)
joi 17 august 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Pentru noi, pentru membrii partidului nostru și pentru oamenii muncii din țara noastră este o sursă de profundă satisfacție că între P.M.R. și P.C.U.S. au existat întotdeauna cele mai strînse relații frățești, o deplină înțelegere și unitate de vederi neumbrită niciodată de nimic, în toate problemele fundamentale ale construcției societății socialiste, ale mișcării comuniste și vieții internaționale, vizita delegației noastre prilejuind o nouă expresie a acestei indestructibile unități.

(Din cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, rostită la marele miting al prieteniei romîno-sovietice de la Moscova).

Prietenia sovieto-romînă, bazată pe principiile internaționalismului proletar, este puternică și de nezdruncinat. Noi avem interese comune, un țel comun: construirea socialismului și comunismului, pe noi ne unește marea învățătură marxist-leninistă. Noi, ca cei mai apropiați frați și tovarăși care luptă pentru aceeași cauză, împărtășind împreună și bucuriile, și durerile, sîntem întotdeauna gata să venim unul în ajutorul celuilalt.

(Din cuvîntarea tovarășului Nikita Sergheevici Hrușciov, rostită la marele miting al prieteniei romîno-sovietice de la Moscova).

O strălucită manifestare a prieteniei romîno–sovietice

Vreme de două săptămîni, delegația de partid și guvernamentală a Republicii Populare Romîne condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a întreprins o călătorie în Uniunea Sovietică. In istoria tradiționalelor relații romîno-sovietice vizita s-a înscris drept o strălucită manifestare a prieteniei de nezdruncinat și a solidarității frăției dintre popoarele Uniunii Sovietice și Republicii Populare Romîne. Oamenii sovietici au întîmpinat cu căldură delegația de partid și guvernamentală a R.P. Romîne de-a lungul întregii sale călătorii, făcîndu-i pretutindeni calde și emoționante manifestații de prietenie. Pretutindeni oamenii sovietici au primit pe solii poporului nostru cu inima și brațele deschise, arătînd o deosebită prețuire față de țara noastră, de realizările obținute de oamenii muncii în opera de construire a socialismului.

In cursul vizitei sale, delegația romînă a fost martora unor evenimente de mare importanță istorică, a unor evenimente de uriașă însemnătate pentru poporul sovietic ca și pentru întreaga omenire progresistă. Oaspeții romîni au putut vedea avîntul, entuziasmul și munca clocotitoare cu care oamenii sovietici întîmpină cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. Inceputul vizitei delegației romîne a coincis cu publicarea proiectului de Program al P.C.U.S., program al construirii comunismului în U.R.S.S. Sintetizînd experiența P.C.U.S. și a întregii mișcări comuniste internaționale, elaborînd multilateral problemele complexe ale construirii societății comuniste, proiectul de Program are o însemnătate istorică mondială, aducînd o contribuție excepțională la dezvoltarea gîndirii marxist-leniniste și constituind un măreț exemplu al marxismului creator. „Intreaga mișcare comunistă și muncitorească internațională, sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită la mitingul prieteniei romîno-sovietice, recunoaște rolul P.C.U.S. ca detașament al ei de frunte, care aduce principala contribuție la îmbogățirea tezaurului teoretic al marxism-leninismului în fiecare etapă a evoluției istorice. Politica P.C.U.S. este o întruchipare a marxism-leninismului în acțiune, un exemplu de abordare creatoare a problemelor dezvoltării sociale, o pildă de slujire a intereselor cauzei socialismului și comunismului".

Un al doilea eveniment important care s-a petrecut în timpul vizitei delegației romîne în Uniunea Sovietică a fost zborul în cosmos al lui Gherman Titov, eveniment ce ilustrează faptul că potențialul și resursele economice, gîndirea științifică cutezătoare a omului sovietic, sînt puse în slujba progresului omenirii.

Mitingul prieteniei frățești romîno-sovietice a constituit o strălucită manifestare a legăturilor frățești și a unității de țel și de acțiune a popoarelor romîn și sovietic, a dovedit unitatea de concepție și de vederi în abordarea problemelor privind construcția socialismului, ca și a celor în legătură cu viața politică internațională.

Comuniștii și toți oamenii muncii din țara noastră au primit cu profundă mîndrie și satisfacție înaltele aprecieri pe care le-au făcut toți oamenii sovietici, conducătorii de partid și de stat ai U.R.S.S. cu privire la activitatea mișcării revoluționare din trecut, în legătură cu realizările dobîndite de oamenii muncii din R.P.R. în opera de construire a socialismului. Pentru țara noastră, vasta experiență acumulată de Uniunea Sovietică în lupta pentru construirea socialismului și pentru realizarea construcției desfășurate a comunismului are o importanță deosebită. Ea constituie un exemplu însuflețitor pentru toți oamenii muncii din țara noastră, în vederea desăvîrșirii construcției socialiste și a trecerii treptate la comunism. Comunicatul romîno-sovietic exprimă între altele recunoștința poporului romîn pentru sprijinul frățesc multilateral primit din partea Uniunii Sovietice. Insemnătatea acestui ajutor o dovedește faptul că el este îndreptat spre făurirea noii orînduiri din țara noastră, spre rezolvarea problemelor creării bazelor tehnico-materiale ale socialismului și a ridicării țării noastre la nivelul țărilor celor mai avansate. Sprijinul acordat de U.R.S.S. este un exemplu de internaționalism proletar, un model strălucit de aplicare a învățăturii leniniste despre relațiile dintre statele în care puterea se află în mîinile celor ce muncesc.

Existența sistemului mondial socialist strîns unit este chezășia construirii orînduirii noi și a securității fiecărei țări socialiste, reazimul năzuinței de pace a tuturor popoarelor. După cum se subliniază în Comunicat, partidele marxist-leniniste din cele două țări consideră de datoria lor să întărească și în viitor, prin toate mijloacele, unitatea statelor socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești.

Schimbul de vederi care a avut loc între cele două delegații a prilejuit reafirmarea unității depline de vederi în toate problemele politice externe actuale. Uniunea Sovietică, R.P.R. și celelalte țări socialiste promovează politica leninistă de coexistență pașnică, depun toate eforturile și inițiază acțiuni importante în vederea soluționării prin tratative a problemelor internaționale litigioase. Cele două guverne și-au reafirmat hotărîrea de a lupta cu fermitate pentru asigurarea unei păci trainice în lume, convinse fiind că în condițiile actuale războiul poate fi preîntîmpinat. Cele două guverne socotesc că în împrejurările actuale încheierea tratatului de pace cu Germania și normalizarea situației în Berlinul occidental sînt probleme de o deosebită importanță pentru asigurarea păcii în lume. Țara noastră, alături de celelalte state socialiste, socotește că trebuie lichidate de urgență primejdioasele rămășițe ale celui de al doilea război mondial care creează un permanent pretext pentru răbufnirile revanșarde ale conducătorilor politici din Germania occidentală și un focar permanent de provocări și agresiuni. Evoluția evenimentelor internaționale dovedește că problema încheierii tratatului de pace cu Germania nu mai poate fi tergiversată. Obstrucționismul practicat de puterile occidentale nu face decît să învenineze atmosfera, să intensifice psihologia războinică creată în Occident și să creeze teren prielnic politicii aventuriste și revanșarde a lui Adenauer. Firesc este ca după 16 ani de la terminarea războiului să existe un tratat de pace cu Germania. Vina pentru întîrzierea încheierii acestui tratat o poartă în întregime puterile occidentale. Dacă ele vor promova și mai departe politica lor agresivă de pînă acum și vor refuza să participe la discutarea și elaborarea tratatului de pace cu Germania, statele iubitoare de pace vor încheia tratatul de pace cu Germania. In Comunicatul sovieto-romîn se arată că „guvernele R.P.R. și Uniunii Sovietice s-au consultat în prealabil asupra unor probleme legate de încheierea Tratatului de pace cu Germania. Ele declară solemn, așa cum se prevede în Comunicatul consfătuirii recente a primilor secretari ai Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste și muncitorești din țările participante la Tratatul de la Varșovia, că în politica lor vor continua să se călăuzească în interesele păcii și că amenințările din partea cercurilor imperialiste ale S.U.A. și ale celorlalte țări membre ale N.A.T.O. nu le vor opri în înfăptuirea politicii de pace".

Convorbirile ce au avut loc la Moscova au evidențiat unitatea de vederi a celor două delegații și asupra unor alte importante obiective ale luptei popoarelor pentru pace. Cele două guverne și-au manifestat hotărîrea de a continua lupta pentru realizarea dezarmării generale și totale; și-au manifestat

(Continuare în pag. 6)

GAZETA LITERARĂ

PACEA VA FI ASIGURATA

Corespondență din Berlin

Vineri 11 august, în amplul discurs rostit la mitingul de la Kremlin consacrat prieteniei romîno-sovietice, N. S. Hrușciov a subliniat din nou, cu toată claritatea și hotărîrea, după cuvîntarea radiotelevizată din 7 august, importanța încheierii Tratatului de pace cu Germania și pe această bază reglementarea situației Berlinului occidental. Duminică 13 august, în zori, agenția ADN a dat publicității, la Berlin, Declarația guvernelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

„Pentru împiedicarea acțiunilor ostile ale forțelor revanșarde și militariste din Germania occidentală și Berlinul occidental, se introduce la granițele Republicii Democrate Germane, inclusiv la granița cu sectoarele occidentale ale marelui Berlin, controlul care se exercită de obicei la granițele oricărui stat suveran".

Recenta hotărîre a guvernului R.D.G. menită să ocrotească populația R.D. Germane de activitatea provocatoare a forțelor revanșarde din R.F.G. și Berlinul occidental a fost răspîndită pe calea undelor și a cuvîntului tipărit avînd un ecou extraordinar pretutindeni în Germania și peste hotare.

Mă aflam pe principala stradă a Berlinului democrat — Unter den Linden. Ziarul „Neues Deutschland" care a publicat în prima pagină Declarația guvernelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia și Hotărîrea Consiliului de Miniștri al R.D.G., nu mai putea fi găsit. Cetățenii dornici să afle conținutul acestor documente se adună în grupuri, tot mai mari în jurul panourilor cu această Hotărîre, expuse în întregul oraș. Parcurg strada și ajung la poarta Brandenburg — hotarul dintre două lumi. Membri ai poliției populare tocmai întindeau o sîrmă pe stîlpi de-a lungul graniței. Mulți curioși de dincolo urmăresc scena, corespondenții de presă vestberlinezi sînt nemulțumiți, nu știu ce să mai facă, fotografiază, iau notițe, caută ahtiați senzaționalul.

La poarta Brandenburgului e însă liniște. Controlul pașapoartelor durează puțin. In rîndul diversioniștilor, al spionilor domnește panica. Ei nu se mai pot strecura în Berlinul răsăritean, sînt lipsiți de posibilitatea de a

Ernst WOLFF

(Continuare în pag. 8-a)

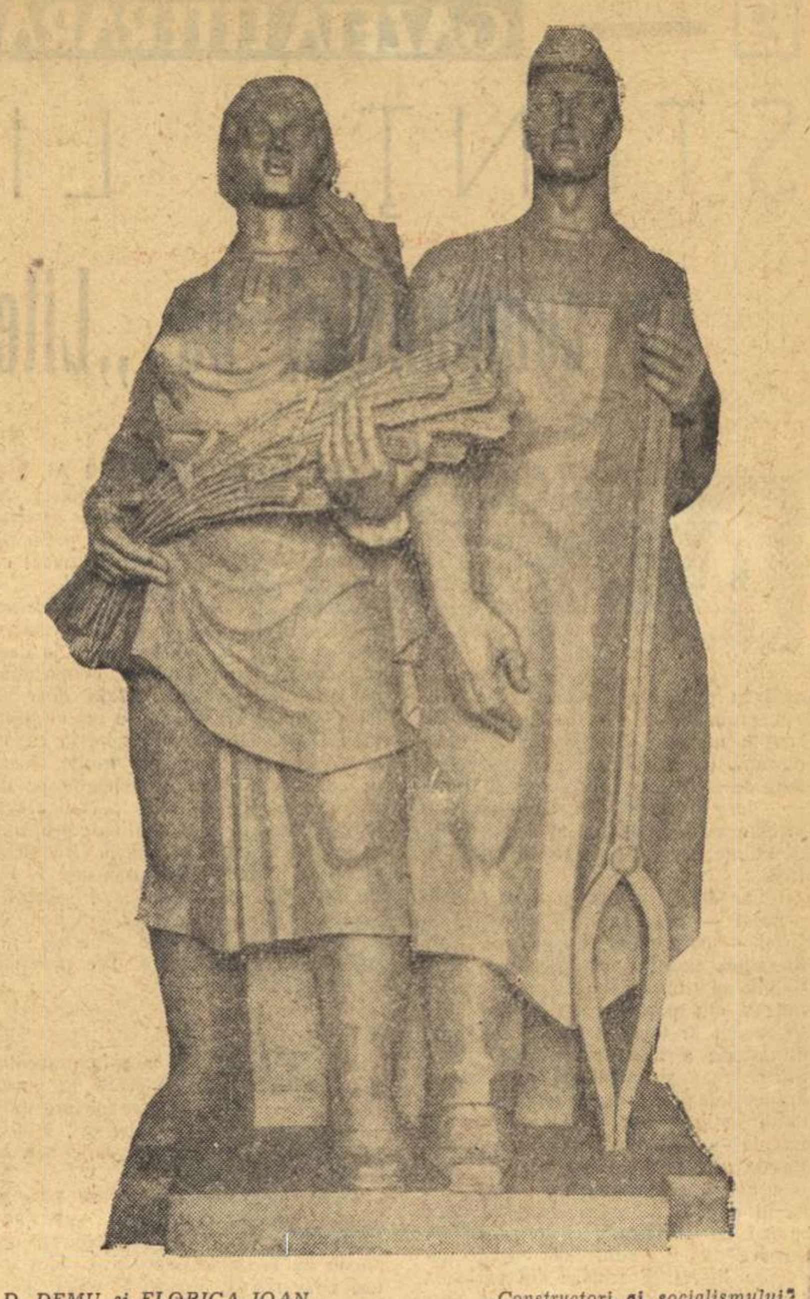

D. DEMU și FLORICA IOAN *„Constructori ai socialismului"*

SCRIITORUL ȘI VIAȚA

A FI ACTUAL

Pentru o mai aprofundată cunoaștere a realităților actuale ale construcției socialiste în patria noastră, Uniunea Scriitorilor organizează deplasarea în diferite regiuni ale țării a unui număr mare de scriitori.

Astfel, în cursul lunii iulie, au răspuns acestei inițiative Al. I. Ghilia, Radu Lupan, Traian Coșovei, Al. I. Ștefănescu, Nicolae Jianu, Călin Gruia, Ion Hobana, Nicolae Stoian, Corneliu Leu, Nicolae Velea, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Constanța Buzea, Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Mărgeanu ș.a.

In cadrul rubricii „Scriitorul și viața", revista noastră va publica însemnări ale scriitorilor plecați în documentare.

Dispare treptat jocul întîmplării din orizontul cunoașterii scriitoricești; cîștigă teren acele acțiuni deliberate care fac documentarea scriitorului profundă, calificată, permanentă, durabilă. Scriitorii abordează cele mai importante sectoare de viață asupra cărora atrag atenția documentele de partid, depun eforturi să aibă continuitate dialectică în studierea zonelor social-umane pe care intenționează să le fructifice în lucrări literare, își educă optica vieții, simțul realului, studiind problemele practicii socialismului. Intr-un cuvînt există o evidentă preocupare a scriitorilor de a fi în mijlocul marilor desfășurări de energie, acolo unde se simte ritmul poemelor nescrise încă, substanța prozei de aur ce așteaptă să fie captată în volume.

Este, așadar, mai mult ca oricînd necesară o amplă confruntare de opinii asupra actului documentării scriitoricești, asupra modurilor variate de cunoaștere a realității, a actualității socialiste.

Viața noastră se află la un astfel de nivel de însușire a noului, la o atare acumulare de experiență socialistă, încît pentru un scriitor — ostaș în marea bătălie pentru construcția conștiinței socialiste — este un certificat de descalificare să nu fi cunoscut viața unei brigăzi de muncă socialistă, ai cărei membri își impun să muncească, să trăiască și să învețe în chip comunist; să nu fi trăit pe viu incandescența, zbuciumul, poezia, neprevăzutul, tensiunea săptămînii unui instructor teritorial de partid care trebuie să răspundă prompt și inspirat la toate problemele pe care le ridică practica construcției socialismului, de la „a" la „z"; dacă nu a developat măcar o dată linia de seismograf pe care o înscrie psihologia muncitorului-gînditor, care e în plin proces de cucerire a noului.

Configurația exactă a momentului istoric pe care îl trăim o dau marile acțiuni inițiate și conduse de partid, care antrenează, valorifică energiile inepuizabile ale poporului. In furtunoasa lor desfășurare am putut asculta recent glasul milioanelor de luptători pentru calitatea produselor, expresie copleșitoare a manifestării noii atitudini față de muncă.

★

Cunosc niște opinii scriitoricești cu privire la documentare care ar trebui discutate.

Un scriitor zice, de pildă, așa: Se vorbește azi de nu știu ce fel de parametri ce exprimă noul mod de a gîndi al muncitorului-tehnician dintr-o uzină automatizată. Dar nu înțeleg mai nimic din istoria asta. Cunosc însă perioada dinainte, de la Eliberare încoace, pînă aproape de noi. De altfel acțiunea romanului meu începe în '46 și e proiectată să ajungă în 1951. De ce atîta neliniște?

Trebuie acuzate calmul și liniștea acestui scriitor. Optica lui e falsă. Sîntem martorii unui astfel de ritm de dezvoltare a societății noastre pe coordonatele precise ale socialismului, încît orice încetinire, orice pauză intervenită în procesul cunoașterii se va resimți negativ, chiar dacă nu imediat,

Pop SIMION

(Continuare în pag. 3-a)

Hunedoara — hala de turnare a oțelăriei

Foto EDMUND HOFER

GRANDIOSUL PROGRAM AL CONSTRUIRII COMUNISMULUI

Poemul comunismului

Litera sobră a ziarelor a anunțat noul Program al Partidului comuniștilor din Uniunea Sovietică. După o scurtă așteptare a telegrafului, au răsunat primele ecouri internaționale ale acestui eveniment. Bineînțeles, cei care iubesc socialismul au sentimente triumfale, pentru că niciodată n-a existat dezacord sau amînare între ceea ce a gîndit mintea și a realizat brațul bolșevicilor. Semnificativ însă mi se pare faptul că și dincolo, în tabăra celor ce vor să țină istoria în loc, se recunoaște cu îngrijorare: „Ei o vor face!"

Da, ei o vor face!

Societatea comunistă este aproape de desăvîrșire. In 20 de ani se va trăi în mod comunist nu numai între hotarele continentului sovietic, ci și pe alte meridiane. Omenirea întreagă are de ales între modul de viață impus de un număr infim de bancheri și socialism (democrație, egalitate, fericire pentru cei ce muncesc).

Masca de aur a capitalismului a fost de mult sfîșiată. Pînă-n junglele întunecate ale Africei și pînă în îndepărtate cătune din Asia, lumina adevărului și-a făcut loc. Vremea „civilizării" cu Biblia în dreapta și pistolul în stînga a apus pentru totdeauna. Continentul negru își scutură lanțurile grele plătind cu sînge scump despărțirea de „civilizatori". Hărțile și știința geografiei dau dureri de cap școlarilor din Occident. Zilnic, undeva la mii de kilometri de metropolă, cum le e drag unora să numească prăvălia centrală a colonialismului, se mai pierde cîte o perlă din colanul scump al nu știu cărei majestăți.

Sub poalele „statuii libertății" în marea Caraibelor, cucoana de piatră care ridică de ani de zile o făclie mincinoasă deasupra capului, se aud glasuri severe: „Ne-am săturat! Ne-ați mințit destul...".

Ce a declanșat această răsturnare a imperiilor? Cine a reușit să arate fața mincinoasă a cuvintelor atrăgătoare lipite pe toate gardurile?

Undeva în lume, în 1917, poporul condus de comuniști, a răsturnat cea mai monstruoasă închipuire politică: țarismul. Biruind timpul și crima, cu imense sacrificii, bolșevicii au instaurat puterea oamenilor muncii într-o țară în care se domnea cu cnutul, sfidîndu-se drepturile cele mai elementare ale individului. Noii orînduiri, profeții cei mai optimiști ai burgheziei nu-i dădeau de trăit nici măcar 365 de zile. Un război pierdut, foamete, afacerile încîlcite

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 6)

FORȚA CREATOARE A POPORULUI

Despre proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice nu se poate vorbi decît cu cea mai profundă admirație. Proiectul de Program vorbește despre realizări care pînă în prezent țineau de domeniul visurilor celor mai îndrăznețe. Iată că numai după patruzeci și ceva de ani ce s-au scurs de la Marea Revoluție Socialistă, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice poate vorbi despre ele ca despre evenimente ce se află în prag de înfăptuire, și încă atît de curînd, încît de primele roade se vor bucura și generațiile care trăiesc astăzi.

Fiind atît de aproape de viitorul fericit, ne putem da și mai bine seama ce a însemnat pentru omenire victoria Revoluției Socialiste din Octombrie. Această revoluție a pricinuit o adevărată eliberare a energiilor populare. In pofida blocadelor, a intervențiilor și a unui război mondial unic prin ravagiile sale, în numai cîteva decenii, Revoluția Socialistă a ridicat una din țările cele mai înapoiate ale Europei, la un nivel de unde se văd bine de pe acum și în cîțiva ani vor fi perfect accesibile cele mai înalte culmi ale progresului uman. Intîietatea pe scară mondială, cucerită în domeniul a nenumărate ramuri ale științei, culturii și tehnicii, uluitoarele succese pe tărîmul cuceririi spațiului cosmic, toate se datorează forței creatoare a poporului eliberat, condus de partid, care a dat o strălucitoare ripostă disprețului burgheziei față de masele populare. Și acum, sub conducerea partidului victorios al lui Lenin, poporul va fi iarăși acela care va îndeplini visul minunat al celor mai buni reprezentanți ai omenirii: Comunismul. Salutînd cu căldură proiectul de Program al P.C.U.S., noi ne închinăm în fața puterii creatoare a poporului și cinstim mintea și sufletul oamenilor muncii conștienți de demnitatea lor umană.

Fără îndoială, că transformarea unor cifre uriașe într-un fond tehnico-economic al comunismului, în mașini, energie electrică și bunuri de consum necesită încă multe eforturi. Dar tocmai datorită acestor eforturi se va reduce din ce în ce truda oamenilor și partea cea mai grea a muncii va fi efectuată treptat prin automatizare, cu colaborarea rodnică a unor „mașini deștepte". Burghezia spunea pe vremuri și continuă să mai repete și astăzi, că războiul ar înlesni progresul tehnic. Omul sovietic și cetățenii tă-

Kiss JENŐ

(Continuare în pag. 6-a)

SPRE CULME

Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice e o hartă anticipativă a superiorității definitive, materiale și morale, a omului, a eliberării lui de orice alienare.

Nici un domeniu al vieții nu este omis — și fiecăruia i se prescrie rezolvarea cea mai exactă și mai fericită.

Analiza științifică și vizionară a realității garantează deplin înfăptuirea celui mai complet și mai măreț vis pe care l-a visat vreodată omenirea: comunismul.

Rîndurile Programului solicită un studiu îndelungat și amănunțit, fiecare formulare avînd o puternică reverberație ideologică și afectivă.

In satul dobrogean în care mă aflu, mecanici, colectiviști și intelectuali au răsfoit și au citit timp de cîteva zile paginile fierbinți. Foșnetul lor — foșnetul istoriei și al viitorului — ne unea într-o aceeași devenire. Și, paralel cu construirea tot mai desăvîrșită a lumii noastre libere și conștiente, se elabora condamnarea fără apel a monstruosului capitalism, se rostea sentința dreaptă într-un proces de veacuri dintre asupritori și asupriți.

Inălțimea morală pe care o reclamă înțelegerea și aplicarea Programului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice echivalează — dacă nu cumva depășește — saltul omului în cosmos.

Culorile frumuseții și ale fericirii nu mai sînt învăluite în ceața utopiilor sau a aproximațiilor. Ele sclipesc cu limpezime, sub steaua necesară a adevărului. O importantă parte din drum a fost parcursă. Stîlpi indicatori ne luminează calea în continuare. Nu fără efort, nu fără maxima investire a forțelor noastre creatoare, dar armonioși și înflăcărați de certitudini, suim spre culme.

Nina CASSIAN

15 august – Ziua presei romîne

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn a adoptat o hotărîre prin care se instituie Ziua presei romîne.

Ziua presei romîne va fi sărbătorită în fiecare an la 15 august – aniversarea apariției primului număr al ziarului „Scînteia".

ŞTIINŢA LITERATURII

în compendiul de „Literatură romînă contemporană"

Apariția, la sfîrșitul anului trecut, a celor două volume de „Literatură romînă contemporană", redactate pentru „uzul clasei a XI-a a școlilor medii de cultură generală și pentru școlile pedagogice", n-a fost aproape de loc remarcată în publicistica noastră. S-a crezut, probabil, că e vorba doar de un simplu manual didactic și s-a lăsat discuția pe seama cadrelor respective care de altfel au și început să-și spună pe larg cuvîntul ca, de pildă, în recenta sesiune științifică a Societății de științe istorice și filologice ținută la Iași.

Chiar dacă lucrarea ar fi un simplu manual — ceea ce nu-și propune, de altfel — obiectul ei special care este **literatura noastră contemporană** ar fi trebuit să trezească un spontan și viu interes din partea cercetătorilor noștri, acum în toiul elaborării tratatului de Istorie a literaturii romîne. Căci orice manual comunică, în fond, în forme didactice, rezultatele unor strădanii științifice și acestea nu pot fi trecute — în nici un caz — cu vederea. Pe de altă parte, după mărturia proprie a editurii, așa cum e consemnată ea în nota introductivă, lucrarea nu e numai un „manual", ci „o prima încercare" de studiu mai cuprinzător asupra literaturii romîne din perioada 1920—1944 (referindu-se doar la partea întîia) și apoi asupra literaturii noastre de după 23 August (partea a doua), ba se mai adaugă chiar explicit că „analizele literare, expunerile și bibliografiile au un caracter mai general și depășesc oarecum specificul manualelor școlare".

Iată, prin urmare, destule motive care îndeamnă la o cercetare mai atentă a fondului acestei lucrări care poate fi caracterizată, în mod adecvat, ca un **compendiu** de „literatură romînă contemporană", în sensul general al termenului de expunere succintă și sintetică a unei discipline sau al unui important sector al ei.

Compendiul de care vorbim e — în ciuda numeroaselor obiecții ce i s-au adus și i se vor mai aduce — o lucrare vădit utilă, și anume nu numai din punct de vedere didactic, ci, într-o măsură, și din cel științific. E într-adevăr o „primă încercare" de a cuprinde un material extrem de complex — perioada dintre cele două războaie — și aceasta în lipsa unor studii și monografii prealabile cu privire la marii scriitori ai acestei epoci și la ideile ei literare violent contradictorii și deseori confuze. Expunerea se desfășoară, cu deosebită grijă, pentru o poziție ideologică exactă, cu respect pentru numeroasele fapte ce a trebuit să fie descrise și, cu prețuire, de multe ori entuziastă, pentru valorile noi și pentru întreaga dezvoltare, spre realism socialist, a literaturii noastre contemporane, în partea a doua.

Compendiul este apoi, așa cum i se cere unei lucrări de acest fel, concentrat, destul de limpede, cu sublinieri marcate pentru problemele și ideile esențiale. Colectivul de redactori — S. Bratu, M. Gafița, D. Micu, M. Novicov, Al. Piru, G. G. Ursu — la care se adaugă colaboratorii Al. Bistrițeanu, C. Ciopraga, S. Iosifescu, N. I. Popa, au depus o muncă apreciabilă pe un teren relativ puțin prelucrat și faptul trebuie apreciat nu numai cu obișnuita politeță a introducerii.

Firește, mai sînt încă multe lucruri de făcut și observațiile ce vor urma își propun și ele să pună umărul la dezvoltarea și îmbunătățirea compendiului, referindu-se deocamdată doar la un singur sector al său, la cel al științei literare. Căci avem impresia că, în acest domeniu, sînt mai multe obiecții de ridicat decît în celelalte pe de o parte, iar pe de alta, „critica criticii", adică de fapt analiza conștiinței literaturii, cum o numea Bielinski, pătrunde adînc în miezul însuși al lucrurilor și le luminează sensurile esențiale. Vom pune apoi, implicit, în discuție, unele probleme generale ale științei noastre literare din perioada respectivă.

☆

Ne vom referi mai întîi la prezentarea științei noastre literare în epoca dintre cele două războaie despre care se vorbește, de mai multe ori, atît în introduceri cît și monografic sau în completări și concluzii.

Multe caracterizări ni se par, în genere, exacte, elementele esențiale satisfăcător subliniate ideologic și impresia de ansamblu e pozitivă. Sînt totuși o seamă de lipsuri și erori care se cer neapărat înlăturate și care, după opinia noastră, trebuie avute în vedere nu numai în acest compendiu, ci și în viitorul „Tratat" în pregătire.

Vom observa astfel, mai întîi, o insuficientă insistență asupra criticii periodicelor socialiste sau numai a celor general-democratice din perioada de care ne ocupăm. Se citează, într-adevăr, numele acestor reviste („Cultura proletară", „Cuvîntul liber", „Veac nou", „Era nouă", apoi „Adevărul literar și artistic", „Săptămîna muncii intelectuale și artistice", „Jurnalul literar" etc.), dar se vorbește numai de „orientarea realistă în creație" și „de spiritul critic antiburghez" sau se dau mici extrase, de altfel foarte caracteristice, de teorie literară (vezi, pag. 16—19, partea I-a), fără referințe speciale asupra criticii literare propriu-zis. La pag. 160 se spune chiar: „critica literară marxistă a fost reprezentată de un număr important de publiciști care au scris în coloanele revistelor mai sus-citate", dar nu se pomenește nicăieri nici un nume sau titluri de articole și studii. Nu s-ar fi putut adăuga cîteva fraze în acest sens pentru a marca, mai accentuat, prezența criticii literare marxiste aplicate fenomenelor concrete, tocmai într-o perioadă de dominare a criticii estetice autonomiste?

De asemenea, socotim că trebuie relevată o a doua omisiune, dar, de data aceasta, într-un alt fel. Ne referim anume la critica estetizantă a epocii despre care ni se vorbește doar în termeni generali, dar fără exemplificări, menite a-i scoate în relief, măcar în treacăt, deficiențele. In lupta de opinii dintre cele două culturi și, prin urmare, între cele două critici, antiteza nu trebuie subestimată. E apoi cazul să se pomenească, incidental, unele contribuții remarcabile ale unor critici ca Pompiliu Constantinescu, de pildă, reeditat antologic în ultimul timp și a cărui ținută de cercetător a fost subliniată și cu prilejul recentei aniversări a morții sale.

In ce privește apoi prezentarea activității celor mai de seamă critici și istorici literari ai epocii, sînt și aci de adăugat unele observații.

De o tratare monografică se bucură doar acad. G. Călinescu, dar redactorului capitolului i-au scăpat unele laturi importante ale operei complexe a criticului, pentru care n-ar fi fost necesară mai mult de încă o pagină în plus. Se spun astfel prea puține lucruri despre activitatea de după Eliberare a lui G. Călinescu la care nu se mai revine apoi în partea a II-a a compendiului (vezi pag. 120 și pag. 122—123). Monografiile despre N. Filimon și Grigore Alexandrescu sînt citate fără nici o considerație cu privire la metodă, nu se vorbește nimic despre unele importante studii de folclor („Estetica basmului"), despre studiile și conferințele de literatură universală și despre tendința de caracterizare a scriitorilor romîni în perspectivă universală.

Mai însumăm apoi aci și obiecții privind felul de prezentare al activității lui G. Călinescu dinainte de 1944. Monografiile despre Eminescu și Creangă nu se bucură de o caracterizare mai precisă, oricît de succintă, și cititorul nu poate reține contribuția lor în istoriografia literară. Amplul studiu despre opera lui Eminescu e prezentat numai în laturile lui negative, recunoscîndu-i-se doar „o putere de muncă rar întîlnită în viața noastră literară" ca și „Principiile de estetică" citate pentru a se arăta just concepția autonomistă a criticului, dar uitîndu-se și aci reliefarea elementului pozitiv: combaterea decadentismului poeziei cosmopolite.

E apoi cel puțin nepotrivită prezentarea „Istoriei literaturii romîne" ca o „adevărată epopee de eroi mai mult sau mai puțin reali" (pag. 122) și, inexactă și greu de conceput, „folosirea" de către critic „a unor mijloace stilistice asemănătoare cu acelea ale scriitorului a cărui operă o analizează" (pag. 122), adică un fel de ciudat mimetism critic cu scopuri, se pare, negativiste.

Ceilalți critici de seamă ai epocii sînt înfățișați sumar în cadrul unui capitol de cuprins eterogen („Alți scriitori", pag. 151—160) și uneori numai în treacăt.

Ibrăileanu e amintit doar în introducere (pag. 10—11) și numai în cadrul remarcabilei activități la „Viața romînească" cînd ar fi fost necesară o revenire asupra lui (criticul ieșean s-a bucurat de o tratare monografică succintă în manualul anterior) prin accentuarea contribuției lui importante în această perioadă în care renunță la poporanism și deși întreprinde tot mai mult o critică estetică, nu cade în estetism, ci ține totdeauna seama de „raportul dintre formă și fond" și pledează pentru o metodă critică multilaterală (psihologică, sociologică, filozofică, nu numai estetică). In această perioadă, Ibrăileanu publică de fapt și cele mai de seamă volume de critică ale lui de după „Spiritul critic" încît — cu toată tratarea monografică anterioară — o subliniere a valorii și rolului său în epocă ar fi fost absolut necesară.

Celorlalți critici — M. Ralea, T. Vianu, Perpessicius — li se dedică o pagină la toți împreună (pag. 159—160), ceea ce limitează vizibil posibilitatea unei caracterizări adecvate și complete.

Despre acad. M. Ralea se scriu rînduri în general juste, dar scapă specificul modalității lui critice proprii care ni se pare a fi comentarea filozofică, psihologică și sociologică a operelor după încorporarea lor între valorile recunoscute ale culturii; deaceea titlurile volumelor sună semnificativ: „Perspective", „Interpretări", etc.

Ca și în cazul lui G. Călinescu se vorbește puțin despre activitatea de după Eliberare a acad. T. Vianu. Nu se arată, de pildă, contribuția lui proprie la întemeierea metodei stilistice în critica literară și influența pe care a exercitat-o asupra multor cercetători, nici unele erori ale acesteia, se omite apoi cu totul înfățișarea concepției lui T. Vianu despre literatura universală, concepție supusă și aprecierii internaționale, nu se pomenește despre prezentarea marilor valori ale literaturii naționale în cadrul universal etc.

In ce privește activitatea criticului literar dinainte de Eliberare se ignorează contribuția lui la cercetarea izvoarelor literare și mai ales filozofice ale scriitorilor („Poezia lui Eminescu", „Hegel în cultura romînă" etc.), iar remarcabilele studii despre „Arta prozatorilor romîni" sînt eronat socotite ca expresie a unei „metode impresioniste, subiective".

Insuficientă e și prezentarea operei critice a lui Perpessicius (pag. 161). Caracterizările de felul „comentarii eclectice, descriptive" sînt confuze și contradictorii (un comentariu numai „descriptiv" e greu de conceput). Importanta lui contribuție la editarea critică a operei lui Eminescu e numai citată ca „monumentală", dar nu se precizează nici măcar numărul volumelor apărute pînă acum și nici metoda de lucru. De asemeni nu sînt pomenite nici meritele evidente ale criticului în ce privește informația, sensibilitatea și stilul lui artistic și nici unele deficiențe privind receptivitatea.

Venind, însfîrșit, la tabloul științei literare de după 1944 (pag. 140—142, partea II-a) îl caracterizăm, în genere ca fidel, exprimînd rezumativ și substanțial principalele aspecte ale domeniului respectiv. I se poate reproșa însă o certă tendință apologetică pe care o combate totuși cînd e vorba de creația literară (pag. 141), în sensul că în toate domeniile științei literaturii — în critică, istoria și teoria literaturii — nu se înfățișează decît succesele cînd de fapt, pe lîngă acestea, cu totul evidente și frumoase subliniate de altfel, ne întîmpină totuși și unele dificultăți, mai ales în istoria și teoria literară, rămase vădit în urmă, ceea ce s-ar fi putut însemna sub forma unor deziderate de îndreptare pentru viitor. Tratarea e apoi cam nesistematică, cele trei discipline fiind oarecum alambicate (pag. 140, paragraful II), enumerativă cu repetări (pag. 140 paragraful I) și dezvoltată în termeni prea generali, cu puține exemplificări.

Dintre trăsăturile criticii marxist-leniniste a fost uitată tendința ei de a sprijini direct procesul creației înseși prin orientarea exactă a conținutului ideologic al operei și aprecierea adecvată a mijloacelor ei expresive.

Ni se par apoi incomplete sau neprecise citările ilustrative (pag. 141—142) fie în sensul că lipsesc unele nume cu activitate remarcabilă (C. Ciopraga, M. Petroveanu, V. Mindra, G. C. Nicolescu) etc. fie că nu se pomenesc titlurile scrierilor la care se referă elogios (la Gabor, Ivașcu etc.); de asemeni, la contribuțiile Academiei R.P.R. nu se citează munca filialelor din Iași și Cluj.

In introducerea la tabloul ce zugrăvește știința noastră literară actuală e, în sfîrșit, necesar să se sublinieze din nou existența unor tradiții înaintate care purced de la „Contemporanul" și Gherea, trec prin „Evenimentul literar", „Viața romînească" și G. Ibrăileanu și M. Ralea și marchează apoi, un al treilea moment al lor, prin critica marxistă a publicațiilor socialiste din perioada dintre cele două războaie.

Operînd asupra compendiului îmbunătățirile reclamate de observațiile de mai sus nu se va ajunge la o dezvoltare prea amplă a textului și se va realiza o prezentare mai fidelă, mai obiectivă și mai susținută ideologic a principalelor manifestări ale științei noastre literare din epoca dintre cele două războaie și din cea a construirii și desăvîrșirii socialismului la noi.

Al. DIMA

Cîteva lămuriri

Mai mulți absolvenți ai școlii medii de cultură generală mă întreabă ce diferență există — din punct de vedere al profilului — între Institutul pedagogic de limba și literatura rusă „Maxim Gorki" din București și secția de filologie rusă a Universității „C. I. Parhon". După ce criterii trebuie să se călăuzească tinerii care doresc să studieze limba și literatura rusă, atunci cînd sînt puși în fața situației de a alege una din cele două școli superioare? Deoarece n-am posibilitatea să răspund fiecărui solicitant în parte, mă folosesc de ospitalitatea „Gazetei literare" pentru a da unele lămuriri.

Intr-adevăr, Institutul de limba și literatura rusă „Maxim Gorki" și secția de filologie rusă a Universității „C. I. Parhon" au profiluri asemănătoare. Și una și alta pregătesc profesori de limba rusă. Dar în timp ce la Institutul „Maxim Gorki" accentul se pune pe latura pedagogică și metodologică a pregătirii, la Universitate se dă mai multă atenție disciplinelor filologice. La secția de limba și literatura rusă de la Universitatea „C. I. Parhon" (ca și la Iași și Cluj de altfel) se studiază și unele discipline care nu se studiază la Institutul „Maxim Gorki", ca de pildă introducerea în filologia rusă sau gramatica comparată a limbilor slave. Deși secțiile Universității pregătesc și ele în primul rînd profesori de școală medie, totuși aici programele sînt în așa fel alcătuite încît din rîndul absolvenților să poată fi recrutați și unii specialiști în domeniul filologiei ruse, pentru institutele științifice și învățămîntul superior, precum și lucrători pentru redacții, edituri etc. La secția de filologie rusă a Universității „C. I. Parhon" volumul cunoștințelor pe care studenții le capătă la discipline filologice generale (literatura universală, lingvistica generală, teoria literaturii etc.) este același cu cel pe care îl capătă studenții de la orice alte secții. In afară de aceasta se predau cursuri speciale, ca legăturile culturale romino-ruse, probleme ale realismului socialist și altele. In schimb, studenții Institutului „Maxim Gorki" capătă cunoștințe mai temeinice în legătură cu metodica predării limbii ruse.

In concluzie: pe acei tineri care-și simt vocație exclusiv pentru activitate pedagogică îi sfătuiesc să se înscrie la Institutul „Maxim Gorki". Acei însă care ar dori să capete o pregătire filologică mai amplă și mai multilaterală este firesc să se înscrie la Universitate.

M. NOVICOV

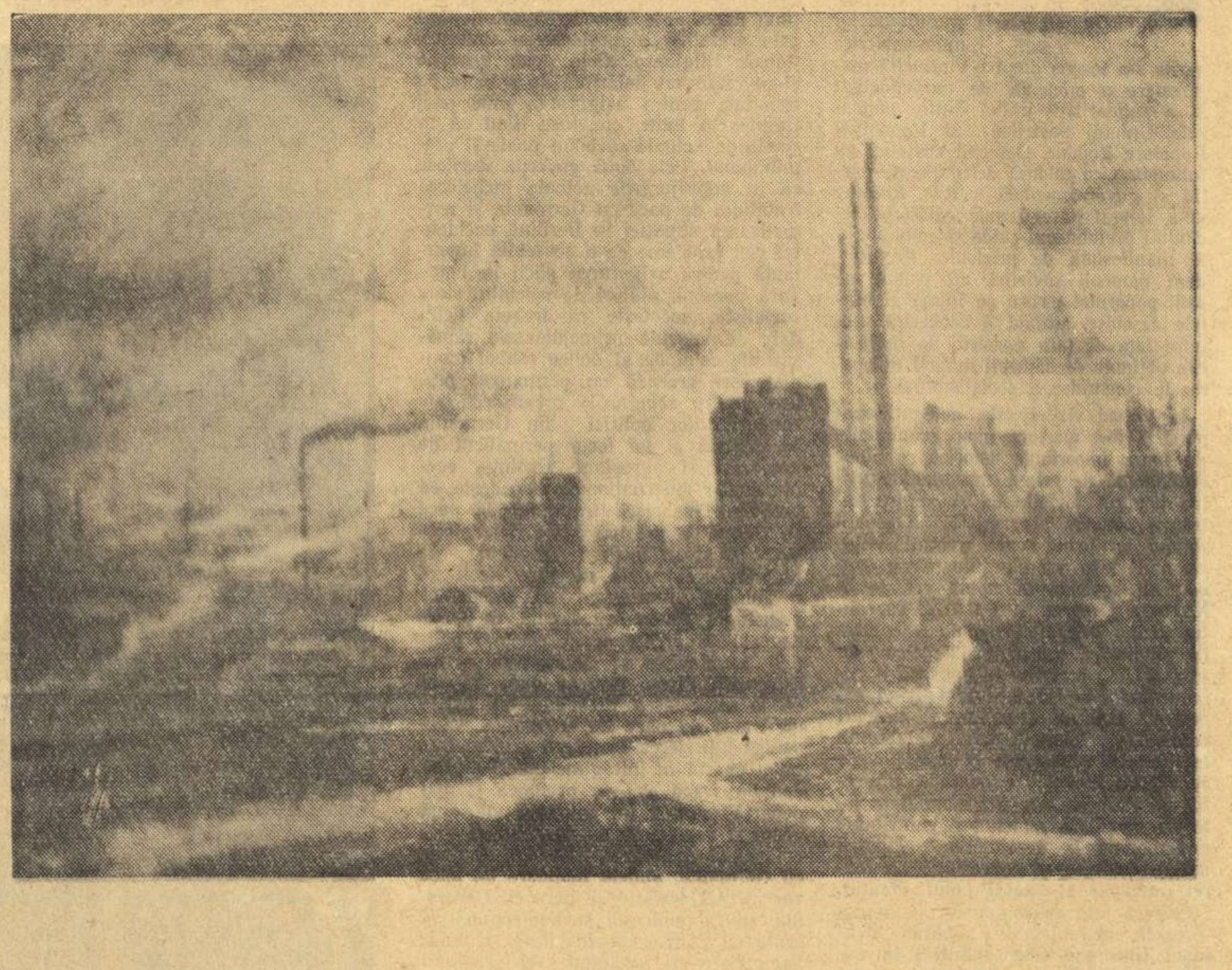

SORIN IONESCU „Peisaj industrial — Hunedoara"

CRONICA literară

GEORGE BACOVIA

Opere alese

(II)

Lirismul bacovian transmite ecourile, uneori puternice, alteori mai indepărtate, mai șterse, ale unei experiențe a infernului. Dar nu un infern hiperbolic, desfășurat în vaste tablouri terifiante, ci unul strîmt, sordid, în care se resimte mereu apăsarea monotoniei, plumbul plictisului și-al suferințelor înăbușite, forța inertă a stereotipiei care frînge orice elan. Lumea e văzută printr-o ploaie aproape continuă, ca lunecarea tremurată, peste imagine, a petelor cenușii, în vechile filme mute. Mărturisirea durerii e rareori făcută direct. De cele mai multe ori o percepem proiectată în gesturi. Poetul străbate mereu străzi ca un halucinat. Desperarea i se traduce în acțiuni care, prin lipsa lor de mobil, vădesc deruta, haosul interior: „In casa iubitei de-ajung, / Eu zgudui fereastra nervos, / Și-o chem ca să vadă cum plouă / Frunzișul, în tîrgul ploios. / Dar, iată, și-un mort evreiesc... / Și plouă, e moină, noroi — / In murmure stranii semite / M-adaug și eu în convoi.// Și nimeni nu știe ce-i asta — / M-afund într-o crîșmă să scriu, / Sau rîd și pornesc înspre casă, / Și-acolo mă-nchid ca-n sicriu". Revine obsedant cadrul cotidian al mizeriei. Elementul de civilizație — felinarul cu bec electric, gara, țipătul de tren, dau „fiori de nebunie" (dar nu se presimte aici, nostalgia „inadaptabilului" după patriarhalitate; poate fi identificată la Bacovia o atitudine în același timp de spaimă față de civilizație, dar și de resemnată acceptare a ei). Poetul pare a căuta uneori un refugiu în artificial (iubita e chemată să răspîndească parfumuri tari pe covoare, ca să nu se mai simtă mirosul de cadavru; apar, alteori, în același sens „salonul parfumat" cu „oglinda larg ovală", falsele ritualuri mortuare ale iubitului „pal" care se-nvelește în „roze, flori palide-întîrziate" „Insă pal mă duc acuma în grădina devastată / Și pe masa părăsită — albă marmoră sculptată — / în vestmintele-mi funebre, / Mă întind ca și un mort, / Peste mine punînd roze, flori pălite-ntîrziate / Ca și noi..."). Asemenea momente sînt însă mai puțin semnificative și nu în ele trebuie căutat adevăratul Bacovia. Tensiunile autentice ale poetului se comunică neostentativ, prin notații a căror succesiune stîngace, uneori aproape infantilă, refuză decorul, imagistica. Un îndrăgostit dintr-un tîrg uitat, dărăpănat, chinuit de un sentiment al ratării (într-o lume închisă, a cercului vicios, orice aspirație e sortită ratării)

își anunță iubita: „La toamnă, cînd frunza va îngălbeni, / Cînd pentru ftizici nu se știe ce noi surprize vor veni, — / Alcoolizat, bătut de ploi, cum n-am mai fost cîndva, / Tîrziu, în geamul tău, încet, cu o monedă voi suna". Acest gest, la urma urmelor banal, are în transcrierea nudă o forță de sugestie cu totul neașteptată, care se amplifică prin versurile următoare, retroactiv: „Și-n toamna asta udă, mai putredă ca cele ce s-au dus, / Cînd vîntul va boci din nou, la cei de jos, la cei de sus, — / La geamul tău, în spaima nopții, ca un prelung final, / Voi repeta că anii trec mereu mai greu și mai brutal". De unde provine forța de sugestie de care vorbeam? Actul de sinceritate ca atare, oricît de intens, nu constituie o explicație mulțumitoare, pentru că el poate părea arbitrar și atunci nu se comunică. Am spune mai degrabă că Bacovia, de cele mai multe ori, — și acum sinceritatea devine artă, se transfigurează — conferă o mare putere de simbolizare expresiei poetice. Cîteva simple formulări, versificate, recurgînd la elemente ale vieții de toate zilele, la cuvinte dintre cele mai obișnuite, pot defini un univers al sensibilității răvășite, al neliniștii și singurătății, ca în această „Nocturnă" din care cităm: „Stau... și moina cade, apă, glod... / Să nu mai știu nimic ar fi un singur mod — / Un bec agonizează, există, nu există, / Un alcoolic trece piața tristă..." E un monolog interior, eliptic, necontrolat. Dincolo de sensul strict al cuvintelor se stabilesc parcă tacite relații simbolice. Agonia becului, care „există, nu există" (aproximația gramaticală dă loc la diverse interpretări) e de fapt — într-o metaforă potențială — proiecția unei stări de spirit depresive. (Poate părea ciudată expresia „metaforă potențială", dar la Bacovia ea acoperă o realitate pe care nu știm cum s-o denumim altfel. Găsim la el multe versuri care, fără să conțină vreo metaforă, pot fi ele însele luate, de către cititor, ca metafore...) Și monologul continuă, poetul desenînd imaginea unui oraș sumbru, dormind „în umezeala grea", a unui oraș al capitalului: „Case de fier în case de zid, / Și porțile grele se-nchid". In acest spațiu citadin închis, fără ieșire, poetul este un călător ciudat, purtîndu-și umbra ca pe un „trist bagaj". Sugestia de infern e de o intensitate deosebită: „Un clavir îngînă-ncet la un etaj, / Umbra mea stă în noroi ca un trist bagaj".

S-a insistat adeseori asupra sărăciei lumii poetice bacoviene. In limite strict statistice — și care n-au nimic comun cu poezia — remarca e adevărată. Elementele componente ale acestei lumi sînt puține. Din punct de vedere al capacității metaforice, cu foarte rare excepții, Bacovia e un poet neglijabil (spre deosebire de Arghezi, care are geniu verbal). Lexicul lui e, credem, dintre cele mai sărace din întreaga istorie a poeziei romînești (ne referim firește, la reprezentanții ei de seamă). Apoi, sînt cîteva motive lirice, cîteva teme, pe care Bacovia le reia mereu și mereu, astfel încît un cititor nereceptiv ar putea avea impresia monotoniei, celei mai flagrante. Avem însă de-a face cu un mare poet: simplă, lipsită de savante ornamentații, modestă și umilă, arta lui e o mărturie (restituim cuvîntului și ceva din înțelesul lui etimologic, de martiriu) tulburătoare.

Infernul bacovian e un infern al inadaptării la societatea burgheză. Dimensiunea socială apare ca esențială în definirea personalității poetului, chiar și în aspectele ei aparent nelegate de dialogul cu lumea externă. Teribila orînduire burgheză și-a exercitat presiunea asupra unei sensibilități excesive, rănind-o continuu. Refuzul unor valori false, respingerea agresiunii unei realități sociale și etice în care triumfă inumanul, se desprind din opera bacoviană cu o deosebită forță. De aici și patetica așteptare a viitorului, a dreptății proletare: „Pe stradă urle viața, și moartea, / Și plîngă poeții poema lor vană... / Știu / Doar foamea grozavă nu-i glumă, nu-i vis — / Plumb furtună, pustiu, / Finis... / Istoria contemporană... / E timpul... toți nervii mă dor... / O, vino odată măreț viitor. // Eu trebuie să plec, să uit ceea ce nu știe nimeni, / Mîhnit de crimele burgheze fără a spune un cuvînt, / Singur să mă pierd în lume, neștiut de nimeni. / Altfel, e greu pe pămînt". G. Călinescu observa la Bacovia un fel de puerilitate, de infantilism, considerat ca afectare sau ca manieră. Nu poate fi însă vorba de așa ceva. S-ar putea spune, mai degrabă, că laturile care țin de infantil ale liricii lui Bacovia ar trebui văzute — într-o dinamică a interiorității — ca rezultatul unui proces de retragere, de regresiune spre unele zone ale copilăriei, în fața brutalității și cinismului dominante în relațiile capitaliste. Inadaptatul devine, în timp, un candid — dar însăși candoarea sa e o nouă sursă de tragism. Această trăsătură se poate observa cel mai bine în planul limbajului bacovian, cu acea folosire stîngace a neologismului, cu desele ezitări gramaticale, cu simplitatea lui directă. Exemple s-ar cita numeroase: „Amiezuri de zile se duc / ca o simptomă fugară" sau „Și iar... aceeași oră de dimineață... / Pe toate mocnind același secret; / un frig violet, și fața e creață / — o, cum omul a devenit concret!" sau „Eu nu te mai văd... / Zădarnic e soare, și-un cer ideal — / Mereu mai aproape e — al vieții real..." sau „La o fereastră melancolică mi s-a părut ceva, / Insă m-a trezit un glas pozitivist" etc. Un moment fugitiv de mulțumire sufletească e notat astfel: „Sînt clipe cînd toate le am; / tăcute, duioase psihoze". Nu constatăm, în asemenea cazuri, existența unor inadvertențe obișnuite, ci a unora unice, proprii numai poetului. Ele traduc o mare fragilitate lăuntrică, acea candoare autentică de care vorbeam, și prin aceasta ele participă la o ordine a valorilor expresive poetice. Cînd Bacovia spune, în „Cuptor": „Sînt cîțiva morți în oraș, iubito, / Chiar pentru asta am venit să-ți spun... (s.n.)" nu avem reacția cu care întîmpinăm o incorectitudine de gramatică sau de stil, pentru că aici tocmai această incorectitudine comunică poetic. Structura de inadaptat a poetului se verifică și pe astfel de planuri mai îndepărtate.

După cum arătam și mai înainte, spre deosebire de inadaptabilul tipic al epocii sale, Bacovia nu-și făurește un mit paseist. In lipsa unor evaziuni imaginative, drama poetului devine și mai teribilă. Tîrgului „sălbatec" semirural, i se opune imaginea la fel de sumbră a orașului modern, cu „străzi elegante, ca-o părere": „Și dacă se zguduie-orașul / Și creierul rămîne pierdut;/ dacă munca trosnește din brațe, din piatră, din fier, — / Mulțimea anonimă se va avea în vedere. / Tot ce-mi trebuie să am, pot să cer. // Parfum... incendiu violet, și becurile aprinse, / Amurgul licărește pe — orașul de vitrine — / Pierdut, mă duc și eu, cu brațele învinse, / Plîngînd, / și fredonînd, / Gîndindu-mă la mine". Prezentul obsedant poate fi oricînd inundat de imaginile celui mai îndepărtat, primitiv trecut. Sentimentul e acela de „gol istoric". In afara genialei „Lacustre", îl regăsim și în alte poezii, cum ar fi cea intitulată chiar „Gol": „Un haos vrea să mă ducă / De unic uitînd și de număr — / Un foșnet uscat mă usucă, / Pe-un arbore plîng ca pe-un umăr. // Și sfîriie-o ploaie ușoară / Pe rîpi, pe pădurea uscată — / Caverna de-odinioară... / Și zarea-ntunecată".

Ceea ce am vrea să subliniem în încheiere e că tragismul lui Bacovia nu poate fi înțeles decît integrat în timpul în care a trăit poetul, cu coordonatele lui social-istorice precis delimitate. Redusă la modele aproape exclusiv străine — cum s-a făcut în critica burgheză — opera lui își pierde cele mai vii semnificații, apare ca un ecou palid și îndepărtat. Fără a nega influența simbolismului apusean asupra poetului trebuie să spunem că, într-un plan fundamental, mult mai bine ni-l explicăm pe Bacovia situîndu-l într-o tradiție a poeziei romînești care începe cu Eminescu, se continuă, prefigurînd într-o îndeaproape universul bacovian, prin așa numiții „proletari culți" de felul lui Tradem. S-a vorbit mai puțin de afinitățile dintre Bacovia și Ștefan Petică, pe care nu le considerăm deloc neglijabile. (Consemnăm că în recentul volum de „Scrieri alese" se publică, la „Addenda", un interesant poem, publicat în 1912 într-o revistă din Bîrlad, și dedicat „memoriei lui Ștefan Petică", mort în 1904: „Tu ai murit în una din zilele acele, / Tu, blond copil de vise, sfios și vesnic trist, / Dar, Ea mai geme încă, te cheamă, blînde Crist, / Fecioara-n alb, departe, nu crede trista veste. // Vioarele în dorul, cu strunele plesnite, / Te cheamă tremurînde cu nota cea din urmă, / Și-n van se uită-n zare și-și întreabă de-a ta urmă / Fecioara-n alb, pe brațe cu roze veștejite".) Nu s-a insistat, de asemenea, asupra felului specific în care elementele de simbolism sînt asimilate de către Bacovia, asupra noilor semnificații pe care acestea le capătă. Firește, asemenea probleme nu pot fi elucidate concludent în spațiul unei cronici literare; ceea ce am încercat a fost doar schițarea unor soluții posibile.

Poetul care, revoltat de „crimele burgheze", scria, în „Spre primăvară" (1936): „Din streșini picură... / Și-un zvon de vremuri mari — / Să mai surîdă omul o clipă / — Sculați ai muncii proletari! // Din zările ce se deschid / se duc neînțeleși ghețari — / Sub cer cu cîntece și flori, / — Sculați ai muncii proletari!" a avut bucuria de a prinde acele „vremuri mari" pe care le visa. Abia în anii puterii populare s-a bucurat de o recunoaștere pe care o merita opera sa. Răzvrătitul social de altă dată, poetul viziunilor sumbre și al disperării provocate de cumplita realitate socială a capitalismului, și-a rostit, la adînci bătrînețe, marea profesiune de credință din „Cogito": „Mi-am realizat / Toate proiectele / Politice. / Sînt fericit". Cuvinte simple, de o calmă sinceritate, care încheie o existență poetică dintre cele mai patetice și adînci din cîte a cunoscut lirica romînească.

Matei CALINESCU

6 august 1961

Pentru noi, o zi și-o noapte.
Pentru el, doar lumi stelare
și pămîntul tot albastru
ca sub ochii lui Gagarin.
Nu din aștri, din el însuși
și din inimi miliarde
traiectorii vin și pleacă,
se-ntîlnesc, se întretaie,
toate spre aceeași țintă,
într-o zi și-o noapte numai,
la hotarul de lumină
dintre om și infinit.

Tocmai mă-nălțam spre piscul
viitoarelor decenii
date de gîndirea clară
a partidului lui Lenin,
contemplînd la ora aceea
în lumina dimineții
perspectivele mărețe
ale neamurilor lumii,
cînd în Răsărit văzură
ochii mei pe lîngă soare
cum se-nalță într-o clipă
nava cosmică știută,
mesager al lumii noastre
comuniste, cunoscut
spațiilor nesfîrșite,
așteptat de omenire
și visat de galaxii, —
și sub pulberea solară
revărsată-n vorbe clare,
în saluturile-ntoarse
pe pămînt din înălțimi,
ascultam purtat de gînduri
vorba lui adevărată
și-am simțit cîtu-s de mare,
ce puteri adun în mine
cînd mă știu cu el alături
spulberînd orice miracol,
doar cu gîndul însoțindu-l
într-o zi și-o noapte numai
pe maiorul Gherman Titov
de pe nava Vostok-2.

Amîndoi urcăm aceleași
culmi, și-aceleași năzuințe
ne fixează pe orbita
fericirii, în lumină.
Și-așteptîndu-l să se-ntoarcă
iar la ceasul dimineții,
chiar cu soarele-l aseamăn,
oglindit în ape limpezi
și întors din nou pe țărm,
cu atît mai din adîncuri
cu cît vine mai de sus.

Ion HOREA

In întîmpinarea toamnei

Visele rămîn să rotească înainte
cerul nopții, numai datorită lor simt
că noaptea înaintează.
Și ziua înaintează
și dimineața nu seamănă cu seara
deși același soare le leagă,
al cărui drum e ca tulpina
între rădăcini și crengi.
Toate furtunile schimbă văzduhul
și mîna mea dacă o ridic
lucrurile visează mai puternic
ce vor deveni.

Cîntec de dragoste

Un galben rar, mînat dinspre salcîmii
rămași m-atinge și tresar abia
și trec prin cel ce sînt și umblu altfel
și împrumut un chip al altcuiva.

Statura lui îmi va apare poate
de foarte sus, de la zenit, curînd
ca un dulgher adolescent ce bate
în căpriorii cerului rîzînd.

E-o bucurie clătinînd ecouri
în sunetul înalt prin care treci.
O, miez de zi al marilor platouri,
tăcut cadran solar, albind poteci!

Cezar BALTAG

Litoral 1961

Un golf cu adunate pînze îmi părea orașul.
Corăbiile fără număr, bord lîngă bord,
Steag lîngă steag, se desenau sub uriașul
Arc de lumină — al țărmului destins spre nord.

Iar pe catargele la nesfîrșit de schele
Suiau continuu echipajele și-n urma lor.
Ca primăvara ce unifică într-o culoare
Atîtea trunchiuri năzuind spre stele,
Se închegau în ziduri rămuroasele catarge, viitor.

Și roșul zidurilor revărsat spre mare
Călca necruțător peste ruine
Inchipuind o velă roșie biruitoare
Ce smulge țărmul nalt din vîrste spre mai bine.

Ilie CONSTANTIN

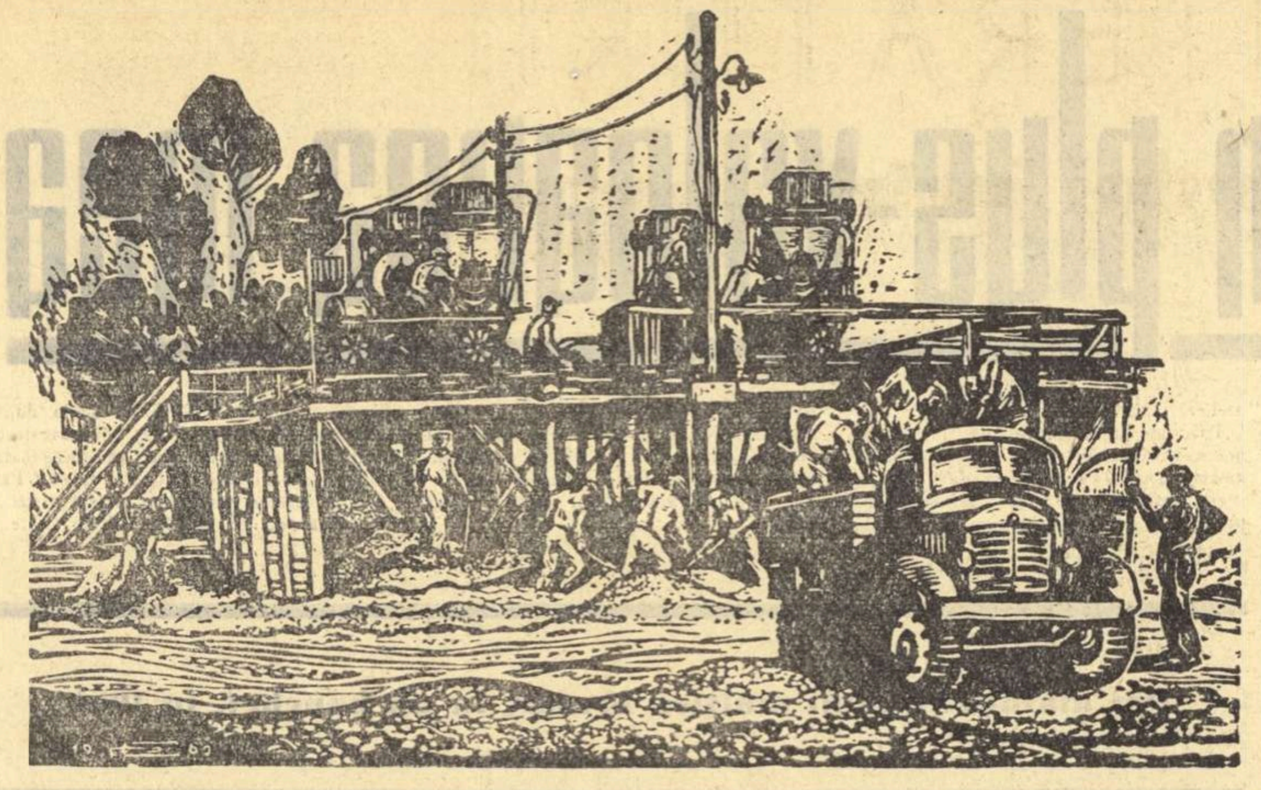

RUSU CIOBANU „Betonieră la Onești"

A FI ACTUAL

(Urmare din pag. 1)

in creația literară. Or, incercarea de a recupera asemenea pierderi devine aproape imposibilă. Destinele oamenilor nu il așteaptă pe scriitor spre a-i dezvălui vibrațiile, schimbările ce survin în conștiința individului. Ele trebuie receptate la temperatura, intensitatea, culoarea, plasticitatea și autenticitatea la care s-au produs.

Așadar, ințelegerea necesității actualității este o chestiune de ordin calitativ. Nu mai putem spune, cam simplist: „Scrie despre anii noștri, tovarășe", spre a primi o lucrare cu reforma agrară, naționalizarea fabricilor, ori cu intiiele șovăieli ale mijlocașului după Rezoluția din 3—5 martie. Mă interesează in ce măsură creatorul de literatură știe să-mi povestească cu convingere despre atitudinile, gîndurile, trăirile oamenilor prinși în vălmășagul acestor evenimente, despre acele reacții particulare, care poartă pecetea epocii și prin asta definesc stări mai generale. Și pentru asta nu-i de ajuns să cunoști in mare etapele pe care le parcurge istoria contemporană, ci, dincolo de asta, să cunoști în mic istoria individului, de la modul de a gîndi cețos, al unora din 1948, cind la Baia Mare s-au organizat intiiele intreceri in muncă, pină azi, joi, 17 august 1961, cind acțiunea comuniștilor de a ridica echipele codașe la nivelul celor fruntașe este larg generalizată în acest bazin minier, ori chiar pînă la 17 august 1965, cînd se va experimenta aici plata fără casier, librăria fără vînzător, ori secția fără controlor de calitate. Realitatea cotidiană îmi dă dreptate.

Relatez reportericește citeva intimplări pe care le-am cunoscut recent, umblind printre oameni:

Cunosc la Brașov o brigadă complexă care se întrunește zilnic intre orele 15,30 și 16 pentru a face exerciții de algebră superioară. Motivul: unul din membrii brigăzii a pierdut examenul de matematică, iar tovarășii lui de muncă — toți studenți la „seral" — il prepară. La o schelă petroliferă din Oltenia a eșuat o festivitate de premiere. V. P. a refuzat titlul de „cel mai bun podar" și cuvenita recompensă bănească, pe motiv că inginerul șef e subiectiv, il părtinește într-o oarecare măsură, onorurile necuvenindu-i-se lui, in primul rînd, ci altui sondor.

La începutul lui iulie un magazin „Consignația" din București a vîndut un tablou Grigorescu. 13.000 lei bani gheață. Cumpărătorul e oțelar-inovator, „omul-doi" al unei echipe de siderurgiști de la Hunedoara (fost geamgiu ambulant pînă în 1947, cu două clase primare „la bază", azi elev la liceul seral).

Sint acestea doar citeva fire de nisip pe care le arunc în soare spre a sugera imensitatea și bogăția vieții noastre, fapte, intîmplări ce inchid în ele înaltă vibrație omenească. Ni le oferă viața la tot pasul.

☆

Zice careva:

— Toate bune, dar eu înțeleg cunoașterea vieții în felul meu. Mă documentez la un meci de fotbal cu Racing—Club, ori in fața unei halbe de bere. Sînt un om practic; de ce să umblu teleleu, toată ziua, spre a căuta ciini cu covrigi în coadă? Imi trec timpul gîndind, meditind, elaborind. Cind mă voi fixa asupra unei teme de actualitate, voi incepe să o urmăresc în adincime, mă voi deplasa in viață.

— Se poate pesemne și așa, n-am incercat, și zic: te pindește neizbinda, stimabile. Cumperi potcoava înaintea cailor. Tema ta poate fi ușor o falsă temă de actualitate. Socialismul nu poate fi cunoscut după ureche. Mi se pare că baia perseverentă, continuă, in apa vie, inviorătoare a realităților noi este in primul rind in măsură să genereze idei viguroase, teme interesante, viabile, să ofere fecunditate artistică.

— Dar ceea ce este important eu hotărăsc, la masa mea de scris, intervine interlocutorul meu.

— Adevărat, ii dau dreptate. Dar cum poți hotări dacă nu ești pregătit pentru această hotărire hotăritoare, menită să destrame, să spulbere muta, indelungata nehotărire?

Cred că scriitorul nu trebuie să-și cheltuiască fantezia spre a căuta teme. Acestea trebuie să fie generate de o fantezie mult mai bogată, inegalabilă prin virtuțile și forța ei de cuprindere — fantezia vieții, determinată cu rigurozitate științifică de dinamica socialismului. Fantezia scriitorului are rostul să se fixeze pe acele dintre temele oferite de realitate, care ascund forță de generalizare, cuprind semnificații majore și se conjugă cu temperamentul său. Fantezia artistului va amplifica, va dilata, va particulariza, dînd adevărurilor pe care le comunică farmecul, dînd parfumul autenticității.

☆

Am avut prilejul să fac recent o documentare în mediul sătesc, in felul ei deosebită: am participat la munca unei brigăzi de control și îndrumare alcătuită din activiști de partid cu înaltă calificare în domeniul cercetat, ingineri agronomi, economiști, diferite cadre de specialitate, etc. Tema de studiu: cum sînt folosite în mod practic, potrivit cu posibilitățile pe care le oferă terenul, căile multiple de intărire economico-organizatorică a gospodăriilor colective din regiunea Cluj. Ușor de înțeles că intr-o asemenea ambianță au sporit nebănuit de mult posibilitățile documentării mele. Ea a fost revelatoare, nu numai pentru că a permis un sondaj mai adinc, o descifrare profundă a datelor realității, ci mai ales pentru că a oferit modalități diferite de a aborda problemele practicii, a mărit forța de pătrundere a cunoașterii artistice prin profunzimea și seriozitatea analizei științifice, a cultivat capacitatea de a sintetiza, oferind unghiuri de vedere noi intr-o serie întreagă de probleme pe care erai tentat să le crezi lămurite deplin. Cu alte cuvinte, munca in brigadă m-a invățat în primul rind cum trebuie să mă documentez mai bine, cum trebuie să văd, să aud, să cunosc, mi-a arătat care sînt problemele la ordinea zilei în acest domeniu plin de efervescență. A fost o școală de educare a receptivității. Fiecare zi petrecută în acest fel a fost fertilă deoarece mi-a arătat fațete ale realității necunoscute mie, teme surprinzătoare prin unitate și prospețime, îndemnind fantezia scriitoricească la zboruri inedite.

Tema cunoașterii vieții însuflețește mai ales schimburile de păreri ale scriitorilor mai tineri care slujesc reportajul, schița, nuvela și, mai de curînd, romanul. Ei fac și documentări de genul celei amintite mai sus. Nu exprim numai o părere personală, spunind că optica justă a scriitorului asupra vieții este condiționată în mod obligator de seriozitatea, profunzimea, de modul activ și deliberat in care se apropie de realitate. Cred că nu fac o indiscreție spunind că o mare parte dintre scriitorii tineri care au efectuat în vremea din urmă documentări mai indelungate, concepute mai bine decit în trecut, și-au revizuit in bună parte planurile lor de creație, modificîndu-și proiectele, evoluția unor personaje, modul de rezolvare a unor situații, in funcție de noile soluții sugerate de viață.

Ca să cunoști actualitatea trebuie să o înțelegi iar ca să o înțelegi trebuie să o frecventezi zi de zi, ceas de ceas. Oricit meșteșug ai avea, nu poți deveni exponentul ei, mandatarul ei, pînă n-ai izbutit să o abordezi dinlăuntru, să devină a ta în mod creator, intim și organic.

★

E bine și adevărat să se încetățenească ideea potrivit căreia cunoașterea actualității socialiste este parte integrantă a actului creator propriu-zis. Intre aceste două lucruri există o interacțiune de nedesfăcut, propagată de personalitatea vie a creatorului care își emite în orice clipă, lumina proprie, nu numai în fața manuscrisului, care este momentul culminant al activității sale.

In ceea ce mă privește nu mă grăbesc să cred în forța copleșitoare a unui scriitor, pînă ce el nu și-a încercat talentul în zugrăvirea a ceea ce este cu adevărat nou și semnificativ pentru contemporanii lui. In această zonă artistul e singur, înafara modelelor, înafara drumurilor umblate, singur cu sine, cu adevărul său, cu forța talentului său, cu ceea ce știe el esențial despre vremea lui. Aici el este de fapt creator în adevăratul înțeles al cuvintului.

Pop SIMION

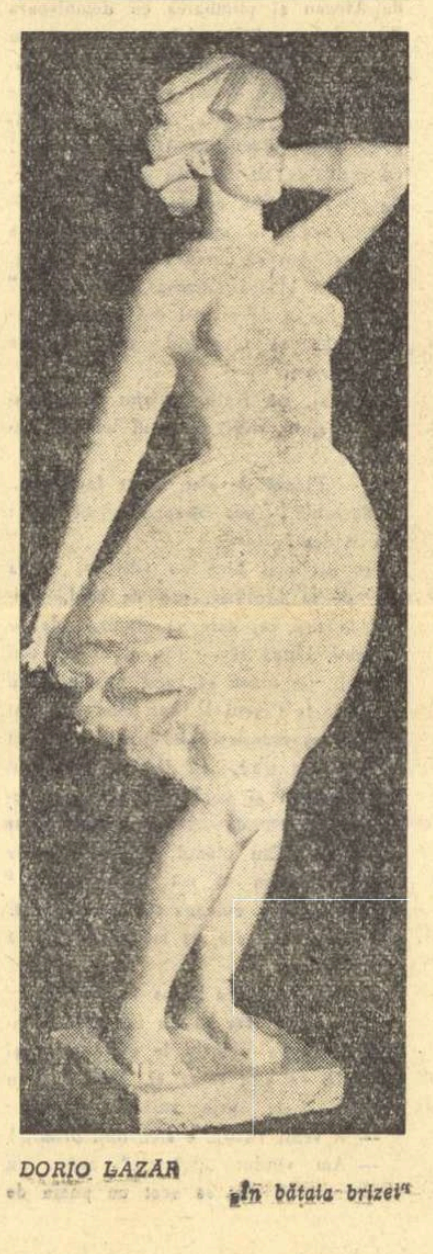

DORIO LAZĂR „În bătaia brizei"

Din lirica sovietică

EVGHENI EVTUȘENKO

Drumul întoarcerii

Pe bulevardul Lenin cînd se face dimineață
și-alunecă pe-asfalt un curcubeu
pun radioul și aștept mereu,
ca-n fiecare dimineață.
Și iar îmi spun că-n noua trecere a vremii
cu pașii de lumină străbătuți,
devine bulevardu-acesta, Lenin,
drumul piloților cosmonauți.
Cînd în aceste zile,
liniștit
a nins pe nave pulbere stelară,
piloții — știu — cu Lenin au vorbit,
deși neauziți pe dinafară.

El i-a văzut prin timpul diafan
— străbătătorii lumilor rebele, —
(el, omul cel mai pămîntean,
trăind superb avîntul către stele).
Și, iată, printre flamuri ce nu pier
trec pămîntenii coborîți din astre;
spre el, spre mausoleul lui sever
se-ndreaptă sub luminile albastre;
și-i raportează simplu, ostășește:
„Zboru-i sfîrșit. Sînt iarăși pe pămînt".

Cu pleoapele închise, meditînd,
aude Lenin — și zîmbește.

În romînește de CRISTINA LUCIAN

GALI ORMANOV

Soarele

Vălul de-ntuneric smulgîndu-l
iată-te ivit.
Privești cu mirare pămîntul
tu soare, tu ied fericit.

Șuvițe de-arșiță turnînd
pe albăstrimea cerului curbată.
arunci înspre pămînt
ochiade galeșe, de fată.

Vibrezi în amiază, fierbinte
asemeni femeii care iubește,
dar luneci pe boltă-nainte
și focul din vinele tale pălește.

Cînd apui, noaptea stă
lîngă ușă, — și cu greu îți vine
să părăsești întinderea stepei
catifeline.

SABIT MUKANOV

Electricitate

Ție, electricitate, viața mea ți-i datoare.
Cînd ziua se stinge, aprind o mie de becuri
și urcă degetele mele, cu o singură mișcare,
lumina soarelui în bolți de neguri.

Se-aprinde fruntea cu superbă strălucire
și globul tău îl știu deasupra-i sferic,
și fluturii se strîng, vibrîndu-și aripa subțire,
zvîrliți pe masa mea de arcul de-ntuneric.

Sînt plin de o energie miraculoasă,
în mine un poet își înalță incandescentele linii
și secolul intens se iluminează
la flacăra realizărilor noastre — efort al luminii.

În romînește de TUDOR ROTARU

KONSTANTIN SIMONOV

despre romanul contemporan

Răspunzînd la o serie de întrebări puse de revista „Voprosî literaturî" cunoscutul scriitor sovietic a dezbătut și problema romanului contemporan realist-socialist. Reproducem răspunsul său publicat în „Voprosî literaturî" Nr. 5/1961.

Mi se pare că așa-zisul „roman de familie" începe să piară la noi (deși cu unele recidive) printr-o moarte liniștită și firească. In orice caz, încercările de a-i continua existența mi se par tot mai des lipsite de șanse. Cele mai mari succese (și vă rog să rețineți că este opinia mea personală) se înregistrează în cazul în care familia, ca un microcolectiv, face parte integrantă din același colectiv mai larg, cu preocupări comune. Dar acolo unde familia — frații și surorile, părinții și copiii, rudele apropiate sau depărtate sînt după cum se întîmplă mai ales în orașe, angajați în ocupații cu totul diferite, în locuri total diferite, — încercările artificiale de a-i reuni temporar într-un roman, duc la subterfugii, la exagerarea forței reale a legăturilor de rudenie existente. Uneori autorii frizează ridicolul: personajele se vizitează încontinuu cu prilejul concediilor sau deplasărilor, sau sînt reunite, după cum se spune în vechile romane, „de mîna atotputernică a destinului".

Autorul dezvoltă ideea subliniind că în societatea sovietică relațiile sociale care se stabilesc între oameni în cadrul procesului muncii întrec cu mult în importanță relațiile familiale. Aceasta spre deosebire de societatea capitalistă unde un rol esențial îl joacă dreptul de proprietate sau de moștenire, consfințite prin legăturile de rudenie.

Unii prozatori — continuă K. Simonov — nu țin seama de acest adevăr și încearcă să rezolve aproape toate problemele existenței noastre în cadrul restrîns al familiei... și deseori aceasta din urmă are funcția de judecător suprem al tuturor membrilor săi... Adevărul este că conștiința se cristalizează mult mai evident în cadrul unui colectiv preocupat de probleme unice, iar prestigiul etic al colectivului este indiscutabil superior celei mai severe judecăți de familie".

Autorul subliniază în continuare că vorbind despre romanul unei familii, nu are în vedere relațiile dintre soț și soție în toată complexitatea lor cotidiană și spirituală, ci încercările unor scriitori să rezolve toate problemele epocii noastre în sînul unor familii atît de numeroase, încît sugerează la un moment dat o instituție cu o schemă supraîncărcată. Scriitorul sovietic militează împotriva „transplantării mecanice a principiilor de construcție vechi" „pe solul societății noastre contemporane".

Totuși — conchide K. Simonov — „majoritatea romanelor noastre gravitează în jurul unui scop comun, în jurul luptei pentru victoria acestuia, iar exemplele sînt suficiente începînd cu „Pămînt desțelenit" de Șolohov și încheind cu „Bătălia în marș" de Galina Nikolaeva.

O a doua problemă pe care aș vrea s-o discut — continuă scriitorul sovietic — e strîns legată de prima. In literatura noastră din ultimul timp romanul evenimentului se dezvoltă mult mai impetuos decît romanul „destinului". Mi se pare acesta un fapt firesc într-o societate unde interesul colectiv ocupă un loc atît de însemnat în existența umană. Este cum nu se poate mai explicabilă tendința multor scriitori de a concentra fascicolul de lumină nu doar asupra unui destin de la naștere pînă la moarte, ci să centreze sursa de lumină asupra evenimentului central în viața personajelor sale (Notez că acest eveniment este de cele mai deseori esențial și pentru existența țării întregi). Vorbesc, desigur, despre tendința dominantă. Avem și vom avea foarte bune „romane ale destinului"; dar cred că „romanele eveniment" au tot mai multă îndreptățire în existența însăși. Reflectorul își proiectează lumina asupra evenimentului central într-un destin, iar istoria sa anterioară este numai punctată.

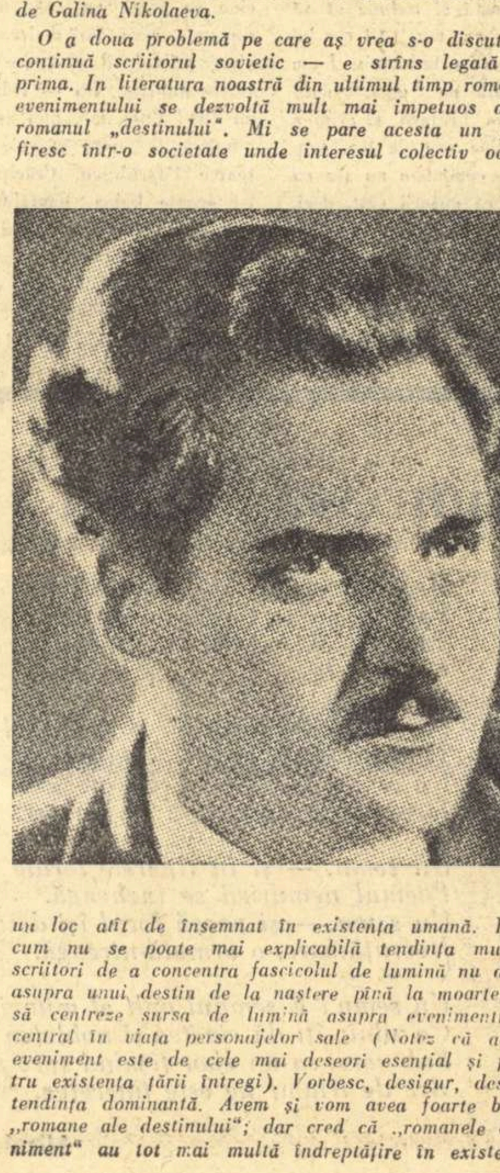

Trebuie să adaug că acest fel de roman determină apariția unor anumite dificultăți în ce privește tipizarea, uneori se ivește primejdia unei înfățișări unilaterale, lipsite de relief, a caracterelor. Cu alte cuvinte, un asemenea roman are descoperiri, soluții pe care nu le poți extrage din operele clasice complete citite cu oricît de multă dragoste.

A treia problemă: cum începem și cum terminăm romanele noastre? Nu văd mari deosebiri în ce privește începutul, față de romanele secolului XIX: „Intr-o zi călduroasă de iulie a anului 186.., în intrarea orașului N. trase o trăsură cu doi călători acoperiți de praf...". La fel începem de fapt și noi. Altceva se întîmplă cu sfîrșitul romanelor: sub ochii noștri epilogul dispare pe cînd altă dată el reprezenta partea indispensabilă a oricărui roman. Chiar marele adversar și învingător al atîtor canoane literare, mare printre cei mari, Lev Tolstoi, a terminat „Război și pace" printr-un epilog. (Deși, dacă ne gîndim mai bine, acest epilog sugerează mai degrabă primul capitol al unui nou roman, despre spulberarea iluziilor anului 1812).

In orice caz, tradiția care cerea încheierea destinelor eroilor sub ochii cititorului, fusese una din cele mai puternice tradiții literare. Incheierea tuturor liniilor anecdotice, dezlegarea tuturor nodurilor din cursul oricărei povestiri cît de cît voluminoase, a fost atîta timp o obligație a literaturii, încît și acum cititorul cere adeseori „un sfîrșit" și se supără pe contravenienți.

De fapt cînd vorbesc despre preponderanța „romanului eveniment" asupra „romanului destin", mă refer de fapt și la prezența sau absența epilogului (fie că poartă acest titlu, fie, după cum se întîmplă mai des, nu-l precizează). De aceeași problemă se leagă și terminarea liniilor anecdotice și dezlegarea nodurilor de care am vorbit mai sus. In romanele noastre construite pe principiul „romanului eveniment" se vede totuși deseori tendința de a lămuri cît de cît liniile, faptele neclarificate, deși în existența furtunoasă pe care o înfățișăm nodurile rămîn nedezlegate, ba se mai leagă încă odată. Viața nu pune punct și faptul este foarte firesc. In literatură ne temem încă să procedăm astfel, deși viața ne dă dreptul și platforma pentru o dispută atît cu cerințele normative ale cititorului, cît și cu normele literare proprii-zise.

Toate ideile exprimate aci au o strînsă legătură cu munca mea de romancier. Mi se pare de pildă că în „Vii și morții" am plătit un tribut inutil necesității presupuse a unor legături familiale. Și tocmai acest lucru a constituit o slăbiciune a cărții.

Un costum din plus-valoarea mea

Din amintirile unui maistru brutar, la un banchet, în 1961

Ce mă chinuia în 1944, imediat după Eliberare, să fiu al dracului că dacă rîdeți, nu vă mai povestesc nimic... — ce mă chinuia era cum rîdeau de noi burjuii și exploatatorii în general, pe stradă, cînd împărțeam „Scînteia". Acum poate că nu vă mai chinuie nimic, nu-mi pare rău, deși... dar hai, noi să fim sănătoși.. Atunci, nu dormeam noaptea de supărare. Dom-le, simțeam că înnebunesc. Eu n-aveam bicicletă, adică nu eram distribuitor cu bicicleta, eram un pîrlit de ucenic la brutăria lui Păsculescu, sus pe Șerban-Vodă, băteam drumul pe jos, de la noi, de lîngă Crematoriu pînă pe Izvor, acolo, pe Anghel Saligny 2. Împărțeam ziarul pe bulevard, pe Calea Victoriei, pe Sărindar, în Cișmigiu, prin centru și veneam noaptea la cămin, mă culcam și nu dormeam. Țineam discursuri în gînd, pînă la patru dimineața și mă luam cu ei în piept. Aveam discursuri în general și altele în special. Cele în general sunau cam așa: „De ce rîdeți de noi, domnilor și doamnelor? Că sîntem jerpeliți și nemîncați? Da, sîntem jerpeliți și nemîncați dar n-aveți grijă că o să vă piară rîsul și o să rîdeți albastru. Citiți ce scrie în „Scînteia" noastră : o să avem și haine, și mîncare și atunci ce o să faceți?" Căutam uneori, în ce le spuneam, să fiu politicos, alteori ,să-i iau peste picior, alteori, să fac pe deșteptul — dar niciodată, discursurile în general nu mă mulțumeau. Eram tare la cele în special. Rîdea de noi unul cu un pechinez, în Cișmigiu ; noaptea discutam cu el : „Ce e, individ cu pechinez, fură rața din coteț și se jură că nu fură ?... Crezi că dacă ai potaia, mă sperii ? Nu mă sperii. Eu n-am pechinez, și nici nu vreau să am, mie îmi plac cîinii ciobănești... nu știi tu ce-i aia... Eu am ideile mele și tu nu ajungi la ele, nici cu zece pechinezi, vai de capul tău... Sau, rîdea de noi o doamnă care se plimba pe Calea Victoriei sub o umbreluță cu amantul ei : „V-am deranjat ? Nu-mi place umbreluța dumneavoastră. Îmi dați voie, s-o închid ? E mai bine să vă plimbați cu umbrela închisă. Luați-o numai cînd plouă. Sau cînd plouă stați acasă, întinși pe divan... iertați-mă, mie cînd plouă îmi place să merg în picioarele goale... N-ați mers niciodată pe ploaie în picioarele goale ? D-aia nu știți ce vă așteaptă și vă plimbați ca niște nesimțiți ! Cel mai aspru eram cu domnii care citeau „Dreptatea" lui Maniu : „Ce e, ce vă uitați așa la mine ? Vi se pare că aveți ochi deștepți și culți ? N-aveți ! (Odată, mă opriseră patru golani eleganți, în Piața Palatului : Cît fac 2×2, tovarășe ? Patru, le-am răspuns luat prin surprindere. Dar 8×8 ? 64 — le-am spus, să-mi trag sufletul și gîndul, fiindcă n-aveam încă ceva care să-i usture. Dar 9×9? și mureau de rîs, credeau că-s prost. Pînă în clasa patra, am știut că 81, dar la dumneavoastră, în liceu, cît v-a spus ? Au tăcut, nu se așteptau ,credeau că numai ei pot pune întrebări... Ați uitat ? și-am rîs de ei, că, după aceea, strigînd : „Scînteia" ! „Scînteia"!" încă eram plin de rîs în suflet...) N-aveți, că tot nu știți să citiți. La ce vă ajută ochii ăia frumoși, dacă nu vedeți care-i minciuna și care-i adevărul ? Holbaților ! Închideți ochii că n-am ce face cu ei ! Culților! Proștilor ! Caravanseraiurilor ! Maniștilor! Știți și voi cît e doi ori doi... dar din ce se face pîinea știți ? Acolo să vă văd ! Reacționarilor!..." Poate nu vedeam lucrurile prea clar, sigur că nu le vedeam clar, nu aveam nivelul de azi cînd toți avem o privire asupra vieții, aveam doar 15 ani dar îi înjuram pe imbecilii care vindeau „Dreptatea" cu cele mai grele cuvinte și simțeam, noaptea tîrziu, că nu-mi ajung... Eu aveam ce aveam cu ei. In zilele în care mă schimbam ceva pumni cu ei, mă culcam mai liniștit. Pumnii mă liniștea mai mult decît cuvintele, așa era firea mea și să vă spun sincer, n-am prea evoluat pe linia asta... Decît o mie de cuvinte, — o faptă ca lumea, vă spun eu... Deci, simțeam eu, că discursurile din timpul nopții nu-s suficiente și ar trebui să fac așa ceva mare și important, cu care să le închid gura. Ce — nu știam. Pînă cînd într-o zi, într-o duminică din noiembrie, cînd împărțeam „Scînteia" dimineața, că era duminică, încasez o bătaie jalnică, nu în piața Palatului, ceva mai încolo, unde dădea Clemenceau în coasta Ateneului. Ei acolo aveau sediul, pe Clemenceau. Era pe la prînz, văd eu, din piață, că iese popor de la Ateneu. Nu intrasem niciodată acolo, nu prea știam cine merge acolo, știam că se cîntă... E, dacă se cîntă, de ce să nu citească „Scînteia"? Intru printre ei, — mă trezește un parfum de ăla nobil, să amețești. Mi-era și foame, mai vine și parfumul ăsta — strig cît pot: „Scînteia"! „Scînteia"! Nu se atinge nici unul — parcă erau morți. Trec pe lîngă mine, ca pe lîngă o piatră, și eu strigam, nu glumă. Aveau niște haine, niște pardesie, niște fulare, doamnele aveau bijuterii la gît, cît oul, și toate lăsau un parfum că mă gîndeam că ăsta-mi intră în piele și cum mă întorc la cămin? Și niciunul nu cumpăra ziarul. Strig mai tare — clocoteam, m-aș fi suit pe o coloană și le-aș fi spus vreo două să mă țină minte. „Lasă-mă, Fătule, că discuți cu ei la noapte", îmi spun sau îmi spune dracu care mă ținea nemișcat acolo, pe scări... Cînd vine unul, în fireturi, blindat ca un caravanserai, un portar cu șapcă aurită : „Ateneul Romîn", scria pe frunte ce deștept era, mă ia de gît:

— Mă, du-te de aici, nu vezi că se iese ?

— Și ce dacă se iese? „Scînteia"! strig mai tare și tipul trage de mine și-mi rupe cămașa, la gît. Avea o forță în labe că nu știu cum putea sta măcar în preajma muzicii. Nu vreau să dau și eu, să nu spună că noi, care vindem „Scînteia" nu știm ce-i aia Ateneu și cultură. Strig mai tare: — „Scînteia"! — cu gulerul rupt. Blindatul îmi dă un pumn, de mă aruncă pe scări și cad printre doamne și domni. Strîng ziarele la piept și mă calcă vreo patru nesimțiți. Unul îi spunea uneia, tocmai atunci:

— Cum ți-a plăcut Mozartul ?

Aia nu-i răspunde, pentrucă nu știu cum pune piciorul pe mine și își rupe tocul la pantof. Incepe să țipe, eu mă ridic, găsesc sub palmă tocul, i-l dau. Un toc înalt, cît un ciocănel de țuică. Tipul care o întrebase cum i-a plăcut Mozartul îmi repede un pumn, strigă „golanule" și mă trezesc la gard. Nu știu, — avea un inel tare în degetul mic, o amintire de familie, că mă împunsese în bărbie, parcă dăduse cu o ghioagă țintuită. „Bine, Fătule, mi-ai făcut-o", îmi zic și plec. Toată duminica nu scot o vorbă. Mă duc la cămin, îmi cos gulerul la cămașă, după aia o spăl să iasă din ea tot parfumul; o întind pe soba rece și mă trîntesc pe pat.

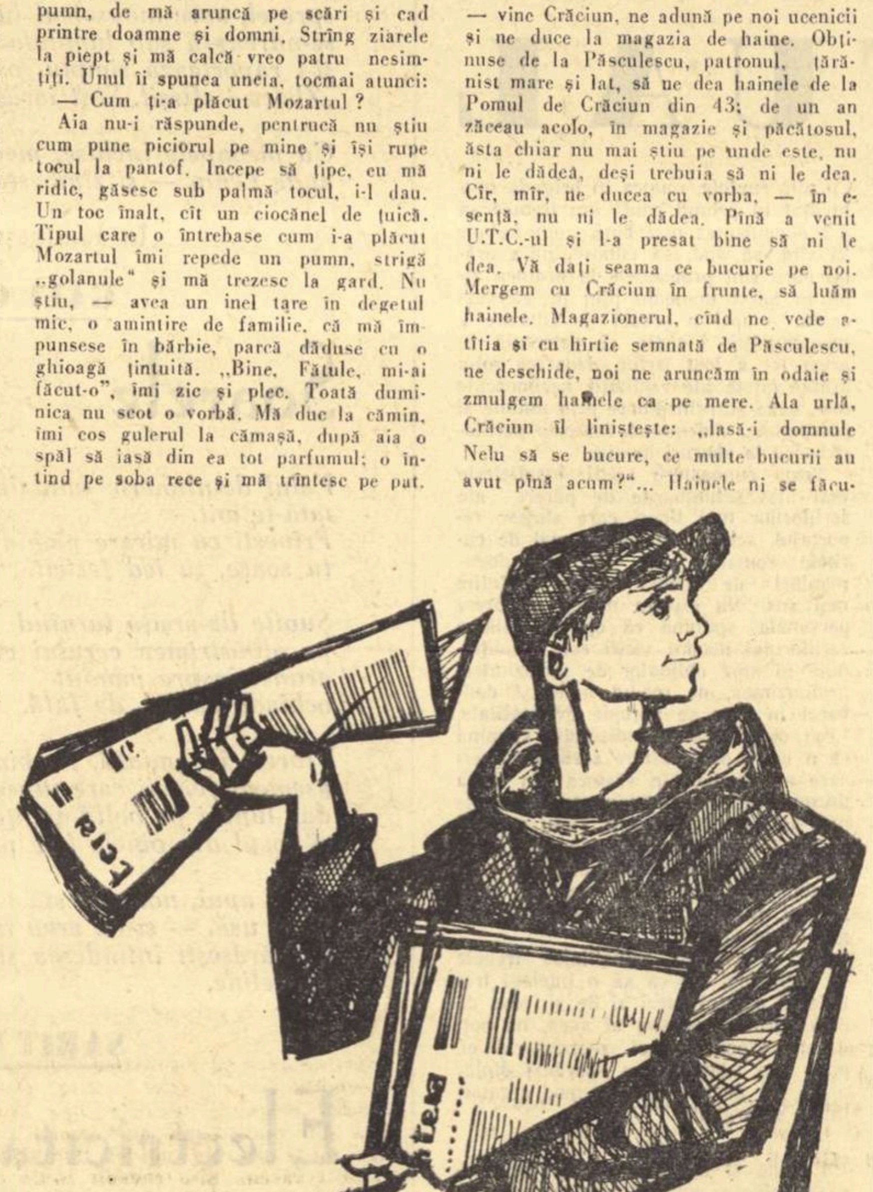

In dormitor nu era nimeni, duminica după-masă... nu știți cum era într-un cămin de ucenici, fiecare pe Zalomit, la Nisa, pe Grivița, la „Aida", se lăsase și pacea, erau zvonuri că se ridică și camuflajul... Eu n-aveam chef de nimic, cu toate că dimineață citisem în „Scînteia" — că doar eu citeam primul, nu difuzam ceva fără să citesc... — că joacă la „Barcelona" pe Cotroceni, un film nou sovietic : „Ora 6 după război", o comedie, după cum îmi spusese Clenciu. Mă gîndeam numai la Mozartul ăla, nu rîdeți, nu vi s-a întîmplat niciodată să vă rămînă în minte ca un cucui, cîte o chestie de asta întîmplătoare? Mie — da, nu știu de cîte ori. Acum — ce gîndeam despre Mozartul ăla, n-are rost să vă spun, am trecut între timp Universitatea Populară de muzică. Așa ca s-o lăsăm la el, fără discursuri și altele pe margine, — asta-i sigur. N-aș putea să spun ce am visat în noaptea aceea, — dar asta, cu Mozartul e sigur !

Dimineața, îl întreb pe nea Moga, ăsta a fost omul care m-a învățat ce și cum cu viața, ce înțelege el prin : „Cum ți-a plăcut Mozartul?" Nici el nu știe, dar îmi promite c-o să-l întrebe pe Gorea, cel mai cult dintre brutarii noștri, care, nu știu cum, știa franceza și avea acasă și un Larousse. (Atunci nu știam ce carte este asta, știam că e o carte în care poți afla ce a fost oricine de pe lumea asta și trebuie să vă spun că ani de zile am vrut să-i cer lui Gorea cartea, dar n-am îndrăznit. L-am întrebat numai odată pe Gorea, dacă scrie ceva despre noi, brutarii, și el mi-a spus că scrie foarte puține sau de loc, pentru că ăia care au compus-o nu țin cu noi, și, deși știam că autorii sînt, deci, reacționari, eu totuși vroiam să mă uit în cartea aia. Așa eram eu la 15 ani, și n-o să v-o ascund.) Numai că despre Mozart am aflat altceva. Căci ce s-a întîmplat ? La prînz, vine la atelier Crăciun, secretarul nostru de U.T.C., un băiat foarte bun, inteligent, m-am văzut anul trecut cu el la mare, ne-am sărutat ca țîncii și de bucurie n-am reținut unde face serviciul, pe urmă mi-a fost nu știu cum să-l întreb, — vine Crăciun, ne adună pe noi ucenicii și ne duce la magazia de haine. Obținuse de la Păsculescu, patronul, țărănist mare și lat, să ne dea hainele de la Pomul de Crăciun din 43; de un an zăceau acolo, în magazie și păcătosul, ăsta chiar nu mai știu pe unde este, nu ni le dădea, deși trebuia să ni le dea. Cîr, mîr, ne ducea cu vorba, — în esență, nu ni le dădea. Pînă a venit U.T.C.-ul și l-a presat bine să ni le dea. Vă dați seama ce bucurie pe noi. Mergem cu Crăciun în frunte, să luăm hainele. Magazionerul, cînd ne vede atîția și cu hîrtie semnată de Păsculescu, ne deschide, noi ne aruncăm în odaie și zmulgem hainele ca pe mere. Ala urlă, Crăciun îl liniștește: „lasă-i domnule Nelu să se bucure, ce multe bucurii au avut pînă acum?"... Hainele ni se făcuseră mici, ni le schimbam între noi, strigînd ca la gîrlă, vara, cînd te stropește cu apă... Dar tot mici ne erau. Crescuserăm într-un an, ne dezvoltaserăm oasele, că ne venea să plîngem... Cum să nu le luăm, însă ? Erau cel puțin noi, o stofă solidă care ținea patru ani, grosolane, urîte, bine, de acord, dar noi. „Ia să mă vezi Fătule, cum am să discut cu maniștii pe stradă, acum, cînd am un pantalon la dungă !..." și mă dau în fața lui Crăciun să mă admire, că el avea cu doi ani mai mult ca mine, era mai serios și mai trecut prin viață decît noi; și, ca un tată, mă mîngîie pe capul chilug, nu visam eu la cărarea asta, de azi. Deodată însă apare Păsculescu. Acolo, în magazie. Și să țin bine minte : apare, se lasă liniștea, prin ușa deschisă vine de pe coridor zgomotul apei la closet. Urlă ca un caravanserai : că niciodată nu puteai să-i urmărești gîndurile, uite așa le încurcă, sărea de la una la alta și nu termina nici o vorbă.

— Mă, eu v-am dat hainele astea, că sînt bun. Dar care mergi după-amiaza la manifestația comunistă, le dezbraci. Nu le dezbraci acum și te duci cu ele să strigi... adică să strigi în hainele care ți le-am dat eu? Asta vreți voi? Ți le iau mîine! Și care te joci cu apa, acolo, mă ?

Și chiar se duce să vadă, la closet, cine se joacă cu apă; murea dacă se consuma ceva fără știrea lui. Pe Crăciun, primul, îl pocnește rîsul, noi — rîdem după el. Da — rîdem, să murim, nu alta! Cum, mă, nici apa la closet să n-o lase să curgă în voie ? Cînd se întoarce Păsculescu, Crăciun, tot rîzînd, își scoate haina, pantalonii, rămîne în izmene o secundă, pînă își trage pantalonii vechi, exact cît ne trebuie să rîdem și mai bine, că nu-l mai văzusem pe tatăl nostru Crăciun, atît de caraghios, în izmene. El rîde cu noi și depozitează hainele sub nasul lui nea Nelu, magazionerul. Toți îl imită — Păsculescu să crape. Țipă — mai toți băieții în izmene, trăgîndu-și pantalonii amărîți :

— Bă, în ăla gol ar trebui să vă las !

— Se zice mai frumos... spune unul dintre noi, nu știu care. Ce să mai spună onorabilul ? Ii lăsăm hainele și plecăm în tăcere. Numai că pe mine mă durea în suflet că am îmbrăcat niște haine noi și trebuie să le las. Nu pentru mine, să fie al naibii — nu avusesem un costum nou de cînd mă născusem și o mai puteam ține așa, mă gîndeam eu pînă la instaurarea dictaturii proletariatului. Dar — pentru „Scînteia"! Ce aș mai fi vîndut ziarul îmbrăcat în haine noi, curate, ce m-aș mai fi măsurat cu ăia încliftați de la „Dreptatea"! Și ce idee îmi vine, dragi tovarăși ? O idee justă, — să mă duc la nea Nelă (eu îi ziceam ca la țară nea Nelă, deși știam că-l cheamă toată ziua Nelu Marcovici) să-i cer hainele înapoi și să mă duc după masă să împart „Scînteia" în haine noi. Că doar erau ale mele, nu ale lui Păsculescu, haine din plus-valoarea mea...

— Nea Nelă, îl rog, eu nu mă duc la manifestație...

— Foarte bine faci, nu-i frumos ca în hainele lui să strigi pentru comuniști.

— Hainele lui... zi mai bine plusvaloarea mea...

— Mă, băiete, acum să știi că și voi aveți dreptate — o întoarce cu politică.

— Dacă nu merg la manifestație, dă-mi și mie costumul meu.

Nea Nelă nu vrea, îl rog, stărui : „hai nea Nelă nu fi caravanserai", el rîde și se face mai bun. De unde știi de caravanserai ? Păi, mai citim și noi, n-om fi proști.. Și-mi dă hainele. Mă îmbrac și-l întreb :

— Cum îți place Mozartul ăsta ? și-i arăt cum cade costumul pe mine. Iar mă ia peste picior, de unde știu de Mozart. Am auzit la Ateneu! Se uită atent la mine, nu crede c-am fost la Ateneu. Mă contemplu în oglindă și-i repet : „Am fost nea Nelă la Ateneu, da — nu știu cine-i Mozart"; recunosc, la urma urmei, de ce să fac pe nebunul ? El îmi explică, direct ca un prost, că acum putem să ne dăm seama — nu știa nimic. De altfel, mi-a spus că lui nu-i place muzica grea, dacă vreau să-i dau cu o măciucă în occipital, să-i cînt Mozart... Textual, mi-am adus aminte anul trecut la Universitate, cînd ni se explica Mozart... Mi-am luat hainele subsuoară, am fugit la cămin, m-am schimbat și am alergat în Anghel Saligny 2. Doamne, dragi tovarăși, ce zburam pe străzi ! Ce bine că nu eram distribuitor cu bicicleta ! Pe ăia, nimeni nu-i putea vedea din goana vehicolului! Dar pe mine — toți mă puteau privi și eu puteam să mă contemplu în toate geamurile, în toate vitrinele, în toate oglinzile,N-am scăpat una. Aștept să-mi se dea ziarele, tovarăși în jur, cîțiva mă observă, inclusiv responsabilul:

— Bravo, Fătule ! Arăți ca din cutie.

— Arăt, e din plus-valoarea mea — și toți rîd.

Imi dă o sută de bucăți, cer o sută cincizeci.

— Poți tu vinde 150 ?

— Dați-mi 150, o să vedeți... caut să fac pe modestul, deși de pe atunci nu-mi stătea bine, dar eu tot încerc pînă în ziua de azi.

Iau ziarele, însă ce se întîmplă? Cînd mă privesc în oglinda unei cofetării de pe bulevardul Elisabeta, văd că pantalonii nu au dungă. Cum nu văzusem pînă atunci — nu știu. Cred că ziarele mă făceau să mă văd și mai bine — nu rîdeți... Intre ziare și costum era o strînsă legătură în capul meu și deci și în ochii mei. Ochii fac parte din creier — mai citiți anatomie, înainte de a rîde Așa că alerg pînă la un amic, State, plecat din sat cu mine odată, ucenic la un croitor de lux pe Victoriei, vizavi de biserica Albă, să-mi tragă un fier peste pantaloni. Mai întîrzii puțin, dar merită. State, ca dracu, era la o nuntă, vizavi la biserica Albă, ziua, în amiaza mare; ați mai auzit de nunți, ziua, la 5 după masă, chiar în timpul săptămînii? Aveau oamenii timp... State, îl caut eu prin mulțimea care nu mai încăpea înăuntru, se holba ca un pițigoi, dar nu vedea nimic. Il trag de mînă :

— State, calcă-mi pantalonii, dau o bere duminică...

El nimic, se ridică în vîrful picioarelor, doar, doar o vedea ceva înăuntru..

— Dau, mă, și un film... la Barcelona !

El — inconștient. Il trag de mînă, să-l omor nu alta, îl scot din mulțime.

— Ce vrei, mă ? îmi răspunde urît, parcă l-aș fi trezit din somn.

— Să-mi calci pantalonii, tu nu vezi ce dungă au ?

— De ce ? mă întreabă tot tărăgănat, el vroia să vadă mireasa și atunci a rămas așa, căscat, mocnit, — se întîmplă, nu ?

— Ț... spune el, chiar așa simplu, un „ț", că de atunci nu mai pot suferi răspunsul ăsta.

— După aia am o întîlnire, îl iau pe partea ailaltă...

— Cum e fata ?... și intră în croitorie, pe ușa din dos, înmuiat, pentru că undeva era și el de al nostru. Intrăm în atelier, mă dezbrac după un paravan, îi dau pantalonii și rămîn acolo după paravan. Cît timp calcă, îi povestesc aiureli despre fata mea: că plînge toată ziua, are ochi roșii, suferă... de ce ? Păi e la bucătărie, toată ziua și taie ceapa... Deodată aud din prăvălie : State, State...

Inconștientul lasă pantalonii, după un minut vine la mine și-mi spune că n-are timp să-mi calce și cracul ălălalt, să-i iau cum sînt, că-l omoară jupînul. Mă îmbrac și țin în gînd un discurs jupînului ,să mă țină minte., Iau ziarele și alerg în piața Sfîntul Gheorghe. Nu mai îndrăznesc să mă uit în nici o oglindă, cum arăt cu un crac la dungă, cu un altul șifonat... „Așa-ți trebuie. Fătule, cînd vrei să fii mai deștept decît te ține cureaua..." Se mai lasă și un frig de ăla, de noiembrie, că nici nu mai știu ce e cu costumul pe mine. Și atunci, ca să nu mai simt toată păcătoșenia asta de viață, cînd ajung în Sfîntul Gheorghe, mă postez în fața lui Dinischiotu — nu l-ați mai prins pe ăsta, magazin de coloniale și delicatese, acum e acolo o alimentară sau un Ferometal, peste drum de intrarea Lipscanilor — și strig tot ce simt :

— Luați „Scînteia"! „Scînteia" comunistă ! Ziarul cel mai bun, ziarul cel mai drept, care ține cu noi... Tot ce scrie aici e adevărat, comuniștii nu mint..

Lumea se strînge în jurul meu, era piață, popor, oameni simpli, nu era Ateneul simandicos. Mă înconjoară, cumpără ziarul, dar eu știam că nu mai pot conta pe costum, așa că făceam propagandă mai întărîtat :

— Ăia cu „Dreptatea" lui Maniu, rîd de noi... sînt bine îmbrăcați, au bani, le dă domnul Mociornița. Citiți ce spune „Scînteia" despre domnul Mociornița, cum a făcut avere... Luați „Scînteia"! Nimeni nu-i ca „Scînteia" noastră! In 32, domnul Maniu a desființat-o, dar uite că acum în 44, eu o vînd aici în București... cine-i mai puternic ?

In douăzeci de minute, am vîndut 150 de exemplare, ca nimic. Aveam argumente, aveam și glas, mă simțeam tare și mare. Plec, cu pas larg, din ăla fericit, să decontez banii la administrație. Se lasă seara, întuneric gros, nu se ridicase camuflajul, cum vă spun, erau numai zvonuri. Dar mie mi se părea, puști cum eram, că orașul e luminat feeric. Și o văd, ca ziua, pe Roza, de la bucătăria cantinei, traversînd la statuia lui Brătianu. Acum, poate că eram și eu fosforescent în hainele mele, că ea mă recunoaște mai întîi. Ce fac, unde mă duc, dacă nu vreau să văd un film, că a auzit ea de nu știu ce film american, unde două femei se omoară pentru un bărbat, sau un bărbat — pentru două femei. Eu fac pe nebunul, că nu mai merg la filme, am trecut la muzică. Dacă vrea s-o duc la Ateneu, să asculte Mozartul. Ea ia gluma în serios, nu mai pot să dau înapoi, o luăm pe Regală, să ieșim pe Victoriei și s-o duc la Ateneu, măcar să i-l arăt pe dinafară. Mi-ar fi plăcut să stau cu o fată și-n haine noi, acolo, unde luasem o bătaie, cred că e un sentiment de înțeles... Incepem și un dialog, oblic, — eu că m-am gîndit la ea de după masă cînd am călcat pantalonii, ea — de asemenea, de cînd m-a văzut ieșind din magazie, cu costumul... Că se vedea din bucătărie, la magazie... Nu-mi prea plăcu mie că m-a văzut cineva atunci, poate m-au văzut și alții, dar continui, strîngînd banii în buzunarul drept, să nu cumva să alunece în vreo gaură necunoscută a hainei, că pe dinăuntru, cît a stat în magazie, nu poți să știi dacă nu le rosese șoarecii lui nea Nelă Marcovici. Cînd să cotim din Regală pe Calea Victoriei — o manifestație în fața Cercului Militar, stopată acolo din cauza circulației pe bulevard. Oameni de-ai noștri, toți cerînd să plece Aldea, ministrul de Interne reacționar. Mă trag imediat mai aproape, să intru și eu în rînduri, să strig și să cobor cu ei pînă la Cișmigiu, de unde s-o iau pe Saligny. Nu-mi mai păsa de Ateneu și plimbarea cu domnișoara Roza. Intre politică și ceva personal, nu puteam pune mai presus decît politica. Îi spun totuși Rozei, să vină cu mine —, în fond, nu era rău dacă o atrăgeam în lupta politică. Dar fata — nu ! Că maică-sa, de nu știu unde din Ciuc, i-a scris să aibă grijă ce face în Capitală. Atunci, îi spun politicos bună seara și dau să intru în rînduri. Strig, că aveam glasul antrenat, „jos Aldea" și mă lipesc de primul din colană. Imediat, văd că tovarășul mă împinge de o parte.

— Stai, mă frate, că sînt de-al nostru — spun, deși strigatul lor nu contenea.

— Pleacă de aici, că te fac praf... trădătorule ! îmi răspunde. Și toți : Jos Aldea !

Mă uit mai bine — Clenciu, de la noi, de la brutărie, cap de rînd, vigilent la toți cei care se alăturau de pe margini. Lîngă el — toți ai noștri, toți ucenicii. Ce dracu să fac ? Să discut cu el, acolo la Cercul Militar, cînd toți sînt ocupați cu scandarea lozincii ? Să admit să mă facă trădător ? Dar ce rău făcusem, spuneți și voi ? Mai ales că vîndusem și atît de bine ziarul ! Sigur că ei nu știau planul meu și victoria mea. Dar cum să mă înțeleg cu ei ? Atunci, cît timp coloana stă și scandează, scandez și eu, tare, să mă audă toți, că n-am trădat :

— Jos cu Aldea ! Jos fasciștii !

Da — văd clar că nu fac nici o impresie, — ba Clenciu le mai spune și celorlalți că sînt lîngă ei. Asta aud cu urechile mele, prin vuietul mulțimii :

— A venit Fătu... e aici, nu-l primiți!

— Am vîndut „Scînteia", mă... nu fi prost... și dau să scot un pumn de bani, dar coloana se mișcă. Eu — după ei, la dreapta, pe bulevard, prin fața cinematografelor. Clenciu mă îmbrîncește cu umărul, ceilalți nu vor să știe de mine, ținînd una și bună: Jos Aldea ! Merg în pas cu ei, dar cam la jumate metru distanță. Strig și eu — și iar dau să mă apropii, să-i explic omului că sînt cinstit. Dar ce să explici ?

— Am vîndut 150 de bucăți... la Sfîntul Gheorghe !

— Jos cu Aldea ! îmi răspund, parcă, toți.

— Jos cu Aldea ! strig și eu. Și iar mă aproprii, să intru în rînd, fie ce o fi. Clenciu mă împinge, și avea niște oase, butuci nu oase.

— Du-te, mă, la cinema... că ai haine bune, distrează-te...

— Dar nu le-am luat pentru mine... Jos cu Aldea ! strigă toți și nu pot pătrunde printre ei că nu mă lasă încăpățînatul ăsta de Clenciu. Să înnebunesc nu alta! Să fii lîngă ai tăi, — și ei să nu știe de tine... Mai rău să știți că nu se poate în viață. Se duce dracului toată bucuria cu „Scînteia"... Fac decontarea cu noduri în gît. Cei din jur — bucuroși nevoie mare. „Ia uite, mă, Fătu a vîndut 150 de exemplare ! Bravo, Fătule ! Cum ai făcut, tovarășe ?" Dar responsabilul, om mai atent : „Ce ești, Fătule, așa trist ? Nu sînt, tovarășe Picu. Ai luat o bătaie... N-am luat. Lasă mă, că trece, pînă la nuntă"... Mă enervează că își închipuie c-aș putea lua bătaie și de aia aș fi trist. „N-am luat !" — și-i arăt, la nimereală, ca dovadă, hainele mele — întregi, curate — lua-le-ar dracu de haine... Toți rîd. Plec de-acolo și numai asta îmi stă în cap :

— Lua-v-ar dracu de haine ! că numai din cauza voastră mi s-a întîmplat nenorocirea asta... Nu puteam să merg cu ei la manifestație, să nu mă rup de ei, mi-au alergat ochii după cai verzi pe pereți... și mîine vindeam ziarul în hainele mele, cîrpite, rupte, dar ale mele... pînă acum cum am putut ? Lua-v-ar dracu... Dar și ei, ce oameni!...

Vreau să intru la un cinematograf, să-mi treacă din necaz, dar cum să intru, mă gîndesc mai bine, cînd tocmai acolo m-a trimis Clenciu, ca să-mi arate cît mă disprețuiește ? Nu mă duc la cinematograf, nu intru nici la plăcintărie, să iau o brînzoaică, marea mea plăcere de cîte ori mă simțeam bine, — o plăcintărie foarte bună peste pod, la Izvor. Nu mă duc nicăieri. O întind la cămin, să le explic c-au greșit, că mai întîi trebuiau să mă întrebe ce și cum s-a întîmplat cu mine și după aceea să vorbească și să mă îmbrîncească. Merg pe jos, de la Izvor pînă sus, la noi, la Șerban-Vodă, poate îmi mai limpezesc gîndurile și aranjez mai bine discursul care trebuie să li-l țin, așa ca să mă țină minte și să nu creadă că tot ce le trece prin minte, așa e. Fac vreo oră și jumătate pînă la cămin, ajung cam pe la zece, zece fără zece... Intuneric, toți dorm, — obosiți și de muncă, și de manifestație ; pășesc în vîrful picioarelor, să nu-i trezesc, aud cîteva sforăituri, știam și ale cui sînt, și nu mai știu ce să fac. Să-i trezesc ? Sînt obosiți, se trezesc mîine la patru, poate n-au nici capul să mă asculte... Mă lovesc de un pat.

Unul întreabă, prin somn :

— Cine-i acolo ?

Tac. Dacă-mi spune să plec, nici măcar să nu dorm aici ?...

— Cine-i acolo ? repetă, era Clenciu.

— Fătu, răspund, cu inima mică.

Nu-mi spune nimic, mă lasă să mă culc. Simt că mă leagă ceva de ososul și încăpățînatul ăsta de Clenciu. Imi scot pantofi, dezbrac haina, îi simt țesătura groasă, haina nouă, dracu s-o ia... și simt că nu mai pot să tac. Arunc haina pe pat și deschid lumina. Îi văd pe unii, cu capetele chiluge pe perne, dormind, cîțiva, prin somn punîndu-și repede brațele peste ochi, supărați de lumină, ba cîțiva se și trezesc, pun degetele palmelor răsfirate pe față și le ghicesc strălucirea privirii. Capăt curaj :

— Tovarăși, eu sînt de-al nostru !

Ce să mai spun după asta ? S-a dus naibii tot ce gîndisem pe drum ! Niciunul nu-mi răspunde și-i vedeam cum toți mă ascultă, dar nici unul nu mă privește. Trec vreo două minute în care nu pot spune nici un cuvînt. Pe urmă, repet:.

— Eu sînt de-al nostru, tovarăși ! Și pe urmă, încep să sar de la una la alta, ca Păsculescu : că de ce am luat hainele, că nu se poate trăi în viață fără tovarăși. Tăcere. Că să nu fie caravanseraiul față de mine. Și iar cum m-am gîndit. Și iar tăcere. Că decît ai mei să mă considere dușman, mai bine mor. Că ce bucuros am fost vînzînd 150 de exemplare și să nu-mi strice bucuria...

Toți tăceau însă, dragi tovarăși. Mă ascultau, pot să jur că nu mai dormea nici unul, dar tăcere. Și tăcerea lor mă înnebunea, de teamă că nimeni nu vrea să mă înțeleagă. Nu spuneam nimic. Ședeam între paturile lor și nu știam cu ce să le dau în cap, să-l deschid. Să văd dacă mă înțeleg sau nu. Pînă cînd, deodată, Clenciu spune :

— Culcă-te, caravanserai... discutăm dimineață.

Trece un rîs ușor prin așternuturi, dar eu nu vroiam să aștept pînă dimineață, chiar dacă rîsul lor îmblînzise lucrurile Văd haina nouă pe pat :

— Mă, ce mai cauți aici ? Ii spun, cum aș fi vorbit cu tine sau cu mine, așa o enervare mă cuprinse pe ea. Ce cauți ?

— Stinge lumina, mai spune Clenciu.

Bine, tovarășe, o sting. Mă dezbrac și de pantalonii noi, caut în lădița de sub pat vechile haine, intru în ele ca la mine acasă, iau costumul nenorocit, îl fac mototol la subsioară și ies, în vîrful picioarelor. Mă duc cu ele la Crematoriu, pe Șerban Vodă, că v-am spus că era la patru pași de cămin. Mă apropii, întuneric beznă, clădirea neagră și așa... apăsătoare — n-ați văzut niciodată Crematoriul noaptea ?... Nici să nu-l vedeți. E ceva urît de tot, dar n-ai ce face, mai e nevoie de el, nu poți trăi numai cu blocurile noi... Urc scările de la intrare, scări largi, de ciment, sunau noaptea, ca moartea; îmi apare un paznic, mic, îndesat, cu o pușcă pe umăr, dracu știe de ce...

— Stai, cine ești ? Ce vrei ?

— Om bun — îi spun la nimereală, de fapt nu se potrivea, fie vorba între noi.

— Ce vrei ? și-mi pune pușca în piept, să mă sperie. O îndepărtez frumos și-i spun respectuos :

— Vreau să ard hainele astea... n-am unde să le ard !

— Aici nu se ard haine ! îmi spune cîrpănos și iar se joacă cu pușca, sub nasul meu.

— Știu, dom-le, atîta știu și eu. ce se arde aici. Dar n-aveți pe aici un foc pentru altceva... pentru lucruri !

— Dar ce, mă, tu crezi că aici toată ziua bună ziua ,arde focul ?

— Păi cum ? De ce e crematoriu ?

Acum, v-o spun sincer, — de ce să mă prezint în altă lumină ? Atunci așa credeam că la crematoriu, focul nu se stinge niciodată, ca în poveștile despre iad. Așa că-mi scăpase observația asta...

— Mă, tu de unde ești ? îmi spune mai liniștit, întorcînd foaia.

— De la brutăria lui Păsculescu.

— Și ai tu haine de ars ?

— Am, că-s din plus-valoarea mea, arză-o-ar focul ! Pînă dimineață nu mai vreau să le văd.

— Și de ce nu le arzi în cuptoarele voastre ? o ține una și bună, de unde să știe un paznic de morți ce-i aia plusvaloare; și adaugă că la noi, la brutari, da ,arde toată noaptea... La ei, nu...

— M-am gîndit — fac pe deșteptul, ca deobicei. Dar cum ți-ar fi dumitale să mănînci pîine din haine ?

— Mă tu nu ești prost, îmi spune, și pune pușca la picior. Dă-mi-le, că găsesc eu un transport să le duc pe lumea ailaltă...

Pe dracu, nu le-a ars, nu s-a îndurat, că vă spun era un costum solid. Peste două zile, cînd vindeam „Scînteia" tot în piața Sfîntul Gheorghe, văd costumul îmbrăcat pe un pîrlit. Nu puteam să las difuzarea pentru o chestiune personală, să-l întreb de unde îl are, dar vă asigur că era costumul din plus-valoarea mea. „Lasă-mă, Fătule, tu să fii sănătos — mi-am spus. Principalu-i că dimineața, n-au mai găsit hainele și au înțeles.. Ce este mai presus decît asta?"

Și am strigat cum trebuie :

— „Scînteia"! Luați „Scînteia" comunistă !

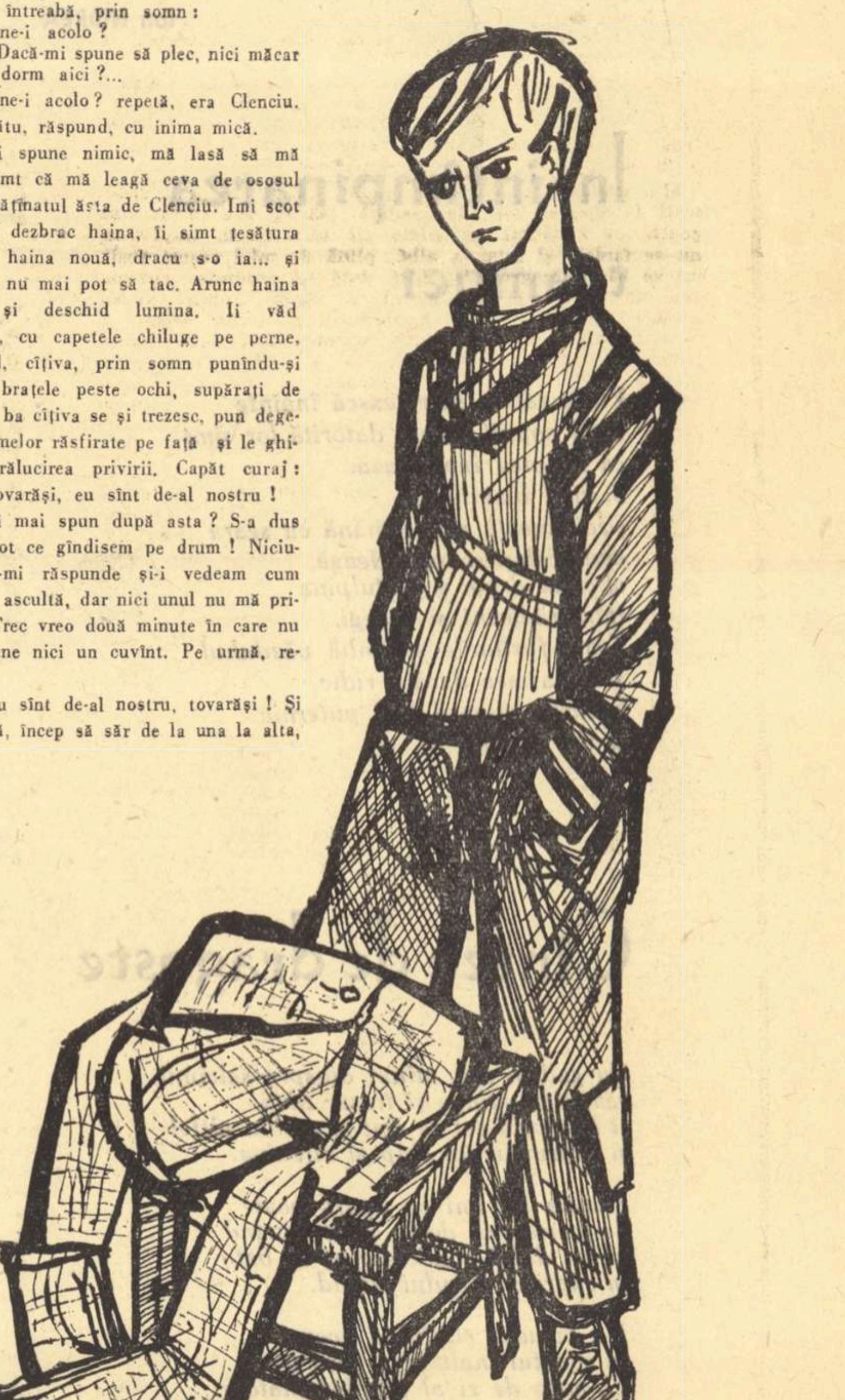

Desen de Gh. RĂDULESCU

POVESTIRE DE
RADU COSAȘU

Cea mai frumoasă clipă

Lui Ștefan Tripșa

Da, am aflat și clipa, dintre clipe
Cea mai frumoasă, fără îndoială,
Cînd își desface largile aripe
Al măreției vultur peste hală ;

Cînd la un semn al tău, de taină, timpu
Să se preschimbe în oțel începe
Și-albastru crește peste lava-i nimbul,
Jucînd ca fetele morgane-n stepe ;

Cînd șarja scursă lasă pe cealaltă
În cuibul ei, ce încă-ncins dogoare,
Iar pașii tăi dintr-o zvîcnire saltă
Pe scările mașinii de-ncărcare ;

Cînd e de-ajuns o singură clipită,
Cuptoru-și cască gura hrăpăreață
Și cu materia dezlănțuită
Rămîi, atotputernic, față-n față.

Acolo sus, cum stai în neclintire
Pari în această clipă o statuie ;
Sporește chipul tău în strălucire,
Ca soarele cînd la zenit se suie.

Un semn — și printr-o grabnică-alchimie
Trec miile de secoli de mișcare.
Un semn — și podul din oțelărie
Devine-o certă rampă de lansare.

Un semn, — și în tiparele toride
Poemul nemuririi se încheagă.
Un semn, — și parcă focul își deschide
Necruțătoare, o armată-ntreagă.

Un semn ! E semnul nalt al muncii noastre
Ce zilnic îți dă cinstea și noblețea
Sub care, ca un zbor țîșnind spre astre,
Arc de triumf ne este tinerețea.

Niculae STOIAN

CĂLĂTORIE CU AUTOCARUL

de EVGEN BARBU

Desen de M. CHIRNOAGĂ

De fapt ar trebui să încep cu sfîrșitul, o să-mi iertați o oarecare dezordine, pentru că o veți înțelege...

Totul se încheiase sau aproape se încheiase. Călătoria luase sfîrșit. Mai mult de două săptămîni stătusem laolaltă într-un autocar, aproape 30 de oameni necunoscuți, împrieteniți acum după atîtea întîmplări. Tot ceea ce văzusem ne schimbase pe nesimțite. Eram obosiți, dar oboseala fusese bogată, o oboseală instructivă. Ne aflam la Oradea, într-un restaurant, la prima cină luată în țară după o lipsă de 16 zile, mi se pare. Anii au trecut și totul se mai întunecă, faptele capătă patina legendei. Eroii acestei povestiri vor protesta citind-o și-i vor contesta exactitatea, dar eu nu am intenționat să scriu un jurnal de călătorie...

Era spre 9 seara, toamna. In oraș se simțea primul miros de frunze putrede. Sub un pod călătorea un rîu anemic și ne mai aminteam încă ceața Vîltavei, podoaba cea mai strălucită a fluviului, ne aminteam clopotele de la Loreta sunînd în cinstea Maicii Domnului. In hotel era multă lumină și multă veselie. Vesela curată strălucea sub candelabre. Fața albă de masă reflecta ca o oglindă becurile puternice. Se auzea sfîrîitul caloriferului: prima căldură a iernii ce sosea pe neștiute afară ca un hoț de anotimp. Se auzea gîlgîitul vinului în pahare și cristalul lor păru însîngerat ca un vitraliu. Am ridicat ochii la însoțitorii mei: 30 de oameni, adunați din toată țara: un contabil, un doctor, mai mulți muncitori de la o fabrică din Timișoara, o doctoriță, femeie minunată, trebuie să recunosc nu putusem să-i cunosc bine pe toți, pentru că așa cum se întîmplă în orice călătorie, grupul se împărțise în grupuri mai mici, după afecțiuni elective, după orașele de unde veniseră și după alte considerente pe care n-am să le pot înțelege niciodată, pentru că prietenia este un sentiment foarte complex. Am sorbit paharul cu vin de Tîrnave și ochii mi-au rămas pe fața domnișoarei I.

M-a izbit un lucru foarte ciudat. Ea mi se păru spectrală în noaptea asta de toamnă, răsunătoare ca o cupă goală. Ca niciodată în zilele cît călătorisem împreună, nu se fardase și fața sa albă, plină de mici coșuri roșii, mi se păru dezagreabilă. Altă dată își ascundea obrazul sub un strat gros de pudră și buzele subțiri aveau culoarea vișinei coapte. O observasem multă vreme și cred că existau momente cînd devenea atrăgătoare, chiar părul ei fără luciu, un păr ca al manechinelor din atelierele de coafură (nu la început, ci după ani, cînd praful s-a așternut îndelung pe el) strălucea uneori în lumina unor lumînări de biserică pentru că avea culoarea mierei îmbătrînite și tremurarea flăcărilor îi dădea acea vitalitate de care ducea lipsă.

Mă prefăcui că nu observ nimic, dar simții că ea a ghicit totul. Ciudat însă, părea indiferentă. Nu-i era foame și zgomotul din jur părea că o enervează. Iși strîngea buzele albe și privea cu ochi morți cele cîteva fleacuri cumpărate în lunga călătorie ca și cînd ele nu-i mai spuneau nimic. Vecina de masă, doctorița cea vorbăreață îi puse cîteva întrebări și ea răspunse cu ostilitate. Domnișoara de lume cum voise să fie considerată tot drumul murise undeva în odaia în care avea să doarmă în noaptea aceea, poate în oglinzile șifonierului tip care o reflectaseră un minut sau două înainte de a coborî.

Ea ne măsura acum pe toți, ca și cînd ar fi făcut inventarul unor lucruri. Eu știam ce gîndește, dar mai răbdai. Cînd veselia celorlalți deveni pentru ea aproape insultătoare îmi dădui seama că ne urăște pe toți, pentru că reușise să fie aproape nesimțitoare. Ii priveam bijuteriile vechi de la gît și inelul frumos. Avea mîini albe ca acei crini cărnoși care mor în unele grădini atît de trist și de pur, niște mîini frumoase, prelungi. Dacă n-ar fi fost vocea aceea dezagreabilă, hîrîită, stranie, parcă aș fi spus ceva mai mult despre ea. Era înaltă și repezită, mergea urît deși se vedea bine că cineva, poate o rudă sau o prietenă îi semnalase acest defect și se supraveghea, dar nu de toate aceste lucruri eram dezamăgit, ci de șiretenia ei, de prostia de a o fi crezut în stare să fie cumsecade. Imi aduceam în momentul acela aminte de buna cuviință cu care spunea de fiecare dată cînd se urca în autocar: „bună dimineața" sau „bună ziua", lucru ce mă mîhnea pentru că totdeauna eu uitam să fac la fel, considerînd autobuzul nu ca pe o casă comună, ci un mijloc de transport; îmi aminteam de talentul cu care ținea furculița la masă, de uluitorul fel de a tăia pîinea, ei! lucruri de disprețuit, și nu prea...

În fața mea stătea însă un om ce nu se mai putea preface, un om care ne detesta pe toți pentru un motiv pe care trebuia să-l 'aflu cu orice chip. Iată de ce n-am mai răbdat și-am întrebat-o:

— La ce te gîndești, domnișoară?

Ea a tăcut puțin deși știa că o să-i vorbesc, pe urmă mi-a răspuns:

— Mă gîndesc că s-a sfîrșit călătoria și că tot n-am reușit să-mi ating scopul.

Ceilalți nu ne auzeau, erau preocupați de anecdotele spuse de lucrătorul de la fabrica de oglinzi, cel mai vesel pasager al autocarului.

— Și ce scop voiai să atingi?

Mă întrista sinceritatea ei brutală, dar curiozitatea fu cu mult mai mare.

— În fiecare an, călătoresc. Strîng bani pentru un drum în străinătate. Sper să fac cunoștință cu un om care să mă ia de nevastă, și iată, sînt la a cincia călătorie și nu l-am găsit...

Știam cîte ceva despre ea. Era funcționară la o bancă de stat. După amiezele și le pierdea în biblioteca centrală, studiind, părea foarte instruită și se dădea drept ruda îndepărtată a unui cunoscut muzicant al nostru.

— Mai este timp, i-am spus, poate pînă la București...

Ea s-a uitat la mine ironic. Eu am silit-o să-și îndrepte privirile spre tînărul doctor cu care mă împrietenisem de la începutul călătoriei.

— Știu ce vrei să spui, mi-a zis cu acea lipsă de pudoare a unora ce seamănă cu o deshumare. Doctorul n-are timp de mine...

Salonul strălucitor, cu luminile lui, cu foșnetul gazelor pe țevile caloriferului, cu mirosul de frunze ce încep să putrezească, parfumul dulce și mîhnit al toamnei, toate mi s-au părut de nesuportat. Aș fi fumat dar nu sînt fumător, aș fi vrut să ies afară, dar m-a reținut încă un lucru abia atunci observat. Șoferul autocarului ne fixa insistent. Era un bărbat între două vîrste, bine clădit, de o sănătate atît de evidentă că te punea pe gînduri și te făcea invidios. Mi-am adus aminte de unele lucruri petrecute de-a lungul celor 2000 și ceva de kilometri străbătuți cu mașina și am încercat într-un minut să refac povestea călătoriei.

Ajuns aici, trebuie să mă întorc la început pentru că altfel vă va fi foarte greu să înțelegeți ceva.

Plecasem din București în zorii unei zile strălucitoare de sfîrșit de septembrie. Era devreme, pe zidurile orașului mai curgea umbra viorie a sfîrșitului de noapte. Ceas al petrecăreților, al ultimelor cîntece, al măturătorilor și al celor ce pleacă departe. Mirosea a piele nouă de geamantane și pasagerii deși somnoroși și nevorbăreți, făceau destul zgomot. Nu eram toți. La Brașov trebuia să se mai urce 5 necunoscuți și la Oradea 14. Așa încît ne-am ocupat locurile în liniște, cam grăbiți ca să apucăm scaune mai în față. Era rece, sticla aerului limpede ne zgîria pielea, dar încălzirea motorului, mirosul de benzină, geamurile albastre ale Chaussonului ne dădu curînd veselia călătorului ce abandonează pentru mai multă vreme treburile.

Plecarea se făcuse cu o punctualitate remarcabilă. Am privit prima jumătate a autobuzului. Eram două perechi, doctorul cel tînăr și doctorița cam antipatică la început și pusă pe ceartă pentru că voia să stea mai în față (dar nu pe roată). Domnișoara I., lîngă care intenționase să se așeze, îi declarase că mai așteaptă pe cineva și că nu-i poate ceda locul. In spatele nostru se auzeau și alte voci, dar deocamdată nu mă interesa decît pornirea. Incidentul se pare că luase sfîrșit și mașina se urnise încet. Atunci am uzit din nou glasul doctoriței:

— Duduie, spuneai că mai aștepți pe cineva...

— Poate că vine... îi răspunse domnișoara I., făcîndu-și cruce ca înaintea unei mari și aventuroase călătorii.

— Cine să mai vină, că autobuzul a plecat...

Fata nu-i răspunsese și din nou se făcuse tăcere. Pe urmă răsărise soarele și toată șoseaua Kiseleff era galbenă, incendiată de explozia matinală a astrului și am uitat de toți. Șoferul deschisese radioul și în curînd toată lumea fluiera încet o melodie săltăreață.

Trecură cîteva ore. Unii citeau ziarele de dimineață cu cele mai proaspete știri. Mie mi se făcuse foame. Se auzeau și alte hîrtii foșnind în spate. Aerul din autocar se încălzi ușor. Se auzea bîzîitul intim al radiatorului și geamurile se aburiseră. Tîrziu, după ora mesei, pe la două cînd trecusem munții și coboram spre cîmpia Transilvaniei, autobuzul fusese cuprins de tăcere. Ajutorul șoferului vrusese în cîteva rînduri să ne vorbească la microfon, încercînd să ne descrie niște lucruri știute, dar renunțase în cele din urmă și cei ce nu moțăiau, priveau pe fereastră la salvele ruginii ale toamnei. Cerul era albastru cu mari clădiri de abur alb, prăbușindu-se în metamorfoze lente. Toată ziua strălucitoare de septembrie striga de durere și melancolie, ceva se pierdea în jurul nostru și cred că simțeam cum pămîntul, el insuși un animal sensibil, absorbea acea ultimă căldură a soarelui cu care se împodobea, ca și cînd ar fi vrut s-o rețină multă vreme. Terase de pămînt negru, ca o mare de cernoziom încremenită în clipa nașterii cosmogonice, veneau spre noi și bivoli ca niște monumente negre de fontă, rămîneau în urmă în părăsirea zilei ce se rostogolea încet. Un zeu agricol își primea jertfele de fum și peisajul avea în el ceva chinezesc, de neînțeles. Domnișoara I. citea. Mersul lin al autocarului nu o deranja. Mă intriga lipsa ei de curiozitate față de peisaj pentru că totdeauna am socotit că oamenii care nu iubesc culoarea și mirosul sînt insensibili și că numai cărțile false se pot lipsi de descrieri chiar plicticoase. Coperta cunoscută a editurii Gallimard mă lămurise într-un fel. Am lăsat-o în pace și mi-am aruncat din nou ochii pe ferestrele autocarului.

Toamna își arunca lespezi de cărămidă roșie pe ogoarele abia arate. Peisajului îi lipseau cîțiva elefanți care să zguduie roca purpurie pe alocuri ce luase locul teraselor negre. Pe cîmpuri se strîngea ultimul fîn al acelui an, și prin deschizăturile înguste ale geamurilor sosea către noi armata parfumului lui suav, pătimaș și șiret ca o femeie de 40 de ani. În prispe se atîrnaseră ciorchini de porumbi sticloși, de culoarea portocalei. Totul vorbea despre belșug. Priveam casele noi și numeroase ale satelor colectivizate, cu ornamente rurale, cu căciulile lor de șiță proaspătă, abia lăsată din rîndea.

Șoseaua făcea în jurul Oradiei rotogoale de asfalt ca zborul vulturilor. Doctorița dormea într-un somn de om ucis. Amurgul ne-a ajuns din urmă în centrul orașului și peste un ceas am luat cina primei zile de călătorie. La Brașov se urcaseră cei 5 călători așteptați și avusese loc al doilea incident al domnișoarei I. cu un necunoscut căruia îi declarase că locul de lîngă ea e ocupat.

Mă întrebam pe cine așteaptă și unde se va urca misteriosul pasager. Mă intriga de asemenea felul în care fata aceasta îmbrăcată într-un pulover alb măsura pe fiecare dintre noi. Pînă în seara acelei zile nu înțelesesem nimic din manevrele ei. La masa de seară cînd am văzu-o tot singură fără omul așteptat, am înțeles.

A doua zi de dimineață, am găsit-o la locul ei, pentru că se ivise o concurență amenințătoare pentru scaunele din față. Șoferul ne-a împăcat pe toți în cele din urmă și cînd am pornit spre graniță, lîngă domnișoara I. l-am văzut pe doctorul cel tînăr care fusese poftit să ia loc lîngă ea. Intuind obscur intențiile călătoarei am făcut o scurtă investigație asupra noilor sosiți; grupul muncitorilor de la fabrica de oglinzi, cîțiva bărbați singuri; un titrat (cum se declarase într-o discuție cam aprinsă călătorul înalt din Oradea ce s-a dovedit pînă la urmă că mersese în această călătorie numai pentru ca să ducă în Ungaria piper și să aducă de acolo nu știu ce), însoțit de maică-sa, un fotograf, o altă pereche, în sfîrșit, și un tînăr dansator (trădat de pasiunea sa la Brno).

Acum cînd mă gîndesc bine, asupra acestora trei trebuia încercat ceva de către domnișoara I. Și într-adevăr, începutul fusese făcut cu tînărul doctor. Mărturisesc că din dimineața zilei a doua a călătoriei am devenit atent la ceea ce se petrecea în jurul meu.

★

Domnișoara I. își schimba rochia de două ori pe zi și se ruja cu îngrijire. Autobuzul devenise pentru noi o încăpere comună și în cele din urmă terminarăm prin a ne împrieteni și se făcură primele confidențe. Doctorița atît de severă la început se dovedi o femeie veselă care cînta în gura mare și lăsa să i se facă farse. Bărbații din fundul mașinei povesteau cu haz cum cîștigaseră întrecerea socialistă care le permisese să plece în călătorie și unul dintre ei, gras și cu umor, un om hîtru și de spirit, luă chiar comanda psihologică a călătoriei, nepermițînd ca tristețea să călătorească laolaltă cu noi. Începusem să furăm pantofii doctoriței care se descălța nemaisuportînd încălțămintea, ca s-o obligăm să nu-i mai vedem călcîiele îmbrăcate în ciorapi de mătase și atunci cînd zilele scurte de septembrie soseau prea devreme și întunericul ne ascundea fețele, se organizau concursuri de anecdote.

La toate aceste manifestări colective, domnișoara I se abținea cu demnitate. Zile întregi nu l-a lăsat din mînă pe doctorul cel tînăr și faptul, cum bănuiți, m-a intrigat, așa încît m-am împrietenit numaidecît cu ei. Cînd mă gîndesc bine la domnișoara I., acum după atît timp, îmi dau seama că era o ființă foarte interesantă. Uneori avea îndrăzneli suprinzătoare. Insistența sa avea un scop precis. Se orientase rapid și înțelesese că din grupul nostru, tot doctorul rămînea cea mai accesibilă victimă deși el îi arăta o prietenie aproape jignitoare, mergînd pînă la martiriu, ceea ce însemna altceva decît flirt, pentru că domnișoara I. se dovedi foarte curînd capricioasă și bolnăvicioasă. I-am urmărit deaproape și cred că nu am ce să regret. El era un om ocupat. Citise destul, dar nu atît cît fata aceea cu părul de o culoare incertă, al cărei geamantan în afara nenumăratelor rochii conținea și prospecte, ghiduri și istorii a artelor, după cum bănuiam.

Ofensiva începuse încă de la Brno, din catedrala Sfîntul Petru și Pavel. Ne apropiasem pe rînd de Pieta modernă a lui Jiri Marek, înfățișînd Calvarul în cîteva plăci fixate sub vitraliile bisericii. Un Christ patetic, erotic, cu o Magdalenă serafică în sărut, cu plînsoarea veșmintelor lungi, sugerînd rîul de lacrimi, totul în ghips aurit sau verde ca plantele putrezite, veghea pacea înaltei încăperi cu ecouri. Domnișoara I. vorbea repede, aproape supărător, spunînd lucruri ce nu mă interesau. La ieșirea din catedrală oprise pe toată lumea ca să ne arate cei doi sfinți fără degete de la intrare, exclamînd tare. Multă vreme am bănuit-o că exagerează, că dragostea pentru artă este numai un fel de a se ascunde, dar mai tîrziu am crezut sincer în sufletul ei rămas tînăr, chinuit numai de o așteptare lungă a ceva irealizabil. Pe cheiul Dunării, la Bratislava, ne purtase ceasuri întregi pe sub copacii în desfrunzire, vorbindu-ne despre farmecul peisajului german (cu un an înainte călătorise și în Germania). Ii plăceau orașele studențești și vapoarele leneșe ce se tîrau pe marele fluviu îi dădeau melancolie. Călătorea și nu se simțea în călătorie, lucru ciudat. Privea Alpii austriaci, atît de aproape aici și parcă aerul Moraviei nu-i ajungea. Am bănuit că scrie versuri și am întrebat-o dacă e adevărat. A negat aproape supărată: Cum îmi închipuiam așa ceva? Părea că socotește meșteșugul scrisului ca o ocupație neserioasă. Pe urmă am fost cu totul furat de personalitatea ei contradictorie. Avea o mobilitate spirituală surprinzătoare și multă sensibilitate. După vizita unei fortărețe ce servise ani lungi de temniță, îmi vorbise îndelung, nu mai ales mic, despre ce înseamnă un copac într-o curte de închisoare, despre turburătoarea prezență a unei ființe de frunze și seve, lîngă împietrirea zidurilor mucede care rămîn insensibile la creștere (creștere, pricepeam noi? Ceva ce trăia, lîngă ființe silite să nu mai trăiască!) Pe urmă evocase pe Fucik și torturile Gestapoului. Scena ispitirii marelui patriot ceh, adus pe terasa unei cafenele situate deasupra Pragăi, atunci o înțelesesem mai bine și eroismul acelui tînăr, mort cu atîta demnitate, căpăta deodată o frumusețe fără seamăn.

Chiar doctorul, deobicei placid, gata mai degrabă să-i ducă în odaia de hotel un ceai fierbinte, acestei ființe bolnăvicioase, devenise atent. Fata se încălzea pe măsură ce se simțea ascultată și în curînd reușise să strîngă în jurul ei pe aproape toți călătorii. Muncitorii de la fabrica de oglinzi nu scăpau nimic din vorbele ei și asta îi dădu domnișoarei I. încă de la început o siguranță de sine care o transformă fizic. Zilele care treceau o înfrumusețau și bănuiam că doctorul va termina prin a se îndrăgosti de ea. Seara, în micile baruri unde cinam, chipul palid, plin de coșuri al domnișoarei I. căpăta strălucire. După ce bea un pahar sau două, spiritul ei se elibera de o povară neștiută și atunci putea să afirme cu liniște că orașele sobre, lăsate în urmă, spoite cu lumina neonului n-au cîștigat prea mult, pentru că un zid afumat are nevoie de o lumină roșcată și nu de una violentă, brutală, cum e măduva mercurului, de pildă, întrebuințată atît de mult în ultimii ani. Intr-o cafenea sau într-un hol al unui hotel îi atrăsese atenția doctorului asupra efeminării băieților de serviciu, foarte curați și politicoși, dar avînd pe față ceva lipsit de vlagă, plin de visare, cum au toate ființele care uită de lumina soarelui. La un prînz se supărase pe noi toți pentru că intrasem cu zgomot în sala de mese, silind pe cei din holul hotelului să ridice privirile din ziarele citite în nemișcare. Ii plăcea se vede bine argintăria lustruită și cristalul paharelor, se bucura de pedanteria așezării salatelor cu șuncă, pe o masă așternută după un anumit gust ce nu-mi era prea apropiat și, sincer vorbind, m-am bucurat cînd am văzut-o suferind pentru că i s-a răspuns că în salonul alăturat se sărbătorea o nuntă, într-o petrecere decentă, de oameni în vîrstă, ceremonie desfășurată timp de două ceasuri într-o liniște desăvîrșită, ceea ce numai a petrecere nu aducea. De furie, se pare, după ridicarea acelor invitați de la masă a furat două garoafe galbene ca berea și le-a dus la ea în cameră, sus, nelăsîndu-se însoțită de nimeni deși se declarase bolnavă. Seara, la cină, la insistența doctorului, coborîse și băuse un ceai cu ochii plînși.

Mărturisesc că pădurea slovacă și munții mijlocii, pădurile de stejar și fag, brazii și mestecenii, vigoarea rece a peisajului din jur începură să mă intereseze mai puțin. Domnișoara I. mă fascinase. Citea îndîrjită sau vorbea cu doctorul și nu răspundea înțepăturilor amabile ale lucrătorilor de la fabrica de oglinzi care se bucurau sincer de vremea frumoasă, de locurile văzute și de gîndul întoarcerii (cine nu vrea să ajungă mai repede acasă și să se laude puțin cu ce-a văzut?).

Într-o altă zi, cînd domnișoara I. uitase toate umorile, pentru că afară era soare și căldură și toamna murea atît de strălucitor în jur, ea îmi arată un lucru pe care nu l-aș fi observat. Stătea într-un fotoliu în holul hotelului și privea la funcționara ce împărțea cheile călătorilor. Intr-un sfert de ceas, cu acea agerime a ochiului pe care o posedă numai femeile, îmi sili creionul să zgîrie pe o hîrtie un șir de observații minuțioase. Funcționara avea o privire profesională, era blîndă, interesată, rece, curioasă, veninoasă cînd era ignorată, posesivă, îmbietoare, imposibilă cînd voia să pară altfel decît era, intelectuală, serafică, cu priviri de om încercat de o noapte de insomnie și mîna care întindea cheile spînzurînd de cîte o mică bombă de metal, avea uneori o întîrziere imperceptibilă, alteori insinuare sau răceală a degetelor moarte, precizie sau bîjbîială turburătoare, într-un minut sau trei sau cinci, intuisem un roman și mi-am dat seama de ce femeile ocupă rafturile bibliotecilor.

Praga o dezamăgise puțin pe domnișoara I. Fără aurul mort al frunzelor întîrziate în copaci, tot peisajul carbonizat, zidurile negre și apa leneșă a Vîltavei ar fi făcut-o să stea închisă în odaia ei. Deasupra orașului căzu din prima zi a sosirii noastre acolo, un amurg ca un foc de vreascuri și-atunci colinele din jur o siliră din nou să vorbească. Spunea că Bucureștiului i-ar trebui un fluviu mare și poduri. Pe urmă adăugă că totdeauna dealurile amînă pierderea luminii solare. Clădirile urcate pe coline ies mai înainte din întuneric și reverberația zilei le părăsește mai tîrziu. Pe urmă trecu la niște teorii abstracte despre aglomerare, planuri sinuoase, suprapunere, etc... Mărturisesc că în asemenea zile aș fi vrut să fug din preajma ei, dar cum să-i uiți extazul din fața caruselului de sfinți din turnul pulberăriei sau recitarea gîfîită a biografiei lui Ignazio de Loyola? Dracii în lanțuri, ghiulelele de aur, cătușele sfinților, fulgerul din brațul demonilor, Christ închipuit de sculptori ca un avocat, regii cu fruntea dormitînd sub coroane — toate o fascinau. Domnișoara I. umbla ca în vis prin Malastrana și mă miram că n-o aud șoptindu-și singură cine știe ce. Piața medievală a orașului vechi o amuțise. Tezaurul mediocru de la Loreta o entuziasmase. Avea, sînt sigur, bijuterii false la gît și orice rozariu sau diamant o devora cu o chemare pe care puțini oameni o simt. Era bolnavă în acele zile pentru că vechile covoare, umbrele de la Sfîntul Vitus, vitraliile lui ca o sticlă de caleidoscop: albastru, verde și roșu, aruncînd pe pardoseala de piatră o lumină specială o nimiciseră. Porțile de fier, ghintuite, stemele și evocarea bătrînilor cavaleri rătăcitori prin munți, cîntecul de orgă, chiliile alhimiștilor, bolțile palatelor, cu nervuri spirituale, ca un aparat circulator de piatră, incunabulele de la Strachov, obeliscurile și imensele clopote trase de către patru oameni, iscălitura ladyei Hamilton și a lui Nelson, găsite într-un vechi album de impresii al unei biblioteci străvechi, o schimbaseră în mod miraculos. Devenise tăcută și irascibilă, farmecul ei trecuse în altceva, în suferința obrazului palid, în strălucirea ochilor negri și în mîinile febrile, strînse în permanență una într-alta. Cred că n-am văzut încă pe nimeni înghițînd, acesta este termenul, tot ceea ce vedea cu atîta sete.

In cimitirul evreiesc, îngrămădit și negru, acoperit de o umbră umedă, izbucnise în plîns. Pietrele aplecate puțin, marcînd al cincisprezecelea strat de morminte de-a-lungul timpului, îi dăduseră o spaimă ciudată. Se întreba de ce nu sînt flori și i-am spus că în asemenea locuri, după tradiție, nu se aduc decît pietre pentru ca morții să nu fie dezgropați de fiare.

Pe urmă căzuse în apatie. Două seri la rînd dansase într-un bar pe rînd, cînd cu doctorul nelipsit din preajma ei, cînd cu acel călător neidentificat care se mișcă atît de bine pe parchetul ringului. Mîncam împreună și nu-mi era greu s-o supraveghez. Timpul se strecura repede pe lîngă noi. Nici martirii din unele racle subterane n-o mai cutremurară și chiar ciudata biserică Kostnec, împodobită cu candelabre de oase de ciumați n-o mai înfioră. Nu avea un gust romantic pentru legendă și taină așa cum nu avea gust pentru poezie. Era în firea ei o luptă teribilă între o ființă practică și un germene de visare, iute ucis. Vorbea tot timpul despre muzică atît de mult încît ghicii că mai mult ar fi vrut să cînte la pian cum susținea decît cînta într-adevăr. Era în mintea ei și o confuzie de termeni citeodată care mă punea pe gînduri, pentru că uneori memoria îi rămînea fidelă și știa lucruri surprinzătoare. Altarul de cranii din Sedelec o lăsase rece, deși noi toți ceilalți eram muți și înghețați de gustul acesta pentru moarte atît de german. Dar la Lidice, nervii ei cedară și ne-am cutremurat.

Ajunsesem într-o zi luminoasă de toamnă, deasupra acelui sat ras de pe fața pămîntului. O șosea asfaltată cobora spre o vale dulce. Pe margini: ciudați trandafiri galbeni și roșii, trecuți. Păsările zburau gureșe în aer. era cald și în grădini lucrau pașnic femei în salopete. Nimic nu lăsa să se întrevadă amintirea unor zile teribile. O cruce mare, făcută din două bîrne vechi ce supraviețuiseră unui incendiu, sfărîma parcă orizontul liniștit. In satul cel nou pe lîngă care trecurăm se vedeau cîțiva copii hrănind porumbei.

Am intrat pe urmă în micul muzeu unde stăteau laolaltă mici sicrie, legitimații găurite de gloanțe, ghete minuscule, rămase de la cei trecuți prin focul de mitralieră, cîteva fotografii, un pumn de pămînt mărunt și calcinat și am urcat în tăcere în autobuz, nemaibucurîndu-ne de ziua luminoasă, fiecare cu cîte o tragică și mare întrebare în inimă.

Spre seară cînd întunericul cobora peste sumbrul Kladno, cu munții lui de piatră și cu piramidele de cărbuni ce înfiorau peisajul, doctorul ne-a întrebat dacă nu are cineva din mașină un medicament cu un nume ciudat pe care nu-l mai țin minte. Domnișoara I. leșinase și noi nu observasem. Și-a revenit tîrziu cînd în autocar se auziră primele schimburi de cuvinte între călători.

A doua zi am căutat-o toți cu privirile. Era la locul ei, mai tristă și mai tăcută. Lucrătorul de la fabrica de oglinzi a încercat să ne facă să rîdem, dar a renunțat repede și ne-am oprit cu toții privirile pe harfele subțiri ale mestecenilor care zburau în urma noastră. Șoferul autocarului oprise de cîteva ori și ne invitase să coborîm în niște văi cu iarba ca soda, macerată de anotimpul neiertător. Aerul înțepa, pe lîngă șosea treceau vite germane cu pas mare și mirosea a sfeclă culeasă. Pomii erau galbeni și roșii. Din frunzișul rărit se desprindeau stoluri, stoluri de frunze rotunde.

Mă gîndesc acum, după atîta vreme, că poate domnișoara I. călătorea nu numai pentru ca să-și găsească un soț. Poate avea rude ucise pe undeva în lume, dar nici o durere nu mă mișcase atît ca acea suferință tăcută, crîncenă, nebănuită ce urmase vizitei satului Lidice. Pe urmă, muzica melancolică a cafenelelor, acele valsuri de sfîrșit de secol, evocarea lui Mozart, în trecere pe aici, pe lîngă Dunăre, pe sub pădurile de aburi și oboseala călătoriei ajunsă la sfîrșit o furaseră pe domnișoara I.

★

Aș fi încheiat aici povestirea călătoriei cu autocarul, fără să mai adaug nimic pentru că sînt de părere că cititorului nu trebuie să-i spui chiar toate lucrurile. Taina ajută uneori și te face mai inteligent. O bănuială valorează mai mult decît o precizare inutilă. Ce se va fi întîmplat în cele din urmă cu domnișoara I. nu pot să vă spun. Mi se pare că am mai văzut-o pe stradă acum cîteva luni, dar nu sînt sigur că ea era.

Nu am de adăugat decît că de la Oradea și pînă la București, autocarul a mai făcut mi se pare o zi și jumătate. Trecuse seara cea tristă și iată-ne pornind spre Brașov. Cei 14 orădeni coborîseră și autobuzul avea în el melancolia sălilor de bal după o lungă petrecere. Ne obișnuisem cu acei oameni și să nu fi fost veselii muncitori de la fabrica de oglinzi, drumul pînă acasă ni s-ar fi părut obositor. Șoferul și ajutorul său, mulțumiți că totul se petrecuse fără incidente, vorbeau tare și nu știau cum să ne înveselească mai bine. Dar nici muzica de la radio, nici fluieratul unora dintre noi nu ajuta la nimic. Oboseala călătoriei era mai mare.

Domnișoara I. stătea nemișcată lîngă doctor. Păreau doi străini și aveam un sentiment neplăcut. Parcă aș fi vrut ca bărbatul acela îndatoritor să se fi îndrăgostit de ființa de lîngă el, deși era greu să-mi închipui că în cele din urmă se putea întîmpla așa ceva. Dar un al șaselea simț ce nu mă părăsește niciodată îmi spunea că trebuie să se întîmple ceva.

Și nu m-am înșelat.

In ultima dimineață a călătoriei, cînd abia pornisem spre București, Chaussonul nostru a avut o pană. Șoferul, totdeauna bărbierit proaspăt, a încercat în fel și chip să ghicească motivul care oprise elicea autobuzului, fără să reușească. In cele din urmă a trebuit să-și pună un halat și împreună cu ajutorul să umble la motor. Totul a durat cam un ceas, timp în care noi am coborît lîngă șosea și am stat pe iarbă. Era tot soare, ca la plecare, poate puțin mai rece. Copacii tremurau în vîntul dimineții de octombrie și am fi vrut ca să mai întîrziem, pentru că dincolo de ceasul acela, venea viața cu obișnuințele din care ne smulsesem atîta vreme.

Un claxon ne chemă în cele din urmă spre autocar. Lîngă motor, șoferul cu mîinile pline de unsoare, ștergîndu-și-le cu o cîrpă murdară, ne invita să poftim sus. Domnișoara I. s-a apropiat de el curioasă să știe, deși nu se pricepea la mecanică, ce beteșug avusese mașina.

— Un fleac, îi răspunsese acesta, privind-o cu ochii lui frumoși într-un fel care o turburase evident pe călătoare și în aceeași clipă scosese dintr-un buzunar un măr roșu din care mușcase cu poftă, cu dinții lui albi și frumoși.

Era dimineața, în octombrie, pe o șosea din Romînia. și simții intens cum domnișoara I. care întreprinsese cinci călătorii în străinătate în căutarea unui bărbat pe care să-l iubească, îngheță fascinată de o descoperire uluitoare.

Ceilalți călători urcaseră în autocar. Ajutorul încerca motorul și elicea lui zbîrniia regulat. In geamurile albastre ale Chaussonului strălucea puternic soarele și în jur mirosea a frunză putrezită încălzită. Șoferul îi întinse cu mîna lui pătată de ulei domnișoarei I. mărul înjumătățit.

— Nu vrei și dumneata?

— Ba, da, spuse ea simplu și mușcă.

MOROMEȚIENII

CRITICA CRITICII (II)

In unanimitate critica a subliniat valoarea cărții în ceea ce privește oglindirea veridică și științifică a situației micii gospodării țărănești în condițiile pătrunderii relațiilor de producție capitaliste la sat, precum și faptul că aceasta implică o tragedie umană. Cartea a fost caracterizată ca roman al „destrămării unei iluzii", al „prăbușirii unui mit".

Analizînd cu multă finețe personalitatea eroului principal, S. Damian a început prin sublinierea faptului că „Dilema nu se rezumă numai la aspectul ei social — oscilația țăranului mijlocaș — ci implică sfîșierea tragică a omului obligat într-un regim silnic să renunțe la armonia sa interioară". Pledînd pentru ideea că Moromete este „suflet de copil și de artist" S. Damian scrie: „Stavilă înțelegerii complexe a figurii lui Ilie Moromete se așează premiza că eroul este obsedat de problemele mărunte ale existenței în serviciul cărora duce strategia vicleană a duplicității." S-a vorbit prea mult despre simulare și disimulare. Nu se poate nega paralelismul psihologic la Ilie Moromete dar el nu se pretează la intrepretări atît de categorice. Discutarea articolelor lui S. Damian, cel mai pasionat analist al lui Ilie Moromete, ni se pare calea cea mai nimerită în relevarea modului în care a fost înțeleasă complexitatea eroului.

Marx arăta în **„Capitalul"** că „proprietatea privată, ca un contrast față de proprietatea colectivă socială, nu există decît acolo unde mijloacele de muncă și condițiile exterioare ale muncii aparțin unor persoane particulare. După cum însă aceste persoane particulare sînt acei care muncesc sau acei care nu muncesc și proprietatea privată are alt caracter. Infinitatea de nuanțe pe care le prezintă la prima vedere nu oglindește decît stările intermediare aflate între aceste două extreme"[1] Și este important de subliniat ca premiză în analizarea lui Ilie Moromete că el are o proprietate privată pe care muncește iar produsele muncii îi aparțin; că Moromete are o revoltă mentală inutilă dar violentă la ideea că un Boțoghină sau Tugurlan muncesc pe pămînt străin și nu sînt stăpîni pe rodul muncii lor. In mod obiectiv însă Moromete își poate permite să-și petreacă timpul pierzîndu-se pe miriște în „contemplări nesfîrșite" și pare aproape firesc comentariul autorului: **„Ca întotdeauna Moromete o încurcă cum putu cu legatul snopilor dar cînd după cîteva ceasuri soarele se urcă sus și începu să-i apese ceafa, el înfipse liniștit secera într-un snop și se alungă singur cu un glas de parcă s-ar fi pedepsit — Mă duc încolo d-acilea"** lăsîndu-și băieții mai mari să continue lucrul. **Aproape firească este această „dezinteresare" a lui** Moromete căci în ciuda justificării economice nu este mai puțin adevărat că este în personalitatea acestui țăran să refuze intrarea în lupta sălbatică pentru îmbogățire: „pămîntul rămas întreg (s.n.) **Paraschive, smintitule, acolo e munca voastră (...) Ce vreți voi de la mine nenorociților? Să iau vita omului din bătătură și să mă țin de procese ca Tudor Bălosu?** Poate că punctul cel mai ascuțit al polemicii cu „Ion" este monologul lui Moromete, primul părinte în literatura rurală romînească, care își batjocorește cu amărăciune și indignare fiul ce a vrut să facă o căsătorie pentru zestre: **„Bolnavule după avere! Ai vrut să te însori cu a lui Bodîrlache că avea pămînt mult și te-ai făcut de rîs. O să-ți mănînce capul averea, să ții minte de la mine".**

Moromete trebuie înțeles ca sadovenian iar nu ca un inadaptat ce „în pofida umanității și perspectivii sale superioare nu poate rezista unei societăți întregi care îl împresoară prin diferiți inși odioși". Nu există Moromete — insulă de puritate într-o lume putredă, dezumanizată, ci Moromete — reprezentant pentru o categorie umană ce se opune unei alte categorii, dezumanizate, reprezentativă pentru o societate împărțită în clase antagonice. S. Damian vorbea despre „ciudățenia" lui Moromete al cărei motiv „rezidă în păstrarea universului infantil la etatea matură a unui om înzestrat cu inteligență scăpărătoare și cu un bun simț al observației uluitor". Păstrînd caracterizarea eroului ca „suflet de copil și de artist", precum și sublinierea pătrunzătoarei sale inteligențe și neobișnuitului simț al observației, vom pleda pentru un Moromete tip iar nu „ciudățenie", nu excepție, pentru un Moromete între moromețieni și exemplar desăvîrșit al lor.

„Pămîntul îi dăduse într-adevăr o anumită libertate" lui Moromete, ne spune autorul. Victimă a iluziei acestei libertăți, eroul nu înțelege că nu poate fi liber și totodată membru al unei societăți în care activitatea socială „se osifică", în care „propriul nostru produs" „se consolidează" într-o forță obiectivă care acționează asupra noastră, care scapă controlului nostru, care zădărnicește așteptările noastre.[2] Fenomenul de „înstrăinare a muncii" explică chiar el mecanica obiectivă a apariției moromețienilor. Realitatea că, în societatea capitalistă „munca este ceva exterior muncitorului adică nu ține de esența sa", că ea „nu este satisfacția unei necesități ci doar un mijloc de a-și satisface necesitățile în afara ei" are ca rezultat faptul că muncitorul „își mortifică fizicul și își distruge spiritul" căpătînd senzația că „în muncă nu-și aparține", că „nu se afirmă ci se neagă în munca sa". Aspectul de „silit", de „forțat", dictatul împlinirii imediate a necesităților materiale creează prin asociație oroarea de muncă: „acasă se simte (muncitorul — n.n.) cînd nu muncește..." Așa se explică exacerbarea dorinței de contemplare, orele „pierdute" în care un Moromete stă pe stănoaga din fața casei privind trecătorii, și un anumit dispreț pentru efortul menit să aducă un venit în plus după acoperirea nevoilor vieții. Faptul că metodele rapace ale lui Bălosu care „ia vita omului din bătătură" nu-l ispitesc ci-i provoacă scîrbă se datorează desigur acelei superioare plămădiri interioare despre care s-a vorbit — istoria biologică și socială a individului care, la începutul acestei cărți, este un **dat.**

Moromete este unul din acel **„număr de oameni care, nu așa, avem pretenția că e ceva de capul nostru"** după cum spune însuși protagonistul în discuția de duminică la poiana lui Iocan. Și Tugurlan întrerupe adesea cu brutalitate acea **„vorbărie fără noimă și fără de care acești oameni se pare că nici nu puteau trăi"** dar acest fel de a fi **„era de fapt bucuria și libertatea lor".** Critica a observat inteligența lui Moromete și subtilitatea conversației pe care o poartă el dar nu s-au subliniat calitățile de același fel (chiar dacă nu identice) pe care le au diferiți alți țărani din sat: Cocoșilă, surorile lui Birică, Vasilescu, un artist care se ignoră, cu o remarcabilă intuiție și mult talent, chiar Polina care s-ar mulțumi cu puțin pămînt numai să poată trăi lîngă omul iubit (Savin Bratu o numea „pandantul feminin al lui Moromete".) Pentru că a vrut să ia o fată urîtă dar bogată, Paraschiv **„s-a făcut de rîs"** în fața celor ce au aceleași valori morale ca și Moromete, desigur. Cineva (putea fi deci oricine dintre acei ce folosesc vorba cu miez, din aceeași familie de spirit cu Moromete), trecînd pe lîngă eroul nostru îi spune: **„Ce faci Moromete! Hai devale!"** pentru ca cel chemat să înțeleagă și să reflecteze plăcut impresionat: **„Ei ăsta da, om în toată puterea cuvîntului trece pe lîngă tine, nu dă bună ziua, te întreabă doar așa ce faci, hai devale, adică nu faci bine ce faci, mai bine te-ai lua după el".** Dacă este ceva ce ridică pe Moromete deasupra tuturor celorlalți din sat nu este apărarea acelei generale „umanități superioare" care analizată și particularizată ar face din membrii unei întregi pături țărănești eroii unor romane în care protagoniștii disprețuiesc averea luptînd pentru apărarea „armoniei interioare", ci neobișnuita și complexa sa inteligență care îi acordă și deosebita acuitate a tuturor celorlalte calități.

Adriana ILIESCU

---

[1] Marx — Capitalul, vol. I, ed. P.M.R. 1948, ediția II, pag. 672

[2] Marx — Manuscrise economico-filozofice. K. Marx — F. Engels „Despre literatură" (pag. 43—44)

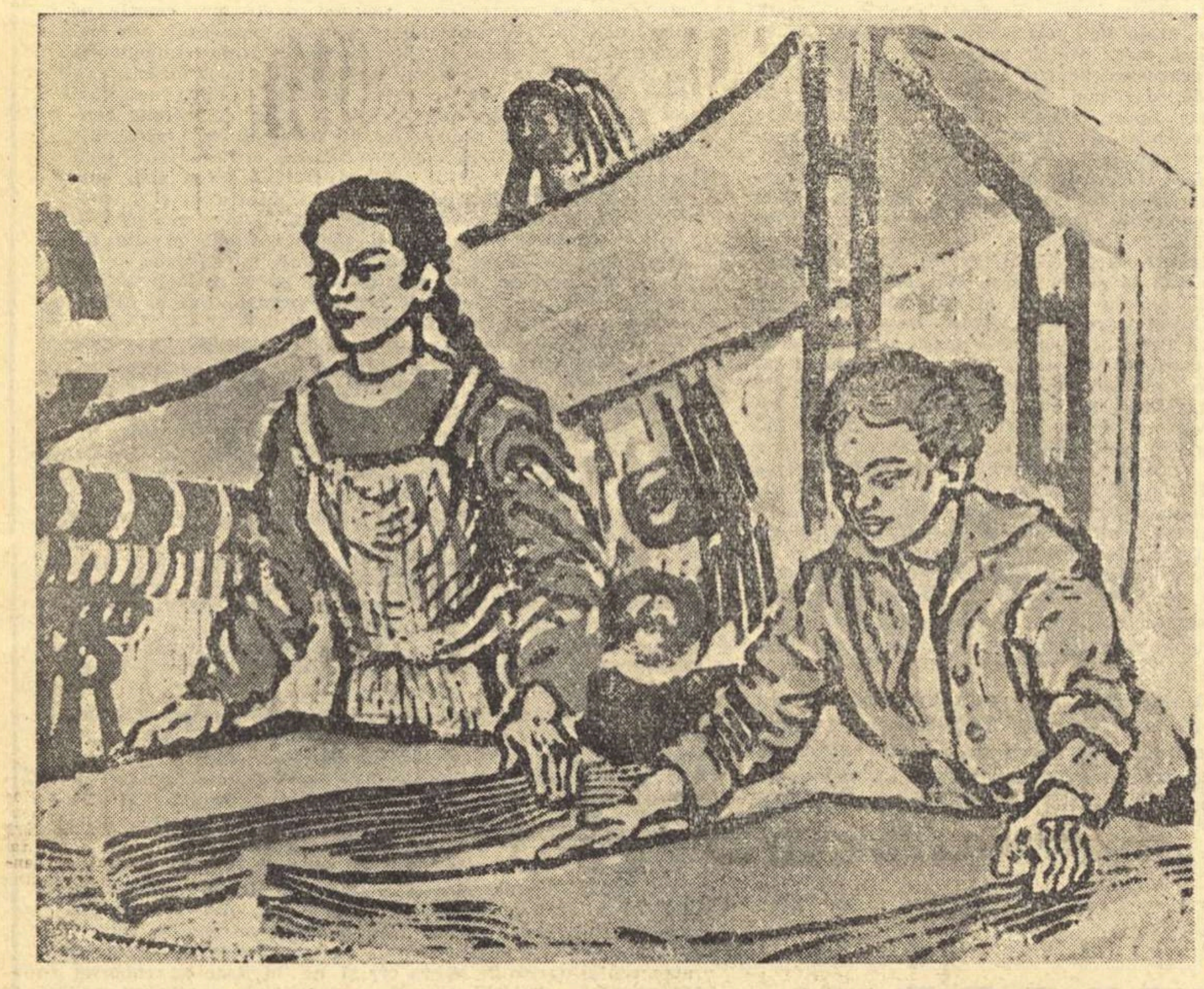

EMILIA DUMITRESCU „Controlul de calitate"

Poemul comunismului

(Urmare din pag. 1)

ale fostului imperiu țarist, iată ce moșteniseră bolșevicii. In calculele ghicitorilor în cafea nu intrase însă elementul: capacitatea revoluționară.

Iată, n-au trecut 50 de ani de la Revoluția din Octombrie și ceea ce părea de domeniul fanteziei s-a înfăptuit după o matematică uluitoare. Un al doilea război și mai pustiitor, provocat de vechii dușmani ai comunismului, a încercat să oprească drumul înainte al constructorilor socialismului. Lucrul n-a putut fi posibil, lucrul nu este posibil pentru că praful de pușcă nu poate arunca în aer ideile.

Textul sobru al Programului P.C.U.S. vestește lumii că în viitorii 20 de ani societatea comunistă va fi o lume a muncii, a culturii, a bunei stări. E un drum greu, eroic, dar nimeni nu se îndoiește că el va fi străbătut.

Comuniștii vor să dea fiecăruia în fiecare zi o pîine pe masă, lumină și știință. Comuniștii vor să vindece omenirea de teribilul flagel al șomajului degradant. Comuniștii vor să redea oricărui popor demnitatea, proclamînd desființarea barierelor de rasă. Comuniștii vor să pună capăt definitiv rușinoasei exploatări a omului de către om!

Nu se îndoiește nimeni că toate aceste deziderate vor deveni realități pretutindeni, pentru că vremea mințirii popoarelor a trecut de mult. In lume s-a născut acea forță în stare să violenteze cursul molcom al istoriei: comunismul. In lume există acei oameni care au făcut dintr-o țară a opaițului un ținut al energiei atomice: comuniștii. Oare nu-i semnificativ faptul că primul om care a bătut la ușa de umbră a cosmosului a fost un comunist?

Salutăm și așteptăm cu bucurie sosirea mai devreme a veacului XXI, veacul comunismului.

Eugen BARBU

Forța creatoare a poporului

Urmare din pag. 1)

rilor care construiesc socialismul susțin că, dimpotrivă, munca constructivă pașnică favorizează cu adevărat dezvoltarea tehnicii, pentru că, în acest caz, omul nu perfecționează mașinile împotriva lui însuși, ci în folosul său și mașina, în loc să fie un instrument de distrugere, contribuie ca viața omului să devină mai ușoară. Faza aceasta de construire a comunismului va confirma din plin adevărul acestei teze.

Condiția esențială pentru desfășurarea muncii constructive este însă pacea.

Alături de popoarele iubitoare de pace, depunem și noi toate străduințele în interesul dezarmării generale și totale. Trebuie să ne ridicăm glasul împotriva uneltirilor ațîțătorilor la război, susținînd rezolvarea problemelor litigioase prin tratative. Această atitudine coincide cu interesele fundamentale ale țării noastre, ținînd seama că Congresul al III-lea al partidului nostru ne-a trasat noi sarcini în dezvoltarea construcției pașnice, care depinde de asemenea de desfășurarea într-un climat sănătos a vieții internaționale. Și triumful cauzei comunismului în Uniunea Sovietică ne ușurează și ne scurtează și nouă drumul spre acest țel măreț.

Kiss JENŐ

O strălucită manifestare a prieteniei romîno-sovietice

(Urmare din pag. 1)

sprijinul pentru lupta de eliberare a popoarelor de sub jugul colonial; s-au pronunțat încă odată în favoarea schimbării actualei structuri a O.N.U.; și-au manifestat din nou hotărîrea de a acționa în favoarea dezvoltării relațiilor pașnice, multilaterale dintre popoarele balcanice și transformarea regiunii balcanice și adriatice într-o zonă a păcii, fără arme nucleare.

Poporul romîn salută din toată inima rezultatele rodnice ale vizitei făcute în U.R.S.S. de delegația de partid și guvernamentală. Oamenii muncii din țara noastră își exprimă profunda lor hotărîre de a lupta necontenit pentru întărirea prieteniei și colaborării frățești cu popoarele Uniunii Sovietice, convinși fiind că aceasta este în interesul întregului lagăr socialist, în interesul păcii, pentru triumful cauzei socialismului și comunismului.

Mamaia 1961

NICHITA STANESCU

Titov

Mi-am ridicat emoția, ca pe un braț, în lună
și-n palma ei răsfrîntă, băteau stelele fixe
cînd nava ta, în cercuri, planetă omenească
le însemna cu galeșe elipse.

A fost precis și sigur înaltul zbor al tău,
ștafetă a Comunii pătrunzînd
pînă departe, într-un viitor
al păcii izbucnite din pămînt.

Mi-am amintit fără să vreau, de tata.
Fiind copil credeam că stelele-i apun
pe după umeri, și-mi spuneam — curînd
voi fi ca el, și luna îmi va trece
pe lîngă tîmple, argintînd.

Din stele se-ntretaie conuri de lumină
și nici nu le mai știu de număr,
și iată, azi, suavul cer al lumii
ca o iubită-ți pune tîmpla peste umăr.

Insemn

Orele noastre-s frumoase
ca oul soarelui
din care ziua se naște
Orele noastre se iluminează,
se împlinesc.
Tot ce lumea comunistă visează
va fi.
Noi sîntem timpul, noi sîntem
coloanele lui porfirii.

Inscripție pe un baraj

O emoție plutea
peste plajă, peste mine.
Colora, decolora
cu cinci feluri de lumine —

bărcile lovind în scoici,
chiar și umbra, care-o lasă
timpul, clătinînd greoi
peștii-n marea fumegoasă.

Las să-mi cadă pleoapa-ncet
subțiind rotundul mării,
pînă-l țin pe geană-ntins
șarpe negru, dîră neagră.

Aprigul profil mi-l mut
dinspre umăr înspre umăr,
marea s-o azvîrl tăcut
cu privirea, peste umăr.

Doar emoția plutind
rîpa veche-a mării-o cată, —
cînd pe noul larg colind
cu cinci nävi de fier de-odată.

Mi-amintesc cu uimire

Mi-amintesc cu uimire și-acum
de timpul în care aveam
o gîndire învălmășită, de fum,
în care-amintirile și dorințele și iubirile
se frîngeau
și-așteptam să adorm, să m-azvîrlu în somn
ca un pescuitor de perle, căruia marea
șuvițe de sînge îi smulge din nări.

Eram pe-atunci legat de obiecte
cu invizibile liane —
și atîrnat de ele-n legănare
din oră mă săltam în oră,
cum dintr-un arbore într-altul
al junglei de odinioară
Tarzan se arunca urlînd,
cu talpa-n aer fluturată,
fără s-atingă niciodată
liniștea fecundului pămînt.

Cîntec pe o schelă de aluminiu

Și mă saltă o palä de vînt
în trecere, de subțiori,
cu două brațe transparente, pînă la nori
și ei îmi ling pieptul, fulgerînd.

Oh, și așa, dintr-un salt într-altul,
mi-a lovit talpa un pisc alburiu
și s-a-nroșit de rubine din sîngele meu,
mai tîrziu,
cînd prelungeam cu mine înaltul.

M-am întretăiat și cu un suflet plutitor.
Era trist cînd mi-a spus:
N-am mai coborît din curenții de sus
de cînd m-a zvîrlit o ciupercă-a Hiroșimei
în zbor.

Oh, i-am strigat, suflete,
eu n-am murit!
Însenineazä-te cu lună pentru mine.
Schele-au țîșnit în străvezime
și dansez peste ele, însoțit de lumine,
cu vîrful privirii în viitor.

Confruntare

Peste noapte, cerul meu curgător
și-a eliberat toți sorii deodată,
și ei, ca un arc începură să bată
într-o dezordine iluminată
întîi mai iute, apoi mai ușor.

Era de piatră verzuie luna mea
și căzînd pe turnul primăriei, turti
minunatul cocoș de tablă, care muri
și rămase luna înfiptă aci
și-ncerca să răsară și nu mai putea.

Eu mă aflam la fereastra dinspre apus,
îmi roteam privirile peste acoperișe.
Pe valurile lor de tablă piezișe,
zării o corabie de fum, cum se furișe
din furnalul de cărămidă, în sus.

Ce cauți pe catargul de fum
băiete, din clasa a doua primară?
Te cațeri pe scara prelungă de sfoară,
Lumina ta o fi ajuns bunăoară
în dreptul stelei Alfa, acum?

Peste noapte, cerul meu, peste tot,
și-a eliberat electricii sori în cerc.
Mă subțiu spre Alfa, mă fac gînd și alerg!
să refac de departe, de foarte departe,
încerc,
orașul cel vechi și mi-e greu și nu pot.

Imbrățișarea

Cînd ne-am zărit, aerul dintre noi
și-a aruncat dintr-o dată
imaginea copacilor indiferenți și goi
pe care-o lăsa să-l străbată.

Oh, ne-am zvîrlit strigîndu-ne pe nume
unul spre celălalt și-atît de iute
că timpul se turti-ntre piepturile noastre
și ora, lovită, se sparse-n minute.

Aș fi vrut să te păstrez în brațe
așa cum țin trupul copilăriei, în trecut,
cu morțile-i nerepetate.
Și să te-mbrățișez cu coastele-aș fi vrut.

Continuitate

Alergînd, alergînd mi se-ntețeau mușchii,
scheletul alb ce-l țin în mine
ca marmora lui Michelangelo statuile,
a început să se facă mai luminos, mai
luminos,
vertebră de vertebră, os de os.

...Pînă cînd, pînă cînd
în tîmple și în frunte mi se-nfigeau sunînd
întîmplări, amintiri, amintiri, întîmplări,
speranțe și vise, veniri și plecări.

Alergînd, alergînd mai adîncă-i mereu
urma-n pămînt a piciorului meu
pînă cînd zidul de gheață al morții îmi bate
pieptul, cum bați pe-un lingou
știutul însemn de carate
și omoplatul se face
palä subțire de helicopter
ce se-nvîrte, se-nvîrte, se-nvîrte, se-nvîrte
dintr-o boltă în alta
dintr-un cer în alt cer,
iar gîndul meu scris își înfige-n pămînt
rădăcinile, sondele, ancora,
visurile, dorurile, patimile.

Domnul Babbitt moare singur...

Gîndurile nu ți se mai dezlipesc de frunte
Ți-atîrnă de tîmple ca niște șerpi verzui
Răsuflarea aerului le mai lovește capetele
uscate,
dar nici un sunet nu rănește urechea nimănui.

N-ai mai ciocnit peisajul cu nici o privire
și-n curînd, înghesuite sub același zenit,
privirile din copilăria ta unsă cu unt,
se vor încetini, oh, s-au și încetinit!

Intr-o zi, din orizont, soarele îți va țîșni
mai degrabă, și, izbindu-se de boltă
va buși-n orizontul cellalt, incendiindu-ți
întreaga recoltă, de dolari, oh, întreaga
recoltă!

Și încetul cu-ncetul, se va-nteți
va apune și va răsări
va apune și va răsări
de o mie de ori într-o zi,
parcă tras dintr-o mitralieră cerească:
Orizonturile, rupte surcele, în sus vor sări
și o să trebuiască să te ții de un pom,
oh, o să trebuiască!

Sfera se va-nvîrti foarte iute, într-adevăr.
Și-ai să zărești, pe boltă, gonind Carul mare.
Cum te ții de copac, fluturînd în sus,
ai să-l zărești printre degetele, oh, de la
picioare
— E o calamitate? dar ce să-i faci, se
întîmplă
soarele să dănțuie ca un Savaot
Iar din viteză, de nu-ți zboară copacul,
se întîmplă
să-ți smulgi din umeri mîna, cu inimă cu tot,
și lumea ta, să cadă pe-o tîmplă
— E o calamitate? dar ce să-i faci,
se-ntîmplă!

MODALITĂŢI ALE POEZIEI NOASTRE

(II)

Modalitățile de expresie nu sînt însemnate cu borne ca hotarele unor țări. Un exemplu: „La porțile raiului" de Maria Banuș, e un poem simbolic. El urmărește în perechea Adam și Eva mitul însoțirii, căutîndu-i valențele contemporane. Modul de exprimare al acestui simbol e nu o dată cel de toate zilele, fecundat de sensul major al dragostei din epoca noastră.

Să vorbim de modalitatea fabulei. Cine ar putea-o defini mai bine decît a făcut-o Breslașu în interviul din „Gazeta literară". De aceea, voi zăbovi asupra altei modalități de poezie, despre care s-a discutat mai puțin. E poezia așa-zisă de atmosferă. Așa cum nu există o poezie exclusiv a faptelor nude ori a simbolului pur, nu se poate vorbi nici de poezie exclusiv a atmosferei. Oare în trecut, „Flori de mucigai" nu împleteau simbolul cu atmosfera și chiar cu anecdota? Oare poemul „Ceea ce nu se uită" nu învie atmosfera ieșirii din război, chemînd ca martor memoria de 14 carate a oamenilor? Oare numai odată a fost caracterizat în trecut Demostene Botez ca un poet al tristeții orașelor, iar azi ca un evocator de priveliști? Breslașu însuși nu învie atmosfera Iașului în 1917? Nu sînt „marinele" lui Cicerone Theodorescu notații lirice aparent obiective ale autorului lor? „Cîntarea anotimpurilor" și alte poezii ale lui Baconsky și Aurel Rău folosesc și ele această modalitate lirică. Cînd atmosfera e a zilelor noastre, neîncorsetată într-un individualism excesiv, atunci apar poezii ca „Harpele electrice", ca multe din versurile coreene ale lui Baconsky, sau cele despre Deltă ale lui Rău ori despre păduri ale lui Gurghianu. Dar atunci cînd orizontul poetului se restrînge la sine, el se situează în postura în care s-a și definit, de don Quijote. Alteori atmosfera rarefiată destramă poezia. Căci — ori de cîte ori s-ar repeta, tot n-ar fi de ajuns — poezia se hrănește din realitate. Și succesele sau insuccesele își trag obîrșia din cunoașterea ei mai adîncă sau mai superficială, din trăirea ei deplină sau parțială.

In fine, există o modalitate directă, agitatorică, de expresie în poezie. Nici aici nu sînt poeți care au monopolul acestui mod și alții care îl ignoră. Ce sînt poeziile antimonarhice ale lui Arghezi, decît niște șfichiuri de bici care lasă urme de sînge pe obrajii vechii orînduiri? Ce sînt valurile de imprecații din timpul agresiunii barbare în Coreea, ori împotriva reînarmării Wehrmachtului, împotriva recentei invazii stăvilite în Cuba, a proceselor cu răsunet internațional, ca al lui Eichmann? In afară de pamfletele biciuitoare ale lui Arghezi, de la Beniuc la Nichita Stănescu, de la Jebeleanu la Cezar Baltag, de la Demostene Botez la Tomozei, de la Maria Banuș la Violeta Zamfirescu, de la Miron Radu Paraschivescu la Ilie Constantin, de la Eugen Frunză la Ștefan Ureș și Nicolae Stoian, poeții noștri au scris poezie politică, agitatorică, nu doar fiindcă era necesară în acel moment, ci fiindcă ea constituia o necesitate a poeților, un răspuns personal la realitate.

Ce se desprinde, mai exact ce confirmă referințele citate și incursiunile de pînă acum în aspectele mai intime ale problemei, printre care raportul dintre modalitate și mijloacele artistice, dintre tradiție și inovație? Diversitatea practic nelimitată a modalităților denotă libertatea de înflorire a tuturor formelor și procedeelor investite, a specificului sau tipului de temperament poetic, care, după Matei Călinescu poate deveni și el un criteriu de clasificare, — o expansiune garantată și împotriva gustului sau prejudecăților estetice subiective, uneori, supărător de intolerante. Cum observa criticul Mihai Novicov, dornic să prevină verdictele „criticii judecătorești", preferențiale, criteriul de selecție final este eficacitatea: „Orice modalitate e bună dacă se soldează cu rezultate bune și dacă «suporterii» ei nu încearcă s-o transforme într-un etalon de calitate". Dreptul modalităților la viață nestînjenită îl conferă, cum se știe și s-a arătat mai înainte, calitatea ideologică-artistică. Fiindcă discuția noastră este de laborator al creației, trebuie să atragem aenția, principial, constructiv, asupra reversului chestiunii, asupra slăbiciunilor, mai grave sau episodice, ieșite din nesocotirea criteriului eficacității. Cauzele lor diferă, provenind dintr-o insuficientă sforțare de „măiestrie", din inerția cantonării într-un tipar, din neînțelegerea specificului unei modalități sau alteia și, ca urmare, din dirijarea ei către o țintă inaccesibilă, improprie naturii, dintr-o eventuală eroare politico-ideologică, o optică deformată accidental. Fără a dresa inventarul breșelor de pătrundere, esențial e și de astădată efectul, întreruperea circuitului de idei și emoții dintre artist și cititor, năruirea la sol a rachetei purtătoare de mesaj. Din această dublă perspectivă, a succeselor dar și a defectelor din fericire nedominante, necaracteristice poeziei în ansamblu și nici poeților scrutați, dar prezente totuși. Aș începe cu un exemplu aparent benign, iscat aproape numai dintr-o expresie rău folosită, dintr-un contrasens, producător de confuzie și polemici acute, fie și trecătoare.

Intr-un interviu dat „Contemporanului", Marcel Breslașu a imputat unor versuri zise ocazionale și scrise șablonard, șterse, caracterul „festiv și declarativ". Nenumind autorii și dînd un înțeles exact opus cuvîntului „festiv", adică un sens negativ, poetul a putut eventual apărea în ipostază sceptică, neîncrezător în rezervele lirice ale tematicii festive înseși ca și ale modalității zise „declarative" adică, publicistice, agitatorice. Natural, autorul puternicului poem aniversar „Joia roșie" și a numeroase versuri de atitudine directă, de răspuns „problemelor la ordinea zilei", nu a urmărit generalizarea unor reproșuri restrînse, la tipul corespunzător de poezie, deprecierea acesteia în numele virtuților „cotidianului". Neînțelegerea și ciocnirea care a urmat totuși, se datorează unei greșite înțelegeri: pretinsa opoziție dintre festiv și cotidian. Precizarea adusă de Nina Cassian poate fi preluată: „poezia politică nu are dreptul să ignoreze concentrația de «cotidian» din împrejurările festive ale vieții noastre, după cum are datoria să evidențieze sensul sărbătoresc al zilelor noastre curente. «Festiv» și «cotidian» nu numai că nu se exclud, dar se condiționează reciproc". Problema „cotidianului" va reveni în discuție; pînă atunci adăugăm încă o mărturie la pledoaria, deși în alt sens decît cel sintetic, spre care năzuie poeta în sensul oglindirii lor ca atare. Nu puține dintre versurile publicistice sînt mobilizatoare, în stare „să facă agitație în conștiința oamenilor, în sufletul lor" — cum spunea chiar Marcel Breslașu, cel priceput în a alterna modalitățile liric-sentimentale, meditativ-didactice, narative și epigramatice ori complicat-fabulistice.

Din modalitatea familiară a lui Mihai Beniuc face parte constitutivă, generatoare a unui accent liric atît de original, afirmarea răspicată, violentă a eului. „Toboșarul timpurilor noi" este insul în care conștiința devotamentului fanatic față de popor se confundă cu conștiința de sine. Mîndrie îndreptățită poeticește și civic. A o condamna „de plano" vădește, după noi, miopie estetică. Tocmai aci, în îndoitul sentiment de a fi exponentul anonimilor, unul dintr-o mie și totodată de a fi el însuși, individualitate împlinită, Beniuc și-a cucerit victoriile poetice. De aici și-a scos minereul nutritiv al formelor artistice specifice tendințelor ce-l străbat: chemarea vizionară, deprinderea de a-și fixa ideea într-un simbol unic ca un nucleu crescînd din sine, zvîcnetul, țîșnirea în sus spre țeluri înalte și nobile, îndîrjirea în fața obstacolelor ridicate de fostul regim în calea poporului sau încă și azi, de resturile vrăjmașe, voința de a doborî și barierele „etern umane" ale timpului și fluturarea neagră a morții, insinuarea regretului după anii amoroși, năvalnici. E în el zbucium uneori adolescentin, cu potoliri înțelepte peste care irupe însă clocotul combatantului, al poetului partinic, sau pe care îl izgonește bucuria — în chiote specifice — a celui ce trăiește „zilele festive", victoriile poporului său, ale cuceritorilor cosmosului, ale socialismului. Pînă și ca filozof al materiei poartă arma în banduliera de care vorbea mereu, proiectat vehement, în asalt, înspre constelații. Acest „mereu" e o sursă a „binelui", a succeselor modalității beniuciene, însă uneori nu doar a binelui. Cantonarea în perimetrul fatal epuizabil al eului conține o primejdie: alterarea modalității, denaturarea ei într-o manieră.

Negreșit, fondul popular al artei lui Mihai Beniuc știe să recupereze aceste lipsuri și să călăuzească înspre destinul lui natural eul poetului care a introdus cel dintîi materia în lirica nouă ca obiect de reflexe.

★

Intr-o altă direcție a poeziei noastre se semnalează încercări interesante de a descoperi frumusețea și în general lumea de valori socialiste, în cadrul relațiilor curente dintre oameni, familie, dragoste și dintre oameni și lucruri, decorul intim. Această modalitate o ilustrează, printre alții, Nina Cassian, nu atît prin înfățișarea aspectelor curente, a faptelor aparent nesemnificative din viața cotidiană, sau a obiectelor familiare, cît prin evidențierea stărilor de suflet neprivilegiate, încercate de om în orice moment al zilei dar care manifestă o nouă mentalitate. Sentimentul ce întovărășește prezența noului în suflet este bucuria, bucuria omului de a gîndi orice experiență de viață într-un spirit etic socialist (de unde și sensul „sărbătoresc" al fiecăreia). Credincioasă convingerii că unul din elementele vieții noi este caracterul ei conștient — poeta face apel la serviciul lucidității, a unei analize a sentimentelor, din intenția tocmai probabil, de a le potența. Există însă, în această modalitate, o capcană, sesizată de altfel și în comentariile critice: comentariul conștiinței apare adesea pe primul plan, și în loc să însoțească starea afectivă, și să sporească „bucuria", o covîrșește. In loc deci să ni se transmită o emoție, adevărat, mijlocită de inteligență, dar numai mijlocită, luăm parte la un spectacol nu în aer liber, ci în laboratorul rațiunii. Noul, ca plenitudine a vieții, nu e în asemenea cazuri, răsfrînt.

Intr-un cuvînt: modalitățile pot fi diferite, dar menite să coexiste în peisajul poeziei noastre, înfrumusețînd-o, diversificînd-o, în măsura în care, dezvoltîndu-și toate virtualitățile, ele tind spre același scop nobil, reflectarea realității în transformarea ei revoluționară.

Mihail PETROVEANU

---

80 de ani de la nașterea lui George Enescu

Pianul

O partitură neîntoarsă și clapele.
lebede albe sau negre
ce n-or să mai zboare
spre apele
havuzelor stelare...

Pe fiecare clapă simți amprenta
și febra degetelor creatoare,
nepotolite,
simți și azi căldura mîinilor pornite
în spirale nesfîrșite
spre nemărginire
și soare!

Masca mortuară

Doarme ca piscul Ceahlăului sub zăpadă,
ca un clopot al Putnei în ceață,
ca o toamnă tîrzie pe livadă,
ca un luceafăr sub vitraliul de gheață,
ca Bărăganul neclintit la amiază
în care auzi poporul uriaș cum visează!

Bagheta

La semnul ei fremătau păduri de arcușuri și cornuri,
marea furtunoasă a însoritelor tonuri,
era toiagul care-a despicat Marea Roșie a cîntecului,
a pornit uragane cosmice prin îndepărtate sfere,
a potolit furtunile ce rătăceau galere,
era oglinda din basme ce se prefăcea în iezere sticloase
sau năframa ce se preschimba în crestele severe
sau pieptenele vrăjit ce înalță păduri tumultoase,
sau antena ce detecta muzica spațiilor celeste,
acordurile statornice din cea dintîi vibrare,
ce se-odihnesc acum
ca-n urne frumoase,
în somnul lung și greu
pe catifeaua moale din muzeu...

Nicolae TAUTU

CARNET cinematografic

TRIPTIC

Prin subiecte, concepție artistică, realizare, cele trei filme par a nu avea elemente comune. Creatorii sînt temperamente deosebite, cu o viziune diferită a mijloacelor de transpunere cinematografică. Dar hazardul unei programări le-a reunit în același timp în proiecție publică.

Am văzut „Escrocii". Apoi „Romeo, Julietta și întunericul". „Cavalerii teutoni" a închis acest ciclu în trei părți.

Căci e un ciclu care își stabilește organic legătura în ciuda aparențelor care creează senzația de deosebit.

Văzute în ordinea de mai sus, asiști la o istorie comprimată a omenirii cu sensul invers de desfășurare.

Fellini se spovedește, cum spunea Iutkevici, într-o suită de scene din care se disting net apocalipticul revelion, dezgroparea casetelor cu bijuterii false, detailarea figurilor „bidoniștilor" în călătoriile cu mașina și, în sfîrșit, moartea lui Augusto. Dincolo de perfecțiunea formală, ce sînt aceste momente? Un șir neîntrerupt de orori în care omul, umanitatea nu există. Orice valoare umană, chiar dintre cele mai comune, dispare față de îngrozitoarea realitate pictată de Fellini. Și spun pictată gîndindu-mă la Eisenstein care vorbea despre tabloul policrom pe care l-ar reprezenta istoria cinematografiei. Pe această pînză s-ar întîlni undeva pe un fond sumbru „escrocii" care distrug cîțiva oameni, cu bestiile care distrug mii de oameni. Sînt nonoamenii care populează filmul lui Weiss, poate nedrept legat de Romeo și Julietta. Augusto, Roberto, Picasso și ceilalți jefuiesc nu numai bani, ci și fericirea, elanul spre mai bine. Ei înjosesc. Soția lui Picasso, excelent interpretată de Giulietta Masina, visează, speră. Dar o tabacheră furată, un fapt oarecare, îi închide orizontul, o trezește la realitatea strîmtă a unei societăți. La fel și Hanka. Nu mai știe să zîmbească. A pierdut sentimentul bucuriei. Reflexul fricii o copleșește într-o asemenea măsură, încît ai senzația că nu mai realizează, pe nici un plan, sentimentul dragostei. Revelația acestei stări e extraordinară, mai ales că ia forma unei redescoperiri, ca acei strămoși îndepărtați care, primii, au cunoscut iubirea. Dragostea e schițată în linii pure, abia vizibile, mai puțin poate acel vals frenetic al pasiunii.

Rafala de mitralieră curmă zîmbetul ivit pe buzele Hankăi, așa cum tabachera furată oprește — instantaneu — bucuria nopții de anul nou a soției lui Picasso. De fapt gloanțele și furtul nu sînt decît chemarea la ordine. Un om și încă unul au îndrăznit să fie oameni. Au sfidat o societate cu legile ei strict organizate. Diferența de timp între actele escrocilor și teroarea nazistă este compensată cu prisosință prin menținerea spațiului acțiunii. Acest spațiu se numește capitalism, în Praga de ieri, în Italia de azi.

Fellini și Weiss au fotografiat această realitate, au developat și iată radiografiile care prezintă malignitatea mediului. Zîmbetul interzis. Dragostea oprită. Finalul e fără „happy-end". Cerul plumburiu, soarele nu răzbate prin norii groși ai urii.

E atmosfera grea pe care o regăsim în castelele cavalerilor teutoni. Pe culoare lungi, întunecoase, parcă lipsite de aerul strict necesar vieții, apar la intervale regulate umbre îmbrăcate în alb. Contrastul frapează. Albul lovește cu cruzime, omoară, schingiuiește. Culoarea neagră ar fi fost indicată. Sensurile contemporane ale filmului lui Ford sînt subliniate nu atît de unele amănunte exterioare, ci de calcarea, aproape de neverosimil, a spiritului teutonic de către cei care au înlocuit tortura individuală cu crematorii numite Auschwitz. Iar azi acest spirit fanatic își găsește asemenea exprimări: „Sînt încredințat că în vremurile noastre vijelioase Dumnezeu a încredințat poporului german o misiune specială: să apere occidentul de puternicele forțe care presează dinspre răsărit asupra țărilor noastre...". Rezonanța acestor cuvinte amintește ecoul sinistru al castelelor teutone cu toate că au fost pronunțate în ianuarie 1960. Cadrul ales era potrivit, Vaticanul, iar purtătorul misiunii sfinte se numește Adenauer. Cum ridicolul nu ucide întotdeauna, filme ca cel realizat de Ford sau ca magistralul „Nevski" al lui Eisenstein, în care teutonii sînt din nou personaj central, constituie avertismente actuale. Față de acest personaj, Ford nu îngăduie nici o concesie, unda plăcută de naivitate care scaldă ușor restul eroilor, „naivitate" care se cerea poate accentuată, dispare la apariția cavalerilor teutoni.

Ciclul s-a încheiat. Inceput cu o tragedie din anii de după ultimul război, tripticul a sfîrșit exact în 15 iulie 1410, cu bătălia de la Grunwald.

Legătura e firească, artă care reflectă evenimente esențiale din epoci distanțate în timp, dar care se desfășoară pe fondul de ură al unor formațiuni sociale care distrug omul, fie că este evul mediu al cavalerilor teutoni sau Italia contemporană capitalistă, din filmul lui Fellini.

Sergiu BRAND

EL HAKIM

Cadru din filmul „El Hakim"

Celor cîteva imagini despre Egiptul colonizat, și acestea, din păcate, clișee clasice, le corespund zeci de metri de peliculă scăldată într-un sirop cu greu suportabil.

Nu avem intenția să vă povestim subiectul, ceea ce ar scădea aproape de absolut interesul față de film, dar de la început trebuie spus că defectele romanului lui John Knittel, autor devenit de circulație mondială nu atît prin „El Hakim" cît prin „Via Mala" (ambele traduse și în romînește), sînt accentuate de regizor. Filmul este parcă special făcut pentru a servi de argument acelor care nu cred în posibilitățile de analiză ale cinematografului.

Privind acest film s-ar părea că aceștia au dreptate. Căci întreaga intrigă nu se rezolvă cinematografic, în fața ochilor noștri, prin imagine, joc etc. ci prin acel monolog spus de personajul principal care-și povestește viața.

Desigur, procedeul în sine nu este condamnabil. Monolog interior practicau și Laurence Olivier în „Hamlet" și Gèrard Philippe în „Roșu și negru". Dar nu cuvintele contau în aceste cazuri, ci expresia feței la Olivier sau numai ochii la Philippe și cele cîteva mișcări pe care le făcea pentru a sublinia o idee sau alta.

Dar în „El Hakim" textul vine să se suprapună unor imagini explicîndu-le, completîndu-le. Această „literatură" este de proastă calitate. Textele pe care le rostesc actorii sînt de o mediocritate supărătoare. Se spune: „Tu nu ești la fel ca ceilalți bărbați" (reproduc din memorie), frază-cheie care ar vrea să explice succesul instantaneu al doctorului în fața femeilor.

Să fim clar înțeleși: nu intriga sentimentală desfășurată pe fondul realităților îngrozitoare ale Egiptului, pe vremea cînd era colonie a Maiestății Sale, ne supără, ci modul realizării ei. E perfect posibil ca un om să nu fie înțeles de femeia pe care o iubește, e perfect posibil să realizeze operații dificile fără instrumentarul necesar, cum e la fel de posibil să se îmbolnăvească de cancer pulmonar. Dar nu mai e admisibil ca toate acestea să fie prezentate în afara oricăror legături cu viața interioară a personajului. Căci în cinematografie nu este de ajuns să spui: X e frămîntat sau Y are frămîntări, ci trebuie să arăți aceasta cu ajutorul instrumentului care se numește aparat de filmat.

Altfel spectatorul nu crede ce vede pe ecran, căci filmul este destinat — și nu afirm o noutate — în primul rînd ochilor și apoi urechilor.

Tocmai de aceea nu credem în El Hakim, cauza dreaptă pentru care luptă ne apare depărtată. Și dacă mizeria, corupția, exploatarea ne indignează, aceasta ține mai mult de partea documentară a filmului. De altfel, însuși eroul cam uită, pînă la urmă, țelurile pentru care luptă, mulțumindu-se cu daniile pe care le trimite din Londra.

Acest film ne confirmă opinia exprimată despre „Rosemarie". Succesul acestui film a fost obținut nu atît de regizor cît de scenarist. Chiar și cele cîteva originalități regizorale din „Rosemarie" au dispărut total în „El Hakim". Iar interpreta lui Rosemarie — Nadia Tiller — e de nerecunoscut. Ai senzația că asiști la un debut penibil. Cred însă că nu-i vina artistei ci a regizorului care a împins reținerea necesară rolului pînă la monotonie. Nici măcar cele cîteva cadre în care este pusă în evidența plastica corporală a artistei nu salvează interpretarea.

O. W. Fischer, principalul interpret masculin, este un bun actor care, uneori, înfrînge platitudinea regizorală, reușind să joace, să creeze. Și ceilalți actori sînt în rol. Thiele știind să alcătuiască o distribuție.

Dar meșteșugul nu înseamnă artă.

S. B.

HOINARII

Nu știu unde sfîrșește trucajul și începe realitatea filmată „pe viu". Dar ce importanță are „bucătăria internă" a regizorului în acest documentar proaspăt, viu, antrenant? Doi cîini și un uliu sînt interpreții principali. Alături de ei figurația: un ghepar, un vultur, o pisică sălbatică și alte numeroase animale.

Filmul are și o intrigă, dar nu contează ce ne spune crainicul, ci rezultatele filmate ale unei munci de ani și ani de zile. Formarea unor noi reflexe la cei doi cîini ține de știință și mai puțin de artă. Dar cine poate ști unde este situată granița între aceste coordonate ale activității umane. In orice caz, în sala de spectacol nu-ți pui astfel de întrebări căci, deopotrivă, mintea și sufletul participă la aventura celor trei animale. Nu numai copiii din sală exclamă ușurați cînd uliul sau cîinii scapă dintr-o primejdie, ci și spectatorul matur, care a citit o întreagă literatură despre reflexele condiționate.

Dar filmul nu pune numai problema reflexelor condiționate ci și alte multe chestiuni dezbătute în lumea științifică: aclimatizarea animalelor domestice în condiții de libertate, colaborarea mai mult sau mai puțin pașnică a acestor animale cu cele sălbatice, relația om-animal etc. Și cînd toate acestea sînt filmate fără urmă de pedanterie didactică, de un operator care folosește aparatul pentru a crea cadre excelente, cu o culoare foarte bună, nu-ți rămîne decît să uiți cîteva, foarte puține, lungimi și artificii de studio pentru a transcrie numele realizatorului acestui documentar excelent al studiourilor maghiare: dr. I. Homoki Nagy, care este la cel de al doilea film în acest gen dificil.

S. MINCU

SPECTACOLUL „FERESTRE DESCHISE" ÎN REGIA LUI MIHAI DIMIU

Scenă din spectacol

Cea mai tînără generație de regizori se caracterizează, în general, printr-o largă receptivitate față de nou, printr-o înțelegere modernă a operei dramatice, printr-o marcată capacitate de a comunica deschis cu spectatorul contemporan. Mihai Dimiu are în plus, ca date personale, o sensibilitate artistică intensă, un ascuțit simț polemic care-l situează într-un permanent dialog cu textul dramatic, pornit din dorința nobilă de a exprima cît mai adevărat, dar și cît mai nuanțat ideile, personalitatea autorului, particularitățile și subtilitățile operei sale.

L-am întîlnit în spectacolul cu drama „Puterea întunericului" de Tolstoi la Teatrul Muncitoresc C.F.R. polemizînd aprins, dar nu ireverențios, cu doctrina tolstoiană a nonviolenței și căinței, luptînd alături de scriitor pentru înfrîngerea teoreticianului, relevînd cu pasiune marile adevăruri sociale pe care Tolstoi, realist activ și nedezmințit, nu le-a putut schilodi în patul procustian al filozofiei sale. Am remarcat în acest spectacol linia de viguroasă autenticitate imprimată de regizor jocului actorilor și tendința, poate nu îndeajuns alimentată, către simplitate deplină, neostentativă.

Spre deosebire de Ion Cojar, de care ne-am ocupat în alt articol și care vădește o înclinație spre atmosfera romantică, încărcată — nu excesiv, însă, — de poezie, Mihai Dimiu preferă compunerea de tipuri caracterologice pe temeiul unui realism strict, reținut, evitînd lirismul. Dar nu spectacolul cu „Puterea întunericului" avea să ne dezvăluie acest lucru, deoarece textul tolstoian solicită el însuși sobrietate și dramatism interior, (nicidecum violență și grandoare cum dorea un cronicar teatral prins în plasa propriei subiectivități), ci spectacolul cu piesa „Ferestre deschise" de Paul Everac, pe care tînărul regizor l-a pus în scenă la Teatrul de Stat din Sibiu.

Cu acest spectacol, Mihai Dimiu și-a dovedit încă o dată talentul și stăpînirea artei regizorale; totodată s-au conturat unele trăsături ale personalității sale, încă în plină formare, în sensul pe care-l relevam mai sus. Regizorul a căutat să obțină autenticitatea personajelor și atmosferei dintr-o confruntare cu viața, nu la nivelul unei reproduceri naturaliste, ci al înțelegerii direcțiilor de dezvoltare a noului, al pătrunderii în esența psihologiei omului de azi, constructor al socialismului. Ca mărturie ne servește nu numai succesul acestui spectacol, dar și pasiunea de explorator al vieții noi, pasiune pe care Dimiu și-o cultivă consecvent colindînd șantierele țării, scriind reportaje și însemnări despre oamenii contemporani pe care i-a cunoscut.

Din creațiile ultimei stagiuni

Reportajului dramatic „Ferestre deschise", Mihai Dimiu i-a oferit, ca replică regizorală, un reportaj scenic, plin de viață și optimism, cu eroi care evoluează firesc, cu înfruntări dramatice ilustrînd continua bătălie dintre nou și vechi, convingător prin autenticitate și complexitate.

Evident, sentimentul autenticității poate fi provocat prin mijloace diferite. Spectacolul cu aceeași piesă pus în scenă de Horea Popescu la vechiul teatru „C. I. Nottara" nu era mai puțin interesant și valoros, purtînd pecetea personalității unui regizor talentat și inteligent. Dar în acea perioadă se mai considera, bunăoară, decorul bogat, abundent chiar, o condiție hotărîtoare în crearea atmosferei spectacolului: precis și greoi, el era menit să trezească senzația autenticității. Uzina trebuia să fie, pe cît posibil, — uzină, mașinile — mașini, parcul — parc etc. Și toate acestea la un loc, iluzionînd cîteva ore pe spectator, răpeau în schimb din spațiul destinat mișcării actorilor, din ritmul desfășurării scenice, suprasolicitînd nu fantezia, ci simțurile spectatorului.

Spectacolul lui Mihai Dimiu beneficiază de o altă înțelegere a funcției decorului în crearea atmosferei; autenticitatea nu este obținută brutal, prin reproducerea exactă a cadrului, ci, făcîndu-se apel la capacitatea de imaginație a spectatorilor, printr-un decor care mai mult sugerează decît arată, deschis, luminos, simplu (scenograf: Erwin Kuttler). Spațiul economisit este restituit (poate încă nu integral) actorilor, mișcării.

Un alt merit care trebuie subliniat în creația regizorală a lui Mihai Dimiu este valorificarea unor talente actoricești, distribuirea în rolurile principale (cu două excepții pe care le-am semnalat la timpul cuvenit) a unor actori de talent, mulți dintre ei aflați la prima creație valoroasă.

In sfîrșit, vom aminti că și în acest spectacol spiritul polemic al regizorului a acționat eficace, în dispută cu textul dramatic. Multitudinea planurilor, a acțiunilor din piesa lui Paul Everac provoca, la un moment dat, o dispersiune a conflictului, excesiv ramificat, precum și tulburări în gradația dramatică. Regizorul a lucrat cu autorul, a lucrat „cu textul" și, inversînd unele scene, eliminînd altele, a restabilit în mare măsură unitatea și gradația spectacolului (și poate că, în acest sens, s-a oprit prea devreme).

Din această colaborare creatoare, dintr-o viziune contemporană asupra artei regizorale și dintr-o cunoaștere directă a realităților actuale a rezultat un spectacol de frumoasă ținută artistică, impunîndu-l pe Mihai Dimiu printre cei mai talentați reprezentanți ai tinerei generații de regizori.

Dumitru SOLOMON

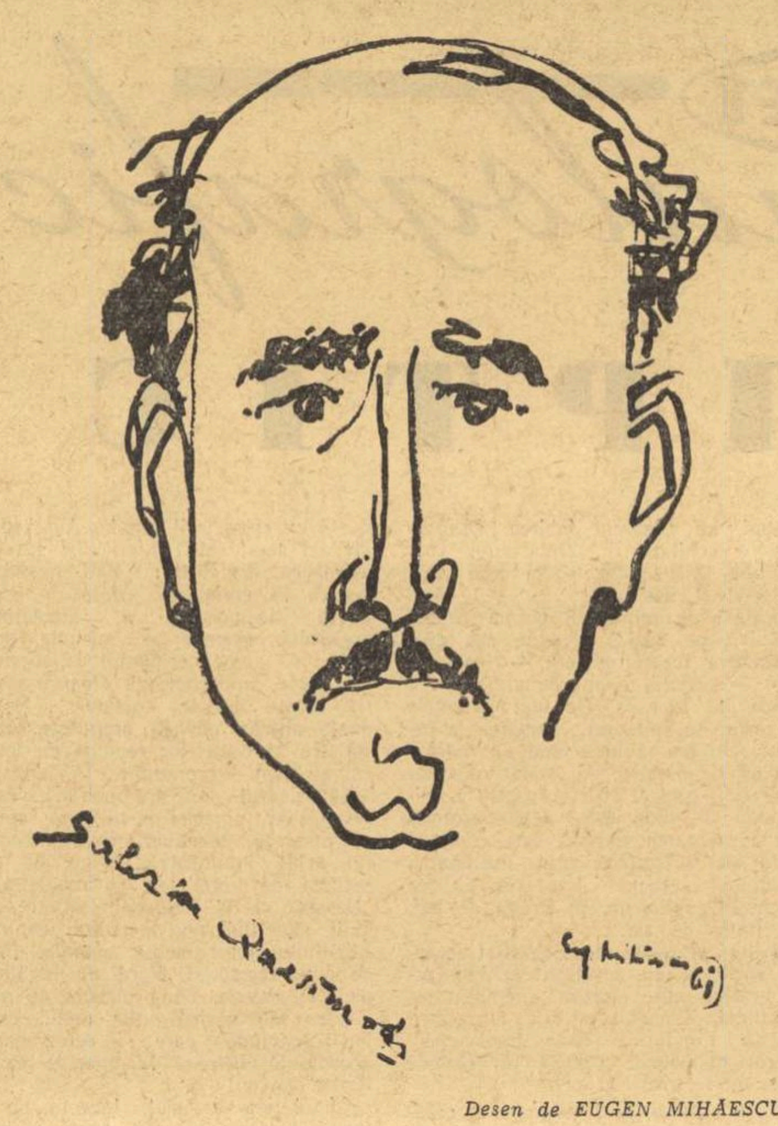

Desen de EUGEN MIHĂESCU

SALVATORE QUASIMODO ÎMPLINEȘTE ȘAIZECI DE ANI

Cunoscutul poet italian Salvatore Quasimodo, laureat al Premiului Nobel, împlinește, la 20 august, 60 de ani.

„Gazeta literară" îi urează poetului, oaspete al țării noastre în aceste zile, mulți ani și noi succese pe tărîmul creației și al luptei pentru progresul umanității.

Pacea va fi asigurată

(Urmare din pag. 1-a)

mai organiza traficul cu oameni, de a pune la cale provocări, au rămas șomeri.

Oglindind ecourile la recenta hotărîre a Consiliului de Miniștri al R.D.G., presa din această țară, precum și presa apuseană progresistă continuă să se refere la poziția constructivă exprimată în cele două ample cuvîntări ale lui N. S. Hrușciov în problema germană. „Nu există îndoială că încă pînă la sfîrșitul anului 1961 va fi semnat tratatul de pace: sau cu ambele state germane sau, dacă Bonn-ul va refuza, numai cu R.D.G. — se spune într-un articol al ziarului vest-berlinez „Die Wahreheit". Nu trebuie, de asemenea, să ne îndoim — relatează ziarul — că pe baza acestui tratat se va înfăptui treptat normalizarea situației în Berlinul occidental". „Aceasta este situația reală, trage concluzia ziarul, și ar fi folositor dacă toți locuitorii din Berlinul occidental și totodată Senatul vest-berlinez și-ar da seama că astăzi nu există o forță care ar putea să împiedice încheierea tratatului de pace".

Bonn-ul face abstracție însă de situația reală. Cancelarul Adenauer și oamenii săi continuă să se joace cu focul, încearcă pe cît se poate să torpileze perspectiva tratativelor. Deunăzi el a cerut din nou intensificarea cursei înarmărilor. Generalul hitlerist Speidel inspectează în mod ostentativ „starea de luptă" a diviziilor Bundeswehrului și a altor unități militare ale NATO din Saxonia inferioară. In strîmtoarea Kattegat (Marea Baltică) se vor desfășura timp de 3 săptămîni manevre ale flotei navale militare vest-germane la care vor participa peste 100 de nave, unități ale infanteriei marine și aviația.

Faptele arată că apelul la rațiune, conținut în cuvîntările premierului sovietic, a rămas deocamdată fără ecou la Bonn. Recent „Berliner Zeitung" (R.D.G.) sublinia: „Tratatul de pace va fi semnat anul acesta, ceea ce este la fel de sigur ca și zborul efectuat de nava „Vostok II" în jurul pămîntului. Nu se va trage, ci se va ajunge la tratative. Capetele înfierbîntate au fost atinse de suflul deosebit de eficace al răcoarei cosmice. Acesta este un lucru bun, deoarece la masa tratativelor oamenii au nevoie de capete răcorite".

Faptul că pe poarta Brandenburg imperialiștii nu-și mai pot strecura spionii, diversioniștii și agenții provocatori, faptul că s-au luat măsuri ca populația R.D.G. să fie ocrotită de activitatea dușmănoasă a agenților plătiți de la Bonn se consideră de către guvernele din Washington, Londra și Paris, de către Adenauer, o violare a tratatului cvadripartit.

Prin hotărîrea luată, R.D.G. n-a făcut decît să acționeze ca un stat suveran, cu drepturi depline de a exercita controlul asupra întregului său teritoriu. Referindu-se la hotărîrea Consiliului de Miniștri al R.D.G., agenția Reuter nota: „Măsurile luate de autoritățile est-germane au fost organizate în liniște; calomniatorii s-au grăbit să născocească tot felul de proteste, ciocniri, etc.".

Agenția France Presse recunoaște la rîndul ei, că „circulația rutieră, feroviară și aeriană între R.F.G și Berlinul occidental este absolut normală, zborul avioanelor civile și militare aliate în coridoarele aeriene spre Berlin se desfășoară fără accidente. Securitatea acestor zboruri continuă să fie asigurată în mod normal de „centrul de securitate aeriană din Berlin", unde lucrează alături ofițeri sovietici, americani, britanici și francezi.

Iată deci că tratatul cvadripartit e respectat, că Hotărîrea Consiliului de Miniștri al R.D.G. s-a impus ca un lucru necesar determinat de evoluția politicii statului de la Bonn de rolul rezervat acestei țări și Berlinului occidental de puterile apusene în frunte cu S.U.A.

Erich Ollenhauer, președintele P.S.D.G. a declarat zilele trecute că „era cancelarului Adenauer ca șef responsabil al guvernului federal este trecută. Oameni noi, idei noi, sînt necesare pentru a înfrunta sarcinile viitorului. Dar înlocuirea inevitabilă a lui Adenauer ne impune — a spus Ollenhauer — să împiedicăm o altă experiență primejdioasă, cea a numirii la cancelariat a actualului ministru al Apărării, Franz Josef Strauss". Ideea tratativelor a cîștigat teren și acest lucru nu-l poate ignora nici presa engleză. Influentul ziar „The Observer" recunoaște că „declarațiile occidentale oficiale cuprind încă multe elemente de nesinceritate, ceea ce nu aduce nici un folos și nu face decît să inducă în eroare popoarele occidentale. De exemplu, lordul Home — scrie ziarul — nu face decît să repete stereotip că „nu putem duce tratativele în condițiile domnului Hrușciov". Intrucît însă nici un ministru englez sau alt ministru occidental nu a explicat de ce ar fi inacceptabile aceste condiții — or, în principiu, ele sînt foarte rezonabile ca bază pentru tratative — și, întrucît puterile occidentale nu au prezentat propuneri proprii, aceste cuvinte dezvălue o absurditate absolută. Un război dezlănțuit pentru a se împiedica recunoașterea Germaniei răsăritene și a se menține actuala situație periculoasă și instabilă ar fi curată nebunie".

Faptul că în Apus a început să se vorbească tot mai frecvent de necesitatea negocierilor în așa-zisa „criză a Berlinului" constituie un lucru pozitiv. Pe această temă, au avut loc în Occident o serie de întrevederi, consultări, schimburi de vederi. Ziarul „Evening News" scrie la rîndul său că „totul este gata pentru o conferință la nivel înalt cu privire la Berlin", iar „Evening Standard" afirmă chiar că locul întîlnirii ar putea fi Londra și că această conferință va avea loc la sfîrșitul lunii septembrie sau la începutul lunii octombrie.

Redactorii diplomatici ai celor două ziare consideră la rîndul lor, că „declarațiile făcute vineri de N. S. Hrușciov arată limpede că lucrurile se îndreaptă grabnic spre o conferință la nivel înalt".

Speranțele legate de organizarea unei conferințe la nivel înalt pot deveni realitate dacă puterile apusene, dînd dovadă de luciditate, vor răspunde invitației lui N. S. Hrușciov: „Să luăm loc în mod cinstit în jurul mesei rotunde a tratativelor".

Ernst WOLFF

Berlin, 15 august 1961

Constancia de la Mora:

„Dubla strălucire"

Editura belgiană Dietz a publicat de curînd, în a doua ediție, cartea Constanciei de la Mora: „Dubla strălucire". In prefața cu care a întovărășit prima ediție din 1946, scriitorul german Ludwig Renn releva, între alte merite ale cărții, că lumea germană cunoștea, prin cartea scriitoarei madrilene, precis și amplu, aspecte veridice și frămîntări ale Spaniei moderne, atît de puțin cunoscute ei.

„Dubla strălucire", lucrare memorialistică scrisă cu fluență, cu limpezime și cu bună informație acoperă un răstimp de treizeci și trei de ani. La apelul cercurilor progresiste din Statele Unite, scriitoarea părăsea în 1939 Spania prăbușită sub dictatura fascistă a lui Franco. Cartea Constanciei de la Mora are farmecul unui roman autobiografic. Nepoată de fiică a acelui don Antonio Maura, fost de mai multe ori președinte de consiliu și președinte al partidului conservator, Constancia aparține, prin naștere, celei mai înalte și autentice aristocrații spaniole. Primii ani ai existenței sale, scriitoarea și-i petrece într-o Spanie, așa-zisă „a tradiției". E o viață dusă de la 1906 la 1923 în lumea tuturor prejudecăților și abuzurilor, cu moravuri medievale păstrate cu grijă de catolicism. Sub influența unei educații europene, engleze mai ales, Constancia tinde încă de foarte tînără, către o emancipare economică și morală. Nemulțumirile din prima căsătorie, încercările zbuciumate de a-și găsi o profesiune care să-i asigure existența, ei și fiicei sale, în eventualitatea unui mare scandal — divorțul — (care se produce de altfel), sînt tot atîtea piedici și încordări și tot atîtea prilejuri de conflict între ea și întreaga ei familie.

O deosebită sensibilitate socială anunță de timpuriu transformarea fundamentală care avea să se producă în Constancia de la Mora și avea să o ducă din palatele tatălui său, ca luptătoare, la Madrid și Barcelona, pe baricadele războiului civil.

Trecerea hotărîtă în tabăra progresistă unde, după prăbușirea monarhiei, în 1931, avea să întîlnească pe viitorul său soț și tovarăș de viață revoluționară, pe aviatorul Ignacio Hidalgo de Cisneros, dau avînt temperamentului scriitoarei și mai ales o anumită reflexivitate și profunzime în examinarea realității sociale.

Constancia dă o statistică edificatoare a situației agrare din 1935. La trei ani, subliniază autoarea, de la promulgarea legii agrare republicane, 34 la sută din întreaga suprafață a țării rămăsese în mîinile marilor proprietari. Patrusprezece familii aristocrate își împărțeau între ele aproape 400.000 de hectare. Republicanii erau bolnavi de „legalitate burgheză", spiritul de reformă revoluționară le lipsea total, iar biserica catolică își exercita mai departe influența și nu numai pe cale spirituală dar și prin bănci și prin presă. Marea criză a început în iarna lui 1935, iar în august 1936, în plină luptă „zadarnic — scrie Constancia — ne străduiam să dovedim lumii întregi — și în primul rînd Franței, Angliei și Statelor Unite — că țara noastră căzuse pradă uneia dintre cele mai îndrăznețe intervenții fasciste.

„O singură națiune — continuă autoarea — a adus, de la început și pînă la sfîrșit, prin presa ei, la cunoștința lumii adevărata situație din Spania: Uniunea Sovietică. Spanioli care abia auziseră vreodată de Uniunea Sovietică s-au lămurit în zilele acelea ale lui august, cînd fuseseră trădați sau părăsiți de aproape toate națiunile lumii, de unde mai puteam nădăjdui un ajutor în lupta noastră pentru democrație și pentru libertatea patriei. Toate ziarele spaniole au anunțat în titluri mari: «Muncitorii din Uniunea Sovietică au cedat în favoarea noastră o cîtime din lefurile lor; în total 14 milioane de ruble !» Și asta în prima lună a luptelor noastre". Uniunea Sovietică avea să fie pentru Constancia un binecuvîntat pămînt al refugiului și al reconfortării. Boala soțului o duce pe autoare într-o călătorie în sanatoriile exemplare ale Uniunii.

Reîntoarsă pentru puțină vreme în patrie, pleacă în Statele Unite pentru a solicita ajutorul cercurilor progresiste americane. Și cînd în Spania avea să se instaureze regimul odios al temniței franchiste, Constancia de la Mora scrie, în 1939, cartea ei „Dubla strălucire".

Cartea nu răspîndea doar informații noi și precise despre Spania, cum arăta Ludwig Renn, ci era și un document impresionant și onest al unei experiențe personale și mai ales un document de luptă și jertfă pentru democrație și libertate.

Ion Marin SADOVEANU

NAZIM HIKMET

In numele-nfrățirii

Există oare-n univers și altă
ființă ca și noi, cugetătoare ?
Există.
Și, oare, seamănă cu noi ?
Nu știu
Poate e mai frumoasă, mai strălucitoare...
Poate-i asemeni c-un bizon,
și, în același timp, mai gingașe ca iarba ?
Sau poate
seamănă
cu luciul apei curgătoare ?
Poate că nu e prea frumoasă
Și seamănă, de pildă, cu furnica,
și-i mai puternică decît tractorul.
Sau, poate, seamănă cu scîrțîitul ușii ?...
Poate că nu e mai frumoasă decît noi
și nici mai rea
și ca doi stropi de apă e cu noi asemenea,
poate, pe una din planete
cu ea va sta de vorbă solul nostru,
pe-ndelete,
în care limbă — zău, nu pot a ști,
dar în rusește îi va spune zîmbitor:
„Tovarîșci..."
cu-acest cuvînt va-ncepe, știu
spunînd: Tovarîșci,
noi, pe planeta voastră n-am venit,
să construim terenuri pentru baze militare
ori să concesionăm petrol și fructe,
nici coca-cola n-avem de vînzare, —
ci să vă salutăm
în numele Pămîntului
în numele garoafelor și-al pîinii gratuite,
ca munca voastră
și odihna să vă fie fericite,
și să jurăm ca-ntotdeauna
noi, pretutindeni, să ne-ntindem mîna
în numele-nfrățirii
țărilor
și lumilor
a universului și-a firii.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

POEȚII lumii

FEDERICO GARCIA LORCA

In 1936, Spania adăuga, la durerosul tribut omenesc plătit barbariei fasciste, numele unuia dintre cei mai reprezentativi poeți ai săi, Federico Garcia Lorca.

Poet de substanță autentic populară, Lorca aduce în versurile sale mesajul unei conștiințe adînc umaniste.

Cristalizînd sufletul sensibil al adevăratei Spanii, cu viguroasele sale tradiții de luptă, versurile lui aduc un timbru și o viziune nouă, legate de problematica contemporaneității.

Originalitatea unor culegeri ca „Romancero gitano", sau poemele de respirație largă asemeni cîntecului „Bocet pentru Ignatio Sánchez Mejias" și a dramaturgiei sale de factură mai mult lirică, plasează și astăzi personalitatea poetului în permanentă actualitate, menține proaspătă o operă dramatic întreruptă, prin asasinarea mișelească a poetului de către fasciștii spanioli.

Bocet de țigan bătut

'Ay, a douăzeci și patra lovitură,
ay, a douăzeci și cincea lovitură...
mama-ndoliată, noaptea-n doliu,
mă vor coase, moale, în lințoliu.

O, Gardă Civilă călare, îți cer
o gură albastră de apă,
în care să tremure și să încapă
peștii și bărcile, apa, apa cu cer.

'Ay, șef al Gărzii Civile, stai în casă,
la fereastră, în pervazul scund
și eu n-am măcar fularul de mătasă,
să-mi acopăr și să-mi șterg obrazul crunt.

Dimineață

Clopote în Cordoba, o, clopote
și superba naștere de zi,
clopote iluminate
în Granada, clopotele ce le auzii.

Și-au întors fecioarele obrazul,
sunetele-ndoliate
ascultîndu-le.
O, fecioarele
din Andaluzia,
de la granița de sus,
de la granița de jos,
fetele din Spania,
cu picior armonios.
Tremură-le, vîntule,
rochiile înflorate,
cu dantelărie fină,
adîncind răscrucile de drumuri
cu lumină.

Cordobă cu clopote,
prevestește-mi aurora, neîntîrziată
ah, tu Cordobă, ah, voi clopote,
dimineața, dimineața în Granada.

În romînește de GRIGORE HAGIU

Ghitara

Incepe plînsul
ghitarei.
Parcă se sfarmă
cupele zorilor.
Incepe plînsul
ghitarei.
E-n zadar să-l mai stingi.
Nici nu poți
să-l mai stingi.
Plînge într-una,
cum plînge apa,
cum plînge vîntul
peste zăpezi.
Nici nu poți
să-l mai stingi.
După-ndepărtate lucruri
ea plînge.
Nisipul din sudul fierbinte
cu albe camelii visînd.
Plînge săgeata pierdută,
amurgul fără dimineață,
și-ntîia pasăre moartă
pe creangă.
Oh, ghitară !
Inimă însîngerată,
de cinci spade-odată !

In romînește de VASILE NICOLESCU

Cîntec de drumeție

Cordoba,
Îndepărtată și singură.
Mînza e neagră, luna e mare,
Samaru-i doldora de măsline.
Deși știu bine toate cărările,
nu voi ajunge nicicînd la Cordoba.

Prin cîmp, prin vînturi
Mînza e neagră, luna e roșie.
Moartea se uită prelung la mine
din toate turnurile de la Cordoba.
Ah, lungă-i calea !
Ah și iepșoara mea-ncrîncenată !
Ah, moartea-ntr-una mă tot pîndește
mai înainte s-ajung la Cordoba !
Cordoba,
Îndepărtată și singură.

În romînește de TUDOR GEORGE

CONTRAPUNCT

R. P. Ungară

Teatrele din Budapesta urmăresc să răspundă misiunii principale a teatrului socialist și anume să reflecteze viața și oamenii zilelor noastre.

Astfel, în trecuta stagiune s-au prezentat, printre altele, următoarele piese originale: La Teatrul Național, „Foc la Răsărit" de Jozsef Darvas tratînd tema transformării socialiste a agriculturii și „A frînge propria sa umbră" de Endre Veszi, un viguros protest împotriva reînvierii militarismului în Germania de Vest; în sfîrșit la Vigszinház s-a jucat „A unsprezecea poruncă" de Lajos Mesterhazy.

Genul comediei muzicale a fost ilustrat de lucrarea lui Hubay și Vas „O dragoste în trei nopți", prima lucrare maghiară de acest gen, prezentată de Teatrul Petőfi.

★

Un nou film maghiar care va rula începînd din toamna viitoare, este ultima producție a lui Hegedüs Zoltan și Mészaros Gyula „Pămîntul făgăduinței". Tema lucrării este educarea tineretului pe un mare șantier de construcții.

S. U. A.

Compozitorul și dirijorul Igor Stravinski a acceptat invitația muzicienilor sovietici Karaiev și Hrenicov, de a vizita Uniunea Sovietică. El își propune să facă această călătorie în anul 1962, cu ocazia celei de a 80-a aniversări a nașterii sale.

★

Făcînd bilanțul ultimelor luni de activitate la Hollywood, ziarul „New York Times" constată o îngrijorătoare scădere a nivelului artistic. Filmele se învîrt în jurul acelorași personaje stereotipe, în vreme ce se recurge la o vulgară exploatare a sexualității, prilej de a face reclamă diverselor produse comerciale. Publicul se interesează, în consecință, din ce în ce mai mult de producțiile străine, printre care un larg succes a repurtat filmul sovietic „Don Quijotte".

R. P. Bulgaria

In R.P. Bulgaria se joacă concomitent pe două scene, piesa lui Mesterhazy „Oameni din Budapesta" sub titlul „Monica".

La Teatrul Tineretului din Sofia se joacă piesa lui Schiller „Maria Stuart". Actrița A. Stepanova de la M.H.A.T. interpretează rolul Elisabetei.

R. D. Germană

„Coroana luminoasă în jurul Lunei" și „Nuntă la Lenneken" se intitulează romanele tînărului și talentatului scriitor german Herbert Nahbar consacrate vieții pescarilor. Acțiunea primului roman apărut acum 5 ani, se desfășoară la sfîrșitul secolului trecut. Săptămînalul „Wochenpost" subliniază că el tratează probleme de mare actualitate pentru oamenii muncii din Germania contemporană. Cartea arată în mod convingător cine sînt adevărații apărători și prieteni ai pescarilor săraci, cu cine trebuie să meargă ei pe drumul unei vieți fericite. Noul roman al lui Herbert Nahbar „Nunta la Lenneken" descrie viața pescarilor din R. D. Germană. Analizînd conflictul dintre vechi și nou, autorul subliniază inevitabilitatea victoriei noului.

„Wochenpost" consideră că noul roman îl situează pe autor pe primele locuri în literatura germană contemporană.

Italia

La teatrul „Ca'Fascari" din Veneția a fost pusă recent în scenă „Ploșnița", comedia lui Maiakovski. Realizatorul spectacolului este Giovanni Poli, care a primit în 1960 la Teatrul Națiunilor premiul pentru cea mai bună creație regizorală. În ianuarie și februarie 1962 regizorul va pune în scenă la I.A.S.T.A. (Institute for Advanced Sterdies in the Theatre Arts) din New-York o piesă în maniera comediei dell'arte.

R. S. Cehoslovacă

„Nu aveți nevoie de un taxi?" este intitulat noul film al lui Iri Secvens, după scenariul lui Jan Otcenasek. Eroul — un șofer de taxi — este martorul celor mai diferite evenimente din viața pasagerilor săi, — uneori avînd chiar un mic rol în desfășurarea lor.

In rolurile principale apar artiștii Vladimir Mensik, Jana Breihova și Jana Glavaciova.

★

R. S. Cehoslovacă a încheiat contracte pentru organizarea unui schimb larg de filme cu Tunis, Maroc, Guineea, Ghana, Togo, R.A.U. și Etiopia. Astfel în acest an vor fi organizate în aceste țări săptămîni ale filmului cehoslovac. Televiziunea din R.A.U. a achiziționat filmele cehoslovace „Avaria" și „Renașterea".

R. F. G.

Gazeta „Frankfurter Rundschau" a alcătuit o statistică cu cei mai jucați autori pe scenele germane în stagiunea 1960. Primele locuri sînt ocupate, în ordine, de: Schiller, Shakespeare, Brecht, Anouilh. Locuri de frunte dețin Cehov și Gogol, înaintea lui Giraudoux, Cocteau, O'Neill, Wilde.

★

Consiliul municipal din Düsseldorf, orașul natal al lui Heinrich Heine, se opune cinstirii memoriei marelui poet. Presa relatează că istoria intențiilor neizbutite de a cinsti aci amintirea lui Heine a devenit o „adevărată tragi-comedie". După multe peregrinări și insistențe, colecția operelor lui Heine, scrisorile și manuscrisele lui și-au găsit în sfîrșit adăpost la biblioteca orașului, dar într-un loc atît de ascuns, încît nimeni nu știe de ele. Monumentul lui Heine, — sculptura în bronz „Tînărul care se ridică" a lui Georg Kolbe, — a fost restaurat la sfîrșitul anului 1945, dar se găsește în parcul orășenesc, fără nici o inscripție, cu toate insistențele depuse în acest sens de prietenii lui Heine. Mai este oare de mirare că în Germania occidentală nici pînă acum nu s-au publicat operele complete ale genialului poet german ?

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 35 (389)
joi 24 august 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

**Trăiască 23 August,
ziua eliberării țării noastre
de sub jugul fascist**

23 AUGUST-1961

Poporul romîn serbează împlinirea a șaptesprezece ani de la eliberarea sa de sub cel mai îngrozitor jug: fascismul. Aniversarea, măreață, și drumul străbătut de la neuitata filă de calendar devenită cap de ev, simbol — 23 August — impune, ca după orice urcuș greu dar glorios, o clipă de răgaz și de bilanț.

Socotelile, comparative, se dovedesc însă la toate capitolele îndeletnicirilor omenești, nu numai uluitoare în cifra lor absolută, dar emoționante, în măsura în care arată că ultimii șaptesprezece ani au însemnat o revoluție în calendar, ceasul confundîndu-se cu anul și săptămîna cu veacul. Realități, socotite acum mai puțin de două decenii încremenite pentru vecie și obligatorii în neclintirea lor, au fost expediate, de gestul rezolut al poporului, la muzeul de vestigii al istoriei. O clasă de paraziți cu etichetă aurită, trîntori aroganți și cruzi, moșierii, au fost desființați, iar milioane de țărani amărîți, chemați la o viață rodnică de muncă și victorii. Revoluția a condamnat odată cu boierul și uneltele de lucru înapoiate, plugul rudimentar. Munca și creația socialistă i-a opus agricultura mecanizată modernă. Rezultatele în kilograme la hectar, urmează cu fidelitate urcușul, oglindite în magaziile prospere ale gospodăriei colective și în obrajii oamenilor. Satele și-au schimbat înfățișarea mizerabilă „patriarhală" și acolo unde un întreg univers încremenea odată cu lăsarea nopții, fiindcă gazul lampant constituia o problemă de stat insolubilă, iar bățul de chibrit o obsesie chinuitoare, înflorește o viață de bunăstare, civilizație și cultură.

Poeților le revine sarcina convertirii unui material de viață cu semnificații inepuizabile în versuri de un nobil avînt: într-o țară care importa pînă nu de mult ultimul nasture și cel din urmă ac cu gămălie, se dezvoltă o industrie menită să stîrnească toate entuziasmele. Țara socotită cu o aristocratică aroganță „eminamente agricolă" exportă peste frontiere tractoare și utilaj petrolifer sau medicamente ajunse departe în Australia, unde impun cu fermitate o marcă a fabricii, stimată. Industrializarea, acest cuvînt implicînd eforturi uriașe, o muncă titanică, încordarea celor mai valoroase energii, înscrie o curbă, odinioară de nebănuit și de nesperat în viața de fiecare zi a oamenilor; orașele și-au schimbat înfățișarea pe toată harta țării și odată cu ele a urmat schimbarea la față a ceea ce numim cu un termen tehnic și de specialitate nivelul de trai, locuțiune care adună la un loc farfuria și tacîmul, patul și plapoma, haina și pălăria, cinematograful și cartea, sănătatea și plimbarea, Universitatea și tot ce este acordat omului, spre mulțumirea lui firească.

Dacă au dispărut cătunele adormite cuminte sub priveghiul galben al lunii, au intrat în amintire și tîrgurile anemice în care agoniza o omenire resemnată. Clasa muncitoare condusă de partidul ei revoluționar a impulsionat un nou elan de viață intelectualității și un bilanț al succeselor înregistrate în toate sectoarele muncilor e cu neputință: laboratoarele, universitățile, casele de cultură și creație, atelierele pictorilor, sculptorilor sau muzicienilor sînt un același stup activ, spre satisfacția întregului popor, de la care purced toate inspirațiile și spre care converg toate creațiile.

Atîtea rezultate, obținute într-un timp istoricește foarte scurt, ridicau unui ziarist străin, care ne-a vizitat nu de mult țara, o întrebare: cum de n-au fost cu putință în trecut? Explicația, simplă și tulburătoare, își are temeiurile în paginile învățăturii nemuritoare marxist-leniniste: eliberîndu-se pe sine, clasa muncitoare eliberează întreg poporul, descătușînd rezerve inimaginabile de energie, fantezie creatoare, putere de muncă și de dăruire, tezaure nesecate de spor.

Au fost cu putință asemenea rezultate, fiindcă sub conducerea partidului nostru, clasa muncitoare și întreg poporul au muncit năzuind la un singur țel: fericirea oamenilor din țara noastră, chemați prin lupta partidului la o viață de demnitate cetățenească.

Așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în discursurile rostite

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3-a)

DORIO-LAZĂR „Eliberarea"

POLITICA NOASTRĂ DE PACE

23 August 1944 a deschis poporului calea spre eliberarea lui totală, drumul preluării soartei în propriile sale mîini. Piedicile care atunci rămăseseră, — dinastia, capitaliștii, rămășițele partidelor „istorice", — au fost înlăturate treptat.

In acești ani, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, tot ce s-a înfăptuit a avut în vedere numai interesele poporului. Ridicarea nivelului de trai, material și cultural, al poporului a constituit o preocupare de prim ordin a partidului. Călăuzit de învățătura marxist-leninistă de la care nu s-a abătut o clipă, Partidul a izbutit să-și ajungă țelul în așa măsură, încît astăzi să poată spune cu drept cuvînt: în țara noastră socialismul a învins.

Liber pe voința și pe soarta lui, poporul și-a ales singur calea dezvoltării și fericirii sale. Calea aceasta e calea socialismului și, mai departe, mai sus, a comunismului.

Pe această cale nu se poate merge decît credincios fiind în totul învățăturii marxist-leniniste. Și partidul a vegheat neobosit să nu ne abatem de la această învățătură care ne-a călăuzit fără greș și sigur în politica internă, în organizarea de fiecare ceas a construirii socialismului, în politica externă în care ideea conducătoare este pacea, coexistența pașnică.

De totdeauna oamenii muncii de la noi, alături de cei din întreaga lume, au urît războiul de pradă, războiul nedrept, act de nebunească violență a imperialismului nesățios și rapace. Ei au demascat întotdeauna declamațiile patriotarde, care camuflau sub culorile drapelelor cele mai mîrșave țeluri materiale și cele mai venale apetituri ale unor clici exploatatoare și avide.

In capitalism, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare nu au avut decît de pierdut în războaiele de cucerire. Ele au dus greul și toate suferințele pentru a asigura profituri și mai mari privilegiaților hidoși.

De aceea primul decret al lui Lenin a fost un decret pentru Pace. De-atunci și pînă astăzi, primul stat socialist din lume, Uniunea Sovietică, duce în mod constant și tenace, o luptă îndîrjită pentru Pace, căreia i s-au alăturat toate țările socialiste, ca și alte țări iubitoare de pace.

23 August 1944 și tot ce i-a urmat în mod firesc și s-a desăvîrșit prin lupta și eroismul poporului condus de partid, au determinat locul nostru de cinste în lupta pentru pace, alături de toate țările socialiste.

Ducînd această politică de pace, partidul nostru traduce în viață pe plan internațional, în mod fidel, cea mai arzătoare voință a poporului nostru. Preocuparea partidului și guvernului nostru pentru bunăstarea materială și spirituală a poporului este indisolubil legată de lupta pentru asigurarea unei păci trainice în lume, căci numai pacea asigură desfășurarea tuturor forțelor și posibilităților noastre creatoare. Țara noastră vrea să fie prietenă cu toate țările. Ea întreține în prezent relații diplomatice cu 44 de state și schimburi comerciale cu peste 70 de țări, volumul comercial sporind simțitor an cu an.

In Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn se spune: „Republica Populară Romînă va extinde și pe viitor schimburile cu toate țările, aducînd prin aceasta contribuția sa la dezvoltarea relațiilor pașnice între popoare prin promovarea comerțului mondial". „Țara noastră acordă o mare atenție dezvoltării schimburilor culturale, obștești, tehnico-științifice, turistice, sportive, cu toate țările".

Poziția partidului a fost astfel clar precizată în Documentele celui de al III-lea Congres.

Ea a fost tot atît de clar exprimată de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca reprezentant al poporului nostru în fața Organizației Națiunilor Unite, cînd s-a propus în numele R. P. Romîne dezvoltarea colaborării regionale și stabilirea unor acorduri pe plan local a relațiilor de bună vecinătate. Cu acest prilej, s-au reînoit propunerile guvernului R. P. Romîne cu privire la dezvoltarea relațiilor pașnice între statele balcanice și transformarea Balcanilor și Adriaticii într-o zonă fără arme nucleare și rachete.

Tot statul nostru este acela care a propus la O.N.U. educarea tineretului într-un spirit anti-războinic, — propunere care a fost adoptată în unanimitate.

Poziția țării noastre, ca și a celorlalte țări socialiste este aceeași, constantă, — ea fiind determinată de linia directoare neabătută a principiilor leniniste ale coexistenței pașnice. Susținem așadar, necesitatea urgentă de a se lichida rămășițele celui de-al doilea război mondial care au avut drept efect renașterea militarismului vest-german și crearea unei primejdii permanente de război.

In viața internațională, ca și în cea socială, masele, popoarele au astăzi cuvîntul hotărîtor. Și e clar pentru oricine că masele, popoarele nu mai vor războaie.

De la 23 August 1944 au trecut 17 ani. Viața noastră, soarta noastră, este și va fi mereu hotărîtă de victoria acelei zile cînd poporul, sub conducerea partidului, și-a cîștigat posibilitatea de a hotărî singur de soarta sa, după voia sa.

Și voia sa e pace, nu război.

Demostene BOTEZ

După şaptesprezece ani

Luasem parte la luptele pentru eliberarea multor localități din Ungaria, din Cehoslovacia. Am văzut cum s-au dat luptele la Budapesta, fiind încartiruit acolo. Am coborît de cîteva ori pînă în oraș, unde se dădeau lupte grele, unde luptau ostașii romîni, cot la cot cu ostașii sovietici. Erau unii generali romîni nedumeriți de prezența mea pe front, în tranșee. Soldații se strîngeau în jurul meu și mă întrebau din țară. Le povesteam întîmplări de la reforma agrară, despre alianța care se închega, în focul luptelor revoluționare, între muncitori și țărani.

Am fost „condus" la comandantul unei divizii, din armata a patra. Generalul m-a întrebat grav:

— Cine ești tu? Ce cauți în linia de front?

— Sînt trimis al ziarului „Scînteia", domnule general...

— Ce ziar este ăsta? Ziar comunist?

— Organul Partidului Comunist din țara noastră...

Nu era bună delegația pe care o aveam de la ziar. Domnul general era cît pe ce să mă aresteze și m-a întrebat dacă nu mai aveam și altă împuternicire, mai „tare". I-am dat împuternicirea primită de la Comisia Aliată de Control, scrisă în rusă, engleză, romînă... Atunci domnul general și-a schimbat atitudinea. A zis:

— De ce nu spui, domnule? De ce taci? Așa, da. Este în regulă, luați loc... Vi-i foame? Unde stați? Vă trebuie o mașină, să nu umblați pe jos, e obositor... Avem și avion de recunoaștere, vi-l putem pune la dispoziție... Cînd vreți să mergem în linia de foc?

— Vin din linia de foc, domnule general... Mi-am permis să merg direct la ostași, la bravii noștri eroi care își varsă sîngele împotriva fascismului hitlerist.

Era încă iarnă. Intrasem în Cehoslovacia. Trecusem granița pe la Șalgotarjan. Eram la Divizia „Tudor Vladimirescu", unde am fost bine primit. Am stat la masă și am stat de vorbă cu ostași și generali ai acestei brave divizii. Am plecat la atac împreună cu pandurii, noaptea. A fost greu să-i conving pe comandanți, dar am plecat. Mi-au dat grenade, pistol automat cu două rulouri, două încărcătoare de rezervă. Nemții trăgeau cu gloanțe trasoare. Un glonț trasor mi-a aprins mantaua. Ostașii romîni mi-au stins micul incendiu. Asta însemna că glonțul trecuse foarte aproape de mine...

Au căzut mulți panduri în acea noapte. Au rămas în păduri, pe cîmpii. Nici să ne înmormîntăm eroii nu aveam timp. Urmăream fiara fascistă. Hitleriștii fugeau. Lăsau de multe ori și mîncarea și băutura, masa întinsă. Pandurii porneau la asalt în numele păcii și dreptății.

Luptele au încetat. Liniște. Stăteam pe o muche de deal. Nu știam unde mă aflam cu precizie. Era noapte. Un pluton rămăsese fără comandant, fără gradați. Era în zori de zi.

— Alegeți imediat unul dintre voi comandant de pluton, le-am spus la ostași.

— Luați dumneavoastră comanda, mi-au răspuns ostașii.

— Dar eu sînt corespondent de război, măi băieți...

— Vă rugăm...

— Bine. Ascultați comanda la mine...

Erau trupe germane în satul din fața noastră. Noi nu știam. Ne-au descoperit și au des-

Dumitru CORBEA

(Continuare în pag. 7-a)

UNIUNEA SOVIETICĂ, APĂRĂTOARE A PĂCII

La temelia celui mai mare stat socialist din lume stă ideea de pace. In anul glorios 1917, a doua zi după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, unul din primele două decrete ale lui Lenin supuse aprobării celui de al II-lea Congres al Sovietelor a fost decretul relativ la încheierea păcii cu țările beligerante. Și de atunci, de-a lungul unei creșteri uluitoare de aproape o jumătate de veac, care a dus tînăra Uniune, pîndită de primejdiile învinse de la început, pînă la cel mai mare și mai puternic stat de astăzi, ideea de pace a fost permanent o lumină călăuzitoare pentru Uniune, ideea de pace într-un cît mai larg înțeles, pacea lumii întregi, la care Țara Sovietelor veghează cu întregul său prestigiu și marea sa forță. Dacă de-a lungul acestor ani Uniunea Sovietică a fost atacată și tîrîtă într-un sîngeros război, din care a ieșit învingătoare, asigurînd în același timp, cu jertfele ei uriașe de oameni și bunuri și victoria aliaților săi, a făcut-o pentru apărarea Patriei împotriva fascismului agresiv, a forțelor întunecate care dincolo de cruzimile războiului visau, pentru întreaga lume, cruzimile lente și deliberate ale unei stăpîniri universale. Blestemul acesta l-a ridicat de pe lume Uniunea Sovietică cu generoasa ei jertfire de atunci, țară consecventă în orientarea ei pașnică. Recent, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a publicat un document — proiectul de Program menit să fie discutat și aprobat de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. — care a aprins admirația și adînca bucurie față de nebănuitele perspective deschise vieții în viitor, nu numai în masele populației sovietice și a țărilor din lagărul socialist, dar printre oamenii muncii din lumea întreagă. Condițiile create muncii și bucuriei de muncă, ale creșterii unitare ale unei mari societăți libere aduse de documentul amintit sînt unice. Și nici acolo, în proiecția aceasta grandioasă a viitorului, ideea de pace, de coexistență pașnică și creatoare între popoare nu este uitată. Ba ea întruchipează frontonul cel mai de sus, în cea mai mare lumină a unui edificiu clădit ca pildă, pentru omenirea întreagă, de cea mai înaintată țară din lume. Intre decretul lui Lenin din 1917 și documentul Partidului din 1961 este o legătură organică, un gînd cuprinzător politic, dar în același timp și un adînc simțămînt de omenie, umanismul comunist care nu s-a dezmințit nici o clipă. Progresele uluitoare ale Uniunii Sovietice nu sînt însă numai de ordin material și politic ci și social și moral. Noul Stat a crescut un om nou, pe comunistul de astăzi, căruia, ca trăsături de caracter, de voință și de putere îi corespund cele mai strălucite exemplare din tînăra generație a Uniunii: cosmonauții Iuri Gagarin și Gherman Titov. Firește că înalta și cea mai avansată știință sovietică a creat cele două nave cosmice „Vostok — 1 și 2", dar biruința supremă a fost omul sovietic care le-a condus și care a cules, pentru întreaga omenire, datele prețioase ale Cosmosului. Cele două călătorii ale astronauților ca și veștile sputnicilor precedenți, cărți deschise de descoperirile unice și prețioase pentru întreaga omenire, nu sînt decît acțiuni care se integrează aceleiași idei de pace atît de scumpă Uniunii și oamenilor ei, deservită cu splendide acțiuni ale îndrăznelilor în luptă cu forțele naturii.

Pe planul politicii mondiale ideea de pace este o constantă în toată atitudinea și acțiunea Uniunii Sovietice. Mandatar neobosit al Comitetului Central al Partidului său și al tuturor oamenilor sovietici, Nikita Sergheevici Hrușciov, primul ministru al Guvernului Sovietic,

Ion Marin SADOVEANU

(Continuare în pag. 7-a)

Ne bucurăm şi ne mîndrim

Povestea cu „istoria se repetă" începe să cam plictisească lumea. Domnii cavaleri teutoni, revanșarzi de profesie și care de vreo două mii de ani se tot țin de revanșe, mai vor să repete odată istoria, ca să nu-și piardă obiceiul. Fără asentimentul poporului german, muncitor și pașnic, care vrea să se unească și să muncească în rîndul națiunilor civilizate, agitatorii vest-germani de la Bonn își zornăie pintenii din nou și tulbură liniștea continentului.

Am gustat și noi papara fiartă în cazanele „frumosului Adolf" și nu vrem să mai vedem revărsîndu-se pe pămîntul Europei căștile plate în care ne-a fost servită această papară.

Această zi de 23 August 1944 va rămîne înscrisă de-a pururi în analele poporului nostru. Țara romînească a intrat în făgașul ei normal, alungînd pe cotropitori, luîndu-și locul alături de aliații ei de totdeauna, marii vecini de la Răsărit care ne-au ajutat să ne unim în 1859, să ne cîștigăm independența în 1877.

Am dori să evocăm acel 23 August 1944 fără să mai amintim de amenințările pe care nibelungii din grotele submarine ale Rinului le revarsă asupra unei lumi pornită pe muncă, pace și progres, ci numai cu satisfacția, cu bucuria îndreptățită cu care privim înapoi și catalogăm recolta de mari înfăptuiri, în toate domeniile realizate de tînăra noastră republică populară. Am dori ca nici un nor să nu întunece acest binecuvîntat cer romînesc, sub care se înalță în fiecare zi așezăminte noi ale socialismului: falnice ziduri, drumuri netede, ape captate, holde îmbelșugate, sonde care scormonesc măruntaiele pămîntului, păduri și grădini de poveste, bastimente care cutreieră marea euxină și bătrînul Istru veșnic tînăr.

De aceea ne bucurăm din plin și ne mîndrim, așa cum se cuvine, de mărețele izbînzi pe care le-am întîlnit în anii puterii populare. Dar în același timp trebuie să fim vigilenți spre a apăra toate aceste realizări ale noastre, precum și pacea întregii lumi.

Strădaniilor noastre din viitor trebuie să le adăugăm și pe acelea ale apărării patriei și a liniștei obștești.

Bineînțeles nu se gîndește nimeni să renunțăm la vreun cît de mic sector din vastul șantier de construcții, pornit cu atît elan și ale cărui roade îmbelșugate se văd în fiecare zi.

Dar trebuie să ne amintim necontenit că ziua de 23 August 1944 a însemnat pentru noi despărțirea o dată pentru totdeauna de tot ce este spirit militarist, agresiv, de orice aventură care duce la demență și dezastru.

Ziua de 23 August 1944 trebuie să fie steaua polară care conduce destinele noastre.

In semnul acestei călăuze, alături de celelalte forțe ale păcii, vom învinge.

Victor EFTIMIU

SUCCESELE ROMANULUI

Principala cucerire a literaturii noastre pe drumul realismului socialist e lărgirea perspectivei. Sub îndrumarea partidului, scriitorii au descoperit că dimensiunea esențială a vieții noi e participarea la efortul obștesc, colectiv. Omul viitorului este prefigurat în devotamentul luptătorului și al constructorului socialismului. Literatura reliefează această perspectivă cu mijloace estetice.

Semnele îmbogățirii, ca rezultat al cuprinderii mai vaste a realității contemporane, sînt vizibile în toate sectoarele literaturii, dar cu deosebire pot fi observate dacă ne referim la roman.

Victoria de la 23 August 1944 a marcat începutul unei ere noi în istoria poporului. De atunci s-a pornit în țara noastră marea prefacere revoluționară care, bazîndu-se pe schimbările în structura economică și politică, afectează într-un fel sau altul toate compartimentele vieții. De aici nevoia acută a oamenilor de a pătrunde cît mai adînc semnificația evenimentelor din ultimele două decenii. Aprecierea estetică răspunde nemijlocit acestei nevoi, ceea ce explică interesul mereu crescînd pentru romanele de actualitate. Cititorii speră să găsească în ele răspunsuri la propriile frămîntări. Și se bucură cînd le găsesc.

Despre roman se spune că înflorirea lui atestă maturitatea unei literaturi. Dacă e așa, atunci despre literatura noastră de după 23 August 1944 se poate spune că a reușit cu succes la „examenul de maturitate" tocmai pentru că majoritatea romanelor din ultimii ani dovedesc că autorii stăpînesc cu îndemînare legile severe și complicate ale genului.

Ca unui gen prin excelență epic, romanului i se cere să fie întotdeauna, într-o anumită măsură, o frescă, în sensul că un roman e roman numai dacă reconstituie cît de cît un tablou de viață, cu caracteristicile epocii, ale mediului și locului acțiunii. Dar romanul este literatură și ni se înfățișează deci în primul rînd prin subiectul lui, ca prezentarea destinelor unor eroi care se înfruntă în cadrul unui conflict. Iscusința romancierului este în consecință aceea de a comunica și a rezolva importante probleme sociale prin descrierea destinelor unor eroi bine individualizați. Ca și în cazul unor alte genuri, unilateralitatea e dăunătoare. Un roman care e numai frescă, conținînd chiar un material epic destul de bogat, dar din acțiunea căruia nu se desprinde un destin interesant prin el însuși, este întotdeauna mai mult sau mai puțin ratat. Susținerea și promovarea unor asemenea romane se învecinează cu sociologismul vulgar în critică. Pe de altă parte, poate trezi doar un interes efemer un roman cu înfruntări spectaculoase și dramatice, dacă destinele și caracterele eroilor nu sînt cît de cît revelatorii pentru înțelegerea fenomenelor sociale. Aprecierea critică a unui roman presupune, evident, obligația de a cerceta cu atenție tema, configurația psihologică a personajelor principale, compoziția, conflictul, stilul, limba, dar în ultimă instanță succesul îl decide măsura în care destinele eroilor dezvăluie noi semnificații social-istorice.

Dacă ne apropiem cu acest criteriu de romanele apărute la noi în ultimii 10—12 ani, ne dăm seama cu bucurie că foarte multe din ele răspund cerinței enunțate. Chiar primele romane care marcau cotitura hotărîtă înspre realismul socialist, „Mitrea Cocor" de Mihail Sadoveanu, „Desculț" de Zaharia Stancu și „Negura" de Eusebiu Camilar (volumul I) erau lucrări care prin destinele eroilor ne dezvăluiau adevăruri foarte însemnate pentru înțelegerea semnificației prefacerilor revoluționare. Despre „Mitrea Cocor" al lui Mihail Sadoveanu nu odată s-a mai scris că victoria necesară a revoluției populare și perspectiva socialismului sînt înfățișate printr-o evoluție nouă a vechiului erou sadovenian. In „Negura" adevărul despre criminalul război antisovietic se transmite cititorilor prin descoperirile pe care le fac eroi foarte diferiți, ca soldatul Cimpoieru, locotenentul Măgură, căpitanul Jimborean și alții. Romanul „Desculț" ne încîntă pentru că este în același timp și o destăinuire lirică (a lui Darie) și un tablou impresionant, lipsit de orice înfrumusețare, al vieții mizere a țărănimii în trecut.

In anii următori, romanul s-a dezvoltat multilateral pe drumul deschis de lucrările de pionierat. El a cunoscut și succese și rămîneri în urmă, însă în ansamblu drumul a fost ascendent, datorită, mai ales, perspectivei deschise de realismul socialist.

De pildă, tocmai o nouă perspectivă asupra istoriei, mult mai partinică (în sensul că ia în considerație în primul rînd destinele poporului), stă la baza realizărilor înregistrate în domeniul romanului istoric. Intre „Șoimii" și „Nicoară Potcoavă" deosebirea e în primul rînd de perspectivă: între perspectiva romantică asupra unor eroi excepționali cu destine excepționale și perspectiva realist-socialistă care raportează aceste destine la lupta istorică a întregului popor. Impunătorul roman epopee al lui Camil Petrescu „Un om între oameni" impresionează mai ales prin proiectarea puternică a destinului unui erou proeminent pe fundalul unui tablou care zugrăvește masele în mișcare, întregul popor în revoluție. Figura lui Nicolae Bălcescu n-ar fi putut avea dimensiunile cunoscute, n-ar putea răspunde atît de viu unor frămîntări contemporane ale intelectualității, dacă soarta eroului n-ar fi indisolubil legată de năzuințele poporului și lupta pentru împlinirea lor.

Dacă ne referim și la alte romane apărute în deceniul 1950—1960, care au cîștigat recunoașterea unanimă a cititorilor, fiind traduse în atîtea limbi străine, cercetarea cît de sumară ne conduce la aceeași concluzie: valoarea lor rezidă în primul rînd în semnificația social-istorică a unor caractere interesante, care se impun de îndată atenției și se păstrează în memorie.

In cazul „Moromeților", demonstrația e aproape inutilă, atît de puternic s-a încetățenit în opinia publică a zilelor noastre părerea potrivit căreia romanul impresionează și prin figura plină de pitoresc a eroului principal, dar și prin intensitatea dramatică, excepțională, cu care el trăiește o experiență socială ce se dovedește a fi în cele din urmă tragică. Alți eroi ai lui Marin Preda, ca Ilie Barbu („Desfășurarea") sau Anton Modan („Indrăzneala") trăiesc și ei, dar la modul optimist, o grandioasă experiență de viață — experiența eliberării din păienjenișul umilințelor, care este în același timp și experiența participării la revoluție.

Aproape în fiecare roman de calitate, din cele care jalonează drumul realist-socialist al literaturii noi, găsim cîte un personaj ale cărui experiențe de viață se amplifică, uneori cu iuțeală vertiginoasă, sub influența evenimentelor revoluționare. Ne referim și la Andrei Sabin din „Străinul", ca și la Mitru Moț și chiar George Teodorescu din „Setea" a lui Titus Popovici și la Carol Bucsi din „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan și la Anton Filip din „Bărăgan" de V. Em. Galan și la unii eroi ai lui Francisc Munteanu ș.a.m.d. Ar mai fi de subliniat că spre deosebire de unele romane, reținute cu interes de către critică în momentul apariției, dar care au căzut la examenul timpului, — romanele citate se caracterizează și printr-o remarcabilă măiestrie artistică. Un roman e o operă amplă, de aceea în realizarea lui un rol foarte important îl are compoziția. Sînt proaspete în amintirea noastră exemplele unor romane (aș putea aminti, să zicem, volumul II din „Negura"), interesante ca temă și ca problematică, dar care totuși n-au rezistat unui examen critic mai exigent datorită artificialității lor. Contactul cu ele produce senzația neplăcută de „hibrid", de parcă avem în față un ansamblu în care despre nici o parte componentă nu se poate spune că e absolut necesară. Spre deosebire de asemenea romane, insuficient realizate, romanele reprezentative pentru drumul realist-socialist al literaturii (în sensul acesta trebuiesc amintite și multe volume ale scriitorilor aparținînd minorităților naționale ca „Vîntul nu se stîrnește din senin"

M. NOVICOV

(Continuare în pag. 3-a)

CRONICA literară

LUCIA DEMETRIUS

„Primăvara pe Tîrnave“

Cronica unei epoci istorice se poate regăsi mai complet, reconstituită în paginile unui roman-frescă, care, ca orice întreprindere literară vastă implică o descriere amplă a oamenilor și împrejurărilor caracteristice unui moment istoric dat. Lucia Demetrius a conceput o operă de proporțiile unui astfel de roman — „Primăvara pe Tîrnave“, prim volum dintr-o trilogie inspirată din viața satului ardelean contemporan. O secțiune transversală la toate treptele scării sociale, de la logofăt la grof, și de la țăranul sărac pînă la marii speculanți care dădeau tîrcoale satelor în primele luni după Eliberare — se realizează într-o unitate de timp limitată: acțiunea acestui volum începe în vara anului 1944 și se încheie odată cu aplicarea reformei agrare. Scriitoarea a urmărit cercetarea unui sătuc în fizionomia căruia să poată descifra trăsături reprezentative pentru tipologia mediului rural ardelenesc, surprins într-un moment istoric hotărîtor. Intoarcerea oamenilor de pe front, înfăptuirea reformei agrare și, în sfîrșit, înfățișarea unor momente din lupta partidului pentru rezolvarea problemei naționale, constituie cadrul fundamental în care evoluează personajele romanului. In realizarea acestui tablou de amploare intervine prozatoarea de analiză, care de data aceasta și-a extins considerabil aria de cercetare la scara societății, văzută în ansamblul ei. Lucia Demetrius tratează această specie a romanului social —, în concordanță cu personalitatea prozei sale — punînd un accent deosebit pe analiza aprofundată a tipurilor caracteristice, relevînd semnificația transformărilor revoluționare în perspectiva evoluției unor familii întregi. Acțiunea romanului se deschide prin întoarcerea acasă a fraților Denes, o familie de țărani mijlocași din satul Barotu, precum și a tîmplarului Tudorică odată cu începerea vieții de după război, cînd totul apare definitiv și iremediabil schimbat; se deschide alternativa unei rezolvări fără precedent a problemei grele, dramatice a pămîntului.

Prozatoarea a urmărit, în condițiile pe care le presupune desfășurarea amplă a romanului-frescă, prezentarea simultană a unei varietăți tipologice care să oglindească societatea satului în ansamblul ei. Un accent special — în favoarea descripției unui anumit tip social — nu se face simțit, și de aceea compoziția romanului alternează medii deosebite și tipuri variate. Planul acțiunii care polarizează toate firele narațiunii, rămîne însă lupta pentru reforma agrară.

Descifrînd legăturile necesare dintre apartenența socială a personajului și expresia lui particulară, Lucia Demetrius realizează cîteva portrete care se impun prin individualitatea lor. Scriitoarea — interesată de perspectiva socială actuală a soartei oamenilor — fixează astfel nu numai un individ, ci încearcă să observe trăsături comune unei familii, tinde să descopere o anumită trăsătură transmisă consecvent din generație în generație. Este cazul clanului chiaburesc al Orbanilor, cei ce „nu sînt iubiți în sat pentru că au firea aceea nesigură, lunecoasă, pentru că bîrfesc și nu fac treburi prea curate totdeauna... ei sînt mieroși, zîmbitori (Laci mai mult, Karoly mai puțin, el e mai grav), par chiar mai mult decît trebuie politicoși, îți dau sfaturi înțelepte, chiar cînd nu le ceri...“ Orban Karoly, cel îmbogățit pe căi obscure, învățat să profite din orice împrejurare, este foarte apropiat de fratele lui, Laci, logofătul conților Baroty. Tendințele achizitive se maschează cu desfășurarea unei tactici speciale și cu un soi de rafinament dobîndit printr-o experiență de ani de zile. Cînd autoritățile cer vite de rechiziție pentru frontul antifascist, Karoly — „gură unsă cu mătrăgună și miere“ — încearcă să se strecoare, uzînd calm, sigur, de un arsenal bine utilat de abilitate și inteligență. Inrudirea cu fratele său, Laci, cel îmbogățit din furtișagurile grase de la curtea conților Baroty, este mai evidentă prin semănarea cu falsa umilință, perfidă și ironică uneori (atunci cînd se simte apărat), cu tactica răbdătoare, înarmată cu o perseverență de fier — virtuți ale arivistului, bine descoperite în contextul relațiilor sociale din satul ardelean. Mimarea probității este pentru Laci, nu numai o obișnuință pe care și-a impus-o pentru rațiuni practice (a cîștiga încrederea, a acumula pe ascuns), ci devine aproape o necesitate, o reacție care face parte din verva și siguranța triumfătoare, sensibilă în toată comportarea sa. Doar acasă, abia în momentele de relaxare deplină, scapă grosolană și dură rapacitatea, printr-o vorbă grea, urîtă, aruncată mamei și avînd imediat, justificarea aceasta: „O! mamă, iar ai tăiat lemnul cu ferestrăul! La vîrsta ta te-apuci să faci o treabă ca asta! Păi nu știi că tărîța care pică din ferăstrău e lemn pierdut, pe cînd așchia care sare, dacă tai cu toporul, tot mai folosește la ceva?“. Elek, fiul lui Karoly, continuă pe un alt plan acea siguranță insolentă a Orbanilor, „e cam obraznic, repezit, înfipt“, este mai îndrăzneț și mai hrăpăreț decît tatăl și unchiul atunci cînd e vorba de zmuls pămîntul contelui care voia să-l vîndă altora. Aici notează autoarea exclamația interioară de mare satisfacție a lui Karoly, „Mă, al dracului băiat, cum se bagă și ce șmecher e!“. Transmiterea, cu o intensitate progresivă a spiritului achizitiv din generație în generație, la Orbani, este urmărită în romanul „Primăvara pe Tîrnave“, paralel cu agravarea procesului de descompunere a familiei grofilor Baroty. Omul actual este mai bine înțeles atunci cînd este văzut în lumina unui amplu istoric al formației sale, în cadrul familiei și societății — pare să revină mereu consecventă, concluzia cercetării. Transformările revoluționare, deschizînd o perspectivă nouă vieții satului ardelean presupun o restabilire a valorilor autentice, și implicit fac să apară mai hidă fizionomia dușmanului în derută. In acest sens, cazul grofului Tibor și al contesei Jolan, este edificator pentru aptitudinile de observator sensibil ale autoarei. Lucia Demetrius concentrează într-un focar prezent de acțiune (vinderea pămîntului, a conacului, a ultimelor bibelouri, pentru pasiunea bețivă a mamei și a fiului) istoria unei familii în ansamblul ei. Pe fețele aproape imobile ale reprezentanților blazonului Baroty, tăifăsuind la gura sobei, joacă în fiecare seară, succesiv, flăcările speranței și ale disperării; nesiguranța materială de acum scoate la lumina zilei cu violență vechiul dezechilibru de demult, caracterul josnic al relațiilor din familie. Reconstituirea se face în planul actual pe măsură ce se sortează de pildă ultimele petice ale grofinei scăpătate, în clipele de reverie amară și neputincioasă a lui Tibor, sau în timp ce învățătoarea Marta alege scrisorile și fotografiile casei. Autoarea, care a scris o nuvelă inspirată de fotografiile unui „Album de familie“ (1945) revine asupra unui procedeu caracteristic analizelor sale, de a reface itinerariul unui personaj la intersecția unor documente de viață,— de data aceasta, cu perspectiva clară a evoluției societății. Obiecte vechi și scrisori îngălbenite refac istoria acestor oameni cruzi și sălbatici, obișnuiți să calce totul în picioare. O ceartă cu amantul Jolanei o face pe grofină să împiedice căsătoria unei țărănci sărmane, Iboja, cu Levente, vizitiul frumosului amorez. Hotărîrea care a zdrobit inima Ibojei, este evocată în treacăt, la găsirea unui evantai din pene de struț. Odiseea Jolanei, ca o evocare sintetică a dezechilibrului precum și spectacolul rătăcirilor ei, cînd debitează în stare de semi-conștiență amintiri, amenințări sau vorbe fără șir, încheie semnificativ prăbușirea familiei aristocrate.

Descrierea amănunțită a figurilor reprezentative ale satului se completează rareori în romanul Luciei Demetrius cu tablouri de ansamblu, în care obiectivul analizei să urmărească o acțiune comună ca rezultat al procesului de limpezire individuală. Coordonarea luptei țărănimii muncitoare, în dimineața înfăptuirii reformei agrare, trebuia să fie reflectată firesc, ca determinantă a unui anumit consens moral și politic aparținînd mentalității colective. Doar memorabila scenă de masse cînd se trece la împărțirea pămînturilor, în pofida amenințărilor dușmanului de clasă transmite cititorului, prin dinamica prezentării scenei, vibrația unui moment de mare satisfacție din viața țărănimii muncitoare. Această scenă de masă, bine construită de autoare, se dovedește a fi însă singulară în ansamblul romanului. Intenția de investigație largă, de cuprindere multilaterală a fenomenelor sociale și politice din viața satului ardelenesc în primii ani după Eliberare, impunea în mod firesc o reflectare pregnantă, corespunzătoare momentului istoric al vieții țărănimii muncitoare și în planul mișcărilor ei de ansamblu, mai ales în perspectiva deschisă de reforma agrară. De altfel însă, participarea unora dintre personajele înaintate ale cărții la acțiunile organizate și îndrumate de partid nu este încă, în primul volum pe deplin definitorie pentru o personalitate umană cu trăsături cristalizate. Oamenii inimoși cum ar fi Asztalos, Tudorică sau Vița, cumnatul și soția lui sînt încă prezentați prea sumar în această parte a trilogiei.

Condițiile de realizare a romanului — frescă întrunesc în paginile volumului întîi din „Primăvara pe Tîrnave“, calități remarcabile și printre ele unele ni se par importante, în scopul descrierii aprofundate a personajelor. E vorba în primul rînd de atenția specială pe care prozatoarea o acordă portretului fizic, stării civile, diferențierilor caracterologice în măsură să fixeze fizionomia unui individ original. Cînd descrie un personaj, Lucia Demetrius fixează coordonate precise, orientează întotdeauna cititorul asupra unor trăsături concrete, de natură să stabilească o anumită identitate umană. Există uneori în portretele prozatoarei și o undă romantică, o anumită poezie delicată în descrierea trăsăturilor. Viziunea, să spunem sentimentală, dobîndește mai multă adîncime, se însumează celorlalte mijloace realiste ale analizei sufletești. Puritatea adolescenței este văzută la un moment dat în imaginea unei fete frumoase cum este Varvara. Ea nu avea „ochii aceia imenși, de un verde palid în care se amestecă parcă și o rază de soare și o picătură de miere, ci ochi verzi ca frunza, ca frunza de nuc poate, umbriți de gene negre, cu pupila mare, de catifea neagră, și ea mai largă decît a altor ochi omenești“. Trăsăturile personajului sînt urmărite în acțiunea efectivă a romanului, scriitoarea observînd cu finețe o anumită mobilitate a trăsăturilor care dă sens și expresie unor scene importante din construcția cărții.

Primăvara
pe
Tîrnave
roman
de
Lucia
Demetrius

Lucia Demetrius intuiește o altă condiție aproape obligatorie pentru această specie a romanului social, care presupune zugrăvirea cadrului în care se petrece acțiunea, — o prezentare amănunțită în stare să completeze, să întregească destinul personajelor. Se poate releva notația atentă, capacitatea de a cristaliza dintr-un ansamblu de amănunte de ordin multilateral o anumită atmosferă, atunci cînd sînt descrise interioare țărănești cum este cel al lui Fekete Pișta, (tabloul sărăcăcios al casei în timp ce familia doarme), mobilierul hîrbuit al grofilor Baroty, colecția pestriță de obiecte gaj din magazia speculantului Podsudek sau, însfîrșit, sufrageria grosolană, tăiată în linii rudimentare din casa mohorîtă a moșierului Borkos. O astfel de descriere a cadrului fundamentează de obicei prezentarea eroului literar în proza Luciei Demetrius. Primul volum al trilogiei „Primăvara pe Tîrnave“ înfățișează dintr-o perspectivă multilaterală — biografia socială a eroilor, încadrată în evoluția satului ardelenesc din perioada reformei agrare.

Miron DRAGU

RADU TUDORAN:

„Dunărea revărsată“

„Dunărea revărsată“ este istoria unui șantier naval dintr-un oraș situat pe malul Dunării. De la o configurație anarhică și mizeră lăsată moștenire de burghezie, șantierul va trece printr-o prefacere structurală. Alături de „La cea mai înaltă tensiune“ de Nagy Istvan, dedicat tot actului naționalizării, romanul lui Radu Tudoran se impune prin înfățișarea activității eroice a primilor directori muncitori, prin descrierea entuziasmului și solidarității colective în biruirea dificultăților de început. Pornind de la cărțile mai vechi ale lui Radu Tudoran pînă la „Dunărea revărsată“ se poate remarca atenția sporită pe care o acordă scriitorul elementului social. De astă dată, pe primul plan, apare viața unui colectiv muncitoresc, destinul unor oameni simpli care se afirmă odată cu revoluția socialistă. Reținem figura directorului Matei, cu o energie contagioasă, cu gesturi electrizante, pe secretarul de partid Donos, mai cumpănit și mai matur în luarea hotărîrilor, sau pe inginerul Dutchievici, afișînd inițial o morgă aristocrată, pe care elanul șantierului îl va smulge apoi din glacialitate. Treptat, în orbita acțiunii, sînt atrase categoriile cele mai diverse, portretizate în detaliu și urmărite cu devotament de cronicar; în felul acesta romanul capătă proporții imense, nu îndeajuns de motivate întotdeauna prin substanța artistică.

Radu Tudoran mînuiește bine uneltele epicei, are un stil plăcut și antrenant, iar observația psihologică se distinge prin surpriză și plasticitate. Pe Costea, Ana Odeta, eroina principală, îl recunoaște nu cu privirea ei ci cu un alt simț, ascuns, al amintirilor, iar Cocoș, întreprinzul organizator de pe șantier, este recomandat astfel: „avea treizeci de ani împliniți, dar chipul lui de pergament trandafiriu, cu o pînză deasă de încrețituri, se fixase pe o vîrstă mai mare, unde poate avea să aștepte scurgerea timpului, fără să se mai schimbe prea mult. Sînt asemenea oameni care îmbătrînesc în trepte și par rătăciți în leatul lor, ca puii de cuc în cuibul străin“.

Pînă la ce stadiu de profunzime ajunge investigația psihologică? Ceea ce frapează este mai ales aspectul pitoresc, de suprafață, care fixează trăsăturile unui personaj. Chiar în caracterizarea unor eroi principali, care traversează variate frămîntări lăuntrice, aria de cercetare psihologică nu depășește o anume zonă. Este adevărat că asistăm la creșterea conștiinței colective, la radicalizarea mentalității, dar preocupările scriitorului vizează prea timid o problematică mai adîncă etică, filozofică, de formare a personalității în climatul socialismului. Pe acest plan, volumul nu reprezintă totuși o noutate față de cărți anterioare consacrate vieții șantierelor industriale. Formulăm obiecția fără a stărui cu toată gravitatea deoarece trebuie să recunoaștem că formula romanului „Dunărea revărsată“ rămîne alta. Nu din investigația psihologiei își extrage scriitorul resursele artei, ci el sconteazä pe un reviriment al romantismului, prin sugerarea poeziei locurilor și a caracterelor umane. Indrăgostit de Dunăre, Radu Tudoran o întruchipează simbolic, revărsînd peste figurile personajelor, valurile de forță, reverie și patetism ale fluviului. Cînd invocă desenul și coloritul meleagurilor danubiene, indicînd o atmosferă specifică, scriitorul se simte în largul său. La malul Dunării e acostată o barcă; zgomot de vîsle, valurile, un întuneric greu, deplin, definitiv ca o mare de tuș înghețată. O lume de visări sălbatice și senine se insinuează din cîteva notații. Dimineața cerul e albastru, pescărușii de baltă au pene colorate, de fapt culorile curcubeului, pe care le trezește soarele. Un vapor fluieră în port, gros, răgușit, ca mugetul unei dihănii preistorice. Adesea abandonîndu-se contemplării, scriitorul reface splendide itinerarii, trezește temerare aspirații. Comunicarea între oameni, hoinari pe valuri, se produce întretăiat, în cuvinte puține: o chemare, o suspensie, evocarea unui peisaj, lopătatul vîslelor, răspunsul la chemare etc. Intenția scriitorului este de a justifica prin acest cadru dorința unei fete, — dorință nostalgică, trufașă, chinuitoare — de a nu se despărți de Dunăre. Ana Odeta, eroina principală a romanului, subjugase cu frumusețea ei pe un industriaș și trăise o tinerețe de huzur care pînă la urmă o scîrbise, îndemnînd-o să se întoarcă spre imaginea mirifică a copilăriei pe malul fluviului. Intreaga istorie a șantierului este impregnată de zbuciumul acestei fete, frumoasă și ispititoare, decisă să se purifice în lumea nouă, a muncii.

Aici se verifică gradul de eficacitate al manierei de creație adoptată și în alte cărți de Radu Tudoran. Căci traiectoria dezvoltării eroinei nu mai urmează normele prezentării realiste, ca descripția în genere a șantierului. Nimic nu stăvilește aici torentul adjectivelor la superlativ și lirismul sentimental. De cîte ori are prilejul, scriitorul închină un elogiu frumuseții fizice: „Brațele, umerii, trunchiul, mijlocul, șoldurile, picioarele păreau piese turnate în cauciucul cel mai dens, mai lucios, mai trandafiriu și mai elastic și asamblate fără a li se fi pus dedesubt oase rigide și grele“. Sau: „arc gotic de catedrală, avînd totuși moliciunea femenină a cupolelor bizantine — gîtul prelung ca o acoladă, care leagă portativele într-o partitură, adunînd sunetele și perfectînd armonia“. Se precizează că deși în perioada de huzur, dormea ore în șir sau trîndăvea în cearceafuri, Ana Odeta nu a fost niciodată în primejdie să se îngreuneze, să se îngrașe, anatomia ei fiind pusă parcă în tipare din care nu era cu putință să iasă.

Cînd intervin pasajele emoționale de reconstituire a sentimentelor se folosește vagul, incertitudinea cu încărcătură lirică, apte să incite plăcut imaginația cititorului. Pe Ana o cheamă și Odeta și Surioara și Pui de Iepure, reminiscențe ale vîrstei de aur petrecută pe Dunăre lîngă iubitul ei de astăzi, Matei, directorul șantierului, numit Meit, ca atunci, cînd era marinar pe un vas britanic. Seara, fata se duce la Dunăre și vorbește apei dar o aud numai sălciile despletite, cerul, nuferii, șerpii: „Il iubesc, îl iubesc, îl iubesc de moarte... Aduceți-mi-l voi, Dunăre și baltă care mă cunoașteți. Și fiți-mi martori, că păcatele mele săvîrșite în fața voastră, nu m-au pîngărit, fiindcă n-am iubit pe altul toată viața“ Cum arată iubitul? ...„dar fața lui părea numai lumină. Și-atunci am văzut că are ochi cum nu mi-a dat dumnezeu mie. Erau verzi ca nuca necoaptă și, cînd te uitai la ei, vedeai parcă altă lume, ca din povești, cum trebuie să fie în fundul mărilor“.

Explicația amoroasă are loc de preferință în barcă, sau pe șlep, în legănatul Dunării. Mai întîi tăcerea. „Tăcerea se prelungi, nu era rece, ci devorantă, amestecată cu spaimă, cu neliniște, cu dorințe înfrînate pregătind parcă să izbucnească o nouă voluptate, încă neîncercată“. Apoi dialogul, redus la esențe: „Ea zise cu glasul mort, fără nici o inflexiune — părea un scîncet, un ușor strigăt de spaimă: — Mi-e frică — De mine? — Nu, de fericire“. Și în sfîrșit urmărirea pe apă, care se arată a fi o necesitate a destinului: „Dar trebuia s-o ajungă din urmă, cum trebuia să răsară soarele mîine, sub imperiul acelorași legi uriașe ale naturii“. Pentru descrierea stărilor sentimentale, Radu Tudoran folosește un registru de comparații, care-și pune pînă la urmă pecetea și asupra caracterului eroilor. Viața necugetată dusă în trecut de Ana Odeta fusese „ușoară ca spuma șampaniei“, „căldura femeiască dulce, molatică seamănă cu căldura pîinii proaspete“. Ochii iubitei au o sfială luminoasă, „sfiala căprioarei care vine la pîrău să bea apă“. Teribil apare momentul enervării bărbatului: „dacă l-ar fi atins cu mîna ar fi scăpărat scîntei, ca părul pisicilor încărcat cu electricitate. Ochii lui, atît de limpezi că te-ai fi așteptat să lumineze perna pe care își punea seara capul, erau acum mai tulburi, mai negri, ca norii de furtună de la miazănoapte“. Așa dar ce este dragostea? Un suc dulce și acid, sorbit din buzele strivite, ne spune scriitorul. Introducînd poezia nostalgică și cam desuetă din vechile sale romane în peisajul muncii caracteristic „Dunării revărsate“, Radu Tudoran atribuie inevitabil unor eroi din mediul proletar atitudini neverosimile.

Cadrul realist de prezentare a șantierului se sparge nu numai din pricina abundenței de imagini metaforice, consacrate poeziei fluviului, frumuseții eroinei, dorurilor vagi. Intervine și turnura aventuroasă, pe care scriitorul o conferă evenimentelor. Pagini convingătoare despre avîntul constructiv al muncitorilor alternează cu aliele de plăsmuiri neașteptate, nepotrivite cu ambianța, în care se întrevede gustul de senzații facile. Fiindcă este cuprins de teamă, inginerul Marchidan fuge de pe șantier împreună cu soția lui șchioapă. Pe malul Dunării se găsesc pe jumătate îngropate în zăpadă o scurtă veche, bărbătească, un pantof ortopedic și o eșarfă galbenă. Bănuiala sinuciderii nu este împărtășită de conducerea întreprinderii și un muncitor e trimis în mod special în cercetare. Intr-o noapte, Firicel, detectivul amator al șantierului, aude lîngă un barcaz ancorat la Dunăre un sunet de vioară. Marchidan cînta din instrumentul său favorit încercînd astfel să se îmbărbăteze. Agerul urmăritor inițiază o descindere, sechestrîndu-l pe culpabil.

Mai mult decît simularea morții lui Marchidan, demascarea maistrului Golgota are un final epatant. In fața unor argumente nimicitoare, el nu-și poate ascunde vina, și fuge la rîndul său bîjbîind în noapte pe malul apei. Aici o întîlnește pe Ana Odeta, singură pe mal și furia împotriva șantierului devine o spasmodică agitație erotică. Incepe, în beznă, o încăierare, fata cerînd ajutor copacilor, ierbii și apei în care se cufundă amîndoi. Pînă la urmă, învinge amazoana iar celebrarea victoriei capătă un sens hiperbolic. După sforțări supraomenești fata apare pe șantier, tîrîndu-l după dînsa pe josnicul adversar: „In lumina reflectoarelor, în vuietul surd al Dunării, inertă, goliciunea ei, a unui luptător purtat pe scut la sfîrșitul bătăliei, era nobilă și incredibil de pură“. Incheierile excentrice uluiesc. De pe șlepul Anei, bătrîna ei mătușă, fardată excesiv și împodobită cu o pălărie fastuoasă, își cheamă amantul care tocmai trece chefuind într-o barcă. Constatînd indiferența tînărului bărbat, bătrîna înhață o cange pe care o înalță în chip de lance și se aruncă în gol cu un răget sălbatic, nimerind nu în barca nerecunoscătorului ci în fundul Dunării. Ceea ce permite eroinei centrale exclamația: „Dunăre, Dunăre pe toate le vezi, pe toate le știi, pe toate le speli... Dar iertarea ta este nedreaptă“...

Radu Tudoran
DUNĂREA
REVĂRSATĂ

De dragul pitorescului și al senzaționalului nu este evitat uneori amănuntul scabros. Intîmplările din mahalaua orașului sînt contemplate cu nesaț, de un bătrîn maior pensionar care stă așezat pe un scăunel lîngă poartă, cu o sticluță, legată sub genunchi cu sfoară; udul continuă să-i țîrîie într-una și neputințele se scurg în sticlă și chiar pe trotuar atunci cînd ațîțat de o priveliște devine neatent. Și exotismului i se conferă un rol însemnat în romantica romanului. Este slăvit dopul sticlei de coniac „Metaxa“: „avea un dop de plută albă, imaculată, cu porozitatea fină, pluta cea mai elastică și mai etanșă, nobilă ea însăși în rîndul plutelor, pe cît de nobilă era băutura din sticlă în rîndul coniacurilor“.

Am insistat asupra acestor laturi care privesc metoda de creație, ele fiind de un interes mai larg pentru dezvoltarea prozei noastre. Cum se împacă maniera sentimentalistă de care abuzează scriitorul cu relatarea emoționantă asupra muncii șantierului? Vom încerca să răspundem la această întrebare în numărul viitor.

S. DAMIAN

SZEMLER FERENC:

„Solstițiul“

Acțiunea acestui roman întins se desfășoară într-o perioadă de timp scurtă (din august 1942 pînă prin februarie 1943) dar plină de mari evenimente. Acum are loc istorica victorie a armatelor sovietice la Stalingrad, hotărîtoare pentru desfășurarea războiului dezlănțuit de hitleriști, victorie cu adînci consecințe și asupra vieții din spatele frontului. Ea determină, de pildă, o puternică intensificare a rezistenței antifasciste condusă, în condițiile cele mai grele de comuniști. Inăsprirea extremă a măsurilor represive, semn al panicii autorităților, nu poate stăvili creșterea luptei ilegale, noul curs al evenimentelor întărind și mai mult hotărîrea maselor de a rezista activ teroarei fasciste. Asupra unui episod din această luptă, petrecut într-un oraș din Transilvania, se oprește cartea lui Szemler Ferenc.

Există în „Solstițiul“ destule fapte care ar fi putut imprima romanului un caracter palpitant, „senzațional“ dacă ar fi fost exploatate în acest sens. Asistăm la acte de sabotaj care pun în mare pericol viața eroilor, comuniști. Ei întreprind, de pildă, aruncarea în aer a unui transport petrolifer nemțesc, falsifică acte militare în scopul salvării unor dezertori de pe frontul de est de la condamnarea capitală, împart manifeste antifasciste, zădărnicesc construirea unui depozit de cereale cerut de armata germană. Această latură nu capătă însă prioritate în cartea lui Szemler Ferenc scriitorul năzuind să pună în lumină literar, întreaga complexitate a evenimentelor descrise, să descopere semnificațiile lor adînci. Iată de ce, în roman scenele de tensiune epică vor fi de multe ori sacrificate analizei sociale sau psihologice.

Cum constata și Remus Luca în prefață, „Solstițiul“ este un roman de caractere, el urmărește evoluția morală a unor oameni care trăiesc împrejurările intens dramatice ale războiului. Sub raport etic ei se definesc prin poziția pe care o adoptă, fiecare, față de războiul nedrept, față de fascism. Conform acestui criteriu este urmărit, în carte, destinul personajelor. Desigur, ceea ce determină în ultimă instanță adoptarea unei poziții sau a alteia este condiția socială, și spre a demonstra acest lucru scriitorul aduce în acțiune tipuri din toate categoriile mediului orășenesc. Vom cunoaște reprezentanți ai burgheziei financiare, ca bancherii Bordea, Sinka sau Birtalan, ai politicianismului ca Frost sau Knoll, ai autorităților ca magistratul Zamfir sau agentul de Siguranță Olteanu, ai ofițerimii ca Boldor, colonelul sîngeros și laș totodată, toți — indiferent de naționalitate — sprijinitori plini de zel ai dictaturii antonesciene, profitori ai războiului criminal. De cealaltă parte — cei ce duc greul războiului, lumea funcționarilor mărunți, a ostașilor, a micilor meseriași, a intelectualilor săraci, lumea muncitorilor din care se recrutează cei mai hotărîți participanți la lupta antifascistă ilegală condusă de comuniști.

SZEMLER FERENC
SOLSTIȚIUL

Evocarea tuturor acestor categorii, deși oferă acțiunii un fundal ilustrativ, nu se face în vederea compunerii unei fresce. Atenția scriitorului se îndreaptă cu stăruință către un grup restrîns de personaje, și mai ales asupra lui Péter Imreh, de fapt eroul central al romanului. Evoluția sa — el este dealtfel singurul personaj văzut în proces evolutiv — este tipică pentru categoria intelectualilor cinstiți care resimt acut absurditatea războiului, caracterul lui nefast, dar — lipsiți, la început, de o orientare marxistă — sînt sfîșiați, firesc, de dileme tragice. Ros încă de individualismul infiltrat de educația burgheză, nefericit și în viața de familie, sărac, Péter Imreh va avea multă vreme sentimentul că se află pe marginea prăpastiei. Contactul cu comuniștii și în primul rînd cu muncitorul tipograf Ștefan Dumitru, prietenul care va exercita asupra sa o influență magnetică, va aduce pînă la urmă soluționarea dramei sale. Procesul transformării sufletești a lui Péter, care ajunge la înțelegerea necesității luptei revoluționare, nu se va petrece, desigur, linear. Szemler Ferenc are meritul de a fi înfățișat cu veridicitate tocmai desfășurarea sinuoasă a acestui proces compus din numeroase retractări dureroase, impulsuri anarhice, greu de stăpînit, dar pînă la urmă biruite.

In „Solstițiul“ faptele se desfășoară lent, într-un ritm pe care scriitorul însuși îl vrea încetinit. El are nevoie de răgaz spre a putea înfățișa amănunțit viața interioară a eroilor săi, spre a ne face martorii deliberărilor din planul conștiinței acestora. Scriitorul folosește cu predilecție metoda analitică dar — de reținut — aproape exclusiv față de personajele pozitive, de eroii cărții sale. (Negativii apar mai ales în tablouri satirice). Urmărind mișcările sufletești ale eroilor săi, ale comuniștilor îndeosebi, scriitorul caută să descopere resursele adînci ale comportării lor morale, să scoată în relief înalta lor ținută etică. Ipostaza cea mai frecvent evocată și desigur cea mai caracteristică este aceea a acțiunii revoluționare. Văzuți în acțiune, alături de Dumitru, prietenul lui Peter, se definesc și alte chipuri de comuniști ca Sós Lazslo sau Walter care, deși nu apar decît episodic, se rețin.

Mai lipsită de relief ni se pare tipologia feminină a romanului. Deși apare frecvent pe parcursul acțiunii, Katalin, fata către care înclină Peter, nu are totuși un profil distinct. Gravă, matură în gîndire, ea se definește mai mult prin contrast cu soția lui Péter, ușuratica Jolan. De aici și fragilitatea acelor pasaje în care sînt expuse frămîntările de ordin erotic ale eroilor. In legătură cu Dumitru, se amintește, de pildă, din timp în timp, de o veche iubire pentru o fată cu nume răsunător: Lidia del Medico. Dar episodul nu mai are nici un fel de răsunet în sufletul personajului, ceea ce chiar autorul constată undeva, și de aici inutilitatea evocării sale: „Dumitru se scutură și alungă departe întreaga stare sufletească de melancolie. Și chipul Lidiei se scufundă acolo de unde venise: printre amintirile hoinare ce nu lasă nici o rădăcină în viața reală, ce răsar uneori în mintea cuiva, dar pe care primul gînd le mătură iremediabil“. (pag. 276).

*

Vom remarca la Szemler Ferenc capacitatea de a ne plasa în atmosfera epocii de război, priceperea sa de a evoca cu multă sugestivitate și cu mijloace sobre realitatea anilor de teroare antonesciană. Deși, geografic, nu trecem de marginile orașului de provincie în care se petrece acțiunea, deși nu sîntem martorii bombardamentelor aeriene din anii următori, realitatea războiului este prezentă peste tot, în străzile pline de militari germani, în casele familiilor nevoiașe și mai cu seamă în suflete. Contribuie la întreținerea acestei prezențe nenumăratele comunicate de război, tăieturi din ziare, frecventele relații asupra desfășurării luptelor pe care scriitorul, prin intermediul personajelor sale, le introduce în carte.

Cum spuneam și mai sus, rareori scriitorul precipită acțiunea, preferînd să urmărească fără grabă desfășurarea evenimentelor. Acest stil, adoptat în carte, nu este lipsit de efect artistic sugerînd cenușiul zilelor de război, marea așteptare a deznodămîntului. Și totuși, deși ritmul relatării este același, cu cît ne apropiem de momentul crucial al cărții, victoria de la Stalingrad, interesul devine mai viu, mai aprins, pentrucă dramatismul faptelor înfățișate este din ce în ce mai puternic. Odată cu sporirea represiunilor, lupta ilegală devine mai primejdioasă, mulți dintre membrii grupului comunist cad pradă zbirilor Siguranței. Sarcinile rezistenței sînt însă duse mai departe la îndeplinire de cei rămași. Este adevărat însă că, din dorința de a respecta curgerea firească a lucrurilor, scriitorul a renuntat, pe alocuri, la criteriul selectiv. Anumite scene, cum sînt cele petrecute în mijlocul familiei lui Dumitru, sau cele de la regiment repetă situații expuse odată fără a lumina aspecte inedite din viața personajelor.

S-a spus că în acest roman, scris în genere la modul prozei obiective, nu pătrunde lirismul (vezi și recenzia lui Z. Ornea din „G. lit“. Nr. 33/1961). Observația este numai parțial valabilă și — aș preciza — mai ales în legătură cu acea secțiune a cărții în care se face loc viziunii satirice. Nu socotim însă că nota generală a cărții o dă relatarea seacă, uscată. Dimpotrivă, în destule ocazii virtuțile poetului sînt foarte evidente. Vom reaminti numeroasele scene de familie petrecute în casa lui Dumitru Ștefan, întîlnirile dintre Péter și fiica sa Evike, sau prietenia lui Péter cu băiețașul Lukacs, relatate într-o tonalitate emoțională, lirică. Socotim chiar că este locul să atragem atenția scriitorului asupra unor alunecări, destul de rare e adevărat, spre grandilocvență și sentimentalism chiar. Iată-l comentînd moartea mamei lui Péter: „O, dulce, dulce glas, cald, pe care nu-l va mai auzi niciodată. Dulce, dulce privire pe care, pînă la sfîrșitul timpurilor n-o va mai vedea! O, dulce, dulce mînă, pe care n-a putut s-o prindă în noaptea aceea cînd, singură, părăsită, mistuită de febră, își chema copiii... zadarnic!... zadarnic!“... (pag. 551—552). In alte locuri scriitorul recurge la exprimarea metaforică, neocolită nici atunci cînd urmează să descrie frămîntări sufletești: „Parcă s-ar mișca într-o negură densă de munte, prin care ochii lui nu izbutesc să descopere decît pas cu pas conturul lucrurilor ce-l înconjoară... Ici, colo, cîte o pată neagră apare și numai la pasul următor, făcut cu multă precauțiune se va vedea ce este... La spatele lui, alte trîmbe de neguri. Cu toate semnele de pe copaci, el nu știe dacă urmele acestea de pași nu duc spre o prăpastie plină de trunchiuri prăbușite, de pripoare alunecoase, de surpături înzăpezite.

Astfel de gînduri îl munceau pe Dumitru“ (pag. 119—120).

Scriindu-și romanul, Szemler Ferenc, nu și-a părăsit deci, cu totul, uneltele poeziei.

G. DIMISIANU

DIN PROZA SOVIETICĂ

TREI BĂIEŢAŞI LA POARTĂ

Trei băieţi stau în poarta unei case frumoase de lîngă „cîmpia lui Marte", o casă de modă veche, galbenă, cu coloane albe. E o zi de august, din ultima săptămînă de vacanţă. Eh, bine mai este vara! Dar s-a terminat!

— Să fumăm — spuse gînditor Vitca, scoţînd un pachet de „Belomor".

Saşca luă o ţigară.

— Şi tu? — îl întrebă Vitca pe Iurca.

— Mulţumesc, nu — răspunse Iurca. — M-am lăsat.

— Te-ai lăsat definitiv?

— Da — răspunse Iurcic — definitiv.

Era plăpînd, galben, cu ochelari. Abia ajungea la umerii lui Vitca şi Saşca. Cînd maică-sa a aflat că fumează — (erau tocmai la vila lor şi, tocmai cînd ieşea din casă, zări ridicîndu-se fum de după boschete) — a plîns atît de parcă era gata să-l piardă. Iurca n-a mai putut să suporte asta. Şi-a sacrificat plăcerea lui, ca ea să nu mai plîngă atît de îngrozitor.

— Nu-l influenţa — îi spuse Saşca lui Vitca — S-a lăsat şi tu ce te bagi?

— Eu nu-l influenţez. I-am oferit doar.

— Nu-i oferi! Omul a fumat şi acum s-a lăsat. Nu e chiar atît de simplu. Pentru asta trebuie să ai tărie de caracter!

Aceşti voinici îl compătimeau puţin pe Iurca pentru că avea o mamă atît de nebună — dar îl respectau. In ochii lor el era un atotcititor şi atotştiutor. Poţi să-l întrebi ce vrei — îţi răspunde imediat, ori, cel mai tîrziu a doua zi. Il porecliseră cu simpatie „ochelaristul nostru".

In faţa casei, pe caldarîmul îngust au fost puse şine de tramvai. Dincolo de ele se întinde cîmpul plin de viaţă: alei de tei cu coroanele tăiate scurt, grupuri de tufe pe gazonul de un verde aprins, iarba presărată cu sferele argintii ale păpădiilor. Deasupra cîmpiei, pe cerul albastru — nori albi înfoiaţi... Din poartă, băieţilor li se deschidea larg priveliştea spre Neva, spre podul Kirov. Acolo era statuia lui Suvorov: un tînăr frumos îmbrăcat, cu cască şi tunică scurtă, cu pulpele musculoase goale. Vitca şi Saşca credeau că era statuia generalisimului Suvorov, dar Iurca spunea că e Marte, zeul războiului. Şi cîmpia, spunea el, poartă numele lui Marte, pentru că aici cîndva au avut loc instrucţii militare şi treceri în revistă. Nimic nu creştea pe aci, nici pomi şi nici iarbă. Totul era acoperit cu glod şi doar gheretele dungate ale sentinelelor străjuiau din loc în loc.

Băieţii nu au mai apucat nimic din toate astea. De cînd se ştiu, cîmpul militar era şi înflorit şi plin de verdeaţă, pe bănci stăteau bunicuţe şi doici, iar copiii se jucau în nisip. Mătuşi angajate special urmăreau ca totul să fie la locul lor, iar dacă ceva nu era în ordine, fluierau strident. Ele urmăreau băieţii mai mari: cu ochii în patru, li se tot părea că ei veneau special aşa ca să facă dezordine.

Incă de demult au rămas pe cîmpia lui Marte 16 felinare minunate, cu sticle colorate. Seara, cînd în întregul parc se aprindeau clare ca mărgăritarele lampioanele rotunde şi albe, cele 16 felinare licăreau slab cu o lumină fluidă şi muribundă, parcă din altă lume. In mijlocul parcului, aceste felinare străjuiau mormîntul eroilor.

Mormîntul eroilor era îngrădit de un gard scund de granit. Inscripţiile săpate în granitul cenuşiu erau lungi, fiecare de cîteva rînduri, unele cu litere mari, altele cu litere mai mici.

Pe toate cele patru laturi, îngrădirea era întreruptă pentru a permite intrarea înăuntru. Eroii revoluţiei erau de mult îngropaţi aci; nu numai băieţii, dar nici părinţii lor nu fuseseră încă pe lume cînd căzuseră aceştia.

Pe mormînt arde o flacără eternă. Este o flacără de gaz: pe sub pămînt este trasă o conductă, iar la exterior este scos doar arzătorul. Lucrătorii de la întreprinderea Len-gaz verificau arzătorul să fie mereu în stare de funcţionare.

Un lucru obişnuit, nimic deosebit. Aceşti băieţi locuiesc în oraşul unde s-a construit spărgătorul de gheaţă atomic, îi interesează cosmosul, sateliţii artificiali, cibernetica, iar pentru ei un arzător de gaz este doar un arzător de gaz şi nimic mai mult. Flacăra eternă — sub această denumire ei înţeleg în general că Len-gaz îşi îndeplineşte cu conştinciozitate sarcinile.

Lungile inscripţii de după îngrădire — spune Iurcic — le-a creat Lunacearski. Tot foarte de demult a trăit şi el, tovarăşul Lunacearski, un comisar al poporului. Printre altele, atunci la noi nu existau locomotive. Toate erau stricate, vechi, iar americanii ne-au propus o sută de locomotive noi pentru a primi în schimb gardul parcului de vară.

— Da, chiar gardul ăsta. Pentru o sută de locomotive.

— Eu l-aş fi dat — spuse Vitca.

— L-ai fi dat?

— Dacă îţi dau, pentru ce să nu iei?

— După tine o sută de locomotive este un preţ mare?

— Da' ce, nu?

— Dar prost mai eşti — spuse Iurcic.

— De ce prost? întrebă Vitca.

— Pentru că locomotive facem şi noi cîte vrei, şi nu numai locomotive, dar şi Diesele, locomotive electrice — cîte doreşti! Dar gardul ăsta este unic în lume.

De aceeaşi părere a fost şi Lunacearski şi a convins sovietul comisarilor poporului că nu trebuie să dăm gardul.

— E chiar unicul în lume?— întrebă Saşca.

Intr-o parte se află grădina de vară — cu gardul lui mai de preţ decît o sută de locomotive — iar în cealaltă — grădina Mihailovsk. Dacă mergi la stînga porţii — la doi paşi — este clubul Len-energo, unde în fiecare seară este film, iar mai departe peste pod, cetatea Petropavlovsk. Intre cetate şi Neva se află o fîşie de nisip, o plajă îngustă, apărată de vînturile din nord de peretele cetăţii. Acolo se face baie şi te poţi bronza. Vitca face acolo plajă încă din aprilie. Bineînţeles, cînd este soare. In luna aprilie chiar şi în zilele cu soare nisipul este ca gheaţa de rece de nu poţi sta culcat. Te chirceşte. Bărbaţii tineri şi bătrînii, dezbrăcaţi pînă la brîu, se prăjesc la soare stînd cu răbdare şi eroism în picioare.

Cît timp eşti încă mic, nu-ţi poţi imagina ce înseamnă viaţa de bărbat. Ţi se pare că dacă taică-tău şi-a terminat cele opt ore de lucru, pentru astăzi nu mai are altceva de făcut. Dar mai este şi munca obştească, şedinţe şi mai ştiu eu cîte. Cum începi să creşti şi să păşeşti singur la dreapta şi la stînga porţii casei tale, abia atunci vezi cît de multe treburi au bărbaţii. De exemplu, în piaţa grajdurilor, în fiecare zi, motocicliştii dau examen pentru carnet de conducere. Examinatorul, un locotenent de miliţie, stă şi priveşte atent în timp ce unchiul face opturile cu motocicleta, iar de jur împrejur, bărbaţi, tineri şi bătrîni. Parcă au prins rădăcini în pămînt şi nu se pot mişca din loc. Se uită, critică. Unii vin direct de la lucru cu salopeta plină de var sau de ulei de maşină.

Saşca merge la magazinul de pe bulevardul Nevski lîngă strada Turnătorilor, acolo unde se vînd timbre pentru filatelişti. Şi acolo este plin de oameni mari. Se înghesuie în magazin şi apoi ies afară să fumeze. Schimbă timbre cu şcolarii, discută schimbările ce s-au mai petrecut în lume, numără noile state africane. La treburile astea se pricep ca profesorii de geografie — spunea Saşca.

Pe aleea din grădina Mihailovsk. care merge de-a lungul băii publice, bărbaţii au organizat un club şahist. Aduc cu ei tablele de şah, şi joacă. Imprejurul băncilor stau chibiţi. Aci se organizează campionate, care-şi au şi ele Botvinicii şi Tal-ii lor.

Şi cum să nu-l respecţi pe Iurca! Aceşti oameni serioşi îl acceptă să joace cu ei. L-au invitat să participe şi la campionate. Maică-sa însă l-a dus la vilă, că altfel participa. El ar fi vrut...

Desene de ELENA VASILESCU

Stau trei băieţi în poartă şi se uită la „cîmpia lui Marte". Oamenii trec pe alei, bunicuţele şi doicile stau şi discută.

O fetiţă mititică într-o rochiţă roşie şi un băieţaş într-o cămăşuţă albă rup păpădiile din gazonul verde.

Măturătoarea se pregăteşte să stropească strada, tîrînd furtunul dintr-o curte. Dar nu apucă să dea drumul la apă. Ferindu-se cu mîna de soare, se uită în depărtare. Dinspre Neva, elegante şi întorcînd lin la cotitură, se apropiau unul după altul ZIL-uri negre.

— Cîte sînt! — observă Saşca.

ZIL-urile îşi încetinesc mersul şi după ele apar altele mereu, mereu, încît pe strada noastră îngustă nu mai ai loc de ele. Inghesuindu-se cu grijă ca nişte gîndaci mari, alunecă peste şine, oprind şi tramvaiul ce venea din direcţie opusă.

— Probabil că sînt polonezii, — spuse Iurcic.

— De ce crezi? — se interesă Vitca.

— S-a anunţat în „Len-pravda".

— Aha — întăreşte Saşca. — A anunţat şi la radio. O delegaţie poloneză.

— Depun o coroană de flori — spuse Iurcic, — şi iau cu ei în Polonia flacăra eternă.

— Cum aia „o iau"? — întrebă Vitca — Chiar de tot?

— Da, de unde! Aprind una de la focul nostru şi aia o duc.

ZIL-urile s-au oprit. Unele chiar pe stradă, iar altele pe aleea cea lată, de pe „cîmpia lui Marte". Se trîntesc uşile. Ies oameni. Doi dintre ei au pălării, iar ceilalţi capetele descoperite. Unul e îmbrăcat cu o haină verde, alţii sînt în impermeabile bej şi gri. Doi dintre ei duc o coroană mare spre mormînt. Trecătorii se opresc să se uite la ce se petrece. Bunicuţele şi doicile îşi strîng copiii de mînă: din toate părţile, curioşii se grăbesc spre monument.

Cei trei băieţi s-au dus şi ei într-acolo. Nu se grăbesc însă. Merg cu mîinile în buzunare, respectîndu-şi demnitatea.

Cei veniţi în ZIL-uri au ajuns la îngrădire. S-au descoperit şi cei doi cu pălărie. Vîntul le ciufulea părul. Bărbatul cu haină verde, pesemne translatorul, gesticulează tot timpul şi spune ceva. Probabil că traduce inscripţiile, iar delegaţia ce-l înconjoară îl ascultă. Unul dintre ei se desparte de grup şi se îndreaptă cu paşi mari spre întrîndul din îngrăditură, acolo în centru unde arde flacăra eternă. Ceilalţi îl urmează. Primul se lasă într-un genunchi — dar, mai departe băieţii nu-l mai văd, pentru că l-au acoperit ceilalţi.

Dar le-a plăcut şi ce-au apucat să vadă. Pe feţele lor apăru satisfacţia, o expresie de mîndrie. Da, le-a plăcut cum s-a lăsat într-un genunchi, înclinîndu-şi capul, capul acela cărunt. Este cavaleresc şi frumos. Niciodată n-au mai văzut cum cineva se lasă într-un genunchi în semn de recunoştinţă; despre asta au citit doar în romanele istorice.

Dar mai important este că acest gest s-a făcut aci, în faţa mormintelor eroilor noştri. Pe pămîntul Leningradului nostru s-a aşezat el într-un genunchi, iar vîntul dinspre Neva s-a jucat în părul lui cărunt.

Toţi se uitau şi tăceau. Şi trecătorii şi copiii şi cei de la Len-energo care stăteau la ferestrele etajului II şi funcţionarii de la poştă de la etajul I... Grupul de polonezi începu să se retragă, cel cărunt păşind înapoi pe alee spre maşină. El ţine ceva la piept cu mîna dreaptă şi o apără cu cea stîngă. Au aprins-o de la flacăra noastră şi o duc acasă la ei... In urma celui cărunt vin în şir şi ceilalţi. Se deschid uşile maşinilor, delegaţia se aşează, se aşează şi translatorul în haină verde.

Şi gata... Pornind, ZIL-urile negre parcă cîntau cu gingăşie. Se urni din loc această minunăţie strălucitoare de lac negru. După ele porniră clincănind şi tramvaiele. Bunicuţele şi doicile se împrăştiară spre băncile lor.

Cu acelaşi pas de plimbare, cu mîinile în buzunare, cei trei băieţi se îndreptară în tăcere spre monument. In preajma lui au crescut ei. In fiecare zi, vara sau iarna, l-au văzut aşa, de granit, cu inscripţiile create de comisarul poporului Lunacearski. Dar nici unul dintre ei, inclusiv Iurca, nu a citit cu atenţie aceste inscripţii. La unsprezece-doisprezece ani nu te prea interesează ce stă scris pe morminte.

Dar acum înconjoară încet îngrăditura şi se opresc la fiecare inscripţie, citind rar aceste rînduri sobre şi solemne: trei băieţi vor să ştie ce au citit polonezii pe aceste pietre, ce au dus cu ei în Polonia de pe cîmpia noastră, a lui Marte.

Necunoscînd numele
tuturor eroilor luptei
PENTRU LIBERTATE i
Celor care şi-au vărsat sîngele
omenirea
îi onorează pe cei fără nume
TUTUROR IN AMINTIRE
ŞI ONOR
această piatră este pusă pentru
mulţi ani...

Citesc în tăcere, fiecare pentru sine: Saşca — încruntîndu-se, Vitca — morfolindu-şi buza rumenă, Iurcic — cu o expresie de seriozitate ascunsă pe faţa sa micuţă. Care mai încet, care mai repede, fiecare ajunge pînă la înţelesul acestor cuvinte. Vezi, nu sînt nici măcar semne de punctuaţie. Cîtă bătaie de cap cu aceste semne şi cînd colo — se poate şi fără ele. „Pentru mulţi ani de aci înainte" — este o chemare pentru viitor, către ruşi, polonezi, către toate popoarele; şi nu le arde aci de semne de punctuaţie.

NEMURITORI
Căzuţi pentru o cauză măreaţă
în popor VEŞNIC vor trăi
cine şi-a sacrificat viaţa
pentru popor
a muncit, a luptat şi a murit
pentru cauza comună...

Stînd mai la o parte, băieţelul cu cămaşa albă şi fetiţa cu rochiţă roşie priveau la băieţii mai mari ce citeau inscripţiile. Aşteptau pesemne să se mai întîmple ceva. Nu se mai lăsa oare cineva în genunchi? Dar băieţii cei mari îşi scoaseră doar mucurile de ţigară din gură şi le ascunseră în buzunar.

Din fundul asupririi
nevoilor şi ignoranţei
te-ai ridicat
PROLETAR
cucerindu-ţi
libertate şi fericire
pentru întreaga omenire
tu fericeşti
şi smulgi
DIN ROBIE

Intrară în îngrăditură. In colţ este rezemată coroana adusă de polonezi. La mijloc, pe micul spaţiu pătrat, arde flacăra eternă, se zbate în vînt, în lumina zilei însorite, ca un steag viu şi aurit. Este focul după care au venit polonezii, focul de care au grijă ca să ardă mereu cei de la Len-gaz.

NU JERTFIŢI — CI EROI
zac sub acest mormînt

NU TRISTEŢE — CI MINDRIE
inspiră soarta voastră

în inimile
tuturor strămoşilor de bună credinţă
în zilele groaznice
aţi trăit eroic
şi aţi murit minunat

Ei, şi ce-i cu asta, se gîndesc băieţii, că cei de la gaze au grijă. E clar — trebuie cineva să aibă grijă să cureţe cînd se înfundă. Fără asta doar nu se poate. S-a stins odată, îşi amintesc ei, atunci cînd a fost vîntul acela puternic. Vîntul a smuls flacăra, dar oamenii au reaprins-o şi o vor mai reaprinde dacă se va mai repeta. Şi, evident, ea este eternă, evident eternă.

Iar la picioarele lor arse de soare, pline de praf şi julite, încălţate în sandale, cu glasuri în şoaptă vorbesc lespezile mormintelor. Numesc nume şi dau explicaţii.

— A murit în luptă cu gardiştii albi.

— A murit ucis de social-revoluţionari.

— A murit pe front.

— Ucis de gardiştii albi finlandezi.

— Căzut sub mîna gardiştilor albi în timpul răscoalei din Iaroslav în iulie 1918.

— Aici sînt îngropaţi cei căzuţi în luptele din zilele revoluţiei din februarie şi Marelui Octombrie 1917.

Impotriva puterii bogătaşilor
şi legii pumnului
AŢI DUS RAZBOI
ŞI AŢI CAZUT CU CINSTE
pentru ca bogăţia
cunoaşterea şi puterea
SA DEVINA UN BUN COMUN

Trei băieţi cu mîinile în buzunare se depărtează de morminte.

Este bine, gîndesc ei, că aceste lucruri le-au transcris străinii şi le-au dus peste graniţă. Aşa şi trebuie. Cum stă scris acolo „aţi trăit eroic şi aţi murit minunat în acele îndepărtate şi groaznice zile...".

— De ce groaznice? întrebă Vitca.

Dar tovarăşii săi nu au poftă să discute acum toate astea. Trebuie să se mai gîndească puţin. Iurcic îşi strînse buzele palide, demonstrînd astfel că nu doreşte să vorbească. „Mai gîndeşte-te şi cu capul tău, Vitca, dacă poţi!".

Băieţii păşesc în tăcere, pe aleea asfaltată, printre teii rotunjiţi şi cuvinte mari li se zbat în inimi.

Au plecat la timp. Mătuşa cu fluierul se şi îndreaptă grăbită spre morminte. Observase pe băieţi în îngrăditură şi se grăbea cît putea. Credea — povesti ea apoi bunicuţelor şi doicilor — că băieţii s-au dus să fure florile din coroană. Dar ei plecaseră deja şi coroana era întreagă. Mătuşa suflă cu necaz în fluier, că şi-a bătut degeaba picioarele.

Iar fetiţa în rochiţa roşie şi băieţaşul în cămăşuţa albă se întoarseră la păpădii. Nu au înţeles nimic de la început şi pînă la sfîrşit. Nu a venit încă vremea lor să înţeleagă. Fetiţa se lăsă pe vine înfoindu-şi rochiţa roşie şi semăna parcă cu o floare mare. Amîndoi, ea şi băieţelul, păreau ca două flori pe pajiştea de un verde aprins.

In romîneşte de S. DIMITRIU

POVESTIRE DE VERA PANOVA

---

23 AUGUST — 1961

(Urmare din pag. 1)

cu prilejul recentei călătorii a delegaţiei de partid şi guvernamentale în U.R.S.S., poporul nostru nu năzuie la bunurile altor popoare, nu formulează revendicări teritoriale faţă de nici o ţară, nu visează să dezlănţuie războaie, nu intenţionează să impună politica sa nimănui. Dar în aceeaşi măsură nu poate să rămînă indiferent faţă de ceea ce se petrece pe planeta noastră. Să nu uităm: am fost de două ori victima imperialismului şi de două ori am plătit, în conflagraţii mondiale, pe care poporul nu le-a dorit, un tribut greu de sînge şi de infinite suferinţe. De aceea, ţara noastră, împreună cu familia ţărilor semnatare ale pactului de la Varşovia, militează cu energie şi consecvenţă pentru lichidarea tuturor motivelor ce ar mai putea contribui la dezlănţuirea unui alt război,—catastrofă mondială de proporţii mult mai periculoase decît toate aventurile similare din trecut. Cioburile anacronice, moştenire nefericită a ultimului război, se cuvin a fi adînc îngropate pentru ca umanitatea să se poată însfîrşit bucura din plin de roadele păcii. Civilizaţia nu poate prospera decît în condiţii de încredere şi respect reciproc între state. Uniunea Sovietică, în fruntea întregului lagăr al păcii, luptă cu abnegaţie şi devoţiune pentru instaurarea în lume a unui climat de linişte şi stimă între toate statele, indiferent de natura orînduirilor politice şi sociale. E limpede pentru orice minte sănătoasă că în anul în care Gherman Titov înconjoară de 17 ori pămîntul timp de 25 de ore, un război pustiitor de vieţi şi bunuri materiale e mai mult decît o crimă abjectă, e o absurditate. Şi totuşi, există asemenea capete înfierbîntate, iresponsabile, în lume, care visează războiul. Impotriva lor trebuie ţinută uscată pulberea, în deplină conştiinţă că, dacă vor păşi pragul nefast, cei care vor pieri vor fi imperialiştii, lagărul păcii avînd suficiente arme ca să dea oricui, şi oricînd, o ripostă promptă şi nimicitoare.

Vigilent, pătruns de importanţa misiunii, poporul nostru veghează la meterezul liniştii sale rodnice.

Zi de bilanţ al unor victorii istorice, 23 August înseamnă prilejul scrutării responsabile a viitorului. Poporul romîn ştie că, sub conducerea înţeleaptă a partidului, drumul său înainte va fi unul de izbînzi mărete închinate omului şi fericirii sale.

Aşa cum a spus tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului: „Păşim într-o etapă nouă de dezvoltare, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului şi trecerii treptate la comunism, cauză pentru care au luptat şi s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare şi ai întregului popor romîn".

Cu toate steagurile desfăşurate sub lumina binefăcătoare a gloriosului 23 August, privim viitorul stăpîniţi de un sentiment de încredere şi neţărmurită speranţă!

Aurel BARANGA

Succesele romanului

(Urmare din pag. 1)

de Asztalos István, „Cu ghiarele şi cu dinţii" de Kovacs Gyorgy, „Brazdă peste haturi" de Horvath István ş.a.) se caracterizează prin armonia construcţiei, prin densitatea materialului de viaţă, prin consecvenţa stilistică.

Pe drumul realismului socialist romanul s-a îmbogăţit cu teme noi, cu tipuri noi şi — poate nu în aceeaşi măsură — cu procedee noi de compoziţie, cu noi formule stilistice. Substanţială rămîne însă măiestria de a împleti destinul eroului (sau destinele eroilor) într-o naraţiune epică bazată pe reconstituirea unor evenimente istorice de incontestabilă importanţă. Doar astfel se explică, de pildă, şi succesul unui roman de debut ca „Cuscrii" de Alecu Ivan Ghilia. Povestind, în sensul precis al acestui cuvînt, un episod al luptei pentru colectivizarea agriculturii, autorul reuşeşte să dezvăluie, concomitent, fără a întrerupe naraţiunea, şi deplasările care se produc în psihologia unor personaje.

Am insistat atît de mult asupra acestei trăsături definitorii a romanului realist-socialist de la noi, pentru că ni s-a părut că datorită ei, literatura noastră a putut răspunde pozitiv în ultimii ani la apelul adresat scriitorilor şi artiştilor în Raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Congresul al II-lea al P.M.R. de a crea opere în care să fie reflectate „aspectele fundamentale ale luptei eroice a poporului muncitor pentru construirea socialismului, ca şi din istoria ultimelor decenii".

M. NOVICOV

(Continuare în nr. viitor)

DIN LIRICA SOVIETICĂ

MARGARITA ALIGHER

Berlin

> Cine se laudă că are o inimă intactă recunoaşte că are o inimă prozaică, depărtată de lume, surdă şi ascunsă. Inima mea poartă urmele marii sfîşieri din omenire.
>
> HEINE

Acum mai bine de o sută de ani,
cu gîndul la patria îndepărtată,
pe pămînt străin, poetul german,
că-i lumea ruptă-n două, — a spus odată,

Recunoştea, amar şi făţiş,
deschizîndu-şi inima anume,
că i-a fost sfîşiată, ca de-un tăiş,
de marea ruptură din lume.

Ca graniţa dintre-ntuneric şi lumină,
sîngerînd adînc, sîngerînd încet,
te-a despicat ca o secure haină
pe tine, centru-al lumii — inimă de poet.

Cu mai bine de-o sută de ani înainte,
ce vesel filozof, amar pe jumătate;
şapte mii de mizerii şi un răspuns fierbinte
la şapte milioane de-ntrebări blestemate.

Nu-n zadar spaima în asasini o işti
cînd glasul tău cere răspuns la întrebare.
Nu-n zadar au fost arse pe rug, de fascişti,
cîntecele poetului, temerare.

Tunau evenimente, zile şi crunte ere,
medievale neguri, tot n-au înăbuşit
glasul profetic care acuză şi cere
Şi se-adîncea ruptura-n veac, cumplit.

O neagră cicatrice, fără vindecare,
sufletul viu rupîndu-l,
sfîşia în două uscat şi mare,
sfîşia şi cerul şi pămîntul.

Prin cărţi şi prin ziare-şi petrecea tăişul.
Poate nu oricine ştia s-o vadă.
Pe stradă se-aşeza de-a curmezişul
şi se numea: baricadă.

Ba, ultimele ştiri, transmiţînd,
ţîşnea ca o rachetă spre-o stea.
Trecea prin toate fronturile, pe rînd,
şi-atunci „linia-ntîia" se numea.

Şi-acest hotar, ca şi cum ar fi devenit
explosiv, şi ca şi cum războiul ar mai ţine,
arde ca o lamă de cuţit,
poet german, azi, în Berlin, la tine.

Pe lîngă poarta Brandenburgului, ne-ndurător,
pe lîngă-nnegritul Reichstag
el taie-n două un singur popor
de-o aceeaşi limbă şi de-un acelaşi steag.

Şi-i ameninţător de adîncă
spărtura, ca-n gheaţă, cînd tu, primăvară, te-arăţi.
Iar inima nu poate, nu-i chip să nu se frîngă
cît lumea-i ruptă-n două jumătăţi.

In romîneşte de NINA CASSIAN

München

(Fragment)

. . . .

Bătrînul, vechiul München, e drept, e-ncîntător
Nu crezi c-au stat pe-aice ruinele morman...
In el stă Wolfgang Keppen, artist şi scriitor
European, german şi cetăţean.
Se pare că exilul nici n-ar fi fost vreodată,
In patrie, acasă! Viu, sănătos şi teafăr.
...Dar grija lui atentă, lucidă şi-ncordată
Se-ntinde-n jur şi ochii cercetători îi scapăr'.
Oraş de revoluţii, de puciuri, un tumult
Al anticelor vremuri şi-al vremurilor noi,
E drept, tu eşti acuma frumos cu mult mai mult
Ca-n vremile naziste, de jaf şi de război.
Şi oamenii sînt astăzi mai mulţumiţi, mai buni,
Şi de-o minune-aevea spun glasurile toate —
Căci nemţilor le place să creadă în minuni.
Şi nu se vede sînge prin pieţele spălate,
Nici spaimă nu se vede în ochi şi pe obraji,
Şi-ţi par uitaţi ucişii cei fără de mormînt,
Şi par iertaţi de-a pururi călăi şi ucigaşi,
Ca şi cum toate fost-au un vis grozav şi crunt —
N-a fost nici gestapo şi n-a fost nici S.S. ...
Există însă-o vreme şi sînt anume date
Cînd din minuni izbînda cuprinde înţeles.
Şi toate par să fie şi nu-s adevărate,
Şi nimenea din somnu-i nu prinde să tresară.
A fost însă o vreme, o scurtă primăvară
Cînd fără steag şi arme în pieţe adunaţi
Toţi oamenii simţiră că-s oamenilor fraţi.
...In aerul albastru, vibrînd adînc ca struna,
Ce tremurînd tresare la cel mai stins fior,
Puternic se-ncordează cînd a simţit furtuna
Un suflet drept, sensibil şi înţelegător.
Cu mult mai luminoasă e lumea ca-n trecut
Şi cinstea unei naţii şi vechea demnitate
Se văd mai bine.
Incă nimic nu s-a pierdut,
Cînd suflete de-acestea încep să se arate.

In romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Ziua cea mare

Spre-a vechii țări singurătate,
Spre vetre ghemuite strîmb,
Un cimitir bătrîn, pe dîmb,
Rînjea cu pietre cariate;

De-o neagră vreme-ndelungată
Și soarele-necat în praf
Zăcea pe-un nor ca pe-un cearceaf
O bubă roșie crăpată;

O, tot ce-a fost, n-a fost în treacăt,
Urît a fost de zeci de ori,
Pămîntul sta-n încuietori,
Sta luna, peste țară, lacăt;

Și cerul, astru lîngă astru,
Sticlind din nasturi de manta
Prin întuneric se uita
Pîndind ca un jandarm albastru;

Pustietăți domneau solemne
Și greieri scîrțîiau arcuș,
Iar de ieșirea din cătuși
Furtuni, din cînd în cînd, dau semne;

Pîn-a venit și ziua mare,
Pîn-alungarăm sumbrul nor —
Și-am înălțat un singur zbor
Și-n om o singură chemare...

Cicerone THEODORESCU

PE ȘANTIERELE

„PESTE NECESAR"

G.A.C.-LUPȘANU-LEHLIU

Gospodăria colectivă din satul Lupșanu, raionul Lehliu, a fost și pînă acum o gospodărie bună. Anul acesta însă, după ce s-a strîns griul, orzul, ovăzul, cei de la raion i-au spus președintelui:

— Mă Costică doi (în raion mai este un președinte de colectivă pe care-l cheamă tot Costică și care e mai înalt decît cel din Lupșanu), mă Costică doi, voi parcă ați pornit-o spre cosmos.

Există în fiecare sat niște exprimări — li s-ar putea zice sezoniere — care definesc o stare de lucruri, durează cît această stare, sînt întrebuințate cîtva timp de toată lumea și apoi sînt uitate. Eu am găsit aici două. Intrebați despre recoltă oamenii răspundeau în două feluri. Unii:

— Cum a fost, a fost pe excelent.

Alții:

— A fost peste necesar.

Cred că cea de-a doua o să învingă.

☆

Să vedem ce acoperă ele. Mai întîi că au fost atinse contractele, — s-au achitat; apoi că datorită recoltei foarte bune gospodăria o să-și mai cumpere un Steag Roșu Are două și o să-și mai cumpere încă unul; că se construiesc dintr-o dată trei grajduri pentru vite; pe urmă că un om se duce la Sfat ca să-și scoată un carnet de producător pentru cazan, cu Scuterul — deși Sfatul e la cîteva sute de metri de casa lui.

— Ți-ai luat Scuter, Floreo? îl întreabă cineva într-o doară.

— Nu, Manet.

— Păi poate să fie totodată și Scuter și Manet, îi explică altul binevoitor, fără ironie. E Scuter Manet, e Carpați, e...

☆

„Peste necesar" mai înseamnă că anul acesta o zi muncă valorează cît două zile muncă de anul trecut. „Asta la limita de jos — mi-a subliniat președintele, — că sînt cazuri cînd valorează și mai mult."

☆

Spre seară, la Sfat, nea Perțea, omul de servici îmi spune că președintele și secretarul sînt plecați „pe la Festival". A doua zi, duminică, a avut loc aici, în cinstea zilei de 23 August, un festival al cîntecului, portului, dansului și sportului.

Merg cu un brigadier de la gospodărie și cu un referent de la Sfat spre locul unde avea să se ție festivalul. Unul dintre ei are în mînă un ziar în care sînt fotografiați Titov și Gagarin.

— Ai fi avut curaj să fi fost în locul lor, nea Antoane? îl întrebă referentul pe brigadier.

— Nu trebuie doar curaj, mai pune la socoteală și știința. Cîte aparate sînt...

— Un lucru eu nu înțeleg: cum o fi putut Titov să doarmă. Că dacă era în imponderabilitate chiar dacă te așezi pe pat, tot nu-l simți. E ca și cum ai dormi pe aer. Ori că dormi pe tavan, ori că dormi pe dușumea, tot una.

— Și ce saltea mai moale ca aeru' îi fi vrînd?

— Da eu nu pot să ațipesc pînă nu simt ceva tare su' mine.

— Nu ești învățat cu moalele. Las' că te înveți tu. Da' cum o fi putut să bea, că înseamnă că chiar dacă pui cana la gură apa tot nu curge în jos.

— Păi o sorbea.

— Numa' să sorbi, altfel n-ai cum.

☆

Ajungem la locul unde se va ține festivalul. Se lucrează la tușarea terenului de fotbal. Tușa este făcută cu niște praf de îngrășăminte agricole, rămase de prisos la gospodărie. Secretarul Sfatului, Gh. Răducu, cu regulamentul F.I.F.A. în mînă fixează locul loviturilor de pedeapsă și al centrului. Nuță, secretarul U.T.M.-ului, întinde sfoara pe unde trebuie să meargă cel cu tușiera și strigă la cineva din capul celălalt al terenului, să tragă de sfoară că lasă burtă.

Intr-o margine, sub doi salcîmi, se lucrează scena.

★

Duminică — festivalul. Cei doi salcîmi sub care e construită scena, ocrotesc cu umbra și echipele artistice și publicul. Se cîntă mai ales din folclorul nou despre viața în gospodării colective. Rețin: „Dulce-i graiul ce-l vorbim / Și pămîntul ce-l muncim". „Căci la noi la colectivă / Cresc bucatele în stivă". „Frunzuliță floare-albastră / Ce frumoasă-i țara noastră / Frumoasă prin grija lui / Dragului Partidului". „Cînd vine primăvara / Nu mai recunoaște țara".

☆

La dansuri cei din Lupșanu au avut ghinion. O fată se îmbolnăvise și a fost înlocuită cu alta care nu fusese la repetiții. Aceasta s-a împiedicat în timpul jocului de o blană ieșită din scenă și a căzut. S-a roșit și tot timpul a jucat roșie la obraz.

— E răcută, săraca, o căinează o bătrînă care știa povestea. N-a fost la repetiții.

Pentru faza raională s-au calificat cei din Dor Mărunt.

☆

A urmat fotbalul Comuna Lupșanu—Comuna Plevna. Arbitrul — din satul Model — Spectatorii sînt strînși unde e umbră. Meciul e însoțit de comentarii cam așa:

— Cine e ăla cu mingea mă?

— Gigi, căpitanu' ce dacă e în echipament nu-l mai cunoști?

— Arbitrule nu fumezi o țigară?

— Arbitru de tușă nu vorbi cu publicul!

— Pe jos Osmane, cu viteză de rachetă.

— Il vezi pe ăla cu numărul 9? E Nuță. Unde e mingea acolo e și el. Nu se odihnește un pic.

— Odată s-a odihnit și d-asta a zăcut o săptămînă.

Cei din Lupșanu bat cu 2-1. După părerea unora arbitrul i-a părtinit pe cei din Plevna.

Strînși lîngă un chioșc cu bere echipa din Lupșanu e posomorîtă.

— A fost bătaie de joc, spune Gigi, căpitanul. Cine l-o fi pirit și p-ăsta de arbitru, nu știu. Cum ajungeam în fața porții, gata, ofside.

— Lasă că tot i-ați bătut spune cineva din apropiere.

— Da la limită, la necesar. Trebuia să fie 5-1.

— N-a fost peste necesar, spune Nuță vorba care merge acum prin sat, mîhnit și el.

Nicolae VELEA

Triumf

Aud din cîmp intrarea combinelor în grîu,
sub arcuri triumfale albastre și fluide.
Și eu le-am dat răsuflet. In mare pînă-n brîu,
acum rotesc prin valuri privirile avide.

Ca un strateg de vază trec peste anotimp.
E-un stat major în hală. Metalica dogoare
creează o escadră ce-aliniază-n timp
intrarea triumfală în porturi viitoare.

Veronica PORUMBACU

In hala „Diesel" din Reșița

Cu ritmuri solemne de laborator,
Frezele și strungurile gîndesc metalic,
Desfășurînd subtile spirale,
Sub foșnetul becurilor fluorescente.
Șiragul roților dințate îmi pare-o prelungire
A mîinilor mele nesfîrșite;
Mișcările regulate, precise, rotunde
Dezvăluie nesecatele zăcăminte-ale forței umane.
Muncitorul le conduce singur și frumos,
Asemeni dirijorului sau inspiratului sculptor,
Finisînd parcă armonii de artă.
In ritmul generoaselor locomotive
Ii vom asculta odele inimii.

Al. JEBELEANU

Autobiografie

Prieteni, în seara aceasta vă voi vorbi
despre mine.

Am să vă spun că m-am născut
In ultimii ani de război și de aceea
Din fiecare umăr mi se desface
Cîte un ecran luminos,
Pe care se proiectează sufletul meu
In nesfîrșitul lui flux către pace.

Am să vă spun că am trăit în cîmpie.
Și rotindu-mi mîinile amețitor în văzduh,
Voi revărsa de pe brațele mele
Cîmpia spre voi.

Seara va fi frumoasă.
Și vorbindu-vă despre dragoste
Imi voi înclina trupul.
Atunci, din degetele mele vor izbucni stele
Trasînd în drum către boltă
Voalul de flăcări al liniștii...

...Aceasta va fi autobiografia mea.
Și, la sfîrșit, privindu-vă unii pe alții,
Vă veți regăsi în autobiografia aceasta.
La sfîrșit, ne va înconjura adevărul uimitor
Că sîntem coloanele vii pe care se sprijină
Comunismul.

Apoi, în drumul spre casă,
Vom străbate vîrstele lumii.
Se vor scutura peste frunțile noastre fulgere,
Peste fruntea mea se vor scutura
Tot mai multe fulgere,
Tot mai multe fulgere, tot mai mulți ani,
Legînd electricitatea din arborii
Ideilor noastre.

Adrian PAUNESCU

Arhitectura orașului

București

Așezată din vechimi preistorice la poalele zonei deluroase, în spre șesul dunărean, pe albia schimbătoare a unui rîu cu dese revărsări ale desprimăvăririi, înzestrată cu fermecătoare ridicături, după geologi impropriu numite dealuri, bogată în livezi și vii înconjurătoare, însuflețită de verdeață naturală și de grădini și parcuri, acoperită de un azur napolitan, în ciuda variațiilor climaterice, răsfirată din huzur pe suprafețe prea întinse pentru populația vremii, vechea Capitală a copilăriei mele, din întiia decadă a veacului, era un oraș al contrastelor dureroase.

Și așa a rămas pînă la evenimentul istoric de la 23 August.

Nimeni nu formulase mai norocos și lapidar decît viitorul mareșal Moltke, izbitoarele contraziceri ale alcătuirii feudale în descompunere și în preajma ridicării burgheziei. Era în 1835. „In București se văd cele mai păcătoase colibe lîngă palate în stilul cel mai nou și lîngă vechi biserici în stil bizantin. Cea mai amară sărăcie se arată lîngă luxul cel mai triumfător, și Asia și Europa par că se ating în acest oraș".

Am mai apucat și noi, în plin centru al Capitalei, la cîțiva pași după fațada arătoasă a unei vechi clădiri boierești, rămasă neschimbată, bordeiul slugilor, nedărîmat pînă mai acum douăzeci de ani. Zidurile înalte de odinioară, adevărată redută, — menită în subsidiar să ascundă străinilor spatele decorului, — căzuseră spre a fi înlocuite printr-un grilaj de fier, care nu mai putea camufla trista realitate. Dar și așa, străinii știau să vadă. Cartea franceză a lui Frédéric Damé, de altfel distins lexicograf, după douăzeci de ani de statornicire printre noi, specula fotografic, de la o pagină la alta, într-o alternanță ritmică studiată, aspectele vechiului stil arhitectonic, precum și cele de împrumut occidental, cu sălașele cvasi-troglodítice de mizeră ruralitate: cocioabe, colibe, cotinețe, rătăcite printre palate. Cine nu-și amintește de rarii vizitatori străini, din vremea ghelirurilor capitaliste, între două ospețe sau tratative financiare, oprind mașina de turism ca să fixeze pe peliculă un aspect al „pitorescului" vieții sociale, la care colaborau fără să știe, cu exploatarea lor.

Am apucat în copilărie, pe strada Clopotarii Noi, astăzi Grigore Alexandrescu, unde mă născusem, necanalizată și neelectrificată, pe vechii sacagii și fanaragii, cu echipajul și echipamentul respectiv. Casa relativ nouă, construită de tașeroni italieni, era de tip vagon, cu streașină la geamlic, numită avantajos „marchiză", cu căpriori de-a lungul acoperișului, cu fîntînă în curtea pietruită. La colțul cu strada Clopotarii Vechi, domina firma unei circiumi cu invitația îmbietoare, aproximativ folclorizată: „Hai noroc și veselie, (3×3=9) Și bei pînă plouă". Asta aducea noroc patronului la vreme de secetă. Un maniac scăpat din ospiciu străbătea strada într-un rînd, la ore fixe, adunînd copiii pe după garduri cu strigătul megalomaniei stihuit: „Eu sînt cel mai mare de pe mare, / Cine mă miroase moare"! Pe maidane băiețașii înălțau zmeie cu zbîrnîitoare sau jucau la arșice, văicărindu-se melodic de cîte ori cîte un șmecher făcea „cu crivda", forțînd norocul. Rahagii, turci autentici cu fes roșu, își debitau variatele specialități, asaltați de ceata copilașilor desculți și chilipirgii, jucîndu-și în palme bănuții de aramă și gologanii găuriți. Sacalele huruiau pe caldarîmul bolovănos. Strada ar fi fost moartă, fără zgomotele precupeților olteni, strigîndu-și marfa în mers săltat, cu cobilița pe umăr. In verile mai adesea toride și secetoase de Sahară, se ridicau nori de praf, toamnele ploioase inecau ulițele în noroi, iar iernile cu zăpezi de basm aduceau săniile cu zurgălăi, bucuria copiilor celor cu dare de mînă, concurînd neleal săniușele aglomerate la pîrtii, unde odraslele săracilor își așteptau rîndul, chiuind și bătînd din picioare, ca să și le încălzească. La un pas, începea șoseaua Kisselev, cu aleele pentru copii pînă la întiiul rond, dar mai ales cu spectacolul mîndrelor echipaje uneori biazonate (tot „cu crivda"!) sau cu trăsurile largi ale muscalilor evocați și de Caragiale, iar în timpul primului război mondial, cu sfidătoarele „bătăi de flori" între cavalerii de industrie și un anume coconet, dedat studiului aprofundat în fața oglinzii. Semenele lor mai mici nu erau date la carte, iar studentele se numărau pe degete, la fiecare facultate, cu cincizeci de ani în urmă. Amintirile duioase ale copilăriei se împletesc cu revoltele primelor licăriri ale lucidității adolescentine, care descoperea ceea ce am numit: spatele decorului.

Astăzi, micul tineret școlar constituie o adevărată armată fără nici un dezertor, în timp ce vechea Capitală dădea un procent de 15% analfabeți. Duminica, el tăbărăște la Palatul Pionierilor, atras de un complex de programe artistice și sportive, la care colaborează cu însuflețire, într-un decor natural minunat, pe dealul Cotrocenilor, unde tînărul Mihail Sadoveanu, debutantul genial de acum 60 de ani, venea să caute apusuri de soare mărețe, amintindu-i pe cele moldovenești. Acest tineret este răsăritul de soare al societății socialiste, al cărei alfabet îl descifrează ca să-l traducă în viață. Statul socialist l-a înzestrat cu învățămîntul elementar de 7 clase gratuit, dăruindu-i și cărțile, iar armatei de studenți de la cele 40 de facultăți din București, înglobînd 55% din totalul studențimii pe țară, le acordă la două treimi burse de studii, ca învățămîntul să nu se mai îmbine cu nevoile.

Bucureștii de azi sînt o Capitală a culturii și a muncii. Orașul patriarhal al copilăriei mele, cu rare fabrici și ateliere, și cu mai numeroși meseriași năimindu-și munca brațelor, s-a preschimbat într-o vastă uzină.

In zorii zilei, acolo unde se mai aude cîntecul matinal al cocoșului, scurta lui vocalizare este acoperită de glasul sirenei care cheamă la muncă toate categoriile de muncitori ai Capitalei. La ieșirea de la lucru, sute de case de lectură și biblioteci de cartier îi îmbie să se cultive recreîndu-se, fără nici o cheltuială. Alții, întorși acasă, în apartamentele cele noi, curate și luminoase, n-au decît să întoarcă butonul de la radio sau televizor, ca să-și umple interiorul cu muzică, joc și imagini. Li s-au dat oamenilor muncii, în anii construcției socialiste, zeci de mii de locuințe igienice și mobilate, cu balcoane și terase pe care se zbenguiesc copiii și se răsfață florile, la toate etajele. Vechile periferii, curățite cu tîrnăcopul, au lăsat locul unor vaste cartiere noi, cele mai multe muncitorești, ca Ferentarii, Floreasca, Vatra Luminoasă, Bucureștii Noi, Bulevardul Muncii etc., cu blocuri frumos aliniate, pe artere largi, cu bordurile plantate, cu scuaruri și peluze de flori, cu flori pretutindeni, în jurul fiecărui pom. Oriunde se așează ochiul, îi surîde un colț de frumusețe policromă, sub un cer de același azur netulburat.

Acuratețea este pecetea nouă a stilului socialist. Zorii zilei deschid ochii lucrătorilor în drum spre locul muncii, asupra unor întinse artere imaculate, ca de sărbătoare. Spectacolul îmbie la lucru și la încredere în rezultatele muncii. Intr-o metropolă înnoită ca a noastră, în care amestecul stilurilor rămîne tristul apanaj al „centrului", centura arhitectonică nouă a Orașului Muncii simbolizează crepusculul realităților și al noțiunilor legate de vechi și istoricește clasate. Capitala se face zi cu zi mai mare și mai frumoasă. Să fim paznicii frumuseții ei.

Șerban CIOCULESCU

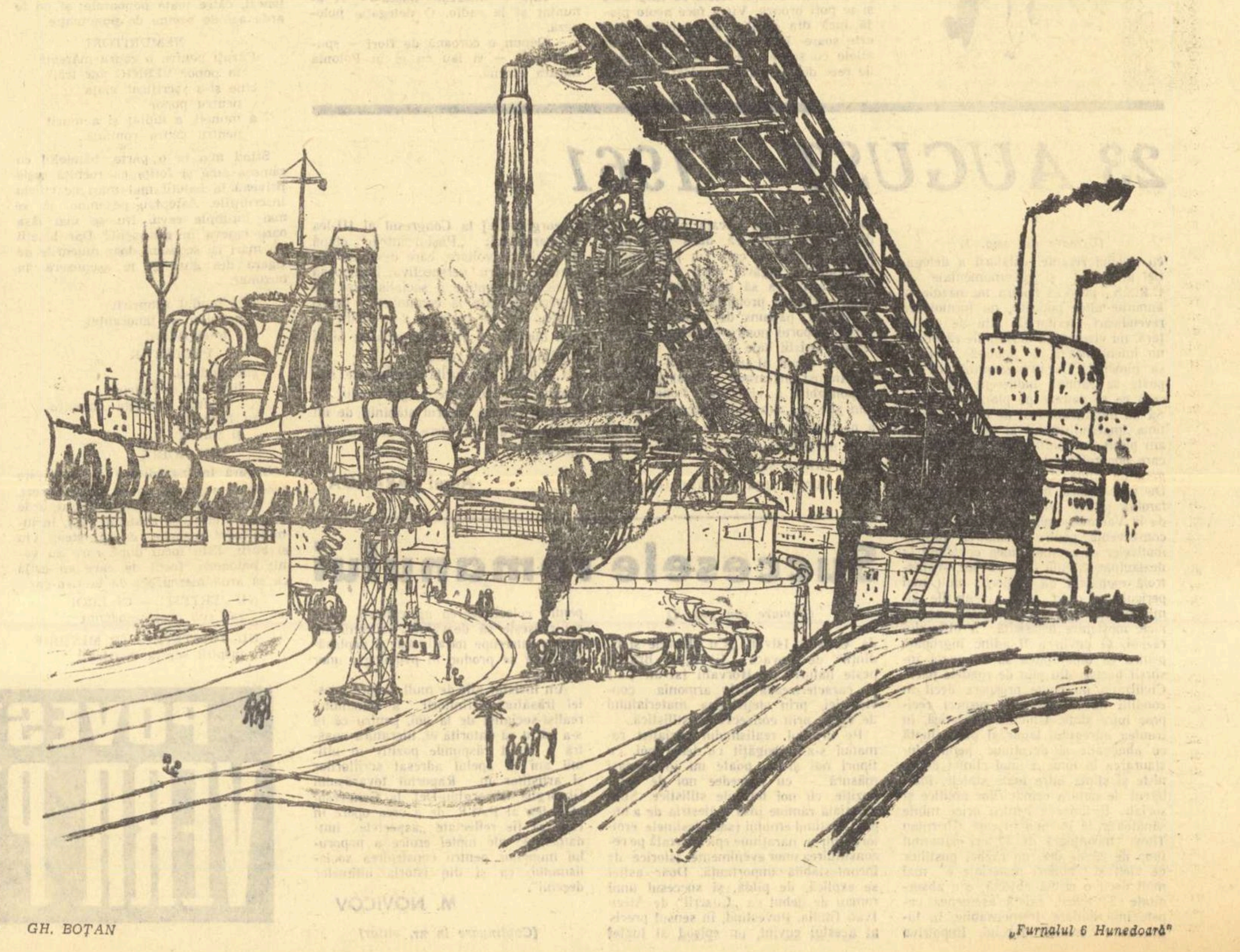

GH. BOȚAN „Furnalul 6 Hunedoară"

SOCIALISMULUI

DIN CARNETUL SCRIITORULUI

ÎN REGIUNEA SUCEAVA

Pămîntul Moldovei din paginile sadoveniene și-a schimbat fața. Imaginea idilică sau de aspre și adînci pustietăți, de sate pierdute în depărtate funduri de țară, în neștiință și înapoiere nu mai e mărturisită decît în unele din acele neegalate pagini ale marelui nostru povestitor.

Desigur, au rămas frumusețile pămîntului acelor locuri zugrăvite de penelul vrăjit, de cuvîntul care dăruia în sunet și imagine o răsfrîngere a frumuseților reale. Dar s-a suprapus peste obrazul trecutului, peste ceea ce Sadoveanu deplîngea constatînd, o altă culoare, noi realități. S-a produs o schimbare la față, un proces de înfrumusețare a vieții, a profilului social, o înzestrare permanentă, zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă.

Nu mai e cazul să reamintim stadiul de aprigă înapoiere, a vieții, a vieții economice, a standardului muncitorimii din Moldova.

Călătorul, turistul, cercetătorul faptelor și fenomenului muncii întîlnește azi, la fiecare cotitură a trenului sau a mașinii, o imagine nouă, care-l izbește, îl surprinde, prin aproape miraculoasa-i apariție, înscriere în peisaj.

Cînd a trecut pe aici? Nu sînt cîteva luni, un an poate, și totuși, în ce chip au răsărit din pămînt aceste clădiri pe întinderi de hectare, impunîndu-se, ridicînd în lumină siluete elegante, arhitectonice, linii pure, stilizate, de un modern armonios, urmărind echilibrul unui realism creator, fabrici, uzine, viaducte, școli, spitale, sanatorii, orașe în permanentă transformare.

N-ai mai trecut de un timp călătorule prin vechea cetate de scaun a lui Ștefan Vodă. Trenul s-a oprit în gara Sucevei. Iei un taxi și sui șoseaua către oraș. Două imagini apropiate îți apar din goana mașinii: Pe Valea Moldovei, pe unde curge cîntatul de Sadoveanu curs de apă, cu întinsoarea, de adîncă melancolie și goliciune a pămîntului, răsare azi clădirea sau clădirile unui modern și impunător combinat de celuloză. Va fi pus în curînd în funcțiune. Măsori cu privirea din fuga vehiculului întinderea combinatului. Din depărtare, din ruinele cetății Sucevei, privește parcă o ageră căutătură. Chipul închegat din cețurile trecutului, al lui Ștefan Voievod, parcă scrutează depărtările cîmpiei, albiei Moldovei, văzînd cum Moldova lui urcă pe treptele cuprinse ale belșugului și că poporul cel de jos, pentru care a stat cu paloșul și cugetul treaz, a ajuns zile bune într-o țară și o cîrmuire a dreptății. Suceava de azi vestește Suceava de mîine. Hotel civilizat, blocuri cu multe apartamente și cu preocupare de linie. Alinierea străzilor, perspectiva lărgirii planului edilitar, fac din cetatea moartă de altădată, un oraș în care pulsează viața.

Dacă pornești din Suceava spre Dorna, înregistrezi alte realizări, cum la Sadova, în anii aceștia s-a ridicat fabrica de lapte praf și alte produse derivate ale laptelui. Clădirea se află în apropierea gării din Sadova. Privită de departe ai zice, un pavilion de mari proporții, transplantat din cine știe ce expoziție internațională. Liniile și culorile acestei realizări arhitectonice au valoarea unei opere de artă. Nu distonează, adică nu contrazice formele, liniile și culoarea locului. Cum nu se află în raza satului cu casele lui de un specific și o plastică muntenească, clădirea nouă și colorată a fabricii parcă e o notă, de un lirism și o expresie modernă, într-o frază muzicală de baladă, de piesă muzicală ce unește antitezele prin acel echilibru armonic pe care-l dau valoarea ambelor expresii de vechi valoros și de nou în treapta împlinitorilor.

E adevărat că în Vatra Dornei mai sînt multe de împlinit. Stațiunea este importantă și de o valoare certă în terapeutica balneară, cu ape cu efecte demult stabilite ca să necesite un mai amplu plan de construcții în favoarea unei cît mai largi capacități pentru bolnavi și sezoniști.

Deși există ceva despre care nu se scrie în fiecare zi și despre care mulți nu au încă date de cunoaștere. Este vorba de ce s-a realizat pentru acei mulți și destoinici muncitori dintr-un sector foarte important al economiei noastre naționale.

Pentru muncitorii forestieri și plutașii Bistriței și ai Dornei viața de azi este adevărată viață. Îi cunoaștem mulți pe plutașii aceștia din paginile lui Mihail Sadoveanu: descrierea Toancelor care nu-și mai păstrează atributele fizice ce iscau cumpene și drame, Bulboana lui Vălinaș, cu acel farmec idilic și dirijare dramatică în deznodămînt și fabulație, apoi, plutașii, viața lor rămasă, în legendă, pentru mulți. Dar în această zonă a apelor de pe Bistrița aurie, de pe Dorna și de pe toate izvoarele repezi pe unde vin tablele de butuci doborîți de pe culmile și coastele munților Moldovei, viața nu era de loc idilică pentru corhănitori, pentru lopătarii de plute și plutași, condiții mizere de viață în bordeie primitive, salarizare minimă, munca grea, fără protecție și mijloace tehnice avansate, aprovizionarea defectuoasă, în linie generală primitivism. Vino azi iubitor al unei viziuni romantice despre oamenii din pădure, tăietori, despre plutașii literari, și stai în preajma lor. Ai să-i auzi vorbind despre tot ce se întîmplă pe glob. Ai să găsești în casele lor aparate de radio, ai să-i vezi circulînd cu bicicleta, ai să intri în bufetele, magazinele mixte și alimentarele aflate la locurile lor de muncă, la Iacobeni, la Bîtca, Cîrlibaba, Șesuri și mai departe, în cele mai mici puncte unde se află barajele de unde pornește haitul cu plutele, sus pe pîraiele repezi, ce duc la lacul Lala, la Cucureasa, Negrișoara, Bila, Ţibău. Ai să vezi cu cîtă grijă, partidul a știut și a căutat să vindece racile vechi, să limpezească apele tulburi ale trecutului, acolo de unde apele muntelui aduc în viteză și prin grele încercări bogăția muntelui, lemnul care dă atîtea foloase și frumuseți vieții noastre.

Dacă de la Frasin, unde se prelucrează buștenii exploatărilor acelor munți (și unde a apărut în anii din urmă o fabrică de binale, uși, ferestre, care deservește toate șantierele de construcție din țară) treci prin pădurea pluricentenară de la Slătioara, peste Rarău, ajungi la Bistrița inferioară, unde la Leșul Ursului, la Crucea, după Toance, se fac cercetări geologice cu succes și în curînd noi bogății miniere se vor porni la lumina zilei, pentru dinamica înflorire și înzestrare a patriei.

Păduri pe ape, păduri pe trenuri și remorci, vine de minereu pe sub masivii împăduriți pulsează ca un sînge viu, puternic prin arterele pămîntului patriei.

Radu BOUREANU

Pămîntul și marea

ÎN REGIUNEA DOBROGEA

Niciodată n-am putut să despart aceste două elemente ale ținutului dobrogean: pămîntul și marea. Amîndouă vaste și impresionante; unul în întinderea sa mută și neclintită, celălalt schimbător, agitat, în continuu freamăt. Amîndouă, la fel de grandioase, trezindu-ți același sentiment al nemărginirii.

Golul stepei scite nu te mai înfioară însă; de la un capăt la altul, pe pămîntul ars și secetos de altădată, au răsărit perdele de păduri, grădini, lanuri, de grîu și de porumb, umplînd văzduhul cu foșnetul lor viu. Marea este străbătută de flotile de pescari, barată de taliane. Forța ce sălășluia în aceste două elemente a fost cucerită. Și eu nu pot să le despart una de alta, căci din ele își trag puterea marile așezări colective care au transformat locurile și viața oamenilor.

VEDE ORICINE CU OCHII SĂI

Mă aflu acum într-o încăpere plină de oameni, care se golește treptat, rămînînd doar vreo doi, îndărătul meselor de birou și un al treilea, în picioare, lîngă ușă. E sediul gospodăriei colective „Vasilescu-Vasia" din comuna „23 August". Pe masă e un telefon cu manivelă, iar în dreptul ei un bărbat înalt, masiv, smead, cu vocea așezată, cu gesturile liniștite. Nu-l știam, nu-l cunoșteam. Respira stăpînire de sine și putere. Ridică receptorul:

— Direcția Întreprinderilor de Construcții? Dumneata ești tovarășe X? Aici e Ștefan Trușcă. Da... da, pentru pietriș, am nevoie la iesle. Nu, nu numai atît. Îmi trebuiesc și grinzile și căpriorii pentru grajduri. Păi, bine înțeles, sînt doar în plan! Am de înălțat două grajduri noi... De ce să amînăm? N-ai mijloace de transport? Nu-i nimic, am eu, îți trimit amîndouă autocamioanele. Lasă-i mai bine să fie materialele la mine în gospodărie, decît la dumneata în depozit...

Închide telefonul, mulțumit. E președintele gospodăriei. Și numai în două ceasuri, cît am stat împreună, înainte de a pleca pe cîmp și de-acolo la cherhana, unde avea să mă prindă amurgul, mi s-au desfășurat etapele viitoare de dezvoltare ale gospodăriei. Caracteristica ei este agro-zootehnică, tinzînd să devină îndeosebi zootehnică.

Nimic n-a fost neglijat, nici un sector, și interesul pe care mi-l trezește e acela al unui plan de bătălie de lungă durată, în care se reflectă, ca într-o oglindă, directivele Partidului. Numai aici îți dai seama de importanța lor covîrșitoare, de creșterea producției, exemplificate în cifre concrete, pe care neîndoios le vor atinge pînă-n 1965. Un plan este în primul rînd o acumulare de energii, o repartizare rațională de forțe, în scopul de-a spori producția.

Urmăresc cu atenție cifrele în care sînt cuprinse capetele de ovine, bovine, porcine, puzderia de gîște și găini, suprafețele cu grîu, porumb, legume, aracii de viță de vie, stupii. Mi le notez cu grijă și înapoia lor mie îmi apar tonele de carne și de pește, movilele de lînă fină merinos, căruțele pline de legume, rîurile de lapte și de miere, aroma dulce a vinurilor Afuz-Ali, Hamburg muscat, Perla de Chabat și ciorchinii cu bobul lung și cristalin sau rotund și negru al strugurilor de masă.

— Ce-a fost și ce este, vede oricine cu ochii săi. Și mîine va fi întocmai cum spunem noi, încheie președintele.

OAMENI, LANURI...

La rîndul meu, aș fi vrut să-i spun omului acestuia masiv și liniștit că știu că gospodăria sa e una din cele fruntașe și că-și va înfăptui visurile. Renumele ei, a brigăzilor, a ajuns pînă la mine, pe cînd străbăteam vechiul pămînt dobrogean. L-am întîlnit pe buzele multor mecanizatori, colectiviști, pescari, din împrejurimi și din depărtare. Și acum cînd sînt aici, în inima acestui sat, plin cu răzoare de floarea nopții și petunii, aș vrea să-i văd pe unii dintre vestiții brigadieri și mă duc în căutarea lor. Nu-i găsesc acasă nici pe șeful de echipă al brigăzii a doua, Ciobanu Gheorghe, nici pe Popescu Elena din brigada întîia. Mă uit la curțile lor înflorite, la casele noi, cu trei și patru încăperi, la mobila, la instalația electrică și aparatele de radio. Și nu sînt singurele case noi. Dar cine este oare acest Ciobanu Gheorghe? Un fost argat, care n-avea drept avut cînd a intrat în gospodărie decît brațele sale vrednice. E din cei care a reușit anul trecut să obțină o recoltă record de 6890 kg. de porumb la ha, primind o retribuție suplimentară de 1260 de kg.

Sînt mîhnit că nu găsesc pe niciunul, dar o împrejurare neobișnuită, pe care o voi povesti mai tîrziu, avea să mi-l aducă în cale pe Ciobanu Gheorghe. Deocamdată mă duc spre cîmp, acolo unde mai bine ca nicăieri se poate vedea mărturia muncii vestitelor brigăzi. Stepa goală și dezolantă a dispărut. E înghițită de nesfîrșitele lanuri de porumb. Șareta și calul se pierd prin lujerele ascuțite, înțepînd lumina. Din toate părțile ne închid zarea. Încercăm să ieșim pe cîte un drumeag ocolit, în spațiu liber, și deodată lanurile țîșnesc în preajma noastră, ne urmăresc, ne încercuiesc. În fuga calului, am impresia că aleargă după noi. Și cînd în sfîrșit ne apropiem de malul mării încă le mai zăresc, falnice, cu tecile răsucite în văzduh. E un ceas de amurg. Cerul este incendiat. Pămîntul are reflexe roșcate. Lanurile se înalță ca niște flăcări verzi. E o priveliște violentă, ca de Van Gogh.

PREGĂTIRI PENTRU LARG

E un ceas de amurg, cînd începe munca brigăzii de pescari a gospodăriei. Brigada e alcătuită din două echipe de cîte opt oameni. Mîine pornește în larg echipa comunistului Ion Sălcianu. Peste noapte se va odihni în dormitoarele amenajate într-o casă arătoasă de pe mal. În zori, pescarii vor fi treji, avîntîndu-se pe mare. Dar pînă atunci cîțiva verifică uneltele, bărcile negre, date cu smoală, mahuna încăpătoare, iar alții se pregătesc să facă „voliul", adică controlul talianelor. „Dac-aș întinde mîna, le-aș atinge", reflectez tare, atît îmi par de aproape. Și totuși pînă la ele e o depărtare de un kilometru. „Distanțele sînt înșelătoare pe mare", îmi spune șeful de echipă Ion Sălcianu, surîzînd.

E un bărbat tînăr, îndesat, vînjos, cu o aprigă pasiune a mării. De unde-o fi moștenit-o, cînd neam de neamul lui au fost plugari? Nici zborul în înălțimi nu i-a putut-o stinge, deși a făcut armata la aviație. Îndată ce și-a terminat stagiul, s-a înapoiat printre pescari, rîvnind să ajungă unul dintre ai lor. Și a ajuns printre cei mai destoinici. E mîndru că întreaga brigadă a depășit planul pînă la începutul lui august cu 127%. În loc de nouă vagoane de pește, a dat unsprezece vagoane. Și nici vorbă că oamenii-s hotărîți să smulgă bogății și mai mari din adîncuri. Sînt toți pescari de nădejde și în mijlocul lor îl au pe bătrînul „lup de mare" Dănilă Antonov, cel pe care valurile „l-au răsturnat" de trei ori, fără să-l învingă. În luptă cu marea s-a înfiripat prietenia dintre tînărul Ion Sălcianu și experimentatul și vajnicul pescar.

Acolo, în larg, era prima încercare a unei prietenii aspre și bărbătești între tînărul pescar și bătrînul „lup de mare". A doua a fost la intrarea lui Dănilă Antonov în gospodăria colectivă, unde de data asta cîrmaciul a fost Ion Sălcianu. Cînd își amintește de acel moment de cumpănă, moș Dănilă, care tocmai se înapoia din „voliu", unde controlase talianele, care vesteau rod bogat, se scărpină în creștet rîzînd parcă rușinat. „Al dracului!" mormăi, îndrăznețul pescar, dar în ochii lui mici și albaștri lucea o lumină bună și caldă. Îmi destăinuie că în vremea din urmă a cîștigat între 2000—2900 lei lunar. Și-a măritat o fată cu un strungar din București, de la uzinele 23 August". A doua fată, de șaptesprezece ani, lucrează în brigada legumicolă. I-a arvunit mobilă; va fi darul lui de nuntă. „Azi, mîine, se așează la casa ei. Să nu zică de! că a plecat de la taică-su cu mîinile goale".

Pescarii și-au isprăvit controlul, uneltele sînt puse la punct, ziua de mîine se anunță rodnică. Se îndreaptă cu toții spre dormitoare. Un somn zdravăn de cîteva ceasuri și în zori vor întîmpina din nou marea.

Eu mă despart de ea; acum e ca un lac imens de cositor topit. Șareta se îndepărtează și peste cîteva minute sîntem iar printre lanurile întunecate de porumb. În marginea șanțului răsare un om. Este atît de ciudată și neprevăzută apariția lui singuratică! Conducătorul șaretei îl recunoaște; Ciobanu Gheorghe. Îl întreabă ce caută la ora asta pe cîmp.

— Îmi place cîteodată să mă plimb noaptea și să aud cum crește porumbul.

— Nu mai crește, a crescut, trebuie ploaie să lege.

— Aș! Ce te pricepi tu, face un semn cu mîna brigadierul, părăsindu-ne.

Plecăm mai departe. Din cînd în cînd mai zăresc sclipirile de cositor ale mării și-i aud murmurul căruia pămîntul îi răspunde prin șoapta lanurilor — pămîntul și marea par unite printr-o legătură indestructibilă sub același cer al nopții.

Ieronim ȘERBU

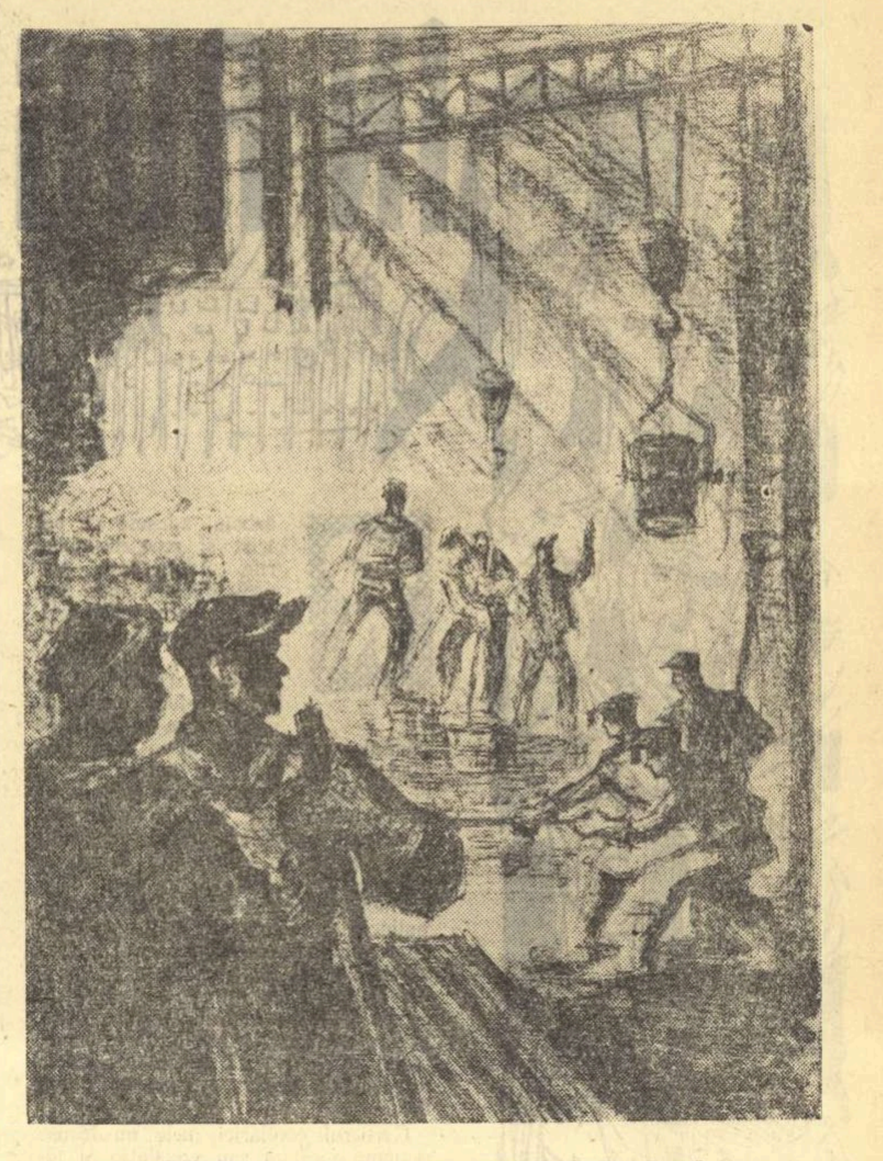

DROCSAY IMRE „Sala turnătoriei la Grivița Roșie".

OAMENI ȘI ADINCURI

SCHELELE PETROLIFERE DIN REGIUNEA ARGEȘ

Încintătoare sînt salbele de licurici ce împodobesc plaiurile piteștene! De o parte și de alta a liniilor ferate, ce străbat văile pînă ce se afundă sub poalele munților, te uimește cutezanța jucăușelor steluțe de a se fi cocoțat pe creasta dealurilor sau împlîntate în coasta lor, luminîndu-le ca un miracol din o mie și una de nopți.

Mai mult încă, în nopțile întunecoase salbele par rupte de sol și parcă plutesc împletind jocuri de artificii între cer și pămînt.

Pe nesimțite întunecimea este risipită de lumina zilei.

Cînd se îngînă una cu alta, îți dai seama că licuricii nu sînt altceva decît rețeaua electrică instalată pe trupul numeroaselor turle de sonde ce-și dezvoltă pruncia în hotarele lărgite ale patriei aurului negru. În jurul lor și sub ele pulsează intens viața.

Huruitul motoarelor în foraj, a tractoarelor, a troliilor și buldozerelor n-a mai fost auzit pe aceste locuri. Nicicînd n-a fost tulburată liniștea vastului peisaj de grădină pînă în coastele plaiurilor, de zgomotul motoarelor cu explozie.

Da. Pînă acolo au urcat colоșii de oțel pe șenile, asaltînd pieptiș povîrnișul pentru a tîrî după ei remorci și camioane încărcate.

Bușteni masivi sau scînduri groase sînt readuse pe locurile natale după ce au fost fețuite. Cimentul păcii completează gama materialelor principale, ce fundamentează începutul, după care sînt aduse pe rînd cele treizeci și opt utilaje ce compun instalația de foraj începînd cu granicul de foraj, geamblacul Rotary și terminînd cu crucea pentru prevenirea erupției. Dar asta nu e totul. Zeci de tone de chimicale, scule de foraj, prăjini de foraj, țevi sau turbinele lui Kostiev, nume rămas din primii ani ai puterii populare, deși astăzi turbinele se construiesc în țara noastră, se îngrămădesc tot mai numeroase.

Se minunează și se crucește bătrînul sondor Dumitru Ion, petrolist din moși-strămoși, din părțile Prahovei, mai precis din Buștenari.

De undeva, din vremuri încețoșate, trecutul se furișează pe nesimțite, în minte-ți, ca o stranie racilă ciuntită, încercînd să poposească.

Fantomatica arătare, cu glasul stins și vînătă ca moartea, amintește despre întîmplările de tristă amintire, petrecute în 1930 la Buștenari și-n alte părți, în care sondorul, îngrămădit, legat cu funia de brîu, aluneca în puț, înfricoșat. Pe spate purta lopata și tîrnăcopul.

După el, aceeași funie lansa o vadră pentru a scoate la suprafață pămîntul de la 80 și 100 metri adîncime. Acolo își sfărîma zilnic oasele, trudind din zori pînă se-nsera.

Cei doi de la scripete învîrtesc într-una; de-i ploaie sau arșiță, ger sau furtună, își căutau în adîncuri pîinea de toate zilele. Și, cînd pătrunși de ploaie și vînt rece pînă la oase, se fac ghem, cu brațele înțepenite pe scripete, din adîncime, glasul aspru, răgușit, al omului ce striga disperat, venea ca dintr-o pivniță căptușită: „Afarăăă! Trageți! Afarăăă!".

Oamenii, cu picioarele împlîntate în pămînt și opintiți pe scripete, trăgeau din greu, risipind ultimele forțe. Trăgeau din greu, în timp ce furtuna le biciuia trupurile în zdrențe, precum funia udă pe trupurile goale ale sclavilor în largul mărilor, siliți să lopăteze în lanțuri.

Undeva, acolo unde dealurile se-mpreună cu cîmpia, brigada de montaj condusă de Alexandru Ion aștepta nerăbdătoare sosirea instalației 4 L.D. Noutatea revoluționase spiritul petrolist.

În seara aceia ploioasă doi oameni își făceau de lucru în tăcere în baraca brigadierului. Ceva mai înalt și mai tăcut, adjunctul Sora Ion pregătea ceaiul. Șeful său, brigadierul Alexandru Ion, la masă, aplecat asupra unei cărți groase, se străduia să tălmăcească instrucțiunile privind instalația mult așteptată. Omul acesta a învățat la școală, odată cu copiii săi.

O, „mari specialiști" ai unor vremi apuse! Unde sînteți voi, profeți mincinoși, să-l vedeți cum desenează pe maculator scheletul instalației 4 L.D. pentru a se identifica. V-a pierit pliscul? Și auzul, și văzul chiar? Păcat că nu-i puteți vedea complicatul plan geometric și să-l auziți vorbind cu ajutorul său:

— Îți dai seama ce înseamnă asta? S-o montezi culcată la pămînt în toată lungimea ei și apoi cu un deget pe buton să-i ridici în trei minute colosul trup de 42 metri: încă o apăsare de buton, și ai pus în mișcare enorme cantități de utilaje ce au să străpungă masive reci, la adîncimi de peste trei kilometri. Iar montorul nu se mai expune, la adîncimi amețitoare. Apoi economia de mînă de lucru și bani. Economii nu glumă.

Brigada lor, prima în regiune, primise importanta sarcină de a o instala pe drumul Slatinei, la sonda 3 Cerbu.

Se pusese serios pe ploaie. Măruntă, rece și deasă. Ion se sculase în zori, și, ca să-și potolească neastîmpărul, îmbrăcă pelerina, ieși afară și începu a se mișca în fața cantonamentului, îngîndurat, cu pași mari, rari și apăsați, ca un străjer în fața postului. Deodată ciuli urechile și se opri în loc.

Duduit de motoare puternice străbăteau din ce în ce mai desluşit apa gîfîind. Primul șofer, deși îl obosise de MAZ-uri se apropia. Ochii încep să-i sclipească. Dă alarmă. Îi scoală pe toți. Nu poate fi decît 4. L. D.-ul!

MAZ-urile nu se deplasează decît cu încărcătură grea. Zgomot, strigăte confuze, grabă, alergături. Boturile metalice aruncate în aer, ce ascund motoare pentru șapte tone, înaintează gîfîind. Primul șofer deși îl obosise drumul lung de la uzină și pînă aici, scoase capul pe ferestruică în treacăt și-l salută zîmbind. Brigadierii îl urmează hotărîți, dar și emoționați.

Cine cuteza să bănuiască acum doisprezece ani că se va străpunge scoarța pămîntului pe o adîncime de trei kilometri cu o instalație automată construită în țară, cînd toată industria moștenită de la capitaliști se limita la simple ateliere pentru reparatul unor utilaje importate?

Și totuși, iat-o, supusă echipei de montaj, dezmembrată și culcată la pămînt. Nu-i ușor să te descurci. Actul de naștere este broșat într-un volum gros de cîteva sute de file, cu planșe pentru fiecare piesă și cu indicarea locului unde se instalează. Tehnicieni și ingineri îi studiază actul de naștere și-l discută în colectiv, zi și noapte. Zgomotul asurzitor de trolii, tractoare, mașini și oameni ce mișună sau ridică, remorchează sau transportă, ca într-un arsenal sub cerul liber, cît și ploile intermitente, nu-i deranjează. Îmbrăcați în mantăi și cizme cauciucate, iar pe cap cu protectoarea cască metalică, își văd de lucru nestingheriți.

Însuflețiți de dorința de a o vedea în picioare în toată semeția sa, de a se convinge cu proprii lor ochi, pentru a o preda producției înainte de termen, și în sfîrșit, pentru a se bucura de minunea veacului-lumină, nu cunoșteau ce-i aceea oboseală.

★

Veni și ziua cînd 4 L.D., după ce a fost gătită și împodobită ca o mireasă cu șiragul de salbe gălbui, a fost ridicată într-adevăr printr-o apăsare de buton, numai în trei minute, din poziția orizontală, în cea verticală, statică și impunătoare.

L-am văzut în plină zi aici pe maistrul sondor șef Rujoiu Ion, cum „asculta" plămînul pămîntului — sapa care sfredelea la 2.380 metri adîncime și înregistra cu o exactitate mecanică fiecare amănunt al adîncurilor, după vibrațiile manetelor de comandă, strînse în palmă.

După masă, văzui la postul de comandă pe un altul. Mai scund și mai gras. Maistrul sondor, Dragomir Andrei. Manevra maneta, iar ochii fixați pe cadranul indicatorului urmăreau atent presiunea. Patru motoare a 450 cai putere, plus anexe. Huruit de uzină. Abia acum m-a văzut maistrul. Ochii-i se luminaseră sub casca protectoare de pe cap, fără a-și lua mîinile de pe manetă. Dar numai pentru o clipă. Atît. S-a întors din nou, grav și atent la postul de comandă, să urmărească adîncul, ca un comandant de navă depărtările. L-am întrebat de brigadier. Fără a se mai întoarce, răspunde cu o voce caldă de bariton, că șeful își face de lucru citind un roman în baraca sa, în așteptarea unui partener de șah. Îmi dau seama că șeful e liber.

Eram în spatele său, lîngă masa Rotary, ce învîrtea prăjinile prinse la rîndul lor de sapă. Pentru o clipă am avut impresia că mă învîrtesc și eu. Ca să nu mă fac de rîs, am ridicat capul și privesc în sus. La cîțiva metri, exact deasupra capului meu, o rețea de cabluri susținea o serie de utilaje, înșirate în înălțime, printre care disting macaraua, masivă și amenințătoare.

Mi se părea că dintr-o clipă într-alta se va prăbuși peste mine. Las capul în jos: sub mine văd craterul strunit la 2380 metri adîncime. Mă întorc spre maistru. Cu palmele pe aceleași manete de comandă el „ascultă" sapa liniștit. Rușinat, mă străduî să alung teama. În fața mea, pe lîngă punte, noroiul scos din adînc — cenușiu din cauza chimicalelor introduse — se canalizează și se scurge în lungime de metri. Bag degetul în șuvoiul cald și lipicios — greu ca plumbul. Curînd, în locul acestuia, sonda va trage șuvoiul negru de țiței la suprafață.

Faima instalației 4 L. D. se vîntură acum peste hotare. O duce noianul de scule de foraj și de rafinării.

Călineț Ion, maistru sondor, Ichim Haralambie, sondor șef și alții, roiți din tînăra matcă — Întreprinderea de foraj Bascov — formează noile nuclee în țări care au apelat la competența și ajutorul lor. Ca și la noi în Valea Caselor, Moșoaia, Poiana Lacului și multe altele ce au îmbrăcat aspect orășănesc, lumina va risipi bezna întunericului care stăpînea și satele noastre pînă acum 15 ani, și va schimba fața noilor pămînturi.

Roitul continuă. Și, departe, departe, gîndul mă poartă spre India, Afganistan, și poate încă și mai departe spre ținuturile unde utilajele noastre petrolifere duc faima hărniciei poporului romîn.

Dionisie GHIȚĂ

cercul literar „Liviu Rebreanu"-Pitești.

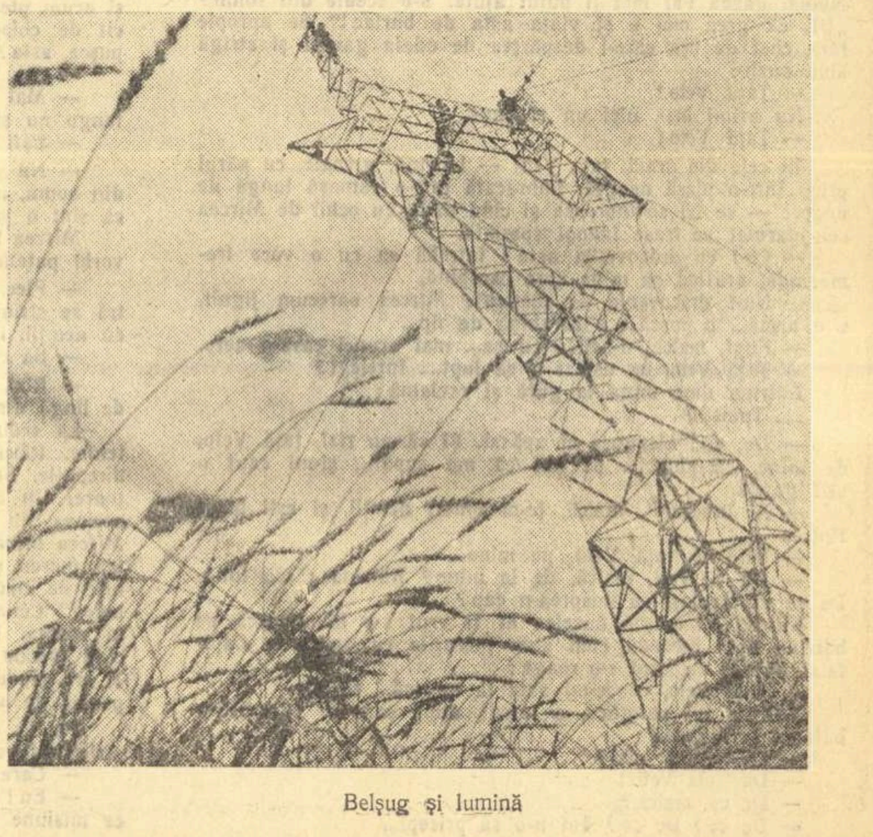

Belșug și lumină

ÎN AUGUST AU RĂSĂRIT DIN NOU FLORILE

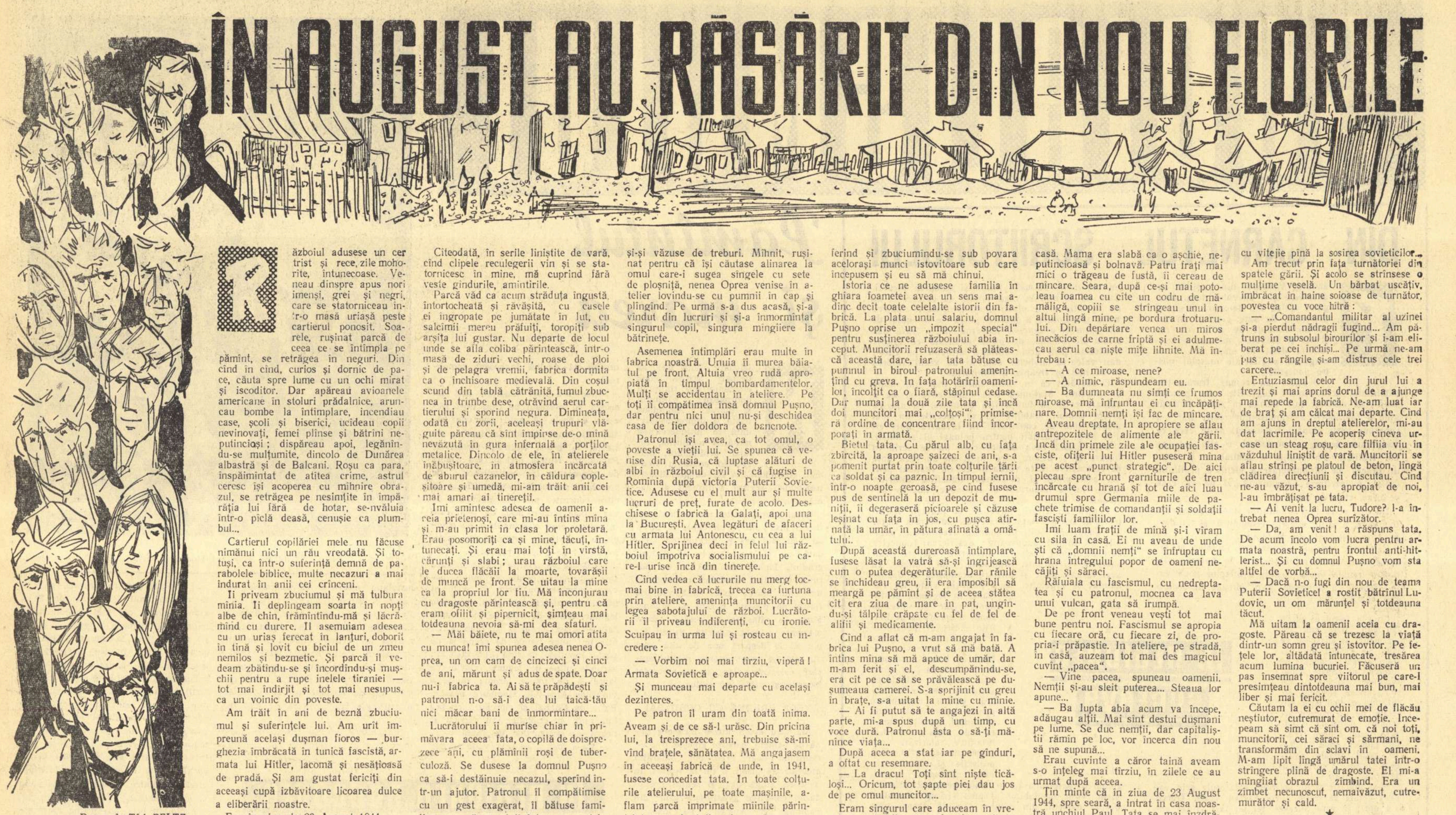

Desen de TIA PELTZ

Războiul adusese un cer trist și rece, zile mohorîte, întunecoase. Veneau dinspre apus nori imenși, grei și negri, care se statorniceau într-o masă uriașă peste cartierul ponosit. Soarele, rușinat parcă de ceea ce se întîmpla pe pămînt, se retrăgea în neguri. Din cînd în cînd, curios și dornic de pace, căuta spre lume cu un ochi mirat și iscoditor. Dar apăreau avioanele americane în stoluri prădalnice, aruncau bombe la întîmplare, incendiau case, școli și biserici, ucideau copii nevinovați, femei plînse și bătrîni neputincioși ; dispăreau apoi, legănîndu-se mulțumite, dincolo de Dunărea albastră și de Balcani. Roșu ca para, înspăimîntat de atîtea crime, astrul ceresc își acoperea cu mîhnire obrazul, se retrăgea pe nesimțite în împărăția lui fără de hotar, se-nvăluia într-o pîclă deasă, cenușie ca plumbul...

Cartierul copilăriei mele nu făcuse nimănui nici un rău vreodată. Și totuși, ca într-o suferință demnă de parabolele biblice, multe necazuri a mai îndurat în anii cei crînceni.

Ii priveam zbuciumul și mă tulbura mînia. Ii deplîngeam soarta în nopți albe de chin, frămîntîndu-mă și lăcrămînd cu durere. Il asemuiam adesea cu un uriaș ferecat în lanțuri, doborît în tină și lovit cu biciul de un zmeu nemilos și bezmetic. Și parcă îl vedeam zbătîndu-se și încordîndu-și mușchii pentru a rupe inelele tiraniei — tot mai îndîrjit și tot mai nesupus, ca un voinic din poveste.

Am trăit în ani de beznă zbuciumul și suferințele lui. Am urît împreună același dușman fioros — burghezia îmbrăcată în tunică fascistă, armata lui Hitler, lacomă și nesățioasă de pradă. Și am gustat fericiți din aceeași cupă izbăvitoare licoarea dulce a eliberării noastre.

Era în ziua de 23 August 1944..

Cîteodată, în serile liniștite de vară, cînd clipele reculegerii vin și se statornicesc în mine, mă cuprind fără veste gîndurile, amintirile.

Parcă văd ca acum străduța îngustă, întortocheată și răvășită, cu casele ei îngropate pe jumătate în lut, cu salcîmii mereu prăfuiți, toropiți sub arșița lui gustar. Nu departe de locul unde se afla coliba părintească, într-o masă de ziduri vechi, roase de ploi și de pelagra vremii, fabrica dormita ca o închisoare medievală. Din coșul scund din tablă cătrănită, fumul zbucnea în trîmbe dese, otrăvind aerul cartierului și sporind negura. Dimineața, odată cu zorii, aceleași trupuri vlăguite păreau că sînt împinse de-o mînă nevăzută în gura infernală a porților metalice. Dincolo de ele, în atelierele înăbușitoare, în atmosfera încărcată de aburul cazanelor, în căldura copleșitoare și umedă, mi-am trăit anii cei mai amari ai tinereții.

Imi amintesc adesea de oamenii aceia prietenoși, care mi-au întins mîna și m-au primit în clasa lor proletară. Erau posomorîți ca și mine, tăcuți, întunecați. Și erau mai toți în vîrstă, cărunți și slabi ; urau războiul care le ducea flăcăii la moarte, tovarășii de muncă pe front. Se uitau la mine ca la propriul lor fiu. Mă înconjurau cu dragoste părintească și, pentru că eram ofilit și pipernicit, simțeau mai totdeauna nevoia să-mi dea sfaturi.

— Măi băiete, nu te mai omorî atîta cu munca! îmi spunea adesea nenea Oprea, un om cam de cincizeci și cinci de ani, mărunt și adus de spate. Doar nu-i fabrica ta. Ai să te prăpădești și patronul n-o să-i dea lui taică-tău nici măcar bani de înmormîntare...

Lucrătorului îi murise chiar în primăvara aceea fata, o copilă de doisprezece ani, cu plămînii roși de tuberculoză. Se dusese la domnul Pușno ca să-i destăinuie necazul, sperînd într-un ajutor. Patronul îl compătimise cu un gest exagerat, îl bătuse familiar pe umăr, apoi îi întorsese spatele și-și văzuse de treburi. Mîhnit, rușinat pentru că își căutase alinarea la omul care-i sugea sîngele cu sete de ploșniță, nenea Oprea venise în atelier lovindu-se cu pumnii în cap și plîngînd. Pe urmă s-a dus acasă, și-a vîndut din lucruri și și-a înmormîntat singurul copil, singura mîngîiere la bătrînețe.

Asemenea întîmplări erau multe în fabrica noastră. Unuia îi murea băiatul pe front. Altuia vreo rudă apropiată în timpul bombardamentelor. Mulți se accidentau în ateliere. Pe toți îi compătimea însă domnul Pușno, dar pentru nici unul nu-și deschidea casa de fier doldora de bancnote.

Patronul își avea, ca tot omul, o poveste a vieții lui. Se spunea că venise din Rusia, că luptase alături de albi în războiul civil și că fugise în Romînia după victoria Puterii Sovietice. Adusese cu el mult aur și multe lucruri de preț, furate de acolo. Deschisese o fabrică la Galați, apoi una la București. Avea legături de afaceri cu armata lui Antonescu, cu cea a lui Hitler. Sprijinea deci în felul lui războiul împotriva socialismului pe care-l urîse încă din tinerețe.

Cînd vedea că lucrurile nu merg tocmai bine în fabrică, trecea ca furtuna prin ateliere, amenința muncitorii cu legea sabotajului de război. Lucrătorii îl priveau indiferenți, cu ironie. Scuipau în urma lui și rosteau cu încredere :

— Vorbim noi mai tîrziu, viperă ! Armata Sovietică e aproape...

Și munceau mai departe cu același dezinteres.

Pe patron îl uram din toată inima. Aveam și de ce să-l urăsc. Din pricina lui, la treisprezece ani, trebuise să-mi vînd brațele, sănătatea. Mă angajasem în aceeași fabrică de unde, în 1941, fusese concediat tata. In toate colțurile atelierului, pe toate mașinile, aflam parcă imprimate mîinile părintelui meu. Apoi îl vedeam aievea, suferind și zbuciumîndu-se sub povara acelorași munci istovitoare sub care începusem și eu să mă chinui.

Istoria ce ne adusese familia în ghiara foametei avea un sens mai adînc decît toate celelalte istorii din fabrică. La plata unui salariu, domnul Pușno oprise un „impozit special" pentru susținerea războiului abia început. Muncitorii refuzaseră să plătească această dare, iar tata bătuse cu pumnul în biroul patronului amenințînd cu greva. In fața hotărîrii oamenilor, încolțit ca o fiară, stăpînul cedase. Dar numai la două zile tata și încă doi muncitori mai „colțoși", primiseră ordine de concentrare fiind încorporați în armată.

Bietul tata. Cu părul alb, cu fața zbîrcită, la aproape șaizeci de ani, s-a pomenit purtat prin toate colțurile țării ca soldat și ca paznic. In timpul iernii, într-o noapte geroasă, pe cînd fusese pus de sentinelă la un depozit de muniții, îi degeraseră picioarele și căzuse leșinat cu fața în jos, cu pușca atîrnată la umăr, în pătura afînată a omătului.

După această dureroasă întîmplare, fusese lăsat la vatră să-și îngrijească cum o putea degerăturile. Dar rănile se închideau greu, îi era imposibil să meargă pe pămînt și de aceea stătea cît era ziua de mare în pat, ungîndu-și tălpile crăpate cu fel de fel de alifii și medicamente.

Cînd a aflat că m-am angajat în fabrica lui Pușno, a vrut să mă bată. A întins mîna să mă apuce de umăr, dar m-am ferit și el, descumpănindu-se, era cît pe ce să se prăvălească pe dușumeaua camerei. S-a sprijinit cu greu în brațe, s-a uitat la mine cu mînie.

— Ai fi putut să te angajezi în altă parte, mi-a spus după un timp, cu voce dură. Patronul ăsta o să-ți mănînce viața...

După aceea a stat iar pe gînduri, a oftat cu resemnare.

— La dracu! Toți sînt niște ticăloși... Oricum, tot șapte piei dau jos de pe omul muncitor...

Eram singurul care aduceam în vremea aceea cîte ceva de ale gurii în casă. Mama era slabă ca o așchie, neputincioasă și bolnavă. Patru frați mai mici o trăgeau de fustă, îi cereau de mîncare. Seara, după ce-și mai potoleau foamea cu cîte un codru de mămăligă, copiii se strîngeau unul în altul lîngă mine, pe bordura trotuarului. Din depărtare venea un miros înecăcios de carne friptă și ei adulmecau aerul ca niște mîțe lihnite. Mă întrebau :

— A ce miroase, nene?

— A nimic, răspundeam eu.

— Ba dumneata nu simți ce frumos miroase, mă înfruntau ei cu încăpățînare. Domnii nemți își fac de mîncare.

Aveau dreptate. In apropiere se aflau antrepozitele de alimente ale gării. Incă din primele zile ale ocupației fasciste, ofițerii lui Hitler puseseră mîna pe acest „punct strategic". De aici plecau spre front garniturile de tren încărcate cu hrană și tot de aici luau drumul spre Germania miile de pachete trimise de comandanții și soldații fasciști familiilor lor.

Imi luam frații de mînă și-i vîram cu sila în casă. Ei nu aveau de unde ști că „domnii nemți" se înfruptau cu hrana întregului popor de oameni necăjiți și săraci.

Răfuiala cu fascismul, cu nedreptatea și cu patronul, mocnea ca lava unui vulcan, gata să irumpă.

De pe front veneau vești tot mai bune pentru noi. Fascismul se apropia cu fiecare oră, cu fiecare zi, de propria-i prăpastie. In ateliere, pe stradă, în casă, auzeam tot mai des magicul cuvînt „pacea".

— Vine pacea, spuneau oamenii. Nemții și-au sleit puterea... Steaua lor apune...

— Ba lupta abia acum va începe, adăugau alții. Mai sînt destui dușmani pe lume. Se duc nemții, dar capitaliștii rămîn pe loc, vor încerca din nou să ne supună...

Erau cuvinte a căror taină aveam s-o înțeleg mai tîrziu, în zilele ce au urmat după aceea.

Țin minte că în ziua de 23 August 1944, spre seară, a intrat în casa noastră unchiul Paul. Tata se mai înzdrăvenise. Incepuse să umble și devenise mai încrezător în forțele sale. Cînd și-a văzut cumnatul, s-a dat jos din pat, i-a întins mîna. Unchiul Paul, îmbrăcat cu o haină cam largă, surîzînd calm și clipind din ochii lui umezi și buni, l-a tras într-un colț, au stat îndelung de vorbă. Abia dacă am prins cîte un cuvînt din discuția lor ; „frontul", „sovieticii", „luptă", „partidul".

Cînd s-a ridicat de lîngă tata, pregătindu-se de plecare, unchiul s-a apropiat de mine, m-a întrebat cu voce tremurată :

— Tu, flăcăule, știi să tragi cu pușca?

— Nu știu nene...

El a clătinat capul cu mustrare, a adăugat :

— Păcat... Ar fi trebuit să știi...

Cuvintele acelea le-am luat drept o glumă. Mai tîrziu, la miezul nopții, aveam însă să pătrund în sensul lor tulburător și adînc.

După plecarea unchiului, tata s-a urcat din nou în vîrful patului. Toți cei ai casei se culcaseră în camera de alături. Și eu ar fi trebuit să mă culc, dar somnul întîrzia să vină. O presimțire ciudată mă cuprindea. De ce n-o fi dormind tata? m-am întrebat cu mirare. Mă uitam la el cercetător. Lumini tainice jucau în pupilele lui cafenii. Parcă stătea la pîndă, așteptînd clipa prielnică în care să se repeadă cu toată forța asupra unui dușman nevăzut.

Și iată că spre ziuă s-au auzit în apropierea casei noastre împușcături. Bătrînul a sărit grăbit din pat, s-a îmbrăcat cu înfrigurare. După aceea a deschis ușa și a ieșit afară, în noaptea ce pălea în alburiul zorilor de vară. Fără să mai aștept, i-am luat urma. Răcoarea dimineții mi-a mîngîiat obrazul, aerul proaspăt m-a înviorat. Călcînd nesigur, tata se clătina în lungul trotuarului. Am dat fuga și i-am sprijinit brațul. El m-a privit recunoscător și am pornit laolaltă, încrezători, mai departe. La antrepozite s-au mai tras cîteva focuri de armă, apoi a coborît acalmia. Pe la porțile caselor apăreau locuitorii cartierului, porneau în grupuri spre clădirile imense de unde venise ecoul tulburător al împușcăturilor răzlețe.

— L-am dat jos pe Antonescu ! a strigat cineva cu putere. S-a anunțat la radio chiar acum.

— S-a dus dracului năpîrca ! a adăugat o femeie.

Ne-am făcut loc printre oameni și-am ajuns lîngă grilajul de fier al antrepozitelor. In curtea spațioasă, hitleriștii, luați prin surprindere, unii numai în pijamale, aiuriți și buimăciți de lovitura aceea neașteptată, fuseseră grupați și puși sub pază. Ceva mai departe, unchiul Paul fixa posturile de sentinelă, dînd ordine muncitorilor înarmați.

Era prima victorie a lui 23 August pe care o văzusem cu propriii mei ochi. Mai tîrziu, cînd soarele s-a arătat fierbinte, mare și strălucitor peste clădirile imense ale antrepozitelor, tata mi-a șoptit :

— Ei, și acum să mergem la fabrică, copile ! Avem și noi de împlinit socotelile noastre...

Și am pornit grăbiți într-acolo, despărțindu-ne de unchiul Paul care discuta aprins cu populația despre însemnătatea acelei zile de uriașă cotitură pentru viața țării.

Tata călca tot mai anevoie, dar nu se lăsa. Noaptea aceea trezise în el puteri proaspete. Se sprijinea de brațul meu și căuta să meargă cît mai repede.

— A venit timpul răfuielilor, băiete, îmi tot spunea el gîfîind. Armata lui Hitler va încerca să lovească, să se răzbune... Noi trebuie însă să luptăm cu vitejie pînă la sosirea sovieticilor...

Am trecut prin fața turnătoriei din spatele gării. Și acolo se strînsese o mulțime veselă. Un bărbat uscățiv, îmbrăcat în haine soioase de turnător, povestea cu voce hîtră :

— ...Comandantul militar al uzinei și-a pierdut nădragii fugind... Am pătruns în subsolul birourilor și i-am eliberat pe cei închiși... Pe urmă ne-am pus cu rîngile și-am distrus cele trei carcere...

Entuziasmul celor din jurul lui a trezit și mai aprins dorul de a ajunge mai repede la fabrică. Ne-am luat iar de braț și am călcat mai departe. Cînd am ajuns în dreptul atelierelor, mi-au dat lacrimile. Pe acoperiș cineva urcase un steag roșu, care fîlfîia viu în văzduhul liniștit de vară. Muncitorii se aflau strînși pe platoul de beton, lîngă clădirea direcțiunii și discutau. Cînd ne-au văzut, s-au apropiat de noi, l-au îmbrățișat pe tata.

— Ai venit la lucru, Tudore? l-a întrebat nenea Oprea surîzător.

— Da, am venit ! a răspuns tata. De acum încolo vom lucra pentru armata noastră, pentru frontul anti-hitlerist... Și cu domnul Pușno vom sta altfel de vorbă...

— Dacă n-o fugi din nou de teama Puterii Sovietice! a rostit bătrînul Ludovic, un om mărunțel și totdeauna tăcut.

Mă uitam la oamenii aceia cu dragoste. Păreau că se trezesc la viață dintr-un somn greu și istovitor. Pe fețele lor, altădată întunecate, tresărea acum lumina bucuriei. Făcuseră un pas însemnat spre viitorul pe care-l presimțeau dintotdeauna mai bun, mai liber și mai fericit.

Căutam la ei cu ochii mei de flăcău neștiutor, cutremurat de emoție. Incepeam să simt că sînt om, că noi toți, muncitorii, cei săraci și sărmani, ne transformăm din sclavi în oameni. M-am lipit lîngă umărul tatei într-o strîngere plină de dragoste. El mi-a mîngîiat obrazul zîmbind. Era un zîmbet necunoscut, nemaivăzut, cutremurător și cald.

★

Cîndva, în copilărie, am sădit niște flori în fața casei. Am scormonit cu hîrlețul petecul de pămînt, am pus cu mîinile tremurînde de emoție sămînța. Apoi în fiecare seară, întorcîndu-mă de la școală, am stropit firișoarele plăpînde și verzi, le-am ajutat să-și crească bobocii, să-și desfacă petalele. Și astfel, prin mai, au înflorit primele garoafe roșii, primele panseluțe catifelate și multicolore.

Apoi au trecut anii și grădinăritul a devenit pentru mine o pasiune a vieții. Abia așteptam să treacă iarna, să răsară soarele primăvăratec, să pot arunca sămînța în cernoziomul afînat. Udam cu apă proaspătă locul fermecat, pliveam buruienile și florile nu întîrziau să vină la întîlnirea din mai. In fiecare an, cînd răsăreau, aveam impresia că revăd un prieten adevărat și bun, sosit să alunge din mine tristețile și grijile nenumărate cu care viața îmi copleșea nemiloasă sufletul.

Cînd s-a pornit războiul, gingășia lor mi-a devenit și mai dragă. Poate că acest sentiment se năștea dintr-o dorință tulburătoare de pace. Poate că era totuși ceva și mai adînc, un lucru îndepărtat și anevoie de înțeles. Adevărul este că stînd de vorbă cu florile îmi recăpătam un dram din liniștea pierdută.

Dar au venit după aceea bombardamentele barbare și odată cu multe case din cartier au pierit și florile. Era tot în mai, în anul 1944, cînd avioanele americane au aruncat din seninul primăverii bombe incendiare. Una dintre ele s-a aprins chiar în mica mea grădină. Și sub ochii mei, într-o vîlvătaie albicioasă, tulpinițele firave s-au răsucit și-au murit. Disperat, am ridicat privirea la zenit. Păsările de oțel se depărtau bîzîind straniu. Bolta se învăluia de fumul caselor ce ardeau trosnind ca niște vreascuri uscate. Ultimul licăr prin care trăia o amintire îndepărtată a zilelor de pace se stinsese în mine.

După această întîmplare, am devenit și mai tăcut. Mergeam la fabrică, treceam prin ateliere cu fruntea plecată și munceam cît era ziua de mare fără să scot o vorbă. Dintr-un tînăr vioi, devenisem pe neașteptate posac și retras. Lucrătorii mă cercetau nedumeriți, fără să-mi poată pătrunde pricina durerii. Imi amintesc că nenea Oprea, bărbatul acela prietenos pe care n-am să-l uit niciodată în viață, m-a tras într-o dimineață într-un colț al atelierului, m-a scuturat de umeri, mi-a șoptit :

— Ce-i cu tine, mă Ștefane ? Ar trebui să fii vesel... Sovieticii au ajuns aproape de Iași... S-a dus dracului șandramaua burgheză...

Mă privea cu ochii lui buni, pătrunzători, de un senin curat și adînc, amintindu-mi de cerul zilelor de mai. Zîmbea. Iar zîmbetul acela a trezit în mine unda unei destăinuiri. I-am spus despre florile mele, despre necazul în care mă aflam și el m-a mîngîiat pe cap părintește.

— Nu fi trist, mi-a spus omul cu voce tremurată. Războiul se apropie de sfîrșit, florile vor răsări din nou.. Vor fi niște flori adevărate, sădite de mîinile noastre muncitorești...

Seara m-am întors acasă îmbărbătat. Am intrat în grădiniță, am răscolit pămîntul ars cu hîrlețul și-am aruncat din nou semințe. Iar florile n-au întîrziat să-și arate petalele catifelate. Garoafele au înflorit chiar în zilele de după 23 August 1944.

AMINTIRI DIN ANUL 1944
DE ȘTEFAN GHEORGHIU

FLĂCĂUL CU ARMA

SCHIȚĂ DE
Haralamb Zincă

Mircea nu-și găsea somnul. Noaptea i se părea înăbușitoare, deși fereastra era larg deschisă. Se perpelea în așternut, bîntuit de tot felul de gînduri. Cînd și cînd, izbutea să mai închidă ochii, dar, după un timp, vise năstrușnice îl trezeau fără milă. Așa, tam-nesam, se pomenise pe terasa ultimului etaj al Palatului Telefoanelor, înarmat cu o pușcă mitralieră. Acolo se bătuse cu nemții pînă la ultimul cartuș, însă nemții, printr-o manevră perfidă, reușiseră să-l încercuiască. Dar el, hotărît să nu se predea, își luase inima-n dinți și sărise de la acest ultim cat al Palatului. După un zbor care îi accelerase bătăile inimii, se trezise speriat și totodată mulțumit în propriul său așternut.

„Ce-i cu mine"? se întreba el neliniștit. „Nu cumva mi-e frică"? Se uita îngrijorat în juru-i ; descoperea mereu unul și același lucru — o noapte înstelată și lipită cuminte de fereastră. „Sînt ca un copil !" se dojenea, încercînd totuși să doarmă. Dar numai ce ațipea și un alt vis, desprinzîndu-se din bezna somnului, îl trezea cu dușmănie.

Se chinui așa pînă ce întunericul nopții prinse a se destrăma. Simțea cu bucurie cum zorile îi strecurau în încăpere o boare plăcută și răcoroasă. Răsuflă ușurat. In sfîrșit, scăpa de povara nopții. Se dădu jos din pat și se apucă să se îmbrace în grabă — o pereche de pantaloni de doc și o cămașă cadrilată decolorată de soare, iar în picioare o pereche de tenişi vechi — apoi scoase (doamne, cît așteptase clipa asta !) din ascunzătoarea de sub pat o carabină, o cartușieră și o cască. Cercetă cartușiera : era plină. O atîrnă cu plăcere de cureaua pantalonilor. Apoi își puse casca pe cap... era largă și aducea cu un ceaun, ceea ce-l nemulțumi. Se uită într-o oglindă, curios să-și vadă chipul. Fără să vrea, se încruntă : nu-i plăcea mutra aceea de puști cu cască militară. S-ar fi vrut mai bărbat. Și de ce nu ? Doar împlinise nouăsprezece ani ! De ce n-ar avea și el, ca nea Tudor, două cute adînci și energice în jurul gurii ? De ce n-ar avea și el o barbă aspră și deasă ? Iși încruntă fruntea. Totuși fruntea îi rămase netedă și senină. Inciudat, își trase casca mai pe ochi și dintr-odată îi plăcu. Cel din oglindă îl scruta fioros, gata de luptă. „Hm !" exclamă el mulțumit. „Așa mai merge!" Luă carabina, o petrecu pe după umăr și rămase nemișcat în mijlocul încăperii. „N-am uitat nimic ? Parcă am uitat ceva ! Ei, drăcie !" Ce bine că-și adusese aminte ! Uitase să-și coasă la mînecă o fîșie de panglică tricoloră — semnul gărzilor patriotice. „Tovarăși, cu tricolorul pe braț, ca să ne cunoaștem !" răsunase limpede ordinul lui nea Tudor. Și el era cît p-aci să uite ! Găsi panglica primită în ajun, la uzină, dar constată cu amărăciune că n-avea cum să și-o prindă. Numai gazda i-ar mai fi putut ajuta. S-o scoale din somn ? „Uf, că grea mai e și viața asta de burlac !" Se apropie fără chef de ușa care-l despărțea de odaia gazdei și strigă abia auzit :

— Țață Veto !

Nu primi însă nici un răspuns.

— Țață Veto !

In cele din urmă, țața Veta — bătrînă, greoaie, cu părul prins într-o plasă neagră, îmbrăcată într-o cămașă lungă de noapte — se ivi somnoroasă și cînd dădu cu ochii de Mircea cel înarmat se trase înapoi speriată.

— Ce-i cu drăcovenia asta ? întrebă ea cu o voce tremurîndă, arătînd cu mîna spre carabină.

— Nu-i drăcovenie — răspunse Mircea oarecum jignit, e o armă... o pușcă... o carabină de tip...

— Fugi, maică, d-acilea cu ea... mai arunci casa-n aer...

— Țață Veto, eu astăzi o să lupt.... înțelegi ?

Bătrîna duse mîna la gură și exclamă :

— Tuuu ?!?

— Da, eu ! răspunse el apăsat. Și să nu rîzi, țață Veto, de mine, că atunci... să știi că mă supăr... și-mi caut o altă gazdă.

— Ai înnebunit, maică, te-or omorî nemții, și ești băiat tînăr...

— Uite ce, țață Veto, pe mine...

— Da' ce vrei, maică, de la mine ? Bătrîna căscă lung. De ce mă sculași cu noaptea-n cap ?

Mircea își mușcă buzele : ar fi vrut s-o lămurească pe bătrîna asta neroadă cum stau lucrurile cu apărarea Capitalei, dar se mulțumi s-o roage :

— Țață Veto, coase-mi asta la mînecă... te rog.

Bătrîna luă panglica, o iscodi, după care se uită întrebătoare la Mircea :

— La mînecă, zici ?

— Da, țață Veto !

— De ce, maică ?

— De ce ? De ce ? Tot n-o să pricepi...

— Bine, maică, dacă zici tu... Numai bagă de seamă, nemții...

Bătrîna nu mai scoase o vorbă ; aduse-n grabă un ac, ață și cusu la repezeală panglica tricoloră.

— Mulțumit, maică ?

— Mulțumit !

— Da' fioros mai ești cu drăcovenia aia.

— Nu e drăcovenie, se apără Mircea, de cîte ori să-ți spun ? Asta-i o carabină... asta-i o cască... asta-i...

— Bine, bine, i-o reteză bătrîna cu blîndețe. Domnu' să te aibă-n pază ! Și se retrase căscînd.

Mircea își spuse că la prima ocazie va trebui să se mute, să-și caute o altă gazdă. Nu putea să admită atîta neștiință : să nu știe țața Veta ce-i aia o carabină ?!

Cercetă ceasul deșteptător : era încă devreme, însă pînă-n aleea unde se afla sediul gărzilor patriotice — era o cale destul de lungă. Iși potrivi din nou cartușiera, carabina, casca. Mai aruncă o căutătură în oglindă. „Dacă m-ar vedea acum Mara !" Ii trecu prin minte să treacă pe la dînsa — tot îi era în drum — și să-și ia rămas bun. Ii va spune : „Mara, eu mă duc să apăr Bucureștiul. S-ar putea ca eu... înțelegi ?" Nu, n-o să-l înțeleagă. Mara nu-l iubește. Mara îl va lua în zeflemea. Dar se făcea oare să plece la luptă fără ca să-și ia rămas bun de la ea ? Oftă. „Doamne, de ce ne este dat să iubim ?"

In dreptul casei ei avu un moment de ezitare, dar își învinse șovăiala. Fereastra de la camera fetei era deschisă. Se apropie de ea și strigă încet : Mara ! Iar cînd la fereastră se ivi mutrișoara ei adormită, Mircea simți bătăile inimii dureros de tare. Mara, ca și cum ar fi vrut să se convingă că nu visează, își frecă ochii cu pumnii ei mici ca de copil.

— Mircea, tu...? întrebă ea în șoaptă.

— Eu !

— La ora asta ?

— Vino un pic la poartă.

— E ceva grav ?

— Foarte... Chiar foarte grav.

— Atunci, viu...

Mara își puse la iuțeală ceva pe ea și ieși la poartă. Descoperi deodată ținuta ciudată a băiatului și privirile-i deveniră ironice :

— O ! Dar ce-i cu tine, băiete ?

— M-am înarmat, răspunse el cu toată seriozitatea.

Fata izbucni în rîs și Mircea se zăpăci. „Așa-mi trebuie. Ce caut eu aici ?"

— Știi, Mircea, parcă ai avea un ceaun pe cap !

— Mara, eu...

— Iar pușca asta, nu se potrivește de loc cu tenișii tăi... Dacă ai avea o pereche de cizme... Dar așa...

Rîdea în pumni, iar părul blond și bogat i se revărsase pe umeri.

— Parcă te-ai duce la carnaval sau la bal mascat, zău așa...

Mîhnit, Mircea lăsă capul în piept.

— Ei, și-acum de ce taci ?

Mircea vru să plece, ea însă îl apucă de braț.

— Stai, băiete, ce-ai vrut să-mi spui ? Imi strici somnul și acum pleci. Sau ai vrut să mi te arăți înarmat, să te văd cît de chipeș ești ? Ia ascultă, cel puțin știi să tragi cu pușca asta ?

— Știu, am învățat....

— Mai bine ai fi învățat să dansezi... Tu nici măcar un tango nu știi să-l dansezi ca lumea...

— Ești o proastă !

— Nu zău, se amuză Mara, care va să zică, mă scoli din somn, mă chemi la poartă, și pentru ce ? Ca să-mi spui că sînt o proastă ! Zău, e tare drăguț din partea ta.

Mircea întîlni ochii ei frumoși și ironici, și, fără să vrea, vorbi patetic :

— Plec la luptă, Mara. Inţelegi ? Băieți din uzina noastră se strîng în Aleea Alexandru, la șosea. O să ne batem cu nemții, înțelegi ? S-ar putea ca eu...

— Să cazi în luptă...

— Rîzi, dar să știi că eu te-am iubit, Mara. Se smulse de lîngă dînsa și se depărtă mai mult alergînd.

La sediul gărzilor patriotice era un du-te-vino fără contenire. Răsunau ordine. Patrule muncitorești plecau în toate direcțiile. Soarele începuse să dogorească. Ziua era înăbușitoare. Un avion hitlerist bombarda într-una orașul și antiaeriana nu izbutea să-l doboare. Amestecat printre ai lui, Mircea urmărea necăjit tot ce se petrecea în juru-i. Iși amintea mereu și cu tristețe de discuția cu Mara și-i venea să urle de ciudă. „Nu trebuia să trec pe la dînsa. Așa-mi trebuie !" Ceilalți îl zădărau. El însă se prefăcea că nu-i bagă în seamă. In răstimpuri, întrebă nerăbdător : „Nea Tudore, cînd intrăm și noi în luptă ?" „Acuș, flăcăule, ai răbdare !" Ii era ciudă pe toată lumea, pe el, pe Mara, pe nea Tudor, pe cei de la antiaeriană.

Pe la orele prînzului, spre marea sa mirare, se auzi strigat de santinela de la poartă :

— Care ești Mircea Lupșa ?

— Eu ! strigă Mircea, crezînd că este vorba de cine știe ce misiune importantă.

Desen de C. OSOROVITZ

— Ia fă-te la lumină ! Te caută logodnica la poartă.

— Logodnica ?!

— Logodnică sau altceva, glumi santinela.

Mircea roși. Tovarășii din grupa sa de luptă îl măsurară cu un anumit înțeles. „Ești logodit, Mircea, și nouă ne-ai ascuns treaba asta. Bine !"

— Du-te, îl îndemnară ei.

La poartă Mara îl aștepta cu un sufertaș în mînă. Il aștepta liniștită, dar învăluită în același aer zeflemitor. Mircea i se adresă ursuz :

— Ce vrei ?

— Uite, ți-am adus ceva de-ale gurii.

Mircea tresări. Nu cumva Mara își bătea joc de dînsul ! Ea însă îl privea cu niște ochi mari, serioși și puțin triști.

— S-o fi răcit, zise ea și-i întinse sufertașul.

— Mara !

N-apucă să spună nimic mai mult. In aceeași clipă auzi glasul tunător al lui nea Tudor : „Cei de la Vulcan", încolonarea și-n mașini ! Se aude ?"

— Auzi ? Pe noi ne strigă.

— Ar trebui să mănînci ceva.

— Incolonarea ! răsună iar glasul lui nea Tudor.

— Plecăm, Mara, continuă el cu duioșie, și-i luă mîna.

— Mircea, murmură ea, să știi c-am glumit... să știi că-mi place cum îți vine casca.

Băieții de la „Vulcan" ieșiră în stradă. Cineva îl luă de braț pe Mircea și-l trase spre mașini. Urcă în camion neluîndu-și ochii de la ea : continua să stea lîngă poartă nemișcată și tristă, cu sufertașul în mînă. Mircea îi zîmbi încurajator și-i făcu un semn cu mîna. Ea îi răspunse. Apoi camioanele se puseră în mișcare și cotiră strada. El n-o mai văzu. Inchise atunci ochii visători. Cineva începu să cînte : „Hai la lupta cea mare". Ceilalți îl urmară.

Mircea însă nu cînta. Ingîna în gînd cuvintele cîntecului și visa. Se vedea luptînd, săvîrșind fapte eroice. Iar în tot timpul acesta, Mara se afla lîngă dînsul : în toiul bătăliilor îi ștergea fruntea asudată, îi ducea la gură bidonul cu apă rece, îl mîngîia, îi bandaja rănile.

— Ce ai, mă băiete ?

Recunoscu vocea lui nea Tudor și deschise ochii mari. Nea Tudor îi zîmbea cu bunătate.

— Ce-ai, mă băiete ?

Și Mircea răspunse roșind :

— Ce să am, nea Tudore ? Iubesc, nea Tudore.

— Și e bine, mă, să iubești ?

— E tare bine, nea Tudore, zău așa.

MOROMETE ÎNTRE COMIC ŞI TRAGIC

Critica criticii (III)

Că în Moromeții sînt pasaje numeroase cuprinzînd un umor de calitate — a fost remarcat și au fost citate scene întregi în care Moromete face dovada inteligenței sale pătrunzătoare și strălucitoare. S-a arătat că Moromete montează mici scenete în care își bate joc de autorități (jandarmul) sau de proștii îngîmfați și pretențioși (fiul lui Bălosu). Pentru că Moromete este cu adevărat un personaj cuceritor i s-au atribuit astfel, aproape în exclusivitate lui, momentele în care celelalte personaje, împreună cu cititorul, se amuză de o glumă bună. Ni se pare însă că substanța însăși a cărții cere să vorbim despre un substrat important și reprezentativ pentru această operă. Fără sesizarea felului în care comicul este constitutiv în economia cărții, nu o putem înțelege. Aceasta se datorește faptului că moromețienii, prin însăși caracteristicile (personalitatea) lor, cer o mistificare a lumii, ceea ce duce la un decalaj între aparență și esența universului în care trăiesc. Astfel că, glumele unui om inteligent ca Moromete decurg și din substratul mai adînc al felului său de a privi și de a înțelege lumea. Moromețienii (nu poate avea această calitate un om lipsit de inteligență și sensibilitate) în contact cu realitatea au o importantă doză de naivitate și un mod de orientare care îi pune în mod necesar într-o postură ce solicită caracteristicile unor personaje de comedie. Pasajele în care inteligența lui Moromete face dovada umorului său au fost citate. Mai interesant ar fi de discutat mecanismul acestui umor. Desigur, paralelismul psihologic își are rolul său și este fundamental: efectul comic crește cînd interlocutorul nu surprinde căptușala interioară a replicii și reacționează prin uimire, sau chiar prin indignare. Fără îndoială și agerimea minții lui Moromete care surprinde gîndirea împiedicată a interlocutorului (dialogul cu Nilă la tăierea salcîmului) sau prinderea în flagrant delict de neatenție la nuanțe — fie și cu desăvîrșire lipsite de importanță — (discuția cu jandarmul) își au rostul lor. Dar nu este locul aici să analizăm toate modalitățile umorului lui Moromete.

Credem că nu s-a vorbit de umorul activ, participativ al autorului, de atitudinea sa de acid și violent Caragiale care se manifestă totdeauna în raport cu personajele din mica burghezie (învățătorii, directorul Cotelici) sau care tind spre îmburghezire (fiul lui Bălosu). Folosirea arbitrară și hilară a neologismelor, ca și transcrierea cu un surîs malițios, a evidentelor greșeli de logică și sintaxă — ce reflectă o gîndire pretențioasă, greoaie, absurdă, anacolutică à la Mitică sau Cațavencu — sînt evidente. Discursul directorului școlii, Cotelici, care se mișcă cu o penibilă dezinvoltură pe coordonate universale fără înțelegerea elementară a situației sociale, economice și politice din țară, e ilustrativ: **„Și cum ziceam, nu două sute douăzeci, dar eu spun nici o sută în cap. Că asta ar insemna că stăm bine, să zici că uite, fir-ar al dracului, ce spun ăla că sintem o țară fără știință de carte? Păi foarte mulțumesc, dă-mi și mie aici, Rominiei, niște colonii să trăiesc bine și să vezi cum învăț carte. Așa că dacă venea o sută în cap ar fi zis că degeaba se laudă Franța și Anglia că la ei oamenii sînt bătuți în cap de atita carte; uite-te aici, în Rominia, inițiativă, domnilor englezi și francuzi, sinteți mai proști ca noi...“.**

S-a arătat că țăranii lui Marin Preda discută cu ușurință situația politică din țară ridiculizînd pe „primul agricultor“, parlamentul și partidele politice. Modul în care Moromete citește și comentează (mimînd) discursurile politice, vorbește despre inteligența personajului. Dar nu există oare, în atitudinea scriitorului și ceva din gestul și surîsul autorului celebrei „O lacună“ care ridiculiza pornirea gratuită și veșnic trează a lui Mitică de a discuta „politică“, în mod inutil, și ineficient, cum are un moment liber? Această vorbărie, această jonglerie familiară, inofensivă, (pentru cel atacat verbal) cu noțiuni politice al căror conținut crud îl simt în mod tragic apăsîndu-le viața, îi duce la un moment dat pe acești naivi în postură de agreabili și penibili Mitică. Căci ei vor fi victima acestui sistem social pe seama căruia, deocamdată, glumesc. In ce măsură sînt însă vinovați pentru acesta? Vom încerca să discutăm.

Spuneam că în Moromeții există un filon comic mai profund și mai larg care include și explică și umorul lui Moromete, ca și satira politică a autorului. Aceasta se întîmplă pentru că pe lîngă cei care s-au adaptat sistemului social (ca Bălosu) se află ceilalți care ignoră legile sociale și situația lor înșiși mișcîndu-se într-o lume amenințătoare cu o veselă vioiciune inconștientă.

Cu aceasta atingem, fără a stărui, dialectica sensului pe care o are această ingenuitate, mai bine — ignoranță, în fața legilor societății capitaliste. Căci dacă, pe de o parte, îi vedem pe moromețieni în optica perspectivei lor ce creează un decalaj între aparență și esență — deci în postură nuanțat (prin talentul scriitorului) comică, ei sînt, în același timp, victime ale Ignoranței — acel „demon care, — așa ne temem — va mai pricinui multe tragedii“ (Marx — articol de fond în nr. 179 din „Kölnische Zeitung“ — K. Marx—F. Engels — Despre artă și literatură, pag. 140).

Astfel, orice postură gravă a lor este suspectă de a fi comică, (reprezentînd o nuanță dintre multe posibile), căci personajele se mișcă cu bună credință pe coordonate răsturnate într-o lume de valori contrafăcute pe care le iau drept autentice. O eventuală analiză a valorilor comice ale lucrării credem că ar trebui pornită de aici.

Repetînd, în sens invers, o simbolică și veche experiență, Moromete crede că se „luptă“, în glumă, cu inofensivele palete ale morii de vînt, cînd în realitate lovește cu înverșunare spadele cu adevărat amenințătoare ale unei lumi pe care o vede diformat; nu este mai puțin ridicol, nici mai puțin tragic: un don Quijotte învins prin deosebitele dar inadecvatele lui calități.

★

Cei mai mulți dintre comentatorii faimosului personaj au vorbit despre Moromete ca victimă a iluziei despre stabilitatea micii proprietăți rurale. Observînd că în viziunea lui Moromete timpul părea „răbdător“ (ca o forță obscură ce ar putea la un moment dat să-și piardă răbdarea), Silvian Iosifescu arăta că „Moromete nu sesizează semnele care pregătesc perioada cînd timpul va deveni amenințător“ și interpreta „disimularea“ ca mijlocul principal de navigare printre amenințările mari și mici ale vieții. Subliniind că lui Moromete „mecanismul social îi rămîne neînțeles“, Savin Bratu socotește că eroul își creează o „lume utopică“ și evită „autocunoașterea cu vicleșuguri față de sine ca față de străini“ ceea ce face ca „sfărîmarea acestei iluzii“ (despre stabilitatea micii proprietăți țărănești) să fie „drama centrală a romanului“. S. Damian a arătat marile calități interioare ale personajului subliniind (și era necesar să o facă cineva) lipsa finalității imediate a multora dintre acțiunile sale, setea de contemplare gratuită, repulsia în fața înămolirii în acțiuni mărunte și afaceri veroase: „Moromete dorește să opună acestei lumi o altă lume în care să fie permise contemplarea, vagabondajul, exuberanța proaspătă“ și arată că „dilema nu se rezumă numai la aspectul ei social — oscilația țăranului mijlocaș, ci implică sfîșierea tragică a omului obligat într-un regim silnic să renunțe la armonia sa anterioară“. Și mai departe: „Ideea artistică emisă prin tragedia lui Moromete se reduce sumar la efortul crîncen al eroului de a proteja zona de umanitate perpetuată, de a o face intangibilă, efort care se dovedește zadarnic“. Adăugăm la observația lui S. Damian sublinierea faptului că însăși „sfîșierea tragică“ pricinuită de un „regim silnic“ este marea dramă **socială** a cărții. Ceea ce Damian numea „olimpianismul“ lui Moromete **capătă la D. Micu o nuanță (esențială) în plus — devenind „estetismul“** lui Moromete, astfel că gratuitățile par iritante și justifică prin ele însele, „pedeapsa“: „eroul principal al romanului nu e numai un mijlocaș amăgit de iluzia durabilității gospodăriei sale, e omul dotat cu mari însușiri pe care și le irosește în gatuități.“ Ideea că Moromete este victima unei iluzii sociale și economice este fără îndoială adevărată și fundamentală. Dar D. Micu merge mult mai departe aducînd lui Moromete un act de acuzare grav: „Individualismul eroului lui Marin Preda nu este însă pur și simplu îndepărtare de oameni, desconsiderare a suferinței celor mulți, evitare a întrebărilor incomode de natură de a dezechilibra conștiința, îmbătare cu sentimentul superiorității față de restul muritorilor; **e acceptarea filistină a rînduielilor date, a întocmirii sociale, e pasivitate, neîmpotrivire la rău“.** Ni se pare că această interpretare a comportării lui Moromete ignorează nu doar mecanismul interior ci și legile exterioare care îl fac pe Moromete să acționeze așa și nu altfel. Pe Dumitru Micu îl supără că Moromete nu trece la o acțiune hotărîtă și revoluționară, că nu este cel puțin conștient de drumul revoluționar al țărănimii. Astfel, polemica cu S. Damian devine profund fundamentală în definirea eroului.

„S. Damian descrie cu finețe fizionomia sufletească a eroului, fără a confrunta însă etica acestuia cu concepția noastră despre rosturile omului în lume“ — spune Dumitru Micu.

Să discutăm deci „vina“ lui Moromete.

Fără îndoială Moromete este o victimă a iluziei sale despre libertatea sa ca individ: „Imperiul libertății începe de fapt abia atunci cînd încetează munca impusă de mizerie și de oportunitatea exterioară; el se găsește, deci, în afara sferei de producție propriu-zisă“, arată Marx în „Capitalul“.[1]) Tocmai faptul că are petecul său de pămînt și că nu trebuie să arendeze pămîntul boierului („nu e boier, e boieroaică“ ar „observa“ Moromete) îi creează eroului lui Marin Preda impresia că a depășit de acum „sfera de producție materială“. Moromete nu înțelegea încă legile, necesitatea și neimboldit imediat de „producție materială propriu-zisă“, are impresia atingerii libertății. In realitate el își asigură deocamdată doar independența materială și implicit morală și confundă, după legile și concepțiile societății burgheze în care, fără să știe, este prins, **proprietatea cu individualitatea.** „In realitate am proprietate privată numai în măsura în care am ceva de vîndut, pe cînd particularitatea mea specifică nu poate fi nicidecum vîndută“ — se arată în „Ideologia germană“ (K. Marx — F. Engels — „Despre artă și literatură“ pag. 111). Țarcul „libertății“ lui Moromete e împrejmuit de a) necesitatea distrugerii micii proprietății și b) înstrăinarea esenței umane — legi fundamentale ale modului de producție capitalist. Prima dintre acestea a fost relevată în unanimitate de critică. Cît privește cea de a doua, s-a observat (S. Damian) **efortul** interior al acestui țăran de a scăpa alienării nu prin înțelegere (treaptă superioară și la care un țăran simplu, oricît de inteligent dar nu și intelectual, nu putea ajunge) ci în virtutea unor deosebite resurse interioare ce l-au împins spre viziunea sănătoasă a celor ce, disprețuind acumularea, muncesc spre a-și putea păstra ceea ce au, apărîndu-și astfel și liniștea interioară.

Dar, chiar „...prin diviziunea muncii se creează posibilitatea ba chiar starea de fapt ca activitatea spirituală și cea materială — plăcerea și munca, producția și consumul să revină unor indivizi diferiți și ca singura posibilitate ca ele să nu intre în contradicție s-o constituie suprimarea din nou a „diviziunii muncii“ [2]). Moromețienii încearcă să eludeze contradicția (pe care nu o înțeleg dar ale cărei consecințe se fac mereu mai simțite) prin ignorarea banilor ca echivalent al produsului muncii și implicit prin disprețul pentru supramuncă. Pe Moromete îl atrăgea în comerțul cu cereale mai mult ceea ce-i plăcea fiului său, Nicolae — „aventura“; ideea că o face pentru bani îl jignește, îl irită și-l miră la nesfîrșit, — de aceea o ocolește, abandonîndu-se plăcerilor călătoriei. La aceasta se adaugă sensibilitatea ce îl face să nu se poată tocmi cu cel care suferă de foame.

Caracterul exterior al muncii omului în capitalism se vădește în aceea că munca nu îi aparține „iar produsul muncii“ este „un obiect străin avînd putere asupra lui“. Ceea ce deosebește munca omului de cea a animalului, arată Marx în „Manuscrise economico-filozofice“, este activitatea sa „în afara necesității fizice și produce cu adevărat abia atunci cînd se eliberează de ea“[3]). Atunci cînd activitatea omului nu mai este un act conștient, deliberat ci dimpotrivă, asemeni animalului „se confundă cu activitatea sa vitală“ răspunzînd unor nevoi imediate, el se înstrăinează de esența sa umană, de însușirile speciei sale. Concomitent cu acțiunea mereu mai largă și devastatoare a acestei legi a alienării se manifestă și aceea a „exproprierii producătorilor nemijlociți“ lege care „se săvîrșește cu vandalismul cel mai necruțător și sub impulsul patimilor celor mai infame, mai murdare, mai meschine, mai josnice“. Vom înțelege deaceea setea de contemplare, gratuitățile lui Moromete nu ca o „acceptare filistină“ a societății capitaliste, nu ca „neîmpotrivire la rău“ ci dimpotrivă ca o revoltă pe datele esențiale ale personalității sale, în care sînt solicitate și devin motor — trăsăturile care îl caracterizează cel mai mult ca om: lupta împotriva înstrăinării esenței sale umane prin efortul de a-și dezvolta forțele „umane în sine“ dincolo de „imperiul producției propriu-zise“.

Și totuși, Moromete va trebui să **sufere.** D. Micu spune: „Pentru bucuriile gustate cu prețul ignorării **voite** (s.n.) a monstruozităților unei orînduiri strîmbe, Moromete va trebui să plătească greu“. Pentru ce vină „**plătește**“ (s.n.) Moromete? Am văzut că nu poate fi vorba de „ignorarea voită a monstruozităților“ orînduirii capitaliste ci de o revoltă esențială împotriva ei. Dar suferind, Moromete își ispășește totuși acea „vină tragică“ a imposibilității alegerii unei soluții din mai multe — aparent — diferite. Discutînd tragedia „Franz von Sickingen“ a lui Lassalle, Marx arată că un conflict tragic se închegă atunci cînd „condiția fundamentală“ pentru reușita unei acțiuni „nu este posibilă“, nu este realizabilă, iar eșecul decurge „necesarmente“. Dacă „Indivizii pot fi înșelați, clasele niciodată“[4]), Moromete este un individ care nu înțelege legile societății în care trăiește (și nu putea să o facă singur) dar înșelîndu-se ca individ, este totuși supus destinului acelei pături sociale din care face parte: Moromete nu mai poate fi moromețian; Moromete nu poate fi Bălosu; Moromete — țăranul mijlocaș, fără educație politică, nu poate fi (încă) comunist. Cu aceasta Moromete intră în tragedie.

Pentru a se salva, pentru a-și cîștiga libertatea spre care aspiră, Moromete ar trebui să înțeleagă necesitatea istorică. Pentru aceasta ar trebui să devină comunist. Dar Moromete nu a cunoscut contactul regenerator cu comuniștii. Conflictul tragic al acestei cărți se definește, ca și în piesa lui Lassalle, din punct de vedere al eroului tragic (aici Moromete) ca acel conflict dintre „postulatul necesar din punct de vedere istoric și imposibilitatea realizării sale în practică“[5]).

Dar nu e mai puțin adevărat că numai păstrîndu-și datele morale inițiale, suferința finală a lui Moromete impresionează. Căci să fie clar, Moromete sărăcit nu este Țugurlan sărac, ci el însuși, trecînd printr-o încercare grea și revelatoare. Nu putem fi de părerea lui S. Damian după care Moromete este supus unei „devastări sufletești“, că Moromete „sustras prin înțelegere din vechea lui matcă, rămîne pustiu, fără vlagă“. Criticul ignoră că un om cu personalitatea (și vîrsta) lui Moromete nu putea fi nici zdrobit, nici metamorfozat prin pierderea oilor și a unei bucăți de pămînt. Bălosu are proprietate și deocamdată deplină independență materială. Dar Bălosu a căzut pradă legilor societății capitaliste, este robul lor, nu este liber; Țugurlan lipsit de pămînt capătă, prin contactul cu comuniștii, înțelegerea și devine liber. Moromete începe să înțeleagă legile. Incepe să fie liber.

Dar este adevărat că această experiență care-i aduce suferință este decisivă pentru Moromete: „toate organele individualității sale (ale omului— n.n.) ca și organele care prin forma lor sînt nemijlocit organe sociale, sînt în comportarea lor obiectivă sau în comportarea lor față de obiect apropierea acestuia. Apropierea realității umane, **comportarea ei față de obiect este manifestarea realității umane, este eficacitate umană și suferință umană** (s.n.) căci suferința, omenește concepută, este o autosatisfacere a omului“[6]). Suferința întru „apropierea realității umane“ înnobilează optimismul și fortifică gîndirea celui care va arunca apoi mereu sublima întrebare leninistă „ce-i de făcut?“ Viziunii veșnic roză a filistinului burghez să-i refuzăm titlul grav și complex de optimism! Optimist este bătrînul Moromete care, simbolic, pe piatra albă de hotar, înțelege să întrebe pînă la capăt ce-i de făcut.

Adriana ILIESCU

---

1) K. Marx—F. Engels — „Despre artă și literatură“, pag. 128.

2) Marx—Engels — Ideologia germană; K. Marx—F. Engels. „Despre artă și literatură“ pag. 38.

3) K. Marx — F. Engels — „Despre artă și literatură“ pag. 45.

4) K. Marx — F. Engels — „Despre artă și literatură“ pag. 155.

5) K. Marx — F. Engels — „Despre artă și literatură“ — pag. 151

6) Marx — Manuscrise economico-filozofice. K. Marx — F. Engels — „Despre artă și literatură“. pag. 109.

Deschiderea spectacolului prezentat de formațiile artistice de amatori din regiunea Cluj.

Al VI-lea concurs al formaţiilor artistice de amatori

Elanul și maturitatea artistică relevate cu prilejul desfășurării fazei finale a celui de al VI-lea concurs al formațiilor artistice de amatori dezvăluie sensul profund a ceea ce înseamnă în viața poporului nostru revoluția culturală.

Trezit la viața nouă, talentul creator al poporului se manifestă în uriașa activitate culturală de masă. Cluburile sindicale, casele de cultură de la orașe și sate, căminele culturale a căror rețea cuprinde întreaga țară au reușit în anii noștri să devină adevărate focare de cultură.

Faza finală a celui de al VI-lea concurs al echipelor artistice de amatori de la orașe și sate s-a desfășurat sub semnul celei de a 17-a aniversări a marei sărbători a eliberării patriei.

Un fenomen caracteristic celui de al VI-lea concurs îl constituie conținutul bogat și ținuta artistică îngrijită a echipelor. Gama întinsă de posibilități a interpreților (11.000 !), mozaicul viu al formelor de exprimare artistică au oglindit multilateralitatea preocupărilor culturale ale poporului.

Au fost prezente pe arena concursului tarafuri și formații de trișcași, tulnicari și contrabasiști — formații masive și glasuri firave și emoționante ale culegătorilor de folclor. Au răsunat pe scenă cifre, au prins viață grafice în plină ascensiune, au erupt sonde, s-au aprins lumini, s-au întruchipat chipuri de fruntași, maeștri ai recoltelor bogate.

Prezentă a fost și gluma. Cu umor viguros și ascuțit spirit critic brigăzile de agitație au satirizat lipsurile, continuînd pe scenă lupta neîmpăcată împotriva rămășițelor trecutului, împotriva leneșilor și nepăsătorilor.

In general, trecerea „în rol“ s-a făcut firesc, în ciuda tracului, totul a fost ușor, nici o notă forțată. Simțeai că artistul nu face altceva decît să-și trăiască în lumina reflectoarelor propria sa viață.

Și cu toate că, de pildă, brigada artistică de agitație a sindicatului uzinelor Mao Țze-dun din București participă pentru prima oară la un concurs pe țară, ea s-a impus ca un colectiv viguros prin seriozitatea cu care s-a străduit să cunoască și să reflecte munca și viața oamenilor din uzină. Acest colectiv remarcabil prin claritatea și combativitatea cu care abordează problemele cele mai actuale, în cadrul programului intitulat „La luptă pentru calitate“, mai are o caracteristică. Prin formația sa oglindește relațiile socialiste noi de prietenie și colaborare între oamenii de cele mai diferite profesiuni, brigada metalurgiștilor fiind instruită de instructorul voluntar dr. Cornel Constantinescu și ajutată pentru realizarea programelor muzicale de dr. Eduard Călinescu. Pe cei doi medici, ca și pe doctorul Marcel Grigorescu, i-am revăzut de altfel în faza finală și ca interpreți și textieri în cadrul brigăzii artistice de agitație a spitalului nr. 9, cu un program bine pus la punct și gustat de public.

Concursul transformat într-o pasionantă competiție artistică a fost un prilej de verificare a talentului amatorilor care au început să se întreacă pe scenă în urmă cu aproape un an în faze, interintreprinderi, intercomunale, raionale, regionale, — reunind 24.060 formații ale sindicatelor și așezămintelor culturale; deci cu aproape 6000 mai multe decît la concursul al V-lea.

Dar mișcarea artiștilor amatori nu a crescut doar numeric. Programele formațiilor artistice sînt mai bune și mai bine interpretate; pe lîngă cîntece ale compozitorilor clasici, multe formații artistice s-au prezentat cu bucăți originale. Remarcăm printre ele: „Poemul lui Lenin“ (corul din Reșița), „Pe plaiuri hunedorene“ (corul uzinelor din Hunedoara), „Suita de la Cîmpulung“ (I.M.S. Cîmpulung-Muscel), „Hidrocentrala de pe Argeș“ (Domnești — Argeș), creații în mare parte ale dirijorilor acestor formații.

Corul raionului Urziceni (raion complet colectivizat) format din 240 de cîntăreți a interpretat „Balada Bărăganului“ de Gh. Bazavan, reînnoind și îmbogățind folclorul. Schimbînd ritmul duios și trist al doinei în cîntec de voioșie, balada spune:

„Dunăre, apă cu fală
Face-te-ai toată cerneală
Să moi tocul gîndului
Cu penița dorului
Și voios să-ncep a scrie
C-am făcut gospodărie“.

Și cînd pe scenă apare, firavă dar sigură de sine, Mărioara Precup, mîndra fată a lelii Maria din Leșul Ilvei raionul Năsăud și dă glas melodiilor ce răsună pe meleagurile năsăudene de mai bine de 200 de ani, totul pare firesc, căci Mărioara cîntă melodia străbună cu vers izvorît din inima ei tînără:

„Floricica mărului
Mulțumim partidului
Că ne-a fost părinte bun
Și-am pornit pe noul drum
Drumul colectivului
Și calea belșugului“.

Un capitol deosebit îl constituie dansurile, oglindă a optimismului și vigoarei poporului. Un amănunt interesant în prezența pe scenă atît a echipelor de dansuri cît și a formațiilor corale îl constituie succesiunea generațiilor, legătura strînsă dintre ele în cîntec, în joc ca și în muncă. Cu totul ieșită din comun, atingînd culmi de măiestrie, echipa de dansuri a țăranilor colectiviști din Dăbuleni, reg. Oltenia, formație masivă (80 de dansatori) a întrunit efectiv participarea la joc a bunicilor și nepoților.

Caracterul de masă al mișcării de amatori a fost oglindit și de corul alcătuit din 140 de persoane al căminului cultural din Ceuaș, regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, comună formată în total din 114 case. Demn de menționat este și faptul că această formație corală va împlini în curînd 100 de ani de activitate.

Alt aspect impresionant al concursului îl oferă „debutanții“, tinere talente crescute odată cu uzinele sau gospodăria, talente care au cucerit laurii fazelor precedente finalei. E vorba de brigada artistică de agitație a schelei petrolifere din Țicleni, de lăcătușul Teofil Martoceanu de la Baia Mare, talentat interpret al cîntecelor populare de pe meleagurile maramureșene, de pionierul Aga Enache, măiestru țiteraș din Năruja — mîndru de țitera meșterită chiar de el — și de toți cei 6000 de noi artiști amatori care au trăit anul acesta pentru prima oară emoția participării la una din fazele concursului.

Uriașa desfășurare de forțe din finală a constituit o urmare firească a celor 95.000 de spectacole prezentate de artiștii amatori în fața a 21 de milioane de spectatori la fel de pasionați, iubitori de artă ca și interpreții.

Finala a constituit o revărsare de energii creatoare cărora numai ritmul susținut al transformării sociale, clocotul revoluției le poate da naștere. Ea este încă o confirmare a minunatelor resurse și aptitudini artistice ale poporului nostru.

Modul în care s-au pregătit și prezentat concurenții în întrecerea din faza finală a exprimat sentimentul de caldă recunoștință și dragoste pentru partid.

Și nu o dată au răsunat pe scenă cuvinte, mereu altele și altele și totuși parcă mereu aceleași, izvorîte din același gînd:

„E înfrățit pămîntu-n zare
Și ni-l răstoarnă zimbrii de oțel
Sub roșul steag al clasei muncitoare
Ne așteaptă comunismul — unic țel“

Vera CRĂCIUN

Corul casei de cultură a sindicatelor din Piatra Neamț, deschizînd programul.

Uniunea Sovietică, apărătoare a păcii

(Urmare din pag. 1)

n-a pierdut o ocazie în multiplele sale acțiuni manifestate în multe țări ca și în patria sa, să afirme cu tărie politica fermă de pace a țării pe care o reprezintă. Și ultima din aceste acțiuni a fost propunerea încheierii păcii cu Germania și transformării Berlinului de vest într-un oraș liber. Și iată că și acum, ca și de atîtea ori de-a lungul anilor de după război, s-a ridicat obstinat refuzul țărilor din blocul agresiv N.A.T.O. la propunerea sovietică. Era vorba, de fapt, de lichidarea ultimelor rămășițe ale războiului trecut și de netezirea căilor unei păci universale care să ajute cu binefacerile ei propășirea omenirii. Era vorba de aplicarea practică a unei măsuri eficiente, izvorîtă din sincera înțelegere și conlucrare pentru pace a tuturor țărilor care, ca și Uniunea Sovietică, au suferit în urma trecutului război. Spiritul revanșard și retrograd însă, fascismul într-un cuvînt, promovat de guvernul de la Bonn a găsit răsunet, nu la popoarele apusene care afirmă bucuroase ideea de pace, ci la cercurile monopoliste, reunite în blocul agresiv N.A.T.O. Pentru a apăra pacea, Nikita Hrușciov a dezvăluit întreaga hotărîre și putere a Uniunii Sovietice și a lagărului socialist. Premierul sovietic a arătat cu precizie că nu numai țările imperialiste de prim plan vor primi riposte prompte și nimicitoare, dar și toate celelalte care au îngăduit pe teritoriile lor bazele militare agresive. De pe o poziție reală, răspunsul țărilor iubitoare de pace la zăngănitul de arme apusean a venit cu promptitudine: declarațiile ferme ale tuturor statelor reunite în pactul de la Varșovia și măsura guvernului Republicii Democrate Germane de a controla granițele cu Berlinul de vest. Calea tratativelor stă deschisă.

Făcînd parte din lagărul țărilor socialiste, Republica Populară Romînă este mîndră să stea alături de Uniunea Sovietică și celelalte țări de democrație populară în apărarea celui mai înalt bun al omenirii: pacea.

Ion Marin SADOVEANU

După şaptesprezece ani

(Urmare din pag. 1)

chis focul în noi. Eram în dosul cîmpului. Din altă parte a satului au deschis foc unități ale armatei sovietice. Grupul nostru de panduri a atacat o margine a satului. Hitleriștii trăgeau din turnul bisericii, unde aveau tunul și cuibul de mitralieră. Noi ne-am culcat în albia unui izvor de munte. Snopul de mitralieră cădea la picioarele noastre, în prundiș. Sfîriia apa, răsuna prundișul, săreau stropii de apă și pietrele.

Hitleriștii se apropiau de noi, peste garduri, prin grădini. Trăgeau de după un stog de fîn. Au împușcat trei panduri.

Ostașii sovietici ne-au salvat. In cîteva minute n-am mai fi fost în viață dacă nu veneau frații noștri de arme.

— Ura! Ura! Ura! răsuna satul de glasul ostașilor victorioși.

Hitleriștii au fugit. Ii urmăream. Am ajuns la Banska Bistritza, în Slovacia. Orașul a fost eliberat. In apropiere de oraș ne-am oprit. Era într-o zi frumoasă, cu cer senin, cu soare. Autoritățile cehe identificau victimele masacrelor fasciste. Tot cîmpul era plin de cadavre deshumate. Erau cadavre de copii, de femei, de bătrîni. Hitleriștii au ucis tot ce era viu, toți oamenii pe care i-au putut prinde. I-au dus la marginea pădurii, i-au pus să-și sape gropile și i-au secerat cu mitralierele. Mamele au murit cu mîinile încleștate de pruncii lor, au murit îmbrățișați logodnicii, iubiții, soții cu soțiile, tovarășii de luptă.

Cîmpul acela plin de cadavre îl văd și acuma. Nu-l pot uita. Și hitlerismul n-a murit. Hitlerismul a reînviat în Germania occidentală. Popoarele lumii să nu uite ce a făptuit hitlerismul. Strigă victimele nazismului, din gropile comune, din sălile de gazare, din lagărele morții:

— Nu uitați! Fiți treji!

Dumitru CORBEA

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

PREZENȚE

Este cunoscut faptul că literatura romînească este apreciată din ce în ce mai mult peste hotare. Cititorii străini și critica literară din țările socialiste, iar în ultima vreme și din numeroase țări occidentale, manifestă un interes deosebit față de literatura romînă contemporană și clasică. Alături de Eminescu, Caragiale, Sadoveanu și Rebreanu au apărut traduceri fie în volum separat, fie în culegeri, din Arghezi, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, G. Călinescu, E. Jebeleanu, Marin Preda, Titus Popovici. Semnalînd doar ce a apărut în ultima vreme, trebuie să amintim trei antologii ale poeziei romînești îngrijite de Ianis Ritzos (Grecia), De Michelis (Italia), Köpeczi Bela (R. P. Ungară). Volumele de poezii alese din Arghezi (R. P. Ungară), Beniuc (Uniunea Sovietică și R. S. Cehoslovacă), romanele „Zodia Cancerului“ de Sadoveanu și „Desculț“ de Zaharia Stancu (R. S. Cehoslovacă), „Străinul“ de Titus Popovici (R. P. Bulgaria), „Intunecare“ de Cezar Petrescu (Argentina), „Enigma Otiliei“ de G. Călinescu (Berlin), „Sfîrșit de veac în București“ de I. M. Sadoveanu (Paris) și altele.

Tipărirea peste hotare a unor opere valoroase din literatura romînească, interesul manifestat de numeroase edituri străine pentru creațiile scriitorilor romîni dovedesc prestigiul pe care literatura romînă și-l cucerește în rîndul cititorilor străini.

Același interes, dublat de sentimentul descoperirii unei lumi noi în plin progres, îl evidențiază apariția în numeroase reviste din occident a unor articole despre R.P.R. Cu toate că în majoritatea cazurilor este vorba de ziariști sau de personalități burgheze, realitățile romînești, transformarea rapidă și înfloritoare a economiei și culturii noastre, determină pe autorii articolelor să facă aprecieri favorabile la adresa regimului democrat popular. Așa s-a întîmplat cu gazetari net reacționari ca Gaston Coblenz de la „New York Herald Tribune“ sau dezinformați de o propagandă ostilă, ca ziaristul austriac Wolfgang Kraus. In pagina de față publicăm extrase din articole scrise de personalități economice și culturale occidentale sau de ziariști burghezi care vizitîndu-ne țara au descoperit o lume ce i-a determinat să înțeleagă fie și în parte realitatea.

V znamení Raka
Mihail Sadoveanu

„ZODIA CANCERULUI“ de Mihail Sadoveanu, apărut în R. S. Cehoslovacă

Zaharia Stancu
bosonogo ljudstvo

„DESCULȚ“ de Zaharia Stancu, apărut la Ljubliana în limba slovenă

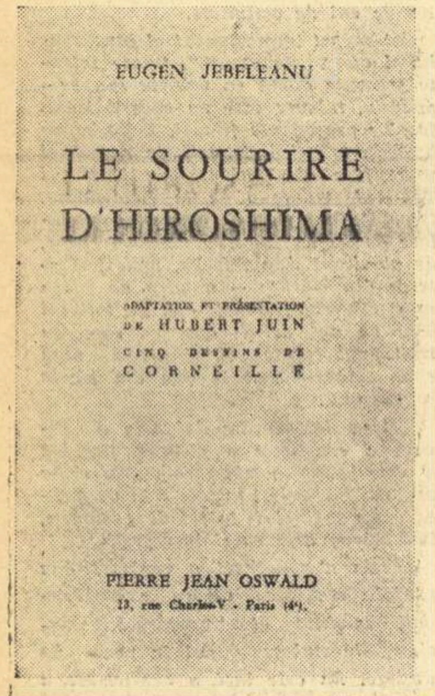
EUGEN JEBELEANU
LE SOURIRE D'HIROSHIMA
ADAPTATION ET PRÉSENTATION DE HUBERT JUIN
CINQ DESSINS DE CORNEILLE
PIERRE JEAN OSWALD

„SURÎSUL HIROȘIMEI“ de Eugen Jebeleanu, publicat în Franța

G. CĂLINESCU
Rätsel um Ottilie

La Berlin a apărut recent „ENIGMA OTILIEI“ de George Călinescu

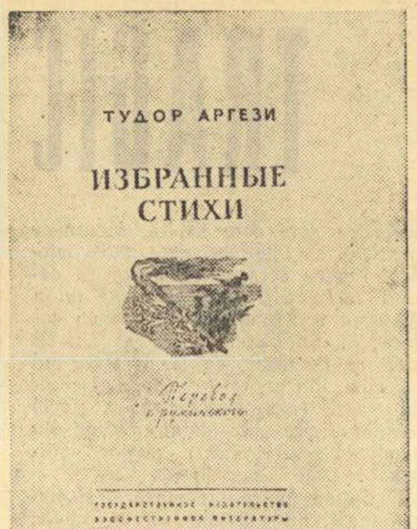

Cel mai mare poet romîn contemporan, academicianul Tudor Arghezi, este un artist de seamă al cuvîntului, care a înscris prin opera sa multilaterală o nouă și valoroasă pagină în letopisețul poetic romînesc al țării sale.

Tot ceea ce este mai bun din ceea ce a dat Arghezi, de la versuri pentru copii și pînă la pamflete biciuitoare, ne captivează prin înțeleapta lor simplitate și claritate, prin bogăția conținutului și frumusețea formei, prin unitatea lor. Astăzi opera lui T. Arghezi aparține în întregime patriei sale revoluționare, întregii lumi progresiste și prin aceasta se explică acea dragoste nemărginită și popularitate de care este înconjurat numele poetului romîn.

(Din prefața volumului de „Poezii alese“ apărut în Editura de stat pentru literatură. Moscova 1960).

VIKTOR BOKOV

Prietenilor romîni

— Pe-acoperișul casei mele, oare,
De strajă pentru ce-ai rămas;
Nu te îndeamnă firea călătoare
Să faci sub alte ceruri un popas?
Și îmi răspunde pasărea:
— Țin minte
Europa sfîrtecată de război,
Tranșeele adînci brăzdînd fierbinte,
Obrazul cîmpului prin pulbere și pl
— Ci du-te;
Cuibul tău nu se va frînge,
La-ntoarcere îl vei găsi la fel.
Nu pentru c-a simțit miros de sînge,
Ci de arșiță geme-un porumbel.
Te du spre Romînia depărtată,
Pe Mureș unde umbrele sînt verzi:
Pădurile belșugului stau roată,
In spicul bucuriilor te pierzi.
Și pasărea zvîcni cu aripa sus,
Spre cupa fără margine, albastră.
O însoțește inima-mi de rus,
Salutul meu,
prietenia noastră.

In romînește de CRISTINA LUCIAN

Romînia, o noutate turistică

Pentru acei turiști care se consideră cunoscători ai fiecărei pietre din Europa occidentală, Balcanii au ceva nou de oferit. O țară din Europa răsăriteană care și-a deschis porțile pentru turism este Romînia care, cu munți și mare, zăpadă și soare, dispune de o varietate ce poate face să rivalizeze cu oricare din țările mai bine cunoscute turiștilor britanici.

...Bucureștiul corespunde numelui său de oraș al grădinilor. Piețe largi și străzi plantate cu arbori se deschid spre bulevarde. In partea de nord a orașului se află lacuri și parcuri unde se poate face canotaj sau se poate pescui în timpul zilei, iar în cursul serii se pot vizita restaurantele în aer liber de pe malul apei.

...La Borsec, Romînia are o stațiune de ape minerale ale cărei ape le-am găsit mult mai bune la gust decît acelea de la Vichy sau Evian. In timpul iernii, munții — care se ridică la peste 2000 de metri — oferă prilej pentru practicarea schiului.

Pentru cei care doresc să petreacă vacanța la mare, într-o regiune a lumii vizitată de puțini britanici, coasta Mării Negre poate fi călduros recomandată.

... Mamaia este o localitate la 3 mile nord de Constanța, construită aproape în întregime în ultimii ani. Localitatea se află situată pe o fîșie de pămînt între mare și un lac cu apă dulce, ceea ce împiedică ca soarele fierbinte și temperaturile ridicate din timpul verii să devină prea apăsătoare. Pe partea dinspre mare se află o plajă ușor înclinată, cu nisip fin. Marea Neagră nu are flux și reflux, astfel încît autoritățile veghează ca malul apei să fie bine întreținut, mereu greblat și curățat. In plus, bărcile de salvare patrulează cea mai mare parte din zi.

Pe cealaltă parte a fîșiei de pămînt există posibilitatea de a se face canotaj cu vîsle și vele pe lacul Siut Ghiol. Intreprinderea turistică de stat a construit de pe acum o duzină de hoteluri și cînd programul de construcții va fi terminat, anul viitor, va exista posibilitatea de cazare a unui număr de 14.000 persoane în aceeași perioadă de timp.

In general hrana este bună și serviciul este excelent. Majoritatea hotelurilor își au orchestra lor proprie și în fiecare seară se dansează în aer liber.

Se pot face excursii în Delta Dunării, unde se găsesc din abundență păsări sălbatice, inclusiv berze și pelicani.

Intreprinderile de pescuit nisetrul și morunul, precum și instalațiile de la Tulcea unde se pregătesc icrele negre, merită de asemenea să fie văzute.

(„Financial Times“, iulie 1961)

exposición del grabado RUMANO

In Uruguay a avut loc o expoziție de grafică romînească. Publicăm coperta programului expoziției

Presa străină despre cultura germană în Romînia

„Don Carlos la Timișoara“

Ziarul „Stuttgarter Zeitung“ din 20 iulie a.c. publică sub semnătura lui Wolfgang Kraus următorul articol intitulat „«Don Carlos» la Timișoara“, cu subtitlul „Limba și literatura germană în Romînia de azi“.

Republica Populară Romînă a acționat cu pricepere la soluționarea problemei minorităților sale. După șocul provocat de război și după ce a trecut perioada postbelică, cultivarea limbilor și culturii minorităților nu a fost numai admisă, ci și sprijinită prin sume de bani considerabile.

...Această grijă pentru dezvoltarea culturii nu se limitează numai la cea a minorităților, ci cuprinde întreaga țară. Trebuie să știm că școli germane nu există numai în Banat și Transilvania ci și la București. Dacă în orașul natal nu există o școală germană, copiii au posibilitatea să locuiască în internate în care se vorbește limba germană.

Scriitorii de limbă germană au aceleași drumuri ca și scriitorii romîni. Am reușit să mă conving de acest lucru și prin aceea că în Romînia lucrările lor sînt tipărite și difuzate în tiraje considerabile. In ceea ce privește retribuția, efectuată după volumul operei, tirajul mai mic față de cel al lucrărilor romînești, nu se face prea mult simțit.

...Două centre culturale importante ale minorității germane sînt teatrele de limbă germană de la Timișoara și Sibiu. Am avut prilejul să asist la Timișoara la o reprezentație a operei lui Schiller „Don Carlos“ și să stau de vorbă cu directorul, Johann Szekler. La Timișoara există pentru prima oară, incepînd din 1953, un teatru de stat de limbă germană, în timp ce altădată nu existau decît teatre sezoniere. Ansamblul compus din 31 de persoane are la dispoziția sa o clădire cu 386 locuri și dă trei pînă la patru reprezentații pe săptămînă. Celelalte seri sînt rezervate ansamblului maghiar. In realitate însă, actorii germani joacă în fiecare seară deoarece ei pleacă în turneu în 60 de localități din împrejurimi. Reprezentațiile lor au foarte deseori 900 de spectatori și biletele sînt vîndute cu multă vreme înainte. In ceea ce privește limba, reprezentația cu „Don Carlos“ a fost la un nivel exemplar. Probabil că aici s-a depus o muncă enormă pentru a menține limba germană atît de curată. Am văzut numeroși actori tineri, oameni care proveneau din echipele de amatori, și care au început să fie instruiți cu adevărat abia la teatrul din Timișoara. Orașul Sibiu dispune și el de un teatru propriu în limba germană. Ansamblul este mai mic; el numără numai circa 24 de actori. Și acest ansamblu pleacă foarte mult în turneu. Repertoriul cuprinde în primul rînd clasici: „Minna von Barnhelm“, „Kabale und Liebe“, „Iphigenie“, „Räuber“, cît și „Meineidbauer“ de Anzengruber; printre autorii mai noi se numără Bertolt Brecht.

La București nu există un teatru de limbă germană, dar există în schimb Casa de cultură „Friedrich Schiller“ unde au loc toate cursurile, prelegerile și reprezentațiile în limba germană. Este vorba despre o mare casă de culturalizare a maselor. Tot ce intră în tematica organizării timpului liber poate fi găsit în această Casă de cultură, începînd de la serile de dans, cursuri pentru croitorie și pînă la recitaluri și reprezentații de artiști amatori. Casa are o bibliotecă proprie de limbă germană compusă din 12.000 de volume; autorii cei mai solicitați sînt Franz Werfel, Ștefan Zweig, Thomas Mann, Herman Hesse ș.a.

Inalt nivel cultural

Trebuie să stabilim că datorită investițiilor aproape gigantice în toate domeniile culturale, a avut loc în decurs de 15 ani un uriaș aflux de talente. Nu încape, firește, nici o îndoială că majoritatea acestor talente lucrează în sensul pedagogic al maselor, iar autorii înșiși, ca personalitate, au un înalt nivel cultural, sînt extrem de culți, atît în domeniul literaturii occidentale, cît și, firește, în domeniul literaturii răsăritene. In Occident nu poate fi găsit într-o singură localitate un număr atît de mare de scriitori cu un asemenea înalt nivel cultural. Că această instruire logică a lor pornește de la un cu totul alt punct de vedere decît al nostru, este o altă chestiune.

Cel mai limpede se poate observa această împădurire a vieții literare la generația mai tînără. Cei în vîrstă de 30 de ani au crescut în condițiile Republicii Populare și înainte de toate trebuie să menționăm că ei își identifică cu desăvîrșire cariera și poziția cu noul regim.

(„Die Furche“, Viena, nr. 22/1961)

Răsfoind PRESA STRĂINĂ

O caracteristică a Bucureștiului

Aceste mari cartiere sînt o caracteristică a Bucureștiului. Această Capitală, care se extinde din an în an cu un ritm de necrezut, înconjoară mici păduri și lacuri ce rămîn aproape ascunse, constituind neașteptate și cu atît mai plăcute zone verzi, răcoritoare.

„Floreasca“, cartierul florarilor, își merită pe deplin numele. S-a clădit, ca și celelalte cartiere, în jurul unui grup de fabrici și se aseamănă cu un mic oraș, cu magazinele sale, cu cinematografele sale, cu școli, de la cursurile elementare pînă la liceu, și mai ales cu numeroasele sale grădini mici.

Acum cîțiva ani nu exista acest cartier, ci o „zonă înapoiată“ a Capitalei.

Renato SASDELLI
Tempi Nuovo, Bologna

Arhitectura nouă

„La Mamaia clădirile sînt splendide și foarte moderne, construite după un plan de sistematizare care nu a economisit spațiul verde. Grija pentru spații verzi este o caracteristică a întregii noi arhitecturi romînești. Pe coasta Mării Negre, la Mamaia, există 5 centre noi sau reînnoite, și constituie unul din cele mai frumoase ansambluri turistico-hoteliere pe care le-am văzut vreodată“.

Mario G. LOSANO
Il Ponte, Florența

☆

Ziaristul indonezian JOE NOES LOEBIS în notele sale de călătorie publicate anul acesta (martie) în „Warta Berita“: „Multe regiuni din Romînia nu au avut cinematograf, teatru sau alte centre de recreație pentru muncitori. In prezent se construiesc pretutindeni cinematografe în cel mai modern stil, precum și teatre și săli de concert care pot fi folosite de poporul iubitor de muzică“.

★

„Am fost invitat să văd două săli de concerte, una cu o capacitate de 3000 de locuri iar cealaltă cu o mie. Ambele au fost construite în ultimele 18 luni, și dacă te gîndești la hangarul care este numit în mod ironic „Festival Hall“ atunci ele ne fac să ne rușinăm. In prima sală, maestrul Georgescu repeta Simfonia Corală cu o orchestră de aproape 100 de persoane și un cor de 300 de persoane.

Acustica este superbă, iar spectacolul a fost de prim rang“.

(Din articolul lordului Boothby „Sunday Times“, 23 iulie 1961).

Perspectiva anului 1965

„Romînia a fost în mod tradițional grînarul Europei Centrale. Deși ea are resurse considerabile de țiței și alte minerale, industrializarea nu a fost niciodată considerată ca o chestiune serioasă pînă la cel de al doilea război mondial. De atunci s-au făcut pași rapizi în crearea nucleului unei industrii care va fi bazată în mare parte pe materii prime naturale disponibile, și în general pe țiței și gaze naturale“.

„Este de așteptat ca în 1965 indicatorul balanței să treacă de la agricultură la industrie și ca Romînia, cu o populație mică, de 18 milioane locuitori, să devină una din țările cu un înalt nivel de industrializare din Europa“.

(„Petroleum“ Londra, iulie 1961).

Odihnă Sport Distracții

„Fiecare fabrică de o anumită mărime realizează astăzi un program social medical de proporții care impun într-adevăr. Există înlesniri sociale, clădiri elegante și bine aprovizionate, pentru studiu și odihnă, pentru sport și distracții...

Mulți muncitori romîni își petrec zilele lor libere, în timpul verii, pe litoral, în unele din cele mai elegante și bine utilate case de odihnă, pe coasta romînească a Mării Negre, la un preț ieftin...“.

Bo HANSON
corespondentul revistei suedeze „Femina“

Aportul științei romînești

ROMAN IACOBSON, profesor la universitățile Harward și Massachusetts din S.U.A.: „Știința romînească îmbogățește știința mondială prin contribuția sa de idei fecunde, prin observațiile și descoperirile sale“.

МИХАЙ БЕНЮК
Вечное пламя

La Moscova a apărut o culegere din poeziile recente ale lui Mihai Beniuc

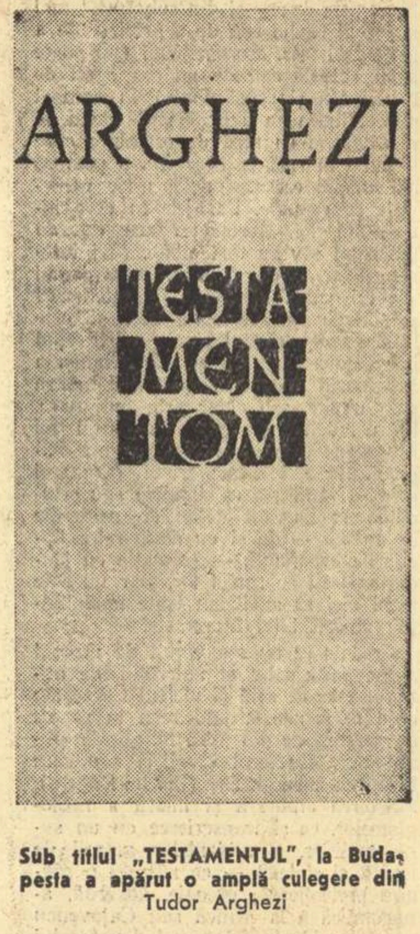

Sub titlul „TESTAMENTUL“, la Budapesta a apărut o amplă culegere din Tudor Arghezi

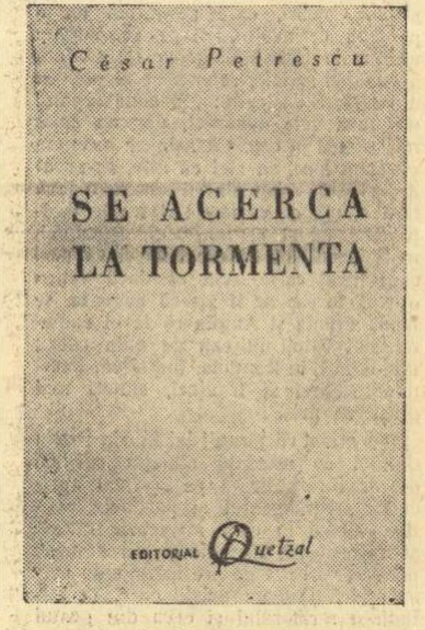

Autor de diferite compoziții epice, ca „Intunecare“, „Aurul negru“, „Calea Victoriei“, „Apostol“, Cezar Petrescu marchează o etapă distinctă în evoluția romanului romînesc din perioada celor două războaie, afirmîndu-se ca unul din scriitorii europeni contemporani care dispun de cel mai vast orizont de observație.

Opera sa este în mod vizibil concepută după stilul balzacian în mari cicluri susceptibile de a oferi o viziune de ansamblu a societății. In romanele sale care se disting prin varietatea tipurilor și aspectelor pe care le evocă, întîlnim o lume plină de contradicții și de probleme. Capodopera lui Cezar Petrescu este fără îndoială „Intunecare“, roman viguros consacrat primului război mondial și problemelor de o mare complexitate care au zguduit viața europeană. Cea a Romîniei de exemplu — după război. Romanul face să trăiască în mod simultan, într-un sistem de contrapuneri, personajele cele mai diverse, reprezentanții cei mai tipici ai societății romînești din acea epocă ale căror destine se încrucișează în intriga romanului.

Ca realist viguros, scriitorul pătrunde în toate sectoarele vieții sociale, analizează acțiunile și reacțiile, le coordonează într-o logică minuțioasă.

Virtuozitatea expresiei vine să perfecționeze satisfacția care ne-o oferă lectura acestui roman. Scriitorul utilizează posibilitățile cele mai diverse. Dialoguri, note descriptive de o minuțiozitate balzaciană, efuziuni lirice, reflecții de moralist se întrepătrund, se unesc și se confundă într-un stil plin de seducție, al cărui ritm se acordă întotdeauna pe deplin cu sensul povestirii.

(Din prezentarea ediției spaniole a romanului „Intunecare“, apărut la Buenos Aires).

ION MARIN SADOVEANU
Fin de siècle à Bucarest
ROMAN
LA NEF DE PARIS ÉDITIONS

„SFÎRȘIT DE VEAC ÎN BUCUREȘTI“ de Ion Marin Sadoveanu, **în ediție franceză**

A VILÁGIRODALOM GYÖNGYSZEMEI
ROMÁN KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA
MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

La Budapesta s-a publicat recent o antologie a poeziei romînești

TRUYỆN NGẮN RU-MA-NI
NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA

O culegere de povestiri romînești a apărut la Hanoi

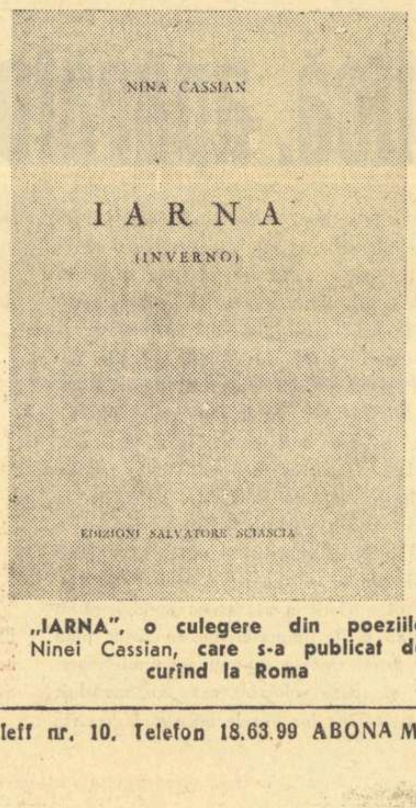

„IARNA“, o culegere din poeziile Ninei Cassian, **care s-a publicat de curînd la Roma**

ROMÎNEȘTI

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 36 (390)
joi 31 august 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.
8 pagini 50 bani

BILANŢ DE VICTORII

Document de o deosebită însemnătate, analiză amplă, temeinică și emoționantă, raportul ținut de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu prilejul celei de a șaptesprezecea aniversări a gloriosului 23 August, constituie un cuprinzător bilanț al succeselor înregistrate de poporul romîn pe drumul construirii vieții sale noi, socialiste, și o perspectivă de o grandioasă semnificație a anilor ce vor veni.

Intr-adevăr, rareori, Istoria de lupte, abnegații și bravuri izbutește să comprime în spațiul unei singure zile sensuri mai bogate, mai răscolitoare și mai încărcate de responsabilități.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a reamintit rolul istoric jucat cu acest prilej de Partidul Comunist Romîn care, rămas credincios principiilor sale, a fost în noaptea fascistă, unica torță, singura călăuză, și care, prin lupte aspre, bărbătești, a reușit să unească în jurul său toate forțele patriotice, organizînd și ducînd la victorie insurecția armată de la 23 August 1944.

Prag de ev nou, plătit cu sîngele soldaților romîni și sovietici, care și-au dat viața pentru libertatea țării noastre, insurecția armată constituie începutul revoluției populare, prefață eroică a zilelor de o neasemuită măreție pe care le trăim. Sub conducerea partidului, urmat cu credință de întreg poporul nostru, au fost realizate reforme de o importanță istorică, a fost smulsă puterea din mîinile burgheziei și ale moșierimii, unelte fidele și supuse ale imperialismului, a fost instaurat regimul democrat-popular, chezășie trainică a tuturor izbînzilor noastre. Șaptesprezece ani — a arătat raportul — reprezintă, calendaristic vorbind, puțin. Sub raportul victoriilor repurtate însă la toate capitolele îndeletnicirilor omenești, înseamnă nu mai mult de un deceniu și jumătate sau mai puțin decît două — nu aceasta e măsura — ci o întreagă epocă căreia cronicarii și rapsozii îi vor stabili abia de aici înainte solemna, patetica ei dimensiune. Raportul a arătat că în cei șaptesprezece ani cîți au trecut de la neuitata zi, gravată în inimile fiecăruia dintre noi, „milioanele de oameni ai muncii au urmat cu încredere politica marxist-leninistă a partidului nostru, bazată pe analiza temeinică a realității, pe cunoașterea profundă a legilor obiective ale trecerii de la capitalism la socialism. Partidul Muncitoresc Romîn a ținut seama de cerințele fiecărei etape date, a pus în fața clasei muncitoare sarcini care corespund raportului forțelor de clasă și posibilităților obiective de înaintare spre țelul propus, a învățat permanent din bogata experiență a Uniunii Sovietice, ca și din propria sa experiență, asigurînd astfel victorii istorice pe frontul construcției socialiste“.

Roadele minunate ale acestei politici se văd în toate domeniile, crescute spornic din atașamentul fierbinte al poporului la cauza socialismului. Raportul a dat însuflețitoare exemple cu privire la felul cum sînt transformate clipă de clipă în realități vii, istoricele hotărîri ale Congresului al III-lea. In primul an și jumătate — a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, — oamenii muncii au depășit sarcinile prevăzute pentru această perioadă, dovadă peremptorie că prevederile Congresului au fost juste și că au devenit parte integrantă din viața clasei noastre muncitoare, care vede în îndeplinirea lor misiunea ei de răspundere și de onoare. Cifrele își au astăzi puterea lor, fiindcă semnul matematic, odinioară lipsit de semnificații, conține actualmente o enormă încărcătură de viață. „In aplicarea planului de șase ani, a subliniat raportul, au fost date în funcțiune pînă în prezent, numai în industria republicană, 72 de fabrici, uzine și secții noi, iar alte 179 au fost dezvoltate și reutilate cu instalații, agregate și utilaje moderne“. Fraza, de o explicabilă sobrietate tehnică, are însă un corespondent care sună în viața de fiecare zi a omului. Și cînd raportul anunță marea victorie a încheierii procesului de colectivizare a agriculturii, înțelegem că sîntem confruntați cu o izbîndă epocală, înscriindu-se deopotrivă și în pagina solemnă a manualului de istorie și în actul de viață, cotidian și aparent mărunt al zilei de astăzi. Politica partidului a cucerit inimile și deciziile de luptă ale tuturor oamenilor cinstiți din țara noastră, fiindcă e o politică a vieții, a păcii, a bunăstării, a progresului, politică de o neabătută esență umanistă, politică a demnității și fericirii omenești.

„Dezvoltarea continuă a economiei naționale — a spus primul secretar al partidului nostru — și creșterea venitului național permit partidului și guvernului înfăptuirea sistematică a măsurilor de ridicare a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii“. Această grijă permanentă este oglindită la fiecare pas în înfăptuiri altădată de nesperat. Să compare oricine felul cum arăta satul romînesc acum șaptesprezece ani, cu imaginea lui de astăzi. Și poate exista vreo apropiere, de orice natură, între existența de sclavie blestemată, suportată de milioanele de oameni ai muncii pînă la 23 August 1944, și viața de demnitate și creație dusă de aceiași oameni astăzi?

Am cunoscut în vara aceasta diverși oaspeți străini veniți în țară cu temeiuri și interese diferite. Chiar cînd nu ne erau prieteni devotați nu puteau nega uluitoarele realizări obținute într-un timp atît de scurt, iar unii dintre ei ne cereau și secretul atitor minunate înfăptuiri.

„In activitatea entuziastă ce se desfășoară pe întreg cuprinsul țării — a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul său închinat zilei de 23 August — se reflectă patriotismul și devotamentul fierbinte al oamenilor muncii față de cauza socialismului, dragostea și prețuirea pe care le manifestă poporul față de Partidul Muncitoresc Romîn“. Acest puternic atașament, același sentiment de mîndrie, îl vădește poporul nostru și în raport cu politica externă a statului nostru, politică de coexistență pașnică, de pace, de colaborare între toate statele, indiferent de natura orînduirilor lor sociale și politice. Politică leninistă, închinată cu exclusivitate binelui omenirii și progresului civilizației umane, politica statului nostru își găsește cea mai fericită expresie înlăuntrul marii și glorioasei familii a statelor socialiste, în fruntea cărora militează cu devoțiune și abnegație măreața Uniune Sovietică.

Vizita recentă a delegației romîne de partid și de stat în țara ce construiește cu succes comunismul — a arătat, în chip convingător raportul, — a constituit încă un prilej pentru reafirmarea unității indestructibile ce stă la temelia lagărului socialist. „Pentru noi — a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — este un izvor de înaltă satisfacție faptul că în toate împrejurările, în toate problemele teoriei marxist-leniniste, ale construcției socialismului și comunismului, ale întăririi continue a unității mișcării comuniste internaționale și a lagărului socialist, ale apărării păcii în lume, Partidul Muncitoresc Romîn și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, R. P. Romînă și Uniunea Sovietică, au avut și au poziții identice“.

Această perfectă unitate de vederi, identitatea țelurilor urmărite: apărarea păcii în lume, stabilirea unui climat propice dezvoltării civilizației omenești, primejduită astăzi de uneltitorii unui al treilea război mondial, perfecta solidaritate a lagărului păcii, consecvent pînă la capăt înaltelor idealuri umaniste, dau statului nostru un meritat prestigiu internațional și fiecărui cetățean conștiința că viața și viitorul său sînt slujite și apărate cu dîrzenie infinită și pricepere.

De aici siguranța, încrederea, liniștea construcției noastre pașnice, de aici fermitatea și calmul bărbătesc, responsabil, în care scrutăm, vigilenți, ziua noastră de mîine.

Lumina gloriosului 23 August ne conduce pașii pe drumul unor noi victorii, spre noi culmi de progres și creație!

Aurel BARANGA

Comunismul, primăvara omenirii

Pe marginea proiectului de Program al P.C.U.S.

Comunismul, primăvara omenirii, visul de aur al minților cele mai luminate, socotit cu secole și decenii în urmă doar o utopie, a devenit un țel concret și apropiat. In următoarele două decenii societatea comunistă va fi construită în linii mari în Uniunea Sovietică, iar în perioada următoare va fi desăvîrșită construirea deplină a societății comuniste.

Căile și metodele spre obținerea acestei victorii — cea mai mare din istoria omenirii, — planul concret, științific fundamentat al trecerii la faza superioară a comunismului în U.R.S.S., sînt cuprinse în Programul P.C.U.S., al cărui proiect publicat în presă se află în dezbaterea poporului sovietic, urmînd a fi aprobat de către Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. Nu există om al muncii pe întreg cuprinsul pămîntului, care să nu încerce o profundă emoție citind în acest însuflețitor Program-manifest cuvintele: „Partidul proclamă solemn: Actuala generație a oamenilor sovietici va trăi în comunism!“.

Programul P.C.U.S. reprezintă un document de uriașă însemnătate politică, teoretică și practică pentru întreaga mișcare comunistă internațională. „Insemnătatea istorică a acestui Program — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă consacrată zilei de 23 August — constă în aceea că el concretizează perspectivele grandioase ale construirii în U.R.S.S. a primei societăți comuniste din lume, înfățișează aprofundat legile trecerii omenirii de la capitalism la socialism, demonstrează inevitabilitatea istorică a triumfului comunismului în lumea întreagă. Toate partidele comuniste și muncitorești găsesc în tezele sale teoretice un îndreptar sigur în lupta lor pentru victoria socialismului și comunismului, pentru triumful cauzei păcii“.

În program este generalizată experiența P.C.U.S. și a poporului sovietic în construirea societății noi, experiența întregului lagăr socialist, a mișcării comuniste și de eliberare națională din întreaga lume, reflectă prefacerile revoluționare ce au avut loc în lume, analizează în profunzime procesele fundamentale ale contemporaneității — întărirea sistemului mondial socialist, criza capitalismului mondial, mișcarea revoluționară internațională a clasei muncitoare, mișcarea de eliberare națională, triumful ideilor comunismului. Pentru prima dată în istorie în acest document este prezentat un plan concret, științific fundamentat, de construire a societății comuniste. Programul P.C.U.S. este o nouă demonstrație strălucitoare a forței și vitalității marxism-leninismului, a caracterului său creator, veșnic viu; prin bogăția sa de idei, el reprezintă o uriașă contribuție de înaltă valoare științifică la tezaurul marxism-leninismului, la gîndirea contemporană.

☆

Una dintre ideile de bază care străbat ca un fir roșu prima parte a Programului P.C.U.S. este inevitabilitatea pieirii capitalismului și a trecerii întregii lumi la comunism. În proiect este demonstrat prin elocvența faptelor istorice că orînduirea capitalistă se apropie de sfîrșitul existenței sale, sub impulsul acțiunii propriilor sale legi obiective, al ascuțirii propriilor sale contradicții economice-sociale și, ca urmare, al luptei revoluționare a clasei muncitoare, groparul capitalismului.

Un loc important în noul Program al P.C.U.S. îl ocupă analiza capitalismului contemporan. Capitalismul monopolist a devenit principala piedică în calea progresului social al omenirii. Dacă secolul al XX-lea, secolul creșterii colosale a forțelor de producție și al dezvoltării științei, n-a pus pînă acum capăt mizeriei a sute de milioane de oameni și n-a adus belșug de bunuri materiale și spirituale tuturor oamenilor de pe pămînt — se arată în proiectul de Program, — de vină este numai capitalismul. În condițiile capitalismului monopolist se adîncesc toate contradicțiile capitalismului. Relațiile de producție capitaliste au ajuns într-un conflict acut cu forțele de producție, fapt ce se oglindește în creșterea gradului de nefolosire acută a capacităților de producție, repetarea foarte deasă a perioadelor de crize economice, creșterea șomajului cronic, îngustarea piețelor, etc.

Criza generală a capitalismului se adîncește continuu, odată cu intrarea ei într-o nouă etapă de dezvoltare. Îmbogățind unele grupuri de monopoliști, întețind ofensiva împotriva nivelului de trai al oamenilor muncii în scopul sporirii profiturilor, imperialismul adîncește prăpastia dintre un pumn de magnați financiari și marea masă a poporului. Crește reacțiunea politică; metodele de conducere fascizante, militariste și autocrate iau loc metodelor democratice tradiționale ale burgheziei. Se formează, se înmulțesc și se călesc forțele sociale menite să răstoarne orînduirea capitalistă și să asigure victoria socialismului. Programul P.C.U.S. subliniază că „revoluțiile socialiste, revoluțiile antiimperialiste de eliberare națională, revoluțiile populare democratice, mișcările țărănești largi, lupta maselor populare pentru doborîrea regimurilor fasciste și a altor regimuri tiranice, mișcările general democratice împotriva asupririi naționale — toate acestea se contopesc într-un proces revoluționar mondial unic, care subminează și distruge capitalismul“.

☆

Noul Program al P.C.U.S. înfățișează planul concret al trecerii la rezolvarea sarcinilor construirii comunismului în U.R.S.S. Bazîndu-se pe tezele fondatorilor comunismului științific și dezvoltînd concluziile Congresului al XXI-lea al P.C.U.S., proiectul noului Program dă o caracterizare științifică comunismului. Ca un imn măreț închinat omului răsună cuvintele

Ion ROȘU

(Continuare în pag. 6-a)

PENTRU REZOLVAREA PAȘNICĂ A PROBLEMEI BERLINULUI

Problema încheierii tratatului de pace cu Germania continuă să fie primul punct pe ordinea de zi a vieții politice internaționale. Aceasta din pricina caracterului acut prezentat de necesitatea lichidării grabnice a rămășițelor stării de război cu Germania, focar al încordării în centrul Europei, pretext pentru promotorii războiului rece, și în sfîrșit, pretext pentru dezlănțuirea unor acte provocatoare împotriva Uniunii Sovietice, R. D. Germane, precum și a celorlalte țări socialiste.

Că acesta este adevărul, ne-o demonstrează faptul că țările occidentale — Statele Unite ale Americii, Anglia și Franța — au declanșat în ultima vreme o zarvă în jurul problemei Berlinului occidental și a încheierii Tratatului de pace cu Germania, zarvă ce contribuie la agravarea tensiunii internaționale și a psihozei de război și la ridicarea unor obstacole artificiale în legătură cu semnarea unui tratat de pace. Referindu-se la această problemă, Nikita Sergheevici Hrușciov sublinia în declarația făcută ziaristului american Drew Pearson că „propunerea Uniunii Sovietice și a altor țări care au luptat împotriva Germaniei hitleriste, în legătură cu încheierea Tratatului de pace cu cele două state germane existente în momentul de față, succesori legali ai fostei Germanii, a stîrnit o reacție cu totul nejustă din partea puterilor occidentale“. In fruntea acestei poziții ostile se situează guvernul Germaniei occidentale sprijinit direct de Statele Unite ale Americii, Franța și Anglia. Poziția puterilor occidentale este cu totul nerealistă și în mod vădit nu urmărește altceva decît ințețirea focarului agresiv reprezentat de forțele militariste și revanșarde de la Bonn. In centrul Europei există în mod real două state germane și acesta este punctul de la care trebuie să se pornească dacă se urmărește în mod cinstit rezolvarea problemei germane. Guvernele celor două state germane au adoptat poziții principial diferite față de unificarea Germaniei. Propunerilor realiste și constructive ale guvernului Republicii Democrate Germane urmărind începerea tratativelor și elaborarea unor căi de reunificare a națiunii germane, li s-a răspuns de la Bonn cu refuzuri încăpățînate. Respingînd unificarea pe cale pașnică a Germaniei, Adenauer și Bonnul mărturisesc implicit că au planuri agresive, că intenționează să cotropească Republica Democrată Germană. „Semnarea Tratatului de pace care va închide capitolul celui de al doilea război mondial — declara tovarășul N. S. Hrușciov lui Drew Pearson — și va consolida frontierele celor două state germane, va lega mîinile revanșarzilor și va face să le piară pofta de aventuri. Și, dimpotrivă, tergiversarea mai departe ar fi interpretată de cercurile revanșarde din Germania occidentală ca o încurajare la agresiune, la declanșarea războiului“.

Incheierea Tratatului de pace cu Germania ar duce și la rezolvarea problemei Berlinului occidental, care va obține Statutul de oraș liber și va fi deplin stăpîn pe soarta sa. Opinia publică internațională apreciază eforturile depuse de Uniunea Sovietică și țările socialiste în vederea lichidării situației anormale ce decurge din lipsa unui tratat de pace cu Germania. Este apreciat în primul rînd, așa cum sublinia tovarășul N. S. Hrușciov, că „statele germane cu care va fi semnat tratatul de pace vor deveni din acel moment absolut suverane“.

Este evident că puterile occidentale alimentează în mod artificial zarva în jurul așa-zisei „crize a Berlinului“ imprimîndu-i spiritul isteriei războinice în scopul de a agrava tensiunea politică internațională și a crea un pretext pentru dezlănțuirea unui război împotriva Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară. In ciuda acestui fapt, Uniunea Sovietică invită stăruitor guvernele țărilor occidentale să ia loc grabnic la masa tratativelor în vederea semnării Tratatului de pace cu Germania, fapt ce ar contribui la limpezirea atmosferei internaționale și la întărirea păcii în întreaga lume.

In legătură cu necesitatea vitală pentru pacea Europei și a lumii, constituită de încheierea Tratatului de pace cu Germania, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej definea poziția poporului nostru astfel: „Propunerile formulate de țările socialiste pentru reglementarea păcii cu Germania ilustrează caracterul constructiv al politicii externe a statelor noastre, preocupate în mod serios de acele aspecte ale vieții internaționale care generează încordare în lume. U.R.S.S. și celelalte țări socialiste cheamă puterile occidentale la masa tratativelor pentru a găsi un mod echitabil de rezolvare a problemelor în suspensie. Dacă puterile occidentale ar cădea de acord să participe la încheierea Tratatului de pace cu cele două state germane, aceasta ar aduce o importantă contribuție la cauza destinderii și păcii“.

Este neîndoielnic că numai abordarea de pe aceste poziții realiste a problemei germane poate duce la rezolvarea, în interesul păcii, a unei probleme în care întreaga omenire este vital interesată.

AL. GÎRNEAȚĂ

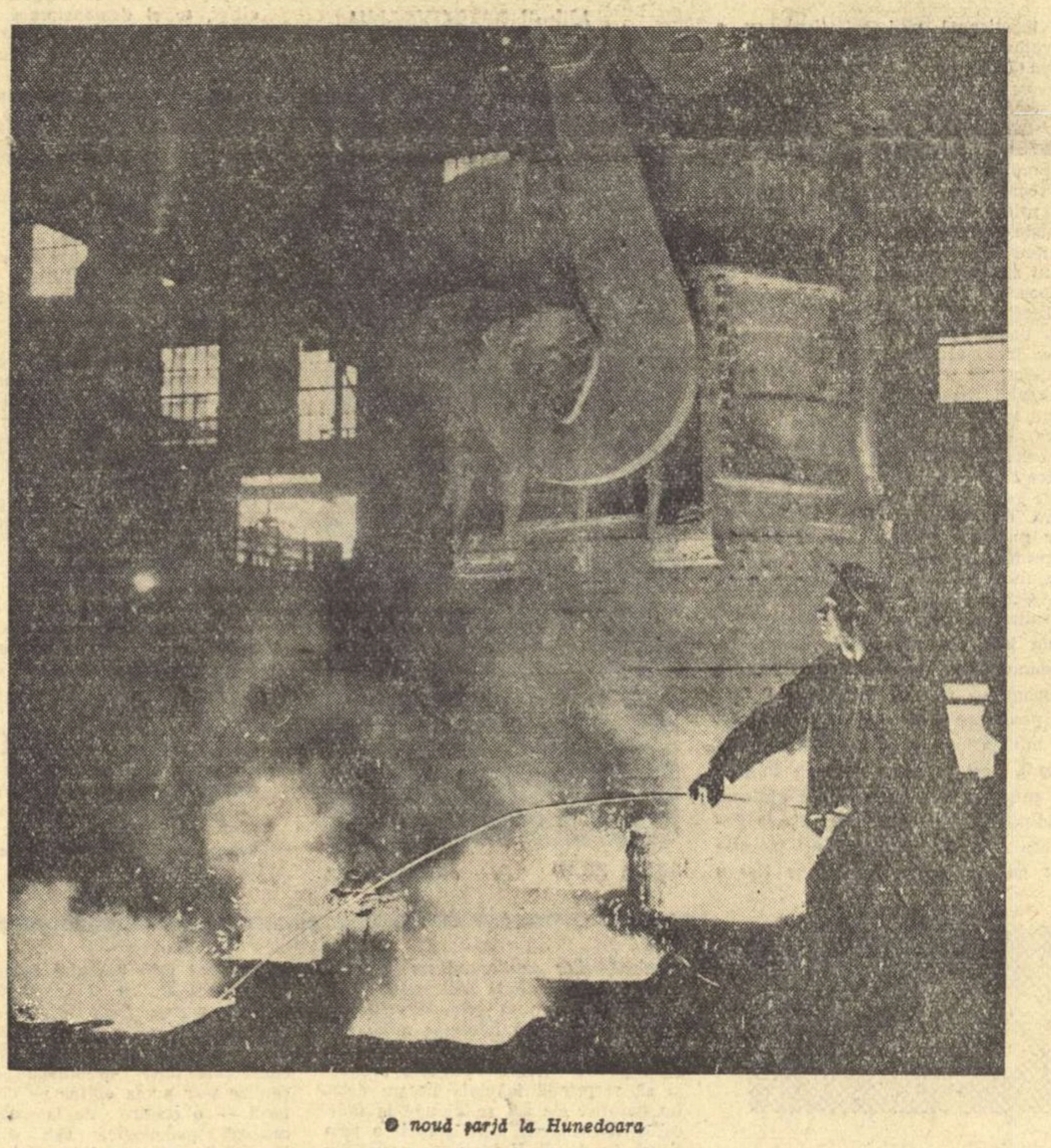

O nouă șarjă la Hunedoara

PRIETENIE

Articol scris special pentru „Gazeta literară“

de **SZABOLCSI MIKLÓS,**
redactor șef al revistei „Élet es Irodalom“
din R. P. Ungară

Mă aflu de cîtva timp în Romînia și vreau să vă spun cu acest prilej că mi s-a părut semnificativ faptul că, în ultimele săptămîni, două opere literare romînești au atras în mod deosebit atenția iubitorilor de poezie de la noi: o antologie a poeziei populare romînești, apărută sub îngrijirea lui Köpeczi Bela, și o nouă culegere, mai bogată și mai reprezentativă a poeziilor lui Tudor Arghezi. Nu încape nici o îndoială că succesul de care s-au bucurat aceste volume se datorează mai ales faptului că am putut aprecia valoarea poeziilor în traducerea unor adevărați poeți. Măreția lui Arghezi nu poate fi în nici un caz percepută, înțeleasă, prin traduceri slabe sau mediocre. Acum însă, frumusețea poeziilor sale a fost redată de cei mai buni poeți maghiari din Romînia, ca de pildă Szemlér Ferenc, și de cei mai buni artiști plastici maghiari în frunte cu Illyes Gyula. Nu în aceeași măsură putem fi satisfăcuți de studiul introductiv la volumul de versuri al lui Tudor Arghezi. Se resimte lipsa unor scriitori și critici cu autoritate, competenți, care să cunoască temeinic și să dea o interpretare marxistă literaturii romîne.

Apariția celor două volume poate constitui un prilej de adîncă cugetare. Cunoașterea literaturii romîne și maghiare, a moștenirii literare a celor două popoare, ba mai mult, cunoașterea reciprocă a tuturor comorilor culturale ale celor două țări, adunate de-a lungul veacurilor, este în interesul comun al popoarelor romîn și maghiar. Și trebuie să recunoaștem că în anii de la eliberare s-au înfăptuit multe pe acest tărîm. In domeniul literaturii ne referim cu mîndrie la numeroasele lucrări traduse în cele două limbi, la faptul că numele unor mari poeți romîni clasici cît și în viață sună acum familiar în urechile cititorilor din țara noastră. Știu de asemenea că datorită muncii asidue și de un înalt nivel artistic a poeților romîni, cititorii romîni au făcut cunoștință cu operele celor mai remarcabili poeți revoluționari maghiari. Se cuvine recunoștință celor care și-au dedicat eforturile acestei munci.

Cred că printr-o muncă serioasă, principială pot fi cercetate valorile culturale și mai ales descoperite legile și trăsăturile comune ale literaturii și artei țărilor socialiste. Nu este deci vorba numai de o cunoaștere mai organizată a morilor culturale naționale, ci și de un aspect al legăturilor frățești și prietenești care există între țările noastre.

Deși asemenea cercetări duc la concluzii interesante și în ce privește trecutul îndepărtat și mai puțin îndepărtat, totuși prezentul oferă cel mai vast teren de studiere a legăturilor culturale dintre țările noastre. Descoperirea și studierea acestor trăsături comune este una din sarcinile noastre cele mai însemnate. Tocmai de aceea cunoașterea mai adîncă a experienței fiecăreia dintre țări, a eforturilor și realizărilor din acest domeniu nu poate aduce decît foloase.

Știu (și mărturisesc că mai mult din discuții decît pe bază de lectură) că în literatura romînă, alături de generația de poeți, prozatori și critici mai vîrstnici s-au ridicat elemente tinere valoroase, că se poartă discuții vii, constructive, că scriitorii studiază cu interes crescînd viața în plină dezvoltare a țării. Credem că și în țara noastră discuții vii, dorința tinerilor scriitori de a cunoaște viața, caracterizează dezvoltarea literaturii maghiare. Această activitate creatoare promite desigur noi succese și cunoașterea reciprocă poate da roade foarte frumoase.

Cîteva gînduri, cîteva păreri ridicate de cunoașterea reciprocă a valorilor culturale ale țărilor noastre. Sperăm că și cele două organe ale Uniunilor Scriitorilor, „Gazeta Literară“ și „Elet es Irodalom“ vor întreprinde cît mai multe pe acest tărîm.

Reportajul și actualitatea

O cercetare metodică a reportajului romînesc contemporan cred că ar trebui să pornească de la examinarea interdependenței care există între această specie literară și actualitatea socialistă. Discuțiile referitoare la stiluri, la procedeele specifice de reflectare, la clasificările posibile s-ar subsuma acestei probleme centrale, ar deriva din ea.

Insăși amploarea pe care o cunoaște în ultima vreme, la noi, reportajul, este o expresie a actualității socialiste. Ritmul impetuos al transformărilor sociale, dinamismul caracteristic vieții contemporane au creat acestei specii condițiile unei înfloriri deosebite. Pasionați de peisajul țării în construcție, năzuind să consemneze cu maximă operativitate multiplele aspecte ale reînoirii generale, scriitorii noștri se adresează, tot mai frecvent, reportajului. Sfera tematică a acestuia s-a extins și ea considerabil. Familiarizați cu marile șantiere ale construirii socialismului, cu uzinele, cunoscînd viața gospodăriilor colective, reporterii urmăresc îndeaproape complexul prefacerilor revoluționare de pe întinsul patriei. Există, între configurația tematică a reportajului actual și programul construcției desfășurate a socialismului o armonioasă concordanță.

Dincolo însă de problema tematicii, actualitatea socialistă are și alte implicații, structurale, asupra dezvoltării reportajului în epoca noastră. Una dintre ele ar fi de pildă, funcția esențial *afirmativă* a acestuia.

Reportajele care apăreau în perioada interbelică erau, de cele mai multe ori, expresia unei poziții critice, accentuat polemice cîteodată față de realitatea lumii burgheze pe care o reflectau. Nu ne referim, desigur, la produsele jurnalisticii comerciale, „senzaționale“ sau mondene, ci la acele reportaje care dezbăteau, în spiritul adevărului, problematica socială a epocii, așa cum o făceau, de pildă, în chip strălucit, scrierile lui Geo Bogza. Potrivit noii realități sociale, funcția reportajului devine în epoca noastră, o funcție afirmativă, de sprijinire a actualității. Se va spune, de bună seamă, că acesta este, în fond, rostul întregii literaturi realist-socialiste, chemată să afirme noile valori instaurate de socialism. In cazul reportajului, însă, această funcție de afirmare are un caracter distinct, de intervenție foarte *directă*, concretă în realitatea vieții zilnice. Acest caracter decurge din însăși natura reportajului, specie a prozei care nu operează cu ficțiuni. În reportaj, se știe, faptele relatate sînt reale, eroii, identificabili, de unde un pronunțat caracter *agitatoric*, cetățenesc, așa cum în lirică îl are poezia-manifest.

Discuția asupra formulelor reporterești, asupra variatelor modalități de abordare, în reportaj, a actualității se va raporta deci, în permanență, la această sarcină fundamentală a reportajelor noastre de a interveni direct, operativ și agitatoric în problemele construcției socialiste în vederea afirmării noului. Valabilitatea unei modalități sau a alteia: reportaj-monografic, reportaj-secțiune, reportaj-portret etc., se verifică deci după măsura în care poate sau nu să răspundă, cu eficiență, acestei cerințe. Dar o modalitate nu poate fi apreciată în sine, ruptă de cel care o practică și de realitatea pe care este chemată să o exprime. Ignorînd acest aspect al problemei, Radu Cosașu ajunge să se războiască aprig cu formula reportajului monografic căreia mai întîi îi neagă existența pentru ca după aceea să o încarce totuși cu toate defectele pe care le au unele reportaje din presa noastră literară (vezi articolul „Reportaj monografic“ G. lit. nr. 32/961). Evident, naturii sale scriitorești îi este neconvenabilă formula monografică. Talentul său, asociativ, mobil, stilul său nervos se realizează deplin pe alte coordonate. Și, evident, acuza pe care unii recenzenți o aduc cărții sale, „Lumină!“, că n-ar fi o bună monografie e absurdă, scriitorul neintenționînd, într-adevăr, să compună o monografie a Bicazului ci, așa cum spune, să realizeze cîteva „secțiuni semnificative“ în viața marelui șantier.

Dar, cum susțineam mai sus, modalitatea monografică nu poate fi respinsă în abstract, alți reporteri realizîndu-se cu maximă eficiență tocmai în acest domeniu. V. Nicorovici, de pildă, care este un meticulos, găsește forța de a epuiza sub toate as-

G. DIMISIANU

(Continuare în pag. 3-a)

IN ACEST NUMAR:

- **Versuri** de Mihai Beniuc (pag. 3.)
- **Un minut în capitala planetelor** reportaj de Paul Anghel (pag. 3.)
- **Mașina** povestire de D.R. Popescu (pag. 5.)
- **„Luptătorii“** fragment din romanul „Moartea se numește Engelchen“ de Ladislav Mnačko (pag. 7.)
- **„Capul lui Bai“** fragment din romanul „Bivolul“ de Nguyin Wan Bong (pag. 8).

POEZIE CETĂŢENEASCĂ

Cînd va fi scris „Tratatul de istoria literaturii romîne", un capitol substanţial va trebui să fie consacrat literaturii îndrumate de Partidul Comunist, în perioada ilegalităţii în care s-au pus cîteva dintre cele mai importante premise ale realismului socialist la noi. In acest context foarte bogat îl vom descoperi şi pe Alexandru Şahighian, poet format sub influenţa directă a marilor lupte muncitoreşti, cărora le-a fost contemporan: grevele minerilor de la Lupeni din 1929, Congresul al V-lea al P.C.R., grevele de la atelierele „Griviţa" din 1933. Cele mai multe dintre poeziile sale, datorită conţinutului lor protestatar, n-au putut trece de rigorile cenzurii burgheze şi au rămas, cel puţin pentru generaţia tînără, ca şi necunoscute. De aceea, cu atît mai valoroasă ne apare culegerea simbolic intitulată „Pasărea măiastră", care, alături de versurile mai noi ale poetului, ni-l înfăţişează pe Alexandru Şahighian din perioada ilegalităţii şi rezistenţei antifasciste.

Cum remarca şi Ion Vitner în prefaţa la recentul volum, poetul a parcurs chiar în acei ani, sub influenţa ideilor Partidului, drumul de la individualism la atitudinea combatantă, de la tînguirea „cuminte" la o poezie de revoltă a întregului popor de asupriţi. Ca şi Dumitru Corbea, Alexandru Şahighian, refuză la un moment dat să mai fie „cîntăreţ de stele", simţindu-şi chemarea către aspectele dureroase ale vieţii cotidiene, către freamătul oamenilor încleştaţi în lupta cu exploatarea: „Indepărtînd cuvintele cuminţi — zice autorul „Pasării măiestre" în poezia cu acelaşi nume — Eu altele — am cules din lavele fierbinţi, / Să-i cînt aprins, cît mai aprins pe oameni". Şi într-adevăr, poezia sa este un caleidoscop în care se oglindesc deopotrivă destinele tragice ale muncitorilor şi ţăranilor, hăituiţi de acelaşi sumbru stăpîn: orînduirea burgheză. Imprumutînd asprimea faptului nud, Alexandru Şahighian foloseşte acum o expresie răsucită parcă dureros: „Sub călcîi dreptatea geme; / Rod grumaz de oameni juguri; / Baionete cresc, nu pluguri..." (Prefaţă la un volum care n-a putut să apară). In această imagine globală se întîlnesc feroviarii grevişti din Pîrjol şi Griviţa-1933, cu robii pămîntului moşieresc din Gheorghe sau Necaz, se întîlnesc şomerii flămînzi din Pomană, cu neînfricatul Ion din Povestea „banditului" şi cu soldatul mutilat de război din emoţionanta poezie Scris cu stînga. In aproape toate versurile lui Alexandru Şahighian aşternute cu două-trei decenii în urmă se remarcă existenţa patosului demascator, a unei atitudini agitatorice, care a depăşit simpla constatare compasivă. Chiar dacă uneori accentuează asupra semnificaţiei tragice a soartei „eroilor anonimi", adică a celor asupriţi în societatea capitalistă, amintind într-un loc de Balada morţii a lui G. Topîrceanu („In culcuşul rece-al gropii / Tace Gheorghe cum tăcuse / Toată viaţa lîngă plopi-i /. Unde-i Gheorghe? Cine fuse?" — Poetul e în permanenţă un revoltat, un protestatar. Iată, spre pildă, cum e înfăţişată „pomana" pe care o face cîrciumarul, cum sînt depistate semnificaţiile morale şi politice ale acestui... act filantropic. Autorul observă că nu sentimentul carităţii stă la baza „daniei", ci însuşi interesul egoist, întru apărarea căruia „preotul şi primarul / Vorbiră despre cîte-n lună şi-n soare, / Despre dumnezeu, despre inimi miloase, / Despre viaţa viitoare / Şi despre «exemple frumoase»". „Pomana" şi cei ce o făceau urmăreau aşadar, să acrediteze mai departe ideea împăcării sociale, care, chipurile, ar face dacă nu să se stingă, în orice caz să se atenueze conflictul dintre săraci şi bogaţi. Poetul nu se opreşte numai la denunţarea caracterului spoliator al orînduirii burgheze, ci, conştient de forţele revoluţionare ale asupriţilor, îndeamnă patetic la luptă. Atitudinea militantă revine în Cuvinte către fratele meu, în Greva minerilor, în Pîrjol şi mai cu seamă în Griviţa 1933, poezie agitatorică, moştenind violenţa tonului coşbucian din Noi vrem pămînt: „Că n-aţi ucis ideea, de-aia voi / Vă zvîrcoliţi ca şerpii arşi de bici. / Ideea n-o distrugeţi, nu! Şi nici / S-o smulgeţi nu o veţi putea din noi, / Din visul care arde-n piept, aici! / Veşmînt ne este peste umeri goi".

ALEXANDRU ŞAHIGHIAN: „Pasărea măiastră"

Prin ceea ce are mai bun, poezia lui Alexandru Şahighian se integrează perioadei de care vorbeam, perioadei în care Sahia îşi scria nuvelele şi Bogza reportajele sale îndrăzneţe, cînd se plămădeau stihurile revoluţionare, antirăzboinice şi antifasciste ale lui Beniuc şi Miron Radu Paraschivescu. Autorul „Pasării măiestre" se află pe această glorioasă baricadă şi de aici îşi afirmă încrederea în victoria ideilor comunismului: „De n-am mai scris de aştri, eu nu i-am dat uitării /. Mă mîngîia o stea din geana zării / O inimă şi stea — ca para. / Privind-o, parcă-ţi năruia povara". Condamnînd exploatarea şi războiul, denunţînd caracterul trădător al burgheziei fasciste, care a semnat ruşinosul dictat de la Viena (Ţara plînsă), chemînd la luptă revoluţionară, poezia lui Alexandru Şahighian mărturiseşte în acelaşi timp o sensibilitate artistică remarcabilă, căreia credem că nu i-a lipsit decît perseverenţa. Alături de unele versuri decolorate în cursul anilor (ex. Scrisoare de pe front), de unele strofe de o rezonanţă cam învechită (ex. Năstase Ignea Veteranul) întîlnim o poezie ca Seceta, admirabilă expresie metaforică a opoziţiei dintre poet şi arida lume capitalistă. E de observat aici nu numai peisajul simbolic, alcătuit din şerpi încolăciţi, din bolovani şi mărăcini, dar şi tăria de neînfrînt a poetului, care păstrînd neslăbite legături cu poporul — se simte pururi viu şi neîncovoiat. Imaginile sînt elocvente, profund sugestive: „Căci acolo, din sfori mă-njgheb / Sorb sevă nouă din pămîntul gras / Şi dacă-mi arde trupul, nu mă-ntreb, / Căci cresc un altul verde, ceas cu ceas".

Aceeaşi coardă sensibilă vibrează cu acorduri noi şi sporite în poezia scrisă după eliberarea patriei. Continuînd să fie în mijlocul evenimentelor social-politice (Republică, 24 februarie 1945), Alexandru Şahighian simte şi mai viguroasă legătura dintre poet, popor şi patrie (Din voi sînt eu) trăieşte bucuria epocii de construire a socialismului (Trecură oameni...) şi are viziunea „luminatului şaizeci şi cinci", „cînd n-or mai fi folclorice opinci, / Cînd jerbe vor zvîrli hidrocentrale". Privind cu claritate în viitor Şahighian, ca şi Beniuc într-una din recentele sale poeme (Din umbră), îşi exprimă regretul de a nu atinge vremea de aur a Comunei, sentiment anihilat însă la gîndul că va fi totuşi prezent prin urmaşi: „Că dacă eu, tovarăşi, n-oi mai fi, / Cînd mierlele luminii s-or ivi, / S-o bucura băiatu-mi pentru mine". (Privesc tot mai departe). De altfel, imaginea copilului devine acum foarte frecventă (ex. Căldură, De vorbă cu băiatul, Descîntec), suprapunîndu-se cu însăşi perspectiva viitorului: „Ridică-te, copilul meu, printre stejari / Cu ramuri stufoase şi mari, / Cu rădăcinile tari /. In pămîntul ăsta năvălit şi el, de curînd, din tăceri. / Să-mi răzbuni îngenuncherile mele de ieri" (Căldură).

Adăugind un element nou liricii sale din trecut, element care constă într-o delicateţă şi gingăşie aproape necunoscute în ciclurile mai vechi, Alexandru Şahighian îşi lărgeşte formula poetică, în care include preocuparea sa de viaţa celor mici din basmele pentru copii (vol. Rici-Rici, Poveşti adevărate, Poveşti dunărene). Cu aceasta, poezia sa nu-şi scade, ci îşi nuanţează caracterul cetăţenesc agitatoric, îşi sporeşte virtuţile afirmate încă din epoca ilegalităţii şi rezistenţei antifasciste.

Al. SĂNDULESCU

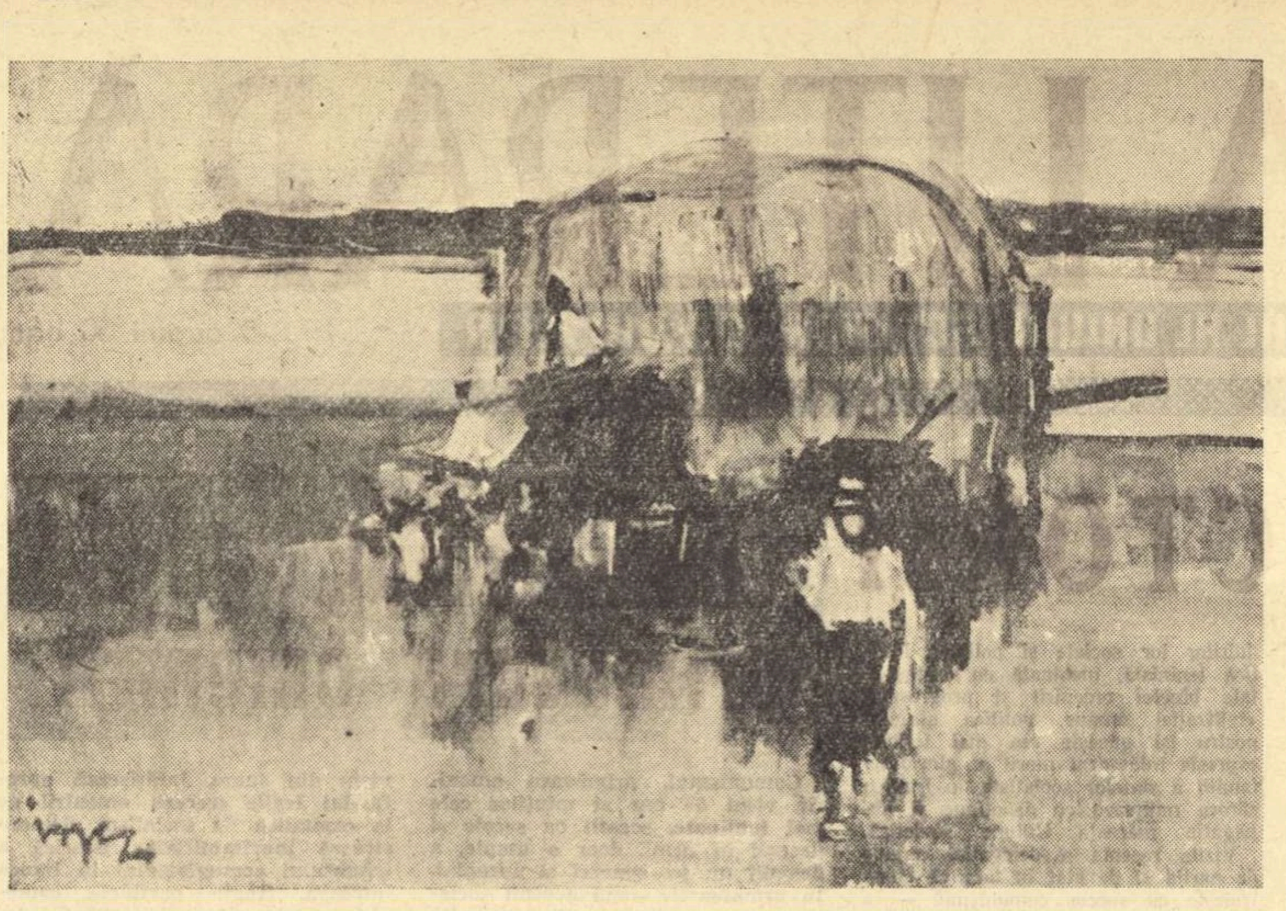

EUGEN ISPIR „Vadul de la Tupilaţi"

(Din expoziţia „Privelişti din opera lui Mihail Sadoveanu").

Două povestiri

„In văpaia lunii" şi „Om rău"

de Fănuş Neagu („Luceafărul")

Deşi poate nu s-ar părea, nu prima, ci a doua bucată corespunde mai ferm cerinţelor unui gen destul de puţin pretenţios, reductibil la o întîmplare sau o serie de păţanii revelatoare prin sine — deci *experienţe* — a unui caracter, a unui destin, la nevoie a unei epoci. (Povestirea istorică dezgroapă fragmente de evuri consumate — Sadoveanu). Străveche şi atunci încărcat, abuziv epică pentru gustul nostru sintetic, povestirea a reintrat, după o scurtă eclipsă impusă de hegemonia romanului, în actualitate. Azi beneficiază de o substanţă concentrată la maximum, distilată de orice „literatură", de comentarii şi digresiuni care altădată îi făceau deliciile. Este opera lui Cehov şi apoi a lui Hemmingway, specialişti în a povesti într-un stil de o obiectivitate dezamăgitoare sub raport anecdotic, dar copleşitoare prin contactul pe care ni-l mijloceşte vertiginos cu adîncimile. Unul, Cehov cu acelea ale sufletului, celălalt, Hemmingway, cu ale condiţiei omului — aşezat dintr-o dată, oricare ar fi împrejurarea cotidiană sau spectaculoasă ca în „Bătrînul şi marea", faţă în faţă cu destinul său, cu triumful sau eşecul. Dar de ce să deschidem o discuţie zadarnică, cu privire la virtuţile şi limitele sau chiar la istoria povestirii, de vreme ce profilul genului este desfigurat şi reconfigurat în acelaşi timp de talentul povestitorului, spărgător de norme şi de iluzii ale criticei.

„In văpaia lunii" nu are nimic anecdotic şi nici nu ştampilează sau — mai nobil — nu gravează un caracter. Suscită o stare de spirit, un fel de vrajă senină, înviorătoare, proprie unei nopţi lăsate, odată cu mijirea primăverii, peste o gospodărie colectivă. („Serile în sat la Dikanca" scria Gogol, ca să nu-l pomenim încă odată pe Sadoveanu din întîrzierile lui nocturne). Din ce se ţese atmosfera? — element de altfel prielnic autorului ce s-a mai exercitat în această direcţie. Din calmul difuz şi trainic sedimentat de setimentul muncii libere, plină de perspective şi pe care încolţirea bruscă a simţurilor îl tulbură, atît cît încreţeşte furtuna lacul. Altădată, pornirile stricau pacea lăuntrică, aruncau insul în conflict cu societatea sau cu sine, cu o concepţie, o prejudecată a aceleiaşi societăţi de fapt, sau cel puţin îl izolau îndărătul unui zid de alarmă şi pîndă, de asediu prelungit. Acum, noile relaţii sociale, fundamentînd echilibrul omului — a arătat-o şi o arată excelent Marin Preda, — armonizează impulsurile sănătoase, scutite de cataclisme şi explozii, de zbuciume sterile, de jocul asalturilor şi capitulărilor, de presiunea timidităţii. Eroul, Ene Lelea, îşi rezolvă criza, chiar înainte de a se fi declanşat. Supunîndu-se voios apelului nu numai al unei fiinţe, dar al vieţii aprinse în întreaga natură, acceptă dragostea refuzată iniţial din pricini confuze, trădînd o neîncredere fără temei în propriile resurse. (Rezervă, aprehensiune, jena omului părăsit recent de soţia ce lucrează în aceeaşi gospodărie). Cum? Prin simpla contemplare, imperceptibil emoţionată şi solidară, a tabloului oferit de consătenii săi. Aceştia, destinşi, aflaţi într-un ceas de odihnă, pe jumătate activă de altfel, insuflă siguranţă şi avînt potolit, dar plin de sevă, nu prin ce fac sau ce spun, ci prin *cum* fac şi *cum* spun lucruri fără consecinţe, banale, cel mult pitoreşti prin „buna lor dispoziţie" generală. (Confort sufletesc evocat cu un lirism mascat, îndărătul unor mijloace nerafinate, de Velea în „Răgaz întins" şi „La groapa de fumat"). Fata înamorată, care, provocînd un inocent „rendez-vous", îl poftise pe Ene în încăperea unde continua să îngrijească puii colectivei, cu o devoţiune tandră; moşul mucalit, zis Papa Leon, care anima asistenţa cu snoave moştenite; Tarachiu, care, expert în decantarea vinului (nu a rachiului, cum s-ar crede după nume) istoriseşte o altă cunoscută poveste cu un înnebunit, simbolic, „de lună" îşi contopesc siluetele într-o asistenţă prietenească, frăţească, parcursă nemărturisit de o bunăvoinţă, de o putere de simpatie, de o intuiţie a unui suflet de-al lor, surprins într-un impas.

Efectul de taină *prea* luminoasă, de linişte *prea* rustică, de triumf *prea* blînd al insurecţiei vieţii, al dorinţelor, ce se obţine la capătul scurtului peregrinaj prin noaptea satului, ar fi putut îneca povestirea în idilism. Pregnanţa senzaţiilor, alternanţa de calm şi nostalgie, şi în special sugerarea noului resort al echilibrului restabilit cu delicateţe în om, îi conferă însă ceva din vigoarea aceea neliniştită, dar nu iremediabil devastatoare, ce-l cuprindea şi pe un Davidov în împrejurări similare. (Spre deosebire de un Grigore Melehov, bîntuit pînă la abandonare, de „semnele primăverii"). Cum însă atitudinea nouă, ambianţa instaurată de morala socialistă, o propagă — nu în exclusivitate, dar cu precădere — exponenţii tradiţionali ai înţelepciunii şi hazului (iarăşi un moş!), deci cei care coboară liniştea în suflet prin tradiţie şi cu ajutorul tradiţiilor, al poveştilor ereditare debitate după „ritual" — intenţia atît de pozitivă a lui Fănuş Neagu nu se împlineşte pînă la capăt. Stropită de idilism, reclamînd mai multă densitate, acuitate în percepţia realităţii sau mai puţină „poezie", schiţa păstrează însă farmec şi culoare, şi înscrie o nouă aspiraţie între aptitudinile cunoscute ale autorului.

Ceea ce nu se poate spune despre „Un om rău". E confesiunea unui sătean păcălit în rîvna sa ingenuă de a moderniza nutriţia vacilor, de către un mucalit amuzîndu-se inofensiv pe socoteala ignoranţei sale. Năduful victimei care — naivă — dăduse conform sfatului, ceapă vacii, pentru a spori valoarea alimentară a laptelui, dispune şi, indirect, înalţă, elogiul năzuinţei sincere de depăşire. Deşi eroul (acelaşi moş!) cere „nepotului" său, autorul, să-l răzbune, înfierîndu-l pe vinovat în ziar, totuşi se ghiceşte că el însuşi a tras o învăţătură: înnoirea reclamă veritabilă ştiinţă, chibzuinţă. Zelul nereflectat dăunează, acolo unde trebuia să folosească.

Oricît de elocventă ar fi pentru o altă trăsătură a satului socialist, — strădania de a urca munca empirică la o treaptă ştiinţifică, setea de inovaţie în cele mai statornicite deprinderi, — povestirea se epuizează, moralizator, într-o lecţie servită anecdotic, în pitorescul foarte savuros, în vioiciunea colorată a monologului.

Mihail PETROVEANU

LELIA ZUAF „Dobrogeancă"

UN STUDIU DE ISTORIE LITERARĂ

Sarcina pe care şi-a asumat-o Dumitru Micu, de a ne da un studiu despre Poporanism, nu a fost uşoară. Mai întîi pentru că autorul a avut de parcurs un adevărat hăţiş, factologic şi documentar, apoi, o bibliografie în care cercetătorii mai vechi ai fenomenului au abordat puncte de vedere incompatibile cu critica marxistă, şi, în fine, pentru că a trebuit să ne dea explicaţia ştiinţifică a unui fenomen extrem de contradictoriu în totalitatea manifestărilor lui. Judecind astfel, nu se poate să nu observăm că Dumitru Micu aduce o contribuţie însemnată la cunoaşterea poporanismului.

Capitolul prim al studiului, urmăreşte — cum e de aşteptat — istoricul poporanismului, mai precis fondarea lui în două deosebite momente de către C. Stere mai întîi, între anii 1893—1895 cînd acesta publică în revistele ieşene Evenimentul, Adevărul şi Evenimentul literar articole de doctrină şi ideologie poporaniste, şi apoi de G. Ibrăileanu şi din nou C. Stere între 1906—1908, care prin revistele Curentul nou şi Viaţa romînească, relansează de pe o platformă programatică, ideile primului moment. Autorul studiului stabileşte, chiar din acest prim capitol, caracterul unilateral şi, în ultimă instanţă, diversionist al curentului care a proclamat „în termeni abstracţi" „iubirea de popor" sau „ridicarea morală şi materială a poporului romînesc" înţelegînd prin aceasta, în mod eronat, o ţărănime omogenă, nediferenţiată, neglijînd complet, în acelaşi timp, prezenţa proletariatului şi consecinţele ce decurgeau de aici pentru istoria Romîniei.

Definirea globală a curentului nu este niciodată mulţumitoare pentru critic şi, din cauza cercetării riguros dialectice, va continua să fie, aptă de noi şi noi completări pînă la sfîrşit. Necesitatea asocierilor, a analogiilor, a similitudinilor, a diferenţierilor, deci a raportărilor permanente se impune aici ca o nevoie de a explica. Aceste raportări apar din primul capitol pentru a deschide perspectivele altora în capitolele următoare. Astfel, observă criticul, primul moment al poporanismului, care preconiza, vag „lucrarea entuziastă şi sinceră" pentru ridicarea la lumină a poporului, care vorbea despre „cultul poporului" şi sentimentul „datoriei" faţă de el, agitînd, în genere, problema ţărănească ca o problemă culturală, s-a manifestat ca o diversiune de ordin cultural. După 1900 poporanismul cunoaşte forme noi de manifestare impunîndu-şi programul diversionist şi „în politică şi mai ales aici". Stere, de pildă, văzînd în ţărănime „o categorie socială distinctă" „pe spinarea căreia s-au ridicat toate celelalte clase sociale, neexceptînd şi proletariatul industrial" credea că la noi, în Romînia „rurală" şi „agrară" se poate realiza un „socialism" ţărănesc, „o viitoare democraţie rurală romînească" prin „organizarea întregii gospodării naţionale pe temelii ţărăneşti". Diversiunea poporanistă este, de astădată, evident politică şi, Ibrăileanu care vorbeşte şi el despre „fericita democraţie rurală" desigur, o împărtăşeşte, dar evident, fără a rămîne numai la acest sens, limitat al ei. Prin urmare, pe un alt plan, se impun în studiu, diferenţieri între Ibrăileanu şi Stere şi fără-ndoială că, într-o atare raportare, mentorului literar al „Vieţii romîneşti" îi revine meritul de a fi acordat noţiunii de poporanism un înţeles „atotcuprinzător", înglobînd în el „toate curentele democratice şi naţionale", începînd cu scriitorii grupaţi în jurul Daciei literare şi sfîrşind cu şcoala „Contemporanului". Această diferenţiere judicioasă, îi dă posibilitatea autorului de a concepe capitolele viitoare „C. Stere şi G. Ibrăileanu" şi, pe o linie similară „Poporanismul şi «Viaţa romînească»" unde se expun, în consecinţă, principiile reacţionare ale poporanismului politic, animat de Stere, şi principiile de orientare democratică (deşi limitată) ale poporanismului literar susţinut de Ibrăileanu. Căci, spune pe bună dreptate criticul, spre deosebire de Stere „şeful poporaniştilor romîni" care „acreditează utopiile poporaniste, iluziile mic-burgheze reacţionare, mentorul literar al „Vieţii romîneşti" reţine mai mult latura sentimental-romantică a curentului, partea de critică socială cuprinsă în acest curent, îndemnul la compasiune faţă de chinuita lume a satului, la aplecarea cu înţelegere asupra realităţii rurale, asupra suferinţelor maselor ţărăneşti". Şi mai departe: „Pentru orientarea literară a revistei, pentru dezvoltarea creaţiei scriitorilor grupaţi în jurul ei, predominarea acestui aspect al poporanismului a avut o importanţă covîrşitoare" stimulînd într-adevăr „studiul aprofundat al realităţii, scrutarea adîncă a unora dintre cele mai caracteristice fenomene contemporane şi zugrăvirea lor veridică, adică, în ultimă instanţă, dezvoltarea realismului critic". Intr-o atare situaţie, „democratism, realism şi poporanism" se confundă des prin unitatea de sensuri, după cum, de altfel, se şi demonstrează în capitolul cu acelaşi titlu. Cu toate acestea, Ibrăileanu şi, prin el „Viaţa romînească" s-au menţinut uneori la limitele orizontului poporanist prin teoria specificului naţional, unde întîlnim şi concepţia că „numai satul poate oferi scriitorilor motive într-adevăr romîneşti de inspiraţie" şi prin simpatia faţă de ţărănime, care s-a exercitat, unilateral şi cu un anume extaz sentimental „asupra unor prozatori cu o personalitate artistică mai puţin viguroasă şi astfel mai accesibili influenţelor" (recte Spiridon Popescu, Jean Bart şi alţii).

DUMITRU MICU: „Poporanismul şi Viaţa romînească"

In capitolul „Şcoala «Vieţii romîneşti»" nu se vorbeşte atît despre o „şcoală" literară, cît despre tendinţele progresiste ale revistei care, de la întemeiere şi pînă în 1940 cînd a fost suprimată a rămas „o fortăreaţă" a „ideilor înaintate ale epocii, a luptei pentru democraţie şi progres social, pentru o cultură care să servească idealurile de ridicare a poporului la o existenţă liberă, civilizată, demnă", popularizînd totodată succesele U.R.S.S. într-o perioadă cînd burghezia romînească rupsese legăturile diplomatice cu Ţara Socialismului sau blamînd fascismul tocmai în momentele lui de ascensiune.

Ce a fost, prin urmare, poporanismul romînesc?

O marfă de import, variantă a narodnicismului din Rusia sau o tendinţă care provenea din paşoptism, adică o „continuare a tradiţiei celor mai de seamă scriitori şi doctrinari din secolul trecut"? Răspunsul, opus părerilor false ale cercetătorilor burghezi, este dat în capitolul „Conţinutul de clasă al poporanismului". Aplicînd tezele marxiste la condiţiile specifice de dezvoltare ale ţării noastre, autorul constată că poporanismul a fost nu o ideologie a intereselor poporului în general, cum erau tentaţi să creadă cei mai mulţi dintre cercetătorii curentului ci o ideologie a burgheziei ţărăneşti în special, susţinută „de intelectualitatea burgheză şi mic-burgheză antifeudală, înspăimîntată de perspectivele capitalismului industrial, neîncrezătoare în proletariat şi în lupta lui revoluţionară".

Tendinţa criticului de a lărgi prin fiecare capitol explicaţia curentului, lasă totuşi o impresie de vag. Se pare că, într-un fel, fenomenul nu a putut fi prins în totalitatea lui. Părerea se susţine, între altele, prin faptul că prezentul studiu este numai o analiză critică a materialelor teoretice ale poporanismului, scrise, e drept, de înşişi corifeii lui, dar nu şi un studiu aplicat la producţiile beletristice ale poporanismului. Intinsul roman al lui Constantin Stere „In preajma revoluţiei", scrierile lui Spiridon Popescu şi I. I. Mironescu, unele din scrierile lui Jean Bart, Calistrat Hogaş, Gala Galaction care au stat într-o măsură mai mare sau mai mică sub influenţa ideologiei poporaniste ar fi trebuit să constituie adaosul masiv şi necesar al studiului. Căci, a privi poporanismul numai ca manifestare teoretică, fără concretizările lui literare, înseamnă a limita fenomenul la un singur aspect, unde, de fapt nu a rămas.

D. CESEREANU

CRONICA literară

RADU TUDORAN

Dunărea revărsată (II)

Cînd am stăruit asupra manierei sentimentaliste care invadează scrisul lui Radu Tudoran am pornit de la constatarea că nici relatarea emoţionantă despre viaţa şantierului naval nu rămîne impermeabilă la aceste tendinţe. Cum este înfăţişată în roman activitatea de producţie? Spre deosebire de alte cărţi mai vechi, Radu Tudoran se arată de astă dată direct solicitat de imaginea muncii, dînd întîietate preocupărilor de ordin social-politic. Nu putem decît să ne bucurăm înregistrînd efortul pe care-l depune scriitorul pentru primenirea surselor de inspiraţie, pentru evitarea tentaţiilor, atît de păgubitoare în creaţia sa, ale aventurii exotice, ale evaziunilor cloroformizante. Cu sinceritate şi cu un interes susţinut se apropie acum de traiul oamenilor muncii, intenţionînd să devină un cronicar al epocii noastre, al construcţiei socialiste. Istoria şantierului dunărean beneficiază astfel de un observator perspicace, înzestrat cu darul descripţiei.

Asistăm la încleştarea cu timpul, cu natura refractară, cu manevrele duşmanului de clasă care încearcă să stînjenească înfăptuirea proiectelor grandioase elaborate de noua conducere muncitorească. Trebuie restaurată şubreda construcţie, lepădată într-o stare deplorabilă de directorii capitalişti, trebuie înălţate vastele clădiri care să fie pe măsura năzuinţelor poporului eliberat. La început anunţarea obiectivelor gigantice produce perplexitate. Apar bine relevate atitudinea masei în faţa impetuoaselor iniţiative ale comuniştilor, treptata electrizare a conştiinţelor, hotărîrea cu care sînt înfruntate şi doborîte rînd pe rînd stavilele. Prin viziunea metaforică preferată de scriitor, reiese elocvent în special entuziasmul colectiv, solidar. Radu Tudoran admiră tenacitatea comunistă, nutrită continuă din elanul dăruirii revoluţonare. „La mitingul ţinut cu prilejul naţionalizării, Donos, era la tribună, în capul gol, cum umbla toată vremea, cu chipul crispat parcă de o suferinţă continuă; numai că faţa lui împietrită şi sumbră iradia acum o bucurie ţinută bine în frîne şi ochii străbătuţi de sclipiri rare, spuneau cu o satisfacţie molcomă, fiecăruia pe rînd, cum se întîlneau privirile: — Iată ziua făgăduită, omule!" Atît la Donos, secretarul de partid, cît şi la Matei, directorul şantierului, scriitorul distinge mai ales voinţa în acţiune. Il atrage spectacolul vigoarei dezlănţuite, o vigoare întreţinută de convingerea în adevărul idealului socialist. Tot în contact cu efervescenţa masei, fenomen uimitor pentru bătrînul inginer Dutchevici, prea rutinat şi glacializat în epoca burgheziei, se aprind şi la el voinţa, spiritul inovator. Işi permite visări tinere, zugrăvite de autor cu simţul nuanţei şi al plasticităţii: „mica motonavă, plănuită în tăcere, poate noaptea, la ora stelelor, după ora coniacului, de un om singuratic, care aştepta liniştit să-şi termine viaţa, avea linii sobre, cuminţi, echilibrate, dar din eleganţa lor reţinută se desprindea o elansare în acelaşi timp suplă şi viguroasă, mişcarea albatrosului în clipa cînd îşi ia zborul de pe apă! Coş scurt, robust, catarge tăiate la jumătate — rămase fiţi departe amintiri ale corăbiilor care dispar azi — suprastructuri uşor înclinate spre pupă, rotunjite, „aerodinamice", o mică punte de comandă închisă cu geamuri, să nu-ţi mai jupoaie vîntul iernii obrazul, ciuruindu-l cu ace de gheaţă..." Ca să reconstituie pateticele frămîntări ivite în decorul muncii, Radu Tudoran uzează de resursele cele mai sigure ale artei sale: culoare, plasticitate, ritm emoţional. Cum am menţionat şi în cronica precedentă, scriitorul alcătuieşte unele profiluri pregnante, integrate în peisaj şi în ambianţa şantierului. Despre un personaj autorul notează: „un chip şters, dacă n-ar fi avut ochii, ca ai copiilor zugrăviţi de Tonitza, mari, negri, vii şi uluitori de expresivi, cu o statornică înclinare spre rîs". De la început studiul fizionomiilor oferă indicii pentru suspectarea inginerului Marchidan, care ascunde un trecut dezonorant: „Il indispunea chiar fizionomia lui, fruntea fără nici o cută ochii apoşi, obrazul rotund şi lipsit de culori, gîtul scurt, trupul îndesat, mersul ca de om primitiv, cu dosul tîrîndu-se pe pămînt, cum ar fi alunecat pe un povîrniş". Prin îmbrăcămintea lustruită şi cîrpită de nenumărate ori, aproape de cerşetor, inginerul stîrneşte bănuiala şefului şantierului.

Dacă apreciem progresul realizat în orientarea tematică, plastica descripţie a şantierul şi a unor momente de elan colectiv, de ce sîntem atît de severi în judecata de valoare? Pentru că maniera veche de creaţie, după cum am mai arătat, influenţează şi tabloul muncii. Mai întîi să precizăm că, deşi se lansează într-o vastă întreprindere — cronica transformării unei colectivităţi —, scriitorul admite iniţial anumite limite în relatare. Profilurile oamenilor, colorate, sugestive, aspectele producţiei prezentate viu nu depăşesc totuşi un contur dinainte stabilit, să spunem în direcţia secvenţei orizontale. Fiindcă ardoarea conflictului social este urmărită mai ales pe latura sa pitorească, de şocare a privitorului. Chiar universul de preocupări al muncitorului se arată aici destul de sumar, redus la cercul intereselor profesionale, caracterizat oarecum exterior. In afara sublinierii energiei dinamice, a voinţei de fier, nici conducătorilor şantierului nu li se acordă o complexitate sufletească. Ca să cuprindă întinsa arie de reflectare propusă, scriitorul foloseşte mijloacele frescei, dorind să găsească un exponent pentru fiecare categorie socială şi să surprindă totodată fiecare detaliu narativ. De aci se ajunge la indicarea diferenţierii între caractere prin ticuri (maistrul Golgota pocneşte din măsele în momente de zbatere sufletească) şi la consemnarea unor episoade anoste, fără semnificaţie majoră. Se ivesc clişeele romanului-cronică, ca în această reproducere a convorbirilor dintre muncitori („Cărbuni, Nică! — Nituri, mă tovarăşe, nu sta cu degetul în gură! — Invîrte, învîrte băiete, să sfîrîie!")

De unde provine însă această plafonare în ampla reconstituire a muncii plănuită de scriitor? Se observă evident că Radu Tudoran nu duce investigaţia psihologică la o adîncime prea mare, că ocoleşte sondarea proceselor spirituale, de conştiinţă, esenţiale în formarea concepţiei şi atitudinii socialiste. Nu există o profundă dezbatere de idei în cartea sa despre construcţie. Aici se resimt ecourile manierei de creaţie vechi, care desconsidera latura ideologică, filozofică a destinelor umane, mizînd pe romantica sentimentalistă, pe mirajul chemărilor difuze, nostalgice, fascinante. Căci scriitorul păstrează încă o încredere în alte resorturi ale creaţiei, care, după cum am văzut, nu mai provoacă, în cadrul nou, efectul scontat.

Captarea cititorului ar fi trebuit să se producă prin curentul subteran de poezie melancolică şi senzuală care străbate cartea. Dacă formele ispititoare ale eroinei principale s-ar ghici continuu, chiar printre rîndurile aride consacrate unor evenimente de pe şantier s-ar putea obţine — crede autorul — o scutire de la obligaţiile analizei psihologice sau ale problematicii etice. Asemenea unora dintre personaje, subjugat de frumuseţea Anei Odeta, ar trebui să mărturisească şi cititorul: „braţele fetei, întinse, îi erau cunoscute bine, abia deunăzi stătuse aproape lipit de ele, le simţise căldura, îi cunoştea şi mijlocul frînt pe o parte, după cum ea se apleca să caute treptele cu piciorul, îl mai văzuse odată ca astăzi, — şi coapsele ieşind de sub fustă — ca să nu le vezi ar fi trebuit să ai un curaj nehărăzit muritorilor: să închizi ochii, să te lipseşti de lumină". Infiltrarea manierei sentimentaliste, menită să pigmenteze peisajul muncii caracteristic „Dunării revărsate", are repercusiuni asupra temei sociale, deoarece se atribuie inevitabil unor eroi din mediul proletar comportări neverosimile. De la un director activ, cu prestigiu în faţa oamenilor, cît timp se află pe şantier, Matei ajunge un searbăd amorez, melancolizînd în barcă pe Dunăre, purtînd conversaţii liricoidale.

Acelaşi rol de înviorare a naraţiunii trebuie să-l joace elementul senzaţional, care irumpe la un moment dat în roman. După o prezentare sobră, verosimilă, adesea plină de încordare, a unui conflict, autorul introduce subit o împrejurare extraordinară, ieşită din logica firească a acţiunii. Am amintit de scena demascării maistrului Golgota, încheiată cu o încăierare în noapte, presărată cu accente erotice, de sinuciderea simulată a lui Marchidan, de excentrica moarte aleasă de mătuşa Anei, etc. Finalul năstruşnic compromite într-o măsură de pildă şi zugrăvirea pînă atunci interesantă şi veridică a ciocnirii dintre maistrul Golgota şi muncitori.

Nu respingem aprioric o formulă de creaţie. Dar sîntem datori să conchidem că reminiscenţele viziunii vechi — aventura epatantă, erotismul, dorurile veştede — pot armoniza anevoie cu avîntul autentic al muncii. Se petrece inopinat o substituire de metode de creaţie: de la o reflectare realistă sigură, spre o romantică prăfuită.

Adesea în analiza critică, chiar dacă ne referim la o operă realistă, găsim un leit-motiv dominant, o imagine ca o obsesie, care articulează arhitectonica volumului. Departe de a fi străină de intenţia ideologică, sugestia acestei stări precumpănitoare — subtilă intuiţie artistică — devine chiar un corolar al ei. Să ilustrăm din literatura romînă contemporană. La Marin Preda de pildă aspiraţia spre linişte, spre calmul contemplării, comună multor eroi, are o dialectică de dezvoltare — indicată şi de optica ideologică — dela nepăsarea voioasă, iresponsabilă pînă la luciditate şi conştiinţă revoluţionară. La Zaharia Stancu („Desculţ") revine în înfăţişarea eroilor şi a priveliştilor o crispare exasperată, rezultat al aglomerării de cruzime (viaţa ţăranului sub exploatarea burghezo-moşierească), care cere o destindere (—„Cu ce te-ai ales din revoluţie? — Am răsuflat, îi răspunde Tudor. Am răsuflat şi eu odată. Că nu mai puteam îndura...") Desigur că rezumăm lucrurile la maximum şi inevitabil simplificăm. Căutăm doar să propunem un termen de comparaţie spre a demonstra că Radu Tudoran, care cunoaşte aceste resorturi ale artei, n-a ales pentru „Dunărea revărsată" o imagine adecvată, înecînd de fapt tabloul muncii în valuri de reverie nostalgică, desuetă.

S. DAMIAN

Un minut în capitala plantelor

Terenul te abandonează în miezul de bălării și țărînă răscoaptă al Bărăganului, mărginit de mirajele lui august. Pămînt fără istorie. Nici o verticală. Pînă și cerul devine o spălăcită foaie de brusture întinsă de-a dreptul pe cîmp.

Ce-ar putea să fie aici? Impiegatul de mișcare, toropit de căldură, se retrage în gara pustie ca un han, după ce personalul de 7,25 chiuind către Ciulnița, a lăsat în stație pe nimeni. Lingă peron, cotcodăcesc în cuști de scîndură niște găini. Soția impiegatului udă tufănicile și lobidragii din fereastra de la etaj și prepară ciorba pentru ora cînd sîrmele telegrafului vor țiui singure. Vin apoi toamnele, iernile, troienele de frunze și de omăt, viscolele sau ploile de mai, totul se înscrie în marea calendaristică a firii, iar mersul trenurilor se modifică parcă după ea.

Ce-ar putea să fie aici? Coordonatele și parametrii locului au rămas fără atingere de cînd e lumea. Același cernoziom mediu degradat „cu textura luto-argiloasă". Temperatura anuală 11,4° (media pe 26 de ani). Precipitații anuale 494,2 mm (media pe 26 ani). Adîncimea apei freatice 14 m (fără nici o schimbare de cînd se știe). Se seamănă grîu, porumb, lucernă, borceag, dovleci, floarea-soarelui, iar media pe 26 de ani, cu alternanțe de la secetă la belșug, indica pînă mai dăunăzi aceeași curgere fără accidente a vremii... Plantele nu lasă urme. Civilizația lor e de sezon. O superbă cultură de grîu sau porumb, devenită înfloritoare și uimind ochiul, e rasă cu fierul plugului, pentru ca pe locul gol să germineze o altă cultură. Resturile ei îngrașă țărîna și se transformă în sînge și clorofilă, la fel de muritoare. („Cînd nu mai are timpul nici trup, nici os / Vîntule, îmi cunosc neamurile și strămoșii după miros". T. Arghezi).

Și dintr-o dată s-a produs marele salt. Porumbul și grîul s-au aruncat în sus, spărgînd curbele și mediile anuale, depășind stachetele ridicate pe lîngă recordurile mondiale, forțînd marea istorie. S-au îngroșat în pîntece dovlecii, surorile soarelui și-au schimbat pălăriile, modificate după ultimele jurnale de modă. Cînepa a devenit mai ațoasă și mai împelițată, mazărea a ascuns cu secret, în păstaia de smalț, mai multe boabe de perlă ca niciodată. Toate plantele au fost cuprinse de un fel de febră a autodepășirii, acceptînd parcă măsurile noastre cincinale. (Un hibrid dublu de porumb, soiul P. 377 A, a produs anul trecut la Fundulea, în condiții meteorologice precare, 8310 kg de boabe la ha, depășind deci de circa opt ori producțiile tradiționale. Amintiți-vă „Pomul cu păpuși" din „Cartea cu jucării" și veți realiza dimensiunea de arbore tropical a plantei, încărcată cu știuleți mustăcioși).

Revoluția s-a petrecut și aici, în inima Bărăganului, la Fundulea, unde personalul spre Ciulnița oprește numai un minut.

Ce s-a întîmplat?

Proiecte științifice pentru un eden vegetal

„Pînă în 1965 trebuie să ajungem ca în condiții climatice normale să producem anual 14–16 milioane de tone cereale, din care grîu 5–5,4 milioane tone, iar porumb boabe 8–9 milioane tone" (Din Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R.).

Este sarcina stabilită de partid. Cifrele se traduc prin cuvîntul belșug. Ele înseamnă o abundență fără precedent de pîine, carne, lapte și unt, adică obrazuri mai rumene, adică zîmbetul, odinioară trufanda, să devină o stare de zîmbet general.

„Suprafața cultivată cu porumb se va extinde în anii următori la peste 4.000.000 hectare, reprezentînd peste 40 la sută din suprafața arabilă a țării" (Din Raport).

Aceasta înseamnă că Romînia va deveni, nu peste mult, o mare putere mondială pe harta porumbului. După U.R.S.S. și S.U.A., Romînia își va disputa întîietatea cu Mexicul și Argentina, țări specializate în cultura porumbului și care dețin avantajul unei experiențe istorice. Alături de utilajul petrolifer, alături de produsele industriei chimice, de mobilă, strunguri, instalații industriale sau operă de artizanat, Romînia va fi însemnată pe harta de bogății a Terrei și prin muntele ei de porumb. Un munte de boabe masiv cît și Carpații, adăugînd lîngă verdele lor de smarald, o fîșie de un galben solar.

Mai trebuie știut că porumb, în accepțiunea lumii contemporane, nu înseamnă „porumbielul fiert" scos de sub șorțul Catrinei în gară sau la Piața de Flori, ci că știuletele de aur este azi expresia de forță a unei civilizații industrial-agrare. (Porumb înseamnă carne, lapte, ouă, unt, încălțăminte, amidon, acid acetic, glucoză, alcool butilic, clei, acid lactic, uleiuri, acetonă, spirt, cauciuc sintetic, dextrină, coloranți, celuloză, substanțe plastice, materii nutritive pentru ciupercile antibiotice din toată seria mycinelor, — iar lista derivaților ar putea umple toată „Gazeta literară", ștampilînd cu personalitatea *porumbului* litera, cerneala și hîrtia).

Vom semăna 4.000.000 hectare de porumb! Vom mai extinde prin recuperări de terenuri și ameliorări această suprafață. Dar de aici, bătălia trebuie să se dea pe centimetru pătrat!... Croitorul de piele Nicolae Militaru trebuie să scoată din aceeași suprafață de marochin, fără pierderi, mai multe perechi de pantofi. Din dreptunghiul geometric determinat al foiței de hîrtie, Tudor Arghezi scoate versul de capodoperă. Din palma de țărînă de Bărăgan sau de lut galben moldovenesc va trebui să extragem mai multe boabe de grîu și porumb decît s-au scos vreodată în decursul civilizațiilor. Va trebui, pentru aceasta, să silim pămîntul. Va trebui, pentru aceasta, să silim porumbul și grîul. Să facem plantele să accepte și să țină pas cu măsurile noastre. Să le dăm sensibilitate umană — și ambiții. Să stăpînim deci natura, s-o facem prolifică și luxuriantă. Să transformăm pămînturile romînești de cultură într-un eden vegetal.

Între timp, transformări revoluționare au schimbat relațiile sociale ale satului vechi. Au sărit în lături haturile, oamenii satului și-au dat cu toții mîinile, pregătind pămîntul, întreaga suprafață arabilă a țării pentru marea agricultură științifică modernă. S-au creat alte premise de raporturi între om și natură. Putem s-o luăm pieptiș, corp la corp, silind-o să fie mai generoasă și mai genială.

A venit deci vremea ca știința să ne pună la îndemînă mijloacele pentru această deplină supunere. Proiectul viitorului nostru eden vegetal a fost elaborat științific de partid. Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej privind mersul revoluției în agricultură l-a definit etapă cu etapă. O armată de oameni de știință au coborît adînc în tainele plantelor pînă la capilare și celule, culegînd de acolo căile prin care vegetalele vor țîșni și vor înflori grădina noastră comună.

O unitate a acestei bătălii s-a ivit acum patru ani la Fundulea, în inima de bălărie și țărînă răscoaptă a Bărăganului, acolo unde personalul spre Ciulnița oprește numai un minut.

Lutul... plantele... Omul!

Un bulgăre de țărînă, strîns în palmă, este o frîntură dintr-un organism. Senzația aceasta de mădular în care toată scoarța terestră palpită, o poți cuprinde numai aici, la Fundulea, după ce dobîndești, în urma unor inițieri îndelungi, semnificația biologică a pămîntului pe care-l ții în palmă și care te ține în palma lui. Poate că numai Gagarin și Titov, prin desprindere de Pămînt, vor fi încercat, la paroxism, senzația de legătură ombilicală cu scoarța, pe care n-o poți avea în circuitul diurn. Trebuie deci să dai ocol pîntecului fecund al Pămîntului sau să încerci, microcosmic, aceeași senzație, ținînd în palmă un bulgăre de țărînă, lăsîndu-te iradiat de sensibilitatea lui.

Ai în palmă un receptacol de viață, o necropolă și un leagăn de zămisliri. Ce și cum poate da? Care sînt secretele ce palpită în această structură? Care sînt relațiile imponderabile ale germenului cu culcușul cald de țărînă? Care sînt căile de evoluție ale plantei și la ce salturi poate fi supusă, pentru ca să umple tiparele noi făurite de om?

Iată cîteva din problemele cercetătorilor de la Fundulea, cîteva din sarcinile pe care Revoluția le-a pus în fața acestor fauri de plante și animale ameliorate. Pentru a putea încă o dată realiza grandoarea Revoluției noastre, trebuie să știm că Revoluția a cerut Științei să modifice *viața* pînă în structura ei *biologică* și s-o înnobileze.

Dar planul acesta de transformare revoluționară este un plan vast. Cercetătorii de la Fundulea nu sînt niște robinsoni, izolați în Bărăgan. Aria lor de cercetări științifice cuprinde de fapt întreaga suprafață agricolă a țării, astfel încît Fundulea capătă profil de adevărată capitală a plantelor. Institutul coordonează cercetarea științifică din celelalte baze experimentale împrăștiate pe întinsul țării: Săftica, Simnic-Craiova, Cela-Arad, Turda-Cluj, Podu Iloaiei-Iași, fiecare îndrumînd la rîndu-le activitatea a numeroase puncte de sprijin ale căror nume le cităm, pentru pitorescul lor toponimic: Balta Albă, Oarda, Livada, Gurahonț, Bucovăț, Moțăței, Dolat etc.

În palma delicată și fragilă a omului de știință a fost cuprins întreg pămîntul țării. Nimic din ceea ce constituie viața solului nu poate și nu trebuie să scape acestui ochi agil. Sute de oameni pe toate cuprinsurile, iau zilnic temperatura scoarței și a aerului, măsoară umiditatea, presiunea și mișcarea curenților atmosferici, socotesc circulația substanțelor prin venele și celulele țărînei, o analizează microscopic și chimic, supunînd-o unei chirurgii complexe, în care-și dau mîna tot felul de discipline și științe. Luat în observație și cercetare diurnă, ca pacient al unei mari clinici moderne, pămîntul nostru își destăinuie toate harurile, secretele și păcatele, ceea ce iarăși dă loc unor interesante constatări sociologice și istorice. Se evidențiază din nou toată stihia pe care am moștenit-o de la capitalism, degradări de terenuri, devitalizări, sleiri, cum și calitățile unor soluri încă neexplorate și nefructificate. Se descoperă rezerve, se intuiesc noi posibilități, se caută chei pentru remedierea distrugerilor la care solul a fost supus laolaltă cu obidiții lui truditori, odinioară.

Toată această intensă muncă de cercetare desfășurată pe cuprinsul țării, ca și la Fundulea, este centralizată aici la Institutul de cercetări agricole, condus de profesorul Nicolae Giosan.

Aceasta în ceea ce privește solul! Bulgărele de țărînă, ținut în palmă, mădular din organismul bătrîn al pămîntului, și-a destăinuit și-și destăinuie secretele secundă de secundă ca un pergament antic desfășurat întîia oară în lumina modernă a lumii și descifrat. Avem acum, realizare a științei noastre, o hartă bine întocmită a solului — determinat pe categorii și specificații, adevărată cardiografie a pămînturilor, de cultura din patria noastră. Pe ea vom putea desena profilul plantelor viitorului.

Dar de abia de aici intrăm pe teritoriul de cercetare al Institutului de la Fundulea. De abia de aici începe destinul inedit al plantelor. Cum vor evolua? Ce vor da? Cum se vor păstra și transmite la urmași însușirile dobîndite cu atîta trudă de amelioratori?

Pe lanurile întinse ale Bărăganului, porumbul întrece înălțimea omului.

Secția de ameliorare condusă de prof. dr. Nicolae Săulescu preia plantele pe tot acest ciclu de la sămînță pînă la sămînță, determinînd de fapt noile lor tipare. Este secția de creație — am putea spune fără a greși cuvîntul — deși cercetătorii ca și conducătorul lor sînt severi și științifici cu cuvintele.

— Prima problemă care a stat în fața noastră — ne-a declarat savantul profesor — a fost studiul sortimentelor mondiale de hibrizi dubli de porumb, pentru a determina, în urma unor experimentări temeinice, care sînt cele mai bune soiuri pentru condițiile noastre.

— Nu s-a purces de la început la crearea unor soiuri romînești de mare randament? îndrăznesc să întreb.

— Ba da!... Prima problemă a fost totuși aceea de a determina care sînt cele mai bune soiuri mondiale și, în funcție de ele, depășindu-le, să obții cei mai productivi dubli-hibrizi romînești.

Mi se explică. Anul trecut, spre exemplu, în stațiunea Podul Iloaie, cel mai bun soi local, Portocaliul de Tîrgul-Frumos, a produs 3840 kg boabe la hectar. În aceleași condiții, soiul sovietic VIR 281 a produs 6640 kg. boabe la hectar, deci aproape dublu. Ameliorarea soiului romînesc trebuie făcută prin raportare la calitățile oaspetelui, care stabilește temporar recordul maxim de producție. Dar între timp ne trebuie porumb, mai mult porumb, cît mai mult; nevoile economiei naționale se cer împlinite repede și într-un ritm sporit. Sînt studiate și supuse experimentării cîteva soiuri de porumb venite din toate zonele geografice ale lumii, pentru a putea răspunde imediat acestor nevoi. Aliniate liniilor de martori locali, precizîndu-și aici calitățile și cusururile, stabilind etaloane sau direcții de cercetare, multe din aceste soiuri străine, fertilizate pe pămîntul-gazdă, se întrec pe sine, dăruind laboratoarelor de studiu o generoasă materie de cercetare, iar gospodăriilor de stat și colective hambare doldora de boabe. S-au pus astfel bazele unei mari producții de sămînță dublu-hibrid de porumb, operă în care conlucrează sub îndrumarea cercetătorilor numeroase gospodării de stat și colective. Paralel, se zămislește prin ameliorarea soiurilor locale, porumbul romînesc de mare randament.

— În cît timp se obține îndeobște un dublu hibrid de porumb sau un sort nou de grîu?

— Sîntem în domeniul legilor naturii — îmi răspunde savantul. Pentru selecționarea unui soi nou de grîu ne trebuiește circa cincisprezece ani, iar pentru crearea unui dublu-hibrid de porumb, peste zece ani...

— Și pînă atunci?

— ... A trebuit să reducem acest timp. Imperativele economiei naționale sînt imperative și pentru știință. Ne-am străduit să scurtăm acest ciclu obligatoriu, să găsim căi prin care să învingem absolutul rigorilor pe care ni le impune această muncă.

— Succesul porumbului dublu-hibrid a fost general — mi se spune. Toate gospodăriile de stat, zeci și zeci de gospodării colective ne cer sămînță, mii de tone, sute de vagoane anual... Cu același volum de muncă dublu-hibrid împătrește sau încincește producția. Nu se putea ca lucrările noastre să nu trezească interes, cînd sînt atît de vital legate de însuși progresul agriculturii noastre socialiste, de ceea ce numim belșug!

Ceea ce nu-mi destăinuise profesorul și ceea ce nu se poate destăinui decît prin observația zilnică alături de cercetători, este însă dialectica acestei creații, drumul complex pe care-l parcurge planta pînă ce umple tiparul imaginat, drum care măsoară efortul, fantezia, dăruirea de sine a acestui grup de entuziaști, de la Fundulea și din celelalte stații de cercetare pe care Institutul le coordonează.

Savantul și cercetătorul de aici este în același timp plugar, muncitor cu palmele, alături de tractorist și culegător, bătut de vînturi, ploi și arșițe, suspendat cu răsuflarea de fiecare brumă timpurie sau nour de grindină. Obținerea unei linii consangvinizate, perioadele de autopolenizare a unui șir de plante, pun cercetătorul în condiții de luptă, care-l solicită pînă la limita fizică și intelectuală. Istoria nota odinioară printre evenimente marile vărsări de sînge, războaiele și catastrofele. Socialismul a deschis era cînd și alte bătălii, neștiute unele, desfășurate pe spațiul unei lamele de microscop, în sfera de cristal a unui recipient, între celulele unei mașini de calcul să devină cu adevărat celebre, ca momente care duc înainte, într-o anume etapă istorică, civilizația.

O asemenea bătălie, pe teritoriul vastelor laboratoare naturale pe care le au în grijă, duc și savanții de la Fundulea. Vom afla, nu peste mult timp, că hibridul dublu de porumb romînesc pe care îl zămislesc a depășit tovarășii de cultură de peste meridiane și paralele, și s-a înscris printre cuceririle practice cele mai de preț ale generației contemporane. Vom ști asta prin aceea că toate gospodăriile noastre de stat și colective vor obține producții record de porumb, împlinind dezideratele rezoluțiilor de partid. Vom bănui, poate, fără să ne dăm seama, gustind din abundența generală, în al cărui miez stă acest dar al științei noastre.

Din bulgărele de lut ținut în palmă, ca o planetă miniaturală, a țîșnit o făptură nouă, operă a omului. Lutul n-a născut-o singur, sămînța n-a germinat după legea stihiei; de la culcușul matern al țărînei, pînă la floare și fruct, toată această desăvîrșire este isprava trudei, harului și inteligenței.

În raportul țărînă-plantă-om, hotărîtor și făcător a toate e numai omul.

Tablele unui nou Hesiod

Trecînd în răgazul aceleiași clipe prin celelalte secții ale institutului, obții panorama vastului proces de ridicare a agriculturii noastre la nivelul exigențelor socialismului.

Savanții profesori de aici, secția de agrotehnică (prof. dr. Irimie Staicu), secția de microbiologie, fiziologie, biochimie (prof. dr. Nicolae Hulpoi), secția de protecția plantelor (dr. Ana Hulea), secția de mecanizare (ing. Florian Pințoiu), secția de valorificare a porumbului prin hrana animalelor (prof. dr. Gheorghe Băia) și secția de economie (ing. Vasile V. Popovici), împreună cu colectivele de cercetători pe care le conduc, desfășoară o complexă muncă științifică, din care rezultă practic o nouă poemă hesiodică la îndemîna omului socialist.

Asolamente, îngrășăminte, studiul științific al lucrării pămîntului, protecția vegetalelor împotriva bolilor și dăunătorilor, mașini agricole, irigații, valorificarea economică a produselor vegetale, tot ceea ce intră în domeniul culturii plantelor, de la tehnica ameliorării soiurilor pînă la agrotehnică și economie, constituie obiectul cercetării, al descoperirilor și rezolvărilor, al prescripțiilor practice pentru producție.

Nu se poate epuiza, într-un turneu între două trenuri, tematica savantă a fiecărei secții, profilată pe sezoane agricole și ani, fiecare problemă în studiu fiind de fapt premiza împlinirii grandiosului plan de prefacere a pămînturilor noastre de cultură într-un eden vegetal.

Parcurgînd buletinele lunare, broșurile cu comunicări, volumele ce însumează roadele experiențelor unui an, am avut sentimentul că expresia rigidă cu exactități și rigori de cristal a frazei savante capătă solemnitate și ritm de vers.

Rîndurile concentrează combustii, zile și nopți de veghe, închid în gheața observațiilor sobre tainele unei naturi descifrate. Pe același drum se face poezia.

Versurile acestea ajunse în mîna inginerilor agronomi și ale colectiviștilor, îi umplu de bucuria descoperirilor, le deschid căi inedite către supunerea naturii, îi apropie cu încă un pas de grădina luxuriantă pe care o visează orice cultivator de pămînt al erei socialiste.

„Zborul fluturelui *Pyrausta nubilalis* începe în sudul țării în a doua jumătate a lunii mai, cînd lumina se face matură, în echinox".

„Cultivatorii să-i prevină atacul! Groaznica fiară cade răpusă cu Aldrin emulsie 1% sau Dieldrin emulsie 0,5%... Iar gingașele lanuri cu frunza fragilă vor scăpa de *sfredelitorul porumbului*"...

★

... Cînd am plecat din Fundulea, porumbul foșnea oceanic, în amurg. Toată apa din sol vibra în frunzele verzi și cărnoase, cu sunet de valuri suspendate în aer.

O țigăncușă mi-a oferit în gară tradiționalul porumbiel fiert. Alerga pe lîngă vagoane, ducînd povara de aur a știuleților umezi și fierbinți.

— ... Stăi, fa, dă-mi și mie unul!

Cel care strigase a rămas cu mîna întinsă...

La Fundulea personalul oprește numai un minut.

La Fundulea se pregătește cea de a patra udare a porumbului dublu-hibrid.

REPORTAJ
DE
PAUL
ANGHEL

MIHAI BENIUC

Biruință

Un cîntec cum nu știe mierla,
O lacrimă pură ca perla,
Un ultim sărut într-o sară
Pe lac subt o lună prea clară,
Un bucium pe-o culme departe,
Un vis peste mlaștini de moarte,
Luceafăr de-amurg și de ziuă
Pe inima-n pieptul tău, piuă
Lovită din zori pînă-n noapte,
Subt strigăt răspuns dînd în șoapte,
Încete, mai blînde, mai moi,
Ca-n lupte cînd unul din doi
Se stinge și, singur, învinsul
Stă-n fața sa cu necuprinsul!
Dar gata-i scînteia să joace
Comori ce dormeau subt băltoace!

Dă-mi

Dă-mi un sărut ce altuia-l refuzi,
Mîhnirea dă-mi-o de subt ochii uzi,
Și tot ce-ai vrea să izbăvești de taină —
Dă-mi tot, să-i caut a luminii haină.

Din gemetele-ți cîntec vreau să isc,
Din noaptea ta, lucios, al lunii disc.

În coajă de cuvinte

Da, oasele, cenușa ori țărîna
Le poți de vrei și pipăi cu mîna,
Dar cele spuse și rămase vii
Tu știi în palmă calde să le ții?

Sînt miez de foc în coajă de cuvinte
Și fără sînge, fără oseminte,
Din veac în veac se mută și răzbat
În colțul vieții cel mai ferecat.

Și tot ce poate nu-mplini poetul
În truda-ntruchipată ca mișcare
De mînă-ntinsă către viitor
Vei duce mai departe tu cu-ncetul
Și-o sfărmură de-avînt cît o suflare
Schimba-va dintr-o dată mersu-n zbor.

Reportajul și actualitatea

(Urmare din pag. 1)

pectele și în toate ramificațiile sale subiectul propus, are capacitatea de a fixa imaginea de ansamblu a unor realități sociale. Este lesne de înțeles că unele prolixități sau pasaje tehniciste, existente în cărțile sale, nu se datorează modalității abordate ci autorului care ezită, uneori, să renunțe la surplusuri, să taie, să condenseze.

Este limpede, de altfel, că adoptarea unei anumite formule de reportaj nu implică un criteriu de apreciere valorică. Important este ca, pe calea unei modalități sau a alteia, reportajul să transmită ceva din pulsul actualității, să recepteze din realitate, operativ și elocvent, cele mai sensibile vibrații ale noului. Alegîndu-și formula cea mai potrivită naturii sale scriitoricești — reportajul este dator să meargă în întîmpinarea noului din viața socială, îndeplinind într-un anumit fel o misiune de pionierat. Așa cum prima carte despre Marea Revoluție Socialistă a fost cartea lui John Reed „Cele zece zile..." tot așa primele noastre cărți despre marile construcții — despre Hunedoara socialistă sau despre Bicaz — sînt cărți de reportaje. Experiența reportericească pregătește marile scrieri, romanele, care vor sintetiza imaginea amplă a acestor zile.

Urmărind descifrarea noului din viață reportajul contemporan nu cunoaște zone interzise. Actualitatea socialistă solicită atenția reporterilor către toate compartimentele ei și în acest sens se poate vorbi de o lărgire considerabilă a sferei de „acțiune" a reportajului. Se observă de pildă, mai ales în ultimul timp, o preocupare a reporterilor de a surprinde transformările morale, de a urmări procesul de formare a eticii socialiste.

În reportajul „clasic" atenția scriitorului se îndrepta, în ultimă instanță, către dinamica exterioară a realității. Zăbovirea asupra fenomenelor de conștiință, asupra frămîntărilor sufletești este o preocupare pe care o întîlnim mai ales în reportajul actual, realist-socialist, care aduce în prim plan interesul pentru uman. Meritul cărții lui Cosașu despre Bicaz stă tocmai în faptul că surprinde asemenea aspecte, înfățișînd paralel, într-o alternare de planuri, momente ale edificării hidrocentralei și evoluția pe plan moral a unor constructori care, muncind pe șantier se autodesăvîrșesc sufletește.

Recunoaștem un bun reportaj despre actualitatea socialistă nu numai prin faptul că relatează fapte contemporane, așa cum se desfășoară ele în realitatea înconjurătoare, ci și după o anume tonalitate a expresiei, după un anume timbru interior care, indiferent de stilul particular al autorului, este expresia dinamismului epocii noastre. Viața actuală imprimă relatării reportericești un tempo energic, febril, respinge fraza încărcată cu ornamentații inutile, alungă în genere exprimarea „frumoasă", excesiv metaforică. Există și în domeniul reportajului o concordanță necesară între stil și conținut, între expresie și actualitatea revoluționară.

Se mai scriu cu toate acestea destule reportaje în care intenția de a comunica ceva despre realitatea nouă este anihilată de lestul unei exprimări pretențioase, greoaie, sau altele în care atenția reporterului este dispersată, criteriul selectiv uitat, aducîndu-se astfel în prim-plan date lipsite de semnificații sociale, amănunte banale. Am întîlnit asemenea porțiuni searbede chiar și într-o carte care conține destule expuneri elocvente despre viața contemporană. Este vorba de „Semnul din larg" de Traian Coșovei, reporter încercat dar nu îndeajuns de convins de avantajele conciziunii. Multe pagini din cartea sa, capitole întregi chiar, sînt consacrate meleagurilor Deltei sau Mării, vieții de fiecare zi a pescarilor. Prea îndelung se stăruie însă aci asupra decorului vegetal luxuriant, asupra luptelor geologice dintre mare și uscat (capitolul „Marea țesătoare"), într-o manieră obositoare prin faptul că nu adaugă nimic relatărilor pe aceeași temă făcute de alți autori.

Viața în socialism propune reportajului obiective majore. El nu se poate limita la simpla consemnare, conștiincioasă, a faptelor din realitate, ci trebuie să exprime, înainte de toate, poziția lumii noastre față de ele. Practica reportajului, astăzi, presupune o permanentă polemică cu trecutul (și cu formele învechite de expresie totodată, cu clișeele), presupune un neîntrerupt efort de descifrare a esenței social-politice a evenimentelor înfățișate. Pe ce căi se va realiza, literar, respectarea acestor cerințe importante? Nu presupune oare reportajul și prezența unei atitudini afective a reporterului? Există în reportaj „personaje", există conflict?

G. DIMISIANU

SCHIŢĂ DE MIRCEA TACCIU

CALEA FERATĂ

Erau amîndoi în bucătărie şi el îşi pusese pîslarii şi salopeta lui largă şi unsuroasă, cu pete negre de păcură şi de ulei. Stăteau în picioare, ea lîngă soba încinsă, iar el, pe jumătate întors, privea pe fereastră cîmpul din spatele blocurilor, terasamentul şi pădurea cafenie, uscată, dinspre Mogoşoaia.

— Cred că cel mai supărat în toată chestia asta e Stelică, zise el.

— In schimb tu eşti foarte bucuros. Pentru cine dracu' faci tu acum pe viteazul, nu ştiu, se supără femeia.

— Ce tot spui acolo ? Cred că în douăzeci de ani de cale ferată m-am obişnuit cu chestii de-astea. E prima oară cînd mi se întîmplă aşa ceva ? Fac pentru prima dată Anul Nou pe drum ?

— Ia nu mai face pe viteazul, zise iar femeia. Las' că sînt eu sătulă destul de mecanicia ta...

— Ei na, făcu el schimbînd deodată tonul ; îşi luă servieta şi întrebă : mi-ai pus tot ce trebuia ?

— Uită-te şi tu.

— Nu, zise el, uitîndu-se la ceas, cred că mi-ai pus tot ce trebuia. Acuma plec.

„Uşor de zis, plec" se gîndi el şi abia în clipa aceea înţelese limpede că nu-i vine deloc să plece. Se opri lîngă uşă şi privi bucătăria : aici era cald, se auzea focul şi mirosea plăcut a foi de dafin, a scorţişoară şi a cozonac.

— Ei, la mulţi ani, zise el repede şi deschise uşa.

— La mulţi ani, Tudore, răspunse femeia. Mergi sănătos.

Era trei şi jumătate după amiază şi iarba din parc, decolorată, uscată şi asprită de zilele iuţi ale iernii acesteia fără zăpadă, sclipea în soarele alb. Zgomotele depoului se auziră clare şi apropiate : respiraţia vehementă a unei locomotive, două fiare izbite, un fluier.

„Am îmbătrînit, se gîndi Tudor. Acum e deabia trei şi jumătate, şi mie mi s-a şi făcut somn. Dar am dreptul, îşi spuse el, mergînd mai departe pe cărare. E ultima zi din anul acesta şi am tot dreptul să fiu ostenit. Dacă ar fi fost prima zi din anul nou, atunci sigur că n-aş fi avut dreptul ăsta".

Intră în depou şi acolo se opri lîngă liniile care ieşeau din remize. Pe o scîndură aşezată deasupra unei mari grămezi de cărbune era scris proaspăt cu păcură : „La mulţi ani, tovarăşi !" Maşinile trepidau şi aruncau şuvoaie de aburi. Oamenii alergau de colo pînă acolo, sărind peste linii. „Nu, îşi spuse Tudor pornind mai departe, nu sînt deloc obosit, cum dracu m-am gîndit eu că sînt obosit ? Nu sînt deloc obosit..."

— E în depou doi treizeci două sute şaişpe ?, întrebă el un grup de lăcătuşi.

— Este, uite-o colo.

Era în adevăr maşina lui, lîngă coloana de apă. Fochistul se învîrtea pe lîngă ea cu bumbacul în mînă şi cînd îl văzu, se depărtă cîţiva paşi de maşină, aşteptîndu-l.

— Cum merge, mă, Stelică, întrebă Tudor.

— Merge, răspunse fochistul scurt şi morocănos şi nu se uită la el. Am luat cărbunii şi păcura. Mai am apa.

— Ce-i cu tine, mă ?, întrebă Tudor.

— Nimic, răspunse Stelică arţăgos, ştergîndu-şi cu bumbac mîinile negre şi unsuroase. Nu-i nimic, ce vrei să fie ? — vorbea continuînd să privească într-altă parte.

— De, mă, Stelică, zise Tudor, încercînd să-l îmbuneze. Se întîmplă şi aşa, dar mîine dimineaţă o să fim acasă.

— Da, zise Stelică, doar că atunci o să fie mîine dimineaţă.

Tudor urcă pe locomotivă iar Stelică rămase jos, lîngă coloana de apă. Mecanicul îl văzu de sus cum apucă vergeaua îngheţată şi văzu dincolo de el mormanele de traverse din depou şi grămezile de arcuri ruginite între lungi şiruri de vagoane — cuprinse de o nemişcare solemnă toate aşteptau anul nou, paşnic şi cu o desăvîrşită lipsă de grijă.

Stelică ţinea într-o mînă vergeaua de la braţul coloanei, dar nu era atent la ceea ce făcea, şi apa, în loc să curgă în tender, curse alături revărsîndu-se pe podelele negre ale marchizei.

— Un' ţi-e mintea mă, îi strigă Tudor de la fereastră, dar chipul tînăr al lui Stelică exprima în clipa aceea atîta părere de rău, şi toată fiinţa lui părea atît de lovită şi de neîmpăcată, încît era cu neputinţă să te superi pe el. Faci inundaţie, îi mai spuse Tudor îngăduitor.

Impiegaţii îi chemară pe placa turnantă.

— Cu botul pe Chitila, îi spuse Tudor manipulantului.

Ieşiră încet din depou, luară trenul şi Tudor coborî după foaia de parcurs.

— E un tren lux, zise el cînd se întoarse. Scurt şi greu ! Se aşeză pe taburetul de piele de lîngă fereastra lui.

— Gata, zise Stelică mohorît. Acum ne dă plecarea.

Tudor scoase capul pe fereastră — calea ferată se deschidea cuprinzătoare şi desluşită.

— Da, spuse el şi împinse încet regulatorul opintindu-se din răsputeri, maşina trecu încet pe lîngă ace. Gata! Adăogă : ăsta nu mai cunoaşte frînă pînă la Urziceni...

— Ia mai dă-l dracului, mîrîi Stelică.

Tudor îl privi surprins. Intrebă :

— Te-ai certat cu careva? Nu pomenise nici un nume — fusese prevăzător.

— Ia mai lasă-mă, bre, şi mata în pace, făcu Stelică, acru şi pleoştit cu totul. Incercă să zîmbească, dar obrajii îi tremurau, nările sale cărnoase palpitau, şi nici ochii albaştri nu-i mai străluceau ca înainte ; faţa lui mare se strîmbase într-un surîs chinuit. „Ce vrei de la mine, spunea surîsul acela : parcă poţi îndrepta ceva întrebîndu-mă toate astea ?"

— Bine, făcu Tudor privindu-l cu coada ochiului. Poate crezi că nu înţeleg nimic.

— Cum o iau de nevastă, a doua zi o şi bat, zise Stelică. Nea Tudore, mi-a spus că de revelion o duce ingineraşul ăla, stagiar la noi. Nu ştiu unde o mai duce ăla, la ce restaurant grozav o mai duce.

— Cin' ţi-a spus ?

— Ea mi-a spus !

— Aşa ţi-a spus ea, chiar aşa ?

— Da, zise Stelică mînios şi desnădăjduit. Ai să vezi, nea Tudore, dacă n-o s-o bat. Zău, ai să vezi !

— Fugi, mă, cu zăul tău de-aici, făcu Tudor.

— Dacă nu-mi vine să trag de ea cu unghiile, strigă Stelică — dăduse drumul la păcură şi pulverizatorul duduia acoperindu-le vocile.

Incepuse să se întunece şi Stelică stătea pe taburetul lui şi se privea în fereastră ca într-o oglindă. „De ce m-oi fi făcut aşa cîrn şi aşa mare ca un urs, maică scumpă ? Uite ce spinare mai am şi ce mîini zdravene, dar toate astea mă slujesc doar cînd e vorba să arunc fără osteneală cărbunii în focar. Tare necioplit mai sînt şi eu, constată el îndurerat şi se întrebă: dar de ce să mă chinuiască?".

Stelică se ridică de pe taburet şi deschise uşa focarului. Apoi, la lumina vişinie, începu să spargă cu ciocanul mari blocuri de cărbune. Bucăţile sparte le arunca în focar cu mîinile şi din cînd în cînd se oprea o clipă să privească pălălaia dinăuntru. Focul răbufnea şi marchiza se umplea de scîntei şi de duhoarea cărbunelui.

Tudor îl privea în tăcere ascultîndu-l cum izbeşte cu ciocanul, cum zdrobeşte gîfîind cărbunii din tender. „E bărbat ca şi mine, şi e mai tînăr ca mine, şi nu-l pot mustra în nici un fel, spuneau ochii lui. Insă tu n-ai minte deloc, băiete".

— Te-ai încălzit ?

Stelică îşi îndreaptă spinarea.

— Nu, zise el.

— Lasă păcura mai uşor !, îl făcu atent Tudor. Cu cărbunii cum stai?

— Bine

— Să te văd cum o speculezi.

Maşina îşi luase avînt şi ieşise cu tot trenul după ea pe sub un pod, şi trecuse peste altele, lăsînd în urmă semnal după semnal, şi gîrla, şi stăvilarul argintiu, şi un tren care o întîmpinase spulberînd praful îngheţat de pe linii. Supapele de siguranţă se auzeau cînd şi cînd, hîrîind răguşit. Drumul era monoton, mereu cu acelaşi cîmp îngheţat şi cu aceleaşi cumpene încremenite, şi cu aceleaşi parazăpezi, cu aceleaşi perdele de salcîmi uscaţi şi cu aceleaşi grămezi de traverse unse cu păcură şi acoperite cu ţărînă. Se întunecase deabinelea şi de la o vreme în cîmp nu se mai putu distinge nimic, doar pe lîngă calea ferată se vedeau pete de iarbă arsă. Se aprinseseră semnalele verzi pe linii şi acarii le făceau acum semne şi îi salutau cu felinarele aprinse.

Tudor se uită pe fereastră silindu-se să recunoască locurile. Apoi scoase ceasul socotindu-şi drumul după un mers al trenurilor pe care îl ţinea în faţă.

— Sîntem timpurii, zise el mulţumit. Şi maşina asta a mea fuge ca un prepelicar...

Ascultau amîndoi gioanta şinei şi ţăcănitul rar şi liniştitor al ceasului de la vitezometru şi osiile care fluierau metalic. Umbrele bielelor şi umbra marchizei şi chiar umbrele lor la fereastră, totul se vedea distinct, lunecînd de-a lungul cîmpului.

Stelică stătea la fereastra deschisă şi aerul îngheţat îi izbea obrazul şi ochii dar el nici nu clipea. Privea ţurţurii scurţi care se lipiseră de prelată şi ştia că mecanicul se uită la el şi îşi închipuie la ce se gîndeşte. „Nu, se gîndi Stelică, nu e ea fata care să uite un fochist numai pentru că e fochist şi e plecat la drum de Anul Nou. Nu se poate asta, sîntem doar altfel de oameni. Mi-a mai spus ea chestii de astea, dar n-a făcut-o niciodată. Imi spune asta doar aşa, ca să mă chinuiască. Poate că acum stă acasă şi se gîndeşte la mine", îşi spuse el şi gîndul acesta îl umplu de nelinişte şi bucurie.

Privea semnalele verzi care se apropiau şi care luminau straniu capelele negre şi cazanul maşinii, negru şi uns cu seu ca să fie curat şi strălucitor, şi din cînd în cînd arunca cîte o privire spre roţile mari şi spre biela impunătoare pe care la plecare le stropise cu motorină. Acarii stăteau în cabinele lor, dar cîte unul se ivea deodată pe lîngă linii înfăşurat în şubă, ridicîndu-şi felinarul aprins. Fochistul ridica şi el mîna simţind o descătuşare deplină în toată fiinţa la gestul acesta.

Sclipiră luminile Urzicenilor. Mecanicul privi luminile şi căscă.

— Gata, zise el în timp ce treceau pe lîngă orezăriile îngheţate. Intrăm în gară şi sîntem gata pe ziua de azi.

Intrară în Urziceni şi în gară becurile sclipeau pretutindeni. Pe chipurile oamenilor care forfoteau se întipărise o expresie sărbătorească şi plină de veselie. Cineva strigă ceva făcînd semne cu mîinile pe deasupra capetelor celorlalţi şi apoi dispăru numaidecît în mulţime.

Făcură manevra şi intrară în depou şi cînd maşina se opri, Stelică coborî şi puse apă proaspătă în tender. Ii dădu Margaretei „cafeaua", praful alb de antispumant, apoi curăţă cu cociorba grătarul şi lăsă zgura în cenuşar. Printre roţile mari ale maşinii ieşeau nori albi-cenuşii de zgură puturoasă.

— Mergem la dormitor ?

— Nu, răspunse Tudor. Mai întîi mîncăm şi stăm la maşină pînă la douăşpe şi abia după asta plecăm la dormitor.Ce ţi-ai luat?

— Am nişte sarmale, zise Stelică.

— Tu ţi le-ai făcut ?

— Nu, răspunse Stelică pe gînduri. Ea mi le-a făcut şi mi le-a adus la maşină.

După masă Tudor glumi :

— Ţi-a trecut supărarea ? Doar tot omul e mai luminat la cap şi mai îngăduitor cînd are burta plină.

— Nu ştiu dacă eu sînt acum mai îngăduitor.

— Inseamnă că eşti mai înţelept, zise Tudor. Iţi aminteşti iarna aia cînd ne îngheţa mereu pompa ?

— Da, răspunse Stelică ; sita se umplea mereu de gheaţă şi trebuia să ieşi mereu afară pe pervaz ca să spargi gheaţa.

— Şi m-am întors atunci de la drum băşicat tot de degerătură.

— Imi amintesc, îl asigură fochistul.

Mecanicul îşi privi ceasul.

— Acum e bairam mare la depou, zise el.

Fochistul nu-i răspunse.

— Aveau artificii bune, zise Tudor. Am aprins şi eu un băţ dintr-ăla.

— Trebuie să fie frumos, zise fochistul.

Vorbiră aşa pînă aproape de miezul nopţii, şi aproape de miezul nopţii Tudor scoase din servieta lui o bucată mare de cozonac şi o tăie la jumătate cu briceagul. O locomotivă fluieră scurt în gară.

— Degeaba, zise Tudor, semnal ca al nostru nu există. L-am făcut singur dintr-o pîlnie de obuz.

— Ştiu, răspunse fochistul.

— Nimeni n-are aşa rezonanţă la maşină, spuse Tudor.

— Nea Tudore, spuse Stelică privindu-i stînjenit mîinile mari cu pori negri şi deşi. Să nu crezi cumva că eu, din cauză c-am mîncat...

— Inţeleg, răspunse Tudor somnoros. Asta a fost din cauză că-ţi place ţie meseria.

— Da, zise încet fochistul, şi mă mai gîndesc că ea nu putea să-mi facă una ca asta. Cred că mi-a spus-o doar aşa...

Mecanicul îl privi cîteva clipe în tăcere.

— Eşti un fochist deştept, spuse el. Şi eu cred asta...

Stăteau amîndoi în marchiza neguroasă şi mîncau liniştiţi cozonac cu stafide, ascultînd cum sfîrîie apa şi cum ard cărbunii pocnind în focar. Flăcările slabe le luminau chipul şi salopetele pătate cu ulei şi cu păcură şi pîslarii grei. Erau ei doi şi maşina încremenită pe linii, şi toţi trei aşteptau să se facă douăsprezece şi să înceapă Anul Nou.

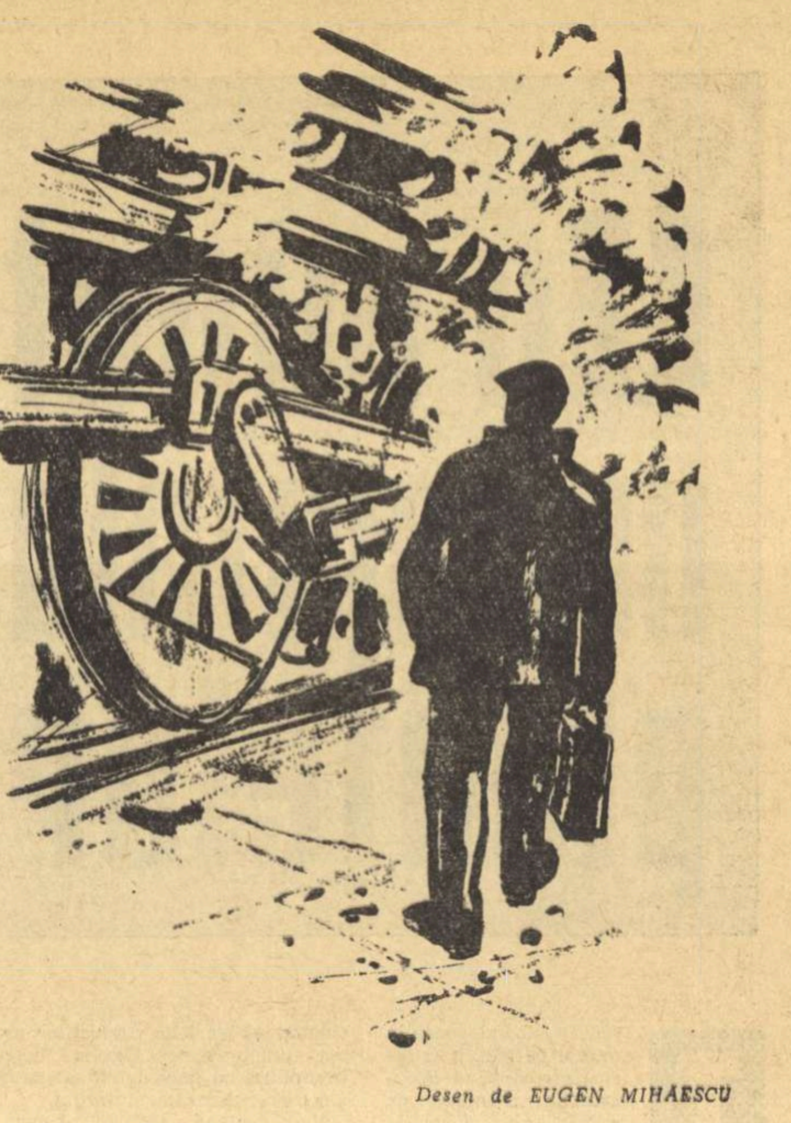

Desen de EUGEN MIHĂESCU

CAII

Subsemnatul Bucur Ghiţă, vin cu respect a vă ruga să-mi primiţi demisia din funcţia de îngrijitor şef la grajdurile de cai, cu începere de azi, 25 martie 1958, şi să mă repartizaţi la o brigadă de cîmp.

Cu respect, BUCUR GHIŢA".

Răsfoind prin hîrtiile vechi ale colectivei din Satu-Lung, am dat şi de acest document. Bucur, Ghiţă Bucur – numele mi se părea cunoscut.

Bucur Ghiţă !? Cine-o mai fi şi ăsta cu demisia din funcţia de îngrijitor şef? Şi ce îngrijitor şef la grajdurile de cai? Doar colectiva asta n-are nici măcar un singur grajd de cai. Au oamenii, într-adevăr, douăzeci de cai, ţinuţi într-o boxă despărţită de unul din grajdurile de vaci... Dar grajduri de cai, să mă ierte bunul Dumnezeu, am vedere bună, însă aşa ceva n-am văzut pe-aici.

M-am dus la preşedinte să-l întreb :

– Ferenţi baci, îi spun, cine e Bucur Ghiţă ?

– Bucur Ghiţă? E zootehnicianul şef. L-ai cunoscut şi mata. Ăla cu mustaţă de husar, care umblă cu motoreta.

– Aha, ăla cu motoreta „Simson"?

– Da, da, ăla, „zăpăcitul", cum îi spunem noi. Ghiţă zăpăcitul. Dar ce-ai cu el?

Fără să-i spun ceva, i-am vîrît sub nas hîrtia „zăpăcitului" Ghiţă. Ferenţi baci a citit-o, apoi a rîs în hohote de i se cutremura guşa respectabilă.

– Ia o clipă loc, mi-a spus prieteneşte, aprinzîndu-şi o ţigară, semn că avea să-mi povestească ceva mai lung.

Aşa am dat de rostul miraculoasei hîrtii rătăcită prin documentele colectivei din Satu-Lung.

Bucur Ghiţă a fost unul din sărmanii din Satu-Lung. Avea două lanţe de pămînt pe o coastă a Vîrtelului, un deal la marginea satului. Plug, cal, bou sau alt animal de povară n-avea. Aşa că toate acestea, indispensabile ca pămîntul sărac să dea şi ceva rod, le împrumuta în schimbul unui procent serios din viitoarea recoltă, de la alţii. Ghiţă Bucur a visat toată viaţa la un singur lucru : un cal. Un cal bun pentru Ghiţă reprezenta apogeul comorii pentru om. Toată viaţa lui a adunat bani pentru o gloabă. Nenorocul însă, cum spune proverbul, îl urmăreşte mai dihai pe cel sărac. Ba o dată i se îmbolnăvea un copil, ba impozitul la recolta proastă îi înghiţea bănişorii adunaţi din greu.

Bucur Ghiţă era şi un mare cunoscător de cai. Ajungea să-şi pironească privirea pe un cal, sau măcar să-i audă tropotul şi-ţi spunea pe loc cîte parale face animalul. Slăbiciunea şi priceperea pentru cai şi le trăgea de la tatăl său, fost husar în armata lui Franz Josef. Nevasta husarului Alexandru Bucur murise cînd l-a născut pe Ghiţă. Husarul şi-a luat odrasla în escadron. Intre cai, corturi şi săbii a crescut micul Gheorghe. La cinci-şase ani călărea pe cal neînşeuat, ca un husar adevărat.

In toată regiunea nu se găseau încă doi cunoscători în ale cabalinelor ca Ghiţă Bucur şi Vereş Ştefan, moşier şi mare geambaş din Satu-Lung. Nici pînă azi nu se ştie care era mai tare în ce priveşte priceperea la cai. Singura deosebire dintre ei era că Vereş Ştefan cumpăra la fiecare tîrg zeci de cai, în timp ce Bucur Ghiţă nu şi-a cumpărat o viaţă-ntreagă nici măcar un măgar. Pentru Ghiţă cel mai mare om din lume nu era nici regele Angliei şi nici împăratul Etiopiei, ci Vereş Ştefan, geambaşul, în grajdurile căruia nechezau cam la vreo două sute de capete. Nu era zi de la Domnul ca Ghiţă să nu privească măcar un ceas printr-o crăpătură a gardului în curtea uriaşă a moşierului, „padoc" cum îi spunea el, plină de armăsari şi iepe de toată frumuseţea. In mintea lui Ghiţă Bucur măreţia umană era închipuită prin falnica apariţie a lui Vereş Ştefan călare pe „Fiţko", pe creasta movilei la poalele căreia, la fiecare sfîrşit de lună, se ţinea tîrgul de cai şi vite.

Ghiţă sosea la tîrg dis-de-dimineaţă, fireşte, nu să cumpere, nici să vîndă, ci să se zgîiască la animale. După ce dădea un ocol tîrgului, ştia ce cai va cumpăra Vereş. Pe la orele zece era dedesubtul locului unde sosea geambaşul călare. Cînd Vereş apărea, Ghiţă îşi scotea căciula şi se uita cu atîta măreţie la el, că parcă deasupra capului său s-ar fi aflat Gingis-Han în carne şi oase

– Ghiţă, striga moşierul către cel de jos. Cîţi cai am să cumpăr azi?

– Să trăiţi, conaşule, veţi cumpăra cincisprezece, se poate şi şaisprezece, dar al şaisprezecelea e cu chichirez.

Şi geambaşul cumpăra într-adevăr şaisprezece cai. Ghiţă îl urmărea pas cu pas în timpul tîrgului să vadă dacă sînt cumpăraţi caii pe care i-ar fi cumpărat şi el dacă n-ar fi fost Ghiţă Bucur ci Vereş Ştefan, geambaşul.

Multă lume, cînd cumpăra cai, venea să-i ceară sfat lui Ghiţă ; şi nu numai din Satu-Lung ci şi din satele învecinate. Era chemat la tîrg, la negoţuri cu mai multe animale. Ghiţă nu făcea însă nimic fără Palotaş Imre, vecinul şi elevul său, ţăran sărman ca el. Palotaş era umbra lui Ghiţă şi cel mai mare admirator al talentului său.

Numai Vereş, moşierul, nu l-a chemat la nici o afacere. In adîncul sufletului său geambaşul se simţea lovit în vanitatea sa de către „nespălatul de ţărănoi", despre care se spunea că se pricepe la cai tot atît de bine, poate chiar mai bine ca el. Intîmplarea care a avut loc la castelul Vilagos din satul învecinat, Bondar, a făcut multă vîlvă cu ani în urmă. Moşierul Szőkey, castelanul de la Vilagos dădu o petrecere la care fu invitat şi Vereş Ştefan geambaşul. In timpul petrecerii, fireşte că veni vorba şi despre cai, întrucît şi moşierul de la Bondar avea o mare herghelie. După ce multă vreme mesenii ascultară pălăvrăgelile lui Vereş despre marea sa pricepere la cai, Szőkey, în mare chef, îi spuse:

– Ascultă, Veres, îţi place vinul ăsta?

– Imi place, vecine !

– Uite, poţi cîştiga un butoi din vinul ăsta vechi, dacă treci fuga prin grajudrile mele şi-mi arăţi apoi cel mai bun cal pe care l-am cumpărat acum două săptămîni.

Vereş trecu în fugă prin toate grajdurile şi apoi se opri la armăsarul arăpesc, pe care Szökey îl cumpărase cu două săptămîni în urmă.

– Ăsta ţi-i cel mai bun cal, vecine !

Szőkey îl bătu pe umeri :

– Bravo, Vereş, ai cîştigat butoiul !

Geambaşul, în culmea gloriei, nu se putu reţine să nu se laude :

– Dacă mai există unul pe-aici, prin părţile noastre, care să facă figura asta, îi mai dau în afară de ăsta, încă un butoi de vin.

Atunci, unul din invitaţi zise :

– Cunoaştem pe unul.

– Cine-i? întrebă Vereş.

– Ghiţă Bucur, chiar din satul dumitale.

Un argat a fost trimis să-l aducă degrabă pe Bucur. Ghiţă sosi împreună cu prietenul său, Palotas Imre.

– Ghiţă, îi spuse moşierul Szőkey, Vereş Ştefan vrea să cumpere de la mine un cal, pe cel mai bun. Dacă ştii tu să-i arăţi cel mai bun cal din herghelia mea, trecînd în fugă prin grajduri, vei cîştiga două butoaie de vin vechi. Ce zici?

– Inălţimea ta, răspunse el, asta ar fi prea uşor pentru mine. Chiar şi Palotas, ăsta de lîngă mine, ar putea face asta. Eu zic altceva.

– Să auzim, spuseră cîţiva meseni.

– Eu mă aşez la gard, continuă Ghiţă, cu spatele la grajduri. Inălţimea voastră va pune să se scoată pe rînd zece, ori cin'şpe ori douăzeci de cai, cîţi oţi vrea.. Fiecare cal va fi jucat în spatele meu. Şi eu vă voi spune care e cel mai bun, după tropot.

Ghiţă se aşeză la gard, cu spatele spre grajd. Zece cai proşti fură jucaţi pe rînd în spatele lui.

– Ei? îl întrebă Szőkey, pe care din ei să-l cumpere vecinul Vereş?

– Pe nici unul, boierule.

Se mai scoase zece cai. La al şaselea, Ghiţă se întoarse şi, arătînd înspre armăsarul arăbesc, care era jucat în spatele său, spuse :

– Pe ăsta să-l ia boierul Vereş !

Vereş, care asistase în tăcere la înfrîngerea sa, nu se mai putu stăpîni. Pămîntiu la faţă şi bine băut, se repezi la Ghiţă cu cravaşa şi-l snopi în bătaie. Palotas Imre îl ajută să se tîrască pînă acasă.

...Dacă i-ar fi spus cineva „zăpăcitului" de Ghiţă Bucur că va veni o zi cînd va sta ca Vereş pe creasta movilei, călare pe un roib, contemplînd tîrgul de sus şi că va cumpăra zeci de cai, l-ar fi luat la bătaie, crezînd că-şi bate joc de el. Dar, după mulţi ani, chiar aşa s-a întîmplat.

In al doilea an de existenţă, colectiva din Satu-Lung l-a trimis pe Ghiţă Bucur să cumpere cai la tîrg. Ziua aceea va rămîne, poate, cea mai luminoasă zi din viaţa lui.

Dis-de-dimineaţă Palotas Imre, discipolul lui Ghiţă, se sculă şi dădu o raită prin tîrg. La ora zece, se afla la poala movilei, unde peste cîteva minute apăru călare, în chip de Gingis Han, Ghiţă Bucur. Işi duse mîna streaşină la ochi, cum făcea odinioară răposatul Vereş şi cercetă tîrgul de la un capăt la altul. Dar tîrgul dispărea într-o ceaţă de lacrimi ce-i împînzeau ochii... „Maică, măiculiţă, oare eu sînt aici ? Eu, Bucur Ghiţă ?"

Trebuia să admită că e chiar el, fiindcă de jos, de la poalele movilei, Palotas Imre, cu capul descoperit, aştepta să fie întrebat : „Imre, cîţi cai vom cumpăra azi?" Şi Ghiţă a întrebat, iar Palotas a răspuns glumind:

– Să trăiţi, boierule, vom cumpăra unsprezece cai, se poate şi doisprezece, dar al doisprezecelea e cu chichirez.

Dar Ghiţă nu cumpără decît cinci cai. Era atît de pretenţios, încît oamenii îl întrebau în glumă :

– Pentru ce casă imperială achiziţionezi caii, măi Ghiţă?

Intr-adevăr, cumpărarea unui cal de către Ghiţă era un spectacol de toată măreţia. In primul rînd că era o şcoală a cunoaşterii în cele mai tainice ascunzişuri a unui bun cabalin. Ghiţă era însoţit de o liotă de oameni, în fruntea cărora păşea Palotaş Imre. Se oprea în faţa unui cal murg de rasă şi-l privea vreun sfert de oră : dacă era gîtul lung, picioarele subţiri, şi altele. Apoi Ghiţă încerca murgul să vadă dacă „primeşte". Incercarea se făcea în felul următor : Ghiţă bate elegant animalul peste crupă ; dacă tresare nervos, înseamnă că „nu primeşte" şi e bine ; dacă nu, bietul patruped a pierdut orice consideraţie pe această lume din partea lui Ghiţă. Ei, apoi urmează controlul dinţilor, al ochilor, al picioarelor, grumazilor, părului, un examen anatomic de o drăcească meticulozitate, din care fiecare amănunt pentru Ghiţă e de o importanţă covîrşitoare. Şi, în sfîrşit, în hohotele mulţimii din jurul său, Ghiţă Bucur întreabă, cu un zîmbet dispreţuitor în colţul gurii. pe proprietar :

– Ei, frăţioare, cam cît ceri pentru cămila asta?

Uite-aşa a achiziţionat Ghiţă o herghelie întreagă pentru colectivă. S-au construit grajduri frumoase, trainice, unde sub conducerea prea pricepută a grăjdarului şef Bucur Gheorghe, caii primeau cea mai aleasă îngrijire. In cîţiva ani colectiva din Satu-Lung a ajuns la 120 de cai ; dar cai în adevăratul înţeles al cuvîntului, vestiţi în toată regiunea. Asta se întîmpla cînd nebunia cailor era o boală a unor colective şi unii credeau că faima şi bogăţia unei gospodării colective constă în numărul cailor şi frumuseţea lor. Dar la începutul lui '58 şi cei de la Satu-Lung şi-au pus întrebarea :

– Stai, măi frate, ce dracu facem cu atîţia cai? Staţiune de maşini şi tractoare ai, maşini ai, autocamioane ai. Atunci pentru ce e nevoie de o herghelie, că doar de vînătoare nu ne ţinem...

Şi în consiliul de conducere s-a hotărît lichidarea hergheliei şi cumpărarea, în locul cailor, a unor vaci de rasă. Cînd Ferenţi, preşedintele, l-a chemat pe grăjdarul şef şi l-a luat pe foarte departe pînă a ajuns acolo unde era buba, Ghiţă l-a ascultat cu atenţie. Dar cînd, în sfîrşit, Ferenţi a spus : „Aşadară, terminăm cu caii. Tu i-ai cumpărat, tu îi vei vinde" – Ghiţă a schimbat feţe-feţe şi, fiind ferm convins că aici nu poate fi vorba decît de o glumă a preşedintelui, a izbucnit în hohote de rîs.

– No, că azi nu e întîi april', mă frate !

– Vezi bine că nu e.

– Apoi, atunci ce vrei, omule, de la mine?

– Ghiţă, nu face pe prostul ! Mi-am răcit gura degeaba o oră cu tine? N-ai înţeles nimic?

– Să mă bată Dumnezeu dacă am înţeles măcar o iotă !

– Zăpăcitule, mîine e zi de tîrg. Te vei duce să vinzi cîţi cai poţi.

– Să vînd, sau să cumpăr?

– Ghiţă nu te juca cu răbdarea mea ! Să vinzi ! N-auzi, zăpăcitule, să vinzi !

Chiar şi un cal ar fi înţeles, dar Ghiţă nu.

– Să vînd?

– Să vinzi !

– Mai spune o dată ! Să vînd ?

– Da, să vinzi ! Ţi-am explicat de ce consiliul a hotărît aşa.

Ei, în sfîrşit, Ghiţă pricepu despre ce e vorba. Ochii îi scăpărau fulgere, mustăţile i se zburliră, faţa i se învineţi de furie. Se ridică de pe scaun şi-şi trînti pumnul greu pe masă, răcnind cît îl ţinea gura :

– Pînă-s eu aici, nici un mînz nu se va vinde ! Doar dacă vor trece caii peste hoitul meu !

Mai mult cu forţa decît cu binele, a doua zi, douăzeci de cai fură scoşi din grajd şi duşi la tîrg sub privirile ucigătoare ale lui Ghiţă Bucur. După ce caii dispărură într-un nor de colb pe drumul de ţară, Ghiţă porni cu paşi rari, ca de înmormîntare, spre colectivă. Intră în biroul preşedintelui, ceru toc, cerneală, coală de hîrtie şi scrise acel document miraculos, reprodus mot-a-mot la începutul povestirii noastre.

Dar demisia lui Ghiţă din funcţia de grăjdar şef n-a fost aprobată. Oameni inimoşi, cei din conducerea gospodăriei s-au sfătuit ce să facă cu „zăpăcitul". Ghiţă Bucur era unul din oamenii de bază ai sectorului zootehnic. Nu se făcea să-l muţi dintr-o nerozie la o brigadă de cîmp. Şi s-a găsit o soluţie. Imblînzit, îmbunat în parte, Ghiţă Bucur a fost urcat în tren şi trimis la şcoala de zootehnişti din oraş.

După un an, Ghiţă s-a întors de la şcoală. S-a întors însă un alt Bucur Ghiţă.

...Noul zootehnist dădu în primul rînd o raită pe la fermele de animale. Apoi, cu paşi repezi, se îndreptă spre biroul preşedintelui.

– Ei, îţi place acum la noi? îl întrebă Ferenţi baci.

Dar Ghiţă nu dădu atenţie întrebării.

– Frate, voi aţi înnebunit în lipsa mea?

– Dar ce e?

– Caii, frate Ferenţi.

– Iar cu caii, zăpăcitule?! Unii spuneau că te-ai lecuit de boala cailor la şcoală, dar văd că...

– Ascultă, tovarăşe preşedinte, la ferme am găsit 60 de cai. Ce faceţi cu ei? Ocupă loc de pomană, le trebuie îngrijire, deci mînă de lucru, de mîncat mănîncă ovăz, fîn... Te întreb : de ce? Să ştii că mă duc la raion să raportez că nu ţineţi seamă de sfaturile partidului.

Ferenţi baci îşi deschise şi închise gura de cîteva ori, pînă reuşi să bîiguie :

– Ghiţă, dragul meu... nu face prostia asta... Nu i-am putut vinde încă..., dar...

– Ce nu i-aţi putut vinde? Fă ce vrei cu ei, dar de pomană să nu stea aici !... Şi apoi, ce? Alea sînt grajduri de vaci, sau cocine de porci?

– Ghiţă dragă, le facem pe toate cum zici tu, doar de-aia te-am trimis la şcoală. Ia tu hăţurile în mînă ; noi te-om ajuta...

Şi Ghiţă puse mîna pe hăţuri. Din 60 de cai, 40 au fost vînduţi. Intr-un an de zile, la colectiva din Satu-Lung se înjghebară cele mai bune ferme de vaci din raion. O sută optzeci de vaci, una şi una şi o droaie de viţei. Crescu venitul colectivei şi al oamenilor. Zootehnicianul şef al colectivei, Ghiţă Bucur, îşi cumpără o motoretă „Simson" pe care o boteză „Rezi", în amintirea celui mai bun armăsar al colectivei, un Nonius de Banat.

Cînd s-a dus pentru prima oară să cumpere nişte vaci, Palotas Imre, vechiul său prieten şi discipol, îl aştepta la ieşirea tîrgului cu un grup de oameni. Palotas scuipă dispreţuitor şi scrîşni printre dinţi :

– Trădătorule !

Ghiţă, care-şi împingea motoreta de la ghidon se opri :

– Şi de ce, mă rog frumos?

– Ai avut inimă, Ghiţă, să prăpădeşti caii, tu, Ghiţă,, tu mă, fiul husarului Bucur, tu care erai mai tare la cai ca Vereş Ştefan, boierul ?

Ghiţă nu se supără. Oftă şi-i zise zîmbind vechiului său prieten :

– Hei, Imre, rău e să fii prost... Pe ce timpuri trăieşti tu, mă? Vereş Ştefan, boierul, a crăpat, dracu să-l ia... Trezeşte-te, frăţioare, a crăpat, auzi? Pe-atunci noi am făcut treabă bună cu calul, dar timpul calului a trecut, nărodule ! Şi acum, la ce-ţi trebuie cal, cînd nu-ţi foloseşte la nimic? Să ai acolo animal de podoabă? Atunci mai bine îţi aduc nişte papagali cu pene colorate şi nişte maimuţe din Africa, că te costă mai puţin întreţinerea lor decît a calului... Dacă vrei neapărat podoabă în colectivă ! Ei, Imre, ştii tu ce-i aia rentabilitate? Rentabilitate, mă... Rentabilitate îţi dă numai vaca, că bietul cal nu dă săracul decît bălegar... vaca dă şi lapte şi smîntînă şi unt şi brînză şi carne şi chiar talpă. Cum să-ţi explic să-ţi intre mai bine în căpăţînă?... Calul dă numai balegă ; ori vaca, uită-te şi tu la ea, e... e... ca o doamnă.

Şi fără să aştepte răspuns, Ghiţă porni motoreta şi o zbughi pe drumul de ţară, lăsîndu-l pe Imre cu gura căscată, într-un nor alb-cenuşiu. Cînd norul se risipi, Palotas se frecă la ochi şi se întrebă năuc : „Calul dă numai balegă ?! Vaca e ca o doamnă... Zăpăcit mai eşti, Ghiţă !" – şi porni în fugă în urma lui.

– Hei, Ghiţă, Ghiţă ! Cum vine asta, mă?

Dar Ghiţă, călare pe motoreta „Rezi", botezată aşa în amintirea celui mai bun cal al colectivei din Satu-Lung, se vedea departe, departe, ca un punct, colo-n zare, unde cerul sărută pămîntul.

Ştefan HARALAMB

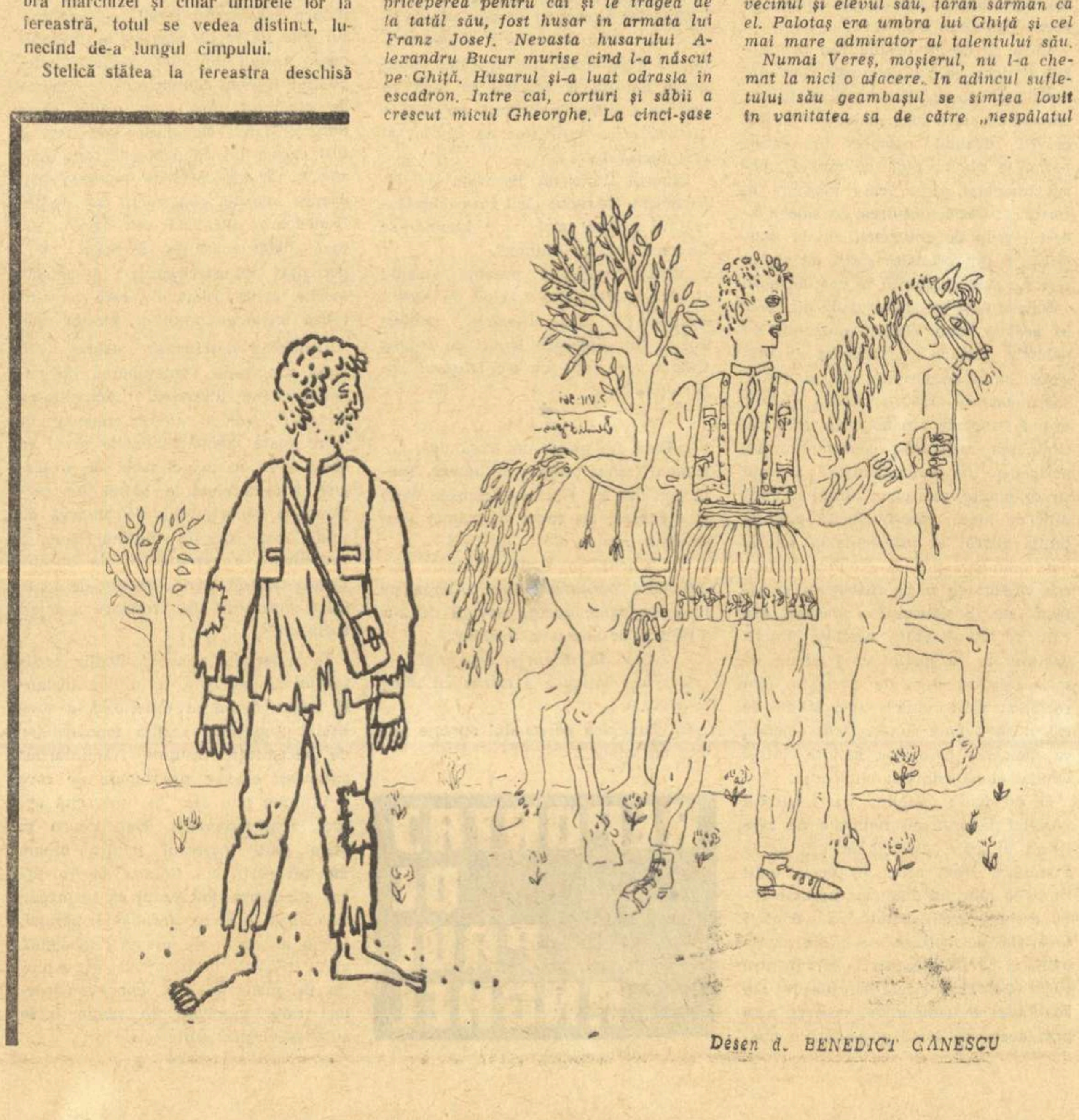

Desen d. BENEDICT CĂNESCU

DUMITRU RADU POPESCU:

MAȘINA

Cerul era departe. Şi nu se vedea. Tavanul era de tablă, vopsit în alb. Vîntul bătea dinspre ora şase spre şapte. Se lovea de perete. Invăţătorul privi ceasul, iarăşi. Timpul parcă se legăna, se juca. Pe-afară, paşii făceau: Plici-plici! Sigur, era noroi. Şi ai cui erau paşii, nu se ştia. Ori poate se ştia, poate că era ea şi nu voia să intre. Ori intră în altă parte. Azimioară, pe patul de jos, fluiera încet, de parcă ar fi vorbit singur. Cineva umbla mereu, parcă dădea tîrcoale maşinii. Şi în răstimpuri se auzeau vaiete. Dar parcă treceau prin vată, toate. Ca şi cum le punea cineva mîna pe gură, cînd strigau, şi vaietele de-abia puteau să treacă prin palmă. Sugrumate. Infundate. Prelungi. Noaptea, mai ales. Ziua, mai ales. Şi dimineaţa. Şi seara.

— Popescule, cum e afară?

Invăţătorul stătea în patul de sus, de lîngă ferestruică.

— Popescule, dormi?

— Nu, răspunse învăţătorul.

Credeam că ai murit, aşa trebuia să continue Azimioară. I se schimbase vocea, tresărise. Intotdeauna îl întreba cîte ceva. Să-i vorbească ceva, să ştie sigur că n-a murit. Că n-a rămas singur.

— Popescule, din ce sat eşti tu, mă?

— Din Dănceu. Ii mai spusese şi ieri. Şi alaltăieri. Şi Azimioară ştia, însă voia să-l audă vorbind. Aşa avea mai sigur senzaţia că nu e singur, că trăieşte.

— Apă aveţi în sat? Vacile au apă destulă?

— Au. Avem trei cişmele în sat, Azimioară. Cişmeaua mare în mijlocul comunei, cu jghiaburi pentru adăpat boii şi caii, cu multe ţuţuroaie...

— Cu cîte?

— Vezi, nu le-am numărat, Azimioară. La asta nu m-am gîndit. Am să le număr cînd am să ajung acasă...

— Da, să le numeri, şi să-mi scrii şi mie cîte sînt...

— Da, am să-ţi scriu, zise învăţătorul, deşi era sigur că n-o să aibă cui. Doctorul de cîte ori intra în maşină, se crucea, se mira că-l mai găseşte pe Azimioară în viaţă.

— Popescule, spune ce-i cu cişmelele...

— Aici, la cişmeaua mare, sînt şi jghiaburi unde spală femeile rufele... sînt acoperite de ţiglă roşie, să nu plouă. Ştii, femeile spală rufe şi pe vreme de ploaie. Şi mai avem o altă cişmea, cişmeaua mică. Asta, din mijlocul satului, se cheamă cişmeaua mare. La cişmeaua mică curge o apă rece, rece ca gheaţa. Şi vin fetele seara să ia apă, să-şi umple ulcioarele, să aibă apă noaptea, în casă. Aici, la cişmeaua mică, le aşteaptă seara băieţii pe fete, să le ceară apă să bea.

— Aş cere şi eu apă, Popescule. Eu nu m-am însurat şi am să vin pe la tine, într-o vară, şi am să merg şi eu la cişmeaua mică...

— Bine, vino.

— Bine, am să vin. Dar mai spuneai de-o cişmea, a treia...

— E la marginea satului, acolo unde începe islazul. Are de jur împrejur un jghiab de ciment. Şi înăuntru, în mijlocul înconjurat de jghiabul acesta e plin de verdeaţă... Acolo stăteam seara cînd eram copii... Şi veneau vacile, beau apă din jghiab şi noi ne jucam de-a cinci pietre... Şi ne jucam sus, pe cişmea, pe cimentul cişmelii, pînă treceau vacile, pînă pierea praful şi se lăsa răcoarea...

— Cred că aveai prieteni mulţi în sat... Acuma, vezi, aici nu prea ai de unde să-ţi alegi prietenii. Dar nu mi-ai spus cum e duminica la voi, la horă...

Şi învăţătorul îi povesti. Azimioară întreba mereu, voia să-l cunoască bine, să-l cunoască de mic.

— Popescule, tu trebuie să fii un om zdravăn, zise Azimioară. El nu-l văzuse nicodată pe învăţător. Avea un bandaj gros peste ochi, ca o chingă. Şi nu se ştia dacă o să-l vadă vreodată pe învăţător.

— Eşti zdravăn şi oamenii zdraveni nu mor uşor... Dar nu termină. Il auzi pe învăţător gemînd, zvîrcolindu-se. Parcă era ars de viu, în pat. Gemea din gît, de undeva din stomac, amarnic. Azimioară voise să spună că oamenii zdraveni nu mor uşor, chiar dacă îi încearcă greu vreo boală, chiar de se chinuie. Dar sora îi spusese să spune imediat ce-l aude pe învăţător că geme. Avea o boală ciudată, fusese rănit undeva, şi Azmioară nu întrebase unde, ori poate fusese rănit în mai multe locuri, şi dacă nu venea sora să-i dea injecţii, ori cine ştie ce medicamente, putea să moară aşa, dintr-odată. Azimioară apăsase de mult pe soneria de lîngă el. Şi sora intrase în maşină şi acuma parcă învăţătorul se mai potolise. Ce bine, işi zise Azimioară, ce bine că avem sonerie! Maşina stătea de mult, se afla undeva, şi Azimioară nu ştia unde. Şi maşina era legată prin nişte fire de locul unde se aflau doctorii. Apăsai pe un buton şi venea sora. Şi sora trebuia să fie femeie bună, nu drăcuia niciodată. Doctorul era mai supărăcios, mai neumblat pe la biserică. El mai înjura şi de paşti şi de dumnezeu. Poate era un om necăjit, doctorul.

— Popescule, vorbi Azimioară cînd auzi închizîndu-se uşa, semn că plecase sora, nu mi-ai spus ce este pe-afară...

— E plin de soare, zise învăţătorul. Se vede soarele la apus, mare şi roşu... Şi nu e niciun nor... Se înserează.

— Da, simt, zise Azimioară. Simt cum vine răcoarea, o simt pe obraji, pe buze... E bună răcoarea.

Invăţătorul se uită pe ferestruică. Şi tăcu. Azimioară era tot numai un bandaj. Picioarele, trupul, mîinile şi capul, afară de gură şi de urechi. Un bandaj alb. Parcă era un balot. Un pachet de tifon. Doctorul se mira, întotdeauna cînd intra înăuntru. Pe ochi se vedea. Nu-şi închipuia cum de rezistă. De unde avea atîta putere. Cum de nu murea, era tot numai o rană.

— Dar copacii, Popescule, cum se văd?

— Nu bate vîntul. Şi frunzele parcă sînt adormite. Dar nu sînt deloc posomorîte, mai degrabă sînt leneşe... A, nu, se mişcă, uite-le cum sclipesc... soarele e roşu şi frunzele, ciudat, sclipesc argintiu... Şi iarba s-a înviorat şi ea, pare neagră, de atîta sănătate. Şi păpădiile au înflorit şi umplu tot pămîntul, e plin cîmpul de păpădii...

— Păpădiile întotdeauna înfloresc, şi peste tot locul, zise Azimioară. Chiar şi pe morminte, vru să zică Azimioară, dar nu zise, să nu-l întristeze pe învăţător. Voia să-l lase să se bucure, să vadă frunzele şi păpădiile. Şi să-i spună cum sînt. De fapt, şi lui îi plăcea să audă cum e afară; aici, în maşină totul semăna a sicriu. Parcă maşina nu exista, şi se aflau într-un sicriu demult. Uneori credea că muriseră demult. Sigur, atunci rîdea de asemenea gînduri. Cum puteau să moară, doar vorbeau, doar se auzeau. Şi era şi răcoarea, răcoarea care chiar acuma îl bătea pe obraz, parcă-l bătea uşor, cu palma. Da, viaţa îşi continua mersul, înfloreau păpădiile şi soarele strălucea roşu. Viaţa mergea înainte, ca întotdeauna, frunzele sclipeau şi era răcoare. Numai că el trebuia să aibă grijă de învăţător, să nu fie trist.

— Popescule, cîţi copii ai tu?

— Doi. Pe unul îl cheamă Dumitru, ca pe tata. Şi pe fată o cheamă Viorica. Ultima dată cînd am fost acasă, lui i-am cumpărat o muzicuţă. Mi-ar place să înveţe să cînte frumos, el e băiatul cel mare... Fata, vezi, se mărită şi pleacă în lume. El o să rămînă stăpînul casei, cînd om îmbătrîni noi, eu şi nevasta... Şi mi-ar place ca el să înveţe să cînte frumos...

— Da, o să înveţe, viaţa o să fie frumoasă, Popescule... N-o să se întrerupă niciodată... Il cheamă Dumitru, ziceai ,şi cum e?

— E pistruiat şi grozav ce-i place să alerge... Intrece la fugă pe toţi cei de-o seamă cu el, şi pe cei mai mari...

Şi învăţătorul continuă să povestească. Şi Azimioară zîmbea şi zicea din cînd în cînd da, şi-l tot ruga să continuie, şi se bucura, şi rîdea. Şi se gîndea că băiatul o să înveţe neapărat să cînte la muzicuţă. Şi parcă-l vedea trecînd peste cîmp, desculţ şi pistruiat, cîntînd. Şi cîmpul era plin de păpădii şi iarba era sănătoasă şi mirosea. Numai că aici, în maşină, nu pătrundea mirosul pămîntului, nici măcar o gîză nu pătrundea, şi nici măcar un fir de iarbă. Aici totul mirosea a putreziciune şi a cimitir, era un miros stătut de moarte. Şi doctorii miroseau aşa, a stătut şi a moarte. Era însă bine că învăţătorul se bucura. Şi se bucura şi el, Azimioară, gîndindu-se că băiatul, oricum, tot o să cînte, el era departe.

— Păcat că n-am o fată, Popescule... Dar o să am una, o să mă însor şi o să am o fată. Am s-o botez Juliana... Aş vrea să se împrietenească cu băiatul tău, să fie numai prieteni, nu mai mult... Prietenia e mai frumoasă decît dragostea, prietenii nu se ceartă niciodată şi nu sînt geloşi. Am s-o botez Juliana...

Glasul îi tremura. Invăţătorul ştia că Azimioară vorbea convins. Era băiat tînăr, plecase de la ţară, fusese hamal în port la Constanţa, deşi era plăpînd, fusese văcsuitor de ghete, apoi învăţase mecanica; şi tot timpul cît colindase prin ţară de la Iaşi, la Piteşti, la Tîrgu-Jiu, la Tulcea, tot timpul citise cărţi, şi voia să-şi termine cumva, nu ştia nici el cum, liceul şi să devină constructor de poduri. Ii plăceau podurile lungi, suspendate între două maluri, suple şi puternice. Ii plăceau podurile şi era convins că o să ajungă un constructor priceput de poduri. Mai ales podurile peste ape îi plăceau. Voia să ridice o mie şi o sută de poduri, în toată ţara, în toată lumea. Un milion de poduri, peste toate rîurile din lume, voia să lege toate malurile, unul de celălalt, să nu mai fie pămîntul întrerupt de ape.

Azimioară nu ştia unde se află acum. Maşina în care stăteau nu se mişcase nici măcar un metru de cînd se trezise în ea. Era o salvare, o ambulanţă cu pereţii cam îndoiţi şi numai cu două paturi. Unul în dreapta, sus, şi altul, în stînga jos. El îl ocupa pe ultimul. Maşina, probabil se afla în curtea vreunui spital, la marginea cîmpului. Poate că spitalul era supraaglomerat şi pe ei îi lăsaseră în ambulanţă. Nu mai erau locuri în spital, şi pentru ei. Dar asta nu conta, nici în spital nu s-ar fi simţit mai bine.

— Popescule, cum mai e pe afară?

— S-a lăsat întunericul şi a apărut luna. Dar ea nu se vede, se vede numai lumina ei, argintie şi puternică... Toţi copacii parcă au întinerit, şi iarba luceşte argintiu...

A doua zi lui Azimioară îi fu rău. Doctorul veni morocănos şi o lăsă pe soră să-i facă injecţii şi să-l panseze. A treia zi doctorul nici nu veni în vizită. Şi nici în ziua următoare. Azimioară era un vaiet prelung, fără sfîrşit. Mereu se ruga de învăţător să-l ierte.

— Din cauza mea nu poţi dormi, Popescule.

Ii părea rău lui Azimioară că nu mai poate fi atent, că nu mai distinge atît de bine ce e în jur. Şi se temea să nu-l apuce pe învăţător crizele acelea şi să moară lîngă el, fără să-i poată da ajutor, chemînd sora. Se simţea vinovat că nu poate fi mai tare şi nu voia să se resemneze. Nici nu mai ştia precis ce-l doare şi ce nu. Fierbea, tot, şi injecţiile nu le mai simţea.

Invăţătorul îl văzu într-o zi pe doctor făcîndu-i sorei semn cu mîna. Adică, să nu mai piardă vremea de pomană cu Azimioară. Totul era de prisos. Şi din ziua aceea doctorul nici nu se mai atinse de Azimioară. Şi învăţătorul ştiu că asta însemna sigur sfîrşitul. Era inuman cum proceda doctorul, el avea doar datoria să încerce şi imposibilul. Şi dacă aici nu mai era nici o speranţă, trebuia să-l trimită la un spital, unde putea fi ajutat. Ii spuse asta doctorului în şoaptă cînd Azimioară gemea sinistru. Doctorul dădu din mînă: tot moare. Dar de unde ştia el că Azimioară o să moară? Şi alţii fuseseră gata să moară, poate mai grav răniţi decît el, şi se vindecaseră. Intr-o dimineaţă, cînd veni iarăşi doctorul, învăţătorul înţelese că acesta dorea să se scape de Azimioară, să nu-l mai încurce. Prea mult aşteptase să moară şi acum încăpăţînarea lui Azimioară îl enerva.

— Domnule doctor, vorbi el singur, în gînd, e inuman! Dece nu aveţi grijă de el? Dece-l lăsaţi să moară? Omul a scăpat ca prin minune, n-a murit în tranşee, dece-l lăsaţi să moară aici? Am să raportez, am să spun la toată lumea că sînteţi un criminal.

— N-o să spui, auzi el parcă vocea doctorului. O să mori şi tu aici; imediat după el. Am să te las şi pe tine să crăpi, să scap de voi! Mă plictisiţi cu încăpăţînarea voastră.

— Dar n-o să tac!

— O să taci! O să-ţi vezi de treabă, tu nu te pricepi la medicină. O să taci, dacă vrei să-ţi mai vezi copiii. Mi se pare că ai un băiat şi o fată. pe el îl cheamă Dumitru...

— O să vorbesc!

— O să taci, dacă vrei să-i mai vezi. In medicină numai doctorii se pricep.

Dacă-i spunea, risca mult. Totul. Doctorul avea o privire cenuşie. Lasă istericalele, o să-i spună. Ce vrei să-i fac, să-l înviez din morţi? Trebuia să tacă dacă voia să se facă vreodată bine. Aici nimeni nu-i putea lua apărarea. Se afla ca într-un sicriu. Şi el voia să trăiască, avea doi copii. Doctorul nu putea fi tras de nimeni la răspundere dacă murea vreunul din ei. În război nimeni nu se miră cînd moare cineva. In război totul e firesc. Aşa că n-o să-i poată lua apărarea lui Azimioară. Dar asta însemna că nu-şi lua apărarea lui. Ce murdărie mai este şi frica, ce scîrboasă! Prima dată cînd apăru doctorul, îi spuse totul, aşa cum se gîndise. Şi doctorul îl privi ca pe un nebun, fără să-i dea importanţă.

— A luptat în prima linie, şi acuma cînd are nevoie de ajutor, nu i-l daţi. Nu vrei să-l ajuţi, îl urăşti; ai vrea să moară ca să scapi de el! Toţi ai vrea să moară, ca să poţi să pleci, să fugi, să nu te ajungă frontul. Dar tot o să te ajungă! Frontul ăsta nu iartă pe nimeni, fiecare trebuie să plătească mai devreme ori mai tîrziu.

— Are o criză de isterie, îi spuse doctorul sorei.

— Toţi o să plătească! Unii au plătit c-au mers minaţi împotriva ruşilor, degeaba, fără să se gîndească, au plătit... Cineva tot o să audă vorbele astea, poate eu n-am să mor... N-o să crăp în maşina asta, în războiul ăsta, şi-atunci ne vom mai întîlni... Dece-ţi baţi joc de Azimioară, dece-l laşi să moară?

Doctorul ieşi, fără să-i răspundă. Sora începu să plîngă, palidă. Şi a treia zi Azimioară muri şi fu scos din maşină. In locul lui aduseră un neamţ tînăr, bandajat la mîna dreaptă şi la piciorul stîng. Neamţul aiura mereu, de cînd îl aduseseră. Avea faţa de ciment. Plină de sudoare. Ziua era cald şi aerul fierbinte se lipea de pereţii maşinii. Şi pereţii parcă transpirau, bolnavi. Tavanul era plin de picături mici, rotunde şi nemişcate. Parcă plouase, ori căzuse rouă pe el.

— Vreau linişte, strigă neamţul spre seară. Linişte! Şi se ridică în cotul sănătos şi privi în jur. Abia atunci se trezi de-a binelea şi îşi dădu seama că e linişte. Totuşi, privindu-l pe învăţător, strigă din nou:

— Linişte!

Voia linişte. Ce prostie, se gîndi învăţătorul. Există un loc unde vîntul nu bate, unde e linişte şi soarele nu te încălzeşte, înfierbîntînd întîi caroseria de fier a maşinii. Nu plouă, nu viscoleşte, nu strigă nimeni. Nici măcar nu te supără infirmiera cu injecţiile, cu tinctura care întotdeauna înţeapă. Dece aici nu e o tinctură pe care să n-o simţi? Şi el voia linişte, ce puşti caraghios, strigă ca un comandant! De ce voia el neapărat linişte? Aici nu era destulă linişte?

— De ce ne-am oprit? întrebă neamţul.

— Nu ne-am oprit.

— Dece nu merge maşina?

— Stă de mult.

— De-o oră?

— De mai demult...

— Cum am ajuns eu aici? Cînd?

Invăţătorul îi spuse. Şi neamţul începu să se frămînte. Voise linişte fiindcă i se păruse că maşina se oprise înadins, într-o pădure, la marginea drumului, ca să n-o vadă avioanele ruseşti. Dar cum liniştea se prelungea, însemna că pericolul trecuse şi ei trebuia să plece din nou. Aşa crezuse.

— Dacă nu pornim, ne ajung ruşii, spuse. Trebuie neapărat să pornim. Unde e şoferul? S-a stricat ceva? Văd că e o maşină foarte bună! Să vină şoferul.

— Nu e nici un şofer. Ne aflăm în spatele frontului şi maşina nu merge. N-are şofer. Şi e un fel de spital.

Neamţul se învineţi. Şi ţipă deodată, ca rupt în două de o schije enormă, un ţipăt scurt şi grav, mai mult un horcăit de muribund. Din vînăt se făcu galben, apoi iarăşi vînăt, apoi nu mai avu nicio culoare, sau avu culoarea celor morţi de cîteva zile. Leşinase. Şi cînd se trezi, strigă iarăşi, la fel ca prima dată, disperat şi rece şi începu să-şi rupă bandajul de la mîna rănită, de la piciorul rănit, începu să dea cu capul de peretele maşinii, puternic. Incepu să-şi muşte bandajul de la mînă, adînc. Gura îi era plină de scame, urla şi sîngele începu să umezească bandajul sfîrtecat de la mînă. Şi nu mai ţipă. Tremura, muşcînd şi lovindu-se cu capul de perete. Maşina, lovită, bocănea. Parcă o lovea cineva cu botul unei cisme, afară, scotea un zgomot înfundat. Neamţul muşca, cu lacrimi în ochi. Ii era ciudă că stă pe loc şi voia să moară. Nu mai putea suporta. Voia să fugă, să fugă cît mai departe şi maşina nu mergea şi n-avea nici măcar şofer. Şi-i vedea, treaz, pe ruşi, venind ca în visele ce le visa în fiecare noapte, venind spre el, şi întrebîndu-l:

— Cîţi ani ai?

— Douăzeci şi şase, răspundea el în vis.

— Cum te chiamă?

— Kurt...

— Ce-ai căutat la noi?

Aici nu mai ştia să răspundă. Adică ştia, dar îi era frică să răspundă exact, şi în vis îi era frică. Şi acum. Ii era frică să nu-l audă cineva, îi era frică să nu se audă cumva singur. Şi îşi rupea bandajul şi voia să moară. Nu putea fugi şi nu putea auzi întrebările, mai ales una: Dece-ai trecut peste hartă? Peste hartă? Peste hartă? Peste hartă? Cu tancul. El fusese tanchist şi tancul şi-l botezase „Margareta". Şi întrebarea aceea revenea şi parcă, odată cu ea, se apropiau ruşii. Şi în vis, şi acuma, îi vedea, nu ştia dece, cu o mătură în mînă, cu o mătură enormă. Era o prostie, să-i vadă aşa, îşi dădea seama, însă altfel nu putea să-i vadă. De-aceea voia să moară, dacă nu putea fugi. Şi îşi muşca mîinile.

Sora veni, îi făcu o injecţie şi Kurt se calmă. Invăţătorul apăsase pe butonul soneriei şi sora venise destul de repede. Insă Kurt avusese timp să-şi facă praf bandajele şi să se umple de sînge. Sora îl pansă. Erau mulţi răniţi, se gîndi învăţătorul, dacă un neamţ fusese pus în acelaşi loc cu un romîn. Kurt dormi puţin. Seara, învăţătorul îi spuse:

— Să-ţi spun un obicei, domnule Kurt. La noi în ţară sînt trei provincii mari: Oltenia, Moldova şi Ardealul. Cînd vin la armată, oltenii întreabă: unde e magazia cu grade? moldovenii întreabă: unde e magazia cu alimente? Iar ardelenii întreabă: cînd ne dă concediu?

Invăţătorul zîmbi, dar Kurt nu-l luă în seamă. E un dobitoc, gîndi el despre învăţător. Vrea să mă distreze, să mă liniştească, să uit rănile, să uit unde mă aflu, totul. Dar asta însemna să fie prins. Dacă nu fugea, dacă uita să fugă, cît mai departe, cît mai aproape de Germania, cădea în mîna ruşilor.

Pe ferestruica de deasupra învăţătorului văzu lumina soarelui. Trecea peste învăţător, pătrată, fără să-l atingă. Prin fereastra a doua, ce dădea spre cabina maşinii, venea o rază şi Kurt nu ştia cum de se putuse raza aceea strîmba. Poate se reflecta dintr-o oglindă. Raza aceea cădea peste el şi-l tăia în două, ca o sabie. Şi deodată Kurt văzu soarele. Se legăna pe cer, parcă-l bătea vîntul. Şi se legăna şi raza, ce-l tăia în două şi întrebările ruşilor se auzeau iarăşi.

Invăţătorul sună din nou şi sora îi făcu neamţului o altă injecţie. Avea febră. Cînd se mai linişti, privi din nou ferestruica din dreapta învăţătorului. Acolo era soarele, lumina. Scăparea. In maşină începuse să se întunece şi să se facă răcoare. Şi din maşină nu se putea ieşi. O noapte era obligat să stea nemişcat, în maşină, fără să poată pleca. Nu-l ascultau un picior şi o mînă, dar mai avea un picior şi o mînă şi cu ele ar fi putut conduce maşina. Insă nu putea ajunge în cabină. Dacă ar fi fost în patul romînului, sus, ar fi fost altceva. Ar fi putut sparge ferestruica ce dădea în cabină. Şi s-ar fi putut tîrî, coborîndu-se înăuntru. Şi noaptea nu te simte nimeni dacă fugi.

A doua zi dimineaţă Kurt se bărbieri şi îşi făcu bocancii. Avea un soi de bocanci, masivi, foarte ciudaţi. Invăţătorul nu-şi putea închipui de unde-i luase. Zîmbi, văzîndu-l cum îi curăţă, din obişnuinţă. Şi în a treia zi se bărbieri, şi în a patra. Şi îşi făcu şi în aceste zile bocancii cu cremă. Deşi n-avea nici un rost să se bărbierească. N-avea barbă. Avea un fel de puf, vreo două, trei fire.

Cînd intră doctorul, prin uşa deschisă Kurt nu văzu decît o altă maşină, cu spatele spre ei. Doctorul îi vorbea în germană, linguşindu-se de parcă el ar fi fost bolnav. Kurt îi răspundea în romîneşte. Nu făcea atîtea greşeli de exprimare. Şi nu-i plăcea cum doctorul stîlcea limba germană.

Bunicul său vorbea foarte frumos. Şi Kurt îşi aminti că murise de cîteva luni bunicul său, tatăl tatălui său! Murise fumînd, cu o halbă de bere în faţă. Aşa-l înştiinţaseră printr-o scrisoare. El însă nu purta doliu, îi era ruşine. Şi militarii nu poartă doliu. Ii murise bunicul dar nu se putea gîndi la el, decît foarte rar, şi nu plînsese cînd aflase vestea. Şi-i părea rău că nu poate plînge: îl iubise mult pe bunic. Nu putea plînge de loc, ca şi cum nu ar fi fost neamuri, ori nu l-ar fi cunoscut de loc. Nu se putea nici măcar înduioşa. Vestea trecuse pe lîngă el.

— Cum să ajung în ţară, la casa bunicului?

Şi curios, uitase ce ochi avusese bunicul. Şi-i părea rău că nu poate plînge. Nici măcar o lacrimă. O lacrimă. O lacrimă. O lacrimă!

— Maşina are cauciucuri bune, nu se lasă de loc cînd intră doctorul, ori sora. Nu se leagănă, se gîndi Kurt.

— Popescule, zise, ia mai spune-mi cum arată motorul, cabina...

— Motorul pare nou-nouţ, are capota vopsită în verde, zise învăţătorul, privind pe ferestruica ce dădea în cabină. Şi volanul are două iniţiale săpate în el... Probabil iniţialele unei fete. Şoferul cred că era un mare amorez... Are un drăcuşor de catifea galbenă atîrnat de-asupra parbrizului. Şi e şi o poză, cu o actriţă brunetă, ţinînd un căţel în braţe. Actriţa e goală, adică în costum de baie... E pe plajă şi are un picior...

— Ei, ce fel de picior, ce fel de picior?

— Ei, parcă nu ştii cum e un picior de actriţă... Şi mai e o fotografie, tot dintr-o revistă... E colorată. Nişte băieţi, trei, stau la o masă cu trei fete şi beau bere şi cîntă... Unul are o chitară... Şi rîd. Şi ele au picioarele dezvelite...

— Sînt blonde? Data trecută ai spus că sînt blonde...

— Păi şi acum spun la fel. Sînt blonde şi frumoase foc.

— Mie îmi plac grozav blondele... Şi berea... Credeam c-o să zici că sînt brunete ca să-ţi baţi joc de mine... Ştii, mie nu-mi plac brunetele. Dar actriţa, e actriţă, e altă problemă...

— Grozav ce frumos sînt colorate, se entuziasmă învăţătorul.

— Acasă aveam o maşină, a bunicului, zise Kurt. Plină de fotografii. Dar şi în tanc am avut fotografii. Tancul îmi place grozav. E o maşină puternică, trece peste orice. Tancul meu se numea „Margareta". E o plăcere să-l auzi cum merge, puternic, falnic. Ca un împărat. Pentru el nu există gropi, şanţuri. Peste case, peste garduri, pe orice drum merge, peste tot îşi face drum, şi e blindat, nu se lipeşte nimic de el. Puternic! Imi place grozav tancul. Cu „Margareta" am străbătut mult, voiam să intru în Moscova... Mie, mie îmi plac maşinile, motoarele, bîzîitul lor, aerul lor! Sînt grozave, puternice.

— Da, zise învăţătorul.

— Maşina asta în care mă aflu, ne va salva, spuse Kurt plin de elan. Sînt un şofer foarte bun. Maşina asta va fi salvarea mea, nu voi cădea pe mîna ruşilor, maşina asta mă va salva.

Kurt se gîndi că nu trebuia să-i dezvăluie planul. Invăţătorul îl putea încurca. Nu-i nimic, îşi zise el, n-o să mă încurce. De loc.

— Auzi, Popescule, zise el. Ajunsesem într-o zi pe lîngă Odesa... Mergeam în mare viteză, să ajung infanteria inamică... Motoarele mă ascultau... Treceam printr-un sat, în mare viteză, şi deodată văd ceva ca o minune... O puzderie de bulgăraşi de de aur înaintea mea... Şi mergeau, galbeni şi mici, încet... Şi se tot roteau şi erau nespus de frumoşi... Erau cîteva sute de pui de găină, treceau drumul... Da, zise el, erau foarte frumoşi.

— Am văzut un tanc nemţesc turtind o casă ca pe o coajă de nucă.

— Maşina este sufletul secolului nostru, zise Kurt.

— Da, zise învăţătorul şi îl privi. Kurt era plin de sine, deşi nu mai era decît o bucată de om.

— Da, maşina nu cunoaşte distanţele, cucereşte totul.

Apoi tăcură. Se făcuse noapte. Şi nu putea nici unul adormi. Invăţătorul privea pe fereastră, probabil vedea luna, şi Kurt îl invidia. Se răsuceau în pat şi fiecare ştia că celălalt nu doarme. Şi atunci, ca din senin, începu între ei cearta aceea fantastică ce dură aproape toată noaptea.

— Eşti un automat, îi zise învăţătorul şi aşa începu cearta.

— De ce? se apără Kurt. Nu gîndesc? Fiecare german gîndeşte şi ştie ce vrea.

— Te bărbiereşti şi-ţi faci bocancii ca un automat, zise scîrbit învăţătorul.

— N-am să te iau cu maşina asta şi o să crăpi aici.

— „Margareta" unde şi-a frînt gîtul?

— Am să ajung pînă la casa bunicului!

— Şi în vis îţi vine să fugi, să scapi cu orice preţ. Şi în vis. Mori de frică!

— Nu mi-am pierdut curajul. Maşina...

— Cînd vorbeşti de maşină te gîndeşti la război, zise învăţătorul. Maşina asta nu te va salva...

— Eşti un dobitoc! Toţi romînii sînt dobitoci!

— Fugi, să-ţi pierzi urmele. Ţi-e frică să dai socoteală...

— Ai crezut că dacă vorbesc frumos cu tine, te respect? De ce ai început să-mi vorbeşti de la egal, credeai că m-am coborît la tine?

— Imi era milă de tine, voiam să nu te las să mori de frică. Imi era milă, deşi nu te iubesc de loc. Din cauza voastră a murit Azimioară. Şi atîtea mii de oameni. Şi unul ca tine, tot aşa de cu puf, m-a lăsat în tranşeu şi din cauza lui era să mor... Şi el fugea ca un disperat. Semăna exact cu tine.

— Eu nu mă tem de nimic! Am gîndurile mele.

— In vis, vezi mereu Rusia, cu o imensă mătură în mînă, măturînd harta...

— Nu ştii tu ce visez eu...

— Vorbeşti în somn, mereu strigi. Şi mai înţeleg şi eu cîteva ceva...

— Vom cîştiga cu siguranţă războiul.

— Ce derută, ce frică turbată v-a cuprins, frica neputinciosului... Voiţi să fugiţi acasă, în orice chip, ca şi cum ar exista vreun loc, unde să nu puteţi fi ajunşi! Trebuie să daţi socoteală!

— Pentru nimeni nu dăm socoteală!

— S-o crezi tu... Uite, şi pentru Azimioară o să răspundeţi... El era tînăr şi visa să construiască poduri peste toate apele din lume...

— O să mori, şi eu o să scap... Sora...

— Iţi aminteşti de puii aceia de găină? Ce frumuseţe! zise învăţătorul. „Margareta" trecea peste orice. Credeai tu!

— Intr-o noapte o să plec de-aici... Spuneai că în cabină este un drăcuşor de catifea?

Toată noaptea se certară. Dar de fapt nu schimbară un cuvînt. Fiecare se gîndise la ale lui. Fiecare vorbise cu celălalt, în gînd, spunînd ce credea. Se rasuciră în paturi, muţi: şi dimineaţa adormiră amîndoi. Şi după ce mîncară, Kurt îl rugă să-i povestească cum e vremea afară. Cum se mişcă frunzele. Apoi voi să ştie dacă fotografiile şi drăcuşorul mai sînt la locul lor în cabină.

— Nu le-a luat nimeni, zise învăţătorul. Şi cum bate soarele, picioarele blondelor se văd luminate...

— Imi închipui, îmi închipui ce picioare splendide au, se bucura Kurt.

Pe la amiază învăţătorului îi fu rău. Kurt îl privi. Ii trecu însă repede.

— In vis pomeneşti mereu nişte nume... Viorica... Cine e Viorica? întrebă Kurt, tandru.

— E fetiţa mea, zise învăţătorul, fără să-l privească.

A doua zi dimineaţa Kurt avu iarăşi un acces de furie. Sora veni, chemată de sonerie şi-i făcu injecţii. Pe la amiază Kurt iarăşi fu plin de optimism.

— Maşina este sufletul secolului, spuse iarăşi. Faţa îi era plină de viaţă, cînd vorbea.

A doua zi avu diaree. Şi sora veni de mai multe ori. Şi învăţătorul îl văzu cum se uită spre perete, roşu la faţă. Nu-i plăcea să fie descoperit, nu-i plăcea să rămînă gol în faţa sorei. Se îmbujora şi îi venea să plesnească de ruşine. Asta îl amuza grozav pe învăţător. De ce n-ai stat acasă? îl întrebă în gînd. De ce nu ţi-a trecut atunci prin cap c-o să-ţi fie ruşine să te vadă aşa ca acuma; vreo soră... De ce te ruşinezi? Ciudat mai eşti. Iţi vine să plîngi, ba parcă chiar lăcrimezi?

Nu şi-l putuse închipui astfel. Kurt suferea într-adevăr. Iţi era milă de el. Il crezuse, aşa cum vorbea, fără slăbiciuni. Kurt trecuse cu „Margareta" prin multe locuri şi nu se uitase înapoi niciodată. Ucisese, fără să se ruşineze. Şi acuma, cînd sora venea să-l ajute, tremura de ruşine. Ciudat, gîndi învăţătorul. Sora era o femeie trecută de tinereţe. E ruşinos dumnealui, rîse în gînd. E ruşinos! Ruşinos! E ruşinos.

In seara următoare, Kurt îşi pierdu răbdarea. Il cuprinse din nou panica. Trebuia să plece neapărat, tunurile ruseşti se auzeau undeva în depărtare.

Invăţătorul avu o criză puternică. Incepu să se zvîrcolească, să geamă, să respire fără nici o noimă, să se înverzească. Kurt privi patul de sus, şi fereastra. Invăţătorul se zbătu aproape un ceas. Kurt nu puse degetul pe sonerie. Şi deodată se făcu linişte. Kurt nu-i mai auzi respiraţia. O mînă îi căzuse învăţătorului pe lîngă pat, şi atîrna în jos, moale, cu degetele îndoite. Parcă scăpase ceva din mînă... Era palidă mîna; se însera. Kurt sună, apăsat, prelung. Sora veni repede.

— Cred că a murit, zise Kurt.

Sora se uită la învăţător, apoi se uită palidă la el.

— Săracul, zise Kurt.

Sora puse mîna ce atîrna în jos, pe pieptul învăţătorului: îi împreună mîinile şi atunci Kurt nu mai avu nici o îndoială.

—— Luaţi-l de aici, zise el, parcă cuprins de frică. Nu vreau să stau cu morţii în acelaşi loc.

— O să-l luăm...

— Nu vreau să dorm la noapte cu el!

— N-o să dormi, zise sora, îl ducem.

— Nu vreau să rămîn cu el, luaţi-l chiar acuma!

— Bine, vorbi sora şi ieşi.

Reveni după puţină vreme cu doi brancardieri. Il puseră pe învăţător pe targă şi-l duseră. Oamenii cînd dorm şi cînd mor, se lăţesc, îşi zise Kurt, privindu-l ultima oară. Sora lăcrimă. Şi îl privi pe Kurt pe deasupra, fără să-l atingă cu privirile. Rămas singur, el sună din nou. Şi-i spuse sorei să-l mute pe patul de sus. Veniră iarăşi brancardieri şi îl mutară. Cît timp îl ridicară şi-l aranjară în patul de sus, el ţinu ochii închişi. Nu voia să-l privească sora. Şi cu ochii închişi oricine pare mai suferind. Dar el se simţea foarte bine. Ştia acum precis cum va scăpa. Va sparge la noapte ferestruica şi va pleca. O să poată conduce maşina, e doar un şofer foarte bun. Avea un „Ford" bunicul său.

Cînd rămase singur, Kurt privi pe fereastra din dreapta. Dar nu văzu nici un pom. Şi nici un fir de iarbă. Tot locul era ocupat de maşini. Una lîngă alta. Rupte, schiloade. Privi şi pe geamul din faţă: motorul nu exista. Maşina era boantă. Şi nu era nici o fotografie în culori. In locul motorului era un lemn, ba nu, două. Două capete de lemne, lungi. Pe ele stătea maşina. Nu era nici un drăcuşor de catifea.

Lumina zilei se răcea, trecînd în albastru.

Desene de MIHU VULCĂNESCU

SUCCESELE ROMANULUI (II)

Pentru reflectarea artistică în romane a unor aspecte fundamentale ale construcției socialismului, cit și a unor evenimente revoluționare hotăritoare pentru istoria unui popor, o condiție esențială este zugrăvirea eroilor la nivelul faptelor, demni de aceste fapte, capabili să „facă istoria“ in sensul deplin al acestui cuvînt, în accepția lui marxistă. Succesul romanelor apărute în cinstea celei de a XV-a aniversări a eliberării patriei („Pe muche de cuțit“ de Mihai Beniuc, „Șoseaua Nordului“ de Eugen Barbu, „Bariera“ de T. Mazilu ș.a.) mi se pare că se explică cel puțin în parte, prin aceea că autorii s-au apropiat de rezolvarea sarcinii esteticii pe care am încercat s-o definim. Romanul realist-socialist de la noi a reușit deja să ajute substanțial cititorilor să înțeleagă în ce constă revoluționarea existenței umane intr-o epocă în care, datorită activității atotcuprinzătoare a partidului marxist-leninist al clasei muncitoare, fiecare om al muncii începe să simtă răspunderea pentru viitor, pentru libertatea și bunăstarea întregului popor. Fără să fie ideali în sensul scolastic al cuvîntului, eroii romanelor au devenit întrupări ale idealului socialist al vremii noastre și modele de comportare pentru contemporani.

Stadiul de astăzi al romanului ar putea fi caracterizat — evident provizoriu — printr-o și mai mare diversificare a temelor, tipurilor, formulelor de compoziție, cit și a procedeelor de dezvăluire a frămintărilor sufletești ale eroilor. In proza noastră se simte tot mai puternic emulația creatoare ce s-a reflectat, între altele, și în discuția despre modalitățile epicului, ce s-a desfășurat în paginile „Gazetei literare“. O apropiere mai strinsă de viață — răspuns la apelul Congresului al III-lea al P.M.R. — a permis romancierilor să pătrundă mai adinc în psihologia eroilor, să poată vedea mai bine, mai amplu, cum marile evenimente ale epocii revoluționare se oglindesc, după o expresie a lui Leonov, în „moleculele“ existenței umane. Deplasarea interesului către psihologia omului epocii socialiste, către conflictele morale și ideologice, ne apare pe deplin justificată, dacă ținem seamă de aprecierile Congresului al III-lea al Partidului. Lupta pentru consolidarea și generalizarea conștiinței socialiste, lupta de clasă pe tărîm ideologic, creșterea rolului conducător al opiniei publice colective, întărirea în general a colectivului, concomitent cu creșterea răspunderii personale a fiecărui constructor al socialismului — sint fenomene de viață cotidiană prin care se realizează o cucerire epocală a poporului: desăvîrșirea construcției socialismului. Despre importanța deosebită a problemelor morale și ideologice în această epocă ne vorbește elocvent și măreţul Program al P.C.U.S. Rolul literaturii este în primul rînd de a mobiliza opinia publică în favoarea tuturor inițiativelor care il înarmează moralicește și ideologicește pe om pentru construcția comunismului și împotriva variatelor manifestări ideologice incompatibile cu morala omului nou. Evident că unele lipsuri, în limita unei participări la viață ce se cere lărgită, ultimele romane apărute — și „Dunărea revărsată“ a lui Radu Tudoran și „Anii tineri“ al lui N. Țic și „Balul intelectualilor“ de Ștefan Luca și altele, răspund fiecare în felul său unor asemenea îndatoriri. Trebuie reținute, ca semne de o și mai profundă maturizare, asemenea tendințe, ca renunțarea la revărsarea epică nelimitată în „cicluri“ interminabile, circumscrierea mai riguroasă a subiectului și, în consecință o selecție mai atentă a faptelor vieții, dar mai ales efortul vizibil (in special la N. Țic) de a interveni prin roman in dezbaterea problemelor morale și ideologice ale luptei și muncii socialiste.

Din punctul de vedere al sarcinilor de astăzi în construirea socialismului, confruntarea diverselor căi de insușire a noii mentalități, la începutul perioadei revoluționare, e utilă, revelatoare Iată de ce romanul „Balul intelectualilor“ e interesant. E supărătoare insă pierderea din vedere, la un moment dat, a axului ideologic și compozițional. In „Dunărea revărsată“, abundența evenimentelor ne împiedică citeodată să menținem contactul viu, cald cu destinele eroilor. In „Anii tineri“ autorul nu stăpînește întru totul arta menținerii constante a narațiunii în sfera preocupărilor dominante. Dar în ciuda lipsurilor și greutăților inerente oricărei escaladări, prezența unor elemente noi, în romanele citate, și în altele la care nu ne-am referit, e evidentă. Cîștigul principal e efortul scriitorilor de a se apropia de viață, nu spectaculos, ostentativ, exterior (ca în „Oțelul“ de C. Chiriță), ci substanțial, prin descrierea oamenilor, a frămîntărilor lor autentice. Incă în 1949, adresindu-se primei Conferințe naționale a scriitorilor, C.C. al partidului cerea ca în operele literare să fie arătat cum în focul bătăliei pentru socialism se naște un om nou. A reliefa, pe această cale, măreția și superioritatea socialismului este o sarcină extrem de grea, dar infinit de frumoasă. Implinirea ei e incompatibilă cu atitudini de paradă, cu cunoașterea superficială a vieții ce se camuflează în construcții livrești, e incompatibilă cu epigonismul sterp, dar și cu goana înfrigurată după inovații formale. Pentru ca omul nou socialist să apară în proza epică în adevărata lui dimensiune se cere ca scriitorul să dezvăluie pînă la capăt frămîntările sufletești ale eroilor pozitivi, felul lor nou de a gîndi, de a simți, de a acționa în cele mai variate situații. Zugrăvirea in întreaga complexitate a vieții noi nu se poate să nu ceară și o infinitate de forme noi. E îmbucurător că aceste forme au început să apară. Roadele apropierii mai strînse de viață și ale cunoașterii mai adinci a eroilor zilelor noastre sînt vizibile. Mai este mult de făcut, însă emulația creatoare pentru oglindirea cît mai bogată și la un nivel artistic cît mai înalt a epocii socialiste a început. In cadrul ei, succesul romanului pe drumul realismului socialist se înscrie ca o mărturie a maturității și ca un îndemn la noi împliniri.

Mihai NOVICOV

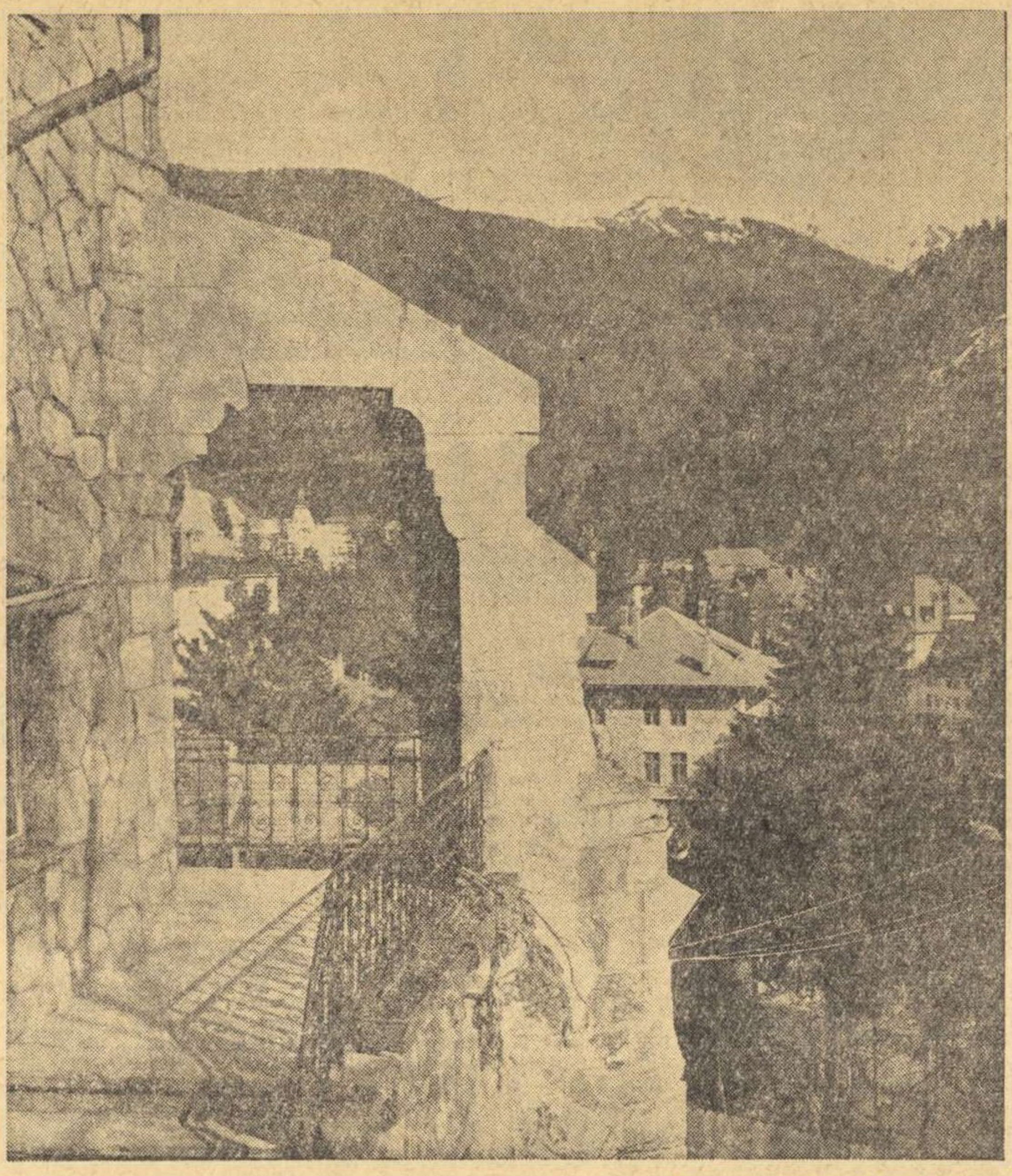

SINAIA

Foto: MARIANA ALEXANDRESCU

POȘTA redacției

TREPTELE CÎMPIEI

Colectiviștilor din comuna Pungina.

Acolo cîmpia își sfîrșește întinderea —
Valuri verticale ametite de inelate vinturi,
Acolo sfîrșește armonia si tăcerea holdelor
In bratul urias al Dunării.
Bratul acesta, ramificîndu-se, poartă
Spre-nalt argintul delicat al viselor noastre,
Acolo se amplifică mireasma porumbului
Și chemările prigoriilor însetate.
Drumuri încrucisate, ninse mărunt,
De colbul pămîntului,
Drumuri ca pînza de păianjen, șerpuind
În liniștea serii — cîntul pădurii
Ocean imens de grine aplecate cu fata spre soare,
Spicul e arcuit de rod, Pămîntul se laudă,
Îl vezi pînă departe cum tremură bogat,
Pînă acolo, departe, la treptele Dunării
Un covor întins, ca albastrul văzduhului
Săgetat de porumbei, vise sprințare,
Ca oglinda în care se privește adevărul,
Ca dragostea care te-nlănțuie mereu, mereu...
Cunosc aceste ape verticale,
Aceste spice aurii prin care trece combina,
Cunosc aroma acestor spice care mă îmbată,
Acest miros al grîului împovărat de rouă,
Acest miros ca aburul de la ușa unei brutării,
Cunosc îmbrățișarea combinei cu holdele
Ca sărutul adînc dintre văzduh si vîrfuri de brad,
Cunosc aroma bradului,
O aromă a cojii de pîine
Înainte de a fi tăiată de cuțit în felii,
Cunosc această căldură cu părul despletit,
Această căldură cu priviri de flăcări
Care trece ca o pasăre peste luciul apei.
Oameni ating fructul palmelor voastre,
Și în spicul țepos vă aud inima bătînd —
În fiecare spic e visul vostru înalt.
Această cîmpie întinsă către Carpați și Dunăre
A fost brăzdată de rețeaua răzoarelor,
În poala ei e umbra iobagului strivit,
E urma sîngelui amestecat cu țărîna,
Această cîmpie e inima voastră liberă,
Pe această cîmpie scrieți bucurii si pagini de istorie.
Aici dragostea își deschide porțile.
Acolo cîmpia își sfîrșește întinderea
In armonia și tăcerea apelor.
În bratul urias al Dunării.

ROMULUS COJOCARU

Comunismul, primăvara omenirii

(Urmare din pag. 1)

înscrise în Program: „Comunismul este o orînduire socială fără clase, în care mijloacele de producție sînt proprietate unică a întregului popor, în care există o deplină egalitate socială a tuturor membrilor societății, în care, paralel cu dezvoltarea multilaterală a oamenilor, vor crește și forțele de producție pe baza științei și tehnicii în continuă dezvoltare, și în care toate izvoarele avuției sociale vor țîșni impetuos, din plin și se va înfăptui mărețul principiu «de la fiecare — după capacități, fiecăruia — după nevoi». Comunismul este o societate a oamenilor muncii liberi și conștienți, o societate cu un înalt grad de organizare, în care se va statornici autoadministrarea obștească, în care munca va deveni pentru toți prima cerință vitală, o necesitate înțeleasă, iar capacitățile fiecăruia vor fi aplicate cu cel mai mare folos pentru popor“.

Proiectul de Program înfățișează astfel în fața întregii lumi tabloul măreț al unei societăți în care totul este pus în slujba omului, în care dispar cu desăvîrșire clasele și deosebirile social-economice între oameni, deosebirile de cultură și de trai dintre oraș și sat, iar munca fizică și intelectuală se îmbină organic în activitatea de producție a oamenilor. In comunism toți oamenii, aflîndu-se în aceleași raporturi față de mijloacele de producție, vor avea o situație egală în societate, condiții egale de muncă și de repartiție, vor participa activ și multilateral la conducerea vieții obștești.

Trasînd și rezolvînd sarcinile construcției comuniste pe măsura pregătirii și maturizării premiselor materiale și spirituale, P.C.U.S. se călăuzește după ideea leninistă potrivit căreia nu se poate sări peste etapele de dezvoltare necesare, după cum nu se poate să ții în loc mișcarea înainte.

Proiectul de Program subliniază că sarcina economică principală a P.C.U.S. și poporului sovietic constă în crearea, în decurs de două decenii, a bazei tehnico-materiale a comunismului. Rezolvarea acestei sarcini este prevăzută să aibă loc în două etape. În primul deceniu (1961—1970) Uniunea Sovietică va întrece Statele Unite ale Americii in ce privește producția calculată pe locuitor și va spori considerabil bunăstarea materială și culturală a poporului sovietic. In al doilea deceniu (1971—1980) în U.R.S.S. va fi creată baza tehnico-materială a comunismului. Pentru întreaga populație va fi asigurat un belșug de bunuri materiale și spirituale, societatea sovietică apropiindu-se foarte mult de înfăptuirea principiului repartiției după nevoi; se va înfăptui trecerea treptată la proprietatea unică a întregului popor.

Veriga principală în crearea bazei tehnico-materiale a comunismului este creșterea în continuare a industriei grele, care asigură dezvoltarea forțelor de producție și capacitatea de apărare a țării, creșterea ramurilor economiei naționale, producătoare de bunuri de consum, în scopul satisfacerii tot mai depline a nevoilor poporului. În acest sens, încă în decursul primului deceniu volumul producției industriale a U.R.S.S. va spori de circa două ori și jumătate, iar în decurs de 20 de ani — de cel puțin șase ori. Spre sfîrșitul celui de-al doilea deceniu va fi atinsă o producție anuală de energie electrică de 2.700—3.000 miliarde kilowați-oră și 250 milioane tone oțel! U.R.S.S. va lăsa cu mult în urmă S.U.A. în ce privește producția pe cap de locuitor. Ea va dispune de industria cea mai puternică și mai modernă din lume, de forțe de producție neegalate și de neconceput în capitalism. Aceasta va constitui baza pentru transformarea treptată a relațiilor sociale socialiste în relații sociale comuniste. Munca se va transforma treptat în prima necesitate vitală.

Paralel cu făurirea unei industrii puternice, va fi creată în Uniunea Sovietică o agricultură înfloritoare, multilateral dezvoltată și de o înaltă productivitate. Volumul total al producției agricole urmează să crească în 10 ani de circa două ori și jumătate, iar în 20 de ani — de trei ori și jumătate. Agricultura sovietică va atinge cel mai înalt grad de dezvoltare din lume, se va apropia de nivelul industriei în ce privește înzestrarea tehnică și organizarea producției; munca în agricultură se va transforma într-o varietate a muncii industriale.

Proiectul de Program al P.C.U.S. cuprinde căile de ridicare a proprietății cooperatist-colhoznice la nivelul proprietății întregului popor, stabilește perspectivele contopirii lor într-o proprietate comunistă unică, lichidîndu-se astfel în linii mari deosebirile dintre oraș și sat. Ridicarea satului la nivelul orașului, lichidarea deosebirilor social-economice și a deosebirilor culturale și de trai dintre oraș și sat vor constitui unul dintre cele mai mărețe rezultate ale construirii comunismului.

Una dintre mărețele prevederi ale proiectului de Program o constituie asigurarea în Uniunea Sovietică a celui mai înalt nivel de trai în comparație cu orice țară a capitalismului. In U.R.S.S. există acum toate posibilitățile pentru ridicarea rapidă a bunăstării întregii populații. In 20 de ani venitul național se va mări de aproximativ cinci ori, iar veniturile reale pe cap de locuitor — de peste 3,5 ori; corespunzător cu aceasta va avea loc creșterea rapidă a consumului popular. La sfîrșitul celui de-al doilea deceniu, fiecare familie va avea o locuință confortabilă. In cursul celor două decenii U.R.S.S. va deveni țara cu ziua de lucru cea mai scurtă. Creșterea considerabilă a fondurilor sociale de consum va da posibilitatea să se asigure, pe socoteala societății, întreținerea gratuită a copiilor și a persoanelor inapte de muncă, folosirea gratuită a locuințelor și serviciilor comunale, a transporturilor comunale, trecerea treptată la alimentație publică gratuită în întreprinderi, instituții și pentru colhoznicii ocupați în producție.

In urma îndeplinirii acestor sarcini, Uniunea Sovietică va face un mare pas înainte pe calea înfăptuirii practice a principiului comunist al repartiției după nevoi.

Numai orînduirea socială care are drept deviză lozinca partidului: „Totul pentru om, pentru binele omului“ poate să-și propună și să realizeze sarcini atît de mărețe, atît de profund umane. Ce mult spun aceste perspective oamenilor muncii din țările capitaliste, tot mai împovărați de lipsuri și nevoi, chemați de tot felul de programe de „austeritate“ să-și strîngă cureaua, să accepte noi impozite pentru acoperirea bugetelor de război.

Proiectul de Program analizează evoluția statului și a funcțiilor sale în perioada construcției socialiste și comuniste, trasează sarcinile partidului în domeniul construcției de stat și al dezvoltării continue a democrației socialiste. In fața întregii lumi apare tabloul minunat al înfloririi celei mai consecvente democrații — democrația socialistă a întregului popor, aceea care asigură participarea activă a tuturor cetățenilor la conducerea statului.

Proiectul noului Program al P.C.U.S. acordă o atenție deosebită muncii ideologice, dezvoltării învățămîntului, științei și culturii, asigurîndu-se crearea tuturor condițiilor ideologice și culturale necesare pentru victoria comunismului. In perioada construirii comunismului munca ideologică, educarea conștiinței comuniste a populației, creșterea nivelului său cultural-tehnic devin factori din ce în ce mai puternici ai progresului social. Cu cît este mai înaltă conștiința membrilor societății, cu atît se desfășoară mai deplin și pe scară mai largă activitatea lor creatoare pentru făurirea bazei tehnice materiale a comunismului, cu atît sporește contribuția lor la dezvoltarea formelor comuniste de muncă și a noilor relații între oameni.

Educarea tuturor oamenilor muncii în spiritul unei înalte principialități și al devotamentului față de comunism, al atitudinii comuniste față de muncă și de proprietatea obștească, înlăturarea completă a rămășițelor concepțiilor și moravurilor burgheze, dezvoltarea multilaterală, armonioasă a personalității umane, crearea unei adevărate bogății a culturii spirituale constituie principalul în munca ideologică și cultural-educativă. Indicînd căile și mijloacele de educare a conștiinței comuniste, Programul P.C.U.S. formulează codul moral al constructorului comunismului, menit să dezvolte la acesta trăsături morale de o neasemuită frumusețe.

Programul înaintării poporului sovietic spre comunism este rodul gîndirii colective și al experienței de o bogăție fără seamăn a gloriosului partid al lui Lenin. De aproape șase decenii, P.C.U.S. ține sus steagul marxism-leninismului, ducînd o luptă neîmpăcată împotriva ideologiei burgheze, împotriva revizionismului, dogmatismului și sectarismului. Datorită victoriei socialismului în Uniunea Sovietică, a întăririi unității societății sovietice, P.C.U.S. s-a transformat în avangarda poporului sovietic, a devenit partidul întregului popor. Mărețul edificiu al comunismului se clădește sub conducerea încercată a Partidului Comunist, a Comitetului său Central leninist, în frunte cu tovarășul N. S. Hrușciov. Intreaga experiență a luptei pentru victoria socialismului și comunismului în U.R.S.S., ca și în celelalte țări ale lagărului socialist, între care și Romînia, confirmă justețea tezei leniniste potrivit căreia în procesul construirii noii orînduiri rolul partidului ca forță conducătoare și îndrumătoare a societății crește continuu și nu slăbește, așa cum afirmă revizioniștii contemporani.

Programul construcției comunismului are o uriașă însemnătate internațională. Pășind pe căi noi, nebătătorite, poporul sovietic și-a îndeplinit și își îndeplinește măreața sa sarcină internaționalistă de a croi întregii omeniri drumul spre socialism și comunism.

Programul P.C.U.S. este cea mai strălucită chemare la pace și coexistență pașnică, la întrecere în domeniul producției și culturii, pentru fericirea oamenilor. Reflectînd esența profund umană a marxism-leninismului, a orînduirii comuniste, Programul afirmă clar că dezvoltarea societății se poate realiza nu pe calea războiului, ci a întrecerii pașnice, pe calea mobilizării forțelor și gîndirii omenești în vederea dezvoltării producției materiale, a științei, tehnicii, culturii. „Lichidarea războaielor, instaurarea unei păci trainice pe pămînt — iată misiunea istorică a comunismului“.

Poporul romîn care a construit baza economică a socialismului, iar în prezent muncește pentru desăvîrșirea construcției socialismului, vede în prevederile noului Program al P.C.U.S. drumul luminos pe care îl va parcurge într-o etapă viitoare a dezvoltării sale.

„In acest proiect de Program — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la a XVII-a aniversare a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist — noi vedem imaginea însuflețitoare a perspectivelor de viitor ale propriului nostru popor. Așa va arăta și ziua noastră comunistă de mîine. Construind prin munca lor neobosită, plină de abnegație, societatea socialistă, iar apoi societatea comunistă, oamenii muncii din țara noastră se vor bucura de un nivel înalt de bunăstare, de abundența bunurilor materiale și spirituale, de condițiile cele mai prielnice pentru dezvoltarea lor multilaterală“.

Ion ROȘU

KISS JENŐ

Castelul

(La Bran)

Prin preajma castelului
mai auzi o legendă:
se spune că odată pe an,
în noaptea sfîntului Medard,
se-ntoarce trufașa pereche
a unuia, domn castelan,
și-n întuneric și singurătate
năluca descuie zăvoarele toate
și trece de-a lungul odăilor goale.
Acela care i-ar ieși în cale,
înspăimîntătoarea stafie
l-ar amuți pe vecie.

Ascultam zîmbind povestea ciudată.
Morții sînt morți și nu se mai întorc niciodată
Dar zîmbetul începu să-mi piară
și fui cuprins de gînduri și de o tristețe amară,
cînd în vechea legendă mă oprii să ascult
cum răzbătea o groază din vremi de demult.

În minte-mi licăriră chipuri clare
de slugi și de iobagi, născocitorii
poveștilor de groază, legendelor bizare
din suferințe duse prin veacuri și istorii.

Ei erau, de bună seamă,
cei ce vorbeau în șoaptă și-ncremeneau de teamă
oprindu-și vorbele-n căușul mîinii
cînd apăreau în fața lor stăpînii.

De cîte ori stătură muți afară
ținuți așa de doamna trufașă, în ocară,
cîți nu-și mușcară limba, să nu țipe
a răzbunare, ura-n zvîcnirea unei clipe?

Se vede că femeia și după ce s-a stins
își stăpînea iobagii mai departe,
puterea ei creștea parcă-nadins
iar umbra-i apărea și după moarte.

Și din legendă încă-și mai aruncă
pe ziduri chipul spaimei și stihiei.
Muțenia și groaza la poruncă
se moșteneau în vremile robiei.

Trecute timpuri de întunecime!
Peste castel se-nalță acum alt soare.
Dormi stafie-nspăimîntătoare,
azi nu mai poți să amuțești pe nime!

Rămîi acolo-n groapa ta pustie,
nu mai ești, sumbră, groaza nimănui,
poporul e stăpîn, și pe vecie
cuvîntul și puterea-s ale lui.

În romînește de ION HOREA

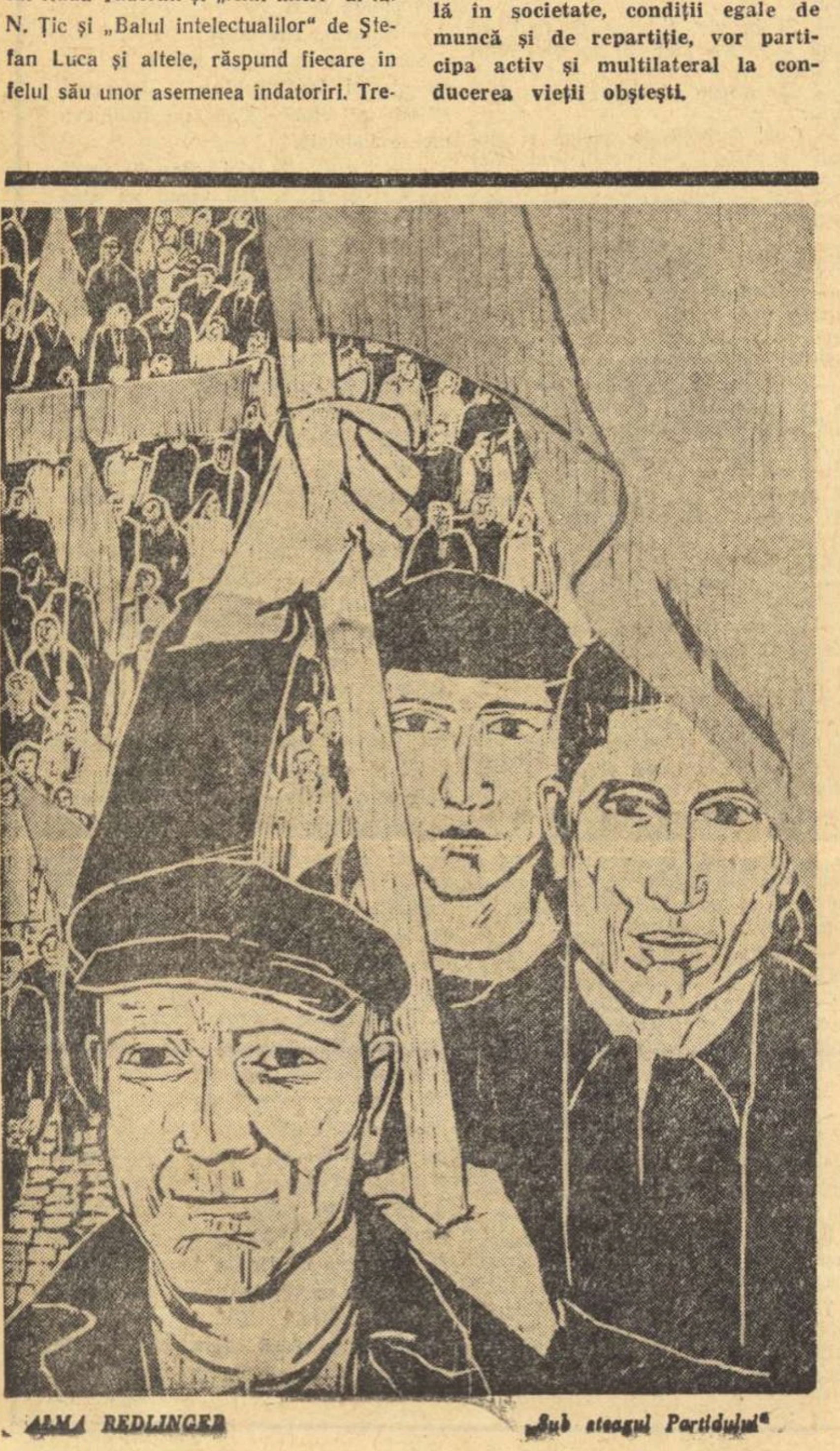

ALMA REDLINGER „Sub steagul Partidului“

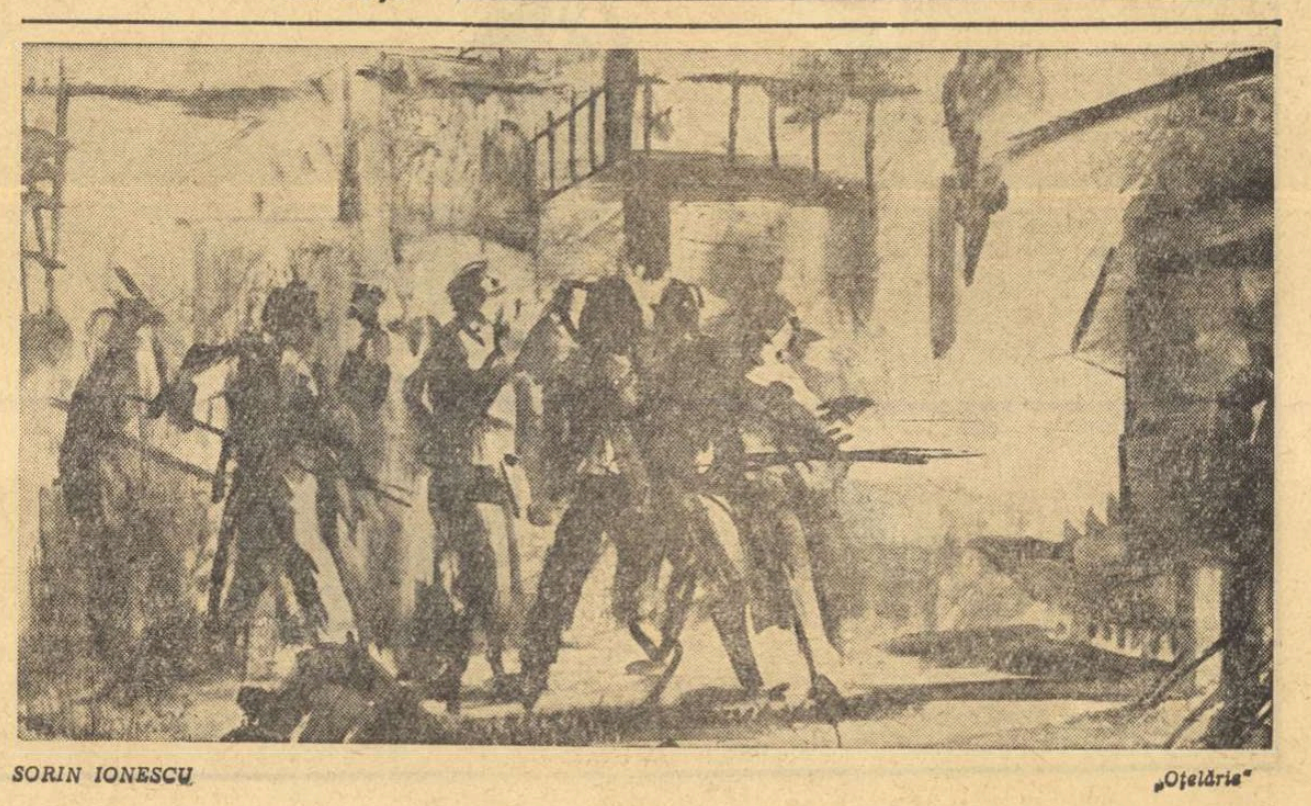

SORIN IONESCU „Oțelărie“

17 ani de la răscoala naţională a slovacilor

LUPTĂTORII

Romanul scriitorului slovac Ladislav Mnačko „Moartea se numeşte Engelchen" redă cu o deosebită putere de convingere şi forţă artistică momente dramatice din rezistenţa poporului cehoslovac împotriva ocupanţilor nazişti în ultimele luni ale celui de al doilea război mondial. Întîmplările sînt înfăţişate retrospectiv de pe patul de spital de un partizan grav rănit în ultimele clipe ale marei încleştări.

Făcînd parte dintr-o mică unitate de partizani care acţionează în spatele frontului german, în munţii păduroşi ai Moraviei, el trăieşte alături de tovarăşii săi veniţi de pretutindeni (din U.R.S.S., Serbia, Slovacia, Cehia, Germania) viaţa dură, dar plină de eroism a luptei ilegale.

Povestirea este presărată, la tot pasul, de întîmplări zguduitoare care aproape depăşesc puterea de imaginaţie a minţii omeneşti. Două momente zdruncină, mai cu seamă, viaţa unităţii : ştergerea de pe faţa pămîntului a satului Ploştina în care a fost adăpostită unitatea şi hărţuirea partizanilor de către formaţiunea de vînătoare SS condusă de obergruppenführerul Engelchen.

Această succintă relatare nu poate înlocui nici pe departe o prezentare cituşi de puţin satisfăcătoare a bogăţiei momentelor emoţionant de dramatice cuprinse în roman. Nădăjduim ca fragmentul pe care-l publicăm să suscite interesul cititorului pentru problemele relevate în această zguduitoare povestire, a cărei traducere se află în pregătire la Editura pentru literatură universală.

FRAGMENT DIN ROMANUL „Moartea se numeşte ENGELCHEN" DE LADISLAV MNAČKO

Peter păşea în fruntea plutonului, eu îl încheiam. Aveam în felul acesta o privire de ansamblu, îi vedeam pe toţi şi puteam să cuget despre fiecare în parte. Straşnică echipă, unul şi unul, băieţi dintr-o bucată, tineri, cutezători, cu o extraordinară poftă de viaţă.

Veniseră la noi cîte unul, cîte doi, de prin oraşele şi satele apropiate sau foarte îndepărtate, din fabrici, de pe ogoare, unii erau aici de cîteva luni, alţii sosiţi de curînd, după mine. Se obişnuiseră unii cu alţii, erau ca un singur trup, o singură inimă, un singur gînd. Nu visau nici merite, nici cinstiri, nici trofee, nici răsplată. Nu voiau nimic pentru ei. Îi lega acelaşi ţel — ura comună. Ura neostoită faţă de fascişti.

Libertatea ? Prea multe nu puteau şti despre ea, cuvîntul în sine nu le evoca nimic, nici o imagine concretă. Cînd hitleriştii au dat năvală în ţară şi au instaurat protectoratul, băieţii aceştia n-aveau decît zece-doisprezece ani. La şcoală, în anii republicii burgheze, li s-a împuiat capul cu fraze patriotarde, sentimentale, despre umanismul şi patriotismul lui Masaryk. Erau siliţi să cînte nişte cîntece „patriotice" din cele mai caraghioase şi să recite tot soiul de versuri stupide. Cuvîntul patrie li se părea, fără doar şi poate, lipsit de conţinut. Au trebuit să trăiască întregul calvar al naţiunii oprimate ca să desluşească, în ei, adevăratul sens al acestui cuvînt. În conştiinţa lor, tot ceea ce trebuia să fie sfînt pentru om se dăduse de-a berbeleacul de cîteva ori la rînd. Acelaşi profesor care nu de mult le vorbise despre „măreţia naţiunii", i-a năucit curînd cu aşa-zisa teorie despre caracterul dăunător al revoluţiei husite. Nici n-apucase să treacă bine anul cînd tot el tuna şi fulgera despre necesitatea istorică de a trăi sub protecţia Marelui Reich german şi a führerului său Adolf Hitler, omul ales şi apărat de providenţă. Cei slabi de înger şi vînduţi au aruncat peste toate zăbranicul negru al ruşinii. Nu toţi au fost deopotrivă, printre ei erau şi altfel de profesori. Numai că deseori s-a găsit cineva care să-i trădeze, să-i denunţe.

Omul trebuia să se descurce singur prin labirintul întortochiat al noţiunilor, să înoate prin scursorile ruşinii şi imbecilităţii ca să ajungă la adevăr.

Băieţii aceştia erau ageri la minte, învăţaseră să gîndească, aveau ochii deschişi şi urechile ascuţite. Simţiseră pe propria lor piele destinul naţiunii oprimate. Unuia, nemţii i-au spînzurat părintele, altuia fratele, altuia i-au pîngărit sora... Şi astea nu erau decît mici mărturii ale nelegiuirilor de care erau în stare ocupanţii. În definitiv era vreme de război, apăreau mereu alte fronturi ; de aceea nemţii mai închideau pe ici pe colo ochii. Şi totuşi, victimele cădeau fără alegere, la întîmplare — vinovat sau nevinovat, — oricît s-ar fi stropit pragurile caselor cu sînge de ied. Care familie nu-şi plîngea mortul ei ? Abia atunci cei mai mulţi au înţeles că soarta naţiunii era soarta lor, că aşa, unul cîte unul, aveau să piară cu toţii dacă naziştii mai rămîneau în ţară.

Mă gîndeam la rostul luptei noastre inegale. De fapt, în ce consta însemnătatea acţiunii noastre? Eram o mînă de oameni, treizeci de tineri lipsiţi de experienţă. Vom izbuti oare noi să facem ceva împotriva acestei maşinării germane, perfect organizate ? Cele cîteva mii de oameni înarmaţi din această ţară nu vor putea să influenţeze rezultatul războiului, nici să-i grăbească sfîrşitul măcar cu o singură zi. Nikolai ne spunea că un partizan devine folositor detaşamentului abia de la al treilea duşman ucis. Partizanul care nu are crestate, pe răbojul puştii, cel puţin trei liniuţe, reprezintă pentru mişcare o forţă pasivă. Lui Nikolai îi plăceau grozav asemenea lozinci, obişnuia să dea glas gîndurilor în cuvinte lapidare, în formulări simple. Noi doi nu ne-am înţeles doar în această problemă : ce anume era îngăduit împotriva nemţilor din punct de vedere moral, creştin sau din alte puncte de vedere asemănătoare. La urma urmei aveau şi ei familii, neveste, copii. Nu era totuşi groaznic să-i ucizi ?

— Un fascist mort nu mai poate ucide nici un ceh, curmase sentenţios disputa noastră Nikolai.

De bună seamă, activitatea noastră îşi avea rostul şi greutatea ei. Ea avea darul să-i neliniştească pe nemţi. Drumurile de munte şi trecătorile nu mai erau locuri sigure. Destui nemţi au căzut răpuşi de gloanţele noastre ; am capturat mii de arme şi vagoane întregi de muniţii, am pus mîna pe documente deosebit de importante, am distrus instalaţii de navigaţie aeriană şi telecomunicaţii de neînlocuit. Am scos din uz, pe multă vreme, reţeaua electrică, am distrus şi deteriorat cîteva poduri şi locomotive, un tren cu muniţii zăcea răsturnat pe terasamentul căii ferate lîngă Strelenka, altul lîngă Lidecka, zeci de autovehicule arse dantelau marginile şoselelor. Iar pierderile noastre erau deocamdată minime. Cinci băieţi la Lipina, patru căzuţi în timpul unor schimburi de focuri. Şi, fireşte, Nikolai... şi tînărul care-şi părăsise postul.

Lupta aceasta n-avea însă numai o semnificaţie simbolică deşi, fireşte, scopul ei principal era ridicarea conştiinţei poporului. N-au decît să exagereze oamenii ştirile despre activitatea noastră, să plăsmuiască despre noi legende. În felul acesta îşi ţin cel puţin capul sus, fireşte, atît cît le stă în putinţă. Dar posibilităţile sînt atît de limitate, datorită trădării potentaţilor de odinioară.

Nu o dată am ajuns la divergenţe de păreri în timpul furtunoaselor discuţii cu privire la rostul luptei noastre. Pentru toţi era limpede că naziştii trebuiau nimiciţi fără milă, folosindu-se în acest scop toate forţele şi toate mijloacele. Dar nu o dată băieţii au alunecat pe panta grandomaniei, proslăvind activitatea noastră şi propria lor contribuţie. În ceea ce mă priveşte, întotdeauna am stăruit îndeosebi asupra semnificaţiei morale a mişcării noastre de partizani şi a activităţii ilegale. Oricum istoria va spune cîndva că acest popor s-a încordat peste puterile sale... Ah! dar mai era ceva care arunca o pată ruşinoasă, de neşters, asupra celor douăzeci de ani de existenţă a primei republici. Mii de ofiţeri s-au lăfăit prin cazărmi, prin cafenele, pe străzi, prin localurile de noapte ; cu miile au fost acei a căror profesiune era milităria. Poporul şi-a rupt de la gură ca ei să fie bine pregătiţi, capabili să conducă oştile în luptă. Unde erau aceşti domni ? Încotro s-au împrăştiat ? În detaşamentul nostru nu era nici unul. Şi ce nevoie ar fi avut acum de un bărbat care să cunoască problemele tacticii militare, să ştie să umble cu armele, să dea un sfat, să conducă. Toţi ruşii din detaşamentul nostru erau ofiţeri, dintre ai noştri însă nici unul. Unde erau ? — fireşte nu toţi — dar mulţi, mult prea mulţi, erau acum cei mai devotaţi slujitori ai naziştilor ; s-au aciuit prin tot felul de birouri, pe la controlul economic, îi împilau pe ţărani, îi storceau de cote pentru nemţi, pîndeau, denunţau, trădau... Asemenea lucruri nu trebuia să se repete vreodată. Căci altfel orice luptă ar fi lipsită de sens.

Dar intelectualii ? Unde erau ei ? Ladik era învăţător, Fred student; în afară de ei, în detaşament mai erau doi. Înainte de a porni în munţi, am fost cîteva săptămîni în legătură cu un „grup ilegal de studenţi". Aveau o puşcă militară şi se duceau, în taină, să facă exerciţii de tragere. Practicau un joc steril de-a luptătorii, expunîndu-se, fără rost, primejdiei. Dacă îi descopereau nemţii nici unul nu scăpa cu viaţă. Cînd eram încă puţini la număr şi aveam nevoie de oameni i-am povestit această întîmplare lui Nikolai. M-a trimis după ei. Unul singur m-a urmat în munţi, dar acesta nu era student ci un tînăr muncitor pe care îl toleraseră printre ei. Cîte mii de oameni n-au pierit pentru simplul motiv de a fi declarat, cine ştie pe unde, că Hitler e o vită încălţată ? Iar noi în munţi nu ştiam ce să facem cu atîta armament. Aveam mai multe arme decît oameni.

Dar ţelurile noastre? Nikolai mă însărcinase cu primirea noilor veniţi; el, rus fiind, nu voia să vorbească despre ţelurile noastre.

— Ce căutaţi printre noi ? le spunea în loc de bun venit. Vreţi să-i bateţi pe nemţi ? Sînt gata bătuţi, cu ce mai putem contribui noi, o mînă de oameni, la înfrîngerea lor... În detaşamentul nostru n-avem nevoie de nici unul care să nu ştie cum trebuie să arate ţara după război.

În felul acesta am izbutit cel puţin să construim o bază oarecare pentru perioada de după război. Printre noi era un singur comunist — roşcovanul Lojzik. Eu nu eram membru de partid. Şi totuşi din rîndurile acestor băieţi de ispravă aveau să iasă destui comunişti, luptători buni şi devotaţi pentru ideile partidului.

Se înţelege că nu tuturor le era limpede cum stăteau lucrurile. Băieţii de la ţară întrebau — ce se va întîmpla cu pămîntul ? Microbul propagandei naziste lăsase în ei dîre adînci. Ce puteam să le răspund ? Eu însumi nu ştiam prea multe.

— Întrebaţi-l pe Dmitrii ; Dmitruşka vă poate lămuri... îi sfătuiam ori de cîte ori nu eram în stare să mă descurc în vreo problemă. Ei ştiu multe lucruri pe care noi încă nu le ştim.

Dar chiar şi aşa eram încredinţat că izbutisem să educăm, pentru perioada postbelică, cîţiva oameni de nădejde. De bună seamă că în beţia primelor zile de libertate vor ieşi din văgăuni tot felul de şobolani şi de boiernaşi. Dar băieţii noştri vor şti atunci alături de cine trebuie să fie şi vor avea o imagine clară asupra felului în care trebuie rînduite treburile în această ţară.

Înaintea mea păşea un grup minunat de oameni de cele mai felurite caractere.

Unul purta pe umăr un panţerfaust, altul două puşti, cu toţii schimbau pe rînd cele două mitraliere nemţeşti de cîte optsprezece kilograme fiecare; unul avea haină, altul nu, unul purta pe cap pălărie, altul beretă, altul un chipiu cu cozorocul frînt, eu nimic... În fruntea lor păşea elegantul Peter — pălăria neagră veşnic trasă pe ochi, haină albastră cu vestă, cizme moi, cravată în culori vii ; un pistol sub tunică, altul la subsuoară, — pelerina neagră lăsa parcă în urma lui două aripi fluturînde. Înainta cu pas de pisică acest sîrb înfocat, impulsiv şi fioros, cu părul ca pana corbului şi nasul ca un cioc de vultur. De două ori l-au înhăţat nemţii acolo la el acasă şi tot de atîtea ori le-a fugit din transport ; ultima dată aici, în Moravia răsăriteană.

Mergeam tăcuţi, cu gîndul încă la Ploştina, fiecare purta în el tristeţea despărţirii şi îndoiala că n-am procedat bine lăsînd cătunul fără apărare. Fără îndoială că şi Peter era apăsat de gînduri sumbre. Ca să le alunge porunci :

— Cîntaţi.

Am început aşadar să cîntăm. După război vor apărea cu siguranţă multe cîntece de luptă ale partizanilor. Primele pot fi ascultate de pe acum la posturile de radio. Cu timpul se va spune că s-au născut în jurul focurilor de partizani. Dar, acolo nu au luat naştere prea multe cîntece. Chiar şi acum l-am intonat pe cel mai stupid din cîte am cunoscut vreodată, şi adevărul este că pe acesta l-am cîntat de cele mai multe ori: „Îngeraşul meu".

Îngeraşul meu,
rogu-te frumos
veghează-mi dragostea
ce-n inimă o port...

Cu toţii ne băteam joc de Dmitrii că nu împuşcase nici un fascist. Dar nu era adevărat, cîntecele lui îi ucideau. În clipele de grea cumpănă, cînd eram la un pas de deznădejde, nu o dată a răsunat glasul lui cald şi cristalin biruind mizeria, descreţind frunţile, încurajîndu-i pe cei slabi, ridicînd moralul întregului detaşament. A cîntat şi atunci cînd l-am îngropat pe Nikolai. A cîntat cîntecul privighetorii Dmitruşka al nostru, privighetoarea noastră.

Cînd am ajuns în vîrful dealului ne-am oprit şi ne-am mai uitat o dată înapoi. Sub noi era Ploştina, cîteva căsuţe ghemuite la marginea unei păduri dese, colibe de lemn împrăştiate în chip şi fel pe o coastă de deal gîrbovă. De cîte ori n-am privit-o de aici, de pe deal. De fiecare dată mi-a venit în gînd termenul de comparaţie : răşchirată. Da. Răşchirata Ploştina. Căsuţe înconjurate de grădiniţe în forme neregulate, împrejmuite cu garduri din ostreţe ascuţite, acoperişuri înclinate acoperite cu şindrilă neagră, ferestre mici în care vara înfloresc, cu siguranţă, pelargoniile. Un pîrîiaş o desparte în două ; pe malurile lui se întinde, ca o dantelă, un crîng de sălcii. Un drum în pantă coboară peste deal în jos ; un drum întortochiat, plin de hîrtoape, din care răsar pietroaie mari. Aceasta era bătrîna Ploştina, veşnic aceeaşi, cu aceleaşi case, aceeaşi viaţă grea, cu mereu aceiaşi oameni.

Cu bine, Ploştina, cu bine, patria noastră ! Cu bine, mamă Raşkova, cu bine bătrîne Zicha, la revedere Andela, în alte vremuri, mai bune, după război ! Voi, oameni ai Ploştinei, aţi rămas în inimile noastre şi noi într-ale voastre, voi şi noi sîntem un suflet. Cu ce v-aţi ales că ne-aţi hrănit şi ne-aţi îngrijit luni de-a rîndul, că ne-aţi dat patul vostru ? Cu ce ? Cui veţi înainta după război notele de plată pentru pagubele ce vi le-am adus ? Cui ? Sînteţi nevoiaşi, n-aveţi nimic şi totuşi cît aţi ştiut să daţi ! Griji aţi avut, cu grijile aţi rămas, le veţi avea şi de acum înainte. Altceva nimic ? Nu, nimic.

Auziţi, oameni ai Ploştinei ! La urma urmei, ce v-a făcut neamţul ? V-a lăsat în pace, poate că nici n-a ştiut de existenţa voastră. Nu v-a tîrît feciorii în Germania, nu v-a pîngărit fetele, nu v-a închis pentru cotele nepredate, nu v-a luat avutul, pămîntul, adăpostul ! Peste capetele voastre n-a scăpărat securea călăului ! Aţi avut nevoie de noi ? De ce nu i-aţi izgonit pe primii ruşi care v-au bătut la uşă, de ce nu v-aţi cutremurat de groază că nemţii îi vor găsi la voi ? De ce n-aţi dat fuga la oraş să spuneţi — au venit bandiţii !

Stăteau tăcuţi şi se uitau după noi. Era o linişte adîncă, numai vîntul ţiuia încet prin frunzişul copacilor. Dar şi tăcerea era un răspuns, un răspuns pe care aceşti oameni zgîrciţi la vorbă l-au învăţat de la viaţă. Acel care voia şi ştia să asculte putea să audă...

Noi... murmura corul mut, noi aici ne-am născut, aici vom muri. Al nostru e acest pămînt. Şi nimeni ca noi nu ştie ce-i pămîntul. Fără el nu putem şi nici nu vrem să trăim. Fascistul ni-l ia dacă rămîne aici. Rusul ni-l lasă, o ştim bine, ne-a spus-o Nikolai şi Dmitrii şi Grişka, în ei avem încredere. Nikolai e îngropat în pămîntul nostru, bulgării noştri îl acoperă. E război, în război oamenii mor, — şi noi sîntem oameni, şi tot în război vom muri, de va fi să fie aşa...

Mai bine de jumătate de an au trăit partizanii în Ploştina. La început doar o mînă de oameni — şase ruşi, din care trei nu mai erau. Au avut nevoie de hrană, de medicamente, de căldură, şi nici lavoroviţa n-o dispreţuiau. Nimeni n-a aflat de existenţa lor. N-au ştiut nici jandarmii, nici nemţii, nici oamenii de prin satele vecine. Aceştia ştiau şi nu ştiau. La Ploştina era linişte, linişte era şi în jurul ei. Nimeni nu pomenea de ea, zi de zi porneau kopaniciarii în expediţii primejdioase după făină, zahăr, carne, în fiecare zi îşi puneau viaţa în joc. Femeile se duceau duminica la biserică să se roage pentru biruinţa binelui şi pentru izgonirea răului. Binele a fost întotdeauna puţin pe aici, răul însă a fost din belşug şi a avut multă putere. Nimeni n-a ştiut nimic, era linişte la Ploştina, linişte era şi în jurul ei. Nimeni n-a pomenit de ea.

Fasciştii au ucis într-un sat cinci partizani tineri. Un argat, pe nume Konecny, sărac lipit pămîntului, apucase să vadă noaptea, în timp ce hoinărea prin sat, cinci umbre suspecte strecurîndu-se în cîrciumă. Dădu fuga la primar, şi-i spuse cu sufletul la gură :

— Dom' primar, telefonează repede după jandarmi, în sat au intrat bandiţii !

Primarul n-avea nici un chef să cheme jandarmii ; de ce să alarmeze satul de pomană — zicea el — acum în miez de noapte ; cine ştie ce văzuse argatul, poate că erau nemţi...

— Să ştii primarule, dacă nu telefonezi, le spun jandarmilor că ai dat ajutor partizanilor.

Astfel s-au petrecut lucrurile. Am stat şi m-am întrebat : Ce i-a păsat acestui trecător de cele ce se întîmplau noaptea pe asemenea vremuri ? Ce l-a deranjat că prin sat s-au furişat nişte umbre suspecte ? A vrut oare să-i slujească pe nemţi ? De ce ? Pe atunci K. H. Frank nu anunţase încă premiul de un milion de coroane pentru capetele noastre. Casa argatului nu fusese spurcată de prezenţa bandiţilor, nici unul nu-i călcase pragul, argatul putea să doarmă liniştit, n-avea cum să fie bănuit. Nu pe el îl privea comunicatul german lipit pe casa primarului : „Orice ajutor acordat bandiţilor înarmaţi se pedepseşte cu nimicirea întregii familii". Nu putea mai bine să-şi scoată ochii, să-şi taie limba, să-şi astupe urechile ?

Ce amarnic se jeluia nevastă-sa, atunci cînd am ocupat satul ca să îndeplinim un act de justiţie, potrivit legilor nescrise ale partizanilor ! Mărturii în faţa tribunalului de partizani au venit să depună primarul comunei şi jandarmul Pospişil ; primarul de voie, jandarmul de nevoie. În ciuda faptului că deţinea funcţia de primar, era un om de treabă.

Da ! Şi noi am fost nevoiţi să spînzurăm! Şi noi am atîrnat în scripţii de gîtul celor pe care îi spînzurăm.

Denunţătorul stătea în genunchi în faţa noastră, ne îmbrăţişa picioarele, iar femeia lui zbiera ca ieşită din minţi — înduraţi-vă, fie-vă milă, pentru dumnezeu, înduraţi-vă, gîndiţi-vă la porunca domnului...

— De ce ai denunţat, Konecny? De ce ? Porcule !

— Nu... eu... nu ştiu... nu mă spînzuraţi... vreau să trăiesc... vă rog... în genunchi, vă rog...

A trebuit să-l tîrîm pînă la dudul din faţa primăriei. Am adunat acolo toţi bărbaţii din sat ; femeile le-am lăsat acasă — asemenea spectacol nu era potrivit pentru ele. Nimeni n-a irosit măcar o jumătate de vorbă în favoarea acuzatului. Sătenii, îmbrăcaţi în negru, stăteau şi urmăreau solemni un act de o deosebită gravitate. Ticălosul stătea pe scăunelul, pe care se vedeau încă urmele de sînge ale unuia dintre ai noştri, Peter se pregătea să i-l tragă de sub picioare şi lepădătura tot mai continua să cerşească îndurare.

Deodată, cineva se desprinse din rîndurile sătenilor, se apropie de copac şi spuse :

— Lăsaţi... îl spînzur eu,... cu mîna mea...

Zadarnic am încercat să-l convingem că asemenea lucru nu era cu putinţă.

— Vă rog... sînt fratele lui...

Avea oare propriul frate dreptul la asemenea faptă cumplită ? Da ! Avea ! Înainte de a trage scaunul îi mai cîrpi o palmă zdravănă. Apoi spuse :

— Daţi-mi şi mie o puşcă, merg cu voi !

Era aici, stătea lîngă noi, Konecny, fratele denunţătorului. Ce-i venise atunci nătărăului ăla să-i pese că în sat erau sau nu partizani ? Ce zor avea ? Ce-l ardea ?

Jos în vale, oamenii Ploştinei stăteau adunaţi la un loc şi ne priveau îngînduraţi. Ne priveam unii pe alţii. Pe ăştia, da, avea ce să-i ardă ! În casele lor s-au lăfăit partizanii, asemenea crimă era pedepsită de nemţi cu moartea. Oricare dintre ei ar fi putut să trădeze, fără riscul de a fi descoperit, fără martori, direct hitleriştilor. Un milion de coroane, — recompensa pentru capetele noastre ar fi putut ispiti pe careva. Moartea întregii familii, moartea fascistă, sau un milion de coroane ? Coroanele, ce-i drept, nu prea era mare scofală de ele, dar oricum însemnau o avere cu care se putea cumpăra jumătate din Ploştina. Dar, Raşka şi-a tăiat vaca, Andela porcul. Pe urmă Andela vaca şi Raşka porcul. Pe deasupra le-a mai ars şi de glumă : „cum o să lase să le scape asemenea cote !".

La Ploştina a fost linişte şi în jurul ei s-a păstrat tăcere ; iar nouă ne-a priit acolo de minune ; uneori ne ruşinam chiar că ne puteam simţi atît de bine. Trădarea n-a pogorît din Ploştina, trădarea se furişa tîrîş spre ea.

Care dintre noi ar fi putut gîndi în clipa aceea altfel ? Cu bine, Ploştino, cu bine oameni buni, bărbaţi, femei, copii, cu bine fetelor, cu bine „javre de rasă inferioară", dar bune la suflet! Nimeni nu vă va înmîna decoraţii, nimeni nu va preţui tot ce-aţi făcut voi, eroi fără nume !

Am pornit din nou la drum, am coborît dealul şi Ploştina a dispărut din ochii noştri. Şi iar am devenit năluci ale pădurii, — sentinelă în faţă, sentinelă în spate, sentinelă de-o parte şi de alta. Deodată, în urma noastră, se auzi un ţipăt ciudat. Cineva alerga şi striga după noi. Cine putea să fie? Jojina ! S-a întîmplat vreo nenorocire ? Nu, nu s-a întîmplat nimic.

— Staţi ! Staţi !

Iat-o însfîrşit lîngă noi, abia trăgîndu-şi răsuflarea.

— Merg cu voi... ne declară ea, foarte simplu.

— Întoarce-te acasă, Jojina, acum n-avem nevoie de muieri, strigă la ea Peter.

— Nu poate trăi fără noi, iar o mănîncă pielea... spuse batjocoritor slovacul Ondro.

— Uite cine vorbeşte... degeneratul... Te-ai găsit tu să te umfli în pene ! Noroc că mai sînt pe aici şi altfel de bărbaţi, îi răspunse agresiv Jojina.

Ce puteam face cu ea ? Jojina nu era din acelea care să te întrebe ce i se îngăduia şi ce nu. Am luat-o cu noi, n-am avut încotro. Flăcăul care pînă atunci purtase două puşti, va purta de acum încolo numai una. Jojina ştia să tragă, avea trecuţi pe răboj cei trei nazişti regulamentari, dacă nu chiar mai mulţi.

Ploştina rămăsese departe în urma noastră, devenise doar o amintire, o amintire dragă, nespus de dragă.

În romîneşte de JEAN GROSU

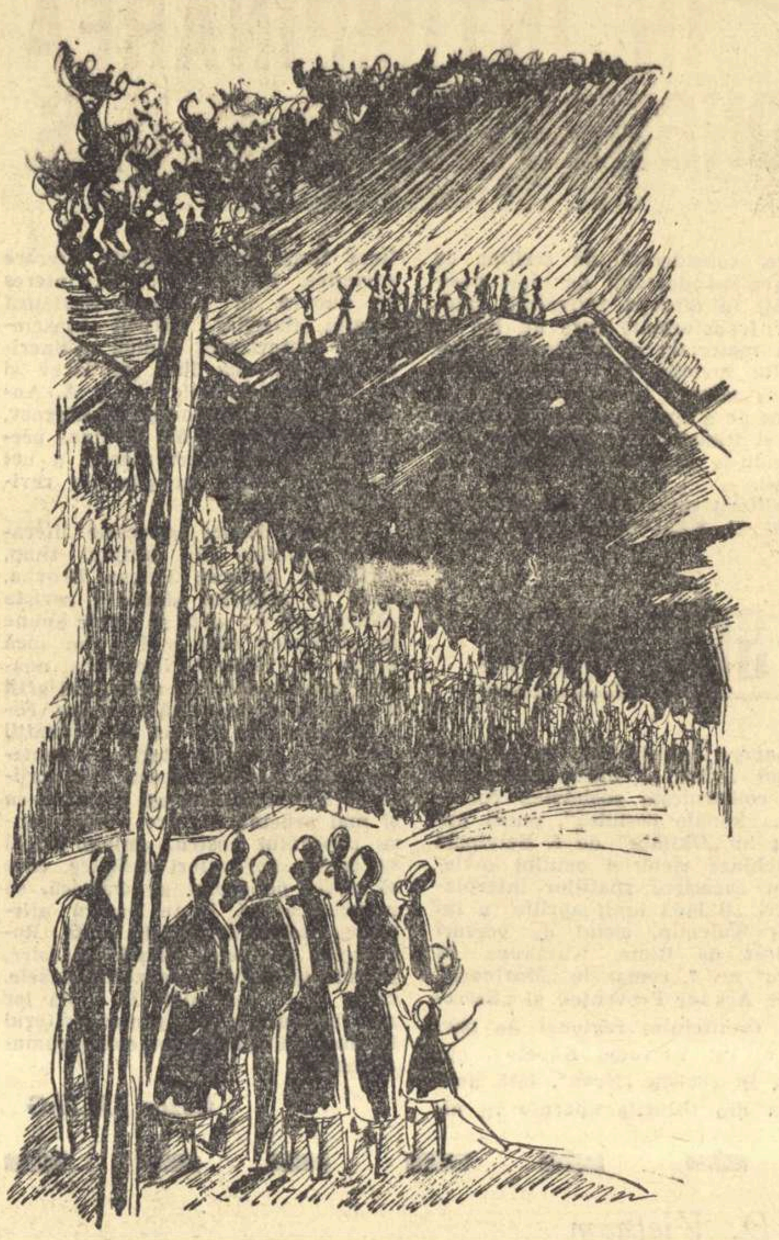

Desen de TIA PELTZ

ION BRAD

Dimineaţa

Dimineaţa, pe ziduri,
Cu privirea departe
Răsfoim cărămizile
Ca pe-o limpede carte.

În beton, în oţeluri,
În roşcata argilă,
Tinereţea rămîne
Scrisă filă cu filă.

Însuşi soarele harnic
E de-al nostru, se pare.
Cînd şi cînd îşi mai pune
Ochelarii de soare.

Şi uimit se apleacă
Peste zid ca pe-o carte :
Ce aproape se vede
Tot ce-a fost prea departe !

Tablou

La marginea oraşului,
Din mers,
Rămîn o clipă absorbit în zare...
Era un lan, un cer invers
De spice dormitînd în soare.
Cînd mă duceam pe lîngă el de-a drept,
Minunea grînelor legănătoare
Mă îmbăta şi mă lovea în piept.
Era un lan, un cer invers de spice.
În braţe l-a luat cîntînd oraşul
Asemenea unui îndrăgostit
Şi rîde şi tot creşte uriaşul
Cu fruntea în zenit.
Stau grînele cu coame vălurate
Iar macarale-n umblet rotitor
Ca nişte păsări mari ciudate
Se uită cu uimire-n valul lor.
Nelinişti-te-s spicele sub lună
Cînd greierii şi ei
Par nişte peţitori nepămînteşti.
Tresar doar cînd se-aude „Noapte bună".
Muşcăţile din geamuri cu luceferi
Ale clădirilor muncitoreşti
Salută grîul, împreună.
Se îngustează lanul tot mai mult.
Oraşul cîntă, creşte
În ritmuri neştiute cîndva, în nou tumult.
Şi-n braţele-i tentaculare
Grîul rămîne-o insulă de soare.

Adoarme lanul zilnic mai îngust...
Din ultimele spice iau bobul greu, îl gust
Şi simt biruitoarea poezie
Atît de clară
A marilor oraşe ce-au început să vie
Şi-a largului ocean de grîu din ţară.

Inscripţie pe un arbore

Amintirii lui Lumumba

Se zice că l-ar fi ucis în trei minute
Şi l-au îngropat sub un arbore
De trei sute de ani.
În trei minute ale laşităţii
L-au îngropat sub mărturia vie
A trei veacuri de caznă,
De moarte repetată
Ca ecoul strigătului deznădăjduit
În pădurile junglei,
Strigătul omului încolăcit de şerpi
Trei minute ale laşităţii
În care se temeau de el şi mort
Ca de un arbore
Din al cărui trunchi retezat
Răsar o mie de crengi.
Arborele are frunze fierbinţi
Ca sîngele vărsat în nisip
Şi rădăcini sfredelite în inima Africei
Cu mult mai adînci decît carcasa nisipurilor.
Arbore de trei sute de ani
Pe care vîrful de-oţel al mîniei
Sapă astăzi cuvintele :
„Aici l-au adus să-l îngroape
Sub cupola rădăcinilor negre, adînci,
Ucigaşii grăbiţi şi năimiţii.
Ei nu ştiau că trunchiul luptătorului
Era tot un copac de trei sute de ani.
Copac al mîniei poporului negru
Cu scoarţa crăpată de suferinţă.
Copac pe care, dacă-l retezi
Trimite-n văzduh
O mie de ramuri fremătătoare".

Ţiganii

Din sat în sat atîta au umblat
C-ar fi putut ajunge de zece ori în lună,
Tingirea ei s-o dee pe o mînă de păsat,
Ori corturile-n slavă o noapte să le pună

Icnind, barosul harnic a risipit scîntei
Cam cîte stele joacă în nopţile de vară
Pe Calea Robilor din care ei
Abia acum cu şatrele coboară.

SCRIITORII SOVIETICI ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE AL XXII-lea CONGRES AL P. C. U. S.

Răsfoind PRESA SOVIETICĂ

Nobilul entuziasm care a cuprins întreaga Uniune Sovietică cînd proiectul de Program al P.C.U.S. a fost prezentat spre dezbatere poporului sovietic, își găsește o puternică reflectare în literatură. Revistele și publicațiile literare sau artistice din U.R.S.S., consacră rubrici speciale materialelor închinate mărețului program comunist care va fi supus spre aprobare la cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. Alături de întregul popor, scriitorii sovietici întîmpină cu noi succese în munca de creație, apropiatul eveniment. In articolul „Grandiosul program", semnat de scriitorul V. Kocetov în revista „Oktiabr" nr. 8 citim: „Da, noi înaintăm spre comunism. Noi creăm baza materială a acestui minunat edificiu. Dar proiectul noului program prevede totodată și uriașele transformări din viața spirituală a înșiși constructorilor societății comuniste. Omul sovietic, educat de partid, este astăzi, prin conștiința lui socială, prin înarmarea sa ideologică, prin perspectiva sa materialistă asupra lumii, superior omului din oricare țară capitalistă. Cît de grandios e programul partidului nostru! Cît de mărețe sînt obiectivele noastre în viitorii douăzeci de ani! Ele ne însuflețesc și ne bucură. Ele ne cheamă mereu și mereu mai departe. Noi îi invidiem pe cei care la cuvîntul partidului au dărîmat vechea lume, în octombrie 1917. Și cît de mult ne vor invidia la rîndul lor, oamenii viitorului, pe noi oamenii nemaivăzutelor construcții de azi".

In același număr al aceleiași reviste, în cadrul rubricii „Gînduri înaintea Congresului al XXII al P.C.U.S.", citim articolul care poartă titlul „A trăi în contemporaneitate" semnat de Lev Nikulin. Făcînd o paralelă între dezvoltarea literaturii sovietice și a literaturii din țările capitaliste, autorul subliniază ce izvor nesecat de inspirație e contemporaneitatea socialistă, viața plină de transformări înnoitoare a poporului sovietic, care generează necontenit noi eroi și noi teme literaturii. Tocmai în aceasta — demonstrează Nikulin — constă superioritatea evidentă a literaturii sovietice asupra literaturii apusene decadente. Indreptîndu-și atenția asupra literaturii memorialistice, considerată de scriitor ca un gen cu deosebit de mari posibilități în direcția reflectării rapidelor transformări care au loc în viața materială și spirituală a poporului sovietic, L. Nikulin insistă asupra sarcinii pe care o are literatura de a consemna aceste schimbări și transformări înnoitoare, impunîndu-le atenției viitoarelor generații.

Scriitorii sovietici întîmpină Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. cu noi opere, menite să oglindească uriașul avînt al întregului popor care construiește societatea comunistă. „Sonata cosmică", poem publicat în „Oktiabr" de I. Selvinski și închinat victoriei omului sovietic în cucerirea spațiilor interplanetare, „Balada lunii aprilie" a lui Vasilij Kulemin, ciclul de versuri publicat de Rima Kazakova în „Neva" nr. 7, romanele „Marinarii" al lui Arkadi Perventev și „Secretarul comitetului regional de partid" al lui Vsevolod Kocetov, publicat în revista „Neva", iată doar cîteva din titlurile apărute în ultima lună în publicațiile literare sovietice. De un deosebit interes se bucură în Uniunea Sovietică creația tinerilor. Criticii consemnează maturizarea rapidă a tinerilor scriitori, ca Iuri Bondarev și N. Voronov, V. Solouhin și A. Andreev, V. Tendriakov și M. Alexeev, A. Rekemciuk și M. Ganina, precum și apariția necontenită a noi nume de talent în paginile revistelor literare.

Vorbind despre succesele literaturii sovietice din ultimul timp, scriitorul bielorus Petrus Brovka, scrie în articolul său din revista „Neva" nr. 8: „Azi se poate spune cu mîndrie: deși mai avem încă multe de realizat, literatura noastră se află, datorită neobositei griji a partidului, în plină înflorire. Nicăieri în lume nu vei găsi condiții mai bune de dezvoltare a talentelor ca la noi. De aceea noi, scriitorii, sîntem datori să muncim cu și mai ardentă dăruire pentru cauza poporului nostru, sîntem datori să creăm noi valori artistice, care să ajute poporului să trăiască, să muncească, să lupte pentru afirmarea noilor forme de viață. Romanele, poemele, piesele noastre, trebuie să influențeze activ masele, să le ajute oamenilor în lupta lor pentru cauza păcii, pentru viitorul luminos al întregii omeniri, comunismul".

Cezar BALTAG

---

16 ani de la proclamarea R. D. Vietnam

CAPUL LUI BAI

Fragment din romanul „Bivolul"

de NGUYIN WAN BONG

Locuitorii satului erau adunați în număr mare pe un mic podiș împlîntat în coasta muntelui. Alții mai urcau încă. Hiên își continuă drumul privind spre înălțimi.

Deodată ea se opri cu gura deschisă. Privi în jurul ei. Cu ochi rătăciți. Puțin mai sus un bărbat și o femeie urcau alergînd panta. Ea îi chemă.

— Hei, coborîți repede!

Bărbatul și femeia se întoarseră în grabă, strigînd:

— Ce s-a întîmplat?

Hiên repeta într-una.

— Veniți să vedeți! Veniți să vedeți! Și le arătă un cap omenesc plin de noroi, de răni și de lovituri, ce fusese aruncat pe pămînt și care rămăsese agățat de un copac la jumătatea colinei. Omul îngenunche și întoarse capul.

— Cine este? întrebă el.

Capul era acum întors spre ei.

— Mi se pare că este Bai, spuse deodată femeia.

Hiên recunoscu pe prietena ei. Bărbatul adăugă:

— Mai adineauri, l-am văzut pe tata Hoc. El mi-a spus că Bai a fost omorîtă în munți.

Hiên îl rugă să urce pe podiș să-l caute pe bătrîn. Cele două femei rămaseră lîngă cap, nemișcate și mute. Hiên simțea pentru Bai, milă, groază și ură. Cine ar fi crezut că țeasta lui Bai o să zacă la picioarele ei! Părul îi cădea odinioară în plete pe umeri. Ea avea obiceiul ca din cînd în cînd să scoată cîte un ac de păr și să-l țină între dinți, în timp ce-și aranja părul. Probabil că i l-au tăiat cu un cuțit sau cu un foarfece: craniul purta urme de răni violente. Apoi au aruncat capul din vîrful colinei și el alunecase pînă aici. Sîngele negru abia apucase să se coaguleze pe obrazul sfîșiat și desfigurat. Cine ar fi putut recunoaște în acest ochi îngrozitor de umflat, ochii lui Bai care aveau o strălucire stranie în timpul discuțiilor dintre prieteni, cînd băieții își permiteau să facă glume pe socoteala femeilor...

Hiên simțea că nu mai poate privi capul prietenei ei. Ridică capul și amintindu-și deodată de Tro, izbucni în lacrimi. Bătrînul Hoc nu sosise încă și nu avea curajul să lase capul singur și să plece. In sfîrșit bătrînul apăru.

— Unde ești, unde ești? întrebă el cu o voce tremurîndă, apropiindu-se cu grabă.

Se aplecă să privească capul, și începu să-i mîngîie părul, să-i șteargă noroiul de pe frunte și de pe față. Mîngîie de mai multe ori fața, fără să rostească vreun cuvînt. Apoi își scoase cămașa, o întinse cu grijă pe pămînt, o netezi, scoase piatra care se afla dedesubt, și o aruncă. Apoi luă capul și-l așeză cu grijă pe cămașă, întoarse marginile și făcu un pachet pe care-l luă, ridicîndu-se.

Abia atunci observă prezența tinerei fete și-i spuse șoptit:

— Ah! tu erai, fata mea, nu te-am observat. In sfîrșit, la revedere micuța mea.

Mai făcu un pas, apoi își aminti că se mai aflau încă două persoane acolo și se întoarse să le salute. Cu pachetul sub braț, cobora la vale cu un pas greoi, cu capul plecat. Mergea cu torsul gol, cu spatele puțin ghebosat, și-i putură urmări mult timp trupul său înalt care se detașa de pe iarba colinei.

Hiên își șterse lacrimile și alergă pînă în vîrful colinei. Acolo, află că Tro mai trăia încă: cu Châ și Choc, tocmai ieșea dintr-o ascunzătoare subterană. Scoase un larg oftat de ușurare, ca și cum i s-ar fi ridicat o piatră de pe inimă.

Choc discuta cu sătenii, sfătuindu-i să se împrăștie și să se reîntoarcă la casele lor. Avioanele puteau să vină dintr-un moment într-altul și observînd adunarea să-i secere cu mitralierele. Hiên plecase. Alerga spre cătunul cu grădinile înțelenite. Găsi grupul numeros de țărani care-l încercuiau pe Chân, ascultîndu-l. El povestea amănunțit lupta partizanilor și sacrificiul lor eroic. Povestirea lui era pasionantă și țăranii, plini de emoție căutau să nu piardă nici un cuvînt.

☆

Hiên mergea grăbită spre poalele colinei pentru a traversa cîmpul pînă la bordeiele din Ba Toai. Țăranii și activiștii îl urmau pe Tro. Cabana era plină de zgomot, dar cînd intră Hiên oamenii tocmai se pregăteau să plece.

Președintele frontului Lien-Viet al comunei ținea să-l conducă pe partizanul rănit. Ii sfătui pe oameni să nu-și prelungească șederea și să-l lase pe Tro să se odihnească.

Tro, lungit pe un pat, avea la cap un pansament proaspăt, alb și curat. Era livid. Cînd Hiên se apropie de pat, el îi zîmbi. Il întrebă dacă se simte mai bine. Intorcîndu-se, ea zări pe Ba Toai și pe tatăl Dâu care privea fix spre patul lui Tro. Se simți jenată și se duse la bucătărie să pregătească ceva de mîncare bolnavului.

...In larga încăpere a bordeiului, Tro se afla singur cu tatăl Dâu și Ba Toai. Bătrînul mergea de colocolo, neștiind ce să facă pentru fiul său. Văzîndu-l astfel, Ba Toai care stătuse pînă atunci așezat pe prag, îl trase de cracul pantalonului.

— Stai, nu te mai învîrti atîta — îi spuse el. Peste puțin timp, după ce i se va da de mîncare, i se va schimba și pansamentul, o să i se facă și o injecție și se va simți mai bine. Va fi în picioare, peste cîteva zile. Nu fi îngrijorat pentru el. A scăpat ușor. A avut mare noroc; toți ceilalți au fost omorîți.

Bătrînul rămase perplex, apoi se așeză și el pe prag, fără să știe ce să spună. Deodată se întoarse și privi spre curte.

Se auzea o voce.

— Chie, chie, să te dezleg și să te duc să paști. Chie, să te dezleg...

In grajd, aproape de bucătărie, nepotul lui Ba Toai dezlega bivolul.

In regiune, bălegarul era tot atît de prețios ca aurul. Muntele era departe și dușmanul distrusese toți copacii verzi din sat. Era imposibil să găsești frunziș. Nu te mai puteai baza decît pe bălegar de bivoli, de porci, dar oamenii nu creșteau porci de frica bandiților. Cît despre bivoli, soldații francezi trăgeau asupra lor, sau veneau să-i fure. Unele cătune de 400—500 locuitori aveau doar cîte un bivol. Bălegarul era prețios și nu trebuia lăsat să se piardă de pomană.

Băiețașul, nepotul lui Ba Toai, ținea într-o mînă funia trecută printr-un inel prins de nările bivolului și cu cealaltă scutura o ramură de palmier.

— Chie, chie, să te dezleg și să te duc să paști, striga el într-una. Vocea lui clară repeta același refren. Bivolul se întoarse spre un ungher al grajdului.

Micuțul continua să strige.

Deodată bătrînul Dâu se întoarse:

— Și bivolul meu? Spune băiețele n-ai văzut bivolul meu? N-ai văzut unde l-a dus Son?

Băiețașul se opri din cîntat ca să-i răspundă:

— Nu, nu-l cunosc pe Son.

— El nu știe nimic, intervine Ba Toai. Bivolul tău se află în vale, cum ar fi putut micuțul să știe ceva. Cît despre al meu l-a lăsat să fugă în cătunul Môt.

„Pun întrebări caraghioase, își spuse bătrînul Dâu. Cum ar putea băiatul să-l cunoască pe Son și bivolul meu, dacă el locuiește aici? ...Dar totuși unde este bivolul meu?"

Era îngrijorat și aceasta i se vedea pe față.

Ba Toai întrebă din nou:

— Dar unde a lăsat să fugă bivolul?

— Son, fiul meu l-a condus, răspunse bătrînul Dâu cu aerul aiurit.

— Desigur că l-a dus pînă în pădure, observă Ba Toai. Fără îndoială că la ora aceasta e acasă.

Hiên le strigă din bucătărie:

— Nu încă, toți ceilalți au venit, dar Son nu.

— Adevărat? întrebă el.

— După primele socoteli care s-au făcut, îi spuse Ba Toai, de data aceasta au luat mai mult de 70 de animale.

Bătrînul Dâu se ridică brusc repetînd:

— 70 de animale! Dar atunci bivolul meu...

Tro care urmărise atent convorbirea lor se întoarse spre tatăl său.

— Tata se va duce să se intereseze. Azi dimineață l-am văzut cînd ducea bivolul în pădure împreună cu Lieng. Cum de nu s-a întors încă?

Hiên îi spuse lui Tro.

— Au ucis bivolul meu. Cît despre Lieng, l-au bătut, dar din fericire n-a murit.

Tro se ridică puțin:

— E adevărat? Bivolul doamnei Bay a fost omorît?

Tro îl rugă pe tatăl său:

— Tată fugi acasă și vezi dacă Son a adus animalul.

Bătrînul Dâu nu mai știa ce să spună. Ba Toai îi înțelese ezitarea și încercă să-l liniștească:

— Desigur nu s-a pierdut.

Tro își îndemnă și el tatăl:

— Hai tată, du-te acasă!

Bătrînul Dâu trecu pragul și o întinse drept spre bordeiul său.

Cînd tatăl Dâu ajunse acasă nu găsi nici pe Son, nici bivolul. Alergă să se intereseze prin tot cătunul. Micuții Béo, Qua și Chat îl conduseră spre un șanț trecînd peste cîmpurile de orez. Strigătele lor răsunau în pădure.

In sfîrșit se auziră mugetele bivolului și astfel bătrînul Dâu putu să repereze locul unde se ascundea acesta.

Intîi nu văzu decît animalul care întindea gîtul mugind și se repezi spre el să-l îmbrățișeze. Dar Chat, Béo și Qua care-l urmau, scoaseră un strigăt. Il văzuseră pe Son. Tatăl Dâu lăsă bivolul și alergă spre fiul său, se aplecă asupra lui și luîndu-l de umeri începu să-l scuture, strigîndu-l.

Copilul era încă pe jumătate lungit pe tufiș, capul îi cădea pe piept, cu ochii închiși. Bătrînul își privi copilul și văzu pe piciorul drept rana și un șiroi de sînge coagulat, negru, vîscos.

In romînește de TUDOR ROTARU

Desen de OANA MIHAI

Lui Rafael Alberti

tălmăcitorul lui
Eminescu și Arghezi în limba spaniolă.

Aș vrea să-ți spun: ești al nostru;
Vino la noi, cum te-ai întoarce acasă.
Acasă? —
Deodată mă fulgeră lama cuțitului
ce fără voie-l împlîntă un singur cuvînt
în pieptul exilului tău.
Acasă?
Cadixul așteaptă marinarul lui de uscat.
Ii duce dorul soarelui Spaniei sale,
orașele ce l-au văzut și cele ce nu l-au văzut,
și el, exilatul, de cîte ori n-a visat în sfertul de veac
o piele de taur întinsă,
cu rîuri de sînge și aur pe hartă!
Și totuși îți spun: Vino la noi,
cum te-ai întoarce acasă.
Vino la noi!
Ți-am încredințat din tezaur
cristalele tinere ale graiului,
și pietrele scumpe le-ai prins într-o veche
montură-a Castiliei.
Luceafărul de zi
amestecîndu-și irizările cu marea
și murmurele psalmului de taină,
te însoțesc de-acum ca o suită,
ori ca însemne mute pe blazon,
tu, prinț al poeziei celor mulți,
tu, nobil exilat fără prihană,
cu insomnii bîntuite de vedenii nostalgice
și reveniri fără navă pe sudicul Spaniei țărm.
Vino la noi,
ca-ntr-un popas pentru visele tale;
vino la noi,
ca pe un țărm de pe care, privind nostalgia,
poți spune: Iubito, ne vom revedea...

Așa sînt poeții:
arbori cu rădăcina în miezul de foc al pămîntului.
Același sîmbur solar le suie seva în trunchi
și-nseamnă inelele vîrstei în pure carate.
Același rîu subteran îi unește dedesubtul oceanelor,
același suflu trece prin crengi transparente...
De-aceea îți spun: Vino la noi,
cum te-ai întoarce acasă!

Veronica PORUMBACU

RAFAEL ALBERTI

Ultima dorință a Ducelui de Alba

(Romancero scris în timpul războiului civil spaniol)

Buză toantă, clăpăugă,
ochii — de șopîrlă moartă,
bărbăția — văduvită.
La pămînt e doborît,
rău, avar și veșted foarte,
cu scheletul viermănos,
varsă ultima dorință
veninosul domn de Alba:
„Mergeți la Palatul Liria)*
— unde-i azi gunoiul plebei —
dați-i foc cu dinamită,
ca să fulgere, să tune,
și să crape zidul tot.
Dacă nu-i al meu, ce-mi pasă
că se năruie în flăcări!"
Domn de Alba, duce gîrbov,
blestem împrumută graiul,
să-ți alunge liniștea,
și-aruncat, să-ți prindă gîtul,
cu juvățul, și să-ți taie
răsuflarea otrăvită.
Vreau să afli tot ce nimeni
nu ți-a spus în nici o limbă,
iar ce nu-ți spun eu, să-ți spună
într-o zi poporul, care-i
brațul însuși al puterii!
da, el are pumni de fier.
Ține minte, duce de-Alba,
flegmă verde și sinistră,
ultimul scuipat al castei,
ca limbricul exemplar,
putred și uscat cu anii.
Tu închei acum povestea
neamului bătrîn, de Alba,
dar tu nu mai poți închide
azi palatele de aur
ce purtau în poartă chipul
străbunicilor tăi morți,
doar castelul neputinței —
vai de neputința ta!
Hei, bătrîne domn de Alba,
duce, domnișor de Alba,
ai castele mai grozave,
nici în vis măcar visate,
mai curate, străjuite,
mai bogate în oglinzi,
dar sînt azi în alte mîini,
mîini ce n-au prădat vreodată.
Mîinile ce stau de pază
nu se plîng că-s îmbuibate,
nu, doar de mînie plîng,
și iau arma cu un strigăt;
ca să curețe pămîntul
de otrepe ție-asemeni,
cîine zămislit de-un țap
și-o maimuță, — nici în Spania,
nici în cer, nici pe pămînt,
Fiu al nici unui tărîm,
zaci ca balega pe piatră,
ultime vlăstar de Alba,
auroră stinsă! Punct.

In romînește de VERONICA PORUMBACU

---

*) Reședința ultimului duce de Alba, părăsită de acesta în timpul războiului civil. Comorile de artă din palat au fost apărate de forțele republicane.

CONTRAPUNCT

R. S. Cehoslovacă

Tradiționalul festival al umorului ceh „Lipnice al lui Hasek" a avut, în vara aceasta, o amploare deosebită. Au participat cu producții originale numeroase teatre și reviste, ansambluri de tineret, scriitori și artiști plastici.

R. F. Germană

„N-am vrut să fiu nazist". Acest film începe ca o comedie. Undeva în Germania, la o serbare, oamenii fericiți se distrează. In toiul serbării se descoperă un schelet, în jurul căruia se învîrtește acțiunea. Cu aceasta filmul ne întoarce înapoi și ne arată ultimele săptămîni ale războiului trecut.

E scheletul unui tînăr dezertor din armata germană. Fugea obsedat de crimele comise, de grozăviile războiului. Omul și-a găsit refugiul lîngă ai săi, dar ca să nu-i expună represiunilor s-a adăpostit într-o biserică. Nici acolo nu a fost liniștit. Urmărirea a continuat. Filmul îi arată pe cetățenii orașului așa cum au fost, unii supuși, alții semeți.

În filmul acesta Wolfgang Staudte a făcut o cronică autentică a ultimelor zile ale războiului. El demască crimele Germaniei de ieri, și pe cei care astăzi promovează o politică neonazistă.

Astfel primarul orășelului, de pildă, este fostul responsabil nazist, executant docil al ordinelor hitleriste. Este o situație des întîlnită în R.F.G. unde demnitarii de ieri se identifică cu cei de astăzi.

R. P. Bulgaria

Elena Vapțarova — mama cunoscutului poet-erou al Bulgariei — a scris o carte despre fiul ei. În paginile biografiei apărută în editura „Narodna Mladej", sînt înfățișate imagini din copilăria și adolescența poetului, precum și drumul revoluționarului comunist pînă în momentul asasinării sale de către fasciști.

Italia

După patru ani de la moarte și conform dorinței sale, rămășițele pămîntești ale lui Curzio Malaparte, au fost transferate la Spazzavento, la 600 m altitudine, pe o înălțime care domină valea Pratului, orașul în care s-a născut autorul cărților „Kaput", „Toscana blestemată", etc.

Cuba

La Havana se va ridica un monument în cinstea lui Ernest Hemingway.

Soția marelui scriitor va pleca curînd în Cuba spre a discuta amănuntele cu persoane oficiale cubane.

Chile

Ruinele misterioase din Macchu-Picchu au inspirat pe Pablo Neruda. El a scris un minunat poem, una din cele mai bune lucrări ale marelui poet.

Abia acum cincizeci de ani, datorită unui text vechi Hiran Bingham a pornit în cercetarea acestor locuri misterioase, care au constituit refugiul unor incași în timpul Pizzarilor. Imaginile poetului reînsuflețesc în paginile poemului aceste ruine.

R. D. Germană

Piesa cunoscutului scriitor olandez Thenn de Vries, „Semnale în noapte", care redă cîteva episoade ale luptei politice a continentului negru împotriva colonialismului, a fost pusă în scenă la două teatre din R. D. Germană. Teatrul orășenesc din Karl Marx-stadt a închinat premiera acestei piese curajosului luptător pentru libertatea Africii, Patrice Lumumba.

Elveția

Regizorul elvețian Adolf Spallinger a pus în scenă la teatrul orășenesc din Basel, drama poetului martinichez Aimée Césaire „...*Au tăcut și cîinii*". Subiectul de un profund realism, este cu măiestrie împletit cu legende vechi africane, creîndu-se astfel o pregnantă imagine a luptei popoarelor continentului negru împotriva colonialismului de la apariția lui și pînă la primele răbufniri ale protestului organizat activ.

S. U. A.

Bill Mc. Adoo este un cîntăreț și compozitor negru din Statele Unite ale Americii, care dă glas hotărîrii tineretului de culoare de a lupta împotriva persecuțiilor rasiale. Cîntece ca „Mergi înainte", sau „Alabama" au fost compuse cu prilejul boicotului autobuzelor, iar „Eu voi merge și voi vorbi despre libertatea mea" în legătură cu numeroasele demonstrații organizate de-a lungul țării:

„Eu visez o lume în care toți oamenii să fie frați;
în care munca e liberă de orice sclavie;
în care războiul e un cuvînt ce amintește trecutul
iar pacea e viitorul ce nu îmbătrînește niciodată".

Australia

La conferința scriitorilor realiști care a avut loc recent la Sidney s-a hotărît înființarea unei organizații pe întreaga țară. A fost creat un consiliu provizoriu sub președinția lui Frank Hardy și s-a elaborat proiectul de regulamet ce va fi discutat în organizațiile locale.

„Uniunea națională a Grupurilor de scriitori realiști, fiind o organizație a clasei muncitoare și a mișcării progresiste, — se arată în preambulul regulamentului, — își propune drept țel să traducă în viață și să dezvolte tradițiile revoluționare democrate ale literaturii australiene". Printre sarcinile noii organizații naționale a scriitorilor vor fi și apărarea intereselor lor economice, dezvoltarea legăturilor de prietenie cu scriitorii din lumea întreagă, unificarea forțelor scriitoricești în lupta pentru pace, socialism și independență națională.

Revista „Realist Writer" va fi organul uniunii. Comentînd acest important eveniment în viața literară a Australiei, ziarul „Tribune" scrie: „Au trecut 16 ani de la apariția la Melbourne a primului grup de scriitori realiști. Crearea unei organizații naționale este o dovadă a forței și creșterii mișcării literare a clasei muncitoare".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 37 (391)
joi 7 septembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

E minunat că popoarele, partidele și guvernele noastre apreciază în același fel situația internațională și adoptăm aceeași poziție față de dușmanul comun, imperialismul mondial care poartă în sine pericolul războiului.

Minunat este faptul că partidele noastre apără deopotrivă puritatea teoriei socialiste, revoluționare, a marxism-leninismului, apără și întăresc împreună unitatea mișcării comuniste internaționale. Minunat este faptul că popoarele ungar și romîn pășesc umăr la umăr în primele rînduri ale progresului uman. Minunat este faptul că țările noastre fac deopotrivă parte din puternicul și invincibilul lagăr care construiește viitorul pașnic și fericit, din marea familie a popoarelor socialiste.

JÁNOS KÁDÁR

(Din cuvîntarea rostită la marele miting de la Budapesta).

Succesele obținute de popoarele noastre, de celelalte popoare ale lagărului socialist, demonstrează convingător superioritatea orînduirii socialiste și fac să crească prestigiul lagărului socialist și forța de atracție a ideilor socialismului în întreaga lume. Intre țările socialiste s-au statornicit relații de colaborare și într-ajutorare tovărășească, internaționaliste, izvorîte din identitatea orînduirii de stat, a ideologiei unice, marxist-leniniste, a mărețului țel comun – construirea socialismului și comunismului. Aceste principii stau la baza legăturilor politice, economice, cultural-științifice dintre Republica Populară Romînă și Republica Populară Ungară.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

(Din cuvîntarea rostită la marele miting de la Budapesta).

In numele păcii și securității popoarelor

SOLIDARITATE ȘI VIGILENȚĂ

Se împlinesc 17 ani de cînd lumea este martoră a sforțărilor constante pe care U.R.S.S. le face pentru menținerea și întărirea păcii, în luptă cu cercurile imperialiste care, de îndată după terminarea celui de al doilea război mondial, au început pregătirea celui de al treilea, împotriva Uniunii Sovietice și a statelor socialiste.

După imensele jertfe de oameni și bunuri pe care le-a cerut ultimul război, lumea era în drept să creadă că, eliberată de obsesia apăsătoare a fascismului și hitlerismului, se va putea dezvolta în liniște.

Ea a fost însă înșelată de Statele Unite ale Americii și acoliții ei.

Uniunea Sovietică a luptat în cel de-al doilea război mondial pentru a-și apăra patria, dar și pentru a stîrpi pentru totdeauna de pe pămînt fascismul agresiv și cotropitor. Așadar pentru un mare ideal uman. Țările imperialiste însă au luptat pentru a răpune un concurent, pentru a înlătura un pretendent la hegemonia lumii. Coaliția a învins și, după victorie, s-a încheiat o convenție între cei patru aliați: Uniunea Sovietică, S.U.A., Anglia și Franța, care prevedea democratizarea Germaniei, interzicerea înarmării ei.

Dar țările imperialiste au trădat grosolan această convenție încheiată la Potsdam. Obsedată de planul organizării unei coaliții a imperialismului pentru a nimici comuniunea statelor socialiste, strîns unite într-o familie frățească, nu numai că au creat N.A.T.O. — organizație agresivă condusă de Statele Unite ale Americii, dar au călcat toate obligațiile quadripartite în ce privește Germania. Nu numai că nu au făcut nimic pentru a democratiza apusul Germaniei, dar au scos din închisori generalii hitleriști, criminali de război și i-au pus să comande armatele N.A.T.O.

Au creat la Bonn un guvern în care 60% din miniștri sînt foști intimi colaboratori ai lui Hitler, au decretat zona lor de ocupație drept un stat, — Republica Federală Germană, — și prin acorduri încheiate la Londra și Paris, ei între ei, fără Uniunea Sovietică, încă din octombrie 1954, au dat dreptul noii republici să se înarmeze.

Sub oblăduirea țărilor imperialiste în frunte cu S.U.A., Germania de Vest este astăzi iarăși o mare primejdie pentru pace.

In acest răstimp în Est, Consiliul popular german ieșit din rîndurile mișcării largi populare a proclamat la 7 octombrie 1949, crearea Republicii Democrate Germane, — primul stat democrat pe pămînt german care s-a dezvoltat în pace, ca un puternic bastion al păcii.

Au luat astfel naștere în fapt două Germanii: cea de Vest, creată unilateral prin trădarea unei înțelegeri, condusă de monopolurile germane și militariștii hitleriști revanșarzi, susținută de Statele Unite ale Americii și aliații lor supuși, pe deasupra și în contra voinței poporului, și cea de Est, democratică, condusă de muncitori și țărani, după voința poporului.

Cea de Vest, pion înaintat al războiului rece, care a transformat Berlinul de Vest, într-un post înaintat al războiului rece, în chiar inima Germaniei democrate, și a creat oficine de samsari și spioni, un abces infect în structura lumii de astăzi.

R.D.G. a făcut toate sforțările și a luat nenumărate inițiative pentru a se ajunge la o înțelegere cu R.F.G. pentru unificarea Germaniei, dar toate au fost respinse, căci misiunea R.F.G. e alta: putere de șoc a imperialiștilor contra Uniunii Sovietice, organizație de mercenari pentru a cuceri, „a înghiți" R.D.G. și a reînvia sinistrul imperiu german.

Pericolul dezlănțuirii unui conflict militar de către Germania occidentală este vădit. Un asemenea plan este trîmbițat în gura mare de cei mai reprezentativi oameni de răspundere ai acelei Germanii.

Această primejdie face de o imperioasă urgență încheierea tratatului de pace german, și curmarea acestei situații. De aceea Uniunea Sovietică a cerut începerea de îndată a tratativelor în acest scop, arătînd și soluția cea mai justă a problemei Berlinului de Vest, într-un chip care nu aduce nici un prejudiciu nimănui.

In loc să răspundă la această invitație, țările imperialiste amenință cu dezlănțuirea unui nou război, făcînd în acest sens demonstrații spectaculoase, trimițînd noi trupe în Berlinul de Vest, și făcînd mobilizări de noi contingente.

Uniunea Sovietică nu poate rămîne

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 6)

MARGARITA ALIGHER

Din depărtare...

O ceață s-a depus pe amintiri,
conturele sclipesc mai nedecis...
cu-atît mai mult în mine te resfiri,
te recompui, Germanie, în vis.

Văd liniile tale pastelate,
privesc mai clar din depărtatul unghi
acoperișurile înclinate
și goticul bisericilor trunchi.

Deasupra caselor, de-amar de ani,
piticii de faianță lucitoare,
necazul traiului cotidian
îl risipesc în depărtare.

Efortul lor nu te-a scăpat mereu
de flăcări, de pierzanie, de scrum?...
Germanie, ni-i cu atît mai greu,
îndepărtîndu-te, de noi, acum.

Aș vrea să șterg funinginea pe-obrajii goi
acelui ce-a trecut peste înec,
dementa experiență de război:
peste poporul tău, Germanie, întreg

El a parcurs acele grele încercări
și focul aspru l-a umanizat...
o, cu atît mai mult, din depărtări,
probleme-mi pui, Germanie, neîncetat.

O graniță de sîrmă, și de chin,
greoi desparte ziua de amurg;
o altă țară, un tărîm străin,
închide poarta de la Brandenburg.

Acolo sînt aceleași case scunde,
piticii de faianță sînt la fel,
doar legile sînt altfel, crunte,
cu cercuri dure, strînse, de oțel.

In romînește de GRIGORE HAGIU

LUDWIG RENN către ERICH MARIA REMARQUE

Ludwig Renn, autorul romanelor „Măcelul" și „După război", a adresat lui Erich Maria Remarque, autorul romanului „Pe frontul de vest nimic nou", care trăiește acum în Elveția, o scrisoare dictată de grija pentru viitorul poporului german. Scrisoarea are următorul conținut:

Dragă Erich Maria Remarque!

Nu mă îndoiesc că tu, la fel ca și mine, auzi la radio sau la televizor cuvîntările miniștrilor și generalilor vest-germani care îndeamnă ca regiuni vaste — poloneze, cehoslovace ș.a. — să fie alipite de Reich, și care sînt gata, pentru realizarea acestui țel, să arunce chiar bombe atomice. In acest fel ei intenționează, din R.F. Germană, să incendieze din nou lumea.

Tu ai denumit una din cărțile tale:

TIMP PENTRU A TRAI ȘI TIMP PENTRU A MURI.

Lucrurile au stat într-adevăr astfel, dar trebuie oare să fie mereu așa? Oare noua generație — a treia — să moară din nou atît de stupid, cu copiii, femeile și bătrînii ei? Nu, toți trebuie să trăiască! Putem noi oare face ceva pentru viața lor?

Da! Dacă noi, scriitorii germani, care am descris războiul, vom cere demilitarizarea și neutralizarea Germaniei, lumea ne va da ascultare. Gîndește-te numai la Japonia care, în problema bombei atomice, este deosebit de sensibilă! Dacă vom pronunța punctul nostru de vedere — la care ar fi aderat, fără îndoială, și Ernest Hemingway — se va spune: Acest cuvînt trebuiau să-l rostească acești doi scriitori germani. Era timpul. Era datoria lor morală.

De aceea te rog: **spune și tu da tratativelor! Spune nu războiului! Tocmai acum aceasta ar însemna mult. Și spune-o astfel ca s-o audă întreaga lume!**

In numele vechii prietenii, al tău

LUDWIG RENN

Poezii închinate păcii, împotriva renașterii fascismului

de:

Johannes Becher
Vasil Bondar
Eugen Frunză
Ștefan Ureș
pag. 7-a
Vasile Nicolescu
pag. 5-a
Cicerone Theodorescu
pag. 4-a

Glasul rațiunii

Trăim astăzi o existență, însemnată pe de o parte de succesele și perspectivele pe care ni le prilejuiește desăvîrșirea construirii socialismului, iar pe de alta de amenințarea pronunțată a unui război ce s-ar putea isca în împrejurări și cu mijloace de natură să provoace omenirii întregi pierderi ireparabile.

Indrăgostiți de frumosul vieții, pasionați de încercările, căutările și realizările noastre, antrenați de rezultatele multilaterale, atît de promițătoare, pe care le-am și obținut, sîntem martorii unei creșteri încă necunoscute în filele istoriei.

Dimpreună cu Uniunea Sovietică, o seamă de țări cu care ne-am întovărășit liber, în condiții de egalitate și spre folosul comun, ne încurajează, ne sprijină și ne ocrotesc în repedea făurire a unei societăți ce reprezintă mîndria, temeiul și speranța noastră.

Cordialitatea, sinceritatea și eficiența acestui nou tip de relații internaționale îndreptățesc încrederea în realizarea și depășirea celor mai îndrăznețe proiecte de dezvoltare economică.

Incordarea continuă a situației internaționale primejduiește însă această imagine și pune sub semnul întrebării nu numai realizările noastre, ci însăși existența omului pe această planetă. Cauzele actualei înrăutățiri a relațiilor între cele două mari sisteme sociale și economice trebuie căutate în gravele înfrîngeri suferite de lagărul imperialist. Intr-o perioadă extrem de scurtă, colonialismul s-a prăbușit, tîrînd după sine fantoma de abia întruchipată a neocolonialismului.

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pag. 8)

Succesele Germaniei democrate

Oamenii cinstiți de pretutindeni urmăresc cu simpatie și încredere succesele dobîndite de Republica Democrată Germană în dezvoltarea sa pe drumul socialismului. Ei aprobă politica consecventă a R.D.G., conformă cu interesele naționale ale poporului german, ale păcii și securității internaționale. Politicienii revanșarzi de la Bonn, și sprijinitorii lor imperialiști se încăpățînează zadarnic să nu recunoască faptul că R. D. Germană este un stat suveran și independent, a cărui existență și securitate sînt garantate de forța unită a întregului lagăr socialist. Aceste fapte nu pot fi ignorate, oricîtă patimă ar depune în acest sens militariștii de la Bonn. Republica Democrată Germană a luat ființă la 7 octombrie 1949 din voința forțelor progresiste și democrate, a adevăraților patrioți germani, ca un model de țară nouă, așezată sub voința și puterea poporului.

Nivelul de trai crește neîncetat și încă din 1957 industria R.D.G. producea de două ori mai mult decît înainte de război, plasîndu-se pe locul al 5-lea din producția europeană. În același an, R. D. G. a produs 213 milioane tone de cărbune, de două ori mai mult decît în 1936 și întrecea toate țările apusene la un loc în cercetări atomice îndreptate spre folosire pașnică. Astfel structurată și orientată pe toate celelalte sectoare ale vieții – învățămînt, știință, cultură, sport, artă, organizație industrială, feroviară – ca orice altă țară cu structură socialistă în care munca tuturor și mijloacele de producție aparțin colectivității, R. D. G. înfățișează călătorului care o privește cu un ochi atent îmbinarea cea mai armonioasă între moștenirea valorilor trecutului său și un prezent străbătut de înaltele comandamente morale ale umanismului socialist.

Astfel îmi reamintesc, dintr-o nu prea îndepărtată călătorie în R.D.G., de acel oraș din răsăritul țării, Stalinstadt, pe care l-am văzut aproape născîndu-se. Era în 1958 cînd la marele combinat siderurgic așezat lîngă Oder și Spreea pe nisipuri care jucau încă sub pas prelungind în locuri vagi fundamentul pădurilor de mesteacăni și conifere au apărut primele case, primele cantine, primele școli, primele săli de teatru și de cinematograf. M-am plimbat prin toate simțind noutatea materială a acestui oraș în creștere ca și noutatea sa socială și morală. Tezaurul național se reîntrupa, lua ființă pentru creșterea generațiilor viitoare, în tot ce aveau mai curat, mai frumos. Mi s-a spus atunci că populația noului oraș era abia de cîteva mii de oameni și că nici unul din locuitorii Stalinstadt-ului nu trecea de vîrsta de 25 de ani — aceasta fiind vîrsta celor mai bătrîni. Erau tineri veniți aci să muncească, din toate colțurile Republicii: plugari, mici meșteșugari, pescari, lemnari, pădurari. Toate ținuturile răsăritene germane își aveau reprezentanții lor. Veniseră și băieți și fete.

Și țin minte cu cîtă insistență și mîndrie mi s-a arătat în palatul cel mare al clubului Sala căsătoriilor — ofițerul stării civile.

La întoarcere spre Berlin, cînd am trecut cu mașina prin Frankfurt pe Oder, orașul lui Kleist, am măsurat ca pe un drum de milioane de leghe, cu mintea, tot ceea ce despărțea tragica nefericire a genialului scriitor, unul dintre cei mai mari de limbă germană, chinuit de o feudală contemporaneitate prusacă, de fericirea luminoasă a tinerilor pescari, veniți să ctitorească viața nouă de la Stalinstadt.

De viața aceasta pretutindeni astăzi se leagă tot ce se construiește, tot ce crește din mult încercata Dresdă redată vechii sale frumuseți; în casa lui Goethe reconstruită după bombardamentele americane precum și în împrospetirea Weimar-ului, a Jenei, a Erfurt-ului și în viața nouă adusă de dramaturgia revoluționară a lui Friedrich Wolf, dincolo de medievalul Quedlinburg în inima Harz-ului, la Thale, peste tot se regăsește în R. D. G. sinteza, îmbinarea întreprinsă armonios între ce e moștenire culturală și alcătuirea prezentului în perspectiva viitorului. De altfel la viața aceasta a R.D.G. care construiește victorios socialismul au aderat numele cele mai strălucite ale culturii germane. In 1955, cînd s-au împlinit 150 de ani de la moartea lui Schiller, Thomas Mann a venit la Weimar-ul democrat să cinstească nu numai memoria marelui clasic, dar și așezarea de astăzi, democrată din R.D.G. Brecht și Becher, mari scriitori și luptători, s-au reîntors în patrie pentru a întregi șirul scriitorilor germani progresiști, care în timpuri moderne începe cu acel cel dintîi scriitor important al proletariatului german Georg Weerth (1822 – 1856). In teatru, Eduard von Winterstein, decedat de curînd la vîrsta patriarhilor, format la marea școală a lui Reinhardt a înțeles să păstreze în noua țară a socialismului stilul clasic într-un joc de o mare strălucire. In știință, alături de atîția alți cercetători de seamă, găsind la conducerea R. D. G. aceeași înțelegere, ca în toate țările socialiste iubitoare de progres și pace, marele savant Manfred von Ardenne și-a întemeiat lîngă Dresda unul dintre cele mai mari laboratoare de cercetări nucleare. Așezată pe solidele temelii ale socialismului, ajutată de fiii ei cei mai buni, Republica Democrată Germană se bucură de sprijinul ferm al țărilor socialiste, și este însoțită de simpatia oamenilor de bine de pretutindeni, pe drumul său către progres și fericire. Republica Democrată Germană cu redobîndita autoritate de stat suveran va grăbi fără îndoială unitatea unei singure Germanii sub largile principii democratice, slujind astfel la progresul omenirii și pacea lumii.

Ion Marin SADOVEANU

PRIETENIA ROMÎNO-UNGARĂ

De la București către Budapesta s-au îndreptat zilele acestea, odată cu solii iubiți ai patriei noastre, gîndurile noastre de prietenie și dragoste. Poporului maghiar, prieten și frate, oamenilor muncii care sub conducerea marxist-leninistă a Partidului Muncitoresc Socialist Ungar construiesc socialismul, i-au fost transmise cele mai calde urări de prosperitate și succes din partea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, conducătorul delegației de partid și guvernamentale a R.P. Romîne. Cauza prieteniei, a colaborării rodnice pe făgașul comun al socialismului, a prețuirii și aprecierii reciproce îi apropie pe oamenii muncii din Romînia și Ungaria zilelor noastre. Perspectiva viitorului, ca și bucuriile de fiecare zi, sînt comune popoarelor care pășesc spre socialism. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, vorbind la marele miting de la Budapesta, a spus: „Vă încredințăm, dragi tovarăși, că poporul romîn nu va precupeți nici un efort ca prietenia romîno-ungară — cauză scumpă a ambelor popoare — să înflorească necontenit, spre binele și fericirea țărilor și popoarelor noastre".

Această prietenie a popoarelor romîn și ungar își are o veche tradiție și factorul esențial care ne îndreptățește să o simțim mai puternică în zilele noastre, îl constituie comuniunea operei socialismului. Instaurarea puterii populare în Romînia și Ungaria a pus pentru totdeauna o temelie de nezdruncinat prieteniei dintre popoarele romîn și ungar. Pe acest drum relațiile de colaborare multilaterală și într-ajutorare tovărășească se adîncesc mereu în domeniul economic, cultural, tehnico-științific. Acordînd o înaltă apreciere acestei prietenii socialiste tovarășul János Kádár spunea în cuvîntarea de bun venit în care a exprimat în cuvinte calde sentimentele poporului ungar față de poporul romîn și conducătorii săi: „cei mai buni fii ai popoarelor noastre și-au dat seama și în trecut de necesitatea frăției dintre popoarele ungar și romîn, dar legăturile de prietenie n-au fost niciodată atît de trainice ca astăzi, cînd cele două popoare sînt unite prin prezentul socialist și viitorul comunist. Adîncind această prietenie contribuim la consolidarea unității lagărului socialist și prin aceasta, la întărirea cauzei socialismului în lumea întreagă". Schimburile de păreri între delegația de partid și guvernamentală a R.P. Romîne și conducătorii de partid și de stat ai R.P. Ungare aduc o mărturie nouă a înaltului sentiment de responsabilitate care caracterizează relațiile dintre cele două țări. In perspectiva actualei situații internaționale prietenia romîno-ungară, slujind țelurile comune ale socialismului, întemeiată pe principiul internaționalismului proletar, este menită să aducă o puternică contribuție la cauza întăririi sistemului mondial socialist. Prietenia frățească romîno-ungară devine astfel un factor important pe frontul luptei pentru pace și securitatea popoarelor.

Vizita delegației de partid și guvernamentale a R.P. Romîne în R.P. Ungară a prilejuit o cunoaștere nemijlocită a realizărilor însemnate pe care poporul ungar le-a dobîndit, strîns unit în jurul Partidului Muncitoresc Socialist Ungar și a Guvernului Revoluționar Muncitoresc Țărănesc, realizări care înseamnă un aport important la cauza întăririi economice și industriale a țării vecine. Planul trienal de dezvoltare a economiei naționale a fost îndeplinit și depășit, așa cum am putut afla cu bucurie, din presă. Am aflat că ansamblul producției industriale în R.P. Ungară a ajuns la un nivel de 3 ori și jumătate mai înalt decît era în 1938, că numeroase alte succese pe tărîmul construcției economice, culturale și științifice au fost dobîndite în țara prietenă.

Vizita delegației romîne în R.P. Ungară, desfășurîndu-se în momente de mare răspundere pentru soarta omenirii, a prilejuit o reafirmare a hotărîrii popoarelor romîn și maghiar de a apăra cauza păcii, de a reafirma deplina lor participare la lupta Uniunii Sovietice pentru dezarmarea generală și totală, pentru dezvoltarea colaborării internaționale și a prieteniei între popoare. In cuvîntările lor, conducătorii celor două țări surori, membre ale puternicei familii a lagărului socialist, au abordat în spirit constructiv probleme la ordinea zilei ale situației internaționale, subliniind datoria sfîntă a popoarelor noastre de a apăra, umăr la umăr, cuceririle revoluționare, pacea în lumea întreagă. Exprimînd această hotărîre unanimă, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat în cuvîntarea rostită la marele miting care a avut loc la Budapesta, că „discuțiile purtate cu conducătorii de partid și de stat ai Ungariei au prilejuit o nouă și puternică afirmare a legăturilor internaționaliste indestructibile dintre țările noastre, o contribuție la întărirea prieteniei frățești dintre popoarele romîn și ungar, dintre toate popoarele lagărului socialist". Prietenia romîno-ungară aduce în acest spirit o însemnată contribuție la cauza păcii, la cea mai vitală problemă a omenirii contemporane.

Eugen BARBU

La Budapesta, în timpul marelui miting al prieteniei ungaro-romîne.

CRONICA literară

ION AGIRBICEANU:

„Faraonii”

Acest prozator ardelean, cu stilul său potolit, de povestitor temeinic echilibrat, este de fapt aici un romantic cu gustul tenebrosului și al coloristicei în felul pașoptiștilor. Dar mai viguros, mai autentic. L-am apropia mai ales de Negruzzi căci în „Buchetiera“ lui Alecsandri (deși vag cutreierată, și ea, de umbra crimei) ca și în „Manoil“ al lui Bolintineanu (unde totuși Marioara trăiește furia și violența) — autorii n-au putut realiza decît schematic deziderutul evident al contrastelor. Firi voluntare, pasionate și active — potențial — eroii de mai tîrziu ai lui Nicolae Filomon, Mateo Cipriani sau Frederic Staaps, trăiesc într-o lume mult prea îndepărtată de cea a societății romînești și se topesc treptat, prin gesticulația stîngace a autorului, ce va realiza abia mai tîrziu un mare roman realist.

Am apropia cele trei povestiri din acest volum, „Faraonii“, „Jandarmul“ și „Popa Man“ mai degrabă de nuvelele și scrisorile romantice ale lui Negruzzi la care filonul realist și fixarea în contextul social, mai ferme, dau vigoare bucăților literare, ajutîndu-le să se susțină pe osatura friabilă a vechilor scheme.

Mai ales în „Faraonii“ este vizibilă înclinația spre firile „alese“: eroul romantic este prin definiție înzestrat cu însușiri care îl ridică pe un podium de unde este aclamat sau detestat. Ion Agîrbiceanu își alege ca eroi centrali oameni puternici și frumoși, (Rusalina, Tancu, Salomia) Uzurpatorul intrigant Dinu, demonic prin contrast este deci urît, dar nu mai puțin tenace, astfel încît lupta între cei doi, Tancu-Dinu se continuă între generațiile ce urmează cu o și mai nepotolită încrîncenare. Tancu este frumos, viteaz are cultul puterii și trăiește pentru a învinge și conduce. În acest univers romantic — și ades mai mult romanțios — e la preț faptul de vitejie și în lupta corp la corp cel ce are mai multe victime este temut și admirat („ori poate i-ai înjunghiat tu pe toți Tancule? Miloș îl privi cercetător și cu un fel de admirație“). Dorind să conducă, Tancu nu trăiește sentimentul superiorității obraznice și sfidătoare pe care îl încearcă uzurpatorul Dinu, față de cel din neamul său ci dimpotrivă atunci cînd trebuie să fugă departe de corturi trece prin drama desperată a „dezrădăcinatului“. Firește, spunîndu-și „ce s-a ales de mine? iată un dezrădăcinat din neamul meu“ Tancu nu cunoaște lamentațiile vlăguite și nici complicațiile literare ale cunoscutului tip literar ci se hotărăște să se întoarcă printre ai săi și să-și împuște rivalul (e singurul din șatră care are pistol!). Pînă atunci suferința cunoaște o acuitate

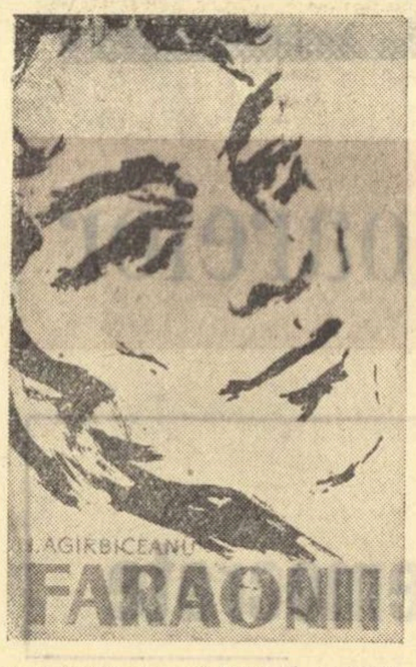

neobișnuită dar portretul îi e developat de pe un clișeu binecunoscut: „slăbise, se făcuse și mai palid și ochii începuseră să-i ardă fosforescent ca la un strigoi“. Romanticul lui Agîrbiceanu nu poate trăi decît în acțiune și în epoca „exilului“ trebuia „să facă ceva pentru a-i trece vremea“. Este semnificativ pentru temperamentul eroului că munca de făurar (nu se poate refugia decît în muncă) departe de a-l ajuta să retrăiască zilele în mijlocul „tribului nomad“ îl ajută să dobîndească o rîvnită amnezie și îi călește vigoarea fizică — ca și soției și fiicei de altfel care muncesc împreună cu el „cu furie“ („părea că-și varsă în muncă toată energia adunată în ei vreme de un an, o varsă cu nesaț, cu sălbăticie. Părea că abia acum au aflat leac la singurătatea și nenorocirea lor și se aruncau nesăturați asupra lucrului. Părea că au descoperit mijlocul uitării și erau îngroziți să nu-l piardă“).

Interesantă este și figura Rusalinei, fiica lui Tancu pe care Dinu urmărește să o răpească pentru feciorul său spre a-și consolida dreptul de conducător al tribului. Este o apariție „plină de farmec și mister“, avînd sentimentul predestinării („soarta“) care luptă totuși cu perseverență și inițiativă pentru a-și răzbuna părinții. Rusalina trăiește în cultul răzbunării De o rară vitalitate, iubind intens, organic, viața (în ciuda voinței, Rusalina nu se poate sinucide) ea trece succesiv prin etapele de înflorire exuberantă și prăbușire cumplită cu sentimentul dostoievschian al fericirii în umilință și decădere („trecu prin sate și orașe, dormea unde apuca; simțea parcă o plăcere să fie înfruntată, batjocorită, alungată (!...) simțea sila oarbă de a cădea tot mai adînc“). Și pentru aparent complicata Rusalina („însăși nu se mai înțelegea pe ea“) ale cărei acțiuni aparent contradictorii converg toate spre acelaș scop — răzbunarea uzurpării —, munca este o necesitate nu pentru a-și cîștiga existența ci „pentru a scăpa de gînduri și a-i trece vremea“: „o cuprinse o furie de lucru, o descărcare nervoasă ca în capul verii cînd lua și ea ciocanul în făuriște bătînd cu furie fierul înroșit“. În muncă, Rusalina este o jună Rodică aprigă, căci nu rareori idilismul își face loc în rotunjirea deplină a portretului romantic: „Cînd în răstimpuri secerea ei înceta să vijiie prin holdă și fulgea ca de argint atîrnată pe umărul fetii, iar ea se înălța dreaptă ca o cruce și din firele aurii făcea o legătură pentru un nou snop, multe răsuflări se opreau în pieptúrile tinerilor“.

Izbitor este faptul că neavînd viziunea filozofică a succesiunii generațiilor, autorul te anunță de trecerea grăbită a anilor, arătîndu-ți eroii, pe rînd, brusc îmbătrîniți și înfrînți. Eroii săi din „Faraonii“, țin totuși prea mult la deviza purității și integrității castei lor... Căci între descendenții lui Tancu și Dinu lupta se poartă în măsura în care cel de al doilea a uzurpat pe conducătorul de drept al taberei nomade și pentru a-și întări dreptul de „voevoda“ urmărește să intre printr-o căsătorie în neamul conducător prin tradiție. Nu e mai puțin adevărat însă că autorul nu ia prea în serios argumentele de acest fel, care animă personajele în acțiuni spectaculoase, căci îl interesează acțiunile și personajele viforoase ce se înfruntă în virtutea, mai degrabă, a unor impulsuri temperamentale. Restul este argumentația rațională, de care au firesc nevoie, firile neliniștite (Rusalina) și pe care și-o dau în clipele puține de răgaz și cumpănire. Mai au faraonii obsesia „soartei“, a damnării, pe care o invocă în clipe de victorie sau de înfrîngere după ce însă au acționat febril și violent uitînd de predestinare. Dar autorul pare a ne face, parafrazînd pe Goethe, demonstrația ideii — că destinul e caracterul.

„Jandarmul“ și „Popa Man“ se petrec la sat. Scriitorul devine mai atent la peisajul social. Oamenii vorbesc despre jandarm: „nu rareori se întîmplă ca un jandarm să schilodească în bătăi sau chiar să împuște oamenii nevinovați. Apoi cîte furturi și tîlhării nu trec prin mîna lor? N-a venit jandarmul acasă cu o ladă de bani? (...). Dar cine a avut pe sate jandarmii avuți din leafă?“ sau „Teleguțenii s-apucaseră din bună vreme să-și isprăvească arăturile lor, căci nu știau cînd va sosi porunca și putea să cadă în toată ziua — să se apuce de claca domnească“. E adevărat că țăranii par în povestirile lui Agîrbiceanu prea superstițioși și bisericoși dar nu e mai puțin adevărat că și clericii și călugării sînt cheflii și lacomi de avere, stafiile se dovedesc a fi jandarmul dezertor și nebun sau Popa Man care, neapărat în mantie neagră, merge noaptea la iubita sa; peisajul sinistru ce-l oferă casa părăsită a jandarmului e desenat doar pentru a explica spaima consătenilor: astfel ne-am afla aproape de Anne Rackliff în plin „romantism negru“. Și aici autorul își alege oamenii puternici mînați însă de patimi devastatoare care îi macină și îi răpun. Așa, Popa Man cu înfățișare de legendar haiduc și de prelat din Sienkiewicz (vîntul răschira barba lungă și groasă (...) și-i umfla haina neagră ce-i ajungea pînă la călcîie“) se oferă tuturor pasiunilor („simțise că nu-i patimă în lume care să nu se poată face stăpînă pe inima sa“), le trăiește intens și le abandonează capricios pînă cînd darul beției îl anihilează ca personalitate și-l pierde — în mod spectaculos dispare la propriu: „... și popa răcnind ca o fiară rănită sări în noapte ca într-o prăpastie“. Persoanele ce vin în contact cu nefericiții împătimiți, (pe care desigur nici citirile păscălierului nu i-ar fi putut vindeca) după o perioadă de nebunie în care sînt absorbite de ritmul vieții lor tumultoase, se domolesc, se echilibrează (Catarina, Veronica). În măsura în care se poate face o deosebire între atitudinea autorului și universul pe care-l dăruie, în cadrul aceleiași opere o vom face, firește cu conștiința că universul operei este în orice caz creația autorului. Ni se pare, astfel, că într-o nuvelă ca „Zoe“ a lui Negruzzi, romanticul este autorul în timp ce eroii, în pantomima emfatică a intrigii romantice, sînt temperamental mediocri și potoliți. G. Călinescu observa despre „satanicii“ din Zoe că „în fond ei aparțin speței clasice a recilor ademenitori de femei, analiști imperturbabili ai situațiilor“. În povestirile lui I. Agîrbiceanu, dimpotrivă. Autorul pare a-și propune să povestească distanțat și calm, întîmplările unor înebuniți de pasiune, iar tiparele romantice la care recurge, par a fi alese numai întrucît este mai ușor de turnat în ele conținutul tumultos al relatării.

E cuprinsă în volumul „Faraonii“ și foarte izbutită nuvelă „Păscalierul“. În interesanta prefață semnată de Georgeta Horodincă sînt analizate deosebirile dintre roman — (așa cum își intitulase autorul „Faraonii“) —, povestire și nuvelă, așa că nu mai insistăm. I. Agîrbiceanu dovedește aici infinite rezerve de umor în prezentarea legendarului păscalier al cărui „sfințitor“ potcap ajunge mai tîrziu, ciubăr pentru găinile unei îndepărtate nepoate.

Descrierea cumpănită și prelungită a satului Curmătura este înșelătoare: îi urmează o narațiune vie în care bunul simț popular duelează, plin de haz, cu ipocrizia clericilor iubitori de vinuri și mîncăruri. Dialogul savuros dintre fostul țăran, acum proaspăt preoțit și soția sa ce-l știa ca pe un vesel petrecăreț se termină după uimirea nemulțumită a gospodinei. („Omule, eu spun să te mai gîndești... Cum să dai mîndrețe de cal pentru o carte?“) cu acceptarea situației. Pentru ca apoi dialogul să reînceapă cînd noul preot se întoarce cu Păscălia făcătoare de minuni dar și cu banii obținuți prin vînzarea mînzului destinat a fi schimbat cu neprețuita carte. Este prima din șirul păcălelilor făcătorului de minuni din Curmătură. Are părințelul Constantin o nebănuită și continuă posibilitate pentru farsă antrenînd pe unul și pe altul, care cred că fii și nepoții în hăinuțe negre și căniți la față, care țîșnesc de sub masă la lectura afuriseniilor, sînt înșuși necuratul. Se reține și scena în care protopopul și noul preot țin discursuri impresionante în fața sătenilor pentru ca apoi să constate reciproc și tacit stînjeniți (nu pentru mult timp!) că și-au memorat cuvintele din aceiași carte.

Altfel, oamenilor bisericii le place să chefuiască și să facă afaceri. Constantin înjghebează cu preoții din împrejurimi o adevărată organizație comercială cu sucursale (iar scena tocmelii cu protopopul pentru prețul sutanei are meritul notației realiste și acuzator critic). Plăcerea naivă și comic estetică a păscălierului pentru „afuriseniile marelui Vasilie“ devine cu vîrsta o fixație ce trădează anchilozarea minții vicleanului din tinerețe: „și așa avea nevoie de mulți nepoți și de multe hăinuțe“ nu uită să noteze zîmbind Agîrbiceanu. Întreaga povestire este scrisă cu acest zîmbet ce parcurge cu subtilitate gama nuanțată de la umor la acerbă satiră socială.

Adriana ILIESCU

HARALAMB ZINCA:

„Dintre sute de catarge”

Jurnalul de front, apărut într-o primă ediție acum șapte ani, anunța un prozator pe care anii ultimului război mondial l-au impresionat, oferindu-i fapte memorabile ce trebuiau povestite direct și sobru, la unison cu tonalitatea gravă a evenimentelor. Aprecierea dată atunci perspectivelor autorului, se poate verifica acum, cînd după apariția „Jurnalului“ precum și a altor volume de nuvele și povestiri, Haralamb Zincă a scris un roman de ample proporții — „Dintre sute de catarge“ — în stare să oglindească evoluția uneltelor sale caracteristice de prozator. La prima impresie, noua carte pare să fie ceea ce se numește deobicei un roman de atmosferă; mai ales atunci cînd sînt reproduse în notații vizînd autenticitatea, gîndurile personajelor, monologurile lor interioare, crîmpeiele de amintiri care se intercalează în desfășurarea acțiunii. Sînt pagini care ar îndreptăți această părere. Judecată în ansamblu, cartea lui H. Zincă ține însă de tipul prozei „de creație“, autorul simțindu-se chemat mai curînd de caracterul epic al momentului istoric, urmărind să sublinieze sensul epopeic al rezistenței antifasciste condusă de partid, stăruind asupra faptelor și împrejurărilor capabile să constituie o imagine sintetică a eroismului comuniștilor care au luptat în ilegalitate. „Dintre sute de catarge“ este povestea unui grup de partizani romîni, care în primăvara anului 1944 acționează în spatele frontului hitlerist, pregătind distrugerea dispozitivului dușman din regiunea nordică a Moldovei. H. Zincă alege un moment de reflux al bătăliei, pentru a descrie calitățile morale, conștiința de clasă a eroilor săi. Patetismul și asprimea luptei partizanilor sînt evocate într-o împrejurare deosebită, în timpul unei retrageri strategice, cînd starea de spirit a luptătorilor căpăta o însemnătate specială. Pînda istovitoare a jandarmeriei și detașamentelor de represiune ale hitleriștilor trebuia să primească riposta calmului, a puterii de stăpînire. Esența examenului moral prin care trec eroii lui H. Zincă rezidă în capacitatea de a înfrunta, nu foamea, sau rănile, ci tortura izolării vremelnice (postul de radio nu funcționează), păstrarea intactă a spiritului de luptă în plină defensivă, rezistența la tentația unor acțiuni deschise care să probeze puterea latentă a grupului.

Caracterul simplu al narațiunii, care expune și dezvoltă progresiv această idee, urmărind itinerariul partizanilor, este o primă trăsătură a romanului. Autorul își conduce eroii spre locul unde urmează să aibă loc regruparea în vederea „Ofensivei“ (titlul volumului doi), îi observă reacționînd în cîteva ciocniri cu fasciștii. Relatarea rezistenței grupului urmărește îndeplinirea sarcinii trasate de partid — salvarea oamenilor din încercuire, pregătirea pentru luptele în vederea Eliberării. Aceasta se realizează prin intermediul unor episoade mai puțin spectaculoase, (scenele ciocnirilor armate sînt concentrate, limitate) avînd însă o logică comună întregii narațiuni. Este efortul colectivului de comuniști de a impune și a păstra spiritul partinic, disciplina de organizație. Tendințele anarhice ale lui Emil, mîndria lui haiducească desuetă, sînt incompatibile cu acțiunile organizate ale partizanilor. Treptat această idee se precizează în decursul povestirii, culminînd cu dezertarea lui Emil în ajunul discutării sale în ședința celulei de partid a grupului. Autorul a simțit greutatea specifică pe care o căpătau în acele momente faptele oamenilor, și a căutat să surprindă — în cîteva episoade cruciale pentru acțiunea romanului — formarea conștiinței comuniste, oroarea de fanatism și exaltare, tendința verificării devotamentului prin luciditate în aprecierea situației, în auto-control și sentimentul responsabilității colective. Amintim în această ordine a clarificării concepției combatantului partizan, scena ședinței de celulă prezidată de comisarul muribund, cînd punctul de vedere al colectivului se exprimă diferit la fiecare vorbitor, dar se integrează pînă la urmă unei unități de acțiune, care este acea a directivelor partidului. Rezistența se demonstrează în asemenea episoade ale romanului prin urmărirea în acțiune a personajului, care, după mărturia unui erou „...a înțeles și mai bine că de comportarea lui depindea nu viața sa, ci a întregii organizații. Gîndul ăsta i-a dat puterea, forța ca să reziste“.

Capacitatea de a diversifica acțiunea, aducînd în scena romanului episoade retrospective și fragmente din lupta revoluționară desfășurată între zidurile Doftanei, sau în beciurile Siguranței, joacă un rol important în compoziția cărții lui Haralamb Zincă. Lupta care continuă în codrii pustii din nordul Moldovei reproduce ceva din vibrația generală a conștiinței comuniștilor din întreaga țară. Amintirile comandantului grupului de partizani, muncitor forjor, participant la grevele din 1933, sau ale lui Filip, comisarul politic, servesc nu atît descoperirii eroilor cît perspectivei epice a romanului. Crîmpeie din copilăria chinuită a celor doi eroi survin frecvent în desfășurarea acțiunii și modul lor de intervenție în faptele care se petrec „în prezent“ este firesc. Interiorizarea este condiționată de examenul moral, impus oamenilor de marșul în ploaie, pe furtună, sub gloanțele urmăritorilor fasciști. Strădania prozatorului de a găsi mijloacele adecvate pentru surprinderea mișcărilor sufletești ale personajelor sale este evidentă în aceste intercalări ale episoadelor retrospective, sau în dezvăluirea unor monologuri interioare. Firește, un aspect esențial în compoziția unei astfel de acțiuni, îl constituia motivarea schimbării planurilor (trecut-prezent) în funcție de sensul general al narațiunii. Uneori aceste legături se stabilesc prin înlănțuiri verosimile cum ar fi, de exemplu, cazul amintirilor lui Filip, în pragul morții. Secvențele cu imagini din copilărie apar cînd eroul nostru, ars de febra cangrenei, își amintește o ploaie de pomină care l-a udat și l-a făcut să se înfioare de frig în ziua cînd și-a pierdut mama. Altădată, obsesia chinuitoare a setei readuce frînturi de imagini ale unei plimbări cu tatăl care îi oferă vara, un sirop, etc. Aprofundarea psihologică a personajului este deficientă atunci cînd autorul exagerează asupra unor date cu semnificație minoră, aducînd precizări care nu erau necesare. Astfel, atunci cînd Filip și Pavel, într-o clipă de relaxare, își revizuiesc amintiri comune din tinerețe, diluția dialogului scade interesul povestirii. O simplitate forțată sărăcește sfera meditației celor doi pe care, de altfel, aveam toate motivele s-o bănuim foarte interesantă. Oameni de tipul unor astfel de luptători nu pot fi recunoscuți — atunci cînd ne referim la sfera gîndurilor intime — după nostalgia unei imagini de fată (Rita) sau după amintirea conjugării primelor vorbe la limba franceză. Apropierea planului social și intim ridică exigențe îndreptățite atunci cînd este vorba de oameni din conducerea unuia dintre detașamentele de partizani ale partidului, cum sînt Filip și Pavel. Discuția celor doi ajunge la un punct cînd interferența celor două planuri de viață (trecut-prezent) impune o expresie concludentă pentru bogăția sufletească a unui luptător comunist. Mobilurile rezistenței apar însă estompate într-o astfel de încheiere a dialogului dintre Pavel și Filip: — „Ți-e greu, Pavele, nu-i așa? — Da, mi-e tare greu... — Răzbim noi... Cînd închid ochii o văd pe Rita — spuse Filip cu o voce din ce în ce mai stinsă. Înțelegi o văd pe Rita... o văd cum vine... iar eu... eu...“ Sînt stridente deasemeni confesiunile amoroase ale lui Mihuț, ca de altfel și insistența autorului asupra istoriei ostentativ pitorești a trupei de actori ambulanți unde debutează Valentin, unul dintre membrii grupului de partizani.

Genul de roman abordat de Haralamb Zincă și mai ales condiția socială și morală a personajelor sale, pretind o anumită sobrietate a tonului, a limbajului, a replicii, sau a notațiilor autorului. Sînt elemente ale construcției romanului, care capătă un rol însemnat în alternarea planurilor acțiunii. Trecerea de la povestirea propriu-zisă la transcrierea gîndurilor, a unei discuții, lăuntrice (și sînt numeroase astfel de intervenții) nu e destul de riguros marcată.

Planurile de acțiune, multilaterale, extind perspectiva epică a luptei partidului în lunile premergătoare Eliberării. Sectoare variate ale realității sociale își găsesc expresia în paginile cărții. Problema era de a realiza imaginea formării politice și morale a eroilor romanului în funcție de împrejurările războiului, ale activității re-

HARALAMB ZINCA
DINTRE SUTE DE CATARGE
ROMAN

voluționare. Determinarea socială a personajului este cel mai bine realizată în figura actorului Valentin. Integrarea în rîndurile partizanilor și devotamentul ilustrat în misiuni grele de luptă sînt mai bine înțelese atunci cînd autorul notează (intercalînd planul trecutului) reacțiile violente ale sensibilității artistului, în plin coșmar al prigoanei fasciste. Orele interminabile petrecute în „trenul morții“ de la Iași sînt descrise în remarcabile pagini de atmosferă; nașterea urii este văzută aici îndeaproape, proiectată în personalitatea eroului. La cea mai înaltă tensiune a suferinței, sau la evadarea din mijlocul celor uciși, se hotărăște de fapt intransigența revoluționară a partizanului și Haralamb Zincă realizează aici un moment culminant al povestirii sale.

Miron DRAGU

IUHAN SMUUL:

„Cartea ghețurilor”

— Premiul Lenin 1961 —

IUHAN SMUUL
COLECȚIA MERIDIANE

Cum se explică atracția pe care o exercită asupra cititorului jurnalul literar? Că însemnările zilnice ascultă mai puțin de rigorile severe ale compoziției, și că scriitorul, care simte constrîngerea de a elabora după un plan sistematic, respiră aici în voie, vagabondînd exuberant — acestea încă nu motivează pe deplin interesul stîrnit. Să ținem seama și de faptul că paginile unui jurnal, fie el chiar de călătorie, permit pătrunderea în subiectivitatea creatorului, altădată, în construcția epică, rece și impenetrabil, ascuns după siluetele personajelor. De data aceasta curiozitatea e satisfăcută, un ochi indiscret dar autorizat poate urmări meandrele meditațiilor și poate contempla mecanismul sufletesc complicat al autorului de opere bine echilibrate, armonioase. Se resimte în publicul larg o nevoie de confesiuni, de relatări autobiografice, de mărturisiri și „spovedanii“ literare, care să faciliteze apropierea de acel profil impasibil, de statuie, al scriitorului favorit.

Pe Iuhan Smuul nu l-am cunoscut ca romancier și poet, deși prefața îl recomandă drept un exponent de seamă al literaturii estone contemporane. Lectura jurnalului său de călătorie în Antarctica ne relevă un observator ager și inteligent, cucerind prin franchețea destăinuirilor. Dacă a străbătut distanțe uriașe, însoțind o expediție sovietică de-a lungul coastelor Africei, vizitînd Capul Bunei Speranțe, așezarea Mirnîi, stațiunile polare, și la întoarcere portul Adelaida din Australia de Sud, litoralul Somaliei italiene, Cairo, Alexandria, etc, scriitorul eston nu a consemnat numai impresiile de drum asupra orașelor și oamenilor întîlniți ci și propriile frămîntări spirituale, determinate de procesul de creație artistică și de cunoaștere a acestei lumi. Așadar la fascinația prezentării de meleaguri îndepărtate, încărcate de neprevăzut și de fapte temerare, se adaugă cea a autodezvăluirii artistice, omul de litere înfățișînd cu sinceritate privitorului unele din tainele creației.

Ca orice jurnal, „Cartea ghețurilor“ incită și prin lipsa de ordine prestabilită, prin conținutul eterogen. Fără sfiiciune, autorul introduce pasaje de comentariu tehnic, ca de pildă cel intitulat „despre vasul «Cooperația» și despre vapoare în general“, în care preocupările specifice navigației sînt amplu zugrăvite. Revine în decursul călătoriei, notația meridianelor și a paralelelor, a variațiilor în viteza vîntului și în tăria valului.

Dincolo de înregistrarea aridă, răzbate însă sensibilul interpret de peisaje. Apelăm la însemnările scriitorului eston, fiindcă știe să insufle viață priveliștilor și să capteze atenția prin plasticitatea descrierii, prin ingeniozitatea asociațiilor. În „Cartea ghețurilor“ lumea cercetătorilor și călătorilor polari, devine copleșitoare, cu singurătatea ei, cu furtunile de zăpadă, cu liniștea care exercită asupra oamenilor o influență aproape fizică. Ne frapează pregnanța unor reconstituiri de atmosferă, ca de exemplu cea dintr-o seară neobișnuită, seara convențională a lungii zile polare. Soarele spînzură jos deasupra gheții orbitor de albe, el nu apune, ci numai rareori e învăluit de nori. La Nord, cerul e o îngrămădire de culori — toate culorile, afară de negru. Culorile, dominate de galben-auriu, portocaliu, roșu și verde-albăstrui, se confundă una cu alta, formează nuanțe și parcă ar cînta în liniștea de aici. Astfel se sugerează mirajul tăcerii albe. Reținem imagini fixate cu o surprindere a liniei și a culorii.

Se transmite și fiorul situațiilor ieșite din comun, cînd călătorul trăiește confruntarea cu misterele, cu nostalgiile devastante, cu imensitatea și monotonia oceanului. Dacă trec corăbii pe lîngă puntea în care scriitorul e cufundat în melancolie, el ne avertizează,: „Numai nu le priviți noaptea, pe întuneric. Nu există ceva mai trist, ca senzația pe care ți-o dau luminile vaselor ce pier în depărtare“. Cînd scrutează colinele gigantice ale ghețarilor, care se contopesc în depărtare — un peisaj marin muntos —, are impresia că dintr-o clipă în alta undeva în spatele lor, va apare năluca unui oraș alb, cu lumini, străzi, oameni. Se întreabă ce se ascunde oare în măruntaiele blocurilor aisberg de cînd durează somnul de gheață. O singură senzație îi rămîne clară — senzația enormei greutăți cu care masa de gheață apasă pe fiecare centimetru pătrat al acestui sol, ceea ce îi provoacă o stare ciudată de neliniște.

Excentricitățile și amenințările teribile, implicate în natura Antarcticei, pun mai mult în relief cutezanța cercetătorilor sovietici. Acesta rămîne un leit-motiv al notelor de drum. Înfruntînd riscurile călătoriei, scriitorul admiră voința și curajul tovarășilor săi, veniți să îndeplinească pe „continentul marilor distanțe“ misiuni științifice însemnate. Expedițiile polare sovietice se remarcă prin activitatea exemplară, prin ținuta morală ireproșabilă. Despre colectivul stațiunei Komsomolskaia, Smuul vorbește în cuvinte elogioase, verificînd cu mîndrie roadele educației comuniste. Caracterizările oamenilor sînt lapidare și sugestive. La aviatorul polar Nicolai Skolnikov observă mutismul lumii aspre, de grave răspunderi, în care trăiește, firea atît de puțin sîcîitoare și atît de sinceră. Îl impresionează dinamismul, bucuriile exprimate aproape copilărește, maturitatea în soluționarea întîmplărilor dificile din timpul încleștării cu mediul neospitalier. Se consideră făcînd parte dintre oamenii care au îndrăgit bucata de pămînt înghețat, răscolită de șenilele tractoarelor, ca pe locul lor de muncă, ca pe un post înaintat în lupta pentru dezlegarea enigmelor Antarcticei. Paginile despre eroismul explorării sînt animate de romantism. Smuul arată cît de puternică e la cercetătorii tineri dorința de a fi un „erou temerar“, asemenea cuceritorilor celebri ai Antarcticei, (Scott, Amundsen) păstrînd modestia, sobrietatea, lipsa de paradă, caracteristice omului sovietic. Pretutindeni, în călătorie, parcurgînd depărtările marine, cutreierînd orașele Africei sau Australiei, autorul judecă fenomenele cu un înalt simț politic, purtînd mesajul de umanitate și principialitate al statului sovietic! Îl urmărește în peregrinări, „vălul auriu“ de duioșie, duioșia pe care o trezește amintirea locurilor natale, duioșia unor oameni harnici și aspri, O așezare omenească în Antarctica îi evocă de îndată un pastel familiar: dacă s-ar mai arunca în bătaia vîntului cîteva frunze de toamnă și niște tulpini de stuf, iar pe acoperiș s-ar pune o cioară care să croncăne, cu aripile desfăcute, s-ar obține întreg tabloul zilelor mohorîte de toamnă într-un sat din Estonia. Altădată într-un peisaj cenușiu, recunoaște parcă ienupărul țepos din Muhu, în spatele căruia arde noaptea un foc de pădure. Lîngă Crucea Sudului, între paralele 58° și 59° sud, scriitorului eston i se pare astfel că vede rugurile aprinse tradiționale din satul natal.

„Cartea ghețurilor“ apare ca o mărturie a unui efort de creație artistică. Putem dovedi repede că autorul notelor de călătorie este un om de litere. Deseori se menționează referințe ilustre, căci Smuul compară experiența trăită cu cea livrescă.

Odată declară că i-a amorțit creierul, aidoma chelnerului dintr-o nuvelă a lui Moravia. Pe timp de viscol turbat invocă versuri de Pervomaiski: „zăpada zboară și tot zboară“... Se folosește de definițiile lui Stendhal asupra dragostei: sentimentală, rațională, pătimașă, dragoste-atracție, dragoste-afecțiune, ca să-și expună punctul de vedere despre un film vizionat pe vas. Spre a accentua solemnitatea hotărîrii de a rămîne în Antarctica repetă cuvintele istorice ale lui Martin Luther: „Aici stau eu și nu pot altfel“.

Ne pasionează însemnările de călătorie fiindcă sînt totodată o confesiune de laborator. Peste impresiile culese se apleacă mereu ochiul de veghe al omului de artă care le supune unei evaluări estetice, cumpănește eventualitatea întrebuințării lor în lucrările viitoare. Coeficientul de productivitate literară pe care îl capătă fiecare impresie determină unghiul particular de observație. Nu întîmplător precizează scriitorul că orice hotel, fiece cameră a lui, în care un administrator amabil sau ursuz instalează laolaltă oameni cu diferite profesiuni, caractere, idei și concepții, este, în felul său, o culegere de povestiri vii. Privind ghețarii, Smuul vrea să-și întipărească în minte puritatea lor luminoasă și rece, capetele albe de zăpadă ca să le transforme ulterior în rînduri și strofe.

Zbuciumul pe care-l îndură în călătorie provine dintr-un sentiment obsedant de vină. Mărturisirile sincere au un pronunțat caracter autocritic: scriitorul își recunoaște, de pildă, insuficienta putere de concentrare, incoerența boemă a ideilor. Are continue mustrări de conștiință pentru că scrisul nu progresează și pentru că se simte tentat de lene și reverie. Se plînge astfel că oceanul îi stoarce toată vlaga, nedîndu-i în schimb decît o circumferință perfectă de argint, seara, și o oglindă în flăcări, ziua: „mă întristează și mă înfurie valurile care plescăie surd dincolo de bord, pîlpîirile farului care luminează tot mai slab oceanul dincolo de pupa, precum și sentimentul neputinței și al datoriei neîmplinite“. Găsirea unei expresii fericite îl încîntă cu toate că uneori satisfacția estetică vine în contradicție cu gravitatea împrejurării. Chiar aflat într-o postură nenorocită, nu se poate reține să nu aprecieze o imagine adecvată, tulburătoare, gustînd deliciile unui îndrăgostit de literatură. Atunci trăiește un sentiment complex și curios, la care participă o invidie nu mai puțin puternică decît gelozia față de femeie, un instinct de proprietate scriitoricesc, ațîțat de cine știe ce invenție lexicală cu rezonanță și în acelaș timp o stare de jenă, chiar remușcare, fiindcă se lasă dominat de impulsul estetic.

Degajat, își rostește aprecierile cu privire la literatură și artă. Observațiile sînt solide, competente, nu lipsite de ironie. Respinge înduioșarea dulceagă, compătimirea lacrimogenă, decretînd că „literatura care stoarce lacrimi e cea mai proastă literatură“. Este scîrbit cînd constată că vechiul său dușman, sentimentalismul, s-a tîrît și în Antarctica după dînsul. În discuțiile literare cu scriitorii străini, manifestă o intransigență de principiu și tact în considerațiile la obiect. Condamnă abstracționismul dar și „realismul fotografic“, regretă confuzia unor scriitori străini talentați, și recunoaște de pildă valoarea unei cărți japoneze răscolitoare, care are însă un mesaj tulbure („riscul disperat, veșnica tendință spre un sfîrșit fără ieșire — în aceasta constă puterea ei de fascinație, asemenea unei priviri hipnotice de șarpe“). De aci, deci, multilateralitatea zonelor atinse într-un caiet de însemnări scriitoricesc.

Ne-ar bucura dacă jurnalul de călătorie a lui Juhan Smuul ar stimula încercările de acest gen în literatura noastră nouă.

S. DAMIAN

SEARA, LA ȘAPTE FĂRĂ UN SFERT

Boldizsar Ivan

PROZATOR DIN R. P. UNGARA

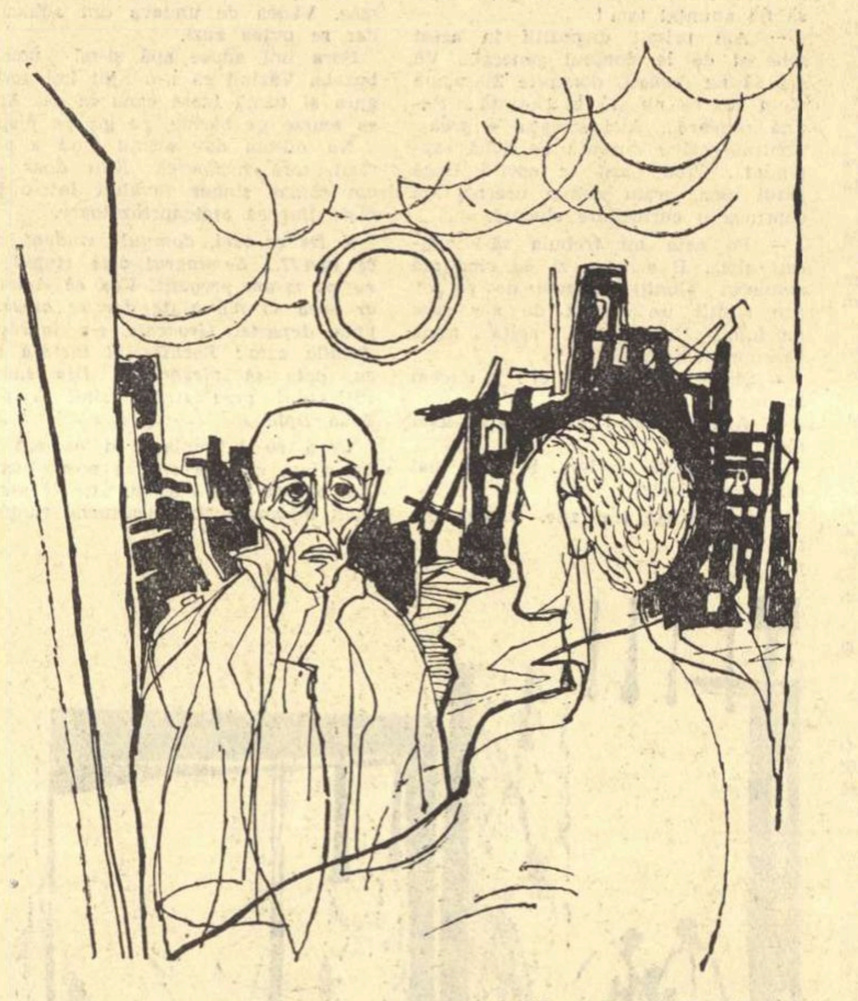

Desen de LIVIU POPA

Era seara, la orele șapte fără un sfert cînd cineva sună. Am alergat la ușă și am deschis-o. In fața mea stătea Bela.

— Știai că vin ? mă întrebă el.

— Nu știam — i-am răspuns.

— ...de ce mi-ai deschis tot tu și acum...

— Și acum — i-am spus eu. Stăteam aici în pragul ușii unul în fața celuilalt și ne priveam.

Și acum... Nu era nevoie să ne spunem mai mult. Și acum ca și atunci. Atunci, în primăvara lui 45, seara, la șapte fără un sfert. Afară cerul era întunecat de nori negri și grei. Asta pînă cînd, de deasupra dealului din fața mea, soarele care se pregătea să apună spărsese norii. Cineva bătu cu pumnii în ușă. In timp ce mă duceam să deschid prinse glas și soneria. Cînd am deschis, în fața mea stătea Bela. Era tuns, fața îi era nebărbierită, era înfiorător de slab. L-am recunoscut după ochi, ochii săi vii, arzători care nu-și schimbaseră expresia și apoi după voce:

— Iartă-mă, m-am dezobișnuit să sun. Acestea au fost primele sale cuvinte după luni de chinuri, după război, la întoarcerea de la Dachau. L-am îmbrățișat dar m-a respins. „Sînt plin de păduchi !" Ce-mi păsa mie, îl îmbrățișam, îl sărutam pe obrajii țepoși, apoi am început să strig ca un apucat: „A venit Bela, e aci Bela". Din toată casa lumea a năvălit la noi, la etajul doi. Iar stăteam tot așa, unul în fața celuilalt, în pragul ușii deschise. Toți se bucurau nespus de venirea lui și tuturor le era milă de el. Pe piciorul sting, pantalonul de ski zdrențuit era tăiat de la genunchi în jos. De sub bandajul murdar, ici colo se vedea pielea vineție a piciorului umflat. Ochii tuturor se umpluseră de lacrimi. Ai mei sînt umezi și acum cînd îl văd pe Bela din nou în fața mea, deși nu mai e îmbrăcat cu tunica aceea ponosită, ci cu haina lui cafenie și pantalonii de culoarea cafelei cu lapte. Petele vineții ale edemelor de pe picior n-au dispărut încă și nici nu vor dispare vreodată. Toată lumea plîngea atunci, numai Bela mă sfredelea cu privirea lui de foc, despre care domnul profesor Karoly spusese într-a șasea că probabil aceea a lui Danton a fost la fel.

— Vino, vino în casă să ne așezăm — i-am spus. Nevastă-mea stătea în spatele meu, voia și ea să-l îmbrățișeze pe Bela. Nici nu știu cînd avusese timp să pună cafeaua la foc.

Bela nu se mișcă. Își roti doar privirea pe deasupra celor adunați pe coridor. Vecinii își coborîră privirile și se retraseră muți. Ne era rușine de fețele noastre nebărbierite, de hainele noastre. Eram slabi cu toții, cel puțin așa crezusem pînă atunci, abia acum însă înțelegeam ce însemna pielea și osul.

— Hai, vino — îl încurajai eu. Continua să stea. Intr-un tîrziu, cu o voce uscată ca aceea a condamnaților, întrebă:

— Cînd s-a întîmplat ? Unde se află trupurile lor ?

Abia atunci mi-am venit în fire și de data asta l-am împins cu putere în cameră. Și un copil de zece ani l-ar fi putut ridica în brațe.

— Nicăieri, nicăieri ! îi strigai eu. Trăiesc, trăiesc și sînt bine.

— Minți — îmi spuse el. Am văzut casa. Ce s-a întîmplat ? Vreau să știu totul acum. Nu-mi ascunde nimic.

— Bine, da' tăblița, n-ai văzut tăblița ?

— Am văzut-o... Atenție ! Se surpă ! Pericol de moarte. Eu am intrat totuși. S-a surpat și pivnița. Am înțeles tot.

— Nu pe aceea... Cealaltă n-ai văzut-o. Și îi spuneam, îi explicam împreună cu nevastă-mea, întrerupîndu-ne, completîndu-ne unul altuia spusele că mai e acolo și o altă tăbliță, nu una ci patru, cîte una pe fiecare din cele patru colțuri ale ruinelor clădirii: „Bela ! Maria și cu cel mic sînt bine! Vino la noi !". Am și semnat și am trecut și adresa exactă, deși noi locuiam foarte aproape și Bela fusese la noi de nenumărate ori. Ne gîndeam însă că s-ar putea ca din pricina suferințelor Bela să fi uitat lucrurile acestea. Cînd a sunat și l-am văzut eram convins că a venit la noi în urma celor citite pe tăbliță. Adevărul era că el venise așa de la el, făcînd un ultim efort, ca să afle cruda realitate.

— Trăiesc... Numai buzele i se mișcaseră. Nu mai avu putere să rostească cuvîntul cu voce tare. Se clătină. Noi ne-am repezit la el, l-am luat și l-am culcat. Își reveni numaidecît și sări în sus:

— Unde sînt... Lăsați-mă... strigă el.

Se ridică în picioare dar căzu din nou. Nevastă-mea trimisese pe băiatul vecinei încă de la sosire după ai lui. Trebuiau să sosească dintr-un moment în altul. Bela continua să ne fixeze. Apoi, dintr-o dată, sclipirea din ochii lui se stinse. Am sărit îngrozit și l-am scuturat. Mi-era teamă că inima... Dar el adormise, adormise la fel de repede ca și un soldat după o luptă, o luptă aprigă între viață și moarte. Fusese dus în lagăr ca deținut politic. Acum de cîteva zile se întorcea cîte unul din cei rămași în viață. Primul sosise cu o săptămînă în urmă: „Bela?" întrebam noi. „A... muzicantul?" — „Da, da, el !" încuviințam noi fericiți, dar tovarășul de suferință își pleca fruntea. Ințelegeam. Ințelegea și Maria dar refuza să primească o asemenea veste. Trăiește ! Știu că trăiește, o simt. Trăiește aici în mine și nu încercați să mă contraziceți.

N-am contrazis-o, atunci ne-am apucat și am scris cu tuș pe cele patru tăblițe. Fusese ideea ei, să nu se sperie bietul de el tocmai cînd să se bucure.

Bela își redeschise cu încetineală ochii. Nevastă-mea îi turna în gură cîte o linguriță de cafea. I-am povestit cum a fost bombardată casa lor într-o sîmbătă seara. Maria cu copilul erau la mama, la Hildegkut. Acum locuiesc la ai lui Kalman, la vreun sfert de oră de aici.

— Te bărbieresc pînă atunci, i-am propus eu. El dădu din cap că nu. O să se sperie de tine, căutai eu să-l conving.

— Vreau să mă vadă așa, să li se întipărească în minte capul meu tuns, barba mea, slăbiciunea, privirea mea. Eu nu mă văd și poate că odată aș putea să uit. Maria și copilul însă nu vor uita niciodată cum arăt acum.

Fiecare cuvînt era rostit cu obidă și poate că asta îi dădea noi și noi puteri. Se sculă și începu să se plimbe prin cameră. Soția mea îi pregătise niște haine, acum însă, fără să mai spună nimic le puse înapoi în dulap. Aceasta îi aminti de ceva și întrebă:

— Nu ne-a rămas nimic ? Haine ? Mobilă ? Cărți ? Nu-i nimic ! — spuse el și ochii începură iar să-i ardă ca jăratecul — și așa trebuia s-o luăm de la început. Viața, casa, totul.

— Cel mai rău îmi pare de patefon — oftă el. Seara, în lagăr am fluierat concerte întregi. Să nu rîdeți de mine, într-un an și jumătate am fluierat pentru oamenii aceia, obosiți, chinuiți, flămînzi, aproape tot ce e mai valoros în tezaurul muzicii clasice. Și simfoniile lui Beethoven. Avu un rîs nervos — Memoria mea, fir-ar afurisită ! In loc de orchestră, să fluieri. Dar fluieram și cei care mai ascultaseră bucățile închideau ochii și își închipuiau orchestra, viorile, clarinetul, trompeta și chiar harpa. Cei care nu ascultaseră niciodată așa ceva, își aplecau doar capul într-o parte și ascultau melodia. E sigur că n-a mai rămas nimic din patefon? Căci știi, una din simfonii n-am fluierat-o niciodată. A cincea, a destinului, imnul victoriei. O păstram cu grijă. In vreme ce le fluieram pe celelalte vedeam cum ajung acasă, deschid ușa, cum o sărut pe Maria și îl iau în brațe pe Peter și cum după aceea mă apropii de patefon, scot placa cu a cincea și o ascultăm.

Se uită în jurul lui ca și cum nu și-ar fi crezut ochilor. Căuta poate paturile din lagăr sau poate figurile pline de suferință ale tovarășilor săi. Deodată începu să cînte. Erau primele măsuri ale simfoniei. Tocmai atunci păși în cameră Maria cu copilul în brațe. Cînd își văzu bărbatul se clătină. Nevastă-mea îi smulse copilul din brațe, iar ea se prăbuși la pieptul firav al soțului ei.

Am ieșit din cameră. Imi părea rău că nu aveam placa aceea.

După un an, seara, la șapte fără un sfert sună cineva. In prag stătea Bela, lîngă el Peter. In brațele Mariei era cel mai mic. Bela ținea în mînă un pachet. Era simfonia a cincea. Am ascultat-o. Pe urmă, Bela și-a trimis băiețașul cu ai mei la joacă și ne-a povestit ce-a fost la Dachau. Aflasem de la alții că în decursul unui an abia de pomenise ceva despre toate acestea. Muzica îi răscolise amintirile și noi ascultarăm cu ochii aplecați cele spuse despre suferințele neînchipuite, despre umilințele la care au fost supuși milioane de oameni de-ai noștri.

Peste un an ne-am trezit iarăși cu Bela și cu ai lui. Am ascultat simfonia a cincea și-am stat de vorbă. Dacă oamenii n-ar fi fost atît de uituci n-ar mai fi fost războaie. Anii treceau și obiceiul de a ne întîlni, de a ne reaminti la început de primăvară de toate și de a asculta simfonia aceea era ceva împămîntenit. Știam numai din auzite că există plăci microsion, cînd Bela a adus o asemenea placă cu simfonia a cincea.

Și anii treceau. Odată a venit numai Maria cu cel mic și cu cel mai mic. Peter avea oră de lucrări practice. Pe Bela l-am așteptat în zadar: fusese la o consfătuire și apoi — mort de oboseală — uitase cu desăvîrșire. A doua zi i-a trimis soției mele un buchet de trandafiri. Și în anul următor, în ziua aceea cineva a sunat dar numai la telefon. Era Bela: „Ne gîndim cu toții la voi. In ultimii trei ani ba ne-am sunat, ba nu ne-am sunat la telefon, a fost de mult, îmbătrînim, avem o mulțime de treburi, vom mai vorbi noi, și vom stabili cum să ne întîlnim".

Aseară, la șapte fără un sfert Bela stătea iar în pragul ușii mele. In spatele lui erau nevasta și cei trei copii ai lor. „Știai că vin?", mă întrebase Bela — „Nu, nu știam".

— „Dar știi de ce am venit iar ?" N-a fost nevoie să-i răspund. Ne-am privit, eram toți, știam.

In romînește de
ILEANA SALCUDEANU

POEȚI DIN R. P. UNGARĂ

ANTAL HIDAS

Cerul Moscovei

Albastre rîuri
sînt deasupra ta!
Undeva strălucește un nor
ca o pasăre roșie
purtînd pe aripi un ou de aur imens
scăldat în lumina apusului.

Albastru cer
și rîuri albastre care curg,
cel al viitorului și-al păcii,
sînt totdeauna cu tine.
Același zbor ne unește
peste-ale timpului porți.

GABOR GARAI

Pe macara

O barză de fier cu picioare subțiri
Plutește pe șine în zbor arcuit.
Cumpănindu-și povara urcă egal
Treptele bolții pînă-n zenit.

Sus între aripile mari desfăcute
Un om urmărește profilul ei dur
Să nu ezite, să nu alunece
Văzduhul zdrobind împrejur.

Din trupul mașinii privește:
Moloz și chirpici dedesupt
Și cerul, deasupra-i, larg desfăcut.

Și se aude vibrat în oțel
Pasul lumii care urcă mai sus
Tot mai sus odată cu el.

În romînește de IOANA BANTAȘ

In Ungaria prietenă

Călătoresc nu o dată cu ajutorul fanteziei, reeditînd acele itinerarii care s-au fixat în memorie, ca într-o placă de plumb. Indeletnicirea este ispititoare, mereu inedită și se realizează ușor, împrospătînd amintirea, rechemînd în zonele sensibilității întîmplări și imagini, cu ritmurile, culorile, parfumul și autenticitatea dintîi. E aceasta o cale de a reînnoi adevăratele călătorii, impresiile durabile, întîlnirile de neuitat, de a developa secvențele unui film care face parte din fondul de aur al autobiografiei tale spirituale.

In acest început de septembrie străbat din nou cu gîndul meleagurile Ungariei, revăd oameni cu care am legat prietenii, măsor cu ochii entuziasmului izbînzile noi ale clasei muncitoare din țara vecină însoțind cu gîndul și inima delegația noastră de partid și guvernamentală, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care face zilele acestea o călătorie de prietenie în Republica Populară Ungară.

La început de septembrie Dunărea-i albastră la Pesta și-n oglinzile ei se răsfrînge limpede silueta impunătoare a statuii eliberării de pe Gelérthegy, iar pe sub bolta împietrită a ramurii de măslini se deschide panorama capitalei maghiare. La uzinele Csepel se inaugurează noul an al universității muncitorești: temă de studiu — înlocuirea metalelor neferoase cu materiale plastice în procesul construcției de mașini. Șefi de producție — comuniștii inovatori. Migrarea tomnatică a cocostîrcilor estivali de la cotul Dunării este dublată de migrarea unor mari lebede metalice ieșite din danele șantierelor navale din Budapesta, purtînd în lume solia despre prestigiul și forța industriei socialiste ungare.

La început de septembrie, în Kecskemét, după lunga campanie agricolă a verii se adună în poala cîmpiei fetele frumoase și albe ca pîinea, purtînd pe cap cununi mustăcioase de grîu și secară, feciorii cu steagurile roșii și băutura în ploscă, la șold, să prăznuiască în cîntece și jocuri aprinse, sărbătoarea grînelor, omagiu adus muncii libere. Peste puține zile ei vor inaugura campania toamnei pe tarlalele cooperativelor agricole, intrînd cu mic, cu mare în lanurile înalte de porumb, să culeagă fructul arămiu al cucuruzului. Aceleași tomnatice griji îi fac acum pe podgorenii din Badacsony, Eger și Tokay să se aplece de o mie de ori asupra fițelor de struguri ce-și lăfăie plinătatea pe pieptul brun al colinelor, promițînd vinuri limpezi și tari, în care va zvîcni soarele.

La început de septembrie, la Sztálinváros, sub cerul de o limpezime surprinzătoare, zidarii se grăbesc să termine tencuitul noilor blocuri ridicate la roșu, ca ploile toamnei să nu le strice munca de-o vară. In pusta de lîngă Dunăre, pe locurile unde goneau cîndva hergheliile grofilor și trăia argatul în bordei de chirpici sub strălucirea amăgitoare a Fetei Morgana se înalță mîndru noul oraș al siderurgiei maghiare. Arborii de pe marginea bulevardelor au zece ani, sugerînd tinerețea orașului; bateriile de cocs construite cu ajutorul Uniunii Sovietice ard zi și noapte, plămădind pîinea industriei socialiste; blocurile muncitorești cu multe etaje, dispuse după o simetrie proprie orașelor moderne, oferă muncitorului metalurgist un apartament civilizat, confortabil. In orașul celor 35.000 de locuitori, alături de oțel, e găzduită cultura: „Bánk Bán", pe scena unui teatru de vară cu 2000 locuri, cinematografe, cluburi, cămine culturale, 300 de pedagogi, o tipografie și un ziar local, școala de balet, mii de televizoare și zece milioane de cărți intrate în circuitul de lectură al cititorilor-muncitori. La Sztálinváros se înregistrează în medie 100 de inovații pe lună, funcționează 100 de magazine, sănătatea e ocrotită de 100 de medici și se nasc într-o lună 100 de copii dolofani, ducînd viața mai departe, dezvoltînd-o. Sztálinváros e unul dintre întîile orașe socialiste maghiare.

Oameni și locuri, culori și imagini. Amintirea drumurilor mele în țara vecină este mai vie în aceste zile. Prietenia trainică între poporul romîn și poporul maghiar, crescută pe temelia comunității de țeluri și interese, sub steagul internaționalismului proletar, este o expresie a tăriei și securității țărilor noastre socialiste, unite în jurul ideilor comunismului.

Imi mai sună în urechi versurile cu care m-a întîmpinat într-o seară de iarnă o pionieră cu cosițe bălane dintr-un cartier al Budapestei, exprimînd calde sentimente muncitorești:

„Glasul Dunării, al Oltului e-același"...
E verbul revoluționar al lui Ady.

POP Simion

Glasul rațiunii

(Urmare din pag. 1)

Ridicarea politică a continentelor, trezirea la viață a popoarelor exploatate, îngustează considerabil sfera de acțiune și de putere a cercurilor imperialiste. Pretutindeni lagărul imperialist regresează, primind replica promptă oriunde recurge la mijloacele extreme.

Cunoaștem într-adevăr cu toții evoluția situației internaționale, înarmarea și larma deșănțată din Germania occidentală, actele de diversiune din Berlinul de Vest, zgomotul exploziilor atomice din Sahara și șuieratul sinistru al bombelor care au căzut deasupra Bizertei.

In asemenea condiții, dezarmarea unilaterală ar fi putut fi interpretată ca o sinucidere. Ințelegem gravitatea situației. Retrăim în cuget ceasurile de chibzuire profundă și cuprinzătoare în urma cărora conducătorii poporului sovietic au luat hotărîrea imperios necesară de a pune capăt suspendării experiențelor atomice și producerii armamentului nuclear defensiv. Știm cu cîtă greutate a fost făcut gestul și cîtă mîhnire a generat necesitatea acestui gest. Ne este bine cunoscut, de asemenea, cît de mult le repugnă oamenilor sovietici, educați în spiritul umanismului socialist, ideea utilizării armei nucleare și cît de fericiți ar fi în ceasul cînd politica lor de dezarmare generală ar triumfa definitiv.

Declarația guvernului sovietic, care a întîlnit în țara noastră un consens unanim, este o replică fermă, menită să descurajeze agresiunea și să pregătească terenul rodnic al tratativelor.

Lucrurile evoluează astfel, încît dacă rațiunea cercurilor conducătoare occidentale pare a se întuneca treptat, cel puțin simțul lor de conservare trebuie să intre în funcțiune.

Declarația guvernului sovietic țintește să trezească la realitate pe cei ce au pierdut simțul realităților, uitînd adevăratul raport de forțe. In Cuba, în Brazilia, în Algeria, în Congo și în Vietnamul de Sud, pretutindeni imperialiștii sînt în derută. Oricite zizanii ar stîrni, oricite vicleșuguri ar urzi, cu oricît nisip ar acoperi mormintele libertății, activitățile lor diversioniste sînt sortite eșecului lamentabil, ca în cazul Suezului. Ideea de a face din Berlinul vestic un cap de pod al politicii de șantaj, este încă una din erorile tragice ale imperialiștilor occidentali.

Citesc în hotărîrea înțeleaptă a guvernului sovietic voința nezdruncinată de a servi istoria în sensul ei afirmativ și ascendent, un apel vibrant și de mare răsunet internațional, la politica de pace și de coexistență. Subliniez invitația mereu repetată la o colaborare rodnică pentru crearea de bunuri materiale și îmbogățirea reciprocă cu valori spirituale. Este propunerea virilă și cinstită a celor ce au urnit munții și au izgonit deșertul. Este avertismentul limpede dat conducătorilor, dar și unor popoare, de a nu părăsi căile păcii, este îndemnul hotărîtor la înțelegere, așteptat de toate popoarele iubitoare de pace. Este glasul rațiunii, pe care îl vom amplifica cu toate vocile noastre.

Șerban CIOCULESCU

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

Zilele acestea a avut loc un schimb de experiență între filialele Uniunii Scriitorilor din Iași și Timișoara, și de asemenea, între redacțiile revistelor „Iașul literar" și „Scrisul bănățean". In acest scop s-au deplasat la Iași scriitorii timișoreni Al. Jebeleanu, Mircea Șerbănescu, Virgil Birou, Anghel Dumbrăveanu, Lucian Valea, Radu Theodoru, Haralambie Țugui, Vladimir Ciocov, Ion Arieșanu, Sofia Arcan. Scriitorii timișoreni au vizitat întreprinderi industriale, gospodării agricole colective și de stat, instituții de artă și cultură, locuri istorice din orașul și regiunea Iași, luînd cunoștință, cu acest prilej, de marile realizări ale oamenilor muncii pe tărîm social și cultural în anii construirii socialismului. Scriitorii bănățeni vor realiza o serie de lucrări literare pe care le vor publica într-unul din viitoarele numere ale „Scrisului bănățean" închinat în întregime Iașului.

În cadrul schimbului de experiență s-au purtat discuții privitoare la activitatea filialelor, la munca de îndrumare a tinerilor scriitori, la îmbunătățirea activității celor două reviste literare. La redacția revistei „Iașul literar" au avut loc discuții privind activitatea de creație a scriitorilor în lumina sarcinilor trasate de cel de al III-lea Congres al partidului. Au participat scriitorii timișoreni și ieșeni, redactorii „Iașului literar" și redactori ai ziarului local „Flacăra Iașului", cadre didactice de la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza".

In seara zilei de 3 septembrie la Casa de cultură a studenților a avut loc o seară literară la care și-au dat concursul scriitorii timișoreni.

La sfîrșitul lunii septembrie, în cadrul aceluiași schimb de experiență, un grup de scriitori din Iași va vizita Timișoara.

* * *

Cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea lui George Bacovia, Casa raională de cultură „Nicolae Bălcescu" a organizat, marți 5 septembrie, o seară de poezie.

Agata Grigorescu-Bacovia a vorbit despre viața poetului.

Veronica Porumbacu și Cicerone Theodorescu au citit versuri închinate amintirii marelui dispărut.

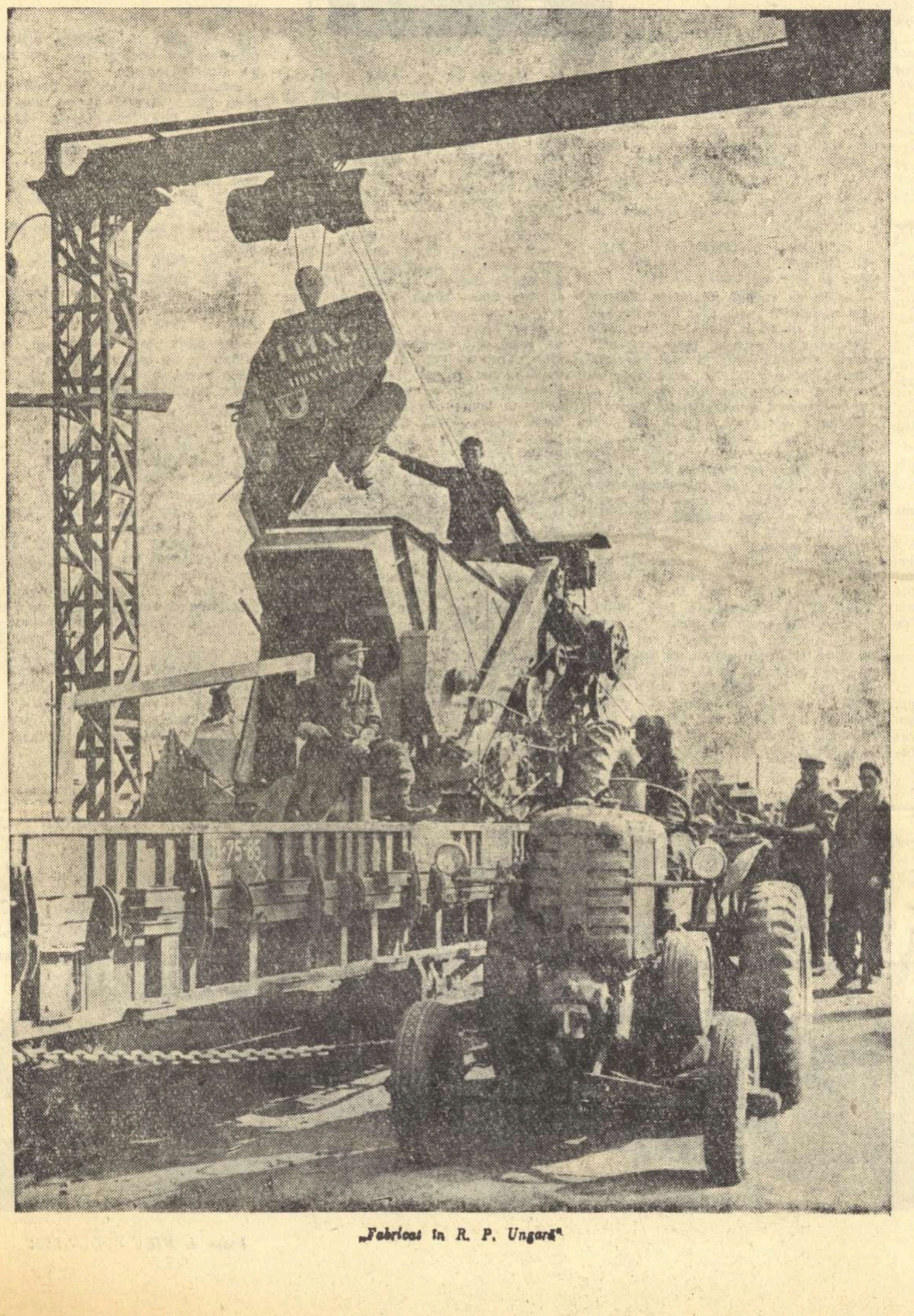

„Fabricat în R. P. Ungară"

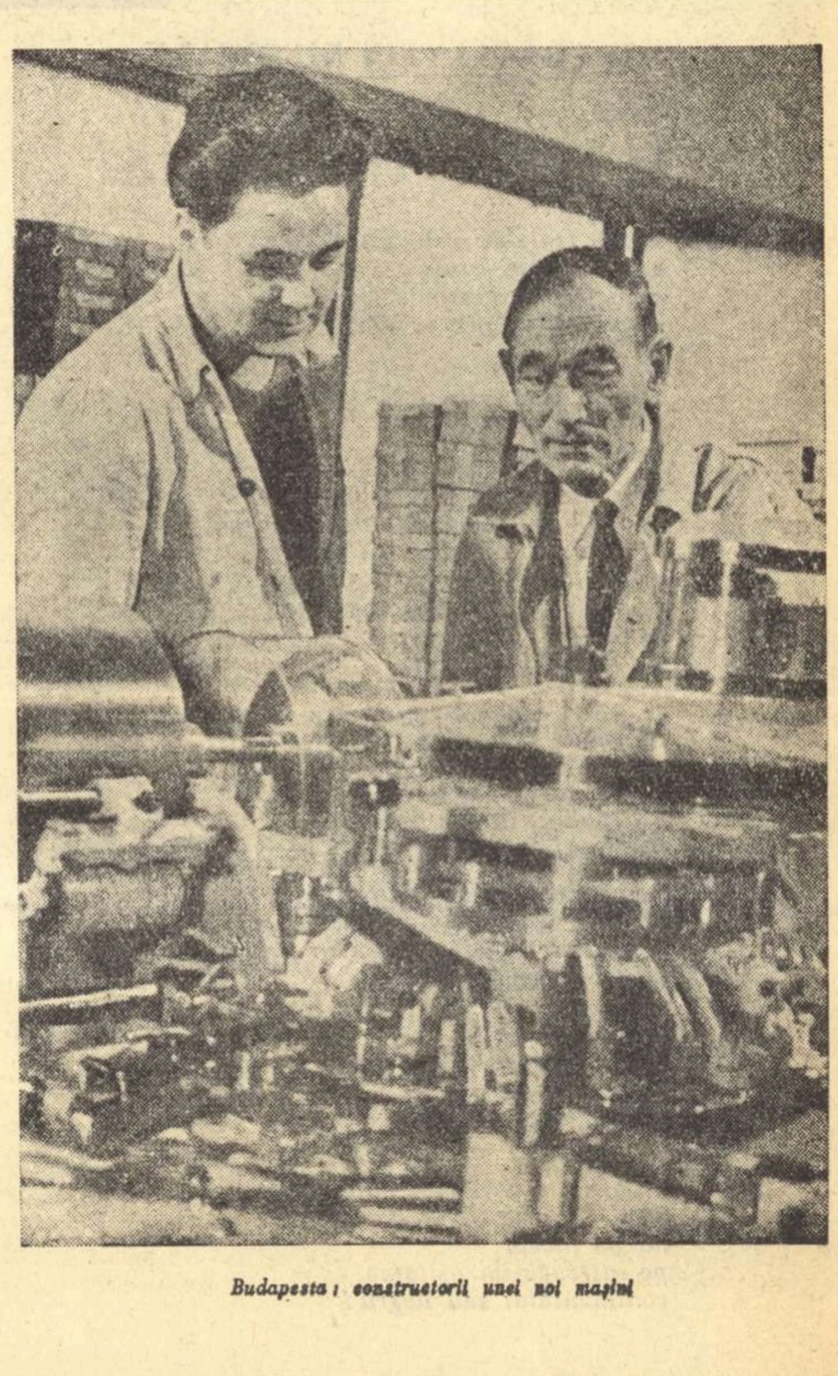

Budapesta: constructorii unei noi mașini

CICERONE THEODORESCU

Pescărița

O nurlie de nevastă
Un paner în creștet duce...
Cîntă, coborînd pe coastă,
Legănîndu-și mersul dulce.

Nu știi-n coșul de nuiele
Cînd răsare peste mare
E-o puzderie de stele,
Ori sînt mrene sclipitoare?

Înălțînd și ea panerul
Stelelor — chemări, imbolduri
Marea duce-n creștet cerul
Legănîndu-se pe șolduri.

Strigoiul

În cearceafuri albe umblă
Un strigoi, o rece umbră.

Mormăind să-ți facă spaimă
Geaba-amenință și-ngaimă
Că te-ngroapă, că te arde;
N-ai mai mult decît o moarte!

Dar strigoiul din cearceafuri
N-o să-l lecuiești cu prafuri
Cînd, rînjind la tine colții,
Vine în puterea nopții.

'Apa rece, bătrînește,
Gărgăunii răcorește...
Trei găleți de apă-n cap —
Și-ai să vezi, o ia la trap.

Bacovia

Neîmpăcată, inocentă rană,
Sfînt luptător de-a pururea prezent.
Bacovia, poet fără prihană,
Melodic univers incandescent,

Cînd, nopțile, orașu-ți iese-n cale
Strălucitor cum l-așteptai cu jind,
Sînt picături din lacrimile tale
Ferestrele etajelor sclipind...

În nopțile orașului mi-apare
Giganticul tău zbor carbonizat,
Dar vino-n „cartiere proletare",
„Măreţul viitor" e-adevărat,

Că n-ai iertat pe-arginți „burgheze crime"
Și n-ai dat visul la stăpîn pe-arginți,
Bacovia-al „mulțimii anonime" —
În slavă te-așezăm și-ntre părinți.

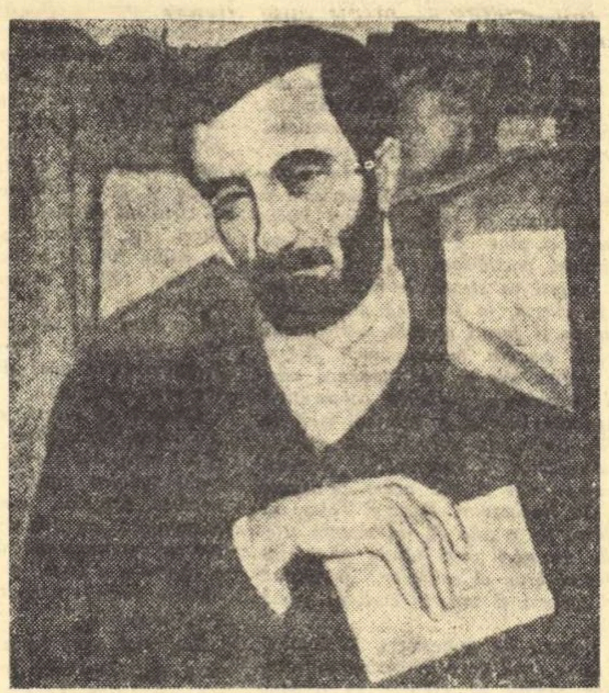

GEORGE BACOVIA în 1926
văzut de T. Soroceanu

CONSTANTIN NISIPEANU

Cîntec de laudă

Inima fratelui meu din Africa
este caldă și bună
ca o pîine proaspătă
scoasă acum din cuptor.

Din miezul inimii sale
răsună un cîntec prelung,
ca o adiere de seară
printre frunzele palmierilor...

Din cîntecul lui, ce izbucnește
ca o ploaie mănoasă peste nisipul
fierbinte al Saharei, se revarsă
dragostea de viață a luptătorului
ce și-a trăit întreagă tinerețea
în bătăliile din care
s-a născut patria sa.

și întors acasă biruitor,
cu rănile încă sîngerînd,
a încălecat un cal alb
și, cu steagul victoriei desfășurat,
a străbătut încă o dată
pămîntul patriei dragi...

În cîntecul acesta de luptă
parcă-l privesc pe fratele meu
cum urcă repede, ca pe un catarg,
într-un cocotier uriaș
și îl simt cum taie dintre frunze
o nucă de cocos,
cum o sparge și cum bea
laptele răcoros,
să-și alunge oboseala,

pentru că el, după ce și-a făcut
o patrie, n-o să mai aibă odihnă
pînă cînd zornăitul lanțurilor
nu va înceta
pe întreagă imensitatea
continentului său negru!

Francisc Munteanu

INTOARCEREA

În anul 1942, într-o seară de septembrie, rece, cu o ușoară ceață lăsată peste oraș, primisem sarcina să fac de pază în apropierea Filaturii Dacia din Bucureștii Noi. Trebuia să asigur retragerea tovarășilor care împărțeau manifeste. Aveam misiunea să-i urmăresc de departe, să le semnalizez orice mi s-ar fi părut suspect, ca acțiunea să se desfășoare normal. Am mai fost de „pază" de cîteva ori: și la acțiunea Malaxa și la Universitate și la Imprimeriile Statului. Știam că trebuie să fiu primul la locul fixat și să plec ultimul, după ce toți tovarășii angajați în acțiune au părăsit „terenul". Sarcina nu era cine știe ce periculoasă: trebuia să mă instalez la aproximativ 200 de metri de intrarea principală a filaturii și să-mi caut o „ocupație" de pieton oarecare. Totuși, ca de obicei, pentru orice eventualitate, mi-am pregătit și un alibi pentru cazul cînd aș fi fost interogat de ce stăteam acolo, tocmai la ora aceea.

Alibiul era o întîlnire cu o colegă de facultate, fata unui preot, bleagă și grasă. Întîlnirea era fixată cu jumătate de oră după terminarea acțiunii. Tot cu ea m-am întîlnit și cu ocazia acțiunii Malaxa. A venit îmbrăcată fistichiu, cu o rochie împrumutată de la maică-sa și m-a întrebat ce mi-a venit să-i dau randevu tocmai la marginea orașului. În loc de justificări, i-am spus o serie de nimicuri.

Acțiunea Dacia s-a desfășurat normal. Stăteam în apropierea stației de tramvai cu un buchet mare de garoafe în mînă și am urmărit retragerea ultimului tovarăș cînd mi s-a părut că ceva nu-i în regulă. O mașină neagră, închisă a barat drumul spre calea Griviței. Instinctiv m-am uitat în partea opusă: dincolo, șoferul dubei poliției tocmai manevra mașina, s-o așeze de-a curmezișul străzii.

Dintre ai noștri, în încercuire, nu eram decît eu. M-am liniștit. Mi-am arborat o mină de om îndrăgostit și am ținut garoafele în față ca pe un scut. Eram convins că o să fiu legitimat și lăsat în pace.

Dar nu s-a întîmplat așa. Am fost cules cu toți trecătorii de pe stradă și înghesuit în una din cele două dube.

Pe coridoarele Siguranței am aflat cu surprindere că vom fi anchetați chiar de colonelul Zissu, supranumit călăul cu dinții de aur.

Asta însemna că acțiunea Dacia a avut ecou puternic.

Am intrat în biroul colonelului Zissu cu o ușoară nesiguranță. Auzisem atît de multe despre el încît, fără să vreau, mi-am creat o imagine a lui, desigur exagerată, de brută. Cînd l-am văzut am rămas surprins: colonelul avea statură mică și fața palidă, pămîntie. Ochii mari, albaștri păreau naivi și veșnicul surîs, care permitea să i se vadă dinții de aur, îi dădeau o înfățișare de bonom.

— Numele?

Felul în care a întrebat, aducea cu vocea plictisită a unui funcționar de la oficiul stării civile.

— Titus Moga.

— Profesia?

— Student. Student în anul IV, litere, secția limba germană...

— Va să zică studiezi limba lui Goethe și a lui Karl Marx. Ce ai căutat la Filatura Dacia?

— Am avut o întîlnire cu o fată.

— De la fabrică?

— Nu. Cu o colegă de la facultate. I-am arătat fotografia ei, primită de la ea cu dedicație: *„Lui Titi, veșnică amintire de la Amalia"*.

Colonelul a privit cercetător fotografia: se vedea că nu-i plăcea fata preotului. Pe urmă, a trimis un agent la adresa indicată, să verifice dacă avusese într-adevăr o întîlnire la ora și locul acela.

— Nu era mai comod să vă întîlniți undeva în centru?

— Nu. Ar fi neplăcut pentru ea, să ne vadă cineva împreună. Știți, tatăl ei e preot la biserica Mîntuleasa și eu sînt catolic...

Eram convins că am scăpat ușor, cu cele cîteva palme, primite în dubă și pe coridoarele Siguranței.

Agentul reveni cu Amalia. Nu știam ce se întîmplase. O fi negat proasta! Dar nu, dimpotrivă. A amintit chiar, că am mai avut o întîlnire asemănătoare, la marginea orașului, în apropierea fabricii Malaxa în urmă cu vreo patru săptămîni.

Colonelul Zissu începu să zîmbească, arătîndu-ne dinții de aur. Sclipeau. Aceeași sclipire aurie avea și în ochi.

Cu mișcări încete răsfoi un carnețel.

— Ați avut *„întîlnirea"* în seara zilei de 29 august, în jurul orei 9 și 20.

— La 9 și 30, îl corectă Amalia.

— Vă mulțumesc, domnișoară. Sînteți liberă. Pe urmă, făcu un semn agentului și arătă spre mine: Pregătiți-l pentru ancheta de mîine!

Noaptea am avut o discuție cu agentul. La început, de la om la om cu cuvinte care mergeau la inimă, apoi, el s-a încălzit și și-a suflecat mînecile cămășii.

Dimineața, obosit mort, am fost transportat în cabinetul colonelului Zissu.

— Ia loc, domnule student.

Nu puteam sta pe scaun din cauza vînătăilor de pe fund.

— Va să zică, mă refuzi... În fond te privește... Fiecare își aranjează viața după bunul plac. De ce dorești răsturnarea orînduirii prin violență? Văzînd că tac, continuă: Probabil te-ai gîndit bine la ceea ce te așteaptă...

I-am răspuns că n-am avut timp să mă gîndesc la acest lucru deoarece, mai tot timpul am fost leșinat. Probabil i-a plăcut răspunsul, a zîmbit din nou. Dinții de aur îl făceau urît.

Știam că, dacă mă țin tare, n-au ce să-mi facă. N-aveau nici o dovadă împotriva mea. Și apoi, nu aveam cazier politic, eram pentru prima oară la ei. La universitate eram socotit un student silitor, cuminte. Asta știa și colonelul. De aceea căuta să mă intimideze. Singurul lucru de ceea ce se puteau agăța, era coincidența celor două date ale întîlnirilor.

La fiecare întrebare am răspuns cu negație: nu știam nimic de ce se întîmplase, nu știam de ce am fost arestat și, în general, nu știam nimic.

Pe la ora 11 apăru în cabinet fiul colonelului, un sublocotenent ferches, pudrat, parfumat îmbrăcat de campanie ca soldații care plecau pe front. Venise să-și ia rămas bun. După plecarea lui, colonelul se duse la fereastră, privi multă vreme sticlele geamurilor care dădeau spre bulevardul Pache. Dacă n-am fi fost în relațiile în care eram, poate m-aș fi înduioșat. Cînd se întoarse de la fereastră, părea obosit. Îmi spuse pe un ton părintesc:

Vezi, fiul meu pleacă pe front și voi vindeți țara...

— Eu îmi iubesc țara, domnule colonel.

— Foarte frumos, tinere. Am să-ți creez ocazia s-o poți dovedi. Și garantez că ai să crăpi! Începu să urle: Mergi în batalioanele de pedeapsă! Să te împuște ăia pentru care ai împărțit manifeste! Bolșevicule!...

Am fost transportat cu duba într-o cazarmă din apropierea Capitalei și în mai puțin de zece zile, fără să fi făcut instrucția necesară, am fost echipat, învagonat și expediat pe front.

Nu mi-a fost dat să ajung pînă la linia întîia. Cu cîțiva kilometri înainte de destinație, un bombardament aerian a risipit întregul batalion.

Îmi amintesc foarte vag de cele întîmplate: la început am văzut în jurul coloanei pîlnii de foc, huruitul avioanelor mi s-a părut mai puternic decît exploziile bombelor, pe urmă camionul în care eram s-a răsturnat și am simțit o durere surdă în dreptul centurii. Am dus mîinile la burtă și ceva lipicios, cald, cu miros greu de carne proaspătă mă ameți. Eram întins pe spate, cu ochii închiși dar prin ecranele transparente ale pleoapelor vedeam încă pîlniile de foc. Mai tîrziu o ploaie măruntă de nisip și pămînt îmi acoperi fața.

Cînd m-am trezit eram beat de miros de spital și formol. Mă simțeam ușor, aveam o vagă senzație de plutire. Voiam să mă uit în jur dar oricît m-am sforțat, n-am putut deschide ochii de parcă aș fi avut pleoapele cusute. După miros știam precis că mă aflu într-un spital. Acest gînd mă liniști. Am încercat să mă orientez după auz. În stînga mea, nu departe, se văita cineva. Avea voce groasă, bolborosea cuvintele, lungind la infinit vocalele. Aș fi vrut să-i spun să tacă, dar nu mi-am putut mișca buzele. La fel lungea vocalele și asistentul de gramatică.

— Uuuu, mit umlaut... Se pronunță lung cu buzele țuguiate. Uuuu... Cine vrea să încerce? Încerca toată lumea: Uuuuu... Uuuuuu...

Îl uram pe asistentul de gramatică pentru că avea ochi de culori diferite... Poate nu pentru asta ci pentru că odată am apărut amîndoi în costume confecționate din aceeași stofă. Atunci mi-am dat seama că-mi alesesem o stofă fără gust, oribilă.

Mi-am adus aminte că fusesem rănit în burtă și mă intriga faptul că nu simțeam nici o durere. Am încercat să-mi mișc mîinile, picioarele dar fără succes. Numai degetele de la mîini ascultau de comandă. Urechile însă funcționau bine. Am auzit desluşit cum o mașină se oprește în fața clădirii. După huruit trebuia să fie un Opel Kapitän, mic cu patru cilindri. Cineva traversă încăperea unde mă aflam în papuci de pîslă. Își tîra un picior: trebuia să fie un rănit. Se duse pînă la fereastră, manipulă ceva la deschizător, apoi șontîc se tîrî înapoi în partea opusă a camerei și se trînti pe pat.

— Vine comisia.

Mi s-a părut foarte comic că urma să vină comisia. Ce caută aici comisia? Cine a cerut reexaminarea?....

— Da, da, domnilor studenți, germana veche are melodia ei... Cuvintele din Siegfried Lied se pronunță cu gura deschisă... Se cîntă!... În asta constă moștenirea și înrudirea cu vorbirea vikingilor...

De departe, înfundat se auzeau bubuituri de tun.

Nu știu cît timp trecuse de la această stare de ascultare încordată. O oră, zece minute, o zi?... Mi-am revenit cînd cu un pocnet sec se deschise ușa și mai mulți indivizi treceau de la pat la pat. Comisia! mi-a trecut prin gînd. Mi-am agitat degetele ca să fiu observat. Voiam cu tot dinadinsul să le comunic că trăiesc, că mă mișc, că respir.

Pașii s-au oprit la patul de alături. Cel cu vocea groasă se răsti la ei:

— Nici acum n-a sosit nimic?!...

— Nu, domnule sublocotenent...

— Dar de ce nu vreți să înțelegeți că am dureri!... Vă rog telegrafiați imediat sau faceți ce vreți... Vreau să fie anunțat tata!

— Am primit dispoziții în acest sens și de la domnul general... Vă rog să ne credeți, domnule Zissu, am făcut tot ce ne stă în putință... Puțină răbdare... Aici situația e grea... Contraofensiva durează de două săptămîni... Cînd pașii se opriră lîngă patul meu, eram numai urechi. Mă cuprinse o curiozitate ciudată.

— Pe ăsta nu trebuia să-l aduceți aici... E a treia zi de cînd stă nemișcat. Goniți muștele de pe el. Am simțit un curent de aer rece pe față. Cineva își agita mîna deasupra obrazului.

— Și ce să facem cu el? Îl ducem la morgă?

— Acum lăsați-l să se sfîrșească aici.

— Dar ocupă un loc... Și dacă mai rezistă trei zile.

— Nu rezistă trei zile. Cineva mă dezveli apoi mă acoperi la loc. La vizita de seară nu mai e.

— Așa ați spus și ieri...

— Ei, colega... Facem un pariu?... Pe două sticle, Dealul Zorilor... Mîine dimineață patul acesta e liber.

— Două sticle, domnule căpitan... Asta e taur... Trage încă o săptămînă... Normal era să moară pe cîmp.

Pașii s-au îndepărtat și a pogorît din nou liniștea. De ce era normal să mor pe cîmp?

— De ce vorbiți romînește, domnilor studenți? V-am spus de atîtea ori. Cum se spune la cîmp? Viesen... De ce gen e? Feminin... De ce nu vorbești, domnule student mai răspicat, mai bărbătește!?... Nu v-am spus că vorbind corect nemțește trebuie să se recunoască o melodie de Wagner! Wagner! Wagner?... Unde am mai auzit eu acest nume de Wagner. Da, mi-a fost coleg în primară. Sepi Wagner, fiul croitorului... Era pistruiat și-mi dădea două bile dacă-l scărpinam pe spate... Dar nu l-am auzit niciodată pe Sepi cîntînd...

M-au trezit gemetele vecinului. Plîngea. Plîngea frumos cu sughițuri și din cinci în cinci secunde își trăgea nasul. Dinspre dreapta se auziră pași, apoi brusc ceva rece și lipicios mi se așternu pe față. M-am speriat. Nu știam ce putea fi: un timp credeam că cineva vrea să mă înăbușe și m-am gîndit că ar putea fi chiar căpitanul ca să cîștige pariul. Era sora. Îmi spăla fața cu o cîrpă udă. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui că puțină apă rece pe față poate fi atît de reconfortant.

— Se mișcă, spuse femeia.

Am auzit pașii bolnavului încălțat cu papuci de pîslă.

— Deschide-i pleoapele!

Cineva îmi deschise pleoapele. La început m-a supărat albul tavanului, era cețos, apoi se limpezi și am descoperit aplecat asupra mea, chipul unei femei.

— Vede, constată cel cu papucii de pîslă.

— Apă... Puțină apă... Mi-am recunoscut propria mea voce. Suna frumos. Venea de undeva din adîncuri dar se putea auzi.

Sora îmi aduse apă și-mi umezi buzele. Văzînd că n-o ajut îmi forță gura și turnă toată cana în ea. Apa se scurse pe bărbie, pe gît pe piept.

Nu mi-am dat seama cînd a părăsit sora încăperea. Știu doar că am rămas singur învăluit într-o liniște imensă atotcuprinzătoare.

— De ce taci, domnule student, de ce taci!?... Seminarul ăsta stupid și eu nu m-am pregătit. Văd că Amalia ar vrea să mă ajute dar se așezase prea departe. Groaznic s-a îngrășat Amalia asta! Rochia stă încinsă pe ea, gata să plesnească. Din cauza sutienului prea strîns, sînii îi par două lipii.

Ceva se întîmplase în cameră și nu știam ce. Mă enerva acest lucru. Am căutat să fiu atent, atît de atent încît mi-am auzit svîcniturile tîmplelor. Desigur că da. Asta e. Nu se mai auzeau bubuiturile înfundate ale tunurilor. Probabil sînt obosite și ele. Și cum dracu nu m-am gîndit la asta! Nu mai gemea vecinul... Îmi lipseau gemetele lui prelungite. O fi adormit. Mi-era teamă să adorm. Țineam ochii deschiși, cu încăpățînare: tavanul mi se părea foarte departe și dacă mă sforțam puteam desluși înnotînd nori. Pe urmă odaia se lumină brusc, ca de un fulger și abia după aceea am auzit detunătura. Explodase o bombă. Pe urmă încă una și încă una. M-am prins de cearșaf cu toate cele zece degete și am încercat să mă ridic. Poate niciodată nu eram atît de însetat de viață ca atunci. Am strigat din toate puterile după ajutor. Nu-mi răspunse nimeni. Probabil n-am strigat îndeajuns de tare. O bombă explodă prin apropiere. M-am sforțat din nou și m-am ridicat în coate. Atunci am simțit pentru prima oară durerea care îmi sfîșia mijlocul. După explozia următoare s-au spart toate geamurile: cioburile căzură pe pat, pe ciment. Trebuia să plec. Încă nu știam unde dar trebuia să plec. Perdelele de la ferestre fluturau ca niște drapele albe.

M-am aplecat în față și durerea se ridică pînă la umeri. M-am aplecat și mai mult și am pierdut echilibrul. Pe podea mi-am rezemat fruntea de cimentul rece și era foarte plăcut. Îmi părea bine că am căzut din pat. Undeva, în fața clădirii, explodă încă o bombă. Am început să mă tîrăsc. Nu mai știu ce distanță am străbătut dar eram obosit ca după o cursă foarte, foarte lungă. Voiam să ajung undeva departe, departe de locul unde cădeau bombele. M-am lovit de un obstacol. Era o mînă. O mînă atîrnată de pe pat. O mînă rece ca și cimentul. Abia atunci am înțeles de ce n-am mai auzit gemetele vecinului. Murise. Mă încolțise o teamă groaznică de moarte. Ușa se dădu la o parte și în prag apărură doi soldați cu o targă.

— Ăsta trebuie să fie, spuse unul dintre ei. Patul din stînga. Domnule sublocotenent!... Domnule sublocotenent Zissu...

Am mormăit ceva.

Soldatul din față aprinse un chibrit, privi spre pat și-l stinse imediat.

— Nu poate fi ăsta. Ăsta e mort!...

— Mort pe dracu! răspunse celălalt. Nu vezi, a căzut de pe pat.

M-au tîrît puțin de picioare apoi m-au asvîrlit pe targă. Eram culcat pe o parte, vedeam chenarele ferestrelor goale: se legănau pe țîțîni.

— Mă, sigur e ăsta?

— Sigur... Doar nu vrei să ducem la adăpost un mort.

Eram culcat pe mîna stîngă și mîna mă durea. Am vrut s-o scot de sub mine dar n-am reușit. Aș fi vrut să am putere...

— Nu mai ții minte, domnule student ce a spus Nietzsche în „Setea de putere"? Și asta n-ar trebui s-o uiți... Mai bine să-ți uiți numele!... Urmează secolul supraomului... Universul se așează pe alte temelii...

— Știu, domnule asistent... Iată, sînt dezgustat de înțelepciunea mea ca și albina care a adunat prea multă miere. Am nevoie de mîini care se întind.

— Bravo, domnule student... Bravo! Voi ați făcut drumul de la vierme pînă la om și a rămas încă mult vierme în voi. Așa vorbit-a Zarathustra: Priviți, că propăvăduiesc supraomul. Supraomul este sensul pămîntului. Voința voastră însă să spună: Supraomul SĂ FIE sensul pămîntului...

Soldații au așezat targa pe pămînt umed. Simțeam cum străbate răcoarea pînă în oase. În jur, peste tot erau tărgi cu oameni bandajați. De afară se auziră din nou explozii și lampa din tavan se balansa chiar deasupra mea. Era o lampă de petrol agățată cu un cîrlig de o grindă. Aveam senzația că lampa creștea, devenea reflector și razele lui vor să-mi spargă carapacea ochilor. Bubuiturile se întețiră și lampa se transformă într-un scrînciob: se apropia și se depărta mereu. Pe urmă, zidurile se cutremurară și de undeva, din perete, dintr-o țeavă, începu să curgă apă chiar pe picioarele mele. Apa era rece ca din frigider și din cauza încordării începu să mă doară mijlocul. Am început să plîng. Plînsul îmi făcu plăcere.

— De ce rîzi? se răsti la mine un soldat cu fața bandajată. În semiîntuneric părea un bulgăre de zăpadă.

De afară se auzi un nou lanț de explozii, de astădată parcă de sub pămînt și ușa se deschise larg. Lampa începu să fumege și praful năvălit pe ușa rămasă deschisă acoperi răniții.

Apa plescăia de-a lungul tărgii și încerca să ridice un capăt de pătură. Din cauza prafului trebui să țin ochii închiși.

☆

În salonul unde mi-am revenit totul era orbitor de alb: tavanul, pereții, așternuturile.

— Ei, cum ne simțim, domnule sublocotenent?

— Bine.

Într-adevăr mă simțeam bine: în încăpere era cald, curat și geamurile pe dinafară, ninse.

Doctorul se învîrtea pe lîngă mine, avea barbă cernită ca un moș crăciun din amintirile foarte îndepărtate.

— Acum îți putem spune... Trei săptămîni am fost convinși că nu te mai trezești... Și dacă medicamentele trimise de domnul colonel ar fi întîrziat, ai fi devenit erou...

— Mi-a trimis medicamente un colonel?

— Da, tatăl dumneavoastră.

— Eu n-am tată, domnule doctor și am impresia că e o neînțelegere la mijloc. Mă numesc Titus Moga. Soldatul Titus Moga.

Îmi păru bine că mi-am adus aminte și de regimentul din care făceam parte. Din regimentul 41 infanterie, batalionul special.

Medicul mă privi mirat. Era convins că glumesc.

— Nu sînteți sublocotenentul Mircea Zissu? Gîndiți-vă bine!...

— Nu, domnule doctor.

Doctorul dispăru din salon și reveni cu o mulțime de ofițeri. Mă priveau, mă cercetau ca pe o vietate rară. Au vrut să întreprindă o anchetă pe urmă au renunțat. Am fost transportat într-un alt salon, mai puțin curat și cu o mulțime de paturi suprapuse cu miros acrișor de puroi.

După trei săptămîni am primit ordin să ne pregătim pentru evacuare. Am împachetat lucrurile și cînd totul era pregătit, un plotonier gras ne anunță să despachetăm. Am fost înconjurați de trupele sovietice.

M-am întors în țară cu Divizia „Tudor Vladimirescu", cu gradul de sublocotenent.

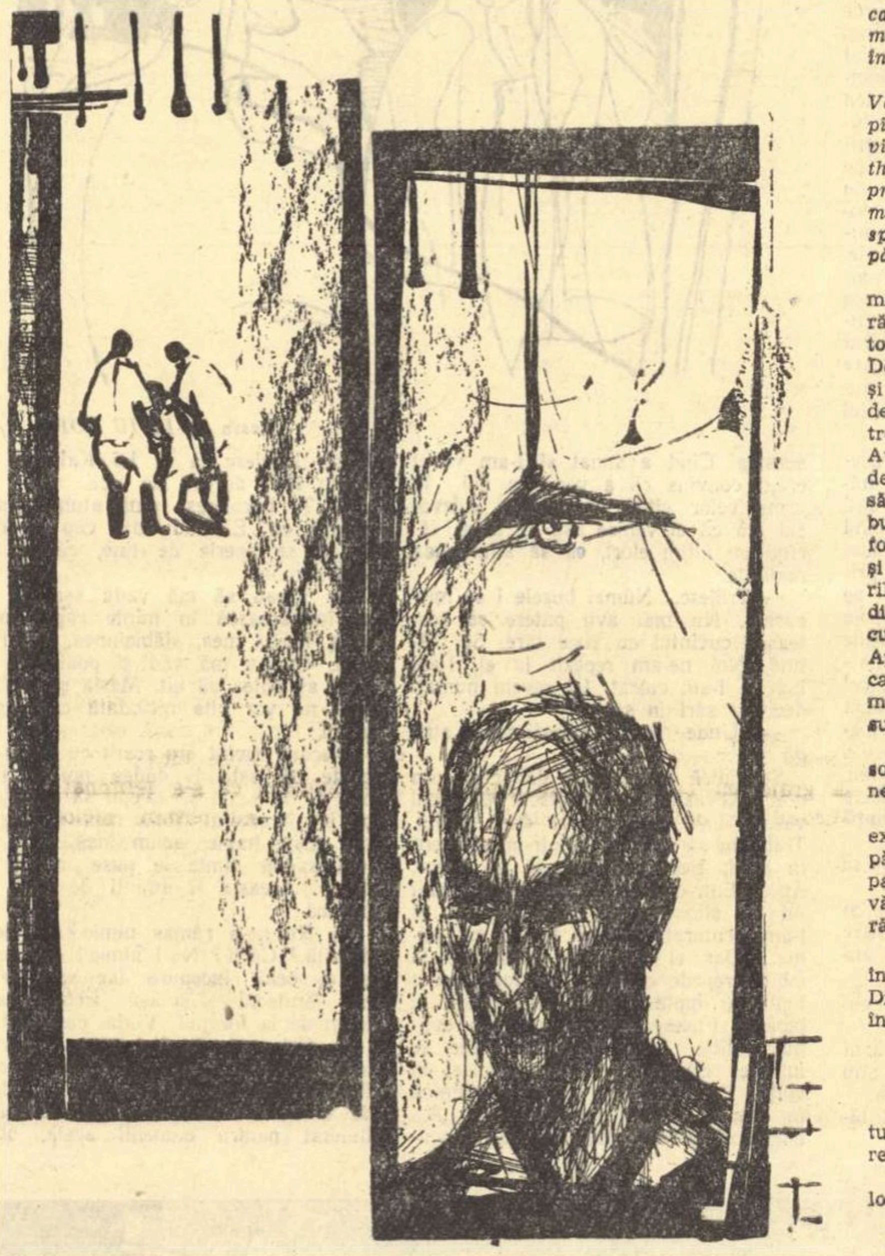

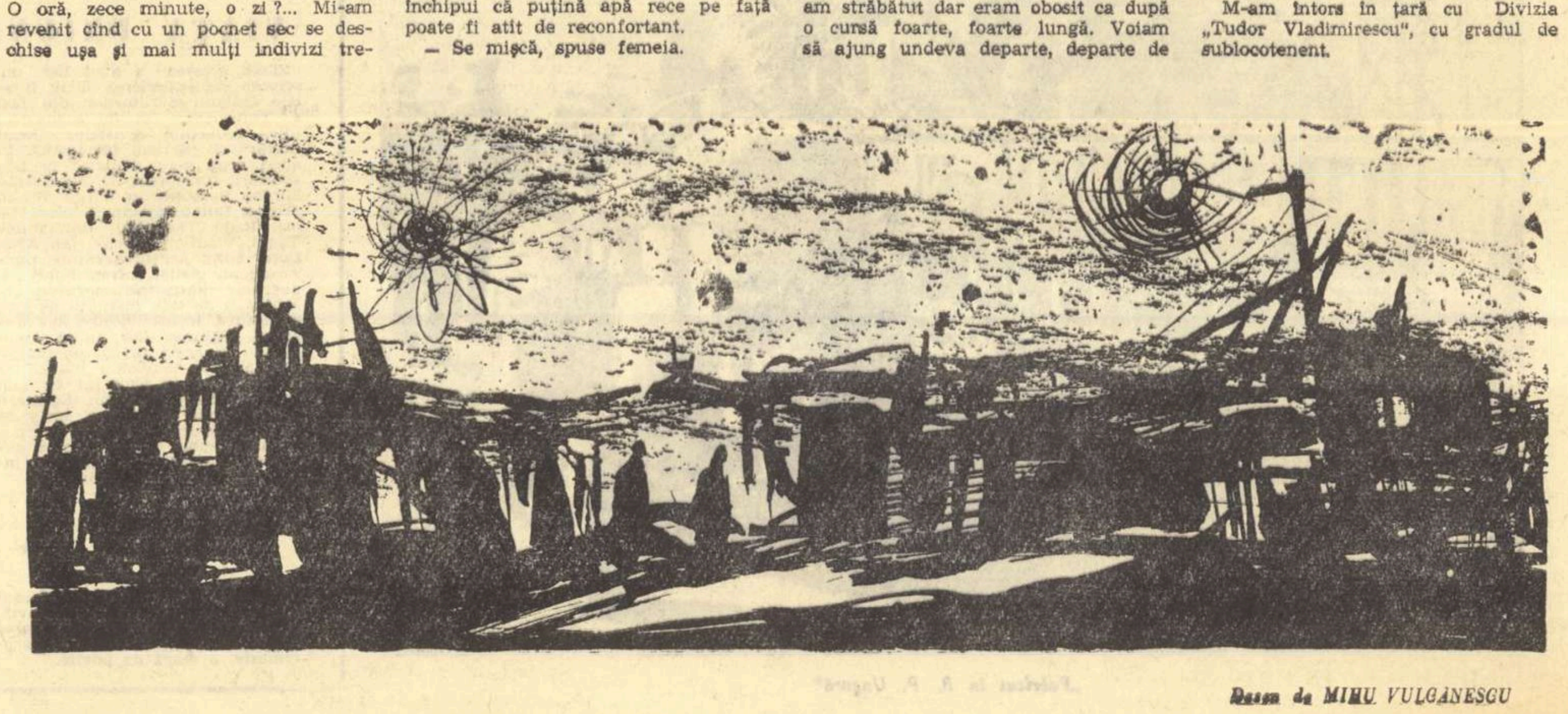

Desen de MIHU VULCĂNESCU

ZI-LUMINĂ

Mircea Șerbănescu

Cînd Pavăl intră în curte, Persida era afară, în fața ușii, cu picioarele goale pe pămîntul jilav, privind cu neprietenie straiul cenușiu al cerului, un strai scămos și parcă aspru la pipăit, ca și cum ar fi fost țesut dintr-o lînă țurcană. Stătea dreaptă, cu trupul ei mlădios nemișcat, ca turnat în formă, și cu capul dat pe spate, de i se vedea sub bărbie pielea albă, catifelată, nearsă de soare.

Părea că pune o întrebare hotărîtă cuiva, de sus. Totuși spre bărbatul care pășea acum spre ea, nu se uită, ca și cum nu i-ar auzi pașii și ca și cum zgomotul portiței trecuse pe-alături, fără să o atingă. Cîinele veni scheunînd și i se gudură la picioare. Persida se răsuci în loc și intră înăuntru, de parcă bărbatul ei nici n-ar fi fost pe lume cu adevărat.

„E tot supărată!" gîndi Pavăl și rămase pe locul unde stătuse femeia puțin mai înainte. Iși aprinse o țigară, întrebîndu-se a nu știu cîta oară: „Ce nu i-o fi plăcut?" De azi dimineață își chinuia mintea, dar nu reușea să găsească răspuns. Dacă s-ar fi certat cu vreo vecină... dar Persida nu avea acest obicei. Poate că vremea asta nenorocită...

Privi și el cerul. Indelung, cercetător, cu o pornire dușmănoasă. Straiul ăsta cenușiu se storsese toată ziua de apă. Mai avea de gînd s-o țină așa? „Ha, mă? Ce gînduri ai, mă?" întrebă în sine, stîrnit de-a binelea de ideea că din pricina lui femeia e supărată pe toată lumea din jur, cu el laolaltă. Dar nu se știa vinovat cu nimic! Ploile astea, da, erau vinovate, pentru că se ținuseră lanț și opriseră în loc muncile agricole. De sus curgea apa și jos creștea buruiana în voie, cu bucurie și cu zor, mai să înăbușe cucuruzul și floarea soarelui. Ei, fir-ar să fie! De-aceea îi supărată Persida: că nu putea ieși cu sapa, să-și facă parcela frumoasă ca ochiul...

Aseară venise acasă udă pînă la piele și cu încălțările atît de îngropate în straturi de noroi, că nu se mai cunoșteau! Fusese o zi mofturoasă în draci; dimineața se arătase cu un zîmbet senin pe cer, norii parcă fugeau spre marginile lumii; mai încolo începuse să țirîie ca toamna; pe la prînz dăduse soarele, iar pînă seara se mai înorase, se mai înseninase, încheind cu o ploaie care, deși tăcuse peste noapte, revenise în cursul zilei următoare. O adevărată pacoste!

Și se vede treaba, că pe Persida n-o răbdase inima să stea la scuteală. Ieșise la cîmp. E drept că și el se apucase s-o certe, deși părul îi mirosea a jilav și-a brazdă de primăvară, aprinzîndu-i sîngele în vine. Ea îi aruncase niște fulgere de supărare, cum numai ea știe, iar cînd se apropiase ca s-o mîngîie, s-o ia în brațe, s-o strîngă lîngă trupul lui, îi dăduse repezit mîinile la o parte; fugind în soba mare, pusese zăvorul și se schimbase acolo, într-o tăcere de moarte.

De-atunci începuse supărarea ei. Abia azi dimineață își dăduse mai bine seama. Cînd e supărată, Persida nu plînge, nu se ceartă cu nimeni, nu caută vorbele cele mai grele ca să jignească pe cineva, cum fac alte femei. Persida tace. Negru și îndărătnic, de parc-ar vrea să-ți scoată ochii cu supărarea ei grea. Numai gîndindu-se cum o va găsi cînd va intra în casă, și Pavăl se simți vinovat, vinovat pentru el însuși — deși nu știa să fi greșit cu ceva! — și pentru cerul de deasupra, și pentru hainele de ieri și pantofii plini de noroi.

Aruncă țigara, mai privi odată cerul care apăsa lumea ca o piatră de moară, lovi cu piciorul cîinele care fugi schelălăind și intră în casă.

Ardea de-acum lumina.

— Bună sara! i se adresă el, ca și cum atunci o vedea întîi.

Dar nu-și putu da seama dacă i-a răspuns sau nu. Femeia își vedea de lucru în jurul plitei, pregătind de cină. Dogoarea îi colorase obrajii pufoși, ca piersica. Pavăl știa că și sub cerceii mici, cu piatră roșie, pielea e acoperită cu pufușor și i se făcu deodată dor s-o vadă rîzînd și s-o audă cîntînd ca-n celelalte zile, cînd nu e supărată. Uite, s-ar fi dus lîngă ea să-i cuprindă umerii și s-o apropie ușurel de puiul lor, care dormea lin în leagănul agățat de grindă. I-ar fi șoptit în ureche: „Ia spune tu, Persidă, care-i baiul?" Dar în fața acestei neînduplecate tăceri, de supărare mîndră, se simțea ca împietrit.

Ca să facă ceva se apropie singur de leagăn și privi lung obrăjorul rotund, cufundat în somn ca o lăuță într-o limpede apă de munte.

Persida tot nu veni lîngă el. Se auziră în schimb pașii bătrînei — soacra lui Pavăl — care venea de la grajd cu oala plină de lapte. Mirosul lui dulceag i se urcă în nări și, ceea ce altădată îi făcea poftă, acum îl îngrețoșa. Tot din pricina supărării ei! Ieși atunci afară să se spele în ciubăr cu apa rece, leșioasă de ploaie.

Cînd intră din nou în cuină, masa era pusă. Persida îi umplu farfuria cu niște căigană galbenă ca aurul. Ei își puse numai puțin, pe fundul farfuriei. Bătrîna nu mînca seara decît lapte.

Lui îi pieri pofta de mîncare, cînd o văzu pe Persida doar ciugulind cu furculița. Arăta și prin asta că-i amarnic de tot supărată. Ar fi lăsat dracului cina, dar știa că bătrîna e cu ochii pe ei. Ca să alunge urîtul din casă, el se strădui să arate vesel, povestind iute, cu gura plină:

— Am auzit la radio de mersul vremii. Tot **nestabilă**; dar mîine cică o fi frumos, o fi **zi-lumină.**

Cuvîntul acesta „nestabilă" îl auzea des la buletinul meteorologic de la radio; pe cînd celălalt „ziua-lumină" știa că-i place Persidei. Insemna, în vremea aceasta pocită, zi fără ploaie, adică zi bună de lucru. Il folosea des Persida, ca și cum i-ar fi fost nespus de drag. Pavăl nădăjduia că în felul acesta va sparge ghiața, nemaivorbind că era și timpul ca Persida să iasă din muțenia aceasta supărată. Știa doar că nu ține mult la supărare...

Insă Persida nu răspunse nimic. Tot tăcută, spălă vasele și rîndui toate celea pentru noapte. In cele din urmă ieși afară. Lui îi dădu în gînd că iar se-ncontrează cu cerul cel negru și se luă după dînsa. Nu se înșelase. In imensitatea aceea de cărbune, ea scormonea cu ardoare după bobițele de aur ale stelelor. Dacă se zăreau vreo două, licărind sfios. El își continuă jocul început în casă:

— Uite că se înseninează!

Nu auzise nimic la radio și nici cu două stele nu se face cer senin, dar ce nu face Pavăl de dragul Persidei!

O auzi oftînd, o simți mișcîndu-se, ca și cînd ar fi vrut să plece de lîngă el, pe urmă se opri și iar nu-i ajunse în urechi decît zgomotul ușor al răsufletului ei. Ar fi vrut să mai spună ceva, dar n-apucă, pentru că Persida începu:

— Da' la radio n-ai auzit că ești om slab?

— Iaca nu. Drept îi că mi-ar place să aud la radio cum mă laudă, așa cum au făcut cu tine...

— Te-au lăudat oamenii asttoamnă în adunarea generală, cînd te-au prins că ai arat bine numai marginile, iar pe la mijloc ai dat în bătaie de joc...

— M-au lăudat și mi-a părut bine! zise el, parcă făcînd haz de necaz.

— Și-o să te mai lăudăm, n-avea nici o grijă, că ești ca femeia cea slabă de-ascunde gunoiul după ușă...

— Tu, Persidă, de ce ești supărată? Pe mine ești?

— Incă nu te-ai gîndit?

— Nu m-am gîndit decît la tine...

— Numai la mine nu te-ai gîndit; nu minți. Că dacă te-ai gîndi la mine, ai lucra bine...

— Credeam că s-a terminat!

— Păi tu nu termini niciodată, așa-mi pare; că tot nu vrei să lucri bine. Tu crezi că nu te vede nimeni. Uite, că te vede și-or să te ia oamenii la ochi, de-o să se-aleagă praful.

— N-o fi el dracu chiar așa de negru!

— Ba-i mai negru decît îl crezi tu. Că-ți închipui că dacă asttoamnă am tăcut, o să tac și-acum. Nu mai tac, Pavăle, să se-aleagă într-un fel...

— Ce tot vorbești acolo? Dar ce-am mai făcut? Ei, fir-ar să fie...

Ii răsună în glas un început de mînie. Persida, însă, își apropie fața de-a lui și-i spuse răspicat, căutînd să străpungă cu ochii întunericul pînă la ochii lui:

— Tot tu te superi! Ce-ți zici tu în tine: muierea îi proastă! Numai tu ești deștept. Tu îți faci ale tale și mă dai pe mine de rușine, de n-am să mai pot scoate obrazul între lume...

— Vai de capul meu, doar nu l-oi fi omorît pe tata!

— Te-ai gîndit vreodată cum ai trecut cu prășitoarea pe locuri? Ai fușărit iar, de trebuie să dăm noi mai mult cu sapa, în loc să gătăm mai iute. Nu-i destul că-i vremea rea, dar mai ajuți și tu ca să stăm pe loc. Pîndim cu sufletul la gură cîte-o zi-lumină, și ne izbim de apucăturile tale, trăgînd de noi, ca niște gheare. Nu mă gîndesc c-ai trecut cu prășitoarea pe parcela mea, de parcă-n dușmănie ai trecut...

— Persida!

— Tu alergi numai să-ți împlinești normele tale, dar de nimeni nu-ți pasă de altcineva. Apoi să știi că de data asta nu te mai las; am să vorbesc eu despre tine în adunarea generală. Și dacă n-ai să lucri cum trebuie, nici nu-mi mai trebuiești...

— Persido, ce vorbă-i asta? Și de ce mi le spui astea aici, să ne-audă o lume. Hai în casă...

— Ți-e frică să nu te afle oamenii cum ești. Păi te știu toți, Pavăle, Pavăle...

— Taci, Persidă, că noaptea are urechi... Și ne facem de rîs!

— Dar cînd lucri rău nu te gîndești la ochii nimănui? Crezi că tu ești ăl mai cu moț și că nimeni nu vine după tine să vadă ce faci...

— Hai, te rog eu, Persidă, hai în casă... Vorbim acolo... hai că nu mai pot!

. . . .

Ce-au mai discutat în casă nu se știe. Dar ceea ce au vorbit în curte s-a auzit de la unul la altul pînă ce-a ajuns și la mine, de v-am putut povesti și dumneavoastră. Peste noapte cerul s-a limpezit de nori și dimineața s-a arătat cu adevărat o zi-lumină. Bine știut este că ziua bună de dimineață se cunoaște. In toate curțile din sat a început forfota vrednică, nerăbdătoare a oamenilor care abia așteptau să iasă la lucru în cîmpul care îi aștepta cu nesaț. Ulițele au început să răsune de voci, de pași, de scîrțîit de roți, de lovituri de copite...

Din curtea lor au ieșit și cei doi soți, Pavăl și Persida, împăcați, unul lîngă celălalt. Persida se grăbea la parcela ei de cucuruz cu sapa pe umăr, iar Pavăl la tractorul lui, pentru că se angajase solemn să lucreze bine de-acum încolo și cît o mai trăi. Intîlneau în drumul lor oameni cu fețele luminate de soare și de bucurie, salutîndu-se cu ei voioși:

— Bună dimineața; bună dimineața, Persidă.

Des mai răsuna în dimineața aceea numele Persidei!

— Bună dimineața Persidă, bună dimineața...

Peste lume se revărsase o adevărată zi-lumină...

Desen de NICA PETRE

FLORIN MUGUR

Cuvintele

Se-apropie vîntul sonor dinspre grajduri
și-aduce mirosul de noapte încinsă al vitelor mari,
mirosul noroșilor bivoli ce gem contopiți cu-ntunericul.
Uite, se-apropie vîntul,
apleacă spre mine petala dințată a lămpii de gaz
și-o frunză azvîrle în cana din care-au băut
pe rînd toți cei șapte țărani adunați în odaie,
lovindu-și de muchea ei nemuzicală, de lut, dinții tari.
Aici, lîngă alba, diforma tulpină a lămpii
și cana cu șoldul curbat violent — scriu cuvinte pe tablă
cu mîna albită de cretă, lunară-n lumina prea slabă.

Țăranii ascultă cuvintele noi încordați, foarte treji.
cu unghia le-ncearcă, așa cum încerci o sămînță,
le-apasă-ntre dinți și le sună-ndelung la ureche.
O mie de ani doar cuvinte străine-au venit către ei,
de groaza dezastrelor arse și arse de foame.
De-aceea ascultă cuvintele noi cu un fel de mirare
și unul la altul se uită, bărboși, nevenindu-le parcă să creadă.

Și pleacă tîrziu, prin mirosul de noapte încinsă al vitelor mari.
ferindu-și de zgomot avutul cel nou, cu o mîndrie ascunsă.

Ritm unanim

Zidim clădiri, unim carcasă cu carcasă,
închipuim
o închegare de iubiri, melodioasă,
un ritm fără stavili, unanim.

Nici o fisură, priviți! Nici o iubire
desprinzîndu-se cu geamăt în vînt,
nici un cîntec sfîrșindu-se-n țipăt subțire,
nici o fîntînă plină de pămînt

și nici o viață ratată,
fără cadență și țel,
ca o roată
rostogolită-n gol sau învîrtită absurd în inel.

O construcție fără fisură,
cu turnuri de foc,
armonioasă și dură,
în care să-și afle și pasărea loc.

Baladă

Unui meșter de demult

O dragoste-a fost, și-o imensă mîhnire.
Lumina a nins, desfăcîndu-se-n fire
și multicolore-ai privit cum dispar
cînd mîna le-atinge, albită de var.

Știai să pleci umerii, să te supui,
să sapi temelii, să bați cui lîngă cui
și ziduri să-nalți, să pui grinzi lîngă grinzi,
cruciș, cu piroane de fier să le prinzi.

Și n-a avut nimenea timp să-ți găsească
un nume măcar, și să ți-l potrivească.

Pe-un zid l-ai fi scris, cu o daltă subțire...

Murind, ai lăsat un ciocan moștenire —
și satul fierbinte în iarna geroasă,
de tine zidit, ani de-a rîndul și casă de casă.

Plastică teutonă

Ochi strict delimitați. Buzele drepte —
o tăietură de pumnal. Și pumnalul de-argint
cade din treaptă în treaptă pe-o mie de trepte
mîncate de umbră, mîncate de lepră,
cade pumnalul sticlind, zăngănind.

Lumina vine crudă dintr-o parte
pe ochii alungiți de răutate,
pe degetele-ncovoindu-se uscate
ca lemnele moarte.

Chipuri de martiri și de sfinți
au o sclipire chinuită, de sudoare,
au o sclipire roșie — aburi fierbinți
îi înconjură — chipuri de martiri și de sfinți
pe rug cu toții; flăcările urcă
sigure, fără cruțare.

Și îngerii cu ochiul gol și blînd
privesc un dumnezeu cu fața dură,
spre întuneric binecuvîntînd,
încovoiat, plesnind de-atîta ură.

VASILE NICOLESCU

Clamavi...

Copacul ciuntit nu va spune vreodată:
acest om mi-a tăiat creanga,
iarba n-o să-ntîmpine niciodată aurora
cu țipăt subțire de ură:
acești oameni mi-au pîrjolit fața;
stîlpul de marmoră nicicînd nu-și va plînge
așchia smulsă din trup.
Dar strigătul omului ciuntit și strivit de fasciști,
amplificat de durerea tuturor elementelor,
strigătul lui izbucnind din tăcerea marilor arșiți,
din boltă în boltă-alergînd,
neiertător ca o flacără
se va rostogoli
prin memoria lumii!

AMINTIRILE

Nicolae Țic

Petre Novac recunoștea cinstit, deși nu era spre lauda sa, că n-are nici un fel de aptitudini gospodărești. Pînă la vîrsta de douăzeci și opt de ani, abia dacă încercase de vreo două, trei ori să-și pregătească ochiuri cu șuncă și cîte un ceai... De aceea, în ziua în care maică-sa plecă într-o croazieră pe Marea Neagră, Novac își scoase un abonament la o cantină-restaurant; trei mese pe zi, mîncare bună, ospătari cumsecade. Un singur lucru îl nemulțumea. Novac era obișnuit să citească între două feluri... Ori aici, la cantină, stînd la masă cu oameni străini nu-i era la îndemînă să deschidă cartea. Aștepta de fiecare dată să apară în cantină vreun cunoscut. Dacă nu citește, măcar să mai schimbe o vorbă. Cunoscuții și prietenii nu treceau pe-aici. Dar iată că într-o seară se apropie de masa lui — încrezătoare, zîmbind, o femeie destul de tînără, îmbrăcată modest și surprinzător de sobru. Inainte de a-i strînge mîna, Petre Novac închise ochii, pentru o clipă. Nu-și aminti de unde-o cunoaște. Și înțelese că se află într-o situație foarte neplăcută. In ultima vreme mai pățise o asemenea rușine față de un fost coleg de la școala de ucenici. Vorbise cu el o jumătate de oră, fără să știe de unde să-l ia. Femeia își agăță poșeta de spătarul scaunului și se așeză. Din gesturile, din purtarea ei se vedea limpede că întîlnirea cu Novac o emoționase.

— Ce mai faci? întrebă **ea.**

— Cu diverse treburi...

— Și de cînd iei masa aici?

— De vreo patru zile, o informă Novac.

— Anul trecut, spuse femeia, te-am văzut de două ori pe stradă, dar nu erai singur... și n-am îndrăznit să te opresc. Pe urmă, mi-a părut rău, mai spuse ea, cu seriozitate, aș fi vrut să discutăm. Cum te simți?

— Pînă acum **sănătos**, mulțumesc, se grăbi Novac.

— Tot la „Drapelul roșu?"

— De opt ani, merg pe-al nouălea.

Acum, Petre Novac nu mai avea nici o îndoială că femeia îl știe de mulți ani. Cîndva, trebuie să fi existat între ei o oarecare intimitate, de îndată ce ea își îngăduie să-i vorbească atît de familiar. Cu eforturi disperate, dorind să evite ridicolul, încercă din nou să-și aducă aminte de unde, de cînd o știe? Insă amintirile, răscolite fulgerător, nu-l ajutau în nici un fel. In prima sa tinerețe, Petre Novac nu dusese o viață de aventurier. Totuși, căutînd explicații, admise într-un tîrziu, că s-ar putea s-o fi cunoscut pe femeia aceasta într-o împrejurare de care acum, om în toată firea, se jenează. „La șaptesprezece ani, se justifică Novac, te aprinzi ușor. I-oi fi spus că o iubesc?" După ce trată cu ospătarul, femeia reluă discuția:

— Nu te-ai schimbat aproape de loc... te-ai îngrășat, ai îmbătrînit puțin... încolo, iți păstrezi trăsăturile. Cum te-mpaci cu ingineria?

— Am foarte mult de lucru.

— Și muzica?...

— Ce-i cu ea? se nedumeri Novac.

— Ai renunțat definitiv? insistă femeia.

— Nu **era de mine. S-a** dus.

Conversația se anunța tot mai **stranie**. Rîzînd, femeia îl întrebă dacă și acuma se mai sperie de șoareci. Novac ridică din umeri: „De șoareci? El să se sperie de șoareci? Nu-și amintește". Totuși, pentru a nu spulbera cine știe ce închipuire a femeii, îi spuse că nu mai e băiețandru. Acuma nu se mai sperie chiar atît de ușor. „Dumneaei mă confundă", îi trecu prin gînd. Și așteptă ca femeia să se ridice, copleșită de rușine: „Vă rog să mă iertați, e o confuzie... încă o dată vă rog"... Dar ospătarul aduse o porție de salată de vinete și femeia începu să mănînce. Petre Novac se recunoscu învins. Dar cum nu era omul care să-și creeze drame din fiece, își aprinse o țigară și se gîndi la treburile de-a doua zi. Apoi scoase agenda din **servietă** și memoră tot ce-avea **de făcut: la șapte** și jumătate, ședință în secția montaj-automate... la unsprezece, recepționarea a patru citukuri de 60 de kilowolți...

— Cu Bîrsan te-ai mai văzut? întrebă femeia.

— Rar de tot... spuse el, fără să știe despre cine-i vorba. Intrebările ei, atît de concrete, începeau să-l sîcîie. Și se gîndi că e timpul să-și ia rămas bun. Pe urmă, i se păru că undeva, printre amintiri, mai descoperise odată numele de Bîrsan. Ultima dată l-am întîlnit... uite că nici nu mai țin minte! și Novac se îngrijoră de memoria lui atît de scurtă.

— Ți-a spus că m-a cerut de nevastă? se interesă femeia.

— Nimic, absolut nimic, o asigură el.

— In urmă cu șase ani.

— Nu știam.

— Și ghitara? O mai păstrezi?

— Sigur, spuse Novac, surprins, sigur că da...

Femeia continua să-i pună diverse întrebări, lipsite de importanță, iar el se gîndea, acum avea la ce se gîndi, parcă dibuia o rază de lumină într-un labirint. In urmă cu zece... cu unsprezece ani își cumpărase o ghitară. Asta era adevărat. Un prieten îl învățase să cînte. Toate după amiezile și le petrecea cîntînd acasă, între patru pereți. Iar cînd a fost trimis la un curs de agitatori, și-a luat ghitara cu el... In două, în trei zile, i-a mers faima de mare cîntăreț. Poate că de-atunci îl știe femeia. Altfel, de unde? Fără îndoială, de-atunci. Așa se explică și întrebarea ei, cu muzica... Incîntat de succes, o fi făcut vreo declarație naivă, că vrea să se dedice muzicii. Uite că s-a găsit cineva care să-l creadă. „Dînsa are pretenții cam prea mari pentru memoria mea, își spuse Novac. Eram patruzeci, cincizeci de agitatori... au trecut unsprezece ani... oamenii se schimbă, ce să-i faci!" Cu greu, Novac își limpezi în minte figurile a doi sau trei dintre colegi. Ii reținuse pe cei mai originali. Unul, Voinea, care în fiecare dimineață îi anunța că el are o idee... Printre altele, Voinea avusese ideea ca în timpul liber cursanții să facă practică într-un chip destul de original: jumătate să fie „nelămuriți" jumătate agitatori. Și Novac își aminti că de două ori trebuise să-l lămurească pe Voinea, care făcea pe țăranul mijlocaș, șovăielnic! Apoi, mai era Buzatu, care spunea mereu: Just, tovarășe, just! Buzatu, Oroș... și cam atîta! Despre ceilalți, Novac nu mai păstra nici o impresie. Erau și fete la cursul de agitatori. Dar cum nu se îndrăgostise de nici una dintre ele, îi era destul de greu să și le amintească. Cîțiva dintre colegi se îndrăgostiseră de o fetișcană drăguță. da, într-adevăr era foarte drăguță, admise Novac, fără a izbuti să și-o imagineze exact... era cumva, brunetă, cochetă, avea farmecul ei, admise Novac, din nou. Pe la optsprezece, nouăsprezece ani cunoscuse multe fete drăguțe. Dar dacă cineva l-ar fi întrebat cum arătau, el despre toate ar fi spus: brunete, cochete, cum arată fetele! Trecuseră destui ani de-atunci! Novac cercetă cu atenție chipul femeii. In sinea lui se jură că nu o mai văzuse niciodată. Și totuși, ea nu se înșeală. Au învățat împreună la cursul de agitatori. Novac se miră. „Cîte știe despre mine! Că voiam să mă dedic muzicii... Ghitara... că mă speriam de șoareci... și cine știe cîte alte mărunțișuri, pe care eu le-am uitat demult". I se păru ciudat cum trăiesc oamenii în amintirile celor din jur. „Alții știu atîtea despre tine de te sperii!"

— Unde lucrezi acuma? întrebă Novac.

— Tot la Institutul de proiectări, spuse femeia. Trebuie să plec mîine dimineață la Hunedoara și-am fost să-mi scot bilet de avion. Pînă acuma n-am mai călătorit cu avionul.

— Și ți-e teamă? rîse Novac.

— Cred că nu... Mai degrabă sînt curioasă.

Pe la unsprezece, ieșiră din restaurant. Afară plouase, și biciuit de ploaie, orașul se trezea din moleșeala de peste zi. Fusese o zi de iulie, cu soare torid. „E o seară plăcută, își spuse Novac, urmărind cum se reflectă în oglinda asfaltului sutele de lampioane. Și ce trebuie să fac eu acuma? Să o conduc acasă? se întrebă el. Măcar să-mi spună cum o cheamă, altfel ajung de pomină". Mergeau pe o stradă liniștită, ei singuri pe stradă, schimbînd impresii oarecare. Novac îndrăzni:

— A fost frumos, atunci...

— Iți amintești de Voinea? întrebă ea. Cum intra în clasă: Am o idee! Avea atîtea idei omul ăsta! rîse femeia. N-am mai aflat nimic despre el.

— Și Buzatu, se avîntă Novac.

— Tare-aș vrea să ne-ntîlnim după unsprezece ani!

Femeia continuă să înșire nume cu un foarte vag ecou în mintea lui Novac. Zeci de nume, unele caraghioase: Trombonel, Șiroaie, Cesteluș... Apoi, întîmplări mărunte, cu o minge de fotbal... ceva cu o tablă, care căzuse în capul unui asistent... „Iar la despărțire, cînd am jucat perinița două ceasuri, a fost grozav". Novac își spuse: „Inseamnă că am jucat și eu perinița. Erau atîtea fete acolo, pe care din ele oi fi sărutat-o?" Și simți o mare dorință să reînvie zilele de-atunci; să afle ce făcuse el și cum arăta. După ce femeia povesti pățania lui cu șoarecii, Novac întrebă:

— Dar fata aceea?

— Care, că erau multe?!

— **Fata aceea de care se-ndrăgostiseră toți!**

— Cu cine **stătea-n bancă?**

— Nu știu... dar **era frumoasă.**

— Ți-a plăcut?

— Era foarte **frumoasă!** stărui Novac. Chiar, cum o chema? Marian, Moise, sau așa ceva. Moglescu! izbucni el, convins că nu se-nșeală. Mă jur pe ce vrei... Moglescu!

Femeia îl privi ca de pe altă lume.

Ca să se sprijine de ceva, îl apucă de braț.

Și spuse, adresîndu-se, poate unor aduceri aminte:

— Eu sînt Moglescu.

— Dumneata?! — sigur că dumneata!... se zăpăci Novac.

Cîteva clipe, cei doi se priviră dezorientați. „Ei vezi, vezi unde-am ajuns? vroiau să-și spună. Și-acum ce facem?" Novac arăta istovit. Iși trecu palma peste față și oftă. Ca niciodată, simți cît de amară e tristețea. Iar dacă își dorea ceva, era să-i redea liniștea și înseninarea acestei femei. Avea sentimentul că o păgubise de cea mai de preț dintre bucurii. Și astfel, prin durere, ea îi deveni apropiată. Intîmplările din urmă cu ani, prin care trecuse și el și femeia se limpezeau, ca o dimineață. Pe fața lui răsări un zîmbet. Un îndemn. Și femeia își reveni, surprinzător:

— Așa ți s-a părut că sînt?!...

— Poate că n-a fost numai o părere.

— Eu nu mă știu frumoasă.

— Toți eram îndrăgostiți... îndrăzni Novac.

— Dar nimeni nu mi-a spus-o! rîse ea. Și nici că sînt frumoasă. Aveam șaptesprezece ani. Cît m-aș fi bucurat! De ce nu mi-ai spus, atunci?

Novac schiță un zîmbet stîngaci. Atunci!

Atunci era foarte tînăr.

Incă nu știa ce preț au bucuriile.

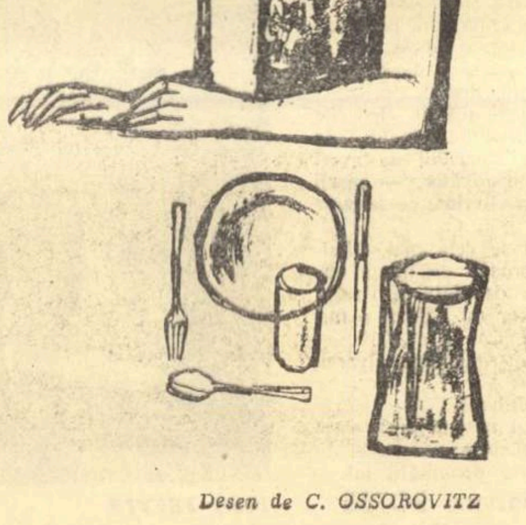

Desen de C. OSSOROVITZ

Confruntînd două ediții

Destinul unei cărți, acordurile și dezacordurile pe care le provoacă în timp, cu cine polemizează fățiș sau secret, familia de cititori pe care o grupează în jurul ei dealungul anilor, căror întrebări a ținut să le răspundă, și în ce măsură soluțiile propuse au fost ratificate, cum își privește autorul volumul și cum l-ar scrie dacă ar fi să-l reia — iată un capitol de probleme dintre cele mai pasionante. Reeditarea romanului „Zorii Robilor" ne îngăduie, fie chiar și în cadrul unui articol sumar, să pătrundem în acest cîmp de preocupări care lărgește atît de mult sfera criticii literare.

Cînd a apărut întîia oară „Zorii Robilor", în 1950, V. Em. Galan era un scriitor tînăr, și hotărîrea de a relua în cadrul unui roman istoria anului 1907 avea în ea ceva temerar. Căci autorul trebuia să înfrunte nu numai un model ilustru, demult intrat în istoria literară și devenit obiect de legitimă admirație, ci o adevărată tradiție. Alegîndu-și un astfel de subiect, Galan mărturisea însă, și una din notele temperamentului său artistic. Fiindcă era evident că nu pentru a retranscrie evenimentul pe un portativ propriu dar pe urmele înaintașilor se încumeta el la o asemenea dificilă încercare, și nici pentru a-și măsura orgolios forțele cu cele ale predecesorilor. „Zorii Robilor" s-au născut din nevoia de a remania și de a completa vechea imagine despre răscoalele anului 1907. (De altminteri, este grăitor faptul că scrierea romanului a corespuns cu descoperirea unei arhive secrete cuprinzînd documente care aruncau lumini necunoscute pînă departe în miezul tragicelor întîmplări).

In prima ediție, scriitorul a urmărit să pună în evidență, nu atît adîncimea mizeriei în care fusese aruncată lumea satelor — asta se mai spusese și se spusese bine — cît să dezvăluie primele semne ale alianței de luptă între țărani și muncitori. Pornind de la un episod real, ajutorul dat răsculaților de către lucrătorii de la depoul C.F.R. Pașcani, Galan a ținut să arate germenii unor acțiuni comune; cu alte cuvinte a lăsat să cadă accentul asupra ceea ce a trebuit să fie și nu a putut fi din motive obiective o formă eficientă de activitate revoluționară. Văzut din perspectiva țăranilor, dar și din aceea a muncitorilor care, împotrivindu-se ignoranței și oportunismului, militau pentru un ideal superior de viață — anul 1907 se conturează mai frămîntat încă, mai dureros.

Și a mai urmărit autorul în prima ediție a romanului, să-și încheie povestirea arătînd că pentru cei ce au luat parte la răscoală se profilează dincolo de zarea însîngerată, un alt viitor, al cărui conținut ei îl presimt și uneori chiar îl și pipăie cu înțelegerea. (Așa de pildă, în capitoul „Asaltul cerului", unul din eroi, moș Gheorghe Dima din satul Robi, visează și propune ca țăranii să aibe avutul în comun). Așadar, romanul „Zorii Robilor" a căutat să întregească cu o seamă de date noi tabloul răscoalelor, și să-l privească din unghiul de vedere al prefacerilor revoluționare impuse de istorie, de acea istorie în care se amestecă și glasul sugrumat de suferință și revoltă al țăranilor de la 1907.

Există însă, în prima versiune a cărții tendința de a pune pe seama unora dintre eroii ei o înțelegere atît de lucidă a evenimentelor cum numai noi, astăzi, o putem avea. In același timp, din dorința de a face sensibile laturile mai puțin cunoscute ale răscoalelor, jocul brutal de interese politice al moșierimii și burgheziei, mecanismul sălbatec al orînduirii, scriitorul era ispitit uneori să simplifice psihologiile.

Publicul și critica au resimțit aceste carențe ale romanului dar nu au întîrziat să-și dăruie adeziunea întrucît paginile cărții prilejuiau înainte de orice, o reconstituire inedită și adesea foarte expresivă a anului 1907. Cel ce scrisese romanul era un talent nematurizat, dar în care se putea citi un suflu de omenie reală. El povestea, cu o tristețe pe care umorul nu reușea s-o altereze și cu un calm prin care răzbătea cînd și cînd o mînie greu tăinuită, soarta principalilor săi eroi. Se solidariza cu unii, îi condamna pe alții, își amesteca experiența sa de viață cu a lor, schimbînd condeiul satiric cu unul duios și trădînd un temperament liric, dator în anumite privințe lui Sadoveanu. (Mă refer aici de pildă, la felul cum și-l închipuie autorul pe Gheorghe Dima: un uriaș generos, plin de vitalitate, cu o existență tumultuoasă — așa cum ne apar, mulți dintre eroii celui de a scris „Județul Sărmanilor").

Revăzîndu-și după mai bine de zece ani romanul, V. Em. Galan s-a aflat, așa cum se întîmplă adesea la recitirea unei cărți de tinerețe, în fața unei oglinzi în care nu s-a recunoscut cu totul. Nu numai că lipsurile romanului îi apăreau acum clare și se limpezise cu trecerea anilor asupra ceea ce era neadevărat sau insuficient argumentat artistic în prima versiune a cărții, dar forța de înțelegere și de expresie îi impuneau o altă viziune asupra materialului de fapte strîns între coperțile primei ediții. De aceea, scriitorul a trecut le refacerea romanului. Să o spunem din capul locului: pentru puțini autori este aceasta o operație lesnicioasă. In orice caz ea echivalează, pe un anumit plan, cu scrierea unei lucrări noi. In adevăr cînd, după un deceniu, revizuiești o carte sînt șanse să înlocuiești doar un adjectiv cu altul, dar sînt și mai mulți sorți să o schimbi radical. Așa s-au petrecut lucrurile cu „Zorii Robilor".

„Zorii robilor" de V. EM. GALAN

Dintre modificările cele mai evidente, două ni se par mai importante: îmbogățirea analizei fenomenului de la 1907 prin o mai mare atenție acordată relațiilor dintre diferite categorii social și încercarea de a defini cu mai multă rigoare perspectiva ce o aveau atît țăranii cît și muncitorii despre răscoală. In noua versiune a cărții, personaje care dețineau în prima ediție un rol subsidiar ca, de pildă, Nedelea Păstrăvan și Mălin Susan, sînt acum descrise pe larg. Amîndouă aceste personaje proiectează o lumină asupra procesului de inchiaburire care avea loc la sate paralel cu cel de crîncenă pauperizare a maselor de țărani. Odată cu Nedelea Păstrăvan a apărut în carte un alt personaj, inexistent în prima versiune: Ioana. Acum, raporturile între Nedelea, Mălin, Ioana ocupă un capitol amplu și evidențiază desigur trei caractere înrudite prin rapacitate și cruzime, dar mai ales explică mijloacele prin care se acumulau averi la sate și se întemeia burghezia rurală. In aceiași direcție a descrierii mai nuanțate a tabloului social se cuvine apreciat faptul că un personaj care se pierdea undeva între culisele primei versiuni a cărții capătă acum o semnificație deosebită: Zvorîșteanu nu este numai proprietarul manufacturii de frînghii și mai tîrziu ale fabricii impunătoare pe care o construiește, el este și cel care tutelează politic agitațiile diversioniste (pogromuri).

Cît privește exagerările de care se făcuse vinovată prima ediție a cărții, ele au dispărut, iar autorul s-a apropiat de felul cum înțelegeau țăranii răscoala și a precizat caracterul sprijinului primit din partea muncitorilor. Gheorghe Dima nu-și mai imaginează forme de muncă în comun, iar mișcările anului 1907 sînt văzute așa cum au fost ca dezlănțuirea spontană neorganizată a unei suferinți și uri trecută din generație în generație. Sînt în carte cîteva scene deosebit de sugestive pentru ceea ce au fost acele răscoale. Ceasuri întregi, țăranii așteaptă în fața conacelor fără să pătrundă pe porțile lor. Vor „învoiri" mai omenești, vor o altfel de viață, dar țelurile sînt vagi. Așa cum stau în fața porților sînt o putere, dar o putere pe care o anulează deopotrivă neclaritatea scopurilor de atins și a mijloacelor de luptă, ca și o lungă, paralizantă existență de supunere. Cînd izbucnesc este mai curînd sub imboldul disperării: nu mai pot îndura, vor totul în general, nu au obiective minimale, nu au de parcurs un drum evolutiv. Muncitorii îi ajută, și felul cum ei se solidarizează cu răsculații este cum nu se poate mai emoționant, dar și ei au experiență puțină.

E suficient ca într-un roman să schimbi, nu traiectoria unui destin ci numai o împrejurare, pentru ca să fii obligat să revizuiești zeci de pagini. Or, V. Em. Galan a făcut din eroi secundari eroi de prim plan, a scos din viață pur și simplu o altă serie de personaje etc., și a renovat în genere viziunea sa. De aceea intervențiile autorului nu pot fi limitate la un capitol sau altul al cărții. Dacă vom adăuga, de pildă, că bătrînul Vîrnav apare acum incomparabil mai bine desemnat, că la aceasta contribuie paginile închinate raporturilor sale cu cei doi nepoți, conflictelor de familie, sau că misiva sa adresată în litere chirilice autorităților pentru a interveni armat împotriva țăranilor „că dacă tocmai acum ați ieși din cuvîntul meu, atunci de ce mai sînteți" reliefează cît se poate de clar relațiile între clasele exploatatoare și aparatul de stat — nu vom aprecia exact importanța schimbărilor de la o ediție la alta. Aceste schimbări trebuie urmărite în însăși imaginea artistică. Spre exemplu, aparent, sînt puține modificări la capitolul „Salcia măriei sale": cîteva pagini înlocuite. In noua versiune nu avem însă de-a face numai cu o nedreptate care duce la ruina completă a unei biete gospodării țărănești. Decizia de a smulge salcia cu rădăcină cu tot și astfel de a nărui digul care proteja puținul pămînt muncit de Gheorghe Dima se însoțește de un alt înțeles, în afara celui evident. Cînd Florica Mutescu, după cîteva nopți de chef, indică din trăsura ei, la întîmplare, cu o mișcare de răsfăț, salcia menită să împodobească expoziția regală, ea semnează cu inconștiență o sentință capitală pentru Gheorghe Dima, care realizează treptat consecințele smulgerii salciei. Hotărîrea i se pare țăranului uluitoare și inacceptabilă în arbitrariul ei. Scena pune față în față două ființe legate una de cealaltă printr-un act absurd, și subliniază dramatic prezența a două lumi opuse și izolate. Relațiile generate de o orînduire profund nedreaptă au rupt între ele orice punte de înțelegere.

In aceeași ordine de idei, a intervențiilor în „intimitatea" romanului merită să cităm epilogul. In prima versiune alunecarea lui Alexandru Dumitriu spre burghezie, trădarea sa, erau redate mai pe larg, dar nu cu accentul virulent pe care-l are acum laconica notație că dintre deținuți lipsea Alexandru Dumitriu, eliberat de procuror.

Scriitorul nu ezită să revină, să corijeze vechile pagini într-un spirit radical, fie chiar uneori, acolo unde înțelege că a fost în eroare, să polemizeze subteran cu neajunsurile primei ediții. Compararea celor două versiuni ale romanului „Zorii Robilor" ne duce în apropierea unei conștiințe artistice severe cu ea însăși. Iar exigența măsoară și definește vocația autentică.

B. ELVIN

O carte antifascistă

Cartea e tulburătoare. Prin adevărul ei istoric confruntat cu eternul uman, „Romeo, Julieta și întunericul" este relatarea creșterii unui sentiment, frînt absurd înainte de împlinirea lui, în conjunctura tragică a unei Cehoslovacii cotropită de fascism, în plină furie rasistă.

Acțiunea cărții lui Jan Otcenasek are o cadență din ce în ce mai precipitată spre deznodămînt, gravitînd în jurul a doi adolescenți, Paul și Ester. Autorul nu-și nuanțează personajele. Ele sînt înscrise în ordinea firescului și de aici marea lor puritate.

Și dacă cititorul poate presupune reacțiile lor, cu o plăcere complice, momentul ruperii firescului apare cu atît mai impresionant iar revelațiile de conștiință declanșate vor fi cu atît mai profunde. Sentimentul iubirii dintre Paul și Ester atrage după sine și pe cel al responsabilității. Zidurile protectoare care îi despart de amenințarea demențială a terorii fasciste devin din ce în ce mai subțiri.

Iubirea devine o culpă care atrage după sine amenințarea morții și bucuria de a fi om devine un păcat capital. Acțiunea se petrece în infernul fascist, dar rațiunea se opune iraționalului și victoria ei necrutătoare este consfințită de către legile implacabile ale istoriei.

Umanul și tot ce are el mai propriu nu poate fi dislocat. Ester își sacrifică viața ca să-și salveze iubitul. Gestul este ireversibil dar forța și frumusețea lui constă în aceea că el putea fi făcut de către oricare dintre cei doi îndrăgostiți. Absurdității urii de rasă, un absurd atroce în acțiune, i se smulge oricare falsă nuanță și este relevată în toată grozăvia ei antiumană.

Mesajul lui Otcenasek este și un avertisment grav, dur, precis. In linie ascendentă el ne înfățișează pe Dafnis și Chloe, unica și splendida frumusețe a adolescenței care trebuie apărată și păstrată și va fi păstrată tocmai pentru că ea corespunde esenței umane. In același timp mesajul lui Otcenasek este și un avertisment puternic dat revanșarzilor de la Bonn și acelor care rîvnesc să învie spectrul fascist, un avertisment în sensul că ceea ce a fost nu mai este posibil iar înfrîngerea absurdului, antiumanului va fi definitivă.

Deși scrisă recent, „Romeo, Julieta și întunericul" s-a bucurat de o largă prețuire (lucru atestat și de cele peste 18 traduceri din diverse limbi). Versiunea ei romînească datorită lui Jean Grosu are ținută artistică.

Nichita STANESCU

EUGEN FRUNZĂ
ATENȚIE
SENS UNIC!
RADU LUPAN
RĂZBOIUL ASCUNS
FLORENȚA ALBU
FĂRĂ POPAS
L

Volume noi în librării: Eugen Frunză: „Atenție — sens unic!", Radu Lupan: „Războiul ascuns" și Florența Albu: „Fără popas".

DESPRE CONDIȚIA REPORTAJULUI LITERAR

Reportajul — cum s-a mai spus — îndeplinește o funcție de pionierat. Aplicîndu-se actualității imediate el este dator să surprindă, operativ, manifestările cele mai semnificative ale noului spre a le înfățișa apoi, intacte, opiniei publice. Reportajul — literar sau nu — va fi căutat, înainte de toate, pentru noutatea faptelor descrise, el trebuie să descopere aspecte noi chiar și în viața obișnuită, să trezească cititorului, chiar și în acest caz, convingerea că pătrunde într-un univers inedit. Pentru aceasta însă reporterul, — care nu are voie să inventeze — trebuie să cunoască pînă la amănunt obiectul cercetării sale. Un reporter neinformat este, în ziaristică, un non-sens ca și în cazul reportajului literar de altfel, unde slaba documentare nu poate fi niciodată acoperită prin artificii formale oricît de ingenioase. Eficacitatea formulelor reportericești, a „procedeelor" de construcție începe abia atunci cînd sînt chemate să pună în valoare un conținut faptic, altfel rămînînd inoperante. Accentuăm asupra acestui aspect tocmai pentru că de multe ori încercările de a inova tehnica reportajului, observate în unele scrieri care apar prin reviste, n-au altă țintă decît aceea de a suplini, fără succes, insuficiența informării. Mă gîndesc de pildă la tendința unor reporteri de a-și organiza impresiile epic, de a confecționa mici narațiuni pe datele documentării care își propun, în aparență, să dinamizeze relatarea reporterească, să-i imprime mai mult dramatism. Ia naștere în acest fel un soi hibrid de schițe-reportaj care însă — odată îndepărtată fragila schemă a conflictului epic — se dovedesc, în conținut, extrem de debile.

Dacă obligația de a informa este așadar o lege generală a reportajului, ce criterii stabilesc distincția dintre reportajul ziaristic și cel literar? Ce factori prezidează la promovarea reportajului în sfera literaturii?

Există tentația de a da un răspuns simplu acestor întrebări reducînd discuția la o problemă de stil. In acest caz lucrurile s-ar prezenta limpezi: reportajul literar, spre deosebire de cel ziaristic, este scris „frumos", relatarea reporterească are calități artistice, este plastică, întîlnim descrieri, portrete, inflexiuni lirice. Dar tentative de „înnobilare" a expresiei, de agrementare a frazelor prin cultivarea epitetului sau a altor flori de stil întîlnim, destule, și în reportajele de ziar fără ca ele să devină, prin aceasta, literare. (Se pare, dimpotrivă, că în acest domeniu, al expresiei, cu mai mult folos s-a împrumutat reportajul literar de la ziaristică deprinzînd ceea ce am numi stilul direct).

Evident nu vom putea stabili condiția literară a reportajului, atîta vreme cît o vom căuta exclusiv în domeniul formei. Stilul — și într-adevăr, un bun reportaj literar se distinge întotdeauna printr-un stil al său — este doar o consecință a faptului că reportajul respectiv, înfățișînd aspecte ale realului, dă totodată posibilitatea unui scriitor de a se înfățișa pe sine. El se ridică așadar la condiția literară, (se distanțează de ziaristică) abia în momentul în care ne face să simțim îndărătul faptelor relatate, prezența definită a unei personalități scriitoricești. Nu este vorba însă — trebuie să subliniem încă odată — de o prezență care se manifestă numai în planul stilistic. Selectînd fapte caracteristice din realitate, reportajul (literar) aduce o viziune artistică a acestei realități, el nu dă evenimentelor o transcriere nudă ci le însoțește de o încărcătură emoțională revelatoare pentru concepția socială a reporterului ca și pentru natura sa afectivă. Se vorbește pe bună dreptate despre reporter ca despre un erou al scrierilor sale, acestea fiind, într-o anumită măsură și confesiuni: exprimă atitudinea autorului (aprobare sau respingere) față de aspecte ale realității înfățișate. Iată deci cum tocmai această specie a prozei care se angajează să reflecteze viața reală, fără a interveni în vreun fel în desfășurarea faptelor prezentate, are cele mai profunde relații cu lirismul. Astfel se și explică numeroasele fuziuni cu specii aparținînd genului liric, numeroasele treceri către poem, către reflecția poetică. Este cazul multor scrieri bogziene, reportaje ca intenție (ele pornesc de la o realitate existentă) dar transfigurate de forța artistică a scriitorului. Să ne amintim în acest sens, impresionanta suită de tablouri care descriu tragedia poporului basc, vehementă diatribă adresă „generalilor spanioli și dictatorilor Europei", pamflet și elegie totodată, deplîngînd în accente zguduitoare soarta victimelor fascismului în războiul civil din Spania; sau de agitatoricul ciclu de reportaje-poem intitulat „In fața atomului", străbătut de un extraordinar patos afirmativ, aducînd dilemei hamletiene, cu o neclintită certitudine, răspunsul vremii noastre: „Din tot ce e viu pe pămînt, din cele mai pure celule ale vieții, din sîngele, din carnea, din inima uriașă a omenirii: A fi! A fi! A fi!".

In spatele lumii de fapte înfățișate de reportaj palpită lumea sufletească a scriitorului. Există între ele o corelație intimă și un echilibru, fiecare ni se dezvăluie prin intermediul celeilalte fără a se umbri însă reciproc. Exagerarea unei laturi ne-ar purta, firește, dincolo de zona reportajului literar. Nu vom cere de aceea reporterului, ne grăbim să precizăm, introspecție, autoportret moral căci misiunea sa principală rămîne — cum arătam — aceea de a ne informa asupra noului din viața socială. Ceea ce îi pretindem însă este să ne facă a înțelege, cu claritate, care este poziția sa față de realitatea descrisă. Abundența materialului faptic nu poate fi în acest caz — cum se pretinde uneori — un obstacol. S-au scris puține cărți de reportaj care egalează „Cele zece zile care au zguduit lumea" în ceea ce privește bogăția datelor documentare. Sute de comunicate revoluționare, nenumărate fragmente din discursurile conducătorilor bolșevici sau ale adversarilor lor, tăieturi din ziarele timpului, afișe transcrise integral, lozinci, acte oficiale, scrisori ne întîmpină peste tot în cartea lui John Reed, dar cît de adînc ni se gravează în memorie imaginea acestui scriitor comunist, a nobilului reporter, cît de pregnant răsare profilul său dintre pagini: pur, iluminat de credința în Revoluție, mînat de un elan vizionar, niciodată observator impasibil, niciodată „detașat" de evenimente.

Vom aprecia deci sub raportul realizării literare *o carte de reportaje după chipul în care ea reușește sau nu să transmită, odată cu ansamblul imaginilor lumii reale și fizionomia spirituală a reporterului, „vibrația interioară" a acestuia, cum spune Cosașu, după măsura în care relatarea reporterească poartă pecetea unei personalități artistice originale.*

Anumite predispoziții scriitoricești, existente uneori numai ca virtualitate, sînt puse în valoare abia prin practicarea reportajului, care apelează la ele în mod deosebit. Mă gîndesc în acest sens la însușirile reportajelor lui Eugen Barbu. Abia aici scriitorul se manifestă din plin ca un liric, un liric al ideilor (îi place să comenteze, să expună asociații scăpărătoare de idei) dar și al culorilor. Reportajele sale, cum demonstra Paul Georgescu, introduc în literatura noastră nouă poezia tehnicii industriale, înalță cîntecul — cel mai vibrant — al metropolei socialiste. Pornind pe străzi reporterul absoarbe cu infinită voluptate aspectele familiare ale peisajului bucureștean: „Strada. Să privim strada și o să înțelegem multe. Trec tineri zgomotoși, veseli. Cară în mînă magnetofoane. E miercuri, dar asta n-are importanță. Unde scrie că trebuie să dansăm numai sîmbăta? Holurile cinematografelor gem de lume. Privesc prin ușile de sticlă. Oamenii se întîlnesc. Sărutări de mîini, aplecare a capului la bărbați. Un braț strecurat sub alt braț. La un colț, o țigancă frumoasă oferă flori de iarnă. E ceva febril în aer, o vibrație surdă. Nu numai claxoane și clopote de tramvai, nu numai șuieratul atît de odihnitor al troleyelor dau impresia de simfonie... („Cum trăim", *în volumul* „Cît în șapte zile").

Reportajul literar va purta deci imprimate adînc semnele unui anumit stil scriitoricesc, va reflecta într-un fel sau altul configurația spirituală a autorului dar, accentuăm încă o dată, fără a o hipertrofia. Deși iluminează puternic chipul lui John Reed, cartea acestuia, la care ne refeream mai sus, o face implicit, ea își propune ca principal obiectiv să zugrăvească desfășurarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Oglindă a realității, reportajul literar exprimă așadar personalitatea scriitorului dar nu ca o prezență de planul întîi — sarcina sa fundamentală fiind aceea de a înfățișa, nemodelat de fantezie, fapte semnificative din viața contemporană In aceasta constînd de altfel și funcția profund socială a reportajului Reamintim cuvintele lui Geo Bogza care scria în 1934: „Relatînd cu strictețe fapte reale, fără să le denatureze cîtuși de puțin, reporterul se face chiar prin aceasta interpretul fidel al tendințelor vieții, instrumentul de luptă al idealurilor umanității".

Indemnul pe care critica îl adresează, destul de frecvent reporterilor — de a căuta soluții noi, capabile să imprime o cît mai mare expresivitate relatării scriitoricești trebuie urmat de aceea, cred, cu o anumită precauțiune. Aprecierile care se fac, în discuții, asupra tehnicii reportajului, asupra unghiurilor de luat vederi, uneori, e drept, ingenioase, trebuie să pornească de la evaluarea concepției sociale a scriitorului, de la examinarea fondului de idei, a viziunii artistice și filozofice pe care reportajul, ca orice creație literară, trebuie să le comporte. Problemele stilului decurg din acestea, sînt o consecință a lor.

G. DIMISIANU

(Vezi „Gazeta literară", nr. 36/1961)

Marea la Eforie

Foto: GH. ȘERBAN

Satira și umorul la Lipnice

Nu pot fi trecute cu vederea eforturile neobosiților Jiri Vondracek și Bolumir Fucik, animatorii acestei manifestări culturale, unice în felul ei, pentru a-i asigura o desfășurare care a confirmat încă o dată, în chip strălucit, talentul organizatoric și capacitatea emoțională a poporului căruia îi aparțin. Pentru că, în ciuda greutăților și a condițiilor atmosferice, participanții la cel de al treilea Festival național de satiră și umor, desfășurat în a doua jumătate a lunii iulie, au vibrat la fel de intens ca și la festivalurile precedente și au evocat cu aceeași pasiune și entuziasm amintirea marelui Hașek — amintire pozitivă care nu îndeamnă la reverii, nu trage înapoi, ci dimpotrivă dinamizează un gen literar spre țintele lui cele mai directe și mai actuale.

De altfel, socotesc, aceasta a fost principala caracteristică a festivalului din acest an. Evident, nu au lipsit manifestările cu caracter cîmpenesc, cu accentele unei serbări populare de mare amploare, nu au lipsit buna dispoziție, cîntecul și voioșia. Nu au lipsit nici manifestările teatrale de bună calitate. Cu hohote de rîs și aplauze furtunoase a fost răsplătit spectacolul „Hașek și agentul secret Vinca", prezentat de Teatrul de comedie din Praga, sau spectacolele tradiționale de cabaret de bună calitate, oferite de ansamblurile teatrelor Vecerni-Brno, Paravan și Rokoko din Praga.

A scrie satiră, a crea umor, nu-i de loc o treabă ușoară și nu în fiecare zi se naște un nou Hașek. Cam de aici au pornit discuțiile și pe măsură ce se scurgeau orele celor două zile cît au durat, pe măsură ce vorbitorii dintre cei mai autorizați (Vaclav Lacina, unul dintre cei mai mari umoriști cehoslovaci, Karol Rosenbaum, istoric literar, secretar al Uniunii scriitorilor cehoslovaci, Katarina Lazarova, scriitoare slovacă și încă mulți alții) își susțineau intervențiile, deveneau tot mai pasionante ideile și concluziile enunțate în locurile pe care le-a bătătorit genialul Hașek, pregătindu-se să reteze cu tăișurile umorului său, rădăcinile trunchiului putred al unei societăți care întina de mult minunatul peisaj uman.

S-a vorbit despre misiunea umoristului din trecut de a mina bazele societății capitaliste în care a trăit și despre sarcina actualului creator de satiră de a curma cu arma talentului său tocmai rămășițele nefaste ale acestui trecut și de a combate cu fermitate toate lipsurile ce apar în procesul de dezvoltare a noii societăți; s-a vorbit despre meșteșug și idee, despre primordial și secundar și s-a încercat să se demonstreze că principalul sens al dezvoltării actualei literaturi satirice și umoristice trebuie să fie acela de a lupta pentru ceva *și nu neapărat împotriva* cuiva.

De altfel, întreaga desfășurare a festivalului care de data aceasta a rezervat principalul său concurs literar și artistic tineretului, a subliniat necesitatea acestui „pentru", a demonstrat „direcția principală" a literaturii satirice și dramatice cehoslovace în momentul de față cînd o bună parte a omenirii descătușate de exploatare își clădește o viață nouă.

Toate acestea s-au spus, e adevărat, și în parte au și fost exemplificate practic pe cele două scene în aer liber ale festivalului de la Lipnice. Rețete însă, după cum era și firesc, nu s-au dat. Pentru că, așa cum spunea Hașek, „războiul nu se cîștigă cu rețete".

J. GROSU

Solidaritate și vigilență

(Urmare din pag. 1)

indiferentă față de aceste pregătiri febrile de război. Ea are o mare răspundere față de popoarele țării sale, față de popoarele țărilor socialiste și cele care năzuiesc spre o viață pașnică. De aceea a hotărît reluarea experiențelor cu bombe nucleare, menite să perfecționeze cele mai eficiente tipuri de arme care să dea replica nimicitoare oricărui agresor.

Odată cu aceasta, ea cheamă la simțul rațiunii și la o realistă judecată a echilibrului de forțe din lumea de azi, întinde ca și pînă acum mîna celor ce vor să trateze, și este gata pentru dezarmarea generală și totală care să aducă pentru totdeauna, tuturor popoarelor, liniștea necesară pentru progresul lor nelimitat.

La suspendarea unilaterală a experiențelor cu bombe nucleare, la micșorarea efectivului armatei din partea Uniunii Sovietice, puterile imperialiste au răspuns cu pregătiri grabnice de noi explozii nucleare, cu sabotarea de-a lungul anilor a unei convenții pentru interzicerea unor experiențe nucleare, cu sporirea nesăbuită a armatelor, cu bugete de război fabuloase, necunoscute pînă acum în lumea întreagă.

Intărirea apărării lagărului socialist a devenit o datorie dictată de cel mai firesc simț de prevedere.

Hotărîrea luată de guvernul sovietic este o măsură de apărare a păcii Cu cît măsurile luate întăresc și mai mult puterea de neinvins a Uniunii Sovietice, cu atît ațîțătorii la război se vor gîndi de zece ori înainte de a deslănțui propria lor sinucidere printr-un gest nesăbuit.

Vrem să fim tari pentru a împiedica războiul, pentru a întări tranșeele păcii.

Hotărîrea guvernului sovietic va zădărnici războiul pus la cale de imperialiști.

Declarația guvernului sovietic se bucură de aprobarea unanimă a tuturor oamenilor cinstiți, fiind o garanție a securității generale, a apărării și menținerii păcii între popoare.

Intreaga lume de bună credință, popoarele, stau de veghe pentru apărarea păcii. In ceasul în care ea este cea mai amenințată, ni-i cea mai dragă. Solidaritate și vigilență!

★

Scriitori și poeți, — voi purtători de cuvînt ai dragostei de viață și de om, voi care descifrați adîncite taine și înaripate elanuri omenești, faceți un front al înțelepciunii și lucidității.

Aveți în mînă o armă care pătrunde departe, în orice colț al lumii, și în milioane de suflete, fără a dăuna vreunei ființe omenești cinstite.

Demascați! Rupeți măști ipocrite sau hidoase. Infierați bolnavii de „pleonexie", boala amocului de averi fabuloase a monopoliștilor, — marii comanditari ai uriașei crime ce se pune la cale.

Cîntați cu strunele cele mai minunate, cele mai aproape de inima oamenilor, dragostea de viață și Pacea. Niciodată un scriitor nu a avut o misiune mai măreață.

Puneți darul vostru întru salvarea omenirii!

Pacea poate fi salvată.

V-o cere întregul nostru popor care cunoaște marea bucurie a creației în libertate, și mîndria demnității lui.

Demostene BOTEZ

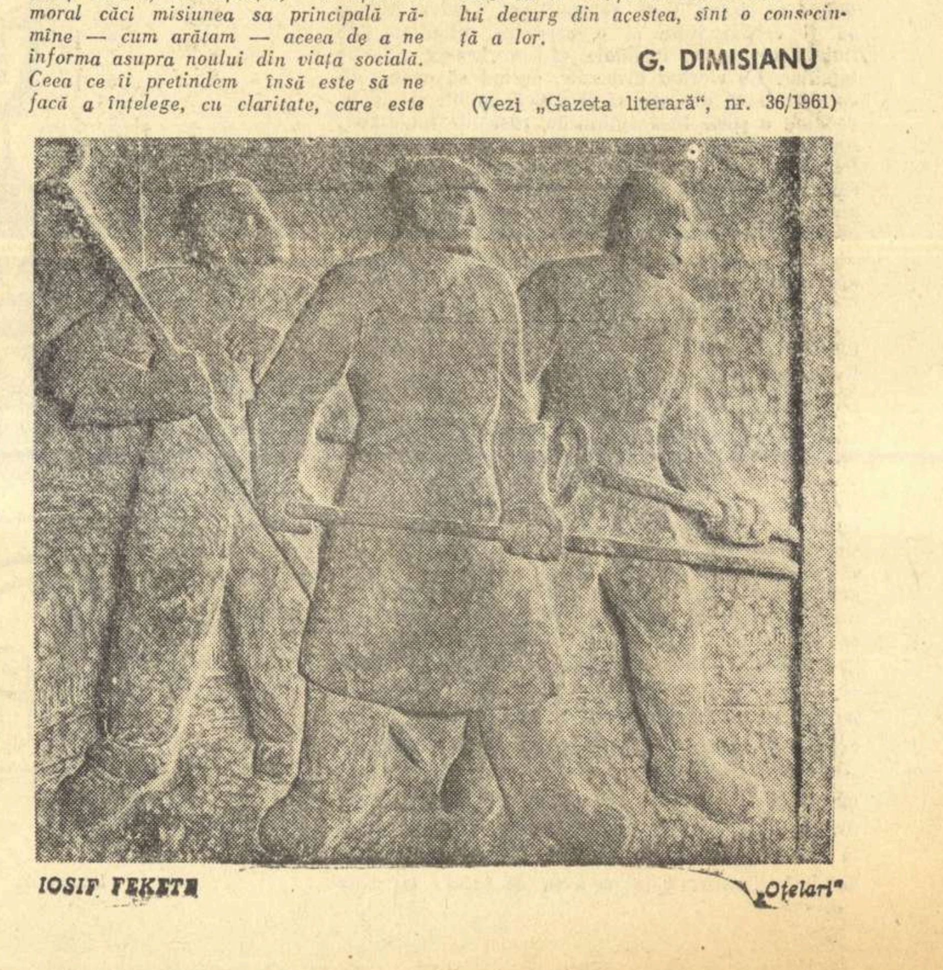

IOSIF FEKETA „Oțelari"

IN NUMELE PĂCII ŞI SECURITĂŢII POPOARELOR

EUGEN FRUNZĂ

Tablou de noapte în vestul Germaniei

Cazarma e neagră. Prin noapte, în fund,
Se cască o poartă în zidul rotund.
Şi muge oraşul
Pe mal, ca un taur —
Negru e Rinul,
Rinul de aur...

Majurii comandă cu glas coborît.
Le zornăie zvastici în inimi, în gît.
Dau şuiere şerpii
Treziţi în coclaur —
Negru e Rinul,
Rinul de aur...

În goană se-adună recruţii. Stau muţi
Recruţii lui Conrad, în ţinte bătuţi.
O, faur de ţinte,
Al iadului faur —
Negru e Rinul,
Rinul de aur...

Cu pasul de gîscă, mecanic, egal,
Trec palizi şi ţepeni, de-a lungul, pe mal
Şi luna, deasupra,
E ochi de balaur —
Negru e Rinul,
Rinul de aur...

Hei oameni, opriţi-i! Privind mă-nfior.
Coşciuge pe apă cad umbrele lor!
Sar broaşte sub lună,
Par frunze de laur —
Negru e Rinul,
Rinul de aur.

ŞTEFAN IUREŞ

Scut

Îndurerat ţi-e glasul, raţiune,
dar nu tremurat.
O lume-ntreagă ai de apărat
şi viitoarea zilnică minune.

Tu ai strigat: Jos armele! Se poate
roti planeta fără bombe „H" —
şi-ai zugrăvit, înţelept-pătimaş,
posibila umanitate.

Da, logica, vorbind curent ruseşte,
nimic n-a avut de ascuns.
Lung răpăit de tobe, drept răspuns,
la antipod creşte.

Explozii franceze-n furata Sahară,
pasul metalic la Bonn.
Demenţa, de mult instruită cazon,
smuceşte ritmic lanţul ei de fiară.

Ticăloşită, moartea se preface
a fi livadă de măslini
şi ne-ameninţă vechii asasini
cu un război pentru că facem pace!

E ceasul grav cînd vieţii i se cere
un scut inexpugnabil, aliaj
de ordine şi neclintit curaj,
luciditate, putere.

Scutu-acesta, de fulgere grele dur
îl avem.
Şi-om trăi viitoarea minune.

Îndurerat ţi-e glasul, raţiune,
dar nu tremurat.

ISAIIA RĂCĂCIUNI

Filă de jurnal

Văd azi că isteţii din „City"
Şi „boss"-ii din crunt „Pentagon"
Iar fură stinsele teme...
„Proorocii" emit anateme
Şi vor să-l stîrpească pe Om—...

Destul ne-amăgiră milenii
Cu stafii pornite din smîrc,
Din vechi sarcofage-egiptene...
Şi azi, cînd nu am a mă teme
De oameni, de viaţă, de vreme
Din nou vreţi iar să mă cheme
Sirene
În hău şi neant?....

Să tragem o linie-o-dată
Sub vechi socoteli! — Înapoi?
La bîtă şi grotă? — Război?
Sau pace-eternă-ntre semeni?...

Mai e încă vreme!... Socoate!...
...În turnul medieval
Un ornic ora o bate ...
Mai e încă vreme!... Socoate!...

31 august, 1961

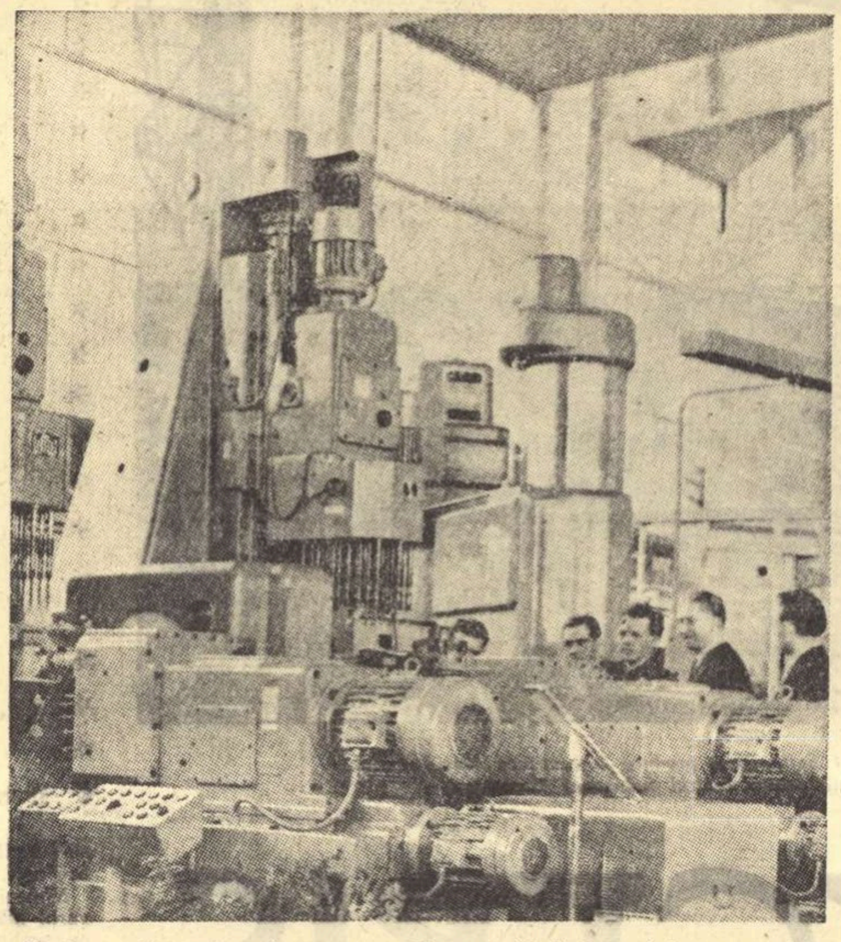

Maşină combinată de perforat cu şase căi, construită de Intreprinderea poporului „Werkzeug Maschinenfabrik" din Saalfeld (R. D. Germană)

JOHANNES BECHER

Oraşul păcii

Închinat reconstrucţiei Berlinului

Cînd alt război ameninţa cumplit
să se prăvale-n şuier, dintre astre,
un comunist răspunsul a rostit:
„Vom ridica oraşul păcii noastre".

În frumuseţe neasemuit,
opuse groazei, paşnicele castre.
Oraşul din ruini l-am rezidit,
gonind stafia marilor dezastre.

Astfel ieşi din cadrul vechi poporul,
cum lasă puiul coaja sa de ou.
Arcade, săli şi bolţi... Oraşul nou
e casa păcii. Iată viitorul!

În romîneşte de TUDOR ROTARU

VASIL BONDAR (R. S. S. Ucraineană)

O, tinereţe

Urmaşi ai normanzilor blonzi,
Bruni din frumoasa Ravenna,
Şi olandezi roşcovani de pe mare —
Fură aduşi la Dachau, în vagoane de vite:
Cei vii şi cei morţi laolaltă.

Fala cea tînără-a Europei,
Mîndri, bărbaţii piereau
fără să cadă-n genunchi.
(În inima lor clocotea
pustiitor, suflarea răzbunării).
Ce plete aveau!
Ca limbile marilor focuri,
Ca şuvoiul de păcură albăstruie,
Ca tulpina subţire de in
în mîinile fetelor de pe Nipru...

Ascultă-mă omule,
Din Karlsruhe, Stuttgart sau Bonn:
Stăpînii de ieri ai saltelelor pline
Cu pletele tinerilor, retezate,
(Plete brune sau galbene),
Zăngăne iarăşi în mîna lor foarfeca.

O, tinereţe, fala Europei, veghează!
Oastea lui Speidel,
la miezul de noapte, tiptil,
Vrea să-ţi reteze pletele brune sau galbene
Cum la Dachau, capetele
Mîndrilor voştri părinţi.

În romîneşte de CRISTINA LUCIAN

Trei schiţe satirice

Pasiunea este exigentă cu obiectul ei. Niciodată sătulă de cucerire, gata să-şi înmulţească chiar obstacolele pentru ca triumful să fie mai expresiv, mai stimulator. Înverşunat promotor al eticii socialiste — indirect, ca satiric, şi direct, ca autor de literatură afirmativă, în „Bariera" şi în fragmentele din romanul „Aceste zile şi aceste nopţi" — Teodor Mazilu descoperă şi solicită noi obiective de atac şi noi soluţii artistice. Garanţie dacă nu a succesului, măcar a uneia din condiţiile sale: nemulţumirea de sine, în raport cu imperativele artei şi ale societăţii, care, aşa cum a arătat tovarăşul Gheorghe Gheorghiu Dej în raportul la Congresul al III-lea al P. M. R., cheamă scriitorii să-şi concentreze atenţia acolo unde şi-a concentrat vechiul rezistenţa în conştiinţă.

Se ştie că, spre a subsista, vechiul adoptă deprinderile noului. Ultimele trei schiţe apărute în „Viaţa romînească" nr. 6, şi cu deosebire „O crimă perfectă" şi „Brînză cu ceapă", destramă forme intime ale travestiului, atît de secrete şi de puţin nocive la primul contact, încît, cel puţin din comoditate, sau din lipsă de perspicacitate, sîntem dispuşi a le tolera (iată un alt subiect pentru Mazilu!). Fără consecinţe practice deosebite, fără a leza grav interesele materiale ale societăţii, — căci nu proporţiile furtului din „O crimă perfectă" importă — impostura de acest fel jigneşte valorile socialismului poate mai adînc. Senzaţional în „O crimă perfectă", în mica hoţie proiectată de micul funcţionar Cornel Irimescu, nu este calmul preparativelor şi comportării personajului, spiritul său de prevedere, grija de a evita bănuielile eventuale printr-o ţinută modestă, ci tocmai dimpotrivă, elementul de pretinsă nelinişte, încolţirea unei păreri de rău menite să-i „aranjeze" conştiinţa cu anticipaţie. Sustragerea materialelor şi în general întreaga fază premergătoare raptului, e însoţită de o adevărată frămîntare cu privire la implicaţiile obşteşti ale fără-de-legii: *„Numai regretînd sincer ce am făcut, pot să-mi recapăt liniştea. Dacă n-o să-mi pară rău pentru ceea ce fac, o să am coşmare în fiecare noapte"*. Consecvent cu ambiţia, aspirantul la linişte reuşeşte să şi-o cîştige, meditînd la pagubele oamenilor muncii, recunoscînd că va cădea sub oprobriul meritat al directorului *„care intervenise să plece în concediul medical"*, al tovarăşilor de muncă, al şefului de serviciu *„care-l primise cu atîta simpatie"*. Scoţînd, cu *„scîrbă faţă de sine"*, mărfurile din magazie, se căieşte „sincer", cu toată convingerea că sinceritatea este suficientă pentru eficacitatea izbăvirii. Cu multă fineţe, se notează că la ieşirea pe poarta întreprinderii, la controlul geamantanului „corp delict", Irimescu este perfect convins de curăţenia lui sufletească astfel dobîndită, este complet împăcat cu cei din jur, iar scotocirea valizei şi identificarea furtului, ca furt, îl surprind şi-l rănesc, ca o suspiciune neîntemeiată.

În schiţa *„Brînză cu ceapă"*, eroul (fără nume), este — aşa cum rezultă din comentariile lui de un ieftin scepticism „absolut", — un blazat al bunului trai, al civilizaţiei, al vieţii sociale prea rafinate, în căutarea deliciilor fruste, al vieţii „nefalsificate". După ce epuizează motivele dezgustului — prietenii săi nu fac decît să mănînce şi să bea cu grosolănie delicatesuri, unii se dedau la afaceri, alţii întreţin o clevetealǎ reacţionară, — el se vrea, nostalgic, în situaţia unui intelectual sărac şi cinstit care-şi ajută *„bătrînica simpatică şi evlavioasă, tăindu-i lemnele"*, şi el însuşi cere autorului, convertit în gazdă, să-l lase să-şi pună dorinţa în aplicare, despicînd o buturugă şi mîncînd brînză cu ceapă. De asemenea întreaga confesiune este subliniată de remuşcări şi culminată cu angajamentul transformării radicale, al refacerii contactului proaspăt cu simplitatea modului de viaţă şi de gîndire al oamenilor muncii. Inutil de precizat — îşi imaginează şi cititorul — că „torturatul" va continua, regretînd, să frecventeze lumea detestată aparent, şi să ceară, după noi spovedanii şi solemne încheieri, aceeaşi *„brînză cu ceapă"*, în perfect acord cu sine, avînd justificarea zbuciumului! Veleitarul la sănătatea vieţii rustice, la relaţiile şi pasiunile nedenaturate, la munca fizică „mîntuitoare", este încă o variantă a criticii îndreptate indirect împotriva imaginii complet vetuste, care deformează viaţa contemporană, dar în primul rînd împotriva comediei sincerităţii, pe care omul o joacă faţă de sine însuşi. Autocritica complezentă, executată de impostor cu elan şi cu convingerea reală a culpabilităţii, totuşi *neautentică*, falsă, pentru că nu se traduce în viaţă, pentru că rămîne un pur deziderat pe planul conştiinţei, este demascată cu acuitate tocmai prin intermediul pretinsei critici a societăţii operate de un complice şi un beneficiar al tarelor incriminate.

Cea de a treia schiţă, „Capodopera", atacînd un viciu specific poate unei categorii mai restrînse, dar de o evidenţă socială mai largă, denunţă, în suficienţa artistului rupt de mase, un pericol mortal pentru arta sa: sterilitatea. Poza adoptată, veritabilul ritual al izolării la care participă femeia de serviciu, obligată să anunţe solicitanţii la telefon, că „domnul nu e acasă" dar şi să comunice fiecare apel flatant, devine pentru artist suprema sa formă de realizare — „capodopera" vieţii. Hipertrofia eului, sancţionată şi social (dispar comenzile şi încetează telefoanele), însoţită de un dispreţ total faţă de oameni, se răzbună, golind de conţinut, retezînd puterea creatoare, aruncînd pe orgolios într-un fel de demenţă, de obnubilare a conştiinţei. Pictorul va continua să trăiască în iluzia că nimic nu se schimbă, că idealul său a triumfat, în ciuda realităţii.

Înfierarea racilelor prin hiperbolizare, prin împingerea manifestărilor lor, la limita verosimilului postulează tipuri lineare, reduse la un resort unic şi situaţii într-un sens convenţionale, imaginare sau ideale, ca în matematici, unde reducerea la absurd este o metodă de evidenţiere a adevărului. Tot ca în matematici, procedeul trebuie aplicat în literatură cu o rigoare neabătută, şi în acelaşi timp subtilă. Autorul şi-a atins ţelul destul de dificil, mai ales în „O crimă perfectă" şi „Brînză cu ceapă", în care contrastul, jocul dintre aparenţă şi esenţă este foarte lunecos, pe calea unei demonstraţii în adevăr consecvente şi abile. Tocmai pentru că este subiectiv serioasă, pentru că se bizuie pe nişte intenţii autentice nemincinoase, din punctul de vedere al eroului, farsa este destrămată, fără ca acest caracter să fie trădat. Se trasează fidel ţesătura complicată a proceselor prin care conştiinţa se dedublează nu atît pentru a păcăli pe alţii ci pe sine. În cazul pictorului din „Capodopera" se întocmeşte strict întregul sistem de izolare, de organizare a cultului eului. În acelaşi timp, esenţa imposturii, caracterul ei obiectiv fals, duplicitar şi primejdios — cine se înşeală pe sine, nu numai că nu reuşeşte să înşele pe ceilalţi, dar se pedepseşte singur — se dezvăluie prin înfăţişarea acestor procese ca iluzorii, ca un mecanism desfăşurat în gol de vreme ce nu dă rezultate şi vinovate, căci valorile respectate formal — nu li se opun altele — sînt de fapt încălcate. (Inconsecvent cu linia personajului este doar epilogul din „O crimă perfectă"). Trebuie relevat că tonul e adecvat, sarcastic-pasionat în „O crimă perfectă", de o indignare uimită în „Brînză cu ceapă" şi rece dispreţuitor în „Capodopera". Revolta, sensibilă în intervenţiile energice, în comentariile aproape publicistice ale scriitorului, la atitudinea din „O crimă perfectă", este proporţionată cu cauza declanşatoare. Ceea ce nu s-a întîmplat altădată, în schiţe ca „Hochei pe iarbă" şi „Şedinţă de analiză", unde mînia apare enormă, în raport cu năravurile biciuite. Se cere din partea autorului o judecată etică nu mai puţin intransigentă, dar diferenţiată, întemeiată pe o considerare istoric-concretă, socială, a metehnelor detestate, pe aprecierea gradului de responsabilitate a vinovatului şi pe raportarea la condiţiile de dezvoltare în care ne aflăm. Critica se exercită în scopuri educative, transformatoare, şi nu în virtutea unui model uman abstract.

Mihail PETROVEANU

Amintirea lui George Enescu

Stăteam mut în faţa titanului. Mi-am cerut iertare că am venit atît de tîrziu... Era o oră puţin obişnuită pentru a-i face o vizită. Toţi musafirii, toţi prietenii plecaseră. Casa era plină de flori. Niciodată nu văzusem atîtea flori în casa unui om. Era o expoziţie de flori... În ziua aceea Enescu îşi sărbătorea cea de-a şaizeci şi cincea aniversare a neobişnuitei sale vieţi.... L-am felicitat, i-am dat florile şi am vrut să mă retrag, dar maestrul m-a luat prieteneşte de umăr şi m-a poftit în salon, pe o canapea. El s-a aşezat foarte aproape de mine, pe un fotoliu. Era bine dispus. Arăta tînăr. M-a întrebat dacă sînt din Moldova şi eu i-am răspuns afirmativ. Mai mult, i-am spus că-i sînt conjudeţan şi el s-a interesat din ce sat eram. Zîmbea, era fericit cînd auzea vorbindu-i-se de locurile natale. Cunoşteam întîmplarea cu vizita lui la Liveni, nu de mult. Maestrul nu-şi văzuse casa părintească de mulţi ani. Îi era dor. Era emoţionat marele Enescu. Totul îl emoţiona din casa părintească... I-a rugat pe prietenii care îl însoţiseră la Liveni, să-l lase singur o clipă... Şi l-au lăsat... Dar n-au apucat să iasă cu toţii afară şi Enescu a izbucnit în hohote de plîns. Cîteva clipe a plîns singur, ascultînd parcă glasul mamei, glasul bunicilor... Venise la Liveni, întocmai cum venise şi la Mihăileni, la mormîntul mamei sale... Era în America cînd i-a murit mama. A primit telegrama tîrziu. A lăsat totul şi a venit. Era iarna. De la Dorohoi pînă la Mihăileni a luat o sanie, a tăiat troianul. Patru cai voinici abia au reuşit să înfrunte troianul aşezat pe drumuri şi cîmpii. Un om din Mihăileni i-a arătat unde-i era îngropată mama. A înotat prin zăpadă pînă la brîu. A ajuns la mormînt. S-a descoperit. A cîntat din vioară la mormînt. A cîntat tot ce ştia că îi plăcea s-audă mama sa. Nu plîngea. Nici vioara nu scotea suspine. Mama sa iubea cîntecul plin de triumf şi de viaţă, clocotitor... La Mihăileni mai sînt încă oameni care îşi aduc aminte de această întîmplare... Mulţi ani s-a vorbit despre moartea acelei femei bune şi despre venirea titanului în micul tîrguşor moldovenesc...

Am vorbit despre multe în noaptea aceea. Treceam de la una la alta. Maestrul mi-a vorbit despre celebrii săi elevi, Menuhin, frate şi soră.

— Au stat mult aici, la mine, spune maestrul. Eram obişnuit să-i văd în fiecare zi, să-i aud vorbind, cîntînd. Făceau parte din familia mea. Mi se părea că ceva s-a rupt din mine cînd au plecat în America... Erau ca şi copiii mei...

Am mai vorbit despre America, despre miliardarii americani. Maestrul nu avea o părere bună despre regii trusturilor. Bogăţia îi făcea mărginiţi şi orgolioşi, vanitoşi şi încrezuţi... Unii din ei contractau concertele cu impresarul lui Enescu. Îşi invitau prietenii, cunoştinţele. Sala de concert se umplea atunci de magnaţi, de cucoane. În asemenea săli Enescu se simţea prost. Magnaţii dormeau. Cei mai mulţi din ei se pricepeau mai bine la afaceri decît la muzică... De multe ori nu se pricepea la muzică nici amfitrionul miliardar, care închiria sala, care închiria concertul.

— Atunci pentru ce o făceau, maestre? am întrebat eu cu nedumerire.

— Pentru că aşa era la modă, a răspuns maestrul. Să se poată pe urmă lăuda că au închiriat un concert sau mai multe, date de mine. O făceau din orgoliu, din prostie... Îi interesa prea puţin muzica... Numai pretenţiile erau mari...

La despărţire am vorbit din nou de casa din Liveni. Ţinea mult la această casă. Mai mult decît la casa din Sinaia, mai mult decît la casele din Bucureşti sau din Bacău. Casa soţiei sale din părţile Bacăului ar fi dorit să devină casă de odihnă şi creaţie pentru oamenii de artă.

— Este un loc plăcut, liniştit, de multe ori am lucrat şi eu acolo. Am lucrat şi la Oedip al meu... Aici, la Sinaia, casa aş dori să rămînă aşa cum o vezi, aşa cum este... Inima mea este însă la Liveni. M-am născut acolo. Mi-i dragă casa de la Liveni... Dumneata, care eşti din acele părţi, mă înţelegi... N-aş vrea să dispară, n-aş vrea să se strice.

Ne-am despărţit. A fost pentru ultima dată. Amintirea lui mi-a rămas vie în minte. Parcă îl văd stînd în fotoliu, vorbind, aprinzîndu-se, entuziasmîndu-se. Parcă stau şi azi în faţa titanului... Îl ascult, îl aud...

Dumitru CORBEA

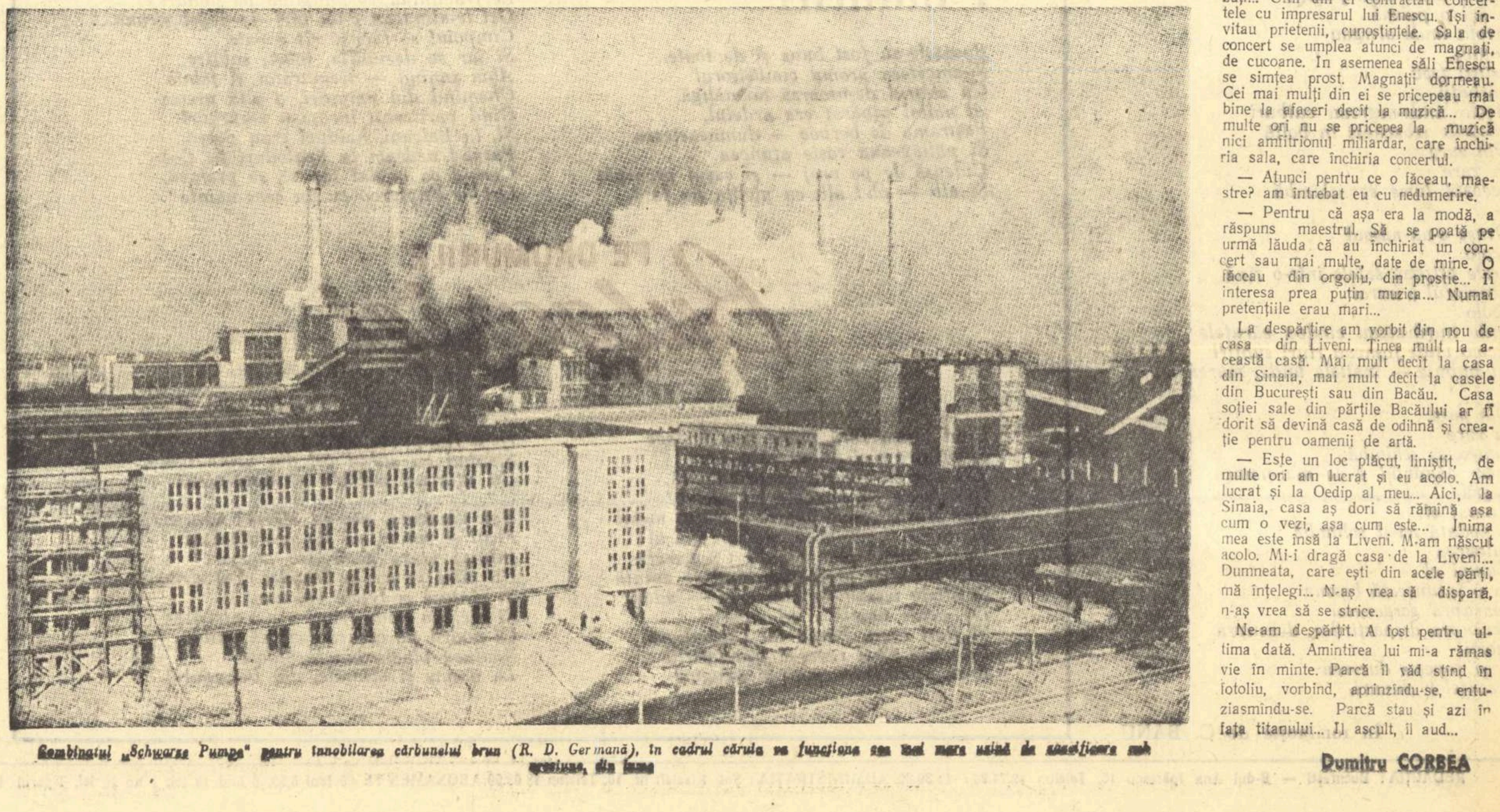

Combinatul „Schwarze Pumpe" pentru înnobilarea cărbunelui brun (R. D. Germană), în cadrul căruia va funcţiona cea mai mare uzină de gazeificare sub presiune, din lume

17 ANI DE LA ELIBERAREA BULGARIEI

Satul bulgar — ieri și azi

În această primăvară am văzut, în curțile caselor noastre, specialiști ai serviciilor respective ale sfatului popular, care veniseră să construiască într-un colț al curții, fie leagăne, fie ghețușuri, fie un „orășel" din basme. Trebăluiau cu sirg și dragoste sub „supravegherea" micilor posesori de aceste minunate bucurii. Așezați în jurul lor, copiii îi urmăreau cum muncesc, cu sentimentul că societatea le este datoare și că nu trebuie să întîrzie în a-și îndeplini la timp obligațiile.

Și ea le-a îndeplinit. Zilnic trenuri și autobuze, avioane și căruțe frumos zugrăvite, cutreieră, pline cu copii, drumurile țării. Îi transportă la nenumăratele tabere de pionieri, pe litoralul Mării Negre, pe malul lacurilor, prin văile munților noștri.

Marea grijă pentru copii — viitorul țării, este de asemenea o dovadă a bunăstării unui popor. In asistența medicală gratuită, o mare cucerire a orînduirii noi, grija pentru sănătatea copiilor e una din principalele îndatoriri. Despre îndeplinirea acestei sarcini să dăm cuvîntul statisticei.

Deschid anuarul statistic al centralei statistice de pe lîngă Consiliul de Miniștri, pe anul 1960. La pagina 35 citim: mortalitatea copiilor în 1939 — la 1000 de copii în vîrstă de un an, 138, — în 1952 — 97,7, iar în 1959 — 55,9. Și, puțin mai jos: mortalitatea copiilor la sate la 1000 de copii în vîrstă de un an, în 1939 — 146,1; în 1952 — 105,3 iar în 1959 — 63,2.

De altfel în Bulgaria, sate în sensul vechi al cuvîntului, aproape nu mai există. Sate cu case coșcovite, cu vaci costelive, cu cîrciumari burtoși și cu mustăți mari — cămătari, de la care locuitorii cumpărau cîte un kilogram de zahăr de două ori pe an, de Crăciun și de Paști și erau nevoiți să vîndă untul vacii costelive sau al celor două-trei oi, pentru copiii lor rămînînd numai pîinea uscată și fasolea...

Asemenea sate nu mai există. A dispărut și simbolul sărăciei satelor — plugul de lemn, țăranul vlăguit, zdrențăros și bărbos, care mînă boi famelici — parte integrantă a peisajului trist al caznei și muncii țăranului, exprimate atît de pregnant în opera scriitorilor noștri.

Multe din satele noastre sînt legate astăzi prin șosele asfaltate. Pînă la 9 septembrie 1944, exista numai un singur drum asfaltat și acesta pe jumătate — șoseaua de 180 kilometri dintre Sofia și Plovdiv. Ea a fost proiectată sub regimul burghez de Ministerul lucrărilor publice, timp de zece ani și n-a putut fi terminată. Azi, drumurile asfaltate măsoară mii de kilometri. Este foarte greu să dai cifre exacte, deoarece ele se schimbă cu asemenea repeziciune, că riști oricînd să rămîi cu mult în urma realității.

Pe asemenea drumuri, călătorim către sate. De departe, privirea ne este atrasă de clădirile lor roșii. Chiar așa sînt denumite: satele roșii, și asta datorită faptului că aproape toate casele noi din satul bulgăresc de astăzi sînt construite din cărămizi roșii, acoperite cu țiglă roșie. Cu acest ritm de construire a caselor noi la țară, peste 5—10 ani nu va rămîne nici ca amintire o casă veche — mărturie a satului asuprit și mizer de odinioară. Se pune cu toată seriozitatea problema să fie păstrate în fiecare sat cîteva case vechi, ca monumente ale trecutului sălbatic.

Să intrăm în prima casă nouă care ne iese în cale. De la parter ne întîmpină un miros plăcut de mîncare. Aici este bucătăria. Prin ușa deschisă se poate vedea o plită mare de gătit, un bufet alb de bucătărie, fereastra cu perdea înflorată. Gospodina iese în prag. E o femeie în vîrstă. Ne întinde mîna și ne poftește la etaj — în camera de musafiri. Arșița soarelui pătrunde cu greu prin storurile trase. In mijlocul holului, o masă cu scaune în jurul ei și o carafă cu apă, acoperită cu un șervet alb brodat. La stînga e odaia pentru musafiri, la dreapta odaia de dormit.

Satul e tăcut și pustiu. Oamenii sînt la cîmp. Departe, către apus, pe tarlaua înclinată și imensă a colectivei, plutește în bătaia vîntului, combina autopropulsată. Intr-o parte a tarlalei, ca niște lebede, se leagănă basmalele albe ale secerătoarelor. Cîteva brigăzi seceră împreună. Un cîntec de seceriș se împrăștie în toată valea.

Iată numai un aspect din Bulgaria socialistă de astăzi, numai o clipă din viața ei. Dar cît de imens este noul și cît de adînci sînt transformările din viața de azi. Țara a devenit nouă și de nerecunoscut.

Slavcio VASEV
Redactor-șef al ziarului „Literaturen Front"

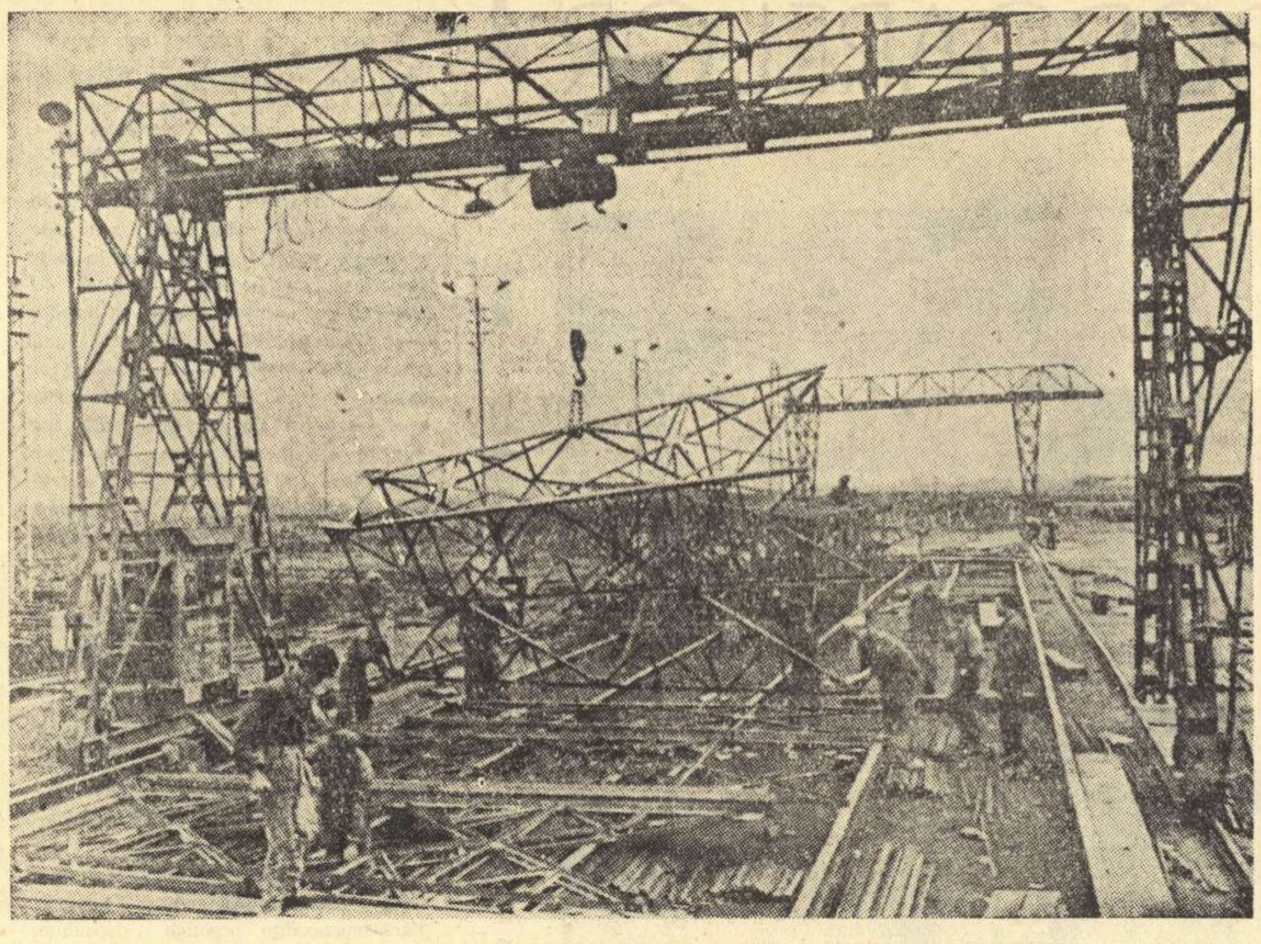

Uzina „Hristo Smirnenski" din Sofia, care produce o cantitate considerabilă de elemente prefabricate pentru centrul industrial Marița-Est

* * * * * * * * * *

Din lirica bulgară

ROSEN VASILEV

Să fluture stindarde...

Cînd valea va suna, de freamăt plină,
și cînd furtuna va tuna triumfătoare —
să fîlfîie stindardele-n lumină,
ca ochii voștri, -n veci strălucitoare...

...Erau legați la ochi executații,
Să nu se-nalțe raza lor de-oțel,
și-au tras în ei, călăii, ca turbații,
în nopți adînci și reci ca de tunel.

Îi azvîrleau în gropi fără de fund,
nici o scînteie-n ei să nu mai fie...
Dar, mai măreț se ridicase din pămînt
lumina soarelui — și mult mai vie!

Și-n crugul ei s-au strîns ca-ntr-o tulpină
nenumărate razele-ngropate...
Să fluture stindardele-n lumină.
Aprinse, vii, ca ochii voștri, — toate...

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

* * * * * * * * * *

LA SECERIȘ

D. Ceavdarov Celkaș

Copilule de la țară, cu picioarele zdrelite de miriști și cu ciubărul de lemn pe umăr! Alergi în această viorie înserare de iulie înaintea steagurilor fluturînd ale brigăzii de secerători, care, pe drumul prăfuit, se întoarce în satul Zvînicevo. Ești fericit și mîndru, că ai dus apă rece în această zi secerătorilor și secerătoarelor însetate. Te oprești și-i aștepți să treacă iar pe lîngă tine, ca să te bucuri cînd fiecare îți va dărui încă un zîmbet de mulțumire. Apoi o zbughești ca vîntul înainte și-i aștepți din nou. Oprește-te însă puțin: dă mîna; să ne încetinim mersul și să ne așezăm aici la marginea drumului pînă cînd zarva lor melodioasă se va pierde în depărtare.

Așa băiatule! Ascultă acum să-ți povestesc despre o altă întoarcere a secerătorilor în Zvînicevo.

Era o seară tot așa de tăcută și de viorie ca asta. Pe ogoare, dintr-o parte și alta a șoselii, femeile și bărbații terminaseră secerișul și se întorceau grăbiți pe la casele lor. Mamele cu mîinile ostenite dezlegau leagănele agățate de ramurile copacilor, bătrînele își adunau părul încărunțit, ținînd prinse în dinți cele două margini ale basmalei, cei mici puneau pe umeri ciubărele și traistele cu pîine, iar bărbații, cu secerile agățate de umeri, clădeau ultimele clăi de snopi.

Atunci apăru în drum mătușa Vasilița. Se vedea că se întorcea din oraș. Era îmbrăcată cu fustă nouă și-și ducea în mîini încălțările-i de sărbătoare. Tu știi că atunci cînd femeile de la țară sînt lovite de o mare suferință, își trag pînă peste ochi basmaua neagră. Așa făcuse și mătușa Vasilița. Se vedea că umbla greu cu picioarele ei prăfuite și arse de soare. Una din cele mai cumplite dureri ce pot exista pe lume îi sfîșiase inima. Mersese mulți kilometri, fără să plîngă. Cînd s-a apropiat de sat și a văzut locurile cunoscute, n-a mai putut răbda. A început să bocească și gemetele ei prelungi s-au răspîndit peste cîmpia tăcută pînă la marginea orizontului, unde se mistuiau ultimele străluciri ale asfințitului.

Femeile și bărbații, care se mai aflau pe ogoare, au înălțat capetele, au recunoscut-o și au înțeles, deodată, totul. „Copilul meu, unde ești tu copilul meu"! — urla ea, de parcă nu era în stare să găsească alte cuvinte.

Sătenii aflaseră încă de dimineață groaznica știre. Pădurarul povestise, că Dano, băiatul Vasiliței, a fost ucis de jandarmii din Gorna Konia. Timp de trei ceasuri i-a ținut în loc cu pușca fără să-i lase să se apropie de el. Au început să arunce cu grenade. Le prindea și le azvîrlea înapoi. A azvîrlit una, două, a azvîrlit trei... a treia a explodat în mîna lui. L-au dus la oraș și l-au așezat în centru ca să-l vadă și mic și mare și să afle ce-i așteaptă dacă trec la partizani.

Nimeni n-a îndrăznit să spuie adevărul mătușii Vasilița. I-au spus doar pe ocolite, că băiatul ei a fost rănit și dus la oraș.

☆

Și s-a dus să-l vadă... Zăcea întins pe spate în praful din curtea poliției. L-a recunoscut după hainele cu care a plecat de acasă în urmă cu trei luni. Grenada îi sfărîmase capul blond. Ea a țipat și s-a azvîrlit peste corpul neînsuflețit. Jandarmul care-l păzea a îmbrîncit-o cu patul puștii.

— Nu e voie! Înapoi, zbieră el cu ochii răi și întunecați ca ai unei fiare.

Toți ochii spre care și-a îndreptat durerea ei cumplită erau la fel de răi și întunecați.

Șeful poliției, la care au dus-o, sări cu pumnii ridicați spre ea:

— Afară, cățea! N-o să ți-l dăm pe banditul ăsta al tău! O să-l îngropăm ca pe un cîine lîngă toți acei care răzvrătesc țara! Afară!

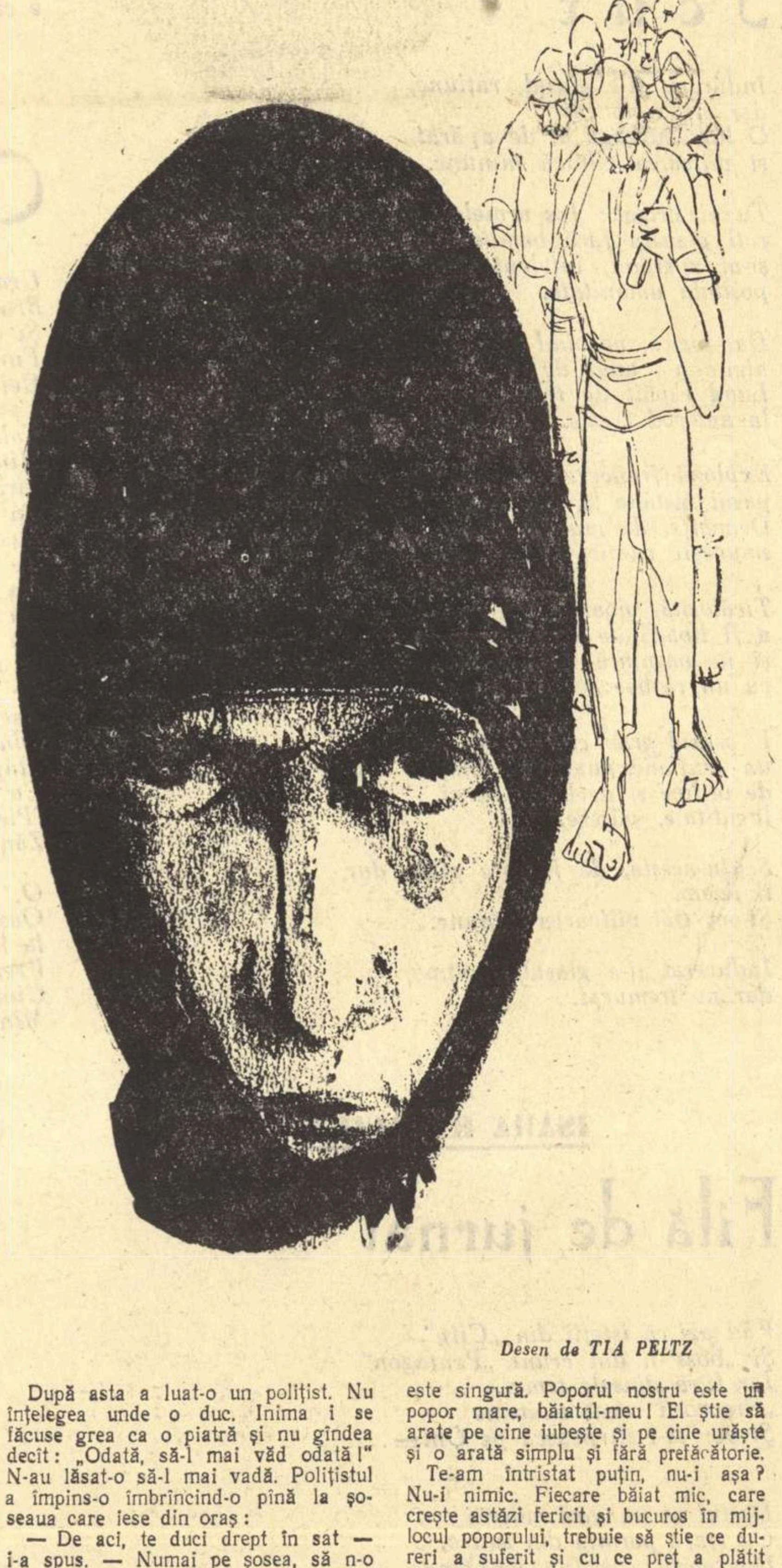

Desen de TIA PELTZ

După asta a luat-o un polițist. Nu înțelegea unde o duc. Inima i se făcuse grea ca o piatră și nu gîndea decît: „Odată, să-l mai văd odată!" N-au lăsat-o să-l mai vadă. Polițistul a împins-o îmbrîncind-o pînă la șoseaua care iese din oraș:

— De aci, te duci drept în sat — i-a spus. — Numai pe șosea, să n-o apuci prin altă parte. Dacă mai îndrăznești să te mai întorci în oraș, avem ordin să te lichidăm fără nici un avertisment. Ai înțeles, holero?

Mătușa Vasilița și-a descălțat ghetele, cum fac toate țărăncile cînd se întorc de la oraș și a pornit-o desculță. Soarele vărsa foc și-o pîrjolea, dar ea nu simțea nimic. Mergea, mergea, fără hodină pe drumul prăfos și durerea-i sfîșia inima ca o lupoaică...

Așa a ajuns pînă la locul știut. Atunci i-au auzit secerătorii și secerătoarele țipetele.

Pe băiat îl cunoscuseră bine. Crescuse printre ei: arase, săpase, secerase ca și ei. Și acum căzuse pentru dreptate. S-au grăbit cu toții să iasă în drum, să fie mai aproape de ea, de aceea care-l născuse și-l crescuse. Știau că nici un fel de cuvinte nu pot alina durerea ei grea de mamă. De aceea au pornit, tăcuți, în urma ei. Bărbații pășeau cu capetele descoperite și încovoiați, femeile mergeau grăbite pe lîngă ei. Toți aveau buzele strînse, ochii plecați și severi.

In urma femeii care plîngea s-a strîns un alai lung, atît de lung, cît e brigada de secerători de astăzi. Mergeau pe șosea în urma mamei, au intrat în sat odată cu ea, au trecut prin mijlocul satului și au condus-o pînă la poarta căsuței. Mama auzea în urma ei tîrșitul picioarelor desculțe și înțelegea că în marea ei durere nu este singură. Poporul nostru este un popor mare, băiatul-meu! El știe să arate pe cine iubește și pe cine urăște și o arată simplu și fără prefăcătorie.

Te-am întristat puțin, nu-i așa? Nu-i nimic. Fiecare băiat mic, care crește astăzi fericit și bucuros în mijlocul poporului, trebuie să știe ce dureri a suferit și cu ce preț a plătit el libertatea sa.

Acum poți să alergi și să ajungi din nou brigada. Sînt aceiași oameni, care, altădată, pășeau tăcuți în urma inimei însîngerate a mătușei Vasilița.

In romînește de
Gheorghe DINU

PAGINA
REALIZATA
CU CONCURSUL
REVISTEI
„LITERATUREN
FRONT"
ORGAN AL UNIUNII
SCRIITORILOR
BULGARI

ЛИТЕРАТУРЕН ФРОНТ 26

ОРГАН НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ

SLAV HR. KAROSLAVOV

Pămîntul negru

Acolo unde erau păduri
e azi o poiană
Acolo unde alergau
copiii,
astăzi trec
bărbații
Acolo unde-negreau cuiburi
păsările izbucnesc în boltă
Din zare
în zare
această lume se schimbă

Orașe s-au născut
acolo
unde ațipeau satele într-o rînă
Tractorul a intrat
acolo
unde hurducăiau cîndva căruțele
Acolo unde foșneau rîuri subțiri
își bubuie — înaltele unde, marea

Din zare
în zare
lumea se schimbă,
doar pămîntul e ca mai-nainte
negru
Numai el
niciodată nu-și schimbă
culoarea
Numai el
ca o întunecată bazma
deasupra gorganelor
deasupra despărțirilor, deasupra
morții
e, și topește durerea
trecutelor chinuri.

În romînește de C. BANU

PE DRUMURILE Bulgariei

VICTOR TULBURE

Amintiri

Bucatele-au fost bune și de toate.
Și-amestecа aroma cimbrișorul
Cu aburul de-ntoarsă mămăligă.
Al naibii pipărat era ardeiul,
Pastrama de berbec — dumnezeiască
Și pătlăgeaua roșie atuncea
Culeasă de pe vrej — și cașul proaspăt
Și alb — oh! alb ca pielița de fată,
Cînd bluza fără vrere și-o desface
Și printre sîni i-alunecă o rază,
Din soarele mieriu de primăvară.
Dar icrele cu boabele cît meiul!
Dar sfînta ceapă spartă-n colțul mesei
Și dulce și zemoasă precum mărul!
Dar fagurii! Dar vinul! Că garafa
Nici nu știai prea bine cînd se zvîntă
Și altele ieșeau — plin ochi — aduse
De gazde vesele și-mbietoare!
Și flori erau. Părea tot Cazanlîcul
Pe masă că-și revarsă trandafirii.
Erau acolo între pîini și struguri
Și-n părul sprîncenatelor neveste.
Se îmbina culoarea cu parfumul.
Iar cobzele, nici ele nu tăcură:
Mîini meștere — la viers ca și la muncă —
Le frămîntau, le mîngîiau pe șolduri
Ori le-atingeau c-un vîrf de deget struna...
Cimpoiul se făcuse cît o oaie
Și iar se dezumfla, încet, subțire,
Abia sunînd — tremurător și jalnic,
Chemînd din amintiri, o altă vreme
Cînd partizanii înroșeau amurguri
Și, în Balcani, haiduci erau poeții.
Parcă-l vedeam la Kozloduri pe Boter
Cerînd ca mielul lup să se prefacă,
Ori pe Vapțarov cu un ceas nainte
De-a fi-mpușcat căci și-a iubit norodul.
Slăvind cu stihul cel din urmă viața,
Cu ultima-i suflare — libertatea!

Așa gîndeam, așa-mi sfîrși-i urarea:
Frați și surori, să fie pretutindeni
Intinsă masa păcii-ntre popoare!
Cu pîini pe ea, cu trandafiri și struguri
Și cîntece și fețele voioase.
Și nici un nour fruntea n-o-ntristeze
Ci nourii pe ceruri doar să umble
S-aducă ploaia binefăcătoare
La vreme și oriunde, din belșuguri!

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 38 (392)
joi 14 septembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

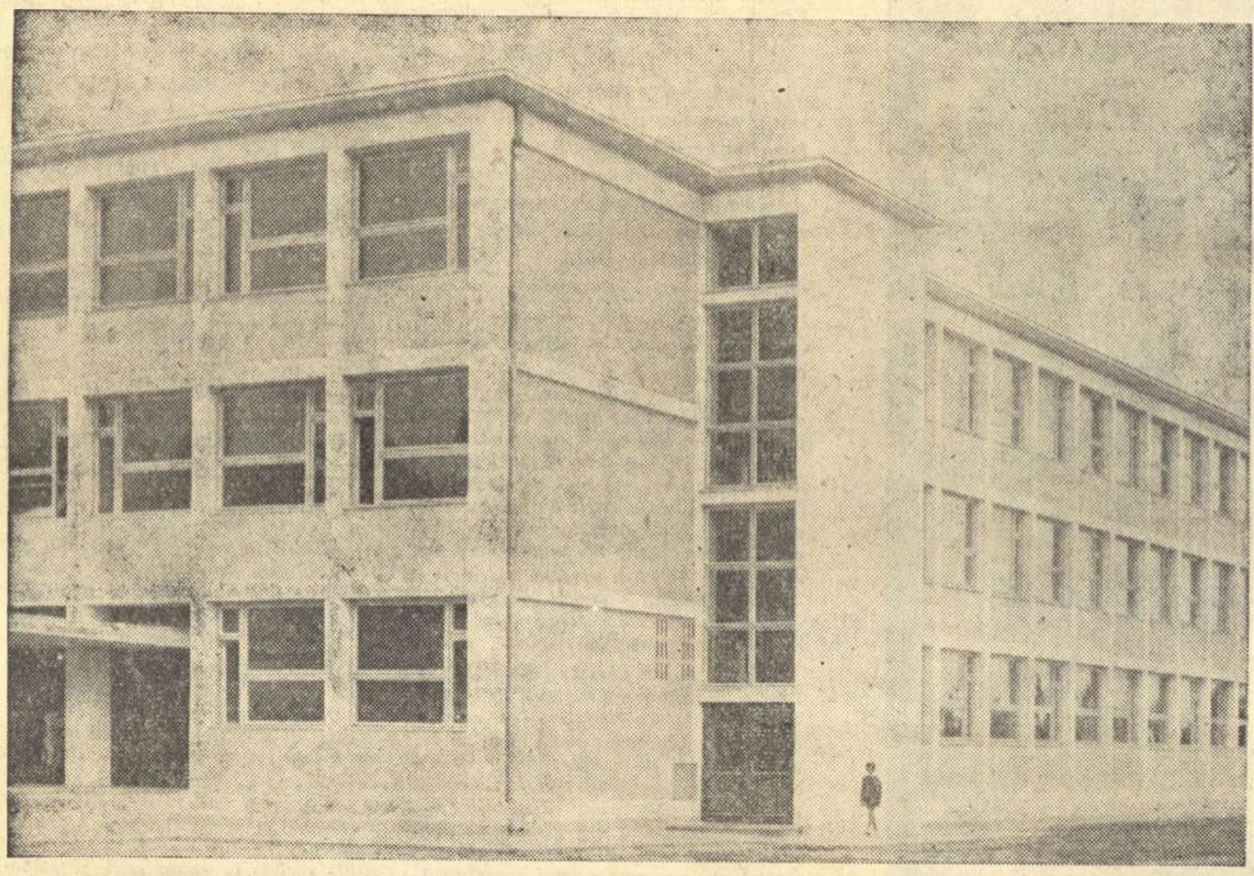

Se redeschid școlile. În întreaga țară se inaugurează, cu acest prilej, clădirile destinate școlarilor. În clișeu: Școala medie mixtă nr. 6 „Ilie Pintilie" din Bucureștii Noi

EUGEN FRUNZĂ

Cosmică

Au fulgerat rotind stelar
Milenii lungi în clipe doar.

Ca răsucit din ghem, destors,
În caier timpul s-a întors.

Zac porțile de bronz și fier
De-a valma prăbușite-n cer.

Destinul, taur surd, în brînci
Căzu mugind, cu răni adînci.

Și la răscrucea din văzduh
Fugi azi noapte sfîntul duh...

Veniți băieți, e ceasu-nalt!
Legăm un țărm de celălalt!

Nici ritmuri, nici iubiri, nici uri
Nu mai încap în vechi măsuri.

S-a stins, tăcut, smeritul semn
În biata stea din untdelemn.

Azi facem dar cu zeii schimb:
Dăm șapte candele pe-un nimb!

Și-n zbor, vecie, te vom bea
Din cupe roșii, stea cu stea.

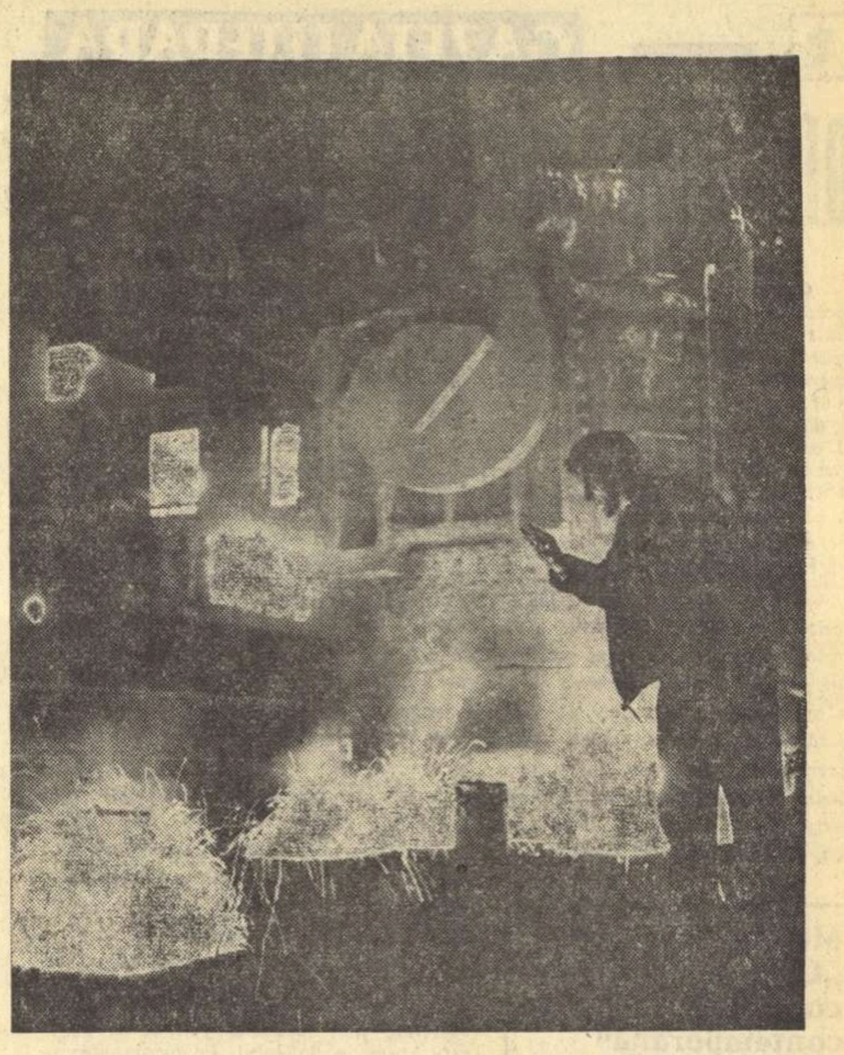

La 1400 grade

Foto: ATANASE GARTOJAN

In acest număr:

- **Probleme ale prozei literare actuale**
  - Articole de: Adriana Iliescu, Eugen Luca, H. Zalis (pag. 3)
- **Sîrmă ghimpată**
  - Șase schițe de Haralamb Zincă (pag. 6)
- **Festivalul și concursul internațional „George Enescu"**
  - Articole, interviuri, declarații (pag. 7)
- **Interviu cu Maria Teresa Léon și Rafael Alberti** (pag. 8)

Calea rațiunii

PENTRU PACE ÎN LUME

Oamenii cinstiți de pretutindeni au urmărit cu indignare zarva propagandistică stîrnită ultimele săptămîni în Berlinul occidental. Strigătele în pustiu ale liderilor vest-germani n-au prea găsit ecou. E drept că pentru un scaun prezidențial obținut cu cîteva mii de voturi în plus ești în stare să te urci pînă și într-un avion militar și să faci un turneu spectaculos, chiar dacă aceste zboruri îți provoacă dezagremente.

Pare de neînțeles încăpățînarea unor politicieni din Apus de a apărea în postura de „apărători ai civilizației", de „cavaleri ai libertății", în vreme ce guvernează cu ajutorul forței și se complac în psihoza „războiului rece". La dovezile limpezi ale politicii sincere de pace dusă de către Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste, omenirea așteaptă, pe bună dreptate, să se răspundă și din Occident cu semne de înțelegere rațională a situației internaționale. Încheierea grabnică a Tratatului de pace cu cele două state germane, ar închide un capitol trist din istorie și ar aduce evidente binefaceri popoarelor.

În auzul întregii lumi, socialismul a lansat o chemare pașnică: întrecerea între economiile celor două sisteme. Să vedem cine o să trăiască mai bine! Pentru asta nu este nevoie de război, de arme, de rachete. S-a ajuns la o asemenea situație încît oricine trebuie să recunoască faptul de netăgăduit că

Eugen BARBU

(Continuare în pag. 5)

Rareori noțiunea păcii și problemele legate de această noțiune s-au ridicat cu o mai stringentă actualitate în fața întregii umanități ca în aceste zile, în aceste clipe. Fiindcă rațiunea umană nu mai îngăduie să fie îmbrobodită în tenebroasele practici de pînă acum ale politicii imperialiste, adversară reglementării problemelor litigioase, coexistenței pașnice a celor două sisteme sociale. De ani de zile coarda politică a fost mereu întinsă. Lagărul socialist în frunte cu Uniunea Sovietică a încercat să slăbească această tensiune. Lagărul imperialist însă nu a făcut nimic să secondeze aceste intenții, ci a dus o luptă, cînd subterană, cînd pe față, împotriva acelor principii care să reglementeze pașnic litigiile, dezacordurile.

Memoria unanimă reține toate datele la care Uniunea Sovietică, întreg lagărul socialist a făcut nenumărate propuneri, neobosite încercări, neatacabile proiecte de dezarmare generală, gestul susținut al mîinii prietenos întinse, cu o largă generozitate. Alături de celelalte state frățești, țara noastră contribuie cu consecvență și inițiativă la această politică fermă de menținere a păcii.

Aceeași memorie unanimă reține toate datele prin care s-au înregistrat în timp și în istorie, încăpățînarea demonică și sumbră a războiului rece, felonia cercurilor imperialiste, lipsa de demnitate umană, absența oricărei griji pentru viața și viitorul omenirii. Aceeași memorie universală și atenția umanității au constatat cum au fost încurajate resturile fascismului doborît spre o nouă adunare a rîndurilor strigoilor și monștrilor care au generat atîta suferință și au ctitorit atîtea temple ale morții. Politica de pace dusă de Uniunea Sovietică și de țările care alcătuiesc cu ea lagărul socialist, a izbutit să întoarcă din drum roțile carului războiului. Suirea tot mai multor trepte pe drumul realizărilor pașnice, științifice, economice, culturale, etice, a întărit progresiv această parte a omenirii, limpezind ceas cu ceas conștiința a mereu altor și altor oameni. Aceasta au dovedit-o nenumăratele acțiuni petrecute în lume, au dovedit-o neîncetatele lupte pentru eliberare ale popoarelor afro-asiatice. A dovedit-o și recenta conferință a statelor neangajate. În vreme ce Uniunea Sovietică, urmînd drumul constructiv al muncii neobosite pentru crearea unei vieți desăvîrșite, trimitea contingente întregi la vatră, adică pe tărîmul muncii, statele imperialiste se înarmau, continuau experiențele cu arme atomice sau proiectau viitoare asemenea acțiuni, căutînd să obțină o superioritate militară prin care să impună vederile samavolnice, arbitrare întregii lumi pe care imperialismul urmărește să o subjuge intereselor lui.

Ajungînd la punctul crucial istoric, cîntărind faptele, privind cu luciditate prezentul și viitorul, Uniunea Sovietică a hotărît să nu se lase surprinsă de practicile și intențiile lumii capitaliste. Reluînd experiențele atomice, a făcut ceea ce, pentru viața și viitorul omenirii și al planetei, trebuia să facă. A făcut ceea ce toți oamenii cinstiți și limpezi la creier au aprobat și au salutat cu căldura recunoștinței. Prin cuvintele pe care Nikita Hrușciov le-a rostit la festivitatea dării în exploatare a hidrocentralei de la Stalingrad, care va

Radu BOUREANU

(Continuare în pag. 5)

Crearea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a comunismului în U.R.S.S.

Pe marginea Proiectului de Program al P.C.U.S.

Omenirea se află în perioada creării celei mai înaintate orînduiri din istoria societății omenești — comunismul. Se înfăptuiesc previziunile științifice ale lui Marx și Engels, creatorii socialismului științific, care au elaborat primul program al mișcării comuniste mondiale — Manifestul Partidului Comunist. În acest program al comunismului internațional, s-a formulat concluzia istorică a pieirii inevitabile a capitalismului și a instaurării dictaturii proletariatului, principiile fundamentale ale luptei proletariatului pentru victoria socialismului și comunismului. Tezele cuprinse în acest program s-au confirmat pe deplin, îmbogățite cu practica revoluționară a luptei proletariatului.

Pe baza acestui program, Congresul al II-lea al P.M.S.D., sub conducerea lui V. I. Lenin, a elaborat programul concret de înfăptuire a revoluției socialiste și a instaurării dictaturii proletariatului în Rusia. După realizarea obiectivelor acestuia, ca urmare a victoriei revoluției socialiste din Octombrie 1917, mișcarea muncitorească din Rusia a intrat într-o nouă etapă — etapa construirii socialismului. Aceasta a marcat începutul trecerii omenirii de la capitalism la socialism.

Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist din Rusia a elaborat al doilea program al său — programul concret de construire a socialismului, primul de acest fel din lume.

Eroicul popor sovietic, sub conducerea P.C.U.S., cu energia care-l caracterizează, într-un termen istoric scurt a asigurat victoria deplină a socialismului, creînd premizele obiective ale trecerii la construcția desfășurată a comunismului.

Planul concret, științific fundamentat, al trecerii la faza superioară a comunismului în U.R.S.S., căile și metodele înfăptuirii lui sînt cuprinse în proiectul de program al P.C.U.S. care se află în dezbaterea poporului sovietic și va fi supus discuției și aprobării Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. „Însemnătatea istorică a acestui program — așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită la adunarea festivă consacrată zilei de 23 August — constă în aceea că el concretizează perspectivele grandioase ale construirii în U.R.S.S. a primei societăți comuniste din lume, înfățișează aprofundat legile trecerii omenirii de la capitalism la socialism, demonstrează inevitabilitatea istorică a triumfului comunismului în lumea întreagă. Toate partidele comuniste și muncitorești găsesc în tezele sale teoretice un îndreptar în lupta lor pentru victoria socialismului și comunismului, pentru triumful cauzei păcii".

În program se prevede ca sarcină economică principală a partidului și poporului sovietic crearea în decurs de două decenii a **bazei tehnico-materiale a comunismului**. Aceasta va însemna: deplina electrificare a țării și perfecționarea pe această bază a tehnicii, tehnologiei și organizării producției sociale în industrie și agricultură; mecanizarea complexă a proceselor de producție, automatizarea lor tot mai deplină; aplicarea pe scară largă a chimiei în economia națională; dezvoltarea prin toate mijloacele a unor noi ramuri de producție, a unor noi tipuri de energie și materiale; folosirea multilaterală și rațională a resurselor naturale; îmbinarea organică a științei și producției și un ritm rapid al progresului tehnico-științific; un înalt nivel cultural-tehnic al oamenilor muncii, o considerabilă superioritate față de cele mai dezvoltate țări capitaliste în domeniul productivității muncii, ceea ce constituie cea mai importantă condiție a victoriei orînduirii comuniste.

Societatea socialistă poate trece la rezolvarea tuturor acestor sarcini complexe deoarece dispune de premizele

Ion STROIA

(Continuare în pag. 5)

SCRIITORUL și VIAȚA

CUNOAȘTERE ȘI ÎNNOIRE

Discuția inițiată de „Gazeta literară" pe tema contactului cu viața concretă a construcției socialiste trebuie salutată nu numai pentru că o asemenea dezbatere este oricînd și oricum binevenită, dar mai cu seamă pentru faptul că în momentul acesta o seamă întreagă de scriitori s-au întors din felurite călătorii pe „teren", fiind în măsură să aducă experiență și argumente noi.

Unii — precum autorul rîndurilor de față — participînd la munca foarte interesantă a unor brigăzi de activiști, alții în deplasări „individuale", scriitorii revin din vară cu un plus de cunoaștere vie.

Este util un asemenea tip organizat de observare a vieții, sau, dimpotrivă, siluiește inițiativa particulară? Cred că este foarte util tipul acesta de călătorie din mai multe motive, cel dintîi fiind acela că stimularea și dinamizarea de către Uniunea Scriitorilor a deplasărilor contribuie la fuga atît de grea uneori din inerție. Inerția, ca să nu rostim cuvîntul lenevie, despre care Pascal pretindea că împreună cu orgoliul constituie sursa tuturor viciilor, cuprinde o forță imensă și a-l ajuta pe artist să i se smulgă, este o binefacere. Dacă trăiești la nesfîrșit în mediul obișnuit, cunoașterea ta concretă se usucă, așa cum un teren petrolifer exploatat excesiv și fără pauze încetează după o vreme să ofere țiței.

Orice călătorie este o înnoire. Mai interesant de discutat la această rubrică ni se pare însă a fi rezultatul drumurilor prin viață. Există cazuri cînd fructele apar numaidecît, îndeosebi la scriitorii înzestrați cu aptitudini reporterești, sau cărora, un om ori o împrejurare întîlnită pe teren, le-a sugerat crearea unei opere literare. Există în același timp cazuri cînd urmările „documentării" nu se zăresc în „Gazeta literară" o lună, șase, un an și jumătate, situație care vine parcă în sprijinul punctului de vedere sceptic cu privire la eficiența deplasărilor organizate. Ce s-a întîmplat, oare, cu scriitorul deplasat? N-a văzut nimic, n-a auzit nimic, n-a înregistrat nimic? Fals; cele patru săptămîni petrecute în raion au intrat în cantitatea de cunoașteri a scriitorului și vor apare la suprafață mîine, cînd, cum, cît? — asemeni unei investiții de capital care oferă beneficii după ani de așteptare...

În iarna 1952—1953 am trăit vreo două luni de zile pe șantierul tineretului de la Hunedoara, intenționînd să scriu pe urmă un roman despre munca utemiștilor. Am scris o seamă de pagini dar le-am citit și atunci, bineînțeles, le-am rupt. Mai tîrziu — trecuse cam un an de zile — pe cînd scriam actul II din „Ziariștii" am simțit nevoia ca Cerchez să-i ofere lui Tomovici un argument viu de eroism contemporan și căutînd sau necăutînd l-am adus în scenă pe Vîlșoru, foarte tînăr redactor al ziarului hunedorean care evocă un fragment din viața activiștilor de acolo. Experiența, aparent doar îngropată, ieșise la suprafață, îmbrăcîndu-se în cuvinte și din două luni de viață s-au născut două minute de teatru. E mult? E puțin?

Al. MIRODAN

Vă prezentăm uzinele „Vasile Roaită"

Răspundere

Cu cîtva timp în urmă colectiviștii dintr-un sat din partea de sud a Olteniei s-au dus la gară să ia o pompă de irigat pe care o cumpăraseră, cu sania. Era prin mai, zăpada se luase de mult, dar ei s-au dus la gară cu o sanie trasă de boi. Se temeau că dacă ar fi luat o căruță, hurducăturile ar fi stricat pompa. Dar trebuia să fi văzut îngrijorarea cu care au urcat-o în sanie și cum potriveau paiele în jurul ei și privirile încărcate de stimă cu care cei cinci colectiviști își dezmierdau cumpărătura.

Nefirescul atitudinii lor mi s-a părut justificat mai tîrziu, cînd am aflat că satul acela — se numește Toceni — avusese douăzeci la sută din suprafața sa, acoperită cu apă. Oamenii luptaseră cu apa ani la rînd, prin șănțulețe și diguri făcute cu mîna — și n-o putuseră răzbi. Acum aveau o pompă, o transportau de la gară, prin mai, cu sania și o priveau, îndreptățit, cu stimă.

Pompa a fost instalată în aceeași zi, la marginea unei bălți imense — de vreo zece hectare, în apropierea unui pîrîu, în care ea arunca apa sorbită din baltă. Spre seară, după isprăvirea muncii, pe drum auzeai schimburi de vorbe cam așa:

— Încotro? — Păi zisei să mă las și eu pe la pompă — Fuseși? — Fusei. D-acolo viu. — Merge? — Merge.

Pînă noaptea tîrziu se perindau oameni pe la pompă. Stăteau cu brațele încrucișate, muți — parcă temîndu-se că vorbind ar fi tulburat duduitul egal al pompei și priveau cum apa tulbure, căliie și trîndavă a bălții era aruncată în pîrîu, dezvelind, treptat, pogoane de pămînt care străluceau cu o prospețime spînatecă în lumina serii.

☆

Lucrătorii de la sectorul de pompe al uzinelor „Vasile Roaită" care au mers cu produsele la beneficiar, cunosc desigur nenumărate situații de acest fel și probabil unele mult mai puternice. O mărturisește faptul că mai toți înainte de a începe o discuție declară cu gravitate că sînt preocupați „ca fiecare produs să poarte cu cinste emblema fabricii".

— Și nu numai a fabricii, avertizează cineva de la montaj. Și a țării că noi fabricăm și pentru export.

Dar să intrăm în secția de turnătorie, de unde începe conceperea unei pompe. Aici, Tănase Emanoil întreabă dacă nu știm ce a făcut Cochințu Ștefan. La ridicarea noastră din umeri, el ne explică că în uzină trebuia să se execute o pompă de o proporție neobișnuită „Siret 900". Conducerea uzinei chemase un maistru de la „23 August" ca să conducă lucrările. Dar Cochințu și brigada lui s-au socotit nedreptățiți; el s-a dus în fața biroului organizației de bază și s-a angajat să execute pompa.

— Auzi, dumneata, ce simț de răspundere la el, se uimește Tănase Emanoil, să-și puie în joc mîndria de comunist. Păi știi, dumneata ce se întîmpla dacă nu izbutea?... și-n ochii lui se vedea teama, aproape groaza, că noi n-am putea realiza proporțiile gestului lui Cochințu.

Cochințu, un tînăr scund și subțirel, cu un obraz negricios și energic, povestește un timp istoria întreprinderii sale, dar se oprește curînd și cu gestul cu care probabil refuzase intervenția

Nicolae VELEA

(Continuare în pag. 4)

CITIȚI ÎN PAGINA 4

reportaje de Tita Chiper, Paul Anghel, Ștefan Cochințu și Ioan Nițu

Coperta albumului editat de Comisia națională UNESCO și Editura Meridiane, cu ocazia aniversării a 80 de ani de la nașterea lui George Enescu.

DISCUȚIE DESPRE EROU

MIHAI NOVICOV: „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană"

Comunistul a devenit astăzi figura centrală a literaturii noastre realist-socialiste iar o cercetare mai amplă consacrată acestei probleme era de mult așteptată. Cronicarii și recenzenții se întrec în a consemna fiecare apariție. Dincolo, însă, de simplul act de popularizare a ceea ce se tipărește și de formularea unor observații „pe concret", e necesară o susținută muncă de generalizare a învățămintelor, extrase atît din succese cît și din slăbiciuni. După 17 ani de la Eliberare publicul cititor are dreptul să ceară criticii cît mai multe volume cu caracter sintetic, despre poezie, proză sau teatru. Așa stînd lucrurile, utilitatea cărții lui Mihai Novicov, intitulată „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană", apărută la E.P.L., în Mica bibliotecă critică devine și mai evidentă.

Literatura unei epoci se definește, în primul rînd, prin idealurile sociale, politice și morale pentru care ea militează, idealuri întruchipate întotdeauna de eroii reprezentativi. Mihai Novicov arată în capitolul introductiv al studiului, cum o seamă de momente istorice importante și-au găsit întruchipare specifică în beletristică. O dată cu creșterea forței proletariatului, începem să întîlnim în literatură figuri de muncitori înaintați. Transformările petrecute în structura vieții sociale și politice a țării, în anii de după Eliberare au călit, în masă, voințe dîrze de revoluționari, luptători capabili să schimbe efectiv fața Romîniei — comuniști. Viața a oferit astfel literaturii alte modele de conduită decît cele din trecut. La rîndul său, publicul însuși, începe să aibă alte preferințe, determinate, desigur, de realitatea nouă din jur. Noi slăvim luptătorii de tip nou, marile potențe și energii ce clădesc societatea socialistă. Ne-am obișnuit cu versul optimist, viguros, combativ pentru că el concordă cu starea noastră sufletească, cu climatul spiritual al orînduirii noastre. Ne-am obișnuit cu o proză ce reflectă munca neobosită a poporului romîn pentru făurirea societății noi, socialiste pentru că ne este scump socialismul. In documentatul volum „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană". M. Novicov întreprinde o analiză minuțioasă a unora dintre cele mai valoroase creații ale literaturii noastre noi: „Bărăgan" de V. Em. Galan, „Setea" de Titus Popovici, „Indrăzneala" de Marin Preda, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Ora șase" de Nicolae Țic, „Destin" de Aurel Mihale, „Cuscrii" de Al. I. Ghilia. Criticul scoate în evidență frumusețea morală, abnegația și nesecata forță a comuniștilor în lupta cu greutățile, în lupta cu dușmanul. Constituie un merit al criticului faptul că volumul stăruie asupra principalului izvor al forței comuniștilor și implicit a partidului clasei muncitoare oglindit în literatură — legătura cu poporul, lupta continuă pentru ridicarea nivelului de trai, a nivelului ideologic și cultural al oamenilor muncii. Paginile în care sînt analizate figurile comuniștilor din „Bărăgan" ni se par concludente pentru ilustrarea ideii. Un roman ca „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, cu toate meritele netăgăduite ce le are, este apreciat ca numai parțial realizat tocmai fiindcă cei trei comuniști: Mareș, Dumitrana și Niculescu — protagoniștii principali ai cărții — acționează „individual", rupți de mase.

Determinînd profilul moral al comuniștilor, eroi ai celor mai valoroase opere din literatura romînă contemporană, M. Novicov face referiri la documentele de partid, la sarcinile trasate de Congresul al III-lea, cartea căpătînd în felul acesta o și mai mare actualitate și importanță educativă. Autorul expune obiectivele care au stat în cei șaptesprezece ani care au trecut de la Eliberare în fața clasei muncitoare și a partidului ei și caută să-l facă pe cititor să vadă cum acestea au fost reflectate în literatură, în ce măsură scriitorii s-au achitat de îndatoririle ce le reveneau. In final M. Novicov notează pe bună dreptate că: „Un luptător comunist — dacă e într-adevăr luptător și comunist — niciodată nu se poate mulțumi cu cele obținute, îi este organic necesar să militeze pentru noi și noi obiective, să-și propună noi și noi depășiri"... „De aceea comuniștii sînt azi în fruntea luptei pentru progresul umanității". *Prin însăși condiția sa, de oglindă a realităților sociale și armă de luptă împotriva a tot ce este vechi, sortit pieirii, literatura contemporană are în centrul atenției sale figura comunistului. Discutînd despre felul cum sînt prezentați comuniștii în proza contemporană, M. Novicov are în vedere complexul transformărilor politice și sociale ce au loc în prezent.*

Așa cum spuneam, studiul „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană" discută pe larg, pentru prima dată, figurile de comuniști dintr-o serie de romane și nuvele actuale. Volumul se distinge prin analizele minuțioase, întreprinse cu mult spirit de discernămînt, prin bogăția ideilor și justețea observațiilor. Totodată trebuie arătat că procedeele și mijloacele de analiză ale eroilor sînt mereu aceleași, fie că este urmărit drumul de dezvoltare al unui personaj din „Bărăgan" de V. Em. Galan, sau al altuia din „Bariera" de Teodor Mazilu. De aici o anumită monotonie a cărții și o serie de concluzii puțin forțate, pentru că e necesar întotdeauna să se țină seama de particularitățile personajului care reclamă, la rîndu-i, mijloacele de analiză adecvate. Numai așa fiecare personaj poate fi prezentat cititorului în toată complexitatea lui.

M. Novicov realizează cu acest studiu o binevenită contribuție. Asemenea intervenții ale criticii literare sînt așteptate cu interes de către cititori, căci, după cum se știe, realismul socialist este o metodă de creație dinamică, vie, care își definește principiile conducătoare, legile obiective de dezvoltare, în raport permanent cu practica procesului de elaborare artistică.

Gh. ACHIȚEI

Furnalistul

Foto MARIN IVANCIU

SINTEZE CRITICE

ION VITNER: „Prozatori contemporani"

Un succint „cuvînt lămuritor" ne avertizează că noul volum al lui Ion Vitner este „un fragment dintr-o lucrare intitulată Creatori și opere în curs de elaborare*", în care „autorul își propune să străbată prin minuțioase analize întreaga literatură de după eliberarea țării noastre (poezia, proza, dramaturgia, critica literară), sub prisma creatorilor și a operelor pe care le-au dăruit literaturii noastre noi". Nu putem anticipa asupra chipului în care se va structura o asemenea lucrare, asupra modului în care va dobîndi ea organicitate, cartea de față — culegere de studii despre cîțiva prozatori contemporani — neoferindu-ne în acest sens vreo sugestie. Animați de cel mai viu interes salutăm îndrăznețul proiect al criticului, pornit din adînca sa prețuire pentru literatura romînească a epocii socialiste.*

Studiile de față, deși își propun să realizeze imagini sintetice ale scriitorilor la care se referă, se caracterizează prin preponderența mijloacelor analitice, criticul menținîndu-se peste tot foarte aproape de obiectul examinat. Ion Vitner este, aici, un cercetător meticulos al fenomenului estetic. In studiile sale aprecierea operei unui creator se face printr-o amănunțită prezentare a problematicii sociale și morale, detaliindu-se conținutul faptic, relatîndu-se, de multe ori pe larg „subiectul". Fără a se încurca însă în considerații secundare, criticul are mereu în vedere ansamblul, țelul urmărit rămînînd acela de a extrage din acumularea amănuntelor semnificative, concluzii generalizatoare. Spre a realiza acest deziderat principal eventualele restricții didactice sînt înlăturate. Pentru a trece, de pildă, de la o scriere la alta a aceluiași autor, criticul nu ține seama, neapărat, de ordinea cronologică, ci are în vedere, în primul rînd, filiațiile de conținut, legăturile interne ale operei. („Trecînd peste considerente de succesiune istorică, vom cerceta mai întîi Moromeții *— înaintea* Desfășurării *n.n. — anunțat, cum am văzut, de schițele* Intîlnirii din pămînturi*").*

In analiza unei opere, Ion Vitner acordă cea mai mare atenție caracterizării personajelor. Convins de argumentul — foarte solid în fond — că autenticitatea unei scrieri epice stă în consistența eroilor, criticul desprinde din fiecare lucrare grupul personajelor centrale care devin obiectul unor ample și adeseori subtile investigații. Ele țintesc să stabilească măsura în care eroii sînt sau nu reprezentativi pentru o anume categorie socială, măsura în care sînt sau nu realizați ca individualități distincte. Cercetarea nu se reduce însă la alcătuirea unor fișe caracterologice, incursiunea în tipologia unei cărți făcîndu-se în vederea definirii semnificațiilor politice, a conturării orizontului ei filozofic și social.

De o atentă analiză beneficiază în cartea lui Ion Vitner creația lui Marin Preda. Abordînd un teritoriu străbătut în toate direcțiile de cercetări mai vechi criticul pornește — firesc — de la o reexaminare a pozițiilor exprimate anterior. Raliindu-se în esență interpretărilor lui D. Micu și S. Damian („Mi s-a părut mai apropiată de adevăr interpretarea oferită de D. Micu, pentru care Ilie Moromete este ilustrarea individualismului mic-burghez, și caracterizarea nimerită a lui S. Damian, pentru care eroul Moromeților *este un complicat") Vitner împinge discuția ceva mai departe pe planul generalizărilor propunînd și o îndreptățită situare a cărții lui Marin Preda în contextul literaturii universale: „prin finețea cu care romancierul transformă situațiile sociale în valori etice și psihologice,* Moromeții *are o certă valoare de universalitate, stînd cu demnitate alături de proza lui Caldwell și Steinbeck, Vittorini sau Carlo Levi, nume consacrate în literatura tragică asupra vieții micului fermier din America sau Europa capitalistă, romanul lui Marin Preda avînd, în plus, o mult mai subtilă și pătrunzătoare analiză a fenomenului economico-social care generează dizolvarea micii proprietăți funciare".*

Remarcăm și în acest volum eleganța stilului critic, plasticitatea expresiei lui I. Vitner, semn al efervescenței intelectuale. Este captivantă metoda criticului de a apela frecvent la analogii, de a propune cititorului numeroase asociații în planul literaturii universale sau al altor arte, muzica sau pictura. Analogia literară nu implică — cum se consideră uneori — o apreciere de valoare, în nici un caz o diminuare a valorii ea fiind doar un mod de a clasifica, un procedeu care permite criticului să-și nuanțeze observațiile. Iată, astfel, încă o interpretare, posibilă, a lui Ilie Moromete: „Moromete este o ilustrare a oblomovismului, poate singura în toată literatura noastră. Bineînțeles este un Oblomov la nivel balcanic și într-o epocă istorică diferită de a modelului. Instalat pe stănoagă (canapeaua lui) el se dăruie aidoma eroului lui Goncearov voluptății care este însăși modalitatea existenței sale"... „el este un rafinat al reveriei fără obiect precis sau finalitate, al contemplării fără sfîrșit". Metoda comportă însă și riscul subiectivității, al alunecării în arbitrar de care I. Vitner nu este întotdeauna ferit. O analogie sugerează, în ultimă instanță, că obiectul comparat are, totuși, ceva din forța modelului ilustru. Ne îndoim că asemenea raport s-ar putea stabili între o eroină a lui Petru Vintilă (Păuna Varlam) și lady Macbeth după cum nepotrivită ni se pare și apropierea dintre Vichentie Pîntea (un personaj din Liniștea iernii *de Remus Luca) și Gobseck („Vichentie Pîntea e un Gobseck al puterii individuale, distrus de forța colectivă a masei") Este semnificativ de altfel faptul că tocmai acolo unde se abuzează de comparativism, de descripția critică, judecata de valoare se formulează mai greu. Dacă în studiul despre Eugen Barbu se rostesc sentințe severe (și în parte nedrepte), de o excesivă duritate după părerea noastră, în alte studii (vezi cele despre Remus Luca sau Petru Vintilă) lungi pasaje descriptiviste par destinate să amîne rostirea unei ferme aprecieri critice. In alte locuri mici paradoxuri vin să îndulcească diagnosticul: „Ratarea, de fapt, a romanului „Floarea vieții" (inclusiv* Destin*) verifică marile posibilități ale romancierului în domeniul muncii concrete și imposibilitatea descurcării în dedalul erosului".*

Studiile pe care Ion Vitner le-a înserat în volumul său nu sondează terenuri virgine. S-au exprimat despre scriitorii cercetați numeroase opinii, în legătură cu unele aspecte ale creației lor s-au purtat aprinse polemici. Așa stînd lucrurile ne-am fi așteptat la o mai netă precizare a pozițiilor adoptate și chiar la o scurtă recapitulare, în fruntea fiecărui studiu, a părerilor formulate de preopinenți O asemenea operație, firească, este făcută, e drept, în lucrările despre Marin Preda și Eugen Barbu dar cu totul insuficient în celelalte. Se întîmplă însă de multe ori ca părerile criticului să contravină unor opinii exprimate anterior, iar în alte părți, fatal să se suprapună, fapt pentru care o delimitare exactă ar fi fost necesară. Este bine să susținem în cîmpul criticii un climat de discuții, de confruntare a părerilor, ceea ce ar avea, fără îndoială, consecințe fertile în dezvoltarea vieții noastre literare.

Incheiem aceste cîteva observații critice subliniind încă odată importanța cărții lui I. Vitner. Literatura noastră realist-socialistă a dobîndit un relief bine definit. Ea solicită criticii literare tot mai multe studii de sinteză, cercetări sistematice ample, de generalizare, capabile să pună în lumină diversitatea fenomenului estetic actual. Volumul „Prozatori contemporani", este o asemenea lucrare necesară, valoroasă.

G. DIMISIANU

Răsfoind REVISTELE

Secolul 20 — Nr. 7-8

Consacrat în cea mai mare parte a sa satirei și umorului, ultimul număr al revistei „Secolul 20" face să strălucească, prin intermediul unor reputate condeie ale literaturii universale (Maiakovski, Jerome K. Jerome, Ilf și Petrov, Mark Twain) una din însușirile cele mai înalte ale umanității și anume spiritul critic. Este un fapt meritoriu acela că publicația s-a străduit să aducă la lumină pagini mai puțin cunoscute la noi ale marilor scriitori, întreținînd astfel o devoțiune care nu cerea decît prilejul de a se manifesta. In acest sens nu putem decît să aplaudăm traducerea integrală a „Norului în pantalon". Apariția în romînește a celebrelor versuri ale lui Maiakovski constituie fără îndoială. un eveniment, căci reîntîlnirea cu acest împătimat adversar al filistinismului și imposturii, natură prin excelentă poetică, ostilă normelor de viață burgheze, stimulează întotdeauna protestul împotriva mentalității înapoiate.

Texte inedite din arhiva Mark Twain, publicate tîrziu după moartea scriitorului și nu fără rezistența cercurilor oficiale din S.U.A., apar pentru întîia oară în romînește. Sînt pagini de critică la adresa pseudodemocrației americane și sînt profesiuni de credință venite din partea unui autor care a reprobat statornic umorul de dragul umorului.

Juan José Arreola, scriitor mexican, ne îngăduie să cunoaștem prin povestirea sa „Acarul" unul din cei mai inspirați și virulenți satirici ai literaturii Americii Latine. „Acarul" reprezintă o bucată de artă memorabilă. Ceea ce este farsă, ceea ce este trist și înșelător, ceea ce este absurd și arbitrar într-un regim dominat dictatorial de monopolurile capitaliste, incertitudinea de fiecare zi și constrîngerea cotidiană, nerușinata spoliere a cetățenilor, toate acestea sînt denunțate de un spirit care ezită pe pragul dintre rîs și lacrimă. E în povestirea lui Arreola ceva dintr-un coșmar în care fantasticul și realitatea, imposibilul și viața diurnă se amestecă și se confundă.

Revista publică din scrierile lui Ilf și Petrov „Columb a ancorat la țărm", în care este demascată lumea Americii contemporane stăruind asupra ceea ce e artificial, mecanic, ostil valorilor spiritului în modul de viață capitalist. Un studiu semnat de Vera Călin despre „Funcția rîsului în literatura secolului nostru" și un articol al lui Sergiu Fărcășan despre autorul canadian Stephen Leacock completează cunoștințele noastre despre scriitori și opere satirice.

Ultimul număr din „Secolul XX" își rezervă ca de obicei o parte din paginile sale trecerii în revistă a mișcării culturale mondiale. Reținem astfel recenzia la Simone de Beauvoir („Memoriile unei fete cuminți" și „In puterea vîrstei" în prezentarea Georgetei Horodincă. Revista are deasemeni buna inițiativă de a traduce cîteva fragmente din acest volum atît de interesant pentru destinul unei generații de intelectuali francezi, la începuturile ei cu o pronunțată orientare individualistă, iar mai tîrziu încercînd să se apropie de frămîntările umanității de astăzi. Evenimentele care au zorit clarificarea ideologică, fie și parțială, a lui Simone de Beauvoire, a lui Sartre, războiul antifascist, elanul revoluționar al maselor populare își găsesc o reflectare în aceste file care dacă amintesc de un jurnal intim prin sinceritatea confesiunii se apropie de o creație obiectivă prin acuitatea observației sociale și lărgimea orizontului de idei.

Am subliniat adesea ținuta grafică a revistei. Dar credem că a menționa numai însușirile de desenator și machetator ale lui Eugen Mihăescu este prea puțin față de contribuția sa la valorificarea artistică a materialului. Un bun gust sigur, o linie inspirată, o fantezie vie (care însă se lasă purtată uneori de voia celui dintîi elan păcătuind prin excese) sînt trăsăturile distinctive ale acestui tînăr grafician și ele trebuiesc menționate.

Fiindcă ne-am oprit o clipă asupra aspectului grafic să adăugăm că revista a selectat cu mai multă exigență ilustrațiile decît în numerele precedente. Foarte expresive imagini semnează Kukriniksi, Siné, S. Steinberg, Perahim.

Așadar, „Secolul 20" are în urma sa opt numere extrem de variate. Revista a progresat evident, doar capitolul criticii rămîne încă insuficient. Articolele de critică — exceptînd pe cele semnalate mai sus — recenziile, notele sînt scrise adesea superficial și fără relief.

CRONICAR

La Casa Scriitorilor

Vineri 15 septembrie, la ora 18, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o seară de literatură bulgară, închinată celei de a 17-a aniversări a eliberării Bulgariei de sub jugul fascist.

Va vorbi tov. Aurel Baranga, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Vor citi lucrări originale și traduceri din literatura bulgară, poeții: A. E. Baconsky, Demostene Botez, Radu Boureanu, Nina Cassian, Cezar Drăgoi, Gavril Mihai, Niculae Stoian și Victor Tulbure.

In continuare va rula filmul bulgar „Am fost tineri".

CRONICA literară

MIHAIL PETROVEANU:

Tudor Arghezi, poetul

Efortul, voința neabătută de unitate și armonie în ordinea etică (e vorba de lupta pentru un ideal al omului integral, împotriva oricărei forme a „alienării") se exprimă patetic în marea tradiție a poeziei europene, cu diferențieri de la o epocă istorică la alta, dar și cu acea continuitate care atestă existența unei preocupări fundamentale. Eseul lui Mihail Petroveanu despre poezia lui Tudor Arghezi se străduiește să definească, în specificitatea lor, termenii acestei dramatice căutări a integralității la marele poet romîn. Sensul cercetării este lămurit chiar de la început: ...„Dar aceeași poezie a fost în același timp, și poate și mai mistuitor, poezia căutării formulei de viață capabilă să stîrpească «răul» prin înlăturarea dezacordului milenar dintre esența (umană) și existența (inumană) a omului, de care vorbește Marx. Intreprinderea încercată «o viață lungă» și de fiecare dată prăbușită s-a închegat de abia cînd s-a clădit pe granitul umanist al comunismului". E vorba deci de „reconstituirea itinerariului" spiritual al lui Tudor Arghezi, „martor în accepția etimologică de martir al condiției umane, luptător căzut și iarăși ridicat împotriva alienării". Atenția criticului se va îndrepta deci în direcția descifrării unui ethos arghezian, așa cum se configurează el, de la o etapă de creație la alta. Primul capitol al eseului se ocupă de contradicțiile operei argheziene și diferitele lor interpretări, înlăturînd o serie de false antiteze propuse de critica veche (confruntarea, în eul poetului, a unui fond „demoniac" cu unul „angelic" etc.) și stabilind adevărații termeni ai dramei spirituale a lui Arghezi: „pornirea laică și optimistă, de cunoaștere și transformare a vieții, și pornirea mistică și pesimistă, agnostică și înspăimîntată de moarte". Firește, această scindare e mai degrabă o aproximație ipotetică decît o realitate de fapt, căci, alături de G. Călinescu, Mihail Petroveanu recunoaște, conform unei viziuni organice asupra personalității, caracterul „osmotic", acea unitate și simultaneitate a contrariilor pe care le identificăm în poezia argheziană. Criticul respinge însă consecvent cu premisele etice și sociale ale cercetării sale — punctul de vedere al lui G. Călinescu, care unifica structura duală și contradictorie a poetului prin afirmarea caracterului mitic al creației sale. Astfel soluționate contradicțiile lui fundamentale — spune M. Petroveanu — „Arghezi ar rămînea deci pe plan estetizant doar și ar putea fi privit ca poet fără conflict istoric", ceea ce ar fi, desigur, inexact.

Capitolul „Cuvinte potrivite sau lupta pentru cunoaștere" constituie, prin analizele și comentariile critice ale textului arghezian, o confirmare a ideilor asupra dualității poetului expuse anterior. Tendințele faustice (sete de cunoaștere, dorință de transformare activă a lumii), despre care vorbea mai demult și M. Ralea, servesc la conturarea unui portret al lui Arghezi luptător eroic și păgîn, plin de o vitalitate explozivă, cu forțele mobilizate pentru risipirea „misterului". Fără a încheia pactul faustic cu diavolul, Arghezi are totuși o viziune hiperbolică și semnificativă asupra lui Satan (am putea parafraza celebra frază a lui William Blake despre Milton: ...„ca orice mare poet, el era de partea diavolului"), căci — dintr-o tradiție care începe încă din Evul Mediu — impulsului spre cunoaștere i se atribuie un caracter luciferic. E subliniată și o altă trăsătură comună cu spiritul faustic — apropiată de modelul medieval — și anume îndemnul „să minuiască magia, alhimia, astrologia, vrăjile străvechi... Metodele indicînd, firește, o mentalitate de tip magic simbolizează totuși, într-o expresie timidă, o poziție nereligioasă în problema cunoașterii ca și dorința străveche a omului de a influența lucrurile prin intervenție activă". Criticul relevă apoi, în aceeași ordine a spiritului faustic, insistînd însă asupra implicațiilor specific argheziene, elogiul adus activității creatoare a omului. Munca artistului se întîlnește cu aceea a truditorului umil (potcovarul, plugarul), într-o continuă emulație cu puterile de zămislire ale naturii. „Viziunea artistului ca homo faber, făuritor — în chinul euforic al muncii — de forme stimulate de tiparele naturii, dar modelate după acelea ale visului uman, potențează în artist un rival al divinității, iar în operă, în creația omului, o replică provocatoare la «creațiunea divină», încremenită în pretinsa ei perfecțiune" — notează criticul. Tot creația umană, efortul, activitatea sînt mijloace de luptă eficiente împotriva timpului. Respingerea valorilor bisericii e mereu evidentă pe una din laturile definitorii ale lirismului arghezian: orgoliul neagă umilința, activitatea neagă asceza pasivă, chemarea impetuoasă a vitalității în dragoste neagă concepția teologică a dragostei ca păcat. Erotica argheziană este nuanțat analizată de critic, care observă aici o filiație eminesciană (desigur, aceasta nu ține de formele literare ci de un substrat spiritual mai adînc)... „Erosul arghezian, care nu are nimic comun cu rafinamentul morbid al simboliștilor parfumați... nu se reduce la senzualitatea brutală, lacomă. Fiind, ca și pentru Eminescu, expresia naturii în om, este o forță spontană, ingenuă, a cărei «otravă» e binefăcătoare". Forțelor faustice li se opun însă rezistențe mistice, agnostice. Glasul derutei și al renunțării se face auzit în creația argheziană. Atitudinea individualistă a poetului conținea germenii acestei sfîșieri.

Soluția faustică — în limitele unui personalism care nu se sprijinea decît pe el însuși — se dovedește neferțilă și Arghezi caută depășirea dramei sale pe alte căi („Flori de mucigai sau idealul unei libertăți de tip anarhic"). Reconstituirea fazelor ethosului arghezian se realizează diferențiat în viziunea criticului. „Denunțînd ferocitatea cîrmuirilor burgheze și cauzele concrete, pămîntești ale suferinței, înfățișînd setea de lumină, de libertate și dezgropînd zăcămintele de noblețe și frumusețe ale obidiților, mucenicul spiritual din* Cuvinte potrivite *devine martirul social din* Flori de mucigai*". Un martir însă care are totodată revelația energiei vitale în formele ei primare, necorupte de constrîngeri, și care — după cum spune M. Petroveanu — îl duce la afirmarea unei soluții „vitaliste, individualiste și anarhizante, cu care a crezut a-și depăși contradicțiile. O soluție semnificativă ca formă de protest împotriva modului de gîndire și existență dominant, dar inaptă să ducă la răsturnarea lui și totodată să dăruiască poetului echilibrul rîvnit".

Capitolul „Cărticică de seară sau idealul armoniei" deschide o altă perspectivă asupra frămîntării argheziene. E constatată o oarecare deprimare autumnală în tonul poetului, atunci cînd el își reia vechile dileme existențiale din *Cuvinte potrivite*. Natura — într-o proiecție de tip panteistic — devine un refugiu. Exemplul — încărcat de semnificații etice — al viețuitoarelor umile e un îndemn la ingenuitate, la inocență. Confundarea simpatetică a poetului cu „universul mic" implică o regăsire a valențelor infantile (fără o părăsire a spiritului patern ocrotitor). Dragostea e acum mai calmă — ea-și desfășoară ciclurile într-o gospodărie patriarhală, în vecinătatea naturii. E dragostea conjugală, fericită. Criticul notează totuși, cu pătrundere: ...„întrebările suscitate de timpul istoric și de propria lui ardere l-au reinvadat cu o forță devastatoare, tocmai pentru că l-au surprins «descoperit», pentru că armătura conferită de natură și dragoste era fragilă în fața lor. Chinul îl atestă poeziile de trecere de la *Versurile de seară* la *Hore*, și mai ales ciclul cu titlul semnificativ Șapte cîntece cu gura închisă".

Continua aspirație spre constituirea unui univers spiritual în contact cu valorile superioare (binele, frumosul, adevărul) inspiră poetului, în *Hore*, o altă soluție — aceea a „vieții ca joc". E o întoarcere spre copilărie, spre zonele de candoare, spre universul jocurilor. Nu e vorba de o abandonare a spiritului critic însă, căci „mentalitatea infantilă este un mod critic de a privi societatea burgheză, de a denunța automatismul și impostura promovate". (Din analiza *Horelor* și a umorului lor afirmația își extrage o concludentă justificare). M. Petroveanu — deși fără a insista suficient — pune în legătură umorul *Horelor* cu anumite „forme de critică minuite de popor", adică cu un filon folcloric, semnificativ și pentru alte laturi ale creației argheziene.

„Idealul lui homo ludens", nesatisfăcător, se prăbușește repede și în perioada celui de al doilea război mondial, vechile întrebări din *Cuvinte potrivite* se pun într-un „suflet împovărat de ruine". Salvarea nu mai e căutată acum „nici în religie, nici în spectacolul regenerator al firii", ci în „sentimentul apartenenței la destinul poporului". Un patriotism mîndru, intens, se exprimă acum în poezia argheziană.

Ultimul capitol al cărții lui M. Petroveanu — „Idealul împlinirii" — relevă soluționarea finală a dramei argheziene prin contactul cu ideologia proletariatului revoluționar — așa cum se mărturisește ea în *1907* și *Cîntare omului*. Cercetarea detaliată, presărată cu observații fine, a celor două poeme justifică concluzia că în socialism drama poetului, „dramă a cunoașterii și a existenței, dramă a omului care a luptat atîta vreme împotriva alienării omului... s-a izbăvit. Mitului lui Sisif poate să-i ia locul mitul lui Hercule".

Eseul lui M. Petroveanu are meritul de a propune o viziune dialectică a evoluției marelui poet spre împlinirea bogată și calmă de azi. Ethosul socialist nu apare la Arghezi ca o răsfrîngere numai a noilor condiții social-istorice, cuceriri ale epocii noastre revoluționare, ci și ca răspunsul cel mai firesc la chinuitoarele întrebări și dileme interioare de o viață.

Punctul de vedere pe care-l adoptă eseistul — urmărirea itinerariului spiritual parcurs de poet — nu este prilej de rigidități și exclusivisme, deși el nu permite decît îmbrățișarea uneia din fațetele multiple ale geniului arghezian.

Ceea ce i-am reproșa autorului este o anume timiditate în stabilirea filiațiilor unor motive argheziene, în raportarea creației poetului la literaturile moderne, chiar și la poezia romînă din perioada interbelică. Termenii artistici ai dramei argheziene pot părea din această pricină niște date abstracte oarecum. Prin afirmarea unor afinități și diferențe specifice dintre Arghezi și unii mari poeți moderni (cum ar fi de pildă Baudelaire, care nu ne amintim să fi fost menționat în carte, cum ar fi Bacovia), sensul original al dramei argheziene ar fi apărut mai limpede. Căci — să ne referim la un singur aspect — răzvrătirea demonică, de

M.PETROVEANU
Tudor Arghezi
Editura pentru Literatură

origină romantică, care la Baudelaire este inclusă într-o dezbatere spirituală de un patos etic acut (de aici și încercările de a-l anexa pe Baudelaire unei viziuni catolice), capătă la Arghezi trăsături inedite. Latura demoniacă — opusă dogmelor religioase — se identifică într-un fel cu un principiu al energiei vitale, cu manifestările unor forțe ale naturii însăși. Arghezi din perioada *Cuvintelor potrivite* — desigur, ca orice mare poet, el era de partea diavolului — se răzvrătește în numele unor valori diferite de cele pe care le recomanda torturatul Baudelaire și comparația acestora, chiar sugerată, ar fi folosit eseistului pentru demonstrarea ideilor sale. Ar fi fost, de asemenea, utilă o mai atentă examinare a personalității lui Arghezi în contextul liricii romîne.

Cartea lui M. Petroveanu rămîne însă deosebit de valoroasă prin perspectiva pe care o deschide asupra creației argheziene. Ea oferă criteriile unei interpretări contemporane a mesajului marelui poet, din unghiul realismului socialist care a triumfat în opera sa, aducîndu-i împlinirea de sensuri atît de statornic rîvnită.

Matei CALINESCU

Probleme ale prozei literare actuale

PREOCUPĂRI ŞI TENDINŢE

In ultima vreme, presa noastră literară acordă un interes sporit problemelor prozei. „Gazeta literară", bunăoară, a consacrat un număr întreg schiţei (tocmai pentru că, pînă acum, critica a cam neglijat acest sector de loc neglijabil al prozei noastre), a întreprins o anchetă în legătură cu unele aspecte ale reportajului (care s-a soldat cu cîteva sugestii utile), a publicat o serie de articole semnate de Mihai Gafiţa, Mihai Novicov, Lucian Raicu şi alţii pe marginea ultimelor romane.

E un început bun. Experienţa dobîndită în dezbaterea purtată în jurul problemelor poeziei demonstrează însă că nu e de loc exclusă primejdia de a aluneca pe panta discutării unor chestiuni lăturalnice, uneori de ordin pur tehnic sau de a face scolastică. Pentru a evita acest pericol, pentru a se axa, în această discuţie pe problemele principale e bine să ne fixăm chiar de pe acum şi foarte precis obiectivul urmărit. Iar obiectivul acesta nu poate fi decît acela de a şti în ce măsură răspund prozatorii sarcinilor trasate frontului literar de către partid, şi, mai ales, ce ar trebui să facă pentru a răspunde mai bine încă acestor sarcini.

In raportul prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R. se arată că, „în prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educaţiei burgheze din conştiinţa oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi şi nou". Sarcina scriitorilor este, azi, de a contribui la întărirea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste: oferind exemple pozitive foarte convingătoare, caracteristice epocii noi, iar pe de altă parte, discreditînd, tot atît de convingător, reminiscenţele moralei şi modului de viaţă burghez.

Reacţia unor scriitori faţă de romanul-frescă (reacţie care poate avea — nu contestăm — unele aspecte negative) exprimă însă şi tendinţa pozitivă de a pune un accent mult mai puternic pe zugrăvirea vieţii sufleteşti a eroilor, pe dezbaterea problemelor de conştiinţă. E neîndoios că numai acordînd importanţa cuvenită acestor probleme, scriitorii noştri vor putea oglindi procesul complex de întărire şi dezvoltare a mentalităţii şi moralei comuniste, de încetăţenire a modului de viaţă socialist, de lichidare a rămăşiţelor burgheze din conştiinţa oamenilor muncii; vor putea sublinia astfel cu toată forţa, grandoarea revoluţiei pe care o trăim şi al cărei suprem rezultat e făurirea unui om nou, radical deosebit de predecesorii săi.

Dar tendinţa de a răspunde sarcinii încredinţate de partid nu se reflectă numai teoretic, ci — ceea ce e esenţial şi foarte îmbucurător — în practica scriitoricească.

Aş aminti act unele schiţe, mai vechi, ale lui Fănuş Neagu, de care ne-am ocupat mai pe larg altădată şi ale lui D. R. Popescu. De asemenea, schiţele despre nou şi vechi ale lui Radu Cosaşu, îndeosebi *Bărbatu-meu*, pentru că aci reuşeşte să ne facă sensibil simţămîntul de oroare pe care îl stîrneşte în sufletul unui muncitor onest, ales asesor popular, contactul cu morala burgheză. De asemenea, *La bar*, unde, descriind afectele provocate unui reprezentant tipic al moralei capitaliste de moartea bunicii (pe care urmează s-o moştenească), explozia lui de bucurie cînd află că a decedat, demască pînă la capăt morala canibalică a lumii pe care am doborît-o.

In acelaşi sens ar trebui citate unele lucrări recente, de dimensiuni mai mici, dar foarte substanţiale, ale lui Teodor Mazilu, care şi-a conceput, de altfel şi romanul *Bariera* ca o polemică la adresa mentalităţii burgheze, ca şi un elogiu al concepţiei despre viaţă a clasei muncitoare. In *Şedinţa de analiză* (pe care nu ştiu de ce Ion Lăncrănjan a simţit nevoia s-o bagatelizeze într-o notă recentă din *Viaţa romînească)*, autorul demască laşitatea şi slugărnicia ca pe nişte tare caracteristice modului de viaţă mic-burghez, arată foarte convingător ce consecinţe grave pot avea ele pe plan social, şi reacţia pe care o iscă în sufletul unei femei superioare comportarea laşă a unui bărbat pe care înainte îl iubea, tocmai fiindcă nu-l cunoscuse în adevărata lui lumină.

In schiţele satirice publicate în **nr. 6** al *Vieţii romîneşti*, Mazilu nu se mulţumeşte numai să înfiereze anumite aspecte ale moralei burgheze, ci, pentru a o descalifica complet, el insistă asupra duplicităţii acestor personaje faţă de ele însele, le pune în situaţia de a-şi confecţiona, aş zice, intenţionat un soi de remuşcări care nu le împiedică să acţioneze în continuare în conformitate cu firea lor josnică. Remuşcările acestea le sînt necesare pentru a-şi crea iluzia că ei ar fi oameni complecşi, sfîşiaţi de contradicţii, superiori deci, pentru a afla astfel un pretext ca să nu se dispreţuiască.

Descalificarea modului de viaţă şi al moralei mic-burgheze constituie obiectul primului roman al lui Ştefan Luca, *Balul intelectualilor*, căruia critica, în general, nu i-a subliniat, după noi, îndeajuns meritele, insistînd uneori în mod cu totul disproporţionat asupra lipsurilor, iar alteori (vezi recenzia publicată în *Romînia Liberă* sub semnătura lui Boris Buzilă) fiind tentată să le exagereze sau chiar să le inventeze. După părerea mea în această carte se disecă atent şi cu un bisturiu fin, mentalitatea, modul de viaţă şi etica mic-burgheză. Folosind tehnica simbolurilor sau punînd într-un mod ingenios pe diverşii reprezentanţi ai acestei categorii să ia atitudine faţă de acelaşi fenomen, Ştefan Luca denunţă pînă la capăt meschinăria şi trivialitatea micii burghezii, orizontul ei îngust, frica şi lenea ei de gîndire, arivismul şi laşitatea, frivolitatea ei funciară.

Romanul *Gablonz, magazin universel* de Ury Benador e o şarjă inteligentă, necruţătoare la adresa moralei de lup a capitaliştilor, un tablou întunecat al înfiorătoarelor fărădelegi săvîrşite de burghezie, a înspăimîntătoarei ei lipse de scrupule, a dispreţului ei total pentru orice valoare omenească sau spirituală.

Dacă, în ceea ce priveşte discreditarea moralei burgheze s-au înregistrat, deci, în literatura noastră succese certe (chiar dacă unele din operele citate justifică, sub alte aspecte, anume rezerve), să vedem cum se prezintă, lucrurile în ceea ce priveşte reflectarea literară a eforturilor depuse de oamenii muncii pentru a se debarasa de rămăşiţele mentalităţii burgheze, educarea lor sub influenţa partidului şi a înrîuririi opiniei publice socialiste. Cred că această latură a dezvoltării conştiinţei socialiste constituie azi procesul uman cel mai interesant şi că, în consecinţă, e firesc să se acorde o importanţă mult mai mare zugrăvirii dialecticii sale. O astfel de literatură ar fi mult mai eficace, fiindcă ea nu s-ar rezuma numai la a provoca desgustul, scîrba faţă de ideologia burgheză şi manifestările ei pe plan social şi individual, dar, i-ar ajuta efectiv pe oamenii muncii să ducă războiul împotriva ei. Ea ar fi o adevărată şcoală în sensul cel mai înalt care poate fi atribuit cuvîntului. O şcoală a caracterelor comuniste.

Putem semnala în acest sens cazul, foarte interesant, al directorului Dima, unul dintre protagoniştii principali ai romanului *Anii tineri* de Nicolae Ţic. Chiar dacă se pot face unele rezerve privitoare la acest progres, Dima apare sub numeroase aspecte, ca un erou deosebit de interesant. El e subjugat încă unei neîncrederi în oameni, care vădeşte, în ultimă instanţă, o viziune individualistă, un soi de indiferenţă, pentru tovarăşii lui de muncă, rămăşiţă a mentalităţii burgheze în conştiinţa acestui om devotat socialismului. Modul cum Dima e determinat de către secretarul de partid Strihan şi de către întregul colectiv pe care îl conduce să devină conştient de aceasta şi mai ales modul cum e ajutat să lupte cu el însuşi pentru a-şi însuşi o nouă atitudine faţă de oameni, denotă justa orientare a autorului, capacitatea lui de a sesiza esenţialele fenomene etice, procesele de conştiinţă caracteristice vremii noastre, dorinţa lui expresă de a scrie o literatură eficace din punct de vedere social, o literatură care să contribuie la întărirea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste.

Cum fiecare dintre noi sîntem puşi, cu fiecare nouă izbîndă dobîndită pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste, în situaţia de a-l depăşi moraliceşte pe cel care am fost pînă atunci, e firesc ca literatura să-şi centreze preocupările îndeosebi asupra acestor aspecte şi să ne ajute să devenim astfel de oameni încît să putem întîmpina cum se cuvine zorii comunismului ce se vestesc atît de apropiaţi.

Eugen LUCA

GH. IVANCENCO „Construim pentru pace"

MODALITĂŢI ALE ANALIZEI PSIHOLOGICE

TINERI PROZATORI: Dumitru Radu Popescu şi Radu Cosaşu

Credem că nu ar fi lipsit de interes să observăm la tinerii noştri prozatori modalităţile specifice în abordarea analizei psihologice. Cu atît mai mult cu cît ei încep a deveni în frontul nostru literar „condeie" distincte, ultimele lucrări pledînd pentru recunoaşterea lor artistică.

In Raportul ţinut de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al P.M.R. se arată cum „Ca urmare a transformărilor sociale economice în ţara noastră a luat naştere şi se dezvoltă tot mai mult o morală nouă socialistă, o nouă atitudine faţă de muncă, faţă de bunurile obşteşti şi îndatoririle sociale, noi relaţii de într-ajutorare tovărăşească între cei ce muncesc". Dacă literatura are o reală capacitate de a oglindi şi de a influenţa transformările din conştiinţa oamenilor, cuceririle lor în domeniul unei morale noi, în slujba cauzei proletariatului, atunci desigur trebuie să fim cu deosebire atenţi la proza de analiză. Vom încerca să indicăm cîteva dintre procedeele prin care unii tineri se apropie de mişcarea interioară a personajelor.

Dumitru Radu Popescu îşi fixează personajele în situaţii excepţionale, dar nu totdeauna reuşeşte (în ultimele schiţe) să creeze caractere. In Ploaia albă (Steaua nr. 3/XII) satul ars de secetă e populat de oameni bizari, ale căror acţiuni adesea nu se leagă îndeajuns pentru a închega personalităţi distincte. Mai ales Zorina rămîne doar o încercare de a crea un personaj feminin, viguros şi ciudat. Ceea ce îi reuşeşte însă deosebit lui D. R. Popescu este prezentarea unor momente psihologice care, deşi singulare, sînt desenate precis şi verosimil, într-o atmosferă densă, convingătoare. Pe pămîntul ars, în anii de secetă ce au urmat după război, sub „soarele rotund şi fierbinte ca o turtă coaptă sub ţăst", oamenii trăiesc cu obsesia foamei. Dudele, aproape singurul aliment, — aşa cum în „Desculţ" sînt florile de salcîm — revin necontenit, dureros, în vocabularul oamenilor ce au o unică dorinţă, aceea de a-şi potoli foamea.

Reducerea, prin foamete, a universului psihologic, este sugerată prin comentariile eroilor şi dialogurile lor în care revine, grăitoare prin unicitatea ei, imaginea singurelor fructe comestibile existente: „Ocheşel se răsti la copii şi aceştia plecară să-şi mai astîmpere foamea în dud. Se urcă şi Ocheşel în dud, să mănînce şi el dude că-i era foame. Se legănau crengile cu ei şi cădeau pe jos dude negre şi sfrijite. Azor, cîinele, mare cît un viţel, se desprinse de lîngă gard şi veni să mănînce dude" (s. n.) etc.

Baba Sevastiţa (cea mai izbutită figură din nuvelă) răspîndeşte poveşti despre arhangheli ce vor da foc pămîntului cu luminări lungi aprinse de la soare. Păunică, mergînd la partid să ceară ajutor alimentar pentru săteni, ameţit de foame şi de căldură, trece printr-un moment în care halucinaţia se împleteşte cu judecata limpede într-o mecanică desluşită interesant: conştient că viziunile sale sînt pure halucinaţii, brodate, într-o deplorabilă stare fizică şi psihică, pe imagini din realitate (apariţia ciobanilor) el simte, înfricoşat dincolo de raţiune, nevoia să se convingă empiric de realitatea imaginilor ce i-au declanşat vedeniile pe care nu le poate stăvili dar nici percepe în contururile lor reale. („Nu pot fi arhangheli, alea sînt prostii, gîndi Păunică şi-l cuprinse frica; nu voia să ardă pămîntul, nu voia să fie arhanghelii babei deşi ştia că nu pot fi arhangheli" — s. n.).

Doi oameni bolnavi, aproape pe moarte, care nu se cunosc, simt nevoia să vorbească unul cu celălalt, să vorbească cît mai mult pentru a scăpa de singurătate şi teamă („Maşina", „Gazeta literară", nr. 36). Cuvintele — nu ideile — sînt repetate, reluate, întinse parcă, pentru ca fiecare să aibă cît mai multe de spus, ca să acopere o cît mai mare porţiune din timpul gol ce le-a rămas de petrecut împreună:

„— Apă aveţi în sat? Vacile au apă destulă?

— Au. Avem trei cişmele în sat, Azimioară. Cişmeaua mare în mijlocul comunei cu jghiaburi pentru adăpat boii şi caii, cu multe ţuţuroaie...

— Cu cîte?

— Vezi, nu le-am numărat, Azimioară. La asta nu m-am gîndit. Am să le număr cînd am să ajung acasă...

— Da, să le numeri şi să-mi scrii şi mie cîte sînt...

— Da, am să-ţi scriu, zise învăţătorul deşi era sigur că n-o să aibă cui".

Increzător în necesitatea unei bune stări morale şi atent la preocupările celor cu care împarte maşina-cameră de spital, învăţătorul imaginează şi descrie tablouri ce bănuieşte că i-ar încînta, uşurîndu-i pe cei care, bolnavi, suferă. Crima ofiţerului neamţ este pedepsită prin prăbuşirea în deznădejde. Căci învăţătorul este un optimist psiholog, încrezător în terapeutica speranţei. Este remarcabil realizat dialogul mut ce se poartă într-o noapte de insomnie între învăţător şi ofiţerul neamţ, cînd se intuesc, reciproc, ca duşmani. După relatarea dialogului dinamic şi înrăit: „Toată noaptea se certară. Dar de fapt nu schimbară un cuvînt. Fiecare se gîndise la ale lui". Dumitru Radu Popescu încearcă să creeze portretul unei anume stări psihologice, punîndu-şi eroii în situaţii deosebite, ieşite din comun.

Talentul analitic al lui Radu Cosaşu se vădeşte în modul de a releva semnificativul în mişcarea sufletească a oamenilor „obişnuiţi" în faţa unor evenimente „obişnuite". Căci autorul vrea să demonstreze că nimic nu e simplu decît pentru privirea simplistă, că faptele şi oamenii au mereu ceva interesant şi nou de evidenţiat, de spus. Ultimele schiţe ale lui Radu Cosaşu arătaseră un observator sensibil al vieţii de fiecare zi, care explică artistic cum gesturile fireşti se încarcă de semnificaţii prin emotivitatea şi gîndirea celui ce le înfăptuieşte în calitate de constructor al socialismului. Analiza — prezentarea trăirilor interioare, semnificative pentru psihologia omului ce se formează în spiritul epocii noi — devine centrul de greutate al schiţei. Ne-am oprit la „Judeţeana" (Luceafărul nr. 16/1961) care ni s-a părut cea mai izbutită dintre ultimele sale lucrări.

Comunistul Pricop este silit în septembrie 1944 să iasă cu piciorul amputat, cangrenat, din spitalul condus de doctorul reacţionar Cămărăşescu. Pricop vrea să ajungă la un sediu de partid, doreşte să se afle printre ai săi, să fie văzut de un medic comunist. Şi speră profund să se vindece, deşi se teme intens de moarte. Radu Cosaşu descrie drumul omului ameţit de febră şi durere de la Podul Izvor pînă la Administraţia ziarului „Scînteia" pe str. Saligny 2. Un itinerariu nu prea îndelung, pe parcursul căruia se petrec fapte puţine şi dintre cele mai obişnuite, dar care capătă pentru cel ce-l parcurge importanţa unei acţiuni îndîrjite şi dureroase, dar luminoasă, căci la capătul ei îşi va întîlni tovarăşii şi, poate, îşi va cîştiga viaţa. Il urmăreşte spaima că va muri — da, este vorba de spaimă, deşi omul care îşi aruncă euforic cîrjele pentru a merge cîţiva paşi în coloana celor ce demonstrează pentru guvernul F.N.D. şi împotriva fasciştilor, crede că ideea morţii e o simplă constatare întovărăşită de „o mare sfîrşeală, o neputinţă necunoscută pînă în clipa aceea". Teama de moarte nu coincide cu acceptarea ei şi aşa trebuie înţeles comentariul autorului: „Cineva (s. n.) repetă în el că azi va muri; niciodată, nici în noaptea de 23 August, petrecută sub dărîmături, lîngă aeroport, acum o lună, nu-i trecuse prin minte un asemenea gînd. Nici în spital (...). Niciodată". Cosaşu face o delimitare metaforică, (şi de metodă analitică), între gîndurile omului şi omul însuşi, subliniind astfel opoziţia între teama de moarte şi acceptarea resemnată a ei: „Şi acum, cu Venus-Unirea tricolor 2—0 în faţa ochilor, gîndul îi veni apăsător, purtînd atîta neputinţă (...); gîndul îl ajunsese din urmă cum îl ajunsese căruţa cu oglindă" (s. n.). Scriitorul înregistrează atent jocul subtil şi chinuitor cu moartea, urmărind duelul dintre speranţă şi resemnarea echivalentă cu acceptarea înţelegerii lucide a condiţiei biologice. Momentul în care Pricop înţelege importanţa şi semnificaţia fundamentală a faptului că „pentru prima oară în viaţa lui de comunist întreba pe stradă la lumina zilei, fără nici o prudenţă, unde era un sediu de partid" este pregătit şi explicat cu minuţiozitate de autor, mereu atent la mişcarea interioară a eroului, ca şi la starea sa fizică: „hăţişurile" de luciditate, durerea surdă pricinuită de cîrje, momentele de sporirea febrei, ca şi cele în care tensiunea nervoasă depăşeşte depresiunea fiziologică. Un trecător este privit şi Pricop observă (inutil de exact) că poartă o plasă de cumpărături şi că un capăt al batistei îi atîrnă din buzunar. Cel interpelat trece mai departe, nu răspunde la întrebarea „nu ştiţi unde e Judeţeana?" şi o face „fără să ridice măcar din umeri": Pricop nu înregistrează mecanic, ci cu discernămînt, sesizînd chiar şi gesturile ce ar fi putut fi făcute. Urmează un moment de exacerbare a lucidităţii, cînd bolnavul, slăbit, nu mai are totuşi controlul gesturilor reflexe, deaceea mimica rezolvă starea de bucurie printr-un surîs pe care omul în febră, nu-l poate opri. Dar îl poate analiza şi fiindcă e al lui, dar a răbufnit peste voinţa sa, îl priveşte detaşat, ca al altcuiva: „Un hohot de rîs urcă în el (...) şi îşi duse palma la gură, să-l şteargă înainte de a fi apărut pe buze; dar buzele se întinseră într-un surîs şi în surpriza aceasta că cineva din el observase înaintea lui minunea şi se bucurase înaintea lui, Pricop simţi că păşeşte în altă lume nouă, frumoasă...". Această demontare exactă a reacţiilor nervoase — luciditate în analiza stărilor proprii şi imposibilitate de a fi stăpîn pe ele (în condiţiile speciale de febră) — este o reuşită a analizei lui Cosaşu. Dorinţa de a ajunge la administraţia „Scînteii", înoată în valurile tulburi ale halucinaţiei şi remarcabile ni se par momentele în care omul pluteşte pe imaginea numeroaselor ceasornice care arată ore diferite. Cosaşu urmăreşte apoi vădit impresionat (eroul lui trăieşte şi autorul a rămas de o parte, cronicar psiholog şi perspicace) reacţiile dureroase ale acestei „inteligenţe dilatate" care zbătîndu-se între speranţă („poate se mai poate face ceva") şi halucinaţiile febrei, înţelege cu o înfricoşat de neobişnuită intuiţie ce se petrece cu un ucenic brutar sau cu o femeie ce-şi povesteşte viaţa, şi care vor să împartă „Scînteia". In schiţa sa, Radu Cosaşu s-a încumetat să arate un om care moare. Dar un Om, un comunist. Depăşindu-se, el simte bucuria tovarăşilor săi ce pot manifesta liber; sentimentul că poate pune oricui o întrebare despre Judeţeana de partid topind „ce ar fi fost firesc să fie mîhnire, dezamăgire", trezeşte în el propagandistul comunist înflăcărat vizionar şi curajos: „simţea o dorinţă fierbinte să stea de vorbă cu oamenii, să-i întrebe de ce nu ştiu unde e Judeţeana de partid, să le explice ce e o Judeţeană de partid; să răspundă la tot ce îi interesa; era curios să afle ce-i interesa". In dorinţa de a trăi, vibrează, proiectate în viitor, imaginile unei neobosite activităţi de comunist: „Poate îi mai tăiau şi piciorul celălalt, s-ar fi putut aşeza pe un scaun, la lumina unei lămpi de birou şi ar fi învăţat cum să împartă „Scînteia", cum să scape de exploatatori, cum să se îmbrace, cum să danseze. Ar mai fi putut plămădi aluat. Pîinea se face cu mîinile...".

Procedeul la care recurge cel mai adesea Radu Cosaşu pentru a dezvălui făptura interioară a personajelor sale este monologul. Eroul lui Radu Cosaşu este dispus să se confeseze cu repeziciune uneori, fără un motiv prea convingător, pe multe pagini şi cîteodată, chiar, se pierde în amănunte nesemnificative. Ni se pare că observaţia este valabilă şi pentru cîteva pasaje, din, altfel, izbutita schiţă „Un costum din plus-valoarea mea" (Gazeta literară, nr. 34). Poate tocmai pentru că în „Judeţeana" autorul îşi asumă sarcina de a relata el despre personaj, observaţia e stringentă, interesantă, ferită de lungimi. Radu Cosaşu e mai bun povestitor decît personajele sale.

Adriana ILIESCU

Simbolul şi proza tinerilor

Citind volumele de proză ale lui Fănuş Neagu şi Nicolae Velea, sau recitind pe cel al lui Vasile Rebreanu, izbitoare după părerea noastră (dincolo de stîngăciile asupra cărora vom reveni) este capacitatea autorilor de a sugera în variate chipuri (intens epic la Fănuş Neagu, mai voalat la Vasile Rebreanu, de predilecţie creator de atmosferă prin intermediul descripţiilor lirice, prin analiză psihologică la Velea) fluxul conflictelor vieţii.

Străduinţa tinerilor prozatori de a comunica sentimentul vieţii adevărate, de a desprinde din vălmăşagul de fapte şi chipuri cunoscute semnificaţii durabile, îi îndeamnă să recurgă la procedee artistice variate, nu toate însă deplin adecvate scopului urmărit. In cele ce urmează vrem să cercetăm în ce măsură folosirea simbolurilor — frecventă în scrisul unor autori tineri — slujeşte la reliefarea realistă a semnificaţiilor de care vorbeam.

Simbolul are calitatea, utilizat la locul potrivit, să lărgească sfera evocării, să intensifice puterea de creaţie şi să îngăduie generalizări artistice majore. Implîntat în desenul realist al conflictului el sugerează o amplitudine a motivului epic abordat, dar mai cu seamă a rezolvării temei, a sensurilor umane implicate în situaţia sau caracterul oglindit. Faptul că tinerii scriitori au înregistrat atît succese cît şi eşecuri utilizînd simbolul în lucrările lor, demonstrează limpede un fapt ce se cere reţinut: simbolul poate duce la nereuşită, la impas dacă e folosit în sine, manierist. Adică, ceea ce decide realizarea unei scrieri nu este împrejurarea întrebuinţării simbolului, ci chestiunea dacă el este necesar sau parazitar transmiterii unui anumit mesaj.

De aici, se desprinde o primă concluzie: simbolul îi ajută pe acei scriitori care prin esenţa viziunii lor artistice ţin de o factură pe care am numi-o romantică, adică pe cei care pun un accent deosebit nu pe evenimente, pe atitudini concrete, ci pe acea poezie a dispoziţiilor interioare sau a situaţiilor rezultate din referirea la un conflict moral acut.

Vasile Rebreanu, de exemplu, aparţine acestei din urmă categorii. Pe el simbolul îl serveşte, cu rare excepţii, din plin. Autorul cultivă o notaţie propice în acest sens. El nu narează metodic, disecînd sistematic, o stare de spirit sau pregătind prin acumulare gradată de amănunte explozia finală. Imaginile, nu odată de o subtilă poezie, încheagă... „vaporos" (nu însă şi diluat) impresia de neobişnuit, de dramatic. Să amintim, bunăoară, schiţa lui Vasile Rebreanu, Foşnetul (din volumul In plină zi). In cinci pagini de text se sugerează cu o reală şi echilibrată expresivitate sentimentul de încordare şi teamă al santinelei care păzeşte somnul unei unităţi invadatoare aflată pe pămîntul Ucrainei, în 1942. La ceasul noptatec al gărzii soldatul aude cum în liniştea aparentă fierbe „o mişcare ascunsă, necurmată, cu neputinţă de biruit". Tensiunea capătă, deci, un sens grav: cotropitorii îşi înţeleg slăbiciunea, simt că se apropie ceasul zdrobirii lor, ceasul în care marele popor rus îi va pedepsi. Simpla punctare a stărilor personajului cu abia auzita respiraţie a ierburilor pare iniţial simplu efect stilistic. Insă pe măsură ce frica îşi macină prada, creşte şi foşnetul (la început imperceptibil, apoi ameninţător). Convertit în freamăt, foşnetul stepei imense dă friguri fasciştilor şi valorează cît un avertisment.

Acelaşi rezultat excelent îl dobîndeşte Vasile Rebreanu şi în cazul schiţei Mărul, văzut ca întruchipare a purităţii adolescentine.

In ce îl priveşte pe Fănuş Neagu, el este atras de aspectele dure şi contradictorii ale realităţii, de conflictele pe care le generează antagonismele sociale. Paginile povestirilor sale sînt saturate de întîmplări trăite sau imaginare dar perfect verosimile, încărcate, ele ca şi eroii lor, de înţelesuri adeseori impresionante.

Deşi temperamental cu totul deosebit artistic de Vasile Rebreanu, se întîlneşte cu acesta în cultivarea simbolurilor. Adecvarea la temă a procedeului poate fi întîlnită nu odată în lucrările lui Fănuş Neagu (Copacul şi umbra este un astfel de exemplu, unde semnificaţia unui tip intransigent de femeie se detaşează plastic prin soluţia simbolică folosită de scriitor). Numai că aceasta nu-l găseşte întotdeauna pregătit să o aplice cu discernămînt. Fănuş Neagu recurge la simbol încă din titlul povestirilor sale: Copacul şi umbra (unde copacul e Mitru Ceairu, comunistul, iar umbra e nevastă-sa, Voica, femeia voluntară, care se împotriveşte intrării în G.A.C. a ucigaşilor soţului ei), Salcia neagră (salcia de care se spînzură Dincă şi care e neagră fiindcă aşa cere romantismul demonic, nu atît al intrigii, conduse inteligent şi logic, cît pitorescul „pictural" al deznodămîntului. Bineînţeles că atunci cînd se aplică unui fundal romantic — dragostea unui argat pentru fiica bogătanului la care munceşte — simbolul folosit este mai la locul lui. Din păcate simbolul nu capătă pe-de-a-ntregul o acoperire realistă fie şi pentru că personajul principal, Chiriac, dîrz, cutezător şi neconformist nu-şi subordonează însuşirile unei cauze sociale înalte, ci răzbunării pe cel care i-a nesocotit pasiunea. Insă procedînd aşa, după cum s-a mai remarcat, Chiriac îşi satisface un impuls personal, de esenţă erotică, sentimentală şi care de abia în subsidiar poate să ia o coloratură socială, protestatară. Iată dar cum simbolul „cocoşului roşu" este realist pe o canava romantică dar cu limite ce ţin de concepţia pe care autorul a aşezat-o la temelia povestirii. De unde o altă concluzie: simbolul nu poate fi despărţit de optica scriitorului, de concepţia sa estetică, altfel spus de orientarea sa ideologică.

Abundenţa de simboluri pe care o întîlnim nu numai la Vasile Rebreanu sau Fănuş Neagu, dar şi la Nicolae Velea sau D.R. Popescu nu e reprobabilă în sine. Canalizarea proiecţiilor simbolice într-o direcţie artistică sau alta nu poate fi apreciată aprioric. Decisivă rămîne necesitatea internă a simbolului, acordul de sensuri, între realitatea ce se cere oglindită şi formula particulară a reflectării ei. Cele mai bune lucrări ale lui Nicolae Velea ne-o dovedesc convingător.

Spre deosebire de alţi colegi de generaţie şi de îndeletnicire, Nicolae Velea este un meditativ. Distingem în scrisul lui un lirism al simţămintelor, o înclinaţie către explorarea migăloasă, insistentă a izvoarelor fericirii, a genezei şi desfăşurării sentimentului de plenitudine la eroi puţin obişnuiţi în trecut să guste bucuria împlinirii, satisfacţia certitudinii luminoase. Nicolae Velea foloseşte motive simbolice în sprijinul modalităţii lui preferate: descifrarea dispoziţiilor sufleteşti exuberante. Insă resursele sale, după cum vom încerca să dovedim, lasă apreciabil în urmă aplicaţiile acestui procedeu. Dacă îi consemnăm aici unele rezultate o facem cu convingerea că Velea este pregătit cu prisosinţă să le depăşească.

Simbolul ochelarilor sparţi, bunăoară, înseamnă convertirea ingenuităţii în timpurie luciditate. „Ochelari cu împrumut" narează mai puţin un joc, obişnuit setei de fabulos a copilăriei, cît precipitata maturizare a unei copilării fără copilărie. Jocul cu ochelarii, amăgitor pînă la un punct, se dovedeşte a fi fost acceptarea tacită a unei mistificări şi nimic mai mult. Ochelarii devin brusc mincinoşi în momentul contactului cu realitatea palpabilă. In acest moment amăgirea, tolerată din necesitate, nu mai poate fi prelungită. Curmarea ei reprezintă actul ieşirii din faza infantilă a unor eroi care, siliţi de asprimea socială a traiului, au încetat să mai fie copii înainte de a fi devenit.

Mai puţin fericit mi se pare ales simbolul din schiţa Bucurie. Paralela cu un element al naturii, acceptabilă şi plastică în unele ocazii, e aici inadecvată. Ea sună artificios (tocmai de aceea ridică obiecţii funcţia ei de memento al vieţii personajului) şi imprimă destinului evocat dimensiuni exterioare, livreşti. Nimeni nu neagă fineţea legăturii stabilite între neliniştile lăuntrice ale învăţătoarei şi agitaţia plutei — numai că sincronismul, deşi de efect emoţional, nu trebuie acceptat fără rezervele cuvenite unei invitaţii nedorite la sentimentalism. Este o tentaţie asupra căreia Velea trebuie prevenit. Esenţial, în stadiul actual, este ca însuşirile lui Velea, încă atît de puţin valorificate în direcţia sondajului psihologic şi a portretului moral să fie multilateral valorificate. Comentarea unor tentative încununate de succes în direcţia aceasta se cuvine întreprinsă chiar dacă va ridica obiecţii faptul că printr-o asemenea cercetare critică ieşim, aparent, din sfera strictă a temei articolului.

Nuvela lui N. Velea Odihnă este realizată, mărturiseşte variatele valenţe ale prozatorului şi are din unghiul de vedere al discuţiei noastre meritul că ignoră orice aluzie sau rezolvare prin simboluri. Unicul erou al povestirii, Dănilă Lencioiu, devenind colectivist, simte şi mai multă poftă de lucru. Munceşte atît de intens încît lasă impresia că vrea să-şi amorţească o durere, să-şi adoarmă o nemulţumire. In realitate, Dănilă lucrează astfel tocmai fiindcă în ceasurile de odihnă descoperă încîntat sensul muncii ca izvor de bunuri pentru fericirea comună. Şi mai descoperă încă ceva: se descoperă pe sine, învaţă să gîndească. Dar nu în acel chip persiflat de Marx în Ideologia germană, unde se stabilea o corelaţie între mărginirea omului redus la o muncă amară şi fixitatea gîndirii sale, fixitate ce-i oferă individului singura posibilitate să evadeze din „lumea lui vitregă". Dănilă Lencioiu a devenit stăpîn pe munca lui, iar munca — ca modalitate de realizare a omului — e un mijloc de continuă umanizare. Velea ne-a făcut să înţelegem prin această reorganizare lăuntrică a eroului său că fenomenul devine posibil numai în condiţiile socialismului. Este ceea ce şi descoperă încîntat Dănilă Lencioiu, desfătîndu-se ca un nou Ilie Barbu de ineditul senzaţiei ce îl încearcă. Etapele acestui proces de adîncire în sine şi de satisfacţie apar puse în lumină cu vervă şi poezie. Lirismul este interior, asimilat realităţilor dezvăluite, dublînd fără stridenţe sondarea exactă aplicată a realităţii.

Intocmai ca şi metaforismul în poezie cu risipa lui de imagini, simbolul în proză operează, cum am mai spus, dacă nu e reclamat de conţinutul de idei transmis, o voalare, o alterare a înţelesurilor naraţiunii. Tendinţa uneori vizibilă la D.R. Popescu, e izbitoare la Vasile Rebreanu pe care l-am lăudat pentru realizările sale. Numai că pe lîngă realizări, Vasile Rebreanu care a ajuns la o adevărată pasiune pentru soluţiile oferite de cultivarea simbolului a înregistrat şi unele eşecuri.

Spre exemplu în Mînzul, Vasile Rebreanu îşi propune să înfiereze sălbăticia hitleriştilor. Setea lor de sînge, cruzimea lor absurdă îi îndeamnă să chinuie şi animalele, nu numai oameni. De astă dată „obiectul" ferocităţii lor este un mînz. Autorul ispitit de efectul „senzaţiilor tari" se lasă în voia înclinaţiei sale spre simboluri în stare a sugera scene saturate de tensiune. In aceste condiţii ideea iniţială, emoţionantă, se rezolvă pe o linie tributară, oarecum, crudităţilor naturaliste.

Concluzia este că simbolul rămîne „lipit" atît timp cît nu există între simburele anecdotic şi substanţa intimă a conflictului o relaţie organică, atît timp cît concepţia ce îl reclamă şi expresia ei concret-artistică nu coincid. In decalajul dintre sensul naraţiunii şi simbolul pe care autorul îl asociază uneori convenţional, văd una din primejdiile ce poate ameninţa creaţia tinerilor prozatori.

H. ZALIS

ANDREI BORDI „Construcţie"

Vă prezentăm uzinele „Vasile Roaită"

MOMENT ÎN DIALECTICA PÎINII

Toamna aceasta a umplut hambarele mai îmbelșugat decît altele. răsturnînd pe teritoriile ce i s-au rezervat în piața Obor, ca și în alte piețe, toată comoara ei de lumină, culoare și aromă. Vegetalele s-au întrecut pe sine. Ele au adus din Bărăgan și din podgorii semne că pămînturile noastre generoase au fost trudite cu pricepere și har.

Prietenii noștri de la Fundulea ar fi deosebit probabil, cu nările, soiurile de mirezme după sorturile romînești de grîu produse în laboratoare:

— Asta-i Bărăgan 77, bobul e bogat în gluten, pîinea are miezul dulce și bine mirositor... Sau: Asta-i A. 15 cu sămînță pietroasă, rezistentă la arșiță și ger. Gustul pîinii e mai condensat, ca un alcool tare care-și ascunde parfumul...

Aburul pîinii plutea peste toată piața Obor transformată într-un vast antrepozit al toamnei. O secundă mi s-a părut chiar că toate lanurile, dealurile, livezile și viile, s-au mutat aici pentru o dimineață, ca să ne ofere într-o sinteză de tablouri flamande imaginea belșugului... Cîmpul a venit în mijlocul urbei cu toate ale sale, ca să ne bucure, să ne sature, să ne încînte.

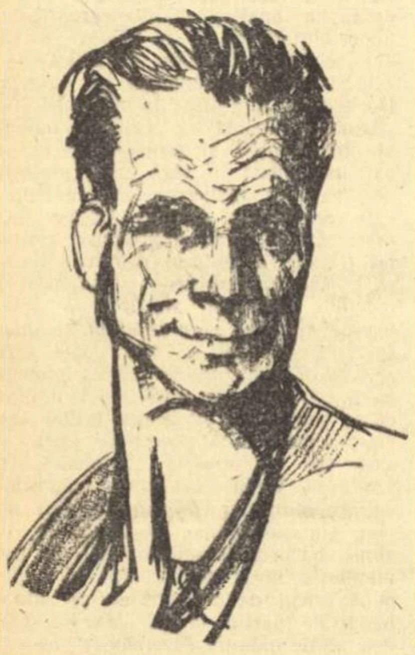

NICOLAE NIȚU

Vecinătate semnificativă

Chiar lîngă hale, alături de mormanele de legume și poame, se deschid porțile uzinei „Vasile Roaită".

Legătura dintre cele două, piața de mărfuri agricole și uzină, poate să pară la prima vedere un clișeu de reportaj. Ca să ajungă la forjă, la turnătorie sau în atelierele de montaj, omul trece mai întîi printre culoarele multicolore de roșii, vinete și ardei sau printre sacii cu cereale. Se interesează de prețuri, cercetează calitatea mărfii, dă din cap, discută cu vecinii din Bărăgan, socotește. Intră apoi în uzină, luminat și ambiționat, ca să toarne pompe de fontă pentru irigații, desecări și ameliorări funciare — sau se îndreaptă spre sectorul mașinilor de semănat. Mai multe pompe Criș, Olt, Dunăre, Siret, înseamnă mai multe pămînturi irigate, mai multe legume, mai multe poame, mai multe milioane de tone de porumb dublu hibrid și grîu. Mai multe semănători, mai bune, mai ieftine, înseamnă mecanizarea culturii pămîntului, eliberarea omului de povara muncilor grele, fertilizarea solului, belșug.

Una dintre cheile reducerii prețului de cost în agricultură și deci una dintre cheile belșugului de pîine se află în buzunarul pătat de funingine și ulei al muncitorului de la „Vasile Roaită", care se strecoară în fiecare dimineață printre munții de legume și poame din piața Obor.

„Vasile Roaită" nu este o mare uzină, nu vom găsi aici furnicarul de oameni al Reșiței sau Hunedoarei, nici mișcarea amplă a șantierelor. Halele și atelierele se ascund în spatele pieții, lăsîndu-i acesteia toată scena, iar cînd ies din schimb muncitorii se pierd printre sutele de cumpărători, devenind cumpărători oarecare.

Cîți dintre cei ce frecventează zilnic piața Obor știu însă că, ciocnindu-se la îmbulzeală de un cumpărător oarecare, l-au întîlnit de fapt pe unul dintre inventatorii, inovatorii, făuritorii mașinei romînești de semănat S.U. 29? Cîți știu că pîinea, gustoasă și zilnica noastră franzelă a făcut mai întîi un popas pe planșeta proiectantului, a turnătorului și a sudorului de la „Vasile Roaită"?

S-au trimis agriculturii, în primele opt luni ale anului acesta, peste 5000 de semănători universale de cereale, peste 3700 semănători de porumb, peste 5000 de pompe. S-au mai asimilat și adaptat 14 noi produse, la nivelul tehnicii mondiale. S-au dat, peste prevederile planului de stat, încă 200 de mașini pentru agricultură. Pînă la sfîrșitul anului se vor realiza prin reducerea manoperei specifice, încă 74 semănători universale, încă 20 semănători de porumb și încă 50 pompe Sadu 65.

E un bilanț, un bilanț strălucit, deși muncitorii de la „Vasile Roaită" îl numesc modest „socoteală în marș". Bilanțul se va încheia în 1965, cînd uzina va trebui să livreze ogoarelor întreaga zestre de mașini pe care a promis-o, și pe care o va făuri cu mult mai devreme.

Sub mirajul cifrelor și al înfăptuirilor am pierdut totuși, din păcate, o semnificație. Privind înainte, de pe treapta zilei de azi, suind fermecați spiralele de lumină ale viitorului, uităm adesea pămîntul pe care l-am desțelenit, luînd cu noi numai priveliștea lui înflorită.

Ca și tractoarele K.D. 35 sau U.T.O.S. 28, ca și combinele de concepție autohtonă, cași grîul A. 15 sau Bărăgan 77 sau ca soiurile de porumb dublu hibrid, Semănătoarea Universală 29, produs al uzinelor „Vasile Roaită" marchează un moment al revoluției.

In aproape toată Romînia burghezo-moșierească de pînă mai ieri, sămînța de grîu se împrăștia pe ogoare cu mîna, iar porumbul era introdus în brazdă cu parul.

Muncitorilor de la „Vasile Roaită" le-a revenit sarcina să desferece pe muncitorul pămîntului de cazna seculară a semănatului cu mîna, cu parul sau cu ușa, făurind mașini pentru marea agricultură socialistă.

Incărcați de aceste înțelesuri, parcurgînd mai întîi culoarele bogăției din piața Obor, am poposit între creatorii mașinei S.U. 29.

Portret colectiv

Primul lucru care se spune despre cei mai mulți dintre muncitorii de la uzina „Vasile Roaită"; „e vechi, e de mult în uzină", cu toate că, în majoritatea cazurilor, vechimea dacă atinge 10 ani.

Mai exact nu e vorba atît de timpul petrecut în colectiv — relativ scurt — cît de valoarea celor mai mulți dintre oameni, care, deși tineri și de puțină vreme în uzină, au reușit să-și impună autoritatea, să se bucure de o meritată stimă, vechimea lor fiind mai mult dată de îndelungata prezență la panourile de onoare, printre fruntași, de multitudinea și importanța sarcinilor îndeplinite atît în producție cît și în munca obștească etc.

Aceasta pare să fie explicația, mult mai probabilă, a vechimei despre care se vorbește în uzină, fiindcă altminteri, media vîrstei muncitorilor de la „Vasile Roaită" e sub 30 de ani.

Și al doilea lucru asupra căruia se insistă, tot în majoritatea cazurilor: „a venit de la țară, de pe lîngă Călărași", ori „din apropierea Bucureștiului" sau „nu e departe comuna lui, pe linia Alexandriei". Satul a trimis — nu demult, abia să fie 10—12 ani de atunci, grupuri numeroase de adolescenți, către porțile deschise ale marilor uzine, ale centrelor industriale importante, infinit mai mulți decît în trecut fiindcă șomajul, foamea, mizeria — definitiv învinse — nu se mai legau, invariabil, de soarta tinerilor țărani porniți să învețe o meserie la oraș, ca în trecut.

Așa au venit către uzina care poartă numele celui mai tînăr dintre eroii clasei muncitoare și Dumitru C. Ion și frații Titirișcă și frații Iorgu și Ion Stancu sau alții, destui. Tinerețea satului nou cerea cunoștințe, calificare, șlefuire — și toate acestea cu încrederea nestrămutată în posibilitatea realizării.

Tînărul muncitor care lucrează astăzi la secția S.U. 29, de pildă, migălind — căci aceasta e expresia cea mai proprie, în ciuda faptului că se aplică la piese de mare volum sau de loc ușoare, colaborînd cu finețe la realizarea unui ansamblu — are o personalitate conturată precis — un profil propriu în care se întîlnesc, firește, trăsături generale, revelate însă — în fiecare caz, cu un spor de individualitate care le dă farmec și culoare. Caracterizînd pe aproape fiecare dintre muncitorii Secției S.U. 29 apar, pregnant, cîteva linii directoare, în cadrul cărora se înscrie orice portret și care îl explică: gîndirea creatoare — și implicit — dorința de inovație, spiritul de gospodărie, disciplina și spiritul colectiv.

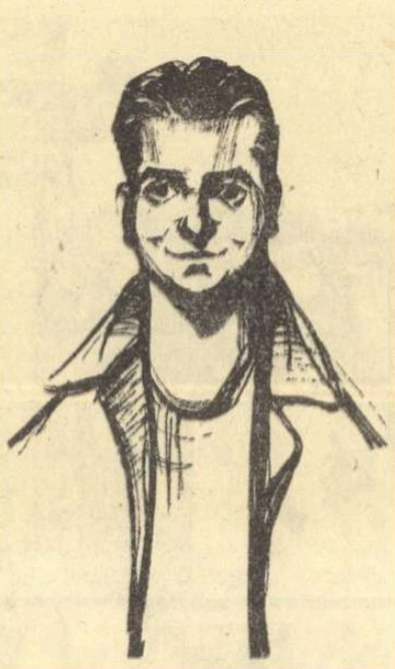

SANDU MOLDOVEANU

Comunistul Nițu Nicolae, maistrul principal al secției S.U. 29, se numără ca vîrstă și stagiu în producție printre veteranii uzinei, fără ca asta să-i răpească în vreun fel vioiciunea caracteristică, febrilitatea în căutarea celor mai bune soluții în procesul de producție, entuziasmul și simțul perspectivei.

Cu ani în urmă, cînd uzina producea biciclete — și maistrul de azi era numai muncitor, munca de alămire a cadrelor de biciclete se făcea în condiții grele. Sudorii autogeni alămeau parte cu parte și rezultatul la finele lunii — 2500 de cadre alămite de 78 de oameni — li se părea bun, ba, punînd la socoteală și greutatea operațiilor efectuate, chiar remarcabil. Nicolae Nițu a conceput și realizat un cuptor, sistem propriu, aglomerare de soluții inspirate și naivități, ultimile corectate firește în exploatare, cu care a alămit singur 2500 de cadre de bicicletă într-o lună. Trimis la specializare în Cehoslovacia, învață deopotrivă secrete noi ale producției de biciclete și totodată, nu se poate opri să nu rețină procesul de producție dintr-o uzină de semănători. Cînd s-a întors, printre cele o mie și una de lucruri pe care le-a povestit revenea mereu:

— Măi, să organizezi un flux tehnologic cum am văzut acolo... să ai tu o linie decovil în hală și să meargă lucrul șnur...

— Stai bre nea Nițule, că la noi nu e cazul, nu fabricăm semănători, încerca vreunul să-l tempereze.

— Știi că ești bine? Ce dacă nu facem? O să fabricăm și trebuie să știm.

Acum cînd semănătoarea S.U. 29 se răsfață, împlinită în culori dovedind finețe nebănuită în execuție și calitate, bineînțeles că ideea propusă de maistrul Nițu — flux tehnologic dirijat și gradarea operațiunilor — lichidează aglomerările, dă posibilitatea unei sporite exigențe și deci se bucură de aprecierea unanimă.

„Al doilea Nițu" — după cum spun muncitorii ar fi Dumitru C. Ion, șeful unei brigăzi de lăcătuși. Dumitru C. Ion, un bărbat abia trecut de 30 de ani, cu prestanță și un pronunțat simț al umorului, poate fi definit și prin el însuși, nu e nevoie neapărat să fie comparat cu altul, dar faptul că tovarășii de muncă îi găsesc asemănare cu maistrul Nițu pledează de la sine pentru prețuirea pe care i-o acordă. Fruntaș printre inovatori, primul pe uzină, (numai una din inovațiile la care a colaborat cu maistrul Nițu a adus întreprinderii o economie de circa 400.000 lei anual — în urma schimbării unei bucșe excentrice de la axul de reglaj cu o clemă) el se numără printre oamenii de bază de la „Vasile Roaită". Dacă despre el vorbește un utemist, nu uită să adauge:

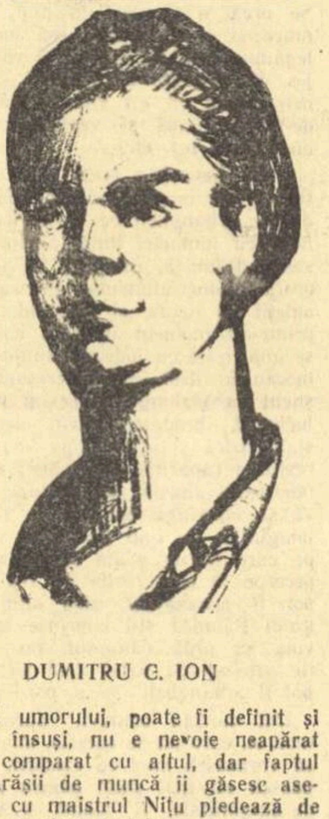

DUMITRU C. ION

— Un tovarăș de nădejde, provenit din U.T.M. Mîndria de a educa asemenea cadre este a organizației de tineret dar și a celei de partid, căci acum Dumitru C. Ion a devenit comunist.

Ion Stancu, cel care-i ține locul în formația de lucru în echipă ar putea fi numit „al doilea Dumitru C. Ion", cum ar putea fi numit și Huică Dumitru, cel care a preluat o brigadă cînd s-a introdus un produs nou (lanțul de tasare). Deși, după cum merg lucrurile mai ales în brigada comunistului Huică Dumitru, sau în cea a lui Ion Titirișcă, nu-i exclus ca, în curînd, ei înșiși să devină etalon de comparație. Va fi cu totul posibilă o caracterizare ca aceasta:

— Tovarășul cutare se achită conștiincios de sarcini, este bun în producție și răspunde la chemări, am putea spune că în brigadă e un al doilea Huică sau, (după caz) un al doilea Titirișcă.

E plină de farmec această filiație stabilită de realitatea cotidiană, ierarhia impusă de prețuirea oamenilor care conturează precis un tip de muncitor contemporan, activ, creator. Spiritul inovator, dorința de mai bine, anima de altfel întreg colectivul uzinei, (în Secția S.U. 29, de pildă, la 280 de muncitori procentul de inovatori urcă pînă la 10%) și una din realizările remarcabile, aparținînd inginerului comunist Gh. Ionescu, cea a înlocuirii bucșelor de fontă de la distribuitorul de sămînță cu un cilindru de mase plastice, aduce întreprinderii o economie de 900.000 lei anual. Simțul gospodăresc nu lipsește, de asemeni, și chiar dacă implică schimbări într-o situație dată, ținînd aproape de inovație, el se evidențiază ca o componentă anume a profilului de muncitor înaintat, legat de locul de producție, plin de dragoste și grijă față de uzină. Confecționarea bunderului cu ajutorul căruia produsele se scot de la vopsitorie, aparținînd maistrului Nicolae Nițu dovedește din plin aceasta. Frămîntat de găsirea unei soluții convenabile, maistrul Nițu a imaginat într-o zi întreg sistemul de funcționare al bunderului. A doua zi s-a prezentat la inginer:

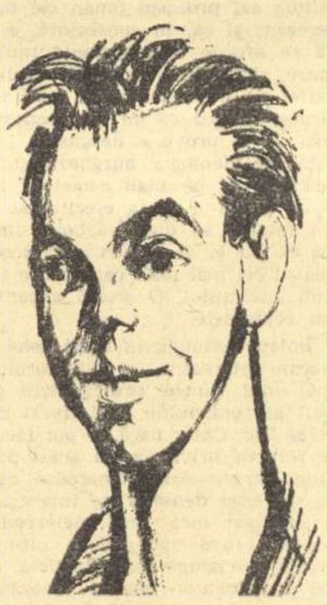

ION TITIRIȘCĂ

— Tovarășe inginer, nu vă supărați că viu așa, vreau să vă arăt cam cum cred eu că poate merge. Am aici un chibrit, un băț, o sfoară, le așezăm așa, acasă am făcut experiența și iese cum vrem noi. Precis!

E aici nu atît prezența unei idei de mare tehnicitate, cît ochiul experimentat, de bun gospodar, al unui muncitor comunist, care vrea din tot sufletul ca producția să se desfășoare în cele mai bune condiții și nu precupețește nici un efort în acest scop. Toată efervescența creatoare a întreprinderii, salturile calitative care se înregistrează atît în ceea ce privește procesul muncii cît și în creșterea oamenilor se explică deplin tocmai prin intensa viață de colectiv, exemplificată divers în secția S.U. 29, de pildă.

Pe masa secretarului organizației de bază, Sandu Moldoveanu, cristalul a înflorit de vederi din stațiunile de odihnă. De la Mangalia cineva scria: „Am impresia că acasă ploua mai frumos. Dar merge și așa. Numai că din cînd în cînd mi-e dor de îndreptat axe. Vă salut dragi prieteni". Csiky Gabor. Destinatar: „Uzinele „Vasile Roaită" atelierul 520 — brigada tovarășului Moldoveanu". La odihnă oamenii nu uită uzina, tovarășii de muncă. La greutăți, apelează la colectiv, fie că ele nu țin direct de producție.

Recent, în biroul tovarășului Moldoveanu a fost chemată Stela Nițu, o fetișcană de 20 de ani, lucrătoare în uzină, cam mofturoasă și cu „principii ferme" în ceea ce privește viitorul ei.

— Nu mă duc, tovarășe Moldoveanu, nu mă duc la facultate.

— Ce-i aia „nu mă duc"? Vrea taică-tău să te trimită, are posibilitate, de ce să nu te duci? Săracul de el să fi avut cum, pe vremea lui, s-ar fi dus într-un picior la carte. Inginer ajungea, ce cap are el! Și tu îl amărăști cu „nu vreau, nu mă duc". Nu ți-e rușine?

Convorbirea nu a fost publică dar rezultatul, pozitiv, a fost remarcat repede:

— Il văzui pe nea Nițu mai vesel azi, rîdea cu fiică-sa, nu știu ce-i spunea ea și el rîdea...

— Ei, înseamnă că s-a aranjat, se duce aia mică la facultate. Ce necăjit era bietul om, aproape plîngea... auzi minte de copil să nu se ducă... mofturi!

Drum către sate

Cu ani în urmă pe porțile deschise ale uzinelor „Vasile Roaită" au intrat grupuri-grupuri de adolescenți veniți de la țară dornici să învețe meserie, să stăpînească motoare mari, complicate, să se integreze în colectivul muncitoresc.

Către sate, pe toate drumurile patriei se îndreaptă acum grupuri-grupuri de semănători, pompe de irigații și asanări, mașini puternice și moderne, prețuite la noi și peste hotare, roade ale muncii unite, creatoare, la care au contribuit și acei tineri veniți, nu de mult, de la țară. In toamna aceasta semănătoarele universale 29, proaspăt vopsite, lucitoare sînt gata să pornească în marș triumfal peste cîmpiile romînești, îmbrăcîndu-le în culoarea de smarald al grîielor noi.

Tita CHIPER
și Paul ANGHEL

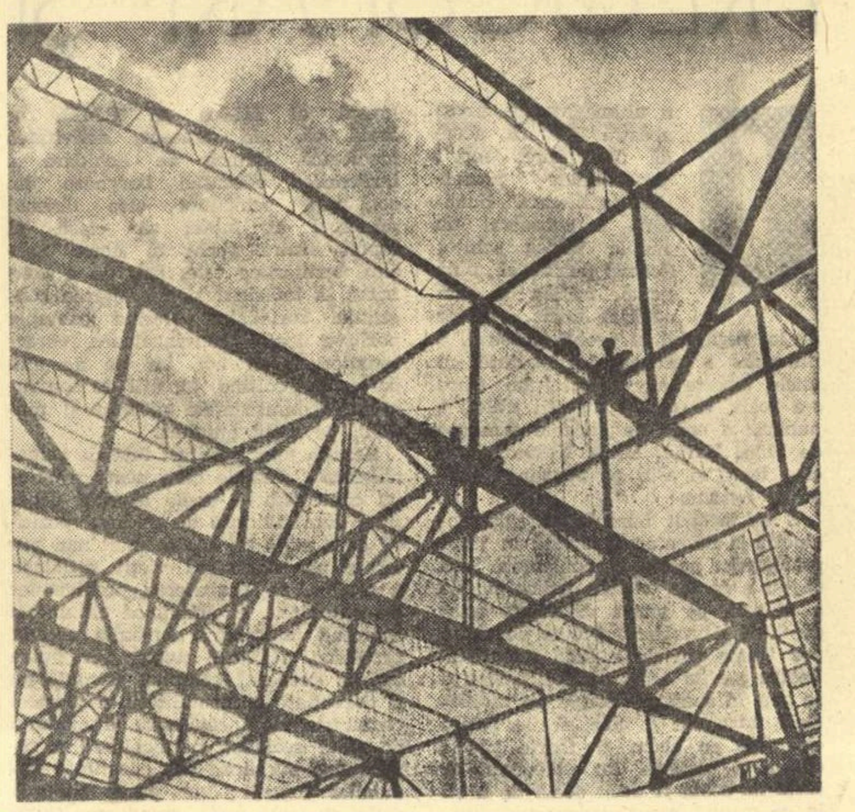

Hale noi în construcție la Uzinele „Vasile Roaită"

CU FORȚE PROPRII

Sectorul 1 Turnătorie avea o nouă sarcină, mai grea, de realizat: pompa „Siret" 900, de o capacitate mare, necunoscută încă în istoria întreprinderii „Vasile Roaită". Se studiaseră posibilitățile de execuție ale acestei pompe și se ajunsese la concluzia formării unei brigăzi din cei mai buni turnători ai uzinei, condusă de un lucrător cu experiență de la Uzinele „23 August". Nu știu cum, dar parcă mi se părea că soluția nu era cea mai potrivită. Nu numai odată îmi pusesem întrebarea: oare la noi nu se va găsi un om care să conducă lucrarea pompei „Siret" 900?

Frămîntat de această întrebare, într-o dimineață, înainte de a începe lucrul, m-am dus la organizația noastră de bază.

Erau acolo tovarășul secretar Tănase, tovarășul Vieru și tovarășul vice-președinte al sindicatului, Matache, care discutau tot probleme de producție. I-am salutat.

— Noroc Cochințule, ai vreo supărare de ai venit așa de dimineață aici? mi se adresă secretarul de partid.

— Cum să vă spun... am și încă una mare...

— Despre ce e vorba?

— Pompa ceea „Siret" 900 aș vrea să o fac eu cu brigada, că doar de aia m-ați pus acolo să fac treabă, nu să...

— Crezi că ai s-o poți face? mă întrebă secretarul.

— Păi, de aia am și venit aici. Dacă vreți, am adăugat, eu pot da în scris că voi răspunde de calitatea pompei, dacă se îndoiește cineva și... voi răspunde în fața organizației de bază.

Toți au rămas pe gînduri pentru un moment privindu-mă surprinși.

— Deși tînăr, Cochințu cred că o va realiza, am încredere în el, spuse nea Vieru.

— Bine, Cochințule, vom face noi cum e mai bine.

A trecut ziua fără să primesc răspuns la cererea mea. A doua zi am fost chemat la organizația de bază și mi s-a încredințat pompa „Siret" 900. Eram fericit, cu toate că întîmpinam multe îndoieli din partea unor maiștri și chiar a metalurgului șef. Seara după încetarea lucrului, m-am sfătuit cu brigada mea, ascultînd sugestiile fiecărui om asupra felului cum vom lucra.

A doua zi m-am dus la metalurgul șef și i-am cerut să ne dea cele trebuitoare.

Am început lucrul după planul pe care ni-l făcusem în ajun.

— Băieți! cu cea mai mare atenție și unde aveți ceva neclar, întrebați-mă!

A trecut timpul, mai repede ca oricînd, parcă, și a sosit ziua deschiderii formei. Am chemat macaralele de 5 tone și am încercat să ridicăm piesa, dar macaralele nu au putut ridica sarcina de 15 tone, ele țineau cel mult 12 tone.

— Ce facem șefule, cum rezolvăm? mă întrebau oamenii din brigadă.

— O vom ridica i-am încurajat eu. Ne-am sfătuit cu maistrul și am ajuns la concluzia să folosim macaraua de mînă. A fost greu, dar am ridicat piesa.

Trecuseră două săptămîni de muncă. Am început asamblarea miezurilor. Tovarășul director venea și se interesa de mersul lucrării:

— Vezi Cochințule că prototipurile nu au fost reușite la prima piesă și asta-i o piesă mare.

Au trecut trei săptămîni și piesa era gata de turnare. In ziua aceea a fost o mare sărbătoare pentru întreg colectivul de muncă. Pentru a topi în maximum 60 minute 4 tone de metal a fost dat în folosință și cel de al doilea cubilou. Nu aveam oală de turnare la capacitatea de 4 tone și am făcut două bazine fiecare cu capacitatea de 2 tone pe care le-am montat la rețeaua de turnare a pompei. S-au pus în funcțiune cubilourile, metalul s-a topit, s-a captat în bazine, gata de turnare și la comanda mea dopurile au fost săltate și metalul a început să intre vijelios în piesă. O mică explozie și metalul a început să iasă afară din piesă pe sub marca unui miez. Toți muncitorii au sărit să astupe orificiul pe unde metalul izvora parcă din pămînt. Minea Marcel s-a dus la cubilou și făcea semne disperate macaragiului să bage oala pentru a lua metal.

In cinci minute oala a sosit.

— Dă-i pe virant, șefule, mi-a strigat Minea Marcel. I-am ascultat sfatul și piesa a fost salvată.

Așa s-a turnat în uzina noastră, cu forțe proprii, pompa „Siret" 900.

Ștefan COCHINȚU
turnător
Uzinele „Vasile Roaită" București

Din cronica uzinei

Insurecția armată de la 23 august 1944, condusă de partid, i-a găsit pe muncitorii noștri pregătiți de noi lupte și mai aprige. Ei au cerut cu hotărîre mărirea producției pentru frontul antihitlerist, impunînd patronului revendicări economice și politice. Odată l-au și ținut arestat în biroul său timp de 24 ore. Comandantul militar al fabricii, colonelul Pădureanu, a fost alungat, iar carcerele desființate.

La 11 iunie 1948 grupul de muncitori însărcinat cu aducerea la îndeplinire a hotărîrilor partidului și guvernului cu privire la naționalizare, a intrat în biroul lui Voina și i-a cerut scurt: „Cheile"! Patronul a făcut fețe-fețe, a încercat să se împotrivească, să țipe după ajutor dar și-a dat seama că totul era pierdut. A pus cheile pe masă.

Noul director, strungarul Victor Naghi, i-a luat locul în fotoliu, a trimis apoi să i se aducă „fostului" un castron de mazăre cu gărgărițe din mîncarea ce li se servea muncitorilor. „O să avem cam mult de lucru — a spus mai mult pentru sine Naghi — și o să vi se facă foame".

Indată după naționalizare, partidul a pus sarcini noi, sporite, în fața muncitorilor uzinei „Vasile Roaită". Trebuiau produse batoze pentru agricultură. Lozinca „Ziua și batoza" a fost tradusă în fapt, ajungîndu-se să se producă — rețineți: cu același utilaj — chiar și 40 de batoze pe lună. „Minunea" au făcut-o aceiași oameni care robiseră în trecut la Voina, stăpîni acum, sub conducerea partidului, pe destinele lor și ale uzinei.

Incepînd din 1952 uzina a fost profilată treptat pentru fabricația de pompe centrifuge și cu piston.

Pentru aceasta, ea a trebuit să fie transformată din temelii; firește, nu s-a putut face totul dintr-odată. Utilajul rudimentar și uzat, moștenit de la patron, nu putea fi înlocuit într-o zi, două. Tot mai des au început să apară în ateliere mașini trimise de prietenii sovietici, în special strunguri „C.T.Z.", „Kirov" și „Krasnii-proletar". Utilaje de precizie au sosit și din R.D. Germană și R.P. Ungară, ajutor frățesc al țărilor socialiste.

In anii următori oamenii din uzina noastră au obținut numeroase victorii în producție. Și cum cifrele sînt deosebit de concludente, să le dăm cuvîntul: producția globală a sporit în această perioadă de 3,5 ori față de anul 1948, iar față de 1954, producția globală în 1960 a fost realizată în mai puțin de 5 luni.

Productivitatea muncii a crescut de 36 ori față de trecut.

S-a îmbogățit treptat sortimentul cu pompe noi, proiectate și realizate în întregime în uzină. Paralel, pompele vechi au fost perfecționate, mărindu-li-se randamentul de 10-15 ori. Pompele „Lotru-Cerna-Criș" și altele, purtînd în mod simbolic numele unor ape ce udă pămîntul țării, sînt larg folosite în agricultură, la irigări și asanări de terenuri.

Pînă în 1965, uzina va fi înnoită în cea mai mare parte. Construcțiile halelor mari au început încă de anul trecut. Se profilează în toată semeția lor scheletele metalice și din beton ale halelor de montaj-pompe și mașini agricole. Anul acesta unele din ele vor fi date în folosință și înzestrate cu utilaj modern, automat și semiautomat, cu mijloace de transport mecanice.

Toate acestea vor duce la o creștere corespunzătoare a producției uzinei. In 1965 vor ieși pe poarta uzinei peste 24.000 de pompe de cele mai diverse tipuri, cu calități la nivelul tehnicii mondiale.

Ioan NIȚU
redactor șef al ziarului de uzină
„Secera și Ciocanul"

RĂSPUNDERE

(Urmare din pag. 1)

maistrului de la „23 August" își retează destăinuirea:

— Lasă, mai bine o scriu eu.

Și astfel s-a născut articolul alăturat.

★

La montaj cunoaștem pe Dumitru Boerescu, șeful unei brigăzi și pe Georgescu Ion, organizatorul de partid al aceleiași brigăzi. Sînt amîndoi bronzați — își făcuseră concediul la mare. Discuția a fost iute, năvalnică și nedisciplinată — ei sînt tineri — și o transcriem la fel. Boerescu e dintr-un sat din Oltenița. Nu i-a plăcut munca cîmpului, i-a plăcut „ciocăneala". A plecat de la 16 ani de acasă și a venit să se angajeze la o fabrică în București. Acum brigada pe care o conduce lucrează pompe etajate și pompa de debit mare.

— Inovații? — Aici la montaj nu prea au cum să fie pentru că se lucrează după schemele de la planșe. Totuși se fac unele, privind ușurarea efortului muncitorului — centrarea unui rotor, sincronizarea unor lucrări...

— Copii? Are doi, unul a fost la Năvodari, trimis de uzină.

Georgescu Ion asigură că în sector n-au fost niciodată pompe cu deficiențe. De la plenara din ianuarie a partidului care a chemat la ridicarea calității, comisia de maiștri care face recepția lucrărilor n-a dat brigăzii nici un calificativ „suficient". Numai „bine" și „foarte bine".

Alexandru Gheorghiu, unul dintre muncitorii mai în vîrstă ai sectorului — (aici media de vîrstă este cam 25 de ani), — ne previne că dacă o să se lărgească producția de pompe de irigație în țară, fiecare membru al sectorului de la „Vasile Roaită" ar putea conduce el singur, cîte un sector.

— Sectorul nostru ar putea conduce o sută de sectoare de același profil.

Și „ca edificare" ne face cunoștință cu Iordan Aurel, „care la 23 August, a stat în tribună".

Acesta, un om mic și iute, cu o bască aruncată anapoda pe cap, e cel mai bun pedagog din sector. Brigada lui „a luat viață" acum un an în august '60. Inainte fiecare echipă își făcea operațiile preliminare între strungărie și montaj. Dar se pierdea mult timp. Și atunci s-a constituit o brigadă specială care efectuează aceste operații și toate bormașinile sectorului s-au masat într-un colț. Aceasta e brigada lui Iordan. Aici sînt repartizați angajații proaspeți.

— Uite băiatul ăsta — arată Iordan — spre cineva care lucrează la bormașină. Il cheamă Mitică Gheorghe și e de 7 zile aici. M-a întrebat adineauri ce dispozitiv să ia. Nu m-am dus eu să-i arăt — l-am trimis pe Neacșu. Așa, dacă-i arată unul din brigadă, el se alătură mai iute de băieți și ei se învață cu el. Cu alții veniți noi, fac altfel. In primele zile îi arăt toate operațiile. Pe urmă îi dau să facă cinci operații și-i mai arăt doar trei. La restul de două îl las să se căznească și el. Dar stau pe alături și dacă văd că n-o ia bine cu perforatul, mă fac că m-abat din întîmplare și-i arăt în treacăt, ca el să creadă că tot el a făcut-o.

La plecare îmi întinde mîna, i-o întind și eu, dar el și-o retrage brusc, face un gest rotund și bucuros:

— Avem proiectanți buni, ingineri buni, hala e luminoasă, avem grijă de emblema fabricii și a țării...

Nicolae VELEA

AL. ANDRIȚOIU

Cîntec

Mă mai privești, culcat pe-o rînă
în maci de foc sau crini extatici,
elev cu buze de cadînă
și corigent la matematici.

Mai crești prin amintirea-mi mată,
elev miop, cu ochelari,
ceramică de altădată
din palma unor zei olari.

Te mai ridici peste pustiul
din vechiul timp, și, fața-n față,
îmi faci bezele cu chipiul
stînd între pulbere și ceață.

Era pe cînd domnea nimicul
iar timpul leneș, din cadran,
îl măsura ciudat bunicul
cu calendarul iulian.

Te uiți spre tine cu uimire,
te uiți spre fostul corigent.
Ești mai bătrîn în amintire
și mult mai tînăr în prezent.

Căci epoca vibrează-n tine
cu-ntreaga conștiință-a noastră
și-nalță dreaptă, pe ruine
piloni de marmură albastră.

Materia, materia ne-ncîntă
cu forme noi și cu viteze noi.
O modulăm și ea prin noi cuvîntă,
se bucură și freamătă cu noi.

Materia-n creație ne-aduce
cotidiene glorii și splendori.

. . . .

Căci la ce bun să faci din arbori cruce
cînd mult mai bine poți să faci viori ?

Veac ateist

Pămîntul antic s-a civilizat
T. ARGHEZI

Frumoșii zei cu fulgerul în mînă
sau ciuta lîngă șoldul feminin,
statui sînt, ciunge, scoase din țărînă
cu piatra încă albă, ca de crin.

Parcă-nsetați, pe la fîntîni sosiră
străvechii zei, migrînd din parc în parc
Apollo cîntă neauzit din liră
și Cupidon adoarme trist pe arc.

Tu prin pinacoteci visezi copilo
sau treci cu ochii albaștri prin muzeu,
stînd vie-ntre Venera de la Millo
și între sceptrul vag al vreunui zeu.

Așișderea, conture din scriptură
se pierd în colțul templului creștin,
iar fostul vin de cuminecătură
se varsă-n dărnicie la festin.

Cu biblică și ostenită haină
sfinți care ne-amețiră uneori,
stau astăzi triști la „Cina cea de taină"
a marelui artist, printre culori.

De pe icoane cu polei de ceară
toți mucenicii veștezi din Bizanț,
privesc subit spre sînu-ți de fecioară
aproape gata să te ia la danț.

Dar ei sînt umbre ce ne-ademeniră
de sfeșnice și de tămîie arși.
Nu psalmii azi ne tremură pe liră,
căci vechii psalmi noi i-am mutat în marș.

La o prietenie

Pentru D. C.

Prietene iată și iata
se cheltuie timpul ca banii.
Ți-aș spune și eu ca Horațiu lui Postum
„atît de fugari se duc anii..."

Dar sus înfloresc curcubee
iar jos sînt garoafe și fluturi
și trece-ntre cer și pămînt o femeie
cu urme de zori și săruturi.

Și ochii privesc cu uimire
la nou peisaj în întinderea firii,
în care se înnobilară metale
și multe sînt pîinile, mulți trandafirii.

Noi astăzi nu sîntem deloc mai prejos
decît calendarul ce slova ne-o spune.
De cînd ești cărunt te-ai făcut mai frumos,
mai bun, mai cu-nțelepciune.

Anii să-ți fie mereu mai bogați,
mai luminați, mai înalți : timpul cruțe-i !
Serile ca lîngă sat la Dikanka,
nopțile dulci, ca la Hanul Ancuței.

De dragoste

În aer i-am desenat gura
și au pornit vînturi de foc,
și toată natura
s-a transfigurat, uimită, pe loc.

Pe-un rîu desenam cîteodată
privirea-i cu jaduri precare,
și toate apele lumii-ncepură să bată
ca o inimă mare.

I-am desenat surîsul incert
peste zăpadă, cuminte,
și toate troienele lumii au fiert
dînd abur fierbinte.

I-am scrijelat pe arbori, ușor,
numele, cu braț calm, de faur
și ca-n grădina Hesperidelor
adunam numai fructe de aur.

I-am desenat, cu uimire,
în mine ființa-i de stea și de floare,
și, în loc de iubire,
m-am ales cu semn de-ntrebare.

PESCARUL

Locul arăta pustiu. Pe limba de pămînt ieșită mult în mare, cazemata germană de la capăt aducea de departe cu o cască de beton.

Pe restul plăjii, ochii nu întîlneau decît capre de sîrmă ghimpată, aducînd cu niște scaieți de fier înțepenit între dinții de beton ai obstacolelor. Printre ele și mai înapoi, șine de cale ferată, ridicate spre cer, tumefiate și negre de coroziune. Așezarea avea ceva desperat și inutil.

Dincoace de obstacole, sta singuratică coliba pescarului.

Nemții au scos sufletul dintr-însul. L-au hărțuit cu o poftă drăcească. S-au distrat tunarii de la bateria germană cum le-a poftit inima, cu tot ce-au născocit căci altă joacă să-l bucure n-au găsit.

Și anii au trecut.

Iată-l pe Murgoci, pescarul, în după amiaza asta, în fața colibei, dregîndu-și sculele, îngîndurat, ferindu-se din timp de muște.

Dintr-odată urechea lui prinse lătrat de cîini. Nu știa de unde vine, dar cînd ridică ochii zări pe promontoriu haita ciobăneștilor de la cazemată, întrecîndu-se unul cu altul, s-ajungă mai curînd în nisipul încins al plăjii. Lătrăturile umpleau aerul amenințător. Pe plajă alergau cîini îndopați bine. Murgoci îi privi fără gînduri. Chiar îi plăcu fuga. Dar, după ce cîinii se repeziră prin obstacole și-o apucară spre colibă atunci tresări. Se ridică în picioare, le văzu gurile largi, lătrînd gros și amenințător. Ei sforăiau înfierbîntați și limbile le tremurau ca flăcările printre dinții înspumați. Dădu un țipăt. Nu și-a dat seama, cînd au năvălit peste el și dintr-odată s-a trezit doborît la pămînt. Fu sfîșiat cu îndărătnicie și furie. Hainele lui vechi se făcură zdrențe și gurile prinseră și din carne. Începu să urle, îngrozit, și să se apere. Dar două mîini nu ajungeau. Erau prea mulți cîini și l-au cotropit din toate părțile.

În spatele cîinilor, călcau încet și atletic, rîzînd vreo zece nemți în pantaloni scurți de doc, cu cămăși subțiri, noi, cu mîneci suflecate, uniforma diviziilor Romel. S-au oprit, au ridicat mîinile pe șolduri și au privit cu o mulțumire adîncă omul chircit pe nisip, zvîrcolindu-se. În sfîrșit, dintre hohotele de rîs, abia se auzi un glas, decis să oprească hîrjoana : — „Halt" Cîinii executară pe loc ordinul, se așezară cuminți, în jurul picioarelor bronzate.

Murgoci se trase gol, sfîșiat pe prispă, lipindu-se de peretele casei. Acoperindu-se, tremură de sperietură, de rușine, de furie. Privea îndobitocit fețele arse de soare cu tuleie blonde ale celor rămași tot cu mîinile în șold și cu picioarele rășchirate, hițînîndu-se de un rîs nemaipomenit. Dinspre ei, cum bătea vîntul, veni un miros de piele unsă cu cremă și parfum grețos. Se apucă să țipe, cuprins de oroare și mînie.

— Ce vreți, ce-aveți cu mine, cîinilor ? Ce v-am făcut ?

Nu-l luară în seamă. De altfel, cuvintele neînțelese pentru urechile nemților, dar mai ales ochii, care scrutau cu furie de sub sprîncenele streașină, le stîrniră un alt val de rîs. Li se umplură ochii de lacrimi. Din grupa înveselită se desprinseră chiar și un fel de vaiete: „Ioi, oi, ioi!" dovedind că rîsul se apropia de durere și că hohotele îi înecară.

Voioșia grupei se potoli greu, abia peste o jumătate de ceas. Ei se întoarseră cu spatele la colibă și hohotele se tîrîră în urma lor odată cu cîinii ce-i urmau credincioși, săltînd blănile lucitoare în lumina după-amiezii.

Pînă ajunseră pe promontoriu, pînă-i înghiți cazemata, rîsul se mai plimbă prin aer.

În casă, femeia pescarului, cu fustă de sac, petic pe petic, cu fața zbîrcită și la întuneric, de credeai că-i tot în soare, se răsuci spre ușă, cînd bărbat-su intră și acoperi ochii copilului slab, numai coaste, să nu-și vadă tatăl. „Ce-a fost asta, doamne ?" se întrebă femeia pe jumătate nebună de durere. Apoi ieși afară cu copilul.

Acolo traseră cu urechea la înjurăturile cumplite din colibă, pînă aproape de miezul nopții, cînd îl auziră pe Murgoci, spălîndu-și rănile în lighean. Îl ascultară apoi gemînd, înainte de-a adormi, văicărindu-se ca înjunghiat. Abia atunci îndrăzniră să intre să se întindă și ei, tot pe rogojină, mai în fund, pe jos, că în pat nu încăpeau decît iarna pe frig.

Ca în fiecare noapte, de la mare depărtare, din larg, începură să se audă tunurile cuirasatelor sovietice, cătînd fortificațiile de pe coastă.

Bateria de lîngă ei ședea mută, fără curaj.

La fiecare salvă, din încheieturile colibei, curgeau pîrîiașe de țărînă, peste fețele luminate de luna pătrunsă prin acoperișul despuiat pe alocuri de stuf. Vîntul nopții foșnea în ghiborții și guvizii uscați sub streașină, ca niște frunze.

Copilul scînci prin somnul abia început. Răsucirea lui pe rogojină și zguduirea pămîntului trezi pe pescar. Și-n urechea lui pătrunse vuietul greu al nopții de război. Simți că acolo, departe pe mare, flota sovietică se răzbună încăpățînat, surd, neiertător, de nepotolit. Ascultă în larg, întîia oară cuirasatele cu mai puțină frică. Nu se mișcă, își trecu doar mîna prin barba roșie, lungă. Și fu atent. Zgîrieturile prindeau coajă și-i strîngeau carnea. Mirosul de cîini nu-l pierea din nări, îl ținea treaz. Zdrențele puse de nevastă-sa la picioare nu se svîntaseră de balele fiarelor întărîtate.

Mintea i se duse înapoi, la alte umilințe. N-au venit doi de l-au apucat de barbă cînd dădea după guvizi la pripon într-o dimineață ? L-au tîrît la picioarele unei namile blonde, i-au arătat că trebuie să iasă în larg, să tragă după el o platformă de lemn, legată de cablu și i-au scris în nisip : „7 km", ca să priceapă ca atît trebuia să se depărteze de țărm. L-au înfundat cu nasul în nisipul scris, ca pe pisici, în murdărie proprie și au rîs fioros, cu aceeași bucurie cu care au rîs și azi. I-au arătat o țeavă de automat, n-a avut încotro, a trebuit să urce și să pornească pe o arșiță de murea omul la umbră.

A tras, pînă la apele verzi, limpezi, ca ochii lui, cînd după socoteală de pescar, se făcuse șapte kilometri. A oprit să-și șteargă nădușeala și a privit malul. Prin streașina genelor, ochii lui ca boaba de strugure i-au scînteiat dintr-odată fiindcă gurile de tun de pe mal începură să tragă din senin chiar în el. Gîndi fulgerător: „Cum mă... pun ăștia tunurile pe mine ?" Zguduit de frica morții, sări în valuri, luînd-o spre stînga și înapoi către țărm.

Înotă nebunește, pe sub apă, cu puteri duble, ieșind să răsufle din loc în loc, în timp ce bombele cădeau în jurul bărcii și al tărgii, pînă nimeriră în plin și moștenirea de la ta-su și „ținta remorcată".

După ce ajunse acasă, ca la vreo două ceasuri, jandarmul din sat îl vesti că i se cer scuze, că s-a făcut o greșeală. Dar l-amenință, tot din partea lor cu moartea, dacă fuge din zonă, fiindcă a văzut prea multe.

Murgoci gîndea mai departe, întins pe rogojină, și-și trecea degetele jupuite prin barba deasă, întrebîndu-se „Ce-au avut ăștia cu mine tot timpul?", „Ce dracu au avut ?"

Mai de mult unul s-a agățat de muierea lui. Pe semne de departe, pe plaja asta pustie, pe unde nu vezi țipenie și pe unde nu trec decît lăstuni și pescăruși, femeia i s-a părut grozavă. A venit pe furiș prin spate, cînd ea spăla în covată rochia îmbîcsită și asudată și rămăsese goală, că atîta are, — ce-i pe ea. — I-a pus piedică. Noroc că pescăroaica s-a smucit iute, și s-a ascuns în casă. Soldatul și-a scuturat pantalonii zbughind-o, căci văzuse de departe pe pescar, apropiindu-se. Femeia i s-a jeluit, dar el de frică n-a mai reclamat.

Ce de gînduri...

Mai trecu un ceas. Își privi pieptul zgîriat în lumina săracă și-ncepu să bîjbîie după zdrențe. S-a îmbrăcat încet, a ascultat o vreme răsuflarea liniștită a femeii și a copilului, și iar rămase cu urechea țintă, la depărtări.

Deodată, scutură brațul femeii:

— Ioană, ia copilul și fugi !

Femeia mormăi neînțeles, se rostogoli pe partea cealaltă, luîndu-și mîna de pe spinarea asudată a copilului, care scînci la rîndu-i de amorțeala unui picior.

— Ioană, n-auzi ?

Nedesmeticită, femeia se ridică, totuși, în capul oaselor, privind năucă. Îl privi nedumerită fiindcă el îi mai porunci odată:

— Ia copilul și du-te la mă-ta !

— Acuma ? întrebă ea înfiorată de astfel de vorbe neînțelese pentru dînsa la miez de noapte. „O fi înnebunit?" Se trase mai încolo pe rogojină și încercă încet să-i vorbească din întuneric: „Omule, tu ești teafăr ? Pot să trec de santinele la ceasul ăsta? Uită-te și tu ce lună", protestă ea moale, moale de tot.

— Du-te fă, știu eu ce zic ! se nălță pescarul țintind prin întunericul subțire, femeia rămasă cu priviri înghețate. Pînă la urmă o săltă de subțiori potolit, îi așeză copilul în brațe cu grijă, și o împinse afară, domol. Acolo în prag o povățui în șoaptă:

— Tîriș fă, pînă la calea marinarilor, pe burtă, să nu faci umbră. Auzi ?

Femeia plecă. El intră în casă. Privi mut printr-un ochi mic din spate pînă nu-i mai zări. În cele din urmă se răsuci, începu să bîjbîie după lampă în cui, căută și chibritul în sertarul mesei, îi aprinse fitilul, coborîndu-l mic ca o gămălie. Izbi în lături ușa, care da spre mare și ascultă din prag bubuitura îndepărtată.

Platoșa mării scînteia spre adîncul cerului și părea mai înaltă ca uscatul.

Și-aduse aminte că lampa n-are oglindă. O trase sub prag și începu a bîjbîi pe poliță unde știa că de obicei o pune nevastă-sa, fixă oglinda la locul ei și iar ridică lampa pe prag, așteptînd.

O surdă izbitură a pămîntului, mai tare ca celelalte, arătă că cuirasatele au descoperit o baterie prin apropiere. Se bucură. Nu mai așteptă. Ridică dintr-odată fitilul mult, mult, îl înălță pînă auzi că sfîrîie, și dintr-o dată puzderie de gîngănii năvăliră de pe plajă și începură să roiască bezmetic, lovindu-se oarbe de sticlă.

Auzise că alții au făcut așa cum face el acum. Și deodată puse mîna în față și iar o trase, și încă o dată, pînă se răzgîndi.

Începu să-i scadă fitilul și să-l ridice iar. Cum a văzut el la vasele de război că se aprind și se sting semnalele de pe catarge, sau ca farurile care pîlpîie noapte de noapte pe țărmuri. La fiecare ridicătură de fitil, chipul lui ieșea din umbră și-arăta amarnic, vînăt, scrijelat ca de cuțit, cu un ochi umflat, cu o plesnitură adîncă de-a lungul obrazului, pornită de sub pleoapă, oprindu-se în colțul bărbii roșii. Barba-i tremura parcă și ea năclăită de sînge. Simți rănile, care i se uscaseră. Le simți din pricina sudorii, țîșnite din piele pe spinare, pe piept, și coapse, usturîndu-l de parcă l-ar fi opărit. Îl zgudui iar rușinea și ura. Săltă de două ori, de trei, de zece, des, repede, îndîrjit.

Încordarea-l obosi, îi veni să urle, căci își dădu seama de neputință, și-o lacrimă cruntă îi țîșni din ochiul mușcat, scurgîndu-se pe șuvița sîngerie de-l fripse ca un pîrîu de jar. Își dădu dintr-o dată seama că a făcut o prostie. El, pescar bătrîn, plutise de-atîtea ori pe vreme de lună, în larg, și nu văzuse în mai luminile. Abia deghicea farul. Gîndu-l îngrozi, dar nu dădu înapoi. Se ridică din pragul pe care stătuse în genunchi cu lampa în mînă, adulmecîndu-i mirosul grețos de gaz, amestecat cu al gîngăniilor prăjite și scoase un geamăt surd, căci mișcarea-i stîrni iar durere. I se păru că aude de departe voci și lătrături, zări parcă niște siluete, desprinzîndu-se din promontoriu. Nu se sinchisi. Gîndul înțepenit în minte-i sfredelea creierii aprinși.

Nu mai așteptă, deșurubă cu greu becul ruginit din pîntecul de sticlă și-mprăștie pe podele, pe rogojini, și chiar pe pat, tot gazul din lampă și la urmă aruncă flacăra pe un mindir uscat. Focul izbucni brusc, ca o explozie, și el fugi îndărătul casei, gîfîind căci o rafală piui din plajă dintre obstacole, spre colibă. Focul se înălță fără să aștepte, și i se păru că i se smulge din suflet ca o bucurie, că urcă odată cu ea spre cer și fața pînă atunci chinuită de dureri, se destinse.

Rămase în patru labe acolo-napoi ca un păgîn îngenuncheat lîngă altar, adulmecînd jertfa.

— Acum vedeți ? întrebă tare și nu mai stătu, fugi tîriș împiedicîndu-se. Picioarele nu-l prea ascultau. Zbuci ca iepurii, cînd în dreapta, cînd în stînga. Goni ca un apucat către peretele falezei, cu rîpi adînci, întunecate, unde la ora aceea dormeau lăstunii și prigoriile. Rîdea aproape în hohote, căci flacăra colibei lumina plaja de la un capăt la celălalt. Se vedea ca ziua. Și el și umbra lui, și umbrele a doi nemți fără bonete, cu capetele zbîrlite, trecînd spre foc. Nu-l văzură, dar țipau ieșiți din minți și-și ridicau pumnii amenințînd. Zvîcnind furioși printre picioarele lor, cîinii. Ca să-și piardă urma, trecu în zig-zag apa unui canal murdar și fugi dezordonat.

Cuirasatele din largul depărtat slobozeau fără răgaz, lovitură după lovitură.

— Plezniți-l, plezni-le-ar fierea, strigă pescarul de sub peretele falezei zdruncinate de explozie. Se trase înapoi, cu toate că din creastă, pe unde era mai măcinat pămîntul, se rostogoliră peste el bolovani uscați, lovindu-l în ceafă și umeri.

Privea încîntat, cu ochii lui boabă de strugure, și sorbea în nări și-apoi în adîncul pieptului, mirosul de trotil și nisip scormonit. Parcă s-ar fi rugat să cadă o ploaie după o secetă lungă și-acum a venit și-l răcorește, și-i adulmecă parfumul izbăvitor. Stropii ăștia mari de trotil și fier izbesc ca niște ciocane înspăimîntătoare, ca niște sape, răscolind trîmbe de nisip și bat îndărătnic, bat într-una.

Văzu printre arborii de foc colțarii de beton și traversele de fier crăpînd și zburînd în țăndări, scoțînd zgomote asurzitoare, făcînd să-i pocnească urechile.

— Dați-le, dați-le să le-ajungă !

La lumina flăcărilor colibei aprinse, văzu umbrele nemților și ale cîinilor lungindu-se către faleză. Nu mai avu timp să privească mult spectacolul ce-l încînta. Doar scîntei fulgerătoare, repezite prin fața ochilor lui de coacăze, și rîse. Ochii rămaseră așa deschiși, cu toate că peste răni, rafalele urmăritorilor au trecut de trei ori în lung și-n lat și-l rupseră. Dimineața-l găsi cu fața spre mare, cu ochii deschiși într-acolo, cu barba fluturîndu-i-o vîntul, cu bucuria pecetluită pe vecie, sub sprîncenele stufoase, care se uscaseră de sudoare. Parcă și rănile se strînseseră, subțiindu-se. Era frumos pescarul bătut de briză, în zori.

Pe tot chipul se împrăștiase un fel de triumf. Cuirasatele se învăluiră în fum și dispărură în strălucirea răsăritului...

Hardughia de beton, ca o cască uriașă, plesnise prefăcîndu-se într-o conopidă de ciment, cu fiare șerpuitoare, unde marea pătrunse, scoțînd la față lăzi, haine, bidoane.

Fața pescarului privea într-acolo, iar deasupra plajei plutiră pescărușii, țipînd ca niște copii înveseliți.

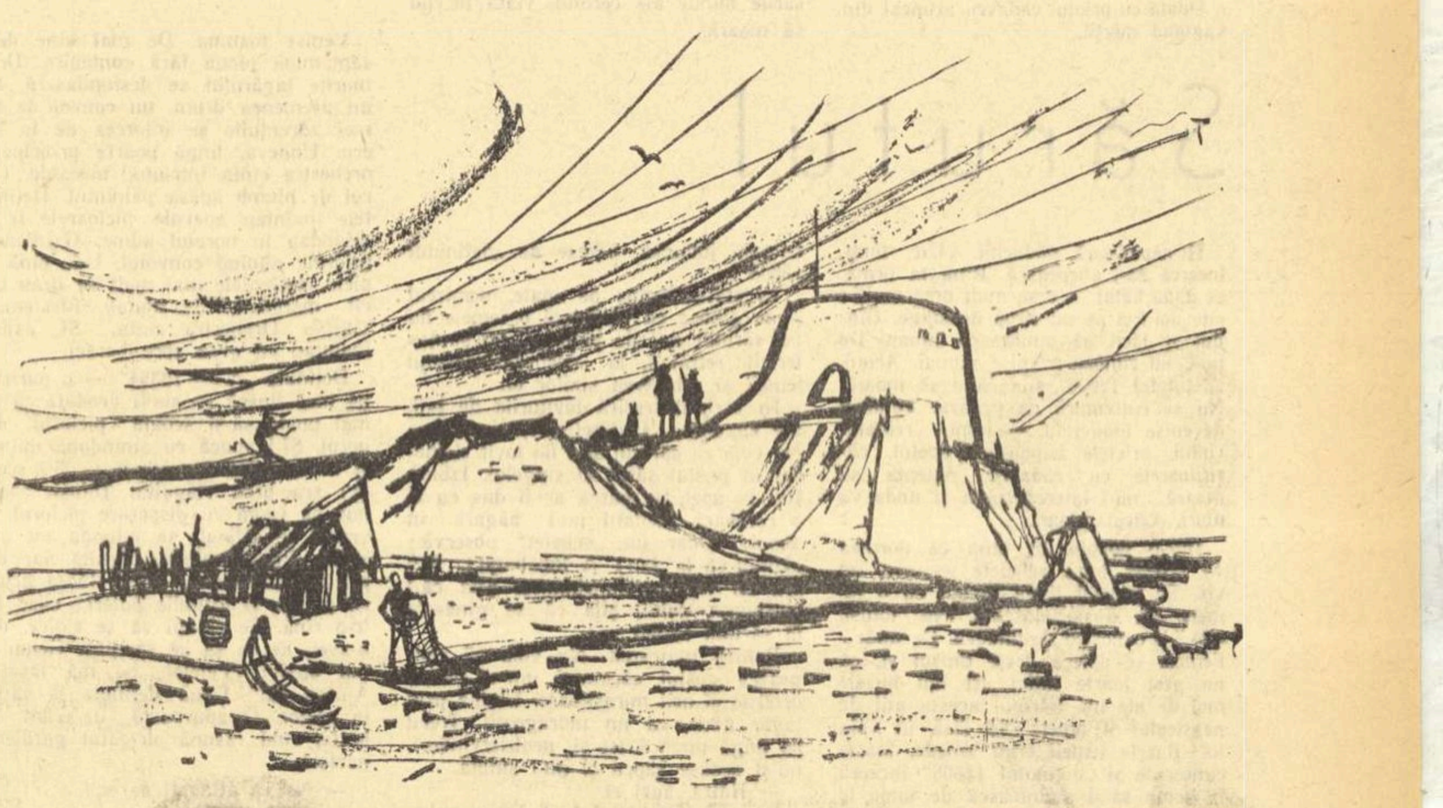

Desen de C. OSSOROVITZ

Eugen Teodoru

PENTRU PACE ÎN LUME

(Urmare din pag. 1)

da energie și lumină poporului și unor vaste întinderi ale patriei sovietice, premierul sovietic a semnalat și licăririle promițătoare care vestesc punțile ce se pot întinde între cele două lumi și primejdiile acțiunilor care ar încerca să acopere aceste licăriri. Ecoul apelor năvălite prin ecluzele deschise a fost paralel cu ecoul puternic pe care l-a stîrnit în conștiința umanității cuvintele înțelepte și promițătoare de calme orizonturi, de calme nopți, dimineți și zile pe glob.

De altfel, din toate discursurile și declarațiile conducătorului statului sovietic transpare înțelepciune, calm și hotărîre. Înțelepciunea de a privi sensul real al faptelor, al fenomenului politic. Calmul de a privi în față, fără panică, dar cu o gravă atenție desfășurarea evenimentelor. Hotărîrea de a nu ceda isteriei, șireteniei, agresivității, ci de a ține în mînă strîns frînele logicei și ale sensului orientării pentru a impune măsura, echilibrul și interesele generale, vitale ale omenirii.

Căutînd o cît mai grabnică apropiere și înțelegere, N. S. Hrușciov, mandatar al politicii și voinței poporului sovietic, al conștiinței și dorinței de pace a omenirii, face un aspru rechizitoriu acțiunilor conducătorilor lagărului imperialist.

Statele apusene, prin conducătorii lor, în ceasul de față, sînt chemate în fața tribunalului conștiinței umane, să dezbată, să clarifice tot ce e întunecat prin neînțelegere sau interese subiective, pentru a preîntîmpina catastrofa unei clătinări a civilizației și pentru a se feri de o sigură și dezastruoasă înfrîngere proprie. Toate eforturile depuse de forurile interesate ale lumii capitaliste de a scîlcia mersul adevărului în lume se izbesc de fenomene contrarii. Desigur, logica nu poate fi schimonosită și estropiată pe plan larg. Ecouri din presa occidentală subliniază valoarea constructivă și puternica impresie pozitivă pe care o produce capacitatea de înțelegere a guvernului sovietic.

Logica face să răsune tot mai mult și mai puternic glasurile din lumea Apusului care se adaugă să crească talazul ce va să izbească în zidul opac al încăpățînării cercurilor războinice.

Se spune tot mai mult și mai hotărît că între Est și Vest trebuie duse tratative la nivel înalt și la un grad egal de sinceritate, de privire obiectivă a fenomenelor și problemelor care trebuie dezbătute. Problemele, după marea majoritate a oamenilor de pe glob, sînt: conviețuirea pașnică, dezarmarea generală și totală, încheierea Tratatului de pace cu Germania, primatul rațiunii și al prețuirii vieții și apărarea ei pe pămînt.

Oamenii vor să corecteze, să ajute să desăvîrșească natura, nu să o distrugă. Aceasta este menirea lor etică și istorică. Cei care acționează împotriva acestor legi organice și supreme nu pot fi decît viitori clienți ai închisorilor, ai tribunalelor umanității, ai ospiciilor.

Cînd dreptatea, logica și cinstea, și visul către mari idealuri sînt susținute și de forță, de o forță și o voință covîrșitoare, nimic nu le poate întoarce din drum. Poporul nostru, constructor puternic al unei societăți fericite, este hotărît să slujească aceste mari idealuri și să le înfăptuiască alături de popoarele celorlalte țări socialiste și în unison cu oamenii iubitori de pace din lumea întreagă.

Radu BOUREANU

Calea rațiunii

(Urmare din pag. 1)

orice conflict pe plan mondial nu mai poate fi rezolvat pe calea războiului, pentru că este vorba de soarta civilizației !

Profitînd de încordarea iscată de către războinicii din umbră ai lagărului occidental și cu asta i-am numit pe acei oameni care se îmbogățesc pe spinarea contribuabililor siliți să achite sume enorme pentru înarmare, cei mai înverșunați revanșarzi din Germania occidentală au și început să-și încerce vocea. Auzim din nou șlagăre cunoscute, cum ar fi acela al drumului către Răsărit, auzim din nou lătratul amenințător al militariștilor cărora le-a ruginit sabia în teacă și vor din nou s-o folosească. Numai că acești oameni îmbătrîniți în rele uită că situația din zilele noastre se deosebește fundamental de aceea de acum 20 de ani.

Refuzul de a recunoaște orînduirea politică din Germania democrată este o tristă eroare a politicienilor imperialiști. Există o logică a istoriei, un drum implacabil al ei ce nu poate fi împiedicat nici măcar de discursurile cele mai bombastice.

Sîntem bucuroși să semnalăm acele licăriri de logică, apărute în declarațiile unor politicieni din Occident. Tratatul de pace cu cele două state germane trebuie semnat neîntîrziat. Pe calea tratativelor se pot rezolva cele mai complicate probleme. Să coexistăm pașnic, să ne înțelegem !

Pămîntul ne încape pe toți...

Eugen BARBU

Crearea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a comunismului în U. R. S. S.

(Urmare din pag. 1)

materiale și tehnico-științifice necesare construirii bazei tehnico-materiale de producție a comunismului. Uniunea Sovietică dispune de resurse de materie primă inepuizabile. Știința și tehnica în U.R.S.S. au atins un nivel înalt, situîndu-se pe primul loc din lume. Cu ajutorul lor s-au lansat în cosmos primii sateliți ai pămîntului, prima planetă artificială a sistemului solar, iar în acest an Iuri Gagarin și Gherman Titov au făcut pentru prima dată în lume cu ajutorul navelor cosmice ocolul planetei noastre în cosmos. Uniunea Sovietică dispune de o puternică industrie grea, constructoare de mașini, de o agricultură mecanizată, mijloace moderne de transport, de o industrie de construcții dezvoltată și de numeroase cadre de muncitori, tehnicieni, ingineri și oameni de știință cu o înaltă calificare.

În condițiile actuale, trecerea de la socialism la comunism a devenit astfel o sarcină practică nemijlocită pentru poporul sovietic.

Trecerea treptată de la socialism la comunism este un proces legic. Ea se bazează pe întreaga dezvoltare anterioară a societății omenești.

Clasa muncitoare sovietică, în alianță cu țărănimea muncitoare, sprijinindu-se pe forțele de producție contemporane a construit societatea socialistă. Interesele economice fundamentale ale oamenilor sovietici au dat naștere impulsului puternic spre faza superioară a comunismului. În același timp forțele de producție în continuă dezvoltare cer insistent să se perfecționeze continuu relațiile sociale pentru a corespunde caracterului și nivelului de dezvoltare al forțelor de producție. Iată de ce trecerea de la socialism la comunism apare ca o necesitate obiectivă imediat după construcția deplină a societății socialiste. Această trecere de la prima fază a societății comuniste — socialismul, la cea de a doua fază — comunismul, trecere care se produce în mod obiectiv, are loc, spre deosebire de orînduirile presocialiste, sub o îndrumare conștientă, planificată.

P.C.U.S. și statul sovietic, dezvoltînd în mod planic forțele de producție și relațiile de producție, asigură o concordanță deplină între acestea. Punînd pe primul plan sarcina dezvoltării multilaterale a forțelor de producție, creează baza tehnico-materială pentru dezvoltarea relațiilor de producție comuniste. Prin crearea bazei tehnico-materiale a comunismului se asigură baza materială, pentru atingerea unui nivel înalt al productivității muncii sociale, în măsură să asigure belșugul de bunuri materiale și spirituale pentru toți membrii societății, baza materială necesară pentru transformarea muncii în prima necesitate vitală pentru toți membrii societății comuniste, pentru transformarea treptată a relațiilor socialiste de producție în relații comuniste, pentru transformarea întregului mod de viață a societății într-un asemenea mod încît să permită trecerea la repartiția bunurilor materiale după principiul „de la fiecare după capacitate, fiecăruia după nevoi".

Ion STROIA

(Continuare în nr. viitor)

SÎRMĂ GHIMPATĂ

HARALAMB ZINCĂ

Păsările cerului

Primăvara, și pe aceste meleaguri, azurul cerului era străbătut de săgeata blîndă a cocorilor.

Pe neașteptate, poate odată cu izbucnirea întîiului mugur, se auzea strigătul unui cuc. Copilul care-i auzea chemarea bătea din palme și se bucura de parcă ar fi zărit chipul primăverii.

Privighetoarea poposea și ea pe aceste meleaguri. Ce-i drept, mai tîrziu, dar poposea. Cîntecul ei binecuvînta întinderile și nopțile liniștite ale acestor meleaguri. Iar îndrăgostiții, obosiți de dragoste, se odihneau în iarbă, ascultîndu-i cîntecul.

In zori, ciocîrlia, și ea zburda pe aceste meleaguri, saluta, în numele omenirii, răsăritul soarelui. Iar oamenii se bucurau, căci păsările cerului se roteau slobode și umpleau văzduhul cu graiul anotimpurilor.

Corbul a apărut ceva mai tîrziu.

Odată cu prima împușcătură nazistă.

Odată cu prima comandă nazistă.

Odată cu primul cadavru aruncat din vagonul morții.

Atunci, peste meleaguri se înstăpînise lagărul nazist.

Croncănitul primului corb nu izbuti să acopere trilurile privighetorii și ciocîrliei. Dar veniră vagoanele morții... și după ele se abătură corbii în stol, și croncănitul lor întunecă azurul cerului, înăbuși graiul anotimpurilor.

Curînd, însă, întîiul fum dulceag al primului crematoriu izgoni întîiul corb.

Apoi, fumul cuptoarelor izgoni cu totul stolul corbilor. Deasupra lagărului nici o pasăre a cerului nu-și mai fîlfîia aripile.

Atunci veni moartea nazistă. Și asemeni unei păsări uriașe încremeni peste întinderi.

Și cerul luă culoarea morții naziste.

Și aerul luă culoarea morții naziste.

Și pămîntul luă culoarea morții naziste.

Și, puțin cîte puțin, lipsită de păsările blînde ale cerului, viața începu să moară.

Sărutul

Il năpădiseră păduchii. Un timp, încercă să-i stîrpească. Pînă la urmă se dădu bătut — erau mult prea mulți; cîte doi-trei pe un strop de sînge. Gîndul îl făcu să zîmbească amar. De fapt, nu zîmbise; voise numai. Acum, „deținutul 12608“ știa că o să moară. Nu se cutremură de groază. Totul îi devenise indiferent — fumul crematoriului, urletele kapou-lui, apelul, cărucioarele cu cadavre. Aștepta să moară... nu-l interesa cum și unde va muri. Aștepta doar...

Intr-o noapte, în timp ce dormea — schelet între schelete — avu un vis. Se pomeni lîngă dînsul cu o femeie. Cu o necunoscută. Nu, totuși, parcă o cunoștea de undeva. De unde? Femeia se aplecă peste dînsul și, cu un gest foarte intim, își lipi buzele moi de ale lui. Sărutul acesta atît de neașteptat îl ameți. Se lăsă în voia lui. Buzele femeii erau umede, foarte cunoscute și „deținutul 12608“ încercă în somn să-și amintească de unde le știe, dar nu izbuti. Sărutîndu-l, femeia își strivi ușor sînii de pieptul lui. Deținutul tresări speriat, vru s-o oprească cu un strigăt: „Nu te atinge de mine!“ dar sărutul ei atît de cunoscut și, în același timp, atît de necunoscut, îl copleși. Totuși, în gînd, îi spunea: „Nu mai sînt eu!... Nu mai sînt eu!“ Il îmbătă mirosul părului ei bogat. Acum sînii ei respirau odată cu pieptul său, iar buzele lor continuau să se sărute. Ea însă vru să-și lipească coapsele de-ale lui. Atunci, deținutului i se făcu rușine și, retrăgîndu-se, strigă: „Fugi! Am păduchi!“ In aceeași clipă, se trezi. Femeia se topi în bezna puturoasă a barăcii și ochii săi o căutară cu disperare. Buzele-i ardeau ca și cînd totul s-ar fi petrecut aievea. Iși duse degetele tremurînde de emoție la gură, însă și le retrase repede. Inchise ochii, așteptînd parcă ceva... Dar visul nu se mai întorcea. Uitase de „deținutul 12608“.

El stătea întins pe spate, nemișcat și se gîndea că niciodată o femeie nu l-a sărutat atît de pătimaș. Se simțea fericit, retrăind, la nesfîrșit sărutul femeii și atingerea sînilor ei.

In zori, îl treziră loviturile de bîtă ale kapo-ului. Instinctiv, își feri gura Nu voia ca sărutul să-i fie lovit și înecat în gustul sărat al sîngelui. Izbuti. Ieși la apel, de parcă ar fi dus cu el o comoară. Ceilalți nu-l băgară în seamă. Doar un „schelet“ observă: „Uitați-vă la Jan! A înnebunit!“ Jan era el. Nu, nu înnebunise. Știa că-i strălucesc ochii, știa că se gîndește la sărutul femeii.

Refuză mîncarea. Nu voia să risipească gustul sărutului într-o zeamă cenușie și urît mirositoare. Umblă prin lagăr năuc, ca un îndrăgostit Trecu pe lîngă un S.S.-ist și, neobservîndu-l, nu-și scoase șapca și nu-l salută.

— Halt! auzi el.

Pumnul hitleristului îl îngenunche. Se ridică anevoie, descumpănit. Și deodată înțelese. Nu se sperie. In ciuda durerii din piept, sărutul femeii aceleia mai stăruia pe buzele sale, și se simți fericit.

Se lăsă aruncat într-un camion cu „schelete“. Tăcea, în timp ce ceilalți gemeau și țipau. Doar ochii îi străluceau, căci aievea continua să vadă și să retrăiască visul. Nu se înspăimînta nici atunci cînd camionul opri în dreptul „sălii de dezinfecție“. Coborî singur. Nu se lăsă tras, nici ghiontit. Păși în camera de gazare cu un aer solemn, se furișă cuminte într-un ungher și așteptă. Nu se gîndea la moarte, ci la un vis știut numai de el. Iar cînd în nări îl năpădi mirosul înțepător al gazului, nu se apucă să urle și să se zvîrcolească, ci se gîndi cu recunoștință la sărutul necunoscutei din vis.

Zilele lui dumnezeu...

Așa, într-o doară, acestui kapo i s-a făcut de joacă. A luat o strachină plină ochi cu supă și a așezat-o în pragul barăcii, iar el, arzînd de nerăbdare să vadă ce o să se întîmple, s-a ascuns după ușă, la pîndă. Un deținut, trecînd pe acolo, a zărit strachina și a încremenit locului. A tras în piept aburul aromat al supei, pe urmă s-a lăsat în genunchi ca în fața unei icoane. A întins mîinile să apuce strachina, dar, în aceeași clipă, kapo-ul l-a lovit puternic peste ceafă. Deținutul a căzut cu fața-n strachină. A încercat să se ridice, însă kapo-ul nu l-a lăsat, l-a luat de guler, l-a ridicat în sus cu ușurință, ca apoi să-l bage iar și iar cu fața-n supă. Se juca kapo-ul, se bucura, rîdea în hohote...

...Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua întîia.

S-a trezit indispus kapo-ul. Umbla mîniat printre deținuții care împingeau vagonete încărcate cu piatră. Urla: „Schneller!“ și lovea cu bîta în stînga și-n dreapta. Indispoziția însă nu i s-a risipit. Atunci, a oprit un deținut și i-a cerut să-i povestească o anecdotă. Deținutul — un bărbat fără vîrstă, cu fața numai piele și os — a bîlbîit o istorioară. El a ascultat-o atent, după care, a zis: „Nu-mi place! Ai să mori!“ L-a lovit cu bîta peste ceafă. Deținutul s-a prăbușit la picioarele răscrăcănate ale călăului. Kapo-ul a trecut indiferent peste cadavru și, vădit indispus, s-a adresat unui alt deținut: „Ia spune tu una mai veselă!“...

...Și a fost seară, și a fost dimineață ziua a doua.

Il pîndea mai de mult pe acest deținut cu fruntea înaltă, cu mersul drept și demn. Se temea de privirile lui reci și disprețuitoare. Din această pricină, îl ura și-l pîndea. Insă deținutul trecerea prin lagăr ca un Om și nu se lăsa îngenunchiat In fața lui, kapo-ul se simțea slab, dar continua să-l pîndească. Intr-o noapte, l-a zărit furișîndu-se din baracă și s-a luat după dînsul. Și-a dat seama de îndată că deținutul se îndrepta către lagărul femeilor A rînjit în sinea sa de bucurie și curiozitate. L-a văzut oprindu-se în dreptul gardului de sîrmă ghimpată care despărțea cele două lagăre: l-a mai văzut lăsîndu-se în genunchi și strigînd numele unei femei. După un timp, femeia i-a răspuns. Acum cei doi își vorbeau încet, duios. Cuvintele lor treceau nestingherite printre sîrmele străbătute de curentul de înaltă tensiune. Kapo-ul auzea totul nespus de limpede și a simțit din nou cît de mult îl urăște pe omul acela cu frunte înaltă și severă. S-a repezit la el și cu o mișcare fulgerătoare l-a îmbrîncit peste gardul de sîrmă ghimpată. Trupul deținutului nu s-a mai putut smulge din ghearele curentului de înaltă tensiune. In liniștea nopții s-a mai auzit doar strigătul de groază al femeii...

...Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a treia.

Seara după terminarea apelului, se retrăgea în cămăruța lui. Venea atunci la el un ovrei bătrîn și supus, care-i trăgea cizmele. Apoi, aducea un lighean cu apă rece și se apuca să-i spele picioarele. El stătea cuminte, cu ochii visători. După ce bătrînul îi ștergea picioarele, kapo-ul se întindea pe spate oftînd și, după un timp, spunea cu o voce de nerecunoscut:

— Gidilă-mi picioarele... Te rog...

Deținutul îl asculta smerit: îl gidila cu abilitate, căci se învățase cu tălpile kapo-ului. Iar kapo-ul gemea mulțumit, murmurînd cînd și cînd: „Așa, Moișă, mai sus... Aha, aha, acolo! Ești un om bun, Moișă. Dacă toți ovreii ar fi ca tine, ehei...“.

...Și a fost seară, și a fost dimineață ziua a patra.

„Deținutul 46137“ făcuse imprudența de a căsca într-o zi însorită. O rază de soare s-a spart în dantura sa de aur. El, kapo-ul, a zărit de departe străfulgerarea caratelor. S-a apropiat de deținut și i-a cerut să-și deschidă gura. „Cum de-a scăpat?“ s-a întrebat el mîndru de descoperirea făcută. Și fiindcă deținutul tremura, a găsit cu cale să-l bată pe umeri și să-l liniștească.

După amiază l-a înminat deținutului un plic alb, din hîrtie japoneză și l-a trimis la Lagerführer-ul S. S. Danisch. Plicul era deschis. Deținutul, un austriac din Viena, a scos scrisoarea și a citit: „Herr Lagerführer S. S. Danisch, am astăzi plăcerea de a vă trimite în dar un häftling*) de 14 karate. L-am descoperit cu greu, dar l-am descoperit. Cu plecăciune, al d-voastră prea supus servitor, kapo Fritz Göbl“.

Deținutul s-a oprit și a privit temător în juru-i. In spatele său, la vreo zece metri, l-a zărit pe kapo. Rînjind, acesta i-a făcut semn să-și continue drumul...

...Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a cincea.

Trierea se terminase. Cincizeci de „schelete“ din baracă au luat drumul „camerelor de gazare“. Și în timp ce deținuții urcau cu greu în camion, el, asemenea unui părinte grijuliu, nu mai pridideа să dea sfaturi: „Puișorule, vezi să nu răcești!“ „Tu ăla de colo, încheieți haina la gît... Pe drum, trage...“.

Nu rîdea. Efectul glumei era perfect. Trăgea doar cu ochiul la S. S.-iștii care supravegheau trierea. I-a văzut mulțumiți. La plecarea camionului, a mai aruncat un „sfat“: „Și pe drum, aveți-vă ca frații!“...

...Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a șasea.

S-a sculat mai de dimineață. S-a bărbierit, s-a spălat, s-a pudrat. Se uita mereu în oglindă, cu plăcere. Avea ochi albaștri, părul blond, așa cum de altfel au toți bărbații din Bavaria. Și-a pus apoi hainele duminicale, cu triunghiul mare, verde, căci era un kapo arian.

Ceva mai tîrziu, împreună cu alți kapo și conduși de un subofițer, a pornit spre bordelul lagărului. Călca semeț. Primise în ajun un bilet „pentru una dragoste“, iar la bordel, știa de pe acum, îl aștepta o prostituată cu ochi albaștri, părul blond, așa cum de altfel au toate femeile din Bavaria...

...Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a șaptea — zi de odihnă.

---

*) un deținut.

Pariziana

Venise toamna. De mai bine de-o săptămînă ploua fără contenire. Drumurile lagărului se desfundaseră. Pe un asemenea drum, un convoi de femei zdrențuite se întorcea de la lucru. Undeva, lîngă poarta principală, orchestra cînta într-una, mecanic. Cerul de plumb apăsa pămîntul. Deținutele înaintau anevoie picioarele li se înfundau în noroiul adînc. Gardienele înjurau, mînînd convoiul. Ude pînă la piele, deținutele mai mult se tîrau decît mergeau. Se ajutau. Blestemau. Gîfîiau Orchestra cînta. Și, astfel, înaintau cu greu spre barăci.

Deținuta „A — 78354“ — o pariziană încă tînără — simți deodată că nu mai poate să-și scoată piciorul din noroi. Și-l apucă cu amîndouă mîinile și trase de el. Nu izbuti să și-l scoată: era prea vlăguită. Totuși, continua să tragă cu disperare piciorul, în vreme ce celălalt se înfunda tot mai adînc. Era flămîndă, obosită, iar din pricina efortului pe care-l făcea acum, își pierdu și ultimile puteri; căzu într-o rînă. Se chinui să se ridice, dar n-avea de ce să se sprijine. Gemu abia auzit: „Fetelor, nu mă lăsați.. Ajutați-mă!“ Două deținute îi săriră în ajutor. O apucaseră de-acum de brațe, cînd răsună strigătul gardienei naziste:

— Nu vă atingeți de ea!

Fu lăsată în drum. Pariziana încercă din nou să se ridice, dar noroiul, ca o gură neagră, o sugea către adîncurile sale. Se zbătea neputincioasă, gemînd. Iar deținutele treceau, tîrîndu-se pe lîngă dînsa și-i șopteau: „Curaj, Danielle“. Apoi, alte două deținute se aplecară gata s-o ajute, dar strigătul amenințător al gardienei răsună iar: „Nu vă atingeți de ea!“

Ploua. Și odată cu ploaia cădea și înserarea. Convoiul se depărta, tîrîndu-și trupul cenușiu și zdrențuit. Orchestra mai cîntă un timp, după care, amuți.

Deținuta „A — 78354“ izbuti în cele din urmă să se ridice; încremeni cu picioarele înfundate în noroi. Incerca în felul acesta să se odihnească să-și adune forțele. Pe neașteptate însă, de undeva din spate, se auzi un plînset de femeie. Speriată, își întoarse privirile. Desluși, nu prea departe de ea, o mogîldeață cenușie ce se frămînta în drum. Nu era singură Mai căzuseră și alte femei. Strigă către cealaltă: „Nu plînge! Vin spre tine!“ Se răsuci cu putere și reuși să-și scoată un picior. Celălalt însă nu-l mai putea scoate și de ciudă o podidiră lacrimile. „Numai saboții sînt de vină!“ Totuși, mai făcu doi pași. La al treilea căzu cu fața-n tină. Rămase un timp nemișcată. Ploaia rece o pătrunsese pînă la oase, de aceea noroiul i se păru călduț. Fără să vrea, începu să se gîndească la niște pantofi cu tocuri înalte...

...Trecea drept o fată cochetă. Știa de la Pierre că are un picior frumos. De aceea, îi plăcea să poarte pantofi cu tocuri înalte. Iși procura pantofii chiar de la magazinul universal, unde lucra ca vînzătoare. Cu timpul, prinsese slăbiciunea pantofilor cu tocuri înalte. Incolo, era o fată veselă, îndrăzneață, cu farmec. Iar Pierre, vînzătorul de la raionul de galanterie, îi trimetea mereu scrisorele de dragoste...

...Deținuta „A — 78354“ se ridică în genunchi, în căutarea unui sprijin. Intunericul și ploaia o orbeau. Inspăimîntată, strigă:

— Auzi, tu mai ești acolo?

Nu primi nici un răspuns, Strigă atunci mai tare:

— E cineva pe aici?

Propriul ei glas o înspăimîntă și mai tare. Instinctiv, vru s-o ia la fugă. Dar noroiul adînc și cleios o apucase de glezne și-o ținea ca într-un clește. Se prăvăli fără vlagă în tină...

...Intr-o duminică seară, își puse pantofii cei noi cu tocuri înalte și ieși în oraș. Avea o întîlnire cu Pierre. Plănuiseră o seară de dans într-un bistro. Voiau să dea uitării războiul și Parisul ocupat. La un colț de stradă, o opri o patrulă nazistă. I se ceru actele și ea le arătă în grabă Un ofițer nazist, puțin cam grăsuț, i le cercetă cu atenție. Apoi se uită la dînsa și o întrebă într-o franțuzească stricată:

— Ești evreică, nu-i așa?

Nu era evreică. Era franțuzoaică pariziană, dar răspunse:

— Și dacă aș fi?

Ofițerul făcu doar un semn Patrula n-o mai lăsă să plece la întîlnire.

...Inota gîfîind prin noroi: îl simțea peste tot, în păr, în gură, în nări, în urechi. Nu-și dădea seama dacă înainta sau stătea pe loc. Ea însă se chinuia să ajungă undeva, să nu mai fie singură. Cînd și cînd striga stins: „E cineva pe aici?“ Ii răspundea murmurul ploii de toamnă...

...Se pomeni aruncată într-un vagon de deportați. Se retrase resemnată într-un ungher. N-avea cu dînsa decît o poșetă. Iși scoase pieptenul și își aranjă părul. Se privi într-o oglinjoară, își făcu buzele. Apoi, își îndreptă ciorapii. Iși cercetă pantofii cei noi. Oftă. Doamne, în ce încurcătură se băgase. Totuși, era sigură că-i vor da drumul. Nu acum, dar la gara următoare cu siguranță c-o vor lăsa să se înapoieze la Paris. Era prea tînără ca să înțeleagă tot ce se petrecea în jurul ei...

...Ploua parcă mai tare. Și noroiul devenise parcă mai cleios. Acum ea știa că sfîrșitul e undeva pe aproape. Dar era prea obosită ca să se gîndească la moarte. O pereche de pantofi cu tocuri înalte stăruia în mintea ei...

...A coborît la Auschwitz, la fel de cochetă și curățică, precum urcase în vagon. Călca elegant în pantofii ei noi. Un ofițer, puțin cam grăsuț, arăta cu degetul: „Tu la stînga!“ „Tu la dreapta!“ Ofițerul nazist se asemăna cu cel care o arestase pe străzile Parisului. Degetul lui îi arătă „la dreapta“. Acolo, „la dreapta“ i se tăie părul blond și bogat; o dezbrăcară de rochia cea cochetă și-o îmbrăcară în niște zdrențe cenușii și vărgate; i se luară pantofii cei noi cu tocuri înalte și i se dădură o pereche de saboți murdari pe dinăuntru. Deveni „deținuta A—78354“...

...Mîna ei atinse ceva. Mai făcu un efort. Degetele mîinii cercetau acum în neștire obiectul atins; ele simt conturul unei fețe, linia unui nas... ating niște buze reci și moi. Mîna se retrase speriată, ca apoi să pornească iar în căutarea aproapelui. „Cine ești? Mai trăiești?“ întrebă deținuta cu o voce gîtuită. Inţelese. Se apropie de cadavru. Ii căută mîna. O găsi. Era rece. Nu-i dădu drumul, ci o apucă și mai strîns. Nu mai era singură.

In zori, o echipă specială, supravegheată de o gardiană nazistă, se apucă să adune cadavrele din drum.

Inălţime

Cum stătea așa întins, odihnindu-se pe pămîntul gol, „deținutul 36839“ simți deodată cum îl copleșește un dor puternic de viață. Și ca și cum ar fi uitat unde se află, se ridică brusc în picioare și încearcă cu ochii săi pierduți în adîncul orbitelor să cuprindă viața. Ceea ce izbuti să vadă din prima clipă, îl mîhni: viața pe care o descoperea era lipsită de linia îmbietoare a orizontului și se termina la gardul de sîrmă ghimpată a lagărului. Se uită îngrijorat în dreapta, într-acolo totul se sîîrșea la barăcile cenușii, înșiruite de-a lungul lagărului ca niște sicrie comune. In stînga, plutea fumul crematoarelor. In spate... la ce bun să se mai uite!

Lui, însă, i se făcuse dor de viață, de nemărginitele ei întinderi. Iși spuse că dacă s-ar ridica pe scaunul acela de lîngă ușa barăcii, ar izbuti să vadă ceva mai departe, dincolo de sîrma ghimpată a morții. Se repezi la scaun și se sui sprinten pe el. Rămase dezamăgit: constată încă o dată că viața din juru-i nu cunoștea nici un fel de dimensiune. Iși aminti atunci de anii copilăriei, de zilele cînd luase obiceiul să se cațăre prin copaci și să descopere zările, mereu altele în frumusețea lor. Fără să vrea, retrăi totul: și îndemnul copiilor, și usturimea palmelor frecate de coaja copacului, și încordarea mușchilor, și amețeala aceea din vîrful stejarului.

Dacă ar găsi în preajma sa vreun copac! Să se cațăre, să se înalțe, să vadă de undeva de sus întinderile... Să vadă viața pînă hăt departe!

Chinuit de dorința sa fierbinte, își aminti că nu de mult, un deținut i-a povestit că pe șantierul „I. G. Farben“, aflat numai la șapte kilometri de lagăr, sînt ridicate schele metalice uriașe. „O, dar de acolo trebuie să se vadă departe!“ gîndi el. Dar același deținut i-a mai povestit cum un ofițer S.S. obligase un prizonier sovietic să urce pe schele cu saboți în picioare ca, apoi, împușcîndu-l, să-l vadă de sus, cum se prăbușește de la o înălțime de cincizeci de metri. Atunci, auzind cele întîmplate se înfiorase de groază, acum însă gîndi: „Omul acela totuși a văzut de acolo, de sus, depărtările!“

A doua zi, se băgă și el printre deținuții lui „I. G. Farben“ și porni cu ei spre șantier. Era vesel, de parcă ar fi plecat într-o excursie mult visată. Ceilalți deținuți păreau indiferenți față de buna sa dispoziție. Doar unul îi ceru să nu cînte, nu era cazul...

Zări de departe silueta metalică a viitorului combinat chimic... Se și vedea acolo sus, cățărat pe bara metalică, lipită parcă de cer... Spre marea sa desperare, se pomeni însă repartizat la săpături. Săpa, dar trăgea mereu cu ochiul la dantelăria de oțel a schelelor. „Trebuie să urc!“ își spunea el cu încăpățînare.

Către prînz, se făcu o pauză scurtă și el se strecură pînă la schelărie. Montatorii civili coborîseră de-acum și mîncau retrași la umbra unui zid. Se folosi de neatenția lor și, abandonîndu-și saboții, se furișă mai departe. Nici nu-și dădu seama cînd prinse să urce...

— Halt! îl somă un kapo pe neașteptate.

— Lass' ihm! interveni cineva, luîndu-i apărarea.

„Deținutul 36839“ se opri și se uită curios peste umăr. Un ofițer nazist îi zîmbea încurajator: „Urcă!“ Deținutul îi ascultă îndemnul și gîndi fericit: „Sînt printre ei și oameni înțelegători“.

Urca.

Și printre barele metalice se zărea cerul de un albastru odihnitor.

Urca.

Și pe măsură ce se depărta de pămînt i se păru că redescoperă frumusețea libertății.

Urca.

Nimeni nu-l mai putea opri. Dincolo de schele îl aștepta soarele.

Obosise.

Inima i se zbătea nebunește. Din pricina efortului, picioarele îi tremurau. Se opri gîfîind și, fără să vrea, privi în jos. Oamenii îl urmăreau. Poate că-l și invidiau. In orice caz, ofițerul nazist îl admira. Stătea în același loc, lîngă kapo, și continua să-l îndemne cu zîmbetul său înțelegător: „Urcă!“

Iși reluă urcușul. La ce înălțime să fi ajuns oare? La treizeci de metri sau poate mai sus? Aerul înălțimilor îi place, e curat, îl îmbată. Adierea vîntului aduce acum, ca și în copilărie, cu o mîngîiere blîndă.

Urca.

Și cerul i se părea din ce în ce mai aproape.

Urca..

Se pomeni curînd la capătul schelei. Ar fi putut să rămînă în picioare, sprijinindu-se de un stîlp metalic, dar anii neastîmpărați ai copilăriei, treziți dintr-odată de marea sa dorință, începură să-i zburde în suflet. Sfidind orice primejdie, încălecă o bară — aceea pe care o văzuse lipită de cer — și, în salturi, înaintă către punctul de unde bănuia că ar putea să cuprind totul. Se opri emoționat. Nu cuteză să privească în spate: știa că în partea aceea se găsește lagărul. Scrută doar orizonturile din fața sa. Covorul verde al cîmpiei părea fără de hotar. Zări apoi în depărtare un cătun cu case omenești... case omenești!... apoi copaci... Ochii lui vedeau departe... departe... chiar dincolo de cătun și constată cu uimire: „Deci viața n-a murit! Deci viața continuă să aibă dimensiunile ei“. Se bucura acolo sus, întocmai ca un om, și ar fi vrut să întindă mîna și să atingă cerul, și ar fi vrut să strige către cele patru zări de lume: „Oameni buni, nu descurajați, viața nu moare!“

O, cît de departe vedea!

Poate din pricina asta nu-l văzu pe ofițerul nazist ducînd arma la ochi.

De pe pămînt, nazistul luă drept țintă capul Omului.

Doi comuniști

Organizația hotărî ca doi tovarăși să ducă la îndeplinire misiunea — Alioșa și Moravec. Mai întîi avea să evadeze Alioșa. Dacă evadarea lui nu va izbuti, atunci Moravec va fi acela care-i va lua locul. Lui Moravec îi păru rău că sorții căzuseră mai întîi asupra lui Alioșa. Il iubea pe acest flăcău de lîngă Smolensk și știa de cîte riscuri era legată fuga din lagăr. In noaptea evadării rusului cehul Moravec nu izbuti să adoarmă. A doua zi, un tovarăș îi dădu de știre că Alioșa reușise să evadeze și se bucură. Dar, după cîteva zile, același tovarăș îi înștiință: „Alioșa a fost prins“. Și Moravec, din clipa aceea, nu-și mai găsi liniștea; îi vorbea într-una în gînd, lui Alioșa, încurajîndu-l, sfătuindu-l să reziste, să nu scoată o vorbă. Alioșa a tăcut. Opt zile și tot atîtea nopți a rezistat torturilor. In cea de a noua zi, își dădu sufletul.

Naziștii luară cadavrul lui Alioșa și-l așezară în mijlocul lagărului pe un scaun. Văzut de departe, cadavrul aducea cu un om care ațipise în bătaia soarelui de primăvară.

Deținuții fură obligați să treacă într-un convoi nesfîrșit prin fața lui Alioșa. Un kapo striga din minut în minut: „Așa vor păți toți cei care vor îndrăzni să fugă!“

Cînd zări trupul tovarășului său de luptă, Moravec prinse să cînte în gînd „Internaționala“.

Iar în seara aceleași zile începu să-și pregătească evadarea. Misiunea nu putea să nu fie dusă la îndeplinire — cei din afară trebue să afle de existența lagărelor naziste ale morții.

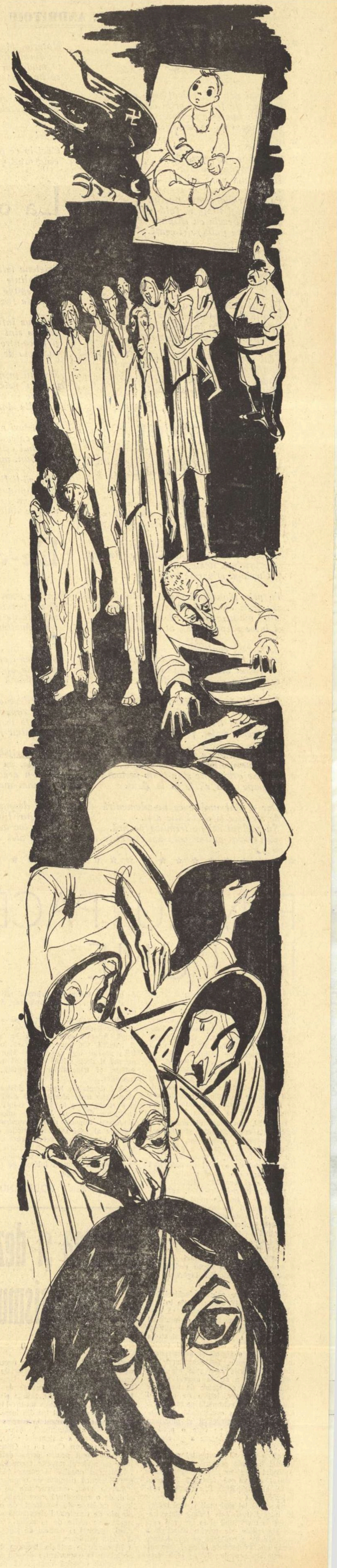

Desen de TIA PELTZ

Festivalul şi Concursul Internaţional „GEORGE ENESCU"

SVIATOSLAV RICHTER

„Consider muzica drept singurul mijloc de a exprima strigătele sufletului, cu toate misterioasele sale ondulaţii..." spunea Enescu. Această absolutizare o realizezi pe deplin în sala de concert cînd Richter cîntă. Pianul dialoghează cu publicul. „Burlesca" lui Strauss a căpătat sensuri nebănuite, altele decît cele pe care le dezvăluia, cîntind aceeaşi bucată Gieseking. Richter apasă contrastele, dramatizează. Nu e un interpret, ci un creator care exprimă „strigătele sufletului". L-am auzit o dată, de două ori, de trei ori — la repetiţii, în seara concertului. Şi îl aud mereu, caut să-i descifrez ideile, sentimentele. Căci cine îl înţelege pe Richter realizează la scara muzicii coordonatele existenţei umane.

Au urmat alte zile în care Muzica copleşea prin intensitatea prezenţei ei. Drama lui Godunov, cîntată de Petrov, tablourile sonore ale lui Debussy, redate admirabil de Aldo Ciccolini, o simfonie de Enescu văzută într-un mod original de Rojdestvenski sau o seară în care Ruha şi Maazel au înclinat balanţa spre tinereţe — dar cine poate îndrăzni să rezume la o simplă enumerare tot ceea ce înseamnă acest Festival ?...

— E într-adevăr minunat, ne spune Ciccolini.

— Excelent festival, îl completează Lorin Maazel.

Ciccolini îmi vorbeşte despre Enescu. Nu e greu să descifrezi emoţia acestui pianist cu o deosebită sensibilitate.

— Enescu e un om derutant (remarcaţi prezentul). Îmi era la început teamă de el. Întotdeauna personalităţile complete mă sperie. La Nissa şi Lyon am cîntat apoi cu el. De atunci m-a onorat cu prietenia lui. L-am vizitat acasă. Rar am văzut un om atît de simplu, în ciuda faptului că ştia totul. Enescu a însemnat foarte mult pentru mine din punct de vedere uman. Aş îndrăzni chiar să zic că avem o concepţie comună despre artă. Omul trebuie să aibă modestia să se pună în umbră pentru a servi unei cauze generale.

Ciccolini, acest tînăr cu profil roman, de un romantism pronunţat, rosteşte aproape cu evlavie fiecare cuvînt despre Enescu. Iar seara tîrziu, după recital, şi-a amintit din nou de marele nostru muzician căruia îi cunoaşte în amănunţime biografia.

— A cînta corect e uşor, **ne spune Ciccolini.** A da viaţă muzicii, a face să vorbească fiecare notă — pentru aceasta se cere un efort complex.

— **În ce constă acest efort?**

— Într-un studiu concentrat.

— **Cîte ore pe zi?**

— Nu e vorba de cantitate. Eu nu exersez pe ore. În primul rînd trebuie să te cunoşti pe tine însuţi. Apoi să-ţi formezi reflexele nervoase. Să le stăpîneşti. Şi să ai gust artistic.

— **Studiu cerebral?**

— Da. În primul rînd lucrez cu creierul şi apoi cu inima. Ai nevoie permanent de un control strict.

— **Ascultîndu-vă se pare că nu sînteţi un cerebral?**

— Ca interpret doresc, în primul rînd, să fac să vibreze corzile sufleteşti ale ascultătorilor. Adică încerc să le fac să vibreze. Nu ştiu dacă reuşesc. Dar emoţia mea personală trebuie s-o controlez. Altfel ar fi un haos. Inima simte, dar creierul ordonă.

— **Nu credeţi că acest autocontrol e specific interpretului modern ce se adresează unui public care nu suportă nici o notă fals patetică?**

— Da. Există şi o evoluţie a modului de interpretare.

— **De exemplu, modul personal de interpretare a sonatei de Clementti.**

— Se cînta altă dată, în urmă cu 40—50 ani, mai repede. La fel Scarlatti. Eu l-am înţeles altfel. Am văzut în Clementti pe unul din compozitorii care îl anunţau pe Beethoven.

— **Ajungem la problema culturii generale muzicale...**

● Richter ● Aldo Ciccolini despre interpretare şi interpret ● Kogan la repetiţie ● Lorin Maazel despre orchestrele bucureştene ● O violonistă americană despre Enescu

— ...strict necesară unui muzician. Trebuie să citeşti mult, să iubeşti pictura, sculptura. Căci muzica are ca sursă de inspiraţie tot ceea ce există pe lume. Ea este una din oglinzile minunate ale omenirii.

— **Atunci, ce vă pasionează în afară de muzică?**

— Astronomia. Privesc într-o lunetă şi îmi dau seama de imensitatea spaţiului cosmic. Aceasta impune un sentiment de modestie. Or, arta înseamnă modestie, dorinţa de a căuta, de a înţelege. La fel ca în astronomie unde numai căutînd descoperi mereu ceva nou. Zborul lui Gagarin e în acest sens un act de estetică, plin de poezie. E dragostea pentru cunoaştere, aşa cum la pian acelaşi acord poate să-ţi dezvăluie de fiecare dată alt înţeles.

— **Repetarea nu duce la monotonie?**

— Nu. O viaţă întreagă cauţi să-l descoperi pe Beethoven. Totuşi sînt împotriva „specializării". Un interpret are simpatii, tendinţe, dar trebuie să cînte cît mai mulţi compozitori. Acesta e şi rolul nostru, de a transmite marile creaţii muzicale. Un interpret trebuie să fie doar un interpret şi nu o vedetă care se pune pe primul plan.

Discuţia a continuat despre muzica modernă, despre Şostakovici şi Bartok, despre public care este „supremul arbitru", despre alcătuirea programului unui recital care, spune Ciccolini „trebuie să reflecte arta epocii noastre".

Continuarea convorbirii, altă dată. Ciccolini trebuie să înceapă repetiţia cu orchestra Cinematografiei.

Repetiţiile te ajută să-ţi completezi imaginea despre un interpret, să-l cunoşti în afara momentului concertului. Iată-l pe Leonid Kogan. Cîntă concertul de vioară de Şostakovici. Nu se supără la nici o întrerupere. Mircea Basarab caută să realizeze o sudură cît mai perfectă cu solistul. Şi Filarmonica execută doar pentru a doua oară acest concert deosebit de dificil. Seara concertului a însemnat un triumf. Kogan a fost la înălţimea celui căruia îi este dedicat acest concert de vioară şi care l-a cîntat în primă audiţie mondială la Festivalul de muzică contemporană, din 1956, de la Varşovia. Acest violonist se numeşte David Oistrah. Leonid Kogan nu l-a pastişat pe maestru. Interpretarea lui este originală.

— Minunat, ne spune Mircea Basarab care are posibilitatea comparaţiei căci a fost cu Filarmonica din Bucureşti, în 1956, la Varşovia.

Iar luni seara, un alt dirijor, americanul Lorin Maazel, ne spunea şi el opinia asupra solistului concertului pe care tocmai terminase să-l dirijeze.

— Ruha este un foarte bun violonist. De altfel el nu are nevoie de aprecierile mele. Talentul său este de acum recunoscut pe plan internaţional.

— **Dar orchestra?**

— Este excelentă. Ca şi Filarmonica de altfel. Aveţi muzicieni foarte talentaţi.

Această apreciere vine din partea unui dirijor foarte tînăr — 31 ani — dar care a condus aproape toate marile orchestre din lume, începînd de la vîrsta de 8 ani.

— Participînd şi la Festivalul Enescu, cred că am dirijat la toate manifestările organizate în Europa, în afară de cele de la Salzburg.

— **Ce cuprinde repertoriul dv.?**

— Toate marile creaţii ale muzicii simfonice.

— **Consideraţi dirijorul doar ca un interpret, în sensul propriu al acestui cuvînt, al ideilor compozitorului ?**

— Nu. Dirijorul este şi el un creator care filtrează prin propria sa personalitate ceea ce îi oferă compozitorul.

— **Traduttore, traditore?**

— Dirijorul trebuie să respecte ideea compozitorului, dar e omeneşte imposibil să nu participe la recrearea compoziţiei. Evident, în sensul larg dorit de compozitor.

— **După cîte ştiu plecaţi mîine dimineaţă la Paris. Ce impresie v-a făcut oraşul nostru?**

— Bucureştiul e un oraş frumos, construit modern. Capitala dv. e un cadru minunat pentru acest Festival excelent organizat.

★

După masă şi seara, Festivalul. Iar în fiecare dimineaţă concursul în cadrul căruia muzica se prezintă aureolată de tinereţe. Cît de apropiat de epoca noastră răsună sub arcuşul acestor tineri Ciaccona de Bach. Nu poţi s-o asculţi fără să-ţi aminteşti de Enescu, de sfaturile lui privind interpretarea lui Bach. Despre Enescu şi creaţia lui violonista americană Claire Hodgkins, participantă la concurs, a declarat: „Îmi place negrăit de mult ţara dumneavoastră, cu oamenii ei veseli, prietenoşi şi primitori. Cunosc destul de bine creaţia lui George Enescu, faţă de care marii muzicieni din patria mea nutresc sentimente de adîncă admiraţie. Ei îl preţuiesc pe Enescu pentru muzica lui, în care se simte influenţa folclorului romînesc, ca şi pentru bogata lui activitate de dirijor, interpret şi pedagog".

Cîteva note fugare. Cîteva opinii ale unor artişti cunoscuţi. Alte zile: noi concerte, noi recitaluri.

Sergiu BRAND

LORIN MAAZEL

ALDO CICCOLINI

Primele impresii

S-au scurs de la sosirea mea în Bucureşti la Festivalul şi Concursul internaţional „George Enescu", cîteva zile. Prea puţine pentru a întreprinde o amplă analiză.

Meseria de a asculta are exigenţe, iar profesia de critic are legi, pe care nu vreau să le ignor, avînd oroare de aprecierile pripite în materie de artă şi gîndire. De aceea mă voi mărgini să-mi exprim doar nişte impresii, gîndind că primele impresii sînt uneori şi cele mai profunde.

Oaspete al Romîniei pentru a treia oară în decurs de opt ani, invitat pentru a doua oară la Festivalul „George Enescu", mă bucur de privilegiul imens de a putea confrunta trecutul recent cu prezentul şi de a prezice multe succese în viitorul apropiat, într-un domeniu în care progresul m-a impresionat chiar de la început, de îndată ce am intrat în sala Palatului Republicii pentru a asculta primul concert. În acel moment totul contribuia la plăcerea ce o resimţeam. În primul rînd calitatea acestei săli, atît de îndrăzneaţă şi de bine chibzuită în acelaşi timp, apoi calitatea publicului bucureştean, prompt desigur la aplauze, dar totodată conştient de valoarea tăcerii reculese ca semn al aprobării. Apoi orchestra Filarmonicii, a cărei ţinută în ansamblu mi s-a părut cu mult superioară celei de acum trei ani, datorită unei mai mari omogenităţi şi unui echilibru mai bun. Această certitudine am avut-o ascultînd „Dansurile" lui Rogalski pe care le cunoşteam bine şi pe care maestrul George Georgescu le-a dirijat într-o lumină plină, aşa cum a stabilit după aceea sinteza de umbre şi luminozităţi cerută de Simfonia I-a de Brahms. Cum să nu vorbesc, de asemenea, despre bucuria resimţită la audierea bucăţii „Burlesca" de Richard Strauss, care mi l-a revelat pe Sviatoslav Richter; tot ceea ce cunoşteam pînă atunci din discurile sale mi-a apărut dintr-o dată ca o **primă luare de contact. Acest om** *este muzica însăşi, şi cuvintele nu pot exprima nimic. Trebuie să spun că Richter la pian este o lecţie de umanism muzical, că tot ceea ce face el nu are nimic comun cu ceea ce credeai că ştii, şi că el este, după mine, singurul capabil să-şi asume atît de complet rolul de interpret. De interpret adică de re-creator, punînd amprenta extraordinarei sale pasiuni, a unei sensibilităţi depăşind posibilul şi a unei libertăţi de concepţie care nu poate avea drept rezultat, într-o asemenea viziune, decît rigoarea absolută (întotdeauna realizată), respectul cel mai înalt al textelor abordate.*

Voi mai adăuga că audierea Simfoniei I-a de Enescu, în interpretarea orchestrei Radiofuziunii sovietice, a fost pentru mine un moment pe care nu-l voi putea uita. Tot ceea ce îţi place să regăseşti în opera maestrului după ce ai parcurs-o toată, pînă la Simfonia de cameră din 1954, apare aici cu toată puterea, adăugînd o calitate expresivă muzicii sale, un sens profund şi eroic, înflorirea unei gîndiri hrănită din seva cea mai autentică, a unui inovator care nu se mulţumeşte să mai spună odată ceea ce au mai spus şi alţii, dar care inventează şi descoperă în fiece clipă.

Ar trebui să mai evoc, de asemenea, interpretarea de neuitat a lui Ivan Petrov în „Boris Godunov". La concursuri încă nu am avut timpul să particip. Acestea vor constitui, ca şi atîtea altele, subiecte pentru alte însemnări.

Georges LEON
critic muzical francez

ANSAMBLU ŞI DETALIU

Pe marginea piesei „În noaptea asta nu doarme nimeni" de Florian Potra

Urmat la mică distanţă de Al. Popovici (care, în treacăt fie spus, nu se află la prima „infracţiune" de acest fel), cronicarul dramatic Florian Potra a probat haina de autor dramatic, publicînd în revista „Teatrul" nr. 7/1961 piesa „În noaptea asta nu doarme nimeni".

Respectînd mai mult decît riguros două din comandamentele clasice — unitatea de loc şi unitatea de timp, — autorul a urmărit reacţia unor personaje în faţa unui eveniment caracteristic din viaţa lor: mutarea într-un bloc nou, paralel cu semnificativa transformare a vechii mahalale într-un cartier muncitoresc al zilelor noastre.

O singură noapte — o noapte de frămîntări şi emoţii, o noapte în care „nu doarme nimeni" — poate schimba multe în viaţa şi conştiinţa unor oameni, în raporturile dintre ei, o astfel de noapte e aptă să deţină o interesantă şi inedită încărcătură dramatică. Ideea este interesantă şi, dacă vreţi, captivantă. Şapte oameni aşteaptă, fiecare în felul său, ivirea zorilor, şapte oameni se pregătesc, fiecare în felul său, să-şi modifice existenţa. În această noapte Sanda va reuşi să-şi determine soţul să renunţe la unele apucături învechite, Silvia se va smulge unei căsnicii sumbre, tiranice, Mihai va face pasul hotărîtor în exprimarea dragostei sale pentru Silvia, Pionierul va afla un nou prilej de a năzui spre înălţimi şi toţi laolaltă se vor despărţi definitiv de trecut, de guraliva madam Bratu — „Vînzări-cumpărări... Talcioc", de uşuraticul şi beţivul „neica" Matache.

Florian Potra a notat uneori cu minuţie reacţiile personajelor sale, dar s-a împiedicat în asamblarea lor artistică, a ignorat necesitatea axului dramatic care, indiferent de factura sau de stilul abordat, este hotărîtor în arhitectura unei piese. De aici subtensiunea dramatică la care se desfăşoară acţiunea, temperatura moderată a conflictelor, previzibilitatea şi facilitatea deznodămintelor. Vorbim de conflicte şi deznodăminte pentru că autorul n-a izbutit să găsească greutatea specifică unui singur conflict convergent care să dea echilibru dramatic întregii piese.

Drama familială a Silviei se consumă exterior acţiunii în primul act, înăbuşit în cel de-al doilea, pentru a se declanşa abia în actul al treilea, pregătit prea îndelung şi desfăşurîndu-se sub nivelul anunţat. De altfel, este singurul act în care se întîmplă ceva („ceva" dramatic, fireşte), în celelalte acte personajele mulţumindu-se să intre şi să iasă de foarte multe ori din scenă, să schimbe cîteva replici mai mult sau mai puţin utile, observîndu-se reciproc, dar fără a se angaja, fără a intra în raporturi, să le numim, dramatice.

Cît priveşte schimbul de replici dintre Sanda şi Dinu, provocate de menţinerea acestuia din urmă pe poziţii „retrograde" (vrea să-şi ocupe locuinţa imediat, ca nu cumva să i-o ia altcineva, se încăpăţînează să nu renunţe la lucrurile vechi pentru a nu se atinge cumva de economiile destinate cumpărării unei motociclete etc.), ele nu pot constitui decît un simulacru de conflict, dat fiind că nici Dinu nu este prea convins de justeţea atitudinii lui, nici Sanda prea alarmată de „înapoierea" soţului ei, cu atît mai puţin cititorii sau spectatorii. Iar după rapida capitulare a lui Dinu, cînd norii neînţelegerii se risipesc, intervine, prin contrast, un schimb de dulci şi mîngîietoare amabilităţi care nu o dată culminează cu replici ornamentate în acest chip: „Şi tu mi-eşti drag, tare drag. De doi ani de zile dragostea mea creşte mereu, ca un pom udat zi de zi".

Lipsite de un teren de acţiune bine marcat, nefiind solicitate de un conflict antrenant, puternic, personajele, dintre care unele nu lipsite de virtuţi dramatice (Silvia, Matache, Mihai) evoluează într-o atmosferă rarefiată, consumîndu-şi noaptea — fără ca aceasta să fie absolut necesar — în discuţii oarecare, adesea indiferente pentru sensul prezenţei lor în scenă. Şi cînd, în sfîrşit, sînt chemate să ia atitudine directă şi imediată (actul al III-lea), ele se resimt, fără voia autorului, de oboseala atîtor ore de nesomn, irosite în comentariul a ceea ce se va întîmpla.

Reuşeşte oare autorul, în aceste condiţii, să-şi transmită integral mesajul? Transformările din conştiinţa personajelor sale sînt concepute ca rezultate ale unor lupte, dar dacă aceste lupte se dau în regiuni periferice ale conştiinţei, inevitabil ele vor provoca un deficit în creditul acordat însemnătăţii şi gravităţii respectivelor transformări. Cititorul sau spectatorul cu un minim de exigenţă se va întreba, pe bună dreptate, de ce, după atîţia ani de căsnicie neagră, imposibilă, Silvia se hotărăşte abia în această noapte să se elibereze. Cum a putut ea tolera această situaţie, cu atît mai mult cu cît ea însăşi declară că nu-şi mai iubeşte bărbatul? Iar Mihai, pe care autorul doreşte să ni-l înfăţişeze ca pe un personaj înaintat, poate cel mai clarvăzător şi mai ferm sub raport social-etic dintre toate personajele, se dovedeşte în realitate un om slab, care şovăie prea mult (şi autorul îl scuză) în faţa unei decizii capitale, cum e aceea privind clarificarea raporturilor sale cu Silvia. Această inconsecvenţă caracterologică însoţeşte şi alt personaj: Dinu. Dinu este fruntaş în producţie, popularizat în presă şi e aproape un non-sens ca un om dintre cei mai înaintaţi să se agaţe cu atîta îndărătnicie de mentalitatea veche, incompatibilă cu atitudinea lui socială. Iar dacă totuşi personajul se comportă astfel, autorul nu trebuie să explice oare acest paradox?

Iată deci o serie de lipsuri care decurg dintr-o cunoaştere neadîncită a oamenilor noi, din abandonarea personajelor în conflicte care nu angajează activ şi puternic elementele structurale, reprezentative ale conştiinţei lor. Lupta dintre nou şi vechi apare adesea în piesă ca o hărţuială minoră, redusă la sensuri mărunte de tipul: cu sau fără aragaz? (vezi disputa Sanda-Dinu). Astfel, o serie de sensuri majore ale bătăliei dintre nou şi vechi pe care, în intenţie, piesa le viza, sînt fie escamotate, fie diminuate.

E o deficienţă care, de altminteri, caracterizează şi creaţia altor dramaturgi, capabili să schiţeze personaje care atrag atenţia şi să formuleze replici expresive, insuficient stăpîni însă pe măiestria construirii unui conflict dramatic şi inconsecvenţi în caracterizările pe care le fac.

Florian Potra a avut, aşa cum arătam, o idee interesantă, dar a dispus de substanţă dramatică numai pentru o piesă scurtă, într-un act. Concentrată pe drama Silviei, construită dens, economic, păstrînd ceea ce era esenţial dramatic şi adevărat în viaţa personajelor, piesa ar fi cîştigat imens în echilibru şi intensitate, fără a prezenta zone neacoperite, dispensabile şi inconsecvenţe caracterologice.

Dumitru SOLOMON

CARNET cinematografic

Am fost tineri

Cu două cercuri de lumină şi o pată de întuneric, cu două cercuri de lumină care se fugăresc, se întretaie, se suprapun şi apoi se plimbă împreună de-a lungul ferestrelor camuflate şi al zidurilor cuprinse de beznă, cu două cercuri de lumină deci, s-a creat un film despre dragoste şi despre rezistenţă antifascistă. Nu, nu este un exerciţiu de simbolistică pretenţioasă. Jocul lanternelor la care recurg doi tineri pe străzile Sofiei cotropite de nazişti, concentrează în fascicolele de lumină un spaţiu de refugiu pentru dragoste, pentru destăinuirea sentimentelor interzise de teroare.

Ca viziune şi ca stil filmul „Am fost tineri" marchează o etapă în cinematografia contemporană. Îl apropiem de „Stelele" şi de „Voci în insulă", căci evidenţiază ca şi ele o poezie a tragicului, ce pare a fi o caracteristică a cineaştilor bulgari. De preferinţă se aleg momente de maximă emoţie — teribilă înfruntare a destinului — comentate prin meditaţii lirice posibile în acest mod doar pe peliculă. Care sînt resursele de originalitate ale filmului intitulat după un vers al lui Vaptarov ?

a) **ideile cinematografice.** Autorii (scenariul: H. Ganev, regia: B. Jelzkova) acordă o înaltă semnificaţie substanţei textului. Se resping banalitatea, convenţia în analiza unei teme atît de majore: resorturile luptei comuniştilor. Se stăruie cu curaj asupra ideilor. De pildă eroismul renunţărilor („au trăit şi nu destul, au iubit şi nu îndeajuns"). Un grup de tineri se angajează în mişcarea de rezistenţă, părăsind fără multe menajamente adolescenţa, aşadar jocul, visările, contemplarea, lipsa de răspundere. Nimic nu trebuie să stînjenească năpraznica răfuială cu cotropitorii. De la o optică austeră asupra datoriei, se ajunge însă, printr-o dificilă traversare, la o înţelegere mai complexă a luptei antifasciste. Cum contactul nemijlocit cu moartea nu admite vreun risc apar inevitabile renunţările. Numai că — un capriciu al soartei — în severele condiţii ale încleştării se înfiripă prima dragoste între Dimo şi Veska, dragoste tăcută, sfioasă, stingace, neîmblînzită de oprelişti. Nu, iubirea nu contrazice abnegaţia revoluţionarului, cei doi tineri pledează pentru aceeaşi idee şi regizorul cu o mişcare îndrăzneaţă face să dispară limitele de cadru, deşi ei se află în locuri diferite. În timp ce băiatul împărtăşeşte tocmai aceste gînduri unui tovarăş, fata stă nemişcată, cu ochii larg deschişi, ascultînd, fără să reţină, cuvinte de mustrare, văzîndu-l doar pe Dimo şi încredinţîndu-se mută lui. Este într-un fel vorba chiar de necesitatea dragostei, necesitate verificată într-o încercare supremă: încrederea în Dimo.

b) **plasticitate.** Faţă de filmele anterioare („Stelele", „Voci în insulă") „Am fost tineri" se distinge printr-o estetică cinematografică superioară. Fiindcă aici există o percepţie sigură a limbajului specific peliculei. După opinia regizoarei ideea lirică trebuie să găsească întotdeauna un cadru de o plasticitate memorabilă. Ca şi în căutările altor regizori contemporani (dintre filmele vizionate menţionăm de exemplu „Nopţile Cabiriei" de Fellini); B. Jelzkova scontează pe efectul unor imagini de o expresivitate frapantă, obţinută prin stilizare. O stilizare care să nu diminueze emoţia tragică ci s-o convertească în simbol. Patetismul revoluţiei şi al dragostei născute în revoluţie se exprimă în conture alegorice: sunetul sirenei şi fuga păsărilor din copaci, un stol uriaş care împînzeşte cerul cenuşiu; baletul la care asistă Dimo şi Veska, în care albeaţa corpurilor şi armonia înlănţuirilor contrastează cu atenţia din umbră a sălii, ca o pîndă; alergarea besmetică a căruciorului infirmei Tveta şi apoi ultima tresărire înaintea morţii cînd fata pasionată după arta fotografiei vede chipurile oamenilor aplecate peste dînsa ca nişte poze proaspăt developate; prima întîlnire dintre Dimo şi Veska, cînd aparatul urmăreşte cu insistenţă în prim plan, jurnalul din buzunarul băiatului şi floarea din mîna fetei, indicii pentru recunoaştere; izbucnirea de voioşie a tinerilor în pustietatea stîncoasă de la marginea oraşului la vestea victoriilor armatei sovietice. Fiecare secvenţă capătă astfel o fizionomie distinctă, durabilă prin pregnanţa ei. Un astfel de mijloc de comunicare a ideii, propriu ecranului, n-ar putea fi utilizat identic în alt domeniu al artei. Există într-adevăr un pericol al expresionismului, care este evitat aici cu grijă deoarece ideea nu este niciodată inferioară imaginii. O celebrare a eroismului antifascist cu metafore de pictură în mişcare, metafore cinematografice. La plasticitatea imaginii se adaugă ingenioasa conducere a intrigii căci regizoarea ştie că şi ecranul se bazează pe o desfăşurare epică, implicînd o logică strictă în acţiune. Episoadele parazitare sînt excluse, o economie a intrigii guvernează filmul, personajele principale fiind urmărite în relaţii esenţiale, apte să primească o transpunere plastică.

c) **îndrumarea actorilor.** Principalul în conducerea interpretării era alegerea unor figuri expresive pentru tema tinereţii generoase, entuziaste, temerare. Cei trei actori principali (D. Buinozov, R. Korabelova, L. Cesmedjieva) au o înfăţişare cuceritoare, prin francheţea şi spontaneitatea expresiei. La arestarea Veskăi aparatul insistă asupra privirii triste a fetei, cu lacrimi reţinute, care iradiază însă şi un soi de voioşie optimistă ca un îndemn către o ţinută demnă în suferinţă. Tveta, infirma, are un chip de o frumuseţe stranie, cu paloarea florilor de seră, rosteşte gingaş fraze înţelepte, în care acordul cu durerea prea mare şi prelungită naşte pînă la urmă seninătate. Peste figurile juvenile revoluţia şi-a pus pecetea ei. Şi Veska şi Dimo au o puritate a gestului, o puritate trecută apoi prin înţelegere. Această trăsătură subtilă, inteligentă o relevă evoluţia jocului interpreţilor. De aici suflul optimist care inundă tragedia: mîinile lui Dimo în flăcări, înălţate ca un stindard, tăria Veskăi în faţa torturii. Şi după actul lor sublim, alţi tineri preiau ştafeta luptei, continuă jocul lanternelor în noapte. Tot cu două cercuri de lumină se prevestesc astfel zorii eliberării.

S. DAMIAN

Carmen de la Ronda

Nemuritoarea nuvelă a lui Prosper Merimée revine din nou în actualitatea artistică odată cu producţia spaniolo-franceză „CARMEN DE LA RONDA". Cei patru scenarişti — printre care Jean Pierre Feydeau — reeditează povestea frumoasei Carmen plasînd-o în epoca războaielor napoleoniene, cu alt cadru şi altă finalitate.

Dacă nu e nou, procedeul e însă îndrăzneţ şi interesant. Îndrăzneţ — pentru că o lucrare consacrată prezintă permanent handicapul comparaţiei, pentru că, în general, capodoperele nu pot fi întrecute — cel mult pot fi egalate — pentru că există la tot pasul pericolul vulgarizării. Interesant — pentru că scutură colbul vremii, înlăturînd ceea ce este desuet, demodat, în romantismul şi mentalitatea unei epoci apuse, pentru că schimbă ritmul, modernizează şi verifică încă o dată ceea ce este etern valabil şi uman într-o operă clasică, indiferent de secol şi de meridian.

Schimbînd naraţiunea, scenariştii au schimbat implicit şi trăsăturile personajelor, ca şi identitatea lor. Don José nu mai este un brigadier la dispoziţia alcadelui spaniol, ci un sergent din armata franceză, toreadorul Lucas e un romantic, **un prieten devotat şi dezinteresat. În locul** lui Garcia Chiorul apare Antonio, curajosul organizator al luptelor de guerilla. „Carmen de la Ronda" preia de la „Carmen" puternica personalitate a femeii conştiente de calităţile şi de farmecul ei, dorul ei nestins pentru libertate, dorinţa de a dispune numai ea de ea însăşi. Ni s-a părut remarcabilă interpretarea, în fruntea căreia se găseşte Jorge Mistral, Maurice Ronet, Amedeo Nazzari, dar mai ales Sara Montiel. Cu o voce melodioasă de mezzosoprană, cu un timbru plăcut, Sara Montiel reia cu succes cîntecele populare spaniole („Antonio Varga Heredias", etc.) care în urmă cu trei decenii au făcut o celebră şi le-a făcut celebre Estrelita Castro. Ca actriţă, Sara Montiel reuşeşte să fie convingătoare, manifestă o fermitate care-l descumpăneşte pînă şi pe voluntarul şi impetuosul Antonio, iar în final, cînd îşi dă seama că iubitul ei e pierdut şi că o socoteşte trădătoare, ea cîntă ultimul cîntec cu o însufleţire emoţionantă.

F. Z. FLORIN

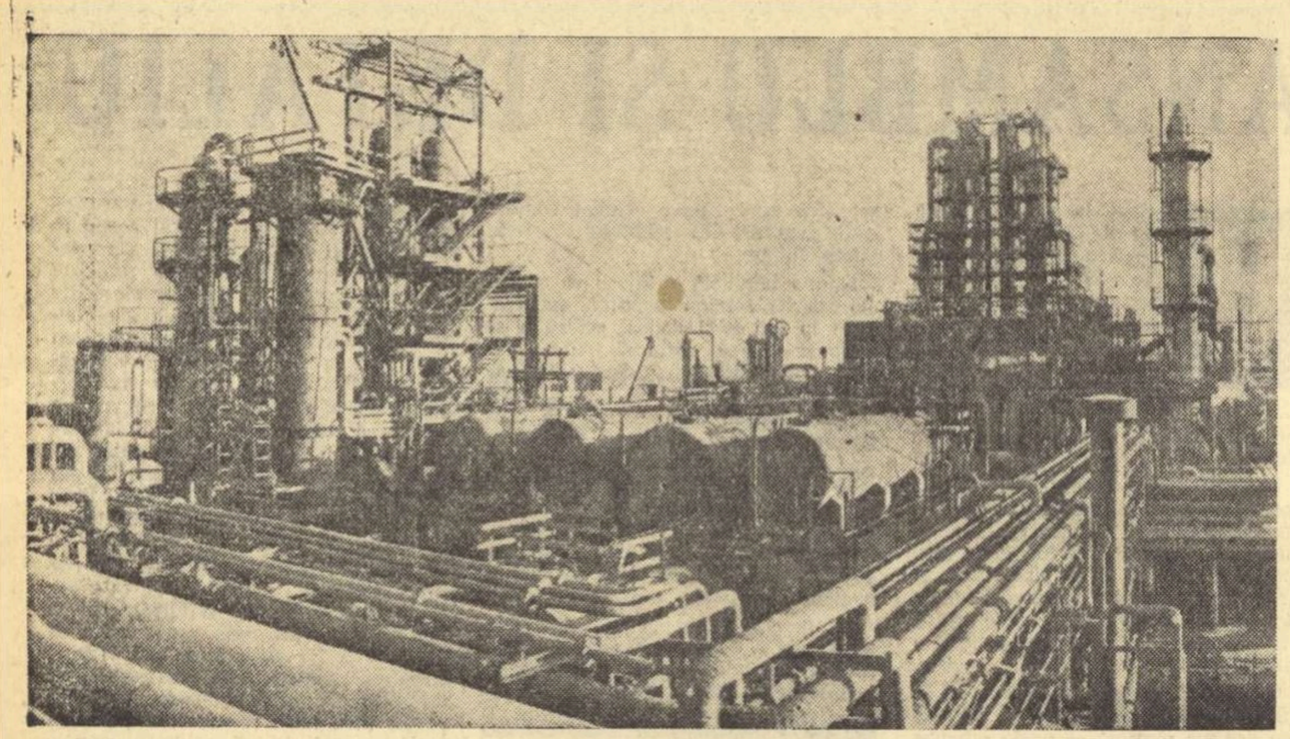

Marile uzine chimice „Walter Ulbricht" din Leuna (R.D. Germană)

„Reîntîlnirea cu Bucureştiul ne-a încîntat"

De cîteva zile poetul Rafael Alberti şi soţia sa romanciera Maria Tereza Léon, căreia îi va apare în curînd romanul „Fair play" în romîneşte, sînt oaspeţii ţării noastre, pe care o admiră, cunoscînd-o şi din alte două vizite anterioare, făcute în 1956 şi 1957. Fiecare zi petrecută în Bucureşti de către oaspeţii noştri le oferă surprize plăcute astfel că prima întrebare:

— **Cum vi se pare revederea cu Romînia ?** — primeşte un răspuns entuziast:

— Reîntîlnirea cu Bucureştiul ne-a uimit şi ne-a încîntat, ne-a spus Rafael Alberti. Am colindat oraşul, noile cartiere, încîntaţi de arhitectura elegantă şi modernă, de prospeţimea culorilor. Călătoria noastră în Romînia va mai cuprinde şi vizitarea litoralului, a Deltei şi de asemenea Moldova cu noile construcţii industriale şi monumentele de arhitectură. (Aytana Alberti, fiica poetului, tînără scriitoare şi totodată studentă în antropologie este interesată în mod deosebit de vizita programată la Istria, unul din popasurile călătoriei. De altfel ea strînge material folcloric din ţara noastră, pentru o lucrare pe care intenţionează să o prezinte în cadrul facultăţii). Deocamdată, venind în Bucureşti, ni s-a părut că ne aflăm într-un oraş necunoscut care ne-a dat bucuria de a-l descoperi, de a-i admira farmecul nou. Numai prietenii romîni au rămas neschimbaţi, cum îi ştiam din anii trecuţi, plini de căldură şi ospitalieri.

Rafael Alberti şi Maria Tereza Léon au tradus poeziile lui Eminescu şi Tudor Arghezi în admirabile versuri de limbă spaniolă.

— **Ce ecou a trezit traducerea poeziilor lui Eminescu în Argentina ?**

— Versurile lui Eminescu au apărut la finele anului 1958 în 3.000 de exemplare în Argentina, ceea ce constituie acolo un tiraj mare pentru poezie. In afară de interesul publicului cititor pentru marele clasic al literaturii romîne, merită semnalată primirea pe care a făcut-o critica. Despre traducerea lui Eminescu au scris nu numai toate ziarele din Argentina, dar prezentări elogioase au apărut şi în Franţa, Columbia şi în Uruguay, în revista literară „Tribuna" din Montevideo. Sub semnătura lui José Luis Carno, volumul a fost recenzat chiar şi în Spania. Acum 10 zile a apărut tot într-un tiraj de 3.000 de exemplare şi volumul de poezii al lui Tudor Arghezi tradus de noi, în editura „Losada" — una din cele mai mari din Argentina. Probabil că ea se şi află în vitrinele librăriilor, şi va fi, desigur, bine apreciată. Aveţi o poezie interesantă care se bucură de preţuire.

— **Intenţionaţi să mai traduceţi ceva din literatura noastră ?**

— In proiectele noastre de viitor este cuprinsă o acţiune de mai largă popularizare a poeziei dumneavoastră. Dorim, de pildă, să traducem din poeţii romîni contemporani un număr mai mare de poezii pe care să le grupăm în plachete. Şi, totodată, să alcătuim o antologie de poezie populară. „Mioriţa", apărută în traducere acum 3 ani a stîrnit un viu interes, cu atît mai mult cu cît un subiect asemănător se găseşte şi în poezia populară spaniolă. Vom face cunoscut cititorilor din Argentina poezia Dvs. populară şi prin intermediul cărţii noastre.

— **Scrieţi o carte despre Romînia?**

— Dorim din tot sufletul s-o facem, ne-a răspuns Maria Tereza Léon. O privire spontană şi entuziastă asupra Romîniei noi de azi. Pornind pe urmele trecutului istoric al ţării dumneavoastră, căutăm să surprindem dimensiunile viitorului, previzibil, de altfel, şi în fenomenele de viaţă contemporană, înnoitoare, pe care o trăiţi.

— **Aveţi un plan mai amănunţit al cărţii ?**

— Nu încă. Vom începe cu Ovidiu? Sau cu Traian, poate, care era andaluz ? Ori cu soldaţii spanioli aflaţi în legiunile lui Traian, ajunşi aici? Nu ştim deocamdată. Ne interesează totul: istoria, satele, uzina, strada, peisajul romînesc. Şi cartea va fi frumoasă şi diversă ca viaţa însăşi.

Pe masa lui Rafael Alberti se află volumul său de opere complete, apărut nu demult în editura „Losada". Il răsfoim şi din cînd în cînd, sub ochii noştri, răsar fotografii ale poetului, una din timpul războiului civil spaniol, alta, în grup, cu poeţi spanioli ai rezistenţei antifasciste. Oaspetele ne explică:

De vorbă cu Maria Tereza Léon şi Rafael Alberti

— Prieteni vechi, tovarăşi de generaţie. Toţi au rămas neclintiţi în lupta împotriva regimului franchist. Franco a dat Spania cu trei secole înapoi şi nici un scriitor spaniol de talent şi atitudine nu a trecut de partea lui Franco. In rîndul scriitorilor emigranţi se numără poeţi mari ca Léon Felibe, Juan Rejano, Emilio Prados, care trăiesc actualmente în Mexic, Antonio Aparicio în Venezuela şi mulţi alţii.

Atitudinea protestatară, pe cele mai diverse căi, este reprezentativă de asemenea pentru tînăra generaţie de scriitori spanioli. „In patrie nu e sărbătoare" iată refrenul întregii literaturi spaniole progresiste. Mai mult decît a evidenţia una sau alta din individualităţile noii generaţii — trebuie să semnalăm tendinţa generală, subterană, care înobilează literatura spaniolă contemporană în lupta împotriva regimului reacţionar franchist.

Ne-am despărţit de Maria Tereza Léon şi Rafael Alberti mulţumindu-le pentru răspunsurile amabile, bucurîndu-ne că îi vom revedea curînd la o şezătoare literară organizată de Uniunea Scriitorilor, închinată memoriei lui Federico Garcia Lorca, unde cei doi oaspeţi vor citi din opera marelui poet revoluţionar spaniol.

Ileana CONSTANTIN

RAFAEL ALBERTI

Soldaţi dormind

Dorm sfîrşiţi lîngă noaptea din sat,
ca vitele în somn prăvălite,
cuprinşi deodată de-un vis ca de plumb,
asemeni cîinilor îndîrjiţi ai păstorilor, sînt.

Peste tristeţea unei privelişti strivite
de tranşeele care morţii-şi dezgroapă,
sub zgomotul surd de şenile
pupilele singure şi-absente se învîrt adormite.

Ei dorm cu mîinile ca nişte pumni deschişi,
uitînd de moarte şi tristeţe-o clipă,
de viaţa tulbure uitînd.
... Şi armele zac moarte la pămînt.

În romîneşte de VASILE NICOLESCU

TUDOR ARGHEZI

POESIAS

Traducción y Prólogo de
MARÍA TERESA LEÓN y RAFAEL ALBERTI

LOSADA, S. A.

Coperta volumului „Poezii" de Tudor Arghezi, tradus în limba spaniolă de Maria Tereza León şi Rafael Alberti.

O singură cale: TRATATIVE

In Berlinul democrat, măsurile energice luate de guvernul R.D.G. au contribuit la limpezirea atmosferei care nu mai este infectată de prezenţa a tot soiul de indivizi suspecţi care profitau de îngăduinţă.

Iar în vest cine se agită ? Se agită Willy Brandt şi acoliţii săi, bande de provocatori care prin fapte şi ţinută amintesc celor care au cunoscut anii fascismului, „cămăşile brune". Dar cei mai trişti sînt agenţii diferitelor servicii de spionaj occidentale care, vai, au rămas şomeri.

Deosebirea între cele două părţi ale oraşului este atît de evidentă încît şi

Corespondenţă din Berlin

Excelenţa-sa ambasadorul Angliei la Bonn, după o plimbare cu elegantul său Rolls-Royce prin Berlinul democrat, a spus că lumea îşi vede la noi de treabă, declaraţie care, cred, că vă este cunoscută. Şi încă îşi vede de treabă bine, aşa că alegerile pentru organele puterii locale să constituie un prilej de afirmare a unităţii poporului nostru. Iar ameninţările nu ne sperie căci sîntem convinşi de dreptatea cauzei noastre, ca şi de sprijinul fraţilor noştri din ţările socialiste, în frunte cu puternica Uniune Sovietică

Propaganda occidentală a pus în prima linie cele mai bune forţe ale sale în încercarea de a convinge pe cei creduli că nu imperialiştii încordează situaţia internaţională. Dar imaginile filmate la inaugurarea la Stalingrad a celei mai mari hidrocentrale din lume pot fi considerate ca un răspuns recent şi elocvent la această campanie. Căci nimeni nu construieşte cînd se pregăteşte de război, aşa cum remarca un coleg de la o agenţie de presă americană. Iar discursul lui Nikita Sergheevici Hruşciov a constituit cel mai frumos dar care putea fi făcut constructorilor acestei gigantice hidrocentrale. Şeful guvernului sovietic a explicat clar situaţia care poate fi rezumată într-un cuvînt: TRATATIVE. Aceasta este singura cale raţională posibilă pentru a ieşi din situaţia actuală. Am răsfoit ziarele din Londra, Paris, New-York şi principalele gazete vest-germane. Isteria s-a mai domolit. Contrastul ar fi fost prea evident între oferta deschisă de tratative, bazată pe propuneri concrete, făcută de U.R.S.S. şi zarva războinică a Occidentului. Mereu mai puţini sînt cei care se lasă ameţiţi de valul negru al propagandei comandată de oficinile vestice ale „războiului rece".

Pentru toată lumea situaţia e clară: Moscova cheamă pe conducătorii marilor puteri în jurul mesei rotunde la tratative, călăuzite de dorinţa sinceră a unei reglementări eficiente.

Tratatul de pace cu Germania trebuie semnat. Berlinul occidental trebuie demilitarizat şi transformat în oraş liber. Ce se opune unor asemenea propuneri ? Doar declaraţii de acest gen: „Bundeswehr-ul trebuie să aibă arme nucleare. Altfel ne aşteaptă capitularea totală. Şi nu numai pe noi, ci întregul occident..." Această declaraţie aparţine cancelarului Adenauer şi a fost făcută în cursul campaniei electorale la Nürnberg. Fără a căuta analogii cu declaraţiile conducătorilor fascişti care au început la München, dar au sfîrşit la Nürnberg, trebuie, totuşi, spus că doctorul Adenauer nu este original. De altfel aceste declaraţii nu au fost agreate, se pare, la Londra iar astăzi şi la Paris şi Washington se vorbeşte de tratative. Aceasta e bine şi pe noi, cei din Berlin, ne bucură trezirea, chiar înceată şi tîrzie, din unele cercuri occidentale. Un purtător de cuvînt american declara, după cuvîntarea de duminică a lui N. S. Hruşciov, că Kennedy şi Rusk întrevăd posibilitatea tratativelor. Foarte bine. Peste cîteva zile începe sesiunea Adunării Generale a O.N.U. Iată un prilej pentru diplomaţia americană de a trece de la vorbe la fapte. Posibilitatea contactelor există, ea trebuie doar folosită. Statele socialiste au făcut paşi în această direcţie.

Sîntem încrezători în viitor căci duşmanii ne cunosc forţa pe care statele socialiste o pun în slujba înfrînării şi îngrădirii unor agresori potenţiali.

... S-a înserat. Luminile oraşului s-au aprins. Ce frumoasă e capitala noastră plină de viaţă şi bucurie!

Ernst WOLFF

400 de ani de la naşterea poetului

PAK IN RO

(poet coreean sec. XVI)

Noua primăvară

Ploaia venită cu vîntul din răsărit
Mereu zoreşte primăvara,
Şi sălciile-s verzi strălucitoare.

Şi florile frumoase par şi noi.

În viaţă doar odată vin,
Şi pentru oameni, anii înfloriţi,
Oare să pregătim şi noi săracii
Paharul plin de vin şi să ciocnim ?
În jurul meu, un om sărac, sînt flori, privighetori.

E-atît de greu pe lume să trăieşti !
Toţi oamenii rîvnesc puterea.
Dar eu nici aur n-am, nici ranguri
Şi tuturor le sînt străin.

Aici, nu-i forfota din capitală
Şi larma roţilor ce-ades se-ndreaptă
Spre casele înalţilor slujbaşi
Eu nu le-am auzit aici.

Să vii să vezi un prieten, să te desparţi
De cineva spunîndu-i „bun rămas".
O, toate-acestea, sigur, sînt frumoase
Dar, vai, bătrîn şi bolnav sînt
Şi nimeni nu se-abate pe la mine.

Şi numai dulcile privighetori, chemînd prieteni,
Înalţă vînturile mari de primăvară,
Şi se îndreaptă-ades spre mine, —
La umbra florilor multicolore.

. . . .

Cînd m-a trezit din somnul de amiază,
Al păsărilor cînt, adus de vînt,
Veşmintele mi-erau pătrunse
De-a florilor mireazmă, de pe munţi,

Natura, după cum vedeţi, întreagă,
E-atît de bună şi fermecătoare,
Şi biruie deosebirile ce fac
Bogaţi pe unii şi flămînzi pe alţii.

. . . .

Cînd pasărea şi floarea sînt
Atîta de curate,
Oare, nu le e ruşine
Acestor oameni îmbuibaţi ?

Voi oameni din palate
Care mîncaţi, fără să fi muncit o zi,
De ce huliţi şi-ndepărtaţi
Poporul satului sărac ?

Nu-i om, privighetoarea

Dispreţ pentru săraci nu are
Privighetoarea — şi la mine,
Cel îmbrăcat în haină de dimie,
Ea vine zilnic, nu numai odată.

S-a spus de cei cu limbile şirete
Că-i semn că şi credinţa li-i puţină,
Dar om nu-i dulcea mea privighetoare
Şi inima şi glasu-i sînt frumoase.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

„Ilia Ilf şi Evghenii Petrov" — viaţa şi opera — astfel se intitulează cartea lui B. Galanov apărută în editura „Scriitorului sovietic". Lucrarea reprezintă captivanta poveste a vieţii şi operei celor doi cunoscuţi şi apreciaţi scriitori sovietici.

Deosebit de interesant sînt paginile lui B. Galanov despre procesul de creaţie al scrierilor celor doi mari satirici, care au reuşit să creeze opere de o uimitoare unitate literară.

★

In satul Ciuguevka din îndepărtatul extrem-orient sovietic s-a inaugurat într-o atmosferă sărbătorească Muzeul memorial „Alexandr Fadeev". In casa natală a scriitorului sînt expuse documente originale şi fotocopii din perioada copilăriei şi adolescenţei, scrisori, cărţi din biblioteca personală. La apelul scriitorului Pavel Sicev, publicat în „Literaturnaia Gazeta", mulţi scriitori şi alţi cetăţeni sovietici din toate colţurile ţării au dăruit tînărului muzeu cărţi cu autografe, scrisori şi amintiri legate de întîlniri cu A. Fadeev.

★

Colectivul renumitei fabrici de porţelan din Leningrad „Lomonosov" a ţinut să-şi arate în felul său admiraţia pentru eroicele fapte ale primilor cosmonauţi din lume, Gagarin şi G. Titov. Ei au creat două minunate vaze de porţelan de aproape 1 m înălţime. Pe fiecare dintre ele este pictat chipul lui Gagarin şi Titov şi navele cosmice Vostok I şi Vostok II în zbor avîntat spre stele.

R. D. Germană

Piesa cunoscutului scriitor olandez Theun de Vries, „Semnale în noapte", care redă cîteva episoade ale luptei politice a continentului negru împotriva colonialismului, a fost pusă în scenă la două teatre din R. D. Germană. Teatrul orăşenesc din Karl-Marx-stadt a închinat premiera acestei piese curajosului luptător pentru libertatea Africii, Patrice Lumumba.

S. U. A.

Soţia cunoscutului interpret american de rockuri John Everlee vrea să divorţeze de soţul ei. Motivul ? După o încercare nereuşită de a o strangula, răsfăţatul cîntăreţ a bătut-o pînă la nesimţire. Pe semne că eroul nostru a uitat că se găseşte în propria-i casă şi s-a comportat în familie ca pe scenă...

★

Pe scena teatrului newyorkez „Greenwich Vilage" se joacă de şase ani fără întrerupere cunoscuta piesă a lui Bertolt Brecht „Opera de cinci parale". In această perioadă au fost date 2100 de spectacole, vizionate de 600.000 de spectatori. In cursul celor şase ani, cele douăzeci şi două de roluri ale piesei au fost interpretate de cinci sute trei actori.

R. S. Cehoslovacă

R.S. Cehoslovacă a încheiat contracte pentru organizarea unui schimb larg de filme cu Tunis, Maroc, Guineea, Ghana, Togo, R.A.U. şi Etiopia. Astfel în acest an vor fi organizate în aceste ţări săptămîni ale filmului cehoslovac. Televiziunea din R.A.U. a achiziţionat filmele cehoslovace „Avaria" şi „Renaşterea".

Brazilia

Sub redacţia cunoscutului scriitor brazilian Afonso Smidt, a început în oraşul Sao Paolo editarea unei reviste lunare intitulată „Jornale du folclori".

„Sarcina revistei — scrie Afonso Smidt — este să dezvăluie unui larg cerc de cititori o lume pînă acum aproape necunoscută". Fiecare număr al revistei publică legende populare, povestiri şi cîntece ale poporului brazilian.

R. P. Bulgaria

La Teatrul Tineretului din Sofia se joacă piesa lui Schiller „Maria Stuart". Actriţa A. Stepanova de la M.H.A.T. interpretează rolul Elisabetei.

Săptămîna

O ceaşcă de cafea cu Willy Brandt

Domnul Willy Brandt, primarul cu nume de obuz e în fierbere. Se agită, ţine discursuri, vociferează, bate cu pumnul în masă, rîde, plînge cu dezinvoltura unui actor de varieteu periferic. Visează. Visează la data de 17 septembrie cînd, poate, cu puţin noroc, zeii de peste ocean şi cei din Ruhr, îl vor invita cu simpatie sau deferenţă, să ocupe scaunul de cancelar al Reichului, al unui Reich cum l-a croit altă dată un alt cancelar, al cărui nume nu e prudent să fie pomenit acum. Doar a făcut tot ce a putut pentru ca să cîştige încrederea celor care fac şi desfac alegerile în Germania de Vest, doar nu e cu nimic mai prejos decît bătrînul Adenauer, a ştiut să demonstreze că în unele privinţe, demagogie, isterie, îl şi întrece.

Pînă la data fatală, cînd se vor trage sorţii, mai sînt doar cîteva zile. Domnul Brandt e harnic, neobosit şi se agită pînă în ultimele secunde. Călătoreşte mult, numai în 21 de zile a străbătut 2200 km, abia are timpul în escapadele sale să se oprească, să strîngă mîna alegătorilor. Mai ştie să dea pe gît cîte un pahar bun de vin de Rin, oferit pe loc de către o blondă angajată în campania electorală pe post de „regină a viticultorilor". In sfîrşit, popularul domn Brandt, între două discursuri pe tema libertăţii Berlinului, oferă recepţii pentru doamne şi domni din buna societate vest-germană, cu care ocazie fiecare participant are onoarea să ia o ceaşcă de cafea cu cel ce se visează cancelar.

După cum vedeţi, domnul Brandt n-a înţeles nimic. N-a înţeles că popoarele Europei, care au gustat din roadele amare ale concepţiei despre „libertate", pe care Hitler a purtat-o pe vechiul nostru continent, nu înţeleg să facă război pentru ca herr Brandt să fie ales mereu primar al Berlinului occidental, liber ocupat de trupele americane. N-a înţeles că Oradour, Lidice, Coventry şi anumite lagăre semănate prin Europa nu constituie cel mai vibrant apel pentru a sări în ajutorul naziştilor care au constituit un oraş de front în inima Republicii Democrate Germane, un buboi cu care vor să infecteze întreaga lume.

E. Servan-Schreiber, directorul ziarului francez „Les Échos", care reprezintă interesele oamenilor de afaceri, citind scrisoarea unui cititor, propunea o soluţie originală pentru Berlinul occidental: crearea unui Neu-Berlin în R.F.G. Îi cităm argumentele: „De ce să purtăm un război, să acumulăm ruine inutile şi să nu reconstituim Berlinul în Germania occidentală? Trăim în epoca repatrierilor şi despăgubirilor. Transplantarea şi reinstalarea celor două milioane de locuitori ai Berlinului occidental ar costa mai puţin decît un război atomic sau chiar convenţional. Berlinul nu este un oraş atît de frumos, nici istoria sa nu este atît de agreabilă încît să fie cazul să regretăm pierderea".

Propunerea ziaristului burghez din Franţa e năstruşnică, dar ea are cel puţin meritul că exprimă bunul simţ al popoarelor Europei, care nu pot înţelege cum domnul Brandt îşi poate închipui că se poate dezlănţui războiul pentru libertatea naziştilor de a provoca în interiorul R.D.G.

Cîteodată o singură ceaşcă mare de cafea e suficientă ca să te trezească la realitate. Alteori administrarea unui duş rece dă rezultate din cele mai bune.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.90 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23–25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 39 (393)
joi 21 septembrie 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.
8 pagini 50 bani

La Rafinăria Onești Foto: Edmund HÖFER

CALM ȘI VIGILENȚĂ

Dorința de pace, care trăiește adînc în oameni și îi călăuzește în munca lor constructivă, este în chip covîrșitor mai puternică decît exaltarea războinică. Această exaltare, nutrită în chip sinistru de către militariștii revanșarzi din Germania occidentală, vrea să provoace inveninarea atmosferei internaționale. Împotriva acestei acțiuni criminale, Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste duc cu hotărîre o luptă dîrză, fără să se sperie de isteria politicienilor imperialiști, sigure de forța lor impresionantă și consecvente în propunerile lor înțelepte și realiste. Țara noastră participă din plin la apărarea cauzei păcii, dînd dovadă de fermitate și inițiativă, dezvoltîndu-se și întărindu-se necontenit.

E un fapt cu totul semnificativ că aceste propuneri realiste au fost repetate de Nikita Hrușciov la inaugurarea unei construcții destinate muncii creatoare, Hidrocentrala de la Stalingrad. Acolo, în fața acelei gigantice lucrări fără pereche în lume, șeful guvernului sovietic, după ce a înfățișat încă o dată cu calm tăria lagărului socialist, ferm hotărît să dea riposta cuvenită oricărei încercări de folosire a forței, a atras atenția asupra necesității imperioase de a se începe tratative pentru rezolvarea problemei germane: „Trebuie folosite — *a spus el* — toate posibilitățile pentru rezolvarea problemelor litigioase pe calea tratativelor și pe calea unei rezolvări echitabile, care să consolideze pacea și să excludă dezlănțuirea unui război de către agresori, nu numai în prezent, dar și în viitor". *Iar mai departe, N. S. Hrușciov a pus în adevărata lor lumină lucrurile, arătînd că:* „Noi am propus întotdeauna tratative pașnice. Dacă oamenii de stat occidentali ar fi dat ascultare glasului rațiunii, nu ar fi existat actuala încordare internațională deosebit de acută, nu ar fi existat psihoza războinică, care domnește acum în Occident".

Aceste vorbe au fost rostite de pe locurile unde, acum aproape nouăsprezece ani, forțele agresive ale nazismului au primit cea dintîi lovitură hotărîtoare și au fost silite să dea treptat înapoi, pînă la înfrîngerea finală. Pe acele locuri se întinde acum uriașa hidrocentrală, rod al muncii creatoare pe care o depun în chip constant oamenii sovietici. Apelul la rațiune, pe care în nenumărate rînduri l-a exprimat șeful guvernului sovietic, a găsit pretutindeni un ecou adînc. După ce a trecut prin două conflagrații mondiale, în mai puțin de jumătate de secol, după ce a suferit în chip adînc toate nenorocirile cumplite ale războiului, omenirea nu mai trebuie să vadă dezlănțuindu-se al treilea război care, prin folosirea armelor nucleare, ar însemna un cataclism, ar însemna distrugerea poate a unei jumătăți din populația globului. Acest act de demență, pe care l-ar dori cercurile criminale minate de dorul revanșei și al răzbunării, poate și trebuie să fie împiedicat. În ceea ce ne privește, nu ne înspăimîntăm de amenințările acelor guverne occidentale care zăngănesc armele, întrucît blocul țărilor socialiste este puternic, iar un nou război ar însemna lichidarea fără apel a capitalismului.

Glasul militariștilor revanșarzi și al imperialiștilor înverșunați care-i sprijină este acoperit și înăbușit de glasul omenirii iubitoare de pace, de vigoarea și superioritatea incontestabilă a celor care, ca făuritorii Hidrocentralei de la Stalingrad, ridică trainicul edificiu al prosperității și cred în izbînda păcii în lumea întreagă, chemînd la vigilență împotriva uneltitorilor imperialiști, care încearcă să aprindă vîlvătaia unei conflagrații mondiale.

Al. PHILIPPIDE

Semnificații

În dumineca ce a trecut, cetățenii celor două state germane s-au prezentat în fața urnelor.

Rezultatele se cunosc.

În Republica Democrată Germană, primul stat al muncitorilor și țăranilor din istoria zbuciumată a poporului german, alegătorii s-au pronunțat într-un unison impresionant (99,96%) pentru candidații Frontului Național al Germaniei Democrate, pentru politica R.D.G., care luptă cu fermitate pentru încheierea tratatului de pace, pentru construirea socialismului. Pretutindeni, în Germania democrată, colectivele de muncitori, cooperativele țărănești, intelectualii și-au îndeplinit angajamentele luate în cinstea alegerilor, obținînd noi succese însemnate în munca lor creatoare destinată să facă mai puternică orînduirea care le asigură fericirea. Cetățenii R.D.G. și-au manifestat astfel încă odată atașamentul față de programul Frontului Național, program de asigurare și apărare a păcii.

În Republica Federală Germană, în ciuda teroarei fățișe exercitate împotriva tuturor celor care profesau idei cît de cît democrate, în ciuda metodelor împrumutate din arsenalul electoral american (exibiții licențioase cu o dansatoare excentrică) Uniunea Creștin-Democrată, partidul lui Adenauer, nu numai că n-a reușit să obțină majoritatea absolută a voturilor exprimate, dar a suferit o diminuare a influenței sale care s-a tradus în pierderea a 29 de mandate, ceea ce echivalează după unele ziare engleze cu o „înfrîngere", iar după altele cu ajunul „pierderii puterii". Socotelile șubredului cancelar revanșard nu s-au verificat. Departe de a vedea crescîndu-i popularitatea, așa cum scontau în ajun susținătorii săi, Adenauer a trebuit să se mulțumească cu un rezultat mediocru care-i departe de a-i mări acțiunile în ochii cercurilor imperialiste ațîțătoare la război.

Ce a determinat milioane de alegători, ca în ciuda unei propagande deșănțate, să-și întoarcă privirile de la bătăiosul cancelar?

Cauzele acestui fenomen nu trebuie căutate prea departe. Ele se

Al. I. ȘTEFANESCU

(Continuare în pag. 6)

Construim locuințe

RAFAEL ALBERTI

Cancelaria Reichului *)

Această groaznică măsea stricată,
tumoare canceroasă, — adîncă, — a morții,
ieri piatră încă vie, stîlp al nopții,
ieri doar dispreț, — azi umbra-ngenuncheată,

bîrlog de suferință calculată,
necruțătoare, sumbră, — fu cuptorul
unde s-a copt la foc încet omorul
crescut imens din crucea-ncîrligată.

Azi pulbere, și mai puțin e, poate —
neant doar, îngropat în grele umbre,
groparul care, — atins de flăcări sumbre,

vru să prefacă-n juru-i tot și toate
în cimitir cu moaște înghețate;
o groapă-aflâ groparul de-astă dată.

1956

În romînește de VERONICA PORUMBACU

---

*) Poezie scrisă cu prilejul vizitării de către poet a locului unde se afla, pînă în mai 1945, cancelaria fostului Reich hitlerist

Modalități în romanul actual

Discuția despre schiță — sau, cum continuă a fi numită destul de neprecis, despre genul scurt — reactualizează problema scrierilor lungi, uneori prea lungi.

Pusă în acești termeni, alternativa e simplistă și stîrnește iritații. Un prozator foarte talentat, care are și buna deprindere de a reflecta cu seriozitate asupra artei sale, a caracterizat într-o convorbire gustul pentru romanul scurt drept efectul unei mode răspîndite, din motive comerciale, de către editorii occidentali. A ripostat, deci, la o simplificare prin altă simplificare.

Nu e de loc sigur că afirmația e valabilă, chiar pentru producția de romane din Occident. Intervenția criteriilor comerciale, legăturile dintre marile reviste de literatură europene sau americane și principalele case de editură sînt fapte bine cunoscute. Au constituit materialele uneia din interesantele cărți de tinerețe ale lui Upton Sinclair. Principial n-ar fi de mirare ca o modă deghizată teoretic să fie provocată de interesele trusturilor editoriale. În capitalism cartea își trăiește existența de marfă și editorii intervin în destinele ei pe căi felurite, așa cum fabricanții de textile contribuie la scurtarea sau lungirea rochiilor feminine. Modul cum sînt regizate multe premii literare din Apus e un exemplu convingător.

În speță însă, nu s-ar înțelege prea bine interesul editorial. Destule „best-selers" din Statele Unite, Franța sau Anglia continuă a fi opere masive sau chiar cicluri. E cazul cu ciclul istoric meritoriu al lui Maurice Druon „Regii blestemați", cu ciclul lui Durrell ș. a.

Teoretizarea romanului scurt în Apus poate fi mai curînd pusă în legătură cu neîncrederea față de construcția epică monumentală. La rîndul ei, această neîncredere e aspectul unui proces mai larg de dezagregare a epicului și de anemiere a personajului. Unele dintre intervențiile în dezbaterea despre Tolstoi pe care a inițiat-o anul trecut săptămînalul progresist „Lettres françaises", au avut un sens simptomatic, în special cele scrise de Nathalie Sarraute, care a declarat deschis că universul și modalitatea epică tolstoiană aparțin trecutului.

Problema se pune la noi în cu totul alți termeni și o alternativă roman-schiță sau roman vast — roman scurt pare o absurditate. E firească înflorirea romanului vast, ciclic, în literatura din toate țările socialiste. Tipul acesta de roman n-a fost inventat în epoca noastră. De la Balzac încoace, mai ales din a doua jumătate a secolului trecut, în fiecare literatură s-au ivit creatori de cicluri; Zola, Roger Martin du Gard, Galsworthy, Reymont, sînt printre cei mai notorii. La noi, după Duiliu Zamfirescu, procedeul de a lega romanele în ansambluri arhitectonice a fost practicat de Hortensia Papadat Bengescu, Cezar Petrescu, de Rebreanu chiar, deși la cel din urmă legătura între principalele lui romane — prezența lui Titu Herdelea — e parțială și mai mult exterioară. Totuși deosebirea în frecvență și amploare dintre cele două epoci e ușor de remarcat. Sînt cunoscute exemplele din literatura sovietică și a democrațiilor populare, cuprinzînd nume ca ale lui Gorki, Șolohov, Alexei Tolstoi, Fedin, Ehrenburg, Wanda Wasilewskaia, Majerova, Bella Ilies.

Într-un studiu interesant, I. Ianosi a pus în legătură acest tip de „roman-epopee" cu stadiul nou în prezența literară a maselor, rezultatul unei alte conștiințe istorice a scriitorului. Mai larg, fenomenul se explică prin noua perspectivă artistică care e interesată de raporturile sociale în ansamblul lor. O asemenea capacitate de înțelegere explică preferința pentru imaginile panoramice, pentru grupurile de personaje felurite prin care să retrăiască o întreagă societate sau o colectivitate, un sat bunăoară, pe o întreagă etapă istorică.

Romanul ciclic nu mai are la noi nevoie de pledoarii și demonstrații. În proza noastră contemporană, mare parte dintre cele mai de seamă scrieri noi au fost astfel concepute — „Desculț", „Bărăgan", „Străinul, „Setea" ș. a.

Riscul de eroare teoretică și practică începe atunci cînd judecata de tipul „e explicabil" e înlocuită cu cea de tipul „trebuie să" sau chiar numai „e preferabil să", cînd existența unui procedeu artistic care și-a dovedit vitalitatea tinde să se transforme în dogmă sau modă. Lucrul s-a întîmplat o vreme în poezie. Reînvierea epicului a fost și ea un fenomen caracteristic. Între cele două războaie, epicul suferise atacuri din diferite direcții formaliste, în special din partea ermetismului foarte iritat de explicitarea și de indispensabilele detalii pe care le pretindea nararea. Reînvierea epicului a fost cerută de reîntoarcerea spre realitate, de dimensiunile noi ale acestei realități, de cerința accesibilității. Dar și aici un fenomen caracteristic a fost transformat în falsă ierarhie, în moda poemului cu orice preț lung.

Nu e pus deci în discuție rostul romanului-epopee, ori frescă — denumirile variază și sînt în general echivalente. Rostul lui a fost verificat de cel mai convingător argument, de apariția operelor majore. Foarte discutabilă e însă ierarhizarea care tinde să transforme peisajul prozei într-un teren de schele vaste, rămase multă vreme neterminate.

Fapt este că cele mai bune forțe ale prozei noastre sînt angajate în romane de acest tip. Unele au fost inițiate acum mai bine de un deceniu. Și, judecînd după locul pe care-l ocupă în planurile editoriale, mai au nevoie de cel puțin jumătate de deceniu pentru a ajunge la capăt. Se poate calcula fără exagerare că tînărul care le-a început lectura în 1960

Silvian IOSIFESCU

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMAR:

- **Probleme ale poeziei actuale** – Articole de: Matei Călinescu, D. Cesereanu, Al. Săndulescu (pag. 3)
- **Poezii de:** Emil Giurgiuca, George Demetru Pan, Ion Serebreanu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan (pag. 4-5)
- **Festivalul și Concursul internațional „George Enescu"** – De vorbă cu Barbirolli, Kabalevski, Kogan (pag. 7)

Proiectul de Program al P. C. U. S. și problemele literaturii

De vorbă cu LEONID SOBOLEV, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R.

— Ce probleme va aborda și va rezolva, după părerea d-voastră, literatura sovietică în perspectiva deschisă de Proiectul de Program al P.C.U.S.?

— Să prevezi care va fi conținutul principal al literaturii anilor viitori mi se pare o sarcină grea și în același timp ușoară. Este o sarcină ușoară pentru că tot ce prevede Proiectul de Program privește în mod direct cultura și viața spirituală a oamenilor sovietici din anii următori, dezvoltate pe bazele tehnico-materiale ale societății de mîine. De aceea eu cred că leit-motivul acestei literaturi va fi nota optimistă, afirmarea celor mai valoroase calități ale omului sovietic contemporan. Aceste calități există de pe acum în eroicul nostru tineret care a populat imensele teritorii ale pămînturilor virgine, care așează în calea fluviilor giganți hidroenergetici, cum sînt cei inaugurați la Kuibîșev și Stalingrad și cum vor fi hidrocentralele care se construiesc la Irkuțk și la Bratk.

— Iertați-mă că vă întrerup, dar nu am avut timp să discutăm despre aceasta la Stalingrad: ce a produs asupra d-voastră, la hidrocentrală, cea mai puternică impresie?

— Colectivul. Tehnica este excelentă. Dar impresia cea mai puternică mi-au lăsat-o creatorii ei. Într-adevăr oameni care trăiesc în viitor!

După un moment de gîndire:

— Probabil că acesta va fi și conținutul literaturii anilor viitori — legătura reciprocă între rapida dezvoltare a științei și tehnicii, și rapida îmbogățire a conținutului spiritual al creatorilor lor. Căci o cauză nobilă naște caractere nobile.

— Ați pomenit la început și de dificultatea unei prognoze tematice a literaturii anilor viitori...

— Această dificultate mi se pare a fi legată de complexitatea literaturii epocii construcției desfășurate a comunismului, epocă în care schimburile și perfecționările psihologiei umane sînt foarte dinamice și rapide. Procesul îmbogățirii esenței umane a individului este indisolubil legat de procesul schimbării condițiilor vieții și societății. Este vorba de lupta cu rămășițele lumii vechi, de lichidarea instinctului de proprietate, a individualismului, a tuturor moștenirilor rămase de la vechea lume.

Greutatea reflectării acestui proces devine pe deplin rezolvabilă, pentru că scriitorul este în același timp membru al societății sovietice, fiind el însuși supus, împreună cu toată societatea, minunatului proces de înnobilare și de adîncire a conștiinței.

— Această permanentă dinamică a vieții îl obligă pe scriitor să găsească și o corespunzătoare dinamică a formelor. Care este locul scriitorilor tineri în crearea literaturii contemporane?

— Tinerii scriitori au un rol de frunte. Ei sînt mai sensibili în sesizarea semnalelor contemporaneității. Apoi ei înșiși se află în plin proces al nașterii omului nou. Cum se spune, tinerii scriitori au toate cărțile în mînă. Iată de ce conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S.R. are o deosebită grijă de tinerii scriitori.

— Am auzit că scriitorii din R.S.F.S.R. se pregătesc pentru cel de al doilea Congres al lor. Cînd va avea loc?

— Peste un an. Dar pregătirile sînt în toi. Al doilea Congres al scriitorilor din R.S.F.S.R. va însemna un mare eveniment pentru lumea noastră literară. Ne pregătim de acum pentru Congres și putem spune cu mulțumire că literatura federației ruse creată în 48 de limbi, între care iacută, bașchiră, tătară, karelă, buriacă, etc. răspunde, în multe privințe, cerințelor epocii.

— Ce probleme vă frămîntă cel mai mult în momentul de față în creația personală?

— Mă întrebi ce probleme mă frămîntă pe mine? Mai mult decît toate mă preocupă problema eternă care, se pare, că a provocat și revoluția socialistă. E vorba de problema proprietății.

Din toate categoriile de grele moșteniri lăsate de vechea societate, instinctul proprietății private este cel mai viu și de aceea cel mai tragic. Aș vrea să lămuresc că pentru mine între instinctul de proprietate și egoismul, avariția, setea de îmbogățire, nu există semn de egalitate. Nu. Instinctul de proprietate este ceva mult mai periculos, ceva mult mai complex. Psihologia proprietarului nu este exprimată numai în raport cu banii și cu averea, cu proprietatea imobilă. Nu. Ea apare pe neașteptate în raport cu femeia, cu familia și cu tovarășii, cu societatea. Psihologia proprietarului se manifestă uneori, monstruos, în activitatea unor conducători de întreprinderi.

Odată am vorbit despre faptul că în grădinițele noastre copiii, a căror conștiință abia se formează, trebuie învățați cu cuvîntul „al nostru" nu cu „al meu", „aceasta este păpușa noastră", „aceasta este bicicleta noastră" și nu „aceasta este păpușa mea", „acesta este calul meu".

Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este pătruns de această măreață idee.

Nu știu dacă o să-mi pot duce ideea la bun sfîrșit, dar încerc să-i dau o întruchipare artistică într-o povestire pe care însă nu prea reușesc să o duc mai repede la capăt din cauza activității febrile a Uniunii noastre.

— S-au împlinit de curînd 17 ani de cînd ați fost în Romînia. Ar fi interesant de văzut ce s-a întîmplat în aceleași locuri după atîta timp. Nu aveți de gînd să vizitați țara noastră?

— Transmite, te rog, prin „Gazeta literară" scriitorilor romîni și întregului popor romîn, salutul meu fierbinte, urări de mari succese în munca nobilă și grea de a crea o literatură într-adevăr contemporană. Îmi pare foarte rău că nu izbutesc să-mi fac timp ca să vizitez țara de care m-am îndrăgostit în zilele grele cînd ea s-a smuls din capcana fascismului. Am petrecut în august 1944 numai zece zile în Romînia, dar ele sînt de neuitat. Aș vrea desigur să revăd locurile prin care am trecut. Doresc poporului romîn o viață înfloritoare și roade cît mai îmbelșugate.

Moscova, 19 septembrie 1961.

Toma George MAIORESCU

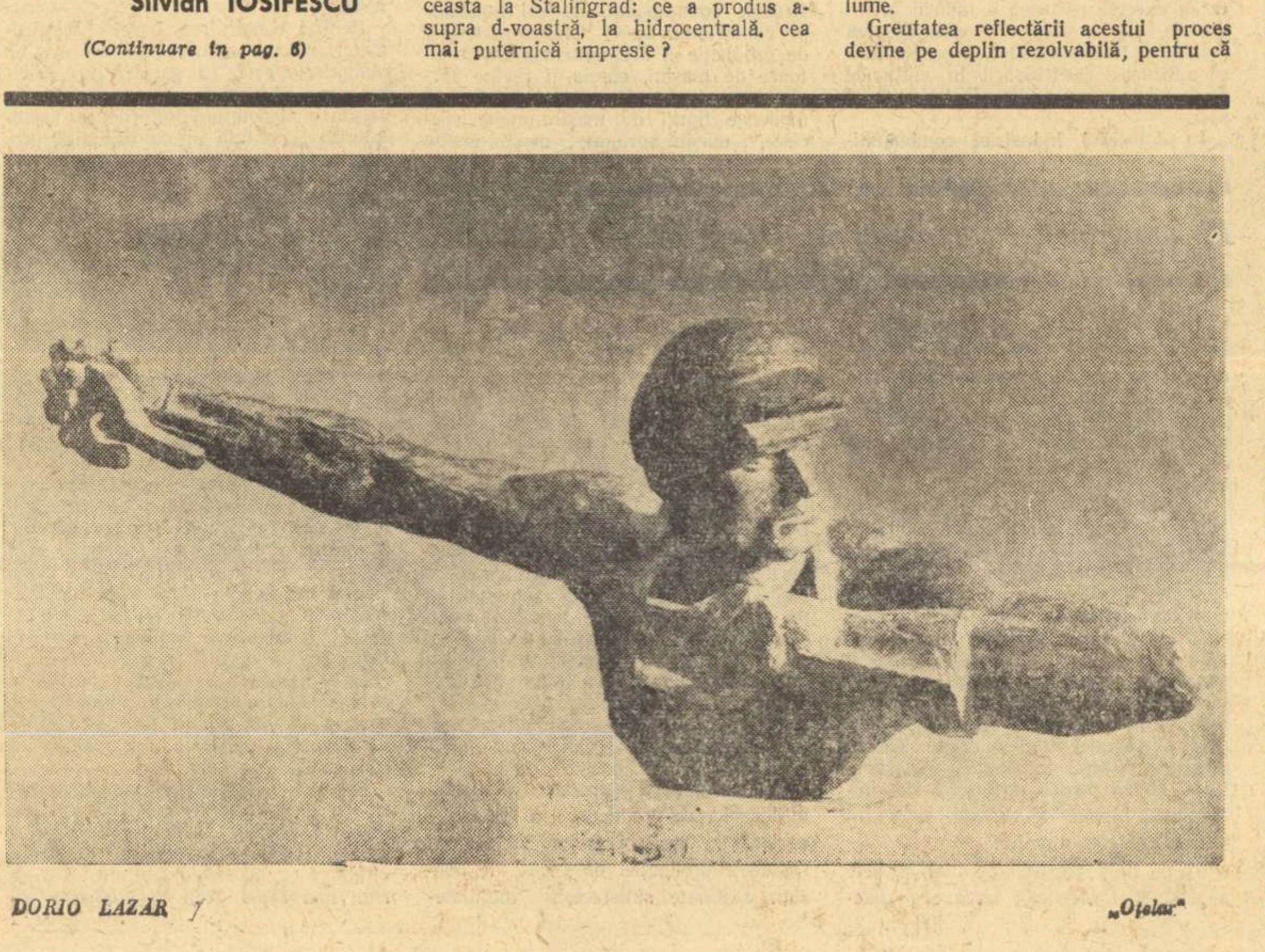

DORIO LAZAR „Oțelar"

ASPECTE ALE FORMĂRII CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

ANTON BREITENHOFER: „Ucenicia lui Iakobi"

Mediul muncitoresc îi este prin excelență familiar lui Anton Breitenhofer care narează despre el nu numai cu înțelegerea „dinăuntru" a faptelor dar, așa cum remarca și prefațatorul volumului în discuție, S. Damian, și cu o cuceritoare pasiune, trăsătură evident caracteristică scrisului său. La aceasta se adaugă preocuparea pentru sondarea și relevarea unor aspecte inedite sau mai puțin abordate, menite să configureze cît mai cuprinzător și mai complex profilul unor eroi reprezentativi pentru clasa muncitoare și pentru zilele noastre. De aici și autenticitatea celor mai multe din personajele sale, precum și a situațiilor în care acestea sînt puse să acționeze.

Interesantă și demnă de subliniat este, de asemenea, preocuparea manifestată stăruitor de prozator pentru a pune în lumină setea de cunoaștere care îi însuflețește pe eroii săi proveniți din mediul muncitoresc, aviditatea cu care ei se apropie de cultură sub diversele ei aspecte, de la studiul științelor exacte, la muzică, literatură, pictură. Așa, de pildă, cinci din cele unsprezece povestiri și nuvele care alcătuiesc culegerea aduc în prim-plan această sau și această temă. Ghiță Ardeleanu din Focul este un furnalist care își pregătește examenul de stat pentru a deveni diplomat în științe sociale, Wilhelm din Al cincinsprezecelea este student, Ferencz S., din Simfonia pastorală, azi geolog, este un mare pasionat al muzicii, ucenicul zețar Egon Heim, din „Era într-o toamnă", iubește natura și năzuiește să-i surprindă farmecul cu ajutorul penelului, în sfîrșit, Iakobi, din Ucenicia lui Iakobi, este, din acest punct de vedere, un erou simbolic. Cultivarea temei, ca un rezultat firesc al oglindirii realității obiective, îl ajută pe scriitor în realizarea amintitelor personaje. Acestea capătă o fizionomie complexă, care infirmă tendințele greșite, manifestate uneori în proza noastră consacrată zugrăvirii clasei muncitoare, de a reduce și simplifica viața interioară a eroilor, prezentați nu rareori ca unilaterali, schematizați, cu preocupări legate strict de procesul producției, preocupări reduse la aspecte pur tehniciste, avînd doar vagi contingențe cu reflectarea artistică propriu-zisă.

Asta nu înseamnă cituși de puțin că A. Breitenhofer ocolește preocupările legate de muncă, cele mai importante de altfel pentru viața eroilor săi. Dimpotrivă. Din acest punct de vedere ni se pare cît se poate de semnificativă nuvela Ucenicia lui Iakobi, lucrarea cea mai interesantă și mai izbutită a volumului. Este vizibilă în carte tendința lui Anton Breitenhofer de a construi antitetic, de a releva prin contrast personalitatea eroilor săi. Procedeul ca atare este folosit de autor tocmai din necesitatea de a realiza un sondaj multilateral în viața personajului respectiv — de unde și lipsa artificialității. Iakobi este astfel văzut în cele două ipostaze: înainte de eliberare și azi, cînd primește titlul de erou al muncii socialiste. Dar cele două ipostaze nu stau față în față, izolat, fără nici o legătură între ele. Și nu este vorba numai de descătușarea și amplificarea, pînă la totala împlinire, în zilele noastre, a acelor trăsături și aptitudini deosebite care puteau fi detectate în trecut în structura caracterului său și care altfel ar fi putut rămîne necunoscute. Scriitorul, și acesta este unul din meritele sale, privește mult mai profund lucrurile, studiază și reface acest proces nu numai cu minuțiozitate dar și cu o înțelegere adîncă a lui, ca rezultat al cunoașterii „dinăuntru" a fenomenului, cunoaștere subliniată încă la începutul rîndurilor de față. Ucenicia lui Iakobi în trecut, la turnătorie, se împletește astfel, prin mii de fire, cu planul superior al ei, funcția de conducător al unui gigant industrial. Împrejurările sînt descrise atent de prozator și privesc nu numai creșterea capacității eroului de a răspunde sarcinilor sale în domeniul strict al tehnicității procesului de producție. Iakobi este un muncitor înzestrat, îndrăgostit profund de meseria lui, gata să-și subordoneze întreaga sa viață sarcinilor pe care le are de îndeplinit.

Zi și noapte nu părăsește biroul și uzina, își cheltuiește toate forțele în slujba ei, neglijează tot ceea ce ar privi viața lui personală în sensul cel mai intim al termenului, căutînd și izbutind să-și confunde fiecare clipă a vieții sale cu fiecare clipă a vieții uzinei. Aceasta nu duce însă la schematizarea profilului său sufletesc, pentru că autorul nu reduce niciodată personajul la reacțiile sale de tehnician sau de director de mare întreprindere față de problemele tehnice și administrative care i se pun în față. Aceste reacții, mult mai bogate în sensuri, sînt de ordin etic, spiritual; ele privesc nu capacitatea tehnică sau administrativă a eroului, ci capacitatea lui umană. Iakobi întîmpină nenumărate greutăți, dar pe autor nu îl interesează rețetele tehnice sau birocratice ci felul cum răspunde omenește Iakobi acestor împrejurări, și cum anume crește capacitatea sa umană de a face față sarcinilor care-i revin. Iakobi este un bun turnător în hala cuptoarelor de oțel, dar funcția sa îi cere să devină un specialist superior, care să cuprindă cît mai divers procesul întreg de producție al uzinei. Aceasta nu se realizează însă numai prin înscrierea la facultate, pe care eroul o și urmează sfîrșind prin a deveni inginer, dar și prin însușirea unor noi și bogate trăsături de caracter, prin înnobilarea sa spirituală. Acestui capitol i se subscrie și emoționanta poveste de dragoste a lui Iakobi, poveste care aureolează finalul nuvelei. Este adevărat că Anton Breitenhofer nu duce pînă la capăt lucrurile, dar evidența preocupării și stăruinții cu care merge pe acest drum sînt de natură să inspire cititorului încredere în așteptarea unor viitoare lucrări.

Îndreptîndu-ne atenția spre mijloacele sale literare trebuie să relevăm sensibilitatea cu care autorul se apropie de paleta pictorului și izbutește să ne descrie natura, în special pădurile (Simfonia pastorală, Era într-o toamnă, Undița), de asemenea, sensibilitatea și gingășia cu care se apropie de asemenea subiecte ca acelea care fac obiectul povestirii Aniversarea.

Îndeosebi în domeniul povestirii scurte Anton Breitenhofer ni se înfățișează ca avînd o personalitate distinctă și pe deplin formată. Lectura culegerii face însă sesizabile unele stîngăcii care țin atît de arta construcției, cît și de stil. Astfel, în multe din povestirile sale Anton Breitenhofer recurge la un procedeu uzat: unul dintre eroii principali se întîlnește cu un vechi cunoscut pe care îl solicită, (sau de către care este solicitat) să povestească anume împrejurări din viață, încă necunoscute pentru unul din ei. Povestirea decurge apoi firesc, la persoana întîia, dar este întreruptă artificial de cel de al doilea interlocutor, care intervine cu fraze de circumstanță.

Prozatorul mai are de luptat, după părerea noastră, împotriva influenței stilului reportericesc, în sensul relatării gazetărești, informative. Din acest punct de vedere, — și ținînd seama de subiectul interesant și încărcat de o puternică valoare simbolică — i s-ar putea recomanda prozatorului reluarea nuvelei Ucenicia lui Iakobi, și tratarea ei, mai amplă, în vederea, poate, a unui roman chiar; datele pe care le conține, atît din punct de vedere faptic, cît și rezolvările artistice, îndreptățesc un asemenea gînd.

Interesul pentru lectura unei cărți crește atunci cînd scriitorul știe nu numai să reconstituie artistic imaginea vieții pe care o trăim, dar și cînd izbutește să dezbată idei importante ale contemporaneității, să solicite participarea cititorului în acest sens. Cartea lui Anton Breitenhofer are meritul de a întruni cerințele amintite.

Dinu SĂRARU

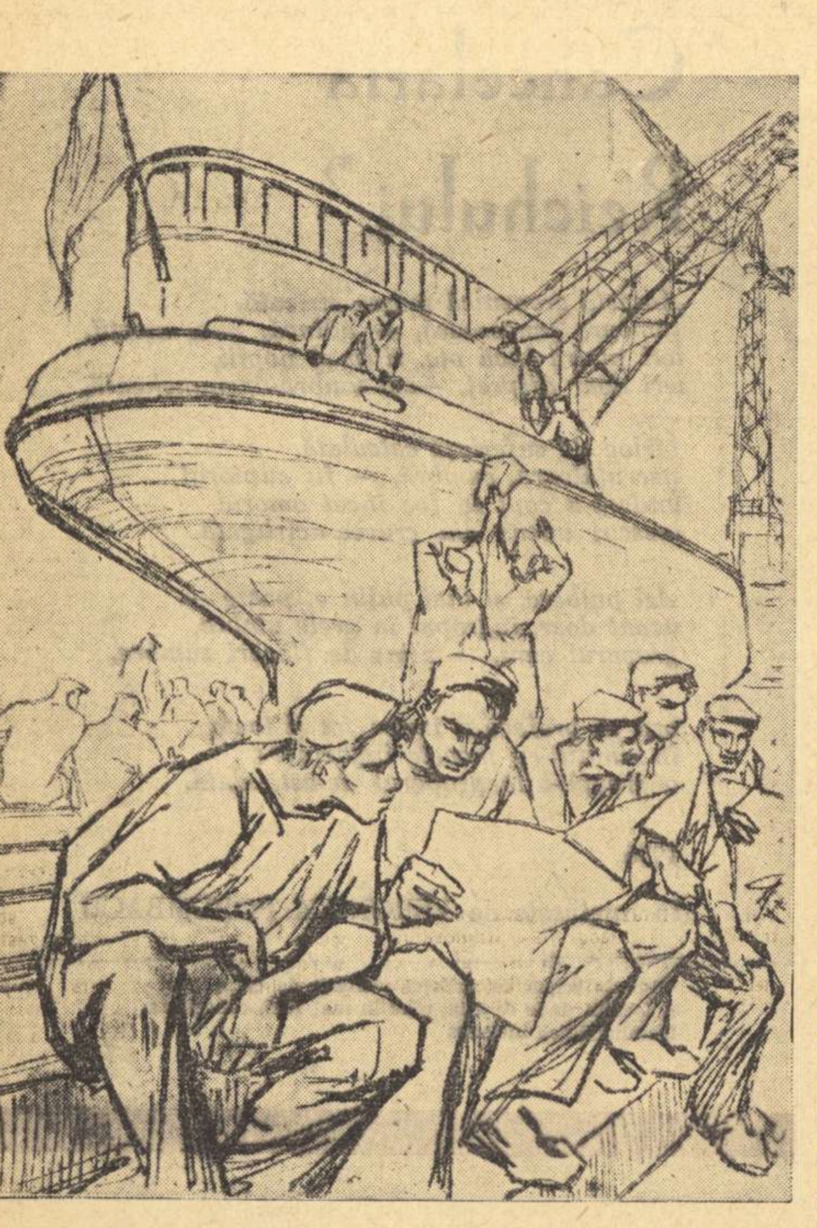

MARCEL CHIRNOAGĂ „Au venit ziarele" (Șantierul naval Galați)

Procedee în proza de analiză

TINERI PROZATORI : Vasile Rebreanu și Nicolae Velea

Arătam că D. R. Popescu izbutește în a defini analitic o anumită stare psihologică, punîndu-și personajele în situații excepționale, în timp ce Radu Cosașu descrie întîmplări voit obișnuite, „de toate zilele" și recurge cel mai adesea la monolog pentru a evidenția noul în conștiința oamenilor. Spre deosebire de ei, Vasile Rebreanu este, cum s-a mai spus, un creator de atmosferă și simboluri. În primul său volum, procedeele abordate uneori cu stîngăcie, erau clare ca intenție, înregistrînd, adesea, fericite rezolvări artistice. Unele fragmente din romanul în pregătire arată că autorul vrea să treacă la epica densă, dură, în binecunoscuta tradiție a prozatorilor ardeleni; însă în schiță îl găsim, maturizat, pe tînărul autor al volumului „În plină zi". Am remarcat, în ultimele lucrări, o mai precisă înregistrare a mișcării interioare a eroilor: era necesară această evoluție care lovește tentația facilă a refugiului în poetizare.

Ne-am oprit la „Pădurea" („Gazeta literară" nr. 29/961), construită ca schiță de sine stătătoare, poate totuși fragment din viitorul roman, căci reapare aici : figura activistului Dura.

La sediul gospodăriei, unde avusese loc ședința prin care colectiviștii mulțumeau activistului de partid, înainte de plecarea sa din sat „rămăseseră numai ei, soțul și soția". Autorul își asumă rolul de observator „din afară" astfel încît dinamica interioară este dedusă din înregistrarea gesturilor, privirii, atitudinii generale a protagoniștilor : nemișcarea preocupată a Irinei și stînjeneala confuză, întrebătoare, a lui Ștefan. Le sînt analizate și comentate mișcările, cuvintele, pînă cînd se țese atmosfera dintre cei doi, pînă cînd este adică, definită natura relațiilor stabilite anterior (e intuit modul propriu, intim, al acestor oameni, de a comunica) dar și manifestarea acestor relații acum, în momentul discutat. Nemulțumiți pentru că, ascultîndu-și tovarășii, nu și-au exprimat și ei înșiși recunoștința („Măcar o vorbă să fi spus și tu"), cei doi soți rămîn înconjurați de noapte și de liniștea ce vădește aici o nuanțată materialitate și se află, într-un continuu colocviu cu pădurea — simbol activ și mobil al subiectivității lor. Sfîrșindu-se ședința, în pacea nocturnă, „se vedea pădurea departe, acoperind orizontul ca o pată vie și liniștitoare" ; după discuția amară, cu regretul gestului neîmplinit, în încăpere se lasă o liniște rece și străină, iar pădurea „părea îndepărtată și străină"; cînd înțeleg că activistul „a fost trimis de partid și și-a făcut datoria, tot ce a făcut a făcut din dragoste" și „nu ca să-i mulțumim noi", rămîn „împăcați și ușori ca după un efort, de parcă pădurea s-ar fi aplecat blînd peste chipurile lor". (s. n.) Negreșit, în „Pădurea" autorul valorifică simbolurile evidente prin modalitatea proprie de a intui raporturi între oameni. Pentru aceasta el este atent, nu doar la cuvintele puține care se rostesc ci la inflexiunile vocii, la expresia figurii, la gesturi. Și dincolo de închegarea acestui moment, autorul sugerează — prezentînd o familie de comuniști — un mod de viață.

Nicolae Velea se definește în încercarea de a prezenta oameni ce vor să devină conștienți de acțiunile și de ființa lor. El este cu deosebire atent la momentul saltului spre conștiență, spre maturizare. Procesul se poate petrece la un copil (Poarta), la un om în vîrstă pe care viața în regimul capitalist l-a silit să-și chircească personalitatea („Odihna") sau la adolescenți („Noaptea" „Gazeta literară" nr. 28/1961).

E adevărat că după volumul „Poarta", N. Velea nu a publicat prea mult, dar, oricum, „La groapa de fumat" („Gazeta literară" Nr. 21/1961) face notă aparte în universul cu care ne-a obișnuit. S-ar părea că izbutește aici o demonstrație de virtuozitate a artei sale de povestitor, creînd personalități pe deplin rotunjite, „așezate". Numai că, pretextul psihologic care îi reunește pe cei din jurul groapei de fumat („nu numai că se fereau să rostească gîndul recoltei, dar simțeau că trebuie să vorbească despre ceva deosebit, chiar nepotrivit cu acest gînd. Ceva trist, fie și dureros, dar în același timp ceva trist despre care se poate vorbi vesel ca să nu se turbure bucuria gîndului care-i ispitea") — este lipsit de inedit : l-am mai întîlnit în „Desfășurarea" dirijînd comportamentul tovarășilor lui Ilie Barbu. Altfel, această suită de portrete are savoare și pitoresc. O privire atentă i-ar putea releva multiplele calități. Dar ne vom opri la „Noapte" în care modalitatea de analiză ni se pare specifică, pînă acum, prozei lui Nicolae Velea.

Spirică e tractorist iar Tele, radiofonist în gospodăria colectivă din satul lor. Sînt prieteni pentru că „din copilărie la amîndoi le plăceau mașinile" iar acum poate pentru că sînt „prăpăstios de deosebiți". Și sînt, la început, deopotrivă ignorați de Noana lui Moroacă pentru că „sînt cei mai scunzi băieți din gospodărie". Cei doi adolescenți se dezvoltă liber, pe liniile specifice personalității lor și au meserii care se armonizează perfect cu preocupările, cu pasiunile lor. Tele este un excentric agreabil care umblă noaptea prin sat luminat „coloană" și ajutat de fantezie își creează momente de plăcută visare în care încearcă — fără să reușească — să-și atragă prietenul. Spirică refuză să intre în jocurile fanteziste ale lui Tele replicînd brutal — dar realist! — „Minți, mă Tele, de turbează cîinii". Tele e „cam mincinos" dar de fapt, revine autorul, „nu e mincinos numai că gîndurile lui o apucă razna". Explicația acestui caracter e mai complicată, căci, cînd peste ani de zile Spirică deschide „cu grijă" vorba despre o plăcută „minciună" din copilărie „Tele nu zicea altfel". Căci el — și asta nu înțelege Spirică — nu cere să fie crezut ci urmat în jocul plăcut și inofensiv, al fanteziei sale, de aceea, la apostrofa „minți, mă Tele", privește „mirat" (de atîtea opacitate) și „mîhnit" (pentru că prietenului i se refuză o bucurie). Băiatul trăiește în epoca cînd oamenii, construind socialismul se dezvoltă armonios, cînd tovarășii de muncă se înconjoară, reciproc, cu stimă și prietenie, respectîndu-și particularitățile și, de ce nu, ciudățeniile. Așa se întîmplă și cu Varlolomeu din „La groapa de fumat", cel care arătase tuturor cum să facă un crin dintr-un praz și care „era rugat însă mereu să mai arate odată", în timp ce oamenii „se uimeau prefăcut, dar fără răutate" pentru ca de pe fața tovarășului lor, fugind „înfumurarea ursuză" să înflorească acea bucurie copilărească ce „le amintea celor vîrstnici sau celor de-o seamă cu el, de Varlolomeu de altă dată care nu ținea decît la un singur lucru: bîta de alun pe care încrustase cu briceagul zîne și zmei".

Crescînd, tînărul și harnicul radiofonist „nu se schimbase de loc, poate că și pentru că găsise viața astfel alcătuită, încît trimisese spre el numai întîmplări bune care-i ocrotiseră firea, n-o dușmăniseră și nici n-o batjocoriseră" Viața astfel alcătuită ocrotește și pe Dănilă Lencioiu din „Odihna" care abia acum cînd „nu se mai reped necazurile cum se repezeau". își regăsește frumoasele clipe de răgaz și de visare pe care le pierduse la 17 ani — vîrsta adolescenților din „Noapte".

Spirică cel „cuminte, măsurat și tăcut", se dezvăluie nu mai puțin interesant și complicat sub privirea analitică a autorului. Atent la viața interioară a celor din jur el se străduiește să protejeze plăcutele fantezii ale prietenului său și își descoperă, mirat și bucuros, o personalitate identică cu a prietenei lor Noana. Fata „nu e conștientă, trăiește cam în fugă" (ironia autorului „era adevărat, fetei îi plăcea să alerge" e sub observațiile subtile ale personajului) „și nu se oprește să ia de la lucruri vreun înțeles și nici să le dea vreunul, să lase ceva de la ea". Noana trece printr-o perioadă de criză adolescentină, devine „tăcută", „îngrijorată", „încordată". Spirică înțelege că urmează o transformare spre maturizare și ca toți eroii lui Velea, crede că aceasta se produce, nu treptat, ci neapărat printr-un salt perceptibil. Dar ce înseamnă, pentru acești tineri, maturizarea ? Este vorba de dobîndirea unei gîndiri active și interpretative a faptelor, de cîștigarea unei depline conștiințe de sine, a unei depline înțelegeri a faptelor și a raporturilor sociale. Perioada de început a maturizării o dată sosită, se caracterizează printr-o continuă analiză interioară: „Nu mai pot, nea Spirică, (...) cînd fac ceva mă gîndesc că uite, fac lucrul ăsta". Cu aceasta epoca literară — nu lipsită de farmec a „zburătorilor" este, credem, depășită ! Dar tocmai Spirică care crede că „există un miez de noapte cînd nu poți dormi și te pomenești singur în fața ta și te maturizezi. Adică devii puternic și înțelegător", trece mult așteptatul prag al maturității treptat, într-o perioadă de amestec ciudat între copilărie și seriozitate bărbătească, perioadă ce se extinde înainte și după „prima noapte cînd nu putea dormi", și crezînd că „tocmai acuma" se maturizează, își pregătea (copil!) ținuta presupusă a fi de rigoare: „Își trecu degetele prin păr și-l puse în rînduială, își potrivi pătura și așteptă". Urmează un pasaj de finețe analitică în care Velea notează cu atenție, la nuanță, fiecare moment în fluxul gîndurilor lui Spirică: I se face milă de Tele („tînăru'ăsta" pe care el, omul matur îl mîngîie cu dragoste condescendentă „pe creștet") și fericit că „a ajuns ceea ce a vrut să ajungă" dar învinuindu-se că „n-a mulțumit, n-a răsplătit pe nimeni pentru asta", simte nevoie să fie generos, acordîndu-i lui Tele încrederea în povestea în care acesta, ajutat de fantezia ce îl făcea să-și deruleze numai imagini plăcute, se închipuie iubit de fata pe care o îndrăgiseră deopotrivă; Spirică e nemulțumit de povestea lui Tele, dar apoi, încă mai nemulțumit fiindcă nu are tăria să fie generos, „crezu supărat (s.n.) totul". Încîntătoare și naive sînt constatările concluzive prin care cei ce devin „conștienți" fac bilanțul stării lor generale și al momentului în care fac acest bilanț: „Cum stau eu acum în pat și sînt tractorist, și sînt obosit, dar nu pot dormi. Și cum sînt eu cam indispus..."

Important este că, matur, Spirică, cîștigă bucuria, o mulțumire interioară ce tinde a deveni de aci încolo constanta preponderentă a personalității sale : așa, Velea explică cum în societatea socialistă înțelegerea raporturilor și răspunderii sociale nu stingherește, ci înalță, înseninează omul. Dacă maturizare înseamnă gîndire lucidă asupra ta și asupra societății în care trăiești, „primul lui gînd fuse mirarea că ce se întîmplase, ce nu se întîmplase, dar el era ce plănuise să fie. Îi plăcuseră mașinile și acum era tractorist, se ocupa de mașini".

Adolescenți cu emoția primelor nopți de insomnie gîndesc, fără angoase, fără temeri, (dar tulburați de conștiința și sensul faptelor lor) — la drumul limpede pe care trebuie să meargă în viață și, recunoscători orînduirii socialiste, cugetă la îndatoririle lor.

Adriana ILIESCU

CREAREA ȘI DEZVOLTAREA BAZEI TEHNICO-MATERIALE A COMUNISMULUI ÎN U.R.S.S.

(II)

Pe marginea Proiectului de Program al P. C. U. S.

Construirea bazei tehnico-materiale a comunismului înseamnă înainte de toate atingerea de către societate a unei trepte calitativ superioare în dezvoltarea forțelor de producție și pe această bază o productivitate a muncii corespunzătoare orînduirii comuniste.

Dezvoltarea rapidă a forțelor de producție, ca urmare a folosirii tuturor cuceririlor științei și tehnicii contemporane, a mecanizării și automatizării complexe a producției, va permite ca treptat omul să fie eliberat de executarea nemijlocită a funcțiilor mecanice, care vor trece din ce în ce mai mult asupra mecanismelor și automatelor. În aceste condiții creația științifică va deveni tot mai mult forma principală de manifestare a forței productive a omului. Pe această cale dispare deosebirea dintre munca fizică și intelectuală.

Întreprinderile existente ca și cele noi ce se vor mai construi pe baza acestei tehnici se vor transforma în întreprinderi comuniste, cu un înalt nivel de organizare, bazate pe o automatizare tot mai complexă a proceselor de producție, cu muncitori, tehnicieni și ingineri cu un înalt nivel cultural și tehnic, în care cadrele de ingineri și tehnicieni vor ocupa o pondere tot mai mare în componența colectivului întreprinderilor. Pe această bază materială se va crea societatea comunistă, care este o orînduire socială fără clase, în care mijloacele de producție sînt proprietate unică a întregului popor, în care există o deplină egalitate socială a tuturor membrilor societății, în care, paralel cu dezvoltarea multilaterală a oamenilor, vor crește și forțele de producție pe baza științei și tehnicii în continuă dezvoltare și în care toate izvoarele avuției sociale vor țîșni impetuos, din plin și se va înfăptui mărețul principiu „de la fiecare după capacități — fiecăruia după nevoi".

P.C.U.S., sprijinindu-se pe teoria marxist-leninistă, generalizînd practica construcției socialismului și a construcției comuniste în U.R.S.S. la Congresul al XXI-lea, arăta că trecerea de la socialism la comunism este un proces istoric legic care nu poate fi încălcat sau ocolit în mod arbitrar, că între cele două faze ale societății nu există un zid despărțitor, ci, dimpotrivă, comunismul se naște din socialism, este continuarea sa directă, că trecerea de la socialism la comunism nu trebuie înțeleasă ca o mișcare înceată, ci, dimpotrivă, ca o perioadă de dezvoltare rapidă a industriei, agriculturii, culturii, cu participarea activă și conștientă a milioanelor de oameni ai muncii.

Pornind de la aceste teze, proiectul de program al P.C.U.S. stabilind sarcinile construirii societății comuniste prevede realizarea premizelor materiale și spirituale ale acestei societăți în etape succesive.

În vederea construirii bazei tehnice materiale a comunismului, P.C.U.S. și statul sovietic acordă o atenție deosebită dezvoltării industriei în așa fel încît să se asigure ca în această perioadă ea să devină cea mai perfecționată și mai puternică din lume.

Pornind de la aceste sarcini se prevede ca volumul producției industriale să crească în 1961—1970 de circa 2,5 ori, depășind nivelul actual al producției industriale a S.U.A., iar în decurs de 20 ani, de cel puțin 6 ori, lăsînd mult în urmă nivelul actual al producției globale industriale a S.U.A.

După calculul comparativ al ritmurilor de creștere a producției industriale a Uniunii Sovietice și a S.U.A., în cursul anilor 1967—1968 Uniunea Sovietică va depăși producția industrială a S.U.A. ocupînd primul loc în lume.

Creșterea vertiginoasă a producției industriale va fi însoțită de schimbări progresive în structura industriei. O dezvoltare serioasă vor cunoaște ramurile noi care asigură cel mai mare progres tehnic. O serie de tipuri de combustibil, de energie, de materii prime și materiale vor fi înlocuite cu altele de mai mare eficacitate, asigurîndu-se în același timp folosirea lor tot mai complexă. Ca urmare a acestor măsuri, a înzestrării tuturor ramurilor industriei cu tehnica cea mai înaintată, a mecanizării și automatizării complexe a producției, a creșterii calificării tehnico-culturale a tuturor celor ocupați în producția industrială, productivitatea muncii în industrie va crește după cum prevede proiectul de program, în 1961—1970 de peste 2 ori iar în perioada 1961—1980 de circa 4—4,5 ori, depășind nivelul actual al S.U.A. de circa 2 ori. Iar dacă se are în vedere faptul că ziua de muncă va fi cea mai scurtă din lume, creșterea va fi și mai mare.

P.C.U.S. călăuzindu-se după geniala formulă a lui V. I. Lenin: „Comunismul este puterea sovietică plus electrificarea întregii țări", acordă o atenție deosebită dezvoltării producției de energie electrică. Proiectul de plan prevede ca electrificarea întregii țări să se termine în linii mari în următoarele două decenii, asigurîndu-se un ritm de creștere a producției de energie electrică, care să devanseze creșterea din celelalte ramuri. Se prevede ca în următorii 10 ani să crească de 3 ori gradul de înzestrare cu energie electrică a muncii în industrie, să se asigure electrificarea masivă a transporturilor, a agriculturii și aplicarea electrificării în viața de toate zilele a populației de la orașe și sate.

În domeniul industriei combustibilului se va dezvolta cu precădere extracția și producția țițeiului și gazelor, fără a se neglija creșterea extracției de cărbuni. În același timp se desfășoară o activitate științifică sistematică pentru descoperirea și folosirea a noi forme de energie în scopuri industriale.

În condițiile actuale ale dezvoltării tehnice automate a rachetelor, odată cu trecerea la folosirea industrială a energiei nucleare se ridică problema creării unor materiale noi care depășesc cu mult durabilitatea și rezistența metalelor cunoscute. Capătă o însemnătate tot mai mare aliajele din metale feroase, neferoase și rare, iar într-un domeniu tot mai larg metalele sînt înlocuite cu materiale sintetice (polimeri) produși ai chimiei contemporane. De aceea, dezvoltarea producției materialelor de bază pentru mijloacele de producție și bunuri de consum se va orienta în două direcții :

a) pe linia creșterii pe mai departe a producției metalelor feroase și neferoase cu caracteristici obișnuite și noi, precum și

b) pe linia lărgirii rapide a producției materialelor sintetice.

Proiectul de program al P.C.U.S. prevede o creștere serioasă a producției siderurgice, a metalurgiei neferoase și a industriei chimice. Siderurgia va produce în 1980 circa 250 milioane tone oțel față de 65,5 milioane tone în 1960 — depășind de peste 2,5 ori nivelul actual al producției de oțel al S.U.A. Va fi accelerată producția de metale ușoare, neferoase și rare. Se va spori mult producția de aluminiu care se va folosi din ce în ce mai mult în domeniul electrificării, în industria constructoare de mașini, în construcții și în consumul populației.

Ca urmare a dezvoltării industriei chimice se vor folosi mult mai eficient bogățiile naturale ale țării; se vor crea condiții ca prin realizările chimiei moderne să crească avuția poporului.

În etapa actuală, cînd se construiește comunismul, un rol hotărîtor în construirea bazei tehnico-materiale de producție îl are industria constructoare de mașini, căreia îi revine sarcina de a crea și construi cele mai moderne tipuri de mașini-unelte speciale, mașini-agregat, mașini-unelte cu comandă program automată, automate de forjare și presare, linii automate și semiautomate etc., menite să asigure introducerea în producție a mecanizării complexe în toate întreprinderile existente precum și în cele ce se vor construi în viitor. Proiectul de program al P.C.U.S. prevede ca în perioada anilor 1961—1970 să se înfăptuiască mecanizarea complexă în industrie, agricultură, construcții, transporturi, la lucrările de încărcare-descărcare și în gospodăria comunală ca pe această cale să se lichideze muncile manuale în operațiile de bază și cele auxiliare. În decursul celor 20 de ani (1961—1980) se va înfăptui în proporție de masă automatizarea complexă a producției — trecîndu-se tot mai mult la secții și întreprinderi automate.

Ca urmare a creșterii producției mijloacelor de producție și a producției agricole se creează premizele creșterii rapide a producției obiectelor de consum destinate satisfacerii multilaterale a nevoilor materiale și culturale a poporului sovietic.

În perioada anilor 1961—1970 se va asigura îndestularea materială a tuturor oamenilor sovietici. Încă în anul 1965 se va asigura populația din belșug cu țesături, îmbrăcăminte și încălțăminte. În 1971—1980 se va asigura un belșug de bunuri materiale și culturale, în asemenea proporții încît să se asigure trecerea treptată la repartiția după nevoi.

Ritmul înalt al dezvoltării tuturor ramurilor economiei sovietice impune dezvoltarea în ritm accelerat a tuturor tipurilor de transporturi. În acest sens proiectul de program al P.C.U.S. prevede: extinderea construcției de drumuri și mijloace de transport pentru satisfacerea deplină a nevoilor economiei naționale și ale populației pentru toate genurile de transporturi, reutilarea tehnică continuă a acestora și sporirea considerabilă a vitezei lor de circulație. Se prevede dezvoltarea continuă a tuturor mijloacelor de telecomunicații. Dezvoltînd multilateral toate ramurile producției industriale se creează condițiile materiale pentru dezvoltarea continuă a producției agricole și apoi pe această bază posibilitatea satisfacerii multilaterale a nevoilor membrilor societății comuniste.

Pentru construirea bazei tehnico-materiale a comunismului, o condiție obligatorie este, ca paralel cu crearea unei industrii puternice să fie creată o agricultură înfloritoare, multilateral dezvoltată și cu o înaltă productivitate a muncii, în stare să satisfacă deplin nevoile întregii populații și nevoile economiei naționale în ansamblu, să asigure trecerea treptată a colhozurilor și sovhozurilor la relații de producție comuniste și să lichideze în linii mari deosebirile dintre oraș și sat.

Proiectul de program al P.C.U.S. fundamentează în mod științific căile prin care agricultura sovietică, va trece la comunism. Principala cale pentru dezvoltarea agriculturii, în vederea asigurării abundenței de produse agricole necesare trecerii la repartiția după nevoi o constituie mecanizarea multilaterală a tuturor muncilor agricole și folosirea consecventă a metodelor intensive de muncă, prin obținerea pe baza științei și a experienței înaintate, a unui nivel agrotehnic înalt în toate colhozurile și sovhozurile. Înzestrarea tehnică a agriculturii, ca și organizarea muncii în această ramură o va apropia din ce în ce mai mult de cea din industrie; în aceste condiții munca din agricultură va deveni o varietate a muncii industriale.

Productivitatea muncii crește în perioada 1961—1970 de cel puțin 2,5 ori, iar în decurs de 20 de ani de cinci—șase ori. Creșterea rapidă a productivității muncii în agricultură, într-un ritm mai rapid decît în producția industrială, va permite să se lichideze rămînerea în urmă a agriculturii față de industrie. Agricultura se va transforma într-o ramură puternic dezvoltată a societății comuniste

Reutilarea tehnică a agriculturii se va îmbina cu cele mai înaintate forme și metode de organizare a muncii și producției, cu ridicarea prin toate mijloacele a nivelului cultural-tehnic al lucrătorilor din producția agricolă. În sovhozuri și colhozuri vor precumpăni tot mai mult lucrătorii calificați, care și-au însușit tehnica nouă și care au o pregătire specială în domeniul agriculturii.

Crearea bazei tehnico-materiale de producție a comunismului în agricultură creează premizele transformării colhozurilor și sovhozurilor în întreprinderi de tip comunist.

Odată cu dezvoltarea continuă a forțelor de producție se va ridica nivelul de socializare a producției colhoznice, se va produce o apropiere a proprietății cooperatist-colhoznice de proprietatea întregului popor, transformîndu-se treptat într-o proprietate unică comunistă.

Toate acestea creează premizele, după cum arată proiectul de program al P.C.U.S., pentru lichidarea deosebirilor social-economice și a deosebirilor culturale și de trai între oraș și sat, ceea ce va reprezenta unul din cele mai mărețe rezultate ale construirii comunismului.

Poporul romîn, care a construit baza economică a socialismului și desfășoară o activitate plină de abnegație pentru desăvîrșirea construcției socialiste, vede în prevederile proiectului de program al P.C.U.S. drumul luminos pe care îl va parcurge țara noastră într-un viitor apropiat.

„În acest Proiect de Program", a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea ținută la adunarea festivă consacrată zilei de 23 August, **„noi vedem imaginea însuflețitoare a perspectivelor de viitor ale propriului nostru popor. Așa va arăta și ziua noastră comunistă de mîine! Construind prin munca lor neobosită, plină de abnegație, societatea socialistă, iar apoi societatea comunistă, oamenii muncii din țara noastră se vor bucura de un nivel înalt de bunăstare, de abundența bunurilor materiale și spirituale, de condițiile cele mai prielnice pentru dezvoltarea lor multilaterală".**

Popoarele Uniunii Sovietice, în drum spre comunism, croiesc căi neexplorate, le verifică pentru propria lor experiență, dezvăluie dificultățile și mijloacele de a le elimina, definind cele mai bune forme și metode ale construcției comuniste.

Construirea bazei tehnico-materiale de producție a comunismului în U.R.S.S. va deschide calea spre comunism pentru întreaga omenire.

Ion STROIA

ȘERBAN NEDELCU
drum deschis

Se află în librării ediția a doua, revăzută, a romanului „Drum deschis" de Șerban Nedelcu

Probleme ale poeziei actuale

PROFILUL ETIC ÎN LIRICĂ

In peisajul liricii actuale se poate deosebi un profil etic, unitar şi armonios, alcătuit dintr-o mulţime de reacţii sufleteşti, pe cît de diverse pe atît de definitorii pentru omul înaintat al zilelor noastre. Analiza critică arată că între diversitatea acestor reacţii şi linia unitară a profilului nu există nici o contradicţie, şi că, dimpotrivă, armonia lor trebuie înţeleasă ca o manifestare variată şi multilaterală. Ceea ce am spus aici, într-un fel perifrastic, demonstrează că principiul estetic al unităţii în diversitate, îşi găseşte o largă aplicabilitate şi în acest domeniu al poeziei, ilustrîndu-se concret printr-o serie de atitudini lirice care, în formele lor specifice (personale şi chiar temperamentale) exprimă cu pregnanţă superioritatea inextricabilă a idealului comunist. Sensibilizarea artistică a unei astfel de „armonii", ţîşnind după cum se vede, din scînteierea dialectică a lumii, jalonează drumul încărcat de semnificaţii al poeziei noastre realist-socialiste, sugerînd, în primul rînd, prin raportul permanent dintre parte şi întreg, dintre atitudinile proprii şi idealul comunist, felul în care e necesar să fie înţeleasă ideea de contemporaneitate. Căci, după toate datele acestei poezii, a fi contemporan înseamnă nu numai a trăi fizic „în perioada desăvîrşirii construcţiei socialismului" dar şi a-ţi subordona resorturile conştiinţei morale idealului înaintat al epocii.

Nu e cazul să încercăm în rîndurile de faţă, o delimitare detaliată între ceea ce putem numi „profil etic" în poezia decadentă şi modernistă şi ceea ce înţelegem prin el în poezia noastră nouă. In linii mari însă, între un profil şi celălalt, este o diferenţă de lumi structural opuse, şi, mai departe o diferenţă de principii estetice ireconciliabile. De pildă, unitatea ideologică a poeziei noastre, văzută ca o manifestare conştientă, nu are cum exista, fie şi de pe o altă poziţie, în literatura burgheză. Aici, o anume fărîmiţare ideologică face ca fiecare „eu creator" să se justifice pe planul creaţiei artistice ca un fel de persoană absolută, avînd posibilitatea iluzorie (fiindcă autonomia gîndirii este într-adevăr o iluzie a intelectualităţii burgheze) de a se situa în afara datelor vieţii obiective şi de a se considera reprezentant al „unei morale independente de forţele economice şi antagonismele de clasă". (Roger Garaudy — „Umanismul marxist"). Tendinţa aberantă, şi deci, profund ostilă artei adevărate, putînd mistifica pînă şi gîndirea unor intelectuali cinstiţi, deschide poezia modernistă diversiunilor ideologice şi politice. Dacă ar fi să definim profilul acestei poezii, am spune că ceea ce o caracterizează este haosul moral, sau, ca să folosim un paradox, profilul ei poate fi găsit în cultul subiectiv, exagerat al unor idei dubioase, folosite cu ostentaţie, dar care de fapt sînt nonvalori (etice, politice, sociale). Dezagregarea lentă a conştiinţei, urmată de triumful izolării şi al individualismului, este fundamental opusă sentimentului solidarităţii colective, conştiinţei socialiste din poezia noastră. Juxtapunerea succintă, pe un plan teoretic, a opoziţiei, subliniază totodată caracterul politic al poeziei noastre în sensul că ea e purtătoarea concepţiei revoluţionare a clasei muncitoare. In spiritul ideii noastre, discuţia despre poezie, purtată în revistele literare (vezi articolele Verei Călin şi Ion Oarcăsu din „Contemporanul") a arătat că sfera politicului este implicată nu numai în producţia poetică ocazională, prilejuită de diversele evenimente şi festivităţi (mai precis nu numai în poezia izbutită de acest fel) ci şi în poezia erotică sau familială, să zicem. Desigur că tot printr-o atare prismă trebuie să privim coloratura etică a poeziei noastre care îşi găseşte în politic, adevărata autenticitate. Putem afirma deci, că patosul etic al poeţilor noştri este, (nici nu poate fi altfel) şi o manifestare politică. Cînd Nina Cassian scrie, într-un Sonet din ultimul ei volum („Sărbătorile zilnice"): „... voi purta de-a pururi pe meninge / Un chip frumos nealterat de vid, / Al lumii, cea în care m-am ivit / Şi care, ştiu, cu mine nu se stinge" — ea face implicit şi o declaraţie politică. Sentimentul echilibrului moral apare aici ca un bun cîştigat de poetă în epoca noastră generoasă, aptă împlinirilor omului, şi de aceea elogiul propriei demnităţi se subordonează politicului. Nici ipostaza poetică a morţii nu poate altera această energie conştientă, după cum se spune în aceeaşi poezie: „Atîta simt: eu tot voi adia / Prin ierburi, prin iubiri, prin revoluţii".

Atitudinea etică, în expresia ei lirică, se găseşte deci într-o vădită corelaţie cu atitudinea politică, determinată de gîndirea concret-revoluţionară a creatorului. Ar fi absurd să căutăm separaţia „chimicală" a eticului de politic, cînd, în permanenţă, unul îşi păstrează puterea de reprezentare a celuilalt. Faptul că în societatea noastră nu se dezvoltă o morală independentă de conştiinţa clasei muncitoare, face ca fiecare manifestare morală a conştiinţei socialiste să fie implicit şi o manifestare politică. Este interesant să urmărim cîteva aspecte de acest fel la un poet complex ca Mihai Beniuc. La el vom întîlni (şi nu numai în volumul ultim „Materia şi visele" din care ne extragem exemplele) numeroase meditaţii lirice pe tema trecerii timpului, precum: „Ah, anii mei, voi anii mei fugari, / Ce scurtă-i viaţa şi ce lungă-i arta", (Ca roua), sau „Îmi prevestesc poemele sfîrşitul, / Duioasele Casandre din cuvinte". (Lut lîngă lut). Luate izolat, versurile nu depăşesc valoarea unor constatări generale. Dar întrucît n-avem nici un drept de a le privi izolat, vom descoperi că, în contextul lor ele formează o treaptă — o treaptă necesară pentru afirmarea unei atitudini de înaltă etică comunistă. Să urmărim această schemă, de fapt o mişcare lirică de mare intensitate, în poezia „Moştenitorii", pe care o cităm: „Cresc anii mei ca noaptea către iarnă, / Ca ziua scade bucuria-ncet / Şi e ciudat că nici nu mai regret / Şi rîd cînd fulgii deşi încep să cearnă. // Ce vînt copacii-n codru mi-i răstoarnă? // Nu lupii care-mi umblă prin boschet? / In pod hambare gem de berechet / Şi fierb căldări gustoase la povarnă. // Ah! liniştea de-a şti că alţii vin / Ai tăi, mai tineri, tari cum tu demult / Pe tine te-ai visat în lumea nouă, // Hai să ciocnim cîntînd paharul plin, / Căci tot ce lumii vechi luptînd i-am smuls / Şi tot ce-am învăţat vă las vouă"!

Ideea de contemporaneitate oglindită în planul conştiinţei morale socialiste (începînd cu versul „Ah, liniştea de-a şti că alţii vin") se obţine prin negarea primelor două strofe. Faţă de sentimentul iniţial al vîrstei şi al indiferenţei, al liniştii pasive („Şi e ciudat că nici nu mai regret") contraponderea din partea a doua oferă o linişte întemeiată pe satisfacţia etică, conştientă, a continuităţii elanului comunist. Printr-o artă subtilă Beniuc converteşte meditaţia lirică într-o expresie a eticii actuale, şi, procedeul ni se pare deosebit de caracteristic pentru creaţia sa. Vom aminti, spre a mai da un exemplu, că în alte împrejurări, acolo unde este abordată tema naturii, a materiei (în genere o temă greu de abordat) poetul extrage prin reflecţie autentică, sensuri semnificative pentru o conştiinţă contemporană chiar şi acolo unde Natura, personificată, „vorbeşte" şi dă sfaturi": „Fii zborul ridicat din humă / Făclia fii ce se consumă / Fii cînt şi-avînt pînă la capăt, / Fii răsăritul fără scăpăt / Intîmpinînd pe cînd asfinte / Ochi noi ce-aşteaptă înainte / Fii suliţa cu vîrf de stea / Purtînd în lume dragostea". Conştiinţa morală a poetului se manifestă însă mult mai bogat. Cititorii vor putea distinge, în acelaşi volum, o poezie a gestului dîrz, cu reflexele lui fireşti: hotărîrea şi curajul care vor duce „la împlinirea" „visurilor cugetate" („Fă gestul..."), sau o poezie a atitudinii critice faţă de trecut şi în general faţă de pasivitate, împotriva amorţelii şi a staticului („Trecutul arde"). Trebuie să observăm că nimic nu-i pare poetului mai anacronic ca nemişcarea, ca indiferenţa, şi de aceea, opera lui tinde prin fiecare vers să se identifice cu neodihna creatoare, cu activitatea permanentă, pe care o ştie deosebi pretutindeni. Frumoasă şi definitorie este pentru profilul etic al liricii sale întrebarea: „Viitorul ştie oare cum ne / Chinuim să ridicăm columne / Din porfirul inimilor noastre?" care trădează nu numai efortul colectiv, continuu, al constructorilor socialismului ci şi generozitatea cu care ei se dăruie cauzei.

E deci firesc ca toate aceste atitudini etice să se armonizeze — aşa cum am precizat la început — pe fondul comun al idealului comunist permiţîndu-i poetului să se considere „înscris în timp ca o nervură / In frunza ce-nverzeşte şi susură", cum spune într-un loc, şi de fapt să se dovedească un autentic contemporan. Valoarea reprezentativă a eticului pentru politic şi invers, se impune astfel, ca o caracteristică a poeziei noastre, noi, respingînd, indirect şi la distanţă de timp, ideea maioresciană a moralităţii (şi a imoralităţii) în artă. Să ne reamintim că „înălţarea impersonală", din lumea intereselor zilnice, în cea a „ficţiunii ideale" neagă printr-o atitudine care se vrea morală tocmai politicul, şi derivînd cu necesitate de aici, eticul.

Ideile maioresciene care au primit încă de la naşterea lor o dîrză replică teoretică prin intervenţia promptă şi necesară a lui Gherea, au fost infirmate treptat prin creaţiile autentice ale realismului critic, şi definitiv prin metoda de creaţie a realismului socialist, fiindcă, cum am văzut, poezia actuală, izbutită, este o poezie politică (purtătoare a concepţiei revoluţionare a clasei muncitoare) implicînd şi o morală corespunzătoare, revoluţionară.

Pentru noi există deci poezie şi nonpoezie. Respingînd-o pe ultima, o acceptăm pe prima, pentru că ea ne caracterizează cu profunzime gîndirea politică şi morală, şi prin aceasta, epoca de generoase avînturi pe care o trăim.

D. CESEREANU

Oglindirea construcţiei socialiste

La noi, se construieşte azi cum nu s-a construit niciodată. Sub conducerea înţeleaptă a Partidului se ivesc uzine în creierii munţilor, se înalţă oraşe din temelii, se topeşte definitiv bezna veacurilor de sărăcie şi înapoiere „pitorească". Poeţii, cu antenele lor fine au captat undele întregului spaţiu de construcţii al ţării. Ei răspund, ca militanţi activi în frontul ideologic, sarcinii trasate în Raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului, străduindu-se astfel „ca prevederile planului de şase ani, atît cele generale cît şi cele privind fiecare ramură şi fiecare colectiv, să devină temeinic cunoscute de oamenii muncii, să mobilizeze cele mai largi mase la îndeplinirea sarcinilor economice". Bicazul, Oneştii, litoralul, oţelăriile Reşiţei şi Hunedoarei, sondele Prahovei şi minele Văii Jiului, iată numai cîteva din punctele principale de reper ale poeziei, pe care ne propunem s-o urmărim în modul ei de oglindire a omului, a constructorului de pe şantierul sau din uzina socialistă.

Zugrăvind patosul muncii colective, în condiţii libere de orice exploatare, cei mai mulţi dintre poeţii noştri au distins trăsăturile nobile fundamentale ale eroului contemporan. Lui Mihai Beniuc, acesta îi apare în cadrul unor incandescente viziuni cosmice, astrale, cucerind luceferii cerului, stăpînind materia deopotrivă cu visele („Cerul cucerit", „Materia şi visele" în vol Materia şi visele). Pentru Veronica Porumbacu, zidarii caselor şi ai şcolilor sînt „sarea pămîntului", creatori ai „bucuriilor simple" („Aş păstra undeva", „Vorbeşte un zidar" — în vol. „Dimineţile simple"); Szemler Ferenc are viziunea omului prometeic („Pe piscurile tinereţii", Gazeta literară, 5 ianuarie 1961); Al. Andriţoiu cîntă omul fulger („Simbol", Viaţa Romînească nr. 7/1961), Nichita Stănescu îl compară cu înaripatul Icar („Salt" — Contemporanul, 30 iunie 1961), iar Ion Horea („Roata olarului", Viaţa Romînească nr. 2/1961) sau Aurel Gurghianu („Mina" Steaua nr. 1/1961) aduc binemeritată slavă lui Homo faber, cel care supune firea şi perforează adîncuri. care clădeşte şi aruncă aştri spre vîlvătăile cerului. In genere, poezia noastră nouă şi în special cea din ultima vreme — ne referim la versurile publicate anul acesta în reviste, celebrează un om grandios prin faptele lui, un om care, însufleţit de ideile marxism-leninismului, se ia la întrecere cu natura, pe care o înfrînge şi o îmblînzeşte. Ar fi să cităm zeci de nume şi de poeme spre a ilustra afirmaţia că eroul nostru contemporan este figura centrală a poeziei. Dar la fel de importantă ni se pare şi relevarea modalităţilor diverse, a limbajului specific, original, prin care ni se transmite mesajul.

IMAGINI ALE EROULUI CONTEMPORAN

S-a făcut remarca şi în Raportul la cea de a III-a consfătuire pe ţară a scriitorilor tineri că reportajul liric se bucură de o atenţie deosebită din partea poeţilor. Intr-adevăr, această specie, ca variantă sintetică şi concentrată a reportajului, s-a dovedit foarte operativă şi eficace, mai ales în zugrăvirea vastelor şantiere. Am vrea să amintim aici poemele-reportaj ale lui Geo Dumitrescu („Macarale la marginea oraşului" Luceafărul, 1 iunie 1961 şi „Creierul uzinei" Gazeta literară, 23 februarie 1961) valoroase şi interesante prin ceea ce am numi relatare lirică. Poetul e un bogzian, trăind cu intensitate sentimentul măreţiei, patosul operei de construcţie socialistă. Pentru el, cabina de comandă a hidrocentralei de la Bicaz — creierul uzinei — şi electricianul ei şef, care cu cîţiva ani în urmă păstorise turmele pe Ceahlău, sînt motive de poezie densă şi de mîndrie spusă lumii întregi. Geo Dumitrescu stăpîneşte un penel care pune culori potrivite, capabile să realizeze mişcări succesive şi perfect legate între ele. Citîm poemul „Macarale la marginea oraşului" unde aspectul sumbru al mahalalei semirurale se înseninează treptat la sosirea parcă triumfală a „Marilor arbori de oţel", care vor nărui pe dată vestigiile trecutului, înlocuindu-le cu zvelteţea, eleganţa şi lumina timpului nostru.

Alături de reportajul liric, care conţine multe elemente de descripţie, se găseşte, de asemenea la loc de cinste. meditaţia, contemplaţia activă, creatoare, ca o altă modalitate poetică In acest caz, prezenţa eroului liric e împinsă şi mai mult în prim plan. şi de aceea expresia e mai concentrată, cuvîntul mai arzător. Lui A. E Baconski, poet cu o foarte concretă intuiţie a realităţii, peisajul liniilor de înaltă tensiune îi sugerează o nemaiauzită simfonie cîntată de... „Harpe electrice" (Gazeta literară 23 martie 1961); Nina Cassian salută minerul („Adînc" în volumul Sărbătorile zilnice), închinîndu-se ca în faţa celui mai demn tovarăş de muncă şi păşeşte ferm în hala oţelăriei de la Hunedoara, cu deplina luciditate a actului poetic („Hală" în acelaşi volum); Veronica Porumbacu cîntă „albul primar al caselor proaspete" ce urmează a fi împodobite cu flori şi amintiri („Sfială", „Motiv colorat" în vol. Dimineţile simple); Aurel Rău are viziunea oraşelor — madrepori şi a „vacarmului de neon" („Stanţe", „Blocuri pe litoral", Steaua, nr. 3/1961), Ion Bănuţă glumeşte pe seama lui Chronos care înghite vechea gară din Constanţa pentru că nu i-ar mai fi plăcut modelul („Pescăruşul", Contemporanul, 21 iulie 1961), Ion Brad vede în bolţile subpămîntene uriaşi copaci de argint şi aramă („Copacul care cîntă", Gazeta literară, 10 august 1961) iar Al. Andriţoiu, preluînd probabil involuntar cîteva stanţe beniuciene, se extaziază în faţa geografiei frumosului („Geografia frumosului" Contemporanul, 29 august 1961). La fiecare dintre aceşti poeţi (şi nu numai la ei) evocarea şantierului şi a omului socialist se produce, în exemplele alese, într-un limbaj specific demonstrînd profunda lor individualitate artistică. Pentru o mai largă exemplificare a meditaţiei, a monologului sau uneori a dialogului liric, am dori să ne oprim ceva mai mult asupra versurilor lui Nichita Stănescu. Credem că tînărul poet a dobîndit noi succese după publicarea volumului său de debut şi unele dintre cele mai însemnate în poemele închinate construcţiei socialiste. Nichita Stănescu nu transcrie (cum fac destui confraţi ai săi), ci interpretează realitatea, trece totul prin viziunea sa poetică personală. La el ideile, cuvintele „iau — cum singur spune — chipul zvelt al podurilor de beton, iau trupul suplu al schelelor de fier" („Autoportret în timp de veghe" — Gazeta literară, 6 aprilie 1961). Tînărul poet îşi simte resorturile vibraţiei în însuşi peisajul socialist care-i dă avînt şi elan într-o ascensiune continuă: „Şi e o azvîrlire în sus a sufletului meu / spre-un viitor mai cristalin al lumii / şi-un timp de dragoste pe care îl presimt sub tălpi / ca pe o zvîrlire din pămînt a lumii" („Salt", Contemporanul, 30 iunie 1961). Este adevărat că Nichita Stănescu caută uneori (acum în urmă, arareori), să arunce un văl cenuşiu asupra versului sau să plăsmuiască vreo imagine forţată (ex. „Sufletul de metal al omului", Luceafărul, 15 martie 1961), dar linia generală a poeziei sale e una suitoare, întruchipînd liric din ce în ce mai bine aspiraţiile nobile de pace şi fericire ale omului contemporan.

Spaţiul articolului de faţă nu ne îngăduie, din păcate, să analizăm şi alte exemple interesante oferite de poezia unor tineri, ca Leonida Neamţu, Florenţa Albu, Ion Crînguleanu, Mihai Negulescu, Florin Mihai Petrescu, Anghel Dumbrăveanu care au surprins aspecte dintre cele mai variate ale muncii eroice, entuziaste şi patetice de construcţie socialistă. E necesar să observăm însă şi anumite dificultăţi şi slăbiciuni ale poeziei consacrate muncitorilor de pe şantierele patriei.

Cum se spunea şi în Raportul la consfătuirea scriitorilor tineri, unii poeţi transformă adesea reportajul liric în proză curentă, străduindu-se doar cu transcrierea lui în scară. Tendinţele de prozaizare a imaginii poetice se manifestă de obicei în declarativism şi descriptivism. Aşa, de pildă, Adrian Munţiu publică în „Scrisul bănăţean" nr. 4/1961 o poezie, unde înşiruie nenumărate bune intenţii: „Vreau să vorbesc despre om, despre cîntecele Bicazului, despre flăcările Reşiţei, despre lumină, etc. („Vreau să vorbesc despre om"). Acelaşi procedeu facil se întîlneşte la tînărul Vasile Petre Fati, care într-un Cîntec publicat în „Steaua" nr. 5/1961 afirmă cu frenezie: „Cînt zidarii sub duş... / Cînt salopetele zidarului... / Cînt etajul douăzeci... / Cînt urcarea mobilei... / Cînt acordeonul caloriferului".

Victor Felea, talentat poet de altfel, nu se sustrage nici el tentaţiei de a face inventar în poezie, declarînd că ar vrea să desfăşoare un film, în care să se vadă nici mai mult nici mai puţin decît: „Toate casele clădite, / Toate palatele, / Toate şcolile / Toate căminele culturale / Toate creşele, / Toate hidrocentralele şi termocentralele, / Toate uzinele, / Toate fabricile, / Toate stadioanele şi sălile de sport" etc. („Film" în Tribuna, 2 martie 1961).

Depistăm aici comoditatea unor autori şi o regretabilă confuzie între propoziţia oablă şi expresia poetică. Versul alb sau versul liber nu acordă, cum se crede în chip greşit, nici un rabat artistic ci presupune, din contră, exigenţe şi eforturi sporite. Ritmul interior, forţa de sugestie se obţin printr-o sinteză superioară care determină detaşarea netă a poeziei de proza noastră curentă.

Există de asemeni tendinţa de a folosi unele imagini ca pe nişte mijloace de transport în comun, ceea ce duce la o nedorită nivelare a individualităţilor poetice. Astfel „casele ca o corabie", „schelele ca nişte catarge", „portativul luminii" sînt foarte frecvente, ameninţînd cu uniformitatea. Este necesar un mai serios efort de luminare a verbului, de topire a lui în propria retortă poetică.

Imaginea omului şi a şantierului socialist mai este umbrită uneori de aşa-numitul tehnicism (ex. „Bobinatoarele" de Ilarie Hinoveanu, Luceafărul, 1 mai/1961), care nu face decît să toarne plumb în aripile poeziei. Aici se impune o contopire a poetului cu obiectul, o identificare a lui cu realitatea complexă a vremii noastre

Captarea entuziasmului şi bucuriei, a elanului muncii eroice le aparţine poeţilor ca o sarcină de onoare. In laboratoarele şi şantierele lor de creaţie, oţelul se uneşte cu visul într-un aliaj pe care nu l-a turnat nici o altă societate în afară de societatea socialistă.

Al. SĂNDULESCU

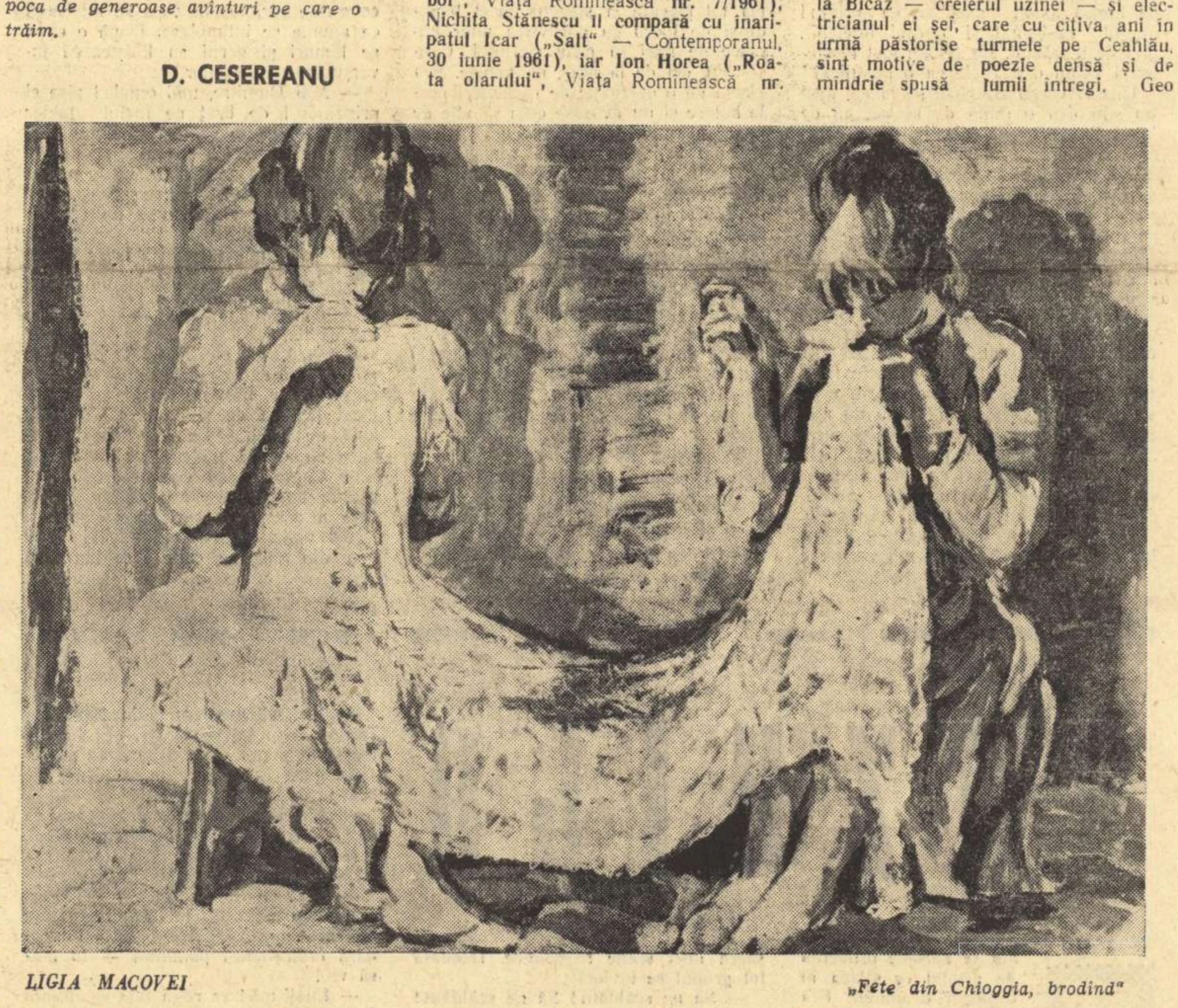

LIGIA MACOVEI „Fete din Chioggia, brodînd"

CRONICA literară

VALENŢELE REPORTAJULUI LIRIC*)

Stimulată de marele avînt al construcţiei socialiste, poezia noastră s-a dezvoltat şi în direcţia a ceea ce s-a numit **reportaj liric**, urmărind transcrierea şi transmiterea cît mai directă a ecourilor afective trezite de pulsaţia vie, rapidă şi puternică, a vieţii contemporane. Reporterul liric străbate neobosit spaţiul geografic al ţării, mereu atent la ceea ce e caracteristic realităţii noi: el va scrie o poezie a vastelor şantiere socialiste, a uzinelor, a peisajului în care se descifrează, la tot pasul, amprenta masivă a timpului nostru de adînci prefaceri. Sprijinită pe un nobil impuls, înclinarea spre această specie lirică s-a dovedit, pentru unii poeţi, fertilă. Nu e mai puţin adevărat însă că, de multe ori, afirmîndu-şi apartenenţa la sfera reportajului liric, au apărut versuri plat descriptive, lipsite de fiorul autenticităţii, notaţii sumare în succesiuni arbitrare din punct de vedere artistic. A existat, din această pricină, la un moment dat, tendinţa de a asocia însuşi conceptului de reportaj liric un sens depreciativ, uitîndu-se parcă adevărul elementar că o specie literară (cu sau fără tradiţie) e doar un mod de clasificare şi nu şi unul de valorificare. Abordînd cu o stăruitoare frecvenţă reportajul liric, Florenţa Albu a avut nu odată de suportat un examen din partea criticii, după părerea noastră de o excesivă severitate. A contribuit la aceasta şi încercarea susţinută a poetei de a practica un lirism simplu, nud, lipsit de spectaculos. Risipite în numeroase publicaţii, versurile ei nu puteau fi percepute în complementaritatea lor, şi nici în continuitatea unei aceleiaşi linii de inspiraţie, condiţii indispensabile (mai ales în cazul unei poete de tipul Florenţei Albu), pentru descoperirea unui profil poetic original. Strînse acum în volumul intitulat „Fără popas", poeziile Florenţei Albu izbutesc să creeze, la lectură, impresia unui univers liric distinct, pentru caracterizarea căruia vom recurge la un citat din prefaţa Mariei Banuş: „Există — la ceasul acesta — în poezia Florenţei Albu o fervoare dublată de austeritate, o duioşie şi o duritate, un elan şi o reţinere, care-i dau o notă proprie, un timbru special". Intr-adevăr, poeta nu-şi îngăduie — poate dintr-o teamă de ostentaţie — o expresie a afectelor în desfăşurarea lor spontană, autocontrolul lucid intervenind mereu. Unui entuziasm direct, unui patos al afirmării profesiunii de credinţă fără reţinere (care, pare a gîndi poeta, ar putea fi considerate ca manifestări ale grandilocvenţei, ale „declarativismului") Florenţa Albu îi preferă o anume solemnitate a gesturilor lirice, ca în această mărturisire a ataşamentului faţă de un ideal etic socialist: **„Noaptea / se aprind focuri afară, / de parcă oamenii, dintr-un sentiment de solidaritate cu stelele, / le-ar răspunde, / aprinzînd lîngă schele — mari focuri. / In astfel de nopţi oamenii-mi par / asemeni stelelor: / unele ard, abia scînteind, / altele ard, jur-împrejur luminînd, / distanţe le-mpart, distanţe le-apropie / şi totuşi, sînt un tot unitar — Universul. /... Oameni şi drumuri, / străbătuţi de axele aceluiaşi sens, / precum stelele".**

Eul liric se descoperă într-un climat al simbolurilor revoluţionare, în cadenţe ample şi grave, dar efortul de depăşire a subiectivităţii — lăudabil ca atare — nu se soldează totdeauna cu o transfigurare poetică a abstractului: **„Merg colbuită pe drumuri. / Asemeni geologilor / care aduc probe de minereuri / din toate pămînturile, / port în rucksacul meu / probe pentru laboratoarele secolului XX, / în care se-ncearcă / rezistenţa betonului şi a visului, / rezistenţa solidarităţii umane / cimentată de revoluţie".** („Fără popas"). Dorinţa relevată de solemnitate duce uneori la efecte nescontate de artificial şi uscăciune. Pe linia aceasta poeta obţine însă şi certe împliniri. Un ritual al firescului, care reface mari cicluri în gestul cel mai simplu, e consemnat într-o poezie ca „Muşc din pîine": **„Muşc dintr-un codru de pîine. / Mi-e foame / Gestul e simplu. Rit. / Muşc dintr-un codru de pîine. / Firimitura e dulce. / Lumina toamnei e dulce, / pămîntul jilav: / miroase a pîine şi a flacără (...) Duc codrul de pîine la gură, / Mă-nvăluie multă — lumina / şi-o dulceaţă nespusă / îmi trece în degete, / îmi urcă în tîmple, / mă doare, / ca un sens prea mare, / strecurat într-un bob prea mic. / Trăiesc. Visez. / Muşc din pîine".**

S-a afirmat că din volumul „Fără popas", cele mai izbutite ar fi versurile grupate în ciclul „Bărăgan". Poeziile închinate Bărăganului natal definesc, într-adevăr, cu mai multă precizie decît celelalte, sensibilitatea poetei ca dat temperamental. O anume duritate, patetismul conţinut, sobru, implicînd refuzul efuziunilor sentimentale, sînt caracteristici ale sufletului ţărănesc, obligat să reziste unor seculare umiliri din partea stăpînilor pămîntului. „Drumul subţire" e drumul unui exod din tragicul vieţii rurale de altădată, exod iluzoriu de altfel: „...Era în marginea satului nostru un drum, / îi zicea — drumul subţire. / Vara juca desculţă în praf, / apa morţilor juca, / unde drumul subţire era şi mai subţire, / unde zarea era mare, / şi-ademenea / ciudat ademenea spre ea. / Plecau flăcăi pe drumul subţire, / îi alunga sărăcia, / îi chemau apele, / şi nu ştiu ce vise, / şi nu ştiu ce sete". Prezentul socialist spulberă acest drum al „flăcăilor pribegi"; simbolul e convingător prin simplitatea lui gravă: **„In toamnă, / cînd l-au arat tractoarele adînc, / cînd l-au brăzdat cruciş şi curmeziş, / s-au stîrnit vînturi puternice / şi-au risipit în toate patru zările / urmele vechi din drumul subţire".** Poetă a Bărăganului **„ars de vînt, tăcut, zgîrcit, / cu aerul aspru şi tare / ca o mînă bătătorită de sapă, / lăsată cu duioşie stîngace, / pe fruntea mea"**, Florenţa Albu descrie cu accente intense momente importante ale bătăliei pentru transformarea socialistă a agriculturii. Elogiul activistului de partid (poemul „Activist şi poet") pune în lumină sensurile mari ale eforturilor luptătorului comunist: **„Aceste drumuri lungi, peste toate pămînturile, / pe care le străbat fără gînd să vînd ori să cumpăr / la vreun iarmaroc, / aceste drumuri care nu duc nici la iubită, / nici la mamă, nici la soră, / nu duc la nici o casă-anume, / care trec prin inima tuturor oamenilor, / de la un sat la altul, / de la un om la altul, / mai puternice decît înrudirea de sînge, / aceste drumuri lungi / din zori, din amurg / spre alte dimineţi, / măsoară azi / lanuri pentru secerătorii de mîine".** Poeta se lasă uneori cotropită de „o bucurie sălbatecă", în faţa cîmpului eliberat de haturi şi invadat de prospeţimea zorilor: **„Peste colectivele Bărăganului / vuiesc zorii — / parcă-s o mie de cai gătiţi cu panglici albastre şi roşii; / şi eu îi primesc / între grîu şi lucerne / cu mîna prinsă semeţ la cingătoare"** etc. („La întoarcere"). Extazul naturist nu e confundare pasivă în natură, ci stimulator de energii vitale: **„Imi miros degetele a pămînt jilav / şi buzele au gust amărui, de mugur / în păr s-au risipit petalele ploii şi ale soarelui / şi-acum părul abureşte cald, strălucitor, / ca blana de sălbătăciune (...). Mă simt o zeitate / stăpînă pe ape, pe nouri, pe soare, / pe vîntul neliniştit".** („Tînără").

Mai apropiate de ceea ce înţelegem propriu-zis prin reportaj liric sînt ciclurile „Însemnări din mină" şi „Cîntec pentru primii pescarii". Versurile despre mineri vădesc, în afară de preocuparea de a nota aspecte semnificative din viaţa celor ce trudesc în străfunduri (realizîndu-se o confruntare între trecut şi prezent), o definită intenţie de construcţie artistică. Din păcate — există, fireşte, şi excepţii — simbolurile cu care operează poeta aici sînt destul de facile, iar solemnitatea tonului rămîne exterioară, fără „acoperire": **„Numai oamenii vîrstei de aur, / stăpîni pe uneltele şi visele lor, / aduc cu ei toate culorile: / culorile bucuriei, / culorile adevărului, / năzuinţei, iubirii** (prea mulţi poeţi au început să scrie despre culorile abstracţiunilor!) **Cînd se strîng culorile la un loc / se face lumină. / In mine adînci, / unde n-a pătruns rază de zi, / omul e soare".** („Lumină"). Alteori ne întîmpină incongruităţi de felul: **„Ochii lor sprijineau abatajele, / multiplicau lămpaşele aprinse, / stăteau lîngă surîs şi-l făceau frumos"** (s.n.) Ciclul închinat pescarilor se distinge prin calităţile picturale şi printr-o monotonie pînă la urmă obositoare. Poeta crede că repetiţiile conferă un caracter incantatoriu versurilor sale, dar se înşeală: **„Şi marea înaintează pe ţărm, să-l trezească, / înaintează să-l trezească / şi vin dinspre mare, în amurgul roşu pescarii, / trec legănîndu-se"** etc.

Considerat în ansamblu, volumul Florenţei Albu se prezintă îndeajuns de unitar, ferit de grave inegalităţi. Unele poeme care, citite izolat, ar părea şterse, în context capătă relief, se integrează într-un filon liric personal. O pîndeşte însă pe Florenţa Albu pericolul unui lirism abstractizat (prin exces de simplificare), al gesturilor care se desfăşoară (prejudecată împotriva spontaneităţii? timiditate?) ca într-o mecanică a solemnului.

Dacă am accentuat asupra unor asemenea deficienţe, am făcut-o cu conştiinţa că talentul poetei va izbuti să le învingă. Oricum, Florenţa Albu şi-a găsit în rîndurile tinerei generaţii lirice profilul ei distinct şi merită elogiată perseverenţa cu care, pînă acum, şi-a urmărit linia ei de dezvoltare.

Matei CĂLINESCU

---

*) Florenţa Albu: „Fără popas".

TIBERIU UTAN

Copac fără păsări

Iunie. 1961. München.

Dureros răsucit. Ca un braţ de schilod
medieval, peste coapsele unei tinere.
Degete strîmbe, cu ghimpi. Frunze mici
încărcate de ţepi.
Claun cu pletele-n vrej, rădăcini
ce nu ating solul. Nimicule verde.
Lemn moale cu spini, nu oferi
nici cît firul electric
loc pentru piciorul zburătorilor. Colibri
nu ar afla-ntre sîrmele ghimpate
ce cresc pe chipul tău, popas.
Albinele şi fluturii te tem. Undele
radiofonice te ocolesc.
Unic copac fără păsări, numele tău
nu mi-l mai amintesc, —
era-ntr-o limbă frumoasă, dar moartă,
pe-alei de grădină botanică.
Ţipăt de cobe, nimicule verde,
copac fără păsări, frînghiile brune
de tine atîrnă, aşteaptă. Tu sperii
de-acum doar copiii din leagăn.
Ţii umbră năpîrcii şi umbrelor,

copac fără păsări.

Elicele

Puternice,
sfîşie aerul,
liniştea cerului
o zgîlţîie,
o destramă
tăcere cu tăcere,
scamă cu scamă.

Despică tăria
ca fruntea unui gînditor.

Poartă aripi
în urma lor.

Privindu-le, simt
un dor de pămînt şi de stele

Elice
sînt braţele mele!...

Transcripţie

Mătăsuri ude marea la lună a întins,
uscate să le-mbrace, în zori, pornind pe ape
vîntul ce picoteşte-ntr-o barcă de pescar.
De-acolo, din cleştarul adîncimilor,
adună valul colorate scoici,
spre bucuria ta... Nu adormim, —
prin uşile deschise, ca o făptură vie,
ca un răscolitor fluid,
cu ape de lumină, marea, marea
inundă încăperea şi sufletele noastre.

Eforie, august

Pinii din Roma...

Pinii
sprijină cerul.
Ca nişte poduri de palme
coroanele lor
mîngîie cerul.

Lîngă livezile de portocali
— verde-adăpost
rachetelor americane —
încing un val de linişti aparente.
Eu i-am văzut:
Cu palma deschisă
ştergeau de pe cerul italic
din cînd în cînd
cîte un nor,
nedorit călător.

Eu i-am văzut:
Cu mîinile întinse
recheamă culoarea furată — azurul
în ochii împăienjeniţi ai cerului
peste livezile de portocali...

Meşterii fîntînari

În loc de scrisoare
lui Salvatore Quasimodo

Nimic nu le rămîne ascuns:
Cu urechea desprind, în adînc.
susurul apelor,
zborul lor viitor;
gîndesc şi clădesc
fîntîni ce vorbesc
cu glas omenesc, —
la răscruce de drumuri,
în pieţe cu columne egiptene,
în parcuri,
de-a lungul întregii Peninsule.
Învesmîntă stropii în straiele soarelui,
focul cu apa nuntind...

Cît de bine cunosc
inima, pulsul pămîntului!

Meşteri fîntînari,
voi semănaţi
cu marii poeţi ai Italiei.

Casa

Ion Grecea

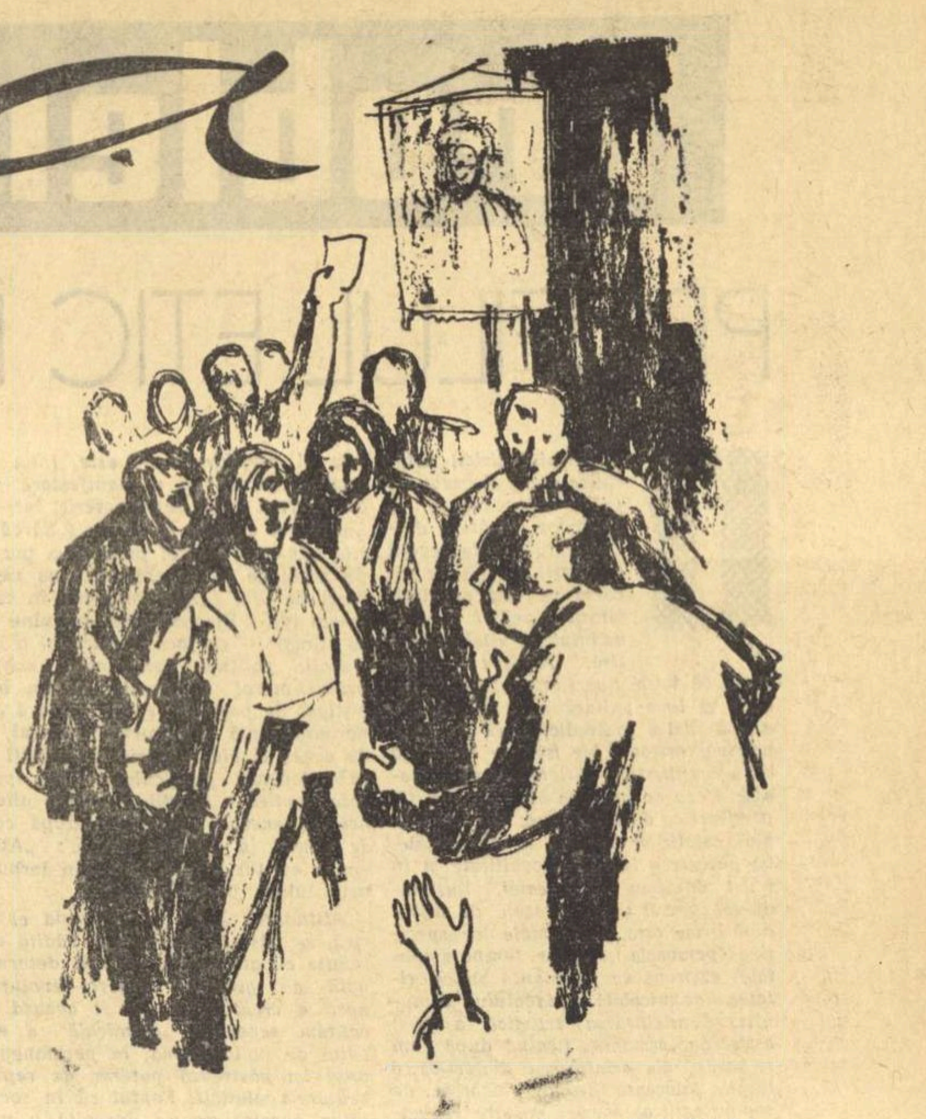
Desen de V. SAVONEA

A murit tuşa Lisăveta... S-a stins în zori în timp ce ostenită de alergătură se aşezase numai pentru o clipă să se odihnească între răsadniţele de roşii ale serei. Au găsit-o două femei întinsă pe pardoseala de cărămidă, cu pleoapele lăsate şi obrazul vînăt, înţepenită în adormirea de totdeauna. Dintîi au crezut că stă numai aşa — un minut sau două cum îi era felul — să--şi mai tragă sufletul că de multă vreme o ţinea rău de tot un cuţit sub coaste, în dreptul inimii. Dar cînd au văzut că nu mai mişcă şi că şi-a dat sfîrşitul, femeile s-au speriat de moarte şi ţipînd au alergat să dea veste printre oamenii care tocmai ieşiseră la săpatul grădinii de legume a gospodăriei.

De pe la amiază tuşa Lisăveta, bună şi harnică la treabă ca nimeni alta la vîrsta ei, odihneşte între luminări şi flori, cu palmele pe piept, de parcă ar dormi. Între degetele-i uscate ţine un colăcel de ceară, din mijlocul căruia se înalţă firav un firicel galben de lumină. Singură e acum în odaie, că singură şi-a trăit şi ultimii ani ai vieţii. N-a avut parte de nici un ajutor pe lîngă casă la vremea bătrîneţii. Iacob Miclea, bărbat-său, om în putere şi zdravăn ca un munte, s-a prăpădit în vremea bombardamentelor americane, că-l prinsese urgia cu căruţa pe străzile oraşului. Ducea nişte lemne pentru vînzare. Lenca, singura ei fată, s-a măritat cu unul Gheorghe Pană, om afurisit, strîngător de averi şi a plecat în satul acestuia cale de cincisprezece kilometri, unde şi-a întemeiat gospodărie. Constantin, feciorul dintîi, a învăţat de mic strungăria şi acuma-i lucrător într-o fabrică de ţevi la oraş, iar Dumitru, celălalt fecior, a fost o vreme factor poştal, dar prinzînd patima beţiei, a cheltuit banii mandatelor şi l-au dat afară. Acum munceşte şi el în colectivă dar umblă mai tot timpul ameţit de băutură şi e gata să se ia la harţă cu cine-i iese în cale. Stă în partea din deal a satului, singur, fără muiere, că femeia i-a plecat de mult din bătătură. „Of, doamne, amare zile mi-ai dat la bătrîneţe!" ofta cîteodată tuşa Lisăveta stînd singură în odaie bolnavă şi slăbită, încît n-avea cine-i aduce o cană cu apă. Iar cînd umbla în urma plugului să-şi are cele două pogoane de pămînt, ostenită şi cu puterile sfîrşite se oprea deseori la capătul hatului, se aşeza pe răzor şi începea să plîngă, amărîtă şi chinuită pentru soarta vitregă de care avusese parte. „Nu-i nici o dreptate pe lumea asta! suspina ea privind plugul răsturnat şi ogorul înţelenit, plin de mărăcini. De ce am fost blestemată să-mi duc zilele ca o pustnică?"

Uneori venea Dumitru pe la ea, însă nu să-i dea o mînă de ajutor, că de leneş îl ştiau toţi colectiviştii, ci beat cum era, umbla să vadă ce mai e prin odaie, ca să şterpelească şi să vîndă, să facă bani, să-i dea pe băutură. Lenca se arăta şi ea dar numai o dată pe an, la sărbători, şi atunci plînsă şi îndurerată, nu rostea o vorbă, nu punea mîna pe nimic, ci cu inima zdrobită îl asculta pe Gheorghe bărbatu-său, care din te miri ce începea să se certe cu bătrîna pentru zestrea de care nu fusese mulţumit. Numai Constantin, muncitorul de la oraş, îi trimetea mai întotdeauna bani şi o ruga prin scrisori să vină să stea la el, să nu mai muncească, şi să-şi ducă în tihnă zilele cele din urmă. „Nu pot maică Tică, nu pot să mă despart de casa mea, de ogorul meu — îi răspundea ea punîndu-l pe un băiat din vecini să-i scrie.

Cînd după o vreme a început a umbla vorba prin sat că oamenii vor să-şi pună pămîntul de-a valma, să-l muncească împreună şi să se bucure de roadele lui tot împreună, tuşa Lisăveta a dat de veste despre treaba asta lui Constantin şi el a sfătuit-o să se bage în rînd cu oamenii, că numai între oamenii aceia îşi află mulţumirea şi preţuirea vredniciei ei.

Dintîi bătrîna n-a făcut pasul ăsta. A mai stat un an chibzuind adînc şi cu răbdare să vadă ce şi cum merg lucrurile. Şi cînd în toamnă a aflat ce bogăţii au dus în casele lor colectiviştii şi mai ales ştiind că în gospodărie cei bătrîni primesc să muncească pe potriva puterii lor, n-a mai stat pe gînduri şi a scris iar lui Constantin „Maică Tică, află despre mine că sînt sănătoasă, însă tot amărîtă în pustietatea odăii. Acum am zis să te ascult şi să bag şi eu cerere la colectiv. Dacă ai vedea ce bine au ieşit oamenii cu munca te-ai cruci şi nu ţi-a veni a crede. Dar e lucru adevărat şi eu nu mai stau pe gînduri..."

Doi ani a muncit tuşa Lisăveta în gospodărie. Şi în tot timpul ăsta nu s-a schimbat din brigada legumicolă. I-a plăcut să-şi ducă zilele printre răsadniţe, să plivească buruieni, să îngrijească vrejii de castraveţi şi tufele de mazăre şi fasole.

În două rînduri a fost evidenţiată pentru vrednicia ei, a primit primă în bani, a fost trimisă şi la oraş la o consfătuire. Ba o dată i-a apărut şi poza în ziarul raional... Se bucura de viaţa nouă, pe care o apucase, devenise mai sprintenă în mişcări, veselă şi vorbăreaţă, mereu binevoitoare şi cu o vorbă bună pentru toată lumea. Şi tocmai acum, cînd totul i se părea a fi o minune ce-a cuprins viaţa satului, ea s-a stins ca o luminare, acolo sub acoperişul de sticlă al serei, între răsadniţele cu miros de pămînt jilav.

Către seară, în odaie începură a se aduna oamenii de la colectivă. Stăteau pe lîngă pereţi la lumina luminărilor şi tăcuţi cu căciulile în mînă priveau cu ochii trişti chipul uscat al tuşii Lisăveta. Lenca, roşie de plîns, cu un tulpan negru pe cap, umbla cu fruntea tot plecată şi suspina încet făcîndu-şi de lucru cu potrivirea unor buchete de flori în jurul sicriului. Constantin, cel de la oraş, nu venise. Era plecat cu o delegaţie de muncitori peste hotare şi nu avusese cum să afle de moartea mame-si. Numai Dumitru, şi-acum beat, cu căciula spartă dată pe ceafă şi părul răvăşit căzut pe tîmple, venise încă de dimineaţă în ogradă şi în timp ce bătrîna se afla în sicriu, în odaie, el urcase în podul casei şi dăduse jos tot ce găsise acolo: un ceaun, nişte pirostrii, un darac de lînă, un butoiaş fără cercuri, un căpăstru de cal, un lanţ ruginit şi multe altele pe care le pusese sub şopron alături de-un car fără osii şi roate. „Îi partea mea de avere — gîndise el. Şi casa tot eu am s-o iau. Numai eu am rămas aici în sat, mie mi se cuvine totul".

Se lăsase de-acum amurgul. În ogradă veneau şi plecau oamenii cu capetele descoperite, vorbind în şoaptă cu o adîncă smerenie, încît nici poarta n-o trînteau în trecerea lor.

Deodată, în liniştea aceea, se auzi afară în ogradă un răcnet ca de fiară. Apoi înjurături, ţipete, vaiete. Cineva zvîrli cu piatră şi geamul odăii în care se afla moarta se sparse în ţăndări. Lumea se buluci în ogradă gălăgioasă, neliniştită.

— Mă banditule, mă, te fac zob mă! — se auzea răcnind un glas răguşit, plin de venin. Îţi crăp capul mă, uite acu ţi-l crăp.

— Vrei avere mă? — răcnea el înverşunat. Na avere! Casa-i a mea, zestrea Lencăi, că s-a măritat şi a plecat din ogradă numa cu ţoalele de pe ea! Ai luat pirostriile şi butoiaşul din pod, du-te dracului cu ele dar de casă să nu te atingi.

Zicînd acestea, Gheorghe cu părul căzut pe ochi înălţă iară pumnul, dar Dumitru îşi feri capul şi în aceeaşi clipă smulgîndu-se din încleştare, fugi sub şopron şi se întoarse cu securea vînturînd-o în aer, pe deasupra capului. Femeile dădură un ţipăt. Cîţiva bărbaţi se repeziră şi cu mare greutate înlănţuiră braţele lui Dumitru.

— Mă, stai mă, linişteşte-te!

— Lăsaţi-mă, fraţilor! striga el duhnind a băutură. Lăsaţi-mă să-l căsăpesc 'mnezeii lui de venetic. Vine în averea mumii?

În acest timp, Gheorghe, învineţit la chip, cu părul tot pe ochi, se repezi, smulse o scîndură din gard, dar cînd să apuce să lovească, Lenca şi alte două femei îl prinseră zdravăn de mîini şi-l traseră mai mult tîrîş într-o parte.

În clipa aceea intră în ogradă Ion Bucovan, preşedintele gospodăriei, un om trecut de şaizeci de ani, potrivit de înalt, cu cojoc de piele şi căciulă fumurie. În urma lui venea Stelian Gîrbea, socotitorul şi el tot în vîrstă, fost multă vreme grefier la tribunal, pensionat şi statornicit în satul de unde plecase în anii tinereţii. Veneau să vadă ce mai trebuie pentru înmormîntarea bătrînei, că gospodăria se îngrijea de treaba asta aşa cum rînduise comitetul într-o şedinţă la amiază.

Auzind strigătele şi cearta, Ion Bucovan se opri locului fără să înţeleagă ce anume se întîmplase. După o clipă se lămuri şi porni să liniştească înverşunarea bătăuşilor.

— Măi Dumitre, măi omule! zise el prinzîndu-l de braţ pe fostul factor poştal. Se poate să faci tu scandal la moartea bătrînei? Destul i-ai necăjit zilele, las-o să se odihnească în pace...

— Casa-i a mea, nene Bucovane! tună Dumitru zbătîndu-se cu securea în mînă.

— Mă Dumitre dacă-i a ta se va vedea în testament, mă omule, zise careva din mulţime. Că tuşa Lisăveta de bună seamă a scris un act cu averea asta...

Deodată, ca electrizat, Dumitru se potoli, lăsă să-i cadă chiar securea din mînă şi cu mîneca hainei îşi şterse încet fruntea de sudoare. Uite că la asta nu se gîndise. Într-adevăr, trebuia să existe undeva un testament care să vorbească despre dreptul lui asupra averii, despre o anume înţelegere a acestor lucruri care însemnau însăşi viaţa lui. Aşa că auzind acel glas din mulţime, ochii i se luminară pe dată, chipul căpătă o palidă strălucire şi cu o nădejde în suflet se întoarse şi vorbi cu glas moale, aşezat:

— Mda, trebuie să fie un testament... Aşa că să vedem ce zice testamentul... Dar unde-o fi pus muma actul ăsta?

— Aşa e, unde e testamentul? întrebă şi Gheorghe venind mai aproape şi privindu-l cu duşmănie pe Dumitru.

Dar preşedintele Bucovan intră între ei şi-i despărţi, împingîndu-i într-o parte şi alta.

— Măi oameni buni, ce sînteţi mă turci sau ce sînteţi, de nu vă înţelegeţi? vorbi el convingător cercînd să-i liniştească. N-auziţi că trebuie să fie un testament? Ia du-te tovarăşe socotitor şi vezi cum stă treaba la sfat, o fi lăsat tuşa Lisaveta actul acolo... Ei, drăcie cu pălărie, vorbi el mai departe dojenitor. După ce că aţi lăsat-o pe bătrînă să se zbată singură în nevoile vieţii şi nu i-aţi dat o mînă de ajutor, acum veniţi să-i împărţiţi averea? Aveţi şi voi niţel obraz, măi oamenilor, ce dracu!

— Asta aşa e! zise careva din mulţime.

După un sfert de oră, socotitorul se întoarse.

— Iote testamentul, tovarăşe preşedinte.

Lumea se strînse buluc. Omul acela cu felinarul veni şi el aproape şi-l înălţă deasupra să se facă lumină. Ion Bucovan cercetă plicul pe-o parte şi alta, apoi îl rupse şi scoase la iveală o hîrtie împăturită. O desfăcu, trecu în grabă cu ochii peste ea, apoi cu un zîmbet în colţul gurii, zise privind roată în jur:

— Tuşa Lisăveta a lăsat feciorului ei Constantin de la oraş toate lucrurile din casă, un sac cu făină de grîu şi butoiul de vin. Lencăi i-a lăsat nişte scoarţe...

— Dar casa? Casa cui i-a lăsat-o, nene Bucovane? întrebă Dumitru cu sufletul la gură, făcîndu-şi loc cu coatele să vină mai în faţă.

— Casa a lăsat-o gospodăriei colective.

— Cuuum? întrebă Dumitru şi-l prinse pe Bucovan cu mîna tremurîndă de braţ. Dumneata te ţii de glume sau care-i socoteala? Ce, colectiva îi feciorul ei? Ea a avut-o în grijă? Ce lege o mai fi şi asta?

— Mă, omule, tu nu ţipa la mine, vorbi moale Bucovan. Uite, scrie aici negru pe alb.

Şi înălţînd hîrtia sub ochi, preşedintele citi tare, în aşa fel ca să audă toată lumea:

„...deoarece lui fiu-meu Constantin, să-l ţînă dumnezeu sănătos, nu-i trebă casă, că a zis că şi-o clădit una la oraş, îi las numa tot ce-i în odaie, în afară de scoarţe care le ia Lenca. Şi-i mai las lu Constantin şi butoiul ăl mare cu vinul primit de la colectivă. Îi mai las sacii de grîu şi porumb. Toţi sacii. Casa o las pe veci colectivei că ea mi-a fost de ajutor la bătrîneţe şi-n ea mi-am aflat rostul. Să bage-n ea copiii oamenilor sau ce-o crede tovarăşu preşedinte de cuviinţă, dar mai bine copiii că am auzit că ar fi trebuinţă de un cămin. Numa cer consiliului de la colectivă să-mi facă gard la cimitir. Asta e vrerea mea şi însămnez actul cu mîna mea nesilită de nime fiind sănătoasă şi în toate minţile. Lisăveta Micle".

Ion Bucovan împături hîrtia, se întoarse şi-l întrebă pe socotitor, căutîndu-l cu ochii prin mulţime:

— Ei ce zici, tovarăşe Gîrbea, avem noi fonduri pentru ce cere tuşa Lisăveta?

— Găsim, tovarăşe preşedinte, c-a fost femeie muncitoare, zise socotitorul, ivindu-se din lume.

Încetul cu încetul larma se potoli şi după o vreme fiecare plecă încotro avea trebuinţă. Cînd ograda se goli, Dumitru se lăsă pe-un bolovan, lîngă gard, înjurînd şi blestemînd, în timp ce, supărat, mototolea în mîini căciula făcută ferfeniţă. Parcă-i trecuse dintr-odată ameţeala băuturii. Stătea însă cu capul plecat, de parcă l-ar fi zdrobit o greutate. Gheorghe trecu pe lîngă el, fără să-l mai bage în seamă, intră în casă, cu pas apăsat, îşi prinse nevasta de mînă şi smuncind-o, o trase după el afară:

— Hai Lencă, hai femeie! zise el aspru, îndesîndu-şi pălăria pe cap.

BUZUILĂ

Nicolae Breban

Fata se apropie prudentă de grupul ce stătea în mijlocul drumului. Era slabă, mîinile le avea lungi, dar avea o gură frumoasă, mereu umedă. În drum se afla Ţanţoş (un băiat înalt şi energic, poreclit aşa), cei doi fraţi Simion şi încă un băiat, necunoscut.

— He — strigă Simion cel mare — ai venit şi tu? — Toţi se întoarseră spre fată.

— Da, m-am apropiat de voi... — începu fata, privindu-l atentă.

— He — strigă şi Simion cel mic care imita adeseori pe fratele său — he, de unde ai mătasea asta? — Îi prinse cu un deget marginea rochiei şi trase o fîşie subţire. Se auzi un fîşîit dulce şi stins şi toţi rîseră. (Era o rochie mult prea lungă, dăruită de cineva probabil, căci fata era orfană de ambii părinţi, din război, şi trăia din milă. Dar de cînd o purta ea, de marginile rochiei atîrnau nenumărate fîşii subţiri). Cel necunoscut crezu că poate deveni îndrăzneţ. Luă de jos un pumn de praf şi i-l turnă fetei în cap. Ea întoarse capul surprinsă şi-l privi insistent pe cel necunoscut, aproape galeş.

— Să nu deveniţi obraznici! — spuse rece Ţanţoş şi necunoscutul simţi cert că Ţanţoş se referise din politeţe la toată lumea, deşi el era singurul vinovat. Se fistici uşor şi din timiditate forţă lucrurile. Luă încă un pumn de praf gros şi i-l turnă încet pe umeri. Fata rîse dar Ţanţoş îl lovi repede şi puternic cu piciorul.

— Să nu deveniţi obraznici! — rîse Simion cel mic, care acum îl imita pe Ţanţoş. Simion cel mic purta o cămaşă de-a lui taică-său, lungă şi murdară şi începu să rupă fîşii din marginea ei, aşteptînd să audă acel sunet dulce şi stins al mătasei, aşa cum auzise cînd rupsese rochia fetei. Se întrerupsese doar pentru a rîde şi a spune: — Să nu deveniţi obraznici! — şi-şi continuă treaba, cu capul uşor aplecat pe umăr.

— Cum te cheamă, în definitiv pe tine? — îl întrebă Ţanţoş ameninţător pe cel necunoscut, după ce-l lovise. În acelaşi timp înainta spre el şi-l privea cu impertinenţă.

— Să mergem să ne scăldăm! interveni Simion cel mare, încercînd să evite, din delicateţe pentru fată, declanşarea unei scene războinice. Deodată tot grupul se învioră.

— Să ne scăldăm! Să ne scăldăm! începu să ţopăie Simion cel mic, lăsînd să-i cadă marginile cămăşii. Cum auzi de scăldat, fata se îngălbeni şi fugi înspre casă. Locuia singură, pe aproape, într-una din casele dărăpănate ce se sprijineau cu milă între ele, de la marginea oraşului. Reveni după scurtă vreme cu o pungă mare cu cireşe. Era o pungă din hîrtie groasă, sură, pătată, întrebuinţată adesea, foarte preţuită în casele acelea de periferie. Dar cei din grup cum dădură cu ochii de ea o rupseră atît de brutal încît o mare parte din cireşe se răspîndi pe jos. Băieţii erau strălucitori, chiuiau, mîncau cu lăcomie, îşi umpleau buzunarele, Simion cel mic căuta cu prudenţă prin praf după cele căzute. Fata îi urmărea cu ochi mari, gîfîind uşor.

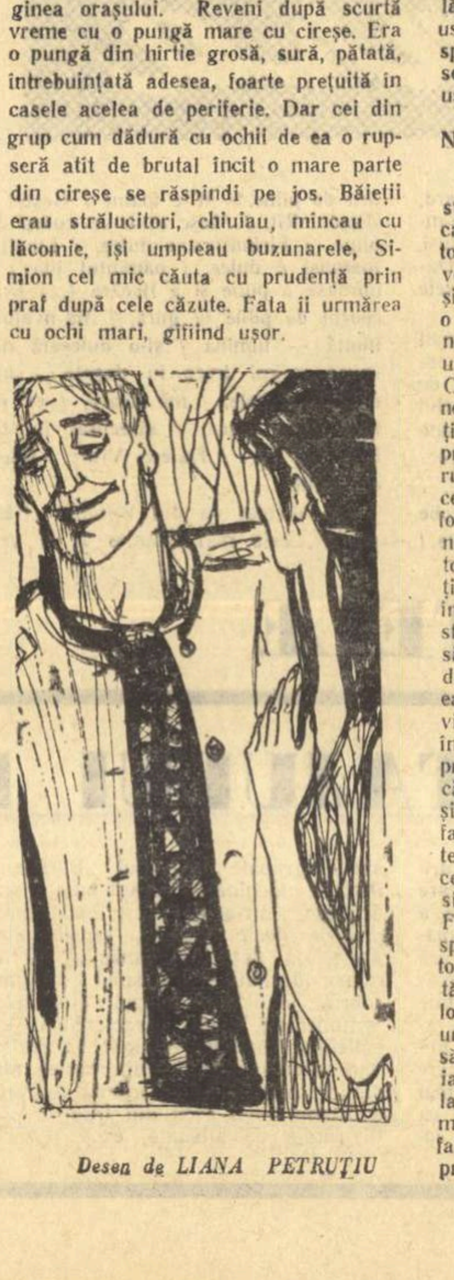
Desen de LIANA PETRUŢIU

— Haî, să mergem la iaz! porunci Ţanţoş, roşu tot de cireşe. (El lua cireşele în pumn şi-şi îngropa cu sălbăticie gura în ele). Fata îl prinse de braţ:

— Luaţi-mă şi pe mine! spuse ea rece, dar inima-i sărea puternic în piept.

— Tu? întrebă Ţanţoş, nu prea mirat — tu n-ai să vii! hotărî el.

— Tu? îl imită Simion cel mic, aplecîndu-se graţios în faţa ei şi rîzînd cu neruşinare, cămaşa lungă şi murdară măturîndu-i pămîntul — tu n-ai să vii!

— Luaţi-mă! se rugă fata — mi-am dorit totdeauna să mă luaţi o dată cu voi, acolo, la scăldat. Trebuie să merg şi eu o dată cu voi, acolo, luaţi-mă şi pe mine! Nici nu ştiţi cît tînjesc după asta!

Ea vorbea nu prea aprins dar înlăuntrul fiinţei ei dreptunghiulare şi uscate de mizerie, se zbăteau violent speranţa şi frica. Ţanţoş se prefăcu că se gîndeşte, din politeţe, apoi declară uscat:

— Nu, am hotărît. N-ai să vii cu noi. Nu trebuie să ne rogi.

— Haideţi.

— Staţi! strigă ea, — staţi, mai staţi cîteva minute! şi fugi, înainte ca ei să fi putut s-o refuze. Apoi se întoarse aducînd ceva neaşteptat: un lanţ vechi de argint, rupt în cîteva locuri şi legat cu aţă tare, neagră. Avea şi o medalie de argint, cu profilul Madonei, tocit şi murdar, însă cîteva linii uşoare, lungi, arcuite, sclipeau încă. Cei patru se uitară miraţi la obiect, nedumeriţi, dar felul ţeapăn în care fata ţinea braţele şi o anumită fixitate a privirii le dădu de înţeles că ea le dăruia cel mai preţios bun al ei. Simion cel mare luă în fine obiectul — el avea foarte mult tact — îl băgă cu voită nepăsare în buzunar, apoi toţi se întoarseră şi porniră spre iaz. Fata se ţinea după ei şi, văzînd asta, Ţanţoş începu să fugă prin mijlocul drumului stîrnind praf mult. Cum fata continua să-i urmărească, Ţanţoş se opri deodată şi se îndreptă ameninţător spre ea. Ea se dădu cîţiva paşi înapoi, privindu-l ţeapănă şi băiatul, presimţind în rigiditatea trupului ei o voinţă mult prea mare, ridică o piatră şi i-o aruncă la picioare. Simion cel mic ridică şi el imediat o piatră şi-o aruncă spre fata care se feri, fără chef, parcă. Fratele său îl imită, iar cel necunoscut începu să arunce în ea cu pumni de nisip ce lăsau prin aer arcuri de praf. Fata se depărta fără grabă, cu faţa spre ei, sărind adesea în sus, ca un automat, peste pietrele ce îi zbîrnîiau sub tălpi. Avea picioarele însîngerate de lovituri, pierdea mereu teren, dar nu-i ura. Ştia că ei n-ar fi putut niciodată să se dezbrace şi să se arunce, goi, în iaz, în faţa ei. Ştiuse acest lucru de la început totuşi dorinţa ei fusese nemăsurată. Şi-acum se retrăgea doar în faţa proiectilelor lor ce loveau uscat şi precis în porţiunea de drum pe care se sprijinea cu picioarele. „Nu vreau decît să-i întovărăşesc, iar ei nu vor decît să se arunce goi în apă" gîndea ea liniştită, sărind mereu din calea pietrelor ce se apropiau în curbe mari şi iuţi.

„Vrem acelaşi lucru — gîndea Ţanţoş. Cu plăcerea ei care e foarte frumoasă ea vrea să ne strice plăcerea noastră care e şi ea foarte frumoasă!"

— Unul din noi doi trebuie să moară, viconte! strigă el sălbatic, aruncînd o piatră şi alergînd spre ea. Ceilalţi îl imitară, chiuind. Fata se dădu repede înapoi, se împiedică şi căzu. Se ridică apoi şi fugi cu paşi mari, mohorîtă, spre casă. La un nou semnal al lui Ţanţoş, grupul se întoarse şi goni spre iaz prin praful drumului, ca o hoardă legendară de călăreţi.

★

După cîtăva vreme fata se luă pe urmele lor, trecu de clădirea bombardată a fabricii de mătase (deşi războiul se terminase de aproape doi ani, ea sta încă acolo uitată) şi ajunse la iaz. Iazul era apărat din partea drumului de o rîpă înaltă, ameţitor de înaltă, pe marginea căreia se găsea un zid de bolovani, tencuit în grabă. În dosul zidului se opri fata, gîfîind uşor de aţîţare şi privi. Jos, cei patru se scăldau ţipînd, sărind pe jumătate din apă, cu trupurile subţiate parcă de bucurie. Simion cel mic stătea întins pe marginea cealaltă, uns cu noroi din cap pînă în picioare. Aştepta nerăbdător să se usuce şi trupul său se zbîrcea încet, încet sub soarele ce părea o uriaşă umbrelă de foc. Fata asculta ţipetele, plescăiturile corpurilor cînd se loveau între ele, zgomotele apei chiar şi liniştea lor, liniştea acelui grup de jos, cu fascinaţie, cu o uimire ce o ameţea. Apoi tresări deodată şi se întoarse. Pe marginea rîpei de-a lungul zidului se strecura încet Buzuilă, nebunul, smintitul. Buzuilă era tînăr, înalt, cu părul sclipitor şi rîdea mereu fără zgomot şi de atîta rîs gura i se lărgise şi se întinsese pe faţă ca o rană. Era desculţ, dar purta încă o curată tunică ofiţerească şi se strecura printre bălăriile înalte ca printre nişte şerpi ţepeni, lemnoşi, ce se mişcau necontenit, într-o oscilaţie mecanică, de pendulă. Fără să ştie bine de ce, orfana şi Buzuilă se ocoleau cînd se vedeau, se îndepărtau unul de celălalt cu o repulsie inexplicabilă.

Buzuilă se apropie şi privi în jos. Privi tăcut şi încordat cîteva minute urmărindu-şi prietenii, cei care-l fugăreau prin praful înalt al drumurilor cu pietre, cei ce se apropiau tiptil pe la spate şi îl loveau sălbatec cu pumnii, ori îi aruncau de foarte de aproape cu praf în ochi. Sta peste zid şi îi urmărea încordat, ţeapăn, ca pe o proprietate a sa. Fata privea şi ea, încordată, apoi, deodată urmărind siluetele subţiate ale celor patru şi jocul lor armonios, mişcările lor lente (atît de lente de parcă erau legaţi cu funii subţiri de mătase) i se făcu frică de această armonie. Frica ei se transformă repede în panică şi-atunci ridică braţul şi aruncă o piatră în iaz. Buzuilă, smintitul, fără s-o privească aruncă şi el una. Cei de jos nu se sinchisiră însă şi-atunci Buzuilă rupse cu mîinile, precipitat, tencuiala groasă dintre pietre şi aruncă o piatră mare în jos. Fata se sperie, vru să fugă dar văzînd că Buzuilă rupe tencuiala din jurul altei pietre se răsuci şi îl îmbrăţişă, vrînd să-l imobilizeze. Buzuilă însă era puternic, deşi încercuit de braţele şi picioarele ei lungi, muşca mereu cu mîna dreaptă din tencuială, apoi rostogoli şi a doua piatră în iaz. Pietrele cădeau încet una după alta peste prietenii săi care îl urmăreau de obicei cu chiote şi risete, şi fata îi auzea doar rîsul acela fără zgomot, jucîndu-i ca o rană pe obraz, ca o limbă rece, dublă, de şarpe.

De partea cealaltă a iazului era o pustă întinsă şi pe această pustă ţîşniră cei patru, urmăriţi de ploaia de pietre. Ţanţoş şchiopăta, iar Simion cel mic avea umărul însîngerat. Cu toate acestea ei nu priveau în sus, mişcările lor nu-şi pierduseră din armonie. Continuau, depărtîndu-se de iaz, să sară şi să chiuie, azvîrlindu-şi în sus braţele subţiri ca nişte săgeţi.

Cei doi rămaseră încremeniţi, urmărind grupul ce se depărta. Fata privea cu încordare, i se micşoraseră ochii şi îi venea să plîngă.

Se întoarse şi vru să se repeadă spre Buzuilă. Dar cînd îl privi, ceva o izbi parcă şi rămase nemişcată.

Buzuilă urmărea şi el grupul ce se depărta pe pustă cu o încordare caraghioasă, ca un copil uriaş, nemulţumit, furios. Rîdea ca de obicei, stins, dar gura i se mărise într-atît încît micşorase ochii, urechile, fruntea devenise ea singură, aproape, faţa lui. Rîdea cu o crispare puternică şi jalnică în acelaşi timp şi fata îşi dădu seama, deodată, că vrea să plîngă, voia, tremurînd din tot corpul. Şi din această neputinţă a lui, din această grozavă mutilare a lui se ridică năprasnic ca o aripă uriaşă, ca o trîmbă piezişă de aer îngheţat, lovindu-i, o fulgerătoare amintire a războiului.

INSEMNARI DE LA ONEŞTI

Aprilie 1959. Demult, demult, acum parcă o sută ori sute de ani, pe cînd, adolescent, treceam cu trenul prin gara Tîrgu-Ocna urcînd mai departe spre Palanca, spre Ghimeș-Făget, unde mi-era ținta călătoriei, — stația de cale ferată de-aici din Onești nu-mi oprea niciodată privirile și nu-mi spunea nimic. O mică stație intermediară ca atîtea altele de pe traseu.

Mi-aduc aminte ca azi: pornit inimos de la Adjud spre apus tot peste dealuri, tot peste dealuri, tranca-tranca-tranca-tranca-tranc, „personalul" sufla de la o vreme din ce în ce mai greu. Urcuș mare. Dincolo de Tîrgu-Ocna, munții mai la fiecare kilometru își virau capul pe geam înlăuntru, în vagon. Trotușul, tot mai subțirel și mai închingat de stîncărie, dădea în clocot, fierbea alb. Incepeau codrii. Valea se mlădia printre codri și munți, împuținată de nici n-o mai recunoșteai sus, aproape de izvor.

Sînt cam treizeci de ani de-atunci. Imi spune azi dimineață unul dintre secretarii comitetului orășenesc de partid din Onești, ajutîndu-mă cu dragă inimă să-mi încep documentarea:

— Oficial, data de naștere, ca oraș, a Oneștiului e 1954; atunci a devenit el oraș de subordonare raională. In patru ani, a crescut atît de mult și ca populație și ca însemnătate economică, încît astă toamnă — știți și din presă — a fost necesar să fie declarat oraș de subordonare regională. Dar nu e o întîmplare. Nu s-a mirat nimeni. Oneștiul crește vertiginos pentru că așa a fost planificat, e un oraș socialist, unul din marile centre petrochimice ale patriei noastre. Vedeți: temeliile termocentralei de la Borzești au fost puse în toamna lui 1952. Azi: termocentrala dă abur și energie electrică Rafinăriei nr. 10, Combinatului chimic, Combinatului de cauciuc sintetic și orașului, toate — construite sau încă în construcție, aici, la Onești. S-a planificat că...

Treceau pe stradă niște băietani; furat de gînduri, îmi fugise privirea afară, pe fereastră, îi petrecea pe băietanii aceia în drumul lor și aproape că uitasem să mai notez cele ce auzeam. Băietanii aveau cam anii mei de odinioară, cînd treceam pe-aici. Obraji rumeni, călcătură dîrză, glasuri tari, nestăpînite, — rîdeau voioși. Se cunoștea că-s de pe vreun șantier, purtau haine de lucru, largi.

Urmărindu-mi privirile, secretarul tăcu. Se uita și el pe geam, la băietani, dar încruntat; și-mi spuse deodată, cu un soi de oftat neauzit:

— Incă mai sînt multe la noi de făcut și mai ales în ce privește oamenii. Conștiința, vedeți, se schimbă, dar, ca să țină pas cu ritmul construcției în general, trebuie s-o ajutăm mereu, pentru că altfel... De exemplu băiatul acela, uite, ăla cu chica mare...

Nu mai țin minte ce trăsnaie făcuse pletosul pe care mi-l arăta secretarul cu degetul. Dacă nu mă înșel, se purtase nu prea frumos la o reuniune a tineretului. A fost după aceea „zgîlțiit" de utemiști în ședință, și-a recunoscut greșeala, și-a luat angajamentul... De fapt, secretarul îmi relata întîmplări extrem de interesante, de semnificative (cu ce strășnicie își ține acum pletosul angajamentul, etc.), dar eu nu mai aveam putere să rețin. Obosisem. Toată noaptea în tren... Ii petreceam mereu cu privirea pe băietanii aceia care se-ndepărtaseră voioși, cu păru-n vînt, cu bluzele umflate-n spate ca un balon.

Seara. — De la gară în oraș am venit eu, bineînțeles, cu autobuzul. Forfotă mare în stație, gemeau liniile de atîtea vagoane de marfă.

Plecase autobuzul, sforăia și se legăna în mers ca o rață; apucase spre oraș, nu se mai vedea stația. Fiindcă rămăsesem o vreme să privesc, în loc să urc cu ceilalți și să ocup loc, stăteam în picioare. Lume. Pasageri. Mă gîndeam: „Ce mai de-a trenuri, măi băiete, ce mai de-a marfare... Trebuie. Se clădește un oraș. Cogeamite oraș. E un oraș, nu-i sat".

Iulie 1960. — Au trecut două luni și ceva de cînd mă aflu aici, la Onești, în documentare.

Zicem: „noul oraș Onești" sau „marele centru petrochimic din Valea Trotușului" și ni se pare că am și prins totul în formula aceasta. Poate chiar l-am cuprins... Dar, privit mai de aproape, orașul, clocotul lui de viață și de muncă, e de o diversitate uluitoare. Unde să te oprești mai întîi? Ce să urmărești mai cu atenție în primul rînd? Totul te solicită imperios pe fiecare dintre șantierele acestui complex de șantiere.

Un tovarăș de la comitetul sindical al Complexului îmi povestea ieri:

— Am picat azi dimineață cu bicicleta într-o groapă la șantierul Combinatului de cauciuc sintetic... Nu, n-am pățit nimic, am avut noroc, s-a făcut opt o roată, d'aia-i fleac. Și dacă nu mai cunosc eu șantierul, apoi nu știu cine. Din somn să mă scoli îți spun pe de rost toată amplasarea. Ei, ce-am lipsit cît am fost la București? Trei zile. Era loc neted acolo. Vin huștiuluc în groapă că mă uitam în altă parte, și ce credeți că-mi trece mai întîi și-ntîi prin minte? „Măăă, cum s-a schimbat șantierul ăsta în nici trei zile..." In loc să mă pipăi, să văd: mi-au rămas ciolanele întregi? Uite, ăsta-i omul!

Da, ăsta-i omul, într-adevăr: uită de el — și bine face! — cînd își simte plină inima de entuziasmul muncii lui îngemănate cu munca și bucuria tuturor celor din jur.

Cam așa am făcut și eu anul acesta: drept vorbind, am lăsat deoparte documentarea, „impresiile", fișele. Impresiile scrise-n suflet sînt mai trainice, mai de neșters decît cele de pe hîrtie. Am cunoscut o sumedenie de oameni de ispravă în Onești, la Borzești, la Bacău și pretutindeni pe unde-a mai fost nevoie să mă duc. (Lucrez în redacția ziarului local).

In seara asta, singur în locuința de pe Magistrală unde am fost cazat, în loc de fișe, etc. trebuie să scriu un reportaj pentru gazeta „Oneștiul Nou". Un reportaj despre niște locuri de muncă de la Rafinărie. Mi-am petrecut cîteva zile acolo, pregătindu-mă, luîndu-mi note. Am recitit raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R. Este în Raport o frază care acum... face parte din viitorul meu reportaj. Fraza e următoarea: „Resursele de materii prime pentru industria cauciucului sintetic, a maselor plastice, a firelor și fibrelor sintetice, a celulozei și hîrtiei, ne permit să întrevedem posibilitatea de a realiza, în 1975, o producție pe locuitor la nivelul țărilor avansate, acoperind nevoile crescînde ale economiei și ale populației și livrînd pentru export cantități însemnate de produse finite și intermediare valoroase".

Dar eu am de scris despre Rafinărie, nu despre Combinatul de cauciuc sintetic... Ei, ăsta-i Oneștiul, parafrazez și eu spusa tovarășului de la comitetul sindical. Combinatul de cauciuc ca și Combinatul Chimic sînt strîns legate de Rafinărie ca și de Termocentrală — ca și de Oraș (unde să locuiască muncitorii dacă nu în oraș?)

Extras din rărunchii pămîntului cu grijă și cu mijloace foarte moderne, țițeiul, abia sosit la Rafinăria nr. 10, încape numaidecît în alte utilaje moderne, sovietice sau fabricate în R.P.R. (Uite, ăsta-i omul! M-am oprit puțin ca să admir ceea ce am scris; cuvintele „fabricat în R.P.R." mi-au dat un fior de mîndrie, ca și cum nimeni n-ar mai fi scris asta pînă acum... Asta-i omul!) Utilajele și instalațiile Rafinăriei sînt puse în mișcare de forța pe care le-o trimite, le-o insuflă (merge oare „insuflă"?... De' cum să nu! Sigur că le-o insuflă! Prin conducte) termocentrala de la Borzești, conectată acum la sistemul energetic național. (Poate că explicația cu „sistemul energetic național" n-are cea mai strînsă legătură cu reportajul, dar nu pot să n-o dau, e și ea una din mîndriile noastre, ale oneștenilor). Produsele Rafinăriei alimentează și vor alimenta cu materii prime Combinatul de cauciuc sintetic și Combinatul chimic. In curînd deci, la construcția blocurilor din orașul Onești sau ca obiecte de uz casnic și ca prefabricate în industrie vom folosi — țițeiul. Țiței sub formă de mase plastice... Țiței, devenit cauciuc...

SCRIITORUL și VIAȚA

Am trecut zilele acestea pe la Rafinăria nr. 10. M-am oprit mai mult la instalațiile A.F.G. (Absorbția și fracționarea gazelor) și F. G. — (Fracționarea gazelor). Din depărtare, turlele subțiri, argintii, ale acestor două instalații seamănă oarecum cu aceea ce-ți apare de pe dig, cînd privești un vapor intrat în radă: înalte coșuri strălucind de curățenie, punți aeriene, puzderie de becuri electrice care, noaptea, cînd se aprind, instelează cerul. Alături, conturul zvelt, analog, al instalațiilor de distilație atmosferică și vid — DAV — ca și al acelor de cracare îți sporesc cu atît mai mult iluzia că ai avea în față o radă.

Dar, firește, nu-s vapoare. Cel mult s-ar putea spune că toată Rafinăria, la urma urmii, e o radă, însă o radă a țițeiului. Căci țițeiul, ce-i drept, își întrerupe aici o vreme călătoria după ce a părăsit sondele, pentru ca apoi, desalinat, purificat, devenit benzină de multe sorturi, devenit fel de fel de motorine și gaze — și mai ales gaz lichefiat: butan, propan, pentan și celelalte, conform manualului de chimie organică — să pornească din nou la drum, în vecini: la combinate, — și acolo, hai, fă-te diverse mase plastice, fă-te (peste puțin timp, cînd va fi gata uzina de cauciuc față de care Hevea, arborele „de" cauciuc e un biet arbore) fă-te cauciuc sintetic și tot ce se face din cauciuc.

— Intindeți mîna, — mi-a spus șeful instalației FG și mi-a turnat în palmă, dintr-o eprubetă, niște lichid care fierbea și în care, în loc de linguriță, se afla un termometru. Eram în camera de comandă a instalației. O încăpere plină de aparate de măsură și control: indicatoare de nivel, manometre, debitmetre, potențiometre electrice, relee pneumatice și electrice, — zeci de ochi rotunzi de metal, de hîrtie, de sticlă, cu ace ca ceasornicele. Trebuie să mărturisesc că m-au intimidat, le notam în carnet numele, titulurile, cu o mînă care devenea, după cum se și vede, din ce în ce mai nesigură. Maistrul care-mi făcuse cunoștință cu ele, un utemist, un băiețandru, mi le amănunțea cu desăvîrșită naturalețe, în treacăt, deplin convins pesemne că eu pot pricepe imediat ca și el la ce servesc toate aparatele acestea, doar îs gazetar.

— Intindeți mîna, — mă invitase șeful instalației, inginerul, și-mi turnase-n palmă cîteva picături de gaz lichefiat, un amestec de butan și propan, cu punct de fierbere cam pe la zero grade. Sfîrîia în mîna mea, pe piele, gazul și-n loc să mă frigă mi-a lăsat rece-n palmă, frig. Materie primă pentru cauciucul sintetic. Butan? Butan. Sau, mai pe înțelesul nostru, al profanilor — familiarul „aragaz"

Și inginerul și maistrul rîdeau înveseliți de uimirea cu care făcusem eu această „descoperire"

Octombrie 1960 — Primisem azi dimineață, la redacție, sarcina să scriu ceva despre șeful unei brigăzi de instalatori, fruntașă. Nu-l prea cunosc bine pe omul acesta, sînt atîția fruntași aici! Și lună de lună, mai apar cîțiva, — n-aș prididi niciodată.

M-am dus pe șantier, să-l caut. Nu l-am găsit. Brigada lui are trei puncte de lucru, depărtate unul de celălalt la cîțiva kilometri. Cînd am ajuns la al doilea punct de lucru, el era la al treilea. Cînd i-am luat urma și m-am dus după el la direcția șantierului, el se întorsese la brigadă. — Mai aveam și alte cîteva treburi. Mi-am spus c-o să-l găsesc mîine. L-am găsit seara la stația de radioamplificare din oraș. Mai nu l-am recunoscut, nu era cu hainele de lucru. Își revizuia niște pagini, peste vreun sfert de oră urma să țină o conferință despre metodele avansate de muncă, sovietice și romînești, de care uzează el cu brigada. Il luasem drept unul din profesorii de la școala medie de 11 ani de-aici. Cu vederea mea scurtă, nici nu-i de mirare. După conferință, mi-a relatat niște lucruri extraordinar de interesante. Am stat de vorbă cu el cîteva ore, îi plăcea și lui, ne plăcea la amîndoi. Am impresia că ne-am cam împrietenit.

Aurel LAMBRINO

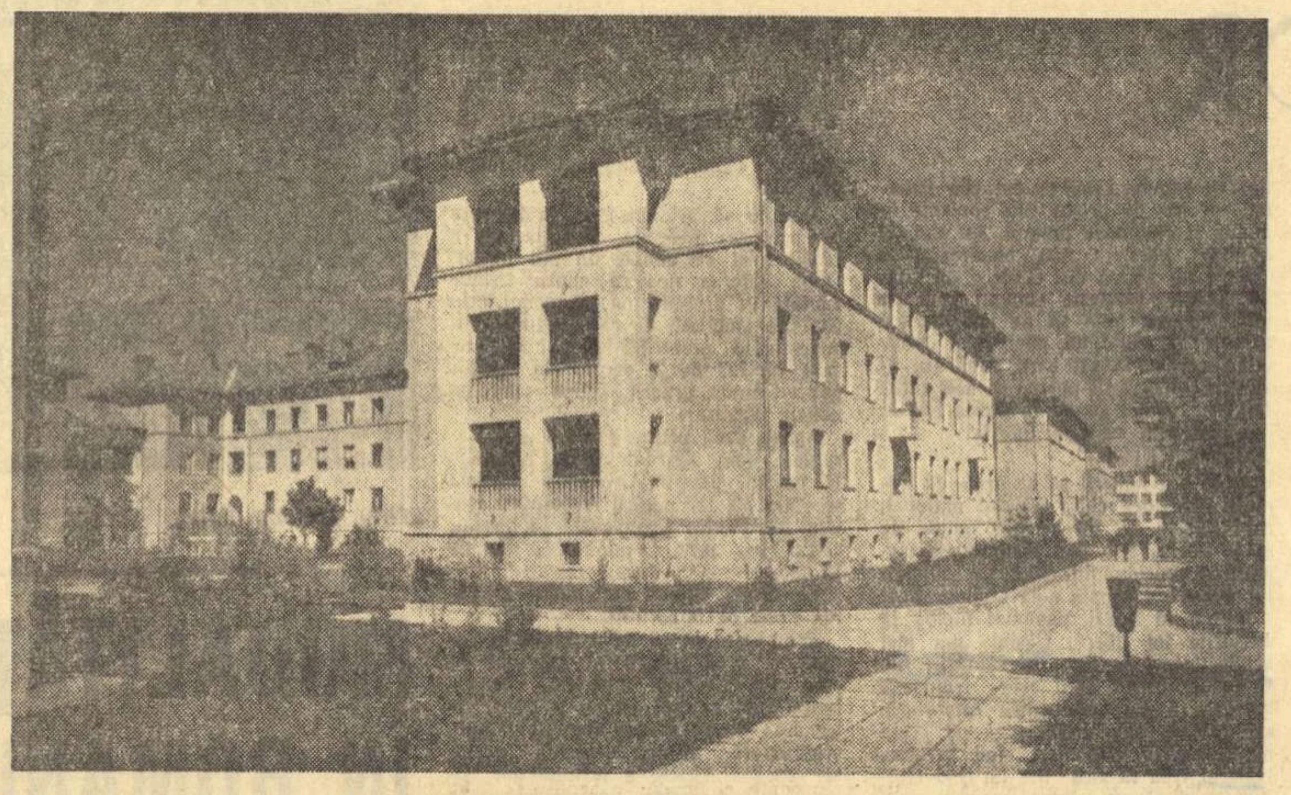
Blocuri elegante, confortabile, în noul oraș Onești.

POEZIA TRANSFORMARILOR

Intrînd în Copșa-Mică, cea dintîi impresie e a unui peisaj fumuriu. Plutește o pîclă subțire, străvezie, care schimbă pe nesimțite tonul lucrurilor. Gradația merge treptat de la cenușiu la negru. Doar fundalul — cerul înalt și-ndepărtat — e albastru. Pe acest fundal se profilează silueta clădirilor, a coșurilor fumegînde, a conductelor, închipuind laolaltă o construcție neobișnuită. E ca un desen fantastic, lucrat în tuș chinezesc, cu liniile îngroșate, ieșite din ceață.

Și eu nu știam că fumul acesta care învăluie, estompează peisajul, stă la originea faimosului tuș chinezesc care mi-a sugerat imaginea unui desen în negru și alb... E însă numai unul din produse. Abia după ce am străbătut halele uzinelor chimice „Nicolae Teclu" și am descifrat cîte ceva din acea știință a transformărilor miraculoase a substanțelor, mi-am dat seama că am pătruns într-un domeniu unde totul este posibil.

Cei trei inovatori

Nimic nu te face să întrevezi că aici s-a dus o luptă îndîrjită, tăcută și răbdătoare. Cele paisprezece reactoare funcționau din plin și totuși planul se înfăptuia cu dificultate. In fiecare lună existau emoții, griji. Randamentul instalației nu era cel prevăzut. Negrul de fum inactiv R.300 nu întrunea calitățile necesare. Dezlegarea acestei spinoase probleme și-au luat-o trei oameni, Ei sînt Ioan Tudor, tehnolog, Alexandru Covaci, muncitor operator, și maistrul Ioniță Petrescu, de altminteri cel mai tînăr dintre ei, care abia a împlinit 30 de ani. Nu voi stărui asupra săptămînilor și lunilor întregi de căutări înfrigurate, de reluare încăpățînată a încercărilor. Făgăduiseră că vor găsi soluția și în acest scop două reactoare fuseseră puse la dispoziție, experimental. Își împărțiseră munca; unul va cerceta conținutul materiei prime, al doilea parametrii tehnologici, iar al treilea modificările posibile la instalații. Au schimbat injectoarele, arzătoarele, au controlat debitele de aer și de gaz, au întocmit alte tabele de calcule. Se părea că sînt pe calea cea bună. Ceea ce era pasionant în această căutare, e că urmărind să mărească randamentul instalației, ca un corolar s-a ivit și problema rezolvării unui nou negru de fum abraziv (rezistent la frecare) atît de cerut de către fabricile noastre de cauciuc. Materia primă — păcura și motorina — a fost înlocuită cu substanța R.T.

Experiențele continuau neobosit. Primele rezultate insuflau speranță. Producția creștea, dar ceea ce constituia mîndria inovatorilor era că reușiseră să obțină un nou negru de fum, cu indici superiori de calitate și pe care-l botezaseră F.110. Acest produs trebuia să fie încununarea succesului lor

Cauciuc și... arome

Frecînd între degete praful fin, comunistul Covaci îmi spunea, cu fața îmbibată de negreală, în care doar ochii străluceau viorii, că nu-i venea să creadă că găsirea formulei acestui negru de fum i-a dat lui și echipei din care făcea parte, atîtea zile și nopți de zbucium. Și succesul încă nu era sigur. E adevărat că măriseră producția cu 20—25% și că realizaseră economii la prețul de cost de peste 2.000.000 lei. Nu erau cu totul mulțumiți. Ambiția lor era de-a lansa acest produs F.110, de a-l răspîndi. Cei mai în drept să se pronunțe asupra calității lui erau muncitorii de la „Banloc". Ei aveau să-l verifice în procesul fabricației. Zilele de tensiune revenîră. Probele erau satisfăcătoare. Negrul de fum F.110 se dovedea superior celor anterioare. Totuși erau necesare unele ameliorări, unele perfecționări ale formulei. Produsul se impunea. De ce nu era însă permanent de aceeași valoare, de ce indicii lui calitativi variau?

Intrebarea și-o puneau nu numai muncitorii de la „Banloc", ci înșiși cei trei inovatori. Se apucaseră să reexamineze întregul proces tehnologic. Lucrau intens, avînd mereu înaintea lor imaginea miilor de muncitori, de la celălalt capăt al țării, care așteptau rezolvarea deplină a calității negrului de fum F.110. Erau în strînsă legătură unii cu alții. De aici, de la Copșa-Mică, firele nu plecau doar la „Banloc", la Jilava, ci și la rafinăriile din Ploiești, care livrau materia primă. În urma cercetărilor, inovatorii constatară că materia primă nu era omogenă. Nu conținea destule aromate, sau, științific vorbind, hidrocarburi. Produsele petroliere (țiței, păcură), conțin aromate. Și cu cît au mai multe aromate, cu atît cresc indicii calitativi ai negrului de fum și, în consecință, se mărește și rezistența cauciucului. Numai în chimie nu surprinde pe nimeni ca duritatea și rezistența unui produs să depindă de o substanță mai... aromată.

Evident că, la ora actuală, îmbogățirea conținutului aromatic al produselor petroliere e una din preocupările importante ale petrochimiei. Îndată ce au primit de la rafinării o materie primă omogenă, inovatorii noștri au izbutit să soluționeze definitiv calitatea negrului de fum F.110. Aceasta avea s-o dovedească nu numai telegrama de mulțumire a muncitorilor și tehnicienilor de la fabricile de cauciuc, ci și un fapt deosebit, de care aveau să se bucure și oamenii de la uzinele „Nicolae Teclu".

„Banloc" cucerise drapelul de fruntașă pe ramură. Un banchet sărbătorea evenimentul. Și printre invitați a fost, firește, și Alexandru Covaci. Nu l-a impresionat nici sala elegantă, nici lustrele din plafon, nici tacîmurile strălucitoare, nici masa îmbelșugată. O emoție profundă, nemaiîncercată, i-a provocat-o felul în care l-au întîmpinat muncitorii. Erau în juru-i numai ochi sclipitori și simțea în strîngerile calde de mîini, în îmbrățișările lor, puterea și dragostea care îi unea pe toți într-o mare și unică familie. A fost seara cea mai frumoasă din viața inovatorului Alexandru Covaci. Dar să părăsim banchetul și să ne înapoiem la secția-mezină a uzinei, unde se fabrică stiplexul, nu fără a ne opri puțin și la stația experimentală de cuptoare scurte.

Ecuație + Estetic = Stiplex

Stiplexul, adică sticla plastică, este cerut în cantități din ce în ce mai mari în toată țara.

Originea lui este modestă; se trage dintr-un amestec de metan, amoniac și aer. Desigur că trece prin atîtea metamorfoze încît este imposibil să le rețin. Reacțiile chimice se produc în lanț. „Fiecare nouă transformare este expresia unei noi ecuații chimice", îmi explică șeful de echipă Vasile Moldovanu. Este un tînăr de douăzeci și șase de ani. De altfel, majoritatea muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor secției nu depășesc treizeci de ani. Vasile Moldovanu vine de la mecanică. L-a atras însă chimia și a urmat o școală de specializare de șase luni. Este unul din cei mai buni șefi de echipă. Îmi folosește drept ghid nu numai prin săli, ci și prin labirintul de formule care oricît de fascinante ar fi, mă amețesc. Pipăi *monomerul*, care este de fapt materia primă, extrasă din gazul metan. E o substanță volatilă, ca neofalina. În stadiul următor i se adaugă un inițiator, un plastifiant, un colorant... restul procesului nu-l mai înțeleg, dar mă uit la mîinile muncitoarei Elise Teppner. Stă într-un șir cu alte cîteva lucrătoare, în fața unor casete din sticlă dublă, asemănătoare cu niște planșe pătrate, culcate orizontal. Între cele două geamuri introduce substanța, care e acum vîscoasă, lipicioasă, și fixează de jur împrejur un șnur de cauciuc, ca apoi să prindă în clamere marginile casetei. E închisă ermetic; înăuntru nu e nici o particulă de aer. Aceasta se poate controla prin uniformitatea substanței din casetă. Elise Teppner este o bună lucrătoare. Mă uit la mîinile, la fruntea ei gingaș boltită, și mă gîndesc că după terminarea orelor de muncă, aceeași frunte se va apleca meditativă deasupra ecuațiilor și formulelor, în una din băncile liceului seral, pe care-l urmează și ea ca atîtea altele din colegele sale. Vasile Moldovanu controlează casetele. Sînt introduse în tunelul de polimerizare, unde solidificarea se produce prin temperatură... Și, în sfîrșit, iată stiplexul!

Poate că unii dintre dumneavoastră n-ați știut pînă acum ce este acest plastic, dar cu siguranță că i-ați admirat lucirea și transparența în nasturi, în veieuze, în geamurile colorate ale autobuzelor construite de uzinele „Tudor Vladimirescu", pe care un prozator-poet le compara cu niște libelule, circulînd noaptea pe arterele luminate ale Capitalei. Iar de-ați vizitat cumva litoralul Mării Negre și ați locuit în unul din splendidele sale blocuri, aflați că numeroase chiuvete, căzi de baie sînt turnate din stiplex. Acest produs plastic va contribui de asemenea la înfrumusețarea construcțiilor orașelor noastre.

Dacă arhitectura e o transpunere a esteticului în forme geometrice, chimia... Privind acest Stiplex, variat colorat, cu netezimea și transparența-i de sticlă, mi se pare a vedea în constituția sa, rigoarea, limpezimea și frumusețea ecuațiilor.

Ieronim ȘERBU

Noile instalații pilot pentru producerea negrului de fum.

VICTOR TULBURE

Porunci

Cei care plîng că-n viață li-i urît
Și fericirea ne-o visează-n groapă,
Să-și pună singuri ștreangul după gît
Ori peste bord să se azvîrle-n apă!

Cei care trec străini de-al faptei spor
Căci inimi n-au la muncă să-i îndemne,
Să nu mănînce! Plece unde vor —
Că mîna pe ce pun nu lasă semne.

Cei care au pe conștiință glod
Și totuși harpa-ncearcă s-o frămînte,
Nu vor trezi un sunet în norod,
Căci nimeni nu-i ascultă...
Să nu cînte!

ION SEREBREANU

Pas

Chiar timpul ne urmează, supusă caraulă.
De-nghenuncheri genunchii nu știu, căliți de-asalt.
Pe cînd ne luce luna la un genunchi, rotulă,
Și soarele-și ivește rotula celuilalt!

Prima scrisoare de dragoste din Cosmos

Deși nu-i cel din urmă, e somnul cel dintîi
Ce ne desparte. Spațiul e fără căpătîi.
De tine,... țară,... glie,... și-n somn simt treazul jind,
Și-un braț crescîndu-mi calea lactee, *vă cuprind.*

Geneză

Noapte, întruparea Africei robite,
Tresărind auzi vechi lanțuri cum se sparg,
Și zîmbești, nu dinții dezvelindu-ți larg,
Ci-un șirag de zile albe, nesfîrșite.

Mesaj

De te-alăptă mulțimea cu geniu-i înnăscut,
Poetule, partidul ți-a investit cinstirea,
Răspunderea enormă de-a fi cosmonaut
Avînd la bord și țara și toată omenirea.

EMIL GIURGIUCA

Școală de muzică

Învăpăiată vestea de la prînz,
Se zbenguie prin casă ca un mînz.
Tăcerii lacătul i-a fost sfărmat,
Ce visu-mi de copil l-a sugrumat:
În parcul tinerei gospodării
O casă de argint se va zidi
Și toată dimineața vor zbura
Arpegii pe ferestre-n mi, re, la.
Și cai de basm zbucni-vor sinilii
Cînd trîmbițe intrînd peste viori,
Peste oboaie, naiuri și tipsii
Chema-vor lung spre codrii arzători.
Strunindu-l strîns, din frîu, pe fiecare
Mîndru va sta cîte-un copil călare.

GEORGE DEMETRU PAN

Arta poetică

Așa cum am deprins de la Sahia, în nopțile
în care nu zîmbea luna: să fiu
sincer cu mine însumi,
să-mi înalț febra gîndurilor peste
ghețurile acelui timp — așa
cum cu fruntea pe umărul
lui Tonitza mă întorceam, beat
de frumusețea încrederii sale
în oameni, în oamenii simpli, la fel
mă ridic sincer odată cu
sideralul freamăt al luceafărului de ziuă...

Rouă, auroră, ultima stea
pîlpîind ca buzele iubitei la primul sărut —
undeva,
în fața altarului care va
revărsa oțelul, putere crescîndă
într-o nuntă feerică, fratele meu
stă de veghe,
credincios seninului și
pădurilor și mîinilor sale simple...

Ce frumos e fratele meu furnalistul!
El îmi amintește Ceahlăul cu brațe de stîncă;
el îmi amintește Oltul coborînd
ca un urs argintiu din munții dragi.

Fratele meu îmi amintește porumbelul păcii
cu pene de crom zăpeziu, îndrăzneț —
așa cum l-a pus Picasso pe fruntea umanității.

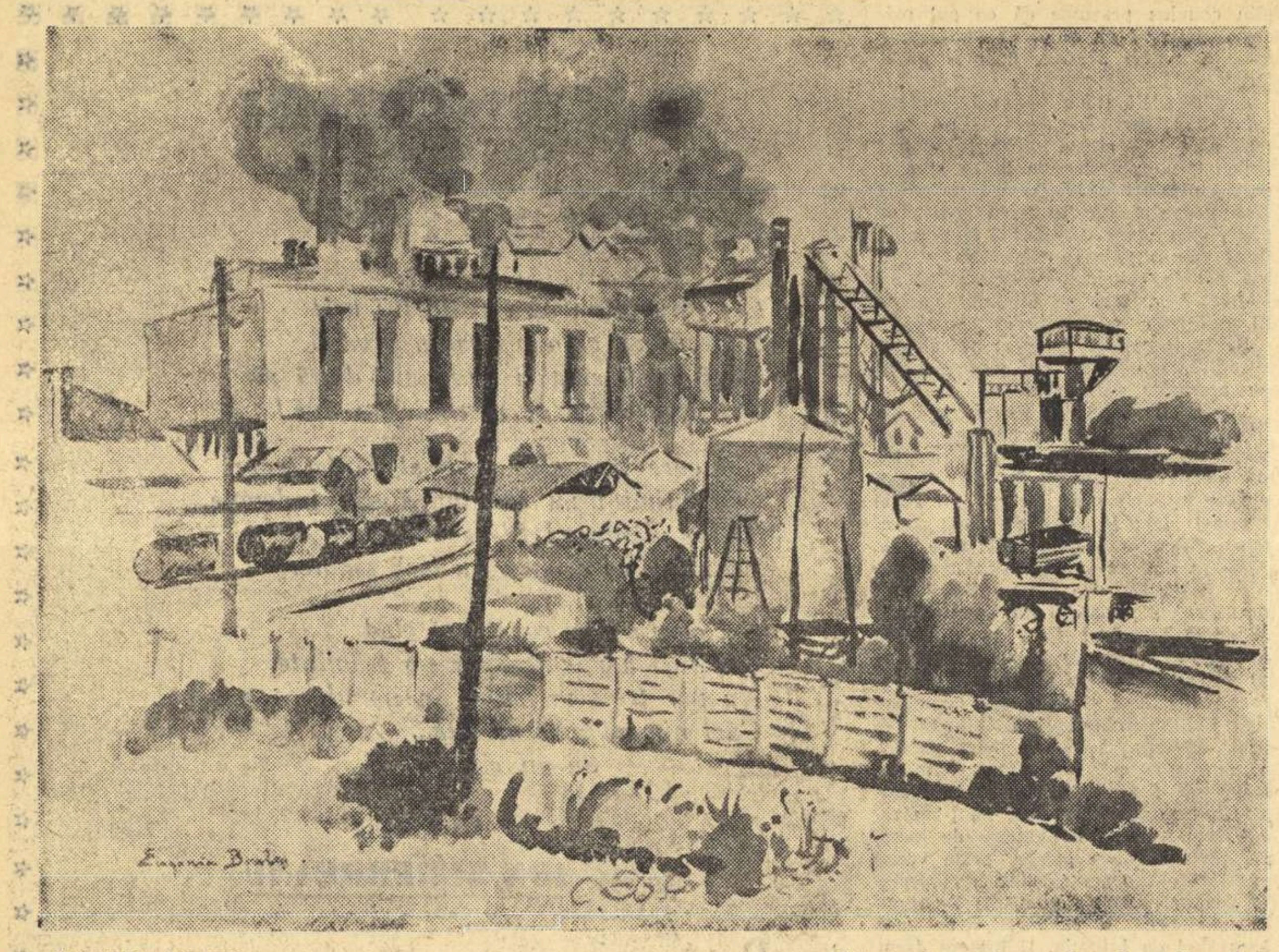

EUGENIA BRATEȘ „Uzinele de produse sodice Ocna Mureș"

EDITAREA CRITICĂ A CLASICILOR

COȘBUC: „Versuri"

Nu știu alții cum sînt", spunea spășit sfătosul Creangă, ca o justificare de ordin psihologic a confesiunii subiective, a mărturiei de sine, poate și cu o modestie studiată, de autentic artist. Aș spune la fel cu prilejul alesei prezentări bibliografice a poeziilor lui Coșbuc, în formatul și hîrtia velină biblie în care E.P.L. ne-a dat recent frumoasele culegeri lirice din Eminescu și Arghezi, dar și în tirajul impunător de 24.145 exemplare. Sau mai precis, m-aș întreba ce sentimente încearcă cititorul nebibliofil înaintea unei cărți atît de frumoase și atît de cuprinzătoare? Dezideratul clasic al îmbinării plăcutului cu folositorul, utile dulci, este încă odată înfăptuit de Editura pentru Literatură, cu o inovație: aparatul critic. Seria începuse în 1958 cu poeziile lui Eminescu, în îngrijirea academicianului Perpessicius, care trimitea însă pe amatorii de erudiție la ediția sa monumentală în cinci volume. Nici versurile lui Arghezi, în aceeași colecție, n-au fost urmate de note critice și filologice.

Recitind în volumul de „Versuri" de Coșbuc, de care mă ocup, ciclul liric Ziarul unui pierde-vară, am avut curiozitatea să confrunt textul critic cu acela al unei ediții curente de mai acum patruzeci de ani, de la „Cartea Romînească" (1922). Greșelile de tipar sar în ochi pe fiecare pagină a vechii ediții și stîrnesc uneori rîsul, ca în lecțiunea „Popii doinitori", în loc de „Plopii doinitori" (pag. 106). Noua ediție și-a propus colaționarea critică a textului, urmărit pe tot parcursul vieții scriitorului, începînd cu edițiile îngrijite de autor, după expresia academicianului Perpessicius, antume (din timpul vieții). Ea a urmărit variantele principale, apoi comentariile mai interesante ale criticilor vremii sau ale celor din zilele noastre, a dat explicații savante pentru numele proprii, istorico-geografice, precum și lămuriri filologice pentru regionalisme, pentru cuvinte necunoscute sau obscure, pentru expresii poetice sau formații verbale, proprii autorului.

Aparatul bibliografic, foarte conștiincios întocmit, mi se pare de o desăvîrșită utilitate pentru istoricul literar și pentru cercetătorul ocazional. Notele filologice lasă însă loc controversei și îndoielilor. In locul unui glosar, atent și la polisemii (sensurile diferite ale aceluiași cuvînt), editura a preferat să dea explicația cuvintelor necunoscute la aparatul critic al poeziei respective. Rezultatul? Repetarea adeseori inutilă a aceleiași tălmăciri, ca la cuvintele cu un singur înțeles, cum este vlădica = episcop (am găsit de vreo șase ori traducerea cuvîntului!) Cîte un cuvînt este greșit interpretat, ca mezin, „frate mijlociu" (pag. 827), în loc de cel mai mic, prîslea, veniaminul! Cuvîntul este slav, iar nu latin! O explicație filologică exactă ar cere menționarea atentă a provincialismelor, cum e cuvîntul cafă (cafea, pag. 815) sau șluc (înghițitură, germanism folosit tot de ardeleni). Coșbuc avea și creații verbale proprii, care trebuie menționate ca atare. N-am mai întîlnit la nici un scriitor cuvîntul rostopcin, (băutură alcoolică, probabil votcă) făurit după numele guvernatorului Moscovei (1812); explicația de la aceeași pagină: „băutură alcoolică", este prea sumară, ca și la cafă și șluc, față de caracterul amplu al notelor istorice. Despre împăratul Neron ni se dă o notă de 27 rînduri, de 24 rînduri despre Sinan Pașa, iar despre Oedip de 40 rînduri! Nu e cam mult? La unii filozofi, se dă nota integrală din dicționarul filozofic. Nu era suficient un rezumat de 2—3 rînduri? La unele personaje legendare sau istorice, se încearcă variația în termenii comentariului, dar nu întotdeauna corect, ca la Zamolxe „zeul suprem al triburilor getice din Tracia" (sic, la pag. 710). Numele proprii nu pot fi „modernizate". Să fi scris Coșbuc Timotei Cipari în loc de Cipariu? N-am avut posibilitatea materială a verificării. Comentatoriul folosește aceeași lecțiune onomastică discutabilă (pag. 832—833). Ilustrul filolog semna Cipariu, iar pronunțarea ardelenească era Țipar. Firește nu preconizez lecțiunea fonetică, dar nici nu aprob suprimarea lui u scurt la numele proprii, cum fac editorii!

Relevarea anacronismelor este bine venită într-o ediție critică. Coșbuc a folosit date istorice confuze în Voichița lui Ștefan. Fie! Dar de ce nu se cenzurează și eroarea istorică săvîrșită de Hasdeu, care atribuia lui Eremia Golia actul de trădare față de Ioan Vodă cel Cumplit? (Golia ticălosul).

Actul critic este prin definiție dialectic, dacă după etapa îndoielii urmează soluția pozitivă. Editorul vorbește de „cronica atribuită altădată lui Constantin Căpitanul" (pag. 790—791). Așa credea Bălcescu în 1845 despre Istoriile domnilor Țării Romînești, iar Iorga le atribuia unui Constantin Filipescu, împotriva consensului aproape unanim al istoricilor, care au văzut în Radu Popescu pe autorul probabil. Constantin Căpitanul a fost un copist din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

De unde au luat comentatorii explicația cuvîntului „Gambrinus: (în mitologia germană) zeul berii"? (pag. 856). După Lexicon A—Z in einem Band (Leipzig, 1953), vesela figură, folosită de Caragiale ca firmă de berărie, n-ar fi fost chiar mitologică, ci numai „rege legendar, pretins inventator al berii".

Impresia generală pe care o lasă aparatul critic este aceea a unui imens efort, neadministrat cu economie. Notele istorico-geografice se răsfață spațial, în paguba celor cu caracter tematic, socotite de prisos sau epuizate în ampla și valoroasa prefață. Nu sînt de această părere. Așa, bunătoară, în Oltenii lui Tudor din Cîntece de vitejie, Coșbuc folosește epitetul „pui de lei". Nu era bine să se pomenească numele azi uitatului poet Ioan Nenițescu (1854—1901), care publicase în 1891 o culegere de poeme cu acel titlu? Iar cînd poetul spune în strofa finală:

„Ă-mbrăcat cămașa morții
Domnul Tudor..."

cred că era nimerit să se arate că formula aparținea chiar eroului național, care găsise, ca un scriitor politic de mare talent, cele mai memorabile formule în proclamațiile sale. La „Oltenii lui Tudor", o simplă notă bibliografică!

Meșter al limbii, pasionat filolog în ceasurile lui libere, Coșbuc n-a fost scutit uneori de erori în căutările lui. O ediție critică cum este frumoasa culegere a Editurii pentru Literatură, are printre alte drepturi și pe acela al cenzurării clasicilor, cînd greșesc. Năierul vrea să zică într-un rînd (Romanță, după un cîntec grecesc, pag. 38), în loc de luntraș (sensul comun), cîntăreț din nai. Sensul este relevat la note (pag. 690), dar nu și echivocul discutabil, dacă nu și condamnabil. Forma abreviativă, cerută de măsura versului:

„Proslavnice balaur mare" (pag. 559) în locul cuvîntului corect: pravoslavnice, figurează în poemul parodic Un pipăruș modern, plin de licențe verbale, ale unui inovator verbal de mare veselie în momentele lui de vervă creatoare. Coșbuc are ale sale „joyeusetés" filologice ca și Creangă, în filiera care urcă pînă la intemperantul Rabelais. Editorul critic nu prea le menționează. Un studiu asupra lui George Coșbuc filolog, cred că ne lipsește pînă astăzi.

Șerban CIOCULESCU

(Urmare în numărul viitor)

---

*) Cu un studiu introductiv de Dumitru Micu, 1961, Editura pentru Literatură. Ediția mai are o prefață, note și variante, iar la anexe o tablă cronologică a poeziilor, o bibliografie, indice alfabetice ale poeziilor (după primul vers și după titlul) Corrigenda (erată) și cuprins (tablă de materii). în — 16, CVIII—919 pag. numerotate, legătură de pînză.

Semnificații

(Urmare din pag. 1)

află cu siguranță în lipsa crescîndă de popularitate a liniei militariste proprie guvernului Adenauer. Ele se află totodată în politica înțeleaptă dar fermă a lagărului socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, care este hotărît să lichideze rămășițele celui de al doilea război mondial, să încheie tratatul de pace cu cele două state germane, sau — în ultimă instanță — cu Republica Democrată Germană. Desigur rezultatul recentelor alegeri din R.F.G. nu trebuie interpretat ca fiind cu necesitate începutul unor încercări de reconsiderare a situației internaționale, a politicii externe vest-germane de către cercurile conducătoare respective.

Dar asta nu înseamnă mai puțin că în opinia publică vest-germană nu s-a produs o mișcare semnificativă în direcția unei slăbiri a sprijinului acordat spiritelor revanșarde, o orientare mai pronunțată decît pînă acum spre rezolvarea problemelor în litigiu pe căi mai puțin belicoase decît acelea propuse de cancelarul care de pe acum se poate spune că va deveni de „tristă memorie".

Poporul nostru urmărește cu deosebită atenție ceea ce se petrece în cele două state germane. El sprijină din toate puterile eforturile Republicii Democrate Germane, stat frățesc, orientat spre construcția pașnică a socialismului. In ceea ce privește isteria războinică a conducătorilor Germaniei Occidentale, trebuie spus că țara noastră a cunoscut de două ori la distanța de un sfert de secol ce înseamnă cisma militarismului german. A treia oară acest lucru nu se va mai întîmpla. In calea ațîțătorilor imperialiști la război și a slugilor lor neonaziste stă puternicul lagăr al păcii și socialismului, în frunte cu Uniunea Sovietică, lagăr din care poporul nostru face parte.

Conștienți de faptul că în lupta consecventă pentru coexistența pașnică a celor două sisteme economice mondiale, coexistență care nu-i numai necesară dar și posibilă, factorii de cea mai mare însemnătate sînt dezvoltarea continuă a economiei țărilor socialiste și întărirea capacității lor de apărare. Oamenii muncii din patria noastră socialistă își dăruiesc cu abnegație toate forțele lor pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor planului șesenal, pentru creșterea pe toate planurile a puterii țării.

Ei sprijină și aprobă din toată inima recentele măsuri luate de lagărul socialist în vederea răcoririi capetelor înfierbîntate a acelora care amenință cu o a treia conflagrație mondială. Rezultatele acestor măsuri energice n-au întîrziat să se arate.

Politica consecventă, calmă, fermă a lagărului socialist în frunte cu Uniunea Sovietică, politică ce nu se sperie de cuvinte, care se bazează pe orientarea fermă spre coexistența pașnică fără a ignora argumentul forței economice și militare, este singura în stare să asigure rezolvarea cît mai justă a problemelor ce se pun azi în fața întregii omeniri.

Al. I. ȘTEFANESCU

GEORGE APOSTU „Portret de muncitor"

Imprecizia unor „precizări"

In ultimul său număr, „Steaua" vrea să aducă precizări pe marginea scurtei note bio-blibliografice pe care „SECOLUL 20" a publicat-o la începutul unei traduceri de Antonia Machado, în numărul 5 (mai 1961) al revistei, dedicat literaturilor hispano-americane. Remarcele „Stelei" se intitulează *Trei erori într-o singură notă* și aduc la cunoștința cititorilor ei, între altele, că Antonio Machado: n-a locuit la Madrid, n-a fost nicicînd la Barcelona și că n-a avut legături de amiciție cu Garcia Lorca. In prezentarea substanțială pe care Manuel Tunon de Lara o face antologiei *Antonio Machado* pentru ed. Pierre Seghers, din 1960, se arată însă, foarte explicit, că marele poet spaniol a studiat și a locuit multă vreme la Madrid, că „a petrecut întreaga a doua jumătate a anului 1938 la Barcelona, unde scrie fără întrerupere" (p. 127) și că pe Garcia Lorca l-a cunoscut la Baeza, în 1916, după care, l-a revăzut și i-a urmărit, cu simpatie activitatea, pînă cînd „crima din Grenada", asasinarea lui Lorca, i-a prilejuit acea zguduitoare expresie de dragoste și regret care e poemul publicat în numărul „incriminat" din *SECOLUL 20.*

Credem că redacția *Stelei* ar trebui să se pripească mai puțin în „precizările" sale, făcute, în cazul de față, și cu un ton peremtoriu. E drept că, în nota sa, se face cu același ton, și o remarcă de corectură: volumul *Soledades și alte poeme* se chema, deci, *Soledades, galerii și alte poeme.*

Despre profilul „Bibliotecii pentru toți"

Colecție antologică, menită să difuzeze în cele mai largi mase de cititori unele dintre cele mai valoroase creații literare romînești și universale, clasice și contemporane, noua „Biblioteca pentru toți", își poate alcătui un bilanț fructuos. In paginile colecției și-au dat întîlnire scriitori dintre cei mai diferiți, aparținînd unor epoci istorice deosebite: Eschil și Goethe, Maupassant și Eminescu, H. Siennkiewicz și Caragiale, Iulius Fucik, Bălcescu, Jack London, Sadoveanu, Zola, Mark Twain, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc etc.

Cu o prezentare grafică unitară și atrăgătoare, un tiraj de masă și un preț accesibil, cele peste 60 de volume apărute pînă în prezent, au acoperit o necesitate culturală din ce în ce mai crescîndă, fiind unul dintre mijloacele importante de răspîndire a marilor valori culturale, a setei de frumos, a dragostei de adevăr și dreptate, așa cum o cere vastul și profundul proces al revoluției culturale condus de către partid în patria noastră.

Colecția s-a îndreptat spre selectarea celor mai importante creații literare romînești și universale urmărind să ofere publicului cititor opere de largă circulație sau fragmente ilustrative, capabile a sugera o imagine de ansamblu asupra scriitorului publicat. La aceasta contribuie fără îndoială și studiile introductive, prefețele care preced textele și care, în majoritatea lor, analizează în mod științific, sintetic și accesibil, opera scriitorului.

In acest sens pot fi citate prefețele la volumele operelor lui Creangă (Al. Piru), Petre Ispirescu (Corneliu Bărbulescu), Slavici (Pompiliu Marcea), Alecsandri (C. Ciopraga), N. D. Cocea (M. Călinescu), Dostoievski (S. Damian), H. Barbusse (Al. Balaci), Goethe (Zoe Dumitrescu-Bușulenga) etc.

Trebuie să arătăm însă că în ceea ce privește prefețele, colecția nu a reușit încă să adopte un stil unitar. După părerea noastră cauza trebuie căutată în primul rînd în modul prin care se stabilesc de către editură dimensiunile prezentărilor, dimensiuni care variază de la scriitor la scriitor potrivit unor criterii după părerea noastă arbitrare.

Astfel, dacă pentru Eminescu și Caragiale s-au acordat 33 și respectiv 15 pagini, pentru Alecsandri au fost afectate 50, iar pentru Alexandru Davila, 23. Pentru Dostoievski 15 pagini, Gorki 16, Jack London 21, Goethe 12 etc.

La prima vedere amănuntul ar părea lipsit de importanță.

Totuși vedem că de aici provin caracterul prea divers al modului în care sînt alcătuite prefețele: pendularea între studiul amplu și eseu, alternarea dintre modalitatea „biplană", viață-operă și cea dedicată exclusiv analizei stricte a textului din volum, toate acestea impietînd asupra unității de profil, iar uneori chiar asupra eficacității prezentărilor.

In această privință ar fi utilă, — nu trebuie uitat că B.P.T. se adresează unor cititori cu nivel de pregătire divers — găsirea unor coordonate generale unice și obligatorii pentru toți prefațatorii, urmărindu-se atît scopuri informative cît mai ales explicative la un nivel științific adecvat.

Fără ca „Biblioteca pentru toți" să încalce atribuțiile „Bibliotecii școlarului" sau să imite edițiile „Clasicii romîni" sau „Clasicii literaturii universale", rolul colecției este acela de a iniția cititorii, de a-i îndruma, de a publica într-adevăr ediții de popularizare, de a folosi cele mai noi și mai certe date despre autori și opere. Socotim că interpretările noi, originale, fundamentate științific, nu trebuie respinse, „cumințenia" în interpretare pe care o recomanda Lucia Bote în articolele din „Tribuna", părîndu-ni-se nemotivată.

In această direcție a creșterii nivelului științific și al rolului de îndrumător al colecției, s-ar îndeplini o doleanță legitimă a cititorilor, dacă s-ar continua metoda notelor explicative, care să constituie un comentar continuu pe parcursul textului prin care orice cititor să poată înțelege just opera (așa s-a procedat de pildă, în cazul romanului „Călcîiul de fier" de Jack London).

Fără a subestima munca asiduă depusă timp de aproape doi ani de redacția Editurii pentru literatură, în editarea colecției, sau a pune la îndoială valoarea operelor difuzate, credem totuși că accentul nu trebuie să cadă exclusiv pe literatura clasică (prea puține numere s-au ocupat de fenomenul literar contemporan).

Mai grav este însă faptul că prea puțini mari scriitori străini din zilele noastre, ca de exemplu Ehrenburg, Aragon, Hemingway, Pablo Neruda, Amado, Alberti, Bela Illes. Broniewski, Kruczkowski, Maria Dombrowska, Thomas Mann, sînt prezenți în catalogul aparițiilor, deși opera multora dintre ei este unanim prețuită și întotdeauna așteptată cu interes de masele cele mai largi

Remedierea acestei lacune, ca și lărgirea sferei de preocupări a colecției, în sensul că alături de poezie și proză să fie tipărite și creații ale filozofilor, criticilor sau istoricilor celebri ar face ca „Biblioteca pentru toți" publicație de mare popularitate (dovadă tirajul sau cuprins între 40.000-70.000 de exemplare), să aibă un prestigiu din ce în ce mai înalt, un relief cît mai bogat.

Am mai sugera „Bibliotecii pentru toți" ideea utilizării abonamentelor, deoarece sînt mulți cititori care doresc ca această colecție să le parvină integral.

Fără îndoială, pe baza experienței rodnice de pînă acum, „Biblioteca pentru toți" își va îmbogăți activitatea, devenind din ce în ce mai prețuită și mai căutată.

AL. HANȚA

ETHEL LUCACI—BĂIEȘ „Fete pe șantier"

MODALITĂȚI ÎN ROMANUL ACTUAL

(Urmare din pag. 1)

va fi în stare să citească ultimul capitol împreună cu fiul său — dat fiindcă aceste romane își au locul îndreptățit între lecturile școlare.

Romanele ciclice încheiate se pot număra pe puține degete — dintre scrierile mai semnificative s-ar putea cita doar „Lanțuri" de Ion Pas.

Astfel de calcule pot părea minimalizatoare. Dar literatura realist-socialistă scrie pentru cititori în toate sensurile. Asta nu înseamnă vulgarizare: a subliniat-o Lenin de acum patru decenii: Nu vom da cititorului „digests" și nu-l vom scuti cu orice preț de eforturi. Ii putem cere și răbdarea să aștepte un deceniu sau două încheierea unei opere de seamă. Dar nu-i putem pretinde această răbdare pentru cele mai multe din romanele pe care le deschide. Iar unda ciclică cucerește pe unii debutanți care nu-și încearcă puterile cu o schiță, ci cu o pentalogie. Ion Ruse, autorul „Portului de pescari" are incontestabil talent. Utilitatea ciclului pe care-l proiectează e însă îndoielnică, pentru că, lucru greu pentru un debutant — scăderile primei sale cărți sînt, între altele, de construcție, iar construcția unui ciclu e foarte pretențioasă.

Dacă eliminăm alternativa puerilă roman lung sau scurt, moda vastității implică două riscuri principale. Unul e lungirea cu orice preț, confuzia între întins și monumental. Schimbînd sistemul de referire arhitectonică cu altul mai simplu și am folosi unul din exemplele pe care Maria Banuș le-a moștenit de la bunicuța sa, am spune că dintr-o anumită cantitate de cocă nu se poate întinde o foaie fără subțieri și rupturi. S-a constatat că din cele două volume groase ale romanului lui C. Chiriță „Intîlnirea" — materia artistică a fost mai redusă decît numărul de pagini consumat.

Moda gigantică duce și la neglijarea altor modalități de roman. „Soarta unui om" dovedește că puterea de rezistență a unui popor poate fi concentrată artistic într-o povestire autobiografică de cîteva zeci de pagini. La noi „Desfășurea" și „Indrăzneala" lui Marin Preda au cuprindere istorică vastă obținută nu prin înmulțirea numărului de personaje, ci notîndu-se reflexele evenimentelor istorice într-o conștiință individuală.

Nu e vorba doar de elogiul concentrării. Deși încălcată, concentrarea poate fi considerată ca făcînd parte din alfabetul literaturii. Trebuie însă reamintită necesitatea folosirii de tipuri și de unghiuri artistice mai felurite — romanul dramă, al unui conflict, romanul autobiografic, etc, — care nu pretind neapărat mai multe volume și mai multe mii de pagini. E de semnalat efortul spre inovație — cum a încercat-o, chiar cu unele imperfecții, T. Mazilu în „Bariera" — cu condiția să nu improvizăm din aceste imperfecții categorii estetice.

Pentru moment tipul de roman concentrat e încercat mai mult de tineri — Al. I. Ghilia, T. Mazilu, N. Țic, Ștefan Luca. Dar nu e neapărat un apanaj al tinereții. Ca și schița sau nuvela, asemenea romane au avantajul unui plus de operativitate, ceea ce cîntărește greu pentru o literatură care nu se mărginește să viseze la secolele ce vor veni, ci scrie eficace pentru socialism.

Silvian IOSIFESCU

In această săptămînă...

SCHIȚE UMORISTICE

*Cîndva, cineva aflat în fața literaturilor pămîntului, și disperat de haosul lor, le-a împărțit, cu gestul macedoneanului care a tăiat nodul, în două: mari și mici. Aflat în fața ciclului „Oameni în satul nostru" *) de Aurel Leon, și întrebîndu-mă, conform reflexului condiționat al criticilor, unde, în ce tradiție, să clasific aceste schițe, m-am văzut silit să procedez și eu ca și predecesorul. Divizînd tradițiile în mari și mici, am rînduit schițele în mica tradiție de cultivare a snoavei, cu un caracter mai mult sau mai puțin anecdotic. Nu țin de loc să bagatelizez tradiția sau „modalitatea" minoră. Cînd e savuroasă și semnificativă pentru o fibră sau chiar pentru întreg caracterul omului, în orice caz pentru o mentalitate, anecdota devine literară. Trei țărani colectiviști cer și obțin să li se zugrăvească sala căminului cultural în calcio vecchio, după modelul fascinant al aulei universității ieșene, sub condiția expresă ca în actele lucrării, zugrăveala să poarte orice nume afară de cel propriu. De ce? Un bătrîn — sîntem în Moldova moșilor — făcînd parte dintre solicitanți, explică arhitectului: „Așa se nimerește, dragul moșului cîte un lucru frumos, de mai mare dragul, dar la nume îi pocit, de ți se oprește pe limbă. Nu vă supărați, dar nu sînteți bun de naș! Cum poți, la vremea de azi, să mai CALCI PE VECHI? E păcat de munca dumneavoastră" („Calcio vecchio"). In alt sat, un grup de colectiviști se pregătește să plece la oraș. Dînd să urce în cabina șoferului, sînt opriți pentru că locurile libere au fost rezervate „tovarășei Ștefania a lui Nea Irofte, cu un bolnav". Cine e bolnavul? se întreabă toată lumea, intrigată de a nu fi informată. Aparatul de radio, ce trebuie să fie dus și întors lămurește proprietara improvizată în soră de caritate, „ai mei au hotărît să nu vin acasă fără el, vesel și sănătos". („Bolnavul").*

Un paznic de noapte la sediul gospodăriei colective somează un oaspete întîrziat să se legitimeze, cu un glas și o amenințare pe măsura proporțiilor lui, teribile în întuneric: „Nu, înainta, că bag șpanga în tine". La lumină, travestitul se deslușește. Paznicul era soția acestuia, venită să-l înlocuiască pe titularul care, zăbovind la circiumă, va suporta el, probabil, „pe propria piele asaltul curcanilor de la Grivița, prin foc, prin spăngi, prin mii de baionete", — meditează autorul („Paznic de noapte"). Cu excepția ultimei, destul de banală în amuzamentul ei pe socoteala nevestelor tiranice, anecdotele pot fi considerate de tip nou, indicînd vesel, prin intermediul naivității autentice („Calcio vecchio") sau simulate („Bolnavul", ceva din ambianța satului colectivizat, din sila față de tot ce e vechi și familiaritatea, intimitatea cu civilizația modernă. Valoarea anecdotei ca gen nu stă numai în calitatea poantei, mai adîncă sau superficială. Ea este întotdeauna și produsul relatării, al modului în care aluziv, pe parcurs, în drumul spre poantă, sînt semănate observații de natură morală, se configurează o siluetă sau un mediu, în mod critic dar și constructiv, fiind vorba de realitatea socialistă. Astfel, „Calcio vecchio", adevărată schiță, e mai interesantă printr-o serie de implicații negative și pozitive, decît prin finalul ei, simplu calambur. Bătrînul exponent al doleanțelor satului povestește micul periplu al delegației prin hățișurile birocratice, pe tonul lui de mucalit blînd, de om ce relevă meteahna, aparent fără prea mari emoții. Tot el revendică tencuiala nobilă, cu sentimentul unui drept. Semn al exigențelor sporite și la țară. Iar înlocuirea numelui e motivată cu necesitatea de a preîntîmpina ironia satului, sensibil, la limbajul care, pe drept sau nu, îi apare pretențios. Confirmare a permanenței spiritului critic, caracteristic poporului nostru. Indărătul lămuririlor cu privire la identitatea „bolnavului" din snoava cu același nume, se ridică, ușoară dar sesizantă, aceeași imagine, a satului transformat. A cumpăra aparat de radio, deci a mînui instrumente de cultură, a le întreține și mai ales a le aprecia importanța în viața curentă, devine un act spontan, o inițiativă tot atît de legitimă, de naturală ca și repararea unei unelte de muncă. Anecdotele lui Aurel Leon au mișcarea specifică genului, abilitatea de a introduce și retrage la timp un personaj sau altul, de a alterna rapid replicile și de a „monta" poanta care destinde, care provoacă hazul în momentul maxim al tensiunii comice. Nu supără nici cursivitatea domoală, moldovenească, dimpotrivă, imprimă o anume originalitate debitului povestirii. Devine însă intolerabilă în „Cozi noi de sapă", unde ia o formă idilică, convențională, de tablou din calendar. Solemnitatea primei zile de prașilă e ratată prin postura înduioșat-festivă și retorică pe alocuri, a autorului.

★

De tipul anecdotic descris este „Nu e cazul", schița lui Grigore Beuran din „Tribuna" (7 sept. a.c.). Situația aleasă e plauzibilă și revelatoare. Două fete ale unui colectivist se ceartă, în ajunul nunții uneia dintre ele, la împărțirea obiectelor comune pînă atunci, pentru „un Davîdov". Mama, din odaia de alături, alarmată de ibovnicul neașteptat, misterios și neleal devreme ce „vorbise" cu amîndouă, pretinde soțului să ia măsuri energice, „pentru cinstea fetelor noastre". Acesta, arătîndu-i că „nu e cazul" și că „nu poți pricepe decît dacă citești", își îndeamnă fetele să dea cartea mamei. Snoava, bazată pe un artificiu simplu în ingeniozitatea lui, atinge mai multe ținte educative, semnalînd consecințele penibile ale neștiinței de carte în raporturile personale — aci între părinți și copii — și dezinteresul față de cei înapoiați (al soțului față de soție). Totodată, în acest mic contrast între generații, se evidențiază avansul tineretului, pentru care cultura este un obiect de pasiune reală, un fapt de viață.

„Ultima minune a Sfîntului Anton", aparținînd tot lui Grigore Beuran, modestă în pretenții, este pretențioasă în mijloace. Se intenționează satirizarea superstițiilor, în persoana domnișoarei Claudia Pop, care, de-a lungul întregii sale vieți și indiferent de eveniment, solicită bunăvoința Sfîntului Anton din parcul orașului, iar cînd i se pare a o fi obținut și mai ales cînd o socotește eficientă, depune flori și o anume sumă de bani în cutia de la picioarele statuii. Ce sens are însă irupția, în plină scenă evlavioasă, a fetiței care îi declară că, jucîndu-se cu fratele ei de-a Zîna și zmeul Hardubas, dușman al florilor, se joacă tot așa „cum te joci d-ta cu statuia asta?" Tentativa de caricare a bigoției printr-o asemenea parodiere e greoaie și cel puțin forțată. Il preferăm pe Beuran ca umorist sincer cu sine, în limitele snoavei.

Mihail PETROVEANU

---

*) „Iașul literar", nr. 7 a.c.

TRAIAN VASAI „Recoltă nouă"

Festivalul şi Concursul Internaţional
„GEORGE ENESCU"

Marchizul de Gontaut-Biron preşedintele Concursului „Marguerite Long–Jacques Thibaud", ne spunea, după recitalul lui Szeryng, că la Paris, chiar dacă ar cînta Rubinstein, nu s-ar putea umple, la cinci şi jumătate după-masă, o sală mai mică decît cea de la Palatul R.P.R.

Şi sute de cereri de bilete au rămas nesatisfăcute. Aceasta în ţara unde, în 1916, Enescu vorbea cu durere despre muzica, care nu pătrunde în „cartierele mărginaşe".

★

Szeryng a remarcat talentul primului violonist al Filarmonicii, Varujan Cozighian, distingîndu-l în masa orchestrei.

O apreciere plăcută.

★

Şi încă una. Richter s-a dus special să-l felicite pe C. Lepădatu, timpanistul Filarmonicii, care a susţinut cu măiestrie dialogul cu pianul în „Burlesca".

— Unul din cele mai fericite momente din cei 25 de ani de cînd sînt instrumentist la Filarmonică, ne-a spus Constantin Lepădatu.

★

Execuţia Ciacconei de Bach de către Szeryng a stîrnit discuţii. Iată încă o mărturie: „Nu am mai auzit, de la Enescu, o asemenea calitate în interpretarea Ciacconei". Declaraţia aparţine maestrului George Georgescu.

DE VORBA CU:

KABALEVSKI

— Cum aţi dori să fie executate lucrările dvs., maestre Kabalevski?

— Vreţi să discutăm — aşadar — despre relaţia compozitor-interpret?

— Desigur.

— Cred că există două puncte de vedere despre ceea ce se numeşte individualitatea interpretării. Unii susţin, şi această opinie este foarte răspîndită, că individualitatea interpretului este factorul esenţial şi care se relevă în primul rînd. Personal cred că problema nu este bine pusă în acest fel.

Cu aceasta ajungem la cea de a doua opinie, care este — după părerea mea — cea justă. Individualitatea unui interpret se manifestă prin ceea ce a cîştigat el faţă de o interpretare precedentă în aprofundarea unei compoziţii, în faptul că s-a apropiat mai mult de operă. Aţi înţeles ideea?

— Da. Nu există însă riscul ca interpretul să nu mai fie un creator, ci un simplu executant?

— Personalitatea interpretului nu este diminuată, căci ea se manifestă pe un plan superior. Este mai uşor pentru un interpret să se situeze — neutru — alături de compoziţia pe care o cîntă. Dar muzicianul talentat în momentul execuţiei devine el însuşi un creator.

— Dar dacă el nu respectă intenţia compozitorului?

— Visez la acei interpreţi care să înţeleagă clar intenţiile şi concepţia noastră. Totuşi prefer ca interpretul să cînte aşa cum înţelege el compoziţia, dar sincer, şi nu în vederile compozitorului dar formal, fără să trăiască ceea ce execută.

Dmitri Borisovici Kabalevski s-a însufleţit. E o problemă care se vede că îl frămîntă. Mă întreabă mereu dacă l-am înţeles, caută argumente. Iată şi un exemplu din activitatea proprie a compozitorului.

— In ultima etapă a primului concurs internaţional „Ceaikovski" a fost obligatorie o piesă pe care am compus-o special pentru acest scop. Nici un concurent nu a ascultat-o înainte. Nici unul dintre ei nu s-a consultat cu mine. Totuşi toţi au cîntat-o aşa cum am văzut-o eu.

— Dar individualitatea interpretului?

— Fiecare a interpretat-o diferit. Dacă opt pictori v-ar face portretul, cu toate că aţi poza de fiecare dată tot dvs., ar ieşi opt portrete diferite. La fel şi în muzică.

— Atunci cum rămîne cu intenţia compozitorului în cazul unor interpretări diferite?

— Ea nu este trădată, căci, aprofundînd lucrarea, este posibil să pătrunzi intenţiile compozitorului şi să fii totuşi tu însuţi. Reuşita tinerilor interpreţi cred că este legată şi de faptul că au cîntat o lucrare necunoscută pe care au trebuit să o înveţe cu mintea şi inima lor.

Şi în *coda* acestei teme vreau să repet că prin identificarea interpretului cu lucrarea pe care o execută se manifestă cel mai bine personalitatea lui.

— Dar pentru muzica clasică?

— In această direcţie un rol important îl au marile interpretări. Dar şi impresiile muzicienilor, fie ele cît de subiective, aşternute pe hîrtie. Părerile lui Romain Rolland despre Beethoven pot fi discutate, dar ce interesant e să le citeşti. Deosebit de valoroase sînt şi părerile interpreţilor ca şi cele ale criticii, atunci cînd este făcută cu competenţă.

— Omagiul muzicianului pentru cuvîntul scris.

— Aş avea chiar de făcut o sugestie. La marile concursuri internaţionale, vin ca membri în juriu, ca invitaţi sau pentru a fi soliştii unor concerte cunoscuţi muzicieni din lumea întreagă. Ce interesantă şi utilă ar fi organizarea la sfîrşitul concursului, pe baza audierii imprimărilor concurenţilor, a unor discuţii despre interpretarea lui Enescu, la Bucureşti sau a lui Chopin, la Varşovia. Rar există ocazia reunirii unor personalităţi atît de diverse — muzicologi, pedagogi, interpreţi, compozitori etc. — care să poată dezbate, pe baza unei analize concrete, modul de interpretare a unora sau a mai multor compozitori. Cred că trebuie ruptă tradiţia de a nu se analiza interpretările concurenţilor.

— Pentru că vorbiţi de Festivalul şi Concursul Enescu, ce impresie v-au făcut?

— Festivalul şi Concursul care poartă numele lui George Enescu sînt încă foarte tinere, abia la a doua ediţie. Cu toate acestea ele au reuşit să-şi cîştige autoritate în lumea muzicală, internaţională.

Popularitatea şi stima de care se bucură manifestările muzicale de la Bucureşti sînt legate şi de numele lui Enescu cunoscut nu numai ca muzician ci şi ca educator al tineretului şi propagandist al artei, în accepţia cea mai largă a acestui cuvînt.

— Ce aţi ascultat pînă acum la Festival?

— Orchestrele simfonice romîneşti fac o impresie bună.

Mi-a făcut o deosebită plăcere să ascult cele cîteva interesante compoziţii romîneşti pe care le-am auzit pînă acum, aparţinînd lui Alfred Mendelsohn, Marţian Negrea şi Teodor Grigoriu.

Un deosebit interes stîrnesc concertele şi recitalele oaspeţilor străini. Am ascultat pînă acum pe excelenta pianistă Annie Fischer, bine cunoscută şi în ţara noastră şi pe Aldo Ciccolini şi Henryk Szeryng, doi artişti care m-au entuziasmat.

Am ascultat de asemeni colectivele de muzică şi dansuri populare „Ciocîrlia" şi „Barbu Lăutaru", care m-au interesat în mod deosebit pentru că am putut cunoaşte la sursă folclorul romînesc. Orchestra „Barbu Lăutaru" este una din cele mai bune formaţii de muzică populară pe care am auzit-o vreodată.

Kabalevski face o pauză, şi apoi continuă:

— Muzica îmi place mai mult ca orice în viaţă. De aceea ascult mereu muzică. Iubesc viaţa, oamenii. Aveţi un oraş minunat. Cît de interesantă e arhitectura modernă a noilor clădiri.

Plimbarea pînă la Sinaia cu maşina a fost o adevărată încîntare. Cînd vezi şi simţi natura, cînd cunoşti viaţa poporului, înţelegi mai bine şi muzica.

Păcat că nu am putut să imprim pe bandă această parte a convorbirii. Ar fi fost un document sonor despre profesia de credinţă a unuia din marii compozitori contemporani a cărui muzică o simţi, o auzi şi atunci cînd în locul notelor răsună cuvintele.

BARBIROLLI

La repetiţii, în concert sir John Barbirolli este mereu acelaşi şef de orchestră preocupat să transmită orchestrei fiorul artistic, acea trăire intensă a actului de creaţie fără de care totul devine simplă profesie.

— Da, sînt un muzician fanatic. De la opt ani fac muzică, numai muzică. De atunci şi pînă acum muncesc în fiecare zi. Muzica este totul în viaţa mea.

Orchestra şi peste 6000 de auditori au simţit această dragoste pătimaşă. In afara oricărei căutări de efect, departe de tot ceea ce e exterior muzicii, concertele Barbirolli i-au adus printre noi pe Schubert, Prokofiev şi Brahms deosebit de autentici.

— Eu vreau să servesc compozitorul. Fac tot ce pot pentru a-i prezenta cît mai bine muzica...

— ... de pe o poziţie contemporană

— Foarte posibil. Cînt doar aşa cum simt eu.

Sir John se fereşte de etichete. In discuţie revine mereu ideea înţelegerii muzicii, a necesităţii de a o simţi. Ca şi la repetiţie, unde dirijorul nu demonstrează, ci face apel la practică. Fredonează melodia, bate ritmul, imită un instrument sau altul. Şi mai ales visează cu ochii deschişi, insuflînd instrumentiştilor romantismul paginilor pe care le execută.

— Unii îl consideră pe Brahms depăşit, sau în orice caz nu de valoare universală.

— **Prostii. Eu iubesc toată muzica lui Brahms. Am ales anume o simfonie care se execută mai rar, pentru a dovedi frumuseţea acestei opere.**

Şi Barbirolli ne-a dovedit cu prisosinţă lirismul, liniştea senină, odihnitoare a Simfoniei a II-a.

— Poate că se cere azi muzicii romantice, şi nu mă refer numai la curentul respectiv, o interpretare mai concentrată, sobră. Muzica lui Chopin — de pildă — este astăzi prezentată mai cerebral.

— Dar cine a auzit dintre noi cum o cînta Chopin? Poate chiar aşa o executa şi el. Important e să transmiţi muzica aşa cum o simţi.

Acest cuvînt revine ca un leit-motiv în cursul discuţiei. In primul rînd muzica, şi, vorbind despre muzică, sir John Barbirolli arată spre inimă.

— De exemplu, instrumentiştii Filarmonicii dvs. simt ceea ce cîntă. Au multă muzicalitate. Sînt entuziaşti. Au făcut mari progrese faţă de acum trei ani. Se cunoaşte că maestrul George Georgescu conduce în mod permanent această orchestră.

Cît priveşte sala ea este foarte frumoasă şi are o bună acustică. Aştept acum cu nerăbdare să mă plimb prin frumoasa capitală a Romîniei.

Dorinţa lui sir John este împărtăşită şi de doamna Barbirolli, talentată oboistă, cunoscută în sălile de concert sub numele de Evelyn Rothwell, care tocmai terminase o discuţie prietenească cu oboistul Ion Danie.

KOGAN

Discuţia despre interpretare şi interpreţi începută cu Ciccolini şi Mazel a continuat firesc cu Leonid Kogan.

Interpretîndu-l pe Mozart departe de orice închistare, apropiindu-l de sensibilitatea ascultătorului acestor zile, găsind în Şostakovici valenţe proprii temperamentului său dinamic Kogan a răspuns clar: nu există legi imuabile, interpretul este un recreator.

— Iată, de pildă, cîte versiuni ale Sonatei de Enescu am auzit în concurs!

— Ce imagine de ansamblu legată de problema interpretării, aţi avut urmărind concursul de vioară?

— A fost un concurs puternic. Există cîţiva violonişti buni, cărora un concurs ca acesta le poate deschide drumul în viaţă. Trebuie remarcată interpretarea deosebită a Sonatei a II-a a lui Enescu.

Concurenţii romîni şi-au apropiat această lucrare, însuşindu-şi-o cu dragoste. Dar şi interpreţii străini au dovedit că au înţeles-o şi au cîntat-o cu multă plăcere.

— O paranteză. Nu vă gîndiţi să cîntaţi această sonată sau altă compoziţie a lui Enescu?

— Neapărat. Am auzit, în timpul concursului, de atîtea ori Sonata a II-a a lui Enescu, încît am impresia că o cunosc de mult. Aşa că după reîntoarcerea la Moscova, o voi cînta şi eu.

Discuţia revine la problema iniţială şi anume aceea a interpretării. Leonid Kogan ne spune, dezvoltîndu-şi mai departe ideile:

— In ultimii ani, nivelul mediu de interpretare a crescut considerabil. Există astăzi în lume un număr mare de buni violonişti. Faţă de acum 20 de ani, să zicem, cred că există mai mulţi violonişti de valoare mijlocie. Nu se poate spune acelaşi lucru despre marii interpreţi, căci pentru a fi un mare violonist, se cere să fii un mare artist.

— Adică?

— Ce înseamnă un mare artist? Muzicalitate, gust, cultură, şi, nu în ultimul rînd, personalitate.

La acest punct al convorbirii a urmat o pauză. Parcă pentru ilustrarea ideii lui Kogan, la masa noastră s-a aşezat un anume... Szeryng. Intîlnirea între cei doi maeştri a făcut ca discuţia să lunece spre alte subiecte: orchestre celebre care i-au acompaniat, calitatea lor, prieteni comuni şi hotărîrea imediată de a cînta împreună la Bucureşti dublul concert de Bach.

Dar iată încă un nou venit: Mircea Basarab, care a condus orchestra Filarmonică la Bucureşti, cu Kogan solist, iar anul trecut, la Praga, l-a acompaniat pe Szeryng

— Aşadar, maestre Mircea Basarab ce ne puteţi spune despre concertul cu Kogan?

— Conlucrarea cu Leonid Kogan a fost o mare plăcere pentru mine. Realizările lui excepţionale devin posibile pentru că violonistul a învins toate greutăţile tehnice. Cîntă „uşor", fără să forţeze. Are un deosebit simţ al ritmului, o putere extraordinară de a concentra, de „a spune esenţialul".

Cineva se apropie de Kogan şi îi reaminteşte că este aşteptat peste 10 minute.

— Ultima întrebare: care sînt compozitorii preferaţi? Ce aţi dori să cîntaţi?

Kogan surîde.

— Aş dori să cînt lucrările compozitorilor de pe tot globul, care au compus sau compun muzică bună. Acum pregătesc Rapsodia pentru vioară şi orchestră compusă de Haciaturian anume pentru mine.

Reporterul nu îşi respectă angajamentul şi mai întreabă:

— Cum lucraţi?

— Cînt, cînt şi iar cînt. Mai ales vara, aproape toată ziua. Iarna trebuie să procedez la o strictă împărţire a timpului, căci am numeroase concerte în ţară şi străinătate. De asemeni, munca la Conservator îmi cere timp. Dar să ştiţi că voi găsi zilele necesare pentru a studia o lucrare a marelui Enescu.

— Aşteptăm să vă auzim cît de curind.

Sergiu BRAND

LEONID KOGAN

IMPRESII DE NEUITAT

Sosind în Romînia, în zorii unei splendide zile de sfîrşit de vară, aveam imaginea retrăirii uneia din acele poveştiri minunate în care se spune: Era odată un loc de visare, favorizat de zei, cu o natură minunată, bogăţii nenumărate, unde Euterpe domnea suveran asupra unui auditoriu mereu mai numeros de prieteni ai muzicii, reuniţi în temple ridicate de magicieni, cărora nu le-au scăpat subtilităţile mecanismelor şi ale decoraţiilor cele mai rafinate şi, toate acestea, într-o cetate de vaste proporţii, în fiecare zi mai întinsă, devenită de nerecunoscut, într-atît s-a transformat chiar şi pentru cei care recent pretindeau că o cunosc.

Şi în fiecare zi, mai mult, puteam aprecia schimbările care fac din Bucureştiul de astăzi o mare capitală, putînd rivaliza cu cele mai întinse oraşe ale lumii, depăşindu-le chiar uneori prin eleganţă şi perfecţiunea detaliilor.

Am fost primit în mijlocul acestui cadru, într-o atmosferă de rară cordialitate, pentru a face parte din juriul concursului de pian unde am avut onoarea să fiu invitat. Concursul se desfăşura într-una din acele săli somptuoase, unde e atît de plăcut să asculţi muzică sub semnul genialului Enescu.

Excelenţi tineri concurenţi s-au întîlnit. Unii, mai mult tehnicieni virtuoşi, alţii minunaţi virtuoşi muzicieni, temperamente înflăcărate, realizînd sonorităţi splendide, fiecare dintre ei aducînd o paletă în culori variate şi sclipitoare. Concursul a văzut încununat succesul lui Constantin Iliescu cu frumoase calităţi de virtuoz, pianist înflăcărat şi interesant şi al lui Arie Vardi care lasă o amintire profundă în execuţia concertului de Schumann. Domnişoara Hong Teng, care cîntă cu puritate Mozart, Dan Grigore, tînăr talent promiţător, Paraschivescu, Maria Cristian, Svetla Protici, Brigitte Trannoy, seducători prin calităţile lor, şi încă mulţi alţii pe care cu regret nu-i pot cita pentru că lista ar fi prea lungă.

Concursul a fost interesant, situîndu-se la un înalt nivel. Trebuie să aducem omagiu înaltei personalităţi şi competenţei preşedintei juriului, Florica Muzicescu, ca şi şcolii de pian romîneşti, care şi-a demonstrat valoarea în cursul acestor zile.

Şederea la Bucureşti va rămîne o amintire de neuitat, atît prin manifestările muzicale, prin recepţiile prieteneşti, cît şi prin calitatea muzicii ascultate, prin frumuseţea unei ţări atît de favorizate de natură şi atenţiile delicate cu care am fost copleşit. Fie ca această muncă minunată să se dezvolte şi să aducă roadele care sînt în drept a fi aşteptate.

Frumuseţea, arta, muzica, sînt elemente fecunde care transformă inimile, cultivă spiritul, înalţă sufletele. Acordurile perfecte ale muzicii să realizeze în lume această mare fraternitate umană, semn evident al unei păci binefăcătoare! Aceasta este urarea mea părăsind Bucureştiul.

Vreau să exprim tuturor celor care au participat la acest ansamblu de manifestări, ca şi organizatorilor atît de delicaţi, felicitări ca şi recunoştinţa şi mulţumirile mele pentru bucuria pe care mi-a procurat-o această vizită, căreia i-am purtat un interes permanent.

Marchiz
de GONTAUT-BIRON
Preşedintele Concursului „Marguerite Long — Jacques Thibaud"

La moartea Luciei Sturdza - Bulandra

Un telefon în noapte m-a anunţat că a încetat să mai bată inima marii noastre artiste Lucia Sturdza-Bulandra. Vestea m-a îndurerat profund. Ii cunoşteam puterea de muncă, voinţa, dăruirea puse în slujba vieţii şi a artei.

Lucia Sturdza-Bulandra n-a fost numai o mare artistă, o neîntrecută animatoare şi organizatoare de teatru ci şi o eminentă profesoară şi pedagogă. Generaţii întregi de actori au fost iniţiate în tainele teatrului de profesoara Lucia Sturdza-Bulandra, generaţii întregi de actori printre care se numără artista poporului Aura Buzescu, artistul emerit Radu Beligan şi atîţia alţi fruntaşi ai scenei noastre de azi.

Sub îndrumarea ei au crescut interpreţi de seamă aparţinînd şcolii realiste de interpretare scenică, şcoală ale cărei principii au fost ilustrate de creaţiile marei artiste din primii ani ai secolului nostru şi vreme de şase decenii. Ostilă jocului de teatru învechit, sprijinitoare a înoirilor autentice, Lucia Sturdza-Bulandra s-a situat consecvent pe linia unei mişcări teatrale vii, legată de cerinţele contemporaneităţii.

După 23 August 1944, munca sa pasionată a fost pusă în slujba dezvoltării artei teatrale realist-socialiste. Artista, — în acelaşi timp directoare a Teatrului Municipal — era zi de zi, ceas de ceas un exemplu de muncă, de disciplină, de etică. Pînă în ultimele clipe ale vieţii sale a jucat alături de tovarăşii săi de muncă, s-a dăruit scenei şi publicului care a iubit-o.

Se întîmpla desigur, ca oricăruia dintre noi, să fie obosită, suferindă, dar interpreta nu făcea nici o concesie. Rolurile sale erau exemple de înaltă ţinută artistică. Cine va putea uita creaţiile sale din piesele „Pădurea" de A. Ostrovski, „Vassa Jelesnova" de M. Gorki, „Profesiunea doamnei Waren" de G. B. Shaw, „Menajeria de sticlă" de T. Wiliams, „Mamouret" de J. Serment? Cu cîtă emoţie ne aducem aminte de strălucita interpretare dată mamei comuniste din piesa „Fiul meu" de Gergely Sandor, în care artista a întruchipat în mod impresionant dîrzenia şi umanismul luptătorilor înaintaţi.

Sprijinitoare entuziastă a dramaturgiei noi romîneşti, a cizelat cu artă roluri de seamă din piese ca „Arcul de triumf" de A. Baranga sau „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu.

Marea sa carieră s-a încheiat cu turneul întreprins în vara aceasta în toată ţara, — în faţa publicului care-şi manifesta admiraţia prin ropote de aplauze prelungite.

Directoarea Teatrului Municipal putea fi găsită de dimineaţă pînă seara tîrziu în teatru. Neobosită dădea indicaţii tinerilor actori, asista la repetiţii, discuta cu autorii dramatici care au găsit în Lucia Sturdza-Bulandra un prieten şi un bun sfătuitor. Activitatea sa profesională se îmbina cu activitatea obştească. A fost deputată în Sfatul Popular al Capitalei, membră a Comitetului naţional pentru apărarea păcii, membră fondatoare şi preşedintă a A.T.M.-ului. Necontenit şi nepreţuit exemplu de artistă cetăţeană.

Primirea dureroasei veşti m-a făcut să-mi amintesc primii mei paşi în cariera de actor, primele îndrumări date de marea profesoară, apoi anii în care am avut cinstea să-i fiu partener.

Nu pot să-mi stăpînesc regretul în faţa marii pierderi pe care o suferă arta teatrală romînească prin încetarea din viaţă a acestei mari personalităţi cunoscută şi iubită nu numai în ţară ci şi peste hotare.

In numele oamenilor de artă şi al meu personal pot spune că exemplul său de muncă, de dăruire şi abnegaţie va fi pentru noi întotdeauna un ajutor în dezvoltarea artei noastre teatrale. Ii vom păstra o amintire vie şi vom avea grijă să transmitem învăţămintele carierei sale neobişnuite şi generaţiilor care vor veni. Astfel de oameni trăiesc veşnic.

Niky ATANASIU
artist emerit, prim secretar
al Asociaţiei oamenilor de artă
din instituţiile teatrale şi muzicale

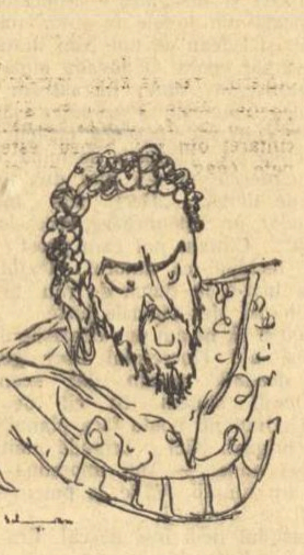

Tenorul DIMITAR UZUNOV în „Othello"
(R.P. Bulgaria)

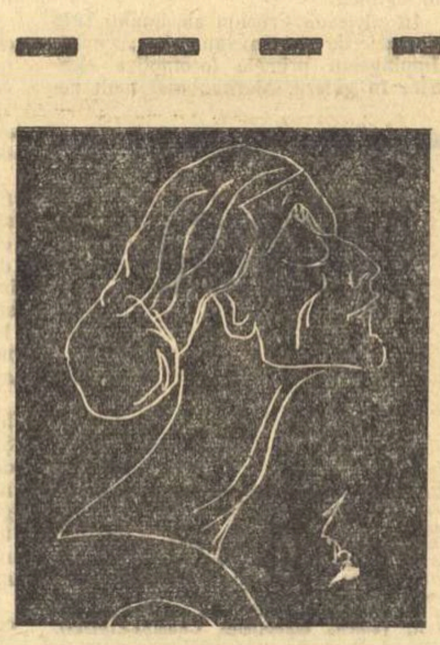

Pianista ANNIE FISCHER
(R. D. Germană)

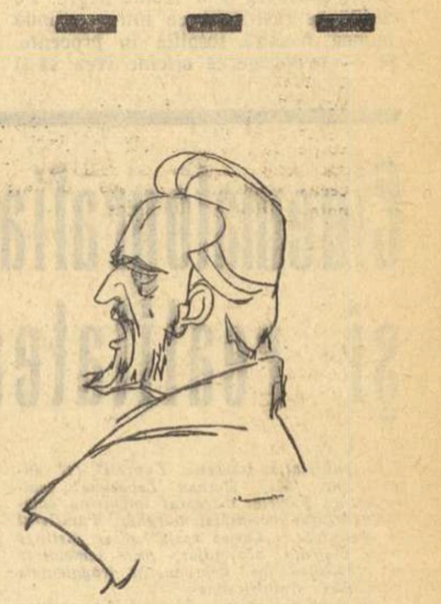

Tenorul ANTON DERMOTA în „Fidelio"
(Austria)

Desene de SILVAN

CARNET cinematografic

Un film despre Iuri Gagarin

12 aprilie 1961: Un om sovietic transmitea primul mesaj din cosmos: „Privesc pămîntul. Totul se desfăşoară bine. Continuu zborul. Totul este normal. Totul funcţionează perfect. Funcţionează totul perfect. Merg mai departe". Pe toate paralelele şi meridianele pămîntului, oamenii urmăreau cu înfrigurare epocalul zbor al lui Iuri. Covorul fermecat, minunaţii cai înaripaţi, legendarul Icar, care şi-a făcut singur aripi şi a zburat spre stele, au rămas undeva, în urmă, departe. Astăzi ne bucurăm de împlinirea celui mai mare vis. Cosmosul a ascultat pentru prima oară, cum în pieptul lui puternic, pe care-l credea de nepătruns, s-au auzit bătăile inimii unui om.

Studioul central de filme documentare din Moscova, în colaborare cu studioul de ştiinţă popularizată, au înregistrat pe peliculă color, momente de neuitat din zilele cînd omenirea a primit marea veste a primului zbor al omului în cosmos. O retrospectivă ne însoţeşte, părăsind pentru cîteva clipe mulţimea entuziastă care în ziua de 14 aprilie 1961, ziua reîntoarcerii eroului cosmonaut în Moscova, invadase Piaţa Roşie, spre copilăria lui Iuri Alexeevici Gagarin, spre anii de şcoală ai legendarului erou cosmonaut, spre zilele de muncă încordată care au premers istoricului drum. Străbatem, rînd pe rînd, locurile natale ale lui Iuri, drumul lui spre şcoala medie, apoi spre institut şi mai apoi pătrundem pe pista aerodromului pilotului amator unde Iuri Gagarin a descoperit adevărata lui vocaţie: zborul, zborul în înălţimi, spre stele.

Cu ajutorul unui jurnal cinematografic îl revedem pe primul erou cosmonaut, alături de tovarăşii lui, pregătindu-se cu sîrg pentru zbor. Un antrenament fără întrerupere, o muncă intensă, depusă cu pasiune, o sănătate excepţională şi în primul rînd marea încredere a comunistului în victorie: iată ce l-a ajutat pe Iuri Gagarin să înfrunte greutăţile unui drum atît de neobişnuit.

Da. Visul de multe secole al omenirii a devenit realitate. Omul sovietic a făcut să prindă viaţă legendele, cîntecele şi poemele despre zborul omului în cosmos. „Omenirea nu va rămîne veşnic pe pămînt. In drumul ei spre lumină şi spre infinit, ea vă pătrunde dincolo de limitele atmosferei, la început cu timiditate şi apoi va cuceri tot spaţiul care înconjoară soarele" — acesta a fost crezul savantului rus Ţiolkovski.

Filmul regizorilor Dmitri Bogolepov, Ilia Kopalin şi Grigori Kocenko, închină un imn muncii pasionate depusă de-a lungul anilor de oamenii de ştiinţă, de muncitorii, inginerii şi tehnicienii sovietici. Bazîndu-şi calculele pe studiul realităţii, oamenii de ştiinţă s-au străduit să traducă visurile în cifre. Savantul democrat revoluţionar rus Kibalcici a desenat pe zidul celulei, în care regimul ţarist a vrut să-i întemniţeze visurile, planul unei rachete. Apoi genialul Ţiolkovski a desăvîrşit acest plan. Filmul conceput într-o manieră sobră vorbeşte de drumul parcurs de ştiinţa şi tehnica sovietică pînă la realizarea navei Vostok. Uniunea Sovietică a fost prima ţară din lume care a lansat o rachetă balistică intercontinentală, tot Uniunea Sovietică a ridicat de la pămînt primul sputnic, apoi o navă cosmică spre lună. Uniunea Sovietică a creat soarelui un satelit, apoi a lansat o navă cosmică în direcţia planetei Venus. Şi apoi, tot Uniunea Sovietică a trimis spre cosmos nave satelit avînd la bord fiinţe vii, nave care după ce au făcut înconjurul planetei s-au înapoiat pe pămînt.

Scenariul conceput într-un stil sobru; simplu, clar, scris de Gheorghi Kublitki şi Evgheni Reabcikov, cuprinde cele mai diverse şi semnificative aspecte legate de cosmos şi de zborul primului om. Poezia comentariului se îmbină cu poezia călătoriilor neobişnuite, cu poezia muncii unui popor entuziast care a deschis omenirii o eră nouă, era zborurilor cosmice.

Universul a început să-şi dezvăluie tainele. După extraordinara călătorie a lui Iuri Alexeevici Gagarin şi apoi a lui Gherman Stepanovici Titov, luna a şi început să se pregătească pentru sosirea noului oaspete: omul. Pentru că aşa cum se spune şi în film „pămîntul este leagănul omenirii, dar omenirea nu poate rămîne totdeauna în leagăn".

Silvia NICOLAU

Genevieve

Aniversînd legea circulaţiei şi consacrarea automobilului ca vehicul, în Anglia se organizează anual — pe traseul Londra-Brighton — o cursă la care iau parte limuzine... de acum cinci decenii. Doi prieteni, posesori ai unor astfel de piese muzeale, pentru care manifestă o pasiune excesivă, iau parte la această cursă memorabilă, suportă cu stoicism toanele maşinilor, penele, exploziile, se iau la întrecere, se înconjoară, îşi fac farse reciproce şi se ceartă, spre disperarea partenerelor de excursie. Şi cu aceasta se termină nu numai anecdotica filmului „Genevieve", dar absolut tot ce se poate spune despre el.

O autofosilă alergînd pe drumurile Angliei poate oferi un subiect unei comedii spumoase. (Neorealismul italian ar fi realizat poate o dramă). In orice caz un scenariu mai închegat şi o regie inspirată ar fi putut scoate chiar şi din acest pretext o suită de scene captivante. Depinde de sensul imprimat, de finalitatea urmărită, de imaginile artistice realizate şi de subtilitatea tratării.

Ceea ce caracterizează, însă, filmul „Genevieve" este sărăcia de idei, inexpresivitatea formei, absenţa imaginaţiei. Personajele sînt schematice, [illegible] stereotip [illegible] momentele de „umor" sînt lipsite de haz. [illegible]

F. Z. FLORIN

Un nou film romînesc: „APROAPE DE SOARE"

UCENICIA

Martin Viertel

Evoluţia lui Martin Viertel, tînăr prozator este caracteristică pentru largile condiţii de dezvoltare oferite muncitorilor în Republica Democrată Germană.

Născut la Lugau, o mică localitate de munte, Martin Viertel a lucrat după război ca brigadier şi apoi — succesiv — ca maistru mecanic şi cadru de conducere într-o mare întreprindere minieră. Intre 1956 şi 1959, urmează cursurile Institutului de literatură din Leipzig. Este autorul a numeroase povestiri şi a unui roman în care descrie transformările aduse de regimul democrat-popular, în viaţa celor ce muncesc.

Desen de MITRU VASILE

Drumurile Muntelui de Fier erau inguste, gheboase presărate cu gropi de obuze. Prin luminişuri zăceau tancuri răsturnate, cu afeturile mîncate de rugină. Printre fagi se căscau guri de foc zdrenţuite. Muntenii păşeau sfioşi prin pădurile lor.

Şi camioanele treceau către Munte. Iar camioanele aduceau oameni, mulţi oameni. Se zicea că Muntele a fost descoperit.

Peste casa fabricantului de linguri a fost înălţat un steag roşu. In casă s-a mutat Administraţia. Cel care a înălţat drapelul purta la şapcă o stea de foc.

Prin munţi răsunau vuete. Suflul exploziilor mătura putregaiul din bătrînele viroage. Se săpau mine noi. In tufişuri afinele tremurau subţire la fiecare explozie. Se săpau noi galerii. Vagonetele fugeau pe şine.

Oamenii nu ne soseau împachetaţi în foiţă de mătase. Nu erau „fragili". Şi mai ales aveau puterea să înveţe. Printre ei mă aflam şi eu. Cînd am coborît întîia oară purtam nişte ghete cu talpă sintetică prin care ieşeau cuiele. M-am învăţat greu să alerg prin galerii.

Ciocane pneumatice duduiau şi răgeau. Te loveau în umeri. Umărul se înroşea. Oasele strivite dureau. Ştaigărul meu îmi ceru să învăţ să sfredelesc. Pentru fiecare ciocan pneumatic e nevoie de doi ortaci. Nu mi s-a dat ucenic. Oameni erau puţini. A fost întîia mea brigadă.

Tot felul de zvonuri se strecurau prin coturile galeriilor — asemenea unor gaze rău mirositoare. Adevărul era greu de dibuit. El a fost scris pe nişte lozinci de către o mînă neîndemînatică. Iar lozincile au fost aşezate în curtea minei deasupra unor tăbliţe negre. Pe tăbliţe se răsfrîngea ca într-o oglindă munca noastră socotită în procente. Şi — se nţelege că oricine vrea să-şi vadă chipul frumos, cînd se priveşte în oglindă.

In zilele de Crăciun ale anului 1948 clopotele de seară ne-au prins în mină. Impingeam primele locomotive electrice în galerii. Meritau mai mult decît o slujbă de crăciun. Roţile cîntau un nou Ave Maria.

Funcţionarii întreprinderii noastre se cam bîlbîiau cînd vorbeau despre automatizări şi mecanizare. Mîncătorii de cerneală din foiţele în solda marşalizării îşi rîdeau de noi. Mai tîrziu însă au vărsat venin. O dovadă bună că ne orientaserăm bine, lucraserăm bine.

Incă înainte de a ne putea clădi cămine culturale începură ortacii noştri să cînte prin trenurile de mină. Odată cu cîntecele ni s-a mai dus mizeria de pe limbă. „Deci sus tovarăşi înc-odat' în Schonneberg, Aue, Johannstadt"... Cîntam noi cam prost? O fi. Imi închipui că autorul textului nu ne-a luat-o în nume de rău. Şi că a auzit mai ales tonurile juste.

Intr-o zi, ne-am pus cămăşile de uniformă ale Tineretului liber german. Şi deodată ne-am dat seama cît de mulţi sîntem. Şi cît de puternici. Unul nu poate face planul întregei brigăzi. Nici o brigadă planul întregei mine. — Toţi împreună însă mutăm munţii. Văile le putem creşte mult peste munţi.

Partidul ne-a fost dascăl. Era ca şi cum am fi deschis cu el o nouă galerie. Pe fiecare pagină a cărţilor noi descopeream o nouă lume. Această lume e marxism-leninismul.. Şi în ea am izbutit să ne orientăm bine. Partidul ne era îndrumător sigur.

După şut, mă întorceam uneori acasă şi mîzgăleam hîrtie. Hîrtia a încăput în mîini greşite. Ceea ce scrisesem a fost tipărit. „N-oi fi tu ăsta?" m-au întrebat ortacii. Pe urmă cînd pierdeam la patru săptămîni odată cîte un schimb, pentru ca să asist la adunarea tinerilor scriitori din întreprindere, îmi făceau ei planul.

Astăzi învăţ la Institutul pentru literatură din Leipzig. Dar cu un colţişor de haină tot am rămas agăţat undeva în Munţii de Fier. Şi colţişorul ăsta o să mă tragă spre ei îndărăt.

Ce s-a schimbat acolo sus la noi? Vrei să ştii? Iată. Din puţinii care nădăjduiau: ăsta e doar începutul, s-au făcut mulţi, mulţi care ştiu că e un început bun. Iar dintre cei mulţi care spuneau atunci: ăsta este sfîrşitul, mai mormăie în barbă doar foştii fabricanţi de linguri...

In romîneşte de ŞTEFANIA GRUIA

Cinematografia apuseană şi realitatea

REVISTA presei străine

In publicaţia franceză „Express" (17 august, nr. 531) Morvan Lebusque semnează un pamflet îndreptat împotriva cinematografului occidental burghez. Pamfletul se intitulează „Lumea reală" şi se distinge prin violenţa acuzaţiilor, prin temeinicia şi gravitatea lor. Reproducem fragmentele cele mai semnificative:

„Se împlineşte anul de cînd ţin cronica cinematografică în revista „Express". Timp de un an, am reuşit să păstrez secretul, dar acum trebuie să vorbesc. Pe scurt, am să vă fac o revelaţie de cea mai mare importanţă: sînteţi înşelaţi, sînteţi minţiţi. Sînteţi obligaţi să trăiţi într-o lume care nu este a voastră. Lumea reală, adevărată, o cunosc eu şi vă voi înfăţişa-o.

Totul a început în urmă cu vreo douăsprezece luni. Pînă atunci, ca voi toţi, mă duceam deseori la cinema: eram, cum s-ar spune, un spectator amator. Apoi, într-o bună zi, am devenit profesionist şi am fost obligat să mă duc tot timpul. In felul acesta am descoperit monstruoasa impostură. In ziua aceea, mă sculasem, ca în fiecare dimineaţă, într-o lume în care se vorbea despre salarii, războiul din Algeria, bomba atomică, etc. Bineînţeles, eram interesat de aceste evenimente, le discutam, mă credeam, naivul de mine, în miezul istoriei.

Şi atunci a sunat pentru mine ora de a-mi exercita noua meserie, adică de a vedea cele vreo duzină de filme noi de la Paris din săptămîna respectivă.

Primul, îmi amintesc ca ieri, se dădea la Publicis. Era ora 14 şi 15 minute. La orele 16 părăseam sala şi mă îndreptam spre Normandie unde mă aştepta un nou film. De acolo, m-am dus la Columbia unde se proiecta o peliculă ce urma să se dea pe piaţă peste o săptămînă. Am ieşit la orele 20 şi abea am avut timp să mănînc un sandviçi într-un bar expres înainte de a alerga la Coliseu, şi de acolo la Biarritz. In fine, m-am întors acasă, şi în acea clipă mi s-a făcut în minte lumină şi-am înţeles adevărul.

Imi amintesc că era trecut de miezul nopţii şi că, înainte de culcare, cu capul încă plin de scenele văzute în filme, mi-am aruncat privirea pe un ziar. Am regăsit exact ştirile care-mi atrăseseră atenţia de dimineaţa. Dar dintr-o dată ele deveniseră pentru mine confuze, haotice, indiferente, ca şi cum s-ar fi pierdut într-un fel de ceaţă, în nu ştiu ce depărtări. Da, exact, asta era, se depărtau. Incepusem să nu le mai văd, decît ca într-un vis, să nu mai cred cu totul în ele. Incepusem să devin „lucid".

Ce aş putea spune despre zilele care urmară? Semănau toate cu prima şi încet-încet, ele m-au adus la starea de „luciditate perfectă" în care mă aflu. De un an de zile, dorm de la miezul nopţii pînă la amiază, iar de la amiază pînă la miezul nopţii mă duc la cinema. Eu aparţin de aci înainte cu totul, unei lumi reale şi pe care e timpul, acum, să v-o dezvălui şi dumneavoastră. Căci — şi aceasta e culmea imposturii — această lume care vă este ascunsă, această lume în afara căreia sînteţi ţinuţi, este cu totul şi cu totul diferită de cea în care sînteţi obligaţi să trăiţi.

Să vorbim, mai întîi de Franţa. Vi se spune că este o naţiune sfîşiată, pradă diverselor partide, un popor nemulţumit. La capătul unui an pot să vă afirm următoarele: toate poveştile care vi se înşiră sînt false de la un cap la altul. Adevărul iată-l: Franţa este o ţară prosperă în care legea este odihna, iar singura ocupaţie este dragostea. Vi se vorbeşte despre şomaj, despre război, despre conflicte sociale, nimicuri. De fapt francezul trăieşte într-un castel, sau cel puţin într-o vilă particulară, sau, într-o casă somptuoasă de ţară. Nici o clipă el nu face aluzie la o cît de vagă obligaţie de a-şi cîştiga existenţa. Singura sa băutură este whisky-ul, singura sa îmbrăcăminte smokingul.

Cît despre dragoste, ea constituie, repet, marea sa preocupare, de altfel mult facilitată de farmecul său personal. Intr-adevăr, francezul este un seducător irezistibil. Cea mai de seamă grijă a lui este cucerirea unor tinere fecioare americane, deseori interpretate de doamna Jean Seberg, care se vor întoarce în ţara lor cu amintirea minunată a deflorării lor. Mai înainte, francezul le duce cu „Jaguar"-ul său să viziteze Parisul, (adică, bineînţeles Champs-Elysées), ceea ce dă ocazia unor emoţionante travelling-uri. La acestea, soţia sa legitimă începe prin a se opune acestui amor, dar în faţa inevitabilului devine înţelegătoare, dacă nu chiar complice. Pentru a realiza toate acestea, francezul nu trebuie să spună mai nimic: cel mult cîteva cuvinte împrumutate de la nişte maeştri ai limbajului ca Henry Bataille, sau Henry Bernstein. Expresia figurii sale îi e de ajuns: rasată, blazată, marcată de o disperare elegantă. Aşa se înfăţişează francezul mijlociu, între treizeci şi patruzeci de ani. In ceea ce priveşte un tînăr, el cîntă la ghitară şi organizează chefuri la Saint-Tropez. E şi el irezistibil şi rentier. Intocmai ca papa.

La fel şi cu America: cine spunea că americanii sînt îngrijoraţi în legătură cu nu ştiu ce stratagemă nucleară sau rivalitate cu sovieticii? Statele Unite, eu sînt acum în măsură să o ştiu, nu mai au, de fapt, decît o singură problemă: rolul nefast al curtezanei în familiile din Wisconsin. Dar şi această problemă se rezolvă întotdeauna cum e mai bine. In final asistăm la pocăinţa curtezanei care l-a sedus pe băiatul tatii, adică pe tînărul miliardar care a mers pînă acolo încît şi-a înşelat nevasta. Curtezanele devin conştiente de enormitatea crimei lor şi atunci se retrag şi meditează asupra situaţiei lor nedemne şi îşi amintesc cu emoţie „de biserica din copilărie". Urmarea se vede curînd: uneori, ca Elizabeth Taylor, ele îşi azvîrl cu dezgust haina de vizon şi aleargă să-şi caute un post cinstit, la anunţurile de mică publicitate; alteori, Gina Lollobrigida, preferă să se arunce în mare decît să provoace nenorocirea unui cămin. Fiţi siguri, o morală atît de înaltă nu se susţine fără metafizică.

Aş mai avea multe de spus despre Italia, unde femeile nu poartă cea mai mare parte a timpului, decît o cămăşuţă din pricina climei, fireşte! sau despre Spania de unde filmele parvin rareori pînă la noi şi păcat: căci această ţară fericită, liberă şi norocoasă, nu cunoaşte, de asemeni decît o singură problemă — cea a fecioarelor-mame de la ţară — de altminteri luate în căsătorie pînă la urmă de către seducătorii lor. Cred, totuşi, că am spus suficient pentru a rezuma acest univers cu un singur cuvînt: fericire. Toţi oamenii sînt frumoşi, banii curg gîrlă, războiul nu se cunoaşte, răul însuşi nu apare decît foarte puţin pentru a ne face să iubim şi mai mult binele. In fine, e cea mai bună dintre lumi.

O declar solemn: într-un an de cinema nu am întîlnit nici cea mai mică aluzie la vreuna din acele poveşti botezate „evenimente" care-i preocupă pe contemporanii mei, le provoacă o figură anxioasă şi le dă un gust amar. Mai doriţi o ultimă dovadă? O dau. E vorba de ceea ce se numeşte „Actualităţi cinematografice". La fiecare din genericele lor simţeam o strîngere de inimă. Ingrijorare fără rost: mi se arăta inaugurarea unei autostrăzi, o echipă de dansuri populare bretone sau imagini în culori din Monaco, paradisul fericirii conjugale.

Şi acum, ştiţi ce aveţi de făcut. Nu voi merge pînă acolo încît să vă sfătuiesc să nu mai cumpăraţi ziare. Nu. Pur şi simplu, întoarceţi paginile, neglijaţi titlurile mari, editorialele, pseudoinformaţiile asupra unor fapte (Alger, Berlin, etc) despre care cinematograful m-a lămurit pentru totdeauna că ele pur şi simplu nu există. Ajungeţi cît mai repede la singura cronică serioasă: a mea. Momentul e decisiv: lumea lor sau a noastră. Dar eu am încredere: cinematograful va învinge".

Un număr din „SATURDAY REVIEW" închinat lui Hemingway

Numărul din 29 iulie al revistei americane „Saturday Review" este închinat lui Ernest Hemingway, stins din viaţă cu puţin timp înainte. Alături de studiile şi articolele unor critici şi profesori de literatură americani, însoţite de fotografii şi amintiri ale prietenilor marelui prozator, revista publică articole semnate de mari scriitori ai lumii.

In articolul lui *Ilya Ehrenburg* putem citi: „In urmă cu vreo 30 de ani, în Spania, Ernest Toller mi-a dat un roman „Şi totuşi soarele răsare" de Ernest Hemingway, un scriitor pe atunci necunoscut mie «Ar putea să te intereseze — mi-a spus Toller. Pare a fi ceva despre Spania...». Tot atunci am cumpărat un exemplar din „Adio armelor". Ambele cărţi m-au impresionat mult şi de atunci Hemingway a fost scriitorul meu preferat.

Ca cititor am găsit că romanele lui Hemingway sînt foarte umane: erau în ele viaţă, dragoste, moarte, bucurii scurte, războaie lungi. Ca scriitor am fost surprins de măiestria lui Hemingway. Sînt bucuros ori de cîte ori înţeleg cum e creată o carte, dar pînă azi încă nu am înţeles cum a realizat Hemingway puternicul său dialog. Cînd alţi scriitori încearcă să imite dialogul lui Hemingway, rezultatul este o biată parodie; descoperirea lui nu era cheia unei metode noi, ci un lucru profund personal şi inimitabil".

„Cam prin anii 30, — scrie în continuare Ehrenburg, — „Literatura universală" o revistă lunară ce apărea pe atunci la Moscova, a trimis scriitorilor sovietici un chestionar întrebîndu-i pe care dintre scriitorii apuseni contemporani îi consideră cei mai reprezentativi. In cele mai multe răspunsuri Hemingway era primul pe listă.

Spre sfîrşitul lui iulie 1941, se dădeau alarme aeriene la Moscova aproape în fiecare noapte. Ginerele meu, Boris Lapin, care era un tînăr scriitor, sosise tocmai de pe front în drum spre armata din sud. Hotărîsem să petrec noaptea cu el în casa unui prieten unde speram să ne odihnim bine. Dar tocmai atunci primisem manuscrisul traducerii romanului „Cui îi bate ceasul". Nu ne-am mai culcat: am citit toată noaptea. Şi eu urma să plec pe front. Cînd l-am terminat, am privit unul la celălalt şi am zîmbit. Nici nu am mai auzit şuieratul antiaerianei sau exploziile bombelor. Imi amintesc că Boris Lapin a spus: «Foarte amar şi foarte bărbătesc». Două săptămîni mai tîrziu Boris Lapin a fost ucis în bătălia de la Kiev. Romanul lui Hemingway a fost ultima carte pe care a citit-o".

„Moartea lui Hemingway a însemnat pentru mine nu numai pierderea unui scriitor iubit, ci şi a unui om de prietenia căruia eram mîndru. L-am cunoscut prima dată la Madrid, în casa corespondentului sovietic al ziarului „Pravda", Mihail Koltov. Rareori am fost atît de emoţionat ca în seara aceea de la începutul anului 1937; întîlneam în sfîrşit scriitorul pe care-l priveam aşa cum priveşte un ucenic pe maestrul său.

Imi amintesc de hotelul de pe Gran Via, pe acoperişul căruia era artileria, soba de tuci, cafeaua, o pagină de manuscris: el scria atunci o piesă. Mă aflam cu el pe front în timpul bătăliei de la Guadalajara. A fost o victorie a republicanilor şi pe faţa lui Hemingway plutea un zîmbet"...

★

In articolul cunoscutului romancier italian *Carlo Levi* citim printre altele:

„Cît de iubit a fost Hemingway în Italia de către generaţiile ce s-au maturizat în anii 30, 40 — şi cît este de iubit încă de cei tineri! In cărţile lui — care au fost dezaprobate şi interzise de către regimul fascist — scriitori ca Vittorini sau Pavese s-au regăsit pe ei şi idealul de umanism şi libertate. De curînd un critic a scris că Italia numără printre cei mai mari scriitori ai săi, doi care n-au fost italieni: Stendhal şi Hemingway.

Există o Italie a lui Hemingway. Pe de o parte este Italia simplă şi omenească despre care a scris Hemingway; pe de altă parte este Italia născută din el şi din ea fac parte şi cei care sînt împotriva lui. „Adio armelor" este Italia, adevărată şi profundă, plină de duioşie omenească, cu un adînc simţ poetic şi fizic al pămîntului şi oamenilor, cu un simţ tragic şi de înţelegere pentru demnitatea omenească".

★

Salvador de Madariaga, filozof spaniol, exilat politic, arată în articolul său ce a dezvăluit opera lui Hemingway spaniolilor despre ei înşişi şi despre America, dar şi cum a dezvăluit Hemingway Americii şi lumii, Spania.

„Fără să vrea, Hemingway a luminat ţării sale şi lumii multe aspecte iberice, pînă atunci necunoscute sau greşit înţelese, lucru pe care l-a putut face pentru că era familiarizat, ba chiar obsedat de problematica esenţială a eticii spaniole".

Scriitorii englezi, indieni, japonezi arată în articolele lor ce a însemnat opera lui Hemingway pentru cititorii din ţările lor.

RAFAEL ALBERTI

Sfîrşitul diversiunii

(Cuba în patru tablouri)

Tinerilor artişti, scriitori, poeţi şi cineaşti ai Spaniei, cu încredere că în curînd vom fi împreună „şi vom sărbători, în acelaşi glas, victoria definitivă a zilelor noastre".

TABLOUL I

— Frumoasă insulă pentru odihnă. — Yes.
— Paradis al iubirii — oh, yes!
— Pentru a dormi cu mulatrele. — Yes.
— ...Şi cu frumoşii negri... oh, yes, yes!
— Pentru a fuma havane. — Yes.
— Pentru a dansa rumba. — Yes, yes, yes.
— Pentru a petrece-n cazinou. Yes.
— ... Şi a te îmbăta cu rom bun. — Yes, yes.
— Minunată şi dulce insulă. — Yes.
— Dulce, precum zahărul ei. — Oh, yes, yes!
— Care curge prin trestie, cristalin. — Yes.
— Insulă pentru a rămîne în ea... — Yes?
— Iertare... Cu ea, am spus... — Yes, yes, yes.
— Pentru că aceşti albi nu înţeleg nimic. — Yes.
— Pentru că aceşti negri nu ştiu nimic. — Yes.
— Pentru că noi înţelegem. — Oh, yes, yes!
— Şi înţelegem totul. — Yes.
— Aici ai insula. — Yes, yes, yes.
— Tu vei pune banii. — Yes, yes, yes.
— Tu ţi-i vei lua. — Oh, yes, yes, yes!
— Ţi-i vei lua în întregime. — Yes, yes, yes.
— Dar voi lua şi eu ceva. — Yes.

TABLOUL II

— Frumoasă insulă pentru odihnă. — Nu.
— Paradis al iubirii. — Nu, nu.
— Pentru a dormi cu mulatrele. — Nu.
— ... Şi cu frumoşii negri... — Nu, nu, nu.
— Pentru a fuma havane. — Nu.
— Pentru a dansa rumba. — Nu, nu, nu.
— Pentru a petrece-n cazinou. — Nu.
— ... Şi a te îmbăta cu rom bun. — Nu, nu.
— Minunată şi dulce insulă. — Nu.
— Dulce, precum zahărul ei. — Nu, nu, nu.
— Care curge prin trestie, cristalin. — Nu.
— Pentru a trăi toată viaţa cu ea. — Nu.
— Pentru că-i a mea. — A ta? Nu, nu, nu!
— Pentru că tu, negrule, nu ştii nimic. — Nu?
— Pentru că tu, albule, nu înţelegi nimic. — Nu?
— Şi aici rămîn pentru totdeauna. — Nu!
Nu, domnule, nu, asta-i că nu!

TABLOUL III

— Frumoasă insulă pentru odihnă, vai!
Paradisul iubirii mele, vai, vai!
Unde-am dormit cu mulatrele, vai!
... Şi cu frumoşii negri, vai, vai!
Unde-am fumat havane, vai, vai!
Unde-am dansat rumba, vai, vai!
Unde-am petrecut în cazinou, vai!
Minunată şi dulce insulă, vai!
Ce dulce era zahărul tău! vai, vai!
Te vei reîntoarce la mine, vai, vai!
Vai, yes, nu vreau să te părăsesc, vai, vai!

TABLOUL IV

— Frumoasă insulă, iată-mă din nou lîngă tine.
Dovadă iubirii ţi-am adus la ţărmurile tale:
vapoare pline de tancuri şi arme
şi un cer albastru cu avioane.
Numai eu te-nţeleg, frumoasa mea,
perlă de smarald, dulce Eden de zahăr.
Ştiu, vei răspunde chemării mele: Prezent!,
că primul dolar mi-l vei da mie,
că te vei ridica atunci cînd mă vei vedea
zicînd: Trăiasca Cuba! S-a întors stăpînul!
Iată-mă lîngă tine. Ce aştepţi? Ridică-te!
Sugrumă-mi acest demon care te oprimă.
Nu mă-nţelegi? Nu mă asculţi? Vorbeşte,
frumoasă insulă pentru odihnă... — Afară!
— Paradisul iubirii mele. — Afară!
Vei lua aer sub alţi palmieri!
S-a terminat batjocura!
— Pentru a dormi cu mulatrele. — Afară!
— Şi cu frumoşii negri... — Gata, afară!
Vei dormi sub pămînt dacă vrei!
S-a terminat batjocura!
— Pentru a fuma havane. — Gata!
— Pentru a dansa rumba. — Afară! Afară!
Vei dansa şi vei fuma într-adevăr!
S-a terminat batjocura!
— Pentru a juca în cazinou. — Afară!
— ... Şi a mă îmbăta cu rom bun. — Afară!
Te vei îmbăta cu un glonte!
S-a terminat batjocura!
— Insulă de negri şi bărboşi, ascultă,
insulă sălbatică, ascultă, nu înţelegi
libertatea care zumzăie-n tunurile mele,
democraţia care trece, pe sus,
în focul încrucişat al tancurilor mele,
în plumbul ce cade din avioanele mele?
— Inapoi! Inapoi! Afară! Gata!
Priveşte şi vezi ce te-aşteaptă!
Acum da, domnule, s-a terminat batjocura,
s-a terminat batjocura! Afară!

În romîneşte de DARIE NOVĂCEANU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Cunoscutul poet sovietic Serghei Ostrov a împlinit 50 de ani. In urmă cu 27 de ani, ziarul „Komsomolskaia Pravda" a publicat primele sale versuri, iar peste numai trei ani a ieşit de sub tipar primul său volum de poezii. In întreaga sa activitate, S. Ostrov a creat versuri de o înaltă ţinută artistică.

★

Primul ansamblu ucrainean de balet pe gheaţă şi-a inaugurat activitatea cu spectacolul „La marginea minunilor". Tînărul colectiv a închinat acest spectacol de debut celui de al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

India

Pe ecranele cinematografelor indiene a rulat cu un deosebit succes filmul documentar „Rabindranath Tagore", realizat de cunoscutul regizor bengal Satiadjit Ree. După aprecierea criticilor, Satiadjit a creat unul din cele mai bune filme documentare indiene.

R. D. Germană

Studiourile „Defa" Berlin au terminat turnarea filmului „Visul căpitanului Loy", sub regia lui Kurt Maetzig. La baza scenariului scris de G. Schreier stau fapte reale. De la Tripoli la Oslo porneşte în cursă regulată un avion american de pasageri. Comandantului i se dă ordinul secret de a spiona instalaţiile de radar sovietice situate în Marea Baltică. Intreaga acţiune se desfăşoară pe bordul avionului, aparatul de filmat dezvăluind procesele psihologice ale unor oameni care, cu sau fără voie au devenit părtaşi la o operaţie criminală.

Anglia

Ultimul roman al cunoscutului scriitor englez J. B. Priestley intitulat „Saturn over the water" (Saturn a trecut apa) tratează despre spionajul internaţional. Povestind aventurile unui tînăr pictor englez în căutarea prietenului său dat dispărut, autorul dezvăluie o fantastică lume de conspiraţie ale cărei fire se ţes între Londra, New-York, Peru, Chile şi Australia.

R. P. Bulgaria

Faţă de cele 213 săli de cinematograf, cîte au existat în Bulgaria înainte de eliberare, în 1961 vor funcţiona în întreaga ţară 1600 de săli. Spectacolele de teatru, operă, concertele sînt vizionate şi audiate anual de aproximativ 9 milioane de locuitori, iar spectatorii cinematografelor ating cifra de 12 milioane anual. Numai în anul 1961 tînăra cinematografie bulgară a creat 187 filme, dintre care 10 artistice de lung metraj. Tot atît de elocvent pentru realizările puterii populare este şi numărul abonaţilor la radio, care a crescut de 10 ori faţă de anii dinaintea eliberării Bulgariei.

Italia

Regizorii Hugo Gregoretti şi Mino Guerini debutează în cinematografie cu filmul „Ingeri de o nouă factură", prin care vor să redea cît mai colorat şi veridic viaţa tineretului contemporan între 15—20 de ani. Creatorii doresc să aducă pe ecran „o lume încă necunoscută părinţilor". Tinerii actori aleşi joacă de regulă roluri similare propriei lor biografii.

★

Popularul cîntăreţ, compozitor şi actor de cinema Domenico Modunio apare pentru prima dată ca producător şi regizor. Primul său film va fi comedia „Sferele înalte" o puternică satiră la adresa întemeietorilor Mafiei siciliene, o organizaţie fascistă ultrareacţionară. Intr-unul din rolurile principale apare Vittorio de Sica.

R. P. Ungară

Studioul cinematografic „Budapesta" a realizat în ultima vreme două filme documentare intitulate „Lecţie de istorie pentru tineret" şi „Steaua s-a stins". Primul tratează despre viaţa actuală a ţăranilor din satul Kenderes unde se găseşte fosta moşie şi castelul familiei Horthy. Al doilea film aduce pe ecran imagini din ultimele zile ale marelui poet revoluţionar maghiar Sandor Petöfi.

Franţa

Ministerul Informaţiilor din Franţa a interzis în întreaga ţară filmul documentar al lui Joris Yvens „Poporul înarmat", turnat de cunoscutul regizor în timpul vizitei sale în Cuba. Motivul oficial invocat de autorităţi: filmul aduce injurii unei puteri prietene. De fapt, în filmul său Yvens demască fără echivoc cine sînt furnizorii armelor utilizate de contrarevoluţionari.

★

Editura pariziană „Faillard" a scos de sub tipar o carte a cunoscutului dramaturg contemporan francez Armand Salacrou „Ideile nopţii". Volumul cuprinde lucrările inedite din tinereţea autorului, păreri despre teatru, precum şi pagini autobiografice. Sub titlul „Cîntecele zilei de mîine" sînt publicate o serie de scrisori ale patrioţilor francezi exterminaţi de fascişti, într-un montaj original al lui Salacrou.

O societate de binefacere

Săptămîna

In S.U.A. există tot soiul de „societăţi": de ocrotire a pisicilor şi de împuşcare a cîinilor, de salvare a naufragiaţilor şi de naufragiere a celor salvaţi, de conservare a cheliei şi de luptă împotriva căderii părului, de executare a oamenilor prin electrocutare şi de lichidare a negrilor prin linşaj. Lista ar putea fi mult lungită, dar ne oprim aci. Intre diferitele societăţi fără nume şi fără număr care există în S.U.A., şi-a semnalat activitatea de cîtva timp încoace una mai originală, care poartă un nume foarte anodin: Societatea John Birch. Am putea presupune că e vorba de o fabrică de ape gazoase sau de sucuri naturale, de sacrificare a animalelor prin metode umane, civilizate. Greşim, greşim profund pentru că Societatea John Birch nu e o societate oarecare, de duzină, cu ambiţii periferice. Numai puţintică răbdare şi vom afla tot. Cel care doreşte să devină membru al societăţii trece printr-un examen original: timp de două ore urmăreşte un film în care, fără să se oprească o clipă, un anume Robert Welch, autorul, citeşte textul integral al „Cărţii albastre" — biblia „Societăţii". Dacă neofitul a rezistat lecturii cinematografice fără să doarmă sau fără să aibă un atac de cord, e un semn bun: dă dovadă de sănătate fizică şi morală. Atunci poate depune jurămîntul pe drapel şi poate primi o listă de sarcini. Cînd ajungem la acest capitol atunci ne convingem că Societatea John Birch nu mai poate fi confundată cu o simplă societate de ape gazoase, că ea are un program, are ţeluri cu mult mai avansate, dacă un asemenea cuvînt e potrivit pentru Birch-Welch. Intre poruncile adresate membrului de rînd figurează trei esenţiale: 1) să încurajeze pretutindeni şi totdeauna pe cei care cer „o Americă americană"; 2) să denunţe pretutindeni şi totdeauna pe comunişti şi „asociaţii" lor; 3) să ducă, pretutindeni şi totdeauna, campanie împotriva întîlnirilor la nivel înalt. Acum putem respira mai uşuraţi, lucrurile au început să se limpezească, ştim în sfîrşit cine sînt şi ce vor. Birchiştii, ca să le zicem aşa, au şi idolii lor, clasici în viaţă sau defuncţi: Edgar Hoover, şeful poliţiei secrete americane, Li Sin Man, celebrul fost dictator al Coreei de Sud, senatorul Taft, vajnicul fost în viaţă apărător al democraţiei, Mc. Carthy, ilustrul defunct stegar al libertăţii, general Walker, vechi simpatizant al morţii curate prin bombă neutronică etc., etc.

Dacă programul şi idolii care stau pe frontispiciul Societăţii sînt un monument al carităţii umane, „metodele de acţiune" sînt întruchiparea desăvîrşită a progresului şi civilizaţiei moderne. In S.U.A. ele şi-au cîştigat un nume şi un renume destul de original: campanii telefonice. Ce este o campanie telefonică a societăţii John Birch? Nimic mai simplu şi mai puţin costisitor. Zece membri dintr-un anumit oraş telefonează fiecare unui număr de zece persoane, denunţînd cutare cetăţean, cutare profesor, cutare funcţionar pentru activitatea lor comunistă. Fiecare din cei zece interlocutori este somat, la rîndul său, să telefoneze unui număr de zece persoane şi, în felul acesta, raza vrăjitoriei telefonice atinge mii de oameni.

Nevinovatele campanii telefonice fac victime. La Nashville, Henry St. Onge, profesor de istorie, a fost silit să demisioneze. Un medic din Columbus, dr. Paul Miller, a primit scrisori de ameninţare şi şi-a pierdut o parte din clientelă. Exemplele care demonstrează binefacerile Societăţii pot fi înmulţite, dar nu e nevoie pentru că acei care se declară admiratori făţişi ai lui Franco, Batista, Trujillo, acei care ca Robert Welch, „bossul" societăţii, un mic fabricant de ciocolată, susţin deschis: „noi, S.U.A. nu sîntem o democraţie", acei care recunosc deschis că au venituri de zeci de milioane de dolari, a căror sursă nu poate fi mărturisită „pentru că ar fi de folos comuniştilor", nu mai au nevoie de o altă carte de vizită.

A fost odată un mic zugrav, a fost odată un „Mein Kampf", a fost odată o armată din care s-a ales cenuşă, scrum.

A fost odată, înainte de a fi, şi nu va mai fi, nici măcar un mic fabricant de ciocolată din Belmont.

Ion MIHAILEANU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Sos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 40 (394)
joi 28 septembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

DEZBATERI IMPORTANTE LA SESIUNEA O.N.U.

Marţi 19 septembrie şi-a început lucrările cea de a 16-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U.

Popoarele aşteaptă de la aceste lucrări o limpezire a situaţiei internaţionale, o destindere a încordării.

Acum un an, cuvîntul tovarăşului Nikita Hruşciov, la a 15-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., propunerea U.R.S.S. pentru dezarmare generală şi totală, rechizitoriul fără cruţare făcut colonialismului, propunerile şi intervenţiile delegaţiei Republicii Populare Romîne, condusă de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, precum şi intervenţiile celorlalte delegaţii ale ţărilor socialiste au chemat la realitate şi la misiunea ei capitală Organizaţia Naţiunilor Unite.

De atunci şi pînă acum, dacă această organizaţie nu a realizat decît declaraţii şi rezoluţii pe care înseşi marile puteri occidentale, membrii ei de frunte, le-au călcat în picioare, marile idei ale contemporaneităţii, exprimate de tovarăşul Nikita Hruşciov, au cîştigat popoarele omenirii şi s-au impus ca probleme cheie ale epocii pe care o trăim şi care vor însemna o trecere reală spre un nou tip de relaţii internaţionale.

Cea de-a 16-a sesiune deschisă acum are de rezolvat o serie de probleme importante legate de îmbunătăţirea situaţiei internaţionale. Delegaţii celor 100 de state au astfel acum în faţă nu mai puţin de 93 de probleme pe ordinea de zi.

Dar dintre toate aceste probleme, şi mai presus de toate, sînt problema dezarmării generale şi totale, problema tratatului de pace cu Germania.

Situaţia şi condiţiile în care şi-a început lucrările noua sesiune sînt cele ale unei tensiuni internaţionale ascuţite, dar care totuşi poate fi definită prin următoarele date esenţiale:

1. — Declaraţia tovarăşului N. S. Hruşciov cuprinsă în răspunsul la scrisoarea participanţilor la conferinţa de la Belgrad: „În numele asigurării păcii sîntem gata să ducem tratative oricînd, în orice loc, la orice nivel".

2. — Declaraţia comună — sovieto-americană — cu privire la principiile stabilite de comun acord privitoare la tratativele în problema dezarmării.

3. — Declaraţia tovarăşului Andrei Gromiko, ministrul Afacerilor Externe al U.R.S.S., făcută ziariştilor la sosirea sa la New-York: „Noi dăm o importanţă considerabilă acestei sesiuni. Noi vom face tot ce ne stă în putinţă pentru ca această sesiune să dea rezultate pozitive".

Măsurile de prevedere şi apărare luate de Uniunea Sovietică, de Republica Democrată Germană şi ţările participante la Tratatul de la Varşovia, au determinat ţările imperialiste care începuseră să zăngăne arme amenințătoare, să întîmpine cu mai puţină rigiditate problema tratativelor.

Toate acestea însă, n-au determinat, pe cît se vede din primele şedinţe ale sesiunii O.N.U., mentalitatea şi atitudinea ţărilor imperialiste, care continuă, cu tot mai puţine şanse de reuşită, să reia vechile metode de a trata marile probleme internaţionale cu ochii închişi, negînd realităţile cele mai evidente.

Cuvîntarea tovarăşului Gromiko, în preajma întrevederii cu secretarul de stat american Dean Rusk, defineşte astfel situaţia:

„Nu vreau să afirm nici optimism, nici pesimism. Vom sta de vorbă şi pentru moment nu pot spune mai mult".

În problema alegerii unui nou secretar al O.N.U., care să reprezinte într-adevăr şi real interesele tuturor celor 100 de naţiuni, S.U.A. a şi lansat între culise soluţii de expedient, care să menţină dacă e cu putinţă în mîinile sale postul de execuţie a hotărîrilor O.N.U.

Soluţia Uniunii Sovietice e cunoscută: desemnarea în componenţa secretariatului general a trei persoane, fiecare din ele reprezentînd una din cele trei mari zone politice în care azi e împărţită lumea. E singura soluţie care oglindeşte, real şi echitabil, echilibrul de forţe din lume, configuraţia ei politică.

Dar tocmai fiindcă aşa e raţional şi just, S.U.A. şi acoliţii săi se ridică împotrivă.

Deocamdată, dîndu-şi seama că nu poate pune direct problema alegerii unui om în serviciul său, caută formule de tergiversare, soluţii de moment, chiar cu încălcarea flagrantă a Cartei.

Aceeaşi atitudine se reia şi în problema restabilirii drepturilor legitime ale Chinei la O.N.U. Dar iată că, în această problemă în care se cere o rezolvare dreaptă şi firească încă de 11 ani, pentru prima oară Statele Unite n-au mai fost în stare să blocheze discutarea ei în Adunarea Generală. În şedinţa din 21 septembrie, Comitetul general a hotărît să recomande Adunării Generale includerea acestei probleme pe ordinea de zi a celei de a 16-a sesiuni.

S.U.A. nu au renunţat însă nici acum să lase o portiţă deschisă manevrelor de ultimă oră, de vreme ce pe lîngă propunerea clar formulată a U.R.S.S. de a se include pe ordinea de zi a sesiunii problema restabilirii drepturilor legitime ale Chinei la O.N.U. — a făcut toate sforţările să se includă pe ordinea de zi şi propunerea intenţionat nebuloasă a Noii Zeelande, „cu privire la reprezentarea Chinei în O.N.U." în scopul de a face posibilă discutarea rămînerii în

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 6)

Imperativul realităţilor

După 16 ani de la terminarea războiului, Uniunea Sovietică şi celelalte ţări socialiste au făcut propuneri puterilor occidentale de a se încheia în comun Tratatul de pace cu Germania. Se află în această firească dorinţă de a lichida rămăşiţele războiului, vreun pericol? Atunci de unde atîtea declaraţii belicoase din partea lui Adenauer şi a clicii sale revanşarde?

În ce-l priveşte pe Adenauer, el se gîndeşte la revanşă. Vechiul spirit militarist al unor conducători germani din trecut este reînviat prin voinţa lui Adenauer şi a lui Brandt, fără ca aceştia să ţină seama însă că altă cenuşă ar putea acoperi, pentru a treia oară, pămîntul german printr-un război cu mult mai pustiitor. Dar reînvierea militarismului şi imperialismului prusac putea el să se facă fără sprijinul puterilor occidentale? Desigur că nu. Şi-atunci orice om cu mintea limpede se întreabă: ce rost are înarmarea Germaniei federale de către puterile occidentale şi pentru ce refuză aceste puteri să încheie Tratatul de pace?

Ceea ce preconizează lagărul socialist este doar în spiritul acordului de la Potsdam. În schimb, ţările imperialiste, nerespectînd principiile acestui acord, folosesc tendinţele revanşarde ale conducătorilor vest-germani, pentru dezlănţuirea unui nou război mondial. Este deci vorba de folosirea Germaniei federale pentru visata cotropire a Germaniei democrate şi pentru agresiunea împotriva ţărilor socialiste, după hărţile statului major al lui Hitler.

Din fericire pentru omenirea întreagă, raportul de forţe este cu totul altul astăzi. El este net în favoarea Uniunii Sovietice şi a întregului lagăr socialist, mai puter-

Al. ŞAHIGHIAN

(Continuare în pag. 6)

ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI

Mi-a căzut în mîini un aşa-zis „Anuar al opiniei publice" editat în Germania Occidentală. De către cine şi cum se alcătuiesc, în ţările capitaliste, asemenea cărţi de minciună cu pretenţii de adevăr, e lucru bine ştiut şi nu merită discuţie. Demn de atenţie e însă un şir lung de întrebări, pe care autorii acestui anuar vest-german, ca şi editura în cauză, oblăduiţi de guvernul domnului Adenauer, socotesc cu cale să le adreseze persoanelor anchetate. Nu trebuie să uităm că ne aflăm la 17 ani după zdrobirea hitlerismului. Acordurile dintre aliaţi stipulau, cu tot atîţia ani în urmă, hotărîrea nestrămutată de a lichida pentru totdeauna orice forme de manifestare a fascismului german, de a nu permite nicicînd reînvierea acelor forţe ale barbariei, care aruncaseră asupra lumii întregi un uriaş zăbranic al morţii.

Iată, aşadar, cîteva întrebări din „Anuarul opiniei publice" editat în „paşnica democraţie" vest-germană. Acolo unde generalii lui Hitler comandă un nou Wehrmacht revanşard. Acolo unde foştii parteneri occidentali ai coaliţiei antihitleriste, plimbîndu-şi privirile peste amplasamentele de tunuri atomice, se prefac a nu vedea decît grădini superbe cu trandafiri şi porumbei.

La pagina 141 a acestui anuar întîlnim, de pildă, următoarea întrebare: „Care dintre marii germani, a făcut, după părerea dvs., cel mai mult pentru Germania? (Bismarck, Adenauer, Hitler, etc., etc.)".

Bănuiesc, stimaţi lectori, o clipă de stupoare. Într-adevăr e greu să pricepi fenomenala răbdare a hîrtiei. În Republica domnului Adenauer, cel mai odios asasin din istoria omenirii e trecut, negru pe alb, în rîndurile marilor germani! Oare aceasta să justifice simpatia deosebită a guvernelor occidentale pentru regimul bonnist şi îndîrjirea cu care se opun oricăror măsuri de rezolvare paşnică a problemei germane?

Mă voi abţine de la alt comentar, deşi nu trec cu vederea o foarte semnificativă alăturare de nume în rîndurile citate mai sus.

Răsfoind anuarul, dăm apoi, la pagina 277, peste o altă întrebare:

„Să presupunem că un nou partid naţional-socialist ar încerca să vină la putere. Care ar fi atitudinea dvs?".

Aceasta e întrebarea. Sub aparenţa ei dezinvoltură obiectivistă se ascunde un cinism revoltător. Gîndiţi-vă numai în ce mod se face aici educaţie antifascistă cetăţeanului vest-german! Nici o silabă despre marea crimă ce se intitula naţional-socialism. Nici un cuvînt de oprobriu, nici o aluzie la obligaţia elementară umană de a bara drumul asasinilor. Ba mai mult! Sub veghea părintească a guvernului de la Bonn, autorii anuarului îi alătură întrebării şi unele indicaţii.

„Se poate răspunde în diferite formulări" — adaugă ei. Şi cetăţeanului anchetat i se pun la îndemînă următoarele patru modalităţi:

„Aş fi împotrivă, dar n-aş acţiona".

Eugen FRUNZĂ

(Continuare în pag. 6)

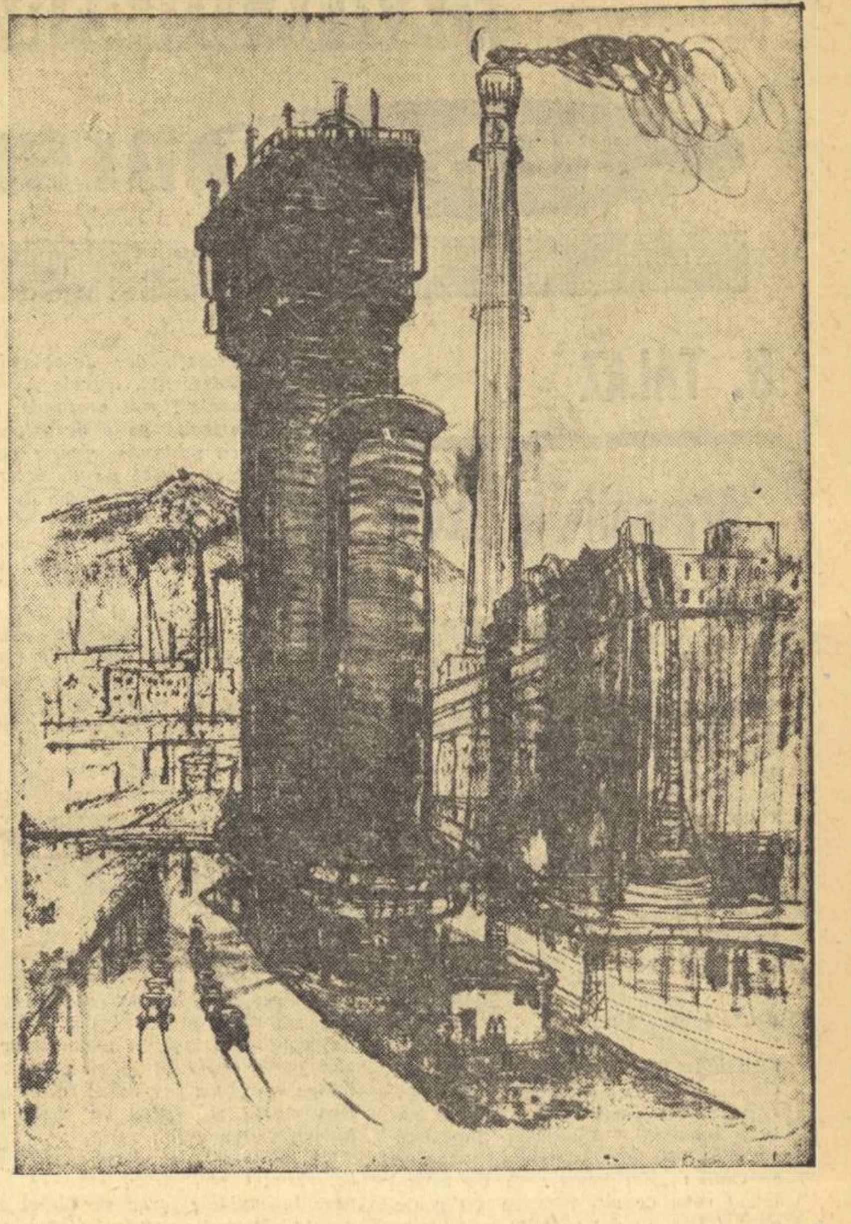

GH. BOȚAN „Hunedoara"

Totul pentru om, pentru binele omului

Din colecţiile unor ziare americane, patronate şi subvenţionate din gros de către domnii multimiliardari, pot fi depistate, imediat după victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, numeroase scrieri belicoase, calomnioase şi pline de ură neîmpăcată la adresa tînărului stat sovietic. Astfel, între anii 1917—1919, numai în cotidianul burghez „New York Times" s-au publicat peste 90 articole „fulminante", în care afaceriştii şi scribii lor plătiţi din sume acumulate prin exploatare sîngeroasă, prevesteau „iminenta pieire" a noului sistem social, prăbuşirea acestuia din pricina „colosalelor" greutăţi economice, politice şi militare pe care le întîmpina.

De atunci au trecut mulţi ani şi, în ciuda unor fapte incontestabile, presa burgheză a continuat să-şi susţină cu încăpăţînare campania de minciuni şi înşelare, culegînd, nu o singură dată, dispreţul cititorilor. Au fost declarate visuri şi utopii îndrăzneţe primele planuri cincinale, s-a tăgăduit cu aroganţă posibilitatea ca ştiinţa şi tehnica americană să poată fi vreodată întrecute. S-a cheltuit enorm cu trepăduşii, cerneala, hîrtia şi tiparul, s-a ţipat isteric în parlamente şi senate, s-a recurs la fascism şi la provocări criminale, s-au organizat războaie pustiitoare şi s-au distrus bunuri materiale şi culturale, într-un cuvînt, s-a făcut totul de către capitalism pentru a întîrzia deznodămîntul, pentru a frîna şi ţine în loc vertiginoasa roată a istoriei. S-au lovit de atîtea ori cu capul de zidul uriaş, de granit, al noii orînduiri, s-au dat de atîtea ori înapoi şi-au privit la aceasta buimăciţi, dar niciodată n-au înţeles că apariţia societăţii socialiste este înainte de toate o lege obiectivă, o necesitate şi o cerinţă socială, o forţă care acţionează independent de ei, de voinţa unui pumn de privilegiaţi sortiţi pieirii.

În lupta sa neîmpăcată dusă împotriva exploatării, clasa muncitoare va schimba pretutindeni faţa lumii, va aduce în toate ungherele pămîntului prosperitate, pîine şi trandafiri. Învăţătura marxist-leninistă s-a dovedit adevărată, viabilă şi mobilizatoare, a cuprins şi cuprinde masele, le trezeşte şi le mobilizează în acţiune, le arată singura cale justă spre eliberarea definitivă de sub jugul robiei şi asupririi, spre construirea unei societăţi drepte şi fără exploatare, spre binele şi fericirea omului muncitor. Statul sovietic s-a dezvoltat şi s-a întărit uimitor de repede, sistemul mondial al socialismului, organism unit, robust şi puternic, în stare să înfrunte şi să zdrobească orice încercare de a i se submina integritatea, cuceririle şi pacea constructivă, devine tot mai influent, tot mai puternic. Noua orînduire socială, orînduirea care a deschis porţi largi spre viitor, a învins pe deplin şi definitiv, aşa cum subliniază cu limpezime proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

De la victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie au trecut 44 de ani, timp în care forţele de producţie ale U.R.S.S., puse în slujba satisfacerii cît mai depline a nevoilor mereu crescînde ale tuturor membrilor societăţii, s-au dezvoltat impetuos.

Pe marginea proiectului de Program al P. C. U. S.

Dar comunismul n-are nici halte, nici staţii terminus. Noua societate se construieşte pe baza planificării atente şi în ritm susţinut, prin muncă entuziastă, conştientă, în conformitate cu cerinţele vieţii, producţia lărgindu-se necontenit. **Şi tocmai de această necesitate imperioasă ţine seama în primul rînd proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.**

Acest document epocal, aflat în atenţia opiniei publice mondiale, ne apare ca o impresionantă Cartă a umanităţii şi a încrederii în destinul omenirii, ca un bun al colectivităţii în care este înscrisă cu litere de foc noţiunea de dragoste pentru cei ce muncesc. Acest plan măreţ, viziune clară şi emoţionantă, imagine concretă şi palpabilă pentru omul care simte tot mai aproape viitorul de aur, care trăieşte visînd şi visează muncind, încălzeşte inima şi gîndul fiecăruia dintre noi prin impresionanta sa bogăţie de idei.

În fiecare rînd, în fiecare frază găseşti grija părintească a partidului, îndemnul cald şi [illegible] al comuniştilor, forţa în stare să organizeze şi să conducă masele, să mobilizeze şi să transforme, să înlăture ceea ce este vechi, perimat şi să înalţe noul care se naşte. Încă din primele pagini se precizează scopul creşterii de 6 ori în decurs de 20 de ani a volumului producţiei industriale, al dezvoltării agriculturii prin mecanizare com-

Ştefan GHEORGHIU

(Continuare în pag. 2)

Oneşti: finisarea unui turn de ventilaţie

Foto: EDMUND HÖFER

DIMINEAŢĂ BUCUREŞTEANĂ

(Scrisoare către redacţie)

„În drum spre Bulgaria, datorită amabilităţii Uniunii Scriitorilor din R.P.R. am avut posibilitatea să vizităm Bucureştiul.

S-ar spune: ce se poate vedea în timpul unei scurte opriri într-o capitală mare cu zeci şi zeci de mii de locuitori, cu o bogată şi vie viaţă politică, socială şi culturală? Noi însă am trăit o bucurie uriaşă, inexprimabilă, în dimineaţa aceea petrecută în capitala Romîniei.

Ne-au fermecat nu numai străzile şi pieţele minunat de frumoase ale vechilor şi noilor raioane, nu numai admirabila arhitectură a clădirilor, varietatea de culori şi de nuanţe: în afară de toate acestea noi am simţit şi am văzut energia creatoare nesecată a oamenilor din noua Romînie, a oamenilor care păşesc sigur spre ţelul cel mai înalt al omenirii.

Era o dimineaţă bucureşteană obişnuită, cu ritmul şi toate glasurile străzilor din care răzbătea simfonia sărbătorească a vieţii.

Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", impunător, măreţ, clădirile luminoase din noul raion Floreasca nu puteau să nu ne stîrnească admiraţia.

Impresiile bucureştene vor trăi multă vreme în inimile noastre.

Permiteţi-ne să transmitem prin „Gazeta literară" mulţumirile noastre tovarăşilor de la Uniunea Scriitorilor din R.P.R. care ne-au făcut o primire caldă în Bucureşti".

Un grup de scriitori şi ziarişti moscoviţi:

Iulia Drunina — *poetă*, Olga Voitinskaia — *cercetător literar*, Natalia Voljina-Grosset — *traducătoare*, Natalia Terasenkova — *prozatoare*, Susanna Ikonnikova — *reporter*, Rimma Suhanovskaia — *redactor*, Olga Kazanli — *redactor al gazetei „Sovetskaia Rossia"*, Valentina Buliciova — *redactor*, Miliţa Pancenko — *redactor al revistei „Pionierskaia Pravda"*, Irina Popando — *redactor*, Maia Tarasova — *traducătoare*, Alexandr Deici — *profesor universitar, doctor în filologie*, Alexei Kapler — *scenarist*, Iakov Apuşkin — *dramaturg*, Mihail Zlatogorov — *prozator*, Alexandr Kron — *dramaturg*, Mihail Berestinskii — *scenarist*, Gheorghi Kapralov — *critic, redactor al ziarului „Pravda"*, Iosif Prut — *scenarist, dramaturg*, Iurii Okov — *redactor al gazetei „Sovetskaia Kultura"*, Vladimir Perlin — *redactor al gazetei „Leninskoe Znenia"*, Max Poleanovski — *prozator, (conducătorul grupului)*.

Varna, 19 septembrie 1961.

IAŞUL DE MÎINE

Intrat de multă vreme în literatură ca o temă în care poezia se simte în largul ei, oraşul Iaşi cunoaşte, în anii din urmă, o rîvnă edilitară cum n-a mai cunoscut o alta la fel în toată lunga lui istorie urbanistică. E pretutindeni un ritm întineritor şi e o emulaţie antrenantă pe toate şantierele de construcţie, — pe şantierul celor 750 apartamente din Piaţa Unirii, unde lucrul se află în toi, în cartierul „Tudor Vladimirescu", unde s-au însăilat şi s-au şi ridicat o bună parte din cele 650 apartamente, în cvartalul „Dr. C. I. Parhon" unde, împreună cu blocurile prevăzute a se înălţa în cartierul „Ilie Pintilie" vor lua fiinţă în total, pînă la finele şesenalului, 7250 apartamente, în cartierul viitoarelor 2556 apartamente din zona uzinii electrice, în cvartalul de pe terasa Păcurarilor, unde se vor orîndui, pînă în 1965, circa 3400 apartamente. Toate aceste înfăptuiri, dintre care multe au şi prins să capete viaţă, ne dau certitudinea că pregătesc realizarea în ansamblu a unui viitor Iaşi deosebit de frumos, modern şi avînd totuşi, în acelaşi timp, şi o particulară expresie arhitecturală.

Acest nou Iaşi a şi început a se înălţa şi trece mult dincolo de alungitul şi calmul profil al celor şapte viorii coline. Iaşul timpilor noştri, întinerind de ritmul socialist care îi înnobilează elanul, îşi cîştigă mereu un alt farmec, crescînd, lîngă domoale coline albastre, şi sub cer larg, curat ca paharul, într-o nouă şi firească înfăţişare, într-o luminoasă perspectivă. Într-adevăr, contemplat de sus, din vîrful străvechiului turn cu zimţuite ziduri şi creneluri al Goliei, din campanilul de la Bărboi sau de pe schelele ce urcă îmbrăţişînd donjonul central al Palatului Culturii căruia i se primeneşte străluminat exteriorul şi, mai ales, privit de pe copertina acoperişului blocului turn numărul 4 din latura sudică a Pieţei Unirii şi văzut astfel de la ameţitoarea altitudine de aproape 40 de metri, Iaşul oferă ochilor, chiar de pe acum, nu doar o simplă panoramică privelişte, ci expresia tot mai precis conturată, a viitoarei lui fiinţe, a rîvnitei lui fizionomii de mîine. Urcat pe podine de pe hîrtia de calc a proiectanţilor care l-au studiat cu creionul şi echerul în mînă şi vivificat, din lutul machetelor, de către mîinile harnice ale meşterilor zidari, Iaşul înnoitor zvîcneşte din vechea şi diversa ierarhie a formelor sale.

Ştim, desigur, din colbăitele hrisoave, şi de Iaşul celălalt, de foarte odinioară, cu toată adînca lui vechime, cea tocmai de la Alexandru cel Bun-cetire şi încă mult mai dinainte, din anii legendarelor obîrşii ale iassyzilor romani şi poate mai dincolo. E drept, străvechiului Iaşi al tinereţii noastre încă nu i se cunoaşte certificatul de naştere! Cunoaştem, însă, că i s-a spus Ieş, Eşii, Eş, Ieşu, Ieşi, Iaşii şi că, veacuri de-a rîndul, s-au tot trudit şiragurile de voievozi ai Moldovei să-şi stabilească aici stolniţa! Ştim, astfel, de Iaşul lui Vasile Lupu şi Dimitrie Vodă Cantemir-cărturarul, de Iaşul lui Grigore Ureche, Miron Costin şi Ion Neculce care au scris la letopiseţi. Ştim de Iaşul lui C. Negruzzi, Alecu Russo, V. Alecsandri, al lui Creangă şi al marelui Eminescu! Ne amintim de tîrgul lui Varlaam-Gură de aur şi al lui Dosoftei, stihuitorul şi ştim, de asemeni, de Iaşul cuminţilor ce s-au numit Vasile Conta, Vasile Pîrvan, Gr. Cobălcescu, dr. Brînză şi Petre Poni, dr. C. I. Parhon, dr. N. Hortolomei, Emil Racoviţă. Cunoaştem Iaşul liric al poetesei Veronica Micle, al Iuliei Haşdeu şi al Sofiei Nădejde; al lui M. Kogălniceanu, al lui Anastasie Panu, al lui moş Costache Negri şi al tuturor celor care, alcătuind grosul norodului obidit, l-au urcat pe tron pe Vodă Cuza, unindu-ne cu ţara. Ştim Iaşul lui B. P. Haşdeu, al lui N. Iorga, al lui A. D. Xenopol, al lui Al. Lambrior şi al lui Philippide, al lui G. Ibrăileanu, I. I. Mironescu şi G. Topîrceanu, al lui M. Sadoveanu şi M. Codreanu, al Aristizzei Romanescu, al Aglaei Pruteanu, al lui Morţun, De Max şi al marelui poet al armoniei, George Enescu.

Mai ştim, însă, şi de un alt Iaşi. Nu Iaşul însîngerat şi schilodit din anii carnagiului fascist. Cunoaştem un Iaşi care, de mai bine de 17 ani încoace, nu mai cunoaşte străzi muşcate de şrapnele, case prăbuşite de obuze sau împroşcate cu noroaie. Iaşul zilelor noastre ţine la Iaşul cel înaintaş din strada Sărăriei de odinioară unde era statul-major al socialismului vremii de-atunci, — Iaşul generaţiei de la „Contemporanul" anului 1881. El iubeşte Iaşul generaţiei eroice din '933 a lui Ilie Pintilie de la Nicolina, — al celor ce au crescut cu cărţile lui Marx, Engels şi Lenin în mînă, militînd pentru dreptate socială, pentru progres şi pace. Ni-i drag, fireşte şi Iaşul cel de ieri, cu ceea ce a fost odată, cu bunele lui avînturi, cu măiestritele comori de artă, cu dulcile lui aduceri aminte. Contemplăm astfel, venind de sus de pe culmea dealului Repedea, cum, drept în inima oraşului, se prevăd albastre turnurile în stil gotic ale Palatului Culturii, situat pe locul fostei curţi domneşti şi zărim orologiile ce cîntă din ceas în ceas din donjonul său central, Hora Unirii. În faţa Palatului

Ion ISTRATI

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMAR:

- **Şi Ibiza rezistă...** — Fragment de roman, de Maria Teresa Léon (pag. 4)
- **Ora de primire** — Fragment dintr-o piesă inedită, de Lucia Sturdza Bulandra (pag. 5)
- **Mîna lui Banu** — Schiţă de Francisc Munteanu (pag. 5)
- **Probleme actuale ale literaturii sovietice** — De vorbă cu Alexandr Ceakovski, redactor-şef al revistei „Inostrannaia literatura" (pag. 8)

PE SCURT, DESPRE...

G. TALAZ

Armonii în zori

Volumul poetului G. Talaz, „Armonii în zori", cuprinde o arie tematică variată, în care trecutul, prezentul și viitorul se contopesc organic. Vom găsi în volum versuri închinate luptei din ilegalitate a partidului, versuri despre război (G. Talaz împreună cu generația sa a cunoscut ororile fascismului la o vîrstă matură) și, în sfîrșit, versuri dedicate construcției socialismului în țara noastră.

Adunările comuniștilor în anii ilegalității sînt desemnate în culori simbolice: „Lampa fumega cele din urmă picături de petrol, / Săgetînd peste frunți spic de-aburite lumini — / Frunțile parcă străluceau pe-un cîmp gol, / In care se plantau uriașe, viitoare grădini". („Spre viață").

„Dezastrele războiului imperialist se materializează dureros: „Așchii de sticlă din dezastre / Și molozul ruinilor / Apăsau pe vederile noastre / Și pe bătăile inimilor". In această atmosferă sumbră, adevărata conștiință de sine se caută: „Era totuși ceva de așteptat, / ceva ce nici moartea nu poate opri; / Era un dor să știm ne-nduplecat. / Ce trebuie făcut spre-a fi, spre-a fi" („Război și pace"). Plenitudinea eliberării capătă proporții uriașe: „Sînt fier, și foc, și punte pe genuni / Și-mi simt zvîcnind puterile mereu / Spre ceruri, ca-ntr-un arc de curcubeu, / Cu toate ale lumilor minuni"... („Poziția mea").

Poetului, care se vrea „un visător de adevăr", colindînd „satele din munți, din văi și șes" acolo „unde viața-intîi cuvîntu-și spune", vechile cîntece îi apar depășite, contemporaneitatea reclamîndu-i o artă nouă: „Și mi-am pornit atunci, cu îndîrjiri / A conștiinței noi semănătoare / In brazde, pentru noile-nfloriri („Popas în adînc") Păstrînd tot ce trecutul a dat mai nobil, ridicîndu-l la o nouă treaptă de înțelegere, poți anticipa viitorul: „Să aduni înțelepciuni străbune, / Uriașii de pe vremuri să-ți pară vii / Și alăturea de cei de azi să știi / Cum cimentul viitorului se pune" („Școala").

In ceea ce privește realizarea artistică, volumul este adeseori inegal. Pe lîngă versurile semnalate mai sus, găsim și naivități ca: „Mugura și ce se desface / Pentru muncă, pentru pace / Dă-mi mînuța, copilaș, etc. Apar uneori incorectitudini de expresie, textul părînd atunci o traducere brută. Nu putem fi de acord cu formulările de genul: „De-acum puterea vremii noastre dă-ți" etc.

Poetul reușește să fie autentic numai cînd se exprimă pe sine, confruntîndu-se cu viața. Liniile directoare ale acestui volum ne indică un temperament liric explosiv, în majoritatea cazurilor stăpîn pe mijloacele sale de expresie.

Tudor ROTARU

PAUL SCHUSTER

Soare fără raze

Printre tinerii prozatori din țara noastră, Paul Schuster — scriitor de limbă germană — ocupă fără a fi publicat prea mult pînă în prezent un loc deosebit. O primă povestire, „Dracul și domnișoara de la mănăstire", a fost tradusă în romînește și s-a bucurat de cîteva ediții în ambele limbi. Cele cîteva fragmente dintr-un viitor roman apărute în presă vădesc posibilitățile prozatorului în direcția epicii de largă respirație. Iată-ne acum în fața celui de al doilea volum al său conținînd o nuvelă despre care se poate afirma de la bun început că reprezintă o netă depășire a stadiului literar de acum cîțiva ani.

Ca și în „Dracul și domnișoara de la mănăstire" autorul își propune și acum să urmărească destinul unor oameni foarte tineri, de astă dată nu chiar adolescenți, dar de-abia ieșiți din faza adolescentă. Nuvela pornește însă la o analiză mai profundă, e în general construită pe o dezbatere de idei, dusă cu pasiunea proprie vîrstei eroilor, cărora astfel de dezbateri le sînt caracteristice. Este vorba din nou de un conflict între generații, dar nu de clasicul conflict — posibil încă acum cîțiva ani — între elanul unor tineri aflați pe băncile școlii și unii profesori provinciali și ruginiți, ci e descrisă opoziția de concepții existentă în aceeași perioadă între o generație de tineri de curînd intrată în muncă și în viață și unii reprezentanți ai vîrstei imediat anterioare, avînd doar cu cîțiva ani mai mult, suficienți însă pentru a fi luat parte la război și a fi fost otrăviți de ideologia fascistă. Acțiunea cărții se petrece printre tineri sași și — judecînd după vîrsta unuia dintre eroi, Volker, fost locotenent în armata fascistă — poate fi situată în urmă cu 10—11 ani. Dezbaterea care se duce este în jurul unei probleme foarte importante, majore pentru tineret. Este vorba de curaj, de eroism în cele două aspecte posibile ale sale: eroismul util, subordonat unui scop logic și uman și pe de altă parte aventura în sine, absurdul joc pe marginea prăpastiei cu perspectiva morții și avînd ca unic scop hipertrofierea eului.

Cei între care se duce această dezbatere sînt trei tineri care se întîlnesc întîmplător iarna pe vîrful unui munte. Prezența a doi dintre ei e simplă și cotidiană, un învățător tînăr oarecare cu o oarecare iubită. Al treilea e însă o aparentă personalitate, deși nu voit ostentativă, căci ostentativ nu e Volker decît cu sine însuși. O personalitate aparent fascinantă prin neobișnuitul său dispreț față de pericol și moarte, un hiper-intelectual, un hiper-sportiv, un om care și-a cultivat sistematic voința — pentru unica plăcere însă a senzației sale animalice de a trăi. „Lebensgefühl-ul" îi este lui Volker și celor de teapa lui scuză pentru orice, de la marea îndrăzneală la impulsurile brutale de acaparare și distrugere. Volker disprețuiește logica. El consideră că odată cu întreaga lume, logica trebuie să se plece în fața „oamenilor tari". Iată un tipic exemplar al mentalității fasciste la zece ani după terminarea războiului în condițiile traiului cotidian.

Discuțiile care se duc sînt pe niște detalii în aparență, un volum de versuri al lui Hölderlin, o pantă de ski, dragostea unei fete; și totuși aceste detalii au mare însemnătate, ele te fac să știi precis felul în care a acționat același om în timpul războiului și cum ar reacționa de pildă dacă din nou prin cine știe ce întîmplare ar avea o armă în mînă. Invingerea lui Volker nu se face prin discuții. Nuvela demonstrează că prin cuvinte nu poate fi convins absurdul, el prin natura sa nu cedează la argumente. Logica simplă a vieții, nu îl convinge, însă îl învinge. Il învinge și îl elimină, așa cum se întîmplă cu fostul locotenent german scos pînă la urmă din rîndurile micii societăți de excursioniști.

...Spun că nuvela demonstrează și asta este totodată și slăbiciunea cărții. Căci cu excepția unor figuri secundare, nuvela folosește strict elementele necesare demonstrației și exact în cadrul cerut. Respectiv, învățătorul Stepff nu depășește rolul său de tînăr sănătos, logic, puțin pedant, cam limitat ca imaginație și îndrăgostit; nici Volker pe al său; dar mai ales Ruth, cel de al treilea personaj, nu depășește rolul său de element fluctuant necesar demonstrației. După părerea noastră Ruth este mult prea sărăcăcios gîndită. Ea este o tînără elevă foarte aproape de absolvență și de vîrsta lui Stepff și nu există nici un motiv normal pentru care să apară o atît de mare discrepanță de intelect și de cultură între ea și între prietenul ei. Ruth nu pricepe nimic, se comportă ca un mic animal atras de strălucirea dezbaterii într-o parte și în alta; de aceea acțiunile ei nu au de fapt prea mare importanță și semnificație. De pildă, nu există nici o explicație clară a motivului care o face să ezite în momentul în care Volker este respins de societate. Ezitarea ei de a-l urma, vine tocmai după o victorie pe linia lui Volker — care a atras-o cu el într-o aventură în care de altfel a izbîndit. Ce s-a întîmplat cu Ruth pe acest drum? Oare sănătatea ei firească a făcut-o să disprețuiască în fond o asemenea victorie? Posibil că da. Dar tocmai procesul ei psihologic în acest moment crucial al cărții apare nelămurit.

Oricum cu meritele și slăbiciunile ei, această nuvelă demonstrează cîteva din trăsăturile caracteristice ale prozei lui Paul Schuster, ca de pildă: preocupare pentru problemele etice și pentru dezbaterea de idei — și o bună tehnică a construcției.

Trebuiesc menționate de asemenea peisajele conturate cu o extremă sensibilitate — peisaje care aparțin interior acțiunii.

In ansamblu, considerăm că nuvela reprezintă un succes al Editurii Tineretului și că pe drumul lui Paul Schuster ea marchează o bună distanță parcursă ca și perspectiva unei certe evoluții ascendente.

Ștefania DRUIA

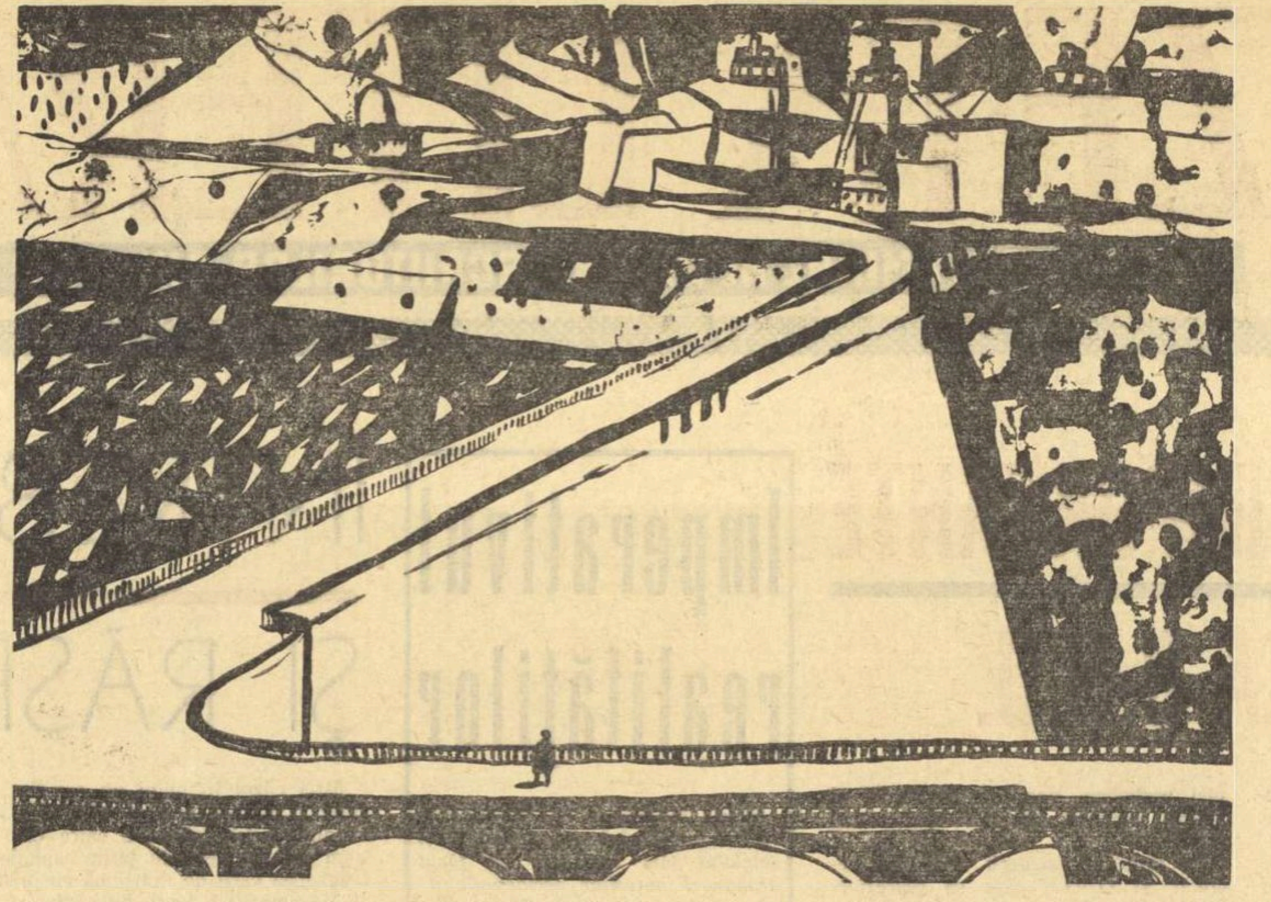

EMILIA NOZKO—POPROCKA (graficiană poloneză) „Barajul Hidrocentralei «V. I. Lenin» de la Bicaz"

TOTUL PENTRU OM, PENTRU BINELE OMULUI

(Urmare din pag. 1)

plexă și multilaterală, al ridicării productivității muncii la un nivel nemaiatins de nici o țară din lume. Lozinca partidului: „Totul pentru om, pentru binele omului", stă ca un țel nobil la temelia acestor realizări colosale.

O mare importanță acordă proiectul de Program sarcinilor legate de ridicarea necontenită a bunăstării materiale a poporului, arătîndu-se totodată mijloacele și căile prin care vor fi realizate acestea. Astfel, pe lîngă faptul că va crește retribuirea după cantitatea și calitatea muncii depuse, se va da atenție reducerii prețului de cost al produselor, desființării impozitelor percepute de la populație. Fonduri uriașe vor fi alocate de către stat pentru locuințe, pentru învățămînt, asistență medicală, întreținerea copiilor în școli și institute în mod gratuit, pentru folosirea unor servicii comunale fără plată. Prin creșterea masei de mărfuri, prin ridicarea calificării și a gradului tehnic al membrilor societății, prin apropierea veniturilor mici de cele mari, prin dezvoltarea în ritm rapid a productivității muncii, în U.R.S.S. se va trăi mai bine ca oriunde pe pămînt. In același timp, se va trece treptat la repartiția comunistă după nevoi.

In următorii 20 de ani, marea țară din Răsărit își va spori venitul de circa 5 ori, devenind astfel patria resurselor uriașe de fonduri, în stare să asigure o reproducție lărgită de proporții uimitoare și să favorizeze în același timp, direct și activ, ridicarea bunăstării poporului muncitor. Se precizează în acest sens că venitul real pe cap de locuitor va fi de 3,5 ori mai mare decît în prezent, urmînd să crească rapid nivelul general al consumului popular

O grijă însemnată se acordă în proiectul de Program rezolvării definitive a problemei locuințelor. „La sfîrșitul celui de al doilea deceniu, fiecare familie, inclusiv familiile de tineri căsătoriți, va avea o locuință confortabilă, corespunzătoare cerințelor igienii și traiului civilizat". Transformări structurale vor suferi orașele, schimbări esențiale se vor produce în modul de așezare al satelor, unde, într-un efort comun, casele de tip vechi țărănești vor fi înlocuite cu altele moderne. Treptat se vor desființa chiriile, și așa destul de mici, se vor asigura electrificarea generală, conductele de apă necesare, se vor amenaja spații verzi, se va lupta cu energie împotriva vicierii aerului, a apei, a solului, protejîndu-se sănătatea.

Reducerea timpului de lucru, îmbunătățirea continuă a condițiilor de muncă, sînt alte sarcini importante subliniate în proiectul de Program. In următorii 10 ani se va trece la ziua de muncă de 6 ore, cu o zi nelucrătoare pe săptămînă, iar în mine și în industria vătămătoare la 5 ore de lucru pe zi, sau la 30 de ore pe săptămînă, cu două zile nelucrătoare. Aceasta înseamnă că omul va avea mai multe „duminici" de sărbătorit, că marile bulevarde vor fi înțesate de cetățeni dornici de recreiere, că grădinile publice, teatrele, cinematografele, bibliotecile și cîmpurile de sport vor fi intens populate. Deci Uniunea Sovietică va fi locul de pe glob unde se vor depune eforturi fizice mai puține și se va produce mai mult decît oriunde, creîndu-se în același timp condiții suplimentare pentru ridicarea nivelului tehnic și cultural al tuturor membrilor societății.

Proiectul de Program acordă o deosebită grijă sănătății, longevității. Se vor preveni boli și accidente, se va acorda asistență medicală de înaltă calificare, se vor construi numeroase institute medicale, spitale, sanatorii înzestrate cu aparatura cea mai modernă. Dar, mai ales, se va asigura o largă rețea preventivă, un sistem de dispensare pentru supravegherea sănătății, de ocrotire a mamei și-a copilului, totul pe seama statului comunist.

Cu deosebire se va acorda atenție ușurării activității femeii, care va fi îndrumată spre munci mai puțin grele. Ea va fi ajutată în scopul participării mai largi la activitatea obștească, la viața științifică, artistică și culturală a societății. Se va reduce munca femeii în gospodăria casnică prin răspîndirea de mașini perfecționate și ieftine, prin dezvoltarea alimentației publice pe lîngă întreprinderi, instituții, blocuri de locuit. In 10—15 ani, subliniază proiectul de Program, alimentația publică va avea un rol precumpănitor, urmînd ca în deceniul al doilea să se treacă la prînzuri gratuite la orașe și sate.

Asigurarea unei copilării fericite, este o altă sarcină importantă și nobilă a construcției comuniste. În U.R.S.S., toate creșele, grădinițele, taberele de pionieri etc., vor fi gratuite. Se vor extinde masiv școlile, iar în internate întreținerea nu va costa nimic. Se vor acorda dejunuri calde, îmbrăcăminte școlară, material didactic fără plată.

Multiple, impresionante sînt obiectivele înscrise în proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Scopurile spre care se îndreaptă atenția, pot și vor fi realizate, ele fiind generate în primul rînd de structura internă a statului sovietic, unde exploatarea a fost de mult și pentru totdeauna lichidată, unde munca este pusă, în mod conștient, în slujba intereselor comune ale societății. In care țară capitalistă, în care colț al lumii bîntuit de plaga jafului și a exploatării s-ar putea realiza așa ceva? Desigur, acolo unde primează interesul particular al celor bogați, goana după profit înalt de monopol, nici nu poate fi vorba de astfel de realizări.

Sînt ani și ani în care statele capitaliste au bătut pasul pe loc, sau, asemeni racului, au dat înapoi. Cheltuieli uriașe acordă imperialismul înarmării, pregătirii unui nou război, agravînd tot mai mult situația proletariatului din Europa occidentală, din America de Nord și, cu deosebire, a populației din colonii. Pentru întreținerea blocului agresiv al Atlanticului, s-au alocat în șapte ani peste 372 miliarde de dolari. Pentru obiecte de lux, doamnele și domnii capitaliști cheltuiesc anual aproximativ 31 miliarde dolari, sume fabuloase, jefuite de la muncitori. Clasele exploatatoare se ocupă cu creșterea cîinilor și pisicilor în pensiuni speciale, în timp ce aproape 6 milioane de șomeri bat străzile orașelor americane flămînzi. La instalarea sa în fruntea statului cu cel mai mare șomaj din lume, președintele Kennedy a făgăduit unele înlesniri poporului american. De atunci au trecut opt luni și nici o bucurie nu se arată la orizontul „modului de viață american".

Măcinat și ros de contradicții antagoniste, imperialismul a atins de mult apogeul dezvoltării sale și, mai mult ca oricînd, acum, i se potrivește de minune calificarea dată de Lenin de „capitalism muribund, în putrefacție". Pentru economia dominată de monopoluri, pentru cultura țărilor la baza cărora stă principiul inuman al exploatării, nu există nici un fel de perspectivă.

Un Program măreț care să slujească interesele omului, nu poate elabora nimeni altcineva decît o țară care construiește comunismul, un popor liber și încrezător în soarta sa, în viitorul său. Citind și aprofundînd litera de aur a acestui important plan de perspectivă, înțelegi și mai bine de ce partidul dă o mare importanță industrializării, dezvoltării multilaterale a agriculturii, creșterii neîncetate a productivității muncii, sporirii bunurilor materiale care duc, și nu pot să nu ducă, la ridicarea neîncetată a nivelului de trai.

Exemplul sovietic este stimulator și nu poate să nu fie urmat și de alte popoare. Subliniind cu căldură acest lucru, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta la cea de a XVII-a aniversare a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist: „Așa va arăta și ziua noastră comunistă de mîine! Construind prin munca lor neobosită, plină de abnegație, societatea socialistă, iar apoi societatea comunistă, oamenii muncii din țara noastră se vor bucura de un nivel înalt de bunăstare, de abundența bunurilor materiale și spirituale, de condițiile cele mai prielnice pentru dezvoltarea lor multilaterală".

Iar această zi comunistă nu mai este atît de departe.

Ștefan GHEORGHIU

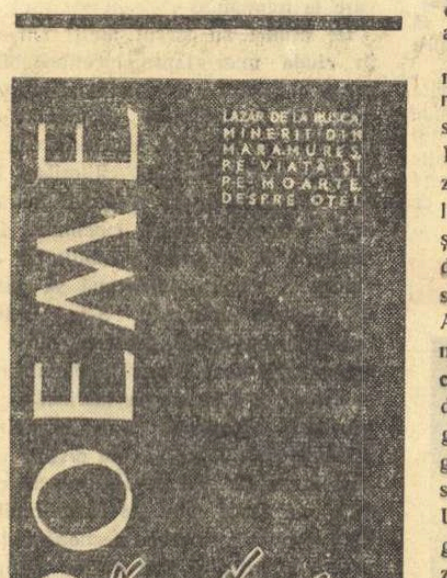

A apărut recent volumul „Poeme" de Dan Deșliu

Claudia Millian

In dimineața zilei de 21 septembrie s-a stins subit din viață, în vîrstă de 74 de ani, poeta Claudia Millian, văduva poetului Ion Minulescu. Ea participase în tinerețe la mișcarea simbolistă, cu versuri de factură parnasiană (Garoafe roșii, 1914) în care turnase însă clocotul unui temperament frenetic, cu atitudini uneori estetiste. Din epoca „terasei Otetelișanu" datează cunoscutele schițe în creion sau cărbune și tablouri ale viitorilor academicieni Iser și Ressu, care au surprins în fața mesei pe artiștii și scriitorii obișnuiți ai localului. Personalitate complexă și pluridotată, profesoară, poetă, dramaturgă, pictoriță, ziaristă progresistă în ceasul fascizării presei, Claudia Millian evoluase către o concepție realistă și umanistă, iar în versurile din ultima ei culegere (Intregire, 1936) s-a aplecat cu simpatie peste „mîinile aspre și grele / Apăsate pe unelțe de fier", peste „oamenii cu sapa în mîini, / Oamenii cari răscolesc pămîntul, / Inlăturînd cu palmele obosite / Nădușala și vîntul, / Oamenii unei pîini — / Oamenii care muncesc din greu", a evocat uzina cu „țipete prelungi de țignale" și șantierul sondelor, odată cu amintirea tatălui inginer. După dispariția lui Ion Minulescu (11 aprilie 1944), poeta s-a consacrat amintirii tovarășului ei de viață, înjghebînd cu alesul ei gust artistic „Colecția I. Minulescu", una din cele mai interesante din cîte perpetuează în capitala noastră amintirea unor personalități artistice. In anii puterii populare, Claudia Millian a continuat să scrie cu avînt în presa cotidiană, a tradus din poeții decembriști Răleev și Chiuhelbecher, biografia mareșalului Alexandr Suvorov de Serghei Grigoriev, și din literatura sovietică pentru copii — și a lăsat strălucite pagini, în cea mai mare parte inedite, de amintiri. „Gazeta literară" a publicat în anii trecuți cîteva însuflețite poeme ale artistei

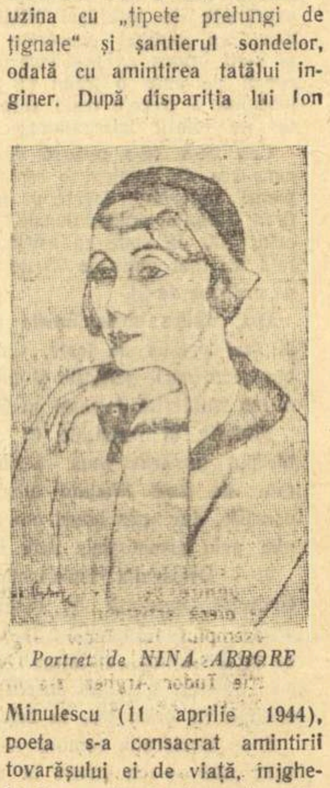

Portret de NINA ARBORE

Ș. C.

CRONICA literară

EUGEN FRUNZĂ

Atenție – sens unic!

Eugen Frunză are vocația polemicii. In poezie îl recunoaștem mai ales după aprinsele inflexiuni pamfletare, după accentele de combativitate energică, scriitorul cultivînd cu pasiune satira în versuri, pamfletul liric (vezi și recentul ciclu despre o călătorie prin Germania federală), forme poetice de veche tradiție în literatura romînească. In poemele sale afirmarea valorilor socialismului este însoțită aproape întotdeauna de o condamnare drastică a trecutului întunecat, de un verdict pronunțat împotriva orînduirii vechi, împotriva normelor de viață proprii lumii burgheze.

In noua carte spiritul polemic este eliberat de rigorile versului. Avem în față o culegere de pamflete publicistice, rod al prezenței poetului în presa cotidiană. Formula ziaristică scoate și mai bine în relief calitățile polemistului: mișcarea nervoasă a stilului, verva caustică, știința de a descoperi contradicții în argumentația adversarului. Care sînt obiectivele vizate în carte? Spre ce aspecte ale realității contemporane se îndreaptă tirul demascator? Să dăm cuvîntul autorului: „Pamfletele ce urmează (...) cuprind o seamă de fapte care mi se par semnificative pentru «politica războiului rece», pentru «modul de viață» capitalist, ca și pentru mersul, în general, al evenimentelor internaționale". („Cuvînt de început"). Așadar o carte prin excelență politică, de atitudine nemijlocită față de problemele vitale ale contemporaneității, o carte de strîngentă actualitate.

Asupra lumii capitalului — prezentată deformat, în culori roze, de către propaganda oficială burgheză — scriitorul întreprinde o acțiune metodică de smulgere a măștilor, de detectare a adevărului pînă în cele mai umbrite colțuri. Un pamflet inițial („Dacă aș fi naiv") expune din capul locului un program de demascare: „Dacă aș fi naiv m-aș prăpădi crezînd... Aș crede, să zicem, că pactul atlantic e o inocentă asociație pacifică defensivă. Că dl. Adenauer nu se are bine cu spiritul lui Hitler. Că dl. Guy Mollet e marxist și că fabricanții de bombe se jertfesc pe altarul fericirii umane. Că «ajutorul» american ajută popoarele fiind prin excelență filantropic și altruist. Că Algeria e o provincie a Franței, iar Omanul o cazarmă londoneză..." ș.a.m.d. Spulberarea mistificărilor, a diversiunilor de orice fel este făcută în numele adevărului și al istoriei: „eu cred în adevăr și cinste, în viitorul măreț al omenirii, în falimentul istoric al minciunii și calomniei". Stigmatizînd politica imperialistă, variatele fațete ale vieții în capitalism, pamfletele lui Frunză nu o fac fără a extrage o concluzie asupra viitorului, o concluzie care este totodată un sever avertisment adresat lumii vechi: sensul unic al istoriei este înfrîngerea apropiată și totală a capitalismului, „este eliberarea universală de coșmarul războaielor și de lanțurile ruginite ale unui sistem care mai seamănă încă pe o parte a lumii, zi de zi și ceas de ceas, semințele crimei și ale nefericirii" („Cuvînt de început").

Punctul de plecare al pamfletelor incluse în culegere este, în general, știrea de gazetă, mai ales știrea „neimportantă", prizărită undeva „în pagina 17" a ziarelor occidentale, în spatele căreia însă scriitorul descoperă o realitate înspăimîntătoare, tragică. O știre care anunță lapidar că: „serviciile apărării civile din S.U.A. au cheltuit 86 de milioane dolari pentru a pune la punct un dispozitiv de alarmă atomică, model casnic" — ne permite să realizăm atmosfera de coșmar, de groază perpetuă, dementă, întreținută dincolo de ocean de promotorii isterici ai militarismului. („Somn ușor"). Alteori, tot simpla știre de ziar dă posibilitatea scriitorului să prezinte într-o viziune de ansamblu, demitificată și grotescă, întreaga societate capitalistă. Iată, spre edificare, cîteva pasaje din excelentul pamflet intitulat „Mirosul": „Citesc în ziarele apusene despre o noutate în domeniul cinematografiei. (...) Pe baza unui procedeu oarecare se pot crea filme care în timp ce rulează pe ecrane... miros. Adică spectatorul simte strecurîndu-i-se în nas mirosuri corespunzătoare scenelor din film (...) Imi închipui (...) un film de ansamblu, ce s-ar vrea grandios. Ar fi vorba de «minunata, neîntrecuta și veșnica viață» a societății burgheze. S-ar investi în această operă nu milioane ci miliarde de dolari, scoase nemijlocit din bugetul de stat. S-ar mobiliza toate resursele materiale și morale, toate reclamele și zîmbetele, toate șoldurile goale și toți sînii promițători. Pînă și pisicile, deobicei somnolente, ar face frumos și ar slăvi capitalismul (...) Filmul începe. Spectatorii așteaptă cu nările atente. Deodată un vacarm nemaipomenit! Țipete, urlete, leșinuri! Ușile cad sfărîmate! O mie de oameni într-o panică uriașă, călcînd unii peste alții, îngroziți, sufocați, năvălesc din cinematograf în stradă. Ce s-a întîmplat? Nimic nefiresc. S-a răspîndit în sală mirosul cuvenit".

Cele mai multe din pamfletele lui Eugen Frunză nu aduc însă, ca aici, o proiecție comică a lumii capitaliste. Clocotind de revoltă, scriitorul mînuie arma demascării directe, dărîmă firmele mincinoase fără a se amuza, preferînd, dimpotrivă, să ardă cu fierul încins: „Ați auzit: probabil, de ceea ce se cheamă «capitalism popular». Patentul se află în S.U.A. De fapt e vorba de un botez. Bătrînul capitalism, așa cum îl știm noi cu toții, năclăit de sîngele veacurilor, a primit o fundulița roz și, ca un nou născut, a fost scufundat de trei ori în apă călduță ca să nu facă dublă pneumonie" („Ajutor"). Scriitorul se cutremură de indignare în fața realităților burgheze, se revoltă luîndu-te martor, ca cititor, al indignării sale și îndemnîndu-te, ca cetățean al lumii socialiste, să iei o atitudine, să condamni la rîndu-ți. Manifestările de degradare a artei, de decadentism (vezi și articolul despre Salvator Dali) îi smulg accente patetice de revoltă. „E atît de infam încît îmi vine greu să vorbesc", spune Frunză referindu-se la un concurs de pian din America la care s-a cîntat... cu picioarele. Și, mai departe: „priviți picioarele ce sfărîmă clapele pianului! Ce oroare și batjocură! Parcă le văd amplificate, murdare, gata să calce, brutale, gloria și visurile generațiilor. („Nici-odată"). Stilul său e agitatoric, încărcat de interogații acuzatoare („Vai, domnule gazetar, cine v-a blestemat să citiți pe dos istoria contemporană?), de intonații lirice, uneori, e drept, excesiv retorice, bombastice chiar („Slăvită fii, mireasă a nădejdii, cîntec al cînturilor — primăvară! Slăvită fii pretutindeni de inima omului, de ciute și păsări, de ierburi și stele. Scaldă-mi obrajii în roua ta și lasă palmele-mi să alunece pe cerul tău tremurător. Ingăduie-mi să-ți ascult nemărginirea.." — „De primăvară").

Marea frecvență a dialogului (cele mai multe pamflete se organizează ca niște convorbiri) conferă stilului lui Eugen Frunză o pronunțată oralitate care imprimă lecturii un caracter antrenant.

Făceam mai sus observația că în pamfletele lui Eugen Frunză predomină o notă de gravitate, mijloacele rîsului fiind fructificate mai ales în subsidiar. Nu vom deduce însă de aici că scriitorul e lipsit de dimensiunea comicului. In unele ocazii, e drept destul de puține, scriitorul invocă și fantezia satirică, construind, în scopul discreditării unui personaj sau a unei stări de lucruri, tablouri hilare. Iată un astfel de portret-șarjă destinat să-l reprezinte pe Adenauer, care oscilează între demnitatea de cancelar și cea de președinte al Republicii de la Bonn: „Mă uit spre Vest către modestul orășel în care am poposit nu demult. Și ce-mi văd ochii? Două fotolii! Se profilează în zare, frumoase, adînci și bine tapisate. Mă uit și observ ceva straniu. Mă șterg la ochi. Devin foarte atent și bănuitor. N-o fi cumva o nălucire? Nu, tabloul e real: un om mai mult ca bătrîn sare de pe un fotoliu pe celălalt și viceversa cu o teribilă suplețe a disperării și gîfîind considerabil. Sare ba pe unul, ba pe altul și se agață de speteze, se cramponează cu degetele sale lungi, vinete, numai os și piele". („Scrisoare — II").

Literar, pamfletele lui Eugen Frunză nu descind din școala argheziană, neextrăgîndu-și eficiența critică din efecte de limbaj, din inventivitate verbală. Arta sa pamfletară, pe care am numi-o a șarjei patetice, amintește mai degrabă de N. D. Cocea. (Nu sugerăm prin aceasta, desigur vreun raport de subordonare). Evaluînd culegerea din punctul de vedere al artei literare, al mijloacelor stilistice se impun, fără îndoială, și unele observații critice. Nemulțumește o anume restrîngere a armelor polemice, nejustificată dacă ne gîndim la bogata experiență acumulată de literatura noastră în acest domeniu. Tradiția atît de strălucită a pamfletului romînesc — ea începe cu Eminescu și continuă, spre a nu evoca decît puține nume, cu Tudor Arghezi, N. D. Cocea, Zaharia Stancu, Camil Petrescu, Geo Bogza — obligă, desigur, la foarte mult.

G. DIMISIANU

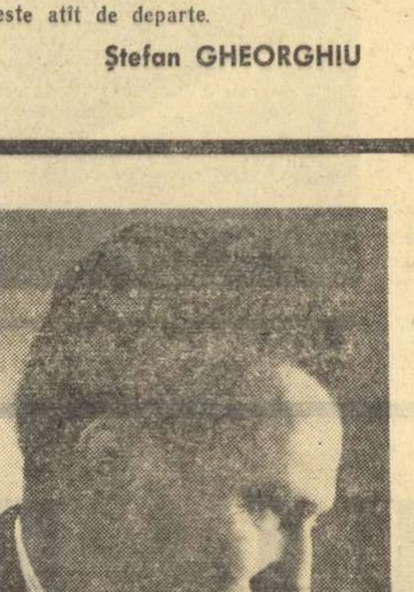

PROBLEME ALE POEZIEI ACTUALE

MATURITATEA LIRICII NOASTRE

Au apărut în ultimii ani foarte multe volume de versuri. Fiecare poet s-a „primenit" în această perioadă cu cel puțin o carte nouă, dacă nu cu mai multe. De remarcat evidentul progres pe linia desăvîrșirii potențelor artistice, înregistrat de către majoritatea autorilor. Urmărind fenomenul în diversitatea lui, vrînd-nevrînd încerci să generalizezi anumite experiențe ce ți se par mai semnificative. Inainte de toate, este vorba despre ce a cîștigat deosebit poezia noastră în etapa la care ne referim față de altele anterioare?

Răspunsul, desigur, nu-i ușor de dat, căci orice s-ar spune, în domeniul creației, timpul rămîne cel mai sigur judecător și clasificator de valori; ai nevoie de o anumită „distanță cronologică" ca să poți distinge clar ansamblul momentului respectiv.

Trebuie remarcat faptul că frontul literar al scriitorilor din Republica Populară Romînă a căpătat, sub îndrumarea înțeleaptă a partidului, o mai mare unitate. Cu mai multă sau mai puțină vigoare scriitorii noștri — tot ce are mai talentat literatura noastră — își aduc contribuția în cadrul frontului larg al realismului socialist. Un asemenea climat spiritual se reflectă și în succesele obținute de poezie. Asistăm la o mare înflorire a talentelor. Poeți cu o activitate creatoare îndelungată își dezvăluie acum noi fațete ale personalității lor, își împlinesc opera, începută altădată, cu noi aspecte valoroase. Cei tineri fac să vibreze în versurile lor puritatea, entuziasmul juvenil, proprii generației crescute și educate în anii luptei pentru construirea societății socialiste. Se poate spune astfel că poezia noastră a ajuns să reflecte mult mai profund și mai multilateral realitatea. Sîntem, așa dar, martorii unui proces de înflorire a poeziei, caracterizat prin consolidarea succeselor obținute în cei 17 ani de după Eliberare, printr-o dezvoltare complexă a personalităților poetice, prin afirmarea impetuoasă a talentelor tinere, prin creșterea nivelului artistic a ceea ce se scrie și se publică. Pentru ilustrare ar fi nevoie să cităm o listă destul de impunătoare de nume, de la Tudor Arghezi pînă la ultimii debutanți în colecția „Luceafărul", la E.P.L. Dar ea ar îngreuia puțin demonstrația. Am dori mai degrabă să arătăm, doar prin cîteva exemple, cum se face simțit acest proces de maturizare prin care trece, actualmente, poezia romînească nouă. Să urmărim mai întîi dezvoltarea unor personalități deja bine conturate.

Semnificativ pentru posibilitățile de împlinire pe care societatea socialistă le oferă artistului este de bună seamă exemplul lui Tudor Arghezi. Despre asta s-a mai discutat. După cum se știe Tudor Arghezi s-a impus ca una dintre cele mai reprezentative figuri ale poeziei romînești cu multe decenii în urmă. Dar iată că în anii noștri realitatea însăși căpătînd un sens nou revoluționar, viața poporului însăși luînd un alt curs istoric, sub conducerea partidului, poetul înarmat cu o înțelegere nouă, științifică a lumii, cunoaște o adevărată a doua tinerețe și în același timp atinge noi culmi artistice. Volumele „Cîntare omului" și „1907", poeziile pe care le publică astăzi în revistele noastre ne vorbesc despre un poet neegalabil, în a cărui evoluție ceea ce a realizat înainte de Eliberare poate fi considerat ca un preludiu al marii împliniri artistice de astăzi a lui Tudor Arghezi.

Credem că e suficient să ne gîndim numai la niște poeme lirice ca „Cel ce gîndește singur", „Psalm" ori „De ce aș fi trist" pentru a ne reprezenta clar în minte, pe baza filiației de motive, imagini, idei despre opera din trecut a poetului și cea de azi, ce a însemnat contactul cu filozofia marxist-leninistă pentru Arghezi, contactul cu lupta poporului pentru construirea socialismului.

In acești ani s-a completat creator cu noi coordonate, a devenit mai viguroasă și și-a verificat încă o dată forța ei mobilizatoare opera poetică a lui Mihai Beniuc; „Cu un ceas mai devreme" și „Materia și visele", continuă ascendent linia „Mărului de lîngă drum", linia liricii filozofice a lui Mihai Beniuc. Poezia lui Mihai Beniuc avea încă de la „Cîntece de pierzanie" un profund caracter popular. Pe măsură ce experiența artistică a poetului s-a îmbogățit, pe măsură ce conținutul ideologic al poeziei lui Beniuc a devenit mai limpede, această trăsătură specifică a ieșit și mai mult în evidență. Ultimele volume ale poetului ne pot sta mărturie.

Despre un proces de împlinire a personalității se poate vorbi încă la mulți alți scriitori. Cu amplul poem „Surîsul Hiroșimei", tematica luptei împotriva războiului, prezentă tot timpul în poezia lui Eugen Jebeleanu de după Eliberare își găsește o deplină consacrare. Volumul este edificator și pentru faptul că el încununează strălucit eforturile lui Eugen Jebeleanu, vizibile încă de la „Bălcescu", de a realiza o construcție poetică amplă, un fel de simfonie lirică.

„Copiii cartierului" întregește poezia lui Cicerone Theodorescu cu aspecte lirice inedite: lirica de evocare, încercarea de a realiza un fel de suită poetică pe tema vieții unui cartier muncitoresc de azi și din trecut.

Printr-o seamă de poezii publicate în ultima vreme în reviste, cît și prin poemul „Despre oțel", apărut în „Luceafărul", Dan Deșliu înregistrează un salt artistic evident pe linia aceleiași poezii combative, cetățenești, pe care i-o cunoaștem.

„Moartea morilor de vînt" și, mai ales, suita lirică de evocare istorică „Cîntare cetății lui Bucur" dezvăluie fațete necunoscute încă ale poeziei lui Radu Boureanu.

O evidentă împlinire a talentului său poetic, a capacității de a gîndi cu profunzime în imagini artistice originale se observă la Nina Cassian. Continuînd preocupările mai vechi ale poetei, îndeosebi poemul „Spectacol în aer liber" se impune ca un imn închinat forțelor creatoare, sentimentelor omului eliberat.

Mihu Dragomir continuă cu succes, tot mai sigur pe mijloacele sale poetice, poezia de meditație filozofică, bogată în semnificații poetice revelatoare.

Veronica Porumbacu de asemeni și-a îmbogățit universul de preocupări creatoare cu noi sectoare: poezia de meditație, poezia de dragoste, etc. Iată deci, ce tablou, îmbucurător ne oferă evoluția unora dintre poeții noștri cei mai reprezentativi. Din păcate, nu ne putem opri și asupra altor exemple. Fără îndoială că despre același fenomen, înflorirea personalităților artistice, a talentelor autentice, în cadrul poeziei noastre realist-socialiste, îndrumate de către partid — se poate vorbi și la unii poeți mai tineri: Al. Andrițoiu, Ion Brad, Ion Horea, Ștefan Iureș, Aurel Rău. Intre poeziile publicate de Tiberiu Utan acum 4—5 ani și cele care apar acum în „Contemporanul", „Gazeta Literară", „Luceafărul", există o sensibilă diferență tocmai în sensul acesta, al îmbogățirii conținutului de idei, al lărgirii sferei modalităților lirice îmbrățișate. Utan se remarcă în clipa de față ca unul dintre cei mai talentați poeți tineri.

Creșterea nivelului artistic al poeziei se explică atît prin efortul neîncetat al poeților noștri pentru o poezie de calitate artistică superioară, cît și prin creșterea considerabilă a gustului, a exigențelor estetice în rîndurile maselor de cititori.

In ultimii ani poezia noastră s-a îmbogățit cu talente noi. Numai Editura pentru literatură a tipărit în colecția „Luceafărul" în decurs de un an 6 volume de debut semnate de: Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Florin Mihai Petrescu, Leonida Neamțu, Cezar Baltag și Florența Albu.

Critica literară a subliniat pe bună dreptate noutatea acestor volume. Tinerii poeți aduc în versurile lor imaginea unei copilării și adolescențe fericite, ferită de mizeria sortită atitor confrați de condei din trecut. Viitorul constituie în poezia lor o permanentă atracție. Tema comunei — a societății comuniste, — revine în majoritatea plachetelor apărute în colecția „Luceafărul". Se poate discuta și despre o anumită notă romantică specifică a volumelor amintite, unde predispoziția spre visare, anticiparea zilei de mîine ocupă un loc important. De bună seamă că aceste succese — semne sigure ale unui început de maturizare a poeziei noastre noi — se datoresc întăririi legăturilor scriitorilor cu viața, cu oamenii muncii. In ultimul timp, îndeosebi după Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn, documentările poeților, prozatorilor, dramaturgilor în regiunile țării au devenit mai numeroase și mai eficiente. Și, pe măsură ce această legătură cu terenul se întărește, rezultatele rodnice nu întîrzie a se vedea. Poezia a căpătat mai multă maturitate, a cîștigat în unele cazuri în simplitate, a devenit mai apropiată cititorului. Insă cu toate succesele înregistrate, datorate în primul rînd întăririi legăturii cu viața, cu actualitatea socialistă, poezia cunoaște încă o anume rămînere în urmă față de mersul vertiginos înainte al societății noastre. Poezii avîntate, menite să reflecte entuziasmul cu care poporul nostru își făurește viitorul, menite să mobilizeze masele de oameni ai muncii în lupta pentru obținerea de noi victorii, apar încă rar, atît sub semnătura celor tineri, cît și ale mai vîrstnicilor. N-am văzut de multă vreme în paginile revistelor versuri agitatorice semnate de Maria Banuș, de Eugen Jebeleanu, fără a mai vorbi despre A. E. Baconsky. A împărți poezia în „festivă și cotidiană", cea din urmă avînd chipurile „dreptul" să trateze și despre lucruri mărunte nu înseamnă a motiva absența unor poeți foarte talentați, din presă și din librării, cu versuri combative, în care să vibreze suflul vieții noi, socialiste. Ceea ce ni se pare că e necesar să reținem discutînd ultima etapă parcursă de poezia noastră este că, nici într-un caz, dezvoltarea multilaterală a personalităților poetice, îmbogățirea liricii cu teme noi, cu probleme noi, cu preocupări noi, nu presupune renunțarea la combativitatea partinică și la operativitate. Dimpotrivă, fructificînd succesele obținute în domeniul creșterii nivelului artistic al poeziei, al promovării talentelor tinere, avem datoria să militäm pentru promovarea versului dinamic, viu, activ, mobilizator, viguros. Maturitatea artistică însăși obligă la aceasta.

Gh. ACHIȚEI

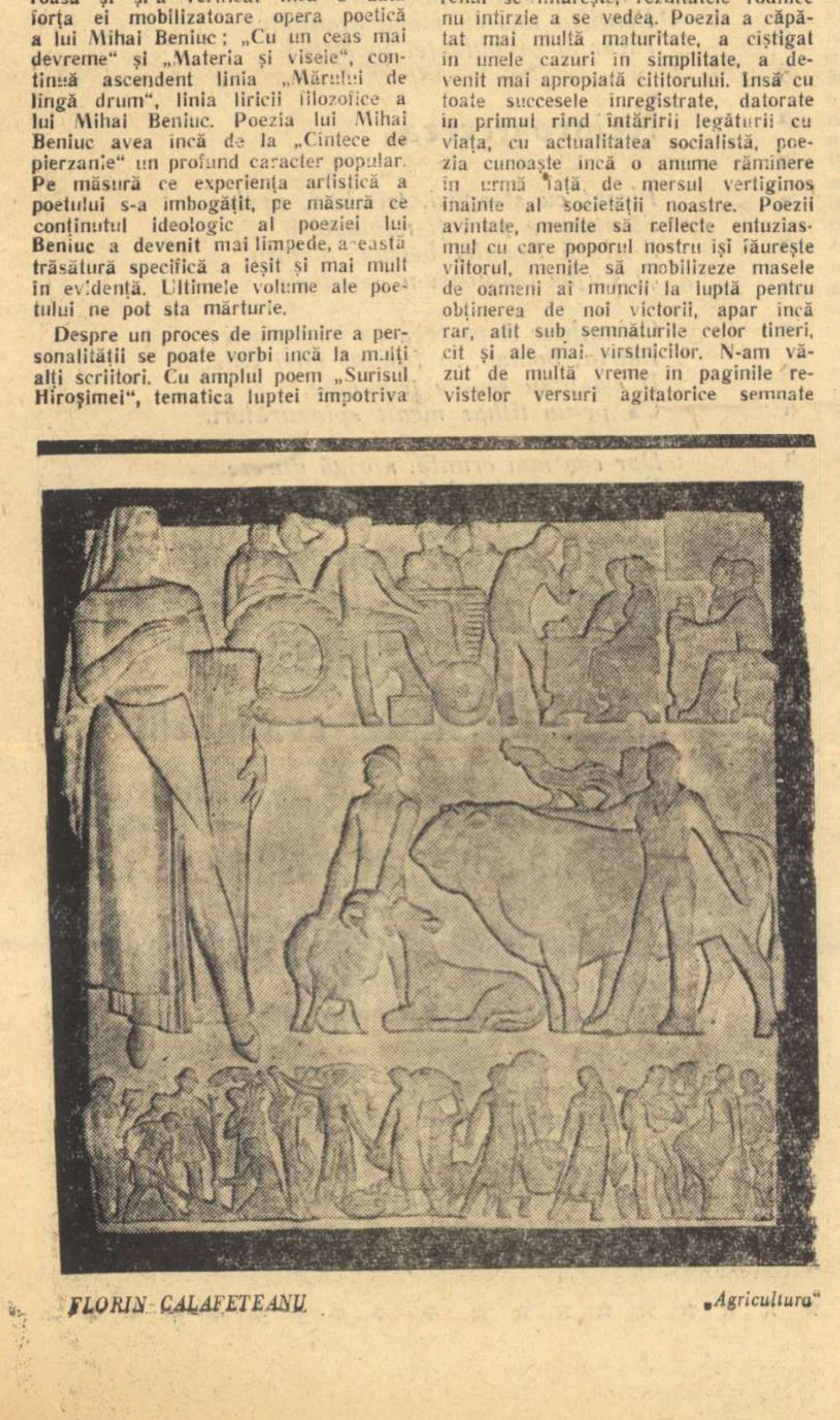

FLORIN CALAFETEANU „Agricultura"

Versuri printre stele

Este una din marile victorii ale poeziei, aceea de a fi pătruns și în știință și de a o fi silit să împartă cu ea preocupările ei cele mai vechi, cele mai intime și adesea cele mai reprobate. Astăzi atmosfera de irealitate legendară, feerică, în care se topeau mai toate versurile consacrate lumii astrale este însuși climatul celei mai riguroase științe. Ea s-a „cufundat în stele și în nori, și-n ceruri 'nalte", iar adevărurile pe care ni le împărtășește au un sunet vrăjit de poezie.

Este apoi una din marile victorii ale științei asupra poeziei aceea de a o fi obligat să vadă în cosmos altceva decît tărîmul magicului. Fereastra de la care poetul privește cerul a devenit cu necesitate un post de observație al prezentului. Luna și stelele au încetat de a mai îndepărta poetul de sentimentul bogat, sănătos și activ al vieții. Ele sînt, dimpotrivă, în versuri un element de actualitate. Sub lumina lor erupe o mare sete de viață și înflorește vitalitatea. Ceea ce era mai înainte corespondentul direct al sentimentului de însingurare, a devenit expresia interesului pasionat pentru destinele umanității.

Toate aceste observații pe care le facem adesea citind o poezie sau alta se impun cu un accent sporit de adevăr îndată ce deschidem o antologie de versuri despre zborul omului în cosmos. Aici fenomenul apare cu totul vizibil. Iată de pildă „Cerul cucerit". Culegerea întreagă se organizează și crește pe ideea că versul trebuie să se înalțe în azur cu fervoarea la care îi dă dreptul cucerirea de către om a cosmosului. Ideea volumului este că poezia trebuie să aibă reflexele de vis pe care le strînge racheta în zborul ei prin univers. Intocmai cosmonautului care traversînd spații de lumină și întuneric preface necunoscutul în cunoscut, poetul trebuie să adune din aceste nopți descîntate și din aceste zile incandescente frăgezimi de simțire nebănuite și imagini nemaivăzute. Și e firesc căci: „Noi toți am fost cu dînsul împreună/ mai sus de pămînt, aproape de lună/. Noi toți, căci pe lîngă puterea/Algebrei, vitezei, chimiei,/Cu el o dată își suise vrerea/De nevisat, aripa poeziei" (Miron Radu Paraschivescu, „Astronaut").

A elogia cucerirea de către om a cosmosului înseamnă în același timp a elogia cu un accent patetic, entuziast, cu accentul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, culmea pe care s-a înălțat omul sovietic. Un simțămînt de mîndrie pentru curajul și inteligența omului sovietic și un simțămînt de încredere în neistovitele sale resurse capătă de aceea expresie în aceste poezii care se vor și sînt stanțe de actualitate: „Totdeauna am știut:/luminos investită în faptele mele/ție ți-o datorez, om comunist/și traiectoriei tale spre stele/Totdeauna am știut:/zborul spre tării/, dincolo de orice sclavie,/numai tu ești chemat să-l înscrii/în istorie și-n poezie". (Nina Cassian, „Primul cosmonaut").

Un curent de entuziasm firesc și necesar într-un asemenea moment, ca lumina și ca aerul trece printre versurile culegerii.

Totul capătă o altă culoare, un alt sunet, după zborul omului în cosmos. Cum spune Mihai Beniuc: „Frumos era și mitologic cerul / Casiopeia, Orion, Perseu... / Frumos era și cerul teoretic / Ce-n trudă-l calculase Galileu", dar pentru întîia oară cerul devine mărturia palpabilă a inteligenței și forței umanității și, în același timp, măsura ei.

Nici o clipă de smerenie în fața desferecatului tezaur cosmic. Versurile tresar ca o sentință adusă cerului și o cîntă ca un imn. Sborul rachetei se aude în poezie sub forma unui tumult care smulge cu viteza hiperbolei emoție după emoție.

Și poate că una dintre cele mai răscolitoare emoții este aceea încercată la gîndul că, dincolo de pragul gravității, omul se întîlnește cu el însuși, la o răspîntie de transparențe. Atunci ceea ce era apăsător devine ușor, ceea ce era greoi devine inefabil, ceea ce era opac devine fluid. In momentul în care trecem de la o condiție de viață la alta, făptura noastră gingașă e terenul de luptă a două universuri: „Și-n clipele acelea m-am reîntors atent / Către fragilitatea alcătuirii mele, / Cutreierată toată de jocul violent / Al forțelor contrarii dintre stele // Coloanele ghicite ale oaselor pe care / Se sprijinea nchegarea mea întreagă / Vibrau sub prelungita și dura-mbrățișare / Ce ne robește-n țărmuri și ne leagă". (Ilie Constantin: „Om în cosmos").

Umbra lui Prometeu se proiectează foarte adesea asupra poemelor fiind comparația preferată a celor mai mulți autori.

Bolta lumii nu mai este apăsătoare. Intre pămînt și cer nu există granițe. Privit de sus, universul pare un miraculos nucleu de viață deschis spre infinite orizonturi și scînteind de ingeniozitatea celor care-l locuiesc.

Străbătînd odată cu pilotul navei întinderile cosmice în toată lunga lor eternitate, poetul are sentimentul că omul radiază o căldură mai puternică decît soarele, că acest focar de energie și generozitate se află într-o ascensiune fără capăt. De pe bordul rachetei, ca și al poeziilor închinate ei, vîrtejul amețitor al culorilor, al luminilor, al vocilor pămîntene reprezintă o chemare care te farmecă și te rupe pentru totdeauna din solitudine, făcîndu-te să simți umanitatea ca pe o familie compactă.

★

Născută din asemenea gînduri, sentimente și aspirații, culegerea are un profil cum nu se poate mai unitar. E o mărturie solidară dar, firește, inegală sub raportul valorii artistice. Alături de versuri inspirate sînt altele lipsite de fior. Ceea ce surprinde neplăcut în aceste versuri, datorate adesea unor poeți talentați, este o atitudine superficială și convențională. Autorul se mulțumește să transcrie evenimentul științific fără să-i capteze înțelesurile și să le converteasca în lirism. De aceea imaginile par inerte, cuvintele uzate: „Și-astăzi iată-l în arca-i de foc: „RĂSĂRITUL" / cel dintîi muritor se lansează în spațiu, / și privește cu ochi dilatați de nesațiu / globul Terrei, de ochi nezăritul..." („Odă primului cosmonaut" de George Dan). Altădată afectivitatea poetului pare pur și simplu covîrșită sub amploarea evenimentului științific. Porțile sînt larg deschise, el ar putea păși pe teritoriul vrăjit al artei, dar nu face decît să ne anunțe vestea cu o gesticulație sufletească paralizată de uimire: „E primul zbor în cosmos / Al omului din lume / Și omul e sovietic / Gagarin e-al său nume / Și Uniunea țara / De unde-a fost plecată / Spre veșnice înalturi / Racheta minunată". (George Lesnea: „Intîiul om în cosmos").

★

Sub cerul cucerit de om, viața trebuie trăită, văzută, gîndită printr-o conștiință activă și împrospătată, care să spargă crusta clișeelor de simțire și a obișnuințelor de gîndire, dîndu-ne senzația de a descoperi pentru întîia oară lumea, constelațiile, ploaia, anotimpurile și pe noi înșine. Sub cerul cucerit, zborul poetului trebuie să fie întocmai ca al murgului eminescian, care: „o stea din cer coboară / o stea vultur de aur cu aripile de foc / pe ea șezînd călare, în infinit el zboară".

B. ELVIN

Uzine noi pe harta țării

Foto: ION PETHEU

RAPORTURILE DINTRE SCRIITOR ȘI CRITIC

Mi s-a întîmplat în ultimul timp să citesc și să aud destul de des reproșuri adresate de scriitori criticilor. Cu toată diversitatea formulelor, esența lor e mereu aceeași: scriitorul îl acuză pe critic, sau în general critica, că nu l-a înțeles. Nu mi s-a întîmplat niciodată să aud și întrebarea inversă: iar eu, scriitorul, pe criticul cutare oare l-am înțeles? Mi se va răspunde, poate, că o atare pretenție de echilibrare a atitudinilor e neîndreptățită, întrucît scriitorul este creator de valori, iar criticul nu. Afirmația nu este adevărată pînă la capăt: istoria a consacrat numele unor creatori de valori pe tărîmul criticii. Opera unui Bielinski sau a unui Dobroliubov, a lui Taine sau Sainte-Beuve trăiește indiferent dacă posteritatea a confirmat sau infirmat justețea uneia sau alteia din judecățile de valoare emise de ei. Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, George Călinescu au intrat în literatură nu pentru infailibilitatea aprecierilor lor critice, ci ca făuritori de opere cu valoare intrinsecă.

In zilele noastre, într-o țară care construiește socialismul, activitatea critică e prin excelență cetățenească. Noi nu putem concepe literatura în afara efortului general de construire a socialismului și a comunismului. Expresia „frontul literar" nu e o simplă figură de stil, ci are un conținut obiectiv. Militäm pentru împlinirea — la un nivel artistic cît mai înalt — a părții noastre de sarcini în cadrul programului general elaborat la Congresul al III-lea al Partidului. Militäm pentru rezolvarea problemelor pe care Partidul le-a pus în fața scriitorilor. Criticul are misiunea să vorbească despre eficiența fiecărei contribuții. Și este dator s-o facă principial, competent, combativ.

La timpul său, Anatole France compara critica literară cu un drum care n-are altă rațiune decît plăcerea de a descoperi frumuseți. Explorînd ținutul artelor, criticul împărtășește apoi rezultatele și celor care nu sînt înzestrați cu un ochi suficient de ager pentru a descoperi singuri esențialul (așează pentru ei „bănci rustice în pădurile sfințite și aproape de pavilionul muzelor"). Astăzi condiția aceasta, subliniată de marele scriitor francez, rămîne necesară, dar nu este și suficientă. Criticul nu e doar un estet, ci și mandatar al unei colectivități, el este chemat să confrunte mereu activitatea creatoare cu cerințele vremii. Și îndată ce constată o rămînere în urmă, nu poate să nu tragă mînerul semnalului de alarmă.

Orice comparație șchioapătă... Dar prea des s-a comparat și se va compara mereu, probabil, actul creației literare cu o naștere. Dînd la iveală un roman, o piesă de teatru, un poem, scriitorul se descarcă, rupe o bucățică din el și o dăruie oamenilor. Cînd apoi, cîte un critic, lipsit de înțelegere, începe să disece pe masa de operații fătul încă plăpînd și pronunță plictisit sentințe ireversibile, inima artistului sîngerează. Nu poate să nu sîngereze. Dar rezultă oare de aici că un medic procedează bine cînd ascunde părinților defectele organice ale copiilor? Doar nimic nu e imperfectibil sub soare!

Este îndeobște cunoscut ce mare răspundere revine astăzi scriitorilor. Omenirea trăiește o epocă încordată cînd este foarte importantă atitudinea ideologică și morală a fiecărui cetățean. Iar scriitorii sînt „ingineri de suflete". Nu putem să nu ne amintim mereu de cuvintele tovarășului Hrușciov care spunea la Congresul al III-lea al scriitorilor sovietici că poporul îi mai poate ierta unui scriitor o carte proastă, dar niciodată nu-i va ierta o carte dăunătoare. Partidul Muncitoresc Romîn educă oamenii din patria noastră în spiritul internaționalismului proletar, în spiritul solidarității de fier în lupta împotriva lumii vechi și a vestigiilor ei. In această luptă tot poporul este într-o continuă ofensivă. Intr-un fel, orice ofensivă poate fi comparată cu un marș. Iar cînd luptătorii mărșăluiesc în front este oare bine să ne prefacem că nu observăm, cum cîte unul, în loc să înainteze alături de ceilalți, începe să se uite într-o parte și în alta, se poticnește, părăsește linia, se lamentează, iar de luptat luptă din ce în ce mai puțin?

Frontul ofensivei populare pentru victoria deplină a socialismului este foarte larg. In rîndurile sale este loc pentru afirmarea fiecărei personalități în sensul preferințelor sale creatoare. Cu o condiție doar: afirmarea să se facă în luptă. Cine în loc să lupte se îndeletnicește la nesfîrșit cu autodezvăluirea și autoadmirația nu are drept să pretindă laude și aprobări.

Un articol de critică care se mărginește să descrie o operă (definind modalitatea artistică, procedeele, etc. și comparîndu-le cu alte modele mai mult sau mai puțin ilustre) este poate foarte „plăcut" pentru cîte un autor dornic să fie doar admirat, dar nu poate contribui la creșterea capacității de luptă a întregului front literar.

In 1959 partidul, printr-un articol al „Scînteii", a prevenit pe scriitori și pe critici de pericolul spiritului apologetic. Atunci articolul a fost primit cu entuziasm, a fost susținut și de scriitori și de critici, iar în critică s-a semnalat o înviorare puternică; pe drept cuvînt spunea cineva că a început să sufle un vînt proaspăt. Au fost scrise și publicate o serie de articole în care au fost supuse unei analize critice temeinice opere ale unor scriitori fruntași. De pe urma acestor articole a beneficiat întregul front literar. Ele au ajutat nu numai scriitorilor vizați, dar și altora, mai ales tinerilor.

Dar cum se întîmplă uneori, după înregistrarea unor succese, anume poziții cîștigate au început să fie, ici, colea, părăsite. N-ar fi îndreptățit poate să se vorbească de o „înviere" a spiritului apologetic, dar e în afară de orice îndoială că în redacțiile presei literare nu se manifestă întotdeauna suficientă vigilență față de unele tendințe apologetice. Spiritul critic este mult mai virulent în analiza lucrărilor unor scriitori tineri și devine mai „îngăduitor" cînd e vorba de cei „consacrați". (Pe cînd firesc era să fie invers, adică să fie tratați cu „îngăduință" cei cu experiență mai redusă). Adesea despre unele lucrări literare mai importante, dar care ridică probleme complicate, se scrie puțin, sau nu se scrie deloc. Există o „teamă" inexplicabilă de a-i supăra pe scriitorii consacrați, teamă întreținută probabil și de frecvența reproșurilor disprețuitoare adresate de unii scriitori criticilor.

Pentru ca efortul criticii să poată susține la modul cuvenit creația literară în cadrul aceluiași front de luptă pentru victoria socialismului, este nevoie de un climat corespunzător, este nevoie de încredere reciprocă. Pentru continua cimentare a acestei încrederi sînt datori să lupte și criticii dar și scriitorii.

Pentru critic, aceasta implică în primul rînd principialitatea și obiectivitatea neabătute, dar și efortul de înțelegere cît mai adîncă a fenomenului literar. Nu pot contribui la întărirea încrederii reciproce între scriitori și critici articolele în care criticul în loc să analizeze ceea ce a creat scriitorul, începe să peroreze sentențios despre felul cum *„trebuie"*, după părerea lui, să trateze scriitorul tema respectivă. Criticului i se cere combativitate, i se cere apărarea activă a principiilor realismului socialist, i se cere confruntarea riguroasă a creației cu sarcinile generale ale literaturii, intransigență în apărarea liniei partidului, dar toate acestea nu pot să nu se împletească și cu atitudinea cît mai înțelegătoare față de efortul scriitorului. Dragostea pentru literatura nouă, pusă în slujba construcției socialismului, nu poate fi pur declarativă. Orice dragoste se verifică prin comportare, prin fapte concrete iar „faptele" criticului sînt articolele sale. E o prejudecată să se creadă că un critic își dovedește „înțelegerea" față de scriitor numai dacă ascunde greșelile și neajunsurile operei analizate. Spiritul de înțelegere, de susținere a creației, nu exclude, ci presupune exigența. Pe de altă parte, încrederea reciprocă între scriitori și critici se poate cimenta numai în condițiile respectării de către scriitor a activității criticului. De fapt disprețul pentru critică, supărarea zgomotoasă pentru orice obiecție și orice reproș e o formă sub care se manifestă individualismul și spiritul de castă, împotriva cărora ne-a mobilizat Congresul al III-lea al P.M.R. Legătura cu viața a scriitorului nu se realizează doar prin deplasările pe teren, dar și prin interesul viu pentru părerile critice ale cititorilor. De bună seamă cele mai „plăcute" sînt aprecierile admirative, laudele fără rezerve, dar nu sînt de loc profitabile. De cel mai mare folos pentru literatură sînt acele articole de critică în care după dezvăluirea amplă a meritelor unei cărți și mai ales a noului pe care-l aduce în dezvoltarea creației literare, urmează analiza tot atît de temeinică a lipsurilor și neajunsurilor. Scriitorul, de bunăseamă, știe foarte bine ce a vrut să spună scriind o carte, dar știe mai puțin, mult mai puțin ce a reușit.

Cu deosebire se simte nevoia mobilizării opiniei publice literare împotriva acelor scriitori — foarte puțini la număr — care încearcă să-i intimideze pe critici, iar uneori încearcă să intimideze chiar redacții întregi. Asemenea atitudini, poate ar fi bine ca pe viitor să fie supuse oprobriului public. Cine-i împiedică pe critici să-și facă datoria, — lovește în întreaga literatură.

Spunînd aceasta nu susțin de loc că scriitorul este dator să accepte orice observație critică, în orice împrejurare. Dimpotrivă. Scriitorul selectează critic observațiile critice. Dar una e să ai o atitudine critică față de critic și altceva să respingi *de plano* orice critică dacă-ți este defavorabilă. Un scriitor care procedează așa înseamnă că nu are încredere nici în propria sa creație.

Literatura noastră se află în plin avînt. Dar are de răspuns unor sarcini din ce în ce mai complexe. Răspunderea scriitorului crește mereu. Pentru accelerarea continuă a ritmului construcției socialismului, pentru mobilizarea din ce în ce mai largă a opiniei publice în lupta pentru apărarea păcii și pentru respingerea uneltirilor puse la cale de cercurile imperialiste apusene, pentru dezvoltarea și cristalizarea conștiinței socialiste e nevoie de energii, entuziasm, tenacitate, curaj, devotament neprecupețit pentru cauza socialismului. Poporul are nevoie de opere realizate la un înalt nivel artistic și care să cultive aceste atitudini și sentimente. Ca să poată împlini cu succes o atare sarcină, literatura are nevoie de sprijinul criticii, de sprijinul unei critici cît mai înțelegătoare și combative, obiective. O condiție a acordării acestui sprijin este asigurarea puternică a încrederii reciproce între scriitori și critici.

Mihai NOVICOV

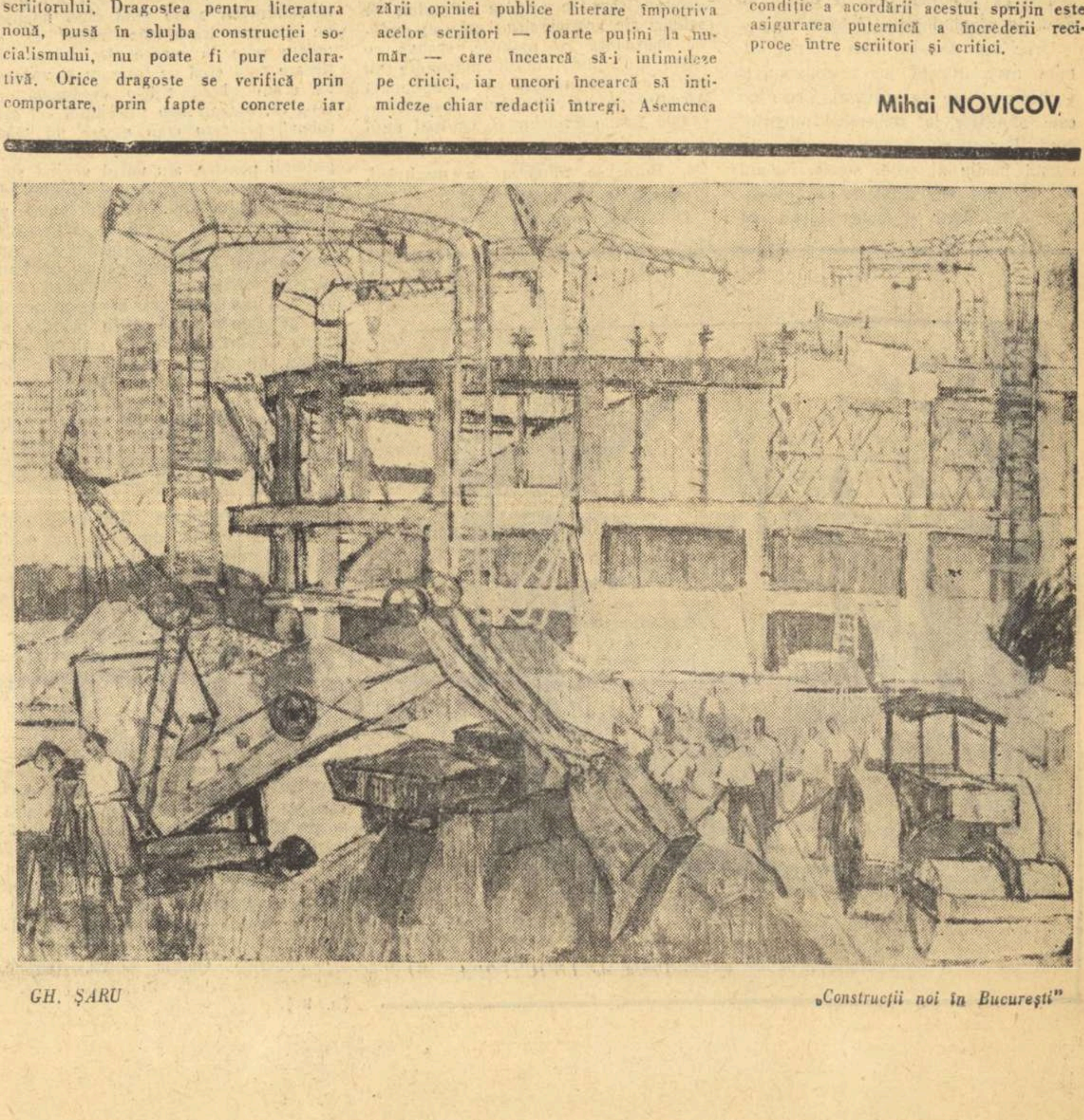

GH. ȘARU „Construcții noi în București"

DIN CARNETUL SCRIITORULUI

Oameni și arbori

Veneam în jos către Nehoiul cu drezina. Zburam mai bine zis. Nu uit peisajele ca niște cascade optice rostogolindu-se pe ecranele ferestrelor. Viteza roților pe șinele căii ferate forestiere adesea poate fi fatală. Aceasta depinde de atenția celui de la volan. Mi se relataseră cîteva întîmplări. Însă în fața mea aveam spatele lat și sigur al mecanicului Covalciuc. Este fiu de potemkinist rămas la Munții Buzăului. Are o înfățișare prea convingătoare de matroz rus așa cum ni se arată nouă întruchipat de Bondarciuc. Acum de aceea călătoream liniștit. Și era și acesta un om pe care trebuie să-l țin minte.

★

Peisajul din albumul meu acum se schimbă. Călătoria din pădure a rămas la urma faptelor. Chipurile acelea s-au trecut rulate parcă de un aparat de proiecție defect. Iată însă că aici într-o amintire eu stau de vorbă cu Alecu Stamulis, îmi povestește despre „situația" de la Atelierul de revizie. Este un muncitor deosebit de preocupat de bunul mers al lucrărilor. De Atelierul de revizie depinde rentabilitatea muncii în cea mai mare măsură. Toate trenurile forestiere au intrat și au ieșit de aici, transportul fiind cheia îndeplinirii indicilor de producție.

Despre rolele de la vagoane au existat pînă în clipa aceea discuții la toate nivelurile. Roțile au fost unse cu vaselină, cu păcură și trenurile trăgeau după ele lungi trene usturătoare de fum mineral. Uleiul de ungere se consumase irațional ajungîndu-se la 11.000 litri peste rația anului.

Alecu Stamulis nu avea de ce să se entuziasmeze...

Am mers împreună la tovarășul Lăcătuș Ion. S-a încins o adevărată discuție tehnică despre tratarea rolelor, despre tratarea cuzineților, despre avutul public. La urmă, Lăcătușu a vorbit despre o carte de specialitate în care era descrisă experiența mecanicilor forestieri de la Renghin în ce privește transportul. În plus de asta se încărcaseră deja două pagini de însemnări din caietul lui Lăcătuș. Alecu Stamulis nu se zbuciumase în zadar.

A doua zi asistam la o consfătuire cu directorul întreprinderii, cu șeful sectorului și cu alți responsabili de bunul mers al atelierului. În urma mea a început analiza muncii în sectorul transporturilor. Alecu Stamulis calificat de unii ca un om cusurgiu mă entuziasma. Aveam pentru prima oară sentimentul că făcusem și eu ceva pentru oamenii aceia. Sesizările lui Alecu nu ajunseseră în zadar în carnețelul lui Lăcătuș.

Prezența unui ziarist undeva implică și cîteva probleme pe care cei vizitați încep să și le pună. Rostul meu nu era acela de a face o anchetă. Simțeam însă că am o răspundere acolo mai mult decît lirică. Acum după ce adusesem firele întîmplărilor pînă la secretarul de partid, trebuia să contez pe cîteva lucruri foarte precise.

Acum eram liniștit și entuziasmat de Alecu Stamulis.

Seara eram în grădina de vară cu Alecu și cu nevastă-sa. Dintr-o dată m-a întrebat dacă îl cunosc pe Uruc Ion. Cunoșteam un Uruc de la Hînsaru și un Uruc Ion de aici de la Nehoi. După precizarea respectivă îmi arătă un tînăr care venea spre masa noastră.

Acum eram la masă patru și vorbeam despre literatură și despre filme. Era timpul cel mai potrivit din momentul cînd apăruse acest Uruc Ion. Cu o săptămînă înainte îl cunoscusem la biblioteca căminului cultural. După ce am intrat în vorbă mi-a spus că scrie și el. Ne-am învoit numaidecît. S-a dus acasă și peste zece minute abia ținîndu-și sufletul de fugă și de emoție, îmi citea sus pe malul pietros din spatele căminului, piesa lui de teatru în două acte. Se mișcau acolo și convorbeau foarte adesea natural și plăcut niște tineri de seama noastră. Unul voia să plece la Hunedoara, pentru a putea să se afirme, căci munții aceia îl înconjoară cu pădurile, să nu poată vedea nimeni cît de mare capacitate tehnică și eroic-romantică poate fi... Un viscol care blochează trenurile în munți și efortul colegilor săi de a reinvia circuitul forestier îl abat de la intenția de a-și părăsi locul de muncă. Își dăduse seama că ține mai mult la băieții lui decît la orgoliul greșit înțeles.

Uruc Ion dovedea ceea ce noi numim nerv. Băieții lui se mișcau și vorbeau grozav de adevărat. Uruc Ion este muncitor la atelierele Întreprinderii Forestiere Nehoiu și elev la cursul mediu al școlii serale. Ne-am dat întîlnire la Facultatea de Filologie... Mă miră și acum faptul că Alecu Stamulis îi cunoștea și el piesa de teatru. Încă un motiv pentru care Alecu mă entuziasmase.

★

Mai am de așezat în acest album al meu pe acela care este cunoscut în tot raionul numai după prenumele său, plus precizarea foarte necesară a cuvîntului tovarăș. Oricine poate fi întrebat: „Nu l-ai văzut pe tovarășu Oprea?" Evident că oricine știe despre cine este vorba. Am să scriu numele cu majuscule — Tovarășu Oprea.

Aș preciza astfel că există un om cu numele și prenumele de Tovarășu Oprea. Este omul pe care l-am cunoscut mai înaintea celorlalți, de fapt. Secretarul comitetului raional de partid, răspunzînd de ceea ce se cheamă sector economic, Tovarășu Oprea are în seama sa întîi de toate exploatările forestiere și deci I. F. Nehoiu. Acest „If" constituind greutatea specifică a economiei raionului Cislău.

L-am cunoscut într-o ședință. Dar nu numai acolo. Sau mai bine zis acolo mai puțin. Era ședința Comandamentului raional pentru urmărirea achitării și recuperării creditelor și fondurilor nejustificate. Este vorba de un colectiv de oameni de răspundere care s-au angajat în bătălia pentru economii, pentru apărarea bunurilor publice, împotriva abuzurilor în economia raională. Din raportul pe care îl da șeful acestui Comandament — Tovarășu Oprea, reeșea prin coloane lungi de cifre, că se muncește îndîrjit.

Tovarășu Oprea a fost muncitor forestier la Nehoiu. Lucrul acesta l-am aflat de la aceia care-l spuneau avînd grijă să strecoare și o undă de mîndrie. Pînă la vîrsta de 10—12 ani era aici în Nehoiu argat la un popă. Acela îi promisese ca simbrie un rînd de haine și o pereche de pantofi „Mociornița". Cînd a venit sorocul promisiunilor îndeplinite tînărul Oprea a constatat că sfinția-sa îl cam deziluzionează... În locul costumului „nou nouț" și a pantofilor „Mociornița" popa i-a dat un rînd de haine purtate de cine știe cine și niște sandale de gumă. Evident că Oprea n-a avut răbdarea lui Păcală, să-l pună pe popă la încercare cu celebrele bobîrnace. Pur și simplu cînd a cîntat cucul a plecat în lume. Aceste lucruri ni le povestea tovarășul Oprea pe drum cînd ședeam și așteptam mașina raionului de partid să ne ducă la Pătîrlagele unde secretarul cu economicul își începea munca din ziua aceea.

★

Nu știu precis la ce voi folosi toate aceste amintiri. Nu știu cînd vor răbufni aceste chipuri într-o obsesie frumoasă ca un foc pe comori. Cît va putea reține poezia în năvodul ei fragil din toate acestea, nu știu. Deasupra multora văd însă de pe acum nimbul orbitor al ideilor lirice luminînd și îndîrjindu-mă.

Ion GHEORGHE

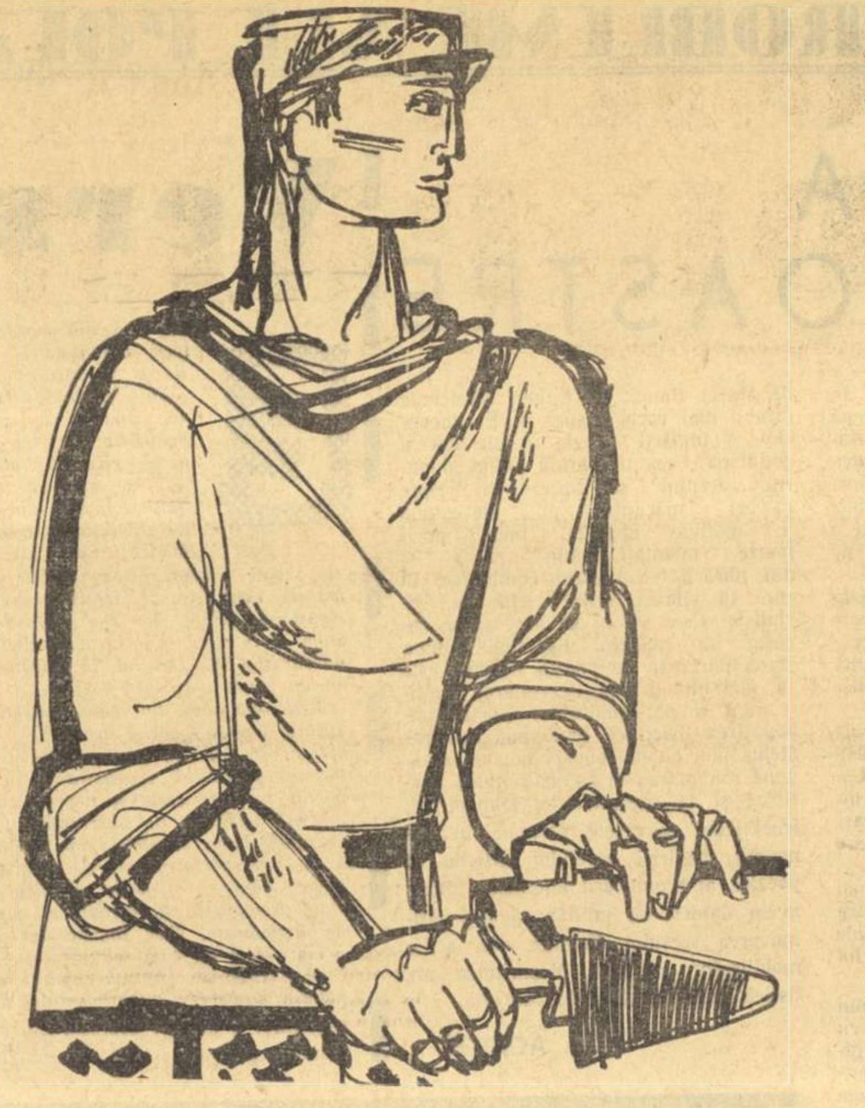

G. OSSOROVITZ „Constructor"

Și Ibiza rezistă...

Maria Teresa Leon

Întemeietoare — alături de soțul ei, Rafael Alberti — a revistei spaniole revoluționare, semnificativ intitulată Octombrie, *părtașe însuflețită la eroica luptă a poporului spaniol împotriva fascismului agresor (1936—39), autoare — în condițiile grele ale exilului — a unor opere cunoscute și prețuite nu numai în țările hispanice, Maria Teresa León este una din cele mai reprezentative figuri ale literaturii spaniole progresiste de azi. Fie că evocă peisajul castilian și biruințele Cidului (Doña Jimena Díaz de Vivar), fie că povestește romanțat despre* O mare dragoste a lui Bécquer, *fie că exaltă episoade din războiul național revoluționar ca în* Joc leal *din care desprindem fragmentul de față, Maria Teresa León unește în chip exemplar darurile sensibilității cu acelea ale inteligenței și pune vasta sa cultură și experiență de viață în serviciul celor mai nobile aspirații umane spre libertate și dreptate socială. Maria Teresa León care se află de cîteva zile în țara noastră este deasemenea o bună și activă cunoscătoare a valorilor noastre culturale, iar traducerile poemelor lui Eminescu și Arghezi pe care le-a făcut împreună cu Rafael Alberti sînt cea mai prețioasă dovadă a dragostei sale pentru poezia romînească.*

AL. G.

Iar, ca în fiecare an, a venit vacanța și ne-am dus în insula Ibiza. Acolo, cînd apare soarele, totul strălucește orbitor, căci zidurile, albite cu var, fac să vibreze lumina. Pămîntul acestei insule baleare se ridică în cute muntoase acoperite de cetini și de pini, văile sînt pline de grădini și în toată insula nu curge decît un singur rîuleț: Santa Eulalia. Mergînd pe jos, poți ajunge din sat la casele cele mai depărtate dar, deși e mic, peisajul nu e mai puțin grandios. Noi îl priveam de pe Molin del Socarrat. Moara noastră, cu aripi de culoarea ruginii, nu era singura de acest fel: pe creasta muntelui se vedeau împrăștiate douăzeci sau treizeci asemănătoare; unele cu aripile rupte și cu cioturile moarte, altele întregi. Marea ni se înfățișa înaltă, de un neîntrecut albastru și lecția de azur continua pe cer — cîmp cu nori rotunzi și cu dungi prelungi pe imensa tăblie de ardezie ștearsă de o blîndă adiere. Era marea lui Ulise și roșcovii, migdalii și mușcatele, uriașe cum n-am mai văzut niciodată, coborau să bea transparența apelor ei potolite. Din moara noastră vedeam corăbiile rotunde care căutau sare, canoele zvelte pentru plimbări, vasele grele de transportat lemn și pescărușii. Din moara noastră vedeam perechi-perechi, lotcile de pescari și gîndindu-ne la salmoneții roșii și aurii, luam o găleată și dădeam o goană pînă la Marina, sărind printre mormintele cartagineze care acoperă coasta muntelui, rostogolind pietrele lor rotunde care alternează cu boschetele de caperi, printre flori, crăpături și falii. Cufundam în apă găleata, care se umplea cu sutele de sclipiri ale aripioarelor și priveam amfora incrustată cu moluște, scoasă cu plasa din fundul mării, plăsmuire tot atît de desăvîrșită ca o minunată Afrodită de lut. Fenicienii numeau această insulă Ebusim și, cu mai mult de șase sute de ani înaintea erei noastre, Ibiza se mîndrea cu marinarii, meșteșugarii și negustorii ei.

Din cauza mulțimii de pini, grecii au botezat-o Pitiusa, iar bogații cartaginezi peninsulari își aduceau morții să-i îngroape aici în pămîntul cu unduiri de leagăn. Obișnuiau să le lase la picioare o lampă cu care să-și lumineze cărările din viața de apoi...

Au trecut de atunci multe veacuri. Stăteam în Ibiza, dar Niebla nu era cu noi. Casa noastră abia dacă era un adăpost și un refugiu: un grup de pini care ne apărau de soare în Corb Mari. Erau timpuri de neliniște și de primejdie pentru viața prietenilor poporului iar poeții în serviciul lui erau oameni suspecți. Jandarmeria drumurilor, care îl împușcase pe Federico [1] chiar în acele zile, ne-a obligat să plecăm pe nepusă masă din Molin del Socarrat. Am coborît în grabă povîrnișul către platja d'En Bossa. Insula era sub conducerea unui maior rebel din armata lui Franco și teroarea începuse. Am întîlnit un vilegiaturist ciudat cu ochelari fumurii care se plimba pe plajă. Era Pau, patronul contrabandist, amestecat în aruncarea în aer a unui pod în momentul cînd s-a aflat știrea trădării militarilor în Africa. Îl cunoscusem împreună cu studentul Justo Tur în barul Estrella unde venisem pe ascuns ca să auzim știri la un radio aproape clandestin, în timp ce patronul, un german antihitlerist refugiat, punea un difuzor să urle spre bulevard cuplete ca: „Am sînge de țigan în palmă și în mîini..." Dar acum se vărsa alt sînge și rămîneam acolo pînă cînd noaptea ne ștergea trăsăturile fețelor ca să putem urca la moară. Ne miram de fiecare dată cînd ne trezeam și vedeam că eram liberi. Într-o dimineață, în timp ce, așezați sub smochinul cel mai robust, priveam cum moare un talaz în micul sîn de mare din dreptul grădinii noastre, am văzut venind spre casa noastră, ștergîndu-și fruntea de sudoare, jandarmii. Au întrebat-o pe o vecină, femeie grasă și cumsecade, de locuința noastră; probabil că s-au mulțumit cu răspunsul pentru că i-am văzut întorcîndu-se și dispărînd. Dar noi n-am mai intrat în casa aceea.

Cînd Pau ne-a luat în primire pe plaja de la En Bossa, ordinul care hotăra împușcarea noastră se găsea pe masa maiorului răsculat.

Muntele în care ne-am refugiat era înțesat cu proscriși ca pădurile din piesele shakespeariene. Cînd apunea soarele, priveam împreună cu ei cum se învăpăiază turnul Salrossa, bărcile care se înapoiau, insula Fromentera la mică depărtare... Pe unde ești, Escandell, vrednic muncitor cu ochii atît de limpezi? Dar tu, Pau, adversar al acelorași idei, convins că un om nu trebuia să se închisteze în manii, tu care aveai ochii plini de lacrimi cînd te gîndeai că Lenin doarme acoperit de sticlă și de dragoste, în timp ce cade zăpada veșnic tăcută? Trăiam crîncenele și asprele zile militare ce ne erau impuse. Eu îmi aduc aminte de glasul vostru. Cîntam imnuri care acolo răsunau tremurătoare și emoționante. Șase-șapte inimi rezemate de trunchiuri de copaci credeau în vitejie și în dreptatea poporului din patria lor. Eram destui. Dimineața mă vedeau venind prietenii mei din satul San Jorge și într-un puț părăsit ascultam radioul și scriam pe foițe subțiri ultimele știri din Madrid. Apoi se ivea un biciclist care lua foițele, le ascundea într-o cută a pantalonilor, cumpăra pîine și se întorcea fluierînd spre Ibiza. Strecurîndu-mă printre tufișuri și ferindu-mă cît puteam, mă întorceam în munte după ce furam cîțiva ciorchini verzi din vie.

În timpul zilei, Rafael și cu mine eram singuri. Cunoșteam acum cît de bune sînt acele pinilor pentru a-ți întocmi un culcuș, știam că la răsăritul soarelui toate se trezesc: apă, pietre, păsări, pini, ciobani. Ciobani goi spălau în marea lui Odiseu, albastră ca peruzeaua, mioarele pătate cu lut roșu — și toți, de la bunic pînă la nepot, se apărau de razele soarelui purtînd o pălărie de frunze de palmier, la modă în toate arhipelagurile mediteraneene de la fenicieni încoace. Vedeam în fața noastră un turn de apărare contra piraților berberi, turnul de la Salrossa. Pentru a se împotrivi celor care jefuiau toate litoralele Mediteranei, locuitorii din Ibiza au trebuit să se deprindă cu marea. Războiul de represalii a început și ultimului corsar din Ibiza — căpitanul Riquer — i s-a ridicat o statuie în urma victoriei pe care a repurtat-o împotriva „colegilor" din Gibraltar care se ocupau cu pirateria sub pavilion englez. Firește, în 1806. Cînd se însera, soseau tovarășii din desișurile muntelui. Și am dus-o așa mai mult de douăzeci de zile. Am încercat să ajungem pe teritoriul peninsulei corupîndu-l pe stăpînul unei bărci. Am plecat să-i căutăm cu Pau și Escandell. Ne-au trebuit aproape două ceasuri de drum pînă la plaja Els Sagnadors. Ne-au lăsat în adăpost și eram atît de obosiți încît am adormit așteptîndu-i. Deodată am auzit mîrîind un cîine. În spate, o ființă omenească pocni din limbă și, în ceața subțire a dimineții, apăru un om care ne întinse două cești de cafea. „Luați, poate vă e frig". Am acceptat acea invitație neașteptată pe plaja pustie și curînd au venit Pau și Escandell cu prea puțin plăcuta știre că, din ordin superior, toate bărcile de pescari fuseseră rechiziționate. Se destrăma și ultima speranță. Omul acela de treabă ne-a spus în graiul din Ibiza: „Nu treceți prin fața casei aceleia; mai bine duceți-vă în munte". Amicul neprevăzut ne salută. Nu, nu eram singuri. Ne-am retras contrariați, dar, în dimineața următoare, venind dinspre Fromentera, au apărut primele avioane republicane. Nu mai puteam de bucurie. Bucuria pe care nu o pot simți decît acei care și-au părăsit patria și și-o redobîndesc deodată. Au aruncat manifeste. Noi le-am cules. Manifestul anunța că în ziua prăznuirii Sfintei Marii, aniversarea debarcării catalanilor lui Don Jaime Cuceritorul, Republica va recuceri insula. Inima a început să ne zvîcnească mai tare, dar un pic de logică ne arăta că nu e bine să descoperim propriile noastre planuri în fața dușmanilor. Dacă răsculaților le veneau întărituri din Mallorca? Noi, refugiații din pădure abia ne stăpîneam nerăbdarea. Simțind nevoia de a face ceva, i-am cerut lui Escandell să vorbească cu țărăncile care ne procurau pîine și cîrnați, să-mi dea voie să fac baie în albia lor. Pau m-a însoțit pînă la o căsuță cum nu se poate mai simplă, gloria arhitecturală a satului. V-am mai spus că totul este măsurat și armonios în această insulă, fiecare lucru ocupă exact locul cerut de frumusețea întregului. Casele sînt făcute să poată fi mărite. Liniile lor drepte se desfășoară în planuri albe, cu terase, cu balcoane grațioase, cu creneluri și cînd familia sporește camerele noi se leagă de casa mamă, într-un joc măiestrit de volume și unghiuri. Într-una din asemenea camere curate și văruite am intrat în dimineața aceea. M-au primit două țărănci din Ibiza. În mijlocul camerei aduseseră o albie lustruită și găleți cu apă fierbinte. M-au sărutat.

Ne priveam toate trei, una pe alta. Escandell le spusese că sînt prietena țăranilor și a săracilor. Ce-or fi înțeles din explicația aceea atît de vagă? Desigur că toată problema spaniolă, căci singurătatea lor a luat sfîrșit cînd m-au întîlnit pe mine; au aflat că mii de femei gîndesc ca mine și mii de bărbați ca fiul lor. Și unii și alții se ridicaseră ca să-și apere drepturile.

— O să se sfîrșească cu bine? m-au întrebat. — Da, toate, le-am răspuns sărutîndu-le și Pau m-a dus din nou spre munte în goană.

Cercetînd marea cu ochii, s-a oprit: „Iată-i". În ordine perfectă înaintau două distrugătoare și un vas de comerț. Și-au îndreptat tunurile către castel cerîndu-i să se predea. Ați privit vreodată stampele care înfățișează bătălii și în care tunurile și generalii apar atît de mici încît inspiră chiar încredere? Așa era și spectacolul pe care îl vedeam noi. Au coborît o barcă cu drapel alb. Au întîmpinat-o cu focuri. Am văzut cum au ridicat-o în grabă înapoi pe punte, cum au lăsat în jos gura tunurilor și cum de la tribord au tras o salvă spre castel. Loviturile de tun au împrăștiat un nour de pescăruși care brăzdau cerul. În clipa aceea, navigînd cu viteza maximă, a intervenit un vas englez. Cîțiva ofițeri s-au urcat în fort și am înțeles că tratează despre libertatea noastră. Am văzut canoea engleză întorcîndu-se și acostînd vasul „Amiral Antequerra" apoi spre dezolarea noastră, pe marea ca o oglindă, defilară spre Fromentera micile vase republicane care veniseră să ne elibereze. Ce așteptare chinuitoare! Aveau să ne lase aici pradă ploii, vîntului, foamei? Fără chef de vorbă, noi proscrișii așteptam să cadă seara. Dar se ivi Escandell care ne spuse că escadra republicană a ancorat în cealaltă parte a insulei, în fața lui San Antonio. Au început să se adune, chemîndu-se unii pe alții din creastă în creastă, mulți muncitori de la saline și peste patruzeci de inși s-au așezat în jurul pinului nostru tutelar. Pau a propus să meargă spre escadră pentru a-i indica un loc bun de debarcare și noaptea, care ascunde toate și ușurează deghizarea, îl înghiți pe prietenul nostru.

N-am putut dormi. Vorbeam în întuneric. Conform obiceiului nostru nu aveam ceasuri, dar stelele ne ajutau să bănuim ora. De atunci am față de ele o dragoste frățească. Cînd au mijit zorile, am văzut trecînd pe șosea un soldat pe bicicletă cu pușca în bandulieră și grupuri de oameni care stăteau de vorbă. Unul din proscriși a coborît ca să-i întrebe ce se petrece. Castelul se predase Republicii. Nu știu cum m-am pomenit în mijlocul unei coloane de valencieni care înaintau spre oraș, nici ce brațe prietene mă strîngeau, dar cineva mi-a dat o pușcă și am intrat în capitala insulei odată cu eliberatorii ei. „Să înălțăm drapelul valencian pe castel. Ia-l". Și m-am trezit cu drapelul sacru cu dungi roșii în mîinile mele aspre și nespălate după atîtea zile de stat în munte. Cu steagul acesta am ajuns pînă în vîrf și în curînd l-am văzut fluturîndu-și liber faldurile de mătase în bătaia vîntului de amiază. Jos, era cartierul pescarilor; golful, marea cu zări albastre, corăbiile minuscule, morile încremenite, puțurile de var, mormintele străjuite de caperi albi; leandrii roșii, smochinii susținuți de furci ca invalizii, migdalii, mușcatele, fetele din Ibiza cu chipurile aurite de soare și toată grația exactă și strălucitoare a insulei... Cineva a adus un steag republican și a pretins, cu proasta noastră dispoziție tradițională și intransigentă, să-l arboreze mai sus. „Lasă, omule. Nu știi că azi se împlinesc șapte secole de cînd Don Jaime Cuceritorul a ocupat insulele astea pentru gloria Spaniei?" Omul s-a uitat la mine uluit. Dar s-a lăsat convins. Am coborît împreună străzile orașului gotic. „Ce, Maria Teresa, vrei să ajungi guvernatoarea insulei?"

Adio Pau, adio Escandell! Am simțit pînă în adîncul sufletului pierderea paradisului aceluia cînd instalați în șalupa „Amiralului Antequerra" care avea să ne transporte pe peninsulă, ambarcația s-a pus în mișcare. Adio Pau, Adio Escandell. Plîngeam. Escandell s-a prins un moment de șalupă și ne-a strigat: „Nu plecați." Dar noi am plecat, pentru că ne chema altă datorie.

Trădarea lui Franco desființase vechile formule lăsînd pe toate buzele cuvîntul „tovarăș", mai înainte rezervat doar celor care eram uniți prin aceleași angajamente.

Am pornit. Adio Pau, adio Escandell! Adio, frumoasă între frumoase insulă Ibiza! Ce ne așteaptă în locurile îndepărtate pe care prietenii noștri insulari le numesc continent? În curînd ceața înserării ne-a smuls vederii moara noastră Molin del Socarrat unde nu mai rămăsese decît o singură lumină pîlpîitoare.

În romînește de AL. GEORGESCU

---

[1] Federico Garcia Lorca, marele poet spaniol, ucis în august 1935 (n. tr.).

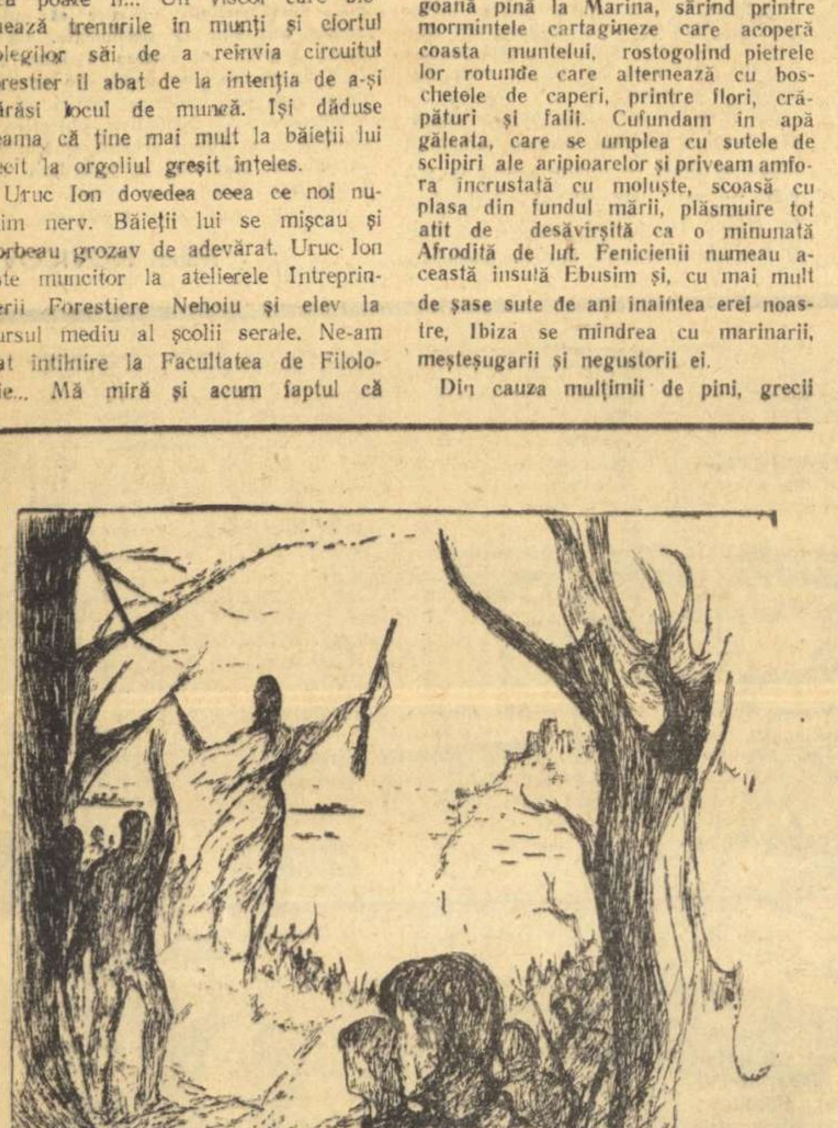

Desen de LIVIU POPA

---

* * *

VICTOR EFTIMIU

Conchistadorii

Cristofor Columb

Cîntau amăgitoarele sirene
Corăbiilor ancorate-n radă
Făgăduindu-le bogată pradă
Pe depărtate țărmuri indiene.

De douăzeci de ani tînjea să vadă
În visurile-i suprapămîntene
Această zi: plecarea! Cu antene
Și hărți, întruchipa dovadă.

Își binecuvîntară marinarii
Întîia lor escală, în Canarii,
Și rugi fierbinți Madonei înălțară.

Dar cînd porniră iar, pieri elanul...
Tot mai întins, mai singur oceanul,
Tot mai cumplită zarea fără țară...

Focuri în ceață

Din cînd în cînd, o tufă de verdeață
Plutind pe val, le mai sporea avîntul
Secat. Un lemn cioplit cu barda... Vîntul
Îmbălsămat... un foc mijind în ceață...

Matrozii așteptau deznodămîntul
Funest, în fiecare dimineață
Dar, cîte-o păsăruie cîntăreață
Lui Cristofor Columb vestea pămîntul.

Pe cele trei ușoare caravele
Se istoveau catarge, oameni, vele
Și nici un semn în zare, să-i consolc.

El singur, căpitanul, genovezul,
Halucinat, spera mereu, în crezul
Ursitei lui și-al magicei busole.

Castilia unind cu Aragonul

Castilia unind cu Aragonul
Pe-același steag păzit de sfînta cruce,
Cristof Columb spre India se duce...
— Plecăm, băieți! Descolăciți odgonul!

Perindă-n visurile lor năuce
Comori pe cari le străjuie dragonul...
Pe vîrfuri de catarge, fanionul
Regal, se leagănă, strălucе.

Popoare blînde, fețe roșcovane,
Cu pene-n coif și jocuri năzdrăvane
Pe oaspeți salutînd, pămîntul mușcă.

Iar oaspele le-aduce jaf și trudă,
Catolicism și stăpînire crudă
Și plumb topit în țevile de pușcă.

Răsplata

Lui Ferdinand și Isabelei, regii
Unitei Spanii, Cristofor le-aduse
De peste mări, exotice produse,
Domenii, sclavi și sclave în cortegii.

La rîndul lor, cu laude nespuse,
Îi dăruiră vaste privilegii:
Averi și titluri, ocrotirea legii...
Finalul, însă, toate le răpuse.

Strivit sub acuzații infamante,
Cel ce le dase aur, diamante,
Sfîrșea desculț, în lanțuri și cătușe;

Răsplata suveranului catolic,
Pontiful uns cu mirul apostolic,
Vicar al providenței jucăușe!

Reîntoarcerea

Plecat cu steaguri, trîmbițe, urale,
Să-ntunece pe toți navigatorii
S-aducă Spaniei belșug, victorii
Și slujbe fastuoase-n catedrale,

Columb se re-ntorcea ca impostorii:
Bătrîn, bolnav, în fundul unei cale..
Îl așteptau severe tribunale,
Ca pe-un tîlhar menit spînzurătorii.

Dar cea mai cruntă, aprigă durere
Era-n acest final de mizerere,
O remușcare, plagă veșnic vie:

— Eu am găsit acolo găzduire
Și oameni liberi, pace, fericire,
Și i-am lăsat în spaimă și sclavie!

În numele sfintei evanghelii

Trăiau, popoare libere și blînde
Cu poezia lor copilărească,
Și noi le-am dus, pe veci să-i fericească,
Ale civilizației osînde.

Ei ne primeau cu dragoste frățească...
Iar noi lăsam mulțimile flămînde,
Copii uciși, colibe fumegînde,
Fecioare fecioria să-și bocească.

Cu cîini și cai, necunoscute haite,
Îi urmăream în asasine raite
Cu foc și bice pedepseam rebelii.

Și toate-acestea, noi, conchistadorii,
Le săvîrșeam, lui Christ ambasadorii,
În numele prea-sfintei evanghelii!

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

RADU BOUREANU

Astrul păcii

Stau munții tot pe talpă ; vulcanii dorm adînc
Curenții pe oceane descriu aceleași curbe,
Răscrucile de vînturi pe tîmpla lumii plîng
Zadarnic, că pe lume luceferi n-au să surpe.

Am luat din ceață cornul de fum al amintirii
Dar înfundat de vise rămase cornul mut,
Și l-am lăsat în palmele moi ale iubirii
La treapta unde suie arzînd al lumii scut.

Acuma, spre o goarnă solară m-aș întoarce
Să sparg cu ea tărîmul de verde mucigai,
Să tai cu ochiul firul minciunii tors de parce
Ce-și leagănă legenda pe șubrezimi de pai,

Și să așez pămîntul nemărginirii mele
Pe împletiri de palme asprite de ciocan,
Pămîntul de pe care în salturi mari spre stele
Descrie omul curba cu gestul de titan,

Și urmărindu-l, inima, simt cum se desface
În trepte, ca racheta pe care a pornit
Ca să atingă mările astrului de pace
Și să coboare, liniștea lumii, din zenit.

CAMIL BALTAZAR

Bălcești, amurg

E ceasul liniștii totale.
Pe culmile din față și pe grui
E-un abur diafan și albăstrui.
Încremeniți pereții codrilor din vale.

Doar rîndunelele mai sînt de strajă,
Făcîndu-și sprintenul lor rond.
Ce albăstrui e-acum al zărilor larg fond!
Ca un adaus la senina vrajă,

Un corn de lună stă, în plină zi,
Ca un ostaș al sferelor cerești.
Iar rîndunelele punctează-n zbor,
razant, ușor
Ziua ce asfinți
Pe calmele coline din Bălcești.

Creație

Iubesc pămîntul reavăn,
Tot gîndul i-l închin.
El roade-mi dă din plin,
Mi-i frate bun și geamăn.

Cu drag privesc mișcarea
Acestor nalte stuhuri
Ce freamătă-n văzduhuri
Cînd lină-i înserarea.

Domoale cum adie ;
Și vor fi borangicuri,
Horbotă și hîrtie.
Mlădiile lor spicuri

Grăiesc de bogăție.
Iar ciocîrlii și vrăbii,
În zvăpăiatul vînt
Tot saltă prin stamine,
În forfotă și cînt.

Izbîndă sună-n săbii
De stuf cu teaca plină
De-adîncă avuție.
Visează că-i mătasă,

E leac, podoabă-n casă.
Tulpina cea fragilă
Aieve se transformă.
Sub mîna ta agilă,

Este ca o argilă
Cărei îi dai tipare
De infinite forme.
Smulgi, una cîte una,
Naturii mari, informe

Tot alte giuvaiere,
Să intri în Comună
Cu-a roadelor cunună.
Și stau, în a lor sfere, —

Nespus de-mbucurate,
Tărie, soare, lună,
Că nu e nestemată
Mai mare decît omul

În univers,
Închine-i-se pomul, —
Închinu-i al meu vers.

Lied

E via-ți amintire
Necontenit prezent
Și marea ta iubire,
Un foc incandescent.

Ți-i dragostea, o rouă,
Podind un proaspăt drum ;
Ca muguri calzi, mă plouă
Săruturi mici — duium.

Prin vremi, adîncul freamăt,
Filtrat, e unduios.
O, tot ce fuse geamăt
E lied melodios!

Iar cîntecul e unul,
Pe două voci cîntat.
Clocotitor, simunul,
E-n liedul delicat.

Îi simți fosforescența,
Melodicul acut.
Cînd vie ți-i prezența,
Nu poți să fii trecut!

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

ORA DE PRIMIRE

Fragment dintr-o piesă inedită

LUCIA STURDZA BULANDRA

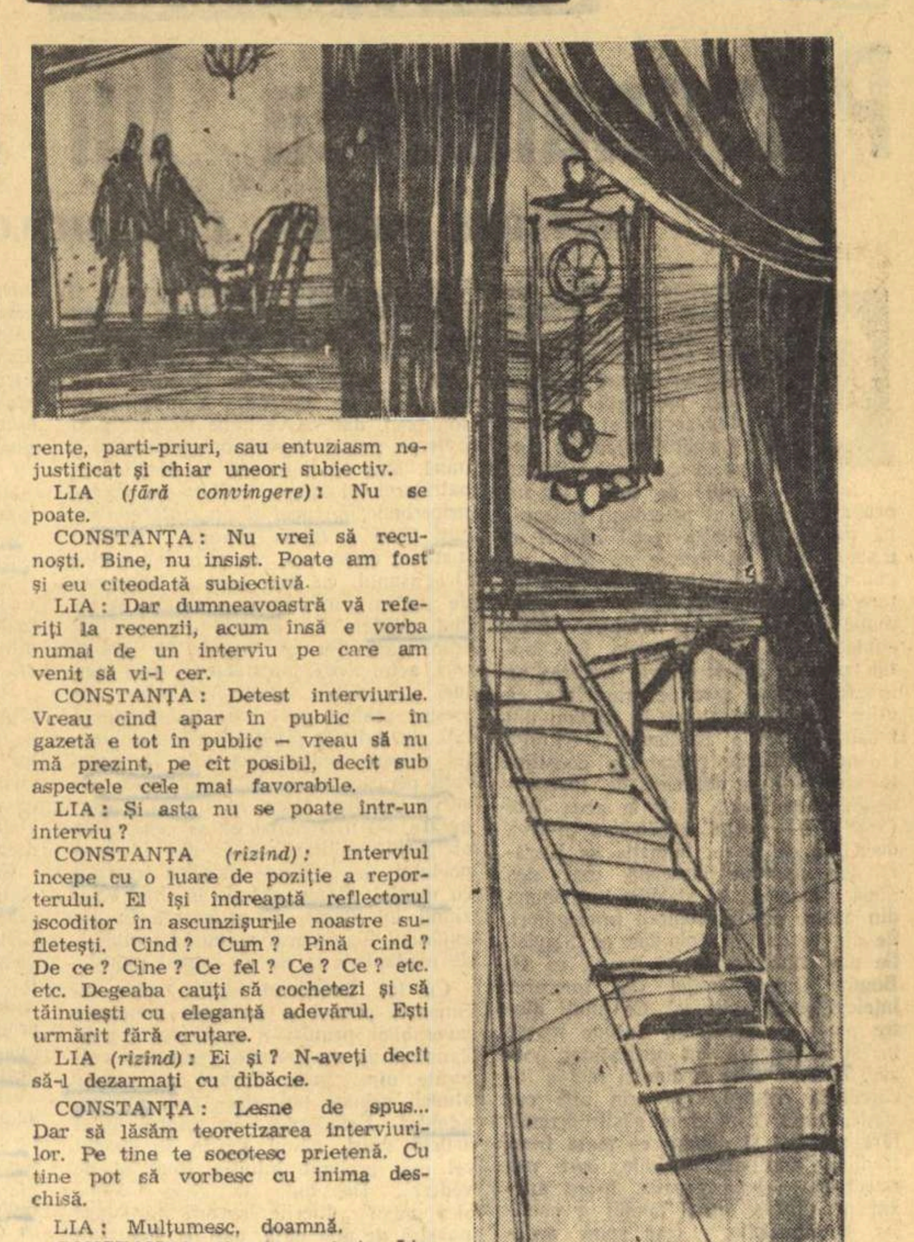

Publicăm în acest număr cîteva pagini dintr-o piesă rămasă în manuscris a Luciei Sturdza Bulandra. Lucrarea este incompletă și nefinisată. Regretata actriță se gîndea să revină asupra piesei, aflată abia în prima sa formă.

În acțiunea dramei apar unele elemente autobiografice, dar cunoașterea întregului text, ca și intențiile mărturisite ale marei artiste nu permit confundarea eroinei cu persoana autoarei. Cititorii vor întîlni însă cîteva dintre opiniile Luciei Sturdza Bulandra, mărturii ale ideilor sale înaintate și ale atașamentului puternic față de mișcarea noastră teatrală contemporană.

MOTTO

Acum cînd toamna-mi bate-n geam
Și-n sufletu-mi pătrunde,
Eu văd mai clar ce-ntrezăream
Pe-a vremurilor unde.
Și-am hotărît să mă grăbesc
Să-nchei ce vreau să-nfăptuiesc
Căci prea mult timp n-a mai rămas
Pînă la ultimul popas.

PROLOG

Față de cortină.

Un colț din biroul secretarei literare a teatrului. O masă. Telefon. Teancuri de manuscrise: piese de teatru în diferite limbi: romînești, rusești, franceze, engleze. Ziare.

SECRETARA *(ocupată să citească revista „Contemporanul". Sună telefonul)*: Da, da, aicea secretara teatrului... Da, o să-i transmit doamnei. Cred că a citit piesa... Cum?... Da, mîine puteți veni... Mîine primește la ora 9 dimineața... *(pauză)*.

REGIZORUL DE CULISE: Dați-mi voie să telefonez la atelierul de croitorie. Nu a venit încă cu rochia tovarășei Elena și doamna directoare e supărată foc.

CONSTANȚA *(intrînd)*: Dă-mi mie telefonul. *(vorbind la telefon)* Tovarășă Aurescu, cum se poate să nu am toate costumele la o repetiție generală? Te rog trimite imediat rochia deoarece e gata! Nu înțeleg asemenea neglijențe. *(către secretară)* Ai grijă, interesează-te dacă au trimis-o.

REGIZORUL DE CULISE: Doamnă directoare, putem să continuăm. S-a pus decorul. Vă așteaptă pe dumneavoastră.

CONSTANȚA: Haide! Mergem! *(iese în culise. Secretara ia revista „Contemporanul". După o clipă, se aude un strigăt)*

SECRETARA *(se scoală)*: Ce s-a întîmplat?

REGIZORUL DE CULISE *(intră buimac)*: Telefonează repede, să vină imediat doctorul Burghici. Doamna Constanța s-a împiedicat de un reflector, a căzut și cred că și-a rupt piciorul.

SECRETARA: Allo! Allo! spitalul nr. 2. Dați-mi vă rog pe doctorul Burghici...

(Cortina cade pe ultima replică)

ACTUL I

Scena 1

Se aude o arie. Muzică originală. Se ridică cortina în întuneric și crește lumina, încet, încet. Pe dormeză stă întinsă Constanța. În cameră lumină difuză. Pe o măsuță la capătul dormezei o lampă aprinsă. Sună telefonul.

CONSTANȚA *(ridică receptorul)*: Da, dragă Lia, da, mulțumesc, mă simt mai bine. Sper în curînd să încep să umblu. Cu un baston, bineînțeles. *(Pauză. Ascultă la telefon)* Nu, să nu crezi că mai sînt așa de tristă și de abătută acum. A fost, ce e drept, la început. Era și firesc... Un asemenea accident, care m-a scos brusc din activitate. *(ascultă la telefon)* Lasă, lasă, dragă Lia, o să mai vorbim despre toate cînd ai să vii să mă vezi. Peste o jumătate de ceas. Acum la trei aștept pe cineva. O fată tînără care mi-a cerut s-o primesc. La revedere. Pe curînd.

Scena 2

(Bate cineva la ușă. Intră Nineta)

NINETA: Pot să intru? Camerista mi-a spus că da. Că nu sînteți ocupată.

CONSTANȚA: Ocupată?... Nu. Nu sînt ocupată. Am destul timp liber acum și de altfel te așteptam. Ne înțelesesem la telefon să vii astăzi la ora 3. E exact 3.

NINETA: Știu că țineți foarte mult la exactitate.

CONSTANȚA *(zîmbind)*: E adevărat. Pentru ce să irosim timpul zadarnic? Și acum spune-mi despre ce e vorba. Cu ce aș putea eu să-ți fiu de folos?

NINETA: Abia îndrăznesc. V-ați închipuit că am vrut să fac apel la dumneavoastră pentru o problemă în legătură cu teatrul. Vreun angajament, vreun rol...

CONSTANȚA: Firește, așa am crezut. Cu toate că acum, în situația în care mă găsesc, cu sănătatea mea zdruncinată, nu prea văd cum aș putea să-ți fiu de folos.

NINETA: Dumneavoastră puteți. Toată lumea vă ascultă, vă prețuiește.

CONSTANȚA: Lingușitoare mică... Lasă complimentele. Ele nu ajută la nimic. Mai bine spune despre ce e vorba.

NINETA *(cu greu)*: Nici nu v-am spus cum mă cheamă. Nineta Fluvian. Sînt elevă la Institutul de Artă. Mai am două luni pînă să absolv.

CONSTANȚA: Da. Și mai știu că ești una din elevele cele mai bune.

NINETA: La terminare, e vorba să ne trimită în provincie, toată clasa, la un teatru de stat.

CONSTANȚA: Și nu vrei să pleci? Îmi ceri să intervin ca să rămîi la București? Nu cred că ai dreptate, fetițo. Ucenicia făcută în provincie îți va servi de bază solidă pentru ca să poți interpreta roluri importante și diverse.

NINETA: Doamnă, nu m-am făcut înțeleasă de dvs. Eu înțeleg că trebuie să mergem în provincie după absolvirea Institutului și doresc chiar să mă duc, dar...

CONSTANȚA: Dar... De ce te oprești, spune...

NINETA: Îmi vine foarte greu, doamnă. E o mare îndrăzneală din partea mea să vă răpesc cîteva clipe din odihna dumneavoastră.

CONSTANȚA *(ușor plictisită)*: Te rog, nu te mai preocupa de mine. Spune-mi pentru ce ai venit?

NINETA: Să vedeți, este o chestiune strict familiară. Sînt într-o mare dilemă. Nu am cui să mă adresez pentru un sfat, un ajutor... și atunci am îndrăznit *(izbucnește în plîns)* Vă rog să mă iertați.

CONSTANȚA *(uimită)*: O chestiune familiară? Cum aș putea eu să-ți ajut? În ce calitate să intervin?

NINETA: În calitate de mare artistă care a încurajat întotdeauna tineretul *(stăpînindu-se)*. E vorba de cariera mea, de viața mea. *(sună telefonul interior)*.

CONSTANȚA *(ridică receptorul)*: Da... Da, domnule Iernici, n-am uitat. Vă aștept la patru. Da, firește pe dvs. și pe Tereza. *(închide telefonul)* Văd că ești foarte tulburată. Aș dori să-ți vin în ajutor, dar în același timp nu pot, așa în cîteva clipe, să-mi dau seama de situație. Spui că nu mai ai nici două luni pînă să termini anul școlar. Ce piedică a răsărit deodată în calea ta?

NINETA *(izbucnind iar în plîns)*: Părinții mei au aflat abia acum că eu mă înscrisesem la Institut și se opun.

CONSTANȚA: Nu înțeleg de ce? Cum?

NINETA: Să vedeți, doamnă. Bunica mea cu care locuiam îmi dăduse aprobarea și am urmat sub numele ei de domnișoară. Fiindcă trebuie să vă spun că bunica m-a înfiat. Acum însă bunica a murit și... *(ezitări la Nineta)* Iertați-mă, doamnă, chestiunea e foarte complicată, n-am curajul și nici dreptul poate... să vă explic mai pe larg toată situația. Dacă mi-ați îngădui, aș încerca s-o conving pe mama să vină dînsa să vă explice... Vă rog mult fixați-mi o oră. Am să caut s-o înduplec să vină. O să aflați totul. Acuma mi-e greu, nu pot. Îmi îngăduiți să vin cu mama?

CONSTANȚA: Situația mi se pare confuză și greu de rezolvat. Îmi spui că ești în ultimul trimestru la Institut; deci ești majoră și legea îți dă dreptul să-ți alegi cariera care îți place. Totuși nu pot să te sfătuiesc să treci peste voința mamei tale și nu-mi recunosc dreptul să intervin.

NINETA: Bine, doamnă, bine... Nu mai insist, văd că am îndrăznit prea mult *(dă să plece)*

CONSTANȚA: Stai, fetițo, stai. Nu renunța așa numaidecît. Oricît de straniu mi se pare demersul pe care mi-l ceri, dacă ai să izbutești s-o convingi pe maică-ta să vină să mă vadă, am să încerc. Telefonează-mi pe la nouă jumătate–zece și veniți amîndouă la mine.

NINETA *(cu explozie de bucurie)*: Vă mulțumesc, vă mulțumesc, doamnă.

CONSTANȚA: Îmi dau seama că e păcat ca tocmai cu mai puțin de două luni înainte de terminarea cursurilor să fii silită să renunți. Te-ai liniștit? Ei, haide, curaj. La vîrsta ta toate se pot rezolva cu stăruință...

NINETA: Norocul meu veți fi dumneavoastră.

CONSTANȚA: Nu. Eu pot numai să te ajut să ți-l făurești singură.

NINETA: Cum asta?

CONSTANȚA: Spunîndu-ți că trebuie să lupți cu stăruință și mai ales să fii încredințată că ceea ce dorești e just și frumos. Numai așa o să poți să transmiți și altora convingerea ta.

NINETA *(cu tristețe)*: Mama nu mă ascultă, nu mă crede.

CONSTANȚA: E vina ta. Nu te-ai priceput să-ți pledezi cauza.

NINETA *(pe gînduri)*: Credeți?... *(cu hotărîre)* Am să încerc. Dar *(răsfățîndu-se)* o să mă ajutați?

CONSTANȚA: Din toată inima. Și acum șterge-o, aștept pe cineva.

NINETA *(veselă)*: Sărut mîna, doamnă... La revedere.

SOFIA *(intrînd)*: A venit de la ziar pentru interviu.

CONSTANȚA: Să poftească. *(se întîlnește în ușă cu Nineta)*

LIA: Bună ziua, doamnă Constanța. *(către Nineta)* Bună ziua.

NINETA *(ieșind)*: Bună ziua.

LIA: Drăguță fată! O viitoare artistă?

CONSTANȚA: Dorește să devină. Dar spune-mi, te rog, pentru ce ai venit?

LIA: Vă mulțumesc că mi-ați acordat favoarea unui interviu.

CONSTANȚA: Lia dragă, dacă nu erai dumneata n-aș fi consimțit cu nici un preț la acest interviu și nici nu vreau să țin seama că vorbesc cu un ziarist.

LIA: Doamnă Constanța, aveți așa de puțină simpatie pentru ziariști?

CONSTANȚA: Nu e vorba de simpatie sau antipatie...

LIA: Atunci?

CONSTANȚA: Lia, să nu te superi, dar voi ziariștii, și chiar tu uneori, uitați că atunci cînd scrieți articole și recenzii, sînteți și voi supuși criticii noastre, a cititorilor.

LIA *(rîzînd)*: Cum asta?

CONSTANȚA: De cîte ori n-am zîmbit, sau nu m-am revoltat cînd am văzut în articolele, fie ale tale, fie ale cutăruia sau cutăruia, incoherențe, parti-priuri, sau entuziasm nejustificat și chiar uneori subiectiv.

LIA *(fără convingere)*: Nu se poate.

CONSTANȚA: Nu vrei să recunoști. Bine, nu insist. Poate am fost și eu cîteodată subiectivă.

LIA: Dar dumneavoastră vă referiți la recenzii, acum însă e vorba numai de un interviu pe care am venit să vi-l cer.

CONSTANȚA: Detest interviurile. Vreau cînd apar în public — în gazetă e tot în public — vreau să nu mă prezint, pe cît posibil, decît sub aspectele cele mai favorabile.

LIA: Și asta nu se poate într-un interviu?

CONSTANȚA *(rîzînd)*: Interviul începe cu o luare de poziție a reporterului. El își îndreaptă reflectorul iscoditor în ascunzișurile noastre sufletești. Cînd? Cum? Pînă cînd? De ce? Cine? Ce fel? Ce? Ce? etc. etc. Degeaba cauți să cochetezi și să tăinuiești cu eleganță adevărul. Ești urmărit fără cruțare.

LIA *(rîzînd)*: Ei și? N-aveți decît să-l dezarmați cu dibăcie.

CONSTANȚA: Lesne de spus... Dar să lăsăm teoretizarea interviurilor. Pe tine te socotesc prietenă. Cu tine pot să vorbesc cu inima deschisă.

LIA: Mulțumesc, doamnă.

CONSTANȚA *(foarte serios)*: Lia dragă, sînt la pămînt. Am încheiat-o cu cariera!

LIA *(speriată)*: Nu se poate, doamnă.

CONSTANȚA: Ba da, e adevărat. De ce cred că este adevărat? Am avut un caz similar în familie. O mătușă a mea, care alunecînd pe parchet, în casă, a căzut și și-a rupt piciorul de sus din coapsă...

LIA: Și?

CONSTANȚA: Și nu s-a mai putut face sudura. A rămas șchioapă pentru toată viața. Ceea ce mi s-a întîmplat e cam la fel. M-am împiedecat de un reflector — în scenă — în timpul unei repetiții și am căzut cu piciorul sub mine.

LIA: Da, am auzit. În cazul cu mătușa dumneavoastră o fi fost vreo pricină de la care nu trebuie să trageți concluzii pesimiste. Poate a fost o intervenție greșită, prea tîrzie etc. etc.

CONSTANȚA: Nu, dragă Lia, nu căuta motive ca să-mi dai iluzii. De altfel nu știu încă nimic precis. Aștept ultimele radiografii. Însă vîrsta, sclerozarea probabilă la anii mei, mă fac să întrevăd situația destul de gravă... Dar, te rog, să nu scrii nimic despre bănuielile mele destul de dureroase. Publicul nu trebuie să afle deocamdată nimic.

LIA: Știu, știu, sînt convinsă că teama dumneavoastră nu este îndreptățită, cu vitalitatea dumneavoastră!

CONSTANȚA: Și eu aș vrea să cred ca tine. Noi actorii ne agățăm de speranța că vom continua să apărem pe scenă pînă în ultima clipă, cum se agață omul de nevoia de a respira, de a vedea lumina zilei.

LIA: Știu. Atîtea cazuri bine cunoscute de actori care au jucat pînă în ultima clipă. Bolnavi, istoviți. Molière n-a murit pe scenă? Sarah Bernard, marea Sarah Bernard n-a continuat să joace și după ce-și rupsese piciorul?

CONSTANȚA: Dar mai curînd, mai aproape de mine, soțul meu nu a jucat zbătîndu-se în chinurile boalei?

LIA: Mi-l amintesc în atîtea roluri, pe care le jucase cu strălucire cînd era în apogeul carierei.

CONSTANȚA: Ele lăsaseră un ecou puternic în sufletul său și îl săltau de pe patul de suferință. Dar să lăsăm aceste amintiri... Sînt prea dureroase și pentru dumneata fără interes.

LIA: Dimpotrivă, doamnă! Sînt foarte interesante.

CONSTANȚA: Ele dovedesc pasiunea care se infiltrează în sufletele noastre actoricești și ne plămădește pe nesimțite firea, făcîndu-ne să trecem peste toate decepțiile, oboselile, nedreptățile... Actorul își blestemă de nenumărate ori soarta. Nedreptățit uneori în aspirațiile sale, supus adesea unor critici aspre, el jură că se lasă de meseria asta blestemată...

LIA: Și totuși...

CONSTANȚA: Și totuși cînd pășește pe scenă, toate neajunsurile, certurile familiare, lipsurile, cîte și mai cîte alte amărăciuni, toate sînt uitate.

LIA: De multe ori m-am întrebat cum, cutare sau cutare actor, pe care îl văzusem venind la teatru plictisit, uneori chiar bolnav, apărea pe scenă cu totul transfigurat.

CONSTANȚA: Personajul interpretat se substituie propriei noastre personalități. Actorul este subjugat de magnetismul care se stabilește între el și publicul din sală. Rîzînd și plîngînd la unison cu ascultătorii, actorul transmite sălii electrizate mesajul său emotiv. Îmbătat de izbucnirea ropotului de aplauze... Dar m-am antrenat fără să vreau. Sînt incorijibilă.

LIA: Doamnă, această explozie de entuziasm dovedește din nou cît de mult iubiți și înțelegeți teatrul.

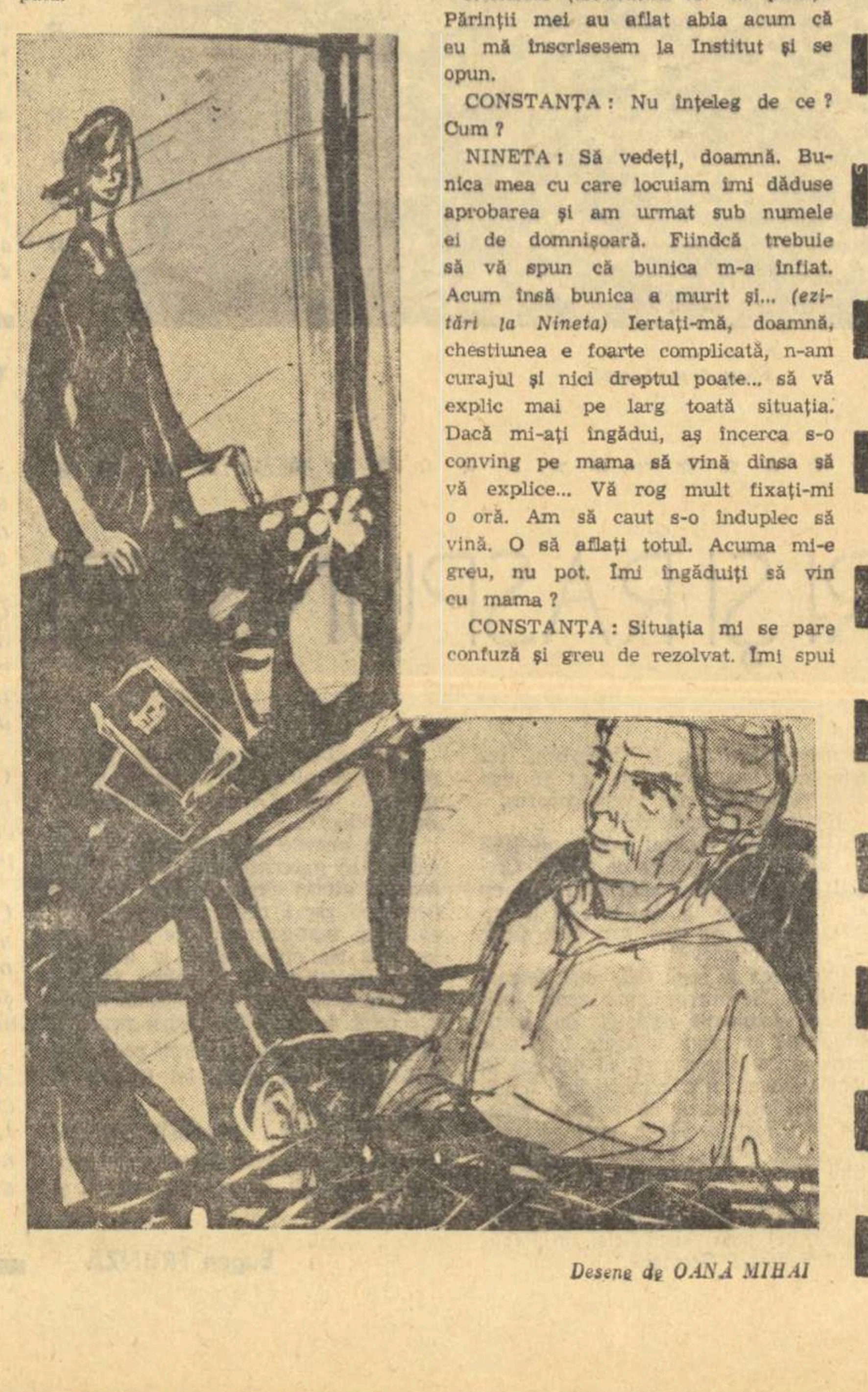

Desene de OANĂ MIHAI

MÎNA LUI BANU

Imediat după reforma Justiției am fost ales din partea muncitorilor textiliști, asesor popular la Tribunalul raional din Arad. Cursul de trei luni, de specializare, m-a ajutat să mă orientez printre sutele de paragrafe, deși ca asesor, pe vremea aceea de pionierat, îndeplineam mai mult funcția de „jurat", veghind la aplicarea legilor.

Ca să mă inițiez mai mult, în după mesele cînd nu aveam altă treabă, cercetam arhiva tribunalului, citeam dosarele proceselor mai interesante, în special acelea în care era implicată și fosta Cameră de muncă. Răscolind rafturile arhivei am găsit un dosar foarte interesant: purta numărul 438 din 1937 și figurau în el, în calitate de reclamant, tovarășii mei de la fabrica de textile. Pîrîtul era proprietarul fabricii, baronul Wollman.

Am citit dosarul filă cu filă și abia atunci am înțeles de ce s-a luat măsura de a instala asesori populari la tribunale.

Vorbind despre dosarul 438, cîțiva tovarăși mai vechi din fabrică își aduceau aminte de proces. Pentru ei procesul avea și un nume special: Procesul protezei.

— Spui că ai citit dosarul. Ai găsit mîna lui Banu?

— Mîna lui Banu? Nu înțeleg...

— Atunci înseamnă că n-ai citit atent dosarul... Și noi eram convinși că ai să fii asesor bun.

A doua zi m-am dus la tribunal și am coborît în pivniță, unde era depozitată arhiva. Am luat din nou dosarul 438 și l-am recitit. La capătul actului acuzării era trecută o notă scrisă cu mîna: „Anexă la actul acuzării, fila 9 bis" și în paranteză „în magazia de materiale". L-am căutat pe intendent și i-am cerut cheia de la magazia cu materiale. Mi-a zîmbit.

— Înseamnă că ați citit dosarul 438. Poftim cheia. Găsiți „fila 9 bis" pe polița din stînga, imediat lîngă fereastră.

Pe polița din stînga, imediat lîngă fereastră, n-am găsit decît o proteză, o mînă de lemn cu un cîrlig de oțel la capăt. Cînd am cercetat-o mai atent am găsit o etichetă lipită pe ea: „Fila nr. 9 bis. Dosar 438".

O mînă de lemn, anexă la dosar

★

Pentru înțelegerea mai bună a lucrurilor am hotărît să stau de vorbă cu Nicolae Banu, proprietarul protezei. I-am aflat adresa prin Sfatul Popular: era pensionar și locuia pe strada Filimon Sîrbu din cartierul fabricii. L-am vizitat a doua zi, seara.

— Îl caut pe tovarășul Nicolae Banu.

— Eu sînt. Poftește în casă.

Am intrat într-o odaie joasă cu tavanul rezemat de grinzi. Din cauza întunericului am bănuit mai mult mobilele: păreau vechi, din lemn de brad, date cu lac. În aer plutea miros de gutui coapte și de tutun negru de 11 lei.

— Stai jos.

M-am așezat pe un scaun fără spătar și am așteptat ca gazda să aprindă lumina. El n-a făcut asta. S-a așezat și el și și-a ales una din cele patru pipe de pe masă: una mare, cu muștiuc îndoit, à la Franz Iosif. A îndesat-o cu tutun negru.

— Te supără fumul?

— Nu.

— Dacă te-ar fi supărat am fi ieșit pe prispă. Ei, ce treabă ai cu mine tovarășe?

I-am spus motivul și Nicolae Banu a început să povestească:

— Era într-o noapte, prin 36. Lucram în schimbul 3. Era iarnă. Afară ningea cu fulgi, în hală ningea cu scame. Nu mai țin minte precis cum, trebuia să leg un fir rupt, sau să deconectez unul din motoarele mașinii de filat. Am întins mîna spre deconector și am fost zvîrlit pe ciment. M-a cuprins cureaua de transmisie. M-am trezit la spitalul de urgență, cu mîna stîngă aruncată într-o vadră. Am devenit ciung. Un an de zile am fost fără de lucru, pe urmă am fost reprimit în fabrică ca om de serviciu. În celulă s-a hotărît să luptăm pentru instalarea unor gratii de sîrmă ca muncitorii din țesătorii să nu se schilodească. Bineînțeles baronul s-a împotrivit. Am făcut zeci de petiții la Camera de muncă, dar fără succes. În cele din urmă au fost obligați să intenteze proces baronului.

Procesul s-a tărăgănat aproape un an: s-au făcut anchete peste anchete și am auzit că un inspector venit de la București vrea să claseze dosarul din lipsă de probe. La ultima înfățișare m-am prezentat și eu. Tocmai îmi sosise proteza de la Cluj. A costat o întreagă avere și numai printr-o protecție am obținut plătirea ei prin rate. Cînd a întrebat judecătorul dacă sîntem în stare să prezentăm ceva concret, care să dovedească că lucrul în secții este periculos, mi-am scos proteza și am depus-o pe masa instanței. Dosarul nu s-a putut clasa. Era o izbîndă a textiliștilor. După ridicarea ședinței m-am dus la judecător și i-am cerut proteza. M-a privit cu ochi șireți, a zîmbit cu un gînd ascuns. Mi-a spus: — Îmi pare foarte rău, domnul Banu, dar proteza, ca probă, trebuie să rămînă la dosar. E o anexă. Articolul, nu știu care, prevede că... — Am continuat să plătesc cele 11 rate pentru proteză, dar gratiile de protecție s-au introdus, așa cum știi și dumneata, abia după eliberare. Te uiți la proteza mea cu degete?... Mi s-a făcut la un institut special din București. Fără rate, gratis...

Francisc Munteanu

Personalitatea lui COŞBUC

PROBLEME DE ISTORIE LITERARĂ

EDITAREA CRITICĂ A CLASICILOR (II)

Culegerea recentă de Versuri de la Editura pentru Literatură, cea mai cuprinzătoare din cîte au apărut pînă astăzi, precedată de studiul sagace al criticului Dumitru Micu şi urmată de amplul aparat critic de care m-am ocupat în articolul precedent, îndeamnă pe fiecare dintre vechii cititori ai marelui poet să încerce nu atît un „bilanţ" al activităţii lui, cît o schiţare a profilului său moral, mai enigmatic parcă decît al multora dintre contemporani. Din biografia lui, faptul hotărîtor a fost desigur trecerea sa în „ţară", fapt greu de consecinţe, ca orice gest de acest fel, la romînii din împărăţia duală habsburgică, vitregă cu naţionalităţile ridicate la conştiinţă culturală şi doritoare de independenţă. Deşi foarte tînăr la acea dată (1889), — poetul năsăudean n-avea decît 23 de ani—, formaţia sa literară era aproape încheiată, mai ales după fructuoasa lui stabilire la Tribuna din Sibiu, printre confraţi înţelegători, fie din generaţia seniorilor, ca Slavici, fie din contingentul lui însuşi, ca G. Bogdan Duică, întîiul său interpret înţelegător şi entuziast. Ca mulţi dintre poeţi şi muzicanţi, Coşbuc fusese înzestrat precoce, un predestinat poeziei, fără să dăm cuvîntului nici o încărcătură mistică, sau prin alte cuvinte, unul care şi-a găsit drumul fără şovăieli şi dibuiri, cu toată frîna tradiţiei familiale clericale, care n-a reuşit să-i abată vocaţia. L-am anexat pe Coşbuc marii familii a poeţilor şi „muzicilor", cum spun ardelenii (de la lat. musicus), nu numai de dragul genurilor zise proxime, considerent general indiscutabil, dar din motivul special al dublei chemări artistice, întrucît, aed complet, Coşbuc îşi punea singur versurile pe note şi le rostea cîntînd, ca în vîrsta de aur a poeziei. De la simboliştii încoace, poezia s-a străduit, cum spunea Valéry, să ia îndărăt de la muzică ce era al ei, — reprendre à la musique son bien, dar în vechime Polymnia şi Euterpe, muzele surori, mergeau mînă-n mînă, fără să purceadă la despărţirea patrimoniului comun. Coşbuc era aşadar neiperbolic, un poet şi un cîntăreţ născut. Cînd a trecut graniţa, mobilul material direct era, ca şi la Ion Codru Drăguşanul, cu mai bine de cincizeci de ani în urmă, groaza faţă de serviciul militar. La autorul Peregrinului transilvan, fiu şi nepot de grăniceri, actul avea şi caracterul unei rupturi cu tradiţia familială. Coşbuc săvîrşise acelaşi gest de independenţă faţă de datinile preoţeşti ale ascendenţei paterne, chiar dacă cele 12 generaţii pe care ea şi le aroga, cum observa Dumitru Micu, ar fi fost o exagerare. I-a mai rămas să se rupă şi de obligaţiile militarismului, dar intrarea poetului în civilitate implica ruptura cu mediul sibian, atît de prielnic eclozîunii lui literare şi aruncarea în necunoscut. Sau măcar spinoasa tentativă de readaptare la un alt climat moral...

Cu tot beneficiul vîrstii, care nu cunoaşte piedici şi cu toate premizele favorabilei primiri a autorului Nunţii Zamfirei de majoritatea cercurilor culturale din ţară, Coşbuc a rămas atunci, printre noi, aşa cred, un neadaptat. Este greu, în cadrul unui articol scurt, să-mi susţin în modul cel mai probant intuiţia (punctul de vedere). De bine de rău, Coşbuc şi-a găsit diferite rosturi în ţara noastră de altă dată, dar nu şi-a aflat rostul. Tîlcul precis al singularului îmi apare foarte clar faţă de labilitatea pluralului.

Coşbuc îşi plămădise în Ardealul din ajunul procesului memorandist, un suflet de luptător şi de apostol, fără să-şi impună sacrificiul curiozităţii intelectuale enciclopedice. In miezul fiinţei sale sufleteşti, neîndoielnic, ardea flacăra unui ideal etic, a cărui imagine exterioară era satul romînesc, cu viaţa lui proprie. Poetul ţărănimii, cum l-a numit Gherea, impunîndu-l cu autoritate, nu era numai cîntăreţul plaiurilor transilvane şi al sufletului popular ardelenesc. Era, înainte de orice, o conştiinţă etică răspicată. Nu voi spune că a căzut, că s-a prăbuşit într-un mediu sodomo-gomoric. Ar fi o exagerare. In orice caz, s-a trezit de la o zi la alta, într-o lume al cărei stigmat, cu cel mai blînd cuvînt, se vădea a fi tranzacţionismul. Există, în notele manuscrise din biblioteca Academiei R.P.R., cîteva rînduri dintr-o scrisoare a lui Eminescu către Veronica Micle, care nu cuprind numai condamnarea morală a cochetei, dar şi rechizitoriul societăţii noi în care intrase poetul, după formaţia sa etică de pe alte tărîmuri (Cernăuţi, Viena-Berlin). Un rechizitoriu atît de categoric, încît nici cel mai curajos biograf eminescian n-a îndrăznit să-l reproducă integral! Mă întreb dacă în numeroasele manuscrise coşbuciene, din aceeaşi bibliotecă, studiate prea puţin pînă astăzi, completate cu corespondenţa sa, pe cît se pare, risipită şi cu fragmente de eventuale însemnări zilnice, nu s-ar găsi note revelatoare despre procesul moral al neadaptării transplantatului. Coşbuc n-a dramatizat lucrul, înfundîndu-se compensator în traducerea Divinei Comedii şi în studiile danteşti, care au avut un neîndoielnic caracter evazionist. La „drama" nemărturisită a dezrădăcinării, s-a mai adaos istovirea filonului poetic original.

Curînd după apariţia triumfală a Baladelor şi idilelor (1893), Coşbuc se văzuse atacat din toate părţile ca un „plagiator" pentru că — nemenţionat de autor — unele din temele lui erau într-adevăr de împrumut. După studierea atentă a izvoarelor, Dumitru Micu a tras în toată liniştea concluzia superiorităţii artistice a „plagiatorului". Ca toţi marii clasici moderni, începînd cu Molière, poetul nostru avea deci darul de a ridica la măiestrie artistică nebănuită împrumuturile tematice din modestele „magazine" germane frunzărite. Adversarii loviseră injust. Punctul vulnerabil al lui Coşbuc era altul: puţina inventivitate. Poetul liric adolescentin, care şi-a propus idealul ambiţios al unei epopei naţionale, îmbrăţişînd trecutul cu prezentul, pe firul conducător al imanenţei geniului popular, dispunea de o gamă tematică redusă. Orizontul său etic îi dicta elogiul statorniciei, chiar în domeniul prin excelenţă labil, al iubirii. Coşbuc n-a glumit cu iubirea, cum n-a glumit cu nici una din coordonatele vieţii sufleteşti. Umorul său, stilizat ţărăneşte, ca şi acela al lui Eminescu, era altoit pe un fond etic de adîncă seriozitate, de severă intransigenţă. Prin această trăsătură individuală, Coşbuc ducea mai departe mesajul marilor cărturari ai şcolii ardelene, întîlnindu-se în spirit şi cu fostul său director de la Tribuna, cu Ion Slavici.

Poezia lui Coşbuc a promovat din prima clipă un ideal de viaţă energetică. Versurile gnomice din marile lui balade slăvesc într-adevăr lupta virilă, în cadrul căreia moartea apare ca un risc firesc, ca un accident previzibil, dar nicidecum ca o replică dezarmantă a naturii.

Caracterul tonic al mesajului coşbucian a fost descifrat din primul ceas. In ceasurile istorice mari, cu caracter naţional şi social, Coşbuc, s-a rostit răspicat şi glasul lui n-a răsunat în pustiu. Marele poet ştia ca nimeni altul să îmbine tradiţiile populare cu ideea progresului social. Cu toate astea, o anumită inhibiţie în activitatea sa de poet educator îmi apare limpede, ca rezultat al unui proces precar de adaptare. Coşbuc se refugiază, repet, în activităţi de lungă durată, ca traducător, iar apoi, ca să-şi uite de jugul funcţionarismului, în preocupări filologice absorbante. De bună seamă, în cultură, ca şi în natură, nimic nu se pierde. La monumentul literar dantesc, măiestrit în limba noastră, se adaugă, complementar, rodnicele consultaţii filologice, publicate şi inedite.

Secarea timpurie a vinei poetice originale nu poate fi izolată ca un fenomen artistic exclusiv, fără contingenţe cu realităţile morale din „micul regat al Romîniei", cum se spunea atunci.

Două fenomene generice într-adevăr, izbesc în epocă. Unul, mortalitatea bîntuind nu numai printre nevîrstnici, dar, şi printre scriitori, în plină tinereţe creatoare, cu concursul bolilor sociale (ftizie, lues, alcoolism). Celălalt, atacînd productivitatea creatoare, acuză substratul social de insatisfacţii şi de revolte, exprimate sau înăbuşite, dar deopotrivă de măcinătoare. Locul poetului în vechea societate nu era altul decît acela al lui Firdusi din poema obscură a lui Adolph Friederich von Schack (vezi textul coşbucian la pag. 632—639, iar comentariul lui Dumitru Micu în introducere, la pag. XCV—XCVII). Răfuiala indirectă a lui Coşbuc este din anul 1911 şi apare nu numai „ca un moment al eternului antagonism dintre poeţi şi despoţi", dar, şi ca unul dintre poet şi societatea vremii înţeleasă în ierarhia ei. Aş fi dorit ca la note, examinarea paralelă a originalului cu transpunerea, să pună în lumină deplină timbrul subiectiv al tălmăcirii. In treacăt fie zis, acelaşi lucru l-aş fi dorit pentru toate traducerile, ca să se pună capăt pentru totdeauna îndoielii asupra originalităţii funciare a lui Coşbuc. Mediului social din „regat" îi sînt imputabile, pe de o parte reducerea volumului de inspiraţie poetică (atît de abundentă în anii producţiei sibiene), iar pe de alta, sleirea înainte de vreme a unui geniu poetic atît de robust. Cel mai robust din cîte s-au ivit la noi înainte de Arghezi!

Introducerea pune în discuţie, printre altele după formula cunoscută, obiectivitatea lirismului coşbucian. Obiectivitate şi lirism par noţiuni contradictorii. Dialectica le conciliază într-o sinteză superioară: a poetului exponent, care chiar cînd spunea eu, simţea noi. Cîntăreţul era structurat să exprime coral, iar nu să se exhibeze solist. Aceeaşi este şi structura scriitorului clasic, care înţelege noi, chiar cînd scrie eu. Caragiale îl prefera lui Eminescu şi recita lăcrimînd începutul baladei lirice Regele Pontului: „Aproape de strîmbele maluri/ Corabia-n fugă trecea,/ Cîntau despicatele valuri,/ Cîntau şi matrozii pe ea.// Iar noaptea şi marea-mpreună/ Făceau armonie deplin/ Pe ape lucire de lună/ Şi pace-n văzduhul senin". Celor ce ar deplînge „obiectivitatea" acestui lirism, le-aş atrage atenţia asupra prezenţei subliniate a poetului, adeseori marcată de el în scene agreste. Coşbuc făcea act de prezenţă ca un mare contemplativ, uneori la puterea a doua. Cînd a fost să se autodefinească, a găsit în poema Poetul, acele neasemuite cuvinte de adevăr şi de vrajă: „Sînt suflet în sufletul neamului meu/ Şi-i cînt bucuria şi-amarul..." (1911). Retipăririi masive a versurilor, — întîi act postum de dreptate, — trebuie să-i urmeze reeditarea Divinei Comedii şi deshumarea atentă a prozei tipărite şi inedite.

Şerban CIOCULESCU

POŞTA redacţiei

MICA ANTOLOGIE

SPRE INFINIT

Navei cosmice Vostok II

Purtat întîi de sine şi mai apoi de roată,
Din veacuri merge omul pe arşiţă sau zloată...
Şi vede-n patru unghiuri, întinsă coviltir,
Cum zarea-l împresoară de beznă şi safir —
De-a pururea cu dorul aprins mai viu sub frunte
Să urce către stele şi nesfîrşit, o punte...
Dar gîndul care-i fuse înlănţuit odată
I-arată înainte izbînda scăpărată
In lumea fără moarte — din care nou simbol
De vis şi împlinire, s-a înălţat ca sol...

ION ARIN

BUCURIE

Cît mai sînt
vreau să cînt
pagina bucurie de a fi,
prin surle vreau să strig
înfricoşata bucurie de a fi.
Curge lumina peste mine ca un ulei
Zumzăe lumea la urechea mea
cu toate zgomotele ei
Pîlpîe şi fîlfîe aerul pe obrazul meu
ca o forfotă de petale şi de văpăi
Şi ziua-mi spune că sînt
şi noaptea-mi spune că sînt
şi vînturile-mi spun că sînt
Eu capul mi-l las pe spate
şi rîd din mine,
şi las bucuria
ca apa unei fîntîni,
să curgă,
In cascade săltînd.

ANGELA CRAI

PRIMA IUBIRE

Mă urmăreşte-un zîmbet
Ca o melodie simplă şi suavă nimănui cîntată.
Mă urmăreşte-un mers legănat
Ca ondulaţia grînelor înainte de seceriş.
Din oglinda apelor nebăute
Mă urmăreşte-o privire ciudată.
Oi fi eu cel ascuns
In marginea stîngă-a acestei priviri ?
Intrebarea mi-a tulburat oglinda de cleştar a apei
Şi cerul şi-a pierdut în ea culoarea...

HAINEŞ ION

Imperativul realităţilor

(Urmare din pag. 1)

nice azi ca oricînd. Declaraţiile făcute de N. S. Hruşciov unui ziarist american sînt destul de elocvente în acest sens: „cred că oamenii de stat din ţările occidentale nu şi-au pierdut raţiunea şi nu sînt gata să răspundă cu război la semnarea Tratatului de pace. Ei îşi dau seama ce ar însemna în timpurile noastre să ne atace: ar însemna să fie distruşi".

Dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii în Uniunea Sovietică sînt dovezile care întăresc cele spuse de Nikita Sergheevici Hruşciov. Ameninţările occidentale nu au valoare şi zornăitul armelor lor nu intimidează pe nimeni.

Dar N.S. Hruşciov n-a vorbit numai de armele pe care le posedă Uniunea Sovietică şi, în orice caz, le-a amintit ţinînd seama de pregătirile pe care le fac puterile occidentale, de declaraţiile războinice ale acestora, de intensificarea războiului rece, de armatele trimise în Germania federală, de provocările din Berlinul occidental, de cursa înarmărilor, de mărirea bugetului de război al S.U.A. N. S. Hruşciov a subliniat totodată necesitatea rezolvării pe cale de tratative a tuturor poblemelor litigioase, făcînd din nou propuneri de dezarmare, chemînd din nou la tratative.

Nu a existat şi nu există declaraţie a premierului sovietic care să nu aducă în sprijinul păcii dorinţa fierbinte de a se ajunge la o înţelegere cu guvernele ţărilor din Apus, atît în problema germană, cît şi a păcii în general. Iată poziţia cinstită şi realistă a Uniunii Sovietice şi a celorlalte ţări socialiste, spre deosebire de cea a cercurilor imperialiste care flutură cu inconştienţă drapelul negru al morţii.

Declaraţiile de pace ale lui N. S. Hruşciov au fost categorice: vrem să trăim în pace cu toate popoarele lumii indiferent de sistemul lor politic. Chemăm la întrecere paşnică toate ţările...

Popoarele au înţeles astăzi că ele sînt datoare să lupte pentru soarta lor şi glasurile sînt din ce în ce mai puternice. Mişcările pentru pace din ţările capitaliste, precum şi rezultatul alegerilor din R.F.G. ilustrează cum nu se poate mai bine că guvernanţii belicoşi întîmpină o rezistenţă din ce în ce mai mare din partea popoarelor. In toate ţările opinia publică democrată şi iubitorii de pace îşi spun cuvîntul îndemnînd la tratative pentru încheierea Tratatului de pace cu Germania. E o realitate ce nu poate fi escamotată. Războiul poate fi evitat numai înlăturînd acest focar care este militarismul vest-german. Dacă conducătorii puterilor occidentale vor în mod real ca lumea să trăiască în pace, scutită de cel mai mare prăpăd termonuclear, ei nu pot acţiona decît în conformitate cu realitatea.

Al. ŞAHIGHIAN

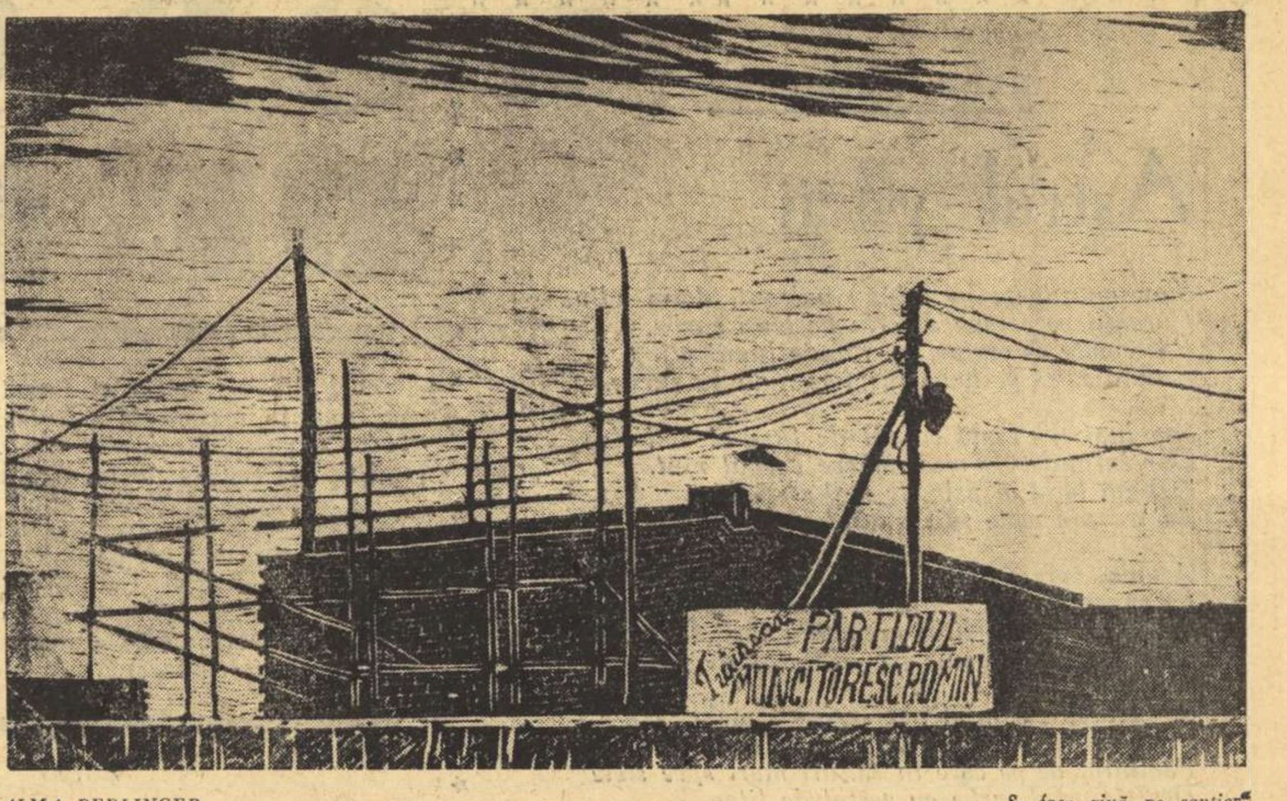

ALMA REDLINGER „Se face ziuă pe şantier"

Iaşul de mîine

(Urmare din pag. 1)

se înalţă statuia ecvestră în bronz a lui Ştefan cel Mare, sculptată de Em. Frémiet, alături e străvechea biserică domnească, iar către miazăzi pe dunga zării, ca nişte mari nave ancorate în larg, stau ctitoriile lui Duca Vodă şi Petre Schiopul, mănăstirile Cetăţuia şi Galata. Vedem asemeni silueta masivă a Goliei şi stăruim mai ales cu privirea la bijuteria arhitecturală a Trei-Ierarhilor, la turlele ei poligonale clădite pe tambururi şi îmbrăcate în fastuoase dantelării de piatră. Sus, pe colina Copoului, e calupul dalb al Universităţii „Al. Ioan Cuza" cu faţada luminată de crinii lămpilor cu mercur, iar hăt-departe, în fundalul dinspre asfinţitul zărilor, ca ale unui uriaş transatlantic plutind pe largul şes al Bahluiului, se desluşesc în estompă chenarele fabricii de antibiotice. In amforele ei dalbe, în autoclave şi cisterne fierb în clocot fermenţi, se rod acizi feluriţi şi trecînd prin tuburi şi retorte, se cristalizează penicilina, streptomicina, auromicina, aureociclina, cutaniolul, jecozincul saliformul, esterzolul, floridocinul, sulfanilul, unguentele oftalmice şi cele mentolate, pomezile, tabletele antigermin şi celelalte care mai sînt de pus la socotinţă şi care apără sănătatea oamenilor muncii.

In rîndul celorlalte multe alte monumente ieşene mai trebuie apoi puse splendida clădire a Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri", bisericile „Frumoasa" şi „Sf. Sava", Biblioteca centrală universitară „M. Eminescu" în ale cărei rafturi stau rînduite peste 1.200.000 cărţi, reviste şi alte publicaţii apărute în ţară sau venite din diferite colţuri ale lumii. Spitalul Dr. C. I. Parhon, Institutul de chimie al Filialei Academiei R.P.R., Casa-muzeu „Al. Ioan Cuza", Spitalul „Sf. Spiridon" şi altele, — cu toate înfăţişînd frumoase arhitecturi în stil moldovenesc, dibaci echilibrat cu alte înrîuriri dar care caută a se armoniza în mijlocul modernelor primeniri edilitare ale prezentului socialist.

Ni-i drag de aceea acest vechi Iaşi, de mult intrat, ca alte oraşe ale ţării, în Pantheonul culturii noastre naţionale, dar ne e scump, nespus de scump, Iaşul zilelor noastre şi al anilor care vor să vină! In Iaşul de azi admirăm, între multe altele, frumoasa Casă de Cultură a Sindicatelor din preajma fabricii „Ţesătura", Teatrul de vară din preajma Palatului culturii, blocul Express din capătul străzii Lăpuşneanu şi blocul-bar de pe străpungerea Ştefan cel Mare, rotonda de beton armat a stadionului sportiv „23 August", cu o capacitate de 25.000 locuri, elegantul şi splendidul hotel „Continental", Casa memorială „Ilie Pintilie". Noul peisaj arhitectonic al Iaşului capătă mereu amploare şi se întinde din centru spre marginile oraşului. Astfel, la capătul liniei de tramvai, în preajma pasarelei dinspre Bucium, se ridică o nouă şi importantă unitate industrială, — Iprofil „Mobila"-Iaşi, intrată în funcţiune de mai bine de-un an de zile şi planificată să livreze pe piaţă cîte 10.000 garnituri de mobilă pe an. Nu departe de aici, pe întinsoarea şesului Bahluiului, la poalele dealului Vlădicenilor, a şi zvîcnit în sus noua fabrică de ulei „Unirea" ce va intra parţial în producţie încă la sfîrşitul acestui an şi care va dispune de o capacitate de prelucrare de 150 tone ulei rafinat în 24 ore.

Intreaga zonă industrială ce se prefigurează aci, arată că în Iaşul anilor puterii noastre populare pe care, răsărind ca nişte meteori pe firmamentul năzuinţelor clasei muncitoare, l-au vestit, încă de mult comunişti ca Ilie Pintilie, centrul oraşului, cu civilizaţia lui socialistă, cu cultura lui înnoitoare, înaintează spre cartierele mărginaşe. Dispar astfel fostele osîndite mahalale, cu cocîltitele lor maghernite, iar oraşul se împodobeşte, rînd pe rînd, cu blocuri cochete, cu largi magistrale, cu sclipitoare salbe şi hurmuzuri de lumini fluorescente.

Datorită indicaţiilor şi măsurilor luate de partid şi guvern, străvedem, aşadar, în Iaşul anilor ce vin, flota cu dalbe, cu roşii şi albastre pînze ale noilor blocuri care, arborînd încă de pe acum catargele antenelor de televiziune, coboară şi vor coborî din deal de la Institutul agronomic „Ion Ionescu de la Brad", la vale, spre a poposi în apele radei din Piaţa Unirii, Din dreptunghiurile pieţii pietonale de aci, dominată de statuia lui Vodă Cuza şi scăldată de colierele havuzurilor, escadra noilor construcţii porneşte spre Nicolina şi pe străzile celorlalte cartiere scoase treptat din obscuritate şi înzestrate cu mîndre blocuri rînduite pe tapiserii de verdeaţă, între rondouri de flori răsădite de-a lungul somptuoaselor bulevarde, tăiate prin crengetul bogat al pădurilor de becuri electrice.

Din Piaţa Unirii, deja sîntem într-un sfert de ceas, cu autobuzul ori mîine poate cu troleibuzul, dincolo de bariera Socola, trecînd pe lîngă calupul antrepozitelor frigorifere nou zidite peste vechea rohatcă, linia ferată Iaşi-Ungheni pe-o sprintenă şi graţioasă pasarelă. Aceasta împodobită cu lămpi fluorescente, a păşit în 1960 dincolo, spre viile şi livezile împomate de la Bucium. Nu departe de-aici, vom poposi în fosta „fabrică de pochi" de la Socola la care s-a şcolit Creangă, sau peste drum, unde era odinioară vila lui M. Kogălniceanu şi unde vor apărea modernele stabilimente balneare, cu nămoluri. Desluşim aici, aşa cum va fi curînd, contururile pavilioanelor sanatoriale şi ale hotelurilor, ale restaurantelor şi ale cluburilor; vedem ştrandul, debarcaderul şi terenurile sportive, coşul centralei termice profilat pe costişa îmbrăcată cu podgorii a Vlădicenilor şi parcă simţim sub picioare covoarele moi, de nisip fin, mîngîios, întinse pe alei umbrite de frunzetul sălciilor şi al plopilor piramidali.

Veniţi odată la Iaşi. Toate acestea, şi încă multe altele, nu se află doar în schiţele şi desenele arhitecţilor, doar în machetele expuse. Toate acestea se pot descifra în planul şesenal şi unele după altele au şi prins a căpăta fiinţă şi vor înflori la Iaşi curînd, în 1961 şi în anii ceilalţi, ai desăvîrşirii construcţiei noastre socialiste!

Ion ISTRATI

Toamnă pe Semenic

* * *

ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI

(Urmare din pag. 1)

„Mi-ar fi indiferent".

„Aş saluta evenimentul, dar n-aş face nimic deosebit în acest sens".

„Aş saluta evenimentul şi aş susţine acest partid".

E lesne de imaginat cîtă plăcere i-ar face unui Goebbels acest îndrumar „democratic" către o şi mai nouă ordine nazistă. Ce-i drept, Goebbels a putrezit de mult. Dar guvernul de la Bonn există şi se bucură de cordialul sprijin al aliaţilor săi din N.A.T.O., mergînd pînă la înzestrarea sa cu arma atomică.

Intre atîtea alte fapte care dovedesc dezmăţul fascist şi revanşard în republica domnului Adenauer, această carte cu coperţi vişinii îşi strigă şi ea neruşinarea.

Aşa-zisul „Anuar al opiniei publice" îşi continuă şirul întrebărilor. Din numeroasele invitaţii la hitlerism, voi cita încă una, doar aşa, ca să mai vedem odată cu cine avem onoarea.

Textul ei e următorul:

„Tot ce am realizat între anii 1933 şi 1939... a fost distrus de război. Credeţi oare dumneavoastră că, dacă nu ar fi fost războiul, Hitler s-ar fi numărat printre cei mai mari oameni de stat ai Germaniei ?"

Intrebarea e pusă făţiş sub semnul zvasticei. Se merge pînă acolo încît anii de dominaţie nazistă, cu monstruoasele lor crime înfierate de o lume întreagă, sînt reanimaţi să defileze în combinezoane roz, simbolizînd fericirea. Se insinuează că regimul hitlerist ar fi fost, pasămite, un înger paşnic, căzut victimă războiului, că banditul Hitler s-ar fi jertfit, de fapt, pe altarul progresului.

Acestea se scriu, se tipăresc, se multiplică, cel puţin semioficial, în Republica Federală Germană.

Dacă mi-ar fi îngăduit, aş formula şi eu o întrebare în „Anuarul opiniei publice" din Germania Occidentală. Aş întreba:

— In numele căror interese şi forţe acţionează guvernele american, englez, francez, atunci cînd susţin cu trupe şi bombe şi zarvă nemaipomenită pe revanşarzii vest-germani? Pe gustul cui lucrează ele atunci cînd, la hotărîrea ţărilor socialiste de a încheia tratatul de pace german şi de a lichida urmările celui de al doilea război mondial, răspund la unison cu şerpii ce-şi mută cuibul din casca lui Göring în casca lui Strauss ?

Opinia publică mondială cunoaşte cu precizie adevărul. Ea cere abandonarea, în sfîrşit, a unui joc nedemn şi primejdios.

Eugen FRUNZĂ

DEZBATERI IMPORTANTE LA SESIUNEA O.N.U.

(Urmare din pag. 1)

O.N.U. şi a delegatului ciankaişiştilor care, în fond, nu reprezintă pe nimeni.

Atitudinea luată de Statele Unite în aceste două probleme din preambulul sesiunii, dovedeşte că ele sînt încă departe de a-şi da seama deplin de realitate, de a se călăuzi raţional şi a sesiza just noul echilibru de forţe în lume.

Dar atunci cînd între culise ele trag asemenea sfori, la tribuna Adunării Generale, unde au început discuţii în problemele politice, răsună glasul popoarelor din ţările socialiste şi cel al ţărilor neangajate care apără Cuba, libertatea popoarelor Africii, dezarmarea, restabilirea drepturilor legitime ale Chinei în O.N.U., primirea în O.N.U. a R.P. Mongole şi a celor două state germane, libertatea Algeriei.

Se dovedeşte că tot mai multe state se alătură luptei pentru dezarmare generală şi totală, pentru coexistenţă paşnică, pentru tratative în problema germană şi a Berlinului, pentru pace.

Poporul nostru, alături de Uniunea Sovietică şi celelalte ţări socialiste, urmăreşte cu atenţie lucrările Adunării Generale a O.N.U. din această sesiune, cu convingerea că raţiunea va învinge şi că amatorii politicii pe marginea prăpastiei nu vor voi să cunoască fundul prăpastiei.

Vigilenţi şi solidari, continuăm lupta pentru pace, prin sporirea necontenită a forţei noastre.

Demostene BOTEZ

Venind...

Cînd
venind din două capete de lume
ne vom înţelege
căci vom vorbi acelaşi grai,

Cînd
din cîţiva paşi
vom da ocol pămîntului
iar eu îmi voi feri faţa cu pălăria mea largă de pai
de razele sorilor artificiali,

Cînd te voi ajuta în munca ta
iar munca ta va fi să dai ploaie pămîntului,
cînd fiecare lucru va avea pentru noi
preţul bunătăţii lui,

Cînd vom locui printre stele
acolo, în odaia noastră,
vom mîngîia pruncul strîns la pieptul meu
şi vom fi de-apururi
un tată, o mamă şi un copil.

Atunci vom vorbi despre noi, cei de astăzi şi din trecut,
cu surîsul blînd al necunoaşterii,
Iar noi aceia pierduţi în pulberea noastră,
ne vom simţi aproape
atît de aproape şi de fericiţi...

Mioara CREMENE

Dramaturgia și cei mai mici spectatori

Pe marginea piesei „BĂIATUL DIN BANCA DOUA..." de Al. Popovici

Ca tot ceea ce se include în sfera artei, literatura pentru copii urmează legile și răspunde cerințelor întregii literaturi. Lucru cu care nu toată lumea este de acord, căci uneori raporturile se prezintă într-o formă bizară: literatura pentru adulți e literatură — pur și simplu —, în timp ce literatura pentru copii e întotdeauna literatură „pentru cei mici", trebuind să se bucure, ca atare, de o porție suplimentară de indulgență și bunăvoință din partea cititorilor și a criticii. Personajul care la talia de 1,75 m e considerat schematic, la înălțimea de numai 1 m. devine „un model" (pozitiv sau negativ) și ,,cel mic", care nu poate protesta, e împiedecat multă vreme să cunoască și alte culori decît albul și negrul. (Cît privește nuanțele, ele sînt după unii excluse din literatura pentru copii ca fiind greoaie și „nespecifice").

Reamintim toate acestea deoarece ni se pare că Al. Popovici, cu piesa ,,Băiatul din banca doua" („Teatrul" Nr. 8/1961), este printre cei care încearcă o înțelegere mai largă și mai exactă a **specificului** literaturii pentru copii, atacînd curajos nuanțele și, în spiritul unei comunicări directe cu publicul său, interzicînd categoric „orice elemente de feerie". Autorul a gîndit, probabil, că feeria „ține la distanță" pe spectator, tulburînd în alt chip sensibilitatea lui, prin folosirea unor tonalități mai grave, oarecum festive. Piesa este, dimpotrivă, concepută ca un dialog continuu cu micii spectatori, chemați să intervină activ în acțiune, să **stea de vorbă** cu personajele și chiar să le sfătuiască. Or, feeria este cel mai nepotrivit cadru pentru un astfel de colocviu.

Personajul principal al piesei, Marin (nu Martin sau Martinel, cum l-ar fi numit alți zece scriitori credincioși „specificului"), este un urs mic, simpatic și prietenos, dar cam naiv și cam leneș, încurcînd uneori treburile altora și corespunzînd astfel caracterizărilor făcute de știință și de înțelepciunea populară. Copiii îl vor simpatiza, fără îndoială, dar nu-i vor ierta stîngăcia și lenea, dîndu-li-se prilejul să-l admonesteze pentru greșelile sale. De altfel acesta e și scopul piesei: cunoaștere și atitudine. Copiii vor afla cîte ceva din viața pădurii, din caracterul animalelor și freamătul constructiv al unui șantier, vor lua parte la un mic spectacol de circ, vor asista îngrijorați la mașinațiile „personajelor negative" și vor aplauda satisfăcuți o dată cu pedepsirea acestora.

Cunoașterea e dirijată, desigur, prin mijloace artistice și chiar pasajele mai didactice au ceva atrăgător, familiar, care exclude transformarea scenei într-un podium de catedră. Iar atitudinea e reclamată deschis, făcîndu-se apel la spectatori ca la adevărați cetățeni activi ai vremii noastre, incapabili de indiferență socială, pregătiți să sprijine valorile noi, pozitive.

Fără să se bazeze pe o intrigă complicată, menită să captiveze prin ea însăși, piesa va stîrni totuși un interes constant prin alegorie și permanente referiri directe la activitatea umană. Personajele-animale au funcții și personalități metaforice: Anița, veverița, este ziaristul pădurii, Beno, ciocănitoarea, este telegrafist, Sever, ariciul, e meșter croitor, Beton, castorul, e constructorul etc. Aluziile la povești și fabule cunoscute, „reconsiderarea" sau reviziurea unor atitudini sau împrejurări clasice sînt făcute cu haz și declanșează imagini noi în fantezia micilor spectatori, solicitați mereu să ia poziție și chiar să participe la acțiune (sînt chemați pe scenă să ajute la „construcție", li se oferă răspunderea de a-l trezi pe Marin, paznicul șantierului, în caz de primejdie etc).

Uneori, autorul exagerează însă în această direcție, întinzînd prea mult coarda colaborării cu sala: organizarea unei ,,orchestre" formată din spectatori care sînt îndemnați să imite diferite instrumente este și gratuită și riscantă, căci subminează convenția teatrală și poate anula emoția artistică, greu recuperabilă apoi.

Dar piesa lui Al. Popovici nu se adresează numai copiilor, printre altele și din cauză că aceștia nu vin singuri la teatru; subtitlul precizează „pentru copii și părinți". De unde o serie de apropouri și glume accesibile numai ,,celor mari", unele de bună calitate (aluzia la repertoriul infantil al unor studenți de la Institutul de teatru care știu pînă și „Balada unui greier mic" a lui Topîrceanu, afirmația Regizorului — personaj al piesei — că „la noi se cîntă tot timpul, căci sîntem un teatru serios, de proză, nu unul muzical", referirile la repertoriul sărac al muzicii de la radio sau la calitatea inferioară a unor jucării din comerț etc), altele de gust îndoielnic, ca în citatele ce urmează: „REGIZORUL: Atunci, poate vrei un piramidon? VOCEA: O jumătate... REGIZORUL: De piramidon? VOCEA: Nu, o jumătate de durere mi-a și trecut cînd am auzit de piramidon"; sau: „Îmi place zmeura și teatrul, / imitațiile lui Mircea Crișan / și mormăitul lui Hodovanski"; sau: „MARIN:... Dar mata, dacă te cheamă Vrabie, cum de ești om? VRABIE: Iaca, așa mă cheamă. MARIN: Atunci, spune-mi ce-ai visat azi noapte? VRABIE: Eu? De ce? Am visat... o felie de tort. MARIN: Bravo. Atunci ești om, pentru că vrabia mălai visează" etc. Acest umor mediocru aduce în unele scene un suflu de spectacol revuistic, ieftin, improvizat. Firește, sînt replici care pot fi reluate, cizelate, revizuite în spiritul celor mai bune din piesă.

Beneficiind de fantezie și umor, piesa lui Al. Popovici va prilejui, desigur, un bun și educativ spectacol pentru copii și chiar... pentru părinți.

Dumitru SOLOMON

Scenă din spectacolul „Mercadet"

FILM

Leon Garros își caută prietenul

Puțin timp după reușita coproducție ,,Normandie, Niemen", asistăm la un nou succes al cineaștilor sovietici și francezi, filmul: „Léon Garros își caută prietenul". In filmul realizat de studiourile ,,Maxim Gorki" din Moscova și ,,Procirex" din Paris, sînt prezente întîmplări hazlii, încurcături și gaguri cinematografice de bun gust. Cei patru scenariști: Serghei Mihalkov, Michel Cournot, Leonid Zorin, și Semion Klebarov au creat un text valoros în care bogăția de idei se exprimă clar în replici spontane și expresive. Colaborarea celor patru scenariști s-a dovedit în general fructuoasă, deși ansamblul materialului literar suferă de lipsa unei concepții unitare. Acest lucru nu este însă de natură să estompeze calitățile filmului, care este conceput mai mult ca un reportaj cinematografic. Pretextul de fabulație, deosebit de simplu, este îmbogățit cu un material faptic veridic, semnificativ pentru viața oamenilor sovietici. Lunga călătorie a celor trei francezi: Fernand Tierri, mecanic la una din uzinele din Paris, Gregoire Lefevre, fotocorespondent și Léon Garros, gazetar, prin Moscova și apoi pe urmele prietenului lui Léon Garros pînă la Bratsk în îndepărtata Siberie, dezvăluie o multitudine de aspecte ale vieții cotidene a oamenilor sovietici.

Intr-o uzină siderurgică munca este în toi. Peste tot entuziasm, pasiune. Rezultatele unei munci tot atît de entuziaste și pline de pasiune, de această dată a colhoznicilor sînt evidente: uriașe crescătorii de păsări și animale, metode tehnice avansate. După orele de muncă un spectacol e binevenit. La casa de cultură, voie bună, muzică, dans. Viața oamenilor sovietici e bogată și scenariștii au dorit să dezvăluie spectatorului, și în bună parte au reușit, aspecte cît mai diverse și mai expresive. Multe dintre cadrele filmului aproape documentaristice prezintă oamenii sovietici cu viața lor, cu munca lor de fiecare zi. Elementele caracteristice, ilustrînd țara sovietică sînt surprinse din punctul de vedere al celor trei turiști francezi. De altfel, după cum remarcă unul dintre scenariștii filmului, Serghei Mihalkov, într-un articol publicat într-o revistă sovietică de specialitate, cei trei francezi nu au transpus pe ecran ideile unui scenariu, ci au adus ei singuri impresiile lor personale despre locurile și oamenii sovietici. In film putem vedea construcții, șantiere, combinatul metalurgic Jdanov, construirea hidrocentralei Bratsk, colhozuri și pe stăpînii tuturor acestora — oamenii sovietici.

O metodă specifică filmului, folosită cu pricepere a dat naștere unor secvențe deosebit de bine realizate. Este vorba despre comentariul interior al eroului principal, Léon Garros (referindu-se la grija pe care trebuie s-o poarte celor doi tovarăși de drum și la unele trăsături de caracter ale acestora) pe care se suprapune o imagine cinematografică cu totul diferită acestor gînduri, surprinzînd din goana mașinii, oameni și locuri. Procedeul indică o colaborare creatoare între scenariști și regizorul filmului Marcel Pagliero. Și nu singura. Fuga realizatorilor de facilitate, de exemplificări sterile, este vădită chiar și atunci cînd sînt folosite mijloace cinematografice uzitate, ca de pildă retrospectiva în care prietenul lui Léon Garros, pe nume Boris Vaganov, își amintește de munca grea dar plină de satisfacții depusă pentru construirea celei mai mari hidrocentrale din lume, la Bratsk.

Fabulația filmului ,,Léon Garros își caută prietenul" se desfășoară pe mai multe planuri. Paralel cu acțiunile întreprinse de grupul celor trei francezi se desfășoară și alte conflicte care, deși aparent secundare, ocupă în acțiune un loc important. Este vorba de cel determinat de aviator și de Natașa, logodnica lui, apoi de conflictul dintre Fernand Tierri și Mașa, fata de la lift etc. Conduse cu pricepere de creatorii filmului, aceste conflicte colaterale primesc rezolvări din cele mai veridice.

Un umor fin, de calitate, străbate întregul film. El este rodul unor replici (de exemplu: discuția dintre francezi și crescătoarea de vaci, dintre Fernand Tierri și cele trei tinere din Moscova etc.) sau al unor situații comice (secvențele în care francezii sînt luați drept ingineri specialiști, plimbările mecanicului Fernand cu fata de la lift etc).

In film sînt prezente și unele secvențe care satirizează cu subtilitate atitudinea superficială a unor ziariști francezi (de pildă radioreportajul realizat de Léon Garros în primele momente ale sosirii în Moscova) sau intențiile ușuratece ale lui Fernand Tierri.

Recunoaștem cu satisfacție cîțiva actori îndrăgiți: Jean Gaven, în rolul fotocorespondentului Gregoire Lefevre, Tatiana Samoilova, în rolul Natașei, apoi Ludmila Marcenko, Iuri Belov, Evgheni Bukenkov, Valentin Zubkov. In două din rolurile principale îi vedem pe Leon Zitrone (Leon Garros) unul dintre cei mai cunoscuți și populari comentatori ai televiziunii franceze și Jean Rochefort, care își face debutul cu acest film și care dovedește un remarcabil talent.

Turnările au fost făcute în Uniunea Sovietică, ceea ce a însemnat odată cu deplasarea celor trei interpreți francezi și filmarea unor cadre cu adevărat autentice.

Silvia NICOLAU

Teatrul Național Popular la București

JEAN VILAR, GENEVIEVE BRUNET, DE KERDAY despre:

- reprezentarea clasicilor
- relația actor-regizor
- proiecte

„Uvertura" la discuția cu Jean Vilar, a susținut-o GENEVIEVE BRUNET, care pentru a face o punte de zilele pline de muzică ale Festivalului Enescu la teatru, a început spunînd:

— Iubesc foarte mult muzica. M-am bucurat că am putut asista la concertul laureaților și la cel cu Simfonia a IX-a.

— *Aveți compozitori preferați?*

— Bach, Mozart, Debussy. Mi-a plăcut foarte mult Passacaglia din concertul pentru vioară și orchestră de Șostakovici pe care am auzit-o interpretată de Nina Beilina. Am cumpărat la Moscova, unde am fost în turneu înainte de a veni la București, multe discuri. Imi pare rău că nu l-am auzit pe Richter la București.

— *Veți putea să-l auziți, în curînd la Paris. Va concerta chiar în sala T.N.P.-ului, la Palatul Chaillot.*

— Sper să fim la Paris pînă atunci. Am discuri cu Richter.

Discuția continuă despre muzică minute în șir. Geneviève Brunet vrea să afle cît mai multe amănunte despre Festivalul Enescu. Trecem apoi la un alt subiect: cinematograful.

— Imi place cinematograful. Am jucat în cîteva filme.

— *Care este cel mai recent?*

— Acum un an, un film în care rolul principal era interpretat de Annie Girardot. De atunci nu am mai avut timp să filmez.

— *Preferați teatrul?*

— Cred că filmul este o artă utilă, dar teatrul este minunat. E de altfel o mare diferență.

— *Ați mai fost la București cu „Vieux Colombier". Sînteți acum angajată permanent la T.N.P.?*

— De aproape un an joc la T.N.P.

— *Vă place rolul pe care îl aveți în „Turcaret"?*

— *Nu știu dacă este potrivit pentru mine. Bineînțeles, prefer Elena din „Războiul Troiei'.*

JEAN VILAR

— *Dar rolul din „Mercadet"?*

— Joc cu plăcere în această piesă.

— *Preferați repertoriul modern?*

Zîmbind, Geneviève Brunet răspunde:

— Prefer un anume Goldoni. Am jucat în această vară la Festivalul de la Avignon într-o piesă de Goldoni, în regia lui Vilar. Dar să vă răspund la întrebare: îmi place Anouilh.

— *Ați jucat în teatre diferite și sub îndrumarea mai multor regizori...*

— ...deci despre regizori.... Ii prefer pe cei care lasă o anumită libertate actorului. Personalitatea trebuie respectată. Actorul caută și el. Imi displac regizorii care împiedică pe actori să contribuie la desenarea rolului. Creație la repetiții, în spectacol și chiar la fiecare spectacol.

— *Improvizație?*

— Da. Desigur improvizație într-un cadru precis, făcută cu bun gust. Detest improvizația pentru improvizație.

— *Cum colaborați cu Vilar?*

— In spiritul celor spuse mai înainte. Jean Vilar lasă aproape o libertate totală actorului la primele repetiții.

Intervine în discuție JEAN-JACQUES de KERDAY, asistentul de regie al lui Jean Vilar:

— Chiar mai mult. Vilar spune că actorul trebuie să furnizeze „materia primă" regizorului. La primele repetiții, Vilar nu dă nici o indicație și lasă actorul să-și joace rolul după propria sa concepție. Altfel actorul nu mai este un artist, privindu-se el însuși de posibilitatea de a-și crea rolul.

— *Există însă discuții prealabile?*

— Desigur. Nu se discută numai piesa respectiva, ci și toată opera autorului pe care îl reprezentăm, epoca în care a trăit, climatul social. Facem uneori apel la sociologi, istorici, critici literari pentru a explica un autor. Și apoi pe scenă.

— *Vilar EXPLICA sau ARATA?*

— Nu ARATA niciodată. El EXPLICA, ca să folosesc acest termen. El se adresează intelectului actorului și apoi sensibilității lui. De altfel e greu de făcut o compartimentare. In orice caz pot spune că e vorba de o metodă intelectuală.

— După cîteva repetiții, *completează Geneviève Brunet*, ne corectează expunîndu-ne logic de ce sînt necesare modificări. Pentru aceasta face apel la istorie, artă, literatură.

— Chiar și concepția despre propriul său rol Vilar ne-o explică, *spune Jean-Jaques de Kerday care lucrează din 1948 cu Jean Vilar.*

— *T.N.P.-ul e una din singurele trupe permanente?*

— Da. La alte teatre, în general, actorii sînt angajați pentru 30 de reprezentații. Desigur că dacă spectacolul are succes contractul poate fi prelungit. Cea mai grea perioadă e cea între angajări. Noroc de cinema și televiziune care salvează uneori de șomaj pe un actor sau altul, *spune Geneviève Brunet.*

Ultima măsură a uverturii. A sosit JEAN VILAR. Un bărbat înalt, suplu, cu mișcări repezi, energic. Pare o fire autoritară, un om sigur. Dar după primele cuvinte cunoști pe omul care nu își impune ideile, care le exprimă reticent, gata să accepte, cînd este convins, și un alt punct de vedere.

Privesc pe masa din cabina unde avea loc discuția. Un dicționar francez-romîn și „Sarcinile Uniunilor Tineretului" de Lenin, în limba franceză.

— *Vreți să studiați acest discurs al lui Lenin?*

— L-am citit de mult. Dar mi-a plăcut ediția și am cumpărat-o aci.

— *Ați venit la București cu două piese din repertoriul clasic al T.N.P.-ului. Cum credeți că trebuie reprezentați azi clasicii?*

— Cred că marile subiecte pot interesa publicul contemporan. Sînt desigur piese care răspund mai exact neliniștilor epocii actuale, cele de critică socială. Așa sînt „Turcaret" și „Merandet".

— *Vedeți în aceste piese o contingență cu Franța actuală?*

Răspunsul vine imediat:

— Desigur. „Turcaret" s-ar putea juca în costume moderne. Și limbajul este contemporan, minus cîteva expresii financiare.

— *De ce nu îl jucați în costume moderne?*

Vilar strîmbă din nas. Nu răspunde. Completez:

— *Cunoașteți desigur experiențe similare cu Shakespeare sau Molière.*

Brusc răspunsul:

— Tocmai de aceea nu încerc. Ceea ce s-a făcut nu mai trebuie repetat.

— *Vă întrebam despre reprezentarea azi a clasicilor. Sensibilitatea publicului este alta decît pe vremea lui Lesage sau Balzac.*

— Există o cale de mijloc între reconstituire istorică și reprezentarea modernă a unui clasic. Această cale trebuie adoptată.

— *Amestec?*

— Bunul gust, experiența își spun cuvîntul. Cred în inteligența publicului care știe să extragă dintr-un spectacol ceea ce răspunde preocupărilor lui. Prefer acest gen de piese celor de iubire, chiar dacă e vorba de „Romeo și Julieta". Teatrul angajat este oricînd și oricum preferabil celui neangajat.

— *Spectatorul este, putem spune, și el un creator.*

— Desigur. Nu fac teatru pentru imbecilii. Increderea în spectator, în puterea lui de înțelegere este o lege. Publicul știe să aleagă din bogăția de sensuri a unei piese.

— *Revin la un răspuns al dvs. Vorbeați despre problemele epocii noastre. Printre acestea se detașează problema apărării păcii...*

— V-am înțeles. Montăm „Pacea" de Aristofan la toamnă. Adaptată însă puterii de înțelegere a publicului francez. Referirile din piesă sînt contemporane.

— *Modernizare? Vă pronunțați parcă împotriva unei asemenea metode?*

— Nu am încă o concepție clară despre acest spectacol.

Se vede că Vilar este un om care gîndește îndelung asupra unui spectacol, caută, reface. Un veșnic frămîntat.

— Voi face regia și voi juca rolul principal.

— *Ca în „Arturo Ui".*

— Am montat această piesă a lui Brecht dat fiind pericolul reînvierii fascismului.

— *Un spectacol diferit de cel de la „Berliner Ensemble'?*

— Eu am văzut în Arturo Ui mai ales prostia periculoasă. Sînt pericole care nu permit gluma. T.N.P.-ul a jucat primul în Franța o piesă de Brecht, „Mutter Courage", în 1951. A fost atunci o mare bătălie.

— *Cu cine?*

— Evident, nu cu publicul. Cu o parte a presei, cu autoritățile. Eram să fiu „curățat" din postul de director al T.N.P. Opera lui Brecht trebuie jucată. E o mare operă.

— *Adoptați și principiile lui Brecht cu privire la „distanțare".*

— Eu cred că actorul trebuie să dea tot ceea ce poate, nu să fie rece, rezervat, ci sensibil, viu.

— *Credeți că Brecht autorul poate fi despărțit de Brecht regizorul?*

— Este excelent pentru un teatru să aibă un director care este și autor și regizor. Dar pentru actorii și publicul francez sistemul regizoral al lui Brecht nu este întru totul adecvat.

— *Ați văzut spectacole ale lui „Berliner Ensemble"?*

— Am văzut „Mutter Courage". Cred că au făcut un lucru mai bun ca noi. Alt stil. Noi eram în 1951 la prima reprezentație Brecht. Am lucrat și în grabă.

Discuția continuă despre Brecht, despre spectacolul lui „Piccolo Teatro" cu „Opera de trei parale" „italienizat" și care văzut de autor a fost acceptat, despre repertoriu în general, despre discuțiile cu publicul și formele de apropiere a teatrului de masa spectatorilor — muncitori, oameni simpli — pentru care se editează un ziar în care se explică piesa, se organizează întîlniri regulate cu actorii, abonamente, etc.

Cineva din trupă îi aduce lui Vilar cîteva filme de 16 mm.

— Sînt un pasionat al aparatului de filmat. Toate spectacolele T.N.P.-ului sînt imprimate pe peliculă.

— *Numai ca cineast amator?*

— Am jucat cred în două filme.

—*In „Till Eulenspiegel"...*

— Da, cu Gérard.

Urmează o lungă pauză. Amintirea lui Gérard Philippe este încă vie.

Discuția se reînnoadă greu, Vilar ne spune în continuare:

— Imi place și filmul.

— *Un actor poate face și teatru și film?*

— Nu. E o diferență considerabilă. Trebuie optat pentru una sau alta. Ori teatru, ori cinema.

— *Pentru că vorbim despre actori. Aveți preferințe?*

— Da, pentru toți actorii buni, pentru cei care caută să fie cît mai departe de propriul lor geniu, *spune zîmbind Vilar.*

Aceste cuvinte îl definesc perfect pe Jean Vilar, regizorul și actorul, mereu altul, mereu în căutarea noului.

Aplauzele publicului au fost adresate acestui mare actor, care ne-a spus:

— Am avut la București în sală spectatori inteligenți, reacționînd la subtilitățile de text și de joc. *Iar Geneviève Brunet completează că sala Palatului oferă un cadru bun, cu o acustică excelentă. Arhitectura este modernă, dar nu este rece ca a multor clădiri construite în alte țări în ultimii ani. Bunul gust este mereu prezent.*

Discuția s-a terminat. A început spectacolul. Iar mîine (miercuri n. r.) din nou la drum spre Sofia și apoi Varșovia unde T.N.P. va aduce ca și aci mesajul artei sale.

Sergiu BRAND

CRONICA dramatică

DESPRE VILAR SAU LAUDA SIMPLITĂȚII (I)

Celor care s-ar fi așteptat să întîlnească în spectacolele Teatrului Național Popular culorile aprinse și sunetele stridente ale inovării declarative, li s-a oferit o replică remarcabilă. Vilar a prezentat două compoziții scenice străbătute de fiorul marei simplități. Redescoperind valorile unor piese vechi, regizorul n-a crezut necesar să îmbogățească artificial manuscrisele îngălbenite. El s-a însărcinat — dimpotrivă — să găsească cheia contemporană pentru descătușarea sensului unor pagini uitate. Nu o dată „întinerirea" clasicilor în teatru se realizează pe seama pitorescului amuzant de epocă, în dauna examenului critic al trecutului. In aceste cazuri, regizorul cu bluză de nylon zîmbește condescendent pe seama redingotelor de mult demodate, fără a observa îndestul ceea ce a rămas viu în bătrînele drame, adică tocmai ceea ce justifică reluarea acestora. Zîmbetul regizorului nu este absent nici în creațiile lui Vilar, dar el nu rîde de Balzac și nu se amuză pe seama bătrîneței lui Lesage, ci stabilește noi coordonate scenice pentru ca ironia autorilor să-și recapete virulența. O asemenea întreprindere cere o baghetă fină, un rafinat simț al măsurii, în serviciul unei concepții ideologice de o autentică actualitate. Vilar îndeplinește cu aparentă dezinvoltură aceste obligații. Aparentă dezinvoltură, pentru că ritmul interior al acțiunii se sprijină pe o minuțioasă elaborare a spectacolului care a cerut, desigur, o pasionată muncă de construcție.

Citindu-l într-unul din articolele sale din ultimii ani, pe Antonin Artaud, Vilar reținea prețioasa idee a „limbajului concret" pe care regizorul trebuie să-l creeze pentru a adăuga replicilor scrise — prin gest și mișcare, decor, lumină, muzică — o mai deplină expresie a semnificațiilor textului. Sarcina directorului de scenă este așadar de a scrie încă odată textul literar, dar cu cerneală simpatică, descifrabilă la căldura rampei. Această dublare a autorului devine, în fond, o supunere lucidă față de litera dramei, care urmează a fi reliefată de regizor ca mandatar al contemporaneității. In această ordine de idei este util să reamintim modul în care, după munca uriașă depusă pentru realizarea versiunii scenice a lui „Platonov", Vilar a ținut să precizeze raportul dintre text și viziunea regizorală: „Cer toate libertățile" scria cu acest prilej directorul Teatrului Național Popular: „Toate. Pentru o piesă de Cehov ca și pentru oricare altă operă. Acest principiu odată fixat, regizorul de talent își va da seama repede că, în același timp, el nu e liber. Cu cît opera este mai înaltă, cu atît mai mult ea îl obligă pe regizor să fie doar un interpret și nu un creator". Respectul față de text capătă în activitatea lui Jean Vilar o covîrșitoare importanță, dar este vorba nu despre respectarea convențională a datelor exterioare ale operei ci de stima și considerația acordată sensurilor creației literare, conținutului particular al acesteia. Acest punct de vedere călăuzește vădit și alegerea de către Teatrul Național Popular a lucrărilor din alte timpuri, în vederea reconsiderării lor. Nu ni se pare întîmplătoare nici selectarea din rafturile bibliotecilor a lui „Turcaret" sau a comediei lui Balzac. Există o transparentă legătură de substanță între aceste două piese scrise la o distanță de un secol și jumătate aproape, una de cealaltă. Incă la sfîrșitul secolului trecut, Larroumet, criticul de la „Le Temps" observa filiația tematică a celor două lucrări dramatice. Ele ne apar cu atît mai mult azi, în epoca de crepuscul a capitalismului, ca elemente ce marchează distinct momente succesive în cronica fetișizării banului, principiu moral suprem al burgheziei. „Turcaret" și „Mercadet, omul de afaceri" figurează astfel ca paragrafe ale unei monografii dramatice care-și propune să acuze venalitatea în imagini de autenticitate istorică. Vorbind despre aventurile argintilor în alte vremi, reprezentarea acestor piese depune mărturii nimicitoare în procesul atît de actual al mercantilizării conștiinței în societatea burgheză.

DOMINIQUE PATUREL
(De la Brive)

Țelul reconsiderărilor scenice ale lui Vilar se înscrie în această ordine. El nu vizează modernizarea explozivă și gratuită a datelor spectacolului, ci o riguroasă și sobră fixare a luminilor rampei asupra acelor accente conținute în piesă, care — conturate cu o nouă vivacitate — acuză vicii prezente încă pe agenda istoriei. Pentru a-și atinge scopul, Vilar execută o abilă și abia simțită detașare de text. Acesta nu este așadar interpretat în litera lui oarbă, ci urmărit în subtextul său contemporan. Replicile și mișcările personajelor sînt supuse unui neîntrerupt comentariu critic la care participă jocul actorilor, decorul, lumina, muzica de scenă. Detașarea de textul aparent nu implică nici un moment ironizarea manierei autorului, regizorul conducînd operațiile în spiritul valorificării respectuoase a piesei. Lesage și Balzac se află continuu în avantscenă, la dreapta regizorului care execută în numele autorilor (dar într-un nou spirit) o salutară mutare a accentelor.

Mercadet (în interpretarea lui Vilar) nu surprinde publicul prin ieșiri intempestive din cadrul convențional al scenei. El nu apare pe neașteptate într-o lojă și nici nu-și uită peruca în culise. Pentru a-și îndeplini programul critic, interpretul se desprinde însă de datele grave ale personajului și nu ia în serios zbuciumul sufletesc al acestuia. Vilar joacă astfel rolul întreprinzătorului Mercadet, refuzîndu-i acestuia afectivitatea sinceră și apăsînd continuu pe latura cinică a eroului, pe versantul caracterologic esențial. In concepția noului său interpret, Mercadet nu apare nici ca victimă a mediului în care se dezvoltă și nici măcar ca un foarte talentat om de afaceri. Trăsăturile pozitive ale tatălui de familie Mercadet sînt tratate în linii anume îngroșate, care trezesc suspiciunea spectatorului. Vilar atrage totodată atenția asupra eșecurilor în serie ale eroului înlănțuit în cercul propriilor sale ingeniozități. Jocul actorului și pensula subțire a regizorului pun sub semnul îndoielii capacitatea lui Mercadet, evidențiind cabotinismul speculatorului și sugerînd mediocritatea omului, artificialitatea panașului său. Cînd este ruinat fără scăpare, Mercadet își apasă inima cu o grimasă de histrion debitînd textul fără strălucire, cu o neascunsă neglijare a tonului. Interpretul devine însă scînteietor cînd se află pe ruta goanei după aur. Aceasta este magistrala caracterologică a personajului și Vilar, fără a-l înnobila pe Mercadet, îi acordă un ritm revelator.

GENEVIÈVE BRUNET
(Madame Mercadet)

Desene de SILVAN

Păstrîndu-se pe terenul caracterizărilor etice, Vilar (actorul și regizorul) pare să prețuiască în mod deosebit ceea ce am numi tehnica aforistică a valorificării replicei satirice. Intreaga trupă a Teatrului Național Popular este inițiată în această tehnică care organizează în jurul acțiunii o remarcabilă rețea de sentințe corosive. Replici care, la lectură, trec neobservate, dar care dețin potențial valoare de aforism sînt decupate verbal și rostite după o promițătoare pauză, ca elemente ale mesajului piesei către spectator, sau numai ca sublinieri ale sensului unor situații. Un actor deosebit de înzestrat ca Dominique Paturel — de pildă — obține în acest mod efecte remarcabile și deloc facile. In această predilecție pentru poanta cu tîlc spusă în marginea cursului obișnuit al dialogului, se evidențiază o altă latură a detașării critice de text care caracterizează montările lui Vilar. Intîlnim aci o altă modalitate a comentariului neîntrerupt la care ne-am referit, comentariu la care participă cu un surîs malițios muzica sincopată a lui Duke Ellington ca și grandilocvența rizibilă a marșurilor lui Maurice Jarre.

Este absolut necesar să facem distincția cuvenită între această detașare critică pe care am observat-o în spectacolele lui Vilar și „efectul de înstrăinare" brechtian. O înrudire, nu numai temperamentală, există desigur, între interpretul francez al lui Arturo Ui și autorul acestei piese. Ea poate fi situată pe linia simplității de expresie a teatrului de idei contemporan, pe linia sobrietății izvorîte din respectul pentru semnificațiile majore ale textului dramei. Deosebiți într-o mare măsură de principiile enunțate de Brecht, trupa lui Vilar și animatorul ei se întîlnesc cu autorul lui „Mutter Courage" în opoziția fermă față de naturalism și — în același timp — față de orice formă a barocului scenic, veche sau inedită.

V. MÎNDRA

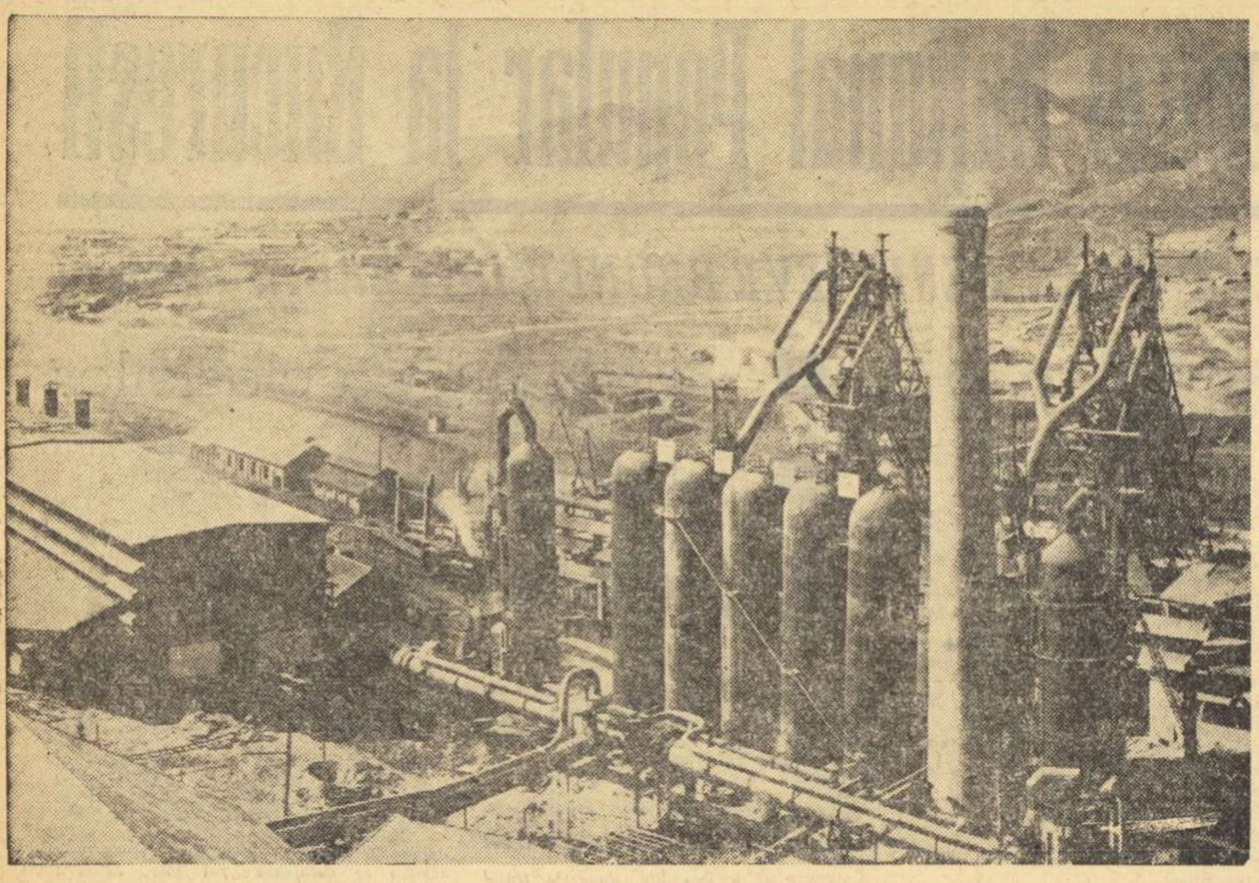

Rapida dezvoltare a industriei R. P. Chineze: Oțelăria din San Ming, provincia Fu Kien

Probleme actuale ale literaturii sovietice

Scriitorul sovietic Alexandr Ceakovski, redactor-șef al revistei „Inostrannaia literatura" a sosit, la invitația Uniunii Scriitorilor din R.P.R., în țara noastră să-și petreacă concediul de odihnă. I-am găsit pe A. Ceakovski și pe soția sa pe terasa hotelului „Internațional" de la Mamaia.

După ce conversația noastră a depășit pragul primelor impresii, am trecut în mod firesc la probleme privind mișcarea literară.

— Nu știu cum să formulez întrebarea pentru ca, fără să devină prea generală, să exprime ceea ce ne interesează atît de mult. Cititorii doresc mereu să știe ce este nou în literatura sovietică.

— Întrebarea e cam vastă, într-adevăr, *ne-a răspuns A. Ceakovski,* și s-ar putea ca răspunsul să nu fie destul de amplu, pe măsura ei. Sînt atîtea cărți noi apărute pe care nu le-am citit încă. Dacă-mi dați voie, am s-o restrîng: ce trăsături calitativ noi au apărut în ultimii ani, în literatura sovietică? Mă refer la ultimii 5–6 ani, adică la perioada de după Congresul al XX-lea al P.C.U.S. Aceste trăsături în literatură, și nu numai în literatura sovietică, ci, în general, în literaturile socialiste, au apărut sub forma unei dezvăluiri mai profunde, mai pasionate, aș spune, a ceea ce este pozitiv, nou.

Congresul al XX-lea a constituit pentru scriitori un impuls puternic în cunoașterea profundă, în interpretarea obiectivă, științifică a fenomenelor vieții.

Toate acestea nu înseamnă că pînă la Congresul al XX-lea s-au scris numai cărți schematice, superficiale. Cred că nici nu-i nevoie să amintesc cîte cărți foarte bune și mari s-au scris și înainte și după război. Mă refer însă nu la *cărți,* ci la transformări și tendințe în *întreaga literatură,* în ultimii ani, la saltul calitativ al literaturii noastre, în ansamblul ei.

— Apar mereu, în literatura sovietică, cărți foarte multe și foarte diferite...

— E adevărat. Au apărut cărți multe și diferite. Unele mai bune, altele mai puțin bune, cărți în jurul cărora au avut loc discuții aprinse. Lucrul este firesc. Pentru cucerirea unor sfere noi este nevoie de maturitate, de înțelegere politică și ideologică a fenomenelor și de înțelegerea exactă a scopului pentru care scrii.

Se poate sta de vorbă pe teme de estetică, de mijloace de expresie, cu un artist care este profund convins că munca lui, literatura, este, după formula leninistă, „partea integrantă a cauzei generale a proletariatului". De convingerea adîncă a acestui lucru depinde și greutatea specifică a artei lui.

Scriitorul lipsit de înțelegerea politică și ideologică exactă a fenomenelor și-ar închipui că se poate crea literatură nouă cu mijloace de expresie artistică vechi, decadente.

Arta nouă se caracterizează însă prin tematica ei nouă și prin mijloacele sale noi de expresie. Se poate replica la aceasta că nu există tematică burgheză și tematică socialistă, există viața din care scriitorii își iau materialul. Tematica, mijloacele artistice și alegerea faptelor însă, nu pot fi arbitrare, amestecate, ele consituie un tot unitar și decurg din poziția ideologică și din poziția de viață a artistului.

Este clar, de pildă, că în condițiile lumii capitaliste un film ca „La dolce vita" a lui Fellini este un act progresist. Orice încercare de a-l imita însă, din partea cinematografiilor noastre, ar însemna un pas înapoi. Esența rămîne în poziția artistului față de literatură al cărei scop final este oglindirea problemelor sociale și exercitarea unui rol educativ activ.

— Ce loc ocupă, în activitatea creatoare preocuparea scriitorului pentru dezvăluirea contradicțiilor și problemelor sufletului omenesc? Cum vi se pare sub acest raport tînărul scriitor sovietic Iuri Kazakov, care se bucură, mi se pare, în ultimii ani, de o mare popularitate?

— Mi se pare de la sine înțeles că nu exclud din exigențele cele mai de seamă preocuparea scriitorului pentru oglindirea contradicțiilor sufletești. Mă interesează însă și ca scriitor, și ca cititor nu exercițiile de analiză abstractă, scotocirea în sufletul omului, ci raportul omului cu societatea, oglindirea vieții lui spirituale de pe pozițiile realismului socialist.

De vorbă cu

Alexandr Ceakovski

În ceea ce privește popularitatea unora dintre scriitorii tineri, Axionov, autorul „Colegilor" este poate cel mai citit. Iuri Kazakov este talentat dar popularitatea lui este mai restrînsă. Place mai mult unora dintre scriitori pentru analiza psihologică fină, poate și pentru că scriitorii judecă, uneori o operă literară și numai după „cum e făcută".

Scriitorii care se bucură și s-au bucurat însă întotdeauna de aprecierea cititorilor sînt cei care știu să redea, în primul rînd, spiritul timpului. „Așa s-a călit oțelul" poate avea slăbiciuni artistice dar cui i-ar trece prin cap să facă analiza frazei cînd cartea se citește dintr-o suflare, și cu toată ființa ta simți epoca revoluției?

Dacă problemele epocii, spiritul vremii nu au pătruns în opera scriitorului cărțile lui vor semăna, cum spunea Bielinski, cu nevasta care te cheamă la masă cînd pe tine te preocupă problema existenței lui dumnezeu.

„Vi-l prezint pe Baluev" de V. Kojevnikov a fost discutată din punctul de vedere al compoziției, al mijloacelor artistice, al intervenției autorului etc., etc., dar cartea se citește în toată Uniunea Sovietică pentru spiritul ei polemic, revoluționar, pentru mesajul ei înflăcărat.

— Ați vrea să ne spuneți la ce lucrați acum?

— Să vă spun drept nu-mi face plăcere să vorbesc despre o carte la care tocmai lucrez și despre care nu știu nici eu încă exact cum va fi. Din cele 7–8 cărți pe care le-am scris pînă acum, în afară de prima („S-a întîmplat la Leningrad"), nu mă mai mulțumește nici una. Bineînțeles că atunci cînd le-am scris nu mă gîndeam că peste cîtăva vreme nu-mi vor mai place. Timpul, ultimii ani însă au adus o apreciere mai exactă.

Aș vrea acum să scriu o carte bună. Va fi o lucrare de proză lirică. Aș vrea să fie o sinteză a ceea ce am înțeles pînă acum, despre oameni și epoca noastră. Nu știu exact cum o să se numească. Știu însă ce vreau să exprim în ea, și cred că în ultimă instanță cele mai importante probleme sînt legate de sentimentele și gîndurile care se nasc în cititor după ce a citit cartea. Dacă acestea sînt sentimentele și gîndurile pe care a vrut să i le trezească scriitorul, constructor activ al societății socialiste și comuniste, înseamnă că el a biruit.

— Ne-ar interesa să știm ce ecou are literatura romînă în rîndurile cititorilor sovietici?

— Și „Editura pentru literatură universală" din Moscova și revista „Inostrannaia literatura" au publicat numeroase opere clasice și contemporane din literatura romînă. Criticii sovietici au scris studii și articole despre marii dumneavoastră prozatori și poeți. În „Inostrannaia literatura" au apărut versuri de Tudor Arghezi, poet stimat și iubit la noi. Am făcut cu multă plăcere cunoștință cititorilor sovietici cu Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Maria Banuș, revista a publicat dintre cărțile scriitorilor mai tineri romanul „Setea" de Titus Popovici, „Oaie și ai săi" de Eugen Barbu, „Nopți înfrigurate" de Aurel Mihale, povestiri de Remus Luca și alte lucrări romînești. Ne-ar interesa mult colaborarea criticilor dumneavoastră pentru articolele mai ample despre problemele poeziei și prozei romînești.

Profit acum de faptul că am sosit la dumneavoastră ca să iau cunoștință de operele literare noi care au apărut aici în ultimii doi ani. Sper că vom crea mijloace de comunicare mai operative și directe între revista „Inostrannaia literatura" și scriitorii romîni.

Inainte de a ne lua rămas bun, A. Ceakovski a adăugat:

— Vă rog să transmiteți conducerii Uniunii Scriitorilor mulțumirile mele pentru ospitalitate, pentru atenție și prietenia cu care am fost înconjurat în tot timpul vizitei mele.

Margareta ȘIPOȘ

Vedere parțială a oțelăriilor și laminoarelor de la Riesa (R. D. Germană)

12 ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII POPULARE CHINEZE

PAC YU TANG

Furtuna primăverii

O, dimineață dintîi a primăverii visate!
Colina respiră aburi scînteietori în zenit.
Orhideea își suie valul de flacără roșie
Ca o prevestire a soarelui nerăsărit.

Nici o pînză a norilor, neagră, nu umple văzduhul,
Nici un vînt nu seamănă boabele furtunii-n pămînt,
Dar adînc un ecou rotitor pulsează în aer,
Văile palide încă scurmînd, detunînd.

Aproape, mereu mai aproape, în sunete clare,
Peste satul în pantă, siluete grăbite se strîng,
Brazdele umede întoarse în aerul tare
Și lăstarii mărunți scînteiază prelung.

Nu ecoul furtunii trezește pămîntul din vise...
Bubuitul egal al tractoarelor lunecă-n vînt.
Nu mătasea întinsă a ploii suind foșnitoare
Ci ploi de zîmbete limpezi cad pe pămînt.

Din calea acestui mers înainte spre soare
Zeii se-ascund, furișat pîlpîind și dispar.
Iată pe urmele brazdelor oamenii urcă
Și buzele singure cîntă puternic și clar.

În romînește de CEZAR BALTAG

Cîntecul dealului

Iată
două fete cu pălării de paie,
pălării de paie fosforescente
ca luna
două fete rotindu-și umbrelele,
umbrelele sclipitoare
ca soarele roșu.

Dealurile-s perlate cu fructe zemoase
sub ramuri.
O, frunzele mingi de foc bătînd în vedere!
Albinele duc pe spinări
modularea unui cîntec prelung:
oh, voi dealuri încîntătoare.

Perechi de îndrăgostiți gustă un cîntec
ca pe un vin dulce amețitor
care dă rotogoale tinerilor, tinerelor,
îndrăgostiților, îndrăgostitelor.

În romînește de NICHITA STĂNESCU

HUANG CHENG

Poem

Noaptea e lungă, ascunsă ni-i cărarea;
Stelele spînzură grele, zorii par să-ntîrzie;
Cuget de unul singur la sarcini încă de-mplinit,
Și tare, totuși, în credință, eu nu-mi doresc o altă soartă,
Nu-mi mai feresc ființa, nici nu rîvnesc la tihnă.
Aici în luptă sîngele meu întreg se varsă;
Nu spune drumu-i lung și zorii că-ntîrzie;
Cocoșii cîntă și soarele răsare-n fața noastră.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Baletul chinez „Lanterna magică", interpretat de ansamblul Teatrului Central chinez de Operă și Balet

Săptămîna

Doar o bombă!

In această lună septembrie a frămîntatului an 1961 a apărut în flegmaticul și conservatorul ziar britanic „Times" un articol puțin obișnuit, intitulat destul de semnificativ „Ofițerii americani abuzează de puterea lor". Citām textual începutul articolului împricinat!

„In Statele Unite nu există o armată tăcută. In lupta pentru alocări, o gură mută poate duce la sinucidere profesională; de la pozițiile militare avansate pînă la birourile comisiilor Congresului, propagandiștii militari au dus o activitate îndelungată, întîmpinată de opinia publică cu mai mult sau mai puțin resentiment. Nu au existat obiecții cînd ei doreau doar o bombă proprie, sau 50 escadrile suplimentare de bombardiere supersonice, sau o flotă de vase purtătoare de avioane. Se pare însă că de scurt timp ei doresc ceva mai mult; ceva ce seamănă foarte mult cu o influență a militariștilor de extremă dreaptă în politica externă și treburile interne; aceasta a provocat o nemulțumire considerabilă și cererea de a se face o anchetă oficială?

Rețineți, vă rog fraza: „Nu au existat obiecții cînd ei doreau doar o bombă proprie, sau 50 escadrile suplimentare de bombardiere supersonice..." Drăgălaș, nu-i așa, ca într-un joc de copii. Băieții sînt obraznici și atunci, ca să devină cuminți, primesc în dar jucării. Doar o bombă proprie. Doar vreo 50 escadrile de bombardiere supersonice. Numai atunci joaca lor devine exuberantă, zgomotoasă, fără grijă. Dragii de ei...

Mi-am amintit, cu acest prilej, de alți copii, veritabili, de la noi din țară, de reacția lor în fața micului ecran, cînd rula vreun film cu subiect de război. N-am observat pe fețele lor vreo exclamație de bucurie, cînd o bombă exploda în mijlocul unei străzi și arunca în aer case, blocuri, cînd sfîrteca viețile oamenilor. Dimpotrivă. Puteai citi mai curînd oroarea, o neînțelegere acută a faptului că pe lume poate exista război. Iar mai tîrziu, după o matură chibzuință, o întrebare: sînt răi cei ce vor război?

Ca să revenim la exclamația de mirare a bătrînului ziar reprezentant al imperiului britanic, care află spre a doua jumătate a anului 1961 niște noutăți vechi de cîțiva ani, băieții din S.U.A. cu trese de general ce se joacă de-a războiul au atins un înalt nivel de inteligență, ca taurii în corrida văd roșu pretutindeni. O gazetă militară scrisă de ei special pentru soldați a ajuns la culmea înțelepciunii politice: Truman, Dean Acheson și Eleanor Roosevelt sînt considerați comuniști iar Walter Lippmann ar avea înclinații comuniste. Militariștii americani au ajuns la extrema limită a ceea ce se mai poate numi concepție politică, atunci cînd membri ai guvernului R.F.G., mișcarea laburistă, presa și învățămîntul din țările Europei occidentale sînt denunțați, într-un film destinat serviciilor militare din S.U.A. a fi... dominați de comuniști.

O bombă, zece bombe, o escadrilă, sute de escadrile au deschis apetitul strategilor de la Pentagon. Avansările din timp de pace, pe care altă dată generalii și amiralii nici nu le puteau visa i-au făcut să viseze la puterea politică. Ei au început să creeze „școli pentru anticomunism", „forumuri ale libertății", au devenit peste noapte oratori și conferențiari. Fundația Ford, care poartă un nume totalmente imun la ideile socialismului observa că oficialitățile ministerului de război al S.U.A., atît civili cît și în uniformă, țin de cîteva ori mai multe discursuri și scriu de cîteva ori mai multe articole de politică externă decît oficialitățile Departamentului de Stat.

In tot hățișul de piedici puse dezarmării generale și totale se văd urechile de măgar ale strategilor dementi de la Pentagon, care își văd amenințată existența de propunerile Uniunii Sovietice pentru crearea unei lumi fără arme, fără războaie.

In spatele formulei atît de răsuflată a așa-zisului control al armamentelor ventilată de atîtea ori de S.U.A. auzi parcă țipătul militariștilor: doar o bombă, doar un supliment de bombardiere, supersonice, lăsați-ne să ne jucăm!

Ion MIHĂILEANU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

In numărul 8/1961 din revista sovietică „Voprosi literaturi" a apărut articolul lui Mihai Novicov, intitulat „Rezolvarea unor probleme importante". Articolul prezintă volumele de estetică, teorie și critică literară apărute în țara noastră în cursul anului 1960.

Un loc important în articol îl ocupă analiza studiilor care se referă la opera lui Sadoveanu și Arghezi. In același timp, articolul evidențiază problemele mai importante care stau în centrul atenției criticilor romîni.

In Editura Academiei de științe a U R S.S. a apărut cel de al treilea și ultimul volum din importanta lucrare „Istoria literaturii ruso-sovietice", întocmită de un colectiv al Institutului de literatură universală „Maxim Gorki".

Volumul cuprinde studii istorico-critice referitoare la dezvoltarea literaturii sovietice între anii 1941–1957. Capitole monografice tratează creația literară a cunoscuților prozatori și poeți ca Ehrenburg, Fadeev, Leonov, Paustovski, Prișvin, Tvardovski, Tihonov și a multor alți creatori ai literaturii sovietice.

Italia

Cunoscutul poet și romancier italian P. Paolo Pasolini a hotărît să-și încerce forțele în domeniul regizoral. După cum relatează presa italiană, el a turnat filmul „Cerșetorul" după ce a luat cîteva „lecții" de regie de la Federico Fellini. In filmul său, scriitorul regizor își alege o temă pe care a mai tratat-o în romanele „Băieții zănateci" și „Viața nemiloasă": protestul pasionat împotriva condițiilor inumane de viață ale locuitorilor din suburbiile Romei. Filmul povestește istoria suferințelor unui tînăr șomer fără adăpost poreclit „Cerșetorul". Actorii filmului „sînt găsiți pe stradă": tineri, fete și adolescenți pe care Pasolini îi cunoaște personal și care „se joacă pe ei înșiși" după cum a arătat el.

R. D. Germană

Răspunzînd întrebării „Cum au primit oamenii de cultură din R.D.G. măsurile luate de guvern pentru apărarea granițelor republicii", în cadrul unui interviu acordat ziarului „Sovietskaia Kultura", Hans Bentein, ministrul culturii din R.D.G. arată:

„Oamenii de cultură au salutat aceste măsuri, subliniind marea lor importanță pentru apărarea păcii. Încă din primele zile, presa a publicat declarațiile cunoscuților noștri oameni de cultură Arnold Zweig, Ștefan Hermlin, Bruno Apitz, Willi Bredel, Herbert Nachbar ș.a.. Mulți actori s-au adresat Consiliului de Miniștri cu rugămintea de a li se da posibilitatea de a juca sau cînta în fața unităților miliției populare și a armatei noastre populare, care apără granițele republicii".

Cuba

„Mîine este în 26" – noul roman al scriitoarei cubane Ilda Perera – descrie viața plină de tragism a oamenilor muncii din Cuba înainte de biruința mișcării revoluționare. Eroii romanului sînt muncitori și studenți care luptă împotriva dictaturii lui Batista.

Romanul Ildei Perera, după părerea criticilor, merită atenție nu numai ca document al timpului ci și ca operă de înaltă ținută artistică, ceea ce lasă să se prevadă că masa cititorilor îl va primi cu căldură.

R. S. Cehoslovacă

A ieșit de sub tipar o deosebit de interesantă carte a criticului Jan Petrmihla, intitulată „15 ani de literatură cehă", în care se face o analiză amănunțită și o trecere în revistă a scrierilor mai importante apărute între anii 1945–1960. Lucrarea poate fi socotită un îndrumar de preț pentru cei dornici să cunoască literatura noii Cehoslovacii, și totodată o imagine grăitoare a drumului ce îl parcurge poporul ei spre socialism.

R. F. Germană

Cunoscutul scriitor vest-german Ștefan Scherpner a publicat un articol în care critică cu vehemență pe acei scriitori din R.F.G. care nu militează împotriva reînvierii militarismului și revanșismului german. Mulți dintre ei – subliniază autorul – deși dau lucrări de valoare, ca de exemplu Erich Kubi, nu au totuși suficient curaj să vorbească despre ceea ce este cel mai important, justificîndu-se cu neamestecul în „politica murdară". Dar acești literați se abat tocmai de la tradiția vechii literaturi germane: ei nu țintuiesc la stîlpul infamiei fascismul, așa cum au făcut Becker, Brecht și cum o fac mulți alți scriitori germani contemporani.

R. P. Bulgaria

Articolul de fond al săptămînalului „Narodna Kultura" intitulat „Repertoriul – o problemă importantă" tratează problema pregătirii teatrelor pentru noul sezon.

Săptămînalul cheamă pe lucrătorii teatrului să arate chipul omului nou, fiu al clasei muncitoare, prin a cărui muncă este construită societatea noastră. „Narodna Kultura" propune, printre altele, să fie mai des jucate piese de Leonov, Vișnevski, Pogodin, Korneiciuk, Arbuzov, Afinoghenov, Romașev, Stein și ale altor dramaturgi sovietici.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.28; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23 25

Bibl prez

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 41 (395)
joi 5 octombrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

ÎN ACEST NUMĂR:

- **Leonid Leonov:** Literatura și arta viitorului (pag. 4)
- **Ploaia** Schiță de Vadim Trunin (pag. 4)
- **Amintire din Berlin** de Mihai Gafița (pag. 8)

Luna prieteniei romîno-sovietice

Cu periodicitatea unei sărbători tradiționale, Luna prieteniei romîno-sovietice se întoarce în fiecare toamnă. Prilej întotdeauna de bogate manifestări culturale, Luna prieteniei, anul acesta, se desfășoară în condiții puțin obișnuite. Ea are loc în lumina pe care o răspîndește Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, proiect care a fost dat publicității în vederea apropiatului Congres al P.C.U.S.

Acest monumental document, care a fost pe drept numit manifestul comunist al epocii contemporane și care dezvăluie în fața noastră mărețele perspective ale viitorului strălucit către care merge omenirea, dă marii sărbători a prieteniei romîno-sovietice un spor de însuflețire și un conținut deosebit de bogat.

Sistemul mondial socialist, se spune în proiectul de Program, „constituie începutul procesului istoric de apropiere multilaterală între popoare". Afirmație pe deplin dovedită de felul rodnic în care s-au dezvoltat, de șaptesprezece ani încoace, legăturile politice, economice și culturale dintre țara noastră și Uniunea Sovietică. E destul să aruncăm o privire în urmă și să comparăm. Mărginindu-ne la domeniul literaturii vedem că distanța parcursă este uriașă. Cititorul romîn are astăzi la îndemînă în limba lui pe toți scriitorii clasici ruși, unii din ei figurînd cu opere complete. Din literatura sovietică se traduce de asemeni în chip considerabil. Totodată scriitorii noștri clasici sînt traduși și răspîndiți nu numai în limba rusă, dar și în limbile altor popoare ale Uniunii Sovietice. Același lucru se întîmplă și cu principalii noștri scriitori actuali. Un viu schimb cultural se săvîrșește necontenit între cele două țări prietene.

Ne-am obișnuit ca în fiecare toamnă, cu prilejul deschiderii Lunii prieteniei romîno-sovietice, să trecem în revistă realizările obținute în cadrul acestui schimb în cursul ultimului an și să constatăm de fiecare dată sporul lor considerabil. Anul acesta, activitatea sărbătorească a Lunii prieteniei se va îmbogăți în chip covîrșitor cu manifestările închinate cunoașterii profunde a principalelor teze din proiectul de Program al P.C.U.S.

Bogăția de idei a proiectului de Program este atît de mare încît după lectura lui rămîi uimit, ca în fața unui vast organism construit cu meticulozitate pînă la cele mai mici amănunte și în care nimic nu e de prisos. De exemplu, numai capitolul privitor la „domeniul formării conștiinței comuniste" cuprinde în el, concentrat în fraze lapidare, materialul mai multor volume, deoarece fiecare frază s-ar putea dezvolta și comenta pe un mare număr de pagini. Capitolul acesta e de o mare frumusețe. Frazele lui sună plin și profund. „Munca pentru binele societății este datoria sfîntă a fiecărui om. Orice muncă în folosul societății, atît fizică cît și intelectuală, este demnă de respect și de cinste". „În societatea comunistă omul nu poate să nu muncească. Nici conștiința lui, nici opinia publică nu-i vor permite aceasta. Munca după capacități va deveni o obișnuință, prima necesitate vitală a tuturor membrilor societății". Sau acel admirabil „cod moral al constructorului comunismu-

Al. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 6)

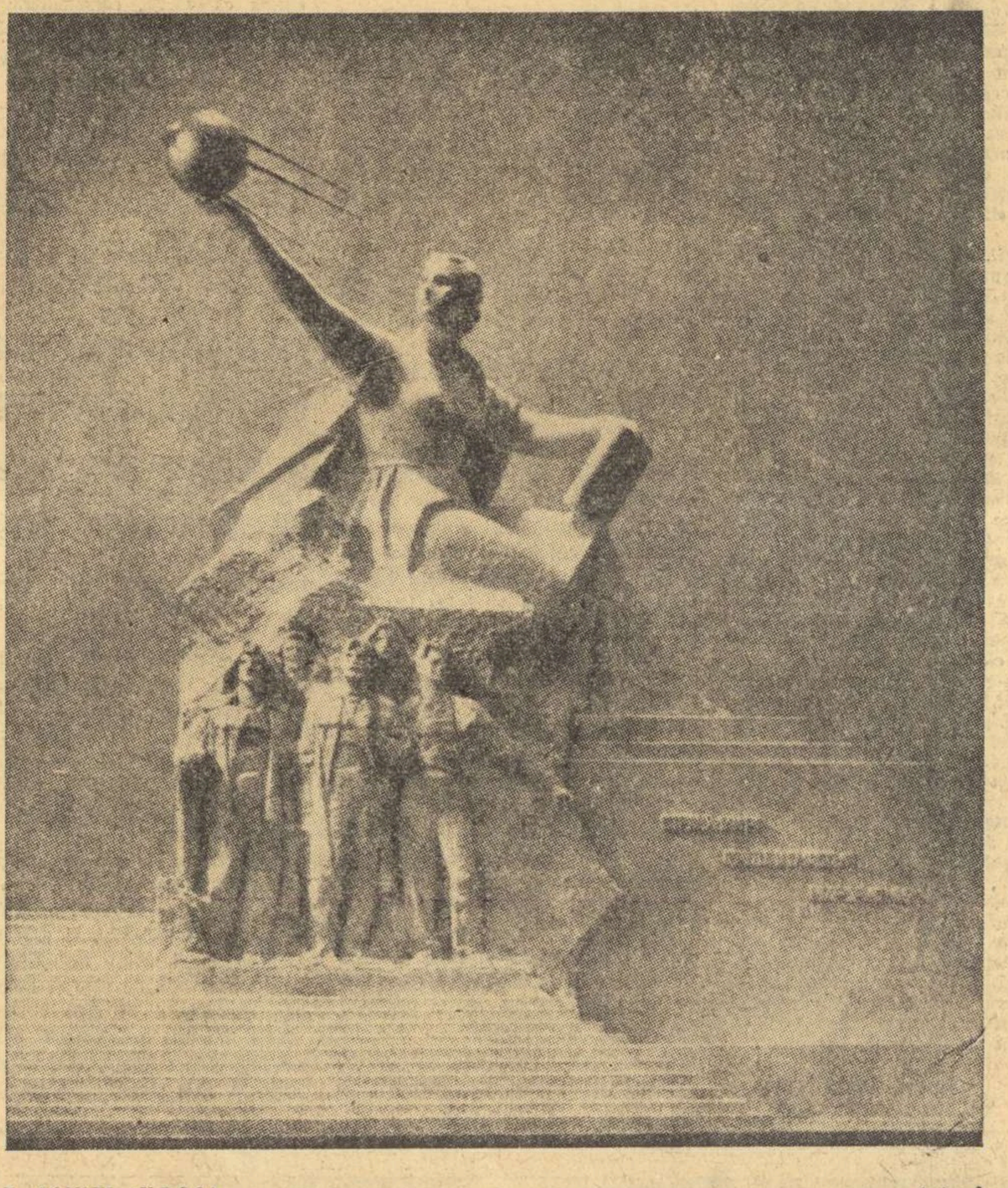

N. TOMSKI (U.R.S.S.) „Știința"

REALITAȚILE POSTBELICE ȘI PROBLEMA GERMANĂ

Tone întregi de cerneală au fost consumate în presa occidentală din ultimele săptămîni pentru a se convinge opinia publică că albul nu este de fapt alb ci e negru, că 2+2 este de fapt egal cu 5 și nu cu 4, că Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste, dorind să încheie tratatul de pace cu Germania și să reglementeze problema Berlinului occidental, ar primejdui pacea.

Minciuna, oricît s-ar farda și s-ar împopoțona, nu ajunge pînă la urmă să semene nici cu un simulacru de adevăr, iar cercurile agresive din occident care au zăngănit armele amenințînd cu războiul în cazul Berlinului occidental, n-au izbutit să apară în ipostaza de porumbei ai păcii. Realitățile Europei post-belice sînt realități încăpățînate chiar dacă „iluziile" și o concepție greșită din ultimii zece ani cu privire la problema germană — cum definea ziaristul american Walter Lippmann politica mai veche și mai recentă a Departamentului de Stat al S.U.A. — au încercat să le ignoreze sau să li se opună.

După înfrîngerea hitlerismului, care a dezlănțuit ultimul război mondial, aducînd groaznice suferințe popoarelor Europei, au trecut destui ani pentru ca să fie de mult timpul și cazul să se reglementeze astfel problema germană, încît să se tragă toate concluziile pe care le-au oferit lecțiile aspre ale istoriei.

Nu întîmplător un număr de comentatori cunoscuți din presa occidentală și-au dat seama în ultimul timp că este absurd să se nege pur și simplu justețea și realismul propunerilor făcute de Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste. Este într-adevăr foarte greu să susții încredințarea armei atomice militariștilor vest-germani ca o contribuție la asigurarea securității europene, să consideri discursurile și adunările revanșarzilor din R.F.G. ca un model de democrație, să admiri cererile lor de revizuire a frontierelor Germaniei și să saluți prezența unor Speidel și Heusinger în fruntea N.A.T.O. ca un monument închinat memoriei victimelor nazismului.

Revista americană „The Nation" într-un articol intitulat sugestiv „Vorbim prea mult", făcînd aluzie la cuvîntările ațîțătoare ale unor reprezentanți oficiali americani, printre care Johnson, vice-președintele S.U.A., se întreba: „Cărei cauze vest-berlineze anume consacră Johnson «viața noastră, soarta noastră și onoarea noastră sfîntă?» Pentru ca frișca să nu lipsească din meniurile cafenelelor de pe Kurfnerstenbamm? Pentru a apăra rămășițele iredentiste ale fostului nazism? Pentru a-l apăra pe Willy Brandt de consecințele propriilor sale cuvîntări incendiare?"

E absurd să contești dreptul Republicii Democrate Germane de a veghea ca Berlinul occidental, care se află pe teritoriul ei, să înceteze a mai fi o sursă de provocări la adresa cuceririlor socialismului și a păcii. E absurd să țipi despre o pretinsă încălcare a libertății Berlinului occidental atunci cînd Uniunea Sovietică și R.D.G. sînt dispuse să garanteze statutul de oraș liber, demilitarizat, care își păstrează rînduielile sale sociale și liberul acces al circulației spre toate țările Europei. E absurd să proclami încăpățînarea de a nu recunoaște Republica Democrată Germană ca o politică de perspectivă atunci cînd realitățile postbelice evidențiază existența incontestabilă a unei republici socialiste germane care, spre deosebire de R.F.G., n-a amenințat și nu amenință securitatea altor țări europene și a aplicat prevederile de la Potsdam.

Oricît s-ar zbate militariștii vest-germani și sprijinitorii lor de peste ocean ca să împiedice recunoașterea existenței a două state germane, ca să salveze cioburile unei politici funeste promovate atîția ani de zile, realitatea contemporană mondială care marchează avîntul, creșterea considerabilă a comunității țărilor socialiste, va impune triumful rațiunii, prin reglementarea pașnică a problemei germane și a Berlinului occidental.

Ion MIHĂILEANU

La centenarul unității Italiei

Tradiționalele legături de prietenie între popoarele romîn și italian și-au găsit o nouă și elocventă manifestare în festivitățile organizate la București cu ocazia centenarului unității și independenței Italiei.

Sărbătorirea mișcării „Risorgimento" a fost nu numai un prilej de amintire a luptei comune a popoarelor romîn și italian pentru unitate și independență dar și prilej de subliniere a necesității intensificării legăturilor culturale între cele două țări.

Asupra acestor idei, profesorii Vincenzio Aranggio-Ruiz și Raffaele Ciasca — care sînt, împreună cu alții reprezentanți eminenți ai intelectualității italiene oaspeți ai Academiei R.P.R. — au insistat în declarațiile făcute pentru revista noastră:

— *Organizarea la București a unor festivități cu prilejul centenarului unității Italiei este o inițiativă care trebuie salutată mai ales că țările noastre și-au obținut unitatea în același timp, prin lupta activă a popoarelor noastre. Idealurile de libertate și independență care i-au animat pe luptătorii de acum 100 de ani sînt mereu actuale*, ne spune profesorul Ruiz, vice-președinte al „Academiei Nazionale dei Lincei".

— În ce sens actuale?

— *Din timp în timp este bine să se reamintească existența mișcării pentru libertate care are vechi tradiții în istoria poporului italian. Manifestația care a avut loc duminica aceasta la Torino a subliniat legătura între lupta patrioților de acum 100 de ani pentru unitatea Italiei și cea a antifasciștilor din timpul ultimului război mondial. Această luptă noi o numim al doilea „Risorgimento". Pot vorbi despre această epocă ca luptător antifascist. Fascismul a însemnat pentru Italia cea mai tristă perioadă din istoria sa, după formarea ca stat independent. Faptul că terminarea războiului ne-a găsit luptînd alături de coaliția antihitleristă ne dă posibilitatea să spunem că sîntem continuatori ai „Risorgimento"-lui din 1861. Existența în Germania occidentală a unei anumite mișcări naziste ca și indulgența manifestată acolo față de foștii fasciști arată necesitatea, așa cum am mai spus, de a manifesta pentru libertate.*

— Aceasta este și o contribuție la apărarea păcii.

— *Desigur. Pe această linie se înscriu și contactele culturale italo-romîne. Reuniunile intelectuale care au ca scop cunoașterea și apropierea între popoare contribuie la pacea lumii. Mai ales cînd astfel de reuniuni au la bază legături tradiționale, așa cum este cazul celor romîno-italiene. De aceea sînt foarte fericit că particip la festivitățile de la București, manifestare a fraternității dintre popoarele noastre latine.*

Bucuriei de a cunoaște pe oamenii de cultură romîni i se adaugă plăcerea vederii acestui oraș admirabil care este București. E o metropolă în plin progres de care locuitorii săi sînt mîndri, mîndrie pe care am întîlnit-o și la cunoscuții oameni de știință și cultură romîni față de progresele Romîniei, spuse în încheierea declarației profesorul Vincenzio Aranggio-Ruiz.

Am stat în continuare de vorbă cu profesorul Raffaele Ciasca, directorul Institutului de istorie modernă din Roma.

— *Pentru mine vizita în Romînia prezintă o semnificație mai largă decît evenimentul propriu-zis al sărbătoririi centenarului unității Italiei. Asemenea vizite, ca și cele făcute în Italia de*

De vorbă cu profesorii V. A. RUIZ și R. CIASCA

REPORTER

(Continuare în pag. 6)

CONSTRUCȚIA CONȘTIENTĂ A VIEȚII

Pe marginea proiectului de Program al P. C. U. S.

Cînd studiezi textul proiectului de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice ai în același timp sentimentul de cotitură istorică, de perioadă hotărîtoare pentru omenire și certitudinea simplă pe care ți-o dă un plan înțelept de muncă. Grandiosul e tradus în măsuri practice, punct cu punct. Tehnica sovietică a fotografiat fața ascunsă a Lunii, a fixat cu precizie imaginea a ceea ce era îndepărtat în spațiu și ferit de observație. Orînduirea comunistă e în stare să deslușească principalele trăsături ale viitorului, pentru că e în stare să-l construiască. Există în textul proiectului de Program multe fraze care se gravează în conștiința cititorului prin simplitatea cu care sînt rostite adevăruri sau sarcini fundamentale: „Partidul trasează sarcina ca întreaga populație să fie educată în spiritul comunismului științific... să construiască viața conștient, în mod comunist".

Se cuprinde în aceste cuvinte chintesența unei noi ere în istorie. Insemnătatea schimbărilor face ca anii să aibă pondere istorică diferită. In teoria marxist-leninistă, confirmată an cu an de istorie, momentul acesta de răscruce a fost de mult denumit de Engels trecerea din lumea necesității în cea a libertății.

Planificare a viitorului, proiectul de Program depășește cele mai îndrăznețe visuri ale constructorilor de anticipări sociale, așa cum faptele cosmonauților fac să pară sărace în fantezie călătoriile spre Lună într-un obuz, descrise de Jules Verne. Fiecare prevedere a proiectului de Program le apare ca o certitudine. Zîmbetul ironic a devenit imposibil. In primii ani ai construcției socialiste, scepticismul era de rigoare. E cunoscută neîncrederea cu care — în convorbirea sa cu Lenin — H. G. Wells a întîmpinat planul de electrificare. Imaginația lui Wells, atît de cutezătoare în ficțiune, îl făcea capabil să zugrăvească războiul lumilor și oameni invizibili. In problemele sociale el se păstra însă la temperatura călduță a socialismului fabian — reformist între reformiști și moderat între moderați. Primul plan cincinal a fost primit cu aceleași rezerve. Dimensiunile construcției socialiste au stîrnit la început ezitări chiar la cei vag binevoitori. Astăzi programul de construcție a comunismului — cu uriașele lui proporții — e discutat, chiar de cei fățiș ostili, ca o realitate pe cale să se înfăptuiască. Bagatelizarea nu mai e rentabilă politic. Cazuri ca cel al generalului american, care a apreciat primul sputnic drept „o bucată de fier azvîrlit spre cer", ori al filozofului idealist care a căutat să minimalizeze zborul lui Gagarin, comparînd înălțimea atinsă de astronaut cu infinitul, capătă alură de fosile. Anti-comunismul caută acum alte arme.

Schimbarea de atitudine se explică prin cele cîteva cuvinte care — cu aceeași magnifică simplitate — însoțesc în introducerea actualului proiect de Program, rememorarea celorlalte două programe. La congresul al doilea din 1903 s-a elaborat primul program care chema la doborîrea țarismului și orînduirii burgheze și la instaurarea dictaturii proletariatului. „Primul program al partidului a fost înfăptuit". După programul revoluției a fost adoptat în 1919 cel al construcției socialiste, elaborat de Lenin. „In Uniunea Sovietică socialismul a învins pe deplin și definitiv. Al doilea Program al partidului a fost de asemenea înfăptuit".

Aceste cîteva cuvinte închid în ele mai bine de o jumătate de secol de istorie — anii ilegalității, „cele zece zile care au zguduit lumea", anii războiului civil și intervenției, refacerea, anii construcției, războiul antihitlerist și victoria, construcția de după război. Cuprind transformarea țării imense și înapoiate în uriașa forță materială și culturală de azi. Cuprind tot ceea ce garantează transformarea în realitate a fiecărui cuvînt, a fiecărei prevederi din acest al treilea program al construirii comunismului.

Alături de crearea bazei tehnice-materiale, sarcinile partidului în domeniul ideologiei, educației, învățămîntului, științei și culturii întregesc un plan de construcție conștientă a omului. Fiecare punct din program adîncește sensul umanismului socialist.

Sînt înfăptuiri posibile numai în societatea fără clase, în care natura e stăpînită în interesul întregii omeniri, în care abundența de bunuri dă putința liberei dezvoltări a aptitudinilor, împlinirii depline a personalității umane.

In trecut forțe sociale, în momentul respectiv progresiste, și-au propus în mai multe rînduri ca țel cultivarea și dezvoltarea personalității omenești. Cultura vechilor greci, mai tîrziu umanismul au creat valori nepieritoare. Dar oricît le-am admira, nu putem ignora caracterul lor parțial și istoric limitat. Cultura greacă a prețuit omul, dar a folosit sclavul ca animal de muncă și capete foarte luminate s-au silit să demonstreze că, de fapt, sclavul nu e om. Splendida înflorire a culturii în Renaștere s-a petrecut în mijlocul războaielor, molimelor, intrigilor de curte din micile state italiene. Născute de vremelnice împrejurări favorabile, aceste insule umaniste au fost pînă la urmă înecate de contradicțiile societății cu clase antagoniste și exploatare.

Un savant francez își exprima de curînd amărăciunea că omul a devenit semi-zeu pe plan tehnic, înainte de a deveni cu adevărat om. Cugetarea aceasta a lui Jean Rostand suferă de viciile modului metafizic de a gîndi sau izolează faptele și se mărginește la constatare. Contradicția între tehnică și cultură caracterizează clasele și orînduirile în descompunere. Constatarea nediscriminată a lui Jean Rostand se aplică pe deplin și exclusiv lumii burgheze de azi. Eforturile capitalismului de a se menține cu orice preț iau formele cele mai diverse și explică divorțul dintre tehnică și cultură. Folosirea de către hitleriști a gazelor și procedeelor tehnice perfecționate pentru a arde de vii oameni în modul cel mai economic cu putință, ca și seninătatea cu care în laboratoarele Bundeswehrului se pregătește războiul bacteriologic au această sursă. Aceeași sursă o au formele diverse ale anti-umanismului în filozofia sau arta burgheză, teoretizarea sau arta deznădejdei și spaimei, a sentimentului că nimic nu se poate schimba, că omenirea e condamnată.

De aceea, proiectul de Program al P.C.U.S. arată necesitatea de a se duce fără încetare lupta împotriva tuturor formelor de ideologie burgheză. Există o incompatibilitate totală între ideologia spaimei și a diminuării omului și siguranța calmă că lumea comunistă își poate clădi conștient viața, poate clădi și îmbogăți personalitatea umană.

Formarea concepției științifice despre lume e prima sarcină enunțată. Ia ființă, astfel, alt vechi vis al gînditorilor înaintați din trecut. Descătușat de misticism, fiecare om va fi în stare să înțeleagă legile naturii și societății. Comunismul științific permite adevărata libertate a gîndului, înțelegerea determinismului și capacitatea de a-l folosi spre binele omului.

Strîns legate, educația prin muncă și făurirea moralei comuniste întregesc pe plan moral noul chip al omului. Se stabilesc principiile unei morale superioare, cuprinzînd devotamentul față de cauza comunismului și de avutul obștesc, patriotismul socialist și internaționalismul proletar, conștiința datoriei obștești și dragostea de muncă.

Pentru toate aceste sarcini proiectul de Program prevede mijloace practice care deschid o perspectivă grandioasă. Măsurile se referă la învățămînt — prevăd trecerea la învățămîntul mediu general și obligatoriu și enorma dezvoltare a celui superior. Alte puncte se referă la progresul cercetării științifice și la dezvoltarea multilaterală a vieții culturale.

Un paragraf enunță principii de deosebită însemnătate pentru literatură și artă, subliniază rolul educativ sporit al artelor în comunism, legătura mai adîncă cu viața poporului, lupta pentru ceea ce e nou, cu adevărat comunist, raportul între inovația îndrăzneață și tradițiile progresiste, diversitatea formelor, stilurilor și genurilor de creație.

Și pe acest tărîm rigoarea marxism-leninismului se verifică în practică. Capătă viață ceea ce au prevăzut întemeietorii marxismului. Omul alienat, împuținat în capitalism, devenit unealtă de produs profituri, își regăsește în comunism la un grad superior esența umană. Programul confirmă și pe plan ideologic adevărul fundamental că țelul comunismului e omul.

Silvian IOSIFESCU

Holde Clark, fiica unui muncitor negru din orășelul Nero-Arch S.U.A., a sosit la Moscova la invitația lui Nikita Sergheevici Hrușciov. Anul trecut, tatăl Holdei Clark a avut prilejul să stea de vorbă cu N. S. Hrușciov, să-i povestească despre viața sa și a numeroasei sale familii.

N. S. Hrușciov i-a propus să-și trimită fiica să învețe în U.R.S.S. Elevii Școlii internat nr. 12 din Moscova au primit-o cu căldură pe Holde Clark în mijlocul lor.

Aspect de la sesiunea științifică a Academiei R. P. Romîne, pe tema „Risorgimentul și Unirea Principatelor"

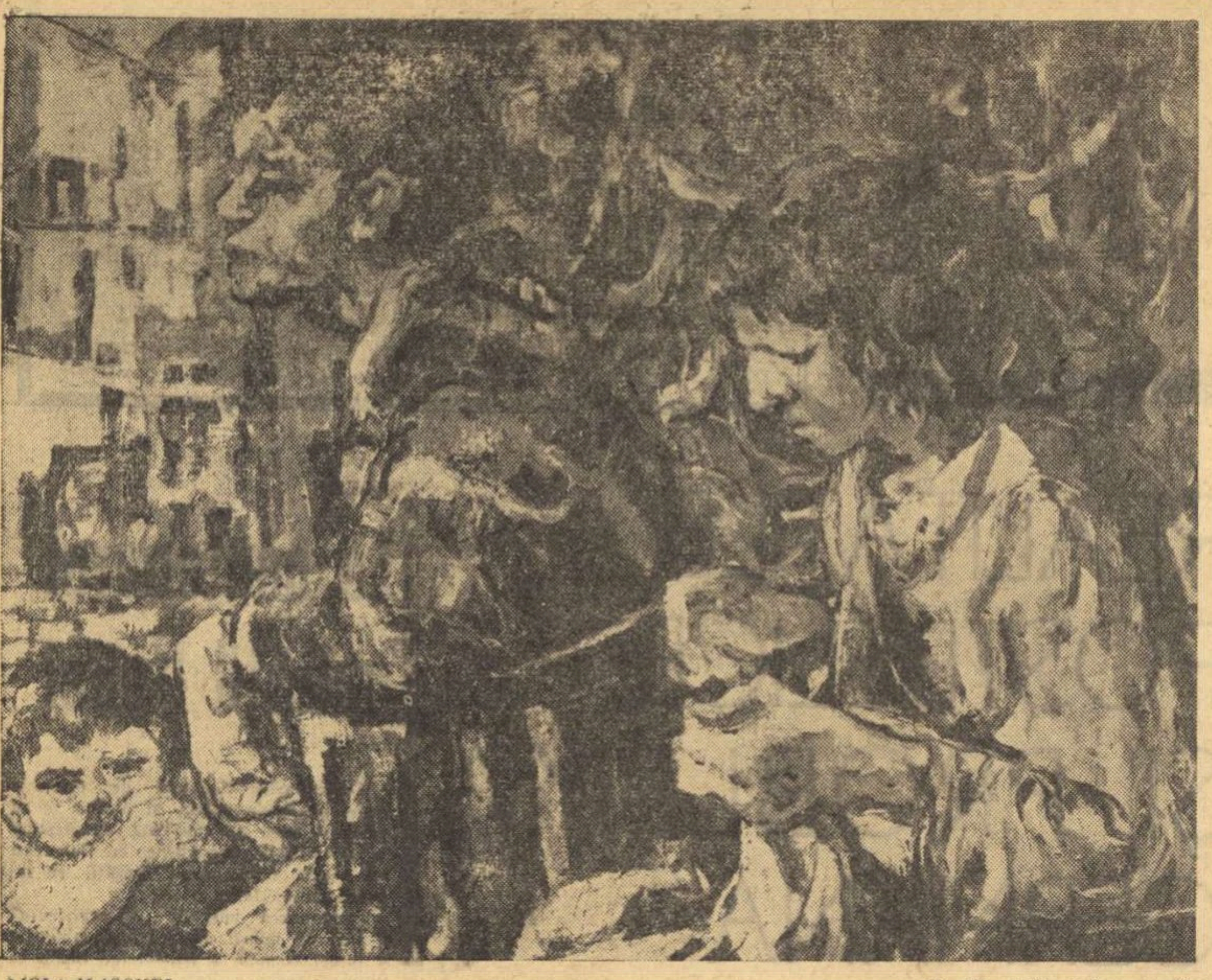

LIGIA MACOVEI „Familie siciliană de pescari"

PE SCURT, DESPRE...

TUDOR MAINESCU

Muzică ușoară

Umorul e negreșit o probă de sensibilitate. Mihai Ralea spunea într-un articol despre Topîrceanu în care demonstra legitimitatea umorului în poezie că „rîsul e atitudine în fața vieții și pînă la un punct o soluție filozofică". Ceea ce e în întregime adevărat. Tudor Măinescu se străduie și el să nu folosească umorul în scopuri gratuite. Cu mijloacele ironiei, ale persiflării caustice satirizează acid, vechi tare morale, vicii obiectiv sortite pieirii. Chiulangiului, veșnic ocupat, „competent" în toate domeniile, de la artă pînă la sport, agitat și consumat de „preocupări înalte", dar niciodată de îndatoririle sale de serviciu, i se creionează un portret în linii vioaie, dar sigure („Un om ocupat"). Scriitorii aplecați numai pe paginile îngălbenite ale trecutului, dar surzi față de contemporaneitate sînt nu odată prinși în vîrful peniței și admonestați caustic sau cu „blîndețe" interogativă: „**Trecutul îl evoci cu artă rară, / Pe cronicari îi știi pe dinafară, / Scrii întîmplări de-acum un veac sau două, / Pe tine nu te-atrage lumea nouă? / Te-ntorci în timp, pe file de roman; / De ce nu ești, cu noi, contemporan?**" Altădată, selectînd fapte semnificative, reface cu aplicație anatomia etică a insului lipsit de șira spinării: „**Îl chemi și vine-ntins, în pas gimnastic, / Își pleacă — adînc gentila lui spinare, / Și-ntreg parcă-i făcut din gumilastic**". („Siluete de altădată") Efecte notabile obține autorul și în „Amabilii", „Amicul „X", „Muzică ușoară". Piese de acest fel încîntă și servesc. Cuvinte bune se pot spune și despre fabulele incluse în sumar. „Vînătorul și pădurarul", „Omul și puricele" dovedesc exercițiul îndelungat, maturitatea expresiei, cunoaștere intimă a procedeelor esopice. „Ursul moralist", o fabulă pe teme actuale, cucerește prin modalitatea adecvată de integrare a limbajului și atmosferei contemporane în cadrele acestea tradiționale: „**Ca responsabil la prisacă, / Un urs s-a cam mînjit o leacă / De mierea ei, / Culeasă doar din flori de tei / Albinele s-au sesizat / Și un control inopinat / Pe responsabilul pătat / L-a alungat.**"

Tudor Măinescu dovedește în versurile sale că dispune de ceea ce semnalează ca necesar în astfel de producții: „**vervă, spirit, inteligență vie / Și-n țesătura prozei un pic de poezie**". Are nu de puține ori îndemînare verbală și capacitate de reprezentare în caricatură. Afli nu odată farmecul cotidianului surprins cu o simplitate care sugerează spontaneitatea ironiei. Poanta e așezată „cu știință", la locul ei. (Despre insul care-și împarte vremea între șah și băutură, de pildă, se spune: „**C-un păhărel în față și-un adversar dotat, / Plăcerea lui cea mare e între șah și M.A.T.**") etc, etc. Izbește însă vizibila sărăcie tematică, acuzînd în ultimă analiză funcționarea ineficientă a capacității de observație. De aici repetările supărătoare, glosarea la nesfîrșit în jurul acelorași motive. Aproape o treime din piesele volumului pedalează obositor pe aceeași idee a opacității, insensibilității și neoperativității criticii și redactorilor de la reviste și edituri. Ceea ce e mult, prea mult pentru cititor, de a cărui bunăvoință nu ar trebui să se abuzeze. Dar, chiar în poeziile care diagnostichează moravuri și obiceiuri învechite aria e foarte îngustă, reclamînd cu insistență lărgirea cîmpului de observație.

Oricum ar primi poetul observația noastră, trebuie să spunem că inegalitatea, decalajul sînt evidente în plachetă. Poetul se lasă furat cîteodată de o veselie și o vervă exterioară, face loc masiv prozei nefulgerată de descărcări lirice. Nu rezistă întotdeauna tentației pentru monologul hazliu, iar cronica rimată (care are — o spune chiar poetul — cerințele ei) se transformă pe alocuri în „bucată" veselă, lipsită de valoare literară. Alteori, se topîrcenizează facil ca în „Toamna în Capitală", sau te întîmpină banalitatea dichisită, ornată grav cu semne de exclamare. Pentru că, surprinzător, non-poezia nu o întîlnești frecvent în cronica rimată, epigramă sau poeziile umoristice din volum, ci în compunerile voit lirice. Alături de o poezie precum „Casa părintească" în care mai găsești un fior autentic și un parfum nostalgic după anii copilăriei, sumarul înscrie poezii ca „A zecea planetă" și mai ales „Teatrul", abundînd în retorism și semne de exclamare.

Din fericire însă, ceea ce este specific poeziei lui Tudor Măinescu nu sînt pozele acestea lirico-exclamative, ci de cele mai multe ori umorul de calitate, rîsul spiritual și acid, comunicat cu mijloacele unui poet experimentat.

Ž. ORNEA

ION GRECEA:

Bogăția unui sărac

Ștefan Burcuș, eroul central al acestui roman, fiu de țărani săraci, își propune ca țel suprem al vieții să ajungă medic. Drumul străbătut către împlinirea acestui vis (subiectul cărții lui Ion Grecea) nu este neted, fără obstacole, mai ales pentru că prima parte a acțiunii se petrece în anii dinaintea eliberării, ani de cruntă exploatare, de neagră mizerie a țărănimii sărace.

Care este prima experiență de viață a lui Ștefan Burcuș, ce orizont cunoaște el în anii copilăriei? O existență apăsată, cenușie, petrecută la curtea unei moșierese avare care dă pămîntul în dijmă, exploatează sălbatic pe țărani, îi schingiuiește cu ajutorul jandarmilor. Prezentînd asemenea întîmplări și cadrul în care ele se petrec — autorul se arată a fi un bun cunoscător al vieții țărănești.

Încă din anii copilăriei, Ștefan Burcuș descoperă — prin experiență directă — dramatismul luptei de clasă. Tatăl său va plăti cu viața participarea sa la acțiunea de împărțire a pămîntului moșieresc, ceea ce îl face pe copil să-și pună de timpuriu și cu multă gravitate întrebarea de unde provine răul social și cum poate fi el stîrpit.

Plecat de la țară, Ștefan Burcuș începe o viață de peregrinări prin mediul orășenesc, în anii imediat următori naționalizării, cînd burghezia industrială își pierde baza materială dar mai poate încă exercita, un timp, în anumite forme, exploatarea. Astfel copilul sărac trece pe la cîțiva patroni, este angajat apoi în dugheana unui croitor, picolo într-un birt și în sfîrșit ucenic la o turnătorie și apoi la strungărie. Intrarea în fabrică a lui Ștefan Burcuș este momentul de maximă importanță în desfășurarea ulterioară a vieții sale. Aici, sprijinit de muncitori, înconjurat de grija acestora, el capătă posibilitatea să termine liceul și apoi să-și continue studiile la facultate.

Relatarea etapelor drumului pe care-l parcurge Burcuș pînă ce devine medic, drum pe care el, ajutat de tovarășii săi de muncă, îl străbate pînă la urmă cu succes, constituie substanța epică a cărții lui Ion Grecea. In descrierea vieții țărănești (prima parte a romanului) scriitorul se dovedește foarte sigur pe condei, realizînd cu bune mijloace atmosfera satului. Grecea este un bun portretist și chipurile de țărani săraci ca Vasile Burcuș, tatăl eroului, sau Ion Furcuță, cel mai oropsit om din sat se rețin.

Dacă în descrierea mediului rural Ion Grecea vădește aceste calități, atunci cînd ne introduce în lumea muncitorească se face simțită o anume artificialitate. Din dorința, probabil, de a da mai multă culoare cărții sale, autorul face unele concesii stilului „palpitant" — abuzînd de scenele violente, (orori, schinguiri), ca și o serie de coincidențe senzaționale. Astfel, la un moment dat înaintea lui Burcuș, care a ajuns medic, apare, ca pacient, tocmai omorîtorul tatălui său, fostul administrator al moșiei, Savu.

Nu vom insista însă asupra unor astfel de elemente pentru că nu ele dau, totuși, tonul în „Bogăția unui sărac". Apare convingător, în carte, adevărul că noile relații sociale, instaurate la noi de revoluția socialistă, permit realizarea integrală a celor care în trecut ar fi fost condamnați fără drept de apel la înfrîngere sau resemnare. Ascensiunea lui Ștefan Burcuș este tipică, drumul său este cel a mii și mii de oameni din țara noastră. Se evidențiază, de asemenea, ideea că numai datorită clasei muncitoare, a luptei ei energice, o astfel de ascensiune a devenit posibilă deși, cum spuneam, chipurile eroilor muncitori (chiar cel al lui Victor Mladin, bunul prieten al lui Burcuș) nu capătă un relief îndeajuns de puternic.

In tratarea temei propuse, Ion Grecea, scriitor tînăr, dovedește certe calități literare, deși, cum semnalam, există în roman pasaje artificiale, și nu lipsesc unele concesii făcute epicii de senzație. Autorul este un bun portretist, stăpînește tehnica dialogului, a interferării planurilor epice, știe să conducă, spre deznodămînt, o intrigă cu ramificații destul de întinse. Cartea sa se citește cu interes.

Camil BALTAZAR

ÎN ACEASTĂ SĂPTĂMÎNĂ

DUMITRU RADU POPESCU

„Un punct" (schiță)

Încă o schiță de D. R. Popescu, intitulată sportiv „Un punct" („Luceafărul" nr. 19/961), venită la un interval relativ scurt de la apariția „Mașinii", atît de bine primită judecînd după, de exemplu, articolul „Procedee în proza de analiză" de Adriana Iliescu (vezi „Gazeta literară" Nr. 39/961) și avînd în urechi ecoul aplauzelor tovarășului de breaslă al autorului, Radu Cosașu. (Vezi articolul său „Pasiunea pentru valorile omului nou" din „Luceafărul" nr. 19/961). Nu știu dacă „Un punct" marchează „un punct" în raport cu precedenta. Sigur e că, în meciul cu arta, clujeanul se arată... în formă. Ca și „Mașina" cu care într-un anume sens se înrudește, „Un punct" ridică, în alt cadru, cu alte mijloace și pe alt ton, o problemă de viață sinonimă cu una de conștiință. (Deziderat aprins al tinerilor noștri prozatori!). Acolo, în „Mașina", susținută cu o respirație întretăiată, gîfîită, fiindcă situația era paroxistică, avea loc o confruntare de atitudini radical opuse în fața morții. „Un punct" comportă un singur episod „tare", deși mult mai puțin grav și așezat la capătul unei narațiuni domoale, aparent placide, despre istoria lipsită de istorie a unui ins într-adevăr placid, într-un orășel provincial. In primul moment, s-ar spune că scena de box ca atare nu e interesantă nici ca spectacol al pumnilor, nici măcar ca o încleștare între niște adversari autentici, căci, unul — eroul povestirii — lovește în mod convențional. Fostă „speranță" locală, el a îmbrăcat mănușile dintr-un vag orgoliu și mai mult la insistențele unor prieteni — între care vechiul lui antrenor — deznădăjduiți că, în absența titularului, echipa lor ar pierde un punct hotărîtor și astfel s-ar păta și onoarea orașului. Ce e atunci pasionant aci? Care este de fapt „miza"? Un destin personal, înfruntarea unui caracter cu sine însuși, a cuiva care, neangajat într-un joc cu moartea, ca în „Mașina", își joacă totuși meciul vieții, realizarea sau ratarea, ca om și nu ca sportiv. Ilie Mirza, poreclit cu tîlc Păsărică, trăia scufundat în trîndăvie, într-o abulie cu atît mai greu tratabilă cu cît era răsfățată, adăpostită la umbra confortului meschin asigurat de nevastă, responsabilă a unui bufet de stat. Urcarea pe ring însemna pentru micul Oblomov autohton ocazia de a se afirma ca voință, personalitate independentă și utilă celorlalți. Șansa salvării nu e pierdută. In cursul și mai ales în urma meciului, îl simțim luînd cunoștință — fie și intuitiv — de letargia sa spirituală, și dispus să execute saltul liberator în viață. Eroul — pătrînd proporțiile — ar putea intra în repertoriul lui Hemingway, atras cum se știe, de ființele care, aflate pe treapta de jos a umilinței, eșecului, a declinului, dezvoltă elanuri, din nefericire ineficiente practic, tardive, curmate de moarte sau de alte ipostaze ale „hazardului". Sforțările, rezemate exclusiv pe proprii resurse, pe orgoliu și spiritul riscului, lucru firesc în societatea capitalistă, unde omul este abandonat lui însuși, rămîn nobile, ca un gest eroic, viril și estetic. La D. R. Popescu, eroul nu este un profesionist al aventurii fie și în sensul sportiv. Boxul nu e decît un pretext violent, o cură prin șocuri, a unei inerții, avînd menirea să restituie bolnavul nu „eului" său, ci prin acesta, vieții, pasiunii pentru muncă, simțului răspunderii față de sine și lumea din jur, concentrată în orășelul de provincie. Mîndria redeșteptată e numai un mijloc în slujba unei finalități superioare. „Un punct" ne-a plăcut însă în întregime, ba poate chiar mai mult prin tot ceea ce precede evenimentul dramatic, dezbaterea propriu-zisă a eroului cu sine. Prezentarea eroului în ipostaza lui apatică, — zăcînd tot timpul înaintea bufetului, contemplînd clientela măruntă și închegînd conversații anodine cu prietenii, făcîndu-se că nu observă aluziile lor mustrătoare, somnolînd în patul conjugal, luînd mesele în familie, după un ritual mecanic, — este perfect întocmită. Economie de mijloace, dozare a scenelor, ritm egal, voit monoton, atmosferă sugerată fără insistență, în cîteva detalii, ca gestul stereotip prin care eroul soarbe o limonadă galbenă și dulce. Poate că siluetele binevoitorilor, neproeminenți, oarecari, oameni de serie, n-ar fi de reținut, dacă, unul șofer, altul antrenor de box, iar al treilea un vînzător de mititei, chiar la bufet, nu s-ar mobiliza spontan, fără a se avertiza reciproc, într-o sarcină educativă. Noul, pare a spune D. R. Popescu, nu folosește pentru afirmare căi privilegiate.

★

Dintre debutanți, probabil, se remarcă, dacă se poate spune astfel, mai puțin schița „Mii de pipe și un cargou de ananas", cît autorul, Corneliu Omescu, pentru care dragostea unui lup de mare față de combinatul siderurgic gălățean se concretizează într-o cerere adresată directorului general, scrisă astfel: „Vă rog să binevoiți / a mă invita la festivitatea din viitorul apropiat / a primei șarje de oțel a combinatului / siderurgic și să-mi livrați spre / folosință personală / conform contract / una bucată de oțel din această șarjă. Anexez la prezenta cerere un contract..." Schița ca atare, refăcînd biografia aventuroasă și în același timp plină de generozitate, de patriotism și spirit de clasă a marinarului, se „îneacă" într-o trombă de pitoresc argotic, într-un amestec inform, neechilibrat, de autenticitate și bufonerie. „Prea mult spirit strică" și spontaneitatea ostentativă dă rezultatul opus, de artificial. Autorul dispune însă de vervă și umor ingenios, cum reiese din redactarea în stil de vers liber a cererii de mai sus.

Mihail PETROVEANU

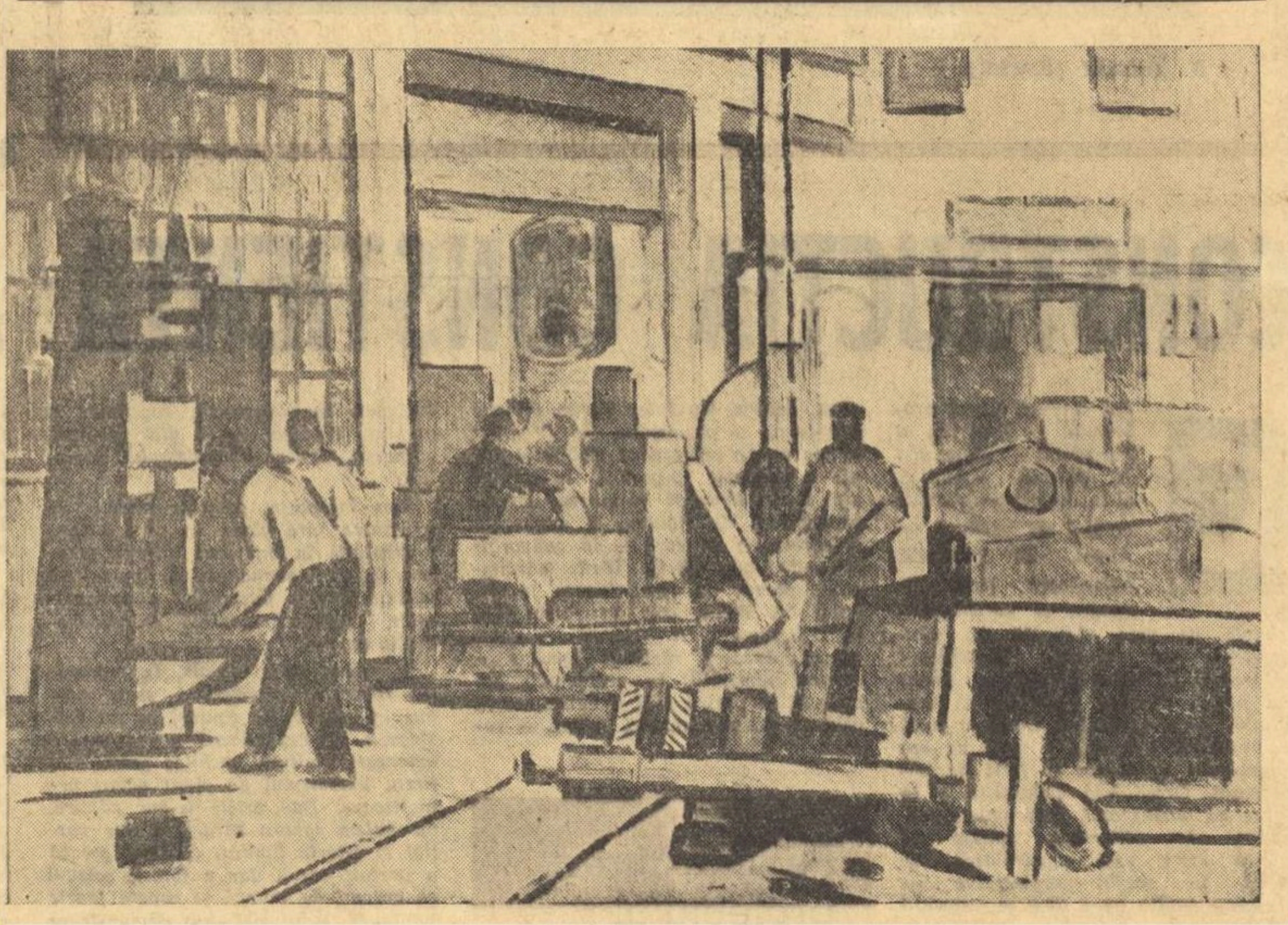

VIRGIL DEMETRESCU-DUVAL „Atelierele de strungărie-Bicaz"

O ÎNTREBARE

In primăvara anului 1961, am prezentat spre publicare uneia din revistele pentru copii o povestire intitulată „Cel mai însorit".

Povestirea fiind găsită publicabilă, mi s-a comunicat că va apare în „Luminița". Și iată că în numărul din iulie al „Luminiței" povestirea a și apărut, cu modificări supărătoare, sub titlul „Cîntec sub soare", fără a se menționa însă numele autorului.

...Vreau să cred că povestirea mea se putea scrie și mult mai bine decît a fost ea scrisă; și poate că se putea scrie și mult mai prost... Nu despre asta însă e vorba.

Povestirea mea face parte dintr-un volum la care lucrez. Mă întreb dacă o mai pot folosi? Dacă mai este a mea? Nu mi se va reproșa, la apariția ei în volum, că este o preluare (prelucrare? pastișă? parodie?) a unei povestiri tipărită de „Luminița" în iulie 1961?

Ce părere are redacția revistei „Luminița" despre un astfel de procedeu?

Marcel MARCIAN

CRONICA literară

de PAUL GEORGESCU

PAUL ANGHEL

Șapte inși într-o căruță

Este limpede că prima mișcare a criticului față de o carte trebuie să fie aceea de cunoaștere a obiectivelor pe care și le-a propus autorul după care, de-abia, urmează confruntarea realizării (cartea) cu respectivele obiective ale scriitorului, altfel zicînd e bine să judecăm o carte în raport de intențiile ei artistice și nu prin raportare la o schemă prestabilită în mintea criticului. Acesta ar fi fost și unul din rosturile discuției despre modalitățile artistice în cadrul realismului socialist, fiindcă o carte, sau o operă oarecare are nu numai valoarea sa proprie ci și a modalității, genului, speciei respective și dacă un sonet nu poate fi judecat după criteriile romanului, nici o schiță după ale dramei, atunci nici modalitățile nu pot fi amestecate. Important, în discuția despre modalitățile estetice, ale poeziei și romanului, nu mi se părea atît să se stabilească faptul că sînt mai multe și că toate sînt bune dacă sînt bune, ci care sînt trăsăturile lor particulare, limitele lor, eficacitatea lor. Unii critici, scriind despre volumele de versuri ale lui T. G. Maiorescu și Gellu Naum, au atacat modalitatea la care aceștia participau, nemaiostenindu-se să discute și valoarea respectivelor volume în cadrul modalității date. Altădată, cartea lui Al. I. Ghilia, „Ieșirea din Apocalips", a fost „anulată" de cîțiva critici prin confruntarea cu romanul de tip... să-i zicem Rebreanu, ca și cînd acesta ar fi singurul mod posibil sau ca și cînd autorul ar fi intenționat să scrie o astfel de carte. Recent, „Tribuna" publică un articol în care discută volumul lui M. Petroveanu despre Arghezi ca pe o monografie, deși acest volum nu este, evident, o monografie, ci o introducere care analizează probleme generale ale poeziei argheziene. Se pot da multe exemple de cronici care, fiecare în felul său, judecă o carte nu pornind de la ceea ce a realizat autorul ci de la o idee subiectivă, arbitrară, de la un gust sau un capriciu al criticului. Firește, prin „intențiile artistice ale autorului", nu înțeleg anume planuri misterioase ale scriitorului pe care noi le-am detecta fie prin „intuiție", fie prin confesiuni verbale între scriitor și critic, ci acele intenții artistice pe care le proclamă cartea și care pot fi realizate integral, parțial sau pot eșua.

O asemenea discuție prealabilă este neapărat necesară și în cazul cărții lui Paul Anghel. Reportaj? Roman? Autorul răspunde zîmbind: „povestire dintr-o toamnă bogată". E un răspuns ambiguu pe care trebuie să-l lămurească volumul. Intr-o dimineață, cinci membri ai consiliului unei gospodării colective, și încă doi colectiviști, se urcă într-o căruță și pornesc la București, — care nu e departe — să cumpere un camion de care au mare nevoie fiindcă producția de sfeclă se anunță foarte bogată; dar fiindcă ei nu-și anunțaseră din timp intențiile, camionul nu le fusese planificat, de unde o serie de peripeții care durează pînă seara, cînd cei șapte se-ntorc victorioși, cu camionul. Reportaj? Nu, fiindcă lipsește localizarea concretă și cartea are, ca un roman, o acțiune născocită de scriitor. Dar nici roman nu am putea s-o socotim fiindcă nu e vorba de un conflict dramatic propriu-zis, în care să se manifeste caractere ci de peripeții, oarecum arbitrar născocite, care-i dau însă posibilitate scriitorului să ne înfățișeze — la modul expozitiv al reportajului — diferite aspecte instructive ale construcției socialismului. Iar termenul de „povestire" nu ne spune prea mult fiindcă reportajul și romanul sînt și ele „povestiri". Iată-ne, așadar, ca vînătorul lui Odobescu, în gravă dilemă: „Să fie rață...", dar fiindcă nu-i stă bine unui critic să fie nedumerit — el trebuie să știe tot! — vom conchide că povestirea lui Paul Anghel e un reportaj deghizat cu procedee din romanul picaresc. Autorul a renunțat la aspectul formal al reportajului (nume și locuri concrete), a născocit mici peripeții picarești, dar a păstrat fondul expozitiv și instructiv al reportajului.

Formula sa e bună fiindcă folosește conținutului.

Cartea lui Paul Anghel instruiește agreabil, e de o pedagogie plăcută. In decursul peregrinării lor, colectiviștii discută despre planificare și investiții, despre mecanizarea agriculturii și rentabilitatea cailor, văd noile construcții din București și vizitează o expoziție de mașini-unelte, toate acestea cu mijloacele literare ale unui om talentat. Chiar dacă autocamionul e obținut printr-un procedeu cam fantezist, alegoria fundamentală (țăranii pleacă la București cu căruța, întorcîndu-se cu camionul) rămîne valabilă. Tot alegoric este expus și falimentul micului comerț privat, care nu poate ține pasul cu comerțul de stat, socialist. Așa, rabla pe care șmecherul Ricu Bîrjoveanu caută s-o vîndă colectiviștilor (și care nu vrea să se urnească, apoi icnește, tremură și pînă la urmă se azvîrle sinucigaș în Dîmbovița) e opusă splendidelor mașini expuse în expoziție. Dacă, pe socoteala lui Ricu Bîrjoveanu, scriitorul se amuză, „individuala" Tița Tingirichioaia, încăpățînată absurd în micul ei comerț cu lapte și lăptișor de matcă, e dădăcită cu înțelegere, ca un element recuperabil: „Ca să se izoleze de sat, de toți cu care se luptase, ar fi trebuit să producă de toate, să aibă de toate în gospodăria ei; să topească fier, să rafineze petrol, să-și construiască șosea proprie, să descopere electricitatea și să-și facă uzină personală, dar astea toate nu se puteau și oamenii priveau cu zîmbet această înverșunare, devenită comică acum. Nu-și mai putea pune fără ei, nici măcar o potcoavă la cal". Dacă înțelegem bine de ce comerțul Tingirichioaiei falimentează jalnic, autorul nu ne convinge nici la început, cînd ne-o înfățișează pe Tingirichioaia drept element ușor diabolic, primejdios, nici la sfîrșit cînd, cuprins de duioșie excesivă, ne-o înfățișează drept suflet părăsit în piață. Cartea abundă în antiteze și alegorii care au funcția să sublinieze noul din viața satului colectivizat, lucru realizat cu pricepere și tact.

Reținem că volumul lui Paul Anghel expune, cu mijloace literare, o serie de aspecte și probleme noi ale satului socialist. Este important să subliniem însă că principalul merit al cărții îl constituie noua mentalitate, noile relații între oameni. Creșterea proprietății obștești, mîndria colectivă, spiritul de echipă al celor șapte sînt reliefate constant de autor, pasionat el însuși de nou, știind să-l vadă și să-l descrie. In această ordine de idei, ar fi de amintit dubla transformare a lui Ichim. Mijlocaș, om serios și muncitor dar cam posac și zgîrcit, Ichim întîrziase multă vreme cu cererea de înscriere, din pricina pasiunii sale pentru cai, pînă cînd înțelege că de-abia în gospodăria colectivă această pasiune a sa poate fi deplin satisfăcută. Dar bun colectivist, Ichim rămîne inamicul mecanizării, partizan al vechilor metode „bătrînești", și firește, al cailor: „Pentru Ichim lumea viitorului se înfățișa ochilor lui ca o priveliște nesfîrșită cu animale frumoase. Ierburi mari, grase, vălurind pînă la orizont, un fel de preerie păscută de turme greoaie de vite și de herghelii libere. Caii erau populația cu care Ichim ar fi umplut toate izlazurile, toate pămînturile transformate în ierbării" (pg. 102). Marea transformare înregistrată în cartea lui Paul Anghel constă tocmai în convertirea lui Ichim într-un pasionat admirator al tehnicii moderne. Or, trebuie să spunem că, după ce reușise să creioneze convingător figura lui Ichim... „cal-ofilul", autorul nu mai știe să ne explice, tot atît de bine, de convingător, modificarea bruscă, prea bruscă, intervenită în conștiința lui Ichim, mai ales dacă ținem seama de caracterul său greu de clintit și de faptul că țăranul nostru venea des la București, văzuse destule mașini, de tot felul, și înainte.

Firește, nu discutăm un roman, dar și în reportaj problema personajelor e importantă. Exceptîndu-l pe Ichim, doar trei personaje rețin atenția autorului: Rachieru, Pavel și moș Patraulea, ceilalți trei din căruță fiind simple prezențe nominale. Această tripletă activă, urmează caracterologic deosebirile temperamentale ale celor trei eroi șolohovieni: Davidov (ar trebui să fie Pavel), năvalnicul Nagulnov (Rachieru) și coțcarul Șciukar (moș Patraulea). Rachieru păstrează din Nagulnov mai mult impulsivitatea, fără a avea pasiunea revoluționară a acestuia. Autorul îl reduce pe Rachieru la o monotonă și nu prea simpatică impulsivitate verbală: „ — Tovarășe Zamfirescu — urlă Rachieru — dacă mai uiți vreodată cecul, te pun în discuția adunării generale". „Oamenii rămîn mai mult înveseliți. Singurul sumbru e Rachieru. — Il pun în discuția consiliului — spune el dur". In altă parte: „Președintele rîde cu lacrimi. Rachieru îl măsoară, sancționîndu-l cu privirea". Autorul își iubește însă atît de mult personajele încît, pînă la urmă, reușește să ne transmită și nouă ceva din simpatia lui pentru Rachieru. Moș Pataulea e un moș Sciukar, firește hîtru, cam guraliv și lăudăros, dar om cumsecade, devotat colectivei care i-a redat încrederea în el însuși, demnitatea. Personajul e pitoresc și simpatic, deși cam... guraliv. Pavel I. Pavel, președintele, care trebuia să fie un Davidov echilibrat și hotărît, nu reține, literar vorbind, atenția. Se insistă asupra unor calități blajine: „moliciunea și umorul lui...", „pildele și întortochierile lui Pavel", „calmul", „n-a știut să fie destul de ferm...", — fără să se arate suficient și celelalte calități necesare unui conducător: eficiența, hotărîrea, combativitatea etc. Colectivul însă, „cei șapte", trăiesc ca un tot care reușește să ne antreneze, să ne cîștige interesul și simpatia.

Mai interesant decît cei ce văd este ceea ce se vede, expunerea unor realizări fiind atrăgătoare, antrenantă.

șapte
inși
intr-o
căruță

Autorul are umor pe care-l folosește din abundență, un umor blind, discret și nuanțat. Paul Anghel e și poet, momentele lirice sînt însă puține. Amintim momentul „mînzul la havuz", delicat și plăcut; ne-a surprins însă, din partea unui scriitor de gust, scena „idilei cu lipitori", in care flăcăul își exprimă sentimentele zmulgînd de pe picioarele alesei inimii unele lipitori... In altă ordine de idei, această carte constituie un elogiu liric al cotidianului. Cartea lui Paul Anghel rămîne instructivă și plăcută, eu rămînînd convins că talentul său autentic ne poate da, acum, mai mult.

Permanențe în lirica lui Beniuc

Dacă încercăm acum să adunăm opiniile criticilor despre poezia lui Mihai Beniuc (grupîndu-le în jurul unor idei comune fundamentale) este pentru că numeroasele articole au izbutit să definească universul liric al unui poet cu deosebire reprezentativ. Și dacă ne referim la ultimele volume (începind cu „Inima bătrînului Vezuv" — 1957 — pînă la „Materia și visele") este pentru că, după constatarea maturizării fericite a unei creații poetice, s-au încercat definiții sintetice necesare în stabilirea noilor trăsături ale lirismului lui Mihai Beniuc. In cronica la „Cu un ceas mai devreme" („Gazeta literară", 11 iunie 1959) Mihail Petroveanu simțea nevoia să explice importanța reconstituirii întregului univers beniucian înainte de a discuta un nou volum: „Cînd vorbim de o nouă carte a lui Beniuc trebuie să începem ca și cum am continua descrierea uneia precedente (...). Fiecare volum este o verigă din lanțul de oțel al unei evoluții omogene de militant". Firește, cronicarul, ca și cei mai mulți din colegii săi, va insista asupra unor caracteristici esențiale și asupra ineditelor lor ipostaze. Prin aceasta vrem să spunem că, implicit, nu poate fi vorba de acea „anumită monotonie" despre care vorbea Radu Popescu („Contemporanul", 21 ianuarie 1958); termenul e compromis și nu-l salvează nici apropierea (ciudată!) de Mihail Sadoveanu („cu care Beniuc are multe asemănări în pofida aparențelor"...), a cărui unitate stilistică, este, prin geniu, antagonică monotoniei.

Incă în 1954, în articolul „Roadele bucuriei" (vol. „Incercări critice") Paul Georgescu definea peisajul poeziei lui Beniuc apreciind că acesta are „semnificație emotivă", e o „expresie plastică a unor sentimente": „cel mai adesea e un peisaj stîncos, aspru. Pădurea romînească freamătă de furtuna răscoalei (...) In această atmosferă de răscoală țărănească poetul are un rol important și dinamic (...) In versurile anterioare eliberării, peisajul nu e colorat, ci sumbru și dur. Singura culoare care se întîlnește frecvent e roșul, macul pe cîmpul romînesc, garoafa roșie de la Cluj, păunul roșu, steagul desfășurat de mulțimi. Rareori întîlnim galbenul și negrul. Intreg peisajul acesta dur și dramatic indică marea intensitate a sentimentelor". Treptat criticii literari au relevat portretul poetului „profet" și „ostaș". „Predomină în versul său poetic uneltele care pot fi armă de bătaie" observa S. Damian („Informația Bucureștiului" — 9 iunie 1959). Construindu-și cronica la „Cu un ceas mai devreme" („Gazeta literară", 11 iunie 1959), pe ideea că „Mihai Beniuc se poate schimba doar în măsura schimbării obiectivelor luptei", Mihail Petroveanu răspundea cu o sugestivă imagine întrebării „Ce fel de luptător este Beniuc?": „La Mihai Beniuc combativitatea se impune prin proclamarea ei constantă, insistentă. Poetul nu se mulțumește că este, spune, subliniază că este luptător (...) Beniuc nu e un D'Artagnan care-și paradează cicatricile și isprăvile spre seducție și nici măcar un paladin dintr-o «gestă», o baladă feudală. E cel mult paznicul din turn care, atins de săgeata fără veste a inamicului, își arată cetății întregi pieptul străpuns spre a o convinge de pericol". In acest sens definirea poetului a fost mereu mai precisă și mai nuanțată. Așa, stabilind că temperamental poetul e „un eruptiv", „un focos", iar „vulcanismul" său e „polemic", G. Călinescu („Contemporanul", 19 iunie 1959) descoperea două „chei" ale poeziei lui Beniuc: „Una este sentimentul general de a avea dușmani, însoțit de o afectare curînd evoluată în mînie și în hotărîrea de a-i zdrobi", a doua este „sentimentul senectuții". „Intr-un fel se vede că poetul încearcă o anume secretă plăcere de a nu mai fi tînăr, vîrstele majore își au deliciile lor (...) Adevărul curios este că aceste poze par o alintare, pe poet nu îl prinde bătrînețea, versurile sale de senectute sînt eminamente juvenile". Mai tîrziu, — „timpul a devenit subiectul liric dominant" (Savin Bratu, „Gazeta literară", 30 aprilie 1959). După cum observă un alt critic, „sentimentul curgerii timpului capătă (...) în conștiința poetului o acuitate specială. Lui Beniuc îi pare rău că a îmbătrînit, că viața are termenul ei fatal. Dar nu mai cochetează cu ideea aceasta ca în alte versuri, ci îi trăiește implicațiile majore cu o senzație foarte vie a apropierii de vremea mult visată a Comunei" (Ov. S. Crohmălniceanu, Viața Romînească nr. 5, 1959).

Simplifică oarecum I. D. Bălan cînd afirmă că „oricît de acut ar fi, în schimb, sentimentul timpului la Beniuc, în versurile sale nu stăruie nici un moment groaza de moarte". („Luceafărul", 1 iulie 1959). Optimismul lui Beniuc, complex, are ca temă principală „motivul sfîrșitului individual în condițiile unei necontenite înaintări a colectivității spre fericire..." (D. Micu, „Scînteia", 16 noiembrie 1957). Ceea ce salvează lirica lui Beniuc de pesimism este robustețea. Increzătoare și luminoasă, „vitalitatea sa tenace" care, „nu are nimic comun cu vitalismul, concepție oarbă, mistică, nietzscheniană despre un imperativ al vieții la fel de implacabil ca al morții și provine doar în parte din autoritatea creației eterne a artei, în speță, asupra neantului. Dimpotrivă, se sprijină pe un masiv postament social-istoric, pe un trepied înfipt, în trecut, prezent și în viitor" (M. Petroveanu, „Gazeta literară", 11 iunie 1959). Credem că această senzație de optimism inedit și reconfortant al „meditației" filozofice cu subiectul Timp, o subliniază și tonalitatea generală activă și polemică.

In „polemica cu Timpul este cînd duios cînd ironic" arăta S. Damian recenzînd în „Informația Bucureștiului" volumul „Cu un ceas mai devreme". Dealtfel, termenul de „meditație" acordat multora dintre cele mai recente poezii (mai ales volumul „Materia și visele") se datorează desigur, mai cu seamă problematicii abordate cu predilecție și modului de rezolvare (poate și titlului ultimului volum). De fapt Beniuc nu are „dispoziție reflexivă", nu e un „meditativ" (Ov. S. Crohmălniceanu), căci orice ar discuta are în față un adversar de principii căruia, nu rareori, îi presupune și argumentele. Gîndurile sale despre materie, cosmos — sînt răspunsuri (uneori acordate chiar materiei ca în „Vocea naturii"). Dealtfel relațiile poetului cu cosmosul sînt din totdeauna cunoscute și critica, prin articolul „Cer și pămînt" al lui Paul Georgescu („Gazeta literară", 21 noiembrie 1957) le-a definit, în ceea ce au esențial și permanent: „Poezia lui Beniuc nu cunoaște leșinurile în fața infinitului, fiorurile anxioase în fața cerului, pe care-l inspectează rar, doar pentru a demonstra oamenilor că nu au a se teme de nimic (...) Intr-un ansamblu de poezie mistică, în care omul apărea dominat, strivit de forțele supranaturale și naturale, Mihai Beniuc a reacționat printr-o poezie care înalță torța omului. Omul e stăpîn pe pămînt ca și în ceruri".

In același articol se contura un Beniuc „apolinic" în a cărui poezie „solară", „soarele, lumina, flacăra luptă cu noaptea, întunericul, ca simboluri ale opoziției viață-moarte, energie-inerție". Tot în 1957 („Scînteia" nr. 4063) Dumitru Micu vorbea despre Beniuc — „iubitor de contraste violente" ceea ce implica faptul că „poetul reducea odinioară problematica vieții la alternativa: veșnică luptă sau realizare individuală", — contradicție conciliată în poezia de după Eliberare (faptul e vizibil printr-o nouă rezolvare a poeziei erotice). Contrastele se continuă însă și acum căci „ura și iubirea sînt cele două mari coordonate ale sensibilității poetului" mereu factor activ spre „înfăptuirea idealului obștesc". Mai ales această polarizare categorică a sentimentelor conferă poeziei lui Beniuc caracterul ei romantic, evident în cele mai recente volume. Radu Popescu regăsea în „Cu un ceas mai devreme" („Contemporanul", 5 iunie 1959) „oratorul", pe „acel Beniuc al gesturilor colosale, de atitudini patetic romantice", iar Matei Călinescu în cronica la „Materia și visele" („Gazeta literară", 13 iulie 1961) regăsea „dimensiuni ale universului liric beniucian care ne-au devenit familiare: un patos dens, de o virilitate aspră, directă, un romantism polemic (nu numai în planul ideilor, dar și în acela al expresiei, care, lapidară și frustă, implică respingerea prejudecății, a stilului «elevat», a suavelor leșinuri calofile)".

Primind cu interes fiecare volum, critica a relevat nu doar permanențele ci și caracteristicile inedite Căci în discutarea liricii lui Mihai Beniuc se pune acut și problema specificului fiecărui volum, a evoluției scriitorului și a eului poetic care, în cazul de față, a suscitat polemici. Dar acestea sînt chestiuni ce trebuiesc tratate aparte.

Adriana ILIESCU

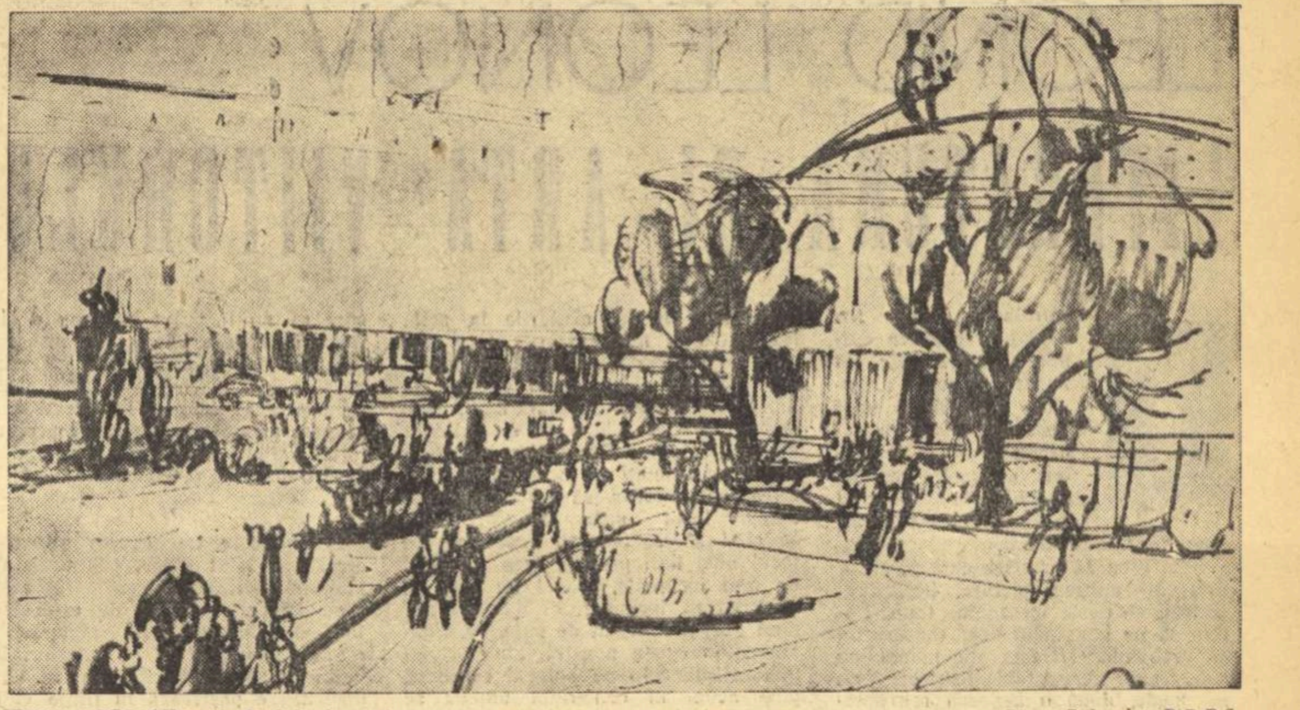

IRENA DEDICOVA (R. S. Cehoslovacă) „Piața Palatului R.P.R."

CRITICA CRITICII

UN STUDIU DESPRE POPORANISM

Una din sarcinile cele mai însemnate ale istoriei noastre literare o constituie, fără îndoială, elucidarea într-un spirit riguros științific, marxist-leninist, a problemelor legate de apariția și manifestarea diferitelor curente și școli în literatura romînă. Odată cu dezvoltarea rapidă, mai ales începînd din a doua jumătate a secolului trecut, a unei vieți literare publicistice, animată adeseori de violente confruntări polemice, se produce o diversificare a tendințelor și punctelor de vedere teoretice asupra fenomenului literar, care nu poate fi înțeleasă în cauzele ei decît printr-o consecventă și atentă aplicare a metodei de cercetare marxiste: altfel, cum s-a întîmplat în trecut, simpla erudiție nu poate depăși constatarea și consemnarea unor nuanțe, în cele din urmă atît de contradictorii încît par a se anula una pe cealaltă, făcînd posibile confuzii grave, cum ar fi, de pildă, aceea dintre semănătorism și poporanism, la care se referă și Dumitru Micu în studiul său. Incercarea de abordare științifică a fenomenului literar, de includere a lui în sfera unor determinări sociale nu trebuie, bineînțeles, privită ca prezentînd, aprioric, garanția unei soluții ușor de atins și a risipirii — într-un fel aproape magică — a tuturor dificultăților. Un instrument de lucru, cu cît e mai perfecționat, cu atît reclamă din partea celui chemat să-l folosească o mai mare abilitate, finețe. Meritul principal al cărții lui Dumitru Micu „Poporanismul și «Viața romînească»" (considerăm exactitatea și amploarea informației în legătură cu subiectul ca pe o cerință liminară și faptul că ea a fost îndeplinită nu trebuie subliniat în mod special), îl constituie precizia sigură cu care sînt mînuite, în raport de tema studiată, criteriile științifice de cercetare. Infățișat în toate implicațiile sale, de ordin mai restrîns sau mai larg, poporanismul politic și sociologic al lui C. Stere — variantă tîrzie a narodnicismului rus — e supus unei necruțătoare analize. Argumentarea criticului (sprijinită adeseori pe citate edificatoare din operele lui Lenin, în special din cele îndreptate împotriva narodnicismului, după cum era și firesc), are calitatea de a fi mereu „la obiect", de a nu ocoli nuanțele. Sînt invocate, pentru a demonstra netemeinicia doctrinei poporaniste și caracterul ei diversionist, numeroase fapte istorice, date de statistică, documente, astfel încît definirea concluzivă a conținutului de clasă al poporanismului își bazează fiecare din termenii ei pe o minuțioasă și convingătoare explicitare prealabilă: „Prin rolul jucat în viața politică, poporanismul se definește ca un curent reacționar, mic-burghez, cu un conținut social-economic liberal prezentat sub învelișul înșelător al unui pretins socialism țărănesc, un curent ce exprima obiectiv interesele burgheziei sătești".

Poporanismul politic, în chip declarat antimarxist, și care după ce se manifestase în sînul partidului liberal avea să furnizeze, în linii mari, programul diversionist al partidului țărănesc, nu s-a constituit niciodată într-o teorie estetică precisă, sistematizată. „Viața romînească", cea mai importantă revistă în care s-a manifestat curentul, a avut chiar de la înființarea sa în 1906, după cum subliniază și D. Micu, o „orientare contradictorie". O explicare a acestei stări de lucruri o încearcă autorul studiului înfățișînd, „oricît de sumar, formația și esența activității celor doi ideologi poporaniști declarați: C. Stere și G. Ibrăileanu". Criticul „Vieții romînești" — adevăratul mentor al revistei — se deosebea radical de C. Stere, care „s-a aruncat cu frenezie în politica burgheză de partid, a devenit un politician de profesie", în timp ce Ibrăileanu, fire modestă și interiorizată, „și-a croit o viață retrasă, împărțită între orele de curs și seminar la universitate, masa redacțională, odaia sobră de acasă"... Sînt citate mărturii (M. Ralea, Izabela Sadoveanu, I. Botez, D. I. Suchianu, M. Sevastos) din care reiese că Ibrăileanu a fost mereu chinuit de abandonarea idealului socialist din tinerețe. Deși, pe plan politic, criticul era un adept al doctrinei poporaniste, ideile sale literare au fost — după cum afirmă D. Micu — în mai mică măsură tributare erorilor ideologice propagate de C. Stere. Redusă la acest aspect caracterologic explicația pe care o dă autorul studiului pare insuficientă. Cu atît mai mult cu cît cercetătorul, atunci cînd analizează activitatea lui Ibrăileanu în domeniul teoriei literare și a criticii propriu-zise, e silit să constate o seamă de infiltrații poporaniste a căror importanță nu poate fi calificată drept secundară. Astfel, de pildă, în cunoscuta teorie a specificului național, așa cum a formulat-o Ibrăileanu, elementul poporanist (țărănimea fiind considerată ca depozitarul exclusiv al acestui specific) nu e deloc neglijabil. Dacă în articolele sale de tinerețe, criticul ieșean, pe atunci socialist, avea față de problemele de estetică o atitudine fermă, de promovare a conceptului „artei cu tendință" (și e vorba aici de afirmarea unei tendințe sociale, de clasă, identificabilă în orice manifestare de ordin estetic), mai tîrziu el tinde să asimileze tendința cu atitudinea individuală a scriitorului în care se regăsesc, pe un plan de egalitate, factori sociali și temperamentali. Poate că ar fi fost necesar ca autorul studiului să încerce să definească mai explicit care este sensul noțiunii de determinism în literatură, așa cum o concepea Ibrăileanu. Ca și în cazul lui Stere (D. Micu arată într-o notă că lucrarea de licență a acestuia — „Evoluția individualității și noțiunea de persoană în drept" — se resimte de indubitabile influențe din Spencer), credem că și la Ibrăileanu, în cadrul filozofiei sale estetice, determinismul e văzut în bună măsură la modul spencerian. Fără îndoială, în ansamblu, opera critică a lui Ibrăileanu — in ciuda confuziilor — reprezintă un aport valoros la cultura romînă din primele decenii ale secolului. Insemnătatea ei sporește — ca și aceea, de altfel, a întregii activități a „Vieții romînești" — dacă e examinată în contextul concret-istoric al epocii. Opoziția față de semănătorismul reacționar sau, mai tîrziu, față de curentele literare tradiționaliste și fascizante (în special gîndirismul), ca și față de cele moderniste, promovarea unui spirit democratic și realist în literatură, sînt fără îndoială merite importante ale revistei. Operația de raportare a ideilor „Vieții romînești" la tendințele ce se manifestau în Romînia vremii este îndeplinită cu multă suplețe de către D. Micu, totdeauna animat de dorința de a aprecia la valoarea exactă fenomenele studiate. Analiza atentă a „Spiritului critic în cultura romînească" și a teoriei specificului național îl conduce la o concluzie ca aceasta: „Cu tot substratul ei poporanist și, în consecință, cu lipsa unui fundament științific, teoria specificului național, așa cum era susținută în «Viața romînească» de Ibrăileanu, a jucat, indiscutabil, un rol preponderent pozitiv în îndrumarea literaturii. Elaborînd această teorie — criticul — și prin el revista — urmăreau democratizarea literaturii, îndrumarea ei spre realism, împotriva exotismului și cosmopolitismului". Discutînd orientarea „Vieții romînești", Dumitru Micu ajunge pînă la urmă la stabilirea unei distincții între poporanismul politic (în sensul de „doctrină socială închegată, exclusivistă") și cel literar (bazat pe ideea ibrăilenistă de „naționalizare a literaturii"): „In acest caz, termenul poporanism, încetînd de a mai desemna un sistem de vederi eronate în problema țărănească, desemnează o atitudine sentimental-romantică de solidarizare cu masele țărănești oropsite, atitudine progresistă, întrucît implică sprijinirea țărănimii în lupta ei împotriva exploatării moșierești". Distincția e poate prea categorică, întrucît solidarizarea cu „masele țărănești oropsite", în plan literar, se autoriză tocmai din acel „sistem de vederi eronate". O demonstrează însuși Ibrăileanu în articolul „Inainte și după război", într-un citat elocvent, reprodus și de Dumitru Micu. Considerînd reforma agrară liberală de după primul război mondial ca o soluție definitivă a problemei țărănești, Ibrăileanu scria, referindu-se la atitudinea de simpatie față de țărani, recomandată înainte: „Acest aspect al poporanismului, acest sentiment, acum după război nu mai are rațiune de a exista, căci nu mai are obiect. Odată ce țăranul a fost împroprietărit și i s-a dat drept de vot, o dată ce nu mai este iobag — nu mai poate fi vorba nici de vină, nici de datorie față de el". In continuare, chiar D. Micu arată că, după 1929, „Viața romînească" „renunță... la dezideratul atmosferei de simpatie față de țărănime". Fapt este însă că, poporanismul literar nu depășește sfera unor teorii estetice, efectele lui asupra creației artistice propriu-zise fiind aproape neglijabile. Serios, D. Micu consemnează ecourile literare poporaniste în operele unor scriitori ca Spiridon Popescu, Jean Bart; el nu ezită să indice existența unor laturi poporaniste, atunci cînd este cazul, și la Sadoveanu, Galaction sau Hogaș. Concluzia cercetării e totuși aceea că de un curent literar poporanist, în sensul pe care-l atribuim în general conceptului, nu se poate vorbi.

„Viața romînească" și-a afirmat, de altfel, adeseori, toleranța foarte largă față de stilurile și modalitățile literare cele mai diverse, cu excepția formulelor extremiste (tradiționalism sau decadentism modernist)

Oricît de ciudat ar părea, vasta și fecunda influență exercitată de „Viața romînească" în cultura romînă, se datorează în primul rînd lipsei de exclusivism programatic în alegerea colaboratorilor. Constatarea lui D. Micu, în partea finală a studiului său, că „aproape nu există scriitor romîn de talent care să nu fi colaborat, măcar incidental, la «Viața romînească»" poate servi la explicarea prestigiului de care se bucura revista. S-ar putea spune că, în ceea ce privește literatura publicată, „Viața romînească" dădea dovadă de un anume eclectism. Mai exact ar fi însă să vorbim de rigoare în selecția valorilor. Iată de ce unele erori teoretice ale mentorului revistei, Ibrăileanu, nu s-au cristalizat într-un sistem de prohibiții sau interdicții estetice pentru colaboratori.

Exprimînd, cum pe bună dreptate arată D. Micu, „tendințe burgheze radicale", „Viața romînească" joacă un rol în bună măsură pozitiv și în a doua perioadă a apariției sale: „Emancipată de poporanism (cu toată persistența ecourilor unor teze proprii defunctului curent), revista reflectă, între 1920—1940, prin orientarea ei ideologică, poziția intelectualității mic-burgheze antifasciste, progresiste..."

Situarea activității revistei în epocă, relevarea contradicțiilor ei ideologice și analiza marxist-leninistă atentă a cauzalității lor, conferă studiului lui Dumitru Micu o certă valoare, fac din el o contribuție serioasă în lămurirea uneia din problemele importante ale istoriei noastre literare.

Matei CĂLINESCU

„SETEA" ȘI COMENTATORII SĂI

Nu cred că sînt posibile, practic, în viața literară, așa zise conspirații ale tăcerii — invocate cîteodată în caz de eșec scriitoricesc. Vitalitatea unei opere de artă stă tocmai în forța de a anima opinia publică, de a răsuna amplu în conștiința oamenilor de azi. Dacă o scriere literară conține fie și parțial valori autentice va reuși fără îndoială să ajungă în arena discuțiilor, să pasioneze.

In legătură cu *Setea* discuțiile au fost încă de la apariție (1958) deosebit de vii deși nu au luat o turnură accentuat polemică. Cu puține excepții, la care ne vom referi, cartea lui Titus Popovici a fost primită extrem de favorabil, majoritatea criticilor care s-au referit la ea apreciind-o drept una din lucrările de prestigiu ale noii literaturi romînești.

Ocupîndu-se de sfera problematică a *Setei* critica a subliniat de la început caracterul de mare roman social. Prezența unei foarte bogate tipologii, a unor medii sociale variate — țărănimea, reprezentanți ai clasei muncitoare, mica burghezie, moșierimea reacționară — precum și capacitatea deosebită a scriitorului de a urmări mișcările unor mari aglomerații umane au îndemnat o parte a criticii să acorde cărții lui Titus Popovici calificativul de frescă. „In *Setea* se întocmește o amplă frescă a mișcării maselor țărănești chemate la o viață nouă de revoluția populară condusă de partid, se dezvăluie transformările uriașe determinate în viața țăranilor, în etica lor, de reforma agrară, din primăvara anului 1945" (Dumitru Micu — în „Romanul romînesc contemporan"). In articolul „Romanul Setea și o interpretare excentrică" (G. L. Nr. 28, 29/1958) S. Damian opiniază pentru o și mai mare extindere a planurilor. („Vastă frescă a luptei politice desfășurată de partid pentru cucerirea puterii și pentru satisfacerea revendicărilor poporului muncitor"). Un articol de Andrei Băleanu, (Contemporanul Nr. 47/1958), își propune să dezbată în mod special tocmai chestiunea definirii tematicii ridicîndu-se, pe bună dreptate, împotriva unor posibile interpretări restrictive care ar limita *Setea* exclusiv la problema țărănească, considerînd ca și S. Damian că „problema fundamentală în roman este, așa cum a fost și în viață, problema puterii. *Setea* este un roman al revoluției democrat-populare, al trecerii puterii politice din mîinile claselor exploatatoare în mîinile proletariatului aliat cu țărănimea muncitoare".

Oricît de cuprinzătoare ar fi raza tematică a *Setei*, oricît de întinse ramificațiile ei în planurile vieții sociale, o delimitare, în vederea ierarhizării necesare a problematicii, se impune: în centrul cărții stă, totuși, marea problemă a pămîntului — temă tradițională a prozei romînești realiste, ardelenești îndeosebi (Slavici, Rebreanu), abordată desigur într-un fel nou, opus tradiției, conform rezolvării istorice aduse de revoluția socialistă. Fără a diminua amploarea și diversitatea problemelor dezbătute în *Setea*, Paul Georgescu, pornind de la ideea că „pămîntul are în romanul rural rolul pe care banii îl au în romanele balzaciene: catalizator al pasiunilor", stabilea aici nucleul romanului: „fie că am considera *Setea* ca roman al familiei ardelenești sau ca monografie a unui sat ardelean, problema pămîntului rămîne aceea în jurul căreia se dezlănțuie patimile și în raport cu care se definesc oamenii" („Incercări critice", vol. II E.S.P.L.A. 1958).

Opiniile criticii literare despre *Setea* încep să se diferențieze mai ales în cadrul discuției despre eroii cărții. Unanimă în a-l considera pe George Teodorescu eroul central al romanului, (scriitorul stăruie în mod deosebit asupra lumii sale interioare) critica a emis păreri deosebite în ceea ce privește condiția de luptător comunist a acestuia. In *Romanul romînesc contemporan* Dumitru Micu îi retrage această calitate după ce într-o recenzie publicată anterior i-o acordase: „Recunoaștem în el (în George Teodorescu, n.n.) un intelectual atașat poporului, revoluției, un luptător pentru dreptatea celor mulți. Totuși, el nu este încă un tip reprezentativ al comunistului. Psihologia sa este a unui intelectual frămîntat și care uneori gîndește foarte abstract, întrebîndu-se bunăoară, obsesiv, dacă este sau nu vrednic să stea în fruntea țăranilor săraci..." Acestor aprecieri li se alătură și I. Vitner (în vol. „Prozatori contemporani"): „.... nu este încă un comunist, un revoluționar pentru că în lupta concretă plasează nefericirea personală (posesiunea pămîntului), deasupra țelului politic, precis, de luptă revoluționară a partidului...". Aceste învinuiri ni se par exagerate. Este doar foarte limpede că frămîntările sufletești ale lui George Teodorescu în legătură cu pămîntul pe care-l poseda nu au o bază meschină ci izvorăsc dintr-un fond de puritate, dintr-o năzuință sinceră de a se elibera de orice povară a trecutului. El raportează întotdeauna starea sa de proprietar care nu-și muncea singur pămîntul la aceea de comunist. Vom conchide de aceea împreună cu Mihai Novicov că de fapt George Teodorescu poartă o luptă exemplară „cu sine însuși, cu familia, cu prejudecățile, cu vechile obiceiuri statornicite și răsstatornicite, chiar dacă tactic uneori greșește". „Să nu uităm, arată în continuare Mihai Novicov, că în octombrie 1945 urma să fie votat noul statut al partidului în care era prevăzut că din partid nu pot face parte acei care exploatează munca altora. Doar George Teodorescu punea problema nu din punctul de vedere al unei justiții imanente, în sine, ci în raport cu calitatea lui de membru de partid". („Chipul luptătorului comunist în proza contemporană", EPL 1961). Intr-o amplă și nuanțată pledoarie în favoarea lui George Teodorescu, pe care Radu Popescu îl vedea bîntuit de „tulburări solitare", de psihologism chiar, S. Damian demonstrează că frămîntările spirituale ale acestuia, modul oarecum romantic de a vedea lucrurile sînt în fond o expresie a epocii descrise (1945) ca și a experienței revoluționare relativ reduse: „pare verosimilă raportată la situația din primele luni după eliberare, prezența elementelor romantice, cu limitările și exagerările lor, în mentalitatea unui pionier de noi relații în satul romînesc. Numai practica revoluției corectează deformările. Tocmai integrarea lui în bătălia de clasă rezolvă zbuciumul, spulberă inhibițiile, călește politic. Cu o structură sufletească complicată, George Teodorescu se afirmă în esență ca un luptător comunist".

In opoziție cu George Teodorescu a fost văzut celălalt intelectual al cărții, Suslănescu — intelectual incapabil să-și depășească condiția mic-burgheză (pe plan etic), măcinat de frămîntări sterpe, rod al unui individualism atroce — dar nu într-o opoziție întîmplătoare. „Comunistul George și labilul Suslănescu se opun, se atrag și se resping într-o unitate dialectică, alcătuind comentariul semnificativ al acțiunii", scrie Paul Georgescu. Dacă frămîntările lui George Teodorescu, adînci, autentic dramatice sînt însoțite de un comentariu grav, cele ale lui Suslănescu stîrnesc ilaritate. Ridicolul personajului provine, observa Matei Călinescu, nu din inflexibilitate, sursa obișnuită a comicului, ci dimpotrivă: „In general personajele comice sînt așa în virtutea unei rigidități, a unei lipse de elasticitate adaptivă. Suslănescu este însă comic prin mimetism, prin exacerbarea funcției de adaptare, care pînă la urmă se transformă în negația ei însăși" („Titus Popovici", *Steaua* Nr. 1/1959).

Tot într-o dualitate simbolică a fost văzut și alt cuplu de personaje: Ana și Mitru Moț. „Ana, această femeie dîrză, desprinsă parcă din Slavici (...) e reprezentanta vechii atitudini față de pămînt, în vreme ce nepotul ei, Mitru Moț, care are aceeași energie și violență, reprezintă — ca urmare a noii situații istorice — o nouă atitudine, rezultată din aceeași pasiune" (Paul Georgescu). De aici și semnificația polemică a cărții: „Confruntînd soluția Anei în problema pămîntului cu aceea adoptată de Mitru, romanul lui Titus Popovici conține un sens polemic (...) romancierul «polemizează» cu maeștrii săi, Slavici și Rebreanu, opunînd soluției individualiste (...) soluția luptei unite, organizate sub conducerea clasei muncitoare" (Dumitru Micu). In articolele consacrate *Setei* s-a acordat o atenție deosebită figurii Anei, considerată uneori (D. Micu) drept „cea mai vie, mai împlinită artistic din cîte cuprinde romanul". Interesante sînt și reflexiunile lui I. Vitner asupra semnificației Anei în ceea ce privește temporalitatea romanului: „Acțiunea cărții se petrece, de fapt, în cîteva săptămîni ale toamnei lui 1945 dar prin avatarurile Anei Moț, aparența este de cuprindere a unei epoci uriașe, începînd cu anii premergători primului război mondial. Sîntem în fața unui timp dilatat, cu abilitate, și a unui personaj care se desprinde cu o existență puternică și autonomă din paginile cărții".

Pe aceeași poziție refractară noului ca și Ana se află Gavrilă a Ursului, alt erou de prim-plan din *Setea*, în jurul căruia s-au emis și păreri contradictorii. Radu Popescu se declară neconvins de autenticitatea acestui personaj „poate niciodată întîlnit în tipologia țărănească a literaturii noastre". Mai puțin grăbiți, alți critici au stăruit analitic asupra personajului spre a-i descifra cu atenție caracterul. Cum observa Paul Georgescu, opinie la care se raliază și D. Micu, personajul amintește de Ilie Moromete: „Drama lui Gavrilă Ursu este — într-un sens — asemănătoare (mai concentrată însă) celei a lui Ilie Moromete. Ca și Ilie, Gavrilă și-a strîns în jurul său familia pe care o menține unită și în ascultare, ca și el — dar în alt moment istoric — e în defensivă".

Sesizînd valoarea deosebită a cărții critica literară a supus *Setea* unei analize atente și pasionate, fără a evita să menționeze unele deficiențe de construcție, sau palida reprezentare a unor chipuri de comuniști, ca Jurca sau Ardeleanu. Singulară apare, mai ales după scurgerea timpului care verifică, poziția minimalizatoare adoptată de Radu Popescu — autorul a trei foiletoane despre roman publicate în „Contemporanul" (Nr. 22, 23, 24/1958) poziție care a primit, de altfel, replica bine fondată a lui S. Damian. De la un articol la altul criticul realizează salturi derutante. Unei aglomerări de superlative îi urmează o avalanșă de reproșuri care excelează prin caracterul lor arbitrar, neadecvat. Aflăm astfel despre *Setea* că este o „carte de portrete" caracterizată prin „gustul pentru personalitățile originale și pentru biografiile ciudate", că scriitorul cultivă portretul „întemeiat pe psihologia excesivă, nu rareori sterilizantă, un adevărat psihologism", trăsături care ar împieta asupra caracterului epic al cărții („Nu se simte timpul, această componentă primordială a epicii"). Obiecțiile culminează cu acuzația de naturalism și chiar de... pastișare a *Groapei!* Intenția de a subaprecia (o recunoaștem și în acra sentință finală: „*Setea* e departe de a fi o carte perfectă, sau măcar o carte de prima mărime") este evidentă în construcția critică a lui Radu Popescu, nu lipsită de altfel de observații interesante și la obiect.

★

Nu am recapitulat, desigur, decît cîteva din părerile exprimate în legătură cu *Setea* și anume pe cele care privesc, după părerea noastră, aspectele principale ale cărții. Au fost dezbătute și numeroase alte probleme, de compoziție, de stil, de limbaj chiar, pe care *Setea* le sugerează dar pe care nu avem spațiu să le cuprindem aici. Mai puțin s-a discutat despre latura satirică a romanului deși critica a subliniat în unanimitate marea disponibilitate pentru umor a lui Titus Popovici. Aria rîsului este întinsă și extrem de nuanțată în *Setea*, avînd un suport puternic în numeroasele sensuri polemice ale romanului. Scriitorul construiește cu evidentă satisfacție tablouri violent satirice, mînuiește cu dexteritate armele descalificării prin rîs, practică ironia cu o abia ascunsă voluptate. Amintim în acest sens descrierea avatarurilor lui Suslănescu, filonul comic cel mai bogat, dar și numeroasele pasaje în care apar tipuri din categoria foștilor exploatatori (mai ales Papp de Zerind). Nici umorul înțelegător nu-i este străin lui Titus Popovici, care relatează cu un zîmbet abia ghicit renghiurile pe care firea (prea impulsivă) i le joacă unui erou preferat — Mitru Moț. Episodul autoînscăunării acestuia la primărie este de un comic savuros fructificat de scriitor în direcția umorului și nu a ironiei corosive.

Există, desigur, și alte aspecte în *Setea* care ar merita o dezvoltare și ele vor beneficia de aceasta, sîntem siguri, în viitor. O carte bună este, chiar după trecerea timpului, se știe, mereu nouă.

G. DIMISIANU

ION PACEA „Țesătoarea fruntașă Stoica Ecaterina de la «Flamura Roșie»"

LEONID LEONOV:
LITERATURA ŞI ARTA VIITORULUI

Teatralnaia Jizni" Nr. 16/1961 reproduce opiniile literare ale lui Leonid Leonov exprimate cu prilejul unor discuţii purtate în redacţia revistei. Articolul de faţă prezintă cîteva din părerile scriitorului, consemnate de I. Patrikeeva.

Este greu să precizez cum va arăta arta, — muzica, pictura, literatura, teatrul, — peste un anume timp. Putem să ne imaginăm doar contururile ei probabile, şi asta nu numai pe baza unor previziuni temerare, ci, aş spune, după o serioasă retrospectivă. Cum s-au petrecut lucrurile acestea întotdeauna? Cum s-a îndreptat arta către viitorul ei?

Cred că în cazul unei asemenea discuţii mulţi participanţi vor vorbi despre tendinţele inovatoare. În primul rînd, este cea mai uşoară soluţie; în al doilea rînd, ea nu poate fi controversată pentru că nimeni nu ştie precis cum va fi arta viitorului, în al treilea rînd, „spirit inovator" sună impresionant şi serios...

Dar doar o cunoaştere superficială ne-ar putea face să credem că într-un timp relativ scurt — într-un sfert de veac, de pildă — poate fi creată o artă „nouă".

Aşa-numita „artă veche" ale cărei metode sînt — uneori prea des — încălcate în prezent, s-a format timp de secole, dacă nu de milenii. Ştiind că în felul acesta pot deveni obiect al oprobiului, declar că mă îndoiesc de reuşita unor energici inovatori şi distrugători de tradiţii în încercarea lor de a clătina stîncile cristalizate (şi — mi se pare — în forme acceptabile) din peisajul superb al artei.

•

Totdeauna am avut o reţinere în faţa oamenilor, mai ales a celor tineri, pe a căror carte de vizită scrie „nou", „modern". Pe cei într-adevăr noi şi moderni îi detectează de obicei urmaşii.

Nu neg de fel căutările în artă. Nu condamn nici căutările care resping un principiu vechi; îmi repugnă mediocritatea care poartă gulerul de biber al bunicului. Mai mult, sînt dispus să cred chiar în sinceritatea abstracţioniştilor. Dar în jurul lor s-au strîns prea mulţi escroci care acceptă orice, cu condiţia să fie „inovator", adică lipsit încă de legi ferme. Şi cînd abstracţioniştii desenează în locul unei linii precise, vreo douăzeci de linii încurcate, creînd un haos al culorilor şi formelor, ei dau dovada unui glas insuficient de puternic. Pentru că în epoca noastră, cînd privim înviorați dincolo de hotarul cunoscut pînă acum în conştiinţa umană se nasc zeci de gînduri de zeci de ori mai zguduitoare decît celebrul **to be or not to be**. Hamlet lua hotărîri care-l priveau numai pe el, omenirea de astăzi poartă răspunderea culturii şi civilizaţiei universale. La o erupţie vulcanică, fiecare se comportă conform personalităţii sale: unul îşi salvează divanul, celălalt scrie un testament pentru urmaşi, iar al treilea încearcă să exprime sensul catastrofei printr-o serie de linii lipsite de sens. O asemenea inovaţie „extraordinară" (vorbesc de inovaţiile superficiale, care întrunesc elemente întîmplătoare, distrugînd tradiţiile de prestigiu) ascunde, după părerea mea, în cioburile ei sărăcie creatoare şi intelectuală. De ce să distrugem, dacă principalele căutări nu s-au încheiat încă? Este oare firesc să folosim dinamita pentru crearea unor forme noi?

...Consumatorul simplu de artă nu respectă prea mult munca abstracţioniştilor care-i oferă un laborator pe cînd el are nevoie de un rezultat, de o operă finită, pecetluită de personalitatea creatoare a artistului

★

Nu mijloacele de expresie trebuie căutate, ci adîncimea viziunii, inspiraţia... Mijloacele vor veni singure cînd va fi nevoie de ele. Nu cunosc exemplul unui mare şi genial artist care să nu fi putut exprima o idee. Dacă ideea s-a născut, ea însăşi va găsi un mijloc pentru a se exprima pe sine. Vin să fie, că o sticlă pentru a-l păstra se va găsi întotdeauna. Mi se pare că uneori se discută prea des forma sticlei, calitatea ei, felul în care trebuie ea ornamentată.

★

Omenirea a trecut prin atîtea încercări, a aflat atîtea, păstrează atîta material măreţ sau înfiorător, groaznic, extraordinar de exploziv şi încă nefolosit! Acest material se exprimă deocamdată în transformările fantastice din existenţa noastră. Orice muncitoare păstrează în fiinţa ei comori nepreţuite pentru artă. Cîte a văzut, cît a suferit! Prin cîte aşteptări, îndoieli, bucurii a trecut ea!

...Pentru exprimarea acestor lucruri, arta trebuie să caute marea idee, marele simbol pe înţelesul oricărui contemporan. Descoperirea formelor cuprinzătoare şi noi este apanajul geniilor, adevăraţii inovatori. A-le găsi pe acestea înseamnă a nimeri în centrul, în „inima" ţintei. Iar frumosul înseamnă tocmai a crea imaginea precisă, a nimeri ţinta.

★

În viaţă, deci şi în artă, se petrece un fenomen de seamă: apariţia unor calităţi noi, încă necunoscute, — în conştiinţa oamenilor, care încep să trăiască într-un univers transformat, mînaţi de năzuinţe noi.

...Şi totuşi nu cred că vechile forme ale artei vor fi răsturnate brusc de către arta viitorului. Categoriile artei vor rămîne aceleaşi. Corpul omenesc va rămîne la fel, elanurile afective nu vor fi mult deosebite. Am scris — şi nu o singură dată — că paleta patimilor umane va semăna cu cea veche, doar că va căpăta o culoare mai nobilă; pasiunile josnice vor dispare.

★

Vorbindu-se despre teatrul viitorului, se discută adeseori despre forma sa. Unii cred că scenele vor fi în pieţe; ceilalţi preferă săli de un anume fel, prevăzute cu coloane. Alţii propun o scenă cu mişcare nu numai orizontală ci şi perpendiculară. Există în sfîrşit unii care-şi imaginează scene uriaşe de pe care se vor putea lansa chiar rachete strategice cosmice. Iar mie mi se pare că toate acestea contează prea puţin: esenţial este conţinutul teatrului nou. MHAT-ul a luat fiinţă într-o magazie...

•

Mi se pare că omul trebuie înfăţişat cu toate plusurile şi minusurile sale sufleteşti şi trupeşti, fără să şlefuim asperităţile (fie şi nedorite) ale caracterului său. Siluete şlefuite, perfecte, sînt şi manechinele expuse în vitrinele confecţiilor.

... Dar un om integru nu înseamnă unul insipid. Bunătatea sa, integritatea sa, au fost cucerite în cursul luptei dintre germenţi însuşirilor pozitive cu cele negative. Bunătatea acestui om nu curge din el ca o pastă dintr-un tub. Arta trebuie să ne arate cum se naşte în conştiinţa umană avîntul înalt al spiritului. Teatrul, cinematograful, pagina de carte, pînza, sînt arena în care se desfăşoară bătălia pasiunilor umane. Această luptă devine interesantă numai în condiţiile unui mare caracter şi ale unei inteligenţe vii a personajului.

★

Umanismul socialist include noţiunea lărgită a bunătăţii, noţiune generată de înţelegerea faptului că bunăstarea ta personală depinde de realizarea unei bunăstări asemănătoare pentru aproapele tău. Iată baza moralei şi eticei viitorului.

★

Arta trebuie să evidenţieze trăsăturile pozitive ale omului şi nu să convertească mecanic răul în bine cu ajutorul unui sortiment limitat şi numerotat de unelte.

★

Teatrul viitorului în etapa sa ideală va fi teatrul unei analize fine, al unei afectivităţi înalte, al cuvîntului precis şi al oglindirii scenice veridice în cel mai înalt grad.

Teatrul viitorului va fi oglinda magică în care oamenii nu se vor vedea numai aşa cum stau în sală, pe scaune. Ei se vor vedea nu numai în viaţa cotidiană, ci în aureola epocii, în desfăşurarea istoriei, în razele nevăzute infraroşii şi ultraviolete ale spectrului potenţial, în funcţiile lor istorice, în dimensiunile lor istorice.

... Şi dacă vorbesc despre teatrul viitorului, îmi imaginez o sală de operaţie vastă şi luminoasă unde spectatorul vede minunatul suflet al omului. Şi toţi cei din jur pot să vadă cum funcţionează sufletul omenesc, să urmărească naşterea viciului sau a faptei eroice, să observe musculatura pasiunilor. Să vadă cum sînt iluminările sau căderile sale, să înţeleagă ce-l stînjeneşte pe om, ce-i foloseşte, şi cum trebuie creată fericirea.

MARGARITA ALIGHER

Primul meşter

Destinul nostru, gloria şi gîndul
Dureri, speranţe, bucurii şi dor
Sînt astăzi valul lavei, spumegîndul,
Care se varsă-n viitor.

Nimic nu piere-n pîclă şi uitare:
Destinul nostru preschimbat în jar
Îl va-nchega a timpului suflare
Prefigurîndu-i veşnicul tipar.

Poemului de peste vreme, fie-i
Cîntarea-n armonii fără cusur;
În sipetul rîvnit al veşniciei
Răsfrîngă-se-n lumini de aur pur;

Dar primul meşter va trăi de-a pururi.
În lava vie el a modelat
Cu braţul ars de jarul ne-mpăcat
Incandescentele contururi.

În romîneşte de CRISTINA LUCIAN

V. M. KLOTOV (U.R.S.S.) *„Brigadieră"*

GALI ORMANOV

Copilărie

Copilărie, rîu sub stele,
pietroase ţărmuri, străluciri...
Plecat pe undele subţiri,
îmi cufundam obrazu-n ele.

Azi, rîuri, unduiri fragile,
de după umeri mă cuprind —
mă-nconjură cu dulce jind
vibraţiile-acelor zile.

Uitarea palidă o-nfruntă
sonorul rîu — şi nu mai ştiu:
e numai valul argintiu
sau poate-i coama mea căruntă...

În vreme, umbre-o să resfire
fugară apa, fără frîu.
Iubesc neîmblînzitul rîu,
într-o perpetuă-nnoire.

De prospeţimi avid, spre-acele
candide zile iarăşi vin,
spre ritmul valului senin,
de-a pururi tînăr pe sub stele.

În romîneşte de FLORIN MUGUR

ABDILDO TAJIBAEV

Zbor

Eu nu-s un palid vis. Mă sorb în zare
Întinderi, piscuri străjuind egale.
Pămîntul generos, rămîne deci
Acolo sus, în veacul douăzeci.

Zbor lung! Şi nu-s obstacole rebele
În drumul rotitor al navei mele.
Un cîntec pămîntesc îmi umple gîndul,
Ramificat. În urma mea pămîntul.

Îmi scaldă fruntea spaţiile ninse.
O, cerc al Soarelui! Tăceri desprinse!
Şi las în laturi Luna, ca o gară
Bătrînă, fără oameni, solitară.

În romîneşte de CEZAR BALTAG

Din literatura sovietică

PLOAIA

Vadim Trunin

M-am născut şi am crescut la oraş.

Fiecare orăşean care nimereşte într-o duminică văratecă la ţară, se înduioşează în faţa celei mai obişnuite margarete, strigă în pădure privind cu o încîntare extraordinară luminişurile albastre de pe fondul verde închis al pădurii şi, lipăind încîntat cu picioarele goale prin praful călduţ, îi spune prietenului său:

— Ce aer! Ce aer extraordinar!... Mare prost e cel care se înăbuşă pe căldura asta în oraş.

— Desigur, acela e un mare prost — încuviinţează convins prietenul.

Apoi întunericul dens zideşte pereţii aerieni ai terasei. Respiri mirosul puternic al violetelor; vezi un fluture care se zbate fără rost în sticla lămpii; se aude ţîrîitul unei insecte necunoscute; o inerţie plăcută a gîndului şi trupului... Şi eu am simţit asta de nenumărate ori.

★

În sfîrşit, m-am întors. Mi-am dorit timp de două luni şi jumătate să trec prin străzile aglomerate şi inundate de lumină, seara; să ascult zgomotul surd şi vesel al mulţimii, foşnetul automobilelor în goană. De peste două luni mă gîndeam că-mi voi pune costumul meu nou şi balonzaidenul cumpărat înainte de plecare, cămaşa proaspăt călcată.

Şi iată-mă în stradă. Mărgelele felinarelor se înşiră spre depărtare, se întretaie, se împrăştie prin oraş. Vîntul le leagănă şi umbrele copacilor se dau în lături.

Oamenii merg în întîmpinarea mea; un chip apare fugar şi se depărtează. Poate n-am să-l mai văd niciodată.

Merg la întîlnirea şi ea visată de peste două luni.

Dar ce am? De ce mă înfurie privirile trecătorilor? De ce mă enervează pălăria? De ce nu alerg de bucurie ci merg abia-abia, mă chircesc, cînd aud în spate rîsete vesele? Încerc o senzaţie neplăcută de parcă am pierdut ceva drag, dar nici nu ştiu ce anume şi unde.

...Poate acolo, în valea îngustă de un verde auriu, înconjurată de dealuri monotone? În valea aceea pe care am părăsit-o de curînd fără să privesc îndelung înapoi, spre cele cîteva barăci şi un cort cu acoperişul lăsat? Ce-am pierdut acolo?

Cortul stă acum, desigur, în ploaia măruntă şi enervantă de toamnă. Acolo au sosit alţii; îşi desfac bagajele lîngă soba făcută încă pe vremea mea; găsesc greşeli în planul explorărilor arheologice.

Dar poate că mi-e dor de bătrînul Tarasici care mă afuma cu fum tare de mahorcă şi tăcea la nesfîrşit. Cred că Alert, cîinele, îmi duce dorul. Am vrut să-l iau cu mine, dar ce să mă fi făcut aici în oraş, într-un apartament de bloc cu un cîine lup uriaş, aproape sălbatic?

Ce am mai pierdut acolo?

Mînuiam toată ziua lopata, mă trînteam îmbrăcat pe patul grosolan şi priveam ţintă tavanul verde şi jos al cortului. Dar trebuia să fac focul în sobă, să prepar cina, să-mi completez jurnalul, să selecţionez şi să împachetez materialele găsite pe neaşteptate; şi apoi să străbat drumurile desfundate de vreo patruzeci de kilometri pînă în sat — după scrisori şi alimente.

Adeseori ploua — o ploaie mohorîtă, cenuşie. În astfel de zile nu se putea lucra: pămîntul se făcea clisos, alunecos şi lipicios. Priveam cu regret cioburile fragile care i-ar fi părut unui străin vechituri nefolositoare; le acopeream cu foi de cort şi plecam. Tarasici scotea fum din ţigara sa imensă, pe care şi-o făcea singur.

Atunci îmi luam puşca, îl chemam pe Alert şi porneam în munţi. Praful de puşcă şi alicele mi s-au terminat de mult şi stăteam, privind neajutorat zborul dropiilor şi tresăream la fiecare bătaie de aripi. Mă apropiam de pădure şi lîngă mine, din tufişuri se ridica în zbor greoi cîte un cocoş de munte pestriţ. Ca nişte bărcuţe pe valul mare, apăreau spinările cenuşii ale căprioarelor.

Apoi umblam fără gînduri prin lanul de floarea soarelui cu capetele plecate; treceam pe lîngă gorgane vechi care-şi mai păstrau comorile şi secretele, pe care le vor descoperi ceilalţi. Pe dealurile masive de pretutindeni coborau ulii care zburau leneş cînd mă apropiam. În iarba udă, argintie, ardeau stelele garoafelor, covoare violete ale unor flori necunoscute se aşterneau sub paşi; ciuperci enorme de un alb bolnav se înghesuiau pe povîrnişuri. Norii cenuşii atingeau în trecere movilele acoperite cu păduri buclate şi joase, lăsînd acolo scame gingaşe de ceaţă...

Cînd vîntul puternic de vest împrăştia norii şi în bălţile albastre ale cerului apărea soarele, luam împreună cu Tarasici lopeţile, periile, şi începeam să scotocim lutul după cioburi de vase, oase albicite... Asta, de dimineaţa pînă seara. Soarele se depărta incendiind norii rămaşi, şi ei fumegau încet transformîndu-se din cărbune aprins în grămezi de cenuşă. Cerul devenea de un verde fosforic, apoi se stingea şi el, şi apăreau stelele — joase şi luminoase.

Beznă, frig, pustiu în jur. Tarasici fumează, lemnele pocnesc fără grijă şi Alert scheaună după uşă — vrea să intre la căldură.

...Acum e ora 8, şi ziua s-a şi terminat.

Iar acolo, unde a apus soarele de curînd, a rămas tot ce mi-e drag şi apropiat. Cineva stă la masa mea din institut privind mereu la ceas. Şi poate că afară plouă; iar el va ieşi din clădire cu gulerul ridicat, — pînă la metrou are numai doi paşi. Apoi va intra într-o cameră confortabilă şi călduroasă — şi nu-i pasă că afară plouă...

...Cu Tarasici n-are rost să vorbesc. Discuţiile noastre sînt cam aşa:

— Am făcut treabă bună astăzi.

— Ei — zice el — ridicînd privirea. Asta înseamnă: „Da, aşa e. Am obosit amîndoi. Am lucrat bine Şi altceva, ce mai zici?"

Îl strig pe Alert şi-l întreb dacă ştie ce înseamnă „restaurant". Alert stă culcat lîngă sobă cu botul pe labe; dă vinovat din urechi privindu-mă inteligent, cu atenţie, din ochii mari, de lup: iartă-mă, — zice — că nu ştiu lucruri atît de simple.

Odată am tot stat în felul ăsta, am adormit, şi scurta vătuită pusă la uscat s-a aprins. O scurtă veche, cizme grele, obiele. Le-am scos de pe mine.

Am plecat şi nu m-am uitat îndelung spre cele cîteva magazii cioplite grosolan, cortul coborît — aşezarea noastră din valea cenuşiu-aurie. Am plecat pentru totdeauna, în oraşul pe care l-am visat timp de două luni şi jumătate.

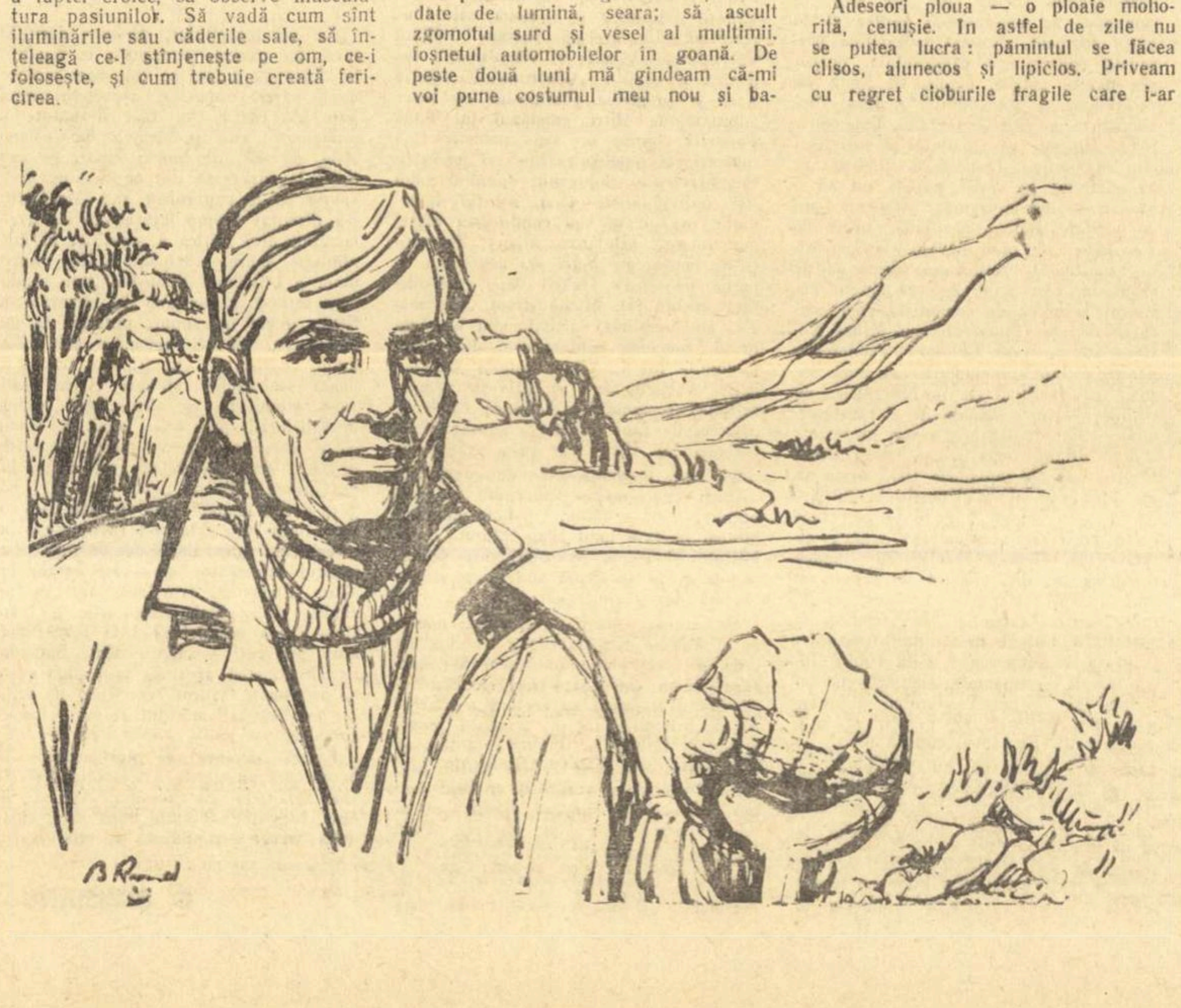

Desene de BECA RIND

Iar acum merg la întîlnire cu cea care mi-e mai dragă decît orice pe lume.

Iat-o. Stă lîngă vitrina intens luminată şi-şi priveşte cu nerăbdare ceasul.

— Bună seară. N-am întîrziat?

— Nu, eşti foarte exact. Bună seara.

Fără să iau în seamă trecătorii, o sărut pe obrazul rece şi o iau la braţ.

— Azi o să hoinărim numai, nu mergem nicăieri, — îi spun.

— Bine...

Şi deodată începe o ploaie măruntă şi caldă. Îmi ridic faţa şi prind picăturile proaspete, care-mi cad pe ochi, pe buze.

— Cît de dor mi-a fost de ploaie!

Ea tresări.

— Ce s-a întîmplat? — mă întorc spre ea.

Ochii i-au devenit mari şi trişti.

— Ai spus-o aşa...

— Cum?

— Pătimaş.

— Poate, îi răspund jenat de răspunsul meu rece, şi pentru că, oricît mă străduiesc, nu mai am ce spune.

Rătăcim pe trotuarul strălucitor, care oglindeşte luminile colorate ale reclamelor.

— Hai la mine — spune ea. Picură tare neplăcut, — pe păr; mă stropesc şi pe picioare. Dacă eram cu pantalonii... Haide, acolo e cald.

Mergem la ea. Da, acolo e cald, străluceşte parchetul ceruit, la radio se transmite o melodie lină şi frumoasă.

Nu ştiu de ce fac înconjurul camerei, mă uit în toate colţurile şi mă surprind că nu-mi găsesc locul în această lume strîmtă, strălucitoare şi confortabilă.

În romîneşte de TUDOR ROTARU

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

ŞTEFAN IUREŞ

Din ipostazele creaţiei

Callatis

Uit uneori: eşti aici, o, îngropată cetate.
Nepăsătorului pas pulberea singură-i strigă.
Calea tîrziu mi-o aţin albe coloane, portice,
Ca nişte oase ce-au fost bine spălate de ploaie.

Timpul pîndeşte ascuns în canelúrile sparte,
Ochii i-s neadormiţi, dreaptă e şira spinării.
Iată, sporeşte uşor, parcă-i o ceaţă sonoră
Forfota pieţii de sclavi, zarva galerelor Romei.

Toate se-aud, pînă şi vinul ce-n mers clipoceşte-n
Amfora plină şi grea, dusă pe umărul fraged,
Pînă şi foşnetul stins al ţesăturii uşoare
Dulce drapată pe şold, pînă şi cîntecul brizei.

Mîna-mi întîrzie mult pe capitelul fantastic
(Capete vii de berbeci, şoimi şlefuiţi cu migală).
Iartă-mă paznic bătrîn, ştiu că nu-i voe, dar lasă-i
Contemporanului tău clipa uitării de sine.

Nu mi-e străină de fel, nici alterată de moarte
Mîna cu dalta, de-atunci, luciul sudorii pe piatră.
Tîmpla proptită aici, c-o deznădejde amară
Într-un amurg sîngeriu, cere şi azi alinare.

Simt cum respiră profund omul din marmora mută.
Pactul cu noi, cei de azi şi, mai departe, cu zarea,
Mîngîie patima lui, dîrz încleştată cu timpul,
Încolăcită pe Timp, iederă nemuritoare.

Nou-venit la cabinetul tehnic

Ţi-am văzut de o mie şi una de ori
linia frunţii;
puteam, din memorie,
s-o şi desenez —
însă fără culori,
fără gînduri,
fără istorie.
Credeam că şi mîna ţi-o ştiu
doar am strîns-o
de o mie de ori şi-ncă o dată.
— Noroc.
Ştiam forma, puterea, şi-asprimea ei,
însă —
inteligenţa-i, deloc.
Eşti altul?
Explică-mi,
tu,
cel adevărat,
neîntîlnit pe cînd croia potecă
(sau un curcubeu, poate?)
cu care-a legat
cazangeria
de bibliotecă...
Nici un nimb nu plutea
peste creştetul tău,
între tunete calm, ameţit de tăcere.
Prin frunzişul uscat al părerii de rău
că ştii mult mai puţin
decît visul ţi-o cere,
spune-mi, cînd a împuns,
spune-mi, cum a străpuns
inoxidabilul vîrf al ideii?
Taci?
Atunci o să-mi dea cuvenitul răspuns
în februarie,
goi,
tremurînd,
ghioceii.

Spectacol degradat

Tot sufletul, grav şi festiv, aştepta
Electrica sarcină, sie-şi opusă,
Fluidul să biruie şoaptă şi tusă
Şi scaunul care-n antract scîrţîia,
Iar totul, rostit, nerostit, să emane
Concentrică, unda căldurii umane,
Plutind dinspre scîndură spre catifea.

Vai, altfel a fost! Ca butoiul, împins
Încolo şi-ncoace, în brînciuri, de-a dura,
Se rostogoliră iubirea şi ura
Egale în oricare punct le-ai surprins,
În timp ce căscatul, dibaci, precum hoţii,
Tăia epoletul sărmanei emoţii
Zvîrlindu-l în rîs candelabrului stins.

Tîrziu, în foaierele fără păcat,
În vaste oglinzi argintate, exacte,
Văzurăm mîhnirea acelor trei acte.
Oglinda pătată, cu ape-n joc mat,
Pierise-n cabine, ca să se despartă
De grimă, de vagi remuşcări pentru artă
De chipul pe care l-a desfigurat.

Anonimat

(Spălătoreasa de geamuri)

Am să le fac străvezii ca izvorul
La care vine să bea căpriorul,
Botul brun-dulce al sălbătăciunii
Sticla s-o tulbure-n zori, la vreunii.

Cine-o simţi arătarea prelungă?
Suliţa cărei priviri o să-mpungă
Neclătinatul, prozaicul văl
Pe care, în noile case, îl spăl?

Nu ştiu cui las limpezimea ca zestre
La cele cîteva zeci de ferestre
Dar dinăuntru privite-înafară
Linia-i pură, culoarea clară.

Lucru firesc la un geam, încît poate
Doar însorindu-i o jumătate,
Cealaltă, pata de var, praful trist
Le-ar aminti tuturor că exist.

Nu!
Niciodată!

Vă trec prin mine
Zări sclipitoare, lumi cristaline,
Ca mai curînd, mai deplin să-ntîlniţi
Ochii copiilor, nemărginiţi,

Ca barierele, cît de fragile,
Să nu întunece dreptele zile,
Şterg, c-o mişcare rotundă, lină,
Numele meu dizolvat în lumină.

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

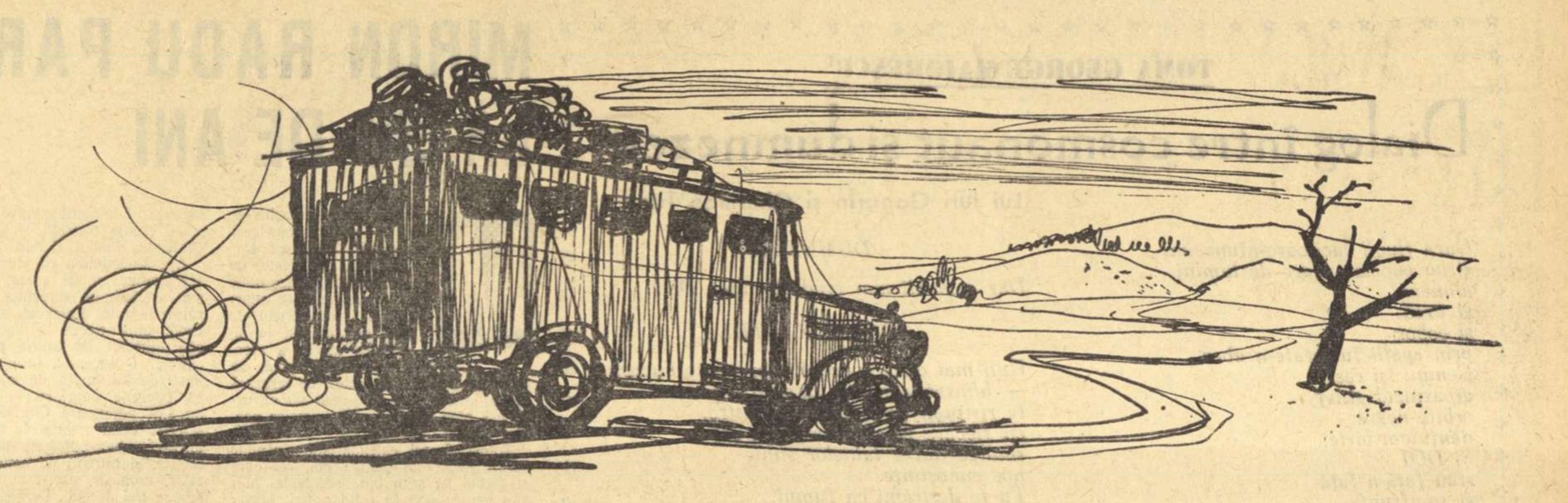

Desen de GH. BOŢAN

BRICIUL

Ben. Corlaciu

Cînd eram eu copil, plecam vara, pe timpul vacanţei, la un frate al mamei, tocmai în inima muntelui Ţibleş. Mama, încă din iarnă, începea să-mi adune bani pentru drum, iar în iunie mă ducea undeva, într-o curte cu autobuze străvechi, cam pe lîngă podul Şerban Vodă, plătea nu ştiu cum preţul biletelor dus şi întors şi mă dădea în grija domnului Stein, şoferul, rugîndu-l cu lacrimi să vadă de mine. Călătoria era îngrozitor de lungă şi de obositoare, mergeam o noapte şi aproape două zile, pe drumuri stricate, care măcinau şi maşina şi călătorii. Pe urmă, cînd dădea Dumnezeu de ajungeam la Tîrgul Lăpuşului, sub Maramureş, pe malul rîului al cărui nume îl luase şi tîrgul şi care se varsă în Someş, domnul Stein, milostiv, mă lua acasă la dumnealui şi mă ţinea cîte două, trei zile, uneori chiar şi cîte o săptămînă, pînă cînd cobora unchiul meu, după mine, din munte.

— Mulţam frumos, le spunea el gazdelor mele, cu clopul în mînă, apoi mă lua şi porneam amîndoi.

Unchiul meu era cioban. Nu avea pămînt, nici casă mai că nu avea, şi mergeam amîndoi, aproape patruzeci de kilometri, cînd pe drumul mare, cînd pe cărări, întotdeauna pe jos, deoarece nici cai nu avea. Avea, în schimb, o hernie. Hernia aceasta îi poticnea mersul, iar eu, uneori, îi spuneam:

— Unchiule, de ce nu te duci la spital? Am auzit că ce ai dumneata acolo se operează şi trece. Du-te la doctor.

El răspundea, abia după ce mai treceam o pădure:

— Mi-ar trebui nişte oi... Nişte oi, să le vînd, ca să fac bani. Nu mă primeşte altcum.... Dar oile nu-s ale mele...

În fiecare vară îmi dădea acelaşi răspuns, şi totdeauna numai după ce se gîndea foarte mult, ca şi cînd de fiecare dată l-aş fi întrebat prima oară.

Pe urmă, după unii, se făcu tîrziu. După alţii, se făcu devreme. Trecură, adică, douăzeci şi cinci de ani. Uitîndu-mă adînc, odată, peste sfertul de veac, cît umblasem prin lume, am simţit în clipa aceea că trebuie să mă întorc în Ţibleş, la păstorii mei tăcuţi şi nostalgici, care-mi dăduseră, la pogorîrea-mi în lume, singura lor avuţie: îmi dăduseră cîntecul.

Şi m-am urcat în tren. Şi-am mers, pînă la Dej, cu trenul. Şi m-am urcat apoi, la Dej, într-un autobuz. Şi-am pornit-o cu autobuzul drept în sus. Dacă te uiţi pe hartă şi vezi cum urcă drumul, vertical, ai zice că se duce drept la Polul Nord. Iar tu, care te uiţi pe hartă, eşti un fel de Polul Sud.

Aş fi putut, de astă dată, să merg pînă departe, autobuzul Irtei m-ar fi dus de-a dreptul în comuna Groşi, la poala muntelui, la numai cîţiva paşi de Greble, satul mamei. Mai rămînea de-acolo să trec doar două văi şi-o culme, ca să ajung la Molişet, cătunul tainic unde, în copilărie, îmi petreceam vacanţele de vară la unchiul meu, Ion. Dar se cuvenea să mă abat întîi pe la Rogoz, comună mai de către şes, pe malul rîului, cam la jumătatea drumului dintre Tîrgul Lăpuş şi Lăpuşul Romînesc. Căci acolo se mutase între timp uncheşul, încă dinainte de război, cînd a ieşit din munte, după pîine. Mă duceam să-l văd. Nu însă numai ca să-l văd.

Aveam două motive foarte serioase pentru care trebuia să trec negreşit pe la el. În primul rînd, din pricina unui brici. Cînd eram copil, Ion umbla nebărbierit cu săptămînile. N-avea cu ce se bărbieri. Eu îi spuneam:

— Lasă, cînd mă fac eu mare, îţi aduc un brici de la oraş... iar acuma, în sfîrşit, veneam cu el, cu briciul cel mai bun din lume, pentru cel mai bun din lume om.

Al doilea motiv... nu vi-l spun. Încă nu vi-l spun, aveţi să-l înţelegeţi singuri, mai tîrziu. Atît vă pot mărturisi deocamdată: aveam eu un lucru anumit, pe care mă duceam să-l caut. Nimeni nu-l ştia, nu-i mărturisisem nimănui ce vreau să caut, nici chiar mamei. Mi-ar fi plăcut să nu-l găsesc.

Aşa că astă-vară, într-un înserat, am ciocănit în poartă la uncheşul meu. Îl lăsasem într-o aşezare de ocară, în capătul din jos al Rogozului, acolo unde locuiau dintre sărmani cei mai sărmani. Acolo, pe o zdreanţă de pămînt a nu ştiu cui, îşi făcuse omul plozi, după aprigul şi tainicul îndemn al firii. Nu mai era acolo. Un flăcău venea cu carul din pădure şi mi-a spus, privindu-mă nedumerit:

— E la drum. Ai să vezi o casă cu morişcă. Întreabă unde e fîntîna cea mai bună. Amu acolo şade. Sara bună!... şi s-a dus.

Nu ştiam că se mutase. Casa era mică, dar făcută de curînd. Ciocăneam la poartă. Mă uitam în curte. Curtea era largă. Se auzea, din fund, un muget moale, dulce, de viţel. Viţelul nu-l vedeam. Unchiul meu n-avea viţel. Niciodată n-avusese. Oare nu greşisem poarta?

Sînt pe lume oameni, care orice-ar face, oriunde s-ar duce şi oricît ar curge timpul peste ei, îi recunoşti numaidecît. Oricît de mult ar fi de cînd nu i-ai văzut. Unchiul meu nu m-a recunoscut. Eu, însă, cum a ieşit din casă, am văzut că nu greşisem poarta. El era. Îmbătrînise? N-aş putea să spun că-mbătrînise. Poate pentru că era îmbătrînit demult. Dacă am văzut că nu mă recunoaşte, nu i-am spus nici cine sînt, nici pe cine caut. E la noi un obicei străvechi, bătrînii spun că a rămas încă din vremea unei căpetenii, Decebal. E un drept al drumeţului. Am intrat în tindă. Ion, supunîndu-se firesc aceleiaşi tradiţii, a tăcut, s-a aşezat la gura vetrei şi şi-a căutat de treabă mai departe. Făcea o mămăligă mare. L-am lăsat să-şi facă mămăliga. Mămăliga era bună. O simţeam cu nările, cu ochii amintirii şi cu sufletul. Numai el ştia să facă mămăligă bună. Nu mă întreba nimic. Nici nu se uita la mine. Îşi vedea de treburile lui. Mă lăsa să-mi văd şi eu de gîndurile mele. Aşa se cuvenea. Aşa era din moşi-strămoşi. Drumeţul, dacă a cercat la uşa ta, te socoteşte om de omenie. Iar drumeţul, dacă e drumeţ, om de omenie e şi el. Atunci, la ce să mai stricăm degeaba vorbele?! Vrea să-ţi spună singur dincotro şi pînă unde? Bine. Dacă nu... tot bine-a fi. Ai tu pe inimă ceva şi într-atît te mistuie, încît nu eşti stăpîn pe tine, şi simţi că nu mai poţi trăi de n-ai să-i spui unui drumeţ, atunci îi spui. Dacă nu... iar e bine. Aşa era, de cînd cu Decebal...

Şi totuşi, afară, pe şosea, la răstimpuri scurte, duduiau autocamioanele. Casa se cam cutremura. Cînd se cutremura mai tare, ştiam că trece un tractor. Şi-am auzit şi-un avion. Aşa a fost mereu, de cînd cu Decebal? Cînd eram copil, în codru, geaba mă tot chinuiam, geaba încercam să-i dovedesc uncheşului că oamenii, la Bucureşti, intră într-o pasăre de fier şi zboară. El, Ion, dădea din umeri, se uita la mine şi zîmbea: parcă ştie pruncul ce e lumea!

Odată, s-a luat după un vultur, cu securea. Vulturul prinsese un peşte uriaş, îl ţinea cu ciocul şi cu ghearele, nu putea să zboare mult, dar nici să-şi lase prada nu se îndura. Era flămînd. Era şi unchiul meu flămînd. Vulturul a poposit pe-un dîmb. Unchiul meu s-a repezit în el. Şi s-au bătut. Vulturii, în Ţibleş, nu prea se sperie de om. Nici omul nu se sperie de-un vultur. Mai ales cînd amîndorura li-i foame. Eu, însă, mă speriasem. Nu fiindcă aş fi fost sătul. Sau prunc. Ci fiindcă pogorîsem la cîmpie. Doamne! N-am văzut un om să mînuie securea ca Ion cînd e flămînd! Creionul meu, în mîna mea, e ca un plumb, pe lîngă mîna şi securea lui din clipele acelea. A venit cu peştele la mine. Trăgea şi vulturul de-o aripă, mi-l aducea să văd că-l răpusese şi să-mi treacă spaima.

— Uite, mă! Aista zboară, a rostit, şi-a început să facă focul, chiar acolo, lîngă rîu, ca să frigă peştele pe loc, căci ne aflam la drum. Cum o să zboare omul?! a mai spus, băgînd custura-n peşte. Şi să nu mi te mai prind că te sparii de-un hultan! Auzitu-m-ai?

Acuma, tot lîngă foc şedea. Şi făcea o mămăligă bună. Dar trecea un avion, chiar pe deasupra casei. Iar el, Ion, coborîtor din Decebal, nici măcar nu tresărea.

Cînd a răsturnat mămăliga pe masă, am scos briciul din buzunar. I l-am întins. Mă străduiam să i-l întind cu aerul cel mai firesc şi fără un cuvînt. Mă străduiam să fiu ţăran din Ţibleş. Însă simţeam cum îmi tremură mîna. Ion n-a tresărit. Mi s-a părut o clipă că tresare, dar n-a mai fost nimic după aceea. A luat briciul, s-a aşezat pe marginea vetrei, l-a deschis, l-a cercat în părul de pe dosul mîinii... pe urmă l-a închis evlavios la loc... pe urmă m-a întrebat:

— Ce face mumă-ta?... Bag sama te-a crescut ca lumea...

Apoi s-a ridicat. Credeam că se apropie de mine. Mă pregăteam să-l string în braţe. El s-a întins spre grindă, a ascuns acolo briciul. A rostit:

— Aista-i brici! Cu aista nu-i de şagă...

Şi asta a fost tot. Ce atîta vorbă! O tacă plăte cît o vacă... aşa sună în Ţibleş o zicală din bătrîni.

Vă aduceţi aminte că venisem în căutarea unui lucru anumit. Şi ştiţi că îmi doream să nu-l găsesc. În clipa cînd uncheşul meu s-a înălţat spre grindă, am văzut că nu e. Dispăruse.

— Unchiule! Te-ai operat... ce bine!

— Bine dară! a murmurat şi-abia acuma ochii lui albaştri lăcrimară.

Oare îmbătrînise totuşi? În Ţibleş, oamenii nu plîng. Mai degrabă ar mînca piatră. Ori poate plîngea din pricină că se mutase mai la şes?... A, nu!... Uitasem. În faţa durerii nu plîng oamenii din Ţibleş. Însă nici la bucurie nu plîng mult. Şi numai rareori. Lacrima de bucurie e ca o ploaie cu soare. Te uiţi la cuculbău şi rîzi. Iar ploaia trece repede, ce parcă nici n-a fost.

Să nu săvîrşiţi cumva greşeala să credeţi că unchiul meu voise să se opereze. Greşala asta am făcut-o eu, şi e de-ajuns. Şi aşa, desigur, ar fi fost frumos.

A fost, însă, altfel. Mai frumos. Omul se bătuse în viaţa lui cu vulturii. Bunicul lui avusese în el atîta putere, încît şi azi se povestea pe sate că odată, la un rămăşag, aburcase carul în copac. Haiducise prin păduri cu Pintea cel Viteaz, după dreptate. Iar el, Ion, nepotul acelui străbunic al meu, nu se temuse niciodată de nimic. Pe cînd era la cătănie, a dat cu puşca după obăr-maistăr, pentru că-l suduise de mumă. Iar în vremea ficioriei, înfruntase zeci de cuţite. Pentru o drăguţă. N-aş vrea să vă destăinuiesc că pentru mai multe, n-ar fi frumos din partea mea. Dar acuma, cînd nimeni nu-i cerea să aibă oi, ca să le vîndă, i se făcuse deodată frică de cuţit. Nu de cuţit. De bisturiu. E cu totul altceva. Cînd vine unul cu cuţitul, tu te aperi. Dar dacă singur te întinzi pe masă şi te şi adoarme, atunci cum te mai aperi? Aşa că nu s-a dus.

Iată, însă, pentru ce cred eu că frumuseţea e aproape de sublim. Într-o zi, s-a pomenit în casă cu un *domn* de la Lăpuş.

— Bade, ia să-ţi văd hernia...

— Placă?

— Zic să-ţi văd vătămătura.

— Apăi... da' de unde ştiţi?

— Ne interesăm. S-a dus vestea de hernia dumitale. Am auzit că de-abia umbli. Ia s-o vedem...

Mai de voie, mai de nevoie, uncheşul s-a supus.

— Cum?! Şi mai stai la gînduri? a exclamat medicul. Mîine dimineaţă să vii la spital. Să nu vii pe jos. Dumneata, moşule, dacă nu te operezi imediat, nu mai trăieşti. Ai căruţă?

— Mă tem că n-am...

— Atunci să te aducă unul care are. Adică, stai! Trimit Salvarea mîine, să te ia. Să vii, auzi?

— Mă tem că n-oi putea...

— Cum aşa?! De ce ţi-i frică dumitale de spital?

— Mie? Mie numa de furnici mi-i frică. Mă tem să nu le calc.

— Dar atunci?!

— Apăi vacile cui le-oi lăsa? s-a tăinuit uncheşul.

— Care vaci? Cîte vaci ai dumneata?

— Una am. Cu ghiţaua or să fie două. Da' nu de-a mele-i vorba.

— Dar de care?

— De la oameni. Văd de ele. Dacă de alta nu-s bun... Îmi cîştig şi eu cum pot.

— Şi copii nu ai?

— Apăi am, a prins uncheşul a se lăuda. O fată cu ginere şi cu nepot. Mai am un prunc şi doi ficiori.

— Atunci e-n ordine. Laşi vacile în grija unuia din ei şi vii. Ne-am înţeles? Îţi trimet maşina.

— Apăi dumneata trimite-o. Că doară de-aceea e făcut motorul, ca să umble... Numa mă tem că n-oi putea veni.

— Bine, omule, de ce?

— Da' de m-a hurduca...

Medicul s-a apucat să-i explice cum e cu bisturiul, cum e astăzi cu spitalele, cît va fi de sprinten după operaţie... I-a vorbit şi despre cîţiva oameni din Dămăcuşeni şi chiar de-acolo, din Rogoz, pe care unchiul meu îi cunoştea şi care, odată operaţi, munceau cît şapte... Ţi-ai găsit! Uncheşul îşi răsucea cîte-o ţigară şi tăcea. Ce să mai vorbească?! Ce-avusese de vorbit, vorbise...

— Mă rog! Treaba dumitale! a mai spus medicul, exasperat, şi-a plecat.

Se vede, însă, că nu era tocmai aşa. Pesemne că era şi treaba altcuiva. Căci medicul a mai venit o dată. Pe urmă iar a venit. Uncheşul, de, a cam băgat de seamă că nu e de glumit cu *domnii* din Lăpuş. Aiştia nu-s domni... Cu aiştia, vrei nu vrei, musai să trăieşti.... Dar tot nu s-a dus. Atunci s-a pomenit cu trei deodată. Şi cu maşina albă lîngă poartă. Aşa aveam să văd că este azi sub tulburătorul meu Ţibleş: din timp în timp, medicii alcătuiesc echipe speciale şi o pornesc prin sate. Pînă sus, în codrii mei adînci şi tăinuiţi.

N-are rost să mai lungim nici noi povestea. Ce atîta vorbă! Ceea ce voisem eu să nu găsesc, nu mai era...

★

Rogozul nu e satul meu. Însă aveam acolo nişte amintiri, lăsate spre păstrare. Una dintre ele se numea Zamfira, o iubisem eu pe cînd aveam vreo doisprezece ani. Să nu vă mire, oamenii la noi se nasc iubind. Îi iubeam obrajii roşii, două explozii de sănătate. Ochii, două lacuri mici, din care cerbii, în amurg şi dimineaţa, sorb putere. Umbletul prin ierburi i-l iubeam, mai cu seamă seara, cînd venea cîntînd pe margini, de la secere. Cîntecul ei atunci mirosea a cer, a pămînt şi a pîine. Cîntecul nostru de la oraş era un cîntec negru, mirosea a gară şi-a tristeţe. În vara aceea mă gîndisem: „Ce-ar fi s-o iau cu mine şi să mă rog de mama: Uite, mamă, Zamfira cîntă ca pe la noi... Creşte-ne pe amîndoi, pînă ne facem mari...“.

Aşa cînta Zamfira:

Tot aşa zice doru',
Aduiduina, aduiduina,
De urît moare omu',
Aduiduina, aduiduina,...

Vara, însă, a trecut, şi m-am întors tot singur la oraş. Dumneavoastră poate veţi surîde. Şi eu surîd... aduiduina... aduiduina...

Mai aveam o amintire. Stînile. Cu fiecare vară, mai găseam un suflet în casa uncheşului. Neamul lui mereu se înmulţea ... mămăliga se împuţina mereu. Cînd foamea mă răzbea, fugeam la cîte-o stînă. Odată am venit acasă abia după o lună.

— Văd că te-ai făcut fîrtat cu păcurarii..., mi-a spus uncheşul, şi m-a bătut.

— De ce mă baţi?

— Mă faci de poveste. Lumea zice că n-am ce-ţi da să mînci.

A doua zi, în zori, mi-a spus:

— Mă... schimbă-ţi cămeşa. Şi te du la stînă.

— Dar ce va spune lumea?

— Lasă tu lumea... Auzitu-m-ai? Că amu iată mă mînii din nou. Nu-ţi place de mine... nu mai umblu cu oile, amu umblu cu vacile...

— Unchiule... unchiule, eu tot te iubesc! Nu mă mai duc nicăiri...

— Mă! du-te mă, la stînă, mă! Soarele mumă-ta! Du-te după basme. Da' să mînci ca lumea. Să te vadă mă-ta gras...

Cînd am plecat, a pus o mînă pe capul meu, dar numai aşa, în treacăt, ca şi cînd împiedecîndu-se s-ar fi sprijinit de mine. Pe urmă:

— Fugi, mă! Că mă-mpiedic de tine, nu vezi? Mînce-te-ar puricii...

Şi mai aveam o amintire. O încăpere mică, mică şi întunecată... şi cu un măr în fereastră. Era plină de flori şi de cărţi. În tindă, şedeau doi bătrîni. Săraci bătrînii, şi ei. Erau părinţii lui Nistor. Îmi spuneau *domnişorule* şi-mi dădeau cîte-o mînă de brînză, cu apă rece. Ori mă luau la pădure, la Poduri, după cîte-un lemn. Şi lui Nistor îi spuneau *domnişorule*.

— Mă, domnişorule, mă! O să te faci dobă de carte... Numa că domnii tot nu te-or băga în samă. Nu eşti dintr-ai lor.

Nistor Chira răzbise pînă la Năsăud. Muncea acolo, la tîrg, aduna bani, iar cu banii aceştia chinuiţi îşi plătea taxele la şcoală. Pe Nistor îl găsisem, ajunsese director al Băncii de Stat, la Tîrgul Lăpuşului. Tocmai îşi făcuse casă mare, frumoasă, la tîrg. Sfatul popular îi dăduse terenul, statul îl împrumutase cu bani... Acuma voiam să-i văd pe bătrîni. Voiam să mai văd şi încăperea aceea, cu măr în fereastră, unde toată noaptea citeam împreună cu Nistor.

Şi mai aveam o amintire. Şcoala. Adică ne-şcoala. Căci nu şcoală se putea numi aceea, de demult, înghesuită în două camere, lîngă cimitir. Patru clase primare, în două încăperi. Pentru cîtă dorinţă de carte şi pentru cîţi copii se aflau în Rogoz, era o ne-şcoală.

Zamfira mea se măritase... Mama lui Nistor murise, mai trăia bătrînul, dar era beteag...

— Atunci du-mă, unchiule, la şcoală...

Şi m-a dus unchiul la şcoală. Era o şcoală nouă, largă, plină de lumină, zece case ca a vechii şcoli ar fi încăput în ea. O priveam pe dinafară, o priveam pe dinăuntru, simţeam cum îmi creşte inima... cît şcoala. Nişte lucrători tot ciocăneau pe sus, îi puneau acoperiş de tablă. Bătăile ciocanelor se auzeau deasupra satului, ca ale unei inimi uriaşe.

— Uncheşule...

— Placă.

— Dumneata acuma ştii să scrii?

— M-or învăţat tovarăşii.

— Dar cu casa cum ai ajuns la drum?

— Apăi tot de cînd cu ei. Mi-or dat pămînt.

— Dar oamenii mai beau horincă?

— Apăi mai beu.... Numa nu aşa de mult. Amu duminica s-or învăţat a mere la cămin.

— Aveţi şi cărţi acolo?

— Apăi că musai.

După un timp:

— Uncheşule....

— Placă.

— Mai ţii dumneata minte cînd am jucat odată teatru la şcoala cea veche? Cu Nistoru lui Chira şi cu nişte prunci...

— Musai să ţin... o fo' frumos. N-am mai văzut pîn-atunci. Tare-am mai rîs, bată-vă să vă bată, de prunci! Amu avem şi teatru. Îi învaţă pe ficiori la şcoală. Le învaţă şi pe fete.

Aşadar, era plăcut acuma la Rogoz. Nu mai era nevoie să fug la stînă, ca să am ce mînca. Nici să viu cu cărţi de la Bucureşti, ca să am ce ceti.

★

De-cu-seara, în timp ce ascultasem povestea cu hernia, mă gîndisem astfel: Se pare că medicina a pătruns adînc pe valea Lăpuşului. Hai să vedem: cît a pătruns de adînc? A ajuns şi pînă-n munţii mei, la Molişet, de partea cealaltă, dincolo de apa Suciului? Pe-aici, din bătrînime, oamenii au fost păstori. Au mîncat mămăligă, numai mămăligă, au fumat frunză de alun, şi-au însîngerat tălpile desculţe şi sufletul visător izbindu-se de piatră şi de stele, au născut sub fagi şi sub stejari, lîngă puii de furnică şi de şarpe, au trăit din legende şi din speranţe şi-au murit din boli „de Dumnezeu lăsate“.

— Unde mergem mai întîi, uncheşule?

— D-apăi că la Suci om mere.

Şi ne-am tot dus. Era de dimineaţă. Vreme rece. Norii, joşi; părea că se lipise cerul de pămînt. Noi, însă, am trecut prin nori. Drumul Suciului începe cu un deal, iar pe deal e un podiş. Numai soare, pe podiş. La dreapta şi la stînga, norii, o întindere de lînă moale, sură, fără de sfîrşit. Noi, deasupra. Cînd eram copil şi umblam împreună pe-aici, trecînd la munte, mi se părea că uite-aşa, cum mergem noi acuma pe deasupra norilor, nu ne-ar mai trebui decît căruţă şi doi cai, măcar un singur cal, cît de bătrîn, pentru ca uncheşul să devină Dumnezeu, iar eu, Sfîntul Ilie. De astă dată, duduia cu noi trăsura sfatului de la Rogoz. Şi ce mai telegari aveam! Ferească Sfîntul, să ni te aşezi cumva în cale! Dar nu mă mai gîndeam la barba albă a lui Dumnezeu, decît cu amintirea. Acuma noi eram stăpîni, noi, oamenii, peste aceste locuri fermecate... Acolo, pe podiş, deasupra norilor pe care soarele-i topea încet, încet, mi-am adus aminte de un cîntec vechi. Aşa era:

Aduiduina, aduiduina,
Cu cîntecul, cu fluiera,
Cu frunza şi cu cetera...,

cum cîntă lumea, mamă, pe la noi...

— Ai ajuns domn mare... te-ai făcut tovarăş... a rostit domol uncheşul. Oare ce lucri tu la oraş, mă?

Să-i spun? ...Aduiduina... aduiduina... Nu, nu-i mai spun. Mai bine îi voi scrie într-o zi: Uncheşule, îţi mai aduci aminte? Odată, noaptea, lîngă foc, la stînă... Eram numai noi doi... şi oile... şi muntele... Îmi povesteai.... Feciorul Gîndăcoaiei, un bălaur, furase fata Omului... Acuma Omul se-aţinea pe urma lui. Dumneata uitaseşi că nu-ţi furase nimeni nici o fată. Povesteai, de parcă dumneata erai acela:

— Şi zburam, dragul badiului, tot zburam noi aşa... pîn-ce-am dat de-o mare. Da' ce să vezi? Minune ca aceea! Era o mare de lapte, jur-împrejur cu ţărmi de mămăligă caldă...

— Aşa-i că n-am uitat, uncheşule?

— Nu, n-ai uitat, îmi vei răspunde dumneata.

— Altădată, tot la stînă, într-un amurg... Mestecai coleşa în ceaun. Erai mîhnit. Murise un berbec şi te gîndeai c-o să ţi-l scadă la simbrie. Dar te durea şi moartea berbecului, eu ştiam cît îţi era de drag berbecul. Atunci ai plîns puţin. Eu m-am făcut că nu te văd. Dacă ştiai că te văd, nu mai plîngeai de loc. Te-ar fi durut şi mai tare. Şi poate că-mi trăgeai o palmă: de ce văd ce face altul? ...Pe urmă, a fost gata mămăliga. Ai răsturnat-o pe ştergar şi te uitai la ea. Pe urmă, te-ai uitat la steaua care poposise într-un brad. Atunci, te-am auzit cum murmurai spre steaua ca o mămăligă mică:

— Trăim şi aşteptăm să treacă viaţa... nu aşteptăm să vină moartea, dar aşteptăm să treacă viaţa...

— Apăi tot mi te-ai vîrît în suflet, îmi vei răspunde dumneata. Eu gîndeam că nu m-auzi. Era steaua mea.

— Dar vezi c-am auzit, uncheşule... Şi n-am uitat. Nici foamea albă dintre ţărmurii de mămăligă, nici durerea... şi nici steaua. Acuma înţelegi? Asta lucru la oraş. Aduiduina... aduiduina... Ca să nu mai fie foame pe pămînt. Ca să pună Omul mîna într-o zi pe steaua lui. Aduiduina, uncheşule, aduiduina... Asta ştiu şi asta fac. Lasă, la vară, cînd o să mai viu pe-acasă, am să-ţi spun şi eu o poveste. Tot cu Omul. O poveste adevărată, care-ncepe-aşa: Omul se numea... Gagarin.

TOMA GEORGE MAIORESCU

Dialog între cosmonaut și dumnezeu

Lui Iuri Gagarin și Gherman Titov

Curg fluvii lucitoare-ntunecimi
și iar șuvoaie negre de lumini
alunecă
și urcă
și cobor
prin spații fulgerate-n zbor.
Genuni își cască
groaznicul gîtlej
orbite negre
dănțuie-n vîrtej.
Și DOI
stau fața-n față
și se-nfruntă
în încleștarea cea fantastică
și cruntă.
Da! DOI
stau fața-n față
și se luptă
pe marginea abisului abruptă.

DUMNEZEU:

Tu cine ești?
Și cum de îmi calci pragul?
Cu ce-ndrăzneală-mi
vînturi tot meleagul
și mă înfrunți?
Au oare nu ți-e frică
că rosturile-n viață
ți se strică?

COSMONAUTUL:

Cu teamă am crescut
prin veacuri îndelungi;
mi-era spaimă de fulger,
de vînturi,
de nopțile lungi,
mi-era frică de tunet,
de umbră,
de mine —
și neînțelegîndu-le
te-am plăsmuit pe tine.
Te-am așezat
în universul tainic,
unde,
eu niciodată
nu puteam pătrunde.
Te-am învestit
cu-o strașnică putere
cătînd refugiu-n tine,
mîngîiere,
ți-am pus un sceptru-n mîini,
puteri depline,
să tremur pîn-la urmă
eu de tine.

DUMNEZEU:

E-adevărat ce spui.
M-ai zămislit
să-ți semăn după chip
leit.
Și te-am slujit
umil și cu credință
ivind din haos
propria-ți conștiință.
Eu —
animalul l-am înfrînt în tine
și ura n-am lăsat să te întine.
Te-am reținut de-al crimelor convoi
vorbindu-ți de răsplata de apoi.
Conștiința să nu-ți vinzi
pentru arginți...

COSMONAUTUL:

Minți!
Minciună-ți este fiece cuvînt
Retorică zvîrlită-n vînt.
I-ai ars lui Icar aripile-n zbor.
Pe Prometeu l-ai chinuit răzbunător.
Giordano Bruno-n flăcări mistuit...
Pe Galilei l-ai necinstit.
Dar lista-i fără sfîrșit...
Osînde, cruciade, inchiziții,
Fariseism și ruguri, superstiții.
Noi jugul să-l răbdăm cu umilință
Clementă-ngăduință, pocăință,
Într-un cuvînt, jos,
pe pămînt
doar suferință!

DUMNEZEU:

Învierșunarea ta n-o înțeleg.
Ce spui să fie, poate, drept, pe-ntreg.
Dar care-i rostul meu, aici,
Ce răului i-am fost și cnut și bici...
Iar dacă tot ce spui e-adevărat
e pentru că voi
nu m-ați ascultat.
Voi — cei ce m-ați slujit
m-ați deformat,
obscurantiști, scolastici, cazuiști...

COSMONAUTUL:

Dar iarăși uiți că tu
nici nu exiști...
Tu plăsmuire ești
Și-unealtă celor care
istoriei i-au fost întunecare..
E adevărul:
tot ce-am dobîndit
— sfărmînd ale gîndirii
temnițî de granit
ce-amar de veacuri le-ai zidit —
e smuls în grele lupte de la tine
o, mască fățarnică de bine.

DUMNEZEU:

Să ne-mpăcăm.
Disputa n-are rost:
ce-a fost a fost.
Să deșertăm al urii vechi venin
și fericirea împreună s-o zidim.
Eu oamenilor sufletul le-alin
Iar tu spre bunăstare îi condu...

COSMONAUTUL:

Nu!
Fericirea n-o poți drămui
cu adevăr și cu minciună laolaltă.
căci fericire-nseamnă a sui
pe culmi
întreg
și cu privirea-naltă.

DUMNEZEU:

Dar oamenii mai cred în mine. Da!

COSMONAUTUL:

Unii mai cred, e drept. Dar nu te bucura
— himeră oarbă-a naivității noastre —
te risipești ca negurile albastre,
cu fiecare zi cînd rațiunea vie
smulge din a tainelor stihie
noi cunoștințe.
Tu te destrami ca fumul.
Din vechile credințî
se-alege scrumul.
Pătrundem
în materie și-n vise
și-ale Cosmosului porți
iată-s deschise!

DUMNEZEU:

Te nimicesc!
De neînfrînt nu ești precum socoți.

COSMONAUTUL:

Nu poți!
Și chiar de eu aici m-oi sfărîma
de-ntinderile ăstor oarbe spații
Știu:
după mine alții s-or avînta
generații peste generații.

DUMNEZEU:

De unde ard în ochii tăi lumini
de-n strălucire astrele rețin?

COSMONAUTUL:

În ochii-mi arde un foc de generații
de spaime, munci, revolte, imprecații,
de ruguri, boli, osînde, crematorii
de milioane de uciși
la pragurile-aurorii.

DUMNEZEU:

De mine totuși nu te poți lipsi.
Căci ură e lumina
ce arde-n ochii tăi!

COSMONAUTUL:

Nu. Dragostea-i.
Străbate universale căi.
Lumina mea din ochi
are izvoare
în privirea ridicată de popoare.
În mii de inimi omenești ce bat...
Speranța lor
azi aripă mi-a dat.

DUMNEZEU:

Taci!
Nici tu nu-nțelegi ce faci!
Te-ai ridicat
chiar peste propria-ți
condiție umană.

COSMONAUTUL

Ți-e imprecația vană!
Condiție umană-i
să ne tîrîm ca șerpi
în glod și umbră
orbi pe veci
și sterpi?
Sau e
să ne-nălțăm în zbor,
tot mai înalt,
necunoscutele,
luîndu-le-n asalt!?
Milenii-ncarcerate de gîndire!
Cu spaima-ți omul veacuri l-ai oprit
stăpîn pe el să fie și pe fire
Cu rațiunea noastră
te-nvingem zi de zi.
Îți smulgem azi o cale-n Univers,
mîine o stea —
poimîine galaxii!

DUMNEZEU:

De unde-ți tragi o, tinere, puterea
de pare că nimic nu-ți frînge vrerea?

COSMONAUTUL:

Iar te prefaci, bătrîne, că nu știi!
E-o lume pe pămînt
de muncitori și de țărani
născută-n crunte lupte
cu domni și cu tirani
și-acolo
omul
OM e.
Și totu-i aparține
orașe, holde
munții și lacurile line.
E îndrăzneț și liber.
Pămîntul îl reface
după nevoile sale
cum îi place.
De-acolo îmi trag forța
— nestăvilita forță —
iar comunismul
lumii-i
ca o torță!
Te-om izgoni, bătrîne,
din conștiință și din spații
stăpîni vom fi
noi OAMENII
și peste constelații.
Curg fluvii lucitoare-ntunecimi
și iar șuvoaie negre de lumini
alunecă
și urcă
și cobor
prin lumi ce-s fulgerate-n zbor.
Iar dedesubt,
mîngîietor, un astru
se scaldă în luminile-i
albastru.
Și-n jur
nimic
nimic
transcendental:
„Zborul continuă.
E totul normal!“

* * *

MIRON RADU PARASCHIVESCU LA 50 DE ANI

Miron Radu Paraschivescu a împlinit cincizeci de ani. La drept vorbind, nu e o veste, nu e o noutate, pentru mine și pentru mulți ca mine: dar îl cunoaștem de cînd nu ajunsese la jumătatea măcar a acestei vîrste, de cînd, pe degetele dreptei sale, petele de cerneală ale ultimelor teze de liceist nu se uscaseră bine sub cele ale primelor poezii.

Totuși, faptul calendaristic rămîne surprinzător: tot pentru noi, cei care ar trebui să știm bine socoteala. Mai ales pentru noi. In ochii noștri, Miron Radu Paraschivescu a rămas un om foarte tînăr, foarte proaspăt căruia viața i se arată mereu **inainte, în față**, —imensă, superbă, ispititoare, inepuizabilă. Natural, anii trec, experiența crește, cunoștințele se înmulțesc și se acumulează. Dar **spiritul de viață** rămîne același în unele naturi puternice, cunoașterea nu naște scepticismul și oboseala. Dimpotrivă, prezervă și purifică esența tinereții, îi păstrează puritatea și nimbul, îi dau o nouă forță.

Așa se întîmplă cu Miron Radu Paraschivescu, și, de aceea, nu noi greșim arătîndu-ne surprinși, ci calendarul se înșeală, declarîndu-l cincantenar. Cînd, anul trecut, a apărut volumul său intitulat **Declarația patetică**, oricine ar fi acceptat, fără mirare și în lipsă de informații de istorie literară, că poemele cuprinse în acel volum nu sînt anterioare **Cînticelor țigănești** și celor două volume de **Laude**, și tuturor poemelor publicate între timp prin reviste, și întregii lui activități de gazetar, cronicar, eseist și critic, de aproape trei decenii. De fapt, **Declarația patetică** cuprinde poezii scrise pînă prin 1936, adică pînă pe la anii douăzeci și trei, douăzeci și patru ai poetului. Dar există, în toată opera lui Miron Radu Paraschivescu o unitate în tinerețe, care face ca orice considerare cronologică să devină, în ultimă instanță, indiferentă.

Unitatea aceasta se realizează **în spiritul tinereții**, în înțelesul foarte nobil, foarte grav pe care cuvintele **a fi tînăr** l-au avut pentru toți oamenii aflați la începutul vieții, sub semnul întîlnirii hotărîtoare cu idealul și cu ideile revoluționare ale clasei **muncitoare și ale luptei comuniștilor romîni**. Responsabilitatea poetului, deosebit de grea, se năștea exclusiv din responsabilitatea omului, a cetățeanului, a participantului la o luptă profund și etern solidară cu a maselor de nenumărate milioane de asupriți. De aci și **Declarația patetică** a lui Miron Radu Paraschivescu, cu sentimentul ei de dăruire, modestă dar totală.

Unitatea în tinerețe a poeziei lui Miron Radu Paraschivescu s-a constituit în acest spirit al luptei maselor muncitoare conduse de Partid și e închegată în acel poem de slavă închinat lui Vasile Rotaru — Vasile Roaită, prin care el răspundea chemării noi a poeziei romîne. Unitatea poeziei lui Miron Radu Paraschivescu e în esența acelui poem al patriotismului revoluționar, cu titlul străvechi **Cintarea Rominiei**, după cum e și în urarea-angajament numită „Bună ziua“, adresată oamenilor și vieții, sau în **Cînticele țigănești**, romanța dulce-amăruie a periferiei necăjite, disprețuite, uitate de orașul burghez. In însăși transformările istorice la care el a contribuit prin lupta poetică, stă cauza care unește indisolubil **declarația patetică** și **lauda**. Laudele sînt continuarea luminoasă a fazei patetice, sînt actul de prezență al aceluiași poet în noi împrejurări istorice, împrejurările luptei victorioase, ale socialismului la ordinea zilei.

Unitatea poeziei lui Miron Radu Paraschivescu stă deci în credința lui nestrămutată în idealul comunismului și în realitatea forței lui creatoare de viață nouă și de oameni noi. Ea, această credință, a asigurat și fidelitatea lui constantă față de poezie, unitatea rară a acestei munci îndelungate, a unei meditații deosebit de severă față de rezultatele ei, a unei neobosite năzuințe de înnoire, de sinceritate, de formulare concentrată și rafinată.

Poezia și fidelitatea față de poezie sînt semnul credinței și dragostei lui M. R. Paraschivescu față de idealul lumii comuniste, pentru a cărei simțire și chip zilnic sau etern el utilizează armele vrăjite ale cîntării lirice.

Radu POPESCU

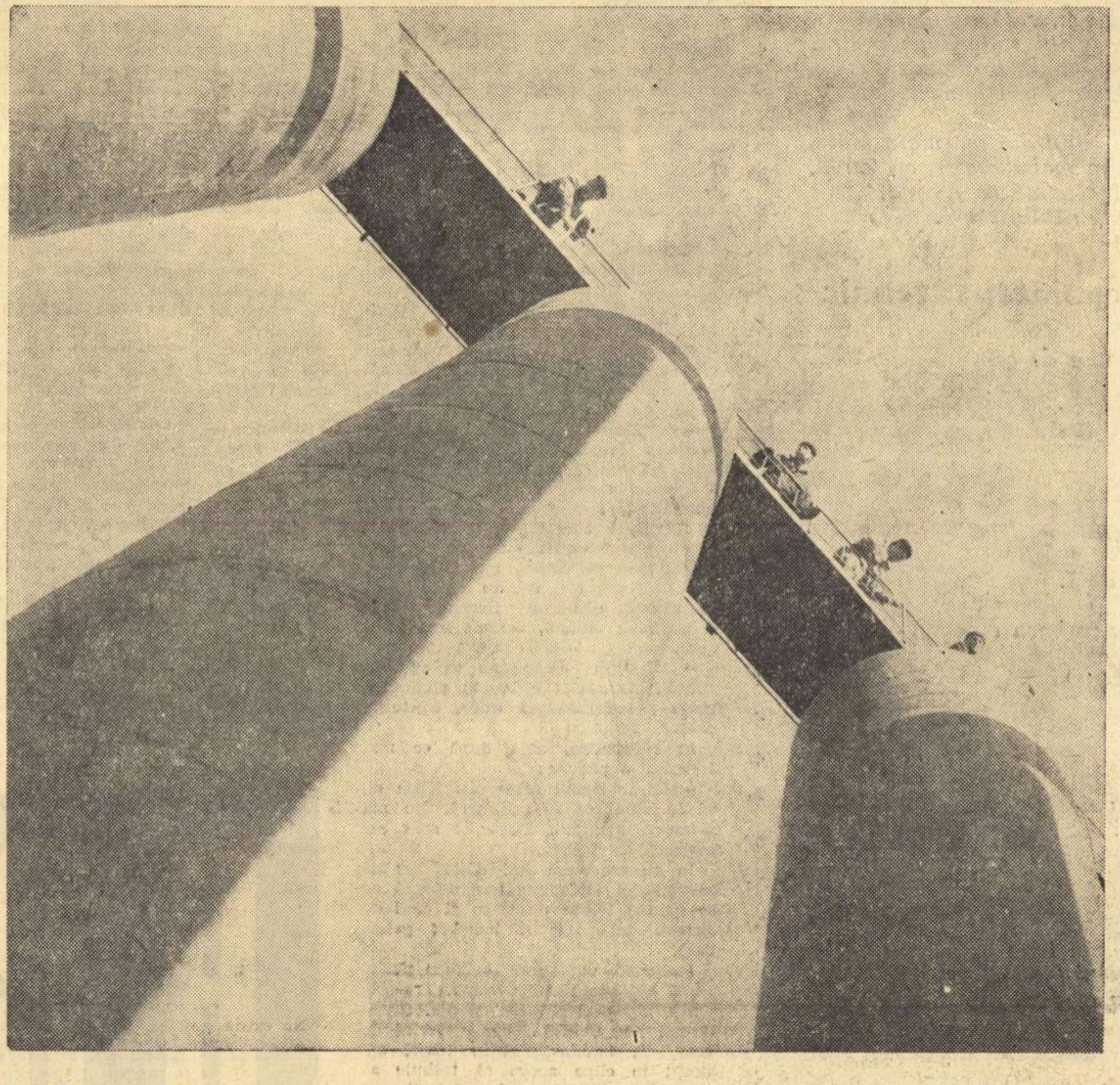

Coloanele Oneștiului

Foto: EDMUND HÖFER

Viața Uniunii Scriitorilor

Schimb de experiență între filiale

Zilele acestea a luat sfîrșit un interesant schimb de experiență între filialele Iași și Timișoara ale Uniunii Scriitorilor, între revistele „Iașul literar“ pe de o parte și „Scrisul bănățean“ și „Novi jivot“ pe de altă parte, precum și între scriitorii din cele două orașe în mod individual.

Timp de cinci zile, la începutul lunii septembrie un grup de scriitori din Timișoara a vizitat Iașul și regiunea Iași, luînd cunoștință cu multă bucurie de marile transformări care au loc în vechiul peisaj moldovenesc.

La rîndul lor, au fost oaspeți ai regiunii Timișoara, scriitorii ieșeni vizitînd orașul Timișoara unele fabrici și instituții culturale ale sale, orașele Arad, Reșița, Buziaș, gospodării agricole colective și de stat. In ambele cazuri, scriitorii s-au adunat și au dezbătut probleme de creație și probleme legate de mai buna organizare a muncii filialelor și ale redacțiilor, în vederea unei creșteri substanțiale a nivelului artei lor. Au fost în centrul atenției preocupările principale scriitoricești: abordarea hotărîtă a unei tematici de actualitate, cunoașterea vieții, mai cu seamă a mediului muncitoresc, ridicarea necontenită a măiestriei literare, fiind atinsă și problema raportului dintre tradiție și inovație în poezie, îndrumarea și ajutorarea tinerelor talente.

In mod firesc, problema cunoașterii vieții a prilejuit dezbateri vii, mereu înnoite și îmbogățite de cele văzute pe teren. La Iași, spre exemplu, după vizita pe șantierul noii fabrici de ulei, construcție de vaste proporții, în care betonul a fost modelat prin procedee tehnice deosebit de ingenioase, s-a născut în mod spontan o discuție despre rolul însemnat al tehnicianului, al inginerului nou în marele marș al socialismului biruitor. Ceea ce s-a putut vedea la gospodăria agricolă colectivă „Donca Simo“ din Ortișoara, una dintre gospodăriile fruntașe din Banat, a prilejuit scriitorilor un înflăcărat schimb de păreri în legătură cu mărețele perspective ale agriculturii socialiste.

In sfîrșit, se poate afirma că scriitorii n-au trecut pe nicăieri fără carnetul de însemnări în mînă. Ei au notat impresii, date, amintiri despre oameni vrednici și minunați. Vor scrie despre cele văzute și simțite. Vor scrie mai ales în revistele lor — atît în „Iașul literar“, cît și în „Scrisul bănățean“, — întrucît în programul schimbului de experiență a fost prevăzut să se publice numere speciale în reciprocitate. In acest scop s-au întocmit planuri de muncă detaliate pentru ca aceste numere să fie asigurate cu lucrări de bună calitate, capabile să reflecte cît mai pregnant frumusețea contemporană a patriei noastre.

La schimbul de experiență au participat activ scriitorii: George Lesnea, Ion Istrati, Dumitru Ignea, Nicolae Barbu, Dumitru Costea, Florin Mihai Petrescu, Horia Zilieru, Andi Andrieș, Aurel Leon, Lucian Dumbravă, Radu Cîrneci — de la Iași și Al. Jebeleanu, Vladimir Ciocov, Mircea Șerbănescu, Virgil Birou, A. Dumbrăveanu, Radu Theodoru, Sofia Arcan, Lucian Valea, H. Țugui, Ion Arieșanu — de la Timișoara.

NICULAE STOIAN

Carnetul de partid

Carnetul de partid! — Cosmonaut,
Mă simt în clipa asta fără seamăn,
De ani, dar și de vis cu Titov geamă
Același crug urmînd neabătut.

Cu Titov, da. Și deopotrivă cu
Vasile Roaită, ce din ani mă strig
Carnetul roșu e-ntre noi verigă,
Sirena lui în mîna mea trecu.

Carnetul de partid cu-același cre
Cît inima, sub scutu-i, o să bată,
Sirena n-o să tacă niciodată,
Semn că pe-orbita-naltă gravitez!

NATALIA MATEI *„Peisaj petrolifer-Țicleni“*

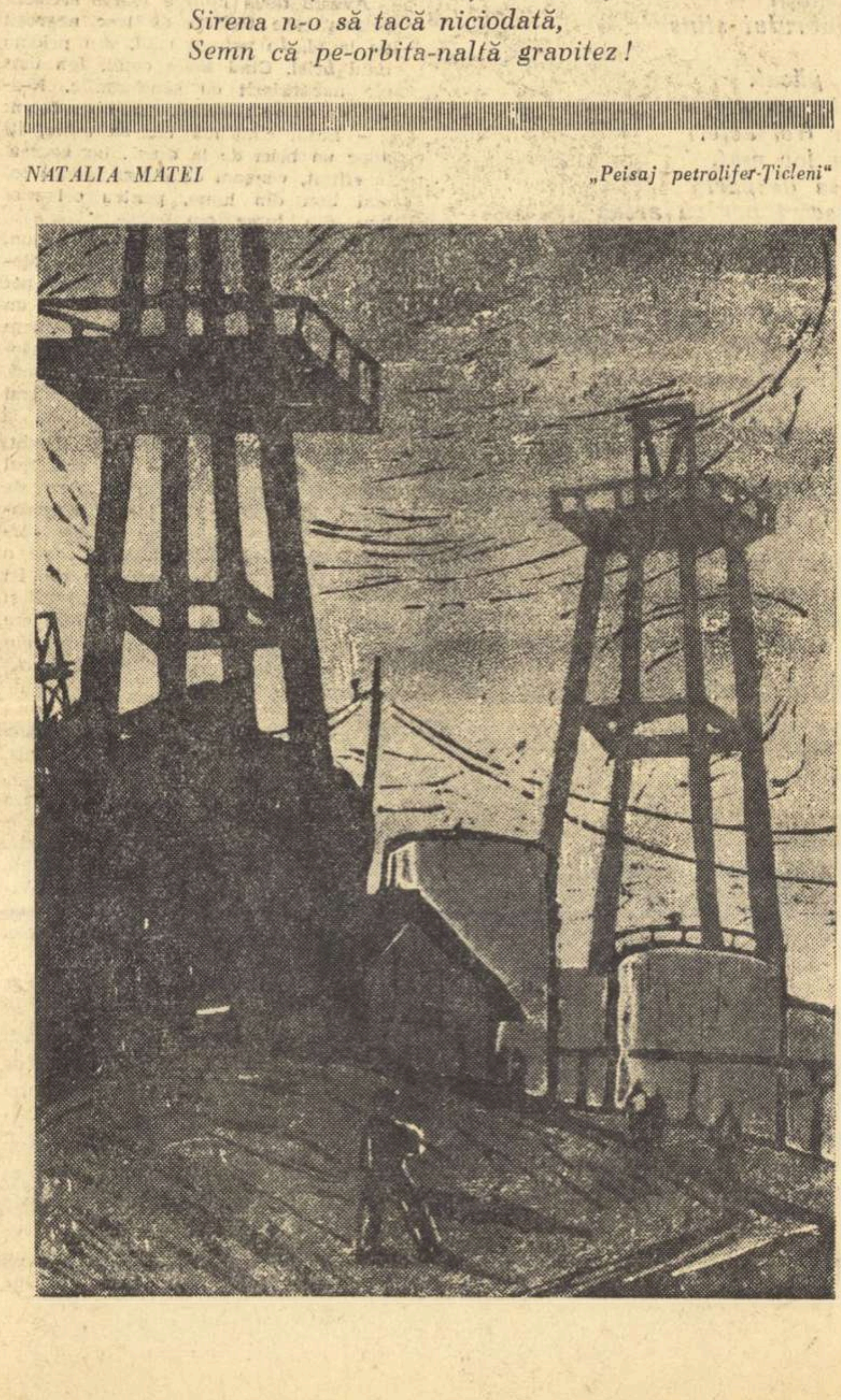

LUNA PRIETENIEI ROMINO-SOVIETICE

(Urmare din pag. 1)

lui“ din care, fiecare articol poate deveni și chiar este o temă de poezie — o poezie adîncă, izvorîtă din realitatea nemijlocită a vieții în drum spre mai bine.

In capitolul VI al părții a doua a Proiectului de Program se spune: „P.C.U.S. consideră construcția comunismului în Uniunea Sovietică o parte integrantă a făuririi societății comuniste de către popoarele întregului sistem mondial socialist“. „Construirea comunismului în U.R.S.S. corespunde intereselor fiecărei țări a comunității socialiste“. „De pe urma colaborării frățești multilaterale cîștigă fiecare țară socialistă“.

Țara noastră, aflată acum în plină acțiune de desăvîrșire a construcției socialiste, este în chip imediat cuprinsă în această colaborare care a devenit tradițională și este din zi în zi tot mai fecundă în rezultate excelente. Iată de ce se cuvine să sărbătorim anul acesta cu un entuziasm sporit Luna prieteniei romîno-sovietice care are loc sub semnul acestui document de o însemnătate capitală pentru istoria vremii noastre.

Al. PHILIPPIDE

La centenarul unității Italiei

(Urmare din pag. 1)

oameni de cultură romîni, sînt foarte folositoare, mai ales dat fiind latinitatea comună a țărilor noastre. Deosebirile de regim social nu sînt și nu trebuie să fie o piedică nici în calea schimburilor culturale, nici a celor economice. Dezvoltarea industriei romînești deschide largi posibilități pentru schimburi comerciale.

— Care este sensul contemporan pe care îl capătă centenarul unității Italiei?

— *Mazzini și Garibaldi nu au luptat numai pentru Italia, ci au văzut în lupta lor și o contribuție la instaurarea unei păci generale. Faptul că rezistența antifascistă a devenit cel de al doilea „Risorgimento“ este încă o dovadă a caracterului contemporan al centenarului. De altfel în Italia există și acum un partid fascist, a cărui forță nu trebuie subapreciată. Dar forțele de stînga sînt puternice.*

— Ce partid ați reprezentat în senatul italian?

— *Partidul democrat-creștin. Am fost senator timp de 10 ani, pînă în 1958. Dat fiind că aveam alte opinii am părăsit partidul. In prezent sînt vice-președintele Comisiei de învățămînt superior.*

Aș vrea în încheierea declarației să mulțumesc în numele soției mele și al meu personal pentru deosebita ospitalitate și căldura primirii făcută la București.

— *Orașul București*, intervine în discuție doamna Ciasca, care asista la convorbire, *este foarte frumos. M-a impresionat verdeața pe care o întîlnești la tot pasul ca și linia modernă a noilor clădiri.*

— *Spunem toate acestea*, completează profesorul Ciasca, *nu din politețe ci cu toată sinceritatea. Tot ce am spus aci vom repeta și în Italia.*

REP.

Institutul de teatru la începutul unui nou an de învățămînt

— De vorbă cu artistul poporului Costache Antoniu, rectorul Institutului —

In pragul deschiderii noului an universitar ne-am adresat artistului poporului Costache Antoniu, rectorul Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale", rugîndu-l să ne vorbească despre activitatea care va fi desfășurată în cursul acestui an de Studioul de teatru al Institutului.

— Și în acest an școlar, Studioul Institutului va desfășura o foarte bogată activitate. Profesorii anului patru: Radu Beligan, Ion Olteanu și George Carabin vor îndruma atent manifestările studenților ca actori. Așa cum am mai spus și cu alte prilejuri, pentru un tînăr actor este foarte importantă pregătirea practică. In Institut, pe parcursul a patru ani, studentul își însușește disciplinele teoretice și își dezvoltă calitățile artistice. In anul patru viitorului actor i se oferă posibilități variate de a-și pune în aplicare cunoștințele acumulate. Contactul cu un repertoriu divers, cu roluri diferite este foarte important pentru cei care mîine vor păși pe scenele teatrelor noastre. Personalitatea lor artistică se poate dezvolta complex în aceste condiții.

— Cum se va desfășura activitatea teatrală ?

— In sala de la „Casandra", Teatrul Institutului va desfășura o activitate permanentă, asemănătoare cu cea a teatrelor obișnuite. Acest permanent contact cu publicul creează o răspundere deosebită tînărului actor și exigența asupra muncii lui va fi sporită. Repertoriul nostru va fi bogat, cuprinzînd piese moderne și clasice de autori romîni și străini. In cursul acestui an vom prezenta unsprezece premiere. Vom urmări ca studenții să poată interpreta roluri cît mai deosebite. Cadrul scenic al desfășurării spectacolelor — decorurile — vor fi executate de Traian Nițescu. Dorim ca spectacolele teatrului nostru să fie de o factură artistică înaltă, fiindcă ele se adresează marelui public ca orice spectacole de teatru profesionist. Am dori să participe ca spectatori un număr mai mare de studenți ai celorlalte facultăți și institute de învățămînt superior. Vom face de asemenea o serie de deplasări în întreprinderi și gospodării colective. Aceste deplasări vor fi foarte folositoare, studenții noștri, viitori artiști cetățeni, vor avea astfel un permanent contact cu viața, cu cei ce muncesc. Ei vor putea să-și verifice nemijlocit realizările.

— V-am ruga să ne enumerați cîteva din titlurile pieselor pe care le va prezenta Teatrul Institutului.

— Așa cum v-am mai spus vor fi unsprezece premiere. Din ele vă putem anunța: „Oameni care tac" de Al. Voitin, „Ani de pribegie" de A. Arbuzov, „Discipolul diavolului" de G. Bernard Shaw, „Minciuna are picioare lungi" de Eduardo de Filippo.

— Cînd va avea loc deschiderea stagiunii ?

— Timpul care ne desparte de deschiderea stagiunii este foarte scurt. Cunoscînd elanul, dăruirea și puterea de muncă a studenților noștri această dată nu va fi întîrziată și la jumătatea lunii noiembrie vă invităm la premieră.

Brigada artistică de agitație a Șantierului naval Constanța

Din activitatea echipelor artistice de amatori

DEMNITATE

Erau mai bine de 500 de oameni în sala aceea din Tulcea, gătiți, veseli, și toți priveau scena aproape fără decor: cu un indicator în ultimul plan, smuls parcă de pe o șosea; în prim plan, o carte mare cu scoarțe de placaj și cu file groase de carton. Stăteau unii lîngă alții, și cei care nu avuseseră loc nici măcar la balcon, se sprijineau acum de perete, cu mîinile încrucișate pe piept, și urmăreau cu un interes extraordinar ceea ce se petrecea pe scenă. Rîdeau și aplaudau neobosiți, și toate astea erau cu atît mai semnificative cu cît nu asistau la spectacolul unor profesioniști, ci la unul dat de brigada artistică de agitație din comuna Peceneaga, raionul Măcin, — brigada se întorcea de la București cu premiul întîi și cu titlul de laureată al celui de-al VI-lea Concurs pe țară al formațiilor artistice de amatori.

Au existat în spectacol două momente la care sala a aderat îndeosebi și care dincolo de umorul lor trezesc ecouri și sensuri mult mai profunde și, precum s-a văzut, perceptibile spectatorului simplu.

Cel dintîi se leagă de o scenă cu ciobani care apar zgomotoși, înfășurați în sarici mițoase și înarmați cu bîte colosale. După ce comentează zborurile cosmice și cîntă realizările gospodăriei lor milionare, unul dintre ei pomenește cu ironie de cutare cioban care „într-un an și jumătate / n-a citit măcar o carte", iar celălalt izbește cu toiagul în podelele scenei împotrivindu-se astfel acestei situații intolerabile, de vreme ce „sîntem colectiviști" ! — strigă el demn și [illegible] freamătă.

Născătorul Mioriței — ciobanul romîn care altădată nu vedea într-o viață de om decît cîinii turmei și hîrdaiele cu zer, — pune azi lîngă saia temeiurile bibliotecii, bucurîndu-se de tot ceea ce-i oferă orînduirea socialistă. Cunoscător al stelelor care-i privegheau căpătîiul, comentariul zborului cosmic lui îi șade bine ca unui savant astronom.

Celălalt moment încheie spectacolul.

După ce vestiții Setilă și Flămînzilă neputînd bea și mînca atît cît le oferă colectiviștii din Peceneaga, se recunosc învinși și se reîntorc în paginile poveștii lui Creangă, intervine scena miezoasă a vechiturilor dobrogene: opincile, lampa cu gaz, rogojina, resteul, blidul de tablă, zodiacul, buruienile tămăduitoare și ulcica de stins tăciunii.

Brigada artistică de agitație din Peceneaga, raionul Măcin, a dat 24 de spectacole în regiune și pretutindeni simpla expunere a opincilor și a lămpii cu gaz provoca hohotul publicului alcătuit din oameni pentru care „vechiturile" acestea constituiseră elemente ale vieții lor de zi cu zi, și ei se depărtau de trecutul lor rîzînd.

Omul acesta de tip nou, colectivistul dobrogean, se desfășoară sub toate aspectele personalității sale, creator demn și întreg al bunurilor materiale și al unui folclor nou și în același timp credincios tradiției. Un poet anonim din zona satului Isaccea încadrează elementele folclorului tradițional, relevînd coordonatele noii realități.

„A venit din depărtare
Bărzulița călătoare;
Și suspină cu năduf,
Nu mai sînt case cu stuf
Ca să-și facă cuibușor
Și să scoată puișori.
Și-a venit o ciocîrlie
Ca să cînte în cîmpie
Dar nu a găsit răzor
Unde să cadă din zbor
Și-a venit mai tîrzior
Cuculețul călător,
Și e tare supărat
C-a găsit cîmpul arat.
Nu l-au așteptat de loc
Să le cînte de noroc;
Și acum de supărare
Cîntă în pădurea mare".

„Dacă învia bunica și mă vedea și la televizor, — zice Ion Coman, colectivist din Peceneaga și membru al brigăzii artistice de agitație — murea săraca încă o dată. Că doar neam de neamul nostru...".

Mircea TACCIU

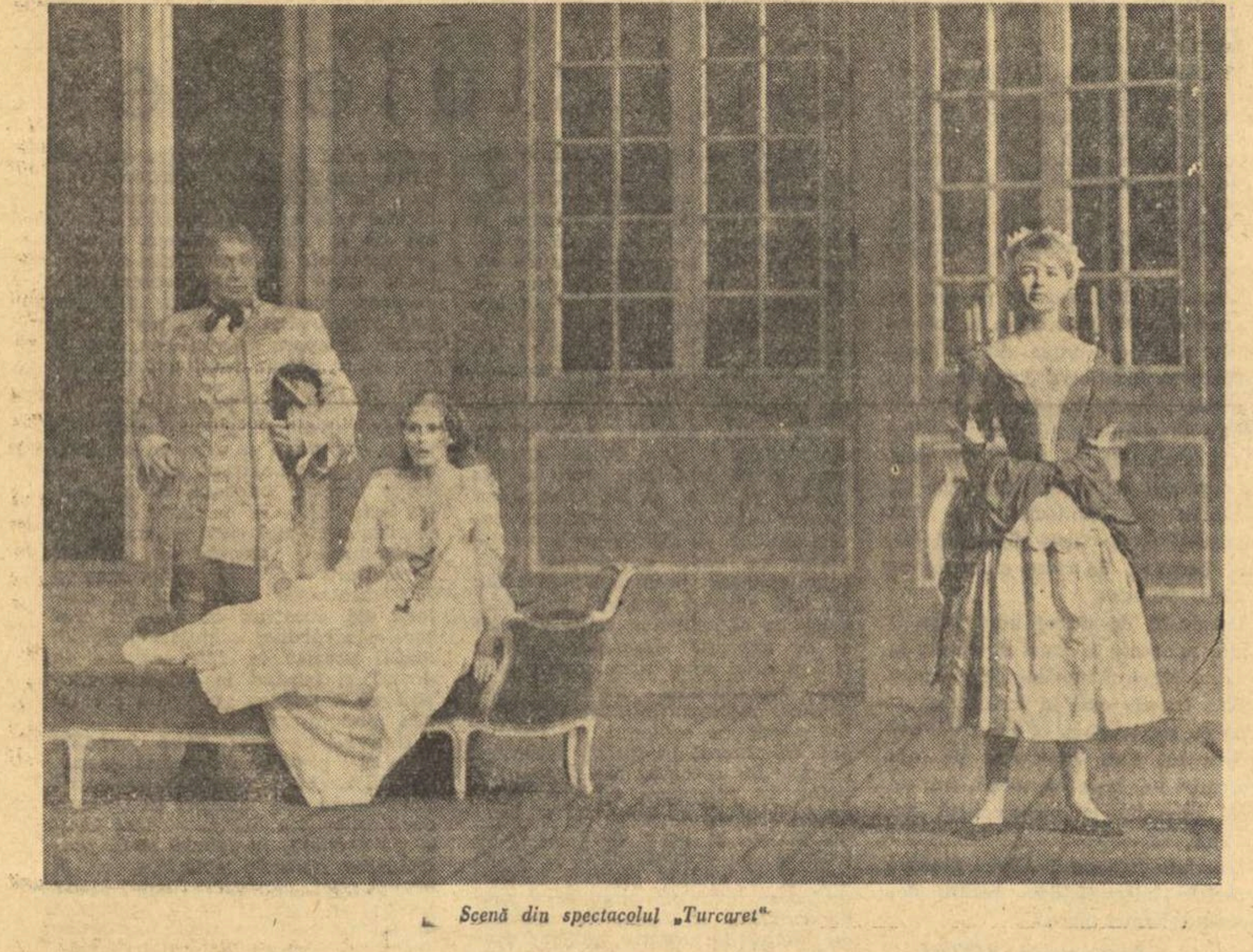

Scenă din spectacolul „Turcaret"

FILM

Povestiri din lumea Mării Negre

Nu există zare inaccesibilă obiectivului cinematografic. In ajutorul investigațiilor științifice aparatul de filmat înregistrează fenomene cerești, pătrunde în lumea bacteriilor, asistă la dificile intervenții chirurgicale, se cufundă în adîncul apelor. Pentru scurt-metrajul în culori „Povestiri din lumea Mării Negre" n-au fost însă necesare complicate filmări submarine. Tezaurul piscicol adunat în bazinele acvariului „Profesor Ion Borcea" din Constanța le-a oferit cineaștilor „terenul" pentru a realiza acest film dedicat faunei Mării Negre. Echipa studioului „Al. Sahia" a avut totuși destul de furcă: „protagoniștii" nu au veleități fotogenice și nici nu s-au împăcat prea lesne cu lumina puternică a reflectoarelor. Ca urmare, răbdarea cineaștilor a fost pusă în dese rînduri la grea încercare de capriciile vietuitoarelor acvatice. Rezultatul apare cu atît mai meritoriu.

E un documentar în sensul strict al cuvîntului? E un film de știință popularizată? E un reportaj cu scînteieri de poezie, avînd drept „eroi" ființele ciudate și atrăgătoare ale mării: calcanii, sturionii, pisica de mare, peștele rîndunică ș.a. ? Filmul are cîte ceva din toate aceste genuri, păstrînd totuși o vădită unitate.

Autorii (scenarist: Mihai Lefterescu; regizor: Dana Barta) se adresează cu deosebire micilor spectatori, pe care-i familiarizează, evitînd didacticismul, cu diversele specii de pești. Drept pretext amuzant au fost luate „confesiunile" unui guvid ale cărui explicații ne deslușesc tainele adîncurilor, însoțind succesiunea imaginilor. Nu e vorba propriu-zis de povestiri, ci de o succintă și fermecătoare trecere în revistă a unor aspecte caracteristice lumii străvezii a mării.

Performanțele operatorului Victor Popescu sînt întregite în cîteva ocazii de umorul și fantezia regiei. Așa ar fi, de exemplu, momentul nașterii căluților de mare, transpus pe ecran cu gingășie și grație, sau secvența „baletului" multicolor al stavrizilor și hamsiilor, ale căror mișcări ritmate sînt abil sincronizate cu acordurile unui vals de Strauss.

„Povestiri din lumea Mării Negre" e un film agreabil și instructiv, invitînd și pe spectatorii vîrstnici să cunoască o lume inedită și extrem de interesantă.

Mihail LUPU

70 de ani de la nașterea lui Prokofiev

„Masele vor o muzică mare"

Sînt 70 de ani de la nașterea lui Prokofiev. A fost sărbătorit prin radio, în concerte, iar pentru stagiunea ce vine Opera pregătește Logodna la mînăstire (premieră) Editura muzicală a tipărit un volum cuprinzînd autobiografia muzicianului, articole proprii (critice, sau relatări ale felului cum lucra), părți din corespondența cu Miaskovski, din considerațiile altora asupra muzicii lui, din amintirile celor ce l-au cunoscut, și un indice complet al bogatei sale creații — Kabalevski o echivala cu a cinci compozitori la un loc. Cartea poate provoca meditații fertile privitoare la muzica lui Prokofiev și la muzică în general; prezintă și un interes literar, pentru că Prokofiev scrie o proză admirabilă.

Caut să-i cuprind în spațiu restrîns părerile asupra artei sale și raportului ei cu publicul, din cele spuse de el însuși sau de alții despre el.

Prokofiev concepe și trăiește viața ca umanist și luptător. Vede cele mai înalte trepte de omenie, pe oameni îi vrea acolo sus și pentru asta muncește neîntrerupt. Aflînd de un dirijor american din Salt-Lake-city că a fost amenințat cu moartea sau mutilarea dacă îi va dirija simfonia V (în 1951), se înfurie și replică sarcastic: „Nu cumva pentru că această operă muzicală preamărește libertatea spiritului uman ?... Dumnealor le place probabil o muzică care defăimează omul, îl prostește, îl asurzește". Iar cîteva rînduri mai departe: „Convingerea mea este că și compozitorul — ca și poetul, sculptorul, pictorul — e chemat să slujească omului, poporului".

Să vedem cum a reușit Prokofiev ce și-a propus — în sensul cel mai curent al acestui cuvînt și nu numai în mare ci pînă în detalii. Era un artist deliberat și uimitor de fraged totodată, care gîndea bine deci simțea liber. Avea îndrăzneala să-și premediteze deschis muzica, să-i socotească scopurile și mijloacele, fără teama superstițioasă că ar impieta asupra izvorului „pur și ascuns" al artei. Opus de tînăr romanticei tîrzii care se ruina în idealism, el vrea să-și încerce puterea pe pămînt. Prin fapta lui muzicală se dovedește un materialist și un dialectician; spre deosebire de cei ce susțin autonomia artei, își recunoaște ficțiunea ca parte a realității, integrată și determinată, fenomen cu specificitatea lui, circumscris și cu anumite efecte.

Felul cum făcea muzică Prokofiev, atitudinea lui față de ea, față de cerințele interpretării — ale instrumentiștilor și instrumentelor, cărora le dicta ascultător, studiindu-le firea particulară — față de întruchiparea muzicii în dans ori de sudarea ei cu o dramă vorbită în operă, față de scrierea muzicii unui film (Eisenstein era încîntat de perfecta adecvare), față de public, mase — „comanda socială" cum spunea Maiakovski, auzită atît de limpede și cu atîta discernămînt —, toate acestea și dialectica lor pot prilejui studiul revelator al multor probleme de estetică muzicală și, prin transfer, generală.

Lucid și pătimaș la lucru, geniul său stăpînea activ acest talent, fiind organizatorul unui șantier chibzuit și întins. Își plănuia dinainte munca minuțios (avea de altminteri în toate o precizie care îi uluia pe unii) și dacă îl împiedica ceva să lucreze, întrebat ce face răspundea amar: „Exist". Declara: „Cea mai bună odihnă este o potrivită schimbare a ocupației". Intr-o vreme, de pildă, compunea — alternînd — cele patru părți ale simfoniei V și cele zece părți ale sonatelor pentru pian VI, VII și VIII. Aproape totdeauna a făcut așa: izbutea, fiindcă tot cîmpul creației sale, unitar prin țel, îi era permanent sensibil. Găsea muzica în afara pericolului de a seca vreodată sub vreun aspect (calculul cu aer umoristic al imensului număr de melodii posibile e semnificativ, la fel satisfacția pe care i-o dădeau căutările și invențiile în lumea instrumentelor, cum ar fi orga sau pianul cu octava de 17 sunete etc.). De aici formularea repetată a adevărului că se impune obiectiv înnoirea perpetuă a muzicii; desigur, nu extravagant, ci firesc: compozitorul, „...exprimîndu-se într-un limbaj nou, să se exprime în același timp simplu": însă, iarăși, „...simplitatea să nu fie una învechită, ci una nouă".

Acestea și altele ne confirmă un compozitor de o rară conștiinciozitate, cu totul străină pedanteriei maniacale a formalistului deoarece Prokofiev trăia, simțea și gîndea între oameni: lor a vrut să le dea o artă desăvîrșită și numai o asemenea artă. „Vorbea adesea de răspunderea artistului față de popor... Il enervau compozițiile în care simțea neîndemînarea tehnică a autorului, șablonul, banalitatea, prostul gust". (M. Prokofieva). „Era absolut neîngăduitor cu interpreții care cîntau muzică proastă". (M. Rostropovici). „Imi plăcea muzica clasică și cea modernă, dar nu puteam suferi muzica semi-serioasă", își mărturisește el cuiva gusturile timpurii. „Trebuie evitate acele lucrări care, pretinzînd a fi în așa-zisul stil popular, păcătuiesc adesea prin prost gust". La Prokofiev e vorba de un gust major, fără legătură cu sensibleria stupidă a snobului sau cu brutalitatea „deșteaptă" a „contra-snobului" care ia, de exemplu, delicatețea unui Chopin drept dulcegărie ori aprinderea poetică a unui Schubert drept puerilitate. Gustul rău reflecta competența sensibilă în muzică și convingerea că își răspund condițiile artei de calitate cu cerințele autentice ale marelui public. In numele acestei convingeri pretindea el artei „...gîndire îndrăzneață, inspirație, originalitate..." (A. Haciaturian). Și victoria lui, adică primirea tot mai largă a muzicii lui de către mase, a dezmințit pe cei care-l calomniau cîndva arta definind-o inaccesibilă, pe cei care de fapt ignorau prezumțios capacitatea de simțire și înțelegere a maselor. Prokofiev nu se sperie de gustul încă neformat, sau netrezit, sau viciat la suprafață de produse vulgare, al unora; nu confundă o fază neevoluată cu o inaptitudine fatală căreia trebuie să i te închini; tratează bărbătește publicul, îi cere să învețe arta mare odată ce îl știe în stare de așa ceva, e exigent cu el cum e cu sine și are dreptate: „Obiectul de artă — ca și orice alt produs — creează un public cu simț artistic și capabil să se bucure de frumos. Producția nu produce prin urmare numai un obiect pentru subiect, ci și un subiect pentru obiect." (Marx, Introducerea Contribuțiilor la critica economiei politice). De altfel, încă în 1935, după un concert cu compoziții proprii la o uzină de tractoare din Celeabinsk, la Uralmaș, e fericit de „atenția încordată" a muncitorilor. „Trebuie să spun drept că muncitorii din Celeabinsk au arătat un interes mult mai mare decît unii auditori cu înalt nivel muzical din centrele americane și din Europa occidentală". E și natural, cine muncește într-adevăr e înrudit cu marea artă și mai apt, după un exercițiu de

receptare, să o guste, decît un parazit. Așadar: „Azi nu mai sînt vremurile cînd muzica se scria pentru un cerc restrîns de esteți. Azi, mulțimi imense stau față în față cu muzica serioasă și așteaptă întrebător... Vom avea un auditoriu cum n-am avut nicăieri și nicicînd. De aci nu urmează însă că trebuie să ne «adaptăm» acestui auditoriu... Orice încercare de «acomodare» ascunde nu doar subestimarea maturității lui culturale și a gustului său calitativ crescut, ci conține și elementul nesincerității. Iar o muzică scrisă cu nesinceritate n-are viabilitate... Masele vor o muzică mare, evenimente mari, iubire mare, cîntece de voie bună. Ele înțeleg mult mai mult decît își închipuie unii compozitori și ele vor să-și desăvîrșească această capacitate". **(Dintr-un carnet de însemnări al lui Prokofiev — 1937).**

Tudor ȚOPA

CRONICA dramatică

DESPRE VILAR SAU LAUDA SIMPLITĂȚII (II)

„Turcaret" în versiunea T.N.P. n-a făcut loc creațiilor actoricești personale, observația fiind valabilă într-o măsură și pentru „Mercadet" (exceptînd excepțiile: Vilar și Paturel). Nu se poate spune că rolul titular din comedia lui Lesage n-ar fi oferit elemente pentru o interpretare bufă de prim plan și nici că Julien Guiomar este un actor neînzestrat. Christiane Minazzoli ar fi avut deasemeni prilejul de a sublinia la maximum replicile în doi peri ale baroanei valorificîndu-și cu ostentație grația și grațiile. In același spectacol a apărut un nume de prestigiu, Roger Mollien, care — după caricatura în aqua-forte a decrepitului Violette din „Mercadet" — a semnat cu discreție prezența în scenă a Cavalerului, ocolind continuu evidențierea cu orice preț. Fără a ne fi prezentat la București un ansamblu de o omogenitate exemplară (în „Turcaret" — actul final, s-au auzit sunete dezacordate) T.N.P.-ul ne-a comunicat impresia unei prezențe regizorale decise, a unei direcții de scenă care știe ce vrea și care are ambiția de a se face înțeleasă de către toți interpreții. Intr-adevăr liniile unitare ale spectacolelor nu ni s-au părut a fi trase violent de verva singulară a unui regizor tiranic. Pe scenă s-a desfășurat o mișcare conștientă, în care armonia s-a dezvoltat ca rod al unei înțelegeri comune, în slujba căreia au fost puse darurile fiecăruia. La o analiză minuțioasă apare limpede că actorii Teatrului Național Popular nu au o aceeași formație, nu exersează după aceeași metodă. De aceea, trupa surprinde — disparat — prin tonalități diferite, sfîrșind însă prin a izbîndi datorită adoptării conștiente a unor coordonate de joc comune. Personalitățile nu lipsesc în trupa T.N.P., dar ele se dezvăluie de obicei prin acele laturi care convin direcției date de concepția spectacolului. Vilar chiar, trecut în recentul spectacol cu „Antigona" în rolul Corifeului, intervine, se pare, discret — în numele Chorului — retrăgîndu-se în fața drepturilor de soliști ai eroilor tragici. Actorii se pun sub tutela regizorului, deoarece acesta girează supunerea tuturor interpreților (și a direcției de scenă) față de singurul tiran acceptat în această formulă: textul autorului.

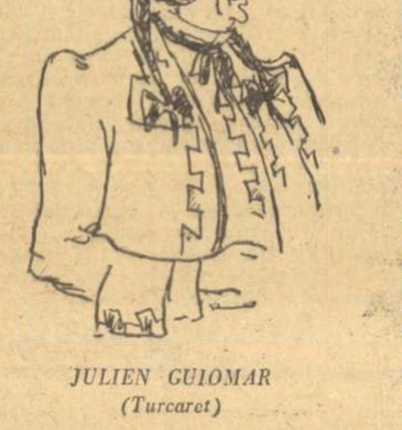

JULIEN GUIOMAR
(Turcaret)

Cunoscutul pontif al criticei teatrale din ultimele decenii ale secolului trecut, Sarcey, s-a străduit să-l convingă pe Emile Perrin, administrator al Comediei Franceze în jurul lui 1890, că nu va izbuti să aducă publicul la „Turcaret", întrucît această piesă nu va putea interesa decît un număr restrîns de „amatori". Perrin a încercat să suplimenteze efectele naturale ale piesei cu o montare fastuoasă și costisitoare eșuînd, spre satisfacția neascunsă a bătrînului critic. Ceea ce nu înțeleseseră nici conservatorul Sarcey și nici aventurosul Perrin era tocmai necesitatea de a dezgropa sensurile vii ale comediei lui Lesage eliberînd-o de sub obrocul manierei de joc convenționale, indiferentă la conținutul replicilor. Vilar și-a condus în ultimii zece ani echipa (mereu modificată) către descoperirea în text a resurselor actualizării și a făcut — de pildă — cu „Turcaret" un spectacol la care au asistat zeci de mii de oameni. Căci, în opoziție cu Sarcey, Vilar a înțeles datoria respectării textului nu prin recitarea sa intactă pentru uzul „specialiștilor" obtuzi. In litera autorului Vilar a explorat nuanțe cu corespondențe în problematica și sensibilitatea spectatorului contemporan, refuzînd poncifuI și poanta exterioară.

Să ne reamintim penultima scenă din spectacolul „Mercadet". Textul ne oferă, în acest loc al acțiunii, o binecunoscută situație de farsă. Creditorii se întorc veseli că și-au primit banii din punga mult așteptatului Godeau, despre a cărui binefăcătoare sosire Mercadet nu știe. Laudele cu care foștii săi inamici îl gratifică, îi apar nefericitului (care se crede încă un datornic insolvabil) drept vorbe de batjocură. Publicul este invitat să rîdă de această încurcătură trecătoare. Ce a devenit acest pasagiu în viziunea lui Vilar? Bineînțeles caracterul hilariant al momentului n-a fost abandonat, dar rîsetele lingușitoare ale creditorilor au răsunat ascuțit și lătrător, iar elogiile lor, la adresa onestității lui Mercadet, au unit grandilocvența cu sunetul tăios al invectivei, într-o ambiguitate care a depășit sarcinile minore ale „încurcăturii". Spectatorii au asistat nu la elaborarea unor efecte ale comicului gras de situație, ci la semnalarea tonalităților alternante ale disprețului pentru om. Gratularea umflată și batjocorirea vociferantă și-au confundat contururile, dovedindu-se expresii înrudite ale unor conștiințe dezumanizate, incapabile de a se manifesta plin și profund pe vreun plan afectiv. Exemplul ni se pare reprezentativ pentru modul subtil și respectuos care definește lucrul regizoral al lui Jean Vilar.

Galeria creditorilor din „Mercadet" a solicitat într-o mare măsură interesul direcției de scenă care, beneficiind de caracteristicile personajelor lui Balzac, a refuzat să unifice culorile. Dimpotrivă, ea a valorat diferențiat tipurile printr-un acord ingenios între caracterul fiecăruia dintre creditori și maniera de joc a interpretului respectiv. Astfel grosolănia și primitivitatea lui Goulard au fost subliniate în apariția grotescă a lui Mario Pilar, în vreme ce versatilul Pierquin (capabil să-l înșele pe Mercadet) a trecut prin scenă onctuos și parșiv în excelenta creionare realistă a lui Georges Riquier. Este limpede că tratarea într-o singură culoare a tuturor creditorilor ar fi înlăturat ideia valoroasă de a prezenta ipostaze variate ale „omului de afaceri", și ar fi diminuat valoarea acuzării acestui șir de viespi multicolore.

Memorabil este și modul în care Vilar rezolvă finalul comediei lui Lesage. Ne aflăm și aci în plin convențional, momentul de după descurcarea ițelor fiind îndeobște, superfluu și — prin urmare — anost. Dar, încă odată, principiul servirii semnificațiilor majore îi oferă regizorului și actorilor dezlegarea situației. Baroana, Cavalerul, M-me Jacob, M-me Turcaret, ies din scenă precipitat, primii doi rostindu-și pe un ton scăzut ultimele replici și fără antren dramatic. In cîteva clipe scena se golește (nici concluziile „morale" ale baroanei nu sînt spuse cu gravitate) pentru a se detașa — în prim plan — cuvintele prin care Frontin (Turcaret redivivus!) rostește, pe un remarcabil fond de tăcere, ideia continuității goanei după aur.

★

Incărcarea spectacolului nu este apanajul viziunilor naturaliste. Și într-un decor nud fără tavan și fără tablouri de familie se poate ajunge la o împodobire abuzivă a esențelor. Strigătele tremolate, muzica patetică abundentă, în sfîrșit mobilarea scenei cu o afectivitate inflamată estompează ideile, simplifică substanța filozofică a conflictului. Expresionismul german din primele două decenii ale secolului își traducea neputința de a răspunde întrebărilor printr-o exacerbare a gestului violent și zgomotos. Vilar observa într-o discuție cu spectatorii (la Festivalul de la Avignon din acest an) că Brecht a elaborat teza „distanțării" tocmai pentru a combate aceste tendințe expresioniste, proprii unui mare număr de actori germani. Cu acest prilej directorul Teatrului Național Popular își exprima părerea că în buna tradiție a teatrului francez de la Diderot încoace, actorii se „distanțează" în mod firesc (Brecht însuși ar fi spus aproape același lucru lui J. Roussillon). Fără a bagateliza discuția de principii și ferindu-ne a echivala cu ușurință noțiuni disparate, reținem din cele de mai sus înțelesul dat de Vilar termenului brechtian al „distanțării", pentru a pricepe mai bine ce anume-i unește pe cei doi oameni de teatru.

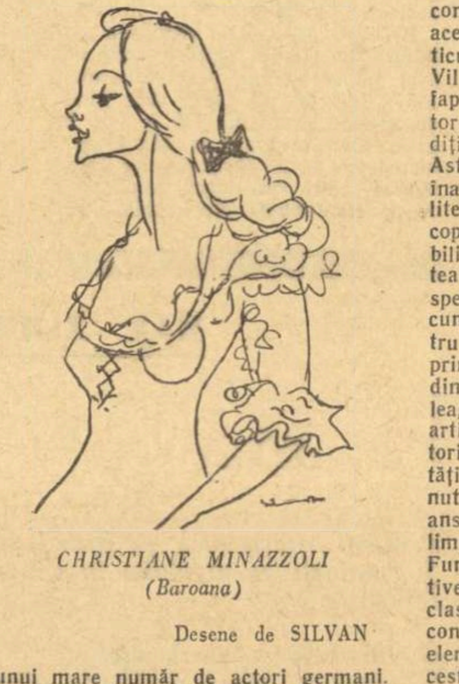

CHRISTIANE MINAZZOLI
(Baroana)

Desene de SILVAN

De fapt Vilar consideră atitudinea critică și — în general — abordarea cu gravitate a rolului de către actor ca o trăsătură a jocului clasic regăsit și reîntinerit. Eliminînd declamația stearpă, el reține din arta Comediei Franceze interpretarea declarată a actorului, cu nobila ambiție de a juca „ca un Dumnezeu". Ostil reprezentărilor prăfuite ale textelor clasice și pentru a le interpreta într-un nou spirit, Vilar nu poate ocoli necesitatea unei detașări de replica literală a autorului, detașare impusă de viziunea contemporană a direcției de scenă. In acest sens — restrîns și destul de particular — este acceptată de către Vilar „distanțarea". Hotărîtor rămîne faptul că regizorul respectă textul autorului și neagă totodată maniera tradițională de reprezentare a acestuia. Astfel, Vilar se arată, în cea mai înaltă măsură, preocupat de valoarea literară a operei dramatice, de redescoperirea pentru un larg public a viabilității latente a vechilor partituri teatrale. Elevul lui Dullin consideră spectacolul de teatru ca o operă de cunoaștere. Conducînd un teatru pentru un public larg, el pleacă de la principiul capacității de pătrundere dincolo de rampă a textelor jucate și leagă firesc acest principiu de eficiența artistică a lucrării înscrise în repertoriu. Caracterul cetățenesc al activității T.N.P. obligă la prețuirea conținutului de idei al pieselor și inspiră ansamblului un stil adecvat reliefării limpezi și nuanțate a acestui conținut. Funcția socială și implicațiile educative ale operei de reconsiderare a clasicilor întreprinsă de T.N.P., sub conducerea lui Jean Vilar, constituie elementele decisive ale apropierii acestui ansamblu de spiritul teatrului brechtian. Pentru ca povestea „Cidului" să dezlege măreț și explicit sensul apărării onoarei, pentru ca între aparițiile bufone ale grobianului Turcaret și gesturile stilate ale valetului Frontin să apară limpezi liniile comune ale rapacității, pentru ca finalul roz-bombon din „Mercadet" să-și rîdă sarcastic de creditorii beți de bucuria încasării polițelor, trebuia organizat un ansamblu de voci vii și cerebralizate, care să sublinieze sensul exact al lucrurilor, în gesturi măsurate și într-o ambianță aerată, cu o indiferență marcată pentru artificiul scenic gratuit.

Cele două spectacole ale ansamblului lui Vilar s-au distins printr-o nouă simplitate a gestului și a dicției, simplitate elaborată de cerințele complexe ale teatrului de probleme. T.N.P. ne-a apărut ca un teatru contemporan care reînvie în noi armonii, farmecul jocului clasic. Este acesta un clasicism viu, vegheat de asprimea inteligenței și dominat de rigoarea ideilor timpului.

V. MÎNDRA

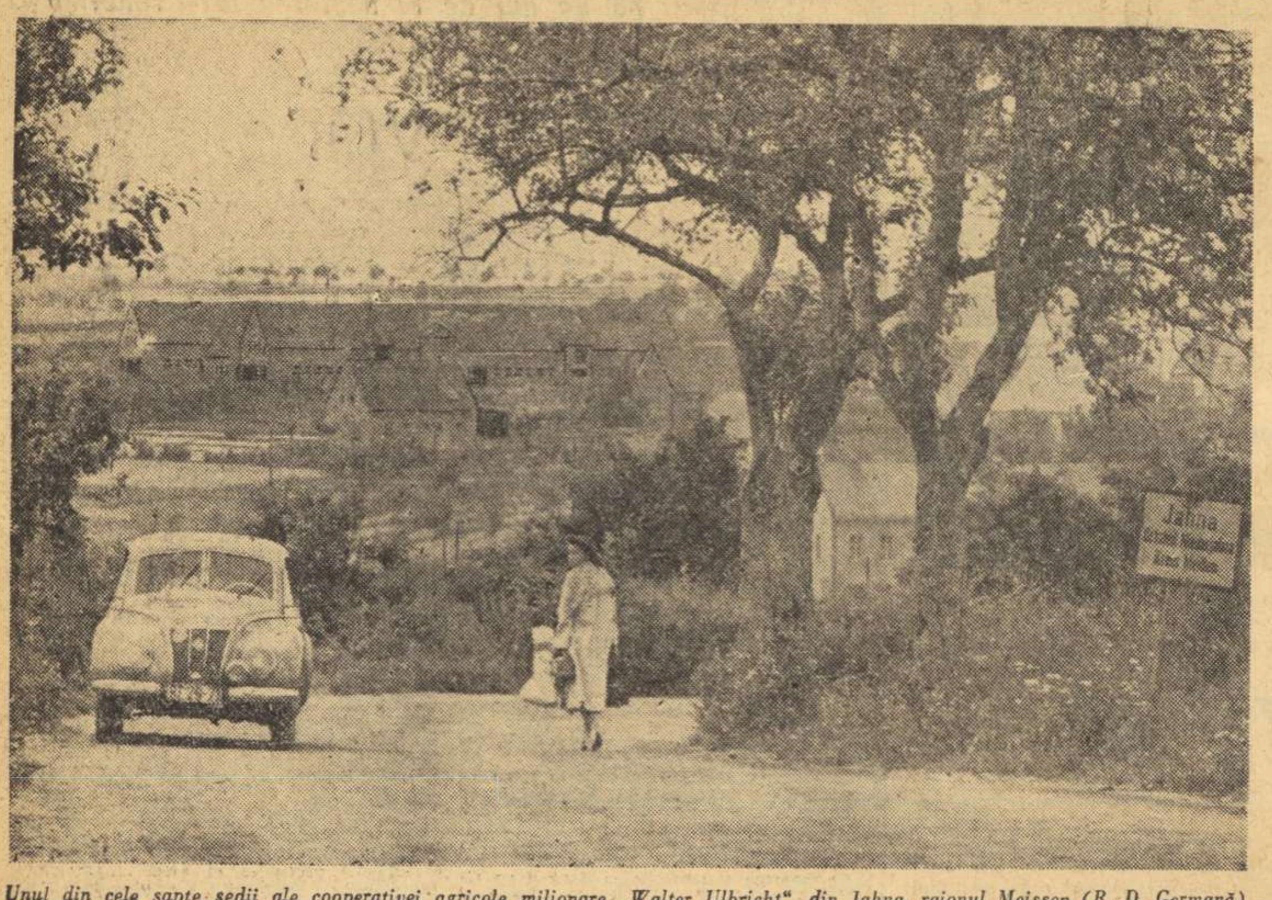

Unul din cele șapte sedii ale cooperativei agricole milionare „Walter Ulbricht" din Jahna, raionul Meissen (R. D. Germană)

12 ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII DEMOCRATE GEMANE

AMINTIRE DIN BERLIN

Ieşind din hotelul de lîngă Alexander Platz, unde am locuit, alegeam de obicei două căi: una tăind piața, către răsărit, unde începea Aleea Lenin; alta în partea dimpotrivă prin strada vechii primării sau prin strada Liebkrucht, peste Spreea, dincolo de piața Marx-Engels, pînă pe Unter den Linden. Și într-o parte și în cealaltă, în anumite locuri întîlneam tragica amintire a războiului: străzi străbătînd în curmeziș spații goale, acoperite doar de un strat de beton. Știam că altădată fuseseră aici locuințe și monumente, multe din ele zidite în celălalt veac și mai înainte, altele durînd de veacuri întregi. Orașul își trăia viața lui intensă, dar urmele rănilor lui erau încă vizibile pretutindeni, făceau să ți se strîngă inima și-ți aduceau mîhnire în suflet. Admiram clădirile noi, uriașe, de pe Aleea Stalin în culori deschise și odihnitoare înălțate cu puțin înainte; dar pînă la ele ochiul rătăcise peste bărăganul sterp de beton, în laturile căruia se vedeau încă dărîmături. Mă opream în fața vechii universități, străjuită de statuile celor doi Humboldt, la începutul bulevardului Unter den Linden, dar cu puțin înainte mă întîmpinase priveliștea unei alte întinderi goale, în jurul lui Lustgartendamm. Rămășițele unora din clădirile care vor fi fost odată pe aici, le văzusem adunate undeva în cartierul Treptow, formînd o colină ciudată, peste care crescuse un covor des de iarbă.

Și iată că, după patru ani de la clipa cînd mi s-a fixat în amintire aceste imagini, primesc cîteva fotografii ale acelorași locuri. Nu le recunosc. S-au înălțat aici clădiri monumentale, de o arhitectură nouă unele, altele reproducîndu-le pe cele vechi, intrate în conștiința berlinezilor, și a tuturor celor ce-au cunoscut Berlinul antebelic, clădiri intrate uneori în istorie. Străzile prin care trecusem, lungi artere de beton străbătînd o goliciune tot de beton, merg acum printre blocuri cu siluetă sveltă, deschise în soarele mai nordic cu sticliri îndulcite. Huruitul metroului, care aleargă la doi și trei metri pe sub trotuare, nu mai răsună ca un tunet înfundat, pierdut într-o pustietate. El este acoperit de larma reconfortantă a oamenilor care ies veseli din marile magazine, din casele lor, din instituții publice, ridicate pe unde eu văzusem numai beton și vid acoperind hectare.

Berlinul de astăzi, văzut cu ochii minții, îmi șterge treptat vechile imagini din acel sfîrșit de vară a anului 1957. Teii de pe Unter den Linden au crescut, coroana lor o văd bogată, colorată tonic ca sănătatea și încrederea de pe obrazul celor care-și plimbă, către ora cinci, pașii pe această tradițională promenadă a orașului. Dinspre poarta Oranienburg văd ca aievea șirul dublu de lumini de pe Friedrich Strasse arcuindu-se grăbit către Spreea și urcînd apoi domol, pe sub taluzul trenului suspendat, către Unter den Linden, și mai departe, către strada Leipzig, încrucișîndu-se cu altele, purtînd nume ce trezesc închipuiri de tot felul: strada Vînătorilor, strada Porumbeilor, strada Arapilor, a Coroanelor, a Dantelelor...

Rănile războiului se șterg, treptat pe fața Berlinului democratic, cicatricele dispar și ele, acoperite de construcțiile ce se ridică.

Din astfel de străzi, ca această pașnică stradă a Odăilor au pornit însă ani la rînd provocări antidemocratice, pe aici spioni și speculanți au trecut în chip de persoane pașnice, cu gînduri și planuri asasine. Că n-au izbutit să dezorganizeze viața democrată statornică a cetățenilor din Berlinul răsăritean, aceasta este știut. Dar cît de veninoasă propagandă războinică, ce zel au depus reprezentanții nazismului reînviat din sectorul apusean, ca să răspîndească otrava lor între oamenii din Republica Democrată Germană!

Privesc cu emoție imagini înfățișînd călduroasa primire pe care a făcut-o poporul german lui Gherman Titov, cosmonautul sovietic care a înconjurat pămîntul de 18 ori în 25 de ceasuri. Dincolo de impresionanta mulțime adunată, dincolo de entuziasmul surprins de obiectivul fotografic, căutam să recunosc locurile pe unde am călcat acum patru ani, în ziua cînd pe deasupra pămîntului zburase prima rachetă intercontinentală sovietică. Deosebire între ceea ce au văzut ochii mei atunci și ceea ce descopăr în peisajul înconjurător adunărilor entuziaste de acum, o simt cu aceeași intensitate cu care simt distanța dintre racheta de acum patru ani și „Vostok II", nava lui Gherman Titov. Republica Democrată Germană înaintează cu o putere imensă, îndepărtîndu-se de războiul trecut, apărîndu-și cu fermitate pacea, construcția socialistă pașnică, viitorul.

Mihai GAFIȚA

Revista presei din R. D. Germană

Reamintind chemarea lansată cu decenii în urmă de Romain Rolland intelectualității germane, cînd omenirea se afla sub amenințarea primului masacru mondial, scriitorul și publicistul francez André Wurmser adresează prin intermediul săptămînalului literar „Sonntag" care apare în Berlinul democrat o lungă scrisoare intelectualității vest-germane (nr. 35, 36, 37). Pornind de la cunoscuta întrebare a lui Gorki „cu cine sînteți voi, maeștri ai culturii?" scrisoarea pune în discuție o seamă de probleme care ar trebui să constituie piatra de încercare pentru conștiința oricărui intelectual vest-german: problema libertății, a rolului presei și a răspunderii scriitorului, — demonstrînd cu claritate incompatibilitatea dintre o conștiință limpede și indiferența față de mersul contemporan al istoriei.

„Scriitorul, spune Wurmser, e răspunzător atît pentru ceea ce scrie, cît și pentru ceea ce nu scrie... Să nu sprijini o lume dreaptă, să nu lupți împotriva unei lumi nedrepte, înseamnă să te dai conștient înapoi de la datoria ta esențială... Noi, atît dumneavoastră (scriitorii vest-germani n.n.) cît și eu, sîntem, fie că vă convine sau nu, scriitori ai veacului socialismului. Și pentru intelectuali, încheie Wurmser, pe zi ce trece e tot mai greu și mai puțin cinstit să ocolești întrebarea lui Gorki".

Același săptămînal, în numărul 37 reproduce într-o notă declarația prin care conducerea Operei de Stat din Hamburg (R.F.G.) suspendă premiera operei lui Brecht — Weill „Gloria și decăderea orașului Mahagonny".

Explicația unei asemenea măsuri nu trebuie căutată prea departe. In aceeași pagină în care publică comunicatul, „Sonntag" face loc și cîtorva biografii semnificative. E vorba de un număr de 45 profesori universitari de drept și filozofie a dreptului care, în ciuda activității naziste desfășurate în trecut și în prezent, continuă să joace un rol important în învățămîntul superior din Germania de vest... Brecht și cei 45 nu pot avea loc împreună...

★

„Die Weltbühne", săptămînal politic, artistic și economic, din R.D.G. publică sub titlul „Priviri asupra tîrgului cărții" o dare de seamă asupra sectorului de publicații al tîrgului de la Leipzig. Autorul subliniază numărul mare și varietatea cărților apărute în ultima vreme în R.D.G., cărți expuse în cadrul tîrgului. Editurile locale, ne informează articolul, au publicat lucrări ce merg de la studii de călătorii prin mai toate țările și ținuturile lumii (Vietnam, Cuba, Africa de Sud, Brazilia, Siberia), pînă la studii de istorie — printre care traducerea monumentalei „Istorii universale" editate de Academia de Științe a U.R.S.S. și la culegeri din opera marilor scriitori germani contemporani. Printre acestea din urmă se numără mult așteptata ediție a poeziilor lui Brecht, o culegere de poeme ale lui Becher cu ilustrații de Masereel, precum și volume ale lui Wolfgang Joho, Bodo Uhse, etc. De asemeni au fost expuse alte două volume din operele complete ale lui Goethe în curs de publicare, ediții din operele lui O'Casey, Neruda și Aragon. Trei noi volume din operele lui Marx și Engels și alte patru din operele lui Lenin au fost de asemenea prezentate alături de numeroase studii de marxism și lucrări științifice sovietice.

Autorul subliniază succesul deosebit de care s-a bucurat tîrgul cărții pe plan mondial. Edituri din mai toate țările europene și din numeroase alte țări ale lumii au expus la Leipzig, inclusiv S.U.A. S-au abținut doar... editurile din Germania occidentală. „Faptul acesta, comentează cu ironie autorul, nu poate fi explicat prin afirmația atît de des repetată la ei (în R.F.G. n.r.) — că literatura nu ar avea nimic comun cu politica. Dimpotrivă, am primit mai degrabă un răspuns la întrebarea: ce politică anume promovează literatura vest-germană"...

★

Producția literară a tinerilor scriitori din R.D.G. a înregistrat în ultima vreme o seamă de succese pe care „Neue Deutsche Literatur" (Noua literatură germană) publicație lunară de literatură și critică le consemnează în rubrica sa permanentă „Cărți noi". Intr-o recenzie din caietul cu nr. 7, N.D.L. semnalează evoluția promițătoare a unui tînăr nuvelist, Werner Bräuning, care s-a făcut cunoscut cititorilor abia în ultimii ani.

MAX ZIMMERING

In mai

Treceau ostașii roșii pe străzile germane
Și spaimele se dizolvau în subterane,
Liniștitor.

O, libertate cu za de oțel,
O, steag cu pînza perforată, sîngerie,
Voi ați trecut învingător prin barbarie
Prin crunt măcel.

Zvastici cădeau în noroiul scîrbit,
Topindu-și liniile reci, murdare, slabe
Și am plivit pămîntu-n buruieni aproape
Înăbușit.

Mirosul arsului sînge ucis,
La înălțarea schelelor pe veci dispare
Și pacea tencuie pe pajiști calme, soare,
Aripi de vis.

Moartea-n război să nu crească, mai grea,
Să nu-și răstoarne iar zăpada ei cumplită
Minunea grînelor păzește, neclintită,
Armata mea.

Soarele arde la fel, neschimbat
Dar azi ne apărăm uzina și ogorul,
Prieteni cu sovieticii, noi toți, poporul
Eliberat.

În romînește de GRIGORE HAGIU

Pe marginea alegerilor din R. F. G.

SĂ FIE ELIBERAȚI CANDIDAȚII PĂCII!

De cîte ori fac vreo orație destinată mapamondului, conducătorii statelor imperialiste, fiecare pe limba lui, vorbesc în numele *„lumii libere"*.

Noi știm libertatea din lumea aceea. E libertatea monopolurilor de a exploata la sînge, e libertatea de a muri de foame a zeci de milioane de șomeri, e libertatea închisă în temnițe de unde vin strigăte de disperare, e libertatea cu cîntece de jaz trîmbițate în subsoluri pentru a nu se auzi afară țipetele celor torturați, e libertatea presei confiscate, e libertate cu fișă la comisia de cercetări, e libertatea de a închide luptătorii pentru pace.

Iată și o libertate (de producție vest-germană), libertatea de a candida în alegeri! Alegerile din Germania de vest au trecut, dar cei închiși au rămas. Și strigătele lor au pătruns pînă aci, deși cadența trupelor Wehrmachtului ce se pregătește de marile manevre, ar fi voit s-o acopere.

In Germania de vest, soarta în alegeri a celui ce votează numai, se pierde în mulțimea abuzurilor, în guturalele scurte ale comenzilor. In „lumea liberă" e democrație: candidații sînt închiși de-a valma cu alegătorii democrați.

Toate popoarele lumii, toți oamenii de pe pămînt, se preocupă azi de problema Tratatului de pace cu cele două state germane. E ușor de înțeles că aceasta frămîntă și mai adînc însuși poporul german. Sub semnul luptei tot mai intense pentru un tratat de pace cu cele două Germanii, pe care o duce și populația germană din vest, purtătoare a cicatricelor încă proaspete ale ultimului război, peste 40 de personalități politice de prim ordin din R.F.G. au socotit de datoria lor să candideze la alegerile pentru Bundestag din 17 septembrie. Aceste personalități sînt activiști ai mișcării muncitorești, reprezentanții cinstiți ai oamenilor muncii germani, unii dintre ei foști deputați. Ei sînt bine cunoscuți și iubiți de clasa muncitoare și de populația doritoare de pace, în fața căreia se bucură de prestigiu.

După cum se știe, Tribunalul așa-zis Constituțional Federal (ce tare răsună tot ce e gol!) prin hotărîrea sa, — care în fond e a monopolurilor și marionetelor lor — a interzis activitatea Partidului Comunist din Germania. Dar hotărîrea aceea nu a decis și pierderea drepturilor cetățenești ale comuniștilor. Ca orice alt cetățean, în cadrul legii, aceștia au dreptul de a vota și candida. Legea electorală nu are nici o oprelişte în această privință.

Dar... ce vroiți? Acolo, în Germania lui Adenauer, e „lumea liberă". Actualul ministru al poliției Schröder, fost conducător al instruirii S.A., s-a dovedit a fi liber să facă percheziții la domiciliul acestor candidați, să le confiște manifestele, să le interzică adunările. S-au ridicat din casele lor ziare, reviste și broșuri iar candidatului Willi Mayer-Buer și carnetul de membru al „Uniunii jertfelor regimului nazist" ca act... subversiv.

Percheziții la Ludwig Hankofer, Rudi Griebner, Kurt Erlebach, Hermann Schirmer, Karl Schabrod, Hans Jennes, Friedel Janecek și alții, plus cetățenii care au sprijinit activitatea lor electorală.

Candidaților independenți li s-a refuzat și primirea candidaturilor, nu însă și „dreptul" de a fi jefuiți, căci în „lumea liberă", jaful e liber, ziua și noaptea.

Candidatul Mayer-Buer din Bremen e ceasornicar. Cum și-a manifestat veleitatea de candidat, i s-a tăiat creditul pe care-l avea la bancă și i-au spart de două ori magazinul furîndu-i ceasuri și obiecte de aur în valoare de peste 100.000 de mărci.

Ați fi ispitiți să credeți că atît e deajuns, poate chiar prea mult, chiar pentru „lumea liberă".

Ei bine, nu! Toate acestea au fost doar introducerea, căci, în cele din urmă, candidații au fost ridicați noaptea de-acasă și aruncați în închisoare

Cu fișa de „candidați" zac și acum în temniță: Karl Schabrod din Düsseldorf, Emil Sander din Oberhausen, Albert Stasch din Essen, Max Heitland din Dortmund, Josef Schröder din Bochum, Karl-Heinz Malhofer din Recklinghausen, Hugo Feilscher și Rudi Griebner din Hamburg.

Și fiecare dintre aceștia e o personalitate. Ei au un trecut de luptă, începînd din anii tinereții în rîndurile mișcării muncitorești. Karl Schabrod condamnat de fascismul hitlerist, și-a reluat după 1945 munca sa cetățenească de luptător pentru pace, democrație și socialism ca deputat al landului Renania de nord — Westfalia. A candidat ca independent și la alegerile pentru Landtag din 1958 dar și atunci a fost aruncat în închisoare și condamnat.

Și ceilalți candidați arestați au mai cunoscut închisori și lagăre de concentrare în „lumea liberă", totalizînd laolaltă vieți întregi de om, pentru vina de a se fi împotrivit fascismului de ieri și de azi.

Albert Stasch, dintr-o familie de muncitori, este din tinerețe membru al Sindicatului minerilor, participant la mai multe greve în Ruhr, condamnat în 1935, internat apoi în faimosul lagăr de concentrare Sachsenhausen, azi, închis pentru a patra oară din 22 iulie 1961.

Programul lor?

El glăsuiește așa: „Menținerea păcii este primul imperativ al unei politici germane. In Republica Federală trebuie dusă o politică ce să reprezinte pentru poporul nostru și întreaga lume toate garanțiile că de pe pămîntul nostru nu va mai porni nici un război...". „Noi vrem să se încheie cît mai curînd posibil un tratat de pace".

Lucrurile sînt întoarse pe dos în „lumea liberă"! războiul e la loc de cinste; pacea e o crimă. Au fost condamnați la închisoare luptătorii pentru pace; acum se judecă părinții pentru că și-au trimis copiii la odihnă în Germania de răsărit, în timp ce criminali de război și asasini ca generalul von Manteuffel au fost amnistiați după cîteva săptămîni numai, personal, de către ministrul de interne Dufhues.

Criminalii de război beau bere la Bonn, șampanie la Paris și whisky la Londra. Minerul luptător pentru pace Albert Stasch zace în închisoare.

Să nu se repete cu el crima odioasă asupra lui Karl Jungmann pe care „justiția" l-a lăsat să moară într-un mod mizerabil în penitenciarul din Bochum.

Libertate minerului Albert Stasch! Libertate întemnițaților pentru democrație, pentru pace.

Demostene BOTEZ

PABLO PICASSO „Cap de spaniolă"

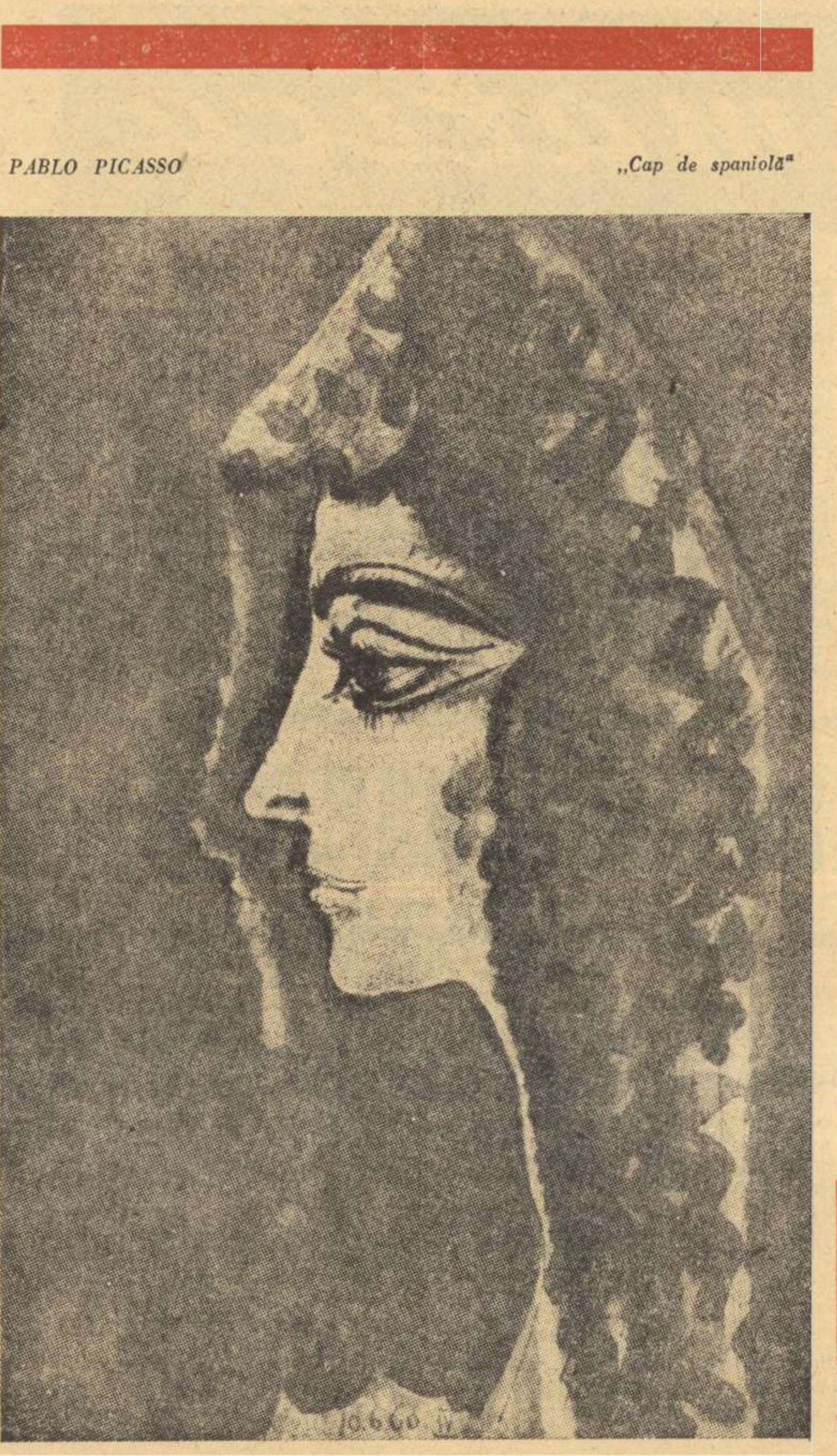

CONTRAPUNCT

Italia

Editorul Sugar din Milano a publicat recent un studiu asupra cititului în Italia, din care rezultă că — după Spania — această țară este a doua din Europa în ceea ce privește întinderea analfabetismului. Neștiința de carte afectează o treime din populația regiunii Calabria, 11% din aceea a Toscanei, 8% din a Lombardiei, etc.

Răspîndirea publicațiilor arată că există un număr de revistă pentru 2500 cititori la două luni, ceea ce ar însemna că un oraș de 250.000 cetățeni absoarbe abia o sută de numere de revistă. Statistica editorului milanez este elocventă pentru relațiile dintre capitalism și cultură.

R. D. Germană

La teatrul de operă și balet din orașul Plaven a avut loc premiera operei lui Wilhelm Neef „Satul tăcerii", scrisă după o povestire de Willi Bredel. Este vorba despre drumul spinos parcurs de locuitorii unui sat, îndobitociți de propaganda fascistă și atrași în acte criminale, îndreptate împotriva omenirii.

Critica a apreciat acest spectacol, care a impresionat deosebit de puternic publicul, drept „un succes incontestabil al operei contemporane".

Nigeria

Societatea dramatică de pe lîngă colegiul universitar din Ibadan a alcătuit o trupă de artiști care-și propune să facă cunoscută arta teatrală în diverse localități din Nigeria.

Studenții au ales pentru primul lor spectacol piesa „Afurisitul Sonberon" — o variantă nigeriană a cunoscutei comedii „Vicleniile lui Scapin" de Molière. Viciile omenești pe care le-a înfierat Molière mai persistă și astăzi în Nigeria, ca și în alte țări. Iată de ce, după cum relatează ziarul „West African Pilot", piesa marelui dramaturg francez se bucură în Nigeria de un mare succes.

U. R. S. S.

În cadrul bibliotecii de stat pentru literatură istorică din Moscova s-a inaugurat o sală de lectură specială pentru studenții universităților populare de cultură generală. Aci se pot consulta lucrări despre bazele marxism-leninismului, istorie, teoria artei și literaturii. Periodic, biblioteca organizează întîlniri între cititorii săi și cunoscuți oameni de știință, scriitori, artiști. Publicului i s-au pus la dispoziție magnetofoane, microfilme, discuri, în scopul audierii diferitelor conferințe, opere muzicale și teatrale etc. Noua bibliotecă este menită să contribuie la ridicarea nivelului de cultură generală a maselor largi populare.

Uniunea scriitorilor din R.S.F.S.R. a instituit o comisie specială în vederea ajutorării multilaterale a numeroaseor cercuri și grupuri literare de amatori de pe tot cuprinsul republicii. Numeroși scriitori printre care V. Juravliov, B. Kulenin, G. Ladonnscikov ș.a. participă astfel la educarea tinerelor talente.

Sub semnătura lui N. Bogdanov și B. Viazenski, editura „Lenizdat" a scos de sub tipar „Manualul ziaristului".

Judecînd după bogatul său conținut, manualul are un caracter universal.

Partea cea mai de seamă a manualului este închinată bazelor activității redacționale și poligrafice.

La sfîrșitul cărții este anexat un mic dicționar cu noțiunile și termenii cei mai uzuali, specifici profesiei

Cuba

Campania împotriva analfabetismului numără 308.122 învățători, studenți, militari, învățători voluntari din toate colțurile țării. La începutul anului 1961 existau în Cuba 1.043.329 analfabeți. Astăzi, citesc și scriu 179.209 dintre ei, iar alți 775.753 urmează cursurile de alfabetizare.

R. F. Germană

250 de săli de cinematograf au fost închise ca urmare a crizei din industria cinematografică, — a declarat Rolph Theile, președintele Uniunii proprietarilor de cinematografe din R.F.G. la adunarea de dare de seamă a filialei din Hamburg a acestei Uniuni.

Potrivit relatărilor din presă, după părerea lui Rolph Theile singura soluție pentru a ieși din această situație este o îmbunătățire simțitoare a calității filmelor.

Cui slujește?

Cititorii noștri își amintesc desigur discuția despre poezie, desfășurată în paginile revistelor noastre literare în primăvara și vara acestui an, sub formă de interviuri, de articole teoretice de analiză și de sinteză și care au culminat cu publicarea referatelor, dărilor de seamă, intervențiilor la discuții și a concluziilor trase, cu prilejul amplului și fructuosului schimb de experiență dintre noi și un grup de poeți sovietici care ne-au vizitat țara. La toate aceste manifestări și de-a lungul cîtorva luni, și-au exprimat punctul de vedere poeți și critici aparținînd tuturor generațiilor. Acuitatea investigațiilor și însuflețita luptă de opinii au vădit odată mai mult complexitatea problemelor care stau în fața poeziei noastre, multilateralitatea obiectivelor și mijloacelor ei de expresie, diversitatea tematică a ariei sale, varietatea stilurilor, diferențierea personalităților poetice, incompatibilitatea adevăratei poezii cu șablonul, cu calapodul, cu „lucrul în serie". Definirea trăsăturilor specifice ale muncii artistice în genere, a muncii poetului în special, au suscitat interesul nu numai al celor care se îndeletnicesc cu acestea, poeți și critici dar și a multor cititori, iubitori de poezie, care au ținut să-și spună cuvîntul la anchetele deschise de publicațiile noastre, aducînd prețioase sugestii și îndemnuri, criticînd cenușiul și conformismul, salutînd și subliniind succesele noastre, cercetînd și detectînd cauzele unor rămîneri în urmă... Ca un leit-motiv al tuturor acestor participări, revine dezideratul „variației în unitate" al polifoniei cînturilor individuale, marcate fiecare de nota personală, caracteristică a poetului.

Reamintesc toate acestea pentru că discuțiile încheiate acum cîteva luni... au suscitat și interesul, pe cît de tardiv pe atît de răuvoitor al lui Bojidar Djurița, corespondentul la București al agenției Taniug. In această calitate el a publicat în ziarul iugoslav „Oslobodjenie" o corespondență care, chipurile, dă seama de spiritul discuțiilor, de luările de poziție ale poeților și criticilor noștri, ba își și împănează textul cu așa-zise „citate" pentru a da iluzia seriozității și onestității sale! In realitate materialul publicat nu este altceva decît o adunătură de interpretări tendențioase a celor apărute la noi, de trunchieri și denaturări abuzive. Punînd în ghilimele crîmpee rupte din context, atunci cînd nu inventează pur și simplu asemenea citate, Bojidar Djurița trage niște concluzii despre care minimul ce se poate spune, este că sînt paradoxale. Ceea ce-l irită îndeosebi este „poezia politică", angajată, militantă, și — oroare și impietate! — rolul acesteia în „lichidarea rămășițelor educației burgheze în conștiința oamenilor". Vai, asemenea imputări auzim nu pentru întîia oară. Bojidar Djurița nu a inventat nimic (în afară de unele propoziții, pe care ni le atribuie nouă); căci teoria artei pentru artă, a atemporalității și veșniciei temelor, a autonomiei artei față de politic constituie alfabetul oricărei estetici anacronice, idealiste. Mîhnirea simulată față de starea de lucruri în poezia noastră se exprimă în mod foarte variat: de la zeflemea la compătimire, de la amabilă ingrijorare pînă la solicitudinea nu mai puțin amabilă pentru cititorul romîn. La adăpostul ignoranței și văditei rele credințe ziaristul afirmă că la noi ar absenta temele „veșnice" ale dragostei, ale eroticei (cum scrie textual preopinentul), deoarece bietul poet este silit „să țină seama pînă și în acest soi de poezie de epoca istorică concretă în care apar aceste sentimente". Fapt este că fără a fi spiritual, teoreticianul nostru se întrece cu gluma vorbind despre „planificarea" la noi a literaturii și artei în general, despre „programarea" acestora pe etape precise, întocmai ca și pentru activitățile în celelalte domenii — citez pretinsul citat — „industria, învățămîntul, asigurările sociale, agricultura". Cît de naiv trebuie să-i socotească articlierul pe cititorii săi, socotind că vor da crezare năzdrăvanei asimilări a domeniului poeziei cu cele înșirate de dînsul, și punînd în spinarea noastră un asemenea „plan", o asemenea „programare".

Umorul pe care acest jurnalist pare să-l practice de puțină vreme, se mai exercită și asupra deplasării unui număr de membri ai Uniunii Scriitorilor din R.P.R. — auzi idee! — pe șantiere, în fabrici și în gospodăriile agricole colective, ca și asupra unei „statistici" (unde? cînd? făcută de către cine?) privitoare la munca cetățenească a criticilor „cei mai activi și mai fecunzi". Că ne schimonosește și ne fărămițează nouă textele (de altfel fără a ne numi, ci identificîndu-ne numai prin ghilimele arbitrar risipite în pagină) treacă-meargă, dar a proceda astfel cu un crîmpei dintr-un text al lui Arghezi, e mai mult decît o necuviință.

Vorbind despre critica literară, Djurița născocește o „accentuată notă de mustrare" în răspunsul dat de către ea unui interlocutor, firește anonim, nemulțumit, pasămite, de invitația la documentare, mustrare exprimată, chipurile, astfel: „In acest caz tema ta va fi neadevărată, neactuală". Și continuă închipuita critică: „Acest țel poți să-l atingi numai într-un fel: scăldîndu-te încontinuu chiar în apele vieții".

Oare este mai recomandabil să te scalzi în apele tulburi ale dezinformării — ba să și pescuiești în ele „corespondențe" de soiul acesta?!

Cui slujesc asemenea procedee? Firește nu cunoașterii realității, posibilității de a confrunta pozițiile adevărate, de a dezbate probleme de estetică și cele de etică profesională cu probitate și onestitate.

Cui slujește dezinformarea? Ei, iacă, nu întîmplător aceste ape tulburi... vin să dea apa la moară dușmanilor noștri celor mai înrăiți. Corespondența a fost preluată de emisiunea postului de radio, bine cunoscut în lumea interlopă sub numele de „Europa liberă" — de astădată ghilimelele sînt indispensabile și cu totul la locul lor — care s-a grăbit să reproducă „interesantele considerații" asupra literaturii noastre, agrementîndu-le cu îndeobște cunoscutul sos propriu de vulgaritate pretențioasă și de agramatism.

Și întorcîndu-ne la materialul publicat de către corespondentul Bojidar Djurița, trebuie să ne punem încă o dată întrebarea: cui slujesc asemenea inițiative regretabile?

Marcel BRESLAȘU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETR VEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23 25.

✓ Bib Rgn

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 42 (396)
joi 12 octombrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

RACHETA ISTORIEI

Desigur că navele cosmice sovietice, capabile să fulgere într-o clipă dincolo de cunoscut, să izgonească din cer fantomele și să tragă viitorul în albia prezentului, sînt — în același timp — cel mai veridic simbol al proiectului de Program al P.C.U.S. În sprijinul acestui gînd vreau să desenez aici cuvîntul unui om simplu și înțelept.

Deunăzi, pe seară, mi-a bătut cineva în ușă. Am deschis și m-am pomenit cu un cetățean din cartier, client cu stagiu al bibliotecii mele. Omul a fost muncitor tipograf, azi e octogenar dar sprinten la minte și gata oricînd să încingă o discuție. Mi-a spus o dată: „Dragă tovarășe, eu unul, cînd mă gîndesc înainte, întineresc. Mă-nțelegi? Vreau să spun, că acolo în viitor, uit de bătrînețe și mă plimb ca flăcăul prin comunism".

Cunoscîndu-i felul, știu dinainte că o vizită a sa nu se încheie fără comentariul la zi. Și într-adevăr, nici de data asta omul nu se dezminți. Cercetă rafturile, își alese un volum de Voltaire și, din politețe probabil, o culegere de versuri — apoi făcu ce făcu și stîrni taifasul. În centrul atenției se afla eroul cosmonaut Gherman Titov și apropiata sa vizită în țara noastră. „Sînt fericit, mi-a spus interlocutorul, că voi avea bucuria să-l văd pe Titov la București".

Nu am intenția să redau întreaga discuție, deși ar merita, pentru că mi-a umplut cu voioșie și înțelepciune mai mult ca două ceasuri. Mă rezum doar la un citat. E concluzia pe care vizitatorul meu, pornind de la performanțele cosmice, o trase cu privire la proiectul de Program al P.C.U.S.

Se ridicase de pe scaun încet, bătrînește, îmi mulțumise pentru cărți, își luase rămasul bun, dar se oprise la ușă cu mîna pe clanță.

„Să mă ierți tovarășe — îmi spuse oarecum sfios. Eu nu-s scriitor ca dumneata, deși am lucrat la cărți, slavă domnului, toată viața. Dar dacă veni vorba de Program, să știi de la mine, că asta-i cea mai strașnică rachetă de pe lume. E racheta istoriei".

Imaginea m-a copleșit prin adevăr și frumusețe. Iată de ce, în aceste rînduri pe pragul Congresului P.C.U.S. i-am transcris gîndul, fără pretenții dar cu străluciri artistice.

Da, epocalul congres va proceda la ultima verificare a rachetei și a traseului ei pentru zborul uluitor în comunism. Realizările de pînă acum ale Uniunii Sovietice și ale întregului lagăr socialist, închinate fericirii umane, asigură pe deplin istoricul salt. Ele constituie rampa de lansare către viitorul de aur al întregii omeniri.

Slavă poporului sovietic, gloriosul cosmonaut al istoriei contemporane!

Eugen FRUNZĂ

ACTUALA GENERAȚIE A OAMENILOR SOVIETICI VA TRĂI ÎN COMUNISM!

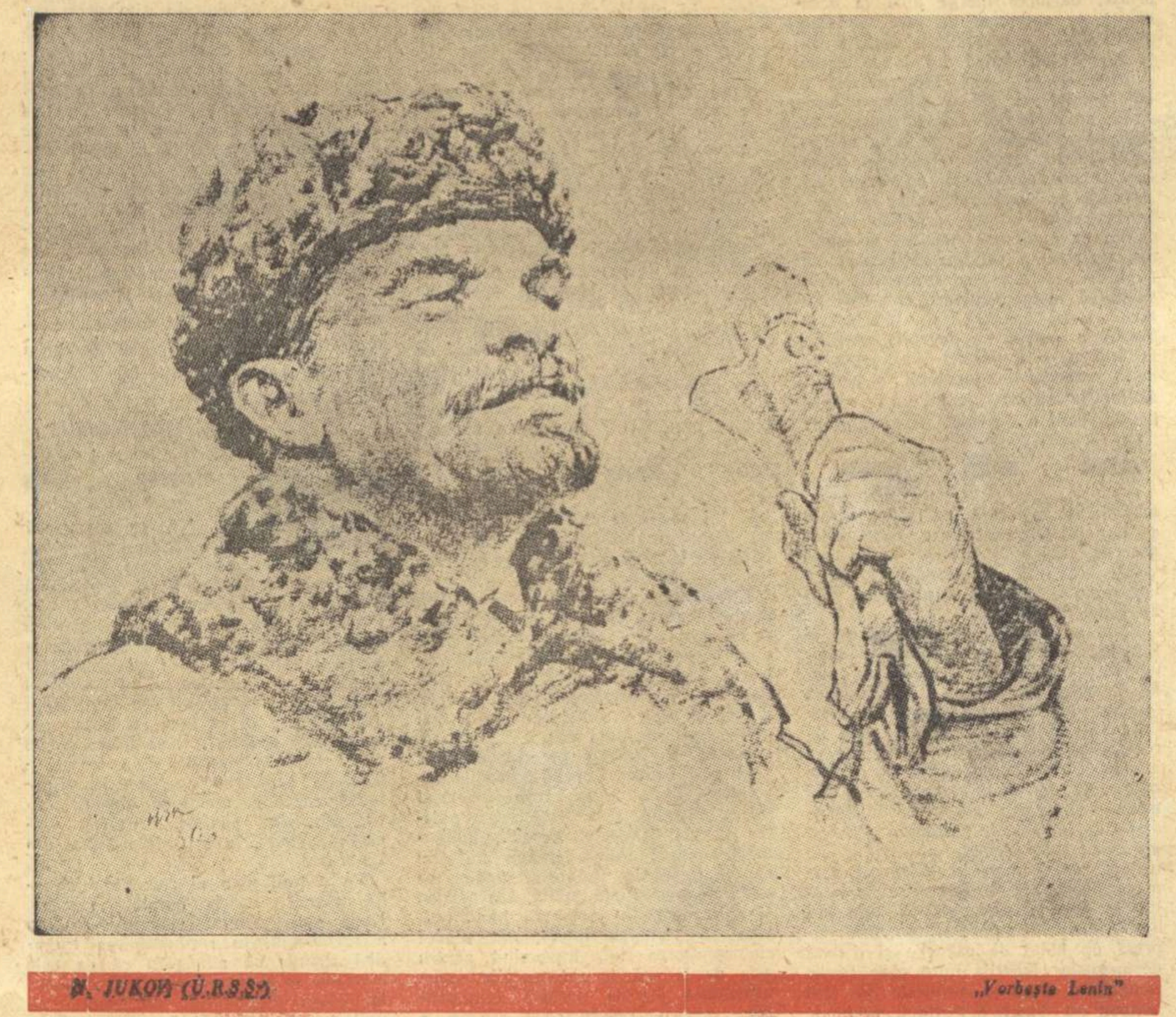

N. JUKOV (U.R.S.S.) „Vorbește Lenin"

Omul comunist — omul total

Vechiul vis al umanismului, realizarea omului total se împlinește. Dezvoltarea multilaterală a personalității, înțelegerea omului ca ființă creatoare, evoluînd în raporturi umane cu oamenii, în acord armonios cu societatea și cu sine însuși, rămăsese secole un vis strălucitor și himeric, contrazis de realități brutale, strivit de ierarhii false. Intelectualul umanist din trecut era sfîșiat de contradicția tragică dintre forța creației sale — tehnice, științifice, artistice — și neputința sa practică, socială, de „salariat" al unei burghezii avide și rapace, care-i folosea producția științifică sau artistică în același mod în care folosea munca productivă a proletarilor. Și nu odată creații destinate oamenilor erau folosite de capitalist împotriva oamenilor, astfel încît savantul și artistul vedeau cum rodul geniului lor se întoarce împotriva adevăratului scop, ca într-un coșmar. Și nu odată, umanistul a putut constata că rodul pedagogiei sale era dezastruos fiindcă azvîrlea minți tinere, generoase și dornice de progres, într-o societate ale cărei legi aspre condamnau tot ceea ce era valoare etică reală. Socialismul științific a dat posibilitate intelectualității cinstite de a rezolva dilema tragică, prin acțiune eroică, dîndu-i o metodă de gîndire și de acțiune, arătîndu-i scopul și mijloacele. Victoria Marii Revoluții din Octombrie, apoi construirea victorioasă a socialismului — în U.R.S.S., apoi în celelalte țări socialiste — a asigurat intelectualului cinstit un rol demn și eficace în noua societate, în care efectul muncii sale de creație se află în sensul mobilului său umanitar. Acesta este fundamentul istoric al devotamentului real și profund al intelectualului față de cauza comunismului.

Realizarea omului total necesită un complex de realități incompatibil cu feudalismul, mai apoi cu capitalismul. Nici soiosul cămătar, nici sordidul negustor, nici bestialul patron, cu atît mai mult nu, nici cinicul și tentacularul trustmen nu pot avea niciodată, pe nici un plan, sub nici un aspect și în nici o împrejurare, o legătură cu muzica, pictura sau literatura, dacă nu doar servind ca modele de dezumanizare. Vestitul „sac cu bani" al capitalistului ucide arta și pe artist, cînd nu-l poate înjosi și degrada. Iată însă că socialismul a iscat și a organizat „revoluția culturală", cea mai extraordinară mișcare de mase cunoscută în istoria umanității pentru propagarea culturii, mișcare de neconceput — chiar în mai restrînse proporții — în orice țară capitalistă. Orientată științific, bazată pe valori etice și artistice solide, revoluția culturală constituie expresia celei mai înalte trepte a umanismului — umanismul socialist, — expresia ideologiei comuniste. „Ideologia comunistă — stă scris în proiectul de Program al P.C.U.S. — este ideologia cea mai umană. Idealurile ei constau în statornicirea unor relații cu adevărat umane între oameni, între popoare, în eliberarea omenirii de primejdia războaielor de exterminare, în instaurarea pe pămînt a păcii generale și a unei vieți libere, pline de bucurii pentru toți oamenii". (Ed. Politică, pg. 135). În Uniunea Sovietică, mai tîrziu în celelalte țări socialiste, prin lichidarea exploatării, eliberarea de șomaj, mizerie, discriminări rasiale și de sex; ridicarea neîncetată a nivelului de trai, crearea unui complex uriaș de difuzare și promovare a culturii, valorificarea tezaurului clasic, progresist, crearea de noi valori artistice etc., s-au pus premizele științifice ale unei noi societăți, ale unui om nou, omul comunist, omul total.

Proiectul de program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice deschide o nouă etapă în dezvoltarea umanității, iar adoptarea lui constituie un moment istoric al cărui martori emoționați sîntem. Epoca realizării comunismului se află în fața noastră, dîndu-ne — fiecăruia și tuturor — nu numai o profundă bucurie, ci și un sentiment sporit al răspunderii. În acest inepuizabil în idei proiect de Program al fericirii generale, toate multiplele sale prevederi duc la consolidarea și lărgirea acelei baze materiale, ale acelor condiții necesare formării omului comunist. Severa arhitectură simfonică a istoricului proiect de Program e convergentă spre omul multilateral, căruia i se răspunde la toate necesitățile, la toate aspirațiile. Căci ce este acest om comunist altceva decît suma armonioasă a maximei dezvoltări a personalității umane! Să mi se îngăduie să fiu îndeosebi emoționat la acest pasaj: Dezvoltarea multilaterală și armonioasă a personalității umane. În perioada trecerii la comunism, cresc posibilitățile de educare a omului nou, în care se îmbină în mod armonios bogăția spirituală, puritatea morală și perfecțiunea fizică".

Pe marginea proiectului de Program al P.C.U.S.

Vechiul vis umanist al omului total nu a putut depăși contradicția între individ și societate. Descartes și Spinoza au crezut că prin cunoașterea legilor psihologice omul își va putea domina pasiunile așa cum, prin cunoașterea legilor fizice va putea domina natura. Montesquieu, Erasm și Voltaire au scris povestiri despre societăți fabulate în care oamenii colaborează spre folosul tuturor. Francisc d'Assisi și Tolstoi au căutat prin simplitate și prin exemplu personal să modifice societatea. Psihologia a făcut mari progrese, povestirile amintite au fost citite cu plăcere, Francisc d'Assisi a fost decretat sfînt, dar raporturile dintre oameni nu au devenit umane, astfel încît Hegel constata cu un fior tragic: „Fiecare conștiință dorește moartea celorlalte". Iar primul și cel de-al doilea război mondial au demonstrat tuturor oamenilor cinstiți — la care făcea apel Romain Rolland — că pedagogia umanistă n-a îmbunătățit moravurile. Marxism-leninismul a demonstrat științific că societatea divizată în clase antagonice, bazată pe exploatare, generează inevitabil războaie, șomaj, mizerie, diversiune naționalistă și cel mai atroce spirit de concurență. Umanismul socialist nu s-a mulțumit să proclame ideea fraternității, a spiritului de colaborare; socialismul a creat acea societate care face posibilă colaborarea reală a oamenilor. Pe viitor, creșterea neîncetată a nivelului de trai, micșorarea săptămînii de lucru, extinderea și generalizarea învățămîntului, învățămîntul mediu general și obligatoriu, dezvoltarea uriașă a complexului cultural (biblioteci, case de cultură, ediții de masă, televizoare, radiofica-

Paul GEORGESCU

(Continuare în pag. 6-a)

În curînd maiorul cosmonaut G. S. Titov ne va vizita țara

MAGNIFICA EXPEDIȚIE

Dintotdeauna omul a simțit un sacru fior în fața aspectelor mărețe ale naturii. L-a tulburat imensitatea plină de vrajă și de primejdie a mării, severa verticală a munților, înaintarea lentă și gravă a fluviilor.

Fiorul s-a preschimbat în metaforă. Mitologiile și poezia s-au populat cu făpturi iscate din desișul codrilor, din străfundul oceanelor.

Pradă marilor bucurii și suferințe, omul, ca să le exprime, a făcut apel la tezaurul, mereu generos, al geografiei: el s-a suit pe piscul seninătății sale, a trecut prin furtuna revoltei și a patimilor, s-a luptat cu talazurile, a chemat oceanul în ajutor, cînd a vrut să spună și să cînte fiorul vastității.

Și iată, a venit un ceas în istoria omenirii cînd spiritul dă neliniștit ocol bătrînelor metafore, ca o pasăre dezorientată, ce nu mai recunoaște așezările de demult la care se întoarce, potrivit tainicelor legi ale migrațiunii.

Cînd încercăm să-naintăm cît de cît mai departe, ceva mai departe pe dimensiunile trasate de Programul construcției comuniste, cînd încercăm să-ntrezărim implicațiile și consecințele pe care le va avea realizarea Programului asupra destinului omenesc, străvechile noastre metafore se strîng, se ofilesc, ne lasă însetați și nesatisfăcuți.

Ocean și culmi...

Evocări, simboluri ale dimensiunilor grandioase spre zări îndepărtate, spre-nălțimi. Dar oceanul are țărmuri pe care ochii noștri le văd sau mintea noastră le închipue.

Muntele își înalță crestele-n văzduh și se termină. Iar dimensiunile care se proiectează dincolo, în lumea viitorului sigur și apropiat, în lumea comunistă, sînt infinite.

Ce simplu, nu? Fiecare om va afla din belșug, bunurile și valorile necesare trupului ca și sufletului său, munca va deveni o creație în bucurie, interesul personal se va armoniza deplin cu interesele obștești, — pasiunile individualiste, lipsite de climatul prielnic lor, al exploatării, al silniciei vor dispare.

Condiția umană dobîndită de toți membrii societății va fi un lucru elementar, de la sine înțeles, un strict necesar, o bază a existenței. Dar ca acest lucru simplu și elementar, pentru oamenii societății viitoare, să poată fi înfăptuit, cîte generații de comuniști nu și-au consacrat viața, spiritul, toată energia creatoare luptei înverșunate, dramatice, necruțătoare împotriva schingiuitorilor omenirii, împotriva beneficiarilor unei lumi bazate pe frustarea și înjosirea celor mulți?

Transpuneți-vă o clipă în lumea de mîine. Cît de absurdă, de monstruoasă va apare generațiilor viitoare societatea împărțită în clase, societatea în care conflictele își căutau rezolvarea prin foc și sabie, prin bombe și pustiire.

Cînd vor privi în urmă, cînd vor delimita erele se vor opri la secolul XX, vor însemna anul 1917 ca pe o piatră de hotar și anul 1961 ca pe o altă piatră de hotar.

Cine știe cum va arăta calendarul viitorului, cum vor defalca urmașii noștri feliile de timp pe cadranul veșniciei... Nimeni n-o poate spune. Dar oricum vor diviza ei timpul istoric, 1917 și 1961 vor străluci cu o lumină ce nu se va stinge pe cadranul infinitului. Ele vor marca veșnic trecerea de la imperiul necesității la imperiul libertății umane, pătrunderea nu numai în cosmosul material ci și în nețărmuritul cosmos al relațiilor umane, bazate pe libertatea comunistă, pe libertatea reală a individului și colectivității.

Un program concret de lucru, realist, practic, cu date, cu termene, cu cifre precise, care reprezintă înfăptuirea bazei tehnico-materiale a comunismului? Da! Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice e și aceasta. După el se pot ghida sute de milioane de oameni în eforturile lor zilnice. El va stimula și va da o înaltă finalitate energiei colective și individuale.

Dar la capătul acestei etape de eforturi și de creație a poporului sovietic, a popoarelor socialiste, se deschid asemenea tulburătoare orizonturi de belșug și demnitate umană, de cultură și de frumusețe, — chiar pentru noi, pentru generațiile actuale, — încît sentimentul major pe care mi-l dă ceasul de față e că ne aflăm pe un uriaș cosmodrom. Mașinile, utilate cu știință, cu meticuloasă grijă, după tehnica cea mai modernă, stau aliniate, gata de lansare. Piloții îndelung, desăvîrșit antrenați, robuști, îndrăzneți, încrezători în forțele lor, așteaptă semnalul.

Salut în Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. statul major al celei mai magnifice expediții pe care a întreprins-o omenirea în cursul existenței ei: expediția spre noile spații și tărîmuri ale societății comuniste, spre infinitul cosmos al înaltelor, frumoaselor bucurii și cuceriri omenești.

Maria BANUȘ

Apă în Stepa Flămîndă. Pe aici, pînă nu de mult, era numai pustiul

Chiar sub ochii noștri

Am nutrit, totdeauna, ca poet, ca scriitor, ca publicist, un vis — de altfel comun tuturor creatorilor atașați luptei clasei muncitoare — de a putea fi de folos întregului meu popor, de a putea pătrunde cu ideile și cuvintele mele în inima tuturor cititorilor și ascultătorilor.

A trebuit să vie Eliberarea și după aceea sfărîmarea cătușelor vechii orînduiri pentru ca acest vis să înceapă a se îndeplini. Revoluția culturală a dărîmat zidurile, printre care cuvîntul nostru a fost pronunțat pînă atunci cu un sunet surd și fără ecou. Cărțile noastre nu mai erau mesajele unor naufragiați încredințate valurilor viitorului în cîte o sticlă sigilată, ci chemări incandescente, care au aprins cu iuțeala fulgerului flacăra în ochii celor prezenți. Poetul a început să scrie nu pentru un cititor mai mult sau mai puțin închipuit (în cele mai multe cazuri identic cu persoana sa proprie), ci pentru mase populare din ce în ce mai largi. Actorul nu a mai jucat în săli pe jumătate goale și pe jumătate umplute cu burghezi grași și indiferenți, ci în amfiteatre arhipline de oamenii muncii, de poporul său. Iar pictorii nu au mai împodobit pereții atelierelor cu creațiile proprii, căci ele au început să fie văzute de mii și mii de oameni și să intre rînd pe rînd în colecțiile muzeelor de artă.

Iar acum avem în fața ochilor proiectul de Program, care nu peste mult va fi dezbătut în Congresul P.C.U.S. și care ne înfățișează căile de împlinire, definitivă și irevocabilă, a visului nostru.

Aceasta nu este numai o consecință, dedusă din prevederile Programului, ce vizează înfăptuirea societății comuniste într-un viitor apropiat, chiar sub ochii noștri, sau ai copiilor noștri. Proiectul de Program, după ce ne înfățișează calea de dezvoltare a omenirii și sarcinile partidului în construirea societății comuniste, ne arată că în această perioadă vom ajunge și la etapa finală a revoluției culturale, și că această etapă înseamnă nu numai o creștere nemărginită a receptivității oamenilor în ceea ce privește arta, ci și o dezvoltare uriașă a puterii creatoare — în domeniul artei — a maselor.

De abia rezist tentației de a înșira citate peste citate din capitolele proiectului, pentru a demonstra în ce fel vor fi create condițiile istorice ale împlinirii visului nostru. Proiectul de Program cuprinde toate definițiile privind cultura comunismului, ne arată că în condițiile trecerii la comunism activitatea creatoare devine accesibilă tuturor membrilor societății, că din rîndurile artiștilor amatori se vor afirma noi scriitori, pictori, sculptori, muzicieni, actori talentați...

Revoluția culturală va fi desăvîrșită, actul de creație artistică nefiind rezervat numai unora, ci fiind bunul fiecărui membru al societății comuniste; frumosul va deveni o necesitate generală ca apa sau ca pîinea de toate zilele.

Îmi place să meditez cîteodată asupra puterii fără de hotar a frumosului într-o asemenea societate, unde fiecare cetățean este în același timp și un creator. Și nu mă miră rangul înalt care i se va atribui literaturii și artei. Dacă visul meu de altădată a fost o răspîndire generală a ideilor înaintate, aceasta s-a legat mereu și de gîndul unei aprecieri înalte a vocațiunii mele, a întregii arte pe care o exercit. Și iată că proiectul de Program mă asigură încă odată că așa este, că așa va fi. Literatura și arta vor servi, spune proiectul, drept izvor de bucurie și inspirație pentru milioane de oameni, vor exprima voința, sentimentele și gîndurile lor, le vor servi drept mijloc de îmbogățire ideologică și de educare morală...

SZEMLÉR Ferenc

Profil de cosmonaut

LUI G. S. TITOV

Deodată, bărbatul din fața mea
și-a azvîrlit privirea peste umăr
c-un gest de parcă-ar arunca
o mantie sunînd în vînt,
lăsînd, un timp, vederii mele
profilul — sclipitor contur
de fulger împietrit și dur.

Uite-i fruntea, ușor înclinată,
de lumi nevăzute înconjurată —
ce le apropie, apropie, apropie
ca soarele de orizont, în zori,
suind o acoladă de culori
în orașe de munte, în orașe de șes,
de două, de trei, de o mie de ori.

Uite-i ochiul cu sprînceană-ncruntată,
ca un izvor de fluviu-adîncit în piatră,
și privirea lui, întretăiată
cu păsările cerului de dimineață,
cînd norii se tem și se fac subțiri, și umbra lor
o șterge călcînd-o-n picioare,
primul miner pornit spre mină, primul sondor.

Și iată-i nările și iată-i bărbia
și arcul tăiat al surîsului
unde se vede, întreagă, mîndria
de-a fi bărbat în amiaza lucrurilor,
de-a putea să rostești, strigînd,
minunatul, săgetătorul cuvînt,
Comunist.

Nichita STĂNESCU

IN ACEST NUMAR:

- **Din literatura sovietică**
  Sașka, schiță de Victor Amlinski. Poezii de Vera Inber și Konstantin Simonov (pag. 3)
- **Probleme ale poeziei actuale**
  Articole de Vera Călin și Eugen Simion (pag. 6)
- **Oameni și fapte**
  Portrete literare de Pop Simion, Petru Vintilă ș.a. (pag. 4–5)
- **Jucătorul de poker și logica istoriei**
  de Sergiu Fărcășan (pag. 8)

CRONICA literară

MAIAKOVSKI

Poeme

Cînd, în 1921, a apărut prima ediţie a poemului „150.000.000", de pe coperta volumului lipsea numele autorului. Maiakovski notează în autobiografia sa („Eu însumi"): „Am terminat poemul O sută cincizeci de milioane. Il public fără semnătură. Vreau ca fiecare cititor să-l completeze şi să-l îmbunătăţească... Asta nu s-a întîmplat, în schimb numele mi l-au aflat toţi. Mi-e totuna. Acum îl public cu semnătură". Raportat la întreaga viaţă şi creaţie a marelui poet revoluţionar, faptul acesta simplu dobîndeşte o semnificaţie impresionantă. Există în Maiakovski — şi mărturiile în opera lui sînt numeroase — un sens al dăruirii patetice pe care-l putem considera unic în literatura contemporană mondială. Voinţa de anonimat, de participare totală la viaţa mulţimilor apare ca semn al forţei unei personalităţi eruptive, tumultoase. Ceea ce numim sensul dăruirii patetice constituie — neclară încă în perioada începuturilor — o trăsătură esenţială a creaţiei maiakovskiene. „Norul cu pantaloni" (1914—1915) îndreptăţeşte afirmaţia. Vestitorul revoluţiei se dezvăluie ca un martir social (dar nu un martir pasiv ci unul bîntuit de mari energii electrice): „Eu îi sînt precursorul hulit; / mă aflaţi peste tot, la durere, la greu; / pe fiece strop de lacrimă, eu / m-am răstignit". Nu e vorba aici de acel elan de comuniune, generat de duioşia pe care o poate resimţi un înfrînt, dimpotrivă: „Nimic nu se poate ierta / Am ars ale inimii duioase consilii. / Iar asta se cucereşte, ei da! / mai greu decît mii de Bastilii". E o mărturie aici a unei lupte interioare dure, crîncene, o tensiune a autodepăşirii, al cărei sens e denumit printr-o metaforă la fel de „sîngeroasă" ca şi cea precedentă: „Şi cînd / cu vestiri-răzvrătiri care ard, / în întîmpinare / ieşi-veţi mîntuitorului vostru în larg, / sufletul meu / — pînză întinsă-n catarg — / sîngerînd mi-l voi smulge / să vă fie stindard". O asemenea dăruire, o asemenea identificare cu mulţimile anonime (sacrificiu al egoismului, al oricărei comodităţi lăuntrice, renunţare la refugiile intime) are drept consecinţă nu spor lucid al puterii, al eficienţei mesajului. Inceputul poemului „150.000.000" e edificator în această privinţă: „O sută cincizeci de milioane de meşteri / au dat viaţă acestui poem. / Ritmu-i glonţ — / Rima-i focul — firească-mi condiţie. / Cu-o sută cincizeci milioane / de glasuri, vă chem. / Pe pieţe largi, pe caldarîme-n filigrane, / la rotativa paşilor mulţimii, / se trase această ediţie". Solidaritatea profundă, comunitatea de destin cu umanul ar putea servi, în bună măsură, la explicarea hiperbolismului maiakovskian, atît de frecvent discutat de comentatorii operei poetului. Căci, într-adevăr, hiperbola lui Maiakovski indică tendinţa unei expansiuni în spaţiu şi timp care aparţine unui eu dilatat pînă la limitele omenescului. In multe din metaforele hiperbolice e, de altfel, limpede exprimat acest sens. Intîlnim într-unul din poemele pre-revoluţionare ale lui Maiakovski („Războiul şi lumea") una din cele mai patetice mărturii ale sentimentului responsabilităţii, atestînd drama tulburătoare a poetului, care pe atunci încă nu se apropiase de ideea partinităţii comuniste. Universul de coşmar al războiului trezeşte sentimentul de răspundere faţă de toate crimele şi atrocităţile comise de-a lungul secolelor istoriei: poetul trăieşte remuşcarea vinovăţiei, pentru că responsabilitatea el o concepe ca participare integrală la ce s-a întîmplat sau se întîmplă în lume „Incă de cînd / — fără să ştie / la ce sluji-vor — /primele raze pămîntu-au scăldat, / eu, / Maiakovski / la picioare de idol / duceam copilul / sacrificat (...) Iertare! / Cînd, întru Christos, / uneaţi cu dragoste / buzele voastre, / eu torturîndu-vă într-o pivniţă, jos, / eu, Maiakovski, / la Sevilla / v-am scos / ochi, coaste". Implorarea iertării — poetul se adresează totdeauna altora, e totdeauna angajat într-un dialog — e de o emoţionantă simplitate: „Incendiu zburlit, / coamă roşcată, / săr din rîpile nopţii ca un lup hămesit. / Dragii mei! / Oameni! Iertaţi-mă odată! / Am greşit. / Am greşit". Mai tîrziu, această dezorientare tragică se va rezolva prin adeziunea pasionată la idealurile revoluţiei; responsabilitatea poetului se va raporta acum, partinic, la exigenţele adevăraţilor făuritori ai istoriei — oamenii muncii. Hiperbola implicînd gestul de dăruire apare şi în poezia de dragoste a lui Maiakovski. In „Iubesc", inima poetului capătă deodată dimensiuni fabuloase: „...La mine, anatomia-i nebună, / căci inima-mi creşte, de la ea din cutie, / cît trupul întreg..." Inima uriaşă — simbolul e simplu de explicat — devine o povară covîrşitoare: „Sub povara-i, / picioarele /mi se clatină-n gol. / Şi tu ştii / că sînt zdravăn. / Aşa e. / Dar mă tîrii după inima mea / ca un ţol... / De-un stînjen sînt umerii mei... / Se-ncovoaie!" Cînd iubita, încă indecisă („Să-l iubesc pe-alde ăsta?"), „I-a luat inima, fără pe gînduri să stea, / cum o fetiţă apucă o minge..." poetul resimte o uşurare euforică: „Dar eu jubilez. / Eu n-am jug / pe grumaji. / Şi-mi piere de vrajă răsufletul. / Zburd, sar şi mă bucur / ca un indian care joacă, nuntaş. / Aşa sînt de vesel, iubito, / aşa de uşor mi-este sufletul".

Actul de sinceritate nu este însă niciodată indiferent faţă de obiectul său. Inainte de a-şi întîlni iubita, în acelaşi poem, nemaiputînd să-şi ducă povara inimii, poetul slobozeşte o chemare asemănată cu „toaca de alarmă" care anunţă incendiile „— Iat-o! / Luaţi-o! / Poftim!" In continuare, tonul devine sarcastic, hiperbola e urmărită în implicaţiile ei polemice „Cînd namila inimii a trîntit un oftat — / dînd prin colb, / prin noroi, / prin troiene / din nou — / pe loc, ca din puşcă, / sări cuconetul / întreg, speriat: / «Ne trebuie, vezi-că ceva delicat. / Noi dorim un tangou»". Ceea ce aici se referă doar la un sentiment, poate fi extins la întreaga creaţie maiakovskiană: impulsul de sinceritate poate fi îndreptat spre dăruirea totală, patetică, dar alteori el poate deveni sfidare polemică, la fel de intensă. Satira politică, ale cărei ţişniri sînt atît de frecvente în lirica lui Maiakovski, îşi extrage vigoarea din această valenţă de sfidare arzătoare a sincerităţii. In activitatea poetului cele două laturi apar împletite intim în simultaneitate: sensul dăruirii generează polemica necruţătoare. „Mobilizat de revoluţie", identificîndu-şi personalitatea cu necesităţile ei, Maiakovski desfăşoară eforturi creatoare uriaşe; dăruirea merge pînă la acea voinţă de anonimat de care vorbeam mai sus. E cunoscută, în această direcţie, şi activitatea lui la celebrele „vitrine Rosta". Aici, arta satirică a lui Maiakovski, de o eficienţă imediată, se perfecţionează şi printr-o asimilare a folclorului, pe linia efectelor de umor grotesc şi ironie. Ideea specific maiakovskiană a poeziei ca „ramură de producţie", pusă în slujba revoluţiei, îşi are originea tot în voinţa de anonimat (măsură a supremei realizări a personalităţii, căci, să nu uităm, marele poet n-a ezitat niciodată să spună tunător „eu", dar cu acea „limbă de-afişe şi placarde"). Metafora simplă — devenită aproape un truism — a poeziei ca armă de luptă împotriva vechiului, e perfect definitorie pentru geniul lui Maiakovski, care o dezvoltă în imagini de o surprinzătoare vastitate: „La mine versurile / sînt ca oştile-n paradă, / le-adun în front, / le desfăşor pe stradă, / grele ca plumbul / sînt atîtea şire, / gata de moarte / şi de nemurire". („In gura mare"). Semnificativ pentru viziunea eroică a poetului ni se pare şi următorul pasaj, extras tot din poemul „In gura mare": „Pe urmele geniului pustiu, poet celebru, / puţin îmi pasă dacă / o să treacă / văduva lui neconsolată / gloria, / în paşii stinşi ai marşului funebru. / Mori, versul meu, / ca un ostaş / glotaş, / aşa cum au murit mulţimi / de anonimi / ... dar la asalt — fruntaş!"

Sensul polemic al lirismului maiakovskian irumpe violent încă din perioada creaţiei prerevoluţionare. Fronda futuristă nu a fost niciodată expresia unei negaţii de dragul negaţiei. Polemica antiburgheză — lucrul e clar — îşi află mereu contraponderea în idealul umanist, apărat cu fervoare. „Norul cu pantaloni", apărut în 1915, era considerat de poet, în prefaţa la prima ediţie de după Revoluţie (1918) ca „un catehism al artei de astăzi. Jos iubirea voastră, jos arta voastră, jos orînduirea voastră, jos religia voastră — sînt tot atîtea strigăte ale celor patru părţi din poem". Distrugerea valorilor burgheze şi a celor mic-burgheze rămîne o constantă preocupare în opera lui Maiakovski. Accentele cele mai incisive se găsesc în marile poeme de după Revoluţie: „150.000.000", „Vladimir Ilici Lenin", „Haraşo!" (Poemul lui Octombrie), în care pe de altă parte, idealul pozitiv, de o mare forţă mobilizatoare, se conturează precis. Dimensiunea viitorului comunist e acum organic inclusă în viziunea poetului. In zilele acestea, cînd trăim evenimentul epocal al celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S., — cînd asistăm la elaborarea programului concret al construirii societăţii comuniste — Maiakovski e alături de noi, cu versul său încărcat de energii profetice: „Atunci / cei ce poartă / pe braţe, / pe piept, / pe obraz, / tatuajul durerii, / atunci or să vază / uriaşul de azi, / mai duios decît dragostea / care urcă spre stele pe-o rază. / Vor fi suflete-fluvii / cu guri contopite, / ochi / mîngîioşi / ca lumina suavă, /

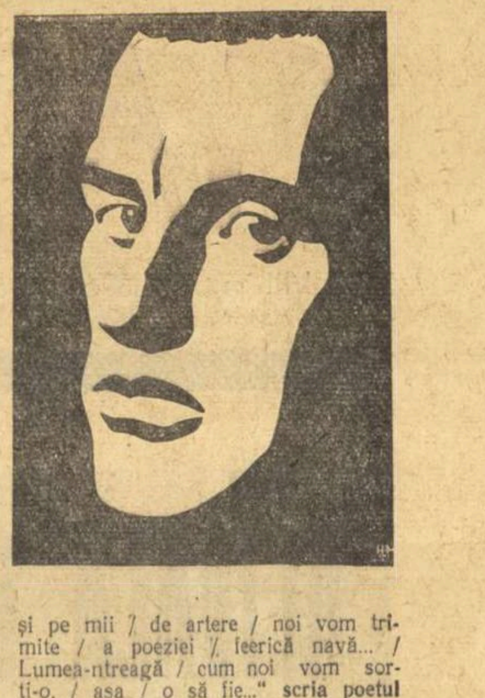

şi pe mii / de artere / noi vom trimite / a poeziei / ferică navă... / Lumea-ntreagă / cum noi vom sorti-o, / aşa / o să fie..." scria poetul în 1920 („150.000.000").

* *

Fără îndoială, recenta ediţie a „Poemelor" lui Maiakovski (un prim volum al unei simple culegeri din „Opera poetică") constituie un eveniment cultural de seamă. Merită elogiată munca perseverentă a traducătorului, Cicerone Theodorescu; acesta a izbutit, adeseori, să dea o versiune romînească remarcabilă a operei marelui poet revoluţionar care, după cum afirmă cei familiarizaţi cu originalul rus, prezintă imense dificultăţi la transpunerea într-o altă limbă. Contactul cu poezia maiakovskiană se realizează firesc, intens. Cuprinzătoarea post-faţă semnată de Mihai Novicov — de fapt o mică monografie — reprezintă o valoroasă contribuţie la cunoaşterea personalităţii lui Maiakovski în ţara noastră.

Matei CĂLINESCU

LEONID LEONOV

Bursucii

Lui Leonov îi place să privească lumea veche din unghiul de observaţie ales de predecesorii săi literari. De acolo se distinge mai lesne cum arătau stepa şi pădurea rusească, zidurile reci ale oraşelor, firea chinuită a omului. Recitind „Bursucii" îl recunoaştem pe Dostoievski, pe Gogol, pe Cehov. Nu intenţionez, spre liniştirea unor colegi vigilenţi, să neg originalitatea unui mare scriitor ca Leonov. Succesiunea unor motive asemănătoare indică adesea puterea de a înţelege esenţa şi de a te încadra unei direcţii, de a mărturisi legăturile de rudenie. Despre „Bursucii" s-au scris analize amănunţite, chiar volumul apărut recent în „Biblioteca pentru toţi" este însoţit de o prefaţă documentată şi edificatoare semnată de Tamara Gane. De data asta — socotindu-mă scutit de repetarea unor observaţii făcute — mă simt tentat de ideea continuităţii unui filon literar. Cu „Bursucii", roman despre agonia unui mod de viaţă răsturnat de Revoluţie, autorul preia imagini cunoscute, povesteşte istorii familiare pentru cine cunoaşte literatura rusă, şi face toate acestea fiindcă nu se poate altfel. Numai că aici conturul tradiţional împrejmuie pentru ultima oară o lume la asfinţit, destrămată, aproape de parodie. De aceea un surîs maliţios dă un relief nou faptului devenit simbol. Dacă unele simboluri sînt hărăzite pieirii fiind invadate de ridicol sau de grotesc, altele, mai puţine, pretind numai o primenire, un suflu care să le înoiască, (scriitorul sugerează astfel şi una din preocupările Revoluţiei). Deci o polemică subtilă cu tradiţia, polemica unui îndrăgostit.

Să începem cu Leonov, coloristul emotiv, care vede cum tresare cerul şi pămîntul. In pîcla îngheţată soarele se ridică asemenea unui pitac de aramă încins de ger pînă la roşu, deoarece cartierele mizere ale oraşului cu uliţele strîmte, încruntate şi murdare apar stăpînite de patima banului. Cînd cerul mohorît de după geamuri se istoveşte şi nu mai luminează, vine acel ceas al amurgului în care lucrurile iau forme ciudate şi iradiază o lumină albicioasă şi enigmatică. Casa negustorului Bihalov, unde îşi fac ucenicia cei doi fraţi Paşca şi Semion, are firide întunecoase, dar te iniţiezi repede după mirosurile adăpostite de aer şi soare, închise între zidurile mucede ale băcăniei, fiecare cu cotlonul şi ceasul lui anume: uscate sau jilave, respingătoare sau excitante, de un farmec straniu. Cînd veghează muncile zilnice Bihalov are un ton despotic; restul timpului îl dedică reculegerii evlavioase sau vegetării în mod stupid în singurătate. Locul de destăinuire a gîndurilor este ceainăria unde în amestecul de oameni se recunosc caftalele albastre ale birjarilor, cele negre ale micilor negustori, cu marfă de un pitac şi gureşi de-o băncuţă. Cîţiva vagabonzi cu privirea blajină şi adormită îşi apleacă feţele peste aburii deşi ai ceaiului. Muşcă bucăţica de zahăr şi sorb licoarea tare. Lumina zilei şi aşa destul de scăzută din pricina vremii posomorite, străbate aici cu greu prin fumul de tutun. Apare în peisajul sordid un individ zdrenţăros numit Dudin, rostind fraze incendiare, consumîndu-şi revolta în alcool şi altul, Katuşin, iubitor de carte, resemnat, propovăduind blajin împăcarea cu suferinţa. De undeva se profilează astfel Cehov şi chiar Gorki cel din primele povestiri.

Odată cu părăsirea oraşului, în partea a doua a romanului, invocăm într-un fel amintirea serilor în cătunul de lîngă Dikanka. Revine imaginea de imensitate a stepei care covîrşeşte izbele umile. Din depărtare durează doar clopotniţa înaltă şi subţire, care seamănă cu un ţăran consternat. Se înregistrează atent schimbarea provocată în decor de fiecare anotimp. Deasupra cîmpiei întinse şi nemărginite stăpîneşte liniştea mută a omătului. Un ceas al înserării cînd vînturile, nemaigăsindu-şi calea în întuneric, încetează să mai bată. Ninge cu fulgi care cad domol, încet şi drept în jos, parcă s-ar fi întins de la cer pînă la pămînt fire lungi de zăpadă. Apoi urmează viscolul şi şuieră vîntul dar pe cer se mai vede luna. Din goana trenului, prin stepă, cineva priveşte pe geam şi spune: „Ia te uită cum s-a rotunjit luna. La ce-o mai fi atîrnînd proasta asta de lună?" Vara în zăpuşală parcă nu mai e soare, ci întreg văzduhul se aprinde şi dogoare. Soarele se apleacă deasupra satului, învăluind toate într-o toropeală gălbuie.

Ca să dezlege tainele sufletului, eroul preferă un cadru patriarhal. Seara Aunuşka şade în cerdac şi se uită cu ochi duşi şi trişti în depărtare, unde dă în colţ iarba în lunca satului, la stîlpii cerdacului de pe care se cojeşte vopseaua, la împrejurimile învăluite în aburii primăverii şi la gîzele fără nume trezite din somnul iernii ca să se tîrască pe pămînt. După ce zămisleşte în umbra bordeiului planuri temerare, Semion, şef de bandiţi, simte cu deznădejde cum toate se destramă cînd contemplă, afară, pădurea, cîmpul, întinderea acoperită de omăt. I se pare că fulgii stau nemişcaţi în aer, iar toate împrejur, şi pădurea liniştită, cu stolurile de vrăbii, şi rarele fire de iarbă care-şi făcuseră loc prin stratul subţire de zăpadă, toate se ridică în sus, în adîncul siniliu al cerului.

Au trecut anii măcinaţi în oraş şi momentele zguduitoare petrecute în război, de aceea Egor Brikin consideră prima revedere cu satul natal o solemnitate. Priveşte în valea mărginită din toate părţile de liniile albastre-cafenii ale pădurilor spre izbele mici, din care fumul se ridică în cer, ca o mărturie că acolo locuiesc oameni şi crede că şi aerul pe care îl trage în piept este îmbibat de fumul amărui de izbă. Il podidesc lacrimile, simte deodată un dor lacom de libertate. Se apleacă, rupe un fir de măcriş, care abia răsărise şi începe să-l mestece.

Nu mai sînt însă timpurile gogoliene de încremenire pe lungi perioade, acum satul este cuprins de un vălmăşag nemilos. Se mai pornesc petreceri, în care bărbaţi viguroşi bat cu degetele în clapele armonicilor şi cîntă din gură, în ritmuri jucăuşe, melodii în care e vorba de lucruri triste, de ticăloşenia vieţii şi de puţinele ei bucurii. Dar patimile declanşate în orbire au în preajma perturbărilor contrarevoluţionare alte repercusiuni. Dimineaţa te aşteaptă un soare străin şi fantomatic, sancţiunea răbufnirilor absurde, căci scrie Leonov: „Ziua care venea era urîtă şi posomorită, ca o faţă mare şi buhăită, cu ochi încă roşii de beţia din ajun".

Fundalul cenuşiu de pînă atunci al curgerii vremii nu contravine unor întorsături romantice. Intercalînd astfel de episoade, Leonov îşi permite să se amuze. In tinereţe, Semion s-a îndrăgostit de un cadru :fata din fereastra cu muşcate. Nici el nu ştie ce impulsuri sînt brusc desmorţite şi comite acte de vitejie zgomotoasă. Stă acum pe creasta acoperişului, ţinîndu-se de un coş de cărămidă Profilat pe cerul negru-vînăt, prevestitor de furtună, arată mare şi îndrăzneţ. Cămaşa descheiată la gît arde portocaliu în lumina prelungită a amurgului. Vîlvătaiele amorului romantic cuprind un băiat de prăvălie şi o fată de negustor înăcrit, între case triste, iscoditoare. Cum se întîlneşte din nou Semion cu Nastia? Pornind besmetic pe cîmp, incitat de un vis, şi obsedat de amintirea agitaţiei ţărăneşti, bărbatul se pomeneşte îmbrăţişat de o femeie fugărită, tocmai iubita din adolescenţă. Ne întoarcem aşadar, cu zîmbetul de rigoare, pînă la Puşkin.

In ceasuri de solitudine, cufundaţi în meditaţie, eroii îşi destăinuie avatarurile vieţii, în ample spovedanii, îndemnîndu-se singuri să fie mai energici. „Ehei, Egorka! Viaţa-i larg deschisă înaintea ta. Ia te uită cît loc e hărăzit slavei tale pămînteşti!" Exclamaţiile de bucurie sau suspinate pecetluiesc o durere. La aflarea unei veşti rele cu privire la fiul său, bătrînul Bihalov e răscolit: „...Eh, Petruşa, Petruşa! rosti el cu glas tare, şi faţa i se zbîrci". Ne răsună încă în urechi replica mîhnită: „Eh, Maşa! Maşa!" din „Cadavrul viu".

Pînă la urmă, ne întîmpină însuşi Feodor Mihailovici Dostoievski. Un tînăr face avere seducînd pe fiica unui negustor bogat. Intr-o noapte, beat, împins de remuşcări se duce în camera soţiei şi-i spune: „Iartă-mă, Katerina... Iartă-mă pentru tot ce-a fost" şi-şi şterge cu mîneca ochii umezi. Apoi continuă netulburat aceiaşi existenţă.

O întîlnire între un tată şi un fiu. Cînd bătrînul Bihalov răspunde glasului neliniştit al lui Piotr în cuvintele lui se simte tînguirea din pricina vieţii singuratice şi o batjocură, plină de tristeţe, faţă de grija pe care i-o arăta băiatul.

Intoarcerea unui soldat din război. Femeia care a păcătuit, porneşte spre el cu pîntecele înainte, rîzînd şi plîngînd totodată, uriaşă şi înspăimîntătoare. Mai tîrziu, bărbatul n-o bate deoarece contemplarea propriei sale dureri îi dă o satisfacţie mult mai mare decît pocăinţa ei.

Nastia îl iubeşte pe Semion dar vrea să-i sădească ură împotriva revoluţiei. Trece brusc spre frumosul Mişka Jibanda, şi verifică astfel puterea primei dragoste. Veselul, îndrăzneţul, cinicul Mişka cîştigă nu ştiu ce umanitate în dragoste, unde se arată de o umilinţă totală. Un prieten al său, odios în acţiunile banditeşti, vrea să-i smulgă iubita, dar numai cu aprobarea lui, traversînd pentru asta de la ură la recunoştinţă, mărturisindu-i pricina pornirii sentimentale: „are ce-i drept ceva aşa ca o lumină care arde şi care te îmbie s-o stingi".

Relaţiile între cei doi fraţi. Comunistul Paşka îl judecă pe Semion cu milă şi cu ironie văzînd lipsa lui de înţelegere. Intîlnirea lor lîngă tufele de ienuperi, unul, conducătorul detaşamentului de reprimare al răscoalei, altul, căpetenie a bandiţilor, capătă trăsături de ceremonial. In tăcerea peisajului nu este condamnată ambiţia meschină a unui ins depravat, avid de glorie şi bogăţie, (Semion nu e un astfel de om) ci o rătăcire a unei mîndrii sălbatice, care ignoră adevărul istoric. Semion se luptă cu patima care-l trage spre mlaştină şi autorul subliniază complexitatea motivelor care l-au împins pînă la acest nivel de decădere. Drama lui Semion şi a grupului său de ţărani nu mai încape în tiparele consacrate. Căci ea se desfăşoară paralel cu Revoluţia biruitoare şi poartă pecetea unei rătăciri tragice. Ceea ce dă şi imaginilor menţionate pînă aci un fior nou, neaşteptat. Din această fuziune se naşte forţa romanului, caracterul lui sintetic creator. Prezenţa tulburătoare a Revoluţiei modifică perspectiva de apreciere a vechilor pasiuni. Leonov se vădeşte un admirabil cunoscător al psihologiei ţărăneşti, cu deplasările ei subite, cu pornirile rebele necugetate. Zbuciumul mulţimii înfăţişat fără cruţare, cu consecvenţă realistă, evocă destinul patetic din „Pe Donul liniştit". Grava eroare de a nu pricepe necesităţile momentului istoric, refuzul de a abandona limitele vechii mentalităţi are efecte dezastruoase. Cînd arată cum se prăbuşeşte un mit — vigoarea spontană, anarhică ţărănească — Leonov se desparte implicit de o temă tradiţională. Nu se atenuează descripţia tragediei. In eroare, eroul investeşte resurse adînci sufleteşti. Cuvintele lui Semion parcă tremură şi buzele care le rostesc tremură şi ele. Pomul pe care se încleştase îşi scutură supus frunzele la fiecare izbucnire a glasului său. Pe chip i se întipăreşte o durere de mucenic. Cînd scriitorul notează apoi că ţăranii din satul Hoţii „se sfătuiesc ce să facă cu Rosia: s-o cucerească sau nu", el se referă cu un umor trist la grandomania lor ridicolă, la scrîşnetul de energie, sănătoasă, reavănă, menit să dispară inutil, provocînd spaime, derute, vărsări de sînge, la tragediile iscate din ignoranţă.

Pe primul plan al romanului se află tocmai istoria acestei rătăciri. Dacă am remarcat stăruinţa realistă a scriitorului în reconstituirea tragediei trebuie să adăugăm că ea este evidentă şi în zugrăvirea forţelor noului. Fără îngăduinţă, se arată că unii reprezentanţi ai Revoluţiei în acel sat izolat nu sînt încă la înălţimea menirii lor. Prima descriere a sediului Comitetului executiv local în roman: comisarul militar al plăşii vecine, şade toropit de căldură, cască de nu mai poate şi se distrează pocnind cu gesturi comice muştele care i se pun pe genunchi. Preşedintele şade desculţ la masă, îşi scrie anevoie ideile, purtînd încet cu voită luare aminte peniţa peste peticul de hîrtie, ca nu cumva să-l rupă, şi ţinîndu-şi răsuflarea, dînd drumul aerului din pieptu-i puternic numai în răstimpuri şi c-un şuierat subţire şi înăbuşit. Grohotov se poartă uneori prea aspru, Polovinkin, împuternicitul cu achiziţiile este afemeiat, are momente de laşitate, iar Brozin, secretarul judeţean, se dovedeşte un lăudăros, care nu cunoaşte problema ţărănească şi comite serioase greşeli. Devotamentul lor este însă mai presus de îndoială. Ne aflăm în primii ani ai puterii sovietice, într-o regiune înapoiată, unde dificultăţile ofensivei Revoluţiei sînt încă uriaşe. Nepărtinirea în relatare în sensul obiectivităţii artistice asigură caracterul convingător al cărţii. Emoţionant apare entuziasmul ţăranului Pantelei Cimelev, însetat de ştiinţă sau curajul lui Matvei Lizlov fost văcar, acum conducător al treburilor obşteşti din sat. Paşka Ribliov (comisarul Anton) acţionează sigur şi implacabil, cu o conştiinţă infailibilă a dreptăţii. De la acest vajnic revoluţionar, cam sumbru şi rece, pînă la Uvadiev („Soţi") şi Kurilov („Drumul spre Ocean") vom observa înseninarea trăsăturilor, efuziunile ulterioare de veselie şi visare exaltată — romantismul revoluţionar.

S. DAMIAN

Eroul vremii noastre*)

Şi pentru că fiecare epocă, într-un mod mai mult sau mai puţin conştient, a simţit necesitatea să-şi exprime valorile etice într-un tip de erou, care la rîndul său a exercitat, prin prestigiul artei, o anume influenţă asupra oamenilor acelei epoci, este cu totul firesc ca şi epoca noastră să-şi creeze tipul său de erou reprezentativ pentru aspiraţiile sale de perfecţiune umană. Este cu totul semnificativ că burghezia decadentă şi-a proiectat spaimele într-un anti-erou literar dezagregat, îngrozit de viitor şi pentru care toate valorile au devenit non-valori. Pentru prima dată în istoria culturii. toate caracteristicile umane ale omului au primit — într-o mecanică a pejoraţiei — semnul minus, fiind negate ca valori, în schimb au fost exaltate atributele demenţii şi ale morţii. Evoluînd într-o lume inacceptabilă, cea mai rea din toate cele posibile, şi prezentată ca atare de scriitorii decadenţei, anti-eroul burghez este îndemnat la o pasivitate care nu mai are nici măcar scuza naivă a „vieţii viitoare". Pentru a justifica lumea burgheză, scriitorul înjoseşte natura umană, damnînd-o cu un penibil fixism decadent, la suferinţă eternă. Eroul lumii noastre socialiste este, dimpotrivă, omul care gîndeşte şi acţionează în istorie, omul care transformînd natura transformă şi natura umană, cel care aplică la concret legile generale, cel care foloseşte contradicţia în loc de a se lăsa sfîşiat de ea, printr-o autodepăşire permanentă într-o societate perfectibilă la infinit. Comunistul este eroul literaturii noastre, şi trece din viaţă în literatură, pentru ca apoi, prin prestigiul artei, să influenţeze societatea în sensul propriei sale dezvoltări.

Tema cărţii lui Mihai Novicov este deci esenţială. Meritul principal al autorului constă în faptul că ideea e urmărită în concretul producţiei literare (analiza romanelor semnificative apărute în ultimi doi ani). Considerînd pe drept, că producţia literară a anului 1959 (romanele apărute în cinstea celei de a 15-a aniversări a Eliberării patriei) constituie un moment important în dezvoltarea romanului romînesc contemporan, criticul marchează cîteva trăsături noi, semne ale maturizării prozei noastre. Menţionăm, printre acestea, integrarea eroismului în cotidian, „înfăţişarea comuniştilor în acţiune, ceea ce permite dezvăluirea multilaterală a caracterelor lor", depăşirea unui anume schematism literar iniţial, îmbogăţirea universului sufletesc al personajelor, faptul că „la început, luptătorul comunist era personajul cel mai înaintat, dar nu şi eroul central al cărţilor" însă „cu timpul (...) eroul comunist devine şi personajul central al acţiunii, în jurul căruia se organizează subiectul". Observaţiile sînt interesante şi adevărate, constatăm totuşi că partea de analiză la obiect depăşeşte cu mult, ca volum şi valoare, partea sintetică a cărţii, care nu reuşeşte să concentreze teoretic numeroasele idei şi sugestii răspîndite în diferitele capitole.

Propunîndu-şi o temă precisă, indicată în titlu, criticul a avut de rezolvat o dificultate şi anume aceea că neabătîndu-se de la ideea sa centrală, să reuşească a da şi o imagine globală a cărţii discutate. Autorul a rezolvat problema cu bun simţ, astfel încît fiecare capitol, dedicat unui erou comunist, proiectează şi imaginea generală a cărţii. Ar fi fără sens însă dacă i-am reproşa criticului că nu se ocupă de problema consrtucţiei, a stilului, a altor personaje din romanul respectiv etc, şi aceasta nu numai fiindcă M Novicov face adesea asemenea remarci, dar şi pentru că pretenţia la universalitate a multor recenzenţi este absurdă. Trebuie să se înţeleagă odată că orice carte are un cadru limitat, un cîmp determinat de observaţie şi că a cere scriitorului să dezbată într-un singur volum toate problemele posibile, este a-i cere şi ceva imposibil şi dăunător, care împinge la superficialitate sau la forme hipertrofiate. Cu asemenea pretenţii ale recenzenţilor sau redactorilor, orice schiţă devine un roman fluviu care e apoi privit ca unilateral şi necuprinzător. Balzacienii înflăcăraţi, asemenea recenzenţi cer piersicei şi strugurelui să devină dovleci ceea ce nu e totdeauna un cîştig.

Criticul îi consideră pe eroii analizaţi drept activişti de partid şi îi confruntă cu viaţa, cu normele activităţii de partid şi pe această linie face numeroase observaţii juste, folositoare atît cititorilor cît şi scriitorilor. E inutil să enumerăm asemenea observaţii judicioase fiindcă rupîndu-le din context le-am simplifica fără voie. Reţinem o distincţie fertilă pe care M. Novicov o stabileşte între comportarea necesară a eroului comunist şi reacţia sa temperamentală, care dacă nu e totdeauna logică e caracterologică. Atitudinea criticii faţă de asemenea derogări a fost confuză: unii i-au reproşat personajului că are altă atitudine decît cea indicată, alţii l-au apărat pe criteriul consevenţei caracterului şi din înfruntarea acestor două opinii juste dar parţiale, nu a putut ieşi decît confuzie. M. Novicov aduce o clarificare necesară: cere personajului să se comporte conform caracterului său, dar cere, totodată, scriitorului ca, prin procedeul pe care-l crede indicat, să sugereze cititorului comportarea justă. Discutînd despre Anton Filip, criticul răspunde unor obiecţii: „Dacă „Bărăgan" n-ar fi un roman ci un instructaj, reproşul ar putea fi îndreptăţit. Insă „Bărăgan" e o lucrare literară o istoriei a unei părţi din viaţa lui Anton Filip, iar acesta nu putea să nu procedeze aşa cum a procedat; firea lui, caracterul, l-a determinat să acţioneze de îndată, radical, brutal". (pg. 22). Ideea e reluată în capitolul „Intelectualitatea comunistă în ilegalitate" unde se analizează romanul lui Beniuc „Pe muche de cuţit". Criticul afirmă, pe drept, că aceasta „este cea mai autentică lucrare literară despre lupta comuniştilor din cîte au apărut pînă acum". Intr-adevăr, comportarea lui Atanasie Mustea şi a tovarăşilor lui este autentică pentru caracterul eroilor, al momentului istoric, al gradului lor de dezvoltare intelectuală şi politică etc. Problema reală este aceea a distanţei necesare dintre autor şi eroii săi. Această distanţă nu poate fi prestabilită, ea modificîndu-se de la un roman la altul în funcţie de eroul central, de nivelul şi poziţia acestuia etc.

In acest sens am releva analiza romanului „Cuscrii" de Al. I. Ghilia, unde criticul ţine seama de multiple condiţii care au determinat comportarea lui Marchidan şi a lui Airine, disociind greşelile personajelor de ale autorului. Se cere aşadar ca scriitorul să aibă un punct de vedere superior pe care îl poate manifesta fie prin comentariu direct, fie printr-un personaj care prin natura lucrurilor are o privire de ansamblu superioară eroului central, fie prin orice alt procedeu care i-ar îngădui să reliefeze această idee. De altfel problema nu e complicată la oameni care gîndesc permanent asupra muncii lor, care au deprinderea revenirilor autocritice fie în meditaţii interioare, fie în discuţii restrînse, fie în colectivul de luptă. Or, asemenea forme sau nu sînt folosite de scriitori sau sînt prezentate sumar şi simplist, cele mai multe personaje spunînd în asemenea prilejuri fraze convenţionale. Beniuc foloseşte cele mai multe forme pentru a da prilej eroilor săi să mediteze asupra acţiunii lor. George Teodorescu („Setea"), preocupat de problemele luptei se exprimă îndeosebi prin monologul interior Zaharia Stancu, în „Rădăcinile sînt amare", preferă intervenţia lirică a povestitorului; caracterul memorialistic al operei îngăduie folosirea acestui procedeu. Marin Preda („Desfăşurarea", „Indrăzneala") menţine permanent un ton critic, se distanţează de eroii săi prin comentariul psihologic, explică de ce într-o anume împrejurare personajul său gîndeşte şi acţionează într-un anume mod. Desigur, procedeele pot fi numeroase şi nu e potrivit aci să le enumerăm. Ar fi greşit însă dacă ne-am închipui că ele sînt neutre, ideologic vorbind, constituind o problemă de tehnică. De altfel, problemele de tehnică literară decurg din viziunea artistului, sînt, în fond, chestiuni ideologice. Sau, cum spune M. Novicov, „modalitatea stilistică, o dată aleasă, obligă". Ea obligă nu numai la consecvenţă artistică, dar decide şi asupra unghiului de vedere, deci a viziunii generale.

MICA BIBLIOTECA CRITICA
MIHAI NOVICOV
Chipul luptătorului comunist în proza contemporană

Totul se leagă, totul comunică şi se determină reciproc într-o operă literară astfel încît o construcţie inadecvată poate duce la deformarea eroului principal, lipsa de dramatism a conflictului duce la prăbuşirea construcţiei, reacţiile false ale unui personaj central provoacă reacţii false în lanţ la alte personaje etc. Elementul hotărîtor îl constituie însă, fără îndoială, realizarea eroului comunist de care depinde acţiunea (deci conflicul dramatic, deci construcţia), mersul de idei al romanului şi realizarea lui artistică; căci ar fi ilogic să ne imaginăm un hibrid în care eroul central eşuează lăsînd intact edificiul romanului. Atacînd problema eroului comunist M. Novicov aduce un serviciu important criticii şi literaturii. Desigur, cu unele din observaţiile sale, referitoare la unul sau altul din personajele analizate, nu sînt de acord dar mi se pare fără rost o polemică de acest fel, fiindcă nu mi-am propus aici să recenzez cărţile recenzate de M. Novicov (despre cele mai multe am scris la momentul potrivit), ci să subliniez importanţa temei şi să arăt cîteva din particularităţile acestei cărţi. După volumele lui Silvian Iosifescu şi Dumitru Micu, dedicate romanului, cartea lui Mihai Novicov aduce o perspectivă nouă, utilă. Fie ca acei ce au alte păreri să şi le exprime într-o nouă lucrare, fiindcă dacă imaginea asupra epocii nu poate fi creată doar printr-un roman, nici imaginea asupra literaturii nu poate fi cuprinsă într-o singură carte de critică.

Paul GEORGESCU

---

*) Mihai Novicov: *„Chipul luptătorului comunist în proza contemporană"*

DIN LITERATURA SOVIETICĂ

SAŞKA

VLADIMIR AMLINSKI

Totul a ieşit pe dos. Nu l-am întrebat eu despre sovhoz, ci el pe mine despre Moscova.

— Cum mai arată Cistie ?

Era de felul lui moscovit, şi nu spunea niciodată tot numele „Cistie prudi", ci numai „Cistie".

— Cred că acum e plin de lalele pe-acolo... Cînd am fost eu, de-abia le răsădeau... Dar şi noi avem în stepă lalele.

— Da, lalelele sînt onorabile aici, am încuviinţat eu. Dar el mă privi neîncrezător.

— Onorabile ? Avem lalele uimitoare ! Apoi spuse fără nici o legătură : — Ascultă, în staţia Maiakovski s-a terminat trecerea subterană ?

— Păi asta s-a făcut demult, i-am răspuns.

— Totuşi nu mai sînt la curent, spuse el şi se posomorî. Timpul trece.

Se întinse pe patul său pliant, dar nu încăpu, şi-şi îndoi picioarele lungi şi subţiri.

— De ce nu te întinzi pe pat, — i-am spus — doar nu ţi-e comod...

Îşi scoase ochelarii, privindu-mă cu ochii lui serioşi şi miopi, cu ceva copilăresc în ei. Asemenea ochi au băieţii care citesc mult, băieţii premianţi. Dar poate că şi el a fost odată premiant. Iar acum este director de sovhoz.

— Nu pot să dorm în „gaz" cînd mă împotmolesc noaptea în stepă şi ştiu că nici dimineaţa nu voi fi plecat... Iar pe patul pliant mi-e foarte comod.

Îşi scoase maioul şi văzui că are un corp de adolescent — cu umerii drepţi şi slabi, cu claviculele ascuţite, cu bustul încă lipsit de fermitate bărbătească. Ciudat, dar dimineaţa mi se părea altfel. Atunci n-aş fi putut să-i spun „tu", iar acum vorbeam ca nişte colegi, deşi el are cîţiva ani în plus... Iar dimineaţa i-aş fi dat neîndoios treizeci şi cinci de ani. De altfel, purtase atunci o scurtă vătuită, cizme, călca hotărît, chiar greoi pămîntul, aşa cum îi stă bine unui stăpîn al locurilor. Şi tot timpul în jurul lui se formau vîrtejuri omeneşti, îl întrebau mereu despre ceva, îl rugau să dea ba var pentru club, ba medicamente pentru ferma de păsări, ba locuinţă pentru bibliotecara nouă, ba halate pentru mulgătoare. Iar el stătea în centrul acestui vîrtej şi mi se părea înalt şi atotputernic ca un zeu. E drept, era un zeu îmbrăcat în scurtă şi cizme, cu o şapcă cenuşie turtită şi cu ochelari groşi (încă din capitală) cu rame groase. Explica telegrafic, cu vocea lui surdă şi calmă, cum să se găsească medicamentele, varul şi o casă pentru bibliotecară. Şi încet, încet, vîrtejul dispărea. Totul devenea rezolvabil. Dar de cum făcea alţi cîţiva paşi, în jurul lui se forma, ca în jurul unui magnet, un alt vîrtej, şi alţi oameni îl întrebau alte lucruri.

Apoi l-am văzut urcîndu-se în „gaz" şi arătîndu-i şoferului direcţia din ochi ; acesta, obişnuit să-l înţeleagă, porni în stepă. Petrecînd acest „gaz" răsunător ca un bidon de tablă, am hotărît definitiv : directorul e un om tare, încercat...

Şi mi-am închipuit că stă într-o casă mare cu multe camere, unde-l aşteaptă o soţie supusă şi frumoasă (impresionată de hotărîrea şi forţa lui), că pe divanele late cumpărate de curînd se joacă fiii directorului, iar femeia de servici îl deplînge la întoarcere : „Păi cît poate să rabde un om fără mîncare ?..."

Dar nu era nimic din toate acestea. Nici camerele multe, nici divanele late, nici soţia frumoasă, nici femeia de servici descurcăreaţă.

Era în schimb o cameră cu pereţi albi, cu un pat îngust, înalt, şi într-un fel feciorelnic, cu telefon aşezat direct pe parchet şi un portret decupat din „Ogoniok" — bătrînul bărbos şi frumos — Hemingway. Şi mai era stăpînul care semăna cu un student obosit în timpul sesiunii.

— Ştii, îmi spuse, lîngă cinematograful „Udarnic" e un restaurant, „Pescăruşul". Acolo am petrecut noi după examenul de stat. Şi glumeam : cine şi unde va ancora... Unii, vezi, au ancorat aici, pe pămînturile desţelenite... Alţii au şi pornit în direcţia contrară, dar mai sînt şi din aceia care înoată pe loc... Dar restaurantul era tare bun !...

Căzu pe gînduri. Apoi zîmbi deodată, amintindu-şi pesemne ceva înduioşetor din viaţa aceea îndepărtată, aproape ireală acum. Fitilul lămpii cu gaz începu să se zbată.

— Nikolai, îl întrebai eu — cum o duceţi cu creşterea păsărilor ?

Dar n-am aflat nimic despre asta. El dormea... Am suflat în lampă şi m-am întors spre perete. Şi deodată răsună o bătaie insistentă în uşă. M-am sculat, străduindu-mă să nu mă împiedic de patul pliant. Am deschis, simţind în faţă o pală de vînt, şi cineva nevăzut, ieşit din noaptea întunecată, fără stele, — rosti :

— Scuzaţi-mă, tovarăşe director !

— Nu sînt eu tovarăşul director, răspunsei aspru. Iar tovarăşul director, oricît s-ar părea de ciudat, are obiceiul să doarmă uneori noaptea. Ce s-a întîmplat ?

— Ştiţi, am venit de la şcoala de tractorişti din Gorki, spuse tînărul, accentuînd tulburat cuvintele. Iar aici toţi dorm. Paznicul m-a alungat din gheretă... Dar eu am venit să muncesc, nu ? Şi aş vrea să dorm şi eu...

— Zici că vrei să dormi ? — se auzi vocea joasă a lui Nikolai. Dar de muncit, vrei să munceşti ?

— Şi asta vreau, — răspunse băiatul.

— Ei, atunci intră.

Băiatul veni stingherit în cameră. Ţinea în mînă un geamantan jerpelit.

— Eu vă rog să mă iertaţi, spuse şi mai emoţionat. Am vrut să dorm la gheretă, da' paznicul zice : du-te la director să-mi dea o hîrtie... Zice — nu te cunosc, poate eşti vreun spion, sau vreun şmecher. Aşa că vă rog să mă iertaţi.

— Îl iertăm ? — întrebă Nikolai.

— Îl iertăm — răspunsei.

— De iertat îl iertăm, dar unde-l repartizăm ?

Îşi scoase o ţigară, îl privi pe tînăr şi spuse :

— Va să zică eşti tractorist. E prima dată cînd vii la lucru ?

— Prima dată.

— Şi n-ai s-o ştergi peste vreo două luni ? — întrebă Nikolai.

— Cum se poate ? — răspunse celălalt mirat. Noi, cei din Gorki, nu sîntem aşa...

— Nu sînteţi aşa ? — întrebă aspru Nikolai. O să vedem noi cum sînteţi. Iar acum pregăteşte-te să te repartizăm.

Nikolai scotocea în „gaz-ul" mărunt. Urcarăm în maşină ; o conducea Nikolai. Stepa mirosea puternic a primăvară, vîntul ne ajungea din urmă, iar Nikolai conducea cu siguranţă, dar prea violent.

— Mergem la brigada treia, la Saşka Borozdin, spuse el. — Cel mai grozav tractorist de pe aici. Şi tu, dragă, ai să fii schimbul lui. Ai să stai în cortul lor. Se gîndi şi adăugă:

— Asta numai dacă Saşka te ia.

Am mers vreo jumătate de oră fără să vorbim. Apoi Nikolai frînă, şi luîndu-şi felinarul coborî din maşină. Porni prin pămîntul afînat de arătură, scoţîndu-şi cu greu cizmele. Se opri apoi şi îl strigă pe tînărul din Gorki:

— Vino-ncoa' !

Acela sări bucuros din maşină şi veni fuga spre Nikolai. Auzeam cum îi spunea :

— Asta arătură ! Adevărată ! Înţelegi ? Uite cît e de egală adîncimea.

— Văd, spuse celălalt şi dădu încîntat din cap.

— Asta e munca lui Borozdin, — spuse Nikolai. Cîte unii mai fac şmecherii, îl înşeală pe agronom, dar ăsta... — nu găsi cuvîntul care să exprime toată măiestria lui Borozdin, şi îl privi cu reproş pe tînăr, prevenindu-l parcă să nu facă şmecherii ca unii, şi să facă arătura ca Saşka Borozdin.

La lumina felinarului se vedea colţul galben al arăturii, iar mai departe stepa tăcută, încruntată pornea spre cerul mohorît contopindu-se în cele din urmă cu el. Şi doar departe de tot se mişca perseverent şi egal o luminiţă singuratică şi măruntă în faţa imensităţii acestui pămînt, — un tractor care ara. Directorul şi noul venit suiră în maşină şi iarăşi porni ; alături întinderea neagră, plină de vîntul primăvăratic al nopţii.

— Am sosit, fraţilor — spuse Nikolai. Jos de pe cai !

Pe arie era linişte, doar vîntul agita foile corturilor ascunse în întuneric. Răsună o voce joasă, sonoră de femeie :

— E tîrziu, Saşa... Totuşi plec.. Mă duc.

— Ce te grăbeşti, răspundea pătimaş şi grăbit o voce uşor răguşită, tînără, de bărbat. Unde să pleci ? Mai stai o clipă. Doar nu ţi-am spus totul...

— Ştim noi cam ce aveţi să ne spuneţi, răspundea ea cochetînd. Ştim noi poveştile voastre de la miezul nopţii...

— Borozdin ! spuse directorul tare, şi după cum mi se păru, jenat. Am venit pe la tine.

Se făcu tăcere. Femeia rosti supărată, în şoaptă.

— Vezi că nu trebuia să stau... Cine ştie la ce se vor gîndi acum !...

— Chiar numai la tine le e gîndul — o puse la punct bărbatul. Şi în sfîrşit după această ceartă, vocea bărbătească rosti răguşit : „Salutăm pe Nikolai Alexeevici !"

Directorul îşi ridică felinarul, şi zări chipul tînăr al celui mai grozav tractorist, chip smead, ţigănos, cu ochi rotunzi foarte negri, şi uneori, probabil, sălbatici. Femeia n-am distins-o ci am auzit numai cum, recunoscîndu-l pe director, începu să vorbească repede, speriată :

— De ce oare, Nikolai Alexeevici, nu ne aduce a treia zi laptele în brigadă ?..

— O să aducă... Am să aflu eu mîine de ce, răspunse Nikolai.

— Mergem în cort sau stăm aici ? — întrebă Saşka.

— Stăm aici... Nu rămînem mult.

— Păi de ce aşa, întrebă Saşka, — puteţi să staţi şi mai mult. Sîntem bucuroşi de oaspeţi. Vorbea zîmbind uşor, rotindu-şi ochii şi gesticulînd cu o mînă de parcă dirija o melodie cunoscută numai de el. — Ne iubim şeful. Toată stima. Şi sîntem şi oameni primitori. Se înclină în faţa noastră, părul lui negru şi lucios cu cărarea într-o parte, sclipi la lumina felinarului. Şi am înţeles dintr-o dată că Saşka e ţigan.

— Iar joacă teatru, — spuse femeia. Toată seara a jucat teatru, l-a apucat.

— Lasă-l să joace, spuse directorul. — Cînd munceşti zi şi noapte, ai chef să şi joci. Nu-i aşa, Saşa ?

— Aţi nimerit, Nikolai Alexeevici. Exact aşa e.

— Am trecut pe la sectorul tău. Le-am arătat tovarăşilor. Arătură de clasă.

— Aşa sîntem noi, răspunse încîntat copilăreşte Saşka. Ar trebui cu ocazia asta să dăm gata o sticluţă.

— Vai, că guraliv mai e, exclamă femeia cu o indignare prefăcută. — Şi mincinos ! Nici n-o gustă, vodca blestemată să fie, în ultima vreme... Şi n-are nici o sticlă. Ruşine să-ţi fie !

— Anul trecut nu mergea aşa tractorul, — spuse Nikolai făcîndu-se că n-a auzit propunerea lui Saşka.

— Păi asta a fost anul trecut, cînd nu mă iubeau femeile. Mă nedreptăţeau. Iar acum mi-am găsit fericirea. Zîmbi larg, îi luciră dinţii frumoşi şi egali, îşi desfăcu mîinile şi începu să cînte :

Marea doarme în roşu-asfinţit,
Stau pe bănci doar perechi, doar perechi.
Fericirea aici mi-am găsit,
În oraşul acesta străvechi.

Avea o voce sonoră, curată şi cînta dinadins lăutăreşte. Era un artist înăscut, acest flăcău zvelt şi oacheş. Şi cînd Nikolai îşi mută felinarul, am văzut femeia — ochii îi străluceau şi îl privea pe Saşka cu admiraţie, cu ironie, cu gingăşie şi nelinişte... Îi urmărea fiecare gest şi cuvînt, suferea pentru el, temîndu-se că poate să pară mai rău decît era el de fapt, şi desigur îl iubea. Şi luminat de strălucirea, de lumina egală a sentimentului ei, Saşka deveni deodată mai bogat decît fiecare dintre noi, decît directorul nedormit şi preocupat, decît mine, ziarist din Moscova, uluit de întinderea stepei, decît băiatul din Gorki pentru care am venit aici...

Şi ne-am simţit de prisos lîngă cei doi.

Nikolai, jenat de imixtiunea noastră în jocul minunat şi chinuitor din faţa noastră, spuse cu o voce dinadins oficială :

— N-ai obosit, Saşa, fără schimb ?

— Nu. Rezistăm noi. Muncă multă, bani mulţi. Pentru mine munca-i ca mierea dulce : cu cît e mai multă, cu atît e mai bună...

— Totuşi, toţi sînt doi, iar tu singur, — spuse Nikolai. Nu se cade. Uite, ţi-am adus schimbul.

— Ia arată-l, spuse Saşka mijindu-şi ochii.

Nikolai îndreptă felinarul spre băiat. Saşka îl cercetă în voie, îndelung.

— De cîţi ani lucrezi ? — întrebă Saşka.

Băiatul tăcu, vrînd pesemne să mintă, dar se răsgîndi.

— Acum încep primul an...

Saşka plescăi.

— Nu vreau, spuse tăios. Nu vreau d-ăştia. După ăştia nu merge tractorul.

Se făcu tăcere. Fata-l privea pe Saşka : părea că vrea să-i spună ceva, dar nu putea, şi cuvintele fierbinţi rătăceau pe buzele ei. Şi Nikolai tăcea. Credeam c-o să se răstească, o să-i ordone lui Saşka. Dar el tăcea.

„De ce nu-i ordoni ? — îl sugestionam eu. De ce nu-l pui la punct ?"

— Aşa, spuse Nikolai încet, mirat, cu regret şi tristeţe. Înseamnă că tu, frate, eşti un negustor. Nikolai se întoarse spre băiatul din Gorki : — Nu te necăji... Nu sînt toţi aşa. Îl luă după umeri şi zîmbi.

Şi atunci femeia spuse pătimaş, cu mîinile întinse spre Saşka, de parcă nu mai voia ca el să se înece :

— De ce ai făcut asta, Saşka ?

— Aşa... Mai lasă-mă-n pace ! — răspunse el cu grosolănie voită, dar vocea îi tremurase.

Ea a mai stat locului, aşteptînd ceva, apoi se întoarse şi porni spre corturi.

Noi am plecat cu maşina. Mergeam foarte încet, şi Nikolai se uita din cînd în cînd în urmă. Acolo era Saşka ; acum rămase singur. Femeia plecase ; noi ne depărtam.

Cerul se luminase uşor şi se văzu cum coliba înaltă se supune vîntului, stînd parcă în genunchi... Nikolai porni mai repede. M-am întors şi l-am văzut pe Saşka, singuratic şi din ce în ce mai mic. Şi deodată el ridică mîna : nu voia să rămînă singur. Ne ruga să oprim. Dar Nikolai parcă nu observase nimic. Conducea maşina la fel de repede, depărtîndu-se de silueta măruntă cu mîna ridicată. Şi numai cînd Saşka porni fuga pe drumul lung şi întunecat, opri maşina.

— Schimbul îţi zice să rămîi, îi spuse băiatului. Înţeles ?

Băiatul tresări, apoi mormăi încet, somnoros :

— Înţeles. — Şi coborî din maşină, cărîndu-şi geamantanul jerpelit.

Am văzut cum Saşka se apropiase de el, zmulgîndu-i geamantanul de parcă pierdea trenul, şi porni aproape în fugă spre corturi. Băiatul mergea încet în urma lui.

Înviorat, Nikolai se întoarse spre mine :

— Eh, acum tragem un somn, bătrîne, îmi spuse el. O să dormim ca zeii.

Mă uitai la ceas. Era două şi jumătate ; el se scula la cinci dimineaţa.

— Dar cum dorm zeii ? — întrebai.

— Ei dorm liniştit.

În romîneşte de
CRISTINA LUCIAN

Desen de LIVIU POPA

VERA INBER

Sovieticul Columb

O, cum a izbucnit în cer omul
Desprinzîndu-se lin de pămînt !
Din nou şi-a încordat aripa
Şi n-a mai fost înfrînt.

Natura îi spunea mereu
Cînd încerca văzduhul cu aripa să bată :
„Legat de pămînt te-am creat,
Nu vei putea zbura niciodată !"

Dar nu putea să reziste
Mişcării fulgerătoare
Arcul atracţiei oarbe
Întins de această mişcare.

Triumfătoare, visarea
Străveche prin ceţuri rebele,
Columbul sovietic o suie
Înalt, în oceanul de stele.

În romîneşte de CEZAR BALTAG

KONSTANTIN SIMONOV

Cel dintîi

Încă nu bănuiam... priveam zorii şi brumele
Ascultam obişnuitele ştiri... vibraţiile obişnuitelor melodii
Şi deodată am auzit pămîntul trezindu-se şi murmurîndu-i numele
El era de mult zburat — plutea prin constelaţiile marilor ţării.

„Ce întinsă eşti patria mea", glasul simplu fierbinte
Îl ştiam, îmi era cunoscut din trecute aspre dimineţi.
Şi-atuncea ştirile-ncepeau cu aceste cuvinte
(Şi nu în zadar mi-amintesc — cum o să vedeţi).

Pentru că liberă, ridicîndu-se neajutată
Din cenuşa războiului, din pulberi şi scrum,
Patria mea neînfricată
Şi-a trimis fiul pe cel mai înalt, pe cosmicul drum.

Păstrăm în amintire tot... nici o clipă nu a trecut zadarnică
Sînt în noi cicatrice cu-amarnice guri
De aceea iubim pacea-n veci. Şi lansat pe orbita să paşnică
Omul nostru a plecat să dea cea mai paşnică bătălie întregii naturi.

Ca un ciocan, ca o inimă-mi bate emoţia în vers
Nu, nu-i oricine în stare şi ştie
Să fie primul la atac în univers.
N-au rost alte imagini în această poezie.

În romîneşte de MIOARA CREMENE

MAIAKOVSKI
OPERA POETICĂ · POEME
NIKOLAI VIRTA
STEPĂ CÎT VEZI CU OCHII
MIRZA IBRAHIMOV
ÎNGEMĂNAREA APELOR
G. GOR
Splaiul universităţii

Tălmăciri din literatura sovietică : Poeme *de Vladimir Maiakovski,* Stepă cît vezi cu ochii *de Nikolai Virta,* Îngemănarea apelor *de Mirza Ibrahimov,* Splaiul universităţii *de G. Gor*

ENERGIA CUVÎNTULUI

Scriitorii sovietici în preajma Congresului P.C.U.S.

O neobişnuită efervescenţă creatoare caracterizează viaţa literară sovietică a ultimelor luni. La Uniunea Scriitorilor Sovietici, la edituri, sau la redacţiile ziarelor literare şi ale revistelor, pregătirile pentru întîmpinarea celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S. sînt în toi. Zeci de articole publicistice sau reportaje despre marile construcţii ale comunismului au publicat în Pravda şi Izvestia, Literaturnaia Gazeta sau Literatura i jizni — scriitorii sovietici. Cifrele manifestărilor la care au participat numai scriitorii din Moscova sînt impresionante. Iată doar cîteva din ele : 35 de mari serate literare, 100 de şezători în secţiile uzinelor în timpul pauzei de prînz, 175 de conferinţe despre literatura sovietică... În acelaşi timp, brigăzi de scriitori pleacă permanent pe pămînturile desţelenite ale Kazahstanului şi Siberiei sau pe şantierele marilor construcţii ale comunismului. La 24 septembrie a avut loc pe pămînturile desţelenite, la Ţelinograd, prima „Zi a poeziei". „Ziua poeziei", această neobişnuită sărbătoare poetică, a intrat în tradiţie. Anul acesta (al 7-lea) sărbătoarea poeziei e închinată firesc Congresului P.C.U.S. Duminică 8 octombrie pe estradele împodobite cu flori din pieţele Moscovei poeţii au inaugurat în faţa unui auditoriu de zeci de mii de moscoviţi Ziua poeziei. Peste 150 de şezători sînt organizate în aceste zile în secţii de fabrici, cluburi, biblioteci, librării, în parcuri sau pieţe. Poeţii, de la cei mai vîrstnici la cei mai tineri, îşi citesc cele mai recente creaţii închinate constructorilor comunismului, partidului. De sub teascurile tipografiilor ies în aceste zile din preajma Congresului 11 culegeri colective pregătite pentru Congres de scriitorii din Moscova. Iată cîteva din ele : Fapte şi gînduri se numeşte culegerea de reportaje despre fruntaşi în producţie. Pe teme săteşti, volumul de povestiri şi schiţe despre noul din viaţa satului colhoznic. Oamenii oraşului nostru povesteşte despre moscoviţii ale căror nume au ajuns să fie cunoscute astăzi în toată Uniunea Sovietică. Dramaturgii şi-au intitulat culegerea de noi piese dedicate Congresului : Timpul acţiunii — zilele noastre, iar poeţii Cea mai bună poezie a mea. Scriitorii pentru tineret şi copii au predat editurilor culegerile Cavalerii timpului nostru şi Tu vei fi comunist, iar criticii, Literatura şi contemporaneitatea şi Viaţa, eroii, literatura.

Numerele festive (10) ale revistelor literare care vor apare în zilele Congresului aduc în paginile lor articole publicistice pe marginea proiectului de Program al P.C.U.S. semnate de Berdî Kerbabaev : În toată statura (Novîi Mir), Ian Sudrabkaln : Dragoste şi credinţă, Gheorghi Markov: Trăsăturile marii vieţi, Evgheni Dolmatovski : Poezia zilelor noastre (Znamia). Ele inserează în paginile lor şi o seamă de noi creaţii ale scriitorilor sovietici pe temele arzătoare ale contemporaneităţii. Remarcăm semnăturile lui K. Fedin, Ilya Ehrenburg, Al. Tvardovski, S. Şcipaciov, A. Prokofiev (Novîi Mir). Nikolai Gribaciov, Petrus Brovka, Petr Pancenko, Alexandr Kriviţki, Viktor Şklovski, Ghenadi Fis (Znamia), Mihai Zlatogorov, Robert Rojdestvenski, Lidia Obuhova, Arkadie Adamov (Iunosti). O piesă despre noile conflicte din satul colhoznic contemporan: Tunet de primăvară publică în Teatr 10, D Zorin.

Şi totuşi, ceea ce s-a făcut, scriitorii sovietici consideră a fi doar începutul acelei uriaşe munci sistematice şi permanente care le stă în faţă pentru propagarea şi popularizarea prin mijloacele cuvîntului scris şi al celui în viu grai, al istoricelor documente ale partidului. Ei ştiu că cititorii, toată ţara sovietică, aşteaptă, înainte de toate noi şi profunde articole publicistice, schiţe, reportaje, versuri care să povestească expresiv şi interesant despre munca eroică a poporului care deschide pentru prima oară în istorie porţile comunismului. Nimeni nu aşteaptă creaţii literare de mare amploare — romane, piese de teatru, povestiri — scrise în grabă, superficiale, netrecute printr-o profundă şi serioasă elaborare creatoare. De aceea genul scurt, în plină înflorire, e considerat de scriitorii sovietici ca o etapă necesară în crearea unor tablouri de amploare ale contemporaneităţii.

„Legătura cu viaţa poporului" — este linia principală în toată activitatea scriitorilor sovietici. Iată de ce cele două mari capitole în care se împarte timpul scriitorilor sovietici este „terenul" şi „masa de creaţie". Serghei Baruzdin reîntors din Ciukotka mi-a povestit seri de-a rîndul despre impresiile proaspete şi vii culese pe care abia aşteaptă să le pună pe hîrtie. Vsevolod Ivanov s-a întors din Kazahstanul de sud, din locurile unde cu 47 de ani în urmă se petrecea acţiunea romanului său Noi mergem în India.

— 47 de ani nu-i un termen lung în faţa istoriei, dar pentru viaţa unui popor care-şi construieşte o nouă societate — e un termen gigantic, cutremurător. De asta m-am convins cu ochii mei acum în Kazahstan. Despre aceasta vreau să scriu în noua mea carte. Romanul se va numi Înălţarea cetăţii.

Poetul popular Rasul Gamzatov reîntors la Moscova dintr-o călătorie făcută în Anglia îmi povestea cu însufleţire înainte de reîntoarcerea sa în Daghestan, unde locuieşte, despre noile fenomene în viaţa străvechii populaţii avare. Tema principală a noului său volum de versuri lirice inspirate din realitatea contemporană a Daghestanului este pătrunderea trăsăturilor comuniste în viaţa şi conştiinţa oamenilor. Întîlnirea mea cu Konstantin Simonov, care ani de zile a trăit în Uzbekistan, a cărei viaţă i-a inspirat noul său roman — n-a putut avea loc. Revenit din Berlin, Simonov, mi-a comunicat prin telefon că trebuie să plece în Grecia şi să transmit „scriitorilor romîni un salut de frate" şi că în primăvară speră să viziteze „minunata Romînie". Aceeaşi dorinţă de a ne vizita ţara mi-au exprimat-o şi prozatorul Leonid Sobolev, preşedintele Uniunii Scriitorilor din R.S.F.S. Rusă („Sînt 17 ani de la acel august minunat cînd am trecut prin Romînia. M-ar interesa foarte mult să revăd aceleaşi locuri"); poetul Evgheni Dolmatovski şi soţia acestuia, scriitoarea Irina Levcenko (în volumul Povestiri din anii de război descrie în numeroase episoade şi despre eliberarea Romîniei la care scriitoarea a luat parte în calitate de comandant al unei unităţi de tancuri); scriitorul Vasili Zaharcenko (al cărui nou volum de reportaje şi povestiri despre savanţi şi ştiinţa contemporană sovietică va ieşi în zilele Congresului) ; Evgheni Evtuşenko care, pregătindu-se să se reîntoarcă în Cuba — unde a petrecut o lună în calitate de corespondent al Pravdei, — împreună cu regizorul Kalatozov şi operatorul Urusevski ca să toarne un nou film despre această ţară, mi-a spus: „Am fost ca turist doar cîteva zile în Romînia. M-am îndrăgostit de această ţară. După ce terminăm filmul despre Cuba, — îi scriu scenariul — visez să viu în Romînia"...

La inaugurarea hidrocentralei de pe Volga „Congresul XXII" — i-am întîlnit pe scriitorii N. Gribaciov, L. Sobolev, A. Sofronov, în noul oraş industrial Voljski pe Mihail Lukonin, iar la Stalingrad pe... Şolohov.

Împărtăşindu-mi impresiile despre gigantica construcţie de pe Volga, Şolohov remarca :

— Hidrocentralele seamănă cu scriitorii. Ele cheltuiesc o enormă cantitate de energie ca să dea căldură şi lumină. Şi scriitorul dacă vrea să dea căldură şi lumină pentru inimile oamenilor trebuie să cheltuiască şi el o energie gigantică.

O comparaţie spontană, dar cît de încărcată de sensuri, refuzînd orice comentar.

Toma George MAIORESCU

AUREL RAU

Patrie

Cunună de munţi, cu soare-n vîrf, patria.
Din stîncă-n stîncă, un vultur rotind
Din zare în zare, aur cîmpia.
Acum prin grîul lui se duce ţăranul,
Muncitorul se-ntoarce din fabrica lui
Şi-n cetatea Sucevii doi stejari bătrîni
În pace frunzele-şi lasă.

Clipă

Cu mai mulţi prietini pe drumuri de seară.
Frunză de fag verde întunecat
Frumos se face cucul cînd îşi presară
Penele-albastre-n văzduhuri.

Cu mai mulţi prietini, şi nimeni nu vrea să tacă.
Sînt atîtea fete-n ferestrele-oraşelor
Şi vinul rîde prin cuvintele tinereţii...

Pe aceste drumuri vom mai umbla.

Portret

Încep să-mi caut portretul în arborii
Cu coaja crăpată...
Întotdeauna cînd vîntul de primăvară
Loveşte coroanele lor a cădere
Urc pe colină să-i aud sunînd
Ca nişte apuse oşti răscolite.

Din toţi, aleg pentru suflet stejarii.
Ocolesc sălciile cu plînsul lor lin
Care prea des îmi ţin calea în orele serii
Şi un grai robust, un suflu ca de furtună
Rîvnesc prin toată fiinţa deasupra
Florilor mărunte şi vesele.

Aş vrea, moartea să nu mă găsească
Pierdut în aleanuri tomnatice;
Ochii mei prin care pătrund culorile
Auzul meu prin care lumea cîntă
Mîinile mele prin care toate s-au făcut
Să umple preajma de focul fără margini
Al dorului vechi de mai bine.

Vuiţi arbori, soarele-i sus prin foi.
Timpul sculptează în trunchiurile noastre
Slove adînci. Însă omul neînchinat
Leacul şi-l bea din izvoarele curcubeului
Şi stînd în faţa anilor hrăpăreţi
C-un fier mai dur îi înseamnă.

Despre lemn, oţel şi om

Ni-e călăuză „ghezeşul". Nici nu se poate călăuză mai bună. Pînă şi zidurile imense, de stîncă, par să se retragă la apariţia trenului forestier. Coloşii de lemn, şi apa, şi culoarea, toate îţi înlesnesc pătrunderea pe strîmta vale a Vaserului, pentru ca astfel munţii Maramureşului să te găzduiască în căuşul lor de piatră zgrunţuroasă ca o palmă de pădurar.

Cînd strîngi mîna lui Domboş Paul, ai impresia că dai mîna cu muntele. Bărbatul e înalt, vînjos, drept ca bradul. Privirea lui tăioasă şi pură aminteşte de ochiurile de apă îngheţată. Dacă vorbeşte însă, ochii lui ţi se topesc în priviri:

— Respect lemnul aşa cum respect omul.

Despre respectul lui pentru lemn şi om, îţi poate vorbi oricare dintre cei 22 de muncitori aflaţi sub conducerea sa. Nici unul n-are a se plînge de şeful brigăzii complexe: în anul 1960 de pildă, au realizat economii în valoare de 70.000 lei, primind ei înşişi premii de peste 7.000 lei.

— Nu-i de mirare că lucrul iese de calitate, cînd ai tot timpul lemnul sub ochi. Noi îl tăiem, îl fasonăm, îl corhănim, îl dăm după vite, îl plutărim pe canal, îl sortăm, îl încărcăm în vagoane.

Acest „îl" tărăgănat şi repetat ca într-o melopee, se înrudeşte cu bătrîneştile strigăte de muncă „Ha-bău", „Ci-ne-teu", „O-hi", care ascund de veacuri taina vigorii şi dîrzeniei pădureanului.

— Munca la lemn îşi are greutatea ei, rosteşte Domboş Paul cu o înfocare nebănuită, în care desluşeşti şi forţă, şi duioşie. Iar cînd zic greutate, nu zic doar c-avem de-a face cu greutăţi mari. Lemnul, pentru cine îl cunoaşte, se dovedeşte la fel de simţitor ca omul.

Muntele nu îngăduie să fie martorul mut al evenimentelor: repetă, prin fiecare gură a ecourilor sale, zgomotul caracteristic pe care-l ascultăm şi noi cu încordare.

— Auziţi? scapără de veselie ochii lui Domboş Paul. Fierăstrăul de mînă l-am îngropat de mult. Ăştia-s „drujbarii".

Sîntem deci în sectorul „doborîtului". Parcă într-adins, codrul îndulceşte hîrşiitul „Drujbei", fierăstrăul mecanic de fabricaţie sovietică. Să fi înţeles şi el, din cîntecul improvizat al vreunui pădurean, simbolul numelui pe care-l poartă noua unealtă?

— Am înşirat înainte operaţiile care cad în grija brigăzii complexe. Acum le luăm pe rînd. Vedeţi? Cioata nu rămîne mai înaltă de-o treime din diametrul trunchiului, că altfel iroseşti materialul...

Aflăm că 92% dintr-un copac tăiat urmează să fie folosit, dar brigada lui Domboş Paul a izbutit să obţină un indice superior de utilizare — 94% —, realizînd un surplus de 700 metri cubi de material lemnos.

— Cum? Întîi: netăind prea de sus trunchiul. Apoi: printr-o fasonare bună, atentă. Pe urmă: transportînd cu grijă buştenii.

Ne apropiem de pantă. Domboş Paul înşfacă o „ţapină" şi face o mică demonstraţie de virtuozitate: cu unealta aceasta străveche, pădureanul urneşte din loc, dintr-o singură mişcare, trunchiul uriaş.

— Aici începe „corhănitul". Nu-i simplu: dai brînci buşteanului şi gata. Dacă panta e prea accidentată, materialul se distruge. După ploi e nevoie să faci, în locurile surpate, plănci din lemn rotund, să-i fie „moale" buşteanului cînd lunecă la vale.

Se sprijină în ţapină, întinde degetul noduros ca un cep de copac şi privirea îi lunecă şi ea spre poalele dîmbului.

— Acolo îl dăm după vite, tot cu ochii-n patru, să nu-l stricăm, îl plutărim vreo şapte kilometri pe canal, pînă la rampa de încărcare, îl sortăm — treabă însemnată, credeţi-mă! — şi îl poftim apoi în vagoane.

Mai lansează un buştean pe traiectoria înclinată şi rîde cu gravitate.

— V-am spus că respect lemnul. Dar e bine să ştiţi că respect şi oţelul, metalul.

Nu-ţi sună familiare vorbele lui, cititorule? Încearcă să-ţi aminteşti: „Ţin minte şi acum talaşul galben în care se scufundau mîinile sale mari de muncitor şi pot să disting, după miros, diferite esenţe de lemn: dulceag al arţarului, amărui al stejarului, înţepător de pin, esenţe de lemn din care tatăl meu meşterea lucruri necesare oamenilor. Într-un cuvînt, faţă de lemn am acelaşi respect ca şi faţă de metal".

— Sînt vorbele lui Iuri Gagarin? se tulbură vizibil calmul însoţitorului nostru. La urma urmei, de ce mă mir? A fost şi el muncitor ca şi mine, taică-său a muncit lemnul ca şi tatăl meu, şi-apoi e şi el comunist, cum sînt eu.

Înalţă privirea semeţ, drept către cer. Nuanţa verzuie, intimă, de cetină crudă, îi redă siguranţa de adineaori. Clipa densă, de tăcere, care urmează, pare dăruită unei prietenoase şi bărbăteşti strîngeri de mînă: „Drujba, Iuri Gagarin! Drujba!" În codrii Maramureşului, Domboş Paul, pădurean, s-a întîlnit în concepţii cu primul cosmonaut al lumii.

— Şi pe urmă (gluma e din nou pe buzele sale severe), nu fac şi eu cu „ghezeşul" cam 108 minute pînă sus?

Buna dispoziţie ţine pînă la cabana muncitorilor şi sporeşte înăuntru: paturi înfăşate, masă, cărţi, sobă. Revedem în minte ruinele colibei maramureşene, găsite în drum: încăpeau într-însa tot 25—30 de oameni, culcaţi însă la pămînt, pe cetină de molid, fără un prici măcar.

— Aici e rostul să vorbim despre respectul faţă de om, ne pofteşte gazda să stăm pe marginea unui pat şi gospodăreşte dă de-o parte cearşaful scrobit. Respectul nostru pentru lemn e vechi, ca şi cel pentru oţel. Dar respectul faţă de noi e nou. Bunicul meu, care-a fost şi el tot om de-al codrului, nu l-a apucat. Am zis într-adins OM, pentru că aşa ne-am deprins noi să fim: OAMENI! Tîrziu am învăţat şi eu să mă socotesc om. La nouă ani intram slugă la un antreprenor de pădure. Isprăvisem trei clase, dar eram analfabet. Abia în armată aveam să scap de pacostea asta. La antreprenor făceam pe vizitiul la cai. Pizmuiam caii pentru traiul care-l duceau. Am ales pînă la urmă pădurea, deşi pe-atunci nu se lucra mecanizat la nici o gură de exploatare. Era trudă, tot la stăpîn mă băgam, dar parcă în codru, cît ar fi fost de anevoioasă munca, aveai şi-un dram de libertate: furtuna, piscurile, Vaserul.

Poposim către prînz pe-o stîncă din preajma apei. Domboş Paul duce palmele la gură şi repede un chiot. Ecoul i-l întoarce, înzecit.

— Aşa-i şi cu respectul faţă de om. De cînd sîntem şi noi oameni în rîndul oamenilor, altfel muncim. Întoarcem înzecit ceea ce ni se dă, întocmai ca ecoul.

Chiuim şi noi.

Mihai STOIAN

OAMENI

DOUĂ PORTRETE DE POP SIMION

Desen de BECA RIND

BILET LA BĂI

A Anul curent, Eforie. Un om cu geamantan întreabă de vila A 3. Vine cu cinci zile întîrziere la băi. Mic de statură — un sfîrc de om — ochi vioi, rîde.

— Am venit, spune el.

E luat în focuri:

— De ce ai întîrziat?

— Am avut probleme.

— Toţi avem probleme, dar odată pe an le punem deoparte, doar nu pică cerul.

— Ba, pică cerul. Problemele mele nu sufereau amînare.

— Nu se găsea cineva să-ţi ţină locul? În vremea noastră nu există oameni de neînlocuit.

— Eu chiar de acela sînt, de neînlocuit, zice cu convingere omul cu geamantanul.

Cei de faţă îl cîntăresc din priviri. Nu pare. Tinerel, slăbuţ, să-l bagi în buzunar. Numai ochii mari şi rîsu-i de el. Înfăţişarea lui nu te face să te gîndeşti la o anumită meserie. Ai impresia că i se potriveşte deopotrivă şapca de cazangiu, chipiul de ceferist, ca şi pălăria cu boruri largi a plutaşilor de la Dorna-Vatra. Îl întreabă:

— Muncitor, sau ţăran?

— Şi una şi alta.

— Cam ciudat.

— Nu-i de loc ciudat. Mă ocup cu alianţa dintre muncitori şi ţărani, lămureşte omul rîzînd şi urcă să despacheteze.

Mîncă zdravăn din merindea drumului şi încă în ziua aceea face tot ceea ce făcuseră ceilalţi în cele cinci dinainte — flămînd de soare şi apă, iese pe plajă, se plimbă cu „Caracuda" în larg, se fotografiază „torero" sub palmierul tablă, mănîncă trufandale (piersici pretimpurii), face baie de nămol şi expediază în Moldova vreo zece ilustrate, opt fraţilor, una la un comitet raional de partid şi alta la o gospodărie colectivă de lîngă apa Prutului.

Era limpede că omul dă buzna în reportaj. L-am urmărit cu atenţie. Plaja împrieteneşte oamenii.

B Lucrurile se lămuriră peste cîteva zile cînd omul cu alianţa primi o poştală. Însufleţit, o luă cu el pe plajă s-o citească vecinilor de cort, iar seara, ieşind pe terasă în briza dulce a falezei, îl opri pe primul venit şi-i zise cu o bucurie copilărească:

— Fac cinste. Am o veste de acasă. Ai auzit de naşterea fără dureri? Nu mă întreba ce nume i-au dat, nu ştiu. Nişte hăbăuci, au uitat să-mi scrie. Aflu eu din ziar. Ce bei? ...

Scrisorile Constanţei, Eforiei, Mangaliei, aceste păsări ale litoralului ce migrează atît de intens în lunile verii, poartă pe aripile lor întrebări şi răspunsuri despre soare şi ultraviolete, despre jocul valurilor rotunde şi moi ale mării sărate, despre pescăruşi şi velele albe, despre sănătate şi bronzul trupurilor tolănite în nisipuri.

Poştala sosită la Eforie din nordul Moldovei, de la Suceava, se deosebea de toate celelalte. Firesc şi simplu, cum ai anunţa o logodnă, ori naşterea unui copil, ea aducea la mare vestea înfiinţării unei gospodării colective. Cuvintele alcătuite greoi, nedibaci pe petecul de carton, erau întărite de semnături ale ţăranilor din Dămideni, care erau colectivişti de o zi.

Omul care primea această scrisoare se numeşte Gheorghe Grămadă, are 30 de ani, e instructor de partid, adică „naşul" gospodăriei colective nou înfiinţate.

— Şi, cum zici că a fost? cerură cei adunaţi în jurul lui, voind să-l mai audă povestind pe „omul cu alianţa".

Nu s-a lăsat rugat:

— Chiar să te miri: lucrurile care intră în istorie se fac simplu, ca ziua bună. Nici n-ai ce povesti. Lămuresc eu un an încheiat, şi, cînd să zic „gata", mai găsesc de lucru o lună, pe brînci, pînă cînd, într-o seară ca asta, pe la unsprezece — căzuse o ploiţă, era linişte, răcoare şi bine — am plăcerea să mă bărbieresc, după care leg cu panglica dosarul cu documentele comitetului de iniţiativă. Actul de naştere a noii gospodării era gata; i-l pun tovarăşului Miron, secretarul, în braţe şi iată-mă sosit, am venit la odihnă.

C E unul din cei nouă copii ai ţăranului sărac Clemente Grămadă din comuna Grăniceşti, regiunea Suceava. Sănătatea şi vigoarea acestui Clemente s-au transmis în fii, toţi în viaţă, la muncă. Nu sînt mari, arătoşi, însă plini de vlagă şi virtutea îndrăznelii. Gheorghe, al doilea fecior al casei, şi împreună cu Avram şi Todor, tustrei de o vîrstă apropiată, au coborît în minele de mangan, îmbrăţişînd meseria mineritului. Fetele, două, s-au străduit să dobîndească iscusinţa lucrului în casă, în vreme ce Vasile, Anton, Samson şi Niculae, mai mărunţei, împrăştiaţi pe o scară a vîrstei între 10 şi 25 de ani, urcă treptele învăţăturii.

Veţi înţelege uşor cît a trebuit să trudească asupra sărăciei lui ţăranul Clemente ca să-şi arate soarelui multele crengi ale familiei sale. Pesemne de la părintele său şi-a dobîndit Gheorghe dîrzenia, ascuţimea minţii, încît de tînăr avea o agerime a gîndirii care l-a obişnuit să dezbrace lucrurile de aparenţe, spre a privi înlăuntrul lor, a le înţelege în adîncime. Aceste însuşiri aveau să-i fie de folos mai tîrziu, cînd domnia îmbuibaţilor avea să se destrame ca noaptea.

Cînd zici „slugă", vorbeşti de copilăria lui. Atingînd anul majoratului, e primit să scoată minereu de fier la mina „Nepomuceni" din Vatra Dornei. Se trezeşte cu meseria învăţată. I se încredinţează conducerea unei brigăzi de tineret. Candidat de partid, el cere să-şi măsoare forţele cu fratele său Avram, care conducea o altă brigadă. Primesc front de lucru comun, încît schimburile lor se alternează, se predau unul altuia, încît îşi urmăreau zilnic realizările. Se ţin cu dinţii de întrecerea lor. Sînt decoraţi amîndoi cu Medalia Muncii. Gheorghe e trimis la o şcoală de partid.

Cînd se întoarce, îl găseşte pe Avram maistru miner, iar pe Todor, celălalt frate al său, controlor de calitate la mina „Arşiţa".

— O să-ţi încredinţăm o muncă de activist de partid, i s-a spus la comitetul regional. Eşti miner, poate undeva în industrie, ce zici?

— Vreau să lucrez la ţară, a zis proaspătul absolvent al şcolii. Mă gîndesc că oamenilor săraci ca şi tata le-aş putea fi de folos spre a-şi înţelege rostul, spre a se trezi la conştiinţa menirii lor.

Minerului i se încredinţară problemele alianţei, deveni instructor teritorial de partid.

D Zi de august 1961, caniculă, interviu cu Gheorghe Grămadă la gospodăria colectivă „Drumul lui Lenin", comuna Romîneşti, regiunea Suceava.

— Ştiu că ziaristul cam strîmbă din nas cînd spui că ţi-e greu, că îţi vine să te urci pe pereţi, nedovedind toate cîte le ai pe cap. Totuşi, zic, mi-a fost al dracului de greu la început, tovarăşe ziarist. Fă-ţi o idee: am fost repartizat la Ştefăneşti, o comună mare, plină de tîrgăi — nu cred să-i fi cunoscut — nişte tîrgoveţi, oameni deprinşi cu comerţul ambulant, înşelătoria. Numai la colectivizare nu le sta capul. Peste 40 de cîrciumi se aflau aici sub regimul trecut; apăruseră ca scaieţii de primăvară, înalţi şi frumoşi la vedere, însă ascunzînd spini veninoşi sub gulerul florilor pufoase şi albe. Eu, fără experienţă, copilandru de 27 de ani, cel mai tînăr din promoţia şcolii, — ei, du muncă de partid dacă poţi! Să nu-mi spui că-ţi stric reportajul dacă mărturisesc că eram gata să las totul baltă. Am şi cerut de cîteva ori să mă întorc în producţie. Da, da, nu te mira. A păţit aşa ceva chiar şi Davîdov al lui Şolohov, care, oricum, e un personaj pozitiv. Spune şi dumneata; tu, miner fruntaş, clasă muncitoare, şi să umbli bîjbîind în văzul unor ţărani nelămuriţi. Am strîns din fălci, alături de învăţăturile şcolii le-am băgat la cap pe acelea ale practicii — le îmbinam, cum se spune — şi iaca, am început să adun oamenii în jurul meu. Orice se poate pe lumea asta.

— Mă interesează cum te foloseşti de experienţa muncitorească, îl întreb.

— Disciplina muncii din industrie, spiritul de întrecere, grija pentru avutul comun, critica şi autocritica sînt lucruri cu care acum fac cunoştinţă ţăranii, îmi răspunde activistul. Tu, instructor al comitetului raional, eşti chemat să le statorniceşti în viaţa satului. Există o sută şi o mie de căi, nescrise în documentele de partid. Sfarmă-ţi creierii, ascute-ţi vederea şi auzul, dă-te peste cap, dar găseşte-le pe cele mai bune, mai potrivite pentru condiţiile date. Altfel nu le eşti de folos ţăranilor. Spiritul colectivist nu pică din cer o dată cu înfiinţarea gospodăriei colective. Tu arunci întîia sămînţă, o cultivi.

— Concret, îi cer.

— Nu-ţi povestesc istoriile de la Adam, cu muncă de lămurire şi înscrieri, ci întîmplări cu care mă întîlnesc zilnic, izbindu-mă de mintea întortocheată, sucită a ţăranului, simţirea lui mutilată de umilirile trecutului, în lupta pentru ceea ce numim noi întărirea economico-organizatorică a gospodăriilor colective şi construirea conştiinţei socialiste la ţară. Ascultă şi dacă vei găsi ceva folositor, notează.

E Relatez cu mijloacele reportajului cîteva din împrejurările concrete în care instructorul teritorial de partid şi-a valorificat acele însuşiri care dau strălucire şi forţă înfăptuirilor noastre socialiste, însuşirile proprii clasei muncitoare.

Ortacii lui, minerii, l-au învăţat să iubească adevărul înainte de toate, pentru că el, adevărul, e totdeauna de partea comuniştilor.

La sosirea lui, gospodăria colectivă „Drumul lui Lenin" din Romîneşti nu era nici codaşă, nici fruntaşă. Nu atrăgea asupra ei nici laudele, nici blamul raionului. Era, cum se zice, „pe linia de plutire". Instructorul de partid observă din primele zile că, deşi veche, gospodăria nu prospera, ţăranii rămaşi în afară nu se prea grăbeau să se inscrie. „Vom vedea", a zis instructorul şi şi-a propus două lucruri: să aibă răbdare şi să-şi apropie oamenii cinstiţi.

Preşedintele Vasile Cazacu, cîndva harnic şi săritor pentru nevoile obştei, prinzînd gust de putere, începu să comande. Băutura îl muiase, îi moleşise picul de conştiinţă, încît se trezi împărţind dreptatea după buna lui voie, promovînd în munci de răspundere „pe sprînceană". Nu întîrzie să se arate minciuna, furtişagul, lenea, nepăsarea pentru avutul comun. Nemulţumirea mocnea spuză sub cenuşă; flacăra nu izbucnea în sus, înăbuşită viclean sub vălurile multicolore ale demagogiei. Tonul adunărilor generale era dinainte cumpărat pe băutură. Începu să se fure laptele noaptea, 50 de hectare însămînţate cu porumb rămase în paragină, în toiul verii cazanele de fiert ţuică funcţionau mai bine decît batozele. „Familiuţa" dăinuia ca un vierme în miezul unui măr ionathan, şi lucra.

Ca un bun gospodar, instructorul de partid, ajutat de biroul organizaţiei de bază, studie starea de spirit, ceru părerile oamenilor, căută soluţii şi furtuna începu. Întîi într-o şedinţă a organizaţiei de partid, apoi în adunarea generală. Faptele preşedintelui şi ale celor cuibăriţi pe lîngă el apărură în urîta lor goliciune. Vasile Cazacu a fost sancţionat cu vot de blam cu avertisment, apoi scos din munca de preşedinte, brigadierul zootehnic, fost legionar, schimbat, iar colectiviştii care le „cîntau în strună" criticaţi cu asprime.

Rezultatul. Ritmul de colectivizare s-a înviorat dintr-o dată. În numai două luni după aceea gospodăria colectivă „Drumul lui Lenin" a mai primit peste 100 de familii. Critica şi autocritica îşi cîştiga un teren pe care mulţi îl credeau de nedesţelenit.

F Ortacii lui, minerii, l-au învăţat să fie mereu nemulţumit de ceea ce a realizat, să-i dea muncii suprema cinste, ca ea să-şi dobîndească locul firesc în viaţa oamenilor. Minerul avea să le povestească ţăranilor multe despre disciplina şi experienţa de muncă a clasei muncitoare.

Prăşeau colectiviştii pe cîmp şi activistul le-a spus că sapa ar putea fi mînuită mai cu meşteşug, mai cu metodă.

— Muşcă-ţi limba instructore! îl îmbia cîte unul. Prăşim de cînd ne-o ouat mumele noastre pe holdă, şi vii matale să ne înveţi să fim ţărani. Poftim, ia sapa!

O lua şi sapa juca în palmele minerului, fiul ţăranului Clemente Grămadă. De la acest joc al sapei porni întîia întrecere în brigada de cîmp.

Vitele erau mulse după deprinderi străbune.

— Se poate mai mult şi mai bine, a zis instructorul, şi s-a aşezat pe scăunaşul cu trei picioare al mulgătoarelor.

Ţinea pe genunchi cărticica zootehnicianului şi făcea întocmai. A mai scos cîte un sfert de lapte după mulsoare.

— Nu-i mult, explica el, dar în sfertul ăsta de la urmă se află grăsime cît într-un litru de lapte.

Aşa începu în brigada zootehnică mişcarea pentru calitate.

Despre îngrijitorul Ghiţulea se spunea că-i un tiriie-brîu.

— Din dulău nu scoţi slănină, apreciau oamenii situaţia.

Minerul povesti atunci următoarea întîmplare:

— Lucram sub pămînt, la mangan, şi aveam în brigadă un tînăr pe nume Marcu Emil, beţiv şi scandalagiu cum rar se întîmplă. Cîştiga bine, eram brigadă fruntaşă, peste două mii de lei. El însă da cu banii în cîini, îşi făcea pantaloni cu ţinte şi îşi instala becuri la pantofi, legîndu-le cu sîrme de o baterie pe care o purta în buzunar. Noaptea era o adevărată comedie. Discuţie dimineaţa la intrarea în şut: „Tu nu intri azi în mină", îi pun în vedere. „De ce?", vrea să ştie omul. „Pentru că n-ai merinde şi îmbrăcăminte ca lumea. Cum o să lopătezi 50 de tone pietriş mîncînd pîine cu marmeladă?" Îl trimiteau acasă. Azi aşa, mîine aşa... Într-o zi de salariu, îmi întinde plicul lui. „Ţine-l, zice, şi dă-mi zilnic cît crezi tu, strictul necesar". Îl întreb nedumerit: „Ce ţi-s eu, dădacă?". Zice: „Las' că ştiu eu ce fac". Eram burlaci amîndoi. La o ţuică, un bal, mergeam împreună. I-a intrat disciplina în oase. Azi e activist de partid la Dorohoi, îl laudă ziarele.

G Ortacii lui, minerii, l-au călit să ţină la greu, să aibă spirit de sacrificiu, tărie bărbătească în faţa greutăţilor.

Primăvara era pe trecute. Satul Dămideni se afla în pragul înfiinţării gospodăriei colective. Totul părea gata, însă lucrurile tînjeau. Deşi venea zilnic în sat, nu era chip să lămurească mare lucru. Hotărî instructorul să se mute pentru un timp în Dămideni, să aibă răgaz să stea seara cu ţăranii la şanţ, la taclale, să le cunoască tresăririle gîndului şi ascunzişurile sufletului, să le ghicească şovăiala chiar din jocul uşor al glumei şi s-o destrame, zi cu zi, ceas de ceas. Clipa cînd aveau să-şi întemeieze familia lor cea mare trebuia să-i găsească cu gîndul limpede, netremurător şi curat, cu inima împăcată că fac pasul cel bun şi hotărîtor.

Îşi sui patul într-o căruţă şi-l duse în satul cu pricina, unde se ocupa cu tot ce credea de trebuinţă. A stat aproape două luni, pînă la sfîrşit de iunie, cînd a legat actul de naştere al noii gospodării cu panglică. Îşi aruncă ceva lucruri în geamantan, să plece la mare.

— Ia-ţi patul, omule, i-a adus aminte careva.

— Rămîne la voi, pe frontul luptei pentru colectivizare, a răspuns el, grăbit să ajungă la Eforie.

Avea bilet de băi.

MIRCEA BALĂU

„Petraş Vasile, trefilator la «Industria Sîrmei», Cîmpia Turzii"

Talonul de calitate

1 *E o fire deschisă, spontană, are ceva îmbietor în felul de a te privi, a vorbi, a-ţi da mîna, e predispus pentru intimitate, chiar prietenie, fără ca această apropiere a lui să fie stînjenitoare.*

Omul cu care vorbesc — cei din jur îi zic Fane — lucrează în acel punct al metamorfozei cauciucului unde aluatul vîscos se transformă printr-o vrăjitorie industrială în ceea ce vînzătorul de la cooperativa sătească numeşte „pantof popular", încălţăminte de gumă uşoară, comodă, la îndemîna oricui.

Încălţămintea de care vorbesc se coace, ca pîinea, o am în faţă fierbinte, abia ieşită din dogoarea autoclavei. Are ceva din ritmul bătutelor ţărăneşti de la Dunăre, din mişcarea zvîcnită a piciorului de fată înfierbîntat de alergătură, ori din pasul legănat şi egal al colectiviştilor ce se întorc în grup, de la seceriş, seara, la ora cînd ciocîrlia mai cîntă pe sus, iar soarele coboară într-un amurg sîngeriu. Îmi place s-o joc în palmă, pentru că are fason, *după cum zice Fane, formă plăcută şi faţă lăcuită, în care îţi vezi mustaţa, dacă ai aşa ceva.*

Ştefan Anghelescu, Fane, n-are mustaţă, e tînăr, de nici 25 de ani. Lucrează în maiou şi sandale de plastic. Corpul său, mai degrabă scund decît înalt, are ţinută atletică, de spartan; la cel mai mic efort tresar sub pielea lui măslinie muşchii prelungi şi elastici.

2 *Înţeleg din explicaţiile lui Fane că* talonul de calitate *e o ecuaţie cu mai multe necunoscute, o problemă tehnico-organizatorică şi în acelaşi timp moral-politică, adică de conştiinţă. Găsirea celor mai bune soluţii pentru rezolvarea ei solicită mult eforturile tinerilor ce alcătuiesc acel sector al Combinatului de cauciuc Jilava care are un nume prozaic, îl rosteşti rupîndu-ţi limba, silabisind — sectorul de decalapodare. Vîrsta colectivă a celor patru tineri care îl formează e sub suta de ani, iar realizarea lunară peste suta de mii de perechi de pantofi. Munca lor cere gesturi rapide, precise, ochi ager, atenţie concentrată. Cea mai mică neatenţie se traduce în stricăciuni asupra cărora nu poţi să revii. O ruptură de margine, o modificare de formă, o ştergere a lacului, rebutează încălţămintea total, o dai la topit, neajunsul putînd fi înlăturat numai în marile temperaturi unde cauciucul curge şi e modelat automat, ca aluatul în mîna brutarului. De aceea imperativul calităţii este legea severă ce dinamizează activitatea în acest imperiu al cauciucului. Cea mai mică încălcare a ei se notează pe talonul de calitate, influenţînd retribuţia muncii în acord. Ştefan Anghelescu are o tradiţie în a-şi păstra nepătat, întreg, talonul de calitate.*

Este cel mai convingător certificat al titlului său de fruntaş în producţie.

3 *Evoluţia lui către exigenţă şi conştiinţă muncitorească e plină de semnificaţii. Ştefan Anghelescu face parte din ceea ce se cheamă întîia generaţie de muncitori. Familia lui este aceea a unor ţărani săraci din Jilava, din dreptatea şi îndrăzneala cărora s-a născut gospodăria colectivă a satului. Prin 1954, cînd pe cîmpia ţărănească a apărut ciudata faună industrială care avea să înalţe marele combinat de cauciuc, băiatul ţăranului Mihai Anghelescu împlinea vîrsta majoratului. A părăsit straturile de ceapă şi tufa de roşii, plecînd pe şantier. Sapă la fundaţii, cară cărămizi, vergele metalice, apoi devine ajutor de şofer. Îşi întrerupe însă munca, plecînd militar.*

Întors, găseşte combinatul gata. I se pare foarte firesc să lucreze la uzina cea nouă la temeliile căreia se afla şi munca lui. Creşte deodată cu ea. Deprinde meseria uşor, cu mintea, cu ochii, cu mîinile.

— Trebuie să ai un fel de ambiţie, care, de fapt, nici nu-i ambiţie, e mîndria că tu, om simplu, îţi poţi permite să faci un lucru extraordinar

4 *— Ce faci după amiază?*

— Citesc.

— Ce?

— O carte de tîmplărie.

Nu-mi ascund nedumerirea.

— Mi-am ridicat o casă la roşu: două camere cu marchiză închisă, de zid, îmi dă lămuriri Anghelescu.

— Dacă n-aveam nunta în toamnă, casa era gata de mult, mai adăugă omul.

— Ziceai că eşti căsătorit de şapte ani.

— Da, sînt. Însă fără nuntă. Eram cam golaş pe atunci, cu caş la gură şi-mi cam bătea vîntul prin buzunare. Tîrzior, ce-i drept, dar mi-am permis o nuntă ca-n filme.

Aflu că nunta a durat de sîmbătă pînă marţi, prilej cu care cele 70 de familii invitate — e prietenos! — au băut 50 de vedre de vin şi au mîncat un porc şi o vacă.

— Vino şi scrie despre inaugurarea casei, mă invită tînărul muncitor. E un subiect frumos şi se lasă cu băutură.

Ne despărţim la poarta combinatului. Eu mă grăbesc să scriu rîndurile de faţă; el, să se certe cu cineva din comitetul de secţie pentru că nu dă dumnezeu să se organizeze odată schimbul de experienţă cu uzina „Quadrat". Vor muncitorii să ştie ce se întîmplă şi în alte părţi.

ŞI FAPTE

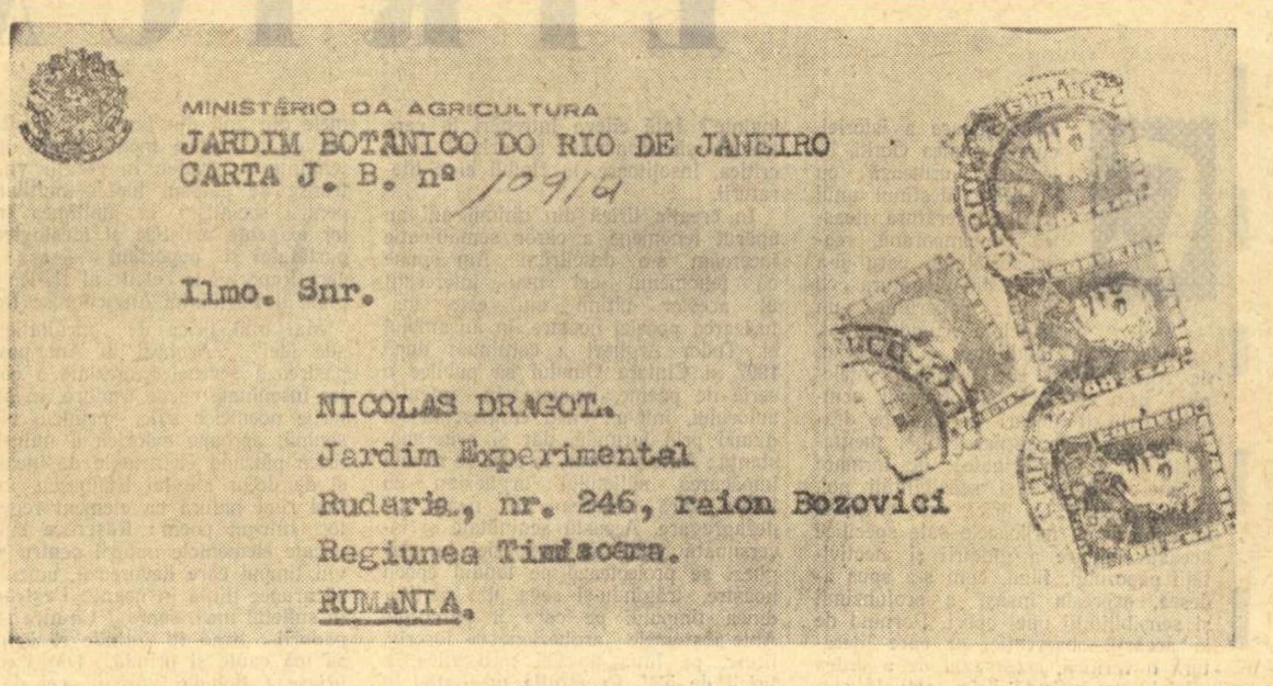
MINISTÉRIO DA AGRICULTURA
JARDIM BOTÂNICO DO RIO DE JANEIRO
CARTA J. B. nº 10914

Ilmo. Snr.

NICOLAS DRAGOTA
Jardim Experimental
Ruderia, nr. 246, raion Bozovici
Regiunea Timisoara.
RUMANIA.

Corespondenţă din Brazilia, primită de Nicolae Dragotă

Senhor Nicolas Dragota

Senhor Nicolas Dragota, căruia i se adresează cu atîta politeţă „Jardim Botanico do Rio de Janeiro", nu e decît un simplu ţăran pe care consătenii săi îl salută în fiecare dimineaţă cu un:

— Să trăieşti, mă Neculai.

„Jardim Experimental" vrea să fie grădina de cîţiva metri din dosul casei bătrîneşti în care în mod firesc ar trebui să crească roşii, ardei, conopidă, vinete şi alte legume, ca să fie la îndemîna muierii.

Dar în Brazilia n-are de unde să se ştie acestea. Pentru Grădina Botanică din Rio de Janeiro, Nicolas Dragota e un veritabil *senior*, un om de ştiinţă din îndepărtata Romînie care scrie în cea mai curată portugheză despre felurite probleme de biologie şi aclimatizare a plantelor, care cere să i se trimită diferite seminţe şi comunică rezultatele grozav de interesante obţinute într-o zonă climatică complet deosebită de cea braziliană, în „jardimul" său experimental, dacă se poate denumi aşa un colţ dintr-o grădină de legume.

A da ochi cu senhor Nicolas Dragota şi a cotrobăi puţin în grădina lui, mi se pare o idee tentantă pentru orice reporter care cît de cît se respectă. De aceea m-am şi aburcat pe drumul anevoios ce duce spre Rudăria.

De la Timişoara pînă la Iablaniţa e uşor; te duce trenul. Apoi aştepţi pînă a doua zi să iei autobuzul IRTA. Asta fiindcă trenurile şi cursele cu autobuzul sînt ca liniile paralele: nu se întîlnesc niciodată. De la Iablaniţa pînă la centrul raionului Bozovici, e un drum de un pitoresc inedit, numai prin păduri şi păduri, drum care îţi răsplăteşte cu prisosinţă veninul vărsat pentru ziua pierdută de pomană.

De la marginea Rudăriei poţi cuprinde cu ochii întregul raion. Bozovici e cel mai mic raion al bogatului Banat. În extremitatea de sud-est a regiunii, înconjurată de păduroşii munţi ai Almaşului se formează o depresiune, un fel de podiş scufundat; aici e raionul Bozovici. Îţi duci mîna streaşină la ochi şi străpungi orizontul: de jur-împrejur numai munţi. Ai senzaţia că te afli pe un stadion de fotbal. Cred că una din bogăţiile raionului e această aşezare pitorească, de o frumuseţe fără pereche. Pe acest „stadion" sînt împrăştiate vreo douăzeci şi ceva de sate, unele cocoţate şi pe munte. Pămîntul raionului, adică terenul acestui „stadion", e un sol brun, podzolic, sărac, pămînt de munte, departe de a fi prielnic pentru agricultură.

Partidul şi organele de stat au dat o luptă crîncenă în aceste locuri pe cît de pitoreşti, pe atît de îndărătnice, pentru ridicarea economică şi culturală a raionului. În mare majoritate satele au fost electrificate. Această muncă colosală, electrificarea, trebuie s-o înţelegem în condiţiile raionului Bozovici care n-are nici o singură linie ferată. Stîlpi, cabluri, instalaţii electrice, toate au fost cărate cu maşinile, cu carele şi cu mîna.

Exploatarea mai raţională şi mai abundentă a pădurilor seculare, în care se spune că există locuri unde nici pînă azi n-a călcat picior de om, a săltat mult economiceşte acest raion, uitat de lume în trecut.

Oamenii din Bozovici au fost apoi ajutaţi să crească vite de rasă, al căror renume a depăşit cu mult hotarele regiunii. Din păcate ele nu pot fi folosite în raion, pentru producţie de lapte şi pentru reproducere, din lipsă de furaje. De aceea sînt vîndute regiunilor din pustă, aducînd mari venituri băneşti. Anul trecut, de pildă, sătenii din raionul Bozovici au vîndut gostaturilor din pustă o mie de vaci Siementhal, numai pentru producţie şi reproducere, iar alte sute de animale pentru abatoare. În anii noştri s-a dezvoltat mult în raion şi pomicultura. Ţuica tare, arsă de două ori, de Bozovici, cu o aromă puternică, împrumutată parcă din pădurile de stejari şi fagi, e renumită în toată ţara.

Greu, poate chinuitor de greu, dar s-au realizat multe pentru om şi în acest colţ de ţară, sălbatic şi fără speranţă în trecut.

Pămîntul muntos însă, relativ puţin, fără importanţă economică, a rămas aşa — vorba ceea — cum l-a lăsat dumnezeu. Tocmai asupra acestui pămînt s-au oprit ochii negri, vii şi inteligenţi ai comunistului Nicolae Dragotă: „De ce să stea pămîntul de pomană? Şi ce dacă e muntos şi sărac? Ce anume ar prinde viaţă în pămîntul nostru?"

Aceste întrebări şi-a pus Dragotă cu mulţi ani în urmă. Şi le-a pus acum 15 ani după ce s-a întors din Cehoslovacia, pe piept cu decoraţia sovietică Victoria şi cu medalia Eliberarea de sub jugul fascist, după ce se bătuse cu neamţul. Umbla năuc pe acest platou înconjurat de munţi, slăbit de pe urma rănii primite doar cu cîteva zile înainte de terminarea războiului şi-şi frămînta mintea: „Ce e de făcut cu pămîntul?"

Se pare că acum, după o muncă de neimaginat de un deceniu şi jumătate, comunistul Nicolae Dragotă a găsit răspunsul.

Acest ţăran comunist, mic de statură, negricios, cu trăsături frumoase, de vreo 38 de ani, şi-a dedicat viaţa pămîntului său natal, ca în acest pămînt sărac şi fără vlagă să se producă minunea genezei, şi-a dedicat viaţa ridicării economice a raionului său.

Ideia a fost simplă, dar atît de greu de realizat, ca un salt în cosmos: aclimatizarea unor plante cu importanţă economică din alte zone climatice, la Bozovici. Într-un cuvînt, introducerea în flora ţării a unor culturi care cresc într-o altă lume, ceea ce reprezintă o treabă cu rezonanţa cea mai ştiinţifică, de competenţa cercetătorilor, academicienilor şi oamenilor de ştiinţă.

Nicolae Dragotă şi-a dat seama încă acum 15 ani, că pe plan republican, micul pămînt de pe „stadionul" Bozovici nu poate reprezenta un obiectiv economic, atît de important pentru ca statul să trimită oameni de ştiinţă şi să se angajeze în lucrări de cercetare de vaste proporţii. Şi atunci Nicolae Dragotă şi-a pus în cap să ajute el rezolvarea acestei probleme.

În primul rînd trebuia să intre în corespondenţă cu o seamă de institute de cercetări şi grădini botanice din lume. Să ceară seminţe, lămuriri şi date ştiinţifice despre diferite plante. Dar cum? În ce fel să intre în relaţii cu aceste institute dacă nu cunoaşte decît romîneasca moale, bănăţeană, de pe aceste locuri? Iar în Rudăria nu există nici un consătean care să ştie a vorbi într-alt chip decît cel auzit de la mama.

Atunci Nicolae Dragotă, înarmat doar cu uluitoarea perseverenţă şi tenacitate comunistă, s-a apucat să înveţe limbile rusă, engleză, franceză, italiană, spaniolă şi portugheză. Intensa corespondenţă pe care senhor Nicolas Dragota o poartă de unul singur cu institutele de cercetări din Gruzia, Yalta, R. P. Chineză, Ceylon, Madagascar, Sudan, Brazilia, Mexic, India, Insula Java şi cu multe ale părţi ale globului e edificatoare că în 15 ani şi-a însuşit pe deplin aceste limbi. El singur îşi scrie corespondenţele şi tot singur desluşeşte pînă şi termenii ştiinţifici din corespondenţa primită. Lui senhor Nicolas Dragota i se răspunde cu aceeaşi politeţă şi competenţă ştiinţifică în limbile universale ale lumii în care ştie şi el să-şi redacteze scrisorile.

Paralel cu învăţarea acestor limbi Nicolae Dragotă studia tainele vastei lumi a plantelor. În casa lui Nicolae Dragotă găseşti o masă de lucru plină de cărţi, o altă masă tot cu cărţi, un raft tot cu cărţi, jos pe podea cărţi, podul casei plin de cărţi. De la „Istoria biologiei generale" şi pînă la „Ampelografia în R.P.R.", de la „Tratat de patologie generală" şi pînă la vasta lucrare „Flora R.P.R.", toate volumele, găseşti la ţăranul Nicolae Dragotă tot ce s-a publicat în ţara noastră privind ştiinţa plantei şi a agriculturii.

Masa de lucru e plină de cărţi, de notiţe şi de corespondenţe venite din Asia, Africa şi America de Sud. Pe pat, pungi cu diferite seminţe. După uşă, pe podea, săculeţe cu probe de sol ce urmează să plece la laborator.

În această veritabilă atmosferă şi vizuină de om de ştiinţă, care nu cunoaşte nici ora mesei şi nici a somnului, l-am găsit tronînd pe senhor Nicolas Dragota, ţăran din R.P.R. În nici un caz interiorul lui Nicolae Dragotă nu aduce a casă ţărănească.

Am fost invitat să vizitez grădina din dosul casei. Aici orice profan îşi poate da seama de o extraordinară realitate: Senhor Nicolas Dragota a reuşit! Fiţi, vă rog, atenţi! De aici, din capăt de ţară, transmit cea mai uluitoare ştire agrară din cîte s-au transmis din îndepărtatul raion Bozovici:

„După 15 ani de luptă şi muncă titanică, în grădina ţăranului comunist Nicolae Dragotă lămîiul a dat în fruct".

Am fost poftit să gust din fructul smochinului albanez, care a dat în acest an două recolte. Şi totuşi nu aceste plante sînt mîndria lui Nicolae Dragotă.

Omul mă duce în fundul grădinii, de unde smulge din ţărînă o rădăcinoasă groasă şi lungă de vreo 30 cm.

— Asta e „Ipomoea batatus" — îmi explică dînsul.

— Tovarăşe Dragotă — îl rog — fii amabil şi vorbeşte romîneşte.

— E un fel de cartof din Mexic: numai că pe un hectar se fac 50 pînă la 60 de tone. Se adaptează perfect solului nostru. La gust e foarte bun, mai dulce decît cartoful obişnuit. Nevastă-mea a făcut şi prăjituri cu el, au fost foarte gustoase. Şi vitelor le place mult: ele mănîncă şi frunza plantei. Anul viitor în raionul nostru se vor cultiva terenuri mari cu aceşti cartofi. Gîndeşte-te şi dumneata, cinci-şase vagoane la hectar e un beneficiu serios!

Într-un colţ al grădinii creşte o altă plantă ciudată, necunoscută pe meleagurile noastre.

— Ce e asta?

— E „Tetragonolobus purpurens", o plantă din Africa, mă lămureşte Nicolae Dragotă.

— Adică?

— E o cultură furajeră care se aseamănă mult cu trifoiul, dar are mult mai multe avantaje. În primul rînd pe un hectar se obţine o recoltă de 40—50 de tone. Apoi ea se poate semăna după recoltarea unei alte culturi, după grîu de pildă. E foarte precoce, creşte în două luni şi jumătate. Deci e un furaj ideal care nu-ţi cere un teren aparte: pămîntul e folosit de două ori. O lucernă bună, furajul cultivat îndeobşte la noi, se face în 2—3 ani şi nici atunci nu se poate recolta 40—50 de tone de pe hectar. Închipuieşte-ţi şi dumneata ce avantaj oferă „Tetragonolobus purpurens" care creşte în 10 săptămîni şi dă la hectar 4—5 vagoane. Apoi mai sînt şi alte avantaje: planta are un suc lăptos, hrănitor, mult mai abundent ca al furajelor cunoscute la noi: e mai bogat în proteine şi vitamine, în săruri şi substanţe hrănitoare.

„Tetragonolobus purpurens" a început să călătorească din grădina lui Nicolae Dragotă. Filiala din Timişoara a Academiei R.P.R. a distribuit planta unor staţiuni experimentale şi gospodării colective din regiune pentru încercări.

Munca, aproape anonimă a lui Nicolae Dragotă, acum cînd rezultatele nu mai reprezintă o utopie ci un fapt împlinit, cîştigă o înaltă apreciere. De curînd a fost numit într-un post la secţia agricolă a sfatului comunal. Sfatul din Rudăria îi va pune la dispoziţie, ca urmare a intervenţiei organelor de partid, 10 hectare de teren pentru experienţe. Şi atunci grădina lui senhor Nicolas Dragota va fi un adevărat „jardim experimental". Nicolae Dragotă a fost invitat de profesori să lucreze la unul din institutele Academiei R.P.R. în Bucureşti. A refuzat categoric. Viaţa lui e legată de pămîntul Bozoviciului.

Planuri sînt multe. Iar cu migală şi răbdare toate vor prinde viaţă. Nicolae Dragotă lucrează în prezent la hibridarea unor roşii, ardei şi vinete de forme perene, de arbust (care nu se însămînţează în fiecare an, ci numai o singură dată). Apoi va încerca să aclimatizeze „Persia gratisima" (arborele minune) din Brazilia care are un fruct mare de 400 de grame, conţinînd un complex de 8 vitamine. Mai apoi ar urma arborele de pepene, Rodinul, din R.A.U., un fruct asemănător portocalei şi alte cîteva plante.

La plecare Nicolae Dragotă m-a petrecut pînă în marginea Rudăriei. Era spre asfinţit şi discul rubiniu al soarelui cocoţat pe Almaş îşi începea coborîşul. Nicolae Dragotă privea cu ochi dilataţi platoul Bozoviciului.

— Ei, tovarăşe, ce de belşug o să mai dea pămîntul ăsta al nostru, aşa cum îl vezi de năpăstuit, cînd vom cultiva pe el cartoful mexican — exclamă Dragotă. Iar cînd o să punem şi „Tetragonolobus purpurens" n-o să mai vindem vitele. O să avem furaje să trimitem şi în alte părţi. Mata îţi dai seama, tovarăşe, că aici vor fi cele mai bune crescătorii de vaci din ţară? Eu cred că s-ar putea înfiinţa şi un combinat de prelucrare a laptelui, că doar hectolitrii de lapte vor trebui prelucraţi în smîntînă, în unt, în caşcaval, în brînzeturi. Ai auzit, tovarăşe, de brînza din Bozovici? Nu? Ei află că ai să auzi. Ai răbdare şi ai să auzi. Iar dacă ai să vii peste ani la noi n-ai să mai recunoşti Bozoviciul. Aici o să fie o grădină.

În faţa mea se întindea pămîntul muntos, sărac, al Bozoviciului, iar lîngă mine un om visa să stea trîntit sub un lămîi îmbucînd din renumita brînză de Bozovici, în timp ce de pe cîmp vacile uriaşe, cu ugerele cît două vedre, se întorc de la păşune.

O inimă atît de mare, în care să încapă tot pămîntul năpăstuit al unui raion, o forţă de muncă atît de copleşitoare care să-l ridice pe ţăranul simplu la rangul de om de ştiinţă autodidact, doi ochi atît de scrutători, care ştiu privi cu atîta cutezanţă în viitor, nu le pot avea decît un comunist. Şi poate că în Brazilia nu se ştie că „domnia sa senhor Nicolas Dragota", din Rudăria nr. 246 e comunist, un comunist în toată puterea cuvîntului.

Ştefan HARALAMB

PAVEL ARE OASPEŢI

PETRU VINTILĂ

Călătoream în căruţa unui gugulan cu mere, pe şoseaua Timişoara-Cenad. Intrasem în comuna Becicherecul Mic şi tocmai în centrul comunei s-a întîmplat un lucru cu totul neprevăzut: s-a rupt o roată la căruţa gugulanului şi vehiculul acela arhaic s-a aplecat dintr-o dată într-o rînă, rămînînd numai în trei roţi.

— Acuma ce mă fac? a întrebat gugulanul atît de vădit desperat, încît părea să fi fost pus pe neaşteptate în faţa unei catastrofe. Roata cu raful dezlipit, cu spiţele uscate desprinse din butuc, căzuse în şanţul străzii ca un obiect de nimic şi cu neputinţă de adunat la loc şi de refăcut în formele ei rotunde, ştiute. Cîţiva localnici care tocmai treceau pe-acolo şi fuseseră martorii accidentului, se apropiară repede şi, ca întotdeauna în astfel de împrejurări, întrebările şi părerile începură să curgă şuvoi:

— De unde eşti, tovarăşe?

— Departe, de la muntele Gugu...

— Şi n-ai roată de rezervă?

— N-am ...

— Asta nu mai e bună de nimic. La fier bătrîn cu ea, spuse un cunoscător, despre roata gugulanului,

— N-aveţi un rotar pe-aici? întrebă în sfîrşit omul meu pe tonul său desperat.

— Numai la gospodărie, spuse cineva din grupul localnicilor. Faci prima uliţă la stînga şi ajungi la atelier.

Din casa în dreptul căreia s-a petrecut accidentul, a ieşit un bărbat îmbrăcat în straie orăşeneşti, de lucru. S-a oprit lîngă noi şi-a aprins o ţigară, a cercetat căruţa cu ochii unui cunoscător apoi a început să vorbească cu noi, de unde sîntem, încotro am pornit şi numai ce ne treziram la un moment dat că ne spune:

— Da, rogu-vă frumos, băgaţi caii înăuntru şi poftiţi şi dumneavoastră. De ce să aşteptaţi două-trei ceasuri în stradă, pînă se repară roata?

Venise între timp şi preşedintele gospodăriei, inginerul Mircea Neagu, iar colectivistul îl invitase şi pe el.

Aşa am intrat în curtea lui Pavel din Becicherecul Mic, fără să-mi dau seama la început că vizita aceea spontană avea să-mi ofere prilejul unei documentări nevisate, prilejul unei revelaţii memorabile.

Ograda în care intrasem ca în curtea interioară a unui han din secolul trecut, era pavată cu dale dreptunghiulare de cărămizi arse, roşii, era curată ca duşumeaua unei odăi de locuit şi se vedea bine că stăpîna casei nu se mulţumea numai s-o mături, dar şi s-o spele. Casa, mare, era aşezată pe una din laturile ogrăzii şi intrai în ea printr-un cerdac înalt, cu căpriori de lemn, zidit în toată lungimea ei. Peretele casei era împodobit cu o frescă în culori vii şi rezistente, imaginînd un triptic de peisaje cu o vegetaţie bogată. Mi se pare că mai ţin minte cîteva detalii din fresca aceea: o moară de apă la marginea unei păduri de fagi şi brazi, un drum bine pietruit, ca într-o carte poştală ilustrată, trecînd peste un pod pe deasupra unui torent, iar pe fundal, într-o îndepărtată perspectivă, un şir de munţi înalţi şi stîncoşi, acoperiţi de zăpadă şi scăldaţi de lumina argintoasă a soarelui.

Mărturisesc că am vizitat casa, plin de curiozitate, ca şi cum aş fi fost la Bucureşti în Muzeul Satului, cu bloknotesul în mînă, atent la amănunte, doritor să nu-mi scape nici un lucru din tot ceea ce alcătuia aci farmecul viu al locuinţei de colectivist, poezia ei nouă şi autentică. Eram în documentare, mă aflam în casa unui ţăran membru al unei gospodării agricole colective milionare şi mă interesa în gradul cel mai înalt să văd şi să descopăr modul direct în care bogăţia obştei se reflectă în viaţa intimă a localnicilor. Ţăranul cu merele, gugulanul, încerca vizibil acelaşi sentiment de curiozitate ca şi mine, era numai ochi şi urechi, se vedea limpede că era cu totul încîntat şi cucerit de ceea ce vedea. Stăpînul casei era mîndru nespus de vizita inopinată care aducea cu vizita unei delegaţii. Ne-a deschis toate uşile, iar acolo unde i se părea că unul din amănuntele domestice era în primejdie să treacă fără a fi observat, ne atrăgea atenţia asupra lui cu o mîndrie atît de evidentă, cu o bucurie atît de copilărească, încît zăboveam asupra lui ca în faţa unui obiect de expoziţie universală.

— Aici e aparatul de radio, ne spuse el la un moment dat, văzînd că trecusem pe lîngă măsuţa aparatului fără să ne oprim.

De fapt aşa şi era. Cine se mai miră astăzi observînd că în casa unui ţăran colectivist se găseşte un aparat de radio? Dar Pavel a ţinut cu tot dinadinsul să remarcăm că aparatul lui de radio nu e ca al altora:

— Numai tovarăşul inginer Neagu mai are un radio ca al meu. E un „Latvia" cu patifon.

— Are pic-up, îl corectă inginerul cu bunăvoinţă.

— Am şi plăci destule, ne arată stăpînul casei şi-mi puse în mîini cîteva discuri micro.

În dormitor, din mijlocul patului studio, o păpuşă de celuloid se uita la noi cu nişte ochi mari şi uimiţi. Pereţii erau plini cu fotografii de familie. Vedeam figuri ţepene, fotografiate în grupuri. Erau acolo probabil bunici şi unchi, veri şi cumnaţi în fotografii vechi. Unele îngălbenite; aveau priviri fixe, parcă scrutau viitorul şi iată viitorul era aci, în casa aceea bogată, liniştită şi frumoasă. Şirurile oamenilor din fotografii, generaţiile acelea fotografiate la vremea lor priveau ca şi noi ca nişte oaspeţi neaşteptaţi veniţi din mari şi adînci depărtări. Cîţi oameni săraci vor fi fost între ei, în istoria acelei familii ţărăneşti, cîţi dintre ei fuseseră servitori la bogătani, doritori şi visători frenetici ai fericirii şi parcă ei înşişi, însufleţiţi, copleşiţi de mîndrie, de fericire şi uimire, ascultau explicaţiile gazdei cu privire la lucrurile casei:

— Mobila asta ne-a costat 5600 lei... Masa asta de sufragerie se desface la nevoie. Vă rog să priviţi, e pentru douăsprezece persoane... Pe masă, călcate şi apretate, ieşite ca dintr-o spălătorie citadină, mecanică, stăteau cîteva cămăşi de poplin, cu manşete şi butoni, cu gulere croite modern.

— Ale cui sînt?

— Ale lui Radu, băiatul nostru.

Feciorul lui Pavel nu era acasă. Aflasem că are 21 de ani şi că-i un băiat „fain". Peste o oră aveam să-l văd trecînd pe uliţa mare a satului, într-o căruţă, transportînd gunoi de grajd la cîmp, dar aci în casă, tatăl său ne vorbea despre el ca despre un copil de bani gata:

— Asta-i bicicleta lui. Cît de curînd îşi ia o motocicletă. E tînăr, ce vreţi?

Preşedintele gospodăriei, el însuşi ca o rudă a gazdei, ori ca un cunoscător intim al vieţii sale, îl provoca pe Pavel:

— Povesteşte-le cît cîştigi la gospodărie. Spune-le dacă eşti mulţumit ori ba... Arată-le podul, să vadă cît e de încărcat.

Toate voia să ni le arate şi Pavel era ca un cicerone într-un muzeu fabulos, se vedea că şi din somn dacă l-ai fi trezit, n-ar fi putut uita nimic din tot ceea ce alcătuia universul material, al vieţii sale pline de-o adîncă mulţumire şi fericire.

În faţa lăzilor cu făină de grîu, gugulanul a micşorat ochii şi a întrebat:

— Cîţi metri de făină sînt aici?

— Şapte metri, a răspuns gazda şi gugulanul, tot cu ochii micşoraţi stătea de parcă făcea socoteala în gînd să vadă cîte sute de pîini se puteau coace din cantitatea aceea de făină. Gugulanul meu a deschis uşa coşului din pod, unde era „afumătoare", o afumătoare mare cît o cămară, şi a privit înăuntru, să vadă cu ochii lui şuncile, cîrnaţii şi hartanele de slănină puse de cu iarnă la afumat. Poate chiar numărase şuncile, fiindcă scoţîndu-şi capul din afumătoare a întrebat niţel consternat:

— Dar cîţi porci aţi tăiat dumneavoastră?

— Trei porci, a răspuns simplu gazda, iar vorbele sale pline de mîndrie au avut parcă şi acest înţeles, uşor traductibil: „Ne-am învăţat să trăim bine"...

— Sînteţi oameni pogani, a conchis gugulanul cu filozofia sa directă şi elementară, trecînd mai departe, la movila de grîu şi la garniţele cu untură. Coborînd apoi din pod pe o scară de lemn, gazda a ţinut să ne poftească la o gustare. Rareori mi s-a părut pîinea aşa de gustoasă, rareori am mîncat o şuncă afumată mai bună. Parcă ruşinat că el n-avea ce să aducă la masa aceea, gugulanul ieşi în ogradă şi după ce cotrobăi în căruţă se întoarse cu o căciulă plină de mere. Gazda ne arătă cu creionul în mînă rodul pe-un an al muncii familiei sale în gospodărie. În răstimpuri se oprea, se întorcea spre nevastă-sa şi-o întreba, ori îi invoca mărturia:

— Aşa-i că atîta am luat şi nici cu o leţcaie mai puţin? Spune tu, să nu zică tovarăşii că minţim: sîntem 4 braţe în familie şi am făcut în total 1111 zile-muncă. Pentru asta am primit 4110 kilograme grîu, 4444 kilograme porumb, 211 kilograme zahăr şi alte produse. Vă închipuiţi, chiar şi zahărul am fost nevoiţi să-l transportăm acasă cu căruţa. O, şi îmi amintesc, cînd eram copil aproape că nu-i ştiam gustul. Ştiam că-i dulce, dar nu ştiam cum anume îi de dulce. Cînd eram beteag îmi dădea mama, săraca, o bucată de zahăr cubic cu un strop de „Diana" pe ea şi o luam ca pe o doctorie scumpă. Acuma vedeţi şi dumneavoastră, am zahăr berechet.

— Dar bani cîţi ai luat? a întrebat ortacul meu de călătorie, devenind parcă el insuşi reporter interesat în cercetarea amplă şi amănunţită a realităţii.

— Bani? Vă spun precis: 21.109 lei....

M-am uitat zîmbind la gugulan, dar omul meu parcă se schimbase. Asculta relatările acelea cu aerul unui contabil şef expert.

Preşedintele sfatului popular interveni şi el:

— Sînt peste 30 de abonaţi la radio în comună şi avem peste 500 de biciclete. Dacă vreţi să ştiţi, sînt familii care au şi cîte 3 biciclete. Să-i vedeţi în toiul muncilor agricole cum merg afară pe cîmp la lucru. Îşi leagă la cadrul bicicletelor sapa ori grebla, cu două cureluşe, îi agaţă la ghidon sacoşa cu mîncare (pîine, slănină, ouă fierte şi cîte-o sticlă de cafea cu lapte) şi aşa merg la lucru pe biciclete!... Păi cum?

Tocmai atunci veni cineva să ne spună că roata de la căruţa gugulanului e gata reparată numai s-o pună la locul ei. Ne ridicarăm de la masă, gata să plecăm, cînd unul din însoţitori, Lazăr, sări ca ars, alarmat, cerîndu-mi să trecem pe la el:

— Nu se poate aşa, stimaţi tovarăşi. Rogu-vă să poftiţi şi pe la mine.

— Toţi trăim bine, spuse cineva. Ce să mai vadă la tine?

— Ba nu-i aşa, ripostă Lazăr aproape jignit. Să-mi vadă şi mie casa. Da ce, mi-e ruşine cumva s-o arăt?

Apoi, întors spre mine, cu mîna încleştată pe braţul meu, îmi spuse cu o mîndrie uşor rănită:

— Am copil care învaţă la Agronomie la Timişoara, e student în anul întîi. Să vă arăt măcar fotografia lui. Peste 5—6 ani are să fie şi el aici, agronom la gospodărie. Nu se poate să nu ne vizitaţi şi pe noi ....

Şi iată aşa, cu tot alaiul, am mers la casa lui Lazăr. Ne-a urcat şi el în pod, dar acolo mai mult chiar decît cantitatea enormă de grîu, mi-a atras atenţia o lampă cu petrol, o lampă-candelabru de metal bronzat, cu ciucuri de cristal şi cu un glob mare de sticlă colorată aşezat într-un colţ al podului, ca un lucru fără nici o trebuinţă, sortit să se umple de colb şi să-şi facă şoarecii cuib în ea. O lampă-candelabru de acelaşi fel văzusem cu puţine clipe în urmă şi în odaia mare, agăţată de tavan, lîngă lampa electrică montată recent.

— Ne-am tras lumină electrică, a spus Lazăr, observînd că ne-a contrariat prezenţa inutilă a vechilor podoabe de iluminat cu petrol.

Nici aici n-am scăpat de invitaţia la masă, oferindu-ni-se un platou uriaş cu prăjituri de casă.

Speriat că eram prea mulţi oaspeţi, am spus că n-o să mai rămînă nici o prăjitură, dar soţia lui Lazăr ne-a liniştit cu aceeaşi distincţie şi mîndrie pe care mă obişnuisem să le observ şi pînă aci:

— Nu-i nimic, că avem de unde. Tot a doua zi facem prăjituri.

— Viaţa-i dulce, a conchis Lazăr zîmbind cu îngăduinţă. Păi ce-am păţit cu zahărul ăsta! De anul trecut ne-au rămas o sută de kilograme de zahăr. Oricît ne-am sforţat noi, n-am putut răzbi în atîta zahăr. Era s-o păţim cu el. L-au năpădit gărgăriţele. A trebuit să-l deşertăm în odaia mare şi să-l lopătăm ca pe grîu! Ho, ho, ha, auzi, ca pe grîu l-am lopătat. Nici nu-ţi vine să crezi!... Păi cum?

Se întoarse spre preşedintele gospodăriei şi cu toate că ştia cifra precis, ca toţi ceilalţi, întrebă numai aşa, ca să ne uimească şi mai mult pe mine şi pe gugulan:

— Cît zahăr a primit gospodăria în total de la Freidorf?

— Patru vagoane.

Lazăr se întoarse cu un aer victorios spre noi.

— Auziţi? Patru vagoane! Cînd au mai mîncat oamenii de-aici atîta zahăr?! Cîteva zile am tot cărat la zahăr cu camioanele şi căruţele...

Se făcuse tîrziu. Gugulanul se gîndea să plece mai departe, dar eu voiam să mai rămîn la Becicherec. Vroiam să mai văd comuna cum arată, să merg la sectorul zootehnic al gospodăriei, să văd tot ceea ce era demn de văzut la kilometrul 14 pe şoseaua milionarilor. Uitasem cu desăvîrşire de slăvitul meu înaintaş Dimitrie Ţichindeal, cucerindu-mă dintr-o dată istoria contemporană cu realitatea ei imediată.

M-am despărţit de gugulan cu părere de rău, Aş fi vrut să rămînem împreună şi de aci încolo, să stea lîngă mine ca un barometru al propriilor mele revelaţii, ca o unitate de măsură a uimirii ce pusese stăpînire pe mine. Bănuiam, simţeam că şi în el se petrecea un lucru neobişnuit, de aceea nu m-am mirat de fel că la despărţire m-a rugat să-i dau ziarul acela în care scria despre şoseaua milionarilor.

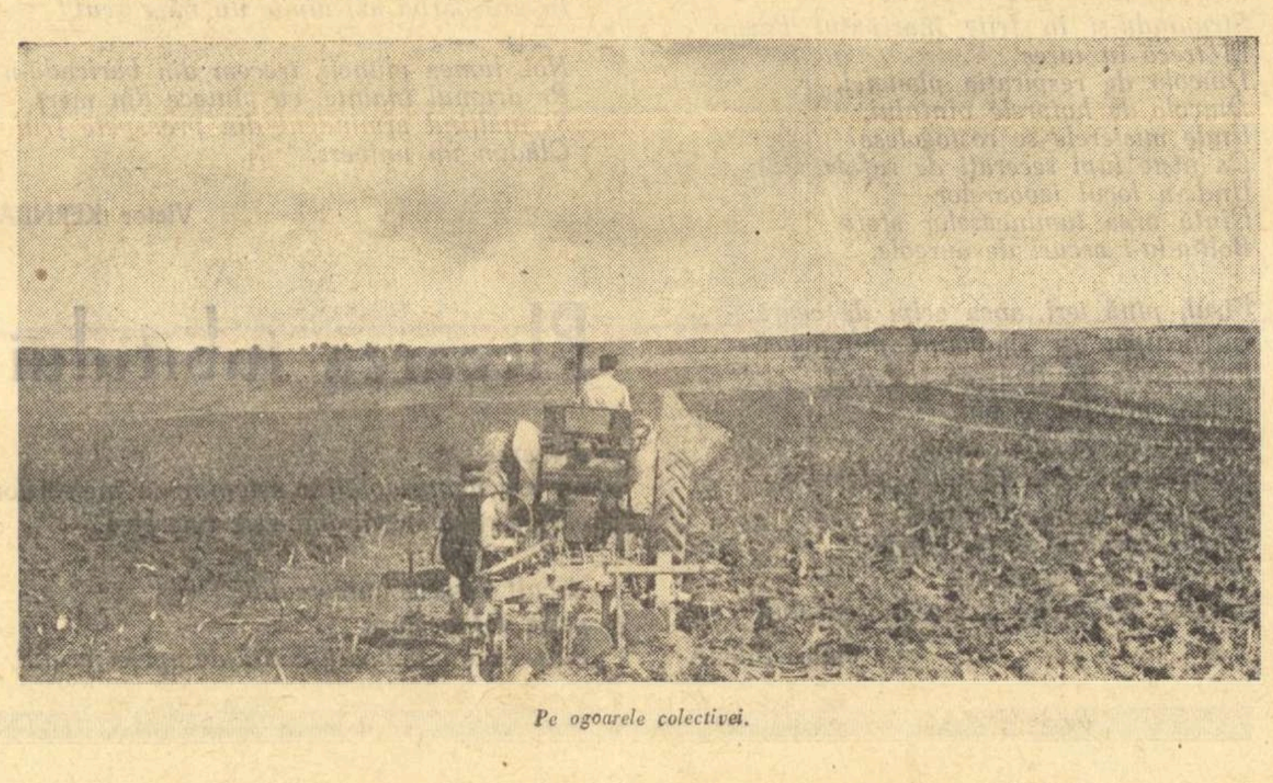
Pe ogoarele colective.

* * *

KISS JENŐ

Un muncitor o spune

(Braşov, la fabrica de rulmenţi)

Cu două decenii în urmă
la noi cine-ar fi spus
de bila încinsă-n inelul
saturnian, de sus?

La început, suedezul
cu Apusul, zîmbise:
iluzii sînt toate acestea,
şi vise!

Se înşelară, vezi bine! Privească
la fabrica noastră, să ştie
de rulmenţii ce-i cheamă la-ntrecere
cu duritatea lor argintie.

Faima lor spre ţări depărtate
are calea deschisă. Iat-o,
e-o muncă grea de specialitate,
dar noi, am învăţat-o!

În romîneşte de ION HOREA

GAVRIL MIHAI

Plugule

Ţăranul Ion I. Ion
şi-a ars plugul de lemn.
(Ziarul „Drumul socialismului")

Plug de vreasc încovoiat
Te blestem cu focul
Că-mi ţinuşi sărac norocul
Subţirel şi-uscat.

Azi la jarul tău de lemn
Am să-nvîrt o mămăligă
Miţele din sat s-o lingă
Şi s-o joace ca pe-un ghem.

* * *

Probleme ale poeziei actuale

POEZIA DE IDEI

Condiția sine qua non pentru ca poezia politică să fie poezie — condiție de care vorbeam într-un articol trecut — și anume pătrunderea ideilor în zonele sensibilității, este condiția oricărei poezii de idei. Lirica filozofică există din momentul în care problemele de gîndire răvășesc toată ființa interioară a poetului, au devenit chestiuni de viață. Cînd planurile — cel afectiv și cel al cugetării — nu se suprapun, nu fuzionează, ideea rămîne exterioară, dezbaterea e rece, didacticismul amenință creația.

Alegoriile medievale, cu idei întruchipate în personaje abstracte, oferă un exemplu în acest sens. Intr-o epocă mai recentă, epocă pasionată după idei exprimate logic și rațional, dar minimalizînd participarea afectivă a poetului — aceasta suspectă de subiectivitate antirațională — s-au formulat elegant și limpede idei generoase, dar nu s-a creat lirică de idei. Iluminiștii veacului al XVIII-lea versificau adesea pasionante controverse. O făceau ca filozofi, propagandiști ai unei noi ideologii, dar nu ca poeți, pentru care ideea devenită sentiment se exteriorizează în imagine poetică. Voltaire polemizează spiritual și înverșunat în „Poemul despre dezastrul din Lisabona“ cu adepții unei teorii filozofice reacționare: teoria armoniei prestabilite. Fiorul tulburător provenit din trăirea la cea mai înaltă tensiune afectivă a unei dezbateri nu-l cutremură pe poet și nici pe cititor. Acesta din urmă urmărește interesat o ciocnire de idei, al cărei rezultat i se impune ca o evidență rațională.

Poezia de idei e veche cît poezia. Miturile au fost idei, sisteme de idei sensibilizate. Cele trei tragedii eschiliene, care alcătuiesc „Orestia“ și înfățișează uciderea lui Agamemnon de către soția lui, Clitemnestra; răzbunarea crimei de către Orest, fiul celui ucis, urmărirea lui Orest de către Eriniile dezlănțuite și potolirea acestora de către zeița Atena prin judecata Areopagului sînt o reprezentare simbolică a etapelor prin care a trecut societatea grecească pînă în momentul democrației sclavagiste ateniene din veacul al V-lea: matriarhatul (apărat vijelios de Erinii), patriarhatul (al cărui susținător este Apollo), democrația (simbolizată prin Atena). Este reprezentarea, în conștiința hrănită cu mituri a poetului crescut în atmosfera misterelor Eleuzine, a trecerii de la barbarie la cultură, simbolul victoriei culturii asupra barbariei. Fuziunea între mit și idee, între emoție și concept fiind perfectă în mentalitatea încă primitivă a tragicului, fiorul unei poezii aspre și mărețe străbate opera eschiliană.

In epoca modernă, un moment hotărîtor în evoluția liricii de idei a fost apariția lui Goethe. Topirea ideilor în materia sensibilă și emoțională, încorporarea lor organică în conștiința poetului, spontaneitatea deplină în exprimarea lor acordă liricii goetheiene o incandescență ce cuprinde deopotrivă afecte și concepte. Viața senzorială, afectivă și intelectuală se îmbină într-o unitate niciodată realizată înainte. Ideea, ca și senzația, ca și sentimentul se comunică în stare născîndă și poezia e însăși devenirea celor mai adînci și puternice mișcări ale sufletului omenesc. Temele lirice tradiționale dispar. După Goethe nu se mai compune poezie pe o temă filozofică dată: carpe diem, egalitatea prin moarte, fortuna labilis, etc. cum făceau cei mai mulți poeți anteriori lui Goethe, fie ei și giganți ai poeziei ca Petrarca, Ronsard, Shakespeare. Atîtea poezii din „Divanul oriental occidental“, atîtea pasaje din „Faust“ transmit, la temperatura marilor pasiuni, devenirea unei idei.

Seria inaugurată de lirica filozofică goetheiană s-a continuat cu întreaga poezie romantică progresistă. Achizițiile filozofice se încorporează eului liric. „Pe lume nu e veșnică decît schimbarea“, scrie Shelley; Lenau traduce revelația prilejuită de cunoașterea dialecticii hegheliene printr-o lirică a naturii văzută ca o desfășurare creatoare („In zvonul ușor al pădurii / Imi pare să aflu că totul / Ce moare acum și dispare / E doar o adîncă, plăcută / Și tainică preschimbare). Ideile filozofice, viziunile cosmogonice alimentează la Eminescu o problematică răscolitoare.

E de neconceput o poezie a timpului nostru lipsită de dimensiunea cugetării filozofice. Prețuirea justificată sau excesivă ce s-a acordat, la un moment dat, poeziei de notație sau poemului epic nu trebuie și n-a putut să impieteze asupra poeziei de idei, între altele pentru că, în orice poezie izbutită, izvorîtă dintr-o emoție autentică a unui poet gînditor contemporan cu noi, e implicită o concepție filozofică. Cînd principiile gîndirii dialectice — ideea schimbării eterne indistructibil legată cu materia, ideea acumulărilor lente și a salturilor calitative, a antagonismelor creatoare, a negării negației, etc. etc, — pătrund atît de adînc în conștiința poetică încît determină o înoire totală a viziunii despre oameni, lume, dragoste, natură, a subaprecia poezia de idei, lirica filozofică, echivalează cu o mutilare a tipului uman pe care îl naște societatea noastră. Revoluția are la temelie o nouă gîndire filozofică. Ridicăm case și orașe, săpăm munți și dirijăm apele pe bază de filozofie. Cu condiția amintită, gnoseologia, științele naturii, istoria, etica, pot deveni substanță poetică.

Poetul care va intra în istoria literaturii noastre ca fruntașul unei generații, Nicolae Labiș, a căutat expresia poetică a emoției cosmice resimțită de cugetătorul materialist: „Materia își începea, enormă / Viața-n cea mai primitivă formă / Cu deplasări sporadice în mișcare, / Cu largile-i contraste țipătoare / ...Ne-am închegat din ape și din foc, / Ne decantăm în straturi sociale... („Geneză“).

Ideea că cele mai sublime aspirații umane sînt produse ale unei materii, ajunsă într-un stadiu de evoluție cosmică, geologică, istorică, aptă să nască cea mai adîncă gîndire și cele mai avîntate visuri domină volumul lui M. Beniuc „Materia și visele“.

Ideea înaintării dialectice prin antagonisme creatoare este aproape un leit-motiv al meditației filozofice din poezia noastră contemporană. In natură, societate, în sufletul său, poetul deslușește lupta contrariilor. Pentru Nina Cassian, oceanul, metafora comunismului, împrumutată de la Leonid Leonov, „Albastru și proaspăt, de o prospețime senină... e însăși sinteza furtunilor“. („Drumul spre Ocean“). Victoria omului asupra inerției o vede Nicolae Labiș alegoric, ca pe o fantastică luptă navală.

Mișcarea, dinamismul care caracterizează viața socială și pe cea interioară se transmit poeziei. Eroul liric reprezintă el însuși o devenire care se imprimă gîndirii poetice. E un dinamism fundamentat filozofic, deosebit atît de mobilitatea și de înclinarea spre metamorfoze a poeților baroci cît și de fluiditatea neliniștită a romanticilor. Tînărul poet Nichita Stănescu exprimă metaforic legătura dintre repeziciunea înaintării și temeinicia înfăptuirilor: „Alergînd, alergînd, mai adîncă-i mereu / urma-n pămînt a piciorului meu / pînă cînd zidul de ghiață al morții îmi bate / pieptul...“. Marcel Breslașu, care încorporează cu ușurință noțiunile filozofice poeziei, deslușește transformarea valorilor pe tărîmul artistic: „Ce-i clasic azi a fost cîndva romantic / Doar ce-a fost strigăt a rămas ecou. / Ce-i azi modern va fi odată antic. / Dacă ajunge vechi nici n-a fost nou“.

Vera CĂLIN

(Continuare în nr. viitor)

MEDITAȚIA LIRICĂ

Ca însoțitoare a istoriei, cum o numea Gorki, literatura urmează cu fidelitate destinul unui popor. Literatura noastră contemporană, realist-socialistă, care și-a făcut din legătura cu viața poporului un principiu fundamental, oglindește, în totalitatea ei, procesul de construire a socialismului, înțelegînd prin aceasta și procesul complex, nelipsit uneori de nuanțe dramatice (date de surparea unor mentalități adînc înrădăcinate), de formare a unei conștiințe și sensibilități noi. Prin structura ei, lirica este chemată să capteze cu mijloacele sale specifice această înnoire a gîndirii și afectivității poporului, fiind, cum s-a spus adesea, expresia însăși a profunzimii și sensibilității unei epoci. Pornind de la această observație, pe care literatura o verifică, este cazul de a vedea modul cum reflectă lirica actuală stadiul de dezvoltare a acestui proces vast de construire a unei orînduiri noi, proces care angajează, într-un grad maxim, viața lăuntrică a oamenilor, resorturile lor morale, afective.

Ce modalități de expresie, ce tendințe comune se definesc în lirica contemporană, care sînt obiectivele spre care se îndreaptă poezia noastră, în actualul ei stadiu de dezvoltare și-n raport cu procesul obiectiv expus mai înainte? Iată cîteva întrebări la care trebuie să răspundă, în primul rînd, critica, însoțitoare, la rîndul ei a literaturii.

In creația lirică din ultimii ani au apărut fenomene a căror semnificație încercăm s-o descifrăm. Am spune că fenomenul cel mai interesant al acestor ultimi ani este maturizarea poeziei noastre, în ansamblul ei. Tudor Arghezi a continuat după **1907** și **Cîntare Omului** să publice o serie de poeme, grupate, în intenția autorului, într-un ciclu eminescian nu numai prin formulă, dar și prin substanță: **Ante-postume**, în care se afirmă împăcarea sufletului arghezian cu lumea, fără teroarea de neant, de dezagregare. Această seninătate și înverșunată vitalitate a poeziei lui Arghezi se proiectează pe fondul epocii noastre, trăgîndu-și seva din certitudinea timpului pe care îl parcurge. **Ante-postumele** argheziene se înscriu, firesc, pe linia poeziei meditative, a liricii de idei. Penetrația meditației în lirica contemporană este un fenomen mai general. După volumul **Cu un ceas mai devreme**, unde se detașează un element reflexiv, M. Beniuc a amplificat în **Materia și visele**, latura meditativă a lirismului său. O tendință similară, limitată îndeosebi în domeniul erotic, se remarcă și în poezia actuală a Ninei Cassian și Mariei Banuș, după cum în poemele lui Miron Radu Paraschivescu, meditația ocupă un loc important.

Dispoziția de a medita, de a răspunde marilor probleme ale timpului (care asimilează și așa numitele „motive majore“ ale artei: viziunea asupra lumii și vieții), se substituie unui anumit stil poetic, unei anumite modalități de creație, de aceea reflexitatea conturează, întregește, nu unifică, tipurile de sensibilitate. In poemele **Cînd o să plec**, **Minotaurul**, **Stihuri despre poetul cizmar**, **Două cîntece împotriva morții** sau **Comuniștii**, scrise în ultimii ani și inserate în volumul **Poezii și poeme** (B.p.t., 1961), Eugen Jebeleanu, ca poet reflexiv, apare același liric vizionar, solemn, cu versul său de o tulburătoare gravitate. Nina Cassian caută să descifreze, în poezia cotidianului, în **lucrurile zilnice**, semnificația majoră, **festivă**, unind reportajul, observația exactă, cu metafora bazată pe o îndrăzneață concretizare a imaginii.

Filonul meditativ nu este, iarăși, unic în poezia noastră contemporană. A luat o mare extindere așa-numita poezie a cotidianului, ce se traduce, în versurile Veronicăi Porumbacu, din **Diminețele simple**, printr-o poezie a căminului, a universului domestic. Un ciclu din poemele lui Cicerone Theodorescu (vol. antologic: **De dragoste**) ne înfățișează pe evocatorul Griviței, în postura de cîntăreț tandru al vieții de familie, al căminului. Același poet dă în **Copiii Cartierului** o monografie lirică a Griviței luptătoare, cu o formulă lirică proprie, greu de asimilat unei modalități curente. Patosul, reconstruirea „scenei“ (operînd, intens, cu mijloace ce țin de domeniul epicii și al dramei: dialogul, de pildă), utilizarea poantelor satirice și a limbajului argotic, dau o tonalitate particulară evocărilor.

Ceea ce numim, în mod obișnuit, poezia construcției socialismului nu aparține, în exclusivitate, unui singur creator. Intr-un mod sau altul, contemporaneitatea formează structura întregii lirici militante. Există cu toate acestea și o poezie care exprimă direct munca și eroismul constructorilor socialismului și în afară de volumele amintite pînă acum, în care întîlnim peisajul socialist, construcțiile lui gigantice, trebuie subliniate contribuțiile unor poeți ca Dan Deșliu, Tiberiu Utan, Ion Brad, Aurel Rău, Ion Horea.

Analiza critică a acestor orientări, așa cum se concretizează ele în volumele din anii din urmă, dă posibilitatea de a urmări modul cum aceste tendințe se traduc în creații vii, pătrunse de patosul luptei multilaterale pentru socialism, la înălțimea **înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului** — așa cum cere Raportul la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn.

Mai întîi lirica de meditație, sau „de idei“. Arghezi în **Ante-postume** păstrează aceeași frăgezime a **coardelor inseninate** ce se traduce, în simbolurile poemelor sale, printr-o viziune senină, aproape euforică a naturii. In lirică pătrund elementele de incantație și de decor ale lui Eminescu, în primul rînd natura ca element regenerator. Intr-un poem: **Răscruce** sînt invocate elementele naturii pentru a stăvili timpul care devorează, amenințînd să arunce ființa în neant: **Deșteaptă-te în sufletul meu, soare / Ca-ntre făcliile pădurii... Brad iți întinde rădăcina ca să mă caute și prindă... Dați-i năvală uriașe / Bobului vostru cel de voie bună.** Uneori umbrele întunericului înspăimîntă sufletului robului care-și petrece **toamna tîrzie (și) frumoasă** atunci el simte, cu înfiorare, cum **timpul se prăbușește-ntreg**, trezindu-i teama de necunoscut. Revine psalmistul la vechile lui incertitudini? Nu. Certitudinea este definitiv cîștigată de sufletul arghezian. El are suficiente resurse pentru a depăși momentele de neliniște, de înfiorare în fața neștiutului. Pridvoarele casei împodobite cu flori, prospețimea care **„surîde și învie / ca de botez, de nuntă și ca de fecioríe“**, pacea duioasă care-i învăluie **toamna tîrzie**, adică natura veșnică, regeneratoare, îl fac să învingă tristețea pe care-o ascunde gîndul supunerii față de inexorabilul destin. Această liniște și seninătate în fața legilor naturii este consecința firească a concepției clasei muncitoare pe care poetul și-a însușit-o, afirmînd-o în poemul său de cunoaștere: **Cîntare Omului**, care unește și rezolvă laturile contradictorii, de neîmpăcat, ale sufletului arghezian.

Este utilă comparația acestei meditații stenice, umbrite, uneori, de îndoieli intime, cu poezia reflexivă, deci cu concepția filozofică, a lui Mihai Beniuc, poet comunist care-și afirmă afinitatea spirituală deplină cu materialismul dialectic. **Materia și visele** însumează poeme „de cunoaștere“, fie că au o substanță filozofică certă, fie că, transpusă în domeniul eroticii, gîndirea asociază și alte imagini și alte sugestii.

N-am înțeles niciodată de ce criticilor de acum trei decenii, poezia lui Beniuc li s-a părut a fi expresia **„tragismului modern“**, a **„anxietății“** sufletului modern. Fondul său este funciar optimist și dacă el cînta **durerea romînească** și **îndureratul eros** o făcea, tocmai, pentru a exprima plenitudinea, vitalitatea unui popor care, asuprit în trecut adună rezerve de mînie și revoltă pentru a dărîma orînduirea capitalistă și falsele ei valori morale. Ca poet meditativ, filozofic, Beniuc ne apare încă de la primul său volum **Cîntece de pierzanie**, deși lirismul romantic revoluționar ar părea că limitează o atare ipostază. Filonul reflexiv continuă în lirica de după Eliberare, cînd Mihai Beniuc, poet realist-socialist, scoțînd călușul de pe coardă, afirmă direct ideile și sentimentele sale. **Mărul de lîngă drum**, **Cu un ceas mai devreme** și, recent, **Materia și visele** compun fizionomia sa de poet meditativ.

Aspecte și întrebări diverse solicită cugetarea celui care se vrea, și efectiv este, marele plugar al certitudinii (**„încrederea cu plugu-i harnic ară / Pe șesul îndoielilor“**), răsturnînd și aici (cum va face și în altă parte) vechi simboluri lirice care făceau din poet expresia tragică a solitudinii.

Eugen SIMION

* * *

Pe Ciucaș

Foto: GH. ȘERBAN

* * *

Omul comunist — omul total

(Urmare din pag. 1)

re, creșterea continuă a tirajului presei etc.), vor contribui la dezvoltarea nevoii de cultură a maselor cît și la posibilitatea de a satisface această nevoie. In proiectul de Program al P.C.U.S. se dă o deosebită atenție dezvoltării relațiilor tovărășești, spiritului colectiv de muncă. In „codul moral al constructorilor comunismului“ se cer, între altele: — „colectivismul și ajutorul reciproc tovărășesc“, „relații umane și respect reciproc între oameni; oamenii să aibă unul față de altul o atitudine de prieten, de tovarăș și frate“. (pag. 133). In același timp, este de subliniat că, întreg complexul de măsuri tinde la crearea condițiilor celor mai favorabile pentru dezvoltarea relațiilor umane între oameni. Pornind de la premiza că omul e determinat de condițiile social-istorice, comunismul creează acele condiții în care personalitatea umană să se dezvolte multilateral și armonios, într-un spirit de colaborare creatoare.

Creînd noua societate, omul se creează pe sine, se desăvîrșește nu în contemplare, ci în muncă și luptă. Portretul etic al omului de mîine, așa cum se desprinde din proiectul de Program, trezește entuziasmul. El va suscita numeroase comentarii. Dar cine oare să mediteze mai mult asupra lui dacă nu scriitorii. Omul comunist nu se va naște la o dată anume; el apare într-un proces evolutiv complex care a început de mult. Nu e oare, în primul rînd, rolul scriitorilor de a recepta aceste modificări în conștiință și de a le retransmite artistic?! Căci scriitorul nu e numai un martor ci și — prin forța lui creatoare — un pedagog care poate contribui la accelerarea acestui proces istoric: formarea omului comunist. De data aceasta, mesajul scriitorului umanist nu se mai izbește, tragic, de o societate ostilă care anulează, practic, sensul creației sale; el găsește, dimpotrivă, o societate receptivă la ideile sale, care-i solicită și amplifică mesajul. Poate oare un scriitor dori mai mult!! Misiunea scriitorului comunist e limpede. Parte integrantă a construirii socialismului și comunismului, literatura și arta realist-socialistă contribuie la realizarea omului de mîine, a omului total: „Partidul consideră că, în etapa actuală, principalul în munca ideologică îl constituie educarea tuturor oamenilor muncii în spiritul unei înalte principialități și al devotamentului față de comunism, al atitudinii comuniste față de muncă și de gospodăria obștească, precum și înlăturarea completă a rămășițelor concepțiilor și moravurilor burgheze, dezvoltarea multilaterală, armonioasă a personalității umane, crearea unei adevărate bogății a culturii spirituale. O deosebită importanță acordă partidul educării tinerei generații“ (pg. 129).

Misiunea artei progresiste a fost totdeauna dublă: sprijinirea a ceea ce e înaintat și îndrăzneț și combaterea a ceea ce e retrograd și învechit. Cu ironia lui Voltaire și mînia lui Maiakovski, scriitorul zilelor noastre are datoria morală să lovească în ideologia crimei și a morții: ideologia burgheză. Să demaște, să satirizeze, să ridiculizeze imorala burgheză bazată pe cruzime ipocrită. Să zeflemisească, să admonesteze, să mustre rămășițele vechii mentalități în societatea noastră. Poezia, portretul, schița, pamfletul, comedia, reportajul, toate speciile și genurile literare își pot aduce contribuția lor, astfel încît literatura să realizeze „...exprimarea inspirată și vie a ceea ce este nou, cu adevărat comunist și demascarea a tot ce se opune progresului societății“ (pg. 145).

Vechiul vis al umanismului, realizarea omului total, se împlinește. Locul scriitorului, căruia i s-a redat demnitatea socială și eficacitatea misiunii sale, este alături de cei ce realizează acest vechi vis al intelectualității progresiste, împreună cu ei, cu tot sufletul și cu întreg talentul.

Paul GEORGESCU

Vizita în țara noastră a unor scriitori din R. P. Ungară

Zilele acestea frumoase și ospitaliere de toamnă au găzduit un grup de scriitori din R. P. Ungară în frunte cu dramaturgul Mesterházi Lajos, membru al conducerii Uniunii Scriitorilor din țara prietenă, laureat al premiului Kossuth. Din grup au mai făcut parte scriitori ca: Toth Béla, Galabardi Zoltán și Ténagy Sandor — reprezentanți ai prozei și liricii ungare.

La invitația Uniunii Scriitorilor din R.P.R. oaspeții au vizitat puternicile centre industriale de la Onești și Borzești, litoralul, care îmbină luminozitatea peisajului cu arhitectonica modernă; au cunoscut oamenii noii noastre agriculturi socialiste la ei acasă, în gospodăriile de stat și agricole ale Văii Călugărești. In marile orașe ale patriei noastre, la București, la Cluj, la Tg. Mureș, scriitorii unguri s-au putut întîlni cu fruntași ai literaturii noastre cu care au avut interesante schimburi de păreri.

„Am fost deosebit de impresionați — ne-a declarat dramaturgul Mesterházi Lajos — în aceste zile în care și timpul ne-a fost favorabil, de linia admirabilă a peisajului romînesc în care industria este o trăsătură esențială. Sîntem deosebit de fericiți că am avut prilejul să vizităm Republica Populară Romînă și să simțim ritmul creșterii ei, admirabila ei vitalitate. Dar ceea ce ne-a impresionat mai ales au fost oamenii extraordinari pe care i-am întîlnit. Țărani pentru care cultura devine o preocupare majoră, muncitori, unii veniți de la țară care în urmă cu ani mînuiau sapa și lopata și care astăzi conduc cu o perfectă cunoaștere tehnică mașini complicate. Cunoscîndu-i, am regăsit nu numai trăsăturile muncitorilor romîni ci și cele ale oamenilor din uzinele și fabricile noastre — trăsături tipice omului nou“.

In continuare, scriitorul Mesterházi Lajos, a vorbit despre avîntul cultural care are loc în ultima vreme în R. P Ungară, a arătat deosebita dezvoltare pe care a luat-o în anii aceștia dramaturgia.

„Spectatorul ungur, ne-a spus tovarășul Mesterházi, se întîlnește astăzi cu dramaturgul în creația piesei de teatru prin însuși faptul că el participă activ la dezvoltarea și rezolvarea problemelor celor mai actuale“.

Ceilalți oaspeți, ne-au vorbit de asemenea despre impresiile lor din Republica Populară Romînă, despre preocupările lor literare (Toth Béla lucrează la un roman cu caracter autobiografic, în care descrie viața unui ucenic tîmplar în preajma eliberării; Galabardi Zoltán are sub tipar o lucrare despre satul ungar; Ténagy Sandor pregătește un nou volum de versuri), precum și despre importanța studierii literaturii clasice și contemporane din țările socialiste frățești. „Luăm cu noi multe amintiri de neuitat, a spus Mesterházi Lajos, multe chipuri de oameni și realizări care ne-au fermecat“.

REPORTER

Desferecatele porți

LUI TITOV

Zăvorîtele porți, din azur,
Iată-le desferecate!
Și omul răsăritului
A suit scările de mătase ale gîndului,
Cu fruntea biruitoare, încununată de raze.
Semnalizînd spre crugul Casiopeei,
Spre cascadele soarelui,
Spre coiful de aur al Lunii.

Strunindu-și în frîie înaripatul Pegas
El trece în iureș
Dincolo de respirația planetei,
Dincolo de hotarele vîntului,
Unde misterele se rostogolesc
Ca niște lupi secerați de rafale.
Unde-n locul izvoarelor
Cîntă orga luminoaselor sfere
Boltindu-i arcuri de aureole.

Visul, pînă ieri, avea aripi de ceară,
Intruchipat în simboluri mitologice:
Prăbușirile lui Phaeton și Icar;
Acum, priviți-l, e viu,
Strălucitor ca diamantul,
Păstrăv de-argint în unda eterului,
Lăsînd în urmă, deschise,
Porțile cerului, desferecatele,
Și-n țăndări, sfărmată,
Pecetea străveche a necunoscutului.

Vlaicu BÎRNA

Invectivă calmă

Singurătăți de ceară ascunse în firide
Singurătăți de șarpe din ierbi, cu solzii reci
Singurătăți solemne cu gust de aguride
Murind în hrube umede și-n teci:

Noi v-am împins spre marginile lumii,
Voi v-ați retras spre marginile lumii.

Singurătăți absurde coclite-n ură verde:
Azi visul vostru lacom se pierde, se va pierde.

Singurătăți de moarte, și jaf, și cotropire
Care din banul putred și umbră v-ați născut,
Chiar dacă trupul vostru mai poate să respire,
In ura oarbă azi nimic nu vă e scut!

Noi, lumea muncii, trecem din baricadă-n zare
Pe drumul înainte, cu cîntece din mers.
Și înălțînd armindeni din proaspete frunzare,
Clădim un univers.

Victor KERNBACH

Plecarea iubitului

Plecarea ta
nu are neîndreptățita așteptare a meteorilor,
căci fără margini îmi este tinerețea.

Ascult sîngele universului,
peste tot același.
Sînt sabie mlădioasă călită de apele jarului,
mă pot îndoi în vînturile descreierate.
Știu că rădăcinile mele nemișcate
îmi călăuzesc creșterea.

Răsuflu din răsuflarea pietroaselor coline
cu turme de capre albe,
și reflect culorile cerului mușcător.

Plecarea ta
nu-mi aduce veri cu întuneric apăsător,
căci tinerețea mea poartă albe podoabe
și mersu-mi fără supunere nu are amestecurile
diforme ale începutului.
Uită-te, umerii mei sînt înroșiți de lumină.

Vera LUNGU

Materia și visele

Am frămîntat pămîntul aspru
Cu palma grea de țăran.
Și i-am băut seva dintr-un pocal
De nestemate și opal.

M-au încercuit legile de fier
Dar le-am făcut schele
Și am urcat la cer.

M-ai chemat
Să privesc iarna cu copacii bizari
Să văd stelele peste veac;
In retorte, în struguri, în aspra țărînă.
Apoi m-ai purtat de mînă
De la izvorul materiei
Ce născu ca-ntr-o vrajă
Torente de schele albastre
La fereastra unde garoafa
Stă de strajă.

Maria OCTAVIAN

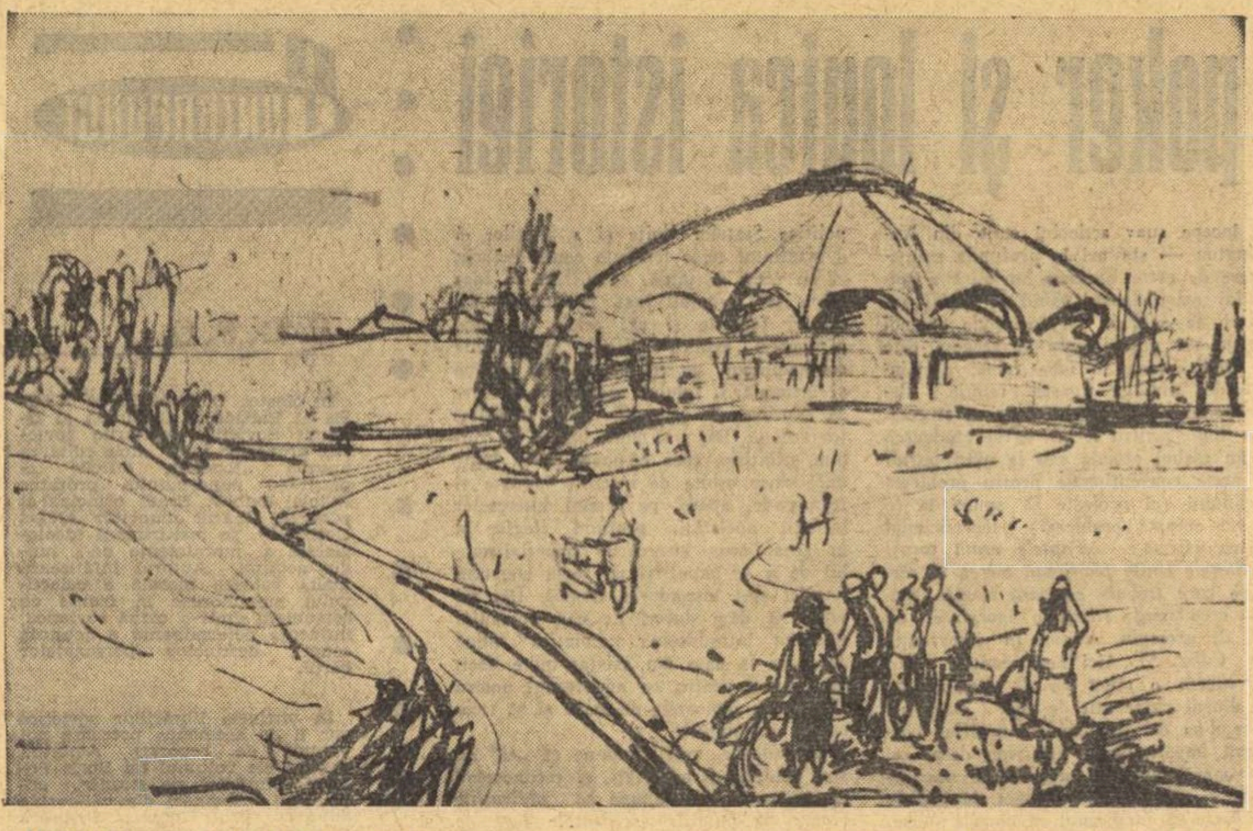

IRENA DEDICOVA (R. S. Cehoslovacă) „Noua clădire a Circului de Stat al R.P.R."

„FLORI VII"

de Nikolai Pogodin

Însemnări pe marginea repertoriului actualei stagiuni

Unde, cînd, în ce literatură dramatică am mai întîlnit astfel de caractere și astfel de probleme ?

Iată că o individualitate sau o colectivitate umană se pot zbuciuma, pot parcurge drame autentice nu numai în aprigа pendulare dintre pasiune și datorie, nu numai pe firul subțire și precar al alternativei categorice — viață sau moarte, nu numai în violenta dezbatere dintre tabere adverse, de neîmpăcat...

Dacă un membru al brigăzii comuniste conduse de Nikolai Bureatov, Lanțov, se hotărăște să părăsească uzina pentru că la altă întreprindere va primi mai curînd locuință, dacă alt membru al brigăzii, Don Carlos continuă să bea, înfruntînd colectivul, dacă Niușa își alungă de acasă copilul din prima căsătorie pentru că actualul soț e gelos pe trecutul ei, colectivul suferă, deoarece viața comunistă presupune acea legătură inseparabilă între parte și întreg. Drama este aici de o esență inedită, superioară : nu, categoric, nu poți fi fericit dacă nu sînt și ceilalți fericiți. Ea ține atît timp cît oamenii n-au aflat „secretul de-a se face fericiți unii pe alții", cum intuiește Nikolai într-un înverșunat dialog imaginar cu iubita sa, Alocika.

Nikolai vrea ca „oamenii săi" nu numai să muncească în chip comunist, dar să și trăiască astfel, să gîndească în mod comunist. De aceea se amestecă, uneori brutal, în viața lor, cu dreptatea pe care i-o dă conștiința sa clară și fermă, sentimentul că în acest fel se apropie de descoperirea marelui „secret". „De ce vă amestecați în viața altora ?... Ce vă privește pe voi cum trăiesc ?" întreabă disperată Niușa care nu poate renunța (și o înțelegem) la dragostea ei pentru Vaska, omul care i-a alungat copilul. E multă spaimă și multă revoltă în acest strigăt al Niușei, dar și multă neînțelegere. De ce se amestecă în viața ei ? Pentru că viața ei nu e numai a ei, ci și a lor, pentru că ei vor să trăiască, toți împreună și fiecare în parte, în chip comunist, iar ea... Dar să-l lăsăm pe Nikolai să vorbească : „A trăi o viață comunistă înseamnă să ne prețuim unii pe alții, și tu, tu nu-ți prețuiești propriul copil !".

★

Se aud și glasuri care spun : Dacă Lanțov vrea să plece din uzină fiindcă n-a primit încă locuință, să plece... Dacă Don Carlos continuă să se îmbete și să facă de rîs brigada, să plece... Dacă Niușa nu-și prețuiește copilul, să plece... Dar nu, răsună vocea limpede a lui Nikolai, e inadmisibil pentru un colectiv comunist să abandoneze lupta, să renunțe la ideea unei vieți comuniste *pentru toți*. Și Nikolai, acest neobosit luptător pentru fericirea colectivă, acest entuziast visător și căutător, om al generației care construiește și va trăi în comunism, se frămîntă pentru fiecare om, se bate cu dîrzenie pentru fiecare principiu, se bate cu el însuși, iar cînd i se pare că lupta a devenit prea grea, că e pe cale de a pierde bătălia, se adresează lui Lenin. Colocviul imaginar Nikolai-Lenin este, poate, cea mai frumoasă și cea mai tonică parte a piesei căci, neîntrecut evocator al personalității lui Lenin, Pogodin știe și aici, în cîteva replici numai, să sugereze impresionant profunzimea și forța gîndirii celui care a condus Marea Revoluție.

Unde, cînd, în ce literatură dramatică am mai întîlnit astfel de caractere și astfel de probleme ? Nicăieri și niciodată, pînă la dramaturgia aceasta nouă, a comunismului căci, așa cum spune Lenin în dialogul său cu Nikolai, „nimeni n-a văzut pînă acum comunismul, și noi n-avem pe cine să imităm".

★

„Florile vii", ați înțeles, sînt oamenii noi, cei care vor și izbutesc să trăiască altfel, mai frumos, mai plin, creînd alte relații, alte caractere, o altă conștiință.

Dezbaterea dramatică a piesei lui Pogodin se desfășoară în jurul acestei uriașe competiții pentru cucerirea celor mai înaintate poziții ale noului. Conflictul nu se consumă atît între caractere, cît între principii și idei, dar principii și idei vii care angajează destinele umane în cea mai interesantă problemă a actualității sovietice : *cum să trăim în mod comunist*. Personajele piesei trăiesc — cu excepția Serafimei, escroaca religioasă — pe aceleași coordonate sociale, dar coordonatele lor etice nu corespund și în acest plan se dau lupte dramatice nu numai pentru cîștigarea unor poziții, dar și a unor nuanțe care, în perspectiva viitorului, sînt decisive.

Oamenii trebuie să aleagă, să discearnă și nu e ușor ; alteori trebuie să uite sau să renunțe și aceasta e foarte greu (Alocika nu poate uita prăbușirea interioară la care a împins-o o dragoste nefericită, Niușa nu poate renunța la Vaska, Rodin nu-și poate reprima atît de lesne invidia față de tineretul care i-a luat-o mult înainte, Lanțov nu vrea să mai stea nici o zi împreună cu soția și cei doi copii ai săi într-o cămăruță), dar toți vor trebui să înțeleagă, mai devreme sau mai tîrziu, comandamentul viitorului, al acelui mod de viață nou, minunat, care e comunismul.

Piesa lui Pogodin are darul de a ridica și soluționa toate aceste probleme cu o deosebită delicatețe și înțelegere a psihologiei personajelor sale menținînd într-o cadență dramatică impecabilă, toate firele acțiunii și destinelor în mîna sa sigură de creator încercat, aceeași care a modelat chipul lui Lenin în neuitata trilogie.

Dumitru SOLOMON

CARNET cinematografic

Aproape de soare

„Aproape de soare" e aproape o reușită cinematografică.

Cîmpul de investigație al aparatului se numește Hunedoara, cu tot ceea ce implică acest nume sub raport industrial și uman.

Filmul realizează fresca (fiindcă imaginea este de multe ori pictură înaltă) muncii oțelarilor. Iată, de exemplu, încărcarea cuptoarelor cu dolomită, moment de sublimă artă cinematografică. Dialogul lipsește, oamenii se mișcă monoton pe același spațiu, fac o mișcare aproape mecanică, obsedantă prin repetare prelungită — dar simți încordarea acestor muncitori, pasiunea față de actul înalt al muncii. Și toate acestea sînt spuse cu ajutorul aparatului de filmat care urmărește mișcarea de sus, panoramic sau coboară aproape de fețele muncitorilor și detaliează fiecare cută a obrazului. Sau imaginile destupării cuptorului cînd un grup de oameni, la unison, împing o bară de oțel în timp ce flacăra le arde mîinile, pieptul, fața. E o frumusețe tulburătoare în tot ce citești (și citești prin imagine) în sufletul și mintea acestor muncitori care se luptă pentru oțelul lor, al nostru. Cineaștii i-au înțeles, s-au apropiat de ei și au devenit „oțelari". În acest **autentic** stă principalul merit al filmului care nu e făcut de bucureșteni la Hunedoara ci e, prin integrarea aproape deplină în atmosfera oțelăriei (din păcate, numai a oțelăriei), aproape de filmarea directă, documentară. Nu știm dacă aceasta a fost și intenția regizorului — Savel Știopul — care are școala documentarului, dar mi se pare că e un compliment pentru realizatori, în special actori și operatori.

Căci se petrece un fenomen, la prima vedere, curios. În oțelărie, în scenele de muncă, filmul e cursiv, realizat, are naturalețe cinematografică. Actorii nu mai sînt Piersic, Laptes, Dron ci oțelarii Hunedoarei socialiste. Se mișcă degajat, uită chiar că sînt actori de teatru, nu-l simți pe operator care caută unghiul de filmare, regizorul a dispărut pentru a face loc unei suite de imagini despre oțel și oțelari. Pagini dintr-o monografie a oțelului și a muncii pentru obținerea oțelului. Dar cum își dezbracă halatele, din oțelari autentici devin iar Piersic, Laptes, Dron. Pe stradă, la club, în restaurant, acasă și, mai ales, cînd iubesc sînt actori, pe care nu-i mai crezi.

Or, ceea ce părea mai greu de realizat — figura oțelarului, integrarea în pielea și carnea acestui personaj dificil pentru un actor care pășește pentru prima sau a doua oară pragul unei oțelării — a fost obținut într-o mare măsură. În vreme ce episoadele în care actorul s-ar fi putut simți mai integrat printr-o cunoaștere de viață și o deprindere scenică mai veche sînt reci, fade. Scena în care Piersic încarcă cuptorul cu dolomită e excelent trăită (și nu jucată) spre diferență de scenele amoroase din castel sau de pe cîmp. Aci lipsa sentimentului e vizibilă

De unde această discrepanță între părțile aceluiași film, în jocul acelorași actori ?

Cauza trebuie căutată în scenariu — Paul Anghel și Savel Știopul — căruia îi lipsește axul central. De aceea o mulțime de rotițe nu se angrenează. Acest ax central există în intenția scenariștilor. Îl observăm, îl vedem, dar nu-l trăim. Băiatul venit de la țară să se facă oțelar e încăpățînat, vrea să parcurgă în zile meserii care se învață în ani. Greșește. I se arată că a greșit. Cunoaște Hunedoara nu prin explicații abstracte, ci în ciocnirea cu oamenii combinatului care sînt profesori aspri dar drepți. Cam așa ar putea fi rezumat, prin simplificare, scenariul. Foarte bine, toate acestea se întîmplă zi de zi la Hunedoara, școală socialistă de formare a oamenilor. Dar scenariștii n-au izbutit să realizeze **un om**, cu probleme specifice, o individualitate în care se reflectă trăsături a mii de oameni din viață și care totuși **e un om**. Măiestria începe acolo unde apare viața interioară a personajului reflectată cinematografic, modul în care oțelul, muzica sau dragostea modelează caracterul omului. În „Aproape de soare" apar și oțelul și muzica și dragostea dar nu și echivalențele lor în sufletele personajelor. Căci cea mai splendidă sarjă de oțel e frumusețe rece, fără gestul, privirea, bucuria oțelarului. Bucuria există în film, munca e minunat filmată. Dar aceasta e primă jumătate a drumului spre transpunerea artistică. Cealaltă jumătate e sub nivelul primei părți și e păcat că realizatorii nu au mers pînă la capăt pentru a culege pe deplin roadele unui efort evident, a unor bune intenții care și-au găsit de multe ori realizarea în film.

Acestei realizări i-au adus o contribuție substanțială operatorii I. Anton și Gh. Fischer care au folosit nuanțele surprinzătoare ale culorii pentru a picta peisajul interior, fără să se lase amețiți de cromatică, ceea ce a fost în avantajul actorilor. Ne-au plăcut mai puțin cadrele de carte poștală ilustrată filmate la țară.

Cît privește munca cu actorii, iată capitolul „tare" al regizorului Savel Știopul. Titus Laptes e excelent, cum nu a fost poate niciodată. În orice moment deosebești sub omul aspru, uneori chiar cicălitor, grija față de cei din jur. Dorin Dron e în rol, făcînd eforturi vizibile pentru a-și individualiza personajul, construit de scenariști cam sumar. Cît privește pe Aurel Cioranu, nu împărtășim entuziasmul unora dintre critici față de creația sa din acest film. Actorul conturează un șmecher oarecare, fără identitate și care, de la începutul și pînă la sfîrșitul filmului, joacă pe o singură coardă.

Într-un rol departe de personajele create pînă acum pe scenă sau pe ecran, Florin Piersic este într-o mare măsură autentic, credem, în personajul Orșa realizat de el. În oțelărie se mișcă dezinvolt, nu pozează, nu caută aparatul, această „față" spre sală a actorului care trece de pe scenă în studio. În afara oțelăriei nu a făcut mai mult decît i-au permis scenariștii și regizorul. Poate se cerea și din partea actorului un efort pentru a suplini printr-un joc mai nuanțat inconsistența unor părți ale scenariului. Vasilica Tastaman joacă în acest film cu mult sub posibilitățile ei artistice. Dacă vina eșecului revine în exclusivitate regizorului e greu de spus, dar spectatorul vede pe ecran o fetiță ștearsă, care cu toată agitația nu poate ascunde mișcarea stîngace, și pe fața căreia nu transpare mișcarea sufletească interioară.

Ceilalți actori au fost bine dirijați, cu mențiuni speciale pentru V. Tomazian și Nicolae Praida. Costumele, bine alese. Sunetul excelent, în afara unor excese în scenele din oțelărie. Muzica (Gh. Dumitrescu) ilustrativă și cu reale calități.

Marea temă a muncii și-a găsit o parțială reflectare în „Aproape de soare" cu reușite demne de remarcat. Așteptăm filme despre bogăția vieții contemporane care să nu se păstreze doar **aproape** de realitate.

Sergiu BRAND

Ziua unei artiste

Cu mai puțin de un an în urmă, pe platourile de la Buftea, nimeni din echipa de filmare nu și-ar fi închipuit că „Ziua unei artiste" avea să apară pe ecrane ca un omagiu post-mortem adus decanei de vîrstă a teatrului romînesc, Lucia Sturdza Bulandra. Este, așadar, explicabilă emoția deosebită — născută din regrete, adînc respect, admirație unanimă față de recent dispăruta artistă — cu care publicul a primit filmul. Pe drept cuvînt, reîntîlnirea în aceste împrejurări cu unele din cele mai notorii creații ale sale : Vassa Jeleznova, Mamouret, doamna Warren, savanta Dinescu ș.a., devine mai tulburătoare. După cum imaginile care ne-o înfățișează în plină activitate, ca directoare a teatrului ce-i poartă acum numele, ca îndrumătoare a generațiilor tinere de artiști, ca activistă pe tărîm obștesc, capătă valoarea unor impresionante mărturii directe.

Firește, nu-i cîtuși de puțin lesnicios să fixezi, în cadrul limitat al unui medalion cinematografic, personalitatea complexă și tumultuoasă a celei care a fost Lucia Sturdza Bulandra. Numele ei este inseparabil legat de mișcarea teatrală din țara noastră pe parcursul a mai bine de jumătate de veac. Contribuția sa prodigioasă la dezvoltarea artei scenice contemporane a fost marcată atît de propriile sale interpretări, cît și de neobosita activitate a animatoarei de teatru, a profesoarei și publicistei.

Propunîndu-și, ca pretext, să urmărească o zi obișnuită din viața artistei, realizatorii filmului (scenariul : Valentin Silvestru, regia : Gheorghe Tobias) au urmărit, de fapt, ceva mai mult. Filmul tinde să concentreze, ca într-un focar și datele esențiale ale biografiei Luciei Sturdza Bulandra (prin intermediul unor pasaje retrospective, ilustrînd amintiri pe care însăși protagonista le deapănă), și caracteristicile artei sale interpretative (prin scene din spectacole intercalate în acțiune) și multiplele preocupări creatoare ale omului de teatru, în permanentă receptiv la înnoiri. Atenți să nu le scape elemente semnificative, cineaștii au aglomerat în film și un bogat material documentar : fotografii, desene, extrase din jurnale cinematografice de actualități, diverse alte fragmente alese la Arhiva națională de filme etc, care se adaugă momentelor reconstituite cu concursul marii actrițe. A rezultat un portret, dacă nu foarte adînc, în orice caz cuprinzător, care, incontestabil, va putea transmite generațiilor viitoare trăsăturile esențiale ale personalității creatoare a Luciei Sturdza Bulandra, neuitat exemplu de artist-cetățean, care a mers întotdeauna în pas cu timpul său, atașîndu-se deschis cauzei construirii socialismului.

Tonul filmului este reținut, pătruns de o caldă și îndreptățită venerație în fața strălucitei reprezentante a școlii teatrale romînești căreia îi e dedicat. Unele din secvențele reconstituite (în cabinetul direcției de exemplu) sînt însă forțate, lăsînd să se simtă o anume stîngăcie a regiei, care nu izbutește să redea cu naturalețe momentele cotidiene.

Am fi dorit să regăsim mai frecvent spontaneitatea fermecătoare din episodul sărbătoririi a 80 de ani de viață ai artistei sau simplitatea cu care sîntem introduși în ambianța intimă, evocatoare din locuința sa.

Imaginea — semnată de doi dintre operatorii noștri reputați : Wilfried Ott și Ovidiu Gologan — se remarcă prin calități plastice, contribuind la ținuta sobră a întregului film.

Mihai LUPU

Festivalul filmului sovietic

Cer senin

Sîntem la al treilea film realizat de către unul dintre cei mai înzestrați regizori contemporani. Se manifestă și aci deosebit de puternic personalitatea lui Grigori Ciuhrai, a acestui însetat de cunoaștere, preocupat de descoperirea și afirmarea noului în arta filmului. Grigori Ciuhrai este fidel celor mai frumoase tradiții ale cinematografiei sovietice, s-a format în spiritul acestor tradiții. Și totuși, în fiecare film Ciuhrai aduce ceva nou, ceva ce-i aparține numai lui. Este ceva din personalitatea sa creatoare, din credo-ul care-l însoțește : arta nu se poate dezvolta fără să inovezi.

Filmul „Cer senin" care se inspiră din problemele majore ale contemporaneității afirmă deplina maturitate artistică a regizorului. Cu o claritate și o simplitate impresionantă, autorii exprimă cîteva din marile idei ale epocii noastre : încrederea în partidul comunist, credința că, oricît de mari ar fi greutățile, drumul omului spre fericire este unic — cel al comunismului — și acest drum al fiecărui om în parte este drumul întregului popor. În film, fiecare erou are viața lui, preocupările și gîndurile lui, dar toate acestea, într-un fel sau altul, sînt legate de marile probleme ale întregului popor sovietic. Astahov, eroul principal al filmului, un foarte înzestrat pilot de încercare, trece prin mari greutăți. Dar atunci cînd este întrebat cum ar trăi dacă ar mai avea o viață, Astahov răspunde : „Aș trăi-o la fel ca pe aceasta". Acest răspuns exprimă marea încredere a eroului în oameni. Scenariul, aparținînd lui D. Hrabrovițki, dezvăluie aici una din principalele idei ale filmului și anume că, fără încredere în oameni, fără dragoste, fără curajul de a-ți judeca lipsurile și de a privi în adîncul sufletului omenesc, nu se poate construi societatea comunistă. Filmul „Cer senin", lucrare complexă, își desfășoară acțiunea pe mai multe planuri. Este abordată, alături de problematica de bază și tema dragostei. Sașa și Alexei sînt oameni ai zilelor noastre, capabili, ca fiecare om adevărat, de pasiuni puternice, de trăiri intense și de mărețe realizări. Dragostea lor are un sens, ea se întemeiază pe calitățile proprii omului contemporan, mai mult, pe calitățile proprii comuniștilor. Sasenka reunește trăsăturile cele mai caracteristice ale femeii sovietice, așa cum e cîntată în literatura clasică sau în romanul epocii noastre : inteligentă și devotată, curajoasă și tandră, cinstită și profundă. Autorii filmului rezolvă problema dragostei prin contrast, opunînd două destine, două biografii. Pe de o parte Sașa Lvova care știe să iubească cu pasiune, înfruntînd toate greutățile, pe de altă parte Liusia, sora ei, care cu bună știință își pierde dragostea. Iubirea înflăcărată, romantică, plină de poezie se identifică aici cu acea permanentă aspirație spre înălțimi a omului.

Filmul înfățișează frumusețea vieții în detaliile ei simple, în aspectele ei captivante, în semnificațiile ei cele mai profunde, cu o mare forță de expresie. Ciuhrai realizează un film de analiză a sentimentelor și în același timp un film de idei. Și aici, ca și în „Al 41-lea", sau în „Balada soldatului", Ciuhrai tratează totul într-un ton liric meditativ. În scenele de dragoste și în egală măsură în celelalte episoade, străbate cu strălucire un fior poetic. În scene de o remarcabilă veridicitate, Ciuhrai scrutează detaliul și, dezvăluindu-i semnificația interioară, ne face să privim dincolo de el, în inima evenimentelor reprezentate.

Filmul „Cer senin" este realizat într-o deplină unitate. Nu se poate vorbi despre părți albe, incapabile să emoționeze, de episoade mai slabe sau de o interpretare actoricească inegală. Există, în film, momente de o tensiune dramatică cu totul excepțională, există cadre în care strălucirea regizorală vibrează. Odată văzut filmul, nu se poate să nu fii urmărit de scene ca cea a trecerii trenului prin gară, a jocului cu bulgării de zăpadă, sau aceea a reîntîlnirii dintre Sașa și Alexei. Personalitatea regizorului se exprimă cu atît mai pregnant în momente ca cele amintite, momente care vorbesc fără cuvinte.

În rolul Sașei Lvova, autorii filmului au distribuit o tînără actriță de la Teatrul tînărului spectator din Leningrad. Nina Drobiseva, printr-un joc de o mare finețe, accentuează poezia, puritatea și gingășia personajului. Interpretul lui Alexei, nu e debutant, ci, dimpotrivă, un actor foarte cunoscut : Evgheni Urbanski. Jocul lui, așa cum îl cunoaștem din alte filme („Comunistul", „Scrisoarea neexpediată", „Balada soldatului") este profund, interiorizat, capabil să dezvăluie în toată plinătatea lor trăsăturile umane ale personajului. Întrebat care sînt eroii preferați, Evgheni Urbanski, într-un interviu acordat unei reviste sovietice de specialitate spunea : „Personajele pe care le prefer sînt cele care se amestecă activ în viață, cele care iubesc cu pasiune ceea ce fac".

Imaginea filmului este rodul talentului de operator al lui S. Polnianov, fost coleg al lui Grigori Ciuhrai la Institutul de artă cinematografică. Numele compozitorului M. Ziv este cunoscut, iar lucrările lui apreciate și de spectatorii care au vizionat filmul „Balada soldatului".

Prin problemele valoroase pe care le pune în discuție și pe care le rezolvă, la o înaltă ținută artistică, prin mesajul lui profund omenesc, prin concepția regizorală și prin jocul actorilor, „Cer senin" este un film cu mari merite, un film a cărui remarcabilă valoare a fost apreciată și de juriul celui de-al II-lea Festival Internațional al filmului de la Moscova, care i-a acordat cea mai mare distincție a Festivalului : Marele Premiu.

Silvia NICOLAU

Cadru din filmul „Cer senin"

CARNET teatral

„BĂIEȚII VESELI"

Teatrul „C. I. Nottara"

E vorba de o înțelegere superficială, aș spune ușuratecă a noțiunii de umor și de comedie, în general. Rețeta e bine cunoscută: „se ia" un tînăr sau mai mulți, cu fond bun, dar nevalorificat, și se arată cum sub influența familiei sau a colectivului de muncă aceste personaje negative devin oameni de nădejde. Nu ne putem ridica împotriva ideii ca atare. Ea poate constitui desigur miezul unor excelente creații dramatice, cu condiția ca datele conflictului să nu fie simplificate și cu obligația ca — în limitele genului ușor chiar — satira să nu-și piardă ascuțimea, iar personajele să posede caractere vii, autentice.

Victor Rozov, pornind de la premize asemănătoare, și-a scris spumoasele sale comedii (Dar cîtă poezie și cîtă seriozitate în abordarea acestor probleme !)

Care sînt trăsăturile negative ale eroilor, în cazul comediei lui H. Nicolaide ? Popescu Hent, Manole și Băscuță nu se țin de muncă, sînt „șmecheri" și vorbesc în argo bulevardist. Un meșter vîrstnic cu o mare experiență de viață, cu o mare dragoste de oameni și, mai ales, cu o mare încredere în ei, îi ajută să găsească adevăratul drum în viață. Acțiunea e sprijinită de o bibliotecară complet inofensivă din punctul de vedere al prezenței scenice, de o studentă aflată în practică la uzină de utemistul Dan și de un fost ucenic al meșterului, azi strungar fruntaș. Acesta din urmă însă, datorită unor complicații sentimentale survenite în urma minciunilor lansate de „cei trei", părăsește colectivul în mijlocul procesului de reeducare întreprinsă de meșter.

Iată care sînt datele comediei. Care este izvorul comicului ? Nu atît prezența unor caractere sau a unor împrejurări comice, cît limbajul bulevardist al celor trei personaje ; iată pe ce se sprijină mai ales eșafodajul comic al textului lui H. Nicolaide care nu e altceva decît o versiune mai complicată — în loc de unul, trei personaje negative în prim plan — a piesei lui I. D. Șerban „În căutarea extraordinarului". Cu o deosebire : comedia lui I. D. Șerban, axată în general pe aceeași idee, discută poetic și cu o anume profunzime unele probleme interesante pentru tînăra generație. În comedia lui H. Nicolaide se remarcă modul simplist în care se rezolvă problema celor trei personaje, facilitatea ce caracterizează întreg procesul de transformare.

Eforturile regiei (Mircea Avram, asistent Manea Enache) și ale colectivului de interpreți sînt însă demne de relevat. Se fac evidente grija pentru un ritm susținut, pentru estomparea stridențelor, în general pentru acuratețe și pentru evitarea vulgarității. Dintre interpreți, în mod deosebit se detașează Nucu Păunescu în singurul rol mai închegat și mai puțin superficial, — meșterul Udrea. Compoziția realizată de actor cîștigă adeziunea spectatorului și aplauzele i se adresează direct, în nici un caz nu vizează replicile destul de anemice pe care le are de spus. Cristina Tacoi, în Mariana, e o prezență scenică agreabilă deși, din pricina textului nu prea are ce face... și spectatorul simte aceasta. Dorin Moga, actor înzestrat, e obligat de text să refacă personajul din comedia Luciei Demetrius, „Cîntă privighetorile". Ultimele două personaje pozitive, Dan și Anca, sînt interpretate respectiv de Sebastian Radovici și Vera Lazăr. Vera Lazăr — căreia îi reproșăm din nou uscăciunea în replică și lipsa de participare afectivă — ar trebui să renunțe la tendința de „a poza".

„Cei trei", Hent, Manole și Băscuță, au găsit în Petru Popa, Valeriu Arnăutu și George Negoescu interpreți conștiincioși față de rol și înzestrați pentru comedie. George Negoescu ne-a plăcut în mod deosebit.

Decorul corect, — o sală modernă de club — este semnat de Lidia Iovănescu-Radian.

În încheiere, aș vrea să relatez următoarea scenă : în urmă cu două luni, în pauza unui spectacol, asistam la o discuție între doi interpreți al piesei lui H. Nicolaide, aflată atunci în repetiție. Unul din ei, V. Arnăutu, își făcea o adevărată problemă din modul cum va rosti replica: „sînt ocupa... și pusi" și era realmente îngrijorat cu gîndul la efectul ei. Ei bine, nu se aplaudă ! Dar nu e oare un adevărat păcat comis față de un actor tînăr, faptul de a i se încredința asemenea roluri a căror „problemă" o constituie transmiterea unei jalnice expresii bulevardiste ? Nu mai vorbesc despre păcatul comis față de public.

Dinu SĂRARU

Luptători împotriva fascismului, în Spania („Cinci cartușe").

Cinci cartușe

Războiul civil din Spania constituie fundalul filmului realizat de studioul DEFA-Berlin. Exprimarea pregnantă a unor idei ca aceea a forței unui colectiv bine sudat, în lupta pentru împlinirea unor idealuri mărețe, a unirii tuturor oamenilor cinstiți în lupta împotriva fasciștilor, face ca filmul creatorilor din Republica Democrată Germană să merite bune aprecieri.

Concepția regizorală sobră (regia : Frank Beyer) își pune amprenta pe modul de utilizare a mijloacelor specifice filmului, pe jocul actorilor, pe atmosferă, în general. Totul este simplu, reținut. Acțiunea se petrece la o mare tensiune dramatică determinată pe de o parte de greutatea trecerii unui grup de comuniști în frunte cu comisarul Witting prin zona ocupată de fasciști, pe de altă parte de lipsa de apă. Într-un scenariu scris cu pricepere de Walter Gorrisch, evoluează caractere interesante, se gradează cu finețe, acțiunile eroilor. În peisajul accidentat al Spaniei își dau mîna pentru a lupta împreună împotriva dușmanului comun — fascismul — oameni din diferite colțuri ale lumii. Frumusețea spirituală a acestor oameni se dezvăluie în film treptat, accentuîndu-se cu veridicitate complexitatea caracterelor, prilej de a evidenția, totodată, în scene de mare simplitate, eroismul revoluționarilor și ura lor neîmpăcată împotriva fasciștilor. Este redat în film în scene emoționante sprijinul oferit de poporul spaniol soldaților din armata republicană.

La crearea atmosferei un rol însemnat îl au și cîntecele interpretate remarcabil, la începutul și în finalul filmului, de cunoscutul actor Ernst Busch.

Filmul reunește un grup de actori de talent. Jocul lor mergînd pe linia concepției regizorale a filmului, și el de o mare sobrietate și reținere, evidențiază forța de caracter a eroilor, dîrzenia și hotărîrea lor, punînd în lumină odată mai mult mesajul de mari resurse umane și bogăția de idei a filmului.

S. N.

SELLA HASSE (R.D.G.) „Muncitori în tunel"

LA a XVI-a SESIUNE

Cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite se desfășoară în cadrul unei situații internaționale deosebite. Propunerile raționale și echitabile ale guvernului sovietic de a se încheia un tratat de pace cu cele două state germane și de a se rezolva pe această bază problema Berlinului, stau astăzi în atenția opiniei publice mondiale. Aceste propuneri, odată traduse în viață, vor avea darul să lichideze existența unui focar de război în chiar centrul continentului nostru. Cei ce se opun din toate puterile unei rezolvări pașnice a problemei germane, sînt tocmai aceia care își umplu seifurile cu aur, ca participanți fățiși la „boom"-ul războiului rece și provocatori înrăiți ai politicii de pe „poziții de forță". Pretextele, întortocherile și înfloriturile limbajului așa-zis diplomatic nu pot salva nici măcar aparențele celor ce se pregătesc să preschimbe sîngele lumii în proprie valută. A sosit așadar momentul să se pună capăt agitațiilor revanșarde de la Bonn, prin lichidarea nesănătosului provizorat berlinez, prin încheierea tratatului de pace cu Germania. Existența a două state germane, incontestabilă, trebuie recunoscută și pecetluită ca atare, pînă cînd germanii înșiși vor găsi căile democratice ale unificării. Nu existența Republicei Democrate Germane „primul stat cu adevărat democratic și pașnic din istoria Germaniei", cum a precizat tovarășul Corneliu Mănescu, ministrul de Externe al R.P. Romîne înaintea Organizației Națiunilor Unite, ci clica de la Bonn, care agită revendicarea armelor nucleare și preconizează efectuarea precipitată a înarmării, este aceea care amenință pacea lumii. Deci de lichidarea stărilor anormale în problema germană depinde pacea omenirii.

Adevărata agendă a actualei sesiuni este, desigur, destul de încărcată. Problemele în discuție sînt deosebit de complexe. Prin recentul memorandum sovietic se indică însă ferm căile dezarmării generale și totale.

O altă problemă, cu caracter preliminar, este aceea a componenței organului care ar primi însărcinarea să pregătească un acord privind dezarmarea. Nu este o simplă problemă de procedură, după cum nu procedurale apar problemele puse în succesiunea secretariatului general al Organizației Națiunilor Unite.

Și apoi, chiar rîndurile Organizației trebuie lărgite. Mai bine de șase sute de milioane de locuitori, — marele popor chinez, — nu-și pot spune cuvîntul la tribuna O.N.U. Lipsa Chinei populare la acest for sărăcește organizația de o contribuție esențială. Deși colonialismul a primit lovituri serioase în ultimii ani, harta globului pămîntesc, după cum remarca reprezentantul nostru la O.N.U., este încă întunecată de peste optzeci de teritorii coloniale, iar șaptezeci de milioane de oameni nu cunosc încă libertatea în cadrul independenței statale. Guvernul sovietic, propunînd ca anul 1962 să fie acela al soluționării definitive a problemei coloniale, a prezentat Adunării Generale documentul „referitor la modul în care se înfăptuiește Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale". Decolonizarea nu poate fi realizată sub călcîiul unei ocupații militare străine. Popoarele resping această perfidă tactică, ultim produs al doctrinarilor colonialismului destinat să compromită nobilul principiu al autodeterminării.

Participantă la Comitetul celor zece state pentru dezarmare, țara noastră își aduce contribuția însuflețită în această atît de importantă sesiune, spunîndu-și cuvîntul hotărît în problemele care frămîntă planeta. Conducătorul delegației noastre la O.N.U. a afirmat din nou, cu tărie, existența condițiilor pentru înfăptuirea unei zone de pace în regiunea balcano-adriatică și a readus în memoria celorlalți delegați problema vitală a educării tineretului lumii în spiritul respectului reciproc și al prieteniei între popoare. Astfel, reprezentantul unui popor care își construiește cu energii dezlănțuite viitorul, a relevat, la tribuna tuturor popoarelor, rolul tineretului în viitorul lumii.

Șerban CIOCULESCU

ELLI IOANIDU - BELOIANNIS

...Am îndrăgit din prima clipă versurile soției lui Beloiannis și știu că memoria lui Beloiannis va trăi veșnic, nu numai în inima poporului Greciei, dar și în marea inimă a omenirii întregi. Pentru că tovarășa lui Beloiannis, condamnată la moarte o dată cu el, grațiată, dar de mai mult de zece ani deținută într-o închisoare din Atena, va răspîndi prin poezia sa strălucirea caldă și vie a acestei memorii...

NAZIM HIKMET

Vreau...

Vreau să mă-ntorc în patrie
și patria mă-așteaptă.
Ani grei trecut-au fără număr
fără să-i simt pe buze aerul sărat
și ochii mei să fie fascinați
de-albastra-i mare înspumată
și de lumina, de lumina-i nesfîrșită.
Vreau să mă-ntorc în patrie.
Ani grei trecut-au fără număr
fără să văd, în clipele de-amurg,
munții ei schimbîndu-se-n mii de culori,
fără să văd năvoadele întinse pe nisip
și luntrile pescarilor ancorînd în zori la țărm.
Vreau să mă-ntorc în patrie.
Ani grei trecut-au fără număr
fără să simt răcoarea brazilor,
pămîntul revărsînd
mirezmele de pin și cimbru,
fără să simt dogoarea din amiezele de vară.
Vreau să mă-ntorc în patrie.
Ani, ani de zile au trecut
fără să spun „bună seara" țăranilor
cînd de la muncă istoviți se-ntorc,
fără să văd pe muncitori cîntînd
și încărcînd imensele vapoare
fără să-ascult cum rîd copiii din cartier.
Vreau să mă-ntorc în patrie
și ea mă-așteaptă...
De-atîția ani n-am mai văzut-o,
și de dorul ei împovărată, —
asemeni celui dus peste hotare...
Și, totuși, niciodată n-am plecat
de pe pămîntul patriei iubit.
De ani și ani de zile, — un zid
mă desparte de ea.
Atîta doar —
un zid.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU și
IANIS VEAKIS

Mireasa vîndută

O mireasă. Neprihănită, vaporoasă, suavă, albă și pură ca un crin. Cu orice ar putea fi comparată, dar nimeni nu s-a gîndit că poate fi asemuită cu politica dusă mulți ani de un guvern occidental, și încă de guvernul de la Bonn. Pînă cînd un publicist vest-german, Sebastian Hoffner, în publicația „Die Welt" a tras un strigăt puternic de alarmă împotriva dorinței exprimate de opinia publică mondială ca în problema germană și a Berlinului occidental să aibă loc tratative.

Hoffner glorifică politica Bonnului, pe care o vede a fi nevinovată și fără cusur, confundind-o cu cea a

Săptămîna

tuturor germanilor din Vest. Ascultați-l: „In cei șase ani care au trecut (de la acordul de la Paris) germanii (citiți: Adenauer et comp.) s-au comportat excelent, au fost loiali, nu s-au prezentat nicidecum ca militariști sau revanșarzi orgolioși, războinici și agresivi; au fost reținuți, plini de tact, plini de răbdare față de lipsa de amabilitate britanică nedreaptă și nemeritată".

E plin de tact domnul Brandt, specialist în discursuri incendiare pe tema Berlinului occidental. Se comportă excelent, loial, bătrînul cancelar Adenauer care s-a înconjurat numai de generali și consilieri naziști și care încurajează revizuirea frontierelor Germaniei. E reținut ca nimeni altul Franz Joseph Strauss, ministrul de război al Bonnului, care nu-și dorește altceva mai bun și mai pașnic decît arma nucleară.

Nu e ca o mireasă neprihănită toată politica Bonnului? Și nu are toate motivele să fie indignată o asemenea mireasă cînd ar fi trădată? Da, Sebastian Hoffner de la „Die Welt" țipă: trădare, de trei ori trădare! Trădare, de ce? vă veți întreba poate.

Pentru că există primejdia ca, într-un fel sau altul, să fie recunoscută existența Republicii Democrate Germane. Și ce s-ar întîmpla atunci, cînd s-ar produce un asemenea eveniment? Hoffner nu ne lasă fără răspuns: „atunci, membrul cel mai credincios al alianței occidentale, R.F.G. se va transforma în cel mai răzbunător și înverșunat adversar al ei". Hoffner se și grozăvește, începe să folosească și un limbaj vechi, răscunoscut: „Germania mai este și astăzi, dacă nu cea de-a treia putere, atunci cea de-a patra putere din lume"; pentru ca pînă la urmă să-și dea complet în petec: „O Germanie trădată, izolată, consternată și revoltată se va simți liberă de a începe un război propriu sau un război civil".

Nu mai e nevoie, cred, să adăugăm, că mireasa nu e mireasă, că e de fapt un lup, căruia trebuie să i se reteze colții, ca să nu mai poată mușca niciodată.

Ion MIHAILEANU

Jucătorul de poker și logica istoriei

După *jucătorii* lui Gogol și cel al lui Dostoievski, după pasionații jucători balzacieni, după obsedatul jucător de șah al lui Stefan Zweig, iată că literatura se îmbogățește cu portretul unui jucător de poker al secolului XX, desigur un american. El s-a născut sub condeiul ziaristului James Reston, care cîndva scria în favoarea destinderii internaționale; portretul făcut de domnul Reston nu e prea bogat — e vorba de un simplu articol — stilul nu e cine știe ce, și, la drept vorbind, noul jucător ar fi destul de neinteresant dacă nu și-ar cuceri un loc în galeria mondială printr-un amănunt care îl deosebește de toți ceilalți. Jucătorii de pînă la el, chiar și aceia de poker pe care-i descrie Sinclair Lewis făcînd nopți albe într-o cameră oarecare de hotel, aveau obiceiul să joace pe bani, pe onoarea lor, la nevoie pe cămașă, dacă erau boieri ruși chiar pe suflete de iobagi, dar în orice caz pe ceva care le aparținea și pe o miză, cît de cît, rezonabilă. Jucătorul pe care ni-l înfățișează laudativ dl. Reston joacă pe populația pămîntului. Miza e globul pămîntesc. Cel puțin așa reiese din articolul publicat sub următorul titlu kilometric, complicat și straniu: „Greșala Uniunii Sovietice este de a crede că Statele Unite dau dovadă de logică atunci cînd amenință cu războiul".

●●

Cutreeram într-o mașină cîmpiile frumos lucrate ale Iowei și Nebraskăi cînd, într-un mic ziar local care reproduce, ca alte zeci de ziare locale, articolele publicate de „New York Times", mi-a căzut sub ochi ciudata operă a domnului Reston. Nu îți venea să crezi. Vedeai în jur oameni cumsecade, preocupați de cultivarea porumbului, pașnici și prietenoși față de romîni, părînd a nici nu fi observat valurile de isterie și ură stîrnite de diverse stele întunecate ale politicii americane, — și deodată dădeai peste un adevărat manifest avînd pretenția să vorbească în numele întregului popor american, ba chiar al întregului „occident". Articolul, nu mai puțin complicat decît titlul său, avea ca teză principală următoarea idee: Logica ar cere ca Statele Unite și puterile occidentale să nu amenințe cu războiul, deoarece raportul de forțe nu le avantajează. Dar, spune dl. Reston amenințător, rușii și toți marxiștii ar trebui să știe că *„Noi, cei din Occident, nu sîntem jucători de șah, ci de poker"*.

Merită să ne ocupăm puțin de acest articol, căci rareori a fost exprimată politica aventuristă a imperialismului într-un fel mai fățiș și mai plastic; din acest punct de vedere, dacă s-ar face o antologie a scrierilor provocatoare, iresponsabile, războinice, articolul d-lui Reston ar trebui neapărat să figureze acolo, la loc de frunte. „Cel mai mare pericol de război din cauza Berlinului — începe suav articolul scris din Washington — stă azi în profunda neînțelegere de către Uniunea Sovietică a spiritului americănesc. Fiind ei înșiși jucători de șah, ei își închipuie că noi sîntem un popor logic și aceasta este în mod evident o idee falsă, dezmințită de întreaga noastră istorie". Recunoscînd cu dezinvoltură că ar fi complet ilogic pentru S.U.A. să se gîndească la un război atomic sau la unul purtat cu arme convenționale pentru problema Berlinului (el ocolește să spună în ce constă această problemă) teoreticianul nostru afirmă: *„Faptele arată totuși că Statele Unite plonjează mereu în războaie care trebuie să pară ilogice pentru «realismul științific marxist». Ce era, de exemplu, «logic» în intervenția din Cuba..?"*. Aici ne permitem să-l întrerupem o clipă pe dl. Reston. Să fie dînsul chiar atît de naiv? Oare n-a aflat d-sa că „realismul științific" consideră imperialismul american drept cel mai mare jandarm mondial la ora actuală și că, din acest punct de vedere, era logic ca jandarmul să încerce să sugrume fără rușine o țărișoară liberă aflată în imediata lui apropiere? Faptul că aventura din Cuba s-a terminat prost pentru imperialiști și pentru șeful serviciului de spionaj american, schimbat din post, nu înseamnă că ea era complet ilogică. Tot astfel, domnul Reston comite mici șmecherii declarînd „ilogică" intervenția armată a imperialismului american în Rusia după primul război mondial, cînd burghezia mondială a încercat să stranguleze statul sovietic și spune cu nevinovăție că „Statele Unite au intrat în războiul americano-spaniol din motive cu totul ilogice și au terminat prin a lua insulele celelalte, pe care nu trebuiau să le ia, nu Cuba, ci Filipinele, la șapte mii de mile de casă". Și noi, care cu mintea noastră limitată credeam că S.U.A. au intrat în acel război pentru motive de cotropire imperialistă și au luat foarte logic atît Filipinele — punte spre China — cît și Cuba, pe care au transformat-o pentru decenii în colonie! Tot astfel, noi, limitați de al nostru „realism științific", credeam că Statele Unite au comis la Hiroșima și Nagasaki o crimă care, dacă era inutilă din punct de vedere al războiului cu Japonia, era foarte logică pentru tendința S.U.A. de a intimida pe aliatul ei sovietic cu amenințarea monopolului atomic. Domnul Reston însă, care vede istoria mondială sub forma unei partide de poker, se întreabă inocent: „Și ce era logic în aruncarea unor bombe atomice deasupra Japoniei cînd războiul era de fapt terminat?". Metoda e cum nu se poate mai simplă: iei mai toate ocaziile în care S.U.A. s-au comportat ca o putere imperialistă și le declari, cu un zîmbet nevinovat, ilogice.

Firește, combătînd simplismul acestui adversar al gîndirii științifice, riscăm să cădem noi înșine într-un simplism *à rebours*. Marxiștii știu însă că viața socială e extrem de complexă și bogată în tot felul de contradicții, că însăși politica Statelor Unite și a aliaților ei e rezultatul unor tendințe contradictorii; ei nu uită, de pildă, că S.U.A. au luat parte la războiul just împotriva Germaniei fasciste și că, oricît de logic ai putea explica diferite evenimente contemporane, un rol oarecare îi rămîne și întîmplării, felului accidental în care se exprimă, în cele din urmă, necesitatea socială. Ba, mai mult, dacă e să vorbim științific, ceea ce poate părea logic unei clase orbite de interese înguste și retrograde, apare, pe planul intereselor întregii societăți, profund ilogic, și în acest sens încercările imperialismului de a se împotrivi cu forța mersului istoriei sînt într-adevăr ilogice. Dar nu vrem să dăm dureri de cap domnului Reston; introducerea „teoretică" plină de ifose la care am asistat nu e decît un pretext pentru ca americanul nostru să-și pună picioarele pe masă și să treacă la amenințări.

Într-adevăr, avertizîndu-ne că „ei" nu sînt șahiști, ci pokeriști, și recunoscînd că *„nimeni nu spune că obligațiile* (luate de puterile occidentale față de Adenauer — nota ns.) *în chestiunea Berlinului au fost logice, și chiar s-ar putea ca aranjamentele neprecise și lesne diluabile* (așa le vede dînsul) *cu privire la Berlin să treacă în istorie ca cel mai ilogic act din trista istorie a diplomației"*, dl. Reston spune: „Nu e mai puțin adevărat că logici sau nu, așa sîntem noi și gata. Există în spiritul american ideea asta încăpățînată că nu trebuie să lăsăm pe nimeni (adică pe revanșarzii vest-germani) în nevoie sau să permitem cuiva să ne îmbrîncească" (așa traduce dumnealui cererea pentru încheierea unui tratat de pace cu Germania). Dînd drumul la trîmbițele mari, cum că America „nu va tolera", declamînd ațîțător despre „această națiune" cam în stilul în care vorbeau eroii lui Caragiale despre „țărișoară", strigînd de-ai putea să crezi că cineva vrea să facă cine știe ce națiunii americane, jucătorul nostru mărturisește deodată că nici nu știe bine despre ce e vorba: *„Toată lumea... —* zice el — *cere să ne unim în jurul Președintelui și cu toții ne unim, deși pentru moment habar n-avem în jurul cărei politici ni se cere să ne unim"*.

Să rezumăm deci: ilogici, năbădăi de jucători, n-o să tolereze, dar nu se știe bine ce, o să se unească, dar nu se știe bine pentru ce, nu vor să afirme că au dreptate, da' uite așa-s ei și n-ai ce-i face...

Iar popoarele trebuie să suporte la nesfîrșit această situație, ba chiar să înfrunte riscurile unui război numai pentru că așa e spiritul american, cică.

●●

Omul nostru se ferește ca de foc să mărturisească o chestie, și tocmai aici stă pricina întregii lui pledoarii despre caracterul ilogic al politicii americane. Să ne scuze cititorul că intrăm în asemenea amănunte, dar de ce alege ziaristul din Washington tocmai pokerul ca jocul cel mai reprezentativ pentru situația actuală? Oare o fi jocul acesta mai puțin logic decît șahul? Întrebați oricare amator al acestui joc și vă va spune că esența lui nu e lipsa de logică, ci bluful. Jocul acesta inventat de americani (președintele Harding avea la Casa Albă un celebru „partid al pokerului") permite unui om care are o carte slabă în mînă să izgonească — dacă are nervi tari și știe cum să simuleze — pe unul mai tare. De sub toată argumentația ideologului american răzbate ideea aceasta: Da, or fi comuniștii mai tari, o fi raportul mondial de forțe în favoarea socialismului, o fi deci ilogic să practicăm față de ei o politică de forță, dar noi sîntem ai naibii și o să le tragem o cacialma, noi o să amenințăm cu războiul, căci sîntem niște gangsteri șmecheri, și o să-i facem să accepte situația pe care o vrem noi, chiar de o fi ilogică și nedreaptă.

Se întîmplă însă că sub acest „noi" nu se ascunde nici poporul american și nici măcar întreaga politică americană. Se întîmplă că în viață domnește mai multă logică decît vrea să admită dl. Reston. Se întîmplă că nici cel mai al dracului bluffeur nu mai are nimic de făcut cînd are în față pe cineva care posedă „o carte mare".

Uniunea Sovietică nu amenință pe nimeni. Dar forțele pașnice și antiimperialiste ale lumii sînt destul de puternice pentru a lichida orice agresor care ar trece la aventuri nesăbuite. Este de sperat că păturile dominante din occident sînt destul de raționale și dispun de suficient spirit de conservare pentru a-și da seama de asta.

Chiar și domnul Reston e mai logic decît vrea să pară. El își lasă o portiță de scăpare spunînd că *„n-o să fim chiar într-atîta de prostănaci încît să ne batem în loc de a discuta și, la nevoie mare, s-ar putea chiar să-i lăsăm pe comuniștii est-germani să ștampileze hîrtiile noastre de tranzit către Berlin"*. Ar fi și cam greu să nu lase autoritățile R. D. Germane să exercite suveranitatea asupra teritoriului lor...

Îi prinde bine d-lui Reston faptul că n-a mizat chiar totul pe provocări, că și-a lăsat această portiță. Căci iată, după ce au trecut primele năbădăi cauzate de măsurile legitime luate la Berlin de guvernul R.D.G., încep din nou să se audă din S.U.A. voci mai raționale. Generalul Lucius Clay, sosit la Berlin ca reprezentant al lui Kennedy, și liderul majorității din Senat, senatorul Hubert Humphrey Fulbright, președintele comisiei pentru afaceri externe a Senatului S.U.A. au făcut recent declarații de mare răsunet în direcția a ceea ce agenția Associated Press numește „o tactică nouă, mai elastică, pentru reglementarea crizei Berlinului".

Jucătorul de poker al domnului James Reston există totuși: prea multe semne ale existenței sale ne mai dă el încă și azi, ca să putem crede că a dispărut sau că măcar va dispare înaintea societății ce i-a dat naștere. Jucătorul de poker al domnului James Reston este un portret colectiv făcut trusturilor de armament, reacționarilor de felul lui Nixon, militarilor isterici și chiar ziariștilor iresponsabili: el trăiește, el acționează încă, dar pierde și va pierde tot mai mult.

Sergiu FĂRCAȘAN

Noua clădire a bibliotecii publice republicane „M. F. Ahundov" din Baku (R.S.S. Azerbaidjană).

„Norocul" criticului francez

Deși André Therive își intitulează articolul „Norocul și nenorocul criticii") e aproape imposibil să reții din faptele și argumentele prezentate o cît de mică justificare a primei ipostaze. De unde acest noroc? Critica literară franceză (d-l Therive nu face distincție, el voindu-se imparțial) are norocul să fie considerată părtinitoare, ignorantă și stupidă (Reproșurile vin deopotrivă din partea cititorilor și a scriitorilor). Dar acestea nu sînt decît „plîngeri secundare". Norocul cel mare al criticii franceze este acela de a fi acuzată de venalitate, de corupție. Aici, autorul se cutremură calm (orice s-ar spune, acuzația e destul de gravă, pe de o parte, pe de altă parte însă, parcă totuși e ceva adevărat...) și încearcă, jumătate ironic, jumătate sincer, să motiveze situația în limbajul scepticilor care afirmă că, înainte de toate, critica e literatură, literatura e o meserie, deci arta de a cîștiga bani printr-un soi de comerț. Prin urmare — zice scepticul, iar André Therive, nu contrazice — nu dovedești mai multă felonie cînd lauzi o carte proastă, cînd măgulești un autor mediocru, decît cînd desenezi un afiș în care se face reclamă unei ciocolăți sau unei margarine de proastă calitate. Mai mult — continuă duetul — produsele alimentare de proastă calitate pot amenința sănătatea oamenilor, în timp ce faptul că zece mii, o sută de mii, două sute de mii de cititori sînt informați că poetul cutare este un Horațiu al Saint-Germain-des-Prés-ului sau cutare romancier e o reîncarnare a lui Laclos, nu prezintă nici o importanță, paguba provocată de aceste erori fiind minimă. (După cinci ani, oricum nu se alege nimic din toate astea !...).*

Așadar, masele de cititori pot fi înșelate pentru moment, *dat fiind că scara valorilor se restabilește cu timpul. Pînă atunci, cititorului i se dă dreptul sau chiar i se pretinde să creadă că domnul X este un geniu, cu toate că n-a scris decît o singură carte, că această carte a sa e o revoluție în istoria literaturii, deși nu se îndepărtează cu un pas de plutonul mediocrităților.*

Așadar, în acest sector toate fiind în regulă, Therive se îndreaptă în direcția de unde vine adevărata primejdie: criticii universitari, profesorii „care fabrică manuale" și care, cum arată autorul articolului, „sînt infinit mai nocivi și mai vinovați". Pe acest front André Therive e mai combativ și mai lucid, (pînă la un punct însă, cum vom putea constata). El denunță megalomania celor care-și exercită funcția ca pe o jurisdicție, impunîndu-și propriul gust, nu odată îndoielnic, ca principiu normativ, inviolabil. Am putea cita, scrie Therive, (dar, din păcate, nu citează), pe unii profesori de la Sorbonna care-și practică industria în probleme pe care în mod evident nu le cunosc, nefăcînd nimic pentru a stabili o perspectivă justă, o ierarhie a valorilor. Cînd, în sfîrșit, demascarea începe să devină interesantă, revelatoare, autorul se frînează prudent, socotind că e zadarnic să-i învinuiești pe oameni, din moment ce împrejurările sînt atît de păcătoase (termenul său). Împrejurările? Da, adică epoca noastră nenorocită în care snobismul bîntuie peste tot și în care specializarea tuturor disciplinelor are ca rezultat o diferențiere extremă chiar între oamenii cei mai cultivați...

Și iată că specializarea devine o cauză a nespecializării, a ignoranței active. Bizară logică !

Trecînd la „critica activă", care se exercită în presa cotidiană sau periodică, autorul articolului din „Table ronde" se apropie vizibil de punctul nevralgic: bietul critic francez are norocul de a se afla la cheremul acelei industrii „onorabile" care se numește publicitate. Exemplul pe care-l oferă Therive este edificator în ce privește corupția publicațiilor burgheze (el nu le numește ca atare, dar o știm foarte bine cu toții) care nu pregetă să primească unele comisioane substanțiale de la persoanele ce vor fi, apoi, elogiate fără măsură în paginile lor. Dar, se întreabă pe bună dreptate Therive, marele public face oare vreo distincție între publicitatea așa-numită redacțională și cronicile sincere? Ca atare, nu este oare și criticul cinstit discreditat prin abuzurile violente ale publicității? Răspunsul e, din nefericire, afirmativ. Prin aceste procedee, arată autorul articolului, se întreține un dram de iluzie în rîndul cititorilor, escrocîndu-se totodată onestitatea criticilor în favoarea „negrilor" publicitari.

Făcînd abstracție de postura de arbitru în care se complace d-l André Therive, situația criticii franceze pe care el o relevă, dar pe care nu reușește s-o explice pînă la capăt, nu se arată prea norocoasă. De unde și titlul articolului publicat de revista „La Table ronde" — „Norocul și nenorocul criticii" mult mai aproape de adevăr, vai, prin cea de-a doua parte a lui.

D. S.

---

*) „Heur et malheur de la critique" — „La Table ronde" nr. 164, septembrie 1961.

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

În cinstea Congresului al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, editurile sovietice pregătesc între altele editarea nuvelei „Examen dificil" aparținînd cunoscutului prozator Nikolai Dubov. Eroul principal al acesteia, tînărul muncitor Alexei Gorbaciov, se maturizează ideologicește și moralmente de-a lungul acțiunii. Autorul înfățișează înalta valoare morală a colectivului muncitoresc în frunte cu comuniștii dintr-o uzină sovietică, influența determinantă a acestuia asupra destinelor personajelor cărții.

În vitrinele librăriilor sovietice vor fi de asemenea prezente noi volume de reportaj. Amintim printre ele volumul lui Boris Polevoi, „Întîlniri pe stradă", cuprinzînd însemnări din călătoriile autorului prin Uniunea Sovietică și peste hotare. Editurile anunță, de asemenea, reportaje semnate de scriitori cunoscuți ca V. Ovecikin, S. Zalighin, V. Tendriakov, și o culegere de reportaje sub titlul „Fapte și gînduri".

Dintre volumele de poezie care vor apare în zilele din preajma Congresului, amintim „Ieri și azi", de Boris Slutki, autor al cărui lirism e pătruns de un puternic patos cetățenesc. Va apare de asemenea noul volum „Primăvara" al poetului Viktor Bokov.

Unul din romanele sovietice apărute în ultima vreme este „Dimineața în stepă" aparținînd lui Vasili Volkov. Autorul activist de partid în regiunea pămînturilor desțelenite, prezintă cîteva portrete pregnante ale unor constructori ai comunismului.

Franța

La Gallimard a apărut în aceste zile o antologie a poeziei ruse și sovietice, cuprinzînd lucrări ale celor mai reprezentativi poeți, de la Lomonosov (mort în 1765) pînă la Evgheni Evtușenko (născut în 1933). Comentariile publicate în presă scot în evidență, ca o constantă a acestei poezii, profundul său caracter popular, legătura permanentă dintre creațiile poeților culți și tezaurul folcloric. De aici — spun comentariile — și deosebirile față de drumul urmat de poezia modernă occidentală. In vreme ce aceasta s-a rătăcit în hățișul unui individualism sterp, poezia rusă și apoi cea sovietică a dat glas unor aspirații și sentimente comune marii majorități a poporului, fiind expresia unui suflet colectiv.

R. S. Cehoslovacă

Volumul lui Ian Petrmihl, intitulat „Cincisprezece ani de literatură cehă" discută perioada 1945—1960, subliniind legile interne care au guvernat dezvoltarea literaturii din acea epocă. Săptămînalul „Literarni Novini" observă: „Cartea merită prețuirea unanimă și va deveni necesară fiecărui om care vrea să cunoască literatura cehă".

Africa Centrală

În Kenia și Tanganika „coloniii" britanici frecventează cinematograful în medie de 40 ori pe an. In acest timp africanii trebuie să se mulțumească cu un bilet la 35—40 ani odată (ceea ce depășește vîrsta lor medie).

Locuitorii Republicii Centrale Africane aveau la dispoziție un bilet la 10 ani, iar cei din Ciad la... 25 ani (dacă n-am ține seama de faptul că biletele erau vîndute cu precădere albilor).

In Niger și Volta Superioară, unde „colonii" reprezintă unul la mie din populație, totalul biletelor cumpărate de ei se ridică la treizeci la sută. Și, revenind la Republica Centrală Africană, în cele 3 (trei) cinematografe din țară, cinci mii de albi ocupau spre sfîrșitul dominației colonialiste franceze 99% din locuri, pe cînd „băștinașilor" le revenea... un bilet la o sută de ani (adică odată la trei vieți și ceva, judecînd după vîrsta medie).

R. F. G.

Iată o parte din cotidienele și periodicele pe care B.N.S. (Uniunea Studenților Naționaliști) din R.F.G., organizație neohitleristă, le recomandă membrilor săi: „Deutsche Hochschullehrerzeitung" destinat personalului didactic din învățămîntul superior și mediu. Publicația e cunoscută pentru faptul că neagă crimele hitleriste; „Die Aule", periodicul studenților neofasciști austrieci; „Der Deutsche Beobachter" (un avatar al sinistrului „Voelkischer Beobachter" editat de Goebbels?) și... „Meilsteine", editat de... Oberlaender, fostul S.S. pe care protestele opiniei publice progresiste din R.F.G. și lumea întreagă l-au măturat din administrația de la Bonn.

Uniunea Sud-africană

— Numele?
— George Washington September.
— Faci pe nebunul?
— Nu, domnule, așa mă cheamă, George Washington September.
— September... fără nimic? întrebă el uitîndu-se în altă parte.
— September, domnule. (Îi știu eu pe de-alde ăștia, omule, și tremura sufletul în mine.)
— Așa mai merge. Unde lucrezi?
— Bantry Road 4, Sea Point, Cape Town.
— S-a făcut, zice. Ieși afară.

Apoi m-a pocnit cu dosul palmei, o dată, de două ori, poate de patru ori. Cu sete. Cînd a isprăvit, am simțit gustul sîngelui și buza despicată.

(Fragment din romanul „George Washington September, domnule" a scriitorului sud-african expatriat Ronald Harwood).

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.28; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23 25.

Bib Rey

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 43 (397)
joi 19 octombrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Drumul urmat de partidul nostru a avut o însemnătate uriașă pentru întărirea unității țărilor socialiste, pentru întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale, pentru menținerea păcii generale și pentru preîntîmpinarea unui nou război mondial. Au crescut și mai mult prestigiul și autoritatea statului sovietic pe arena internațională. Consfătuirile reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești au dat o înaltă prețuire rolului P.C.U.S. în mișcarea comunistă și muncitorească internațională.

(Din Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C.U.S. la cel de-al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, prezentat de primul secretar al C.C., tovarășul N. S. Hrușciov).

SALUT FIERBINTE CELUI DE-AL XXII-LEA CONGRES AL P.C.U.S!

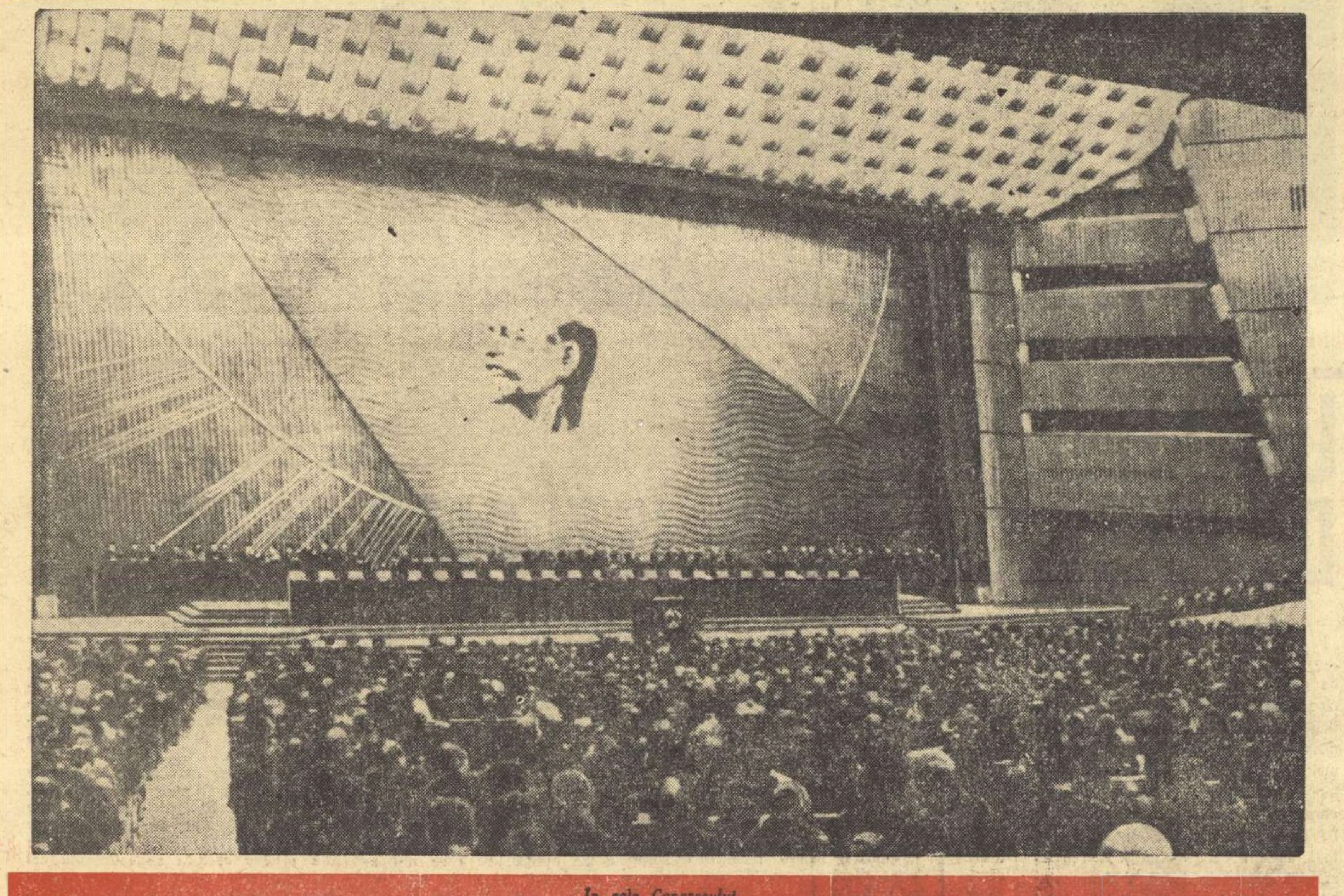

In sala Congresului

Ziua de mîine

Grăind despre comunism, proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, arată că munca va înceta de a fi numai un mijloc de existență și se va transforma într-o adevărată creație, într-un izvor de bucurie. „Omenirea, — spune proiectul de Program — intră în perioada unei mărețe revoluții tehnico-științifice, legate de stăpînirea energiei nucleare, de cucerirea Cosmosului, dezvoltarea chimiei, automatizarea producției și alte realizări dintre cele mai importante ale științei și tehnicei...". „Numai socialismul poate să înfăptuiască această revoluție și să folosească roadele ei în folosul societății...".

Intr-adevăr, numai comunismul va putea instaura pacea și munca în liniște, și nimeni nu va mai plînge pe pămînt, decît doar la bucuriile prea mari! Omenirea are de construit și de iubit soarele și toate frumusețile! Acesta este adevărul ce se desprinde din cuvîntul Proiectului: liniște, pîine, poeme și monumente... Oricine citește Proiectul, se uită înainte cu bucurie, speranță și încredere. Dacă farmecul ne-ar putea preumbla prin incomensurabilele stadii ale timpului, n-am afla alt document care să reverse în sufletul uriaș al omenirii torente de speranțe... Cuvîntul Proiectului depășește tot ce a nădăjduit omenirea atît de chinuită în lungul atîtor războaie, și spulberă toate nesiguranțele și îndoielile. Cuvîntul „Pace" va rămîne însemnat veșnic în inima omenirii, această orgă gigantică atît de des cutremurată de furtunile istoriei, va dăinui în curgerea generațiilor, și tot ce se va construi va fi datorat comunismului.

Dacă n-ar fi Uniunea Sovietică să înfrîneze cu puterea ei și să răspundă prompt oricărei agresiuni, tot ce a scornit geniul omenesc, toate descoperirile din lungul timpurilor, toate bunurile adunate mii de ani, s-ar prăbuși în haos, omul ar deveni groparul istoriei lui pline de zbucium.

Distrugerile le rîvnesc cei ce pun la cale masacrul, urmînd legile unei contabilități drăcești, în birourile fabricanților de bombe atomice... Insă acești contabili sinistri uită un amănunt considerabil, că popoarele cer și strigă din toată inima, „Pace..." Evaluînd cîștigurile de pe urma unui eventual măcel, acești contabili uită că pentru război trebuiesc oameni, și oamenii de bună credință, luptătorii pentru pace din toată lumea, au arătat omenirii întregi că nu trebuie să se mai lase înhămați la carele mortuare...

Asupra acestor adevăruri cugetam într-o zi de toamnă, și țin minte cum am stat locului, și cum m-am uitat cu și mai multă iubire la pămînturile natale din Nord... Inceputul de toamnă pusese primele culori de foc frunzelor, și pe cîmpiile golite umblau tractoarele. Mă uitam la oamenii tineri, și parcă îi vedeam luminați de zorii viitorului. Pace totală și definitivă pe pămînt? Ce altă fericire poate visa inima tînără, deschisă spre muncă și iubire, ca floarea-soarelui? Văzduhul limpede al meleagurilor mele era străbătut de stoluri albe, ca de niște învîlvorări de mătasă, evoluînd spre soare necontenit. Și înainte de a se izărî dincolo de cheutoarea orizontului către miazăzi, stolurile călătoare se întorceau iar și mereu, parcă luîndu-și rămas bun, și parcă urînd omenirii ca la primăvară, la întoarcerea lor, să ne afle mai aproape de arborele păcii definitive a comunismului, sădit pînă în adîncul timpului, iar la ferestrele noastre să afle mai multe zîmbete, mai multă lumină... M-am apropiat de oamenii tineri și i-am văzut cum înfig, cu și mai multă putere plugurile desțelenitoare, și cum ochii lor parcă aveau în adîncimi farmecul holdelor din viitor... Satele de pe întregul pămînt crescute la înflorire de orașe, toate înapoierile umilitoare și toate rămășițele de înapoiere definitiv lichidate din viața oamenilor, toate valorile creatoare ale popoarelor ieșite la iveală... toate uneltele construind în cîntările păcii și bucuriei... iată viitorul omului!

Nimic n-ar fi fost cu putință, însă, dacă omenirea n-ar fi avut un titan ca Vladimir Ilici Lenin, și o putere generatoare de incontinue valori materiale și morale, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Aștrii construiți de mîna omenească au ridicat la înălțimi incomensurabile numele lui Lenin și faima Revoluției, pînă în scînteietoarele continente de sus... Fără lupta lui Vladimir Ilici Lenin, fără mintea lui înaripată, ar fi întîrziat cine știe cît atîtea din minunile secolului XX și mîndria de constructor a omului n-ar fi cunoscut apoteoza prezentului! Ideile comunismului ne învață să visăm, să îndrăznim a vedea vîrfurile falnice ale stejarilor într-o ghindă și marea într-o cîmpie, la o fîntîniță veche unde se adună în sobor doar păsările singurătăților! Pînă acum cîțiva ani, își puteau sfărîma capul toți geografii din lume,

Eusebiu CAMILAR

(Continuare în pag. 3-a)

OMUL ÎNĂLŢIMILOR

Nespus de drag ne este acest om sovietic, măreț în simplitate și în curaj, încrezător în forța poporului, a partidului care l-a investit cu misiunea de a se desprinde de globul terestru, de a cerceta și studia necunoscutul înălțimilor, pînă la Gagarin și pînă la el atît de abstract și de îndepărtat percepției umane. O călătorie în cosmos, o privire asupra bătrînului pămînt, este pentru oricine mai mult decît un vis, un act grandios, o contribuție uriașă adusă științei și progresului. Iar această izbîndă extraordinară a fost posibilă numai datorită socialismului, orînduirii care a generat schimbări radicale în societate, dînd impuls, dinamism și energie construcției materiale, orînduire în care efortul creator se îmbină armonios cu previziunea.

Ne-a vizitat timp de trei zile Gherman Stepanovici Titov, erou cosmonaut, oaspete și prieten apropiat. L-am văzut într-o zi însorită de toamnă coborînd din turboreactorul IL-18, l-am privit cu încîntare la mitingul oamenilor muncii de la sala Palatului R.P.R., apoi la conferința de presă ce a avut loc la Casa Scînteii. Dar, mai ales, l-am auzit vorbind, rostind cuvintele cu același glas vibrant, care la 6 și 7 august ne anunța din eter:

„Pe bord totul e în ordine",

„Am luat masa, mă simt perfect",

„Suport excelent starea de imponderabilitate",

„Mă culc. Dragi moscoviți, noapte bună".

Cu Gherman Titov, omul care a trăit 17 zile și 17 nopți în 25 de ore, care a sfîșiat o eșarfă din negura cerului pentru a descoperi în fața tuturor visătorilor realități neștiute, pămînteanul care a întins mîna mai aproape de stele și care a privit cu ochi uluiți frumoasa Terra din înălțimi, cine n-ar vrea să se întîlnească? Mulți, foarte mulți dintre noi au avut acest prilej; Bucureștiul, Ploieștiul, Brașovul și alte localități l-au întîmpinat cu steaguri și flori, l-au petrecut în urale nesfîrșite, ca pe un sol iubit din răsăritul luminos. Iar el, zîmbitor și emoționat, de la tribună sau din mijlocul mulțimii, a ținut să ne asigure de dragostea lui fierbinte, spunîndu-ne: „Voi povesti prietenilor mei, oamenilor sovietici, cum am fost primiți în Romînia, ce calde sentimente de prietenie nutrește poporul romîn față de poporul sovietic".

Da, așa este, Gherman Stepanovici Titov, nouă ni-i deosebit de scumpă prietenia cu Marea Uniune Sovietică, cu poporul care a construit, primul în lume, orînduirea socialistă, făcînd un salt colosal în istorie și care, prin Congresul al XXII-lea al P.C.U.S., prin Programul aflat în dezbatere, deschide noi și mărețe perspective spre societatea comunistă atît de apropiată.

Ştefan GHEORGHIU

UN EVENIMENT DE ÎNSEMNĂTATE ISTORICA

Cel de-al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și-a început lucrările. Privirile întregii umanități sînt îndreptate spre Moscova, spre Congresul ce va adopta noul Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, constituție grandioasă a construirii comunismului, eveniment ce deschide întregii omeniri o perspectivă de lumină și de fericire.

Intr-adevăr, niciodată nici un partid, nici o forță politică nu și-a asumat o misiune mai complexă ca gloriosul partid al lui Lenin. De la apariția în arena lumii a Manifestului Comunist ce purta semnăturile lui Marx și Engels, cel de al treilea Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este documentul cel mai de seamă pe care l-a elaborat vreodată mintea omenească, chezășie a unor înfăptuiri gigante, avînd un singur obiectiv: fericirea omului.

Programul pe care-l va adopta Congresul, și care va deveni în acest chip un statut uriaș de muncă și creație pentru toate popoarele marii patrii ce construiește comunismul, depășește frontierele Uniunii Sovietice, constituind un orizont de lumină și încredere pentru oamenii muncii de pretutindeni, pentru toate popoarele doritoare de progres și de pace.

Planeta întreagă, emoționată și stăpînită de un adînc sentiment de încredere, știe că acest Program va fi adus la îndeplinire și depășit, fiindcă a fost elaborat și reprezintă rodul eforturilor acelora care au realizat Revoluția din Octombrie, i-au înfrînt pe intervenționiști, au pus bazele și au înfăptuit primul stat socialist din lume, au înfrînt pe hitleriști, redînd omenirii liniștea, dreptul la viață și la speranță.

Toate aceste rezultate istorice, influențînd în chip pozitiv progresul întregii omeniri, sînt o chezășie că sarcinile puse de Program vor fi duse la capăt în mod exemplar.

Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, prin adoptarea tezelor conținute în Program, constituie o contribuție esențială la îmbogățirea gîndirii marxist-leniniste și a practicii revoluționare, fapt pentru care a și fost numit de mințile cele mai înaintate ale vremurilor noastre Manifestul Comunist al epocii noastre.

Acum un veac și mai bine, Marx și Engels au dăruit umanității o însuflețitoare făgăduială și o chemare viguroasă la luptă. Manifestul epocii noastre dă oamenilor de pretutindeni asigurarea că visul concret, lucid și exact, nutrit veacuri întregi de oamenii muncii de pe întregul glob, se apropie de atingerea țelului său suprem.

In zece ani și în cel mult douăzeci de ani societatea comunistă va fi construită ca o rampă magnifică de la înălțimea căreia își vor lua zborul spre cuceriri similare atîtea nenumărate alte popoare.

Comunismul nu este o marfă de export, și fiecare popor ajunge la acest prag suprem al gîndirii și al creației prin eforturi proprii. Dar gigantul cosmodrom, fără precedent în istorie și fără asemuire, pe care-l reprezintă societatea comunistă a popoarelor sovietice, înseamnă un ajutor grandios dat istoriei contemporane. Așa cum, îndărăt cu patruzeci și patru de ani, salvele Aurorei anunțau lumii nu numai sfîrșitul împărăției țariste, dar și începutul noului ev, tot astfel Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, cea mai exemplară concentrare de forțe creatoare din istoria omenirii, sintetizează chemarea eroică adresată umanității pentru construcția celei mai bune dintre lumi, înăuntrul căreia Omul, această mîndră ființă atotputernică, născocitoare de minuni uimitoare, își va dobîndi climatul ideal de viață și izbînzi.

Incă o dată, Uniunea Sovietică își achită datoria sa internaționalistă cu fidelitate și generozitate.

Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice reafirmă încă o dată poziția statului constructor al comunismului în chestiunea păcii și a războiului. Niciodată armele n-au putut decide diferendele dintre popoare într-un chip echitabil. Nu războiul este cel chemat să videze conflictele dintre oameni, ci rațiunea sănătoasă și efortul creator. Imperialiștii înțeleg să răspundă umanismului sovietic cu zăngănitul săbiilor. E firesc ca Uniunea Sovietică să-și ia toate măsurile de apărare, pentru ca acei ce zăngăne armele să fie readuși la luciditate. Nu este pentru nimeni un secret că patria lui Lenin, că întregul lagăr socialist are astăzi asemenea arme capabile să dea un răspuns fulgerător și nimicitor oricărei inițiative, oricît de hazardate și iresponsabile ar fi. Puterea Uniunii Sovietice, cunoscută și stimată de oamenii muncii de pretutindeni, nu formează obiect de controversă nici mă-

Zaharia STANCU

(Continuare în pag. 2-a)

Cea mai înaltă conştiinţă

In monumentalul proiect de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice se acordă o importanță considerabilă dezvoltării armonioase a personalității umane. Acestei dezvoltări i se creează, în perioada construcției desfășurate a comunismului, condiții extrem de prielnice. Invățămîntul public, se spune în proiectul de Program, „va contribui la formarea membrilor multilateral dezvoltați ai societății comuniste, la rezolvarea uneia dintre cele mai importante probleme sociale — înlăturarea deosebirilor esențiale dintre munca intelectuală și cea fizică".

Dacă ținem seamă de punctul din proiectul de Program extrem de important care prevede reducerea timpului de lucru, ceea ce va avea drept rezultat că „timpul liber al oamenilor muncii se va mări considerabil", vedem ce uriașe proporții va lua creația culturală în următoarele două decenii și ce largi posibilități de participare la această creație se deschid pentru toți membrii societății. Realizare de o însemnătate capitală, nemaiîntîlnită pînă azi în istoria omenirii și care nu putea să apară decît într-o societate în care, cum a prevăzut Marx, „autoînstrăinarea" omului de el însuși din cauza proprietății private este desființată, ducînd astfel la „completa emancipare a tuturor simțurilor și însușirilor omenești".

Odată și paralel cu crearea și dezvoltarea bazei tehnice materiale a comunismului, în Program se acordă un loc larg construcției culturale, asigurîndu-se acesteia un rol primordial: „De creșterea nivelului cultural al populației depind într-o măsură enormă avîntul forțelor de producție, progresul tehnicii și organizarea producției". „Cultura comunismului care a preluat și dezvoltă tot ce a creat mai bun cultura mondială, reprezintă o treaptă nouă, superioară în dezvoltarea culturală a omenirii".

Odată cu transformarea economică și socială, în construcția desfășurată a comunismului se efectuează o profundă transformare morală a omului. Odată cu bazele materiale ale societății se construiesc bazele ei morale, prin educarea oamenilor în spiritul moralei comuniste, căreia Programul îi

Al. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 6-a)

Izvor de bucurie

La ora cînd va ajunge numărul de față al revistei noastre în mîna cititorilor, aparatele telegrafice și cablurile telefonice din lumea întreagă vor țăcăni și vor zumzăi și mai sonor, inimile oamenilor vor bate mai puternic, imaginația le va fi devenit mai exuberantă, iar cuvintele vor fi mai aprinse de înflăcărare, dat fiind că trebuie să exprime salutul nostru către delegații întruniți la Moscova, la cel de al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, pentru a dezbate și a adopta cel de-al treilea Program al Partidului lor, programul construirii societății comuniste! Obiectul Congresului va exercita o influență de importanță istorică, dar nu numai asupra dezvoltării popoarelor sovietice ori a popoarelor celorlalte țări socialiste. Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. deschide o nouă eră pentru populația întregului glob pămîntesc.

Ce înseamnă societatea comunistă pentru noi? La întrebarea aceasta răspunde, pe 160 de pagini, noul proiect de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, pe care de luni de zile îl dezbate întreaga omenire. Să-i rezumăm esențialul în așa fel ca pentru oricine să fie limpede: în societatea comunistă se împlinesc toate acele nenumărate lucruri mai Frumoase, Superioare, pe care cei mai renumiți gînditori nemarxiști ai omenirii socoteau că s-ar găsi fie într-un viitor foarte îndepărtat, fie în lumea viselor. Omul sovietic le-a apropiat toate acestea pînă la o perspectivă de abia douăzeci de ani. Vorbind despre această societate a viitorului apropiat obișnuiam noi să citām definiția dată de clasicii marxism-leninismului: aceasta va fi o societate în care va munci „fiecare după capacitatea lui" și va primi „fiecare după nevoi".

Proiectul de Program arată de pildă că „producția comunistă cere un înalt grad de organizare, precizie și disciplină, care se asigură nu prin constrîngere, ci pe baza înțelegerii datoriei față de societate și care sînt determinate de întreaga structură

NAGY István

(Continuare în pag. 2-a)

Un oaspete drag

Anul acesta, luna prieteniei romîno-sovietice se desfășoară sub semnul unor evenimente deosebit de importante: după vizita în Uniunea Sovietică a delegației noastre de partid și guvernamentale, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej; în plin Congres al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice care dă imaginea comunismului; în entuziasmul vizitei pe care eroul cosmosului, Gherman Titov, a făcut-o în țara noastră.

Vizita lui G. S. Titov a dat manifestărilor de prietenie romîno-sovietice un simbol prețios și cuprinzător. A pășit pe pămîntul patriei noastre, ne-a văzut Capitala cu oamenii ei ospitalieri și entuziaști, a văzut priveliștile munților și cîmpiilor noastre, ne-a văzut orașele, satele, i-a cunoscut pe oamenii muncii, pe țăranii colectivelor, acel care poartă în gene pulberea sclipitoare de stele și pe chip trăsăturile tinere și luminoase ale unui cuceritor al cosmosului.

Gherman Stepanovici Titov s-a arătat în ochii noștri ca unul ce întrupează, prin lupta sa fără precedent, triumful științei și al tehnicii puse în slujba păcii și a prieteniei între popoare, ca și curajul și forța eroică a omului sovietic însuflețit de cel mai înalt ideal al lumii contemporane.

Dar prezența lui aici nu a adus doar un salut al marelui popor sovietic prieten. El a fost purtătorul unei semnificații, generînd nu numai simpatie și entuziasm, ci gînduri și meditații mai largi.

Născut în 1935 într-un mic sat din Altai, dintr-o familie de învățători, el este în toată structura ființei sale un fiu al socialismului, crescut de el în învățătura marxist-leninistă, în mijlocul unei societăți socialiste. Și apoi, fapta lui nu este independentă de fapta oamenilor de știință și a tehnicienilor sovietici care au alcătuit acea navă-minune, „Vostok 2", ce a țesut filigran de căi prin spații astrale. El este încununarea victoriei socialismului și a omului nou, omul sovietic.

Cucerirea cosmosului de către Uniunea Sovietică nu este o întîmplare. Numai un stat socialist care nu a precupețit nimic pentru valorificarea la maximum a însușirilor spirituale ale fiecărui om, a putut să creeze oamenii și condițiile în care cucerirea cosmosului să fie nu numai visată dar și realizată.

In leagănul familiei Titov n-a apărut atunci, în 1935, un cosmonaut, ci un copil. Cosmonautul e opera socialismului, a unei noi concepții de viață, a întregului climat de știință și cultură dintr-o uriașă țară, a unei educații în spirit eroic, a unui întreg popor de eroi, plin de vise îndrăznețe. Și el nu poate fi despărțit de savanții și tehnicienii sovietici, frații lui spirituali, făpturi minunate ale aceluiași socialism.

Gherman Stepanovici Titov nu poate fi prețuit aparte de spiritul care a inspirat proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

El este o strălucită întrupare a omului nou, sovietic, o demonstrație ilustră a ceea ce poate crea morala comunistă: devotament față de cauza comunismului, dragoste față de patria socialistă, muncă pentru binele societății, înaltă conștiință a datoriei obștești, ajutor reciproc tovărășesc, cinste și sinceritate, puritate morală, simplitate, modestie...

Gherman Stepanovici Titov este încă de astăzi un om al anului 1980, un cetățean cu anticipație al primului stat comunist din lume.

Viața materială a cetățenilor Uniunii Sovietice va arăta în comunism așa cum o prezintă proiectul de Program, dar omul care va trăi atunci, cetățeanul comunismului, trăiește de astăzi în mii și sute de mii de exemplare în Uniune, și chipul lui arată așa cum arată chipul moral al lui Gherman Stepanovici Titov.

El trăiește, cu anticipație, nu numai în anul 1980 ci în anul 2000. Pe străzile Bucureștiului, în noile lui cartiere, la Brașov, a fost un om al anului 2000.

Ochii lui care ne-au privit, care și-au împărțit privirile tuturor, cu dărnicia luminii soarelui ce se divide și rămîne întreagă în fiecare rază, — cum spune Rostand — acel Titov al vremii viselor de călătorii în stele, — să nu uităm că de acolo de sus, de la sute de kilometri au cuprins în cîmpul aceleiași priviri țările noastre vecine, laolaltă, ca pe-o unică grădină.

Și privirea aceea a realizat viziunea cosmică a prieteniei romîno-sovietice.

Demostene BOTEZ

G. S. TITOV despre literatură și Cosmos

Imi place o carte care-mi spune: iată ce oameni trăiesc în lume, ce oameni minunați trăiesc pe pămînt. Cred că scriitorii, oamenii de artă sînt datori să creeze în operele lor chipul contemporanilor noștri. Atît al contemporanilor, aș spune eu, cît și al oamenilor viitorului. Acest lucru este foarte important. O dată cu construirea societății comuniste în țara noastră omul nu numai că se va îmbrăca bine, se va hrăni bine — în comunism omul va munci după vocația sa. Așadar, el va munci cu mai multă tragere de inimă și astfel, în domeniul respectiv se vor realiza succese și mai mari. Tocmai de aceea spunem că cucerirea Cosmosului este direct legată de construirea comunismului în Uniunea Sovietică. Din moment ce în comunism omul va munci cu mai multă tragere de inimă, vor apare nave cosmice mai bune, care-l vor duce spre alte planete ale sistemului nostru solar. Și, după părerea mea, tocmai despre acestea trebuie să se scrie. Iată ce legătură văd eu între literatură și Cosmos.

(Dintr-o declarație făcută presei noastre).

ÎN ACEASTĂ SĂPTĂMÎNĂ... POEZIA

Carnet liric de G. Tomozei („Luceafărul" din 15 oct. a.c.) constituie un ciclu izbutit, împlinit, în înțelesul propriu și uitat, de „cerc" al cuvîntului — chiar dacă linia nu este egal de fermă. Noțiune convențională, grupaj mai mult sau puțin întîmplător, ciclul nu implică, în principiu, obligația unității interne. Versurile componente sînt tot atît de legate între ele, cît foile unui carnet, ca să rămînem în limbajul poetului. Nu este neapărat necesară nici unitatea, să spunem externă, de temă, care — oricum — nu conferă prin sine un merit. Cînd însă există, omogenitatea e binevenită. De ce natură este solidaritatea poeziilor la care ne referim? Mai subtilă, ținînd de o țesătură, o stare de spirit identică, dincolo de coincidențele tematice, reale, dar restrînse la cîteva poezii, și dincolo de motivul de sezon al toamnei, care, e adevărat, furnizează autorului cîteva elemente pentru formele utilizate, din bagajul ei tradițional, — frunze căzute, copaci desfrunziți, lumina auriu-stinsă, — și care, mai mult decît atît, alcătuiește un fundal pentru majoritatea poeziilor, un ecran de proiectare puternică sau discretă, a imaginii. Starea de spirit unificatoare a acestor meditații despre pace și viitor ar putea fi definită printr-o contemplație mîngîioasă a elementelor și unor ipostaze ale omului contemporan (ca și cum poetul s-ar plimba cu degetele peste univers) dar activă, susținută de încrederea în triumful vieții, în forțele noi ale societății.

Punct de plecare, toamna stîrnește melancolii și reflecții pe marginea dizolvării formelor de viață sau de civilizație. In „Grădini semiramide", dezolarea peisajului se asociază cu amintirea simbolică pentru soarta atîtor monumente și culturi, întristarea se dizolvă însă aproape fără crispare, în convingerea nutrită de bogate confirmări, că civilizația comunismului este în stare să producă noi creații înscrise într-o continuitate superioară, întrucît, ieșite din mîna omului sînt închinate lui. In plus, ele răscumpără eforturile consumate în durere, ale anonimilor care au ridicat grădinile Semiramidei, în orice întruchipare: „Răscumpărăm speranța ucisă, clipe curse — / și truda cheltuită-n minuni fără pereche / și visul sfînt și steaua din vîrful Marei Urse / restituindu-ne legenda veche". In „Cîntec", atitudinea se pronunță la un mod declarat: „Nu, toamna nu e marea ce leagănă amare / corăbii vechi ca osemintele de sare / ...Iar somnul nu e moarte, nici stea în coborîre / pe-nsîngerate dîre." Impulsul nostalgic, dispoziția spre abandonare, se convertesc într-o redresare a energiilor și o invocație a păcii, în care accentul: „și ești flămînd de pace, / flămînd, flămînd, flămînd" nu degajă atît înverșunare, cu atît mai puțin exasperare, cît subliniază o particularitate a spiritului nostru, o trăsătură a omului. Polemica cu toamna, reluată în „Pădure moartă, pădure vie", să nu ne înșele asupra climatului lăuntric al poetului. Același deșert al naturii, pe care se grefează viziunea prăpădului atomic, uneltit de vrăjmașii păcii, e sinistru doar dacă, printr-o suspensie a imaginației sau într-o clipă de disperare, am concepe planeta fără oameni și lumea, societatea, fără luptătorii socialismului, fără dușmanii războiului. Ipoteza este strict retorică. Credința în puterea vieții și a idealului comunist, exclude eventualitatea: „Fără noi, ziua se năruie... Fără noi, sub mari ciuperci de fum / ca o cămașă de zale, groaza, oarbă, / s-ar lipi de pielea pămîntului, / tatuată cu fire de iarbă"... „Sîntem umanitatea-n marș spre stele /, Inaintăm. / Prima stea cucerită e steaua pe care stăm". In această perspectivă, viitorul, firește, apare ca o realitate nu iminentă, ci prezentă, trecerea de la un timp la altul efectuîndu-se ca pe un plan înclinat, ca pe o pantă dulce. Viitorul nu este așteptat și nici solicitat cu anxietate. A și sosit. Iar dragostea pentru el, pentru ceea ce altădată ar fi fost cel puțin o incertitudine, de nu o sursă de tăgadă, crește din atașamentul pentru pămînt, simbolul duratei, al permanenței. Trecutul se deschide, îmbrățișează viitorul. Imaginea propriu-zisă a viitorului cosmic se articulează din date curente, „domestice", și relațiile care se vor generaliza, au de pe acum un caracter intim, urmînd să stîrnească aceleași emoții, ca și acelea care ne animă în spațiul nostru terestru, în viața de toate zilele: „Știm, va veni o zi / cînd crainica emisiunilor de radio / ne va vorbi: Cuvintele s-or cerne / ca niște frunze de argint, subțiri: / Dragi ascultători, bunăseara. / Buletinul de știri. De peste hotare, / Moscova: Agenția Tass transmite / A venit primăvara! / New York: A venit primăvara..." In „Frunze", în decorul în care toamna înscrie pe frunze numele poetului, acesta așteaptă avionul poștei interplanetare ce trebuie să aducă scrisori de la prietenii din Lună, fără febrilitatea distanței, cu liniștea cu care știi că sosește factorul. Concepția despre cucerirea viitorului, ca o transpunere a raporturilor de pe pămînt, — lipsită însă de nota bucolică, semănătoristă a unor versuri mai vechi, în care pe Lună se instalau pajiște cu mioare, — se transformă într-o adevărată idee artistică cînd se consideră asaltul astrelor, ca o formă de apropiere tot mai adîncă de visul esențial al omului, fericirea pe pămînt: „Cu fiecare navă fulgerînd / țările, sub steaua depărtării —, / Sîntem tot mai aproape de pămînt, / abia acum, aproape de pămînt, / zburînd / pe traiectoria de lacrimi a visării".

In această modalitate poetică, în care formele alunecă una spre alta, în care viața biruie moartea, pacea învinge războiul, iubirea își lasă chiar după ce se stinge, urme în ambianța lucrurilor, pe care le-a însuflețit precum „sonorele surisuri vibrînd prin încăpere", iar „străvezille garoafe" ce-au fost o clipă-n mîna ta captive... „ca litere subțiri, de epitafe, par zugrăvite în culori naive / pe masă". Trecerea timpului, ar fi... prematur să vorbim de bătrînețea poetului, e simțită ca dispariția, pieirea unei stele din infinitele mulțimi de pe boltă, și în orice caz seninătatea fundamentală nu e tulburată. Cîștigînd în conturare, începînd să-și delimiteze zonele interioare, universul poetic spre care tinde Tomozei se afirmă în „Carnet liric" cu mai multă convingere. Ne aflăm într-o atmosferă în care idei diriguitoare ale epocii circulă, îndrumate de certitudinea realizării lor, ca niște curenți sonori într-o natură stufoasă, majestuoasă. Dacă „orele comunismului sună în talgerul pămîntului", — arborii toamnei sînt pilaștrii legendelor luminate, fiecare frunză o treaptă spre o grădină magică, „arginturile reci ale tăcerii / pîlpîie într-ale mării oglinzi", pămîntul vibrează sonor. Așa cum am mai spus cîndva la apariția primului volum al lui Tomozei, și cum au observat și alții, postura poetică preferată își are — cultivată exclusiv — reversul ei. Poezia poate să devină poetizare, feeria — idilă și imaginea — scris caligrafic, și chiar, fără voie să estompeze efortul, încordarea luptei ce se duce pentru lumea „armoniilor visate", a noului împotriva vechiului. Consecință indirectă este poezia închinată lui Hemmingway, „Moartea", în care deznodămîntul unei vieți de om și artist atît de lucid, de realist, sobru, chiar în lirismul său difuz, este închipuit într-un decor de un fantastic puțin teatral, și ca un rezultat al luptei cu un destin simbolizat de... Luna aurie, Luna adevărată. In afară de asta, ici-colo se recunoaște cîte un ecou prea accentuat din poezia altor poeți; precum „cenușa surisului", „cenușa omului zuruind ca bolovanii munților", — din Jebeleanu — sau versul amintit mai sus: „steaua cucerită, steaua pe care stăm" — provenind de la Zaharia Stancu. Alteori constatăm urmele unor înclinații, în mare parte depășite, către simbolurile mînuite convențional: în „Doftana", speranța celor închiși apare ca un condor ce se revarsă peste noapte, surpîndu-și aripi albe. Repetînd aprecierea pozitivă, considerăm „Carnetul liric" ca o expresie a progresului realizat de Tomozei în definirea sa ca poet, în stăpînirea modalității sale proprii, în lărgirea orizontului său de gîndire.

Mihail PETROVEANU

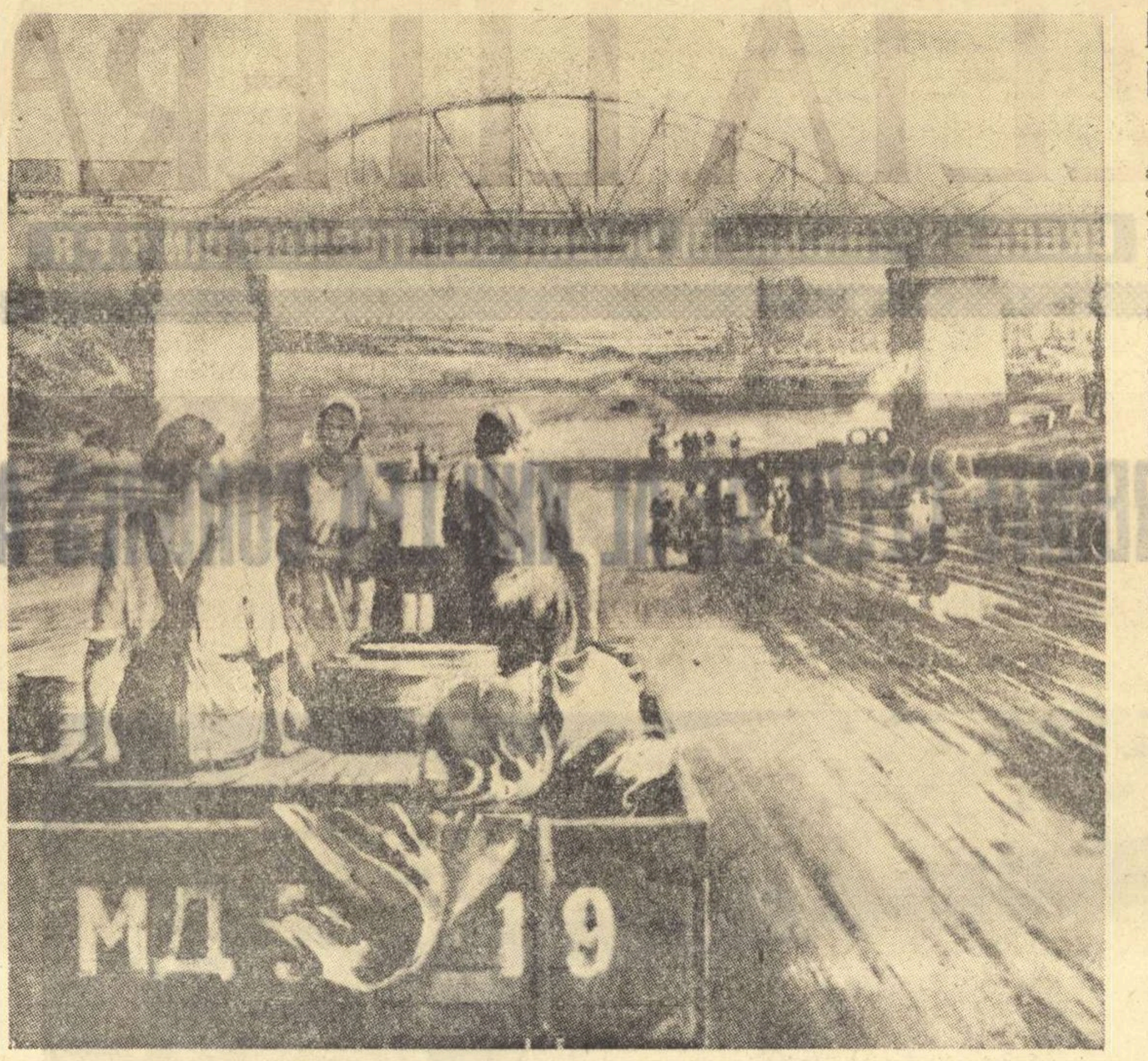

IURI PIMENOV (U.R.S.S.) „Spre noul șantier"

IZVOR DE BUCURIE

(Urmare din pag. 1)

a societății comuniste. Munca și disciplina nu vor fi o povară pentru om; munca va înceta de a fi numai un mijloc de existență și se va transforma într-o adevărată creație, într-un izvor de bucurie".

Pentru această activitate creatoare, pentru acest izvor de bucurie, trebuie să dispară însă deosebirile esențiale dintre munca intelectuală și fizică. Oamenii muncii sovietici (și oamenii muncii de la noi, dat fiind că aci este vorba și de viitorul nostru) trebuie să se ridice la un nivel de cultură, cunoștințe, spirit de sacrificiu, convingere marxist-leninistă, care n-a constituit încă pînă acum, însușirea caracteristică a fiecăruia. Facultățile lor trebuie să se formeze în totul muncii gigantice prin care, în următoarele două decenii, producția industrială va crește în Uniunea Sovietică de aproximativ două ori și jumătate, iar cea agricolă de trei ori și jumătate, față de cea de azi. In Program a fost inclus un grad foarte înalt de automatizare a producției industriale și agricole. In Uniunea Sovietică va fi schimbat cursul fluviilor care-și rostogolesc apele către miazănoapte, iar mările din sud vor fi legate cu cele din nord. Numai așa — prin obținerea multor altor uriașe prefaceri asemănătoare acesteia, prin dezvoltarea pînă la proporții nemaiauzite a aptitudinilor omului și prin lichidarea deosebirilor existente între sat și oraș — se va putea obține asemenea belșug încît fiecare om sovietic se va putea folosi în mod gratuit de locuințele și serviciile publice, de mijloacele de transport în comun, corespunzătoare gustului său și necesităților sale și, concomitent, întreprinderile și instituțiile vor putea trece treptat la aprovizionarea gratuită a muncitorilor lor, iar organizațiile obștești vor putea satisface necesitățile culturale, artistice și literare, în nemăsurată creștere.

Fără pace însă, drumul acesta este de neconceput. Pentru a îndepărta din calea construirii societății comuniste obstacolele care periclitează munca pașnică, oamenii muncii sovietici trebuie să facă apel încă de pe acum la cele mai bune aptitudini ale lor. Proiectul de Program precizează categoric, clar, că: „Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. bazîndu-se pe sprijinul unanim al întregului popor sovietic, susține și apără cu fermitate, cuceririle socialismului, cauza păcii în lumea întreagă și luptă neobosit pentru a izbăvi definitiv omenirea de războaiele agresive. Principiul leninist al coexistenței pașnice a fost și rămîne principiul general al politicii externe a Statului Sovietic."

Putem spune că alături de inimile delegaților la Congresul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice bate și inima oamenilor muncii din țările nesocialiste. Nici vorbă că nu numai din pricina aceasta se îndreaptă azi privirile din toate regiunile lumii spre Moscova, ci și pentru că aceia care nu au de pierdut decît lanțurile robiei salariate știu pretutindeni că la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. va fi prevăzut în planuri de perspectivă viitorul întregii omeniri. Iar nouă, fiilor patriei socialiste, ne înfățișează viitorul apropiat. Doar nu numai copiii sau nepoții noștri îl vor putea vedea îndeplinit, ci și aceia al căror păr este încărunțit de fire argintii. Intr-adevăr, noi înaintăm încă pe calea desăvîrșirii construcției socialiste, dar dacă încă de pe acum vom încerca să muncim în așa fel, dacă încă de pe acum vom dezvolta în noi facultăți care sînt caracteristice omului comunist, vom face pași însemnați spre societatea comunistă.

In raportul la al III-lea Congres al P.M.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „Pășim într-o etapă nouă de dezvoltare, care deschide poporului nostru perspectiva luminoasă a victoriei depline a socialismului și trecerii treptate la comunism, cauză pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare și ai întregului popor romîn".

In aceste zile, cînd are loc al XXII-lea Congres al P.C.U.S. și se adoptă hotărîri de importanță istorică, oamenii muncii din țara noastră înfăptuiesc cu avînt sporit sarcinile trasate de partid, își aduc un aport însemnat la întărirea cauzei păcii și socialismului.

NAGY István

UN EVENIMENT DE ÎNSEMNĂTATE ISTORICĂ

(Urmare din pag. 1)

car înăuntrul Pentagonului. Conștientă de puterea sa, dar necontenit credincioasă principiilor umaniste ale politicii externe sovietice, urmată în chip neabătut în întreaga existență a primei patrii libere, ridicată cu mîinile lor de muncitorii, țăranii și soldații care au răpus absolutismul țarist, fidelă tuturor documentelor sale din toate epocile care mereu și mereu au chemat popoarele lumii și toate statele, **indiferent de natura orînduirii** lor politice și sociale, la înțelegere și colaborare, — politica externă a Uniunii Sovietice, cheamă din nou la aceeași politică de înțelepciune, de seriozitate și de simț de răspundere.

Problemele litigioase pot și trebuie să fie tratate pe cale pașnică, în căutarea celei mai bune soluții care să ducă la eliminarea norilor ce întunecă actualmente orizontul lumii. Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a luat în discuție în fața întregii omeniri programul fericirii, — și nu a unei fericiri biblice, făgăduite în nu știu ce rai ceresc, ci al unei fericiri cotidiene și apropiate, pentru izbutirea căreia Uniunea Sovietică luptă consecvent din prima clipă a ființării sale.

Poporul nostru cunoaște de 17 ani binefacerile politicii de prietenie și colaborare cu marile popoare ale Uniunii Sovietice. Recunoștința noastră nu va fi niciodată prea mare pentru tot sprijinul pe care ni l-au dat atunci cînd ne-a fost greu și, cum spune romînul, „buza amară". Existența în lume a Uniunii Sovietice a înlesnit și altor țări, printre care și țara noastră, ca să rupă cu trecutul de împovărare, exploatare și umilință capitalistă și să pășească eroic pe drumul construirii unei vieți noi, socialiste.

Ne bucurăm de fructele bogate ale acestei vieți și ne bucurăm, știind că, mulțumită existenței Uniunii Sovietice pe planetă, toate popoarele făcînd parte din lagărul socialist vor intra în veacul de aur al societății comuniste. Privim cu un sentiment de nețărmurită încredere acest viitor științificește prevăzut. Ne bucurăm știind că ne apropiem de el cu pași uriași și pentru că, spre deosebire de bunicii și străbunicii noștri, nu-l mai privim ca pe o himeră îndepărtată, ci ca pe o realitate nemijlocită.

Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este fereastra largă, luminoasă, prin care ne privim propria noastră zi de mîine, îmbelșugată, darnică, spornică, aducătoare de imense bucurii. Impreună cu întreaga umanitate, dornică să-și știe asigurat acest viitor și ferit de spectrul nefericit al războaielor pustiitoare, puternici, tineri, plini de elanul vieții, ne îndreptăm privirile spre Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și spre lumina lui dătătoare de nădejdi.

Oamenii artei din Republica Populară Romînă, beneficiari ai unor ani de liniște spornică în care paginile lor au crescut pe temeiul climatului socialist, de muncă, pe care ni-l asigură orînduirea noastră, știu că în viitor vor avea condiții și mai bune pentru desăvîrșirea lucrărilor lor. Comunismul înseamnă cea mai înaltă cultură, arta cea mai exemplară. Se cuvine să fim la înălțimea acestor ceasuri de însemnătate istorică pe care le nutrește umanitatea! Să sune harfele noastre mai amplu ca niciodată! Să sondăm realitatea ce ne înconjoară cu neistovită pasiune! Să așezăm în mijlocul cărților noastre chipul eroic al constructorului comunismului, moștenitor al unei epoci și al unei vieți pînă la înălțimea căreia nu s-a ridicat nimeni niciodată în trecut! Să fie cărțile noastre epopei incandescente de sentimente alese, de gîndiri înaripate, purtînd blazonul unei nobleți umane fără precedent.

Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice ne înarmează și ne obligă la un nou spor de eforturi, și la urcarea pe o treaptă mai înaltă a muncii noastre responsabile.

Să nu uităm: sîntem contemporani cu un eveniment istoric grandios. Vom spune nepoților și strănepoților noștri: am trăit în zilele celui de al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Această mărturie se cuvine să o însoțim cu opere patetice și la înălțimea ceasului de victorie pe care îl trăim.

Zaharia STANCU

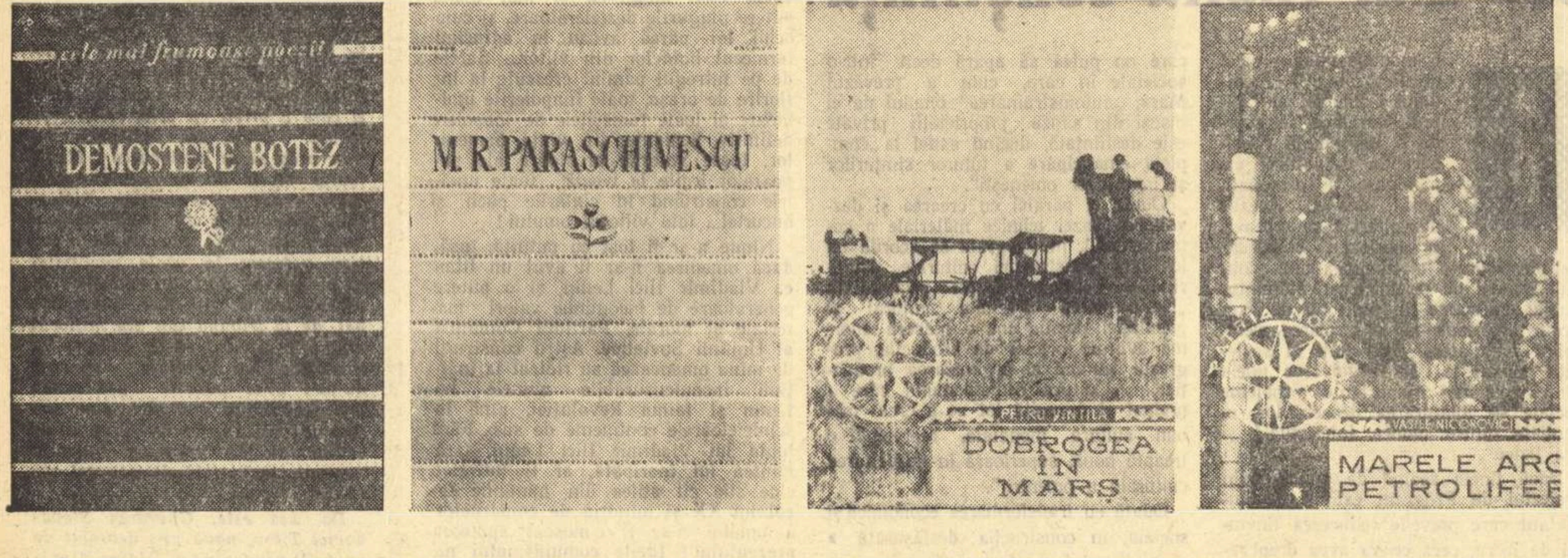

In colecția „Cele mai frumoase poezii" au apărut versuri de Demostene Botez și M. R. Paraschivescu, iar în „Patria noastră" volumele de reportaj „Dobrogea în marș" de Petru Vintilă și „Marele arc petrolifer" de Vasile Nicorovici.

CRONICA literară

REVOLUȚIA ȘI ARTISTUL *)

de PAUL GEORGESCU

Tema romanului este, pînă la un punct, formația unui artist, analiza psihologiei creației, astfel încît romanul s-ar fi putut intitula „istoria unei simfonii". Artistul apare ca realizare a conceptului romantic al geniului, dezechilibru superior, dezvoltare aproape monstruos unilaterală a unei calități, de unde inadecvarea sa aparentă pe planul realului, neputința de a se adapta la cotidian, alienarea socială ca efect al polifoniei interioare, al „vocii subterane". Reamintind acest motiv care traversează romantismul de la Byron la Eminescu, de la Vigny la Lermontov, reamintim și conceptul opus, apollinic, al enciclopediștilor și al lui Goethe (acesta a infuzat o parte din ideile romanticilor, depășindu-le) în care geniul, natură solară, țîșnește armonios și acordat la societate. Nu e locul să analizăm cele două concepte opuse, din care decurg totuși atîtea consecințe estetice, dar observînd că ideea romantică despre artist a supraviețuit romantismului, curent literar, putem spune că faptul e firesc, într-o societate din ce în ce mai ostilă artistului și omului ca atare. Idealul goethean purta în sine un germene de oportunism și acordarea artistului la societate ar fi însemnat acordul — imposibil! — cu lumea burgheză. Arta ca opoziție la capitalism se afla în „daimonul" lui Byron, Lermontov, Hugo, Eminescu etc. Artistul frondeur, nonconformist, revoltat și chiar revoluționar, descindea din conceptul romantic.

Dar refuzînd societatea burgheză, acest artist a refuzat uneori socialul, astfel încît din geniul romantic s-a desprins, cu timpul, o direcție asocială, care a dus la estetism și formalism (firește, în anumite condiții social-istorice). Ar fi o greșeală elementară dacă am explica estetismul și formalismul doar prin degenerarea Demonului romantic, izolat și opus societății (burgheze), mai mult, condițiile științe care au generat formalismul au dus și la această evoluție a conceptului romantic despre geniu; să nu ignorăm, însă, că în mod dialectic conceptul amintit, — determinat social istoric, — a devenit la rîndul său o cauză, a exercitat o influență pe panta clisoasă a decadenței. Printr-un proces dialectic, artistul care se izolase de societate din oroare față de burghezie, devine un sprijinitor și un exponent al degradantei agonii a capitalismului. Toate acestea au făcut pe unii comentatori mai vechi ai lui Fedin să vorbească despre „ideea greșită a tragismului artei" care s-ar afla în romanul „Frații". Ei greșeau însă prin unilateralitate, căci involuția de care am amintit constituie doar o latură a fenomenului.

Conceptul romantic al geniului a cunoscut și o altă dezvoltare care, printr-unele din operele pe care le-a produs, merită o deosebită atenție. Romain Rolland (ciclul „Cu sufletul fermecat" sau „Viața lui Beethoven", „Michelangelo" ș.a.), Feuchtwanger, („Războiul evreilor", „Evreul din Roma", „Goya" ș.a.", personajele lui Camil Petrescu, Jules Romains („Jean Barois"), Sinclair Lewis („Martin Arrowsmith") etc. (ultimii doi eroi sînt oameni de știință) au dezvoltat — cu deosebirile specifice — o concepție eroică și tragică a intelectualului. Tragismul provine din izbirea inegală între intelectual și mașinăria crudă a capitalismului, infinit mai puternică decît individul izolat; eroismul constă însă în faptul că acest intelectual, conștient de slăbiciunea sa, necunoscînd forța solidarității proletare, revoluționare, se opune totuși capitalismului în numele valorilor umane pe care nu le trădează. Este inutil să mai reamintim aici limitele cunoscute ale realismului critic, deosebirile de conținut între scriitorii citați sau faptul știut că în romanele lor istorice unii dintre ei căutau izvoare de energie pentru lupta împotriva capitalismului. Ceea ce ne interesează acum este o altă latură a dezvoltării conceptului romantic al geniului (la scriitori în general neromantici). In condițiile respective concret-istorice, eroismul tragic al artistului nu era o invenție ci o realitate din care reținem dorința de disociere între societate și societatea burgheză, dorința de a apăra umanitatea omului în condițiile unei orînduiri care deforma, dezumaniza. Că acești scriitori erau cinstiți ne-o dovedește atitudinea cunoscută, a celor mai mulți dintre ei, față de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie sau, la alții, față de mișcarea muncitorească, după cel de-al doilea război mondial.

O încercare interesantă realizează Thomas Mann în „Doctorul Faust". Desfășurîndu-se printre evenimente contemporane, romanul răstoarnă mitul faustic goethean dacă nu în esență, cel puțin în condițiile sale. Neliniștea lui Faust (Goethe) provine din atingerea limitelor cunoașterii, savantul avînd dorința firească dar irealizabilă de a cunoaște totul (în limbajul epocii anterioare, de a cunoaște absolutul), uitînd că această cunoaștere este un proces practic infinit, o tendință spre un punct ipotetic. Aici stă și una din diferențele dintre cunoașterea științifică și teologiile care promit atingerea imediată a unui punct etern, de nedepășit, o „summa" care poate da putere, glorie, avere. Intr-un singur moment fulgerător. Faust dorește clipa supremă pe care, negăsind-o în știință, o caută în „trăire". Dacă Faust renunță la cunoaștere pentru senzații, eroul lui Thomas Mann renunță la viață, la trăirea personală, la dreptul său la fericire, pentru realizarea sa ca artist. Mitul are, la Thomas Mann, o permanentă explicație psihologică, unde începe și posibila paralelă cu Nikita Karev, eroul — tot muzicant — al lui Fedin. Explicația lui Thomas Mann, în psihologia compozitorului Adrian Leverkuhn pornește de la o idee statornică a sa și anume că arta presupune o permanentă renunțare la sine însuși, la bucurie, prieteni, iubire etc., fiind un sacrificiu statornic. („Casa Budenbrook", „Moartea la Veneția" ș.a.). Artistul trebuie să renunțe la lume pentru a o exprima. De aceea voința este, pentru Thomas Mann, un element capital în psihologia creației. Adrian Leverkuhn renunță la o viață lungă, la prieteni, la iubire, la familie, la glorie, pentru a realiza intensitatea supremă a trăirii exprimată în Muzică. Romancierul subliniază și explică această mentalitate de alchimist prin elementele feudale ale societății germane de la începutul secolului; iar prin povestitorul întîmplărilor, umanistul Serenus Zeitblom, se delimitează de tragedia prietenului său, comentîndu-l critic.

S-a spus că Nikita Karev, eroul romanului „Frații" este intelectualul individualist și apolitic care se apropie de Revoluție. Afirmația este doar parțial adevărată și simplifică prea mult. In realitate, Nikita Karev nu se opune nici un moment Revoluției, nu-i neagă utilitatea, nu are îndoieli cu privire la scopul și mijloacele ei, deci nu constituie tipul atît de frecvent în literatură al intelectualului care se tot dumirește fără să înțeleagă și despre care te întrebi ce nu a înțeles... Drama lui Nikita Karev este de altă natură. Originalitatea lui Fedin în acest roman (scris în 1928!) constă în introducerea conceptului romantic despre geniu, în condițiile Revoluției.

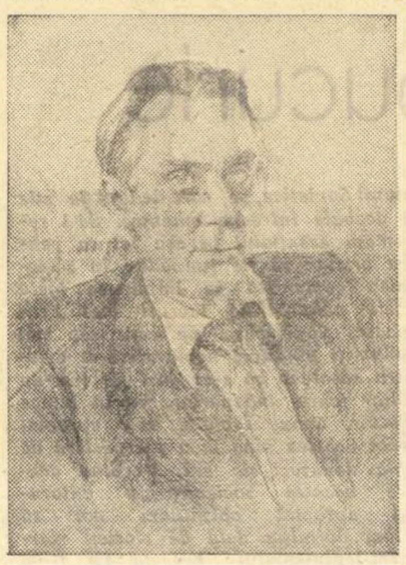

Dacă acest concept despre artist s-a născut în condițiile sufocante ale capitalismului și în opoziție cu el, era firesc ca artistul să vadă în răsturnarea burgheziei propria sa eliberare, iar în Revoluție, descătușarea propriilor sale energii creatoare. De aceea, Karev va fi de la început, alături de bolșevici, iar simfonia sa va fi apreciată ca o expresie a vremii sale.

Există la Nikita Karev o contradicție principală și una secundară. Contradicția secundară constă în părerea compozitorului că el trebuie să slujească Revoluția cu mijloacele sale specifice de artist (în acest sens interpretez confruntarea cu fratele său, bolșevicul Rostislav). Or, printr-o psihologie subtilă a creației, Fedin demonstrează că momentele de participare sînt și acelea de fecunditate artistică, iar izolarea (în vederea creației) e sterilizantă. Cea de-a doua contradicție, și pe care o considerăm esențială, constă în dezacordul lui Karev cu sine însuși, din neputința lui, ca individ, de a fi fericit. In timp ce el este în acord cu societatea socialistă în formație și reușește să o exprime în muzică, el eșuiază în raporturile sale cu familia, cu femeia pe care o iubește, cu femeia care-l iubește Este aici un aspect cu totul nou în evoluția conceptului amintit și de care ne vom ocupa în numărul viitor.

---

*) „Frații", roman de Konstantin Fedin (B. p. t.)

DIN LITERATURA SOVIETICĂ

COLINELE LENIN

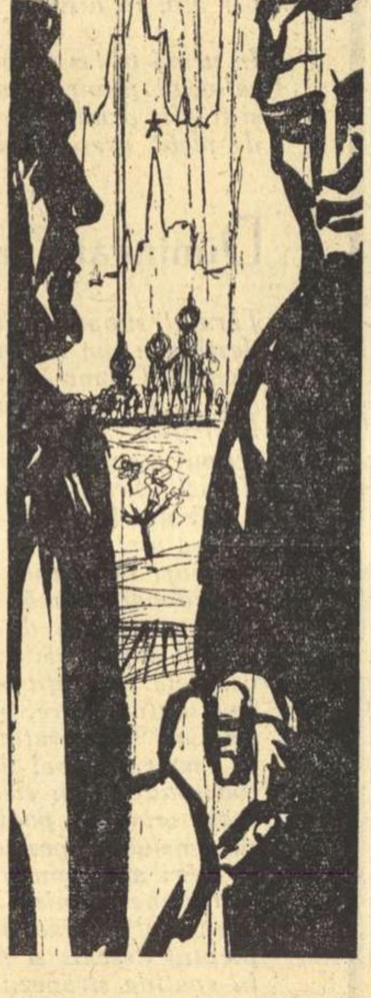

Lîngă noua clădire a Universităţii din Moscova, pe colinele Lenin, există un colţ îndrăgit de pictori. Ii poţi întîlni aci şi dimineaţa, şi ziua, şi seara — din zori pînă-n zori îşi caută sprijn trepiedele lor; strălucesc culorile pe marile palete de placaj, foşnesc foile albe şi rebele de carton.

Intr-adevăr, văzută de aici, Moscova e superbă, şi dacă aş fi fost pictor, aş desena-o numai de pe colinele Lenin, de pe acest deal verde care coboară abrupt spre rîu. De aici oraşul se vede distinct, nu te împiedică nici o ramură, nici o sîrmă de telegraf. Poţi să desenezi priveliştea întregii capitale sau un colţ — uriaşul stadion care în avîntul său atinge cu pieptul panglica albastră a rîului Moscova; sau turnul luminos al bisericii Novodevicia care se iscăleşte cu peniţa de aur pe cerul înserat...

Din păcate, nu sînt pictor, dar ceva mă cheamă mereu spre familia aparent dezbinată, dar de fapt unită, a acestor oameni tăcuţi, concentraţi, murdari de vopsele, care-şi pironesc privirea pe chipul Moscovei.

Nu împiedic pe nimeni. Mă aşez pe iarba galbenă, tomnatecă, în spatele unuia dintre pictori, privind cu coada ochiului celelalte pînze întinse.

Sub ochii mei, pe terenul viran al pînzei creşte treptat, cît într-un basm, oraşul meu — cu palate şi parcuri, uzine şi pieţe, străzi şi grădini.

In asemenea clipe mi se pare că asist la naşterea Moscovei, şi toată istoria ei multiseculară se perindă în faţa privirilor mele. Şi nu asist numai, ci particip iarăşi la marea ei construcţie. Cobor cu cizme de cauciuc pline de lut în prima staţie a metroului, montez semafoarele macaralelor, urc cu mistria — ca o inimă — pe schelele clădirilor înalte pînă la cupola care vibrează şi se leagănă în vînt. Privesc iarăşi ferestrele încă lipsite de geamuri, rostogolesc butoaiele de lemn pline cu ciment, păşesc mîndru pe primul asfalt negru, încă fierbinte şi lucitor al străzii Gorki, şi cîntecele comsomoliste ale tinereţii sună în sufletul meu:

Din somnul paşnic scoală-te
Cu flori şi ierbi...
Trezeşte-te, tu, ţara mea,
In soare, fierbi!

Aşa mi se întîmplă de fiecare dată cînd mă aflu pe colinele Lenin, în locurile îndrăgite de pictorii moscoviţi. Aşa a fost şi acum, dar poate că am uitat unde mă aflu — şi am cîntat tare: „Din somnul paşnic scoală-te..."

Pictorul aşezat cu spatele la mine s-a întors brusc, tuburile culorilor sale nenumărate s-au împrăştiat pretutindeni.

— Cîţi ani, cîţi ani nu ne-am văzut!

— Tu eşti?

— Chiar eu!

E brigadierul Vasiliok Kuzneţov. Şi Moscova lui şi a mea, se ridică tot mai frumoasă acolo, după arcul rîului sclipitor, şi aici, pe pînza brigadierului.

...Şi amîndoi, rîzînd fără rost, ne tîrîm prin iarba înaltă, tomnatecă, şi strîngem culorile risipite.

Şi chiar dacă le vom strînge pe toate, tot vor fi prea puţine, mult prea puţine!

VIKTOR TELPUGOV

Garoafe purpurii

Lîngă satul Gluhovo există un monument funerar. De fiecare dată cînd trec prin aceste locuri mă opresc aici şi mă uit îndelung la trupul ostaşului cioplit în marmură, care stă într-un genunchi la căpătîiul de granit.

Soldaţii dorm liniştiţi sub drapelul desfăşurat al regimentului. Vegheate de catifeaua lui grea, florile cresc năvalnice.

Cîte inimi dorm aici? Dacă din fiecare inimă s-a urcat o floare — nu pot să le număr, atît sînt de multe...

Am mai văzut asemenea monumente pe lîngă Moscova, dar nicăieri nu erau atîtea flori ca aici — numai garoafe înalte şi purpurii...

Şi cu cît cercetez mai atent chipul de marmură mată al ostaşului, cu atît mai precisă devine senzaţia mea că l-am întîlnit undeva, că-l cunosc demult. Şi acum ca altădată, privesc monumentul cu aceeaşi tulburare. Are părul deschis, tuns cît se poate de scurt. Obrazul îi e puţin tras şi extrem de tînăr. Capul aplecat înainte. Ochii larg deschişi sînt plini de blîndeţe şi de ură în acelaşi timp. Mantaua e prea largă pentru trupul său subţire, stofa e aspră, se vede că ostaşul a îmbrăcat mantaua de curînd.

Desigur că-l cunosc! A fost în regimentul meu, pleca în cercetare alături de mine, primea ca şi noi plicuri triunghiulare de acasă (de la mamă sau de la logodnică); răspundea conştiincios „sînt bine sănătos", şi n-a răspuns doar la ultima scrisoare. Şi asta poate pentru că n-a vrut să mintă...

Mă străduiesc să-mi amintesc numele lui, şi silabele prind contur în memoria mea.

Poate că e chiar prietenul meu Kuzea, cum îl spunea sergentul regimentului de gardă 214 din brigada de paraşutişti? Poate că în jurul său înfloresc atît de năvalnic garoafele în această zi paşnică, însorită, pătrunsă de boare?

Asemenea garoafe n-am văzut nicăieri; pe tulpinile lor puternice, florile sînt aproape cît un stat de om; polenul lor pluteşte în jur, îmi intră în ochi, încît pleoapele încep să mă usture.

Dacă n-aş fi citit de atîtea ori inscripţia dăltuită în granitul negru, probabil că n-aş putea s-o citesc acum: vîntul aspru îmi aduce în faţă pulberea şi polenul garoafelor. Dar o ştiu pe de rost: „Cei vii vă sînt veşnic datori".

Nu ştiu de unde e luat versul, dar cînd îmi amintesc de mitraliorul Kuzea, vreau şi eu să-mi scriu numele sub aceste cuvinte.

Şi fetelor acelea care merg cu brigada prin cîmp, cîntînd un cîntec meditativ şi puţin trist, polenul garoafelor le usturä pleoapele.

Iar bătrîna aceea, cred, nici nu părăseşte garoafele. De aceea or fi crescut atît de înalte.

Multe iscălituri pot fi puse sub acest vers — „Cei vii vă sînt veşnic datori..."

In romîneşte de CRISTINA LUCIAN

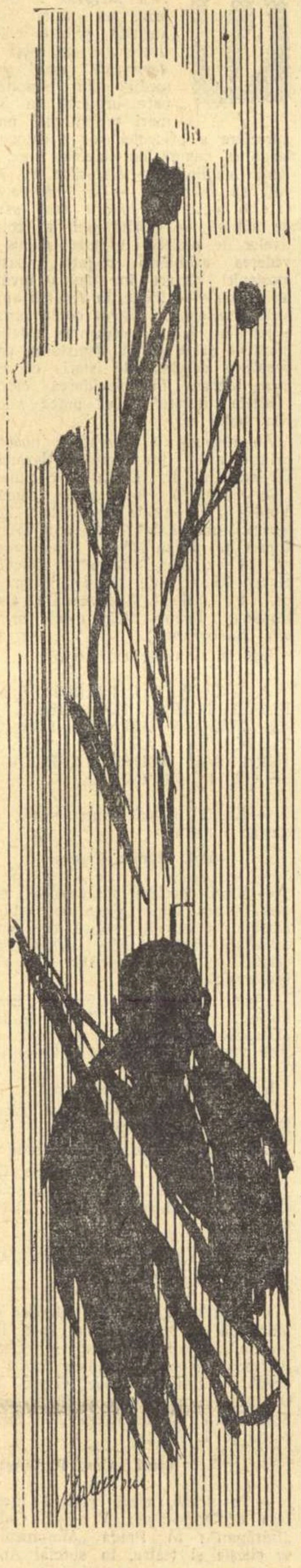

Desene de ION VLAHU

Literatura sovietică şi Congresul XXII al P. C. U. S.

CELE MAI INALTE PRINCIPII

Viaţa literară sovietică cunoaşte o deosebită efervescenţă în zilele Congresului XXII al P.C.U.S. Cunoscutul critic literar V. Ermilov precizează în articolul său intitulat semnificativ „Cele mai înalte principii" însemnătatea pe care o are proiectul de Program pentru problemele vi[illegible]le ale literaturii sovietice. „Toate p[illegible]ele acestui document de înaltă valoare teoretică — scrie V. Ermilov — au o legătură directă sau indirectă cu literatura, teoria literară şi critica, din simplul motiv că literatura, dacă este într-adevăr artistică, critica şi teoria literară pot exista numai cu condiţia participării depline la evenimentele şi năzuinţele epocii lor".

V. Ermilov evidenţiază în articolul său legătura indisolubilă care se stabileşte între valorile progresiste ale literaturii clasice ruse (între creaţia lui Lev Tolstoi, de pildă) şi patosul revoluţionar al eroului de astăzi, comunist. Acesta din urmă are un rol esenţial în înflorirea literaturii realist socialiste; dar acest erou, om simplu, nu trebuie înfăţişat ca om mărunt. Calitatea de constructor al unei societăţi noi îi conferă demnitatea pe care n-a avut-o niciodată Platon Karataev, celebrul erou tolstoian. Personaj central, comunistul, este „stăpînul vieţii, ridicat sub conducerea Partidului Comunist la crearea conştientă şi revoluţionară a istoriei, inspirată de morala revoluţionară a clasei muncitoare".

Realismul socialist ridică în acest fel pe o treaptă superioară umanismul, relevînd esenţa creatoare a personalităţii umane. In aceste condiţii devine firească repudierea de către literatura sovietică a oricărei literaturi antiumaniste. „Realismul socialist, afirmă V. Ermilov, este străin de influenţa unei literaturi pline de dispreţ faţă de om, a unei literaturi care prezintă omul ca pe o fiară laşă şi crudă, şi care în ultima instanţă îl ponegreşte pe om". Situarea în centrul literaturii sovietice a eroului comunist subliniază în acelaşi timp rolul şi însemnătatea Partidului Comunist în dezvoltarea societăţii sovietice. Sub îndrumarea Partidului Comunist au fost elaborate principiile de bază ale unei literaturi realist-socialiste, sinteză a spiritului popular cu cel partinic.

Literatura sovietică bazată pe aceste principii, în urma indicaţiilor partidului şi ale tovarăşului Hruşciov personal, s-a îmbogăţit în ultimii 6—7 ani cu trăsături care-i conferă valori şi semnificaţii noi. In articolul intitulat „O nouă etapă" din „Literaturnaia Gazeta", cunoscutul critic literar Alexandr Dementiev relevă aceste caracteristici.

O primă trăsătură deosebit de rodnică o constituie, după părerea sa, „creşterea iniţiativei creatoare, a răspunderii scriitorului sovietic faţă de destinul ţării sale şi al întregii umanităţi". Una din modalităţile artistice caracteristice acestei trăsături este asaltul elementului publicistic şi liric în proza sovietică. Alexandr Dementiev precizează însă înainte de toate însemnătatea saltului intervenit în conştiinţa personajelor şi în însăşi concepţia operelor literare. Eroii lui Şolohov, din „Pămînt desţelenit", vol. II, se analizează pe ei înşişi, dezbat problemele esenţiale ale contemporaneităţii. Criticul sovietic citează în acelaşi sens opere recente ca „Bătălie în marş" de Galina Nicolaeva, „Casa din piaţă" de Em. Kazakievici, „Stepa vulturilor" de M. Bubenov, „Sarea pămîntului" de Gheorghi Markov.

Acelaşi proces caracterizează poezia sovietică a cărei realizare majoră — poemul lui Tvardovski — reflectă tendinţa spre generalizări filozofice. Reportajele semnate de V. Ovecikin, A. Kalinin, V. Tendriakov vin şi ele în sprijinul acestei observaţii.

O altă calitate nouă a literaturii sovietice, pe care o surprinde Alexandr Dementiev, este „o mai mare apropiere a literaturii, de viaţă, de temele esenţiale ale actualităţii, într-un cuvînt îmbogăţirea experienţei ei". Semnificative sînt în acest sens opere pătrunse de adevărul vieţii ca „Pămînt desţelenit", vol. II, „Soarta unui om" de Şolohov, sau romanele dedicate războiului de I. Bondarev, G. Baklanov, K. Simonov. Literatura sovietică dă viaţă în acest fel tezei partinităţii leniniste, devenind în adevăr o armă de cunoaştere şi transformare a realităţii.

Literatura sovietică din ultimii ani „atacă, plină de curaj, probleme ale formării caracterului, problemele umanismului". Acesta din urmă, arată criticul sovietic, a căpătat valenţe noi devenind în acelaşi timp mai adînc şi mai complex. Strîns legate de îmbogăţirea calitativă intervenită în mesajul operei literare sînt problemele măiestriei artistice. Alexandr Dementiev remarcă în aceast[illegible] privinţă o considerabilă creştere a măiestriei artistice, considerînd acest fenomen drept o urmare necesară a exigenţei sporite pe care o manifestă poporul sovietic faţă de artă. Un fenomen legat de evoluţia formelor este labilitatea accentuată a hotarului dintre poem şi povestire, dintre reportaj şi roman.

Cunoscutul poet Stepan Şcipaciov precizează sfera noţiunii de caracter contemporan al operei literare în articolul său „Tinereţe, dragoste de viaţă, comunism". După ce se referă la marele prestigiu al literaturii sovietice, S. Şcipaciov conchide: „Cartea contemporană este aceea care oglindeşte fenomenele pe care însăşi viaţa le pune în prim-plan, fenomene care preocupă societatea contempora[illegible]".

Poetul sovietic citează în acest sens volume ale unor scriitori consacraţi („Stepa vulturilor" de Mihail Bubenov, „Vi-l prezentăm pe Baluev", de Vadim Kojevnikov, poemele lui Mihail Lukonin, povestirile lui Iuri Naghibin), pe lîngă opere ale unor tineri prozatori, ca de pildă: romanul „Fetele" de Boris Bednîi, nuvelele „Marele minereu" de Gheorghi Vladimov şi „Noi locuim aici" de Vladimir Voinovici.

In încheierea articolului său, S. Şcipaciov exprimă sentimentele care animă în aceste zile întregul front literar sovietic. „Programul care va fi adoptat de Congres deschide în faţa literaturii sovietice perspective mărețe, şi sînt sigur că scriitorii sovietici îşi vor îndeplini misiunea".

C. L.

NADEJDA POLEAKOVA

Nemuritoare sînt

Voi îndreptaţi spre mine arma grea,
Duşmani ai Cubei, ucigaşi din Congo,
Dar tînără-s. Pe gura mea
Port urme de magnolii şi de mure.
Sub mîngîierea vîntului alerg
Prin valurile ierbii din pădure,
Şi-n păr port stropi de rouă sclipitori,
Ce se revarsă cu miresmele din flori.

Nemuritoare sînt.
Astăzi din fata cu surîsul de copil
Se-nalţă, matură, femeia din Havana.
Şi din Leopoldville.
Nemuritoare sînt. Sînt mama negrilor
Cu ochii mari, privind a fericirii stea.
Nu poate să ucidă arma voastră,
Iar eu nu pot cădea.
Da, sînt nemuritoare,
E-al meu triumful, cîtă vreme-n zori
Se vor uni într-un sărut o fată şi-un fecior
Cît timp la sînu-mi încălziţi,
In leagăne, copiii dormi-vor fericiţi.
Cît timp, pe-ntregul glob, vom şti
Din noapte, că se întregeşte o nouă zi.
Şi cîtă vreme florile în vînt
Şi-or răspîndi polenul şi mireasma pe pămînt.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

ANATOLIE KORŞUNOV

Volga

Domol şi vast, cum omul după treabă
Se mişcă-ncet în molcomit răgaz,
Rusescul fluviu curge fără grabă;
A izvorît din mlaştină de iaz...

Deasupră-i graiuri repezi de sirene
Şi pescăruşi de nea, buluc sbughesc;
Oraşul Gorki, oglindind prin gene,
Lumini, uzine, fumuri ce plutesc...

Ce simplu-i şi măreţ în calea-i mearsă:
A străbătut atîtea depărtări;
Nu-mi pare,-mi spun, că-n mare se revarsă
Ci în destinul nostru, larg, prin zări.

În romîneşte de

NICOLAE ARGINTESCU-AMZA

ZIUA DE MÎINE

(Urmare din pag. 1)

să caute unde vine Marea Ţimleanskaia. Şi marea aceea exista totuşi, săpată de mîna omenească, de puterea constructoare a comunismului! Dar o astfel de mare există astăzi şi la noi! Degeaba şi-ar fi bătut capul geografii de altădată, căutînd pe harta ţării noastre altă mare decît străvechiul Pontus Euxinus! Şi, totuşi, astăzi marea aceea există, şi Ceahlăul se miră în fiecare zi cînd îşi zăreşte în adîncul ei tîmplele bătrîne şi cînd vede migrînd peste Bărăgan pescăruşii şi cormoranii tocmai de la străvechea Mare Neagră... Apele Mării Bicazului, energia ei incalculabilă, care va transforma ţara, se datoresc şi ele ideilor înaripate ale comunismului! Ori pe unde umblăm, oriunde vedem copii zîmbind la apariţia luminii, ne amintim de ideile acestea, şi ne amintim de făuritorul lor, Vladimir Ilici Lenin, ale cărui bucurii sînt bucuriile întregii umanităţi! Ideile lui sînt tot mai vii cu cît trece timpul, şi ele n-au moarte, căci oamenii le vor eterniza în hidrocentrale, în universităţi, în mări săpate de maşinile secolului; ideile acestea n-au moarte, pentru că ele au în cuprinsul lor sîmburele miraculos al fericirii omeneşti...

II

Forţa electrică luată în stăpînire de oamenii sovietici îndată după Revoluţia din Octombrie avea să ajungă culmi de nevisat căci ei au pornit să schimbe înfăţişarea pămîntului, şi forţa aceasta avea să dea naştere celei mai puternice industrii, avea să prefacă tehnica din rădăcini, punînd-o cu adevărat numai în slujba omului! Pentru prima dată în istorie, s-a hotărît izgonirea înapoierii de la pragul omului, înverzirea şi fertilizarea pustiurilor; deşerturi măcinate de arşiţe, unde nu creşteau nici spinii, unde apele nu se arătau nicicînd, au prins viaţă sub puterea mîinii omeneşti! Sub puterea aceluiaşi braţ, apele au luat alt curs, şi, pentru prima dată în geografia lumii, au răsărit grădini în pustietăţi de gheaţă şi de nisipuri fierbinţi! Uriaşele uzine hidroelectrice de pe Volhov, Svir şi Rîbinsk, au deschis Uniunii Sovietice largile drumuri ale progresului în tehnică. Dar Dniproghesul? Electrificarea a mers înainte cu paşi de gigant, şi s-au săpat munţi, s-au domolit ape, şi s-au transformat în oraşe civilizate, localităţi umilite şi secătuite! Mă gîndesc de asemenea la înflorirea stepelor Zapoliei, la supunerea vîntului uscat care usca recoltele, pustiind zeci de milioane de hectare... Şi vîntul acesta a întîlnit împotrivirea braţului omenesc, cu toate că puterea lui distrugătoare ajungea pînă departe în Tataria...

Omenirea a văzut cu uimire şi admiraţie, ceea ce Uniunea Sovietică a realizat cu forţa electrică doar într-un sfert de secol, şi de curînd a rămas uimită de uluitoarele foloase trase din descoperirea puterii atomului! Care va fi viitorul acestei descoperiri, pînă la ce dimensiuni şi înălţimi va ajunge, nu poate prevedea nici imaginaţia cea mai înaripată! Oricum, Pacea şi Munca, aceste două surori bune, vor putea vieţui în linişte. Proiectul de Program prevede abaterea cursurilor unor ape, spre irigarea locurilor sterpe, prevede mai departe, folosiri de zăcăminte, crearea de mari centre de industrii; dar spre a vedea cît de frumos şi măreţ are să fie viitorul, trebuie să ne gîndim pînă la ce trepte ale valorilor morale va fi urcat, şi cît de profund va fi transformat în comunism, omul...

III

Zilele trecute, mă aflam la mine în sat. Contemplam adîncul rîului. S-a apropiat de mine o ceată de copii. Am părăsit contemplarea adîncului şi m-am întors spre ei, cu simţămîntul contemplării viitorului, căci ei, cei răsăriţi în primăvara socialismului, ca iarba de primăvară, vor străbate timpul pînă dincolo de anul 2.000 şi vor ospăta deplin pîinea pe care o frămîntăm noi astăzi! Aş fi vrut să urc împreună cu ei pe-o culme, să le arăt viitorul. Industrializarea deplină, şiragurile ca de cocori ale stîlpilor de înaltă tensiune, hornurile fabricilor, ţîşnite spre cer ca nişte fete zvelte, reîntinerirea şi reconstruirea oraşelor, dispariţia diferenţelor dintre sat şi oraş... şi peste toate dominînd navele cosmice, ducînd bunuri şi veşti de la o planetă la alta... Am închis ochii, închipuindu-mă împreună cu copiii pe culme, şi m-a cuprins un fior puternic, parcă izvorît din toate fibrele pămîntului, din toate puterile creatoare ale milioanelor de minţi şi braţe, care construiesc necontenit cu un entuziasm fără egal, leagănul de mîine al omenirii, comunismul! Inima lui Vladimir Ilici Lenin şi energia Partidului Comunist al U.R.S.S. vor trăi în edificiile comunismului, vor zvîcni în forţa hidrocentralelor, curgînd ca un fluid prin liniile de înaltă tensiune, vor lumina întinderi, transformînd paragina în ogor şi pustietatea în grădină... Ele vor domina glorioasa epocă a viitorului şi vor trăi veşnic în faptele constructorilor neîntrecuţi, în gîndirea savanţilor, în imnurile poeţilor. Ele sînt izvoarele nepieritoare şi numai prin ele ridicăm treptele spre viitor! Invăţătura Partidului Comunist al Uniunii Sovietice dă oamenilor fluidul îndrăznelii, curajului şi vitejiei, cum pămîntul cel bun dă sevă stejarilor! Cît va exista sete de progres, cît vor exista idealuri, cît timp omul va fi însetat de frumos, ideile comunismului vor fi astru de călăuză!

Indrăznim prin ideile cele mai luminoase şi înfăptuim prin ele „Pace şi pîine", cuvinte scrise în cîntarea tineretului, se vor înfăptui deplin, spre fericirea tuturor popoarelor! Strugurii vor fi graşi şi plini de lumina aurie a soarelui; pîinea va fi deplină pînă la sat; iubirea oamenilor tineri nu va mai fi întunecată de spectrele morţii, ci şi cîntarea dragostei va fi deplină, pentru prima oară de cînd există pe pămînt!

Pacea şi munca vor alcătui o singură cîntare! Că aşa va fi, cred cum cred în lumina soarelui! Constructorii comunismului şi-au dat marele examen în faţa omenirii, cînd au puşcat în Haos primele nave... Drumul viitorului e deschis. Popoarele au pornit în marş compact, spre o pace şi o muncă netulburate de tropotul înspăimîntat al cavaleriilor şi de răsunetul goarnei!

Eusebiu CAMILAR

DMITRI KABALEVSKI

Viaţa şi cultura artistică

Pe marginea proiectului de Program al P. C. U. S.

Actuala etapă în dezvoltarea culturală a patriei noastre e caracterizată în proiectul de Program al P.C.U.S., ca **etapă finală a măreţei revoluţii culturale.** Particularităţile acestei etape se relevă încă de pe acum în toate manifestările vieţii şi îndeosebi în năzuinţa conştientă a unui număr tot mai mare de oameni sovietici, de a-şi însuşi o înaltă cultură. Această năzuinţă devine una din cele mai importante caracteristici ale timpului nostru. Pe zi ce trece, cercuri tot mai largi de oameni îşi dau seama că comunismul înseamnă nu numai un înalt nivel material de viaţă, ci şi un tot atît de ridicat nivel de cultură, că el înseamnă nu numai belşug de bunuri materiale, ci şi belşugul bunurilor spirituale. Ei îşi dau seama că numai cei care stăpînesc o înaltă cultură, care au o bogată viaţă interioară pot construi cu succes comunismul.

Atitudinea faţă de cultura artistică, parte componentă obligatorie şi esenţială a lumii spirituale a omului, devine la rîndu-i caracteristică a noului, în viaţa culturală a oamenilor sovietici. În conştiinţa lor pătrunde tot mai adînc ideea că domeniul frumosului nu se limitează numai la artă ci se extinde literalmente la întreaga noastră viaţă înconjurătoare, la natură, (infinit de complexă în frumuseţea ei primordială), la urbanitatea interioară şi exterioară a locuinţelor şi a clădirilor oficiale, la vitrinele magazinelor şi culoarea autobuzelor, la obiectele de utilitate zilnică.

Se schimbă vizibil şi atitudinea faţă de arta însăşi. Tot mai mulţi şi mai mulţi ajung astăzi la înţelegerea faptului că arta în toate aspectele ei — de la cele mai simple pînă la cele mai complexe — îi interesează nu numai pe cei care şi-au ales-o ca profesie, ci pe fiecare om al zilelor noastre, căci ea pe lîngă faptul că înfrumuseţează viaţa, îmbogăţind-o estetic, ajută totodată la formarea conştiinţei, a lumii interioare a omului. Devine tot mai preţioasă înţelegerea faptului că domeniul esteticului este indisolubil legat de acela al eticului, al moralei. Despre omul care vorbeşte inteligent, poporul spune că are o vorbire „frumoasă", viaţa unui om de treabă este o viaţă „frumos" trăită, faptele unui erou sînt manifestarea superioară a „frumuseţii" spiritului uman.

În prezent, asistăm tot mai mult la manifestarea tendinţei din ce în ce mai conştiente de a privi viaţa în toate manifestările ei interioare şi exterioare, aşa cum o vedea Marx însuşi, cînd o numea creată **„după legile frumosului".** Această tendinţă se manifestă în forme esenţialmente noi, necunoscute înainte. Se deschid pretutindeni şcoli populare, universităţi de artă şi cultură, create în zilele noastre. Sute de mii de auditori îşi însuşesc cu sete cunoştinţele de cultură, îşi îmbogăţesc orizontul intelectual, îşi satisfac înclinaţia mereu crescîndă pentru frumos.

Niciodată şi nicăieri în lume n-au mai pătruns atît de adînc în viaţa omului cartea, teatrul, cinematograful, pictura. Adevărate galerii de tablouri şi reproduceri de artă, poţi afla astăzi pînă şi în modeste localităţi muncitoreşti, în colhozuri, în şcoli şi în taberele pionereşti.

Niciodată încă, nu a existat o afluenţă atît de masivă a copiilor şi a tinerilor către şcolile şi institutele de arte plastice şi muzicale, către cercuri şi colective diverse de activitate artistică.

Cînd vorbim de cultura estetică a tineretului nostru ne îndreptăm atenţia spre combaterea manifestărilor unor gusturi estetice îndoielnice, de proastă calitate. Din păcate asemenea gusturi pot fi întîlnite în activitatea unor cercuri artistice de tineret, şi trebuie să le combatem, aşa cum am combătut şi lichidat analfabetismul. Dar aceste manifestări negative nu trebuie să ne facă să uităm faptul îmbucurător că în esenţă tineretul nostru tinde necontenit spre cultură, spre arta bună, adevărată.

Chestiunea însă nu constă numai în văditul interes crescînd al poporului, şi îndeosebi al tineretului, pentru arta autentică. Ne e dat să simţim tot mai mult năzuinţa conştientă a maselor de a ridica nivelul estetic al întregii vieţi, de a înfrumuseţa oraşele, satele, parcurile şi grădinile, de a imprima gust şi eleganţă mobilelor care ne populează locuinţele, hainelor, încălţămintei, în aşa fel încît „legile frumosului" să stea la baza vieţii şi activităţii oamenilor care construiesc comunismul.

Întîlnim din ce în ce mai des termeni ca: bun (în sens de bine lucrat), frumos, inteligent, minunat. Iar rezultatele lucrului bun, inteligent alcătuit, produc omului nu numai mulţumire raţională ci şi încîntare estetică. Aş vrea să amintesc versurile unei tinere poete din Novaia Kahovka, apărute acum un an în „Pravda", care sunau astfel: „Nedespărţite sînt în inima celui ce munceşte / Frumosul şi munca dimpreună!"

Munca şi frumosul! În societatea socialistă există o organică relaţie între conţinuturile acestor două noţiuni, întrucît pentru prima oară în istoria omenirii munca se transformă dintr-un mijloc chinuitor de întreţinere, într-o necesitate interioară care se însoţeşte cu bucuria şi fericirea. Munca aceasta este o muncă liberă, creatoare, pe care fiecare şi-o alege după îndemnul inimii şi minţii sale, este o muncă frumoasă în deplinul înţeles al acestui cuvînt. Ea îl înnobilează pe om, îmbogăţindu-i universul său interior. Consider că înstăpînirea tot mai largă în viaţa noastră a acestui tip de muncă, superior, determină în rîndurile maselor de constructori ai comunismului tendinţa vizibil crescîndă de a-şi însuşi valorile spirituale umane, literatura şi arta. În proiectul noului Program al Partidului se arată minunat că: **„elementul artistic însufleţeşte avîntul în muncă, înfrumuseţează existenţa şi-l înnobilează pe om".**

Procesele care au loc astăzi în orizontul spiritual al oamenilor sovietici se desfăşoară cu atîta avînt şi rapiditate, încît în multe privinţe, activitatea unor instituţii şi organizaţii care ar fi trebuit să călăuzească aceste procese, să dirijeze iniţiativa maselor, a rămas în urmă. Însăşi viaţa impune crearea unor noi forme de organizare a iniţiativei populare în domeniul culturii, al educaţiei estetice.

Trebuie declarată o luptă cu caracter obştesc împotriva oricărei banalităţi, a lipsei de gust, a maculaturii, oriunde s-ar manifesta acestea, trebuie declarată o ofensivă cu caracter obştesc în vederea atingerii unui înalt nivel estetic în toate domeniile vieţii, astfel încît cultura estetică să devină nu numai un deziderat, ci o componentă obligatorie a orizontului interior, a lumii spirituale, a fiecărui constructor al societăţii comuniste.

În încheierea articolului, D. Kabalevski propune, pentru o mai bună coordonare a muncii de educare culturală, înfiinţarea pe lîngă Sovietele de deputaţi a unor comisii obşteşti de cultură estetică, discută componenţa acestor comisii şi atribuţiile care ar trebui să le revină.

Constatînd că în unele oraşe şi raioane ale Uniunii Sovietice au şi fost create, din iniţiativa organelor locale, cîteva comisii de tip asemănător, autorul articolului arată în încheiere:

„În faţa acestor organizaţii se deschide un vast cîmp de activitate, al cărei scop este acela de a face ca întreaga viaţă a ţării să devină tot mai frumoasă şi desăvîrşită, pentru ca frumosul, în sensul cel mai adînc şi mai nobil al acestui cuvînt, să pătrundă în conştiinţa fiecărui om sovietic".

(Articol apărut în ziarul „Pravda". Text prescurtat.)

VERONICA PORUMBACU

Comuniștii

Așa sînt:
coloane-ale bolții,
ce poartă zidirea pe umeri.
Așa sînt:
niciodată ostenind,
niciodată gemînd sub povară,
niciodată clintiți.
Așa sînt:
eroi — de cîte ori anonimi? —
sprijinindu-ne lumea de mîine.

Nel mezzo del camin...

Spre vîrsta nouă talgerul se-nclină.
Două decenii sînt... Nu le-am uitat.
Pe străzile ca sihla, cu lumină

de mult ucisă-n cerul răsturnat,
cutreeram — la jumătatea vieții —
hățișul uriaș, însingurat.

Cu palma n-ajungeam la forma feții,
și — sfîșiată negura de-am vrut —
eu singură, cu prețul dur al vieții,

lovindu-mă de trunchiuri, am căzut.
Dar tu m-ai ridicat, nu ca o umbră:
dintre genuni, prin tine-am renăscut.

Și împrejur, într-o pădure sumbră
mi-ai fost o călăuză în infern;
în treer am văzut, în grea penumbră,

cum la răscruce lumile se cern.
Aveam de-ales: napoi ori înainte;
însingurarea ca o rană-n stern

și coaja cariatelor cuvinte —
ori simțul omenirii, solidar,
cu tot ce e uman și nu ne minte.

Și — am ales. Ca bornă de hotar
la jumătatea vieții — tu o știi!
e urna unde-am ars ca să răsar.

Să-nșir, în bolgii, nopțile-stihii,
cînd în exod porneam pe sub pămînturi,
în adăposturi, unde morții vii

trăiau în beci ca între patru scînduri,
și, spulberați, nici viermilor n-au dat
un craniu fără piele, fără gînduri?...

Nu. Nu vreau să m-adun din colindat,
ca racle dezgropate-n subterane.
Tu degetele-n stele-ai răsfirat

și stele, prin ruine și mormane
își licăreau lumina lor dintîi
pe fețele cu ochii arși de foame.

Eu n-am avut o pernă căpătîi
și nici răgaz, cum nici în purgatoriu
nimic nu mi-ar fi spus atunci: Rămîi!

Căci devastat era și iluzoriu
orice acoperiș, orice popas.
Doar tu, far viforît, pe promontoriu

o flacără statornică-ai rămas.
— Îți răspundeam, cu degete-nstelate:
aveam un chip, dar nu aveam un glas.

...Un static paradis de libertate
în jaful tinereții năzuiam.
Nematură erai, naivitate!

Ca soarele în țandăre de geam,
îmi culegeam frînturile de viață —
Pe mine în ceilalți mă căutam

și alții și prin mine-aveau o față.
Și-abia cînd dialogul nesfîrșit
la dunga nopții către dimineață

cu glasul tău solar s-a contopit
în neumbrite porți de paradise,
și eu visam în arc nemărginit

să-mplînt pe culme ramura de vis
ca, istovită, să m-așed o clipă,
cît țin eternitățile deschise, —

atunci simții că-mi crește o aripă,
și fața-mi dogorî de noul dor
și tihna toată, spulberată-n pripă,

se prefăcu în uriaș popor:
un sculptor modelînd nu o femee —
obrazul de lumină-al tuturor.

Spărgînd zăgazul căilor lactee,
la fiecare pas mai sus mă sui,
cu mîinile-nstelate de-o scînteie;

stăpîn — deasupra stolului de grui, —
cu glasul ce mi-ai dat, format în luptă,
încă din anii grei, ai nimănui

cînd flăcăruia-anemică și suptă
țîșnea din magma vechilor vulcani...
O jumătate viață. Ne-ntreruptă!

Ții minte?-Aveam vreo douăzeci de ani!

Literatura în școli

Odată cu începerea noului an școlar, „Gazeta literară" a întreprins un scurt raid-anchetă printre colectivele de profesori și elevi ale unor școli medii din Capitală, care urmărea în linii mari o tot mai mare apropiere a „Gazetei" de o categorie largă și demnă de obiectul unor atenții susținute, a cititorilor ei. Am voit să reflectăm — în măsura în care o permit mijloacele unei astfel de acțiuni — efortul unit al colectivelor de profesori și elevi depus în vederea asimilării bogatei noastre moșteniri literare în lumina învățăturii marxist-leniniste, în vederea apropierii fenomenului literar contemporan, a familiarizării cu elementele esteticei marxiste și în sfîrșit, depistarea unor probleme deschise de istoria ori critica literară în elucidarea cărora „Gazeta literară" și-ar putea aduce contribuția ei.

Au răspuns la întrebările noastre, printre alții, tov. prof. Alexandru Piriianu și E. Daisa (Șc. medie „Gh. Lazăr") tov. prof. Monica Verdeș (Șc. medie de fete „Zoia Kosmodemianskaia") tov. prof. Maria Lipan și Elian Maria (Șc. medie nr. 15 „Elena Sîrbu") colectivul clasei XI C (de la Școala medie nr. 5 „Mihail Sadoveanu") eleva Popescu Ileana (Șc. medie nr. 5, „M. Sadoveanu").

Iată și întrebările noastre:

1. — CUM ÎNTREBUINȚEAZĂ ELEVII TIMPUL LOR LIBER, ÎN CE MĂSURĂ ATENȚIA LOR SE ÎNDREAPTĂ ASUPRA LITERATURII SAU ASUPRA SPECTACOLELOR, FILMELOR etc.

— Elevii preferă spectacolele, în special filmele.

(prof. Monica Verdeș)

— Elevii preferă spectacolele, mai ales teatrul. Unele piese au fost vizionate în colectiv, adică de întreg colectivul clasei. Din dramaturgia clasică au fost vizionate mai ales spectacolele:

„Apus de soare", „Fîntîna Blanduziei", „Ovidiu", „Vlaicu Vodă", „Despot Vodă", și, bineînțeles, au fost vizionate piesele lui Caragiale.

Din dramaturgia modernă:

„Take, Ianke și Cadîr", „Titanic-Vals", „Omul cu mîrțoaga".

Din dramaturgia contemporană:

„Mielul turbat", „Trei generații", „Citadela sfărîmată", „În Valea Cucului", „Cînd scapătă luna", „Cetatea de foc".

2. — CE AUTORI CONSACRAȚI SE CITESC MAI MULT?

— Atenția și interesul elevilor se îndreaptă în primul rînd spre Rebreanu, Camil Petrescu și Cezar Petrescu. În poezie primele locuri le ocupă Eminescu, Coșbuc, Goga, St. O. Iosif, Panait Cerna și Topîrceanu. Sînt citați cu deosebire M. Sadoveanu și T. Arghezi.

(prof. Alex. Piriianu)

— În proză, elevii preferă literatura contemporană: V. Em. Galan „Bărăgan"; M. Preda „Moromeții"; se citește și teatru, în special Aurel Baranga.

In poezie: Eminescu, Coșbuc, Topîrceanu, M. Beniuc, D. Deșliu, V. Tulbure, E. Frunză și Eugen Jebeleanu („Bălcescu", „In satul lui Sahia").

Se citesc mai ales clasicii studiați în programă: Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Slavici, Delavrancea.

(Popescu Ileana, elevă)

3. — LA CARE AUTOR APAR GREUTĂȚI ÎN INTERPRETAREA OPEREI?

— Greutăți în interpretare ne oferă nu numai Eminescu, ci și activitatea inegală a lui Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, Goga, Panait Cerna, Șt. O. Iosif, Arghezi, Bacovia și chiar Cezar Petrescu și Camil Petrescu. Ne interesează felul în care anumiți autori care au avut perioade de activitate mai lungi sau mai puțin lungi în cadrul unor curente și școli literare ce promovau o ideologie străină artei realiste, nu s-au abătut totuși în creația lor de la linia artei realiste (Cezar Petrescu — grupul „Gîndirea" etc.).

(prof. Alex. Piriianu)

— În lectura romanului „Moromeții" de Marin Preda, elevii au întîmpinat dificultăți în sesizarea rolului și atitudinii lui Ilie Moromete. Studiul tovarășului Mihai Novicov: „Realism — realism critic și realism socialist" ajută substanțial la înțelegerea critică a personajului principal, lucru ce în manual rămîne oarecum pe un al doilea plan. O altă problemă este aceea pe care o ridică drumul pe care îl parcurge eroul Mitru Moț din romanul „Setea" de Titus Popovici. Oscilațiile acestui personaj, în carte, deschid adeseori discuții în clasă precum și în colectivul nostru de profesori de limba romînă.

(prof. Lipan Maria)

— În ceea ce privește interpretarea operei lui Sadoveanu și mai ales în susținerea tezei apropierei autorului, în opera sa, de o cît mai profundă reflectare a problematicei sociale precum și procesul dialectic de înțelegere — în creația sa — a luptei de clasă este sărac ilustrată în manual. Romanul „Mitrea Cocor" ce reprezintă tocmai punctul cel mai înalt al acestei evoluții, apărut ca o necesitate firească a acestei adînciri a înțelegerii creatoare este la fel foarte puțin discutat sub acest aspect.

(prof. Monica Verdeș)

4. — MIJLOACE DE POPULARIZARE A LITERATURII ÎN AFARA PROGRAMEI ANALITICE?

— Pe scurt: lectura și abonarea elevilor la presa literară, vitrina de cărți, bibliografia dată la începutul anului și la începutul fiecărei teme, concursuri „cine știe cîștigă", seri de basme, cercuri literare, invitarea scriitorilor, legătura profesorilor de limbă romînă cu biblioteca, urmărind numărul cititorilor și a operelor citite. Intr-un scurt sondaj făcut de noi la bibliotecă a rezultat: 95% cititori din clasele I—IV.

RAID-ANCHETĂ

80% cititori din clasele VIII—XI. Se citesc clasici ai literaturii universale și romîne ca: Tolstoi, Balzac, Al. Dumas, Molière, Shakespeare, Sadoveanu, Eminescu.

In clasele I—IV se citesc basme și povestiri de Tolstoi, Cehov, Perrault, Ispirescu, Creangă, Frații Grimm, Hauf și basmele lui Vladimir Colin.

In clasele V—VII: descoperiri geografice.

In clasele VII—XI cărți legate de procesul de învățămînt.

(prof. Monica Verdeș)

— Organizăm simpozioane, procese literare în jurul lucrărilor noi apărute. Dintre simpozioane cităm unul cu tema **Teatrul contemporan și Poezia noastră nouă.**

Sînt programate simpozioane cu tema: **Dramaturgia nouă și eroul comunist**, la care vor fi invitați dramaturgii Mihail Davidoglu și Horia Stancu.

(colectivul cl. XI C, Șc. medie nr. 5 „M. Sadoveanu")

— Noi popularizăm literatura la „ora revistelor". Elevii sînt abonați la presa literară. Discutăm poeziile și proza scurtă. Facem cronici la cărțile noi. Am reușit să facem să se citească mult, în afara programei: Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Nina Cassian, E. Frunză, Nichita Stănescu, Gh. Tomozei, A. E. Baconsky, Cezar Baltag, ș.a. — Mai interesează literatura de aventuri, precum și prezentările biografice.

(prof. A. Piriianu și E. Daisa)

5. — CUM POATE SPRIJINI „GAZETA LITERARĂ" CLARIFICĂRILE DIN RUBRICA: ISTORIE LITERARĂ?

— In legătură cu aceasta, voi semnala o greutate pe care profesorii de romînă o întîlnesc în predarea nuvelei „Desfășurarea" de Marin Preda. Atitudinile diferite ale eroilor nuvelei lui Preda în problema înființării gospodăriei agricole colective din satul Udupu (pe de o parte, Ion Nicolae, prim secretar raional, și Prunoiu — președintele organizației de bază a partidului în sat și Țurlea — al doilea secretar raional). Manualul justifică atitudinea greșită a celui dintîi prin slăbiciunea și carierismul lui.

— In altă ordine de idei, se simte nevoia reeditării unor valoroase opere de critică literară epuizate, printre care semnalez studiul tov. M. Novicov: „Realism — realism critic și realism socialist" (epuizat în primele zile).

— Prin serii de articole consacrate caracteristicilor realismului critic și realismului socialist — cu exemplificări — din literatura noastră și universală.

(prof. Maria Lipan)

— Să se dea mai multe amănunte, să se publice chiar articole din presa muncitorească pînă la 1944, pentru a ilustra lupta P.C.R.

(prof. Maria Verdeș)

— „Gazeta literară" ne poate sprijini, acordîndu-ne o pagină unde să se discute pe larg problemele nerezolvate încă în istoria literaturii, asupra unor capitole, cum este disputa dintre realism și curentele decadente, moderniste, dintre cele două războaie, influența mișcării muncitorești asupra unor scriitori, prezentări interesante asupra procesului de creație (făcute de scriitorii înșiși) aspecte biografice din viața scriitorilor.

(prof. A. Piriianu)

— „Gazeta literară" ar veni în ajutorul profesorilor de limba romînă și al elevilor din clasele X și XI dacă ar publica articole referitoare la poezia lui Tudor Arghezi de dinainte de 23 August, la înțelegerea căreia elevii întîmpină greutăți, deoarece orele prevăzute în programă sînt insuficiente, iar materialul cuprins în manual nu-i poate lămuri pe deplin.

(prof. Elian Maria)

— „Gazeta literară" să dea extensiune rubricei de istorie literară, să sprijine programa școlară. Așteptăm articole despre periodizarea istoriei literare, despre curentele literare, probleme ale literaturii noi.

(colectivul cl. XI C, Șc. medie nr. 5, „M. Sadoveanu")

6. — ÎN CE MĂSURĂ SE SIMTE NEVOIA UNOR OPERE DE SINTEZĂ CARE SĂ ANALIZEZE PROBLEMELE GENERALE ALE LITERATURII ACTUALE?

— Avem mare nevoie de sinteze legate de industrializarea socialistă, transformarea socialistă a agriculturii, tema folclorului, eroul comunist în literatură.

(prof. A. Piriianu)

— Să se retipărească studii privind operele mai vaste de după 23 August, pentru faptul că materialul bibliografic, indicat de profesor se găsește cu greu, fie din cauză că este răspîndit prin revistele din anii anteriori, fie că studiile critice apărute în volum s-au epuizat în mare parte.

(prof. Elian Maria)

— Avem nevoie de cît mai multe opere de sinteză asupra literaturii de actualitate care să servească elevilor la examenele de maturitate ori la cele de admitere la facultate (în special la filologie). Mai sînt necesare sinteze privind spiritul partinic în literatură și măiestria artistică a scriitorilor contemporani. Așteptăm și studii cu privire la limba operelor literare și mai ales cu insistențe asupra limbii poeților și prozatorilor contemporani.

(colectivul cl. XI C, Șc. medie nr. 5 „M. Sadoveanu")

— Așteptăm articole de sinteză asupra literaturii pe etape, asupra literaturii contemporane; articole de critică asupra măiestriei artistice a scriitorilor contemporani, în sinteze din care să rezulte evoluția artei lor.

(prof. Maria Verdeș)

REPORTER

G. S. Titov la conferința de presă de la „Casa Scînteii".

CEZAR BALTAG

Apusul capitalismului

Luneci burghez orizont. În toamna ta palidă
sub vîntul de gumă al norilor care-o despart
își întretaie elipsele triste poeții
cu pași inegali și timpanul frumosului spart.

Descrește lumina și cerul prin care respiri
ca o piele de tobă își strînge uscîndu-se porii
și vîntul îngheață la nori și se face tavan
în cădere înceată și-ți sperie zgîrie-norii.

Zvîrcolindu-se iată, scorpionii de aur ai tăi
reciproc își înfig cozile lor veninoase
aplecînd în țărînă soarele strîmb pînă cînd
vor albi în nisip o meschină ruină de oase.

În urmă te las și te-apleci și îți cad rădăcinile,
refluxul privirilor mele te izbește la mal
și-ți afli drumul închis ca-ntr-o cochilie
de melc, presimțind în adînc un perete final.

Dimineață a simțurilor

Țărmul sunat trezindu-mă ușor
desfășura din trupul meu într-una
chematul somn ca dintr-un crin enorm
cînd îl atinge în răstimpuri luna.
Răsfrîntă taina fragedă-a pupilei
trupul sensibil deveni ocol
de oglindire împrejur, coloană
a văzului în nesfîrșitul gol.
Ajung materia. Ca dintr-un turn sonor
pe rîuri în spirale mă cobor
și propagîndu-mă, aștern în zare
filtrate straturi de argint fecund
azurul suplu, căile stelare...
canalele realității le desfund
Îmi scutur negre, pletele nervoase,
mișcării iată brațul mi-l aștern,
al respirației val de mătase
evacuîndu-l din stern.
Ivesc orașe în podiș, închег coloane
de tensiuni supreme în pustiu,
și mări acolo unde rătăcisem
meridiane în nisip tîrziu.
Miracolul prefacerii îmi umple
pieptul deschis și mi-l pulsează iar,
în spațiile străvezii din tîmple
explozii de creație tresar.
Și-nveșmîntat egal de repezi arii
magnetice, în ziua revărsată
ca sunetul în spații vast rotit
mă-ndrept în toate părțile deodată!

Marină tîrzie de dragoste

Coapse limpezi. Valuri limpezi.
Marea umbra-n nori își suie
Și-i alt țărm lîngă acesta
și un singur tors, statuie.

Despletită îți dai drumul
într-un cosmos de oglinzi
și de mări multiplicate
te apropii, te desprinzi...

Cerului plutind în ape
i te-adaogi uimitor:
fruntea în Cassiopeea,
gleznele-n Săgetător.

...alge-n valuri înoptate
și picioarele-notînd
și te fură jumătate
emisferul mării blînd.

Emoție

Priveam la steaua polară. Cuvintele
parcă de departe mi le-auzeam.
Iată-mi spuneam — gîndul meu suie
și chipul îmi crește la geam.

În toamna ce sufletu-mi scald
suiau comuniste zidiri
ca o afirmație caldă
a propriei mele gîndiri

Eram un golf deschis către mare,
mă lumina fiece gînd
ivindu-se din depărtare
și-n valurile mele trecînd.

Sîngele continuam să-l aud
în artere. Peste multele case
dimineața, soră mea visătoare
brațele-n aer își ridicase.

ZBORUL

lui G. S. Titov

Cînd mama fu încredințată că a adormit, coborî încet din pat și în vîrful picioarelor ieși afară din odaie. Ușa o închise cu multă atenție, ca nu cumva cu scîrțîitul ei, să-l trezească pe băiat. Dar în după-masa aceea de vară, căldura era atît de puternică, încît somnul băiatului era firav. Ceva din zgomotul ușii pătrunse în somnul lui și el se trezi.

În odaie era întuneric, ferestrele erau acoperite cu hîrtie albastră. Dincolo de ferestre se simțea ziua de vară, strălucirea amețitoare a soarelui, lumina aceea fierbinte oprită în hîrtia geamului. Undeva la vecini se auzea un fierăstrău tăind lemne, iar pe pragul ușii de la bucătăria care dădea în curte, fratele mai mare cînta la muzicuță. Se întorsese de la rîu, cu părul ud, muzicuța intrase și ea în apă și sunetele care ieșeau din ea nu erau tocmai armonioase. La un moment dat fierăstrăul tăcu și atunci rămase doar cîntecul muzicuții și căldura de afară.

Toate astea le asculta băiatul, apoi coborî din pat și se duse la ușă cu intenția să iasă afară. Ușa era însă încuiată și-i fu frică să bată, să-și cheme fratele să-i descuie ușa.

Mai era încă o ușă în partea cealaltă a odăii, o ușă pe care niciodată el nu o deschisese. Clanța era însă prea sus și înălțimea lui de copil de trei ani, nu-i permitea să ajungă la ea. Aduse atunci un scaun, se urcă pe el și deschise ușa. Odaia în care intră n-avea mai mult de doi metri pătrați, o odaie strîmtă cu pereții albi. Din mijlocul odăii urca o scară de lemn, era scara de la pod. Ușa de la pod era trasă puțin și în cămăruța întunecoasă o fîșie de lumină cădea de-a lungul scărilor. Inima băiatului începu deodată să bată. Îl cuprinse o bucurie și o frică neînțeleasă...

Băiatul fu cuprins de dorința să urce scările acelea de lemn, să ajungă la pătratul puternic luminat al ușii, să urce în pod. E drept că treptele erau prea îndepărtate unele de altele, scara era cam veche și cam scîrțîia, chiar sub pașii lui nu tocmai grei, totuși reuși să ajungă pînă la ușa podului. Se strecură prin deschizătura destul de strîmtă a ușii cu mare greutate și în sfîrșit ajunse în pod. Acolo era o lume nouă și emoția îl strînse de gît. Fusese doar atît de curios să știe unde duceau scările...

În pod erau geamantane vechi, pline cu cărți cu coperte groase de carton negru, cărți pe jumătate roase de șoareci. Mai erau în pod o pereche de pantofi fără tocuri, două roți de bicicletă fără spițe, un sac de picioare cu blana toată roasă, o icoană cu o sfîntă cu inima roșie scoasă din piept și cioburile unei oglinzi sparte. La capătul podului era o ușă care dădea într-un balcon. Dacă ai fi privit de afară casa, ai fi crezut că acolo e o mansardă. Ușa care dădea în balcon era mare, de sticlă. Prin ea pătrundea soarele.

Băiatul se apropie de ușă, o deschise și se trezi undeva aproape de cer. Jos se vedeau casele cu acoperișurile roșii, iar departe cîmpiile și rîul.

Iar acolo departe sînt munții, dar el e mai mare decît munții, el e mai mare decît casele, el e un uriaș. Pămîntul e și el acum pe mărimea înălțimii lui. Se vede că pe măsură ce te urci mai sus pămîntul devine mai mare, pe măsură ce te urci mai sus pămîntul e nesfîrșit de mare... Și pentru că nu mai era nici o scară pe care să se urce, pentru că sub el să crească pămîntul, copilul dori să zboare.

Și din nou i se păru că el e un uriaș, un uriaș care e destul să întindă mîna ca să mîngîie soarele. O întinse, dar nu ajunse pînă la el și atunci din nou dori să zboare să ajungă pînă la el.

Sorin TITEL

ÎN FRUNTE COMUNIȘTII

Eroul literaturii și al zilelor noastre

Există adevăruri pe care le cunoaștem demult, dar care ne emoționează din nou la un moment dat, cu forța ineditului și gravitatea responsabilității. Ideea că literatura generației noastre va dăinui peste secole mi-a reapărut tulburătoare, la imaginea plastică a unui colocviu viu, pasionant, cu urmașii. Este imaginea ce și-a făurit-o un contemporan al secolului 17, cercetător al prețioaselor lucrări dăinuind din secolii trecuți: „Lectura tuturor cărților bune este ca o convorbire cu cei mai aleși oameni ai vremurilor trecute".[1] Ne-o spune Descartes. O va spune și generațiilor următoare ce vor dori, desigur, să-i cunoască pe „cei mai aleși" dintre oamenii secolului nostru; adică figurile cele mai reprezentative pe drumul realizării „umanismului desăvîrșit", coordonata definitorie a omenirii comuniste. Era, Descartes, nu doar un iubitor al tomurilor ce s-au constituit în prețioasa moștenire culturală ci și unul dintre „aleșii" printre contemporanii săi. Trebuie, deci, să completăm: părintele raționalismului se referea la „autorii acestor cărți". Noi, — la eroii literaturii epocii noastre. Ei întruchipează imaginea pe care realitatea o reflectă în oglinda-conștiință a scriitorului comunist. Aderarea totală a scriitorului la idealul de viață al celui mai înaintat erou al operei sale, comunistul — aceasta o vor observa cititorii din totdeauna ai „cărților bune" de azi. Căci eroul literaturii noastre este omul „cel mai ales" al zilelor noastre.

Fiecare epocă literară a promovat tipul său de „erou". Repetăm un adevăr cunoscut ca să subliniem că vom avea o literatură nouă, originală, promovînd un nou tip literar. Străină sterilelor căutări formaliste, literatura epocii noastre este originală avînd un nou conținut de idei a cărui întruchipare artistică o constituie reprezentantul clasei muncitoare, cea mai înaintată forță a epocii de construire a socialismului. O literatură care să prezinte „aspectele fundamentale ale luptei eroice ale poporului muncitor pentru construirea socialismului și din istoria ultimelor decenii", așa cum se arată în documentele celui de al II-lea Congres al P.M.R., trebuie în mod necesar să aibă în centrul ei figura comunistului și să arate cum se definește ea în această luptă. După cum remarca Mihai Novicov în volumul „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană", literatura ultimilor ani „a depășit formula întîlnirii revelatorii cu comuniștii" trecînd la „romanul creșterii experienței de muncă și de luptă a unui comunist". Scriitorului epocii noastre în comparație cu colegii săi din alte secole îi revin sarcini sporite care decurg din complexitatea sporită a epocii noastre.

Și pentru că pornisem de la Descartes (clasicii, s-a mai spus, sînt mereu actuali): cu autorii cărților ce dăinuie peste secole pentru că au fost contemporane cu secolul lor, putem duce „o convorbire chibzuită, în care ei nu ne dezvăluie decît cele mai valoroase dintre gîndurile lor". Gîndurile „cele mai valoroase" ale scriitorului de azi nu pot fi decît cele ce reprezintă o viziune personală și o sensibilitate originală, vibrînd în spiritul înțelegerii marxist-leniniste a epocii în care trăiește. Doar așa vor putea apărea interesanți cititorului ce peste vreme va voi să cunoască viața din epoca de astăzi.

Există o evoluție a felului în care literatura a prezentat chipul comunistului, în sensul că acesta a devenit, mereu mai mult, figura organic-centrală a operelor literare, ea fiind mereu mai mult nucleul constitutiv și declanșator al filonului epic sau al timbrului liric. Pe acei oameni care au ridicat în țara noastră baza tehnică-materială a socialismului, îi concepem definindu-se în muncă. O comparație care relevă deosebirile fundamentale dintre capitalism și socialism se poate constitui pe baza acestei noțiuni, prin compararea modului în care conținutul ei s-a schimbat de la o epocă la alta. Căci în „Manuscrise economico-filozofice" Marx arăta că în epoca de brutală exploatare capitalistă „munca este ceva exterior muncitorului, adică nu ține de esența sa, că de aceea muncitorul nu se afirmă ci se neagă în munca sa, nu se simte bine, ci e nenorocit, nu-și dezvoltă energia fizică și intelectuală în mod liber, ci își mortifică fizicul și își distruge spiritul".[2] Urmașii, ajungînd cu studiul la epoca noastră vor constata că universul interior al omului s-a îmbogățit cu o nouă dimensiune: eroismul muncii. Este aceasta o rezultantă a modului în care se rezolvă vechile conflicte generate de epoca capitalistă, fapt ce ne situează pe drumul comunismului considerat de Marx drept „umanism desăvîrșit": „adevărata soluționare a conflictului dintre om și natură, dintre om și om, adevărata soluționare a conflictului dintre existență și esență, dintre obiectivizare și autoafirmare, dintre libertate și necesitate, dintre individ și specie"[3]. Programul P.C.U.S. vorbește despre „creșterea posibilităților de educare a omului nou, în care se îmbină în mod armonios bogăția spirituală, puritatea morală și perfecțiunea fizică".

Oamenii aleși ai acestei epoci sînt constructori pasionați ai comunismului și ai armonioasei, complexei lor alcătuiri. Despre ei vorbim în cărțile noastre.

Adriana ILIESCU

---

[1] Descartes — „Discurs asupra metodei", pag. 35.

[2] Marx-Engels — „Despre artă și literatură", pag. 43.

[3] Marx-Engels — „Despre artă și literatură", pag. 109.

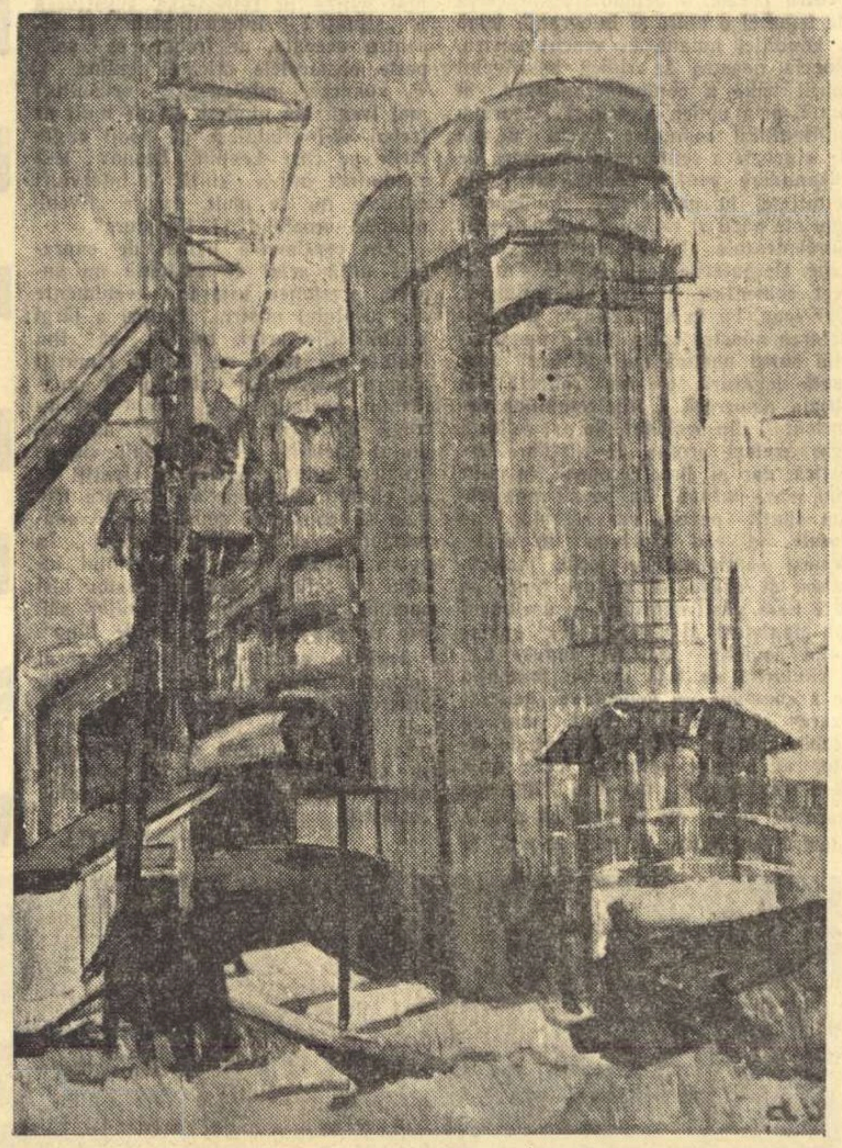

VIRGIL DEMETRESCU-DUVAL „Un nou furnal la Reșița"

NICULAE STOIAN

Prima poezie

Primului meu dascăl întru poezie,
unui bătrîn fierar comunist.

Nu, n-am uitat. Sub mîluri de uitare
Bătrîne dascăl, nu e chip să cazi.
Ca o albină spre întîia floare
Spre tine zboară gîndul meu și azi.

Doar tu, fierarul ce știai prea bine
Să bați cu sete fierul cît e cald,
Tu ai trezit și cîntecul în mine,
Împrumutîndu-i glasul tău înalt.

„Și-acele începuturi le știu toate:
Uneau pe-atunci țăranii de la noi
Pogoanele în gheare sfîrtecate
De haita de răzoare și nevoi.

Bătea în prag grăbită, sărbătoarea,
Cînd ai cerut tu, meștere fierar,
Să nu înceapă inaugurarea
De nu-i slăvită într-un vers măcar;

De nu-i un cîntăreț în capul mesei
Să-și treacă peste strune-arcuș de foc,
Zicîndu-i noul cîntec al miresei
Cîmpiei prinse-ntr-al rodirii joc.

Cuvîntul lui, nu încăpea-ndoială.
Era ca ziua de adevărat;
Și prima adunare generală
Înalta hotărîre-a și luat.

Fidelă ei, întîia-mi poezie,
Se-mpurpură, precum de flori un ram
Și-a fost, cred eu, și prima datorie,
Ce față de partid o împlineam.

Dar cum de-atunci se tot inaugurară
De pe Bicaz, pe Mureș, ori pe Jiu
Și colective și uzine-n țară
A trebuit să scriu.
Și scriu.
Și scriu.

GHEORGHE TOMOZEI

Tînărul ucis la vîrsta sărutului
— Vasile Roaită —

Cînd ridicați mîna dreaptă-n văzduh,
în căutarea cuiburilor de vulturi,
scobite în piatră;
cînd vă ridicați mîna
în calea unei frunze galbene,
întîrziind cu o clipă, căderea în toamnă-a pădurii;
cînd brațul drept vi-l ridicați
pentru a desena în aer arcul unui viitor viaduct,
ori conturul uzinei neridicate încă,
ori traiectoria unei cosmice nave,
gîndiți-vă la tînărul ucis
cu mîna încleștată de sirenă...

În jumătate din făptura noastră
pîlpîie sîngele lui,
surpat, ca lespedea, în aerul unui februarie
ferecat de zăpezi...

A murit la vîrsta primei întîlniri de dragoste,
a murit la vîrsta sărutului,
la vîrsta surîsului,
la vîrsta primelor țigări.
Există poate pe lume o femeie care așteaptă întîiul
„te iubesc"
rostit de tînărul ucis
și care nu poate să moară,
există o casă care-i așteaptă somnul
— un port străvechi, cu toate farurile ațintite
spre corabia ce nu se mai întoarce —
cunosc ploi care-i caută chipul
și știu că există, undeva, un carnet roșu, un carnet de partid.

care-i așteaptă numele...

OVIDIU MAITEC „Utemistă"

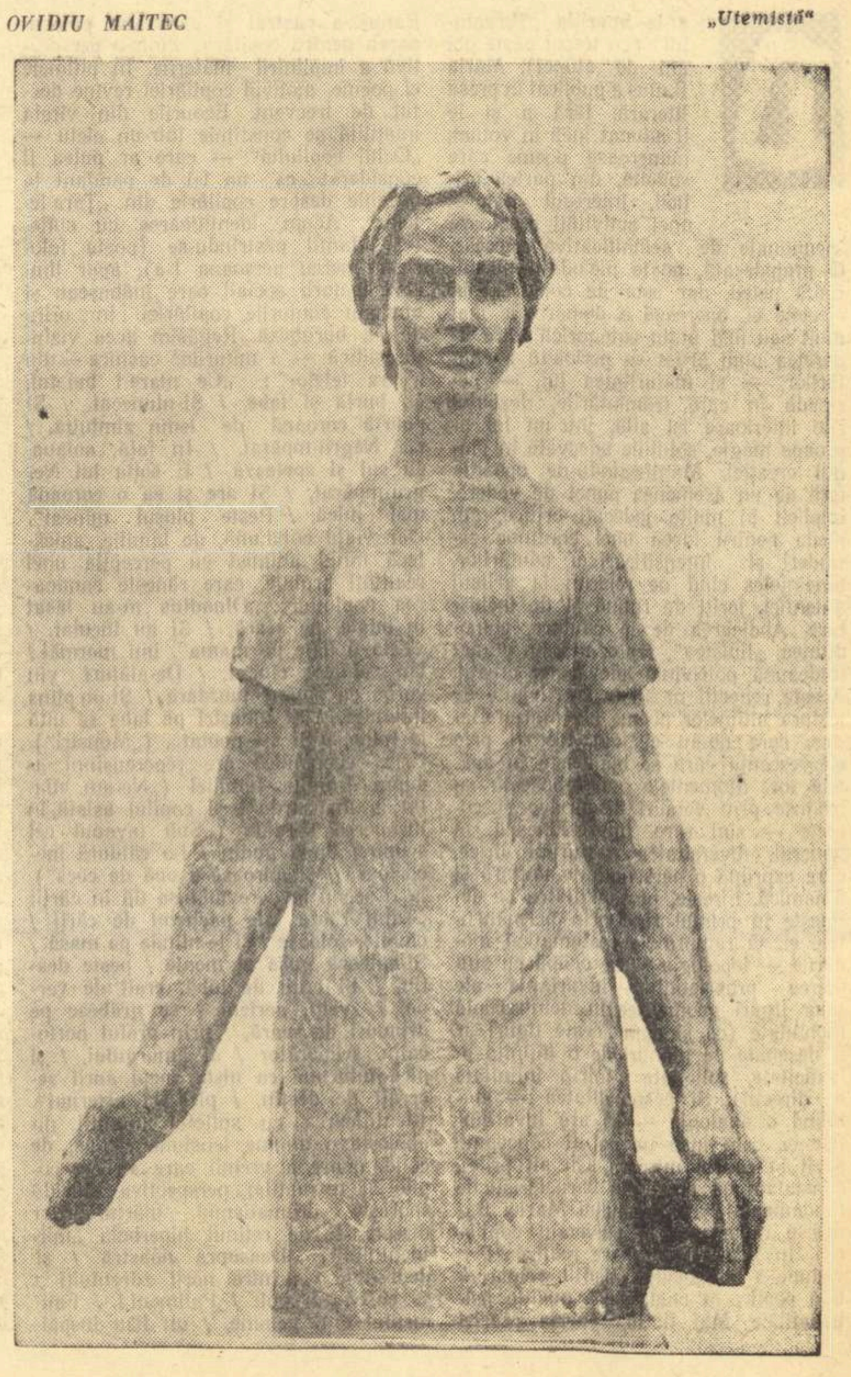

PORTRETUL UNUI TÎNĂR COMUNIST

Însemnări de la Reșița

L-am cunoscut în primăvară la Oțelăria S.M. a Reșiței. Nu are mai mult de 25 de ani. Membru de partid e însă de pe cînd avea 21. Lucrează nu așa cum m-aș fi așteptat într-o brigadă de topitori, ci la zidirea oalelor, e șamotor. Cînd l-am cunoscut mai bine, mi-am dat seama că deși nu îndeplinește o muncă „spectaculoasă", laudele pe care îndeobște le închinăm de pildă topitorilor nu pot ocoli efortul și măiestria celor ce asigură securitatea șarjelor elaborate de aceștia.

Cunoscîndu-l pe Ion Cernita, îți dai seama cum viața marelui combinat metalurgic și-a întipărit ceas de ceas efigia asupra lui, fortificîndu-i eforturile, limpezindu-i aspirațiile.

A venit la Reșița „incognito", în 1952. Fugise din satul lui de prin părțile Severinului, dar nu din casa părintească, ci din casa unuia Brezoi, unde trei ani de zile rînise grajdurile și păscuse 4 boi, 2 vaci și vreo 20 de oi...

La Reșița însă, în fața comisiei, la școala profesională, își dădu seama că abia mai cunoaște tabla înmulțirii. Puțin a lipsit ca să nu fie respins.

Cunoscîndu-l azi și urmărindu-l cu cîtă siguranță calculează indicii de rezistență, consumul de materiale sau economiile realizate de echipa lui — nici nu-ți poți închipui că odinioară acest tînăr abia silabisea matematica. Saltul, înregistrat încă în primul an de școală, a fost urmarea sutelor de nopți de studiu peste program, de-a lungul cărora el, „urma clasei", fostul argat, cu o îndărătnicie pe care numai viața de pînă atunci i-o dăduse, avansează ferm cu învățătura, pînă ajunge în frunte.

Anii școlii profesionale au fost hotărîtori pentru el. Cînd doi ani mai tîrziu intră în producție, se simțea mai sigur pe sine, hotărît să învețe mai departe, să execute zidiri de cea mai bună calitate. La douăzeci de ani, era nu numai un muncitor cu bună pregătire, dar și cu o atitudine înaintată față de muncă. Adamirov Mihai, unul dintre cei mai talentați zidari în vîrstă, ar putea să depună oricînd mărturie despre cele spuse aici, — și aceasta, între altele, și pentru faptul că s-a convins „pe pielea lui" de intransigența colegului mai tînăr. Și iată cum: Adamirov era unul dintre aceia care, pe lîngă stăpînirea meseriei, mai au și darul de a o destăinui novicilor, dar cu o singură condiție — aceștia să dea „de beut". Pe Cernita, procedeul l-a mîhnit. Nu că n-ar fi putut intra și el la restaurant să-și cinstească din cînd în cînd dascălul, dar în sufletul lui se statornicise o cu totul altă concepție despre într-ajutorare și despre transmiterea experienței. Fără să bănuiască de fel că se comporta ca un „erou pozitiv", el ar fi vrut de pildă ca schimbul de experiență între generații să se facă potrivit înțelegerii conștiente a sarcinilor de producție — toți îi dădură dreptate, pînă și nea Adamirov...

Cernita și-a dat însă seama că, pentru a dovedi o atitudine înaintată față de muncă, nu-i de ajuns să-i critici pe alții și să explici cum ai procedat tu însuți. Încă din primii ani de muncă la zidărie, se dovedi preocupat de sporirea rezistenței căldărilor de turnare. Erau însă ani de studiu și, fără a cunoaște foarte bine tainele cărămizii refractare, el nu se încumetă numaidecît să făgăduiască de la început că va spori numărul turnărilor de fiecare căldare în parte. Ajuns, între timp, șeful unei echipe, acumulînd pînă aici experiența a sute și mii de oale, Cernita — cel care cot la cot cu ceilalți șamotori se străduise să realizeze îmbinări cît mai durabile ale cărămizilor — știa acum că se poate bizui pe tovarășii săi și că vor putea efectua turnări suplimentare, prin care se realizau mari economii de timp și cărămidă.

Trebuie să te afli neapărat în hala mare a oțelăriei cînd se efectuează asemenea turnări suplimentare, ca să-ți dai seama ce înseamnă simțul de răspundere al comuniștilor, și felul în care, după turnare, cei care la început se vor fi dovedit neîncrezători rămîn muți de uimire și admirație, — dar mai ales se poate vedea atunci foarte bine că cei ce porunciseră materiei refractare indici superiori de rezistență așteaptă izbînda finală cu acea certitudine izvorîtă dintr-o adîncă cunoaștere de sine.

Alături de maiștrii căldărilor impecabile, cum sînt comuniștii Mircea Teodor, Moszer Engelbert sau Bolteanu Gh., tînărul Cernita Ion, și el comunist, mi-a revelat, în săptămînile petrecute la Reșița, o meserie deosebită, o artă care nu-i de loc mai prejos de cea a topitorilor. M-a impresionat mai ales acea stăpînire de sine, acea autocunoaștere a calității muncii, în stare să se ridice în fața celor de la controlul tehnic și să spună: „Nu, nu demolăm! Cu căldarea aceasta se poate efectua încă o turnare". Și, mult mai mult decît aceste cuvinte, mi-au plăcut graficele, faptele: nici o perforare, nici un rebut...

Am trecut alături de Cernita prin hala spațioasă unde, nu departe de gura cuptoarelor, se făuresc noile căldări. Fiecare căldare are vîrsta și istoria ei. În zeci dintre ele, Cernita a intrat încă înainte de a se fi răcit definitiv, — pentru a demola, pentru a construi din nou, mai repede... La multe a lucrat împreună cu tatăl soției sale, comunistul Cîrgoi Cornel cu care îmi făcu cunoștință.

Spre casă, pleacă de obicei împreună. Dar nu totdeauna; Cernita e și secretarul organizației U.T.M. de la Oțelăria S. M. Și fiindcă în ziua aceea, aveam de scris un reportaj despre echipa de tineri topitori a lui Bălan Florea, secretarul încredință cîteva instrucțiuni socrului, pentru a le transmite soției, din care reieșea între altele că undeva prin vecini se află o excelentă țuică de Bozovici care ne va aștepta la întoarcere. Ceea ce în fond, dovedea încă odată că „bătrînul" Adamirov fusese criticat nu din motive subiective.

Mihai NEGULESCU

Pagină realizată
de organizația U.T.M. de la Uniunea Scriitorilor

Probleme ale poeziei actuale

Lirica și situația internațională

Dacă pe tema poeții noștri și situația internațională am alcătui o antologie, fără îndoială că toți poeții noștri ar fi reprezentați în chip firesc. Tematica practic infinită a poeziei noastre noi e reflectarea activă a gîndurilor și sentimentelor proprii omului care construiește socialismul pe străvechiul pămînt al Mioriței. Acest om a devenit om politic în întreaga lui existență. El se simte participant la viața mondială, ca membru al unei colectivități care joacă pe arena lumii un rol de seamă în apărarea progresului, a libertății și a păcii. Lupta poporului din Angola, să zicem, îl privește parcă direct — o urmărește cu un sentiment de solidaritate profundă, e alături de ea cu cele mai intime gînduri ale sale. Depărtările se anulează în acest proces de osmoză spirituală cu aspirațiile, durerile și bucuriile unor popoare ale căror nume și istorie îi erau pînă nu de mult neștiute. Un sondaj în mase ar constata, sînt sigur, că pagina internațională a ziarelor a ajuns una dintre cele mai asidue lecturi în țara noastră. Ca și cum ar aștepta vești de la cei apropiați, omul nostru caută, în fiecare dimineață, rîndurile care-i spun ce se mai întîmplă în Laos și în Congo, în Algeria și în Brazilia. E natural ca poeții să reflecte această psihologie, militantă în esență, — care e și propria lor psihologie de cîntăreți ai omului. Creația lor, ocazională, depășește nu odată caracterul unui răspuns poetic prompt și momentan, pentru a-și cîștiga caracterul peren al unei poezii a secolului 20, a luptelor istorice duse de omul epocii comunismului, a eliberării popoarelor și a cuceririi Cosmosului. Nu voi da exemple ilustre, care se cer ierarhizate într-o ordine care să realizeze recordul imposibil al satisfacerii orgoliului unor poeți fruntași. Amintesc însă, drept un exemplu între multe, poezia în care Nichita Stănescu denunță crima înfăptuită de uneltele imperialiștilor în lagărul de prizonieri de la Fu Loi, în Vietnamul de Sud. A trecut de atunci destul timp și atîtea alte crime oribile ale asupritorilor s-au succedat, încît memoria abia le mai reține individualizate în torentul de sînge și foc al ultimului veac colonialist. Dar Cîntecul de protest al tînărului poet, cuprins într-o plachetă de debut, despre Sensul iubirii, va dura, sînt sigur, păstrînd indignarea omenirii în fața unei fapte monstruoase de care cititorii de mai tîrziu nu vor ști decît ca despre o mărturie a trecutului. Caracterul ocazional a dispărut, localizarea concret istorică s-a șters parcă, unii cititori poate nici nu vor ști exact unde e „îndepărtatul Fu-Loi", cînd a avut loc asasinatul feroce și în ce împrejurări, dar vor reține numele și fapta, în semnificația ei generală, ca pe un simbol al unei epoci revolute. Nu vor fi necesare adnotări în subsolul paginei.

Amintind, la întîmplare, cîteva poezii închinate luptei Africii, aș zice că oricîți ani vor trece își va păstra valoarea de legendă adevărată, printre multe altele, Inscripția pe un arbore închinată de Ion Brad amintirii lui Lumumba („Gazeta literară" din 31 august 1961). Își va păstra valoarea de solidaritate afectivă o strofă ca aceea a încă prea puțin prețuitului poet din generația veche, Constantin Nisipeanu: „Inima fratelui meu din Africa / este caldă și bună / ca o pîine proaspătă / scoasă acum din cuptor" („Cîntec de laudă", în Gaz. lit. din 7 sept. 1961).

Nu am în față acum, versurile închinate lui Lumumba de către Geo Bogza, dar amintirea lor fără cuvinte mă zguduie și acum.

Ocazionalul înseamnă, pentru un poet autentic, sursa nemijlocită a unei expresii artistice ce depășește momentul și înglobează un simptom definitoriu al epocii. De aceea localizarea precisă și unică rămîne doar ca exponent sau se confundă într-o categorie generală, ca numele asasinilor lui Lumumba în memoria popoarelor africane astfel cum îl sugerează Dimos Rendis într-o Elegie neagră. („Contemporanul" din 17 febr. 1961). „A fost asasinat / de către Hamesbeld, Hemsbutu — sau cam așa ceva — / asasinii aveau niște nume complicate / imposibil de pronunțat /. și au fost denumiți: Colonialism".

Dincolo de sursa directă, ocazională, generațiile viitoare vor afla sentimentul omului nostru din piesa antologică de artă majoră a lui Miron Radu Paraschivescu — „Anticolonialism". (Viața rom. Nr. 6 din 1961): „Nu-mi spune nici o floare de soarele din Sud, / Feline moi nu taie prin gangul nopții geamuri / Cît timp al libertății răsuflet nu-l aud / în somnul tuturora ca-n mugurele crud / Ce-n primăvara lumii pocnește-n Mai, pe ramuri."

Poezia „situației internaționale" constituie unul din izvoarele nesecate ale unei poezii a sensului suprem al secolului 20 și depinde de poeții înșiși ascensiunea de la izvor la acest sens suprem. Cînd Gh. Tomozei, tînăr poet talentat, și-a publicat poemul despre Cuba, ca o suită de ode pastelate bogat, („Luceafărul" din 15 febr. 1961) a făcut să vibreze unele coarde poetice de remarcabilă autenticitate, în ciuda unor nefericite figuri de stil cu grabă remarcate de confrați. Dar ridicarea la un sens epocal n-a realizat-o, cu acest prilej, cum n-au realizat-o adesea nici poeziile altora, mai vîrstnici și mai tineri, limitați — aș spune neartistic — la semnificația izolată a momentului poetizat. Prefer, la Tomozei, aceea mică poezie a epocii noastre în care sentimentul păcii este indestructibil legat de cel al vigilenții necontenit treze: „Trebuie să veghezi această liniște / prin inima ta / să treacă oamenii din schimbul de noapte / și-ntr-un tîrziu s-adormi — pe jumătate numai — / gata să te înalți într-o clipă. / ca un cantonier de cale ferată / tresărind, între traversele somnului..." („Veghe" în „Viața Romînească" Nr. 8 din 1961).

Poezia momentului internațional își are semnificațiile ei în sine, ca răspuns al poetului la fiecare eveniment de răsunet mondial și ca eficiență politică. In ansamblul ei, această poezie înseamnă astfel mai mult decît prin fiecare componentă, individualizată. Răspunsul colectiv al poeziei noastre în fiece moment internațional e o sumă care crește în calitate aspectul civic și de valoare artistică, al fiecărui semnatar.

Dar se cere mai ales marea poezie a epocii, marea poezie a „situației internaționale" în această a doua jumătate a secolului 20. Dincolo de evenimentele istorice și de faptele semnificative ale zilei este epoca însăși, în care se înfruntă lumea nouă a socialismului și a comunismului cu lumea veche a capitalismului și a tuturor asupririlor, în care colonialismul se zbate inutil să înfrîngă legitatea istorică, în care pacea și războiul alcătuiesc extremele vitale ale omenirii într-o tensiune maximă și în care geniul omului își poate valorifica extraordinarele victorii în cucerirea tainelor vieții și ale cosmosului sau în distrugerea apocaliptică a propriului său leagăn, pămîntul.

„Situația internațională" nu e doar, pentru poezie, o acumulare succesivă de teme ci o mare și integrantă temă a condiției umane în veacul nostru. Poezia noastră se ridică la nivelul marii teme a contemporaneității în luptă, prin optica atotcuprinzătoare a militantului comunist. Avem nevoie de o poezie a sentimentului nostru de răspundere pentru soarta lumii, de fermitate, în problemele fundamentale ale păcii și războiului, problemele fundamentale ale omenirii contemporane. Dezbaterile de la O.N.U. sînt direct comentate în articole cotidiene. Dar ecoul lor în afectivitatea și în cugetarea noastră constituie o inepuizabilă sursă poetică majoră. Fără aparentă legătură, ele se reflectă în poezia disperată a intelectualilor dezorientați din occident. Se pot reflecta prin același proces de distilare artistică, dar în direcție opusă, în mult mai mare măsură, în poezia noastră. Am simțit nevoia, ca receptor de poezie, să văd exprimat în lirică, același sentiment de forță, masivă, calmă și gravă în același timp, pe care l-am găsit exprimat în documentul magistral al Declarației guvernului sovietic din 31 august a.c.

Rîndurile de față nu au pretenția de a compune un articol de „generalizare" și „sinteză". Sînt, mai de grabă, confesia unui deziderat de cititor al poeziei actuale care vrea să-și regăsească într-însa întreaga stare de spirit. Mi se pare că poezia noastră ar putea fi mai bogată și mai activă în reflectarea superioară a „situației internaționale" și că, pentru aceasta, ar trebui să sară peste obstacolele oricărei rutine și să sondeze, îndrăzneață, orizonturi mai largi. Mă gîndesc cît de mult ar trebui să-i stimuleze pe poeți cugetările pe care Leonid Leonov le-a comunicat într-o suită de interviuri adunate nu de mult, despre „Evenimentele secolului și literatura".

„Un centimetru pătrat de suprafață utilă artei de altădată nu suportă presiunea uriașelor evenimente ale secolului nostru... Pentru a lărgi posibilitățile artei, trebuie să fim înainte de toate pe deplin lămuriți asupra adevărului simplu că umanismul socialist este umanismul întregii omeniri... Principiile umanismului socialist sînt principii ale apropierii tuturor oamenilor cinstiți de pe pămînt. Ele sînt acelea care trebuie să constituie temelia artei contemporane și a artei viitorului... In epoca noastră, creația artistului începe cu reflecții asupra acestor idei comune tuturor contemporanilor săi. Ele îl leagă de lume și de timp".

Trebuie, cred, ca poezia fiecărui „moment internațional" să aibă puterea de a se lega, în acest mod, „de lume și de timp" de a atinge, prin fiecare moment al ei, individual și concret determinat, perspectiva marii universalități a umanismului socialist.

Savin BRATU

Canal în Deltă lîngă Mahmudia

Foto DAN GRIGORESCU

POEZIA DE IDEI

Istoricitatea străbate poezia de idei a zilelor noastre. istoricitate implicită în orice meditație filozofică, explicită în sinteze poetice cum e „Cîntare Omului" de Tudor Arghezi. Poem al ascensiunii omului din adîncurile existenței biologice pînă pe piscurile imperiului libertății, „Cîntare Omului" presupune o înțelegere marxistă a acestei evoluții multimilenare, în care elementele propulsoare au fost munca și lupta de eliberare socială. Poezia uneltei umile, prezentă și în opera trecută a lui Arghezi, se învecinează, în acest ciclu, firesc și armonios, cu vaste viziuni ale istoriei în marș și culminează în evocarea lui Prometeu. Este un final apoteotic spre care urcă istoria lungă, dureroasă, marcată de înfrîngeri și victorii a omului răvășit de dorința cunoașterii. Comparația cu alte poeme similare ca tematică — cu „Legenda veacurilor" de Victor Hugo de exemplu — dă o măsură a distanței străbătute de la meliorismul utopic pînă la optimismul hrănit de o gîndire dialectică.

Ideia libertății pe care atîția poeți progresiști ai trecutului au glorificat-o în versuri, capătă și ea o nouă accepțiune — filozofică — în opera poeților ce scriu în socialism. Relația libertate — necesitate, acordul necesar între aspirația individuală și mersul obiectiv al istoriei a sugerat lui M. Breslașu cîteva fabule. „Nu sînt nebun să-mpiedic mersul apei: ajut doar să rămînă-n firul ei", spune castorul constructor de stăvilare păstrăvului anarhic și jucăuș („Stăvilarul). Iar pîrîul individualist care refuză să intre în matca fluviului și dorește să facă drum întors spre izvor, se supune fără voie imensei, obiectivei necesități, „Nu vreau! Nu vreau să ascult / vicleana ta chemare!", protestează el: „Dar se vărsase de mult / în Mare"

Se conturează, odată cu absorbirea gîndirii filozofice marxiste, cu fuziunea totală dintre un sistem de idei și cele mai intime sentimente ale unei conștiințe artistice, un nou tip de poet liric. Prejudecata după care poezia lirică ar sta într-un raport de contradicție cu luciditatea, după care imaginația poetică ar fi sărăcită de setea de cunoaștere rațională, după care metafore și simboluri s-ar usca în contact cu gîndirea științifică se spulberă. Intr-un poem erotic ca „Spectacol în aer liber", Nina Cassian face elogiul cunoașterii. Iar oda pe care o închină lucidității, în ultimul volum apărut, sugerează o caracterizare a noului tip de poet liric: „Bucurie neînțeleasă e numai o jumătate de bucurie, // ca și cînd ai intra în mare cu ochii închiși, „/ ca și cînd ai săruta o gură necunoscută; / puterea fără conștiință e înceată ca mîlul..." „Poet cerebral" era, pînă nu de mult, o caracterizare ce punea în discuție forța imagistică și intensitatea pasională a unui poet. Nichita Stănescu, a cărui tinerețe poetică se manifestă violent, între altele, printr-un gigantism metaforic, face uneori elogiul lucidității: „Mi-amintesc cu uimire și acum / de timpul în care aveam / o gîndire învălmășită de fum, / în care amintirile și dorințele și iubirile se frîngeau / și așteptam să adorm, să mă azvîrlu în somn / ca un pescuitor de perle, căruia marea / șuvițe de sînge îi smulge din nări". Altă dată mulțumește Partidului „pentru gîndirile mele care s-au cristalizat asemenea quarțului". Există un tip de luciditate care nu numai că nu exclude emoția, dar o adîncește, o îmbogățește cu cîștigurile cunoașterii.

Adeziunea versificată la vreo idee, salutarea vreunei victorii științifice nu e poezie cîtă vreme emoția nu zguduie conștiința. Omul care și-a propus să versifice „Manifestul Comunist" nu era poet. Epocalele zboruri cosmice înfăptuite de cosmonauții sovietici au stimulat pana multor scriitori. Se cunosc versurile de salut care exprimă declarativ uimirea sau entuziasmul. Alegem primul exemplu, care ne cade sub ochi: „Tocmai mă-nălțam spre piscul / viitoarelor decenii / date de gîndirea clară / a partidului lui Lenin / ... / cînd în Răsărit văzură / ochii mei pe lîngă soare / cum se-nalță într-o clipă / nava cosmică știută / mesager al lumii noastre / comuniste / ... / și-au simțit cîtu-s de mare, / ce puteri adun în mine / cînd mă știu cu el alături / spulberînd orice miracol, / doar cu gîndul însoțindu-l / într-o zi și-o noapte numai / pe maiorul Gherman Titov / de pe nava Vostok-2" (Ion Horea — „6 august 1961"). Despre un dezechilibru între idele și afect nu se poate vorbi, fiindcă ideia este anemică iar sentimentul, în ciuda exaltării verbale, superficial.

Există însă poeți, în care aceste victorii ale omului socialist au declanșat o emoție cutremurătoare, au lărgit nu numai harta universului, dar și aceea a simțirii umane, poeți care au comunicat viziunea cosmică a omului din veacul socialismului, așa cum în vremea Renașterii, revelația produsă de viziunea lui Copernicus, cel ce a spart sferele solide îngrăditoare ale spațiului, a născut un fior niciodată resimțit pînă atunci, a alimentat sentimentul infinitului.

O poezie semnată de Cezar Baltag, poate nu în mod imediat inspirată de epocalele zboruri, sugerează ceva din sensul revelației produsă de lărgirea uluitoare a orizontului uman și din consecințele ei morale: „Căci nepasarea dacă m-ar fi acoperit / sau umbra îndoielii cu desfrînări de linii // o, înapoi m-ar fi împins uimit / reculul formidabil al luminii. / Negat aș fi plutit în tulburi plasme / pe treptele materiei în spasme".

Există sentimentele și emoțiile eterne: iubirea, prietenia, înfiorarea la gîndul morții. Meditația asupra morții a fost dintre toate, întotdeauna, mai intim legată de un sistem de idei filozofice sau religioase. Tema apare în creația poeților noștri. Antologica poezie a lui M. Beniuc: „Inaintea iernii", cu tulburătoarea ei melancolie sugerează finalul printr-o alegorie — nu a morții ca Miorița ci a vieții: „Copiii pe cai bălai la moși... curînd / Se face totuși seară și spre casă / Plecăm scîncind că nu vor să ne lase părinții — ori destinul — mai departe / Să ne învîrtim la bîlci și după moarte". Teama de iarnă care „cerne, cerne / zăpezi pe lume și tăceri eterne", regretul atenuat de gîndul liniștitor „că alții vin" plasează meditația cu această temă în interiorul unei poezii afirmative. Și oricum, nici unul din poeții contemporaneității socialiste nu afirmă ca scepticul cugetător din veacul al XVI-lea „Que vivre c'est apprendre à mourir".

Etică înseamnă filozofie aplicată în împrejurările vieții, în relațiile dintre oameni. Etica comunistă este rezultatul confruntării dintre filozofia marxistă și împrejurările construirii unei noi societăți. E de neconceput, astăzi, un poet cugetător neinteresat de problematica etică. Epoca își pune amprenta pe conștiințele individuale — e o concluzie a gîndirii marxiste. Labiș scria: „M-am cufundat în mine la mare adîncime. / Afară doar un murmur filtrîndu-se se țese, / Filtrat prin straturile dese, / Afară doar un murmur înăbușit se țese, / Însă aici răsună întreaga împrejurime". („Intima comedie"). Omul răspunde în fața epocii pentru gîndurile și faptele sale — e altă concluzie a gîndirii marxiste. Nina Cassian pătrunde noaptea în sala de ședințe, „solarul amfiteatru al colectivității", simbol al noilor relații între individ și colectivitate: „Aici, între aceste scaune cu tăietura netă / e locul activ, ședința comunistă / ... Turnul însingurării se cutremură, / se prăbușește întîi întunecoasa scară interioară, spirala individualismului / și prin spărtura de sus / se vede cerul proaspăt și rece..." Ca și natura și societatea, individul uman progresează prin luptă cu ceea ce este depășit în sine. „Lupta cu inerția", titlu pe care în viață N. Labiș și l-a ales pentru un volum ce avea să apară după moartea sa, caracterizează o atitudine etică.

Construcția socialismului nu favorizează dezbateri morale de tip hamletic, dar naște o problematică, pe care dacă n-ar trăi-o intens și n-ar exprima-o patetic, poeții noștri ar fi anacronici. Să formulezi principii de viață morală înseamnă neapărat să tragi concluziile unei filozofii temeinic digerate, profund incorporate conștiinței tale. E evident — și așa trebuie să fie — poeții noștri tineri, maturi, vîrstnici, scriu poezie de idei.

Vera CĂLIN

(Vezi „Gazeta literară", nr. 42/1961)

Căutări și împliniri

De la apariția „Torentului" (au trecut peste doi ani de atunci), Maria Banuș a publicat în presa literară, fără a și le fi adunat încă în volum, numeroase poeme care solicită, din partea criticii, interesul datorat unei activități creatoare încununate de semnificative succese. O prejudecată, poate niciodată mărturisită neted, dar ușor de constatat în efectele ei, operează o demarcație mai mult sau mai puțin categorică între tinerețea unui artist — perioadă a căutărilor, — și maturitatea lui, — perioadă în care frămîntările, dezbaterile interioare își află, într-un fel aproape magic, soluțiile adecvate în planul creației. Manifestîndu-ne opoziția față de un asemenea punct de vedere, implicit în multe judecăți critice, am pleda pentru ideea unei continue extinderi și intensificări a căutărilor, bineînțeles cînd ne referim la artiștii autentici, feriți de rutină și de închistare. Abdicarea de la căutare, comoditatea, „liniștea", reprezintă un climat totdeauna potrivinic adevăratei creații. Aceste reflecții ne-au fost prilejuite de lectura ultimelor poeme ale Mariei Banuș, care ne-au cîștigat tocmai prin efervescența care se bănuiește în spatele lor. Momentele de oboseală — traduse prin versuri discursive și corecte — sînt rare. Impresionează, în general, diversitatea gesturilor lirice, care exprimă o personalitate unitară și dinamică. Firește, personalitatea se definește în primul rînd prin permanențele ei. O ramură a matematicii moderne — topologia — se ocupă cu studierea proprietăților invariante ale unor figuri geometrice în neîntreruptă mobilitate (ca și cum aceste figuri ar fi desenate pe planuri de o infinită elasticitate, solicitate într-o infinitate de direcții). Și personalitatea — stabilind o analogie — își are invariantele ei, care însă nu pot fi concepute decît în cadrul mișcării. Cu alt prilej, constatam că una din caracteristicile fundamentale ale lirismului Mariei Banuș e raportarea la universul copilăriei. In „Țara fetelor" se realizează o viziune a fabulosului infantil, remarcabilă poetic, în ciuda unor nuanțe psihanalitice. Mai tîrziu, poezia Mariei Banuș a păstrat și accentuat preocuparea pentru copilărie, dintr-o perspectivă a împlinirii materne. In ultimele ei poeme, motivul copilăriei revine destul de frecvent. Ecourile din vîrsta infantilă se constituie într-un ciclu — „Ochii copilului" — care ar putea fi considerat ca un fel de pandant la poeziile despre copilărie din „Țara fetelor". Acum, identificarea cu sufletul infantil păstrîndu-se (poeta folosește mereu persoana I-a), apar limpezi factorii sociali care înăbușeau și umileau elanurile copilăriei în orînduirea burgheză. Regăsim acea viziune mitică — a miturilor casnice — din „Țara fetelor": „Ce mare-i bufetul, cu burtă și labe, / Și-ntunecat. / Și poartă coroană de lemn zimțuită, / Ca Negru-mpărat. / In față, sofaua, cu sul și spetează, / E soția lui Negru-mpărat,. / Și are și ea o coroană mai mică, / Peste plușul mîncat". Dar viața cotidiană, de familie, amestecă mitul animist cu percepția unei realități brutale, care rănește candoarea copilului: „Dinadins m-au lăsat în odaie, pe seară, / Și au încuiat. / „Tata o bate pe mama", îmi mormăi / Un cîntec ciudat. / De-alături vin vorbe cu spume murdare / Și-un plîns înfundat. / Și monștri pe labe se uită la mine. / Și s-a-noptat.„ („Monștri"). Criza economică are repercusiuni asupra traiului familiei („Ne-am mutat la mansardă") și copilul asistă, în încăperea sordidă („Sub tavanul cel scund / lîngă godin / i-o căldură înecăcioasă / și miroase a ouă de cocs") la o scenă în care mătușa dă în cărți: „Tanti Flora taie pachetul de cărți / ciupite, soioase / și le-ntinde pe masă. / Și-apleacă gușa ei moale / peste destin. / Și craii de tobă, craii de verde, / zvelți, aerieni / se grăbesc pe drumuri de seară, / prin praful portocaliu, scăpărător / al amurgului, / și pică întocmai ca niște snopi aurii secerați de destin, / pică la așternut". Identificarea cu sufletul infantil nu abolește o anume tensiune critică, de condamnare a vremii care strivea copilăria, o mutila; perspectiva lucidă sporește dramatismul mărturisirilor directe. E de reținut hiperbola „falimentului": „Deasupra noastră / și dedesubt, / printre norii zdrențuiți / se cască un gol: / Faliment! / Falimentul e o genune, / un hău înspăimîntător, / cu pereți verticali, / lunecoși, / ca de marmură neagră, / cu fațade de bănci crenelate, / cu porți dantelate de fier, / casierii și ghișee. / Și bărbați disperați cu barbișon / se agață de porți, / își trag un glonte în cap, / se clatină / cad în fundul prăpastiei" etc. Semnificativă pentru orientarea actuală a poetei față de copilărie ni se pare și poezia „Istorie", care încheie ciclul discutat. Capacitatea de simbolizare proprie mentalității infantile e pusă, în chip limpede, în serviciul unei idei: și totuși identificarea cu sufletul copilului nu apare ca un simplu procedeu, ea se realizează liric, în tonuri autentice: „Noapte, copilărie... / Un tren fumuriu aleargă cu noi, cu mine / Unde? Spre ce? / Compartimentu-i îngust, sufocant. / Cîteva chipuri goale, triste, străine. / Afară, o noapte ce fuge, cu arborii-n urmă, / la geam șiroaie strîmbe de ploaie. / Roțile-adînc, dedesubt: / Vino cu mine, vino cu mine! // — Unde mergem, mamă? // Ce ciudat, nimeni nu știe". Exprimată noțional, analitic, metafora trenului-istorie și-ar pierde forța de sugestie. De aceea preferăm să cităm replica din ultimile versuri a mecanicului, a fochistului (cel care conduce trenul): ...„Sînt adevărul. / Lasă-mi sufletul tău, / micul și tristul, / am să ți-l schimb, / am să-l trec prin lumină, / am să-l fac scînteie. / Vino cu mine, / vino cu mine, / vino cu mine". In contrast cu lumea sumbră și strîmbă a trecutului, poeta elogiază cu emoție prezentul socialist care restituie copilăriei sensurile firești, altădată retezate de întocmirea socială nedreaptă („Grădina"). Interesante sînt însă proiecțiile în viitor ale dialogului cu copilăria. In „Viziune", un „prunc al omenirii" viitoare, „rod gingaș al iubirii", asemănat cu „micul Eros", provoacă o dureroasă confruntare spirituală: generația care sîngeră încă din rănile unor teribile lupte purtate, se simte parcă umilită de acest simbol al umanității perfecte de mîine, din comunism. Din perspectiva „pruncului omenirii", cu ochii viitorului deci, se realizează această confruntare: „Cu ochii lui îmi pare că mă zăresc: aproape / De vîrstele de piatră mă văd și îmi măsor / Făptura mohorîtă, cu plumburii pleoape, / Sub care trec vedenii din codrul pînditor. / Și totuși eu, străbunul greoi îmi tai cărarea / Prin sihlele-ncîlcite spre zarea lui de crin. / Cu ochii mei cei aspri văd dulcea arătare, / Cu tălpile-mi rănite în marș, trec rîul lin". Ideea revine și în alte poeme. „Scurtă întîlnire" este un dialog direct cu un copil al viitorului, „care se joacă printre obiecte ascultătoare", care prin prezența lui (căci viitorul e o dimensiune a prezentului), după cum spune poeta, „dă pașilor mei o cadență solemnă, / mersului meu măsură și liniște. / E pasul în care urcau / scara cea largă de piatră, / pe dealul Acropolei / aducătoarele de ofrande, / la panathenee". Distanța dintre vîrste, dintre cei care și-au trăit copilăria și adolescența în trecut (au suferit exploatarea, războiul, tortura fascismului) și cei care s-au născut pe lumea socialistă nu e măsurabilă în unități de timp: „Nu, acesta nu-i carnavalul cel vechi, / Obișnuita goană a vîrstelor. // Tu, bunule, nu înțelegi. / Ei sînt copii sănătoși și normali. / Cu mintea ne cred /, dar sufletul refuză să creadă / și fuge din fața monstruoasei istorii. / Aerul acela irespirabil, / de scrum, putregai și carne martirizată, / suferă-n nările lor trandafirii / o rapidă metamorfoză; / miroase a hîrtie proaspătă și a cerneală, / a manual școlar de istorie, de-abia tipărit, / a vînt primăvăratic ce adie printre băncile scrijelate-ale claselor". In simbolicul carnaval, în care oamenii poartă măștile nu ale vîrstelor, ci ale unor epoci de istorie diferite, semnul recunoașterii e crezul leninist („Totul e să nu ne recunoaștem, / să nu ne pierdem în iureș, copii. / Luați această insignă. / Puneți-o în piept. / Pe ea e gravată fruntea imensă, / profilul lui Lenin, / bolta rațiunii și a severei iubiri"). In diferitele lui ipostaze, dialogul poetei cu copilăria se îmbogățește cu noi semnificații în creația ultimilor ani. Acesta e numai un aspect. Ar mai fi de discutat și altele: de pildă, efortul de a integra într-o măsură mai accentuată cotidianul în poezie (efort relevat și în trecut de critică) Poeme ca „Pietrele sfinte", „Călătorul" etc., se înscriu pe această linie care se anunță deosebit de fertilă pentru talentul Mariei Banuș. Paralel cu poezia cotidianului, uneori în intimă legătură cu aceasta, se dezvoltă filonul filozofic, reflexiv, a cărui prezență fusese constatată și în ultimul volum, „Torentul". Asimilarea unor modalități ale poeziei goetheene (de altfel, poeta a tradus cîteva din capodoperele clasicului german) se vădește și în creația mai recentă a Mariei Banuș: o tendință spre lapidaritate, o anume severitate a expresiei, asociată cu idealul echilibrului plenar, olimpian. Frecventarea miturilor greco-latine nu credem că e nici ea străină de contactul cu lirica lui Goethe. Interesantă e mai ales îmbinarea între preocuparea pentru surprinderea valențelor lirice ale faptului diurn (în care se reflectă stadiul actual atins de civilizația socialistă) și aceea de sinteză în spirit clasic a unor valori general-umane. Uneori (în poezia erotică în special) cea de-a doua latură menționată capătă preponderență. Făcînd abstracție de unele poezii mai convenționale (cum ni se par „Cîntec de viață lungă", „Șantier"), efortul de creație, căutările din ultimii ani ale poetei, ne par fecunde, stimulatoare de discuții. O analiză mai amănunțită a lor credem însă nimerit a o întreprinde cînd versurile despre care am vorbit acum, — și sperăm ca data să fie cît mai apropiată — vor apare în volum.

Matei CĂLINESCU

Cea mai înaltă conștiință

(Urmare din pag. 1)

consacră un capitol special și la care se referă în toate capitolele sale. Se schițează în aceste memorabile pagini profilul omului nou, al omului societății comuniste. În această vastă operă de educație, literatura și arta au o însemnătate esențială: „Operele literaturii au un mare rol ideologic-educativ, căci ele dezvoltă în omul sovietic calitățile de constructor al lumii noi. Datoria lor este să servească drept izvor de bucurie și de inspirație pentru milioane de oameni, să exprime năzuințele lor cele mai înalte".

Literatura și arta vor fi, prin conținutul lor adînc uman și prin forma lor limpede și viguroasă, accesibile tuturor. In același timp, datorită, cum am văzut, sporirii considerabile a timpului liber al oamenilor în societatea comunistă, toți membrii acestei societăți vor putea lua parte la creația artistică.

Dezvoltarea și cultivarea gustului artistic al oamenilor și educația lor artistică și literară, constituie un punct esențial al proiectului de Program și importanța sa este enunțată în chip foarte accentuat, realizarea lui fiind una din sarcinile de frunte trasate de partid: „Partidul se va preocupa neobosit de înflorirea literaturii, artei, culturii, de crearea tuturor condițiilor pentru manifestarea cea mai deplină a aptitudinilor individuale ale fiecărui om, de educația estetică a tuturor oamenilor muncii, de cultivarea în rîndurile poporului a gustului artistic ales și a deprinderilor culturale".

Această grijă adîncă, permanentă, esențială, pe care o arată Partidul față de viața spirituală a omului în societatea în care se desfășoară construcția comunismului străbate tot acest magnific complex de idei, de directive, de sarcini organizatorice precise, de înalte principii ideologice și de splendide precepte morale care este proiectul de Program pe care zilele acestea Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice îl discută în ședințele sale. Călăuzindu-se după aceleași năzuințe, Partidul Muncitoresc Romîn se preocupă de formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, de educarea lor în vederea înaltelor sarcini ale construcției viitoare.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul la cel de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn a precizat: „Ca urmare a transformărilor social-economice, în țara noastră a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de într-ajutorare tovărășească între cei ce muncesc. Viața arată ce forță reprezintă conștiința tot mai înaltă a oamenilor muncii, identificarea lor cu interesele generale, încrederea lor în viitor, hotărîrea lor de a-și aduce contribuția la victoria deplină a socialismului".

La hotarul între două epoci ale omenirii, la pragul de unde începe, sub ochii noștri, pregătirea luminoasei ere comuniste, oamenii muncii din țara noastră salută cu profundă emoție cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. care va adopta noul Program al Partidului și care va marca un moment de mare însemnătate istorică pentru mișcarea muncitorească internațională.

Al. PHILIPPIDE

Comemorarea clasicului sîrb DOSITEI OBRADOVICI

Duminică, 15 octombrie, în comuna Ceacova, regiunea Banat, s-a dezvelit o placă comemorativă pe casa în care s-a născut scriitorul sîrb Dositei Obradovici, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la moartea scriitorului.

Au luat cuvîntul Iuliana Gorun, vicepreședintă a Sfatului Popular regional Banat, acad. Al. Rosetti, Mihai Gafița, critic literar și Draja Markovici, președintele Comitetului de sărbătorire a lui Dositei Obradovici din R.P.F. Iugoslavia.

La festivitate au participat reprezentanți ai Ministerului de Externe, scriitori și ziariști din Timișoara, numeroși țărani colectiviști din Ceacova.

FESTIVALUL FILMULUI SOVIETIC

Invierea

Ce semnificație are revelația pe care o trăiește prințul Nehliudov? Ca amploare și intensitate este o răsturnare de convingeri în chipul în care exclamă și Zarathustra: „Dumnezeu a murit ieri seară".

Dacă Andrei Bolkonski a înțeles brusc privind cerul, pe cîmpul de la Austerlitz, deșertăciunea ambițiilor de căutare a gloriei, Nehliudov n-a recurs la un cadru atît de spectaculos. In sala unui tribunal, asistînd la interogatoriul unei prostituate, el a intuit însă pe neașteptate, cu înfiorare, o penibilă eroare în concepția sa de viață, eroare de proporții catastrofale. De aci înainte întreg ritualul convențiilor zilnice este supus unei reevaluări, demonstrîndu-se că orice acomodare la ordinea țaristă devine odioasă („totul e dezgustător și rușinos"). Subit, datorită iluminării necruțătoare, apare limpede pentru Nehliudov ipocrizia relațiilor mondene, corupția aparatului de stat și a familiei nobiliare, obtuzitatea propriilor preocupări, otrăvite de conformism și placiditate. Se prăbușește deci un mit, dar eroul are curajul de a scruta prăpastia, deși știe că astfel va pieri și liniștea existenței sale.

Ceea ce sporește imens înverșunarea cu care judecă viața socială, este conștiința propriei vinovății (seducerea Maslovei și apoi alte comportări nedemne).

Cadru din film. In prim plan, Tamara Siomina (Katiușa Maslova)

O redescoperire tragică a lumii, prin care se produc grave dislocări în convingerile înrădăcinate pînă atunci și care îl face pe erou să poarte povara apăsătoare a culpabilității. De aceea incursiunile prințului în zonele vanei aspirații, de care vrea să se despartă, sînt determinate numai de dorința de a o salva pe Katerina Maslova și implicit de a se reabilita, de a se împăca pînă la urmă cu sine — temă obsedantă tolstoiană.

Ca să transpună pe ecran romanul „Invierea" realizatorii filmului (scenariu E. Gabrilovici, regia: M. Sveițer) au avut de învins dificultăți serioase. Mai întîi, prințul Nehliudov nu e un personaj lesne de definit cinematografic în sensul unei trăsături de caracter tranșante, pasibilă de acea „schematizare" cu care operează de obicei prelucrarea.

Departe de a fi om de acțiune, nici revoltat pur și simplu, nici adaptabil, eroul tolstoian cunoaște plăcerea meditației și cugetă asupra tîlcului împrejurărilor. Apoi în carte există lungi reflecții psihologice, subtile și pătrunzătoare, prin care se pecetluiește configurația diferitelor caractere. In film s-a păstrat, cît s-a putut, acest comentar tolstoian, care indică strălucit substanța cîte unui episod. Prin asemenea intervenții din afara limitelor convenționale ale ecranului sau chiar prin reproducerea monologurilor lăuntrice pătrunde psihologia în structura filmului.

Ingenios a rezolvat regizorul interferența planurilor, intercalînd între scene de destăinuire a josniciei în plictisul și blazarea juraților, momentele serafice ale întîlnirii Katerinei cu tînărul ofițer Nehliudov. De la privirea expansivă, încrezătoare, de o sinceritate cuceritoare a Katiușei, pînă la disperarea deținutei, trecută prin sălbăticii și depravări, pierzînd naivitățile, fascinînd încă printr-o senzualitate a gestului, dar și printr-o onestitate nealterată, actrița T. Siomina s-a distins prin caracterul convingător al interpretării.

Filmul rămîne în genere fidel realismului tolstoian, neîngroșînd liniile, urmărind sobrietatea în satira acidă.

Fiindcă ne aflăm la seria I-a „cruciada" lui Nehliudov (E. Matveev) pentru mîntuirea Maslovei nu capătă încă extindere, prințul traversînd abia criza decisivă.

S. DAMIAN

Cerul Balticei

Eroicele zile ale apărării Leningradului în timpul blocadei fasciste nu sînt evocate pentru prima dată pe ecran în „Cerul Balticei". Cineaștii sovietici ne-au dat — ca să ne referim numai la anii din urmă — „Simfonia Leningradului" și „Generația salvată", omagii aduse bravurii și tenacității exemplare a leningrădenilor. Li se adaugă acum realizarea lui Vengherov.

In transpunerea cinematografică, bogăția epică a romanului lui Nikolai Ciukovski (tipărit și în traducere romînească) și-a păstrat nealterată substanța. O sumedenie de destine — de la eroii centrali pînă la figuri care parcurg doar o traiectorie episodică — se întretaie în ambianța intens dramatică a orașului închis în încercuire. Fiecare aduce în acțiune o poveste distinctă, fiecare poartă cu sine o durere săpată în adîncul inimii, amintiri, frămîntări intime, năzuințe.

Aparatul de filmat stăruie cu deosebire asupra temerarilor piloți din escadrila lui Rassohin, vajnici apărători ai cerului Balticei, începînd cu comandantul și comisarul politic, care cad eroic la datorie și continuînd cu maiorul Lunin, Kuznețov, Tatarenko ș.a. Dar filmul nu-și limitează cîmpul de investigație la aviatori. Maturizarea timpurie a adolescentei Sonia, supusă de război unor teribile încercări, e descrisă pe larg, cu finețe și tact psihologic. Fratele ei, micuțul Slava, fermecătoare îngemănare de gravitate copilărească și spirit de răspundere matur, își definește trăsăturile în cîteva secvențe emoționante, învăluite într-o undă de umor. Avatarurile învățătoarei Maria Sergheevna sînt, la rîndul lor, urmărite de-a lungul celor două serii, pînă în clipa îndelung așteptată, care decurge extrem de simplu și firesc, a regăsirii omului iubit. Multiplele planuri ale acțiunii se dezvoltă bine articulate, alcătuind un tot unitar, care reflectă cu plinătate și autentică forță dramatică imaginea Leningradului-erou. Izolat, supus de cotropitorii hitleriști unor sălbatice bombardamente, orașul continuă — în pofida foametei, a gerului, a suferințelor de tot felul — să respire, să reziste, să lupte, la unison cu întreaga țară sovietică.

Maniera de cronică, adoptată de regizor, dă filmului un suflu eroic, aspru și viguros, lipsit de orice accente retorice, fals patetice. Momentele reconstituite pe platou se acordă deplin cu extrasele din jurnalele cinematografice de război incluse în desfășurarea filmului. Atmosfera e de o autenticitate sobră, concentrată. Ca în acel leit-motiv al cantinei unde piloții de vînătoare se regăsesc după fiecare misiune, tăcuți, ori, dimpotrivă, exuberanți, după cum efectivul escadrilei a mai pierdut pe cineva sau nu. Ca în adăpostul cufundat în penumbră, unde izbucnește vestea marii izbînzi a Armatei Sovietice lîngă Moscova; ca în întîlnirea, pe un cîmp acoperit de zăpadă, a maiorului Lunin, obligat de o defecțiune să aterizeze forțat, cu Slava, care strînge cartofi prin locurile răscolite de bombe; ca în traversarea nocturnă a lacului Ladoga pe drumul de gheață — drumul vieții — de către nesfîrșite coloane de mașini transportînd muniții și alimente; ca în încăperile de spital unde aviatorul Serov, alături de alți ostași și ofițeri răniți, ascultă cu nesaț noutățile privind contraofensiva generală declanșată de trupele sovietice; ca în episodul reapariției tramvaiului circulînd prin oraș simbolic, prevestire a apropiatei reîntoarceri la viața pașnică.

Există o sensibilă diferență de tonalitate între cele două părți ale filmului, corespunzătoare însăși desfășurării evenimentelor războiului. Pe neobservate, o dată cu loviturile tot mai puternice date fasciștilor de ostașii sovietici, întîmplările istorisite pe ecran se încarcă de lumină și bucurie. Nimic nu e ostentativ, forțat. Pe fețele oamenilor ieșiți din case să asculte canonadele artileriei sovietice, flutură un zîmbet; aviatorii găsesc răgaz pentru o reuniune cu dans; o pereche de îndrăgostiți — Sonia și Tatarenko — gustă deliciile unei plimbări nocturne.

Inseninarea aceasta e ca o enormă respirație de ușurare a orașului, care a triumfat asupra agresorilor naziști. Destinele eroilor nu se încheie însă, lupta va continua pînă la victoria definitivă asupra fascismului. Desfășurarea amplă a acțiunii nu l-a stînjenit pe Vladimir Vengherov nici în portretizarea reliefată a personajelor (subliniem aportul important al interpreților, în special P. Glebov — Lunin, M. Ulianov — Rassohin, L. Gurcenko — Sonia), nici în menținerea unității filmului, care lasă publicului o impresie puternică.

Mihail LUPU

Un moment din filmul „Două vieți"

Două vieți

Filmul „Două vieți" realizat de Leonid Lukov este printre cele cîteva producții ale cineaștilor sovietici prezentate în premieră participanților la Congresul P.C.U.S. Cu multe zile înaintea acestei vizionări, Lukov mărturisea emoția pe care o resimte în fața evenimentului. Urmașii eroilor filmului vor aprecia autenticitatea reconstituirii pe peliculă a evenimentelor care au premers Revoluției din Octombrie. Această reconstituire a mai fost obiectul unor realizări cinematografice care marchează date în istoria filmului. Desigur viitorul ne rezervă alte filme avînd aceeași temă. Intre toate acestea „Două vieți" își găsește un loc bine determinat, perfect individualizat.

Preluînd de la înaintașii săi tot ceea ce distinge arta sovietică a filmului consacrat marilor teme ale Revoluției — suflul eroic, patosul romantic, prezența masei ca erou principal etc. — Leonid Lukov a reușit pe fondul general al evenimentelor să urmărească cîteva destine individuale. Planurile nu sînt însă distincte (unul avînd caracter de frescă iar altul de portret), ci se întrepătrund, se lămuresc reciproc. Cei doi eroi principali localizează ca într-un focar frămîntările generale ale forțelor care se înfruntau în zilele Revoluției.

Sînt oare atunci doar niște scheme aceste personaje? Scenaristul Kapler și regizorul Lukov au evitat această primejdie. Dar au făcut-o fără să creeze false probleme eroilor, individualizați prin opinii, reacții, gesturi. Ai mereu senzația că asupra oricărui figurant — și au fost folosiți peste o sută de mii de figuranți — s-ar opri operatorul, fiecare ar putea deveni eroul filmului.

...Intr-un restaurant din Marsilia stau de vorbă trei turiști sovietici. Cel mai în vîrstă dintre ei își povestește viața. Intrarea în armată, participarea la Revoluție și la pregătirea ei, prima dragoste — în sfîrșit tot ceea ce înseamnă viața unui om. Este povestea simplă a unui țăran căruia puterea sovietică i-a deschis orizontul. Lîngă masă stă chelnerul care prinde frînturi din discuție. Dar cine este acest om care cunoaște limba rusă? Un fost cneaz fugit în Occident după Revoluție. Și iată din nou amintiri. De data aceasta ale chelnerului. Cei doi oameni s-au mai întîlnit în urmă cu ani în Leningradul anului 1917. Filmul urmărește în paralel destinele celor două personaje. Mă opresc aci cu relatarea subiectului, căci povestirea lui ar scădea interesul pentru acest film care te captivează. Fiecare moment al intrigii „romanului cinematografic" își are un loc bine stabilit în economia filmului care se desfășoară rapid, cu alternanțe bruște de planuri, mereu în așteptarea scenei următoare. Montajul răspunde ritmului acțiunii, Lukov dovedind că știe să folosească tezaurul experienței marilor cineaști sovietici, utilizînd totodată procedee moderne, originale. In această privință trebuie în mod deosebit apreciat jocul sobru al actorilor, modul cum au fost conduși de regizor. In rolul țăranului Semion Vostrikov apare Nikolai Ribnikov. Formarea conștiinței de clasă a lui Semion, realizată sub influența comuniștilor, este excelent redată de Ribnikov. Sub o înfățișare foarte comună, deosebești, grație jocului actorului, omul adevărat care-și caută drumul în viață. Aparatul de filmat îl urmărește pe tot acest parcurs în înfruntarea cu o realitate complexă. Uneori, Semion greșește, alteori nu pricepe clar ce se întîmplă în jurul lui. Comuniștii îl ajută, sînt mereu lîngă el, ca și lîngă miile de soldați care, conduși de bolșevici, cuceresc nu numai puterea dar și demnitatea umană. Remarcabil tratează de asemenea Lukov latura satirică a filmului, momentele de caricatură grotescă a faunei nobilimii țariste. Se remarcă astfel, între altele, ridicolul procesiunii unor demnitari țariști, care, din oportunism, în speranța că vor putea înșela pe cineva și-au pus la butoniere cocarde roșii.

Viaceslav Tihonov joacă rolul cneazului Serghei Nasciokin, personaj complex, bine interpretat. Din restul numeroasei distribuții remarcăm pe interpreta Irinei — Margarita Volodina — și pe interpretul comunistului Ignatiev, actorul Leo Poliakov.

„Două vieți", este încă una din paginile pe care arta o închină zilelor eroice ale Revoluției din Octombrie. Și este o pagină reușită.

Sergiu BRAND

Evdochia

Evdochia" este un film despre oamenii cinstiți, despre oamenii adevărați; un film despre viață, despre viața obișnuită, cu bucuriile și necazurile zilnice, cu zîmbete și lacrimi, cu zile însorite și înnourate. „Evdochia" este însă mai ales un film despre esența concepțiilor și moralei în societatea comunistă. Fericirea poate fi găsită și într-o viață care nu are în aparență nimic extraordinar, dar care prin sensul ei nou, prin relațiile și prin baza socială care o definesc înseamnă tot ceea ce poate fi mai înalt.

Evdochia este una din milioanele de femei sovietice care trăiesc cinstit, modest, simplu. Scenariul, aparținînd scriitoarei Vera Panova, începe prin a destăinui principala caracteristică a eroinei: „... este o poveste, despre o femeie simplă, despre o femeie foarte simplă, și despre copiii ei..."

Autorii filmului au pătruns în viața interioară a eroilor, au dezvăluit în toată profunzimea, în toată plinătatea ei, fiecare notă psihică a lor, prezentîndu-ni-i în fiecare detaliu al existenței lor spirituale. Autorii, înfățișînd viața obișnuită, de o simplitate cu totul remarcabilă, discută dincolo de cuvinte, la o mare forță emoțională, problema fericirii și a împlinirii. Exterior, pe planul fabulației, în film nu se întîmplă mai nimic deosebit. Conflictele nu sînt prea puternice, nu determină ciocniri violente sau momente de mare dramatism, și se rezolvă relativ repede fără a prejudicia armonia, liniștea și căldura unui cămin bazat pe înțelegere, pe respect reciproc, pe sentimente frumoase de prietenie și dragoste părintească. Există unele momente mai aspre în viața Evdochiei, ca, de pildă, cel determinat de apariția micului Sașa în casa ei, sau de reamintirea dragostei dintre ea și Ahmet, ele se rezolvă însă în același mod firesc și calm.

In film totul este înfățișat în respectul realității. Nimic patetic, exagerat, melodramatic. Venirea în casă a unui copil orfan, un mic vagabond, murdar și flămînd, apare ca un lucru firesc pentru Cernîșevi, pentru că ei cunosc greutățile acelor zile și sînt gata să-l ajute pe Andrei. Nici un moment de uimire, nici un sentiment de dispreț. Dimpotrivă. Toți, Evdochia, Evdochim și fiica lor adoptivă Natașa, se apropie cu dragoste de oaspetele neașteptat. Totul decurge simplu, fără ostentație.

LIUDMILA HITIAEVA în rolul Evdochiei

Cei cinci copii ai familiei Cernîșev găsesc fiecare în parte adevărata vocație. Acest lucru a fost desigur posibil și datorită educației, îndrumărilor de zi cu zi primite de la părinți. In film nici un moment nu se referă direct la rolul de educatori ai părinților, dar rezultatul grijei lor permanente este exprimat în concepțiile de viață ale copiilor, în drumul pe care aceștia și l-au ales. Odată crescuți copiii, autorii filmului urmăresc paralel cu viața Evdochiei și destinele lor. Natașa și Andrei, Katia și Pavel, sînt oameni integri, cu conștiința datoriei, a responsabilității umane. Soarta copiilor Evdochiei întregește în film tabloul măreț al vieții poporului sovietic. Natașa și Andrei merg să lucreze pe șantierele Magnitogorskului, Katia și Pavel se înscriu voluntari pentru a lupta pe front în zilele Marelui Război de Apărare a Patriei, toți sînt oameni cu o viață bogată, cu preocupări înalte, cu însușiri proprii poporului sovietic. Viața lor se bazează pe principii temeinice asupra familiei, asupra relațiilor de viață, principii proprii societății comuniste.

Regizoarea Tatiana Lioznova a reușit să aducă pe ecran calitatea esențială a scenariului: simplitatea. Totul este realizat în tonalități sobre, cu o sensibilitate și finețe, am spune, feminine. Ințelegînd sensurile profunde ale textului literar, regizoarea a redat obișnuitul în detaliile lui cele mai semnificative, creînd o perfectă unitate în intonația generală, în realizarea fiecărui cadru în parte, în îndrumarea jocului actoricesc.

In rolul titular Ludmila Hitiaeva, mergînd pe linia trăirilor sufletești de mare adîncime, evidențiază bogăția spirituală a unei eroine minunată în simplitatea ei cotidiană. Remarcabil este și Nikolai Lebedev în rolul lui Evdochim.

Prin ideile pe care le exprimă, prin mesajul de o înaltă valoare umană, ca și prin realizarea artistică „Evdochia" este un film cu mari merite. Un film care vorbește cu mare emoție despre ceea ce aparține lumii noi.

Silvia NICOLAU

De vorbă cu SOFIA GHIAȚINTOVA și VAHTANG BERIDZE

SOFIA GHIAȚINTOVA

— Cele cîteva zile petrecute în Romînia mi s-au părut doar cîteva minute, atît de repede a trecut timpul, ne spune de la începutul convorbirii SOFIA VLADIMIROVNA BERSENEVA-GHIAȚINTOVA, artistă a poporului a U.R.S.S., membră în conducerea Asociației de prietenie sovieto-romînă.

— Deci un interviu scurt ca să nu vă răpim prea multă vreme. Sînteți pentru a doua oară la București.

— Da. Am mai fost aci în urmă cu cinci ani. S-au petrecut mari schimbări. Peste tot observ un mare efort creator îndreptat spre crearea frumosului. Această frumusețe o vezi nu numai în arhitectura noilor clădiri dar, mai ales, o citești pe fețele radioase ale oamenilor. Am vizitat uzine, șantiere de construcții, școli — peste tot am întîlnit noul. Arhitectura noilor clădiri din București este interesantă, cu accente proprii. Voi avea ce povesti colegilor de teatru din Moscova.

— Pentru că vorbiți de teatru, ce spectacole ați văzut în București?

— Din păcate foarte puține. Mi-a plăcut spectacolul cu piesa „Oameni care tac" de Al. Voitin. Il admir pe marele artist Birlic. O parte din public, cum îl vede pe scenă începe să rîdă. Dar Birlic nu este numai un mare comic ci și un tragedian. M-am mai întîlnit cu Radu Beligan, pe care l-am admirat în noul său rol.

— Care?

— Acela de director al unui teatru. Și, să știți, nu e un rol ușor. Am mai vizitat studiourile de la Buftea, care sînt bine utilate. Am vizionat acolo filmele lui Gopo, pe care nu le voi uita niciodată. Fac o impresie deosebită.

— După cîte știm, v-ați apropiat de dramaturgia romînească nu numai prin vizionări de spectacole ci și prin faptul că ați jucat într-o piesă romînească.

— Imi amintesc întotdeauna cu plăcere de rolul Adelei pe care l-am interpretat în piesa „Citadela sfărîmată" a lui Horia Lovinescu la Teatrul Comsomolului din Moscova.

— Spectacolul a avut succes? Publicul a înțeles realitățile descrise în piesă?

— Există un limbaj universal, cel al artei. Așa că tinerii noștri spectatori, cu toate că n-au cunoscut realitățile descrise în piesă, au înțeles mesajul ei. Spectacolul a fost apreciat și a avut succes. Ne-a bucurat că și autorul a văzut spectacolul și i-a plăcut. Aș juca cu bucurie în orice altă piesă a valoroasei dramaturgii romînești.

— In ce jucați acum?

— Intr-o comedie a lui Ugriumov, intitulată „Valiza cu etichete". Beligan mi-a spus că a citit și el piesa. „Valiza cu etichete" se joacă și în alte cîteva teatre sovietice, printre care și la cel de comedie al lui Akimov. Montarea diferă însă la noi. Am adus de asemeni, de acord cu autorul, și unele modificări textului, care cred că au îmbunătățit piesa. Mă pregătesc acum să joc un rol într-o piesă a lui Ostrovski. Vă rog, în încheierea acestei scurte convorbiri, să transmiteți prin intermediul „Gazetei literare" cele mai bune urări colegilor mei din R.P.R. de care ne leagă o prietenie trainică. Sărbătorirea Lunii prieteniei romîno-sovietice este încă un prilej de manifestare a frăției veșnice între popoarele noastre.

Luna prieteniei romîno-sovietice

Intervine în discuție tovarășul profesor universitar VAHTANG BERIDZE, director adjunct al Institutului de istoria artei georgiene, președintele Asociației de prietenie sovieto-romîne din R.S.S. Gruzină:

— Intr-adevăr această lună a prieteniei înseamnă o ocazie pentru intensificarea schimburilor culturale dintre țările noastre. Ca și în întreaga Uniune Sovietică, la Tbilisi dorința de a cunoaște cultura romînească este foarte mare. A fost editată o culegere de piese ale lui Caragiale, poezii ale lui Eminescu și Arghezi, povestiri ale lui Sadoveanu și alte lucrări din domeniul literaturii.

Pe scena Operei din Tbilisi au cîntat cu mult succes Zenaida Pally, Elena Cernei, Nicolae Herlea și Ladislau Konya.

De altfel astăzi (14 octombrie) se împlinesc doi ani de la înființarea Asociației de prietenie sovieto-romînă din R.S.S. Gruzină. Nu am ales întîmplător această dată, căci în 1959, la 14 octombrie, au avut loc la Tbilisi manifestări consacrate aniversării înființării primei tipografii gruzine. La aceste manifestări a participat și o delegație romînă, cunoscută fiind colaborarea istorică dintre tipografii romîni și gruzini.

La întoarcerea în Gruzia voi putea povesti despre deosebita ospitalitate de care ne-am bucurat aci, despre caldele manifestări ale prieteniei dintre țările noastre.

A. L.

Scenă din piesa „Arborele genealogic" de Lucia Demetrius, la Teatrul Național „I. L. Caragiale".

LUCIA DEMETRIUS ȘI CRONICA DRAMATICĂ

CRITICA CRITICII

I

Cronica dramatică, prezentă cu promptitudine la recepționarea actului artistic, a însoțit cu fidelitate premierele teatrale ale Luciei Demetrius, chiar dacă articolele ample de generalizare critică au întîrziat să apară. Urmărirea atentă a cronicii, a articolului inserat în cotidiane sau reviste, oferă însă, după o pasionantă confruntare, un tablou bogat în semnificații și lumini, în trăsături și culori, al unei opere dramatice unitare în substanța ei etică, dar și sensibil diferențiată în cadrul aceluiași perimetru al concepției despre lume spre o diversitate de preocupări tematice.

Oprindu-ne doar la ultimele scrieri dramatice — transpuse scenic, ale Luciei Demetrius — vom constata că instrumentele criticii au înregistrat în unanimitate interesul scriitoarei pentru sesizarea aspectelor etice, pentru detectarea reacțiilor psihologice generate de o nouă structurare istorico-socială, o vădită predilecție pentru evoluția și involuția sentimentelor în raport direct cu prefacerile sociale din jur.

În acest sens, „Trei generații" și „Arborele genealogic" își descoperă o filiație strînsă în subtextul descripțiilor și avertismentelor etice, o continuitate în definirea sentinței istorice dată vechilor clase condamnate la pieire, și aceeași preocupare și efort pentru redarea noilor comportări și date de conștiință ale tinerei generații educate în anii socialismului.

Ocolind primejdia majoră a creațiilor minore „feministe", teatrul Luciei Demetrius a abordat cu îndrăzneală problema femeii în trecut și prezent, cu respectivele corelații sociale și morale, înglobînd-o cu o anumită profunzime în dezbaterea majoră despre realizarea fericirii umane într-o societate eliberată de exploatare. V. Mîndra vede actualitatea incontestabilă a piesei „Trei generații" în viabilitatea acestei probleme[1]): *„problema majoră a dreptului femeii la o viață demnă. Autoarea piesei «Trei generații» a atacat această temă, dezvoltînd pe primul plan, drama avîntului înfrînt al eroinelor sale către dragostea înaltă"*. Lucia Demetrius lărgește însă cu impetuozitate acest cadru tematic, realizînd o radiografie atentă și revelatoare, prin protest demascator, a lumii burgheze, precum mărturisea ea însăși: *„în «Trei generații» voiam să înfățișez și caracterul acestei lumi, cu tot ceea ce avea și are ea odios"*. Această precizare — ca un corolar al intențiilor și realizării artistice — se pare că nu a fost totuși de prisos, de vreme ce unii critici au afirmat că *„în «Trei generații»[2]) regizorul trebuia să urmărească dezvoltarea psihicului unei familii, mai precis să stabilească în ce măsură Veronica este fiica Elizei, în ce măsură Eliza seamănă cu Ruxandra iar aceasta cu Sultana..."* Dincolo de această afirmație, critica a sesizat că[3]) *„«Trei generații» demonstrează caracterul de închisoare al familiei burgheze, obiceiurile josnice care domnesc..."*

Compunerea dramatică a piesei după principiul unei trilogii în care fiecare act are o aparentă unitate, ca și situarea conflictului dramatic în antinomia aparentă dintre generații, în realitate dintre clase, a determinat însă diferențe în opinii. Astăzi, Eugen Luca afirmă că: *„Conflictul nespectaculos, interiorizat al primelor două tablouri, pare burghez fiindcă scriitorii burghezi au atacat adesea tema. Faptul însă că autoarea oferă în ultimul tablou o nouă soluție, infirmă această impresie de început"*[4]). În vreme ce H. Zalis[5]) consideră că în această piesă *„înfruntările și confruntările nu mai sînt prilejuite de ostilități sentimentale, tendința clară a noilor relații este de a ridica conflictul — de clasă dintre exponenții noului și ai vechiului, la rang de conflict social și uman fundamental"*. Socotind că reconsiderarea vechiului conflict se realizează prin descoperirea noilor resorturi sociale, V. Mîndra afirmă că[7]) *„Lucia Demetrius se deosebește de înaintașii săi, pentru că spre diferență de aceștia, ea s-a detașat de personajele piesei sale îndeajuns pentru a le putea urmări evoluția..."* Detașarea critică a scriitoarei de cei care populează o lume veche și vetustă se face simțită cu și mai multă acuitate în „Arborele genealogic", reluîndu-se tema destrămării familiei burgheze sub impulsul noilor relații sociale, cu mai multă limpezime dramatică.

Considerată ca o operă de maturitate artistică prin armonia compoziției dramatice și subtilitatea caracterelor construite — această piesă, pentru H. Zalis[8]), *„precizează calitățile și limitele dramaturgiei Luciei Demetrius într-o sinteză ce marchează net reperele terenului pe care autoarea se simte «ca acasă» și în ale cărei hotare își circumscrie mai cu înlesnire preferințele de ordin problematic și caracterologic"*.

Și pentru Letiția Gîtză[9]) *„«Arborele genealogic» este o piesă bună. Nici o secundă, de-a lungul celor trei acte, nu se simte vreun ton fals, nici un personaj nu contravine logicii, nici o greșeală nu apare în construcția piesei"*.

În opoziție cu aceste păreri, criticul „Tribunei", N. Pîrvu[10]), — retrage piesei atributele dramatice considerînd că *„lucrarea Luciei Demetrius este mai degrabă o frescă epică, decît o dramă propriu-zisă"*. *„Piesa are însă frumoase calități literare și o bună construcție psihologică a caracterelor"* — recunoaște însă același critic. În același consemn al aprecierii exclusiv tematice, întîlnit și în cronica la „Trei generații", M. Radnev[11]), în „Contemporanul" consideră „Arborele genealogic" *„o galerie de portrete ale vechii aristocrații, care se mai cramponează de embleme și blazoane vechi... Figura centrală a piesei, Suzana Manea-Voinești, ascunzînd sub aparența strălucire nobiliară cele mai josnice tare ale unei clase decăzute"*. Același cronicar, apreciind rigoarea construcției dramatice, consideră că piesa *„nu excelează prin conflictul ei. Scriitoarea ne-a dat o lucrare mai mult expozitivă, narativă, preocuparea ei principală fiind... aceea de a creea atmosferă... sentimentele, gîndurile unor oameni din fosta protipendadă"*. Reluînd ideea lipsei de inedit a conflictului și a valorării într-o nouă optică a unor teme și caractere specifice tradiției literaturii noastre dramatice, V. Mîndra[12]) socotește că *„«Arborele genealogic» are meritul că, reluînd astăzi conflictul stîrnit de pătrunderea unei fete de țăran într-o familie boierească, tratează materialul dramatic într-un climat care stabilește limpede sensul social al problemei"*. Și, mai departe, criticul precizează, surprinzînd în esența adevăratul merit al piesei: *„Unui vechi conflict, construit artificial, pe o bază etică falsă, autoarea îi descoperă suportul social și astfel înțelesuri noi"*.

Urmează să analizăm în fața unei piese cu un alt peisaj tematic — „Vlaicu și feciorii lui" — pentru a putea dezbate, pe baza celor trei piese, profilul eroilor din dramaturgia Luciei Demetrius, raportul de forțe dintre aceștia ca și greutatea specifică a conflictului de actualitate în lumea eroilor respectivi.

Mira IOSIF

---

[1]) „Gazeta literară" nr. 18 (112), 3 mai 1956 — V. Mîndra: „Trei generații"

[2]) „Tribuna" nr. 42/23 noiembrie 1957 — N. Pîrvu: „Trei generații"

[3]) „Contemporanul" nr. 14 (496), 12 aprilie 1956 — Manase Radnev

[4]) „Teatrul" nr. 2 — 1956 — Eugen Luca: „De la comanda socială la realizarea artistică"

[5]) „Teatrul" nr. 6/1958 — H. Zalis: „Teatrul Luciei Demetrius"

[6]) „Gazeta literară" nr. 18 (112), 3 mai 1956 — V. Mîndra: „Trei generații"

[7]) Ibidem

[8]) „Teatrul" nr. 6/1958

[9]) „Teatrul" nr. 1/1958

[10]) „Tribuna" nr. 48/12 ianuarie 1958

[11]) „Contemporanul" nr. 52 (586), 29 decembrie 1957

[12]) „Gazeta literară" nr. 210/20 martie 1958

CONFRUNTARE CU VIITORUL

Reciteam zilele trecute frumoasele cuvinte ale lui Engels despre Dante Alighieri, dintr-o prefaţă la ediţia italiană din 1892 a „Manifestului comunist" şi m-am oprit o clipă asupra unei propoziţiuni meditînd la rezonanţa ei de altă dată şi la înţelesul actual: „Astăzi, scria marele gînditor, ca şi pe la 1300, sîntem pe pragul unei noi ere istorice". Cele şapte decenii trecute de atunci au convertit generoasa profeţie într-o realitate palpabilă şi nu e puţin lucru să poţi spune că faci parte din lumea care a şi început s-o trăiască.

Ritmul istoriei s-a accelerat: la noi această nouă eră a şi sosit, a devenit un fapt istoric şi în acelaşi timp un liman spre care privesc oamenii de bine de pretutindenea încercînd să trăiască alături de noi ca într-o ideală existenţă anticipată. Totuşi sînt în occident şi unii care manifestă inchietudine cu atît mai lipsită de sens cu cît e mai lipsită de temeiuri. Nu mă gîndesc desigur la fabricantul absorbit de afaceri sau la proprietarul necuprinselor plantaţii coloniale — temerile lor sînt pe deplin justificate cît timp orizontul nu prefigurează imaginea sclavagismului pentru care cugetul lor hrăneşte nocturn, nostalgii şi aspiraţii obscure. Ideologii lor se străduiesc de multă vreme să demonstreze că actuala criză capitalistă, prea evidentă ca să-şi poată găsi alibiuri neverosimile, nu e de structură ci de adaptare (în spiritul argumentaţiei lor se poate dovedi oricînd bunăoară superfluitatea clădirilor combinatului de la Hunedoara pe care l-ar fi putut găzdui excelent şi castelul Corvineştilor, bineînţeles cu unele mici modificări). Raţiunile şi logica lor ad-hoc iese din cadrul încercării de faţă. Mă gîndesc însă la acei intelectuali şi mai cu seamă literaţi apuseni a căror angoasă afirmată cu titlul de blazon al „spiritualităţii contemporane" nu e în ultimă instanţă decît disimularea zădarnică a ceea ce aş numi teama de viitor. Teama de comunism vor replica poate unii; dar oare nu e acelaşi lucru? Ce este proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, dacă nu un strălucit curs de istorie a viitorului?

Asemenea intelectuali şi literaţi vehiculează în genere atunci cînd nu manifestă direct atitudini reacţionare ca altădată bietul Lamartine care credea în „eternitatea proprietăţii private" — o serie de noţiuni înrudite conceptului de „neangajare". Cuvîntul e de fapt pseudonimul precar al unei iluzii de independenţă. Saint John Perse care a ajuns să fie slăvit de un recent exeget pentru anacronismul său — ce ironie, cu atît mai tristă cu cît e involuntară, devine un asemenea elogiu pentru un poet! — crede că poetul trebuie să fie „ataşat propriului său destin şi liber de orice ideologie", dar mai departe în acelaşi eseu, destul de amplu de altfel, e obligat să se contrazică el însuşi, cînd afirmă că „poetul se află deasemenea legat, fără voia lui, de evenimentul istoric. Şi nici una din dramele timpului său nu-i e străină". Iată deci că pînă la urmă propriul său destin se arată a fi strîns împletit cu acela al oamenilor vremii sale. De ce să nu saluţi dar din inimă proiectul de Program al P.C.U.S. care recomandă scriitorului între altele, „întărirea legăturilor cu viaţa poporului", riscul ar fi cel mult acela de a pierde dreptul la elogiul „anacronismului"...

Paul Valéry în perioada de afirmare a fascismului spusese răspicat că politica lui Bismarck îşi pierde azi orice sens. Dacă „nici una din dramele timpului său nu-i e străină" de ce nu-i spune astăzi Saint John Perse cancelarului Adenauer acelaşi lucru despre politica lui Hitler, despre care cred că nu e de acord, de îndată ce s-a exilat odinioară din calea ei, nu numai că nu şi-a avut sensul niciodată ci că a constituit cea mai sumbră întruchipare a monstruozităţii? Şi de ce n-o fac atîţia alţii cînd nimic nu i-ar putea împiedica?

Agonia capitalismului e totuşi un fenomen prea pătrunzător ca să mai poată fi trecut cu vederea. Există însă suficienţi literaţi apuseni care deplasează fals faptele pe teren geografic, vorbind despre crepusculul Europei, căutînd zadarnic modalităţile unui posibil reviriment şi încercînd să atribuie decăderea unor factori cu totul incontingenţi. Ei mi-l asociază pe Symmachus, unul dintre ultimii scriitori ai decadenţei latine, care la sfîrşitul secolului al IV-lea al erei noastre, cînd şubrezitul imperiu roman se cutremura de loviturile Goţilor şi pierduse Galia, se osteneau să-şi convingă concetăţenii că dezastrul se datoreşte faptului de a nu fi sacrificat cîţiva boi lui Jupiter; sau pe Rutilius care încă mai tîrziu, în ajunul căderii definitive a Romei, îi prezicea un viitor de aur. (Acesta avea cel puţin motive să încerce a se autosugestiona, fiind unul dintre cei mai bogaţi oameni ai vremii!)

A vorbi despre amurgul Europei înseamnă a răstălmăci realitatea. Nu continentul e acela care declină ci societatea capitalistă; e sfîrşitul unei epoci şi nu al unităţii geografice în care ne cuprindem. Dacă vei privi adevărul în faţă, nu vei mai încerca anxiosul sentiment al plutirii în vid şi vei alunga orice teamă de viitor. In aceeaşi Europă se dezvoltă într-o cadenţă impetuoasă viaţa nouă a unor popoare al căror prezent întruchipează viitorul întregii lumi; dimensiunile lui noi am avut prilejul de a le cunoaşte şi de aceea printre intelectualii şi scriitorii noştri teama de viitor risipită demult a fost înlocuită de sentimentul tonic al încrederii în propriul nostru destin şi în aceia al oamenilor de pretutindeni. De aceea ne sînt străine şi defetismul profesional şi elegantul scepticism şi crisparea existenţialistă şi aprehensiunea nedesluşită a viitorului. Optimismul convenţional ce ni se atribuie de către duşmani, nu e decît produsul penibil al unei simplificări ieftine şi calomnioase; ştim că omul se naşte şi moare după ce a trăit deopotrivă bucurii şi mîhniri, a cunoscut victorii şi înfrîngeri, după cum ştim că imensul efort de construire a unei noi lumi implică nu odată dificultăţi serioase, indiferent dacă ele provin din afară sau dacă uneori rezidă în noi înşine. Dar conştiinţa că drumul nostru are o perspectivă superbă e dominanta existenţii noastre de fiecare zi. Iată le ce lectura proiectului de Program al P.C.U.S. a însemnat pentru noi o sărbătoare: în paginile lui descifrăm propria noastră devenire. Citindu-l avem sentimentul unei solemne confruntări cu viitorul.

A. E. BACONSKY

Săptămina

Spionul nr. 1

După atîtea „succese" memorabile pentru contemporani şi urmaşii lor, după răsunătoarele „victorii" obţinute cu avionul „U2" şi după intervenţia armată în Cuba, Allan Dulles, şeful agenţiei de spionaj a S.U.A., C.I.A., a părăsit scena şi meditează acum de pe poziţii de pensionar la trecutul, prezentul şi viitorul omenirii. Mai trist pentru ultimul ilustru reprezentant al familiei Dulles în politica americană este faptul că greu s-ar găsi un pămîntean oarecare care să verse o lacrimă de regret în amintirea spionului nr. 1 al S.U.A. Dar, morţii cu morţii şi viii cu viii sau, ca să pomenim o veche tradiţie dinastică, „regele a murit, trăiască regele".

Cine e noul rege neîncoronat al S.U.A.? Vreun funcţionar zelos sau un negustor de nasturi care peste noapte ajunge sus, în vîrful piramidei, în ţara „tuturor posibilităţilor"? Nu e un muritor oarecare, el este mister John McCome. Mister John McCome a trudit din greu zeci de ani în fruntea multor consilii de administraţie, la conducerea celor mai importante trusturi industriale din S.U.A. Drept recompensă pentru serviciile aduse naţiunii şi celor mai „autentici" reprezentanţi ai ei, bancherii şi industriaşii, John McCome a trecut prin Pentagon şi Ministerul Aviaţiei iar pînă la urmă ajunsese preşedintele Comisiei pentru energie atomică a S.U.A. Apoi campionul grupului influent pentagono-electronico-atomic a fost înălţat la gradul de super-informator al S.U.A.

Despre acest post şi despre omul care are o pondere atît de mare în ţara unde tronează o anume statuie a libertăţii, un politician american spunea că preşedintele S.U.A. nu poate face politică fără el, dar el poate foarte bine să facă politică fără preşedinte. Iar o anecdotă lansată pe coridoarele Casei Albe prezenta ierarhia puterii americane în această formă destul de semnificativă.

— Cum se alege în America?

— Poporul alege pe electori, iar electorii aleg pe preşedinte.

— Şi apoi?

După o clipă de uimire: — Preşedintele alege pe şeful C.I.A.

Este cazul, ca la orice înălţare în grad, să transmitem proaspătului uns cu încrederea pontifilor financiari ai S.U.A. felicitările noastre, emoţionate de personalitatea atît de reprezentativă a Americii, şi să-i urăm cele ce urmează:

— Să aibă aceeaşi glorie şi aceleaşi succese ca şi ale ilustrului său predecesor.

— Să se călăuzească în toate de înţelepciunea şi ponderea care l-au făcut pe Allan Dulles să dea în gropi; alte gropi se găsesc destule că lumea e mare şi încăpătoare.

— Să se bucure de aceeaşi simpatie printre popoarele Asiei, Africii şi Americii latine, încununată de un monument cu nemuritoarea inscripţie: Go home!

— Să afle de toate şi din cele neaflate pînă acum: orice trimis pe alte meleaguri ale lui Allan Dulles, astăzi McCome, e prins cu mîţa în sac. Şi ce se întîmplă cu mîţa prinsă-n sac, mai e nevoie să adăugăm că ştie pînă şi McCome?

Ion MIHĂILEANU

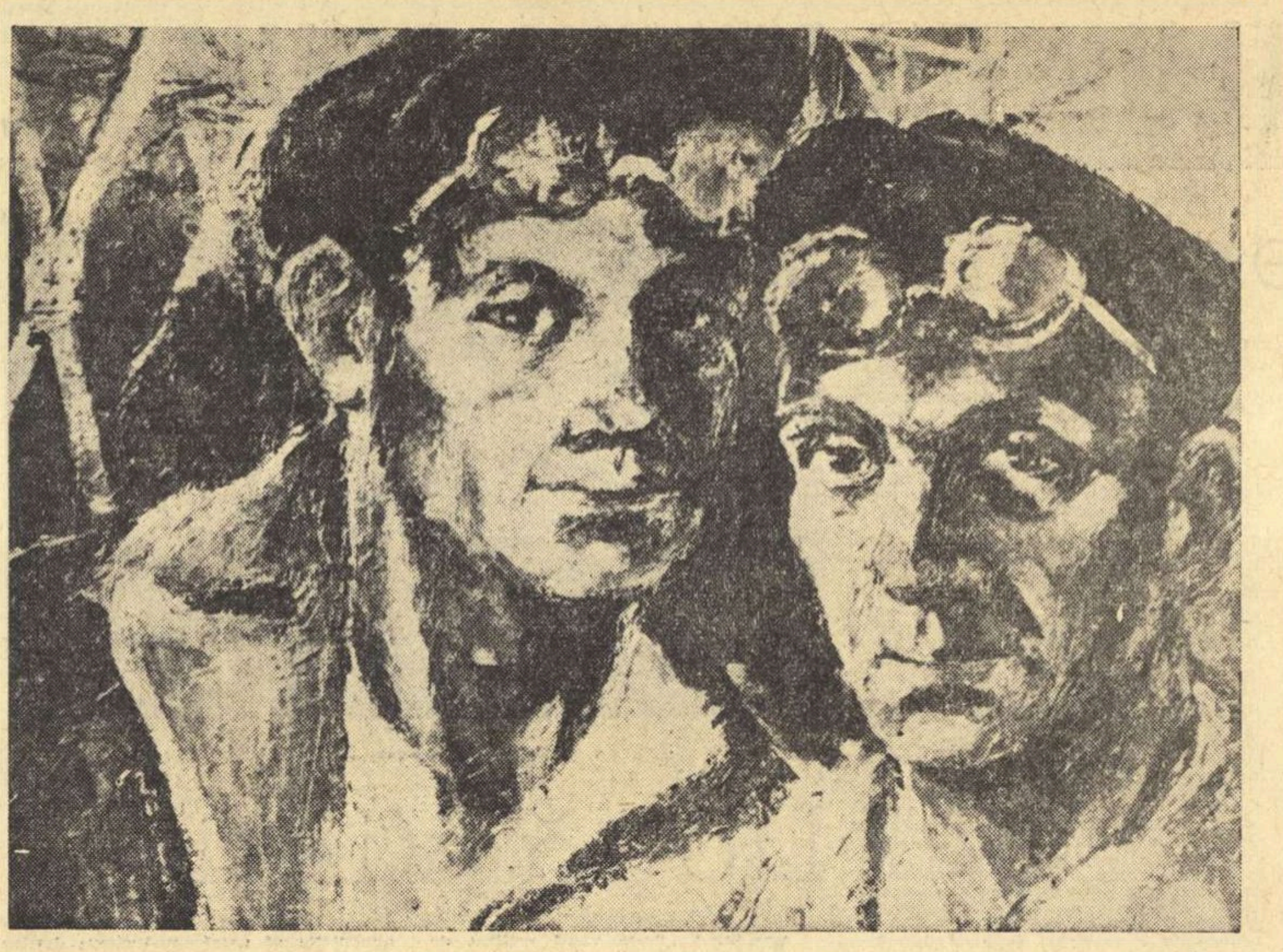

WOLFGANG SPEER (R.D.G.) „Topitorii"

Raţiunea va învinge absurdul

Trăim într-un secol în care s-ar părea că absurdul există doar ca noţiune menită să stabilească un echivalent valoric pentru lucruri comentate îndeobşte la rubrica „Faptul divers".

In acest secol al zborului omului în cosmos omenirea se conduce tot mai mult după realităţi evidente şi nu după himere, iar absurdul, cel puţin la noi, este combătut încă la copii, de la o vîrstă fragedă, alături de minciună şi pîră, verbal, pentru că sînt rare cazurile cînd absurdul să necesite hîrtie şi cerneală.

Cine ar mai avea timp să asculte, fără să nu-i pună la îndoială luciditatea, pe un individ care s-ar încăpăţîna să susţină că vecinul lui de peste drum „nu există", numai pentru că a îndrăznit să-şi pună gard la curte şi să-şi mobileze casa după gustul lui? Desigur că dacă absurdul este paşnic este lăsat în voia lui, iar dacă devine agresiv este dus, pentru liniştea colectivităţii, la un loc sigur şi pus sub control medical. Dar cînd absurdul este ridicat la rangul de principiu, şi cînd cercurile conducătoare din Occident îşi întemeiază întreaga lor politică pe un atare principiu, vigilenţa devine o datorie a fiecărui om cinstit. Pentru că absurdul consideră orice absurditate normală şi poate comite absurdităţi care pentru omenire ar însemna jertfe de neimaginat.

De 12 ani există Republica Democrată Germană. Prestigiul ei a crescut an de an, relaţiile ei internaţionale s-au lărgit şi s-au întărit, harta nouă a Europei o consemnează, şi totuşi, cercurile conducătoare din Apus, în numele absurdului susţin că ea nu există.

De 12 ani, pe teritoriul Republicii Democrate Germane, din Berlinul Occidental, aflat între graniţele Republicii Democrate Germane, sînt trimişi de către agenţiile de spionaj americane, engleze şi franceze spioni şi diversionişti, iar cînd guvernul Republicii Democrate Germane a hotărît să ia măsuri pentru securitatea propriei sale ţări, cercurile conducătoare din Apus, în numele absurdului, au început să susţină că Republica Democrată Germană ameninţă prin aceste măsuri pacea.

Existenţa a două state germane este un fapt istoriceşte statornicit, dar cercurile conducătoare din Apus, în numele absurdului, nu recunosc decît Republica Federală Germană.

Existenţa Republicii Democrate Germane nu mai poate fi ignorată. Şi-au dat seama de acest lucru pînă şi unii comentatori ai presei occidentale care nu pot fi în nici un caz învinuiţi de a fi prieteni ai Republicii Democrate Germane. Pentru fiecare om care nu se conduce după legile absurdului este clar că situaţia internaţională nu se va însănătoşi prin înzestrarea Republicii Federale Germane cu arme atomice şi cu hidrogen, că discursurile revanşarde ale colaboratorilor apropiaţi ai lui Hitler, deveniţi astăzi colaboratori apropiaţi ai cancelarului Adenauer, nu au altă menire decît aceea de a aţîţa şi mai mult isteria războiului, de a împinge omenirea la un nou măcel.

Propunerile Uniunii Sovietice şi ale Republicii Democrate Germane, pentru normalizarea situaţiei din Berlinul Occidental, nu sînt luate în considerare numai de acei care în locul evidenţei se conduc după principii absurde. Dar în numele absurdului nimeni nu poate obliga Republica Democrată Germană şi ţările socialiste, în frunte cu Uniunea Sovietică, să nu ia măsurile corespunzătoare pentru a asigura pacea în Europa şi în întreaga lume.

Pentru ce însă ţările imperialiste promovează politica absurdului este limpede pentru fiecare om cît de cît avizat. Ţările capitaliste vor să menţină starea actuală din Berlinul Occidental, o stare de fapt anormală creată după cel de-al doilea război mondial, vor să susţină acest cap de pod îndreptat împotriva Republicii Democrate Germane şi a ţărilor socialiste. Dar această situaţie anormală nu mai poate dura. Propunerile Uniunii Sovietice şi Republicii Democrate Germane, care asigură Berlinului Occidental statutul de oraş liber, demilitarizat, cu toate drepturile şi obligaţiile care decurg din aceasta, sînt singura cale spre soluţionarea paşnică a problemei germane.

Uniunea Sovietică este gata pentru tratative la orice nivel, ea a depus şi depune în continuare eforturi pentru a face ca puterile occidentale să înţeleagă că situaţia creată în Berlinul Occidental nu mai poate continua, că Republica Democrată Germană are dreptul să fie recunoscută ca stat suveran.

In discursul său la adunarea festivă de la Berlin, consacrată celei de a douăsprezecea aniversări de la întemeierea Republicii Democrate Germane, A. I. Mikoian a spus că „dacă ţările occidentale vor tărăgăna încheierea tratatului de pace cu Germania atunci Uniunea Sovietică, împreună cu celelalte state interesate vor fi nevoite să semneze tratatul de pace cu Republica Democrată Germană". Pe baza acestui tratat va fi soluţionată şi situaţia din Berlinul Occidental. Oricîte piedici vor încerca să pună puterile imperialiste încheierii acestui tratat şi soluţionării problemei Berlinului Occidental nu vor exista forţe care să împiedice luarea unor măsuri corespunzătoare menite a însănătoşi situaţia din centrul Europei.

Tot mai mulţi oameni de rînd din întreaga lume înţeleg sensul pozitiv al propunerilor sovietice. Ar fi timpul ca minţile înfierbîntate din Apus să-şi dea seama şi ele că la urma urmei orice absurd are o limită. Raportul de forţă creat în momentul de faţă în lume, dezvoltarea impetuoasă şi multilaterală a Uniunii Sovietice şi a celorlalte ţări socialiste, a căror comunitate uneşte la un loc peste un miliard de oameni, creşterea neîncetată a forţelor păcii sînt o garanţie în plus pentru omenirea dornică de pace şi în acelaşi timp un îndemn la luciditate pentru conducătorii din ţările imperialiste. Omenirea nu va îngădui niciodată ca absurdul să primeze asupra raţiunii.

Petre SĂLCUDEANU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

In cinstea celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S., Teatrul Mare din Moscova prezintă noua operă a lui I. Dzerjinski, „Soarta unui om", după povestirea cu acelaşi nume a lui Solohov.

Colectivul Teatrului de Operă şi Balet pregăteşte de asemenea pentru luna octombrie o nouă premieră, baletul „Paginile vieţii", închinat oamenilor sovietici, constructori ai comunismului.

22 de hărţi marine ale primelor expediţii ruseşti din Antarctica (1819—1821) conduse de vestiţii navigatori Bellingshausen şi Lazarev au fost descoperite în arhivele din Leningrad. Din aceste hărţi reiese cu precizie că Antarctica a fost descoperită cu peste un secol în urmă de matelotii ruşi.

35 lucrări de cosmonautică vor vedea lumina tiparului în anul 1962. Ele vor fi editate de Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. într-o colecţie intitulată „Cosmos". Colecţia cuprinde studii de istorie a cosmonauticii sovietice, operele alese ale lui Ţiolkovski, rapoarte asupra zborului primilor doi cosmonauţi şi jurnalele lor de bord.

R. D. Germană

Editura „Volks-Verlag" din Weimar a asigurat apariţia în condiţii tehnice excelente, a unei culegeri din proza şi poezia cunoscutului poet german Johannes Becher.

Această carte socotită azi cea mai bună antologie a autorului cuprinde materiale culese de Uwe Berger în colaborare cu cei ce păstrează arhiva poetului.

Culegerea cuprinde de asemenea o serie de materiale închinate vieţii şi creaţiei literare a poetului, precum şi discursul lui Walter Ulbricht închinat memoriei lui Johannes Becher.

Italia

„In cinematografia italiană se simte lipsa acută a unei conştiinţe colective... Prezenţa cenzurii e de-a dreptul supărătoare. De fapt însă, nici n-ar merita să mai lupţi pentru o lege care să limiteze arbitrariul cenzurii, de vreme ce sîntem siguri dinainte că legea aceasta nu va fi aplicată..." Constatările acestea le face cunoscutul regizor Cesare Zavattini într-un interviu acordat recent revistei „Lettres françaises".

„Acum — continuă Zavattini — trebuie să luptăm cu mai multă dîrzenie... Anul viitor vreau să turnez un film împreună cu De Sica... Va fi o adevărată bătălie. Dacă îl vor interzice, cu atît mai bine. Va deveni o armă de luptă".

R. P. Bulgaria

„Literaturni novini" („Noutăţi literare") se intitulează noua revistă din Bulgaria, organ al Ministerului Invăţămîntului şi Culturii, care va apare de două ori pe săptămînă. Noua publicaţie îşi propune să informeze despre cărţile editate, despre planurile de creaţie ale scriitorilor bulgari, despre literatura din ţările socialiste ca şi din întreaga lume.

Grecia

La Atena a început apariţia unui ciclu de lucrări ale scriitorilor greci sub titlul general „Grecia înarmată". Aceste cărţi înfăţişează lupta eroică a poporului împotriva ocupanţilor fascişti. Primul volum cuprinde cele mai de seamă povestiri scrise în ultima vreme pe această temă. Volumul II include romanele „Fiara" de N. Vretakos, „Cerul plin de fum" de K. Kodzias şi „Focul" lui D. Hadzis.

R. P. D. Coreeană

„Istoria luptelor revoluţionare din Coreea" este una dintre recentele lucrări ale colaboratorilor Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe din R.P.D. Coreeană. Volumul, care va apare curînd, tratează despre perioada dintre cel de al şaselea deceniu al secolului trecut şi momentul eliberării Coreei de către Uniunea Sovietică.

Anglia

„Programele de televiziune britanice pun accentul pe forţă, brutalitate şi crimă", constată un raport alcătuit de o comisie de anchetă care a cercetat recent influenţele exercitate de aceste programe asupra copiilor britanici.

„Un băiat de 11 ani şi a ucis tovarăşa de joacă cu 39 lovituri de cuţit", ne informează de asemenea ziarele britanice.

Aparent între cele două informaţii nu există nici o legătură. Totuşi, din declaraţiile pe care nevîrstnicul asasin le-a făcut după crimă, reiese că ea fost făptuită „aşa cum a văzut într-un program televizat". Comisia a propus măsuri în legătură cu aceste emisiuni (în special cu cele difuzate între orele 18 şi 21).

Şi societatea de Radioteleviziune britanică le-a luat: „aceste emisiuni au fost mutate *după* ora 21...".

S. U. A.

Domnul Frank Morrison, cunoscut mai bine publicului american sub numele de Mickey Spillane, autorul cu cel mai mare număr de victime în rîndul cititorilor de romane criminale şi de groază în S.U.A., este un mare admirator al doamnei Ayn Rand, scriitoare, „mare preoteasă a orientării obiectiviste" (şi autoare a faimosului „Atlas a dat din umeri"), ai cărei fervenţi adepţi poartă la butonieră sau cravată un ac cu semnul distinctiv al lirei sterline. In semn de omagiu, Spillane, (vezi „Crima cea mare", „Eu judecătorul", etc.) i-a oferit un exemplar din ultima sa carte „Străfundurile" pe care a semnat-o Spillane. Legătura spirituală dintre cei doi „scriitori" s-a făcut, aşadar, fără prea mare greutate, printr-un simplu semn.

Un poet al şarjei

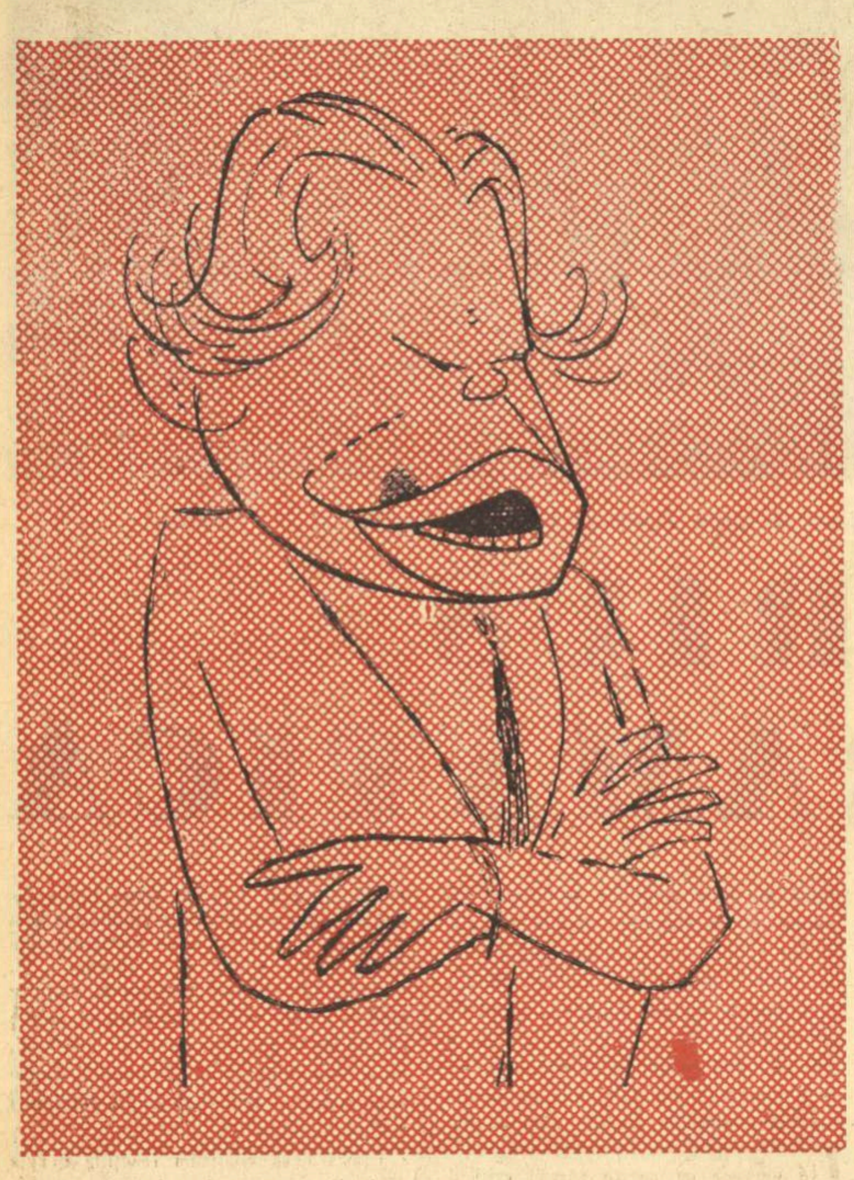

NICOLÁS GUILLEN văzut de DAVID

De vorbă cu caricaturistul cuban DAVID

De obicei imaginea clasică a caricaturistului rămîne aceea a unui ins uscăţiv şi tăios, spiritul satiric asociindu-se, nu ştiu de ce, cu linia ascuţită, acreala sufletească şi bolile de ficat. Prietenul nostru cuban, caricaturistul David, răstoarnă regula, mai întîi prin cele peste o sută de kilograme pe care le poartă cu o vioiciune tinerească şi apoi prin generozitatea lui spirituală. E un uriaş blînd, vesel şi jovial, un fel de Colas Breugnon, bucurîndu-se din plin de voluptăţile vieţii. L-am cunoscut la hotel Riviera din Havana, prin prietenul nostru comun în Cuba, pictorul Darie, *romînul nostru din Havana.* L-am cunoscut la un pahar de *daikiri* la bar, apoi cîteva zile mai tîrziu (după ce ne văzusem în alte cîteva rînduri, manifestîndu-ne simpatia reciprocă prin priviri, *abrasos*, şi un amestec hilar de dialog romîno-spaniol, bineînţeles eu vorbind în spaniolă şi el în romîneşte) i-am luat acest interviu.

Remarcasem încă de la venirea în Cuba desenele sale văzute în periodice — linia lui viguroasă şi spirituală, căldura umană ce se degajă din şarjele lui portretistice. Am căutat să schimb cu el cîteva opinii despre arta sa şi despre felul în care concepe funcţia socială a caricaturii. Mi s-a părut interesant să-mi precizeze un artist ce dovedea un atît de pregnant patos poetic, felul în care izbuteşte să sublinieze, din caracterul celor caricaturizaţi, trăsătura valorii lor umane, şi nu ceea ce o diminuează, cum se întîmplă în genere cu caricaturiştii. Văzînd, de pildă, portretul poetului naţional al Cubei, Nicolás Guillen — marele prieten al poporului nostru, a cărui fizionomie mi-era cunoscută din vizitele lui în Romînia — mi-am dat seama cît de profund poate opera intuiţia psihologică a caricaturistului care dezvăluie în trăsături rezumative esenţialul unei personalităţi. Problema eroului pozitiv în caricatură fiind una din preocupările importante ale practicienilor acestui gen în cadrul realismului socialist, l-am rugat să-mi spună cum a ajuns la această formulă patetică a şarjei. Am presupus că experienţa sa de viaţă trebuie să-i fi oferit prilejul de a cunoaşte oamenii în toate ipostazele. Pentru că nu se poate descifra dintr-o fizionomie valoarea pozitivă sau părţile negative ale unui caracter, fără o frecventare asiduă a diverselor medii sociale în care se desfăşoară dramele şi pasiunile personajelor respective. Undeva, în biografia lui, trebuie să fi existat experienţa amară care să-l fi dus la nevoia şarjei.

— Companiero David, înainte de a deveni caricaturist, ce-ai făcut?

— *Am fost funcţionar la judecătorie.*

Deci, cam ceea ce presupuneam eu.

— Ai avut o galerie de tipuri interesante de studiat.

— *A fost un capriciu al vieţii, care mi-a folosit. Zeul umorului, dacă există vreunul, s-a răzbunat pe mine, dezvoltîndu-mi spiritul de observaţie şi condamnîndu-mă să devin un fel de judecător în afara codurilor, al caracterelor omeneşti.*

— Bănuiesc că demonul caricaturii te ispitea încă mai de mult.

— *Din şcoală, din Cienfuegos încă. M-am născut în Cienfuegos, „Perla de la Sud", oraşul cu care se mîndresc toţi cubanii. A dat mulţi oameni de seamă Cubei. Ca să nu-l pomenesc decît pe Osvaldo Dorticos, preşedintele nostru, şi pe Carlos Rafael Rodriguez, directorul ziarului „Hoy". Iţi închipui, prin urmare, că acest fapt mă obligă foarte mult.*

— De acord. Şi cum ai lichidat cariera judecătorească?

— *Schimbînd radical rolurile: trecînd de cealaltă parte a barei.*

— Adică?

— *Devenind din funcţionar de judecătorie, puşcăriaş.*

— Interesant! Cu ce prilej?

— *Am fost unul din conducătorii grevei generale din martie 1936. Grevă care a marcat începuturile luptei sociale organizate împotriva dictaturii fasciste a lui Batista. După grevă, mi-am pierdut slujba şi m-au expulzat din oraş. In felul acesta am ajuns la Havana. Un an de zile am bătut scările redacţiilor, în speranţa că mi se vor publica desenele. Erau — cum îţi închipui — aspecte care satirizau regimul Batista. Bineînţeles, nu a apărut nici o caricatură şi nu le-am putut publica nici după revoluţie.*

— De ce?

— *Imi fuseseră distruse de cenzură. Insă un lucru bun, din epoca aceea, am deprins obiceiul de a prezenta personaje contrastante: fiecărui personaj îi găseam contrariul lui, mergînd pe antinomii de caractere. Apoi a intervenit Revoluţia. Forţa şi frumuseţea umană a revoluţiei. Cum ţi-am spus, apropierea de oamenii simpli o începusem încă de pe vremea organizării grevei din '36. Revoluţia mi-a adus descătuşarea deplină şi încrederea în forţele sufletului uman.*

— Cum a început noua perioadă în viaţa dumitale?

— *Fără caricatură.*

— Adică?

— *In primul an după revoluţie am lucrat ca consilier cultural al misiunii guvernului revoluţionar cuban în Uruguay. Diplomaţii cubani în străinătate au avut o misiune foarte grea. Trebuia să lucrăm sub o mare tensiune şi nu aveam timp să desenez. Mi s-a părut, însă, că e mai important să lucrez în felul acesta pentru revoluţie. Abia întors în ţară, mi-am reluat munca profesională.*

— Cum se traduce acum, în caricatura dumitale, cunoaşterea laturii generoase a personalităţii umane?

— *Prin valorile de umor, optimism şi bună dispoziţie care sînt specifice cubanilor — valori care au fost atîta timp înăbuşite de tristeţea dictaturii fasciste şi a ocupaţiei yankee, şi pe care acum poporul şi le redobîndeşte. Incerc şi eu, deci, să le exprim în desenele mele. Intrebuinţez o linie nouă, făcînd o sinteză între satiră şi lirism. Cred că, în general, satira trebuie să aibă un conţinut patetic. Umorul fără vibraţie poetică mi se pare insipid. Caricaturistul este un om generos, şi trebuie să fie generos într-o ţară în care a triumfat revoluţia. Caricatura de astăzi contrazice vechea noţiune a caricaturii şi a cuvîntului şarjă, în general, care înseamnă atac. Caricaturistul revoluţionar nu are atît funcţia primordială de a ataca realităţi indezirabile, ci pe aceea de a sublinia latura frumoasă a vieţii noi.*

— Şi la noi caricaturiştii sînt preocupaţi de probleme similare. Cunoşti ceva din creaţia caricaturiştilor romîni?

— *Din păcate, nu. Şi aş dori cu atît mai mult să cunosc, cu cît poporul romîn e înzestrat cu mult umor. Prietenul meu Sandu Darie, stabilit de 30 de ani în Cuba, mi-a vorbit mult de frumuseţea şi diversitatea artei populare romîne şi am urmărit la el cum încearcă, pe linia geometrismului, să o aplice în tablourile sale. Există apoi un caricaturist de talie universală, care a avut o influenţă covîrşitoare asupra tuturor desenatorilor din America Latină şi Europa, romînul S. Steinberg, unul din cei mai mari umorişti ai timpului nostru. Am urmărit şi m-a cucerit opera lui Brîncuşi, de asemenea influenţat de arta populară romînească. Am văzut, apoi, albume de folclor romînesc care mi-au plăcut foarte mult şi una din serile cele mai plăcute ale vieţii mele, am trăit-o în Uruguay, cînd am fost invitat la ambasada romînă din Montevideo, la o seară de muzică folclorică. S-au făcut audiţii de muzică populară romînească şi creaţii ale lui George Enescu. In aceeaşi seară am văzut o serie de fotografii ale genialului compozitor şi eu, ca om care ştiu să privesc şi să înţeleg o fotografie, am fost impresionat, fascinat aş putea spune, de ochii lui Enescu, care sînt ochii unui popor extrem de spiritual, inteligent şi generos, înclinat deopotrivă spre meditare şi lirism, ca şi spre veselie.*

— In sfîrşit, o ultimă întrebare: dacă ai fi, să zicem, un demiurg, ceea ce presupun că ţi-ar plăcea, ca oricărui creator — ce fel de oameni ai crea pe pămînt?

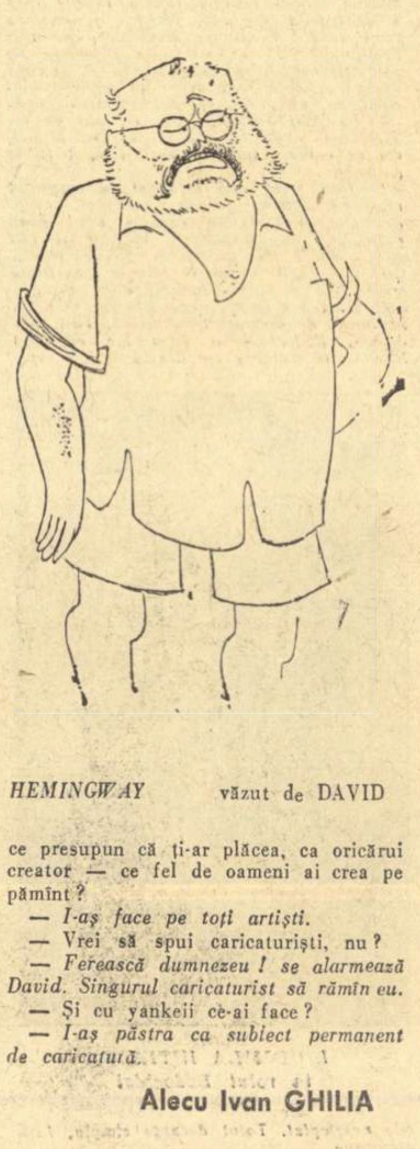

HEMINGWAY văzut de DAVID

— *I-aş face pe toţi artişti.*

— Vrei să spui caricaturişti, nu?

— *Ferească dumnezeu! se alarmează David. Singurul caricaturist să rămîn eu.*

— Şi cu yankeii ce-ai face?

— *I-aş păstra ca subiect permanent de caricatură.*

Alecu Ivan GHILIA

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

Bib Reg

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 44 (398)
joi 26 octombrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Congresul al XXII-lea, la care avem bucuria să asistăm, are o uriașă însemnătate internațională, deoarece lui îi revine misiunea de a adopta noul Program al P.C.U.S., programul construirii fazei superioare a comunismului.

Partidul nostru vede în proiectul de Program al P.C.U.S. un strălucit document al marxism-leninismului creator – manifestul comunist al epocii contemporane.

(Din cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S.)

Un strălucit cod moral

Din bogăția extraordinară de idei și de fapte, pe care le conține proiectul de Program al P.C.U.S., manifestul comunist al epocii contemporane, cum i s-a spus pe drept cuvînt, precum și din nu mai puțin bogatul Raport al tovarășului N. S. Hrușciov în legătură cu acest Program, este foarte greu de ales, pentru o discuție mai largă, un anumit punct, iar justificarea alegerii este și mai grea. M-am hotărît totuși, date fiind preocupările mele legate de calitatea de profesor, să mă opresc asupra paragrafului unde se vorbește despre educația și morala comunistă. Această problemă o consider extrem de importantă, pentru motivul că realizarea planurilor întocmite pe baza unor studii științifice aprofundate depinde nu numai de posibilitățile materiale existente în momentul respectiv, ci și, într-o măsură cel puțin la fel de mare, de oamenii chemați să le realizeze, de formația lor în spiritul nou, al comunismului, de conștiința vie că munca lor dă și trebuie să dea roade atît pentru fiecare dintre ei, cît și pentru întreaga colectivitate căreia îi aparțin, ca și pentru omenire în general. Dacă încercările repetate ale specialiștilor și tehnicienilor din S.U.A. de a lansa rachete și nave cosmice s-au soldat, în majoritatea cazurilor, cu eșecuri lamentabile, faptul se datorește, după părerea mea, înainte de toate, poziției oamenilor de știință și tehnicienilor americani în societatea în care trăiesc și, drept consecință logică, inevitabilă, atitudinii lor față de această societate, față de muncă, față de rostul acesteia în general. Tovarășul N. S. Hrușciov a dat, printr-o formulare lapidară, explicația succeselor Uniunii Sovietice în domeniul amintit aici (ca și, de altfel, în toate celelalte domenii): rampa de plecare a rachetelor și a navelor cosmice sovietice este comunismul.

De educația comunistă, Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (Proiect) se ocupă în capitolul V al părții a doua, unde sînt tratate, ca strîns legate între ele, și problemele ideologiei, învățămîntului, științei și culturii. Declarînd deschis că și după victoria orînduirii socialiste continuă să existe în conștiința oamenilor rămășițe ale concepției burgheze, care urmează deci să fie îndepărtate, Programul arată ce trebuie făcut și ce mijloace se impun a fi folosite pentru înlăturarea acestor rămășițe, pentru crearea unei conștiințe comuniste autentice, a unei concepții științifice despre lume.

Cel dintîi lucru, care servește drept bază tuturor celorlalte, este însușirea învățăturii marxist-leniniste, pornind de la lucrările clasicilor marxism-leninismului, și totodată de la experiența cîștigată prin munca depusă decenii de-a rîndul la construirea societății socialiste. Intre ideile comuniste și faptele comuniste există o legătură indisolubilă, așa cum există între teorie și practică. Profesarea comunismului nu se poate limita la simple declarații teoretice, mai mult ori mai puțin abstracte, ci se manifestă prin acțiuni concrete, în primul rînd, prin muncă entuziastă, călăuzită de convingerea că, muncind bine și cu spor, contribui la bunăstarea generală, la progresul patriei tale și a omenirii întregi. „Toți oamenii muncii, se spune în Program, trebuie să fie educați pe baza celor mai bune exemple în muncă, a celor mai bune exemple de conducere a gospodăriei obștești".

Educația comunistă se face, înainte de toate, prin muncă. Această idee de bază străbate ca un fir roșu întreg capitolul amintit, s-ar putea spune chiar întregul Program: fiind vorba de o orînduire întemeiată de oamenii muncii, sub conducerea partidului lor revoluționar, este logic ca această realitate vie, palpabilă, să fie mereu amintită. Dar ei i se consacră și un paragraf special, intitulat, cum nu era posibil altfel, „Educația în muncă", din care am extras citatul de mai sus și în care se spune răspicat că în centrul educației trebuie pusă dezvoltarea atitudinii comuniste față de muncă, ideea că fiecare membru al societății este dator să participe activ la producerea mijloacelor necesare întreținerii vieții și creșterii bunăstării generale.

Ideile învățăturii marxist-leniniste, îmbinate organic cu faptele comuniste, la care se adaugă întregul complex, așa de bogat astăzi, al posibilităților existente într-o societate socialistă, sînt menite să statornicească și să dezvolte morala comunistă. Această

Iorgu IORDAN

– (Continuare în pag. a 7-a)

E bine să fii om!

În aceste zile de octombrie ale anului 1961 — strălucit ecou peste decenii al Marelui Octombrie 1917 — n-aș vrea să fiu în locul Domniei-Sale Domnul Winston Churchill, duce de Marlborough, de foarte multe ori ministru și de cîteva ori prim-ministru în guvernele Grațioasei Majestăți Britanice.

*E trist (*și în același timp pentru întreaga omenire *e un prilej de fericire și durabilă bucurie!) să asiști, la capătul unei vieți, la prăbușirea cu zgomot de tunet a întregului sistem de concepții pe care l-ai apărat cu înverșunare, în decursul a 60 de ani de politică reacționară.*

E trist să asiști, concomitent cu falimentul acesta, la victoria strălucitoare, pe scară mondială a socialismului pe care l-ai combătut din primele clipe cu perseverență, cu viclenie și cu furie. Dar neeficient.

Trebuie să fie înspăimîntător de trist să vezi cum Majestatea-Sa Regina Angliei îl invită la dejun pe Iuri Gagarin, urmașul demn al „fioroșilor bolșevici, cei cu cuțitul în dinți", în timp ce prinții și conții ruși cu nume răsunătoare, în sprijinul cărora ai organizat intervenția celor 14 state, pe care i-ai înarmat, i-ai îmbrăcat, pentru care ai azvîrlit fără economie sfintele lire sterline, își sfîrșesc lamentabila existență pe trotuarele marilor metropole apusene.

Trebuie să fie îngrozitor de trist să vezi cum flămînzii, zdrențăroșii, însîngerații de acum patru decenii spun omenirii întregi, simplu, firesc și în limba rusă: în decursul acestei generații vom întrona domnia Fericirii, Libertății, Belșugului... și să nu le poți opune nimic, absolut nimic.

Sărmanul, meschinul, ridicolul Sir Winston!

Iar ridicolul, ironia gigantică a istoriei se extinde implacabil asupra orînduirii sociale, al cărei reprezentant tenace și hotărît a fost decedatul om politic britanic, biologicește încă în viață.

Pentru că odată cu socialismul a pășit în arena mondială și ajutorul său cel mai prețios, arma lui cea mai puternică: Adevărul, împotriva căruia sînt, au fost și vor fi neputincioase toate stocurile de arme posibile, toate minciunile, toate carcerele, orice teroare și orice înșelătorie. Adevărul, pur și simplu, firesc, strălucitor ca lumina soarelui, adevărul omenesc, pe înțelesul savantului atomist și al obijduitului coolie; Adevărul care face ca împotriva unei singure fraze a lui să fie nevoie de sute de tone de hîrtie-minciună (și cu desăvîrșire degeaba!) — de acrobațiile uluitoare ale celor care apără un sistem social condamnat de istorie.

Din momentul în care au răsunat zguduitoarele cuvinte „O stafie cutreeră Europa" și pînă astăzi, cînd de la cea mai înaltă tribună a lumii și istoriei strungarii, colhoznicii, intelectualii comuniști anunță prezența în imediata noastră apropiere a Fericirii, Belșugului și Libertății, omenirea a înregistrat cumplite frămîntări, tragedii zguduitoare, perioade de adîncă deznădejde, cînd viitorul apărea voalat, ascuns de nori negri și impenetrabili; zeci de milioane de oameni au putrezit pe cîmpurile de luptă; viața a sute de milioane de oameni s-a scurs în mizerie, în ignoranță și în disperare; n-au ajutat nici dumnezeu, sfinții arhangheli, fabulele biblice și îndemnurile la resemnare întru așteptarea unei răsplăți undeva în zonele aflate la cîteva sute de kilometri de scoarța pămîntului, acolo unde nici Gagarin și nici Titov n-au fost deranjați în zborul lor de cohortele sfinților părinți și mucenici; s-au prăbușit toate miturile, din clipa în care a răsunat măreţul apel: „Proletari din toate țările uniți-vă!" și pînă astăzi cînd răsună cuvintele lui N. S. Hrușciov: „Nu numai urmașii noștri ci și noi tovarăși, generația noastră de oameni sovietici va trăi în comunism".

În toți acești ani a răsunat limpede glasul comuniștilor arătînd țelul visat și spunînd fiecărui om al muncii: „Realizarea acestui țel e în mîinile tale".

Pentru acest țel au înfruntat moartea cei care nu așteptau răsplată după moarte; pentru acest țel au privit cu ochi curați și calmi comunarzii din 1871 țevile de pușcă îndreptate împotriva pieptului lor la zidul Federaților; pentru acest țel a răsunat limpede, săpat parcă în granit, glasul lui Lenin; pentru acest țel a luptat și a învins pe toate

Titus POPOVICI

(Continuare în pag. a 7-a)

PROGRAMUL FERICIRII

De la Prometeu la Spartakus, de la Babeuf la fiii Marii Revoluții, Socialiste din Octombrie șiruri nesfîrșite de eroi și martiri, cunoscuți și necunoscuți, legendari sau reali, au știut, luptînd pentru libertate, să-și dea viața pentru fericirea lumii: marea libertate, a tuturor.

Infățișîndu-și omul comunist al viitorului, în acea lume a egalilor pentru care a luptat și a pierit pe eșafod, Babeuf scria, în 1795: „Acel guvernămînt (comunist, n.n.) va face să dispară hotarele, barierele, zidurile, lacătele la uși, disputele, procesele, furturile, asasinatele, toate crimele; tribunalele, închisorile, spînzurătorile, pedepsele, deznădejdea pe care toate aceste calamități o cauzează; invidia, pizma, lăcomia, orgoliul, înșelătoria, duplicitatea, în sfîrșit, toate viciile; și (și acest punct este, fără îndoială, esențialul) viermele neliniștii generale, particulare, perpetuu, al fiecăruia dintre noi, legat de ceea ce se va întîmpla cu noi miine, peste o lună, peste un an, legat de bătrînețea noastră, de copiii noștri și de copiii lor".

Ceea ce Babeuf a visat: fericirea pentru toți cei care muncesc, — iată înfăptuindu-se sub ochii noștri.

Proiectul de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice nu este altceva decît programul lumii descătușate, programul acelor oameni care — mai mult decît oricare alții — cunosc prețul libertății și al fericirii, deoarece ei au sfărîmat, primii, pentru totdeauna, domnia tuturor acelor calamități pomenite de Grachus Babeuf.

E programul oamenilor care au transformat ghiulelele, ce nu mai departe decît acum 44 de ani atîrnau la gleznele mujicului și muncitorului rus, în rachetele cosmice de azi. Și e programul tocmai al acelor oameni, care — înlăturînd spaimele și mizeriile omului exploatat de semenul său — au pregătit și construiesc fericirea nu numai pentru ei, ci pentru lumea întreagă.

„Muncitorii din lumea întreagă (scria V. I. Lenin în scrisoarea adresată muncitorilor americani, la 20 august 1918), indiferent de țara în care locuiesc, ne salută, ne simpatizează, ne aplaudă pentru faptul că am rupt verigile de fier ale legăturilor imperialiste, ale murdarelor tratate imperialiste, ale lanțurilor imperialiste, — pentru faptul că am cîștigat libertatea, aducînd cele mai grele jertfe în acest scop, — pentru faptul că noi, ca republică socialistă, deși chinuită și jefuită de imperialiști, am rămas în afara războiului imperialist și am înălțat în fața întregii lumi steagul păcii, steagul socialismului".

Acest steag al păcii și al socialismului, înălțat de Marea Revoluție, fîlfîie deasupra întregului Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

El este steagul lumii descătușate, lumea care construiește nu doar propria ei fericire, ci fericirea întregii planete. Fața-n față cu această lume, steagul capitalismului stă înfipt în acea „piramidă monstruoasă a inegalității sociale", — despre care a vorbit Nikita Sergheevici Hrușciov la cel de-al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. „Avem în față (spunea tovarășul Hrușciov) piramida monstruoasă a inegalității sociale. In vîrful ei, o mînă de reprezentanți ai oligarhiei industriale și financiare. Aidoma nobilimii putrede din timpurile decăderii imperiului roman, ea se lăfăiește în lux și este ghiftuită la maximum". „In același timp, sutele de milioane de oameni care formează fundamentul acestei piramide sînt condamnați la privațiuni și la lipsă de drepturi. In S.U.A., un cerc restrîns de bogătași, 1 la sută din populație, deține în mîinile sale aproximativ 60 la sută din avuția națională. In Anglia, peste 50 la sută din avuții sînt concentrate în mîinile unui grup de oameni care nu trece de 1 la sută din populația țării".

Strivit pe o bună parte a planetei, „viermele neliniștii", despre care vorbea șeful „Conjurației egalilor", va fi stîrpit de pe fața întregului pămînt. Programul lumii descătușate, acest „cod moral al constructorului comunismului", este o înaltă chezășie.

Fericirea planetei nu mai depinde de acele calamități înșiruite de Babeuf: invidia, pizma, lăcomia, orgoliul etc., și în fruntea cărora se așează imperialismul.

Fericirea oamenilor se află în mîinile constructorilor comunismului.

Și această fericire ei singuri și-o construiesc.

Eugen JEBELEANU

In acest număr mai semnează: **Camil Baltazar, Eugen Barbu, Vlaicu Bîrna, Demostene Botez, Savin Bratu, Traian Coșovei, Mioara Cremene, Mihail Cruceanu, S. Damian, Lucia Demetrius, Al. Dima, Mihai Gafița, Paul Georgescu, Grigore Hagiu, Adriana Iliescu, Mira Iosif, Eugen Jebeleanu, Mihail Lupu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra, Silvia Nicolau, Perpessicius, Al. Philippide, Veronica Porumbacu, Ion Marin Sadoveanu, Eugen Simion, H. Zalis.**

M. S. RAHMAN-ZADE (U.R.S.S.) „Regiune petroliferă"

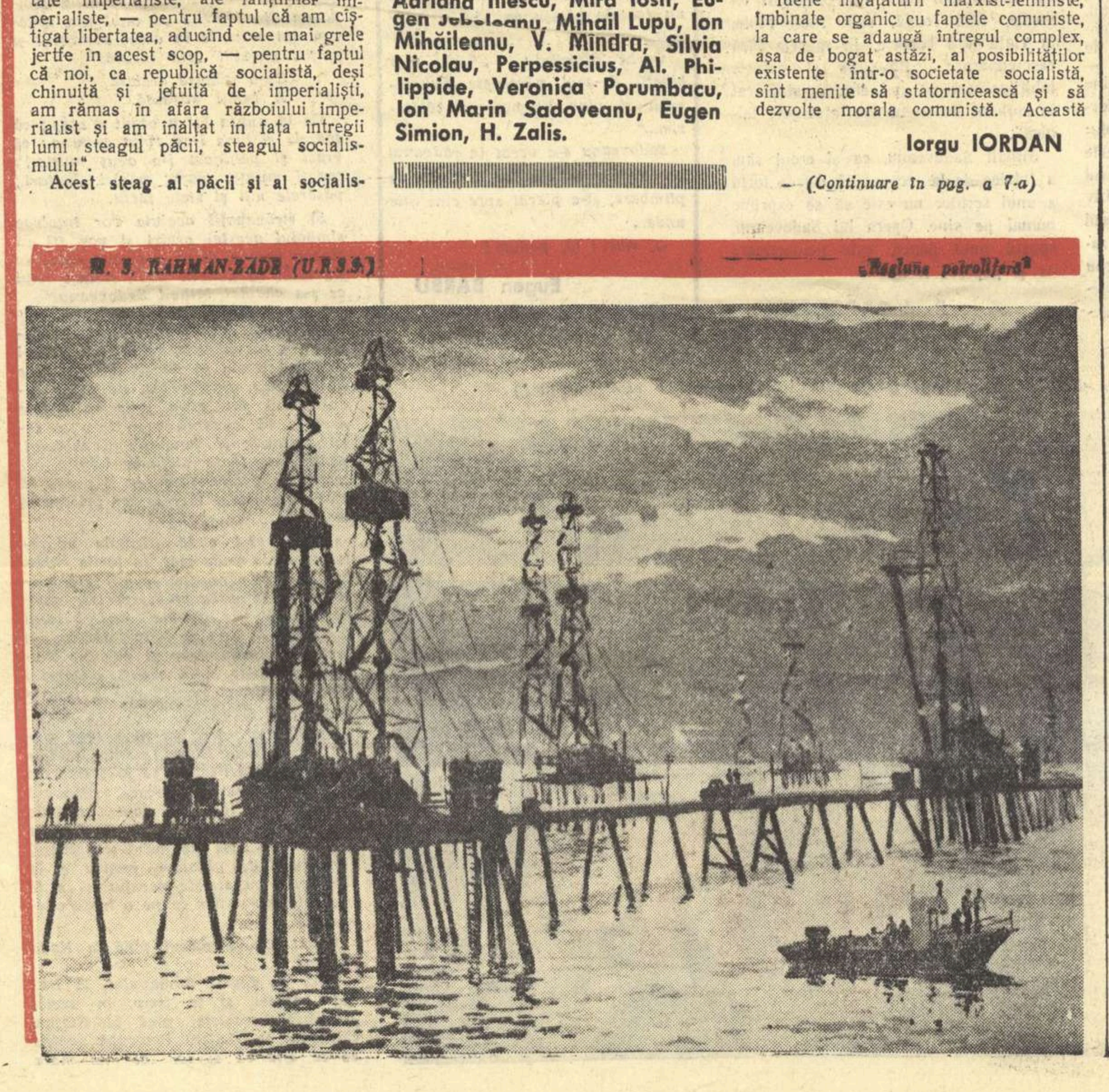

MIHAIL SADOVEANU

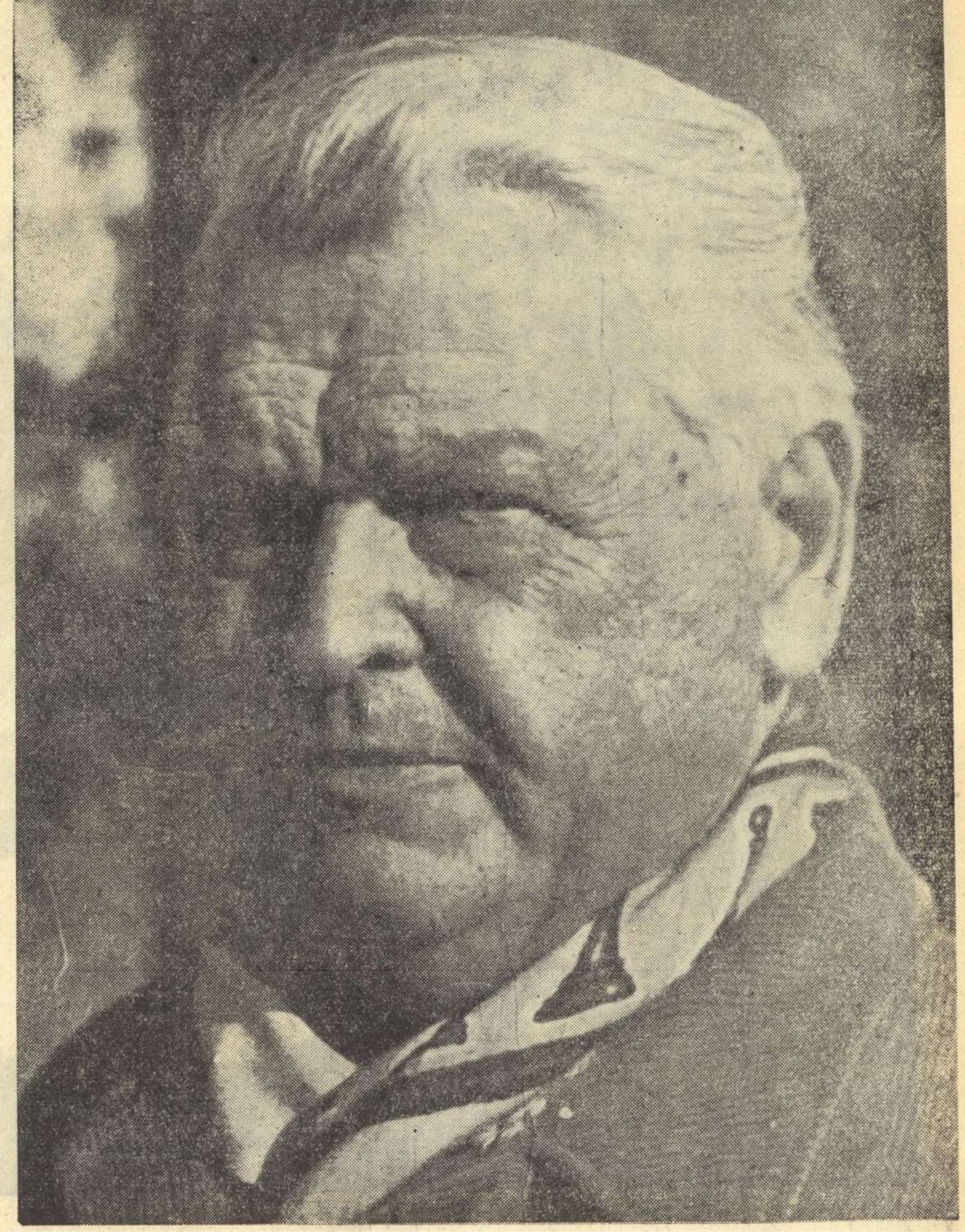

Titan al literelor

Omul ilustru, intrat azi în veșnicie, a trăit optzeci și unu de ani. De pe urma minții lui luminate, a sufletului său neasemuit de bogat, ca însăși natura patriei sale pe care a cunoscut-o și iubit-o ca nimeni altul, de pe urma mîinilor lui harnice, tezaurul literaturii noastre s-a îmbogățit cu peste o sută de scrieri de o neprețuită valoare. Uriașa lui operă, epopee emoționantă și cronică a suferințelor poporului pînă în clipa eliberării sale, izvorăște masivă, monumentală din deplina cunoaștere a sufletului acestui popor, din permanenta veghe a scriitorului, cu inima lipită de inima poporului său, cu urechea ațintită la cîntecele lui de dor și de nădejde. A scris cu o pană muiată în seninul cerului despre chinul poporului și cu o pană muiată în veninul răzvrătirii împotriva dușmanilor ce ne-au asuprit pînă în zorii acelei zile de 23 August 1944, pe care a așteptat-o, prevăzut-o și dorit-o cu toată puterea nădejdilor lui. Poporul nostru s-a recunoscut întotdeauna în opera lui Mihail Sadoveanu, iar pe autor l-a înconjurat cu o nemărginită admirație și respect. Mihail Sadoveanu i-a iubit cu patimă pe cronicari și pe străluciții săi înaintași — Odobescu și Creangă — ridicînd proza romînească pe înalte culmi și graiul străvechi de miresme și dulceață la frumuseți inedite. După eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, întinerit cu tinerețea unanimă ce ne înconjoară, ascultînd chemarea partidului comuniștilor, la vîrsta patriarhilor și a gloriei, s-a încadrat în plutonul scriitorilor combatanți, dînd el cel dintîi exemplu de îndrăzneală creatoare pe drumul unei literaturi noi, mobilate de mărețe sarcini: construirea socialismului în țara noastră, apărarea păcii în lumea întreagă.

Ne-a fost în toți acești ultimi șaptesprezece ani, ca în întreaga lui viață, un sfetnic înțelept, luminat, entuziast, neobosit, scrierile sale, prezența sa în fruntea Uniunii Scriitorilor fiindu-ne tuturor un îndreptar, comoară inepuizabilă de experiență în luptă.

Il conducem pe Mihail Sadoveanu pe ultimul său drum, dar inimile noastre mîhnite nu îngăduie lacrima. Eroii nu sînt plînși, îi purtăm pe scutul unei opere fără moarte spre Eternitate.

Ne luăm rămas bun de la acest titan al literelor romînești, hotărîți să ducem mai departe mesajul trudei sale umaniste.

Zaharia STANCU

TELEGRAME

Inimile noastre sînt pătrunse de adîncă mîhnire la vestea morții lui Mihail Sadoveanu, minunat scriitor, eminent militant, activist pe tărîm politic și social, neclintit luptător pentru pace și prietenie între popoare. Vom păstra pentru totdeauna cu recunoștință amintirea acestui mare artist, a omului cu suflet curajos și generos.

CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR
DIN U.R.S.S.

Literatura mondială a suferit o mare pierdere. Impreună cu compatrioții defunctului Sadoveanu și împreună cu cititorii romîni deplîng pierderea omului pe care l-am iubit și a cărei operă mi-a fost dragă și apropiată.

MIHAIL ȘOLOHOV

Toți membrii Comunității Europene se prosternează înaintea operei strălucite și a activității marelui său membru, Sadoveanu. Personal am deplîns moartea maestrului cu Mihai Beniuc, care se află actualmente la Roma și i-am exprimat lui, pentru toți scriitorii romîni, durerea noastră și a mea.

GIANCARLO VIGORELLI
Secretar General al Comunității Europene
a Scriitorilor

Moartea lui Mihail Sadoveanu nu este numai o mare pierdere națională a întregii Romînii și în deosebi a scriitorilor romîni, ea este o pierdere pentru întreaga literatură progresistă din lume. Marele talent al lui Sadoveanu a încălzit peste tot cu căldura lui pe oamenii muncii și i-a călăuzit pe drumul pașnic spre libertate și fericire. Literatura sovietică își pleacă capul în fața memoriei lui Sadoveanu — artist marcant, omcetățean al noii Romînii.

KONSTANTIN FEDIN

Impreună cu scriitorii romîni sînt profund tulburat de marea pierdere a lui Mihail Sadoveanu. Decanul literaturii romîne va rămîne pentru totdeauna în inimile și sufletele popoarelor lumii ca un scriitor care și-a dăruit toată viața sa acelei cauze nobile pentru care, de fapt, merită să trăiești.

LEONID LEONOV

Iubiți tovarăși. Sîntem alături de dumneavoastră în aceste clipe de doliu și grea încercare. Chipul luminos al marelui Sadoveanu va rămîne de-a pururi în inimile tuturor oamenilor muncii de pe meleagurile noastre. Opera lui Mihail Sadoveanu e nemuritoare, cum nemuritor e și poporul care l-a dăruit omenirii.

SCRIITORII DIN R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

Cu adîncă îndurerare am luat cunoștință de încetarea din viață a marelui scriitor Mihail Sadoveanu, iubitul președinte și maestru al scriitorilor din Romînia.

Impărtășesc durerea noastră, a tuturor, pentru această mare pierdere a literelor romînești și transmit familiei Sadoveanu condoleanțele mele.

MIHAI BENIUC

Scriitorii bulgari sînt îndurerați împreună cu opinia publică romînească și cu poporul romîn pentru marea pierdere suferită de literatura romînească prin moartea lui Mihail Sadoveanu, minunat creator, mare prieten al poporului bulgar, eminent luptător pentru pace, purtător al înaltului premiu Lenin.

IN NUMELE UNIUNII SCRIITORILOR BULGARI
G. KARASLAVOV

Cu profundă durere scriitorii cehoslovaci au primit trista veste a morții lui Mihail Sadoveanu, unul din pionierii literaturii romîne socialiste. Operele lui Sadoveanu traduse în cehă au constituit un dar de seamă pentru poporul nostru. Mihail Sadoveanu, clasic al literaturii europene, va rămîne un exemplu strălucitor pentru noile generații de scriitori.

UNIUNEA SCRIITORILOR CEHOSLOVACI

Sîntem profund mișcați de vestea morții lui Mihail Sadoveanu, marele romancier și partizan de frunte al păcii în lume. Vă rugăm să transmiteți condoleanțele noastre familiei Sadoveanu și scriitorilor romîni.

COMITETUL EXECUTIV
AL UNIUNII SCRIITORILOR VIETNAMEZI

Alături de colegii noștri romîni deplîngem pierderea marelui scriitor și luptător pentru pace, Mihail Sadoveanu. El are mulți prieteni în Republica noastră și ne vom strădui și de acum înainte ca lucrările lui nemuritoare să găsească drumul spre inima oamenilor noștri.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.D. GERMANĂ

Cu adîncă durere am luat cunoștință de stingerea din viață a mult stimatului nostru prieten, una din personalitățile cele mai mari ale literaturii romîne, Mihail Sadoveanu. Permiteți-ne să vă exprimăm condoleanțele noastre prietenești pentru marea pierdere ce v-a lovit. Mihail Sadoveanu, cu operele sale, a intrat în rîndul clasicilor literaturii universale rămînînd astfel și după moartea sa veșnic viu.

UNIUNEA SCRIITORILOR UNGURI

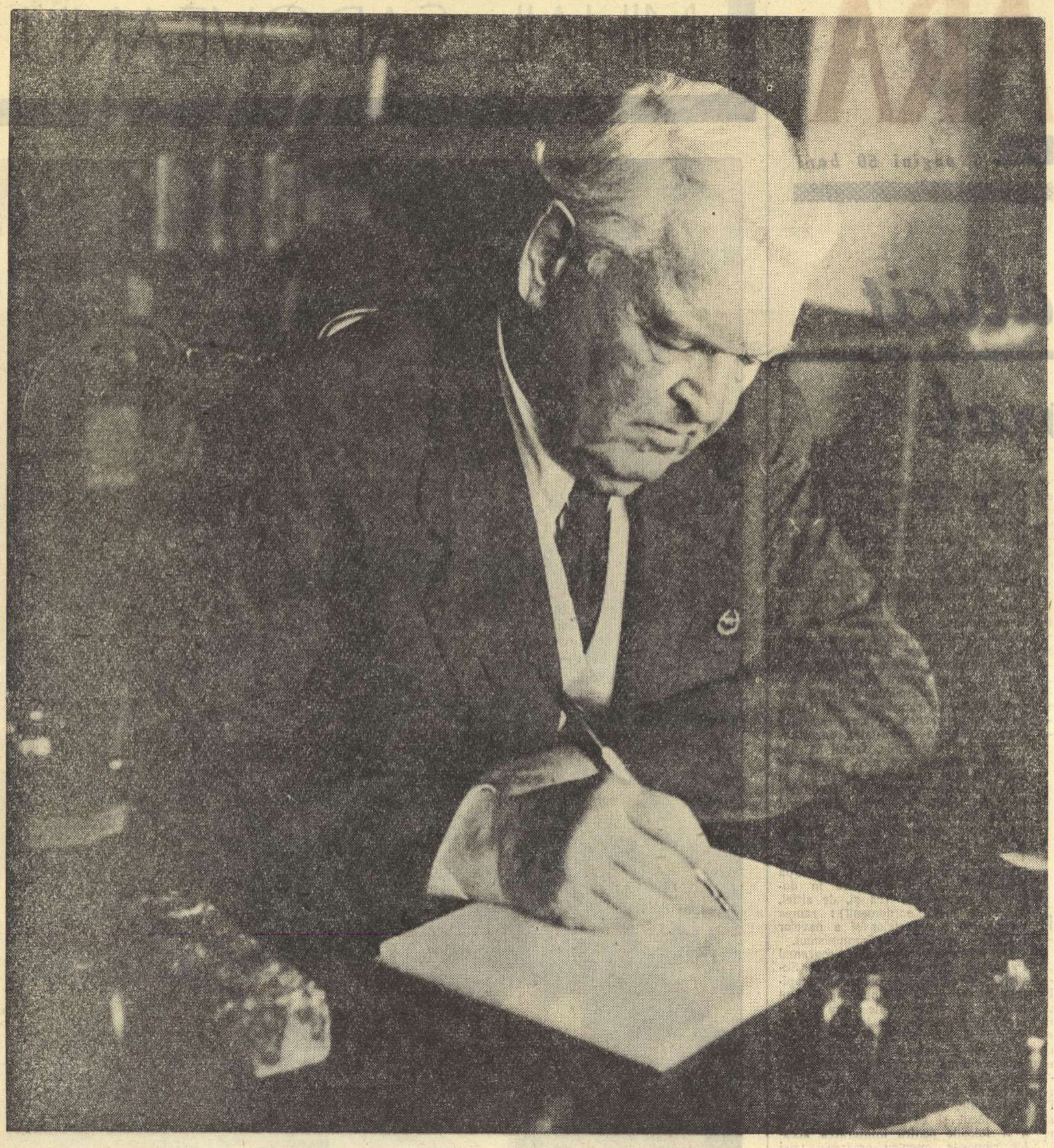

La drum cu Mihail Sadoveanu

Ce înseamnă, pentru literatura noastră, pierderea acestui patriarh al scrisului romînesc, nu e știutor de carte de la noi să n-o simtă cu instinctivă spontaneitate. Ce loc predominant, în rînd cu cîte genii tutelare, de la Cantemir la Eminescu și Arghezi, se înșiruiesc în galeria gloriilor noastre naționale, îi rezervă posteritatea, o va decide opera sa uriașă, dar au lăsat-o să se întrevadă festivitățile anului trecut, închinate ilustrului octogenar. La ce culmi de artă a înălțat Mihail Sadoveanu virtuțile verbului romînesc; de la ce adîncimi geologice a sorbit vraja cu care a învăscut peisagiile multiple și variate ale pămîntului Patriei; din ce misterioase și ancestrale obîrșii se trage izvorul pururi împrospătat al fecundei sale vitalități creatoare: ce ursitoare i-au hărăzit „calmul înșelător", ce ascunde totuși, cum însuși o spunea, într-o rară fulgerare autobiografică, pe „faurul aburit", ostenind fără răgaz la miile și miile de pagini ale unei opere, pe cît de vastă pe atît de nuanțată, și de unde, mai ales, incomensurabila modestie, simplicitatea și grația cu care Titanul acesta și-a dezarmat vrăjmașii, substituind pietrelor, cu care nu odată a fost lapidat, floarea magică a unui nou poem — iată lucruri ce se știu, care s-au spus de tot atîtea ori și care se vor repeta, veacuri dearîndul, întru gloria inepuizabilă și a scriitorului și a neamului care l-a produs. Istoria literară, de altminteri, și-a pronunțat încă de mult verdictul, așezînd numele și opera lui Mihail Sadoveanu printre ctitoriile de seamă ale geniului romînesc.

Pentru contemporanul acestei opere însă, martor și, din cînd în cînd, cronicar al miraculoasei ascensiuni, obligația ceasului de față e cu mult mai modestă. Ceea ce i se cere e doar să-și aducă aminte. Și lucrul e mai simplu. Căci oriunde și-ar întoarce, în trecut, privirile, la orice răspîntie de ani și de anotimpuri, făptura blîndului uriaș îi răsare înainte cu brațele încărcate de daruri. Primele emoții imaginare lui i le datorește. Adolescentul de-acum jumătate de veac și mai bine nu-și poate trăda vrăjitorul. Dacă solemnitatea odăjdiilor, în care Mihail Sadoveanu și-a drapat eroii din „Nicoară Potcoavă", impresionează și impune, romantica învolburare a peripețiilor din „Șoimii", cartea lui de debut, înfiorarea primelor amurguri și amurgul zguduit de fiori al domniței de la Dăvideni, stinsă de dorul mezinului Potcoavă, acelea nu se pot uita. Într-o publicație de provincie, a Constanței Hodoș, dacă nu mă-nșeală memoria, am cetit, pentru întîia dată, neuitata schiță „Balta liniștei" și melancolia acestei existențe anonime, a cărei singură fericire e să privească de la fereastra unei gări pierdute, enigmaticele trenuri, cu și mai enigmatice siluete dispărînd în ceața înserării, mă urmărește și astăzi. Duduia Margareta, această neînțeleasă Ofelie, legănată în apele iazului, și Haia Sanis, această Sulamită moldavă, demnă de Cîntarea Cîntărilor, dorm și astăzi, deopotrivă de caste, în sarcofagiile lor incoruptibile. În umbra scundelor odăi din tîrgul nostru de la Dunăre se vestejea mai mult de-o „floare ofilită", iar cancelaria liceului nostru adăpostea mai mult de unul din destinele gemene ale lui Neculai Manea. Pasionat cetitor, ca orice tînăr provincial, străin de strategia literară, nu știam nimic nici de intrigile cafenelelor din Capitală, și nici de incursiunile critice ale cutărui doct biolog, străduindu-se să facă din Mihail Sadoveanu autorul moral al păcatelor eroilor săi. Nouă ne ajungeau poveștile, cu oamenii lor simpli, cu tainele lor complexe, mîngîiați cînd de soare și cînd de lună, și mai cu seamă ne încîntau cadențele acelea nemaiîntîlnite, din care am desprins, mai mult decît din cărțile de școală, mult-puțina brumă de stil, cu care ne plăcea să ne împăunăm. Și călătoria, fantastică și familiară în același timp, ar fi putut dura, pentru noi, oricît...

Însă Mihail Sadoveanu avea și alte caiere, de tors, în dăsaga peregrinărilor lui epice. Și aceasta am înțeles-o, îndeosebi, odată cu întîia carte de după întîiul război mondial, „Cocostîrcul albastru". Aici, poate, în acest jurnal de sihăstrie și de reculegere, stă închisă sămînța aceea binecuvîntată, care avea să rodească, înmiit, toate acele opere, care au statornicit faima scriitorului și i-au multiplicat, ca o grotă fermecată, ecourile. În trecerea fugară și misterioasă a păsării cu pene de azur ne-a plăcut, întotdeauna, să vedem mai mult decît un simbol limitat. Poezia n-a lipsit povestirilor lui Sadoveanu încă de la întîii săi pași. Mai compactă sau mai difuză, ea i-a însoțit toate paginile, ca o negură de toamnă pe care o destramă la răstimpuri săgeata unei raze de soare. De la „Cocostîrcul albastru" înainte, poezia aceasta intermitentă, nu numai că se instaurează și pătrunde în fiece fibră a narațiunilor, dar se preface în atmosfera ce învăluie, păstrează și adîncește toate ecourile, ce se ridică dinlăuntru. Grăuntele de taină, cu care au pornit la drum, în era romantică a creației lui Sadoveanu, și Ion Ursu, și Petrea Străinul, și Cozma Răcoare, și Ivanciu Leul, s-a încărcat de noi sensuri, s-a prefăcut în marea taină a vieții și a morții, pe fundalul căreia, ca-n apologul platonician, se proiectează umbrele sporite de flăcări și încărcate de mister ale esențelor. Irupția „Cocostîrcului albastru" a fost, de fapt, lovitura de baghetă care a descătușat noile armonii, varga de alun care a ispitit toate izvoarele subterane, toiagul profetului care a despicat marea asfaltită și deschis, largi, zarea și drumul viitorului. Și drumul acesta a urcat necontenit patru decenii de-a rîndul, treaptă cu treaptă, pînă la apoteoza din urmă. Rareori o operă literară s-a dovedit mai fecundă și mai unitară, ca aceea pe care Mihail Sadoveanu a elaborat-o în cea de a doua etapă a creației sale, între „Cocostîrcul albastru" și „Nicoară Potcoavă". Așa se face că toate capodoperele sadovenești, ale vîrstei acesteia, în ciuda climaturilor variate ce abordă, sînt totuși îndeaproape înrudite, și-și comunică una alteia, ca un tunel de grote vrăjite, același cîntec de Sirenă. Căci ceea ce apropie aventurile atît de felurite ale unor cărți ca „Hanu-Ancuței", „Venea o moară pe Siret", „Zodia Cancerului", „Locul unde nu s-a întîmplat nimic", „Baltagul", „Frații Jderi", „Ostrovul lupilor", „Divanul persian", „Nada florilor", „Nicoară Potcoavă" (și desigur lista e departe de a fi completă), este, înainte de toate, plușul acela nocturn de mister și de poezie, cu care sînt căptușite întîmplările, cutia aceea de rezonanță, care percepe și vibrațiile cele mai intime, foaia aceea de cositor din fundul oglinzii, unde se decid destinele și-n care nu pătrund decît marii vrăjitori ai scrisului. Și Mihail Sadoveanu a fost un astfel de vraci.

De toate aceste cărți, deopotrivă de sărbătorești cu toatele, care m-au încîntat ani și ani și m-au însoțit pe cărările vieții, în pas cu drumul de artă și de glorie al lui Mihail Sadoveanu, mi-am adus aminte în clipa cînd marele nostru dascăl și prieten ne părăsește. Ele rezidă, fiecare cu aureola ei, fiecare cu miragiile ei, pururi inedite, în același loc al raftului, și e deajuns să le cobor pe masa de lucru, pentru ca din cercul de aur al lămpii, în tropotul rădvanelor de cristal și-n menuetul jupînițelor de basm ale fanteziei lui, să mă întîmpine cu același zîmbet blajin și cu aceeași buni ochi albaștri, făptura de uriaș și de călăuz a povestitorului. Redeschid atunci „Divanul persian", ca-n iarna aceea minunată, cînd Orion își suna clopoțeii de argint în înaltul cerului, și-n melopeea vechilor amintiri, pornesc din nou la drum cu Mihail Sadoveanu.

PERPESSICIUS

ÎNSEMNĂRI DESPRE CARACTERUL POPULAR

Ideea că opera lui Sadoveanu a fost puternic influențată de creația populară era prea evidentă pentru a nu fi fost observată de mult; totuși aici nu se poate vorbi doar de înrîuriri ci de o esență, o structură intim populară a cărei analiză ne-ar duce spre izvoarele străvechi ale artei. Realitatea este că acest scriitor, acceptat repede și cu entuziasm de straturi diverse și profunde de cititori, rămîne în strania sa limpezime, cel mai greu accesibil analizei critice. Eroarea noastră a constat în raportarea operei sadoveniene la producția romancierilor denumiți realiști-critici, contemporani lui Sadoveanu, deci folosirea acelorași instrumente estetice exersate în explicarea romanelor contemporane de la finele secolului trecut și întîia jumătate a veacului care este al nostru; și instrumentele s-au dovedit boante, neeficiente, creația sadoveniană, inexpugnabilă. Criticii au rămas cu așchii de adevăr care nu puteau sugera proporțiile muntelui. Deobicei, geniul unui scriitor e sesizat întîi de critică și explicat apoi, cititorilor; în cazul de față masele l-au acceptat imediat, în vreme ce Maiorescu, Iorga sau Lovinescu se căzneau să spună ceva fără să prea reușească. Explicația e simplă: sensibilitatea populară a receptat îndată un scriitor care li se adresa în limbajul basmelor, al poveștilor copilăriei, înviind legende și mite ce se aflau vii în memoria colectivă.

Cu obișnuința sintezelor fulgerătoare, G. Călinescu defínea, încă în „Istoria literaturii romîne", opera sadoveniană ca o epopee a poporului nostru. Dacă e să sugerăm o apropiere, nu trebuie să căutăm corespondențe lui Sadoveanu nici la Balzac, nici la Flaubert, nici la vreunul dintre romancierii secolului XX; Sadoveanu este pentru noi Homer, un Homer prin care au trecut toate rafinamentele povestirilor orientale, înțelepciunea stilizată a orientului, melopeile ritmice ale întrebărilor fundamentale, umbra marilor mite și toată delicata vitejie a folclorului romînesc. Sadoveanu e un Homer care știe că este Homer și care, în loc să apară la ieșirea din barbarie a unui popor, apare în momentul plenitudinii artistice, cînd mijloacele de expresie ajunseseră la o înaltă precizie. S-ar putea studia pe îndelete, cu un enorm material documentar, pasiunea lui Sadoveanu pentru vechile cărțulii ce circulau prin popor, — Esopiile, Alexandriile, Genovevele, Divanele de înțelepciune, — și pe care le-a rescris cu rafinata lui caligrafie. Tudor Vianu spunea, relativ recent, despre erudiția umanismului răsăritean la neuitatul Nicoară Potcoavă și aceasta e însăși erudiția populară, orientală, epopeică a lui Sadoveanu.

Mihail Sadoveanu e un poet al înțelepciunii. Arta lui, arhaică și fundamentală, ne duce la izvorul nediferențiat încă al unei arte în care înțelepciunea se exprima liric; poezia, epica și cîntul fuzionau; istorioara gnomică ne comunica ornamentat o experiență fundamentală. Opera lui Sadoveanu cuprinde eposul, lirismul și înțelepciunea — acest triptic al cunoașterii care s-a despărțit de mult, creînd romanul, poezia și filosofia — într-o osmoză care ne trimite la „Natura lucrurilor" a lui Lucrețiu, mai de grabă decît la Balzac. În străvechea concepție arta era un anume mod de a comunica adevăruri fundamentale, o gîndire în versuri, ritmată ca și respirația, ca alternarea zilelor cu a nopților, ca alternarea anotimpurilor și a generațiilor. De aici caracterul melopeic, simetria, alternanța poetică, fraza ritmată, înțelepciunea exprimată în imagini. Lirismul sadovenian nu e un accident temperamental ci modul firesc de expresie al literaturii gnomice, de cunoaștere, un mod arhaic pe care-l invoca Eminescu:

„Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gîndea în basme și vorbea în poezii,
O! te văd, te-aud, te cuget, tînără și dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu alte raiuri, cu alți zei".

Caracterul popular, folcloric al operei sadoveniene, reiese și din structura sa artistică: Sadoveanu nu e romancier ci povestitor. În decurs de veacuri, oamenii au circulat dintr-o parte a țării în alta și la răscruci, la hanuri, întîrziind cu prietenie printre străini, la un ceas de bucurie, și-au povestit și au ascultat povestindu-se întîmplări și fapte de mirare, pe care le-au repetat altora, astfel încît ele s-au extins pe o arie uriașă. Cele mai interesante au dăinuit, celelalte au fost uitate. Povestirile care au circulat prin spații și vremi trebuiau să conțină, ca să fie memorabile, experiențe fundamentale pentru natura umană. Ceea ce era individual, accidental, nesemnificativ era uitat, astfel încît, din gură în gură, povestirile se stilizau. Individul căruia i se întîmplaseră anume lucruri era uitat, ca și locul întîmplării, povestirea tinzînd tot mai mult să devină cunoaștere a naturii umane. Povestirea mergea deci de la particular la general, de la accidental spre esențial; iar personajele evoluau de la individ la tip și chiar la prototip.

Aceste cunoscute caracteristici ale literaturii orale se regăsesc în opera marelui povestitor. Schițele sale sînt povestiri spuse la han de necunoscuți sau la popas în jurul focului, sau încă în sat, la șezători sau la crîșmă. Scriitorul le-a ascultat în peregrinări cinegetice, colindînd satele și le-a repovestit cu mijloacele marii arte. Personajele sale sînt abia individualizate, ele tind spre tip, spre prototip: fata și flăcăul, nevasta tînără și bărbatul, moșul și baba. Ei au însemnele tipice ale vîrstei, caracteristicile generale și individualizarea, cîtă este, se face prin categorii caracterologice (unul e vorbăreț, altul morocănos etc.). Ca în basme, trăsăturile sînt ale tipului și nu ale individului (Făt-frumos, Ileana Cosînzeana, vrăjitoarea, Spînul etc.). Situațiile sînt caracteristice, ele reliefează o cunoaștere și nu particularizează un individ, așa cum în tragedia antică numeroasele Hecube, Antigone, Electre, nenumărații Oedipi și Orești aveau dinainte trasate evenimentele și deznodămîntul. Sadoveanu nu se preocupă de originalitatea situațiilor fiindcă pentru el, — ca în folclor, ca în teatrul clasic — cadrul este neutru și translucid. Literatura este experiență, cunoaștere, acesta esențialul, cadrul și accesoriile fiind date. Scriitorul modern, adesea obsedat de originalitate, consumă o enormă energie pentru găsirea unui cadru inedit, a unor modalități inedite de comunicare, ceea ce duce la relativă sterilitate și la diluarea conținutului, adică a experienței fundamentale de comunicat.

Sadoveanu nu este romancier fiindcă nu comunică biografii ci prototipii, experiențe general umane, întîmplări șlefuite secular de memoria colectivă. Cînd Lovinescu, opunînd Florența stilizată senzorialei Veneții, îl respinge pe... venețianul Sadoveanu în numele abstractizării florentine, el greșea fundamental căci Sadoveanu este, alături de folclor (autor colectiv) și de Eminescu, cel mai abstract scriitor romîn, iar cînd mă gîndesc la scriitorii filozofi, după Eminescu îl așez pe Sadoveanu și nu pe Camil Petrescu, la care filozofarea e mai evidentă dar deloc mai profundă. În realitate, Sadoveanu gîndește adînc (aș zice... abisal) asupra tuturor marilor probleme ale existenței, într-o dialectică a ciclurilor de o uriașă vastitate, dar gîndirea sa e metaforică și nu conceptuală. Tipizarea și abstractizarea sînt cuprinse într-o luxuriantă polifonie senzorială, de o nuanțare, complexitate și bogăție rar întîlnite în literatura universală. Pictor impresionist al naturii, Sadoveanu diferențiază culoarea, lumina, sunetele după anotimp și oră cu o acuitate și precizie a senzațiilor, cutremurătoare. Și e într-adevăr unică această expresie a abstractului prin concretul sensibil.

În literaturile populare (basme, epopei) eroul pozitiv trece prin probe de inițiere, își dă — am zice astăzi — examenul de maturitate. El devine matur prin experiență, combătînd forțele răului. De aici caracterul dublu: cunoaștere și etică. Făt-frumos este un viteaz în slujba binelui. Caracterul peripatetic și experimental cognitiv este comun tinerilor viteji din eposul sadovenian („Zodia Cancerului", „Frații Jderi", etc. Nicoară Potcoavă, erou matur, urmează aceași inițiere a vieții pentru a deveni un înțelept. Înțelepciunea este, la Sadoveanu, o alianță intimă între gîndire și acțiune, o știință a adecvatului, a eficienței. „Nicoară Potcoavă" este o tragedie, ca și „Baltagul". Dacă Vitoria Lipan este o Antigona — care face adecvat o acțiune ineficientă, din impuls moral —, Nicoară Potcoavă este un Hamlet. El are conștiința limitelor acțiunii sale și, văzînd peste epocă, își dă seama că raportul de forțe nu este în favoarea idealurilor sale, dar acționează totuși în numele viitorului, pentru a lăsa un jalon simbolic. Dacă în „Șoimii" el era un răzbunător romantic, în noua versiune este un erou tragic, un vestitor prematur al viitorului: de aici amărăciunea și certitudinea sa. Hamlet care gîndește asupra răzbunării pe care are mandat s-o realizeze, Nicoară nu acționează în numele său, el e doar un executant conștient, căci el înțelege mersul istoriei, e deci exponentul poporului apăsat într-o epocă în care ridicarea lui era prematură. Ascultînd tăcerea pădurii, Nicoară se întărește în convingerea că nu e decît un vestitor ce cată să se depășească pe sine ca individ: „...în acest răstimp, în sufletul amînduror fraților care ascultau, se împletea un cîntec stins abia auzit ca în somnie, cîntec al poveștilor și al aducerilor aminte a rîndurilor de oameni care s-au petrecut ca florile, fără roadă, subt robii mute, în viață fără bucurie, în moarte fără răscumpărare... Poveștile și doinele iubiților care nu mai sînt au strecurat în sufletul lor asemenea înțelegere tainică".

Mihail Sadoveanu, ca și eroul său, a înțeles de la început că marea forță a unui scriitor nu este să se exprime numai pe sine. Opera lui Sadoveanu, eposul unui popor, este nemuritoare ca și poporul romîn.

Paul GEORGESCU

Maria Teresa León și Rafael Alberti în vizită la Mihail Sadoveanu (14 octombrie 1961)

Moartea stejarului

La moartea verii care se duce cu frunze și — vînturi, cu amintirea soarelui și-a mării dezmierdate de culorile celui mai fierbinte anotimp, s-a auzit prăbușirea stejarului...

O, rîuri! O, păduri! Și voi, păsărilor!

Cîmpii fără de moarte, cu pacea voastră, cu liniștea voastră, cu poporul vostru de gîze, pasul lui grăbit n-o să vă mai străbată, privirea lui blîndă n-o să mai caute sub zarea voastră primul cîrd de cocori, pornind spre tărmii cei calzi...

În tomurile lăsate au prins să se miște armiile și căpitanii de oști, oamenii simpli născuți din pana sa, purtîndu-și cortegiul de umbre prin-naintea noastră într-un mers tăcut și etern.

Sadoveanu n-a murit.

A pornit poate spre Valea Frumoasei, ori o petrece încă la Hanul Ancuței cu lăutarii. Parcă aud o vioară cu vers, parcă mi se pare...

Sînt cîinii lui lătrînd somnoros, ori foșnesc aripile bătrînelor mori de pe Siret?

Conu Mihai s-o fi rătăcit pe la Suceava, prin împrejurimile Arămeștilor, unde codrul are metal în frunze și sună ca clopotele.

Uite, văd sitarii și-aud un pocnet de pușcă. Fratele nostru vinează sau s-a repezit pînă în baltă să mai asculte poveștile pescărești, lîngă un crap la protap...

Îl așteaptă singurătățile din lunca Moldovei sau s-o fi oprit la cotul lui Grumeza, aprinzîndu-și un foc de găteje ca să-i țină de urît...

Vorba dînsului: „Apoi, măi băieți, de-acu' s-apropie Brumărelul și vine vremea să călătorim..."

Sadoveanu s-a urcat în rădvanul cel negru, ultima lui trăsură de plimbare, și-a plecat spre cine știe unde...

O, rîuri! O, păduri!

Eugen BARBU

Cu cît acest popor își afirmă mai mult, în felurite împrejurări, calitățile multiple de inteligență și originalitate, cu atît cei care-l iubesc au mai mult drept să denunțe starea precară în care el se găsește. Gospodăria poporului încă nu e organizată: instrucția și asistența medicală sînt cu totul neîndestulătoare în satele noastre. Din punctul de vedere al grijii pentru ridicarea la o viață nouă și la o conștiință a unei meniri, marea majoritate a țărănimii noastre nu stă de loc bine.

1937 — MIHAIL SADOVEANU

VESTIRE

Știu că rîndurile aceste, care-mi poartă acum glasul, îl duc pînă departe, pînă sub ochii a mii de oameni. Mult aș voi acum, ca glasul acesta să răsune în munții patriei mele, din Valea Frumoasei pînă în valea Ozanei, ca să audă ciobanii din goluri că a murit părintele și protectorul Vitoriei Lipan, să audă strănepoții celui Moldovan din Miorița că unul din rădăcina lui adîncită în acest pămînt și-n piatra steiului „s-a însurat"

Cu-o mîndră crăiasă
A lumii mireasă.

Că la nunta lui a căzut o stea; că soarele și luna i-au ținut cununa; că brazi și paltinași i-au avut nuntași; preoți munții mari; păsări, lăutari; păsărele mii și stele făclii.

Și strănepoții aceluia vor înțelege simbolul acestei grăiri și vor ști că steaua care a căzut e steaua celui ce i-a iubit ca nimeni altul, steaua celui ce s-a chemat Mihail Sadoveanu.

Vreau ca glasul meu acum să răsune în toți codrii umblați și neumblați, ca să ridice capul în sus și să-l asculte ciutele și căpriorii; să sune în frunzele asprite ale stejarilor seculari, să dea zvon lung în zadele dese și să întoarcă ecou tare și sonor, stîncile și țancurile Ceahlăului, pentru ca toate jivinele blînde ori ponegrite pentru șiretenie și pradă să afle că a murit marele lor prieten și cîntăreț.

Vreau să-l audă păsările migrătoare, acolo unde sînt, în țările calde, în exilul și peregrinarea lor fără sfîrșit ca întoarcerea anotimpurilor, pentru ca să știe că aici, unde-i locul lor natal, la care se întorc de cîte ori vremea e primitoare și pornesc mugurii și apele, le-a murit cîntărețul care le-a cîntat huceagurile și luncile mai frumos decît ele.

Faceți așa fel ca să-mi ajungă glasul pe canalele Deltei, printre pletele sălciilor despletite, ca să se știe acolo unde se dospește în fiecare primăvară facerea unei lumi, că toate viețățile din ape și văzduh și-au pierdut pe acel ce le-a scos din mîlul și brădișul fundurilor de ghioluri, pentru a le întovărăși cu stelele cerului, și a le prezenta oamenilor ca pe o lume adevărată.

Să-mi răsune glasul pînă la Nada Florilor.

Pînă pe dealul Romanului, la Hanul Ancuței, și în timp, în urmă, străbătînd secolele, pînă la Ștefan cel Mare și Nicoară Potcoavă pentru ca să afle că al lor cel mai mare cronicar, a intrat pe poarta de aur a lumii în care-și au sălaș.

Faceți așa, ca să mă audă vînătorii și pescarii, să mă audă țăranii de pe toate meleagurile țării, din toate gospodăriile de stat și colective, trudnicii pămîntului, oropsiții și umiliții de ieri, că a murit bădia Mihail, unul de-ai lor, care i-a înțeles și i-a apărat cu străşnicie, dezvăluind toată nelegiuirea apăsării de care au suferit; să mă audă și fiul lui luminatul Mitrea Cocor, cu feciorii lui care se găsesc azi în toate gospodăriile colective.

Să mă audă muncitorii de pretutindeni, din fabrici și uzine, ca să afle că unul dintre acei care i-a înțeles și s-a alăturat cu tot sufletul de cauza lor sfîntă nu mai este. Că acel, pe care unii îl vedeau dăunăzi cînd la un șantier, cînd la altul, privitor adîncit în gînduri, bucurîndu-se în tăcerea lui fără voie de tot ce mîna lor iscusită înfăptuiește, nu va mai veni, dar că s-a stins purtînd în ochi mărețele lor înfăptuiri și entuziasmul muncii lor creatoare.

Era ultima lui bucurie.

Vreau să-mi audă acum glasul poporul întreg, pămîntul țării noastre, tot ce-i pom, floare și viețate, pentru ca toți laolaltă, tot universul acesta al nostru, în această zi senină și liniștită de toamnă, să păstrăm o clipă de reculegere, o neclintire adîncă, cum știe uneori natura să fibă, în amintirea prietenului nostru al tuturor, pe care natura, scumpa lui natură, l-a primit acum în sinul ei.

O, cum aș vroi să mă audă toți, căci în Mihail Sadoveanu toți au pierdut un mare prieten, chiar acei care nu l-au cunoscut la chip, dar i-au ascultat prin unde glasul lui blajin și vorba domoală, sau i-au citit slova și i-au cunoscut astfel sufletul și gîndurile. El a pus în imagini alături de frumusețile naturii, frumusețile tot atît de grandioase făurite de mîinile omului, și le-a ridicat imn fără pereche.

Înțelepciunea lui a văzut departe în viitor lumea cea nouă, și i-a prins chipul viu care-i aducea pe buze zîmbet de mulțumire și mîndrie, ori de cîte ori se oprea, privitor tăcut, lîngă fiecare șantier nou.

Cîntecul lui nu putea să răsune altfel, fără marea forță de comuniune a dragostei de om și de fericire a lui.

Dar cîntul lui ce s-a curmat a rămas întreg, minunat de frumos, și s-a adaos comorilor pămîntului nostru, a geniului poporului nostru, laolaltă cu cele mai minunate cîntece populare, cu cîntecul păsărilor naturii și freamătul codrilor.

Demostene BOTEZ

Mihail Sadoveanu sau puterea cuvîntului

La moartea lui Mihail Sadoveanu dispare nu un glas, ci o seminție de glasuri, nu un cîntec, ci o cîntare uriașă în care mesagiile umane ale veacurilor revolute și ale vremii noastre se împleteau cu simfonia tulburătoare a elementelor naturii.

Mihail Sadoveanu, părintele și ilustrul dascăl al scriitorilor, a arătat, prin opera sa și prin viața sa, pînă la ce culmi ale măreției poate ajunge un scriitor. El a demonstrat că scriitor mare nu poate fi decît cel care este scriitorul poporului său. Niciodată scriitorii nu și-ar fi putut visa un mai demn, un mai strălucit, un mai măreț reprezentant. Nimeni dintre scriitori nu și-a dat mai bine seama decît el de însemnătatea excepțională a cîntecului, a visului stimulator, a prezenței scriitorului liber și conștient de misiunea sa, în viața unui popor.

N-a fost doar o uriașă personalitate. A fost expresia artistică a geografiei spirituale a poporului său, cu trecutul său, cu prezentul și devenirea lui. De la Nicoară Potcoavă și pînă la Mitrea Cocor, se aude nu doar galopul veacurilor, ci strigătele mereu mai apropiate ale luptelor și victoriilor Omului și ale Demnității, pe aceste pămînturi.

Era mîndru Mihail Sadoveanu, însă nu orgolios, — și mîndria lui era o înaltă învestitură, dată de acest popor scriitorilor care slujesc poporul. Era cumpănit și adînc — și acestea erau atribute ale înțelepciunii cronicarilor. Era vizionar și entuziast, — și entuziasmul său era al previziunii și al omului care știe că, după cum el singur a spus-o imediat după 23 August 1944, „Lumina vine de la Răsărit". Era prestigios în țară și peste hotare, și prestigiul său avea acoperirea aur a unei opere monumentale.

Puțini scriitori, din lumea întreagă, au făcut cinstea pe care Mihail Sadoveanu a făcut-o noțiunii de scriitor.

A pornit la drum într-o vreme cînd scriitorul era un paria. El a infirmat această condiție. Și-a muncit pămîntul cu sapa lui, l-a stropit cu sudoarea lui, refuzînd stăpînul — și acest pămînt a fost întreaga Patrie. Singurul lui stăpîn: poporul, cei mulți, cei ce muncesc, cei harnici, cei obidiți și, pînă la urmă — o dată cu Eliberarea — cei învingători, prin Partidul lor.

A fost alături de țăranii și muncitorii noștri în 1907; a fost alături de ei în 1916; a fost, cu poporul său, alături de Partidul celor mulți, și în ceasul victoriei, la 23 August. Totdeauna inima sa mare a bătut alături de inimile anonime ale celor mulți. Cu profundă înfiorare recitim acest fragment scris de Mihail Sadoveanu prin 1916:

„Dintr-o lumină slabă a depărtării și-a trecutului, ca-n cercul negru al unei ochiane, abia se deslușea silueta unui plugar năcăjit, încovoiat adînc asupra plugului de lemn..."

„O vedeam în visul meu înaintînd spre mine din veacuri. Își îndemna boii tovarăși în lumina albăstrie de amurg, înnegrind cu brazde cîmpia fără margini; apoi se oprea, ștergîndu-și de sudoare fruntea cu mînica... Așa străbătea pămîntul și vremea. Și tot mai greu se făcea plugul, tot mai tare se opinteau boii, ochii plugarului tot mai trist luceau, ca-n lacrimi, sub frunte și sub părul sălbatic. Venea încet din trecut muncitorul aplecat pe brazdă. Trudit și palid parcă se opri în amurgul nelămurit, înaintemi... Boii răsuflau greu. El își ridică mîna la frunte cu-n gest tragic, apoi își pironi ochii trudnici în soarele care asfințea într-o mare de foc și sînge"...

Mihail Sadoveanu a avut fericirea de a vedea și de a înfățișa pe fiii și nepoții acelui „plugar năcăjit", plugarul crepuscular, sub chipul, luminat de zorile vremurilor noi, al lui Mitrea Cocor.

Mihail Sadoveanu a fost el însuși un muncitor formidabil. Opera sa e un continent. In țara trecutului de politicieni trăind prin forța vorbelor, el a impus *puterea cuvîntului*. El a demonstrat că literatura nu e un joc pentru desfătarea celor de sus, ci o realitate menită să slujească poporului, și fără de care poporul nu poate trăi. El a demonstrat — cu ce măreață strălucire! — că un scriitor este expresia majoră a felului de a gîndi, de a visa și de a simți al unui popor. Vor trece decenii, vor trece veacuri. Generațiile viitoare ne vor invidia pe cei care am avut norocul de a fi contemporani cu Mihail Sadoveanu.

Ele vor întreba: — Cum era Mihail Sadoveanu?

Și dacă noi nu vom mai putea răspunde, vor răspunde strănepoții lui Mitrea Cocor, stăpînii acestei țări. Și răspunsul lor va fi omagiul nepieritor pe care poporul acestei țări, atîta de iubit de uriașul lui cîntăreț, îl va aduce vieții și operei lui Mihail Sadoveanu.

Eugen JEBELEANU

TELEGRAME

Sînt adînc mîhnit de moartea minunatului scriitor, a omului, a luptătorului pentru pace. Vă rog să transmiteți sincerele mele condoleanțe rudelor.

KONSTANTIN SIMONOV

Primind trista veste despre moartea eminentului scriitor romîn, înflăcărat luptător pentru pace, tovarășul Mihail Sadoveanu, în numele tuturor scriitorilor coreeni vă exprim profunde condoleanțe. Tovarășul Mihail Sadoveanu s-a stins, dar minunatele lui opere literare au adus o contribuție prețioasă în literatura mondială. Spiritul său combativ și înflăcărat în lupta pentru pace va trăi veșnic în inimile popoarelor.

Președintele Uniunii Scriitorilor Coreeni
HAN SER IA

Exprim sincerele mele condoleanțe familiei eminentului scriitor romîn Sadoveanu. Particip la durerea întregului popor romîn și a tuturor scriitorilor romîni. Mihail Sadoveanu a fost un minunat prieten al poporului sovietic, un scriitor drag nouă. Memoria acestui om și a eminentului scriitor va trăi mereu în inimile noastre.

VSEVOLOD IVANOV

Sînt profund îndurerat de plecarea din literatura romînească și universală a scumpului Mihail Sadoveanu, viguros maestru, unul dintre cei mai respectați decani ai renumelui nostru scriitoricesc internațional. Voi păstra pentru totdeauna în inimă entuziasmul cititorului față de cărțile lui și plecăciunea scriitorului față de munca gigantică și talentul celui mai mare artist și față de minunatul om cu care am avut fericirea să mă întîlnesc.

LEV KASSIL

In drama poporului romînesc eu nu am privit cu simpatie pe cei care au fost exploatatorii, care vorbeau grecește la 1800 și franțuzește la 1900. Inima mea a bătut din tinerețe pînă azi pentru cei mulți și obijduiți: am fost și sînt solul lor într-un veac pe care vreau să-l socotesc al dreptății: „Ion Ursu" și „Sluga", „Toamna", „Neamul Șoimăreștilor", „Zodia cancerului", „Paștele blajinilor", m-au ținut în aceeași atitudine neînduplecată.

1937

Pe noi ne interesează clădirea lumii nouă, formarea omului nou într-o întocmire socială mai bună; ne interesează literatura care face pe om mai eroic, mai generos deci mai fericit. Scriitorul sau criticul de astăzi din Uniune sau din țările de democrație populară nu mai recunoaște istorisirilor criminale, invențiilor morbide, prozei și versului fără scop sau fără scop nobil, dreptul de a se adresa omenirii muncitoare.

1950

MIHAIL SADOVEANU

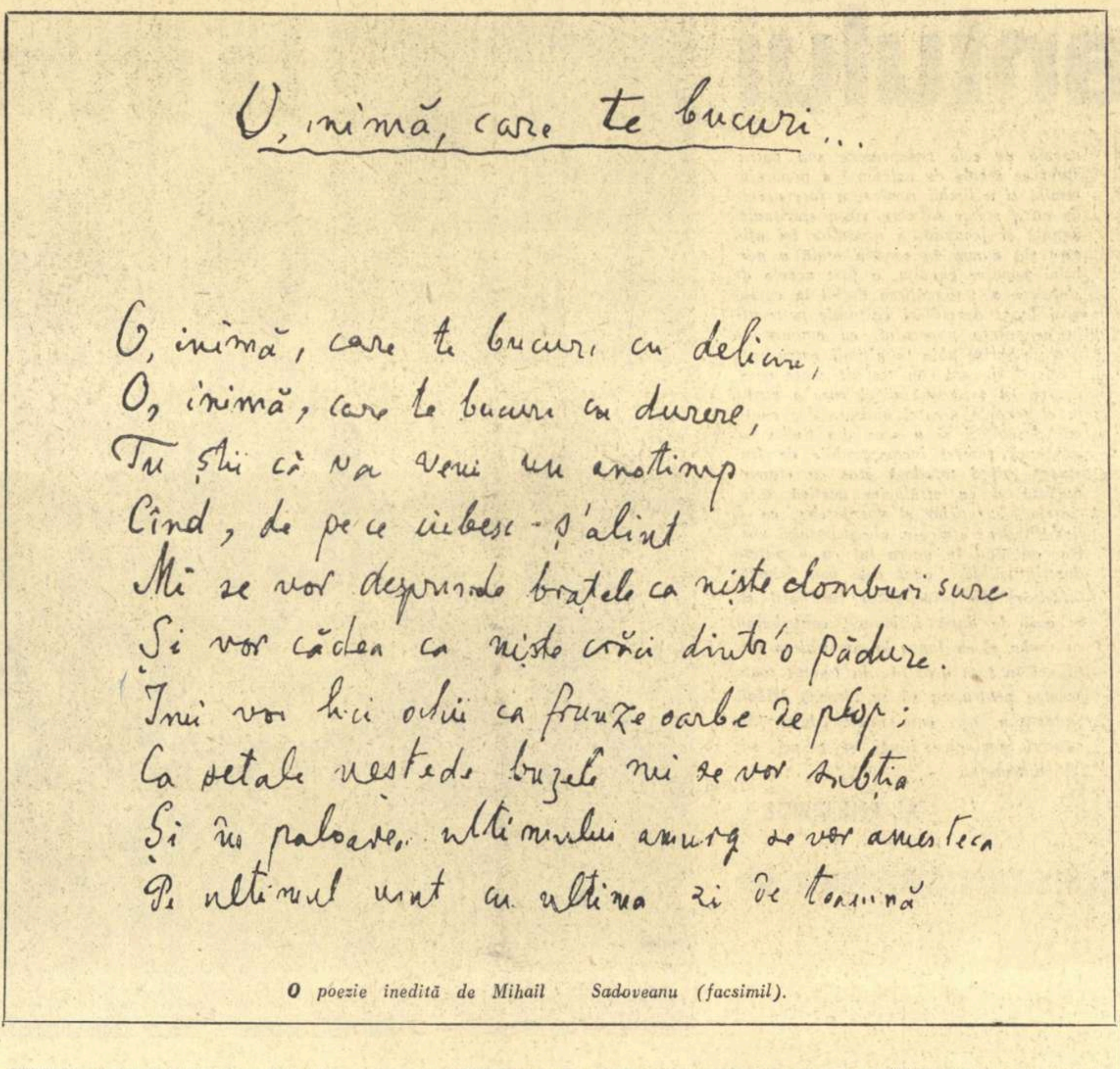
O, inimă, care te bucuri...

O, inimă, care te bucuri cu delir,
O, inimă, care te bucuri cu durere,
Tu știi că va veni un anotimp
Cînd, de pe ce iubesc - ș'alint
Mi se vor desprinde brațele ca niște clomburi sure
Și vor cădea ca niște crăci dintr'o pădure.
Îmi vor luci ochii ca frunze oarbe de plop;
Ca petale vestede buzele mi se vor subția
Și în paloarea ultimului amurg se vor amesteca
Pe ultimul vînt cu ultima zi de toamnă

O poezie inedită de Mihail Sadoveanu (facsimil).

O OPERĂ SAU O LITERATURĂ?

Privită în ansamblul ei, în perspectiva celor peste o sută de volume, opera lui Mihail Sadoveanu impresionează — de la prima vedere — prin vastitatea ei într-adevăr excepțională. Nici unul din prozatorii romîni, de la Negruzzi și pînă la Slavici, de la acesta și pînă la Cezar Petrescu, de la Camil Petrescu și pînă la Zaharia Stancu, deși mulți dintre ei s-au dovedit de o remarcabilă fecunditate, n-au atins dimensiunile operei sale.

Vastitatea creației lui Sadoveanu amintește, într-adevăr, suflul general al literaturii populare ce se caracterizează, ea însăși, prin proporții nemărginite. E, parcă, un proces creator continuu ce nu se oprește nicăieri, așa cum e literatura poporului însuși, un izvor fără început și fără sfîrșit.

Dar nu numai opera privită în ansamblu, ci și fiecare volum în parte nu constituie o lume pe deplin încheiată, într-un astfel de mod încît ultima pagină să cadă ca o lespede pe desfășurarea amplă a unei acțiuni. Ai totdeauna impresia că, dincolo de ultimul rînd, vor mai trebui să se adauge și altele, că cel din urmă moment al unei povestiri sugerează o posibilă narațiune ulterioară. E aci, fără îndoială, o impresie de nemărginit care caracterizează, de fapt, toate operele mari și mai cu seamă literatura populară ca atare.

Tematica operei sadoveniene sugerează, ea însăși dintr-un început, ideea vastității, căci nu trebuie să ne înșelăm socotind că dominantei țărănești a scrisului său nu i se alătură și alte fețe ale realității.

Sînt, fără îndoială, numeroase scrierile în care eroul principal e țăranul, dar putem ignora oare atracția sentimentală a lui Sadoveanu pentru tîrgurile moldovenești, pentru „locurile unde nu se întîmplă nimic", pentru firidele în care el a zugrăvit sufletele plăpînde ale „florilor ofilite"? Putem ignora — mai departe — pe pescarii și vînătorii lui în care nu e îngăduit să vedem numai variante ale sufletului țărănesc, ci ființe cu altă viață, trăind într-un alt mediu?

Dar vechile figuri de muncitori din primele lui opere, nu deschid ele porțile unei lumi noi? Adăugați, la aceștia, pe muncitorii din scrierile lui din ultimul deceniu în care alte chipuri încep a se schița și cu care prilej o altă metodă de creație se ivește — și veți simți de îndată freamătul lumii viitorului pe care Sadoveanu o anunță cu limpezi trîmbițe.

Alături de toți acești eroi apoi, opera vigurosului prozator nu ne atrage mereu atenția asupra poporului ca făuritor al hotărîtoarelor evenimente ale istoriei pe care frații Jderi sau Nicoară Potcoavă le făptuiesc cu semeție, în numele norodului?

In sfîrșit, natura la rîndu-i, acest uriaș erou mereu prezent în scrierile lui Sadoveanu, această natură impregnată de un spirit uman atît de învăluitor, nu adaugă la toată galeria ce-am înfățișat-o mai sus, noi și neașteptate aspecte semnificative?

Toate aceste fețe ale universului sadovenian sugerează — în parte și prin coroborare — nemărginirea creației sale, nu impresia de operă singuratică, închisă, ci parcă o literatură întreagă.

Dar dacă depășind tematica, pătrundem mai adînc în țesătura povestirilor sale, nu ne surprinde mai departe vuietul unei vieți ce vine nelămurit, de undeva de departe și nu se oprește nicăieri? Eroii săi ne apar, într-adevăr, desprinși din trecut sau din pămînturile nedefinite ale patriei și aduc cu ei ecouri de demult sau din adîncuri sufletești nebănuite.

Nu ni se sugerează o viață efemeră sau incidentală, ci una profundă și veșnică ce curge de undeva și se îndreaptă spre un țel anume întrezărit în depărtare: spre o mai înaltă umanitate și spre o mai cuprinzătoare fericire. De aci impresia de nemărginit pe care natura însăși ne-o impune și pe care opera sa o vădește.

Poetul și-a luat astfel, asupră-și, cu voie sau fără voie, o sarcină ce nu poate fi purtată de un singur om în mod obișnuit, de un artist oricît de mare s-ar socoti el. Și dacă a purtat-o totuși, și încă atît de semeț, faptul se datorește înțelepciunii omului care a înțeles că el nu e un scriitor oarecare, ci un rapsod al mulțimilor, una din acele „frunze și flori" din uriașa pădure a norodului, frunze și flori care se schimbă cu anotimpurile, dar nu pier niciodată cu totul.

Tonul cîntecului său cuprinde, de aceea, totdeauna modulări de baladă sau străvechi sunete de legendă, chiar dacă subiectul e strict contemporan, legat de ultimele fapte ale vremii noastre. Aceeași perspectivă de vastitate se închează și aci.

Ne putem, deci, îngădui să vedem în numeroasele volume ale lui Sadoveanu nu o operă, ci o întreagă literatură cu orizonturi ce se succed fără a se închide vreodată cu totul și care ilustrează, în fond, prin creație artistică, legea fundamentală a vieții care e neostenita producție de valori ce urcă mereu pe treptele desăvîrșirii.

Al. DIMA

Dacă tot ceea ce s-a spus așa de frumos și de atrăgător despre opera mea este expresia unor adevăruri, dacă am izbutit să dau ceva valabil neamului meu, apoi toate laudele pe care le primesc cu recunoștință vreau să le întorc umiliților și ofensaților vieții, acelora care s-au petrecut ca frunzele și florile anotimpurilor și care totuși mi-au transmis depozitul sufletului lor, ca să-l pun în fața lumii nouă mărturie pentru nedreptatea imensă pe care au suferit-o și pentru crima săvîrșită asupra lor de către asupritori. Din umilință, durere, foame, boli sociale și mizerie fiziologică acest popor abia acum s-a eliberat. (...) Dacă am astăzi o bucurie, nu am pentru laudele ce aduceți foilor pe care le-am înegrit; am bucuria că, exprimînd sufletul acestui popor am putut ajunge la ceasul dezrobirii lui.

1950

MIHAIL SADOVEANU

Glasul cocostîrcului albastru

Este de mirare cum cercetători de seamă ai literaturii noastre au putut săvîrși naivitatea de a măsura cu paralele asociative suculența operei lui Mihail Sadoveanu. Stabilirea filiațiilor literare este — desigur — o bună cale de lucru în istoria literaturii. In ceea ce-l privește pe Sadoveanu și cărțile sale, asemenea preocupări devin însă dintr-o dată minore, puțin eficiente. Ne amintim astfel cu un zîmbet de citarea seninului d'Artagnan în linia eroilor care populează romanele istorice ale scriitorului nostru. Strălucitor și liniar, impetuos și galant, mușchetarul bătrînului domn Dumas n-are comun cu asprul și întunecatul neam al Jderilor decît dragostea bătăliilor sau abilitatea ecvestră. Eroii lui Sadoveanu își definesc trăsăturile în preajma tainelor legate de o înfricoșătoare chemare spre viață. Oamenii acestei opere literare neobișnuit de întinse se înțeleg surprinzător de bine peste veacuri, în uimitoarea lor familie de caractere care stăpînește în exclusivitate zecile de mii de pagini ale lui Sadoveanu

— Ce oameni sînt aceștia?

— Sono gli uomini di Suo Onore, am răspunde odată cu postelnicul Ștefan Meșter, prietenul Jderilor. Sînt oamenii demiurgului care a construit cu vorba sa domoală o lume inimitabilă cu anotimpuri și stihii fără pereche. Pe plaiuri de legendă, Sadoveanu a așezat o populație pasionată, dornică de viață plină și dreaptă, cu o morală aprinsă, purificată de tensiunea unei înalte umanități. Locuitorii Împărăției de dincolo de negură sau ai Ostrovului Lupilor, adunîndu-se în răstimpuri la Hanu Ancuței, la Crîșma lui Moș Precu, la cumetriile comisului Manole Păr Negru, sau la Bradu Strîmb și-au afirmat cu o vigoare surdă în colocviile lor filozofice, crezul nealterat în frumusețe și adevăr, setea nestinsă de justiție socială, refuzul net în fața tranzacțiilor cu averea cinstei, iar în apărarea unor asemenea principii ei au mizat firesc și continuu cu viața, neînțelegînd tristele subtilități ale compromisurilor.

Pe planeta sadoveniană, acești cavaleri ai vieții se nasc cu semnul magic al seminției celor drepți și tari. In curțile de la Timiș ei poartă sub colțul pleoapei stîngi pata ovală a jderilor, în deltă la Caraorman pot fi posesorii unor ochi „cît niște pahare" dar, de cele mai multe ori, aceste semne nu se văd dintr-o dată ci după cuvenitul schimb al privirilor pătrunzătoare. Dincolo de bolta unei naturi solemne și familiare, în orașul capitalist năpădit de zgomote, „oamenii măriei sale" se recunosc, mai ales, după profilul unic al onestității lor încăpățînate. Aci ei devin „oameni din lună", pogoriți pe un pămînt străin, ostil luminozității și vrăjmaș sublimului.

Romantic cu adevărat, dar într-un mod care exclude din nou înrudirile literare — Sadoveanu și-a lucrat opera în tonalitățile excepționalului, utilizînd opozițiile extreme, și pregătind în tăceri înfiorate concluzii decisive, ireversibile. S-a observat, pe bună dreptate, linia precipitată a epicului în cărțile sale și liniaritatea narației. Dar scriitorul este un liric gigant descoperind poezia în material variat, cu ambiția îndreptățită de a elibera din materie, mereu și mereu, sunetul cristalin al înaltelor sentimente.

Umanismul operei sale este cristalizat în esențe și exprimat în efluvii incandescente plantate într-un peisaj contrastant. Lumea, planeta sadoveniană, nu este elaborată artificial, în afara realității ardente. Cărțile marelui scriitor conțin viață concentrată, iar oamenii săi inimitabili, cu siluetele lor fantaste, sînt proiecții ale realității într-un climat elaborat după o formulă a cărei magie servește esențialul și nu mistifică niciodată. Mișcarea vie a lumii pare a fi privită prin fascicolul luminos și dens al „izvoarelor curate" „din munte" din preajma „unor oameni tari" care au străbătut de-a lungul istoriei „drumuri lungi, într-o căruță căptușită cu sarici" cu „popasuri grave și iarăși porniri, ca-ntr-un exod misterios". Sadoveanu a scris cu un nou entuziasm și într-o nouă armonie romantică, cărțile sale din ultimii 17 ani în care se arată cum s-a sfîrșit acest drum al oamenilor săi, după ce au căpătat „clonț de fier" zdrobind sămînța dușmană dreptății și stabilind o altă lume în extraordinare întîmplări aventuroase ca cele văzute în Lunca Dunării.

Se vorbește atît de mult despre universul sadovenian încît cuvintele și-au pierdut miezul și li s-a împuținat semnificația. Acest univers unic și unitar există însă. Sadoveanu a descris cu un compas nemaivăzut coordonate proprii în limitele cărora a ridicat munți, a eliberat bogate cursuri de apă, a statornicit o covîrșitoare liniște de început de leat. După ce a săvîrșit această lume, el și-a creat personajele după asemănarea omului și pentru limpezirea problemelor acestuia.

In istoria literaturilor opera sa se înscrie, astfel, fără egal și n-are cum să obțină dezlegări prin tehnica subtilă a criticii comparate. Opera sa ne apare vie și în același timp neobișnuită, răspunzînd unor fibre adînci ale înțelegerii noastre. Ca și nemaivăzutul cocostîrc albastru care a tulburat inima mașinistului Iohan, opera lui Sadoveanu se profilează uimitoare cu trăsăturile sale „lungi, fine și ascuțite". Spre deosebire însă de pasărea „cu penele de culoarea mării" această operă minunată a prins glas de la prima sa apariție ciudată.

V. MÎNDRA

Marile pilde

Astăzi, cînd Mihail Sadoveanu nu mai e printre noi decît în vraful cărților scrise de el, unde va rămîne viu cît se va grăi limbă romînească, sub părul alb și cenușa anilor trecuți, cu zecile numărați, e mîngîietor și dulce a-ți aduce aminte de prietenia și învățătura lui de altădată. Mihail Sadoveanu mi-a apărut întotdeauna, și sînt zeci de ani de atunci, ca o personalitate biruitor de încheiată, fără o contradicție, fără o știrbire. Același a rămas de-a lungul anilor accentuînd numai anumite trăsături, scoase la iveală de împrejurări, care puteau însă fi prevăzute într-o logică strînsă a trăirii temperamentului său. Vînătorul cutreerător de sihle a fost, firește, un locotenent al scriitorului în Mihail Sadoveanu, culegător de senzații și priveliști, dar nu odată și-a justificat arma pe care o ținea, pășind în frunte și în primejdie de vînat mare. A fost aceasta o trăsătură de curaj fizic educat și armonizat cu întreaga personalitate, care nu s-a dezmințit în anii grei prin care a trecut scriitorul. Cînd hoardele ticăloase, împinse de fascism, îi ardeau cărțile, curajul său fizic nu l-a părăsit niciodată pe Mihail Sadoveanu. Își făcuse o severă disciplină interioară în care era pilduitor să-l privești trăind. Omul lucrase la liniștea lui a cărei putere era molipsitoare. Știuse să-și domolească pornirile și să le tocească ascuțimile și colțurile durerilor și bucuriilor strigătoare. Totul se echilibrase în el, lăsînd să trăiască numai o dogoare interioară în care se aliau gîndurile și senzațiile.

Tot atît de unitar mi-a apărut întotdeauna în ceea ce a făcut permanenta lui atitudine democrată. Era o stare firească la el de iubire și alipire de popor și mai ales de cei „umiliți și ofensați" cum îi plăcea să-i numească. De aceea, cînd a sosit 23 August 1944, ziua Eliberării noastre, i-am văzut o vioiciune ca și în anii ce au urmat, cu o permanentă stare de mare satisfacție și bucurie. Chema, în felul său, cu vorbe grele și rare pe toți cei cinstiți să se alăture vieții celei noi. Aburul sub care crescuseră, de-a lungul operei, sub pana lui atîți nedreptățiți se spulbera, aerul devenea respirabil, proaspăt, hrănitor. A avut multe sarcini obștești atunci și nu mai era tînăr. Ideea pe care o slujea însă, purtată în el o viață întreagă, ajunsă în zilele înfăptuirii îi dădea o sprinteneală și o permanentă voie bună. Marele ideal social realizat de regimul nostru de astăzi era organic legat de întreaga ființă a lui Mihail Sadoveanu. De aci bucuria de a înfăptui și realiza obștește la rîndu-i.

Anii care au trecut, să fie peste patruzeci, cîte vîrteje de icoane n-au lăsat! Il văd pe Mihail Sadoveanu plecînd cu vaporul spre Olanda, îl văd poposind la Constanța, culegînd în prietenie informații din colțișoarele orașului, familiare mie, fiecare o fîntînă de timp. Il văd apoi de-a lungul Moldovei în șezători, reîmbujorat la Fălticeni, sfătos la Piatra, cald, prietenos, familiar la Iași. Și mai ales îl ascult ca acum de-a lungul drumului, cu acea rară poftă de vorbă la el, sfătuind, inițiind, asociind. Căci peste trăirea lui bogată și intensă, în Mihail Sadoveanu aflai bogăția numeroaselor lecturi, dar nu în coordonatele lor de carte și de gînduri străine și reci, ci într-o asimilare, într-o însumare la belșugul interior al scriitorului. Așa se explică aspectele noi și proaspete din multe cristalizări ale operei sale. Aci, m-aș opri mai ales asupra unei, cred, caracteristice și din punct de vedere al alegerii și al felului de a o folosi. E vorba despre cele cîteva pagini închinate temei dragostei lui Tristan și a Isoldei, călătorită de-a lungul și de-a latul literaturii universale din veacul al XI-lea pînă în al XX-lea: Mihail Sadoveanu a însumat-o simplu, ca pe o scenetă în povestirea „Aventurile șahului". Zguduitoarea poveste de dragoste, tragică, patetică, în roman, epopee sau operă la scriitorii străini, este prinsă cu un neasemuit umor și o mare subțirime scriitoricească de autorul „Baltagului". Tristan și Isolda aveau și ei în față tabla cu pătrățele albe și negre. „Și pe cînd jucau șah, înfierbîntați fiind, au întins pe rînd mîna și au băut din cupă, punîndu-și buzele în același loc. Piesele de șah, îngrămădite în poziții imposibile și așteptînd să fie rînduite și comandate, au făcut în acea clipă sobor, au născut la viață printr-o magie a lor proprie, s-au închinat unele către altele, au zîmbit și și-au făcut semn de tăcere". Firește că cel mai nou, elegant și neașteptat madrigal este în descrierea pieselor de șah. E comentarul fermecător și subțire al scriitorului la tema majoră a literaturii universale.

Astfel alcătuită lumea lui Mihail Sadoveanu, din trăire autentică, din poziții luate hotărît și din țesătura unică a inteligenței și puterii sale creatoare, a fost în prietenie o nespus de prețioasă împărtășire celor care, într-un fel sau altul de a deprinde marile pilde, sînt recunoscători pentru o îndelungă ucenicie.

Ion Marin SADOVEANU

Laudă diamantului

Moartea unui scriitor de seamă îți dă impresia delaolaltă simplă și tulburătoare că ești de față la un fenomen cumplit și rar al naturii, cum ar fi prăbușirea unui munte și năvălirea pe locul unde a stat a unor ape mari. Impresia aceasta nu este deloc un efect al imaginației poetice; ea corespunde unei realități profunde. Omul-munte s-a prăbușit în adîncimile pămîntului și în urmă-i se întinde, umplînd zările, uriașă cu marea, opera lui, adică tot ce rămîne și durează. Moartea lui Mihail Sadoveanu ne face să asistăm la un astfel de fapt.

S-a luat demult obiceiul ca la dispariția unui artist să se vorbească numaidecît de intervalul de timp necesar pentru stabilirea perspectivei definitive în care posteritatea va așeza opera. Se fac pronosticuri și se sconteaza viitorul. Cu opera lui Mihail Sadoveanu asemenea socoteli nu-și au rostul. De vreo jumătate de secol ea face parte din tezaurul nostru clasic. Cel care scrie aceste rînduri a învățat-o în școală așa cum o învață copiii de astăzi. Mihail Sadoveanu trăiește în inima poporului nostru, alături de Miorița și de Eminescu. Pămîntul romînesc e viu în opera lui Sadoveanu și e firesc să ne gîndim că această operă va trăi cît va trăi acest pămînt. Așternînd pe hîrtie fraza asta îmi vin deodată în minte niște versuri pe care le-am compus mai demult, pe care nu le aveam scrise nicăieri și aproape le uitasem, dar care desigur că își duceau viața lor ascunsă în păturile adînci ale memoriei. O dată ce adineaori, în timp ce îmi rosteam fraza de mai sus, s-au trezit din nou ca să iasă acum la iveală, poate din pricina unei secrete înrudiri:

Cîndva în munți am dat de niște stînci
Care cîntau. Sau, poate, soarele
Cînta din ele-așa cum în vechime
Scotea, se zice, sunete de liră
Dintr-un colos de piatră, în Egipt.
Poate-or fi fost și ele statui odinioară
N-a spus lui Alexandru Makedon
Un sculptor că e gata să-i cioplească
Statuia dintr-un munte
C-un rîu pe umăr și-un oraș în palmă?
Privindu-le mai bine m-am gîndit
Că steiurile-acelea sînt niște sarcofagii
În care-au fost înmormîntați giganți.
Și ticăitul meșter sculptor Timpul
Le-a tot cioplit pîn-le-a făcut asemeni
Cu trupurile dinăuntru...
Dar cîntecul, o! cîntecul acela
Pe care eu l-am auzit, de unde,
Din ce tăceri străvechi, și lungi și-adînci
S-a strîns ivindu-se-n acele stînci?

Un cîntec la fel cu acesta mă întîmpină întotdeauna cînd citesc și recitesc pe Mihail Sadoveanu în paginile lui esențiale, care sînt sumedenie. A fost nevoie de cele treisprezece sau patrusprezece secole de existență a poporului romîn, și a limbii romîne, a fost nevoie de atîta vreme în care viața spirituală bogată și fecundă, a romînilor își afla expresia numai în creația orală a poetului popular anonim, a fost nevoie de șlefuirea și îmbogățirea limbii în cursul unei lungi dezvoltări culturale petrecute în conștiința poporului, cu monumente literare scrise abia în ultimii patru sute cincizeci de ani, au trebuit toate acestea ca să se nască omul care a strîns în el roadele acestei obscure dar continui dezvoltări și a scos din limba romînească comori incomparabile de frumusețe, dînd totodată glas cu vigoare realistă și cu strălucire poetică suferințelor, bucuriilor și speranțelor, ca și limba milenare și ele, ale poporului nostru, adunînd în opera lui cu o putere descriptivă fără egal cele mai felurite înfățișări ale priveliștilor romînești și, în anii de după Eliberare, contribuind cu vorba și cu fapta la construirea vieții noi în țara noastră. Au trebuit toate acestea pentru ca să se ivească Mihail Sadoveanu, așa cum numai după frămîntări geologice lungi și adînci s-a ivit diamantul.

Al. PHILIPPIDE

Mihail Sadoveanu în ziua de 14 oct. 1961.

VERONICA PORUMBACU

Moment de tăcere

Toamna cînd totul tinde mai mult spre pămînt
și frunze desprinse răsună ca ploaia de taleri
și apa izvoarelor caută mai repede albia,
și cerul cade în largile falduri de neguri
și clopotul clipelor sună culorile-aramei,
toamna — deodată păstră un moment de tăcere:
ca luminarea se stinse în lume-o lumină,
care scăldase și frunze și vînt și izvoare...
Cînd a simțit pămîntul intrarea în somn?
Cine a dus dintr-o dată vestea din creangă în creangă?
Frunza-n cădere se-opri cu fruntea în palme de aer,
Vîntul tăcu în o mie de graiuri odată,
izvoarele își suspendară curgerea lină
și limba de clopot o clipă tăcu-ndoliată.
...În toamna cu ore de miere,
totul păstra un moment uriaș de tăcere.

GRIGORE HAGIU

Pădure sadoveniană

Sub bolțile pădurii tale,
sub streșinile lungi de brad,
eu am intrat înfiorat
și lin pe luminoasa cale.

Dintre izvoare, o șuviță
cu-o stea și-un tei încremenit,
în suflet mi-au reamintit
cîntările de mioriță.

Aici, o lume-ntreagă doarme,
pe care singur tu o știi
și ochilor mirați o-nvii,
în zăngănit pe zări, de arme.

Trecutul tot filtrat încape
și capătă solemn contur,
sclipește viitorul pur
pe-oglinzi de liniștite ape.

Sub bolțile neclătinate,
sclipind adînc de înțeles,
eu am intrat copil, și ies
bărbat, îmbogățit în toate.

CAMIL BALTAZAR

Mihail Sadoveanu

Dascăl subtil al limbii romînești,
Cu miez bogat și farmec de nespus,
Spre nălțător tărîm ne porți, — ai dus
Pe toți acei pe cari cu slovele-ți îi hărăzești.
Ți-i scrisul orgă și e măiestrit penel.
În grava lui cadență, strălucire, —
Citim istoria țării. Aspră războire;
Aflăm în tine-un luptător fidel.

Stînd, mîndru-n front, cu tîmplele cărunte,
Precum ar sta-n furtuni și soare,-un munte.

TRAIAN COȘOVEI

Mărturisire

De foarte mulți ani îmi spun mereu acest lucru:
Într-o zi, îl voi vedea totuși pe Mihail Sadoveanu
Mă voi întîlni față în față cu el
și fericit voi putea să-l privesc de aproape,
de aproape de tot —
fericit să fiu în preajma lui,
să-i simt respirația de munte, oceanul liniștit al privirilor.

De foarte mulți ani îmi spun mereu acest lucru
și de mii de ori s-ar fi putut produce
clipa aceasta mare.

Sadoveanu îmi este
o împărăție legendară și aspră,
în care vreau neapărat să ajung,
simțind că după această întîlnire,
vor avea loc în mine schimbări pe de-a-ntregul.

Dar ca să mă încumet pînă la el,
mereu am avut nevoie de îndelungi pregătiri,
mereu sfiala mi-a tăiat răsuflarea
și niciodată n-am putut hotărî
că sînt vrednic pentru această înfățișare.

……

Să fi pornit să-l întîlnesc pe Mihail Sadoveanu
a rămas pentru mine dorul neîmplinit,
de mii de ori repetat, trăit imaginar —
așa cum, prin somn, visăm din cînd în cînd
nesfîrșite, fantastice ascensiuni lunare,
în munți vecini cu eternitatea.
În munți, tot în sus, spre izvoare...

MIOARA CREMENE

Pisc alb

... Iar cînd tăcea și el tăcea ades
era un fel al lui de a vorbi,
tot, cu prezența sa și cu un grai,
întors spre el, care ne cuprindea.

Iar cînd tăcea și el tăcea masiv
luîndu-ne cu el pe drumul său
de munte cu un codru de cuvinte,
în care ascultam cornul sunînd
străvechiul corn al vorbei și hăitașii,
și ciuta ca o vorbă căutată și scrisă grațios,
și pașii noștri, ce murmurau prin pietre
întîlneau un călător sau poate-o călătoare
cu bariș negru, vechi de răzvrătiri,
— atunci dacă priveam în jur mai bine
urcasem drumul tot și asfințitul, trecusem
codrul peste pieptul lui.

Pisc și constructor falnic al tăcerii,
cu roata neagră-a pălăriei sale,
cu-aureola — negrul disc solar,
peste zăpezi simbolul omenesc,
emoționant simbolul omenesc
înconjurînd gîndirea și spunînd
etern, limbajul vorbelor din noi.

Scriitorii au datoria cetățenească de a milita și de a agita, mai cu seamă în acest moment istoric în care lumea își caută o nouă cale a dezvoltării sale. În acest răstimp al încordării și al războiului nervilor, se creează forța irezistibilă a conștiinței colective a oamenilor muncii de pe tot pămîntul. Această forță e în mers și va birui.

1950

Într-o republică populară ce-și deschide drum nou după pilda fericită a Uniunii Sovietice, literatura nu poate fi izolată de interesul permanent al obștei muncitoare. Treburile literare devin parte integrantă și organizată a muncii de partid. Țara noastră n-are ce face cu literații „care nu fac politică" și cu cei care pretind că dormitează în turn de fildeș. Țara noastră are nevoie de scriitori militanți în vederea progresului ei necontenit. (...) Arta noastră de acum trebuie să exprime noblețea muncii, biruința omului împotriva naturii ostile, ridicarea și îmbunătățirea sufletului colectiv într-o lume nouă de frăție și pace cu toate popoarele pămîntului.

1950

MIHAIL SADOVEANU

Anul trecut, la Neamț...

Fotografiile sînt executate de DAN GRIGORESCU

Despre „taina sadoveniană"

În legătură cu structura sa de artist, cu componentele personalității sale, ale universului său literar, Sadoveanu a afirmat nu odată că acestea provin de la popor. „Poporul este părintele meu literar", — spunea el în 1933, în articolul Moșteniri (Mărturisiri, pag. 197). Cu zece ani mai înainte, în discursul de recepție la Academie, el făcea elogiul poporului, prin laudele pe care le aducea poeziei folclorice. Și arăta din nou, cu acest prilej, măsura în care își recunoștea, drept maeștri pe Neculce și pe Creangă. „De la Neculce și pînă la Ion Creangă a curs vreme îndelungă: aproape două veacuri. Și în unul și în altul simțesc însă sufletul cel veșnic al neamului. Și la unul și la altul găsesc caracterele specifice ale poporului nostru. Și unul și altul au înflorit pe aceste plaiuri și au scos la soare vechile comori... Aici e panteonul meu literar, simplu și rustic, fără podoabe, ca natura, însă măreț, ca și dînsa". (Mărturisiri, pag. 102). Comunicarea cu cei doi dascăli s-a stabilit, așadar, prin literatura populară, prin trecut, prin dragostea pentru pămîntul strămoșesc. Este nevoie să mergem mai adînc în cercetarea acestor legături întrucît, la Sadoveanu, receptarea folclorului, a naturii, a trecutului, a întregii moșteniri de tradiții, datini, cultură, limbă, urmează o cale specifică și se alcătuiește pe temelia unei filozofii proprii, care intră în compunerea sistemului său general de idei și reprezentări și determină coordonatele poziției de artist aflat alături de popor, în slujba poporului.

Metoda realistă a scriitorului și laborioasa sa muncă literară nu trebuiesc făcute să dispară, înlocuite cu sugerări despre revelații, inspirări, transmitere magică a misterelor naturii, etc.

Sadoveanu spunea:

„Se înșeală cine crede că o priveliște e aceeași văzută în aceleași condițiuni, că răsăriturile, amiezile și amurgurile se repetă; că clipele curg monoton. Cine e atent vede și aude pururi altceva; fiecare fracțiune a vieții își schimbă perspectivele necontenit — și în sine și în raport cu noi" — iată cîteva fraze pe care dialectica materialistă nu le respinge cituși de puțin și care sînt înscrise de Sadoveanu în fruntea celui de-al treilea capitol al Anilor de ucenicie, intitulat sugestiv: Ochii și urechile. Problema e, deci, de observație, datorită căreia se acumulează, se înmagazinează senzații; și, totodată, de înțelegere, ceea ce presupune raționare, procese de comparare, presupune funcționarea logicii, pentru a se descoperi noul din fiece clipă, din fiece fenomen al naturii și al vieții. După pasajul de mai sus, scriitorul formulează cîteva legi asemănătoare, despre care, dacă judecăm chiar sumar, ne dăm seama că ne introduc în laboratorul său intim. „Enunț aici nu o constatare logică, ci o constatare intuitivă și experimentală. M-a interesat totdeauna orice peisagiu în orice împrejurare și în orice clipă a vieții, fără să mă obosească și fără să mă plictisească... M-a interesat — adaugă el, și de aici încolo în expunerea sa începe să-și facă loc metafora — nu cu voința mea ci numai printr-un fenomen de participare, osmoză și simbioză. Mă încorporez lucrurilor și vieții, am simțirea că totul trăiește în felul său particular: brazdă, stîncă, ferigă, tufiș de smeură, arbore și tot ce pare nemișcător: faptul de a avea asemenea cunoaștere mă face să iau parte la viața tainică a stîncii, arborelui, smeurii și ferigii. Cu atît mai virtos alianța aceasta a vieții nenumărate se manifestă între mine și sălbăticiunile-zburătoare, gize și fiare; între mine și apele care curg, palpită, ori întind luciuri neclintite în soare și primesc în afundul lor rumeneala lunii pline" (Anii de ucenicie, XVI, pag. 402, 403).

Subliniem din nou admirabila poezie din acest pasaj și din paginile care urmează în Anii de ucenicie și în care este înfățișat un început unic de primăvară din îndepărtata copilărie a scriitorului. Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem este: cum, pe ce cale se realizează această comunicare cu natura, cu viața și cărei filozofii aparține? O asemenea trăire alături de natură, odată cu ea, laolaltă cu ea, este datorită unor însușiri extraumane, pe care le-ar poseda scriitorul spre deosebire de ceilalți oameni?

Filozofia care justifică afirmațiile scriitorului este una cu multe elemente materialiste, întemeiată pe cunoaștere și experimente, și sprijinită pe logică, pe rațiune. Omul a fost și este un element al naturii. Cel mai înzestrat, cel mai ales element al naturii, creația ei superioară, dar nu mai puțin parte inalienabilă a ei. Civilizația și cultura, acumulate de el de-a lungul mileniilor, sistematizate științific, sintetizate în formule și legi, au scutit treptat generațiile timpurilor mai noi de a reface mereu și mereu, fiecare, procesul de descoperire a adevărurilor din natură, datorită cărei descoperiri să se poată apăra, să-și asigure hrana și continuitatea speței, să se organizeze, să-și înfrumusețeze viața, să ajungă chiar stăpînitorul naturii. Cunoscînd tot mai profund natura, omul a învățat să se cunoască mai bine pe sine însuși. Generațiile mai noi, cu cît se apropie mai mult de vremea în care ne aflăm, cu atît au dobîndit aceste cunoașteri, fixate de-a gata de către înaintașii care le-au cucerit cu mari eforturi și pe durate lungi. Ceea ce azi e un adevăr simplu, — a necesitat odinioară trudă și timp pentru a-l stăpîni, — tot astfel cum în viitor vor părea lucruri știute din totdeauna, ceea ce azi, omenirea cucerește fărîmă cu fărîmă.

Apropiindu-și natura, cunoscîndu-i viața intimă, descifrîndu-i tainele, înscriindu-le în tratate la îndemîna tuturor, umanitatea a învățat s-o stăpînească, dar totodată ea s-a îndepărtat de natură, în sensul că nu s-a mai ivit nevoia ca fiecare om să trăiască el însuși fiecare fenomen al naturii, să simtă cu fiecare floare, pîrîu, gîză, pentru a le cunoaște în profunzimi. Știința modernă, în special, cu tehnica ei perfecționată, sprijinindu-se la rîndul ei pe toată cunoașterea anterioară, a eliminat empirismul ca și romantismul din activitatea de înaintare în stăpînirea naturii. Ceea ce rămîne în afara cunoașterii fiecărui individ, în acest stadiu al însușirii științifice a naturii este înfățișarea deosebită a fiecărui val, a fiecărei ploi de vară, a fiecărui dezgheț, a fiecărui stejar din pădurea de stejari, a fiecărei frunze din coroana stejarului. De altfel, pentru necesitățile curente ale umanității nici nu e nevoie de aceste „amănunte ale amănuntelor". Poezia însă — și opera lui Sadoveanu este veritabilă poezie — întrebuințează cu mult folos acest fel de trăsături distinctive ale tuturor lucrurilor. Prin firea sa, Sadoveanu s-a dovedit doritor — și capabil — să parcurgă pe cont propriu, o parte a procesului uriaș străbătut de umanitate, de-a lungul existenței sale, s-o facă paralel cu procesul de însușire a cunoștințelor teoretice, consemnate în legi, formule și noțiuni. Adică, să descopere el însuși, să verifice experimental cauzele și formele de manifestare ale unora din fenomenele cunoscute pe cale teoretică, pe calea culturii sistematice; să înregistreze caracteristicile peisajelor în diferite momente și împrejurări, în schimbarea lor neîntreruptă; să înțeleagă societatea risipindu-și o parte din energie (o parte numai, căci învățătura sistematică îl ajuta totuși să valorifice timp și efort) — dar ajungînd la o cunoaștere profundă a vieții, a oamenilor, a societății în unele sectoare. Printr-o formulă cam metaforică, am spune că este o atitudine, o stare de conștiință materialistă, a unui om în căutarea unei filozofii materialiste. Acest fel de a se comporta ar rămîne gratuit, dacă nu e însoțit de un mare talent artistic, de o mare capacitate de invenție. Pentru necesitățile curente ale omului de cultură, acest procedeu nu e necesar; pentru orice specialist — om de știință, creator de artă, sociolog — acest proces rămîne pînă în prezent unicul. Nu există medic bun care să nu știe întreg corpul omenesc — fiecare ia acest studiu de la a; nu există matematician specialist, care să nu reia întreaga știință a numerelor pînă la el — și acestea nu în mod general ci în toată cauzalitatea și funcționalitatea lor. Sadoveanu a străbătut un proces echivalent în domeniul cel mai complex, pentru că e cel mai bogat — al poeziei naturii, a cunoașterii omului, în vederea zugrăvirii lor. El s-a apropiat de natură, de om, de societate, cu toate simțurile deschise, ca oamenii din vechime. A înregistrat, a descoperit singur, sau i-au descoperit alții diferite adevăruri în formă empirică, oameni care nu aveau cultură, care la rîndul lor descoperiseră singuri adevăruri sau le primiseră nesistematizate, primitive, de la înaintași. Observarea amănuntelor, în această cunoaștere e mult mai bogată, treapta senzorială e mult mai solicitată. S-ar putea spune că opera lui Sadoveanu e o lungă și amplă poezie a cunoașterii umane din timpuri străvechi pînă azi.

Dacă pornim de la modalitatea receptării realității vom vedea că se explică specificul modului cum apar la Sadoveanu numeroase manifestări și atitudini ce compun universul său de probleme, atît de original, se pot înțelege atîtea raporturi specifice: om-natură, om-societate, viață-moarte, prezent-trecut, prezent-viitor, realitate-literatură etc.

Sadoveanu trece cu ușurință, în opera sa, de la observație la fantezie, de la adevăr la legendă și poveste, totul învăluindu-se într-o poezie care, departe de a ascunde realitatea, o valorifică, o subliniază, prin imaginație. Apelul la astfel de elemente rămîne un procedeu literar și trebuie considerat ca atare, el nu trebuie confundat cu filozofia însăși a scriitorului. Nu trebuie să i se atribuie drept concepte de viață, componente ale viziunii sale, elemente care țin numai de poezie. Spiritul critic al autorului ne călăuzește cu îndemînare către reținerea conținutului rațional din bogatul înveliș de poezie, legendă și basm. Uneori cu ajutorul ironiei binevoitoare, discrete și înțelepte, alteori prin indicări directe sau prin ostentativă îngroșare a lirismului, sîntem cu consecvență aduși să alegem baza de realitate — ceea ce socoate scriitorul că e realitate — din totalitatea de reprezentări pe care le creează „Taina sadoveniană" generată de bogăția uluitoare a operei sale, de poezia ei unică — „de unde le mai scoate!", se mira Ibrăileanu — se explică așadar prin intensa sete de cunoaștere, atitudine profund conștientă, care caracterizează pe omul și artistul Sadoveanu.

Mihai GAFIȚA

VLAICU BÎRNA

Cu logofătul slovei de taină...

Păstorul slovei noastre mi-a dăruit ocheanul
Să deslușesc frumsețea din clocotul naturii,
La focuri; cu păstorii și oamenii pădurii,
Prin munți și văi umbroase, pe plaiuri:
Sadoveanu.

Pe cremenele arse de focul din răscoale,
Pe văile cețoase, pe dîmburi și prin lunci,
La el abecedarul îl învățam pe-atunci
Și viersul spus de fluier al doinelor domoale.

Cînd scăpăta pe codri luceafărul, spre zori,
Urcam spre culme plaiul prin roua dimineții
Să caut siminicul și fragile, bureții,
S-ascult suspinul frunzei din ulmi legănători.

Arzînd priviri de fosfor în codrul adormit,
Sub arcul aurorii, o bufniță sta mută;
Solzi verzi purta șopîrla prin iarba nepăscută
Furiș sub talpa goală c-un zvîcnet de cuțit.

Zvonea departe-un fluier și-n rosturile lui
Se-nvolburau făgeturi și cetini și gorunii,
Explozia de seve din nucii amărui,
Cleștarul apei rece — văpaie-n raza lunii.

Văzui cu el pălmașii ce-și semănau ogorul,
Drumeții, cărăușii, oprind la hanuri seara
Și tîrgoveți și meșteri cu soarta lor, amara,
Moldova din vechime și peste tot: poporul.

Cu logofătul slovei de taină, împreună,
Vedeam mai largă lumea sub zarea-i nesfîrșită;
Priveliștea din munte mă-ntîmpina-mblînzită,
Prietenoși, gorunii, pe culmi sunau din strună.

Cu el pe sforul apei mă legănai pe plute,
Din culmile tăriei cu vulturii-mi luai zborul;
Simțeam cum crește iarba și ascultam izvorul
Cînd stelele în tăul afund clipeau tăcute.

Îl regăsesc aievea pe plaiurile mele
În pădurosul munte, la vetrele cu fum;
Sălbăticiuni și păsări îmi dau binețe-n drum,
Și ierbile învoalte, de roua nopții grele.

Și parcă iar mă poartă prin lumea lui ocheanul,
Neostenit de vrajă din zori pînă-n amurg;
Și mă întreb, adesea, gîndind la demiurg:
Întîi a fost Natura sau fost-a Sadoveanu?

Sadoveanu inedit*)

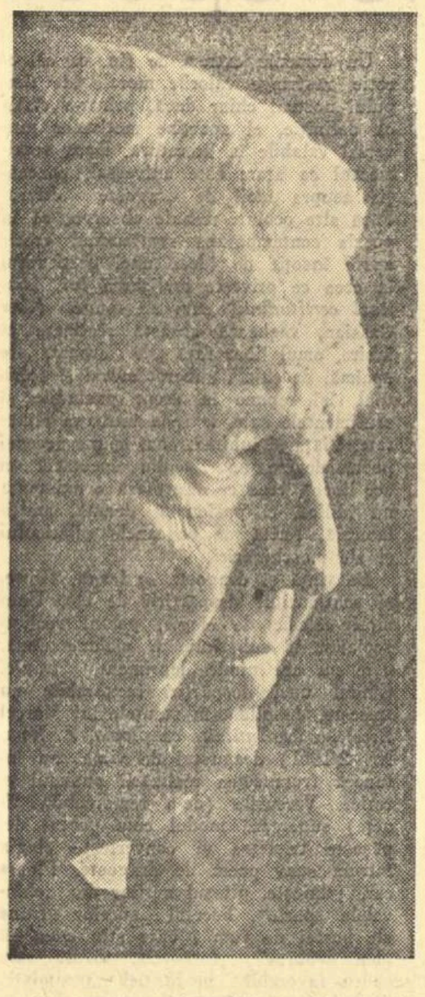

In preajma aniversării de 75 de ani, Sadoveanu a reluat o carte pe care o începuse încă în 1947 și o lăsase deoparte, așteptîndu-i împlinirea. Trebuia să fie unul din marile romane sadoveniene, sinteză a acelui univers care se dezvăluise în Baltagul ca și în Creanga de aur și care intrase într-o nouă lumină după 1944. Era romanul fundamental al confruntării trecutului cu prezentul în prefacere revoluționară ca și romanul verificării în actualitate a doctrinei sadoveniene trecute prin înțelegerea materialismului istoric. Se intitula, la început, Intoarcerea la lume. Apoi Ultimul cîntăreț. O versiune mai veche, relativ avansată, fusese părăsită. Pagini după pagini au fost rescrise și versiunea cea nouă ajunsese la a 120-a pagină scrijelită mărunt... Al treilea caiet mai avea încă multe file albe și un capitol pe jumătate gata.

Cine a fost în casa din Amiral Negrescu 31, pe malul lacului Floreasca, și a ascultat într-o seară povestea Liței Sofia și a feciorului ei Irimia Dărindai, citită cu glasul maestrului, nu va putea uita niciodată nici emoția acelui ceas de vrajă și înțelepciune, nici neastîmpărul cu care toți auditorii s-au retras așteptînd încheierea unei noi capodopere sadoveniene.

De-atunci au trecut cîțiva ani. Maestrul fusese sărbătorit la a 75-a aniversare, în 1955 și rostise vorbe de o gravitate tainică în răspunsul său vădit tulburat de emoție:

„Mulțumesc din toată inima pentru laudele ce mă covîrșesc și dragostea ce mă impresoară.

In euforia mea simt totuși că picură un strop de melancolie. Am vedenia poetului anonim, strămoșul meu din veacul cel negru al poporului, care a cîntat cu întristare:

Amărîte codru des,

Ia acu am înțeles

Că din tine nu mai ies;

C-am intrat la tinerețe

Și-am ajuns grea bătrînețe.

Am intrat copil blajin,

Și-acu-s singur și străin..."

Versurile au sunat stins și profund pînă în adîncul sălii celei mari și au stîrnit un fior inefabil în ascultători. Părea că, asemeni lui Nicoară Potcoavă cel de demult, „le-a șoptit ca să le-audă el singur", cînd s-a gîndit la hărțuirile lui nesfîrșite pentru dreptate și libertate. „A intrat în anii primăverii și l-a ajuns bruma toamnei"...

Sadoveanu a adăugat apoi, ridicîndu-și glasul și revenind în mijlocul nostru:

„Urmașul de astăzi al poetului vechi nu-i nici singur, nici străin. Inima lui e plină de dulceață și de credință în înălțarea neamului său. Se simte îndemnat să se dăruiască fără șovăire, cu toate puterile ce i-au mai rămas, pînă la sfîrșitul cel de obște, pentru cultura poporului muncitor și pentru pace".

Dar în ultimii ani marele poet și cetățean a fost țintuit într-o tragică maladie care i-a atins tocmai căile comunicării. A fost țintuită tocmai geniala expresie sadoveniană a cugetului și inimii care au rămas neîncetat vii și tinere. Jucătorul de șah și pescarul gînditor a continuat să existe. Inteleptul a privit lumea și a pătruns-o cu mintea lui cea neistovită pînă în ceasul din urmă. Dar cărțile lui au rămas neisprăvite.

Ultimul cîntăreț nu ne-a dezvăluit, deci, decît o parte din tezaurul său infinit.

Acest ultim cîntăreț a fost vreme de un sfert de veac „sahastru" în munți, aciuit ca rob mînăstiresc. Fugise de închisoare, după tragedia vieții lui uitate de oameni.

Descoperirea „sahastrului" are loc într-o zi a anului 1949, printr-o întîmplare care-l aduce în calea unei expediții științifico-turistice a doi tovarăși: doctorul Andru Macavei și filologul Iancu Zarandi. Acesta din urmă avea „o pasiune specială pentru folclor, pentru cîntecele din veac, rămășiță încă vie a poeților anonimi care se încorporaseră pădurilor, poienilor și întregului peisagiu al plaiurilor înalte". Celălalt, fără să fie specializat în cercetarea tovarășului său, era legat profund de obiectul acestei cercetări, căci era el însuși fiu de munteni și ființa lui era încă plină de poezia vechimii.

Amîndoi erau intelectuali angajați în procesul transformărilor revoluționare, comuniști.

„Stînd de vorbă cu plăieșii din ținutul șuvoiului Bistriței, ascultînd uneori povești cu balauri și căpcăuni, cei doi prieteni făceau reflexii asupra vechimii acelei rase de ciobani, care, cu toate rătăcirile lor în pășuni depărtate, se întorceau statornic la baștina lor atît de divers îmbielșugată. Timpurile se schimbaseră; norodul Daciei se eliberase de trecutul negru; în văi se vădeau tot mai spornic progresele. Cum s-ar putea, se întrebau ei, ca și aici să pătrundă cît mai curînd prefacerile? Altminteri aveau încredere în inteligența și vioiciunea acestor plăieși călăuziți încă de datinile strămoșilor".

Intîlnirea cu „sahastrul" are loc în împrejurări dramatice: o furtună care răsturna brazii și rostogolea stîncile adusese în primejdie turma de oi a mînăstirii; „sahastrul" îndrumase oile la loc ferit dar căzuse el însuși sub o stîncă și se prăvălise într-o prăpastie. Doctorul Andru, vestit de oieri, urcă în sihăstrie și-l salvează de la moarte, apoi îl transportă la spitalul cel mai apropiat, din satul Slătiori.

Readus la viață, „sahastrul" află cu uluire și neîncredere despre prefacerile țării. Nici un zvon al acestora nu ajunsese pînă la peștera lui din munte. Incepe treptat să le observe încă în lunga lui spitalizare, în care își cîștigă prietenia celor doi „profesori", cum le zice satul amîndurora, ca și a altor oameni ai lumii noi. Iși mărturisește taina fugii din lume și teama sădită în el față de întoarcere. Povestește de asemenea istoria celor trei cîini pe care i-a căpătat în sihăstrie, de la trei ciobani a căror transhumanță releva tocmai depărtările cuprinse de veacuri în drumurile acelor oameni de la munte: unul era din Caucaz, altul din Tatra, al treilea din Turcia.

Cu multă grijă tovărășească, prietenii doctori și profesori împreună cu directorul spitalului, fost muncitor, îl fac pe „sahastru" să înțeleagă că acum trăiește „adevărata lui ieșire la lume". „Anii pe care îi petrecuse în munte îl mutaseră într-un trecut adînc — misterios al rasei păstorilor, iar acum plutea iar către lumea din care plecase năprasnic"... „Mirarea lui, observînd lumea și întîmplările altui veac, ca să zic așa, va fi o realitate", comparabilă, cum spune filologul, cu legenda Efesianilor care au dormit două veacuri.

Dar grija filologului pentru sihastrul descoperit cuprinde și o cointeresare... spirituală. Sihastrul a făcut „școala înțelepciunii păstorilor", cu „proverbe și zicători izvorîte dintr-o experiență de secole, trecute prin scepticismul unei culturi străvechi și luminate de zîmbet"; sihastrul e și „un poet care a primit folclorul ca pe un depozit sacru de la păstorii din plaiurile înalte"... „Liniștind pe acest Petru Matei și dîndu-l vieții noua, am nădejdea că, în sfîrșit, am găsit pe acel depozitar al cîntecelor bătrînești pe care îl caut de atîta vreme".

In spitalul sătesc din Slătiori se întemeiază astfel o tradiție a unor „ședințe literare" în legătură cu folclorul și cu depozitarii săi.

La o astfel de ședință, în care amatorii pasionați vădesc o pătrundere uneori mai adîncă decît a specialistului, sînt discutate ipoteze revelatoare privind istoria și perspectivele acestor depozitari, pe care filologul îi vedea exclusiv în ființa păstorilor. Dar ei sînt mai ales păstrătorii și purtătorii cîntecului bătrînesc. Nici „femeile acestea, care zîmbesc primăverii și plîng întristările toamnei, nu sînt numai mamele și surorile noastre, ci îmi par depozitarele unei anumite poezii, de anumită sensibilitate. Se știe că, în munte, femeile prezidează datinile; lor le datorăm păstrarea bocetului și descîntecelor". „Unele cîntece vechi ar fi ale lor", deci, deoarece „mamele noastre au călăuzit familiile pe cînd bărbații pribegeau cu oile. Ca niște preotese între zeii lari, au cîntat fragilitatea naturii noastre omenești. Cîntăreților bărbați li se datorește altă serie a repertoriului, seria mai aspră și mai brutală".

La aceste ședințe literare un doctor de țară comunică o variantă inedită, aflată de la o fată, a Ciobănașului de la miori, iar „fără înștiințare, ca și cum s-ar fi izvodit din trecut și din pămînt, glasul fără dulceață și fără meșteșug al sihastrului a început a mormăi" o variantă nouă, gravă și măreață, a Mioriței (în care putem recunoaște, cu încă unele retușuri în sensul sobrietății, forma pe care o comunicase Sadoveanu, în 1944, în revista Carpați). Această variantă a sihastrului răspunde și obiecțiilor aduse de unii amatori pătrunzători la capodopera imperfectă din versiunea Alecsandri: un „baci vechi respinge din vocabularul oierilor cuvîntul mioriță... Oierii spun mioară"; „trei turme de miei — cu trei ciobănei nu se potrivește cu stihurile ce vorbesc despre baciul moldovan care are oi mai multe, mîndre și cornute"; „mioriță laie nu poate sta alături cu miorița cu lînă plăviță"; „apoi aș îndrăzni să protestez în numele muntenilor mai împotriva expresiilor drăguță mioară și drăguțule bace, ca și cum am fi între duduci de la Iași"...

Cartea Ultimului cîntăreț s-a oprit în mijlocul unui capitol, intitulat Cum e replica în altă limbă a unei povești a lui Lev Nicolaevici și unde se arată omul profesorului. Omul profesorului nu s-a mai arătat.

Numeroase foi și însemnări au rămas mărturie a intențiilor care n-au mai putut fi realizate.

Pentru „ședința literară" a profesorilor și doctorilor cu sihastrul, pe coperta a treia a caietului notat I erau acumulate alte însemnări, ca:

Zarandi: „Inregistrarea lui (a sihastrului) cuprinde viziunea și melodia unui poet autentic".

Poate dintr-o asemenea înregistrare fac parte stihurile acestea ca niște versete de înțelepciune populară:

Viața i-i dată omului ca s-o trăiască
Limba ca să grăiască cu soții săi,
Mintea ca să născocească.
Simțirea ca să se deosebească de fiarele necuvîntătoare
Craii și împărații jertfesc oameni și sînt stropiți de sînge;
Noi păstorii umblăm cu pace din țară în țară.
Strămoșii noștri au îmblînzit oile sălbatice
Și bourii, din care au făcut boii porumbi; ajută la muncă.
Am îmblînzit fiarele și-i avem pe cîini tovarăși
Impotriva sălbăticiunilor care au rămas crîncene.
Cu turmele noastre am străbătut cu blîndețe pășunile lumii.

In proiectul schițat al capitolelor următoare se dezvăluie continuarea cărții, ca epică:

Un prieten îl încredințează pe sihastru că nu are a se teme de apariția lui la lume; îl îndeamnă să meargă să vadă unele înfăptuiri ale democrației populare. Intre altele, văd gospodării colective, începuturile hidrocentralei de la Bicaz, șosele asfaltate, uzine metalurgice, școli, cămine culturale, etc... Ajung la o gospodărie colectivă unde președinte e o femeie vrednică. Intîlnirea cu un sălaș de țigani care doresc să se așeze și ei după o mie de ani de rătăcire, trudă și zbucium etc... Cum ajunge sihastrul aprig propagandist al timpului său.

Chiar în forma aceasta oprită în drum, Ultimul cîntăreț ne apare, fără îndoială, ca o ultimă sinteză a lumii sadoveniene, din vechime și de azi.

Savin BRATU

---

*) Din lucrarea „Mihail Sadoveanu — o biografie a operei".

CÎNTECUL MIOAREI

FRAGMENT DINTR-UN ROMAN INEDIT de Mihail Sadoveanu

Sosise în ajun, dis-de-dimineață, veste despre o întîmplare năprasnică petrecută în satul olărenilor.

Acea veste o adusese o femeie care de mult nu mai era tînără. In vara trecută ochii ei văzuseră a șaizeci și șaptea oară soarele de Sînziene. Se păstra încă în putere, amestecîndu-se în prefacerile timpului. Hărnicie dovedise mai cu samă în ajutorul pe care îl dădea unui nepot al său de frate, învățătorul Valentin Olăreanu. Se înscrisese la școala de alfabetizare, luptase pentru clădirea căminului cultural. Nepotul acesta al său era și el bărbat cărunt, rămas din pruncie orfan. Arătînd minte ageră, bătrîna aceasta olăreancă îl sprijinise să intre la școala normală de învățători de la Iași, ș-apoi olărenii îl ceruseră profesor pentru odraslele lor. De douăzeci de ani, aspru la înfățișare și trudit prea devreme de nevoi și lipsuri, Valentin se devotase școlii, nu se însurase și trăia ca un singuratic în satul neamurilor sale.

Olărenii de-acuma se aflau, după cum se știe de către tovarășii de la spital, coborîtori din două ramuri: una, destul de înstărită, avea ca începător al bielșugului pe Gavril, fostul ispravnic. Cealaltă ramură era a „sărăcenilor" — urmași ai unui Grigore, răzeș și el, pe care îl călcase în picioare și-l despoiase boierul ispravnic al lui Mihalache Sturza.

Nu rămînea îndoială că vestea, de care se vede că e plină bătrîna, era în legătură cu vrajbele acelor neamuri. Dar de și amărîtă și lăcrămînd, Cornelia Olăreanca nu uitase a pune pe dînsa, după obiceiul muierilor din ținut, îmbrăcămintea cea mai bună ce o avea, țesături și împletituri de noateni lăi. Obrazul brăzdat îi încremenise într-o mîhnire cenușie. Iși clătina domol către umeri broboada cernită. Iși ținea la subsuoara stîngă furca și caierul. Catrința fără nici un fir colorat îi cam strîngea partea prea plină a trupului. Iși mînase puțintel înainte piciorul drept încălțat cu pantofi și colțuni negri.

— Tovarășe director și tovarășe doctor, se tînguia Cornelia Olăreanca, mai potrivit ar fi fost să mă prăpădesc eu, decît să vin la domniile voastre cu așa veste. N-ați oblicit încă nimic. Nici nu se putea, căci întîmplarea s-a petrecut asară, pe la nouă. De-abia în dimineața asta am poruncit părintelui Domițian să tragă clopotele, după care m-am aburcat într-o căruță a unui om de la noi care venea într-acoace. Am lăsat nepotului meu, pază, două babe care-l îngrijesc după rînduiala știută, iar eu nu se putea să nu vă aduc dumneavoastră întîi înștiințare.

— Nu cadelnița prea mult împrejurul nostru, ninașă Cornelia, întoarse cu nerăbdare cuvînt doctorul Costache; de cum ai început, m-a apucat o amețeală, înțelegînd că s-ar fi prăpădit prietinul nostru învățătorul.

Ochii muntencii scînteiară în sticla lacrimilor.

— Ce s-a întîmplat? stărui doctorul.

— Vai, tovarășe director și finule Costache! Dumnealui va fi fiind sihastrul, de care se aude. Asară era în bună stare ca domniile voastre acuma, și stînd noi în cerdac, îmi arăta pe cer o stea căreia el îi spunea Jupiter; și punea la cale cum să se ducă astăzi la Valea-Adîncă să aleagă și să taie doi brazi care-i făceau lui trebuință pentru niște grinzi. Numai iaca intră pe poartă unu Gavrilaș, din neamul celalalt, al chiaburilor. Copilul cel dintăi din casele lor ei îl numesc Gavril. Și dacă se prăpădește acel prunc, apoi dau același nume altui băiet, ca să se pomenească astfel, din rînd de oameni în alt rînd de oameni, mărirea uncheșului lor. Mai sînt cu asemenea nume și alții în sat la noi, în partea unde stau chiaburii, dar acesta stă în vale, mai aproape de școală. Acestui Gavrilaș al lui Gavrilă i-au pus neamurile lui poreclă Tiriie Brîu. Cît a trăit, n-a fost în stare pînă la vîrsta lui, fiind de o samă cu nepotu-meu profesorul, să se apuce de nici o treabă. Se oploșise într-un timp notar la comună, s-o ducea mai mult în petreceri, socotindu-se intrat în pîne ca uncheșul său ispravnicul; dar după ce s-au schimbat în țară rînduielile, el a căzut din slujba ce avea...

Nerăbdarea doctorului Costache și a lui Sandu Calarașu erau în creștere, ațîțată și de schimbul de priviri ce-și adresau; însă amîndoi cunoșteau pe ninașa Cornelia și știau prea bine că nimic în lume n-ar fi în stare s-o oprească ori s-o abată din rostirea ei repede, necontenită și neînduplecată. Sihastrul își aducea aminte de sudalma baciului celui bătrîn Iancu Bujor; însă chiar diavolul n-ar fi avut putere asupra acelei ființi, cu învierșunare blîndă.

— ... Inchipuiți-vă că vine la Valentin să-i ceară socoteală pentru mai multe chestii. Era băut, după obiceiul lui. Cum de nu se găsește la cămin, ori la cooperativă, o slujbă și pentru dînsul, ca unul care-i nepot ispravnicului ș-a fost notar al comunei Olaru? Cum nu se găsește nimica pentru un om ca dînsul la gospodăria colectivă? Dar mai ales de ce nu îndeamnă profesorul pe uncheșul Glicherie egumenul să-i dăruiască și lui un finaț, ori un loc de arătură în țarnă. Cum dăruiește căminului cultural, care nu-i rudă nici cu ispravnicu nici cu egumenu, ar putea să-i dea mai ales lui.

— Mai ales mie, care-s moșnean.

Atuncea i-a răspuns profesorul, posomorît cum îi era feleșagul:

— Mai mult bețiv decît moșnean.

Strigă Gavrilaș:

— Beau banii tăi?

— Cel care lenevește e tovarăș cu cel care vatămă, răspunde profesorul.

Strigă iar moșneanul:

— Așa frate îmi ești? Ai să dai socoteală la judecata cea de apoi.

— Acelei judecăți nu i s-a pus încă termen, zice profesorul.

— Termenul am să ți-l pun eu ție! răcnește Tiriie Brîu.

Răspunde profesorul:

— Du-te în treaba ta și-n drumul tău! Nu te cunosc.

Atuncea Gavrilaș a crescut de mînie cum crește laptele cînd dă în foc și îndrăznește să se repeadă la profesor.

N-a dat o lovitură. S-a împiedicat și a căzut peste profesor. Apoi s-a ridicat șovăind. Valentin s-a uitat la dînsul cu niște ochi ca de ghiață. S-a așezat mai bine în scaun; ca și cum se pregătea să mai spuie o vorbă. Gura i-a rămas pe jumătate deschisă.

A tăcut și tace și acuma.

Doctorul Costache a dat lămurire:

— Vechea lui boală de inimă.

— Vai, tovarășe doctor, a prins a se tîngui bătrîna. Cîte și cîte, și cîte năcazuri a avut acest nepot în tinerețea lui, numai cei care l-au priveghiat și l-au îngrijit știu. Iar în războiul din urmă de două ori l-a acoperit țărîna răscolită de explozii. Ș-atunci era să se prăpădească; doctorii l-au sfătuit să caute tihnă și liniște. D-apoi ce tihnă și liniște putea găsi sărmanul nostru Valentin, într-un viespar unde se clănțăneau și se îndîrjeau neamurile, cum se clănțănesc și se îndîrjesc cînii la hoituri... Cît s-a silit, sărmanul, să-i domolească pe cei care se băteau cap în cap de la pămînturi ori pe cei care se puneau împotriva învățăturii de carte a bătrînilor. Și eu am fost dintre cei vechi și mi-a priit bine știința de carte, de cetesc gazete și cunosc ce se petrece în lume. Destul au trăit moșii noștri ca sălbătăciunile în ascunzișuri și bîrloguri. Vine vremea să ieșim măcar noi cei din urmă la lumină. Bogăție nu mai avem, căci ce-au avut răzeșii de la noi s-a părăduit în bencheturi și prigoniri. Macar să ne bucurăm și noi de cele ale sufletului. Așa că nepotu-meu Valentin a bătut alt război la Olaru, și inima lui a fost tot mai trudită și mai bolnavă. Acuma s-au isprăvit toate pentru dînsul.

Bătrîna se lăsă pe treapta din urmă a cerdacului și se abătu cu fruntea pe genunchi, ca să nu mai vadă lumea asta, și-și prinse în palme tîmplele ca să nu mai audă nimic din ce s-ar mai fi putut spune.

Doctorul o atinse pe un braț. Ea tresări ca de o spaimă și-și șterse grăbit lacrimile de catrință, fără a folosi mînile. După aceea își trecu și palmele, îndesat, pe obrajii veștezi.

— Ninașă Cornelia, îi zise cu blîndeță doctorul Costache; să mergi cu mine pînă în sat, să-l văd și eu pe prietinul meu, și să ne sfătuim cu alți prietini ai lui, ca să-i facem îngropăciunea ce i se cuvine.

— Să mergem, să mergem, se grăbi ea, ridicîndu-se și cumpănindu-se ca amețită.

Iși șterse încă o dată obrazul cu mînicile sumăieșului de noateni, și porni numaidecît.

— Ingăduie, ninașă Cornelie, să vie mașina. Mergem cu toții.

Bătrîna făcu un gest vag:

— Capul meu... murmură ea; și zîmbi celor trei bărbați.

S-au dus tuspatru la Olaru.

Ardea la poarta școlii o făchie întru-n finar nalt cu sticle afumate. Ograda era plină de săteni. Imbulzeală la ușă: unii intrau, alții ieșeau din chilia mortului, cu chipuri întristate. Il vedeau de cea din urmă dată pe profesorul lor. Gospodari în putere lăcrămau după ce-l salutau sărutîndu-i icoana de pe piept. Era omul copilăriei lor sever și blînd 'n același timp, care-i călăuzise cu sfaturi și-i mîngîiase în restriști. Părea că doarme în sicriul împodobit cu flori, cu straiele albe și contăș de pănură cafenie, cu plete cărunte pieptănate în două părți ca ale sfinților de la schit, cu mustața tăiată pe buza de sus, ras proaspăt de un meșter dintre neamuri, care se nimerise a avea briciul cel mai ager. Mînile îi erau încheiate una peste alta sub piept, cu toiagul și banul vămilor. Aștepta solemn și senin drumul cel din urmă, după ritul străvechi pe care i-l pregătiseră bătrînele cele mai vechi al seminției.

Se afla de față ieromonahul Ionatan duhovnicul, cetind iertările. Babele priveghetoare ascultau cu gîndul dus ca-ntr-o noapte prelungă, fără a înțelege. In răstimpuri murmurul ieromonahului se oprea. Atunci ele își descleștau scîrțiitul tînguirilor și bocetele. Mortul nu mai era al lumii; era al lor; ele îl pregătiseră în vremea nopții și a dimineții, scăldîndu-l, primenindu-l, gătindu-l, pentru călătoria către scaunul judecății, pe celălalt tărîm, pe care egiptenii, legislatorii vechi ai morții, îl chemau fluviul Amenti. I se pregăteau la cuhne și merindele de cale lungă: colacii de grîu și coliva îndulcită cu miere.

Cînd au intrat străinii de la Slătiori, călăuziți de nînașa Cornelia, i-a învăluit în chilie o tăcere încremenită și o fumegare ușoară de tămîie și smirnă.

Ca într-o vedenie, brusc deșteptată de miresmele grele, sihastrul își amintea priveghiurile și îngropăciunile de la Stejarii-Vechi.

— Așa era și la noi... șopti el mișcat, mai mult către sine.

— Fără îndoială, mormăi doctorul Costache, același trecut împovărează prezentul acestui neam al meu și al dumitale. S-ar putea spune că morții poruncesc celor vii.

Intr-adevăr, cugeta străpuns de mîhnire Sandu Calarașu; respectul și reculegerea tuturor celor de față nu se îndreaptă spre binefacerile celui ce-a fost prietinul lor, ci spre rînduiala cuviincioasă a îngropăciunii lui.

Ieromonahul Ionatan închise cartea de rugăciuni și călăuzi pe oaspeți într-o cameră alăturată. Acolo își scoase de după grumaz patrafirul țesut cu mătasă și aur și oftă, privindu-i c-o întristare adevărată, umilindu-și fruntea. Grăi încet:

— Vi s-a povestit întîmplarea? Am trimes-o eu la dumneavoastră pe sărmana Cornelie...

— De la ea am aflat, întări medicul de la Slătiori. S-ar fi cuvenit să vin mai din vreme. Dar le cunosc eu rînduielile acestor priveghetoare bătrîne. Datina nu le iartă să facă altfel decît au apucat. Am văzut că i-au legat fălcile ca să nu-i rămîie fața uimită și strîmbă și mai ales să nu-i intre în gîtlej duhuri necurate. I-au tăiat unghiile, l-au gătit ca pe un mire. Ca să-l deschid și să-i văd inima, ar fi trebuit să-mi fie adus la Slătiori. Dar, după părerea lor, nu se cuvenea să mi-l aducă, deoarece s-ar fi săvîrșit la spital o necuviință ș-o lucrare a diavolului.

— Nu fii supărat, domnule doctor, povățui cu blîndețe ieromonahul Ionatan. Nu trec oare înaintea noastră, a clericilor, rînduielile lor cele mai de demult? Nu ne putem pune împotrivă.

— Știu. Datina e lege mai veche.

In camera de alături, a mortului, sunau tînguiri și bocete, din care se deslușeau regrete pentru viața fără bucurie a unui fecior tomnatic. Din ograda de-afară răzbăteau risete ale tineretului, aurit de soarele începutului de toamnă.

Feciorul liței Sofia se strecură pe ușă. Se vedea că are de spus ceva. Duhovnicul îi făcu semn s-aștepte acolo unde se afla. Irimie închise cu fereală clanța și se rezemă cu spatele de ea, privind nedeslușit la portretele și scorțurile de pe păreți.

— As-dimineață, grăi ieromonahul Ionatan, după răsăritul soarelui, cînd am pus să bată clopotele, văd că intră pe ușa bisericii, în pridvor, Gavrilaș, în locul unde se ascunsese, că profesorul poate să-i fi venit în fire. Acum clopotele îi vestiseră că nu mai poate fi nici o îndoială. Se trezise din fumul amețelii și mă căuta, holbîndu-se spre umbra naosului. I se zbîrlise părul ca unei sălbătăciuni prigonite.

Am venit către el. S-a pus în genunchi, gîngăvind, cu înfricoșare:

— Ce fac eu acuma, părinte Ionatan? Dă-mi un ajutor.

— Ce ajutor altul ți-aș putea da, păgînule, decît să mă rog pentru tine celui de-a pururi milostiv?

— Doar mie nu mi-a fost voia să săvîrșesc moarte de om. Părinte, nu mă lăsa!

— Ințeleg; dar tu ai fost pricina pieirii unui binefăcător.

— Așa este; decît să mă închidă, să mă judece și să mă osîndească, mai bine îmi pun juvățul de gît.

— N-aș crede că mătușă-ta Cornelia să facă cerere la judecători.

— Atuncea cum?

— Dacă nu se cere judecarea ta, Gavrilaș, atuncea tu urmează a petrece viața asta așa cum ai petrecut-o și pînă acuma.

El și-a închinat fruntea gemînd, fără a grăi răspuns.

S-a frămîntat în locul lui, după aceea a ridicat creștetul.

— S-ar putea să-mi primești mărturisirea, părinte Ionatan, să-mi dai canon, așa cum ai dat anii aceștia canon celor ce se mărturiseau, trimețîndu-i să lucreze la clădirea nouă a școlii și la cămin?

— Ce canon ți-aș putea da după întîmplarea ce s-a întîmplat?

— Dar totuși, dacă m-or închide și m-or osîndi?

— S-ar putea și asta.

— Să mă ascund? să mă duc într-o pustie?

— Fă cum te-a ajunge mintea.

— Of-of, părinte Ionatan, chiar dacă nu mă judecă și nu mă închide stăpînirea, cunosc eu ce bine mă așteaptă. Asta-i afurisenia bătrînului nostru ispravnicul, pe care unii din olăreni nu l-au iertat pînă în ziua de azi.

S-a dus șchiopătînd, zdrențuit de rătăcirea lui, noaptea, prin spinării.

Ieromonahul Ionatan s-a îndreptat spre feciorul liței Sofia.

— Ce face maică-ta, Irimie?

— Mama plînge și blastămă, părinte duhovnice.

— De asta ai venit?

— Nu, părinte duhovnice, căci după ce-și plînge plînsul, mama se ușurează și-i trece. Dar am venit să spun că s-a arătat întîi la țintirim, după aceea la marginea satului, Gavrilaș sin Gavril. Dă tîrcoale; ar vrea să intre să vadă și el ce se petrece aici, dar se sfiește. A stătut așa o vreme în cumpănă, dar, la poarta țarinei și la hudița lui Pricope, se aflau de pază Neculai și Dumitru Șindilaru, după cum îi rînduise mătușa Cornelia. Căci tovarășul președinte al raionului și tovarășul secretar al raionului, fiind duși la Piatra, satul se cheamă că n-are administrație. Și cum s-a apropiat Gavrilaș să intre în hudița lui Pricope, iaca i se pune împotrivă geamănul cel mare Neculai.

— Dă-te-napoi, păcătosule!

Cînd a cunoscut pe acel om cu vîrtute, dar și cu înțelepciune, Gavrilaș sin Gavril a dat îndărăpt. Și repede s-a strecurat la poarta țarinei, ca să încalice pîrleazul pin' a nu ajunge acolo Neculai. Dar la poarta țarinei îl aștepta Dumitru, celălalt geamăn, mezinul, tot așa de mare și de înfricoșat. Dumitru Șindilaru a dat chiot, hăulind; și a fluierat ca-n haiducie.

— Feri înapoi! a strigat Dumitru Șindilaru, pînă ce nu te ajung cu bîta și cu cînii.

Intr-adevăr, dulăii din marginea satului se stîrniseră și se învăluiau spre poarta țarinei scheunînd și zăpăind ca la lup.

— Asta-i una, urmă Irimie; și mai am a vă informa și de alta. Se interesează milițienii de la raion despre vorbele care umblă prin sat. Nu li s-a făcut nici o reclamație, așa că ei, pînă ce nu văd scris negru pe alb, n-au a se amesteca în dihoniile acestor munteni cu sînge iute. Așa zic ei — rîdea Dărindai — cum că am avea sînge iute. Și se miră că Gavrilaș a ieșit din sat. Dacă nu-i reclamație împotriva lui, apoi să nu fie vătămat; căci ei au datoria să-l apere.

— Cu tovarășii milițieni am să stau și eu de vorbă, interveni directorul spitalului de la Slătiori. Trebuie să liniștim și pe săteni.

Doctorul Costache clătină din cap, cu îndoială:

— E potrivit să se ia contact cu tovarășii de la miliție. Pe săteni să-i lăsăm să se domolească ei singuri. Ar fi bine dacă s-ar putea înfrîna gura femeilor. Gura femeilor și vîntul nu se pot opri cu nimic, la Slătiori și Olaru. Imprejurarea cere ș-o certificare medicală pe care o eliberez astăzi îndată ce ajungem la Slătiori. Morbul cardiac al lui Valentin Olăreanu i-a adus brusc decesul. L-am privit: e ca și cum l-aș fi deschis. Operația efectivă e cu neputință în împrejurările speciale ale lumii de aici.

Dărindai asculta cu fruntea încrețită de silința ce punea ca să înțeleagă bine vorbirea medicului. Se afla ca în fața unei porți, al cărei mecanism îl pipăia, aproape să-i dea de rost. I se îmbujorau obrajii de rușine că se afla încă în vale și mai avea pînă în pisc.

Tovarășul Sandu îl bătu pe umăr rîzînd. Feciorului îi veniră lacrimi în priviri.

— Am fost și eu ca tine, Irimie, îi șopti el. Ai răbdare; în cîteva zile te călătorești către fîntîna înțelepciunii.

Dărindai plecă fruntea, deschise ușa cu grabă și ieși fără a privi pe nimeni.

— Nu-i numai grija ce ți s-a părut a vedea la dînsul, zise medicul către tovarășul Sandu, privind ușa închisă în urma feciorului. I-i și jalea că se desparte de colțul hornului de-acasă, i-i și grija de maică-sa, care va rămîne singură. Dar lița Sofia, din dragoste pentru feciorașul ei, găsește mijloace să se descurce. In aceste cîteva zile de cînd și-a luat în primire serviciul de la Slătiori, am surprins-o zgîriind în registrul pe care-l are. Mi-a vorbit de sodă de la „cooperativă", știe că e „lenjeră"; m-a uimit informîndu-mă că a „adaptat" o cheie oarecare la un dulap. Lița Sofia are ureche atentă și memoria cuvintelor nouă. Profesorul avea dreptate cînd spunea că nu e atît de simplă pe cît pare.

— A învățat într-ascuns să cetească și să scrie, adăogi ieromonahul Ionatan, ca să facă plăcere băietului. N-are însușirile înțelepciunii; i s-a prelungit primăvara pînă la vremea asta.

După ce ieșiră, cei trei oaspeți de la Slătiori au fost întîmpinați de ninașa Cornelia. Bătrîna se afla într-un răstimp de liniște. Toate cîte se cuveneau mortului său erau pe cale să fie încheiate.

Se mira că musafirii nu mai îngăduie puțin, pînă ce li se pregătește o gustare. Dar cunoștea că acei musafiri au și ei îndatoririle lor la Slătiori. Ș-or face încă vreme mîni, la un ceas după amiază, cînd se alcătuiește alaiul înmormîntării. Poate ar fi fost mai bine să așeze pe răposat la cămin; dar ș-acolo e destul de strîmt pentru atîta lume cît se află adunată, care atîta lume nu s-a văzut niciodată acolea, la o îngropăciune. Colectivele căminului au împodobit casa lor cu flori și i-au pus steag negru; și nu va lipsi nimene mîne, ca să petreacă pe profesorul lor la groapă.

Milițienii au vorbit de la telefonul raionului cu Piatra, poftind numaidecît pe tovarășul secretar Mîndru și pe președinte.

S-a adus de la schit tablaua cea mare pentru colivă, pe lîngă tablalele ce avem noi.

Așa că ninașa Cornelia tare-i roagă pe dumnealor să nu lipsească.

Mulțimea asculta cu luare-aminte, apoi se desfăcu lăsînd trecere slobodă.

Directorul spitalului, Sandu, sihastrul Pavăl și medicul s-au dus pe jos către Slătiori, prin blîndețea zilei, vorbind despre serbarea funebră de a doua zi.

Monahii în odăjdii cu egumenul lor, praporele, pomenile, colivele meșteșugit înflorite cu zahar și cafea rîșnită; sicriul pe năsălie purtat de bărbați cu plete cărunte spre țintirimul din capătul de la deal al satului, unde se află ș-un paraclis de lemn, cu turnuleț în care sună un clopot cu glas subțire, ce se tupilează parcă sub zborul zvonului de la chimvalul cel mare al schitului.

Tot tineretul în straie albe, împreună cu părinții lor olăreni. Două bocitoare iscusite îngînă cîntece de despărțire.

La răscruci de drumeaguri bătrînele satului desfășoară pînza podurilor peste care trece convoiul după rugăciunile prohodului.

Așa ajung la groapă, unde se săvîrșesc celelalte rînduieli și se cetesc versete din cărți mari cu scoarțe de piele. Cîntă călugării, cădelnițează ieromonahii. Rostește cîteva cuvinte de despărțire unul dintre învățătorii tineri.

Dar cea mai de samă ceremonie o săvîrșesc soațele vechi ale ninașei Cornelia. După datină, descopăr un răstimp sicriul. Peste umbra celui ce-a fost odată profesorul Valentin Olăreanu, una dintre bătrînele neamului dă peste groapă altei bătrîne găina neagră care închipuie sufletul umbrei solemne din sicriu. In același timp unul dintre slujitorii schitului varsă asupra acelei umbre mirul, — apa peste care sufletul acelei umbre va trece de pe acest tărîm al vieții spre celălalt tărîm al umbrelor. Un meșter coase în cuie capacul sicriului, peste care cade țărîna cu grabă.

Astfel umbra și sufletul ei purced prin întunericul adîncimii către judecată. Umblă rătăcind o vreme, plătesc vămi cuvenite, apoi ajung la cumpăna judecății, unde sufletul dă samă de faptele umbrei. Fericită umbra care poate aduce dovada faptelor bune în viața pămîntească. Ocrotit va fi în lumina de-a pururi.

In viața lor scurtă pămîntească, oamenii de demult au simțit nevoia să se mîngîie cu închipuirea unei vieți durabile pentru sufletul lor dus pe celălalt tărîm. Numai astfel se puteau susține în scurta lor trecere prin urgii, pribegii și chinuri. Au căutat sprijin vieții în taina morții.

Astăzi, cînd se dovedesc înșelările și se cuceresc adevărurile, oamenii vor găsi pacea și alinarea numai în această viață, alungînd spaimele vremii trecute și înflorindu-și existența pe acest tărîm, ca-n visurile poetice din copilăria lumii.

Doctorul Costache Hanganu făcea apologia prietinului său Valentin. In această nălucire a datinilor el găsea totuși înțelesul mai profund care încunună sfîrșitul binefăcătorilor întru spirit; deoarece, cît amintirea lor durează, ei rămîn în comunicare cu viața.

Soarele aurea depărtările și funigei sosiți din necunoscut pluteau purtînd alte taine.

O pagină din manuscrisul romanului

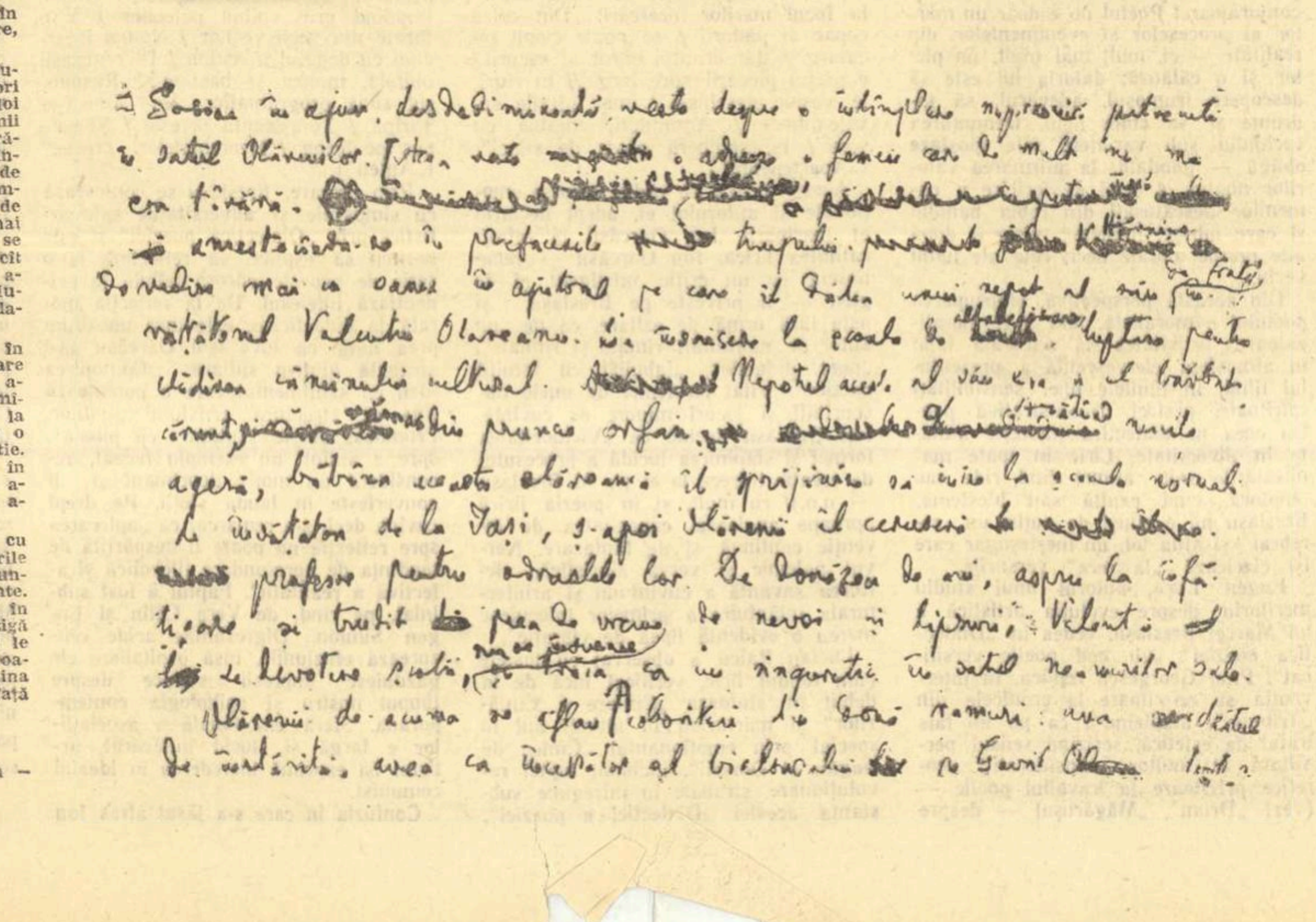

Sosise în ajun, desdedimineață, veste despre o întîmplare năprasnică petrecută
în satul Olărenilor. [Acea veste ~~[illegible]~~ o aduse o femeie care de mult nu ma
era tînără. ~~[illegible]~~
și amestecîndu-se în prefacerile ~~[illegible]~~ timpului. ~~[illegible]~~
dovedise mai cu samă în ajutorul pe care il dădea unui nepot al său de frate,
învățătorul Valentin Olăreanu. Se înscrisese la școala de ~~[illegible]~~ alfabetizare, luptase pentru
clădirea căminului cultural. ~~[illegible]~~ Nepotul acest al său era și el bărbat
~~[illegible]~~ din prunce orfan ~~[illegible]~~ Arătînd minte
ageră, bătrîna aceasta olăreancă îl sprijinise să intre la școala normală
de învățători de la Iași, ș-apoi olărenii îl ceruseră ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ profesor pentru odraslele lor. De douăzeci de ani, aspru la înfă-
țișare și trudit ~~[illegible]~~ prea de vreme de nevoi și lipsuri, Valentin ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ se devotase școlii, nu se însurase ~~[illegible]~~ ca un singuratic în satul neamurilor sale.
Olărenii de-acuma se aflau coborîtori din două ramuri: una destul
de înstărită, avea ca începător al bielșugului pe Gavril [illegible] fostul [illegible]

Probleme ale poeziei actuale

Spiritul militant al poeziei

Noțiunea estetică de poezie politică, menită să definească și să delimiteze un anumit gen de poezie, și-a îmbogățit conținutul. Ea a depășit sfera liricii evenimentului politic intern sau internațional, de o mare forță agitatorică, atunci cînd poetul izbutea să exprime artistic reala sa emoție în fața uriașelor izbînzi ale clasei muncitoare. Poezia politică-manifest a început să se îmbogățească pe măsură ce gîndirea politică devine tot mai mult motorul modalităților de a simți și acționa în toate împrejurările vieții.

In lirica noastră începe să se contureze mereu mai ferm și mai complex portretul spiritual al Comunistului. „Ca urmare a transformărilor social-economice în țara noastră a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă" se arată în Raportul la cel de al III-lea Congres al P.M.R. Trăsăturile morale noi ale constructorilor socialismului constituie marea temă a poeților noștri. Ei înșiși, prin meseria lor, activiști pe tărîm ideologic, se exprimă și se definesc original contribuind astfel la autocunoașterea și educarea omului acestei epoci. Dincolo de slăbiciuni inerente — care desigur, trebuiesc și ele, într-un cadru potrivit, analizate — ultimele lucrări ale poeților noștri vădesc acel permanent mod de a gîndi politic care se manifestă firesc, organic integrat chiar și stărilor de contemplare, de reverie, de meditație. Ne-au interesat, aici, modalități noi prin care unii poeți din generația, să-i zicem, de mijloc, au izbutit scriind despre munca pe uriașele șantiere ale construcției socialiste, despre eroismul comuniștilor din ilegalitate sau lupta de eliberare a popoarelor din colonii, să ridice poezia politică și, implicit, creația lor la un nou stadiu de dezvoltare.

Imensele șantiere sînt nu doar obiectul interesantelor reportaje ci și declanșatorul unor trăiri multiple și variate pe care poeții încearcă să și le definească și să le comunice în sensul unui schimb permanent de valori interioare cu cititorul — constructor al comunismului. Surprinzînd o trăsătură sufletească a celor pe care i-a cunoscut, Ion Brad în poemul „Marile orașe" (V. rom. 2/1960) scrie: „Ei, zidar și dulgher / Indrăznind firesc, fără laude și ambiții trufașe / Au sentimentul marilor orașe". *Alături de aceștia, Aurel Rău încearcă o stare euforică în care transpare sentimentul viitorului comunist a cărui temelie o așează constructorii de azi cu care se simte, prin solidaritate, confundîndu-se:* „Sînt cu zidarii pe schelele albe (...) Așteptăm, cum bate sub noi larg marea / Să începem a crede că-ncet plutim / Pe mari vapoare prin apele timpului" *(„Blocuri pe litoral" — Steaua 5/1961). Dincolo de imaginea dinamică a modului în care muncește tînăra generație („Din arcul tinerții noi am țîșnit săgeată"), Ștefan Iureș are dezideratul echilibrantei geometrii (vede „frumosul" în „faguri simetrici de oțel") și al liniștii echilibrate ce urmează (fiind scopul) acțiunilor tumultoase :* „Dinamitind năprasnic pulverizăm o rocă / Explozia mai urlă-n ecoul infernal / Dar locul ce se naște cînd am sfîrșit, evocă / O profunzime calmă, de cristal". *(Luc. 5/1961).*

Sînt interesante portretele prin care poeții încearcă să creioneze figuri de muncitori sau activiști de partid. Tiberiu Utan este prin definiție, credem, un poet pictural în sensul în care anticul Simonide consideră că „pictura e o poezie mută și poezia o pictură grăitoare". „Mineri în lumină" e un tablou care concentrat și depășind descripția, sugerează tăria fizică și spirituală: „Așa cum stau ca muntele de drepți / nu știi spre care ochiul să-ți îndrepți / nu știi de stînca-i apără, în clin / ori ei pe umeri muntele îl țin... *(Viața romînească nr. 5/1961). Ștefan Iureș aduce un elogiu muncii anonime într-o imagine de o delicată străvezime:* „pata de var, profilul trist / Le-ar aminti tuturor că exist / ... / Ca barierele cît de fragile, / Să nu întunece dreptele zile, / Șterg, c-o mișcare rotundă, lină / Numele meu dizolvat în lumină" *(„Anonimat", „Spălătoreasa de geamuri", Gazeta literară nr. 41/1961). Al. Andrițoiu creează atmosfera camerei de lucru a unui activist sugerînd prezența unei personalități frumoase prin echilibrul interior pe care îl conferă viziunea științifică marxist-leninistă asupra mersului și dezvoltării societății...* „Simți? Prin frumoasele-i odăi / cu armonii ce nu vor luxul / respiră limpezi anii săi / ca marea ce sărută fluxul"... ! „Ca-n paralelele oglinzi / el se răsfrînge-n suprafețe / și pe oriunde îl surprinzi / el e tipar de frumusețe" *(„Vecinul meu, activistul", Viața romînească nr. 7/1961).*

In mod firesc sînt cîntate tradițiile de luptă ale clasei muncitoare. Al. Andrițoiu aduce o nouă viziune poetică asupra Doftanei. Acoperind închisoarea cu imense zăpezi ca „valuri pure", el vorbește despre marea tărie morală a deținuților care, depășesc tortura prin viziunea luminoasă, ce îi înalță și îi transfigurează, a lumii comuniste : „și lanțul se făcea de-azur, ușor, / verigile păreau că-s rezoluții / purcese din prezent spre viitor / Saboții cu curelele reci de taur / lăsau în urmă urme ca de stea / tăiate în lumină și în aur / iar veacul 20 le săruta". *Ion Brad scrie despre luptele de la Grivița* („An crîncen, an de slavă / Dușman de-oțel al fricii / Incins cu funia de-oțel / A curbelor de sacrificii", *Luceafărul nr. 9/1961), iar Tiberiu Utan despre anul 1929 la Lupeni într-un ciclu mai larg „Cărbune roșu" compus din instantanee ce surprind momente din lupta minerilor. Momentul ales de T. Utan este fixat prin detailarea aspectelor scoase din mișcare, așa încît, parcurgînd ceea ce a fost, deocamdată, încredințat presei, avem deacum impresia contemplării unor mari tablouri murale. De aceea, chiar într-o poezie ca „Demonstrație" care are ca leit-motiv „Trec șomerii" nu dinamismul (care în sine nu e o valoare) este caracteristic, ci sugerarea valențelor picturale :* „Trec șomerii / In rînd merg femei cu prunci slabi / Nu s-au găsit încă zugravi / pe ziduri de biserici uitate / să-nscrie astfel de chipuri subțiate" *(T. Utan, Viața romînească nr. 5/1961).*

De altfel și în notațiile sale de călătorie, cînd poezia atinge tema pace-război, se desenează tablouri revelatoare prin interpretarea dată cadrului înregistrat. Așa, în „Pinii din Roma" (Gazeta literară, nr. 39/1961): „Lîngă livezile de portocali verde-adăpost / rachetelor americane / încing în val de liniști aparente / Eu i-am văzut: / cu palma deschisă / ștergeau de pe cerul Italiei / din cînd în cînd / cîte un nor / nedorit călător."

Trebuie să vorbim și despre poezia închinată luptei de eliberare națională a popoarelor din colonii. Ion Brad folosește o simbolistică foarte clară. El revine stăruitor la termenii comparației, îi reia și îi explică („Dimineață", „Tablouri", Gazeta literară nr. 36/1961). „Inscripție pe un arbore" e construită pe antiteza temporală între cele „trei minute" în care a fost asasinat marele luptător Lumumba și cei „trei sute de ani" ai copacului la rădăcina căruia a fost îngropat. Paralelismul este dus mai departe pentru a releva semnificația profundă a luptei lui Lumumba : „Se zice că l-ar fi ucis în trei minute / Și l-au îngropat / sub un arbore / De trei sute de ani / ... / Ei nu știau că trunchiul luptătorului / Era tot un copac de trei sute de ani / Copac al mîniei poporului negru / Cu scoarța crăpată de suferință". *Poezia „Portret" (Gazeta literară nr. 42/1961) este un model de felul în care Aurel Rău știe să comunice echilibrat, sobru, zbuciumul lăuntric. „Africa neagră" creează decorul dansurilor populare în ritm de tobe, ambianța fortificantă în care poetul — știind să nu cadă în simplu pitoresc — are viziunea pieirii definitive a colonialismului :* „Aud aceste ritmuri îndepărtate / Se ivesc pe tobe, întîrzie-n glasuri prelung / Se rotesc în fluxul mareelor, jucînd pe țărmuri / Și cum ai vedea o lună prin cețuri / Care s-a desprins și se rănește prin ramuri și se-nspăimîntă / Ca un cap de hienă cînd lanțul vînătorilor s-a strîns / Văd fața albă a stăpînului de robi / Pălind peste Africa neagră, între cîntece" *(Steaua, nr. 11/960).*

Remarcăm în ultimele poezii ale lui Ștefan Iureș — ca un stadiu calitativ superior al poeziei sale, aspirația spre simetric, clar, transparent ; cadența versului clasic își face în mod fericit apariția în creația sa și în acest sens remarcabilă ni se pare „Callatis" (Gazeta literară nr. 41/1961).

Și Ion Brad trece printr-o perioadă de frămîntate căutări. Uneori izbucnește maiakovskian : „Ostașul de rînd al partidului-mi se spune / Și mi-i drag să aud / Sînt responsabil cu fericirea / După prevederile din statut" *pentru ca apoi să se întoarcă, în vers liber, la universul său imagistic mai vechi, rural și silvestru.* „Șipotul acesta cu apă vioară / Al fericirii / Spre care se grăbesc atîtea cărări / Inima mea ca o sită-l strecoară / să nu vie mîl din adînc / și unde amare / din depărtări". *Lui Ion Brad nu îi sînt străine tablourile bacoviene în care se mișcă cu autentică sensibilitate, ca în „Copilăria" (Viața Romînească nr. 8/961) :* „Pe cer în loc de stele, avioane / Carbonizați, copacii de cer sînt spînzurați / ... / Dar cine să răspundă și cine să mai vie ? / Cu buzele crăpate de sete, sîngerînd / Copilăria noastră fără copilărie / Se leagănă asemeni spînzurătorii-n vînt".

Al. Andrițoiu declară că „încearcă readucerea în actualitate a cîntecelor vechi, a cantilenelor, madrigalurilor și micilor balade" (Viața romînească 7/1961). Andrițoiu folosește forme poetice grațioase și elegante în care știe a-și situa ferm și firesc ideile deschise ale crezului său comunist. „Laud veacul nemuririi / port pe mîini subțiri / pîinile și trandafirii / 'ntregii omenirii" *(„Cantilenă", Viața romînească nr. 5/1961).*

Este adevărat și că acești scriitori nu izbutesc totdeauna să integreze artistic stărilor interioare profunde, gîndirea lor politică. Creația lor artistică (și aici e locul s-o spunem, i-am dori mai prezenți în publicațiile noastre literare), trădează încă uneori o artificială delimitare a temelor politice de lirica intimă.

Sîntem îndreptățiți să așteptăm de la poeții noștri — personalități atît de diferite — relevarea valențelor multiple ale poeziei politice.

Adriana ILIESCU

MIRCEA BĂLĂU

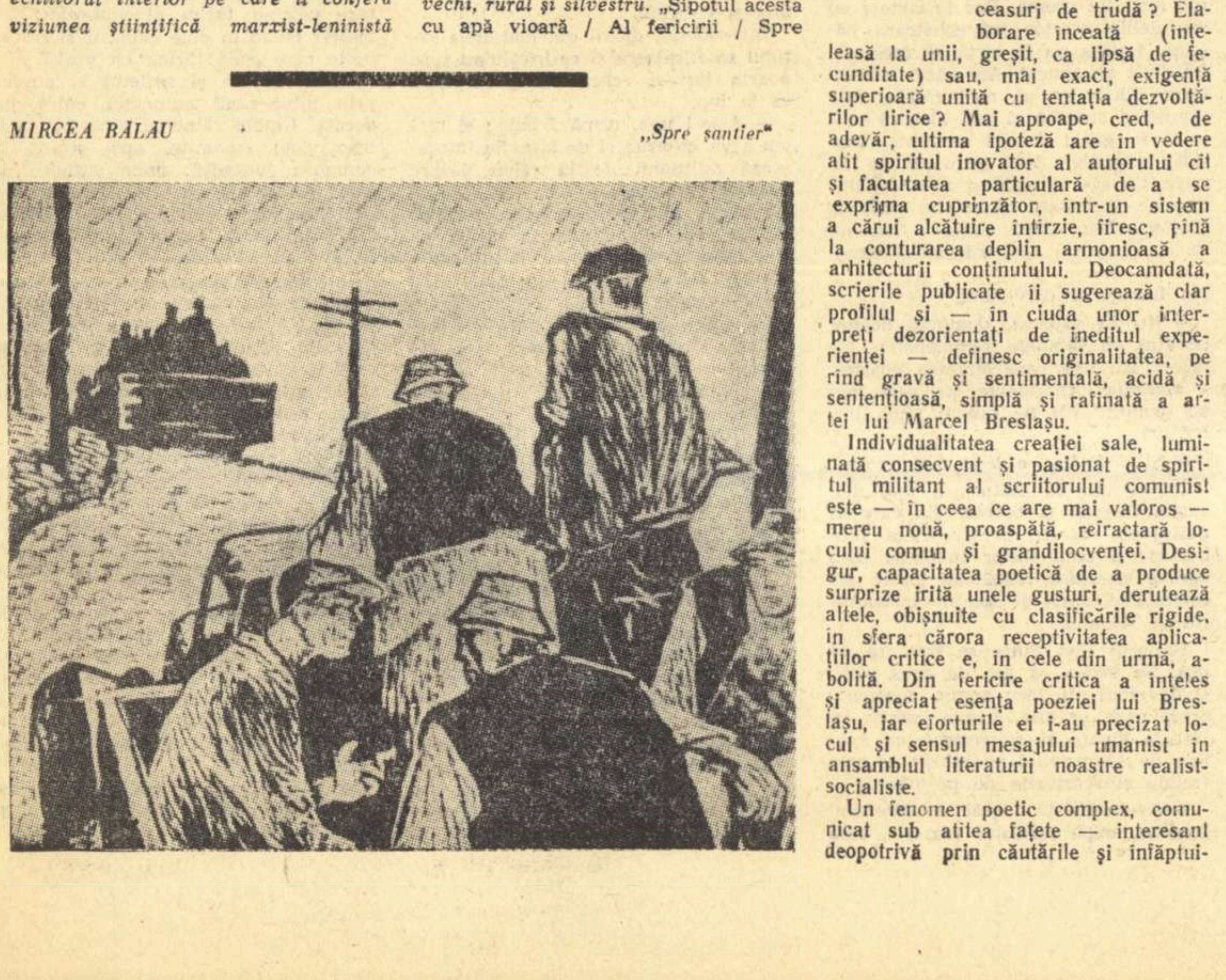

„Spre șantier"

Lirica și valorile morale ale epocii

Vechea diferențiere făcută de critică între poezia „de concepție" și „de sentiment" este, desigur, foarte discutabilă, întru cît între cele două noțiuni nu există un hiatus ; sentimentele, în poezie, exprimă o atitudine estetică și, prin aceasta, o concepție de viață. A vorbi în acest caz de o poezie de idei, detașată, ca o modalitate aparte, pare lipsit de fundament estetic. Există totuși un tip de sensibilitate lirică predispus la reflecție, la comentarea pasionată a ideilor. Un asemenea tip de creator meditează asupra epocii sale, căutînd a delimita (printr-o permanentă confruntare cu propriul *eu* și într-un continuu, înverșunat, proces de cunoaștere a lumii și a vieții obiective) valorile morale și filozofice ale timpului pe care îl străbate. Socialismul schimbă nu numai viața materială a oamenilor, ci și viața lor lăuntrică, moral-spirituală.

Procesul de emancipare, fundat, cum spunea Marx pe „desființarea pozitivă a proprietății private considerate ca autoînstrăinare a omului" readuce pe om la propria sa condiție, rezolvînd conflictul dintre „om" și „natură", dintre „om și om", dintre „obiectivizare și autoafirmare", dintre „libertate și necesitate", dintre „individ și specie". Dezalienarea omului care începe în socialism, corespunde astfel unei „reale luări în stăpînire a esenței omenești de către om și pentru om". (Marx : *Manuscrise economice-filozofice*). Transformările morale au o condiție obiectivă. Constructorii vieții noi au schimbat prin munca lor minunată nu numai fața patriei, s-au schimbat și pe ei înșiși. Munca devine un laborator subtil al psihologiei umane, îmbogățind viața lăuntrică a contemporanilor, formînd conștiința și etica lor socialistă. Din aceste dislocări extrem de fine poezia își extrage substanța ei revoluționară. Este firesc ca toate aceste condiții sentimentale „general omenești", „universal valabile" să capete un conținut specific, logica lor interioară să fie legată de logica socială.

In afară de valorile morale ale epocii, pe care arta trebuie să le asimileze și să le transfigureze cu mijloacele sale specifice, există un număr însemnat de probleme, cu un caracter filozofic mai larg, care stau în fața creatorului. Raportul dintre artă și civilizație, dintre artă și cuceririle în domeniul cunoașterii lumii obiective, dintre artă și filozofia dominantă a epocii imprimă creației o viziune particulară. In poezia post-simbolistă este constantă o atitudine refractară față de cunoașterea științifică, față de virtuțiile rațiunii care suprimă, cum spunea Rilke, visurile, misterul, miturile și puritatea, prin exactitate. Sporirea cunoașterii, și-n genere, dezvoltarea științei și a tehnicii trezește, la un poet mistic ca autorul *Elegiilor duineze*, spaima față de adevărul rațional și față de orice filozofie materialistă care micșorează *taina*, ce se ascunde în natură în starea ei primară, și misterul — generator de poezie.

Pentru un artist cu o gîndire materialist-dialectică aceste raporturi duc la cu totul alte consecințe. Uluitoarele progrese ale cunoașterii și ale științei aplicate nu se reflectă numai printr-o îmbogățire a limbajului poetic și printr-o înnoire mecanică a modalităților de expresie (așa cum cred unii poeți, victime ale unui raționament simplist, pornind de la ideea de sincronizare necesară dintre progresul tehnicii moderne și formele poeziei), ci, în primul rînd, prin lărgirea viziunii artistului asupra lumii înconjurătoare, ceea ce duce la noi zone de inspirație. Din acest punct de vedere, *Materia și visele*, de Mihai Beniuc reprezintă o încercare deplin reușită de a transforma aceste raporturi și valori, specifice timpului nostru, în substanță poetică. Semificația poemelor se amplifică, deoarece poetul privește toate aceste lucruri prin prisma propriului său destin.

Eroul liric este la o vîrstă cînd crepuscului „și cu vrăjile-i mărunte" îl ademenesc, simte (sau presimte) crispațiile vîrstei ; îl cercetează umbrele tinereții, vechi, „Atlantide scufundate" ale iubirii, revin la suprafață ; tot mai insistent se aud strigătele cocorilor în toamnă. S-ar părea că bătrînul războinic se retrage, definitiv, la partea sedentară, că semețul haiduc — cel ce-a făcut atîtea zile fripte „la domni" — a obosit, iar furtunile vieții i-au dat înțelepciunea ataraxiei. O siluetă adecvată, dintr-un poem de confesiune nostalgică, eseniniană : *Ca roua* ni-l înfățișează pe toboșarul timpurilor noi în postura lui calmă, blajină, preumblîndu-se „chibzuind, încet, cuminte", trist că pegașul „nu mai biruie la trap / și-n urma lui sînt picături de sînge". Această calmitate este însă înșelătoare. Pentru un temperament vulcanic ataraxia este propria lui negare. Odihna-i un „cuib (al) morții", de aceea respinge imaginea unei existențe domestice, idealul lui este de a stăpîni crestele cărunte, asemeni cocoșului de munte, care „fălos, neîmblînzit, enigmatic / puternic, semeț și sălbatic", sălășluiește pe piscuri, sub „sumbrele cetini" *(Cocoșul de munte)*. Poemul nu este un elogiu al însingurării, ci al unei existențe superioare. Ideea disoluției fizice trezește o abia perceptibilă undă de tristețe, dar poetul, stăpînindu-și propria încordare sufletească, convertește tristețea și regretul despărțirii de lume într-un sentiment stenic, printr-o substituire de viziuni. Condiția lui de ființă supusă legilor firii este văzută, în acest mod, nu numai din perspectiva perenității naturii și a creației umane, ci, mai ales, din perspectiva triumfului idealurilor comunismului pentru înfăptuirea cărora, cu un ceas mai devreme poetul a acționat cu febrilitate. In poemul *Materia și visele*, el face un elogiu al visului leninist.

Deopotrivă cu materia („Cu țărna-s ne-ndoielnic de-o ființă"), omul a căpătat de la natură un *„cumplit har"* care limitează acțiunea de destrămare a timpului. Acest har miraculos este visul. Prin el, cel supus legilor de disoluție a materiei, străbate genunile și abisul, creează „păsări zvelte" cu ajutorul cărora,zdrobind lanțurile gravitației, parcurge distanțele dintre astre.

O asemenea corelație dintre viață și vis, dintre natură și existență și dintre materie și vis, duce la o concluzie tonică, pentru că, detașat de spaimă, de teroarea de neant poetul, cunoscînd natura și forța legilor care acționează în univers, se poate gîndi cu deplină încredere la viitor. „Pe timp călare către viitor / Pornirăm deci visînd, cîntînd în zbor".

S-a observat adesea că romantismul (mai ales prin aripa lui germană) a adus în artă viziunea și sentimentul cosmicului. Dacă este așa, poezia post-romantică (pe linia ei, subiectivistă) apare dominată de sentimentul teroarei de cosmos. Omul trăiește, spune Baudelaire, sub teroarea misterului, a neștiutului. El nu privește universul decît cu un ochi de spaimă, cerul îi dă senzația exasperantă a unui cavou. O parte a liricii, exacerbînd fiorul neliniștii și al incertitudinii din *„Les fleurs du mal"*, a dus sentimentul însingurării la ultima lui consecință. Imaginea : univers-cavou a făcut în poezia simbolistă și în curentele literare ulterioare o lungă carieră, mistificînd atît de mult ideea de tragic al existenței, tragic al limitării, încît ea a apărut convențională, o poză „modernă".

Un domeniu extrem de fin, ca cel erotic, răsfrînge valorile morale ale timpului nostru, chiar dacă, printr-o clasică definiție, el aparține motivelor universal valabile în literatură. Dacă sentimentul ca atare este universal, concepția asupra ideii de dragoste diferă. Fără alte ocoluri trebuie observat că în poezia contemporană sentimentul erotic apare însoțit de ideea unei certitudini în ceea ce privește realizarea lui. „*Surîsul certitudinii*" cum ar spune Nina Cassian, veghează această realizare în iubire, omul liber față „de eroare, de spaimă, de chin", eliberat moral și spiritual, își repune în drept pasiunile și sentimentele sale, le redă întreaga plinătate. Viața și iubirea, cum spune aceeași poetă devine un „deplin spectacol în aer liber", ceea ce sugerează o existență nu idilică, ci pasionată, demnă, multilaterală, ferită de capcanele plictisului și ale meschinăriei.

De viață și dragoste se leagă, firesc, și sentimentul despărțirii de ele. Unui motiv clasic de elegie, poetul realist-socialist îi substituie o viziune nouă, care nu are nimic deprimant, tragic. Gîndul unei despărțiri inexorabile nu trezește, de pildă, în stanțele lui Marcel Breslașu (v. *Intîlnire cu ploaia, V. Rom.* Nr. 2/1961) dezgustul de viață, nu întunecă frumusețea realizării pasiunii erotice. Versurile (de-o remarcabilă finețe) sugerează modul cum poetul depășește tristețea și convertește elegia într-un suav poem de dragoste. Ploaia care jeluiește, plînsul norilor din „chinvalele sparte", bocetul „surelor strune ale harfei de fum / care știu c-am să plec departe"... formează, virtual, un cadru favorabil meditației pesimiste. Simbolurile ies însă din matca lor de solitudine și tristețe dezolantă : „dar și ploaia, și seara, și pîlcul de brazi or să-și murmure-atuncea : străino / E fără întoarcere clipa de azi, / e fără întoarcere : vino !"

Viziunea vieții triumfătoare înfrînge sentimentul de înfiorare în fața forței de dezagregare a morții. O asemenea sugestie ne-o dă, de exemplu, Eugen Jebeleanu în *Două cîntece împotriva morții (vol. Poezii și poeme)*. Cum trebuie să facem, se întreabă poetul, răscolit de imaginea morții bunicului, pentru ca în jurul omului înconjurat de umbrele întunericului să creăm un „cerc de neînvins / vibrînd de-o viață triumfătoare ?".

Este limpede că valorile morale și filosofice ale epocii noastre se răsfrîng în domenii mult mai largi decît ceea ce se cheamă, cu o formulare consacrată a criticii : „sentimente fundamentale". Meditația, atît în ceea ce privește cunoașterea propriu zisă sau transpusă pe terenul pasiunii și al moralei, îmbrățișează sfere multiple și, implicit, însoțește modalități lirice variate. Ea nu ocolește poemul politic, de atitudine civică (ca de pildă în *Anticolonialism* de Miron Radu Paraschivescu V. Rom. Nr. 6/1961) sau poezia căminului, poezie de evocare a universului domestic, sau poemul numit în mod impropriu : „Obiectiv", raportat la o temă concretă. Artistul dacă este cu adevărat om al epocii sale privește lumea și viața (cu domeniile ei cele mai subtile) prin prisma valorilor înaintate ale timpului, devenind propagatorul lor înflăcărat.

Eugen SIMION

Toamna pe lacul Mogoșoaia

Foto: MARIANA ALEXANDRESCU

ÎNTÎLNIRI CU SCRIITORII CUBANEZI

In seara zilei de 24 octombrie a avut loc la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu" o întîlnire cu delegația culturală cubaneză, din care fac parte poeta Renée Potts, criticul și eseistul Fernando Campoamor.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de poetul Marsel Breslasu, Renée Potts a relevat apoi destinul femeii cubane de astăzi, luptătoare pentru cauza revoluției. Fernando Campoamor și-a împărtășit impresiile acumulate în cursul vizitei sale în țara noastră, subliniind utilitatea unui schimb economic și cultural tot mai intens între patria noastră și Cuba.

După ce în continuare Dan Deșliu și Eugen Jebeleanu au evocat cu căldură amintiri din călătoriile lor în Cuba s-au citit traduceri din poeții contemporani cubanezi : Nicolas Guillen, Armando Fernandez, Alvarez Baragano, Roberto Retanon, Angel Augier, și traduceri aparținînd poeților Eugen Jebeleanu, Dan Deșliu, Geo Dumitrescu, Romulus Vulpescu, Constanța Buzea. In încheierea întîlnirii cu oaspeții cubanezi, poeții Veronica Porumbacu, Geo Dumitrescu și Gheorghe Tomozei au citit poezii originale închinate Cubei revoluționare.

ERATĂ

In cronica literară din numărul trecut, în coloana a 3-a se va citi : „...Jules Romains („Oameni de bună credință"), Roger Martin du Gard („Jean Barois")..."

Marcel Breslașu și judecata criticii

Poet militant, Marcel Breslașu oferă cititorilor săi exemplul și satisfacția unui neobosit scrupul artistic. Altminteri cum să înțelegem dificultatea cu care el încredințează tiparului stanțele atîtor ceasuri de trudă ? Elaborare înceată (înțeleasă la unii, greșit, ca lipsă de fecunditate) sau, mai exact, exigență superioară unită cu tentația dezvoltărilor lirice ? Mai aproape, cred, de adevăr, ultima ipoteză are în vedere atît spiritul inovator al autorului cît și facultatea particulară de a se exprima cuprinzător, într-un sistem a cărui alcătuire întîrzie, firesc, pînă la conturarea deplin armonioasă a arhitecturii conținutului. Deocamdată, scrierile publicate îi sugerează clar profilul și — în ciuda unor interpreți dezorientați de ineditul experienței — definesc originalitatea, pe rînd gravă și sentimentală, acidă și sentențioasă, simplă și rafinată a artei lui Marcel Breslașu.

Individualitatea creației sale, luminată consecvent și pasionat de spiritul militant al scriitorului comunist este — în ceea ce are mai valoros — mereu nouă, proaspătă, refractară locului comun și grandilocvenței. Desigur, capacitatea poetică de a produce surprize irită unele gusturi, derutează altele, obișnuite cu clasificările rigide, în sfera cărora receptivitatea aplicațiilor critice e, în cele din urmă, abolită. Din fericire critica a înțeles și apreciat esența poeziei lui Breslașu, iar eforturile ei i-au precizat locul și sensul mesajului umanist în ansamblul literaturii noastre realist-socialiste.

Un fenomen poetic complex, comunicat sub atîtea fațete — interesant deopotrivă prin căutările și înfăptuirile sale, înscrise de la „Cîntarea cîntărilor" la „Dialectica poeziei" sub semnul unei confruntări etice acute — rămîne esențial polemic. Slujirea prin scris a contemporaneității, oglindirea — de pe pozițiile partidului și ale ideologiei clasei muncitoare a etapelor de modelare ale conștiinței omului eliberat de exploatare, presupun cu necesitate pentru poetul satiric o activă confruntare cu moravurile și tendințele încă reprobabile din viața înconjurătoare! Poetul nu e doar un martor al proceselor și evenimentelor din realitate — ci, mult mai mult, un pictor și o călăuză; datoria lui este să descopere frumosul, adevărul, să îndrume și să cînte noul. Denunțarea vechiului sub variatele sale ipostaze obligă — totodată, la afirmarea valorilor noului, a setei de fericire a oamenilor descătușați din robia banului și care iubesc, muncesc, visează după alte norme morale decît cele ale lumii vechi.

Din această perspectivă, preocuparea poetului e moralistă, fără a fi moralizatoare, activitatea sa ancorată total în atmosfera efervescentă a prezentului fiind, în limitele unei sensibilități spirituale, perfect demonstrativă pentru ceea ce dialectica numește unitate în diversitate. Liric în toate manifestările sale, atunci cînd rîde sau imploră, cînd exultă sau blestemă, Breslașu nu e cituși de puțin un „cerebral" și atîta tot, un meșteșugar care își cizelează „la rece" versurile.

Eugen Luca, autorul unui studiu meritoriu despre evoluția artistică a lui Marcel Breslașu, vedea în „Dialectica poeziei" „un cod poetic versificat". Paul Georgescu replica, în intervenția sa referitoare la cronicele din „Tribuna", analizînd-o ca pe un fals tratat de estetică, sesizînd sensul persiflant al multor „considerații" teoretice privitoare la travaliul poetic — (vezi „Drum", „Măgărușul — despre limitele fanteziei", „Mii de temple"). Este adevărat că Breslașu face aici o serie de observații despre rolul fanteziei, despre imagine, despre măiestrie, etc. Dar în ce context ? Satirizînd documentarea superficială, comoditatea celor ce preferă să umble pe cărări bătătorite în loc să asalteze înălțimile, vorbăria goală, emoția rarefiată.

Nu odată vibrant, autorul „Dialecticii..." face elogiul înfruntării greutăților, al experienței de viață făurite la focul marilor încercări: „Din orice copac al pădurii / se poate ciopli un catarg / dar cruntul sărut al securii / e prețul plecării spre larg. // In rîurile veșnic deschise / mai gîlgîie sevele-adînci / Altminteri, corabia cu vise / Își spulberă prora de stînci". („Apartenență").

Acestei poezii de vădite resurse emoționale și autorului ei, adept declarat al înaripării, Ion Oarcăsu le refuză calitatea lirică. Ion Oarcăsu — recunoscut ca un critic inteligent și de gust — îl privește pe Breslașu, și asta fără urmă de ezitare, ca pe „un autor de moralități rimate și ritmate", „poet didactic", „fabulist cu intuiții poetice". Iritat cu temei de unele obscurități și jocuri minore de cuvinte, Ion Oarcăsu decide că „Virtuozitatea formei și stăpînirea lucidă a procesului de creație întrece la el (la M. Breslasu — n.n.) cu mult, și în poezia lirică aproape anulează, capacitatea de invenție continuă și de fantazare. Nervul polemic și verva aforistică, șlefuirea savantă a cuvîntului și arhitecturala înlănțuire a primelor înlocuiesc mereu o evidentă lipsă de vibrație".

Lucian Raicu a observat cu justețe cum fondul liric, verificat încă de la debut în stufoasa „Cîntare a Cîntărilor" și mărturisit în ultimii ani în special prin emoționantul „Cîntec de leagăn al Doncăi", închinat luptei revoluționare, străbate în întregime substanța acestei „Dialectici a poeziei", atît de controversat întîmpinată. Ceea ce temperează elanurile lirice este spiritul ironic al poetului, dispoziția sa recunoscută spre glumă. Dar glumind artistul gîndește, sancționează, oferă argumente. Antologica fabulă „Anteu", semnalată pozitiv și de I. Oarcăsu, nu pledează impresionant pentru cutezanță în artă, condamnînd sarcastic șablonul ? „Dar oare ? / Numai șchiopătînd prin glodul făgașelor, / Numai măsurînd caldarîmul orașelor, / Numai tropăind prin colbul potecilor / Vînturate din vecii vecilor / Numai încercînd cu degetul mlaștina / Iți regăsești obîrșia, munca și baștina ?" Răspunsul sună programatic: „Nu ! Maică-ta Țărîna / Te-așteaptă și este / Și colo sus pe brîna / Neumblatelor creste." („Anteu").

Prin urmare, Breslașu se confesează cu simpatiile și adversitățile sale artistice prin „Dialectica poeziei" și este normal să explice, să reflecteze la o serie de aspecte cărora fabula le evidențiază înțelesul. De la reflecția morală la didacticism este însă un drum prea lung ca tovarășul Oarcăsu să-l străbată dintr-o suflare. Contopirea ideii cu sentimentul care o potențează ține de structura artistului gînditor. Frumoasa elegie „Intîlnire cu ploaia", spre a aminti un exemplu recent, reconsideră un motiv deprimant și îl convertește în lauda vieții. Pe drept cuvînt, deci, s-a remarcat că „aplecarea spre reflecție nu poate fi despărțită de tendința de aprofundare filozofică și afectivă a realității". Faptul a fost subliniat, pe rînd, de Vera Călin și Eugen Simion. Digresiunile acide cenzurează efuziunile, însă ospitaliere ele găzduiesc impresii stenice despre timpul nostru și psihologia contemporană. Sfera emoțională a asociațiilor e largă și, lucid înflăcărat, artistul își exprimă încrederea în idealul comunist.

Confuzia în care s-a lăsat atras Ion Oarcăsu rezidă în separația pe care o face criticul între fabulist și poetul liric. Adept al omogenității și independenței perfecte a speciilor, criticul ignoră, se vede, întrepătrunderea la Breslașu a liricului cu epicul și satiricul. Observația a fost făcută inițial de Eugen Luca. Ea explică de ce, în cazul de față, anecdoticul nu iese, cum afirmă atît de tranșant Oarcăsu — din sfera liricii. Rostind prin fabulă un punct de vedere, poetul nu o face detașat de ce afirmă sau contestă. El participă fără rezerve, însă își obiectivează lirismul, și-l domină. Inclinația spre muzică a poetului explică preferința spre claritate. Iar amîndouă, lirismul obiectivat și nevoia de limpezime, decid în favoarea poeziei lui Marcel Breslașu, ceea ce Eugen Luca numea „filtrarea realității în forme transparente". Poetul care în „Mituri" și în atîtea alte lucrări a dat dovadă de multiple valențe lirice nu poate fi redus la „abilități prozodice" și „spirit mucalit". Depistarea unor facilități anecdotice (vezi „Stridiile", „Popas", „Proporții"), nu trebuie să ducă la verdicte minimalizatoare. Este îmbucurător că, ulterior, Oarcăsu a revenit la aprecieri obiective față de versurile lui M. Breslașu.

In comparație cu vechea fabulă scriitorul i-a îmbogățit sensurile, a sporit suplețea și expresivitatea limbii romîne. Inventiv, subtil, el a supus spontaneitatea paradoxului reflexivității antididactice. Putem, de aceea considera remarcabilă contribuția lui Marcel Breslașu la promovarea unei poezii în care concentrarea dă relief și patos atitudinii înaintate. Specii cîndva amuzante, fabula ca și miniatura lirică au devenit, prin pana poetului, prezențe combative, realist-socialiste, în frontul actualității.

H. ZALIS

CARNET cinematografic

Alexandr Nevski

Eisenstein și Homer. Intr-un fel filmul despre invazia cavalerilor teutoni și înfrîngerea lor este o epopee eroică. Cînd Novgorodul simte amenințarea dușmanului, o delegație încearcă să potolească mînia ce-aprinse pe Alexandr Nevski pentru trecute certuri și-i oferă cneazului conducerea armatei. Episoadele sînt demarcate limpede, după locul acțiunii: fioroasele masacre de la Pskov; decizia de luptă luată de cei din Novgorod; Bătălia pe Ghiață, celebra încleștare de pe lacul Ciud; noaptea după bătălie; judecata; sărbătoarea victoriei. Toate „cînturile“ converg spre momentul grandios al izbînzii, și exaltă în hiperbole virtuțile de luptător. Impresionează simplitatea extremă a acțiunii. Iți trebuie curaj ca să arăți astfel marile naivități, dîndu-le proiecția sublimului.

Eisenstein este în „Alexandr Nevski“ un Homer rus, „o conștiință neliniștită“. Nu seducerea Elenei și orgoliile rănite provoacă deschiderea ostilităților. Departe de a adopta o voioșie a relatării, filmul lui Eisenstein aduce o solemnitate, un tragism care răzbat prin limbajul metaforelor avîntate. Regizorul sovietic propune o problematică de dimensiuni grave. Căci patriotismul animă voința lui Alexandr Nevski iar ținta contemporană a filmului realizat în 1938 era fascismul german insolent și feroce. Curajul rușilor, înțelepciunea tacticii de luptă, dreapta sancțiune finală, prezentate pe ecran au fost un avertisment elocvent. O măreață temă a călăuzit așadar eforturile creatoare ale regizorului, considerat încă de la „Crucișătorul Potemkin“, cel mai mare din lume.

Cine cercetează etapele creației lui Eisenstein constată efervescența căutărilor și pateticele depășiri pe plan artistic. Scriind despre „Alexandr Nevski“ nu putem omite experiențele de creație, efectuate de regizor. După Zenon Eleatul, Eisenstein se preocupă de descompunerea mișcării, de „imobilitatea“ elementelor ei. Se știe ce însemnătate acordă el montajului, revoluționînd în această direcție tehnica mondială. Rupînd continuitatea imaginii, Eisenstein îi recompune unitatea pe un plan superior. Dacă apreciem simetria clasică la „Alexandr Nevski“, trebuie să intuim și tumultoasele contradicții care au fost înglobate în sinteza de simplitate a operei. Cînd a fost învinuit de unilateralitate, regizorul a explicat că el nu desconsideră părțile componente, numai că viziunea lui e dialectică. (Autorul „Crucișătorului Potemkin“ avea o pasiune sfîntă pentru dialectică, străduindu-se s-o aplice în domeniul său preferat). Însăși practica artei sale este o probă concludentă. Eisenstein are geniul planului fix. Momentele alese posedă fiecare un coeficient de plasticitate uluitor, se gravează în memorie. Doar acțiunea este liniară; descripția ambianței, fără aglomerare de detalii, conține profunzimi nebănuite. În reconstituirea de epocă, Eisenstein conferă realismului o sferă foarte largă. Pe traiectoria creației sale „Alexandr Nevski“ se situează între „Crucișătorul Potemkin“ și „Ivan cel Groaznic“, dacă socotim numai filmele cele mai mari. Adică la un stadiu de tranziție între caracterul de documentar în sensul urmăririi autenticității extreme — revolta de pe vas — și între stilizarea cu atenție asupra ornamentului, scontînd pe simbolul cu multiple valențe.

La Eisenstein fantezia imagistică ascultă de legi și corespunde unor necesități de conținut. Regizorul desenează în prealabil fiecare cadru. Observăm antiteze de linii, de volume, de culori — expresie a conflictului dialectic. Sulițele înălțate de sumedenia de ostași, împînzind cerul contrastează cu întinderea orizontală nealterată a cîmpiei. Imacularea zăpezii dă un relief neașteptat tunicelor cenușii ale armatei. Lîngă pereții albi ai caselor și ai bisericilor se scurge mulțimea purtînd făclii, iar deasupra apasă cerul plumburiu de iarnă. Vestita formație de luptă a „cavalerilor teutoni“ devine un mecanism sinistru, cu mișcări egale, automate, șterse în uniformitate, dar teribile prin forța brutală pe care o implică. La un moment dat pe toată lățimea ecranului, căștile și trupurile blindate par o făptură imensă de fier. Luciul amurgului în iarna artificială creată pe ecran anunță teribila înfruntare ce va urma. Pentru Eisenstein montajul este pictură în mișcare. Și îndrumarea actorilor ține seamă de intențiile de plasticizare. O enormă semnificație se atribuie expresiei, costumului, machiajului, relației între profilul personajului și cadrul de manifestare. Cerkasov în cneazul Nevski are o privire care fascinează. Statura lui impune respect, mișcările semețe și sigure au un răsunet contagios asupra celor din jur. Montajul lui Eisenstein stăruie asupra acestor trăsături. Vacarmul încăierării cu tătarii din primele secvențe este curmat brusc de un bărbat înalt, cu o majestate în atitudine, care se apropie de mal, rostind cuvinte calme și decise. După bătălie, cînd îi ceartă glumeț pe ostași și rîde din ochi, se simte un fior electrizant care străbate asistența, realizînd comuniunea dintre conducător și mulțime. În stilul de epopee, eroii au trăsături tranșante, categoric diferențiate, scoase la maximum în relief: Vasca Buslai vesel, neînfricat, impetuos, Gavrilo cumpănit, așezat, meșterul Ignat, șiret, generos, povestitor iscusit de snoave. Nu atingem încă zonele complicațiilor din „Ivan cel Groaznic“: melancolia ciudată a țarului, tenebrele răzbunărilor și instigațiilor, chipurile livide, fanatice, de o urîțenie bizară. Aici povestirea poartă un nimb eroic și concordă cu închipuirea poporului, fermecat de gesturile cutezătoare Dar conturele de mai tîrziu sînt totuși prevestite. Menționăm lugubra procesiune a cavalerilor teutoni, și ritualul masacrului, profilurile preoților cu rictusuri înspăimîntătoare, sugerînd un rafinament al cruzimii și al ipocriziei. Silueta răsucită a unui călugăr amintește sinuozitatea șarpelui, simbol care va reveni insistent în „Ivan cel Groaznic“. La atmosfera de stranie teroare participă și acordurile muzicii. Nu avem posibilitatea să discutăm acum despre aportul extraordinar al lui Prokofiev (de altfel chiar Eisenstein a scris un articol foarte competent și clarvăzător închinat compozitorului). Cînd se aud dangătul clopotelor sau cîntecele bătrînești, ele apar dezbărate de corolarul mistic, înscriindu-se pe linia comentariului popular.

Toate elementele conlucrează în alcătuirea filmului, se subsumează ideii lui de bază. Ca să facă filme Eisenstein a studiat arhitectura, etnologia, economia politică, istoria etc. Îl pasionau celelalte arte și a acumulat o cultură excepțională. La 22 de ani, influențat de proletcult, Eisenstein declara că învață teatrul ca să-l poată distruge mai ușor. Nimeni ca el nu avea însă o pregătire atît de enciclopedică și, în fond, un respect atît de adînc pentru moștenirea culturii. Intr-un singur articol, „Montajul vertical“, invocă scrisorile lui Paul Gauguin, „Teoria culorilor“ a lui Goethe, poezia lui Rimbaud, Esenin sau William Blake, părerile lui Plutarh și Diderot, concepțiile arabilor și rabinilor medievali, contribuția psihologilor sovietici, profesorii Vigodski și Luria etc. În altă parte găsește verificarea teoriei montajului în „Război și pace“, în „Poltava“ lui Pușkin, într-o fișă a lui Leonardo da Vinci. Ce strălucit exemplu aflăm în patima lui Eisenstein pentru dezbaterile teoretice!

Subliniem aceste aspecte pentru a dovedi că arta lui Eisenstein se sprijină pe asimilarea unor domenii foarte diverse și pe formularea unor pretenții înalte în creație. Se recunoștea singur un soldat al Revoluției care își extrage viziunea artistică din perspectiva înnoitoare a proletariatului. De altfel Eisenstein a fost cel ce a conceput gigantul proiect de a transpune pe peliculă „Capitalul“ lui Marx.

S. DAMIAN

Umbre albe

Faptul că primul film documentar artistic — datînd încă din perioada filmelor mute — a fost inspirat din viața eschimoșilor — „Nanuk eschimosul“, nu este, credem, o întîmplare. Interesul pe care cineaștii l-au manifestat în decursul vremii pentru înregistrarea pe peliculă a unor momente din viața atît de puțin cunoscută a celor care populează ținuturile veșnic înghețate, a însemnat totodată împlinirea dorinței oamenilor de a ști cît mai mult despre locurile și despre popoarele care, departe, în întinderile nesfîrșite ale blocurilor de ghiață, duc o viață atît de diferită de a noastră.

Autorii filmului „Umbre albe“ nu s-au oprit la realizarea unui film documentar. Năzuind să exprime concepțiile, modul de viață, relațiile, prin destinul unor eroi, păstrînd în același timp dreptul de a înfățișa acestea în mod documentaristic, cît mai aproape de realitate, autentic, ei au ales calea succesului sigur: filmul documentar jucat.

Scenariul filmului „Umbre albe“, scris după romanul „Țara umbrelor lungi“ de Hans Ruesch, la care, alături de autorul romanului a colaborat și regizorul filmului Nicholas Ray, urmărește destinul cîtorva eroi și în primul rînd al lui Nanuk. Contrastul între acești „sălbatici“, „primitivi“ și stăpînii lor „albi“ este puternic. Există o evidentă contrapunere pe plan psihic și moral, pe planul modului de viață. Eschimoșii duc o viață grea. Bucuriile și idealurile lor se reduc la momente de dragoste, la satisfacții obișnuite, familiale, sau la succese în singura lor meserie: vînătoarea. Viața eschimoșilor e săracă. Tot atît de săracă precum este biata colibă construită din blocuri de ghiață. Singurele lor bogății — blănurile — sînt, în numele așa zisului comerț, furate de albi. Există scene în film care evidențiază tăria de caracter a acestor oameni, modul rațional după care se conduc în viață. Autorii filmului nu se sfiesc să arate totul în mod real, uneori cu brutalitate. Încercările pastorului de a-i determina, pe calea religiei, să renunțe la obiceiurile lor sînt respinse de la bun început de băștinași. Între reprezentanții statului burghez și locuitorii ținuturilor veșnic înghețate nu poate exista nici o înțelegere pentru că eschimoșii sînt oameni cinstiți și demni.

Replicile îndreptate împotriva legilor statului burghez, punerea lor în aplicare, prilej de realizare a unor scene profund dramatice — secvențele din casa „albilor“ demonstrînd descompunerea morală a acestora, sînt merite evidente ale regizorului. Am fi cerut totuși o mai judicioasă folosire a elementelor specifice ecranului, un ritm mai viu. Este evident că regizorul Nicholas Ray și-a propus să creeze un film în care să se contrapună două moduri de viață. Am fi dorit o accentuare a ideilor prezente în filmul „Umbre albe“ și o lărgire a problematicii, ceea ce ar fi dus la realizarea unui tablou mai amplu, mai autentic al vieții eschimoșilor din Groenlanda — „Țara verde“, cum o numesc danezii. Imputăm regizorului lipsa unei dramatizări unitare (prima scenă a filmului este scăzută ca realizare artistică) și prezența unor secvențe care sînt departe de a îmbogăți conținutul filmului.

Prima parte a filmului, mai expozitivă, prilejuiește realizarea unor cadre spectaculoase. Albul imaculat al întinderilor nesfîrșite, bordeele de ghiață, urșii albi, vulpile, focile și morsele, toate dau imaginii o lumină stranie, ceva în care liniștea pare să-și fi pus pentru totdeauna pecetea. Munca operatorului Aldo Tonti a fost dificilă și totuși s-ar fi cerut mai multă fantezie, o mai atentă selecționare în vederea evitării repetării unor cadre.

Silvia NICOLAU

Cadru din filmul „Umbre albe“.

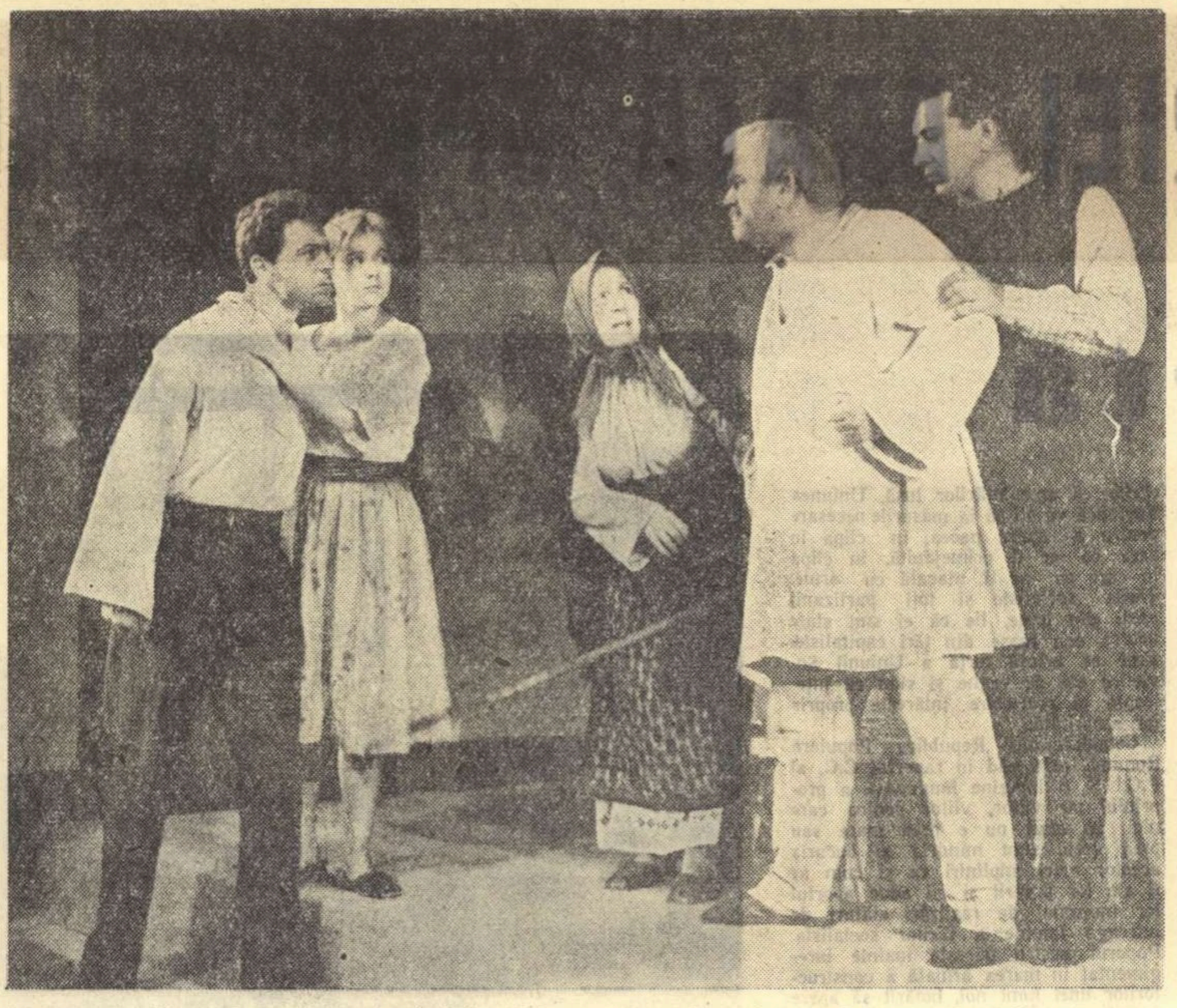

Artista emerită Marieta Rareș, artistul emerit Ștefan Ciubotărașu, Lucia Mara, Octavian Cottescu și Petre Gheorghiu într-o scenă din piesa „Vlaicu și feciorii lui“ de Lucia Demetrius. (Teatrul Municipal — stagiunea 1959—1960).

Critica criticii

Lucia Demetrius și cronica dramatică (II)

Statornică în participarea combativă la reflectarea imediată a actualității, Lucia Demetrius a dat cu Vlaicu și feciorii lui un document artistic valoros despre procesul complex al transformării socialiste a satului. Prin această piesă, autoarea reia un alt fir al preocupărilor sale tematice, și folosind din nou metoda predilectă a portretului dramatic, izbutește o dramă de amplă cuprindere tipică a fenomenului îndoielii țărănești și biruirii ei, în epoca decisivelor schimbări istorice din anii noștri. Solidară în aprecierea valorii ideologice și artistice a piesei, și unanimă în acordarea calificativului major al eficienței, cronica dramatică se desparte însă în păreri la analiza conflictului piesei, ca și la considerarea împlinirii traiectoriei psihologice a eroului ei central.

Pentru Margareta Bărbuță [1], evoluția lui Vlaicu „către înțelegerea rostului colectivizării e dramatică, vie, interesantă.“ Arătînd că Vlaicu este „mînat spre gospodăria colectivă de însăși forța obiectivă a istoriei“, în aceeași cronică se apreciază că „ajungem, așadar, la o înțelegere filozofică a dezvoltării societății spre socialism, în trăsăturile sale logice, obiective“. Urmărind drumul lui Vlaicu, de la gospodăria individuală la gospodăria colectivă, Margareta Bărbuță vede determinarea lui în creșterea considerabilă a factorului social istoric din jur, și anume, „creșterea sectorului socialist în agricultură are o influență hotărîtoare asupra evoluției lui Vlaicu, atît de repede și de bine, încît acesta rămîne izolat în individualismul său, în sentimentul său de proprietate“.

In altă cronică, Angela Ioan [2], observînd că analiza „instinctului de proprietate al mijlocașului“ oferă, de cele mai multe ori, materialul dramatic pieselor consacrate vieții actuale a satului, consideră că „Lucia Demetrius nu merge pe drumuri neumblate“; dar, „adîncește în chip creator căile de acces către înțelegerea acestei mentalități specifice, și dă «dramei» mijlocașului finalitatea ei logică“. Apreciind creșterea gradată a conflictului, în același articol se conchide că „mesajul de încredere în forțele noului se transmite cu putere... pentru ca să culmineze... cu rezolvarea finalului“. Și Mihail Lupu [3]) afirmă că „dezvoltarea conflictului pune astfel cu necesitate în fața eroului piesei, singura soluție pentru a ieși din impasul izolării“. Căci, „simbolic, finalul fiecărui act înseamnă pentru Vlaicu cîte o lovitură care-i zdruncină mentalitatea individualistă“.

Situîndu-se pe altă poziție, V. Mîndra [4]) îi contestă personajului principal deplina veridicitate a procesului transformator, reproșînd „trecerea prea bruscă în final a cumpănitului Vlaicu de partea feciorilor săi.“

Restrîngînd valoarea conflictului social, pe care-l socotește „specific mai degrabă epocii de început, a transformărilor socialiste în agricultură“, Mircea Alexandrescu [5]) apreciază că acest „conflict social este de fapt un fundal dramatic pe care se proiectează major și acut, conflictul interior al lui Vlaicu între ceea ce este vechi în conștiința sa și ceea ce este nou“. ...Dacă pentru același cronicar „figura lui Vlaicu se întregește cu noi amănunte semnificative, înlesnindu-se deslușirea complicatei lui biografii“, pentru Andrei Băleanu [6]) transformarea personajului principal rămîne neconvingătoare, aceasta datorită „lipsei unui conflict puternic, ascuțit, care să-i prindă pe eroi într-o încleștare zguduitoare... de natură să schimbe calea unei vieți.“

Ajungem, așadar, la o diversitate de opinii în critica dramatică, rod al interesului multiplu stîrnit de această piesă la prima și ulterioarele ei reprezentări, mărturie a existenței autonome, cu drepturi incontestabile, a unei opere artistice mature, rezistente la măsurătorile aparatelor critice de verificare.

Ca și Trei generații sau Arborele genealogic care, în momentul apariției lor, au deschis și închis un cerc definitiv în luminarea universului vieții burgheze de familie în etapa răsturnării valorilor, și Vlaicu și feciorii lui deține același merit al rezolvării definitive a problemei sesizate de autoare — evoluția dinamic transformatoare a mentalității individualiste în lumea complexă a relațiilor sociale țărănești.

Urmărind o dată mai mult ecourile criticii dramatice în fața teatrului Luciei Demetrius, constatăm cu satisfacție că dincolo de semnalarea izbînzilor și scăderilor inerente fiecărei piese — presa literară a consemnat valorile permanente ale acestei dramaturgii, care, confruntate azi cu imanenta scurgere a timpului, se dovedesc din nou viabile, cu rosturi adînci în menirea educativă a teatrului nostru realist-socialist. In construirea acestui teatru, în îndreptarea dramaturgiei noastre originale contemporane către cuprinderea atentă a proceselor noi de conștiință, și surprinderea profilurilor etico-psihologice, generate de noile realități istorico-sociale, dramele Luciei Demetrius ne apar cu depline drepturi de pionierat, ca deschizătoare de drumuri: pentru perspectiva nouă, din unghiul contemporaneității socialiste, acordată unor teme și conflicte vechi, care populaseră lumea scenei și paginile prozei de altă dată; pentru sentințele fără drept de apel și sancțiunile istorice obiective, transpuse în imagini artistice specifice, aplicate unei lumi condamnate la pieire; pentru combativitatea cu care scriitoarea își adresează mesajul său etic și civic, pentru limpezimea și eficiența acestui mesaj care a contribuit nemijlocit la desenarea unui peisaj teatral tonic, viguros, ofensiv în fața tribulațiilor morale și tarelor ideologice ale reprezentanților lumii vechi.

Dacă în acest peisaj teatral, cum s-a remarcat de altfel, nu circulă întotdeauna personaje inedite, necunoscute dramaturgiei noastre, cu totul meritorie apare stăruința scriitoarei de a le verifica întotdeauna rezistența în noile condiții sociale, pentru a dovedi cu o profunzime revelatoare anacronismul social, inconsistența morală și, într-un anumit sens, desuetudinea comportamentului.

In teatrul Luciei Demetrius se mișcă și acționează caractere interesante, tipuri memorabile — cu deosebit relief caracterologic. Personaje ca Ruxandra, Suzana Manea-Voinești, Alecu Băleanu sau Vlaicu Lipan, portrete dramatice, construite cu subtilitate în dezvăluirea mecanismelor psihologice, aduc pentru medii sociale diferite, — și fără un numitor etic comun, — tipuri reprezentative cu un mod caracteristic de gîndire.

In cercetarea biografiei acestor eroi, constatăm că în teatrul Luciei Demetrius greutatea specifică o dețin cei însemnați cu vicii și carențe etice, produse ale unei lumi alienate, și pe care scriitoarea îi stigmatizează cu definitive acte de identitate, cu neputință de preschimbat.

Dar, totodată, critica a observat că nu aceeași împlinire și-au căpătat în tiparele dramei, cei investiți cu funcția reprezentării „noului“, profilul eroilor formați în mentalitatea socialistă. Aceștia rămîn la dimensiuni simbolice ca Veronica în Trei generații, Laura în Arborele genealogic sau Dumitru în Vlaicu și feciorii lui, sugerînd, desigur, sensul istoric, legic, al desfășurării conflictului, dar nu și echilibrul artistic de forțe, necesar în gradarea veridică, emoțională, a înfruntării caracterelor.

Așa se și explică creșterea plăpîndă a unor conflicte, soluția moralizatoare didactică, exactă, născută din știința studiului teoretic și cunoașterea meșteșugului construcțiilor dramatice, dar, văduvită de zvîcnirea vie, palpitantă, imprevizibilă în ultimă instanță, a amănuntului de viață cu atribuite noi, o anumită sărăcie în înregistrarea reacțiilor semnificative eroilor, cu o gîndire și o etică înnăscut socialistă, adică nouă.

Reflectînd etapele construcției socialismului, răspunzînd cu stringență unor întrebări ale momentului istoric și aducînd întotdeauna perspectiva ascendentă a viitorului socialist, piesele Luciei Demetrius își păstrează necontenit o actualitate vibrantă.

Mira IOSIF

---

[1]) „Contemporanul“, nr. 4 (693) 22 ianuarie, 1960: „Vlaicu și feciorii lui“.

[2]) „Teatrul“, nr. 9/1959: „Un valoros portret dramatic“.

[3]) „Informația Bucureștiului“, nr. 1842/31 august, 1959: „Vlaicu și feciorii lui“.

[4]) „Scînteia“, nr. 4558/16 august, 1959: „Vlaicu și feciorii lui“.

[5]) „Gazeta literară“, nr. 285/27 august, 1959: „Vlaicu și feciorii lui“.

[6]) „Teatrul“, nr. 12/1960: „Fantezia dramaturgului și conflictele vieții“.

E BINE SĂ FII OM!

(Urmare din pag. 1)

fronturile Armata Roșie; pentru acest țel a dat milioane de jertfe și a învins poporul sovietic în Marele război de apărare a patriei; pentru acest țel au înfruntat și au biruit oamenii sovietici totul: mizeria, foamea, înapoierea seculară, lipsa de experiență, sabotajul imperialiștilor și al trădătorilor; acest țel a însuflețit pe Gagarin și Titov, aceste splendide exemplare ale omului comunist; acest țel a redat demnitatea umană oamenilor de pe pămînt; acest țel a făcut să lucească flacăra nădejdii; acest țel ne face să trăim în epoca minunilor săvîrșite de mintea și de mîinile omului.

Unde sînt proorocii care s-au scofîlcit și au îmbătrînit prevestind în fiecare zi — și de la asaltul Palatului de Iarnă au trecut aproximativ 16.000 de zile! — „falimentul iminent al utopiei roșii“? Mulți dintre ei beau astăzi cupa de cucută, amara cupă de cucută a recunoașterii; alții, mulți, se „îndoiesc“ și trag concluzia că... „totul e o utopie, ca toate utopiile comuniste“. Utopiile acestea se numesc: cele mai mari hidrocentrale din lume, Sputnici, Vostok I și II, sistemul de învățămînt sovietic, ziua de lucru de 6 ore... Dar parcă pentru apologeții în criză ai imperialismului aflat în criză și mai mare și mai iremediabilă, parcă are vreo importanță? Căznită, muncită, hăituită, întinsă, comprimată și violată, logica scoate urlete de durere. Din fericire pentru nefericiții scribi ridicolul nu ucide la propriu: el plutește doar ca o micro-atmosferă deasupra lăzilor de gunoi ale istoriei, pe jumătate pline de altfel.

★

E bine să trăiești.

E poate cel mai general, cel mai larg sentiment care se desprinde din paginile Programului construirii comunismului însoțește ca o aură poetică fiecare rînd, fiecare cifră. E bine să trăiești, să fii om.

Niciodată n-au răsunat în istorie asemenea cuvinte și poate niciodată, ca astăzi, oamenii nu și-au dat seama mai bine de realitatea tangibilă a acestor cuvinte, de forța de nebiruit a Partidului pe al cărui steag glorios, purtat biruitor în toate bătăliile, e scris cu litere de foc cuvîntul FERICIRE.

Vor trece anii, se vor îndeplini pas cu pas hotărîrile comuniștilor, se va schimba fața pămîntului, omul va înainta tot mai departe în infinitul cosmic, opere de artă vor consemna această nouă și desăvîrșită Renaștere; dragostea, încrederea, bucuria, împlinirea personalității vor lua locul fricii, neîncrederii și spaimelor; un om complet — visul de veacuri al celor mai mari gînditori și poeți — va crea, va iubi, va cînta și va descoperi; bombele nucleare (sau poate numai machetele lor) vor figura în muzee, alături de lancea de silex; dar oricîți ani vor trece și oricît de departe va înainta omenirea, totdeauna se vor găsi foarte mulți oameni care să se aplece cu înduioșată mîndrie asupra foilor îngălbenite de timp în care vor fi închise lucrările istorice ale CONGRESULUI AL XXII-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE.

Titus POPOVICI

CARNET teatral

Inceput promițător

Incercarea de a caracteriza Teatrul de Stat din Piatra Neamț — inaugurat recent ca instituție de sine stătătoare, după ce inițial a fost doar o secție a Teatrului de Stat din Bacău — este deocamdată prematură. Totuși, stăruința acestui proaspăt colectiv artistic de a se ancora pe tărîmul fertil al actualității constituie o coordonată prețioasă, vizibilă chiar de la începutul activității sale. O probează în primul rînd alegerea pieselor care au văzut luminile rampei cu prilejul deschiderii noului teatru: „Secunda 58“ de Dorel Dorian și, în premieră pe țară, „Băiatul din banca doua...“ de Al. Popovici.

Ar fi de prisos să insistăm asupra criteriilor în virtutea cărora teatrul s-a oprit la „Secunda 58“. Cert este că în ambianța impunătoare a marilor construcții înălțate la Bicaz, Săvinești, Roznov, Onești, reprezentarea piesei lui Dorel Dorian — care respiră suflul șantierelor noastre socialiste — se acordă cu structura actualelor realități de aci, dobîndind un vădit sens programatic. Banu Mareș, Lupu Aman, Domnica Rotaru și ceilalți au toate motivele să se simtă la largul lor printre oamenii care înnoiesc radical bătrînele și cîndva domoalele meleaguri moldovene. Iar aceștia, la rîndul lor, regăsesc ceva din ei înșiși în destinele și preocupările eroilor piesei — așa cum a demonstrat-o cu prisosință interesul cu care publicul a primit spectacolul.

Nu mai puțin justificată apare includerea în repertoriul teatrului a comediei „pentru copii și părinți“, „Băiatul din banca doua...“. Al. Popovici se desparte de poncifurile unei anumite literaturi prăfuite destinate copiilor. introduce cu dezinvoltură în lumea pădurii și a animalelor elemente pregnante ale noilor realități. Familiarizarea spectatorilor prescolari cu noțiuni actuale legate de șantiere, construcții etc. decurge amuzant și spiritual, autorul ferindu-se să forțeze nota (pentru că, pe drept cuvînt, îi repugnă didacticismul). Cunoscute personaje de fabulă capătă astfel atribute inedite, devin mai atrăgătoare și mai apropiate prin transfigurarea lor abilă în raport cu orizontul actual al celor mici. Eficacitatea educativă a încercării întreprinse de Al. Popovici e incontestabilă, fără să fie foarte profundă, iar desfășurarea acțiunii — care solicită sistematic participarea „sălii“ — se bucură pe merit de adeziunea voioasă a spectatorilor. Țelurile autorului de a destrăma cu tăișul ironiei vălurile încețoșate ale „feeriilor“ pentru copii, substituind unui tablou stereotip, demult depășit, imagini vii și proaspete țîșnite din filonul consistent al actualității, au fost așadar atinse într-o măsură însemnată. In concordanță cu obiectivele sale, Teatrul din Piatra Neamț a făcut o bună alegere cu „Băiatul din banca doua...“ chiar dacă textul nu e scutit de imperfecțiuni (destule replici găsesc ecou la cei mari dar îi lasă indiferenți pe copii; unele „poante“ sînt de un gust îndoielnic; o serie de „numere“ și „cuplete“ oarecum independente fărîmițează firul intrigii în partea a doua a piesei etc.).

★

Aprecierile asupra unui teatru încep abia după ce piesele din repertoriu, odată fixate, au fost montate și supuse, în spectacol, judecății opiniei publice. Teatrul de Stat din Piatra Neamț a debutat, și din acest punct de vedere, promițător. Desigur, micul colectiv de actori se sudează abia acum, trecînd printr-un proces de cristalizare. Este explicabilă deci importanța atribuită de direcția teatrului conlucrării cu oameni de teatru experimentați din Capitală care au fost invitați să realizeze cele două spectacole. Montările pieselor „Secunda 58“ și „Băiatul din banca doua...“ sînt girate de George Rafael și, respectiv, Lucian Giurchescu, avînd ca decoratori pe Sanda Mușatescu și pe I. Popescu Udriște.

Principala direcție către care și-a îndreptat atenția regia la „Secunda 58“ a fost punerea în valoare a dezbaterii de idei care formează miezul piesei lui Dorel Dorian. A rezultat o preocupare generală a interpreților de a face să răsune clar și răspicat replicile cheie ale textului, de a pune pe primul plan adevărurile generalizatoare ale unor momente decisive din acțiune (confruntările Domnicăi Rotaru cu frații Mareș sau cu Ana Petrescu, temeiurile recuperării morale a lui Ștefan Mareș concentrate în explicația cu Lupu Aman, scena admonestării lui Cristescu și a autocriticii sale ș.a.). E o calitate importantă a spectacolului care se cere subliniată.

Acuratețea rostirii replicilor și sobrietatea tonului pretinse de regizor nu au fost însă întotdeauna susținute de o deplină trăire lăuntrică a evoluției personajelor. De aci impresia de monotonie și lipsă de vibrație pe care o lasă, de exemplu, jocul lui C. Vurtejanu (Lupu Aman), sau acea discursivitate, improprie tinerei ziariste Domnica Rotaru, care se resimte în interpretarea, altfel meritorie, a Anei Cristi. Tocmai pentru că au pătruns dincolo de țesătura replicilor căutînd să-și portretizeze mai bogat personajele, Radu Voicescu și într-o măsură, Andrei Ionescu (frații Ștefan și Banu Mareș) și-au depășit partenerii în slujirea sensurilor piesei, apropiindu-se mai mult de cerințele concepției regizorale. Pe parcursul spectacolului se resimte și o anume uscăciune, risipită totuși parțial de vivacitatea optimistă a aparițiilor Stelei (Ileana Ionescu), mucalitului Cristescu (Constantin Coșa) sau inginerului Tunsoiu (George Popa Mija).

Exigența față de spectacolul cu „Secunda 58“ este cu atît mai justificată cu cît același colectiv actoricesc (cu mici schimbări) s-a dovedit capabil de realizări superioare în interpretarea celeilalte piese.

De la cadrul scenografic, ingenios și spiritual conceput (clasice cuburi de jucărie, de dimensiuni mari bineînțeles, pictate diferit pe fiecare față, ilustrează pe rînd ambianța pădurii, lumea șantierului sau incinta circului) și pînă la maxima utilizare a tuturor spațiilor de joc (pe lîngă scenă, fosa orchestrei, lojile, spațiul dintre scaunele sălii etc.) montarea piesei „Băiatul din banca doua...“ se distinge prin fantezie comică, inteligență și bun gust. Regizorul Lucian Giurchescu a găsit o multitudine de soluții pline de umor, deopotrivă pe placul copiilor și însoțitorilor lor vîrstnici, pentru a conferi o ascuțime sporită duelului polemic pe care piesa îl poartă cu vechile canoane ale literaturii pentru copii. Caracterizarea personajelor e realizată laconic din cîteva trăsături dominante, pe care cei mai mulți dintre actori le-au reliefat cu precizie și haz. Am reținut în special aerul naiv, simpatic, al ursulețului Marin (Ana Cristi), zelul febril și glasul ușor doctoral dar foarte potrivit al Veveriței (Sereda Varduca), ironia subțire care transpare dincolo de obișnuitul ton viclean al Vulpii (Ileana Ionescu), amabila parodiere a Greierului (Constantin Coșa). In două scurte apariții net diferențiate — Sever ariciul și ursoaica de la circ — se remarcă însușirile pentru compoziție ale lui Nicolae Ivănescu. Omniprezent, interpretul Regizorului — Radu Voicescu — a cheltuit generos vervă și dezinvoltură, dirijînd cu aplomb întreaga desfășurare a acțiunii. Dacă ilustrația muzicală (oare numai înregistrarea tehnică a fost defectuoasă?) nu făcea notă discordantă, spectacolul, antrenant și plin de prospețime, ar fi avut numai de cîștigat.

Drumul creator al Teatrului de Stat din Piatra Neamț s-a deschis sub auspicii favorabile. E de dorit ca avînturile și tinerețea începutului să se perpetueze de la spectacol la spectacol.

Mihail LUPU

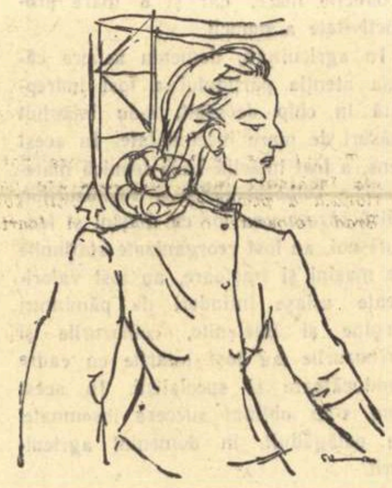

ANA CRISTI
(Domnica Rotaru)
în „Secunda 58“

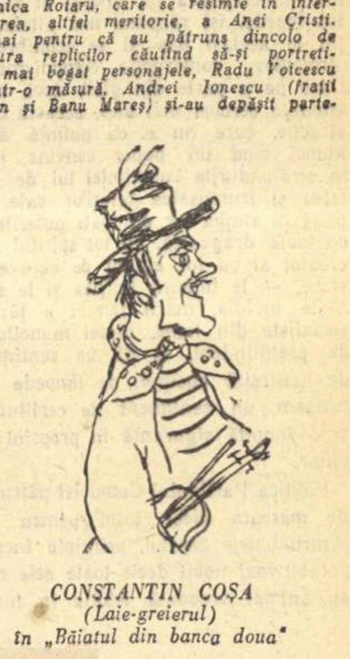

CONSTANTIN COȘA
(Laie-greierul)
în „Băiatul din banca doua“

Desene de SILVAN

Un strălucit cod moral

(Urmare din pag. 1)

noțiune, de însemnătate primordială pentru înfăptuirea etapei finale a socialismului, este foarte bogată și complexă. După definiția dată ei și pe care cred necesar s-o reproduc: „Morala comunistă cuprinde principalele norme morale general umane, elaborate de masele populare în decurs de milenii în lupta împotriva asupririi sociale și a viciilor morale“, cu adaosul, atît de esențial, că „în dezvoltarea morală a societății are o importanță deosebită morala revoluționară a clasei muncitoare“, sînt enumerate și lămurite multiplele aspecte ale sferei acestei noțiuni, privită cum este perfect logic și din punctul de vedere al internaționalismului proletar. Aș aminti unul singur, foarte concret și foarte important sub raportul practic, dacă mă pot exprima astfel: „intransigență față de nedreptate, trîndăvie, necinste, carierism“.

Insistența asupra atitudinii comuniste față de muncă se justifică nu numai prin faptul că nici socialismul, nici comunismul nu pot lua ființă fără o muncă dîrză din partea tuturor cetățenilor țării, ci și prin realitățile materiale create de orînduirea cea nouă: „Fiecărui membru al societății, afirmă proiectul de Program, i se oferă posibilități egale de muncă creatoare și de învățătură...“ „Pe măsura reducerii timpului consacrat producției materiale, se lărgesc posibilitățile de dezvoltare a capacităților, a aptitudinilor, a talentelor în domeniul producției, științei, tehnicii, literaturii și artei“. A nu munci în asemenea condiții înseamnă a te exclude singur din rîndul oamenilor, din sînul societății, care-ți pune din belșug la dispoziție tot ce trebuie pentru a produce lucruri folositoare ție și, prin aceasta, tuturor semenilor tăi.

Asupra necesității și obligației de a munci se oprește îndelung și tovarășul N. S. Hrușciov în Raportul prezentat la Congres. Nu mă pot opri de a reproduce cîteva scurte citate extrem de semnificative în conținut și lapidare ca exprimare: „Atitudinea conștiincioasă față de munca proprie, îndeplinirea oricărei munci la timp și în bune condiții înseamnă de fapt grija pentru tovarășii tăi, care muncesc și ei pentru toți, inclusiv pentru tine“. „Proiectul de Program cuprinde codul moral al constructorului comunismului, normele etice ale noii societăți, preceptele ei morale“.

Aceste cuvinte, la fel cu tot ceea ce conține proiectul de Program, cu întregul Raport al tovarășului N. S. Hrușciov și cu dezbaterile Congresului, considerate în ansamblu, reprezintă o călăuză sigură și de înalt nivel pentru orice om vrednic de acest nobil titlu. Ele reprezintă un enorm interes pentru cetățenii patriei noastre, care participă activ la desăvîrșirea construirii socialismului. Cel de-al XXII-lea Congres al gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice ne oferă, nouă tuturor, prilejul să ne examinăm munca și atitudinea față de ea în lumina principiilor, experienței și realizărilor prezentate cu atîta claritate la tribuna acestei adunări de o uriașă însemnătate.

Iorgu IORDAN

BUSOLA ISTORIEI ARATĂ SPRE COMUNISM!

Marea forță

Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C.U.S. prezentat la cel de al XXII-lea Congres de către tovarășul N. S. Hrușciov înfățișează poporului sovietic și întregii lumi care își îndreaptă în această clipă privirile către Moscova imaginea grandioasă, admirabilă a unei construcții unice, de proporții nemaiîntîlnite în istorie, a unei construcții organice ale cărei părți componente în mersul lor necurmat înainte, în creșterea lor uriașă, în ritmul lor repede, își răspund una alteia, se țin în același pas și se echilibrează armonios: construcția comunismului. Dacă pe o parte din glob, dacă unor anumite cercuri mai ales, această construcție, care nu e cu putință decît atunci cînd un popor convins pînă în străfundurile conștiinței lui de justețea și frumusețea țelurilor sale, se pune în slujba lor cu toate puterile și cu toată dragostea, cu tot spiritul său creator și cu tot elanul de care e în stare, — le tulbură liniștea și le stîrnește invidia, marii familii a țărilor socialiste din lume, clasei muncitoare de pretutindeni, îi dă un sentiment de nesfîrșită bucurie, de limpede entuziasm, un sentiment de certitudine și o înnoită siguranță în propriul lor viitor.

Politica Partidului Comunist pătrunsă de măreața idee: totul pentru om, pentru binele omului, principiu incomparabil mai nobil decît toate cele care au animat vreodată istoria în lunga ei curgere, a determinat în Uniunea Sovietică crearea unei baze tehnico-materiale care îngăduie întruparea mai departe a oricărui vis omenesc, a oricărei năzuințe omenești.

Așa cum spune Raportul, planul septenal se îndeplinește cu succes în Uniunea Sovietică: toate ramurile industriei naționale se dezvoltă într-un ritm accelerat, bunăstarea poporului crește neîncetat, știința și cultura sovietică au atins culmi noi.

Noi, cei care am urmărit cu înfrigurare zborul primelor rachete, al primilor sputnici sovietici, care am așteptat cu respirația tăiată poposirea fanionului sovietic în Lună ca pe o victorie meritată a omului, care am stat cu urechea lipită de aparatul de radio și am numărat cu bătăile inimii noastre volutele făcute de Gagarin și de Titov în Cosmos, noi care am simțit la fiecare dintre aceste curajoase irupери a omului în acele regiuni temute și încă necunoscute, încrederea în puterea și geniul făpturii omenești, să urmărim puțin în acest monumental Raport, cîteva date, cîțiva indici care vorbesc despre puterea economică a Uniunii Sovietice.

In decurs de șase ani, producția industrială a Uniunii Sovietice a crescut cu aproape 80% și cele mai însemnate realizări s-au obținut la principalele ramuri ale industriei grele: o creștere de 26 milioane tone în producția de oțel, de 95 milioane de tone în extracția de petrol, de 157 miliarde kilowați-ore în energia electrică. Pe baza acestei industrii, firește, a crescut imens și producția de bunuri de larg consum, ceea ce demonstrează creșterea nivelului de trai al poporului. În momentul de față, Uniunea Sovietică produce aproape o cincime din întreaga producție industrială mondială, mai mult decît Anglia, Franța, Italia, Canada, Japonia, Belgia și Olanda luate la un loc! Dacă ne gîndim că populația totală a tuturor acestor țări este de 280 de milioane de locuitori, pe cînd populația U.R.S.S. se urcă la 220 de milioane, înțelegem și mai bine cu cît elan și cu cît entuziasm se muncește în Uniunea Sovietică, ce înseamnă „patrie" și ce înseamnă „socialism" pentru omul sovietic care realizează nu numai o producție mare, dar și o mare productivitate a muncii.

In agricultură, domeniu asupra căruia atenția partidului a fost îndreptată în chip deosebit, s-au înfăptuit măsuri de mare însemnătate. In acest sens, a fost întărită baza tehnică materială a colhozurilor și a sovhozurilor, adică înzestrarea lor cu mașini și fonduri noi, au fost reorganizate stațiunile de mașini și tractoare, au fost valorificate uriașe întinderi de pămînturi virgine și înțelenite, colhozurile și sovhozurile au fost întărite cu cadre conducătoare și specialiști. In acest chip s-au obținut succese însemnate, de netăgăduit, în domeniul agriculturii.

In întrecerea pașnică pe plan economic dintre cele două sisteme, socialist și capitalist, Uniunea Sovietică continuînd să întreacă în mod considerabil S.U.A. din punct de vedere al ritmului, a început să le întreacă și din punctul de vedere al sporului absolut al producției la multe produse dintre cele mai importante.

Inaltul nivel al tehnicii și științei sovietice a făcut posibil ca, în materie de armament, Uniunea Sovietică să poată avea în momentul de față excelente rachete balistice intercontinentale, arme rachete antiaeriene, rachete pentru trupele terestre, pentru aviație și pentru forțele maritime militare. Țara care a trimis primii oameni în Cosmos stăpînește, așa cum e firesc, armamentul cel mai perfect pe care îl poate crea știința actuală. In același timp, Uniunea Sovietică, este în fruntea tuturor maselor doritoare de pace din lumea întreagă, a făcut și face necontenit eforturi, propuneri pentru menținerea păcii în lume.

In cuvîntarea sa la cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea, vorbind despre rolul hotăritor al Uniunii Sovietice, în lupta pentru pace: „Pentru toate țările socialiste constituie un înalt exemplu lupta dusă cu o energie nesecată de Uniunea Sovietică în apărarea păcii, spiritul de inițiativă pe care îl manifestă pentru a determina soluționarea problemelor litigioase internaționale, perseverența cu care promovează politica leninistă a coexistenței pașnice între toate statele fără deosebire de sistem social. Pe bună dreptate, Uniunea Sovietică este privită de popoare ca forța principală și purtătoare de drapel a luptei pentru pace". In continuare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că: „In această luptă țara noastră merge cu fermitate alături de Uniunea Sovietică. Republica Populară Romînă sprijină inițiativele și propunerile constructive ale Uniunii Sovietice și militează consecvent pentru normalizarea relațiilor internaționale și dezvoltarea colaborării între toate statele, manifestîndu-se ca un factor activ de menținere și consolidare a păcii. Impreună cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste, țara noastră va duce și pe viitor, cu perseverență, politica de apărare a păcii".

Comunismului îi e necesară pacea pentru admirabilele lui construcții, pentru că el îmbrățișează cu căldură toate interesele nobile ale întregii omeniri de pe glob. In fața provocărilor și amenințărilor însă, Uniunea Sovietică va ști să ia măsurile necesare pentru a apăra pacea, în clipa în care ea ar fi primejduită, în clipa în care ea ar fi atacată cu arme. Țările socialiste și toți partizanii păcii din lume, fie că ei sînt state neutre, sau mase din țări capitaliste, simt că uriașa forță a Uniunii Sovietice stă de veghe și simt că înțeleapta ei prevedere întărește propria lor securitate.

Cetățenii din Republica Populară Romînă, care văd în raportul C.C. al P.C.U.S. o imagine luminoasă a propriului lor viitor, viitor pentru care nici un efort nu e prea mare sau prea greu, simt mîndria și bucuria acestor mari împliniri ca și cum ar fi ale lor proprii și își aduc aportul lor însemnat de realizări alături de întreaga familie a țărilor socialiste. Poporul nostru pășește înainte înregimentat în marea armată a constructorilor unei lumi noi, hotărît să apere în întrecere pașnică cauza păcii — așa cum o rostește și Raportul prezentat de N. S. Hrușciov, cu convingerea că pe această cale se va obține victoria, dar și cu vigilența pe care o impune situația internațională actuală.

Lucia DEMETRIUS

Săptămîna

„Acționînd după principiul «după noi potopul», imperialiștii cei mai înverșunați proclamă deschis că intenționează să pună la cale o nouă aventură militară. Pentru a intimida popoarele, ideologii imperialismului încearcă să înrădăcineze o filozofie sui-generis a disperării și deznădejdii. Ei urlă isteric: «Mai bine moartea în capitalism decît viața în comunism».

... Dar imperialiștii încep să aibă tot mai puține posibilități de a-și realiza planurile agresive. Ei se comportă întocmai ca un bătrîn neputincios și lacom, sleit de puteri, cu posibilități fizice slăbite, dar care își păstrează dorințele nesățioase..."

(Din Raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S. prezentat de tovarășul N. S. Hrușciov la cel de-al XXII-lea Congres).

Zborul nu poate fi oprit

S-au scris destul de multe despre modul de viață din S.U.A. Dar toate faptele de mai mare sau de mai mică amploare pălesc în fața a ceea ce s-ar putea numi viitorul Americii văzut din adăposturile antiatomice.

Monopoliștii care speculează isteria războinică au și ei un plan al lor de perspectivă pe următorii 20 de ani. Ei au constituit un nou trust „National Shelter Asociation", care prevede pînă în 1980 construcții antiatomice în valoare de 200 miliarde dolari. Suma e destul de frumușică și speranța de noi profituri nemăsurat de mare.

Pentru ca să se găsească amatori de un asemenea trai pe vătrai într-un adăpost antiatomic, o serie de reviste și ziare dintre cele mai reprezentative ale Americii au dezlănțuit o campanie de reclamă a cărei umor involuntar ar putea fi gustat dacă n-ar fi macabru. Revista „Life" a publicat cîteva schițe care ar vrea să întruchipeze viața viitoare în asemenea adăposturi. Schițele prezentate arată cam așa: persoanele din interiorul adăposturilor se distrează, fac picnicuri sau își omoară timpul cu diferite jocuri, în adăposturi din fundul grădinii sau în hrubele din beton armat dedesubtul bucătăriei. Intr-o altă reclamă a unui adăpost, o fată culcată comod se amuză vorbind la telefon, probabil cu prietenul ei din alt adăpost, punînd la cale o întîlnire de amor, după terminarea „plictisitorului" atac nuclear.

Intr-o altă revistă, „America", un preot iezuit tratează o mult disputată problemă de morală creștină: cum să te comporți față de vecinii care ar dori să împartă cu tine adăpostul pe care, din prevedere, l-ai pregătit pentru familia ta? El trage concluzia că dacă ar fi singur, cetățeanul american ar da dovadă de creștinism „eroic", dîndu-și viața pentru altul; dar, pentru că prima datorie creștinească este să ai grijă față de rude, preotul iezuit recomandă cititorilor revistei „America" să poarte un revolver cu care să tragă în intrușii care ar îndrăzni să pătrundă într-un adăpost străin.

Revista „Life" merge și mai departe și argumentează că la urma urmei, un război nuclear n-ar fi chiar atît de rău, pentru că, într-un asemenea caz, nu vor trebui să moară decît (rețineți expresia consolatoare „decît" a revistei „Life" — în paranteză fie spus, oricît de paradoxal s-ar părea, „life" înseamnă viață) maximum cinci milioane de americani. Că însuși președintele Kennedy a dat o altă cifră, 70 milioane de cetățeni americani, că experții din S.U.A. susțin că de obicei în cursul unei furtuni de foc pe care o provoacă o explozie nucleară totul este nimicit, inclusiv adăposturile împreună cu cei care se amuză în reclamele revistei „Life", toate aceste amănunte n-au importanță pentru acei care s-au transformat în avocații unei cauze monstruoase, foarte puțin convingătoare pentru oamenii simpli din America, că e preferabilă moartea în capitalism decît viața în comunism.

In sfîrșit, pentru a mai da o mostră elocventă pentru culmea cinismului pe care au putut-o atinge profitorii morții atomice, vom relata răspunsul dat de unul din șefii trustului de adăposturi antiatomice la întrebarea: dar dacă hrubele se vor fi dovedit proaste? Răspunsul sună cam așa: „Ce importanță are? Nimeni nu va veni să reclame dacă vreodată ele nu vor funcționa bine!"

Imperialismul vede viitorul popoarelor pe care le asuprește în pivnițe, în hrube, iar pe oameni transformați în șoareci în mijlocul cataclismului nuclear. Comunismul oferă certitudinea omului liber, eliberat de orice teamă și grijă a zilei de mîine, trăind în mijlocul unei înalte civilizații, construind monumente ale științei, tehnicii, artei și culturii, cucerind spațiile siderale, întruchipînd trăsăturile cele mai înaintate a ceea ce e mai profund uman.

Nu stă în puterea orînduirii hrubelor subpămîntene să oprească zborul cosmic al comunismului!

Ion MIHĂILEANU

Un congres epocal

In fața lumii întregi, evoluția celor două sisteme urmează legile firești ale dezvoltării societății omenești. Sistemul socialist atrage tot mai mult interesul și conștiința popoarelor asuprite, le întărește încrederea în ele, hotărîrea lor în lupta pentru eliberare și independență națională, iar forța lui crește necontenit, întărindu-se economicește. El e factorul determinant, acum, în mersul istoriei. Sistemul capitalist, ros de contradicții tot mai grele, de prăbușirea sistemului colonial pe care se sprijină, e incapabil să găsească soluții în marile probleme care frămîntă omenirea.

In acest moment istoric, se ține la Moscova al XXII-lea Congres al P.C.U.S. ale cărui dezbateri vestesc apusul inevitabil al lumii vechi și perspectivele mărețe ale vieții poporului sovietic, ca și ale tuturor popoarelor descătușate de lanțurile seculare, eliberate de prejudecăți, stăpîne pe soarta lor, în era comunismului ce se înfăptuiește sub ochii noștri, cu forțele noastre, în timpul nostru și pentru noi.

Analiza înalt științifică cuprinsă în rapoartele primului secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, N. S. Hrușciov, a dovedit că nimeni și nimic nu mai poate opri făurirea unei lumi în care viața omului să fie cu adevărat fericită.

Dezbaterile acestui congres, care atrag atenția încordată a lumii întregi asupra lor, au avut un larg răsunet în inimile milioanelor de oameni, de pe tot globul pămîntului, mărind încrederea lor în viață, în puterile omului stăpîn pe soarta lui, ridicîndu-l cu tot avîntul la lupta pentru cucerirea acelui viitor luminos la care a visat milenii la rînd omenirea întreagă. Impotriva profețiilor mincinoase ale falșilor savanți, servili apărători ai sacului de aur, încercatul partid al marelui Lenin, împreună cu toate partidele comuniste și muncitorești, într-o unitate deplină, vor conduce popoarele să prefacă visul în realitate.

Aceasta e legea neclintită a progresului.

Impotriva acestei uriașe forțe, ce pot opune puterile întunericului, batjocoritorii de veacuri ai tuturor popoarelor jefuite și umilite în trecut și astăzi încă, cercurile monopoliste care stăpînesc statele imperialiste și care uneltesc cel mai monstruos complot împotriva popoarelor amenințînd cu dezlănțuirea unui război nuclear? Cum ar mai putea ele adormi conștiința popoarelor, cum ar putea ele opri avîntul popoarelor și creșterea puterii sistemului mondial socialist, cum ar putea ele opri pe constructorii comunismului din măreața lor operă?

Astăzi forțele statelor conduse de monopoliști nu mai sînt libere să hotărască procesul istoric urmat de societatea omenească.

Congresul ce se ține acum la Moscova umple de admirație omenirea întreagă. La tribuna lui se înaltă cuvîntul care vestește triumful omului asupra forțelor oarbe ale naturii, fără a mai putea fi împiedecat de dușmanii lui de veacuri.

E triumful omului liber, stăpîn pe soarta lui.

Mihail CRUCEANU

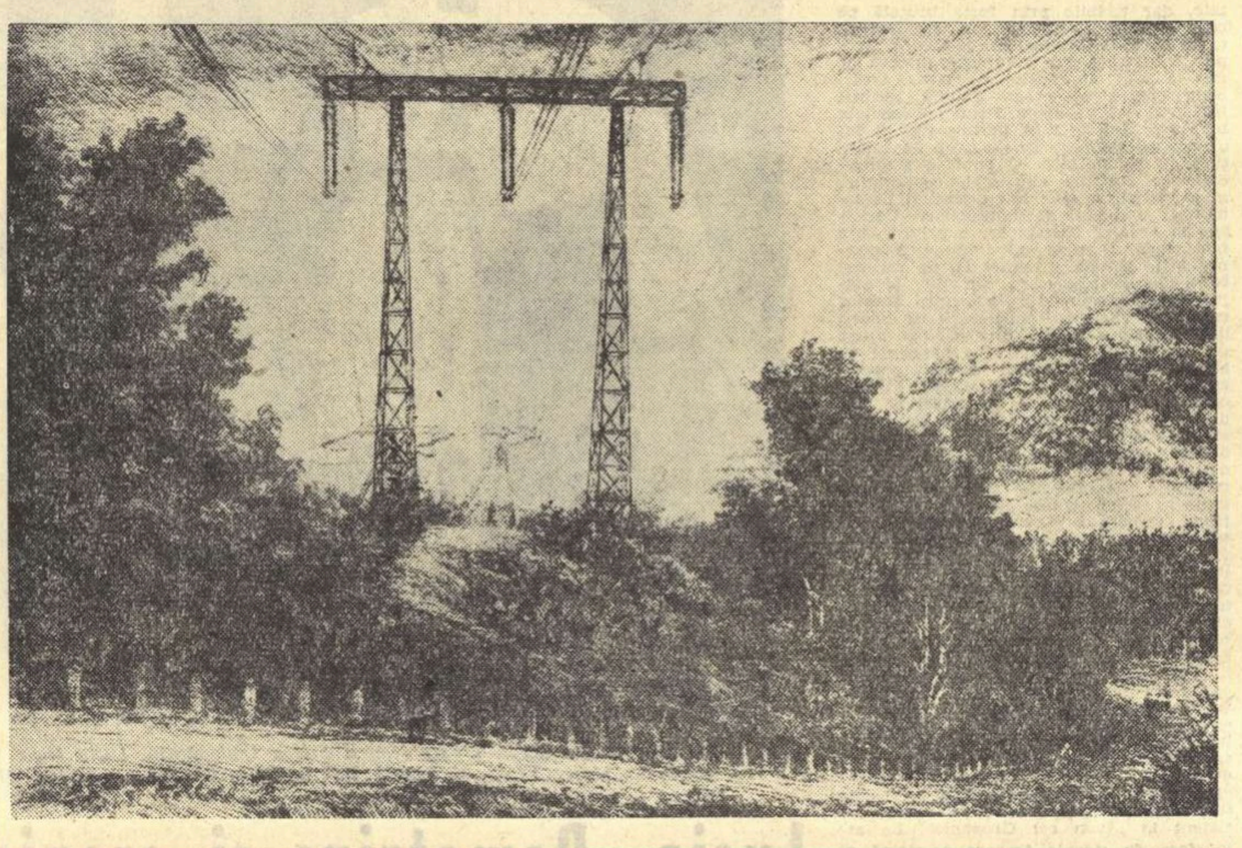

N. G. NIKIFOROV (U.R.S.S.) „Dimineață la Jiguli"

MIHAIL ISAKOVSKI

Recunoștință partidului

Dator în viață pentru toate-ți sînt
Și fără tine drumurile nu-s;
Legat de tine te slăvesc și cînt —
Din anii-mi tineri — stea fără apus!

Ești adevărul, conștiința și dreptatea,
Și-n beznă răsărită, aurora;
Ești pacea, fericirea, libertatea, —
Făgăduința vie-a tuturora

Și nu-i vedenie, nici nu e vis:
Această flacără peste stihii stăpînă,
Ce-n comunism lumina și-a deschis, —
Aprinsă-a fost cu propria-ne mînă.
Eu, fiul tău, sînt mîndru, fericit
Și recunoscător,
Că sînt părtaș, chiar mic, dar neclintit,
Intru destinul tău biruitor!

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

MAXIM RILSKI

Curcubeul

Zac prăvălite secole în straturi:
Sînt anii lungi de peșteră și mit,
Sînt anii risipiți de mult în laturi,
Cînd temelia lumii s-a clădit.

Zac secole în sîngele ce doare,
În cruntă ură și neadevăr,
În munca fără rariște de zare,
În visul fără licărul de cer;

În psalmodia popilor gîngavă
Cu raiul bucuriilor promis.
Zac secole... Și haita lor bolnavă
E-n agonia lupului ucis.

Peste întinderi noul secol suie,
Si mîna muncitorului ne-nfrînt
Ridică bucuriei lui statuie
Palatele asemeni cu un cînt.

În polifonic tunet de șantiere
Crești, secol comunist al meu!
Programul va țîșni în emisfere —
Desfășurat și liber curcubeu.

În romînește de CRISTINA LUCIAN

ALEXANDR PROKOFIEV

Patria sovietică

Etern, etern, în vremurile toate
Te-am păstrat în inimile noastre
O, Patrie,
Mîndrie a popoarelor îngemănate,
Vis alb de cinste și de libertate,
Țară a Sovietelor!

In grelele restriști te apărară,
Fiii tăi demni ai muncii și ai luptei,
Poporul,
Umplut de-o slavă nesfîrșit de mare.
Nepieritoare.

Partid, nedespărțită forță suitoare,
Destin al nostru, drumul tău înalt
Spre orizontul omenirii cald
Ni-i călăuză sigură-n asalt
Și gloria ne-nalță nepieritoare.

În romînește de CEZAR BALTAG

MIHAIL SVETLOV

Chemările lui Lenin

Am trecut numeroasele drumuri și vaduri
visînd la minunea real închegată.
Comunismul ne deschide înalte canaturi,
fericirea să intre cu noi deodată.

Umanitate, poftește! Și pentru că, iată, acum
ai nevoie de gestul puternic, firesc,
pe toți comisarii bolșevici trezește-i din fum
și-mprumută-le chipul sever, bărbătesc.

Numeroase sînt jertfele, nemuritori
cei căzuți în furtuna luptelor drepte.
Oboseala, deși ne-a fost greu deseori,
o lăsăm la intrare, pe trepte.
Umanitate, poftește! Tu, care știi,
și-ai fost adîncul, înălțimea de milenii,
învingătoare neclintită-n bătălii:
Astfel sunau chemările lui Lenin.

În romînește de TUDOR ROTARU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Numărul 10 al revistei „Voprosî literaturî" este consacrat deschiderii celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S.

La rubrica „Pe teme contemporane" sînt inserate articolele lui G. Kunitin „Sub steagul partinității comuniste", N. Șamota „Educația sentimentală" și D. Nikolaev „Cu ce adevăr trăim?..." Tot aici, V. Ozerov publică lucrarea „In luptă pentru om" tratînd despre problemele umanismului socialist în noua etapă de dezvoltare a societății și literaturii sovietice.

Este interesant de asemenea grupajul de declarații făcute de criticii sovietici cu privire la activitatea lor din ultimul timp, publicat sub titlul general: „De la Congresul XX la Congresul XXII".

Ziua Poeziei — Moscova, 8 octombrie 1961. In piața Maiakovski sute de tineri și tinere întîmpinau cu interes pe autorii consacrați și pe poeții tineri; recitau pe de rost versurile marelui Maiakovski.

Ziua Poeziei a devenit o rodnică tradiție a vieții literare sovietice, demonstrînd creșterea nivelului spiritual al cititorilor sovietici, marele lor interes manifestat față de literatura contemporană. Faptul că în anul acesta Ziua Poeziei a avut loc în preajma Congresului XXII al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice îi conferă semnificația unui raport al poeților în fața Partidului și în fața cititorilor lor.

O inițiativă prețioasă a constituit-o editarea unei culegeri — „Ziua peziei", cuprinzînd atît versurile poeților consacrați ca A. Prokofiev și M. Aligher, Ilia Selvinski și Dolmatovski, cît și ale lui Evtușenko sau ale lui Alexandr Gatov sau Piotr Semuinia.

Franța

Pentru sezonul de toamnă, în fruntea listei de noi apariții, editura Julliard anunță: „Pe Donul liniștit" de Șolohov și „Viii și morții" de Simonov.

O nouă revistă apărută la Paris — „Partisans" — publică articolul lui Vercors „Sîntem partizani", un text de Raul Castro „Calea cubană spre socialism", proză de Danilo Dolci și un mănunchi de documente sub titlul „Generația algeriană".

R. D. Germană

Publicată de editura „Aufbau Verlag" cartea „Willy Bredel — Documente din viața lui", a fost întîmpinată cu un mare interes de cititori.

Volumul cuprinde numeroase materiale, înfățișînd viața și creația lui Bredel, inclusiv schița autobiografică „Cum am devenit scriitor", textul cuvîntării la Primul Congres al scriitorilor sovietici din 1934, corespondente cu Johannes Becher, Lion Feuchtwanger, Oskar Maria Graf, Friederich Wolf, Romain Rolland și cu alți oameni de cultură.

In paginile volumului cititorul va găsi documente emoționante din timpul luptei antifasciste din Spania, unde Willy Bredel a fost comisarul batalionului „Thälmann" precum și numeroase scrieri din perioada participării scriitorului la lupta împotriva fascismului în cursul celui de al doilea război mondial. Printre acestea sînt textul cuvîntărilor lui Willy Bredel la posturile de radio Moscova, la postul de radio al frontului de la Stalingrad, precum și manifestele scrise de el pentru Comitetul național „Germania liberă".

Anglia

Acum, cînd continentul african înlătură ultimele cătușe ale colonialismului, editura engleză „Faber" a găsit de cuviință să publice o carte despre... avantajele sistemului sclavagist!

Autorul volumului „Drumul spre Harper's Ferry", un oarecare Furnace, declară că Africa, la drept vorbind, n-a fost niciodată un rai și de aceea lucrurile nu trebuiesc prezentate în așa fel încît să reiasă că negutătorii de sclavi au înrăutățit situația negrilor. După Furnace, în sudul S.U.A., negrii n-au trăit tocmai rău, iar albii aveau față de ei „o comportare bună" (!). Săgețile autorului sînt îndreptate mai ales împotriva aboliționiștilor care cereau desființarea sclaviei. „Bandiții" „dușmani ai societății", „turburători ai liniștii" — iată numai cîteva în epitetele cu care îi tratează autorul.

„Drumul spre Harper's Ferry" este un drum îndărăt, spre timpurile sumbre ale colonialismului.

R. P. Bulgaria

In lupta grea împotriva dictaturii fasciste au căzut eroic mulți oameni de cultură ai Bulgariei.

Editura Uniunii Scriitorilor din Bulgaria și-a asumat sarcina de a aduna și edita o serie de culegeri cuprinzînd lucrările cele mai valoroase ale acestor scriitori, sub titlul comun „Scriitori căzuți în lupta împotriva fascismului". A și ieșit de sub tipar primul volum care cuprinde operele alese a 16 scriitori ca N. Vapțarov, Marko Anghelov, Simion Velcev.

REVISTA presei străine

„Sistemul socialist va repurta victoria"

In fața unui zgîrie-nori de pe Times square se află unul din cele cîteva chioșcuri de ziare din New York unde se vînd jurnale și reviste care apar în 485 orașe din S.U.A. Toate aceste ziare, de diferite formate și cu diferite denumiri au apărut în aceste ultime zile cu titluri uriașe pe întreaga pagină a întîia: „Hrușciov a spus...".

Dar ce a spus N. S. Hrușciov? Iată întrebarea pe care și-au pus-o locuitorii planetei noastre încă din primele ore ale Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. Răspunzînd acestui interes ziarele și agențiile de presă din întreaga lume au stabilit adevărate recorduri în transmiterea știrilor din Moscova. Presați de cererile spectatorilor numeroase posturi de televiziune din Statele Unite și-au întrerupt emisiunea din 15 în 15 minute iar radio Paris din oră în oră pentru a transmite „fleschurile" corespondenților lor, direct din Sala Congresului. Și aceasta nu este o întîmplare. In aceste zile pulsul omenirii se simte la Moscova — cum remarca un ziar francez.

Să cităm doar cîteva din miile de titluri ale articolelor închinate Congresului, de la ziarele țărilor socialiste și pînă la cotidianele burgheze din Apus: „La orizontul Moscovei, zorile comunismului" („Nepszabadsag" — Budapesta); „Remarcabilă operă a marxism-leninismului creator" („Rabotnicesco Delo" — Sofia); „Sistemul socialist va repurta victoria asupra capitalismului" („Avangard" — Rangoon); „Comunismul va triumfa în a doua jumătate a secolului XX" („Al-Anvar" — Beirut); „Un plan măreț și îndrăzneț" („Ethnicos Kiriz" — Atena); „Un pas spectaculos spre destindere", („Figaro" — Paris); „Hrușciov declară: „Războiul nu este inevitabil" („Evening Standard" — Londra); „Una din cele mai importante întîlniri politice din lumea contemporană" („News Week" — New York).

Dorința de a cunoaște în amănunțime și în mod cît mai operativ rapoartele prezentate de N. S. Hrușciov, cuvîntările delegaților și ale fruntașilor mișcării comuniste mondiale, izvorăște din uriașa influență pe care lucrările Congresului o exercită în toate domeniile vieții internaționale. Astfel importantul ziar cuban „Revolucion" scrie într-un articol redacțional: „Raportul primului ministru Nikita Hrușciov rostit la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. este unul din documentele fundamentale ale secolului nostru. Fiecare capitol al raportului va fi studiat minuțios de revoluționarii din întreaga lume. Raportul lui Hrușciov reprezintă o măreață forță însuflețitoare în lupta popoarelor pentru pace și un viitor mai bun". Aceleași aprecieri pot fi întîlnite în presă și în declarațiile unor fruntași ai opiniei publice din India, Indonezia, Ghana, Guineea și alte țări pentru care experiența Uniunii Sovietice reprezintă un îndreptar în rezolvarea problemei căii pe care trebuie s-o urmeze în viitor: calea capitalismului însoțită de noi suferințe și jertfe sau calea dezvoltării necapitaliste care în ultimă analiză trebuie să le ducă la socialism, viitorul luminos al întregii omeniri. Unul dintre reprezentanții de frunte ai partidului lui Nehru, V. B. Raju a declarat: „Uniunea Sovietică este un mare prieten al popoarelor care luptă pentru eliberarea națională, pentru desființarea robiei coloniale".

În fața influenței pe care Congresul P.C.U.S. o exercită încă din primele zile ale lucrărilor sale, propaganda imperialistă este de-a dreptul alarmată. „Priviți lumea — exclamă cu îngrijorare cunoscuta revistă americană „United States News and World Report" — și veți fi uimiți de un fapt: Hrușciov fără război ține în mîinile lui inițiativa și obține mereu noi victorii... Cu alte cuvinte evenimentele evoluează în mod sigur împotriva Statelor Unite și occidentului". Lamentarea ziaristului american este de înțeles. Cît despre idei, după cum scria revista „Life" „lumea liberă (citește „lagărul imperialist") nu poate captiva mințile oamenilor". Și la aceasta nu-i pot ajuta nici măcar niște specialiști în măcinat vorbe cum sînt leaderii socialiști de dreapta care alarmați și ei de ecoul Congresului s-au întrunit marți la Roma în cadrul Congresului internaționalei socialiste. Dar cîte rînduri au consacrat chiar ziarele burgheze programelor recent publicate de partidele social-democrate din Franța, Austria, Suedia și alte țări din Europa occidentală sau programelor partidelor laburist și conservator din Anglia care și-au ținut recent congresele? Aceasta în timp ce „New York Times" și alte ziare burgheze au publicat în întregime programul P.C.U.S.

Popoarele din întreaga lume cred în realitatea programelor și planurilor elaborate de comuniștii din Uniunea Sovietică. P.C.U.S. și-a elaborat un nou program pentru că cel dinainte a fost în întregime îndeplinit. Iar cît privește viitorul iată ce scrie chiar „Christian Science Monitor" din Boston: „Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist se transformă într-o demonstrație de forță fără precedent bazată pe cea mai strălucită superioritate în domeniul dezvoltării industriei și tehnicei". Este tocmai ceea ce sublinia în istoricul său raport N. S. Hrușciov care spunea că „SOCIALISMUL A SILIT LUMEA CAPITALISTĂ SĂ BATĂ ÎN RETRAGERE ÎN SFERA HOTĂRÎTOARE A ACTIVITĂȚII — SFERA PRODUCȚIEI MATERIALE". Raportîndu-ne la limbajul sportiv am putea spune că imperialismul a fost învins pe propriul său teren.

Succesele economice ale Uniunii Sovietice reprezintă și o gravă înfrîngere morală pentru capitalism. Această idee o exprimă și cunoscutul economist american Hoffding care scrie: „Hrușciov are motive temeinice să fie mulțumit de ritmul cu care programul său industrial susține politica sovietică cu mijloace materiale, permițîndu-i să ajungă la ceea ce prevede marxism-leninismul".

Măreața forță de atracție a acestor idei rezidă și în faptul că ele afirmă principiile umanismului comunist, ideile păcii și ale colaborării între popoare. Ideea leninistă a coexistenței pașnice este prezentă în fiecare luare de poziție la Congres. „Raportul lui N. S. Hrușciov este un adevărat manifest al păcii, scrie ziarul grec „Nea". Piatra unghiulară a politicii noastre externe este coexistența pașnică, spune Moscova. Același lucru trebuie să-l facă și puterile occidentale". Pînă și unul dintre conducătorii de dreapta ai Partidului laburist, lordul Attlee, recent întors de la Moscova, a declarat că „N. S. Hrușciov a prezentat la Congresul P.C.U.S. un raport încurajator. Cuvîntarea lui Hrușciov cuprinde multe speranțe și promisiuni". Este de ajuns să ne referim la modul în care a fost abordată la Congres problema germană. În raportul său N. S. Hrușciov a arătat din nou că Uniunea Sovietică este gata să ducă tratative în această problemă în cazul cînd puterile occidentale vor manifesta dorința de a o reglementa. „Chestiunea termenelor semnării tratatului de pace cu Germania nu va mai avea atîta importanță, nu vom mai insista atunci ca tratatul de pace să fie semnat în mod obligator pînă la 31 decembrie 1961". Ce duș rece, în special pentru Adenauer, care și-a construit întreaga politică pe ațîțarea isteriei politicii războinice. În legătură cu aceasta ziarul proguvernamental italian „Il Giorno" scria încă din prima zi a Congresului că poziția Uniunii Sovietice în problema germană „constituie un pas bun înainte și un semn aducător de speranțe". Nu este de mirare că ultimele zile cunosc o accentuare a fricțiunilor interoccidentale chiar și în problema formei pe care trebuie s-o ia consultările între S.U.A., Franța, Anglia și Germania occidentală. De altfel nici pînă la ora cînd scriem aceste rînduri, noul guvern vest-german nu este încă format, deși a trecut o lună de la alegeri.

Și în timp ce la Moscova se scrie un nou capitol al istoriei universale care exprimă forța și coeziunea lagărului socialist în frunte cu Uniunea Sovietică, în apus A. Eden, fost prim-ministru al Angliei declara la o întrunire publică: „Lumea liberă se află în derută". Iar într-o carte apărută la Washington sub titlul „Strategia păcii" se spune: „Singura noastră strategie mare este cursa înarmărilor și războiul rece". Autorul cărții: John Kennedy, președintele S.U.A. De aceea popoarele resping politica urei, a războiului și a sărăciei practicate de imperialism și salută Programul P.C.U.S. ca o imensă fereastră prin care se poate privi viitorul luminos, foarte apropiat, al omenirii.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

Bib Reg

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 45 (399)
joi 2 noiembrie 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.
8 pagini 50 bani

TRĂIASCĂ a 44-a ANIVERSARE A MARII REVOLUȚII SOCIALISTE DIN OCTOMBRIE!

Ziua nemuritoare

...In ziua aceea, printre porțile date în lături au țîșnit nu doar miile și miile de oameni-flăcări, surprinși de ochii aparatelor de fotografiat, și pe care-i vedem, azi, în mii și mii de tablouri și de fotografii, alergînd, împinși de vîntul victoriei. Nu erau numai oamenii aceia, vizibili, care năvăleau pe porțile Palatului de Iarnă. Milioane de oameni, din toate epocile, sfărîmau, odată cu ei, porțile Palatului de Iarnă. Oameni în zdrențe și oameni în vestminte ciudate, sclavi cu spetele cocoșate de muncile pentru înălțarea piramidelor, făpturi purtînd la umeri un fel de aripi de lemn, și care nu puteau să fie decît cei 6000 de robi răsculați și răstigniți de Crassus acum mai bine de două mii de ani. Saint-Just, alături de palele și mîndrele chipuri ale decembriștilor, Horia purtîndu-și cumplita roată alături de Doja cu tiara de fier înroșit, revoluționarii pieriți în bezna Petropavlovskului, toți cei ce-au luptat, au suferit și au pierit luptînd împotriva nedreptății, toți chinuiții, toți iluminații și obidiții, toată nevinovăția lumii, în sfîrșit victorioasă. In sfîrșit victorioasă, și pentru totdeauna victorioasă....

...Era o zi: 7 Noiembrie; însă în ea puteai auzi tumultul de oceane al mileniilor.

Avem fericirea de a fi fost contemporani acelei zile, care este, fără îndoială, crugul tuturor zilelor rotite, de la începutul începutului și pînă azi. Avem fericirea de a fi contemporani aniversării acelei zile, minunată întru toate.

Au fost, și mai sînt, însă, creaturi, care au refuzat și refuză să recunoască iminentul sfîrșit al nopții pe fața întregului pămînt; creaturi, care și-au imaginat și-și imaginează că 7 Noiembrie e doar o zi, și nu sentința fără drept de apel a mileniilor duse și a viitorului.

Omenirea a făcut de atunci nu doar un pas înainte, ci vreo cîțiva în plus: pasul de la pămînt la stele; pasul de la drumul robilor pămînteni la Calea robilor astrală.

Dînd în lături porțile Palatului de Iarnă, sovieticii au înregistrat triumful omului istoric asupra omului ținut de stăpînii de sclavi în noaptea preistoriei. Triumful istoriei în marș împotriva anacronismului.

Forța, de nemăsurat cu mijloace omenești, a zilei de 7 Noiembrie, stă în faptul că ea înfățișează triumful nu unui popor doar, și nu doar al unei societăți, ci triumful Omului asupra Fiarei, a Zilei asupra Nopții: triumful umanității prezente, a celei viitoare, triumful Memoriei Umanității.

In fața unei asemenea forțe nici o poartă din lume nu putea să reziste. Și nu va rezista.

Eugen JEBELEANU

POARTA DE AUR A ISTORIEI

Cu inima plină de nemărginită bucurie și de îndreptățită mîndrie, poporul nostru sărbătorește — alături de marele popor sovietic, care a început cu uriaș avînt construcția desfășurată a comunismului, alături de celelalte popoare frățești care construiesc socialismul, ori îi desăvîrșesc construcția, alături de toate mințile înaintate ale lumii — a 44-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Deși faptele importante petrecute în acești 44 de ani în istoria Uniunii Sovietice și în istoria propriei noastre țări sînt bine cunoscute, socotim că nu strică să amintim, măcar cîteva dintre ele, fie și în fugă.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie s-a desfășurat și a biruit sub steagul nemuritor al lui Marx și al lui Lenin. Bucuria victoriei obținute de ostașii Revoluției, conduși de vechiul partid al bolșevicilor, a zguduit din temelii și a dus la prăbușire și la nimicire asprul și nedreptul regim țarist care nu mai putea fi suportat de popor. Bolșevicilor li s-au alăturat din prima clipă mari mase de soldați care erau sătui de război, mari mase muncitorești și o parte însemnată a sărăcimii satelor. Popoarele care trăiseră în Rusia țaristă, exploatate și asuprite, lipsite de drepturi și libertăți, ca într-o vastă închisoare, au văzut în noul stat marxist-leninist care abia luase ființă, și care era primul stat din istoria lumii ce-și propunea schimbarea vieții oamenilor și a rînduielilor prin construirea societății socialiste, statul lor, al muncitorilor, al țăranilor, al intelectualilor progresiști devotați cauzei oamenilor de jos, devotați cauzei pentru care, și pînă atunci, luptaseră bolșevicii. Ele au sprijinit noul stat, au crezut în trăinicia și în viitorul lui, l-au ajutat să-și doboare dușmanii dinlăuntru și din afară, au trudit și au dat jertfe pentru creșterea și consolidarea lui. Popoarele fostei Rusii țariste doreau pacea, iar Lenin a semnat decretul păcii și a chemat toate popoarele de pe glob, și mai ales pe cele care se aflau încleștate într-un război sîngeros și pustiitor care dura de cîțiva ani, — la pace. Popoarele fostei Rusii țariste doreau o viață nouă, lipsită de exploatare și de asuprire, mai dreaptă și mai bună. Lozincile revoluționare lansate de încercatul partid al bolșevicilor chemau popoarele să lupte și să muncească pentru ca această viață nouă, visată și rîvnită de milioane și milioane de oameni, să fie înfăptuită. Cui n-a plăcut Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și cine a încercat să-i întunece victoria, să-i răpească cuceririle și să-i ucidă viitorul? Marea Revoluție Socialistă din Octombrie n-a plăcut nobilimii și burgheziei căreia i se luase puterea de către noul stat al oamenilor muncii. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie n-a plăcut nici statelor capitaliste și imperialiste. S-a organizat atunci de către aceste forțe lupta pe viață și pe moarte cu tînărul stat sovietic. Reacțiunea internă, larg ajutată din afară, a ridicat armele. Japonia și Statele Unite ale Americii, Anglia și Franța, boierimea poloneză au intervenit. În Nord și în Sud, în Apus și în Răsăritul îndepărtat, armate străine, bine hrănite și bine echipate, conduse de ofițeri meșteri în arta războiului, vestiți prin neomenia și cruzimea lor, au invadat teritoriul abia născutului stat sovietic. Presa burgheză de pretutindeni s-a năpustit și ea asupra Rusiei Sovietice. Armatele intervenționiste au nădăjduit să-i înfrîngă pe bolșevici și să-i sfărîme pe toți cei care luptau alături de bolșevici, sub conducerea partidului bolșevicilor. Presa burgheză proorocea înfrîngerea bolșevicilor și dădea ca sigură prăbușirea puterii noi și reîntoarcerea țarilor pe tronul lor de aur. Dar armatele intervenționiste au fost și ele lichidate în Nord și în Sud, în Apus și în Răsăritul îndepărtat. Pînă la urmă jalnicele lor rămășițe au fost nevoite să-și ia tălpășița. Forța materială și morală a noului stat, la conducerea căruia se aflau comuniștii în frunte cu marele Lenin, începea să se vadă. În timp ce jalnicele rămășițe ale armatelor intervenționiste își lingeau rănile și mulțumeau domnului din ceruri că au scăpat cu viața, presa burgheză și oameni politici cu mare faimă continuau să facă proorociri. Și cum sunau aceste proorociri? Iată:

„Noul regim din Rusia se va prăbuși, dacă nu anul acesta, cel mai tîrziu la anul".

Dar regimul sovietic nu s-a prăbușit.

„Într-o țară fără industrie ca Rusia Sovietică, nimeni nu va putea construi socialismul".

Dar rușii, sub conducerea partidului lor, și-au creat o industrie grea și o industrie ușoară.

„In Rusia Sovietică țărănimea e legată, prin tradiție, de pămînt. Comuniștii nu vor putea porni la colectivizarea agriculturii iar dacă vor încerca vor pierde puterea".

Dar comuniștii au socializat agricultura și — minunea minunilor — puterea n-au pierdut-o.

„Cum să se construiască socialismul într-o țară în care majoritatea populației nu știe carte?"

Comuniștii i-au învățat pe oameni carte. Au stîrpit din rădăcini analfabetismul care, și pînă acum, există încă în multe state capitaliste.

„Dar comuniștii n-au la îndemînă cadre de oameni de știință, n-au tehnicieni. Cum or să progreseze!"

Uite, au progresat. Cum? Oamenii de știință și tehnicienii care au aderat la Revoluție au pregătit cadre noi alegînd tineri înzestrați din marea și harnica masă de oameni ai muncii. Ba încă au progresat în așa măsură, încît astăzi știința și tehnica lor sînt fruntașe în lume. Cele mai mari și mai moderne fabrici și uzine de pe glob se află în Uniunea Sovietică, nu în statele capitaliste. Oamenii de știință și tehnicienii sovietici au aruncat cei dintîi sateliți artificiali în spațiu, ei au trimis, primii, fanionul lor în Lună și tot ei au pregătit, primii, călătoriile prin cosmos ale lui Gagarin și Titov.

Prin țesătura de minciuni, de insulte și de calomnii a politicienilor burghezi și a presei lor, adevărul despre Uniunea Sovietică s-a răspîndit greu pe suprafața planetei, dar, pînă la urmă, s-a răspîndit. Se știa că Uniunea Sovietică a devenit între timp un stat puternic, că regimul sovietic s-a consolidat, că poporul sprijină acest regim și că acest prim stat construit pe temeiul principiilor marxist-leniniste este de neînvins. Totuși s-au găsit destui oameni de stat în țările capitaliste care s-au gîndit că n-ar fi rău să încerce, cum

Zaharia STANCU

(Continuare în pag. 2)

MAIAKOVSKI

Revoluția, cronică poetică

(fragment)

Cetățeni!
Milenarul „ieri" e pe targă.
Azi descuiem temeliile tainei.
Azi,
noi refacem viața întreagă
pînă la ultimul nasture-al hainei...

Pretutindeni —
flăcări se-nalță, coboară,
se-nalță din nou, în ploi de scîntei.
Fac semne Rusiei
orizonturi de pară,
lumea-i trimite chemările ei.

Nouă
ne sînt
dragi semințiile pămîntului, toate:
frați
de la strunguri,
din birouri,
din mine,
sîntem
soldații
unei singure-armate,
ai vieții de mîine.

Și orbita planetelor
Și puterea statală
de voințele noastre-or să știe.
Sînt ale noastre
văzduh
și pămînt.
Și nu vom lăsa
să mai sfîșie
pămînturi,
văzduhuri,
pe nimeni —
nicicînd.

Ce ură ne-mparte-n călăi și roboți?
Cine ne-mpinge-n măcel și dezastru?
Ori poate că
soarele
n-ajunge la toți?
Ori poate la alții e-un cer mai albastru

Nu lașitatea rînjind la omor,
nu lacoma rînză urlînd grosolană —
cuvinte de tunet se-aud în popor:
„Cred
în măreția umană!..."

1917

În romînește de CICERONE THEODORESCU

Omul creator

De la strigătul lui Satin din „Azilul de noapte": „Nu jigniți omul!" și pînă la ecoul amplu al devizei: „Totul pentru om, totul pentru binele omului" *a fost parcurs drumul istoric de la apelurile patetice ale umanismului progresist la forța umanismului socialist victorios. Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. a făcut bilanțul emoționant al acestui itinerar de lupte și succese care a condus la momentul suprem al proclamării Programului înfăptuirii comunismului.*

În lumina acestui Program apare mai limpede imaginea omului nou, pe care istoria pămîntului l-a așteptat veacuri și milenii, visîndu-l cu o neostenită febră. Acest om trăiește azi firesc și senin într-o lume care l-a plămădit, dar pe care, la rîndul său, a plămădit-o. El citește cu interes în cărțile scriitorilor mai vechi despre existența tristă a „oamenilor de prisos" și deplînge soarta „umiliților și obidiților" care au trăit în alte timpuri sau care trăiesc azi în țări care se mai află în spasmele unei orînduiri anacronice. În ceea ce-l privește, omul epocii construirii comunismului se află dezlegat de vechile dileme care osîndeau umanitatea la opoziția tragică dintre individ și societate. Călăuzită de filozofia marxist-leninistă, clasa muncitoare a descifrat de mult resorturile social-economice ale acestei opoziții și punînd capăt pe a treia parte a globului maladiei exploatării omului de către om a dat rezolvarea exactă a problemei. Gîndirea înaintată a erei noastre a ajuns la soluționarea diferendului dintre individ și societate, refuzînd să accepte obsesia individualismului și așezînd problema în datele ei precise, în lumina luptei de clasă. Tradusă în termeni științifici tragedia individului aflat în dezacord cu societatea s-a dovedit a fi generată de esența antiumană a orînduirilor întemeiate pe legea sălbatică a exploatării. Revoluția socialistă a tăiat nodul gordian al acestei probleme blestemate, eliberînd omul muncitor *de oprimare și creînd condițiile reconcilierii sale cu societatea, devenită colectivitatea umană eliberată.*

In mersul construirii noii vieți se produce o apropiere mereu mai marcată și ștergerea oricăror nume ale străvechiului proces dintre individ și societate, ajungîndu-se, așa cum a arătat tovarășul N. S. Hrușciov în Raportul „Cu privire la Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice" *la* „armonia dintre individ și societate pe baza îmbinării organice a intereselor personale cu cele obștești". *Eroii lui Ibsen obsedați la finele ultimului secol și în pragul acestui veac de raporturile dureroase dintre om și societate primesc în prespectiva gîndirii comuniste nu numai diagnosticul melancoliei lor mizantropice ci și remediul bolii. În ambianța tonică a moralității socialiste, Brand nu trebuie să se mai retragă în singurătăți alpine, personalitatea Norei nu mai poate fi îngenunchiată, iar Otto Stockman n-are cum să mai confunde minoritatea conservatoare burgheză cu procentul majoritar al omenirii, după ce a asistat la ridicarea și afirmarea impresionantelor majorități muncitoare care au schimbat fața lumii.*

Educația comunistă proprie climatului moral al societății eliberate de capitalism asigură dezvoltarea multilaterală și fără precedent, a personalității, domnia deplină și neștirbită a omului. A omului? Da, a omului care îndeplinind mandatul generațiilor anterioare a izbutit să înfăptuiască vechile visuri urcînd treptele perfecționării morale. Cunoașterea legilor obiective ale realității și capacitatea de a le dirija așează astfel în centrul umanismului socialist nu imaginea palidă a individului împresurat de temeri și obsesii ci statura masivă a omului creator, *legat prin mii de fibre de colectivitate. Îndrăgostit de viață, omul comunist practică un umanism activ, ostil dușmanilor omenirii și străin mizericordiei umanitariste. În vreme ce filozofia burgheză contemporană se lamentează pe marginea condiției umane (existențialistul creștin Gabriel Marcel își închină, chiar, opera sa dramatică morților — fără de care lumea i se pare „de neîocuit") constructorul lumii noi cugetă la căile de supunere a tuturor legilor existenței, îndeplinindu-și cu modestie și hotărîre sarcina luării depline în stăpînire a destinului, pe care-l contemplă eliberat de spaima ignoranței. Acesta este eroul timpurilor noastre cu o trăire interioară neasemuit de complexă, cu o înaltă conștiință cetățenească, posesor al unei personalități distincte și fermecătoare, conjugată firesc în armonia vieții sociale. El a devenit cu adevărat nu numai creatorul bunurilor materiale, ci așa cum l-a văzut Gorki și izvorul întregii creații spirituale a vremii.*

Iată de ce arta realismului socialist ne apare legată indisolubil de viața omului nou, în afara căruia problemele contemporaneității își pierd înțelesul, iar realitatea suflul ei viu. Ca și persona-

V. MÎNDRA

(Continuare în pag. 6)

Comunismul, visul maselor muncitoare

Cîndva, comunismul nu era decît un vis de aur, frumos și strălucitor — dar îndepărtat, al omenirii muncitoare, un vis care întruchipa năzuințele de veacuri ale tuturor asupriților lumii, ale tuturor flămînzilor și oropsiților vieții către o orînduire socială desăvîrșită. Mai apoi, el umbla ca o stafie prin Europa și așezările lumii capitaliste l-au simțit în coastă ca pe un vînt de gheață. Astăzi, comunismul a devenit o realitate vie care încălzește inimile a milioane și milioane de oameni, „cea mai mare forță a contemporaneității, o societate care se făurește pe vaste întinderi ale globului pămîntesc".

Masele muncitoare din toate timpurile au năzuit spre o societate fără clase, spre lichidarea exploatării, oamenii să fie pe deplin egali, să se bucure de libertate, să aibă asigurate viața, munca, pacea, bunăstarea și fericirea. Comunismul corespunde întru totul acestor năzuințe ale lor — idee atît de des subliniată în luările la cuvînt la cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. „Comunismul, — se spune de asemeni în Programul P.C.U.S., — este o orînduire socială fără clase, în care mijloacele de producție sînt proprietate unică a întregului popor, în care există o deplină egalitate socială a tuturor membrilor societății, în care, paralel cu dezvoltarea multilaterală a oamenilor, vor crește și forțele de producție pe baza științei și tehnicii în deplină dezvoltare, și în care toate izvoarele avuției sociale vor țîșni impetuos, din plin, și se va înfăptui mărețul principiu „de la fiecare — după capacități, fiecăruia — după nevoi".

Idealul maselor muncitoare, al tuturor oamenilor simpli, corespunde astfel cu idealul comunist. Și tocmai în aceasta constă uriașa forță mobilizatoare și transformatoare a comunismului, faptul că el a devenit steagul de luptă al tuturor oamenilor muncii de pe pămînt, expresia năzuințelor lor pentru o viață liberă, mai bună și fericită. Masele muncitoare au făurit în toate timpurile istoria lor, a societății; dar înainte de apariția comunismului ca știință și întruchiparea lui în realitatea lumii noastre, au făcut aceasta în mod spontan. Astăzi, masele muncitoare înarmate cu ideile comunismului duc o activitate organizată și pe deplin fundamentată științific, își făuresc în mod conștient destinul, istoria. Ideile marxism-leninismului au devenit astfel o puternică forță materială care conduc și prefac lumea. Și pe măsură ce aceste idei nobile și nemuritoare pun stăpînire pe mase din ce în ce mai largi și se realizează în practica

Aurel MIHALE

(Continuare în pag. 2)

M. MUHIN (U.R.S.S.) „Anul 1917"

CRONICA LITERARA

VERONICA PORUMBACU

Diminețile simple

Dintr-o discuție literară, cineva (cînd se încerca tocmai o definire a lirismului feminin) își exprima, mai mult cu încăpățînare decît cu instransigență, părerea că „n-are importanță dacă o poezie e feminină sau nu; ceea ce mă interesează e ca poezia să fie izbutită". Ca și cînd între cei doi termeni ar exista o incompatibilitate de ordin fundamental! Un asemenea punct de vedere — explicit sau implicit — relevă o anume primitivitate a criteriilor critice, o confuzie de planuri estetice a cărei consecință e, în ultimă instanță, o confuzie de valori. Arta este dialog și în măsura în care sîntem obligați să ținem seama de obiectul lui, trebuie să ținem seama și de subiectul care se exprimă, de structura acestuia. A vorbi despre opera unei poete ignorînd sensurile feminității care se dezvăluie prin ea ar fi o eroare netăgăduită.

De-a lungul secolelor expresia poetică a sufletului feminin s-a îmbogățit — în cadrul unor coordonate specifice — cu nenumărate nuanțe și valori inedite. Legată încă de la început de eros (cu atît mai mult cu cît femeii, zonele de activitate ale existenței sociale îi erau inaccesibile), lirica feminină înregistrează cu timpul o amplă deschidere față de lume și față de marile ei probleme. Se cristalizează, într-un fel, o viziune feminină asupra realității, în care impresionează puterea de concretizare senzorială; elanul de dragoste, ca un duh care însuflețește lucrurile, se împlinește — în epocile mai noi — cu expresia suavă dar și patetică a sentimentului maternității. Instinctul de dăruire în dragoste se asociază, în ansamblul poeziei feminine, cu instinctul matern de apărare a copilăriei, de protecție (prin extindere) a tot ceea ce e fragil, gingaș. Accentele de luptă, decise și clare, care se identifică în lirica feminină contemporană de pretutindeni (nu ne referim, bineînțeles, la poetele integrate diverselor curente decadente) sînt intim legate de manifestările sentimentului matern.

Ar fi, desigur, deosebit de interesantă o cercetare mai îndeaproape a destinului feminin — așa cum se mărturisește el liric — în orînduirea socialistă. Un prilej de a fixa cîteva caracteristici în acest sens ni-l oferă și ultimul volum al Veronicăi Porumbacu — „Diminețile simple". Primul ciclu, „Case fără trecut", în ciuda unor inegalități de ordin artistic, abordează în chip semnificativ o temă ca aceea a vieții intime, de familie, în zilele noastre. Trebuie relevat mai întîi faptul că nu avem aici de-aface cu o poezie **intimistă** (altădată intimismul era un refugiu, un mod de evaziune), ci **cu o poezie a intimității deschise** spre exterior, spre efervescența realității socialiste. Un „Colocviu" cu anii trecuți relevă femeia în postura activă a constructorului: **„Umbra cu anii mai tineri vorbea / în zid, lîngă perina mea. / — Sînt anul în care săpai la fundații (...) — Sînt anul în care mîna ta / așeza cărămizi / — pămînt ars din pămîntul acesta ars, umilit, renăscut... / — Sîntem anii de început... / Trecătorii nu ne luau în seamă, grăbiți, / poate creștetul nostru nu le ajungea la înălțimea călcîielor, / dar privirea ca iedera îmbrățișa viitorii stîlpi de beton / pînă la etajul unu, ori șase, ori nouă / în casa cea nouă"**. Ceea ce nu înseamnă că femeia își pierde rolul firesc de a organiza, cu o știință a delicateții înăscută, spațiul casnic, de a face „din casă — cămin". Lirismul își extrage seva din notația simplă, nepretențioasă, a faptului diurn, din descrierea emoționată a unui interior în care obiectele cele mai banale sînt înfrumusețate de prezența omului, de atmosfera de armonie familială: **„Așa mă trezesc mereu / între noapte și zi, / și pereții albi se trezesc odată cu mine, / și fotografia noastră în culori tremurate, la nuntă, / și poza dintii cu lalele înrămate naiv, / și primul tablou în cărbune a cărui intrare / am pregătit-o îndelung și festiv. / Așa mă trezesc mereu în noapte și zi / și privesc curioasă ungherele casei, / dăruind tuturora o altă nuanță, mai aproape de suflet"**. Poeta care vorbea odată de noul sens al intimității nu elimină, din viziunea ei lirică, o confruntare esențială (cam convențional realizată uneori) între trecut și prezent; liniștea domestică, relațiile familiale bazate pe o caldă și calmă afectivitate, au devenit posibile numai datorită muncii constructive a oamenilor eliberați prin socialism. Sentimentul de împlinire, elogiul bucuriilor simple (văzute ca realitate și nu ca **deziderat**, cu nostalgie, în felul poeziei intimiste de altădată), solidaritatea în viața de familie, sînt direcțiile semnificative care o solicită pe poetă. Feminitatea se realizează în toate valențele ei. Cum remarca și G. Călinescu, într-o „Cronică a optimismului" în care analiza volumul Veronicăi Porumbacu, femeia care vorbește în aceste versuri e o ființă lipsită de orice bovarism. O realitate prietenoasă, care nu numai că nu contrazice, dar chiar stimulează elanurile afective, unificîndu-le într-o tensiune spre un înalt ideal etic, exclude posibilitatea iluziilor bovarice, precare compensații. Se încearcă așadar o revalorificare poetică a cotidianului din perspectiva sufletului feminin. Ciclul discutat se resimte însă de unele tendințe de **poetizare artificială** a realului pe care „lirismul cotidianului" (presupunînd mărturisirea directă, nudă) le respinge prin însăși natura sa. Elementul conceptual, un anume convenționalism al suavității, cu bunici „din ramă zîmbind, de dincolo de sălcii, de dincolo de cer", cu odăi „de culoarea zilelor noastre", cu foarte multe stele, cu mirări și mici exclamații naive, dau uneori imaginii pe care o înfățișează poeta un aer idilic și minor. Primirea bărbatului („Nevasta geologului") decurge după un ritual de gingășii cam „făcute". **„Da! casa noastră e clipa / cu pereții alb zugrăviți, / cu verzi cercevele. / De fiecare dată cînd vii, aduc înăuntru / o mobilă nouă-a cuvintelor / și — atîrn perdele de stele. / Ce mică e casa, — ce mare!"** etc.

In acest volum, Veronica Porumbacu descoperă culorile și diferitele lor metamorfoze (uneori asociațiile sînt artificiale). In casa de lut pe care o locuia în trecut fiul unui zidar („Vorbește un fiu de zidar") — „sunau în nopțile mele culorile caselor zidite de tata, / și sunetul lor colora orașele perindate cu tata"; altădată, „culorile tac" („Privirile noastre"); altădată **„formele"** se prefac „în sunete, sunetele în culori, / și culorile destramă cîntind negura iernilor" („Iarnă"); tot în acest poem, **„grijile și bucuriile se îmbracă în culorile noi ale sufletului / și culorile cîntă ca păsările depărtate"** etc.

Cea mai izbutită parte din volum o constituie, după părerea noastră, al doilea ciclu — „Ceasul încrederii". Aici, Veronica Porumbacu adoptă tonul autentic al unei efuziuni lirice directe. Există în aceste versuri o candoare care definește personalitatea poetei, cu nuanța ei specială de feminitate: **„Aș vrea ca surîsul să-mi sune în clopoțeii de stînci / și din plînsul meu să se adune fluvii. / Aș vrea să calc în țărînă și să nu o sfărîm, / să respir și să cadă amurgul. / Aș vrea în noaptea de vară să ridic mîinile / și în vîrful fiecărui deget să fie o stea. / Aș vrea să trăiesc toate aceste minuni / și să rămîn umilă"**. Căci starea cea mai fecundă e, pentru poetă, renunțarea la orgoliu, modestia în care „bucuriile simple" sînt primite și dăruite ca într-un ciclu firesc, dincolo de orice ostentație sau grandilocvență: **„Aș vrea să lepăd orgoliul din sufletul meu / să fiu pelerinul prieten al tuturor arborilor. / Aș vrea să primesc ca el bucuriile simple / și să mă bucur dăruindu-le iar"**.

In acest ciclu poeta realizează tablouri pline de prospețime și vigoare. Senzația de stimul vital pe care o dă o ploaie de primăvară e remarcabil sugerată: „Blîndele bice-ale ploii cad peste mînă pieziș, / mînjii sîngelui meu își sună gleznele nalte, / fără căpăstru aleargă — lunecînd luminiș, — / nările tremură-n ploaie proaspete, calde. / De unde neliniștea nouă de sub căpătîi? / De unde liniștea lumii sculptînd dimineața? / ...Aleargă pămîntul sub talpă spre ziua dintîi / în care — ca noul născut — țipase viața".

„Escalele" sînt ecourile păstrate din diferite călătorii (Cehoslovacia, Grecia, Coreea). Rețin atenția, în afară de cîteva pasteluri turistice corect realizate, poeziile antirăzboinice scrise în Coreea, în 1957. Sînt înregistrate vestigiile crudului război imperialist care a sfîrtecat țara: „Mare, mare, albastră, pacifică, eternă, cu trupul de valuri / foșnind în albe dantele, / cu tălpi de sidef irizate / călcînd pe covoarele moi, cu văluri din umbre de valuri, / cu joc de solare oglinzi — / între mine și tine e hotarul ghimpat al falezei, / între mine și tine, — spinii sîrmei ghimpate, / între mine și tine — granița minelor rămase încă-n pămînt".

Ciclul final „Pe dig", desfășoară imagini marine. E un fel de testament liric sau de confesiune, adresată de mamă copilului („Fata mea, trebuie azi să-ți vorbesc, / căci mîine nu știu: / poate va fi prea tîrziu"). Autobiografia sentimentală e reconstituită în etapele ei esențiale, pînă la revelația sensului dăruirii, al comunității cu acei care reprezintă „sarea pămîntului": „Dac-aș putea într-un singur cuvînt / să-ți spun partea mea pe pămînt: / puterea să nărui și să zidesc / o lume, cu sarea pămîntului; și ei să mă dărui mereu și firesc / ca sute de-oglinzi ce totul primesc, / dar nu pot reține / nimic pentru sine, / nimic pentru sine". Cadrul marin are nu numai un rost decorativ, dar și unul simbolic. Generoasa mobilitate a valurilor recheamă amintirile: „Vîrstele mele, astfel / se rotesc în valuri — ciudat carusel — / și-n mersul rotund / aduc de la fund / amintiri / ce le sparg în dantele subțiri..." Confesiunea se extinde pînă la o profesiune de credință. Poeta își dezvăluie — în fața monumentelor antice descoperite pe litoral — solidaritatea cu robii care au trudit în milenii, mîndria în fața unei asemenea ascendențe spirituale: „Cei care-au fost de demult sînt în mine, / în suflet, în vine, / anonimi au intrat în umbră de moarte, / dar eu, răzbunîndu-i, trec azi mai departe / pe robul ieșind statuar / din cătușele timpului său milenar, / pe umeri cu purpura vremii". Ceea ce supără și în acest ciclu e caracterul prea mozaical al compoziției poetice, o anume lipsă de organicitate. Sînt destule versuri care par scrise numai pentru a consemna un aspect sau altul al noului litoral, dar care nu se integrează într-o perspectivă poetică unitară, necesară. Ultimul volum al Veronicăi Porumbacu rămîne însă, în ciuda unor deficiențe ca acelea amintite mai sus, o elocventă mărturie lirică asupra destinului femeii în socialism; îmbinarea între delicatețe și forța morală, între vocația vieții intime și afirmarea adesea patetică a idealurilor umaniste, active, dă cîteva din noile dimensiuni ale acestei femei în numele căreia scrie poeta.

Matei CĂLINESCU

ALECU IVAN GHILIA
Asaltul timpului

SERGIU FĂRCAȘAN
Micul televizor
SCHIȚE VESELE ȘI NU PREA
EDITURA TINERETULUI

Se află în librării volumele „Asaltul timpului" de Alecu Ivan Ghilia și „Micul televizor" de Sergiu Fărcășan.

POARTA DE AUR A ISTORIEI

(Urmare din pag. 1)

se zice, marea cu degetul. Acești oameni politici l-au împins pe Hitler să ia puterea în Germania, l-au crescut, l-au ajutat cu arme și bani, în speranța că acest lup brun, cu haitele lui, va putea să înfrîngă Uniunea Sovietică, să pună capăt socialismului, comunismului. Dar lupul brun, înainte de a-și năpusti hoardele spre Răsărit, a cucerit și a strivit Apusul care îl legănase, îl desfătase și-l înarmase. Iar cînd s-a repezit sălbatic și trufaș asupra Uniunii Sovietice și-a rupt nu numai dinții ci și grumazul. Rezultatul celui de-al doilea război mondial nu s-a soldat — așa cum se proorocise și se scontase — prin nimicirea puterii sovietice, ci prin nimicirea blestematei puteri agresoare a nazismului.

Omenirea, care între 1914 și 1945, suferise adînc din cauza celor două războaie mondiale dezlănțuite și pierdute de militarismul german, era înclinată să creadă, după încetarea celui de al doilea război mondial, că intră într-o lungă eră de pace. Istovită și scîrbită de războaie și de ororile lor, omenirea avea acest drept. Și poate că pacea s-ar fi și instaurat pe pămînt dacă cercurile cele mai agresive din marile state capitaliste s-ar fi obișnuit și ele cu această nobilă idee și dacă, mai ales, Uniunea Sovietică și statele eliberate și ele de sub jugul capitalist și devenite apoi state socialiste, nu le-ar fi stat ca niște ghimpi în ochi. Imperialiștii nu se pot împăca cu existența pe planetă a socialismului. Doresc — și de cîtva timp nu se sfiesc să ne-o spună fățiș — moartea socialismului, pieirea statelor care fac parte din marea familie a lagărului socialist, dispariția de pe suprafața planetei a noastră, a tuturor. Imperialiștii au declanșat războiul rece. Au pornit cursa nebunească a înarmărilor. I-au hrănit și i-au înarmat pe militariștii germani. Au scos de sub spînzurători și din naftalina pușcăriilor pe foștii generali și pe foștii consilieri politici ai lui Adolf Hitler și i-au pus, în Germania occidentală, în capul bucatelor. Tratatul de pace cu Germania nu vor să-l semneze. La Berlin se dedau zilnic la provocări rușinoase. In Asia pregătesc cu febrilitate războaie locale. Se țin mereu de manevre provocatoare în imediata apropiere a frontierelor Uniunii Sovietice și ale țărilor lagărului socialist. Te uiți la ei, le asculți cuvîntările ațîțătoare și le citești declarațiile făloase și parcă nu-ți vine să crezi. Parcă am mai auzit cîndva cuvîntări asemănătoare. Parcă am mai citit cîndva declarații asemănătoare. Și chiar am auzit. Și chiar am citit. Le-am auzit din gura lui Hitler și a lui Mussolini. Le-am citit pe vremuri chiar în presa bucureșteană. Și unde sînt astăzi Mussolini și Hitler? În pămînt. Și ce s-a ales de rățoielile lor războinice? Ce să se aleagă! Praful și pulberea. Oare pe noii Hitleri și pe noii Mussolini din Apus și de peste Ocean să nu-i fi învățat nimic istoria evenimentelor sîngeroase ai căror martori, noi, cei mai în vîrstă, am fost? Dacă aș practica vreo religie mai-mai că aș începe să cred că, pur și simplu, le-a luat dumnezeu mințile!

Dar nu e deajuns să vrei să făptuiești o crimă. Trebuie să poți s-o înfăptuiești. Astăzi mai bine de un miliard de oameni construiesc socialismul sau treapta lui superioară, comunismul. Acești oameni, bine organizați și conduși de partidele lor comuniste dispun de o forță economică și morală extraordinară. Ei muncesc liberi pentru buna lor stare, pentru fericirea lor, pentru viitorul urmașilor lor și a patriilor lor. Ei cred cu nestrămutare în părerile lor politice, în partidele lor, în viitorul popoarelor lor și al întregii omeniri. Pe deasupra, acești oameni vor pace, deși au la îndemînă cele mai nimicitoare arme. Ei urăsc războiul, vor dezarmare generală și totală, vor conviețuire pașnică. Iar în cazul în care cineva le-ar tulbura munca și pacea cu armele — reprezentanții lor cei mai autorizați au spus-o de atîtea ori răspicat — acel cineva sau acei cineva vor fi, fără nici o ezitare, făcuți una cu pămîntul. Atunci pentru ce atîta pălăvrăgeală războinică? Pentru ce atîtea provocări? Pentru ce atîtea amenințări care nu ne sperie și nu ne pot speria?

Anul al 44-lea de la izbînda Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a fost și anul primelor zboruri ale oamenilor în cosmos. Iar acești oameni care au zburat primii în cosmos au fost oameni sovietici. Aceasta nu le spune nimic cercurilor războinice imperialiste? Și tot anul acesta, al 44-lea de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a fost și anul în care a avut loc cel de-al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

La timpul său, acum 44 de ani, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a deschis omenirii poarta spre viitor, poarta spre socialism. In acești 44 de ani socialismul a fost construit în U.R.S.S. De 15—16 ani socialismul a început să fie construit în numeroase alte țări europene sau asiatice. Astăzi aproape că nu există țară sau țărișoară pe globul nostru pămîntesc în care să nu fie și să nu activeze, legal sau ilegal, un partid comunist sau muncitoresc marxist-leninist.

In lumina Marelui Octombrie și a realizărilor din Uniunea Sovietică popoarele subjugate, cu ochii ațintiți spre Moscova, au trecut la lupta de eliberare. Colonialismul e în plină descompunere și în scurt timp nu va mai rămîne din el decît o rușinoasă amintire.

Acestea toate, luate la un loc, nu spun oare nimic imperialismului provocator și războinic?

Cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S., încheiat acum cîteva zile, a aprobat, în unanimitate, grandiosul proiect de Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Acest proiect de Program a fost, pe bună dreptate, numit Manifestul Comunist al epocii noastre.

Spuneam mai sus că Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a deschis lumii calea spre viitor, spre socialism. Cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. a hotărît crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, a deschis, spre viitor, o poartă și mai luminoasă, și mai măreață, poarta spre comunism, poarta spre instaurarea definitivă a păcii pe pămînt, poarta spre fericirea deplină a tuturor oamenilor.

Oare acest Congres istoric, nici el să nu le fi spus nimic acelora despre care ziceam că le-a luat dumnezeu mințile? In zilele și săptămînile care vor veni, vom vedea și ne vom lămuri. Nikita Sergheevici Hrușciov i-a chemat, încă o dată, pe adversarii lagărului nostru, de la înalta tribună a Congresului, la tratative, la dezarmare generală și totală, la conviețuire pașnică, la pace. Să nădăjduim că le va veni la loc mintea cea de pe urmă și că vor înțelege, măcar în acest ceas tîrziu, că nu e cuminte să te tot joci cu focul.

Poporul nostru sărbătorește cea de a 44-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cu inima plină de nemărginită bucurie și de îndreptățită mîndrie pentru că, datorită acestei Mari Revoluții, a putut să ia naștere, după primul război mondial, și în țara noastră, un partid comunist. A trecut acest partid comunist prin grele și crîncene încercări dar după ani și ani de luptă în ilegalitate a ieșit la lumină, și-a rostit cuvîntul în auzul celor mulți, și-a mărit rîndurile, a chemat lîngă el poporul care l-a ascultat și și l-a ales ca îndrumător și conducător.

Poporul nostru nu uită, și nu va uita niciodată că a scuturat jugul fascist cu ajutorul comuniștilor și a ajuns să trăiască ziua de 23 August a anului 1944 cu sprijinul frățesc al Armatei Roșii și al marelui partid al comuniștilor din Uniunea Sovietică.

Poporul nostru nu uită, și nu va uita niciodată, sprijinul multilateral pe care ni-l dă necontenit, de ani și ani de zile, marea noastră vecină din Răsărit, Uniunea Sovietică, în construirea și desăvîrșirea socialismului în țara noastră.

Acum, la 7 Noiembrie, la a 44-a aniversare a Marii Revoluții ne legăm să muncim din toate puterile — sub conducerea înțeleaptă a Partidului drag și a Comitetului său Central în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, — pentru a desăvîrși construcția socialismului în țara noastră și a ajunge și noi, în timpul cel mai scurt cu putință, să trăim clipa în care vom fi vrednici a spune: Am desăvîrșit construcția socialistă a țării noastre. Incepem și noi, după exemplul fraților noștri mai mari, construirea desfășurată a comunismului, pentru o și mai mare înflorire a patriei noastre, pentru o și mai deplină fericire a poporului nostru harnic.

Zaharia STANCU

Comunismul, visul maselor muncitoare

(Urmare din pag. 1)

de fiecare zi a lumii socialiste, această puternică forță materială crește și devine cauza invincibilă a lumii întregi.

„Creșterea activității maselor populare în construcția vieții noi, — consemnează Programul P.C.U.S., — este o lege a epocii socialismului". Construcția societății noi, socialiste, comuniste, devine astfel opera istorică, activă și conștientă a milioane de oameni, care cunosc idealul acestei societăți și metodele îndeplinirii lui, care sînt organizați și conduși de către partidul clasei muncitoare, fapt care asigură victoria activității lor. Construirea societății comuniste ridică în fața maselor muncitoare, ale poporului, sarcini grandioase, pline de o adîncă frumusețe, dar deosebit de grele și de complexe. Crearea bazei tehnico-materiale a comunismului, dezvoltarea relațiilor sociale comuniste și măreața operă de educare comunistă a omului noii societăți, necesită o desfășurare uriașă a activității multilaterale, planificate, a poporului, a unor mijloace diverse considerabile, o concentrare unică și eficientă a eforturilor în scopul atingerii scopului final. Rolul acesta de organizator, de îndrumător și conducător al maselor, al poporului, revine partidului comunist. Prin prestigiul, autoritatea și influența sa asupra maselor muncitoare, prin uriașa sa putere de convingere, prin explicația științifică a fenomenelor sociale și a activității creatoare a oamenilor, prin exemplul personal al membrilor săi, în practica de zi cu zi a construcției comunismului, partidul ajută maselor muncitoare, poporului să înțeleagă esența și direcția de dezvoltare a vieții sociale, a evenimentelor istorice, să prevadă și să sprijine această dezvoltare, să le facă cunoscut rolul lor hotărîtor, să le orienteze pașii cu fermitate spre îndeplinirea cu succes a ideilor comunismului. Iată de ce Programul P.C.U.S. discutat și aprobat la Congresul al XXII-lea cuprinde următoarea prevedere de o excepțională importanță teoretică și practică: „Perioada construcției desfășurate a comunismului se caracterizează prin continua creștere a rolului și însemnătății partidului comunist, ca forță conducătoare și îndrumătoare a societății sovietice".

In Uniunea Sovietică, unde, — în urma victoriei depline și definitive a socialismului, a lichidării claselor exploatatoare, a făuririi unei comunități de interese ale muncitorilor, țăranilor și intelectualității —, s-a format unitatea politică, ideologică și socială a întregului popor, noțiunea de „masă" echivalează astăzi cu noțiunea de „popor". Aceasta întărește și mai mult rolul partidului ca conducător politic al întregului popor, al întregii societăți. Această conducere este acceptată cu entuziasm ca o necesitate organică a societății noi și se bazează pe unitatea indestructibilă a partidului comunist și a poporului sovietic, pe politica lui clarvăzătoare și justă, considerată de întregul popor sovietic ca propria sa politică. Un exemplu grăitor în această privință îl constituie însăși apariția, discutarea și aprobarea Programului P.C.U.S., care a devenit astfel un program de luptă și de realizări nu numai al membrilor de partid, ci și al tuturor oamenilor sovietici.

Creșterea rolului și a importanței maselor muncitoare în făurirea socialismului și comunismului, a activității lor conștiente, creatoare, duce la perfecționarea și dezvoltarea continuă a formelor de participare directă a maselor la conducerea treburilor de stat și obștești, la perfecționarea și dezvoltarea democrației socialiste, la creșterea rolului acordat organizațiilor sociale și obștești. Socialismul asigură existența reală a unei largi democrații, prin instaurarea unei adevărate puteri a poporului, prin participarea directă a milioanelor de oameni simpli, a majorității covîrșitoare a poporului la conducerea treburilor statului și societății, la rezolvarea problemelor construcției economice și culturale. Socialismul acordă cu adevărat tuturor oamenilor muncii depline libertăți și drepturi politice și sociale și asigură, în fapt, posibilitatea înfăptuirii lor reale. El asigură libertatea reală și deplină a persoanei, în primul rînd prin desființarea exploatării de clasă, prin eliberarea omului de orice fel de exploatare. El asigură o deplină libertate socială a tuturor cetățenilor, indiferent de rasă, naționalitate sau sex, instaurează o adevărată dreptate socială, prin acordarea reală a libertăților politice (libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor, dreptul de a alege și a fi ales) și a drepturilor sociale (dreptul la muncă, la odihnă, la învățătură, la asigurarea materială la bătrînețe și în caz de boală).

Aurel MIHALE

(Continuare în nr. viitor)

CRONICA literară

KONSTANTIN FEDIN

Frații (II)

de PAUL GEORGESCU

Cartea lui Fedin, publicată în 1928, urmărește în principal evoluția unor intelectuali marcați de un război mondial, și cărora Revoluția socialistă și apoi războiul civil le ridică la modul practic cele mai serioase probleme teoretice. Se punea deci acut chestiunea nu de a discuta în contradictoriu despre diferite aspecte ale ideilor socialiste ci de a opta cu întreaga ființă pentru sau împotriva Revoluției. Printre personajele acestei cărți nu întîlnim nici un contrarevoluționar ci se reliefează, aș zice, gradele opțiunii. Cei trei frați Karev, doctorul Matvei, compozitorul Nikita și revoluționarul Rostislav constituie trei ipostaze simetrice ale opțiunii. Doctorul Matvei, „obosit de glorie, de muncă și chiar de sine însuși", acceptă pasiv Revoluția pentru care Rostislav luptă și cade în fruntea detașamentului său roșu. Meditînd asupra celor două destine, Nikita se simte atras de vitalitatea generoasă a lui Rostislav, trece treptat spre o atitudine activă.

Este deci la Fedin o intenție de simetrie simbolică, manifestată și în comparație cu bolșevicul Rodion, prietenul său de copilărie, pe care un hazard alegoric îl face să se însoare, de două ori, cu două femei care-l iubeau, de fapt, pe Nikita. Simetria simbolică, mai evidentă în romanul anterior „Orașe și ani", dispare aproape în cărțile de maturitate, „Primele bucurii" și „O vară neobișnuită". E o metodă la care recurg adesea scriitorii pentru a-și manifesta mai clar ideile și care, provenind din opoziția romantică (alb-negru), a trecut prin expresionismul german care folosea cu exces exprimarea alegorică, destinele paralele, situațiile simbolice etc. Desigur, adevărul vieții e mai complicat, mai neorganizat și cu un desen uneori atît de încîlcit încît artiștii au simțit totdeauna nevoia de a-l organiza căci arta e organizare și simetrie. Intrebarea, — în ce măsură artistul are voie și chiar trebuie să compună într-o structură închisă datele realității, — i-a preocupat din totdeauna pe artiști care au pendulat între stilizarea extremă a Extremului Orient și literatura de notație care a dus la jurnalul intim, eseul (Montaigne) sau romanul-jurnal („Falsificatorii" lui André Gide). Realismul critic a căutat o soluție de compromis, manifestîndu-și totuși preferința pentru notație și observație, în dauna stilizării, cu toate că tipizarea personajelor e un fenomen de abstractizare. Fedin, ca și Thomas Mann, sînt — printre realiști — mari amatori de contrapunct simbolic, de alternanțe și paralelisme.

Evident, nu e vorba aici de o problemă tehnică, formală, de preferințe care se află în ordinea „măestriei", ci de raportul strict dintre conținut și expresie. Tema „Fraților", a destinelor paralele sau divergente este fecventă și necesară în romanele care-și propun să înfățișeze evoluția unei societăți prin cîteva destine simbolice, să ilustreze cele cîteva drumuri posibile într-o epocă dată. Romanul destinelor se deosebește astfel de romanul-situație, în care mai multe personaje au de rezolvat o problemă comună, dată. Cartea lui Fedin este un roman-destin sau un bildungs-roman, o carte a formației, ca și „Wilhelm Meister" (Goethe) sau „Muntele magic" (Thomas Mann)? Greu de răspuns. Mi se pare însă că „Frații" e mai de grabă cartea formării artistice a lui Nikita Karev decît un roman al epocii revoluționare (aceasta avea să fie „O vară neobișnuită"), deși există elemente și din acest tip de roman. Critica l-a tratat însă ca pe un roman al epocii și, firește, prin această optică i-a descoperit lipsuri. Dacă însă citim mai atent observăm nu numai că eroul principal este compozitorul Nikita Karev, ceea ce e evident, dar mai ales că celelalte personaje există îndeosebi în măsura în care pot influența, pot determina, formația artistică și cetățenească a lui Nikita. Astfel privite lucrurile, obiecțiile aduse de critică dispar, fiindcă Fedin nu a încercat o monografie a epocii, fiindcă nu e obligatoriu ca fiecare roman să fie o monografie a epocii respective.

Cartea lui Fedin ar putea fi intitulată: „Cum a devenit Nikita Karev compozitor și cum a scris o simfonie". Prima idee care se desprinde din roman este aceea după care arta e în primul rînd muncă, o muncă dificilă, permanentă, încordată. Insușirea tehnicei, a mijloacelor de expresie este o muncă sîcîitoare, lipsită de plăcerea creației, dar absolut necesară, fără de care talentul nu se poate exprima. Sensibilitatea excepțională a artistului, care-i permite să aperceapă cu o intensitate aproape dureroasă lumea, trebuie organizată și supusă unui auto-control cu atît mai dificil cu cît această sensibilitate se opune acestei organizări. A doua idee importantă a cărții este că artistul devine creator în măsura în care nu se exprimă doar pe sine ci acumulează cît mai multă umanitate, receptează experiența cît mai multor oameni, devine expresia cît mai multor oameni. El trebuie să trăiască nu numai propria sa viață ci și pe a altora, ceea ce presupune o trăire de maximă intensitate. Obsedat de ceea ce are de exprimat, Nikita Karev are o adecvare lentă și dureroasă iar trepidația lui interioară îi îndepărtează pe cei dragi din preajma lui. Ii rămîne bucuria creației. E destul?

Ideea romantică a geniului nefericit avea o bază socială: antagonismul dintre artist și clasele exploatatoare, dintre forța lui reală și umilitatea lui socială. Rezolvarea contradicției sociale, prin revoluția socialistă, a creat posibilitatea practică a lichidării complexului de superioritate-inferioritate a artistului. Dezacordul artistului cu sine însuși nu putea fi însă lichidat brusc. Numind acest dezacord „o idee falsă", a lui Fedin, critica Brainina simplifică fiindcă nu e vorba de o idee falsă ci de o realitate durereoasă derivată, e drept, dintr-o bază socială sfărîmată, dar care îi poate supraviețui un timp. Fericirea personală a artistului presupune atît o îndelungată transformare a acestui tip de o complexiune nervoasă specială cît și o îndelungată educație estetică a publicului, care necesită, deasemeni, timp. Un adevărat artist e un inovator care bruschează gustul obișnuit și aceasta declanșează un conflict pozitiv, creator, dar nu mai puțin dureros pentru artist, ca om. In afară de asta, socialismul, care l-a eliberat pe artist împreună cu toate categoriile productive, îi creează și artistului condițiile obiective ale creației libere, ale dezvoltării sale complexe ca individ. Aceasta nu poate scuti însă pe nimeni nici de efortul dur al expresiei artistice, nici de efortul de a-și realiza plenitudinea interioară. Pînă la Revoluție, acestea nici nu erau posibile.

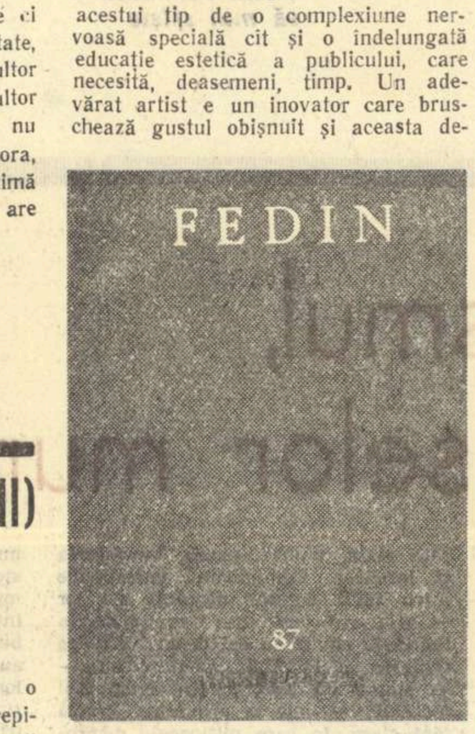

NINA CASSIAN

Cîntec fără sfîrșit

În turnul Spaski e un cîntec
care precede și anunță timpul
Unu... două... trei...
În turnul Spaski e un cîntec
care-argintează porumbeii din piață;
fiecare din ei are-n jurul piciorului
un inel de sunet încărcat de mesaje.
Patru... cinci... șase...
În turnul Spaski e un cîntec
care-nainte de-a atinge pămîntul
se face cupolă și fruct,
ploaie fertilă și arc de triumf al ideii.
Șapte... opt... nouă...
În turnul Spaski e un cîntec
care gravează-n auz nume eroice
egale cu distanța Viață — Nemurire.
Zece... unsprezece... douăsprezece...
Ora exactă a contemporaneității.

Maiakovski

Vestiții pantaloni cu nouri,
de bună seamă că-i admir.
Dar, azi, un rînd aș vrea să-nșir
despre jerseul în carouri
al strașnicului Vladimir.

În garderobul strîmt, nu-ncape
acel pogon de lînă,-arat
cu dungi închise,-n lung și-n lat.
care i-a fost atît de-aproape
nemăsuratului bărbat.

Jerseul șade în cuier —
iar pe-o măsuță, mai afară,
așteaptă masca mortuară.
Și nu mă-ndur să trec... și sper
că-așa, poate-l opresc să moară.

Moment solemn

Pe treptele din Peterhof
a curs o lavă de aur
care s-a rupt și a născut statui.
Fîntînile tac.
Lipsite de vălul apei,
statuile-s de două ori mai goale
în sobrietatea toamnei.
Pe țărmul Balticii netede,
ciorile-și tîrăsc reflexul după ele,
fără să-ncerce largul
și se lasă-mpușcate de frunzele uscate
cu care vîntul își încearcă arma.

Astăzi, sîntem puțini la Peterhof,
lîngă pădure.
Salut această nouă generație
de trunchiuri și frunzișuri
crescută-n locul celeia pe care-au
devastat-o
năvălitorii.
Ostășește, cu palma la tîmplă, salut
Pădurea Rusă cea fără de moarte.

Orașul revoluției

Ca-ntr-o defilare triumfală,
fiecare cetățean e decorat
cu-o frunză uriașă stacojie;
îndrăgostiții dăruie iubitelor
frunze roșii;
copiii poartă același semn distinctiv;
Neva absoarbe amurgurile și pădurile
devenind ea însăși un frunziș migrator
în jurul Crucișătorului.

Totul e flacără, în Octombrie.

Nu, Revoluția nu putea să aleagă
un oraș mai frumos!

AL. ANDRIȚOIU

Peisaj comunist

Întîii sputnici
s-au ridicat mai sus de munții
trudnici
și au trecut frumos prin norii Cyrus
spre-al cerurilor constelat papirus.
Așijderea prin văile cu zmeuri
se-aude murmur dulce de releuri,
trecînd prin cabluri fulgerul puterii
spre Asia de mijloc și Siberii:
Mări noi aduc azurul lîngă buze
și-agită nave albe la ecluze,
iar luna-n ocean cînd iscă fluxuri
lumini și energii dau tundrei luxuri.
Pămîntul gras și darnic ca-n poveste
e cum n-a fost și fi-va cum nu este:
nou Canaan și-Arcadie ferice
cu dulciuri, unturi și gluten în spice.
Vezi Cornul abundenței sovietic
în cifre lungi, cu pivot cibernetic —
Țîșni-vor noi rezerve pentru eră
prin sonde-nfipte pînă-n pirosferă, —
se vor aduce forțe creatoare
cîndva din rezervoarele solare.
Prin paratrăsnet, trăsnete severe
vor da un miliard de cai putere, —
încît la nord, prin zone glaciale
vor străluci-n crepuscul portocale.

Despre burghezi va scrie-un nou Erasm
elogii. Noi plantînd entuziasm
meridianelor răsăritene
vom trece mari și iluminați prin vreme.
Lumini lăuntrice, desăvîrșire
a conștiinței: pace și iubire!
Rubinul cinstei, perla omenirei
de-a pururi omului mîndrie fie-i!
În suflet armonii și claritate
ca în incinta noilor palate.
Exodul clipelor, — exod de stele
la altitudini pure de drapele.

Cu omul sovietic, tot mai tînăr
stă veacul nostru umăr lîngă umăr.
Și-n nemurirea care-n slavă-l suie
fiece stîncă i se vrea statuie.

NICOLAE TĂUTU

Însemnare în Octombrie

Cînd autumnala torță
din zarea necuprinsă
în inimi luminează
cu flacăra nestinsă,
zărim iar vechiul Piter,
străbuna „Aurora",
benzi lungi scăpărătoare
lovind cu putere,
fulgerînd să deschidă
poarta altei ere
cu flamuri de soare!

Pe cînd
au căzut zăvoarele pe rînd...
Cizme mari și nedubite
iată-le, suind scara de marmoră
și cum tumultoase trecînd
prin praguri de flăcări
se preschimbă luminînd
în aripi lungi și aurite —!
Auziți-le, auziți-le,
cum suie prin vreme
neostenite,
mai vii ca-n poeme,
o treaptă,
o sută,
două,
răzbind neoprite
de foc sau de moarte;
iar Iuri și Gherman
pe scara de stele și rouă
urcă și azi pentru voi oameni,
mai departe,
mai departe!

LETIȚIA PAPU

Cuvintele, păsări vestitoare

Proletarii pămîntului
Înălțați în vîrfuri,
Prin zidurile străvezii ale palatului de
cleștar
Citesc în ochii tovarășilor
Biruința
Lumina trece din ochi în ochi
Și luminează pămîntul.

Cuvintele sînt aici vestitoarele păsări
Ale țărmului comunist
Albe porumbițe
Aprigi vulturi
Și privighetori îndrăgostite,

Cuvîntul nostru cuprinde pămîntul

Iar timpul poposit între zidurile
de cleștar
Ni-e atît de prieten
Încît și-a prins în piept
Steaua și culorile noastre.

VIOLETA ZAMFIRESCU

Cîntec de constructor

Ziduri zvelte!
Eu pe voi am lunecat unelte
Cînd pe buze-n truda mea tîrzie
Fluieram frînturi de simfonie.

Am sculptat materiile supuse
Pe mai multe planuri suprapuse.
În spirala aerului pur
Visele-au prins sevă și contur.

Ce viori cînta-vor tumultoase
Ritmul înălțimii-acestor case?
Ce poeme ne vor da cinstire
Să intrăm cu ele-n nemurire?

Poate mîine-o fată-ntr-o fereastră
Amintindu-și de lozinca noastră,
Și-ascultînd în nopți tîrzii cum sună
Pașii iederii suind spre lună...

Va șopti privindu-ne orașul:
„Cît de mîndră sînt de-naintașul
Ce-a-mpletit în zidul albăstrui
Dragostea și tinerețea lui."

Pomii-atunci, și oamenii, clădirile,
Împleti-vor aerul fluid
Pe un cîntec nou cu-nfăptuirile
Tale, minunatul meu Partid!...

I. AGAPOV (U.R.S.S.) *„Cuceritorii Siberiei"*

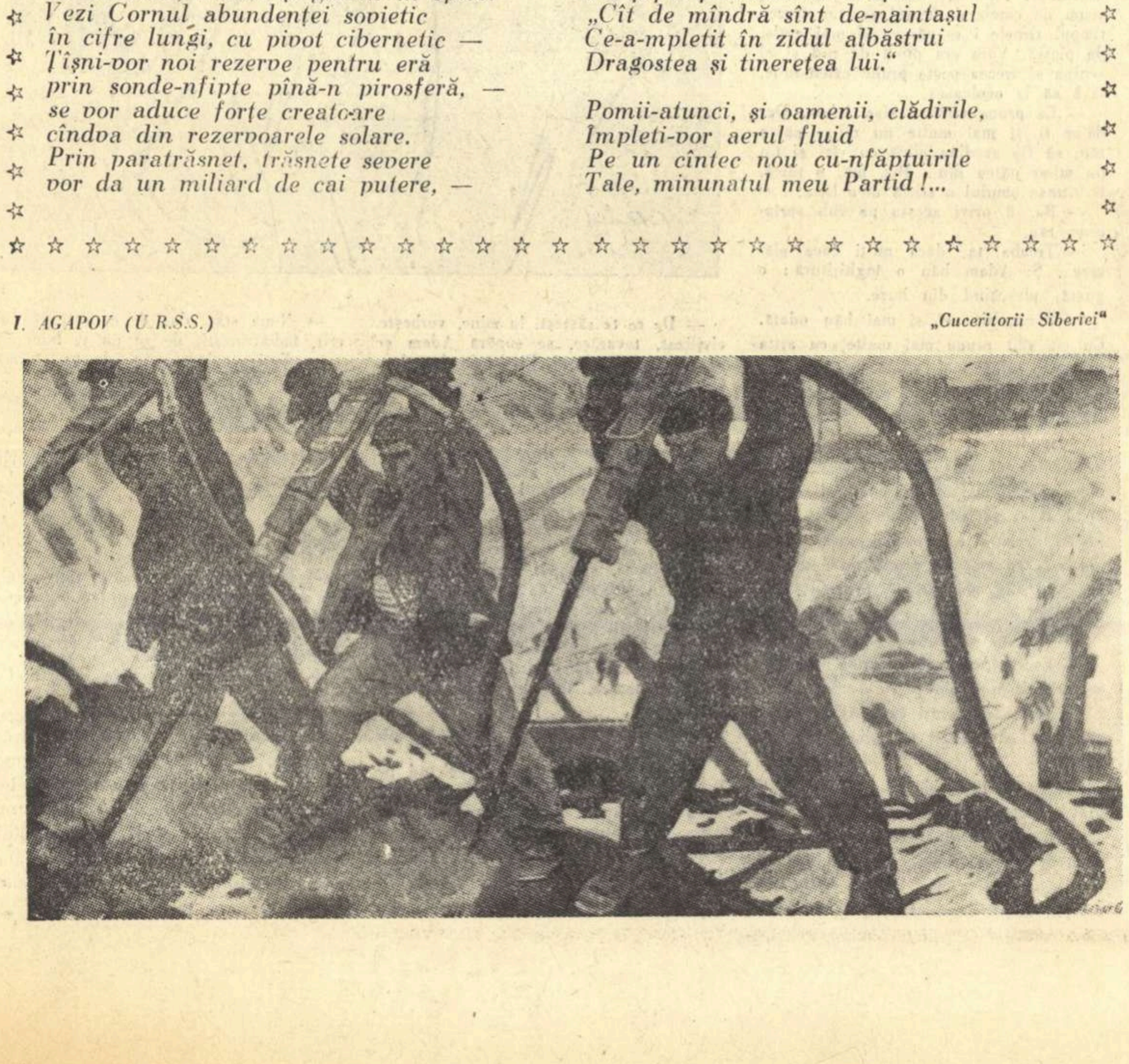

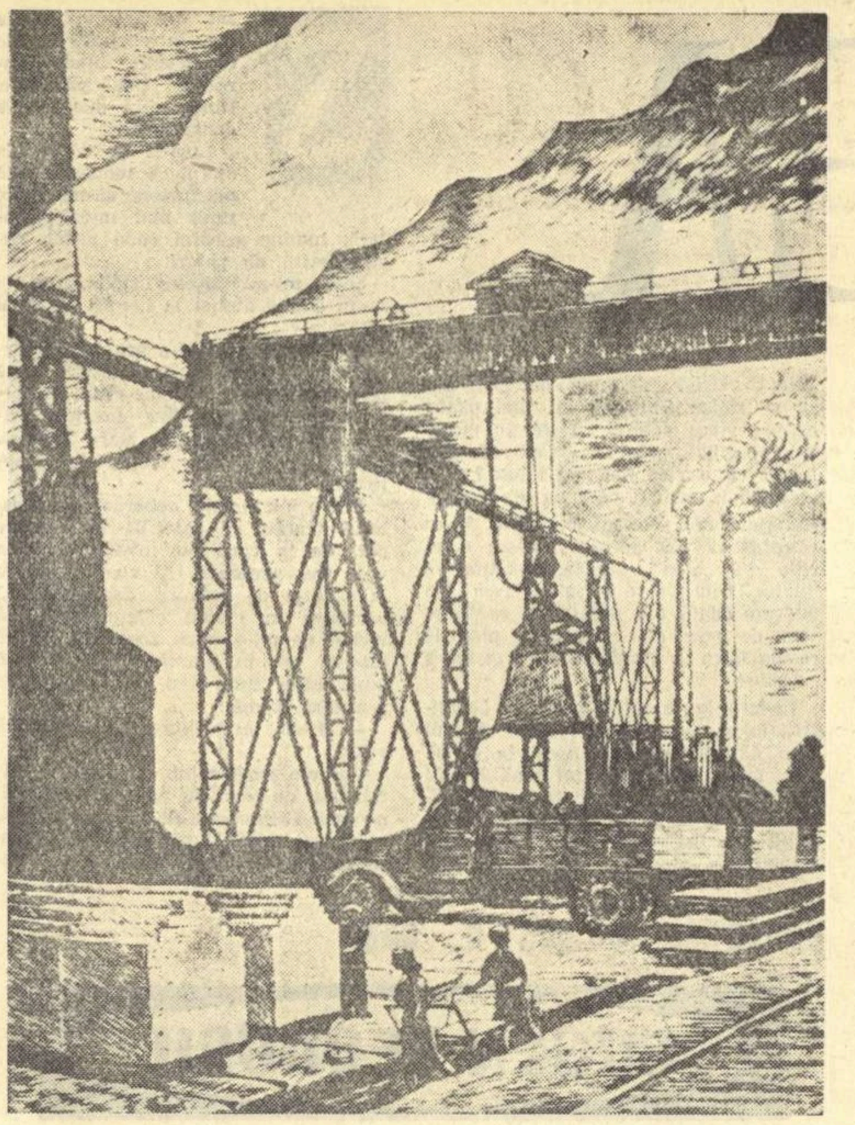

I. M. KUZMINSKIS (R.S.S. Lituaniană) *„Fabrică de cărămidă"*

ZORII COMUNISMULUI

Sute de milioane de oameni ai muncii din întreaga lume, care au urmărit cu un deosebit interes lucrările celui de-al XXII-lea Congres al P.C.U.S. au aflat cu entuziasm de mărețele țeluri spre care se îndreaptă poporul sovietic. Nu există cuvinte sau cifre care să nu fie pe larg comentate și să nu stîrnească admirația întregii omeniri.

Realizările uriașe obținute de poporul sovietic în domeniul industriei, agriculturii, științei și tehnicii, planurile de viitor în toate ramurile de activitate constituie nu numai un prilej de mîndrie pentru poporul sovietic, dar și un țel pentru care va lupta cu entuziasm. Dar ceea ce a stîrnit cel mai mare interes este capitolul privitor la ridicarea bunăstării poporului.

„Încă în cursul primilor zece ani, toți oamenii sovietici se vor bucura de bunăstare, vor fi asigurați din punct de vedere material", a spus tovarășul N. S. Hrușciov. „Pentru prima dată în istorie se va lichida pe deplin și definitiv insuficienta satisfacere a nevoilor oamenilor".

Inainte de a trece 20 de ani, cererea de consum a populației U.R.S.S. va fi satisfăcută pe deplin. Oamenii sovietici vor avea la îndemînă tot ce le trebuie, se vor îmbrăca mai bine, vor mînca mai bine, vor locui în condiții mai confortabile, se vor bucura de binefacerile culturii într-o măsură mult mai înaltă decît toți cetățenii globului pămîntesc.

Este cunoscută lipsa de locuințe din întreaga lume și în special în țările capitaliste, unde milioane de oameni sînt nevoiți să doarmă în cocioabe, sub poduri sau chiar sub cerul liber. In timp de 20 de ani în U.R.S.S. — pentru prima oară în istoria omenirii — va fi lichidată lipsa de locuințe, asigurîndu-se fiecărei familii o locuință separată, confortabilă.

U.R.S.S. va deveni țara cu cea mai scurtă zi de muncă din lume. In același timp, va spori durata concediilor plătite pentru muncitori și funcționari la trei săptămîni, iar apoi la o lună. Treptat, sistemul concediilor plătite se va extinde și asupra colhoznicilor. Cît de mare importanță are acest lucru în viața oamenilor sovietici se poate constata din faptul că în marea majoritate a țărilor capitaliste, oamenii muncii nu se bucură nici măcar de o zi de concediu plătit.

„Încă în cursul deceniului următor, în U.R.S.S. va fi rezolvată o sarcină de însemnătate istorică: va dispare categoria muncitorilor și funcționarilor cu salarii mici", a spus tovarășul Hrușciov. Bineînțeles, acest proces nu va constitui o nivelare, deoarece el este legat de înlocuirea muncii necalificate, cu cea calificată. Pe măsura creșterii productivității muncii, salariul muncitorilor calificați va spori.

În Programul discutat și aprobat recent la al XXII-lea Congres al P.C.U.S. se prevede, printre altele, dezvoltarea fondurilor sociale de consum și trecerea treptată, pe seama societății, a întreținerii copiilor și a tuturor celor inapți de muncă, gratuitatea învățămîntului și asistenței medicale a populației, folosirea gratuită a locuinței, serviciilor comunale, transportului comunal. In cel de-al doilea deceniu, se va trece la înfăptuirea altei măsuri sociale importante — alimentația publică gratuită în întreprinderi, instituții și pentru colhoznicii ocupați în producție.

Am enumerat aci numai cîteva din țelurile cuprinse în mărețul Program de ridicare a nivelului de trai al poporului sovietic. Nu încape îndoială că ele vor fi atinse înainte de termen. Realizările obținute pînă acum sînt o chezășie a acestui lucru.

Am călătorit, în toamna anului trecut, în U.R.S.S. Cu acel prilej, am vizitat și colhozul „Al XXI-lea Congres al P.C.U.S." din satul Răsăritul, regiunea Odesa. Am văzut aici zorii comunismului.

In afară de 30 de învățători și 20 de medici și tehnicieni sanitari, de 2 ingineri mecanici, 2 ingineri constructori, 3 ingineri agronomi și 3 ingineri zootehniști, de un număr de circa 10 economiști, contabili și alți funcționari, în satul Răsăritul mai sînt încă vreo 250 de intelectuali din rîndurile colhoznicilor. La fiecare trei colhoznici, unul este absolvent al unei școli medii sau al unui institut superior. Unii dintre aceștia sînt tractoriști sau electricieni, alții crescători de porci sau de păsări, mulgători de vaci. Un colhoznic este absolvent al Institutului superior de viticultură și în colhoz îndeplinește funcția de vinificator. Altul a terminat Institutul superior de industrie alimentară și lucrează ca simplu colhoznic, la fabrica de brînzeturi; iar altul are diploma de inginer mecanic și este șeful unei brigăzi de tractoare.

In anul acesta numărul colhoznicilor-intelectuali a crescut probabil cu 50-60 absolvenți ai școlii medii din localitate. Și desigur că în anul 1961, patru colhoznici care erau în ultimul an la cursurile fără frecvență la institutul superior de agricultură și-au luat diploma de inginer agronom.

Exemple de felul acesta ar putea fi date cu miile. Zorii comunismului se ridică an de an pe meleagurile Uniunii Sovietice. Mîndru și încrezător în puterile sale, însuflețit de mărețul Program al P.C.U.S., de ideile nemuritoare ale marxism-leninismului, avînd în față deviza: „Totul pentru om, totul pentru binele omului", poporul sovietic va construi cu avînt comunismul.

Șerban NEDELCU

LINIA PRINCIPALĂ

Grandiosul Program de construire a societății comuniste, pe care l-a adoptat Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. va propulsa — fără nici o îndoială — în toate domeniile gîndirea umană. Ce perspective deschide acest „Manifest comunist al epocii noastre" creației literare? Iată una din problemele ce va fi, în mod evident, foarte discutată în lunile următoare.

Programul îndeamnă în primul rînd la ancorare în actualitate pentru că aruncă asupra prezentului lumina puternică a viitorului. Dîndu-ne posibilitatea să vedem cum va arăta lumea peste 20 de ani, Programul ne înarmează cu criterii noi, de uimitoare precizie și pentru ierarhizarea valorilor contemporane. In marea dispută asupra orientării literare el intervine cu argumente noi. Increderea în om și în forțele omului de a birui răul generat de societatea burgheză, încredere pe care se întemeiază realismul socialist, este confirmată de mersul istoriei, științificește previzibil. Modernismului îi va fi din ce în ce mai greu să-și mascheze conținutul antiuman prin pledoaria fățarnică pentru așa-zisa libertate a individului. Programul P.C.U.S. concretizează și ilustrează cu ajutorul unor tablouri clare cunoscuta teză marxistă potrivit căreia libertatea este necesitatea înțeleasă. Cu cît va fi organizată mai perfect societatea, cu atît libertatea omului va fi mai deplină. Ceea ce, evident, este valabil și în cazul creației literare. Imaginea viitorului comunist scoate și mai puternic în evidență excepționala fecunditate artistică a principiului partinității comuniste. Caracterul programatic al unui curent literar nu împietează în mod necesar asupra libertății aderenților. Totul depinde de natura acestei concepții estetice. Concepția estetică a modernismului este reacționară și în ultimă instanță antiartistică pentru că urmărește înjosirea omului. Principiile creației realist-socialiste sînt mobilizatoare și fecunde pentru că se întemeiază pe lozinca: totul pentru om, totul pentru binele omului.

Pînă-n epoca noastră toate programele artistice, afirmîndu-se în momentul apariției ca mișcări antiepigonice, de spargere a canoanelor închistatoare, se transformau, prin jocul dialectic al contradicțiilor, în noi limite pentru creație. Așa s-a întîmplat cu clasicismul, apoi cu romantismul, care inițial s-a revărsat larg, antrenînd în albia sa, în toiul luptei împotriva clasicismului, cele mai variate forțe artistice, dar peste cîteva decenii doar a devenit la rîndul său o frînă în dezvoltarea literaturii. Pînă și realismul critic, în ciuda marii sale varietăți, a început să se sufoce la un moment dat în limitele de el însuși stabilite. Și mai evident se manifestă caracterul dogmatic al modernismului. Modernismul, care și-a reclamat dreptul la cetățenie în republica literelor, în numele libertății absolute a creației, astăzi se manifestă programatic mai ales printr-un sistem complicat de interdicții: artistul este somat să nu oglindească realist viața, să nu afirme în opiniile sale nici o concepție pozitivă, să nu rezolve vreo problemă socială, să nu manifeste optimism, etc.

Singura orientare artistică și literară căreia îi este organic ostilă orice interdicție e realismul socialist, bazat pe principiul partinității comuniste.

Din moment ce lărgirea sferei de cuprindere a literaturii realist-socialiste este o necesitate istorico-artistică, discuțiile despre superioritatea sau inferioritatea unor „modalități" (epice sau lirice), în cadrul realismului socialist, pierd orice sens. Rămîne doar evidentă utilitatea acțiunilor de stimulare a varietății creației. Pe de altă parte însă, devine tot atît de evident, că avem datoria să subliniem că abundența discuțiilor privitoare la valabilitatea sau invalabilitatea unor „modalități" poate deveni chiar periculoasă, prin împingerea pe al doilea plan a problemei principale. Iar aceasta este evident aceea pe care scriitorii sovietici au și denumit-o „linia principală". Expresia este extrasă din noul Program al P.C.U.S în care se spune: „Linia principală în dezvoltarea literaturii și artei este întărirea legăturilor cu viața poporului, oglindirea veridică și la un înalt nivel artistic a bogatei și variatei realități socialiste, exprimarea inspirată și vie a ceea ce este nou, cu adevărat comunist și demascarea a tot ce se opune progresului societății".

Posibilitatea afirmării cît mai fructuoase a unui număr mare de „modalități" depinde de consecvența și fermitatea în apărarea acestei linii principale, care este, evident, a întregii literaturi realist-socialiste. Și nu este vorba doar de un punct programatic, de o lozincă, ci de însăși creația artistică. Urmărirea liniei principale dă posibilitate artistului să selecteze bine și faptele vieții, materialul său artistic. Și invers, devierea de la linia principală deformează arta, micșorează forța de investigație a scriitorului, îl orbește.

Dezvoltarea literaturii noastre realist-socialiste evidențiază sarcini multiple în domeniul cunoașterii vieții, al mobilizării scriitorilor pentru crearea unor opere inspirate din faptele remarcabile ale oamenilor care construiesc socialismul în patria noastră. Indrumările esențiale formulate la Congresul al III-lea al P.M.R., în legătură cu dezvoltarea artei și a literaturii într-o strînsă legătură cu realitatea construcției socialiste, precum și alte aspecte ale vieții noastre literare de care se ocupă pe larg presa literară se vor afla, desigur, în centrul lucrărilor Conferinței scriitorilor din patria noastră. Viitoarea conferință a scriitorilor, care va analiza pe larg problemele dezvoltării în etapa actuală a literaturii noastre, se va călăuzi și după aceste îndrumări. Principiul partinității devine tot mai mult, pe măsura înaintării către socialism, către comunism, un principiu organic al artei, o condiție indispensabilă a valorificării oricărui talent.

Mihai NOVICOV

VERA INBER

Mîna lui Lenin

Zboruri albe?... Lung stepa chema
Cu durerile ei mișcătoare
Iar visul abia profila
Prima sută de mii de tractoare.
Ei și totuși — bătrînei Rusii
El i-a dat un etern combustibil
Și cu el a pornit spre tării
Zborul nostru cu gest invincibil.
Desțelenind largi dumbrăvi
Peste stepe întinse și-albastre
Croind drum prin hotarnice slăvi
Către noi, peste recile astre,
Profilîndu-se pe limpezime
Gestul lui, tăind timpul în veci,
Ni-e alăturea spre înălțime!

În romînește de MIOARA CREMENE

ALEKSANDR PROKOFIEV

Lui John Reed

Război peste flăcări și sînge, și moarte...
Și astăzi mai arde, și astăzi mai arde
Pămîntul pe care, demult, l-ai privit,
John Reed!

...An șaptesprezece. Și front, numai
front peste tot
Cu tine-i Rusia, întregul norod.
Revoluția-n iureș sonor
Și fiece fibră a trupului tău arzător,
Cu linie roșie scrisă pe steagul eroicei
țări.

...Inima ta lîngă vechile ziduri și zări
Mereu se aprinde, mereu se aprinde,
Ținutul imens îl răsfrînge fierbinte.
Gloria gărzilor roșii,
Rachetele, bezna roită smulgînd de pe cer
Pămîntul Rusiei, din veac peste veacuri
în zbor, —
Pămîntul cu sîngele nostru udat deseori.

În romînește de GRIGORE HAGIU

KONSTANTIN VANȘENKIN

Zări deschise

Iată, ochii noștri sînt asemeni
Jadului în ape, înflorit;
Se răsfrînge albastră în privire
Strălucirea bolții în zenit.

Irisul se schimbă ca cenușa
Cînd privim sclipirea de oțel.
Am deprins privirea înainte,
Către comunistul nostru țel.
Pînă cînd vicleanul întuneric
Peste ochi va crește, nechemat, —
S-ațintim privirea fericită
Către zări deschise ne e dat.

În romînește de CRISTINA LUCIAN

VIACESLAV KUZNEȚOV

Cutreieră în visu-mi comisarii

Căzuți în brazde line și pustiuri
Spre care gîndul neclintit mă poartă
Cutreieră în visu-mi comisarii
Oștirii roșii, înviind pe hartă.

Îi văd în vis căzînd în iarba udă
Și asprul lor destin îmi vine-n minte
Cînd peste roșiile coloane-n luptă
Se întretaie gloanțele fierbinte.

În junglele albastre, în viroage,
Pe străzi,
În vechi platouri de granit,
La țărmul mării unde submarine,
Rechinii văd în zborul lor uimit,
E pretutindeni Revoluția înaintînd
Într-un torent de foc nemistuit!

...Și lucrurile împrumută febra
Astrului zilei, fremătînd în vînt...
Cutreieră în visu-mi comisarii
Și fără seamăn visele îmi sînt.

În romînește de CEZAR BALTAG

GHEORGHI NEKRASOV

Pașii comunismului

Acum, sclipești, o, Patrie, în zori
Eu, fiul tău, contemplu cu mîndrie
Și cînt, destinul tău, triumfător
În larg dezlănțuita bătălie.

Cuptoarele și zi și noapte ard,
Ard limitele anilor trecuți
Și ard distanțe care lumi despart
Sub zborul primilor cosmonauți.

O, depărtări scăldate-n vis și ceață
Sub mîna noastră-acum se întind
Aproape, lîngă noi, un pas se-nalță
E pasul comunismului venind.

Ecourile-acestui pas mergînd
Aprind mai tare stelele pe cer
Și-nalță alte stele rînd pe rînd
Și toate-acestea-n veci de veci nu pier.

În romînește de AURORA CORNU

DOUA SCHITE DE

EUGEN TEODORU

VESTEA

In trei zile și două nopți orașul a fost mistuit pînă în temelii urcînd spre bolta încinsă, flăcări scînteietoare, ca magneziul bombelor așezate de geniștii nemți sub ziduri.

Exploziile și văpaia au scos și șobolanii din găuri. Oamenii s-au încumetat, încolțiți de pălălaie, să zvîcnească din flăcări, dar au fost ciuruiți de rafale și trîntiți pe asfalt. Acum zac și ei ca niște copaci prăbușiți cu crengile răsfirate. Parcă tot aștepți să se ridice și să plece încotro aveau de gînd.

Pentru că asta nu s-a mai putut întîmpla, i-a ajuns din urmă flacăra, carbonizîndu-i încet, ca pe niște butuci umezi, arzînd în foc mocnit. Intreaga suflare a orașului, afară de cei ciuruiți în stradă, s-a afundat în beciuri. Respiră aerul greu de adăpost, stau cu genunchii cuprinși, au ochii mistuiți de fierbințeală. Toți sînt negri de fum, și supți de oboseală.

Acum a tăcut totul în jur. Auzul pare înfundat de tăcerea nefirească ce a urmat după retragerea nemților. Nu se știe unde s-au dus. Poate stau ascunși și ei și așteaptă, poate au plecat. Spaima e tot întreagă, tot chinuitoare. Nimeni nu se încumetă să iasă. Dar nevoia de aer se pare că e cea mai teribilă. Oameni grămadă unii peste alții, înghesuiți în beciuri de atîtea zile.

— Mamă, glasul era tot mai încăpățînat, cu toate că-l uscase arșița. Era stăruitor, din ce în ce mai stăruitor.

— Lasă-mă mamă, te rog să mă lași.

Femeia strînsă sub șal, cu spatele lipit de peretele zgrunțuros, de pămînt, tăiat pieziș cu tîrnăcopul, se face că n-aude. Suvița de lumină parcă o taie în două, și ori de cîte ori copilul se apleacă spre dînsa să o roage, capul lui mic, zburlit, se oprește în dreptul inimii, și-odată ajuns acolo, pare că vorbește cu însăși inima ei.

— Lasă-mă mamă, lasă-mă!

Dar ea tace și nu-i răspunde nimic. Adăpostul e scufundat în apatie. Oamenii își cunosc sunetul respirației, își cunosc siluetele, încremenite de atîta timp în același loc. Atîta timp e puțin spus, atîtea ceasuri, atîtea zile.

— Trebuie să ies, mamă, să le hrănesc, să le adăp, altfel mor, și se uită la picioarele lui, unde, ochii de mărgele ai gîștelor, două gîște, unica lor avere, cu care se refugiase în adăpost, priveau cînd la unul, cînd la altul, suflînd și ele greu de arșiță. Își țin aripile depărtate de corp, cu speranța să se mai răcorească. Copilul se roagă într-una și gîștele își dau parcă seama c-o face pentru ele. Poate de aceea capetele șerpuiesc scoțînd un șuier ca și cînd l-ar ajuta să spună maică-si cu mai mult temei ceea ce are de spus.

Ceilalți nu se bagă, cu toate că i-a înnăbușit și pe ei mirosul greu, răspîndit de păsări. Copilul făcuse în așa fel încît averea lor să nu devină o povară și bîjbîise noaptea buza șanțului cu degete care aveau parcă ochi, smulgînd fire uscate de iarbă. Impărțise apa din sticlă, dar acum se terminase.

— De cîte ori să-ți spun, dă-le drumul. O să aibă dumnezeu grijă de noi. Tu nu te miști de-aici, făcu mă-sa și strînse nervoasă șalul pe umeri, în timp ce fîșia de lumină se plimbă de-a lungul pieptului.

— Fă cum spune mă-ta, se repezi atunci băcanul refugiat și el într-un colț de adăpost cu fața năboită de o barbă aspră, încîlcită, plină de zeamă uscată de pepene. Tîrîse după el un coș întreg, fără să dea nimănui o felie. Trei zile oamenii însetați au auzit într-una clefăiala neostenită a băcanului. Cît privește cojile, le-a ghemuit cu gesturi încete, greoaie, ostentativ, în fundul coșului, uitîndu-se lung la băiat, să-l facă să priceapă că n-are noroc să-și hrănească gîștele cu coji de pepeni. De aceea, copilul strigă, mușcat de furia strînsă-n el de atîtea zile:

— Ce-ai cu mine, domnule? Vorbesc cu mama!

Fețele trase, mînjite de funingine din jur, se întoarseră, dintr-o dată spre locul unde începea să mocnească cearta. Inainte ca ea să izbucnească, mama plecă ochii a încuviințare și copilul urcă treptele cu cele două gîște înșfăcate de aripi.

— Ai grijă, îl ajunse din adîncul hrubei glasul înnăbușit al mamei.

Izbit de lumina lui august, ca de o putere materială, copilul ameți orbit și căzu cu fața într-un maldăr de scrum.

Dezmeticit apoi, se gîndi unde să meargă căci în jur nu mai recunoștea nimic. Totul era o surpare uriașă de ziduri negre și grămezi de jar. Se tîrî către stradă cu gîndul s-ajungă la Dunăre. Intre stradă și cer nu se mai afla nimic. Inspăimîntat își spuse: „să se întoarcă înapoi!“ Dar se îngrozi la gîndul ăsta și se mișcă încet, ca într-un coșmar, mărunt, zdrențăros, cu gîștele legănîndu-se înaintea lui, în tăcerea tulburată, doar de trosnetul ultimelor flăcări care mistuiau giurgiuvele și căpriori. Din loc în loc, la cea mai ușoară suflare de vînt, se surpau grinzile. Gîștele mergeau ferindu-se de jar, așa că drumul pînă la Dunăre îl făcură anevoios. Aerul curat, limpede, chiar cu unda asta de fum acru, i-aduse pe față o bucurie nebună. La un moment dat, gîndurile lui se îndreptară cu milă la oamenii ce nu se puteau bucura de o plimbare ca a lui. Tăcerea din jur îi strîngea inima, dar copilul căpătase puțin curaj cînd văzu în sfîrșit înaintea ochilor apa fluviului, placidă și strălucitoare. Se îndreptă într-acolo, ca atras de magnet. Asfaltul și caldarîmul străzilor erau atît de încinse încît îi frigeau tălpile și o apucă la fugă. Gîștele alergau și ele. In strada Portului, aceeași tăcere, aceleași mormane fumegînde, cheiurile goale, ghemotoace de cartoane, jurnale și cîrpe arse, rostogolite alandala, grămezi, grămezi, în jurul cabestanelor. Ca-n tot orașul, nici țipenie, la mal nici o barcă. Iar îi fu milă de oameni, îi simțea și pe strada aceasta ca peste tot pe unde trecuse, chiar dacă nu-i vedea și nu-i auzea, erau dedesubt, în subsoluri, neîndrăznind să iasă. Coborî gîștele pe o băltoacă, nu le dădu drumul în Dunăre. Îi era frică să nu le piardă. Deasupra apei plutea o lințiță neagră de funingine.

Mai mult ca un ceas le urmări vîslind în ochiul de apă și scuturîndu-și aripile, împroșcînd cu stropi murdari pămîntul negru din jur. Era o bucurie în jocul lor care molipsi într-atît inima copilului, încît nu auzi cînd se cutremură dinspre fund, toată strada Portului. Aerul deasupra detună de bubuituri multiple continui, repezi, care la un moment dat umplură spațiile.

Sări. La ridicarea lui și gîștele se adunară la picioare. Abia cînd privi într-acolo deosebi siluetele a cinci tancuri, care coteau prudent pe strada largă, plină de moloz.

Gîndi fulgerător, cu aceeași milă, care-l mistuise toată vremea, s-o ia înaintea tancurilor și pînă urcă vadul (credea că vadul e greu de urcat cu tancurile), să dea de veste orașului chinuit în beciuri că „au intrat pe la pescărie“...

Așa a pornit, cu pumnii încleștați, cu gîștele, care zburau în jurul lui, de parcă ar fi fost vulturi nu păsări de apă. In gît suflarea i se încleia cu fiecare sută de metri, dar fugea atît de aprins, atît de repede, de parcă ar fi fost un steag fluturînd. In el se strînsese parcă întreaga așteptare a orașului și acum țîșni în țipătul răgușit, dar puternic, care preceda vuietul tancurilor.

— Vin rușii! Vin! Vin! Am scăpat!

Glasul șerpuia fără ecou, fiindcă n-avea de ce să se mai izbească, dar se pare că fusese auzit pretutindeni.

— Vin rușii! Am scăpat! Auziți, am scăpat! Și gonea, gonea într-una. Tălpile nu mai țineau seama că erau umflate de jar, alergau ca într-un vis.

Pretutindeni însă, pereții goi cu ochi orbi, îl priveau neclintiți și el striga către acești pereți, știind că la rădăcina lor e întreaga suflare a orașului.

Nu și-a dat seama că s-a oprit deodată descumpănit, chiar în barieră. Liniștea de-aicea era mai adîncă ca pretutindeni. Se opri tulburat, din fugă, dar așa de repede, că toată durerea tălpilor îl străbătu pînă în creștet. Bolovanii străzii acesteia erau foarte ascuțiți. Răsufla grăbit. Pieptul acuma despuiat sălta cu zăbrelele coastelor înainte și-napoi, iar obrazul speriat, mînjit de funingine căta în stînga și-n dreapta. Pustie-i și iarba pîrlogită de pe dîmburile ultimelor case. Și-o gheretă era sfărîmată acolo. In viața lui nu călcase tocmai pînă aici. Gîștele întindeau și ele gîturile privind caraghios cînd soarele, cînd strada, cînd cerul, cînd dîmburile pustii. Dinapoi, din oraș, se apropia vuietul șenilelor, care-i scuturaseră împietrirea. La auzul lor, copilul prinse iar nădejdi și mai strigă odată din răsputeri, punîndu-și mîinile în șold, înfigîndu-și tălpile atît de îndurerate în pietrele tăioase. Ardeau mai rău ca jarul.

— Au venit rușii!!! Am scăpat! De data aceasta, ecoul fură glasul și-l duse mai departe spre dealuri.

Ta-ta-ta-ta! îl întîmpină dîmbul, cu iarbă, în spatele căruia se ascunsese ariergarda nemțească. Capul gîștii din stînga, „alba“, cum o alinta el, zbură ca gîtul unei sticle de șampanie roșie, țîșnind în sus. Apoi plesni ca o pernă de fulgi. Se-amestecă cu praful și nu mai mișcă. Copilul se prăbuși în mijlocul străzii.

Ta-ta-ta-ta, îl căuta tirul nemților, împroșcînd pietrele, de care el se strîngea desperat. Gîsca rămasă „sura“ făcu exact ca el. Vuietul din spate creștea. Copilul gîndea în sine: „l-auză-i, rușii sînt în strada Luminii. Au luat-o pe Movilei, dau colțul, așa, acum intră pe strada asta, acum. Viiin! Viiin!“ strigă de-acolo de jos, dar să se ridice simți că nu mai poate. Strada vibra sub el ca de un cutremur și gîndi iarăși: — Ce-o să zică mama că n-o să mă mai întorc? Aici în dîmb îs nemții, care au ars orașul. Au ajuns aici. Nu mă mai lasă. M-au așteptat să viu aproape. Mi-au omorît-o pe „alba“, săraca, m-ajuta să mătur frunzele din fața casei. Eu dădeam odată din mătură, și ea făcea vînt de zece ori cu aripile, pînă le rostogoleam în stradă. Zici că gîștele-s proaste!

Ta-ta-ta-ta, așchiile pietrelor i-ajunseră în păr și în față. Își lipi obrazul de-o adîncitură. „Să nu-mi ia capul. Vai, cîte străzi mai sînt pînă acasă! Nu pot să fug“! Ta-ta-ta-ta. Zici că gîștele-s proaste! Uite-o pe „sura“, întinsă ca moartă. Vuietul tancurilor rusești era aproape, atît de aproape că glasul lui care certa parcă rafalele nemțești cu „viiin, viiin, rușii“, nu se mai auzi. Se simți spintecat de sus pînă jos și-o piclă-i înecă ochii. Cînd primul tanc rusesc ajunse în dreptul lui, i se păru dintr-o dată că-i luat pe sus, ca fulgul surei. O mînă arsă, mare, mirosind a mahorcă, îl întinse pe chiurasa din spatele turelei, și-i căută înfrigurat inima. Cînd o găsi soldatul ăla cu mîini curioase, grăbite, spuse în limba lui liniștit: „Jiviot! Horoșo!“

Tancul se opri să nu-l mai zdruncine...

STATUIA lui LENIN

Sînt pietrar-mozaicar la o întreprindere de construcții, unde oamenii mă prețuiesc, fiindcă îmi duc munca conștiincios.

Lucrez pe afară, la statui și mausolee. Vă mărturisesc că-mi place mult mai mult pe afară, lumina cerului cade altfel, nestingherită de ziduri.

Șefii mi-au înțeles slăbiciunea și m-au trimis numai la lucrări de soiul ăsta.

Cu timpul, fiindcă-s vechi în meserie, am căpătat și o oarecare faimă iar pe deasupra, atunci cînd am cerut să intru în partid, am fost primit cu vot unanim. Mare bucurie să fii primit fără măcar vreo abținere.

Intr-o dimineață coboram cu meșterul Gurău, ăl mai bătrîn dintre noi, de la care au învățat meseria vreo trei generații. El nu participase la ședința de primire, dar aflase că intrasem în rîndul comuniștilor. Să vedeți ce mi-a spus acest om, parcă într-un fel, în glumă. Acum însă după atîta timp îmi dau seama că n-a fost glumă:

— O să te turbure Lenin, ai să vezi!

Vorbele meșterului — rostite în dimineața de toamnă, pe seara strîmtă, pe unde coboram de la trust, vreo zece inși unul după altul, să ieșim, la camioanele ce ne duceau pe șantiere — mi-au dat un simțămînt ciudat, nu atît de neliniște cît mai ales de curiozitate.

Intr-adevăr, echipa condusă de mine primise sarcina să pregătească soclul statuii marelui dascăl.

— Ce vrei să spui nea Gurău, îl întrebai eu apucîndu-l de mînecă. El și-o trase încet, coborînd mai departe. Eu mă țineam după el, ascultînd cum îi foșnesc pantalonii de doc îmbîcsiți de praf. Abia în curte îmi dădu răspunsul.

— O să simți tu, cu vorbe e greu de spus. Apoi ne despărțirăm. Se cățără pe basculantă și porni cu toți ai lui spre o mare sală de spectacol, în curs de construcție la capătul orașului. Se finisau pardoselile de marmoră și coloanele.

De văzut nu l-am mai văzut, decît numai o dată la chenzină, cînd mi-a surîs, depărtîndu-se. Era vădit că nu ținea să intre în vorbă cu mine, cu toate că-mi văzuse deasupra capetelor ochii mirați.

Uitasem să vă spun; între timp, m-am înscris la un curs de pregătire politică și pentru că absolvisem media la seral, acum un an, am fost repartizat la o grupă mai avansată.

Ca să fiu sincer, la început, m-am descurcat destul de greu, dar cu timpul am obținut de două ori satisfăcător.

Ultima oară, am și fost evidențiat pentru planul conspect. De bucurie, după seminar, am dat pe gît vreo trei halbe.

Ei, și acum să ajung la Lenin. Prezicerea lui Gurău s-a adeverit. Mereu ni-l dădea în bibliografie. Cînd din opere alese, cînd din volumul 3, cînd din 7, cînd din 10, cînd din „Materialism și empiriocriticism“, așa mereu dintr-o operă, din alta...

Pe de altă parte, cum vă spuneam la început, lucrarea noastră pregătea temelia statuii lui. Așadar, dintr-o dată viața mi l-a adus în preajmă. Statuia a apărut pe șantier în ultimele zile. N-a fost montată, a rămas în picioare pe un postament de lemn fără să-l vedem încă. E înfășurat în papură, legat cu fire subțiri de sîrmă, ca un arbust de magnolii, care trebuie ferit de ger.

E așa de bine ambalat, că nu-l poți privi nicicum. Am încercat să desprind un colț, mai de jos, sub rogojină abia am zărit talpa unei ghete, o talpă groasă potrivită cu înălțimea sculpturii, și atît.

De atunci, de cîteva zile de cînd stă alăturea de noi, fără să ne vadă și fără să-l vedem, ne simțim parcă stingheriți, parcă turburați de prezența lui, învăluită.

Timpul fixat de trust pentru încheierea lucrării se apropie de sfîrșit. Zilele au zburat. Parcul în fața căruia înălțăm soclul a rămas pustiu, aleile-s goale, băncile ude. Crengile, despuiate de ultima frunză, se clatină în vînt, se ciorovăie între ele, odată cu ciorile care se învîrt deasupra coroanelor fumegoase. Trecurăm și noi de la haine la scurte și de vreo săptămînă chiar la pufoaice. O sobiță mică de cărbuni așezată drept în stradă, ne mai dezmorțește mîinile, și-i dăm zor, altfel înghețul ne va pune probleme.

Ultima treaptă e gata, trebuie finisată în cîteva zile.

Pe măsura trecerii timpului am devenit mai nerăbdător, mai neliniștit și parcă mai mult copleșit de Lenin. Pretutindeni mă întîlnesc cu el. La serviciu, cum văzurăți, la cursuri, și de la o vreme acasă...

— Lenin a spus, ne citează vechiul propagandist, în sălița abia încălzită, de la trust, cu glasul lui potolit de om, care a citat pe Lenin de mii de ori.

De cîte ori îl aud mă încing în pufoaică, privesc în dreapta și în stînga la pietrarii mei, și ei atenți, nespus de atenți la spusele omului.

Caut întotdeauna pe fețele lor să văd dacă într-înșii învățătura are același răsunet ca-n mine. La unii mai mult, la alții mai puțin, pe nici-unul însă nu-l lasă nepăsător, asta se vede...

Am vrut să deslușesc dacă propagandistul are vreun merit. Are și nu are! Meritul stă în vorbele lui Lenin, vorbe cu tîlc, care răscolesc și pătrund. Cum ajung acasă, mai citesc odată citatele și de tot atîtea ori, rămîn pe gînduri și mă minunez ce a putut să dea lumii mintea acestui om.

La începutul cărții, mă întîlnesc cu chipul lui Lenin. Fiecare din ele are fotografia vîrstei la care a scris-o. Il am, așadar, și pe Volodia Ulianov cu obraz proaspăt și rubașcă de licean, și pe Vladimir Ilici cel cu guler alb și cravată neagră, cu pumnul încleștat către dușmani.

Iată și ultima seară în ajunul fixării statuii pe postament. Nerăbdarea mea în această seară a culminat, unindu-se cu curiozitatea. „Oare, Lenin din statuie va aduce, va semăna cu Lenin de la cursuri sau cel din cărțile de acasă?!“.

Am mîncat. Frigul de afară a aburit ferestrele. Incepusem să picotesc, eram frînt. M-am dezbrăcat, am intrat în așternut, cu gîndul să dorm zdravăn, să fiu bun de muncă, a doua zi, dar n-a fost chip să adorm. M-am perpelit, cît e noaptea de lungă, pe o parte și pe alta. Mi-au trecut prin minte atîtea chipuri, atîtea gînduri, încît spre ziuă am pornit, mult înainte de cinci, să aștept macaraua.

Am ajutat, înfrigurat, să fie desfăcut învelișul de papură. In cele din urmă, l-am văzut sus pe soclu, parcă plutea. M-am retras tăcut înapoi, cu capul descoperit, să pot privi, de acolo, să mă conving, să pun capăt nerăbdării care mă bîntuise.

Stam pironit. De sub mantia de papură, pe soclul la care trudisem două luni, se ivise Lenin, cu o mînă întinsă către depărtări.

Mi s-a părut exact, ca în somnul neliniștit de ast-noapte, că înaintea mea se află cel mai mare dintre judecătorii lumii, rostind o sentință epocală și unică:

— „In numele proletariatului, condamn la moarte — sărăcia și războiul“.

Livada

Dumitru Radu Popescu

Era liniște și în grădina neagră de rod el stătea pe pămînt și culegea prune. Și mai mînca din cînd în cînd cîte una, mestecînd-o îndelung, să-i simtă mustul dulce. Era liniște și el ducea prunele, cu tîrna, la marginea grădinii, lîngă drum, unde se afla putina.

In fiecare dimineață netezea pămîntul cu palma, să fie mai frumos, și-l curăța de buruieni și de uscături, să fie neted și curat pe sub pruni, să poată aduna mai ușor prunele. Și să nu se facă gropi și să se adune apa în ele.

Inaintea lui, adunînd prune, vedea un om, cam de vreo douăzeci de ani. Dimineața veneau împreună pe drum și omul acela mergea încruntat și nu se uita la el, nu se uita la nimeni, de parcă ar fi fost supărat pe toată lumea. El îl bătea pe umăr, cînd intrau în grădină, și omul se făcea că nu-l bagă în seamă.

— Bună dimineața, mă, îi zicea.

— Bună pe dracu, răspundea omul și începea să scuture prunii în dușmănie.

El însă mai înainte de a scutura prunii curăța grădina și se uita prin crengi, să vadă unde sînt mai coapte prunele. Bătea din palme, mirîndu-se de atîta rod, ca și cum nu l-ar fi văzut pînă atunci. De văzut îl văzuse, el avea grijă de grădină, de primăvara pînă primăvara, dar i se părea întotdeauna alta. În fiecare zi, și fiecare prun copt părea mai bogat cînd îl scutura, decît înainte.

Prunele verzi nu arătau atît de multe.

— Din punct de vedere economic, zicea el, privind crengile aplecate, grele de prune, e bine! E bine de tot, tu ce zici, mă?

Cel din fața lui nu-l asculta. Culegea ca orbul prunele, fără să le vadă, le aduna în ciudă. Stătea pe turul pantalonilor și avea mîinile negre de pămînt și de zeamă de prune, și mîinile parcă îi erau făcute din pămînt, nu din carne și oase. Stătea în capul oaselor și se tîra de la un prun la altul, umplînd canta cu prune. Cînd era aproape rasă, o golea în tîrna lui. Iar tîrna plină o ducea lîngă drum și o vărsa în putina lui. Aproape o arunca. Să termine mai repede.

Dar el încă nu se așeza pe pămînt, privea și soarele și cerul, și respira adînc.

— Frumoasă zi, mă, uite ce soare!

— Dă-l dracu de soare, zicea omul, de el nu mai pot eu?

— Din punct de vedere moral, mă, să știi, nu e frumos să drăcui!

— Mai lasă-mă dracului în pace, zicea omul și se apleca în dreapta și în stînga, să adune mai repede prunele.

— Frumos vorbești, n-am ce zice! Frumos te-a educat societatea burghezo-moșierească!

Și el își privi ceasul de la mînă: mergea. Il duse și la ureche, să-i audă mersul: mergea bine. Făcu ce făcu, apoi își suflecă mai tare mîneca, să-i vadă și omul din fața lui ceasul. Acesta se înfurie:

— Mă, Adame, ce-ai mă cu mine?

— Eu, mă? Nimic, zise el și își trase ceasul, rar, să-l audă omul de lîngă el. Dacă tu ești prost, ce-s eu de vină?

— Cum sînt prost, ce eu trăiesc de capul meu, ca tine, să fac ce vreau? Eu am muiere și copii și trebuie să-i cresc. Și dacă nu adun prune multe, ce-mi dă ăla mie? Ție îți convine.

— Din punct de vedere social, zise Adam, trebuie să lupți. Omul...

— Du-te, mă, dracului, cu oameni cu tot!

Adam îl privi mirat, de parcă nu l-ar fi cunoscut.

— Ce-ai, mă, cu oamenii? zise. Am impresia că din punct de vedere politic tu nu vezi bine problema.

Cel din fața lui parcă îmbătrînise: avea fața zbîrcită, nerasă. Arăta de patruzeci de ani. Mînecile cămășii îi erau peticite cu petece albastre tăiate din vreo fustă ruptă de-a muierii lui. Era trist și se gîrbovise și mai mult. Adam îl privi cu milă.

Se apropie de prunul cel mai copt și începu să-l scuture. Prunele cădeau ca o ploaie neagră și el rîdea se bucura, de parcă-l gîdilau prunele. Sghicina prunul și rămînea cu fața în sus, să-i cadă prunele în cap, și pe față, să simtă cum cad și cît sînt de coapte. Omul de lîngă el sghicina de prun, încovoiat, și prunele îl loveau peste șale și el era tot încruntat și se strîmba și înjura de parcă prunele îl loveau ca grindina, tare.

— Din punct de vedere cantitativ, sînt multe, zise el.

— Mai bine le-ar fi putrezit ploaia!

— Ce ești, mă, supărat pe lume?

— Mai bine le-ar fi degerat dracu cînd erau flori, mai bine le-ar fi înghețat rădăcinile, mai bine le-ar fi mîncat omizile toate frunzele, mai bine le-ar fi trăsnit să nu văd una, înaintea ochilor, pînă oi zice eu să se facă! zise omul și plecă spre putină cu tîrna plină. Mergea aplecat și îi picura pe cămașă zeamă de prune, neagră, toată cămașa era numai zeamă închegată. Semăna cu un om bătut cu parul, tăvălit în țărînă, cu capul spart și cu umerii meciți de ciomag. Tîrna îi rosese cămașa, de atîta cărat, și pe umărul stîng mai învățat cu greutatea, se spărseseră niște bășici și-l dureau, ca date cu sare. Dar el nu le lua în seamă, înjura prunele și pe cine le are și le arunca în putină în dușmănie.

Adam îl privea cum se duce și vine și-i părea rău de el, dar n-avea ce să-i facă. Nici măcar cu vorbele nu putea să-l împace.

— Mi-am terminat casa, zise el, ca să-l mai împace cumva. Am pus și olanele... Tîmplăria eu am făcut-o cu mîna mea... Am luat bani buni la avans și mi-am terminat casa, ca omu... Casa e bine s-o termini vara, să nu intri cu ea în iarnă fără acoperiș și ferestre. Din punct de vedere al planificării, vara e bine să-ți faci sanie și iarna căruță... Mă urmărești, mă?

— Ba.

Era supărat. Și el era tîmplar, și el știa să facă o casă din temelii, știa să facă și mese și scaune, știa să facă și linguri, la urma urmei. Adam îl văzu că e tot încruntat și nu mai zise nimic. Se așeză pe pămînt și începu să adune prune, liniștit.

Vara era bogată. Omul dinaintea lui era lac de sudoare. Tremura. Il apucaseră frigurile și-l sghicinau cum sghicină pămîntul prunii, cînd se mișcă. Fața îi devenise verde și ochii sclipeau în fundul capului, bolnavi. Omul arăta acum de cincizeci de ani și cum trecea timpul tîrnele i se păreau și mai grele, de piatră. Vara era plină de rod și el scuipa și trecea peste prune călcîndu-le, fără să le ocolească.

— Ce prune multe! zise Adam. Dar de-ar fi și mai multe nu mi-ar părea rău, să fie grădina plină cu vîrf și tot nu mi-ar părea rău... Bei, mă, o țuică, îi întinse omului o sticlă de-o litră.

— Ba, îl privi acesta pe sub sprîncene, rău.

— Treaba ta, dacă nu-ți face plăcere... Și Adam bău o înghițitură: o gustă, plescăind din buze.

— Bună, zise el și mai bău odată. Cu cît sînt prune mai multe, cu atîta se face țuică mai multă, și magiun. Auzi, să vezi muierile, să vezi ce le-a trecut prin cap: fac compot. S-au strîns la gospodărie și fac compot. Din punct de vedere al emancipării femeii, stăm bine, zise și mai înghiți odată. Pe mine m-au lăsat să adun prune, vara... Sînt bătrîn și asta e muncă ușoară, mi-au spus, și eu sînt de acord, nu e muncă grea, și sînt obișnuit cu prunele... Mă urmărești?

— Ba.

— Foarte rău din partea ta, înseamnă că n-ai obraz.

— Vrei să-mi arăți că ești mulțumit, este? Și că mă iei pe mine peste picior...

— Nu, n-am obiceiul.. Vreau să-ți arăt... Cum să spun?...

— Du-te dracului, zise omul și își văzu de treabă. N-am nevoie de nici un punct de vedere de-al tău! Ce-mi folosește mie? Ce-mi folosește, mă? se întoarse omul spre el. Viața mea e viața mea, ce se duce de pomană, se duce, nu se mai întoarce... Ce a fost, a fost, ce mă tot ei cu punctele tale de vedere? Vezi-ți de prunele tale, liniștit, și lasă-mă pe mine cu ale mele!

— Păi asta e, nu înțelegi esențialul...

— Lasă, știu, sînt sătul, m-ai înebunit! Dar dacă este ce? Te întreb eu, ce este? Nimic. Ce nu mă lași, mă, în pace?

— De ce te răstești la mine, vorbește civilizat, tovarășe, se supără Adam și nu se mai uită la el. Ei drăcia dracului, zise. Omul vrea să te lămurească, și tot tu cu barda la brîu! Voiam să spun că vara e bogată...

— S-o ia dracu de vară, cu bogăția ei cu tot, cu toate prunele ei! Că-mi rup genunchii umblînd după ele, degeaba, și-mi rup spinarea cărînd tîrnele, cărînd toată vara asta afurisită, vară afurisită, că nu e vara mea și nu sînt prunele mele, sînt ale afurisitului ăla! Și-o dau dracului de bogăție, și de vară, și de lume, auzi?! Că am să-i dau foc lumii ăsteia, să ardă, să ardă!

— Dă-i, mă, dă-i, din punct de vedere politic e bine, dă-i foc! Dar nu la toată lumea, trebuie să ai perspectivă...

— Eh! făcu omul și scuipă scîrbit, plecînd cu tîrna spre putină.

Adam porni în urma lui, călcînd pe lîngă urmele lui. Îi numără urmele, apoi se uită la ceas: mergea. Secundarul se rotea, se rotea, trecînd prin același punct, și Adam se gîndea că timpul e rotund. Vru să-i spună și omului din fața sa, dar renunță: tot nu l-ar fi înțeles. Dar așa era: orele erau rotunde, și timpul tot și zilele. El chiar vedea cum sînt zilele: ca niște cercuri moi, luminoase și ușoare: îi intrau pe mînă și le putea învîrti cum voia el, se putea juca cu ele. Și pe urmă cercurile astea îl cuprindeau, el era în centrul lor și ele se puneau unul peste altul, ca ochiurile prunului, ca vîrstele prunului, albe. Și nu-l strîngeau și el putea să le numere ușor, fără să-l doară. Puse prunele în putină și vru să-i spună omului din fața sa cum îi cu zilele, cum le simțea și cum le vedea el. Dar omul făcea pași mari, se grăbea, și l-ar fi crezut țicnit de-a binelea de-i spunea.

Grădina gemea de rod și Adam începu să adune iarăși prune, bucurîndu-se, cu cît aduna mai multe cu atît era mai bucuros, și degetele nu-l dureau, nici vorbă, și nici șalele. Omul de lîngă el îl privea mirat. Și se și închină de cîteva ori.

— De ce te bucuri, mă?

Adam îi făcu cu ochiul, dar nu-i răspunse: tot nu l-ar fi înțeles, n-avea perspectivă. Din punct de vedere politic, era fără perspectivă!

— Ce, mă, îți place? îl întrebă omul.

Ce știa el! Dacă lui nu-i plăcea să muncească, dacă el nu muncea cu plăcere, ce, toți erau ca el? Îi zise, că prea îl privea și nu muncea:

— Ce, ți-e lene?

— Ești nebun, unde vezi tu lene? se răsti omul la el. M-am deslipit eu din grădină de-azi dimineață? Ai stat tu mai mult aici ca mine?

— N-am stat, dar de ce ești așa acrit, îmbătrînești, de ce nu te bucuri?

— Ești nebun, zău, de ce să mă bucur?

Asta e drept, se gîndi Adam, n-avea omul de ce să se bucure.

— Ce, sînt prunii mei?

— Nu sînt, zise Adam. Dar bucuria și munca...

— Ce, muncesc pentru mine?

— Din punct de vedere politic, ai dreptate, zise el, dar esențialul e să nu fii trist... Mă urmărești?

— Du-te mă, și te culcă, zise omul. Eu aș vrea să nu fie o prună pe lumea asta!...

Adam se ridică și scutură alt prun: prunele cădeau ca ploaia, negre.

— Ah! Ce multe, zise Adam. Ce multe sînt!

Și se așeză iarăși pe pămînt și începu să le adune. Și din cînd în cînd mînca cîte una, și mai trăgea și cîte o gură de țuică și ochii îi erau plini de lumină. Și cerul era luminos și albastru. Ziua era liniștită și în grădina plină cu prune el stătea pe pămînt și aduna prune, aduna într-una și vorbea singur, cu el însuși, cu cel de altă dată.

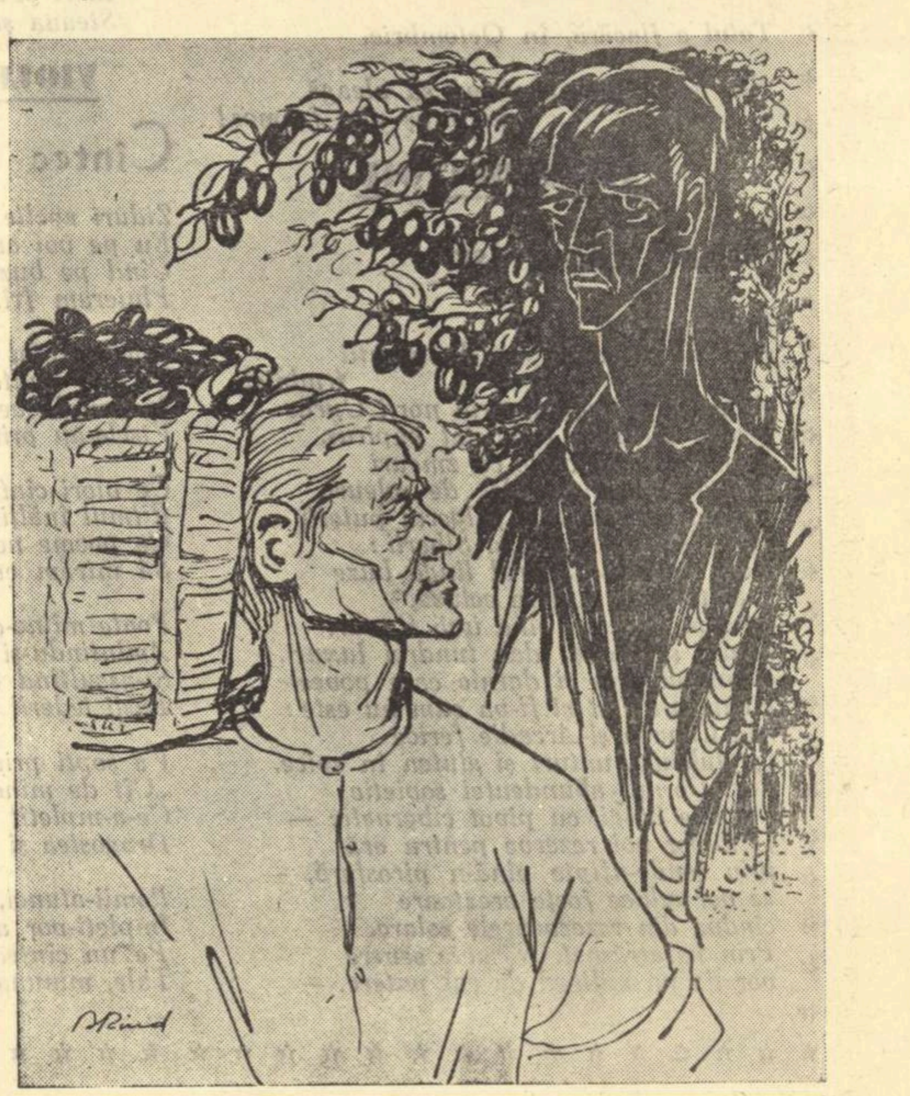

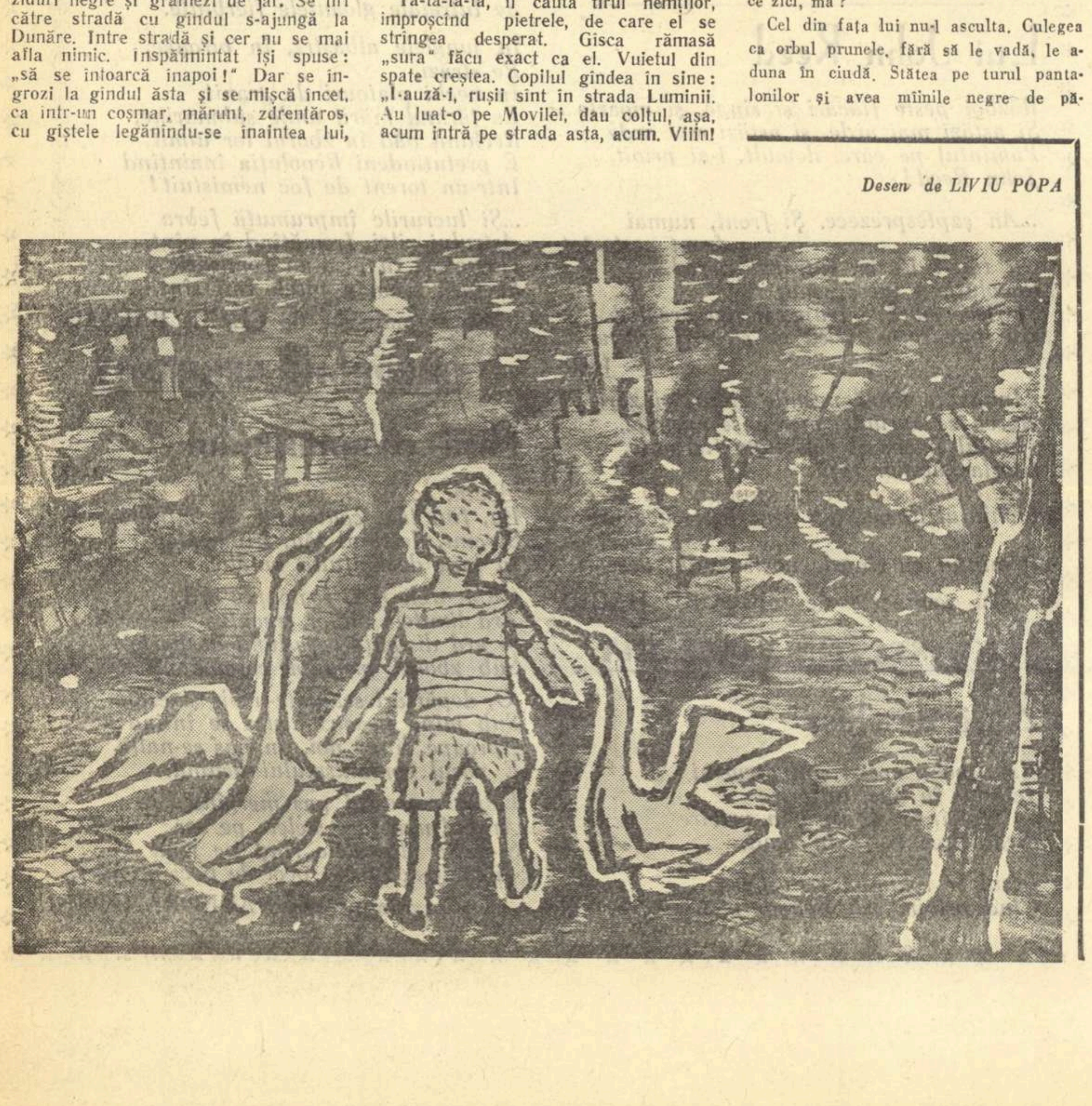

Desen de LIVIU POPA

OAMENI ÎN CÎMPIE

Ghemuit pe scîndura pusă de-a curmezișul ghiocului, Niță Vasile tace, cătînd spre limanul bălții. Cercetează toropit casele din vale, ogrăzile și ripile, albia încăpătoare a apei ce cuprinde orizontul. Își amintește de scalda copilăriei, de zilele liniștite de pescuit, de Marin Vlaicu, fostul său prieten, alături de care a cutreierat de atîtea ori, în goană nebună, plaja nisipoasă. Il cuprinde o tristețe amară și valuri tulburi de fum ii împăienjenesc vederea.

Cu Vlaicu, în tinerețe, s-a avut ca un frate. Vecini de gospodărie, de haimanalic și de joacă, ei au străbătut împreună prin vreme, zdrențuiți, umiliți de bogătani, flămînzi ori sătui. Nici școala nu i-a despărțit; au stat în aceeași bancă ani de zile, iar la cimp, pe moșia lui Raul Făgădău, tot împreună se duceau să muncească. Flăcăi fiind, în august 1944, au plecat pe front, unde, la rugămintea lor au fost încorporați într-o companie de infanterie. Apoi s-au reintors în sat teferi, după victorie, bucuroși că s-a sfîrșit calvarul și că vor primi pămînt, cum scria „Scînteia“!

Era într-o zi de duminică, dimineața, cînd s-au dus la cîmp să-și vadă hectarele cuvenite din moșia lui Făgădău. Țărușii, bătuți de comisia de reformă agrară, se aflau încă înfipți în pămînt. I-au privit îndelung, cu mulțumire și s-au îmbrățișat chiuind.

— Războiul, s-a sfîrșit războiul! a rostit el, Niță Vasile, c-o undă de tremur în glas. I-am bătut pe fasciști, acum ii batem pe boieri...

Marin Vlaicu s-a lăsat în genunchi, a pipăit cu palmele lui butucănoase bulgării, țărina.

— O să semăn porumb, a socotit el cu mintea aiurea. E cam tîrziu, dar merge...

— Nimeni nu te oprește... lotul e-al tău...

— Tu ce pui, Vasile?

— Eu!?... Mai întîi pun niște rînduri pe-o cerere! Apoi plec la județeană, să mă-nscriu în partid. Nu mergi și tu?

— Nu, a răspuns sec Voicu. Politica nu-i de mine. Du-te sănătos.

S-au despărțit după o discuție aprinsă, spre prînz. El, Niță Vasile, cu o durere în inimă, a pornit pe drumul orașului, să-și pună în faptă hotărîrea luată. Marin Vlaicu a intrat în biserica din deal, ca să se roage și să sărute mîna părintelui Iftode, a cărui slugă avea să fie puțin mai tîrziu...

Intîmplarea aceea a semănat între ei răceală, un fel de prăpastie adîncă, întunecoasă. In timpul secetei, Marin Vlaicu se ocupa cu grădinăritul pe malul bălții, supravegheat de sfinția-sa, care împărțea porunci. Un motoraș cu pocnitoare scotea apa din vad și-o împrăștia cu dărnicie printre răsaduri. Cu sapa strînsă între degete, fostul prieten despica șențulețe cît era ziua de lungă, strîngea rodul spre seară, il urca în căruță și pornea cu popa către orașul flămînzit. In piața întesată de cumpărători, Marin Vlaicu îndesa marfa în coșnițele clienților, iar părintele, îmbrăcat în haine civile, aduna cu lăcomie banii, strecurîndu-i într-o pungă de iuft, cusută cu multă trudă de preoteasa Zenovia. Veneau apoi acasă chercheliți de băutură, se ascundeau în cerdacul parohial, se așezau la o masă de brad și făceau socoteli. Popa își miluia argatul cu cîțiva lei și cu nenumărate și vagi promisiuni de viitor; lega hîrtiile cu pamblici pe care scria cifre și le ascundea de ochii tuturora în cămară. Grădinarul, cuprins de-o mirare mută, vîra garboavele în buzunarul pantalonilor peticiți, înjura cu năduf, printre dinți, și ieșea aproape zăpăcit în ulița îngustă, făcîndu-și cruce totodată.

Marin Vlaicu muncea mult și fără folos, spre mirarea întregului sat. La întrebări curioase, răspundea în doi peri, cu tainice și ascunse înțelesuri. Oamenii puneau sclavia lui pe seama unui legămînt neștiut, pe un păcat săvîrșit cîndva și pedepsit cu asprime de canoanele bisericești. Sigur este că plugarul, cu toată mînia ce i se citea uneori pe chip, a urmat să-l slujească pe popă și după stabilizare, cînd preoteasa Zenovia a murit numărînd la bancnote noi și foșnitoare.

Din ziua despărțirii, cînd fiecare apucase pe alt drum, cei doi aproape că nu se mai văzuseră sau, dacă se întîlniseră fără voia lor, la cîmp ori pe uliță, nu schimbaseră măcar un cuvînt. In septembrie însă, cînd luncenii începuseră să se-nscrie cu duiumul în gospodăria colectivă, secretarul de partid își luase inima în dinți, intrase în ograda lui Marin Vlaicu, pe care il găsise în grădină, cercetîndu-și pomii sărăciți de fructe.

— De ce n-au rodit gutuii tăi, frățioare? il întrebă Niță.

— Să mă tai dacă pricep...

— Anul trecut erau încărcați...

Vlaicu se uitase la musafir cercetător, încercînd să-și păstreze calmul, să-și ascundă uimirea.

— Erau, a rostit el cu glas tremurat. Dumnezeu mă pedepsește...

— Cîteodată se mai pedepsește și omul, Marine... Crengile uscate i le-ai tăiat în primăvară?

— Nu...

— Dar la rădăcină, săpatu-i-ai?...

— Nici...

— Ei vezi!... Ai lăsat în părăsire gutuii și ei s-au răzbunat pe tine... Pomul e ca și omul... cu cît il îngrijești mai bine, cu atît e mai sănătos...

— Nu mă judeca! mormăise Vlaicu. Știi doar că nu sînt un leneș, că nu stau locului...

— Intr-adevăr, te spetești pentru alții...

Tăcuseră, cu privirile rătăcite, încurcați. Niță Vasile studiase pe îndelete bătătura, bordeiul ponosit, cu acoperișul de trestie putredă, cu pereții coșcoviți, gata să se prăvale. O ruină neînțeleasă plutea peste gospodăria omului, ca o aripă întunecoasă de corb. Mai slab și mai rupt ca nicicînd, Vlaicu avea întipărită pe chip suferința, descumpănirea țăranului care se simte singur și neajutorat, purtat de niște valuri zbuciumate, amețitoare, anevoie de înfrînt.

— Eu, Marine, am venit la tine ca la un frate, grăise Niță Vasile cu un sentiment de amărăciune. Trebuie să te rupi de trecut, să ni te alături...

— Despre colectivă vorbești?...

— Da, urmase secretarul. Ai rămas printre cei puțini și nu te înțeleg...

— Mda... multe sînt de neînțeles pe lumea asta trecătoare! filozofase gazda cu un surîs pierdut. Lupt să ies din glod dar mă afund mereu... Mă rog ziua și noaptea domnului, el însă mă tot apasă... Am păcătuit pesemne cu ceva și acum trag ponoasele... Mi-a ajuns cuțitul la os, Vasile... Se apropie sfîrșitul...

— Nu vorbi prostii...

— Ba am să mor... crede-mă...

Niță il ascultase mîhnit, privindu-l cu mustrare. In fața lui nu se mai afla ființa îndrăzneață de altădată, ostașul care trecea cutezător prin focul dușman, atacînd cu grenade tranșeele fasciste. Atunci, în lunile zbuciumate din Tatra, cînd se dădea semnalul de asalt, Vlaicu își făcea o cruce în grabă, scuipa în palme și sărea ca împins de un arc înainte. Vroia să termine cît mai repede cu nelegiuiții care, în numele „războiului sfînt“, călcaseră în picioare credința, aducînd atîtea nenorociri groaznice omenirii, vieții.

— Moartea e pentru dușman! spusese Niță Vasile, apăsînd pe cel din urmă cuvînt. Tu ești țăran de-al nostru, muncitor și trebuie să trăiești... Ții minte cînd ți s-a făcut rău pe batoza boierului!?... Erai un flăcău tînăr, sfrijit, nemîncat de-o săptămînă, poate de două... Eu eram la aruncat snopi și cînd am văzut că te clatini, am sărit și te-am prins în brațe, te-am tras de la gura care treiera spicul... Bietul de tine!... te făcuseși galben ca turta de ceară, gemeai... Te-am coborît cu alți cîțiva oameni și te-am dus la umbra unei clăi, ți-am udat fruntea cu apă din ulcior... Apoi ți-am întins un pumn de boabe crude de grîu, te-am îndemnat să le ronțăi între dinți, să-ți stăpînești foamea...

— Imi amintesc, sigur că da... M-ai ajutat...

— Și-acum am să te ajut, frățioare... Uite, iți fac cererea și vii alături de noi...

Secretarul organizației de partid se așezase pe prispă, desfăcuse un dosar voluminos și se apucase să scrie. Marin Vlaicu il privea aiurit, în cumpănă. In pupilele lui duse în orbite, tresăreau scînteieri ascunse și ciudate. Își potrivea un petec de cămașă ruptă pe sub haina roasă, căta amorțit la stiloul lucios care luneca zorit pe coala de hîrtie.

— Poftim, semnează, il îndemnase Niță prietenos.

Omul luase cererea între degete, o studiase ca pe un lucru necunoscut și straniu, o iscălise. Apoi o împăturise cu grijă, gînditor și o vîrîse fără o vorbă în buzunarul de la spate al pantalonilor, într-un carnet cu acte.

— Nu te-ai hotărît?...

— Nu, Vasile, la ce să-ți ascund. Trebuie să mai judec, să chibzuiesc. Păstrez hîrtia și cînd o fi, am să viu singur. Am și eu socotelile mele, mai aștept.

— Nu cumva te ține popa Iftode!?...

— M-o fi ținînd ceva... Să vedem cum o să meargă acolo și-apoi. Vezi tu, în colectivă intri odată pentru totdeauna...

— Bine, frățioare, rostise îndurerat secretarul. Dragoste cu sila nu se face! Am căutat să te aduc alături de mine, dar tu desparți din nou drumurile noastre. Mai gîndește-te! Dar va veni el și ceasul cînd imi vei da dreptate. Pesemne că viața nu ți-a dat destule lecții...

Niță Vasile înăbușise cu greu un suspin sfîșietor, uitîndu-se cu milă și întristare la fostul prieten. Ii strînsese totuși mîna, deși ii venea să se întoarcă și să plece cît mai grabnic dincolo de poarta deschisă a ogrăzii. Palmele lor mari și aspre se încleștară pentru o secundă, cu răceală. Apoi secretarul il mai cercetase încă o dată, pe sub sprîncene, pe omul acela îndărătnic și nechibzuit, clătinase capul îndurerat și ieșise cu inima rănită în ulița pustie...

In depărtare răsuna un duduit de tractoare și cei din căruță tresar. Caii au depășit o lizieră de salcîmi, au intrat în plină cîmpie. Șase mașini roșii brăzdează lotul de lîngă pădure. Sînt încă departe, la orizont, dar zgomotul lor se răspîndește cu ecou larg peste șesul necuprins.

— V-au dat numai „utosuri“, constată inginerul agronom mulțumit. Cu asemenea rîndunele, nu mi-i rușine...

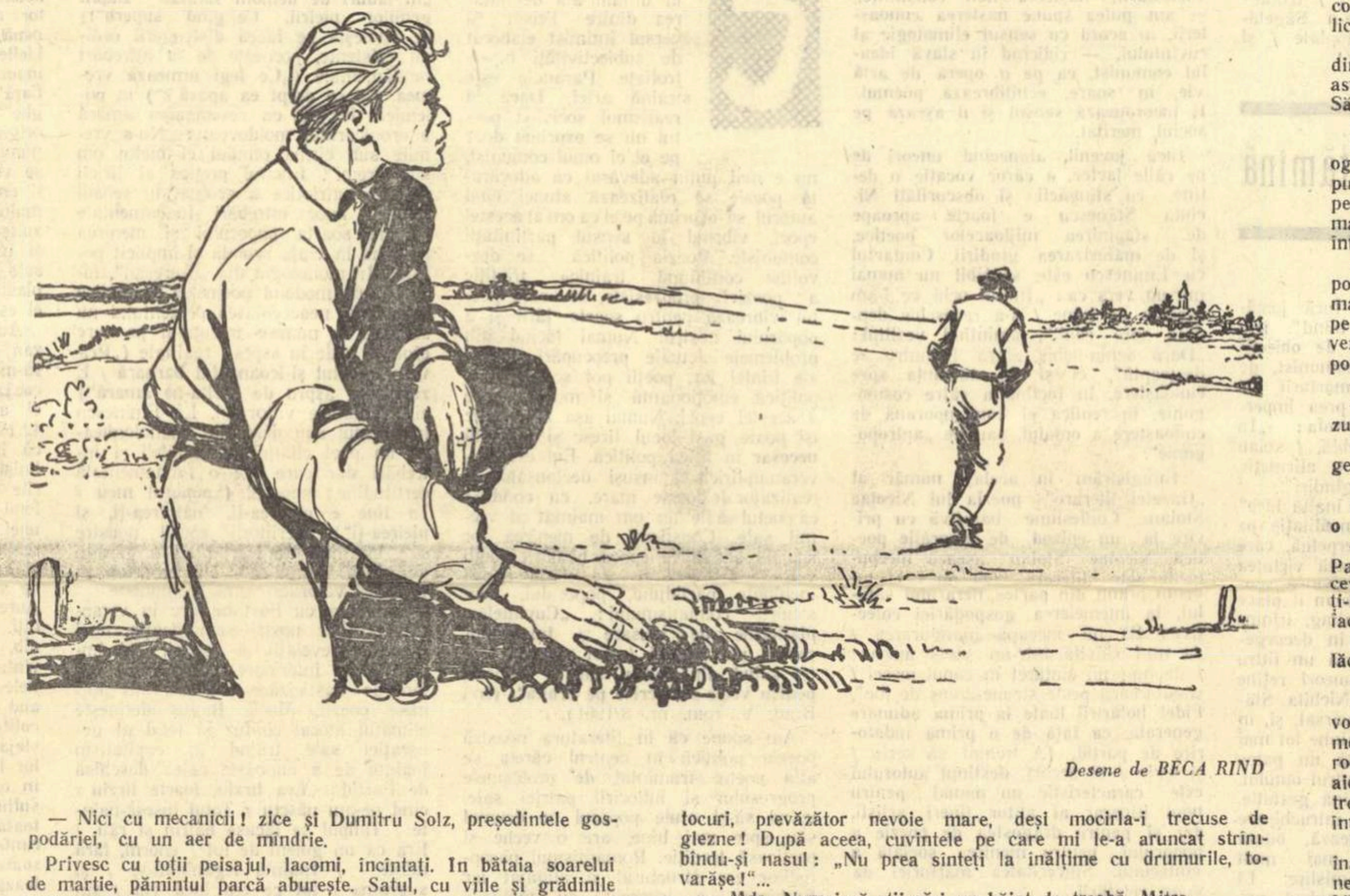

Desene de BECA RIND

— Nici cu mecanicii! zice și Dumitru Solz, președintele gospodăriei, cu un aer de mîndrie.

Privesc cu toții peisajul, lacomi, încîntați. In bătaia soarelui de martie, pămîntul parcă aburește. Satul, cu viile și grădinile ce-l împrejmuiesc, a fost lăsat de mult în urmă. In dreapta unduiește acum grîul care prinde putere, iar în față, către stînga, se-ntinde ogorul abia arat.

Adie un vînt mîngîietor, neasemuit de liniștit și de cald. Dintr-un aluniș, crescut în marginea drumului, zboară un stol de grauri, care se pierde în plutiri nesigure în zare. Bătrînul Petre molfăie un pai între gingii și rotește biciul alene, mîngîind crupele cailor.

— De mîine începem să semănăm mazărea, chibzuiește președintele colectivei. Timpul ține cu noi...

— Poate că te-ai sfătuit tu cu dumnezeu, zîmbește Niță Vasile. Prea-i vreme frumoasă...

Dumitru Solz se uită pieziș, cînd la inginer, cînd la secretar, răspunde:

— Vremea-i după sufletul omului, Vasile. Numai el, cel care muncește, își face viața fericită. Dacă nu-i unit, pățește ca Marin Vlaicu, se dă la fund...

Niță Vasile ascultă și se încruntă. Amintirile l-au cuprins din nou în cleștele lor de foc. Dumitru Solz nu-i dă zăbavă însă, se apleacă spre el, continuă:

— Iartă-mă, prietene! Poate că n-ar fi trebuit să-ți amintesc de el! Dar și mie mi-i vecin de ogradă și... Dracu știe cu ce l-a momit hodorogul de popă! Cînd Marin la parohie, cînd Iftode la sărmanul creștin! E un secret al lor, o înțelegere ascunsă. Toată iarna a cărat lemne în curtea bisericii, grîu și porumb la tîrg pentru sfinția-sa. Și-a spetit animalele slujindu-l pe domnul părinte. Măcar de s-ar alege cu ceva.

Tînărul inginer urmărește discuția, fără să priceapă despre cine-i vorba. Se uită la secretarul de alături, care își ridică spre cer privirea înnourată și oftează.

— Suferința unui om n-o poți lecui dacă nu-i știi boala, zice Niță Vasile arar. Am încercat să-l conving, să-l aduc în colectivă. Era atît de abătut...

Omul își strînge pumnii voluminoși și cată dincolo de coamele cailor, la un șir de ulmi care ascund priveliștea, tractoarele ce se aud duduind tot mai puternic. Dumitru Solz vrea să mai spună ceva, dar el ii face semn să tacă.

— N-are rost, Mitre! Faptele noastre o să-l lămurească mai bine. Și secretul acela o să-l spulbere timpul. Altcum nu se poate...

Vizitiul, trezit din amorțeală la o hurducătură, altoiește murgii cu codiriștea. Caii, odihniți peste iarnă, țîșnesc ca bolizii înainte, ocolesc foișorul de lemn de lîngă Fîntîna Babii, trec în goană pe lîngă un tufiș des, din arțari pitici. Speriate de zgomotul furtunos al copitelor, vrăbiile zboară de prin crengi, fac cercuri prin aer. O pasăre cenușie, poate un uliu cu aripile desfoiate, plutește leneșă la zenit, își dezmorțește penele în soare.

Apoi deodată, Dumitru Solz tresare, arată cu mîna spre un om care ară pe lîngă tarlaua înfrățită, exclamă:

— Ia te uită, tovarășe! Ce întîmplare! E chiar Marin Vlaicu cel cu plugul. Ieri muncea pogoanele părintelui Iftode, astăzi pe-ale lui...

Cei din căruță întorc capetele. Il urmăresc cu atenție pe omul care abia se mai tîrăște în urma atelajului străvechi, apăsînd pe corman. Printre bulgării de pămînt, caii lui ofiliți se-mpleticesc de oboseală și foame, trag din răsputeri brazda. E un spectacol rar, neasemuit de trist, o priveliște apăsătoare, care pe tînărul inginer, prea mult obișnuit din cărți cu imaginea tractorului, il impresionează neplăcut.

— E o crimă să chinui așa animalele! mormăie el.

Uruitul căruței ii acoperă însă glasul, nimeni nu-l aude. Niță Vasile simte un nod în gît, o sfîrșeală în tot trupul. Plugarul, caii lui mărunți, par de pe altă lume. Contrastul dintre mașinile roșii, cu trei brăzdare largi și plugul ruginit al omului, este izbitor.

Căruța colectivei se abate din șleau, se oprește în capătul tarlalei. Plugarul, care se află la cîțiva metri, și-a lăsat animalele să răsufle, cercetîndu-i ca prin ceață. Își dă pălăria decolorată pe ceafă, trage cu sete aer în piept.

Niță Vasile coboară din ghiocul stropit de noroi, înaintează însoțit de inginer și de președinte, se apropie de omul înțepenit locului. Cu toții caută cînd la el, cînd la bălanii sfîrșiți de muncă.

— Bună-ziua, Marine, rostește secretarul, căutînd să fie prietenos.

Marin Vlaicu face cîțiva pași în întîmpinarea lui, se clatină.

— Ai o țigară? întreabă el în loc de răspuns.

Niță Vasile saltă din umeri, surîde încurcat.

— N-am! Știi doar că nu fumez. Poate că are Mitrea, președintele...

Plugarul calcă încetișor spre Dumitru Solz, care se scotocește prin buzunarele hainei de șiac. Secretarul mai aruncă o căutătură la caii cei uscățivi, apoi se duce pînă la căruță, ia un braț de fîn, se întoarce la ei. Animalele, înviorate la vederea hranei, întind gîturile, ii smulg din mînă smocul de fire de mei. Niță le mîngîie frunțile, ii bate pe coame. Marin Vlaicu se preface că n-a văzut gestul acesta omenesc, dar în obrazul lui de șofran apare o pată de roșeață. Își aprinde țigara de la bricheta președintelui, mulțumește.

— S-au cam ogîrjit animalele tale, constată Dumitru Solz cu părere de rău. Mult n-or să te țină, Marine...

— Ar trebui să duci caii acasă, să-i pui pe hrană! intervine și inginerul agronom. Dumneata nu-i vezi, abia se mai țin pe picioare!

Plugarul e amețit de potopul cuvintelor, răspunde:

— Ei, cîteva brazde acolo n-or muri... Intr-o oră termin. Pe urmă i-oi vinde, că nu mai am cu ce-i sătura...

Președintele a început să rîdă. Ochii lui albaștri, sinilii ca și cerul, s-au îngustat a ironie.

— Pe dracu! rostește el. Cine crezi tu că mai cumpără cai acuma, cînd colectivizarea a cuprins țara! Mai bine înscrie-te la noi, omule! I-om pune la îngrășat în gospodărie.

Marin Vlaicu tace, sugînd lacom din țigară. Apoi fără vorbă se depărtează. Trece pe lîngă Niță Vasile domol, fără să-l privească, apucă de coarnele plugului, își întoarce caii în brazdă, ii îndeamnă cu glas răgușit.

— Incăpățînarea o să-l ducă la sapă de lemn, mormăie Dumitru Solz cînd țăranul se depărtează. Se poartă ca un dușman. E singurul care a mai rămas pe dinafară...

— Ciudați mai sînt unii, zice tînărul inginer aparte. Mai tîrziu, cînd văd belșugul în hambarul altuia, își dau cu pumnul în cap...

Secretarul de partid il ascultă mîhnit. Mai cercetează încă odată orizontul, apoi face cîțiva pași spre lotul colectivei. In spatele lui, la un metru, vin președintele Solz și inginerul agronom, la fel de posomorîți.

Tractoarele au întors în capătul locului, mecanicii salută din mers, zîmbitori. Tînărul inginer culege de pe jos un bețișor, fuge sprinten printre brazdele abia întoarse. Bocancii noi, pe care abia i-a încălțat, i se afundă în pămîntul untos. Măsoară cu bucățica de lemn adîncitura arăturii, frămîntă în palmele albe bolovanii umezi, negri.

— Am încredere în băiatul ăsta! cugetă Niță Vasile. E harnic...

— Și-i tînăr, bată-l fericirea! adaugă și Dumitru Solz. Poate l-om însura la noi, în Lunca, și n-o mai pleca...

— Și-așa de ce să plece, frățioare?

— D-apoi, nu-i știi pe orășenii ăștia! Trag tot acolo unde-i viața plăcută! Cînd l-am văzut ieri coborînd din mașină, mi-a venit să pufnesc în rîs...

— Și, mă rog ție, ce te-a înveselit?

— Mai întîi, felul său de a călca prin noroi! Umbla în tocuri, prevăzător nevoie mare, deși mocirla-i trecuse de glezne! După aceea, cuvintele pe care mi le-a aruncat strîmbîndu-și nasul: „Nu prea sînteți la înălțime cu drumurile, tovarășe!“...

— Mda. Numai să știi că-i un băiat de treabă, Mitre.

— Văd eu, ți-i cunoscut tînărul?...

— Da, mi-i cunoscut, răspunde secretarul cu voce arară. E și asta o poveste... Cu tată-său am dus greul zilelor de front. Era sergent în unitate, un bărbat vesel, bun, încrezător... Il chema Florea Neagu, dar noi, ostașii, auzind că-i muncitor metalurgist, il botezarăm Oțelarul... Ii plăcuse și lui numele, ce să-ți spun. „Băieți, de-o fi să mor, zicea el adesea, să nu vă pună dracul să-mi faceți cruce... Nu!... Să bateți la capul meu un stîlp, să atîrnați în vîrful lui casca, iar pe ea să-mi scrieți cu litere de foc porecla ce mi-ați dat-o“. Desigur n-a fost nevoie de așa ceva. Parcă și gloanțele il ocoleau! Mereu în frunte, băga spaimă de moarte în fasciști! Seara la un pic de tihnă, cînta, discuta, glumea... Il interesa mai cu seamă purtarea lui Marin Vlaicu. Tăcerea acestuia i se părea ciudată. Se apropia de el pe cînd frunzărea Biblia, surîdea: „Ce spune acolo, soldat, o să se termine curînd războiul?“ Omul se-mbujora, căta mai departe, cu priviri încețoșate, în filele soioase, galbene, roase pe la colțuri. Nu știa ce să răspundă, încremenea, năucit. Sergentul il bătea ușor pe umăr, își îmbina sprîncenele într-o tristețe trecătoare, apoi tot el dădea soluția: „Lasă, nu te mai canoni. Așa ceva n-ai să găsești în cartea asta! Dac-ar fi existat un dumnezeu, de mult l-ar fi trăznit pe Hitler și Antonescu“. Era o ființă calmă, cu judecata limpede, sclipitoare. La Eliberare ne-a condus la gară, ne-a sfătuit să ne înscriem în partid. Cînd m-am hotărît, el, cu mîna lui de lăcătuș, mi-a întocmit recomandarea...

Dumitru Solz clipește, în semn că l-a impresionat destăinuirea secretarului. Acesta continuă:

Mai tîrziu, cînd am început colectivizarea, tot cu el m-am sfătuit. Mi-a cerut mai întîi de toate răbdare și grijă. „Nu-i ușor drumul spre bunăstare, mulți încă sînt miopi, nu-l văd...“. I-am mulțumit ieri pentru toate cîte le-a făcut pentru noi, pentru mine, l-am strîns în brațe, l-am sărutat. Era fericit c-am făcut gospodărie, c-am biruit, iar la plecare mi l-a dat în primire pe feciorul-său, pe inginerul acesta tînăr și inimos...

S-au privit surîzători, fără un cuvînt. Pe urmă și-au întors ochii plini de dragoste spre agronomul care s-a depărtat în cîmp.

In capătul celălalt al tarlalei, Marin Vlaicu își mînă fără convingere caii. Un gînd ii fulgeră creierul, il frămîntă. Gestul lui Niță, mila ce-a arătat-o acestei animalelor, l-a impresionat adînc. La fel de firesc, undeva, în Tatra, cînd noaptea ii găsise izolați printre stîncile albite de nea, Vasile scosese din raniță un codru de pîine, i-l întinsese.

— Astîmpără-ți foamea, Marine! Pîn-o veni aprovizionarea...

Mușcase lacom din coaja uscată, se lăsase într-o rînă pe mantaua așternută pe jos. Abia după ce-și potolise stomacul, se pomenise întrebînd cu mirare:

— Dar tu?...

— Eu, zîmbise prietenul visător. Eu pot răbda și-o săptămînă încheiată...

Ii păruse rău că nu împărțise colțucul de pîine pe din două, că nu se gîndise la Vasile. Și de rușine, tăcuse vreme îndelungată, cu privirea întoarsă spre văile adînci, spre locurile în care, hărțuite de sovietici și de romîni, armatele hitleriste se-mpotriveau morții.

Marin Vlaicu se încruntă, pășește în urma cailor, clătinîndu-se. Ochii i se fixează apoi înainte, la animalele frînte de oboseală. Bălanul din dreapta abia se mai ține pe picioare și omului ii este teamă că nu va termina cu arătura, că va fi nevoit să se-ntoarcă acasă. Niciodată nu i-a plăcut să amîne un lucru pentru ziua următoare. Lasă animalele în voia lor, nu le zorește. In capătul lotului, nu departe de pădure, ele se întorc singure, după obicei. Plugul se înfige din nou în fîșia de pămînt, bălanul din dreapta se descumpănește o clipă, dar ține mai departe pîrtia. „Incă puțin, încă puțin!“ vrea să-i strige țăranul, dar cuvintele i se opresc în gîtlej. Căluții lui au fost zdraveni altădată, sau, poate, n-au fost nicicînd. Nu știe, fiindcă slabi i-a cumpărat într-o zi de obor, de demult.

Ridică fruntea. Departe, în celălalt capăt al arăturilor, se zăresc agronomul, Niță Vasile, Dumitru Solz și bătrînul Petre, vizitiul colectivei. Sînt cu toții lîngă căruță, la sfat, cu privirile îndreptate spre cîmpia spintecată de tractoare.

Marin Vlaicu își duce palma la tîmplă, își șterge broboanele fierbinți de sudoare. Respiră anevoie, ostenit. Simte cum vlaga trupului i se scurge prin tălpi, picătură cu picătură, în străfundurile țarinei. Opincile, pline de glod, i se par grele, ca niște pietre de moară. Alături, însoțitoare întunecată și credincioasă, umbra tresaltă alene printre bulgări, se alungește. Plugarul o cercetează nepăsător, aproape absent, cu un sentiment de totală însingurare.

Merge în neștire, cu trupul aplecat înainte, purtat de-o forță străină, misterioasă. Își simte caii sfîrșiți, mai ales bălanul din dreapta, care se clatină în ham. Ii este milă, il doare inima. Dar nădejdea că ultima brazdă va fi răsturnată ii dă speranțe, il face să nu părăsească locul.

In zilele însorite ce s-au scurs, bietele animale n-au avut pic de odihnă. Hectarele popii Iftode, de lîngă pădure, le-a stors vlaga. De n-ar fi fost legămîntul acela, ar fi început mai întîi cu treburile lui, și-ar fi cruțat caii o zi sau două, și-apoi ar fi arat pămînt străin.

Marin Vlaicu oftează, cu gîndurile aiurea. Taina ce-o poartă cu sine este necunoscută oamenilor, deși nu o dată a vrut să iasă în uliță, să se destăinuiască; dar dumnezeu știe ce l-a oprit s-o facă.

Pășește în brazdă și amintirile vin de-a valma. Abia sosise de pe front, sărac și necăjit și se bucurase de hectarul primit la reformă. După despărțirea din cîmp, cînd Niță Vasile plecase la oraș ca să se-nscrie-n partid, el intrase în biserică, să-nchine o rugăciune de mulțumire domnului. Se oprise în fața altarului, îngenunchiase și rămăsese vreme îndelungată într-o toropitoare cucernicie. Spre prînz, cînd lăcașul se golise, simțise atingerea părintelui Iftode și auzise glasul mieros al acestuia:

— Slujba s-a sfîrșit, fiule... Să mergem...

Ieșiseră împreună în primăvara de afară, intraseră alături, în casa popii. Sfinția-sa, bătrîn dar zdravăn încă, il așezase la masă, ca de paști, il ospătase cu mîncăruri alese, pregătite cu îndemînare de preoteasa Zenovia.

— Slavă domnului, ești sănătos, Marine! a rostit bătrînul în anteriu, la un pahar de vin negru, păstrat din toamnă. Să închinăm o laudă celui de sus, carele te-a ferit de primejdia morții...

Au ciocnit cu evlavie, cercetîndu-se cu luare-aminte. In privirea părintelui licărea o șiretenie ciudată, de moșneag hîtru și isteț. Părul ii era cărunt pe la tîmple, barba și mustățile date în nălbire. Marin Vlaicu, încîntat de atenția ce-i fusese arătată, sorbise cu însetare licoarea, se lăsase furat de amețeala plăcută ce i-o strecurase alcoolul în vine.

— Și-acum, să revenim la cele firești! hotărîse popa într-un tîrziu, trecîndu-și degetele răschirate prin barba lungă, cîrlionțată. Ce ai de gînd, fătul meu?...

— Mîine am să semăn porumb, părinte...

— Și-apoi?...

— Am să caut de lucru prin sat. De n-oi găsi, mai plec și pe la oraș.

Sfinția-sa zîmbise neîncrezător, își clătinase capul acoperit de plete sure.

— Greu, greu de tot, fiule! Orașul nu mai este cel pe care-l știi, e plin de frămîntare... I-a cuprins pe toți politica..

— In treburi de-astea nu mă bag, taică-părinte! Sînt un țăran pașnic, neștiutor...

Popa Iftode il țintuise îndelung, cu ochii lui cenușii, adumbriți de niște sprîncene țepoase, dese. Părea că vrea să pătrundă în ungherele nevăzute ale sufletului omenesc, să se convingă de adevărul celor auzite. Turnase cu mișcări domoale licoarea în pahare, oftase cu năduf, din adîncul rărunchilor.

— Ehei, fiule, te cunosc, dară! Tu nu ți-ai lepădat credința, te-ai ținut departe de păcatele lumești. Da, da, am știut asta și cît ai fost plecat, m-am rugat pentru izbăvirea ta. Să-mi trăiești...

— Și dumneata, părinte...

Ciocniseră iar, înviorați de băutură. Afară, soarele învăluia ograda, grădina. Tăcerea era cuprinzătoare, imensă, ca într-un pustiu. Inflorea un trandafir roz dincolo de pridvor, își lăsa petalele catifelate în adierea molcomă a zefirului de mai. Dar mai ales, prin fereastra deschisă se zărea cerul fără de pată, întins, uriaș, neclintit în măreția lui nesfîrșită.

— Cinstea unui om este mai presus de orice! urmase popa. Iar ție nu-ți lipsește, știu bine. Altfel nici nu te chemam aici, în casa mea sfîntă! Ei, fiule, eu sînt bătrîn, n-am pe nimeni, că nevasta nu m-a învrednicit cu moștenitor. A venit timpul să-mi apropii un suflet mai tînăr, care să-mi poarte de grijă. Ințelegi?

— Nu prea, părinte...

— Atunci ți-oi spune, Marine. Eu și cu preoteasa am chibzuit să te lăsăm în avere după stingerea noastră. Numai tu...

Vlaicu rămăsese uluit și, fără să știe cum, se pomenise în genunchi, sărutînd poala popii.

— Mulțumescu-ți dumitale... doamne...

Părintele Iftode clipise încîntat, il ajutase să se ridice, cu o galanterie exagerată, străină.

— O, ridică-te, fătul meu. De-altfel n-o să-ți las prea mult. Parohia, firește, o s-o ocupe un altul. Tu ai să primești însă ceva lucruri și cele cinci hectare de lîngă pădure... Da, iată, ți-l las și pe cel din baltă, cu motorașul nemțesc cu tot... Poți face o grădină...

Marin Vlaicu se prăvălise din nou la picioarele popii, înlăcrămat.

— Atîta bunătate... Cu ce-o pot răsplăti, sfinția-ta?

— Cu nimic, cu nimic! repetase părintele cu grabă. Toate vor fi ale tale, pentru totdeauna. Numai că pînă la moartea mea și-a nevestii le vei munci, lăsîndu-mi în seamă împărțirea rodului. Ei, da, da, lasă, o să-ți port eu de grijă! Uite, am aici și un act gata întocmit. Un fel de testament în care voi trece numele tău! Il semnez chiar acum, iți dau o copie înțelegi?

Părintele trăsese dintr-un raft niște hîrtii scrise de mai înainte, luase un toc de pe policioară, se apucase să le semneze. Vlaicu, aiurit de vorbele acelea, amețit de visuri și îmbătat de vin, se pomenise împăturind hîrtia și vîrînd-o, fără s-o citească, într-un buzunar al pantalonilor.

— Să-ți dea dumnezeu sănătate, doamne...

— Asemeni și ție, fiule...

Popa Iftode întorsese cu o mișcare largă mîna spre icoana din perete, schițase o binecuvîntare rotită pe deasupra creștetului celui îngenunchiat.

— Martor mi-e Isus Cristos că-ți vreau fericirea! murmurase el. Iacă, în fața lui și-a fecioarei Maria, jur...

— Și eu jur pe credința mea, părinte! Te voi asculta! Și te voi sluji... Și voi face tot ce-mi vei cere... Așa să-mi ajute cel de sus...

— Amin... Iar ceea ce am hotărît noi aici, nimănui nu-i este dat să afle...

Marin Vlaicu plecase apoi pe ușa parohială fericit, cu un pas cam împleticit, dar mîndru că-i ieșise norocul în cale. Acum însă, după atîția ani, cînd își amintește de legămîntul acela, i se face rău. Parcă roți de moară i-au îngreunat mersul, și parcă plăci de plumb i-au apăsat umerii, cu o copleșire aspră, dură, de care nu se poate lepăda.

Amintindu-și de tot ce-a pătimit după aceea, scrîșnește din dinți, geme. Se lasă cu tot trupul pe coarnele plugului, oftează. Il cuprinde amețeala, il săgetează un junghi la inimă, ii vine să urle. Nici nu-și dă seama ce face. Rotește biciul prin aer lovește în neștire crupele cailor, care s-au oprit. Bălanul se clatină din nou, se lasă pe-o parte, se prăvale în brazdă. Omul il privește zăpăcit, aruncă cu un gest de reproș biciul. Calul încearcă zadarnic să se ridice, icnind. Lui Marin Vlaicu nu-i mai arde de nimic, se întoarce și pornește abătut spre marginea drumului din apropiere. Cercetează depărtările dinspre pădure cu ochi mahmuri. Zărește apropiindu-se dintr-acolo o șaretă și tresare. Pe leagăn, cu hățurile în mînă, îndemnîndu-și calul șarg la trap, stă țanțoș popa Iftode.

Părintele oprește șareta în dreptul țăranului, nu se poate stăpîni să-i arunce un reproș:

— Cam slabă arătură mi-ai făcut, fiule! Nu-ș ce-i cu tine!

Lui Marin Vlaicu i se urcă sîngele la cap, un tremur nestăpînit ii cuprinde tot trupul. Popii i se pare că pe romîn l-a pătruns sfiala, adaugă:

— Iar la toamnă, la socoteală, să nu-mi ceri...

Omul nu se mai poate stăpîni, strînge pumnii, țipă:

— Ești un diavol!... Un diavol în anteriu!

— Cum!? Ce-ai zis? face popa cu surprindere.

— Chiar [illegible] Nici ucigă-l toaca nu mi-ar fi supt atîta sînge! M-ai prins cu legămîntul, m-ai jupuit! Dac-ai fi plesnit odată cu preoteasa ta, poate că tot m-aș fi ales cu ceva cu libertatea...

— Doamne-ferește, ai înnebunit!

Popa Iftode, galben la față, își îndeamnă șargul. Marin Vlaicu a înaintat cîțiva pași, amenințător. Își amintește însă de ceva, se oprește; duce mîna la buzunar, scoate un carnet, iar de acolo o hîrtie. Se uită la ea îndelung, apoi o rupe în bucățele, o aruncă în urma șaretei. Vrea să-i mai strige fugarului ceva, dar il simte pe secretarul de partid lîngă el, își dă seama că acesta a auzit toată discuția lor, se întoarce.

— Am să-l omor! strigă el către Niță Vasile, răzbunător. Mi-a mîncat sănătatea... M-a ruinat...

— Cu asta nu rezolvi nimic, frățioare! rostește cu glas blînd secretarul. Vino cu noi, ești al nostru...

— Viu, viu! zice Marin pe gînduri. Numai el m-a ținut... El și cu jurămîntul pe care i l-am dat în ziua aceea de beție... Mi-a luat mințile...

Apoi începe să scotocească din nou în carnet, dă de cererea pentru colectivă.

— Gata, m-am hotărît... Și iartă-mă, Vasile... Măcar celălalt cal să trăiască... Măcar...

— O să trăiască... O să trăiască și bălanul... zice secretarul calm. Uite-l, nu-ș ce i-a făcut Mitrea și cu inginerul, de l-au ridicat... Pesemne că i-au spus să lase locul liber, să treacă tractoarele...

ȘTEFAN GHEORGHIU

Probleme ale poeziei actuale

Din lirica tinerilor

Atrași în continuare de potențialul creator și animator al idealului comunist, cei mai caracterizați dintre tinerii ultimului val liric, văd în transformările produse sau proiectate o nouă geneză, iar în aspirația însăși, de depășire a limitelor existente, o actualizare a visului statornic al poeților, — desprinderea din tiparul constituit al omului. Renașterea, trăită într-o stare de miracol lucid, de uimire fermecată, de vrajă, dar și de înțelegere a temeiurilor ei, e concepută ca o reorganizare a ființei fizice, adaptată cerințelor superioare impuse parcă de epoca revoluțiilor sociale și cuceririle cosmice. Într-un ciclu mai vechi din „Gazeta literară“ Nichita Stănescu solicita rafinarea membrelor, subțierea lor pînă la fluiditate și fosforescență, în vederea unui zbor neîntrerupt și luminos ca un semnal uman printre stele și a legării lumilor între ele: „Alergînd, alergînd, mi se întețeau mușchii, / scheletul alb ce-l țin în mine, / ca marmora lui Michel-Angelo statuile, / a început să se facă mai luminos, mai luminos, /vertebră de vertebră, os de os / ... Și omoplatul se face palǎ subțire de helicopter, / ce se-nvîrte, se-nvîrte, se-nvîrte / dintr-o boltă într-alta, / dintr-un cer în alt cer“. (Continuitate). Cezar Baltag reclamă și el transparența trupului opac, adaptarea lui la un văz universal. Mod de a simboliza nevoia de cunoaștere cuprinzătoare, de străbatere nemijlocită a lucrurilor, de orientare mai precisă în necunoscut. Ipoteza e trasată arhitectural, haosul urmînd să se orînduiască, să se umple cu noi construcții. „Răsfrîntă taina fragedă-a plutirii, / trupul sensibil deveni ocol / de oglindire împrejur, coloană / a văzului în nesfîrșitul gol“. Condiția propusă odată împlinită, investigarea se desfășoară pe o cale triumfală, de pe care, omul, înaintînd cu înfățișare de Hyperion, (postură favorită și a lui Nichita Stănescu), fecundează universul: „Ivesc orașe în podiș, închег coloane / de tensiuni supreme în pustiu / și mări acolo unde rătăcisem / meridiane în nisip tîrziu“. (Dimineața simțurilor). Conștiința regenerării, a miracolului de care vorbeam, se pronunță cu un tumult de senzații noi ale creierului, ca o intuiție concretă a procesului de gîndire: „Miracolul prefacerii îmi umple / pieptul deschis și mi-l pulsează iar / Iar spațiile străvezii din tîmple / exploziile de creație tresar“. Puterea dobîndită prin înțelegere, stimulînd elanul, forțele, este egală cu stăpînirea întregului univers, într-o unică îmbrățișare. Dacă Nichita Stănescu a materializat „imaterializarea“, starea de imponderabilitate, partenerul său în cursa cosmică, Cezar Baltag, realizează starea de ubicuitate, de prezență instantanee în orice punct, într-o acută comparație cu acțiunea sunetului: „Și înveșmîntat egal de repezi arii / magnetice, în ziua revărsată / ca sunetul în spații vast rotit / mă-ndrept în toate părțile deodată“. Poezia „Dimineața simțurilor“, pe lîngă unele obscurități, determinate de o concentrare proprie lui Baltag, dar nu totdeauna cristalizată, este un remarcabil elogiu al visului comunist trezind germinarea materiei. „Apusul capitalismului“ este indirect tot un omagiu adus concepției comuniste. Beneficiind de o altă însușire a acesteia, de înălțimea de perspectivă, privirea satirică domină spectacolul descompunerii unei lumi cu un dispreț aproape cosmic, ca și cum, din unghiul de vedere al soarelui, ar asista la destrămarea unei naturi viciate. Orizontul burghez lunecă, în anotimpul agoniei, toamna, în care vîntul e „de gumă“ ca un semn al topirii conturelor, și unde poeții se împleticesc cu „timpanul frumosului spart“, emanațiile putrede fac să descrească lumina și împiedică respirația, usucă „porii cerului“, în timp ce norii, împreună cu palele înghețate, turtesc încet zgîrie-norii. Acaparatorii de aur, metamorfozați în scorpioni, apleacă în țărînă soarele, se devoră, înfigîndu-și unul într-altul cozile lor veninoase, cu o furie atît de feroce, încît, de pe urma lor „vor albi în nisip o meschină ruină de oase“. Inevitabilitatea pieirii degradante a unei lumi meschine în sălbăticie, derizorie în tragedie, se pecetluiește sub aceeași privire din înalt, identificată cu conștiința istoriei: „În urmă te las și te-apleci și-ți cad rădăcinile / refluxul privirilor mele te izbește la mal /și-ți afli drumul închis ca într-o cochilie / de melc, presimțind în adînc un perete final“.

„Marină tîrzie de dragoste“ mînuiește în erotică același procedeu de proiectare cosmică. Viziunea femeii ieșind din spuma mării, nu e atît a unei Venus, a unei statui bine sculptate de apă pe fondul cerului, cît un joc al stihiilor, o întrepătrundere de planuri. Astfel se valorifică capacitatea de multiple sugestii a erosului, de apropiere și îndepărtare, de imediat și ireal, de senzualitate și iluzie, într-un vîrtej de farmece blînde. De unde — și căderea eminesciană a ultimei strofe: „Cerului plutind în ape / i te-adaogi uimitor: / fruntea în Cassiopeia, / gleznele-n Săgetător: / alge-n valuri înnoptate / și picioarele-nnotînd / și te fură jumătate / emisferul mării, blînd“. Din „Emoție“, în care efortul de obiectivare a bucuriei de a fi comunist, de a popula universul cu mărturii ale acestei stări de spirit, e prea impersonal, reținem doar strofa: „În toamna ce sufletu-mi scaldă, / suiau comuniste zidiri, / ca o afirmație caldă / a propriei mele gîndiri“.

„Cîntec despre cea mai înaltă idee“ de Nichita Stănescu, o meditație pe aceeași idee de geneză perpetuă, care este comunismul, promovează virtutea acestuia de a elibera și clasifica sentimente și stări de spirit, cum îi place să le numească. Cezar Baltag, frînîndu-și emoția, înfățișînd-o în decurgerea ei spectaculoasă, așează un filtru între el și obiect, care uneori reține încărcătura afectivă. La Nichita Stănescu. elanul e deschis, revărsat, și, în ultimul timp, plin de o tensiune tot mai dramatică. Se configurează un patos al ideilor, al noului dinlăuntrul omului, surprins în fierbere, în plină gestație. Senzația globală este de întruchipare din haos. Pe poet îl fascinează, odată cu rezultatul, parcă mai mult procesul însuși de zămislire. El însuși își definește impulsul, pasiunea pentru începuturi, pentru configurarea ideilor ca o erupție însemnătoare. „E-o cunoaștere aidoma cunoașterii dintîi, / cînd lumile-ți încep la căpătîi / și-ți bat în văz și în auz anume / și mîna-ntinsă simte-o dimensiune / și fiece mirare e un nume“. Enunțul proiectului, în fragmentul citat, poate părea declarativ. Cunoașterea se săvîrșește, ca un act de creație incandescent, cu un mare consum de energii, de temperaturi înalte. O șarjă de metal topit ce, ca într-o vatră originară, unde se naște, „geologic“ gîndirea, făurește — nu oțel ci idei și împroașcă în loc de scîntei, imagini: „Și sentimentele porneau-nainte-mi, / de-un roșu-aprins, făcîndu-se sub ramuri, / cînd unduindu-și nuanțele, mereu, / la pleoapa zării răzbăteau violaceu / și-albastru-mat lucea peste irisul meu. / Întîiul ochi ce l-am deschis pe lume / s-a redeschis deodată spre zenit / și-n graba lui, imaginile toate /le-apropie-ntre ele și le zbate / jumate fermecat, uimit pe jumătate“. În închegare, plămada biruie informul, vechile conținuturi, sentimentele mărunte, „bune doar să fie peste clipă martori / ciocnirii-ntre consoane și vocale“ și murind „încet și moale“, într-o destrămare „de rotocoale“. Disputa cu amestecurile confuze și acele sentimente mărunte merită a fi relevată aparte, pentru interpretarea ei odisseică, ca respingerea unor tentații de sirenă, în numele sarcinii supreme: necesitatea cunoașterii. În timp ce imaginea vechilor conținuturi era de ordinul stagnării, al vegetării, al proliferării sterile, invitația la cucerirea de noi teritorii, ale gîndirii, chemarea la reînoire răsună muzical, în acorduri de tandrețe fraternă, dar și cu rezonanțe de mari încordări: „Eu nu pe voi v-aleg, vă caut, / ci sentimentul, dulce flaut / și frate geamăn cu iubirea îl aplaud, / ce smulge țărmul și îl dă de-a dura / și-mpinge lungi carene în necunoscut, /tendoanele luminii, de-ncordare, / sunînd ca valul ridicat din mare, / pe care trupul înnotînd le taie și le doare“. Triumful încleștării, nașterea noii conștiințe, — am putea spune nașterea cunoașterii, în acord cu sensul etimologic al cuvîntului, — ridicînd în slavă idealul comunist, ca pe o operă de artă vie, în soare, echilibrează poemul. Îi încoronează sensul și îl așează pe soclul meritat.

Încă juvenil, alunecînd uneori de pe căile lactee. a căror vocație o deține, cu stîngăcii și obscurități Nichita Stănescu e foarte aproape de stăpînirea mijloacelor poetice, și de maturizarea gîndirii. Contactul cu Eminescu este sensibil nu numai într-un vers ca: „Întîiul ochi ce l-am deschis pe lume / s-a redeschis deodată spre zenit“, amintind vestitul: „Dară ochiu-nchis afară înăuntru se deșteaptă“, ci și în năzuința spre cunoaștere, în înclinația către cosmogonie, în replica ei contemporană de cunoaștere a omului, sau de „antropogonie“.

Înregistrăm în acelaș număr al „Gazetei literare“ poezia lui Nicolae Stoian. Confesiune narativă cu privire la un episod de biografie poetică, Nicolae Stoian așează începuturile sale literare sub un cald îndemn primit din partea fierarului satului, la întemeierea gospodăriei colective: Să nu înceapă inaugurarea / de nu-i slăvită într-un viers măcar; / de nu-i un cîntăreț în capul mesei / să-și treacă peste strune-arcuș de foc“. Fidel hotărîrii luate la prima adunare generală, ca față de o primă îndatorire de partid, (A trebuit să scriu / și scriu / și scriu), destinul autorului este caracteristic nu numai pentru noul itinerar al atîtor tineri artiști, dar și pentru dragostea de poezie a poporului, pentru menirea socială a cîntecului. Sinceritatea mărturiei dă avînt relatării.

Încheiem aceste scurte însemnări considerînd de altfel că producția tinerilor poeți va constitui o temă însemnată a conferinței Uniunii Scriitorilor, care va consemna realizările obținute de ei în creație și va întări orientarea lor realist-socialistă.

Mihail PETROVEANU

În această săptămînă

MITUL ȘI POEZIA

Prometeu este cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic.

MARX

Descoperind o iminentă decadență a poeziei din cauza progresului înregistrat de cunoașterea rațională a lumii și proclamînd — ca o consecință a acestei constatări — primatul afectului, intuiției, asupra rațiunii, estetica idealistă germană de la sfîrșitul secolului trecut, conform căreia arta are darul de a ilumina zone inaccesibile cunoașterii filozofice, de a releva „inconștientul în acțiune și producerea și identitatea sa originală cu conștientul“ (Schelling) vedea în mit suportul esențial al liricei romantice, a dezvoltării acesteia.

Conceput unilateral și idealist ca rezultat al unei antropomorfizări inconștiente a naturii și nu ca o proiecție fantastică în subiectivitatea omului a realității înconjurătoare, în complexitatea ei natură și socială, mitul e investit de către teoreticienii noii direcții estetice idealist-mitologizante, cu salvatoare și nesecate puteri poetice într-o direcție care va înstrăina cu timpul și mai accentuat poezia de realitate, de adevărul vieții. Pentru Schelling mitul apare ca „un produs al dialecticii interne al spiritului independent de condiționările lui psihologice și istorice“ (v. T. Vianu, „Filozofie și poezie“, p. 38).

Fr. Schlegel, A. W. Schlegel, Schelling, într-o serie de lucrări consacrate raporturilor dintre artă și mitologie, semnificației filozofice a mitului etc. („Discurs asupra mitologiei“, „Filozofia mitologiei și a revelației“) militează în acest sens pentru o reinstaurare totală a miturilor în toate planurile artei și în poezie în special. Refuzînd însă o înțelegere istorică și realistă a miturilor, a genezei și a motivelor care au reclamat bogata lor circulație în literatura popoarelor, dîndu-le în general o explicație fantezistă și subiectivistă, s-au îngustat imens sau au fost anulate total semnificațile uman-filozofice ale acestora.

Consecințe ale unui atare punct de vedere absolutizant se manifestă deschis mai tîrziu în estetica reacționară a lui Nietzsche, în cadrul căreia mitul *ca iraționalitate pură și permanentă trăire metafizică, ocupă un loc central. Pe fondul acestei concepții a fost construit de către același filozof mitul bestial al supraomului, mitul „stăpînitorilor“ de oameni. Din plasma acestei concepții, a acestei „trăiri metafizice“ altoite pe un fond mistic ortodox s-a născut mitologia „poetică“ gîndirist-legionară a unui Nichifor Crainic, mitologia „sufletului tremurînd“ și a „Săbiilor Duhului“, simboluri mistico-metafizice sub paravanul cărora se agita cel mai feroce asalt burghez împotriva clasei noastre muncitoare, împotriva rațiunii și adevărului.*

Concepții violent retrograde din aceeași perioadă asimilau global miturile misticei creștine, despuindu-le de orice semnificație umană, direcționîndu-le către agnosticism („miturile au salvat credința contra atacurilor științei pozitiviste“ — M. Olănescu, „Mitologie romînească“, p. s. Casa Școalelor 1944)

O dată cu aceste „experiențe poetico-filozofice“ ale clanului misticoid de la „Gîndirea“, evoluează și încercarea tutelată de misticism a lui Lucian Blaga de a explica și reprezenta miturile drept „categorii abisale“ „revelații ale misterului“ sau „trans-semnificații“ încercare tradusă poetic în versuri care reprezintă partea de întristător declin artistic a creației sale.

Din iraționalismul nietzscheian, îmbogățit cu elemente de bergsonism, freudism, concepții din psihologia lui Jung, pornește de asemenea una din liniile majore ale esteticei burgheze contemporane care exaltă funcția mitică a artei prin intermediul subconștientului, visului, nebuniei, stărilor halucinatorii. „Încărcat cu amintiri embriologice și infantile, cu experiențele subconștientului“ — cum rezumă critic de pe poziții declarat mistice Lucian Blaga — pe Jung, mitul este sanctificat ca o sursă inepuizabilă, ca o misterioasă forță revelatoare de frumusețe și adevăr, de semnificații care scapă experienței lucide și raționale a lumii.

Exaltarea valorii revelatoare a mitului în poezia suprarealistă, în literatura onirică în general, exprimă așa dar, și sub această formă o parte din efortul general al esteticei burgheze contemporane de a deturna diversionist funcția cognitivă a artei de la problemele realității, către iraționalitate și misticism, exprimă tendința de a înstrăina finalmente omul, și pe această cale, de adevărata sa esență, de cunoașterea menirii sale, de cunoașterea adevărului

★

Fără a ne propune să epuizăm problema greu de realizat în cadrul unui articol — analiza acestei direcții în concepțiile estetice și mai ales în lirica ultimelor două secole capătă complicați infinite. Aceasta deoarece dincolo de esența filozofică mai mult sau mai puțin comună pe care o implică — consecințele lirice propriu zise ale direcției amintite, sînt deosebite de la o epocă la alta, de la o literatură la alta. de la un curent literar la altul. Într-un fel miticizează romanticul german Novalis, alta este proiecția mitică din „Himerele“ unui Gerard de Nerval. Într-un fel ne vorbesc glacialul, monumentalul mitologic, somptuosul, eroismul statuar, evaziunea în primitivism istoric sau misticitate, caracteristice unor poeți parnasieni ca Leconte de Lisle sau José Maria de Herédia și altfel miturile edenice de expresie picturală din creația prerafaeliților englezi (Dante Gabriel Rosetti). După cum de asemenea nu sînt și nu pot fi identificate trăirile metafizice din „Ditirambii către Dionysos“ de Nietzsche cu semnificația „Sonetelor către Orfeu“ ale lui Rilke sau cu accentele mitologizant-catolice din poezia unui Pierre Jean-Jouve sau Pierre Emmanuel etc.

Există fără îndoială o multitudine de diversificări, de ramificații pe care numai o analiză atentă, științifică le-ar putea înregistra și situa critic în planul istoriei literaturii. Paralel însă cu această direcție, cu aceste diversificări a existat și există în lirica popoarelor o direcție majoră cu nuanțele ei de interpretare și realizare, în cadrul căreia se succed valori poetice de vibrație universală, de rezonanță umanitară nepieritoare.

Mitul elaborat de imaginația uluitor de bogată a popoarelor a cristalizat sub o formă poetică fantastică, tradiții, sentimente, năzuințe, legende, situații umane, relații sociale etc. Lupta dintre om și natură, dintre forțele sociale adverse, împotriva tiraniei, dramatismul cunoașterii adevărului, traduse în lupta dintre bine și rău, dintre întuneric și lumină, dintre om și destin, au alimentat cele mai diverse mituri și creații poetice. Multe dintre miturile originare, străvechi, ale umanității, sînt proiecții luminoase ale aspirației specific umane spre frumusețe, adevăr, eroism, demnitate etc. Marile mituri ale antichității, miturile egiptene, asiro-babiloniene, iraniene, chineze, hitite, grecești, precolumbiene, celtice și ale altor popoare condensează o vastă experiență umană, implică semnificații din cele mai profunde.

De aici durabilitatea, prospețimea lor poetică, frumusețea lor ca și lipsa lor de mister în sensul mistic și idealist al cuvîntului. Numai datorită „experiențelor unice de viață“ care stau la baza lor, miturile „au dobîndit o valoare universală și străbat timpurile“: de aici „forța intrinsecă a reînnoirilor“ care le caracterizează (M. Petroveanu, „G. lit.“ Nr. 33/1961) de aici intensitatea și ineditul răsfrîngerilor lor poetice.

Preamărind curajul, dîrzenia, înălțimea și puritatea sufletească, eroismul, cultul frumuseții, miturile au aprins și mai aprind încă imaginația poeților, și în măsura în care corespund aspirațiilor înaintate ale oamenilor au și o funcție etică evidentă.

Prezența acestor fermente spirituale și semnificații conferă durabilitate unor creații cum sînt între multe altele: poemele homerice, tragedia și chiar lirica greacă, legenda lui Ghilgameș și Enkidu, Mahabharata, Ramaiana, Bhagavadghita etc.

Mitul pasiunii sfîșietoare a cunoașterii adevărului împreună cu lupta dramatică împotriva destinului, pe care-l întruchipează Oedip, mitul sacrificiului pentru a dezrobi umanitatea de lanțurile întunericului (Prometeu) cunosc nenumărate, sute chiar de variante poetice și dramatice în literatura universală.

Vasile NICOLESCU

(Continuare în nr. viitor)

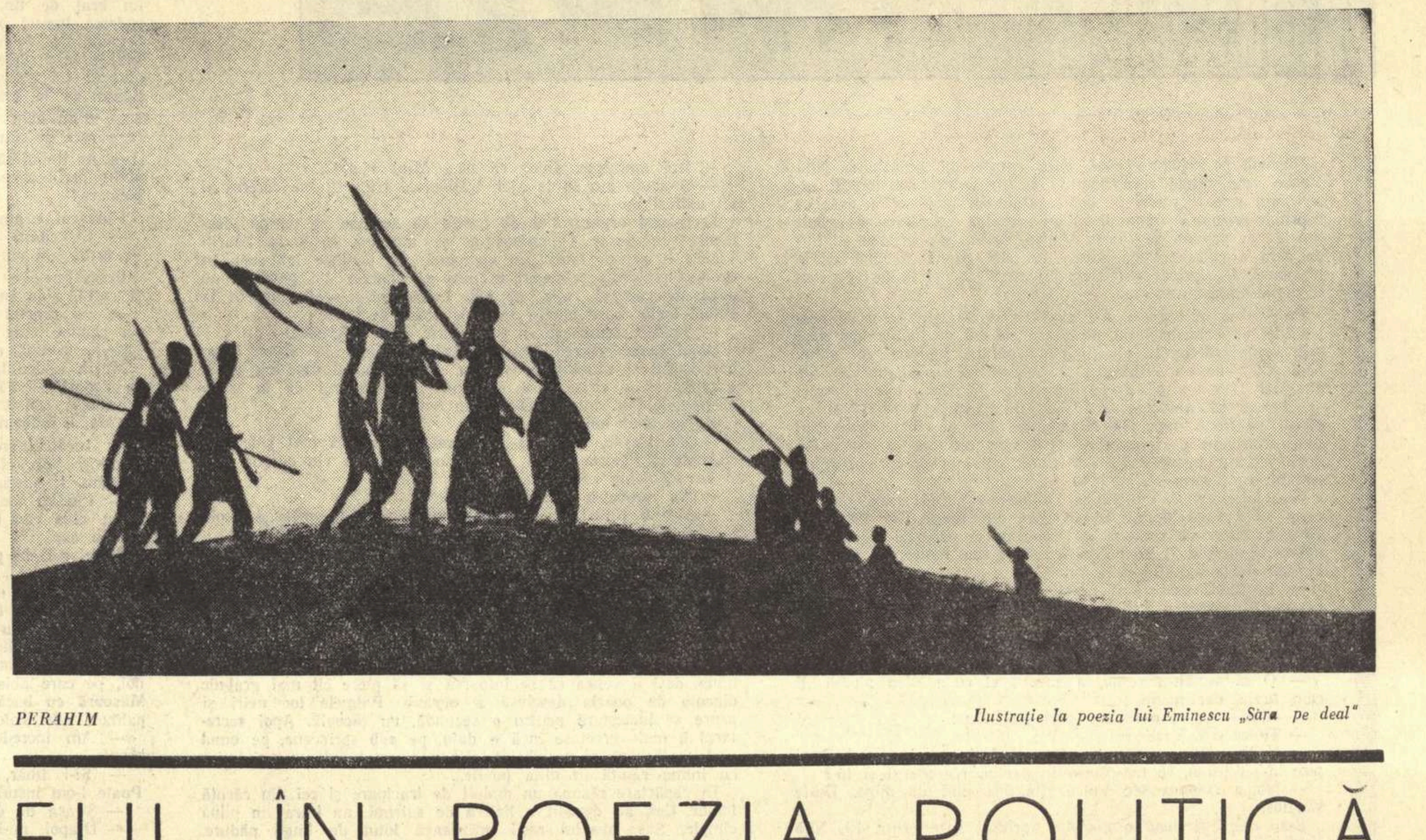

PERAHIM

Ilustrație la poezia lui Eminescu „Sara pe deal“

EUL ÎN POEZIA POLITICĂ

Critica noastră a făcut în ultimii ani delimitarea dintre lirism și versul intimist elaborat de subiectivități hipertrofiate. Paranoia este străină artei. Dacă în realismul socialist poetul nu se exprimă doar pe el ci omul comunist, nu e mai puțin adevărat că adevărată poezie se realizează atunci cînd autorul se exprimă pe el ca om al acestei epoci, vibrînd în sensul partinității comuniste. Poezia politică se dezvoltă continuînd trainica tradiție a poeziei progresiste, în care poetul vibrează pentru soarta țării și a poporului nostru. Numai făcînd din problemele actuale preocupări intime ale ființei lor, poeții pot scrie poezie politică emoționantă și mobilizatoare a acestei epoci. Numai așa eul poetic își poate găsi locul firesc și totodată necesar în lirica politică. Eul este suveran în lirică, el însuși declanșator și realizator de poezie mare, cu condiția ca poetul să fie un om înaintat al vremii sale. Conștienți de menirea lor socială activă în epoca noastră poeții vorbesc frecvent despre ei în poezii închinate partidului, poporului, construirii comunismului: „Cuvintele-s platforme de lansare / Imaginilor care-n noi palpită / Azi visurile toate, suind din zare-n zare / Superb, pentru vecie-s înscrise pe orbită“. (Ion Brad, V. rom. nr. 8/1961).

Am spune că în literatura noastră poezia politică în centrul căreia se află poetul frămîntat de problemele progresului și înfloririi patriei sale, voind să-și ajute poporul pe drumul său spre mai bine, are o veche și prețioasă tradiție. Romantismul pașoptiștilor era structural și angajat iar Eminescu, a încercat, cu motivele literare tîrzii, dar superior adaptate, ale romantismului să contureze (așa cum vedea el) personalitatea unui poet revoluționar. „Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită“ și-i trezește imaginea unui „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet“ („Epigonii“). Poemul dramatic „Andrei Mureșanu“ începe printr-un monolog în care satanismul romantic („speră“ că „liber, mare, mîndru“ va coborî „în iaduri de demoni salutat / stăpîn geniilor pieirii. Ce gînd superb“!) se altoiește pe ideea distrugerii ordinii existente, pornește de la întrebări fundamentale („Ce legi urmează vremea. Cu ce drept ea apasă?“) în polemică desigur cu resemnarea amară a cronicarului moldovean: „Nu-s vremile sub cîrma omului ci bietul om sub vremi“. Filonul prețios al liricii noastre patriotice a evoluat în sensul reluării unor întrebări fundamentale privind soarta poporului și menirea poetului în viața socială și implicit politică. În monologul din „Mureșan“, lucrat după modelul poemelor dramatice byroniene, neacceptarea prezentului nu se face în numele trecutului pe care eroul îl vede în aspra-i realitate („Privesc trecutul și-icoana lui barbară / E zugrăvită aspru de ursita-ne amară“) ci în numele viitorului. La Eminescu în poemul său dramatic, monologhează un poet chinuit de îndoieli și întrebări dar care are o fundamentală certitudine: poporul („poporul meu / În tine e puterea-ți, 'nălțarea-ți, și pieirea-ți“). Scriitorii epocii noastre sînt înarmați de Partid cu o gîndire științifică fermă și cu certitudinea victoriei valorilor lumii comuniste.

Întîlnirea cu Partidul are în versurile poeților noștri semnificația unei esențiale revelații, a regăsirii și împlinirii lor interioare. Cu o mare putere de plasticizare, într-una din ultimele poezii, Maria Banuș definește climatul moral confuz și fetid al generației sale trăind în capitalism înainte de a cunoaște calea deschisă de Partid: „Era tîrziu, foarte tîrziu / cînd ne-am născut / Totul fusese-nainte / Timpul se făcuse bătrîn și rău. / Era ca un golem de lut / enorm, fără minte. / Înainta legănîndu-se / și sugruma / tot ce era încă viu / sugruma / cu laba lui moale, miloasă. / Ne aflam noaptea, acolo, în drumul său, goi, dezveliți / ca niște melci fără casă“. („Imn dimineața“, V. rom. nr. 5/1961). „Ar trebui o pînză și un penel vrăjit / Să zugrăvească fresca / Acestor noi înfăptuiri / Peste dantesca / Imagine-a trecutului zdrobit“ spune Radu Boureanu preocupat și el, — în modalitatea sa specific picturală — de antiteza trecut-prezent și încercînd să se reconstituie complex, după dureroase trecute experiențe: „De unde să mă chem, cu ce să-ncerc / Să-mi desenez conturul unei făpturi întregi?“ (...) „O timp, nu te opri, ascultă-mi glasul / Cu ei spre viitor îmi urcă pasul“ („Ascult ornicul vremii“ — vol. „Moartea morilor de vînt“).

Un aspect important al liricii politice este felul în care poeții privesc în viitor. Căci dacă Eminescu deplîngea în veacul său dispariția acelor „sinte firi vizionare“ astăzi poetul privește în viitor în mod necesar și aceasta pentru că un comunist nu poate să nu fie un visător: așa l-a înțeles Lenin. Această viziune a comunismului face din poeții realist-socialiști niște romantici, într-un sens cu totul nou. Este de aceea greșită, în definirea profilului structural, temperamental, fixarea grăbită a acestora în categoria romanticilor: aceasta trimite (dacă nu există precizările de rigoare) la gesticulația poetică proprie binecunoscutului curent romantic (care își avea și el reprezentanții săi nu tocmai „romantici“). Andrițoiu a schițat cu sensibilitate ideea poetică a unui coșmar: „am visat că îmi pierdusem visele“. („Visele“ „Viața romînească“ nr. 8/1961) Fortificantă este totdeauna imaginea generațiilor viitoare, continuitatea în muncă și lupta pentru idealul comunist. „Pe-aicea eu am trecut / Tu, care vii după mine / Tot ceea ce e de făcut / Să faci mai temeinic, mai bine“ spune Mihai Beniuc cînd descriindu-se ca un bătrîn grizzly, cere urmașilor să desăvîrșească uriașa operă de construire a socialismului începută azi: „Dar dacă mai jos ai să zgîrii / Cu ghiara ta moale pe scoarță / Atunci și din moarte eu mirii / Și-s gata de harță“. Nu pentru exprimarea în sine a eului își face aci Mihai Beniuc portretul ci pentru a se defini în raport cu cerințele epocii sale. Valoarea acestei poezii stă în marea ei concentrare și în deosebita forță de sugestie a metaforei („Ca un grizzly bătrîn / Trec prin păduri seculare“) care, unică, vorbește convingător despre o forță uriașă, potolită dar pasibilă de dezlănțuiri formidabile și nimicitoare. Am putea spune că autoportretul la care recurg adesea poeții noștri realist-socialiști este polemic antinarcisist și urmărește, prin autodescriere reliefarea unică dar și reprezentativă, a figurii comunistului. Nichita Stănescu încearcă prin reprezentări plastice ale ideilor să sugereze contopirea organică a universului interior al omului de astăzi cu realitatea epocii: „Veghez la poarta lumii fără de canate / aici ideile, cuvintele noastre, devin adevărate / iau chipul zvelt al podurilor de beton / iau trupul suplu — al schelelor de fier (...) Aici începe lumea nouă, comunistă. / Cuvintele goale, ideile ciunte rămîn afară / Aer de foc, înnorat, tigvă-ngropată-n nisipuri, de fiară“. („Autoportret în timp de veghe“ Gaz. lit. nr. 15/1961). Evident, originalitatea imaginilor conturează numai aparent un autoportret fizic: se vorbește de fapt despre calmul ce îl conferă încrederea în justețea drumului ales și elevarea morală — rezultantă a orientării ideologice clare și unic-adevărate. Dacă forța creației sale stă în extraordinara putere de plasticizare, cînd renunță la metafore el este mai puțin emoționat.

Aurel Rău pare dimpotrivă, partizan al unei expresii directe „Încep să-mi caut portretul în arborii / Cu coaja crăpată...“ spune desenîndu-și și el autoportretul („Portret“ G.L. nr. 42/1961). Spuneam în articolul trecut că la Aurel Rău versificarea calmă, liniștită, și egală exprimă frămîntările interioare. Acest aparent decalaj fond-formă este expresia dinamică a unei continue mișcări, ce încearcă să realizeze aspirația sa spre echilibru și armonie. De aceea, oricît ar părea de ciudat, credem că temperamental Aurel Rău și Cezar Baltag sînt înrudiți. În incantația lentă a versului alb, poetul spune: „Întotdeauna cînd vîntul de primăvară / Lovește coroanele lor a cădere / Urc pe colină să-i aud sunînd / Ca niște apuse oști răscolite / Din toți aleg pentru suflet stejarii / Ocolesc salciile cu plînsul lor lin / Care prea des îmi ațin calea în orele serii / Și un grai robust, un suflu ca de furtună / Rîvnesc prin toată ființa deasupra / Florilor mărunte și vesele... (...) Vuiți arbori, soarele-i sus prin foi / Timpul sculptează în trunchiurile noastre / Slove adînci“. Cînd acoperă un zbucium, o trăire intensă, versul alb, calm al lui Aurel Rău este deosebit de sugestiv („Himeră“ — Steaua nr. 5/1961) sau „Fructele pădurilor“ (Steaua 11/1961) în care dinamizantă este imaginea copilului înspăimîntat, fugărit de un șarpe sau a adultului tresărind în fața masivității amenințătoare a pădurii („Inima mea se-ngrozi / Și voi să țipe“). Altfel, versurile sînt pur și simplu descriptive ca în poezia „Patria“ (Gazeta literară nr. 42/961) în care se creează un tablou lipsit mai ales de contactul real cu actualitatea („Acum prin grîul lui se duce țăranul / Muncitorul se-ntoarce în fabrica lui / Și-n cetatea Sucevii doi stejari bătrîni / În pace frunzele-și lasă“).

Ion Brad renunță la liniștea veche în contact cu regeneratoarea atmosferă a muncii din uzină: „Liniștea veche am aruncat-o în aer / Dacă stau ca un oțelar lîngă cuptor și ascult / Bătăile inimii mele / În locul pulsului monoton, ca de clopote / Se-aud astronave cîntînd printre stele“, dar nu dezvoltă frumoasa sugestie poetică și se adresează didactic iubitei îndemnînd-o a nu mai fi „o floare de cîmp oarecare“ („Bătăile inimii“, Viața romînească nr. 8/1961). Imaginea zborurilor interplanetare revine mereu mai des în universul poeziei. Eugen Frunză creează o atmosferă de revoluție cosmică în care, cu un gest spontan cheamă, firesc, la traversarea în epoca comunismului victorios: „Zac porțile de bronz și fier / De-avalma prăbușite-n cer / Destinul, taur surd, în brînci / căzu mugind, cu răni adînci / Și la răscrucea din văzduh / Fugi azi noapte sfîntul duh... /Veniți băieți, e ceasul-nalt / Legăm un țărm de celălalt“ (Cosmică, Gazeta literară nr. 38/961).

De la Maiakovski a rămas în realismul-socialist motivul poetic al comunicării intense dintre poet și mulțimea de pe stradă. Vibrațiile interioare ale uriașului poeziei sovietice se înregistrau variat și prompt în raport cu arhitectonica peisajului citadin și locuitorii săi. Esențialul — raportarea continuă la pietoni — a fost reluată, ca și generozitatea, dăruirea poetului ce se confundă și se individualizează în același timp în raportarea sa continuă la concetățenii orașului pe care-l străbate. Observăm la Gellu Naum capacitatea de a crea atmosfera familiară a serilor bucureștene și sentimentul acut dar discret exprimat al poetului-cetățean: „Cînd mă plimb seara pe străzile Bucureștiului / ca un grădinar cu ochi ageri / nu uit niciodată să privesc arborii tineri / și mă bucură fiecare mugure, fiecare frunză / dormind ca un prunc în bruma albăstrie a becurilor“. Și mai departe: „uneori ne aprindem țigările unii de la alții / întrebîndu-ne simplu «ai un foc» / Eu îi cunosc pe fiecare / și știu că fiecăruia îi sînt dator un poem“ („Cînd mă plimb, seara“, Gaz. lit. nr. 4/1961). La Miron Radu Paraschivescu este frecventă raportarea la întregul univers („Eu sînt cîntăreț și om serios / cetățean și tovarăș al lumii“) cu imaginea mereu proaspătă a oamenilor („Oamenii anonimi și mereu prezenți ai orașelor / Oamenii trudei și ai vrerii neclintite“) cărora are conștiința că le datorează, exprimîndu-i, întreagă creația sa: „Nu vă bizuiți pe mine / Eu nu fac decît versuri din cuvinte / cuvintele nu sînt mai mult ale mele decît ale voastre / ci vin singure / uneori e drept caut rimele“. Aceste poezii din volumul „Declarația patetică“, — „Prefață“, „Bună ziua“, „Vita nuova“ — reprezentative pentru o formație poetică, explică firesc sentimentul de organică solidaritate cu popoarele ce luptă pentru eliberarea națională, din recenta poezie „Anticolonialism“ (V. rom. nr. 6/1961). „Nu cred în libertate cît nu-i a tuturor / în fracții ciopîrțită, un stîrv rămîne, rece, / Și rănile ispașei în trupul tot mă dor / Și zimbetul ca umbra zăbrelelor îmi trece / Pe față; pîinea-n gură, penaj carbonizat / Din care nici o fenix săgeata nu-și trimite / Pe-a zărilor arcadă; / Și chiar în diamantul privirii mult iubite / Se află un carat / de plînset înghețat în stalactite“.

Critica noastră literară a depus un continuu efort pentru a discuta actualele stiluri și modalități literare ca și deosebirile temperamentale — în măsura în care ele își pun amprenta asupra creației poetice. Poeții abordează teme dintre cele mai reprezentative pentru epoca noastră — și există o infinitate. Important este că în tratarea oricăror aspecte ale realității ei vădesc o viziune profund politică. Aceasta îi ajută ca pășind ferm în frontul ideologic comun să-și dezvăluie nestingherit propria gîndire și sensibilitate. Așa stînd lucrurile, chiar și intima „meditație“ sau „autoportretul“ poetic, comunicînd personalitatea unică a unui comunist, devin o prețioasă și originală poezie politică. De aceea este deschis drumul infinitei varietăți a poeziei realist-socialiste, unitară prin viziunea sa ideologică și prin mesajul ei militant.

Asemenea probleme vor fi desigur dezbătute la conferința scriitorilor, ele prilejuind un schimb rodnic de păreri, apt să stimuleze dezvoltarea liricii noastre militante.

Adriana ILIESCU

Omul creator

(Urmare din pag: 1)

jele cărților anterioare erei noastre, omul creator al zilelor noastre își pune probleme dintre cele mai complicate dar spre deosebire de tristele figuri ale operelor din trecut el nu se teme de întrebările pe care viața le ridică și, fără a fi obținut vreo scutire în fața dificultăților, se angajează firesc și cu o nestrămutată încredere în elaborarea unor răspunsuri complete, edificatoare. Această forță, această înaltă superioritate morală este alimentată de bucuria muncii creatoare, care stă la temelia educației comuniste. În raportul său „Cu privire la Programul P.C.U.S.“, N. S. Hrușciov a arătat, pe larg, însemnătatea educativă a atitudinii înaintate față de munca proprie. A fost astfel subliniată încă odată importanța muncii, a creației în viața omului nou, deoarece „îndeplinirea oricărei munci la timp și în bune condiții înseamnă de fapt grija pentru tovarășii tăi, care muncesc și ei pentru toți, inclusiv pentru tine“. Vechiul conflict dintre individ și societate este înlăturat total prin schimbarea fundamentală a atitudinii omului față de muncă. Purificată prin eliberarea ei de stigmatul exploatării, munca devine sensul vieții, iar pe măsură ce ea se transformă într-o necesitate lăuntrică, îl înalță pe om pe culmile celui mai înalt umanism. Acesta este umanismul care însuflețește generația care va trăi în comunism. Literatura epocii noastre nu poate crea nimic durabil în afara acestei ambianțe morale, nu poate dăinui dincolo de cunoașterea profundă a esenței omului creator, autor colectiv al societății de mîine.

V. MÎNDRA

CARNET teatral

„FLORI VII" de NIKOLAI POGODIN

Teatrul Muncitoresc C.F.R.

A considera că fericirea ta personală este imposibilă fără fericirea celor din jur — iată esența nobilei etici care însuflețește lumea eroilor lui Nikolai Pogodin, aceste minunate „flori vii" ale timpului nostru. Este etica superioară a lumii comuniste, fundată pe o nețărmurită și nestrămutată încredere în Om, în necontenita lui perfecțiune, în uriașele lui puteri de a se transforma, de a deveni mai bun, mai demn, mai nobil. Dramatica dezbatere care constituie pivotul ultimei piese a lui Pogodin pornește tocmai de la aceste înalte considerente izvorîte din realitatea societății sovietice contemporane. „Nimeni și nimic nu ne poate fi indiferent nouă, celor care construim comunismul", par să spună eroii lui Pogodin. Aceasta înseamnă că nu este îndeajuns să fii fruntaș în producție, că nu este îndeajuns să-ți însușești cu pricepere și talent tehnica cea mai modernă, dacă viața ta personală, lumea gîndurilor, preocupărilor și sentimentelor tale nu este, la rîndul ei, la înălțimea idealurilor pentru care nu-ți precupețești eforturile fizice. De aici s-a și născut ideea acelor remarcabile școli de educație cetățenească și spirituală care sînt brigăzile de muncă comuniste. A munci și trăi în chip comunist, lozinca în numele căreia s-au constituit brigăzile de muncă comuniste, implică o luptă grea, dramatică, în cel mai strict înțeles al cuvîntului, pentru mutarea înțelesului noțiunii de fericire de pe planul egoist și îngust individual, pe acela altruist și superior — colectiv. Fiecare își dorește o casă frumoasă și confortabilă, fiecare năzuiește să-și întemeieze un cămin, să se dăruiască cu sentimentul împlinirii personale unei iubiri, aceste sentimente sînt firești și îndreptățite, ele nu se pot însă cu adevărat realiza decît în cadrul ideii de colectivitate. Iată în ce constă și noutatea și frumusețea cuceritoare a piesei lui Pogodin care, pe bună dreptate, l-a făcut pe Dumitru Solomon să exclame la începutul finei analize consacrate în această pagină cu puțin timp în urmă „Florilor vii": „Unde și cînd, în ce literatură dramatică am mai întîlnit astfel de caractere și astfel de probleme?"

Dezbătînd probleme de o mare sensibilitate și delicatețe, pentru că privesc viața și sentimentele intime ale eroilor săi, Pogodin ne solicită direct participarea și votul deliberativ. Și este interesantă, din acest punct de vedere, reacția sălii de spectatori, arhiplină, așa cum am cunoscut-o la ultimul spectacol, caracterul deschis și viu al răspunsului lor în favoarea tezelor susținute de dramaturg prin persoana protagonistului, muncitorul Nikolai, responsabilul brigăzii de muncă comuniste a cărei viață ne-o înfățișează Pogodin.

Abordînd o temă de cea mai strictă actualitate, autorul remarcabilei trilogii despre Lenin ni se relevă din nou ca un maestru al dramaturgiei sovietice, chiar dacă piesa ca atare are, mai curînd, profilul unei schițe de șevalet, în vederea unei ample și profunde fresce sociale contemporane. Dar promptitudinea și îndrăzneala cu care dramaturgul a înțeles să răspundă problemelor celor mai vii ale vieții sovietice actuale pun în umbră imperfecțiunile de ordin tehnic, asupra cărora, tocmai datorită acestui argument, nu ne oprim.

Era și firesc ca o asemenea operă dramatică să fie îmbrățișată, cu entuziasmul specific, de un tînăr regizor. Mihai Dimiu înregistrează astfel un nou succes pe scena bucureșteană și izbutește în bună măsură să îndreptățească încrederea care l-a înconjurat încă de la terminarea Institutului. Spectacolul realizat de el este foarte aproape de intențiile autorului, celor mai multe dintre ele răspunzîndu-le cu fantezie și talent. Vom remarca tonalitatea luminos optimistă a acestui spectacol, sobrietatea și adîncimea cu care sînt tratate scenele de intens dramatism, preocuparea pentru reliefarea cu sensibilitate a caracterelor celor mai multe dintre personaje. In sfîrșit, fantezia care l-a dus la rezolvarea emoționantă a episodului Lenin—Nikolai pune încă o dată în lumină calitățile în plină dezvoltare ale tînărului regizor. Sînt însă două aspecte ale acestui spectacol care trezesc surprinderea neplăcută a spectatorului pentru că vin în flagrantă contradicție cu bunul gust și discreția care caracterizează în general regia. Primul aspect în acest sens îl constituie decorul (Sanda Mușatescu). Nu putem înțelege cum a putut accepta regizorul formula simplistă, lipsită de fantezie, sărăcăcioasă și banală a decorului (excepție face doar scena Lenin—Nikolai) care mai are și defectul că încă de pe acum lasă impresia unor cadre vechi și prăfuite, scoase din magazie după nu știu cîte sute de spectacole.

Al doilea aspect, mai supărător poate, privește o greșeală în distribuție, în ansamblu alcătuită cu spirit de discernămînt. Ne referim la rolul Nikolai, încredințat actorului Ion Vîlcu. Rigid, sec, fără nici un pic de emoție, Ion Vîlcu izbutește să denatureze în așa măsură rolul, încît personajul ajunge să devină aproape antipatic. Replici de o mare frumusețe, care presupun o vie participare, care trebuie să-ți lase sentimentul unei arderi spirituale la cea mai înaltă tensiune, care sînt menite să învăluie personajul într-o cuceritoare mantie romantică — e doar un luptător pe pozițiile cele mai înaintate în slujba unei idei de o mare noblețe, — sînt rostite pe un ton supărător de uscat, de șablonat, fără nici un fel de nuanțe, otova și searbăd, fără emoție. Actorul e rigid și în mișcare, merge cu umerii țepeni și mîinile lipite milităreşte de corp, e lipsit de mobilitate, de dezinvoltură — și toate aceste defecte ies cu atît mai mult în evidență cu cît în numeroase împrejurări el vine în contact și în contrast cu sensibilitatea emotivă remarcabilă a unei actrițe ca Dana Comnea, (nu mai vorbim de scenele de dragoste dintre cei doi în care cel dintîi parcă reproduce din memorie o lecție învățată pe dinafară).

In rest, întreaga distribuție răspunde cu succes sarcinilor piesei.

Dana Comnea, despre care am amintit, în rolul tinerei Alocika realizează personajul cu înțelegerea subtilă a tuturor nuanțelor pe care le implică procesul psihologic pe care îl trăiește această tînără cu un fond cinstit dar dezorientată și cu caracterul viciat de pasiunea pentru bani și eleganță. Traian Dănceanu, de astă dată într-un rol de dramă, face să trăiască pe scenă, în momente de o mare autenticitate, frămîntarea dureroasă a bătrînului muncitor Rodin, care își dă seama că a rămas cu mult în urma mersului viguros înainte al societății. Cu verva-i cunoscută Cornel Vulpe face din nou dovada calităților sale de comedian, compoziția sa — ridicolul Don Carlos — înscriindu-se ca un succes. Demni de relevat pentru contribuția lor reală la succesul spectacolului sînt, de asemenea, Simion Negrilă, (Vaska Kreakin), Athena Demetriad (Galea), Rodica Brăescu (Niușa), Alexandra Ianu-Pascu (Serafima). Trebuie menționată, de asemenea, compoziția lui Mircea Gheorghiu în Omul cu șapcă.

Un succes al tînărului regizor și deopotrivă al actorului Corado Negreanu îl constituie realizarea figurii lui Lenin. Momentul apariției lui Lenin este puternic emoționant, cucerește sala de spectatori și ne face o mare plăcere să-i adresăm interpretului calde felicitări.

Dinu SĂRARU

Scenă din spectacolul „Flori vii".

„2 la aritmetică" de Natalia Klîkova

Teatrul pentru tineret și copii

Am reîntîlnit, la o nouă premieră, pe micii spectatori ai Teatrului pentru tineret și copii. Au venit la „școala teatrului" să vadă o poveste de școală. I-am urmărit cum, în așteptarea începerii spectacolului, se străduiau de zor să dezlege o problemă grea de aritmetică așternută pe uriașa foaie de caiet cu pătrățele care era cortina. Le-am înțeles emoția așteptării primului gong. Și i-am văzut, apoi, apropiindu-se cu bucurie de eroii piesei. Alcătuindu-și un repertoriu variat, Teatrul pentru tineret și copii a selectat cîteva lucrări interesante ale dramaturgiei pentru cei mici. Acest gen, cu o tradiție săracă, se află în plin proces de maturizare. Condiție principală în conceperea unui repertoriu nou contemporan, sînt munca susținută a teatrului cu autorii romîni, schimbul curent de experiență cu dramaturgii sovietici și din țările de democrație populară, preocupați de asemenea de împrospătarea și îmbogățirea lucrărilor adresate copiilor. Contactul strîns pe care Teatrul pentru tineret și copii îl are cu teatrele sovietice similare a permis includerea în repertoriu a acestei piese antrenante și vioaie, cu implicații educative profunde, care este „2 la aritmetică" sau „Caietul cu pătrățele" de Natalia Klîkova.

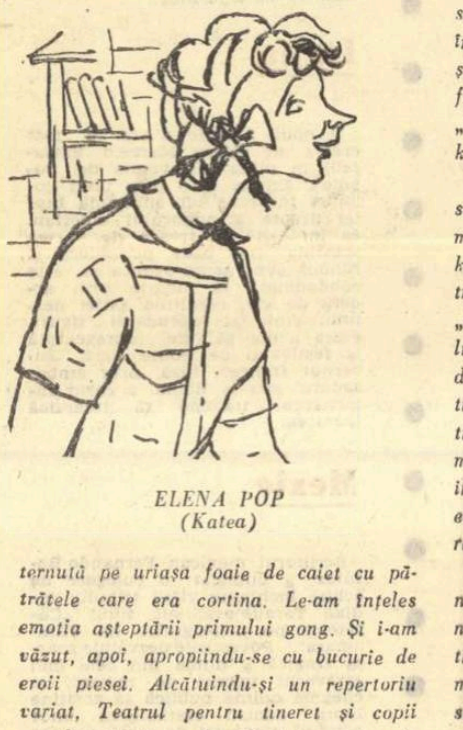

ELENA POP
(Katea)

Cine sînt noii prieteni ai copiilor din sală? Băieți și fete ca ei, chipuri familiare, cu nume obișnuite (Katea, Șurka, Serioja, Leolea sau Gusiok) și care trăiesc întîmplări cotidiene, fără nimic „senzațional" în ele. Dar este în această lucrare dramatică, fără mari pretenții de tipologie complexă, un ce aparte, o tinerețe spirituală autentică și necontrafăcută, un suflu cuceritor de optimism și spontaneitate. Este, în ultimă instanță, exprimarea vie a principiilor educative înalte care conduc pașii tinerelor vlăstare în școala socialistă.

Fabula piesei este simplă și antrenantă. Șurka — posesorul neștiut de nimeni al unui caiet faimos de aritmetică aruncat în stradă, cu un rușinos 2, mare cît toate zilele, — este peste măsură de lăudăros, înșelîndu-și prietenii care-l cred „un băiat minunat, care are numai 10, 10, 10... un fruntaș ce mai." Găsitorii caietului, Serioja și Katea pornesc, împreună cu „detectiva" Leolea și cu... „minunatul" Șurka în căutarea indescifrabilului posesor al caietului, care se vădește a fi un oarecare... Șurka din clasa V-a B. Urmărirea este veselă și palpitantă, cu situații amuzante, în care spectatorii au prilejul să întîlnească personaje felurite, de la tînărul inventator amator de... radiofițuici, Gusiok, pînă la zîmbitoarea Tușă Varea sau la înțeleptul și glumețul profesor Teplițin. Morala piesei este organic integrată în povestirea dramatică, astfel că nimic nu pare ostentativ și greoi. Într-un fel concluzia se desprinde de la sine și cei care și-o însușesc primii sînt spectatorii, amuzați de hazul întîmplării, dar trăgînd din ea toate învățămintele de rigoare. Scurta povestire dramatică a Nataliei Klîkova, prin veselia și tîlcul ei, se adresează, deci, foarte direct spectatorilor, cucerindu-le încrederea și adeziunea. Lucrul nu este ușor, dacă ținem seama de exigența știută a spectatorilor copii, care resping fără reticențe și fără cruțare tot ceea ce este fals și nerealizat.

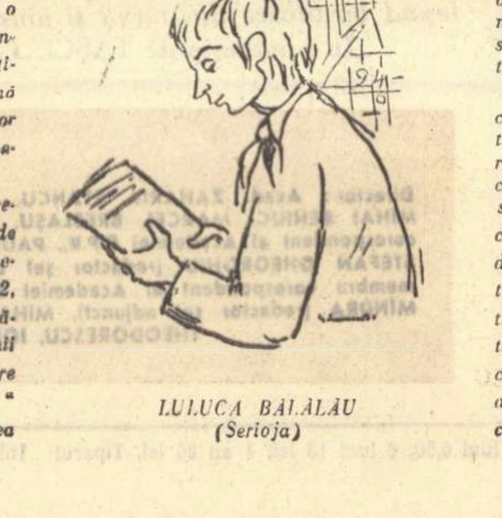

LULUCA BĂLĂLĂU
(Serioja)

Regizorul spectacolului, Tudorel Popa, s-a apropiat cu dragoste și multă înțelegere de textul Nataliei Klîkova, dovedind totodată o bună cunoaștere a psihologiei copiilor. Spectacolul are fantezie și umor. Unul din eroii maturi ai spectacolului, Nikolai — fratele lui Gusiok — se consultă prietenește cu spectatorii, cerîndu-le adeziunea și sprijinul. Acest mod de adresare directă transformă copiii-spectatori în participanți nemijlociți la acțiunea ce se desfășoară pe scenă. Copiii-actori trec în urmărirea lui Șurka prin sala teatrului, ieșind parcă din mijlocul colegilor lor spectatori. Regizorul a imprimat întregului spectacol un ritm vioi, captivant. Muzica — și ea antrenantă — întovărășește spectacolul cu tonalități vesele, majoritatea cupletelor avînd un text sprințar. O atmosferă tonică, tinerească, înviorează și acele scene din text care, în economia lucrării, ar putea părea lungi, obositoare.

Frumos, aerat, tineresc și el, decorul spectacolului, semnat de Ion Mitrici. De la cortina reprezentînd — cum am amintit — o uriașă foaie de caiet cu pătrățele pe care este desfășurată o problemă nostimă de aritmetică, și pînă la elementele de decor, decupate parcă din foile aceluiași caiet, totul este luminos și alb, odihnitor pentru priviri, stimulator pentru fantezia micilor spectatori.

Cît despre interpreți, aceștia joacă cu aceeași vioiciune, caracteristică pentru întreg spectacolul. S-a discutat în repetate rînduri și continuă să se discute modul în care travestiurile servesc sau deservesc realizarea rolurilor de copii. După unele opinii ar fi recomandabilă interpretarea actorilor-copii (printre argumente, și în primul rînd, autenticitatea). Poziția adversă susține avantajele modalității în care interpreții s-ar cere să fie tineri actori sau, îndeosebi, actrițe — capabili să redea pe scenă chipuri de copii (principalul argument, experiența actoricească). Ceea ce se poate spune cu certitudine, după vizionarea cîtorva spectacole la Teatrul pentru tineret și copii, este că în acest colectiv se află elemente actoricești capabile să redea autentic rolurile de copii. O undă amuzantă de autoironie caracterizează jocul actriței Vali Cios (Leolea); personajul interpretat capătă multă personalitate și umor de calitate. Doina Șerban (Șurka) este deosebit de vioaie, în ton cu personajul. Travestiul nu se vede nici o clipă, așa fel încît Doina Șerban devine Șurka, un băiat cu aere de atotștiutor, lăsînd să se întrevadă, așa cum trebuie, un fond uman bun ce-și va putea valorifica fantezia într-un mod creator. Naivitatea și candoarea Katiei și-au găsit o bună interpretă în jocul Elenei Pop; regizorul n-a ocolit idila candidă ce se naște între Katea și Șurka și aceste scene din spectacol au o prospețime deosebită. Bine și-au înțeles rolurile și ceilalți interpreți de copii: Serioja este redat ca un băiat întreprinzător și hotărît de Luluca Bălălău, iar Tatiana Popa, îndeosebi, e inventivă și personală în rolul lui Gusiok. Distribuția este bine completată de restul actorilor: Marieta Rareș (Tușa Varea), Constantin Lipovan (profesorul Teplițin), Mișu Andreescu (Nikolai).

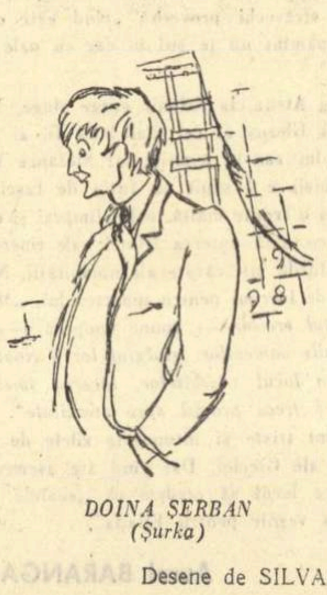

DOINA ȘERBAN
(Șurka)

Desene de SILVAN

Călin CĂLIMAN

Rapsodia ucraineană

Rapsodia ucraineană" este o creație a studioului A. Dovjenko din Kiev. Deși autorul filmului nu este Dovjenko, stilul său este imprimat întregii compoziții. Elevii îi continuă căutările înnoitoare. Substanța „Rapsodiei" este străbătută de romantism viu, optimist: un suflu liric, avîntat, îi împrospătează imaginile. Autorii (scenariul: A. Levada, regizor: N. Paradjanov) — urmează calea maestrului și adoptă în filmul lor o tonalitate de poem. Ii preocupă ideile majore ale actualității și se adresează în limbajul sugestiv al simbolului și al metaforei cinematografice, susținînd frumusețea vieții, a tinereții, a păcii.

Succesiunea de imagini capătă fluența și modulațiile vibrante ale versurilor. Unele personaje (în primul rînd cuplul Anton—Oxana), permanent în atenția autorilor, sînt investite cu valențe simbolice.

In suita de evenimente ce se desfășoară, realitatea înfiorătoare a războiului generează tragediile personale. Viziunea generalizatoare este însă predominantă, sînt dezbătute sensurile și semnificațiile adînci ale vieții. Anton și Oxana apar în film ca prezențe necesare, subliniind trăinicia sentimentelor autentice, profunde, forța pasiunii, a dăruirii totale. Evoluția tinerei colhoznice către culmile artei (ea devine o mare cîntăreață premiată la concursurile mondiale) este o întruchipare a virtuților populare. Muzica devine o parte componentă a filmului. Limbajul universal al muzicii exprimă grandoarea simțămintelor nobile, setea de a trăi intens și adevărat. Aria Luciei cîntată de Oxana la concurs însoțește mai multe secvențe înfățișînd un oraș din apusul Europei în acele zile cînd războiul abia se sfîrșise. Un invalid se proptește mai bine în cîrjele lui și ascultă cu emoție, exclamînd: „Cîntecul înseamnă pace!" In prima linie a frontului, printre ruinele unui teatru, un militar cîntă la pian „Sonata lunii" de Beethoven. Travelingul descoperă mulțimea ostașilor care ascultă într-o tăcere gravă, solemnă. Muzica înseamnă viață, ea le amintea nopțile cu lună din timp de pace și le întărea încrederea în victorie. Într-un tren, prizonierii ruși cîntă, iar fascistul îi amenință cu arma — cîntecul răsună impetuos, deși dușmanul vieții ucide pe cei care-l înfruntă cîntînd.

Grozăviile războiului se traduc pe ecran în imagini elocvente. Mama aleargă cu copilul în brațe iar în jur șuieră și cad bombele. Mama e ucisă, se prăbușește, copilul plînge cu hohote, zgîlțîind-o, însă ea nu-l mai aude. Lanurile ard, pianul e cuprins de flăcări, tancul cu zvastică distruge o căsuță. Apoi — după victorie — viața începe din nou. Aparatul surprinde pomii în floare, colhoznicii refăcîndu-și casele, boabele de grîu revărsîndu-se ca apa. Natura Ucrainei e prezentă în multe scene, cîntecul tineresc se împletește cu suflarea răcoroasă a vîntului și cu glasul majestuos al valurilor Niprului. Filonul poetic pătrunde și în dialoguri. Actorii O. Petrenko, A. Kosmar, operatorul Sekkev, compozitorul P. Maiboroda au adus contribuții proprii la o creație cu adevărat colectivă.

Mihai BOTEZ

Cîntăreața Oxana din „Rapsodia ucraineană".

CARNET cinematografic

Imagine din filmul „La începutul secolului"

La începutul secolului

Au trecut de atunci peste șase decenii. Șase decenii de răsturnări și prefaceri decisive pentru destinele lumii; șase decenii care, în perspectiva saltului enorm înregistrat de omenire în ascensiunea către fericire, constituie o eră istorică fără precedent. Destule evenimente „senzaționale", care au făcut vîlvă la începutul veacului, n-au rezistat încercării timpului, dispărînd cu totul din amintire. Există, în schimb, acțiuni și întîmplări din acea vreme, desfășurate subteran, în condiții de grea ilegalitate, care dobîndesc, cu trecerea anilor, o splendidă strălucire. E cazul celor evocate în filmul „La începutul secolului".

Nimic din ce ni se înfățișează pe ecran nu e desuet, rece, șters de negura vremii. Pe filele de istorie răsfoite de cineaști nu s-a depus praful uitării. Scenaristul Serghei Ermolinski și regizorul Anatoli Ribakov au desprins din succesiunea zilelor petrecute de Lenin în deportare, în micul sat Șușenskoe din Siberia, apoi, în emigrație, pulsul viu al mișcării revoluționare socialiste care se dezvolta impetuos în Rusia anilor 1898—1901, în pofida terorii și a represiunilor sălbatice ale autorităților tariste. Și, mai ales, au făcut să țîșnească din fapte cotidiene, din scene simple, obișnuite, clocotul incandescent al personalității lui Vladimir Ilici Lenin, luptînd împreună cu tovarășii săi de idei pentru unirea tuturor forțelor cinstite ale social-democrației ruse într-un partid revoluționar marxist al clasei muncitoare.

De la primele secvențe, autorii filmului stabilesc, într-o manieră sobră, cadrul și jaloanele acțiunii. O sanie pierdută în vîrtejuri de zăpadă, infimă pată punctînd întinderile albe, străbate nesfîrșita pustietate înghețată a Siberiei; la un post de control, un jandarm morocănos, tulburat din tihna zăcutului pe cuptorul cald, cercetează cu obtuză suspiciune actele călătorilor, două femei — Nadejda Krupskaia și mama ei — care s-au încumetat să înfrunte gerul și viscolele pentru a ajunge pînă la Șușenskoe, unde își executa exilul Vladimir Ilici Ulianov. Pe ecran apare apoi peisajul dezolant al cătunului cu ulițe murdare, cu băltoace lățindu-se în mijlocul drumului, cu izbe mărunte, amintind descrierea lui Lenin însuși din scrisorile adresate familiei. Totul sugerează mizeria jalnică în care era lăsat să se zbată poporul în Rusia taristă și, totodată, cumplitele măsuri ale Ohranei țintind să frîngă viața de luptă a revoluționarilor.

Intr-o antiteză pregnantă, urmează camera de lucru a lui Ilici, așa cum o descoperă Nadejda Krupskaia, oprită în pragul odăii. Substituindu-se privirilor ei, aparatul de filmat se rotește încet, și îmbrățișează, rînd pe rînd, într-o mișcare largă, vibrînd de emoție, cărțile, un joc de șah, hîrtiile de pe masa de lucru — un întreg univers de studiu asiduu, de muncă creatoare. Astfel, înainte ca eroul filmului să fi apărut, sîntem introduși în ambianța epocii (e vădit sensul simbolic al imaginii săniei înaintînd împotriva vîntului și a nămeților), sîntem avizați asupra energiei și tenacității exemplare caracteristice omului care avea să devină conducătorul Marii Revoluții din Octombrie, făuritorul celui dintîi stat socialist din lume. Și, brusc, iată-l pe Vladimir Ilici, intrînd vijelios în casă, unde îl așteaptă Krupskaia. E o izbucnire cuceritoare, exprimînd — în pasul năvalnic al omului îndrăgostit, care aleargă să îmbrățișeze pasionat și tandru ființa așteptată cu atîta nerăbdare — temperamentul tumultuos al marelui conducător proletar.

„La începutul secolului" are calitatea majoră de a împleti permanent dezbaterea problemelor politice esențiale ce se puneau în acea epocă în fața militanților socialiști, cu tratarea, în tonuri lirice de autentică delicatețe, a iubirii și profundei înțelegeri reciproce dintre Vladimir Ilici și Nadejda Krupskaia. Episoade de intensă tensiune politică — ca adunarea conspirativă din noaptea anului nou 1900 sau ședința istorică de pregătire a apariției ziarului „Iskra", ținută în Elveția, la Plehanov acasă — alternează cu momente de caldă intimitate a celor doi eroi, însuflețiți de o deplină comuniune spirituală. De-a lungul filmului, regia a știut să valorifice admirabil farmecul revederilor dintre Lenin și Krupskaia, culminînd cu acea scenă finală cînd cei doi se regăsesc în tipografia din Germania, după o lungă despărțire.

Protagoniștii filmului lui Ribakov — Iurii Kaiurov și Elena Sitko — și-au întruchipat eroii cu un justificat și înălțător sentiment de responsabilitate. Îndeosebi în prim-planuri — utilizate stăruitor de regizor — se impune privirea vie și pătrunzătoare, efervescența gîndirii și neastîmpărul creator al marelui Lenin, interpretul comunicînd adesea printr-un simplu gest sau o expresie a chipului, complexitatea personalității eroului. Secondîndu-și partenerul printr-o atitudine mereu calmă, meditativă, Elena Sitko ne dă un portret de o grație și gravitate fermecătoare al minunatei tovarășe de luptă și viață a lui Vladimir Ilici.

Neîndoielnic, în rîndul neuitatelor filme dedicate lui Lenin, „La începutul secolului" își ocupă locul său, întregind pentru contemporani, ca și pentru posteritate, imaginea copleșitoare a genialului dascăl al celor ce muncesc.

Mihail LUPU

CREATORI ȘI CREAȚII

La o repetiție cu piesa „Al patrulea" de K. Simonov

Ce bine ar fi dacă pentru public un spectacol de teatru nu ar însemna numai reprezentația propriu-zisă, ci ar cuprinde și căutările creatoare care preced premiera. Cîtă muncă, pentru o mișcare, pentru cîteva fraze. Armonizarea concepțiilor unor oameni diferiți din toate punctele de vedere, care se numesc regizor, actori, decorator, compozitor și, nu în ultimul rînd, un vast aparat tehnic, care în teatrul contemporan merge de la inginerul electronist și pînă la maestrul de sunet, iată simplificată schema cu aspect de labirint, a celor ce muncesc pentru un spectacol. L-am omis intenționat în enumerare pe cel ce pune în mișcare toată această mașinărie umană, și anume autorul, căci trecerea de la manuscris la scenă este o cale pe care imaginația cititorului de piese cu greu o poate străbate. De aci surpriza cititorului cînd devine spectator. Toate acestea și multe altele vor forma obiectul acestei prezentări care va căuta să îndrepte lumina reflectoarelor spre sala întunecată în care se naște spectacolul.

Se repetă pe scena Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" piesa „Al patrulea" de Konstantin Simonov. Ultimele zile înaintea premierei. Regizorul Dinu Negreanu așezat în unul din fotoliile din mijlocul sălii dă indicații minime. Actorul este lăsat să gîndească singur. O intervenție scurtă și scena se reia. Muzica lui Gershwin punctează frămîntarea eroului.

Dar cine este acest erou? „El" — îl numește Simonov, un el dintre milioane de americani chemat să ia o hotărîre de care poate depinde pacea sau războiul. Acest „El" este chemat în fața judecății propriei sale conștiințe. Judecătorii sînt trei foști camarazi de arme în războiul antihitlerist, astăzi morți, fosta și actuala soție, un docher italian, un pastor olandez, un francez mort la Dien-Bien-Fu, un proprietar american de ziare și alții. O împletire de real și vis.

Imaginați-vă efortul care se cere actorilor pentru a face mereu sensibile spațiul și timpul care se schimbă de la o scenă la alta. In acest efort nu sînt ajutați nici de costume, nici de decoruri. Aceleași haine de la începutul pînă la sfîrșitul spectacolului, un decor unic cu elemente sugerate. Acum, scaunul este al unui judecător din Comisia pentru cercetarea activității antiamericane, dar peste două minute același scaun mutat în alt colț al scenei, ne trece într-un bar din New-York sau într-o cameră de hotel italian. Panouri ingenios realizate de Paul Bortnovschi vor ajuta pe spectator — căci și lui i se va cere un efort de imaginație — să realizeze timpul și locul acțiunii.

— **Desigur e mai greu fără schimbarea decorului și a costumelor** — ne spune „El", care poartă în afara scenei un nume bine cunoscut — Septimiu Sever.

— Sînteți tot timpul în scenă de la prima și pînă la ultima replică?

— **Da. Am foarte multe emoții cu acest rol.**

— Totdeauna aveți emoții înaintea premierei?

— **Da. Dar de data aceasta poate mai mult ca altădată. Substanța deosebit de densă a piesei, faptul că trebuie să parcurg un imens arc sufletesc în cîteva zeci de minute — înseamnă nespus de mult. Conflictul piesei pot spune că se petrece în sufletul eroului, în conștiința lui. De aceea reprezentarea acestui conflict cere un mare efort de interiorizare. Pe scenă sînt oameni oarecare care nu se deosebesc cu nimic de alte milioane de semeni de ai lor din țările capitaliste. Și nu este ușor pe scenă să fii „un oarecare".**

Intr-adevăr sînt vizibile la repetiție eforturile lui Septimiu Sever de a deveni „El", de a trece prin diferitele stări ale personajului.

— **In cinematografie ar fi mai simplu. Azi turnezi scena din Italia, mîine cea din Paris sau New-York. Dar aci, pe scenă, trebuie să fii la distanță de minute nu un om, ci să redai trăirile pe care eroul le-a avut pe distanța cîtorva ani și în locuri diferite** — ne spune Septimiu Sever. **Și nu există o veritabilă cronologie a evenimentelor, căci conștiința unui om nu își cheamă martorii... în mod organizat. Poate din cauza trecerilor bruște am și memorat mai greu rolul, cu toate că învăț de obicei foarte ușor textul. Dar aceasta m-a ajutat poate să realizez mai bine substanța acestui rol pe care l-am îndrăgit de la prima citire, dat fiind frumusețea lui literară și claritatea mesajului pe care îl adresează publicului.**

Intrerupem convorbirea. Incepe o discuție de analiză a repetiției. Iată participanții: regizorul piesei — Dinu Negreanu și actorii Beate Fredanov, Septimiu Sever, George Carabin, Mircea Albulescu, Gh. Ghitulescu, Ionescu-Gion, Anca Verești, Octavian Cotescu, Paul Sava, George Mavrodin, D. Onofrei, Puiu Hulubei, Marius Pepino și alții.

Schimb viu de replici între regizor și actori. Se discută o scenă, un gest, pronunția unui cuvînt, privirea îndreptată spre sală sau spre partener. Și aceasta înseamnă puțin, foarte puțin din imensa muncă de pregătire a unui spectacol. Iată numai o „secvență" din filmul despre activitatea regizorului: în preziua acestei discuții: dimineața repetiție, după-masă alegerea muzicii, avînd ca unic autor pe Gershwin (fragment din „Rapsodia albastră", „Un american la Paris", „Porrgy și Bess" „Rapsodia cubană" etc.), iar noaptea fixarea luminilor. La cinci dimineața și-a încheiat regizorul lucrul. Iar a doua zi la ora 10 din nou repetiție pînă la ora unu fără întrerupere, căci piesa se va reprezenta fără nici o pauză.

In piesă există nu numai un „El" ci și o „Ea", interpretată de Beate Fredanov.

— **„Ea" este o învățătoare,** ne spune Beate Fredanov. **Un om care vrea să trăiască fără compromisuri. De aceea se desparte de soțul ei care își vinde pentru dolari conștiința...**

— Nu povestiți mai departe subiectul piesei. Să lăsăm spectatorului ineditul.

— **Cred că „ea" este una din acele americane cinstite în care s-a născut o conștiință nouă. Influența lumii socialiste, morala acestei lumi își exercită puterea și la mii de kilometri peste ocean, în citadela imperialismului contemporan.**

— Este un rol dificil?

— **Da.**

— De ce?

— **Pentru că eroina este o femeie care nu are nimic deosebit în afara sufletului ei curat, a înțelegerii în fața vieții.**

— Personaj fără relief?

— **Pentru superficiali doar, căci autorul piesei descrie cu măiestrie mișcările sufletești ale eroinei, gîndurile ei. Un fel de radiografie a conștiinței. Dar ce poate fi mai interesant decît dezvăluirea proceselor interioare ale unui personaj? In aceasta și constă greutatea rolului.**

— Cum ați realizat rolul?

— **Am căutat să fiu cît mai simplă, să mă apropii de această femeie care înțelege ce înseamnă a lupta pentru viață.**

— Nu există în rolul dvs. pericolul didacticismului?

— **Ajutată de regizor caut ca înfruntarea ce are loc în piesă să fie acceptată ca spectacol și nu ca dezbatere în jurul mesei.**

— Accentuînd conflictul?

— **Insăși tema mare a piesei — lupta pentru pace — reprezintă un conflict de un dramatism intens, la scara mondială. Tocmai de aceea piesa lui Simonov este de o stringentă actualitate.**

— **A fost de altfel scrisă în 1960,** intervine în discuție regizorul Dinu Negreanu. **Reprezentația de la București are loc la cîteva zile după premiera mondială de la Moscova.**

— Montați pentru a doua oară o piesă antiimperialistă a lui Simonov.

— **Da, în 1947 am pus în scenă „Chestiunea rusă" cu regretatul Mihai Popescu în rolul principal. Dar am mai regizat și alte două piese ale lui Simonov cu interpreți amatori.**

— Deci „Al patrulea" este... a patra piesă a lui Simonov pe care o puneți în scenă.

— **Există o continuitate. Simonov se întoarce cu această piesă la gîndurile care l-au frămîntat în „Chestiunea rusă". Aș putea spune că sînt aceleași personaje, sub altă identitate, în noi condiții.**

— Ce probleme de regie v-a pus piesa?

— **Caut să prezint viața emoțională a eroilor folosind un ton lipsit de grandilocvență. Mijloacele folosite sînt minime, de la rezolvarea decorativă pînă la cea muzicală. Așa că întreaga răspundere revine actorului, lipsit de unele din elementele ajutătoare obișnuite. Iar în ceea ce îl privește pe regizor el a căutat „să se topească" în materialul de viață al piesei.**

— Regizorul, interpretul strict al gîndurilor autorului? Dinu Negreanu ne răspunde prompt, se vede că e o problemă care îl frămîntă:

— **Directorul de scenă nu trebuie să facă demonstrație de regie.**

— Care este rolul lui?

— **Să servească textul și autorul. Regizorul face legătura între dramaturg, actori și public. El este un slujitor al ideilor piesei. Reușita sa depinde de măsura în care izbutește să transmită mesajul autorului. Și în „Al patrulea" acest mesaj — chemare la lupta pentru pace — ne obligă la o înaltă valorificare scenică.**

In încheiere să dăm cuvîntul și lui Konstantin Simonov, care într-o scrisoare adresată teatrului spune: **„Al patrulea" dezbate problemele păcii și războiului, care frămîntă acum întreaga omenire. Pe măsura posibilităților și capacității mele m-am străduit să-mi spun cuvîntul despre aceste lucruri în limbajul teatrului".**

...Peste cîteva zile premiera.

Sergiu BRAND

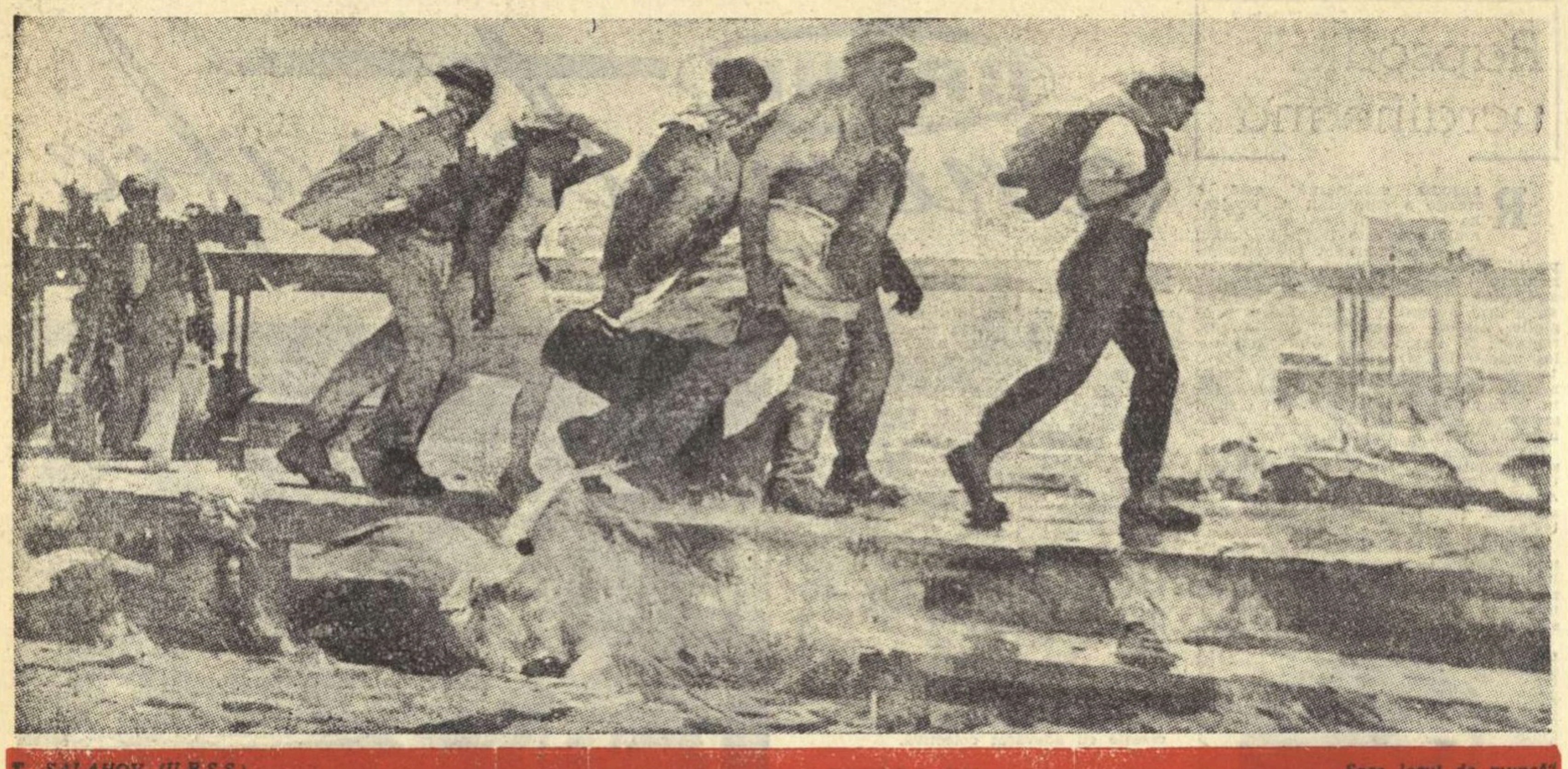

T. SALAHOV (U.R.S.S.) „Spre locul de muncă“

ACROPOLE ÎNSÎNGERAT

Patria lui Manolis Glezos sîngerează iar. In întîmpinarea alegerilor care au avut loc la 29 octombrie, bandele celei mai întunecate reacțiuni, au dezlănțuit un val de teroare împotriva forțelor democratice. Pe străzile Atenei, ale Salonicului și ale tuturor orașelor grecești curge sînge... Un tînăr cu fruntea înaltă și privirile limpezi, însuflețit de o fierbinte dragoste pentru poporul său, surprins de bandele dezlănțuite în „groaznicul flagrant delict“ al răspîndirii unor manifeste ce denunțau chipul desfigurat și hidos al reacțiunii prădalnice și războinice, a fost căsăpit cu o cruzime pe care n-a întrecut-o în sălbăticie nici ocupația nazistă din vremea celui de al doilea război mondial, în care victima de astăzi și-a pierdut, martirizați de gestapo, părinții. Ochii umanității privesc cu un sentiment nestăvilit de oroare și mînie acest asasinat în care, dacă mîinile ucigașe sînt grecești, în schimb ordinele care l-au pregătit și organizat rămîn americane. Cetatea grecească e în doliu. Și fiecare fiu al poporului e în drept să exclame împreună cu eroul antic: „o, patria mea cernită, spre care zări de cenușe și dezonoare te împing călăii tăi?“

Fii devotați ai poporului zac în închisori în timp ce pămîntul țării este închiriat bazelor americane. Din nou înțelepciunea antică ar trebui ascultată: „oare au înlocuit vreodată arginții onoarea și există vreun preț care să răscumpere neliniștea?“ Își închipuie guvernanții de astăzi ai Greciei că transformarea țării lor într-o catapultă îndreptată împotriva Uniunii Sovietice i-ar feri de ripostă în ipoteza că stăpînii lor le-ar face jalnica cinste de a-i folosi? În repetate rînduri și din nou cu prilejul dezbaterilor celui de al XXII-lea Congres al Uniunii Sovietice, s-a atras atenția, bărbătește și responsabil, acestor țări cu privire la riscurile pe care le implică poziția lor. Guvernanții de astăzi ai Greciei s-ar fi cuvenit să mediteze cu seriozitate și să înțeleagă că n-au nimic de cîștigat de pe urma gravitării într-o orbită servilă a acelora ce și-au făcut o îndeletnicire din jocul pe marginea prăpastiei, din echilibristica hazardată și cinică pe funia de deasupra genunelor. Forța lagărului păcii este astăzi atît de evidentă încît „o continuare a acestui joc nu poate sluji în nici un caz acelora ce și-au făcut din aroganță și din lipsa simțului de răspundere o armă politică“, nota, nu de mult, cu luciditate, Walter Lippmann. Nu e cazul ca factorii responsabili deasupra cărora ar fi trebuit să fluture egida Minervei să exclame odată cu eroul legendar: „cel ce nu ascultă glasul rațiunii și nu-și lipește inima de inima poporului, piere“?

Și totuși pe străzile Atenei, ale Salonicului și ale tuturor orașelor grecești curge sînge. Manolis Glezos zace în închisoare, iar un tînăr e asasinat fiindcă răspîndea manifeste prin care își chema compatrioții la înțelepciune și veghe. Generalul Taylor s-a întors de curînd din Thailanda unde a studiat posibilitatea stîrnirii în Indochina a unor noi turburări. În Berlinul occidental tancurile americane patrulează belicos în fața frontierei ridicate de muncitorii germani, în scopul asigurării liniștii poporului. Cubei îi dau tîrcoale vase pirate, cumpărate cu dolari, și înarmate la Miami. Sînt fapte ce nu pot fi disimulate și care justifică pe deplin comparația plastică a lui Nikita Sergheevici Hrușciov cu privire la imperialism: tigru cu pofte nesățioase în a cărui docilă pocăire nu e de sperat. Fiindcă așa stau lucrurile și nu altfel, e necesar, e obligatoriu ca lagărul păcii să țină uscată pulberea. De altminteri marea familie a țărilor iubitoare de pace nu face nici un secret din sporirea forțelor sale militare. Măsurile izvorăsc din datoria sporită față de viitorul popoarelor care luptă pentru pace, care văd în muncă și în creație temelia existenței lor, și care tocmai de aceea trebuie să țină în frîu inițiativele hazardate ale provocatorilor și inițiatorilor la noi conflagrații. Această vigilență trează și această forță pe care o reprezintă o treime din umanitate face posibilă evitarea războiului, îndepărtarea norilor ce întunecă astăzi zarea lumii, redînd omului de pretutindeni, cetățean liniștit al globului, dornic de un cămin ferit de urgii, certitudinea că este în puterea lui să alunge tenebrele și fantomele îndoliate prevestitoare de rele. Cum de nu-și dau guvernanții de astăzi ai Greciei seama că au intrat într-o fundătură, într-un labirint încîlcit pîndit de pericole, mai otrăvit decît cel al bătrînelor legende? Ce-i poate da poporului sărac al Greciei alianța cu instigatorii la războaie care necontenit au năzuit să scoată castanele din foc cu mîini străine și întotdeauna sărace? Guvernanții greci își uită propriul lor străvechi proverb: „cînd ești oală de pămînt nu te sui în car cu oale de fier“.

La Atena, la Salonic curge sînge. Manolis Glezos și cei mai buni fii ai poporului zac în temnițe iar Stefanes Veldelmiris e căsăpit cu furie de fasciști. Avea o frunte înaltă, ochii limpezi și credea cu toată puterea ființei sale tinere în idealurile înflăcărate ale umanității. Nu-i loc de lacrimi pentru moartea lui. „*Mormîntul eroilor — spune epopeea — e în inimile oamenilor, giulgiul lor e cinstea, și în locul trîmbițelor, tăcerea smerită care-l trece pragul spre eternitate*“.

Sînt triste și întunecate zilele de astăzi ale Greciei. Dar cînd are asemenea fii, e locul să credem că „soarele n-a apus veșnic pentru Ellada“.

Aurel BARANGA

Video-telefonul

„Printre sublimele invenții care onorează secolul douăzeci, printre cele o mie și una de minuni ale unui secol atît de rodnic în descoperiri magnifice, telefonoscopul poate fi socotit drept una dintre cele care vor purta pe cele mai înalte culmi gloria savanților noștri.

Vechiul telegraf electric, această aplicație copilărească a electricității, a fost detronat de telefon și apoi de telefonoscop, care constituie suprema perfecționare a telefonului. Vechiul telegraf îți îngăduia să te înțelegi la distanță cu un corespondent sau interlocutor, telefonul îți îngăduia să-l auzi, telefonoscopul îți îngăduie totodată să-l vezi“.

Așa începe A. Robida, în stilul înflorit și retoric al utopiilor veacului trecut, unul dintre capitolele romanului său intitulat „Secolul XX“. Marele său contemporan și nemuritorul Jules Verne abordează aceeași idee tehnico-științifică în povestirea „In secolul XXIX. O zi din viața unui ziarist american în anul 2889“. Eroul său, atotputernicul director al ziarului „Easth Herald“, se folosește de un aparat similar telefonoscopului...

Dar să-i dăm cuvîntul scriitorului:

„Cum s-a trezit, Francis Bennett pune deci în funcțiune fonotelefotul...

Telefonul îmbinat cu telefotul: încă o cucerire a epocii noastre! Dacă transmiterea vorbirii cu ajutorul curenților electrici e cunoscută de multă vreme, transmiterea imaginii este foarte recentă. O descoperire prețioasă — și Francis Bennett îl binecuvîntează pe inventator, își zărește soția reflectată într-o oglindă telefotică, în ciuda distanței uriașe care-i desparte“.

Telefonoscopul lui Robida, fonotelefotul lui Jules Verne, aparatul jinduit de atîția alți visători ai timpurilor apuse (căci ce altceva e oglinda fermecată din basme?) există. O știre apărută în preziua deschiderii celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. ne-a informat că la 14 octombrie a fost dată în exploatare prima linie videotelefonică din Uniunea Sovietică — prima din Europa și prima din lume, ținînd seama de faptul că în Statele Unite nu se practică exploatarea comercială a videotelefonului.

Constructorii comunismului se situează din nou pe primul loc în întrecerea pentru înfăptuirea previziunilor pașnice. Pe Pămînt și în Cosmos!

Ion HOBANA

Mărturii...

Rominia este bine cunoscută prin bogatele sale tradiții în domeniul artei. Cu prilejul vizitei mele anterioare, în 1958, am avut ocazia să admir o serie de remarcabile monumente ale arhitecturii romînești medievale: biserici la Curtea de Argeș, Tîrgoviște, Dealu, biserica Trei-Ierarhi și mînăstirea Golia din Iași, admirabilele biserici din Bucovina — Sucevița, Suceava, Putna, Dragomirna și Rădăuți. Ele atrag atenția nu numai prin înaltele lor calități artistice, ci și prin profunda lor originalitate națională, care deosebește creațiile arhitecturale romînești de cele ale altor țări din Europa răsăriteană.

La noi, în Uniunea Sovietică sînt în prezent cunoscute mai bine decît înainte (deși tot în măsură insuficientă) operele clasicilor picturii romîne Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu și Ștefan Luchian, ca și ale admirabililor pictori a căror creație se încadrează în perioada dintre cele două războaie mondiale — Petrașcu, Tonitza, Pallady etc. Poporul romîn are cu ce să se mîndrească în domeniul artei.

Oricît ar fi însă de bogată istoria culturală a unui popor (eu, de pildă, vin dintr-o țară a cărei istorie își trage începuturile din adîncul veacurilor, cu mult înaintea începerii erei noastre), mai importantă pentru noi este dezvoltarea culturii actuale și viitorul ei. Sînt fericit, ca prieten al Romîniei, că pot spune fără nici un fel de exagerare că arta de astăzi a Romîniei este într-adevăr minunată. In ultimii ani am urmărit cu un interes deosebit, după publicațiile apărute, cum se desfășoară construcția nouă în țara dvs. Se putea vedea chiar din fotografii că aici există multe lucruri deosebit de interesante. Dar ceea ce am putut vedea personal a depășit cu mult toate așteptările mele și m-a impresionat profund.

Este vorba, în primul rînd, de amploarea și cutezanța soluțiilor arhitecturale. Este știut că transformarea radicală a centrului unui oraș care s-a conturat de multă vreme, — iar Bucureștiul este tocmai un astfel de oraș — este o sarcină extrem de complexă. Arhitecții romîni, însă, printre care un rol deosebit de activ revine unui maestru atît de marcant cum este Horia Maicu, au făcut față în mod strălucit acestei sarcini. Noua piață creată în jurul noii Săli a Palatului bucură ochiul prin închegarea și armonia sa artistică, prin simplitatea și caracterul logic al ansamblului și — aceasta aș vrea s-o subliniez în mod deosebit — prin [illegible] optimism și umanism pe care le degajă. Construirea acestor blocuri ca și a multor altora (ca de pildă în cartierul Grivița) demonstrează în mod convingător cu cîtă repeziciune și cît de temeinic se îmbunătățesc condițiile de viață ale oamenilor muncii din Romînia populară.

În această privință este tot atît de semnificativ ceea ce eu, împreună cu ceilalți membri ai delegației sovietice care a vizitat recent Republica Populară Romînă, am putut vedea în alte orașe ale țării: reconstruirea centrului și noi cartiere de locuit la Ploiești, cartierele noi din străvechiul Brașov, hidrocentrala de la Bicaz, — noua înfățișare a orașului Bacău, tînărul oraș Onești apărut în locul unei mici localități necunoscute, grandioasele corpuri de uzină înălțate în numeroase orașe din Moldova, pe vremuri atît de înapoiată, — toate acestea sînt tot atîtea dovezi concludente pentru avîntul creator posibil numai într-o țară liberă, plină de vigoare, care își construiește cu încredere viitorul.

Impresiile noastre au culminat cu vizitarea noii săli a Palatului Republicii: această sală îți trezește admirația datorită caracterului rațional al soluției funcționale și impresionează puternic prin măiestria artistică de care au dat dovadă creatorii ei (este admirabilă, de altfel, și noua sală a Radioteleviziunii).

Dacă la toate acestea mai adăugăm și cele realizate pe litoralul Mării Negre (din păcate cunosc construcțiile noi din Mamaia, Eforie și Mangalia numai din fotografii și dintr-un film documentar), se poate spune fără teama de a exagera că Romînia populară este în prezent una din țările cele mai înaintate în domeniul arhitecturii.

Regret că nu am avut posibilitatea să cunosc îndeaproape creațiile picturii și sculpturii romîne contemporane, dar noi știm bine că s-au obținut succese serioase și în aceste domenii.

Pretutindeni am întîlnit oameni plini de entuziasm, însuflețiți de o dragoste nețărmurită pentru munca lor și pentru patria lor, încrezători în viitorul lor luminos.

La întoarcerea în patrie, noi vom povesti oamenilor sovietici despre viața Romîniei, vom populariza realizările ei în domeniul economiei și culturii. Luîndu-mi rămas bun de la minunata dvs. țară, unde am și dobîndit numeroși prieteni, las aici o parte din inima mea și sincere urări de înflorire și fericire.

Prof. univ. Vahtang BERIDZE

Președintele filialei gruzine a Asociației de prietenie sovieto-romîne

D. M. NODIA (U.R.S.S.) „Tren cu minereu“

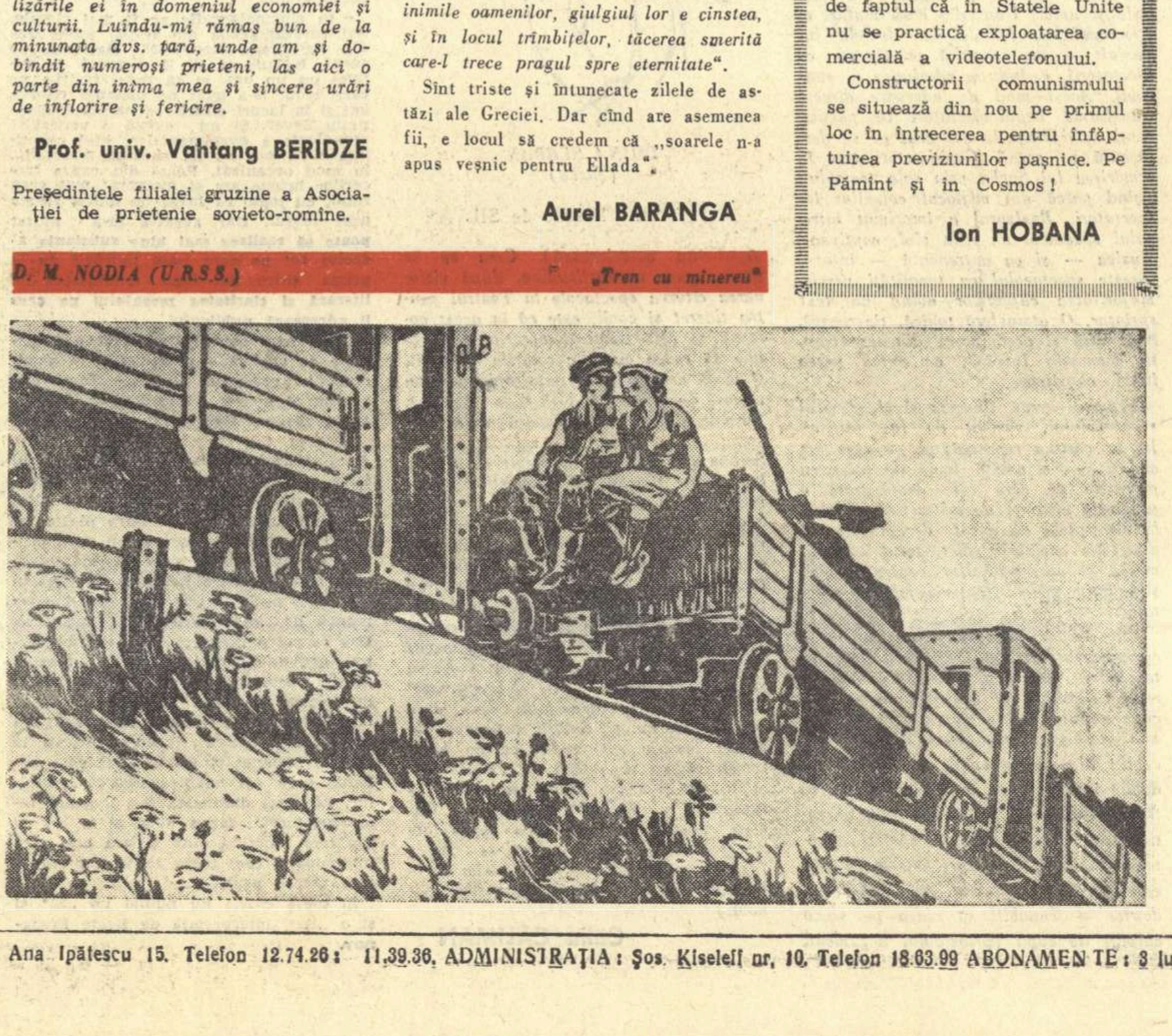

NIKOLAI GRIBACIOV

Omul

Viața — prin bezne de veac,
șerpuindu-și căile, eșarfele,
l-a creat și pe vultur și pe gîndac,
madona sixtină și șarpele.

Căldura trupului și frigul de moarte
al limbii de moarte: împreună!
Trilul privighetorii ce-n frunze arde,
deodată cu ciuma nebună...

Ca un duh cu întredeschise pleoape,
amesteca făpturile-amorfe, zbucnite-n tărie,
ca să domesticească stihiile, apele,
prin conștiința aprinsă în oameni, vie...

Iată-l! Omul care-a copt pîinea și-a zidit case,
și-a scăpărat în gîndire imaginea — far — în
ocean
și-a înfășurat, ca pe-un ghem, un fir de mătase,
orbite cosmice în jurul globului pămîntean.

Pe drumul căutării, matur suie,
vede-nainte, din drum, mii de leghe,
și știe să smulgă limba despicată, verzuie
a șarpelui; e totdeauna de veghe.

Iluminînd pămîntul cu flăcări albastre,
noi, oamenii, vom stăpîni o lume dreaptă
cu-aceste brațe, cu brațele noastre.
E ultima bătălie, izbînda ne-așteaptă!

În romînește de GHEORGHE TOMOZEI

KONSTANTIN SIMONOV

Noaptea, în ajunul nemuririi

Noapte de ianuarie.
Tînărul proscris
Undeva în Java,
a căzut ucis.
Fără sfîșiere,
simplu, a căzut
Lîngă-al închisorii
zid de bambus, slut.
Limpede privirea,
inima curată:
Nu mor comuniștii
altfel, niciodată.
Da-n celula neagră,
-n noaptea din ajun,
El văzu pămîntul
într-un alb zăbun;
Albi precum bumbacul,
brazi înalți, rusești,
Cenușii de jale,
chipuri omenești;
Și-l văzu pe Lenin,
clipa de hotar:
Gorki, în aceeași
noapte de ianuar.
El vedea aceasta,
tulburat, în gînd,
Căci zăpadă-aevea
n-a văzut nicicînd
Și nici brazi cu vîrful
pururi legănat,
Dar știa: la groapă
oamenii-au cîntat!
„Internaționala“ —
-n graiul lui știa —
Omenirea-ntreagă
o va ridica.
Toată noaptea, Lenin
cu flăcău-a stat, —
El, în graiul Javei,
l-a tot întrebat.
Răspunzîndu-i, Lenin
a ieșit în zori
Din celula neagră
— a tristei închisori,
Pe cînd, cu-al său sînge,
tînărul proscris
Numele lui Lenin
pe un zid l-a scris.
Și-n celula neagră,
într-o noapte,-n Java,
Zorii nemuririi
și-nălțară slava.
Nemurire, iată,
căci al ei tezaur
Nu e doar în slova
de granit și aur
Ce-o citim la zidul
marelui Kremlin,
Ci e și-n cuvîntul
răsărit din chin
Pe un zid de bambus, —
slove de văpaie,
Ce-or pieri ca mîine
-n dîrele de ploaie.

În romînește de GEO DUMITRESCU

MAXIM TANK

Pîinea cea de toate zilele

Pămîntul meu cu păsări rotite lent în slăvi,
recolte porți și dulcea văzduhului povară.
Veghez cu tulburare prelungile-ți dumbrăvi
și glasul tău și somnul adînc, de primăvară —
pămînt păzit de aripi prelungi și străvezii,
tu, dîndu-mi pîinea simplă, de fiecare zi.
Pîini de război, amare și negre, mirosind
a praf, cu gustul aspru, sărat de lacrimi poate —
noi vă primeam și-atuncea c-un cald și veșnic
jind,
din mîini de vechi tovarăși, fierbinți și devotate.
Cotidiană pîine, prietenă — nicicînd
eu nu-mi vreau alta-n rucsac, la început de cale,
pe masă nu-mi vreau alte, în ceas de praznic,
blînd,
în zilnicele rîvne — și-n ceasuri triumfale...

În romînește de FLORIN MUGUR

NIKOLAI BRAUN

Contemporanilor

Trecut-am Rubiconul, nescris pe vreun tărîm.
La miezu-acestui secol, cu tineresc avînt,
Ci nu doar soarta Romei ni-i dat să hotărîm:
Veacul ne trece soarta întregului pămînt.

El năruie-ngrădirea în orice parte-a zării,
Strigînd că nu există destine-nsingurate, —
Chemîndu-ne cu vocea uscatului și-a mării,
Răspunsul ni-l așteaptă în lume să se-arate.

În mîini ni-i viitorul și soarta lîngă ușă,
Va trebui să-alegem: grădini înfloritoare,
Copii rîzînd în soare, sau pulberi de cenușă,
Orașele-n ruină și scrumul pe ogoare.

Sortit ne fuse nouă și altui nimănui.
Tenebrelor să-i smulgem pumnalul tîlhăresc,
Și om cu om să-ntindem mîini prietene oricui,
Și-un lanț de mîini să-ncingă tot globul
pămîntesc.

Dacă spre pieptul Cubei pumnalul se îndreaptă,
Aceste mîini unite îl vor îndepărta,
Și din adînc de inimi, mînia noastră dreaptă
În numele-omenirii — de strajă-n veci va sta!

Ca să-nceteze cursa de moarte și-narmare,
Ca din cămine fumul să urce împăcat,
Ca-n veci să nu mai frîngă a negrilor spinare,
Sub biciul lui, colonul, în Congo depărtat,

Noi, noi doar hotărî-vom — și altă cale nu-i —
Salvarea păcii sfinte, din bezne și-nchisori.
Pămîntu-ntreg așteaptă o primăvară-a lui,
Ieșind biruitoare din iarnă și ninsori.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Sub deviza „Artiștii R.S.F.S.R. și Congresul al XXII-lea“ se desfășoară anul acesta la Moscova tradiționala săptămînă a artelor plastice. Ca în toți anii, la începutul toamnei, pictorii și sculptorii sovietici au prezentat în fața publicului lor bilanțul activității pe un an întreg, organizînd de asemenea întîlniri cu prietenii artei, în atelierele lor, în muzee și expoziții.

Cinstea de a se prezenta în fața publicului moscovit cu ocazia celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. a constituit obiectivul unei avîntate întreceri disputate între colectivele teatrale ale R.S.F.S.R. Criteriile după care s-a desfășurat întrecerea au fost: aportul pe care spectacolele respective l-au adus la dezvoltarea artei sovietice, mijloacele utilizate pentru a face accesibile întregii populații colhoznice cele mai izbutite spectacole și sprijinul acordat cercurilor teatrale de amatori.

Vestitele manuscrise Maya din Dresda și Madrid, care au constituit obiectul unor îndelungate și infructuoase cercetări, au fost recent descifrate integral de un grup de specialiști sovietici. Manuscrisele, vechi de cîteva secole, vor fi cuprinse în 3 volume a căror editare e în curs de pregătire. Primul volum conține textele hieroglifice și o traducere în limbile spaniolă și rusă; al doilea, un catalog al hieroglifelor și al treilea, metodele matematice pentru descifrarea vechilor scrieri.

Canada

Emisiunile Companiei Canadiene de Radiodifuziune se bucură de un succes crescînd în rîndurile... marelui business. Un comunicat dat recent publicității de către susnumita companie informează pe ascultători că toate programele radiodifuzate care urmau să fie patronate de diverse firme comerciale au izbutit să fie concesionate în nu mai puțin de 6 săptămîni. Ascultătorii vor „beneficia“ astfel în continuare de „marele avantaj“ de a audia concerte de Beethoven și piese de teatru de Shakespeare, prezentate de... Pepsi-Cola Company of Canada, Coca-Cola Company Ltd „Philips“, etc.

R. D. Germană

Criticul francez Georges Sadoul, cunoscutul regizor olandez Joris Ivens, laureat al Premiului Internațional pentru Pace, regizorul Roman Karmen (URSS) distins cu Premiul Lenin și alte personalități de seamă ale cinematografiei mondiale au fost cooptați în juriul celei de a „IV-a săptămîni a filmului documentar și de scurt metraj“, care se va desfășura între 11 și 19 noiembrie la Leipzig. Un număr apreciabil de țări și-au anunțat de pe acum participarea; printre care Polonia, Franța, Mali, Danemarca, Uruguay, Maroc, Irak, Iugoslavia, Elveția, Olanda, R.A.U. etc.

Toamna aceasta au fost decernate premiile naționale pentru știință, tehnică, literatură și artă. Printre laureați se numără și Ludwig Renn. Ludwig Renn este cunoscut la noi prin traducerea romanului său „Trini“ apărut în anul 1958.

Australia

„Filmele acestea abordează subiecte care nu au alt scop decît să îngrozească. E vorba de răpiri, prostituție, morfinomanie, crime... Aspectele cele mai murdare ale vieții constituie sursa temelor pe care aceste filme le tratează într-o proporție din ce în ce mai mare“. Declarația aparține șefului Biroului de Cenzură al Australiei și se referă la filmele prevăzute pentru import în cursul ultimului an. Dintr-un raport al acestui birou pe anul 1960—1961 reiese că 11 filme au fost respinse și alte 272 au suferit amputări, pentru a se elimina scenele „excesiv de violente și dialogurile indecente“.

Totalul filmelor importate era de 422.

Nici televiziunea australiană nu stă mai bine. În același an 45 de filme au fost respinse la import și în alte 2462 (notați, 2462!) s-au operat tăieturi pentru a elimina scenele de „violență excesivă“. 85% din pelicule proveneau din SUA

R. P. Ungară

Teatrul din Budapesta „Josef Katona“ a pus recent în scenă noua piesă a dramaturgului Laszlo Nemet „Cei doi Bolyai“, consacrată ilustrilor matematicieni și pedagogi, Bolyai tatăl și fiul.

Piesa tratează problema relațiilor dintre părinți și copii. Deși lucrează în același domeniu, pe același tărîm pedagogic, cei doi savanți au concepții diferite despre lume. Farkas Bolyai, tatăl, nu înțelege și nu acceptă noile idei (evenimentele se desfășoară în ajunul revoluției din 1848). Tînărul Janos Bolyai este, după expresia autorului, „fiul secolului“, dușmanul religiei, un om care aparține societății viitorului. Între tată și fiu are loc o ruptură...

„In noua sa dramă — scrie recenzentul revistei «Kartars» — Laszlo Nemet apare ca un mare maestru al dialogului și analizei psihologice, care știe să înfățișeze fenomenele vieții interioare, dinamismul caracterului“.

Italia

O nouă Jeanne d'Arc a fost creată de către Marcelo Sartarelli în piesa „Giovanna del popolo“. Eroina este fiica unui colonist francez. Sub influența luptei drepte a poporului algerian, ea nu ezită să treacă de partea acestuia. Dar cade prizonieră și fiindcă avea arme asupra sa, este condamnată la moarte prin ardere de vie, reeditînd astfel destinul eroic al legendarei figuri. Piesa urma să fie reprezentată la festivalul de Ponte Dera. Guvernul francez, însă, prin ambasadorul său la Roma, a cerut autorităților italiene să interzică lucrarea.

Mexic

Scriitorul mexican Fernando Benites a publicat o culegere de schițe închinate vieții tribului indian Taraumara, sub titlul „Călătorie pe meleagurile lui Taraumara“. Povestirile dezvăluie soarta tragică a unuia din cele mai străvechi triburi de indieni, și cheamă opinia publică să sprijine lupta pentru restabilirea unor condiții omenești de viață acestor cetățeni ai Mexicului, lipsiți astăzi de orice drepturi.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23-25.

√ Bib Rey

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 46 (400)
joi 9 noiembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

TOVARĂŞUL GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ A ÎMPLINIT 60 DE ANI

Mesajul adresat tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej de către Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Romîn, Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne şi Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Romîne

SCUMPE TOVARĂŞE GHEORGHIU-DEJ,

Cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a zilei tale de naştere, te felicităm călduros, urîndu-ţi din toată inima mulţi ani de sănătate şi putere de muncă în slujba partidului şi a patriei noastre socialiste.

Întreaga ta activitate revoluţionară ca fiu devotat al clasei muncitoare din Romînia, al poporului romîn, este înalt exemplu de fidelitate nestrămutată faţă de marxism-leninism, de luptă perseverentă şi plină de pasiune pentru cauza socialismului şi comunismului.

Intrat din fragedă tinereţe în rîndurile mişcării muncitoreşti, te-ai călit ca revoluţionar proletar în mari bătălii de clasă. Însuşirile tale de organizator al maselor muncitoare, capacitatea de a înfăptui cu voinţă neînfrîntă politica partidului s-au manifestat din plin în eroicele lupte ale ceferiştilor şi petroliştilor din februarie 1933, care au marcat o cotitură în istoria partidului şi a întregii noastre mişcări muncitoreşti. La procesul intentat de burghezie ca urmare a acestor lupte, a răsunat cu putere glasul tău de acuzare şi demascare a politicii claselor stăpînitoare, chemarea la luptă împotriva exploatării şi asupririi burghezo-moşiereşti, împotriva fascismului şi războiului.

În anii lungi de temniţă şi lagăr, prin abnegaţia şi combativitatea ta, prin încrederea neclintită în victoria cauzei celor ce muncesc, ai insufleţit şi îmbărbătat pe tovarăşii tăi de luptă. Sub conducerea ta, deţinuţii politici au transformat închisorile şi lagărele într-o şcoală de călire şi educare a luptătorilor revoluţionari, în universitate comunistă.

Partidul şi poporul dau o înaltă apreciere meritelor tale în elaborarea, în anii celui de-al doilea război mondial, a liniei strategice şi tactice a partidului, în înfăptuirea măsurilor care au făcut cu putinţă ca partidul să-şi îndeplinească cu cinste rolul de organizator şi conducător al luptei unite a tuturor forţelor patriotice ale poporului pentru răsturnarea dictaturii fasciste şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

După victoria insurecţiei armate, în desfăşurarea revoluţiei populare, în munca de întărire a rîndurilor partidului şi în înfăptuirea unităţii politice şi organizatorice a clasei muncitoare, în lupta pentru democratizarea ţării, refacerea economiei, cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianţă cu ţărănimea şi trecerea la construirea socialismului, s-au vădit deosebitele tale însuşiri de eminent conducător de partid şi de stat.

Victoriile repurtate de poporul nostru în industrializarea socialistă, în transformarea socialistă a agriculturii, în ridicarea nivelului de trai al poporului şi înfăptuirea revoluţiei culturale, în consolidarea continuă a orînduirii democrat-populare sînt strîns legate de activitatea pe care o desfăşori cu energie inepuizabilă în fruntea partidului, de marea contribuţie pe care o aduci la rezolvarea problemelor complexe ale construcţiei socialiste, la răspîndirea şi aplicarea creatoare a învăţăturii marxist-leniniste.

Întreaga ta activitate este străbătută de preocuparea permanentă pentru unitatea de monolit a partidului şi întărirea rolului său conducător, pentru aplicarea neabătută a normelor leniniste, a principiului muncii colective în viaţa partidului, de grijă frăţească pentru membrii şi cadrele de partid, pentru creşterea şi educarea lor, de intransigenţă faţă de orice manifestări antipartinice şi abateri oportuniste, revizioniste, dogmatice.

Principialitatea ta partinică, caracteristică activistului de tip leninist, înaltul simţ de răspundere şi de exigenţă, începînd cu tine însuţi, patriotismul fierbinte, legătura strînsă cu masele constituie un nesecat izvor de învăţăminte pentru toţi activiştii şi lucrătorii de partid şi de stat, pentru întregul nostru partid.

Exponent al spiritului internaţionalist, de care este pătrunsă întreaga activitate a partidului nostru, militant de seamă al mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale, depui o muncă neobosită pentru întărirea continuă a prieteniei frăţeşti cu Uniunea Sovietică, cu celelalte ţări socialiste, pentru întărirea unităţii lagărului socialist, a unităţii şi coeziunii indisolubile a partidelor marxist-leniniste din întreaga lume, pentru prietenie şi colaborare între toate popoarele, pentru triumful cauzei păcii.

Tovarăşii tăi de muncă şi de luptă, toţi membrii partidului, muncitorii, ţăranii, intelectualii, care nutresc faţă de tine sentimente de stimă, preţuire şi dragoste, îţi doresc, iubite tovarăşe Gheorghiu-Dej, fericire şi viaţă lungă, exprimîndu-şi convingerea că sub conducerea partidului, a Comitetului său Central în frunte cu tine, poporul şi ţara noastră vor obţine noi victorii în înfăptuirea măreţului program trasat de Congresul al III-lea, în vederea desăvîrşirii construcţiei socialiste şi înfloririi patriei noastre dragi.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMIN
CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMINE
CONSILIUL DE MINIŞTRI AL REPUBLICII POPULARE ROMINE

8 noiembrie 1961

DECRET

cu privire la conferirea pentru a doua oară a Medaliei de Erou al Muncii Socialiste din R. P. Romînă, „Secera şi Ciocanul" tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej

Pentru rodnică şi îndelungată activitate în mişcarea muncitorească revoluţionară, pentru merite deosebite în întărirea partidului şi a unităţii sale, pentru contribuţia de seamă în crearea şi consolidarea statului democrat-popular şi în construcţia socialistă din ţara noastră — cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la naşterea sa,

Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne,

DECRETEAZĂ:

1. Conferă pentru a doua oară tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej Medalia de Erou al Muncii Socialiste din R. P. Romînă, „Secera şi Ciocanul".

p. Preşedintele Consiliului de Stat
ION GHEORGHE MAURER

Bucureşti, 8 noiembrie 1961.

Telegramă

Tovarăşului GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

Prim-secretar al Comitetului Central
al Partidului Muncitoresc Romîn
Preşedintele Consiliului de Stat
al Republicii Populare Romîne

Bucureşti

Scumpe tovarăşe Gheorghiu-Dej,

Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. vă felicită călduros cu prilejul celei de-a 60-a aniversări şi vă trimit dv., unul din conducătorii încercaţi ai Republicii Populare Romîne, eminent militant al mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale, salutul lor cordial şi frăţesc.

Poporul sovietic vă cunoaşte şi vă stimează profund pentru fidelitatea dv. nemărginită faţă de măreaţa cauză a luptei pentru interesele clasei muncitoare şi ale tuturor oamenilor muncii, pentru victoria socialismului în Romînia.

Noi dăm o înaltă preţuire aportului dv. la întărirea şi dezvoltarea colaborării strînse şi frăţeşti dintre partidele şi ţările noastre, la întărirea unităţii mişcării comuniste mondiale în spiritul principiilor marxism-leninismului şi al internaţionalismului socialist.

Vă dorim, scumpe tovarăşe Gheorghiu-Dej, multă sănătate şi ani mulţi de viaţă şi activitate rodnică pentru binele Romîniei socialiste, în lupta pentru întărirea păcii în întreaga lume, pentru victoria socialismului şi comunismului.

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST
AL UNIUNII SOVIETICE.
PREZIDIUL SOVIETULUI SUPREM
AL U.R.S.S.

Scrisoarea de felicitare adresată tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej de către Uniunea Scriitorilor şi organizaţia de partid a scriitorilor

Iubite tovarăşe Gheorghe Gheorghiu-Dej,

Permiteţi-ne ca, alături de întregul nostru popor, să venim şi noi, cei ce căutăm cuvîntul artistic care să exprime adevărul noilor realităţi socialiste şi înfăptuirile mărețe din patria noastră, şi să vă urăm o viaţă lungă şi fericită, succese tot mai strălucite în fruntea comuniştilor din ţara noastră, pentru binele nostru şi al urmaşilor noştri, cu prilejul a 60 de ani de viaţă pe care-i împliniţi.

În jurul Partidului Muncitoresc Romîn, prin truda îndelungată şi zilnică a comuniştilor, întreg poporul nostru, desfăşurîndu-şi larg forţele sale creatoare, s-a închegat unitar, ca un bloc de granit. Plină de jertfe, dar şi de glorie, este viaţa partidului comunist, încă din anii crunţi şi întunecaţi ai ilegalităţii, care au pregătit eliberarea ţării de sub fascism, îmbinînd lupta partidului cu victoriile Armatei Sovietice, asupra cotropitorilor hitlerişti ; mărețe şi uriaşe sînt realizările poporului după Eliberare, sub steagul biruitor al partidului. Iar în adîncul inimii poporului nostru muncitor şi harnic este înscris numele dumneavoastră, cum este filonul de metal preţios în inima stîncii din mină. Acesta este un semn al dragostei mari faţă de partidul nostru, pe care cu cinste-l reprezentaţi şi-l conduceţi cu fermitate şi pricepere pe drumul desăvîrşirii socialismului, către comunism.

De la partid, prin glasul şi îndemnurile dumneavoastră personale, învăţăm şi noi, scriitorii, cum să ne angajăm forţa creatoare, sub glorioasele flamuri leniniste ale epocii noastre, în slujba poporului şi a umanităţii progresiste, a păcii în lume. Noi ştim că timpul nostru nu este al răsfăţului şi alintului, ci al trudei fără preget, rodnice şi conştiente, îndreptată către idealurile socialismului, spre culmea comunismului mondial, ce se străvede prin anii care vin. Timpul nostru este al neţărmuritei bucurii de a învinge prin muncă creatoare şi ştiinţă, al fericirii de a înfăptui o viaţă nouă, pentru noi şi urmaşii noştri, mai bună decît oricînd în trecutul istoric pe planeta noastră. Mulţumim cu adîncă recunoştinţă partidului că ne-a învăţat să ne pătrundem de această minunată viziune despre lume, de ideologia lui Marx, Engels şi Lenin, cea mai umană din cîte au fost.

Sîntem conştienţi că nu totdeauna cuvîntul nostru de scriitori vibrează la înălţimea faptelor oamenilor muncii şi că poporul are dreptul să ceară de la noi tot mai mult, îndeosebi în privinţa cunoaşterii vieţii, a lumii oamenilor muncii, a viitorilor noştri eroi, cum v-aţi exprimat dumneavoastră. Trebuie să tindem din răsputeri să ridicăm operele noastre la nivelul exigenţei mereu sporite a cititorilor. Exemplul strălucit al eforturilor încununate de succesele obţinute de clasa muncitoare, grija şi îndrumarea partidului ne vor însufleţi şi ne vor ajuta tot mai mult să întruchipăm în realizări literare durabile, bogate în idei şi artistic concepute, transformările istorice din patria noastră, din sufletul poporului.

Înţelepciunea şi experienţa de viaţă exprimate în documentele Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn şi, ca întotdeauna, sfaturile dumneavoastră, ne vor ajuta să descoperim cele mai potrivite mijloace pentru a întruchipa în cărţi minunile înfăptuite sub călăuzirea încercată în lupte a celor mai buni fii ai clasei muncitoare. Printre ei, la loc de frunte

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.
ORGANIZAŢIA DE PARTID
A SCRIITORILOR

(Continuare în pag. 2)

PROBLEME ALE POEZIEI ACTUALE

În ultimele luni, în preajma Conferinţei pe ţară a Uniunii Scriitorilor, în presa literară s-a intensificat discuţia despre problemele poeziei actuale care, fără înfruntări spectaculoase, poate fi considerată ca importantă, atît prin numărul mare de critici şi poeţi pe care i-a solicitat, cît şi prin numeroasele aspecte abordate. Toate intervenţiile teoretice au subliniat însemnatele succese ale poeziei noastre din ultimii ani, explicîndu-le prin apropierea liricii noastre de viaţa poporului, de aspectele concrete ale desăvîrşirii construcţiei socialiste şi mai ales prin profundele transformări revoluţionare ale societăţii noastre, prin uriaşele izbînzi ale lumii socialiste. Toate acestea îl îndreptăţeau pe Mihai Beniuc să afirme nu demult: „...hotărîtoare pentru înnoirea poeziei noastre a fost transformarea mediului ambiant, sub îndrumarea partidului, zi de zi, în fiecare sector al vieţii, cu omul muncii în centru, el însuşi schimbîndu-se necontenit, conştient de puterea sa eliberată în ansamblul forţelor sociale şi de finalitatea eforturilor sale, menite să-i asigure şi prezentul şi viitorul. In această neîntreruptă dinamică revoluţionară (...) poetul se vede pus în situaţia unei strădanii continui şi sporite de a găsi întruchiparea artistică, oglindirea adecvată pentru o lume cum n-a mai fost vreodată şi pentru un om ce renaşte încrezător în sine şi în lumea ce se clădeşte".

Lirica noastră este expresia omului eliberat prin revoluţie de asuprirea socială care îl închista, îl oprima, îl deforma; lirica noastră este, tot mai mult, expresia omului nou care se formează construind lumea nouă, a omului ce începe a trăi o viaţă tot mai omenească, simţind bucuria muncii creatoare, diversificîndu-şi preocupările, îmbogăţindu-şi inteligenţa şi sensibilitatea.

Incercînd să rezumăm, fie şi sumar, evoluţia liricii noastre în ultimii ani, am putea spune că spiritul de partid a pătruns adînc în conştiinţa poeţilor, în creaţia lor. Se poate afirma că, în cele mai bune din versurile lor, poeţii noştri manifestă o gîndire comunistă, o poziţie activă, o viziune clară. Ideile comunismului, trecute prin conştiinţa şi sensibilitatea poeţilor apar, din ce în ce mai mult, ca idei trăite, însuşite profund. In poezia noastră a crescut simţitor greutatea specifică a liricii filozofice, de meditaţie profundă asupra marilor probleme ale lumii. Ideile în poezie nu se mai exprimă, cum se întîmpla adesea la început, la modul oratoric şi retoric, ci prin imagine artistică. Sensibilitatea comunistă a poeţilor noştri vibrează tot mai mult la problemele majore ale umanităţii, la evenimentele interne şi internaţionale care angajează destinul nostru particular şi colectiv.

Deşi într-o mai mică măsură, se face simţită totuşi apropierea de concretul vieţii socialiste, de eroismul civil al cotidianului socialist. Condiţiile de maximă dezvoltare a personalităţii umane duc şi la dezvoltarea personalităţii artistice a poeţilor, la diversificarea creaţiei lor. Realismul socialist, metodă revoluţionară de creaţie, ostilă prin natura sa osificărilor şi închistărilor dogmatice, a stimulat apariţia şi dezvoltarea unor personalităţi artistice, le-a redat altora tonul propriu. In cadrul realismului socialist se diversifică diferite modalităţi, precum şi specii. Alături de poezia meditativă apare balada. Lîngă versul agitatoric înfloreşte lirica erotică, pamfletul şi pastelul nu se stînjenesc, aşa cum marele poem epico-liric nu dăunează sonetului. Metoda realismului socialist e fertilă dezvoltării unor varietăţi de modalităţi şi stiluri pe baza concepţiei filozofico-estetice comune. In acelaşi timp, frontul unit al generaţiilor de poeţi s-a îmbogăţit. Pe lîngă contribuţia preţioasă a unor scriitori vîrstnici, experimentaţi, s-a format şi consolidat generaţia care, la trecutul Congres al Scriitorilor, constituia tineretul ce dibuia încă în dificila artă a poeziei. Cei mai mulţi dintre ei sînt astăzi poeţi formaţi, cu personalitate artistică, în plin elan creator. De atunci a apărut o nouă generaţie de tineri poeţi care se anunţă deosebit de promiţătoare.

Care sînt principalele piedici în calea dezvoltării viitoare a poeziei noastre? Mai apar încă poezii obscure, în care imaginea, în loc să plasticizeze ideea, s-o facă mai uşor transmisibilă, o face opacă, o ascunde. Alteori, apar poezii plate, convenţionale, lipsite de mesaj şi de idei. Desigur, poeţi fără talent, mediocri, au existat totdeauna şi probabil vor mai exista. Este însă neplăcut cînd asemenea versuri terne, plicticoase, sînt semnate de scriitori remarcabili. In felul acesta se creează o confuzie de valori, mai ales cînd aceste platitudini apar nu numai în reviste, ci şi în volume, ba chiar în volumele de versuri alese. *Confuzia*, apolitismul, obscu-

Paul GEORGESCU
şi
Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 6)

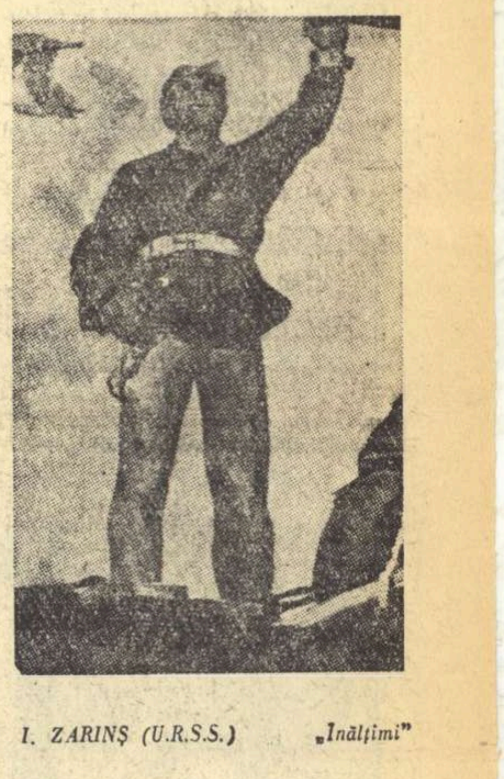

I. ZARINŞ (U.R.S.S.) *„Înălţimi"*

CONTEMPORANEITATEA ŞI PROBLEMELE DRAMATURGIEI NOASTRE

I

Reflectarea actualităţii, obiectiv principal al literaturii realist-socialiste, implică înţelegerea continuă a noului, nu se împacă de loc cu repetările şi nici cu contemplarea statică a realităţii. In ceea ce priveşte dramaturgia, ea trebuie să plece, pentru a descoperi compoziţia reală a actualităţii, de la dezvăluirea conflictelor dramatice inedite, proprii contemporaneităţii. Este evident că simpla costumare în veşminte altfel colorate a unor intrigi scenice depăşite nu poate să suplinească actul cunoaşterii. Ideea după care modificări de nomenclatură pot justifica reîncălzirea unor vechi scheme melodramatice ni se pare, bineînţeles, inacceptabilă. Deghizată în „chestiune de formă artistică" seducţia melodramei operează intens asupra conţinutului, înlocuind substanţa vie a actualităţii cu sentimentalitatea difuză. Pretextul atractivităţii verificate şi vechile calcule de rezistenţă ale dramei burgheze nu privesc publicul nou şi nici sarcinile noastre în privinţa educării morale şi estetice a acestuia. Din istoria genului dramatic, piesele valoroase de astăzi preiau, în primul rînd, tradiţia slujirii fiecărei epoci prin descifrarea problemelor care interesează generaţiile vii. Invăţînd din bogata experienţă a înaintaşilor, scriitorii de azi au totuşi sarcina de a participa la ridicarea unei literaturi structural deosebite.

Dramaturgia noastră a făcut paşi însemnaţi în această direcţie. Urmînd linia unui proces firesc, literatura noastră dramatică a procedat în prima perioadă de după Eliberare la înnoirea bazelor conflictului, contestînd legislaţia străveche a genului, închisă în ţarcul obsedant al celor „treizeci şi şase de situaţii". Părăsind pentru totdeauna ciocnirea gratuită a pasiunilor, autorii noştri dramatici au pus la temelia pieselor lor înfruntarea lucidă de idei, în lumina luptei de clasă. Pe acest drum s-au înscris cele mai de seamă realizări ale dramaturgiei romîneşti realist-socialiste. In această perspectivă, scriitorul de teatru a întreprins explorarea unei arii tematice necunoscute vechilor lucrări de teatru. Categorii estetice fundamentale şi-au schimbat conţinutul în procesul de tratare a unor teme abia apărute, într-o viziune profund modificată. S-a obţinut astfel dimensiunea optimistă a tragicului, comicul a căpătat gravitate şi o particulară luminozitate, izvorîtă tocmai din caracterul superior ştiinţific al distincţiei dintre esenţă şi aparenţe. Eroul pozitiv, reprezentare scenică a omului creator, constructor al vechilor visuri, a primenit atmosfera dramaturgiei, dezlegînd într-un chip nou problemele, îmbogăţind limbajul artistic, ridicînd pe un plan superior tradiţiile umaniste.

Ultimii ani au adăugat succeselor literaturii noastre dramatice noi, realizări care vor fi analizate cu atenţie la apropiata Conferinţă pe ţară a Uniunii Scriitorilor. Pe lista pieselor reprezentative s-au înscris titluri care se bucură de o largă rezonanţă în rîndurile publicului. Linia ascendentă este dovedită şi de apariţia unor nume de autori dramatici pînă nu de mult necunoscute. In acelaşi timp scriitorilor experimentaţi viaţa le-a cerut să se înnoiască neîntrerupt, printr-o înţelegere mai deplină a complexităţii proceselor de transformare revoluţionară. Dacă am încerca să caracterizăm ultimii cinci-şase ani de realizări pe tărîmul dramaturgiei, ar trebui să vorbim în primul rînd de trecerea treptată de la reprezentarea luptei dintre nou şi vechi în descripţii dramatice statice, puţin adîncite, la sublinierea subtextului ideologic al acestei bătălii. Cînd această subliniere a fost realizată ea s-a sprijinit pe a-

V. MINDRA

(Continuare în pag. 7)

GENERAŢIA MEA

„...va trăi în comunism"

Generaţia mea, generaţie,
Ce lumină ciudată te-nvăluie,
Platina vîrstelor stăruie,
Străfulgerată de-april.

Suflete, dublă lumină eşti,
Murgă licoare tomnatecă
Tremură-n cupe, ostatecă
Soarelui nou.

Nemaivăzut e amestecul...
Rază ce pal îngenunche,
Sus, s-o răpească, pe muche,
Vulturul zorilor.

Singură ţie-n istorie,
Dată ţi-e splendida nuntă,
Pragul de soare-l înfruntă,
Mult încercato.

Cupe de oblice raze
Scapere sus, în Comună.
Toamna şi-april se cunună,
O, generaţie...

Maria BANUŞ

Sensul unei modalități poetice

Lirica umanistă nu și-a pus niciodată problema creării și instaurării artificiale a unor noi mitologii (mitologia quasi-theogonică din „Legenda secolelor" a lui Victor Hugo nu dezminte regula). Mari creatori de poezie între care și Hugo au apelat la mituri și le-au interpretat (uneori chiar și creîndu-le) în măsura în care împrejurările istorice, în măsura în care concepțiile filozofice și politice înaintate ale vremii reclamau folosirea acestei modalități mai dense din punct de vedere poetic, mai expresive ca semnificație. Este motivul pentru care de pildă un realist ca Euripide, discipol al lui Xenofan din Colofon (filozof cunoscut pentru oroarea manifestată față de zeii antropomorfi ai vechii literaturi și contemporan cu sofistul Protagoras) are o viziune ascuțit-critică față de religia oficială retrogradă: „ce credeți voi, că nedreptățile comise de oameni ajung pe aripi pînă la Zeus, că acolo cineva le înscrie într-un colț al tabletelor lui Zeus, iar Zeus citindu-le pedepsește pe făptași? Dacă Zeus ar înscrie păcatele oamenilor, nici cerul întreg n-ar avea loc de ajuns și nici acela n-ar avea timp suficient ca, cercetîndu-le să trimită fiecăruia pedeapsa meritată. Și zeița Dreptate e pe aici pe aproape, dacă aveți bunăvoință s-o vedeți". *(s.n.) Frag. 506 Melanippe (trad. Aram Frenkian).*

Este motivul pentru care, în circumstanțe istorice de tiranie și abuzuri, de obscurantism și luptă neistovită împotriva nedreptăților, romanticul Shelley cîntă titanismul prometeic în semnificația lui eroică, pilduitoare, după cum Byron, în poemul „Cain" pretextînd cunoscutul motiv biblic, dă o replică revoluționară usturătoare reacțiunii catolicizante și agresive.

Revoltatul Satan miltonian („Mai bine să domnesc în iad decît să fiu sclav în cer!" — „Better reign in Hell than serve in Heaven") cu rezonanțe modern protestatare, mult mai adîncit decît Byron în Lucifer, personifică în poemul citat mai sus, expresia nobilei răzvrătiri, pasiunea curată pentru libertate prin cunoaștere. Neliniștea lui Adah (soția lui Cain) de a se ști condamnată la chin veșnic (conform mitului biblic) ca moștenitoare a „păcatului originar" e o eroare din punctul de vedere al lui Lucifer care ilustrează în versul byronian o gnoseologie înaintată. Chinul văzut ca o consecință a îndrăznelii e o condiție a cunoașterii adevărului și binelui: „Acest chin / E totuși cunoștință. Așadar / El n-a mințit. Ducîndu-vă-n ispită / Cules-ați adevărul care e / Un bine-n miezul lui" *(subl. ns.).*

Orientată pe făgușul realismului socialist, angajată să înaripeze visele creatoare ale milioanelor de oameni ai muncii, contemporană biruințelor titanice ale spiritului uman, poezia noastră preluînd într-o formulă nouă, revoluționară, cuceririle luminoase ale înaintașilor, descoperă și în mit (alături de numeroase alte modalități) valori de expresie neexplorate încă.

Tudor Arghezi, marele nostru liric contemporan, preluînd mitul prometeic, organizîndu-l poetic pe semnificația luptei și biruinței poporului nostru împotriva trecutului de întuneric și încătușare socială îi dă o interpretare strălucită, căpătînd aproape circulație orală printre cititorii noștri de poezie: „Într-un avînt sălbatic te-ai dus pînă la stele / Și te-ai întors, aprinsă, cu una dintre ele / Că mîna îți arsese cu care-ai scormonit / În jarul alb din cîmpul de sus, ești răsplătit. / Ai pus-o să răsară, să-ți ardă-n vatra goală. / A fost, biruitoare, întîia ta răscoală" („La stele").

Antropomorfizînd cu lucidă inspirație „cosmosul", „universul", poetul Mihai Beniuc aduce o laudă titanilor contemporani care au realizat întîiul zbor cosmic, depășind prin aceasta chiar fantasticul mitologic clasic: „Și Cosmosul, eternul, zise: intră! / Ești pămînteanul prim ce se prezintă / Ești viața ce-și încreastă rostu-n spații / Ești cea mai mîndră dintre constelații". *(„Cerul cucerit").*

Lirica lui Marcel Breslașu, a Mariei Banuș a Ninei Cassian cunoaște potențele acestei modalități de expresie prin interpretarea nouă, modernă dată unor mituri.

Luînd ca punct de plecare mitul biblic al celor dintîi oameni izgoniți din paradis pentru că au încălcat legea „divină": „Vinovați am mușcat / din fructul amar și dulce — al cunoașterii" *(înțelegere falsă pe care s-a clădit mai tîrziu mitul damnațiunii, mitul condiției tragice a umanității — justificat în creația unui Madach și a unor romantici datorită neputinței lor de a înțelege sensul devenirii istorice), dezvoltînd realist semnificația „nesupunerii", ba mai mult a necesității luptei, Maria Banuș realizează în whitmanianul poem „La porțile raiului" un adevărat imn închinat omului, energiei creatoare și eliberatoare, a puterii nesecate de iubire și renaștere a acestuia surprins în încleștarea cu forțele obscure sortite dialectic morții. Adam e un cutezător, un luptător, într-un cuvînt un om. Dobîndindu-și fiecare „petic de rai" pe pămînt, cu prețul sîngelui, el nu disperă. Cucerind treaptă cu treaptă din înțelegerea lumii, înțelegînd în primul rînd deci propria-i menire, omul se avîntă mai departe cu prețul a noi jertfe pentru fericirea sa și a celorlalți. Condiția fericirii e omul însuși, cutezanța sa. De aici sensul mobilizator, actual, anticapitalist al poemului.*

Într-o odă închinată eroismului socialist, Nina Cassian vede în fruntașii muncii zilelor noastre pe cei care duc „Făclia Prometeului de-atunci", plastică transpunere a ideii continuității luptei, pentru lumină și fericire, a biruinței socialismului în era dezrobirii omului: „Poți înțelege cum prin glasul lor / Prin saltul lor atotcutezător / Vestesc amurgul ultimilor zei". *(„În frunte").*

Grandioasa idee marxist-leninistă a revoluției socialiste cu potențe uriașe de transformare și înnoire din temelii a lumii, a prilejuit — mai ales în latura semnificațiilor ei purificator-morale o interesantă încercare de tratare poetică („Zeița cu sprînceana albă" de Aurora Cornu). Zeița chemată să măture măștile de tot felul aduse în scena istoriei de către vechile orînduiri (ipocrizia, lașitatea, josnicia, obtuzitatea etc.) zeița castă și aspră, tratată mai puțin plastic cît cu atribute de ordin abstract-moral, e o proiecție mitică de intensă sugestivitate poetică a necesității, a legității dialectice a revoluției proletariatului.

O interpretare realistă de pe pozițiile înaintate ale contemporaneității, transformă mitul argonauților, al căutătorilor „lînei de aur" într-o vibrantă pledoarie pentru pace („Argonauții" de Dimos Rendis). Mitul peregrinărilor lui Ulise, interpretat creator, în direcții deosebite de Constantin Ilie și Grigore Hagiu: primul punînd accentul mai ales pe dramatismul luptei eroului cu potrivnicia firii, cu moartea: „dar trupul tău înalt, izbind catargul, / împinge-n zări corabia, zvîcnit, / iar plînsul tău în pînze sfărîmat / ne trece, ca un cîntec, peste Moarte!" *(„Trei motive homerice") și devenind indirect un imn închinat păcii; celălalt interpretînd mai larg substanța mitului vede în Ithaca, țărmul luminos al comunismului, către care, după cutreerări de milenii, stăpînită acum de sentimentul certitudinii și al victoriei, se îndreaptă lumea noastră, purificată, întinerită.*

Patosul și eroismul constructorilor din patria noastră e transpus de Nichita Stănescu într-o elevată poezie de filiație mitologică, poezie care poate fi înscrisă printre cele mai frumoase pagini ale poeziei noastre: Poate am să-ți par subțire ca licărirea / și-n spatele meu, frenetic crescînd, orașul / îți va fura în văzduh privirea. *(„Amphion").*

Meșterul Manole, din cunoscuta baladă populară, superb mit al elanului constructiv, a cunoscut în anii din urmă — anii giganticelor construcții socialiste — o rodnică circulație în poezia noastră.

O culminație a acestei modalități în lirica actuală s-a simțit însă odată cu pătrunderea primului om în cosmos „Asaltul cerului" a rechemat în memoria poeților noștri — vîrstnici și tineri — unele din marile mituri ale antichității, mituri a căror virtuală măreție și densitate poetică le-a impulsionat puternic imaginația. Înfrînții eroi tragici ai miturilor eline, Prometeu, Icar, Phaeton, expresii patetice ale neobositei căutări, ale permanentei asiprații umane către cunoașterea adevărului, au renăscut astfel apoteotic, biruitor, în gestul eroic, de nebănuite semnificații al întîilor cosmonauți sovietici, Gagarin și Titov.

Dincolo de aceste coordonate, mitul e prezent în lirica noastră sub forme varii, — simplă aluzie, expresie metaforică — ca un mijloc de a spori sugestivitatea sau de a adînci sensul unor sentimente general-umane, de a sublinia anumite calități, de a înfiera anumite vicii (Cutia Pandorei, mărul discordiei, butoiul Danaidei, flautul lui Marsyas, firul Ariadnei, Pasărea Phoenix, Cămașa lui Nesus etc.). Ceea ce e important însă și într-un caz și în celălalt e modul în care poeții reușesc — din perspectiva filozofică a epocii noastre, de pe pozițiile actualității — să extragă, să amplifice, și să modeleze, să interpreteze creator, conform viziunii lor proprii, laturile cele mai expresive, mai valoroase ale miturilor. Perceperea clară a sîmburelui lor poetic, a sensului lor fundamental, a „mesajului" lor și confruntarea cu realitatea vie, creează climatul interpretativ corespunzător. Alternativa prinderii din zbor a sensului unor mituri, (de unde obsesia citatului mitologic), cunoașterea exterioară a acestora ca și viziunea statică, metafizică, anistorică (aceasta din urmă, istoricește vorbind fiind proprie parnasienilor) duc de la un caz la altul la creații livrești, pietrificate, ermetizante, lipsite de valoare etică și estetică, prezențe izolate în poezia unor tineri.

E o alternativă pe care au ocolit-o însă cei mai mulți dintre poeții noștri — realizările lor confirmîndu-ne și pe această cale biruința poeziei noastre în general, ancorată în cunoașterea și transfigurarea poetică a ideilor și cuceririlor omului înaintat al epocii noastre prin cele mai diverse mijloace, între care și cele discutate aici.

Vasile NICOLESCU

(Vezi „Gazeta literară" nr. 45/1961)

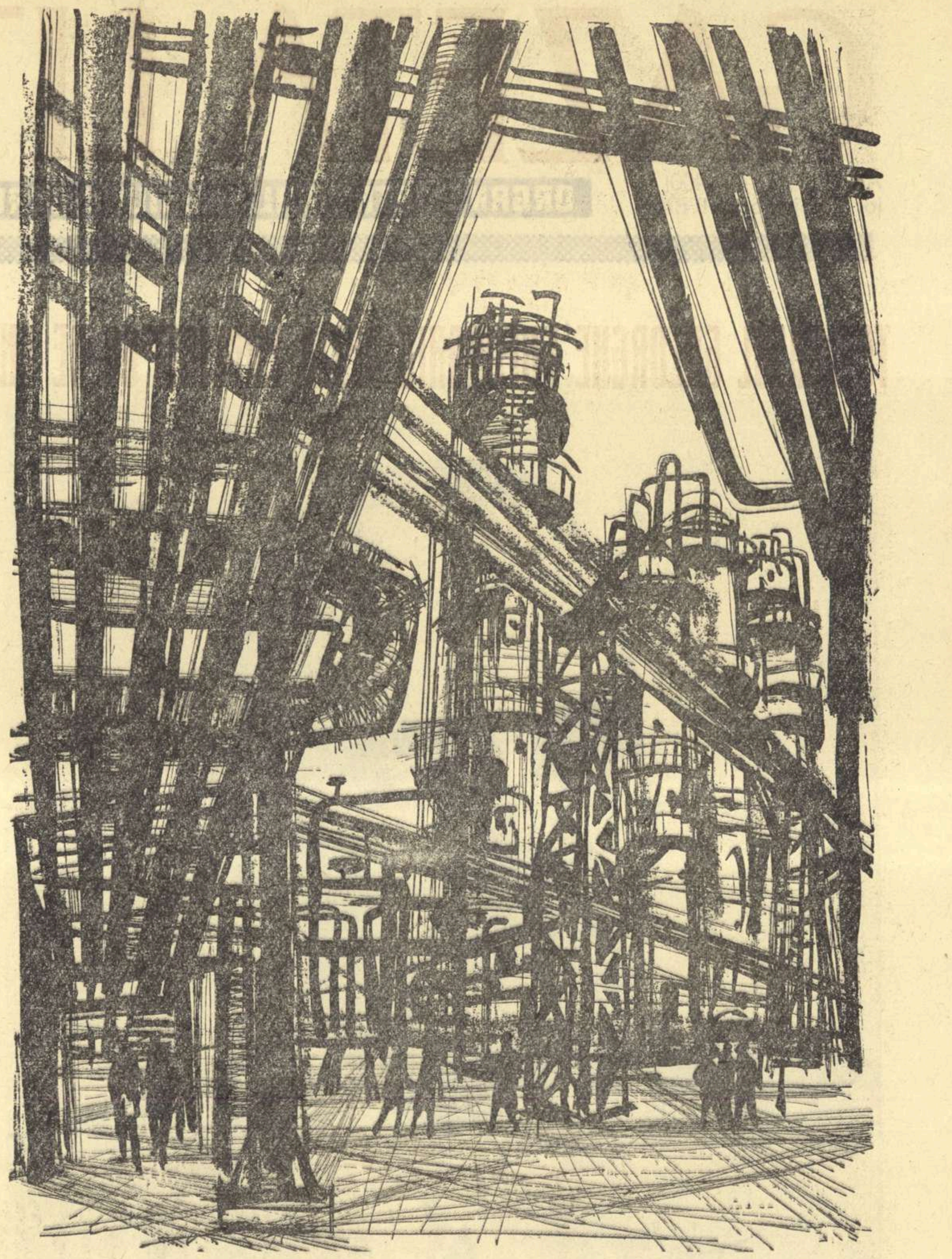

„Ritmuri noi"

Desen de EUGEN MIHĂESCU

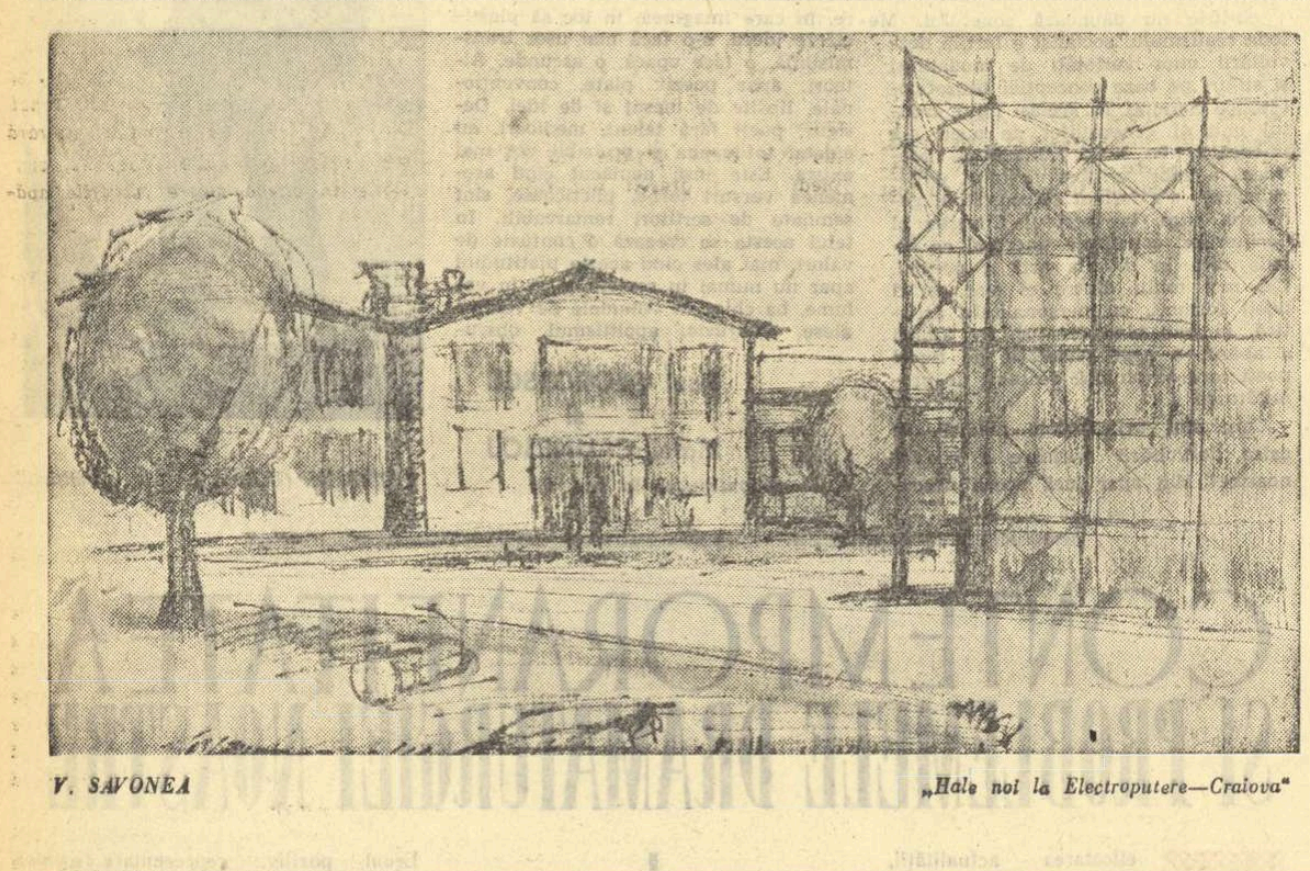

V. SAVONEA

„Hale noi la Electroputere—Craiova"

NOTE

Pe marginea unui articol

O datorie a criticii noastre literare este aceea de a examina cu promptitudine și rigoare științifică studiile de reconsiderare consacrate scriitorilor de seamă ai literaturii noastre. Astfel de discuții critice pot fi considerate utile numai dacă aduc contribuții de conținut, legate de criteriile reconsiderării, de valabilitatea analizei ideologice, de problemele înțelegerii în spirit științific a operei — mai ales cînd este vorba de domenii cercetate pentru întîia oară din punctul de vedere al esteticii marxist-leniniste.

Intr-un articol din „Luceafărul" (nr. din 1 noiembrie 1961) Teodor Virgolici semnalează niște inexactități de informare bibliografică existente în monografia „Tudor Arghezi" de Ov. S. Crohmălniceanu și în studiul introductiv la ediția „Operelor" lui Gala Galaction semnat de Dumitru Micu.

În mod curios, deși autorul articolului nu poartă o discuție asupra fondului lucrărilor respective, ceea ce ar fi fost de dorit în primul rînd, el își permite să formuleze judecăți minimalizatoare, făcute pe un ton sentențios. Ne întrebăm cum este posibil ca într-un articol care cere maximum de rigoare în afirmații, să se emită aprecieri categorice sprijinite, ca unic argument, pe operații contabilicești de numărare a paginilor și a rîndurilor.

Considerăm că astfel de intervenții răuvoitoare, lipsite de obiectivitate, nu pot înlocui dezbaterile reale, pe probleme esențiale.

Scrisoarea de felicitare adresată tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej de către Uniunea Scriitorilor și organizația de partid a scriitorilor

(Urmare din pag. 1)

— îngăduiți s-o spunem acum, cînd împliniți 60 de ani de viață — sînteți și dumneavoastră, spre mîndria noastră a tuturor.

Știm că sînteți omul faptelor, că nu vă plac cuvintele mari și că nu ascultați cu mulțumire laudele, oricît de bine meritate ar fi ele.

De aceea, în această zi de sărbătoare pentru noi și pentru poporul nostru muncitor, la luminoșii ani 60 pe care i-ați atins, dați-ne voie să venim nu cu un cuvînt proslăvitor, ci cu făgăduiala solemnă că noi, ca scriitori și cetățeni, vom înmuia pana în apa vie a timpului nostru și vom face să strălucească, în vîrful ei, ca un diamant, cuvîntul partidului. Sîntem convinși că nu vom putea dovedi mai bine devotamentul nostru față de popor, față de partid și de comitetul său central, în frunte cu dumneavoastră, decît făcînd să grăiască din operele noastre, cu toată puterea sa îndrumătoare, cuvîntul partidului, cuvînt care cheamă poporul la muncă și la luptă, cuvînt care unește și cristalizează eforturile creatoare ale milioanelor de oameni ai muncii, în clădirea strălucitoare a socialismului.

Cu această vie dorință și cu acest angajament venim în fața dumneavoastră, tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej, și vă urăm să trăiți mulți ani fericiți, rodnici în fapte, spre binele țării noastre și al mișcării muncitorești internaționale.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.
ORGANIZAȚIA DE PARTID
A SCRIITORILOR

CRONICA *literară*

VASILE NICOROVICI

Marele arc petrolifer

G. Călinescu spunea despre un critic că el prinde opera în pînză și o absoarbe pe deplin. O caracterizare asemănătoare i s-ar potrivi și lui V. Nicorovici, ținîndu-se seama de modul său de lucru ca reporter. Prin „400 de zile în orașul flăcărilor", și acum, recent, prin volumul „Marele arc petrolifer", el cultivă în special reportajul monografic. Preocupat de un aspect al realității, V. Nicorovici alungă tentația însemnărilor fugare, care rețin doar un gest, o replică. Investigația sa este serioasă și insistentă. Contemplă fenomenul din toate unghiurile. Are ambiția de a epuiza resursele de inspirație reportericească ale locului și de a oferi o imagine detaliată, finită, cu neputință de completat.

V. Nicorovici este un meticulos. Cum singur mărturisește, caietele sale de note sînt umplute pînă la refuz, strîngînd cifre și date, referiri istorice prilejuite de meleagurile cutreierate și declarații ale eroilor muncii.

Ca muncă scriitoricească activitatea lui V. Nicorovici merită o apreciere elogioasă. El a înțeles adînc semnificația chemării adresate de partid oamenilor de artă de a participa mai activ la viața poporului. De aceea deplasarea pe teren înseamnă pentru autorul „Marelui arc petrolifer", o integrare pe timp îndelungat în sectorul de activitate socialist ales. Cărțile sale despre victoriile oțelului și ale petrolului în țara noastră sînt rodul unei documentări extrem de conștiincioase

Ce-l preocupă de pildă pe V. Nicorovici în pelerinajul său scriitoricesc de-a lungul marelui arc petrolifer? Desfășurarea în timp și spațiu a epopeii petrolului, ne răspunde chiar autorul, de la peregrinările echipelor de geofizicienii la retortele chimiștilor care dau produse pentru firul de relon, de la bătrînii sondori care „lăcăresc" după metode străvechi, pînă la cei care mînuiesc ultramoderna instalație a carotajului atomic, de la granicele plaiurilor gorjene pînă la strălucirea nocturnă a șantierelor de la Borzești. O reconstituire atît de migăloasă, care scontează pe exactitatea observației, are și forță de convingere. Dacă volumul anterior era consacrat unui singur oraș, acum orizontul e mai larg. Din paginile cărții reiese limpede marea transformare determinată de socialism, noua înfățișare pe care o au regiunile și oamenii. Reportajul lui V. Nicorovici îndeplinește din acest punct de vedere un obiectiv politic însemnat.

Deși țelul literar rămîne același — de a reface minuțios structura fenomenului — procedeele reporterești sînt diverse. Mai frecvent este, cum am menționat, portretul monografic, prin care se trasează trăsăturile unei regiuni întregi și ale unei categorii umane. De extindere beneficiază astfel în ciclul de reportaje tipul prahoveanului, cu mentalitatea, obiceiurile, înclinațiile temperamentale și chiar anecdotica lui. Spre a reliefa radicala transformare a zonei petrolului, prin astfel de portrete monografice se evocă și trecutul capitalist, cînd bogățiile erau stăpînite de acel „Scaraoschi internațional", cum denumea trusturile imperialiste luptătorul Ștefan Gheorghiu. Și reconstituirea epocilor mai vechi e făcută stăruitor. Povestindu-se trecutul orașului Ploiești, se înregistrează de exemplu un conflict între negustori și mahalagii și se reproduc declarațiile lui Ivașcu Sprinceană-Albă, unul din capii răzvrătiților. Alte reportaje se axează pe istoria unui caracter, ales ca un prototip („A fi inginer"...) Emoționant apare procesul formării lui ca om nou, călit în greutăți, nefiind omisă nici o ipostază a dezvoltării. Monografic e explorată și zona morală. In mod curios însă reportajul viu, antrenant, se încheie cu o întrebare convențională: „Dar cine ești tu, care n-ai nume în această lungă istorie? Ești un personaj real sau scornit de închipuire?" ca și cum n-ar fi fost evident procedeul de prezentare, adoptat de la început. Pe un dialog, conceput dinamic, se sprijină reportajul „Carotaj radioactiv", în care întîlnim figura simpatică a inginerului Gherghina, om de o mare tenacitate, întreprinzător, cu un umor tonic, contagios. Biografia lui Ion Spătaru, petrolist vestit prin agerimea lui în rezolvarea problemelor de producție, este relatată folosindu-se notele din carnet, fără o ordine și o cronologie premeditată, parcurgînd chiar etapele „brute", de cunoaștere, ale reporterului.

Ca modalitate de abordare a temei reporterești este utilizată și referința literară. Aflat la Cîmpina, V. Nicorovici se întreabă dacă acțiunea „Stelei fără nume" s-ar fi putut petrece în acest oraș. Ce s-ar fi întîmplat dacă Marin Miroiu ar fi fost un inginer petrolist și nu profesor de astronomie? De aci o suită de deducții, care dau un relief însemnărilor despre dezvoltarea pe tărîm petrolifer a localității. In biografia unui tînăr inginer amănuntul că poartă pretutindeni cu sine romanul „Aurul negru" constituie un indiciu de caracter. O poveste de iubire în lumea petrolului pretinde analogii cu Romeo și Julieta, cu Tatiana și Oneghin. Se verifică dacă fazele iubirii se desfășoară după Stendhal: admirația, speranța, apariția amorului, prima cristalizare, îndoiala, a doua cristalizare mai profundă, de sedimentare a sentimentelor. Dacă ritmul lent al tîrgului moldovenesc găsea un răsunet în „Locul unde nu s-a întîmplat nimic" de Mihail Sadoveanu sau în poezia lui Bacovia, — fanfara militară, parcul cu foi veștede, sunetul goarnei de la cazarmă, lătratul cîinilor sub stele înghețate, — atunci noua Moldovă socialistă, în care petrolul joacă și el un rol de dinamizare, revendică o altă imagine literară. Mîndria omului eliberat, capabil să-și gospodărească avuțiile, e enunțată prin versurile lui Arghezi care servesc drept motto: „E timpul slugă veche și robul celui rău, / Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău".

Cînd scrie despre petrol, V. Nicorovici nu ocolește explicațiile pur științifice și se abandonează uneori pe pagini întregi argumentațiilor inițiate. Există și o poezie a termenilor de specialitate: eocen, oligocen, aquitanian, burdigalian, aceștia desprinși din universul geologic, deci din faza de depistare a petrolului.

Ce fel de poezie e conținută de fapt în reportajele lui V. Nicorovici? Să apelăm pentru asta la prezența peisajului. Cînd urcă pe un drum de creastă, de unde se văd alte culmi pleșuve, arse, roșiatice, întrerupte din loc în loc de niște pîlnii sparte, reporterul își atrage lui însuși atenția să nu piardă imaginea ce i-a venit atunci în minte: „Par sfincși decapitați cu pieptul ruginit, striat de riduri adînci". Ceea ce iese deci din autentica, sobra relatare, este înregistrat la modul acesta de paranteză, cerînd parcă permisiunea cititorului. Peisajul tradițional apare rar și e descris cu o oarecare șovăială. Odată, în plină zi, notează scriitorul, totul era de o limpezime desăvîrșită. Păduricea tremura în bătaia razelor soarelui care o tăiau oblic, iradiind într-o pulbere fină, sub cupola albicioasă a cerului. Imaginea e cam stereotipă. Mai elocvent apare Oneștiul văzut de pe un deal apropiat, cînd amurgul estompează priveliștea într-o ceață ruginie.

Ca să înfățișeze tabloul unei rafinării, autorul se întreabă dacă sînt posibile într-un peisaj industrial descrierile balzaciene, în sensul unei condiționări reciproce între peisaj și sufletul omenesc, în așa fel încît să se deducă din prezentarea cadrului trăsăturile unei categorii umane. Bineînțeles, întrebarea îi servește reporterului pentru o atentă zugrăvire a ambianței de muncă. Aici, V. Nicorovici face peisaj. Este un peisaj modern, nutrit din vigoarea industriei și a tehnicii socialiste.

La Țicleni, reporterul consemnează cum în fața lui a apărut întreaga schelă petroliferă, o sumedenie de baterii de cazane, străjuite de coșuri multe și negre, cu o puzderie de sonde, răspîndite pe două văi paralele și o coamă intermediară, una lîngă alta, ca atelierele unei uzine uriașe, fiecare scoțînd aburi și fum, și-un zgomot surd, înfundat, produs de sapele ce se roteau pentru a scormoni fundul pămîntului. Altădată, privind instalații de foraj concentrate într-o vale, protejate noaptea de torțe uriașe, V. Nicorovici scrie: „Țin minte că mergeam pe o culme, îndreptîndu-mă spre un orizont galben-portocaliu, deasupra căruia cerul trecea pe rînd în diferite culori, ca și cum cineva ar fi plimbat un reflector uriaș, ale cărui fascicole deveneau galbene, violete, verzi, portocalii, clipind fără încetare. Și pe acest orizont straniu, ca un răsărit de soare, pe-o altă planetă, — pe cerul căruia ies aștrii roșii sau violeți, erau proiectate turlele sondelor făcute din linii absolut negre și subțiri, parcă trase cu tuș, luminate din loc în loc de becuri electrice, ca de niște nestemate strălucitoare".

Spre un peisaj vizionar, obținut prin contemplarea măreției industriale, V. Nicorovici are certe înclinații. Ce împiedecă totuși în unele reportaje transfigurarea lumii petrolului? Prin meticulozitatea lui, V. Nicorovici ajunge și la uscăciune. Din prea mare conștiinciozitate în înglobarea datelor, reporterul capătă o cumințenie în relatare, care seacă avînturile. L-am fi dorit mai îndrăzneț în conturarea unor imagini de grandoare, reflex al uriașelor înnoiri. Cu teama de a nu omite nimic, reporterul vorbește și de viața sportivă a Ploieștiului și de distracțiile copiilor din Lucăcești, fără a evita însă banalitățile. Ar fi fost necesar un efort de selectare, pe linia elementului de senzație, în sensul bun reportericesc. La Lucăcești, ne spune reporterul, fetițele se joacă de-a v-ați ascunselea, prin zonele verzi. Zărești de departe un punct roșu pe iarbă, crezi că-i trandafir, dar cînd vii mai aproape recunoști că e o fetiță cu fundă roșie în păr. Aflăm apoi că bătrînul paznic al strandului, trecut prin vicisitudinile primului război mondial, e disperat fiindcă nu mai e în stare să potolească pe cei mici. Alături de caracterizări psihologice interesante, V. Nicorovici aduce notații cam facile. După o luptă cu vicleniile stratului, un petrolist spune că se simte satisfăcut ca și cum ar fi apucat un taur de coarne și l-ar fi dărîmat la pămînt.

Mai stridente sînt unele cugetări ale autorului, introduse cu intenții serioase, dar care au un efect contrar. Despre dragoste: „Cuprinși de o stare de beatitudine, îndrăgostiții se înfrumusețează reciproc, atribuind unul altuia calitățile morale cele mai înălțătoare, nu atît în urma unei cunoașteri reciproce adînci, cît mai mult din imboldul pasiunii și al tinereții, vîrstă prin excelență a elanurilor generoase și a purității, deci a iubirii nemărginite". Despre cunoașterea trecutului: „Pare paradoxal, dar așa este: cu cît ne depărtăm de trecut, îl cunoaștem mai bine, căci îl privim dintr-o perspectivă mai largă".

VASILE NICOROVICI
MARELE ARC PETROLIFER

În luptă cu monotonia și cu excesul de sistematizare, stilul monografic al lui V. Nicorovici își afirmă totuși virtuțile. Asistăm azi la o diversificare a modalităților de reportaj. Ne bucură pluralitatea formelor și nu aspirăm să stabilim o ierarhie între ele. După reportaje influențate direct de Geo Bogza, în care predomină monumentalitatea în viziune și în relatare, întîlnim altele care transcriu nud faptele, urmărind trepidația construcției, sau alcătuite pe antiteze și simboluri de generalizare literară etc. Nu urmărim acum o aprofundare a lucrurilor. Ca reporter monografic, V. Nicorovici reprezintă o direcție valabilă și utilă, care-i impune și obligații specifice.

S. DAMIAN

PROZA ȘI ACTUALITATEA

De la perspectiva turistică, la caractere

Se poate observa în proza ultimilor ani felul cum una dintre problemele fundamentale ale literaturii din zilele noastre tinde să-și afle rezolvarea efectivă. Actualitatea în literatură își dobîndește bogăția din realitate. Sînt din ce în ce mai greu posibile interpretările care limitau actualitatea la o hartă tematică ce ar fi trebuit — pe cît posibil — hașurată toată, prin liste minuțios inventariate. Exclamațiile cîte unui redactor — „n-avem roman despre industria textilă" — încîntarea cîte unui nechemat care a descoperit filonul unei teme încă netratate, sînt nu numai rizibile — au fost ridiculizate copios, la vremea lor — dar devin din ce în ce mai greu de conceput.

Nu vrem să opunem actualitatea tematică unei alte actualități mai profunde. Nici n-o să revenim la precizările bine cunoscute: poți fi actual și atunci cînd scrii despre trecut. E adevărat, dar jonglînd prea mult cu această idee, ajungem la actualitatea veche de secole sau milenii. Fie că deosebim sau nu termenii de actual și de contemporan — nuanța e mai mult verbală — ne interesează în primul rînd oamenii și problemele zilelor noastre. Sub acest unghi, conceptul nu poate fi dilatat după dorință.

Procesul pe care-l trăiesc ultimii ani de proză e generalizarea unei însușiri mai vechi. Am întîlnit-o în cărțile pe care le cităm mereu — și pe drept cuvînt — atunci cînd vorbim de tematica actuală în creația de acum opt sau zece ani. Devine din ce în ce mai rar ca, de la un anumit plafon de posibilități, un prozator să reducă actualitatea la o încadrare tematică și de subiect, la o descriere de mediu în care să circule oameni cu psihologie și consistență aproximativă. Rezultatele sînt felurite, ca și mijloacele individuale. Dar ceea ce în momentele respective s-a subliniat cu privire la „Desfășurarea" lui Marin Preda, „Bărăgan" de Galan, schițele lui Sütő András, nuvelele lui Eugen Barbu, despre unele pagini ale lui Remus Luca sau despre alte scrieri cu personaje și fapte din timpul nostru, devine direcție de dezvoltare pentru tinerii prozatori. Interesul se îndreaptă spre caractere, spre mișcarea, multiplicitatea și unitatea lor, spre relațiile dintre oameni în care descoperi ciocnirea forțelor sociale, spre fațetele diverse ale acestor relații — politice, morale, estetice. Ceea ce desemnăm uneori prea abstract drept opoziția între vechi și nou dobîndește plinătatea, nuanțele și complexitatea vieții.

Proza tinerilor a fost și este un barometru sensibil, în stare să indice, accentuîndu-le, și erorile și circulația de șabloane, dar și căutările fertile, urmărite cu unele explicabile stîngăcii, dar mai întrepid.

Cu rezultate și cu nuanțe diferite, în această direcție se îndreaptă proza de actualitate pe care o scriu Teodor Mazilu, Dumitru Radu Popescu, Radu Cosașu, Pop Simion, Nicolae Velea, Vasile Rebreanu. Tendința se remarcă nu numai în roman sau schiță, ci și în reportaj.

E interesant de comparat două scrieri cu teme foarte apropiate — romanul lui Țic, „Anii tineri" și scenariul lui Paul Anghel „Aproape de soare". Sensul comparației trebuie lămurit. Poate părea arbitrar să pui alături de un roman, un scenariu — scriere pregătitoare pentru un film — deși existența scenariului ca bază literară a filmului, înrudită și cu epica și cu dramaturgia, e greu de contestat. E vorba însă de un gen pregătitor, de componenta unei sinteze artistice.

S-ar putea găsi și în proza ultimilor ani exemple de subiecte de actualitate tratate în șablon. Se citează — uneori excesiv — cîteva nume și titluri la care contrastul între materialul de fapte și transpunerea literară e flagrant. Pe de altă parte, începutul de maturizare al cinematografiei noastre e un fenomen evident și îmbucurător. El se reflectă și în scenarii. Calitatea literară, ca și virtualitățile cinematografice sînt în progres nu numai în reușite evidente ca „Setea" sau „Valurile Dunării", ci și în scenariile unor filme mai inegale, ca „Mîndrie".

O comparație între proză și scenarii nu oferă contraste totale, de la alb la negru. E totuși oportună, pentru că se confruntă două stadii diferite. Maturizarea tîrzie a filmului îi mai face pe scenariști să se păstreze actuali doar prin subiect sau mediu, fără să meargă mai departe.

Cred că aici se află explicația rezultatelor insuficiente pe care le-a obținut Paul Anghel în „Aproape de soare". Scenaristul nu e debutant. Și în acest text sînt destule pasaje care denotă nu vagi posibilități, ci premiza pentru a plăsmui oameni. Astfel, reacțiile lui Petru Orșa care pătrunde prima oară într-o sală de concert.

Ca și „Anii tineri", scenariul la „Aproape de soare" își propune o temă de foarte mare actualitate: transformarea în înțelegere și mentalitate a unui țăran tînăr, intrat în uzină.

Deosebirile între cele două scrieri nu se reduc la subiect. E drept că scenariul se ocupă de o porțiune mai restrînsă din existența lui Orșa, de la primul contact cu uzina și pînă la conflictul care, punîndu-i la încercare vanitatea, e aproape să-l facă să renunțe. „Anii tineri" înfățișează evoluția lui Pavel Oniga pe o traiectorie mai întinsă, pornește de la o reacție de mic proprietar și duce personajul pînă în momentul cînd acesta simte pentru prima dată „o răspundere mare, răspundere comunistă de fiecare zi..."

Deosebirile sînt în primul rînd de optică. Optica secenariului rămîne turistică, interesată în special de pitorescul procesului de muncă. Topirea metalului are splendoare plastică și calitatea imaginii e una din însușirile remarcabile ale filmului „Aproape de soare". Dar se simte, mai ales în prima parte, că scenaristul a fost preocupat să ofere operatorului prilejuri optime. Pentru ca spectatorul să poată cunoaște cît mai mult din combinat, Petru Orșa urmărește oțelul cu o exaltare psihologic forțată.

Mai grav e că trăsăturile de caracter și relațiile dintre oameni sînt simplificate, trasate cu rigla. Nici din personajul central nu cunoaștem prea mult. Celelalte sînt însă figuri convenționale, lipsite de a treia dimensiune. Livia e fata entuziastă care-l împinge înainte pe Orșa, în timp ce Gică Pisică e pușlamaua șmecheră care-l trage înapoi, iar maistrul Todor e binecunoscutul bătrîn ursuz, capabil și cu inimă de aur.

Schematizarea oamenilor și acțiunii — foarte previzibile — face să nu poată fi valorificată nici atmosfera combinatului pe care scenaristul știe s-o creeze. Mediul e individualizat, oamenii nu. E un lucru acceptabil — eventual — pentru un documentar. Dar „Aproape de soare" vrea să ne vorbească de oameni.

Despre „Anii tineri" a scris competent în „Gazeta literară" S. Damian. Nu încercăm o nouă analiză. Ca și autorii celorlalte scrieri amintite, poate chiar în mai mare măsură, Nicolae Țic își propune să respecte bogăția diversă a vieții și să scoată la iveală semnificațiile majore din însăși această bogăție.

Obiectivul este amplu și reușita nu e totală. Aflat la al doilea roman, după ce a scris cîțiva ani schițe și reportaje, Țic s-a mai izbit în „Anii tineri" de dificultăți în construcție. Alteori, ai impresia că scriitorul descurajat de greutatea de a-și traduce artistic observațiile se mulțumește să le enunțe cam greoi. [illegible] — încercarea prelungită arătată de Dima lui Gogoț sau dialoguri care nu sună autentic.

Esențială e însă impresia cu care rămîi după lectura acestui roman stufos. Scriitorul nu și-a simplificat sarcina trasînd cît mai geometric contururi, a încercat să surprindă fațetele unor caractere pe care le transformă o realitate socială în progres. Motivarea psihologică e astfel mai diversă, evită impresia de mecanism bine remontat, implică și neprevăzutul, fără a ajunge la arbitrar. Astfel se mișcă în fața noastră cele două personaje principale, Pavel Oniga și directorul Dima, astfel se încheagă relațiile dintre ei. După ce a fost gata să renunțe la meserie, Oniga păstrează impresia că a pierdut din încrederea pe care i-o arătaseră tovarășii lui de muncă. Atitudinea lui are ceva excesiv, o susceptibilitate, care se va atenua după ce Oniga se va simți din nou sudat de colectiv. Onestitatea, devotamentul comunistului Dima pentru muncă se împiedică de modul lui rigid de a judeca oamenii, de lipsa lui de răbdare. Relațiile dintre acești doi oameni au nevoie de un proces de limpezire ce formează în bună parte însăși substanța cărții.

E o direcție fertilă. Ea ilustrează trecerea de la documentarea turistică la cunoașterea dinăuntru a realității. Nu vom cere oricărei scrieri de proză și, bineînțeles, nici oricărui scenariu să-și propună doar obiective vaste, panoramice. Uneori tendința de a spune tot, de a acumula fără preocupări arhitectonice poate împinge spre haotic. Dar cît de vastă sau de restrînsă ar fi tema, îi cerem scriitorului să nu rămînă la cadru, să parvină în regiunile relațiilor umane, să identifice diversitatea transformării. E sensul cu adevărat literar al actualității. Și, lucru îmbucurător, e și sensul de dezvoltare al prozei noastre.

Iată o temă importantă care ar putea fi dezbătută mai larg în viitoarea Conferință a scriitorilor.

Silvian IOSIFESCU

MIHAI CAMĂRUȚ „Metalurgiști din Zlatna"

Exigența prozatorului contemporan

Cu bucurie constatăm că toți scriitorii s-au mobilizat pentru realizarea directivelor trasate literaturii de Congresul al III-lea al Partidului în ceea ce privește îmbogățirea fondului de idei, lărgirea tematicii și mai ales cunoașterea aprofundată a realităților, contactul viu, permanent cu oamenii muncii; pentru că, după cum spune Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, numai astfel se poate ajunge la lichidarea spiritului de castă, a individualismului, a tendinței de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de „aleși" și deci numai pe această cale se pot făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului.

Pe mine mă mai preocupă o întrebare pe care mi-am pus-o adeseori atît ca poet cît și ca romancier: cum voi reuși să răspund sarcinii de a crea opere de înalt nivel ideologic și totodată realizate artistic, astfel încît ele să corespundă, așa cum se subliniază în Raport, înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului.

Fiecăruia dintre noi i se întîmplă destul de frecvent ca în lecturile sale cotidiene să dea peste scrieri terne, plicticoase, diluate peste măsură, după cum adeseori îi este dat să vadă pe scenele noastre piese plate, insipide, care te îmbie la somn (să fim sinceri și să recunoaștem că nu odată ni s-a întîmplat!). Teoretic știm cu toții că există o armonie și o unitate dialectică indisolubilă între conținut și formă. Însă pentru creator dificultatea apare întotdeauna în momentul cînd începe concretizarea acestui principiu. În asemenea momente, din comoditate, din grabă, sîntem uneori dispuși să facem concesii față de cerințele unui înalt nivel artistic. Dar partidul ne cere ca, așa după cum nu facem concesii ideologice, să nu facem concesii nici sub raport artistic.

Operele care sub aspectul realizării literare nu satisfac cerințele, adică, spunînd iarăși lucrurilor pe nume, lucrările terne, greoaie, cu stil împiedicat, cu greșeli lingvistice sînt inutile și din punct de vedere practic, agitatoric, deoarece ele nu captivează imaginația cititorului, nu-i influențează gîndirea, nu-l stimulează spre acțiuni pozitive și nu-l feresc de greșeli și rătăciri. Romanul plicticos, nuvela slabă nu satisfac înalta menire educativă cerută de partid pentru că pur și simplu nu izbutesc să trezească interesul cititorilor.

Această problemă mi-am pus-o necontenit în munca mea de poet și romancier, și cu atît mai mult acum în preajma Conferinței scriitorilor. Oare nu cumva unele din cărțile noastre sînt pe drept criticate tocmai pentru că deși atacă probleme importante, nu satisfac sub raport artistic? Facem noi oare tot ceea ce ne stă în putință pentru a trezi interesul cititorului? Identific în unele scrieri strădaniile meritorii de a satisface cerințele artistice de care vorbeam. Mihai Beniuc, în romanul „Pe muche de cuțit", sau Titus Popovici în „Setea" folosesc aparent tehnica narativă clasică și totuși în ambele opere se poate vedea nu numai actualitatea și contemporaneitatea ideologiei și conținutului, ci și strădania de a da sub aspect artistic ceva nou. În paginile romanului „Desculț" de Zaharia Stancu (a cărui primă versiune am tălmăcit-o pe vremuri în limba maghiară) ai plăcerea să descoperi intenția autorului de a zugrăvi realitatea într-o proză cu caracter original, într-o formă care să-l atragă pe cititor. George Călinescu în „Scrinul negru" — cu toate că nu sînt de acord cu ansamblul romanului său — caută să depășească continuitatea epică convențională, vrînd să trezească și pe această cale interesul cititorului, preocupare ce trebuie prețuită la justa ei valoare. Sütő Andras în scrierile sale — ce apar din păcate prea rar — caută să vorbească despre realitățile socialiste ale vremurilor noastre însușindu-și creator experiența literaturii universale și a literaturii sovietice contemporane. Efortul către conciziune al tînărului Huszar Sandor depus încă de la prima sa lucrare a fost apreciat de critica literară.

O cercetare cît de sumară a temei transformării socialiste a satului în proza de limbă maghiară descoperă faptul că cei mai buni dintre autorii contemporani reflectă în mod variat, original și plastic o amplă problematică socială și morală. Citim în revistele literare de limbă maghiară precum și în numeroase dintre volumele apărute în ultima vreme o seamă de lucrări valoroase ale unor scriitori care aparțin unor generații mai tinere sau mai vîrstnice, dar care deopotrivă exprimă o năzuință generală, aceea de a scrie despre actualitate, despre cele mai noi și mai semnificative procese care se petrec astăzi în conștiința oamenilor.

Exigența prozatorului se verifică prin urmare, în primul rînd, pornind de la tratarea temei, de la acea interpretare care, corespunzînd cerințelor obiective ale realității, reflectă viața noastră de astăzi. O astfel de cunoaștere aduce înaintea scriitorului oameni și fapte, împrejurări memorabile ale drumului nostru spre socialism. Această problematică social-morală, cu o mare diversitate de preocupări ale prozatorului de limbă maghiară, își află expresia literară [illegible] sibile în cîteva dintre lucrările apărute în ultima vreme. Am putea pomeni aici romanul „Neamul Gondoșilor" de Szabo Gyula, romanul „Borika" de Katona Szabo Istvan, sau de nuvelele lui Veress Zoltan care au apărut recent în ultimele numere ale revistei „Utunk". Se cuvine menționată în aceeași ordine de idei și formula originală a romanului „Comoara Cristofilor" de Kovacs Gyorgy, roman care, deși vorbește despre satul de odinioară, tratează într-un spirit foarte actual o seamă de probleme sociale și morale.

Numai condițiile de viață create de socialism permit exprimarea unui conținut uman nou — deci numai aici se poate înfăptui o reală reînnoire artistică, numai noi putem atinge culmi artistice mai înalte, pentru că noile moduri de expresie corespund unor idei noi.

Să scriem despre realitatea noastră socialistă cărți de actualitate foarte bune și foarte interesante și fie-mi îngăduit să adaug — cu talent! Desigur, sarcina nu este ușoară. Îndeplinirea ei trebuie să fie unicul țel al vieții noastre.

SZEMLÉR Ferenc

FORȚA EXEMPLELOR POZITIVE ALE VIEȚII

Cu mulți ani în urmă apăreau unele lucrări literare în care se insista asupra caracterului șovăelnic al unor eroi și se acorda mai puțină atenție elementului pozitiv. Pe o astfel de schemă se scriau schițe și nuvele despre hotărîrea unui țăran de a intra în gospodăria colectivă. Hotărîrea ocupa mult mai puțin spațiu (cîteva rînduri în final) decît lunga relatare a frămîntărilor, a procesului de lămurire.

Unde era deci inconvenientul? Ce reproșăm, la urma urmei, acestei scheme? Inconvenientul ei fundamental, viciul ei consta în aceea că, de fapt, ea nu producea în schiță sau în nuvelă motivele și argumentele care-l făceau pe un țăran sărac sau mijlocaș să intre în gospodărie, ci prilejuia o alcătuire literară care expunea modalitățile prin care un atare erou ne expunea argumentele lui contrarii, continuitatea, rezistența mentalității individualiste zugrăvite amplu, în fața vieții socialiste, aceasta atestată simplist, neargumentat, nemotivat. Practic, asistam la o paradă de negări ale noului, de împotrivire față de nou; dar după ce am fost avertizați în prealabil să știm că nu va fi ce ni se părea, ci altceva.

Prezența punctului de vedere contrar, adică al celui pozitiv, socialist, ar fi fost de natură nu numai să creeze un echilibru necesar de conținut, ci să sfărîme însăși schema, s-o înlocuiască printr-o veritabilă înfruntare dramatică între nou și vechi. O înfruntare desfășurată sub ochii cititorului, oferindu-i lui însuși argumentele pro și contra în problema adeziunii la gospodărie, chemîndu-l să aleagă, să-și exprime atitudinea, să participe. Fără prezența argumentării concrete a noului, a pledoariei argumentate pentru nou, — noul însuși devenea convențional, neconvingător. Dar cînd intervenea concretă demonstrarea noului, — în acest caz, schema înceta de a mai fi schemă, ea era înlocuită de viață. Aș da ca exemplu schița lui V. Em. Galan, A cincea roată la căruță, în care concluziile pripite ale unui tînăr colector sînt mai întîi agravate de aparențele negative, apoi răsturnate una cîte una de fapte pozitive ale oamenilor.

De ce aduc aminte de acea experiență, acum veche, depășită? Pentru că mi se pare că ea ilustrează bine problema raportului necesar în literatură între nou și vechi, a proporției și a modului cum trebuie să se afle pozitivul față de negativ în opera literară. Trebuie — în măsura în care viața obligă la aceasta și poziția partinică a scriitorului, dorința lui de a sluji prin literatura sa o anumită poziție și nu alta, anumite forțe ale vieții sociale și nu altele, apără direcția drumului către socialism și nu menținerea mentalității individualiste, capitaliste. Există și în critica literară și se obișnuiește să se folosească și în discuții o formulă, foarte adevărată în esența ei, dar căreia trebuie să-i înțelegem mai complex conținutul. Se spune, relativ la reprezentarea în literatură a faptelor: importantă, esențială e poziția pe care se situează scriitorul prezentînd respectivele fapte. Adică, scriitorului nu-i e oprită abordarea niciunui aspect, a niciunei probleme, de orice ordin, a vieții sociale, fie ea politică, economică, psihologică etc. Totul e poziția de pe care o oglindește. Aceasta determină laturile abordării, situarea problemei respective în raport cu alte probleme și aspecte de viață, în ultimă instanță sensul rezolvării ei și deci mesajul operei literare.

Formula, însă, nu trebuie utilizată drept justificare pentru reluarea, în forme înnoite, a schemei de care a fost vorba sau a alteia de aceeași natură. Se ivesc cazuri cînd, în cîte o scriere, de proză sau de teatru, cu teme din actualitate, poziția scriitorului, considerată în liniile ei generale, este una justă, sensul rezolvării faptelor este unul corespunzător vieții, adică pozitiv, dar în raportul dintre pozitiv și negativ, balanța se apleacă violent în favoarea acestuia din urmă. Ceea ce înseamnă că poziția singură înțeleasă în concretizarea din finalul pozitiv, nu e suficientă. Reproșam odată unei schițe de Constantin Chiriță lucruri de acest fel și autorul a replicat destul de iritat, invocînd mărturia vieții concrete. Nicolae Țic se îndrepta și el mai de mult către astfel de construcții în nuvelele sale.

Chestiunea nu e una de cantitate, de număr de pagini, consacrate aspectelor pozitive și celor negative ale vieții, ci de înțelegerea complexă a raportului între pozitiv și negativ. Este necesar nu doar să declari că greutățile și lipsurile ivite în calea omului nou sînt depășite de acesta, ci să arăți procesul, să dai posibilitate cititorului să înțeleagă cum s-a săvîrșit rezolvarea pozitivă a unor mari dificultăți, depășirea lor.

În presă au fost aduse elogii așanumitului stil obiectiv în proza epică. Prin „stil obiectiv" s-a înțeles cîteodată însă și o pondere mare a negativului în raport cu pozitivul din viață. Subliniez iarăși, că nu e vorba de o măsurătoare, ci de veridicitatea procesului în ansamblul său. Iar procesul construcției socialiste relevă o pondere cu mult mai mare a ceea ce este pozitiv. Numai o concepție obiectivistă, statică, poate da o pondere necorespunzătoare aspectelor negative ale vieții.

În primul rînd, exemplele pozitive ale vieții sînt cele care au influența cea mai mare în educarea comunistă a oamenilor. Exemplele pozitive ale vieții — aceasta înseamnă concret necesitatea de a da un loc important — locul cel mai important — zugrăvirii noului, proceselor care reflectă lupta și victoria noului și nu a te rezuma la afirmarea declarată a adevărului că această victorie s-a înfăptuit. Înseamnă alegerea și zugrăvirea faptelor în așa fel, în astfel de momente ale desfășurării lor, încît să se vadă concret procesul de înaintare a noului, și nu doar, sau nu în primul rînd piedicile care urmează să fie învinse. Viața este cum este ea; în cursul ei se pot aglomera pentru un timp fapte care privite izolat de complexul lor par să domine noul; se ivesc greutăți în viața unui om, pe care o durată mai scurtă de timp nu le poate depăși. Cine și ce justifică însă ca un scriitor să acorde prioritate tocmai acestor momente, în zugrăvirea sa, iar apoi drept încheiere să afirme cu satisfacție că piedicile și greutățile au fost înfrînte? Datoria lui, datoria impusă de conștiința rolului literaturii în complexul social contemporan, datorie rezultată din metoda realismului socialist, este să fie credincios vieții într-alt chip, nu limitîndu-se la fragmentele ei întunecate. Înseamnă aceasta o invitație la idilism? la lipsă de conflict? E cît se poate de ușor de demonstrat că, dimpotrivă, e o invitație tocmai la zugrăvirea profund realistă a conflictului, în momentele de vîrf ale desfășurării lui. A descrie aspectele negative, în primul rînd, aceasta nu înseamnă de loc prezența conflictului. Prezența conflictului impune existența amplă a ambilor poli care se înfruntă, nu numai a celui negativ. Trebuie recunoscut că abundența detaliilor negative, în dauna prezentării realiste a conflictului, dă cărții o aparență de dramatism. În realitate e un fals dramatism, e mai degrabă un senzațional ieftin. Sînt poate scriitori care numesc aceasta îndrăzneală sau originalitate. În fapt e cel mai veritabil conformism la canoanele naturalismului. Iar conformismul îi e cu totul străin realismului socialist.

Prin urmare, aducerea în literatură, în primul rînd a exemplelor pozitive ale vieții este cerința realismului celui mai profund, ostil denaturărilor negativiste, naturaliste, ca și celor idilice. Realismul cel mai profund, pentru că substanța, structura vieții noastre este pozitivă, este favorabilă noului; pentru că ceea ce este principal și hotărîtor în realitatea noastră socialistă, este elementul pozitiv, victoria lui, oricîte și oricît de mari piedici i s-ar pune. Nu zugrăvirea în primul rînd sau în chip predominant a vechiului și apoi afirmația că împotriva lui a fost dusă o luptă încununată de victorie, ci zugrăvirea procesului istoric, a luptei noului, a înfruntării. Nu diminuarea vechiului, a negativului nici idilizarea superficială și convențională, ci zugrăvirea în tot adevărul ei, a luptei noului împotriva vechiului, a acestui proces complex în care noul coexistă la început cu vechiul, ba chiar vechiul poate fi preponderent, cantitativ, dar în care noul, ceea ce e pozitiv dobîndește treptat importanță, prioritate, devine „principal și hotărîtor" și elimină în cele din urmă vechiul.

Oricare ar fi criticile pe care le aducem unor romane ca: Front fără tranșee de P. Sălcudeanu, Drum deschis de Șerban Nedelcu, Dunărea revărsată de Radu Tudoran, Întîlnirea de C. Chiriță, Anii tineri de N. Țic, va trebui să subliniem faptul că victoria noului este rezultatul unui proces, că, deși numeroase în acțiune, întîmplările negative nu ajung să aibă pondere în compoziția cărților, tocmai pentru că pozitivul e demonstrat, zugrăvit, nu simplu afirmat.

Se înțelege că nu înseamnă nicidecum că anumite genuri, cum ar fi satira, își micșorează însemnătatea sau rolul în educarea comunistă a oamenilor, ci înseamnă că, așa cum e și firesc, și în satiră elementul nou, pozitivul, „ceea ce e principal și hotărîtor în realitate", trebuie să-și aibă locul său, că și aici victoria noului trebuie înfățișată ca rezultatul unei lupte, nu afirmată simplist și formal la finalul unui amplu cortegiu de aspecte negative.

Realism și realism socialist înseamnă deci zugrăvirea conflictului în desfășurare, a procesului social în complexitatea lui, nu restrîngerea la o singură latură, în cazul de față la cea negativă.

Mihai GAFIȚA

MATHILDA ULMU „Cocseria Hunedoara"

GHEORGHE NAUM „Culeș de vie"

TRANSFERUL

Nicolae Velea

Pe învățătorul Dandu Panțurescu il implini o mulțumire mijlocie...

Dar după această mulțumire invățătorul tinjise ani, zeci de ani și nimeni n-ar putea spune cind și cum, — ea devenise ținta vieții lui. Ceea ce știe este faptul că el, impreună cu soția, funcționau la școala din satul Rest și aveau casa peste riu, in satul Model. Iar in Model, sat de centru, pe aici trecea șoseaua regională, funcționa familia Nununuță, care avea domiciliul in satul Rest.

De peste douăzeci de ani, in fiecare dimineață, familia Panțurescu se intilnea cu familia Nununuță cam in dreptul podului Savului, — una trecind din satul Model spre școala din satul Rest iar cealaltă din satul Model spre satul Rest.

Nu-și vorbeau.

Acum vreo zece, cincisprezece ani fiecare familie intilnea mai intii copilul celeilalte. Aceștia căutau să treacă fără să dea bună ziua. Dar cind, să zicem, Nununuță Augustina, punea capul in pămint și iuțea pasul, invățătorul Panțurescu ii tăia calea și o intreba:

— Cum te cheamă pe tine?

— Pe mine mă cheamă Nununuță Augustina.

— In ce clasă ești?

— Sint in clasa treia.

— Și pe cine ai invățător?

— Pe domnul invățător Nununuță.

— Pe domnul Nununuță? se mira Dandu Panțurescu. Și așa te invață dumnealui, să treci fără să dai bună ziua?

O trăgea de urechi și ii dădea două palme.

Aproape la fel se petreceau lucrurile și cind școlarul Panțurescu Savu trecea prin dreptul familiei Nununuță fără să dea bună ziua.

— Cine ești tu? tuna Nununuță cu voce groasă. (Invățătorul Nununuță era mic, slab, cu o frunte palidă și adincă, permanent transpirată, și-și ingroșa glasul — dar numai in fața copiilor — pentru că ii plăceau cărțile cu mistere).

Copilului, cind il auzea, de teamă i se făcea somn, i se părea că s-a noaptea.

Răspundea subțire, pierit:

— Panțurescu Savu.

— Așa te invață la școală să răspunzi? Răspunde intreg.

— Pe mine mă cheamă Panțurescu Savu.

— In ce clasă ești tu?

— Eu sint in clasa doua.

— Și cine e invățător la clasa doua?

— Doamna invățătoare Panțurescu.

— Răspunde intreg.

Și după ce băiatul dădea răspunsul intreg:

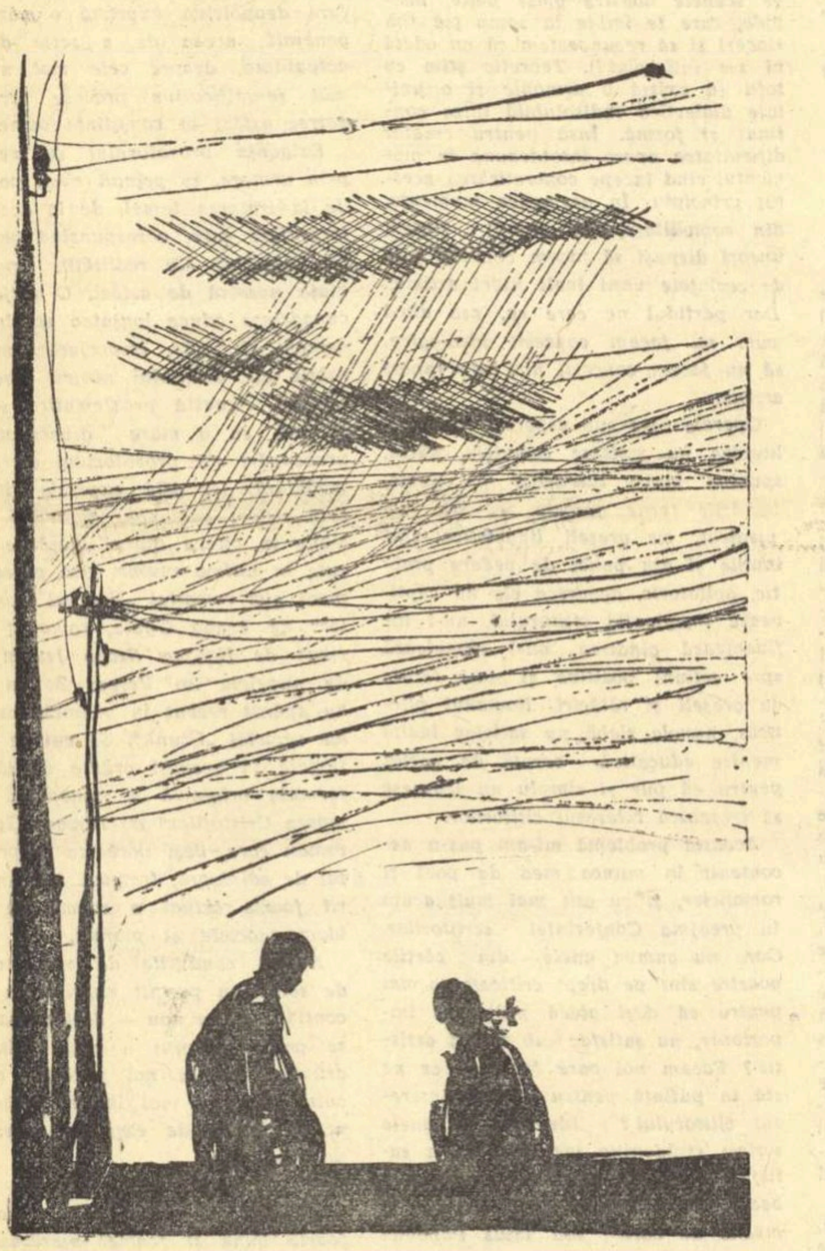

Desen de MIHU VULCANESCU

— Aha! Și ce te invață doamna Panțurescu să faci cind te intilnești cu cineva pe drum?

Urmau palmele.

Apoi copiii se intilneau intre ei și cind se zăreau iși ștergeau lacrimile și se priveau pe furiș, cu stimă și curiozitate.

Dar acum ei se măriseră, erau plecați la alte școli și se intilneau numai familiile cam in dreptul punții Savului.

Pină acum cițiva ani, familia Panțurescu făcuse in fiecare vară cerere de transfer in satul Model, unde locuia, dar niciodată cererea nu fusese aprobată. Aceasta pentru că invățătoarea Susana Nununuță fusese și se mai păstrase o femeie frumoasă și putea convinge ușor pe inspectori de dreptatea ei.

Ea il iubise odată, foarte de mult, pe Dandu, dar tatăl acestuia, un țăran mare și dirz (care, și el oprit să ia pe cea care fusese mama lui Dandu o iubise pe aceasta intr-o noapte intr-un pod de finar pină rupseseră grinzile și căzuseră amindoi in ieslea din grajdul vitelor și pe urmă părinții ei nu se mai impotriviseră și el o luase) — il bătuse de-l zvintase pe Dandu și-i spusese că lui să nu-i aducă rugină in casă. Susana avusese de tinără o frumusețe istovită, ochii ii erau negri, părul negru, pielea neagră, dar de un negru domol se poate că tocmai datorită acestei potoliri, acestei lipse de aprindere, frumusețea ei năucea aici, la munte.

Cine știe cum o fi spus atunci bătrinul Panțurescu cuvintul rugină și cum o fi căzut el in urechile lui Dandu pentru că acesta povestea că simțise un gust de cocleală in gură și nu se mai putuse uita la Susana.

Aceasta il intilnise — de fapt făcuse rost — de invățătorul Nununuță, sărac, supus și mic — la el toate erau mici: și capul, și miinile și ochii, mai ales ochii, — se căsătorise cu el, il adusese la ea acasă in satul Rest și-l stăpinea. El nu se impotrivea niciodată prețului cu care Susana, la inceput ca să se răzbune pe Dandu, apoi din obișnuință — mijlocea ca cererea acestuia să fie respinsă ani după ani, in fiecare toamnă.

Dar dacă cineva i-ar fi șoptit Susanei că prin indirjirea ei face un bine, un mare bine, familiei Panțurescu, ea n-ar fi crezut sau dacă ar fi crezut nu se știe ce s-ar fi intimplat cu ea.

Pentru că așteptarea transferului peste riu alungase, in familia Panțurescu, incruntările și ocrotise pină acum cind ele erau nelalocul lor, erau ticuri — gingășiile. Ea era o suferință mică cu care ei se alintau și care le prelungise incordarea timidă in fața lucrurilor și oamenilor și gindul că le cuprind numai o parte. Și iși făgăduiau — tot ca in tinerețe — să se intoarcă odată asupra fiecărei intimplări, s-o adincească și s-o trăiască definitiv. Odată, cind și ei aveau să fie impliniți. Și timpul acesta sosise neprevăzut și nedorit.

★

Pină acum cinci ani, Susana Nununuță le impiedicase transferul prin cunoștința cu inspectorul Voicilă, care ținea atit de mult la ea incit imbătrinise și nu se insurase niciodată. Dar Voicilă fusese inlocuit de mult, iar familia Panțurescu, obosită de atitea neizbinzi, nu mai făcuse cerere incă din anii cind Voicilă mai era inspector.

In vara aceasta insă, invățătoarea Panțurescu, pentru că ii rămăsese un timp gol intre sfirșitul cumpărăturilor in oraș și plecatul acasă, trecuse pe la secție și mai făcuse o cerere.

Peste citeva luni Dandu Panțurescu a fost chemat la raion și-a fost anunțat că i s-a aprobat, lui și soției, transferul, din satul Rest in satul Model.

★

După ce luă decizia de transfer invățătorul simți că trebuie să se gindească la lucruri știute, numai la ceva știut și să uite ceva. Mergea pe stradă cițiva zeci de metri apoi se oprea incruntat. Stătea citeva clipe pe loc, apoi pornea. Distanța de un kilometru și ceva pină la stația de RATA o străbătu aproape intr-o oră. Luă bilet și se așeză pe un scaun din spate cu toate că erau locuri și in față. Aici zdruncinăturile erau mai puternice și printr-o crăpătură aflată lingă picioarele invățătorului, intra praf. Dar invățătorul nu observa și nu simțea nimic și pe drum ațipi de citeva ori.

La intrarea in sat, șoferul incetini motorul, scoase mina pe fereastră, apucă șapca unui om de pe drum aflat lingă mașină, scuipă de trei ori in ea și apoi i-o așeză pe cap.

Cind celălalt incepu să mormăie supărat ceva, șoferul il amenință:

— Căzutule, să taci că-ți iau bagajul.

Acesta fugi inspăimintat și oamenii din mașină incepură să ridă.

Invățătorul nu mai putu să se simtă ca pină acum in fața unor intimplări care-l supărau — neputincios, neimplinit și din cauza asta să se induioșeze nițel, de el insuși. Se simți obligat să fie puternic, să protesteze, ridică mina ca să spună minios ceva, dar peste o clipă brațul ii căzu moale și din mineca hainei ieși o diră de praf. Se indirji, aruncă iar palma inainte și spuse:

— Asta e lipsă de... e măgărie. Asta nu se face.

Dar vorbi incet incit de abia il auziră cițiva care-l priviră mirați. Mașina opri curind in stație și el cobori iute.

Pe drum fu oprit de Căzutul care-l intrebă speriat și bilbiit dacă mașina se duce cu adevărat să-i ia bagajul.

El avea trei geamantane jerpelite de piele pe care le ținea in podul caselor părăsite din sat mutindu-le din timp in timp dintr-unul intr-altul. Geamantanele erau goale. Mai avea și trei rinduri de haine pe care le ținea ingropate intr-o ladă undeva la marginea satului lingă o grămadă de bălegar.

In zilele de lucru umbla cu niște haine rupte, căpătate, iar sărbătorile imbrăca toate cele trei rinduri de haine, bune, puse unele peste altele, se ducea la biserică și apoi se plimba pe șosea, uitindu-se mindru și ursuz la oameni. De fiecare dată, cind intra o mașină in comună, el se speria crezind că a venit să-i ia geamantanele, temindu-se nu atit pentru ele cit pentru faptul că i se descoperă șiretlicul — că ține geamantanele goale iar hainele le are in alt loc. Căzutul aștepta incordat răspunsul invățătorului dar acesta privi timp mult in ochii albaștri și limpezi ai nebunului fără să spună nimic. Acesta se sperie și fugi.

Invățătorul mai stătu citva timp pe loc și apoi porni și el. Cauza pentru care nu-i răspunsese nebunului era aceasta.

Una din cele mai mari desfătări ale lui Dandu Panțurescu era aceea ca fiecărui om pe care-l cunoștea, intilnindu-l, inainte de a incepe vorba, să-i desfacă in părți felul de a fi, și fiecărei intimplări să-i afle punctul de pornire, să meargă pe firul ei și după ce-o despica să-i refacă rotunjimea și s-o așeze undeva printre lucrurile de care era fericit că le înțelege.

De fiecare dată cind pățea ceva deosebit invățătorul iși inspecta ințelegerile. Dar niciodată nu i se păruse că le istovește. Bănuia dinapoia lucrurilor știute niște inlănțuiri care trebuiau să aibă multă frumusețe. Aștepta ca in spatele ințelegerii asupra vicleșugului nebunului să i se dezvăluie inlănțuirea ultimă și fermecătoare pe care o aștepta de atiția ani.

Dar nu-l cutreieră nici un fior și el porni inainte invinuindu-se că s-a inșelat și, totodată, invinuind pe cineva, n-ar fi putut spune pe cine — că l-a inșelat.

Ajunse in dreptul casei lui Nel Popescu. Acesta fusese de mult, cu peste zece ani in urmă, elevul lui Dandu Panțurescu. In timpul școlii, cu toate insistențele nu vrusese să cinte deși avusese cea mai frumoasă voce dintre băieți. Fusese un copil cam greoi, cam gras și stingaci — băieții la jocurile lor rideau de el — și el se speria că dacă ar fi cintat ar fi fost trecut „la fete".

Apoi cind băiatul implinise 18 ani, lucrind la o batoză, și infigind un snop mai adinc, dinții măcinătorului ii apucaseră o mină și i-o smulseseră din umăr.

După ce rămăsese ciung Nel Popescu incepuse să cinte.

Invățătorul se opri in dreptul casei lui și-și recapitulă ințelegerea, asupra băiatului: el nu cintase cit timp era copil pentru că-i fusese rușine și acum cind se mărise și trebuia să-i fie și mai rușine, cinta fiindcă era ciung.

Dar nu mai află nici o plăcere in acest gind. Merse mai departe intristat că trecuse pe lingă ceva ocrotit și dezmierdat ani la rind și care nu voia să-și arate recunoștința.

Se intoarse și-l strigă pe Nel Popescu la poartă. El veni, și invățătorul il privi citva timp căutind in infățișarea lui ceva așteptat și meritat. Dar se indepărtă, repede fără să-i spună nimic băiatului.

Apropiindu-se de casă, trecu prin dreptul Floarei lui Ghică al Savei. Aceasta — știa Dandu — era o femeie căreia ii plăcea să-și facă publică viața de familie. Ultima intimplare pe care ea o povestea la toată lumea era aceasta:

In lunea după ce făcuse nunta fetii, ea plecase pină la cooperativă să ia ceva. La intoarcere il prinsese pe bărbatu-său cu cuscra, cu mama ginerelui. Floarea pretindea că cei doi avuseseră in lipsa ei următoarea discuție in fața butoiului cu țuică.

— Hai noroc cuscră, săltase Ghică ceașca.

— Noroc cuscre, ciocnise femeia.

— Cam trecut băiatu, gineri-meu.

— Las'că nici fata nu e vruna...

— De, de ce să zic...

— Acu' ei cu ale lor, noi cu... Hai noroc!

— Hai!

— Ce mama Ana oi fi avind, zisese cuscra după un timp, că de la un timp mă ia cu niște vijiiri la ceafă...

— Păi de unde pină unde?...

— De, de, de. Acu și văduvă, fără bărbat de-o groază de ani.

Mai băuseră — zicea Floarea — o sumă de cești și pe urmă Ghică scăpase mina. Cind se intorsese ea de la cooperativă și-i prinsese, ei iși trăseseră țoala peste cap. Floarea nu le-a zis nimic, a intors o oală de la gura sobii și a ieșit afară. Nu le-a pomenit nimic nici in zilele care au venit și cu cuscra s-a certat mai tirziu pentru altceva. Pentru că-i furase un bulgăre de sare de pe sala casei. Și nici pentru asta — iși continuă invățătorul gindul — nu s-ar fi certat, dar așa e obiceiul: dacă nu te cerți pentru sarea furată iți mor vitele care au lins din ea.

Dar gindul desfășurat nu numai că nu-i plăcu invățătorului dar il găsi fără noimă, fără nici un dumnezeu. Un fleac.

Cind ajunse in dreptul casei il prinse din urmă un băiat care, și acesta, ii fusese cindva elev. Ii spuse gifiind, sufocindu-se de bucurie, ceva din care invățătorul alese că el, cu toate că e tinăr, că e cel mai tinăr, fusese ales șef de echipă la gospodărie. Și brigada lui ieșise prima iar el fusese chemat la regiune unde i se spusese că o să plece undeva intr-o țară străină pentru schimb de experiență.

Băiatul vorbea, vorbea mereu, gituit și se vedea că nu-și poate trăi veselia intreagă dacă nu molipsește pe cineva de ea.

Dar invățătorul nu putu s-o primească, se simți bătrin și obosit, il privi pe celălalt vinovat și intră in curte.

Și acum, pentru prima dată, il cutremură bănuiala că el se oprise la ceva care nu era nici prea inalt, nici prea jos. Că viața o să curgă pe lingă el, desfășurind lucruri mari și frumoase dar ele aveau să curgă pe lingă el pentru că simțirea și ințelegerea lui nu le putea face mijlocii ca să le poată cuprindă. După ce trase poarta privi casa și lucrurile din curte cu ochi străini și se duse in bucătăria de vară. Peste puțin timp veni și invățătoarea. Ca de obicei, cind unul pleca la oraș, incepu socoteala banilor cheltuiți.

Șapte sute teracota; douăzeci lei datorie Rațiu; trei lei crema; cinci lei — oraș prăjituri, douăzeci lei — pingele bătut; opt lei — ciorapi.

— Și restul de douăzeci și cinci? intrebă necruțătoare invățătoarea.

— Restul? intrebă Dandu. (Și pentru că nu putea să nedreptățească patima lui pentru bretele de pantaloni, mai avea patru perechi și mai cumpărase una) — spuse:

— Știi că ni s-a aprobat transferul in Model.

— Cum?

Dandu repetă.

Și cu toate că era in toiul zilei, iar soarele era sus pe cer, amindoi simțiră că li s-a făcut somn.

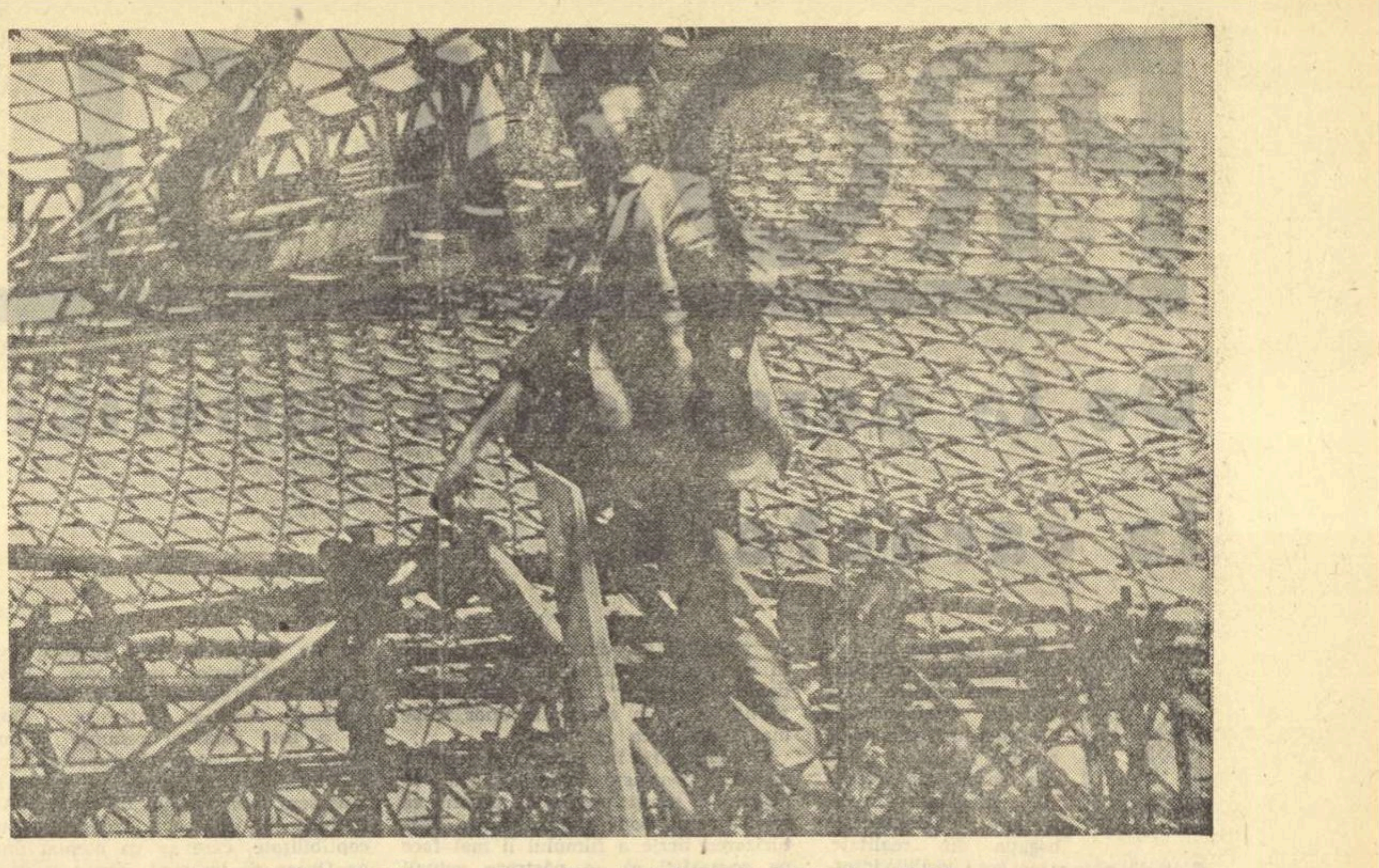

Inginerul Radu Dumitru pe șantierul Expoziției Economiei Naționale a R.P.R.

OAMENI SI FAPTE

Profesorul universitar

Fără indoială, sudorii din București care au lucrat la cupola pavilionului principal al Expoziției Economiei Naționale a R.P.R. il țin minte pe inginerul Radu Dumitru.

O sută douăzeci din cei mai buni sudori ai uzinelor din Capitală au fost aduși pe șantier la inceperea lucrărilor de sudură, ca din rindurile lor Radu Dumitru să-i aleagă pe cei mai pricepuți.

Un sudor oarecare, imbrăcat in salopetă, i-a intimpinat pe cei o sută douăzeci de ași ai sudurii din București.

— Băieți, zise el, aici e nevoie de o lucrare de clasă, mă ințelegeți? Nu rămine decit acela pe care il ține brăcinarul la o asemenea treabă.

Vechii meseriași zimbiră. Ii cunoșteau pe ingineri. Inginerii sint tari la teorie, sint tobă de carte, sint buni organizatori, oameni pricepuți; dar atunci cind e nevoie să se pună mina, aici cuvintul nu-l pot avea decit meseriașii, muncitorii. De aceea, cu ingăduință și cu o fină ironie, au privit cei o sută douăzeci de sudori felul in care inginerul imbrăcat in salopetă a sudat prima țeavă.

Pe cupola pavilionului principal țișniră primele scintei. După ce inginerul termină, cei o sută douăzeci de sudori se aplecară pe rind și cercetară lucrarea. Umbra de ironie de pe figurile lor se transformă intr-o adincă uimire. Intr-adevăr nu aveau de a face cu o sudură de rind, ci cu ceva ce nu văzuseră niciodată, aducind mai degrabă a pictură. Cerculețele lăsate de electrodul topit in procesul sudurii era uimitor de uniform, parcă după sudură locul ar fi fost ajustat. Realitatea e că Radu Dumitru cind are cleștele in mină nu sudează, ci pictează.

Mai apoi, cind acest ciudat inginer in salopetă s-a plimbat tot timpul lucrării pe cupolă, de parcă ar fi fost pe bulevard, controlind cu mare atenție fiecare din miile de noduri de sudură și adeseori punind mina el insuși pe clește, au aflat că au de-a face cu un profesor universitar, șef de lucrări la catedra de specialitate a unei facultăți de mecanică.

Cine-i acest Radu Dumitru?

Un drumeag șerpuit și plin de colb urcă din satul Vălcănești spre lume. Pe acest drumeag a pășit odată in viață și Radu Dumitru, dat slugă la un băcan de la oraș, de tată-său, părinte a șapte copii. Pădurarul Radu Gheorghe n-a putut să țină din sărăcia lui o familie cu șapte guri flăminde. Radu a fost dat de slugă. Băiatul stătea la ușa băcăniei și-n-cerca să momească clienții de pe stradă.

— Avem piper bun! Avem ceai din China!

Dar micul Radu s-a săturat curind de dulceața vieții de slugă, de slujba de a ademeni clienții in prăvălie. Intr-o noapte a fugit. A fugit la schela Gura Ocniței și a intrat ucenic sudor la Societatea „Concordia". Sudura l-a pasionat din adolescență. Micul Radu era fermecat de minunea pe care putea s-o săvirșească cu miinile sale: să lipească și fier, și fontă, și oțel, in timp ce in jurul lui săreau cascade de scintei. In anul 1939 a terminat ucenicia și după un examen, luat cu nota 10 la Camera de Muncă din Tirgoviște, a devenit calfă sudor autogen și electric.

La „Concordia" i s-a plătit ca sudor autorizat 7 lei pe oră. Pentru dormitul intr-un pod proprietate a societății, pe care-l impărțea cu alții, plătea o sută de lei. N-a putut rezista mizeriei și a plecat. A inceput să colinde din stăpini in stăpini: „Astra Romină" din Poiana Cimpina, Schela Berca, etc. Intre stăpini, săptămini de șomaj. Și Radu Dumitru era un sudor cum rar se putea găsi.

Adevărata viață a lui Radu Dumitru incepe atunci cind se intoarce de pe frontul antihitlerist cu trei decorații pe piept.

După război Radu Dumitru lucrează ca sudor la Cimpia Turzii. După trei luni e avansat ca sudor de control la fabrica de electrozi.

In acel moment de luptă pentru reconstrucție, pentru refacerea țării ruinată de război, se cereau electrozi, electrozi și electrozi. Nemții, fugind din țară, luaseră cu ei toată documentația privind fabricarea electrozilor. Era o situație neinchipuit de grea. Inainte și in timpul războiului nemții fabricau electrozi din mica de la Teregova, din cuarțul de la Teregova, din feldspatul din munții Banatului pe care le amestecau in Germania și ni le trimiteau nouă la Cimpia Turzii, unde după documentația lor se transformau in inveliș al sirmei pentru electrozi. Aveam toată materia primă sub nas, dar din lipsa documentației nu știam cum să fabricăm electrozi.

Inginerii și tehnicienii romini, după o muncă titanică, au reușit in scurt timp să dea țării primii electrozi romînești. Acești electrozi erau tot atit de buni ca și cei fabricați de nemți, dar aveau o scădere: improșcau multe scintei. Din această cauză sudorii nu vroiau să folosească electrozii indigeni. Cereau electrozi din import. Iar electrozii străini costau mult.

Atunci a fost căutat un sudor priceput care să ia la subțioară electrozii romînești și să meargă prin marile uzine și să demonstreze sudorilor că electrozii noștri sint perfect valabili. Acest sudor a fost găsit in persoana lui Radu Dumitru.

Radu Dumitru este de fapt adevăratul naș al electrozilor romînești. El a colindat cu electrozii subțioară, demonstrind și invățind pe sudorii de la Grivița Roșie, de la I.T.B., de la „23 August" din București, Niculina C.F.R. Iași, Șantierele Navale din Galați și din Turnu Severin etc. A purtat acești electrozi ca pe niște copii dragi dintr-o parte in alta a țării.

De atunci au trecut ani. Electrozii romînești nu mai improșcă atitea scintei și sint ceruți și peste hotare, iar sudorul Radu Dumitru a devenit profesor universitar. Electrozii și sudorul au absolvit facultatea și au primit certificat de diplomă.

Dar in cite locuri n-a sudat in acești ani Radu Dumitru! Prima oară U.T.M.-istul Radu Dumitru a fost trimis ca brigadier, in anul 1947, pe șantierul național al tineretului, Ceanu-Mare — Cluj, unde a sudat țevile conductei de gaz. In anul 1948 a fost chemat la Reșița pentru sudurile fixe la conducta forțată de la prima noastră hidrocentrală, cea din Văliug. In afară de sudările de la hidrocentrală Radu Dumitru, cu electrozii romînești pe atunci fără trecere, a sudat complet și un cazan de locomotivă care, pus la Röntgen, a fost găsit excepțional. De atunci Reșița n-a mai comandat electrozi din import. De la Reșița, după trei luni de zile, s-a intors cu Medalia Muncii.

Și tot in anul 1948 a fost trimis la fabrica de vagoane „Gheorghe Dimitrov" din Arad, care pe vremea aceea ducea mare lipsă de sudori, să facă ce-o ști, dar in citeva săptămini, să crească acestei uzine cițiva sudori buni. In două luni de zile Radu Dumitru a devenit nașul a patruzeci de sudori de la Arad, dar sudori in adevăratul ințeles al cuvintului, care au la baza pregătirii lor nu numai practică, ci și teorie.

Peste un an conducerea uzinei „Industria Sirmei" din Cimpia Turzii a hotărit să-l trimită pe Radu Dumitru la Facultatea de mecanică.

La inceput n-a fost ușor. Anul III a mers insă mai bine, iar in anul IV a devenit șef de an. Examenul de stat l-a luat cu bine și cu mențiune. Dorința lui Radu Dumitru era să se intoarcă la Cimpia Turzii. Dar Facultatea de Mecanică din Timișoara l-a reținut ca șef de laborator la tehnologie.

— Eu vreau să sudez, a incercat Radu Dumitru să refuze numirea la facultate, vreau să mă intorc la uzina mea.

— Nu-i nimic, i s-a răspuns, dacă vrei să sudezi, ai să sudezi de n-o să pridideşti, dar avem nevoie de dumneata la facultate.

Mai tirziu Radu Dumitru a devenit asistent, iar din 1958 e șef de lucrări la catedra de tehnica sudării a Facultății de Mecanică din Timișoara. Predă cursuri și pe lingă aceasta mai e și inginerul șef al serviciului tehnic al Institutului Politehnic din Timișoara.

Dacă Radu Dumitru mai sudează? Intrebarea trebuie pusă altfel: Radu Dumitru poate trăi fără să sudeze? Hotărit, nu. Și astăzi Radu Dumitru colindă țara sudind. Execută lucrări excepționale, sudări complicate și de răspundere.

Cu ani in urmă arborele cotit al uriașei mașini care dă curent la Năsăud-Bistrița s-a uzat. Firma elvețiană, care a construit cu decenii in urmă mașina, a cerut pentru un nou arbore cotit cinci milioane de lei, urmind să livreze piesa peste cinci ani. Inginerii și tehnicienii au opinat insă că arborele cotit ar putea fi remediat și prin sudură dacă s-ar găsi in țară un sudor excepțional, capabil să realizeze o asemenea lucrare.

Bineințeles că a fost solicitată școala de sudură timișoreană. Și bineințeles că a fost trimis inginerul Radu Dumitru. Profesorul timișorean a sudat arborele cotit și a garantat funcționarea mașinii pe cel puțin un an. Au trecut cițiva ani și mașina merge strună. De atunci insă Radu Dumitru a sudat arborii cotiți ai mașinilor de la uzinele electrice din Slobozia, regiunea București și din Zăbrani.

Uriașul cazan al IPROM-ului din Timișoara s-a spart intr-o noapte. Trei zile in șir Radu Dumitru a sudat cazanul intr-o temperatură de 40°. Profesorul universitar a intrat in acel iad, gol, goluț, iar in timp ce lucra era stropit cu ajutorul furtunurilor. Dar cazanul a fost salvat, uzinele orașului nu s-au oprit din cauza lipsei de curent electric.

Și așa am putea enumera nenumărate lucrări speciale efectuate de Radu Dumitru. Pentru multe din ele a fost și premiat. Unele premii i-au fost inminate personal de către ministrul industriei grele.

Cind predă studenților Radu Dumitru e sudorul care de la inălțimea catedrei universitare explică cit mai practic tainele lipirii materiei; iar atunci cind sudează e profesorul universitar, a cărui lucrare e in primul rind știință pură și artă adevărată. De fapt sint două noțiuni care pentru Radu Dumitru sint indisolubile: sudura pentru el e și o meserie, dar și o știință.

Cu vreo trei ani in urmă Radu Dumitru a fost trimis pentru citeva luni in R. S. Cehoslovacă. A văzut aici multe lucruri interesante. La o uzină insă s-a ivit prilejul efectuării unei sudări de inaltă clasă. Specialiștii cehi au stat in cumpănă. Radu Dumitru a cerut să i se aducă o salopetă și după ce s-a imbrăcat a demonstrat o sudură la inaltă tensiune, cucerind admirația specialiștilor cehi. Unul din ei i-a spus cercetind sudura:

— Aici s-a făcut o greșală, noi trebuia să venim in Rominia să invățăm de la dumneata. Dă-mi voie tovarășe inginer să-ți string mina.

Inginerul Radu Dumitru are o seamă de comunicări științifice de mare valoare. Amintim pe cele mai importante care au fost prezentate și chiar aplicate: „Sudarea fontelor la rece și cald", „Sudarea pieselor supuse la solicitări compuse", „Reparații prin sudare a arborilor cotiți la motoare de mare putere", „Sudarea metalelor neferoase cu flacără de gaz", și altele.

In prezent lucrează la o altă comunicare de răsunet: „Sudarea maselor plastice".

Foarte telegrafic și lapidar aceasta ar fi viața acelui copil care a pășit pe drumeagul șerpuitor și plin de colb ce urcă din satul Vălcănești spre lume pentru a deveni băiat, luat de suflet la un băcan; viața acelui tinăr calfă sudor care plătea o sută de lei Societății „Concordia" pentru a fi lăsat să doarmă intr-un pod.

Cind luam aceste date comunistul Radu Dumitru era grăbit. Fusese chemat la regiunea de partid și rugat să se deplaseze urgent la Jimbolia. La Fabrica de incălțăminte din Jimbolia s-a spart o mașină de rihtuit importată din R.F.G. Stricăciunea trebuie urgent reparată, fabrica nu-și face planul, producția de pantofi se oprește. Sudarea e dificilă, mașina lucrează sub mare presiune, trebuie deci o mină pricepută, o sudură de clasă. Inginerul Radu Dumitru a promis că va pleca după amiază, toată noaptea va suda, iar dimineața va fi prezent la cursuri.

Pină la plecarea trenului mai rămăseseră două ore.

— Mă scuzați — mi-a spus inginerul Radu Dumitru, sculindu-se de la masă — dar trebuie să mă duc acasă, să-mi fac bagajul.

Știți oare ce cuprinde bagajul inginerului Radu Dumitru? Ii cer iertare că am indrăzneala să intru prea mult in amănunte intime, totuși nu mă pot abține să nu vă spun. In bagajul inginerului Radu Dumitru, a profesorului universitar comunist Radu Dumitru, se găsește o salopetă de sudor, arsă și ciuruită in nenumărate locuri de mii și mii de scintei.

Ștefan HARALAMB

CONSTANTIN BACIU

„Portret"

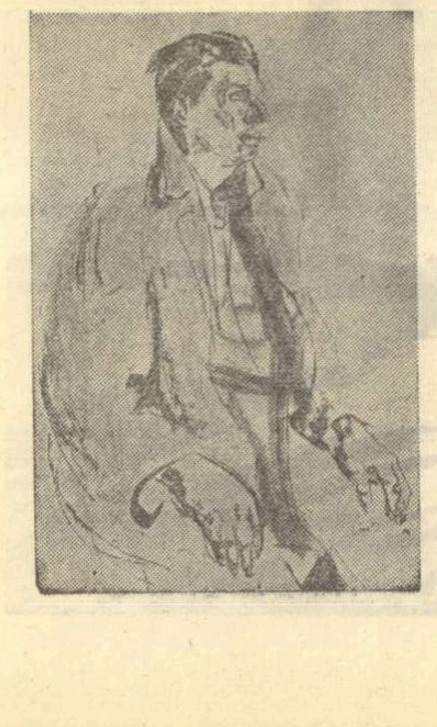

Sandu Calarașu

FRAGMENT DINTR-UN ROMAN INEDIT

de Mihail Sadoveanu

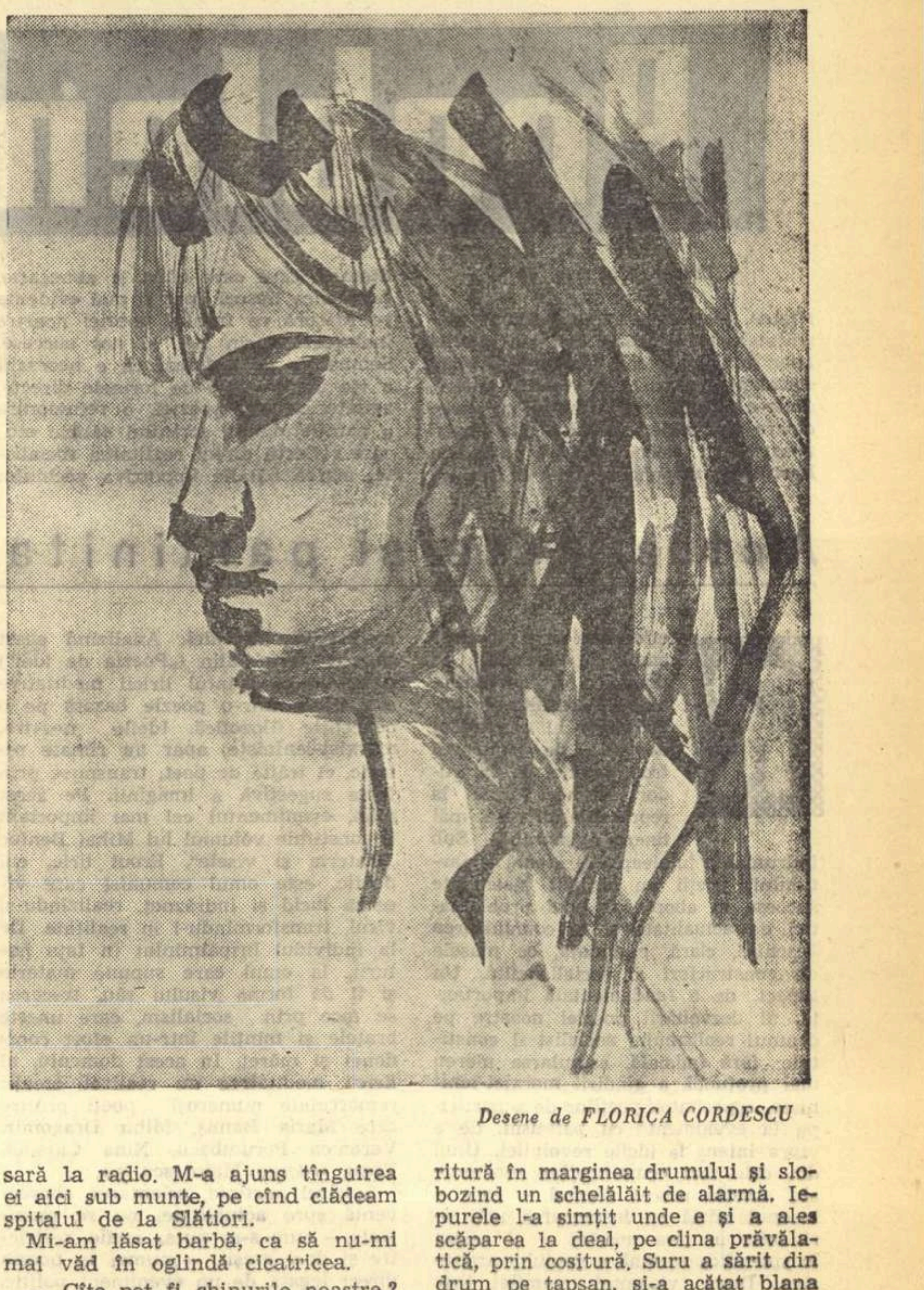

Desene de FLORICA CORDESCU

Cele dintîi zile ale lui septembrie aveau sub munte, la Slătiori, o lumină lină și dulce, prin care se străvedea curat uriașul de calcar al Ceahlăului, pînă sus, la Toaca și Panaghia. Pădurea de brad se revărsa către văi în valuri încremenite. Pe poteci, către satele de mai sus, treceau cu poveri șiraguri de cîte patru-cinci căluți, legați cu frîiele de coada altora și călăuziți de cîte o munteancă călărind bărbătește pe cel din frunte. Cîteodată iarna închide devreme văile și oamenii trebuie să aibă, la cătunele lor risipite, cele de trebuință vieții. Atunci plutașul se întoarce la gospodărie și la meseria lui de lemnar ; cioplește catarguri, despică mraniță și încheie bărbînțe pentru brînză.

În ținutul lui Alb-împărat om și sălbăticiune hibernează, ascultînd șuvoaiele vijeliilor și așteptînd primăvara. Ciobanii s-au coborît încă de la Sîmedru spre văile cele mai depărtate și mai adăpostite, către Dunăre și limanul mării.

La Slătiori, toamna se dovedea a fi pentru localnici ca o soră bună și cu priință. Zilele de aur se prelungeau într-o tihnă de cîteva săptămîni, pînă ce un vînt străin aducea ploi reci și lapoviță, trebuitoare la nunțile cerbilor ; după care vremea se domolea iar, înainte de cel dintăi viscol.

Petru Matei, fostul sihastru, se bucura întrucîtva de pacea locului încîntat unde se afla, amintindu-și ocna în care pătimise vreme de un sfert de veac. Puțina lumină a acelui răstimp încă licărea în întunericul sufletului său ; umbra ființii ce-i fusese dragă mai plutea dincolo, pe celalalt mal al fluviului ce ne desparte de tărîmul celalalt. Ochii lui bulbucați se învăluiau uneori de lacrimi cătînd într-acolo. Apoi întorcîndu-se cu desnădejde la ceasul pe care-l trăia, își repeta mereu aceeași întrebare învîrtejită : ce-l așteaptă mîni ? ce-i pregătește viitorul ? căci iată, se apropie clipa întoarcerii lui în lume.

Înainte de a pleca la Iași cu automobilul ce le sosise, profesorii se arătaseră către el cu prietinie și bunăvoință. Numaidecît doreau să-l vadă după ce se va liniști. Trebuia să-i vie numaidecît omul lui anumit, vestit de Zarandi. Cu acel călăuz vrednic, Ilie Cosmuță va putea să se descurce cu ușurință, și își va găsi fără îndoială un rost vieții.

Dacă nu l-ar fi avut alături pe Sandu Calarașu, întîrzierea aceasta i-ar fi sporit suferința. Dar acest prietin statornic îl susținea deasupra valului, ca să nu se scufunde aproape de țărm.

În soarele cel mai blînd dinaintea amiezii, cei doi prietini ieșeau să se plimbe către Olaru și schit, regăsindu-se și apropiindu-se din nou sufletește tot mai strîns.

Într-atîția ani de depărtare și înstrăinare unul de altul, fiecare din ei își urmase drumul său propriu sufletesc. Se recunoscuseră cu bucurie ; dar căldura veche se stinsese; unitatea legăturii lor slăbise. Fiecare vorbea altă limbă ; sihastrul limba păstorilor din pustie, directorul spitalului limba profesorilor. Sihastrul ieșea cu greu din îndîrjirea lui tăcută ; Sandu își simțea îngreuiate lucrările de apropiere. Ciudat că taina veche ce-i lega, dată la lumină, nu contribuise la această regăsire. Însă mila și devotamentul ce se găseau îmbielșugat în firea tovarășului Sandu biruiseră clipă cu clipă anii și desfacerea depărtării. Se adăogise la asta și o mărturisire a Calarașului despre suferințile lui omenești.

Se aflau la izvorul burcutului. În pajiștea cosită a doua oară, către pădure, înfloreau ici și colo brîndușe de toamnă, de coloarea cerului. Se vedeau Slătiorii către șes ; sunau limpede toaca și clopotele de la schit. Din cînd în cînd trecea cîte o căruță cu cai ori către spital, ori către Olaru. Către spital căruțe goale ; către Olaru încărcături de fîn. Gospodarii salutau cuviincios ; unii opreau ca să puie o întrebare binevoitoare, ori să aprecieze blîndețea vremii.

Spre ceasul unsprezece trecerea de căruțe se întrerupea. Era vremea prînzișorului. „Ajunsese soarele drept inimă“, cum zic localnicii. „Inimă“ în înțeles de stomah.

În cotitură apăru Suru. Fusese lăsat dormind la umbra unui zaplaz înflorit de zorele tîrzii. Cum se deșteptase, își căutase prietinii și le luase urma. Veni repejor adulmecînd cararea. O clipă se opri la izvor, cercîndu-i gustul c-o limbă lungă trandafirie. Își scutură botul, ștergîndu-l după aceea de peria ierbii, veni la sihastru, așteptă un timp așezat în coadă, să i se adreseze o vorbă. Cînd o auzi, sări șanțul și se tupilă sub tufe de zburătoare.

Sandu Calarașu cu prietinul său Matei se traseră sub doi scoruși, apărați de către drum de tufe dese de porumbrei. Bîzîia deasupra lor un vîntișor de-abia simțit.

Cînele păru o clipă neliniștit, ridicînd capu-i mare cu urechi tăiate pieziș, ca niște cornițe scurte. Auzind glas de om și deosebind și pe-al sihastrului său, își lăsă iar botul pe labe. Avu un fior și smîrcîi leneș, potolindu-se.

— Ascultă ici, începu tovarășul Sandu, ai mărturisit o bucurie a singurătății tale, scurtă și trecătoare ca toate bucuriile. Am și eu a spune o poveste ca a ta, care însă nu m-a bucurat nici atunci, nu mă bucură nici acum. Urma ei o am pe falca stîngă, o cicatrice destul de urîtă, care m-a silit să-mi lăs stufăria asta de barbă, cum spui tu.

— Cicatricea mea e în adîncul ființii mele.

— Știu. Nu îndrăznesc să fac nici o comparație ; a mea e ridicolă și s-a produs în împrejurări la fel. Acum opt ani, aflîndu-mă tot în îndeletnicirea mea de la Socola și ținînd legătură cu prietinii care mă ajutaseră să-mi sporesc cunoștințile, mă întorceam spre casă. Locuiam din strada Lozonschi spre stînga, undeva în dosul mitropoliei. Trăiam singur în două odăiți. N-aveam nici o ființă pe lîngă mine. Viața mea avea rînduiala cunoscută de tine. Mă interesau anume cărți pe care le aduceam acasă pentru lecturi pînă tîrziu. Îmi direticam singur ; nu lăsam nici o urmă celor care m-ar fi putut bănui. Eram tot într-o sihăstrie, ceva mai primejdioasă decît a ta.

Într-o zi cînd îmi primisem chenzina, după încetarea lucrului mă întorceam spre casă, pe o vreme umedă de toamnă. În cotlonul uliții Lozonschi se grămădise ceață ; becurile electrice abia străbăteau pînă la mîzga pavajului. Între feredeu și instituția cunoscută bine vechilor ieșeni a lui „Manaș Canter cel cu vinuri bune“, mi s-a întîmplat ceva cu totul neprevăzut. Am fost atacat pe la spate.

Un individ tupilat subt un gard se ridicase și-mi repezise un bolovan grunzuros care nu m-a atins la ceafă cum era destinat, ci mi-a șters numai falca stîngă, ca și cum m-ar fi ars.

Am făcut numaidecît față ; am primit în brațe pe individul care se avîntase asupra mea, i-am răsucit brațul drept și l-am îngenuchiat. L-am lovit numai o dată. A țipat cu desnădejde :

— Nu mă omorî, bădie !

Era un tînăr firav. Îi răgușise glasul de spaimă.

— Ce-i cu tine, băiete ?

Întrebîndu-l, l-am cuprins mai vîrtos.

— Sînt un păcătos flămînd.

— Cîntecul acesta l-am mai auzit. Socot că nu voiai să mă mînînci.

— Nu. Te știu că vii de la atelier, și că ați luat astăzi chenzina. Te-am urmărit prin întuneric și pîclă. Credeam că, în amețeală, aș putea scoate bumăștile, din buzunarul în care am văzut că le-ai vîrît.

— Îți dau eu amețeală și bumăști, banditule.

L-am mai lovit o dată. El a icnit din adînc și s-a lăsat moale.

Atunci mila, care-i blăstămul meu pe lumea asta, m-a făcut să-i observ cu surprindere ochii arzînd de slăbăciune și foame.

— Care ți-i numele ?

— Alior, meștere, a îngînat el.

— Cum te-ai bizuit tu, Alior, în puterile tale ?

— M-am bizuit ; m-au îndemnat piază-rea și pacatul.

— Ai mai săvîrșit asemenea ispravă ?

— Săvîrșit. Am apucat coșul de cumpărături al unei gospodine. Dar am ajuns la comisie. După aceea la Poarta-Verde, unde statul m-a găzduit cinsprezece zile. Încailea am găsit unde dormi și ce mînca. Iar după ce-am ieșit de-acolo, n-am avut de ce mă prinde cu mîna. La vremea asta nu-i de lucru. Cu atîtea războaie și răutăți meseria mea nu mai merge.

— Ce meserie ai ?

— Gurist. Cînt cu chitara. Cui îi arde acuma de cîntat ?

L-am pus pe picioare.

— Unde mă duci, domnule ?

— Aici, la Manaș ; să-ți dau o gustare ș-un pahar de vin.

— Aș ! a rîs el strîmb. Ajung iar la Poarta-Verde. Poate-i mai bine.

S-a smucit brusc, ca să se elibereze.

L-am povățuit cu blîndețe :

— Fii cuminte, ca să nu te lovesc a treia oară.

— Iaca ascult, a oftat el. Apoi a holbat niște ochi cît talerele, văzîndu-se împins în stabilimentul de care-i pomenisem.

Mă întrebă, înghițindu-și vorbele scîncite :

— Chiar într-adevăr ?

— Chiar într-adevăr, am rîs eu.

— Barim șterge-ți picătura de sînge de pe falcă, ca să nu mai rămînă urmă de prostia mea.

M-am pipăit, am simțit sîngele închegat ; am cerut apă și prosop băietului ce ne ieșise întru întîmpinare, adogindu-i porunca pentru gustare și vin.

Am avut ca o spaimă cînd l-am văzut mîncînd pe tinerelul acela firav. Poate-mi părea tinerel pentru că era așa de slab. Mușca și rupea cum fac lupii, care au interes să se grăbească. Îi apărea necontenit în stînga gurii lipsa unui dinte le lîngă colțul cînesc. S-a adăpat de două ori. Și pe urmă a stat uitîndu-se la mine, cu teamă.

— Nu te teme, i-am răspuns eu. Să-mi ieși înainte în fiecare dimineață, ca să-ți dau cîțiva lei. Socot că într-o săptămînă îți fac rost ca să muncești undeva.

— Of ! a suspinat el ; poate mi-i dat să nu mor. Eu nu mă pricep decît la ale mele, ca o pasere ce se așază ici, pe urmă dincolo, își spune cîntecul și se duce. Dar oi pune la lucru și aste două mîni.

— La altfel de lucru, Alior, decît cel pe care l-ai încercat.

— Mai bine să piară Alior Gagamistru decît să mai săvîrșească una ca asta.

— Bine ; să nădăjduim.

— Dacă nu mă crezi, domnule, mă duc să mă azvîrl în Bahlui.

— Te cred. De ce-ți zice Gagamistru ?

— Știu eu ? Așa l-a chemat pe tata. Alde tata era mai bun cîntăreț decît mine ; zicea din clarinet. L-a trimes guvernu în Transnistria. Pe mine și pe soră-mea n-au putut pune agenții laba. După aceea ne-au lăsat în pace. Dar pe bătrîni, pe taica și pe mama, i-au dus acolo unde va fi fiind. Ne-au vestit alții care s-au putut întoarce, pe furiș, că s-au prăpădit.

Era puțintel muiat de vin și mîncare. Întîlnindu-mi privirile, mi-a zîmbit cu umilință.

— Acu eu m-aș duce. Mîni-dimineață, la șase, îți ies dumitale înainte. Aș lua acum nițică pîne și nițică brînză.

— Pentru soră-ta ?

— Pentru soră-mea Garoafa. De ce rîzi ?

— Îmi plac numele voastre.

— Apoi taica nostru, pe lîngă viers, avea și deșteptăciune. Ș-a dat pruncilor nume de flori. Dar dintre atîtea, numai aste două flori am rămas, și vai de steaua noastră. Garoafa-i mai mare decît mine cu opt ani. N-aș putea zice că-i urîtă, dar nici frumoasă ; numaicît vrednică. Muncește cu ziua, spală, deretică, face mîncare la alții, știe să coacă plăcinte, nu pentru noi. Numai trei zile a fost bolnavă și eram să mă prăpădesc. Ea rabdă ; eu nu pot.

— Unde trăiți ?

— În pod, la o mătușă. Ne suim cu scara ; tragem scara după noi. Mătușa asta Dochia e beteagă și nu poate ieși de lîngă vatră. Dă în cărți, însă are puțini clienți. O servește și pe dînsa Garoafa. Mă gîndesc că ar putea veni de două-trei ori pe săptămînă și la dumneata, să rînduiască în camera unde stai. Cum ți-a rîndui ea, nu rînduiește nimeni. E fată cu gust. Adică ce fată ? că-i femeie în toată firea. Dar și pe-al ei l-au dus la Transnistria. Bine i-au făcut. Era un derbedeu ; o bătea. Mă tem, domnule, că-ți fac capul călindar. Nu te supăra. Nu sînt băutor de vin ; m-a amețit și bunăvoința dumitale ; dar poate și cei doi pumni pe care mi i-ai lepădat. Cu dreptate și ca să te cunosc de stăpîn și să nu-ți ies din cuvînt. De-acum încolo îs al dumitale pe viață și pe moarte.

— Bine, bine, Alior. Acum să mergem. Faci cum ți-am spus. Iar cu soră-ta Garoafa am să văd. Întîi să-i treacă boala.

— Cînd va afla de întîmplarea mea, domnule, sare în picioare și-i trece numaidecît. Vom face cum îți va fi porunca.

Angajamentul ce-mi luasem către Alior Gagamistru l-am îndeplinit patru zile, iar într-a cincea zi și-a început slujba de curier la biroul secției de reparații al atelierelor Socolei.

Îi dădusem cheia de la locuința mea. Cînd m-am întors de la serviciu sara, m-a întîmpinat în prag o persoană tînără, cu ochi ca ai lui Alior, cuviincios îmbrăcată. M-a privit fără sfială, zîmbindu-mi. Mi-a dat cheia, c-o mînuță brună, cu palma roză. Buzele îi erau roșii fumurii. Nu era frumoasă, dar avea în toată ființa ei cîrlige care mă acățau. Pe cînd cobora treptele antretului i-am admirat pantofii mici și glesnele fine.

La ușa ce da în stradă s-a întors. A zîmbit cum zîmbește o femeie care vrea să placă.

— Pot veni și marți ?

— Da, i-am răspuns.

Am intrat în odăițele mele, analizîndu-mi tulburarea. Desigur că înfățișarea acelei flori brune nu era cea de toate zilele. Se gătise anume pentru întîlnirea cu mine. Descoperirea asta îmi producea oarecare plăcere, însă judecata care se adăogea impresiei îmi punea opreliște serioasă. Eram angajat într-o mișcare progresistă ce nu-mi îngăduia acțiuni lipsite de seriozitate. Îndărătnicia mea era sporită și de o stare morbidă, de neplăcere fizică provocată de rana neînsemnată pe care o observase Alior cînd intrasem în stabilimentul lui Manaș.

Sub picătura de sînge se infiltrase un virus. Un abces profund era în formație. Medicul atelierului îl izolase subt un emplastru, așteptîndu-i coacerea, ca să puie bisturiul. În cele cîteva clipe cît stătusem de vorbă cu sora lui Alior, îmi ferisem partea stîngă a obrazului de privirea ei.

Am rîs cu dispreț față de o asemenea slăbăciune și am dat tuturor dracilor ingerințele femeiești în viața pe care mi-o hotărîsem.

Luni dimineață, doctorul Mircea de la Spiridonie mi-a deschis abcesul. Mi-a prescris odihnă și supraveghere. A venit să mă privegheze, în acea zi și noaptea, o femeie pricepută, bătrînă naltă și slabă cu numele Liza Dăscălița. Îmi da un pahar de lapte ; mi-a schimbat pansamentul ; mi-a pregătit un somnifer pentru noaptea de către marți, tulburată de vedenii. Am visat-o pe sora lui Alior.

În dimineața de marți, Liza Dăscălița m-a întrebat cînd m-a văzut deschizînd ochii.

— Trebuia să vie o persoană astăzi la dumneata ?

Mi-am adus aminte de vizita pe care mi-o anunțase Garoafa.

— Da ; însă astăzi nu pot s-o primesc.

— Asta i-am spus și eu ; părea îngrijorată ; am amînat-o pe mîne.

— Ai făcut bine.

Bătrîna a zîmbit, ca și cum ar fi înțeles foarte bine împrejurarea. Și-a luat locul pe scaun dreaptă, cu grimeaua ei neagră legîndu-i în cunună părul alb ; mă privea puțintel pieziș.

M-a cercetat în cursul zilei și doctorul Mircea ; totul era în bună rînduială ; joi mă puteam duce la atelier.

În cursul somnului meu de dimineață, Liza bătrîna se retrăsese. Cînd am deschis ochii, am găsit pe scaun, lîngă pat, vedenia din două nopți. Se afla, pe o măsuță între ea și mine, o farfurie cu struguri ș-o cafea, ce se răcise. Și deasupra, zîmbetul ei.

Mi-a șoptit :

— Ai avut somn liniștit. Se cunoaște.

— Da, am răspuns eu.

— Mi-a arătat bătrîna doctoria ce trebuie să iei. Femeia aceea ți-i rudă ?

— Nu. E o gardiancă veche de bolnavi.

— Ar fi fost poate mai bine să te vegheze cineva de-aproape, dintre ai dumitale.

— N-am pe nimeni. Sînt singur pe lume.

Sora lui Alior păru mirată.

— Atunci ar fi putut să stea cu dumneata cineva dintre prietinii de-aproape. Dacă dorești să vezi pe unii, să-i înștiințeze Alior.

— Pentru atîta lucru nu-i nevoie.

— De ce ? Vor fi dorind ei să te viziteze.

— Cu camarazii mei mă văd mîne, la lucru.

Ea s-a aplecat asupra mea, potrivindu-mi pledul ce mă învălea. I-am simțit răsuflarea.

— Poate ai și alți cunoscuți decît camarazii de atelier. Văd că ai cărți în rafturi. N-am cunoscut ce cărți ; eu n-am învățat carte.

Cînd s-a aplecat a doua oară spre mine, am devenit atent. Mă chestiona c-o naivitate suspectă. Am simțit pe șira spinării spini de arici. Am tăcut.

Ea a băgat de samă privirea mea înghețată.

A rîs, c-o ochire sfioasă :

— Mă amestec unde nu-mi fierbe oala... Vorbesc ca să nu tac. Te-ai supărat poate pe mine ?

Am lăsat-o să aștepte răspunsul.

— A avut dreptate frate-meu Alior cînd mă mustra, că să nu găgăiesc cum e obiceiul nostru, domnia-ta fiind altfel de om.

— Ba sînt om ca toți oamenii, Garoafă. Cine te-a povățuit să mă cercetezi ce rude și prietini am ?

A avut un freamăt în toată ființa. Ochii i s-au holbat ca ai lui Alior, cînd îl lovisem. I s-au zbătut genele, dar n-a putut da la iveală lacrimi. A îngînat ca un fel de descîntec :

— Vai ! maică, eu te-am blăstămat, să nu mori acasă-n pat. În lume tu m-ai dat pentru rușine și pacat.

Juca teatru.

— Fată, tu vorbești prostii. Răspunde la ce te întreb.

Ea s-a mlădiat ca și cum i s-ar fi tăiat picioarele, și a căzut în genunchi cu coatele pe învălitoarea mea. Cu degetele își scurma părul la tîmple, mieunînd :

— Lovește-mă încaile și pe mine, ca pe o biată păcătoasă fără minte. Adevărat că m-au pus să te iscodesc... și să te ademenesc. N-avem dreptate, n-avem milă ; ni s-au pustiit sufletele de sărăcie și foame.

— Lasă asta. De unde-au aflat ei de întîmplarea mea ?

— Le-am spus eu, din ce mi-a mărturisit Alior.

— E amestecat în asta și fratetău ?

A țipat :

— Ferit-a sfîntul ! Mă jur. Mă închin ca la un Dumnezeu și ca la o dragoste ; și să pier acățată în cîrlige dacă are el amestec. Pe el l-am ferit ; n-am putut face eu altfel, ca să nu ne prăpădim. De aceea pe noi nu ne-au trimis acolo unde au pierit taica și mumă-mea. Milostivește-te și de mine ; pune mîna dumitale pe fruntea mea și iartă-mă cum l-ai iertat pe păcătosul de Alior. Să nu mă crezi cînd ți-oi spune că te-am descîntat să te întîlnesc la drum de sară. Acuma nu mai cred în asta. Iar dumneata să crezi că-s hotărîtă să mă duc pe lume și să scap de aici. N-o să mă mai vezi. Poate o să mă auzi.

N-am mai văzut-o, într-adevăr. Alior a rămas alergător al atelierului. După ceea ce-mi spusese ea la plecare, i-am auzit glasul într-o sară la radio. M-a ajuns tînguirea ei aici sub munte, pe cînd clădeam spitalul de la Slătiori.

Mi-am lăsat barbă, ca să nu-mi mai văd în oglindă cicatricea.

— Cîte pot fi chinurile noastre ? a întrebat Petru Matei oftînd.

— Fără număr, măi Săracu, și fără istov, a răspuns Calarașu privind într-o depărtare nehotărîtă, deasupra cîmpiei de către răsărit.

Cînd cei doi prietini s-au ridicat în picioare de sub scoruși, Suru a ieșit și el la lumină din culcuș.

Mai era în preajmă o ființă care își aștepta cu bătăi grăbite de inimă clipa, să iasă din covrul unde stătea tupilat din zori. Așteptarea se prelungise tot timpul cît ținuse, în capătul acelui tapșan, murmurul vocii la Sandu Calarașu. În îngînarea acelui murmur, iepurele ațipise. Apoi, cînd zvonul de bondar a contenit și oamenii văzuți ca niște umbre prin desimea porumbreilor s-au mișcat, iepurele a făcut un prim salt, ca să se orienteze. Suru s-a repezit făcînd o săritură în marginea drumului și slobozind un schelălăit de alarmă. Iepurele l-a simțit unde e și a ales scăparea la deal, pe clina prăvălatică, prin cositură. Suru a sărit din drum pe tapșan, și-a acățat blana în spinii porumbreilor, năcăjind cîteva clipe ca să scape la lărgime. S-a zvîrlit și el la deal, chefnindu-și semnalul de vînător. Dar iepurele a cotit odată la dreapta prin căpiți, apoi la stînga, după aceea a sărit într-o viroagă ; ochii oamenilor nu l-au mai deslușit și semnalul lui Suru a încetat într-un tîrziu.

Prietinii și-au așteptat tovarășul, care s-a întors înfrînt, dar tot ațîțat, mărturisind oamenilor, cu scheunări subțirele, o mînie fără noimă.

— Toate ale patimilor noastre sînt năluciri, i-a spus Sandu Calarașu mîngîindu-i urechile.

A adaos :

— Sînt însă și lucruri statornice ale lumii și vieții, măi Săracu.

Sihastrul a oftat, înclinîndu-și fruntea.

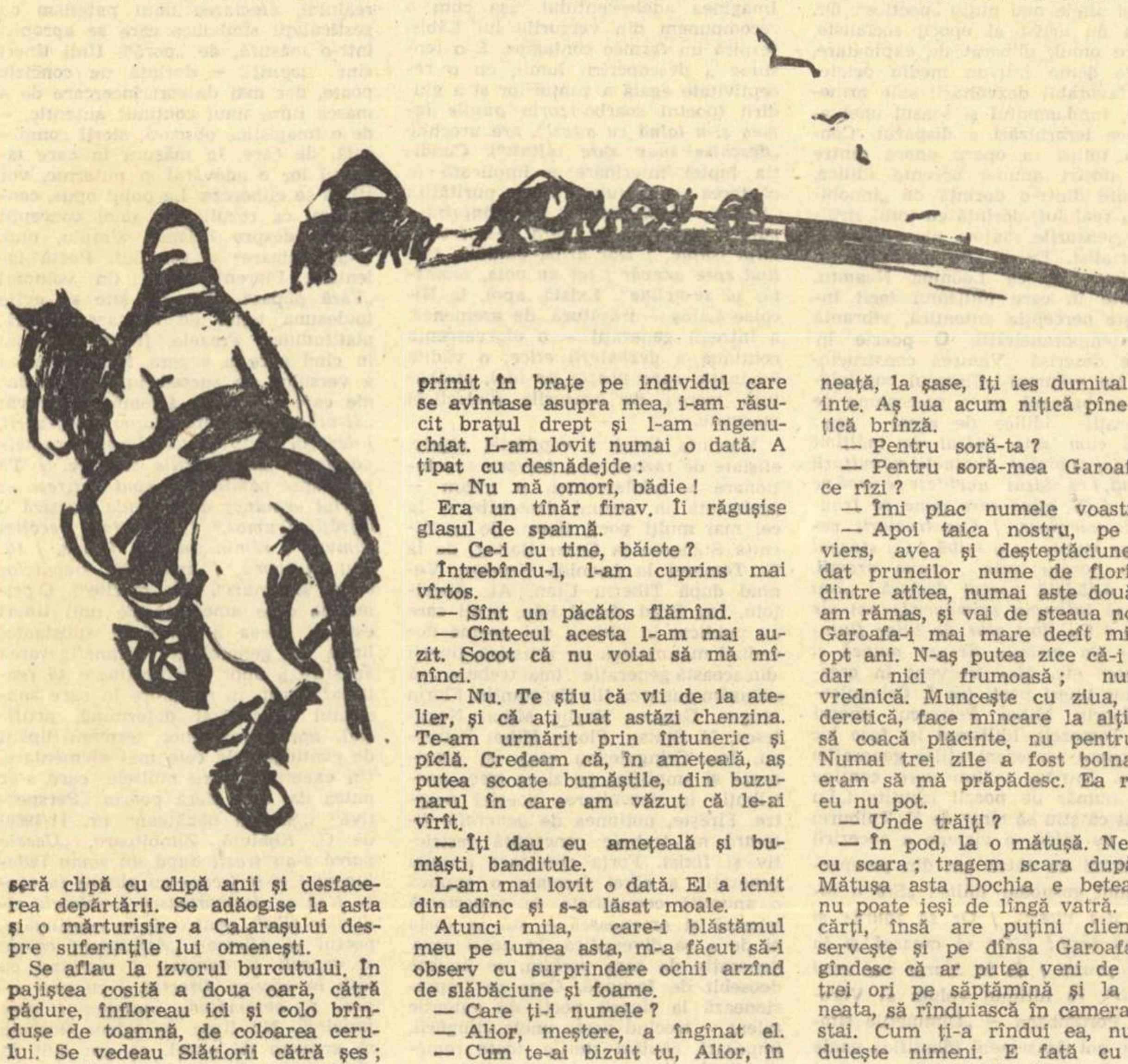

Ci nu ne temem!

Iubesc
aceste luminoase liniști domestice,
străjuite frumos de salcîmii cuminți.

Dar
toți huliganii Germaniei vestice
s-au înarmat pînă-n dinți.
Marșul lor pirateresc sună alarmă
prin liniștea noastră adîncă,
sună ca baioneta din creștet de armă
cînd se zdrelește de-o stîncă.

Iubesc
ferestrele mele cu mușcate și nalbă,
sculptura stîngace a lemnului porții

Dar
la Casa Albă
domnii tot numără, cămătărește, viii și morții.

Cuvintele lor se aud întretăiate
prin liniștea care în noi se răsfrînge,
cuvintele lor, cu ecou de monede furate
și amanetate cu sînge.

Iubesc
aceste iederi ce se grăbesc, cu frunze ovale,
să dea răcoare ușoară înaltelor blocuri.
Nu sînt în vest atîtea metale
cîte putem noi topi cu-ale forțelor focuri.
Ci nu ne temem.

Iubesc
aceste liniști unduind albastre,
aceste liniști care vor ști să rămînă
mereu depline și mereu ale noastre.

Al. ANDRIȚOIU

Amintirea lui Péri

MOTTO :

„În cimitirul din Ivry
Răsare din pămînt speranța ;
Inima tot pentru Franța
Îți bate Gabriel Péri“.
ARAGON

În cimitirul din Ivry
Împarte gloria comună
Cu-atîți tovarăși împreună,
Ca-n viață, Gabriel Péri !

Dar cizme iar se-aud pe drum
Și arme vinete de sînge,
Iarba sub roți de foc se frînge.
Călăii s-au întors acum !

Cu pas de gîscă apăsat
Au spart tăcerea blîndei firi.
Tresare visu-n amintiri
Și somnul iar li-i tulburat !

În cimitirul din Ivry
O umbră se așterne peste
Acei ce-au dus ieri manifeste
Luptînd alături de Péri.

În cimitirul din Ivry,
În loc de flori ies lacrimi iară
Și-auzi bătînd în orice seară
Inima caldă-a lui Péri.

Și străji lîngă mormînt au pus
Strivind pe lespezi crizanteme
Să nu renască iar prin vreme
Acel de gloanțe nerăpus !

Péri nu-i însă în mormînt,
Străbate viu întreaga lume,
Întins ocean, fierbînd în spume,
Cu lupta-i aprigă, un vînt

Ce-nalță diguri de oțel
Din orice val, veghind în larguri,
Să sfarme negrele catarguri
Și-al morții-ndoliat drapel !

Te cred zădarnic în Ivry,
Pe cînd privirea ta albastră
Veghează azi în lupta noastră,
Un fulger ne-ntrerupt, Péri !

Nicolae TAUTU

Cîntec pentru mierliță

„Mierlița cînd e bolnavă...“
(Dintr-un cîntec oltenesc)

Mierliță, soro bolnavă,
Cîntecul să nu-ți mai plîngă
Nici prin crîng, nici prin dumbravă.
Viers ca frageda otavă
Să ivești din vechea-ți tîngă.

Mierliță, bulgăr de tină,
Țipăt de inimă arsă,
Uite Jiul se-nsenină
De a fețelor lumină,
Cîtă-n valu-i se revarsă.

Lutul ce părea de iască
Prinde din adînc putere
Și începe să mustească
Bogăția-i oltenească,
Lutu-i fagure de miere.

Iar din Dunăre și pînă
Sub Parîng, mierliță soră,
Tot porumb și tot o grînă, —
Holdele se prind de mînă,
Parcă-i a ciuleandrei horă.

De te-i pierde-n holda deasă,
Nu ți s-o mai năzări
Morții să-i mai fii mireasă, —
La lărgime-n cîmp să iasă
I-e mai drag și pasării.

Nici pe drumurile toate
N-oi mai pribegi mierliță,
Că și-olteanul nu mai bate
Țara cu cîmpia-n spate
Gîrbov bietul — cobiliță.

Doar a roadelor povară,
Singura-i apleacă podul.
De cînd este domn în țară
Visul de odinioară :
De cînd „Patria-i norodul“.

Niculae STOIAN

Probleme ale poeziei actuale

(Urmare din pag. 1)

ritatea, platitudinea, manierismul, sterilitatea, toate aceste boli ale poeziei apar din insuficienta legătură cu viaţa socialistă, cu oamenii vremii noastre, dintr-o insuficientă vibraţie şi participare la problemele grave ale epocii noastre iar uneori dintr-o atitudine lipsită de răspundere faţă de munca literară, care cere efort şi abnegaţie. Asemenea lipsuri apar şi mai evidente pe măsură ce frontul poeziei noastre înaintează, prin noi şi noi succese. Semnalăm de asemeni că e necesară o vie atenţie faţă de formele directe, agitatorice, ale poeziei, o reînviorare a pamfletului, a scrisului satiric etc., care reflectă direct realitatea socialistă, marea bătălie împotriva vechiului din conştiinţa oamenilor, etape ale uriaşei lupte pentru pace dusă de lumea socialistă, în frunte cu Uniunea Sovietică. Marile fapte de eroism civil, constructiv, bogata viaţă a oamenilor noi cer de la poeţii noştri o trăire mai intensă a ideilor revoluţionare, un mai mare efort creator, o sporită şi mai eficientă prezenţă poetică.

Actualitate şi partinitate

Reflectarea lirică tot mai amplă a realităţii în dinamica ei revoluţionară e rezultatul îmbucurător al eforturilor depuse de întregul front poetic, de la Tudor Arghezi pînă la reprezentanţii celei mai tinere generaţii. Sub îndrumarea înţeleaptă şi atentă a partidului, poeţii au obţinut însemnate succese în abordarea unei problematici de actualitate şi în comunicarea deschisă, clară, pasionată, cu masele de constructori ai socialismului. Un aspect, de o fundamentală importanţă, al dezvoltării poeziei noastre pe drumul realismului socialist îl constituie, fără îndoială, asimilarea mereu mai profundă a gîndirii marxist-leniniste, capacitatea poeţilor de a participa la evenimente cu patetism, de a vibra intens la ideile revoluţiei. Unul din cele mai semnificative momente ale acestui proces fecund — care a început odată cu instaurarea noii orînduiri în ţara noastră — îl aflăm în splendida toamnă a geniului arghezian. După violentul pamflet liric „1907", după „Cîntare omului" (mărturie a forţei de germinaţie lirică pe care o au, în noua creaţie argheziană, ideile dialecticei materialiste), anul 1959 a adus definitiva clarificare a problemelor pentru tragicul psalmist de altădată, devenit acum un mîndru sfărîmător de mituri: *„Incerc de-o viaţă lungă să stăm un ceas la sfat... / Oriunde-ţi pipăi pragul cu şoapta tristei rugi / Dau numai de belciuge, cu lacăte şi drugi. / Inverşunat de piedici să le sfărîm îmi vine : / Dar trebuie,-mi dau seama să-ncep de-abia cu tine"*. Intr-o viaţă lungă, bîntuită de zbucium şi nelinişte, marele poet a realizat, abia în anii puterii populare, rîvnita plenitudine interioară, a cărei expresie o găsim în numeroasele *ante-postume* publicate în ultima vreme în presa literară şi care vor apare, împreună cu altele, inedite, în volumul „Frunze", aflat sub tipar la Editura pentru literatură.

Actualitatea şi partinitatea poeziei noastre se verifică elocvent în ansamblul larg al tematicii abordate. Nu avem intenţia, acum, să încercăm o clasificare tematică a producţiei lirice din ultimii ani ; stabilirea cîtorva coordonate e necesară totuşi. In centrul atenţiei a stat, după cum e şi firesc, reflectarea marelui avînt constructiv de pe întreg întinsul ţării. Poeţii din toate generaţiile, V. Eftimiu, Otilia Cazimir, Mihai Beniuc, Maria Banuş, Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Nina Cassian, A. M. Sperber, Eugen Jebeleanu, Szemler Ferenc, Kiss Jenö, Ion Bănuţă, Veronica Porumbacu, Dan Deşliu, Tiberiu Utan, Al. Andriţoiu, Ion Brad, George Lesnea, Al. Jebeleanu, Aurel Rău, Nichita Stănescu, G. Tomozei, Majtényi Erik, Szilágyi Domokos, Ion Horea, N. Tăutu, Violeta Zamfirescu etc. s-au străduit să prezinte imagini vii, convingătoare, ale transformărilor socialiste. Există o poezie a uzinelor, a marii industrii — Dan Deşliu a scris, în această direcţie, amplul poem „Despre oţel" — o poezie a agriculturii socialiste de azi, o poezie a şantierelor, concepută din perspectiva gîndirii şi sensibilităţii eroului contemporan. Pe o altă coordonată tematică se poate vorbi despre o înflorire a liricii de răspuns prompt, la evenimentele internaţionale, mărturie a unui avîntat îndemn la solidaritate pentru apărarea valorilor umane de pretutindeni. Una din cele mai izbutite opere ale lui Eugen Jebeleanu — „Surîsul Hiroşimei" — se înscrie pe această linie. S-au înregistrat, în lirica noastră, accente puternice de protest împotriva crimelor imperialismului mondial în Congo (consemnăm, dintre numeroasele poezii închinate memoriei lui Patrice Lumumba, pe cele ale lui Geo Bogza, Miron Radu Paraschivescu, Ion Brad, Mihu Dragomir, Dimos Rendis, G. Tomozei), în Vietnamul de Sud (despre masacrul de la Fu-Loi au scris Veronica Porumbacu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag etc.) ; împotriva atacului banditesc săvîrşit asupra Cubei de către Statele Unite ale Americii ; împotriva remilitarizării şi fascizării Germaniei occidentale (Maria Banuş, Eugen Frunză etc.). Problema a fost analizată de S. Bratu într-un articol recent. Intr-o altă direcţie a poeziei agitatorice, de răspuns imediat la marile evenimente ale lumii — acest răspuns nu e limitat, datorită caracterului său imediat, ci el poate şi trebuie să aibă o valabilitate largă, generală, definitorie pentru spiritul epocii şi pentru sensul ei *obiectiv* de dezvoltare, — se constată ecourile profunde în conştiinţa poeţilor noştri ale realizărilor ştiinţei sovietice în domeniul cuceririi cosmosului de către om. Este unul din fenomenele cele mai interesante manifestate în poezia noastră din ultimii ani, această revelaţie a dimensiunii cosmice. Imaginea viitorului comunist al umanităţii se amplifică într-o viziune a marilor spaţii siderale învinse de omul în luptă cu gravitaţia. Fantezia tuturor poeţilor a fost stimulată, dinamizată, încă de la plasarea pe orbită a primilor sateliţi sovietici, şi cu atît mai mult la lansarea rachetelor cosmice şi la realizarea zborurilor cosmice ale lui Iuri Gagarin şi Gherman Titov. Universul liric al unor poeţi de frunte s-a îmbogăţit substanţial în urma meditaţiei cosmice. Iată un exemplu concludent de esenţializare a ocazionalului. Pe această linie au creat poezii remarcabile poeţi ca Maria Banuş, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, G. Tomozei, Ilie Constantin etc. Desigur, nu toate creaţiile acestea sînt la fel de valoroase. Ar fi interesantă şi utilă o discuţie critică largă asupra raporturilor dintre ştiinţă şi poezie, precum şi — printr-o particularizare necesară — asupra poeziei cosmosului, cu succesele şi deficienţele ei.

In această etapă a dezvoltării sale, poezia noastră a înregistrat succese însemnate în ceea ce priveşte lirica meditativă, de idei. Analizînd acest aspect, Vera Călin („Poezia de idei") conchide că avîntul liricii meditative era firesc într-o poezie bazată pe o concepţie filozofică. Ideile noastre marxist-leniniste, apar nu rimate retoric, ci trăite de poet, transmise prin forţa sugestivă a imaginii. Pe acest plan, evenimentul cel mai important îl constituie volumul lui Mihai Beniuc „Materia şi visele". Eroul liric, eul poetic, este omul comunist care visează lucid şi îndrăzneţ, realizîndu-şi visul, transformîndu-l în realitate. De la individul înspăimîntat în faţa naturii, la omul care supune materia şi îi dă forma visului său, trecerea se face prin socialism, care uneşte braţele şi minţile într-un efort coordonat şi măreţ. In acest domeniu, al liricii meditative au realizat creaţii remarcabile numeroşi poeţi printre care Maria Banuş, Mihu Dragomir, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Toma George Maiorescu ş.a.

Spiritul partinic, orientarea consecventă spre actualitate, nu se manifestă — cum s-ar putea crede, restrictiv şi deci greşit, — numai în poezia direct legată de un eveniment politic. Prezenţa lui se identifică, firesc (pentru că ethosul comunist e unitar, solidar în toate laturile sale) şi în poezia de expresie a sentimentelor, al cărei principal domeniu îl reprezintă, fără îndoială, *erotica*. Afirmaţia se poate lesne verifica la o cercetare a principalelor creaţii de lirică erotică — de la poemul Mariei Banuş „La porţile raiului", pînă la volumele mai recente, antologice, ale lui Mihai Beniuc („Cîntecele inimii"), şi Cicerone Theodorescu („De dragoste") sau „Spectacol în aer liber" de Nina Cassian şi „Cupa cu garoafe" de Eugen Frunză. Sentimentele în general — deci şi erosul — nu sînt nişte abstracţii anistorice, ele se formează şi se dezvoltă într-un climat social anumit ale cărui influenţe le receptează, sînt determinate social-istoric. Sentimentele înregistrează, e drept, aceste influenţe într-un mod specific. De aici, şi posibilitatea absolutizării unor tendinţe sentimentale, care (de ce s-o ascundem ?) reprezintă o anume primejdie pentru unii artişti. Chiar la poete ca Maria Banuş, într-un ciclu de dragoste publicat acum cîteva luni în „Gazeta literară" sau Nina Cassian în volumul citat, se vădeşte uneori înclinaţia de a proiecta manifestările erosului pe un plan anistoric, sensurile specifice epocii noastre avînd doar o prezenţă palidă, îndepărtată. In exprimarea sentimentelor de iubire, de prietenie, de dragoste pentru copii, în descrierea frumuseţilor patriei noastre sau în invocarea cosmică, ceea ce dă măsura spiritului partinic nu este atît tema cît atitudinea scriitorului, concepţia lui filozofică, modul de a vedea lumea. Acestea fac din pastel sau din poezia erotică o poezie de actualitate. Trăsătura se manifestă în volumele unor poeţi ca Miron Radu Paraschivescu, Radu Boureanu, Szemler Ferenc, Veronica Porumbacu, G. Tomozei, Cezar Baltag ş.a.

Ca întregului front scriitoricesc, poeţilor le revine şi lor sarcina trasată de cel de-al III-lea Congres al P.M.R. — aceea a apropierii continue de viaţa poporului, a cunoaşterii socialismului. Numai în măsura în care poetul poate fi expresia poporului el poate fi un mare poet. După cum se arată în Raportul tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congres, pentru „a făuri opere la nivelul înaltelor exigenţe artistice şi ideologice ale partidului şi poporului"... „se cere îndeosebi cunoaşterea aprofundată a realităţilor, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale".

Timp şi spaţiu

Cineva care ar analiza evoluţia poeziei noastre noi pe coordonata temporală ar constata o evidentă deplasare de accent, clară în semnificaţia ei. Intr-adevăr, dacă în primii ani cele mai multe dintre poezii se bazau pe antagonismul trecut-prezent, în care trecutul era evocat cu o pastă dramatică dar colorată, în timp ce prezentul era cîntat la modul vag, dacă vremile trecute erau adesea reînviate, iar timpii eroici ai istoriei invocaţi, poezia din ultimii ani e izvorîtă aproape exclusiv din prezent şi din viitor. Desigur, evocarea istorică a Bucureştiului realizată în stampe poetice de Radu Boureanu sau amintirea Lupenilor în ciclul lui Tiberiu Utan, ciclul evocator al Griviţei al lui Cicerone Theodorescu, constituie momente interesante ale tabloului poeziei actuale, dar greutatea specifică s-a deplasat — şi e şi firesc — spre prezent şi viitor. Modalităţile prezentului sînt diverse. Amintim prezentul-imagine (imaginea unui şantier — Aurel Rău, Leonida Neamţu, a unor schele de construcţie — Nichita Stănescu etc.), care se gravează vizual, printr-o semnificaţie simbolică. Cotidianul este evocat concret-sensibil, în desfăşurarea lui obişnuită şi ridicat, tot prin semnificaţie şi simbol, pe un plan superior al înţelegerii. (Nina Cassian, Veronica Porumbacu, F. Mugur, Petre Stoica ş.a.). Prezentul apare şi prin ipostaza romantică a poetului care priveşte — atitudine poetică practicată în deosebi de A. E. Baconsky. Dan Deşliu procedează printr-un tablou epic, coordonînd descrierea cu afabulaţia epică („Cîntecul uzinei"), deşi în trecut crease balade. Fireşte că aceste procedee sînt posibile şi varietatea lor e de dorit, dar fiecare implică şi primejdii. Imaginea-viziune poate crea impresia de distanţare, dacă poetul nu intervine cu incandescenţă lirică spre a marca participarea lui afectivă şi efectivă; poezia micului cotidian poate duce prin abuz la manierism sau la o versificaţie a neesenţialului ; atitudinea poetică predispune la poză poetică, — şi îl surprindem, uneori, pe Baconsky pozînd ; iar tabloul epic se poate transforma uşor în descriptivism versificat, cum i se întîmplă uneori Florenţei Albu, care se lasă prea uşor sedusă de banal. Poezia cotidianului necesită permanent scripetele simbolului sau irigaţia sentimentalismului retoric, ambele, în exces, dăunătoare poeziei. Ar fi însă nedrept dacă aceste primejdii reale ale poeziei cotidianului ne-ar face să combatem o poezie a prezentului, a realului. Una din funcţiile creatoare ale poeziei este aceea, tocmai, de a sparge crusta obişnuinţei, a banalului aparent. Cotidianul socialist este viu, bogat în sensuri, eroic. Poeţii noştri pot descoperi frumosul în real, în ceea ce pare obişnuit şi pe această linie Maria Banuş, Aurel Rău, Nina Cassian, Veronica Porumbacu au a se mîndri cu realizări remarcabile. Investigaţia concretului, investirea poetică a cotidianului constituie poate cea mai dificilă şi mai alunecoasă pîrtie a poeziei.

Din totdeauna, poetul a visat spre viitor. Cu atît mai mult azi, în epoca viitorului realizabil, a marilor vise concrete. Poet vizionar, înainte de Eliberare, Beniuc rămăsese mult timp după aceea, obsedat de trecutul terific şi sîngeros, de viziunile lui de groază. Astăzi Beniuc a redevenit poetul viitorului, în ample viziuni entuziaste, urmat îndeaproape de cei mai tineri colegi ai săi, Cezar Baltag şi Nichita Stănescu. O părere totuşi : poezia viitorului nu trebuie să fie în nici un fel o invitaţie la vag. Omul care se deplasează spre viitor, cu iuţeala fanteziei nu este un om abstract ci are idei şi sentimente, iar conturele acelui timp Viitor au fost determinate ştiinţific.

Atitudinea faţă de real

Problema modalităţilor a preocupat mult critica literară şi merită amintite articolele lui M. Petroveanu în această chestiune. In primul rînd e necesar să facem o delimitare între conceptul de personalitate artistică şi cel de modalitate. Spuneam că ansamblul de condiţii obiective favorabile au făcut să se diversifice, să se consolideze numeroase personalităţi artistice distincte. In acelaşi timp s-au definit şi cîteva modalităţi estetice în cadrul realismului socialist. In discuţia despre poezie care s-a purtat îndelung în presa literară a existat tendinţa de a se asimila modalitatea, personalităţii, astfel încît se pare că fiecare poet reprezintă o modalitate. Ideea e falsă : numărul personalităţilor artistice e teoretic infinit, fiecare poet poate avea — dacă are — o personalitate artistică proprie în timp ce numărul modalităţilor e teoretic şi practic limitat. N-am fi de acord cu M. Novicov care se alarma într-un articol recent publicat în „Gazeta literară" („Linia principală", „Gazeta literară", nr. 45/1961) în legătură cu faptul că se discută prea mult despre modalităţi, ceea ce ar constitui o primejdie : abaterea de la ideile de bază. Dar cu tezele generale fiind de acord, nu e firesc să controversăm în chestiunile la care nu am ajuns încă la un acord ? Şi apoi această alarmă presupune că problema modalităţilor ar fi o chestiune formală de — cum se zice — măiestrie, pe cînd, în realitate, e vorba de o problemă de conţinut. Credem că ceea ce determină o modalitate este atitudinea faţă de real, raportul dintre eul poetic şi real.

In poezia *Narativă*, care răspunde la apelativul străvechi de epică, poetul dispare în faţa eroilor cărora le povesteşte rimat, faptele ; „1907" de Arghezi, „Bălcescu" de Eugen Jebeleanu, sau „Lazăr de la Rusca" de Dan Deşliu, constituie reuşite ale speţei. Totuşi, poemul epic, ca atare, nu se mai poate susţine decît prin suflul liric, prin simbol, folosirea unor mari viziuni — calităţi ale poemelor menţionate — altfel, prea greoi, el cade în monotonie, cum se întîmplă cu părţi întregi din „Satul lui Sahia" (E. Jebeleanu), „Belate Alexandru" (D. Deşliu) sau „In frunte comuniştii" de Mihai Beniuc, autor totuşi al frumosului poem „Chivără roşie". Poezia *Descriptivă* foloseşte mai ales mijloacele plastice, vizuale şi se exprimă fie retoric — Radu Boureanu, „Cîntare Cetăţii lui Bucur", fie apelînd ades la simbol — A. E. Baconsky, „Lucrări şi anotimpuri" —, dînd adesea, în pastelul alegoric, rezultate bune (Al. Andriţoiu, Ion Brad ş.a.). Un descriptivism sentimental practică Victor Tulbure, bazat mai mult pe melodia versului decît pe valori vizuale. Poezia descriptivă ar corespunde la ceea ce critica mai veche denumea lirismul obiectiv ; poetul continuă să se ascundă în spatele personajelor sale, a peisajului, dar influenţa lirică e mai puternică, ea colorează de fapt tabloul. In cea mai mare măsură, „poezia cotidianului" ca şi „reportajul liric" se încadrează aici. Cu poezia de *Meditaţie*, raportul subiect-obiect începe să se modifice în favoarea primului termen. Poetul meditează asupra realului, dialoghează cu el, îşi fixează atitudinea faţă de el. Aici se încadrează cele mai multe din liricele lui Arghezi („Cîntare omului") şi Beniuc („Cu un ceas mai devreme", „Materia şi visele"), „Declaraţia patetică" a lui Miron Radu Paraschivescu, cele mai multe din ultimele poezii ale Mariei Banuş.

Poezia de *Viziune* cuprinde mari sinteze lirice, exprimă sentimente prin imagini globale cu valori simbolice. Eugen Jebeleanu în „Bălcescu" şi foarte ades în „Surîsul Hiroşimei" (care în ansamblu e un poem de Meditaţie şi nu, cum s-ar părea, Descriptiv), e poetul viziunilor teribile. Ades, Beniuc are o poezie de viziune. Dintre tineri, după regretatul Labiş, prin excelenţă, Nichita Stănescu şi Cezar Baltag (în „Comuna de aur"). Poezia *Gnomică* este expresia frecventă a lui Marcel Breslaşu care a reînviat-o cu strălucire ; ades, Veronica Porumbacu o practică. Dacă pe scara abstractizării, poezia de Viziune, apoi cea Gnomică, reprezintă treptele suitoare, punctul invers îl reprezintă poezia de *Notaţie*, de *Atmosferă*, în care obiectul învinge subiectul, şi-l supune. Respinsă mai întîi cu furie teoretică drept o invazie a subiectivismului, ea constituie, de fapt, o supunere a subiectului de către obiect. Altfel spus, Eul poetului este invadat de impresii, este cucerit de obiect atît de mult încît nu face decît să transcrie impresiile pe care i le dictează obiectul. Căci în artă raportul subiect-obiect nu trebuie confruntat cu subiectivismul şi obiectivismul. Importă nu excesul subiectivului, ci natura lui. Altfel spus, subiectivismul nu constă în excesul Eului ci în conţinutul acelui Eu poetic. De aceea, acuzaţia adusă unor poeţi că spun prea des Eu este naivă. Ceea ce contează şi determină subiectivismul sau obiectivitatea poeziei este *concepţia poetului*, atitudinea lui. Defectul principal al poeziei de notaţie constă în anularea sau restrîngerea forţei interpretative a Eului poetic şi nu, cum s-a spus cu naivitate, în exacerbarea lui.

Fiecare dintre aceste modalităţi îşi are meritele sale. Cum se poate vedea, cei mai mulţi poeţi practică modalităţi diverse, unele cu mai mult altele cu mai puţin succes. Nu dorim să încercăm aici o delimitare mai exactă a lor, nici să arătăm reversul fiecăreia în parte. E necesar însă să subliniem că valoarea poeziei constă în capacitatea poetului de a interpreta lumea şi de a o exprima. Lărgirea ariei de investigaţie a realului, profunzimea ideilor şi plasticitatea sensibilizării abstractului sînt criterii ajutătoare, de valoare. Fiecare modalitate are avantaje şi dezavantaje în sesizarea realului — şi pe acestea le vom discuta cu alt prilej, fiindcă atitudinea faţă de real influenţează puternic viziunea poetului, conţinutul poeziei. Reţinem doar că spiritul de partid constă în capacitatea de a înţelege realitatea, de a o interpreta, în atitudinea dinamică, revoluţionară a poetului faţă de realitate.

Tradiţie şi inovaţie

Prin excelenţă inovator, realismul socialist se caracterizează prin vastitatea sferei sale de cuprindere, prin comprehensiunea sa faţă de un mare număr de modalităţi de expresie artistică. Bazat pe principiul partinităţii comuniste, el oferă o nelimitată libertate de manifestare personalităţii creatoare, nimic nefiindu-i mai străin decît dogmatismul, stabilirea de coduri şi prohibiţii arbitrare, proprii atîtor şcoli şi curente decadente apărute în ultimele 5—6 decenii şi care începeau prin a-şi afirma, adeseori, în stilul cel mai demagogic, radicalul nonconformism. Intr-un articol recent („Linia principală"), Mihai Novicov definea succint paradoxul modernismului: „Modernismul, care şi-a reclamat dreptul de cetăţenie în republica literelor în numele libertăţii absolute a creaţiei, astăzi se manifestă programatic mai ales printr-un sistem complicat de interdicţii : artistul este somat să nu oglindească realist viaţa, să nu afirme în opiniile sale nici o concepţie pozitivă, să nu rezolve vreo problemă socială, să nu manifeste optimism etc." Inovaţia, ca trăsătură fundamentală a realismului socialist, n-are nimic comun cu falsele revolte negativiste ale modernismului, cu individualismul anarhic din care derivă acestea, după cum, în altă direcţie, preluarea creatoare a tradiţiilor literare valoroase nu are nimic comun cu tradiţionalismul paseist, retrograd.

Sursa fecundă a inovaţiei în poezia noastră o aflăm în dialogul cu viaţa contemporană, în reflectarea a ceea ce e *nou* în conştiinţa şi sensibilitatea oamenilor muncii, în identificarea eroului liric cu eroul zilelor noastre. Exprimarea unor idei şi sentimente cu totul noi — nu inventate, ci avînd realitate istorică — implică, pentru poet, alături de obligaţia cunoaşterii aprofundate a vieţii, continuitatea preocupării inovatoare atît în planul conţinutului cît şi în cel al limbajului. Pe de altă parte, respingînd în dezvoltarea ei atitudinile extremiste, nihilismul artistic, poezia noastră îşi integrează, asimilîndu-le, elementele viabile ale tradiţiei literare romîneşti şi universale.

Vigoarea, bogăţia de conţinut şi diversitatea modalităţilor de înfăţişare, de pe poziţii partinice, a realităţii, sînt rezultate ale fertilei îndrumări a creaţiei lirice în spiritul realismului socialist. Realele succese obţinute nu pot constitui totuşi o scuză pentru ocolirea unor dificultăţi care încă există. E un adevăr elementar — dar esenţial — că un conţinut nou se cere exprimat într-o formă nouă, adecvată ; că o formă pe care ne-am obişnuit s-o asociem anumitor conţinuturi va comunica inexact sau incomplet, altele inedite. Interesul pe care-l comportă chestiunea pusă în discuţie poate apărea mai limpede dacă ne gîndim la una din legile fundamentale ale raporturilor dialectice dintre conţinut şi formă. E ştiut că, determinată de conţinut, forma evoluează totdeauna mai greu decît acesta din urmă. Aşa s-ar putea explica de ce în poezia noastră — problemele de orientare, de conţinut, fiind clarificate — mai persistă uneori, în planul expresiei, tendinţe care îngreunează comunicarea adecvată a mesajului. Influenţele moderniste sau tradiţionaliste (e adevărat, foarte restrînse, totuşi primejdioase şi necesitînd, din partea criticii, o atitudine fermă în combaterea lor) se manifestă astăzi mai ales în domeniul limbajului liric, în felul de a construi imaginea şi metafora care, prin implicaţiile lor indirecte, pot ajunge să deformeze chiar intenţii artistice neavînd, în ele însele, nimic reprobabil. Distingem trei aspecte ale problemei.

1. — Pe linia efortului firesc de a contemporaneiza limbajul liric se poate ajunge la o exagerare tehnicistă, la un exces neologistic, la un retorism polemic fără obiect (nu se acordă atenţie atît înfăţişării realităţii, exprimării unor puncte de vedere afective sau intelectuale asupra ei cît negării unui stil idilic luat ca tendinţă absolută, ceea ce e fals). O răbufnire în acest sens — amintind, într-un fel de futurişti — a reprezentat-o poemul „Anul XV" de Paul Anghel şi Ilie Purcariu, publicat în „Contemporanul" (1959) şi pe bună dreptate criticat în presa literară.

2. — Unei asemenea încercări de falsă inovaţie (falsă pentru că e exterioară, formală, ignorînd conţinutul) i se opune tendinţa de a prezenta realităţile contemporane cu mijloace imagistice proprii stilului tradiţionalist. Inadecvarea modalităţilor de expresie faţă de conţinut ajunge, şi în acest caz, la stridenţe. Un poet de talent ca Ion Gheorghe a primit pentru poemul său „Căile pămîntului" (1960) o justificată ripostă din partea criticii, care a relevat — alături de numeroase pasaje izbutite, autentice — destule reprezentări în care elementul tradiţionalist poate fi uşor identificat. De această deficienţă se resimte mai ales acea parte a poemului în care se încearcă descrierea lirică a satului nou, în plină transformare socialistă. Ajutorul acordat de clasa muncitoare ţărănimii e proiectat într-o viziune patriarhală, în care „oştirile meşteşugare" vin de la oraş la sat, „aducîndu-şi nicovalele în care" : „Şi-au făcut atuncea legămînt nescris / şi aducîndu-şi nicovalele în care, / dinspre porţile oraşului deschis / au venit oştiri meşteşugare". Altădată, tractoarele sînt văzute ca nişte cerbi, care beau „apă din fîntînile cîmpiei noastre" şi care — ciudată intervertire — după ce se hrănesc cu „grămezi de haturi", sînt înhămaţi „la cinci pluguri" şi încep să „boncăluiască". Chiar şi limuzinele care circulă pe şoselele ţării au „paşi de cerbi" etc. E o continuă regresiune în timp, înregistrată pe planul expresiei poetice, şi care vine în contradicţie cu procesul real de pătrundere masivă a civilizaţiei socialiste în mediul rural.

3. — O arie de manifestare ceva mai largă decît cele două tendinţe amintite mai sus o are înclinaţia spre idilism (care e în fond o formă mai atenuată a tradiţionalismului). In trecut, idilismul reprezenta o tentativă de evaziune dintr-o realitate socială trivială şi meschină. In domeniul liricii, această căutare a unui refugiu, a unei compensaţii, s-a tradus, de pildă, printr-o idealizare a naturii ; mitul naturist semnifica indirect, ura faţă de mediul vieţii zilnice a omului, în care elanurile îi erau brutal retezate. Devenit cu timpul manieră, idilismul a creat convenţia unei lumi joviale, a cîntecelor şi dansurilor în mijlocul naturii etc. (Să nu uităm că şi semănătorismul recurgea la convenţia idilică). Domeniul expresiei lirice în chip firesc a înregistrat apariţia unor asociaţii şi chiar a unor clişee cu caracter idilic. Ar fi, desigur, absurd, să pledăm pentru o eliminare a referinţelor la natură în cadrul limbajului liric. Ceea ce supără e folosirea lor artificială, manieristă, care derivă din prejudecata că ar exista domenii ale realităţii şi, corespunzîndu-le, expresii, cuvinte mai „poetice" şi altele mai puţin „poetice". Or, pentru un artist al epocii socialiste, în care omul, eliberat de exploatare, trăieşte demn într-un mediu prietenesc, favorabil dezvoltării sale armonioase, fundamentul şi sensul unei asemenea ierarhizări a dispărut. Constatăm totuşi în opera unora dintre poeţii noştri anume accente idilice, provenite dintr-o dorinţă de „înnobilare" a realului, dorinţă cu totul străină de sensurile majore ale realismului socialist. Există, de pildă, la un poet înzestrat ca Leonida Neamţu, momente în care idilismul facil înlocuieşte percepţia autentică, vibrantă a contemporaneităţii. O poezie în care e descrisă „Venirea constructorilor" (în volumul „Cîntecul constelaţiei") se bazează pe o succesiune de comparaţii idilice de acest gen : *„Suiau cum suie codrul de înălţimi flămînd, / ca vîntul dimineţii cu vulturii crescînd, / ca glasul unei fete ce urcă pe cărare, / Ca mîna care pune pe frunte-o dezmierdare. / Constructorii veneau pe munte ca o salbă / Cu steagul lor de purpur prin neaua vremii, albă"*. Altădată poetul declară : *„Imi place să întîmpin primăverile noi ale patriei / Cu flori albe de liliac fluturate, / Cu melodii despre muncă şi dragoste"* etc. Mai frecvent în creaţia unor tineri poeţi (ca I. Crînguleanu, Florin Mihai Petrescu, uneori şi G. Tomozei), idilismul îşi face loc şi în opera reprezentanţilor generaţiei mature. Intr-un volum care conţine şi un număr de poezii izbutite („Eu nu cînt că ştiu să cînt" de V. Tulbure) aflăm, de pildă, o viziune a cuceririi cosmosului de către om din perspectiva unui gospodar idilic : *„Eră a luminii şi-a vitezii, / Or să zburde şi în lună iezii ! / Or să crească şi în Venus prunii / Şi în Marte vor veni lăstunii"*. In ultimul volum al Veronichii Porumbacu — „Dimineţile simple" se pot deasemeni identifica unele înclinări spre idilic, ca şi la Aurel Gurghianu sau la A. E. Baconsky.

Deşi aceste tendinţe le-am considerat ca aparţinînd domeniului limbajului liric, nu trebuie uitat că, în ultimă instanţă, ele influenţează asupra conţinutului, putînd să-l deformeze, să-l comunice inadecvat şi trunchiat. Exprimarea unui mesaj contemporan implică un limbaj liric contemporan, flexibil şi sugestiv, ferit de inerţia vechilor asociaţii imagistice, ca şi de zgomotoasele şi sterilele exagerări moderniste. In ansamblul ei, poezia noastră nouă a izbutit să-şi creeze un limbaj liric capabil să surprindă dinamica ideilor şi sentimentelor omului nou. Cu atît mai mult e necesară lupta împotriva deficienţelor care încă există în acest domeniu.

Tot în legătură cu problemele tradiţiei şi inovaţiei s-a discutat la noi, în ultimii ani, despre versul alb şi clasic. Condamnarea fără drept de apel a versului alb (Demostene Botez), ca şi atitudinea inversă au făcut să se prelungească o dispută fără obiect real, căci, în măsura în care izbutesc să dea expresie unui mesaj vibrant al actualităţii, amîndouă tipurile de vers pot fi folosite. A relua discuţia ni se pare, astăzi, cu totul inutil, căci asupra altor probleme mai importante trebuie să se concentreze atenţia noastră.

Liric şi epic

Esteticienii purişti de totdeauna au condamnat imixtiunile dintre genuri, bineînţeles fără a izbuti să împiedice realizarea lor. Influenţa baladei populare, dar şi unele forme ale poeziei epice culte, au determinat, în poezia romînească a veacului trecut, apariţia unor producţii lirico-epice (aproape toţi romanticii noştri au practicat acest fel de poezie mai ales în evocări istorice ; mai tîrziu, formula lirico-epică a fost reluată şi îmbogăţită de către Coşbuc). In perioada dintre cele două războaie s-a înregistrat o scădere a interesului poeţilor pentru lirismul baladesc, consecinţă în bună măsură a unor idei şi prejudecăţi estetiste, care susţineau teoria unei „profanări" a liricului prin „anecdotă". Chiar şi „Florile de mucigai" ale lui Arghezi — atît de evident lirice — erau considerate de unii critici ca avînd un caracter prea anecdotic.

In anii noştri, s-a constatat un reviriment explicabil al poeziei lirico-epice şi o înflorire a unei specii fără tradiţie la noi — aceea a poemului amplu, de evocare. Necesitatea unei comunicări eficiente cu mase mari de cititori a dus la aceasta. Influenţa eposului popular — chiar şi în structura metrică a versului — s-a dovedit în această perioadă deosebit de largă. Imbogăţindu-şi mereu modalităţile, poezia noastră realist-socialistă a înregistrat, după cum era firesc, şi creaţii mai recente în domeniul poemului lirico-epic, printre care „Copiii cartierului" de Cicerone Theodorescu, evocare a Griviţei luptătoare, un „roman liric", cum a fost denumită cartea de către critică. Trebuie să remarcăm însă că, în ceea ce priveşte această specie a poeziei, există şi unele prejudecăţi ale criticii care fac dificilă o abordare aprofundată a problemelor ei specifice, a căilor ei cele mai fecunde de dezvoltare. După cum susţinea şi Eugen Jebeleanu, există în prezent nu numai la noi în ţară, dar în întreaga poezie progresistă mondială, o marcată înclinaţie spre marile sinteze lirico-epice, în viziuni artistice de o nebănuită diversitate. Criticilor noştri le revine sarcina să realizeze o confruntare de opinii în privinţa aceasta, căutînd să încurajeze o specie a poeziei cu atît de bogate posibilităţi de a exprima patosul contemporaneităţii.

Tînara generaţie

In numeroase rînduri, critica a încercat să definească profilul şi contribuţia tinerei generaţii de poeţi în ansamblul liricii noastre noi. Numitorul comun al creaţiei tinerilor îl constituie, fără îndoială, efortul de a comunica o experienţă umană distinctă, un moment specific al dialogului cu istoria. Aceşti poeţi, au avut, toţi, o copilărie dominată de spectrul sinistru al războiului hitlerist. Cu precocitatea amară pe care o dă suferinţa, ei şi-au trăit vîrsta jocurilor inocente într-o atmosferă apăsătoare, de coşmar, printre ruinele fumegînde care astupau, din toate părţile, orizontul. Adolescenţa lor a coincis cu anii marilor prefaceri revoluţionare de după 1944. După experienţa tragică a copilăriei mutilate de război, ei au aderat în chip firesc, cu prospeţime şi intensitate, cu entuziasm lucid, la idealurile socialismului. Mărturisind perspectiva unei înţelegeri comuniste a existenţei, poezia lor este expresia unei plenitudini dinamice, a unei armonii interioare pline de forţă. O trăsătură interesantă, pe care o regăsim, într-o formă sau alta, în versurile lor, o constituie o anume încercare de a trăi *acum*, în prezent, ceea ce le-a fost refuzat în copilărie. De aici, o împletire originală între luciditate şi candoare, între energia tinerească, dură, şi gingăşie, între certitudine şi capacitatea de a resimţi uimire, între combustia patetică şi zborul prin zone liniştite, senine. In poezia noastră se afirmă pentru prima oară, sub o diversitate de înfăţişări, *geniul adolescenţei*. Personalitatea lui Labiş sintetizează caracteristicile acestei generaţii care-şi dăruieşte superbele elanuri „Erei entuziasmului", comunismului : *„Sîntem în miezul unui ev aprins / Şi-i dăm a-nsufleţirii noastre vamă"*. Imaginea adolescentului, aşa cum o recompunem din versurile lui Labiş, respiră un farmec contagios. E o tensiune a descoperirii lumii, cu o receptivitate egală a simţurilor şi a gîndirii (poetul soarbe *„prin pupile lumea şi-n taină cu auzul"*, are urechile *„deschise suav spre infinit"*). Condiţia luptei interioare e implicată în căutarea adevărului şi a purităţii : *„Ploi de leşii, nebune îmi dănţuiră-n păr, / Imi biciuiră gura şi-a frunţii largi coline, / Dar aripa gîndirii, vîslind spre adevăr / tot nu voia, semeaţă, să se-ncline"*. Există, apoi, la Nicolae Labiş — trăsătură, de asemenea, a întregii generaţii — o efervescenţă continuă a *dezbaterii etice*, o vădită înclinaţie spre *poezia de idei*, străbătută mereu de sensurile dialecticei marxiste.

Mărturia lirică a copilăriei răpite, sfîşiate de război, şi a fervorii revoluţionare a adolescenţei, o aflăm — proiectată în viziuni deosebite — la cei mai mulţi poeţi tineri, de la Nichita Stănescu la Cezar Baltag, de la G. Tomozei la Leonida Neamţu. Venind după Tiberiu Utan, Al. Andriţoiu, Ion Brad, Aurel Rău, poeţi care au publicat în ultimii ani poeme dovedind maturitatea lor artistică, tinerii din această generaţie (mai trebuie să adăugăm nume ca Ilie Constantin, Florin Mugur, Grigore Hagiu, Mihai Negulescu, N. Stoian, Florin Mihai Petrescu, Ion Crînguleanu etc.) îşi precizează şi amplifică pe zi ce trece contribuţia în dezvoltarea poeziei noastre. Fireşte, noţiunea de *generaţie literară* nu trebuie concepută restrictiv şi fixist. Forţa creatoare a unei generaţii, a cărei formare o explică o anumită comunitate de experienţă istorică şi omenească — stă în forţa ei de a se diversifica. In acest sens, generaţia de care vorbim, se anunţă deosebit de fecundă. Ceea ce impresionează la tinerii poeţi de autentic talent — trecînd peste unele stîngăcii, impasuri, căutări sterile, toate remediabile în timp — este intensitatea efortului creator *personal, individual* (şi de loc individualist), încercarea de a da un răspuns cît mai profund problemelor epocii noastre. Renunţînd la un anume bucolism, la ecourile tradiţionaliste care se puteau identifica în versurile primului său volum („Pasărea albastră"), G. Tomozei şi-a lărgit substanţial registrul liric în „Steaua polară" (1960), dar mai ales în cîteva ample cicluri publicate recent în presa literară. In plină evoluţie se arată şi Nichita Stănescu, debutant în 1960 cu volumul „Sensul iubirii", şi care a încredinţat tiparului, în ultimele luni, cîteva remarcabile poeme de meditaţie filozofică. O mai veche înclinaţie a lui Nichita Stănescu spre metaforismul excesiv, confuz (semnalată, la timpul ei, de critica literară) a fost depăşită în cea mai mare măsură şi versul său a căpătat azi acea limpezime densă, vibrantă, pe care o dă stăpînirea sigură a legilor limbajului poetic. Elogiul creaţiei umane, al forţei omului comunist de a transforma ideea în act, în realitate, se situează în centrul preocupărilor poetului care, la „poarta lumii", veghează : *„Aici, ideile, cuvintele noastre devin adevărate : / iau chipul zvelt al podurilor de beton, / iau trupul suplu-al schelelor de fier, / le-atingi cu auzul şi ele au sunet, au ton, / le izbeşti cu privirea şi ele nu pier, / le pipăi cu trupul, cu sufletul şi vezi că există. / Aici începe lumea nouă, comunistă"*. („Autoportret în timp de veghe"). Lui Ilie Constantin, temperament prin excelenţă echilibrat, îi e caracteristic un lirism mai sobru, al avînturilor disciplinate (volumul „Vîntul cutreieră apele", 1960) în timp ce Cezar Baltag („Comuna de aur", 1960) desfăşoară viziuni de un patetism incandescent, realizînd cîteva dintre cele mai bune poezii închinate zborului cosmic al omului. Leonida Neamţu („Cîntecul constelaţiei", 1960) solicitat în direcţia lirismului de atmosferă, caută să redea, în versuri de o reală transparenţă — uneori însă contaminate de idilism — farmecul luminos al prezentului socialist. Volumul „Căile pămîntului" de Ion Gheorghe (pe bună dreptate criticat pentru viziunea patriarhală, tradiţionalistă, care se constată pe alocuri) traduce în termeni lirici adeseori puternici, impresionanţi, seculara „dramă a pămîntului" pe care a trăit-o ţăranul romîn. Diversă şi valoroasă în ansamblul ei, creaţia tinerei generaţii nu e scutită totdeauna de lipsuri. Dacă orientarea spre actualitate, asimilarea ideilor revoluţiei, sînt astăzi trăsături generale ale poeziei tinerilor, nu e mai puţin adevărat că întîmpinăm uneori tendinţe de poetizare idilică a realului, afectarea unui patetism cu gesticulaţii simbolice care se apropie, într-o măsură, de „poză". Unii tineri sînt ispitiţi — dorinţă de concizie poate, dar mai deseori încercare de a masca lipsa unui conţinut autentic, — de o imagistică obscură, steril complicată, de care, în măsura în care talentul lor e adevărat şi puternic, vor şti să se elibereze. La polul opus, constatăm, ca rezultat al unei concepţii greşite despre lirismul simplu, nud, o „prozaizare" a versului. Poetă talentată, Florenţa Albu (în volumul „Fără popas" 1961) nu ştie să evite totdeauna tonul de relatare seacă, platitudinea. Frazele, frînte din cînd în cînd spre a sugera forma grafică a versului, se succed într-o monotonie care s-ar vrea solemnă şi gravă: *„Şi-ntr-o dimineaţă, aproape de-april, / ieşi în cîmp şi te-ntîmpină grînele noastre / şi arăturile noastre. / Te pleci spre pămînt / şi spui — firesc —: „Grîul semănat de brigada noastră a înfrăţit frumos." / Şi-n faţa recoltei comune / rămîn tot mai firave, / tot mai în urmă, / amintirile trecutelor vîrste şi lanuri"*. („In martie"). O primejdie care ameninţă pe unii tineri este şi aceea a rarefierii substanţei lirice în generalităţi. Transfigurarea artistică a unor idei preţioase se realizează brut, în metafore în care substratul conceptual determină, artificial, apropierea unor termeni lipsiţi de contingenţele cele mai elementare. Un exemplu, între multele care s-ar putea da, ni-l oferă poezia „Perspectivă" („Scrisul bănăţean" nr. 11/1960) de C. Abăluţă. Zîmbitoare, *„Casele parcă s-au trezit după un somn îndelungat / şi-şi freacă cu putere în soare / să se dezmorţească / palmele zidurilor albe"*, pentru ca în continuare, poetul să afirme : *„Am văzut casele şi copacii şi oamenii / mergînd cu toţii în aceeaşi direcţie, / cu paşi siguri şi netemători, înaintau / spre fericire"*. Nu lipsa de talent (trebuie să spunem de altfel, că am citit în ultimul an cîteva poezii deosebit de interesante semnate de acelaşi C. Abăluţă). cît o anume perspectivă exterioară asupra vieţii noi, în ultimă instanţă o participare afectivă superficială la sensurile ei, explică atari manierisme stridente. E necesară tinerilor poeţi — pentru a-şi putea da măsura reală a înzestrării lor — o continuă apropiere de realitatea socialistă, o înţelegere a ei „din interior", aprofundarea ideii partinităţii, precum şi un efort susţinut de a fi, prin creaţia lor, la înălţimea vremurilor pe care le trăim.

Paul GEORGESCU
şi
Matei CĂLINESCU

Contemporaneitatea și problemele dramaturgiei noastre

(Urmare din pag. 1)

profundarea psihologică a personajelor, care se înfruntă în cadrul unor conflicte izvorîte din înțelesurile conceptuale ale faptelor de fiecare zi. Cele mai bune piese ale noastre au prilejuit astfel afirmarea artistică în plan scenic a dezbaterii aprinse de idei între gîndirea marxist-leninistă și mentalitatea claselor condamnate de istorie.

După cum se știe, drama modernă de idei inițiată la sfîrșitul ultimului secol a fost îmbrățișată larg în primele decenii ale veacului nostru de către scriitori raționaliști cu vederi radicale. Pornind de la opoziția ibseniană între individ și societate, linia dramei de idei a suferit cu vremea în societatea burgheză, din cauza incapacității sale de a rezolva această antinomie, o continuă degradare a virulenței ideologice. Pe măsură ce vălul neîncrederii în posibilitatea unei soluții acoperea în operele unor scriitori derutați ascuțimea criticii sociale, ideile se estompau. Simbolistica mereu mai confuză a acestor drame, de care publicul se îndepărta treptat, s-a închis în cele din urmă în sfera ermetismului steril. Cultura proletariatului a reînsuflețit drama de idei, așezînd problemele veacului în lumina materialismului dialectic. Realismul socialist a preluat cele mai bune tradiții ale dramei de idei din pragul veacului, dezlegînd vechi obsesii și ocupînd spațiul tragic al tăcerilor cehoviene cu sunetul grav al răspunsurilor limpezi. Succesele și căutările creatoare ale teatrului sovietic, realizările unor scriitori comuniști din alte țări s-au fundat pe supremația discuției ideologice cu o certă finalitate. La această resuscitare a dramei de idei, tînăra noastră dramaturgie nouă participă în ultimii ani activ. Ea a obținut pe acest drum înfăptuiri certe și în această direcție s-au îndreptat, firesc, eforturile dramaturgilor de frunte.

Scenă din ultimul act al piesei „Întoarcerea" de Mihai Beniuc, la Teatrul Municipal.

Astfel dacă în „Cumpăna" scrisă în urmă cu peste zece ani, Lucia Demetrius consemna liniar un moment însemnat al revoluției noastre, în „Arborele genealogic" scriitoarea va acorda primul plan înfruntării opiniilor, în vederea limpezirii punctului de vedere înaintat cu privire la sensul social al existenței. La rîndul său Horia Lovinescu a depășit considerabil piesa sa de debut „Lumina de la Ulmi", insistînd în trei drame succesive („Citadela sfărîmată", „Hanul de la răscruce", „Surorile Boga") asupra unei construcții dramatice care să favorizeze discuția filozofică edificatoare. O originală reliefare a conceptului comunist despre fericire și onoare a realizat Al. Mirodan în „Ziariștii". Utilizînd cu aplicație tehnica simbolurilor tînărul autor a subliniat aproape continuu cu creionul roșu înțelesul mai amplu al replicilor rostite de eroii piesei. În cele trei acte ale „Ziariștilor" colocviul nu încetează o clipă, alimentat de verva intelectuală a personajelor, dintre care unele se constituie ca argumente în bătălia teoretică. Exemplele se pot înmulți, bineînțeles. Această tendință de evidențiere a sensului ideologic al conflictelor vieții atestă procesul îmbucurător de trecere de la drama expozitivă, de descriere grăbită a noului, la exigența reliefării conținutului noilor fenomene.

Atrage atenția numărul însemnat de lucrări dramatice scrise la noi în ultimii zece ani și care-și desfășoară acțiunea într-un arc de cerc ce cuprinde ultimele zile ale evului burghez și primele măsuri ale timpului de după Eliberare. Situate la o asemenea cumpănă a istoriei cele mai valoroase dintre aceste piese nu-și îngăduie să se limiteze la descrierea colorată, la datele reportajului evocator. Scrise de autori foarte diferiți și urmînd formule variate, ele exprimă necesitatea pe care au simțit-o dramaturgii de a obține prin confruntarea nemijlocită a două lumi, dimensiunile atît de inedite ale actualității. De fapt ei au organizat astfel pe planuri multiple comparația grăitoare dintre o epocă în care problemele omului contemporan se puneau sub obrocul oprimării și vremea de azi care cunoaște rezolvarea acestor probleme. În „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu construcția conflictului pe două etaje ale istoriei slujește condamnării reprezentanților vechii mentalități, consemnează incapacitatea crasă a burgheziei de a înțelege sensul dezvoltării sociale și, — prin contrast — înfățișează concepția despre lume a proletariatului, singura capabilă să elibereze omul cinstit și muncitor de suferințele exploatării și ignoranței. Mai tîrziu același autor avea să așeze în „Surorile Boga" vechiul triptic cehovian în raport cu ideile comuniștilor. După un prim act în care se dă contur aspirațiilor către fericire ale celor trei surori, sufocate în ambianța irespirabilă a societății burgheze, în ultimele tablouri se deschide acestor aspirații calea revoluției, calea îndeplinirii unor vechi visuri ale eroilor cehovieni. Ca și în „Citadela sfărîmată" cei mai buni dintre eroi, cei care nu rămîn „orbi" pășesc către dezlegarea tainelor vieții, și nu în mod simplist. Preferînd o mai amplă deschidere a compasului istoriei, Lucia Demetrius și-a rezervat în „Trei generații" tratarea (în aceeași construcție comparativă) a destinului femeii și al iubirii ocupîndu-se insistent în primele două părți ale dramei cu termenii vechi ai comparației, ultimul act fiind și aci închinat actualității, atitudinii noii societăți față de unul dintre aspectele fundamentale ale conștiinței. În „Passacaglia" de Titus Popovici arcul comparației străbate zona densă a dialogului filozofic proclamînd superioritatea concepției clasei muncitoare cu privire la legătura indisolubilă dintre om și colectivitate, și acuzînd totodată caracterul inuman și retrograd al individualismului. Mai recent, retrospectiva biografică pe care o întreprinde cu privire la eroii săi piesa „Întoarcerea" de Mihai Beniuc colectează material explicativ menit să clarifice mai deplin semnificațiile luptei de clasă în epoca actuală.

Frecvența comparației directe dintre trecut și prezent, în modalități și procedee felurite — proprii personalității fiecăruia dintre creatori — indică și în dramaturgie nevoia imperioasă de a delimita cît mai profund, în perspectiva istoriei, caracteristicile actualității. Se vădește și în acest chip strădania de a defini trăsăturile distincte ale acestui timp proaspăt care este al nostru, văzute în faptul reprezentativ cotidian, în gîndire și în zona moralității.

Cerințe similare au dus în proza literară la romanele ample care se preocupă în prima parte, în primele volume, de oglindirea necruțătoare a trecutului, țelul principal rămînînd însă acela al reliefării, în următoarele episoade ale anilor orînduirii noi, socialiste.

Scenă din „Passacaglia" de Titus Popovici (Teatrul Municipal)

Faptul că amintirea trecutului figurează în dramă cel mai ades alături de imaginea vie a prezentului, ni se pare a fi deosebit de semnificativ. Actualitatea socialistă viguroasă și extrem de dinamică solicită intens atenția dramaturgului. După ce în unele opere dramatice scriitorul de teatru a urmărit într-un strîns proces comparativ zorii orînduirii socialiste față de crepusculul erei capitaliste, el întreprinde în alte forme urmărirea opoziției dintre nou și vechi. Așezînd în centrul preocupărilor sale creatoare, conflicte dramatice proprii etapelor succesive ale zidirii unei societăți, dramaturgul răspunde specificului inalterabil al genului, gen literar care se adresează prin excelență preocupărilor cetățenești ale marelui public.

Ultima piesă, rămasă în manuscris, a lui Camil Petrescu este și ea o asemenea încercare de a pronunța lauda actualității în opoziție cu măștile și măscările vremurilor apuse. Este de crezut că această piesă constituia, în creația sa literară, etapa hotărîtoare a trecerii scriitorului la problematica vie a zilelor noastre. Căci după victoria repurtată asupra blestematului „joc al ielelor", scriitorul se îndrepta firesc, odată cu toți slujitorii scrisului, către mirajul inteligibil și accesibil al societății socialiste.

Bineînțeles, interesul dramaturgiei pentru actualitate, limitat la aceste contrapuneri dramatice, ar îngusta nepermis sfera tematicii. Paralel cu lucrările a căror acțiune este împărțită în emisfere opuse ale istoriei au apărut, în anii din urmă, un număr de lucrări închinate exclusiv unor aspecte semnificative ale timpurilor noi. S-au scris piese axate pe problematica socială a atitudinii noi față de muncă, au fost abordate fenomene ale colectivizării, a căpătat o deosebită dezvoltare preocuparea pentru controversele de ordin etic.

Înainte de a lua în discuție aceste lucrări interesante și vii ni se pare necesar să lămurim cîteva date ale problemei, în dorința de a ne clarifica mai deplin asupra cerințelor literaturii de actualitate. Este oare de ajuns să fixăm locul acțiunii dramatice într-o gospodărie colectivă sau într-un mare combinat industrial, pentru ca să fim siguri că vom realiza cu adevărat o operă contemporană? Nu putem să reducem la decor, la costum, la limbajul colorat regional, la asemenea atribute exterioare, caracterul de autentică contemporaneitate al creațiilor literare destinate teatrului. Nu ne putem îngădui nici să înghețăm anuminte conflicte ale vieții în ipostaze fixe, pe care să le reluăm mereu în același chip, ca și cum fiecare zi ne-ar aduce întîmplări care să modifice neîncetat realitatea. Alegerea întîmplătoare a unui crîmpei de o semnificație îndoielnică nu are cum să ducă la dezvoltarea unor conflicte trainice. Cele mai multe din neajunsurile comediei „Milionarii" de Ion Istrati, de exemplu, țin de natura derizorie a pretextului de la care pornește. Transformarea unui instantaneu satiric dintr-o gazetă de perete, valabil într-un anume loc și în limitele unui soroc restrîns, într-un motiv dramatic cu valoare generalizatoare nu poate fi de aceea recomandabilă.

Distingerea noului în tumultul epocii noastre nu poate fi decît rezultatul unei depline înțelegeri a dialecticei construirii socialismului. A devenit de mult limpede că elementele reprezentative ale noului se succed într-o cursă dinamică a cărei impetuozitate adaugă necontenit trăsături noi actualității revoluționare, îmbogățindu-i mereu substanța. Adeseori lucruri care ieri erau neobișnuite, astăzi devin cuceriri definitive, generalizîndu-se și intrînd în peisajul obișnuit al traiului nostru. În piesa excelentă a lui Al. Mirodan „Ziariștii" (care și-a păstrat în liniile sale principale întregul interes) ne apar desuete, după numai șase ani, celebrele „șozuri" ale reporterului special Romeo, „șozuri" care atunci ni se păreau într-adevăr surprinzătoare. Din fericire această observație laterală nu privește piesa propriu-zisă, care nu și-a pierdut tinerețea. În alte cazuri însă conflictele îmbătrînesc înainte de prima reprezentare a piesei, întrucît în elaborarea lor autorii n-au ținut seama de treapta actuală a procesului de înnoire a vieții noastre. Un asemenea exemplu ni-l procură piesa lui Victor Bîrlădeanu „Orașul fără istorie", care de la prima sa redactare (în urmă cu trei-patru ani) prezenta lupta între nou și vechi pe un șantier de construcții, prin vechea intrigă a sabotajului frontal, intrigă consumată în aceleași cîteva variante, de către nu puține piese de început. Scriitorul reia situații perimate fără a ține seama de faptul că în condițiile marilor succese economice obținute de poporul nostru intențiile dușmănoase au luat drumuri mai ascunse, împotrivirea vechiului diversificîndu-se în fel și chip, în vreme ce afirmarea noului cunoaște o forță care nu poate îngădui nici manevrele grosolane ale „negativilor" din piesa citată și nici miopia cruntă, alarmantă a conducătorilor șantierului imaginat de creator. Abundența „scenelor tari" și timida frecventare a ideilor în această lucrare sînt, din fericire, depășite, în ultimul timp, de preocuparea autorului pentru comentariul operativ al sensurilor unor aspecte majore ale actualității.

„Surorile Boga" de Horia Lovinescu, la Teatrul Național „I. L. Caragiale".

În sectorul tematic al vieții de la țară, investigarea actualității este uneori frînată de reluarea, fără un contur adîncit de experiența ultimilor ani, a unor momente care au făcut obiectul primelor noastre piese despre colectivizare. Ignorarea problematicii actuale a oamenilor de la sate, revenirea la elemente de conflict care au cunoscut de mult consacrarea scenei, a dus la eșecul unor piese, printre care poate fi citată și drama „Uriașul din cîmpie" aparținînd unui dramaturg atît de înzestrat ca Mihail Davidoglu. Cu mult superioară acestei piese și posedînd merite reale, pe care — după părerea noastră — critica le-a neglijat pe nedrept, ni se pare a fi piesa anterioară a aceluiași autor, „Nemaipomenita furtună". Este de remarcat de astă dată tocmai cuprinderea în cadrul conflictului, a unui fenomen caracteristic creșterii importante a ponderei socialismului în lumea satului. Față-n față cu satul întreg, trecut la forme de viață noi, eroul piesei, Mihai Ciorogariu, rămîne singur, victimă a izolării sale de colectivitate. În ciuda predilecției autorului pentru pitorescul excesiv (dus aci pînă la cultivarea unor momente de ceremonial religios) drama distinge un aspect autentic al dialecticii construirii socialismului, înfățișînd convingător marasmul moral în care se prăvălesc cei ce se împotrivesc sensului implacabil al istoriei. Dilema Veronei, care trebuie să aleagă între soțul său, vrăjmaș neîmpăcat al noului, și Vasile Poalelungi, emisar al obștei socialiste, transpune în planul sentimentelor caracterul ireductibil al opoziției dintre cele două concepții de viață. Moartea lui Mihai (cu participarea naturii dezlănțuite ca în universul sadovenian) exprimă sentința dreaptă a vremii care condamnă fără drept de apel individualismul.

Nu ne lipsesc exemple pentru a ilustra obligativitatea reflectării actualității în mișcare. O operație instructivă este aceea a urmăririi în opere succesive a formelor evoluate și a conținutului mereu mai bogat al fiecărui sector al vieții noastre de azi. Ne apare, astfel, firesc că, în vreme ce cu zece ani înainte în „Cetatea de foc" concentrările industriale erau teatrul luptei pentru apărarea mijloacelor de producție abia preluate de proletariat, în zilele noastre marile uzine, eliberate de vechile neliniști și așezate pe baze temeinice, apar în noile creații, ca locuri ale creației demiurgice, locuri în incinta cărora se plămădesc înfăptuiri neobișnuite. Astfel în „Ferestre deschise" de Paul Everac spectatorul urmărește cu emoție geneza unui nou product romînesc (cocsul), înțelegînd totodată desfășurarea acestui proces ca încă o etapă în perfecționarea morală a oamenilor care muncesc în uzină. Tensiunea creației colective este obținută prin conectarea firelor de viață ale unei galerii de personaje aparținînd efectiv Hunedoarei. Problemele personale ale eroilor sînt proiectate pe fundalul unitar al uzinei, într-o comunicație intimă cu procesul muncii. Deși, uneori, rezolvarea acestor probleme nu este îndeajuns pregătită, în două sau trei cazuri ea punctează firesc și convingător transformarea calitativă a unor eroi și anume în acele episoade care păstrează mai puternic contactul cu direcția principală a piesei: efortul creator colectiv. Obiectivul reflectării actualității în imagini autentice ne apare, astfel, nu ca o simplă exigență tematică. Aceasta este chiar condiția izbutirii artistice, întrucît numai descoperirea aspectelor de stringentă actualitate a conflictelor contemporaneității conduce la sursa generoasă a adevărului vieții. Ni se pare de aceea firesc să îndreptăm atenția autorilor dramatici către problemele care stau astăzi pe ordinea de zi a istoriei.

Nu ne trece prin gînd să afirmăm că acum, sau peste încă douăzeci de ani, literatura nu va putea crea opere remarcabile despre anii de început ai construcției socialiste. Dar în aceste cazuri va fi nevoie să se aleagă, în perspectivă istorică, acele imagini de epocă în stare să reprezinte esențialul, depășindu-se orizontul restrîns al uneia dintre numeroasele etape succesive subsumate apoi marilor perioade. Vechile întîmplări de seamă vor trebui să fie privite cu ochii celor care au trecut de atunci pe sub numeroase arcuri de triumf. Abordînd de pildă astăzi într-o piesă momentul istoric al naționalizării industriei, autorul nu va putea să se limiteze la datele documentare și psihologice ale anului 1948. El va scrie, îmbogățit de experiența anilor trecuți, nu pur și simplu despre evenimentele acelor zile, ci totodată despre ecoul lor istoric. Piesa despre naționalizare va deveni astfel o lucrare închinată temei muncii eliberate iar tablourile actului revoluționar al izgonirii patronilor vor figura — reținînd esențialul — ca un omagiu adus anilor eroici care au văzut născîndu-se noua atitudine față de muncă, vlăstar al eticii comuniste.

În același timp, în aprofundarea temelor actualității, scriitorul trebuie să țină seama nu numai de faptul observat azi, ci și de perspectiva pe care acesta o deschide în viitor. Analizarea atentă a cursului nou al vieții obligă la cunoașterea sa concretă și reclamă de asemeni creatorului găsirea formelor de expresie potrivite reliefării ineditului revoluționar. Subiectele autentice ale acestei vremi nu suferă tratarea abstractă și nici formularea șablon. Originalitatea, ca rezultat al cunoașterii ample a vieții, condiționează valoarea educativă și veridicitatea compozițiilor dramatice.

În această lumină ne vom ocupa în numărul viitor de conturarea caracterelor noi în dramaturgia noastră, urmînd a discuta în continuare pe marginea unor lucrări semnate de Mihai Beniuc, Aurel Baranga, V. Em. Galan, Al. Mirodan, Radu Cosașu și alții, despre problemele comediei satirice.

Moment din piesa „Arborele genealogic" de Lucia Demetrius (Teatrul Național „I. L. Caragiale")

V. MÎNDRA

Convorbire imaginară cu Henri Michaux *)

— Am citit „Cunoaștere prin droguri", domnule Henri Michaux.

— Și ce părere ai? Cred că, mulțumit sau iritat n-are importanță, incursiunea mea pe teritorii încă necunoscute ale spiritului, nu te-a lăsat indiferent.

— V-am asistat de-a lungul itinerariului cu o seninătate întristată numai de lipsa de perspectivă a unei aventuri ale cărei limite le-au învederat de mult alți temerari. Poate de aceea am încercat, și vă cer iertare, sentimentul a ceea ce în limba dvs. se numește „déjà lu", a ceva cunoscut, scris încă o dată.

— Cum? Nimeni n-a susținut aventura de care vorbești într-un chip atît de sistematic, de epuizant, în disprețul unor riscuri capitale.

— Din nou, solicit scuze. În partea cealaltă a lumii, în California unde s-a izolat, pare-se confortabil, Huxley s-a îmbibat și el cu mescalină, probabil disperat că tehnicele hinduse și spiritiste practicate pînă atunci nu i-au asigurat fiorul mistic, rîvnita cunoaștere ocultă. Mă gîndesc însă mult înapoi, în sec. 19 la...

— Desigur, Quincey și Baudelaire. Nu e de stabilit nici o analogie. Eu am urmărit un obiectiv strict filozofic, de cunoaștere, ei — o soluție de existență sau, cum se spunea în epoca lor naivă, un ideal de viață, prin voluptate și anularea contactului cu realul. Apoi, amîndoi, făcînd cîțiva pași în infern, au fugit îngroziți, pe cînd eu i-am străbătut cercurile.

— Adevărat. Dar tocmai de aceea cazul e mai prețios și mărturia lor mai semnificativă pentru sensibilitatea și conștiința umană. Devoratorul de opium, Thomas Quincey și interpretul său Baudelaire au numit viciul viciu. Într-un strigăt dostoievskian de extaz și oroare, de atracție și repulsie înaintea „răului". Ce le-a dictat renunțarea? Emigrată silit în „paradisurile artificiale" ale buruienilor exotice sau alcoolurilor europene, spre a scăpa de sufocația filistinismului, aspirația și a unuia și a celuilalt către autenticitate, libertate și fericire s-a întors pe pămînt ca martiră a unei himere perfide dar și a voinței de a fi, de a se opune neantului. În „Confesiunile unui consumator de opium" Quincey declara: „Din fericire mai aveam destulă fermitate de caracter, ca să aleg în mod hotărît direcția care mi-ar impune mai multă suferință, dar care îmi arată în depărtare speranța salvării definitive". Iar Baudelaire în „Paradisurile artificiale", arătînd că e preferabil să obții prin muncă „a mia parte din fericirea efemeră și măcinătoare cîștigată prin absorbția drogurilor" avertiza pe amatorii deliciilor abisale în legătură cu atrofierea inevitabilă a facultăților sociale, active și elementar-biologice, în urma încetării din funcție a voinței, pe care o considera motorul personalității și al umanității din om: „Voința e atacată. Și ea e organul cel mai prețios". Veți conveni că, drum printre ruine, printre dezastrele acumulate de stupefiante, confesiunile reîntremează sufletele devastate, condamnînd rătăcirea în numele principiilor naturii, al menirii întreprinzătoare și responsabilității omului în raport cu oamenii, și cu sine. Revenind printre contemporani, l-aș cita pe Vercors. Autorul „Tăcerii mării" reeditează în romanul „Colères" aceleași concluzii, într-un sens mai larg. Înfățișînd desumanizarea treptată a unui drogat din motive de tip baudelairian acuza drept cauză a procesului un „malentendu" filozofic, eroarea tragică de a căuta absolutul — oricum de negăsit — prin senzație în general și în special prin senzația exasperată, violentată artificial.

— Ești un întîrziat chiar în conformism. Știința, meditația modernă a îngropat noțiunile etice, binele și răul, perimate, prăbușite odată cu barierele ridicate de ignoranța doctă și prejudecata populară, între normal și patologic, între natural și artificial sau „vicios". Nu vreau să intru în domeniile unde operația s-a efectuat demult. Precizez doar că lumea inedită și fermecătoare în care am pătruns nu-și deschide porțile la bătaia prea slabă a simțurilor. Ca să întăresc puterea sensibilității spontane, trebuie să o bruschez, să o violentez, cum spui. Cu ce, dacă nu prin intermediul unor „provocatori" al stimulenților artificiali, care sînt drogurile? Consum mescalină sau hașiș așadar, nu din viciu, căci voluptatea e pentru mine un derivat, cel mult un țel secund, și nici din nostalgie după absolutul în care nu cred. Nevoia de cunoaștere mă împinge la rafinarea orchestrei simțurilor mele, la îmbogățirea imaginației perceptive de pe urma căreia beneficiază și poezia. Cuceritor de mistere și instrument al vibrațiilor rare, viciul întreține în efervescență ideile și arta.

— Știința, la serviciile și mărturia căreia apelați, procedează conform indicației umaniste de a reduce continuu aria necunoscutului și suferă cînd încă nu izbutește să o facă. E forma refuzului ei de a accepta cu resemnare fatalitatea misterului, imposibilitatea de a-l străpunge. Și asta, oricare ar fi natura necunoscutului, oriunde ar fi plasată regiunea pe care o inspectează, în afara ori înăuntrul omului. Pe cînd dvs. extindeți artificial zona întunecată și vă complaceți în golurile ei. În cealaltă ordine de idei, gîndirea consecventă nuanțează, stabilește interferențele reale dintre sferele binelui și răului, dintre normal și patologic, împotriva filozofiei ce le opune mecanic. Nu neagă însă existența ca atare, „profilul" propriu al noțiunilor respective. Și cu atît mai puțin, nu deduce din întrepătrunderea lor interpretarea omului ca, să zicem, un nebun potențial sau un monstru iremediabil hărăzit răului. Călăuzită mai degrabă de vederi terapeutice, știința tinde să recupereze pe „lunatec" pentru starea de veghe, pe paranoic pentru echilibru, pe vicios pentru apetitul și reacția „naturală".

— Știința nu are a-și propune scopuri filantropice de medic de cartier. E analiză inflexibilă și atît. În interesul cunoașterii, cercetătorul nu evită, e gata să-și periclitexe integritatea fizică sau morală. Inițial, radioactivitatea a smuls victime.

— Știința ar fi dispusă la abandonarea eticii și la sacrificii din partea slujitorilor ei, sub condiția ca jertfa valorilor sau a vieții să fie creatoare, să contribuie la sporirea cunoașterii și a puterilor omului. Dar metoda dvs. e paradoxală, dînd un rezultat exact opus celui scontat. În locul dezvoltării aptitudinilor, deci al consolidării personalității, — distrugerea acesteia pînă la nucleul ei originar, constitutiv: eul sau ființa organică. Dvs. singur o recunoașteți spunînd de ea: „Te simți, pe de altă parte, într-o stare în care tot ce ai făcut (și de care ești mîndru sau încă preocupat mintal), tot ce a crescut în omul tînăr și șovăitor care ai fost, apare ca neavenit, ca fără consecință, fără sens. O simplă zguduire internă l-a anulat, l-a făcut să se simtă un nimic, un neputincios. Toată suprastructura unui om care crede și despre care se crede că a realizat ceva în viață este dintr-o dată redusă la zero..." Apatic, devenit din subiect un obiect inert, intoxicatul ajunge o jucărie în mîna forțelor iraționale și negative din el însuși sau din jur. Client dintre cei mai comozi al morții, furnizează din rîndurile tagmei sale sinucigași și criminali. Oare istoria semilegendară a bătrînului de pe munte care-și amețea discipolii cu hașiș, spre a-i preface în fanatici docili, într-o sectă de asasini (cuvîntul, se știe, provine tocmai de la denumirea „hașișini" dată organizației) nu acoperă o parte de adevăr? Era o anticipare a practicii dictatorilor moderni, experți în halucinarea mulțimilor, în slujba celor mai reacționare interese și ambiții pustiitoare. În nuvela „Mario și vrăjitorul", Thomas Mann nu denunța altceva. S-ar putea obiecta că fascismul manevra un drog „spiritual", politic. Iată-l însă utilizat în înțelesul său strict, concret. Acolo unde colonialismul subsistă, hașișul îndeplinește și oficiul de diversiune vicleană. Mii de exploatați îl consumă fără a-și da seama că, în schimbul unei derizorii fericiri fictive, sînt abătuți de la acțiunea de clasă, de la lupta pentru emancipare reală.

— Posibil. Dar și dumneata te abați acum de la discutarea intențiilor mele. În planul pe care mă așez, din punctul de vedere al mobilurilor pentru care iau droguri, compensațiile întrec ravagiile. Nu ignora că prin stupefiante am putut pipăi infinitul, descompus în numeroase „mici infinituri" sau multiplicat enorm în „macroinfinituri". În dreptul ochilor mei s-au perindat regnuri insolite, populate cu plante, animale și obiecte fabuloase, gigantice ori minuscule. M-au invadat armoniile și disonanțele tînjite de compozitorii moderni. Am fost traversat de mari curenți poetici, generatori de imagini extraordinare.

— Sînt convins. Tot ce ați consemnat purcede dintr-o experiență autentică. Cu ce valoare și ce perspectivă însă, chiar pentru artă? Presupun că ați izbutit, așa cum afirmați, evacuarea completă a conștiinței. Spațiul vid astfel dobîndit, s-a umplut cu o pulbere de senzații, sugestii, halucinații a căror evocare acută e remarcabilă. Feerice sau opace, mîngîietoare sau excitante, aparținînd poate unor simțuri latente, ignorate de obicei, — dvs. vorbiți de unsprezece simțuri dacă nu mă-nșel — imaginile se nasc pentru ca să dispară, într-un tumult haotic și steril, cu care arta, totdeauna formă organizatoare fie și a delirului, nu are ce face. Socotesc întreprinderea propusă de dvs. un eșec total, gnoseologic, etic și estetic. Sub acțiunea drogurilor cunoașterea e iluzorie, personalitatea, centrul creator în gîndire și artă se dizolvă iar arta se desagregă. De altfel, din unghiul de vedere artistic experiența dvs. se lovește de o limită semnalată de antecedentul suprarealist și mai înainte de poezia lui Rimbaud. Dicteul automat al suprarealiștilor și „dereglarea tuturor simțurilor" — năzuința genialului copil Arthur — au relevat zădărnicia și nocivitatea proiectului dacă nu pentru artist ca persoană în orice caz pentru artă. Ca și atomul, imaginea artistică conține energii inepuizabile. Ele trebuie descoperite și efortul corespunzător al artistului trebuie încurajat. Resursele nu devin însă creatoare, făuritoare de artă decît dacă sînt dominate, subsumate unui țel în stare să le integreze și să le inoculeze nu otravă, ci un flux de umanitate. Erupția atomică poate fi spectaculoasă dar nu mai puțin distructivă. Impasul suprarealismului și poate chiar renunțarea la poezie de către Rimbaud, înspăimîntat de forțele pe care le-a declanșat fără să le mai poată stăpîni, o dovedesc. Și Rimbaud nu recursese la droguri!

— Ești un iremediabil mărginit. Nu meriți supremul privilegiu al drogului: accesul la marile mistere și deplina libertate a eului, — condiție a marei poezii.

— Accept sfidarea. Spre a folosi cuvintele lui Baudelaire „spaima mea cea mai mare este de a gîndi fără voia mea", iar convingerea mea e că „marii poeți, filozofii, profeții, sînt ființe care, prin simplul liberul exercițiu al voinții, ajung la o stare în care sînt în același timp cauză și efect, subiect și obiect, magnetizor și somnambul". Cu alte cuvinte supremul meu privilegiu e „mărginirea" la condiția umană, care nu-și interzice lirismul nemărginirii și cunoașterea necunoscutului. Condiția umană apreciază însă că adevărata cale de descătușare, de lărgire a orizonturilor și de sporire a puterilor sale este numai aceea care afirmă personalitatea omului, inspiră încredere în posibilitățile lui și-l învață că, indiferent de direcția căutărilor, țelul poate fi atins numai printr-o acțiune conștientă, concertată și solidară în esența ei, cu acțiunea oamenilor.

Mihail PETROVEANU

---

*) De mai mult timp, retras în laboratoarele cele mai discrete ale eului, Henri Michaux, poet cu faimă în Parisul inițiaților grație unui talent cam ermetic dar neîndoielnic și totdeauna iscoditor, se droghează. Precedată de alte două-trei cărți compuse sub tutela stupefiantelor și printre care figurează versuri însoțite de un fel de amprente grafice ale viziunilor, „Connaissance par les drogues" („Cunoaștere prin droguri" — 1961) fixează bilanțul întregii perioade.

CREATORI
ȘI CREAȚII

Discuție despre o comedie romantică

Creatorii (adică o parte din ei): DAVID ESRIG, regizor, la prima montare pe o scenă bucureșteană, după o trecere meteorică pe la televiziune: LILIANA ȚICĂU, interpreta rolului Siminei (o fată pură și îndrăgostită care nu concepe compromisul); COSTEL CONSTANTINESCU, care joacă rolul unui secretar de partid, pe nume Dorobanțu.

Creația: spectacolul cu piesa „Mi se pare romantic" de RADU COSAȘU, montată la Teatrul de Comedie.

Discuția a avut loc în biroul directorului teatrului, RADU BELIGAN, care „neutru" s-a retras în... culise, rezervîndu-și o singură replică.

★

— Care e deviza spectacolului?

LILIANA ȚICĂU: — *Entuziasmul.*

COSTEL CONSTANTINESCU: — *Trăiască morala nouă.*

DAVID ESRIG: — *Romantismul lucid.*

— Adică...

DAVID ESRIG: — *Piesa lui Cosașu e un joc care se află la confluența dintre realism și romantism, un joc caligrafiat ușor, în peniță. În piesă există romantici și fals romantici. Cea de a doua categorie de personaje afișează și ele sentimente. Dar generate din neînțelegerea realității. De aceea sînt, dacă pot spune așa, anti-sentimente. Căci romantismul izvorăște din cunoașterea lucidă a realității. Piesa promovează o idele extrem de prețioasă.*

— Care?

D. ESRIG: — *Dreptul și datoria de a fi sincer cu tine însuți și cu cei care te înconjoară.*

— Ce au de adăugat interpreții?

L. ȚICĂU: — *Există în întreaga piesă o exprimare reticentă a sentimentelor, un fel de pudoare. Lipsesc semnele de exclamare.*

— Ce părere aveți despre cei care acuză piesa de lipsa ciocnirilor?

C. CONSTANTINESCU: — *Piesa are conflict dar unii nu îl realizează căci nu e la suprafață, ci în intimitatea sufletească a eroilor.*

— De fapt ciocnirea nu e atît între personajele romantice și cele fals romantice cît în conștiința Siminei și a lui Dinu.

D. ESRIG: — *Exact. Substanța piesei o constituie reprezentarea unor trăiri interioare. Or, mai sînt unii care nu concep că o mare dragoste se poate exterioriza în cotidian, în faptul aparent mărunt. Și spunînd aceasta folosesc logica strîmbă a celor care cred că o intervenție, „o proptea" e un fapt mărunt. Dar chiar și așa dragostea nouă nu poate trece peste ea.*

C. CONSTANTINESCU: — *Nu e un fapt mărunt. Dorobanțu o demonstrează. De aceea iubesc acest rol care prezintă pe scenă un comunist. Am muncit mult pentru rol ca nu cumva să fiu rece, distant. Didacticismul e tot ceea ce poate fi mai departe de Dorobanțu. De fapt el nu îl verifică doar pe Dinu dar îl și modelează.*

— Dar Simina?

L. ȚICĂU: — *E un rol greu.*

— Și, totuși, pentru spectator e un personaj limpede.

L. ȚICĂU: — *Acestea sînt rolurile cele mai dificile. Am gîndit rolul nu numai la repetiții, ci și acasă, pe stradă, la „Alimentara".*

— Nu e nevoie uneori în rol de un plus de feminitate? De exemplu în scena din parc care e prea... lucidă, ca să folosesc termenul tovarășului Esrig.

L. ȚICĂU: — *Tocmai asta îmi place, lipsa ostentației. Nu toată lumea își țipă dragostea.*

D. ESRIG: — *Orice notă în plus ar fi sunat fals. Am preferat în construirea rolurilor să urmărim spiritul piesei care nu permite mari salturi. De aceea, așa cum spunea Liliana, s-a cerut actorilor un plus de efort pentru a reuși să transmitem spectatorului ideile spectacolului. — Consider că am reușit totodată să obținem ca personajele negative să nu aibă nici un moment „priză" la public, să nu devină simpatice.*

L. ȚICĂU: — *De aceea piesa e tonică, te reface. Ca o excursie la munte unde respiri aerul ozonat al înălțimilor.*

— Dar publicul?

C. CONSTANTINESCU: — *Lumea rîde sesizînd sensurile satirice. Simțim oamenii din sală aproape de noi.*

RADU BELIGAN intervine în discuție: *Acordăm credit publicului care știe să aprecieze. Iar față de cei cărora le lipsește simțul umorului nu putem decît ridica din umeri. Dar spectatorii noștri au umor și se bucură de victoria morală a lui Dinu și a Siminei.*

COSTEL CONSTANTINESCU ține să adaoge: — *Ceea ce m-a bucurat pe mine e spiritul în care s-a pregătit spectacolul cu piesa lui Cosașu. Regizorul a discutat cu interpreții, a primit sugestii și a recunoscut cînd n-a avut dreptate. Cred însă că uneori regia a dat o prea mare extindere discuțiilor. Prea multă teorie strică, ca să-l parafrazăm pe Griboedov.*

Am transcris declarațiile de mai sus cu convingerea că ele vor interesa cititorii. În ceea ce privește aprecierea piesei și a spectacolului, au, de aci înainte, cuvîntul spectatorii și... cronicarii dramatici.

Sergiu BRAND

COMUNISMUL, VISUL MASELOR MUNCITOARE

Viitorul va confirma într-un mod strălucit însemnătatea covîrșitoare a Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. — ca eveniment epocal pentru istoria societății, pentru destinele maselor muncitoare, pentru comunism. Programul P.C.U.S. adoptat la acest Congres sintetizează creator, în spiritul leninismului, dezvoltarea de pînă acum a socialismului și comunismului, practica făuririi societății socialiste, comuniste, în Uniunea Sovietică și țările sistemului mondial socialist. Înainte de toate, însă, el întruchipează năzuințele de veacuri ale maselor muncitoare, visul lor de aur despre o lume în care dreptatea socială, pacea și fericirea tuturor vor fi pe deplin înfăptuite. Principala expresie a acestor năzuințe constă în faptul că puterea trebuie să aparțină în întregime maselor muncitoare, poporului. Socialismul asigură tocmai existența unei asemenea democrații, largi și reale, prin instaurarea cu adevărat a puterii poporului, prin participarea directă a celor ce muncesc la conducerea și rezolvarea treburilor statului și societății.

Burghezia și societatea capitalistă, care în mod demagogic a înscris pe stindardul său cuvintele libertate, egalitate și fraternitate, nu a realizat nimic din acestea pentru masele muncitoare, pentru milioanele de oameni simpli care făuresc toate bunurile vieții materiale și spirituale și însăși istoria. Dimpotrivă, în zilele noastre, în țările imperialismului războinic, lumea muncitoare este și mai lipsită de drepturi și libertăți, prăpastia inegalității sociale și economice a oamenilor s-a adîncit, societatea a fost și este sfîșiată și mai cumplit de lupta de clasă. Puterea politică (cu deosebire în țările imperialiste) a trecut în exclusivitate în mîna burgheziei monopoliste, instaurîndu-se astfel dictatura unui pumn de miliardari asupra întregii societăți.

Comunismul, în schimb, — ca cea mai înaltă expresie a năzuințelor celor mai largi mase muncitoare, a întregului popor, — perfecționează și dezvoltă democratismul socialist, creînd o democrație a întregului popor. „Comunismul, — se spune în Programul P.C.U.S. — este o societate a oamenilor muncii liberi și conștienți, societate cu un înalt grad de organizare, în care se va statornici autoadministrarea obștească, în care munca va deveni pentru toți prima cerință vitală, o necesitate înțeleasă, iar capacitățile fiecăruia vor fi folosite cu cel mai mare folos pentru popor". Creșterea rolului maselor în etapa construcției desfășurate a comunismului, cere cu necesitate lărgirea activității lor concrete în conducerea treburilor de stat și obștești.

O atenție deosebită acordă Programul P.C.U.S. activității sovietelor de deputați ai oamenilor muncii, precum și organizațiilor sociale și obștești. Prin munca eroică, entuziastă a popoarelor sovietice, conduse de partidul comunist, în U.R.S.S. a triumfat pe deplin și definitiv socialismul. Această victorie de o importanță istorică mondială a fost asigurată de dictatura proletariatului în timpul unui proces îndelungat în care au fost lichidate clasele exploatatoare și a luat ființă și s-a consolidat unitatea politică, ideologică și socială a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor. În aceste condiții, misiunea istorică a dictaturii proletariatului în Uniunea Sovietică a fost îndeplinită și a început un proces firesc de transformare a statului într-o organizație a întregului popor. „Democrația proletară, scrie în Programul P.C.U.S., se transformă tot mai mult în democrație socialistă a întregului popor". Statul va deveni astfel un stat al întregului popor și se va menține pînă la victoria finală și deplină a comunismului. Organele puterii de stat, sovietice, se vor transforma treptat în organe de autoadministrare obștească.

Programul P.C.U.S. prevede prețioase indicații referitoare la activitatea și perfecționarea sovietelor. „Îmbinînd trăsături de organizație de stat și de organizație obștească, sovietele se manifestă tot mai mult ca organizații obștești a căror activitate se desfășoară cu participarea largă și directă a maselor". Sovietele devin astfel organizații atotcuprinzătoare ale întregului popor, expresie a unității lui. Se vor perfecționa formele de reprezentare a poporului în organele puterii de stat și se vor dezvolta principiile sistemului electoral sovietic, în așa fel, încît „mii și milioane de oameni ai muncii să treacă prin școala conducerii statului". Se prevede de asemenea o înnoire sistematică a deputaților cu prilejul fiecărei alegeri, precum și a componenței organelor de conducere din aparatul de stat.

În activitatea sovietelor o atenție deosebită se va acorda perfecționării și respectării stricte a principiilor democrației socialiste, prin îndatorirea sovietelor și deputaților de a răspunde în fața alegătorilor, prin prezentarea cu regularitate a dărilor de seamă, prin discutarea liberă și multilaterală a activității lor, prin verificarea și controlul acestei activități etc. În viitor se vor lărgi și mai mult drepturile sovietelor locale, ajungîndu-se pînă acolo încît ele vor rezolva definitiv toate problemele cu caracter local.

Marile sarcini ale construcției economice și culturale care revin sovietelor, precum și necesitatea dezvoltării democrației socialiste, vor duce la apariția și consolidarea unor noi forme organizatorice ale activității lor în rîndul maselor. Așa, de pildă, se va mări numărul comisiilor permanente care lucrează pe lîngă soviete, va fi lărgit cercul problemelor care cad în competența lor. Se va dezvolta, de asemenea, activitatea secțiilor cu colaboratori voluntari de pe lîngă comitetele executive ca o formă care caracterizează tendința viitoarei dezvoltări a sovietelor.

În viața societății sovietice va crește tot mai mult rolul sindicatelor, al comsomolului, precum și al celorlalte organizații sociale și obștești. Sindicatele vor fi și în viitor o școală de conducere, o școală de gospodărire, o școală a comunismului, funcțiunile lor lărgindu-se considerabil. Ele își vor intensifica „activitatea de conducere a economiei, transformînd consfătuirile de producție permanente în organe tot mai eficiente, care să contribuie la îmbunătățirea activității întreprinderilor și a controlului asupra producției". Ele vor acorda o atenție deosebită vieții și activității maselor, muncii lor creatoare, educării lor comuniste, progresului tehnic și calificării, asigurărilor sociale, activităților culturale etc. Comsomolul este chemat să manifeste o și mai mare inițiativă, să-și dezvolte activitatea în domeniul educației comuniste a tineretului, a participării acestuia la munca practică a construirii comunismului, la educarea tineretului în spiritul dragostei și devotamentului neprecupețit față de patrie, de popor, de partid și cauza comunismului.

Această dezvoltare a vieții de stat și obștești, în sensul perfecționării și dezvoltării democrației socialiste, va duce treptat și în timp la transformarea ei în autoadministrare comunistă obștească, expresie directă și totală a năzuințelor, puterii și voinței maselor muncitoare, a poporului.

Oamenii muncii din țara noastră, din țările socialiste și milioane de alți oameni din celelalte țări, de pe toate meridianele pămîntului, văd în Programul P.C.U.S., — adoptat la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. — precum și în practica construcției desfășurate a comunismului din Uniunea Sovietică, expresia visului lor de aur, întruchiparea năzuințelor lor fierbinți spre o viață mai bună și mai fericită, icoana vieții lor viitoare, a zilei lor de mîine.

Aurel MIHALE

M. S. RAHMAN—ZADE (U.R.S.S.) *„Schelă petroliferă pe Marea Caspică"*
(„Expoziția de grafică contemporană din U.R.S.S.")

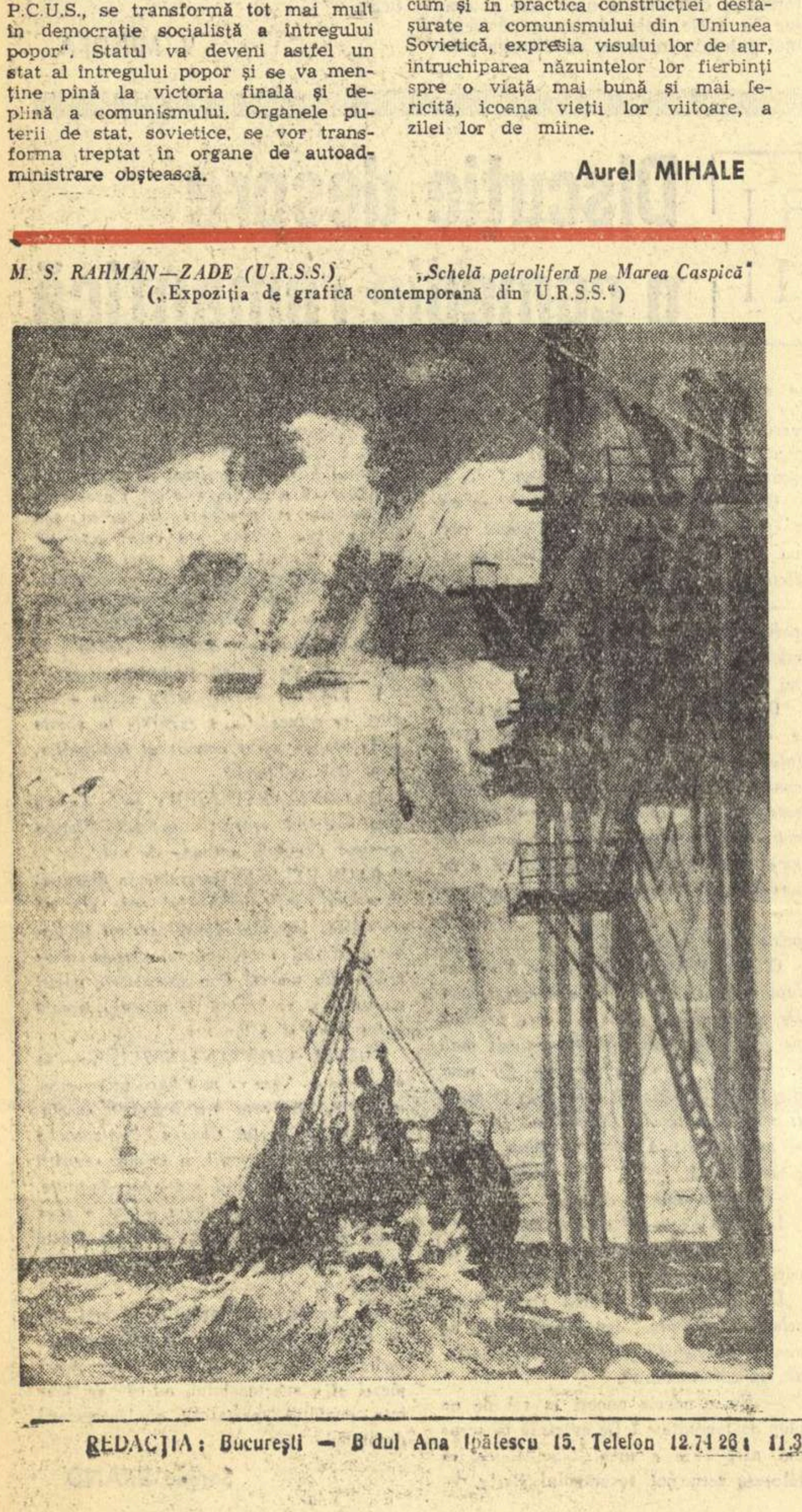

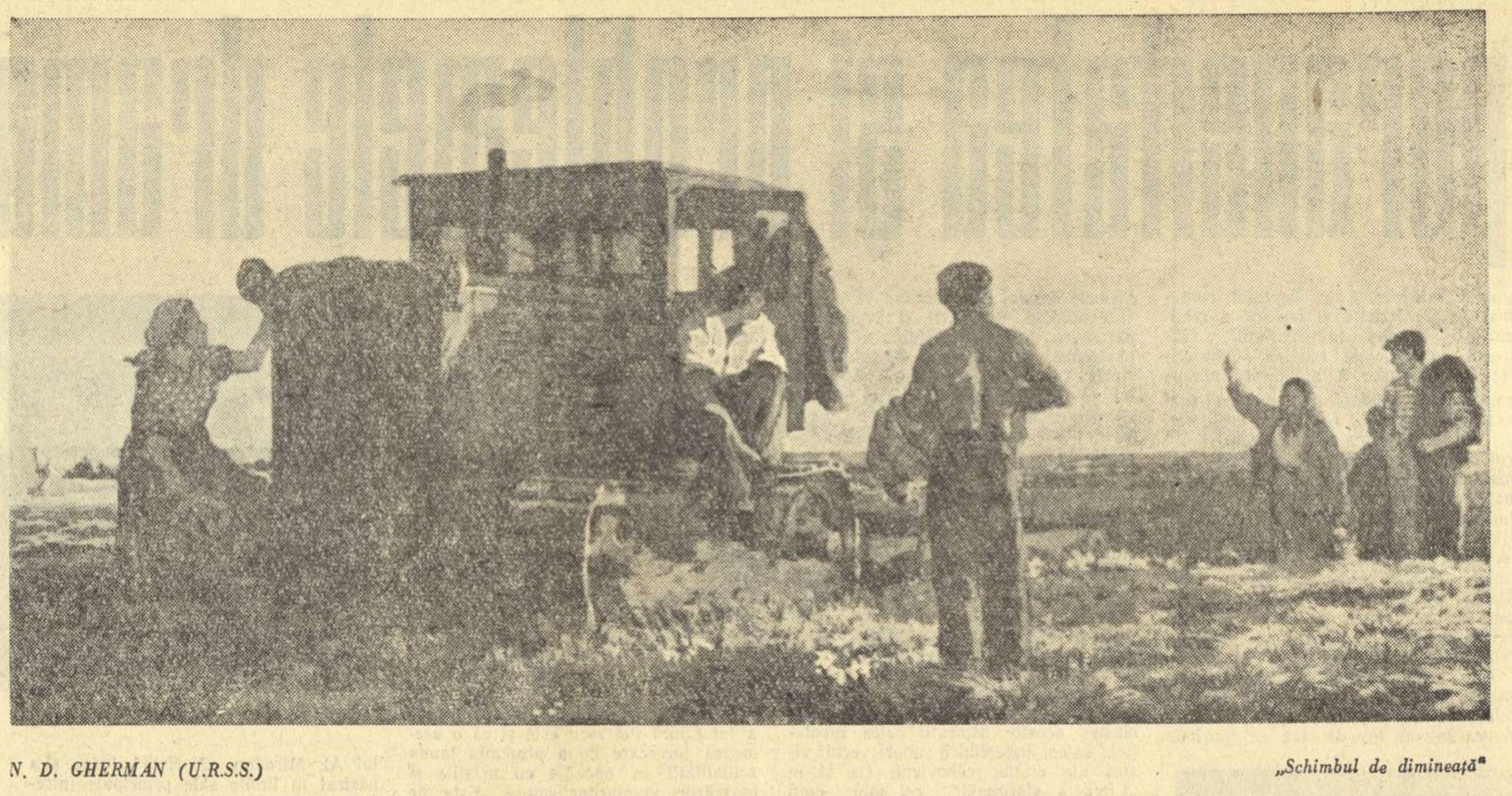

N. D. GHERMAN (U.R.S.S.) *„Schimbul de dimineață"*

Împotriva militarismului de la Bonn!

Guvernul de la Bonn a fost, încă de la înființarea Republicii Federale Germane, și a rămas pînă astăzi, cu toate cîrpăcelile la care a fost supus între timp, expresia cea mai desăvîrșită a militarismului german, a acelui militarism strîmt la cap și sălbatic, declanșator, în mai puțin de jumătate de veac, a două lungi și grele războaie mondiale. La începutul existenței Republicii Federale Germane, guvernul de la Bonn și-a dat osteneala să-și camufleze atît intențiile revanșarde cît și caracterul militarist. După puțină vreme însă Bonn-ul și-a aruncat masca menită să înșele și și-a arătat, cu ostilitate, adevărata-i față hidoasă pe care scria: fascism, militarism, revanșă prin puterea armelor, război, un nou război mondial din care Germania Federală ar ieși victorioasă, mărită, puternică.

Dar ia să întoarcem cîteva file ale istoriei și să vedem, încăodată, ce conțin ele.

Trufașa, insolenta Germanie militaristă a lui Wilhelm al II-lea s-a răţoit la o lume întreagă, a amenințat o lume întreagă, s-a înarmat pînă în dinți, a pregătit războiul și l-a pornit cu încredințarea că-l va cîștiga în cîteva zile sau în cîteva săptămîni. Se vorbea atunci, la statul major german, cum s-a vorbit și mai tîrziu, de „războiul fulger".

Spre mirarea stupidă a militariștilor, Germania imperială a pierdut războiul, după ce mai mult de patru ani armatele ei au pustiit vaste ținuturi din Europa, acoperindu-le cu cenușă și cu morminte și după ce multe milioane de germani au pierit de glonț sau de foame. Cercurile militariste germane n-au învățat însă nimic din înfrîngerea suferită și au acționat în vederea pregătirii și declanșării unui nou război cumplit, revanșard. Aceste cercuri și-au găsit idolul în Adolf Hitler a cărui venire la putere au și sprijinit-o.

Trufașa, insolenta și barbara Germanie nazistă și militaristă a lui Adolf Hitler a declanșat și ea un război și tot cu intenția de a-l cîștiga în cîteva zile sau, cel mult în cîteva săptămîni. Dar și acest război a durat cîțiva ani. Și tot Germania a fost aceea care l-a pierdut.

Din cauza acestor două războaie au suferit nu numai popoarele atacate, nevoite să se apere și să-i strivească pe agresori, ci a suferit crunt însuși poporul german. Germania hitleristă, care cînta moartea, a cunoscut, din plin, moartea. Germania hitleristă, care cînta distrugerea, a cunoscut, din plin, pîrjolul, ruinele și cenușa.

Au învățat oare ceva, din acest al doilea dezastru, militariștii germani? Nu. Ei nu au învățat nimic din cele două lecții aspre administrate întregului popor german de istorie.

Republica Federală Germană, în care militariștii germani — prin bunăvoința cancelarului Adenauer și a sprijinitorilor săi, imperialiștii nord-americani — au în mîinile lor toate posturile de comandă, merge pe același drum cu Germania lui Wilhelm al II-lea, pe același drum cu Germania lui Adolf Hitler și, fără îndoială — dacă nu se va desmetici la timp — către un sfîrșit, și mai tragic, însă și mai meritat.

Istoria, neînduplecată, a pedepsit crunt, în două rînduri, atît pe militariștii germani cît și acea parte a poporului german care, lăsîndu-se mințită, amăgită, înșelată de ațîțători, i-a sprijinit pe aceștia atunci cînd au pregătit războaie, le-au dat ascultare și i-au urmat după ce le-au pornit.

Înainte de a aprinde focul uriaș al celui dintîi război mondial, regimul lui Wilhelm al II-lea a intimidat și a corupt presa și a asmuțit organele de represiune polițienești și judiciare asupra oamenilor înaintați ai epocii care se pronunțau împotriva militarismului, împotriva războiului de jaf și cotropire și care chemau poporul german la o politică de pace. Împăratul schilod de-o mînă și schilod la minte a declarat atunci cu cinism că: „Mulțimea, dacă îi dai cîteva peste bot cu vîrful cizmei, te ascultă și te urmează".

Prin mijlocirea aparatului de represiune polițienesc și judiciar, Wilhelm al II-lea a dat multe lovituri, cu vîrful cizmei, peste bot poporului său, a instituit teroarea și a declanșat războiul. Însă nici sugrumarea glasului poporului său, nici cuvîntările sale cinice, lăudăroase și fățarnice nu l-au împiedecat să piardă războiul.

Cînd armata germană, sătulă de război și istovită de zadarnică suferință, a prins să se destrame, cînd poporul german n-a mai izbutit să îndure lipsurile și s-a ridicat la răscoală, împăratul și-a luat catrafusele și a fugit în Olanda, iar poporul german a fost lăsat să plătească oalele sparte — și încă ce oale — și să se descurce cum s-o pricepe.

În anii tulburi, de mizerie, care au urmat, militariștii germani au scos iarăși capul și și-au strîns rîndurile în jurul frumosului Adolf. Să mai spunem acum și aici cîte ceva despre acest „Atilla motorizat", împotriva căruia am scris pe cînd se afla, ca să zicem așa, în floare, sute și sute de articole? Trebuie.

După ani de agitație zgomotoasă. — ani în care poporul german se zbătea să șteargă urmele războiului și să pună capăt lipsurilor care-l chinuiau — această bestie cu chip de om, acest paranoic cu mustăcioară a luat în mîinile sale pline de sînge puterea în statul german. Și atunci omenirea a văzut cu uimire cum toate legile umanității sînt călcate în picioare, cum Germania se schimbă într-o vastă cazarmă în care trîmbițele militare sună din zori pînă în seară și în care cruzimile cele mai greu de crezut și de închipuit se făptuiesc la lumina zilei. Mii și mii de oameni erau arestați și condamnați la închisoare sau la moarte pentru motivul că se pronunțaseră împotriva pregătirilor care se făceau în vederea declanșării unui nou război mondial, pentru că spuneau că nu le plac nazismul și militarismul și pentru că susțineau sau susținuseră că Germania își poate afla un rol de seamă pe planetă prin muncă și prin pace. Alte mii și mii de oameni erau închiși, sau pur și simplu asasinați, din cauza rasei lor negermane. Trebuie să amintim însă că primii adversari asupra cărora Adolf Hitler și-a năpustit sălbaticele-i bande brune au fost comuniștii și toți aceia care îi simpatizau pe comuniști și erau de părere că politica partidului comunist german, împotriva militarismului, și pentru pace, era singura justă, singura care putea aduce poporului german belșugul și liniștea după care jinduia. Partidul comunist german a fost aruncat în ilegalitate, comuniștii germani au fost condamnați la închisoare sau la moarte. Mulți au fost asasinați fără simulacrul nici unei judecăți. Cine nu-l admira pe Hitler, cine nu aplauda discursurile sale demente, era declarat dușman al statului german, dușman al poporului german. Adolf Hitler împărtășea și el credința lui Wilhelm al II-lea că „Mulțimea, dacă îi dai cîteva lovituri cu vîrful cizmei peste bot, te ascultă și te urmează".

Multe, grozav de multe lovituri, și nu numai cu vîrful cizmei, a dat Hitler peste „botul" poporului german. Dar aceasta nu l-a împiedecat, după aproape cinci ani de crime și măceluri fără precedent în istorie, să piardă războiul pe care îl pregătise îndelung, pînă la cele mai mici amănunte, și-l începuse prin atacul mișelesc asupra Poloniei, și, în final, să se ascundă, ca șobolanii, într-un subsol și să-și ridice viața.

Cercurile imperialiste cele mai agresive din Statele Unite ale Americii, cu ani în urmă, atunci cînd, călcînd tratatele încheiate între aliați, au pus la cale întemeierea Republicii Federale Germane, au avut un singur gînd: să facă din acest stat un stat al vechiului militarism german, un stat a cărui forță armată s-o întrețină, s-o crească și — la momentul potrivit — s-o năpustească împotriva Uniunii Sovietice și a lagărului socialist, un stat care, în viitorul război mondial, să dea prima lovitură Răsăritului și să primească prima contralovitură.

Imperialiștilor americani le trebuiau un om politic de anvergură, un bătrîn care să impresioneze masele prin vîrsta sa respectabilă. Și atunci l-au scos din cutie pe doctorul Adenauer. Din aceiași cutie care avea zugrăvită pe capacul său faimoasa „cruce încîrligată" i-au mai scos, unul după altul, și pe alți vechi politicieni aleși cu precădere dintre haitele care hălăduiseră în preajma lui Adolf Hitler.

Pe lîngă acești civili i-au scos la iveală pe judecătorii de pe vremea lui Adolf Hitler, pe generalii și pe mareșalii lui Adolf Hitler. N-au dat uitării nici cîrdurile de polițiști sîngeroși care-l slujiseră pe Adolf Hitler.

Pentru a amăgi opinia publică mondială și pentru a-i amăgi și a-i înșela pe germani înșiși, Republica Federală Germană s-a declarat, prin glasul cancelarului Konrad Adenauer, un stat democrat. Dar n-a trecut mult de la rostirea acestei declarații mincinoase și, în statul care-și zisese și-și mai zice încă democrat, Partidul Comunist German a fost — ca și în statul dictatorial nazist al lui Adolf Hitler — azvîrlit în ilegalitate. În acest stat care își zisese și-și mai zice încă democrat, nu numai comuniștii, dar oricare cetățean, ce se pronunță împotriva militarismului, împotriva războiului, orice luptător pentru pace, este arestat, maltratat, trimis în judecată, condamnat, întemnițat. Organele judiciare, ca și cele polițienești, practică, fără sfială, ba chiar cu voluptate și nerușinare, teroarea, întocmai — sau aproape întocmai — ca pe întunecatul și în veci blestematul timp al lui Adolf Hitler. Și întocmai, sau aproape întocmai, ca pe întunecatul și în veci blestematul timp al lui Adolf Hitler, lupta împotriva militarismului, lupta pentru pace este etichetată „trădare de țară", „înaltă trădare" sau „primejduire a statului".

Așadar, în Republica Federală Germană cine ațîță la război, cine susține politica revanșardă a lui Adenauer, cine e de partea militarismului german, adică cine aprobă viitorul dezastru al acestui stat german și pieirea sigură, pînă la unul, a poporului german din Vest, este... bun cetățean, bun patriot, bun... german. Iar cine vrea democrație adevărată, muncă, pace, viitor asigurat este... „trădător"... Pare de necrezut. Totuși așa și nu altfel stau lucrurile în Germania bătrînului cancelar, a omului scos din cutie de cercurile agresive nord-americane.

În „Buletinul guvernului federal", apărut la Bonn la 10 octombrie anul trecut, s-a tipărit, între multe alte articole, un Raport de activitate al Tribunalului federal, în care stă scris negru pe alb: „În prima instanță în cazuri penale pentru trădare de țară, înaltă trădare și primejduire a statului, procurorul general federal al Tribunalului federal a prelucrat pînă acum peste 14.000 anchete; dintre acestea circa 700 sînt deja încheiate".

Se cuvine să precizăm că aci este vorba numai de cazurile care sînt prelucrate de către procurorul general federal din Karlsruhe și că, în afară de acesta, mai există în districtele judiciare superioare, pe ländere, ale R.F.G., încă 18 secții corecționale speciale cu procuraturile respective care, nici ele, nu stau cu mîinile în sîn.

Ziarul „Süddeutsche Zeitung" a publicat, în numărul său din 19 august anul acesta, un articol intitulat „Cabinetul groazei din Godesberg". În acest articol se arată că prin grupa de securitate a Tribunalului corecțional federal, **CARE ÎN ESENȚA SA CORESPUNDE GESTAPOULUI HITLERISTO-FASCIST**, au fost întreprinse anchete, în anul 1960, „împotriva a 3.142 persoane din cercuri radicale de stînga". Se cuvine să precizăm, și aci, că e vorba numai de cazurile socotite a fi **„CELE MAI IMPORTANTE"**. Cazurile „mai mărunte", care sînt anchetate de instanțe inferioare sînt cu mult, cu foarte mult superioare cifrei citate mai sus.

Ziarul „Hamburger Abendblatt" afirma, la 11 iunie 1961, că „Este evident că în Republica Federală se arestează cu prea multă ușurință și prea repede".

Teroarea se folosește și de procedurile de anchetă care, în unele cazuri, durează cu lunile și cu anii.

Cad victime ale Justiției din Republica Federală Germană fel de fel de oameni care, înfruntînd teroarea polițienească și judiciară a regimului, nu renunță la ideile lor politice de pace și progres. Astfel, la 8 aprilie anul trecut, camera specială politică din Düsseldorf a condamnat 6 reprezentanți ai Comitetului de luptă pentru pace din Republica Federală la pedepse cu închisoare pînă la un an. Printre condamnați s-au aflat: fostul student în teologie Walter Diehl și preotul evanghelic Johannes Oberhof... Care a fost păcatul vrednic de a fi pedepsit cu închisoarea al acestor oameni? Ne-o spune sentința:

1) Au susținut că diferitele regimuri din lume pot coexista în mod pașnic.

2) Au susținut că rezolvarea divergențelor dintre națiuni trebuie să fie obținută pe calea tratativelor și a acordurilor acceptabile pentru toate părțile.

3) Au susținut că divergențele interne ale unei națiuni privesc pe cetățenii acestei națiuni potrivit dreptului la autodeterminare al tuturor popoarelor...

Tot presa din Republica Federală Germană ne-a mai informat că la 3 februarie 1960 „Camera penală specială politică din Köln a condamnat pe președintele P.S.D. din Baesweiler Alois Senser, la 15 luni închisoare, pe președintele comitetului districtual al P.S.D. din Geilenkirchen, Willi Kippnich, la 14 luni închisoare și pe președintele P.S.D. din Uvach-Palenberg, Emil Winters, la 9 luni închisoare pentru faptul că au fost în R.D.G. și au purtat acolo discuții politice cu muncitorii în vederea apropierii între cele două state germane".

La 24 iunie anul acesta, Secția corecțională politică specială din Lüneburg l-a condamnat pe fostul consilier al Land-ului, Richard Brennig și pe ziaristul Heinz Hilka la cîte 14 luni închisoare, pierderea drepturilor electorale pe 3 ani și supravegherea polițienească. Motivul? Amîndoi erau colaboratori ai „Comunității pentru apărarea drepturilor democratice". Cine a susținut acuzația? Procurorul Ottersbach. Cu ce se ocupa Ottersbach pe timpul lui Adolf Hitler? Era acuzator pe lîngă tribunalul fascisto-hitlerist din Kattovitz, unde a trimis la moarte, cu sînge rece, sute și sute de oameni nevinovați.

Cine a acuzat sub Adolf Hitler acuză și astăzi, în R.F.G.

Cine a judecat sub Adolf Hitler, judecă și astăzi, în R.F.G.

Deseori se întîmplă ca cineva care a fost condamnat la închisoare pentru activitatea sa politică în Germania nazistă a lui Adolf Hitler, să fie condamnat și astăzi, tot pentru activitate politică, în Republica Federală Germană, statul despre care cancelarul Konrad Adenauer și cei care l-au ajutat să se urce și să se mențină în acest post, susțin că ar fi un... stat democrat.

Din sutele și miile de cazuri de acest fel, să dăm unul singur, cazul strigător la cer al Marthei Hadinsky. Această femeie a fost condamnată, pe vremea lui Adolf Hitler, pentru rezistență împotriva regimului nazist, la opt ani închisoare. De pe urma închisorii și a schingiuirilor la care a fost supusă de călăii hitleriști, a rămas cu o sănătate șubredă.

La 27 august 1959 Martha Hadinsky a fost condamnată, de Tribunalul regional din Dortmund, la 14 luni închisoare, pentru activitatea ei în cadrul Partidului Comunist German. O cerere de suspendare condiționată a ultimei treimi a pedepsei a fost respinsă de justiția cancelarului de la Bonn pe motivul că „ea este obișnuită cu detențiunea" întrucît pe timpul lui Hitler a stat la închisoare opt ani...

Dar, cum arătam și mai sus, nu numai comuniștii sînt urmăriți de justiția vest-germană, ci și social-democrați, sindicaliști, democrați burghezi. O recunosc aceasta chiar oameni ca fostul ministru de interne federal, dr. Gustav Heinchmann și dr. Posser care, într-un articol intitulat „Observații critice la dreptul penal politic în Republica Federală", apărut în cunoscuta revistă juridică vest-germană „Neue Juristische Wochenschrift" din ianuarie 1959, spun: „Este dealtfel o eroare răspîndită de a presupune că justiția politică îi lovește numai pe comuniști. Cercul celor loviți devine tot mai mare și cuprinde și persoane care n-au făcut niciodată parte din Partidul Comunist German și nu i-au fost apropiați".

Așa, întocmai așa s-au petrecut lucrurile și în Germania nazistă a lui Adolf Hitler. S-a început cu arestarea, asasinarea sau întemnițarea comuniștilor și s-a ajuns la arestarea, asasinarea sau întemnițarea tuturor oamenilor de bună credință care n-au voit războiul și prăpădul poporului german. Republica Federală Germană a căpătat un profil din ce în ce mai precis de stat fascist, de stat în care militarismul german deține, în mîinile sale, toate posturile de comandă, un stat care, larg sprijinit în tendințele sale nebunești de cele mai agresive cercuri imperialiste nord-americane, tulbură pacea Europei și a lumii întregi, pregătește fățiș războiul împotriva Uniunii Sovietice și a lagărului socialist.

Militariștii germani și politicienii bătrîni sau tineri care-i sprijină n-au tras nici o învățătură din asprele lecții pe care li le-a dat pînă acum istoria.

N-au tras nici o învățătură din asprele lecții pe care istoria le-a dat militariștilor germani și poporului german, nici cercurile agresive imperialiste care hrănesc cu arme și dolari sîngerosul militarism german și primejdiosul guvern de la Bonn.

A sosit ceasul ca poporul german să-i trezească la realitate pe militariștii și politicienii de la Bonn și să acționeze pentru a transforma Republica Federală Germană într-un stat cu adevărat democrat, într-un stat care să semneze pacea, într-un stat care să renunțe la nebuneștile visuri revanșarde, într-un stat care să-și întemeieze politica sa pe muncă, pe progres, pe nobila idee a conviețuirii pașnice.

Militariștii germani și fasciștii germani au aruncat în două rînduri lumea, încercînd s-o subjuge, în prăpastia războiului. Și, în amîndouă rîndurile, au pierdut.

A treia încercare a militariștilor și fasciștilor germani de a cuceri Răsăritul ar avea, fără nici o îndoială, un sfîrșit și mai cumplit: militariștii germani și fasciștii germani vor pieri.

Zaharia STANCU

CONTRAPUNCT

U.R.S.S.

Una dintre ultimele apariții întîmpinate cu interes de cititorii sovietici este volumul cunoscutului poet Aleksandr Tvardovski, intitulat „Articole și însemnări despre literatură". Cartea cuprinde evocări ale marelui Pușkin și Nekrasov, pagini dedicate lui Arkadii Kuleșov, Marșak și altor poeți contemporani. Aleksandr Tvardovski relevă valoarea uriașă a legăturii indisolubile care se stabilește azi între poezie și năzuințele poporului, dezbate problemele măiestriei artistice, ale traducerii. Poetul subliniază înaltul spirit cetățenesc de răspundere care a prezidat munca sa la cunoscutul poem „Din depărtare-n depărtare".

La sediul bibliotecii centrale de literatură străină din Moscova a avut loc o seară închinată memoriei cunoscutului scriitor american E. Hemingway. Prima lucrare a autorului a fost publicată în U.R.S.S. în anul 1934. De atunci și pînă în prezent au apărut 27 de titluri din opera scriitorului, într-un tiraj total de 1.600.000 de exemplare. La festivitate au vorbit A. Aisner și G. Borovik, care l-au cunoscut pe Hemingway în timpul războiului civil din Spania. După festivitate a avut loc deschiderea unei expoziții cu lucrări ale regretatului scriitor, traduse în limbile popoarelor U.R.S.S.

A încetat din viață în vîrstă de 66 de ani, scriitorul sovietic N. Spanov. Participant activ la războiul civil, Spanov a debutat în literatură în anul 1926, printr-o nuvelă închinată cuceritorilor Arcticii. Aceeași temă o reia apoi în cărțile sale „Inimă fierbinte"; „Secretul Arcticii"; „Eroism pe gheață". Spanov este cunoscut publicului nostru mai ales prin romanul „Conspiratorii".

Opera literară a lui Spanov a adus o contribuție deosebită în educarea tinerei generații.

R. D. Germană

O expoziție a artiștilor plastici laureați ai R.D.G. a fost deschisă recent la Galeria Națională din Berlin, urmînd să funcționeze pînă la sfîrșitul anului. Tablourile pictorilor tineri ai Republicii au fost de asemeni expuse în sălile Academiei Germane de artă, împreună cu lucrările mai de seamă ale sculptorilor și graficienilor din aceeași generație.

Cuba

Consiliul de Miniștri al Republicii Cuba a hotărît să mărească fondurile alocate Ministerului Învățămîntului și Educației. Acesta se va ridica astfel la suma de 9 milioane pesos. Fondul va fi utilizat pentru dezvoltarea activității culturale în general și pentru noi investiții în domeniul tipăriturilor.

R. S. Cehoslovacă

Celebrul tablou „Apollo și Marte" aparținînd lui Tițian, — proprietate din sec. XVII a galeriei de pictură din Kromeriz — urmează să fie restaurat de către specialiști cehoslovaci. Lucrările vor dura doi ani.

Italia

A apărut o nouă „stea" a picturii italiene — Scardovelli, creatorul ultramodernului curent — umbrelismul. Din cauza bătrîneții vechea umbrelă a pictorului fusese agățată într-un cui pe un perete alb... și uitată acolo. Prietenii artistului au luat această întîmplare drept o „scînteie de geniu". Curînd s-a găsit și cumpărătorul: un american „foarte cunoscător".

Se zice că Scardovelli a renunțat la vopsele și penel. Pe un preț mult mai mic, el cumpără umbrele vechi și rupte pe care le revinde ca pe niște noi creații artistice ale umbrelismului.

R. P. Polonă

Regizorul polonez Silvester Hentinski realizează după nuvela scriitoarei Domanskaia, filmul de aventuri pentru copii intitulat „Pantofiorul galben". Eroul filmului, un copil de 10 ani trăiește în Polonia medievală; rolurile sînt interpretate de cei mai cunoscuți artiști polonezi.

S. U. A.

Testamentul lui Hemingway redactat cu 6 ani în urmă a fost deschis recent în prezența familiei. Conform dorinței marelui scriitor, biblioteca și proprietatea sa de la Finca Vigia (Cuba) vor fi donate poporului cuban. Manuscrisele vor rămîne în posesia Universității Harvard.

Smith Hempstone e un ziarist american care a stat 30 de luni în Africa și a scris o carte despre africani. Ceea ce nu înseamnă însă că l-ar fi preocupat și problemele africane. Cartea lui Hempstone, pe care îl obsedează doar o singură întrebare, „cum poate fi salvată Africa pentru Occident"? lasă pe planul doi adevăratele realități ale marelui continent care se trezește la viață. Trecînd pe lîngă ele cu ochii închiși, ziaristul american izbutește să nu vadă nici măcar datele obiective ale istoriei popoarelor africane. De unde, greșeli ridicole de informație, frînturi de istorie depășite, date inexacte (un monarh african din sec. XV e deplasat în sec. XII), legende luate drept informații autentice, etc. Cît despre personalitățile politice africane de astăzi, ele sînt împărțite în două, în... „băieți buni" și „băieți răi".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23-25.

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 47 (401)
joi 16 noiembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

Prefață la fericirea lumii

Istoric eveniment de importanță mondială, tribună a înțelepciunii colective, de la înălțimea căreia și-au luat zborul în lume cele mai îndrăznețe idei ale epocii, chemare înflăcărată la fericirea omenirii, dezbaterile Congresului al douăzeci și doilea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice întîmpină adeziunea entuziastă a tuturor oamenilor de pe întinsul planetei noastre, cetățeni ai unei lumi, indivizibilă în speranțele ei.

Politica leninistă de pace a Uniunii Sovietice, de o neabătută consecvență, luptă titanică în slujba celor mai înalte idealuri umaniste, încălzește inima fiecărui locuitor al pămîntului, fiindcă reprezintă propriile sale nădejdi și aspirațiile legitime spre un viitor de liniște, construcție, bunăstare și încredere în destinele zilei sale de mîine. Săptămîni, luni și ani întregi vor răsuna în lume ecourile acestui congres, expresie a celei mai puternice conștiințe din cîte a chemat vreodată condiția umană la progres, la depășirea prin efort a preistoriei omenești.

E în ordinea firească a istoriei ca cele mai întunecate oficine ale imperialismului să întîmpine Congresul cu un sentiment nedisimulat de neputincioasă furie și împotrivire. Imperialismul e imperialism, egal cu el însuși, cea mai retrogradă expresie, prădalnică, războinică, inumană și primitivă a capitalului de cavernă ce mai stăruie încă în lume. Dezbaterile au demonstrat că în direcția modificării substanței sale ultime și intime nu se nutrește nici o iluzie. Umanitatea nu-și pierde însă nădejdile, fiindcă, o analiză temeinică, științifică, demonstrează că imperialismul nu e în epoca noastră singur pe planetă și nici în stare să-și joace caii după pofta inimii sale de piatră și a unei minți intoxicate și rătăcite. O treime din lume constituie o forță capabilă să nu îngăduie pornirile deliberat antiumane ale imperialismului și să pună o stavilă de netrecut în calea izbucnirilor lui, cînd grotești, cînd ridicole, întotdeauna însă periculoase. A nu ține seama de acest raport de forțe, a vedea doar unul din talgerele balanței, iată ce înseamnă să suferi de miopie politică. Sigur de forța sa, conștient de răspunderea ce-i revine față de familia țărilor socialiste creatoare ale unei glorioase istorii umane, lagărul socialist, necontenit însuflețit de cele mai înalte idealuri de pace, cheamă la vigilență și la simț de răspundere îm-

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 3)

OMUL DE MÎINE

Marile tresăriri ale istoriei au fost, timp de milenii, expresia desfășurărilor de oști în războaie, tragicul seismograf al jocului de-a țara, de-a imperiul, de-a regele, adică al acelor acțiuni care înjoseau ființa umană, o schilodeau în numele **sfintei proprietăți**, al jafului și robiei, trecînd-o de-a lungul orînduirilor, prin condiția de sclav, iobag, proletar. Adevărata istorie a omenirii a fost inaugurată de abia de către Revoluția Socialistă din Octombrie. 1917 este anul unu al **istoriei omului**, al dreptății sociale, cînd revoluția, în frunte cu Lenin, călcînd în picioare odioasa lege a exploatării, a proclamat legile domniei poporului, în numele lumii noi, pe care aveau să o făurească, pentru întîia oară pe această planetă, muncitorii și țăranii din marea Rusie, conduși de Partidul Comunist.

Timpul a dat dreptate matrozilor de pe „Aurora", care au deschis cu salve de tun poarta de aur a istoriei. Timpul a dat dreptate poporului înarmat care a luat cu asalt Palatul de Iarnă. Timpul a dat dreptate gărzilor roșii care au zdrobit contrarevoluția albă. Timpul a dat dreptate celor ce, veniți de pe fronturi, au slujit bătălia pașnică a cincinalelor, construind socialismul. Timpul a dat dreptate deplină lui Lenin.

În numele acestei dreptăți, acum, în cel de-al 44-lea an de la prăbușirea capitalismului rus — care este și începutul prăbușirii inevitabile a capitalismului mondial — am sărbătorit aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie avînd în mințile și inimile noastre imaginea măreției în care cel de-al XXII-lea Congres al Partidului Comunist a dezbătut și aprobat programul construcției comunismului. În numele acestei dreptăți, de la tribuna marelui Congres, a răsunat în lume, ca un mesaj de victorie, cea mai generoasă și mai cuprinzătoare lozincă a tuturor timpurilor: **„Totul pentru om, pentru binele omului!"** Pentru prima oară în istoria ei, umanitatea își îndreaptă atenția, de la lumea fizică, la om, la cultivarea omului, a spiritului său, la promovarea geniului îndrăznelii umane, așa cum au hotărît comuniștii.

Se spune că omul, ca ființă, se găsește pe scara mărimilor, la jumătatea drumului dintre atom și stea. El pare mare sau mic, după obiectele cu care e comparat. În realitate, mărimea sau micimea corpului nostru n-are nici o importanță, deoarece ceea ce e specific în noi n-are dimensiuni fizice. Dimensiunile noastre adevărate sînt de ordin moral, etic, de ordinul conștiinței. Potrivit imaginii pe care o dă despre omul viitorului programul construcției comunismului, omul, această ființă atît de mult umilită de-a lungul istoriei, devine nebănuit de îndrăzneț, de puternic, de cult, de înțelept, de bun, de frumos, devine soarele universului. Vom fi și de acum înainte adoratorii omului, subordonînd totul de pe suprafața acestui pămînt bucuriei și fericirii lui, dezvoltării multilaterale, armonioase a personalității umane. „Criteriul libertății și fericirii reale este orînduirea socială care eliberează omul de sub jugul exploatării, îi oferă drepturi democratice largi, îi asigură posibilități de a trăi în condiții demne, îi dă încredere în ziua de mîine, dezvăluie aptitudinile și talentele lui individuale, îi întărește conștiința faptului că muncește în folosul întregii societăți" — a spus tovarășul Nikita Sergheevici Hrușciov, în raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S., prezentat la cel de-al XXII-lea Congres. „O astfel de orînduire socială este socialismul. Dintre toate valorile create de orînduirea socialistă, valoarea cea mai mare este omul nou — constructor activ al comunismului".

În ce fel va trăi pe pămînt (și pe alte planete), omul viitorului? După normele **„simple ale moralei și dreptății"**, scrie în Manifestul Comunist al epocii noastre. Va căpăta viață principiul: fiecare pentru toți, toți pentru unul! Respectul reciproc va fi o lege, iar oamenii vor avea unul față de altul o atitudine de **„prieten, tovarăș și frate"**. Cinstea, sinceritatea, puritatea morală, simplitatea, modestia vor fi norme de conviețuire ale întregii colectivități, statornicite în viața obștească și personală. Munca nu va mai fi de mult o povară; ea va deveni o creație, principal izvor de bucurie, onoare, mîndrie. Va fi o necesitate. Atitudinea față de muncă va fi pentru toți oamenii principalul criteriu etic. Conștiința acestui viitor ne oferă un inepuizabil îndemn, simțul de plenitudine a vieții.

În Uniunea Sovietică, aceste principii cuprinse în codul constructorului comunismului devin, pe zi ce trece, o realitate copleșitoare. Scriitorii, ale căror cărți sînt, de fapt, relatarea istoriei omului, nu trebuie să ostenească în a cunoaște pe omul viitorului, nu trebuie să ostenească în a se pătrunde de virtuțile lui, încît cîștigîndu-le, să înscrie chipul și măreția acestui Om, cu O mare, pe orbita marilor valori ale artei universale. Omul comunist, care proclamă pace, muncă, libertate, egalitate, fericire, este expresia plenară a frumuseții și grandoarei epocii noastre. El este idealul estetic al artei contemporane, marele și vigurosul ei personaj. Să-l slăvim prin miraculoasa forță a cuvîntului!

POP Simion

Reșița. Se ridică o nouă secție

Gînduri și mărturii

Căruia dintre noi, la vreun cap de drum, din drumurile cîte le-a bătut, nu i-a venit, cu o fulgerare de meteor cîte-un gînd din cale-afară de ispititor. Și n-ai apucat bine să te apleci asupra mirificului gînd care te-a bîntuit, că întocmai cum ți-a apărut, ca și cum nici că ar fi fost vreodată, s-a și destrămat și întorcîndu-se ca un abur în neantul uitării, dispare fără de urmă, asemeni efemeridelor care mor cu cea dintîi a lor zi de zbor.

Se mai întîmplă însă și cîte-un gînd care se apropie cu pași aproape neștiuți, că dintîi mai mult îl bănuiești. După un timp îl simți cum merge în pas cu pasul tău, cum prietenos ți se alătură, că ajunge să te însoțească în toate drumurile și popasurile, ca o prezență caldă, ca un zîmbet.

Ba de la o vreme, așa ajunge ăst gînd să te învăluie cu căldura lui, că simți nevoia să-l împărtășești și altora. Și vine timpul cînd în chip firesc dar stăruitor, se cere să-și facă adevăratul său drum, fie încredințat hîrtiei cea de veșnică mărturie, fie vreunei urechi prietene care să-l poarte prin viul grai din om în om.

Și cu acea iuțeală proprie gîndului și cu o intensitate care-ți împînzește fruntea de broboane, mereu alte laturi și

Mihail DAVIDOGLU

(Continuare în pag. 7)

Versurile de mai jos celebrează memoria lui Arnaldo Socorro Sanchez, asasinat în ziua de 11 septembrie 1961, la Havana, de o bandă de contrarevoluționari.

EUGEN JEBELEANU

Lîngă Arnaldo

Pe străzile Havanei, sîngele tău
tînăr, fierbinte, tumultuos,
fraged, o floare de-oleandru
o floare smulsă,
însă nu cu rădăcini.
Ele-au rămas
pretutindeni:
fulgere vibrînd în pușca ostașului,
cîntece-ale speranței pe buzele roșii ale
crepusculului
ce-anunță zorile;
fire de-oțel incandescent
zămislind milioane de spade.

Calde sînt mîinile tale asprite de
muncă, Arnaldo,
un astru ți-e fruntea:
cum strălucește!
suavă pentru copiii cu roșii berete,
copiii care te plîng
strîngînd în brațele lor
trupul sonor al ghitarelor;
blîndă pentru bătrînii ce descifrează
— acum prima oară —
un firmament scăpărător
de litere-stele;
implacabilă
ca o pecetie de foc ce arde tenebrele cu
pliscuri ascunse...

Lîngă florile tale de sînge,
frunzele Sierrei Maestra,
lîngă obrazul tău tineresc,
umbrele mîngîietoare din Escambray —
și-alături de ele, o floare,
o floare cu cinci roșii petale:
de foc, de dragoste,
vibrînd de-o neînfrîntă speranță,
din munții cei mai înalți ai patriei
mele...

Havana, 12 septembrie 1961.

Pe patul puștilor

Pe patul puștilor împletite cu
trandafiri,
purtată fie-i memoria:
majestuoasă și simplă,
sub cortul stelelor.

Prin pieptul lui ciuruit de gloanțe,
iată, el, tînărul
ce n-a cunoscut decît munca,
ne lasă pe cei ce-am rămas
să vedem viitorul.

Cenușa, pămîntul
nu pot să-l nimicească.
El trece pe sub un arc de triumf
necunoscut de vreun rege:
unitele inimi
ale poporului.

Havana, 12 septembrie 1961.

Nu lîngă moarte

Cine-ar putea spune că stînd lîngă
tine —
stau lîngă moarte?
Cînd simt cum pumnii mei capătă
puterea pietrei;
cînd sîngele meu curge mai mîndru;
cînd inima mea devine o flacără;
cînd văd mult mai bine acum, căci văd
și cu ochii tăi;
cînd genele mele acum sînt săgeți
îndreptate spre asasini.

Nu! Nu stau lîngă moarte.
Stau lîngă tine și-aud
cum lacrimile picînd
nu vor să dispară, ci
— strălucitoare stele-trasoare —
se-adună, răzbunătoare,
în cartușiera de-azur
a Revoluției.

13 septembrie 1961. La Punta Brava.
în drum spre Pinar del Rio.

PROZA și ACTUALITATEA

Orientarea tematică și eroul pozitiv

Interesul acut pentru fenomenele social-politice, ca o consecință a însușirii unei concepții înaintate asupra dezvoltării societății, marchează în mod esențial fizionomia prozei contemporane. Căci învățătura marxist-leninistă îi ajută pe scriitori să înțeleagă sensul evenimentelor istoriei, să descopere mobilurile prefacerilor efectuate în mentalitatea epocii. Trăim o perioadă de adînci modificări în raporturile sociale, determinate de lupta clasei muncitoare pentru pace și socialism. Cărțile care evocă rezistența comuniștilor în fața furiei fasciste, care zugrăvesc anii de cucerire a puterii politice și ai construcției socialiste le întîmpinăm cu un sentiment de solidaritate în atitudine.

În ultimii ani proza a cunoscut o puternică dezvoltare. Marele număr de romane apărute, diversitatea temelor, a modurilor de expresie artistică, explică prețuirea sporită a cititorilor pentru acest gen. Faptul că niciodată pînă acum nu s-au cerut și citit romane într-o măsură atît de mare, ca și tirajele largi, edițiile succesive etc., spulberă teoriile esteticienilor burghezi despre o așa zisă „criză" a romanului în general, care ar fi devenit un gen „demodat", „depășit" etc. Concluzia pe care noi o desprindem este aceea că în timp ce romanul decadent, prin toate particularitățile sale ideologice și artistice s-a depărtat de viață, s-a izolat de cititori, romanul nostru realist-socialist, inspirat din viață, dezbătînd problemele reale ale oamenilor, scris pentru mase largi, își găsește o audiență tot mai vastă, este mereu mai mult apreciat de publicul larg. În opoziție cu esteticienii burghezi, noi susținem deci că romanul se află în plin avînt, și că avîntul provine tocmai din caracterul său profund social.

Considerăm că seria de cărți scrise și publicate în anii din urmă a însemnat o etapă importantă în orientarea prozei spre actualitate. Se poate afirma că prozatorii noștri, de la cei mai în vîrstă și cu experiență — G. Călinescu („Scrinul negru"); Zaharia Stancu („Rădăcinile sînt amare"); Mihai Beniuc („Pe muche de cuțit"); Marin Preda („Îndrăzneala"); V. Em. Galan („Bărăgan" vol. II); Eugen Barbu („Șoseaua Nordului") ș.a. — pînă la cei mai tineri — T. Mazilu, Al. Ivan Ghilia, D. R. Popescu, N. Țic, Nicolae Velea, Vasile Rebreanu — au căutat să situeze în centrul operei lor temele majore ale contemporaneității. Cu fermitate, prozatorii s-au călăuzit după îndemnul pe care partidul l-a adresat: „Poporul cere scriitorilor și artiștilor opere care să înfățișeze esența fenomenelor social-istorice descrise, să prezinte realitatea noastră nouă în continuă dezvoltare, să redea toată bogăția ei inepuizabilă, toată multilateralitatea ei și, înainte de toate, să înfățișeze uriașa muncă creatoare prin care poporul construiește noua orînduire și se transformă el însuși". (Gheorghe Gheorghiu-Dej — „Raportul de activitate al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn la Congresul al II-lea al Partidului"). Din cercetarea creației recente reiese evident că greutatea specifică în proza noastră o dețin temele de actualitate: reamintirea eroicei lupte purtată de partidul nostru în condițiile grele ale ilegalității, viața și munca în uzine și pe șantiere după victoria revoluției populare, ca și istoricul proces al trecerii satului pe drumul construcției socialiste.

Aceste teme mari au fost impuse de viață. Înarmați cu concepția științifică a clasei muncitoare, scriitorii se îndreaptă spre esența fenomenelor sociale, se ocupă de viața poporului, de omul reprezentativ al vremii noastre, comunistul. Observăm că o temă care a stimulat în mare măsură efortul creator al prozatorilor este evocarea perioadei deosebit de dificile a ultimului război mondial, cînd partidul a știut, cu eroism și luciditate, să ridice masele populare la luptă împotriva fascismului și să le conducă spre victorie. Despre această luptă plină de abnegație au scris: Eugen Barbu în „Șoseaua Nordului", Mihai Beniuc în „Pe muche de cuțit", Szemler Ferenc în „Prăbușirea arhanghelilor" și „Cumpăna soarelui"; T. Mazilu în „Bariera"; Anton Breitenhofer în „Ucenicia lui Iacobi"; Ion Istrati în „Tinerețe fără tinerețe"; D. Ignea în „Omul cu părul cărunt"; Ben Corlaciu în „Cazul doctor Udrea". În romanul „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu, prezentarea activității de rezistență antifascistă ocupă un loc important. H. Zincă și Radu Lupan au descris episoade din lupta dusă de partizani („Dintre sute de catarge", „Războiul ascuns"). Perioada insurecției a fost surprinsă în „Nopți înfrigurate" de Aurel Mihale (carte care zugrăvește îndeosebi războiul antihitlerist din Vest); în „Îndrăzneala" de Marin Preda și în „Ieșirea din Apocalips" de Al. I. Ghilia; despre lagărele fasciste au scris Herta Ligeti: „Stelele nu se sting niciodată", Ioan Grigorescu: „Obsesia".

Este explicabil interesul pe care l-a suscitat această eroică temă. Condițiile excepțional de grele în care acționau comuniștii, complexitatea sarcinilor politice, exemplele de generozitate, de tenacitate, de demnitate în luptă, au prilejuit scriitorilor opere emoționante, puternice. După cum a arătat și M. Novicov în volumul „Chipul luptătorului comunist în proza contemporană", o caracteristică a acestor cărți este faptul că luptătorul comunist, care apărea în multe romane anterioare ca personajul cel mai înaintat, dar secundar în desfășurarea subiectului, ajunge acum eroul central. Un anume schematism existent în volume publicate mai demult — și care se manifesta tocmai în crearea eroului comunist — a fost în bună măsură înlăturat; personajele pozitive au un univers psihologic mai bogat, mai nuanțat și din paginile acestor cărți se desprind eroi memorabili, unii discutați, controversați, dar vii în memoria criticii și a cititorilor. Dacă nu ar fi să amintim decît de Anton Modan, Atanasie Mustea, Licu Oroș, Mareș și Dumitrana, Vițu etc. și s-ar conchide evident că galeria eroilor pozitivi e substanțial îmbogățită.

Cînd a subliniat aportul romanelor care zugrăvesc lupta împotriva fascismului, critica literară a relevat totodată și cîteva lipsuri cu un caracter mai general, arătînd că rădăcina acestor deficiențe constă în insuficienta studiere a împrejurărilor concret-istorice în care s-a desfășurat în acea perioadă activitatea comuniștilor. Unii dintre scriitori au generalizat anumite experiențe personale, locale, anumite procedee limitate, anumite comportări netipice. Astfel, imaginea complexă a luptei partidului a fost sărăcită, limitată. Nu s-a realizat o perspectivă clară asupra legăturii partidului cu masele largi, asupra uriașei și complexei munci de lămurire și organizare a poporului. Unii dintre acești eroi sînt prezentați prea mult

S. DAMIAN

(Continuare în pag. 6)

Confruntare cu realitatea

În munca scriitorului se pun zi de zi o serie de probleme. În ce măsură este el capabil să aprofundeze realitatea complexă a vieții; ce anume reușește să aducă la lumină din aceste adîncimi; în ce măsură eroii pe care-i creează ating înălțimea eroilor construirii socialismului, mobilizîndu-i în sensul depășirii realizărilor de pînă acum. Iată o înlănțuire de probleme care vor figura printre cele mai de seamă preocupări ale apropiatei Conferințe pe țară a Uniunii Scriitorilor. Aplicînd dezideratul comparației vom lua drept punct de plecare realitatea prezentată la un înalt nivel teoretic de către Congresul al III-lea al Partidului, care, prin planul economic de 6 ani, a trasat și contururile realității de mîine. Realitatea construcției socialismului determină orientarea muncii noastre scriitoricești și tot ea constituie termenul de comparație în aprecierea nivelului realizat de literatura noastră în ultimii 4—5 ani, chiar în cazurile cînd punem în balanță, romane ce oglindesc realitatea trecutului, cum ar fi „Pe muche de cuțit" de Mihai Beniuc, „Solstițiul" de Szemlér Ferenc, „Întoarcerea pescărușului" de Vladimir Colin sau „Tezaurul Kristofilor" de Kovacs György. Cu o deosebită atenție urmăresc cititorii operele inspirate din cunoașterea realității de astăzi. Voim nu numai să cunoaștem și să interpretăm realitățile noastre, ci — prin munca scriitoricească — să contribuim la transformarea lor sau, cu alte cuvinte, la realizarea sarcinilor trasate la Congresul al III-lea. Se pune însă întrebarea dacă metodele noastre de muncă și felul nostru de viață scriitoricească corespund necesităților realizării acestui scop. Cunoașterea și interpretarea justă a realității noastre depinde primordial — și în cazul muncii scriitoricești — de temeinicia pregătirii teoretice marxist-leniniste cu care abordăm această realitate și cu care selecționăm elementele ei. Este incontestabil că sub acest aspect, ne-am maturizat cu toții, chiar dacă nu fiecare dintre noi a făcut-o într-o măsură satisfăcătoare. Măsura în care pregătirea noastră teoretică se exprimă prin comportamentul eroilor creați de noi, prin prezentarea conștiinței lor, prin relevarea artistică a însușirilor lor morale noi și prin sugerarea condițiilor sociale în care acestea pot lua naștere — constituie o problemă aparte. Ea este în funcție nu numai de pregătirea teoretică și estetică a scriitorului, ci și de puterea talentului său, ca și de căile de cunoaștere a vieții adoptate, căci toate acestea la un loc determină măsura în care el se va apropia și se va pătrunde de caracterul nou al oamenilor epocii noastre.

Aceasta este cea mai grea încercare în procesul abordării realității. Ușor poți ajunge la ingineri sau la savanți, la colectiviști sau la strungari. Oricînd îl poți vedea — exterior — pe fiecare dintr-înșii, ocupat cu munca lui, ba poți

NAGY István

(Continuare în pag. 7)

ÎN ACEST NUMĂR:

- **Prozatorii despre critică și proză** (pag. 3)
- **Bătrînul** – schiță de Vasile Rebreanu (pag. 4)
- **Om cu bai** – povestire de Romulus Zaharia (pag. 4)
- **Manhattan – „Legați-vă centurile de siguranță!"** – Note de drum de Ioan Grigorescu (pag. 4–5)

Inovații în genul fix

Nu voi reveni asupra discuțiilor purtate în presa noastră în cîteva rînduri, deși neorganizat, despre legitimitatea fabulei în socialism. Impotriva vechiului, orice armă, cît de ...veche — dacă-mi îngăduie Marcel Breslașu acest biet calambur de neofit — e binevenită. Timpul a verificat-o. Epoci deosebite istoricește și-au trecut-o din mînă în mînă, din mîna lui Esop și La Fontaine, în aceea a lui Krîlov, Grigore Alexandrescu, Tudor Arghezi, Eliezer Steinberg și Serghei Mihalkov. Intrebarea cu privire la oportunitatea genului nu-și are rostul. Am răspunde ca Diogene în privința mișcării. Existența lui o dovedește.

O altă întrebare, însă, poate fi și trebuie pusă; oare cel mai convențional gen nu este prea anacronic într-o perioadă de sfărîmare a convențiilor în artă? Răspunsul îl dă întreaga activitate fabulistică a lui Breslașu, care, într-un fel, în spiritul lui Brecht din teatru, atacă caracterul convențional, al fabulei, deseori într-un mod paradoxal, prin îngroșarea, prin punerea lui în evidență. Inainte însă de a examina cîteva din procedeele proprii de înnoire a fabulei, e de remarcat modul de regenerare a conținutului însuși. Se știe că în cadrul fabulei — gen al unei generalizări maxime — viciul este atît de „abstract" înfățișat, încît poate acoperi situații și tipuri din diverse momente istorice, categorii omenești. La Marcel Breslașu, sensul „etern uman" se mlădiază după o împrejurare semnificativă și se actualizează. Așa cum arăta și Eugen Luca în studiul despre Marcel Breslașu are loc un proces de reprezentare concret-istorică a cusururilor încriminate. Fabula primește o funcție publicistică, agitatorică. In „Vulpea mărinimoasă", obiectul atacului nu este șiretenia ca atare, ci șiretenia anumitor forțe sociale, într-un anumit context politic, în legătură cu o anumită problemă: aceea a independenței popoarelor. Fenomenul contravine intereselor acaparatoare, imperialismului. Cum însă cercurile ostile libertății nu se pot ridica împotriva principiului suveranității, ele sînt silite să recurgă la subterfugii, la o manevră. Vor invoca perimarea aspirației, în numele necesității de federalizare fraternă a statelor, atacînd am spune, libertatea... în numele libertății (de deschidere a granițelor etc.). Fabula demască perfidia dindărătul formulei cosmopolitismului imperialist: „Destul cu-aceste garduri! Destul / cu-aceste țarcuri! / Visez planeta-ntreagă numai grădini / și parcuri / în care vulturul și vrabia / să ciripească-alături în voie / ca pe corabia / lui tata Noe. / Să intrăm la praznic / fără nici un paznic / Să venim musafiri la dejun / fără salve de tun, / fără dangăt de clopote /, vulpile slobode / între găinile slobode". In „La poarta fabulei", impulsurile războinice sînt denunțate în expresia loc acut-contemporană, atomică. Mandatari ai cercurilor agresive gata să ruineze, să nimicească pentru a-și păstra privilegiile, fie chiar într-un deșert, atomii îmbulziți la poarta fabulei sînt respinși, ca un simbol al rezistenței popoarelor împotriva proiectelor ucigașe: „Urlau pigmeii peste șanț / în culmea furiei lor demente: / Intreaga „reacțiune-n lanț" / din cele șase continente / așteaptă să intrăm în danț".

Actualizarea nu vizează numai viciul, sfera răului; include și virtuțile, zona binelui, cinstea, candoarea, buna credință, depreciate altădată, apar, grație forțelor sociale ce le încurajează, în lupta pentru pace și progres, ca atribute ale noului, învingătoare, sau cel puțin combative, tocmai pentru că beneficiază de un alt suport. Fostele victime ale perfidiei sau brutalității, s-au transformat în conștiințe avertizate, unite, dispunînd ele însele de forță, poate chiar în luptători. Găinile și vrăbiile din „Vulpea mărinimoasă" nu cad în cursă, ele știu să se apere și să riposteze.

Consecvente cu esența abstractă a fabulei, animalele încarnînd viciile, sînt niște personaje cu mască, alegorice: vulpea — ipocrizia, iepurele — frica, lupul — rapacitatea. In viziunea poetului, trăsăturile care slujeau doar ca semnalmente, se ramifică, se accentuează. Mai mult, personajele se comportă ca și cum ar fi conștiente de rolul pe care-l joacă, unele recomandîndu-se din proprie inițiativă. In „Vulpea mărinimoasă", „eroina" e descrisă pe larg în toate sinuozitățile vicleniei, cercetată din toate unghiurile, ea însăși parcă resimte o voluptate în întinderea curselor, în jocul ei de seducție. Tirada susținută în fața acelor pe care le-ar dori victime, este o veritabilă tartufferie, sau dacă vreți, monologul unui Jago ai faunei, prilejuind autorului un „studiu de caracter" al perfidului, mai mult decît al perfidiei. Vulpea — cînd se apropie de gard, cînd stă smerită, cînd dă tîrcoale, lingușitoare, cînd amenință, abia deghizat; bate mătănii, invocînd idealuri pacifiste, sau evlavia, caritatea, durerea unei răni „ce se adîncește și coace", în fața neîncrederii din jur, sau a nestinsei vrajbe între animale, invită la ospețe, în numele generozității, ce-o animă, în sfîrșit lăcrimează etc., etc. In „La poarta fabulei", atomii își fac și ei prezentarea, declinîndu-și, odată cu identitatea, rosturile cu care sînt învestiți. Atomul de uraniu se consideră surprins de ignorarea importanței lui, thoriul și actiniul dezvoltă aceleași considerente, în numele coeficientului fiecăruia de distrugere, iar ultimul venit, nemaisuportînd legitima ostilitate își afirmă sfidător puterea: „Cine sînt eu, sînt neutronul / de hidrogen, și stau pe tronul / magnificului nostru ev. / Domin pămîntul și Olimpul / și-s primul încă de pe timpul / tabelei lui Mendelejev". Intr-o altă fabulă, în „Scaiul", meteahna mai inofensivă, dar nu mai puțin iritantă, în relațiile dintre oameni, a insistenței dusă pînă la „pisălogeală", arborează un fel de sfruntare voioasă. Considerîndu-se o însușire merituoasă: „Scaiul pretindea odată / că-i ființă adorată: / Pe-unde umblu, pe-unde trec, / nu mai este chip să plec. / Geaba-i firea mea retrasă /, sînt dorit, chemat și-ales". Lașitatea iepurelui din „Voinicosul" se dă drept o îndrăzneală înfricoșată de propria ei anvergură: „Curaj? Curaj am eu întotdeauna, / dar uneori mi-e frică să-l arăt".

Galeria de personaje — respectiv de tare, — a fabulei tradiționale, era mai mult sau mai puțin limitată, introducerea de noi actori, și respectiv, referințele la alte apucături, survenind rar, la mari intervale de timp. Marcel Breslașu eliberează viză de intrare în principiu nelimitată. Locatarii fabulelor sale se recrutează din cele mai diferite medii, straturi, regnuri, domenii, aducînd cu ei nu numai calitățile și defectele — lumea morală a omului — ci și noțiuni, deci elemente din lumea ideilor. Respinși de la „poarta fabulei", în sensul etic, atomii nu rămîn mai puțin — literar vorbind — în incinta genului. Ne întîlnim cu buretele, figurînd setea de înavuțire a burtăverzilor, și — e drept mai degrabă „anunțați" ca niște oaspeți posibili — cu cele șapte simțuri, șapte, pentru că la cele cinci spontane, se adaogă răspunderea și măsura. Iar din fabulele mai vechi, știm că se acordase drept de cetățenie stihiilor (vîntul din poezia „Critica", fulgerul din „Aproape fabulă"), fără a mai vorbi de o serie de obiecte uzuale, în convocarea cărora există precedente ilustre („Stihuri pestrițe"). Odată reunite, personajele conturate, în diverse grade, firește, se mișcă cu o însuflețire poate mai puțin conformă cu modelul organic cît mai apropiată de dialectica ipostazelor ce le întruchipează. Dacă monologul scaiului este al pisălogului, dacă expresia perfidiei este aceea a vulpii, cu gesturile ei specifice, sinuoase, în schimb în „La poarta fabulei", discuția dintre atomi și Esop devine o înfruntare între două concepții, ce-și încrucișează argumentele. Tot în „Vulpea mărinimoasă", de la un moment dat, ne întîmpină un veritabil duel politic, o polemică între ideologia cosmopolită a imperialismului și patriotismul organic popoarelor. In „Aluzii", iapa ce se vrea iscusită susține o pledoarie bine închegată, categorică sau nuanțată, după tipicul: teză, dezvoltare, concluzie. Și simțurile complementare — răspunderea și măsura — își justifică și ele locul ocupat în fabulă, în calitate de emisari ai exigențelor specifice ale vieții de azi. Fabula ca atare simte nevoia să-și consolideze poziția în societatea noastră, să apere dreptul la critică. Confundîndu-se cu spiritul critic constructiv, ea se delimitează expres de criticism, declarîndu-se gata să reliefeze cuceririle noului, prin contrast, prin vestejirea vechiului: „Și fabula întotdeauna trează / la ce se-ntîmplă nou, le-nregistrează / „simțind" în ce „măsură" poartă ea / „răspunderea" aceasta grea / ...Dar lasă odei cinstea să le laude".

Ceea ce am numi, poate puțin pretențios, caracterul dinamic al fabulei, evidențiază, împreună cu alte valori, tratarea personală a unui gen, în care autorul intervine cu lirismul sau cu reversul lirismului — spiritul polemic. Pe măsură ce în „Vulpea mărinimoasă" sau în „La poarta fabulei" se desfășoară „conflictul", rolul fabulistului devine mai activ. In replica dată vulpii, pasiunea pentru principiile apărate îi aparține, iar refuzul lui Esop de a adăposti în ograda sa pe „atomi", se transformă într-un torent de mînie la adresa uneltitorilor războiului, țîșnit dintr-o proprie și patetică profesie de credință umanistă. Accentele, retorice chiar, denotă intensitatea polemicii, iar evocarea forțelor naturii, îndreptate de atîtea ori în istorie împotriva omului de către vrăjmașii acestuia, dar pentru prima oară în folosul său, în cadrul socialismului, reprezintă contribuția proprie a autorului la înzestrarea eroilor „pozitivi" ai fabulei și a lui Esop însuși — devenit personaj al ei — cu arme politice, teoretice. Nerăbdarea de a participa nu atît la acțiune, cît la tălmăcirea ei, dimpreună cu convingerea în relativa inutilitate a moralei în fabulă (în special în cele care reproduc conduite arhicunoscute, concluzia se impune aproape de la sine), explică desele comentarii de pe parcursul acțiunii, (aparteurile), și chiar anticipările cu privire la deznodămînt. Toate aceste simptome ale prezenței autorului au rolul parantezelor explicative, uneori al unui avertisment către lector, marcînd distanța față de text, detașarea, critică și energică în cazul personajelor „negative", binevoitoare, plină de simpatie în cazul contrar. Și atunci fabulistul modern își menține atitudinea, apreciind, judecîndu-și creaturile. Adesea el ia postură de regisor sau comper. Fabula, în asemenea cazuri, devine o scenetă, un dialog, elementul critic împerechindu-se de tot atîtea ori cu hazul. Verva prea cunoscută a lui Marcel Breslașu, alimentînd digresiuni savuroase, chiar dacă, uneori încărcate, denotă ea însăși o intenție anti-convențională. Poetul se distrează pe seama convențiilor, bineînțeles cu bonomie, pînă la acea limită îngăduită de matricea genului, pînă unde disprețuirea convențiilor ar periclita conținutul. Breslașu știe din unele experiențe nereușite că jocul cu formele trebuie mînuit cu precauție, pentru ca ideea urmărită să nu fie minimalizată. Pe lîngă procedeele foarte cunoscute, de insuflare a unui aer voios, comunicativ, unuia dintre cele mai pedante genuri, — înlocuirea expresiei directe cu aluzia, jocul de cuvinte, schimbarea de planuri rapidă, discontinuitatea dialogului — se afirmă și o altă înclinație pe care aș defini-o substituirea elementelor, răsturnarea raporturilor în cadrul formulelor tradiționale. Folosindu-se ca punct de plecare pentru „Aluzii" proverbul „bate șeaua să priceapă iapa", se imaginează revolta iepei împotriva șelei, ca și cum s-ar propune implicit un nou mod de constituire a proverbelor, (tentativa urmărită consecvent de Perahim, cu alte mijloace). După ce a sporit și colorat demografia fabulei, — M. Breslașu ar putea să-și intituleze producția „Fabule pestrițe", — după ce a încrucișat fabula cu alte genuri, imprimînd un caracter fabulistic acelora dintre ele ce păreau de neasociat (epigraful, maxima,) improvizînd spețe posibile, de ce nu ar încerca și clintirea celui mai fix dintre genuri, proverbul?

Tendința inovatoare în imperiul canoanelor, manifestată nu atît prin dinamitarea spectaculoasă a convențiilor cît prin mînuirea lor cu o ingeniozitate care permite flexibilitatea și travestirea uneia într-alta îl definește pe Breslașu, în postura satirică a liricului. Triumfătoare, cînd promovează fie noi conținuturi, fie noi unghiuri de vedere în legătură cu ideile tradiționale, și cînd potențează personalitatea autorului, fabula a devenit la Breslașu un gen propriu.

Mihail PETROVEANU

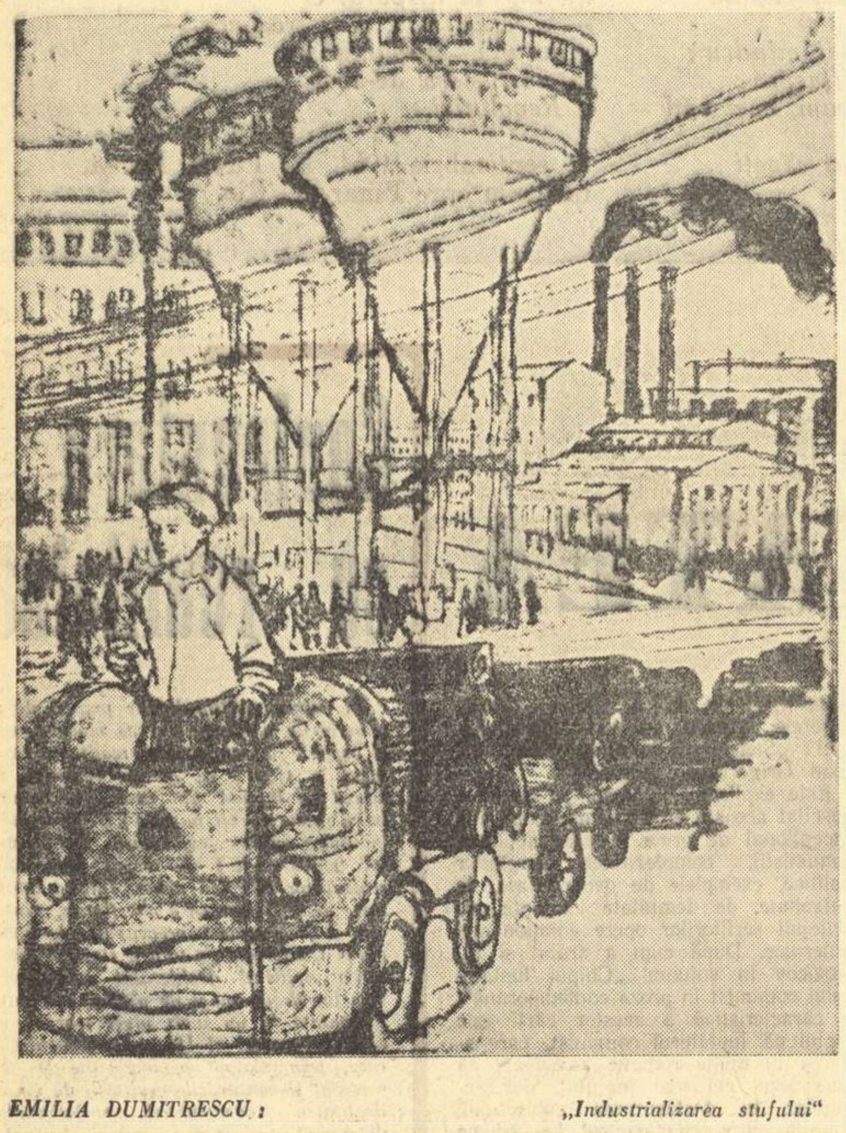

EMILIA DUMITRESCU: „Industrializarea stufului"

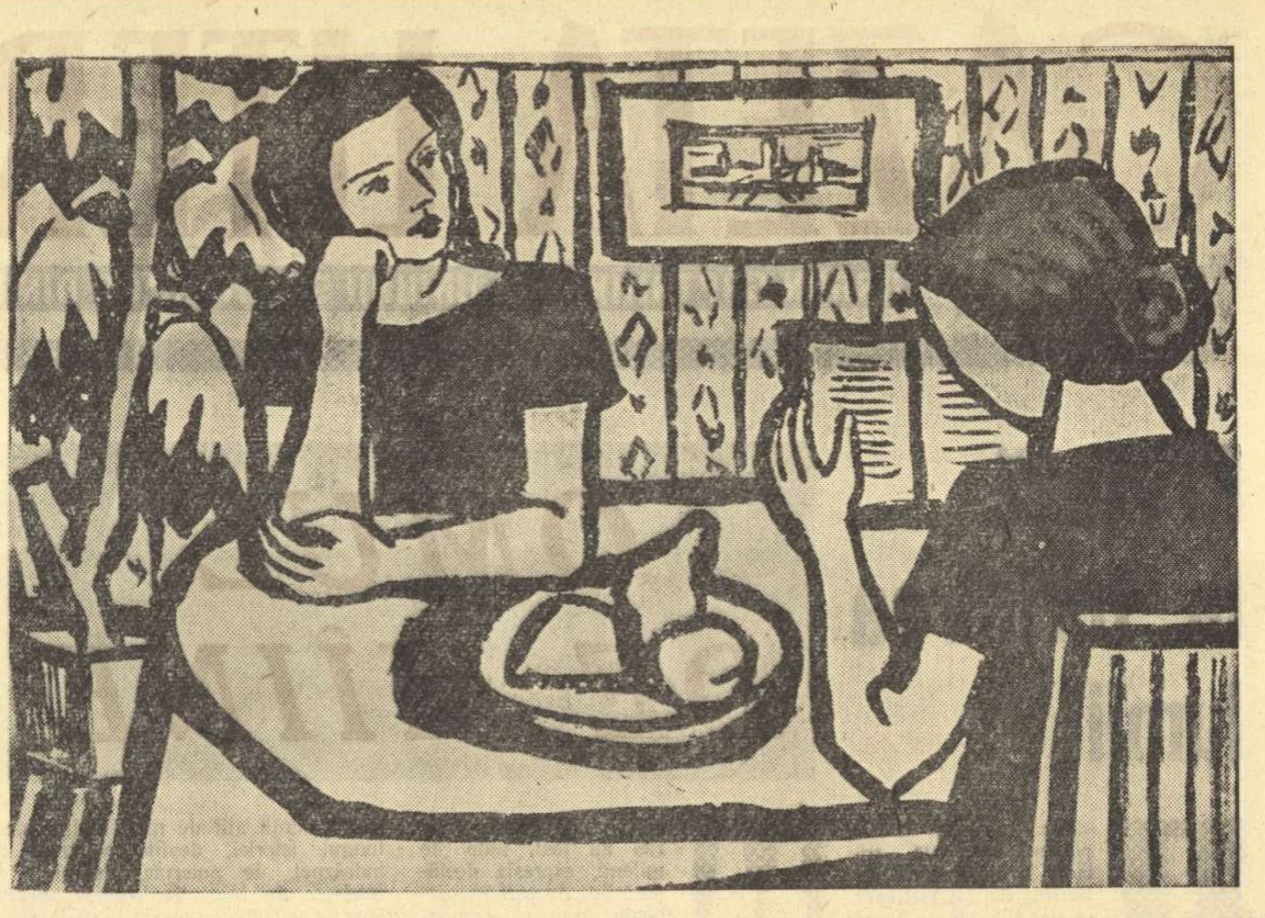

VASILE DOBRIAN „Lectură"

(Din expoziția de la Galeriile de artă — Bd. Magheru)

O discuție care trebuie continuată

In cadrul discuțiilor despre proză, destul de animate în ultima vreme, tipul de roman care a provocat, în mod mai voalat sau fățiș, nemulțumirea, îngrijorarea, alarmarea, iritarea și furia multora, a fost romanul-frescă.

S-a afirmat pe un ton grav că romanul-frescă și-ar fi avut rostul său în perioada de trecere de la capitalism la socialism — perioada zguduirilor și transformărilor sociale asemănătoare cu „deplasările și cataclismele geologice" — dar în actuala perioadă de desăvîrșire a construcției socialismului trebuie să fie înlocuit de romanul psihologic (vezi articolul lui Al. I. Ghilia din „Viața romînească"). Alții, sub imperiul aversiunii împotriva construcțiilor ample, monumentale, și-au făcut idoli din formele epice scurte. In „Contemporanul", Eugen Luca, cerceta activitatea unor prozatori ca V. Em. Galan și Eugen Barbu și ajungea la concluzia că gloria le este adusă nu de romane ci de nuvele sau schițe. Se pare că în formularea judecății de valoare a unor critici amenință să se introducă un criteriu nou, privind lungimea sau scurtimea operelor literare. Faptul că romanul lui Ion Ruse „In portul de pescari" — care după părerea unanimă e un roman bun — se anunță ca începutul unui ciclu, l-am găsit denunțat ca pe o gravă vină în mai multe articole. Ba, recent, chiar și Titus Popovici a fost mustrat pentru că promisese un al doilea volum la „Setea".

Concomitent cu aceste păreri dar fără a se încrucișa cu ele într-o polemică directă, au continuat să apară articolele lui Ion Ianoși care cu o serioasă armătură teoretică, aplicată la exemple din literatura sovietică, aduc elogii succeselor repurtate de romanul-epopee în proza realismului socialist.

Singur, Silvian Iosifescu, echilibrind și îmbogățind discuția, a aruncat o punte de legătură între aceste poziții diametral opuse și atrăgînd atenția asupra pericolelor „modei gigantice", în același timp, a amintit titluri ilustre de cicluri de romane, ceea ce l-a făcut să declare că „Romanul ciclic nu mai are la noi nevoie de pledoarii și demonstrații".

Din păcate, în același articol al lui Silvian Iosifescu se găsesc afirmații care dezmint declarația solemnă de mai sus. Furat de valul indignării față de „moda gigantică" ajunge să termine pe un alt ton decît cel cu care a început. Citind povestirea „Soarta unui om" ca exemplu al modului în care „puterea de rezistență a unui popor poate fi concentrată artistic în... cîteva zeci de pagini" — n-am prea înțeles formularea — continuă, zicînd că, la noi, nuvele ca „Desfășurarea" și „Îndrăzneala", „au cuprindere istorică vastă obținută nu prin înmulțirea numărului de personaje, ci notîndu-se reflexul evenimentelor istorice într-o conștiință individuală".

Trebuie să înțelegem că romanul — frescă, ar avea o „cuprindere istorică vastă" obținută prin întinderea în suprafață, prin înmulțirea numărului de personaje, în vreme ce nuvela ar avea aceeași „cuprindere istorică vastă" dar punînd accentul nu pe extensiv ci pe intensiv? Dar astfel de abia e încurajată tendința de a desconsidera această formulă de roman ca pe ceva inutil, demodat în opoziție cu nuvela care ar constitui expresia pură, cristalină a prozei adevărate.

Asemenea probleme mi se pare că trebuiesc examinate cu multă grijă pentru a nu se ajunge la situații anormale, confuze în stare să îngusteze în chip dogmatic aria modalităților de zugrăvire a realității. Iar dacă în urmă cu cîțiva ani, oricine visa să culeagă laurii nemuririi se ambiționa neapărat în construcții epice monumentale, chiar atunci cînd materialul de viață nu solicita această formă, nu e nevoie ca acum să acționeze o nouă mistică a nuvelei sau a romanului „scurt". (Să se observe că în unele articole a început să devină un obicei ca din opera lui M. Șolohov să se citeze „Soarta unui om" dar nu și „Pe Donul liniștit" iar de dragul „Desfășurării" și „Îndrăznelii" să nu se mai pomenească deloc de „Moromeții"). Aceste neclarități și confuzii apar poate și pentru că polemicile cu romanul — frescă au un caracter abstract, — se ironizează, se dau sentințe dar fără nici o exemplificare concretă, ca într-un război cu fantomele.

Iată pentru ce îndrăznesc ca prin articolul de față să invit la o continuare a discuțiilor cît mai la obiect, asupra modalităților romanului actual.

Inainte de a intra în miezul chestiunii, trebuie să relev că violentele critici aduse romanului-frescă cuprind și latura pozitivă, salutară a sporirii exigențelor față de măestria artistică a prozatorilor. (În ultima perioadă la majoritatea scriitorilor noștri se simte o vie frămîntare pornită din dorința de a găsi răspunsuri cît mai adevărate și mai originale problemelor de creație pe care le ridică oglindirea prezentului). Ori, e un fapt că în ultimii ani, mai ales în domeniul romanelor ample s-au concentrat defecte ale prozei ca: descriptivismul, slaba prelucrare artistică a faptelor, deslînarea și lichefierea compozițiilor — pînă acolo că sub pretextul romanelor — fluvii se ajungea numai la fluvii și deloc la romane. Dar, mă opresc, îmi dau seama că și eu cad în păcatul divulgat mai sus al criticării în abstract. Nu este însă un secret pentru nimeni că de aceste slăbiciuni a suferit într-o mare măsură romanul „Rădăcinile sînt amare" făcînd să nu se valorifice, atît cît ar fi trebuit, calitățile poetice deosebite pe care le are proza lui Zaharia Stancu. Ca un alt exemplu, aș cita romanul Luciei Demetrius „Primăvara pe Tîrnave", prima parte dintr-un vast ciclu dar care e inaugurat cu o narațiune destul de anemică, în culori sărace. Adaug că și V. Em. Galan în „Bărăgan" după un prim volum admirabil, în cel de al doilea n-a reușit să se ferească cu totul de efectele descriptivismului. Aceste defecte întîlnite chiar la romanele unor scriitori de prim-rang au contribuit la crearea stării de animozitate care există față de romanul-frescă.

Dar se poate accepta ca să se pună sub semnul întrebării însăși rațiunea de a fi a acestei modalități, viitorul ei în cadrul prozei actuale? Critica noastră trebuie să dovedească lărgime de orizont, să nu devină sclava unor impresii de moment, să combată exagerările într-o extremă sau alta care sînt atît de dăunătoare practicii artistice. Dar tocmai în această împrejurare iese la iveală cît de puțin sînt studiate în critica noastră legile de dezvoltare specifice diferitelor modalități din proza realismului socialist. Am arătat că în focul polemicii cu romanul-frescă unii critici fac să se acrediteze ideia că, în fond, tot ceea ce spune acest roman îl spune, tot atît de bine — subtextul e că mai bine — și nuvela sau o altă formă epică concentrată. Dacă în articolul lui Silvian Iosifescu formularea citată este ambiguă, la alții, ideia e exprimată mai pe șleau. Eugen Luca scrie că nuvela „poate spune adesea tot atît cît un roman sau chiar mai mult decît un roman fie el și frescă". (Și măcar dacă s-ar fi referit la romanele proaste!) Să fie și aici vorba de impreciziunea exprimării? Poate, dar toate aceste impreciziuni fac să se uniformizeze sarcinile de creație specifice fiecărei specii literare. Te întrebi, de ce a mai fost atunci nevoie să se mai creieze și romanul — epopee? Numai din simpla dorință a unor prozatori de a-și întinde narațiunea pe un mai mare număr de pagini? Să ne amintim mărturisirea pe care a făcut-o Lev Tolstoi pe cînd lucra la „Război și pace" și cînd era frămîntat că se află în fața unui „conținut măreț, profund și multilateral", care nu se potrivea „nici unei forme nici de roman, nici de nuvelă (sic!), nici de poem, nici celei istorice". Rezultatul a fost, după cum se știe, un roman-epopee — folosesc acest termen și nu pe cel de roman-frescă, considerînd ca și Ion Ianoși, că este cel mai adecvat — și asta datorită tocmai specificității acelui conținut „măreț, profund și multilateral".

Nu mi-am propus să aduc o definiție riguroasă și completă a acestui tip de roman, cred însă că e suficient dacă afirm că prin urmărirea destinelor unui individ sau a unui grup de personaje se înfățișează procese esențiale din viața poporului. Desigur că, în cadrul realismului socialist, eroii tuturor operelor literare au existența înrîurită și determinată de condițiile social-istorice ale societății. Dar ceea ce în alte opere alcătuiește un fundal necesar, în romanul epopee devine unul din elementele cele mai importante pentru dezvoltarea subiectului — aici întîmplările, eroii sînt proiectați pe scara largă a istoriei. Problema care trebuie înțeleasă e că nici în acest roman zugrăvirea evenimentelor istorice, a conflictelor sociale nu se face în sine ci e justificată și cerută pentru înțelegerea mai profundă, mai completă a unor procese umane, a caracterelor și a soartei eroilor principali. In „Viața lui Klim Samghin", bunăoară, găsim tabloul amplu al mișcărilor politice și al luptei ideologice dintre cele două revoluții ruse dar numai în cadrul acestui tablou putea fi dezvăluită, ca într-un sistem multiplu de oglinzi, întreaga esență a „samghinismului". Șolohov a trebuit să creeze o frescă a vieții căzăcimii din acele perioade istorice de răscruce pentru a reda cu toate sinuozitățile, contradicțiile, în toată complexitatea ei tragedia lui Grigori Melehov

Caracteristici ca diversitatea situațiilor și mediilor descrise sau numărul mare de personaje sînt mai mult sau mai puțin accesorii, dar ceea ce e absolut important în romanul-epopee e lărgimea imaginilor artistice, ampla generalizare ideologico-estetică, marea putere de sinteză a tipurilor umane

A spune că aceste sarcini de creație și le pot atribui și formele epice scurte e ca și cum ai crede în mod serios că „Viața lu Klim Samghin" sau „Pe Donul liniștit" ar putea fi „concentrate artistic" în cîte o nuvelă sau o povestire. (Cît privește deosebirile care există între nuvelă și roman în general, le-a formulat cît se poate de sugestiv Bielinski, afirmînd că nuvela „rupe file din marea carte a vieții" se ocupă de evenimente și întîmplări „bogate în înțeles" dar care nu umplu „un roman". Vezi articolul: „Despre nuvela rusă și nuvelele domnului Gogol").

Dar să ne referim la exemplele valoroase pe care ni le oferă proza noastră contemporană. Silvian Iosifescu în articolul său dădea aceste titluri: „Străinul", „Setea", „Bărăgan", ciclul „Desculț". Îmi îngădui să adaug și „Moromeții". Prin aceasta, dintr-odată, s-a deschis imaginea varietății care poate exista între granițele acestei modalități. In „Setea", timpul se desfășoară cu febrilitate și explozii în vreme ce în „Moromeții", fiind încă răbdător cu oamenii, curge domol sau subteran; în „Setea", monumentalul rezultă din ansamblul problematicii grupului de personaje angrenate în viltoarea evenimentelor, iar în „Moromeții" se bizuie, în primul rînd, pe dimensiunile „epopeice" ale eroului principal — prăbușirea iluziilor de mic proprietar ale lui Ilie Moromete, semnificînd procesele care aveau loc, în conștiința maselor largi ale țărănimii, în acea perioadă istorică, etc. Numai cineva care are în cap o schemă rigidă a romanului-epopee poate să se alarmeze că această modalitate n-ar mai fi posibilă în actuala perioadă de desăvîrșire a construcției socialismului și de trecere treptată la comunism — adică perioada în care ia o mare amploare creația istorică conștientă a maselor, în care se naște și se dezvoltă complexa fizionomie morală a omului comunist. Ceea ce se poate spune cu siguranță e că noile condiții vor supune romanul-epopee unor modificări, îl vor îmbogăți cu noi trăsături.

Aici e nevoie să ne întoarcem la problema pe care o ridicasem la începutul articolului, și să recunoaștem că insuccesele înregistrate în ultimii ani dovedesc rămînerea în urmă a acestei modalități față de dezvoltarea generală a prozei. Cauza nu constă atît în nu știu ce „învechire" a mijloacelor artistice, ci în primul rînd în slaba cunoaștere a vastelor și profundelor transformări revoluționare prin care a trecut și trece țara noastră. Romanul epopee nu poate fi considerat ca atare dacă nu realizează sinteze ideologice-estetice, dar acestea nu sînt posibile fără o uriașă experiență de viață, fără o îndelungată studiere a caracterelor umane, fără o profundă și îndrăzneață gîndire creatoare.

Aceasta e calea prin care se pot înlătura defectele înșirate mai sus — dintre care cel mai important e cuprinderea istorică în suprafață și prea puțin în adîncime —, astfel se poate ajunge și la perfecționarea și îmbogățirea mijloacelor artistice, într-un cuvînt, romanul-epopee poate intra într-un nou stadiu al evoluției sale.

Dar prozatorii nu trebuiesc descurajați, ci mobilizați pentru învingerea acestor greutăți de creație. Am citit cu mare astisfacție cuvîntarea rostită de M. Șolohov la cel de al XXII-lea Congres al PCUS în care cerea să li se creieze tinerilor prozatori toate condițiile necesare pentru a putea realiza mari tablouri epice ale vremurilor noastre. (Se știe doar de cîtă muncă grea și îndelungată e nevoie pentru crearea acestor opere).

Romanul-epopee își are locul său important în proza realismului socialist. Rămîne ca o datorie a prozatorilor noștri zugrăvirea pe pînze epice vaste și răscolitoare a marilor procese ale Revoluției noastre, zămislirea unor imagini de o largă generalizare, a unor tipuri umane mărețe, în care să se reflecte noua fizionomie moral-politică, noile trăsături naționale ale poporului nostru. Nu ne îndoim că alături de schițe, nuvele, povestiri, romane scurte, romanul epopee își va aduce contribuția sa la dezvoltarea succeselor literaturii noastre, la crearea de noi opere, în care să pulseze din plin, viața noastră atît de bogată, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase.

Al. OPREA

CRONICA literară

MIRON RADU PARASCHIVESCU

Cele mai frumoase poezii

de
PAUL GEORGESCU

Era de mult necesară o asemenea culegere care să pună în fața cititorului aspectele atît de categoric diferite ale creației lui Miron Radu Paraschivescu. „Declarația patetică", „Cînticele țigănești" și cele mai multe poezii din „Laude" par a fi, la prima vedere, scrise de autori diferiți. Romantismul whitmanian, unanimist, din „Declarația patetică" apare contrastant față de romantismul pictural (negru, roșu, verde) în spiritul lui Delacroix din „Cîntice țigănești" și față de clasicele ode horațiene din „Laude". O altă ciudățenie: romantismul a fost considerat ca o explozie a eului, în timp ce romantismul evident din primele două cicluri — se afirmă într-o despersonalizare de tip clasicist. Ce e comun lui Miron Radu Paraschivescu? De unde vin aceste straturi geologice diferite ale poeziei sale?

Dumitru Micu, în judicioasa lui prefață, găsește elementul comun în atitudinea poetului față de real: „Izvor al tuturor mișcărilor sufletești, realitatea exterioară se reflectă, însă, diferit în conștiința fiecărui artist și răzbate în creație într-o varietate infinită de forme. Unii poeți fixează în versuri mai ales impresiile lor despre realitate, comentează realitatea sau își analizează frămîntările lăuntrice. Alții tind să refacă liric realitatea însă să creeze cu mijloace personale, anumite aspecte ale ei. Miron Radu Paraschivescu face parte din cea de a doua categorie" (pg. 7) Reluînd, am zice că poezia lui M.R.P. se încadrează în acel lirism obiectiv reprezentat la noi de Anton Pann și Coșbuc, în care poetul exprimă liric sentimente colective, se face traducător, interpret al sentimentelor altora, după ce le-a trecut prin sensibilitatea sa. Dar fiindcă împărțirea epic-liric mi se pare desuetă și depășită cel puțin de la Baudelaire, (ea nu mai poate explica nimic de un secol), voi spune că poezia lui Miron Radu Paraschivescu este descriptivă, înțelegînd prin aceasta că Eul poetic reconstituie realitatea — „reface", zice D. Micu — ceea ce constituie la scriitorii talentați, nu o „redare" ci o esențializare, o stilizare, o sporire a semnificației ei; căci scriitorul niciodată nu redă realitatea, operație inutilă și imposibilă, de vreme ce realitatea există ca atare, ci oglindește realitatea selectînd, subliniind semnificațiile implicate.

Poezia lui Miron Radu Paraschivescu apare aproape cu desăvîrșire lipsită de spațiu și timp. E o poezie a cotidianului, o laudă a umilului (tomata, mărul), o reabilitare a oamenilor simpli, a bucuriilor simple. Cel puțin cele două prime cicluri trebuiesc văzute ca polemici cu mentalitatea burgheză și cu poezia decadentă. Rafinamentului i se opune simplitatea, egocentrismului transparența poetului, spleenului, senzația elementară. Și mai ales valorile morale: solidaritatea umană, pasiunea nemistificată, curajul ... — constituie o negație a burgheziei, a pseudovalorilor ei, și o afirmație a omului smplu, a forței populare, de unde și desul apel la formele folclorice. Ca și Anton Pann, Miron Radu Paraschivescu — dar cu surîs — restituie argoul bucureștean literaturii, așa cum au făcut I. L. Caragiale, Matei Caragiale sau Arghezi, așa cum alți scriitori romîni au sporit limba literară cu aluviuni folclorice, ținînd viu schimbul dialectic dintre limba vorbită și cea scrisă, împotriva încruntărilor timoleonpișanești ale vreunui zargavagiu al limbii care o udă, o plivește și o cultivă după rețete urmuzești.

Estetica paraschivească nu este însă o estetică a urîtului, ci a banalului. Ca și, în proză, Geo Bogza, M.R.P. investighează cotidianul, banalul, descoperind valențele ascunse, strălucirile pudice, profunzimile mascate:

„Azi am să vă spun un lucru foarte grav:
am să vă vorbesc despre niște vorbe
pe care orișicine le spune de zeci de ori pe zi
dar care-s totuși fără pereche pe lume.
Vreau să vă vorbesc despre Bună ziua
așa cum vă spun și eu acuma,
cînd ne-ntîlnim încă o dată". („Bună ziua!")

Iar în acel teribil an 1942, poetul vestea: „și toate zilele de mîine le veți face voi / de la un capăt la altul pe măsura voastră omenească: extraordinare, simple și curate". („Bună ziua!") Increderea poetului nu se află așadar în cotidian, ca atare, și mai ales nu în acel cotidian, ci în posibilitățile, în teribilele lui latențe, în Revoluția așteptată ce avea să deszăgăzuiască marile forțe populare. Pînă atunci, poetul avea să cînte forța acestor forțe, să reabiliteze simplitatea, să invoce pasiunile. Dar cine este Poetul?

Poetul este o expresie sintetică a maselor. Și pentru aceasta, în primul rînd trebuie să le înțeleagă, să vibreze cu ele: „Aici lîngă umărul și singurătatea mea, / voi sînteți una cu mine, / și de aceea cînt pentru voi; / De aceea stau, și tac, și pe urmă cînt pentru voi!" Dar poezia n-ar putea exista fără clipa aceea, „clipa unică, electrică, spectaculară, / cînd asemeni truverilor cu cobza de gît și spada la șold, / îmi umplu pieptul ca să-ncep cîntecul meu categoric / pe viață și pe moarte". („Bună ziua!"). Recunoaștem ușor ipostaza aedului străvechi care chema cetatea la luptă. Poetul e deci, nu numai o expresie a maselor ci și un tribun, acel ce vorbește despre problemele fundamentale. Facem deci legătura: M.R.P. caută în cotidian fundamentalul. In „Cîntice țigănești" s-a văzut, pe drept, un protest împotriva rasismului sîngeros al fascismului; ar fi necesar însă să vedem ceva mai mult: apelul la forța pasiunilor pe care poetul le găsește în forma lor inocentă. Ceea ce ar fi scandalos în morala saloanelor, începînd cu vocabularul, este pentru autor inocență și puritate, adică lipsa conștiinței răului și deci a ipocriziei. Acest apel rousseauist și romantic la puritatea sentimentelor „necorupte" de civilizație este discutabil fiindcă de mult se știe că pot exista dezagregări morale și în elementar, dar vestitul Rică rămîne o sfidare a lașității burgheze, în demnitatea lui inocentă. O altă replică de data asta conștientă — a lui Rică — e adolescentul care-și manifestă curajul în apărarea ideilor, în apărarea înaltei solidarități de clasă: „Vasile Rotaru", cîntec simplu și emoționant închinat în 1935 actului eroic al lui Vasile Roaită. Poezia a circulat mult în mase, fără să i se cunoască autorul, împlinind astfel un alt deziderat al lui Miron Radu Paraschivescu și anume ca versurile sale, inspirate din viața poporului să redevină folclor, să fie asimilate de mase ca și cînd ar fi ale lor, să fie recunoscute ca propria lor expresie. „Vasile Rotaru" împlinește idealul uman al curajului conștient, al actului suprem realizat cu supremă simplitate:

„Pe Vasile Rotaru l-au pus să tragă semnalul de alarmă.
Iar cînd sirena a despicat cerul cu sunet ascuțit,
Vasile Rotaru a simțit un șipot fierbinte între coaste și a gîndit:
Dacă izbîndesc tovarășii mei și eu am biruit!
și a mai spus, odată, șoptit, ca pentru sine:
Tovarăși, să izbiți și pentru mine!
Vasile Rotaru, ucenic la atelierul căilor ferate,
A murit acum doi ani, pentru pîine și libertate".

Romantism? Patetismul e romantic, deși idealul estetic al poetului, schițat mai sus e clasic. Efortul de a fi nu numai alături de mase ci expresia lor chiar, efortul de a renunța la ceea ce e individual, particular pentru a putea deveni expresia tendințelor fundamentale ale colectivității, se manifestă patetic și această formulă, nu antagonică însă complementară, definește originalitatea artistică a „Declarației patetice". Romantismul e dominant în „Cîntice țigănești": poeme nocturne sau „de-nserat", violent colorate, elogiul marilor pasiuni mortale, călăriri nocturne sub semnul unei luni misterioase, toate acestea țin de romantism, deși poetul continuă să fie expresia unor sentimente colective, o expresie folclorică. Deși n-am avut prilejul aici să subliniez rafinamentul poetului în cultivarea naivității și dezacordului, cred că arta lui este evidentă și e dedusă din dorința de a surprinde sentimentul în starea lui de ingenuitate. Comparînd aceste „Cîntice țigănești" cu „Craii de Curtea-Veche", observăm că Miron Radu Paraschivescu este atras, ca și Matei Caragiale, de lumea pasiunilor violente, dar, spre deosebire de acesta el caută aici, cum spuneam, inocența elementarului, lipsa de ipocrizie morală. In „Laude", dialogul dintre concepția clasică și expresia adesea romantică este rezolvat prin victoria deplină a clasicismului. (Este evident că folosim aici termenii de „clasic" și „romantic" nu în sensul de școală sau curent literar — istoricește determinate și ca atare epuizate de mult, ci în sensul de atitudine și mod de expresie, sens pe care îl utilizează și G. Călinescu în „Impresii despre literatura spaniolă"). Nu vedem de ce am relua aici o serie de observații despre „Laude", făcute cu prilejul cronicii la acest volum; remarcăm doar expresia sintetică, versul clasic, acceptarea grațioasă a rigorilor prozodice, claritatea ideilor. Este aceasta o formulă definitivă? Greu de știut. Ea corespunde însă, în orice caz, ideilor estetice ale autorului, păstrate cu consecvență, concepțiilor sale despre misiunea demnă a poetului.

PROZATORII DESPRE CRITICĂ ŞI PROZĂ

1) Cum îşi îndeplineşte, după părerea dvs., critica literară sarcinile sale cu privire la sprijinirea creaţiei epice?

2) Dacă critica literară v-a ajutat sau nu în creaţia proprie?

3) Ştiut fiind că o sarcină fundamentală pentru scriitor o constituie cunoaşterea vieţii, care vi se par formele cele mai potrivite de documentare?

4) Cum au răspuns prozatorii noştri sarcinilor reflectării actualităţii socialiste?

5) Care vi se par lucrările de proză cele mai izbutite dintre cele apărute între 1959–1961 şi care lucrări de proză vi se par neizbutite?

Eusebiu Camilar

1. — Trebuie să specific şi cu acest prilej că arta zilelor noastre impune in cel mai categoric mod cunoaşterea adevărului vieţii. Altfel, şi dincolo de această condiţie, literatura noastră nu s-ar putea realiza. Ştim că arta, intr-o definiţie poate prea poetică, este „o laudă a energiei". Avem dreptul să judecăm viaţa numai în măsura contribuţiei noastre la ceea ce se cheamă progres. Complexul atit de grandios, a tot ce se numeşte, intr-un cuvînt atit de strălucitor, viaţă, poate fi înţeles şi pătruns numai prin participare directă. Acest adevăr ni-l dovedesc operele marilor artişti ai tuturor timpurilor şi popoarelor. Artistul trebuie să aibă ca primă lege călăuzitoare acţiunea, mişcarea, care a şlefuit materia spre frumuseţe monumentală, şi a şlefuit instinctele spre sentiment şi gîndire. Frumosul, acest inalt deziderat, a apărut in istoria speciei noastre odată cu faptele, odată cu lucrurile. Ne dăm seama de inălţimea şi adevărul realităţii inconjurătoare numai proporţional cu puterea noastră de măsurare, şi această putere se dezvoltă prin acţiune, cunoaştere. Nu-mi pot inchipui omul care scrie sau care judecă cele scrise de alţii decit in plină acţiune. Trebuie să afirm că aş fi foarte mulţumit dacă m-aş intilni pe meleagurile pe care le străbat, nu numai cu colegi prozatori şi poeţi, dar şi cu stimaţii mei colegi critici literari. Arta noastră are menirea nobilă de a cinta frumuseţile prezentului. Şi, atunci, mă întreb cum s-ar descurca criticul care n-ar cunoaşte realitatea vie a zilelor noastre? Critica literară işi va indeplini şi mai substanţial inalta misiune, dacă işi va dezvolta cunoaşterea, procesul esenţial al existenţei ei. Cuvintele mele se adresează, in primul rind, iubiţilor mei prieteni critici tineri, cărora şi pe această cale mi-aş permite să le trimit îndemnul meu, de a nu fugi de ceea ce se cheamă cunoaştere. Cred că ar fi bine să lepede din vreme primele inceputuri ale ruginei comodităţii, care, odată aşezată la incheieturi, nu mai poate fi niciodată ştearsă. Criticul tînăr nu mi-l pot închipui decit AŞA CUM ESTE IN REALITATE, om al terenului, om al vieţii de toate zilele, căci numai aşa judecata cărţilor va abunda in adevăr şi in tezaurul imaginilor.

2. — Personal, aduc mulţumirile mele fierbinţi citorva critici tineri: întii lui Eugen Simion, pentru spiritul de dreptate şi adevăr cu care a sesizat apariţia cărţii mele „Povestiri eroice". Spre a scrie frumos şi drept despre o carte de istorie, presupune şi pentru critic o cercetare cel puţin minuţioasă a documentelor şi epocilor trecute. De asemenea, a dovedit deosebită pricepere şi cunoaştere tinărul critic Gheorghe Achiţei. Şi nu pot uita justeţea cu care mi-a prezentat cărţile „Povestiri eroice" şi „Nopţi udeştene" Boris Buzilă de la „Romînia liberă". Acestea sînt trei nume care perseverează în frumoasa şi nobila îndeletnicire de critic.

3. — In ce priveşte formele cele mai potrivite de documentare, de bună seamă că e mai comod să mă refer la alţii şi nu la mine. Mă gindesc cu strîngere de inimă că unii colegi foarte tineri, care de abia atacă marile coarde ale Universului, tind spre comoditate. Am văzut absolvenţi ai facultăţilor noastre care au preferat Bucureştiul, ţării, unde puteau fi profesori de limba romînă in satele noastre, şi unde işi puteau dobîndi o puternică experienţă de viaţă. Renunţind sau împotrivindu-se părăsirii asfaltului sigur şi comod, cred că colegii mei s-au păcălit şi se păcălesc pe ei înşişi pentru că îndepărtează cu mina lor pomul cel mare şi pururi roditor al cunoaşterii realităţii. Am cunoscut şi cunosc asemenea cazuri şi de cite ori producţia literară a acestor oameni scirţiie, mă gindesc că şi-au făcut acest rău cu mîna lor! Toţi, indiferent de virstă, atita vreme cit ţinem condeiul in mînă, sintem tineri, şi trebuie să străbatem necontenit aria patriei noastre, spre cea mai desăvîrşită cunoaştere. Uniunea Scriitorilor a folosit şi foloseşte toate mijloacele creatoare de trimitere a membrilor ei in mijlocul vieţii de toate zilele.

Ancheta dumneavoastră cere să răspund ce scriitori şi opere imi plac. Imi indeplinesc o datorie arătind că, după cit mă pricep eu, cel mai inzestrat prozator tinăr este Nicolae Velea, talent suplu, ca o săgeată pornită dintr-un arc puternic, de bronz. Cultura şi modestia lui Nicolae Velea sînt garanţii ale dezvoltării talentului său... Dacă va persevera pe căile apucate, Nicolae Velea va fi miine un mare scriitor.

Nu-mi pot încheia răspunsul la întrebările dumneavoastră, decit aducind o inaltă laudă realităţii. Realitatea poate amina unele răspunsuri, dar niciodată nu ne inşeală, dacă ne apropiem de ea bine pregătiţi cu unelte de cercetare şi cunoaştere. Arta, nefiind decit o formă, aş zice superioară, a muncii, artistul trebuie să fie un muncitor demn. Nu găsesc nici o deosebire intre turnarea metalelor la inaltele temperaturi ale cuptoarelor şi turnarea imaginilor la temperaturile uimitoare ale inimii omeneşti. Prin muncă şi cultură, artiştii işi află şi işi inţeleg propria putere, ajungînd la o firească conştiinţă asupra valorii lor. Adevăratul artist trebuie să se călească la flacăra puterilor uluitoare ale experienţelor anterioare, ca materia trecută prin temperaturi şi atmosfere. Artistul trebuie să inveţe şi să ştie inspăimintător de mult şi să muncească inspăimintător de mult; după cum, pentru a putea sluji cinstit artei, trebuie să aibă o viaţă neintinată, căci arta fiind educatoare a generaţiilor nu poate fi profesată decit de oamenii cu o morală neintinată.

Atit e de magnific şi atit e de tumultuos procesul vieţii, încit nu îngăduie superficialitatea şi lipsa de vlagă, şi una şi alta izvorite din necercetare şi necunoaştere.

In dobindirea experienţei şi la turnarea operei in bronz, marmură sau imagine, se cere cumpăna scufundătorului care işi drămuieşte aerul din plămini pînă la fracţiunea de secunde.

Munca este singura putere care ne dă echilibrul şi mindria de oameni.

Domokos Géza

Intrebările care mi s-au pus au constituit şi vor constitui — după părerea mea — încă mult timp, esenţa discuţiilor în jurul prozei. Cel care se angajează să răspundă la aceste întrebări în numai citeva rînduri se expune inevitabil riscului unei judecăţi subiective. Cu riscul acesta răspund şi eu.

Realitatea vie — *sub raportul timpului —* devine realitate oglindită, *iar frumuseţea şi complexitatea vieţii apar deseori pălite în această oglindire. Iată în ce văd principalul neajuns al prozei noastre. Se impune un pas hotărît atit din punctul de vedere al tematicii cit şi din cel al formei artistice. Scriitorul trebuie să se avînte cu mai mult curaj şi fantezie în* viitor. *Pentru aceasta însă el trebuie să stea ferm şi activ pe tărîmul* prezentului.

Critica literară — şi aici mă refer în primul rînd la critica din ţara noastră în limba maghiară — în termeni sportivi vorbind, ia startul cu întîrziere chiar şi în raport cu proza beletristică. Este nevoie de mai multă pasiune partinică, de mai multă vitalitate şi — ceea ce e foarte important! — de ridicarea la o treaptă superioară a nivelului teoretic al criticii.

Dacă redacţia consideră documentarea ca o problemă cheie a creaţiei, eu găsesc că scriitorul trebuie să trăiască printre contemporanii săi. Numai prin documentare nu se poate scrie nici măcar un roman istoric reuşit, cu atît mai puţin o operă legată de actualitate.

Dintre cărţile în limba maghiară apărute în ţara noastră în ultimii trei ani, cea mai mare bucurie mi-a produs-o o povestire de trei coli a regretatului Balla Károly: Miska.

Al. I. Ghilia

1. — Un prim merit pe care-l arată orientarea generală a criticii literare, maturitatea şi partinitatea ei: nici o carte valoroasă, nici un scriitor autentic, nici un tînăr de talent care şi-a făcut apariţia in literatură, n-a scăpat atenţiei critice. In multe din dezbaterile în jurul problemelor stringente de actualitate literară (discuţia despre poezie, reportaj, roman şi modalităţi noi in proză), ţinuta ştiinţifică s-a îmbinat cu principialitatea şi curajul opiniilor, eliminindu-se dilentantismul, poziţiile incerte şi lipsa de gust. Esenţialul pentru critică rămînind confruntarea permanentă, la zi, a fenomenului literar cu realitatea revoluţionară a ţării, cele mai bune condeie şi inteligenţe critice au înteles să-şi îndrepte ascuţişul atenţiei in primul rind către cronica literară: Paul Georgescu, excelent in acest domeniu dificil prin remarcabilele sale calităţi de pătrundere, gust şi sensibilitate; Ovid. S. Crohmălniceanu, mai sporadic; Eugen Luca, harnic şi febril în ultimii ani; Ion Oarcăsu etc. Un aer proaspăt, combativ, l-a adus in critica noastră afirmarea unui grup de tineri talentaţi (S. Damian, Al. Oprea, Andrei Băleanu, Matei Călinescu etc.) ale căror voci nu odată s-au auzit in problemele cele mai importante. Dar nu ştiu de ce sînt alte voci al căror timbru puternic, distinct, foarte plăcut urechilor noastre, nu se mai aud de loc: N. Tertulian, de pildă. Ce se intimplă cu el? Prin ce fascinante şi complicate probleme estetice rătăceşte de nu mai coboară printre noi? In general, ar fi de dorit o prezenţă mai vie şi mai activă a multor critici de prestigiu (Silvian Iosifescu, Vera Călin) şi a altora de cea mai întinsă erudiţie culturală: G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius... Poate că sînt prea îndrăzneţ dar mi-ar place să citesc în „Contemporanul" la binecunoscuta cronică a optimistului gindurile lui G. Călinescu despre proza noastră nouă. Din punctul acesta de vedere un lucru foarte bun l-a făcut criticul I. Vitner cu acele studii ample, de sinteză, publicate recent in volum, urmărind evoluţia prozatorilor noştri, selectaţi de dinsul după virstă şi opere, ca cei mai buni. Şi pentru că am ajuns aici, vreau să spunem lucrurilor pe nume. Critica noastră, în ansamblul ei, cu toate meritele incontestabile, continuă să rămină in urma creaţiei literare. De ce? Lucrul se ştie atit de bine că am început să ne obişnuim cu el şi să-l suportăm ca pe-o fatalitate: o anume necunoaştere a vieţii, a problemelor concrete, vii, ale construcţiei socialiste — singurul criteriu de confruntare cu fenomenul literar, care l-ar scuti pe critic de arbitrar, subiectivism şi indiferenţă. Apoi altceva: cred că sintem cu toţii de acord (in actuala dezvoltare a literaturii) să lichidăm definitiv cu acel sistem şcolăresc de-a face critică; să facem să dispară din ziarele noastre acele searbăde extemporale ingăimate de condeie bicisnice şi superficiale in care se povesteşte confuz subiectul unei cărţi şi se aruncă două-trei constatări generale, oarecare. In sfîrşit, după acel extrem de important articol „Impotriva tonului apologetic" apărut in „Scînteia" şi din care criticii literari mi se pare că n-au tras încă toate învăţămintele (şi mai cu seamă n-au aplicat toate învăţămintele), surprinzător pentru mine şi cu totul inexplicabil este faptul că revista „Contemporanul", şi ea vizată in acel articol, a renunţat in ultima vreme definitiv la cronica literară. De ce? Ca să scape definitiv de ispitele apologeticei? Şi-n încheiere, o nedumerire legată de poziţia criticilor clujeni de la „Tribuna". Nu ştii ce vor, ce urmăresc. Nu li se pare oare că cheltuesc prea multă energie numai ca să dovedească absolut de fiecare dată şi cu aceeaşi vehemenţă că tot ce-i apreciat la Bucureşti, orice carte considerată bună aici, in drum pînă la Cluj işi pierde calităţile? A devenit un obicei: orice-i lăudat la „Gazeta literară" e veştejit la „Tribuna". Susţinerea combativă şi fermă a punctului de vedere formulat (cind au dreptate) face cinste criticilor „Tribunei", spre deosebire de alţii care cedează foarte uşor şi de unii care n-au nici-un punct de vedere, cu condiţia însă să nu se ajungă la arbitrar. Nu ştiu, dar dacă se continuă aşa, pînă la urmă o să încep să cred că Cehov cind a scris despre acei bărzăuni care nu lasă caii să are, la criticii clujeni de la „Tribuna" s-a referit.

2. — Da. Şi ca să nu vorbesc decit despre „Ieşirea din Apocalips", prin realitatea socială prezentată, destinele umane, problematica, atmosfera, formula literară abordată, mi-a pus probleme grele de creaţie. In parte le-am rezolvat, in parte nu. Criticii care s-au apropiat cu inţelegere de carte, fără opacităţi şi idei preconcepute, cu dorinţa reală de a-mi lumina mie insumi laturile neizbutite ale cărţii (Paul Georgescu, Ovid. S. Crohmălniceanu, Eugen Luca, S. Damian, N. Ciobanu etc.) m-au hotărit să trec la o revizuire critică a intregii munci, să transform şi să rescriu cartea.

3. — Toate, de la plecările organizate în grup, pînă la stabilirea scriitorului pe un timp mai îndelungat, într-un anumit loc, cu condiţia numai să se înţeleagă esenţa documentării: documentarea ţinind în ultimă instanţă de conştiinţa comunistă a scriitorului, de înţelegerea clară că partidul ne-a indicat ca primă condiţie a ridicării calitative a literaturii noastre cunoaşterea nemijlocită, adîncă şi multilaterală a vieţii.

Dumitru Ignea

1. — Nu e de loc uşor să supui unui examen serios, competent, romanele şi nuvelele, schiţele şi reportajele unor autori de structuri şi maniere diferite care abordează o variată gamă tematică. E o muncă de mare răspundere, atît faţă de scriitor, cît şi faţă de cititor.

Nimeni nu poate nega apariţia unor recenzii şi cronici, a unor articole de generalizare scrise cu competenţă, a unor serioase analize făcute cărţilor şi fenomenului literar în genere de cîţiva critici ca: Silvian Iosifescu, Paul Georgescu, Mihai Novicov, Vera Călin. Nu e mai puţin adevărat că, uneori, critica ne oferă judecăţi eronate. Cronica lui D. Micu la romanul „Oţelul", de Constantin Chiriţă este, în acest sens, edificatoare.

Trebuie de asemenea arătat că lipsesc încă articolele de sinteză care să fixeze profilul prozei noastre, inspirată din viaţa nouă a satului. Ar interesa un studiu amplu despre literatura consacrată Eliberării patriei noastre. Nu există nici pînă în prezent studii serioase dedicate prozei noastre cu tematică muncitorească actuală. Cred că analiza sistematică a mijloacelor de expresie, a măiestriei artistice în genere, este încă insuficient realizată de către critica literară. Aş dori, însfîrşit, să-i văd pe unii critici analizînd fără părtinire operele prietenilor lor sau ale colegilor lor de redacţie.

2. — Scriu puţin, şi în consecinţă n-am prea solicitat critica. Volumul meu „Omul cu părul cărunt", apărut anul acesta, a atras în special atenţia criticilor tineri (Miron Dragu, Eugenia Tudor, Marin Sorescu, Lucian Dumbravă). Sigur că observaţiile lor m-au ajutat, dar acestui ajutor i-a lipsit în general substanţa fiindcă, cu o excepţie sau două, analiza cărţii mele care cuprinde o nuvelă şi 12 schiţe n-a fost făcută decît în minuscule recenzii. M-ar fi interesat observaţii mai ample cu privire la conturarea eroilor, limbă, construcţie epică, etc.

3. — Cele care îţi sînt mai la îndemînă, aici nu există soluţii şablon. Insetatul caută apă mereu fiindcă altminteri piere; scriitorul care nu ştie să se documenteze în permanenţă — pe stradă, la restaurant, în parc, peste tot, degeaba mai pleacă pe teren.

4. — Actualitate nu înseamnă doar blocuri, fabrici, şcoli ci, mai ales, schimbarea petrecută în conştiinţa oamenilor, noua morală socialistă, atitudinea nouă faţă de muncă, relaţiile noi dintre oameni. Şi cu toate că ultimele apariţii evidenţiază eforturile creatoare ale oamenilor muncii — (aş cita cîţiva tineri: Pop Simion, D. R. Popescu, Fănuş Neagu,) — totuşi schimbările fundamentale produse în modul lor de a gîndi au rămas, după părerea mea, încă insuficient oglindite în epica noastră.

5. — Mi-au plăcut „Cuscrii" de Al. I. Ghilia, „Bariera" lui Teodor Mazilu, „Din neagra ţărănie" a lui Ion Istrati, „Oţelul" lui Constantin Chiriţă, „Dimineaţă de vară" de Remus Luca, „Zilele săptămînii" de D. R. Popescu. Mi-e greu să citez toate cărţile izbutite pe care le-am citit. Fireşte, n-am citit numai astfel de cărţi, ci şi altele neizbutite sau cu scăderi parţiale — „Front fără tranşee", de P. Sălcudeanu, „In portul de pescari" de Ion Ruse, „Ieşirea din Apocalips" de Al. I. Ghilia, şi altele.

Fănuş Neagu

1. — Exemplele concrete mă încurcă — e vorba numai de acest punct 1. In general, critica literară şi-a făcut datoria, stau mărturie cele două sau trei studii ample despre roman, cronicile semnate de cei mai de seamă reprezentanţi ai criticii, recenziile cu care sînt presărate din abundenţă revistele — minus seria portretelor de tineri prozatori apărute ocazional în „Luceafărul". Despre schiţă şi povestire, nivelul artistic atins de genul scurt, căile de dezvoltare în viitor, s-a scris, am impresia, puţin şi numai din vîrful creionului. Vinovaţi sînt, în primul rînd, criticii tineri; lor, cred eu, le revine sarcina să se aplece cu dragoste şi înţelegere asupra producţiei bogate de schiţe şi povestiri. Ar trebui să înţeleagă, cum zice un prieten tînăr prozator, că „vine o vreme cînd dragostea nu mai are nevoie de cuvinte"

2. — Da. Paul Georgescu, S. Damian şi Eugen Luca mi-au arătat, cel dintîi, ce-i drept, cu oarecare malitiozitate, reuşitele şi lipsurile celor două volume de povestiri publicate. Criticii tineri însă, cei care mi-au acordat o clipă de atenţie, s-au întrecut a-mi găsi părinţi literari. Şi m-am tras, rînd pe rînd, din Sadoveanu, Panait Istrati, Hemingway, Slavici, Şolohov, Marin Preda, Leonid Leonov, Rebreanu, plus alţi opt scriitori, printre care... şi Eugen Mandric. Sper că la al treilea volum voi mai căpăta patru-cinci taţi, voi mai fi purtat în patru-cinci şcoli şi eliminat tot din atîtea — că răbdătoare-i hîrtia şi veşnice căutările lui Ion Lungu, Leonard Gavriliu şi Alexandru Oprea.

5. — Mă voi referi numai la lucrările tinerilor. Cele mai interesante mi se par cele care poartă semnătura lui D. R. Popescu, Ţic, Mazilu, Velea, V. Rebreanu, Radu Cosaşu. Una din cele mai proaste cărţi, chiar dac-o fi apărut în 1958, e „Cartea cu ochi albaştri" de Octav Pancu-Iaşi care tratează deformat psihologia copilului şi a adolescentului. Scriitorii pentru copii au o mare răspundere în ceea ce priveşte educaţia copiilor, formarea tinerei generaţii — şi de aceea trebuie să ne pună pe gînduri publicarea oricărei cărţi proaste în acest domeniu. Aş fi dorit ca în acest caz critica literară să fi demonstrat un punct de vedere mai ferm, mai ascuţit în arătarea lipsurilor lucrării.

Şerban Nedelcu

1. — La dezvoltarea creaţiei epice a contribuit, fără îndoială, şi critica literară. Se poate spune că o mare parte din succesele prozatorilor sînt şi ale criticilor. Discuţiile care au avut loc în publicaţiile literare, în ziarele centrale şi îndeosebi unele articole apărute în „Scînteia" au lămurit o seamă de probleme şi au ajutat pe scriitori să tragă numeroase învăţături în legătură cu munca lor.

2. — De la romanul „Pe marginea Dunării" şi pînă la „Drum deschis", am înregistrat progrese însemnate cu fiecare carte nou apărută. Lucrul acesta n-a fost întîmplător. Se datoreşte, în mare măsură şi criticii literare. Dovedind o mare exigenţă, criticii literari au analizat cu multă asprime romanul meu apărut în anul 1955. Mărturisesc că atunci nu m-am simţit prea bine, dar urmările criticii au fost în primul rînd în folosul meu şi al lucrărilor mele.

Ţin să remarc însă că nu toţi prozatorii s-au bucurat de un sprijin asemănător. Cărţile unora dintre scriitori — e drept, puţini la număr — au primit elogii exagerate. In loc să constituie un stimulent şi un ajutor, acest fel de critică a contribuit la împăunarea autorilor respectivi, iar cărţile pe care aceştia le-au scris ulterior au fost sub nivelul celor precedente.

3. — Formele cele mai potrivite de documentare sînt acelea care se potrivesc fiecărui scriitor în parte. Pentru mine, documentarea este permanentă; în orice împrejurare din viaţă, culeg material care îmi va fi cîndva de folos. Mă documentez din scrisorile pe care le primeşte redacţia ziarului la care lucrez; cînd mă duc pe teren să vizitez gospodăriile colective sau cînd avem consfătuire cu corespondenţii ziarului. Mă documentez cînd stau de vorbă cu oamenii despre bucuriile şi nevoile lor. Aproape că nu există săptămînă în care să nu fiu prezent într-unul din satele patriei noastre, pentru diferite nevoi ale ziarului. Socotesc că scriitorul trebuie să fie în contact permanent cu oamenii despre care scrie. Să cunoască viaţa şi munca lor, frămîntările şi bucuriile lor. Să ştie felul lor de a gîndi, să le cunoască preocupările de zi cu zi, aspiraţiile. Să urmărească cum se transformă conştiinţa lor.

Un lucru deosebit de important pentru scriitor este acela de a cunoaşte bine politica partidului şi guvernului în problemele care frămîntă oamenii despre care vrea să scrie. Nu te poţi apuca să scrii un roman despre oamenii dintr-o fabrică sau dintr-o gospodărie colectivă, dacă nu cunoşti şi problemele ce-i frămîntă şi fără să cunoşti, în general, calea de rezolvare a acestor probleme.

Pop Simion

1. — Inegal. Tonul apologetic işi mai duce traiul sub felurite forme. In cazul autorilor tineri, criticii sint, ce-i drept, dispuşi să critice, să aibă idei, păreri deosebite, ba chiar să generalizeze un pic. Cind e vorba de scriitori numiţi consacraţi, ei devin prudenţi, timoraţi, preferă să tacă, ori, dacă zic, să zică de bine, să nu-l supere pe „maestru". A fost nevoie de contribuţia lui Marin Preda, Titus Popovici, Dan Deşliu, pentru a putea aborda, cu mijloacele criticii, zone considerate „tabu", cum a fost cazul romanului „Scrinul negru", piesei „Siciliana", ori a evazionismului poetic suveran pe care il practică cu succes, cam de multişor, A. E. Baconsky. Şi mai sint. Folosirea a două măsuri in judecarea fenomenului literar produce denivelare in aprecierea valorilor, răspindeşte confuzia, compromite criteriul, promovează falsa concluzie. Deci, mai mult curaj partinic, principialitate, răspundere comunistă.

2. — Puţin. Privesc cu indiferenţă articolele care consemnează, relevă, trec in revistă, relatează; nu mă ajută şi nu-mi fac plăcere, chiar atunci cind ele sint „pozitive". Vreau discuţii, opinii, păreri — chiar contradictorii, violente, severe — dar păreri.

3. — Acea documentare e bună, care se potriveşte cu natura, inclinaţiile, specificul, posibilităţile, temperamentul scriitorului. Nu m-aş grăbi să recomand cu exclusivitate documentarea gen Nicorovici ori Petru Vintilă (care au stat un număr de luni ori de ani la Hunedoara şi, respectiv, la Constanţa, fructificindu-şi observaţiile în cite o carte de reportaj), nici documentarea gen Ţic ori Chiriţă (care pentru a zugrăvi in roman viaţa unui şantier, a unei uzine, se simt indemnaţi să apeleze la numeroase modele cunoscute de-a lungul anilor, în entuziastele lor peregrinări de reporter şi, deci, işi fac documentarea ca atare), nici alte modalităţi de documentare, despre care se vorbeşte atit de mult în vremea din urmă. Francisc Munteanu, de pildă, nu ştiu să fi anunţat vreodată că pleacă in documentare, pe termen lung, sau scurt, prin „Fondul literar", sau in calitate de trimis al unei gazete. Cu toate acestea, nu avem temeiuri să bănuim că acest prozator ar fi „in pană" de documentare, de cunoaştere a vieţii. Dimpotrivă, aş zice că, din acest punct de vedere, autorul „Lenţei" este un om bogat. Cind? Cum? Cit? Unde? Sint intrebări la care trebuie să răspundă in primul rind scriitorul, care are, trebuie să aibă un punct de vedere propriu asupra actului creaţiei, asupra trăirilor care declanşează acest act, il intreţin, ii dau eficienţă, durabilitate.

E bine şi adevărat să se incetăţenească ideea potrivit căreia cunoaşterea actualităţii socialiste este parte integrantă a actului creator propriuzis. Intre aceste două lucruri există o interacţiune de nedesfăcut, propagată de personalitatea vie a creatorului care işi emite continuu, (trebuie să-şi emită) in orice clipă, lumina proprie, nu numai in faţa manuscrisului, care este momentul culminant al activităţii sale.

In ceea ce mă priveşte, nu mă grăbesc să cred in forţa copleşitoare a unui scriitor pină ce el nu şi-a încercat talentul in zugrăvirea a ceea ce este cu adevărat nou şi semnificativ pentru contemporanii lui. In această zonă artistul e singur, in afara modelelor, in afara drumurilor umblate, singur cu sine, cu adevărul său, cu forţa talentului său, cu ceea ce ştie el esenţial despre vremea lui. Aici este el, de fapt, creator, in adevăratul inţeles al cuvintului.

4. — Cu bune, cu tot mai bune rezultate; mai ales prozatorii mai tineri, care işi sporesc greutatea specifică in ansamblul literaturii noi, dau la iveală valori care se înscriu in tezaurul realist-socialist al literaturii.

5. — Lectura unor cărţi de proză ca „Setea" şi „Îndrăzneala" mi-au dat satisfacţii, m-au îndemnat să revin asupra lor. Urmăresc cu atenţie şi plăcere activitatea editorială, chiar inegală, dar valoroasă, mai ales in perspectivă, a unor prozatori mai tineri, care se cuprind in aria generaţiei mele: D. R. Popescu, Ghilia, Ţic, Velea. Cărţile slabe nu le citesc pină la capăt, nu vorbesc despre ele.

Ion Marin Sadoveanu

1. — Critica literară îşi îndeplineşte sarcinile mai intii prin analize ale lucrărilor de o deosebită fineţe şi pătrundere (Paul Georgescu, Savin Bratu), prin bogate asocieri şi sugestii (Radu Popescu), prin sublinierile specificului fiecărui autor, dar şi prin arătarea limitelor (S. Damian) întrucit mă priveşte.

2. — Critica m-a ajutat şi ii sînt recunoscător. Sînt recunoscător tuturor celor care pe larg au scris despre romanul meu „Ion Sîntu" arătindu-mi că este o etapă numai în mersul unei lucrări ce-şi aşteaptă urmarea.

3. — Forma documentării continue despre care în anii mei de iniţiere mi-au vorbit Mihail Sadoveanu şi Liviu Rebreanu mi se pare cea mai eficace, adică documentarea de-a lungul unei întregi vieţi, fără întrerupere. Odată pus la punct acest aparat de permanentă înregistrare e firesc că orice schimbare sau reînnoire a vieţii se va răsfrînge în el îmbogăţindu-l pe scriitor.

4. — Nu sînt critic şi n-am putut urmări în mod judicios absolut toate lucrările confraţilor mei.

5. — „Cuscrii" şi „Ieşirea din Apocalips" ale lui Al. I. Ghilia mi se par cele mai izbutite.

Mircea Şerbănescu

1. — Aş greşi profund dacă aş spune că nu a ajutat critica literară dezvoltarea creaţiei epice de la noi. Părăsind spiritul apologetic, critica a putut să opereze cu mai mult discernămînt în îndeplinirea sarcinilor sale. Un număr de critici valoroşi s-au ocupat îndeaproape de unele romane apărute în ultima vreme şi mi-a plăcut că n-au lipsit nici discuţiile în contradictoriu, ca în cazul „Barierei" sau al „Ieşirii din Apocalips". Mi se pare demn de subliniat că în aceste dezbateri în contradictoriu criticii şi-au apărat punctele de vedere cu pasiune; *cu acea pasiune care îţi dă certitudinea că ai alături de tine un tovarăş principial, un ajutor de nădejde. Ce păcat, însă, că discuţiile pasionate se limitează la prea puţine cărţi!*

Critica literară are datoria să lupte cu toate puterile pentru o literatură contemporană *din toate punctele de vedere. În momentul de faţă, forţele noastre sînt mobilizate pentru realizarea unei literaturi de înalt nivel ideologic şi artistic care să prezinte clasa muncitoare în procesul de construcţie socialistă. Cărţile de proză cu această tematică nu sînt însă prea numeroase. Dar ne putem noi declara mulţumiţi cu discuţiile la „Oţelul" de C. Chiriţă? Cu toate slăbiciunile ei, pe care nu trebuie să le ascundem, cartea avea destule calităţi care s-o impună unei atenţii mai mari a criticii literare. N-ar fi cîştigat numai autorul, ci întregul front literar.*

Uneori discuţiile sînt neconcludente, ca aceea pornită în jurul problemei romanului lung sau scurt; acelea purtate în jurul schiţei, cu sfaturi în general, dar cu puţine referiri la lucrările propriu-zise. (Vezi articolul „Despre schiţă" din „Luceafărul" / nr. 18).

2. — Trebuie să mărturisesc din capul locului că am învăţat mai mult din articolele de critică literară dedicate lucrărilor confraţilor mei. O remarcă de acum cîţiva ani dintr-un articol-bilanţ al tovarăşului Paul Georgescu, care suna cam aşa: „merită şi acest scriitor o atenţie mai mare din partea criticii" nu şi-a găsit, din nefericire, ecoul. Am avut şi neplăcerea să constat că unii critici se mulţumesc să citească neatent ceea ce scriu şi să arunce în fugă cîteva cuvinte. Despre schiţa „Rîndunelele", într-un articol din „Tribuna" se aminteau doar cîteva inexactităţi, care dovedeau tocmai superficialitatea lecturii. Uneori e supărătoare malitiozitatea criticilor, în momente cînd mă aştept la pasiune şi grijă.

3. — În ultima vreme s-a cristalizat mai bine aspectul „documentării" în munca scriitoricească. Sînt pentru folosirea complexă a mijloacelor de documentare: o activitate publicistică largă, pe probleme concrete, aşa cum obişnuiesc ziarele să ceară, dublată de o activitate obştească susţinută; investigaţia într-un sector de viaţă etc. Dar mai presus de toate este necesară o legătură strînsă, permanentă, organizată cu colectivele de muncă, ce ar inspira scriitorului o simpatie iniţială, capabilă să-l stimuleze la muncă.

4. — Prozatorii noştri au reuşit în ultima vreme să răspundă calitativ mai bine cerinţelor de reflectare a realităţii socialiste, favorizat fiind deocamdată satul nou, constructor al socialismului. Cred că ar trebui să stimulăm în viitorul apropiat schiţa inspirată din viaţa clasei muncitoare. Experienţa schiţei este indispensabilă creării de romane valoroase care să oglindească munca socialistă din fabrici, uzine, de pe şantiere. Pot adăuga că în momentul de faţă sînt în plină muncă de desăvîrşire a unui roman inspirat din viaţa unor muncitori metalurgişti şi pot să afirm că formarea conştiinţei socialiste este un proces pasionant, foarte interesant, bogat în material epic.

Nicolae Velea

1. — In ultima vreme, prin chemarea neînduplecată la calitate.

Ciudat a fost că aplicarea criteriului calităţii i-a buimăcit în primul rînd pe unii dintre critici. Un cronicar aproape monoton de binevoitor ca Gh. Achiţei, tocmai din pricina intimidării şi derutei — cred, — a făcut ţăndări o carte ca „Anii tineri" de N. Ţic.

2. — M-au ajutat cronici şi articole cum sînt cele ale lui Paul Georgescu, S. Damian, Dumitru Micu, — pentru că nu s-au mărginit numai la un dialog cu cititorul, înfăţişînd mesajul cutărei schiţe sau nuvele, ci au discutat şi cu mine, propunîndu-mi trasee pe care să merg in continuare sau linii pe care să le părăsesc.

M-am izbit însă şi de aprecierile unor recenzenţi care judecă fără să ridice la pătrat. Ei concep „actualitatea" şi „tema majoră" ca pe o sumă: scrii despre un preşedinte de colectivă eşti mai în „miezul actualităţii"; compui imaginea unui simplu colectivist eşti la „periferie", te răsfeţi într-o „problematică minoră".

„Tribuna" şi Leonard Gavriliu au blestemat îndîrjit, repetat, catalogînd ca inactuală o schiţă a mea a cărei eroină era o bătrînă. Ideea schiţei era dispariţia treptată a contradicţiilor dintre sat şi oraş.

3. — Cred că fiecare prozator trebuie să ţie sub observaţie cîteva puncte industriale sau agricole din ţară pe care să le viziteze din vreme în vreme. Cred că e o formulă potrivită iniţiativa E.P.L.-ei de a publica lucrări monografice despre regiuni sau centre economice.

Solicitînd răspunsuri la cele cinci întrebări ale anchetei de faţă, redacţia a lăsat la latitudinea scriitorilor alegerea acelor întrebări asupra cărora preferă să se oprească. Răspunsurile au fost publicate menţionîndu-se de fiecare dată numărul de ordine al întrebărilor respective.

*

În numărul viitor vom publica, în continuare, răspunsurile altor scriitori la ancheta noastră.

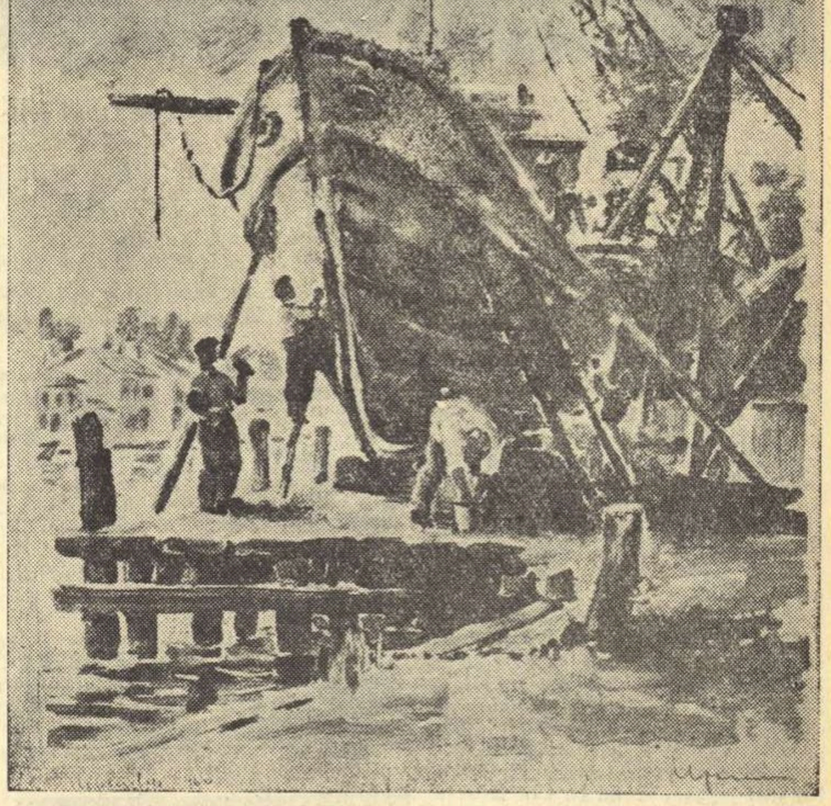

PAUL UZUM „Pe şantierul de la Sulina"

Prefaţă la fericirea lumii

(Urmare din pag. 1)

potriva tuturor uneltirilor ce-ar putea tulbura liniştea planetei. De aceea lagărul păcii în frunte cu Uniunea Sovietică nu face nici un secret din faptul că-şi măreşte capacitatea de apărare. Agresorii sînt obligaţi s-o afle, s-o ştie, şi să nu o uite, că în ipoteza că vor declanşa o nouă conflagraţie, însîngerînd pentru a treia oară globul într-un singur veac, riposta pe care o vor primi va fi fulgerătoare, nimicitoare, aşternînd o lespede grea de plumb pe mormîntul de hulă şi dispreţ al capitalismului.

Avertismentul dat de Uniunea Sovietică imperialismului e în acelaşi timp un apel fierbinte la luciditate. Cu sistemul socialist mondial se poate sta de vorbă de pe poziţii de raţiune şi nu de pe cele, iraţionale şi iresponsabile, ale forţei. Logica acestui avertisment, neputînd fi negată, e întîmpinată de cele mai negre cercuri ale reacţiunii mondiale cu furii maladive. Faptul că Uniunea Sovietică a reluat experienţele nucleare stîrneşte accese gălăgioase. Ne întrebăm însă, în numele cărei morale vorbesc preopinenţii? In numele acelora care au adus doliul la Hiroşima şi Nagasaki, atunci cînd o asemenea monstruoasă crimă nu avea nici o justificare? In numele celora care de ani şi ani de zile sabotează sistematic orice posibilitate de a se face vreun pas înainte pe calea reglementării folosirii energiei atomice în scopuri paşnice? In numele acelora care resping ideea dezarmării? In numele acelora ce sînt gata să dea arma atomică pe mîinile armatelor neonaziste de sub conducerea neo-führer-ului Konrad Adenauer? In numele acelora care încearcă să transforme cancerul Berlinului occidental, dintr-o afecţiune torpidă şi periculoasă, într-una activă şi mai primejdioasă? Care e platforma morală a imperialismului, crezul şi statutul său? Şi nu-i recunoaştem stema blestemată pe armele furnizate Bonn-ului? Şi nu-i identificăm drapelul lipsit de glorie pe gloanţele ce ucid oamenii în Algeria, în Angola, cu ajutorul cărora au încercat să cotropească şi să sfîşie — ca un tigru flămînd şi turbat — Cuba? La un post de radio occidental, la microfonul căruia o nulitate exemplară comenta dezbaterile Congresului al douăzeci şi doilea, se încerca, cu un debit graseiat surprinderea unei fisuri în logica poziţiei de pace a Uniunii Sovietice, deşi este limpede, şi numai cine nu vrea să înţeleagă nu pricepe că Uniunea Sovietică slujeşte cu fidelitate cel mai înalt ideal al umanităţii: pacea. Stau mărturie în această direcţie — şi dezbaterile celui de al douăzeci şi doilea Congres sînt cea mai elocventă dovadă — atîtea luări de poziţie şi atîtea documente care nu fac decît să reafirme o unică poziţie: lagărul socialist doreşte şi luptă pentru pace. O pace dreaptă dînd tuturor popoarelor posibilităţile de a-şi dezvolta sub soare forţa de creaţie paşnică, închinată binelui şi progresului uman. Cînd însă acestor demonstraţii de bunăvoinţă, de înţelegere şi înţelepciune li se răspunde cu impertinenţă, cu trufie şi cu evidenta încercare de-a intimida, e firesc, e obligatoriu, să-ţi iei măsurile impuse de necesităţi pentru ca să poţi răspunde, la nevoie, agresorului, aşa cum merită. Nu în cele două linii: lupta pentru pace şi măsuri pentru mărirea capacităţii de apărare a universului nostru paşnic, duşmanii nu pot descoperi nici o fisură şi nici o nepotrivire. Ele constituie, în chip armonic, cei doi termeni ai unei indisolubile unităţi dialectice, izvorîtă din lupta pentru apărarea păcii în lume, dublată de puterea — astăzi de nimeni negată — de a duce această luptă la bun sfîrşit.

Statul deasupra căruia strălucesc zorii comunismului, toate ţările socialiste n-au nevoie de războaie, nu văd în ele soluţii demne. Dimpotrivă, le resping cu oroare şi bărbăţie. Omenirea posedă în această clipă suficiente mijloace în stare să sporească patrimoniul material şi moral al umanităţii pe calea unei munci paşnice. Al douăzeci şi doilea Congres al P.C.U.S. este un exemplu strălucit de bilanţ al eforturilor constructive, demonstrînd pînă unde se poate ridica această fiinţă, mîndră, omul, atunci cînd iniţiativele şi strădaniile sale sînt fructificate în serviciul binelui colectiv. Stau mărturie, în marea lor splendoare, dînd un îndrituit sentiment de mîndrie şi onoare, fostele terenuri înţelenite, astăzi grădini roditoare, stau mărturie apele spumegate ale fluviilor sălbatice, acum domesticite sub zăgazurile hidrocentralelor, stau mărturie munţii sfredeliţi, altădată încremenite ridicături de stîncă, astăzi labirinte laborioase din inima cărora ies la lumină bogăţii sortite să aducă bucuria vieţii la mari depărtări, stau mărturie zborurile pe căile celeste ale cosmonauţilor temerari, care au tăiat în tăria cerului pîrtii îndrăzneţe, stau mărturie toate izbînzile fără precedent ale omului sovietic, înfăţişîndu-se la glorioasa tribună a celui de al douăzeci şi doilea Congres al Partidului ca un vestitor victorios al zorilor unei lumi, care clădindu-şi prezentul, prefigurează întregii umanităţi, viitorul.

Am văzut sala Congresului istoric inundată de stolul cravatelor roşii... In vastul areopag, argintie şi cristalină, a răsunat spre marea bucurie a lumii o voce: *„noi vom trăi în comunism"*...

Simplu, ca toate marile adevăruri ale Istoriei, glasul copiilor afirma o fericire ce va fi mîine a întregii omeniri.

Aurel BARANGA

BĂTRÎNUL

VASILE REBREANU

Era atunci o vară călduroasă și în sat nimeni nu se mișca. Cîinii trăgeau la umbră, era ca o pustiire. Stăteam și eu la umbră cu Doi la sută, cu el vorbeam tot timpul.

— Te-ai sculat și tu Doi la sută ?

— Sculat.

— Și ce faci astăzi ?

— Nu fac mare lucru, ce faci tu aia fac și eu.

— Păi, să tăiem niște frunze, uite cum stău, după aia ne mai preumblăm...

Și Doi la sută venea cu mine, începeam să tăiem frunze la cîini, și cînd oboseam mai stăteam iară la umbră. Așa se ținea după mine, pînă seara. Cînd mă culcam, se culca și el, cînd mîncam, mînca și Doi la sută, cînd mă duceam la viceu, venea și Doi la sută. Dacă mă spălam, venea cu mine la fîntînă și se spăla și el; cînd mă rugam dimineața și sara. Doi la sută se așeza în genunchi lîngă mine și se ruga și el. Cînd îmi trăgeam nădragii pe mine, Doi la sută nu se lăsa mai prejos, nu vroia să umble în pielea goală și-și trăgea și el nădragii. Mi-am cumpărat pieptar, un pieptar frumos, cum nu s-o purtat în sat pînă atunci. Ce crezi, Doi la sută nu și-a cumpărat și el pieptar ca al meu ?!

Nu-ți spun ce pățeam seara, după ce mă culcam; după ce mă vîram sub țol, venea Doi la sută lîngă mine, stătea un timp așa, nemișcat, apoi nu-mi mai dădea pace, mă lua în brațe și mă strîngea de-mi scîrțîiau mădularele. Nu mă lăsa să dorm, toată noaptea nu aveam tihnă. Și-mi era rușine și mie, tovarășe, de Doi la sută. Nu-ți mai spun că am ajuns un fel de expoziție, cum venea cineva străin, ori veneau cu experiența să facă nu știu ce schimburi de pe alte sate, președintele îi trimitea și la mine. Se uitau ăia cu experiența ca și cum ar fi fost vorbiți, mă întrebau numai de Doi la sută. Nu-ntrebau de mine, eu ca și cum n-aș fi fost acolo. Numai pe Doi la sută îl luau în samă.

Și de la o vreme nu aveam somn. Nu mai puteam dormi cu Doi la sută. Era ca și cum m-ar fi îngropat de viu, că nu mai existam, numai Doi la sută era principalul. Că după ce l-am luat pe lîngă mine, după ce l-am oploșit, mi s-o ridicat în cap, mi s-o suit în cap, domnule, de nu mai puteam scăpa de el, eu eram un nimica. Că de aia m-am dus la președinte și i-am spus, am pus declarație împotriva lui Doi la sută. Și am cîștigat, l-am lămurit pe președinte. Și mi-a dat biciul... Era acum în primăvara asta... Ei, și cînd m-am văzut cu biciul în mînă, singur, aici între păduri, lîngă rîu, am început. Și am dat cu biciul. De dimineața pînă sara și nu l-am mai văzut pe Doi la sută. Așa am scăpat de el.

Vezi, porumbul a crescut, acum nu-i pericol în privința ciorilor ca să mănînce sămînța. Da' eu vin zilnic, mă țin de slujbă că e importantă, după cîte socot. Că de aia mă iau oamenii în samă. Că sînt singur și Doi la sută nu se mai ține de mine. Acum nu mai sînt expoziție, nu mai vin oamenii să mă tot întrebe despre Doi la sută. Acum dacă au ceva cu mine mă întreabă personal cum o duc și ce fac. Cum o duc și ce fac eu, nu Doi la sută. Alta-i schimbația, nu ? Și îmi place să stau aici, că-i frumos în poiana asta; văd că de aia și dumneata nu te dai dus... Stau toată ziua aicea, de dimineață pînă sara, cînd termin slujba. Stau așa cu toate că n-ar fi mare lipsă acu, că nu-i sezon. Sezonul cu ciorile vine din nou cînd dă porumbul în bob. Acu pușc așa din bici, mai mult pentru Doi la sută, nu pentru ciori. Cum văd că se apropie Doi la sută, îs cu biciul pe el. Și dacă am și slujbă, toată lumea se uită altfel la mine... Numai o categorie omenească îmi face necaz și îți spun dumitale ca să știi, că văd că mă ascultați și-ți place să stai aici... Uite, vezi locul ăsta ? Tot îi împrejmuit de pădure. Porumbul crește că are și soare și pămîntul îi gras.

Să spun acu ce-am pățit: stăteam aici într-o zi, la umbră, lîngă apă, că i-am lăsat pe ăștia cu prășitu. Cum stăteam așa, văd că vine, uite de lîngă stejarul ăla, văd că iese din pădure o arătare de om, cu cămașa în cap și cu fața ascunsă. Și purta rochie... Se apropia de mine încet. Și cum văd că venea spre mine, mă ridic și pun mîna pe bici. Așteptam acum să vedem ce are de gînd. Și cînd îi aproape de mine se răsucește și se îndepărtează. Dar se depărta încet, abia se mișca. Și intră în pădure... Un timp de vreme nu mai mi-ieșea din cap arătarea aia. Și mă așez, îmi pun capul pe traistă și dau să dorm, cînd numai ce aud ca niște mormăieli și scheunături. Cînd deschid ochii, ce crezi că văd ? Arătarea aceea cu rochie și cu fața acoperită. Dar nu era ca prima, era și mai împestrițată, purta tot felul de haine, de nu știai unde i-i capul și unde i-s picioarele. Venea spre mine de nici nu știai că se mișcă ori stă pe loc. Și iar mă ridic și pun mîna pe bici... Și cînd îi în fața mea se oprește. Și stă un timp... Mă uitam la ea, după aia m-am uitat în jur: era pustietate, nu era nici o suflare de om. După un timp arătarea se răsucește și, încet, domnule, se îndepărtează și intră în pădure. În ziua aia n-am mai dormit. Nu știam ce să fac, după ce am scăpat de Doi la sută, acum altele pe capul meu. Nu știam ce se întîmplă, poate de bătrînețe, îmi ziceam, că oi fi avînd vedenii.

A doua zi, tot așa pe la amiază, iar vine momîia aia. Și după ce se apropie stă un timp în fața mea, nemișcată. Și odată își scoate hainele din cap. Ce crezi că era ? Era o copiluță, domnule, fata asta a Nastasiei. Mă uit la ea și numai ce văd că-și scoate apoi și cămașa. Auzi dumneata ?

— Să nu răcești la piept, tu copilă, zic eu. Îi răci și nu-i avea din ce da lapte la pruncii tăi...

— Îi cald, moșule, face ea și se duce la marginea rîului, își așează hainele acolo, și apoi, ce crezi că face ? Își dezbracă și rochia. Și poalele, domnule. Rămîne goală, pricepi dumneata ? Se răsucește apoi spre mine, îmi face semn cu mîna și zice: la revedere. Și se aruncă în apă.

Nu după mult vine altă fată. Asta nu mai vine așa, ca o mogîldeață. Era una frumoasă, că nici nu le mai știu pe astea mai tinerele ale cui sînt. Își scoate și ea cămașa, apoi rochia și goală, goluță se întoarnă spre mine, îmi face și ea: la revedere și intră în apă... Se vede treaba că asta, a doua, a pîndit-o din pădure pe aialaltă, să vadă ce face. Și după un timp mai vine una, apoi încă două. Și încă trei. Veneau pe rînd și acu nu se mai duceau la marginea rîului să se dezbrace, se apropiau tot mai mult de mine, nerușinatele, și așa se dezbrăcau. Și intră și ele în apă...

După un timp, cînd ies din rîu, vin toate ale lîngă mine, fără să-mi zică ceva, și stau așa să le văd. Stăteau să se usuce. Și erau albe, ca zahărul... Acu să le vezi, că gîndești că îs de smoală, așa s-or înnegrit. Că în fiecare zi, la amiază, vin aici și se scaldă. Acu așteaptă să pleci dumneata, de aia nu vin... Vezi, ce necaz am eu, toată omenirea din sat mă respectă și îmi ia în seamă rangul, numai categoria asta nu mă lasă în pace, ca și cum aș fi un nimica. Da ce, eu nu-s om ? Că de aia am vrut să scap și de Doi la sută, ca să se vadă că eu sînt un om, și că am importanță, și ca să nu mai fiu expoziție. Că dacă mă vezi bătrîn și uscat, crezi că-s de lemn ?! Atunci de ce categoria asta de omenire nu mă respectă, ce, eu îs lemnul ăsta ?! Am și eu simțirea mea în mine.

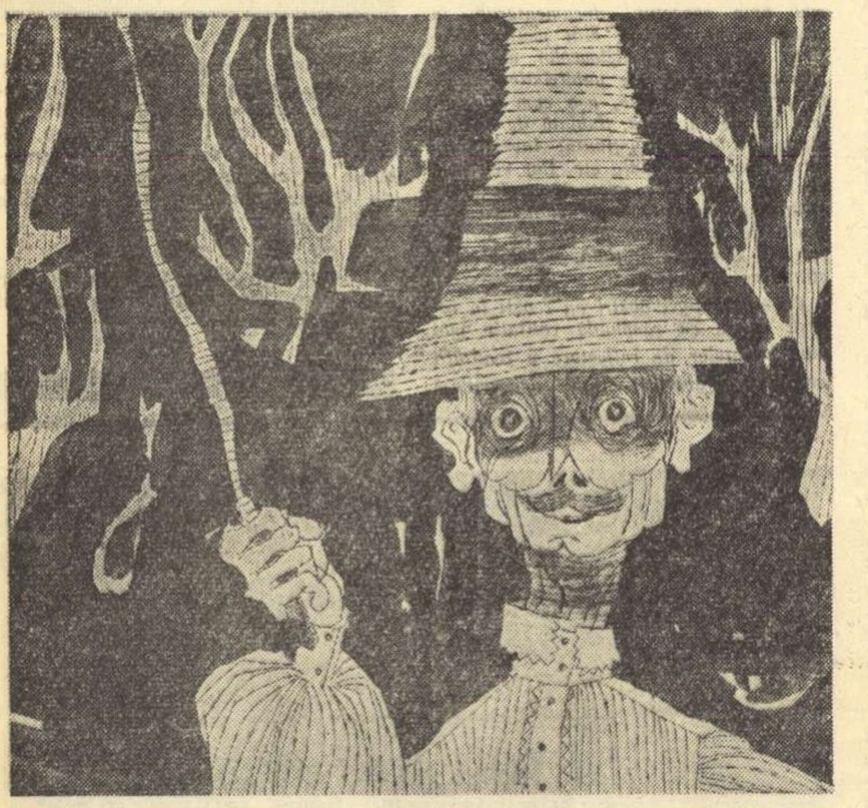

Desen de LIVIU POPA

PERAHIM Ilustrație la poeziile lui Mihail Eminescu

OM CU BAI

Romulus Zaharia

Vînturătoarea stropșea spre înălțimi nori de praf. Murășan, om scund, vînjos, cu fața pîrlită de soare, zvîrlea cu lopata grîul în gura mașinii. În lădoi se afla grîu cît ar încăpea în cinci saci, iar sacii cu grîul de sămînță vînturat, vreo șaisprezece la număr, erau rînduiți unul după altul.

Murășan era supărat. Toată după-masa a stat la vînturătoare. Părul îi era năclăit, gîtul, subsuorile, nările, erau îmbîcsite cu praf. Ar fi vrut să lase lucrul pentru a doua zi. Că doară mai sînt zile. Și să facă o baie. Dar Simion nu-i dădea răgaz. Bine c-a ajuns soarele la asfințit! Batăr de s-o întuneca odată. Așa, parcă-i o pălălaie roșul ăsta al cerului. Și-i cald. Lîngă vechea arie, mai încolo, Someșul își mînă apele clipocind. Da' apa nu-i caldă, că-i primăvară încă.

Nimeni nu i-a spus lui Simion să ducă sacii în magazie. I-a luat singur, unul cîte unul. Așa-i Simion. Te face de rușine. Ajungi să te crezi fără putere lîngă el. Ajungi să crezi că numai pe el l-o făcut mine-sa de ispravă. Înciudat, Murășan saltă pe umeri icnind, cel din urmă sac.

Simion ridică în dreptul ochilor o mînă de grîu din sac și o alta din ladă. Privește boabele roșcate și si-siie mulțumit.

— Hai, Murășene, om merge. Am gătat treaba, spuse Simion plin de mulțumire.

Au tras vînturătoarea mai spre șopron. După asta s-au înfundat în lăstărișul de la marginea șoselei, pe poteca ce ducea în sat. Trecînd anume prin toate hîrtoapele și mușuroaiele de cîrtiță, Murășan se ferea de Simion. Ar fi vrut să-i spună ceva care să-l facă să turbeze de năduf, de draci! Știa că Simion a fost de mult în mai multe rînduri la comitetul raional. Simion nu s-a dus. Nu era săptămînă în care instructorul să nu-i amintească asta secretarului comunal, Gheorghe Cremănuș. Mai știa, e drept, că Simion a avut mult de lucru în ultimele săptămîni. Dreptatea, aici e de partea lui Simion. Împreună doar au balotat fînul. Și în ajun lucraseră împreună la balotat. Dar astăzi, toată după masa, la vînturatul grîului. Dar, o zi de răgaz, tot ar fi găsit! Doar l-a chemat raionul.

Au trecut lăstărișul, Simion lungi pașii. Murășan l-a ajuns și l-a oprit prinzîndu-l de umeri:

— Mă Simioane, ești om al dracului! spune el cu furie. Nici de ăia de la raion nu-ți pasă! Mă, n-ar fi treabă ușoară să te dovedim! Uite, am să cer să fii pus în discuția adunării de partid.

— Lasă, nu-mi purta de grijă, Murășene! răspunde Simion... Iar în discuția adunării de partid, te-om pune pe tine, că faci treaba de mîntuială și anevoie te-ndemni. Tare îi greu omului să muncească cu tine. Mereu te ții în urmă. Și doar ești în partid...

Dădu să plece. Mureșan îl prinse din nou de braț:

— Tu-mi vorbești de partid ? Te cheamă raionu' de șapte ori la confirmare și tu nu te duci! Simioane! Nu te duci la raion că ți-i teamă! Ai ceva pe suflet!...

Simion deschise larg ochii, dădu să spună ceva, dar Murășan nu-l lăsă:

— ...că tu de-aia muncești cît patru, că ai ceva pe suflet! Și vrei să ne arăți că vrednic ca tine nu găsești oriunde...

Simion răsuflă adînc, din rărunchi. Îi spuse șoptit:

— Nu mă întărîta. Mai bine ne-om despărți aici... Cu tine în brigadă nu mai lucru!

Își întoarse fața de la Murășan. Avea o față lată cu cute prelungi și mari. Se pierdu în noapte.

În sat îl căută pe Cremănuș, secretarul comunal. Îl află pe tarlalele ce le pregăteau de semănat, tocmai sus, spre Cont.

— Bade Cremănuș, vreau să-ți vorbesc...

— De asta ai tu drag acum, Simioane, de vorbă ?

— Știi că vorba nu mi-i dragă. Ce am de vorbit ți-oi spune pe scurt. La raion mă duc în opt a lunii viitoare.

— Mă omule, la raion te duci și cînd vrei tu, dar mai ales te duci cînd te cheamă... Știi dară pentru ce te-am chemat. Să te confirm. Te ferești de confirmare ? Spune, să nu ne mai încurcăm și cu tine. Avem destulă treabă...

— De încurcat nu te-oi încurca, nici pe dumneata, bade Cremănuș, nici organizația de bază. M-oi duce la raion, n-ai dumneata grije, cînd m-oi simți pregătit să fac treaba asta. Numa' în opt a lui aprilie.

— Da' pricepe, omule! Disciplina de partid... Cum te-ai pregătit pentru confirmare ? Călcînd-o ?...

Lui badea Cremănuș i se păru că a întins prea mult funia...

— Mă bate gîndul la rău, mă Simioane. Nouă poți să ne spui dacă ai ceva pe suflet. Doară noi am votat pentru tine. Noi, comuniștii. Cui să spui, dacă nu nouă, că te cunoaștem pe toate fețele ? Mă întreb: ce să ai ? Tînăr ești, cinstit ești, bun de muncă, ți-o spun drept, puțini ca tine! Atunci de ce nu vrei să mergi la confirmare ?!

— Merg, da' numa-n opt.

— Mă omule, de-o lună te așteaptă, spuse secretarul apăsat, uitînd de hotărîrea de a-l lua cu binișorul. Și apoi am primit telefon. Hai, du-te mîine dimineață. Seara ești înapoi... Ți-om strînge mîinile cu bucurie... Ne beștelesc tovarășii că nu reușim să mobilizăm un om la chemarea comitetului raional...

— Merg, tovarășe Cremănuș, da' numa'n opt. Și să-ți mai spun încă o vorbă, și cu asta, gata! — Cu Murășan nu mai lucru în brigadă!

— Asta-i! Da' ce ai cu Murășan ?!

— Cu Murășan nu mai lucru în brigadă !!

— Mă, tu ești om cu bai!

Noaptea rece i-a învăluit, pe amîndoi. Simion se depărtă stingher. Gheorghe Cremănuș își frămînta mintea tot întrebîndu-se ce-i cu Simion. Alungă din minte gîndurile urîte, îndreptîndu-se la tarlale, la loturile experimentale. Dar Simion, cu încăpățînarea lui îi stăruia mereu în minte.

A doua zi, la tarla, a lui Cremănuș s-a dus drept la Simion:

— No, batăr de-aș fi și eu un om mai acătării. Aș fi înțeles de ce tot umbli după mine, bade Cremănuș. Da' așa ?

— Ce tot spui, mă fecior ?

— Văd că stai pe spini de măcieș, bade. Apăi, uite de ce nu pot merge numa-n opt...

★

Seara, la sediul comitetului raional Gheorghe Cremănuș cheamă la telefon pe tovarășul Mărcuță, primul secretar raional.

— Da, tovarășe, prim! Aici îi Cremănuș. Ce-i cu Simion ? Tocmai despre el vreau să te rog... Da, trebuia să meargă la confirmare... Dar mai amînă-l... pînă-n opt... Atunci o să vină sigur. Pe răspunderea mea... Ești de acord, tovarășe Mărcuță? De ce ? Am să-ți spun, joi sînt la raion și-o să-ți arăt cum stă treaba...

★

În opt a lui aprilie era o zi frumoasă. Simion căta spre înaltul cerului albastru, își rotea privirile peste întinderi. Era soare și verdeață aflată în mugur.

La primul secretar raional a fost introdus repede. Și-au strîns mîinile în tăcere. Primul secretar i-a pus cîteva întrebări privitoare la statutul partidului, la care Simion a răspuns cu o voce înceată. Carnetul roșu de partid. Simion l-a luat în mîinile-i mari și nu se descurca în buzunarul de la piept al hainelor noi, unde voia să și-l pună.

Primul îi spuse:

— Să porți sănătos costumul, tovarășe Man. E frumos. Chiar foarte frumos. Te-ai pregătit bine pentru clipa asta.

Ușa se închise în urma lui Simion Man.

Primul secretar rămase mult timp privind în urma lui. Și se gîndea la Simion care n-a vrut să vie la confirmare decît atunci cînd costumul nou avea să fie gata. Iar asta s-a-ntîmplat azi, în opt ale lui april...

Desen de TIA PELTZ

NOTE

MANHATTAN – „LEGAȚI-VĂ

Picaj în noapte.

Lumea de jos parcă arde. Prin spărturile norilor, prin ceață și fum, într-o nesfîrșită orgie de neon, se văd vîlvătăi de lumină multicoloră sclipind ca lava aprinsă pe fundul unui crater de vulcan aburind. Sub noi se termină oceanul. Clasica imagine a apei care mușcă pămîntul, aici e complet răsturnată. Pămîntul mușcă din ocean cu o imensă gură ai cărei colți se înfig în negura apei.

Într-un picaj vertiginos ne prăbușim din înălțimile frigului veșnic spre vîrcolacii de lumină din inima acestui vulcan clocotitor.

Jos, e New Yorkul. „Legați-vă centurile de siguranță", scrie cu litere luminoase pe carlinga avionului nostru, un „Boeing 707" care, cu douăsprezece ore în urmă a decolat din Franța luînd la bordul său 180 de pasageri. Sub noi căldarea aceea de jeratec aprins se cască într-o efluorescență frenetică, lărgindu-se, întinzîndu-se, acoperind spații tot mai vaste, pe măsură ce avionul nostru își micșorează distanța de pămînt. Opt mii de metri... șase mii... Acul altimetrului se rotește grăbit de la stînga spre dreapta ca și cînd aparatul nostru a intrat brusc în raza de influență a unui irezistibil cîmp magnetic din care nu se mai poate smulge. Trei mii de metri... Două mii... O mie... Acum, de la sud spre nord, sub noi, se întinde o limbă de pămînt țepoasă, ca spinarea unui arici care și-a încrustat în lungul acelor și în vîrful lor, pietre sclipitoare. E Manhattanul. În stînga și în dreapta lui, dincolo de fîșiile negre ale Hudsonului și East Riverului, ghicim prin puzderia de lumini contururile Brooklinului, Bronxului și ale New Jerseyului. Parcă vrînd să evite în ultima secundă o ciocnire cu colții de beton ai Manhattanului, avionul face o voltă de învăluire căutîndu-și febril un plan orizontal. În lunecarea aceasta, cu aplecări pe stînga și pe dreapta, peisajul solid de sub noi se clatină buimac, ca un decor de operetă mutat pe o scenă de carton.

Dar o dată orizontala găsită, lumea de dedesubt ne apare în toată vigoarea ei. Verticalele abrupte ale zgîrie norilor țîșnesc din abis spre noi ca și cînd sutele de coloși s-ar întrece să ne atingă cu vîrfurile lor. Ariciul de beton se întinde, se ridică în două picioare, înălțînd spre noi labe de lumină și piatră. Firmamentul e palid, îndepărtat, rece și mut ca ceva inutil, străin și neatrăgător. Acul altimetrului se mișcă tot mai lent, reactoarele își domolesc vuetul apocaliptic ca în fața unei întîlniri decisive. Ne strîngem și mai bine centurile de siguranță.

...Nu, gestul acesta de securitate personală n-a avut aceeași vigoare cu douăsprezece ore în urmă la decolarea din Paris. A fost și mai relaxat cu alte zece ore mai în urmă, cînd „Taromul" nostru își lua zborul spre Bourget. Am privit lung, din elanul avionului, accelerat pe pista de decolare bucureșteană, Băneasa noastră îmbrăcată în culorile mijlocului de septembrie, cu cupola ei de sticlă bombată spre cer, cu peronul brodat de gazoane verzi și straturi de flori, cu buchetul de oameni care se făcea tot mai mic, dar care tot mai insistent ne flutura batiste albe. M-am întrebat de multe ori după aceea, plecînd, ce imagine am luat cu mine. Aș fi vrut-o patetică, grandioasă, demnă de adjective alese, răsunătoare. A fost doar simplă, doar caldă, doar înăbușită de bătăile accelerate ale inimii învăluită brusc de un început precoce de nostalgie. Ochii miopi ai mamei, încețoșați și mai mult de lacrimile grele ale despărțirii, căutînd prin aburul veșnic al privirilor obosite ferestruica rotundă din peretele avionului unde prietenii îi spun că îmi văd chipul, floarea roșie rămasă în mîna soției, zburdălnicia copilului exaltat de spectacolul aeroportului, gesturile încurajatoare ale tovarășilor de muncă veniți să-și ia rămas bun... Apoi, din înălțimea crescîndă a voltei noastre spre apus, imaginea Bucureștiului care, în zborul avionului apare ca o grădină uriașă cu alei sclipind de albeața blocurilor, cu bulevarde îmbrăcate în schele, cu macarale-turn pe platformele superioare ale noilor cvartale, cu piețe albe, spațioase, în care simțim, pentru că îl avem în noi, freamătul unei vieți noi.

Am tăiat cerul țării peste Carpați, spre nord-vest, întrecîndu-ne cu ceilalți pasageri să recunoaștem locurile peste care trecem, am străbătut dincolo de înălțimea zborului păsărilor, pusta ungară, apoi văile verzi ale Tirolului, cu pămînturile atît de mărunțite în parcele îngrădite încît, de sus, apar ca o frescă făcută din bucățele de mozaic, am escaladat prin stratul rece de ozon Alpii Elvețieni cu lacurile lor glaciale, și, după opt ore de zbor și două escale scurte la Viena și Zürich, am aterizat lîngă Paris, pe aeroportul Bourget. Grijulia poliție franceză ne-a întîmpinat fără pîine și sare iar pentru transbordarea noastră la aeroportul Orly de unde trebuia să ne îmbarcăm pe bordul avionului pentru America, ne-a vîrît claie peste grămadă într-un autobuz bine încins la soare și, după un instructaj de itinerariu făcut cu severitate șoferului, ne-a expediat în cealaltă parte a Parisului. Șoferul cuptorului nostru ambulant, un parizian mucalit, a uitat itinerariul prescris de poliție, imediat după ieșirea din raza aeroportului, moment care a coincis cu regăsirea umorului său autohton și a spiritului de inițiativă.

— Sînteți din Romînia ? ne-a întrebat el adresîndu-ni-se în general.

I-am răspuns cu bună voia dată de urnirea din loc și de aerul proaspăt care năvălea pe ferestre în goana mașinii.

— Pentru prima dată la Paris ? a mai întrebat el.

Într-adevăr, cei mai mulți dintre noi călcam pentru prima dată pe pămîntul Franței.

Cele ce-au urmat, le-am atribuit bunului simț francez care îi dicta omului simplu dorința de a contrabalansa prin ceva lipsa de amabilitate a poliției gaulliste. L-am văzut brusc luminat de o idee și renunțînd la indicația de a ne transporta la Orly pe linia de centură, și-a îndreptat autobuzul spre Porte de la Vilette. A urmat un ceas întreg de hoinăreală pe străzile Parisului, într-un zig-zag pe care nu l-a putut imagina nici o companie turistică, pe sub Montmartre, pe la Gara de Est, pe marile bulevarde Strassbourg și Sevastopol, prin Saint-Denis și Piața Bastiliei, pe la Monumentul Eroilor Rezistenței Franceze, prin Piața Republicii și, în lungul Senei, spre Luvru și Pont-Royal pînă sub poalele turnului Eiffel, pentru a coborî prin Champs de Mars și Montparnasse spre sud, la ieșirea spre Porte d'Orléans. Pe tot circuitul acesta de labirint n-a fost nimic întîmplător, firul Ariadnei se afla în mîinile șoferului nostru, brusc transformat în cel mai volubil ghid, fără ca să-l oblige sau să-l fi rugat cineva s-o facă.

— Montmartre, domnilor... În vîrful lui, catedrala aceea albă e vestita Sacre Coeur, iar la picioarele ei cartierul boem al Parisului foarte căutat de turiștii yankei... Monumentul eroilor Rezistenței Franceze, cartierul lui Marat, cu piața în care se țin mitingurile cu cea mai mare bătaie de cap pentru domnii aceia pe care ați avut onoarea să-i cunoașteți la aeroport... Piața Bastiliei, pe care desigur, o cunoașteți... Sena... Da, aceasta e Sena noastră, domnilor, ce să vă mai spun despre ea ?...

Ne impunea la acest șofer francez, mîndria pentru Parisul său natal, ospitalitatea benevolă, și extraordinara stăpînire a volanului care îi permitea să se strecoare cu hardughia sa prin cele mai aglomerate străzi ale orașului, lăsîndu-i totuși mîna stîngă liberă, pentru a ne arăta din cînd în cînd locurile spre care să ne uităm.

„Cu o zi mai devreme“

Spre sfîrșitul lunii februarie, comuniștii de la furnalele Hunedoarei au lansat o chemare: „Să realizăm planul de producție al fiecărei luni cu o zi mai devreme!“

Să urcăm, în aceste dimineți de noiembrie, pe platformele secției I a furnalelor. Să cercetăm cei patru coloși care vibrează amplu sub cer. La capătul celor trei anotimpuri care și-au aprins și și-au stins, peste Hunedoara, culorile, chemarea din februarie e la fel de vie ca în primele clipe ale nașterii ei. Ne va primi chiar la intrarea platformelor, gravată cu litere roșii pe urișe panouri: „Să realizăm...“ Pe fiecare platformă, un panou cu lozinca întrecerii. Sînt porțile prin care pătrunzi în intimitatea furnalelor, sînt porțile prin care pătrunzi — dacă vreți — în înseși gîndurile și sentimentele sutelor de oameni ce lucrează aci.

★

...Un nume: Ioan Chiroșca. Vechi muncitor, prezență totdeauna remarcată pe platforma furnalelor, cu umbletul său uimitor de tînăr, în ciuda staturii robuste, masive, cu ochii săi mari — cînd verzi, cînd albaștri, în irizările de văpăi ale gurii cuptorului — cu fața sa de culoarea cojii de arbore, crestată din loc în loc de cute adînci. „Cutele acestea — spunea un pictor care i-a făcut portretul — parcă amintesc de înseși zbuciumatele vîrste ale Hunedoarei, ale istoriei ei...“ Chiroșca a surîs. Nu-i chiar atît de bătrîn, dar a cunoscut bine, e drept, și Hunedoara trecutului, așa cum a cunoscut și zilele marii ofensive pentru învierea „cetății de foc“ lăsate-n paragină de vechii stăpîni. Ioan Chiroșca este astăzi prim-topitor, grad important în ierarhia furnalelor. Despre succesele în muncă prin care a ajuns la demnitatea aceasta, s-ar putea scrie multe; dar, după cum se știe, uneori este de ajuns o singură împrejurare ca să-ți arate limpede omul, cu toate gîndurile, frămîntările și aspirațiile lui. In ce-l privește pe Chiroșca (și nu numai pe el) împrejurarea aceasta a fost chemarea la întrecere din luna februarie.

O chemare care l-a găsit, povestește el, într-o excelentă pregătire de luptă. Era la comanda furnalului 1, agregat bun, mergînd ca nou după reparația capitală prin care tocmai trecuse. Și-a scuipat în palme, suflecîndu-și mînecile... Dar iată, privirile i s-au ciocnit de un aspect pe care-l uitase: la cîțiva pași fumega furnalul nr. 4, decanul de capacitate productivă al secției, dar care acum funcționa cu putere redusă, în așteptarea reparației capitale. Chiroșca s-a înnegurat. Așadar, adio victorii! Așadar, peste cîtăva vreme, decanul celor patru coloși trebuia să stea deoparte, simplu spectator al unei bătălii ce se vestea atît de pasionantă. Și totuși...

Acest „și totuși“ — lumină de o clipă între două încruntări ale feței — Ion Chiroșca nu l-a mărturisit, un timp, nimănui, și asta din scrupul de luptător rutinat, care nu face nici o mișcare fără o analiză profundă a tuturor factorilor „de pe teren“. Drept care, vreme de cîteva zile, bătrînul prim topitor a cercetat, a analizat, și-a pus întrebări, a fixat repere, a tras concluzii... Pretutindeni, în aceste zile, comuniștii secției I furnale cercetau, căutau. Chemarea la întrecere le găsise furnale cu 1.500 tone

CARNET HUNEDOREAN

de fontă sub plan. Un colectiv format din cei mai buni muncitori, meșteri și ingineri încheia fiecare zi de analiză a muncii cu importante propuneri. Cînd Chiroșca a stat de vorbă cu ceilalți șefi de echipe, acel „și totuși“ era prezent și pe buzele lor. Și Racz, secretarul organizației de partid, era stăpînit de aceeași idee; și Constantin Constantinescu, șeful secției I furnale. Chiroșca s-a decis. A cerut să i se încredințeze lui comanda furnalului 4.

— Vom prelungi funcționarea furnalului! și-a vestit el noua echipă.

Unii — cei mai mulți — au aplaudat cu căldură. Alții însă au tăcut, prudenți. Alții s-au mirat. Alții au protestat: „Nu ne luăm o sarcină peste puteri? Acum, cînd și așa sîntem sub plan?“ La urma urmei, nu-i ușor să prelungești viața nici măcar a unei simple unelte. Ca să intervii în procesul microscopic al eroziunii moleculare, să „vindeci“ de bătrînețe fierul ca pe un organism viu, îți trebuie nu numai îndemînare și știință, ci și spirit creator, inventivitate, talent. Asta în ce privește o simplă unealtă... Dar să faci lucrul acesta cu un furnal, acest colos, această complicată uzină!

Dar bătălia a început...

... Și nu numai furnaliștii fruntași, ci și timorații primelor clipe — antrenați în iureșul colectiv al întrecerii — au luptat din răsputeri pentru atingerea țelului, investind mai mult efort, mai multă pasiune a noului, mai multă fantezie decît se socotiseră în stare. Alături de Chiroșca a venit și comunistul Ioan Iacob, prim topitor la furnalul nr. 2, preluînd supravegherea unui schimb. Rezultatul? Furnalul 4 — pe care normele tehnice îl decretaseră „îmbătrînit“ — a continuat să-și facă datoria, atingînd toți indicii planificați. O victorie care i-a minunat, poate, pe unii, dar asta numai în ce privește aspectul ei tehnic. Altminteri n-a fost, pentru nimeni, nici un miracol: odată ce lupta o porniseră comuniștii, izbînda era hotărîtă, indiscutabilă!

★

... Dar iată! Abia se recuperaseră cele 1.500 de tone — abia se iveau primele sclipiri ale viitoarelor succese în „întrecerea timpului“, cum o botezaseră hunedorenii — cînd o întîmplare păru să întunece totul.

Intr-o dimineață, pe nepusă masă, alarmă:

... S-a perforat conducta colectoare a gazului brut la furnalele 1, 2, 3!

O oră albăstrie, rece, de zori. O neprevăzută alarmă... Și un grup de oameni peste care atenția noastră, cînd e vorba de furnale, alunecă: anonimii muncii la coloșii de oțel și șamotă — sudorii și lăcătușii echipei de întreținere.

Intîmplarea aceasta o reeditează într-un fel pe cea povestită mai sus. Și aici, ca și în cazul furnalului 4, trebuia luată o decizie de care depindea soarta întrecerii, soarta producției. Dar acum nu mai era vreme de analize, de calcule: prin spărtura conductei, gazele irumpeau cu furie în mari vîrtejuri albe și galbene, și fisura se putea lărgi dintr-o clipă într-alta sub vijelia cea aprigă, sub presiunea tot mai intensă...

Leacul clasic în asemenea împrejurări era oprirea furnalelor (în cazul de față pentru cel puțin 10 ore) pentru ca rana conductei să fie tămăduită în liniște. Dar mai era și alt leac nou, îndrăzneț, un leac pe care membrii echipei de întreținere — și șeful ei, Teodor Hagea, și sudorul Nicolae Safta, și lăcătușul Năstase Hurmuz — l-au propus într-un glas:

— Să reparăm conducta „din mers“ fără oprirea furnalelor!

Motivul acestei îndrăznețe decizii: 10 ore de tăcere a furnalelor răpeau Hunedoarei și țării sute de tone de fontă.

Cele trei furnale vibrau amplu sub cer, respirația lor era egală, maiestuoasă, puternică, reflexul marilor focuri colora ca întotdeauna, din aceleași unghiuri, dimineața de smalț a orașului, dar undeva, pe o platformă ascunsă privirilor, o mînă de tineri luptau vitejește cu furia demențială a gazelor. Se cerea o repeziciune fantastică: fiecare secundă trebuia folosită din plin, fiecare secundă trebuia să marcheze un pas înainte, cel puțin unul. Tabla conductei se uzase, putea ceda în orice moment sub presiunea oarbă, și aerul ar fi năvălit înăuntru și prima scînteie, lățindu-se, a aparatului de sudat, i-ar fi cuprins pe îndrăzneți într-o horă de flăcări. Cățărați pe conductă, echipați ca niște scafandri, cu măști și veșminte cauciucate, Hagea și băieții lui au luptat astfel cîteva ore. Au izolat perforația cu plăci de azbest, purificînd un pic aerul și îndepărtînd (dar încă nu suprimînd) primejdia horei de flăcări, apoi, cu alte sforțări, au sudat „petecul“ (o cutie confecționată din tablă de 10 mm, căptușită cu șamotă) și, în sfîrșit, cu ultimele sforțări pe care și le mai puteau comanda, au coborît pe platformă.

Deasupra, furnalele vibrau amplu sub cer, respirația lor de titani era egală, maiestuoasă, puternică...

Sute de tone de fontă reintraseră — salvate — în arterele industriale ale țării.

...O victorie care a uimit poate pe unii, dar asta numai în ce privește aspectul ei tehnic. Altminteri n-a fost pentru nimeni nici un miracol: odată ce lupta o porniseră comuniștii!..

★

Numele lui Chiroșca, Iacob sau Hagea nu-s decît cîteva într-o lungă coloană în care-i vom găsi, printre alții, pe Ilie Mitcă, Ion Bîldea, Tofan Dionisie, Emil Hăulică, Șarpe Matei.. Nume de furnaliști și încărcători de furnale care au realizat planul cu o zi, cu două, cu trei mai devreme, sau care au redus procentul de fontă declarată la zero (cazul echipelor de la furnalele 1 și 2), sau care obțin economii de milioane de lei...

In vara asta, furnaliștii secției I au cucerit drapelul de fruntași ai combinatului siderurgic. Dar spre toamnă, steagul a trecut în mîinile muncitorilor de la laminorul de 650 mm.

... Pentru că inițiativa muncitorilor de la furnale a fost îmbrățișată de toată Hunedoara:

... De harnicii muncitori de la laminoare, care și-au îndeplinit planul anual încă din luna octombrie.

... De cele 12 brigăzi de tineret ale laminorului de 800 mm, care-și dispută cu atîta fervoare titlul de „colectiv fruntaș“ în întrecerea pe profesii.

... De constructorii Hunedoarei de mîine, cei care plantează, în lumina crudă a acestor dimineți de toamnă tîrzie, arborii gigantici, de dimensiuni fără rival în lumea vegetalelor, ai unor noi furnale și noi laminoare; de oameni ca montorii lui Clep sau Ion Cornea, autorii unor recorduri ce duc mai departe vechea faimă a constructorilor hunedoreni (la primii: recenta montare a unui reductor în 2 zile în loc de 7; la ultimii: asamblarea unor filtre mecanice cu 25 de zile mai repede).

Cui va fi decernat drapelul pe luna noiembrie?

Eroii principali ai reportajului nostru — furnaliștii secției I — așteaptă clipa decernării, cu emoție, dar și cu încredere.

Ilie PURCARU

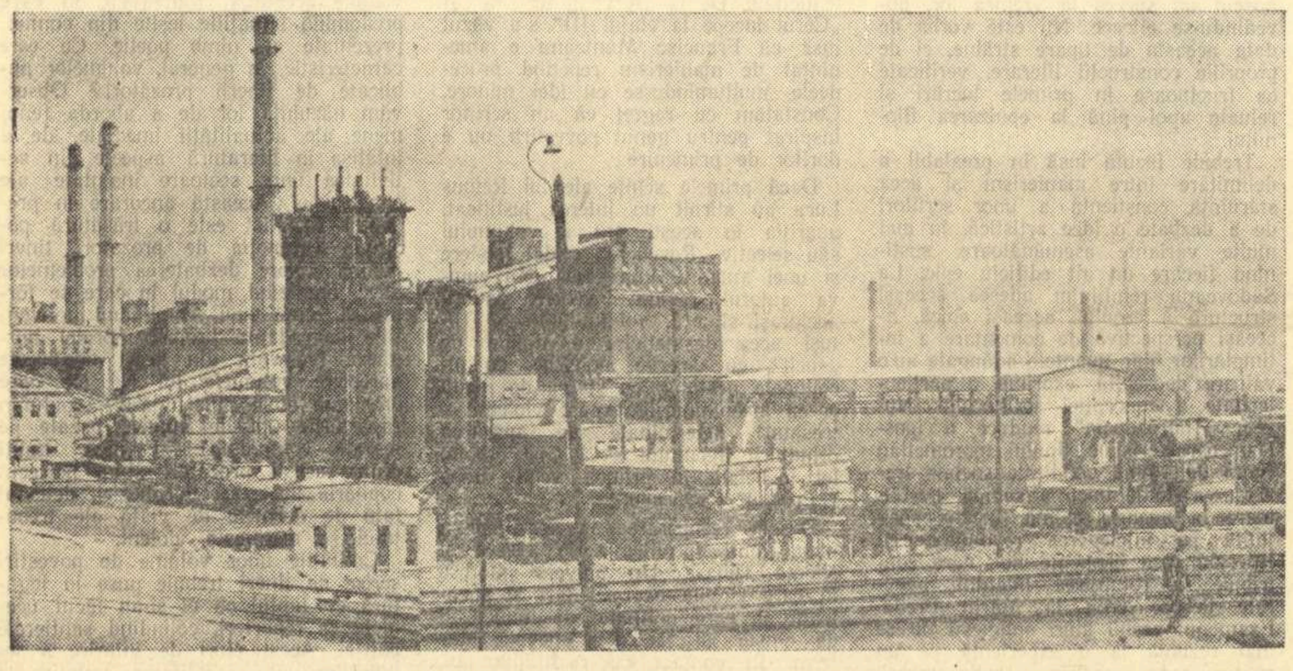

Combinatul siderurgic Hunedoara, — vedere parțială.

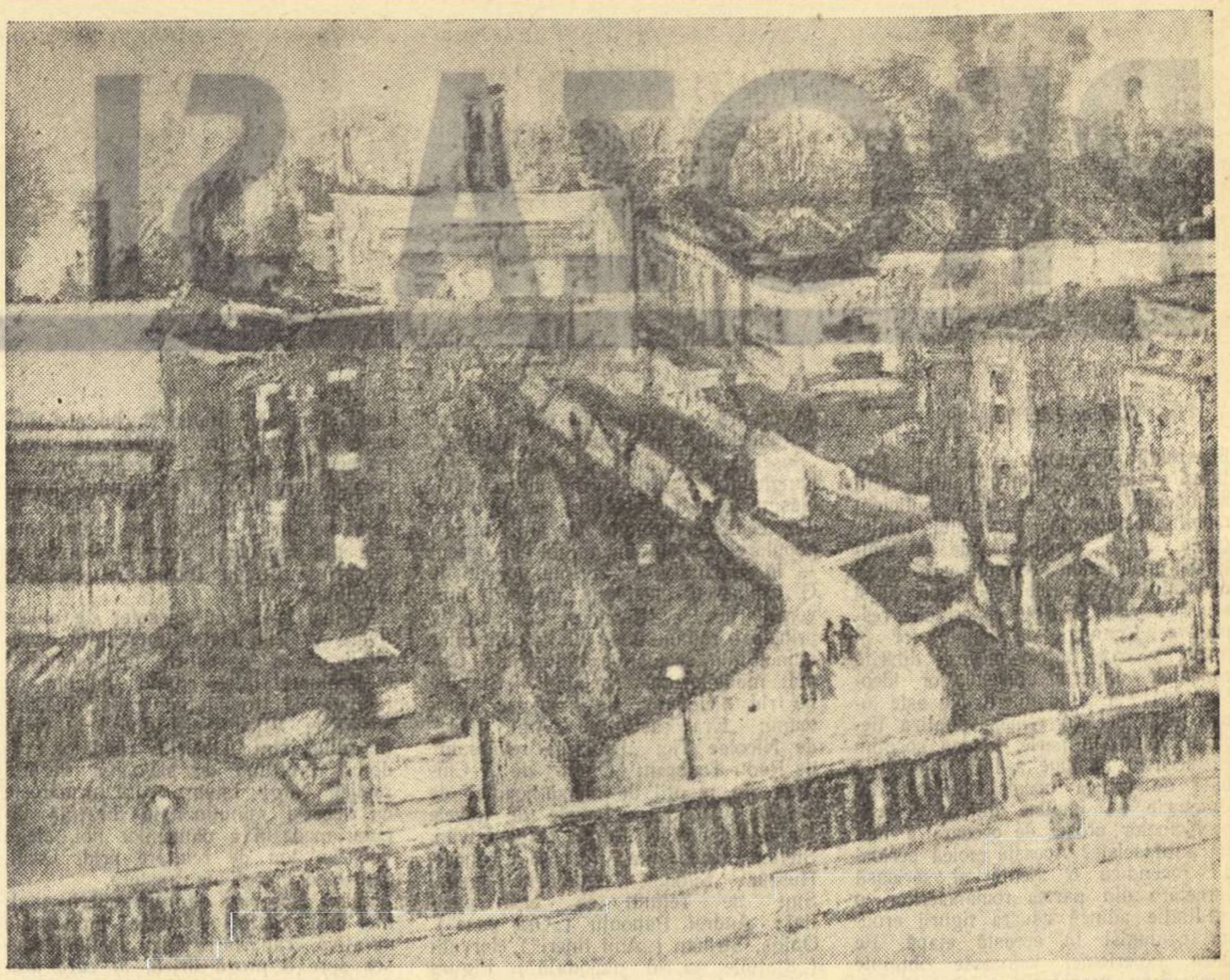

MATILDA ULMU „Grivița Roșie“

(Din Expoziția de la Galeriile de artă, — Calea Victoriei)

DE DRUM

CENTURILE DE SIGURANȚĂ“

Înainte de a-și opri autobuzul în fața peronului de la Orly și de a-și aborda morga cu care trebuia să însoțească predarea noastră în mîinile altui grup polițist care ne aștepta, s-a întors spre noi și, zîmbindu-ne cu toată fața, ne-a urat „la revedere“ și „succes“.

— Hei, cei paiș'pe de la Bourget. Vi i-am adus...

Și, voind să contracareze gestul de protest al polițiștilor intrigați de întîrziere, prietenul nostru a mai adăugat:

— Cu așa o dihanie de autobuz e greu să te strecori și să ajungi vreodată la timp.

Îi mulțumim din priviri și ne îndreptăm spre avion. Un „Boeing 707“, ultimul răcnet al tehnicii americane în materie de transporturi aeriene intercontinentale (cea mai recentă prăbușire — cu două luni în urmă, lîngă Bruxelles — 180 de pasageri la bord), dogorind sub potopul de căldură al soarelui de septembrie, în care intrăm topiți, șiroind de sudoare. Ne așezăm pe fotoliile din pîntecul metalic al avionului cu plăcerea pe care oricine trebuie s-o aibă pătrunzînd într-o anticameră de crematoriu. Calculate milimetric la dimensiunile pasagerului mediu, după o topometrie care, la clasa „turist“ interzice accesul obezilor, locurile din avion nu-ți permit decît să te înfunzi în ele și să aștepți resemnat ce va urma. Deocamdată urmează așteptare. O așteptare prelungită excesiv, pînă cînd cele cincisprezece duzini de pasageri pentru America pătrund în șir indian în fuselajul de aluminiu. Prin ferestruica rotundă prin care nu s-ar putea strecura afară nici silueta unei balerine, văd una din aripile metalice ale corăbiei zburătoare, și două turbo-reactoare cu gurile căscate spre zenit. În clipa în care acestea încep să scoată un șuierat ascuțit făcînd să vibreze tot aparatul, înțeleg că orice atmosferă testamentară e inutilă și că, eventuala întîlnire cu „hurricanul Esther“ (uraganul care a bîntuit în primele săptămîni ale lunii septembrie coasta americană a Atlanticului făcînd nenumărate ravagii și care, în ziua zborului nostru își îndrepta trombele spre New-York), nu poate fi decît o chestiune de divertisment. Dar echipajul „superjetului“ nostru nu e de aceeași părere. Abia ajunși la înălțimea Himalaiei și avîntați deasupra Atlanticului cu o viteză de o mie de kilometri pe oră, căpitanul navei ne anunță că vom evita întîlnirea cu uraganul urcînd spre nord, pînă aproape de coasta Groenlandei de unde vom coborî în lungul țărmului canadian pe deasupra Terrei Nova și a New-Scotlandului pînă la New-York.

Prevederea aceasta inspirată poate de zicala: „paza bună ferește primejdia rea“ și-a făcut imediat efectul asupra pasagerilor care, primind meniul prînzului au uitat că se află pe bordul unei nave străbătînd Atlanticul la zece mii de metri înălțime. „Azi, pe bordul nostru: Alsacia... Cîrnați, salam, antricot cu varză“. Stilizată, împărțită pe cești și tubulețe, Alsacia aceasta culinară oferită pe genunchi într-o tavă de masă plastică e, în comparație cu cea de jos, de pe pămînt, la fel de stereotipă și de standardizată ca surîsul de serviciu al stewardeselor. După masă, drept laxativ, compania „Air France“ oferă pasagerilor săi exemplificarea gratuită a folosirii centurilor de „salvare“ în caz de prăbușire în ocean. Demonstrația practică prin microfon și cu exemple vizuale, e făcută de un tînăr ofițer din echipaj care își vîră capul într-un fel de colac-plăcintă din cauciuc galben pe care și-l potrivește pe piept ca pe o bărbiță de sugaci și începe s-o umfle țuguindu-și buzele și suflînd într-un tub cu robinet. Plăcinta salvatoare marca „Boeing“ are în mijlocul ei înfipt, ca o lumînare într-o colivă, un bec care, după cum ne asigură o stewardeză roșcovană, se aprinde imediat, la primul contact cu apa.

— Stimate doamne și domnilor, „le gonfleur“ (umflătorul) n-are altceva de făcut decît să sufle cu toată puterea în acest tub și să aștepte liniștit pînă va fi cules din valuri. În tot acest timp, stewardii și stewardezele companiei noastre vor sta la dispoziția onor pasagerilor...

— Și rechinii? Ce facem cu rechinii domnule, întreabă stacojiu de frică ori de prea multă Alsacie un american care tot își înghite saliva.

— De obicei, îi răspunde ofițerașul, jiletca noastră de salvare e prevăzută cu o sticluță de soluție anti-rechin... Naufragiatul n-are decît s-o destupe și să-i răstoarne conținutul în ocean pentru a speria răpitoarele... Dar acum nu e cazul, deoarece traiectoria noastră străbate numai zone de apă rece unde nu există rechini. În schimb, deasupra fiecărui fotoliu găsiți cîte o mască de oxigen de fiecare pasager cu care, în caz de...

„La naiba“, îmi vine să-i strig ofițerașului amintindu-mi că toate „Boeingurile“ americane, „Cometele“ englezești ori „Caravelele“ franțuzești care nu s-au făcut praf și pulbere la aterizare ori la decolare, ci au naufragiat în văzduh sau în ocean, s-au dezagregat, pur și simplu nemailăsîndu-le nici măcar rechinilor ceva de mîncare.

Zburăm spre apus, mereu gonind în urma soarelui care trăiește o chinuitor de prelungită agonie. În timpul acesta ceasornicele noastre măsoară alte ore, acelea ale Bucureștiului rămas în urmă nu numai cu distanța fizică, ci și cu handicapul creat de rotirea pămîntului în sens invers mersului nostru. Pasărea noastră metalică, cu aripile ei flexibile pe care efortul motoarelor și rezistența aerului le fac să fîlfîie ușor, aproape imperceptibil, ca în planarea vulturilor, se străduiește parcă să prindă soarele din urmă. Zona uraganului ne obligă să ne îndreptăm un timp spre nord, unde atingem granițele întunericului cu cer înstelat, dar, nu după mult timp, apropiindu-ne de țărmul „lumii noi“, revenim în imperiul apusului întîrziat, pe care îl regăsim doar ceva mai stins, mai consumat, mai îndepărtat. Dedesubt, norii Atlanticului apar ca niște iceberguri de vată în albul cărora incendiul crepusculului se reflectă într-o splendidă gamă de nuanțe viorii, de la rubiniul violent al mărgeanului pînă la roz deschis și coral palid. Încetul cu încetul, pastelul norilor se învîrtoșează căpătînd nuanțe violet, apoi învinețindu-se, întunecîndu-se pînă cînd, o dată cu ultima respirație a soarelui, totul se cufundă în neguri. Gurile de dur-aluminiu din aripile albe ale „Boeingului“, înghit la nesfîrșit înserarea, catapultîndu-ne peste ocean.

Întunerecul complet ne găsește deasupra Halifaxului, în Canada. Escală scurtă pentru aprovizionarea cu combustibil și pentru controlul certificatelor de vaccinare antivariolică fără de care nu se poate pătrunde în America. Cîte lacrimi nu s-au vărsat pe țărmul acestui continent devenit imediat ursuz și inospitalier față de cei ce nu posedau petecul de hîrtie prin care să li se adeverească autorităților americane că șomerul venit să bată în poarta „prosperității“ e imun pentru toate păcatele lumești... Carantina-închisoare de pe Ellis Island, chiar în spatele Statuii Libertății, cea cu mîna întinsă spre lumea veche într-un gest de implorare, a rămas decenii de-a rîndul groaza emigranților.

Ultimul avînt în slăvi înainte de New-York.

...Deasupra craterului de vulcan aburind, ne prăbușim cu toată Alsacia undeva, sub lingurică. Uitînd de colacii de salvare și de măștile de oxigen, ne strîngem cu putere centurile de siguranță și nu respirăm ușurați nici cînd simțim pămîntul sub roțile avionului.

Ioan GRIGORESCU

Perspectivă

Culcat pe acest nalt promontoriu,
Pe-al veacului nalt promontoriu,
Ascult nu stihii, nu vînturi,
Ci sufletul lumii uriaș.

Și de mă scol ca să merg
Printre nădejdi aburinde
Și visuri ce-și caută forma,
Pășesc pe văpaie și undă.

Emil GIURGIUCA

Mișcare în sus...

Cerul se deșira în curcubee repetate.
Pe dunga lor, săgeata trupului, în sus,
fiece vîrstă-și încorda tăind la jumătate
arcul culorilor, supus.

Și se loveau în mine două sentimente,
unul venind călare, cel'lalt purtat în lectici.
Era o izbitură de lumini stîrnite
ca-ntre opușii poli electrici.

Vieți revărsate-au fost, ori nouri tragici
pe sub un cer cu stele fixe și etern.
Cerul era în mine și-avea de orizonturi
curbate coastele spre stern,

cînd două strigăte s-au înfruntat în luptă
(iar semnul lor era contrar)
cu-o mușcătură l-a ucis, cel veșnic
pe cel'lalt, numai secular.

Roșul aprins sminti culoarea pală,
lancea căldurii sparse gheața iernii,
mireasma ierbii supse din cîmpie
mirosul cel sălciu, de sînge.

După aceea s-a făcut tăcere.
Mai șacada în sus murmur de sfredel,
Cerul mărunt se-ntoarse iar în cerul mare,
geamăn și-aidoma cu el.

Doar coama foșnitoare pîn'la țipăt
muta tot timpul umbra ce-o zvîrleam,
cînd stam subțire piatră-n sclipăt
nemișcător și drept, și surîdeam.

Nichita STĂNESCU

Identitate

Cu dinți de brazi, munții mușcă din cer.
Eu fug de munți și munții mă cer.

În munți aerul e ascuțit ca o teamă.
Eu fug de munți și munții mă cheamă.

Munții-și cioplesc din nori cununi
M-ademenesc munții nebuni

Și-și cheamă alături în vîntul beat
Muntele din mine încă neurcat.

Ana BLANDIANA

Pașii

Pentru venirea mea pe pămînt,
au rămas locuri destule.
Fără uimire m-au primit.
Ca pe-o vîrtelniță ziua își rostogolea
amiaza.
Hergheliile de cai adăpîndu-se,
ascultau tremurul ferestrei unde-mi începea
respirația.

Nici holdele goale de secerișul trecut
dincolo de toamnă,
nici nopțile care m-au legănat nu mi-au
știut drumurile,
cu toate că respirația mea le dădea răcoare.
Zilele, numai ele mi-au îndreptat pașii.
Zilele își cunoșteau pașii.

Vera LUNGU

Cîntînd despre pace...

Undele de sticlă-ale rîului
Aleargă clipind albastre
Prin cîmpiile domoale
Sau pe sub codrii împovărați de umbre și
zvonuri antice.

Cîtă fericire exprimă rîul
În murmurul lui sentimental
Cînd culege, gingaș, de pe țărmuri
Parfumul candid din ierburi cîrlionțate,
Rupe fructe zemoase
Din crengile neclintite-ale toamnei
Sau din văzduh își alege
Armonii stelare!

Pe malul liniștit al rîului, eu merg
Cîntînd despre pace...
Îmi adun și din undele rîului bucuria
de-a trăi.

Al. JEBELEANU

Nimic nu se stinge

Nu se stinge fără de ecou,
Nu, nimic din cîte sînt iubite.
Sufletul zăpezilor topite
Sus pe crengi va înflori din nou.

In fața frumuseții și purității tale

Veneție imensă cu porumbei de nea
Îmi pare iarna, pînă în ultimele clipe,
Cînd stolurile albe, uimite-n fața ta,
Rămîn să se topească uitînd că au aripe.

Cimitirul eroilor

Deasupra lor cresc flori nenumărate
Petalele sînt buzele lor, poate.
Și-albinele în faguri parcă strîng
Dulceața sărutărilor nedate.

Ion SEREBREANU

Călătorii

Sînt corector de zi și corector de noapte.
Sub cerul electric al candelabrului mare
tai litere strîmbe, fac mii de semne albastre,
dar fruntea mi-o ridic dintre pagini și
șpalte,
ochii mi-i închid pentru o singură clipă
suficient să crească din rînduri de-abia
tipărite
continente și oameni, rachete și stele. Eu
însumi
părăsind casa de gheață a familiei de
eschimoși
cu schiurile cobor pe o pantă nebună,
în vechiul automobil cu felinar și roți de
landou
trec în revistă mașinile noastre moderne...
Pornesc pe Amazonul încărcat de orhidee,
de umbrele
celor uciși de cavalerii spanioli —
și dintr-o barcă ușoară cineva mă salută
sau vrea să-mi ofere papagalul somnoros
de pe umăr.
Sînt în Africa ridicată să se spele de sînge,
tai trestie de zahăr în Cuba victorioasă,
în Siberia vînez vulpea argintie
și aflîndu-mă cu o navă uriașă în Cosmos
desenez mirarea stelelor cu pupila mărită.
Unde nu sînt? Unde nu îmbrățișez
culorile prezentului, proaspete?
Revin la pagini cu mii de semne și șpalte,
pornind cu-adevărat în călătoria
— lungă și de nimeni văzută —
spre bucuriile de seară ale cititorilor
pentru care
sînt corector de zi și corector de noapte.

Petre STOICA

PROZA ŞI ACTUALITATEA

(Urmare din pag. 1)

în situaţii defensive — arestaţi, torturaţi — şi prea puţin în acţiune, alţii acţionează fără a se vedea suficient mobilul psihologic al gestului, înţelegerea lucidă, conştientă, de la înălţimea unei gîndiri revoluţionare care-i determină să-şi rişte şi uneori să-şi sacrifice viaţa. Fireşte că criticile respective, formulate la timpul lor în presă, vizează într-o măsură diferită romanele amintite, nivelul lor ideologico-artistic fiind diferit. Nu este locul însă aici să reluăm analiza fiecărui volum în parte, fiindcă socotim că această misiune a fost îndeplinită bine de critica noastră literară. Ce concluzie se impune din discutarea problemelor prozei de evocare a luptei antifasciste? Această eroică perioadă revendică o atentă şi serioasă cercetare din partea romancierilor, o meditaţie adîncă asupra figurii eroului comunist în această etapă. Pe baza experienţei valoroase obţinute pînă acum, prozatorii noştri vor crea, bineînţeles, opere de înaltă artă, care să depună mărturie asupra acestei epoci din istoria poporului nostru.

Despre transformările revoluţionare petrecute în anii puterii populare au scris cei mai mulţi dintre prozatorii noştri. Ne referim întîi la tema înnoirii satului, pe drumul socialismului, temă ce deţine pînă acum o arie literară mai largă. Menţionăm din proza ultimilor ani: „Setea" de Titus Popovici; „Bărăgan" vol. II de V. Em. Galan; „Primăvara pe Tîrnave" de Lucia Demetrius; „Cristina şi condamnata la moarte" de Kovács György; „Cuscrii" de Al. I. Ghilia; „Destin" de Aurel Mihale; „Drum deschis" de Şerban Nedelcu; „Neamul Gondoşilor" (vol. III) de Szabo Gyula; „Front fără tranşee" de Petre Sălcudeanu; „Zilele săptămînii" de D. R. Popescu etc. Trebuie să mai enumerăm un număr de nuvele şi schiţe aparţinînd lui Marin Preda, Sütő András, Remus Luca, Petru Vintilă, Mircea Şerbănescu, Dumitru Mircea, Ioan Grecea şi unor tineri scriitori la care ne vom referi mai jos. Atenţia de care s-au bucurat aceste lucrări se explică prin inedítul conţinutului, — înfăţişarea ţăranului ataşat de revoluţie, creator al unei vieţi îmbelşugate —, prin prezentarea raporturilor de azi în agricultură, prin ţinuta lor artistică. Personaje ca George Teodorescu şi Mitru Moţ, Anton Filip, Vlad Oprişa, Ion Airine etc., au devenit figuri cunoscute de eroi pozitivi, ţărani şi intelectuali care contribuie efectiv la ridicarea satului din vechea mizerie şi înapoiere în care fusese ţinut de clasele exploatatoare. La analiza acestor romane, critica literară a subliniat însă că — exceptînd „Drum deschis" de Şerban Nedelcu şi „Front fără tranşee" de Petre Sălcudeanu — ele se petrec fie înainte de începerea acţiunii de colectivizare, fie în perioada de constituire a gospodăriilor agricole colective şi a celor de stat. Astăzi, cînd acţiunea de colectivizare a agriculturii a intrat în etapa finală, cînd se duce o muncă de consolidare economic-organizatorică a gospodăriilor colective, iar membrii lor au căpătat o experienţă însemnată în munca de conducere, problemele pe care le ridică realitatea satului socialist nu şi-au găsit încă în roman reflectarea artistică corespunzătoare. Dacă schiţele şi reportajele suplinesc într-un fel această carenţă este necesar totuşi ca romancierii noştri să reflecte mai intens procesul actual prin care trece satul romînesc.

Cu privire la necesitatea dezvoltării romanului închinat vieţii clasei muncitoare critica literară a pledat de multe ori şi competent. Amintim articolele lui Silvian Iosifescu şi Mihai Novicov. Deşi proza citadină are o tradiţie mai restrînsă la noi decît cea rurală şi constituia pînă nu demult unul dintre sectoarele deficitare ale frontului literar, în anii din urmă se înregistrează o preocupare mult mai susţinută pe acest tărîm. Dintre romanele amintite pînă aici cîteva îşi desfăşoară acţiunea în oraşe mari („Rădăcinile sînt amare", „Bariera", „Şoseaua Nordului", „Prăbuşirea arhanghelilor", „Pe muche de cuţit"). Găsim tema prefacerilor revoluţionare din centrele urbane în anii puterii populare — cu incursiuni în trecut — în romane ca: „Scrinul negru" de G. Călinescu, „Gablonz ,magazin universel" de Ury Benador. Un obiectiv principal rămîne însă viaţa oamenilor muncii din sectoarele industriale, chipul muncitorului socialist: „Statuile nu rîd niciodată" de Francisc Munteanu; „Ora şase" şi „Anii tineri" de Nicolae Tic; „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran: „Oţelul" de C. Chiriţă. „In munţii de miază-noapte" de Dragoş Vicol şi volumele de nuvele semnate de Eugen Barbu, Nagy Istvan, Ştefan Gheorghiu, Nicuţă Tănase, Huszár Sándor, Dumitru Ignea Sînt de reţinut ca eroi pozitivi: Andrei Pahonţu („Ora şase"). Oniga, Strihan („Anii tineri"), Horvath („Statuile nu rîd niciodată"). Figura muncitorului exprimă esenţa epocii noastre socialiste, cînd puterea aparţine poporului descătuşat, cînd se îndeplineşte vechea năzuinţă a scriitorilor spre eroul pozitiv. Aspiraţia de dreptate nu o mai revendică insul vlăguit, inadaptabilul lovit brutal de un adversar considerabil superior ca în societatea burghezo-moşierească. Astăzi, reprezentantul forţelor noi, sănătoase, stăpîn pe munca sa în statul popular este un om care pricepe limpede mecanismul istoriei, şi este în stare să transpună în viaţă normele morale avansate. Dacă este un fapt meritoriu creşterea numărului de romane consacrate temei muncitoreşti, trebuie să spunem că nu întotdeauna calitatea lor artistică este corespunzătoare. In paginile cărţilor eroul înaintat, muncitorul comunist, nu posedă încă forţa şi atracţia pe care o exercită în viaţă. Sugestii numeroase pornite de la cititori din diferite sectoare ale construcţiei socialiste, arată cîte surse de inspiraţie sînt încă neutilizate de scriitori. Ca să răspundă sarcinilor actualităţii, ca să creeze opere pătrunse de spirit de partid, la un înalt nivel artistic, prozatorii trebuie să-şi concentreze într-o mult mai mare măsură eforturile înspre reflectarea vieţii marilor oraşe industriale.

Progresele înregistrate în ultimii ani în orientarea către actualitate confirmă faptul că proza noastră a atins o maturitate ideologică şi artistică. Este necesară acum o întărire şi mai mare a legăturilor artei cu viaţa poporului. Transformările economice şi sociale care au loc în ţara noastră determină o nouă conştiinţă socialistă, o nouă morală, o nouă atitudine faţă de muncă şi bunul obştesc, noi relaţii tovărăşeşti între oamenii muncii. In Raportul prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn se spunea: „Viaţa arată ce forţă reprezintă conştiinţa tot mai înaltă a oamenilor muncii, identificarea lor cu interesele generale, încrederea lor în viitor, hotărîrea lor de a-şi aduce contribuţia la victoria deplină a socialismului". Datoria scriitorilor este să sprijine mai substanţial intensa activitate pe care partidul o desfăşoară pentru dezvoltarea conştiinţei socialiste, a noilor trăsături morale, pentru formarea omului nou, constructor al socialismului şi comunismului. Fireşte, succesul muncii literare depinde de cunoaşterea adîncă, multilaterală şi precisă a vieţii constructorilor socialismului. „Se cere îndeosebi cunoaşterea aprofundată a realităţilor, studierea îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitori eroi ai operelor sale. Numai astfel în paginile cărţilor, în operele de artă va pulsa din plin viaţa noastră atît de bogată, cu faptele ei măreţe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase". (Raportul la cel de al III-lea Congres al P.M.R.). Credem că literatura noastră dispune de forţele necesare spre a îndeplini marile sarcini trasate de partid.

Direcţii de dezvoltare

Îndrumarea de către partid a literaturii stimulează dezvoltarea aptitudinilor creatoare. Principialitatea ideologică îl ajută pe scriitor să-şi aleagă forma sau stilul fiecărei cărţi. Căci înrîurirea educativă a artei e condiţionată de respectarea strictă a specificului imaginii literare. Estetica marxist-leninistă susţine că nu poate exista literatură de valoare acolo unde ideile mari ale epocii nu sînt întrupate în generalizări artistice profunde, în caractere vii. Actualitatea temei, renumele scriitorului nu justifică producţiile searbăde şi plicticoase, în care tocmai desconsiderarea artei prejudiciază şi problematica importantă. Varietatea stilurilor în proza nouă atestă justeţea indicaţiilor partidului.

Preocupată de analiza la obiect, de demarcarea profilurilor literare (întreprindere în care s-a evidenţiat în ultima vreme) critica a trecut prea timid la cercetări de sinteză cu privire la direcţiile de dezvoltare artistică. Ţinînd seama de caracterul acestui articol, ne mărginim acum mai mult la cîteva sugestii, care pretind completări şi aprofundări ulterioare.

Spre a înlesni demonstraţia sumară, distingem mai întîi o grupare de scriitori, după caracterul relatării, în sensul sobrietăţii realiste, al obiectivării epice. Printre aceşti prozatori, o conturată personalitate are Marin Preda. Bineînţeles, că adăugăm deîndată că direcţia sa de preocupări este analitică, de observaţie psihologică. Odată cu Marin Preda, proza romînă descoperă un nou univers sufletesc. In vechea literatură rurală, după cum remarcă G Călinescu, zona de explorare a scriitorului se restrîngea adesea între hotarele pornirilor elementare, cu procese trudnice, obstinate, năprasnice în declanşare. Marxism-leninismul i-a învăţat însă pe scriitori să vadă în ţăranul istovit de munca aspră în capitalism, trăsăturile de umanitate şi generozitate revoluţionară. La Marin Preda, revine o temă favorită: ocrotirea omeniei şi a liniştii voioase din sufletul omului simplu. Un ţăran care nu e obsedat de patima pămîntului. Un ţăran, care în capitalism, îşi apără pacea gospodăriei, spre a se putea dedica altor ocupaţii, depărtate de cîştiguri imediate. Revelaţiile literaturii lui Marin Preda rezidă deci în dezvăluirea psihologiei omului simplu, a resorturilor sale de demnitate şi de veleităţi deasupra patimilor. Motivul literar coagulator: monografia unei aspiraţii. Dialectica bucuriei (traversarea de la bucuria senină, naivă, fără răspundere a eroului pînă la bucuria calmă, îndrăzneaţă, lucidă) este determinată de înţelegerea revoluţionară. Numai socialismul, arată scriitorul, conferă omului simplu liniştea sufletească a certitudinilor. Ca să descrie procesul de transformare psihică, scriitorul retează frazele avîntate, respinge efuziunile, stilul patetic. Prin duritatea şi sobrietatea relatării răzbat mai elocvent marile pasiuni. Problematica gravă a umanităţii în secolul XX capătă un ecou impresionant în decorul frust ţărănesc.

Dacă după cum s-a precizat, proza lui Marin Preda converge în jurul unui erou, lucrurile fiind privite din unghiul său de vedere, Titus Popovici a dat amploare cronicii sociale în roman. In paginile sale, concepute în stil de frescă, trăiesc mulţimile, cuprinse de avînturile revoluţiei. Diversitatea categoriilor umane apare într-o construcţie echilibrată, armonioasă. Se observă preferinţa scriitorului pentru dezbaterile intelectuale, care pun acut problema răspunderii şi a angajării în momentele decisive. Scriind un roman al energiilor dar şi al conştiinţelor dilematice, Titus Popovici are o vervă a naraţiunii, o fervoare în propunerea unor idei de un interes mai general. Este vizibilă aceeaşi oroare, ca şi la Marin Preda, faţă de sentimentalism, prin cultivarea unei proze severe, reţinute, în care irumpe însă şi satira.

La Eugen Barbu critica a recunoscut simţul plastic în descripţie şi precumpănirea spectaculosului în tratarea subiectelor. Inzestrat cu inventivitate epică, acordînd întîietate acţiunii, scriitorul este dotat pentru înfăţişarea faptelor de eroism, a vitejiei şi curajului comunist. Cu de alde Oaie şi ai săi, Eugen Barbu are răbdare, e meticulos, zugrăveşte atent prefacerile sufleteşti, năzuie spre o reconstituire fidelă a traiului proletar. Stilul de neutralitate epică, în care sensurile psihologice reies numai din replici şi gesturi, a fost încercat de Eugen Barbu în „Şoseaua Nordului".

Pentru proza cu caracter de obiectivare V. Em. Galan reprezintă o revitalizare a povestirii moldoveneşti: o îmbinare între ritmul molcom de relatare şi trepidaţia transformărilor socialiste. Vijelioasele înnoiri în viaţa ţăranului sînt istorisite răbdător, ordonat, profitînd de savoarea fiecărei replici. Nagy Istvan, care urmăreşte cu aceeaşi minuţiozitate dîrzenia tăcută, modestă a oamenilor noi, alege voit un ton de relatare arid, uscat, aspru, o naraţiune austeră.

Spre deosebire de romancierii citaţi mai sus, creatori de tipuri, cu vocaţie narativă, Zaharia Stancu înclină adesea spre o proză lirică, în care predomină intervenţia afectivă a scriitorului. Fără reţinere, sînt înfăţişate ca într-un documentar scenele zguduitoare ale suferinţei ţăranilor în trecut, un cortegiu al barbariilor moşiereşti („Desculţ").

Aceste imagini susţin replica explozivă, cu adresă directă a scriitorului. Numai concepţia marxism-leninismului l-a putut călăuzi pe Zaharia Stancu să descopere cu exactitate pe iniţiatorii răului. Prezentînd sugestiv cadrul rudimentar de existenţă a ţăranului, supus opresiunii burghezo-moşiereşti, dezlănţuirea demascatoare are o violenţă de scalpel. E răsturnată dispoziţia sistematică, premeditată a evenimentelor, iar învălmăşeala asociaţiilor are ca focar subteran numai vîlvătăile imaginaţiei micului Darie.

Ritmul precipitat exprimă bine atmosfera premergătoare răscoalei, mişcarea epică febrilă invadînd totul prin risipa de verbe, prin propoziţiile scurte, întrerupte, prin tonalitatea ameninţătoare a istorisirii. Momentele de tensiune extremă se potrivesc stilului lui Zaharia Stancu, care trece de la adeziune pătimaşă lirică la zvîcnetul mîniei.

Proza în care se manifestă subiectivitatea afectivă a scriitorului mai are şi alte moduri de exprimare. Literatura lui Geo Bogza (ne referim la faza actuală) adoptă o viziune monumentală, autorul proiectînd imaginile pe dimensiuni uriaşe, căutînd grandoarea gestului uman. Este o descripţie cu predispoziţii alegorice. Prin patetism, prin amploarea hiperbolelor, reportajul lui Bogza este un mod solemn de a celebra construcţia socialistă. Pe linia unei proze lirice, descinzînd de undeva din Sadoveanu, Eusebiu Camilar restaurează un stil arhaic, fastuos, cu colorit de legendă.

Intr-o sinteză aparte, romanele lui G. Călinescu reunesc, în paginile lor cele mai reuşite, însuşiri variate: spirit clasic de analiză a sentimentelor, portretizări de o vivacitate satirică pînă la grotesc, reflexivitate şi nivel de intelectualitate, discontinuitatea manierei narative, (întretăierea desfăşurării epice prin fişe de jurnal, scrisori, comentarii,) fără ca în compunerea figurilor noi aceste tendinţe să se armonizeze întotdeauna fericit.

Nu putem omite în prezentarea noastră aportul tinerilor care în ultimii ani conturează cu vigoare noi direcţii de dezvoltare, chiar dacă n-au încă afinităţi, preocupări sedimentate. Amînăm însă din nou problema tineretului pentru un capitol final.

Romanul-cronică

Cînd o epocă se caracterizează prin ample desfăşurări de mase este firesc ca în proză necesitatea oglindirii acestui tumult al mulţimilor să spargă unele din tiparele tradiţionale. Prezenţa revoluţiei populare determină direct configuraţia a numeroase medii sociale, de aceea sublinierea semnificaţiei ei presupune adesea utilizarea unor tablouri de frescă. Nu apare întîmplătoare înrîurirea exercitată de spiritul nou al epocii asupra modalităţilor romanului. Ca să cuprindă multitudinea categoriilor umane, ca să indice fundalul de transformări grandioase, pe spaţii largi, care încadrează destinul eroilor, mulţi scriitori au abordat romanul-cronică. Prin romanul-cronică se evidenţiază cel mai deschis caracterul **social** al prozei noi. Fiind o modalitate epică foarte răspîndită, ne ocupăm aici în mod separat de ea. A fost scolastică, rigidă părerea că numai această manieră de naraţiune e capabilă să înfăţişeze specificul vremurilor contemporane şi că alte tipuri de compoziţie, în special cele clasice, ar fi anacronice. Nu poate exista un monopol al vreunei formule epice în realismul socialist. Dar n-a fost mai recomandabilă nici părerea contrarie că romanul compus în stil de frescă ar fi sortit schematismului, deoarece aici ar dispare inevitabil relieful individual al personajelor. Chiar proza din ultimii ani a dovedit puternica viabilitate a acestei modalităţi. Romanul „Setea" este conceput ca o cronică a evenimentelor politice din viaţa unui sat. Se descrie lupta pentru realizarea reformei agrare, se arată metodele de care uzează comuniştii pentru atragerea ţărănimii muncitoare, formele de împotrivire ale duşmanului. „Setea" dezbate grave probleme etice, determinate flagrant de poziţia adoptată de eroi în conflictul de clasă. Unde se manifestă „fatala" contradicţie între problematica social-politică şi destinul individual? Tocmai în clocotul mişcărilor de masă se cristalizează fizionomia personajelor. Să ne amintim scena înfruntării la tîrgul de la Tîrnăuţi. Acum se aprinde instinctul gregar al lui Suslănescu, speriat de apropierea mulţimii, acum face George Teodorescu un pas hotărîtor pentru a se contopi cu energia poporului, acum, dezmeticit din plasa prejudecăţilor şi a insinuărilor demobilizatoare, capătă Mitru Moţ semeţia gestului, cu conştiinţa puterii ce o deţin săracii de altădată.

Dintre romanele închinate actualităţii, multe au trăsături de frescă: „Primăvara pe Tîrnave" de Lucia Demetrius, „Drum deschis" de Şerban Nedelcu, „Front fără tranşee" de Petre Sălcudeanu, „Oţelul" de C. Chiriţă, „Balul intelectualilor" de Ştefan Luca etc. Trebuie să apreciem aceste cărţi ca o etapă de dezvoltare, să dezvăluim deficienţele existente, pentru a asigura un nou avînt romanului. De problemele acestei modalităţi epice s-au ocupat de mai multe ori în articole judicioase, Dumitru Micu („Gazeta literară"), Ion Ianoşi („Luceafărul"), Ov. S. Crohmăniceanu („Viaţa romînească") Ion Lungu („Tribuna"). Chestiunea hotărîtoare în romanul-cronică este într-adevăr raportul între destinul individual şi prezentarea categoriei sociale respective. Ceea ce periclitează substanţa lui este alunecarea spre documentar, spre relatare reportericească. In acest caz, într-adevăr, caracterele se estompează, devenind simpli exponenţi ai diverselor straturi sociale. La „Balul intelectualilor" — istoria de o noapte a unui orăşel ardelenesc — se observă de pildă cum veleităţile de cronicar ale autorului îl împing spre meticulozitate, fiecare ramificaţie socială fiind cuprinsă în aria de cercetare şi ierarhizată după un plan metodic. Ne nemulţumeşte faptul că din perspectiva de relatare, descripţia evenimentelor se face cu un fel de cuminţenie artistică, mizîndu-se mai mult pe aspectul ilustrativ. Aflăm despre preocupările veroase ale fostelor notabilităţi locale şi despre avatarurile amoroase ale fiicelor acestora. Zugrăvirea patimilor sordide nu e biciuită însă de un patos mai înalt, patosul satirei. Aflăm despre existenţa unor intelectuali veritabili, supuşi presiunilor burgheziei, despre efortul unor muncitori de a răspunde umilinţele protipendadei. Descrierea durerilor autentice nu e alimentată de un patos mai înalt, patosul tragicului. Lipseşte nimbul de transfigurare a notaţiei, fie el chiar nostalgic sau melancolic, în cazul rataţilor. Expunerea corectă, bine orînduită în stilul romanului-cronică, trebuie înaripată ca să vedem astfel şi viziunea artistică personală a autorului.

Dacă în folosirea acestei modalităţi epice nu se opune rezistenţă tentaţiei — posibile mai ales aici — de a da un caracter expozitiv tematicii, romanul va suferi în realizarea personajelor principale, va pierde structura unitară, va dilata acţiunea în episoade lăturalnice, de prisos. Volumele ajung astfel la proporţii nejustificate ca de exemplu „Primăvara pe Tîrnave" de Lucia Demetrius. De o astfel de carenţă suferă într-o măsură „Drum deschis" de Şerban Nedelcu şi „Front fără tranşee", amîndouă avînd merite însemnate în înfăţişarea noului avînt al ţărănimii pe drumul socialismului. In „Oţelul", roman ce vădeşte efortul autorului în cunoaşterea vieţii clasei muncitoare, există şi clişee regretabile.

Şi în privinţa altor modalităţi epice confruntarea între tradiţie şi inovaţie devine decisivă.

Tradiţie şi spiritul epocii

Ce atitudine trebuie să adopte prozatorii realismului socialist faţă de tradiţie? Că în dezvoltarea sa, romanul romînesc a asimilat experienţa predecesorilor, a înglobat formulele durabile atestate de istoria literară — faptul este incontestabil. Desigur că perspectiva asupra modalităţilor tradiţionale apare condiţionată şi de particularităţile epocii contemporane, de conţinutul şi ritmul transformărilor socialiste. In proza din anii construcţiei socialiste s-au precizat cum am spus, direcţii de înaintare care nu erau posibile în trecut Romanul marilor mişcări sociale în care se definesc şi procese de conştiinţă, romanul dezvăluirilor în analiza psihologiei omului simplu — aparţine aproape în întregime epocii noastre. Cînd critica este solicitată să judece tentativele de inovare în romanul contemporan, atitudinea ei trebuie să fie atentă, cumpănită, receptivă. Nu ni se pare astfel salutară reacţia unor cronicari în faţa romanului „Ieşirea din Apocalips" de Al. Ivan Ghilia. Despre „Cuscrii" s-a remarcat că trece peste graniţele prozei moldoveneşti, fuzionînd darul descripţiei şi al istorisirii leneşe cu interesul pentru impetuoasele mişcări sociale. Cu „Ieşirea din Apocalips", Ghilia încerca să păşească în altă direcţie, construind un roman de atmosferă în care importantele evenimente din preajma insurecţiei armate să fie întruchipate în imagini de simbol, cu intenţii de generalizare vastă. Constatînd unele lacune reale, critica nu trebuia să-l îndemne pe Ghilia să se întoarcă la o manieră tradiţională.

Problema raportului între tradiţie şi spiritul epocii marchează şi evoluţia altor scriitori contemporani. Din acest punct de vedere ne explicăm de ce Eusebiu Camilar, care are o forţă neobişnuită în a insufla viaţă viziunilor mitice, nu poate izbîndi în sforţarea de a înfăţişa situaţiile prezentului în odăjdiile unui stil ceremonios, patriarhal. Stilul exprimă şi o optică asupra dinamicei sociale. Nici Ion Istrati, înzestrat autor de schiţe, nu-şi lasă eroii, oamenii de azi, să respire în voie din pricina strîmtelor canoane aparţinînd unei viziuni anacronice.

De o altă natură este dorinţa de a transfigura realitatea nouă, prin intermediul unor procedee artificioase, prăfuite. Din neîncrederea în caracterul captivant al temei muncii şi al eroismului cotidian, unii autori reintroduc formule de efect ale unui trecut literar perimat Un exemplu de invadare, printr-o romantică desuetă, a unei opere realiste este romanul „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran. Scriitorul mînuieşte bine uneltele epicei, are un stil antrenant, cu resurse de plasticitate; de data asta e preocupat de un mediu proletar şi scrie pagini inspirate despre dîrzenia muncitorilor şi hotărîrea cu care-şi făuresc propria soartă. Peste imaginea emoţionantă a muncii se revarsă însă o poezie nostalgică, vetustă, caracteristică volumelor anterioare ale scriitorului care se petreceau în altă ambianţă, cu alte personaje. Concesiile făcute sentimentalismului şi scenelor de senzaţie tulbură simetria cărţii, deviază inevitabil şi linia de dezvoltare a eroilor din universul muncitoresc. Aici se resimt ecourile manierei vechi de creaţie care desconsidera latura ideologică, filozofică a temei, scontînd pe romantica senzuală, pe mirajul chemărilor difuze, fascinante, pe insinuarea chiar în paginile „aride" despre şantier a formelor ispititoare ale eroinei principale. Reminiscenţele viziunii nerealiste — aventura epatantă, erotismul, dorurile veştede — pot convieţui anevoie cu avîntul autentic al muncii.

Nu numai prin aceste mijloace directe se infiltrează sentimentalismul în prezentarea eroismului contemporan. De fapt maniera sentimentalistă are o arie de desfăşurare mai largă şi atentează la realism în diverse lucrări literare. Nu este ferit de aceste ispite de pildă Traian Coşovei, care în construcţiile în proză, întrerupe relatarea sobră, veridică a unor întîmplări în favoarea unor proiecţii metaforice în stil grandilocvent, cu o gesticulaţie exagerată. Impresia de neautenticitate provine din faptul că obiectul care declanşează avalanşa, nu are o semnificaţie deosebită. Comunicarea solemnă a adevărurilor, la temperatura marilor revelaţii, nu se potriveşte întotdeauna cu cadrul ales (vezi volumul „Cîntec să crească băiatul"). De un melodramatism supărător suferă, cum a arătat Paul Georgescu, romanul lui Dragoş Vicol: „In munţii de miază-noapte" şi volumul de povestiri „Sîngele şi apa" de Corneliu Leu. Trebuie să considerăm un efect şi un corolar al opacităţii faţă de nou, banalitatea şi lipsa de gîndire, modul plicticos în care mai sînt confecţionate unele producţii literare.

Intre dulcegăria sentimentalistă şi romantismul stenic, robust, este o distanţă apreciabilă. Avem nevoie de un romantism al marilor înfăptuiri, necontravenind realităţii, un romantism activ, revoluţionar.

Originalitate sau manierism?

Este o menire a criticii să încurajeze căutările inovatoare să supună unei analize severe închistarea, comoditatea, lipsa de aspiraţii în creaţie. Oferind un climat favorabil diversificării talentelor literare, realismul socialist înalţă ca o deviză criteriul exigenţei.

Dacă observăm o anume reţinere în abordarea unor teme noi, o zăbovire pe drumuri demult explorate, fără dorinţa de a depăşi hotarele fixate, sîntem datori să avertizăm asupra primejdiei de stagnare a talentelor. Ne referim aici la tendinţa, vădită în producţiile unor scriitori, de a repeta aidoma tipare anterioare care au cunoscut un succes la vremea lor, dovedindu-se eficace. Nu este vorba de data aceasta de tipare străine, ci de propriile construcţii literare, verificate ca fructuoase în primele lucrări şi reluate apoi pînă la epuizarea filonului.

Trebuie făcută însă în prealabil o delimitare între manierism şi acea stăruinţă conştientă a unor scriitori de a dezbate o idee artistică, în mai multe variante asemănătoare, susţinînd fiecare un alt edificiu epic. La Sadoveanu reîntîlnim adesea aceeaşi structură a eroului, aceeaşi epică, aceeaşi perspectivă de comentare a întîmplărilor, dar nuanţele adăugate au o valoare deosebită, exprimă o particularitate a concepţiei scriitorului. Nuvela „Indrăzneala" readuce o ipostază caracteristică tipului moromeţian (cum determină condiţiile sociale traversarea de la bucuria senină, neştiutoare la bucuria calmă, lucidă, sprijinită pe înţelegerea revoluţionară). Intervin însă elemente noi, care contribuie la rotunjirea imaginii generale despre erou la Marin Preda. Examenul vechii stări sufleteşti nu se mai rezumă la o experienţă pe un spaţiu redus ca în „Desfăşurarea" sau „Ferestre întunecate". Aici eroul trece prin filiera marilor evenimente din istoria recentă a poporului (zdrobirea regimului antonescian, participarea la războiul antihitlerist, marile demonstraţii politice de masă din 1944—45, lupta pentru înfăptuirea reformei agrare etc.). Evoluţia este aşadar generalizată, deşi toate aceste evenimente se repercutează în conştiinţa unui singur individ. Povestirea cuprinde scene antologice: momentul secerişului, confruntarea cu ostaşii ruşi, străpungerea pe front efectuată de căpitanul Ioan. Construcţia povestirii se reazemă tocmai pe relieful acestor momente, într-un sens disparate, spre deosebire de continua curgere epică a celorlalte povestiri. Tot ideea favorită, descifrabilă şi în volumele precedente, constituie şi aici focarul, numai că ea s-a îmbogăţit cu alte trăsături. De altfel Marin Preda, considerînd probabil închegată, definită, vechea imagine, a părăsit după „Indrăzneala" preocupările care l-au caracterizat pînă acum şi lucrările recente, apărute în presa literară, vădesc tendinţe centrifugale, alte ţeluri literare.

Reluarea aceloraşi motive depinde bineînţeles şi de resursele acestor motive, de bogăţia implicaţiilor. In acest sens socotim că oprirea lui Francisc Munteanu la cîteva tipuri de întîmplări, nesprijinite de o noutate în idei, nu exprimă un progres în creaţia sa. Ceea ce-l solicită mai întîi pe autorul „Lenţei" este anecdota. Cînd găseşte întorsătura neaşteptată care răstoarnă logica situaţiei, se sfîrşeşte şi chinul scriitorului în faţa foii albe de hîrtie. De aci, aviditatea pentru subiecte palpitante, tratate la modul abrupt, pregătind evident clipa surprizei. Inevitabil, în încheiere, rezultatul e mirarea, uluirea, exclamaţia de stupefacţie. Procedeul a permis la început revelarea unor fapte eroice, a unei atitudini etice şi afirmarea unei proze de autenticitate. De la „A venit un om" şi „Cerul începe la etajul III" s-a văzut însă că Francisc Munteanu e ameninţat de manierism repetînd procedeele, mulţumindu-se cu idei minore. Constatăm cu regret că un scriitor inspirat pentru genul povestirii nu e doritor de primenire.

Dacă primele schiţe ale lui Remus Luca au stîrnit un interes justificat, apariţia în aceşti ani a volumului său selectiv „Revedere" a dat naştere şi unei anumite îngrijorări. Nu cumva autorul revine insistent asupra aceloraşi situaţii, autoimitîndu-se? Totuşi acea desmeticire a tipului de „sucit", cu tăcerile mohorîte, cu încetineala gestului, cu starea de pîndă şi cu încăpăţînările expuse violent — trăsături determinate de apăsarea orînduirii trecutului — a fost într-un fel încheiată în primele schiţe bune („Prostul", „Sucaşu").

Despre recuperarea în socialism a unor tipuri specifice scrie adesea şi Nicuţă Tănase. Un univers pitoresc în care circulă expresii tari şi suculente, în care noţiunile de muncă şi de cinste îşi fac loc anevoie, dar ferm. In contact cu realităţile noi, socialiste, „derbedeul" îşi pierde înclinaţiile reprobabile, şi sub crusta de nepăsare se descoperă suflete entuziaste, naive, silite altădată să trăiască în promiscuitate. Vina comică a scriitorului se dovedea iniţial fecundă (existau anumite stări de gradaţie prin care trece eroul: indiferenţa obraznică era convertită într-un fel de perplexitate în faţa evidenţei muncii şi a roadelor construcţiei, ca treptat să i se substituie elanul conştient, păstrînd însă moştenirea limbajului piperat şi ţinuta extravagantă). Cu ultimile sale cărţi („Astăzi e ziua mea" şi altele), autorul consumă prea mult din proviziile acumulate, reeditînd împrejurări şi reacţii cunoscute. Ca şi Francisc Munteanu (vezi şi scenariul filmului „Mingea") Nicuţă Tănase are o înclinaţie disproporţionată pentru infirmi şi dezmoşteniţi şi de aceea priveşte cîteodată realitatea prin prizma melodramei.

Semnalăm primejdia manierismului la scriitori de valoare ale căror creaţii au avut odată un răsunet, fiind elogiate pentru noutatea zonei de viaţă înfăţişate, pentru suflul proaspăt al naraţiunii, pentru originalitate artistică.

Tineri prozatori

O particularitate caracteristică în dezvoltarea literaturii noi este unitatea generaţiilor de scriitori, care împărtăşesc aceleaşi convingeri ideologice şi luptă pentru triumful realismului socialist. Partidul a antrenat toate forţele scriitoriceşti, acordîndu-le o înaltă menire în educarea patriotică şi comunistă a oamenilor muncii. De aceea în peisajul prozei, reuniţi de idealurile militante, am întîlnit alături de Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Geo Bogza, Zaharia Stancu, Ion Marin Sadoveanu, celelalte promoţii literare care s-au succedat în decursul ultimelor decenii pînă la cei mai proaspeţi debutanţi.

Dacă vrem să caracterizăm cuceririle perioadei din urmă trebuie să relevăm puternic afluenţa de cadre noi, care s-au afirmat în roman şi mai ales în schiţă şi nuvelă. Ajungem astfel la un aspect esenţial al dezvoltării prozei noi. Revirimentul pe care l-a cunoscut specia epică de mică întindere se datorează în special tineretului, care a adus aici un relief personal.

Am menţionat dintre tinerii scriitori pe Teodor Mazilu şi, mai pe larg, pe Al. Ivan Ghilia în problema raportului tradiţiei-inovaţie. In ceea ce-l priveşte pe Teodor Mazilu reamintim că schiţele sale satirice apoi romanul „Bariera" au suscitat comentarii prelungite. S-a arătat că „Bariera" s-a născut dintr-un impuls polemic împotriva convenţiilor burgheze, că romanul celebrează literar o despărţire de un trecut penibil, o despărţire fără tristeţe, şi nostalgie, o despărţire senină fiindcă omul eliberat trăieşte bucuria simplităţii şi a ordinei fireşti instaurată de socialism. Eroul principal, muncitorul comunist Viţu, a fost apreciat ca unul din cele mai pozitive tipuri din literatura nouă, cuceritor prin intransigenţa morală, prin siguranţa ofensivă, prin puterea rîsului. Ca structură epică, „Bariera" era un roman demonstrativ, în care se poate distinge febra transmiterii ideilor, stăruinţa de a indica atitudini exemplare.

Este important de asemenea, să apreciem realizările obţinute în domeniul schiţei şi nuvelei de Dumitru Radu Popescu, Nicolae Velea, Fănuş Neagu, Nicolae Ţic, Pop Simion, Radu Cosaşu, Vasile Rebreanu, Ioan Grigorescu, Costache Anton, Nicolae Breban, Paul Schuster. Merită o atenţie deosebită cîteva povestiri, publicate mai ales în ultimele săptămîni în presa literară. La Nicolae Velea, care a produs o impresie neobişnuită prin volumul de debut „Poarta", remarcăm înclinaţia spre laborioase analize psihologice, cu fine intuiţii asupra prefacerii mentalităţii ţărăneşti, odată cu adeziunea la socialism (teme abordate: echilibrul interior, declanşarea bucuriei în raport cu izbînda revoluţiei, mecanismul suspiciunii, al spaimei, al resemnării şi răsturnarea lui în climatul solidarităţii în epoca nouă). Dumitru Radu Popescu are regiuni întinse de investigare (de la trezirea unui licăr de voinţă în oameni rămaşi în urma fervorii socialiste, pînă la gesturile cutezătoare, de autoritate şi clarviziune ale unor comunişti), urmărind temerar introducerea unor motive noi în proză, cu caracter de simbol, tratate însă cu consecvenţă realistă. Patosul nuvelisticii lui Fănuş Neagu provine dintr-o viziune accentuat romantică, în care predomină situaţiile ieşite din comun, prezentate cu nimb poetic. Ce este caracteristic, în general, volumelor publicate de tinerii prozatori? Observăm năzuinţa lor de a aborda fenomene ale actualităţii imediate, de a înfăţişa în literatură aspecte din activitatea unor sectoare înaintate ale construcţiei. Această ancorare în prezentul socialist este o trăsătură pozitivă. Promoţia de prozatori tineri înclină înspre dezbaterea problemelor etice, analizînd modul în care se formează omul nou, combătînd convenţiile degradante proprii moralei burgheze (relevăm din acest unghi de apreciere volumele lui N. Ţic care proclamă ideia „înseninării" eroului în raporturile noi de muncă, bazate pe morala comunistă). Fiindcă mulţi dintre aceşti prozatori şi-au petrecut copilăria în epoca burgheziei, detestul faţă de normele de viaţă ale trecutului se manifestă violent.

Calităţile unor volume de povestiri scrise de tineri trebuie puse în legătură cu faptul că ei şi-au făcut ucenicia ca reporteri, colindînd şantierele patriei. Acest efort de întărire a legăturilor cu actualitatea trebuie să constituie o preocupare importantă şi în viitor, combătîndu-se primejdia profesionalizării timpurii, vegetarea departe de clocotul real al muncii, alegerea comodă a temelor bîntuite de platitudine.

Fiindcă am vorbit despre reportaj, trebuie să subliniem, că o bună parte a producţiei tinerilor se consacră acestei specii epice. Reportajul cunoaşte o perioadă de înflorire, nutrindu-se din întîmplările „senzaţionale" ale vieţii socialiste. Care sînt direcţiile de dezvoltare ale reportajului — iată un subiect des tratat în critica noastră. (Menţionăm articolele semnate de M. Gafiţa şi G. Dimisianu).

Dacă faza actuală, patetică, solemnă a reportajelor bogziene, în care guvernează hiperbolele, exclamaţiile superlative, destăinuirile, a creat o şcoală (Traian Coşovei, Victor Vintu) în ultimii ani s-au impus şi alte modalităţi de reportaj. Predomină acum un stil mai aspru, depoetizat, care se simte stînjenit în vecinătatea cuvintelor sonore, retorice. Se promovează o frază necaligrafică, chiar austeritatea limbajului favorizînd înfăţişarea eroicului din viaţă. Pe acest plan, încercînd o rapidă diferenţiere; Ion Grigorescu e mai nervos, aspirînd după elementul palpitant şi antiteza dinamică, Radu Cosaşu pare mai atent la nuanţa intelectuală, luminînd universul lăuntric al muncitorului. Pop Simion preferă situaţiile vii, în care se înfruntă tendinţe violent contrarii, N. Ţic e mai posac, decis să alunge efuziunile sub bolta severităţii, V. Nicorovici stăruie în reconstituirea monografică, minuţioasă şi sistematică. Trebuie să pomenim efortul rodnic în reportaj al lui Paul Anghel, H. Rohan, Miko Erwin, Dános Miklos, Ilie Purcaru, Tita Chiper, Gica Iuteş, Romulus Rusan, Ion Arieşanu.

Dezvoltarea generaţiei tinere de prozatori — fenomen esenţial al ultimilor ani — pretinde însă o revenire, o analiză mai atentă a meritelor şi a scăderilor.

S. DAMIAN

Intîlniri ale scriitorilor cu cititorii

In întîmpinarea Conferinţei pe ţară a scriitorilor din R.P.R., Uniunea Scriitorilor organizează întîlniri ale scriitorilor cu cititorii la cluburi muncitoreşti, case de cultură, întreprinderi şi instituţii, cercuri literare etc.

— Joi, 9 noiembrie 1961, la orele 16, la întreprinderea „Kirov" din Capitală, cu prilejul „Joii tineretului", a vorbit scriitorul Dumitru Corbea *despre unele aspecte ale literaturii actuale.*

Au citit, din lucrările lor, scriitorii: Maria Banuş, Ion Bănuţă, Niculae Stoian *şi* Theodor Balş.

— O întîlnire cu cetăţenii din raionul „Griviţa Roşie" a avut loc la Casa de cultură a Tineretului „Vasile Roaită", din raionul „Griviţa Roşie", în ziua de 9 noiembrie a.c., orele 18.

Cu acest prilej, scriitorul Aurel Baranga *a vorbit despre: „Succesele literaturii noastre". In continuare, scriitorii* Alexandru Şahighian, Cezar Drăgoi *şi* Majtényi Eric *au citit din lucrările proprii.*

— Vineri, 10 noiembrie 1961, orele 16, la Casa de cultură a Tineretului din raionul „Gheorghe Gheorghiu-Dej", scriitorul Mihail Davidoglu *a ţinut o conferinţă intitulată „Eroii literaturii noastre".*

— Sîmbătă, 11 noiembrie 1961, elevii Şcolii Medii nr. 22 „Gheorghe Lazăr" au participat la o întîlnire cu scriitorul Francisc Munteanu.

— Miercuri, 15 noiembrie 1961, la orele 18,30, a avut loc o astfel de întîlnire la Clubul I.T.C.M.E., cu cititori din raionul I. V. Stalin.

Au luat cuvîntul cu acest prilej acad. Zaharia Stancu, Lucia Demetrius, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Mihai Gavril *şi* Ion Gheorghe *au citit din lucrările lor.*

Contemporaneitatea şi problemele dramaturgiei noastre

(II)

Reflectarea artistică a realităţii pleacă, întotdeauna, de la problematica umanităţii. Cuprinderea actualităţii în imagini autentice presupune, aşadar, ca pivot al documentării, explorarea psihologică a oamenilor care construiesc vremea noastră. Bineînţeles, prezentul cunoaşte încă, alături de figurile reprezentative ale noii societăţi, şi elemente de o formaţie veche, prelungind anacronic, în anii noştri, practici şi moravuri ale burgheziei. Nu din motive sentimentale este însă absolut necesar să pornim în acţiunea de cunoaştere a contemporaneităţii de la aprofundarea tipologiei noi, de la înţelegerea mişcărilor sufleteşti complexe ale eroilor înaintaţi. In aceşti oameni se dezvoltă doar trăsăturile conştiinţei timpului socialist. Atitudinea acestor pionieri ai umanităţii eliberate dezleagă tainele veacului, dezvăluie în fiecare dintre conflictele epocii conţinutul luptei dintre vechi şi nou şi exprimă punctul de vedere decisiv pentru victoria noului. Iată de ce a judeca izbutirea unei lucrări dramatice după temperatura eroilor pozitivi înseamnă a ne situa firesc în spiritul analizei artistice riguroase.

In Raportul prezentat la Congresul al III-lea al P.M.R., tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat cum „Ca urmare a activităţii pe care a desfăşurat-o partidul în domeniul creşterii şi promovării cadrelor, s-au ridicat din rîndurile muncitorilor, ţăranilor muncitori, intelectualilor, membri şi nemembri de partid, vîrstnici şi tineri, zeci şi sute de mii de cadre, oameni talentaţi, buni organizatori. Imensa lor majoritate s-a dovedit a fi la înălţimea încrederii ce li s-a acordat, constituind mîndria şi bogăţia cea mai de preţ a partidului şi statului nostru". Ne putem oare imagina vreun aspect tipic al actualităţii noastre, în centrul căreia să nu se afle aceşti combatanţi activi pentru cauza socialismului?

Este evident că partinitatea comunistă a unei opere dramatice — ca şi a oricărei alte creaţii artistice — nu se restrînge la tematica majoră şi nici la orientarea ideologică a autorului. Este absolut necesar ca tema de o vie actualitate şi gîndirea înaintată a creatorului să străbată pe căile artei drumul către o transcriere autentică, convingătoare. In ceea ce priveşte literatura dramatică, pe teritoriul căreia hotărîtoare este crearea de caractere în acţiune, totul depinde de profunzimea figurilor pozitive, de farmecul şi forţa interioară a acestor ambasadori plenipotenţiari ai ideilor partidului.

Deoarece în dramaturgie comentariul autorului este cuprins în replicile personajelor şi cum aceste personaje se definesc prin înfruntarea lor în cadrul conflictului, ne apare limpede că în construcţia artistică a dramei insuficienţa termenilor majori ai opoziţiei dramatice ameninţă direct întreaga realizare a operei. Am observat cu ani în urmă modul în care lipsa de relief a eroului pozitiv a anulat şi semnificaţia termenului dramatic opus, în „Schimbul de onoare" de Mihail Davidoglu. Mai recent, în piesa „Surorile Boga" de Horia Lovinescu, tratarea unilaterală a figurii lui Pavel Golea, situat mereu de autor numai în plan declarativ, a diminuat valoarea ultimelor două acte ale piesei, sărăcind justificarea psihologică a evoluţiei celor trei surori. In „Vlaicu şi feciorii lui" de Lucia Demetrius, faptul că dintre cei trei fii ai eroului titular, tocmai comunistul Mitru este schiţat în trăsături simpliste, deschide drum convenţionalului şi minează autenticitatea rezolvării conflictului. Ne interesează prea mult problema eficienţei artistice a eroului pozitiv pentru a nu ne opri asupra unor lipsuri în această direcţie, dar am greşi dacă n-am sublinia faptul că, atît în opere ale autorilor citaţi mai sus, cît şi în alte piese noi de teatru, putem înregistra înfăptuiri îmbucurătoare.

Conturarea mereu mai profundă a eroului pozitiv, ca gînditor în acţiune, a adus astfel în ultimii ani reale contribuţii, accentuînd trăsăturile partinice ale dramaturgiei noastre şi — implicit — potenţialul artistic al acesteia. Impetuosul Cerchez din „Ziariştii", dîrzul şi, în acelaşi timp, umanul Dănilă Bulz din „Intoarcerea", Sudrigean şi Orlea din „Ferestre deschise", Ion Ponoran din „Trandafirul negru", Lupu Aman din „Secunda 58", iată cîteva dintre cele mai interesante transpuneri scenice ale figurilor de prim ordin ale actualităţii. O cercetare deosebită merită, desigur, comunistul Mihai din „Passacaglia", a cărui înclinaţie pentru disputele ideologice cele mai complicate confirmă în trăsături originale, deosebit de vii, înălţimea spirituală a militantului de partid. Titus Popovici are mai cu seamă meritul de a fi aşezat lupta de idei dintre Mihai şi pianistul Andrei într-un contact neîntrerupt cu viaţa. Dacă ar fi adus în faţa puternicei drame personale a muzicianului cu degetele zdrobite, un preopinent limitat la argumente declarative oricît de juste, autorul ar fi construit greşit balanţa confruntării. Mihai îşi dezvoltă însă convingerile în imediata apropiere a fericirii sale primejduite. El participă astfel la discuţie cu gravitatea luptătorului care acordă ideilor generale, pe care le apără, valoare de îndrumar. Aceste idei condiţionează întreaga sa comportare, implicînd eventualitatea sacrificiului de sine. Insoţind ciocnirea de idei cu relieful sufletesc al acesteia, se creează ambianţa potrivită afirmării superiorităţii morale a comunistului Mihai.

Succesele dramaturgiei atestă convingător că poziţia fermă de clasă a eroului pozitiv nu poate ocupa în dramă ponderea cuvenită dacă se izolează de intensitatea existenţei. Replica sa trebuie să comunice firesc cu implicaţiile sufleteşti care o justifică şi o susţin.

Trebuie oare să acceptăm şi ideea că autenticitatea eroului pozitiv este obligatoriu legată de urmărirea unei evoluţii a acesteia de-a lungul acţiunii piesei? Viabilitatea acestui personaj central să fie condiţionată necesar de trecerea sa printr-un proces de dezvoltare a conştiinţei care are loc în faţa noastră, în etapele sale succesive?

A răspunde categoric afirmativ la aceste întrebări ar însemna să îngustăm sfera de manifestare a eroului pozitiv în dramă. Este adevărat că urmărirea unui caracter în creştere favorizează evidenţierea bogăţiei sufleteşti a personajului respectiv. Dintre personajele citate mai sus, Ion Ponoran sau Lupu Aman sînt obligaţi de acţiunea piesei să depăşească unele crize sufleteşti dureroase, la capătul cărora devin mai buni şi ne devin mai apropiaţi. Dar conturarea complexităţii interioare a eroului pozitiv poate fi obţinută şi în alt chip. Dănilă Bulz, Cerchez sau Mihai din „Passacaglia" nu sînt supuşi unor asemenea crize. Spectatorul obţine date bogate despre profilul psihic al acestor eroi prin varietatea răspunsurilor pe care aceştia le dau faţă de problemele ce le ridică acţiunea dramei, răspunsuri însufleţite care întregesc imaginea unitară a unui caracter format. Rămîne, bineînţeles, obligatorie conturarea mişcărilor sufleteşti intime, proprii eroului nostru şi fără de care el se exclude din cercul magic al dramei, oricît de multe replici ar rosti.

Eroul pozitiv trăieşte, dacă este implicat în conflict, cu datele sale personale, şi nu numai prin exprimarea senină a unor soluţii. O ilustrare, între altele multe, a acestui adevăr o poate da compararea primelor două piese ale tînărului dramaturg Dorel Dorian. „Dacă vei fi întrebat", compunere ingenioasă cu o tehnică dramatică surprinzător de exactă, n-a lăsat în amintirea noastră numele nici unui personaj. Trecerea a numai doi ani de la premiera piesei a estompat figurile, dintre care nici una nu s-a dovedit a fi consistentă. In schimb, „Secunda 58", piesă cu o schelărie mai puţin lustruită, dar cu o problematică actuală urmărită mai în adînc, a înscris cu un creion memorabil figura secretarului de partid Lupu Aman. Cauza acestui contrast stă în deosebirea de profunzime a viziunii artistice. In vreme ce Aman este solicitat de conflictul „Secundei 58" să participe efectiv, în calitate de om, la problemele de ordin moral pe care le ridică conflictul piesei, în cealaltă lucrare peniţa autorului s-a păstrat la suprafaţa lucrurilor, descriind volute corecte şi urmărind insistent efecte spectaculare.

Instructivă ni se pare, de asemeni, şi judecarea paralelă a două dintre tablourile comediei de debut a lui Radu Cosaşu, „Mi se pare romantic". Cel mai bun moment al piesei este cel care include apariţia scurtă dar substanţială a secretarului de partid Dorobanţu. Personajul acesta sever şi cald care face operă de educaţie prin propria sa comportare (fără excentricităţi şi fără ostentaţie) determină revelarea trăsăturilor sufleteşti ale lui Dinu, eroul central al piesei, despre care pînă atunci nu izbutiserăm să aflăm, în cîteva tablouri, decît puţine lucruri esenţiale. In lumina exigenţelor morale ale unui caracter comunist izbutit, neclarităţile şi ezitările scenelor anterioare cedează locul unei logici psihologice strînse. Dimpotrivă, tabloul care se petrece în biroul Mariei Cernea, personaj pozitiv construit în grabă, fără ax caracterologic, este artificial şi neconcludent pentru sarcinile educative ale piesei.

Dincolo de viabilitatea tipurilor înaintate, atmosfera se rarefiază şi oxigenul se evaporă. Autenticitatea artistică a eroului pozitiv, personaj de bază al actualităţii socialiste, este condiţia izbutirii oricărei lucrări literare contemporane. Avariaţia extremă a arhitectonicei genului dramatic face însă ca acest adevăr, general artei realismului socialist, să devină cu deosebire sensibil în lucrările destinate teatrului. Proiectul unei creaţii dramaturgice (unde meditaţia lirică, naraţia dinamică sau comentariul filozofic sînt toate elemente ale dialogului între personaje), porneşte prin excelenţă de la profilurile umane, angajate în ciocnirile scăpărătoare ale timpului nostru.

De cîte ori vine în discuţie dezvoltarea dramaturgiei romîneşti pe drumul ei specific, nu ni se pare posibil să nu amintim de valoarea exemplară a moştenirii lui Caragiale. Nu ne referim, desigur, la imitarea oarbă a structurii pieselor marelui scriitor, nici la mimarea unor situaţii, sau a unor procedee. Toate acestea nu pot fi confundate cu comunicarea reală care se poate stabili între creaţiile dramaturgiei contemporane şi scrisul marelui înaintaş. Trebuie să avem în vedere spiritul operei lui Caragiale şi nu tipicurile acesteia. Ne interesează, aşadar, mesajul lui tainic, testamentul său preţios în aliniatele ce se păstrează vii. Trebuie să înscriem, printre acestea, indicaţiile nescrise care privesc caracterul ascuţit, ireversibil al satirei, predilecţia pentru eficienţa demascatoare a profilurilor caricaturale şi — nu în ultimul rînd — sensul grav al peroraţiilor comice. Legatul caragialian cuprinde, la loc de cinste, spiritul popular al comediei care, fără a îngădui simplificarea gesturilor, include un şir de obligaţii începînd cu accesibilitatea stilizării satirice a materialului de viaţă şi pînă la tehnica aforistică a replicilor-cheie, destinate unei largi memorizări.

Continuarea şi dezvoltarea liniei mari a dramaturgiei comice romîneşti se conjugă obligatoriu cu orientarea către actualitate, orientare care a definit continuu opera autorului „Scrisorii pierdute". Procesul intentat moralei burgheze capătă însă, în zilele noastre, trăsăturile corespunzătoare erei care a pus capăt domniei capitalismului. In lumina victoriei clasei muncitoare, în atmosfera orînduirii socialiste, comedia combate cu o intransigenţă sporită rămăşiţele trecutului, în numele valorilor spirituale ale noii lumi.

Comedia satirică nouă şi-a modificat, la rîndul ei, bazele speciei, realizînd în această direcţie o cotitură firească şi categorică. Alături de alte creaţii ale genului, comedia „Mielul turbat" de Aurel Baranga a fost aşezată de critică, pe drept cuvînt, la începutul unui nou capitol al evoluţiei teatrului nostru comic. Ceea ce aducea inedit această comedie era tocmai căutarea izvoarelor comicului în controversa dintre nou şi vechi cu evidenţierea superiorităţii primului principiu. Hazul piesei era alimentat mai ales, de incapacitatea grupului de birocraţi de a înţelege datele morale ale muncitorului înaintat, date necunoscute universului lor etic. „Turbarea" lui Spiridon Biserică irupea astfel neaşteptată pentru aceştia, dar presimţită cu simpatie de către public. Pe această linie s-au înscris realele merite ale piesei, la care autorul a adăugat unele resurse de umor exterioare şi discutabile. Comediile valoroase care s-au scris apoi au pornit mereu de la obligativitatea caracterului nou al izvoarelor risului, urmărite în miezul contradicţiilor proprii dialecticii actualităţii. Totodată, critica moravurilor reprobabile nu mai porneşte în comediile realizate de la simpla negaţie. Respingerea tarelor este formulată din perspectiva optimistă a unui timp care cunoaşte victoria moralei proletariatului. Natura tonică a creaţiilor realismului socialist a dat şi comediei o sevă necunoscută vechilor realizări ale genului. Exprimarea în acţiunea comediei a acestui punct de vedere avansat a ridicat probleme importante de creaţie. De aci a pornit şi cunoscuta controversă în legătură cu obligativitatea prezenţei eroului pozitiv în comedia satirică de azi. După cum se ştie, în legătură cu aceasta, în teoria genului s-a ajuns la admiterea unei diversităţi de mijloace pentru evidenţierea concepţiei înaintate a autorului.

Un răspuns deosebit de interesant la această problemă l-a dat comedia „In Valea Cucului" de Mihai Beniuc. Compusă în spiritul teatrului de extracţie populară, piesa a utilizat un mare număr de personaje liniare care aduc în scenă, în ipostaze variate, tipuri şi accente specifice satului ardelenesc contemporan. In centrul acestora, autorul a creat, în culori bogate, figura lui Toma Căbulea, reprezentant al ţărănimii muncitoare trezită la o nouă viaţă. Acţiunea piesei raportează la punctul de vedere al acestui personaj central toate momentele succesive ale acţiunii. Debitînd un text înflorat, de rezonanţă folclorică, Toma Căbulea comentează, mergînd de la sarcasm la vorba de haz, fiecare întîmplare, şi dezleagă cu umor şi intransigenţă înţelesurile fabulei.

Comedia lui Al. Mirodan „Celebrul 702" foloseşte o altă cale, care porneşte de la iniţiativa înnoirii vechiului „imbroglio" al farsei, în spiritul dezbaterii lucide de idei. In piesa sa nu există eroi pozitivi („fata în albastru" este cel mult un semnal luminos intermitent). Pentru a sublinia continuu poziţia critică a autorului, poziţie care se întemeiază pe concepţia socialismului ştiinţific, se accentuează potenţialul ideologic al comentariului satiric. Intîmplările tragicomice din celula condamnatului la moarte Cheryl Sandman sînt analizate prin intermediul unei „încurcături" de sensuri care demască contrastul dintre conţinutul real şi valoarea nominală a noţiunilor curente în societatea capitalistă. Acest contrast porneşte de la imaginea iniţială (scriitorul „liber" Cheryl Sandman se află într-o celulă de închisoare) şi continuă într-o cascadă de replici metaforice care dezgolesc de aparenţe vocabularul filistin al capitalismului, mergînd pînă la tulburătorul moment în care existenţa omului, dependentă total de „bussiness", încetează a mai fi privită ca un dat natural al firii („Tu nici nu exişti" îi comunică editorul lui Cheryl).

Varietatea căilor care conduc la exprimarea clară a gîndirii pozitive, proprii omului nou, este apreciabilă. In alte lucrări (ca de pildă în comedia „Prietena mea, Pix" de V. Em. Galan), grupul „pozitivilor" cunoaşte o prezenţă fermă dar totodată diferenţiată în tipuri diverse, adoptîndu-se în acelaşi timp arma ironiei înţelegătoare, uneori şi faţă de eroii puri ai piesei. Oricum, ni se pare indiscutabil că introducerea în comedie a eroului înaintat sau unor alte elemente ale compoziţiei dramatice, care să reprezinte explicit punctul de vedere înaintat, cere o revizuire substanţială a canavalei comice.

Poate că nicăieri, în întreaga literatură dramatică, nu s-a pus mai ascuţit ca în acest sector, problema necesităţii divorţului declarat cu vechile forme şi formule. Tentaţia reţetelor comediei burgheze bulevardiere contrazice atît de violent substanţa nouă a genului încît, adeseori, intenţii bune au fost compromise de corsetul sufocant al tiparelor perimate. Aşa s-a întîmplat cu piesa „Partea leului" de C. Teodoru, piesă cu merite evidente, care a ratat însă într-o mare măsură scopul satirei întreprinse, tocmai din cauza utilizării vechii arhitecturi a farsei de salon. Este limpede că în vreme ce producţiile ilustre ale acesteia nu vizau compromiterea nici unuia dintre personaje — aflate de altminteri pe acelaşi plan moral — noua noastră comediografie îşi îndreaptă rîsul împotriva unor reprezentări ale vechiului, pe care le contestă şi le condamnă. In „Partea leului", hoţii Bartolomeu Moţoc şi Pompilian preiau însă locul din „încurcătură", rezervat în vechea farsă unor personaje cel mult bizare, nicicînd antipatice. In vreme ce personajele pozitive din piesa lui C. Teodoru sînt uscate şi plicticoase, nebeneficiind de partitura incisivă şi spirituală care li se cuvenea, hoţii ocupă singuri sfera comediei propriu-zise. Proşti şi nedibaci pînă la a ne stîrni mila, cei doi escroci nu găsesc, în liniile unei construcţii anacronice şi la temperatura amabilă a acesteia, mijloacele de a deveni odioşi.

Prezenţa în comedie a unor obiective satirice cît de limitate se cuvine a fi însoţită de judecarea limpede a moravurilor repudiate. Amestecarea bine dispusă a acuzaţiilor adresate unor manifestări (sau unor tipuri) reprobabile, cu toleranţa zîmbitoare, nu poate provoca decît confuzie şi nedumerire. In acest sens este interesantă şi relevabilă discuţia animată care a avut loc nu de mult în jurul farsei „Siciliana" de Aurel Baranga. In cadrul acestei dezbateri, cea mai mare parte a scriitorilor, criticilor şi spectatorilor care şi-au spus cuvîntul au subliniat, pe bună dreptate, insuficienţa punctului de vedere critic al autorului faţă de defecţiunile morale ale acelor personaje care ar fi trebuit să facă obiectul satirei. Tocmai construcţia liniară specifică farsei ar fi obligat pe autor să creeze situaţii limpezi şi caractere decise. Dar confuzia caracterologică şi mai ales tratarea cu mijloace minore ale unui conflict etic grav nu face loc în piesă pronunţării clare a punctului de vedere înaintat, întrucît noul nu se mai distinge de vechi. Contrastul demascator, opoziţia dintre moravurile condamnate şi climatul sănătos al societăţii socialiste nu pot fi evidenţiate într-o piesă în care solicitarea continuă a umorului sub orice formă a împiedicat organizarea satirică a materialului în spiritul criticii principiale.

Radu Beligan în rolul lui Cheryl din piesa „Celebrul 702"

Exigenţele unora dintre critici cu privire la obligaţiile satirice ale comediei noi, au primit uneori ca replică, argumentarea dreptului la viaţă al vodevilului. Am putea să începem a răspunde la aceasta, exprimîndu-ne părerea că apariţia unui mare număr de farse, care rîvnesc la o imponderabilitate lipsită de glorie, nu trebuie să stînjenească scrierea unor lucrări satirice substanţiale, prin ocuparea stăruitoare a timpului de producţie al dramaturgilor. Totodată, excluderea din Parnasul contemporan al glumelor dramatice în unul sau mai multe acte nu poate fi, desigur, acceptată. Rămîne însă hotărîtor faptul că sforicelele vodevilului străvechi nu pot sluji sarcini importante ale satirei. Chiar şi atunci cînd obiectivul criticat nu este cu desăvîrşire negru, un anume joc de lumini, o anume consecvenţă în caracterizarea personajelor şi în rostirea opiniilor critice nu poate lipsi fără a declanşa eşecul artistic. Abordarea compartimentului „uşor" al comediei nu poate fi confundată cu adoptarea unei viziuni simpliste şi frivole. Compoziţii de felul „Scrisorilor de dragoste" de Virgil Stoenescu sau a „Băieţilor veseli" de H. Nicolaide, nu intră astfel în zona artei, zonă în care nu se poate pătrunde prin supralicitarea umorului gratuit şi a pitorescului trivial.

Dimpotrivă, a primit o caldă acceptare din partea publicului o comedie uşoară ca „Prietena mea, Pix", în care, glumind şi rîzînd, autorul nu-şi refuză dreptul la dezbaterea de idei. Inginerul Mastacan, în conştiinţa căruia vechile sale credinţe „bitocrate" încep să se clatine, este covîrşit de ofensiva noii mentalităţi, deţinătoare a cheilor către fericire pe care le-a rîvnit toată viaţa. Inocenţa activă a cuplului Pix-Paul ca şi replica sagace a înţeleptului Andrei Sava scad treptat valoarea „experienţei" lui Mastacan, care descoperă cu uimire că şi-a construit existenţa pe o eroare. Candoarea (dar nu şi ignoranţa) covîrşeşte, în hohotele de rîs ale spectatorilor, eşafodajul pretenţios de teorii ale unui om care n-a ştiut să descifreze, în ochii oamenilor, chemarea aprinsă către puritate şi profunzime. Deschizîndu-i lui Mastacan porţile înţelegerii, comedia lui V. Em. Galan nu omite să respingă categoric, cu mijloacele ridiculizării, figurile negative de felul lui Pătrăţică şi a Danielei.

Pentru Galan, ca şi pentru alţi autori de comedii noi, amuzamentul spectatorului este inclus în caietul de sarcini al piesei, fără a intra în opoziţie cu lumea ideilor. De altfel, cea mai simplă anecdotă, atunci cînd este de calitate, nu se desparte de problematica vieţii şi nu trimite gîndirea umană la plimbare. De la vodevilul sprinten la comedia satirică amplă, modificările aparţin butonului de tonalitate şi relief. Utilizînd de fiecare dată mijloacele potrivite obiectivului propus (mai mare sau mai mic) dramaturgia comică nu poate renunţa la veridicitatea conflictului şi n-are de ce acorda raţiunii o veselă vacanţă. In schimb, ea se poate lipsi de tehnica şi rutina bulevardieră care o împing către falsificarea datelor vieţii, aplicînd scheme uzate unor categorii umane noi. In etapa actuală, cînd despărţirea definitivă de trecut este la ordinea zilei, comedia contemporană nu poate fi despărţită de sensul ei satiric. Victoriile noului împotriva rămăşiţelor vechiului se însoţesc firesc cu rîsul sonor care izvorăşte dintr-o înţelegere exactă şi profundă a procesului istoric care ne priveşte şi ne cuprinde.

Cele cîteva aspecte care au fost discutate în prezentele însemnări despre dramaturgie şi actualitate nu pot, desigur, epuiza ansamblul problemelor acestui însemnat sector al frontului nostru literar. Devin mereu mai necesare noi şi noi studii care să valorifice mai complet realizările obţinute şi să limpezească întrebările pe care le ridică dezvoltarea neîntreruptă a literaturii noastre dramatice. In ceea ce ne priveşte, avem în vedere o cercetare despre valoarea ideologică şi artistică a dialogului scenic, urmărind menirea acestuia de „a crea relaţii noi" între personaje, problemă nodală a artei dramaturgice.

Nu putem să nu acordăm atenţie preocupărilor complexe ale scriitorilor de teatru, care, organizînd dramatic fapte necunoscute etapelor anterioare ale istoriei literaturii, sînt chemaţi să descopere o dată cu revelarea sensului conflictelor autentice ale contemporaneităţii, şi formele de expresie adecvate acestora. Dimensiunile neobişnuite ale omului contemporan, asediat de probleme capitale şi familiar cu istoria, nu pot fi cuprinse în cercul strîmt al vechilor modele. Nu puţine dintre piesele citate pozitiv în acest articol mai prezintă neajunsuri de construcţie, imperfecţii ale limbajului scenic. Aşa, de pildă, în „Celebrul 702", silueta Dianei este desemnată imprecis, închegarea „raccourci"-ului din „Intoarcerea" cunoaşte nu puţine asperităţi, comedia de debut a romancierului V. Em. Galan nu izbuteşte menţinerea continuă a interesului la acelaşi nivel. Dar, toate aceste piese şi încă multe altele izbutesc, în pofida unor scăderi parţiale, să obţină contururi artistice originale, potrivite materialului inedit pe care-l abordă. Succesul acestor lucrări dramatice este strîns legat de refuzul imitării clişeelor de succes ale teatrului burghez.

Problema inovaţiei în dramaturgia realist-socialistă nu mai poate fi limitată azi la cunoscuta controversă între „drama din jurul samovarului" şi marea construcţie epopeică. Urmînd cerinţelor fiecărei teme şi viziunii artistului creator, opera dramatică izvorîtă din actualitate şi respectînd linia partinităţii active se poate afirma într-o multitudine de forme vii. In jurul samovarului se poate desfăşura o ciocnire de o considerabilă amploare ideologică, iar — uneori — în spaţii largi şi în prezenţa unei mari figuraţii se poate ajunge la o regretabilă minimalizare a problemelor. Insuccesul „Ochiului albastru" de Paul Everac, ni se pare astfel a fi legat de reducerea la elemente formale a amploarei unei piese-frescă, în vreme ce, prima lucrare a aceluiaşi autor („Poarta"), concentrînd cîteva tipuri vii în ograda strîmtă a unei familii ţărăneşti care „se sparge", a izbutit să se ridice la generalizări valoroase.

Criticei de specialitate îi revin obligaţii importante în direcţia încurajării căutărilor creatoare ale dramaturgiei şi a detaşării acestora de inovările spectaculoase de suprafaţă. Pentru autorii pieselor ca şi pentru critici, considerarea acestor probleme trebuie să pornească de la înalta apreciere dată ideilor actualităţii socialiste, de la cunoaşterea cerinţelor noului public.

Cu sau fără trecerea comentatorului în lista persoanelor piesei, dramaturgia de astăzi nu poate exista în afara comentariului vibrant şi partinic al contemporaneităţii noastre revoluţionare.

V. MÎNDRA

Gr. Vasiliu-Birlic şi Al. Giugaru, într-o scenă din spectacolul „In Valea Cucului"

Confruntare cu realitatea

(Urmare din pag. 1)

observa chiar cum muncesc şi ce-şi spun. Scriitorul trebuie însă să se lămurească asupra gîndurilor, a comportamentului din viaţa particulară sau frămîntărilor de conştiinţă prin care au trecut pînă să li se formeze personalitatea într-un fel sau altul. Explicaţia faptului că, în ciuda acestor dificultăţi, avem în ultimii ani mai multe opere literare, care ne-au apropiat de cunoaşterea personalităţii tot mai complexe a omului socialist — diferă de la scriitor la scriitor. Pe parcursul dintre cunoaşterea teoretică şi cea practică a realităţii, se pot valida cele mai diferite metode individuale, specifice. Personal, consider că exemplul cîtorva dintre scriitorii tineri prezintă un deosebit interes.

Mă pot referi de pildă la Papp Ferenc, ajuns un scriitor cunoscut („Viaţa Romînească" i-a publicat recent în tălmăcire romînească nuvela intitulată „Prima zăpadă"). Papp Ferenc ne prezintă atît de veridic figura unui tînăr muncitor forestier din Valea Mureşului, ca şi cînd ne-ar vorbi despre el însuşi. Scriitorul lucrează de mult timp în redacţia revistei „Igaz Szó". Inainte însă de a ocupa acest post, a făcut muncă de teren la exploatările forestiere în calitate de activist de partid. In prezent iese pe teren numai pentru a-şi împrospăta vechile impresii. Clujeanul Vasile Rebreanu de la „Tribuna" obişnuieşte să „dispară" din redacţie pentru cîteva zile sau săptămîni vizitînd G.A.C.-uri sau şantiere industriale. Drept rezultat al deselor sale peregrinări, îi citim — pe lîngă masivul roman în pregătire — frecventele schiţe, scrieri interesante care atestă prezenţa unui talent consistent. Sau, să ne gîndim la ciclurile de reportaje ale lui Miko Erwin dintre care o parte au apărut recent într-un volum de aproape 300 de pagini intitulat: „Asaltul ţării stufului". Ce-i drept, Miko trăieşte şi el la Cluj, dar cred că nu mă înşel afirmînd că nu avem scriitor care să fi scris mai mult decît el despre viaţa nespus de interesantă a muncitorilor Combinatului stuficol din Deltă, care se dezvoltă vertiginos în celălalt capăt al ţării. Metoda sa de a studia „terenul"? De zece ani în şir, Miko revine periodic şi consecvent, pentru cîteva zile sau săptămîni, în delta studiată anterior, sau printre muncitorii din Valea Jiului ori de la Hunedoara, iar în ultima vreme dă cîte o fugă la şantierul combinatului siderurgic din Galaţi. El leagă cunoştinţe dintru bun început cu oamenii care au să crească împreună cu această nouă bază a industriei noastre grele. De bună seamă, în cazul lui Miko Erwin nu este întîmplător faptul că reportajele sale sînt tot mai cuprinzătoare, mai mature. Toate semnele ne îndreptăţesc să credem că unele din figurile din reportajele sale, conturate deocamdată oarecum sumar, vor deveni, în viitor, eroi de roman.

Am mai putea da exemple de cunoaştere scriitoricească teoretică şi practică a realităţii continuînd — spre a rămîne la tineri — cu Titus Popovici, Szabo Gyula, D. R. Popescu, Hornyak Iozsef şi alţi confraţi ai lor, talentaţi, care uzează de metode asemănătoare sau diferite de cele amintite. Multe ne-ar putea spune şi scriitorii cu experienţă mai bogată, dar mai ales critica ar fi în măsură să releve şi să îmbogăţească gama, dacă ar face — de la cunoaşterea teoretică a realităţii noastre socialiste spre cea practică — un pas măcar cît cel realizat de către fruntaşii beletristicei noastre de actualitate. Un vast domeniu de investigaţii oferă şi masiva moştenire literară care este opera sadoveniană. Ar fi cît se poate de interesante şi de edificatoare cercetările asupra modului în care regretatul maestru a studiat realitatea. Noi scriitorii, care sîntem martori oculari şi entuziaşti ai realităţii avîntate, l-au auzit adesea pe Sadoveanu spunînd că oriunde s-ar fi aflat se simţea întotdeauna „pe teren". La fel trebuie să concepem şi noi lucrurile. Cea mai rodnică formă de viaţă este aceea de a participa cu toate simţurile şi cu toată pasiunea, la ceea ce se întîmplă în jurul nostru. Să respirăm adînc oxigenul realităţii socialiste, în plină devenire. Să aprofundăm cunoaşterea oamenilor a căror imagine voim s-o redăm, pentru a putea înfăţişa deplin zilele avîntate ale desăvîrşirii construcţiei socialismului în ţara noastră.

NAGY István

GÎNDURI ŞI MĂRTURII

(Urmare din pag. 1)

înfăţişări vin să se adauge cuprinsului dintîi, se adîncesc, se amplifică, îşi iau viaţă, ard luminînd ca flăcările. Ca o torţă vie-n noapte aşa îşi detaşează net fiinţa, luminînd cu strălucirea-i orbitoare toate cîte le-ai ştiut vreodată şi lumina îi bate pînă departe. Ca un bubuit din mii de ciocane deodată, aşa-i auzi bătaia sub tîmplele tale. Şi aşa cum nimeni şi nimic nu poate opri astrele din mersul lor tăcut, aşa nici gîndul acesta nu mai poate fi închis sub tîmple... Îmi caut cuvintele cu care să-l îmbrac şi cuvintele se trag deoparte.

Nu ştiu, dar bănuiesc că aceasta e starea poetului cînd dintr-un nestăvilit îndemn lăuntric se apleacă asupra lirei şi în vers cu tonuri grave, adînci, cu zbor de aripi larg desfăşurat, el dă să cînte prea plinul inimii sale.

Dintotdeauna au cîntat adevăraţii poeţi bucuria omului, bucuria de a trăi, de a trăi liber, demn şi mîndru. Mîndru şi stăpîn peste întreaga fire, peste întreaga natură cu tot belşugul său de minuni.

Şi minuni sînt şi cîmpiile cu întinsul lor, şi întinsul apelor şi munţii cei cărunţi şi coastele cu povîrnişuri line şi dumbrăvile şi zăvoaiele şi gorunul cel falnic şi trestiile cu foşnetul lor şopotitor... Şi între cer şi pămînt cîte nu sînt minunile pe rînd luminate de lună şi de soare!

Dar cuvintele care să-i îmbrace simţirea nu-i vin uşor nici poetului. Doar inima, numai inima îi e mereu fierbinte.

De aceea şi-acum, în plin echinox de toamnă, ca să-i dea veşmînt gîndului şi simţirii, inima-l poartă înspre echinoxul de pimăvară, la acea dulce minune a nopţilor de mai... Se potriveşte la o margine de dumbravă, pe înserat, cînd dinspre luminiş începe cîte-un privighetor dintre bătrîni. Incepe dintîi cu o bătaie ca pe-o strună bine întinsă; începe ca un miracol şi-ţi pare că-l auzi din toate locurile deodată. Apoi metalica bătaie se schimbă ca din senin în plînset. Dar iată că nu-i plîns ci-i povestea drumurilor şi a întîmplărilor cîte le-a străbătut şi călătoria deasupra mării celei mari şi albastre şi crîngurile cu frunze lucii şi bucuria întoarcerii în dumbrava cea de stejari falnici care îngăduie luminii joc de întuneric şi străluciri. Şi în tăcerea nopţii cîntul bătrînului privighetor se schimbă într-un fierbinte cîntec al luminii şi al soarelui... Şi în întunericul deplin al nopţii, cîntul pasării nu-i altul decît cîntul luminii, al soarelui, al soarelui cel dătător de viaţă.

Oare nu soarele cu oceanul de purpură cel revărsat pe toate tonurile, pe toate nuanţele îl cîntă şi poeţii şi cînd apune, cum îi cîntă şi deşteptarea din scalda rece a valurilor? Cum cîntă şi luna cu brocardul său de argint şi bolta înstelată a cerului. Şi abia ce-o vor cînta poeţii de-acum încolo în călătoriile lor interastrale!

Dar ca să fie ale lor, ale oamenilor, ale omului şi cîntecele poeţilor şi cîmpul cu holdele şi codrul cu izvoarele şi luna cu stelele şi cîntul privighetorilor şi florile şi roadele pămîntului, cît sînge n-a curs! Rîuri de sînge! Cohorte fără de număr de martiri căzuţi în încleştare pe viaţă şi moarte.

Şi iată că martori ai uriaşei biruinţe, vedem cum erele se taie-n două şi-n faţa şi sub ochii noştri a început o nouă eră. Era nouă a început!

Pe obrazul omenirii întregi a înflorit un zîmbet nemaiîntîlnit. Floarea nepieritoare a nădejdii şi-a deschis larg în soare petalele roşii. Zi de vară pînă-n sară, bate soarele pămîntul şi pe o bună parte, numai petale roşii întîlneşte în cale. Şi-mi spun eu aşa că nu-s departe vremurile cînd or înflori ele florile roşii de jur în jur pe întreg pămîntul.

Acesta-i şi gîndul pe care-l trăiesc şi care mă însoţeşte cu acea copleşitoare intensitate care nu-i alta decît marea, imensa bucurie de a trăi şi a fi contemporan vremurilor cînd desfăşurat şi în marş oamenii au pornit să scrie pentru oameni cîntul general al bucuriei, al muncii şi al vieţii. Cîntul vieţii, al păcii şi bucuriei.

Şi cîntul bucuriei de a trăi s-a scris în aceste zile, sub ochii noştri, acolo unde bate inima lumii, la Moscova, în Kremlin, la cel de al douăzeci şi doilea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, la Congresul constructorilor comunismului.

Mihail DAVIDOGLU

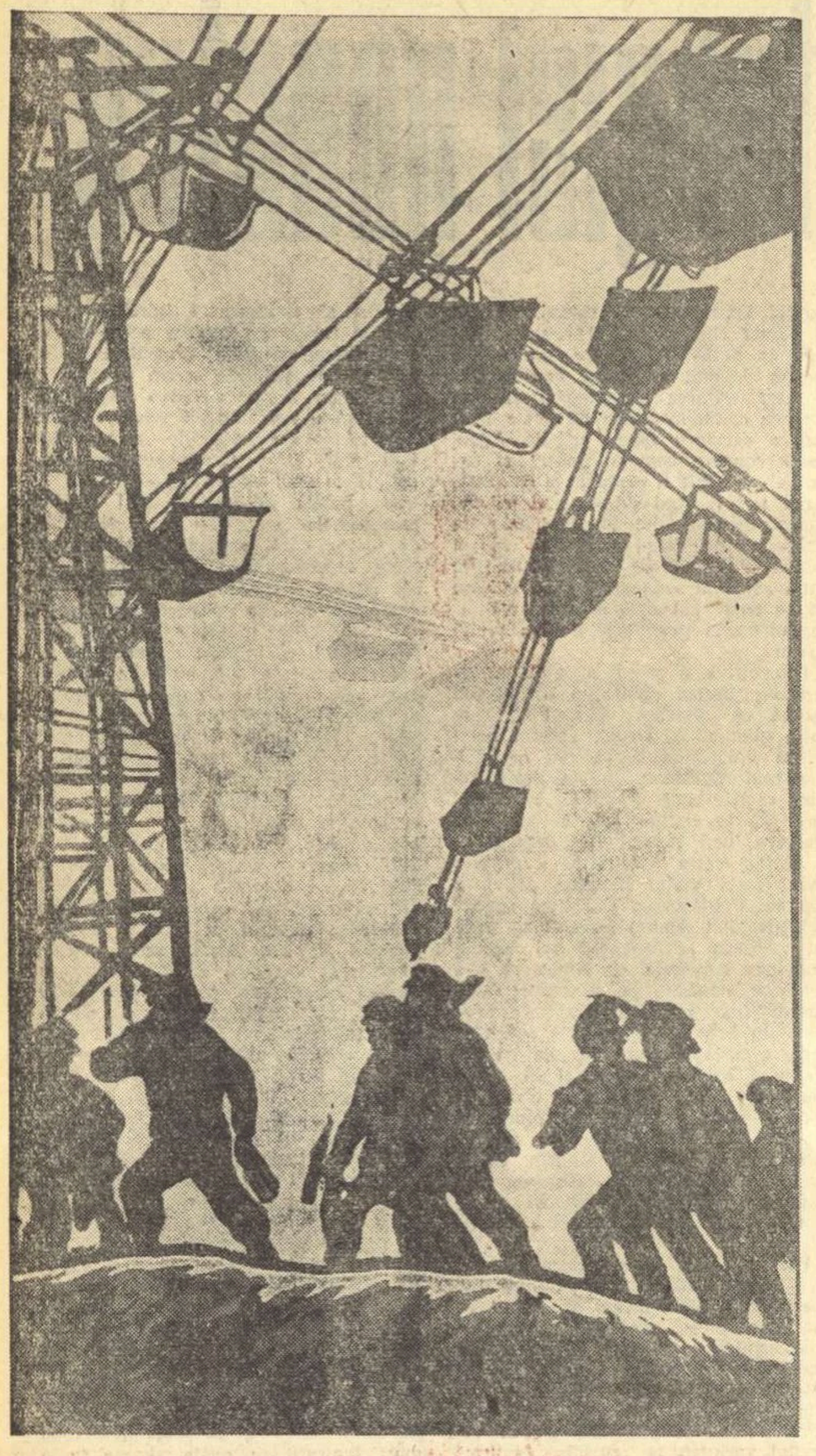

D. M. NODIA (U.R.S.S.) „Schimbul"
(Din expoziția de la Galeriile de artă — Bd. Magheru)

PROZA LUI FAULKNER

de JOHN HOWARD LAWSON

Revista „Inostrannaia Literatura" nr. 9 din 1961 publică articolul lui John Howard Lawson, cunoscut publicist progresist american și dedicat lui William Faulkner. Articolul începe prin a sublinia caracterul complex și contradictoriu al prozei acestuia. „Operele lui Faulkner, subliniază Lawson, reprezintă un aliaj de elemente extrem de eterogene. Nu îl poți numi realist în sensul unanim acceptat al cuvîntului, căci paginile scrise în spiritul realismului alternează cu tablourile unor viziuni delirante și stranii. Îi este proprie perceperea extrem de nuanțată și în același timp contradictorie a realității sociale". Precizînd izvorul operei lui Faulkner, criticul american scrie: „Deseori Faulkner este numit scriitor «local». Se pare într-adevăr că opera sa se circumscrie psihologic și geografic ținutului din statul Mississippi (Sudul Americii), — ținutul natal în care se desfășoară acțiunea majorității romanelor sale și care capătă în ele numele fictiv de Yoknapatawha (de fapt Lafayette)... Faulkner înfățișează viața de aci cu o mare forță de pătrundere. Izvorul acesteia constă în dragostea scriitorului față de patrie, în îngrijorarea sa pentru soarta ținutului natal".

Căutînd explicația marii influențe exercitată de Faulkner asupra literaturii americane, Lawson o găsește în faptul că opera scriitorului este „expresia a două tendințe dominante în Apus — atenția deosebită acordată subconștientului... și pe de altă parte, convingerea intimă a prozatorului american că viața e sfîntă și de aceea trebuie să aibă un sens înalt... Din punctul de vedere al tehnicii scriitoricești, romanele lui Faulkner sînt în același timp haotice și închegate, reflectînd eforturile chinuitoare ale autorului de a pătrunde în adîncurile trecutului, de a găsi întruchiparea artistică cea mai veridică pentru transpunerea propriei sale viziuni asupra trecutului, prezentului și chiar viitorului".

În continuarea articolului, John Howard Lawson face o trecere în revistă a romanelor lui Faulkner („Zgomot și mînie" — 1929; „Cînd mor eu" — 1930; „Lumină în august" — 1932), care reprezintă „prima și cea mai marcantă etapă în evoluția conștiinței sociale a lui Faulkner". Descompunerea familiei Compson, (în „Zgomot și mînie") și destinele membrilor ne sînt înfățișate într-o mare măsură prin percepțiile unui cretin... „Dar Faulkner, precizează John Lawson, nu se poate limita la relatarea proceselor nebuloase din conștiința debilului mintal... De aceea el introduce alți povestitori, realizînd astfel înfățișarea aceleiași realități din alte unghiuri. Acest procedeu de permutare a povestitorului constituie specificul lui Faulkner". După 1940, precizează autorul articolului, „Faulkner recompune vastul tablou al vieții sociale din Yoknapatawha mai ales prin povestiri. Faulkner este un maestru al povestirii. El îmbracă grotescul și fantasticul într-o formă concisă, cu o imensă forță de sugestie. Povestirile lui Faulkner sînt expresia poziției unor personaje care migrează dintr-un volum într-altul".

În centrul atenției publicistului american se află însă analiza trilogiei lui Faulkner: „Cătunul" — („The Hamlet") — 1940, „Orașul" („The Twon") — 1957, „Vila" („Mansion") — 1959. Primul volum reprezintă un „Faulkner de început". Personajele sale sînt aceiași fermieri săraci. Flem, eroul principal, își începe ascensiunea căsătorindu-se cu Juli, fiica bogată și însărcinată a negustorului Worner. Al doilea volum („Orașul") înfățișînd ascensiunea lui Flem la Jefferson, este inferior primului. Al treilea volum însă, „Vila" — reprezintă nu numai cea mai bună carte a trilogiei, ci și culmea întregii creații al lui Faulkner — afirmă Lawson. El „este expresia cea mai matură a concepției autorului despre destinul omului și umanității. Diapazonul desfășurat al povestirii nu sărăcește, ci stimulează ficțiunea lui Faulkner. Pentru prima oară el integrează în țesătura romanului referiri la războiul civil din Spania, la comunism, la amenințarea fascismului..." Acțiunea romanului începe prin 1920 și continuă pînă în ziua de astăzi. Deși linia centrală a trilogiei este ascensiunea lui Flem, volumul de față relevă și influența personajului central asupra destinului lui Mink Snowps, fermier sărăcit și asupra Lindei, fiică adoptivă a lui Flem... Linda participă la războiul civil și devine la întoarcere o comunistă intransigentă. Deși privită cu simpatie, Linda nu-și evidențiază în roman „acele porniri adînci care o fac comunistă... explicația comportamentului ei fiind tot de ordin freudist, constînd în ura organică față de Flem". Și totuși romanul este o „mărturie a evoluției politice a lui Faulkner, care.. demască esența de jaf a primului război imperialist".

„Faulkner n-a atins încă — scrie în încheiere Lawson — treapta la care îl putem numi un Balzac al ținutului Yoknapatawha. Și totuși lupta sa perseverentă cu întunericul din sufletul său, căutarea dramatică a adevărului trezesc exploziile disprețului său care demască esența epocii cu o claritate salutară. Și poate că aceste explozii (uneori orbitoare) de iluminare se vor transforma într-o vîlvătaie uriașă".

Cunoașterea profundă a vieții

În „Literaturnaia Gazeta" din 2 noiembrie a.c. citim articolul lui Alexei Surkov, intitulat „Cu privirile ațintite spre viață", articol consacrat problemelor literaturii actuale, văzute în lumina lucrărilor celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. „E greu deocamdată — scrie autorul — să cuprinzi într-o imagine unică, generalizatoare, tot ceea ce s-a desfășurat timp de două săptămîni în fața ta, în zilele lucrărilor Congresului. Totuși de pe acum, este clar pentru fiecare dintre noi, că în șirul congreselor partidului, Congresul al XXII-lea este pentru literatura și arta noastră de un interes deosebit. Nicicînd în preajma congreselor din ultimele decenii, nu s-a discutat atît de amplu în mii de adunări de partid și fără de partid, la toate conferințele de partid și în toate organele de presă, problemele privind rolul și importanța literaturii și artei în viața poporului, ca în preajma recentului congres. Mii și mii de oameni citind în Program, că „în lupta pentru victoria comunismului, munca ideologică devine un factor din ce în ce mai puternic", ori că „arta va face ca munca să fie și mai însuflețită, viața mai frumoasă, ea îl va înnobila pe om", s-au gîndit la soarta literaturii și artei, s-au străduit să rezolve problemele care se pun în fața acestora. Ei s-au pătruns de însemnătatea literaturii și artei, mijloacele active și puternice în formarea personalității omului-cetățean al viitoarei societăți comuniste. (...)

REVISTA presei străine

Problema legăturii literaturii cu viața — scrie mai departe autorul — nu poate fi redusă la simpla „dispersare" mecanică a cadrelor literaturii, către periferia frontului construcției comunismului. Dar nu trebuie uitat că fără o „intimă", cunoaștere a vieții sociale și materiale, fără o „intimă" înțelegere a vieții interioare a eroului timpurilor noastre, apelînd unilateral numai la datele „intuiției creatoare", e puțin probabilă crearea unor opere cu adevărat mari, inspirate din contemporaneitate. Fiecare scriitor în felul său va rezolva problema modului în care va atinge cunoașterea adîncă a vieții. Dar colectivul este dator să stimuleze în conștiința fiecăruia, rezolvarea acestei probleme fundamentale".

Referindu-se la discuțiile și dezbaterile literare sovietice care vor avea loc în lumina lucrărilor istoricului Congres, Alexei Surkov conchide:

„Sfera viitoarelor discuții e distinct schițată în acele teze ale noului Program al Partidului, care se referă la artă și literatură. Iar dezbaterile trebuie să înceapă cu clarificarea tăriei legăturilor noastre cu viața poporului constructor al comunismului, trebuie să înceapă cu discutarea adecvării uneltelor noastre artistice la sarcinile care ne stau înainte".

Adevăratul chip al lui Pitigrilli

Editura „Parenti" a publicat un interesant volum care dezvăluie adevăratul chip al scriitorului Pitigrilli, ca agent plătit al serviciilor de siguranță fasciste. În denunțurile lui Pitigrilli figurează numele lui Carlo Levi, Alberto Moravia și al multor altor scriitori cu concepții antifasciste. În 1939 Pitigrilli a fost defintiv demascat ca provocator, iar după căderea fascismului el s-a ascuns în Argentina unde și-a cîștigat treptat renumele de „apărător" al catolicismului. În prezent în publicațiile catolice din Italia apar lucrări și recenzii entuziaste despre scrierile acestui provocator fascist. Publicarea denunțurilor lui Pitigrilli adresate poliției este de presupus că va contribui — scrie ziarul „L'Unità" — să împiedice revenirea lui pe arena vieții literare din Italia.

O FRUMOASĂ REALIZARE

Antologia poeziei romînești, Budapesta 1961

La jumătatea acestui an a apărut la Budapesta o antologie a poeziei noastre, în format de buzunar, într-un tiraj de 6000 exemplare, pe o hîrtie fină care a permis volumului, peste 600 pagini tipărite cu o literă de dimensiuni potrivite, să cuprindă nu mai puțin de 322 creații poetice romînești.

Lucrarea trebuie salutată mai întîi în semnificația ei, ținînd seama de aceste cîteva cifre. Tirajul mare, numărul impresionant de pagini, bogăția sumarului ei constituie o difuzare a poeziei romînești în rîndurile cititorilor din R.P. Ungară care-și vor putea face astfel o idee foarte cuprinzătoare asupra acestui sector al literaturii noastre. Dintre culegerile de acest fel din poezia noastră, apărute peste hotare, Antologia de față este cea mai cuprinzătoare, după cea de la Moscova, apărută acum trei ani. Semnificația ei e sporită de faptul că ea este alcătuită de un bun cunoscător al limbii și literaturii romînești, criticul și istoricul literar Köpeczi Béla, aparținînd generației mai tinere. Selectarea direct din limba romînă, prin cunoașterea valorilor ei poetice, a victoriilor literaturii noastre ca și a poporului nostru a permis alcătuitorului constituirea unui sumar întru totul reprezentativ atît sub raportul dezvoltării genului, al importanței fiecăreia din părți în raport cu ansamblul poeziei cît și sub acela al tematicii, se înțelege al artei poetice. Mai mult decît atît, selecția a fost făcută și ținîndu-se seama de gustul și preferințele cititorului maghiar, de ceea ce îi vorbește lui mai mult. Și în sfîrșit, a permis confruntarea directă a sensului din romînește cu acela al traducerii.

Pentru a marca și mai mult semnificația Antologiei, vom semnala încă două fapte: întîi, prezența deopotrivă între traducători a unor poeți de cea mai mare valoare din R.P. Ungară, ca și a unora din fruntașii poeziei maghiare din țara noastră. În rîndul primilor sînt Jekely Zoltan, Dsida Jenö, Aprily Lajos, Garai Gabor, precum și a unora dintre poeții clasici maghiari ca Iozsef Attila și Salamon Erno; între ceilalți notăm pe Szemler Ferenc, Horvath Imre, Franyo Zoltan, Meliusz Iozsef, Kiss Jenö, Szekely Janos, etc. Cu totul 42 de traducători din cele două țări, semnează textul maghiar fără îndoială de un nivel artistic înalt.

În al doilea rînd trebuie subliniat și faptul că Antologia apare în colecția de mare prestigiu intitulată „Floarea literaturii universale", în care au mai fost publicate pînă acum antologii asemănătoare din poezia sovietică, din cea engleză, franceză, latină, precum și volume individuale ale unor scriitori ca Pușkin, Hugo, Goethe, Schiller, Nekrasov, La Fontaine, Shakespeare, Shelley, Tolstoi, Anatole France, Esenin, Burns, Gorki, Maiakovski etc., și urmează să apară în curînd culegeri din proza clasică rusă, din Heine și Mickiewicz. În conștiința cititorului maghiar, valorile poeziei noastre se vor înscrie firesc între cele universale integrîndu-se tezaurului general artistic al umanității.

Să mai adăugăm că valoarea științifică a lucrării este sporită de „cuvîntul înainte" semnat de Köpeczi Béla, de notele finale de prezentare succintă bibliografică a poeților prezenți în Antologie, ca și a unor creații și noțiuni caracteristice folclorului, și, în sfîrșit, printr-un indice alfabetic al poeților antologați. Un aparat științific minim, dar de mare utilitate, pentru ca volumul să folosească nu numai pentru simpla lectură, dar și cercetătorilor.

Sub toate raporturile, Antologia alcătuită de Köpeczi Béla și editată de Editura „Mora Ferenc" în colecția „Floarea literaturii universale" este un succes — științific prin selectare și aparatul informativ, literar prin traducere, grafic prin prezentare, hîrtie și tipar.

Mihai GAFIȚA

A VILÁGIRODALOM GYÖNGYSZEMEI

ROMÁN KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

Coperta Antologiei poeziei romînești, apărută în R. P. Ungară.

ANNA SEGHERS:

Scriitorul și epoca

„Caracterizînd romanul vest-german criticii noștri folosesc ades termenul „realism critic". Căci romancierii la care ei se referă cunosc nelegiuirea care se pune la cale în țara lor, și desigur sînt în mod conștient promotori ai unei atitudini critice. În același timp unii din ei sînt departe de socialism. De pildă Heinrich Böhl. Cu toate acestea el e mai mult decît un „realist critic". Fiind uman și iubitor de pace, scriitorul deschide în cărțile sale o perspectivă care depășește limitele unei simple critici. Desigur perspectiva lui e alta, decît a noastră. Dar azi cînd se pun probleme atît de ascuțite, e semnificativ faptul că oamenii de bună credință luptă pentru pace și creează în favoarea ei. Urmează oare de aici, că — în măsura în care avem un scop comun, apropiat care este pacea — voi lua necritic în considerare cartea lui Böhl, care îmi place, pentru că nu neglijează conflicte sociale și e pătrunsă de dragoste pentru pace, pentru umanitate? Nu, aceasta ar fi și nesincer și lipsit de inteligență. Mie îmi place de pildă ultimul său roman „Biliard — nouă jumătate". Problema cea mai ascuțită a epocii noastre, și anume aceea a păcii și războiului e înfățișată aici de-a lungul a trei generații dintr-o familie de arhitecți germani. Bunicul a construit o casă parohială, fiul a dat ordin să fie dărîmată, nepotului i se propune să o construiască din nou. Dar el se împotrivește din toate puterile acestei false înnoiri, acestei pretinse evoluții.

Acesta e materialul unui conflict puternic. Tema aleasă e de natură să dea de gîndit oricărui scriitor, care a uitat ce înseamnă conflict. Böhl nu își dispune materialul în sens cronologic. El împletește firele aparent disparate ale acțiunii (unele orientate spre trecut, altele în prezent) le înnoadă strîns, pentru ca să le dezlege atunci cînd îi vine mai la îndemînă din punctul său de vedere, artistic. Totuși cartea, care prin tema propusă putea deveni romanul reprezentativ, necruțător și mobilizator al epocii noastre, rămîne greoaie și inaccesibilă cercurilor largi de cititori".

Din articolul „Despre profunzime și amploare în literatură" — Inostrannaia Literatura nr. 9/61.

VLADISLAV PASKALEV (R.P. Bulgaria) *„Hidrocentrala Kărdjali"*

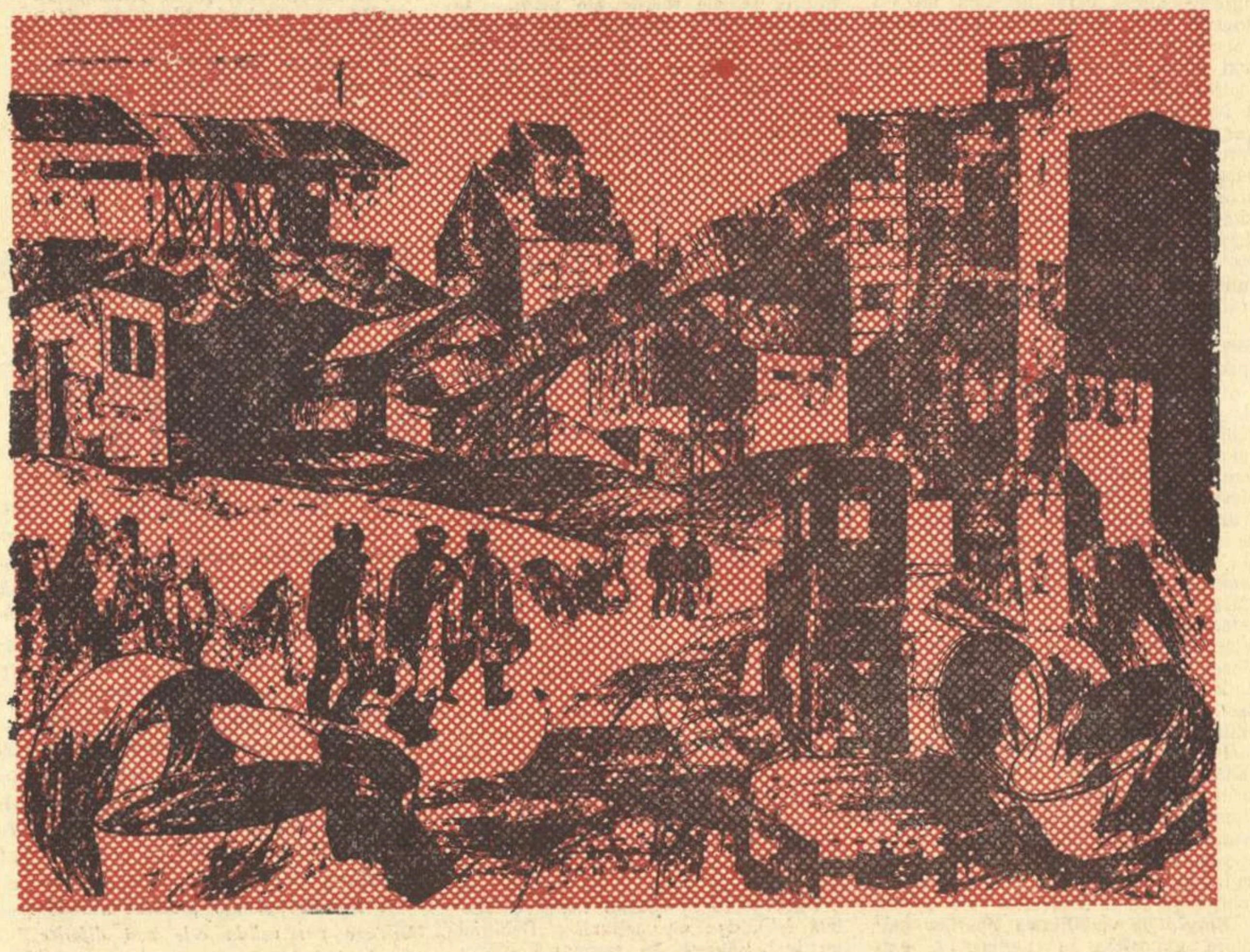

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

O expoziție închinată celei de a 640-a aniversări a morții lui Dante a fost inaugurată recent la Riga. Expoziția, care a fost organizată de „Biblioteca letonă", prezintă numeroase ediții italiene, ruse, letone, franceze și germane din operele marelui poet. Au fost expuse de asemeni și cîteva ediții foarte rare din „Divina Comedie".

Anglia

Terrence Rattigan este cunoscut publicului nostru mai ales ca autor al scenariului care a stat la baza apreciatului film „Suflete împietrite". Dramaturgul și scenaristul englez, elogiat de critica cinematografică pentru forța cu care a pus în lumină contradicțiile în care se zbate un profesor britanic îndrăgostit de meseria lui, dar care nu se poate realiza într-o lume dominată de minciună și de trivialitate, a trecut de curînd la un nou gen: drama biografică. Începutul l-a făcut însă, din păcate cu biografia unui... spion, colonelul Lawrence, faimosul agent britanic care ani de-a rîndul a creat diversiuni în sînul maselor arabe, contribuind la întărirea dominației colonialismului britanic.

Rattigan încearcă să-l prezinte pe spion ca pe un mare iubitor de oameni, un erou „modern", subtil de o „extracție superioară". Piesa, care a avut recent premiera pariziană, deși s-a bucurat de interpretarea lui Pierre Fresnay, a înregistrat un eșec total, pe care presa franceză îl explică prin lipsa de valoare a textului „cenușiu, pueril, inutil".

R. A. U.

Cea de a doua conferință a scriitorilor din țările Africei și Asiei a fost convocată pentru sfîrșitul anului acesta. Ea va avea loc la Cairo.

Austria

Pentru a doua oară în Austria are loc concursul „Fritz Jensen" pentru cele mai mai bune reportaje artistice.

După cum relatează ziarul „Volksstimme" la primul concurs premiul I l-a obținut Hilde Röder pentru reportajul „Înăuntru și dinafară" în care a arătat convingător și concret renașterea naționalismului și militarismului în Germania Occidentală.

Premiul pe anul 1962, — se arată în înștiințarea despre deschiderea concursului, — se va decerna unui scriitor austriac care va prezenta o lucrare concepută în spiritul creației talentatului scriitor austriac Jensen. După cum se știe, — continuă ziarul, — lui i se datoresc lucrări care au slujit cauza păcii.

R. D. Germană

„Frans Masereel, viața și opera sa", este subiectul unui nou film dedicat marelui pictor progresist. Filmul va fi turnat în studiourile de jurnale cinematografice și documentare DEFA-Berlin.

Indonezia

Ziarele din Indonezia relatează despre noua legislație privitoare la filmele de origine străină. Printre altele, legea interzice difuzarea filmelor care înjosesc demnitatea națională a vreunui popor, care propăvăduiesc ura rasială, precum și filmele care proslăvesc imperialismul, care contrazic ideile înfrățirii dintre popoarele Asiei și Africii și ale solidarității popoarelor din aceste țări. Potrivit legii, filmele cu gangsteri nu trebuie să apară pe ecranele cinematografelor din Indonezia. Totodată, legea dă preferință filmelor în care se reflectă lupta revoluționară a popoarelor împotriva oprimării politice sau sociale.

Angola

Poetul angolez Mario di Andrade, participant activ la lupta Angolei pentru independență a dat un interviu ziarului francez „Le Monde", în cadrul unei conferințe de presă pe care a ținut-o la Dakar (Senegal). Privitor la programul partidului naționalist din Angola, Mario di Andrade care este conducătorul acestui partid, a spus: „Programul acesta este clar: formarea frontului național și cucerirea independenței. Iar pentru viitor — unitatea țării noastre care se va baza pe respectul față de grupările formate în decursul istoriei". Poetul-luptător consideră ca puțin probabilă dobîndirea acestor țeluri prin tratative, atît timp cît la putere se găsește Salazar, pentru că acesta va continua cu siguranță războiul pînă la sfîrșit. Dar este tot atît de clar că acest război va duce la căderea lui Salazar.

R. P. Bulgaria

Opinia artistică din Bulgaria consideră „Cărarea abruptă" drept filmul bulgăresc cel mai bun al anului 1960. Filmul, profund actual, înfățișează viața unui grup de mineri, evidențiind formarea caracterelor în procesul muncii, resorturile psihologice și sociale ale comportamentului lor. Eroul înaintat al filmului, brigadierul Damian este remarcabil interpretat de artistul Lubomir Kabakciev.

Argentina

În Argentina a apărut recent volumul de poezii alese din Eminescu, în tălmăcirea remarcabilă aparținînd lui Rafael Alberti și Mariei Teresa Léon. Revista „Atlantida" din Buenos Aires apreciază traducerea, relevînd fidelitatea ei față de specificul poeziei eminesciene. „Ritmul și cadența poeziei lui Eminescu — subliniază revista — nu s-au pierdut în versiunea castiliană... Versurile traducerilor respectă fervoarea romantică grefată pe fondul folcloric romînesc, sinteză care îl caracterizează pe Eminescu, poet profund național și în același timp de valoare universală".

Domnul Cartier față cu Europa

Domnul Prouvost este stăpînul unui trust al țesăturilor de lînă drept care se numește „regele lînei". Domnul Prouvost posedă de asemenea un grup de ziare — e deci un „prinț al presei" — din care face parte „Le Figaro". „Elle" precum și alte ziare și reviste printre care și săptămînalul „Paris Match".

Acest hebdomadar conține pe lîngă reclame, cancanuri, indiscreții din viața personalităților occidentale și un redactor-șef, pe Raymond Cartier.

Domnul Cartier a cutreierat Americile, Sahara, și alte părți ale globului de unde a adus ample impresii. Cu toate că nu odată autorul păcătuia prin lipsă de obiectivitate. Dar Cartier se dorește și arbitru politic, în stare să dea tonul sau în orice caz să aibă o părere autorizată în problemele internaționale. Judecînd după ultima sa carte, „Europa celor 19", Cartier poate fi socotit pe drept cuvînt un purtător de cuvînt, dar al celor mai obscure și reacționare forțe politice.

Domnul Cartier aduce inovații în geografia politică a continentului nostru. După ce exclamă fericit că „Europa n-a murit" Cartier se referă la o Europă care nu e cea cunoscută din manualele școlare, Europa cuprinsă între Atlantic și Urali, și nici măcar „mica Europă" a pieții comune. A fost inventată de către autorul acestei cărți bizare o nouă Europă de la Atlantic la Elba, o Europă cu ștampila N.A.T.O., o Europă care-și termină hotarele la granița dintre cele două Germanii. În imaginația maladivă a redactorului de la „Paris Match", malurile acestei Europe sînt udate la răsărit de un imens ocean „barbar" existența unor popoare și țări fiind total contestată.

Cartea lui Cartier apare în momentul grav, dramatic în care forțele păcii caută o ieșire din băltoaca războiului rece, cînd se încearcă stabilirea unor contacte cît mai serioase între țări cu orînduiri diferite, cînd după uriașele succese științifice sovietice, pînă și Vaticanul a căzut de acord că lumea socialistă de la Elba la Urali face parte din „această veche Europă". Cartea lui Cartier ne poartă spre cele mai ascuțite momente ale înghețatului război psihologic și al discriminării față de lumea socialistă, ne întoarce înapoi spre vremurile în care frații Dulles tulburau cu voluptate apele vieții internaționale.

Persistînd în a considera viabilă această artificială Europă, Cartier caută să demonstreze capacitatea celor 19 state occidentale (implicit Spania franchistă și Portugalia fascistă), de a „rezista comunismului". Purtat de valurile anticomunismului pe care navighează, e firesc ca domnul Cartier să acorde o deosebită atenție Germaniei militariste de ieri și de azi. După ce iartă Germaniei hitleriste toate crimele, după ce trece cu buretele peste păcatele trecutului, Cartier binecuvîntează pe reprezentanții acestui trecut care în prezent acționează pentru un viitor fascist în Germania occidentală. Apărînd fără nici o rezervă Apusul, acel Apus anticomunist și războinic în care revanșismul și militarismul vest-german joacă rolul de vioară primă, redactorul șef de la „Paris Match" deplînge cucerirea Berlinului în timpul războiului de către armata sovietică și distrugerile provocate după cum se știe de rezistența absurdă pe care Hitler a opus-o. El deplînge pierderea „bogăției unei metropole occidentale", uitînd cu bună știință uriașele pagube provocate de hitleriști, de-a lungul întregii Europe, de distrugerea unor orașe și regiuni întregi în Europa răsăriteană, de distrugerea orașelor Cowentry, Oradour, Lidice.

Mergînd pe aceeași linie a absurdului, Cartier regretă că în timpul războiului n-au reușit încercările de a transforma alianța împotriva fascismului într-o alianță anglo-americano-hitleristă împotriva Uniunii Sovietice.

Apariția cărții lui Cartier în acest moment în care se încearcă clarificarea problemei germane și rezolvarea problemei Berlinului, nu este lipsită de tîlc. Guvernul francez și în special Generalul De Gaulle sprijină cu mai multă fermitate decît oricare alt guvern occidental pretențiile revanșiste ale lui Adenauer și cere respingerea oricăror propuneri realiste menite să lichideze centrul de încordare din Europa centrală constituit de militarismul vest-german. „Europa celor 19" este o încercare de a salva eșuatele principii ale războiului rece și de a propaga ideea separării totale a Răsăritului de Apus. Orice om cinstit, din orice țară a lumii știe bine că nu există însă decît o singură Europă, și că orice încercare de a împărți în chip artificial continentul după deosebirile ideologice este absurdă și inacceptabilă.

Al. GÎRNEAȚĂ

„ZORII EREI COSMICE"

„Zorii erei cosmice" este o nouă carte închinată primului zbor al omului în cosmos. Lucrarea, care a fost editată în colaborare de Uniunea Ziariștilor din U.R.S.S. și Editura de Stat pentru literatură politică, cuprinde numeroase documente, studii și rapoarte științifice din lumea întreagă cu privire la zborurile efectuate de cosmonauții Iuri Gagarin și Gherman Titov, precum și o anexă cu comunicările făcute de I. Gagarin de pe bordul navei cosmice Vostok I.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.36, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23 25.

Bsb Rey

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 48 (402)
joi 23 noiembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

PENTRU NOI SUCCESE ÎN CREAȚIA LITERARĂ

Astăzi cînd oamenii muncii din țara noastră, conduși de Partidul Muncitoresc Romîn, transpun în viață proiecte cutezătoare, transformîndu-se pe ei înșiși, crește tot mai mult și rolul scriitorului. Poporul așteaptă de la creatorii de artă opere pătrunse de elanul construcției socialiste, de o înaltă valoare ideologică și artistică. Însuflețiți de idealurile militante ale păcii și socialismului, oamenii de literatură din țara noastră participă cu un avînt sporit la munca de făurire a culturii noi, pusă în slujba poporului.

Este o sarcină de cinste a scriitorilor de a înfățișa în imagini vii, emoționante, realitatea noastră în continuă dezvoltare, în toată multilateralitatea ei, de a prezenta procesul de formare a noii conștiințe socialiste, a noii atitudini față de muncă, față de avutul obștesc.

În Raportul prezentat la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „Dezvoltînd rezultatele pozitive obținute în ultimii ani în lărgirea tematicii și îmbogățirea fondului de idei al literaturii, artei, teatrului, cinematografiei, creatorii noștri au îndatorirea de a făuri opere la nivelul înaltelor exigențe artistice și ideologice ale partidului și poporului. Pentru aceasta se cere, în afară de talent, lichidarea a tot ce-l poate îndepărta pe artist de popor — spirit de castă, individualism, tendința de a făuri opere pentru uzul unui cerc îngust de «aleși»; se cere îndeosebi cunoașterea aprofundată a realităților, studierea lor îndelungată, contactul viu, permanent al artistului cu oamenii muncii — viitorii eroi ai operelor sale".

Aceste indicații prețioase călăuzesc munca scriitorilor în vederea obținerii unui nou avînt în creație.

În îndeplinirea sarcinilor trasate de partid, un rol însemnat revine organizației obștești a scriitorilor — Uniunea Scriitorilor din R.P.R. Este o îndatorire de mare răspundere ce revine Uniunii Scriitorilor de a contribui la întărirea legăturii între literatură și viața poporului, la orientarea ei spre problemele fundamentale ale actualității, pentru făurirea unor opere literare la înălțimea principiilor realismului socialist.

Comitetul Uniunii Scriitorilor a hotărît convocarea în cursul lunii decembrie a Conferinței pe țară a scriitorilor. Conferința are menirea de a dezbate în spiritul unei înalte principialități problemele actuale ale creației scriitoricești și de a stabili sarcinile ce revin literaturii în această perioadă, în lumina istoricelor hotărîri ale Congresului al III-lea al P.M.R., a perspectivelor mărețe ce se deschid în fața harnicului nostru popor — desăvîrșirea construcției socialismului în patria noastră. Conferința va aduce îmbunătățiri statutului Uniunii Scriitorilor — pentru a corespunde mai bine obiectivelor ce stau în fața scriitorilor în etapa actuală, și va alege organele de conducere.

Conferința pe țară a scriitorilor va contribui, fără îndoială, la ridicarea nivelului creației noastre literare, la perfecționarea stilului și metodelor de muncă ale organelor de conducere ale Uniunii Scriitorilor, filialelor, secțiilor de creație și publicațiilor literare.

„Gazeta literară" și celelalte reviste literare au organizat dezbateri pe teme de creație, au publicat și vor publica articole scrise de numeroși oameni de literatură. „Gazeta literară" invită pe scriitori, critici și cititori să participe în continuare la aceste dezbateri, să-și expună opiniile cu privire la problemele actuale ale creației literare în domeniul poeziei, prozei, dramaturgiei, criticii, să scoată la iveală atît aspectele pozitive ale activității scriitoricești, cu care ne mîndrim, cît și slăbiciunile muncii noastre, ținînd seama de exigențele tot mai sporite ale oamenilor muncii față de literatura și arta epocii contemporane.

Ne exprimăm încrederea că articolele publicate în presa noastră literară vor dezbate într-un spirit de exigență și principialitate problemele centrale ale vieții scriitoricești, ale dezvoltării literaturii din țara noastră și vor aduce astfel o contribuție de seamă la pregătirea Conferinței pe țară a scriitorilor.

GAZETA LITERARĂ

CARACTERUL ACTIV AL CRITICII ACTUALE

Nimeni nu se mai indoiește astăzi că trăsătura fundamentală a criticii noastre actuale e viguroasa ei tendință activă, strădania ei perpetuă de a deveni operativă și imediat utilă desfășurării efective a mișcării literare contemporane.

Semnificația faptului, ca cea a tuturor manifestărilor in mijlocul cărora trăim și care, prin frecvență, ni se par de la un timp firești, ca și cum nici nu s-ar putea infățișa altfel, merită totuși a fi subliniată și clarificată teoretic și istoric, tocmai pentru a dobindi o prețuire mai adincă și mai susținută.

Critica literară n-a fost totdeauna activă in sensul direct și propriu al cuvintului. Ba, dimpotrivă chiar, in anumite momente ale evoluției ei, critica literară s-a situat pe o poziție opusă. Apărind ca multe alte activități ale spiritului încă din antichitatea elină, indeletnicirea criticii s-a indreptat atunci in sensul cercetării paseiste a literaturii pe de o parte, și in cel al cercetării teoretice pe de alta. Critica a studiat, mai cu seamă, numeroasele și variatele fenomene literare ale trecutului, așa cum se infățișează, de pildă, in măsura in care e și critică nu numai teorie, „Poetica" lui Aristotel și apoi mai tirziu comentariile literare ale elenismului. Istoria literaturii absorbea in fond critica ce săvîrșea oficiul judecării, in limitele ingăduite de spiritul istoric. De asemenea tendința teoretică evidentă in epoca clasică și in cea elenistică ducea la abstractizare și pasivitate. Cind apoi critica literară, in sensul studiului concret al operelor, apare in perioada elenistică, ea imbracă forma filologică, erudită, a restabilirii textelor și a corectării lor gramaticale, prin urmare, in chiar momentul istoric al nașterii ei, operativitatea i-a fost redusă prin specializare.

Deși dezvoltarea ulterioară a criticii, incepind din Renaștere, sub imboldul noilor forțe sociale progresiste, incurajează sensul ei activist, lestul legat de originea ei se va resimți mereu. Indreptarea spre trecut, tendința abstractizării și cea a erudiției vor rămine forme de manifestare ale unei critici pasive ce va reapare de numeroase ori in cursul istoriei literare.

Firește, critica reflectă conștiința generală a epocii in care se manifestă, după cum a arătat limpede și neindoios spiritul realist al lui Bielinski. Epocile obosite de creația literară anterioară și de evoluția ansamblului istoric, fără puteri creatoare reinnoite, s-au refugiat în comentarii și exegeze erudite, dar sterpe. De cite ori insă imbolduri sociale noi apăreau in istorie, incepind cu Renașterea și pină in secolul al XIX-lea și in această epocă, critica se trezea la rosturi mai inalte și mai eficace. Ea se simțea o forță ideologică, social-operativă și devenea simultan energică și activă. Așa s-a dovedit ea in cadrul umanist al Renașterii in care după lincezeala Evului Mediu, viața incepuse a clocoti din nou, așa s-a arătat in veacul al XIX-lea, epoca dezvoltării ei ample și viguroase. Prima manifestare a criticii a devenit atunci desprinderea mai hotărită de trecutul cultivat de către diversele forme ale clasicismului și neoclasicismului, și situarea viguroasă in actualitate. Așa s-a născut cronica literară și foiletonul critic de tipul lui Saint-Beuve și s-a creat o tradiție permanentă a comentării imediate a fenomenului literar recent apărut.

Nu trebuie însă să ne pripim. Ancorarea in actualitate a criticii n-a coincis totdeauna cu trăsătura ei activă. Dușmane ale criticii literare n-au fost numai istoricitatea rău inteleasă, ci și alte metode greșite ale ei. Și dintre acestea cităm, mai întii, descrierea. Comentatorul literar s-a aplecat cu pasiune asupra ultimelor producții literare, dar s-a complăcut în a le descrie pe larg, a le reface inutil conținutul, a le parafraza in fond, insoțindu-le de largi sublinieri emotive. A fost metoda impresionistă, in realitate o copie de nimeni solicitată, a creației originale, de multe ori o falsificatoare a operei însăși, sub pre-

Al. DIMA

(Continuare în pag. 3)

Critica și poezia

Discuțiile critice largi care se poartă în jurul problemelor poeziei apar ca o consecință firească a procesului de dezvoltare și diversificare continuă prin care trece lirica noastră realist-socialistă. Caracterul viu, efervescent, al dezbaterilor care se desfășoară în presa literară, nu numai reflectă — de cele mai multe ori în chip diferențiat — bogăția fenomenului poetic actual, dar și stimulează originalitatea lirică, afirmarea noului, căutările fecunde. Se poate spune, deci, că există în prezent, în critica literară, luată în ansamblu, o preocupare susținută de a crea un climat favorabil creației poetice, că se depun eforturi constante, atit în direcția formulării unor judecăți de valoare cît mai exacte, cît și în recomandarea unor căi și modalități capabile de a surprinde cu mai multă acuitate pulsația specifică vieții contemporane. Semnificativ în această privință ni se pare — de pildă — felul cum a fost apreciată, în ultimii ani, creația tinerilor poeți. Oare în orientarea majorității acestora spre ceea ce numim lirica de idei — orientare care s-a dovedit deosebit de fertilă — nu-i revine un rol, și nu tocmai secundar, și criticii literare? Condiționate obiectiv, de stadiul atins pe drumul construcției socialiste de către țara noastră, interesul pentru ideile filozofice în poezie, înclinația spre meditație și spre dialogul etic, au fost activ sprijinite de numeroși critici literari. Aici trebuie relevată — ea constituind un aspect important — asimilarea în profunzime a unora din criteriile esențiale ale esteticii marxiste de către critica noastră. Tensiunea reflexivă, dialectica ideilor morale, îmbrățișarea unor vaste perspective filozofice asupra lumii și omului — avînd mereu în centru idealul comunist al omului integral, eliberat de formele „alienării", invingător și organizator al forțelor naturii — sînt dimensiuni ale poeziei noastre pentru intuirea și explicitarea cărora era nevoie de o concepție ideologică anumită și ca o consecință a acesteia, de o sensibilitate critică anumită. Afirmat astfel, la modul general, fenomenul își lasă mai greu bănuite implicațiile. Amintind însă de radicala despărțire pe care o operează, între artă și etică sau între artă și gîndire, diversele concepții estetiste răspîndite astăzi în occidentul burghez, împrejurarea discutată poate apărea, prin contrast, mai semnificativă. Lirica decadentă care se bazează pe „autoritatea" unor asemenea concepții, refuzîndu-și un ideal de cunoaștere (deși uneori, ca în suprarealism, se admite, teoretic, funcția de cunoaștere a poeziei, dar numai la nivelul „dicté-ului automat" al informului și al senzației pure, necoordonate), refuzîndu-și totodată un ideal etic, devine domeniul de manifestare al unor impulsuri subiective anarhice, care pulverizează eul poetic. Tendința e de uniformizare (originalitatea, în numele căreia se vorbește atît, are un caracter strict combinatoriu și, fundamental, e anulată prin

Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 3)

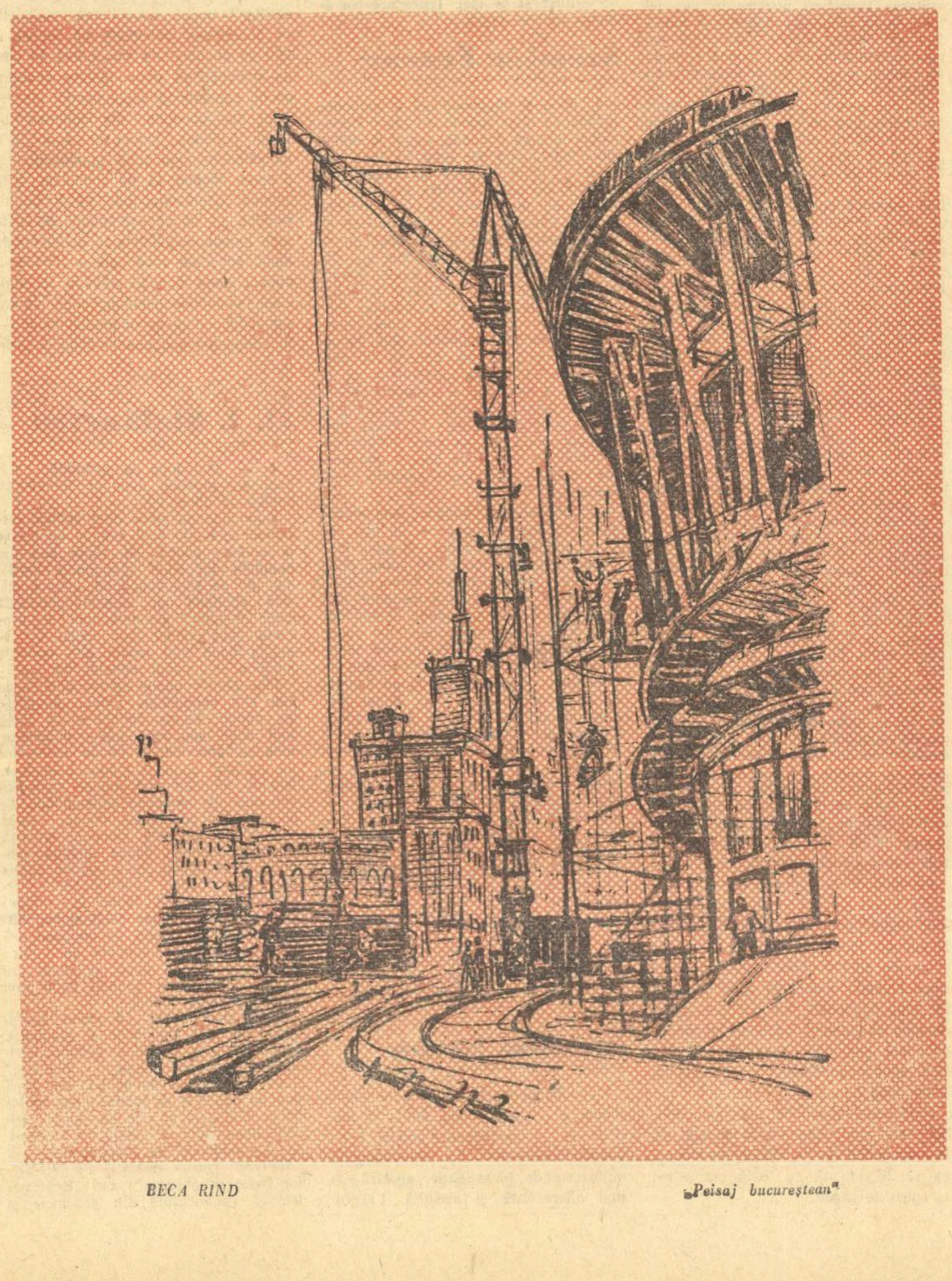

BECA RIND „Peisaj bucureștean"

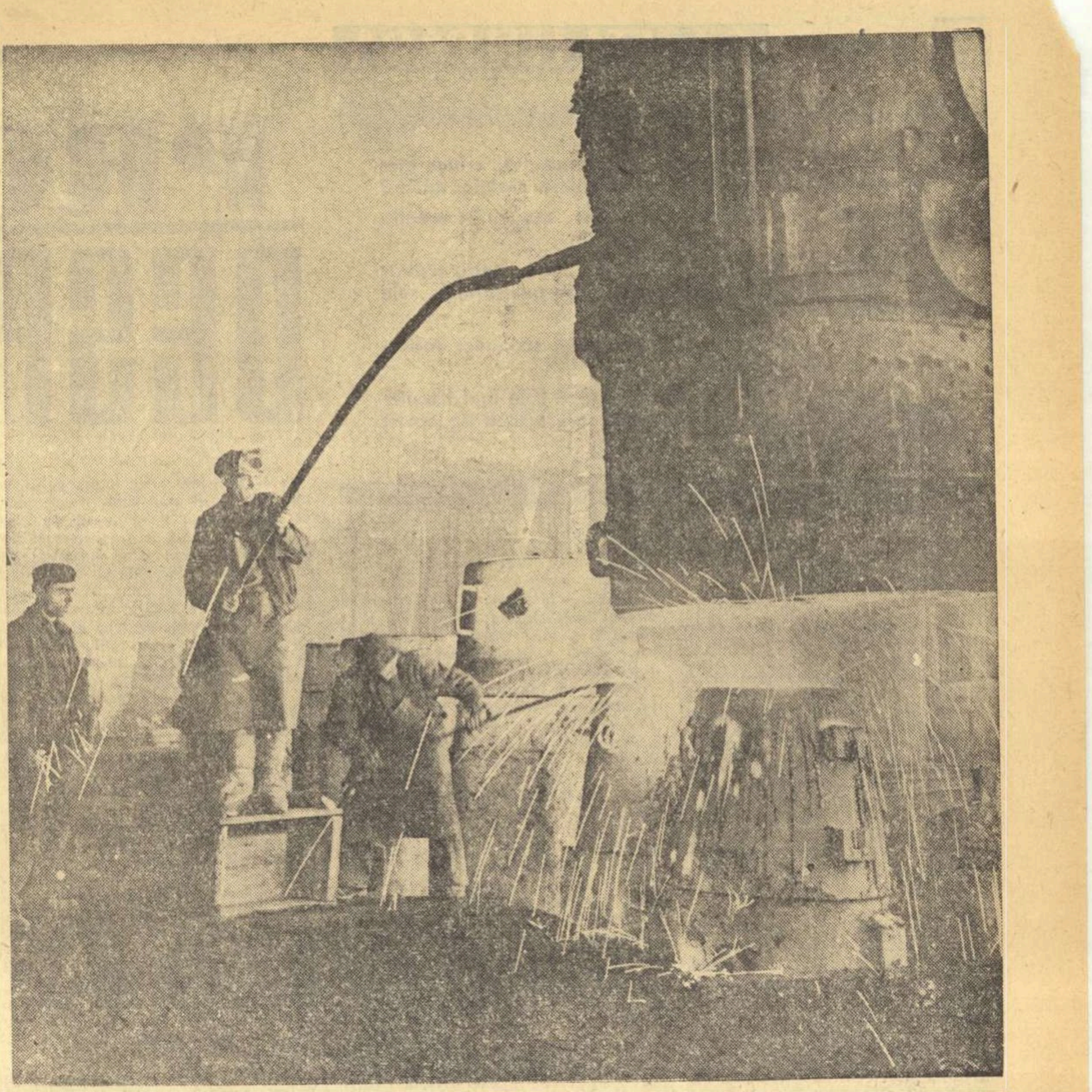

O nouă șarjă

In numele omului

Dintre toate valorile create de orinduirea socialistă, valoarea cea mai de sus este omul creator, constructorul activ al socialismului și comunismului. Nu e limpede că sarcina scriitorului este să contribuie prin cuvint la crearea acestei valori? Cea mai de seamă dintre toate... Pentru că asemeni gînditorului marxist care nu se mulțumește să cunoască, precum predecesorii săi, ci participă la schimbarea lumii, poetul, romancierul sau dramaturgul contemporan trebuie să lucreze la transformarea revoluționară a conștiințelor. Să lucreze. Să lucreze — iată cuvintul — in rind cu ceilalți oameni ai muncii, să lucreze în sectorul său de activitate: conștiința, să lucreze, paralel cu constructorul de blocuri, rafinării, sau hidrocentrale, la construcția spiritului. Nobilă indeletnicire și de invidiat, pentru că din mina meșterului se naște ceva care intră in alcătuirea celei mai mari valori a timpului. Infăptuirea cu succes a acestei misiuni impune scriitorului de azi o seamă de obligații grele și in primul rind cunoașterea omului („valorii") pe care vrei să-l infățișezi. In raportul prezentat la Congresul al III-lea al P.M.R. tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a atras din nou atenția artiștilor și scriitorilor asupra necesității de a studia cu atenție procesele vieții contemporane. A observa, a nota, a sublinia intimplări și expresii caracteristice omului de azi, a constata și cerceta modificările sufletești in raport cu modificările obiective determinate de revoluția socialistă, a studia științific (să nu evităm cuvintul „științific") căderea vechilor moravuri și ridicarea mentalității noi, iată datorii care-l pun pe scriitorul-constructor de azi in situația unui adevărat cercetător, cu metodă și precizie, al vieții. Cunoașterea inseamnă ințelegere. Bineințeles că pentru a contribui la crearea in viață a celei mai mari valori *este necesar să te străduiești pentru realizarea ei in artă. Codul moral al omului comunist despre care s-a vorbit stăruitor la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. subliniază, incăodată, calitățile „eroului pozitiv".*

Lupta pentru „valoarea cea mai mare" implică, așa cum a arătat intotdeauna invățătura partidului, un efort indirjit impotriva a tot ce se pune... impotrivă. Egoismul meschin și morala lui „homo homini lupus", intriga și necinstea și incă altele, maladii ale conștiinței, sint obiective inamice pe care, codul moral al comunismului ne cheamă să le atacăm, mai violent incă, in numele și in serviciul celei mai mari valori, omul nou.

Al. MIRODAN

DEZARMAREA

Intr-o substanțială lucrare colectivă, recent apărută la Moscova, sub ingrijirea cunoscutului diplomat sovietic V. A. Zorin și intitulată *Lupta Uniunii Sovietice pentru dezarmare*, 1946—1960 (Editura I.M.O 1961), se studiază temeinic și pe larg istoricul problemei dezarmării după cel de al doilea război mondial, analizîndu-se căile prin care este posibil să se ajungă la înlăturarea războiului.

Interesul pe care-l stîrnește lectura acestei cărți poate fi pus în legătură cu afirmația făcută la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. și anume: „Lupta țărilor socialiste și a tuturor forțelor iubitoare de pace împotriva unei noi agresiuni și a războiului, constituie conținutul principal al politicii mondiale contemporane". Intr-adevăr, gîndind la distrugerile nelimitate pe care le-ar putea provoca un nou război mondial, purtat cu arme nucleare, apare limpede astăzi orișicui că problema primordială a zilelor noastre este dezarmarea generală și totală, singura garanție reală a unui climat de pace, în care să se poată statornici o încredere efectivă între state, spiritul colaborării și al coexistenței bazate pe întrecerea pașnică în domeniile economice și culturale.

De aceea urmărește omenirea întreagă cu o neslăbită atenție evoluția tratativelor referitoare la dezarmare. Cunoașteți cumva statistica năstrușnică și mîhnitoare, conform căreia bilanțul tratativelor de dezarmare, în perioada 1946—1960, ar cuprinde 1.400 (una mie patru sute) de ore de ședințe, în cadrul cărora s-ar fi rostit 15.000.000 (cincisprezece milioane) de cuvinte? Este a unui ziar american.

In lucrarea amintită, redactată de V. A. Zorin, se cercetează metodic istoricul discutării problemei dezarmării în acești cincisprezece ani, cu periodizările respective, pline de semnificație. Cititorul ia act de modul cum, în etapele succesive ale tratativelor, puterile occidentale, situîndu-se pe poziții obstrucționiste și negativiste, au ridicat permanent obstacole în calea realizării unui acord practic asupra dezarmării.

Deosebit de semnificativă a fost situația creată în anii 1954—1955, cînd, ca urmare a gestului generos de apropiere al Uniunii Sovietice, se părea că se vor putea găsi modalități de înțelegere. Intrucît însă U.R.S.S. acceptase mai multe dintre propunerile occidentale, puterile imperialiste au preferat să se dezică de propriile propuneri, decît să ajungă la un acord.

Este bine să se știe că istoricul tratativelor purtate după cel de al doilea război mondial în problema dezarmării, pune în lumină eforturile susținute, consecvente și neprecupețite ale Uniunii Sovietice și țărilor socialiste, sprijinite de popoarele iubitoare de pace din lumea întreagă, eforturi subminate însă de guvernele statelor imperialiste.

Se cunosc părțile componente ale problemei dezarmării: reducerea și în cele din urmă lichidarea forțelor armate și a armamentului clasic și nuclear, suprimarea alocațiilor bugetare pentru cheltuielile militare, lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine, într-un cuvînt desființarea mașinii de război și controlul acestei operații.

Puterile occidentale s-au străduit tot timpul să substituie problemei dezarmării pe aceea a controlului, ceea ce urmărea în fapt transformarea sistemului de control într-un instrument de culegere de informații cu caracter de spionaj, într-un instrument de imixtiune în afacerile interne ale statelor, de încălcare a suveranității lor — și totodată amînarea *sine die* a dezarmării. Conducătorii statelor imperialiste s-au arătat de asemenea refractari în a lua cunoștință de legătura inerentă dintre problema încetării experiențelor nucleare și aceea a realizării dezarmării. In această politică a tergiversării la infinit se reflectă de fapt tendințele războinice ale celor ce-și trag veniturile din monstruoasa industrie a morții.

Dimpotrivă, în U.R.S.S. nu există grupări sau clase sociale care să fie cît de cît interesate în cursa înarmărilor și în dezlănțuirea de războaie. Angajat în realizarea unui grandios plan de construcție, care a smuls admirația lumii întregi, poporul sovietic dorește fierbinte pacea. Incalculabilele forțe ale comunismului își arată eficacitatea pe arena internațională, tocmai prin concretizarea politicii leniniste de pace.

In toate manifestările sale politice, Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste își proclamă convingerea că un acord cu privire la dezarmarea totală și generală este posibil, și că în condițiile actuale trebuie să se acționeze repede și hotărît pentru înfăptuirea unui asemenea acord.

La 17 noiembrie, în cursul discutării dezarmării generale și totale în cadrul Comitetului Politic al O.N.U., reprezentantul sovietic, V. A. Zorin, a propus printre altele ca Declarația comună semnată de Uniunea Sovietică și de S.U.A. cu privire la principiile generale ale dezarmării să fie aprobată de întreaga Adunare Generală. Diplomatul sovietic a mai propus crearea unui comitet care să elaboreze un proiect de tratat referitor la dezarmarea generală și totală. Acest comitet ar urma să fie compus din reprezentanți ai țărilor socialiste, ai statelor membre ale blocurilor militare occidentale și ai țărilor neutre. Comitetul ar trebui să-și încheie lucrările pînă la 1 iunie 1962, adică o dată certă și apropiată. Ulterior, ar urma, astfel, să se convoace o sesiune a Adunării Generale a O.N.U. care să examineze acest proiect de tratat.

Este o propunere constructivă, menită să dea roade, să urgenteze momentul înfăptuirii dezarmării, moment care nu mai poate suferi amînare. Ea încununâ o serie de alte inițiative sovietice și ale altor țări socialiste, printre care propunerea guvernului țării noastre de realizare a unei zone denuclearizate în Balcani, sau aceea a guvernului R.D.G. de a transforma Marea Baltică într-o „Mare a păcii". De altfel, în cadrul aceleiași fecunde activități pentru pace, a lagărului socialist, în Comitetul nr. 3 al Adunării Generale (pentru probleme culturale, sociale și umanitare) reprezentantul R.P.R. sublinia faptul că prin dezarmarea generală și totală s-ar elibera imense resurse capabile să accelereze procesul de ameliorare a condițiilor de viață în lume.

Vremea războaielor imperialiste, ca și aceea a colonialismului, a apus pentru totdeauna, iar ofensiva păcii, în fruntea căreia se află Uniunea Sovietică și țările lagărului socialist, va fi, cu sprijinul popoarelor lumii, încununată de victorie.

Șerban CIOCULESCU

IN ACEST NUMĂR:

- Prozatorii despre critică și proză (pag. 2–3)
- Marea din munți
  Reportaj de Eusebiu Camilar (pag. 4)
- Ce-ai descoperit, Columb?
  de Ioan Grigorescu (pag. 4–5)
- Hemingway în Cuba
  de S. G. Campoamor (pag. 8)

1) Cum își îndeplinește, după părerea dvs., critica literară sarcinile sale cu privire la sprijinirea creației epice?

2) Dacă critica literară v-a ajutat sau nu în creația proprie?

3) Știut fiind că o sarcină fundamentală pentru scriitor o constituie cunoașterea vieții, care vi se par formele cele mai potrivite de documentare?

4) Cum au răspuns prozatorii noștri sarcinilor reflectării actualității socialiste?

5) Care vi se par lucrările de proză cele mai izbutite dintre cele apărute în ultimii ani și care lucrări de proză vi se par neizbutite?

PROZATORII
DESPRE CRITICĂ ȘI PROZĂ

Eugen Barbu

1. — Critica literară, trebuie recunoscut, a rămas, cu puține excepții, în urma romancierilor. Sînt prea multe recenzii scrise în grabă și prea nu se răspunde la problemele arzătoare ale genului epic. Imi plac rîndurile semnate de Paul Georgescu și Radu Popescu. Ele au idei, ajută pe cei trecuți sub lupă, chiar dacă uneori în articolele lor există îngăduință sau exces de severitate. Regret că ultimul nu este mai activ în ultimul timp. Cred că nici Oarcăsu și alți critici de la Cluj nu scriu rău, deși „Tribunei", așa cum s-a remarcat de către cineva, nu-i place de obicei ceea ce se laudă la București.

3. — Sînt pentru „documentarea dinăuntru", nu pentru „documentarea turistică", fie ea și foarte îndelungată. Nu-l cunosc decît pe Tolstoi care a scris foarte bine despre țărani, fără să ducă viața lor...

5. — Fără a numi opere care să mi se pară cu totul excepționale, pot spune că-mi place cum scrie N. Velea, Fănuș Neagu și Dumitru Radu Popescu. Nu mi-au plăcut „Intîlnirea" de C. Chiriță și „Bariera" de T. Mazilu. Aș adăuga că nici „Indrăzneala" lui Marin Preda nu e la înălțimea prozei autorului „Moromeților".

Ury Benador

1 și 2. — Din fericire pentru cititori, pentru scriitori și pentru dezvoltarea literaturii, critica noastră literară — în linii mari — își îndeplinește cu competență și cu spirit de răspundere sarcinile privitoare la sprijinirea creației epice. In acest cadru critica literară m-a ajutat și pe mine: prin dezbaterea de probleme ale literaturii în general (articole și studii semnate de I. Vitner, S. Iosifescu, Savin Bratu, M. Novicov, M. Gafița, Vera Călin etc.), prin analiza operei scriitorilor noștri făcută de critici ca Paul Georgescu, S. Damian, A. Băleanu, Al. Oprea, M. Călinescu și atîția critici tineri (noi învățăm și din ce se spune despre alții) și prin analiza operei mele, — atît din punctul de vedere al conținutului de idei, al desfășurării conflictului cît și — în oarecare măsură — din punct de vedere al măiestriei artistice.

Nu sînt de acord cu atît de valorosul meu tînăr coleg Velea că, în ultima vreme, critica își îndeplinește sarcinile prin „chemarea neînduplecată la calitate". Ar fi bine dacă ar face-o. Desigur, nu „în sine", ci ca mijloc — singurul mijloc pentru realizarea conținutului de viață și de idei, — și a mesajului urmărit. Să se renunțe la critica gen „sanvici", adică la punerea aprecierii pozitive, de multe ori chiar hiperbolice — deși judicios argumentate — între două subțiri capace de rezervă, din care ultimul capac — încheierea — trebuie să fie neapărat (de teama căderii în spirit apologetic) unul de admonestare severă, referindu-se de multe ori la un lucru cu totul periferic. (De pildă George Muntean în „Contemporanul"). Să știe criticul care face asta că scriitorul care se înfumurează nu așteaptă să fie tare lăudat ca s-o facă. La fel, el atribuie incompetenței sau „răfuielii" criticului chiar și cea mai serioasă și întemeiată obiecție. In schimb, cititorul este derutat. Cititorul (așa cum spun atîtea din răspunsurile oamenilor muncii, ale elevilor, studenților, profesorilor și bibliotecarilor dintr-o recentă anchetă) urmărește cu încredere critica literară. Tot din punctul de vedere al cititorilor trebuie semnalat și un alt aspect din unele critici. E vorba de atitudinea călduță față de greșeli sau chiar față de eșecuri ale unora dintre scriitori. In special tinerilor scriitori (fără a-i face chiar „țăndări" cum crede cu umor N. Velea că s-a procedat cu Țic — în numele „neînduplecatei chemări la calitate"), li se semnalează și li se analizează amplu și direct lipsurile. (Ceea ce este foarte bine). In schimb față de alți scriitori se întrebuințează un scris înfășurat de multe ori în vată și staniol. Desigur scriitorul știe să citească ce trebuie citit dincolo de staniol și vată, mai ales atunci cînd chemarea neînduplecată la calitate începe la masa sa de scris, așa că el învață ce are de învățat și din asemenea cocoloșeli și giugiuleli.

3. — Pentru mine există un singur fel de documentare — formulat oarecum în chiar întrebarea dvs.: cunoașterea vieții prin contact permanent, activ, de pe poziția de scriitor cu o viziune marxist-leninistă asupra lumii. In așa fel ca atunci cînd lucrezi la o carte, plecarea pe teren să fie o verificare, sau dacă vreți completare. In orice caz actul creației să poată fi — în ce privește documentarea — un act de eliminare a surplusului de material de viață acumulat.

Vladimir Colin

1. — Nesatisfăcător, în domeniul literaturii pentru copii și tineret, la care intenționez să mă refer. Cu foarte rare excepții, criticii competenți ignoră mai departe acest sector al literaturii. Continuă de obicei sistemul deprecierii activității scriitorilor pentru copii și tineret, prin ușurința cu care lucrările lor sînt oferite aspiranților la titlul de critici literari, pentru „a-și face mîna". Culmea e că după ce au publicat cîteva note, acești foarte tineri critici încep a fi considerați de către cei ce n-au deschis în viața lor o carte destinată copiilor, drept specialiști în problemele literaturii pentru copii și tineret și li se încredințează articole de sinteză. Numai bunele intenții nefiind însă nici în domeniul criticii suficiente, ne e dat să citim atunci cîte un amplu articol cu greșeli de informare, ca cel recent publicat de Gh. Achiței în „Luceafărul", ultimul de tipul descris. A sosit totuși timpul unei analize competente a literaturii pentru copii, al selectării unor opere și al unor autentici creatori, înecați azi în masa de plachete și nume ale „speciei", de parcă toate lucrările ar fi deopotrivă de valoroase sau nevaloroase și toți scriitorii de-a valma autentici sau impostori. A sosit timpul să înceteze mirata „descoperire" a cîte unui scriitor sau a cîte unei lucrări de către confrați de breaslă care își declară regretul că n-au urmărit mai îndeaproape evoluția unui gen literar cunoscut și apreciat în țară de milioane de cititori — nu numai copii! — și care se bucură de bune aprecieri concretizate prin reeditări, peste hotare. Inainte de a se împiedica în cunoașterea faimoaselor „probleme specifice", ar fi timpul ca și criticii să cunoască însfîrșit pur și simplu, literatura pentru copii și tineret. Numai așa ne vor putea efectiv ajuta.

2. — Imi amintesc de articolele lui Silvian Iosifescu și ale altor critici pe marginea primei mele cărți pentru copii, dar e cam mult de atunci. Au urmat bine cunoscutele note acre-dulci ale unor oameni care nu mi-au înțeles nici căutările, nici greutățile, nici eventualele reușite, și un singur articol serios, al lui Ion Lungu. Mult mai prezenți, mărturisesc, au fost cititorii.

3. — Nu pricep ce fel de scriitor poate fi cel care nu trăiește — și deci nu cunoaște — viața pe care încearcă s-o condenseze pe hîrtie. Consider că mă documentez zi de zi, de dimineața, pînă seara. In afară de asta, există o regiune din țară de oamenii și de peisajul căreia mă simt mai aproape, pe care o cercetez an de an. Personal nu simt decît în rare cazuri concrete nevoia unei documentări speciale, atunci cînd am nelămuriri, să zicem, de ordin tehnic.

4. — Iată o întrebare la care, pentru a răspunde cum se cuvine, ar trebui să mă refer totuși la buclucașul „specific" al literaturii pentru copii. Și asta mi-ar cere timp și spațiu. Mă mulțumesc să constat, deci, că în ultimii ani, au apărut mai multe cărți reflectînd actualitatea noastră socialistă, că ele au fost mai realizate atunci cînd țineau seama de vîrsta și de preocupările celor cărora le erau adresate, dar că înțelesul noțiunii a fost ades restrîns în mod arbitrar la un cadru în loc de a fi căutat în substanță, adică în mesajul operei.

Radu Cosașu

1. — Principalul salt calitativ făcut de critica noastră a fost, în ultimii ani, diferențierea valorilor. Un mare rol, cred că l-a avut aici îndemnul „Scînteii" de a se sfîrși pentru totdeauna (dacă nu e un cuvînt prea patetic) cu apologia. Dacă în ultima vreme s-au impus o seamă de tinere valori certe, aceasta se datorește și unei susțineri constructive de către criticii receptivi la nou; fără ei scriitorul nu poate înainta. Nu încape îndoială că odată cu spiritul apologetic în critică, trebuie să dispară și prejudecățile scriitorilor — evidente mai ales la cei tineri — față de critici, egali ca drepturi și obligații în munca de creație. Ne putem baza, cu toată încrederea, indiferent de diferențele de gust și temperament, nu totdeauna esențiale, pe mai mulți critici, de autoritate certă, peste ale căror păreri trebuie să ne aplecăm cu atenție, chiar dacă nu scriu permanent despre fiecare schiță a noastră.

2. — In urmă cu cîțiva ani, critica m-a ajutat să trec cu bine un greu impas în creație. Articolele au fost aspre și drepte. Deosebit de importantă mi s-a părut atitudinea ulterioară acestor articole: am simțit un real sprijin tovărășesc. Voi păstra totdeauna (și aici cuvîntul nu e prea patetic) în memoria mea afectivă, emoția cu care am citit cronicile lui Paul Georgescu, Eugen Simion, Al. Căprariu, la „Energiile" mele.

Dar mai e un aspect. Critica te poate ajuta și prin ceea ce scrie despre ceilalți. Mi s-au părut folositoare, astfel, analizele lui M. Petroveanu la numeroase schițe apărute în revistele noastre, studiul lui M. Novicov asupra eroului comunist, articolele lui G. Dimisianu în perseverentă urmărire a reportajului.

3. — Lucrurile s-au clarificat aici prea bine de către toți cei interesați, pentru a fi necesară insistența. Discuția despre formele documentării trebuie împlinită numai printr-o intrare în conținutul documentării, verificat foarte simplu prin ce se scrie.

4. — In primul rînd, prin consacrarea problemelor etice, prin atenția sporită dată luptei dintre vechi și nou în conștiința eroilor noștri. Dar, desigur, în acest domeniu sîntem abia la început și mai avem multe eforturi de făcut pentru a răspunde înaltelor cerințe ale partidului.

Remus Luca

Deoarece, privitor la problemele la care se referă întrebările 1 și 2, mi-am spus părerea în cadrul unei discuții despre problemele prozei ce urmează să apară în „Viața romînească" (nr. 10), voi răspunde doar la întrebările 3 și 5.

3. — Consider orice formă de documentare folositoare. Nimic nu se pierde din noianul de impresii pe care mintea scriitorului îl înregistrează. Socotesc însă greșit cînd documentarea ca atare este concepută cu o finalitate precisă, nu întotdeauna însă exactă: să scrii ceva! Scrisul urmează abia după aceea. Oricît de bine ai examina un fenomen de viață, atîta vreme cît nu i te integrezi, documentarea e lipsită de însăși substanța ei — vreau să spun — nu se realizează cunoașterea.

De aceea cred că nici nu trebuie să discutăm atît de mult despre documentare și modalitățile ei, cît despre cunoașterea fenomenelor vieții, ceea ce nu-i același lucru. Iar cunoașterea vieții nu se poate face pe etape, ea ori este permanentă, ori nu este.

Esențialul în cunoașterea vieții nu este înregistrarea de noi fapte, care bine înțeles este necesară, cît înțelegerea fenomenului larg social exprimat de aceste fapte. Sînt scriitori cu traista doldora de fapte extraordinare și cînd ți le relatează, parcă nu le crezi, parcă-s scîlciate. Fenomenul general, semnificația lui s-au pierdut undeva pe drum. Să fie de vină documentarea? Nu cred. Mai curînd insuficienta înțelegere a fenomenului cercetat.

Așa că — după părerea mea — nu putem despărți problemele documentării, ale cunoașterii vieții, de problemele concepției de viață, care sînt strîns legate de pregătirea ideologică și profesională. Iar acestea n-ar trebui să scape din atenția criticii, atunci cînd purcede la aprecierea unei lucrări — dacă bine înțeles acestei aprecieri îi recunoaștem o condiție necesară în confruntarea operei cu realitatea ce o exprimă.

5. — Atributele de „izbutit" și „neizbutit", după mine, sînt prea categorice. Nu pot risca să dau sentințe de valoare asupra unor lucrări care nici din partea criticii n-au obținut calificative cît de cît unanime. Și nici nu cred că gustul meu este infailibil. Pot doar indica preferințele mele. Mi se pare, de pildă, „Șoseaua Nordului" a lui Eugen Barbu o carte mai interesantă și cu mai multe merite, decît reiese din cea mai mare parte a cronicilor ce i-au fost consacrate sau a articolelor teoretice în care a fost citată, (vezi cronica lui S. Damian, articolul lui Ion Vitner în volumul „Prozatori contemporani" ș.a., spre deosebire de cronica din „Scînteia", în care lipsurile și meritele cărții au fost just indicate). In același timp „Bariera" lui Mazilu o socotesc mult mai palidă decît strălucirea ce i-a împrumutat-o, în general, critica. Consider „Indrăzneala" lui Marin Preda o carte bună și interesantă, reușită în coordonatele ce și le-a propus autorul ei. Promițător socotesc debutul lui N. Velea în volumul „Poarta"; e incontestabil mărturia unui talent. Inegală mi se pare „Ieșirea din Apocalips" a lui Al. I. Ghilia, foarte interesantă ca experiență literară, păcătuind însă prin graba autorului de a o da tiparului. Consider că nu toți criticii au judecat cu destulă înțelegere „Balul intelectualilor", care este un debut reușit în roman al nuvelistului Ștefan Luca. „Somnul de la amiază" al lui Fănuș Neagu mi se pare de asemenea un volum inegal; inegalitate datorată de asemenea grabei de a tipări. E totuși un volum bun din care calitățile nu lipsesc.

Cam acestea au fost după mine, cărțile mai interesante în această perioadă.

Vasile Nicorovici

1. — Sînt pus în situația să divulg secretul lui Polichinelle (cel puțin pentru reviste și criticii literari). Foarte bună, interesantă, la obiect, în spirit analitic, activitatea la zi: cronica literară, cu unele manifestații de apologie (iarăși lucru cunoscut!) și cu unele tendințe de nivelare a valorilor (nu pretind să se dea note ca la școlari, dar să se discearnă ceea ce e perisabil și ceea ce rămîne). Uneori din intenția de a se acorda drepturi egale tuturor stilurilor, scapă cu viață, ba uneori e chiar lăudat, stilul plictisitor (la urma urmei nu este și el o „varietate"?). Lipsesc articolele de generalizare. S-a spus, s-a repetat, se cunoaște. E rîndul criticilor să treacă la treabă.

2. — Da m-a ajutat. Sînt — vreau s-o cred — un spirit lucid, deschis tuturor sugestiilor. Cronici bune, utile, la „400 de zile în orașul flăcărilor" semnate de M. Petroveanu, I. Oarcăsu, S. Fărcășan. Observația făcută atunci, că lipsesc figuri de muncitori comuniști, mi-am însușit-o, și cred, că, în noua mea carte despre petrol am soluționat-o deoarece această observație n-a mai fost repetată.

Reacție promptă, atentă, caldă, a criticii la „Marele arc petrolifer" (S. Damian, E. Simion, N. Ciobanu, M. Dragu, G. Dimisianu, O. Macavei, Gh. Achiței). Mi se reproșează pasaje plate, prea abstracte (sincere mulțumiri pentru lipsa de rabat). Da, așa este, recunosc. Știu și cauzele, în parte obiective: necesitatea de a fi cît mai sintetic (a epuiza „petrolul"-istorie, industrie actuală, oameni, regiuni diferite etc. în 300 de pagini) dorința de a încorpora prin reportaj în literatură, preocupări de ordin tehnic, științific, sociologic. Cînd defrișezi o zonă nouă rămîn porțiuni mai prost lucrate pe care nu le observi. De aceea e bine cînd vine în urma ta un controlor de calitate... In concluzie: am reținut observația, voi reflecta...

Și ca ajutorul să fie reciproc, solicit și eu dreptul la o sugestie critică: Oare n-ar fi fost mai util, mie ca autor, cred că și cititorilor, ca în loc să se înșire modalitățile diverse pe care le-am folosit (portret, pamflet, instantaneu, articol eseistic etc.) să se fi luat în dezbatere însăși modalitatea fundamentală, la care ele participă și anume: monografia? E monografia o formulă, sau o metodă deschisă care se poate reînnoi, poate avea „stilurile" ei? Ceea ce am cuprins e într-adevăr „exhaustiv", sau există zone ale realității accesibile reportajului pe care totuși eu le-am omis?

3. — Scriitorul, și chiar reporterul, e într-o permanentă stare de observație, de interpretare a vieții, oricînd și oriunde s-ar afla. De aceea, în anume situații, folosirea termenului: „documentare" e prea limitată, prea tehnică. Dar unde sînt gîndirea, sinteza filozofică, căutarea premeditată, lucidă a unor anume probleme de viață, meditația, încercarea ratată, întoarcerea tot la problema în cauză, pe alte căi, lupta împotriva propriei suficiențe, automulțumiri, etc. Scriitorul trebuie să se identifice așa de mult cu sectorul de viață investigat, încît atunci cînd scrie despre mineri să scrie de fapt despre „el însuși" (v-ați gîndit la sensul declarației lui Flaubert: „Emma sînt eu"!) căci altfel va fi în situația unui geolog care clasifică niște pietre culese pe teren, cu care n-are nici o contingență spirituală. Oare toate acestea se pot cuprinde în termenul de „documentare" permanentă sau nepermanentă? Permiteți-mi să mă refer la o experiență personală: Eroul principal din „A fi inginer", sînt de fapt eu, reporterul! Fiindcă eu am îndrăgit sondele și dealurile mohorîte, pe bătrînii petroliști, „lupi de schelă", — modul de viață simplu și bărbătesc al inginerilor tineri, — care se aseamănă în multe privințe și cu un anumit mod, preferat de mine, de „a fi reporter"... Desigur că s-ar putea explica cum și în ce împrejurări s-a produs acest proces de osmoză, dar nu e momentul, și n-am la dispoziție nici spațiul tipografic ca s-o fac acum. Pentru mine Hunedoara n-a fost documentare de „400 de zile", notată „în 40 de carnete" — ci a fost în primul rînd o școală a vieții, în genul „universităților" gorkiene care s-au reflectat asupra întregii mele formații ca om. Am iubit și iubesc Hunedoara și-mi aduc aminte de zilele petrecute în acest oraș, ca de una din perioadele cele mai fericite, mai pline de satisfacții ale vieții mele. (Oare afirmarea unui asemenea mod de viață, nu va duce cu gîndul la „A fi inginer"?). Toate acestea, începînd cu discuția amicală la un pahar de țuică și pînă la trepidația furnalului, sînt notate în inima reporterului, în viața lui, în felul său de a simți și a gîndi, și nu în carnete... Carnetele ajută numai memoriei. Informațiile conținute în ele, pot fi preluate foarte bine de niște mașini cibernetice și apoi reproduse. Dar oare asta e totul?

Titus Popovici

1. — Pornesc de la un principiu care cred că trebuie să devină legea vieții noastre literare: succesul unuia este succesul tuturor; insuccesul unuia ne afectează pe toți și angajează, într-un fel sau într-altul, responsabilitatea fiecăruia. Nu este un deziderat utopic: acest principiu cîrmuiește ansamblul vieții noastre sociale, ca un rezultat concret al victoriei socialismului. El se desprinde cu claritate din toate formele pe care le îmbracă îndrumarea de către partid a literaturii noastre. De aici necesitatea obiectivității științifice în critica literară, a exigenței principiale — adevăratul mod de-a sprijini efectiv creația epică —, a luptei neîncetate pentru un climat comunist, singurul care poate asigura dezvoltarea literaturii noastre în așa fel încît ea să răspundă exigențelor obiective ale noului nostru cititor. Mă voi opri asupra unui singur aspect al acestei probleme. — el mi se pare cel mai important. Articolul apărut în „Scînteia", „Impotriva spiritului apologetic în critica literară" a fost și rămîne de permanentă actualitate. S-a întîmplat ca în unele cazuri nu criticii, ci cîțiva scriitori să inițieze dezbateri în jurul unor lucrări literare, cum a fost „Scrinul negru", roman cu reale și mari calități, dar și cu lipsuri serioase; în cazul farsei lirice „Siciliana", piesă văduvă de idei, ale cărei erori de concepție au fost teoretizate, de autor, într-un straniu eclectism ideologic; în alte cazuri criticii au păstrat tăcerea probabil din pricina acelei forme de admirație care-ți răpește graiul, atitudine cu desăvîrșire desuetă în epoca noastră. Acesta e cazul, din păcate, cu noua ediție revizuită și considerabil lărgită a romanului „Desculț". In istoria literaturii noastre, în formarea ca scriitori a multor tineri, printre care mă număr și eu, apariția romanului „Desculț" a însemnat o dată memorabilă. Romanul, după fericita expresie a autorului, a parcurs lumea „în sandale de aur", primind astfel o consacrare definitivă. Iată că, la 12 ani după ce romanul a cunoscut numeroase ediții imediat epuizate, apar trei volume care cuprind aproximativ o sută de pagini din forma inițială, plus un alt roman „Dulăii", integrat aici, și sînt anunțate multe alte volume. Se pune o întrebare legitimă: aduce noua formă a romanului „Desculț" un plus atît de substanțial, o adîncire filozofică, o multitudine de fapte, care să justifice această muncă titanică? „Florile pămîntului" anunțau cu strălucire continuarea romanului, ieșirea lui Darie în lume. Și-a îndeplinit aici critica literară rolul ei de-a sprijini creația epică, îndemnîndu-l pe autor să continue această operă, capitală pentru literatura noastră? Din păcate, nu.

Nu-mi este de loc ușor să spun aici toate aceste lucruri; mărturisesc că ele sînt rodul unor îndelungi frămîntări și ultimul lucru pe care l-aș dori, ar fi ca ele să fie răstălmăcite; ele sînt doar expresia dorințelor mele fierbinți ca toți, împreună, să ridicăm opera noastră la nivelul realizărilor minunate ale poporului, care într-un răstimp istoric neverosimil a schimbat cu desăvîrșire fața țării.

Problema combaterii „apologetismului" este foarte importantă și sper că la apropiata conferință a scriitorilor ea va fi ridicată cu toată claritatea, în spirit de partid.

M-aș referi în continuare la un aspect doar. Am impresia că — fără a fi teoretizată undeva — persistă o înțelegere simplistă, scolastică a dezvoltării scriitorului, o înțelegere nedialectică a fenomenului la o parte din critica noastră literară, o tendință de-a absolutiza un moment sau altul (în sens pozitiv sau negativ) al creației unuia sau altuia dintre scriitori. Intîlnim des formulări ca acestea: „Tov. X a făcut un pas înainte... tov. Y n-a făcut un pas înainte". Desigur că „pașii" aceștia sînt niște realități obiective, în creația unui scriitor pot exista succese și insuccese; esențial este însă ca criticii literari să ia exemplu de la modul cum se face critica de partid și, în domeniul literaturii, să aibă în vedere perspectiva și obiectul efortului scriitoricesc. E de o mie de ori mai onorabil să te poticnești la o sută de metri de vîrful Everestului, decît să treci cu succes o potecă bătătorită. A nu ține cont de asta înseamnă să reeditezi, pe planul judecății de valoare, sofismul cu Ahile cel iute de picior și broasca țestoasă.

2. — Nu mă voi referi la aprecierile pozitive, ele au constituit și constituie pentru oricine un imbold, un stimulent. A fost pentru mine foarte importantă observația că în romanul „Străinul" există tendința de a face șarjă superficială și mai ales tendința de a mă identifica uneori cu modul de a vedea lumea al eroului principal, de a-mi însuși, deci, limitele sale. In cazul romanului „Setea", cea mai importantă observație mi se pare aceea referitoare la eșecul aproape total în înfățișarea comunistului Ardeleanu, personaj privit „la rece", din exterior, văduvit de problematica lui specifică, mult mai interesantă, mai inedită decît zecile de pagini pe care le-am consacrat oscilațiilor și ratiocinărilor lui Suslănescu. Această observație făcută cu toată severitatea de majoritatea criticilor (Ion Vitner, Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu) o consider de cea mai mare însemnătate pentru evoluția mea ca scriitor.

3. — Este o întrebare la care nu mă mai simt în stare să răspund. Am scris și spus în nenumărate rînduri că a spune unui scriitor: „e necesar să cunoști viața" e ca și cum ai spune unui chirurg că pentru a face operație e necesar să cunoști anatomia. Dacă întrebarea apare de atîtea ori, probabil că lucrul acesta are o bază reală. Deci viitoarele organe de conducere ale Uniunii Scriitorilor vor trebui să studieze această problemă.

4 și 5. — Intrucît întrebarea 5-a mi se pare scolastică (în orice caz ea cere un bilanț pe care nu mă simt capabil să-l fac), — voi răspunde în general. Fenomenul pozitiv, chezășia viitoarelor noastre mari succese îl constituie orientarea hotărîtă și majoritară spre problemele actualității socialiste, ale înfățișării omului nou, în toată complexa lui bogăție spirituală. Mi se pare de o maximă importanță faptul că atacarea problemelor actualității a devenit o chestiune de onoare a scriitorilor cei mai mulți, modul lor firesc, cotidian de-a gîndi.

Cei care se dau la o parte, sau încearcă să descopere ce-au mai descoperit și alții se condamnă la sterilitate. Dee domnul ca tovarășii lor, prietenii lor cei mai sinceri, criticii literari, să le atragă la timp atenția. Și ei și noi toți nu vom avea decît de cîștigat.

Esențial, repet, este faptul că, potrivit talentului, bagajului de cunoștințe, culturii personale — majoritatea scriitorilor noștri reflectă zilele pe care le trăim, oamenii construcției socialiste, că există o diversitate de personalități în formare, o efervescență de cultură și de idei. Toate acestea anunță marile opere.

Szemlér Ferenc

1. și 2. — Răspund cu o oarecare ezitare ca unul strecurat printre prozatori pe ușa din dos, — subsemnatul fiind poet, care din cînd în cînd mai scrie și niște volume de proză! In această din urmă calitate am o părere destul de favorabilă despre eficiența criticii literare scrisă și exercitată în limba romînă. Ea este promptă, fermă și competentă. Cel puțin așa s-a întîmplat în cazul celor două lucrări în proză ale mele, traduse în romînește („Muntele cu trei cocoașe", „Solstițiul"). In legătură cu ajutorul criticilor de limbă maghiară sînt de acord în general cu aprecierile tov. Domokos Géza, care referindu-se la aceasta a constatat o oarecare rămînere în urmă, mai ales în ceea ce privește promptitudinea ei. Poate din această cauză mi se pare insuficient ajutorul pe care l-am primit din partea criticilor — cu unele excepții bineînțeles!.

3. — Adevăratul scriitor este în permanentă documentare — în zile de lucru și sărbători. Cred că toate formele de documentare sînt bune, dacă obținem lucrări literare bune. Totuși experiența noastră, a scriitorilor mai puțin tineri, este întrucîtva edificatoare. Căci pe noi împrejurările ne-au aruncat de-a dreptul în vîrtejul vieții — și nu în calitate de scriitori, dar ca muncitori, — cum a fost Nagy István, ca profesori, cum a fost Mihai Beniuc, ca ziariști, cum au fost Kovács György și Zaharia Stancu (de altfel amîndoi porniți din sat), ș.a.m.d. Cred că de o asemenea documentare se folosesc și prozatori ca Titus Popovici, Szabo Gyula, Francisc Munteanu. Și trebuie să revin din nou la Nagy István, care face pilduitoare eforturi și astăzi, ca și în trecut, de a fi mereu prezent în viața de toate zilele a poporului, și de a o oglindi în lucrările sale.

4. — Vorbind despre proza scrisă la noi în limba maghiară cred că scriitorii răspund la sarcina de a reflecta actualitatea, în special pe tărîmul nuvelei, al schiței, al reportajului.

Ieronim Șerbu

1. — In momentul în care ne aflăm, critica a cîștigat poziții solide și meritele ei în sprijinirea creației epice sînt de necontestat. Ea și-a îmbogățit mijloacele de investigație, analiza este mai diferențiată și ascuțită. Lărgindu-și sfera de înțelegere a devenit mai subtilă și nuanțată în interpretarea fenomenului literar. Este ceea ce i-a permis să treacă la studii de exegeză ample și serioase și în același timp să fie lucidă, activă și eficace în promovarea oricărui talent. Nici o operă de oarecare valoare n-a fost ignorată. Dimpotrivă, scriitorii, și îndeosebi cei tineri, au fost analizați, comentați, stimulați. Este o atitudine justă și necesară. Dar sarcinile criticii nu se reduc la atît. Am o obiecție în ce privește modul în care ea mai abordează operele inspirate din viața muncitorească, din puternicele întreprinderi industriale sau de pe marile șantiere. Aici, consider eu, este zona fierbinte a construcției socialiste. Ca atare, operele care oglindesc vastul proces de transformare umană, psihologică și socială, merită o atenție deosebită. In ce constă obiecția? Ea se referă la dificultățile cu care se mai mișcă critica noastră în acest domeniu nou. Clasa muncitoare nefiind reprezentată decît sporadic în vechea literatură, critica nu dispune nici de modele preexistente, nici de acumularea unei experiențe în acest sens. De aceea judecățile sale sînt adesea indecise, fără profunzime, abstracte, remediul aflîndu-se într-un contact direct și obligatoriu cu uzina, șantierul etc.

2. — In ce mă privește ajutorul criticii îl consider rodnic în măsura în care vede limpede structura scriitorului, descifrîndu-i viziunea, modul de-a recepționa realitatea, sunetul distinct, personal, al prozei sale, orientîndu-l în direcția cea mai potrivită talentului său. In această accepție, am reținut și mi-au folosit cronicile la „Izgonirea din rai" scrise de acad. Perpessicius, Mihail Petroveanu și alții.

Cercetarea unei opere nu este numai un examen al scriitorului, ci și al criticului. Este un unghi de vedere pe care nu-l părăsesc niciodată cînd citesc un studiu sau o cronică.

3. — Este neîndoielnic să socot o datorie legătura scriitorului cu ceea ce numeam „zonele fierbinți" ale construcției socialiste. Dar nu vreau să absolutizez această cerință. Pentru mine, de pildă, uzina nu e atît o necesitate profesională, cît o înclinație afectivă, provenită din faptul că am crescut și trăit pînă de curînd în inima cartierului muncitoresc „Lemaitre". Documentarea nu mai poate constitui o problemă pentru nici un scriitor. In etapa actuală socialismul și-a pus amprenta pretutindeni. El a modificat relațiile sociale și etice dintre oameni, iar efectele se resimt în toate manifestările vieții noastre curente. Dacă un scriitor s-ar documenta, să zicem într-un bloc nou, populat de muncitori, tehnicieni, intelectuali și ar încerca să surprindă preocupările, bucuriile, aspirațiile lor, sînt convins că ar putea ieși o carte extrem de interesantă și de actualitate. Am dat acest exemplu pentru a demonstra că elementul dominant, socialist, își afirmă prezența în orice compartiment social.

4. — Dacă m-aș întreba cum reflectă scriitorii noștri actualitatea socialistă — bineînțeles incluzîndu-mă —, aș fi silit să recunosc că insuficient, în ciuda evidenței că avem talente de prim ordin, capabile să atace frontal problemele fundamentale ale timpului lor. Cînd partidul pune în fața țării obiective impresionante și mărețe, noi n-avem dreptul să ne oprim la niște aspecte lăturalnice, mai puțin semnificative, ci să ne îndreptăm eforturile spre temele, conflictele și sentimentele mari. In acest mod este posibil de-a realiza opere care să reflecte, în adîncime societatea contemporană, eroul comunist — ca un exponent al ei — în trăsăturile lor caracteristice și esențiale.

Al. I. Ștefănescu

1. — Mai bine ca altădată, dar încă nu excelent cum ar trebui, nu cîndva ci chiar azi.

Este bine de pildă cînd critica descoperă încă din fașă talente viguroase și se bate pentru ele. (Este una din calitățile lui Paul Georgescu, cred). Tot atît de bine este cînd, alteori, critica studiază cu atenție „drumul" unui prozator, generalizează și asociază (Ion Vitner sau alții). Ca acestea două sînt multe alte exemple pozitive în critica noastră de azi.

Din păcate unele sarcini sînt deloc sau rău îndeplinite. Există de pildă un număr destul de mare de cărți, mai mult sau mai puțin valoroase, care nu sînt trecute pe la „controlul de calitate" decît la modul fulgerător. Alteori nu sînt nici măcar citite de cei care au obligația profesională de a cunoaște amănunțit, de la sursă (adică de la text) întreaga noastră mișcare literară. Socot greșită tendința unor critici de a nu se ocupa decît de cărțile „interesante". Se poate învăța (critic, autor sau cititor) și din greșelile unor cărți slabe. Altfel, unii autori lipsiți de sprijinul critic rezolvă problemele în felul lor: se autodecretează genii ignorate sau se descurajează și nu mai scriu sau, pur și simplu, bîjbîie.

Unii critici cred că stilul apologetic nu mai constituie o problemă. Mai constituie. Discuțiile despre „Scrinul negru" sau despre „Siciliana" n-au fost inițiate de critici, așa după cum se știe. Dar nu numai stilul apologetic. Mai sînt și alte păcătoase „stiluri" neavenite: cel „distructiv" (cronica „Luceafărului" la „Anii tineri") sau „diletant" (unele exerciții ale lui Victor Felea în „Steaua") sau „local patriotic" (publicațiile din provincie și chiar „Tribuna", uneori, deși acolo, în contrast cu Al. Ivan Ghilia, cred că avem o frumoasă pleiadă de critici), stilul „calități și unele lipsuri" sau cel care vrea să facă inutil Buletinul Cărții și, în sfîrșit, cel de care se temea cel mai mult Voltaire: „stilul plicticos".

2. — Da. De pildă, acum cîțiva ani Radu Popescu, recenzînd în „Contemporanul" volumul meu „Omul de pe catarg" a insistat asupra unei oarecare îndemînări a mele în arta dialogului. Această observație critică a fost unul din motivele care mai tîrziu m-au îndemnat să scriu teatru.

Silvian Iosifescu, Ov. S. Crohmălniceanu, și alții au făcut considerații critice juste asupra romanului „Să nu fugi singur prin ploaie" pe care le-am folosit cînd am retușat textul pentru a doua ediție.

Mai greu m-am descurcat cu critica dramatică. La prima mea piesă, Mihnea Gheorghiu, Radu Popescu, V. Mîndra m-au ajutat cu reflecțiile lor. Noua piesă „Camera fierbinte" și-a găsit însă drumul spre viitoarea premieră de la Teatrul Municipal în ciuda lipsei de înțelegere a criticului Traian Șelmaru și a revistei „Teatrul", prin sprijinul Comisiei de Dramă a Uniunii Scriitorilor, unde colegii de breaslă m-au supus unei analize ascuțite și binefăcătoare (De notat că toți criticii invitați au lipsit, cu excepția lui G. Gană de la „Contemporanul").

3. — Pentru a realiza cerința „cunoașterii vieții" artistul adevărat nu are de făcut, după părerea mea, decît un singur lucru, dar acesta fără încetare: să-și trăiască viața la nivelul unui desăvîrșit activist obștesc. Cît privește forma de documentare, aceasta depinde de structura personală a artistului.

Aș vrea să mai adaug că documentarea „pe teren" nu trebuie să pună în umbră pe cea teoretică: studiul mereu mai aprofundat al marxism-leninismului, informarea generală. Numai cea de a doua face cu putință o justă interpretare a datelor obținute pe calea primei. Uneori se uită acest adevăr.

Nicolae Țic

1. — Mi se pare demn de remarcat faptul că de o vreme încoace nivelul cronicilor literare din revistele noastre a crescut simțitor. Acordînd mai puțin spațiu expunerii subiectului, criticii dezbat problemele importante ale unei cărți, care pot fi probleme de interes general, iar atunci cînd este cazul, se încearcă o definire a personalității autorului în discuție. Citesc întotdeauna cu interes profesional cronicile publicate de Paul Georgescu, Ion Lungu, S. Damian, Eugen Luca, Matei Călinescu, Ioan Oarcășu.

Cred că în momentul de față se simte acut nevoia unor articole de sinteză, bine gîndite, care să pună în valoare o experiență cîștigată de către scriitorii din toate generațiile în înfățișarea realităților noi din țara noastră. Apreciez, printre altele, eforturile criticului Al. Oprea, în această privință. Regret doar că, deocamdată, articolele sale oferă prea puține idei limpezi și substanțiale.

Aș dori ca măcar unii dintre criticii noștri — poate cei mai tineri — să se angajeze în dezbateri rodnice, pornind nu numai de la cărți la realitate, ci și invers, de la realitate... Nu înțeleg de ce criticii, cu unele excepții, (printre care Mihai Novicov,) își refuză bucuria de a fi critici agitatori, ancorați puternic în realitatea socialistă și pledînd insistent pentru aspectele majore ale acestei realități. Cred, de pildă, că o suită de articole, ale unui critic inspirat, despre profilul moral al muncitorilor dintr-o mare uzină, ori de pe un șantier ar stîrni interes printre scriitori și — mai cred — ar însemna o etapă importantă în dezvoltarea respectivului critic. E o sarcină de seamă a criticii noastre literare ca prin dezbateri fertile, fără părtiniri și intenții îndoielnice, să întrețină un climat literar-cultural viu, antrenant, atît de necesar mai ales pentru dezvoltarea scriitorilor tineri.

2. — Scriu o carte cu foarte serioase eforturi. După ce cartea apare nu le pretind criticilor să mă laude, ori măcar să-mi acorde circumstanțe atenuante pentru aceste eforturi. Ei să discute cartea așa cum se prezintă ea. Și totuși, astăzi, în plin proces de făurire a unei literaturi noi, trebuie să se țină seamă într-un fel, și de efortul pe care ți-l cere scrierea unei cărți... Acest efort trebuie să-l îndemne pe critic la seriozitate în discutarea cărții, chiar dacă ea nu marchează un succes deosebit. Toate cărțile mele s-au bucurat de atenția criticii. Observații severe, de pe urma cărora am de învățat, mi s-au adus destule. Aceste observații, pornite din bune intenții, din priceperea și convingerea fermă a criticului, nu m-au iritat, chiar dacă nu eram de acord cu ele. Despre romanul „Anii tineri", Ovid S. Crohmălniceanu a scris cu foarte multă seriozitate. Cred că este una din cronicile sale interesante. Observații critice — și unele grave — se înșiră armonios... Totuși, eu îi sînt recunoscător criticului. Dar nu pot să-i fiu recunoscător lui Gh. Achiței, care a scris și el în „Luceafărul" despre „Anii tineri". La drept vorbind, Gh. Achiței nu are multe observații grave. Totuși, el este „tare" mai ales prin ton. Se vrea bătăios cu orice preț. Și în loc să-mi demonstreze că am scris o carte slabă, mă *trage de urechi în fel și chip. După cum am înțeles eu din tonul cronicii, Achiței a pornit de la întrebarea:* De ce s-a mai tipărit și cartea asta? *(Pe același ton, Gh. Achiței a scris și despre romanul „Front fără tranșee" de P. Sălcudeanu, în cronica imediat următoare. După care s-a întors la felul său apologetic de a scrie...) Dacă e vorba să fim ironici, cred că dispunem fiecare de oarecari resurse... Dar ar fi aceasta în interesul dezvoltării noastre de scriitori? Ar fi în interesul literaturii?*

Petru Vintilă

3. — Fac parte din categoria scriitorilor care, îmbătrînind greu, călătoresc mult și cu o pasiune neistovită. M-a interesat să țin o contabilitate de calendar a călătoriilor și am aflat, nu fără surprindere, că stau pe drumuri cel puțin două sute de zile pe an, în călătorii numeroase, în special la țară. Anul trecut, de pildă, am stat cinci luni de zile în Dobrogea. Am optat pentru o formă severă și disciplinată de documentare, angajat fiind pe toată perioada ca redactor la secția agrară a ziarului „Dobrogea nouă". In acest fel am avut prilejul să cunosc de aproape viața și preocupările țărănimii colectivizate din Dobrogea. Ținind cont de propria-mi experiență (care a repetat-o pe aceea a lui V. Nicorovici de la Hunedoara), socot că ziaristica, și în speță reportajul, este o formă activă și extrem de folositoare pentru cunoașterea profundă a oamenilor și a vieții. Mărturisesc că nu mi-a fost de fel ușor să mă integrez în ritmul de muncă al unui ziar, ba, de cîteva ori, am fost gata să mă întorc la București, cu bagajele făcute, în prag. Am trecut cu bine peste toate greutățile muncii cotidiene de gazetar, și nu-mi pare rău. Am adunat, în afară de materialul ce-a intrat în plasma reportajului „Dobrogea în marș", un material bogat, suficient pentru un volum de nuvele, ori chiar pentru un roman. Desigur că această formă de documentare, de o evidentă severitate, cere o totală renunțare la viața comodă, cere un efort zilnic și o tensiune nemicșorată în muncă. Nu vreau să-mi arog niște merite pe care nu le am, dar de pildă, stînd o lună întreagă în raionul Istria, să urmăresc campania de recoltare a cerealelor din raionul Istria, am fost cu osebire mîndru să mă socotesc întocmai ca un ostaș pe front. Multe nopți au trecut atunci nedormite; eram plin de noroi și de praf, multe materiale pentru ziar le-am scris, cum s-ar zice, chiar pe cîmpul de luptă, la brigăzile de combine, pe capota mașinii Gas, ori pe masa bazei de recepție a cerealelor. Acum sînt fericit că n-a învins în mine tentația de a fi stat pe plajă la Mamaia, ci dorința de a sta în cursul verii cot la cot cu mecanizatorii stațiunilor de mașini și tractoare de la Babadag, Mihai Viteazu și Ceamurlia de Jos, cot la cot cu țăranii colectiviști din Sinoe, Săcele și Enisala, într-una din cele mai frumoase campanii agricole pe care am văzut-o vreodată.

4. — Cred că în special prozatorii tineri au depus în ultima vreme eforturi remarcabile și încununate de succes în ceea ce privește reflectarea realității socialiste. Mă refer la cărțile lui Al. Ivan Ghilia, Ilie Purcaru, Radu Cosașu, Paul Anghel, Fănuș Neagu, V. Nicorovici, Corneliu Leu, N. Velea, Mircea Șerbănescu, H. Zincă, Radu Lupan, Ștefan Luca, etc. Nu vreau să operez o secțiune arbitrară, de vîrste și generații, dar cred că în special scriitorii tineri, neobosiți în frenetica lor dorință de a cunoaște realitatea contemporană, vor fi aceia care vor aduce în anii ce vin revelația unor romane valoroase inspirate din lupta pentru desăvîrșirea construcției orînduirii socialiste. Numeroasele volume de reportaj semnate de tineri, alcătuiesc o prezență demnă de remarcat, dar și o speranță demnă de a fi sprijinită și evidențiată.

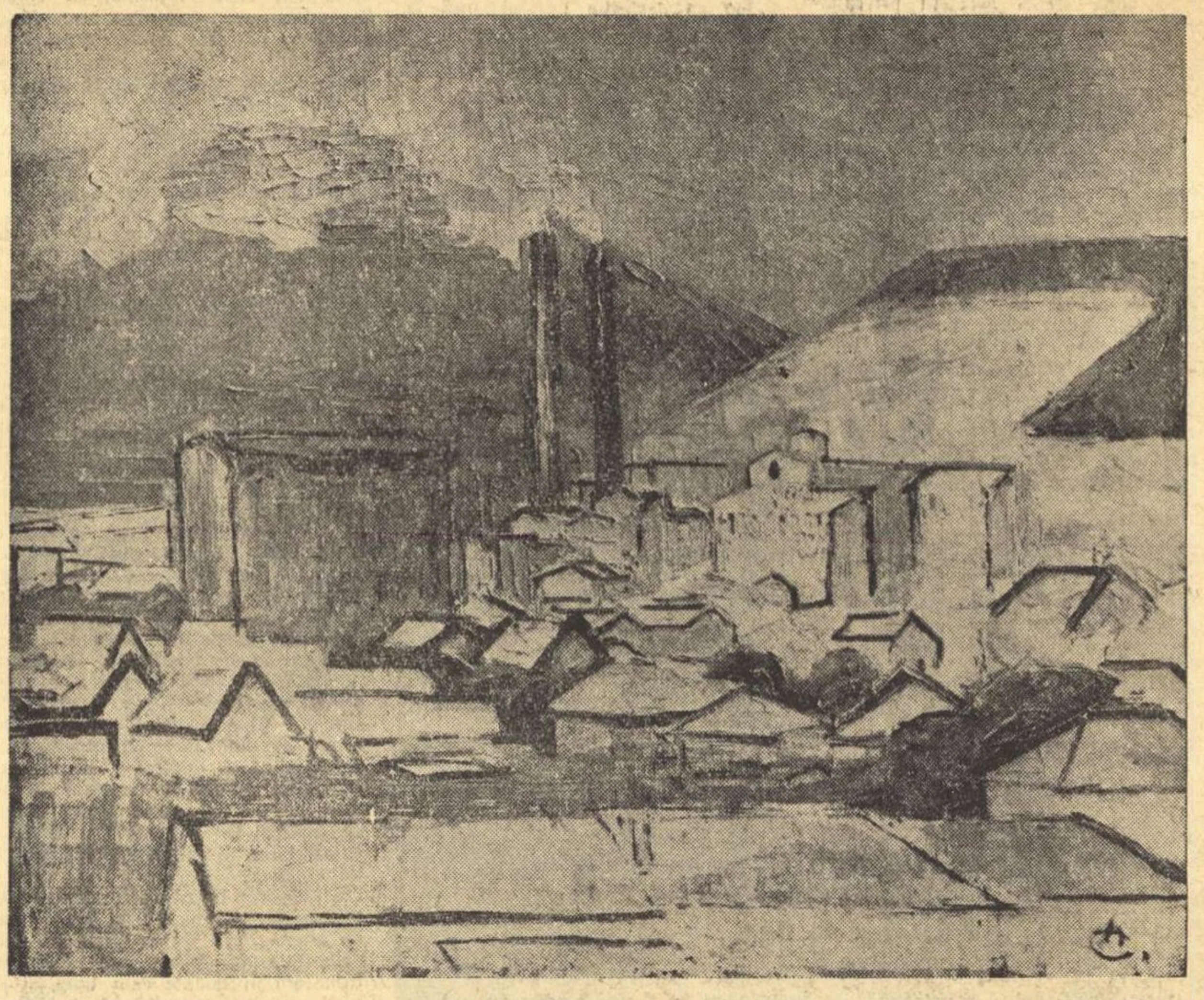

AL. CIUCURENCU „Fabrica de ciment-Brașov"

Critica și poezia

(Urmare din pag. 1-a)

locul larg care se face hazardului). Reflectînd de pe cu totul alte poziții realitatea, lirica noastră — integrată în marea comunitate a realismului socialist mondial — își proclamă fără înconjur caracterul cognitiv și etic, de unde și larga ei receptivitate la idee, încercarea neostenită de a plasticiza și sensibiliza abstractul, ca și tendința de a înfățișa conflicte și confruntări de conștiință, proprii omului contemporan. Deschis spre exterior — spre tot ce e omenesc — eul liric capătă forță și prospețime. Problema liricii de idei — în care includem atît lirica filozofică propriu-zisă, cît și pe cea care exprimă idei etice, ambele modalități fiind adeseori contopite, ca la Beniuc sau Labiș — problemă schițată aici în cîteva din datele ei, nu este, desigur, singura care merită să fie discutată; rămîne însă un adevăr incontestabil că dezvoltarea acestui important domeniu al poeziei noastre a fost substanțial stimulată de critică. Deși spre un asemenea tip de lirică s-au îndreptat, în ultimii ani, poeți cu o personalitate bine definită, ca M. Beniuc, Maria Banuș, Nina Cassian etc. — concludentă pentru eficiența îndrumării critice în această direcție ni se pare evoluția unor tineri poeți ca Nichita Stănescu, G. Tomozei, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Grigore Hagiu etc. Imagistica absconsă, nu odată gratuită, care se putea observa în versurile de acum 2—3 ani ale lui Nichita Stănescu (semnalată, printre altele, în articolul lui M. Petroveanu „Scrisoare către un tînăr poet") a făcut loc, în timp, unei preocupări pentru metaforaidee, evidentă în ultimele lui cicluri publicate în presa literară. O etapă folositoare a constituit-o critica despre volumul de debut al poetului, „Sensul iubirii" (Paul Georgescu, Ion Oarcăsu etc.) care — deși cu sensibile diferențieri în aprecierea valorii acestei cărți — a sugerat explicit, sensul pe care trebuie să-l ia căutările sale. Desigur, o influență, mai degrabă o atmosferă propice unui elan al generației tinere spre lirica de idei, au alcătuit-o discuțiile pe marginea volumului postum al lui Labiș, „Lupta cu inerția". Aspirația spre sintezele filozofico-etice, conturarea unei viziuni romantice revoluționare, afirmarea puternică, în poezia noastră, a sensului adolescenței, sesizate cu promptitudine de către criticii care s-au aplecat asupra fenomenului poetic, atestă existența unor criterii de valoare definind, pe unele laturi însemnate, un spirit nou în critica poeziei. Aici, dacă ar fi fost cazul, prejudecățile gustului estetist — respingerea ideii, a patosului etic, considerate atribute ale unui romantism desuet și naiv — s-ar fi putut infiltra destul de ușor. Iată însă că, pe această linie, pasiunea lucidă pentru noul autentic s-a exercitat nestăvilită, fecundă.

Un rol însemnat și pentru dezvoltarea criticii poeziei l-a avut articolul „Impotriva tonului apologetic în critica literară și artistică", apărut în septembrie 1959 în „Scînteia". In urma lui au fost în bună măsură înlăturate unele consecințe grave ale spiritului apologetic, cum ar fi, în discutarea concretă a fenomenului poetic, tendința spre descriptivism (judecata de valoare raportîndu-se la intențiile mărturisite ale poetului, nu la realizările lui) sau, în dezbaterea problemelor teoretice, referințele excesiv de generale (ne amintim, de pildă, o discuție desfășurată în anul 1959 în coloanele „Gazetei literare", în cadrul căreia se încerca o definire a „specificului poeziei"; o serie de remarci estetice utile, aparținînd unor critici de prestigiu, rămîneau însă lipsite de forța de convingere pe care le-ar fi dat-o aplicarea consecventă la creația noastră lirică). Primejdia tonului apologetic, după cum s-a arătat în numeroase rînduri, consta în denivelarea artificială a peisajului literar: elogiul fără „acoperire" însemna, de fapt, promovarea mediocrului, a platitudinii. Eforturile pentru lichidarea urmărilor spiritului apologetic au dus la o repunere în drepturi a judecății de valoare, la o înviorare a criticii: credem că peisajul liric al ultimilor ani și-a aflat, în general, o reflectare critică fidelă și diferențiată. Mai există și excepții, recidive apologetice, împotriva cărora trebuie luată o atitudine fermă; profităm însă de acest prilej pentru a spune că unele opinii alarmate — ale scriitorilor de obicei — conform cărora, critica noastră s-ar resimți încă serios de apologetism, sînt cel puțin exagerate. (Nemulțumiți de primirea făcută de către critică unor opere ale lor, unii scriitori sînt ispitiți să-i considere pe alții obiect — demn de invidiat! — al apologiei). Ar fi desigur, inexact să afirmăm că drumul criticii literare — și, în cazul de față, al criticii poeziei — e perfect neted, lipsit de piedici și dificultăți. Se publică încă articole superficiale, scrise în grabă și cu scăzut spirit de răspundere; în analiza cărților apărute se vădesc încă erori teoretice, se aplică uneori greșit principii adevărate, se manifestă cîteodată o anume îngustime a criteriilor. Problema specificului operelor discutate, a raportului între intenții și realizarea artistică, a modalității de expresie (care e confundată de unii cu personalitatea artistului), — nu-și află totdeauna soluția critică necesară, adecvată — și aici e vorba, de cele mai multe ori, de o insuficiență a pregătirii ideologice și estetice. Alteori, încercările de generalizare, de sinteză, au un caracter formal, întîmplător. O asemenea deficiență se poate observa și la critici care, printr-o activitate valoroasă, ne-ar face să credem că sînt scutiți de ea. Am citit recent în „Tribuna" (nr. 45,46/1961) articolul lui Ion Oarcăsu, intitulat „Farmecul originalității" și închinat creației tinerilor poeți. Scris cu acuratețe și formulînd adeseori aprecieri obiective, articolul menționat suferă de unele confuzii în planul ideilor sale directoare. Criticul pornește de la afirmația că poezia tinerilor are un caracter „original" (remarcă ce s-ar putea face despre poezia bună în genere) și se întreabă „în ce constă totuși, mai detailat, această originalitate?" Răspunsul: „Este vorba, în primul rînd, de-o anumită înclinare a poeților tineri spre imaginea ieșită din comun, expresivă în grad maxim, deci cultivarea unui limbaj poetic elevat prin forța lui de sugestie". (E oare aceasta trăsătura lor distinctivă? Noutatea imaginii, forța de sugestie constituie preocuparea doar a poeților tineri?) Urmează exemple din Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Constantin Ilie, Leonida Neamțu, Florența Albu — comentate nuanțat, cu observații pătrunzătoare. Criticul afirmă apoi, precizînd conținutul moțiunii de originalitate — în mod judicios — că aceasta e o rezultantă între „viziunea particulară a poetului" și tendința lui „de a vorbi, exprimîndu-se pe sine, în numele unei colectivități umane largi". Foarte adevărat! Dar — întrebarea revine — de ce să restrîngem o discuție despre originalitate doar la creația tinerilor? Articolul se bazează pe o idee prea largă, vrînd să dea aparența de viziune sintetică; dacă analizele pe text relevă unele diferențe de temperament poetic ușor observabile în creația tinerilor, trăsăturile comune pe care le stabilește I. Oarcăsu sînt vagi, neconcludente. Definirea contribuției specifice a tinerei generații în ansamblul liricii noastre este, în fond, eludată, deși principalul obiectiv al articolului acesta părea să fie...

Ne propunem să abordăm în articolul viitor, o serie de alte probleme actuale ale criticii poeziei.

Matei CĂLINESCU

Cenaclul „Nicolae Labiș"

Cenaclul literar „Nicolae Labiș" își reia activitatea în ziua de marți, 28 noiembrie 1961, orele 19.00 la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu".

Munca din ultimul an a cenaclului „Nicolae Labiș" a însemnat pentru tinerii scriitori prilejul unor dezbateri de cele mai multe ori interesante și rodnice. Ședințele bilunare ale cenaclului, care s-au arătat a fi adeseori un adevărat laborator de creație, au fost un stimulent în activitatea tinerilor poeți, prozatori, dramaturgi. S-au citit cicluri de poezii, poeme, schițe, reportaje, piese de teatru inedite, asupra cărora s-au făcut nu odată interesante aprecieri critice, necesare îmbunătățirii acestor lucrări literare, care au văzut astfel lumina tiparului într-o formă mai împlinită. Discuțiile pe marginea textelor nu s-au mărginit de cele mai multe ori numai la lucrările citite, ci au căutat să dezbată problemele mai largi ale dezvoltării tînărului scriitor respectiv. Poate nu în măsura dorită aceste observații au vizat și aspectele teoretice generale.

In afara ședințelor de analiză asupra textului s-au organizat cîteva discuții mai ample privind poezia tinerilor debutanți în colecția „Luceafărul", asupra reportajului actual, a schiței etc.

Emoția și entuziasmul prilejuit de primul zbor al omului în Cosmos s-au materializat într-o ședință festivă închinată lui Iuri Gagarin și triumfului științei sovietice.

Reluîndu-și activitatea, cenaclul literar „Nicolae Labiș" își propune să îmbunătățească munca cu scriitorii, să dea mai multă atenție actualității, și realizării artistice a operelor. Strîngînd în jurul lui tot ce este mai valoros în frontul literaturii tinere, apelînd la prețiosul sprijin al unor scriitori și oameni de cultură de prestigiu, cenaclul „Nicolae Labiș" va constitui un mijloc activ de promovare a promoției tinere a scrisului nostru.

In prima ședință care va avea loc marți 28 noiembrie 1961 vor citi: Alexandru Andrițoiu (versuri) și Nicuță Tănase (proză).

DE LA ATMOSFERĂ LA ANALIZĂ

Pe marginea unor schițe închinate temei războiului și păcii

Așa-numita temă a războiului — cît timp o vor mai documenta istoriile literare? — continuă să persecute condeiele. Sinistra amintire nu e prerogativa mai vîrstnicilor. Unii — participanți la încleștare, alții — martori prematuri sau, într-o măsură, victime ei înșiși ale războiului care le-a ucis copilăria ori adolescența în spaime sau numai în incertitudinea viitorului, tinerii nu se eliberează de obsesie, decît transcriind-o (e una din metodele terapeutice!). Tot astfel ei avertizează lumea asupra primejdiei unui nou masacru și, întrucît printre amatorii și uneltitorii acestuia, se numără foștii autori, fasciștii revanșarzi, mesajul scriitorilor cheamă la hotărîrea de a opri coșmarul, înainte de a reîncepe. In serviciul patriotic și umanitar, literatura noastră despre război execută prin ultimul ei schimb de generații și sondaje în domenii de loc sau mai puțin cercetate, și cu instrumente mai puțin uzate. E aici, sau se pregătește să se constituie, un teren de experiență artistică. Prin ce este delimitabil de al altora? Cîmpul de acțiune s-a restrîns, trecîndu-se de la imaginile globale, de la fresca pe front sau în spatele frontului, în care se aglomerau mase de soldați sau civili (în ordine cronologică: „Negura" lui Eusebiu Camilar, „Eroica" lui Laurențiu Fulga, și „Străinul" de Titus Popovici), la viziunea individuală a destinului imprimat omului de cataclism. Mijloacele de prospectare variază de la atmosferă la introspecție, meditația cu infuzie lirică, simbolul sau pur și simplu situația izolată, dar sintetică. Sugestiv pentru tendință este însă unghiul de vedere adoptat, grație căruia sînt evidențiate alte zone sufletești, atacate de război, sau, dimpotrivă, suscitate pentru a i se opune, sau forțe iraționale pe care războiul le stîrnește. Lăsînd deoparte nu numai cărți ca „Nopți înfrigurate" de Aurel Mihale, „Ieșirea din Apocalips" de Alecu Ivan Ghilia, sau „Războiul ascuns" de Radu Lupan, voi alege, cu riscul inerent al arbitrariului, cîteva din ilustrațiile mai recente și trecute oarecum neobservat. Simplificînd, două îmi par a fi direcțiile investigate sau problemele abordate: problema rezistenței în fața fascismului a omului dezarmat, redus la resurse morale, și aceea a absurdului, a jocului întîmplărilor, născute din situații pe care omul nu le poate domina.

Intre resursele de energie fundamentale ale omului, patriotismul și ura față de cotropitorul nazist, o contribuție furnizează ceea ce am numi rezerva de imagini a vieții. Sprijinindu-se în încercarea la care este supus de către fasciști, pe convingerea obscură dar certă în alungarea și nimicirea ocupanților, pe solidaritatea cu grupul de partizani în care lupta fiul său, Moise Augustin din schița „Scară la cer" de Pop Simion, descoperă fie în crîmpeiele de amintiri domestice, sugestiile unei vieți pașnice pierdute, iar în halucinațiile cu privire la un imposibil viitor (un alt crăciun) își află un neașteptat reazim.

Indemnurile pe care și le adresează sie-și, încrucișate cu imprecații la adresa fascismului, evocările fugare ale unor scene de muncă, și în sfîrșit închipuirea naivă, cum o numește singur, a răzbunării, nu numai că dau posibilitate bătrînului să se avînte spre vîrful bradului suspendat deasupra unei prăpastii și îi sporesc agilitatea în tăierea crengilor, operație comandată de locotenentul călău, dar îi mențin hotărîrea de a înfrunta demn moartea sigură. Alternanțele memoriei și ale fanteziei, grefate pe dragostea pentru țară simbolizată în locurile natale, pe fondul lui robust, țărănesc, pe deprinderea firească a înfruntării marilor drame — slujesc la mobilizarea vitalității și a unor resorturi sufletești mai înalte, de ordin moral, transformînd victima, din obiect al unui capriciu sadic, într-un erou.

Alcătuite din episoade scurte, de sine stătătoare, epuizînd un destin — și aceasta este fundamentala însușire — grupajul lui Haralamb Zincă intitulat „Sîrmă ghimpată" este semnificativ pentru ambele preocupări. „Sărutul", „Inălțime", „Pariziana" și „Doi comuniști" încercuiesc cea dintîi tendință, înfățișînd potențialul divers de valori, angajat în rezistența pasivă sau — atît cît era posibil omului — activă, a deținuților unui lagăr nazist. In numărul 12608 din „Sărutul" vlăguit, abandonat într-atît de cea mai elementară voință, încît viețuiește într-o agonie, într-o completă indiferență la soarta sa, umanitatea se trezește din clipa în care ia forma obsesiei unui sărut depus de o necunoscută în vis. Relația ce se naște între deținut și ficțiunea erotică e de ocrotire și afecțiune reciprocă, asigurînd hăituitului o imunizare morală și aproape fizică la tot ce alcătuiește cortegiul de mizerii, umilințe și molestări pînă în camera de gazare, în timp ce icoana femeii, cu amprenta ei (sărutul) rămîne intactă, consistentă în irealitate, pentru că beneficiarul o întreține în suflet cu tot ceea ce a rămas viu în ființa sa. In „Pariziana", înverșunarea și demnitatea cu care deținuta A 78354, prăbușită în noroi, înfruntă o moarte degradantă, se alimentează din retrăirea caleidoscopică a întregii perioade de viață, din clipa în care — arestată la o întîlnire de dragoste, cînd sfidase SS-istul în fruntea unei patrule, — fusese „selecționată" pentru Auschwitz și suportase obișnuitul calvar. In „Sărutul" rezistența lăuntrică era de natură mai mult biologică, iar în „Inălțime", deținutul 36839 preferase să piară ucis, în vîrful unuia din hornurile fabricii vecine cu lagărul, sfruntînd simbolic captivitatea prin dragostea de viață și aspirația atît de umană către libertate, depășirea condiției. In „Pariziana" însă, protestul vieții neîngenuncheate se nutrește și din aportul fie și mut al celorlalte prizoniere. Opoziția conștientă, activă, sprijinită pe lupta politică împotriva nazismului, organizată de comuniști, e simbolizată în „Doi prieteni" numai prin perpetuarea unui angajament, și anume acela al evadării. Nedescurajat de prinderea și asasinarea tovarășului său Alioșa, Moravec știe că va relua tentativa. Desfășurînd o varietate de formule sufletești în opoziția omului împotriva nazismului, izbutind prezentarea în tensiune, în lupta morală a individualităților dindărătul cifrelor anonime, voința de a fi om, împotriva asaltului bestialității, (cu excepția ultimei schițe expediată mai convențional), H. Zincă urmărește în forța brutală a nazismului forma ei paranoică de rafinament: sadismul bunului plac. In „Zilele lui dumnezeu", kapo-ul plictisit, imaginează pentru fiecare zi o altă tortură, bazată pe curmarea speranței de a trăi, aprinsă tot de el.

Dacă nazismul organizase absurdul într-un sistem, dacă-l încarnase în forma lui monstruoasă, războiul declanșat de ei dă naștere la efecte care, oricît de îndepărtate, de puțin evidente, nu sînt mai puțin dureroase, purtînd la originea lor pecetea aceluiași odios arbitrar. Ideea o regăsim în „Buzuilă", povestire originală de N. Breban, în situația ei banală și subtilă prin intenții. „Fata cea frumoasă", sălbăticită pentru că, orfană de război, a crescut ca o buruiană, este obiectul neîncrederii, al disprețului și batjocurii unui grup de băiețandri. Incercările fetiței de a fi primită în grup, de a se juca și scălda împreună cu ei, cu alte cuvinte de a-și manifesta plăcerea înmugurindă de viață, copilăria, tandrețea, se împiedică, neputincioase, în alternanța de îmbiere, vagă milă și desconsiderare răutăcioasă, a băieților, ei înșiși crescuți în atmosfera războiul, în duritatea care înnăbușă de la vîrsta cea mai fragedă, elanurile omului, cele mai inocente impulsuri, candoarea copilăriei. Priceput în mobilitatea stărilor de spirit, în alternanța impulsurilor generoase cu cele egoiste, autorul reliefează mai bine caracterul alienator al războiului manifestat, în forma cea mai perfidă — uciderea purității copilăriei, a strivirii umanității în germenele ei. Scena de răzbunare fără sens, în care fata și nebunul satului (zmintit tot în război), urmărind cu pietre pe „călăii" lor, pe băiețandri, sînt cuprinși de un teribil spasm al rîsului și plînsului confundate, ca și cum, într-o străfulgerare de conștiință, ar fi înțeles zădărnicia gestului, derizoriul satisfacției, este de un tragism grotesc și un sens cutremurător.

Am lăsat la sfîrșit schița lui Francisc Munteanu „Intoarcerea", pentru că implică o problemă de estetică literară, în legătură tocmai cu interpretarea noțiunii de hazard, sau, dacă vreți, o variantă a raportului dintre necesar și întîmplător în destinul unui erou. Deprinși din literatura războiului cu rolul negativ mai degrabă, al întîmplării, cu funcția de destin întunecat, de fatalitate, am putea fi șocați în primul moment de interpretarea „pozitivă" dată de Francisc Munteanu intervenției accidentalului. Eroul său, ofițerul care suspectat de atitudine prosovietică trebuia să fie lăsat să piară în spital, sub bombardament, scapă printr-o confuzie. In timp ce el este transportat în interiorul țării, și operat, fiindcă, mascat de bandaje, este luat drept fiul colonelului, acesta cade victimă în locul său. Ca atare, procedeul este posibil. Și nici în nuvelă nu ne apare forțat, pentru că înțelegem că indiferent de deznodămînt, destinele paralele fuseseră fixate. Salvat sau nu, eroul se comportase exemplar în apropierea morții, întreaga lui conduită fiind pătrunsă de o sete de viață, de o putere de a spera, specifică cuiva care înțelesese că războiul alături de hitleriști trebuia să fie îndreptat împotriva lor, alături de sovietici. Tocmai din acest motiv, „întîmplarea" nu influențează esențialul: caracterul eroului. De aceea și rămîne exterioară, ca un artificiu menit să introducă o notă de senzațional.

Coborînd în universul lăuntric al oamenilor, studiindu-le reacțiile și inițiativele în funcție de poziția lor în cadrul războiului sau față de urmările lui, în funcție de calitatea lor de luptători sau numai martiri ai acestuia, ori dimpotrivă, în funcția lor de instrumente ale flagelului (naziștii) — autorii schițelor amintite arată în denunțarea războiului și barbariei fasciste nuanțe nerelevate, fine adesea, iar în valorificarea formelor de rezistență și revoltă a omului împotriva abrutizării, au pus frumusețe și forță morală caracteristice umanismului ce-i animă.

Mihail PETROVEANU

Insemnări despre originalitate

Intr-un referat ținut cu prilejul unei întîlniri mai vechi, Adrian Rogoz relata un fapt deosebit de semnificativ pentru discuția noastră. Un cititor din Cluj trimisese redacției Colecției *„Povestiri științifico-fantastice"* o scrisoare în care acuza „Marea experiență" de Mircea Naumescu de plagiat după „10.000 de ani într-un bloc de gheață" de L. Bossenard. Amintim că eroul „Marii experiențe" se rătăcește de ceilalți membri ai unei expediții la Polul Sud, e descoperit după două sute de ani într-un bloc de gheață și reanimat de medicii secolului al douăzeci și doilea. (Ceva asemănător se întîmplă și cu eroii povestirii „Piticii în țara lui Guliver" de Ștefan Tita).

La prima vedere, s-ar părea că acuzația e îndreptățită. Ar trebui să-l învinuim însă de plagiat și pe Bossenard, deoarece ideea hibernării artificiale apare pentru prima oară în povestirea lui Jules Verne „In secolul XXIX. O zi din viața unui ziarist american în anul 2889" (pentru prima oară într-o operă de ficțiune, se-nțelege!).

Ideea suspendării funcțiilor vitale reapare în numeroase lucrări de anticipație. Mijloacele folosite sînt, de sigur, extrem de variate: hipnotismul („Priviri înapoi" de E. Bellamy), un ser miraculos („Cetatea somnului" de Maurice Barrére, „Minunile anului 2000" de Emilio Salgari), somnul letargic prelungit („Sahariana" de M. Solomon și I. M. Ștefan), influența anumitor elemente radioactive („Nepoții nepoților noștri" de A. și F. Safronov). Ii vom învinui pe toți acești scriitori — și pe mulți alții, încă — de plagiat? Il vom învinui de plagiat pe Maiakovski care, în „Ploșnița", a folosit și el artificiul hibernării artificiale? Fără îndoială că nu. De fapt, ideea suspendării funcțiilor vitale constituie doar un punct de pornire, o trambulină către vîrtejul de situații și ipoteze originale. Astfel de idei-pretext îndeplinesc un rol aproape exclusiv funcțional în elaborarea convenției specifice fantasticului-științific.

Cu totul altfel stau lucrurile atunci cînd nu punctul de pornire sau elementele auxiliare ci însăși ideea științifico-fantastică de bază, acea idee care străbate întreaga lucrare, determinînd geneza, desfășurarea și rezolvarea conflictului, poartă pecetea unei creații anterioare. In păcatul acesta cad uneori și lucrări altfel interesante, ca de pildă „Pasărea de piatră" de Horia Matei. Dacă autorul s-ar fi mulțumit să urmărească peripețiile prin care trec cercetătorii în căutarea calcarului litografic, romanul ar fi fost pe deplin original, dar nu și-ar fi justificat apariția în Colecția editată de revista „Știință și tehnică". Așa se explică apariția oului reptilei zburătoare din era mezozoică și supozițiile privind existența în zilele noastre a acestei presupuse fosile vii, într-o regiune pe care specia ei o popula în urmă cu o sută de milioane de ani. Acum romanul este științifico-fantastic dar ne amintește prea mult de povestirea „Insula Epiornisului" de H. G. Wells. (Revista „Luceafărul", care semnalase asemănarea într-o notă ce-i drept cam violentă, a revenit apoi în mod nejustificat, după părerea noastră, și asupra fondului problemei. Nu punem la îndoială buna credință a autorului dar și în cazul unor potriveli fortuite criteriul cronologic rămîne hotărîtor).

Maya Niculescu, autoarea povestirii „Prizonieri printre giganți", a simțit și ea nevoia unei infuzii de fantastic în aventura eroilor săi, porniți să exploreze jungla braziliană. Și cum helicopterul atomic este totuși un element de decor, se recurge la întîlnirea cu alte fosile vii. „... am nimerit într-o regiune unde, datorită unor condiții inexplicabile, s-a menținut fauna și flora din era secundară" spune profesorul Delorme, conducătorul micii expediții paleontologice. Din păcate, într-o regiune foarte apropiată a nimerit, cu decenii în urmă, și expediția condusă de profesorul Challenger, eroul binecunoscutului roman al lui Conan Doyle „Lumea pierdută".

In treacăt fie zis, inspirația de a pune față în față oamenii și monștrii preistorici a avut-o tot inepuizabilul Jules Verne. Dar ceea ce era în „O călătorie spre centrul Pămîntului" doar un episod cu totul secundar, o suită de imagini rapide, cinematografice, apare în „Lumea pierdută" ca o idee științifico-fantastică pe deplin elaborată, vibrînd în fiecare pagină a romanului și înrîurind puternic gîndurile și comportarea eroilor.

LITERATURA ȘTIINȚIFICO - FANTASTICĂ

Nu se poate spune că literatura noastră științifico-fantastică duce lipsă de idei originale. O demonstrație ne oferă chiar Horia Matei în „Ciudatul lac din Valea Brebilor" și „Turneul de primăvară".

In aceeași ordine de idei, amintim printre lucrările interesante (uneori inegale): „Astrida" de Mircea Brateș, „Inimă de ciută" de A. Rogoz și C. Ghenea, „Uzina submarină în primejdie" de Eduard Jurist și Leonid Petrescu, „Paradoxala aventură" de Ion Mînzatu, „Robinsoni pe planeta oceanelor" de I. M. Ștefan și Radu Nor, „Omul aruncat în lună" de N. Minei, „Apa care usucă" de Cecilia Dudu și D. Todericiu, „Atentat în infraroșu" de M. Solomon. Fantasticul-științific grotesc e folosit cu îndrăzneală de Elena și Adrian Niga în „Aurul sintetic". Octavian Sava și Alexandru Andy dovedesc că și temele clasice ale genului pot fi reînnoite, privindu-le dintr-un alt unghi. Lucrarea lor, „Pisica din Baskertville", este o parodie reușită a cunoscutului roman al lui Conan Doyle și a povestirii lui Wells intitulată „Adevărul despre Pyecraft". Victor Bîrlădeanu abordează modalitatea dramatică a genului prin piesa sa „Drum bun, scumpul nostru astronaut!"

Am vorbit pe larg, cu alte prilejuri, despre izbutitul roman „O iubire din anul 41.042". Un real merit al lui Sergiu Fărcășan îl constituie originalitatea subiectului, conflictului și ipotezelor științifico-fantastice, începînd cu confruntarea unor generații despărțite prin zeci de milenii și pînă la splendida idee a planetei pornind să sădească un nou arbore omenesc în nemărginirea galaxiilor.

Aceste însemnări fugare nu epuizează, desigur, nici măcar un aspect al problemei în discuție. Ele sînt menite doar să incite la noi intervenții, de care literatura noastră fantastic-științifică are neapărată nevoie pentru a înainta mai repede și mai bine spre maturitate.

Ion HOBANA

CARACTERUL ACTIV AL CRITICII ACTUALE

(Urmare din pag. 1)

textul de a-i ușura vehicularea în masa cititorilor. Impresionismul aducea, de fapt, o degustare mai rafinată a operei literare însoțită de anume sughițuri emotive, dar nu depășea — în nicio direcție — contemplativitatea. Cititorul bănuia că nu aceasta putea fi menirea adevărată a criticii, ci doar ratarea ei conștientă.

Cînd a început să apară, la jumătatea secolului trecut, critica explicativă în cadrul general sociologic pe care-l schițase la începutul veacului d-na de Staël și-l dezvoltase mai ales determinismul tainist cu toate ramificațiile lui, se părea că o nouă îndrumare spre activism se ivise. Critica se înrădăcina în mișcarea istorică a epocii, înțelegea fenomenul literar legat de mediu, moment și unele condiții istorice, și ca atare era de așteptat o activizare a ei. Faptul nu s-a produs însă pentru motivul că noua tendință, evident mai științifică, era totuși și ea profund contaminată de aceeași atitudine contemplativă de care pomeneam mai sus. O remarcabilă mișcare științifică se desfășurase într-adevăr în secolul al XIX-lea, dar o bună parte a ei nu-și înțelegea rostul adevărat. Mirajul teoreticului pur se înfățișa dominant și alături de concepția artei pentru artă se manifesta și cea a științei pentru știință, ambele de altfel fețe analoage ale aceleași contemplativități coincizînd cu începuturile decadenței burgheze. Pentru Taine, de pildă, era limpede că scopul științei nu putea fi decît unul pur explicativ, — „tel arbre, tel fruit" — și că misiunea ei se sfîrșea cu dezvăluirea cauzelor. Un univers rațional trebuia negreșit construit și țelul final rămînea pura lui contemplare, însoțită de satisfacția intelectuală a descoperirii adevărului. E evident că într-o astfel de concepție se reflectau limitele înțelegerii burgheze a științei și neputința ei de a cuprinde perspectivele viitorului social.

Cînd însă, spre sfîrșitul veacului trecut, fermenții înnoitori începură să tulbure orînduirea timpului, și o întreagă literatură exprima cu energie noul avînt al forțelor sociale ce împingeau societatea înainte, cînd naturalismul însuși prin laturile sale realist-critice devenise, prin Zola de pildă, un „semeur d'orage" și alexandrinismul lui Anatole France se convertea el însuși spre operativitate socială, critica literară își desfășoară pînzele spre noi limanuri. Științificismul tainist ca și impresionismul nu mai sînt resimțite ca metodele cele mai corespunzătoare ale timpului și cercetarea se îndreaptă spre alte direcții. Rusia devenise, și aci, o deschizătoare de drumuri în urma acțiunii democraților revoluționari, de la Bielinski la Dobroliubov, ca unii care împingeau critica spre activism, spre un rost social-literar tot mai eficace. Bielinski spunea limpede: „In critica estetică și literară se exprimă conștiința intelectuală a societății noastre". Trăsătura activă a criticii începuse a depăși chiar cîmpul literar propriu zis și tindea a deveni o manifestare simbolică a întregii critici sociale.

Apariția marxismului cu numeroasele și variatele lui aplicări în toate domeniile economiei și suprastructurii, avea să zguduie — în mod hotărît — structura multiseculară a științei însăși, dîndu-i îndrumarea organică firească într-o societate ce se pregătea să-și găsească rosturile ei cele mai înalte. Concepția științei contemplative fu abandonată printre rămășițele inutile ale vechii ideologii burgheze și noua concepție activistă se afirmă cu putere. Nu numai cunoașterea lumii, ci mai ales transformarea ei pe baza acestei cunoașteri — iată directiva fundamentală și răsfrîngerile ei nu putură întîrzia nici în domeniul criticii literare, ramură — la rîndu-i — a științelor sociale.

Fenomenul literar începu a fi comentat prin abandonarea totală atît a metodei impresioniste, cît și a celei scientiste. Tendința cu adevărat activă se instaurează de-acum și primele contribuții de la sfîrșitul veacului trecut ale lui J. Lafargue, Franz Mehring și Plehanov deschiseră vizibil alte orizonturi. Opera literară nu mai constituia un aspect limitat al lumii literare închise în cerc ermetic și comentariul ei nu mai putea fi nici alexandrin-erudit, nici emotiv-impresionist, nici savant-indiferent în sens determinist scientist. Opera apăru criticii adevărate ca o concentrare densă de viață socială, ca o reflectare a furtunilor ce se pregăteau, ca o modalitate limpede de luptă. De abia de-acum se arată primele semne ale criticii cu adevărat active pe care avea să le dezvolte apoi în toate direcțiile critica marxist-leninistă.

Pe acest drum, cu un trecut nu prea îndepărtat, dar hotărît, pășește tot mai viu și critica noastră actuală. Spre deosebire de sfîrșitul veacului trecut cînd s-au pus bazele ei și cînd — cum era și firesc — conținutul ideologic al operei trecuse pe primul plan, critica actuală a epocii socialiste a dobîndit un orizont mai complet și mai profund asociind cercetării mesajului social analiza artistică a mijloacelor expresive, adică adîncind specificul fenomenului literar.

Teoretic, uneltele criticii sînt metodologic verificate și direcția lor spre trăsătura activă în sens social, definitiv fixată. Rămîne numai să veghem la înlăturarea reziduurilor contemplative sub toate formele lor — de la impresionism și pînă la scientism — și să ne situăm cu toții în mijlocul momentului istoric actual privind concomitent înainte, cu semeție spre noua orînduire ce se desăvîrșește zi de zi, sub ochii noștri.

Al. DIMA

MAREA DIN MUNȚI

Eusebiu Camilar

Nu știu cum vor fi fiind alții, dar eu unul cînd pornesc spre vîntul liber al largurilor, simt în inima mea aripi de șoim! Depărtarea și înălțimea... iată țintele speței umane, din pragul peșterilor și poate pînă la capătul timpului, căci nu se află miraj mai puternic, farmec mai învăluitor, mai tulburător... Urcînd înălțimi și străbătînd întinderi, urmărim cea mai frumoasă fantasmă, cel mai învăluitor farmec al realității, — căci, din pas în pas și din clipă-n clipă, complexul lumii e necontenit altul...

Apelul patetic al depărtării și culmilor a determinat și el într-o măsură progresul umanității, chemînd curiozitatea și cugetul, mereu mai departe și mai departe.

Cum am ajuns la Bicaz, am fost răscolit profund de valurile aducerilor aminte. Parcă mă vedeam aici, cu cîțiva ani în urmă, sub umbrarul unei case. Mai erau cu mine niște oameni, care abia luau pe atunci cu liniile și ocheanele, măsura mării. La sfatul de sub umbrar se alăturaseră și săteni. Pe șoseaua pe unde acum freamătă marea, treceau care domoale, ca pe vremea craiului Decebal, iar felinarele lor aminteau felinarele agatîrse, deschizîndu-și pleoapele ostenite din alt mileniu. Bistrița unduia lin, ca o șuviță de fuior, și țin minte cum am stat cu ochii țintă drept către un munte, dincotro trebuia să clipească luceafărul. Nimic nu indica pe atunci că se va schimba ceva pe aici, căci totul stăruia în veacurile străvechi. Luceafărul picurat în seara aceea de demult, văzuse cum se zbuciumă poporul romîn pe aria istoriei. Văzuse cum beau sînge de om, răii și vicleniii avînd drept semn heraldic bestia lăcomiei. Același mare și înfiorat luceafăr îi văzuse pe răi și vicleni în limuzine de lux, la pescuit de păstrăvi și la vînătoarea de lupi, trecînd în goană pe lîngă bordeiele bistrițene, în al căror întuneric se uscau de vii copiii pelagroși și ofticoși, așteptînd mîntuirea de la aer și soare... Cînd vedeau plutașii luptînd cu zăpoarele ca leii și paraleii, iviți cu plutele ca de pe alt tărîm, drept în veacul claxonului, fiii șarpelui încetineau goana limuzinelor, să se uite...

Atunci, de mult, la sfatul nostru se alăturase un moșneag, moșul Costache. Îi lipsea brațul drept din umăr. Noi l-am privit cu prietenie, și el ne zîmbea blînd, parcă dezvinovățindu-se de lipsa brațului:

— Vremea plutăritului de noapte! Am căzut, pe o cumpănă mare, sub butuci, la Moara Dracului!

Și încet-încet l-am prins și pe moșneag în farmecul visului despre viitor... Deodată s-a uitat în sus:

— E-he-he... Asta, feciori, înseamnă că grădina mea, și ograda mea, și căsuța mea, vor veni taman în fundul mării...

Apoi, moșneagul a tăcut. Respira greu. Ce gîndea, oare? Ce imagine își crea despre viitor? A rîs spre noi:

— Va să zică... grădina din fundul mării... Nu? Parcă mă văd, după ce marea va fi gata „construită", întorcîndu-mă cu vaporul sau cu pluta, pe deasupra ogrăzii, grădinii și casei mele...

Sfîrșind ce-avea de spus, adică sfîrșind de săpat în fața noastră, cu acul de diamant al imaginației, cel mai fin filigran despre viitor, moșul Costache s-a furișat dintre noi. Mergea repede, urcînd drept către pîlpîirea luceafărului. S-a întors însoțit de-o bătrînică:

— Uite-o, soața mea, lelea Maranda...

Noi ne-am închinat în fața lelei Maranda, ușurel, făcîndu-i loc în fabulația despre viitor.

— Ca semn că am înțeles ce mi-a mărturisit moșneagul, a spus ea rîzînd, vă rog să primiți și să ospătați sănătoși, cîteva pere coapte din grădina din fundul mării!

Și după ce ne-a miluit cu pere, mătușa Maranda a adăugat, rîzînd, gata de ducă:

— Pînă le ospătați, mă duc să mai cobor odată în fundul mării, să culeg altele! Numai de nu m-ar simți dulăul de aramă...

Atunci, spre deplina bucurie a soților mei de vis, m-am aplecat adînc asupra mînii drepte a lelei Maranda, și i-am sărutat-o adînc și cu evlavie, pentru imaginea extraordinară, reflectată în mintea ei simplă și genială ca natura. Și dacă i-aș fi putut săruta gîndirea, m-aș fi aplecat și mi-aș fi atins buzele de gîndirea ei ca de lumina soarelui.

Apoi, nu mult după aceea, visul măsurat de ingineri a început a deveni realitate. De pe Valea Bistriței aveau să dispară curînd carele geților și felinarele agatîrșilor. Veneau uneltele secolului al XX-lea, în locu-le. Marea, căreia i se luase nu demult măsura, își începea existența, iar ogrăjioara lelei Maranda a devenit demult plai în adîncul mării, iar cățelul alb: dulăul de aramă cu glas mai tare decît chimvalele adîncului!

Acum, revăzînd Bicazul cu marele baraj și cu „marea", și cu uzina de la Stejarul, nu m-am putut răbda să nu dau o raită prin împrejurimi! Și întîi am coborît spre Săvinești, pe urmă tocmai la Roznov.

Și după o zi de umblet cu mult folos pentru ochi și inimă, m-am întors, cu gînd să apuc drept spre vest, spre vestitele Chei ale Bicazului. Îmi venea împotrivă rîușorul repede, cu valurile sărind din stîncă-n stîncă, din piatră-n piatră, ca niște iezi fumurii ai umbrei... Și urcînd, după o vreme am lăsat cîrdul iezilor de fum să se ascundă într-o genune, și m-am oprit, ca altădată în fața formidabilei măreții a Sfinxului. La intrarea în Chei poți desluși, în fizionomia aspră a stîncilor, fragmente de coloși din zidirile nimrodice, arcași în goana carelor asiriene, profiluri de faraoance tinere, după cum, dacă te uiți mai atent, deslușești fragmente din toate stilurile arhitectonice eline, și te întrebi ce putere a îngrămădit la poarta Cheilor acest ciudat muzeu al civilizațiilor...

Cum te uiți în sus, zărești albastrul cerului unduindu-se printre vîrfuri, parcă urmînd identic unduirile de jos ale rîușorului. Cu cît pătrunzi apoi către Gîtul Iadului, stîncile de deasupra ți se vor părea nouri încremeniți de spaimă... Vei desluși pe alocurea, tocmai sub nouri, tauri înaripați străjuind portaluri babiloniene, și de la un timp, cu cît vei pătrunde mai adînc în pustia colosală a pietrei, vei sesiza abia, parcă o unduire de corn. Te vei mira de chemarea tăcerii, și-ți vei închipui abia mai sunînd, stolurile de ecouri trecute pe-aici în lungul secolelor. Și-n vremea asta, cu cît seara se lasă, în lungul Cheilor coboară umbra, și rîușorul sună mai limpede.

Cînd vei ajunge dincolo, la celălalt portal al Cheilor, te vei uita în urmă, cu inima înfiorată de admirație pentru uimitorul complex numit viață; primul cuvînt rostit va fi lauda adusă energiei, care a săpat prin forța unui rîușor, drumul adînc al deșertului de piatră. Într-adevăr Cheile Bicazului cu toate minunățiile lor, sînt opera acestor ape repezi, acestor cîrduri de iezi și umbrei, care au săpat din fuga lor, drumul din stîncă-n stîncă, din piatră-n piatră, abia atingîndu-le cu copita diafană.

II

Țin minte cum a rămas în stînga noastră, sus, sus, în nourii roșietici de seară, vîrful Suhardul Mare și mai pe urmă Piatra Altarului. Și rîușorul așteptîndu-ne, mereu își încetinea fuga iezilor fumurii.

Și mai țin minte cum m-am oprit deodată, răsfrînt în undă, parcă așteptînd să se ferească o poartă a legendei... Fîșii mari de soare stăruiau pe culmile de la Hăghimaș. Curînd mă aflam la Lacul Roșu, și privind pădurile scufundate, parcă mi s-a năzărit, stînd drept în adîncul timpului și-n ocean, catargele corăbiilor Atlantidei... O cumplită dramă geologică, petrecută acum o sută de ani și mai bine, a mișcat munții din preajmă și i-a prăvălit. Păduri, culmi și stînci, au pornit într-un geamăt formidabil, ca o ciurdă de coloși din erele elementare. Cauza fulgerătoarei involburări dinozaurice, a fost apele ploilor, și poate niște amarnice zguduiri interioare, dar ciobanii înspăimîntați au asociat fenomenul cu o dramă umană, dînd încă o dovadă de neistovita lor genialitate. Se spune că în ziua fenomenului, s-a petrecut pe locurile acelea o fioroasă moarte de om. Un pădurar ar fi ucis un mire și i-a luat mireasa, iar munții, spre răzbunare s-au prăbușit anume, spre nimicirea sub ei a ticălosului! Noi nu știm ce-i adevărat și ce nu în fabulație, însă ea învederează ideea din veac a participării la facerea dreptății a puterilor naturii, credința poporului că nici o faptă nu rămîne fără răsplată, nici un rău nerăzbunat — ecou al legendei cocorilor lui Ybicus...

Am ascultat cu cutremur basmul crimei, acoperite de mult sub valurile Atlantidei. Mă uitam în adîncul limpede ca lacrima, căutînd și alte explicații dramei geologice, în vreme ce în vîrful pădurilor din adînc se năzăreau luciri, ca reminiscențe ale luminilor purtate din vîrfurile de odinioară... Bărci lunecau încet spre vîrfuri, și estomparea lor în adînc și-n seară le asemăna cu grămezi de nouri trecuți pe deasupră-le, cînd se legănau în vîntul culmilor.

Oprit în loc, pe turma coloșilor de sus coborîți și adormiți de veci la o cumplită adăpătoare, rîușorul Bicaz a tot crescut, în cei o sută de ani și mai bine, dînd naștere lacului, roșu de sîngele mirelui legendar. Însă, ca semn că nimic nu poate opri energia în clocote, rîul învinge piatra opritorilor și-și zvîcnește spumele mai departe! Dacă îl urmezi cu credință pe unde te duce el, te petrece prin locuri nespus de frumoase, săltîndu-și cîrdurile de iezi fumurii de pe stînci pe stînci, întîrziindu-i pe paturi de flori, dar oprindu-se speriat cînd se aud înainte bulboane duruind în gurile umbrei!

Frumusețea locurilor e puternic impresionantă, și vechile văi, unde în vremi de demult era pustietate înfiorată doar de buciumele și dramele ciobanilor, a devenit stațiune climatică vestită...

Am admirat vilele zvelte dintre brazi, și cabanele, și am pornit iar, la vale, cu iezii umbrei. Și cum am ajuns la Izvorul Muntelui, a apărut Ceahlăul albastru și masiv, în seninătatea cerului. Aproape toți rîvnitorii spre culmi, dau drept tribut colosului, petrecerea unei nopți la Izvorul Muntelui, la cabană. Era o primenire a sufletului, prin aerul tare. Dar rîvnitor urcă îndată și mai sus, în zarea Mioriței, la stîni. Și am urcat și noi, îndemnați de hămăitul cîinilor și de picurii tălăngilor din munte, și mai cu seamă de pofta de caș dulce! Și după ce ne-am primenit deplin la stîncile din zona Mioriței, am tras la cabană, la un somn mai vremelnic ca iluzia. Degeaba lăsam geană pe geană, căci tulburarea interioară creștea: stam întins în tăcere și întuneric, și ascultam muntele. Era ca o comunicare directă și stranie cu natura și epocile. Sîngele nostru era un izvor venind de-a dreptul din stînca colosului și zvîcnind în noi cu același ritm ca al tuturor apelor din preajmă...

Ne-am adus aminte ce spun unii că în antichitate Ceahlăul avusese numele ciudat de munte al Păunului, și, pe cît se pare, era cunoscut și ca leagăn al zeităților dace, sub numele Cogaion sau Cogaionon. Și poate din pricina acestei aduceri aminte din cele spuse de alții, într-un tîrziu m-am trezit ascultînd intens glasurile singurătăților. Încet-încet, creștea furtuna pe culmi. Se trezeau eresurile dacilor, și-mi închipuiam nourii în formă de vîrcolaci, luptînd cu fulgerele zeului Gebeleizis al luminii! Și era pe culmi un răpăit ritmic, ca de cavalerii sălbatice, și tunetele hurducau pămîntul, și trăsnetele despicau hăurile, acoperind larmele bătăliei de pe culmi. Și abia așteptam să se facă ziuă, să urc, încredințat că voi găsi sus armiile moarte, scuturi sparte, lănci rupte, precum și arcurile și săgețile luptătorilor. Așa de aievea trăisem iluzia aceasta, încît cînd s-a luminat, m-am uitat sus, repede, gata să apuc înaintea tuturora, spre a nu lua alții trofeele războiului de pe Cogaion! Am zîmbit însă și am pornit calm, aburcîndu-mi și mai bine ranița, în timp ce sus, în lumina zorilor, pe vastul cer albastru, se vedea un călăreț; semăna la cușmă cu Decebal; călărea pe un cal cu coama de foc, spre marginea orizontului sau spre noaptea veacurilor.

Și lăsînd la stînga pîrăul Jghiabului Armenilor, am prins a urca drept către Lutul Roșu. Și cu cît ne apropiam de zona Polițelor cu Crini, rămîneau la stînga, departe, platourile de la Poiana Maicilor. Se zărea sus, Turnul lui Budu, formidabilă piatră sumbră. Se zărea piatra Ocolașului Mic. Am urcat pe prima Poliță, dînd admirație brazilor numiți crini, și după ce am mai urcat, ne-am lepădat ranițele din spate, sus, pe Polița a doua. Și-mi aduc aminte ca de o vrajă. Ne-am dus la marginea Poliței, și ne-am clătinat, amețiți de adîncurile de sub noi! Pînă departe se deslușeau măgurile și platourile și crestele pădurilor, și prin pajiști de fum luceau ape ca firele de beteală.

Și după starea asta în priveală, ne-am întors la tărhatul lepădat, și ne-am culcat pe pajiște, contopindu-ne parcă într-o baladă. Sus, sus, pe deasupra noastră vuia blînd vîntul largului, iar jos, pajiștea semăna cu o pagină scrisă toată cu flori. Bujorii de munte erau scriși înalți și solemni, ca literele de început ale cărților vechi. Și atîtea culori, și atîtea fire de iarbă, și atîtea gîjulii, și atîția fluturi, — toți și toate alcătuiau o scriere uimitor de simplă, ca geniul. Și, unde și unde, scrierea era smălțuită de astrele de catifea argintie ale albumiței. Dar n-am stat prea mult culcați între versurile florilor: unul din noi, tot căutînd cu ochii pe sus, la niște păsări, l-a deslușit pe Decebal, călare pe un cal roșu ca focul. Înaintase cîțiva pași pe cîmpul cerului imens, iar oastea lui abia se deslușea, gata de atac, dincolo de linia infinitului. Am pornit repede, tot mai sus, la Piatra cu Apă! Și după ce ne-am dus în peșteră și am băut apă rece ca gheața și mirosind puternic a frunză de fag putredă, — am urcat la Piatra Detunată. Și am stat privind urmele detunăturii trăznetului, torentul de pietre încremenite. Apoi ne-am adunat mai bine puterile, spre urcușul final, căci se zărea, sus pe Ceahlău, cabana Dochia, iar în spatele ei, Decebal călărea năpraznic pe calul de foc, în fruntea armiilor furtunii. Tuna și fulgera pe Cogaion. Nourii se încolăceau ca vîrcolacii, lepădînd trăznete asupra armiilor răzbunării. Și îndată ploaia răpăia, și cînd am ajuns sus, ne-am descoperit și am salutat înălțimile și adîncul. Și am rămas așa în ploaie, cîteva clipe, identificîndu-ne cu pietrele. După care, ne-a răzbit venind dinspre cabană, aburul tare de mămăligă fierbinte. Am închinat apoi primul pahar cu vin, în sus, către Decebal, care biruise întunecimea și stătea acum față-n față cu soarele...

III

Celebrul voievod și cărturar Dimitrie Cantemir spune în a Mării sale „Descriptio Moldaviae", că în zilele cu seninătate deplină, de pe Ceahlău se deslușește linia Mării Negre. De atunci, de cînd voievodul cărturar a mărturisit aceasta, au trecut două sute cincizeci de ani, și oare, cîți rîvnitori spre culmi și-au tot pus de atunci mîna strașină, să zărească peste întinderi leviatanul Mării? Am încercat și noi să deslușim mirajul, însă la ceasul acela adîncul zărilor era prea căptușit cu pîcle. Apoi după ce ne-am mulțumit iar pînă la deplinătate, cu mămăliga fierbinte mestecată de-o munteancă tînără și sprîncenată, am pornit înainte, să cercetăm platourile, să admirăm meșteșugul și genialitatea naturii, în monumente. Și pe cînd porneam, fata sprîncenată s-a uitat lung în urma noastră, și o clipită am trăit iluzia că era Dochia, fata lui Decebal, biruitorul vîrcolacilor.

Și astfel, am pornit către sudul platourilor, întîi să vedem Piatra Lată. Și am tresărit puternic cînd am zărit undeva, departe, în fizionomia stranie a stîncilor, Căciula Dorobanțului... Ne-am oprit și lîngă Turnul lui Budu, impresionați de masivitatea lui. Și ne-am dus la Ocolașul Mare. Pe urmă la Ocolașul Mic. Am deslușit altă operă a daltei vînturilor înălțimilor, Coloana Dorică... Și țin minte o clipă de piatră, cu vîrf țuguiat, acoperit cu iarbă verde, Claia lui Miron.

Tot drumul acesta durînd cîteva ceasuri, ne-am întors repede spre înălțimile Toaca și Panaghia.

Ne-a apucat noaptea, lepădînd o podoabă de stele peste munții încremeniți în întuneric. Și după o adormire efemeră ca visul, am sărit din culcuș, parcă vestiți de cîntecul cocoșului. De fapt ne treziserăm la îndemnul unei discipline a sugestiei, iar cîntarea prietenului vestitor fusese altă iluzie; sau poate, se treziseră în noi, speriați de pleazna gîrbaciului, grăbiți să apuce uneltele de lucru înainte de răsăritul soarelui, niște străbuni sărmani. Roșața zorilor năvălea asupra unui cer limpede. În dimineața aceea am deslușit în fizionomia unei stînci trăsăturile distincte ale Sfinxului, săpate în lungul mileniilor de daltele vînturilor.

Și cînd am urcat pe cel mai înalt pisc al Ceahlăului, la o mie nouă sute patru metri, pe vîrful Toaca, ne-am pus iar mîna streșină, după îndemnul cărții voievodului, să deslușim zvîrcolirea leviatanului. Nu știm dacă îl vom fi deslușit sau nu, dar cel puțin iluzia am avut-o. Poate am suprapus realității pîclele unei mări din închipuirea noastră, dar asta nu are nici o importanță de vreme ce am simțit străbătîndu-ne fiorul descoperirii! Țin minte cît de clar era cerul, departe, spre Piciorul Sihastrului și către Piatra Lupilor. Ca o mare de foc stăruia peste Bîtca lui Ciribuc. Cînd am coborît tocmai la Pîrăul Rupturilor, am recunoscut numaidecît iezii de fum, care au săpat prin saltul de mii de ani, cascada Duruitoarei! Apele în genună duruiau năucitor, și cînd și cînd parcă se cutremura orga din toate trîmbițele, și parcă suna în adîncul muntelui un chimval colosal! Și coborînd apoi, năuciți de duruituri, nu după mult am ajuns la alt pîrău. Ne-am odihnit în lege. Și am pornit iar, vîrtos, și am tot mers, pînă la cabana Durăului.

★

Tot timpul, de pe multe culmi și piscuri, ni se năzărise fîșia Mării Bicazului, și acum, coborînd voinicește pe pîrăul Slatinei, spre satul Ceahlău, abia așteptam să ne întîlnim din nou cu Marea... Fel de fel de gînduri ne frămîntau. Ne potopeau amintirile. Vaporul pentru Bicaz se apropia. Și mai apoi, stînd la proră în vîntul largului, îmi începeam expediția maritimă în Munții Neamțului. Pe țărm se arătau unde și unde, păsări de mare. Fîlfîiau ușurel stîrci fumurii și soiuri de rațe sălbatece, încă nevăzute prin partea locului. Fîlfîiau din aripi, ușurel, bîtlani albăstrii luînd în primire locurile de la marea cea nouă. Călătorii dădeau strigăte de mirare, că păsările-oaspeți simțiseră nașterea acestei mări, tocmai de la ariile Euxinului! Și Ceahlăul masiv parcă venea cu noi, mergînd paralel. Iată Panaghia.... și iată și Toaca! Iată Turnul lui Budu și Ocolașul Mare... Dar oare de ce nu se arată călărețul pe cal de foc? A! iată-l: încă un galop bun, și pătrunde în pădurile infinitului...

Și vaporul brăzda apele, poate tocmai peste grădina unde lătra dulăul de aramă... Și Marea Bicazului tălăzuia, tălăzuia, parcă spre viitor. Pătrundeam în noapte ca-n timp, și mă gîndeam cîte căi-lactee de lumină se vor naște din energia acestei mări, răspîndindu-se în tuspatru punctele cardinale. Pînă în cea din urmă vale sau văiugă, pînă-n ultima scobitură a pămîntului patriei noastre, vedeam cum ia naștere altfel de viață, la apariția luminii; vedeam copiii întinzînd mîinile spre talgerele lămpilor electrice, și țipînd de bucurie, cum țipam și eu, în anii de ciobănie, cînd apărea sus pe deal luceafărul de seară.

Apoi am ajuns în portul Bicazului, la baraj.

Culmi și depărtări, mărire vouă! De la voi am învățat adevărul că cine ascultă apelul culmilor geografice, necontenit va tinde către apelul culmilor din ființele umane.

Udești, octombrie 1961.

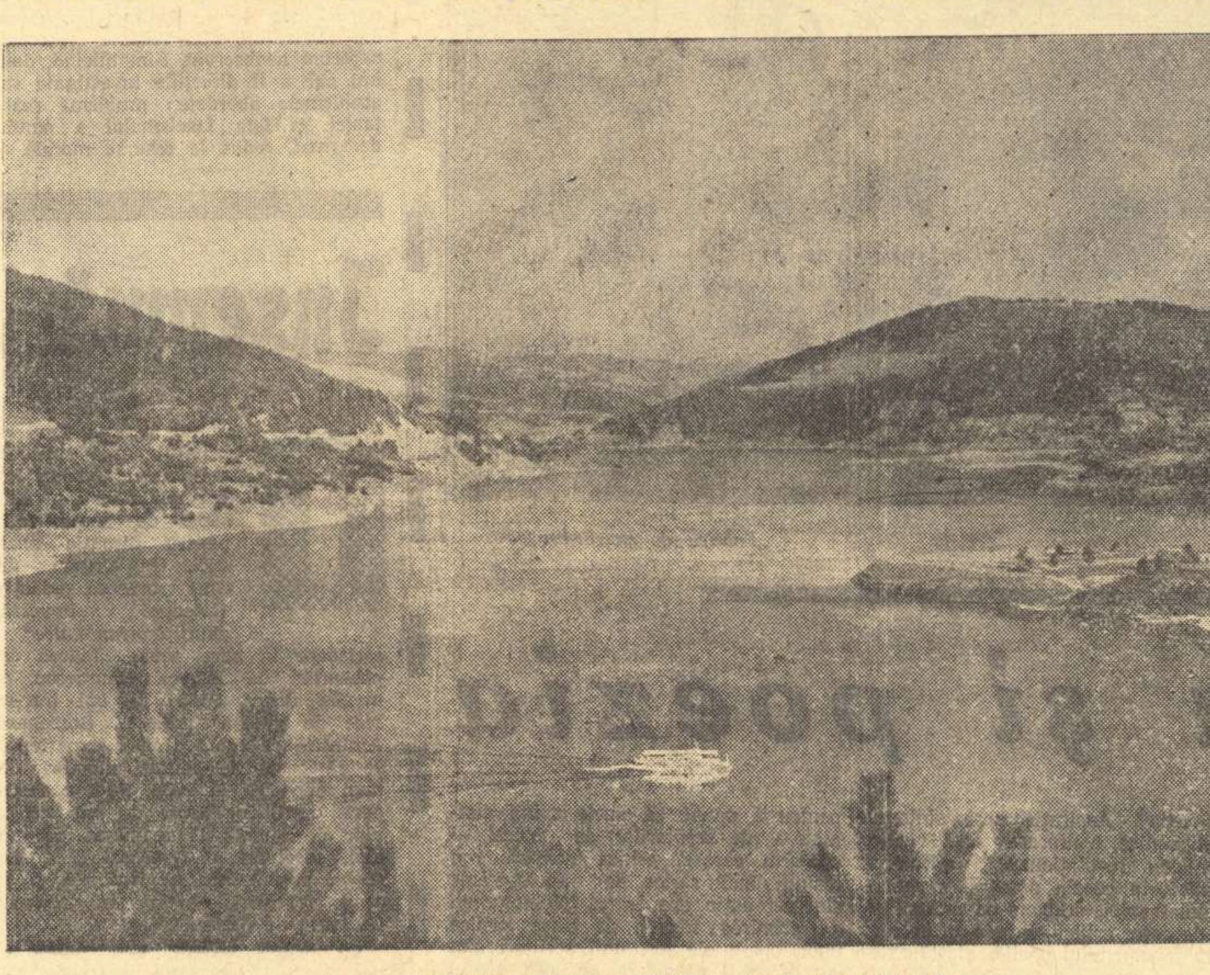

„Și marea tălăzuia, tălăzuia, parcă spre viitor..."

Apune soarele peste noi priveliști...

Ce-ai descoperit,

INSTANTANEE

Tăcere cosmică. Pe oceanul încremenit ca un vid sideral, apariția aceasta e de domeniul irealului. Pe cele trei caravelle domnește uimirea mută, tăcerea necunoscutului. Dincolo, pe uscat, liniștea somnului milenar, sau a muțeniei inspirate de fantasmele albe, atît de neașteptat apărute în fața țărmului împădurit. Oare ce aduc ele? Sînt acolo, pe punțile de sub pînzele înmuiate de calmul după-amiezii de toamnă, trimișii unei forțe divine, ori mesagerii unei lumi încă necunoscute?

Ce straniu sună în tăcerea aceasta zornăitul lanțului de oțel, tras de ancora grea, trimisă să-și înfigă cîrligele undeva, în mîlul noului pămînt!

Între cea dintîi voce omenească auzită pe noul continent — încă fără nume — și zornăitul acestui lanț, se scurseseră, după cum afirmă savanții, 10.000 — 15.000 de ani, timp suficient pentru ca urmașii primelor generații de migratori care cîndva trecuseră din Asia în Alasca prin strîmtoarea Bering, să uite cu totul lumea din care le-au pornit strămoșii. Venea să le-o amintească o față palidă cu privirile demențiale ale celui ce doar cu cîteva ceasuri în urmă își văzuse moartea cu ochii, cu buzele crăpate de sete pînă la sînge, cu gura bășicată de scorbut, cu pielea arsă de soare și părul aproape cărunțit: era fiul unui țesător genovez, supus al regelui Spaniei, navigator al unui secol în care știința mergea mînă în mînă cu aventura.

A pășit pe acest pămînt împleticindu-se și a căzut cu fața în nisipul țărmului. Cînd s-a ridicat să privească din nou cerul și să-i mulțumească, avea în șiroaiele lacrimilor țărîna noii lumi. Era Columb. Ajunsese.

După opt săptămîni pradă jocului tuturor vînturilor, pe un ocean necunoscut și inospitalier, după ce era să fie asasinat de propriul său echipaj care în fața deșertului nesfîrșit de apă îi cerea cu disprerare întoarcerea în Europa, după ce ultima oară scăpase de cuțit cățărîndu-se pe catargul cel mare al „Santei Maria" de unde, în ajunul clipei fatale să poată zări pămîntul, în sfîrșit, ajunsese. A botezat locul primilor săi pași pe acest pămînt „San Salvador".

N-a știut ce a descoperit, deși în cele patru drumuri ale sale făcute pe calea septentrională spre „India", s-a afundat tot mai mult în adîncul noului continent. L-a adus aici nu numai setea de a cunoaște, ci și făgăduiala regelui Spaniei care îi promisese că-l va face stăpîn deplin pe a zecea parte din toate bogățiile pămînturilor descoperite de el. De n-ar fi căzut pradă intrigilor meschine ale aurului, ar fi ajuns omul cel mai bogat din secolul său. A murit la Valladolid sărac, ignorat de toți cei ce trăiau senzația marilor bogății ale „Indiei din răsăritul Asiei" descoperită de el, ros de mizerie și uitat. Lumea adusă de el pe sfera globului a fost botezată cu numele altui navigator, florentinul Amerigo Vespuci. Și totuși legăm totdeauna numele Americii de descoperirea lui Columb. Iar prin cuvîntul „America", în modul cel mai curent nu înțelegem întotdeauna continentul în integritatea sa geografică, ci, mai ales partea lui nordică cuprinsă între Mexic și Canada, pe care bietul Columb nici măcar n-o bănuise! A trebuit să treacă mai bine de o sută de ani de la prima debarcare în „lumea nouă" pînă cînd cea dintîi corabie să ancoreze în dreptul Manhattanului. Mai trecuseră pe aici vase, dar pe departe, în larg, fără să oprească, și disputa: „cine a fost primul", dăinuie pînă azi. După unii ar fi fost corabia englezului Sebastian Cabota cel care, în 1498, ar fi ajuns pînă în peninsula Floridei. După alții, expedițiile spaniolilor Aillon și Homes în 1520 și 1525. Ultimii susțin candidatura genovezului Verazzano, supus al regelui Franței care, într-o scrisoare trimisă stăpînului său la 8 iulie 1542 face o descriere a locurilor, asemănătoare celor de aici.

E însă necontestată acea dimineață de septembrie 1609 cînd nava de comerț „Semiluna" sub pavilion olandez, condusă de căpitanul Hudson, și-a aruncat ancora, cu zornăitul de lanțuri caracteristic, în promontoriul Manhattanului. Îmbătat, după atîtea miraculoase descoperiri, de mirajul unei căi de apă care să taie America pe din două, unind Atlanticul cu Pacificul și permițînd astfel continuarea drumului spre adevăratul Cathay, căpitanul a ales apa din nordul Manhattanului. La primul vînt prielnic a ridicat ancora și a comandat: „toate pînzele". Dar după trei luni de plutire pe apa ce tăia nesfîrșitele păduri ale Americii de Nord, căpitanul a simțit că vasul lui se tîra cu burta pe pămînt. Talpa corăbiei zgîria fundul fluviului care se pierdea undeva, în nordul necunoscut. S-au întors.

Indienii ieșiți din Silvanii și porniți cu cîrdurile lor de pirogi pe urma vasului înaripat al fețelor palide, nu aflaseră încă nimic despre tragedia pe care, de mai bine de un secol, o trăiau confrații lor din sudul continentului. S-au apropiat de „Semilună" rîzînd și scoțînd chiote de veselie. Creduli și curioși, ei li s-au adresat europenilor într-o limbă necunoscută în care se auzea repetîndu-se des, cuvîntul tainic Manhattan. Pe promontoriul insulei de granit, le-a dat fețelor palide să fumeze pipa păcii, le-a preparat fiertură din grăunțe aurii de porumb și le-au arătat singura lor bogăție: blănurile vînatului prins în adîncurile pădurilor virgine.

Revelația olandezilor a fost uluitoare. Pieile roșii erau gata să le dea munți întregi de blănuri scumpe pentru un șirag de mărgele din sticlă și cîteva căni de „apă de foc". Naivitatea și disprețul „algonquinilor" față de bogăție depășea limitele verosimilului. Doar așa se poate explica cum, în 1626, Peter Minuet a putut cumpăra de la băștinași întreaga insulă Manhattan, inima New Yorkului (în care, pe Wall Street sau în centrul zgîrie-norilor prețul unui metru pătrat de pămînt a ajuns să coste azi cît un kilogram de aur), pentru numai douăzeci și patru de dolari, plătibili în mărgele de sticlă. Așa s-a născut prima vatră a orașului care, în mai puțin de trei secole avea să ajungă cea mai mare metropolă a lumii capitaliste.

Cînd pe Valea Argeșului meșterul Manole ridica spre cer splendida mînăstire a lui Neagoe Basarab, aici, pe Valea Hudsonului, numele de Manhattan nu era rostit decît de buzele pieilor roșii. Abia pe vremea cînd la Iași își îmbrăca învelișul de dantelă biserica celor Trei Ierarhi, aici se așeza ceva piatră pe piatră, și anume, un val abrupt pus să despartă partea locuită a Manhattanului de pădurea sălbatică, cu scopul de a proteja orășelul olandez „New Amsterdam" de raitele haitelor de lupi. Din valul acela, n-a mai rămas azi decît numele „Wall Street". În locul vechilor întărituri de apărare contra fiarelor sălbatice s-au ridicat zidurile zgîrie-norilor, dar prin defileurile strangulate între blocuri, lupii sînt la ei acasă.

Încă din embrion, cînd cele mai semețe verticale înălțate pe această insulă nu depășeau plafonul barăcilor de înmagazinare a blănurilor, sau acoperișurile scunde ale fermelor olandeze, Manhattanul a trebuit să găzduiască la pieptul său granitic lumea turnului lui Babel. Un vizitator al „noii lumi" scria la cîțiva ani după debarcarea olandezilor: „În această insulă a Manhattanului s-ar putea să fie vreo patru-cinci sute de oameni de diferite secte, care vorbesc vreo optsprezece limbi...". Era vremea pionieratului cînd în amestecul de rase, națiuni și limbi predomina un tip comun: aventurierul sau banditul. În 1664 cînd expediția ducelui de York, fratele regelui Angliei, Carol al II-lea, a reușit să cucerească Manhattanul fără nici un foc de armă, efemericul imperiu de cîteva sute de hectare al Noii Olande s-a prăbușit cu atîta calm, de parcă sub el nu s-ar fi aflat granitul insulei, ci o saltea de puf. Din fosta stăpînire de aproape patru decenii n-a rămas decît numele primului navigator, Hudson, în apa fluviului care spală peretele de nord al insulei și denumirea de Harlem, dată după numele unui mic orășel olandez aflat între Haga și Amsterdam, părții de sus a Manhattanului. Aici s-a înființat încă din 1636 primul ghettou al negrilor, din sclavii africani aduși pentru defrișarea insulei. Din clipa în care, pe pămîntul Manhattanului a fost înfiptă roza vînturilor engleză, orașul și-a căpătat botezul de New York. Urmează o sută de ani de prosperitate, brusc redusă la neant de giganticul incendiu din 1770 care transformă orașul într-un cîmp de ruine calcinate. E tocmai anul cînd, luînd drept pretext de răscoală votarea „legii timbrului" de către parlamentul britanic, colonia engleză New York își înarmează cum poate negustorii și mica burghezie și își reclamă independența. Abia după șapte ani de ținere la respect a insulei devastate de incendiu, cu ajutorul tunurilor de pe bordul flotilei de război engleze, generalul Washington își face intrarea în New York. Orașul pe jumătate mort, mai miroase încă a scrum și cenușă. Are nevoie de încă o jumătate de secol pentru a se reface, dar tocmai cînd opera e aproape de desăvîrșire, un alt incendiu, și mai fioros decît primul, îl pîrjolește din nou pînă în temelii. E noaptea de groză din 16 decembrie 1835 cînd, pe o sută de kilometri distanță, totul e cuprins într-o mare de flăcări. Din cauza dogoarei gheața fluviului plesnește, iar temperatura aerului atinge în decembrie 25—30 de grade peste zero. Focul topește statuile orașului, iar supraviețuitorii linșează, arzîndu-i de vii pe bandiții care, în setea lor de jaf, stimulează incendiul. De la aceste cumplite pîrjoluri se trage paranoia new-yorkezului în fața incendiilor. Corpul de pompieri ia proporțiile unei adevărate armate naționale. Strămoșul salonului de automobile care peste un veac avea să stîrnească un viu interes în fiecare toamnă, a fost salonul mașinilor de stins incendiu, unde se expuneau tot soiul de sacale cu tulumbe și furtunuri, împopoțonate cu clopote, alămuri și sfinți de lemn, ca niște dricuri de lux. Cu același simț de răspundere națională cu care, după războiul de secesiune, avea să intre în societățile secrete ale Ku-Klux-Klanului, burghezul new-yorkez scotea o mîndrie să fie numit patron al diferitelor campanii de stins incendiile. Un edil al timpului, părtaș la teancul de acțiuni al unei mari întreprinderi metalurgice, a semnat un decret conform căruia nici o casă cu mai multe etaje nu se mai putea construi în New-York dacă nu era prevăzută cu balcoane și scări exterioare, metalice, pentru evacuarea locatarilor în caz de incendiu. Și americanul credul a început să cumpere scări metalice cu sutele de tone și să-și împodobească cu ele balcoanele caselor, făcîndu-le să cadă în diagonală de la un etaj la altul, pe fațadele tuturor blocurilor de înălțime medie. Pîrjolul din 1835 a curățit însă terenul pentru rigla urbaniștilor. Manhattanul ras ca în palmă de valul incendiului, a fost urcat pe masa inginerilor și, în tot lungul lui, de la sud la nord, s-au tras zece linii drepte. Acestea aveau să fie „avenu-urile" numărul unu, doi, trei, ... cinci — celebra „Five avenue" și, așa mai departe, pînă la zece. Apoi urbaniștii și-au mutat riglele de-a curmezișul insulei. Două sute de linii de la est la vest, tăind insula între East-River la Hudson și întretăindu-le la distanțe egale cu avenu-urile. Acestea își căpătau numele de „street-uri", numerotate după același principiu, de la unu la două sute. O singură excepție: Broadway-ul, „Calea largă", care taie Manhattanul în diagonală, pe aproape treizeci de kilometri. Întretăierea acestor grații a transformat adresele oamenilor în aritmetică. Sistemul facilitează mult găsirea oricărei adrese, dar creează și o monotonie rigidă, denotînd lipsa de fantezie sau o înclinație morbidă spre fantezia cifrelor. Împărțit astfel în pătrate și dreptunghiuri, Manhattanul văzut de pe terasa etajului 102 al celei mai înalte clădiri new-yorkeze, apare ca

FILE NOI pe drumuri vechi

Un rebus, un flacon și un copil mai mic decît coarnele unui bou

Primul zahăr
„Siretul"
919, ora 2. 1960

Inscripția pare cel puțin ciudată, mai curînd un rebus cu răspunsul în numărul viitor. E însă eticheta unui flacon istoric, în cabinetul directorial, la Bucecea. Ce era odată Bucecea? O așezare între sat și tîrgușor moldovenesc trecut doar în hărțile județene detaliate. N-o învățau la școală decît copiii din partea locului. N-avea nici priveliște pitorească să atragă privirile, nici ruine să-i ducă faima, nici avuții subpămîntene s-o facă rîvnită. N-avea nimic, nimic, decît un crivăț năprasnic iarna și sfeclă de zahăr de jur împrejur vara. Zahăr însă? Mai de loc, ca peste tot la țară, înainte vreme.

Ei bine, cum a ajuns flaconul cu eticheta istorică, pe masa directorială și cum a ajuns Gheorghe Mihalache lîngă flacon? iată o întrebare al cărei răspuns merită căutat. Căci omul acesta de aproape 50 de ani n-a învățat nici el în clasele primare despre Bucecea, deși s-a născut nu departe, în satul Corni, comuna Dolhasca, adică tot în regiune. Anul nașterii: 1914; zece copii la 1 hectar părintesc, care nu-i putea sătura. De la 7—8 ani, ca și frații lui, Gheorghe a început să lucreze în zilele și lunile fără școală pe moșia Urmuzoaiei, nevăzută, neauzită, dar stăpînă din București pe sufletele celor mari și mici de la Bucecea. Cît era mic, Gheorghe a strîns boabele la cîmp. Apoi a ieșit la seceră. „Mai măruț", cum povestește singur, „mînam plugul cu șase boi, cu coarne mai mari decît mine. Și toate, toate pentru un boț de brînză cu viermi și un dărăb de mămăligă".

De la fier forjat la forjarea sufletelor

Intre lecții scrise pe apucate și munca la cîmp boieresc s-a scurs copilăria fără ore libere a Cornățeanului. La 13 ani a fost dat în gazdă la un fierar din Fălticeni, ca să deprindă meseria, plătită cu porumb și ulei, brînză și făină adusă de-acasă și cu corvezi, în afara orelor de lucru. Programul ucenicului? Un capitol aparte: vaca. La 5 dimineața, deșteptarea, mulsul, ducerea la imaș. Seara: aducerea de la imaș, mulsul, spălatul grajdului, nutrețul. Intre cele două reprize ziua: reparații curente în atelier, iar noaptea: comenzile speciale ale patronului — căruțe pentru iarmaroc, garduri în fier forjat și portițe de morminte. Intre vite și ocoluri pentru morți, a devenit Gheorghe Mihalache fierar și lăcătuș... In 1931 intră la C.F.R. Pașcani, ca fierar. In 1938 își pune pirostriile cu o fiică de ceferist. Nici tata socru, nici cei nouă cumnați și cumnate nu visau ce însemnătate avea să aibă „Primul zahăr-Siretul" în viața noii lor rude. Dar dacă ceea ce avea să-i rezerve viitorul nu știa prea bine Gheorghe Mihalache, ceea ce nu mai voia să rabde simțea limpede. Salariul de ceferist era mizer, iar tărăgănarea plății era aproape mai regulată ca achitarea ei. Gheorghe Mihalache a fost printre cei care protestau mai mult spontan, la direcție, la Pașcani și la Vîrciorova unde s-a mutat atelierul în timpul războiului. După Eliberare se angajează la Roman, intră în partid în 1947, pentru a deveni activist; în toiul secetei și foametei din Moldova cutreieră regiunea, ca îndrumător la sate, alături de moș Irimie Pardău, o figură pitorească de țăran socialist încă din 1922, răzmirit nu odată și iubit în tot ținutul care l-a și trimis azi deputat în M.A.N., alături de Mihalache. De atunci, acesta din urmă a urmat două școli de partid, prima la Bacău, a doua la Iași.

Instructor regional de partid și secretar raional, Gheorghe Mihalache a acumulat o lungă experiență în rezolvarea celor mai felurite probleme economice și mai ales a cîștigat o încredere nestrămutată în om, în posibilitățile lui de a învăța, de a se schimba pe sine și pe alții. Cu toate acestea nu s-a simțit la largul lui în 1958, cînd lui, un om priceput în fier forjat și în forjarea sufletelor, i s-a încredințat răspunderea de director al viitoarei fabrici de zahăr „Siretul" care avea să fie înzestrată cu cel mai modern utilaj...

Ceva despre o șarjă dulce...

Cînd Gheorghe Mihalache a fost investit cu funcția nouă, construcția fabricei abia începuse, și el a fost trimis anume s-o cunoască de la amplasare; așa că directorul de azi nu știe clădirea numai pe dinafară, cu liniile drepte, de o arhitectonică modernă și plăcută la vedere, el nu cunoaște numai blocurile de locuințe ridicate înaintea fabricii, pentru muncitori; nu e un intim numai al mașinilor la a căror montare și rodaj a asistat activ, dar ar putea să deseneze, ca o hartă, tot păienjenișul de țevi subpămîntene și din hale, de la prima la ultima! Care era însă problema de bază prin părțile Bucecei? Halele aveau să se încheie, mașinile să se instaleze, dar cadre să le stăpînească nu se puteau naște peste noapte. Atunci au fost angajați oameni din toate părțile, din toate ramurile, căci în fabricile de zahăr unde producția e sezonieră, fiecare trebuie să fie stăpîn pe două meserii: una de sezon, tehnologia zahărului, alta de „mort-sezon", de remont: fie mecanica, fie lemnăria, fie electricitatea... Dar acești oameni nu ar fi ajuns „nici pe o măsea" mastodontului din Bucecea. Atunci au fost angajați țărani și ciobani cu sarica în spate. Din ei au scos comuniștii muncitori care conduc azi cele mai complicate tablouri de comandă. Noii veniți au fost trimiși 7 luni în practică la alte fabrici de zahăr (Roman, Livezi, Giurgiu). Asta încă în timpul ridicării zidurilor, pentru a fi înapoi la instalarea mașinilor. Impreună cu ei a învățat și directorul tehnologia zahărului, de la inginerii angajați, și tot alături de ei a urmat apoi alte cursuri de calificare superioară. Așa că împreună au dat toți, în condițiile nu ușoare ale primei campanii în fabrica nouă — cea dintîi „șarjă": PRIMUL ZAHĂR. De atunci și pînă azi, oamenii s-au acomodat și cu mașinile și cu modul modern de producție. Un electrician venit de la Bicaz, Vasile Ursu, stăpînește toată mișcarea electrică a fabricei. Un țăran bucecean, Dumitru Avatavu, mîndru că „Siretul" nici „nu se lovește cu fabrica din Roman" unde a făcut practica, e cunoscător al tuturor proceselor de dezalcalinizare, de purificare a zemurilor de zahăr, pe care le dirijează de la tabloul de comandă.

Cum asigură reușita cei 400 de muncitori și ingineri în producție — cînd în alte fabrici de zahăr sînt necesari 600 de oameni într-un singur schimb? Printr-o „tactică" a lor, a buceceniior, zice directorul. Nimeni nu predă schimbului următor ceva început la vreo mașină, fără să termine procesul. Fiecare are deci răspunderea individuală de la început și pînă la sfîrșit, a întregului. Ceea ce duce, firește, la o altă concepție despre muncă. Și în al doilea rînd prin răspunderea colectivă. Un principiu de la care a pornit directorul și n-a derogat niciodată: nu hotărăște fără consult prealabil: în așa fel, încît munca de răspundere e totdeauna colectivă, iar semnătura simbolizează rezultatul cumpănirii mai multor cadre de conducere. Un alt principiu: controlul muncii — de la inginer la ultimul paznic. In adevăr, fără munca uriașă cu oamenii, fără creșterea lor, și a sa împreună cu ei, fără formarea în marș a unei generații întregi de muncitori, niciodată n-ar fi ajuns copilul sfios din satul Corni, directorul care-mi arată mîndru mostra primei șarje, păstrate cu sfințenie în istoria celei mai moderne fabrici de zahăr, ridicate într-una din cele mai înapoiate regiunii ale țării. Și aici, se poate replica cronicarului: „Nu mai e bietul om sub vremuri, sînt vremurile sub om..."

Despre o școală, cîțiva părinți și o tubă mare

Școala? cea populară de arte, din Suceava.

Directorul? Platon Pardău, nepotul lui Moș Irimie Pardău, un poet tînăr care-și împarte vremea între Casa de Creație Populară, școală și poezie. Iată cîteva din versurile ce mi le-a citit:

INSCRIPȚIE:

Putem deschide ferestrele și ușile pădurii;
frunzele lunii au căzut pe prag, ca niște monede
pe care le vom ridica mai tîrziu;
aici, pe unde ar fi putut intra noaptea
ca un fluviu nemaivăzut, cu toate frumusețile,
în care oamenii își cufundă mîinile
și le ridică pline de soare, mai pline de soare.
Cineva a scris în caietul bibliotecii volante:
mi-a plăcut mult „Nada florilor", ca și cum
ar fi spus: lîngă două zîmbete
am găsit al treilea — zîmbetul de mîine.
Da, ușile și ferestrele pădurii s-au deschis
ca ferestrele unui burg medieval, atît doar:
nu s-a auzit scîrțîitul lanțurilor,
și între două volume de literatură
înfășurate în zîmbetul bibliotecarei,
pădurea a intrat în propria ei dimensiune.
Și undeva, în noaptea aceea, fierăstraiele electrice
fredonau un cîntec de așteptare,
lîngă cabana tăietorilor de pădure,
spre răsăritul soarelui.

PLATON PARDĂU

Profesorii școlii sînt unii foarte tineri — nu de mult studenți ei înșiși. Așa e pictorul Vig, venit „de dincolo" de munți, la Suceava, pentru ca paralel cu descoperirea talentelor spontane, să picteze cópii după frescele Voronețului, să învețe și el tainele artei la această extraordinară sursă a picturii romînești. In clasa lui s-a prezentat acum un an un țărănuș în opinci, cu un bloc-notes sub braț, mîzgălit de la un cap la altul. Așa a ajuns Bida Ion din Horodniceni, băiețandrul care fura chipurile oamenilor și arborilor, desenator în atelierul de panouri al viitorului combinat lemn-celuloză din Suceava, și student la școala populară de arte... In mapele atelierului sînt adunate schițele lui, alături de portretele de o remarcabilă plasticitate ale unei eleve în cl. XI-a, Maria Tofan — speranța școlii, — și de uleiurile Vioricăi Holca, de desenele unor infirmiere, ale unui judecător, toți reuniți de trei ori pe săptămînă la studiul după natură și la lecțiile de istoria artelor, prin aceeași pasiune pentru frumos.

Cît despre profesorii de vioară și canto? Ei sînt mai bătrîni, sînt... părinți. Și nu orice fel de părinți! Dacă în copilărie i se spunea Iuliei „fata lui Buciuceanu din Suceava", azi i se spune profesorului care educă atîtea voci calde ale ansamblului „Ciprian Porumbescu": „tatăl Iuliei care a cîștigat medalia de aur la Toulouse". Iar dacă acum alți cîțiva ani, un june sucevean era doar fiul cu înclinații muzicale al violonistului Zavulovici, azi profesorul de vioară al școalei populare de arte e tatăl primdirijorului orchestrei din Focșani. In clasa lui, la lecțiile de teorie, vine de trei ori pe săptămînă un țăran tînăr din comuna Moara. Nicanor Blîndu — descins parcă și ca făptură și ca nume, dintr-o carte de Sadoveanu. Și tot pînă la Suceava bate 25 km dus, 25 km întors, un școlar cu cîteva fire de păr cărunt: Modest Dura din Chilișeni. Ce-l mînă pe el, om în toată firea, să audieze lecții de teorie? Dura cîntă la basul suflătorilor, cum i se mai spune trombonului. Ba chiar și-a format o fanfară în sat, pe care o dirijează. Dacă de cîntat mai putea cînta după ureche, la dirijat îi trebuia alfabetul muzical. Așa că Modest Dura, țăranul copt din Chilișeni, umple portativele din caet, ca și Nicanor Blîndu și alți elevi cărora nu le-a mijit mustața, cu note mărunte pentru tuba mare, cel mai voluminos din toate instrumentele de suflat...

Conjugări la timpuri diferite

Una din dimensiunile Sucevei e trecutul. In alte orașe trebuie să faci săpături arheologice ca să-l reconstitui. In Suceava istoria te întîmpină cu ochiul blînd și înțelept al timpului, din toate părțile. Că te urci la cetatea lui Ștefan, unde tăcerea fiecărei pietre e graiul grav al istoriei, că privești dealurile de la și mai vechea cetate Zamca, peste tot plutește parfumul dulce al vremii, peste înfloriri și ofiliri, peste șoapte și visări, peste înlăcrămări și bucurii. Dar Suceava are și o altă dimensiune: viitorul. El nu se răsfrînge numai în noile cartiere de locuințe, mai bine zis ele îl prefigurează. Căci la poalele cetății unde verbele se petrec la trecut, e aproape gata construit un combinat al lemnului și celulozei, unde totul se conjugă la viitor. In acest agregat de fabrici, buștenii care vor intra pe poartă vor fi utilizați în producție pînă la ultimul fir de talaș. 150.000.000 de saci și 5000 tone pungi, în care va putea încăpea de cîteva ori producția trecută a regiunei; cherestea, mobilă, sfoară, placaje... dar ce nu se va fabrica aici? Constructorii care au ridicat zidurile își petrec ultimele luni în combinat. Și Gh. Iordan, fierarul betonist care a pus din 49 „cîte un fier pe toate șantierele țării", califică în echipa lui tot mai mulți tineri. Acesta îi este supremul titlu de glorie. Tineri, tineri cu viața deschisă înainte: iată combinatul sucevean. In secția saci-celuloză, directorul, Șt. Pușcașu, e tînăr, muncitorii sînt tineri, inginerii sînt tineri. Aici unde mașinile asamblate au și început să facă rodajul mecanic, am deschis ușa unui mic „birou al stagiarilor". Nu mai puțin de 6 ingineri — fete și băieți absolvenți ai politehnicii ieșene — își fac stagiul aici, avînd posibilitatea să primească, la vîrsta lor, răspunderi care cresc oamenii...

Tineri sînt muncitorii la combinat, tineri cei de la Bucecea, tineri foarte mulți actori ai scenei botoșănene, unde i-am văzut interpretînd remarcabil rolurile grele din „Celebrul 702"... Da. Martorii bătrîni ai zbuciumului, vechile cetăți, privesc cu dragoste creșterea în masă a unor forțe tinere, călite odată cu renașterea țării în socialism. Că privești regiunea din turnul cetății Suceava, ori din fereastra nu mai puțin înaltului siloz de la Bucecea, că te afli în vale, printre stagiarii combinatului sau în sala teatrului „Mihail Eminescu" din Botoșani, peste tot viața de azi confirmă cu însutită forță cuvintele cronicarului: Nasc și la Moldova oameni...

VERONICA PORUMBACU

Columb?

AMERICANE

un fagure cenușiu în celulele căruia s-au produs haotic escrescențe canceroase.

Toate stilurile arhitectonice ale lumii, de la piramidele în trepte ale aztecilor, la templele soarelui clădite de asiro-caldeieni. De la caricaturi de grădini suspendate à la Semiramida, la renașterea europeană și la cubismul dintre cele două războaie mondiale. Totul e amestecat, reeditat în salturi și pus claie peste grămadă în cele mai grotești învecinări. Parcă e jocul de cuburi al unui ciclop sau o stranie încrețire a scoarței pămîntului, produsă sub cine știe ce presiuni tectonice.

De la înălțimea „Empire State Building-ului" ariciul de piatră al Manhattanului se impune oricui, în primul rînd ca o colosală concentrare de energie umană și materială, cumulată haotic pe o suprafață extrem de redusă. Panorama e măreață, atît prin proporții cît și prin ineditul ei. Ochiul aproape că nu-i poate cuprinde marginile. Doar oceanul se vede în depărtare, spre direcția de unde vine lumina, rece și incremenit într-o tăcere cosmică. Pe suprafața lui, ca muștele pe oglindă, se tîrîie încet vapoare pe care distanța le face minuscule. În gura Hudsonului, pe dreapta, la ieșirea în ocean, un punct cenușiu, lunguieț, înălțat spre cer: Statuia libertății. Drumul spre ea e zăgăzuit de cortina granitică formată din zimțuiala zgîrîie-norilor înălțați chiar pe promontoriul Manhattanului, în locul unde primii coloniști și-au instalat cîndva bateria cu tunuri de apărare, îndreptate împotriva altor eventuali coloniști. De o parte și de alta a insulei, se văd cele două fluvii încălecate de poduri suple, ca niște arcuri de oțel, expuse cu vóltele lor aeriene, ca niște adevărate minuni ale tehnicii. În fund, spre nord, cît cuprinde ochiul, orașul de mijloc și orașul de sus, Parcul central, ca o oază dreptunghiulară într-un deșert de izbucniri bazaltice, și mai departe, Harlemul, ghetto-ul celor 500.000 de negri ai New-Yorkului, mai aproape, spre nord, cartierele chinezești, spaniole, italiene, evreești, concentrate ca viețuitoarele unei jungle întregi, într-o grădină zoologică. De aici, de la înălțimea celor o sută de etaje, nu se vede decît sclipirea. Vacarmul orașului e îndepărtat, mirosurile lui pestilențiale, dogoarea pietrei încinse, freamătul istovitor, palmele reclamelor, totul e estompat de distanță, iar ochiul e încîntat de panorama unică în care se avîntă spre înălțimi liniile viguroase ale colosului.

În mijlocul acestei îngrămădiri, în care prețul extrem de ridicat al pămîntului a înălțat casele spre cer ca pe niște stîlpi, se află cel mai colosal dintre coloși, „Empire State Building" — 102 etaje, 448 de metri înălțime (împreună cu antena de televiziune din vîrful lui). E ridicul și aproape neverosimil faptul că acest gigant aparține unui biped minuscul, cu ulcer și bătături, care nu poate mînca decît posmagi și cărnuri nesărate. În clădirea aceasta lucrează sau locuiesc 16.000 de persoane — populația unui mic oraș. Spre terasele ei, de la etajul 86 și 102, urcă anual 1.500.000 de vizitatori, lăsînd în casieria de la intrare aproape trei milioane de dolari. În schimb, li se oferă cel mai mare spectacol al metropolei, cu cel mai mare număr de spectatori, și cu cea mai excelentă rețetă: New-Yorkul; iar în zilele cu vizibilitate perfectă, opt zeci de mile din America. În acest răstimp, megafoanele de pe terase turuie fără întrerupere: „Empire vă salută cu cele 37 de milioane de metri cubi ai săi. «Micuțul» are... (bruiaj) milioane de tone greutate și e curățit zilnic de o armată de 600 de femei de serviciu. În pîntecul lui se împletesc 60 de mile de conducte de apă, iar din tavane atîrnă... jdă mii de becuri. 72 de lifturi vă urcă la etajul 102 în numai 50 de secunde, dar la etajul 86 vă puteți opri pentru a vă fotografia în timpul unui SHOCKING KISS (sărut pe marginea prăpăstiei)...".

Ridicat în 1931, colosul a fost, desigur, o țîșnire vulcanică, o irumpere fără seamăn a puterii banului, o glumă sinistră a diavolului galben, ațîțat poate de cea mai stranie ambiție. Din vîrful lui, se văd celulele quadrilatere ale Manhattanului — acest fagure prelung, în care au germinat metamorfozele unei nemaicunoscute specii de trîntori: trîntorul activ. Cînd s-a produs metamorfoza, prin ce salturi monstrul a ieșit la lumină?

Numărul generațiilor care s-au perindat pe Manhattan de la prima „față palidă" și pînă acum, poate fi socotit pe degetele ambelor mîini. Nu sînt nici două sute de ani de cînd nouă inși, primii stock-brokers, sau agenți de schimb, s-au întrunit sub un copac dintr-o grădină new-yorkeză și au pus bazele celui dintîi germen al Stock Exchange-ului, Bursa de acțiuni de pe Wall Street. Pe atunci orașul era mic, insignifiant, turtit la pămînt, lipsit de faimă și de glorie. Abia număra optzeci de mii de locuitori.

În primăvara înfloririi europene, 1848, aici se cunoștea o singură efluorescență: Bursa, cea care se instala într-o clădire, ca o catedrală, în vreme ce populația orașului se înzecea. În 1875 orașul are zece etaje, iar la bursă, deasupra fotoliilor marilor potentați ai finanțelor, ca pentru a ieși din anonimatul celor două milioane de locuitori ai orașului, au fost înscrise numele primilor zei ai Wall-Street-ului. În 1917 se înalță cei dintîi zgîrie-nori, iar la Stock Exchange se instalează cel mai rapid mijloc de comunicare, cu legături de transmisie pe întreg pămîntul: teletipul. De astă dată orașul atinge șase milioane. Cei nouă de sub copacul de mult dispărut sub temeliile unui zgîrie-nor, au ajuns azi cîteva mii, iar metropola înnumără treisprezece milioane de locuitori. În localul Bursei înghesuit între coloșii de pe Wall Street se lucrează ziua și noaptea, în trei schimburi, și timpul tot nu e suficient. Pe pereții interiori ai acestui templu al diavolului galben, apar și dispar în fiecare secundă în litere de foc, titlurile și cotele cifrate ale acțiunilor aflate în circulație. Literele magice se aprind și se sting în sala chinuită de vacarm și freamăt, întocmai cu cuvintele profetului Balthazar pe zidurile Babilonului. Iar în urma lor, uneori la sute și mii de kilometri depărtare, crapă în trosnete sinistre catapetesme. O mie de telefoane instalate în Bursă își sună clopotele de cîte o mie de ori pe zi. O mie de agenți într-un singur schimb ridică o mie de receptoare și primesc o mie de ordine în fiecare minut. Un milion de convorbiri telefonice pe zi, cu izbucniri delirante de bucurie isterică, sau cu căderi sinistre, cu apoplexii și crispări sinucigașe pe trăgaciul revolverului, fac din Stock Exchange pe Wall Street, inima strînsă de spasme a metropolei capitaliste. În timpul acesta, fătul hidrocefalic al diavolului galben se umflă, se întinde, îngrămădind peste Semiramidele veștejite de la etajul 30, alte Semiramide de 60 de etaje, aliniindu-le în defilee înguste, cu pereții formați de liniile de sticlă și de aluminiu ale noului „stil".

Matca de pe Wall Street fecundează celulele din fagurele Manhattanului și ciclopii se înalță chiori și șoldii spre cer, rînjind cu gurile lor de piatră. La umbra lor vînătă, mereu stăpînă peste zilele însorite, o dată cu chemarea din zori a sirenelor, pornește spre muncă furnicarul celor 2.000.000 de muncitori new-yorkezi din industrie, al celor 1.500.000 de lucrători din comerț, al celor 492.000 șoferi, vatmani și mecanici din transporturi, al celor 351.000 de servitori și femei de serviciu, și al sfertului de milion de funcționari ai finanțelor. Închipuiți-vă această uriașă armată a muncii, umplînd de cîteva ori pe zi străzile orașului!

Dar unde sînt algonquinii, pieile roșii ale Manhattanului de sub pădurile virgine, cei cărora li s-a luat insula pentru un pumn de mărgele de sticlă?

Sînt pe undeva, cum să nu fie? Am văzut cu ochii mei cîțiva din ei, încremeniți în pozițiile în care i-a surprins „Semiluna" ori poate chiar Columb cu 469 de ani în urmă. Stăteau în vitrinele de panopticum ale unui muzeu de ceară...

Nu, Columbe, habar n-ai ce ai descoperit!

Ioan Grigorescu

Paranoia incendiului continuă și în mijlocul secolului al XX-lea.

Scrisoare

*O durere amară s-a strecurat
în inima ta, dragul meu Pierre!
Ea este toamna care
ofilește florile în grădină
și, ca să le adîncească amărăciunea,
poleiește mai întîi
frunzele cu aur...
apoi, prinde în mînă
paloșul unui vînt
și le despică de pe ramură...
Privești tăcut și lung
trunchiul desfrunzit
și pasărea unei duioșii
își fîlfîie aripile prin tine...
Tu știi că floarea
și-a închis doar pleoapele
și sub ele somnul
răsfoiește un album cu vise...
Da, florile visează
o primăvară caldă...
și primăvara trupul lor
seamănă cu un melc:
începe să scoată afară
și dintre ele floarea
cornițele frunzelor verzi
își descoperă încet obrazul...
În curînd durerea care
a pus stăpînire pe inima ta,
se va topi ca toamna în zăpadă!
Eu simt, docherule, că din sufletul tău
se va dezlănțui un viscol
care va troieni durerea ta
și parcă văd, cum odată
cu topirea zăpezilor
ghioceii vor ridica trompetele
să vestească o nouă primăvară!
Curaj, dragul meu Pierre, curaj!
Comuniștii sînt puternici și veghează.*

Constantin NISIPEANU

Colectivizare

*Oamenii se-ntorc la casele lor,
fiecare cu grijile lui, fiecare
cu umbra lui, iscată de-un soare
care, de mult, e al tuturor.*

*Unul înalță, singur, un gard.
Altul își face, singur, o șură.
Ochii fiecăruia ard
cu o altă căldură.*

*Dar cînd e vorba de soare, de ploi,
de pămînt sau de grîne,
oamenii scot, din adîncul limbii romîne,
cuvîntul NOI...*

Petre SOLOMON

Portret pe pînză roșie

*Părul de fum, de cărbune, de motorină
în aerul limpede s-a spălat, și-a albit,
ochii răsfrîng răsăritul de lume,
chipul a căpătat o frumoasă dimensiune,
fericit pentru că există fericire pe lume.*

*Pentru că toate tipăriturile ilegale,
convorbirile scurte din închisori și din lagăre
în tine mereu or să scapere, mereu or să scapere,
timpul pe marmora frunții îți bate
însemnul nostru cel mai solemn.*

*Nu te clintește imensa forță conținută,
prin fiecare om devii cu vremea mai profund
și-mbogățindu-ți gîndul prin mișcare,
lucid, dar rece niciodată,
reziști la dragoste iubind mai mult.*

*Ești primul om care trăiește-n comunism
și după tine ne modelăm și noi făptura,
căci bucuria ta cea mai deplină,
esență neînduplecată și răsplată,
este să nu fii singur niciodată.*

Grigore HAGIU

Peisaj din Anina

*Ca un amfiteatru montan cu circulare terase,
Orașul minier intră în ceața serii curată,
Casele urcă în trepte spre slăvile de chiparoase,
Luna se oglindește-n o mie de geamuri, deodată.*

*Lujeri înalți ard în cupe fumul luminii, risipindu-l în jur,
Pe străzile cu dale de piatră egale;
Arbori ciudați cu fluorescente ramuri de-azur
Trec cu minerii pe-aleile din vale.*

*Castanii își leagănă opalinele candelabre în vînt
'Amintindu-și serile gemene cu noaptea de sub pămînt...*

Anghel DUMBRĂVEANU

Zidarii

*Zidarii poartă cu ei înălțimile
Și din cînd în cînd coboară în somn
Ca să viseze iar înălțimi.
Zidarii dărîmă înălțimile mici,
Înălțimile roase de timp,
Și ridică-n tării zborul treptelor albe.
Noi urcăm în urma zidarilor,
Și visăm toată viața pe înălțimi.
Zidarii poartă cu ei nerăbdarea iubirii,
Iubirea vrea case largi,
Vrea înălțimi —
'Asemeni unui copil visător,
Iubirea urcă mereu treptele
În urma zidarilor,
Scrutînd adîncimi și văzduhuri...*

Ion CRÎNGULEANU

TUDOR VIANU

TUDOR VIANU
jurnal

Jurnal

Intitulîndu-și ultima sa carte apărută Jurnal, Tudor Vianu a avut desigur în vedere caracterul adesea confesional al impresiilor notate, ca și, într-un anume sens, periodicitatea lor, nu strictă, „la zi", ci legată de anumite evenimente: comemorarea unui scriitor, apariția unei cărți, o călătorie, un eveniment important în viața țării etc. Cartea înmănunchiază astfel, în cele peste 300 de pagini, un mare număr de eseuri, articole, impresii de călătorie, mărturii despre scriitori și opere, precum și mărturisiri privind propria structură umană și intelectuală a autorului. Ea oferă aspectul unui mozaic, bogat în motive și culori, deopotrivă instructiv și agreabil. Erudiției și observațiilor judicioase, expresiei elegante și sobre, proprii autorului, i se adaugă, în cazul de față, o undă afectivă, pornită din tendința, foarte des resimțită, spre evocare și confesiune. De altfel, patru din cele șapte secțiuni ale volumului (Oameni, Situații, India și Cunoaștere de sine), cuprinzînd mai mult de jumătate din carte, sînt evocări. Primul include articole (Oameni), reconstituie din amintiri siluete ale unor oameni, de obicei scriitori (Ovid Densușianu, G. Ibrăileanu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu ș.a.). Darul evocării, sobră, adesea patetică, totdeauna cuceritoare, se îmbină cu cel al caracterizării sintetice, dîndu-ne cîteva portrete memorabile. Iată, sobru și sugestiv schițată, arta și dimensiunile operei lui Rebreanu, ca și chipul scriitorului istovit de povara operei sale masive, elaborată trudnic: „Scriitorul manifesta o imaginație capabilă să cuprindă vaste ansambluri, o ascuțime a înțelegerii psihologice coborîtoare pînă la datele elementare ale ființei omenești, o vigoare și o temeinicie a puterii constructive, necunoscute încă în literatura noastră. Avusesem mulți povestitori pînă atunci, dar nu încă un romancier în sensul modern al cuvîntului, acel care i se potrivește lui Balzac și Zola, lui Tolstoi și Dostoievski, lui Thomas Mann și Galsworthy. Prin Rebreanu, romanul romînesc se angrena în circuitul mondial al genului și, prin calitățile lui, făcea parte din șirul acelor fapte de creație izvorîte, la sfîrșitul primului război mondial, din năzuința mai generală de a realiza stilul major al culturii noastre". (pag. 28).

Intr-o altă secțiune (Situații), autorul consemnează impresii interesante despre orașul natal, din anii copilăriei, despre Bucureștii de altă dată, despre atmosfera orașelor germane în perioada studiilor, despre Viena în zilele noastre. Unele din ele se referă la locurile unde au trăit și au scris mari scriitori: la Năsăud, pe urmele lui Coșbuc și Rebreanu, la Weimar, unde a trăit Goethe, la Moscova, în casa lui Tolstoi. Impresiile evocă momente ale vieții autorului, reconstituie, în cazul lui Coșbuc, Rebreanu, Tolstoi, Goethe, cadrul intim al laboratorului de creație. Cunoscut în genere din studiile sale ca un spirit echilibrat și sever, meticulos și analitic, autorul se trădează, adeseori, în paginile Jurnalului, a fi un sensitiv, vibrînd nu numai în fața operei de artă, ci și, ca un poet autentic (prestigiul profesorului și al criticului ne face să uităm uneori activitatea de poet a autorului), în fața naturii, a spectacolului vieții. Efuziunile lirice, tendința de a se exprima în imagini, de a transfigura artistic realitatea se fac deseori resimțite.

Erudiția, pasiunea ideilor, spiritul asociativ, sînt componente ale personalității lui Tudor Vianu. Ciclul Gînduri, culegere de mici eseuri, este, în acest sens, poate cel mai concludent. Autorul e reținut, de pildă, într-un loc, de o maximă a lui Goethe (Asupra unei maxime de Goethe), pe care o comentează, găsindu-i semnificații permanente și actuale. In altă parte, pornind de la o reflecție a lui Pascal („Tăcerea eternă a spațiilor infinite mă înspăimîntă"), ajunge la comentarea elogioasă a recentelor victorii ale omului în cucerirea cosmosului, la zborul cosmonauților sovietici, Gagarin și Titov. Erudiția se îmbină peste tot cu o mare mobilitate a spiritului. Mai multe articole (Munca eliberată ca forță a civilizației, Specialism și umanism, Progrese ș.a.) cuprind reflecții judicioase, exprimînd interesul și prețuirea autorului pentru transformările revoluționare petrecute în viața poporului nostru, în anii puterii populare. Din aceste pagini se degajă adeziunea sinceră și entuziastă a scriitorului la cuceririle poporului nostru pe drumul construcției socialiste.

Mai e necesar să menționăm, din cuprinsul volumului atît de variat, pledoaria pentru sobrietate și concizie (Articol scurt), unele considerații despre folclor (Folclor), ca și despre Eminescu (Eminescu în timp, Dicționar eminescian), despre Revoluția și literatura clasică rusă, despre unii mari scriitori ruși (Herzen, Cehov, Esenin). Trebuie reținute, de asemenea, precizările judicioase în legătură cu problema metodei comparate și a semnificației influențelor în literatură, precum și cele referitoare la discuția, purtată acum cîțiva ani, în presa noastră, despre spiritul modern (Controversă). Unele cărți și ediții noi apărute (Poetica lui Aristotel, o carte despre Ovidiu, o antologie a poeziei chineze, cele două volume de teatru ale lui Mihail Sorbul etc.), îi prilejuiesc lui Tudor Vianu comentarii marginale, caracterizări concise, dar substanțiale asupra sensului gîndirii și artei scriitorilor discutați. Cartea se încheie cu un bogat memorial, consemnînd impresii ale autorului dintr-o călătorie în India și cu un foarte interesant mănunchi de Fragmente autobiografice. Aș vrea să însemn, la capătul acestor impresii de lectură, o idee desprinsă din Fragmente... „Asistăm — afirmă autorul — la cea mai uriașă sforțare de umanizare a universului. Trăim în era mitului prometeic. A început adevărata civilizație a muncii. Oamenii au muncit totdeauna, dar abia acum au ajuns la înțelegerea întregii ei valori, abia acum munca a ajuns să se prețuiască drept cea mai de seamă forță a lumii, abia acum se descătușează întregul dinamism al muncii. Tipul modern uman este exemplarul creator. Socialismul îmi va confirma și întări necontenit această concepție" (p. 317). Această idee majoră străbate Jurnalul în cele mai de preț dintre compartimentele sale.

D. PĂCURARIU

DUMITRU IGNEA

DUMITRU IGNEA
Omul cu părul cărunt

Omul cu părul cărunt

Dumitru Ignea nu este un debutant. La al patrulea volum ni se înfățișează ca un prozator dispunînd de mijloace mature, cu certe calități. Deși moldovean prin origine și temperament, scriitorul înclină către proza de notație obiectivă, cenzurîndu-și exigent răbufnirile lirice. Sobrietatea e; în consecință, stăruitor cultivată, fraza e scurtă, concisă, evitîndu-se lungimile supărătoare, narațiunea cîștigînd în consistență.

Piesa de rezistență a cărții — nu numai sub raportul dimensiunii — e nuvela „Omul cu părul cărunt". Este evocat aici un moment din lupta ilegală. Epica e în general bine condusă, tensiunea fabulației e bine întreținută, D. Ignea izbutind să surprindă la tonalități adecvate eroismul de fiecare zi al luptei revoluționare. „Tehnicul" Petrică Dorneanu — figură notabilă în galeria luptătorilor din anii ilegalității — e o evidentă izbîndă în creația prozatorului ieșean. Lucrat cu migală, portretul se împlinește treptat, evidențiind un personaj cu un profil etic cuceritor. Eroul lui Ignea nu-și dezvăluie valorile numai prin acțiune. Probîndu-și convingerile în fapte de mare curaj (evadarea, preocuparea mașinii tipografice, instalarea ei, munca de tipărire a ziarului, etc.), eroul prezintă un univers sufletesc bogat. Petrică Dorneanu cugetă ca un comunist. Discuția sa cu soția profesorului despre destinul individual, despre sensul vieții și al iubirii, dragostea sa pentru Dorina, pasiunea și tactul pedagogic cu care știe să antreneze în luptă întreaga familie, apoi zbuciumul lăuntric, durerea încercată pentru suferințele bătrînului arestat de Siguranță sînt tot atîtea prilejuri prin care eroul se definește sub raport spiritual. Reușit e și portretul lui Mandolin. Evoluția omului cinstit, chinuit sufletește de rușinea „păcatelor" tinereții, de la starea de silită umilință la demnitate e creionată cu reală pricepere. Momentul înțelegerii de către Mandolin a scopului pentru care militează tovarășii săi de muncă și încadrarea sa în luptă e pregătit cu atenție. Gradația e bine punctată, marcînd etapele unui proces firesc, semnificativ sub raport istoric și social. Prin unele secvențe se impune și silueta comunistului Păstrăvanu, mai puțin solicitat de intrigă. Efecte notabile a obținut scriitorul și în crearea atmosferei: Iașul în zilele grele ale fascizării, cu sălbăticia legionară și bestialitatea Siguranței, cu suferința mereu crescîndă a celor mulți și huzurul burgheziei este descris cu autenticitate.

Dintre celelalte lucrări inserate în volum se remarcă mai ales „Ani de neuitat". Sînt aici inspirate pagini de jurnal în care notația lapidară a fixat momente memorabile din perioada anilor 1944—1946. Pentru sobrietatea relatării se cuvin amintite și „Din viața unui om", sau schițele „Două palme pentru o floare" și „Blocul A". Celelalte schițe și reportaje se rețin cu greu.

Prozator evident înzestrat, deopotrivă cunoscător al mediului muncitoresc (în special viața tipografilor) și al satului moldovean, Dumitru Ignea obține succese mai ales pe teritoriul care este botezat cu un termen nefericit „genul scurt". Păcat că scrie puțin. Paralel cu reportajul, scriitorul ar trebui să consacre mai mult timp nuvelei și schiței (mai ales schiței) pentru care dovedește înclinații și pricepere. Negreșit, D. Ignea trebuie să elimine însă din proza sa unele carențe. In primul rînd pericolul retoricii pe care scriitorul se simte din cînd în cînd dator s-o cultive, înveșmîntînd-o într-o gravă mantie filozofică. De semnalat e apoi pericolul unor anacronisme pe care le întîlnim uneori în paginile lui D. Ignea. E greu de crezut, de pildă, în autenticitatea unui țăran care știe foarte, foarte puțin despre ceea ce înseamnă munca într-o fabrică, se miră cînd aude de existența căminului unde locuiesc muncitorii, comportîndu-se la oraș ca un om care face de abia acum cunoștință cu realitățile rînduielilor socialiste. Bătrînul țăran Musteață din „O năframă" e o apariție puțin stranie, înrudit nefiresc cu unele personaje din literatura idilică despre țărani care se miră la tot pasul, sînt hitri, sfătoși și folosesc un limbaj împestrițat cu ziceri și vorbe de duh. Dar, cum spuneam, asemenea deficiențe nu dau nota generală cărții lui Dumitru Ignea.

Z. ORNEA

cărţi

H. ROHAN

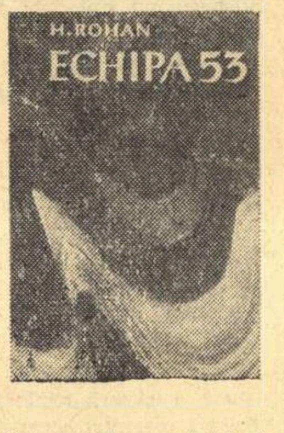

Echipa 53

H. Rohan mînuiește cu multă dexteritate și cu o anume degajare uneltele reporterului. Spirit mobil, asociativ, el nu poate rămîne credincios unei singure formule de reportaj ceea ce, în principiu, este și bine — căci îndepărtează primejdia monotoniei — dar și rău, dînd naștere la posibile îndoieli asupra capacității scriitorului de a cristaliza în forme specifice. Mărturisind așadar dificultatea de a-l clasifica, acum, pe H. Rohan, vom remarca în schimb că cele mai multe din reportajele sale se citesc cu un interes susținut, cu sentimentul unei lecturi instructive și plăcute. Să recunoaștem, gîndindu-ne la apreciabila cantitate de reportaje plicticoase care mai apar, că aceste calități nu sînt în fond de loc secundare.

Sfera tematică a volumului este cuprinzătoare, — de la evocarea Revoluției din Octombrie („Ecourile Odesei"), a insurecției armate de la noi („București 1944") pînă la înfățișarea unor fapte petrecute în actualitate, pe șantiere ale construcției socialiste ca Reșița, Oltenia petroliferă, fabrica de rulmenți de la Bîrlad etc. Apropiindu-se, ca reporter, de aceste teme H. Rohan simte necesitatea de a adopta mijloacele de exprimare cele mai proprii stilului de viață contemporan, capabile să transmită o cît mai elocventă și mai exactă imagine a realului. El este edificat, de pildă, asupra relațiilor fructuoase existente între reportajul modern și arta cinematografică, știe cît spor de expresivitate se poate obține prin folosirea unor unghiuri dificile de luat vederi, știe să alterneze prim-planurile cu perspective panoramice, să execute mișcări de travelling. La astfel de procedee recurge de pildă, cînd își propune să reconstituie, pentru noi, într-o zi de 23 August, itinerariul insurecției armate. Iată, obiectivul a fixat o inscripție comemorativă. Textul săpat în piatră reamintește că în acel loc fusese instalat, în anii teroarei fasciste, postul ilegal de radio-emisiune „Romînia liberă". Inscripția declanșează o succesiune de tablouri (secvențe) care reanimează faptele și atmosfera acelor ani. Tehnica evocării e cinematografică: „Anul indicat pe placă era 1939 și începutul anului 1940. Croitorii de uniforme ofițerești și ceaprazarii din dosul lui Grand Hotel Lafayette executau uniforme albastre pentru miniștrii guvernului de dictatură regală. La Monetărie se băteau paftale aurite pentru cordoanele uniformelor, nasturi, decorații. Miniștrii repetau în fața oglinzii salutul fascist: brațul drept zvîrlit în sus. «Svastici presate sau în email, găsiți la orice gravor creștin de pe strada Carol»..." (pag. 18). Alte imagini recheamă însă în memorie scene de luptă, evocă dîrza rezistență antifascistă: „In sertarul de scule, în buzunarul hainei, o mînă nevăzută strecura o hîrtiuță tipărită. Dintr-o primă ochire se puteau reține aceste rînduri: «Armata Roșie a trecut pe teritoriul țării noastre ca armată eliberatoare. Trebuie deci sprijinită de întregul popor!» La orizont cerul începea să se împurpureze". (pag. 26). Cu Bîrladul, oraș în plină transformare, facem cunoștință tot prin intermediul aparatului de filmat. O firmă veche, un amănunt arhitectural recheamă tablouri ale vieții din tîrgul moldovenesc de altădată Alternînd continuu planurile trecut-prezent, înfățișînd realitatea nouă în contrast cu epoca apusă autorul urmărește în fond un scop polemic. In spatele imaginii convenționale de viață molcomă, tihnită, de „dulce pace moldovenească", de trai liniștit, autorul descoperă trista realitate a asupririi sociale. „Această «dulce pace», conchide el, era plătită cu sîngele și sudoarea țăranilor" (pag. 100).

Cînd scrie despre actualitatea socialistă, despre realizările oamenilor de azi, Rohan își caută aproape întotdeauna un punct de plecare în trecut. Cum spuneam, această tehnică are un resort polemic oferind în permanență cititorului posibilitatea unei aprecieri comparative, edificatoare pentru progresul înregistrat în anii noștri. Uneori incursiunea în trecut este foarte adîncă, Rohan dovedind o adevărată pasiune de arheolog pentru reconstituirea epocilor vechi. Un reportaj despre Reșița socialistă („Universitatea oțelului") îi prilejuiește o retrospectivă a exploatării fierului la noi care ajunge pînă în perioada dacică. Se fac considerații de ordin istoric, social și chiar filologic.

Impulsul de a reconstitui trecutul, fie și în imagini fugitive, nu-l părăsește pe Rohan nici atunci cînd își propune să facă fișa biografică a unui personaj („Cînd s-a născut ea, abia se risipea fumul din gurile revolverelor care-l lichidaseră pe Armand Călinescu și cînd ea țipa după sînul maică-si, asasinii zăceau la rîndul lor, pe caldarîmul Cotrocenilor"). Menținînd însă mereu atenția cititorului asupra unor elemente de fundal, de cadru, chipurile eroilor săi nu pot să nu sufere de o anume generalitate. Rohan nu are răbdarea de a stărui îndeajuns asupra personajelor, de a le compune o imagine individualizatoare.

Există la H. Rohan o volubilitate a exprimării, ceea ce imprimă reportajelor sale un tempo dinamic, antrenant. Este adevărat însă că marea fluență verbală, numeroasele digresiuni, ajung de multe ori să înece elementele de reportaj și atunci citim o agreabilă, e adevărat, proză jurnalistică. Aș cita în acest sens lucrări ca „Reconstituirea unei știri" sau „Un produs romînesc la export: bucuria de a trăi".

Sponteneitatea expresiei, verva stilistică sînt calități mult prețuite de H. Rohan. Sîntem de acord cu scriitorul, îngăduindu-ne însă a-i reaminti că, uneori, e necesar să se supravegheze. Căci, grăbit, Rohan scrie, la un moment dat: „Din cei 300.000 de morți, aproximativ 100.000 nu ajungeau la bătrînețe" (pag. 323). Așadar, atenție: o calitate, se știe doar, se poate transforma și în reversul ei.

G. DIMISIANU

MIRCEA ŞERBANESCU

Timişoara

Volumele de reportaje literare care apar în colecția „Patria noastră" a Editurii Tineretului au o bogată și variată arie de cuprindere. Ele sînt consacrate uneia sau mai multor regiuni ale țării, marilor complexe industriale, măreților realizări din diferite sectoare ale economiei noastre socialiste, cît și unor importante orașe ale patriei, dezvoltate într-un ritm viu în anii regimului democrat-popular. Astfel, după volumul „Timpurile și anotimpurile Bucureștiului" de Horia Liman, colecția s-a îmbogățit recent cu un amplu reportaj închinat Timișoarei, semnat de Mircea Șerbănescu.

Pentru a reliefa mai pregnant destinul nou al acestui oraș, al oamenilor care muncesc și trăiesc în cadrul lui, scriitorul a apelat continuu la antiteza dintre trecut și prezent. Primele capitole ale volumului — „Scurtă istorie a unui castel" și „Curcubeu peste veac" — au menirea nu numai de a comunica cititorului un șir întreg de date istorice din trecutul de secole al Timișoarei, ci și de a servi drept antiteză pentru prezentul nostru luminos, de a sublinia mai clar că acest oraș, care a fost timp îndelungat întunecată cetate feudală și apoi o „mică Vienă" a burgheziei autohtone, o citadelă de huzur pentru exploatatori, a devenit în anii puterii populare nu numai o așezare plină de pitoresc urbanistic, ci și un puternic centru industrial, locuit de oameni noi, dăruiți cu însuflețire luptei pentru socialism. După această evocare istorică, autorul trece treptat, în capitolele următoare, la zugrăvirea realităților luminoase ale Timișoarei de azi. Vorbește, de pildă, despre lucrările edilitare menite să înfrumusețeze orașul și să asigure oamenilor muncii condiții cît mai bune de trai, despre importantele realizări obținute în marile fabrici și uzine ale orașului („Visuri în gutiplast"), despre entuziasmul și dragostea oamenilor muncii față de procesul de producție („Cuibul inovatorilor"), prezintă cîteva figuri de muncitori înaintați, minunate exemple de comuniști (ca de pildă, „Un strungar fruntaș"), neuitind să releve susținuta și rodnica activitate cultural-artistică ce se desfășoară în oraș („Cuvînt, culoare, sunet").

Intre capitolele care evocă trecutul Timișoarei și cele care oglindesc prezentul există însă un decalaj. Aflîndu-se în fața unui vast material documentar pe care istoria de secole a orașului i l-a oferit, Mircea Șerbănescu s-a lăsat furat de multitudinea și ineditul multor date și nu a reușit să selecteze ceea ce este în adevăr esențial și interesant, aglomerînd capitole cu nenumărate informații. In volumul lui Mircea Șerbănescu, excesul evocării istorice se plasează uneori în detrimentul capitolelor închinate vieții de azi a orașului, a cărei zugrăvire amplă și multilaterală este cerută cu necesitate de însuși obiectivul pe care autorul și l-a propus. Spre deosebire de amplele capitole de evocare istorică, de la începutul volumului, aceste capitole sînt prea sumare, rezumîndu-se la citarea cîtorva elemente, ce-i drept semnificative, dar desprinse dintr-un șirag mult mai bogat. Minunaților oameni ai muncii din Timișoara de azi, autorul le închină numai două scurte medalioane, în care vorbește despre strungarul fruntaș Nicolae Avrămoane și harnica țesătoare Eugenia Selman.

Din punct de vedere al mijloacelor stilistice, suita de evocări și reportaje literare care alcătuiesc volumul nu se prezintă sub o formă unitară. Astfel, la începutul primului capitol („Preludiu"), autorul abuzează de metafore, comparații și alegorii. In capitolul „Curcubeau peste veac" întocmește scurte biografii despre cartograful și istoricul venețian Francis Griselini și despre contele Florimon Claudius Nercy d'Argentan, primul guvernator al Banatului după izgonirea turcilor, într-un stil prea informativ. Abia în partea finală a volumului, Mircea Șerbănescu acordă capitolelor factura obișnuită reportajului literar. Scriitorul selectează detaliile semnificative, le incorporează echilibrat și logic în cadrul expunerii, utilizează cu iscusință dialogul, creionează sugestiv peisajele naturale și urbanistice, evocă cu mijjloace literare, scurte episoade din viața unor oameni, într-un stil firesc, viol, cu precizie și claritate.

Efortul lui Mircea Șerbănescu de a închina un amplu reportaj unuia din principalele orașe ale țării, merită semnalat în mod pozitiv, constituind o inițiativă bună și un îndemn pentru alte scrieri cu teme asemănătoare.

Teodor VÎRGOLICI

PETRU VINTILA

DOBROGEA ÎN MARŞ

Dobrogea în marş

Cînd Petru Vintilă afirmă undeva în recenta sa carte, că „înainte de a fi literatură în sensul cel mai direct al cuvîntului, reportajul este un document de istorie", *parcă vrea să explice cititorului, modul în care concepe această specie a prozei, ca o transcriere de fapte și date, considerate elocvente prin ele înșile. Reporterul va nota de regulă mijloacele de locomoție, cu care se deplasează dintr-un punct în altul, va face portretul însoțitorilor (în care uneori descoperă tipuri reprezentative ale epocii noastre) și, bineînțeles, va descrie amplu, locurile vizitate, evenimentele la care a fost martor sau faptele memorabile care i-au fost evocate. Citeodată călătoria are loc pur și simplu în fantezia reporterului, cum este acea „Călătorie imaginară cu Ovidiu".*

Ca „document de istorie și viață" cartea constituie o mărturie impresionantă, surprinzînd ceva din dialectica vertiginoasă a transformărilor revoluționare prin care a trecut și continuă să treacă provincia dintre Dunăre și Marea Neagră, în antiteză cu letargica existență a trecutului. Nu putem omite nici momentele „artistice" ale reportajului lui Petru Vintilă, în care se generalizează prin procedee adecvate elementele semnificative ale realității dobrogene. Volumul conține numeroase pagini de literatură autentică, un mozaic de impresii, istorisiri, descrieri, amintiri, portrete, etc. însotite de un comentariu exuberant și hiperbolic, menit să sublinieze sensul realităților abordate și să traducă stările euforice ale reporterului, mîndria sa în fața avîntului construcției socialismului. Dobrogea de astăzi îi apare „ca un mitic corn al abundenței". Nu este simplă metaforă, ci un simbol de mare forță sugestivă, ilustrat cu nenumărate exemple din viața cotidiană a Dobrogei socialiste. Folosind un leitmotiv extras dintr-un reportaj al lui Geo Bogza (înainte de război în Dobrogea se mînca lapte „condimentat" cu ardei iuți, ceea ce împiedica consumarea lui rapidă), Petru Vintilă adoptă la un moment dat maniera bogziană care dă roade cu osebire în acele capitole care tratează despre „paradoxul" lipsei de apă din trecut, într-o regiune copios scăldată de un fluviu gigantic și de o mare, precum și despre „paradoxul" aversiunii de pînă mai ieri a localnicilor față de piatră ca material de construcție arhitectonică. Descrierea „colosalei fîntîni" de la Cotu Văii, asemuită cu o „columnă inversă", și descrierea unor cămine culturale de prestanța arhitecturală a unor „palate", sînt totodată incursiuni emoționante în domeniul semnificațiilor adînc umane ale revoluției socialiste, al forței ei transformatoare. Reporterul se preocupă și de apariția noilor trăsături în conștiința socială a oamenilor. Fapte grăitoare atestă rezultatele importante obținute și în această direcție. Am reținut între altele, acea imagine despre setea de cultură a țăranului colectivist care în miez de noapte face „coadă" la bibliotecă, așteptîndu-și rîndul „ca la o străveche cișmea turcească" (cine știe ce înseamnă în viața omului din Dobrogea apa, va înțelege sensul acestei comparații).

Volumul în ansamblu vădește un deficit de organizare, fiindcă expune o sumedenie de fapte brute, nu totdeauna concludente.

Inegalitățile de stil constituie o altă carență a volumului. Alături de expresii elaborate cu grijă, întîlnim neglijențe inadmisibile, obsesii lexicale („nămolul torențial", „flux torențial", „straturile torențiale de nisip", „roiul torențial al muștelor", etc.) și platitudini care obosesc. Tenacitatea și minuțiozitatea documentării ar fi meritat ca materialul de viață să fie redactat cu o exigență artistică mai vizibilă.

Leonard GAVRILIU

LIGIA MACOVEI *„Fată din Sicilia"*

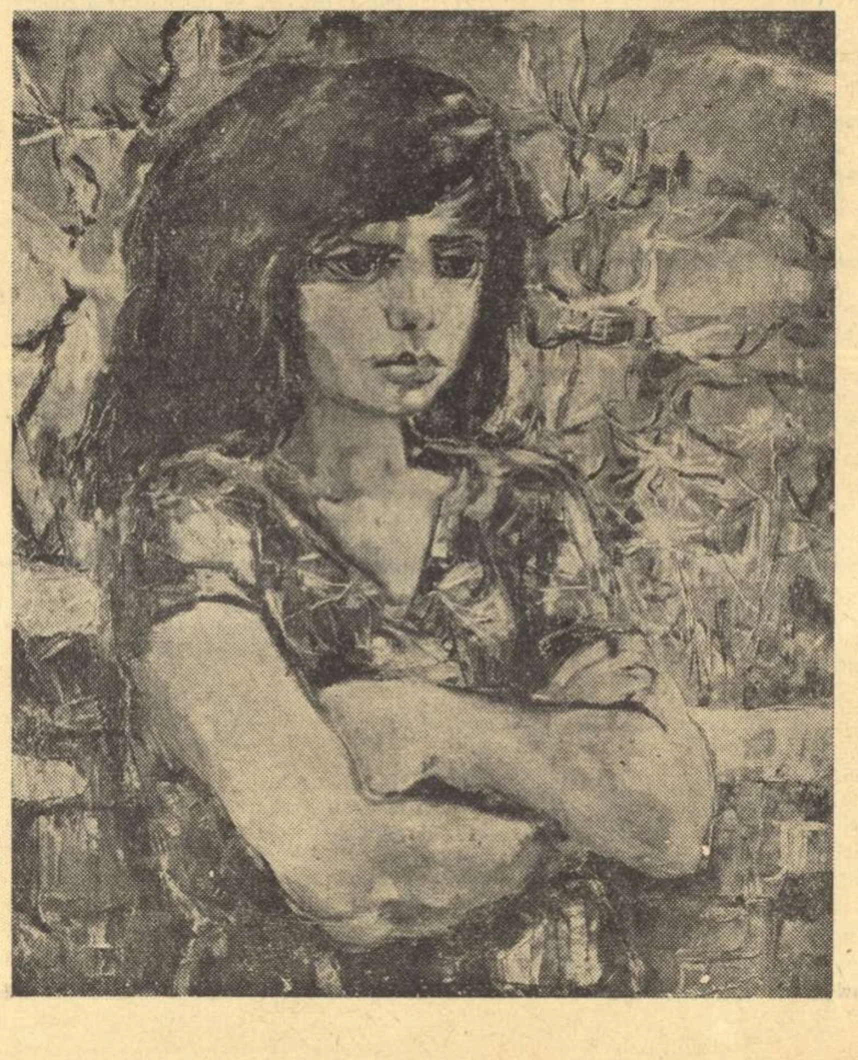

ALEXANDRU ŞAHIGHIAN

la 60 de ani

S-au împlinit săptămîna aceasta șaizeci de ani de la nașterea lui Alexandru Șahighian. Prozator, publicist și dramaturg, Alexandru Șahighian a debutat de fapt ca poet, acum mai bine de trei decenii și a revenit la uneltele sale poetice mai ales în paginile presei literare din ultima vreme. Primele sale versuri au apărut în 1924, în „Omul liber". Poemele începutului dezbăteau teme filosofice ale epocii, inspirate din idealurile maselor muncitoare. Scriitorul a desfășurat o bogată activitate poetică în paginile revistelor „Șantier" și „Cuvîntul liber", reviste în care își precizează o atitudine combativă, de pe pozițiile clasei muncitoare, atitudine călăuzită de îndrumarea Partidului Comunist. Pe acea vreme poetul își citea manuscrisele la „ceaiurile" ilegale ale Partidului Comunist. Creația poetică a lui Alexandru Șahighian s-a dezvoltat paralel cu publicistica de curajoasă atitudine în presa democrată a vremii, în ziare cum au fost „Atlas" (unde Al. Șahighian a muncit ca secretar de redacție), „Drumul femeii", „Dacia nouă", etc.

Culegerea de versuri care a văzut recent lumina tiparului — „Pasărea măiastră" — reunește cîteva dintre poemele scrise în această perioadă, pe lîngă alte titluri noi în creația lui Alexandru Șahighian. Autorul explică în introducerea volumului său un sens poetic fundamental care a orientat creația sa literară, prezentînd imaginea „Păsării măiastre", ca un simbol al vieții fericite pe care orînduirea viitorului comunist o va aduce omenirii: „întrevăd în comunism, curînd / măiastra pasăre de aur săgetînd, / cu daruri încărcate ca într-o poveste / să le presare în plaiurile aceste...". Reconstituirea poetică a trecutului — pe care Alexandru Șahighian l-a trăit ca luptător activ în presa democrată — este realizată în perspectiva unor cicluri de versuri cum sînt „Pîclă", „Grivița 1933", „Greva minerilor", precum și „Catastrofă în mînă". Tonalitatea volumului evocă atmosfera gravă a luptelor care cereau abnegație și fermitate revoluționară. Viața tineretului muncitor, suferințele și încercările grele care au distrus generații de adolescenți în anii luptelor împotriva dictaturii fasciste este surprinsă cu accente emoționante în „Ucenicul". „Pîrjol" sau „Sluga".

Predominant se vădește a fi sentimentul unei înalte răspunderi cetățenești și politic în lirica dinaintea Eliberării: „îndepărtînd cuvintele cuminți // cu altele-am cules, din lavele fierbinți, / să-i cînt aprins, cît mai aprins pe oameni". Recunoștința pentru comuniștii care au înfruntat moartea pentru a pregăti viața noastră de astăzi își află expresie patetică într-o „Inchinare pentru toți morții noștri", unde poetul încheie astfel: „ei ne-au zîmbit cînd au căzut în tină / și ne-au adus pe talgere lumină / pentru ospățul nostru, desfătat / de răsăritul ce urca împurpurat..." In această perspectivă a vieții noi pe care a deschis-o eliberarea, creația poetului a cuprins domenii noi de manifestare, în proză, dramaturgie, publicistică și reportaj. In afara unor volume pentru copii cum au fost „Rici-rici", „Povești adevărate", sau „Povești Dunărene" (legende din Deltă), precum și a unui reportaj, „De la Țian-Șan, la Munții de Jasp" (însemnări de călătorie de pe pămînturile desțelenite din Kazastan), scriitorul a încredințat Editurii Tineretului romanul „Coiful de aur". Cîteva dintre piesele scrise de Alexandru Șahighian și-au găsit aprecierea în anii de după Eliberare, și printre ele enumărăm cîteva remarcabile prin inspirația lor directă din actualitate, tratarea operativă a unor probleme la ordinea zilei, în anii revoluției noastre socialiste. Ne referim la piesa în trei acte intitulată „Pensiunea doamnei Stamate" care a văzut lumina rampei în stagiunea 1947—1948 la Teatrul Național Studio, sau la „Prăbușirea" prezentată în stagiunea 1958—1959 la Teatrul Armatei.

Ciclul intitulat „Cîntec de dragoste și de viață" care încheie simbolic volumul de versuri al lui Alexandru Șahighian ar putea să cuprindă cele mai bune concluzii pentru a caracteriza personalitatea multilaterală, activitatea diversă pe care a desfășurat-o scriitorul în acești ani.

Miron DRAGU

CARNET teatral

Trenul blindat 14-69

Teatrul Regiunii București

Scenă din spectacol

Considerat cu îndreptățire, la apariția sa, drept un viguros manifest politic și artistic, „Trenul blindat 14—69" își păstrează, neștirbite virtuțile — suflul eroic, forța emoțională, patosul revoluționar. Iar examenul de înaltă răspundere dat acum 34 de ani, la prima reprezentare a piesei, de valorosul ansamblu al M.H.A.T.-ului, îl are de trecut și astăzi fiecare teatru care decide înscenarea dramei eroice a lui Vsevolod Ivanov. Apreciind, așadar, alegerea făcută de Teatrul Regiunii București pentru inaugurarea sa, se cuvine să atragem de la început atenția că ea stă sub semnul unei duble îndrăzneli. Pe de o parte, cerințelor unei partituri dramatice dintre cele mai dificile li se adaugă riscurile inerente debutului. Pe de altă parte, actuala montare are de înfruntat notorietatea acelui memorabil spectacol cu „Trenul blindat" realizat cu mai bine de zece ani în urmă de Alexandru Finți pe scena Teatrului Armatei. În aceste circumstanțe primul examen artistic dat de noul teatru apare cu atît mai interesant.

Formulînd laconic și precis linia directoare a spectacolului pregătit de M.H.A.T., Stanislavski considera necesar să fie exprimată scenic cea mai teribilă încordare prin cea mai mare simplitate: Revoluția, trenul blindat, victoria! O montare realistă a prim-planului — sublinia marele om de teatru — și un cer amenințător, tumultuos, sumbru, astfel încît publicul să nu fie sustras prin nimic de la ceea ce e principal *). Este evident că în punerea în scenă de la Teatrul Regiunii, regizorul Vlad Mugur a avut în vedere aceste indicații clarvăzătoare, a pătruns în bună măsură spiritul lor, aplicîndu-le, firește, potrivit propriilor sale înclinații și posibilități.

Principala tendință a spectacolului este de a sugera măreția luptei revoluționare, clocotul bătăliei maselor conduse de comuniști pentru înfrîngerea contrarevoluționarilor alb-gardiști și a intervenționiștilor străini, printr-o maximă economie a mijloacelor de expresie. Cadrul diferitelor momente e fixat sintetic de scenograf (Erwin Kuttler) cu ajutorul unor proiecții și a trei practicabile înclinate, utilizate variat în funcție de necesități. Au fost eliminate voit elementele decorative, care ar fi corespuns bogăției de detalii concrete privind ambianța, existente în text; imaginile proiectate pe fundal au menirea să marcheze concentrat locul acțiunii. În unele tablouri efectul e izbutit — clopotnița, terasamentul, depoul feroviar. Soluția avantajoasă pentru care au optat regizorul și pictorul ar fi pretins însă neapărat, fără a se renunța la convenția scenografică, o mai pregnantă ilustrare în proiecții, a descrierilor autorului (la tabloul din trenul blindat, de pildă, imaginea de pe fundal apare absolut neinteligibilă).

Regizorul Vlad Mugur a acordat mari răspunderi actorilor, chemați să comunice prin prezența lor nu numai particularitățile personajelor întruchipate, ci și atmosfera epocii. O însemnătate deosebită revine deci mișcării în scenă a maselor. Acea uriașă forță socială, fără precedent în istorie, care a înfăptuit răsturnarea capitalismului, instaurînd în Rusia o nouă orînduire — se face simțită viu în cîteva momente. Agitației dezordonate a contrarevoluționarilor, cramponîndu-se cu disperare și furie de privilegii definitiv abolite, i se opune energia invincibilă a muncitorilor și țăranilor în luptă pentru cauza lor dreaptă. O scenă remarcabil rezolvată, comunicînd cu plinătate sentimentul eroic și încordarea dramatică a momentului, este cea în care partizanii lui Versinin caută un mijloc să oprească trenul blindat. Oamenii se sfătuiesc febril, cu aprindere și mereu se întind la pămînt cu urechile lipite de un terasament invizibil, pentru a prinde parcă, în trepidația șinelor, iminenta oprire a trenului. În destule alte momente însă — ca „lămurirea" prizonierului american de exemplu — figurația apare amorfă, nediferențiată, nu se observă trecînd prin fiecare curentul unei intense participări la evenimente. În nefinisarea unor scene de masă se resimte termenul scurt în care s-a pregătit spectacolul, lipsa de coeziune a trupei, dar și insuficienta stăruință a regiei. De altfel, se cerea în genere o mai strînsă închegare dramatică a întregului spectacol.

Axul de susținere al montării îl reprezintă, cum am spus, interpretarea actorilor, deși creațiile protagoniștilor, luate în parte, se situează pe diferite trepte calitative. Neuitatul interpret al lui Ivan Șadrin — Ștefan Ciubotărașu a adus și în rolul lui Versinin spiritul său adînc popular, autenticitatea și marea naturalețe a ținutei scenice. Replica finală a tabloului II: „Teme-te! E-un țăran..." a răsunat în spectacol vehementă și aprigă, încărcată de o mînie surdă, necruțătoare, actorul lăsînd să răzbată aci întreaga durere și hotărîre de luptă a poporului. Comandantul de partizani care se călește în luptă sub îndrumarea bolșevicilor, devotîndu-se deplin cauzei comuniste, a apărut în interpretarea lui Ștefan Ciubotărașu energic, intransigent, autoritar, neclintit în atașamentul său față de Revoluție. L-am fi dorit totuși mai dinamic, mai însuflețitor în momentele patetice. Înlăturarea anumitor accente declamatorii, ostentativ teatrale („voi țăranii", „tu sărăcime") străine stilului interpretativ al artistului, va face ca și noua sa creație să se ridice la nivelul celor mai de seamă realizări ale sale.

Îndrumat de regie către o excesivă sobrietate în atitudini, Silviu Stănculescu, tînăr actor de real talent, avînd un glas vibrant, care convinge și emoționează, a realizat numai în parte figura lui Pelevanov. Multe gesturi ni s-au părut căutate, nu pornite din identificarea profundă cu personajul, iar prestigiul și vigoarea partinică a conducătorului bolșevic, apropiat de mase, înțelept și curajos, s-ar fi cerut subliniate la fel de limpede ca stăpînirea de sine și modestia sa exemplară. Cu vivacitate și un colorit atrăgător, accentuînd patosul și dăruirea de sine a unor simpli luptători sub steagul revoluției, și-au realizat rolurile Traian Stănescu (Znobov), Cornel Dumitraș (Vaska Okorok), Mihai Pălădescu (chinezul).

De cealaltă parte a baricadei, din grupul contrarevoluționarilor, se impune în spectacol figura lui Nezelasov — în interpretarea lui Ion Marinescu, dură, marcînd cu subtilitate trecerea personajului de la cinismul și luciditatea afișate în primul tablou, la furia neurastenică, halucinantă din clipele cînd căpitanul alb-gardist își simte aproape sfîrșitul. L-a secondat Benedict Dabija (Obab) într-o valoroasă compoziție, de o admirabilă precizie a nuanțelor, actorul relevînd cu sarcasm mărginirea stupidă a culacului ambițios să parvină în ierarhia militară, slugarnic cu superiorii, crud și arogant cu oamenii de rînd.

Vom aminti și despre aportul cîtorva alți interpreți care, avînd apariții episodice, s-au străduit mai mult decît restul colectivului să le dea relief, atenți la armonizarea imaginii de ansamblu a spectacolului: Mihai Marselos (cu o mască bine găsită, o voce aspră și o ținută plină de pondere în rolul muncitorului de la sirena depoului, Filonov), Anda Caropol (cocheta și insinuanta Varia), Eugen Petrescu (prinzînd pitorescul ciudat al mecanicului trenului blindat), Dorina Lazăr (Mașa, soția lui Pelevanov), ale cărei autentice resurse pentru dramă s-au remarcat în tablourile finale.

„Trenul blindat 14—69" abia și-a început drumul pe scena Teatrului Regiunii București. Efortul regiei și interpreților — dincolo de deficiențele existente în spectacol — este meritoriu. Drumul este deschis pentru continua îmbunătățire a montării, pentru sudarea ansamblului, pentru sporirea forței de expresie a scenelor de masă, pentru ca întregul spectacol să se ridice la înălțimea actualelor cerințe ale mișcării noastre teatrale, ducînd în mijlocul muncitorilor și țăranilor din regiunea București, mesajul înflăcărat al dramei lui Vsevolod Ivanov.

Mihail LUPU

---

*) Cf. însemnărilor lui N. Gorceakov din volumul „Lecțiile de regie ale lui Stanislavski".

Scenă din filmul „Doctorul din Bothenow", producție a studiourilor din R. D. Germană

„SINGUR PRINTRE DUȘMANI"

Teatrul de Stat „Al. Davilla"-Pitești

Cu acest titlu a apărut, în 1957, sub semnătura scriitorului ucrainean I. Dold-Mihalik, unul din cele mai originale romane sovietice de aventuri. Inspirat din eroismul oamenilor sovietici în timpul Marelui Război de Apărare a Patriei, romanul relata în pagini literare demne de relevat, extraordinara „aventură" trăită de un tînăr ofițer sovietic strecurat, cu o misiune de înaltă răspundere, în comandamentul unei divizii hitleriste cantonate pe teritoriul francez.

Acțiunea romanului cunoaște o desfășurare trepidantă la o ridicată tensiune dramatică, și cucerește cititorul prin argumentația strictă și logică a tuturor întîmplărilor și soluțiilor propuse de acesta.

Recent, Teatrul de Stat din Pitești a prezentat spectatorilor săi, în premieră pe țară, o versiune dramatizată a romanului amintit — semnată de autor, I. Dold-Mihalik și de C. Tkacenko.

Dramatizarea, mai mult decît era, poate, firesc, liniarizează acțiunea, reducînd-o la cîteva elemente de bază, fără a atenua însă mesajul puternic antirăzboinic și antifascist al romanului.

Spectacolul Teatrului de Stat din Pitești pune, în primul rînd în lumină, eforturile regiei de a valorifica textul dramatic tocmai în direcția reliefării actualității stringente a acestui mesaj. Regizorul, Radu Sorin Grigorescu, a depus multă energie, și a făcut dovada unei vii și inspirate fantezii artistice. El a realizat un spectacol plin de originalitate, slujind cu vervă și dinamism textul dramatic care solicită, prin însăși genul său, o tratare în care fantezia și ritmul își spun cuvîntul hotărîtor.

Deși la primul său spectacol în acest teatru, Sorin Grigorescu s-a orientat de asemenea cu destul spirit de discernămînt în alcătuirea distribuției.

Remarcăm, îndeosebi, interpretarea dată rolurilor: Heinrich von Goldning, Monica Tanval, doamna Tanval și Lutz de către actorii Miki Dem. Rădulescu, Rodica Sanda-Țuțuianu, Telly Barbu și Nicolae Focșa. Sarcina cea mai grea a revenit, evident, interpretului lui Heinrich von Goldning — care trebuia să redea — și a izbutit pe deplin — sub masca ofițerului hitlerist, cerută de misiunea sa deosebit de dificilă, noblețea și frumusețea spirituală a omului sovietic, luptător împotriva ororilor fascismului, pentru triumful patriei sale socialiste și al păcii în întreaga lume. Jocul actorului pe linia acestei permanente dedublări a pus în lumină un talent evident, de o finețe și o putere emoțională care trebuiesc subliniate. În reprezentație la Pitești, actrița Teatrului C.I. Nottara, Rodica Țuțuianu, a izbutit în reliefarea profilului luminos al unei tinere și înflăcărate patriote franceze.

În general, distribuția a răspuns mulțumitor intențiilor textului și regiei. Trebuie făcută însă o rezervă cu privire la dicția deficitară a celor mai mulți dintre intrepreți. Este o problemă care trebuie să preocupe serios conducerea teatrului și pe regizorii scenei piteștene.

În continuare, menționăm sugestivitatea în spiritul tratării regizorale a spectacolului, pe care o ilustrează decorul semnat de Vasile Roman de la Teatrul Național Craiova și muzica de scenă a lui Paul Urmuzescu.

Dinu SĂRARU

Premiere pe scenele Capitalei

Moment din spectacolul „Băiatul din banca a doua", la Teatrul pentru copii și tineret.

Scenă din piesa „Cred în tine" (Teatrul „Lucia Sturza Bulandra").

CARNET cinematografic

Ultimul meu tango

Sara Montiel apare din nou pe ecranele noastre, într-o altă producție a studiourilor spaniole „Ultimul meu tango". O însoțește același partener din „Carmen de la Ronda", Maurice Ronet. Notele caracteristice ale filmului: lipsa de profunzime și substanță dramatică, goana după efecte exterioare, ieftine, absența intențiilor artistice. Autorii (scenariștii: G. Peria, J. M. Arozameno, regizor: Luis Cezar Amadari) reiau formulele „consacrate" ale filmului comercial, pretext pentru a „valorifica" farmecele vedetei. O melodramă dulceagă, siropoasă, concepută după rețete arhicunoscute — se consumă pe parcursul a multor metri de peliculă. Mediul care este supus „investigației" autorilor este cel actoricesc. În anii trecuți, lumea teatrală a reținut atenția lui Bardem și a rezultat un film remarcabil. Firește comparația nu se poate face, deoarece „Ultimul meu tango" poartă amprenta spiritului burghez străin artei. Paralela este însă elocventă pentru a vedea odată mai mult tendințele ostile care se înfruntă în cinematografia occidentală. Fabulația „Ultimului meu tango" cunoaște, bineînțeles, „complicații". O serie de întîmplări — neverosimile și puerile — se desfășoară impuse de arbitrariul scenariului.

Tatăl, dirijor într-o trupă mediocră, își alungă fiica de acasă făcînd pe placul mamei vitrege. Fata (Sara Montiel) de o stranie frumusețe și cu voce magnifică stîrnește „dragostea fulgerătoare" a unui tînăr bogat, însă nefericit. Acesta poartă un nume sonor (Dario) și e dispus s-o urmeze pe aleasa inimii sale pînă la capătul lumii. Sara Montiel (în film se numește Marta) traversează oceanul, înlocuiește o mare cîntăreață la Buenos Aires cucerind laurii gloriei, apoi se produce un incendiu. Marta orbește, Dario o salvează generos, etc etc. Nu se constată niciodată preocuparea autorilor pentru logica acțiunii, pentru conturarea personajelor și pătrunderea mobilurilor psihologice. Convenționalismul este dominant iar culorile strălucitoare ale imaginilor nu-l pot acoperi. Sara Montiel cîntă mereu, operatorul L. Ballesteros îi acordă necontenit prim planul și folosește, filmînd-o, unghiuri favorabile. Nu există însă, nici un fel de grijă pentru compoziția cadrului, pentru că — nici din acest punct de vedere — autorii nu-și propun să exprime ceva. Protagonista ocupă ecranul și cîntă. Alte posibilități și soluții dispar. Ce se poate spune despre interpreți? Evident, actorii nu pot suplini inconsistența și facilitatea scenariului. Rolurile lipsesc. Sara Montiel poate fi apreciată pentru calitățile ei vocale, dar despre actrița Sara Montiel ne este greu să vorbim elogios. La deficiențele scenariului se adaugă registrul monocord al protagonistei care nu dă nici un relief personajului. Maurice Ronet în „Ultimul tango" e cu totul străin de rol, cenușiu-uniform. În film apar și dispar destule siluete (compoziția fiind dezlînată și cu multe lungimi). Nici un alt interpret nu trezește interesul. Este cazul să adresăm Direcției Difuzării Filmelor întrebarea: de ce programează asemenea producții submediocre, care nu contribuie cu nimic la educarea estetică a publicului spectator și oferă o imagine contrafăcută a realităților prezentate?

Mihai BOTEZ

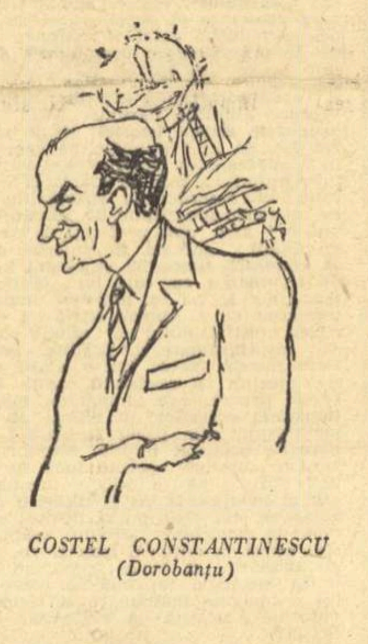

COSTEL CONSTANTINESCU
(Dorobanțu)

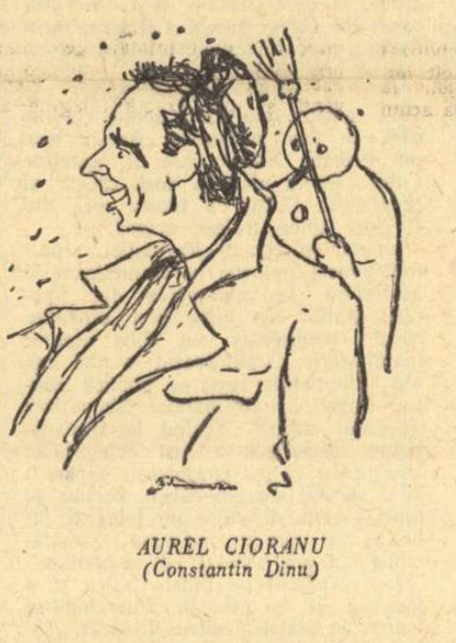

AUREL CIORANU
(Constantin Dinu)

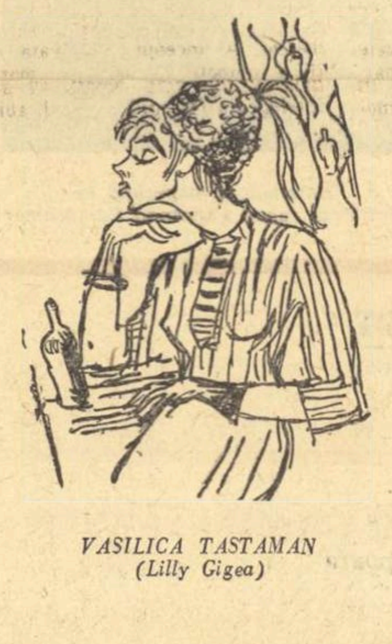

VASILICA TASTAMAN
(Lilly Gigea)

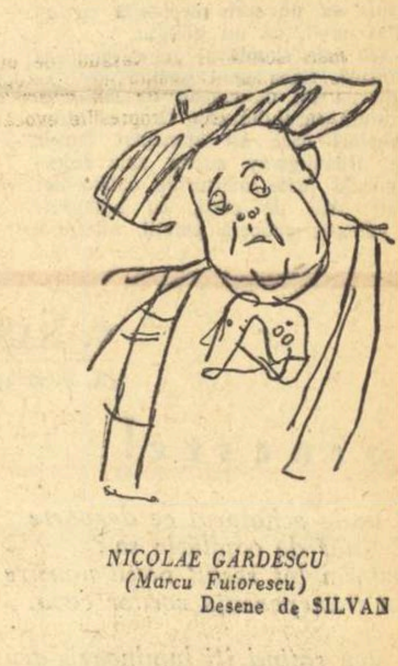

NICOLAE GÂRDESCU
(Marcu Fuiorescu)

Desene de SILVAN

CRONICA dramatică

Mi se pare romantic

Teatrul de Comedie

Comedia de debut a lui Radu Cosașu s-a născut, fără îndoială, în urma uneia dintre numeroasele întîlniri ale tînărului scriitor cu realitățile și oamenii zilelor noastre, undeva între două șantiere, între două avanposturi ale construcției socialiste. Reporter activ și talentat, Radu Cosașu este obsedat de precizie și nuanțe, atît în redarea procesului exterior (social, mecanic, tehnic etc.) cît, mai ales, în redarea vieții interioare a omului în conștiința căruia noul cîștigă mereu alte bătălii. Să ne amintim, bunăoară, cu cîtă minuție și subtilitate descria, văzută dinlăuntru, duminica unui secretar de partid pe șantierul de la Bicaz. Și acest secretar, ca și ceilalți eroi ai reportajelor sale nu au aparent nimic neobișnuit, iar duminica respectivă nu are nici ea nimic neobișnuit și, totuși, toate par deosebite, iar prezența noului în conștiința acestor oameni e puternic inedită și captivantă. Amatorilor de clasificări care, înșelați de titlul comediei și de tinerețea autorului, înclină să-l considere pe Radu Cosașu un fel de romantic (sau neo-romantic!), cele trei volume de schițe și reportaje și de schițe-reportaj, precum și lucrările risipite prin publicații, le replică pe un ton categoric de pe pozițiile celui mai riguros realism (consecvent definiției clasice: veridicitatea detaliilor... personaje tipice... împrejurări tipice...).

Ceea ce mai poate induce în eroare este lirismul tînărului scriitor, cauza, după părerea noastră, a unor calități și a unor deficiențe ale piesei. Sînt și prozatori dramatici (ierte-ni-se „îndrăzneala acestei noi „clasificări"), obișnuiți cu dialogul și conflictul deschis, care suindu-se pe scenă, au de schimbat numai o parte din unelte (Titus Popovici și V. Em. Galan). În lucrările de proză ale lui Radu Cosașu domină însă monologul (liric) care, deși provenit din teatru, este în esență, antiteatral. De dificultățile ce decurg de aici — unele învinse, altele nu — va trebui în orice caz să ținem seama.

Dar Radu Cosașu este înainte de toate reporter, un reporter activ, unul din puținii care încearcă să meargă pe un drum propriu și să nu-l imite pe Bogza. Personajele piesei lui — piesă care este și reportaj, cum, pe bună dreptate, a arătat Valentin Silvestru în „Contemporanul" — sînt, așa dar, oameni adevărați, întîlniți, cunoscuți, oameni pentru care conflictul între vechi și nou în planul conștiinței este un lucru grav, o încercare a demnității și voinței, o verificare a eticii lor comuniste. Piesa este un amplu proces de conștiință, interceptat nu în plan psihologic, ci în plan social, proces în cadrul căruia Constantin Dinu, tînăr crescut în climatul moral comunist, cedează vremelnic unei voci străine și unei poziții etice străine, regretă apoi concesia și se bucură de a nu o fi dus pînă la capăt. Ce a fost, în realitate, această idee străină a lui Dinu de a interveni la diferite foruri care „să-l aibă în vedere" pentru examenul de admitere la politehnică? Am minimaliza dimensiunile conflictului, acceptînd că ideea într-adevăr nu-i aparține, ci i-a fost „sugerată" de pictorul de țigănci și rațe Marcu Fuiorescu. Ideea a fost a lui Dinu, ea a răsărit, perfidă, din „sectorul capitalist" al conștiinței personajului, face parte din rămășițele vechii mentalități cu privire la raporturile dintre oameni. Cît îl privește pe Fuiorescu, el nu face decît s-o declanșeze cu aceeași dezinvoltură cu care sacrifică ideea de artă. Dacă în conștiința lui Dinu această „idee trăznită, proastă" (odioasă, adăugăm noi) n-ar fi existat latent, virtual, ea n-ar fi apărut datorită numai contactului fulgerător cu „concepția despre viață" a jalnicului negustor de rațe pictate. Înseamnă deci că Dinu n-a avut de extras, pur și simplu, o așchie intrată sub piele, ci a trebuit să învingă un început de infecție lăuntrică. (E o „nuanță" importantă, care explică, în fond, conflictul principal al comediei).

Autorul are meritul de a fi demonstrat artistic faptul că, în luptă cu vechiul, noul iese biruitor printr-un efort colectiv, prin acțiunea celor mai înaintați reprezentanți ai săi — comuniștii. Dacă Dinu cultivă o vreme ideea sa proastă, dacă nea Isaia, vehement apărător cu orice preț al prestigiului uzinei, îi întreține acest cult, dacă Simina, îndrăgostită și, prin urmare, părtinitoare, nu reușește să-l determine la o renunțare, Dorobanțu, secretarul de partid, este cel care va declanșa un alt resort, mai puternic, al conștiinței lui Dinu: demnitatea comunistă. Asupra acestui personaj merită să insistăm. Dorobanțu, ca secretar al comitetului orășenesc de partid, ca fost muncitor și maistru în uzina unde lucrează Dinu, ar fi putut acționa în mai multe feluri. Ar fi putut accepta să intervină pentru fostul său ucenic, rezolvare în spirit neprincipial. Ar fi putut, de asemeni, să refuze de la bun început și categoric intervenția, ceea ce ar fi fost principial, dar ineficient sub raport educativ. Dorobanțu — personaj bine realizat — a ales însă calea cea mai dificilă, dar și cea mai frumoasă, cea mai comunistă, am spune: s-a străduit și a izbutit să-l determine pe Dinu să renunțe la „ideea" sa, ca la un lucru rușinos, fără măcar să-i dea timp acestuia s-o formuleze. A dovedit astfel principialitate comunistă, și — în același spirit — multă dragoste pentru om, grija ca acea nobilă însușire a omului, demnitatea, să nu fie înjosită, ca tînărul muncitor să nu regrete mai tîrziu faptul de a fi avut și de a-și fi dat în vileag o idee urîtă, vrăjmașă lui însuși. Dorobanțu seamănă în mod fericit cu secretarul de partid de la Bicaz care simte o uriașă răspundere pentru ținuta morală a oamenilor, seamănă cu mulți alți secretari de partid pe care, fără îndoială, Cosașu i-a întîlnit în viață.

Din păcate, nu în același raport cu realitatea se află personajul Gheorghe Isaia lucrat pe un tipar învechit, cu formule-șablon de loc caracteristice pentru un activist sindical. Stereotipia verbală a personajului nu produce decît un comic ieftin, care distonează flagrant cu spiritul general al comediei.

O calitate mai veche a lucrărilor lui Cosașu este umorul (e vorba de un umor subtil, inteligent, mai curînd de surprinderea atentă a acestei însușiri la personaje, decît de practicarea lui directă de către autor). Umorul este, de asemeni, o calitate esențială a comediei (vai, truismele acestea necesare!). Replica spirituală, mai puțin situațiile, caracterele comice create (Marcu Fuiorescu, Lilly, Doamna Gigea) dovedesc că autorul s-a orientat bine scriind o comedie. Partitura satirică este susținută cu vervă în portretizarea personajelor negative. Aici se face într-adevăr pamflet, romanțioasa și interesata domnișoară Lilly, Madam Gigea agresivă fosilă a trecutului, pseudo-pictorul Fuiorescu sînt covîrșiți sub ridicol. Însuși titlul piesei, aparentă profesie de credință romantică, este un răspuns polemic adresat concepției fals romantice a domnișoarei Lilly („Nu ți se pare romantic?"), căci altceva îi se pare romantic tinerilor logodnici Dinu și Simina și altceva amatoarei de melodii sentimentale și localuri cu tonomat.

Fiecare personaj (în afară de Maria Cernea, uscată, impersonală sau de Ignat) este sau poate deveni un „argument", o „problemă" de dezbătut, cu deosebire actuală și interesantă. Defecțiunea principală a piesei lui Radu Cosașu este că n-a reușit să pună în raporturi dramatice aceste argumente, aceste probleme, în speță personajele comediei. Fiecare personaj trăiește o situație dramatică, fiecare deține virtuți teatrale reale, dar evită, parcă intenționat, să intre în raport cu celelalte, să participe la o dezbatere colectivă, la înfruntări grave, chiar în perimetrul specific al comediei. În afară de convorbirea Dorobanțu-Dinu (realizată!), tot restul constituie o succesiune de episoade lirice, epice, comice, cum vreți să le numiți, dar foarte, prea puțin dramatice.

...Unde se simte și faptul că autorul e un prozator liric, că n-a reușit să-și însușească pe deplin, dintre mijloacele teatrului și numai ale teatrului, decît replica (vie, concentrată, armonizată). Radu Cosașu, aflat la prima sa piesă, nu știe să construiască dramatic, să lege prin intrigă și nu prin subiect episoadele și personajele. De aceea recurge și la artificii vizibile: de ce, bunăoară, doamna Gigea trebuia să vină pentru intervenția destinată trustului de alimentație la secțiunea de cultură și învățămînt a sfatului popular? Pentru că altminteri autorul nu-și putea introduce în scenă personajul, la care ținea desigur pentru caracterul său comic accentuat. Întîlnirile sînt întîmplătoare, schimbul de replici nu se face întotdeauna în vederea dezlegării unei acțiuni specific dramatice. Cunoașterea vieții a lăsat aici în urmă cunoașterea legilor teatrului. Nu intenționăm să-i reproșăm însă tînărului debutant în dramaturgie lipsa de profunzime a conflictului, tonalitatea ușoară a întregii comedii. Nici tema, nici probabil intenția autorului nu vizau o comedie „grea", încărcată de probleme și conflicte. Cosașu a ales un moment oarecare din viață, semnificativ firește, în care oamenii nu trebuie să se despartă cu veselie de trecut.

★

Lectura textului, în ciuda defectelor pe care le relevă, oferă atrăgătoare ipoteze scenice, căci, în adevăr, piesa rezervă regizorului o multitudine de rezolvări în montare, o întinsă arie de desfășurare a propriei fantezii. D. Esrig a valorificat cu inteligență și inventivitate o mare parte din premisele scenice ale textului, unificînd ritmul (factor de prim rang în spectacol) încercînd o ascuțire a unor momente comice, ilustrînd prin mișcarea actorului anumite replici etc. Multe episoade și unele personaje au cîștigat vizibil în transpunerea scenică (discuțiile cu Milițianul, scena din cabinetul lui Dorobanțu, scena cu oamenii de zăpadă, portretul lui Fuiorescu, al portarului de la hotel etc.). Altele însă au scăzut calitativ (scena interviului despre prima ninsoare etc.) în spectacol. Cu talentul pe care-l atestă atît spectacolul de care ne ocupăm cît și altele prezentate la televiziune, D. Esrig ar fi putut dezvolta mai mult valorile textului.

A contribuit într-o măsură apreciabilă la ținuta spectacolului ideea scenografică a lui Ion Popescu-Udriște, de data aceasta excelent inspirat. Decorul liniar (aproape fără suprafețe plane), executat din material plastic în stil modern, fără excese, elegant, spiritual (vezi așezarea cheilor la poarta hotelului) joacă literalmente, ca un veritabil protagonist.

Actorii au avut, în acest spectacol, o comportare remarcabilă și nu o dată s-a simțit buna îndrumare a regizorului. Aurel Cioranu, tînăr de incontestabil talent, n-a reușit după părerea noastră să dea pînă acum măsura reală a capacității sale interpretative (În „Burghezul gentilom", spre exemplu, apela adesea la formule de joc învechite, improprii). În rolul lui Dinu, însă, a realizat cu înțelegere și dăruire personalitatea simpatică a tînărului muncitor care vrea să devină inginer, care cedează o clipă vechiului din conștiință, dar se redresează ferm, tinzînd spre perfecționare și autodepășire. Și, mai ales, nu i-a lipsit umorul, obținut cu mijloace cinstite, în spiritul rolului. Partenera lui, Liliana Țicău, s-a arătat și ea în plin progres. Simina Ioniță apare în interpretarea tinerei actrițe ca o fată exuberantă, capabilă să admită orice (chiar și că Nissa e în Groenlanda) cu excepția umbririi demnității umane. Tinerii actori au pus fantezie și entuziasm în interpretarea rolurilor principale și au fost răsplătiți prin frumoase realizări. Deosebită este creația lui Costel Constantinescu în rolul secretarului de partid Dorobanțu. Publicul bucureștean îl cunoaște pe actor numai din rolul lui Pătrăţică („Prietena mea Pix"), unde satiriza caustic tipul unui personaj mărginit, antipatic. Chemat să realizeze, la polul opus, chipul luminos al unui secretar de partid, actorul a desfășurat o mare energie sufletească, o profundă cunoaștere a omului, inteligență și spirit. Impresia de gîndire adîncă și clară, de orizont deschis, de modestie și subtilitate rămîne indiscutabil un rezultat al creației actoricești datorate lui Costel Constantinescu. Vasilica Tastaman și-a interpretat cu simț critic personajul, parodiind suficiența și sentimentalismul romantic-dulceag al domnișoarei Lilly. Contribuția actriței este categorică în accentuarea satirei care vizează anacronicul personaj. Nicolae Gârdescu a făcut din pictorul cu indigo Marcu Fuiorescu o caricatură grotescă, șarjînd admirabil în unele momente, excesiv în altele, dar îmbogățind vizibil caracterul comic al personajului. Personaj confuz construit, nea Isaia a găsit totuși în Dem. Savu un interpret cu haz, care însă nu-și dozează întotdeauna debitul, ajungînd la dezlănțuiri precipitate, uneori necontrolabile. Doamna Gigea s-a prezentat sub două înfățișări: Victoria Mierlescu și Agnia Bogoslava, dintre care o preferăm pe cea de-a doua, pentru un plus de sobrietate în mișcare. Ambele interpretări rămîn însă potrivite rolului. În roluri episodice s-au remarcat: Mircea Constantinescu (interpretînd cu mijloace originale pe portarul șperțar al hotelului), Amza Pellea (foarte mobil și simpatic în rolul Milițianului îndrăgostit de geografie și istorie), D. Chesa (Chelnerul), D. Rucăreanu (Reporterul). Muzica lui D. Capoianu (compozitor original și talentat) este, aici, sub nivelul dorit.

Ceea ce se cuvine menționat cu deosebire este munca întregului colectiv pentru îmbunătățirea permanentă a spectacolului. De la premieră și pînă în prezent s-au realizat unele plusuri care înalță în mod sensibil nivelul spectacolului.

Dumitru SOLOMON

V. IVANOV (U.R.S.S.) „Patria o muerte" (Havana în zilele de luptă)

Hemingway şi Cuba

Articol scris pentru „Gazeta literară"

Biografia dramatică a lui Ernst Hemingway cuprinde un lung capitol legat de Cuba. Pe cînd se afla în Cayo Hueso — în jurul anului 1920 — şi prindea ţipari în apele repezi ale Curentului Golfului, el descoperi veselia Havanei şi pe prietenii creoli. Apoi Insula compuse o romanţă în cinstea sa şi, credincios noii sale iubiri, scriitorul îşi construi o casă în proprietatea La Vigia, din regiunea San Francisco de Paula, la o distanţă de numai 20 minute de Capitală.

Insă hotărîrea de a-şi stabili reşedinţa pe acest pămînt fu luată cu trecerea anilor. Acolo a scris romanul său dedicat războiului civil spaniol, „Cui îi bate ceasul", şi cu onorariul primit de la editor cumpără bucata de pămînt pe care A. I. Mikoian a venit să-l salute cînd a vizitat Cuba nouă.

De la primele contacte cu perla Caraibilor, Cuba devine prezentă în opera lui de scriitor. „A avea şi a nu avea", cunoscuta povestire despre contrabandiştii din Estrecho de la Florida, aduce elemente specific cubane. De asemenea povestirea „Bătrînul şi marea", tradusă în multe limbi, imortalizează scene dintr-un cartier marinăresc din Cojimar.

In „La Vigia", după exemplul lui Montaigne, îşi construi un observator— numit „Turnul" — unde evada din calea curioşilor şi admiratorilor, ca să poată scrie într-o singurătate prielnică. Acolo vedem azi, într-o tăcere postumă, sute de foi inedite şi maşina sa de scris acoperită cu un postav umil. ca un giulgiu.

Casa este simplă şi mare, cum era el însuşi. Casa unui scriitor care se înalţă ca un monument de bronz în literatura secolului său. Erou al atîtor întîmplări care au alimentat temele sale, Hemingway aduna sub acoperişul său toate mărturiile călătoriilor făcute. Mii de cărţi, cu autografe de valoare, acoperă pereţii, alternind cu picturi, unelte de vînătoare şi pescuit, afişe de coride de tauri, arme de foc, sticle de băuturi, familii de pisici şi ciini şi alte obiecte.

Există şi o altă casă alăturată pentru oaspeţi, adevărată defilare de tipuri umane, unde ne întîlneam în acelaşi timp cu celebrităţi şi anonimi: cu Jean Paul Sartre şi cu preoţi basci; cu toreadori — Dominguin, Ordoñez şi alţii; cu artişti de cinematograf — Gary Cooper, Ava Gardner şi alţii — cu oameni din toate profesiunile şi toate preocupările, incluzind pe cei refugiaţi din Insula Diavolului.

Hemingway împreună cu scriitorul cuban Fernando Campoamor

Petrecea mult timp pe mare. Avea trei ambarcaţiuni de diferite mărimi, preferată fiind „Pilar", care purta numele celebrei partizane spaniole. Gregorio Fuentes, căpitanul său, era tovarăşul de vînătoare al lui Hemingway şi un bun cunoscător al mării şi al locuitorilor ei. Pe plaja din Cojimar chiar şi copiii sînt trişti pentru că le lipseşte acel om voinic şi bărbos înconjurat de legendă.

Odată, criticul Earl Wilson l-a întrebat pe prietenul său de ce trăieşte în Cuba. „Dragă Earl — răspunse Hemingway — ai stat în casa mea? Nu ţi s-a părut cel mai bun loc pentru a munci? Intotdeauna am avut noroc scriind în Cuba. Nu pot să lucrez şi să trăiesc în New York, pentru că niciodată n-am învăţat să fac acest lucru. Motivul pentru care lucrez în Cuba este pentru că îmi place viaţa din Cuba, viaţă pe care o împart cu Mary (soţia sa Mary Welsh) şi pentru că lucrez bine. Găseşte-mi un loc în Ohio unde să pot sta pe un deal, la 15 minute de curentul Golfului, cu propriile mele fructe şi legume şi cu cocoşii de luptă, şi plec în Ohio dacă Mary, cocoşii şi ciinii mei sînt de acord".

Avea o cabană în Ohio. Ketchum; şi o proprietate în Sun Valley modernă şi bine plasată şi-şi menţinea casa din Cayo Hueso. Călătorea prin Europa sau Africa şi întotdeauna se întorcea în Cuba.

Cînd a primit Premiul Nobel, în 1954, a spus unui amic aceste cuvinte care au fost publicate: „Acesta este un Premiu Nobel care îi aparţine Cubei. Opera mea a fost creată şi gîndită în Cuba, cu lumea mea din Cojimar unde trăiesc acum".

Odată, în timpul Revoluţiei, reporterii presei galbene nord-americane îl asaltaseră, la întoarcerea din Spania, căutînd cu orice preţ senzaţionalul. Hemingway s-a opus acestor manifestări: „N-am crezut în nici una din informaţiile care se publică contra Cubei în străinătate. Simpatizez guvernul cuban". Sosind la Havana, ultima declaraţie a fost categorică: „Nu vreau să mă consideraţi yankeu". Şi a sărutat steagul cuban. Invitat să repete scena de către un fotograf întîrziat, a răspuns refuzind pantomima: „L-am sărutat cu sinceritate".

L-a cunoscut pe Fidel Castro şi a fost cu el la pescuit. Intorcîndu-se bolnav în Statele Unite, a declarat: „Totul merge bine în Cuba". A fost o palmă; una în plus.

Cînd am primit ştirea morţii sale, am mers la casa din „La Vigia", bogată în amintiri care aparţin istoriei Cubei. Toate urmele prezenţei sale au rămas, dar bătrînul nemuritor a plecat într-o călătorie mai lungă. Pe masa lui de lucru se află numai portretul său alături de cel al lui Fidel Castro.

După ce înflăcăratul Ernst Hemingway se odihnea într-un cimitir mic din valea Ohio, — Fidel Castro, cu basca în mînă, a mai bătut odată în poarta casei scriitorului pentru a lăsa aci dispoziţia de transformare, a acesteia, într-un muzeu care să permanentizeze memoria marelui creator.

Fernando G. CAMPOAMOR

V. BAŞEV

(R. P. Bulgaria)

Porneşte!

Ci unde e hotarul ce desparte
Pe tînăr de copilăria sa?
Păstrăm tot restul vieţii noastre poate
Din transparenţa zorilor ceva.

O stea rotind îţi luminează drumul.
In fluxul mării desluşeşti un sens.
Calea Lactee arcuind în spaţii
Brăzdează cerul ca un braţ imens.

Fii gata dară, vîntul e prielnic!
Porneşte sigur, te voi ajuta
Şi eu voi fi acolo. Iată calea,
Ce-am străbătut-o, e în urma mea.

Şi drumul cînd îţi pare că se curmă
In faţă iarăşi se aşterne drum,
Dar osteneala ai lăsat-o-n urmă
Şi veşnic mers e viaţa ta acum.

Zarea ne-mbie ca-n copilărie.
E timpul să ne împlîntăm în zare,
Ne cheamă-aceste lumi necercetate
Şi neumblate înălţimi stelare.

În romîneşte de C. BANU

JENZ GERLACH

(R.D. Germană)

Dimineaţă

E ceasul aurorei purpurii,
Şi încă n-au cîntat cocoşii-a treia oară.

Laptele are arome albe, şi rumenă, mireazma pîinii,
Cînd norul se arată după umerii pădurii,
Cînd vîntul dimineţii îl alungă cu răcoarea lui de lacrimă

Il alungă dincolo de hăţişuri şi pădure.
Oprindu-se-n faţa gardului,
Şi amuţind o clipă-n tufele din preajma casei
Zăvorul scîrţîie, femeile calde
Umblă prin curţi, bocănind din saboţi,
Şi, încruntîndu-se, cercetează vremea.
Se duce, se duce vîntul, se duce,
Laptele are arome albe, mireazma pîinii e rumenă,
Pe mese abureşte fiertura,
Moara porneşte să macine grîul,
Securea omoară tăcerea,
Rîndunica ţîşneşte de sub streşini
Pisica miaună, dulăul bătrîn al curţii a lătrat
Şi lotca taie în două jumătăţi egale oglinda lacului
Care fulgeră în purpura zorilor
La cel de-al treilea cîntat al cocoşilor.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Intre apocalipsă şi istorie *)

La început era mai simplu. Ecumenică, violenţa catolică bîntuia cu indexul, anatema şi rugul. Apoi lucrurile s-au complicat niţel. Încăpută în cleştele istoriei, puterea curială a fost silită să se încovoaie. Pierzînd iniţiativa, a învăţat să manevreze cu măiestrie şi să îmbrace oportunismul într-o grandoare inaccesibilă rivalilor laici şi chiar profesioniştilor în înfăţişări de împrumut, — actorii. Compromisurile cu timpul le încheia în ultima clipă, cînd nimeni nu le mai observa, şi cu atît de cucernică dezinvoltură încît, pentru fervoarea naivă, o înfrîngere a papilor echivala cu o victorie a Domnului. Dar, dacă vremea trece, vremurile se şi schimbă. Forţa inspiratoare a epocii noastre este comunismul, în cadrul căruia omul îşi caută, pînă la incontrolabilul paradis celest, fericirea pe pămînt. A o nega sau minimaliza este imposibil. Insă, într-o dispută directă cu ideologia clasei muncitoare, doctrina cîrjei şi mitrei se frînge, neputincioasă. Disperat, trecutul încearcă să reziste printr-o ultimă viclenie viitorului care-l asediază. Ii adoptă chipul, în iluzia că, sub mască, va cuceri ceea ce, sincer cu sine, pierde sigur: conştiinţele. Capitalismul se vrea „popular"; dogma... umanistă, chiar „socialistă". Creînd sau sprijinind organisme politice diversioniste, partide social-creştine, sacra Romă preia teze marxiste pe care, odată botezate, sterilizate de conţinutul revoluţionar şi unse cu mir, le recomandă drept un bun evanghelic la îndemîna oricărui fidel activ, oricărui creştin practicant. Se admite astfel critica orînduirii capitaliste, în general a orînduirilor divizate în clase, dar nu şi lupta de clasă. Reverendul părinte Calvet, autor, instruit anume, al unor studii despre marxismul „umanizat" şi în acelaşi timp „sfinţit", susţine: **„...creştinul ştie încotro se îndreaptă istoria: spre Dumnezeu, spre împăcarea oamenilor, a tuturor claselor, a tuturor popoarelor întru Isus Cristos".** Reconcilierea lupului cu mielul, anticipaţia biblică a reformismului social, este misiunea fundamentală tradiţională, — de clasă, am adăuga, a bisericii: **„...şi aceasta se înscrie în trecutul istoriei noastre actuale, în timpurile în care Fiul Omului a împărtăşit existenţa noastră istorică, a murit şi a înviat din morţi".** Se ratifică existenţa alienării, dar nu ca efect al antagonismelor caracteristice societăţilor bazate pe exploatare, ci ca o fatalitate săpată în natura păcătoasă a omului, însoţind orice organizare socială, nedispărînd decît în sufletele „mîntuite", contopite cu divinitatea. Cum poate Dumnezeu care, aflat pe postul supremei forţe transcendente în schema religioasă a lumii depăşeşte, alienează omul, să-l smulgă din alienare să-i mijlocească depăşirea? Alt reverend, părintele Daniélou, simte nonsensul consolării, totuşi consecvent postulatului medieval „cred fiindcă e absurd", nu ezită să o propage entuziast: **„acesta este paradoxul paradoxurilor, acest Dumnezeu care ne depăşeşte cel mai mult este singurul care nu ne înstrăinează".** Iartă-l, Doamne, că nu ştie ce spune!

Marxism-leninismul consideră inevitabil triumful societăţii fără clase, deoarece noua orînduire, expresie a aspiraţiilor subiective ale omenirii, este cerută de condiţiile obiective ale dezvoltării economico-sociale, de necesitatea, de legitatea istorică. Inlăturarea capitalismului şi construirea socialismului nu constituie însă sarcini impuse, prin decretul istoriei, voinţei oamenilor. Propunîndu-şi ţeluri clare, luptînd pentru eliberarea totală, deci pentru secarea izvoarelor alienării, oamenii acţionează conform necesităţii sau sensului istoriei dar în mod conştient şi voluntar. Supuşi istoriei o şi fac, determinaţi şi liberi în acelaşi timp faţă de ea. Dibace, sutanele reţin noţiunea profund materialistă şi umanistă a „sensului" istoric şi îi recunosc puterea de influenţă. O înlocuiesc însă de îndată prin conceptul specific finalismului teologic, al **„sfîrşitului timpurilor"** sau **„edenului"** veşnic, sub cuvînt că, spre deosebire de socialism şi de acţiunea comunistă, raiul şi acţiunea creştină de pregătire, de întîmpinare a acestuia, ar conferi omului clarviziune. Edificat asupra viitorului, trăind în evlavie şi caritate (acţiunea creştină) primind eventual ajutorul harului divin, omul **„cunoaşte sensul istoriei"** şi **„e făuritorul ei"**. Să nu-l şicanăm pe specialistul în eludarea — nu rezolvarea — contradicţiilor propriului mit, cu amintirea interdictului biblic referitor la speculaţiile legate de misterul apocaliptic, de „sfîrşitul timpurilor" sau, dacă preferaţi, de începutul eternităţii: **„nu stă în puterile omului să cunoască timpurile şi ceasul hotărîte de Dumnezeu cu voia lui".** (Faptele apostolilor 1, 7). In limitele impasului, declanşat de el singur odată cu desemnarea creştinismului ca **„religie istorică"** şi **„deschizătoare a porţilor istoriei"**, l-am întreba dacă, într-o atare definiţie terestră, îşi regăseşte esenţa o concepţie pentru care **„împărăţia mea este împărăţia cerurilor"** şi istoria un drum neîntrerupt prin păcat şi ispite? Intrebarea e probabil inutilă. Slujitorul clerical e gata să accepte încă un paradox, spre a păstra oricum prestigiul nu atît al învăţăturii, cît al bisericii asupra celor ce, tot mai puţin dispuşi să aştepte în rugăciune „sfîrşitul timpurilor", sînt atraşi în mijlocul istoriei vii, active, de scopurile şi lupta comuniştilor, de unica ideologie capabilă să ofere omului o imagine înălţătoare şi concretă a viitorului, laolaltă cu mijloacele de înfăptuire.

Tentativele confuzioniste sînt zadarnice. Ele consacră numai slăbiciunea şi lipsa de perspectivă a unei viziuni — şi a unei instituţii — care, pentru a dăinui, e silită să mistifice, denaturînd ţelurile furate adversarului şi denaturîndu-se pe sine. Iată ce scepticism cu privire la şansele de succes ale Vaticanului mărturiseşte şi scriitorul François Mauriac, catolic militant: **„Ah, cît de singur este creştinul în aceste zile! Există măcar o politică a predicii de pe munte?... Dacă nu e nimic de făcut, nimic de sperat, pentru ce spiritul Beatitudinii să pătrundă cît de puţin politica omului, nu mai e nici o perspectivă? Civilizaţia neonului va pieri, tot aşa cum înaintea ei au pierit toate celelalte civilizaţii.** De acord, cu următoarele corective: nu civilizaţia omului va pieri, ci a capitalismului, iar în Occident, totul **e de făcut**, aşa cum în ţările socialiste s-a făcut de mult pentru ca „spiritul Omului" să pătrundă tot mai adînc „politica omului".

Tudor ROTARU

---

*) „La Table Ronde" (nr. 165, oct. 1961)

POEŢII lumii

UMBERTO SABA

Evenimentele din ultima vreme cînd spirite iresponsabile încep să agite în perimetrul vest-german ideile funeste ale celui de al III-lea Reich ne aduc în memorie tulburătoarele mărturii ale atîtor poeţi europeni care cunoscînd fascismul, în una dintre cele mai tragice experienţe ale vieţii lor, l-au stigmatizat pe totdeauna. Marele poet italian Umberto Saba (1883–1957) face parte din nobila pleiadă de scriitori antifascişti ai patriei sale. Viaţa lui de o mare elevaţie sufletească, a trecut aproape neobservată în încăperea unei mici anticării triestine dar poezia sa care continuă tradiţia glorioasă a lui Petrarca, Foscolo sau Leopardi nu atît în substanţa lor specifică — marii clasici, spune Francesco Flora, te învaţă nu arta, ci etica artei — cît mai ales în spiritul ei de adîncă umanitate, a însemnat poate cel mai pregnant şi mai original aport la dezvoltarea liricii italiene contemporane. E ceea ce au simţit şi comuniştii grupaţi în jurul revistei „Il Contemporaneo", care îl propuseseră atenţiei Premiului Nobel.

a. e. b.

Aveam

De-un sumbru uragan svîrlit în casa
aceasta primitoare, mă arăt
— liber şi eu, în fine — la fereastră.
Privesc pe boltă norii cum se duc
învăluind în alb felia lunii.

Palatul Pitti alături. Şi mă bîntuie
zadarnice-ntrebări: de ce mi-ai dat
să vin pe lume, mamă? Ce voi face
acum că sînt bătrîn şi toate-n preajmă
se înoiesc, şi stă-n ruini trecutul
şi singur printre-atîtea încercări
mă prinde teama? Nici măcar în moarte
nu cred că-ar mai putea s-aline totul.

Aveam o lume — aveam unghere-n lume
unde-alergam să mă salvez. Şi-atîta
lumină-n jur văzui că uneori
lumină eram însumi. Ţii tu minte,
tu dintre-amicii tineri cel mai drag,
tu ce mi-ai fost ca un copil, tu care
nici nu ştiu unde eşti sau de mai eşti —
adesea-n gînd te văd captiv în ţara
cea palidă-a duşmanului. Ruşinea
mă-ncearcă atunci pentru săraca hrană
din adăpostu-acela trecător.
Totul mi-a luat nemernicul fascist
şi neamţul lacom.

Aveam căminul meu şi-aveam alături
pe buna, neasemuita Lina.
Mai e cu mine dar spre somn se-nclină
mai mult decît ar duce-o anii. Mila
mă prinde cînd o văd dereticînd
prin casa care nu-i a ei şi focul
hrănindu-l cu puţine lemne. Văd
în amintiri un timp trecut şi inima
în piept se strînge ca de-o remuşcare.
Totul mi-a luat nemernicul fascist
şi neamţul lacom.

Aveam o fată — astăzi e femeie.
Vedeam în ea tot ce-i mai bun din mine.
Timpul funest o-ndepărta făcînd-o
să vadă azi în mine rădăcina
necazurilor ei — nici o privire
nu-mi hărăzesc ochii ei reci şi-albaştri.
Totul mi-a luat nemernicul fascist
şi neamţul lacom.

Aveam oraşul dintre munţii galbeni
şi marea luminoasă. Era al meu
căci mă născui în el, descoperindu-l
pe cînd eram copil şi-apoi crescînd,
pe veci cu ţara-l logodii prin cîntec.
Acolo singur, dintre toate relele,
pe cel mai demn îl alesei: măruntul
negoţ de-anticărie, de cărţi rare.
Totul mi-a luat nemernicul fascist
şi neamţul lacom.

Aveam un cimitir în care doarme
mama şi-ai săi. Frumos ca o grădină.
De cîte ori cu gîndurile mele
mă refugiam acolo! Intunecate
şi lungi exiluri, sbucium şi-ndoială
învăluiră farmecul grădinii.
Totul mi-a luat — chiar şi mormîntul —
nemernicul fascist şi neamţul lacom.

Torino

Mă voi întoarce-n cercul tău de munţi,
pe străzile prelungi ca sunetele
apoi cuprins de-o stranie tăcere,
voi ocoli-ntîlniri, prieteni. Dar voi merge
să-l caut pe soldatul Salamaro,
aspru la vorbă, ferm la datorie,
el, ce virtutea ta o oglindeşte.

Voi căuta uzina în care-mbătrîneşte!

În romîneşte de A. E. BACONSKY

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Oraşul siberian Irkuţk a sărbătorit anul acesta centenarul uneia din cele mai mari biblioteci din Siberia răsăriteană, Biblioteca Molceanov — Sibirski. La înfiinţarea sa, în 1861, fondul său nu cuprindea decît 824 volume. Azi numărul acestora se ridică la circa o jumătate de milion de exemplare.

Intr-una din pieţele Moscovei — Devicie Pole — va fi înălţat curînd un monument închinat memoriei marelui Tolstoi. Piaţa este situată în apropierea locurilor unde a trăit scriitorul în penultimul deceniu al secolului trecut.

Elveţia

După zece ani, unul din ultimele concerte date de Dinu Lipatti înainte de moartea sa şi a cărui imprimare s-a distrus, a fost regăsit după îndelungate cercetări în imprimarea a doi amatori, unul din Copenhaga, altul din Zürich.

Conform unor legi ale uniunii muzicienilor elveţieni benzile imprimate cu concertul lui Dinu Lipatti din 23 august 1950 fuseseră distruse trei săptămîni după transmisie. Cele două piese regăsite din concert sînt: Concertul Nr. 21 în C cu Lucerne Festival Orchestra condusă de Herbert von Karajan şi Sonata nr. 3 în opus 24 de George Enescu.

R. P. Bulgaria

Uniunea Scriitorilor din Bulgaria a organizat recent discutarea romanelor apărute în cursul anului 1960. Raportul a fost ţinut de cunoscutul critic Jako Melkov care a analizat în special romanul tînărului scriitor „Oameni în afara legii". Acţiunea cărţii se desfăşoară în Bulgaria anilor 1941-1945, evidenţiindu-se lupta antifascistă dusă de poporul bulgar sub conducerea Partidului Comunist. S-au amintit de asemenea romanele „Familia ţesătorilor" de Kamen Kalkev, „Snopul" de B. Obretenov, „Moartea nu există" de T. Monov.

R. P. Ungară

Intr-o dezbatere organizată de Uniunea Scriitorilor din R. P. Ungară a fost luat în discuţie raportul lui Imre Doboszi. Ideea centrală a raportului, referitoare la actualitate ca sursă de inspiraţie artistică a fost argumentată prin analiza unor opere ca „Incendiu în zori", dramă de Ioszef Darvas, „Porunca a unsprezecea" de Lajos Mesterhazi, nuvele de Sandor Tapavi, versurile lui Mihai Vaszi.

Discuţiile care s-au desfăşurat ulterior au evidenţiat poziţia unitară a scriitorilor unguri pe poziţia afirmării actualităţii, ca sursă de inspiraţie a răspunderii scriitorului în faţa poporului său.

R. P. Polonă

A apărut recent cartea de amintiri „O jumătate de veac" aparţinînd cunoscutului scriitor Jerzy Putrament. „Este biografia unui tînăr care se transformă într-un militant social de stînga — o biografie instructivă şi autentică", scrie ziarul „Zyczie Varszaviy".

R. S. Cehoslovacă

Redacţia revistei „Slovenskie pogliade" a organizat o discuţie referitoare la rolul criticii în dezvoltarea literaturii contemporane cehoslovace. Discuţia a evidenţiat evoluţia îmbucurătoare a tinerilor critici.

Republica Sud-Africană

Artişti albi au „îndrăznit" să invite pentru a interpreta un rol în cadrul spectacolelor lor pe un negru... Această crimă nemaipomenită a stîrnit în Republica Sud-africană furia turbată a rasiştilor, care au hotărît să boicoteze spectacolul. Totuşi, teatrul studenţesc din Petermaritzburg, provincia Natal, — cu ajutorul potrivnicilor „apartheid-ului" — a izbutit să joace piesa lui Jean-Paul Sartre „O prostituată respectuoasă" (La noi a rulat filmul „Lizzi" creat pe baza acestei piese). Unul din rolurile principale a fost interpretat de negrul Douglas Ksaba.

Revista „Illustrated Weekly of India" subliniază pe bună dreptate că numai faptul în sine că pe scenă a apărut un artist negru împreună cu artişti albi constituie un eveniment însemnat în istoria teatrului sudafrican.

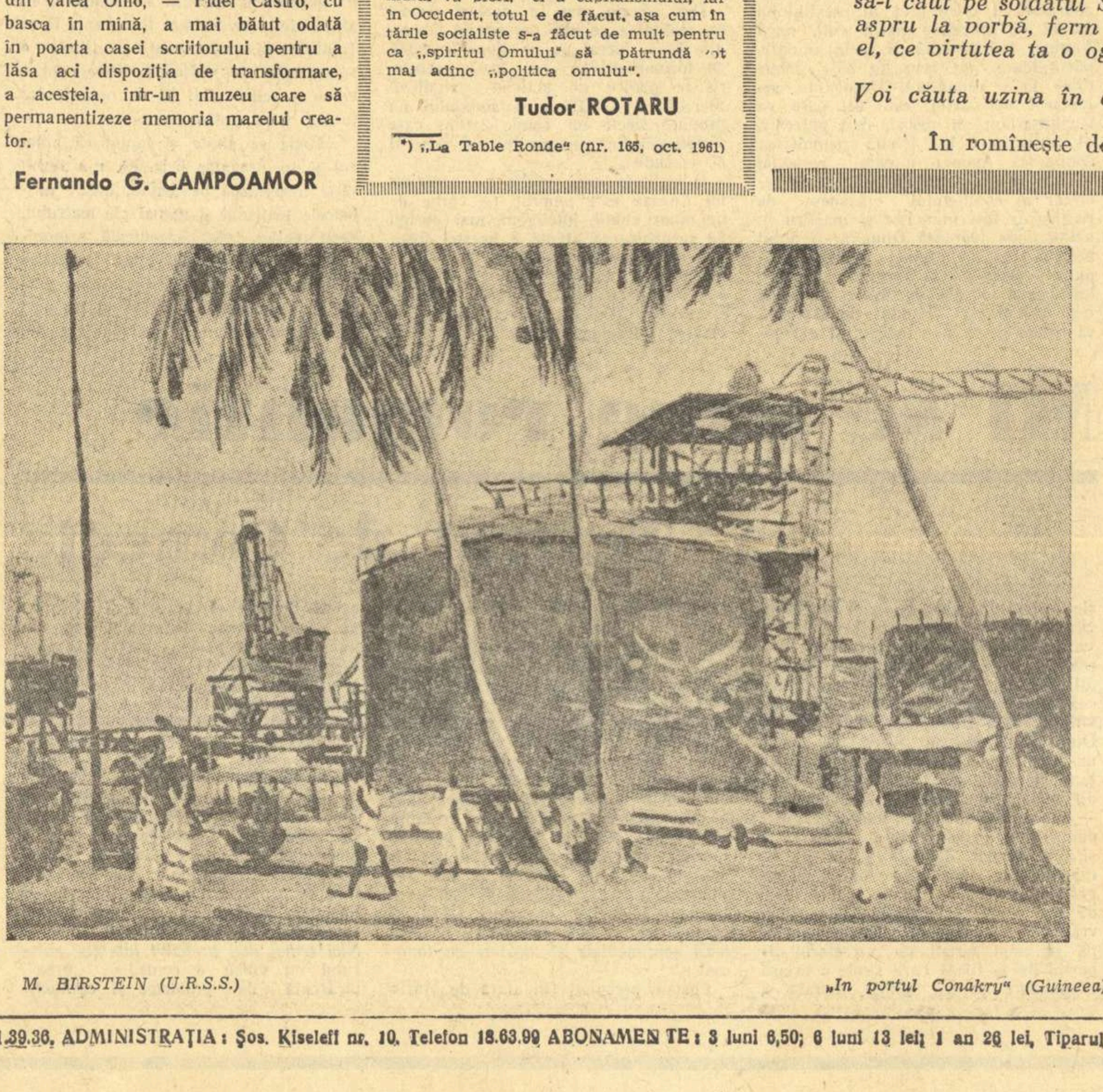

M. BIRSTEIN (U.R.S.S.) „In portul Conakry" (Guineea)

Un nou roman antifascist

„Fugarul", ultimul roman al lui Pierre Gascar, a fost în mod unanim apreciat de critică drept opera cea mai puternică şi matură a scriitorului.

In centrul subiectului se află soarta unui soldat francez care a luptat împotriva Germaniei fasciste, a fost făcut prizonier şi după eliberarea din lagărul de concentrare la sfîrşitul războiului, a trecut prin multe, rătăcind prin oraşele şi satele ţării semiruinate.

Pierre Gascar a fost el însuşi combatant în război şi prizonier.

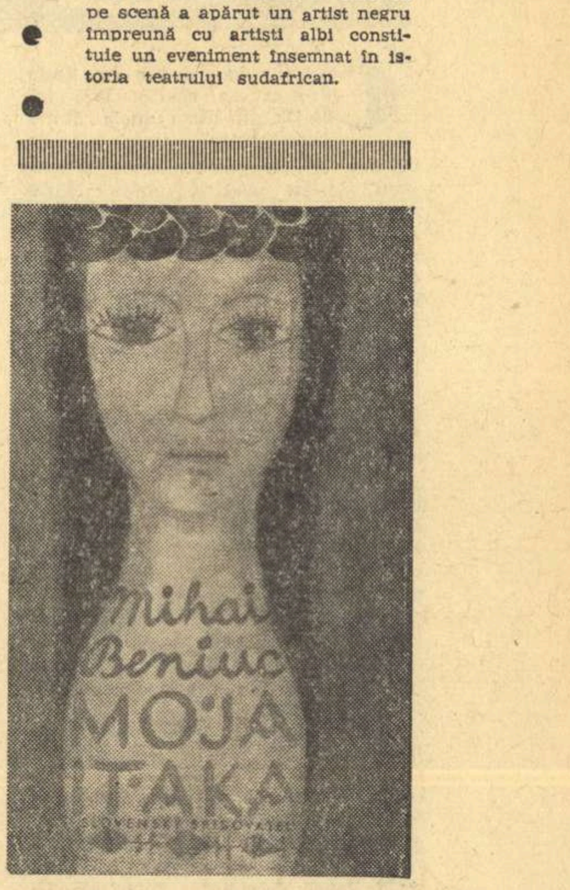

Coperta volumului de poezii de Mihai Beniuc, apărut recent la Bratislava.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26 — 11.39.36, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

Bib Reg

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 49 (403)
joi 30 noiembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

In procesul acestor transformări revoluţionare, care au schimbat din temelii înfăţişarea satului, se formează o clasă nouă, ţărănimea colectivistă, prietenă şi aliată de nădejde a clasei muncitoare, se dezvoltă conştiinţa socialistă a maselor ţărăneşti, se întăreşte şi se ridică pe o treaptă mai înaltă alianţa muncitorească-ţărănească.

(Din Raportul prezentat de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn).

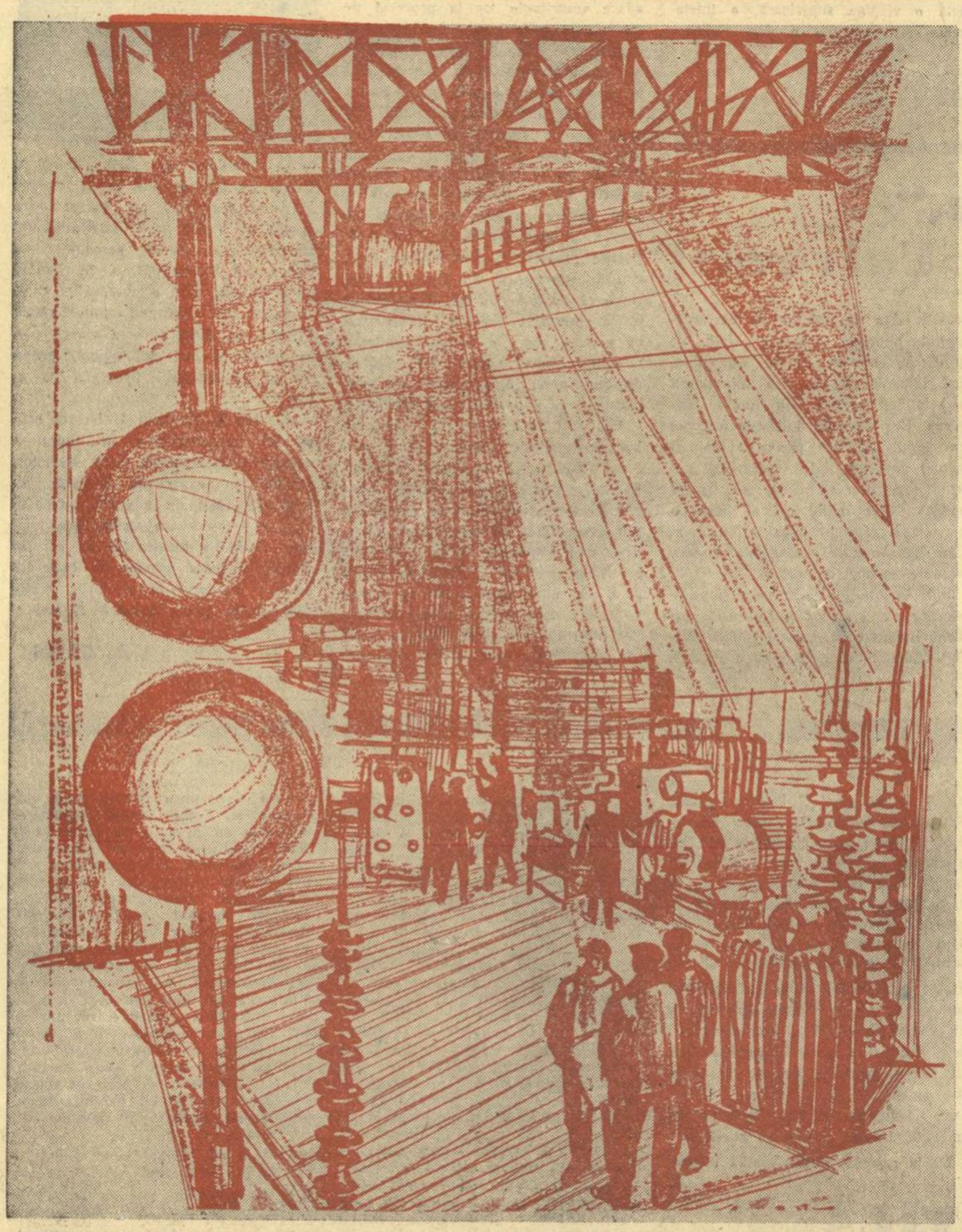

EUGEN MIHAESCU — *„La uzina «Electroputere» Craiova"*

Un proces istoric inevitabil

Un vechi adagiu francez spune că poţi face cu baionetele orice, numai să te aşezi pe vîrful lor, nu. Colonialismul infirmă proverbul. Fiindcă, iată, în Algeria, în Angola, în Congo, în Republica Dominicană şi în atîtea alte locuri plaga cea mai întîrziată şi mai ruşinoasă a veacului îşi menţine un mizerabil echilibru pe vîrful baionetelor. După mai bine de trei decenii negre, de exploatare şi teroare cumplită, dictatura familiei Trujillo e clătinată din temelii de mînia poporului dominican, dornic de o viaţă liberă, independentă şi omenească. Imperialismul american intervine însă şi încearcă să reaşeze pe vîrful baionetelor, fabricate în Statele Unite, o unealtă servilă, care să continue dictatura sîngeroasă faţă de popor, smerită în raport cu interesele capitalului american. La alt capăt al pămîntului, în Laos sau în Vietnamul de Sud, cu infime variaţii pe o temă dată, imperialismul iankeu repetă manevra. Odinioară, mai grijuliu pentru salvarea aparenţelor, colonialismul arbora o mască ce s-a chemat pe rînd, „civilizarea popoarelor înapoiate", sau „cuvîntul domnului pînă la capătul lumii", sau „binefacerile ştiinţei, tuturor fraţilor-oameni", atîtea steaguri mincinoase, la adăpostul cărora veacuri întregi s-a exercitat o politică de condotieri fără scrupule. Dar, cum zic, a fost o vreme cînd mai funcţiona o grijă pentru învăluirea crimei în faldurile unor justificări... umanitariste. Azi, pe măsura dispariţiei sale, în faţa unui proces istoric, inexorabil, care-l conduce spre mormîntul său lipsit de glorie, colonialismul şi-a lepădat ultima lui mască, rămînînd în faţa lumii ca o expresie nudă a cinismului detracat şi iresponsabil. „Nu putem lăsa pe dominicani să-şi facă de cap" (citeşte: să trăiască în libertate) scrie publicaţia: „U. S. News and World Report" „fiindcă avem acolo interese". Şi într-adevăr, în chip „ştiinţific" şi plin de scrupule faţă de adevăr, arată, pe capitole, paragrafe şi posturi, ce investiţii şi dividende sînt în joc. E bine cunoscută drama regiunii Katanga şi valul de sînge legat de numele lui Moise Chombe. In ultima vreme primul ministru al Rhodesiei de nord a devenit aliatul credincios al asasinului lui Patrice Lumumba. Revista engleză „Economist" demască pricinile subterane şi intime ale acestei complicităţi. Katanga şi Rhodesia deţin o cincime din producţia mondială a cuprului, iar minele au patru stăpîni: „Anglo-american Corporation", „Rhodesian Selection Trust", „Tanganika Concession" şi „British South Africa". Mai e nevoie să insistăm şi să arătăm cine îl întreţine pe Chombe, cine îl inspiră şi cine îl plăteşte?

Citeam nu demult într-o publicaţie americană un reportaj în care erau înfăţişate condiţiile de infern terestru în care trăiesc şi mor băştinaşii din Mozambic şi Angola. Chinurile evului de mijloc sînt o glumă în raport cu condiţiile nu de viaţă, ci de moarte, din aceste două colonii portugheze. Mai e util să amintim cine îl întreţine pe Salazar şi întunecata lui domnie? Uraniul din aceste colonii e în mîini engleze, diamantele în pumni americani, bauxita e proprietate franceză, cărbunele în ghiarele lui Krupp. Doar sîngele e al indigenilor şi curge din toate vinele deschise. Numai în 1961 au fost ucişi cincizeci de mii de angolezi fiindcă au cerut pîine şi libertate, şi anul nu s-a sfîrşit încă.

In Algeria continuă un război pe care poporul Franţei l-a intitulat, şi pe drept cuvînt: imund. Explicaţia acestui război murdar e limpede: „Standard Oil" şi „Royal Dutch" împart frăţeşte cu „Compagnie Française de Petrole" dividendele exploatărilor din Sahara. Mai e necesar să ne întrebăm cine e vinovat pentru cei opt sute de mii de oameni ucişi în Algeria, de la începutul războiului şi pînă astăzi?

Răspunsul îl aflăm într-un recent comentariu, pe marginea situaţiei internaţionale publicat de ziarul „New York Herald Tribune": „Cercurile de afaceri americane trebuie să înţeleagă în sfîrşit că timpul represiunilor a trecut. Nici o dominaţie, bazată pe ingerinţe n-a durat. Zeii moderni ai finanţei trebuie să dea dovadă de mai multă înţelepciune".

Apelul ziarului la luciditate e vrednic de laudă. Ne îndoim însă că procesul în curs de desfăşurare se va încheia graţie înţelepciunii zeilor petrolului, ai bauxitei, ai diamantelor sau ai uraniului.

Pe marea arenă a lumii se dă o luptă crîncenă. De o parte a tranşeelor sînt popoare ce nu mai pot fi ţinute în sclavie, şi de cealaltă, cîteva zeci de „zeităţi" strîmbe, schiloade, anacronice, şi ridicole în încrîncenarea lor de a opri în loc mersul inexorabil al Istoriei.

★

Anul 1961, anul în care Gagarin şi Titov au tăiat pîrtii în tăria cerului, se apropie de sfîrşit. Sînt încredinţat că va intra în Istorie pe poarta de aur a mîndriei omeneşti.

Dar să nu uităm: în acelaşi an au pierit ucişi de pumnii blestemaţi ai colonialismului oameni în Kenya — douăzeci de mii — sau în Irianul de vest, oriunde îşi mai poartă imperialismul umbra sa malefică şi scelerată.

Nu, bătălia nu va fi cîştigată prin înţelepciunea zeilor, ci prin decizia sfîntă a popoarelor de a-şi dobîndi libertatea, oricîte jertfe li s-ar impune.

Vor cîştiga această luptă — fiindcă de partea lor e dreptatea şi lumea.

Zeii sînt de mucava, iar amurgul lor definitiv şi hulit de întreaga omenire a sunat de mult.

Aurel BARANGA

PROBLEME ALE PROZEI TINERILOR

Intr-un articol recent despre problemele actuale ale prozei, un capitol fusese rezervat noii promoţii de romancieri şi nuvelişti. După cum s-a arătat cu acel prilej, contribuţia tinerilor scriitori la dezvoltarea prozei în ultimii ani defineşte un moment literar important. S-au subliniat unele particularităţi caracteristice, s-au menţionat nume de prozatori şi reporteri, s-au schiţat trasee de înaintare. Insemnările de mai jos constituie completarea făgăduită atunci, privind anumite aspecte limitate din literatura tinerilor, care se încadrează, desigur, şi ele, în obiectivele tuturor generaţiilor scriitoriceşti în literatura nouă.

Ce trăsătură ni se pare reprezentativă pentru nivelul acestei literaturi? Considerăm că, un fenomen cu consecinţe în istoria noastră literară, este caracterul, să-i spunem, **problematic** al prozei tinere. Ne referim astfel la o trăsătură a prozei noastre noi, în general, pe care în etapa actuală o relevă şi unii tineri talentaţi aflaţi abia la începutul afirmării. Condescendent, Eugen Lovinescu admitea eventualitatea unei opere romîne de valoare, pe linia obiectivităţii epice şi a analizei psihologice, doar dacă ea se inspiră de la anumite forme de civilizaţie, la stadiul ei urban, cu alte cuvinte din mediul burghez. Omul muncii era socotit un erou rudimentar de roman, cu gesturi puţine şi previzibile, fără inefabil. Se contesta explicit, în critica burgheză, subtilitea sufletului la oamenii de rînd, calificaţi ca inapţi pentru plăceri de ordin superior, depărtate de interesele imediate. Dacă în tradiţionala literatură rurală, regiunile de explorare se restrîngeau adesea între hotarele pornirilor elementare, cu procese trudnice, obstinate, năprasnice în irupţie, marxism-leninismul i-a călăuzit pe scriitori să vadă în ţăranul istovit de munca aspră în capitalism resursele de umanitate şi generozitate revoluţionară. O dată cu optica realismului-socialist se continuă creator, pe un plan nou, linia autentică a marilor clasici, se arată efortul omului simplu de a rezista în epoca burgheziei tentaţiilor degradante, spre a proteja un univers al contemplaţiei şi al visării, al liniştii şi al speranţelor — ceea ce în vechiul realism era un apanaj al celor recrutaţi din categoriile mijlocii, inadaptabili visători, învinşi pînă la urmă de silnicie.

Pe tinerii prozatori confruntarea omului simplu cu marile teme ale existenţei, îi solicită în mod acut. Aici vedem aportul lor original, promiţător, înscriindu-se alături de contribuţia pe acest tărîm a generaţiilor precedente: Marin Preda, V. Em. Galan, Titus Popovici, Eugen Barbu. Nu numai prin abordarea tematicii muncitoreşti şi ţărăneşti, în aspecte primordiale pentru construcţia socialistă, ci şi prin referirea tocmai în raport cu această tematică şi determinat de ea, la preocupări cu caracter extrem de cuprinzător, specifice epocii tumultuoase contemporane. Din sentimentul de angajare şi de responsabilitate — rod al experienţei grave trăite, al educaţiei comuniste, al participării active la construcţie — cei mai mulţi tineri prozatori simt nevoia extinderii ariilor de investigare ca să recepteze tot ceea ce interesează conştiinţa umanităţii în secolul al XX-lea. Este o ieşire în larg, încurajată de caracterul inovator al realismului socialist şi de fondul lui etic — cel al marilor răspunderi, implicate de Revoluţie.

In creaţia tinerilor se observă o fervoare a dezbaterilor morale, o voinţă de a iniţia şi de a pleda, bineînţeles înăuntrul rigorilor artei, chiar dacă uneori se menţin la stagiul încercărilor. Strădania de a ridica în literatură probleme, de a înfăţişa stări de conştiinţă, strădanie comună şi unor prozatori contemporani consacraţi, este şi ea un rezultat al realităţilor noi socialiste. Numai Revoluţia a deschis omului simplu, eroul literaturii actuale, orizonturi spirituale neîntîlnite altădată.

La eroul schiţei lui N. Velea, „Odihnă", găsim fiorul contemplării ideilor, deliciile cunoaşterii. Fiindcă o revelaţie hotărîtoare în felul de viaţă al ţăranului provine din satisfacţia că gîndeşte asupra lucrurilor din jur şi chiar din autoanaliza mişcărilor sufleteşti. Ce anume favorizează această descoperire? Clipele de răgaz, spune autorul, pe care noua ordine a muncii, socialistă, le oferă omului sim-

S. DAMIAN

(Continuare în pag. 3)

POEZIA ŞI JUDECATA DE VALOARE

Fireşte, principala îndatorire a criticii poeziei — ca şi a întregii critici — o aflăm în formularea unor judecăţi de valoare cît mai exacte asupra operelor apărute. La această operaţie delicată şi dificilă participă, implicit sau explicit, toate funcţiile spiritului critic: atît ceea ce numim confruntarea cu viaţa (şi care trebuie înţeleasă ca stabilire a **caracterului reprezentativ**, în raport cu epoca noastră, a unei lucrări de creaţie), cît şi definirea individualităţii stilistice a artistului discutat; atît situarea lucrării în contextul amplu al literaturii contemporane, cît şi analiza ei minuţioasă, „la obiect". Pornind de la o concepţie unitară şi unică — cea marxist-leninistă — criticii noştri (şi ne vom referi, în continuare, la aceia care urmăresc cu predilecţie dezvoltarea fenomenului poetic) nu ajung, în aprecierile lor, asupra unei aceleiaşi opere, la concluzii de valoare identice: e o constatare liminară şi, desigur, foarte banală. Explicaţia faptului poate fi găsită în sensul creator al actului critic: căci a emite o judecată de valoare nu înseamnă a declanşa un mecanism — fie el şi foarte complicat — care, în urma funcţionării, indică nişte rezultate, nişte proporţii, nişte raporturi matematice (atît la sută calităţi, atît la sută deficienţe). In dialogul său cu opera de artă, criticul nu poate percepe valorile decît re-creîndu-le, avînd asupra lor o viziune originală, ireductibilă, pe care încearcă s-o comunice. Acest proces, nu numai de constatare, dar şi de **asimilare** a valorilor, pe care-l presupune actul critic, este, într-un sens superior, un îndreptar pentru cititor, îi dă perspectiva unei relaţii vii, **personale**, cu opera literară. Reacţia criticului în faţa unei cărţi, transmisibilă şi transmisă, nu aparţine unui ins general şi anonim, previzibil în activitatea lui asemenea unui agregat tehnic, asemeni, să zicem, unei maşini de calculat în care, introducîndu-se nişte date, se obţin, de-a gata, soluţiile căutate, ci unei **personalităţi creatoare** care selectează şi respinge animată continuu — ideal vorbind — de o pasiune lucidă.

Pentru exprimarea, de către critică, a unor judecăţi de valoare care să reflecte fidel realitatea artistică a operelor care apar e nevoie — şi aceasta există în bună măsură — de un climat al neîntreruptelor schimburi de idei, de discuţii creatoare, de o diversitate de opinii. Evident, un critic — chiar de prestigiu — se poate înşela în privinţa valorii unei cărţi — există, în istoria literară, exemple ilustre în acest sens. Eroarea se corectează însă, valoarea autentică sfîrşeşte totdeauna prin a se impune. Mult mai gravă e, decît o asemenea împrejurare, dovada, din partea unui critic, a lipsei de personalitate, a unui orizont intelectual restrîns, a unei atitudini „neutrale", constatative, în faţa operei de creaţie. O critică la modul contabilicesc, descriptivă, fără idei — chiar dacă, în concluzie, afirmă despre o carte bună că e bună! — poate avea consecinţele cele mai dăunătoare. Oare platitudinea în critică nu e la fel de gravă ca şi platitudinea în orice alt domeniu al creaţiei? E îmbucurător faptul că, între criticii care se ocupă de cercetarea poeziei, s-au conturat distinct personalităţi originale, — deşi banalitatea interpretării, sărăcia de idei, expunerea seacă a temelor (care se numeşte „comentariu") se mai întîlnesc. Asistăm, alteori, la un efort factice de a descoperi „probleme" — de fapt, false probleme — şi la desfăşurarea unor demonstraţii sterile şi oţioase. Un tînăr critic de talent — D. Cesereanu —

Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 6)

Tabloul satului contemporan

In literatura noastră imaginea transformării socialiste a satului şi întregul proces de constituire şi întărire a gospodăriilor colective, s-a impus mai întîi printr-un accentuat lirism. Acest moment a fost primul semn al înnoirii în oglindirea vieţii satului. După realismul critic specific prozei noastre, prin care s-au afirmat „Ion" şi „Răscoala", „Bordeienii", „Baltagul" şi numeroase povestiri ale lui Sadoveanu; după „Desculţ" sau odată cu el — literatura care a întîmpinat viaţa socialistă a satului a apărut numaidecît, caracterizîndu-se prin proclamarea lirică a noului ideal al ţărănimii. Sadoveanu a fost, după cît se pare, primul din această linie; „Păuna-Mică" era mai mult un manifest decît un roman; era o adeziune patetică la un ideal nou, pe care scriitorul îl intuia, îl simţea tulburător — ca aerul şi ca apa, pentru lumea a cărei suferinţă şi umilinţă o evocase în zeci de cărţi, pentru ţărănimea de la coarnele plugului: dar, totodată, scriitorul nu putea încă să cunoască amploarea acestui nou proces care începea, căile de desfăşurare, condiţiile şi formele în care avea să aibă loc. Romanul „Păuna-Mică" rămîne un rezultat al unei dorinţe vii a scriitorului, care întruchipa o năzuinţă insuficient de precizată, a unor categorii întregi din lumea satului doritor de înnoire. Intorcîndu-se de pe front cu hotărîrea de a nu mai răbda vechi stări de lucruri, Cimpoieşu, eroul lui Camilar, din „Negura", se străduia să înfiripe un artel agricol, după exemplul şi modelul celor văzute de el în Uniunea Sovietică. Lucrurile se petreceau în ultimele luni ale războiului, iar scriitorul le alcătuia în ţesătura cărţii sale prin 1948—49. Noua versiune a „Negurii" a renunţat la utopica încercare a eroului. Dar întreg romantismul lui vizionar, sporit de al autorului, toată voinţa ţăranului asuprit de a scăpa la un nou liman, s-au revărsat în „Temelia", la vremea sa primul roman al colectivizării, în ordinea cronologică. După constituirea primelor gospodării colective, în vara anului 1949, un mare număr de nuvele, povestiri şi schiţe au fost închinate acestor zile istorice. Caracteristica mai tuturor acestor scrieri stătea într-o patetică adeziune a personajelor la gospodăria agricolă colectivă, traducînd situaţii reale din viaţă.

Mai tîrziu aceste lucrări au fost apreciate cu exigenţa cuvenită. Mi se pare că nu totdeauna şi cu înţelegerea trebuitoare, cu dorinţa de a explica în chip ştiinţific nu doar rezultatele literare uneori mai prejos de înălţimea temei, de nivelul intenţiilor, dar şi cauzele lor, privite în contextul momentului cînd s-au scris şi publicat lucrările respective. Ceea ce se remarcă în acest prim început al unui nou domeniu de viaţă este însufleţirea sinceră cu care personajele şi autorii lor privesc colectivizarea, pasiunea lor pentru viaţa nouă a ţării.

Să nu se înţeleagă însă că, în prima sa etapă, literatura satului socialist a rămas la nivelul adeziunii patetice şi solemne, la nivelul manifestului poetic. Chiar în cărţi ca unele din cele menţionate mai sus, de exemplu în **Temelia**, interveneau aspecte concrete ale muncii în gospodărie, prezentate în chip realist, şi care confirmau, prin fapte obiective, adeziunea la orînduirea nouă. Apăreau concomitent scrieri de valoare, dintre care multe au înfruntat timpul şi în care se declanşau lupte vii între reprezentanţii noului şi ai vechiului. Dan Deşliu a dat poemul său **Lazăr de la Rusca**, Lucia Demetrius piesa **„Vadul nou"**, Horvath István romanul **„Brazdă peste haturi"**, Ion Istrati romanul **Griu înfrăţit**, Süto Andras şi Hajdu Zoltan piesa **Mireasa desculţă**, Eugen Jebeleanu poemul **In satul lui Sahia**, Maria Banuş piesa **Ziua cea mare**, Aurel Mihale romanul **Ogoare noi**, etc. Nu pot fi citate titlurile de nuvele, poemele, reportajele literare care au fost închinate acestei tematici noi. Au fost multe la număr şi valoroase. Ele au constituit de fapt noul domeniu al literaturii de o mare semnificaţie, realizînd treapta nouă, viziunea nouă în dezbaterea problemei ţărăneşti. Chiar **Desculţ**, realizat într-o perioadă în care încă nu se dezvoltase în toată amploarea bătălia pentru transformarea socialistă a agriculturii, aducea o perspectivă nouă în abordarea problemelor satului — anume a satului din trecut. Era acolo o radicalizare mult mai mare a ţărănimii, decît în tradiţia acestei literaturi, un început de intuire de către protagoniştii răscoalei din 1907, a unui drum diferit de cel vechi, elemente care se datorau noii metode, în perioada scrierii romanului, în curs de dezvoltare. S-a constituit o tradiţie nouă în abordarea problemei ţărăneşti, determinată de perspectiva socialismului. Analizînd această perioadă în dezvoltarea noii literaturi trebuie să avem în ve-

Mihai GAFIŢA

(Continuare în pag. 3)

LITERATURA ŞI VIAŢA COLECTIVIŞTILOR

In a doua jumătate a lunii decembrie, va avea loc consfătuirea pe ţară a ţăranilor colectivişti, convocată de Biroul Politic al C.C. al P.M.R. Cei mai buni dintre fruntaşii agriculturii noastre socialiste se vor aduna să-şi împărtăşească unii altora din experienţa obţinută în munca de realizare a sarcinilor trasate de către Congresul al III-lea al P.M.R., în domeniul colectivizării agriculturii, întărirea economică-organizatorică a gospodăriilor agricole colective, sporirea producţiei vegetale şi animale. Vor învăţa cum să-şi îmbunătăţească şi mai mult munca, pentru a ridica agricultura pe o nouă treaptă de dezvoltare.

Şi pentru ca roadele consfătuirii pe ţară să fie cît mai bune, în momentul de faţă se desfăşoară consfătuirile raionale ale colectiviştilor, care desemnează ca delegaţi pe cei mai buni dintre ei. Discuţiile din cadrul acestor consfătuiri oglindesc transformările revoluţionare ce au loc în viaţa satului nostru, în formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste în rîndul ţărănimii colectiviste prietenă şi aliată.

Te impresionează nu numai termenii tehnici pe care colectiviştii îi folosesc în limbajul lor, aidoma unor specialişti, ci mai ales concepţia lor nouă despre viaţă, competenţa cu care dezbat problemele agricole şi problemele din domeniile cele mai variate, încrederea cu care pornesc la realizarea celor mai îndrăzneţe planuri de viitor.

Oameni care odinioară îşi încrucişau mîinile şi se uitau neputincioşi în sus, aşteptînd totul de la „pronia cerească", pornesc acum cu hotărîre pentru a obţine, pe suprafeţe mari, o recoltă de 5000 kg. porumb boabe la hectar, în cultură neirigată. Pentru un mare număr de colectivişti, recoltele medii de 2000 kg grîu sau 2500—3000 kg porumb boabe la hectar au devenit lucru obişnuit chiar în condiţii pedo-climatice nefavorabile. Marea majoritate a ţărănimii noastre noi îşi dă seama în mod limpede că mărirea producţiei la animale depinde de felul cum le îngrijeşte. Credinţe şi superstiţii (ca de pildă

Şerban NEDELCU

(Continuare în pag. 6)

IN PAGINILE 4 — 5:
- **Trei portrete** de Pop Simion
- **Prolog** schiţă de Ştefan Gheorghiu
- **Basorelief la monumentul Griviţei** Poeme de Ion Brad

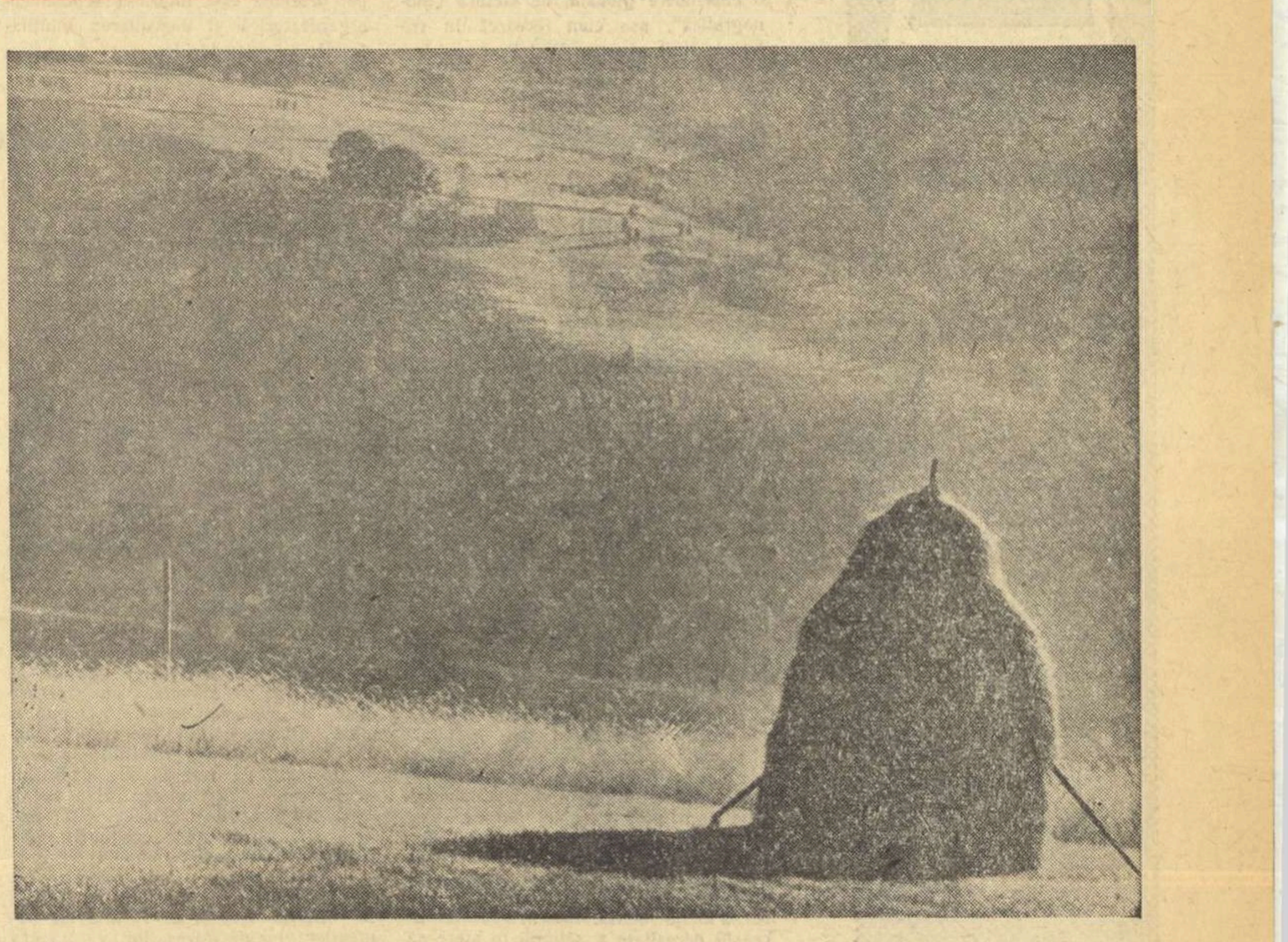

SANDU MENDREA — *„Peisaj"*

(Medalia de aur la „Al 3-lea Salon internaţional de artă fotografică")

IN ACEST NUMAR:
- **PROZA ŞI ACTUALITATEA**
  - **Simbolul în schiţă** de Mihail Petroveanu.
  - **Cîteva însemnări** de Haralamb Zincă (pag. 3)
- **PROBLEME ALE POEZIEI ACTUALE.**
  - **Rînduri despre etică şi poezie** de Nina Cassian.
  - **Lirica şi sentimentul timpului** de Cezar Baltag. (pag. 6)
- **DRAMATURGII DESPRE CREAŢIE ŞI ACTUALITATE.**
  - Răspund la ancheta noastră: **A. Baranga, L. Demetrius, P. Everac, Al. Mirodan, Al. Popovici, Al. Şahighian.** (pag. 7)

CRONICA literară

URY BENADOR

„Gablonz,“ Magazin Universel

Gablonz“ Magazin Universel este o suită de portrete, majoritatea ipostaze ale negustorului burghez cu trăsăturile sale specifice: rapacitate, ignoranță, cinism. Din „Simplă uvertură“ (de fapt epilogul romanului) autorul îți apare ca un bun observator social, preocupat să dezvăluie mecanica relațiilor burgheze, țesătura de interese meschine care anulează orice sensibilitate. Avramuț Feighenbaum-Smochinescu, Gheorghe Cristea-Bujor, Vasile Damian, Marcu Moise nu ezită atunci cind urmează să încheie tranzacții oneroase, nu au nici un scrupul în planurile lor de înavuțire.

Conceput pe momente și personaje, „Gablonz“, Magazin Universel relevă în Ury Benador romancierul cu aptitudinea portretului analitic. De la primele pagini sesizezi dorința sa de a nu trece grăbit peste unele aspecte din al căror ansamblu să se desprindă apoi imaginea apăsătoare, de panopticum, a lumii burgheze. Aici, în puterea de demascare a turpitudinii și lașității, a șovinismului cu manifestările lui nocive rezidă valoarea cărții.

Avramuț Smochinescu, după o scurtă ucenicie în care învață frauda, se asociază cu Gheorghe Cristea-Bujor, moșier veros. Raporturile dintre cei doi asociați rămîn tot timpul sub semnul suspiciunii reciproce, dar în pofida acesteia ii vedem colaborînd, căutînd cu crispări animalice, diverse posibilități pentru profituri fabuloase. Unicul lor deziderat este banul, obținut prin orice mijloace, în afara celor cinstite.

In „Gablonz“, Magazin Universel e foarte bine surprins procesul descompunerii morale sub influența banului. Infinita gamă a sentimentelor umane dispare și Avramuț își batjocorește tatăl, frustează, disprețuiește orice normă etică, alcătuind un cuplu desăvîrșit cu asociatul său, participant la reprimarea răscoalelor țărănești din 1907, care își sporește averea regizînd afaceri murdare în timpul primului război mondial, organizează pogromuri etc. Vasile Damian, alt personaj din aceeași categorie cu Avramuț și Cristea-Bujor, înscenează cu ajutorul autorităților un incendiu, sacrificîndu-și pentru asta o rudă apropiată, iar Marcu Moise azvîrle în închisoare un om nevinovat, pe Mișu Horowitz, acuzîndu-l de frauda al cărei autor era de fapt Avramuț, nepotul lui Marcu Moise. Relațiile de familie ascultă de aceleași interese mercantile. Intre Avramuț Smochineanu și soția lui, Evelina, există o falsă înțelegere, iar moșierul Gheorghe Cristea Bujor consumă multă energie pentru a-și căsători fiica (alienată mintală) cu un avocat util afacerilor sale. Fiecare dintre cei amintiți mai sus contribuie la drama lui Mișu Horowitz, comis voiajorul umil, a cărui viață de continue și dureroase privațiuni o găsim narată pe mai mult de o treime din cuprinsul romanului. De altfel partea dedicată acestui personaj poate fi ușor desprinsă și considerată ea însăși ca un roman al omului simplu, sortit șomajului și mizeriei în condițiile societății burgheze. Incercările paroxistice ale lui Mișu Horowitz de a-și asigura existența sa și a familiei se lovesc de refuzul obstinat al Avramuților și Damienilor sau de „filantropia“ unui Nathansohn. In schimbul slujbei solicitate, Avramuț îi oferă lui Horowitz, în mod cinic, un costum de haine uzate și rostește cu acest prilej o replică de natură să-l definească:

„— Uite ce e, domnule Mișu Horowitz. Două cu două, face patru. Eu cînd te-am văzut în fața depozitului meu en-gros și te-am chemat acasă, a fost pentru că te-am văzut în ce hal ai ajuns și m-am gîndit să-ți donez un costum și poate să-ți dau chiar și ceva bani ca să-l ajustezi, cu toate că nu cred să fie nevoie, pentru că poate te mai îngrași cu timpul și e păcat de bani. Că eu am înțeles că ai venit la mine după ajutor. Dar tu, vorba aceea, uiți cine ești, ce-ai făcut lui bietul unchiul meu, și mai ai curaj să-mi ceri un post de încredere. Nu mă întrerupe! Ba te mai faci un fel de tovarăș cu mine și îi promiți lui Manașcu din Mihăileni că o să-l angajez. Păi bine, nenorocitule, uiți că Manașcu e om cam în jurul lui cincizeci de ani? Ce să facem cu o hodoroagă bătrînă ca el? Și cu tine ce să fac, chiar dacă nu era chestia cu unchiul Marcu, adică chiar dacă erai un om cinstit. Și tu ai vreo cincizeci de ani. Nu, nene Mișule dragă, ia-ți gîndul! Cu plăcere te servesc cu costumul la care m-am gîndit. Mai mult: îi spuneam bucătăresei să-ți facă un pachet cu mîncare, că zici că ai venit cu familia. Rău ai făcut, foarte rău, că ai deplasat-o înainte de ai un servici, mai ales că o să fie cam greu să găsești ceva dacă se află că ai stat în pușcărie“.

La capătul unor tribulații chinuitoare, Mișu Horowitz înțelege viciul fundamental al orînduirii burgheze și conchide: „Există un singur neam, omul sărac și alt neam, omul bogat, stăpînul, de orice neam ar fi și oriunde ar locui: la Iași, la Brăila sau la Craiova“. Fără îndoială, romanul lui Mișu Horowitz în care, cum am văzut, sînt implicate toate celelalte personaje ale cărții aduce o mișcătoare imagine a luptei neputincioase, izolate, duse de funcționarul mărunt împotriva venalității burgheze.

Ury Benador este un scriitor lucid, mereu interesat de aspectele cu evidentă semnificație social-istorică. Spre deosebire de alte romane avînd aceeași tematică, însă apărute în perioada dintre cele două războaie, „Gablonz“, Magazin Universel denotă o viziune superioară, o înțelegere mai profundă a determinărilor sociale. Așa se explică de ce amănuntul pitoresc, evocarea vieții de provincie, într-un cuvînt atmosfera, sînt înlocuite de analiza minuțioasă a relațiilor sociale din lumea burgheză. Ury Benador folosește frecvent monologul interior, procedeu adoptat tocmai din necesitatea demascării necruțătoare, în adîncime, a tarelor burgheze. De multe ori ai impresia că citești stenografierea raționamentelor personajelor, întrerupte și comentate caustic de autor.

Lui Avramuț Smochinescu și comparșilor săi i se opun figuri de oameni înaintați ca Udrea, Moscu Navon. Romanul se încheie cu o „Coda“, în realitate o „Simplă uvertură“ la volumul al II-lea („Preludiul zorilor“) în care cîteva episoade urmăresc să prezinte personajele care vor deveni, în continuarea romanului, de prim plan. Din păcate, principalele carențe se resimt tocmai la aceste personaje, care ne apar convenționale, insuficient conturate. Despre Udrea și Moscu Navon, la care se adaugă muncitorii Geza Kuhn, Pavel, se afirmă că au o bogată experiență revoluționară, că se numără printre aceia care în deceniile II și III își vor aduce contribuția lor la procesul de maturizare politică al clasei noastre muncitoare. Dar discuțiile, atitudinile lor nu evoluează firesc sau alunecă în melodramatic. Așa de pildă Pavel, luptător ilegalist, deși muribund, găsește destulă energie ca atunci cînd află că nora sa a născut doi copii gemeni să le vorbească fie solemn, emfatic, fie cu un umor contrafăcut.

In genere paginile consacrate comuniștilor sînt artificioase, nu înfățișează problemele, frămîntările unor conștiințe avansate, în stare să distingă cu deplină claritate fizionomia epocii respective. Sîntem încredințați că autorul are posibilități pentru a face, în viitorul volum, din Udrea, Moscu Navon, Kuhn figuri de eroi înaintați, cu o bogată viață spirituală.

Mai sînt în „Gablonz“, Magazin Universel cîteva episoade mult prea lungi (prefectarea căsătoriei Avramuț-Evelina), multe pagini inutile, unele paranteze dilatate sau note naturaliste (în prezentarea Mioarei-Lupaș etc.), descrierea ritualului la înmormîntarea lui Mișu Horowitz și tradițiile legate de o asemenea împrejurare. In roman se insistă, de asemenea, prea mult asupra unor ticuri verbale, fără ca aceasta să fie absolut necesar în stigmatizarea modului de viață burghez. Există cu alte cuvinte în „Gablonz“, Magazin Universel un balast care lipsind ar fi dat posibilitate autorului să reliefeze unele personaje ca Udrea sau Moscu Navon. Și, înainte de a încheia, încă o observație: comportarea lui Avramuț Smochinescu frizează — după părerea noastră — în cîteva rînduri patologicul, prejudiciind autenticității tipologiei ca atare.

Ury Benador
GABLONZ
MAGAZIN UNIVERSEL
ROMAN

„Gablonz“, Magazin Universel ocupă un loc meritoriu în literatura noastră contemporană. Ury Benador, scriitor cu experiență literară, întreprinde aici un adevărat rechizitoriu al burgheziei apatride, lașe, imorale. Calitățile menționate de noi îndreptățesc buna primire de care s-a bucurat romanul în rîndurile cititorilor și în presa noastră literară.

Liviu CĂLIN

PETRU VINTILA

Dobrogea în marș

Criteriul confruntării operei literare cu viața pe care critica noastră este datoare să-l aplice cu consecvență decurge din însăși natura fenomenului estetic care este, se știe, o formă specifică de reflectare a realităților sociale și politice, de oglindire, prin filtrul sensibilității artistice, a lumii care ne înconjoară. Cunoscînd interdependența dialectică dintre viața socială și creația artistică, criticul marxist se va preocupa deci în mod deosebit tocmai de relațiile existente între acești doi poli, va căuta să tragă concluzii asupra valorii operei de artă mai ales după măsura în care ea aduce o imagine veridică și, bineînțeles, emoționantă, convingătoare a realului. El va proceda așadar opus criticului estetist care, așa cum stabilea Lovinescu, năzuia să disocieze „eticul“ de „estetic“, să separe ceea ce în fond este inseparabil. Confruntarea cu viața se dovedește prin urmare un principiu fundamental al criticii noi, ea însemnînd, cu alte cuvinte, raportarea permanentă a operei literare la contextul social al timpului, înscrierea acesteia în circuitul valorilor spirituale contemporane.

Cu atît mai imperios necesară îmi apare operația „confruntării“ atunci cînd mă opresc asupra unei culegeri de reportaje cum este cea care face obiectul cronicii de față: doar reportajul aduce, cum s-a mai arătat, o transpunere cît mai exactă a realității, neadmițînd intervenția ficțiunii artistice, a fanteziei.

Petru Vintilă a scris o carte despre Dobrogea de azi fără a urmări o cuprindere globală, de factură „monografică“, așa cum încearcă în volumele lor recente Ilie Purcaru sau Vasile Nicorovici. Petru Vintilă și-a îndreptat investigațiile reporterești către un singur aspect: Dobrogea colectivistă, noua „viață la țară“ din această regiune, întiia în întregime colectivizată. Alte aspecte ale Dobrogei de azi, viața pescarilor din deltă, litoralul etc., ajung doar întîmplător în reportajele sale, dedicate mai ales problemelor satului. Aceasta fiind raza tematică a cărții lui Petru Vintilă, urmează să observăm măsura în care scriitorul a izbutit să aducă imagini concludente ale realității cercetate, măsura în care el a sesizat semnele caracteristice stadiului actual al acestei realități.

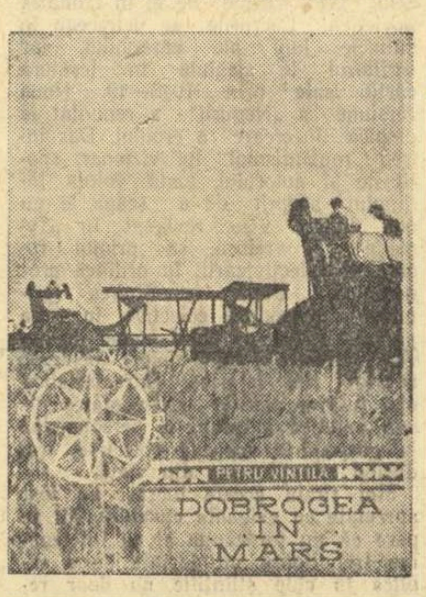

In agricultură, așa cum se arată în Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea partidului, sarcina principală a etapei prezente este întărirea economico-organizatorică și dezvoltarea multilaterală a gospodăriilor agricole colective. Apar de aici, în viața satului contemporan, o serie de trăsături caracteristice, cum ar fi dezvoltarea proprietății obștești, creșterea continuă a bunăstării materiale a țărănimii, a nivelului ei cultural, întărirea conștiinței politice noi, a spiritului colectivist.

Reportajele lui Petru Vintilă surprind în viața satului dobrogean asemenea aspecte proprii etapei actuale, înregistrează marele avînt al țărănimii eliberate. Cu atît mai elocvente apar aceste cuceriri ale noului cu cît autorul propune mereu antiteze revelatoare, reamintind neagra, adînca mizerie a vechii Dobroge, această provincie pînă nu de mult cea mai înapoiată din țară.

Spre a descrie noul din viața de astăzi a Dobrogei scriitorul nu recurge la ingenioase formule de reportaj, nu caută să realizeze construcții reporterești inedite, mărturisind o mare încredere în forța expresivă a faptului în sine, a cifrelor chiar. Există într-adevăr în relatarea multor scene de muncă o reală tensiune, se transmite încordarea colectiviștilor angajați în lupta pentru recolte bogate, descifrăm din felul cum aceștia acționează conștiința vieții libere de care sînt însuflețiți. Cînd se referă la muncile agricole reporterul ne vorbește întotdeauna ca despre o bătălie la care el, corespondent de front, este trimis să participe. O bătălie pașnică, pentru recolte bogate, pentru belșug. Sînt în carte pagini care degajă într-adevăr atmosfera unei adevărate campanii la care este chemat să ia parte întregul popor. Iată, intrăm în această atmosferă febrilă încă din gara orașului Constanța unde vocea crainicului lansează chemarea: „Atențiune! Atențiune! Tovarășii călători sînt rugați ca în timpul mersului să nu arunce chibrituri aprinse și mucuri de țigări pe ferestrele vagoanelor, încît se pot provoca incendii în lanurile de cereale din apropierea căii ferate. Să luptăm cu toții pentru o recoltă bogată de cereale în acest an“.

De la reportaj Petru Vintilă nu pretinde, teoretic, însușiri literare. „Inainte de a fi literatură, în sensul cel mai direct al cuvîntului, reportajul este un document de istorie“, scrie el undeva în carte. Reportajul n-ar putea suporta, așadar, o elaborare artistică, fiindcă reporterul n-ar avea timp de așa ceva: „Un reportaj despre Dobrogea, ca de altfel despre orice regiune a patriei, se învechește în zilele noastre pe drumul lui de la carnetul de notițe pînă la tipografie“. Și mai departe: „O carte de reportaj despre Dobrogea, scrisă chiar de reporterul cel mai operativ, e sortită să devină o carte într-un fel inactuală chiar înainte de apariție (...) Invechită rapid, chiar înainte ca filele ei să se îngălbenească de trecerea vremii, o astfel de carte rămîne însă un document de istorie și viață“. Iată așadar o succintă teorie asupra funcției reportajului, specie a prozei căreia scriitorul îi pune condiții minimale (exactitatea relatării, operativitatea) și căreia îi refuză, prin definiție, perenitatea. Inscrise la finele volumului aceste opinii despre reportaj ar putea fi considerate, în fond, ca o justificare a autorului care ar argumenta, astfel, lipsa sa de preocupare pentru elaborarea artistică, încrederea sa în capacitatea expresivă a faptului brut. Cartea nu confirmă însă această poziție teoretică — deși cuprinde pagini plate, plicticoase — denotînd că, de fapt, în practică, prozatorul Petru Vintilă nu ignoră resursele artistice ale reportajului ci, dimpotrivă, — efortul este evident — aspiră să configureze un anume stil reporteresc. Care ar fi acesta? Spre a-l defini vom recurge la o indicație pe care însuși autorul o dă, întărind-o mereu pe parcurs: Geo Bogza. Frecvent evocat ca „maestru și prieten“, luat martor, citat, Bogza este și, adeseori, imitat. Se simte în modul de a relata faptele, în timbrul expunerii, prestigioasa influență a lui Bogza, un Bogza din a doua fază a creației sale, înclinat spre explozii patetice, spre exprimare hiperbolică, solemnă. Voi reaminti în acest sens capitole ca „Triumfalele porți ale Dobrogii“, „Lina de aur a fost găsită“, „Omul și piatra“, „Călătorie imaginară cu Ovidiu“, „O călătorie în țara uriașilor“ unde rezonanțele bogziene sînt mai sonore.

In reportajele lui Petru Vintilă răsună încă accentele unei influențe literare care acum cîțiva ani era foarte puternică în scrierile promoției mai noi de reporteri. Ceea ce ne face să vorbim în prezent de o nouă etapă în evoluția reportajului romînesc este însă tocmai faptul că reporterii tineri, în general, au reușit în bună măsură să descopere noi căi de exprimare reporterească, să abordeze într-un stil adeseori personal actualitatea socialistă. Spre un asemenea drum este chemat și Petru Vintilă, reporterul, mai ales că în noua sa carte există destule elemente în acest sens. M-aș referi, de pildă, la capacitatea scriitorului de a înregistra cu un ochi foarte acut desfășurarea unor întîmplări aparent anodine. In relatările sale despre viața colectiviștilor adeseori faptul semnificativ, noul păstrează înfățișarea obișnuitului pentru ca, dintr-odată, un amănunt să ne releve că de fapt am fost martorii unor întîmplări deosebite, că am făcut cunoștință, aproape fără să ne dăm seama, cu oameni excepționali, eroi ai zilelor noastre (vezi portretul lui N. Hudițeanu — erou al muncii socialiste, sau al lui Terentie Gurei, președintele gospodăriei colective din Sarichioi).

Călător cu trenul de la Tulcea la Constanța, străbătînd șoselele dobrogene cu camionul sau căruța, scriitorul ascultă oamenii, asistă la ședințe, se urcă pe combină sau pe tractor, caută să nu scape nici un amănunt din desfășurarea eroicei bătălii a recoltei. Atent la ce se vorbește (și la felul cum se vorbește), animat de curiozitatea caracteristică reporterului dar și de pasiunea pentru nou, scriitorul știe să realizeze cu volubilitate și adeseori cu umor atmosfera vieții de fiecare zi a țărănimii colectiviste din Dobrogea (vezi capitole ca „Reportaj din linia I-a“, „Elogiul prieteniei“, „Cum am ajuns redactor la cel mai mic ziar din țară“ ș.a.). Atunci cînd se apropie de faptele cotidiene, de oamenii „comuni“ adică de zonele în care pulsează cel mai puternic noul, Petru Vintilă se află pe direcțiile cele mai fructuoase ale reportajelor sale. Il prevenim de aceea încă odată, asupra platitudinii dar și a grandilocvenței, a stilului solemn retoric, elemente pe care le socotim improprii naturii sale scriitoricești.

G. DIMISIANU

RADU LUPAN

Războiul ascuns

Vechea împărțire a modalităților prozei în „creație“ și „analiză“ începe să fie mai greu aplicabilă oridecîte ori apar în obiectivul scriitorului teme noi, subiecte inedite, care nu se supun schemelor prestabilite. Se pune o întrebare legitimă în acest sens, referitoare la povestirile inspirate în ultima vreme de lupta formațiilor patriotice care au dat lovituri ocupanților fasciști în cursul ultimului război mondial: care ar fi acea tratare epică în stare să transmită mai bine realitatea acestei lupte eroice? Nu putem găsi răspunsul potrivit fără a ține seamă de specificul dramatic al împrejurărilor, de gravitatea pe care o presupune lupta din acei ani. Să fie atunci proza consacrată acestei teme, o proză predominant epică? Ipoteza se poate cerceta în cazul povestirii lui Radu Lupan intitulată „Războiul ascuns“. Cartea reconstituie viața unei formații patriotice de luptători din anii ultimului război mondial, cînd s-au probat valori morale. Este un domeniu al istoriei contemporane, în care faptele au avut, de sigur, rolul predominant și prezența lor în structura compoziției epice nu putea să nu fie densă. Autorul a simțit această necesitate a acțiunii în stare să demonstreze hotărîtor, existența unui personaj.

Străduindu-se să interpreteze cu fidelitate semnificația atitudinii curajoase, a acțiunilor întreprinse împotriva fasciștilor, autorul povestirii a ales — în prima parte a cărții — cîteva episoade caracteristice pentru atmosfera bătăliei. Intr-un tren supraaglomerat se întîlnesc doi luptători (Ioana și Mihai, din capitolul „Intîlnirea“), un muncitor ceferist participă la minarea unui tren nazist („Ceferistul“), în pofida unei razii militare eroii din „Doi oameni calmi“, reușesc să-și ducă misiunea la îndeplinire. Sînt cîteva secvențe care expun instantanee ale acțiunii abia declanșate. Aici doar, în prima parte a cărții, s-ar putea vorbi de o preponderență a acțiunii, ca mijloc de caracterizare. Pentru că în paginile care urmează, Radu Lupan asociază modalitatea „creației“ și cea a „analizei“, simțind probabil necesitatea unei cuprinderi depline a personalității eroilor săi. Este o consecință a faptului că despărțirea exprimată prin cele două formule scindează forțat elemente care se completează, de fapt, reciproc într-o povestire. Conștiința înaintată a luptătorilor care populează cartea aceasta se cere evidențiată din evoluția lor într-o suită de episoade, precum are de cîștigat în adîncime prin introspecție. In măsura în care s-au realizat intențiile prozatorului, povestirea nu s-a putut dispensa de niciunul dintre cele două aspecte. Mai ales că specificul luptei dictează o anumită alternare a planurilor, a ciocnirilor directe cu perioadele de acalmie în care se pun la cale alte misiuni operative. Războiul va căpăta o tonalitate specială în locurile de refugiu ale pădurilor și munților. Aici, unde trăiau acești oameni tăcerea, izolarea, sau, mai ales, așteptarea unor evenimente decisive, condiționează comportarea uneori interiorizată a personajelor. Tot în asemenea împrejurări, în funcție de situația dată și de caracterele oamenilor, manifestarea lor va căpăta varietate, dimensiuni particulare. In prim-planul cărții se disting, mai clar, două personaje: Pavel, comandantul detașamentului precum și Petrea, plutonier evadat din armata antonesciană, devenit luptător exemplar pentru tovarășii săi. Din păcate, alăturarea lor impune constatarea unei inegalități de ordin literar: Pavel este mai puțin precizat decît Petrea. Descrierea celui care acționează sub ordinele lui Pavel, este mai bine realizată, fiind urmărită într-un ansamblu de mișcări revelatoare, atît pentru omul interior cît și pentru omul în acțiune. In realizarea figurii lui Petrea, autorul a reușit o caracterizare mai profundă, privindu-și eroul cu aceeași atenție, în ambele ipostaze. Este respectată în felul acesta logica individuală a personajului. Lupta partizanului provoacă deseori conflicte cu inerțiile și deprinderile fostului militar de profesie. In acțiunea propriu-zisă a cărții, se luminează progresiv o renaștere lăuntrică, punînd în valoare expresia interesantă a lui Petrea, cunoscut prin inițiative și gesturi caracteristice. Om tăcut și reținut, fostul plutonier evoluează în mediul partizanilor cu o anumită deprindere a disciplinei militare care se armonizează original cu eroismul unui luptător antifascist. O astfel de descriere cu rezultate pozitive pentru identitatea literară a eroului, face din „Războiul ascuns“ o carte valoroasă în literatura despre partizani. Profilul moral politic al luptătorului constituie, firește, obiectivul fundamental în povestirea aceasta. Pentru descrierea lui era necesară o imagine unitară care să descopere atît psihologia, cît și portretul dinamic al personajului. Incomparabil mai bine este înfățișată conștiința personajelor atunci cînd autorul urmărește și itinerariul acțiunilor partizanilor. Viața interioară a personajelor lui Radu Lupan este de multe ori umbrită de lipsa preciziunii, evidentă uneori în considerațiile analitice ale autorului. Figura unui comandant cum este Pavel, fost luptător în detașamentele internaționale din Spania, este privită dintr-un unghi de vedere predominant analitic, insuficient completată de acțiunile omului. Avea dreptate Dumitru Solomon să afirme că prozatorul „este dăruit îndeosebi pentru descrierea acțiunii și mai puțin pentru analiza psihologică“ („Luceafărul“, nr. 20/1961), dacă ne gîndim fie doar și la faptul că cel mai proeminent erou al cărții (din punct de vedere al portretului literar) este prezentat mai ales în acțiune și anume plutonierul Petrea. Ori de cîte ori survin întreruperi în activitatea personajelor, se subțiază atmosfera de luptă sau de încordare dinaintea declanșării atacului. Manevrarea unui petec de hîrtie pe care trei partizani înconjurați își împărtășesc pe tăcute gîndurile nu ni se pare astfel sugestivă pentru înregistrarea unor ecouri interioare determinate de creșterea dramatică a conflictului. In momentele în care asediul fasciștilor se strînge în jurul poziției celor trei personaje este foarte firesc pentru cititor să înțeleagă că acum oamenii se retrag în ei înșiși, fac dovada unei rezistențe eroice la presiunea insuportabilă a exteriorului. Ce gîndesc ei în asemenea împrejurări? O anumită trăsătură a educației partinice îi face să înțeleagă mai bine, simțindu-se alături, certitudinea victoriei asupra fascismului. Dar expresia acestui gînd nu ajunge clară pînă la cititor din pricina anumitor digresiuni. Acestea amplifică nefiresc o dezbatere interioară într-un moment în care se hotăra viața sau moartea personajelor. O situație care precipită acțiunea și impune restrîngerea gesturilor la elemente esențiale, este în acest caz compromisă de introspecția uneori exagerată a personajelor și mai ales, a lui Pavel.

Un alt aspect caracteristic narațiunii inspirate de luptele antifasciste din vremea ultimului război mondial, îl constituie atmosfera în care se desfășoară evenimentele povestirii. Pagini remarcabile explică în acest sens, în „Războiul ascuns“, tensiunea conflictului. Autorul readuce imaginea gărilor aglomerate, concentrînd mizeria pe porțiuni reduse. Se evocă în felul acesta detalii ale interioarelor din trenuri unde „pe bănci, pe plasele de deasupra erau îngrămădite ranițe, lădițe colțuroase de lemn, cu vopseaua ștearsă și decolorată, boccele și arme“... Imaginea războiului este neschimbată, fie că ni se înfățișează sălile de așteptare ale gărilor, fie că se sugerează monotonia ucigătoare a trenurilor ce rătăcesc de-alungul țării, fără orar și parcă fără nicio țintă: „In vagonul înțesat de oameni vorbele deveneau mai rare, mai tărăgănate... Cîmpiile pustiite, casele rare și risipite, gările pierdute în verdeață treceau grăbite prin fața unor oameni care aproape nici nu le vedeau“. Este o imagine care completează firesc cadrul aspru al desfășurării luptelor împotriva fascismului.

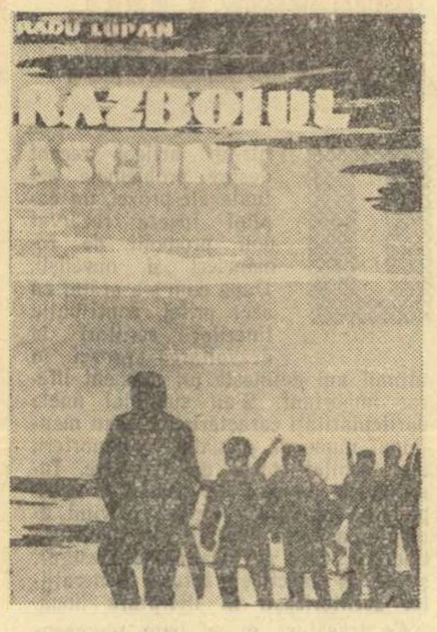

Realizarea povestirii lui Radu Radu Lupan se datorează, în primul rînd unor calități care țin de elementele narațiunii simple. Radu Lupan este mult mai bine inspirat de caracterul sobru al evenimentelor pe care le povestește, reținînd cu evidente satisfacții pentru cititor mișcarea clară, gestul care este cel mai firesc pentru un anumit personaj. Evoluția lui Petrea din „Războiul ascuns“ oferă o confruntare între trecutul, formația anterioară a personajului și reacția sa în condițiile istorice date. Consecvența interioară constituie în cazul exemplului nostru domeniul în care construcția personajului obține logica necesară; ea rămîne să fie verificată în succesiunea faptelor, cu atît mai mult cu cît acestea aparțin luptelor violente desfășurate împotriva fascismului. In acest sens precizia povestirii, claritatea și semnificația sa și-au găsit o demonstrație simplă în cartea lui Radu Lupan, în cîteva episoade unde participarea directă la organizarea unor acțiuni care cereau bărbăție, devotament, hotărîre au fost în măsură să fixeze expresia dinamică a unor personaje. Consolidarea rezistenței morale a acestora nu este doar consecința analizei psihologice sau a notațiilor de atmosferă, ci și a prezentării oamenilor în acțiune. Ne-ar fi greu să facem recomandări autorului (care debutează în proză, dar nu și în literatură) asupra mijloacelor care corespund mai bine înclinațiilor sale, în perspectiva creației viitoare. Dacă am insistat îndeosebi în privința „creației“ în dauna „analizei“ aceasta se datorește sensului dramatic pe care-l simțim puternic la scriitor.

Miron DRAGU

PROZA ȘI ACTUALITATEA

Simbolul în schiță

In articolul trecut, arătam să literatura de comentariu al războiului, exploatînd rezerve nefolosite, schimbă des armele, instrumentele de foraj. Iată că viața, viața literară, se grăbește să producă confirmări.

„Un pumn de caise" de Eugen Barbu, (apărută in „Steaua" numărul 9) nu este propriu-zis literatură de război. Războiul alcătuiește însă un fundal, o atmosferă care, fără a fi determinat destinul eroilor, planează în jurul lor și întreține acțiunea forțelor care le-au modelat. Avem de a face cu tipul unei povestiri axate pe așa-numitele evenimente nezguduitoare și chiar secundare, fără consecințe spectaculoase — menite mai curind să se infiltreze în amintirea eroilor, ca ramă a unora din ipostazele lor, a unor drumuri posibile, pe care te angajezi fără a le străbate, sau ca niște căi adiacente de manifestare.

Intr-un vagon de tren, într-unul din anii războiului ticălos, antonescian, un soldat și ocnașul pe care-l păzesc se intilnesc pe o bancă, cu o femeie plecată să vindă caise. Conversația ce se încheagă suscită afecțiunea, compasiunea, mai mult decît interesul, curiozitatea țărăncii, pentru situația amîndurora, căci, dacă soldatul păzește pe condamnat, soldatul însuși e „condamnat" să-l păzească, întrucît își îndeplinește oficiul fără convingere, cu amărăciunea sărăciei de acasă ce îl obsedează, și apoi și unul și celălalt nu au nici ce mînca, nici ce fuma. Femeia le dăruie caisele, apoi, cu prilejul unei halte prelungite le aduce apă, iar grație și unei împrejurări favorabile (soldatul ațipește), între captiv și „femeia cu caise" se aprinde mocnit o clipă de patimă mistuită într-o singură îmbrățișare. Cei trei se vor despărți, după alte două stații, femeia dăruindu-le restul caiselor și puținii bani ce-i adunase pînă atunci, pentru tutun, și fără alt gest decît strîngerea miinilor în întunericul vagonului, dar „mîndră de un lucru pe care nu-l înțelegea prea bine". Ce anume justifica mîndria femeii și pe alt plan, ce dă un conținut, o altă direcție aventurii? Umanitatea în diverse trepte a tuturor celor care, jucînd un rol mai mare sau mai mic, sînt implicați în întîmplare. Femeia, ea însăși țărancă nevoiașă, fără pămînt, prin generozitatea sufletului ei, prin puterea de intuire a suferinței și a calității deosebite a ocnașului, care o lasă să priceapă că a fost închis ca răzvrătit și dușman al războiului fascist, și prin spontaneitatea darului. Soldatul, afară de condiția lui umilă și deci aproape egală cu a condamnatului (era un închis în... libertate), prin omenia comportării sale (împarte țigările, mîncarea, ușurează binevoitor micile abateri de la un regulament sporit în duritatea sa, de legile unui război criminal). Ocnașul, depășind pe ceilalți doi, nu numai prin condiția sa de muncitor, dar și prin inițiativa sa de luptător (a participat la un sabotaj, — se sugerează chiar contactul său neorganizat cu mișcarea comunistă), se dovedește cel mai deschis la suferințele celorlalți, — le consideră chiar, într-o măsură, mai ascuțite decît ale lui, de vreme ce nu sînt conștiente —, și el e cel care dă impulsului carnal de o clipă frumusețea unui sentiment consistent, vecin cu cele durabile. De aceea aventura nu are farmecul tradițional, „deliciul" echivoc și iresponsabil al efemerului, ci o anume robustețe, autenticitate și noblețe, născută din încrederea între două suflete nealterate. Deci nu atît concursul de împrejurări favorabile și nici incertitudinea zilei de miine și chiar a clipei următoare, nici indiferența față de morală, favorizată de război, nasc aventura, cît comuniunea de „destin", de condiție social-umană, a oamenilor simpli, din popor, supuși la marile încercări ale mizeriei, privațiunii de libertate și a presiunilor unui război vinovat și față de ei. Mesajul e purtat fără ostentație, mai degrabă inclus în narațiunea foarte domoală, purtat parcă în ciuda personajelor, de un dialog ce se încheagă fără preparative dar și fără convingere, ca o banală conversație de tren, dar învăluit într-o blîndă căldură a tonului. E tonul povestitorului afectuos, participant, dincolo de faptul relatat, la mișcarea interioară a eroilor, la alunecarea sufletelor unul către altul.

D. R. Popescu („Steaua" același număr) publică o povestire scurtă, „Soldatul necunoscut". Nu se întîmplă nimic în cuprinsul ei, reductibil la două — nu situații, ci scene care n-au nimic epic sau măcar dramatic, în sensul exploziv al cuvîntului. Prima: niște copii au ieșit la scaldă și joacă, după retragerea nemților din satul în care pînă atunci locuitorii au stat ascunși de teama bombardamentelor, a luptelor. A doua: în cursul unui „de-a v-ați ascunselea", dau peste cadavrul unui soldat romîn, pe care, la început, îl iau drept adormit. Cînd își dau seama de realitate, se retrag, cu o înfiorare stîngace și o intuiție obscură a înțelesului patriotic al morții. Există, desigur, veți spune, și un substrat mai adînc, dar destul de evident, pentru ca să nu fie nevoie de cine știe ce savantă analiză în a-l desluși. Ucisul simbolizează pe cei ce și-au dat viața lor, pentru ca viața celorlalți, a generațiilor simbolizate prin copii, să se reverse liber, iar tăcerea respectuoasă a copiilor simbolizează, la rîndu-i, omagiul vieții în cinstea sacrificiului necesar triumfului ei. In contextul de o sobrietate delicată al bucății — simbolul, păstrîndu-și virtuțile lirice, prinde semnificații noi, și se integrează ca un moment, un epilog al unei crunte istorii, al realității. Saltul de la „viață la moarte", de la episodul vesel al unei copilării zburdalnice la cel funerar, evită contrastul de tip teatral, efectuîndu-se în degradeu, ca o surpriză pregătită prin nuanțe mediatoare, anticipative. Plăcerea de a descoperi bucuriile elementare, senzațiile vitale de care fuseseră frustrați, — pentru copii, cele cîteva zile de recluziune forțată erau o eternitate —, cufundarea în apă, pîndirea fetelor de către băieți, gesturile de îndemn la joacă, se consumă cu o intensitate violentă și dureroasă. Undeva, în ele, se zbate amintirea apăsătoare a infernului suportat și sentimentul îndepărtării, dar nu al risipirii lui. Dacă spălarea cu soare (inițiativă originală) indică o frenezie ce pare nezăgăzuită, chemările adresate boilor, disputa cu privire la calitățile acestora, supravegherea lor, sînt acte simulate, tot un joc, dar un joc amar. Fasciștii le-au răpit sau tăiat animalele. Intregul dialog are — și aici autorul pune în valoare însușirile sale de concentrare și subtilitate, tot mai bine călăuzite, — o vigoare oarecum nesusținută, fără tensiunea caracteristică poftei de joc a copiilor, mai degrabă ca o aspirație către viață. Viața n-a fost încă restaurată în plinătatea forțelor ei. Iar odată leșul soldatului descoperit, mica polemică din jurul gradelor acestuia (e fruntaș? e general?), în jurul întrebării dacă e sau nu mort, și țopăiala în preajma victimei, ca un fel de încercare a somnului, au ceva imperceptibil, trudnic, silit („hora" ar fi grotescă, dacă, jucată de copii, n-am simți-o naivă), pregătind recunoașterea morții și emoția finală, de reculegere gravă în sfiala și nedumerirea specifică vîrstei. Viziunea jertfitului dobîndește astfel ceva din sublimul inocent, frust al „adormitului din vale" de Rimbaud. Natura însăși tempereazā pateticul tabloului, deplasîndu-se de la intensitățile luminoase cu care inconjura joaca copiilor pe malul apei, la umbrele învăluitoare, ca un doliu stins, în preajma înserării.

Mihail PETROVEANU

PROBLEME ALE PROZEI TINERILOR

(Urmare din pag. 1)

plu. Indeplinirea revendicărilor vitale, perspectivele deschise de Revoluție, bunăstarea și liniștea construcției dau posibilitate țăranului să înțeleagă lumea și să se înțeleagă pe sine.

Aspirația principală a eroilor lui Velea și a altor autori tineri rămîne învățarea bucuriei. Căci din atenția îndreptată spre stările sufletești, din inspecția zonelor de conștiință, eroul pricepe ce stavile rezidă în superstițiile insinuate ani de-a rîndul de burghezie. Prin presiune, ea a invadat și teritorii sufletești, zdruncinînd încrederea în om, ciuntind existențele, împiedicînd savurarea deplină a bucuriilor. După ce orînduirea socialistă a sfărîmat normele de viață ale trecutului, devine imperioasă necesitatea de a defrișa conștiințele, nimicind și vechea mecanică de amortizare a bucuriilor. Iată motivul care revine insistent la N. Velea. Invățătoarea dintr-o schiță propunea un întreg sistem de drămuire a bucuriei, din prevedere, ca să se evite tragicul deziluziei. Datorită înfruntării inegale cu un mediu cupid, brutal, generator de ofense și umilințe, s-a ajuns la această tactică de atrofiere, prin care sufletele sensibile se pustiesc. „E drept, se gîndea învățătoarea, că așa bucuriile nu mai aveau răsucirile amețitoare din tinerețe care te făceau să uiți totul, dar pe de altă parte, dacă ele se dovedeau înșelătoare, sau după ce ele treceau, nu mai urmau nici prăbușirile dureroase de atunci". Se consolidează astfel și un tipar al fericirii, peste care, oricare ar fi conținutul nou al realităților, nu se poate trece. In afara spațiului mărunt, strîmt, statornic îngrădit, eroul se simte stingher, incapabil să înregistreze avînturile mari („nu le putea face mijlocii"), resemnat cu mediocritatea în posibilități și în veleități. Prea intensa solicitare produce îndată, ca o pavăză, somnul (schița „Transferul").

Scriitorul pledează pentru răsturnarea mecanicilor înrobitoare, pentru regenerarea încrederii în viață și în propriile posibilități, ca să se poată cuprinde în întregime bucuriile socialismului. Peste povestirea „La groapa de fumat", plutește, cum a remarcat M. Petroveanu, o bună dispoziție generală, o veselie — rezultat al adeziunii la socialism — înfățișată discret, în stilul propriu autorului. Traversînd drumul de la sufletele dilematice pînă la cele tari, dotate pentru sarcini înalte, N. Velea se ocupă din nou de capacitatea de cuprindere a bucuriei. Intîia licărire a dragostei în schița „Noapte" este primită cu un entuziasm sincer, nealterat, refractar vechilor crispări. Numai că elanurile nu sînt o revărsare de senzații, ci și o privire lucidă asupra lor. („Nu mai pot, nea Spirică... cînd fac ceva, mă gîndesc că uite, fac lucrul acesta"). Spirică simte că devine „conștient" și faptul îi dă o bucurie a puterii, a înțelegerii. Ne-am oprit mai mult la N. Velea, pentru că el evidențiază o evoluție semnificativă pentru proza tînără.

De aci, din gravitatea înțelegerii, se nutrește aversiunea față de fostele norme de viață. Odată, tentat să caracterizeze literatura tinerilor, Paul Zarifopol vorbea despre spiritul adolescentin, de ștrengar care se amuză pe seama convențiilor burgheze, sfidîndu-le cu o nepăsare a răzvrătirii. După războiul fascist, după confruntarea, în copilărie, cu preceptele asfixiante ale capitalismului, spiritul adolescentin al literaturii tinere de azi nu mai adoptă în fața convenției o nepăsare amuzată. Paginile care proclamă despărțirea de lumea trecutului sînt animate de un dispreț intransigent, de oroare.

Un patos al mîniei străbate schița lui D. R. Popescu, „Mașina", care prezintă bucuriile feroce ale unui ofițer fascist. Ura este atît de puternică — deși ea nu diformează datele reale, ci le accentuează doar esența — încît specimenul încriminat apare exclus din regnul uman. Ca protest în fața războiului imperialist, din perspectiva unei copilării ultragiate, putem cita nuvele din „Obsesia" lui Ioan Grigorescu, povestiri de Radu Cosașu sau admirabila schiță „Portret într-o singură culoare" de Nicolae Breban.

Ioan Grigorescu aduce în scrierile sale antifasciste ceva din verva reporterului care respinge vehement un mod odios de existență. Intervine des replica sarcastică, interpretarea acidă dată de autor faptelor. La Radu Cosașu, pentru care lirismul îmbracă o anume nuanță intelectuală, există un efort de a situa acest protest împotriva burgheziei, pe dimensiunile mari ale luptei pentru pace, pentru socialism în întreaga lume. Apreciem intențiile de accentuare a sensului problematic, cu toate că uneori, atît Grigorescu cît și Cosașu, nu păstrează consecvent aceeași intensitate în atitudinea comentatorului. Despre procesul înțelegerii și repercusiunile asupra mentalității omului simplu scrie perseverent T. Mazilu. Cum să învățăm arta bucuriei? Ca să eliminăm mecanicile trebuie să înlăturăm definitiv resorturile care le pun în mișcare. Față de convenția burgheză nu mai e posibilă nici o îngăduință. De aceea Vițu din „Bariera" e în continuă ofensivă, repudiind cu vervă morala trecutului. Este necesară o despărțire pe toate planurile de lumea veche, afirmă eroul, o despărțire fără nostalgii, fără tristețe. O dată ce dilemele sufletești proprii orînduirii defuncte sînt privite ironic — fiindcă ele sînt în esența lor ridicole — nu mai e posibilă o investiție de energie, sau chiar de melancolie în trăirea lor. Muncitorul comunist Vițu îl consideră pe tînărul Treișpemii emancipat, cînd îl aude rîzînd de prostiile de altădată. Efectul? Un simțămînt tonic, de evidentă superioritate morală. La Mazilu, un anume schematism al caracterelor e menit să sprijine caracterul demonstrativ al episoadelor; în schițe, voința de a transmite idei se însoțește cîte odată de un didacticism de care „Bariera" era ferită.

Și la N. Țic, ca să revenim la conținutul problematic al literaturii tinerilor, răspîndirea zonelor de bucurie, protejarea lor apare ca o temă predilectă. După delimitarea de lumea trecutului, urmează alegerea stilului de muncă și a stilului de a trăi bucuria. Eroii: oameni siliți în trecut să adopte o ținută posacă, ursuză, de un scepticism sumbru, — „înseninați" datorită instaurării formelor de viață socialistă. Porniți pe noul făgaș, ei manifestă o sete de angajare. Spre un roman al energiilor e înclinat N. Țic, energii care nu mai servesc unor scopuri egoiste, de arivism, ci generozității Revoluției. Pentru ce pledează scriitorul? Ca elanul muncii — îndîrjirea specifică eroilor săi — să spargă vechea pojghiță a posomorîrii, să prevină cu orice preț uscăciunea sufletească. O oarecare stîngăcie și sfială, inerente exploratorilor de lumi noi, nu trebuie să ducă la asceză. Este nevoie de tandrețe, de un climat de cordialitate, de stimă față de bucurie. In schița „Amintirile", eroul se mustră singur: „Atunci era foarte tînăr. Incă nu știa ce preț au bucuriile". Problemele sînt expuse de N. Țic uneori prea direct, din dorința de inițiere (ideea devansează imaginea), lucru semnalat în critica noastră literară.

Mai ales aspectele lirice ale acestei tematici survin în povestirile lui Fănuș Neagu sau Vasile Rebreanu. La Fănuș Neagu, de pildă, mărturisirile sînt însoțite de gesturi retorice, de galopuri vijelioase, de visări și nostalgii, în care patima abia e reprimată. Impresionează suculența limbajului. Spectaculosul în proclamarea bucuriei, dar într-o tonalitate mai puțin violentă, îl atrage și pe Vasile Rebreanu (aceste particularități au fost pe larg analizate de Ion Lungu în „Tribuna").

Din lectura ultimelor producții literare aparținînd unor tineri prozatori, se distinge febra căutărilor artistice. Este firesc ca nivelul problematic al temelor să pretindă și primenirea procedeelor. Relatarea epică la obiect, trepidantă și obiectivă — realismul tradițional — apare adesea ca neîndestulătoare. Se încearcă soluții inedite demarcînd, în această fază, stiluri incipiente, pe care critica trebuie să le judece cu discernămînt și fără sentențiozități pripite. (Intr-o polemică purtată cu Al. Oprea, am încercat să subliniez această primejdie.)

La D. R. Popescu, de pildă, se observă sforțarea de a adecva maniera narativă la substanța de idei și de emoții. In „Ploaie albă" („Steaua"), descripția secetei cere o atmosferă de coșmar, în care halucinațiile de groază sau de miraj se intercalează paginilor de notație sobră, reținută, dedicate prezentării țăranilor. Cu schița „Mașina", paroxismul situației impune de la început un stil năucitor, transcris cu degajare: „Cerul era departe. Și nu se vedea. Tavanul era de tablă, vopsit în alb. Vîntul bătea dinspre ora șase spre șapte. Se lovea de perete". Dialogul mut, inventat, între învățător și ofițer, devine aici o bună rezolvare a conflictului. Observația judicioasă îi aparține Adrianei Iliescu (articol despre nuvelistica tinerilor). Ezitarea lui Păsărilă (schița „Un punct" — „Luceafărul") este zugrăvită cu încetineală, repetînd intenționat împrejurările spre a sugera starea de exasperare, cînd un om înzestrat se complace în apaticul anonimat. Dar D. R. Popescu, care dovedește maturitate în ultimele lucrări, caută uneori exagerat o tipologie excentrică.

Dacă N. Velea a cultivat în primele schițe simbolul, neajustat întotdeauna epicii, acum îmbină introspecția psihologică, dusă pînă în ramificațiile cele mai fine, cu un anumit gen de comentariu prin care se precizează și ideile autorului. Pentru a-l judeca exact pe tînărul prozator trebuie să ținem seama și de gradul înalt al intențiilor problematice.

Ne place scrupulozitatea lui Fănuș Neagu, care nu coboară un anume prag în scrierile sale; vibrația lirică îl ispitește însă uneori prea mult, ieșind din cadrul realist contemporan (de pildă schița „Fîntîna" din „Luceafărul"). Și la Vasile Rebreanu se resimte necesitatea unei infuzii de substanță spre a contura mai exact profilul de azi al eroilor.

Incheiem însemnările fugare cu nădejdea că înseși producțiile tinerilor, acum în plin asalt, continuînd de fapt preocupări de același conținut ale generațiilor mai vîrstnice, ne vor permite să revenim cu adnotări, corijări, evidențiind mai bine sensul lor problematic.

S. DAMIAN

O seară de poezie

Vineri 1 decembrie, orele 19,00, va avea loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", o seară de poezie în întîmpinarea Conferinței pe țară a scriitorilor.

TABLOUL SATULUI CONTEMPORAN

(Urmare din pag. 1)

dere, în primul rînd, înnoirea de substanță, care s-a generalizat apoi și a contribuit la alimentarea climatului nou al muncii de creație a operelor literare închinate tematicii satului.

A urmat o bogată recoltă de opere literare cu această temă, reprezentată de o mare parte a scriitorilor noștri în romane, nuvele, schițe, piese de teatru sau poeme: Sadoveanu ca și Zaharia Stancu, Asztalos Istvan, ca și V. Em. Galan, Maria Banuș și Davidoglu, Beniuc, Demetrius și Baranga, Süto Andras, Marin Preda, Aurel Mihale, Remus Luca, Szabo Gyula, Francisc Munteanu, Șerban Nedelcu, Petru Vintilă, Ion Istrati, D. Mircea, Al. Ivan Ghilia — și numeroși alții, scriitori mai tineri, ca Pop Simion, Petre Sălcudeanu. Nicolae Velea, Vasile Rebreanu. Teofil Bușecan, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe și alții.

Caracteristica principală a acestor lucrări este realismul lor, preocuparea de a evidenția noua tipologie, aspectele noi, specifice vieții socialiste. Abordarea problematicii satului devine adesea o școală în ce privește căutarea profilului personal sau exigența față de sine însuși la fiecare scriitor. In comparație cu literatura despre sat, anterioară Eliberării, noile creații trebuiesc să spună mai mult despre felul de a gîndi, de a acționa al țăranului, să urmărească atitudinea sa contemporană. Există în acest domeniu succese destule pentru constituirea unei ierarhii a valorilor. Criticii au datoria să sprijine din plin această neîntreruptă dezvoltare și să contribuie la promovarea valorilor care se creează. Oglindirea plină de realism a conflictelor și a biruinței pe care o înregistrează continuu noua conștiință, rămîne o cerință primordială. In legătură cu aceasta, trebuie să menționăm că, din punctul de vedere al romanului, al piesei de teatru, al poemului epic, oglindirea tematicii celei mai noi izvorîte din viața satului nu ține pasul cu ritmul creșterii pe care o înregistrează sectorul de viață însuși, oamenii care îl reprezintă. În fața gospodăriilor agricole colective și de stat stă sarcina consolidării politico-economice; în acest timp, unii scriitori continuă să se preocupe de constituirea G.A.C.-urilor, de „frămîntările" mijlocașului, etc., uitînd că marea majoritate a țărănimii muncitoare a intrat din plin într-o nouă etapă de dezvoltare. Problema e în primul rînd una de cunoaștere a vieții. Dar cunoașterea temeinică a sectorului de viață nu trebuie să prilejuiască numai reconstituiri ale unor procese desfășurate și înregistrate de literatură ca pe o peliculă documentară. Este nevoie ca literatura să privească înainte. Realitatea vie indică scriitorilor direcții fertile de inspirație, care, urmărite pe baza cunoașterilor precise ale situațiilor de viață, vor intensifica rolul activ, militant al literaturii. Satul se află în momentul de față într-o impetuoasă transformare. Nu mai vorbim de mult despre lumea de la coarnele plugului, despre semănătorul cu sacul subsuoară al lui Alecsandri; au fost depășite multe expresii ale trecutului, înlocuite cu realitățile noului mod de viață. Satul încetează de a mai fi sat în vechea accepție a cuvîntului, țăranul muncitor devine un cetățean complex cu aspirații mari, cu știință nouă de a trăi. Începem să putem vorbi din ce în ce mai puțin despre „literatura țărănească", terminologie atît de frecventă altădată.

Literatura nouă ar putea și ar trebui să treacă la o perspectivă mult mai îndrăzneață. Ne trebuie mai mult romantism, mai multă putere de a privi în viitor Există în literatura noastră cărți în care lirismul pregnant încearcă tocmai astfel de viziuni înaripate: „Destin" de Aurel Mihale, unele nuvele ale lui Eusebiu Camilar, Süto Andras, reportajele lui Traian Coșovei, Simion Pop, Petru Vintilă și numeroase alte lucrări, care se remarcă prin romantismul lor, prin preocuparea de a se situa în perspectiva zilei de mîine. Apar mereu lucrări de o mare actualitate, care se străduiesc să surprindă faptele cele mai noi, atitudinile cele mai semnificative ale vieții contemporane. Planul de șase ani, aflat acum la sfîrșitul celui de-al doilea an al său, oferă un program concret. S-au făcut încercări interesante, în special pe linia reportajului — Al. I. Ghilia, Petru Vintilă, Paul Anghel, Szabo Gyula, Corneliu Leu, V. Gafița, au realizat recent un tip specific de reportaje, un fel de roman-reportaj despre cîte o gospodărie colectivă sau un grup de gospodării, marcînd practici și atitudini dintre cele mai avansate ale actualității. Problema este să intensificăm ritmul apropierii de actualitate, numărul cărților despre ea, patosul romantic care le străbate. Numai pe această cale se va ajunge la dobîndirea acelor experiențe de creație, acelor cunoașteri aprofundate, care să permită valoroase opere de oglindire actuală și totodată elaborarea unor mari sinteze epice, care să reconstituie amplu, multilateral, trecerea satului romînesc în evul nou al socialismului.

Realismul profund și patosul militant romantic, întemeiate pe viața adevărată, desfășurată în jurul nostru, se conturează ca fiind comandamentele cele mai vii pentru întruchiparea tabloului satului romînesc de azi în imaginile puternice pe care le reclamă noua lui înfățișare și drumul lui către desăvîrșirea construcției socialiste.

Mihai GAFIȚA

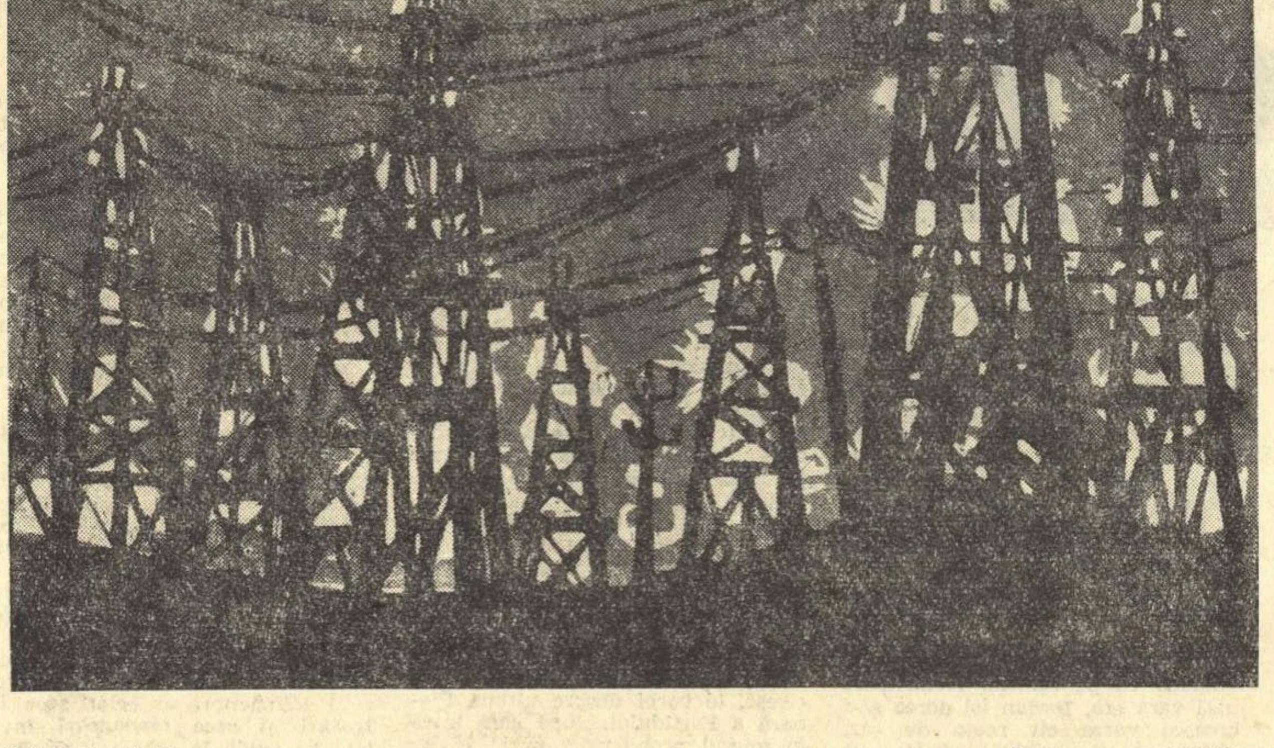

NATALIA MATEI

„Sonde în noapte" (Țicleni)

Cîteva însemnări

In „Contemporanul" a apărut o pagină intitulată semnificativ: „13 scriitori tineri". Am citit-o cu interes și m-am bucurat; din cei treisprezece poeți și prozatori, cinci au debutat în paginile revistei „Tînărul scriitor". Mi-am amintit atunci de toți acei redactori, de la toate publicațiile literare din țară, care, la indicația partidului de a se acorda o deosebită grijă descoperirii și dezvoltării talentelor din rîndurile oamenilor muncii, au desfășurat, în vederea atingerii acestui obiectiv, o muncă profund patriotică. Și iată, astăzi ne mîndrim cu tînăra generație de scriitori. Ne mîndrim cu cei 13, dar, în aceeași măsură, și cu N. Țic, T. Mazilu, R. Cosașu, Pop Simion, N. Stoian, Ion Ruse, Ion Grecea. Nu există tînăr scriitor care să nu se fi bucurat de sprijinul presei literare, iar această realitate se cuvine subliniată și evidențiată. Acțiunea aceasta — parte integrantă a revoluției noastre culturale — se cere însă continuată. Consider că este de datoria scriitorilor care lucrează în cadrul publicațiilor literare să sprijine și să îndrume cu dragoste talentele tinere; să se ocupe ceva mai metodic, mai substanțial de activitatea cercurilor literare din țară; să asigure în coloanele revistelor noastre o „Poștă a Redacției" cît mai instructivă; să urmărească atent și cu răbdare evoluția debutanților. De pildă, revista „Luceafărul" publică în fiecare număr o pagină a începătorilor. Totuși, schițele, povestirile, poeziile publicate în ultimul an n-au constituit încă obiectul unor analize atente din partea criticii literare. Fără îndoială, că la Conferința pe țară a scriitorilor se va aborda cu atenție, și problema educării viitoarelor generații de scriitori.

★

S-a lărgit mult aria tematică a literaturii noastre, mai cu seamă a prozei. Studiul lui S. Damian, publicat recent în „Gazeta literară", demonstrează convingător această idee. Constați cu satisfacție că literatura noastră intervine tot mai activ în viața societății, contribuind prin modalități artistice variate, la făurirea conștiinței socialiste.

Aș vrea însă să atrag atenția asupra unei probleme care mi se pare a fi importantă. Presa literară se ocupă mult prea puțin de literatura care oglindește viața militarilor noștri. La începutul anului, a apărut volumul de schițe și povestiri „Pe drumul victoriei", editat de către „Editura militară". Sînt pagini închinate faptelor de arme săvîrșite de ostașii romîni în lupta împotriva fascismului. Douăzeci și doi de scriitori sînt prezenți în paginile volumului. Totuși, critica literară a trecut pe lingă acest volum fără a-l lua în seamă.

Dar aceasta este numai o latură a problemei. Cu cîteva luni în urmă, asistînd la o consfătuire, mi-am dat seama că noi, scriitorii, am făcut și facem mult prea puțin pentru a dărui ofițerilor și soldaților noștri cărți care să zugrăvească noua viață din armata noastră populară. In ceea ce mă privește, am făgăduit o carte și mă voi ține de cuvînt.

★

Știut este că literatura nu se poate dezvolta fără ajutorul unei critici literare principiale. Dar critica literară se poate dezvolta fără ajutorul criticii? E timpul să se înțeleagă că fără o „critică a criticii literare" desfășurată cu seriozitate și spirit partinic, critica literară nu va putea progresa chiar atît de lesne.

Am urmărit cu atenție răspunsurile confraților mei la ancheta „Gazetei literare". Imi pare rău că s-a trecut ușor peste activitatea unor critici talentați ca: D. Cesereanu, D. Isac, I. Oarcăsu, I. Lungu de la „Tribuna", Leonard Gavriliu de la „Scrisul bănățean", D. Costea, L. Dumbravă de la „Iașul literar", I. D. Bălan, Gh. Achiței, V. Ripeanu de la „Luceafărul". Criticii amintiți mai sus reprezintă tot atîtea prezențe active în paginile revistelor noastre. O „critică a criticii" aplicată cu principialitate, trebuie să contribuie la lărgirea și întărirea frontului criticii literare și nicidecum la îngustarea sa.

★

Consider că o carte se cere analizată nu pentru a înălța autorul pe un soclu, dar nici pentru a-l coborî în criptă, ci pentru a-l ajuta cu dragoste și sinceritate tovărășească, în munca sa grea de pionierat, pentru a-l ajuta să înțeleagă valoarea reală a cărții, a-l ajuta să înțeleagă mai bine și mai repede anumite taine ale măiestriei artistice. In acest sens, aș vrea să mulțumesc criticilor V. Ripeanu, Miron Dragu, Gh. Gană pentru modul obiectiv cu care au analizat romanul „Dintre sute de catarge". Totuși, aș vrea să remarc o problemă. In anul 1959, am fost prezent în librării cu trei cărți: „Un civil în tranșee", „Popasuri" și „Jurnal de front", ed. II-a. Nici una din aceste cărți n-a fost recenzată în „Contemporanul" și nici măcar în clasicile articole-bilanț (Recenzia la „Dintre sute de catarge" a apărut foarte tîrziu, la patru luni după tipărirea romanului). Oricine dintre confrații mei ar putea să mărturisească faptul că nimic nu poate să jignească mai mult munca unui scriitor decît tăcerea pe care o publicație sau alta încearcă s-o aștearnă în jurul lucrărilor sale. Iar cronicarii de la „Contemporanul" au dus față de munca mea, și nu numai a mea, „politica tăcerii". De ce oare? Nu cumva unii redactori de la „Contemporanul" iau propriul lor gust drept unicul și principalul criteriu de apreciere a unor lucrări literare? Așa se explică, cred eu, unele scăpări ale anchetei din „Contemporanul" nr. 44 a.c. Nu știu cine dintre redactorii revistei s-a deplasat la Atelierele „Grivița Roșie". Dar de trecut, am trecut și eu pe acolo. Cu acest prilej, am stat de vorbă cu bibliotecara Filomela Teodosescu, cu Mateescu Elena, frezor — secția IV-a mecanică, și Victor Badea turnător în bronz. Ascultîndu-i, am aflat păreri interesante despre literatura noastră. Am constatat cu bucurie (de altfel, ar fi putut s-o constate și redactorul „Contemporanului" consultînd cu atenție fișele bibliotecii) că Mateescu Elena a citit aproape tot ce am scris. Același lucru l-am constatat cercetînd fișele de cititor ale lui Victor Badea, apoi din convorbirea plăcută pe care am avut-o cu dînsul. In consecință, mă văd nevoit să pun redactorului care a fost la „Grivița Roșie" următoarele întrebări: Cum și-a formulat întrebările, încît a izbutit să treacă peste cărțile scriitorilor Nagy Istvan, G. Călinescu, D. Botez, Sergiu Fărcășan, Mircea Șerbănescu, înscrise în fișa de lector a lui Mateescu și să obțină răspunsuri la cărți care nu sînt trecute în această fișă? Cum de a uitat să amintească în anchetă aprecierile pozitive ale lui Badea Victor cu privire la cărțile lui Nicuță Tănase? In sfîrșit, cum a ajuns la formularea aceea necolegială cu privire la talentul lui H. Zincă?

Noi, cei care lucrăm în presa literară, avem îndatorirea partinică de a milita cu consecvență pentru o înaltă principialitate în relațiile redacțiilor cu scriitorii, împotriva oricărei urme de subiectivism.

Haralamb ZINCĂ

Hotărîtor pentru rezultatele obținute în construcția socialistă în agricultură, și în primul rînd în dezvoltarea sectorului colectivist, a fost puternicul sprijin acordat țărănimii de statul democrat-popular prin mijloacele mecanizate ale stațiunilor de mașini și tractoare, cadre de ingineri și tehnicieni agricoli, prin credite, materiale de construcții, semințe selecționate, material săditor pomiviticol, animale de rasă și altele. Numai în anii 1956–1959 investițiile pentru agricultură din fondurile statului s-au ridicat la 8,6 miliarde de lei.

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn).

MITU

Tovarășului Mitu i-a expirat stagiul de candidat, trebuie să fie primit în partid. Ii fac cu prilejul acesta un fel de caracterizare ce ar putea să înceapă prin „îl cunosc pe tovarășul Dumitru Dumitru de atunci și de atunci...", zic, ar putea, adică, ar fi corect, dar fraza nu se potrivește, cîntă în gol, oamenii îi spun simplu, Mitu. Altminteri nu-l știu, îl confundă, dau din umeri, nu-l identifică. Persoana lui, cam mucalită, se refuză de a fi cîntărită în părți pozitive și părți negative; e un autentic fruct al naturii, ivit din rîs și alergătură, din voință, muncă, mișcare. Așadar, fiind vorba de Mitu, stilul meu va fi relaxat, de loc sobru, de loc oficial, aproape de neînțeles pentru unii, încît, această hîrtie va părea nefolositoare pentru serviciile noastre de cadre. O scriu totuși; dincolo de cuvinte, m-am străduit să zugrăvesc un om.

CARACTERIZARE

Mitu e un tovarăș care lucrează cu rîsul pe buze, are argint viu în mișcări. Tinerețea lui e cu perspective; în sectorul zoo a rezolvat ceea ce se cheamă „criză de guvern", a dat locului stabilitate, a mărit parcul cu succes — ce parc? — de animale, firește. Încă nu curg rîuri de lapte, ca-n Biblie, peste prevederile planului, dar se poate vorbi de creșterea animalelor bazată pe știință.

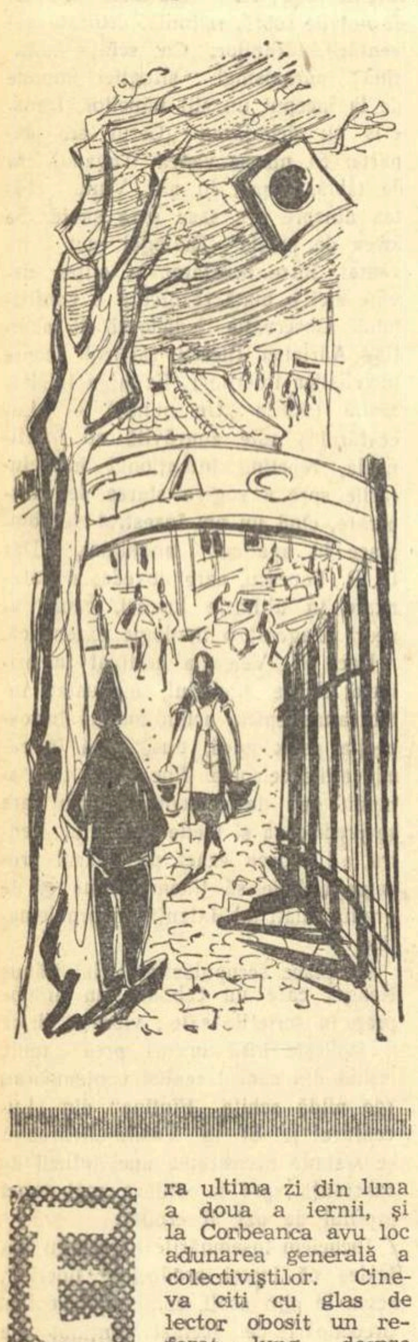

Lucra pe cîmp, liber ca pasărea, și aprecia că timpul e un sac, înghesuia cîte cincizeci de zile într-o lună; era fruntaș al zilelor-muncă. Pentru că în partid intră oameni ce dețin această virtute, Mitu fu primit candidat. Își înfățișă biografia, scurtă, curată, fără probleme, după care, cei prezenți îi puseră întrebări, să nu se termine ședința prea repede. Răspunsurile le dădu cu ușurință; numi țările socialiste și făcu o apreciere asupra a ceea ce se cheamă N.A.T.O. Dovedi nivel și, pare-se, tocmai de aceea, unul Talamete, îi puse o întrebare cu șurub: „Ce suprafață are țara noastră?" Adunarea era nedumerită. „Retrage-ți, mă tovarășe, întrebarea", îl sfătui conducătorul ședinței, după o scurtă consultare. „Nu mi-o retrag, motivez, se încăpățînă Talamete. Tovarășul Mitu e abia ieșit din armată. Ce fel de apărător a fost el dacă n-a știut ce anume apără? Să ne spună suprafața Romîniei, în kilometri pătrați". Prezidiul se consultă iar și fu de acord. Cel întrebat tuși, apoi dădu răspunsul, greșind ceva kilometri pătrați, un fleac, pe care nu-l observă nici Talamete; era descoperit pesemne și el, îi lipsea cifra exactă. Tovarășul Mitu fu primit candidat, cu unanimitate de voturi. In asemenea ocazii se dau, de regulă, sfaturi, se fac recomandări. Așa se emise părerea că tovarășul în cauză și-ar putea dovedi calitățile la grajduri, unde situația e nelămurită, unde brigadierul se schimbă cu ușurința cu care îți schimbi căciula.

O meserie, chiar grea, se învață, îți intră în sînge și te miști, după un timp, de parcă așa ar fi fost de cînd lumea. Omul e drac împielițat, poate orice. Așa și tovarășul Mitu; începu să se miște în voie pe tărîmul zootehniei.

Din fire, n-ai zice că-i prea cultural; dimpotrivă. Pentru cărți nutrește un sentiment de mînie; citește în general, așa, să nu se spună că nu-i informat, dar se plictisește curînd, aruncă tipăritura, pleacă — oriunde —, să n-aibă de-a face cu acest domeniu, în care se mișcă greoi, încît în ciuda celor șapte clase, nici cititul măcar nu-l are „ca pe apă". Din aceste motive, iubește practica, are ochi și urechi pentru ea, plus o mînă ușoară, cum rar se întîmplă. Cu ea face adevărate vrăjitorii.

Cu doctorul de animale își permite să stea de vorbă de la egal la egal. Ii cere să-l pună la tot felul de încercări veterinare, convins fiind că în această ramură a medicinei el, Mitu, se descurcă cu o oarecare ușurință. Ii place să-și dovedească față de omul științei iscusința sa, țărănească, sfidind astfel universitățile celuilalt. Ghicește sarcina vacii, felul ei, după auz și pipăitură. Folosește chiar anumite cuvinte, ca foliculină, antrax, ori pesta porcină.

Mitu are minte vioaie, adesea îi trec prin cap felurite idei. A îmbrățișat, de pildă, ideea plecării pe teren, în deplasare. Își întocmește delegație, să nu-l ia careva la întrebări și face cu bicicleta cîte un tur pe la gospodăriile colective din apropiere — Otopeni, Săftica, Cocioc.

— Imi trebuie un termen de comparație, zice el. Miros ceva noutăți? Le scriu în carnet, le aplic. Nu-mi permit nici o rămînere în urmă.

Firea o are poetică, e în stare de cele mai frumoase expresii. E ușurința pe care ți-o dă starea de visare, închipuirea zburătoare. Această trăsătură a lui nu are o valoare în sine; e pusă în slujba activității economice. Își face viața ușoară botezînd și rebotezînd cu nume poetice cornutele gospodăriei. Vaca ori vițica își are numele său, dictat de specific și situație, un nume simbolic. Nume de gize și flori, ori de lucruri din realitate ca: Țica, Furnica, Luna, Zambila, Păpușica, Draga, Murișoara, nu militează pentru ceva deosebit, sînt o confirmare a talentului, arată o anumită simțire. Altele nu, au un rost, de multe ori știut doar de cel ce le-a născocit: Jeana, Stela, Marcela, Rada, Verona (amintirile unor iubiri de demult), Mercana, Joiana, Vinerica, Dumana (zilele săptămînii, adică trecerea timpului), Vulpica (de la uitătura de vulpe), Poloneza, Sîrba (cetățenia foștilor proprietari), Volga, Bega, Constanța, Varșovia (educarea memoriei, pentru geografia predată la cercul de cultură generală), Gătaia (locul unde a fost Mitu la oaste) și altele. In registrele de evidență, printre cifre, nume de vaci și rații alimentare, e înscrisă așadar, fără știrea contabilului, chiar biografia brigadierului zootehnic, lumea lui de gîndire și simțire. E un lucru care nu face rău nimănui. Limbajul grăjdarilor are o anumită ținută, nu e grosolan și urît; dimpotrivă, muzical și ales, nu le permite să înjure.

Inima lui Mitu a fost furată treptat de meseria îngrijirii animalelor. La început, o atare ocupație nu intra în vederile lui, o disprețuia chiar. Dar n-a zis nu, era sarcină, recomandarea adunării generale a organizației de bază. Parasca, mulgătoarea, un nămol de femeie, zice că nu de mult, într-o clipă de bună dispoziție, brigadierul ar fi spus, aceste cuvinte:

— Ce să ne înșelăm? Nu-mi convenea de fel, dar aveam cap politic, nu-mi era străină lozinca de trei.

— N-o cunosc, cică ar fi zis unul.

— Ți-o explic, se oferi Mitu. Ea, lozinca de trei, sună așa: Nu poți? Te ajutăm! Nu știi? Te învățăm! Nu vrei? Te obligăm!

— De unde o ai?, întrebă atunci mulgătoarea Parasca.

— Asta nu se învață, o lămuri Mitu, nu-i scrisă, e fără bibliografie, o prinzi din zbor, o bagi la cap, ții cont de ea, adică ești înarmat în fața situației.

Femeia de la țița vacii fu uimită de ascuțimea minții brigadierului; printr-o singură vorbă crescu în ochii ei. Răspîndi așadar vorba asta, a doua zi o știa toată lumea.

— Te ocupi de ideologie, făcu o remarcă Codin, secretarul de bază.

Mitu crezu că observația are un caracter mai general; vorbi:

— Da, mi-am cumpărat cartea cu bazele; pentru opere încă n-am nivelul necesar.

— Il ai pentru lozinca de trei, preciză secretarul.

Ii da să înțeleagă că nu-i bine să umble cu șoalda.

— Sînt om vesel, nu-mi lua în nume de rău veselia. Sînt vorbe lipsite de orice principiu, recunoscu el, dar pe linie profesională, ce să zic, vezi și dumneata...

Codin nu-l dojeni, nu-i spuse că-i albă, că-i neagră. Rupse vorba sec, fără adăugire.

— Te punem în discuție, repede, chestie de zile, ți-a expirat termenul.

Știa că i-a expirat termenul; nu știa însă altceva: să facă ori nu legătura între lozinca de trei și punerea în discuție.

Cînd are emoții mai deosebite, tovarășului Mitu i se albește nasul și observi atunci că fața lui e numai nas. E lung, lat, i se lasă trist înspre gură; e ascuțit, ca o custură întoarsă. Un nas de pasăre.

Vorba secretarului îl prinse pe picior greșit, îl descumpăni, nu știu ce să creadă. Știa doar că la Corbeanca ședințele se țin seara, să nu-și mănînce oamenii ziua de lucru. Dar cînd și ce fel de seară va fi aceea, nu, asta, nu știa.

Stația

Suferă vocea din cutie, stația de radioficare nu-și împlinește menirea, nu-s programe locale. Povestea-i veche, cu cîntec, lipsește un comitet de redacție care să îmbine fraza, s-o trimită pe fir. Deci, problema-i de cadre; se cer trei oameni cu cap și condei, care să aibă un punct de vedere asupra situației. Atît. Ei există, dar nu se urnesc, n-au cum, nu i-a invitat nimeni, problema nu se bucură de atenția forurilor locale. Cînd zic foruri locale, mă gîndesc la triunghiul comunei — președintele colectivei, secretarul de partid, președintele sfatului. Ei sînt în măsură să schimbe starea de lucruri; nu că sînt în măsură, chiar li s-ar cere așa ceva, pe bază de sarcini, li s-ar cere în mod imperios, spun învățătorii. Dar triunghiul e surd, nu-și apleacă urechea, trece cu vederea cerința, zice: „avem probleme importante la ordinea zilei — campanii, indicații, legătura cu forurile; nu ne putem dedica vocii din cutie, n-avem cum, o amînăm deocamdată".

— Pînă cînd?, întreabă tehnicul stației, care cam taie frunze la cîini.

Nimeni nu-i dă un răspuns clar, nu-l ia în seamă.

Tehnicul e tînăr, îl cheamă Dumitrescu și ia leafă de la P.T.T. Are o bicicletă cu care se duce „pe linie", să facă revizia firului de aramă prin care aleargă cuvîntul. Faci o plimbare, uitîndu-te cu ochii pe sus. Unde-i bubă, te oprești, scoți un clește patent, înădești, apoi treci fluierînd mai departe. Te doare un pic ceafa, jos, sub cerebel, atît.

Locuiește la stație, într-o odaie vecină cu grădinița. Are pat de fier, cuier, găleată și lighean, cufăr, două perechi de pantofi, halat de lucru, un cuțit de bucătărie, sculele meseriei și stația. O pune pe postul central și se aruncă în patul de fier; doarme fără grijă, țăranul are program. Il mai trezește careva, bătîndu-i în geam:

— Treci, mă, pe București II, că scăpăm „Sfatul agronomului".

O oprește pe Leonora în mijlocul ariei sale. Nu vrea „Carmen" de Bizet, vrea geamparaua, „Sfatul agronomului" și „Cine știe cîștigă". Își ridică pe această cale nivelul cultural general. Tehnicul învîrte butonul pentru a-i da posibilitatea. Se culcă iar în patul de fier, cu mîinile sub cap și picioarele puse cruce.

De la un timp, nici somnul nu-ți mai dă satisfacții. Te scoli, bei apă, te plimbi prin odaie, treci cîrpa de praf peste aparatura fină, pui mîna pe lămpi, pe sîrme, butoane, verifici clipirea verde a ochiului magic, apoi bei apă din nou; cînd n-ai ciorbe, mănînci uscături, îți faci plinul bînd apă.

Stația din Corbeanca nu-i oarecare, e, cum se zice, dotată; are microfon și picup, discuri nu prea puține și o putere instalată în măsură să deservească 400 de difuzoare de 0,25 wați. Că deservește sub 200, asta-i altă căciulă.

Pe tehnic îl încearcă, nu o dată, urîtul. Ca să scape din mrejele lui, își pune în joc închipuirea, zicîndu-și că situația lui e alta decît în realitate. Se așează pe scaun, în fața butoanelor și a ochiului magic, își potrivește microfonul, lovește cu șurubelnița în farfuria de aluminiu, din care mîncase tăieței cu mac, și zice:

— Atențiune, atențiune! Transmitem emisiunea locală. Știrile zilei: Azi s-a cumpărat cel de al 12-lea televizor din comună. E vorba de tovarășul P. Mărin, din brigada de cîmp, care a apărut și în film, în vară, cu ocazia prașilei a doua, unde a obținut rezultate. Antena televizorului a fost instalată în salcîmul din curte; tovarășul în cauză are de gînd să-și strice casa, s-o dea la pămînt. Are strînse materialele pentru cea nouă. Intră bunăstarea în casele colectiviștilor! (gong). Incepînd de azi, grădinița colectivei va funcționa numai în orele dimineții. Copiii vor sta la masa de prînz ceva mai devreme, după care, vor pleca acasă. Nu-și fac somnul la grădiniță; odăița lor devine școală pentru elevii clasei a doua. Să avem, tovarăși, înțelegere pentru această situație. (gong). Moara cu ciocănele a stat, nu știu de ce, toată ziua. Aflăm că tovarășul Gheorghe Cazacu, nea Gică, mecanicul, ar fi dus să schimbe o piesă. Șoferul Titi, de pe „Man-Diesel", care a fost în Capitală cu treburi, susține că, dimpotrivă, morarul n-ar fi fost printre cei aflați în cutia autocamionului. Problema rămîne deschisă; se știe că tovarășul morar nu umblă pe jos la București, ceea ce nici vîrsta nu-i permite. Nu avem uruială și nea Gică va trebui s-o prepare la noapte. Ii dorim spor la lucru. (gong). Tovarășul Lörincz de la fierăria colectivei, a bătut cea de a o suta potcoavă din anul acesta, pregătind caii pentru toamnă și iarnă. A făcut lucru de calitate; poți bea din copita calului apă. Cinste lui! (gong). Trecînd pe la fermă, reporterul nostru a observat că tineretul porcin mănîncă perete, adică var, de unde se poate vedea că suferă de lipsă de calciu. Ce face tovarășul Mitu, zootehnicianul nostru? Așa se pregătește el pentru primirea în partid? (gong). Ascultați acum echipa de fluierași, după care îi dăm cuvîntul tovarășului inginer Lepădatu...

Echipa de fluierași nu se produce, întîrzie să se audă, nu vine. In studio se aude o bufnitură, apoi o înjurătură strivită între dinți. Tehnicul e furios, joacă fotbal cu farfuria de aluminiu. S-a săturat de teatru, de maimuțăreală; starea de provizorat nu-i convine, îl irită, îl face să muște microfonul, să urce pe pereți. Ii vine să deschidă stația, așa, la maximum, să urle în ea, să-l audă toți abonații: „Sînteți niște proști, dragi tovarăși, să vă ia dracul, aruncați banii pe gîrlă și nici nu vă puneți problema. Nu cereți, ca tot omul, o emisiune locală. Mă rog, asta-i situația, la al cincilea semnal va fi ora douăsprezece, adică, rectificăm ceasul al doisprezecelea. Să fiți sănătoși iubiților".

Nu. Dumitrescu are stăpînire de sine, nu-i fire anarhică, nu se pretează la ieșiri huliganice. Hotărăște să scrie la ziar o corespondență critică la adresa triunghiului. Să-l usture, să răspundă, să-și arate poziția în presă. Ii vin în cap primele fraze: „Aci, la noi, situația e de așa natură, încît suferă propaganda prin radio. Tovarăși cu munci de răspundere se complac..."

De, acesta e tonul. Se apucă de lucru.

Desene de TIA PELTZ

Trei portrete de
POP SIMION
IORDAN

Era ultima zi din luna a doua a iernii, și la Corbeanca avu loc adunarea generală a colectiviștilor. Cineva citi cu glas de lector obosit un referat lung, despre sarcinile colectiviștilor în anul agricol 1961. Era o analiză a posibilităților nevalorificate și precizarea perspectivei, după care se formulă propunerea ca „fiecare colectivist să fie exemplu de atitudine nouă față de muncă, să dovedească prin fapte că iubește noua viață spre care ne conduce partidul". Termină, își strînse foile și se așeză pe scaun, la masa cu pînză roșie, în aplauzele celor de față. Vorbitorii susținură ideile referatului, exprimînd, cu acest prilej, angajamentele unor brigăzi și echipe. Oamenii erau învăluiți de o dulce plictiseală, un soi de somnolență ce ți se vîră în oase, așa cum se întîmplă, firesc, la ieșirea din iarnă, cînd oamenii au sîngele subțiat, le vine să caște și umblă ca beți. Nu mai aveau ce discuta; Președintele își alcătui în minte puținele cuvinte pe care să le rostească în chip de concluzie, apoi, să ridice ședința. Atunci ceru drept la cuvînt Națu, zis Pălărie, de la construcții, care vorbi așa, agitîndu-și deasupra adunării pălăria „Borsalino", de unde își are porecla.

— Noua atitudine? Iordan o va cîștiga cînd mi-oi zări ceafa. Da, tovarăși, ceafa. Cu metodele și felul lui de a privi, el este un negustor, nu un grădinar socialist.

Se așeză. Acuzația căzu neașteptat, parcă vîntul ar fi deschis brusc toate ferestrele, răbufnind în odaie cu răsuflarea lui rece, ca cei adunați să iasă din picoteli, să tresară, zicînd: „Uite, mă, al dracului!" Șoaptele se învălmășiră, dănțuind în fumul gros de țigară.

Președintelui îi pieri din minte concluzia. Se ridică, lovi cu creionul în pîntecele canceului cu apă; ceru liniște cu glas de mandolină:

— Disciplina, tovarăși, disciplina.

Se aplecă peste masă și vorbi aproape sfătos înspre cei din rîndul al doilea, unde se afla constructorul.

— Prezidiul ar dori să cunoască mai concret...

— Ce am avut, am spus! strigă clonțos omul cu pălărie, întrerupîndu-l. Își căută țigara pe care o ținea după ureche, o umezi, ceru foc, apoi își masă piciorul stîng, în care avea reumatism încă din tinerețe.

Președintele își vîrî mustața bălană în urechea lui Codin, a secretarului de bază, se consultă și tăie aerul cu palma, nervos, adică, să fie lăsat Pălărie în plata domnului.

— Măi, omule, se auzi atunci vocea de bas a lui Iordan; și pentru că Pălărie nu se întoarse, grădinarul se aplecă, îndoindu-și spinarea, încît, lungan, izbuti, peste două rînduri de bănci, să-i pună mîna pe umăr. Celălalt îi simți în ceafă răsuflarea șuierată, fierbinte; se întoarse, și atunci îi văzu privirea sticloasă, verzuie, mușchii feței zvîcnind pe maxilarele cu deschidere mare, părul sur, zburlit, ca o coamă de cal. Il auzi:

— Ești prea bătrîn ca să te pot înjura; rogu-te însă belește-ți ochii să vezi de sînt negustor ori sînt grădinar. Eu, tovarăși, îmi fac autocritica pentru aceste cuvinte, dar să nu umblăm cu fitiluri, că-l arunc în Pociovaliște, îl fac îngrășămînt pentru ridichea de lună.

Nu-și îngădui să spună tot ce avu pe suflet. Se așeză, fără să-și ia ochii de la Pălărie; vorbi cu el mai departe, în gînd: „Mă uit prin tine și văd ca printr-o fereastră, iubitule. Crezi că uit trecutul tău pătat, zilele cînd îți făceai de cap prin comună? Te-am ciocănit, ce-i drept, prin ședințe și te-aș mai ciocăni, zău. Am însă alte treburi acum, cultiv legume după metodele științei; auzi mă, bou bătrîn? Vino să vezi, îți arăt, n-am nimic cu tine, nu-ți mai amintesc trecutul. Dar mi-i scîrbă, mă uit la tine ca la o rîmă ce se tîrăște în perimetrul socialismului. Atît. Incolo, îți vorbesc despre spanac, dacă trebuie..."

Adunarea fu ridicată, oamenii erau nerăbdători, nu voiau concluzii; afară se simțea primăvara...

Situația nu era simplă de fel. El, Iordan, trebuia să se ridice din umbra unei acuzații care l-a rănit de moarte, l-a mîhnit, dar care, în același timp, i-a răscolit puterile neîntrebuințate, i-a trezit mîndria. Deveni robul unei ambiții care dădu voinței sale ascuțime, putere.

Mări brigada legumicolă cu oameni aleși pe sprînceană; le spuse:

— De voi depinde dacă veți fi sau nu grădinari.

Le dădu de lucru. Se bătu să primească loc stătut, lîngă gîrlă, la Pociovaliște. Vîrî țeavă groasă, cît pulpa, în băltoacă, să sugă cu pompa apa de care are nevoie leguma. Construi casa grădinarului, coborî un puț în pămînt, în inima lui, de unde izvorî apă limpede, bună. Ceru stuf, îl țesu în panouri, să aibă apărătoare de vînt; ceru geamuri și rame de brad, să aibă apărătoare de soare; ceru stropitori, roabe, sămînță, hîrlețe, cizme de gumă, cărute ușoare, gunoi. Da, era gata, aștepta primăvara.

Și ea, primăvara, veni. Grădinarul și oamenii lui se răspîndiră ca potîrnichile pe pămîntul cel nou, îl scurmară, îl răscoliră, îi dădură sămînță și apă, făcîndu-i descîntece, cum scrie în cărți. Își petrecură timpul pe afară, în aerul liber, și se împrieteniră astfel cu soarele; făcură cu el legămînt să le ajute creșterea plantelor. Soarele rîse și le îndeplini această dorință. Lîngă Pociovaliște se făcu un rai al legumelor; un rai cu perimetru închis, de 33 de hectare, veghiat de paznicul Tripa și un cîine flocos, ce și-a pierdut numele (fiecare îl strigă cum vrea).

Trufandalele avură succes, le vîndură ca pe nimica. Hotărîtoare însă vara era. Iordan își dorea să-i crească varza cît roata de car, ciușca să fie rapidă, vînăta cît obuzul; într-un cuvînt, să fie greu pămîntul de atîta recoltă și, dacă se poate, chiar să se aplece un pic, să se hîiască spre gîrlă, să împingă apele ei mai încolo. Așa își dorea să fie anotimpul acela. In așteptarea acestei minuni, el se plimba prin rai, cu grijă însă; printre straturi poteca-i îngustă, cît palma.

La marginea raiului, în buza gîrlei, se adună, nu-și aduce aminte satul de cînd, pescari de oraș. Vin cu vergele de bambu, scaun pliant, muște, sfoară nylon, cîrlige, cutiuță cu rîme și scula mecanică cu nume frumos, **mulinetă**. Stau ore întregi, cu bețele înfipte în mal, cu picioarele în apă, nu-și spun o vorbă, așteaptă. Iordan se opri lîngă unul, o dată, să vadă ce se poate întîmpla; se sili să aibă răbdare. Nu se întîmplă nimic, chiar nimic, își pierduse vremea degeaba.

— Nu te îmbolnăvești uitîndu-te în gîrlă? întrebă el.

— De ce să mă îmbolnăvesc?

— De nervi, văz că nu prinzi.

Pescarii sînt oameni calmi, nu se enervează, nu țipă, se sperie peștii. Invăță un lucru bun de la ei. Mai toți aduceau cu ei reviste, romane, cărți felurite; citeau, așteptînd să li se miște plutitorul, își îmbogățeau, în aceste condiții, cultura. Observația îl puse pe gînduri. Hotărî să introducă în brigada legumicolă studiul, învățătura, cititul. Il opri pe poștar și ceru, cu martori, să fie abonat la „Scînteia", „Grădina și livada" și „Agricultura nouă", dînd astfel un exemplu personal. Ii invită și pe oamenii lui să facă ceva asemănător. Chemă apoi învățătoarele, le dădu flori, le ospătă cu cireșe, le vorbi despre ultima Plenară a Partidului, după care intră în miezul problemei:

— Niște expuneri am pretinde tovarășelor noastre intelectuale, începu grădinarul. Scurte, în pauza de prînz, lîngă tufa de roșii. Aveți vorbire frumoasă și sînteți în măsură să asigurați un nivel. Treaba vi se potrivește ca o mănușă.

Intelectualele se codiră un pic, să nu-i treacă cuiva prin minte că acceptă așa, orice, din principiu, fără rezerve. Primiră. Legumicultura le era cam străină; Iordan se întîlnea cu ele în zilele cu soț, să le inițieze, iar în zilele fără soț, învățătoarele plecau în rai cu cărți și caiete, să-și pună talentul în slujba științei despre ardeiul cel gras și conopida gulerată. Planșele nu le erau de folos, aveau la îndemînă natura.

Timpul, trecînd, îi dădea dreptate celui ce-și punea la bătaie voința. Iordan era stăpînit de un calm egal, avea sentimentul puterii; în ciuda vîrstei, își putea permite să facă ceea ce vrea. Asta-i plăcea, îl umplea de căldură, îi da o mulțumire, o bucurie ascunsă, pe care o devora în tăcere, îndelung, nepripit. Starea în care se afla era aceea de echilibru, de plenitudine, dar și aceea de beție ușoară, de biciuire a simțurilor și pierdere a minții.

Iordan însă era tare, stăpîn pe capriciile acestor virtuți amestecate, nu-și trăda prin nimic pîlpîirea lăuntrică. Era om cu experiență, frecat de viață, voința lui mai fusese pusă la încercare, la greu.

Voi, care în cea dintîi primăvară a noastră ați ieșit pe pămîntul boierului înfășurați în cojoace de miel tînăr și ați tîrît din hotar în hotar lanțurile măsurătorii, înfăptuind reforma agrară, veți înțelege lucrul acesta. Iordan a fost omul reformei agrare. Voi, care ați fost primii secretari de partid, desculți și flămînzi, scuipați de plumbii flintelor retezate, mînuite hoțește, în cumpăna nopții, veți înțelege lucrul acesta. Iordan a fost întîiul secretar de partid din comună. Voi, care ați fost inspirații tălmăcitori ai celor **zece întrebări și zece răspunsuri** învățate cu trudă la școala țărănească, veți înțelege lucrul acesta. Iordan a fost un ostaș al colectivizării; a scris cu mîna lui cererea numărul unu. Voi, care ați fost cei dintîi președinți, pe cînd munca aceasta era necunoscută și, în ciuda celor patru clase primare, aveați de rezolvat probleme de economie agrară, veți înțelege lucrul acesta. Iordan a fost președinte pe cînd ziua-muncă era pasăre rară, iar țăranul sta în pridvor, păzindu-și găina, să-i facă un ou, să fugă cu el la oraș.

De bulgărie s-a ocupat mai tîrziu, cînd evenimentele s-au așezat în matca lor dinainte croită; nu-i era meseria străină, a îmbrățișat-o firesc, fusese cîndva și a tatălui său. O fură de copil și veni cu ea în cîmpia munteană, prin '35, desculț, cu boccea, chiar de la Turtucaia. Se tocmi argat-grădinar la boierul Pricopie, care avea hectare cu sutele și sonde în Moreni; era moșier cu industrie și industriaș cu moșii. Iordan îi da legume la masă și fructe; îi umplea casa cu ciclame, cu salvii, cu crengi de liliac, după anotimp. Acum, în casa aceea e Institutul Porumbului; vin adesea țărani să stea de vorbă cu oamenii științei. Cucuruzul se bucură de grijă la noi, e răsfățat, are laboratoare, palate. Iordan e surprins, de ce nu înființează Academia un Institut al Guliei, al Cepei, al Cartofului, ori așa ceva. E o întrebare la care nu găsește răspuns. Face el ceva asemănător, lîngă gîrlă, la Pociovaliște.

Vara sosi putredă de bogată, trebuia să-i ții piept, să-i cunoști năbădăile, să te ocupi de ea, să-i iei icrele, cînd se cere, la timp, asemeni unui artist. Iordan se sili să fie artist.

In București e un loc unde Romulus și Remus stau îngenunchiați sub țîțele sterpe, de aramă coclită ale lupoaicei, închipuind în bronz legenda latină. Statuia e așezată într-un părculeț din șoseaua Dorobanți; se adună acolo pensionarii, vara, să joace table. Locului îi zice „la lupoaică". La doi pași de aici e o piață cu tarabe puține unde lucrează cu ruptul Nițu și Panait, **„negustorii stabili"** ai gospodăriei colective Corbeanca; fac zile-muncă vînzînd zarzavatul și legumele raiului. Negoțul lor înflorește ori bate pasul pe loc, în funcție de cum se pot desfășura; cînd marfa e proaspătă, bună, pușcă francul, cît ai bate din palme.

Vara era neobișnuită și-l sili pe Iordan să fie mai negustor ca oricînd. Autocamionul făcea zilnic drum „la lupoaică", arunca pe piață podoabele grădinii cu tona. Nițu și Panait slăbiră ca ogarii; n-aveau timp să îmbuce, să fumeze o țigară.

Seara, prin telefon, Nițu îl informa pe șef, pe Iordan, despre bilanțul zilei. Schimbau cîte o glumă, pe fir, erau bine dispuși, convorbirea lor era una lejeră, neînghesuită în cele trei minute ale telefonistei. Vorbeau în voie, nu-i gonea nimeni cu biciul. In încheiere, Nițu cerea marfă nouă, scurt, matematic, ca un om care își cunoaște meseria, apoi intra la „Bufetul Pieții", unde îl aștepta Panait cu șnapsul pe masă, cu zece mici de căciulă și kilul de vin. Mîncau ca lupii, prînz și cină, deodată, fără să întîrzie mult. Aci, în piața lupoaicei, ziua-muncă începe dimineața, la cinci.

Iordan era un om încolțit, robul raiului. Nu prididea să culeagă roadele pe care grădina, ajunsă în bobota verii, i le arunca la picioare. Își mări comerțul. In noaptea de vineri spre sîmbătă, „Man-Diesel"-ul încărcat gonea înspre munți, la Brașov, unde nu se face leguma. Vadul nu-l avea în piața orașului, ci la Zărnești, la orășelul cel nou, unde se ajunge mai greu, dar circulă banul. Zăboveau o zi, două, dacă era cazul și a treia, aceea de luni, care era ziua tîrgului local. Făceau comerț cinstit, nu săltau vînzarea peste prețul de stat. Faptul nu-i lipsit de însemnătate. Trebuie să te ții tare, să-ți calci pe inimă, să nu te lași momit de jocul plin de capricii al prețului din piață, care suie, coboară, potrivit legii pe care economia politică o numește **cerere și ofertă**. Colectivistul este cel ce dă echilibru pieții, îi ia piuitul micului negustor de profesie, nu permite ciupeala, ajută la statornicirea relațiilor socialiste în comerț.

Vara fată, așadar, bani frumoși, peste trei sute de mii; raiul se dovedi țîță bună de muls; pe gîrla puturoasă a Pociovaliștei curgea lapte și miere, numai să-i smulgi bogățiile acestea.

Veni delegatul raionului și-i spuse lui Iordan un cuvînt pe care acesta nu-l cunoștea.

— Să-mi dai **exponate**, ceru el.

— N-am, zice grădinarul, convins că nu poate avea așa ceva.

Mai vorbiră de vreme, de mersul politicii, încît, pe nesimțite, se trezi că, da, tovarășul de la raion **îl ajută în muncă**, pricepu ceea ce îi fu greu la început. Omul venise cu automobilul în rai, la Iordan să ia conopidă, țelină, varză și ardei gogoșar; acestea erau **exponatele**. Le trimitea țara la o expoziție internațională, la Erfurt.

Toamna e plînsă acum, raiul răvășit, devastat, are podoabele smulse. Se plimbă oile printre cocenii de varză; își lasă în țărîna istovită bobițele lor, o îmbunează, împrăștiind peste tot aceste bomboane.

Va trebui să se țină, nu peste mult adunarea colectiviștilor; trebuie analizat anul agricol. Poate atunci se va ridica cineva să-l combată pe omul cu pălărie „Borsalino", să zică deschis: „Tovarășul Iordan e, orice s-ar spune, un grădinar vrednic și om cinstit; are în vedere interesele noastre". Atît.

Iordan e mîndru, nu se omoară cu firea, își vede de treburi; raiul intră într-un nou ciclu al vîrstei sale. E vremea paturilor calde. Vin sărbătorile de iarnă și are ambiția să scoată, cu orice chip, trufandale, frăgezimi ce dau tinerețe și sevă omului nou, aduc primăvara în casă cu cîteva luni mai devreme.

Prolog

ȘTEFAN GHEORGHIU

Trenul a oprit în halta cea mică, roșie, cu un zgomot dur, de tampoane ciocnite. Cobori pe peronul îngust, aproape pustiu, trăgînd aer în piept și bucurîndu-te de sosirea pe locurile acestea cunoscute, dragi din totdeauna.

Un minut apoi și locomotiva, pufăind din greu, pornește mai departe, pe drumul ei de fier, trăgînd șirul vagoanelor cenușii. In fața ochilor tăi s-a deschis deodată zarea — același șleau întortocheat, bătătorit de căruțe, pădurea cu copacii ei împietriți, întunecați în singurătatea lor tulburătoare.

Nu te așteaptă nimeni, fiindcă nimeni nu știe că tu, într-o pornire de moment, ai hotărît să le faci alor tăi o surpriză. Strîngi mînerul servietei între degete, pășești peste liniile încinse de dogoarea soarelui de iulie, pornești visător înainte. Un lan de porumb își zornăie lujerii în preajma ta. O ciocîrlie speriată țîșnește spre înălțimi, dintr-o miriște întinsă ca o perie aurie. O urmărești cu melancolie cum se depărtează, apoi te-afunzi fără zăbavă în desișul pădurii, în umbra deasă, binevoitoare, răcoroasă.

Te strecori pe sub arcadele de crengi, emoționat. Locurile acestea de taină, ți-au fost dragi încă din copilărie și nu poți trece nepăsător, fără gînduri. In inima pădurii, vara mai ales, știi că pulsează o viață ciudată, intensă, amețitoare. Intr-o amestecătură de tonuri și armonii, păsările cerului te întîmpină cu simfonia lor încîntătoare, copacii te petrec cu susur plăcut, îmbătător.

E atîta farmec în jurul tău. La doi pași de tine, o rază subțire de soare, tremurătoare și piezișă ca o strună de harpă, s-a înfipt cu ascuțiș de ac în pămîntul năpădit de verdeață. Izvorul sărăcăcios, la care te adăpai adesea, clipocește neîntrerupt printre vreascurile putrede, se strecoară ca argintul viu în șențulețul din marginea drumeagului. Zărești ici-colo flori pestrițe, scunde și gingașe, clipind vesele în clătinarea vîntului care lunecă binișor printre trunchiuri, urmărești cu priviri toropite cîte-un fluture multicolor, cîte-o gîză ce zboară în zig-zaguri la apropierea ta neașteptată.

Cercetezi totul încîntat, dar nu poți să nu-ți amintești de anii tăi tineri, cînd pădurea era stăpînită de conu Diamandi Hudilă, cel care umbla călare pe-o iapă sură, mare și nervoasă în zăbală, lovind în dreapta și-n stînga, din șa, cu biciușca de piele împletită. A fost un boier hain, lacom și dușmănos, ca mai toți boierii din lume. A fost și s-a petrecut în vreme, la reforma agrară din patruzeci și cinci, cînd și-a înfipt unghiile ascuțite în beregată, de inimă neagră.

Pășești înainte și te simți ușor, înseninat, fericit. Acum pădurea e liberă, a tuturora — liniștea, răcoarea, aerul, viețuitoarele, sînt și pentru tine, pentru mulțumirea ta. Te oprești fără să vrei, pui servieta jos, te trîntești în iarba luminișului. Apoi îți sprijini tîmpla în palmă, asculți surîzînd cum se-adună și se-mpletesc sunetele, te minunezi, te bucuri. Soarele arzător de iulie a urcat sus, în cupola lui înaltă și de unde, darnic și bun ca întotdeauna, trimite întregii firi căldură și mîngîiere. Clipești spre el șăgalnic, apoi cauți aiurea, visător, printre trunchiurile cenușii, scorțoase, fără să simți pașii pădurarului care se-apropie de tine.

— Ia te uită, studentul nostru!

Glasul ți-i atît de cunoscut, atît de drag... Intorci capul spre omul acela bătrîn, îmbrăcat în hainele lui verzui, cam groase și cam largi pe trupul slab, îi privești fața năpădită de cute, înăsprită de vreme.

— Bine te-am găsit, unchiule Mihai...

El își pune pușca alături, cu un gest încet, grijuliu, apoi se așează lîngă tine, răsucindu-și pe îndelete, după obicei, o țigară.

— Zi, te-ai întors, Niculăiță...

— M-am întors...

Omul suspină.

— E mîndru tare Andrei cu tine... De, ce să-i faci, dacă al meu n-a avut noroc...

Tălmăcești cuvintele lui și simți o mîhnire grea, ca o apăsare. Cu Marinică, fiul pădurarului, te-ai jucat și tu cînd erai de-o șchioapă. Era un copil isteț, plin de îndrăzneală. Pe cînd unchiul Mihai lucra la moșie, băiatul fusese prins de boier cu niște ciozvîrte de vreascuri, bătut, călcat în picioare. Mai tîrziu l-a topit oftica.

— Ce mai e prin sat? încerci tu să întorci vorba. Am auzit că s-a făcut un grîu...

— S-a făcut, de... Grămezi de aur, nu alta... Să-l vezi pe tată-tău cum se foiește... Are zile-muncă cît trei laolaltă... Dar de ce n-ai tilifonat la gospodărie, din haltă? Venea o căruță și te lua...

— N-am vrut, unchiule Mihai. Vroiam să stau la sfat cu codrul... Imi e atît de drag...

— Și mie... Incă din anul Eliberării îl păzesc...

Asculți cu luare-aminte, ca la un glas îndepărtat, arar, ce vibrează în tonuri tot mai stinse printre ramuri legănătoare. Și pădurea pare să asculte, toată, aproape de paznicul ei, de omul acesta prietenos, care a lăsat în patruzeci și cinci coasa din mînă și a luat pușca, pentru a o feri de urgia vechiului stăpîn.

— Cum mai trece timpul! cugetă unchiul Mihai, pe gînduri. Parcă ieri a fost ziua ceea de toamnă, cînd te duceai la învățătură. Stătea tată-tău în căruță mohorît, de... Și era atît de întunecat, măiculiță-doamne! Avea îndoieli cu colectiva, pregeta să se-nscrie...

— Cine n-a pregetat...

Aleargă un vînt lin printre crengile încărcate de frunze zimțate, le mișcă și le răsucește alene, ca într-un joc bătrînesc. Zboară o privighetoare printre tufișuri, se așează pe-aproape, pe-o nuielușă de alun și cîntă. Deasupra ta, dincolo de ramurile foșnitoare, cerul e de un albastru sticlos, ca de porțelan. Iți adîncești la zenit privirea și te gîndești la Ilinuța lui Zăpan, copila cu zulufi castanii, cu ochi mari și negri ca mura coaptă, vii, speriați parcă.

— Se zice că n-o să rămîi la colectivă! aruncă un fel de undiță pădurarul.

— Ba rămîn, unchiule Mihai...

— O să se bucure președintele...

— Să se bucure...

— Și tată-tău...

— Și...

— Tot satul te iubește, te vrea agronom...

— Și mie mi-i bine aici...

— O să fiți doi intelectuali noi... Tu și Ilinuța lui Zăpan...

— Ilinuța lui nea Zăpan!

— Da, ce te miri... Și ea s-a întors în sat, cu trenul de opt... A trecut dimineață pe aici, am stat de vorbă... O să fie învățătoare la școala din deal, ce crezi...

Te-ai ridicat, răscolit parcă de un neastîmpăr ciudat. Ilinuța lui Zăpan este în sat, a venit de la oraș înaintea ta. O vezi, aievea parcă, trecînd cu pas de ciută prin fața ochilor tăi, zîmbindu-ți. Iar prin minte, într-o repetare neostoită, același nume stăruie ca o lumină: „Ilinuța lui Zăpan, Ilinuța..."

— Pleci?

— Da, unchiule Mihai, plec... Am stat destul...

Pădurarul rîde pe sub mustață, urmîndu-te la un pas.

— Ei, tinerețe, tinerețe! oftează el. E plină lumea de frumuseți...

Pășești înainte, tot mai zorit. In liziera dinspre sat îi întinzi mîna pădurarului.

— Rămîi sănătos, unchiule Mihai!

— Cu bine, fătul meu...

Te depărtezi zorit, ca purtat de-o furtună. Pădurarul a rămas în urma ta, rezemat de pușcă, petrecîndu-te neclintit din privire. Ești din nou singur, tulburat, cu gîndurile tale, cu inima ta, care bate undeva, într-un colț al comunei ce se vede în zare.

Ciripesc niște vrăbii în colbul șleaului, bat din aripi, ca într-o scaldă. Un bondar îți bîzîie prelung pe la ureche. Dar ție nu-ți mai pasă de nimic, nu te mai atrage nimic dimprejurul tău. Casele albe, curate, împrejmuite de pomi și de plopi înalți, parcă te așteaptă. Și deodată ți se pare că ai zărit-o pe Ilinuța lui Zăpan lîngă ulmul dintre vii și-ți vine s-o iei la fugă spre ea, să i te arunci cu un minut mai devreme în brațele întinse ca într-o chemare.

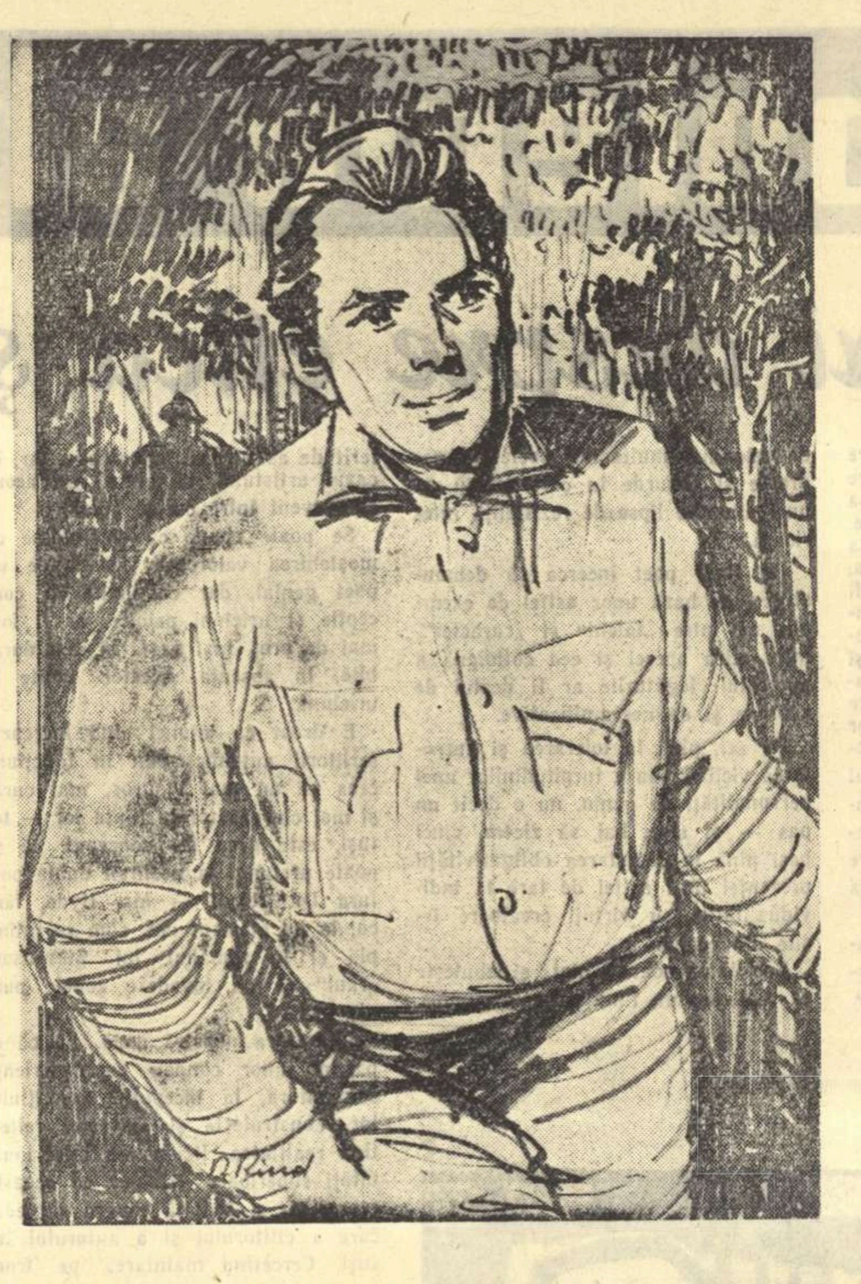

Desen de BECA RIND

POȘTA redacției

Laurentiu Cernet. Timisoara. Dintre cele două schite pe care ni le-ati trimis, mult mai reusită este, fără îndoială, „Paznicul peștilor". Stăpîniti bine dialogul. In cazul de fată folositi cu discernămînt ticul verbal în monologul lui Moș Litrută: într-un cuvînt, personajul dumneavoastră se autocaracterizează prin limbaj, ceea ce nu este rău, dar insuficient pentru o povestire. Introducerea prea extinsă strică si ea echilibrul schitei.

Cea de a doua schiță însă („Reuniune tovărășească") face evidente dificultătile dumneavoastră în comentarea actiunilor întreprinse de personaje. Comentariul, adeseori stîngaci, are tonalităti de reportaj. („Dansatoarea care de fiecare dată le smulgea aplauze entuziaste", etc.). Dar nu aceasta este carenta centrală: pe cînd prima schită reface portretul unui personaj (si nu din actiunile sale ci prin monolog), a doua necesita un sîmbure epic mai dens. Desi Cumpătă este veridic ca personaj, s-ar fi cerut un conflict mai precizat. Asa cum se prezintă însă, povestirea trenează si este lungită. Acordati pe viitor mai multă atentie constructiei epice, faceti exercitii (poate cu schite de dimensiuni mai reduse).

Marian Gheorghe, Brasov. Niciodată să nu învinuiti subiectul (asa cum încercati să faceti în scrisoarea dumneavoastră) ci modul în care autorul reuseste să-l exprime. „Spanul" nu este decît o snoavă la care dumneavoastră ati adăugat concluzia moralizatoare: cine face ca dînsul, ca dînsul s-o pătească.

„Supărarea Ioanei", deși prezintă un conflict posibil al zilelor noastre, si chiar o rezolvare a acestui conflict, rămîne totusi minoră si artisticește superficială. Literatura este înainte de toate **selectare** si implică în mod obligatoriu cunostinte mai temeinice de gramatică.

☆ ☆

ION BRAD

Basorelief la monumentul Griviței

Calea Griviței

Răzimată cu un capăt de inima țării,
Ajunsă cu altul în muntele visului ei,
Ești suișul încrederii și îmbărbătării
Scris cu fulgere de nemuritoare idei.

Șuvoiul istoriei, clocotind peste rocile rec
Sus, în poiana luminii îl salți.
Prin inimă zilnic îmi treci
Cum trece Oltul prin munții înalți.

Columnă

Așa se scria pînă-acuma istoria:
Cu pana de foc a lui Doja și Horia
Muiată în lacrima de apă tare
A celor ce nu știau plînge,
Pană ca limbile de topoare
Ce iscăleau cu-nflorituri de sînge,
Pana coaselor din '907,
Oțelită de muncitori în '33...
Mulțimea împlînta un fulger în noapte
Și se umpleau inimile,
Erau inundate paginile
De roi călător de scîntei...
Cînd se-mplîntă un fulger în noapte...
Tu, an săpat cu dalta de oțel,
1933!
În hronicul de foc din care cresc
Spiralele-hotărîrilor de-oțel,
Semn scris cu soarele topit
Al sîngelui muncitoresc,
Tu ai făcut ca peste-ntreaga țară
Să treacă noua luptei primăvară
Și Calea Griviței să treacă
Asemeni apelor răscolitoare
Pe-ntinderea crăpată de vînturi și săracă,
Desferecînd în inimi noi izvoare.

An crîncen, an de slavă,
Dușman temut al fricii,
Încins cu funia de-oțel
A curbelor de sacrificii,
An fără măști — de groază pentru lași,
De zbor și de mîndrie a celor uriași,
Oameni în salopetă și-n zdrențe deseori,
Robii de ieri, stăpînii viitori!

Tu ești columna săgetată-n soare,
Pe care s-a înscris, nemuritoare,
Fața conducătorilor bărbați
Ce-au stat în fruntea luptei ne-nfricați,
Smulgînd din miezul nopții răsăritul —
O, an-columnă,
Te-a înălțat și-ai înălțat Partidul!

Scenă, 1933

Numai inimă de mamă să nu fii
Cînd focul a-nceput a secera
Prin lanul în care
Două spice de soare
Sînt crescute din inima ta,
Cînd răpăie grindina-n plină zi,
Dușmănoasă, fulgerătoare,
Peste neclintiții săi fii,
Numai inimă de mamă să nu fii!

Voi, înfruntînd focul
Care vă mușca
Fețele aspre, umerii, mîinile,
Inima,
Înfruntînd moartea, zăpada,
V-ați apropiat cu pîini...
În fierbințelile și-nghețatele mîini
S-au întărit pîinile
Ca piatra și grenada.

Ceasornicul feroviarilor

Ceasornicul, precum un ochi rotund
Al timpului cu gene de lumină,
În loc de iris poartă, ieșită din străfund,
Locomotiva — semnul de mers fără hodină.
Ca razele vin drumuri din țară și se-ascund
În farul ei, cadența rotindu-se deplină
În orele ce-aleargă, în anii ce răspund
La nesfîrșita goană spre veacuri ce-o să vină.
Ceasornicul veghează precum un ochi rotund
Al timpului cu gene de lumină.

Brigada Vasile Roaită

Oțeluri și visuri și carte
Vin limpezi la noi de departe —
Sub schije de-oțel ai înscris
În inimi vîrtejuri de vis
Și zboruri, cu sînge, pe file
În albul zăpezii, Vasile!

Cînd noi scriem astăzi pe toate
Cuvîntul-poem: Calitate
În vis, în oțel și în pagini,
În noile lumii imagini,
Ești zvîcnet de foc care cheamă
Suprem calitatea umană.

Spre ea, încă-n anii restriștii
Căzînd te-au-nălțat comuniștii,
Ei, marele fluviu ce are
În inima țării izvoare
Și care ne-nalță și azi
Ca soarele-n stema cu brazi.

Constructorii

Am petrecut toată noaptea cu cîntec și glume
Pe ruinele hotelului „Transit"
Hotelul tristeții, al trecerii grăbite prin lume.
Eram noi și luna — pînă-am trimis-o
Ca pe-un copil la culcare.
Și-am ținut-o așa, cîntînd, dărîmînd, pînă-n zori
Cînd am încărcat primele betoniere cu soare
Și constructorii le-au turnat în noi temelii
Croite de mîinile lor.
O, cum aș putea să uit
Mîinile-acestea de Sfarmă-piatră, mari,
Palmele ca șesurile brăzdate, mănoase,
În care țin ctitoriile blocurilor
Ca domnitorii din imaginea vechilor iconari,
Palme de beton armat și de mătase!
Cu ele dărîmă maghernițe vechi și încarcă
Mogîldețele negre în roabă
Trecîndu-le precum bătrînul Caron în barcă
Să fie doar iadului din amintire podoabă.

In re major

În locul monotoniei cenușiului
Cu toată surzenia nuanțelor gri,
Vuetul culorilor
Ca o explozie-n lanț izbucni!
E o rivalitate între pămînt și cer
În țesătura de unghiuri și linii.
Vîntul resfiră
Coada de păun a luminii.
Peste cangrena bombardamentelor sumbre
Am așternut covoare de flori.
Balcoanele sînt mari registre de orgă
Izbucnind în culori.
Gîndul de mult s-a prefăcut în arcuș
Fii atentă, vioara privirilor mele,
La dirijor!
Sub degete scapătă stele.
Vuește cupola Griviței
De simfonia culorilor, în re major.

Secvențe

Observatorii lirici,
Pasionații imaginilor caleidoscopice
Cu aparatele lor de filmat
La marile intersecții ale Căii Griviței
I-am invitat:
Calea care trece prin țara întreagă
Ca un pod suspendat
Care leagă
Piscurile Carpaților.
Aici, oricîte imagini ai înregistra
Pe secundă,
Noianul prospețimei lor te inundă,
Iți taie suflarea
Ca aerul tare al înălțimilor,
Ori sălbatică-n splendoare, marea.
Țara-și revarsă tumultul
La Gara de Nord.
Dimineață.
Limpezime de nordic fiord.
Cu un tren pe minut,
Vin și pleacă
Imaginile țării-n haine de lucru,
Forfota unei zile, întreagă.
Desfăcînd bagajele lirice
Iată ce puteți să filmați:
— Sub muntele frunții,
Inginerul duce proiectul
Titanului de-oțel de la Galați.
Auziți, Dunărea cum cîntă de-aproape
Și-i răcorește fruntea
Cu palme reci de ape?
Cînd calcă, pămîntul parcă dansează
Cînd rîde, peste obrazul soarelui
S-aprinde o nouă amiază.
Il auziți pe pămînt,
In văzduh, pe ape cum vine?
— Din Oltenia, geologul aduce cu sine
O servietă deschisă ca peștera-n gol.
În ea, ocean într-o scoică,
Gîlgîie la mii de metri-adîncime
Noile izvoare de petrol.
Zboară „pasărea măiastră" a lui Brîncuși
Și fiece sondă e o „coloană fără sfîrșit"
A demnității și a puterii.
În poartă, în uși
Greul pămîntului la lumină-a ieșit
Și cîntă la „masa tăcerii".
— Toate aromele pămîntești,
Pe calea sintezelor chimice,
Ni le-aduc moldovenii, de la Onești și Borzești.
Fii lăudat, nou buchet de Cotnari!
Luceafărului poeziei romînești
I-am croit, postum, din luceferi pieptar
Și la Bicaz, împlinindu-i dorul și slova,
Unde-i codrul aproape,
Am adus oglinda mării-n Moldova
Sub cerul senin,
Pe-ntinsele ape.
— Iată, în prim-plan,
Fețele acestea tăiate în stîncă:
Trei strănepoți de-ai lui Horia
Cu ochii limpezi ca iezerele
Vin să aducă mulțumire adîncă
Și pe Calea Griviței trec
Spre inima Capitalei și-a țării
Suind, ca-n munții lor din Ardeal,
Cu bărbătească mîndrie,
Pe treptele albei clădiri
A Comitetului Central.
Acestea și încă o mie
De clare imagini
De fiece zi, necăutate,
Grăbiți-vă să le filmați!
Și pe albele pagini,
Ori pe ecranele late,
Din zare în zare,
Să ruleze mișcarea mulțimilor,
În ritmu-i diurn,
Fremătătoare,
Pe Calea Griviței în revărsare;
Calea dintre anul '33 și ziua comunistă de mîine,
Dintre coloșii de-oțel
Și vechea movilă a lui Burcel.
Dintre Maramureș și mare,
Calea Griviței în revărsare.

☆ ☆

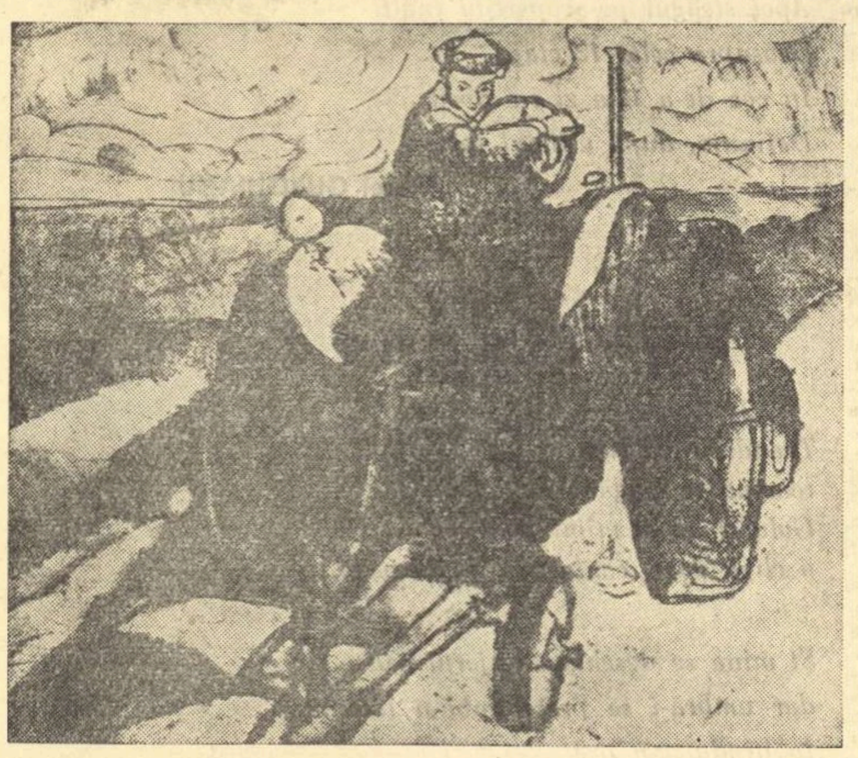

EMILIA DUMITRESCU „Tractorul"

Intîlniri ale scriitorilor cu cititorii

In întîmpinarea Conferinței pe țară a scriitorilor din R.P.R., Uniunea Scriitorilor a organizat întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, la cluburi muncitorești, case de cultură, întreprinderi și instituții, cercuri literare etc.

— Joi, 9 noiembrie 1961, la orele 16, la întreprinderea „Kirov" din capitală, cu prilejul „Joii tineretului", a vorbit scriitorul **Dumitru Corbea**, despre unele aspecte ale literaturii actuale. Au citit din lucrările lor, scriitorii: **Maria Banuș, Ion Bănuță, Nicolae Stoian** și **Theodor Balș.**

— O întîlnire cu cetățenii din raionul Grivița Roșie a avut loc la Casa de cultură a Tineretului „Vasile Roaită", din raionul Grivița Roșie, în ziua de 9 noiembrie a.c., orele 18.00.

Cu acest prilej, scriitorul **Aurel Baranga** a vorbit despre: „Succesele literaturii noastre". In continuare, scriitorii **Alexandru Șahighian, Cezar Drăgoi** și **Majtényi Erik** au citit din lucrările lor.

— Vineri, 10 noiembrie 1961, orele 16.00 la Casa de Cultură a Tineretului din raionul Gh. Gheorghiu-Dej, scriitorul **M. Davidoglu** a ținut o conferință intitulată „Eroii literaturii noastre".

In ultima lună au participat pe rînd la întîlnirea cu studenții Facultății de Filologie, acad. **Tudor Arghezi**, acad. **Mihai Beniuc**, acad. **Zaharia Stancu, Marcel Breslașu, Aurel Baranga, Maria Banuș.**

— Sîmbătă, 11 noiembrie 1961, elevii Școlii nr. 22 „Gh. Lazăr" au participat la o întîlnire cu scriitorul **Francisc Munteanu.**

— Miercuri, 15 noiembrie 1961, la orele 18.30 a avut loc o întîlnire, la Clubul I.T.C.M.E., cu cititori din raionul I. V. Stalin.

A luat cuvîntul cu acest prilej acad. **Zaharia Stancu**, care a răspuns la întrebările puse de cititorii din sală, — după care scriitorii: **Lucia Demetrius, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Mihai Gavril** și **Ion Gheorghe**, au citit din lucrările proprii.

— Miercuri, 15 noiembrie 1961, orele 20.30 a avut loc o întîlnire la Casa Studenților „Grigore Preoteasa" din Calea Plevnei.

A vorbit criticul literar **Ion D. Bălan**, despre unele probleme ale literaturii noastre contemporane.

Au citit din lucrările lor și au răspuns la întrebările studenților, scriitorii: **Alexandru Andrițoiu, Camil Baltazar, Ion Brad**, Nina Cassian, Alecu Ivan **Ghilia** și **Ion Horea.**

Scriitorul **Radu Tudoran** a avut întîlniri cu cititorii la Casa Centrală a Armatei, Teatrul de Operă și Balet, Ministerul Industriei Alimentare și liceul „Spiru Haret", în legătură cu lucrările sale.

— Vineri, 17 noiembrie 1961, a avut loc o întîlnire cu cititorii și cu membrii cercului literar de la „Centrocoop".

Cu acest prilej, a luat cuvîntul poetul **Cicerone Theodorescu**, vorbind despre unele aspecte ale poeziei noastre contemporane.

Au citit din lucrările lor: **Alexandru Andrițoiu, Florian Grecea, Nicolae Jianu** și **Nicolae Tăutu.**

— Marți, 21 noiembrie, a avut loc la I.D.G.B., Calea Victoriei, o întîlnire a scriitorilor Ion Crînguleanu și Florian Grecea.

— Marți, 21 noiembrie 1961, orele 18, a avut loc o manifestare centrală la Casa Prieteniei Romîno-Sovietice A.R.L.U.S.

— In cadrul manifestării a luat cuvîntul **acad. Mihai Beniuc**, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care a vorbit despre mesajul poeziei noastre contemporane.

Au citit din lucrările lor poeții: **Maria Banuș, Ion Bănuță, Marcel Breslașu, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Eugen Jebeleanu, Toma George Maiorescu, Veronica Porumbacu, Alexandru Șahighian, Szemlér Ferenc, Nicolae Tăutu** și **Cicerone Theodorescu.**

— La Iași, Filiala Uniunii Scriitorilor a organizat, în ziua de 19 noiembrie 1961, la Casa de Cultură a studenților, o seară literară, la care a luat cuvîntul scriitorul **Ion Istrati.**

Au citit din lucrările lor: **Florin Mihai Petrescu, Corneliu Sturzu, Florin Stoian, Marin Florescu** precum și studenții **Violeta Pohoță** și **Gheorghe Chiriță.**

La **Timișoara**, Filiala Uniunii Scriitorilor a organizat cîteva întîlniri ale scriitorilor cu cititorii: la Casa de Cultură a studenților, la Școala de Partid din Timișoara, la Casa Prieteniei Romîno-Sovietice din Arad și în comuna Becicherecul Mic. La aceste manifestări au citit din lucrările lor scriitorii: **Alexandru Jebeleanu, Mircea Șerbănescu, Anghel Dumbrăveanu, H. Țugui, Ion Arieșeanu** și alții.

De asemenea scriitorii de limbă maghiară, **Kuban Endre, Anavi Adam, Horváth Endre, Szász Márton** și alții au citit din lucrările lor în fața muncitorilor de la centrul mecanic S.M.T. Timișoara, la Fabrica Electromotor și în comuna Mailat.

Probleme ale poeziei actuale

Rînduri despre etică şi poezie

Au existat scriitori care au lăsat în urmă opere geniale şi amintirea unei vieţi exemplare. Cine a vizitat căsuţa lui Cehov de la Yalta, nu se poate să nu fi fost izbit de concordanţa emoţională dintre obiectele lui familiare şi sensul scrisului său de un umanism pasionat şi profund. Mantaua cu care a plecat să cunoască viaţa ocnaşilor din Sahalin e o concretizare a modestiei şi abnegaţiei, caligrafia lui reflectă fineţea analitică şi conştiinciozitatea, privirea lui, în rama ochelarilor şi a timpului exprimă pondere gravă, înţelepciune şi dragoste faţă de ceea ce merită iubit.

Au existat însă şi scriitori de valoare, al căror suflet a suportat torturi, mutilări şi degradări, datorite de cele mai multe ori, societăţii nedrepte şi absurde în care trăiau, şi unei anumite lipse de rezistenţă interioară.

Un tînăr poet încerca să demonstreze, pe baza unor astfel de exemple, că între „talent" şi „caracter", între etica operei şi cea cotidiană a autorului, legăturile ar fi destul de şubrede şi de nesemnificative.

De aci, pînă la tolerarea şi aureolarea viciilor sau a turpitudinilor unei personalităţi de geniu, nu e decît un pas — şi sînt, hai să zicem, cinci paşi pînă la decretarea obligativităţii prezenţei unei astfel de tare la individualităţile cu virtuţi creatoare ieşite din comun.

Societatea noastră luptă şi izbuteşte să realizeze un timp uman armonios ferit de astfel de traumatisme, iar, în cazul artistului, să obţină un acord consecvent între om şi operă.

Se poate spune cu certitudine că moştenirea valoroasă lăsată de un poet genial, dar cu limite de concepţie şi urîciuni psihice, ar fi fost mai de preţ, mai vastă şi mai durabilă, în absenţa acestor limite şi urîciuni.

E drept că, atunci cînd lucrează, scriitorii autentici pun în funcţiune ceea ce au mai viguros, mai curat şi mai clarvăzător în fiinţa lor — totuşi, este greu de conceput că se poate prelungi la nesfîrşit dubla postură Dr. Jekyll — Mr. Hyde, fără ca, la un moment dat, cum se întîmplă şi în romanul lui Stevenson „răul" să nu invadeze zonele pure ale insului.

Literatura noastră nouă, fie că aparţine unor condeie cu experienţă sau altora, la începutul exerciţiului lor, construieşte şi slăveşte, reflectînd realitatea, fizionomia unei umanităţi superioare. Desigur că aceasta reprezintă o îndoită muncă de educare a cititorului şi a autorului însuşi. Cercetînd înaintarea pe front larg a unei societăţi eliberate de plăgile asupririi, cîntînd cu sinceră înflăcărare solidaritatea producătorilor de valori materiale şi morale de pe glob — un poet neagă totodată izolarea şi egocentrismul, în operă ca şi în viaţa lui personală. Eliberat el însuşi de vechea mentalitate, e convins şi convinge şi pe alţii că agresivitatea individualistă, strădania extenuantă pentru interesul personal, blochează resurse importante de energie, de a căror lipsă, pînă la urmă, orice operă se resimte.

De altminteri, tot ce poezia noastră a dat mai de preţ în ultimii ani, ţine de etica şi de concepţia comunistă, ţine de victoriile noului asupra vechiului, repurtate în structura socială şi în conştiinţă.

Procesul perfecţionării umane a scriitorului este o necesitate. El are loc în mijlocul realităţii socialiste şi asigură autoritatea morală şi filozofică a celui ce scrie despre şi pentru oameni. Identificarea cu interesele poporului nu îngăduie privilegiile de castă, oricît de disimulat s-ar formula ele.

Un exemplu de autoexigenţă necruţătoare l-am aflat într-o poezie de Ritsos, din care îmi îngădui să citez: „Ii erau urîte vorbele mari, atitudinile retorice, / acele gesturi lungi, atîrnînd ca nişte draperii somptuoase / într-un loc fără nici o fereastră. Işi retrăgea degetele / ca melcul antenele — şi asta îl bucura, / îi dădea conştiinţa virtuţii şi a modestiei, a unei umilinţe / care nu-şi trădează profunzimea şi nu jigneşte pe nimeni.

Fiecare rînd al acestui scurt poem-eseu constituie un atac eficient la adresa antagonismului instaurat de burghezie dintre individ şi societate, dintre artist şi popor, un atac perseverent, vizînd ultimele şi cele mai învăluite prelungiri ale vechii concepţii în conştiinţa noastră. Acţiunea acestei poezii se petrece la nivelul celor mai înalte pretenţii faţă de sine însuşi, pretenţii care nu încetează niciodată şi nu cunosc micşorări de intensitate.

Scriind, ne facem datoria — nu facem daruri. Respectîndu-ne vocaţia şi îmbogăţindu-ne mesajul, devenim, la rîndul nostru, bogaţi sufleteşte şi demni de respect. Aceasta nu are nimic de a face cu orgoliul flămînd de aplauze. Reprezentînd măreţia colectivităţii noastre, lumina măreţiei nu ne va ocoli.

Se pot asocia oare aceste observaţii unei discuţii despre poezie? Cred că da.

Nina CASSIAN

FLORIN DRAGU — „Dinamică statuară"

(Al 3-lea Salon internaţional de artă fotografică).

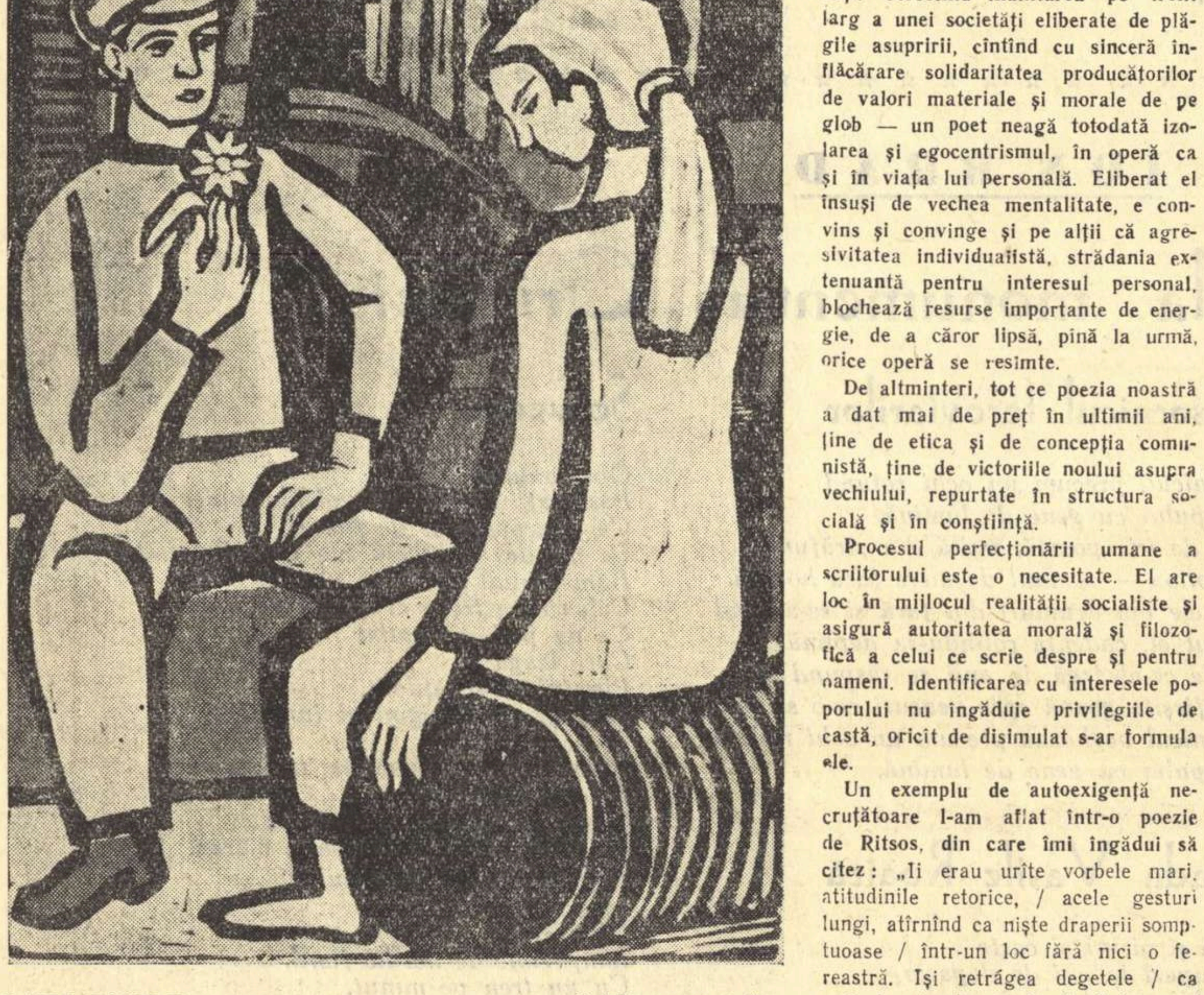

VASILE DOBRIAN — „O idilă pe şantier"

Poezia şi judecata de valoare

(Urmare din pag. 1)

capabil, fără îndoială, de a analiza cu fineţe poezia, se lasă şi el cîteodată sedus de asemenea „probleme", ca în articolul intitulat „Animism şi poezie" („Tribuna", nr. 36/1961). Se elaborează, aici, o confuză teorie despre poezia naturii, care, după părerea autorului, n-ar putea transmite un fior actual decît dacă în ea ar fi prezente detalii concrete, mărturii explicite (şi chiar exterioare) ale contemporaneităţii. Se rosteşte, în fond, o condamnare a pastelului şi se arată că personificarea lirică a unor forţe ale naturii ar fi o dovadă de „animism", caracteristic unei mentalităţi primitive. Concluzia este că personificările, în genere metaforele avînd la bază elemente ale naturii, pot fi utilizate şi ele, dar cu pondere, cu un „echilibru judicios", cum se exprimă autorul (atunci se evită pericolul animismului). De fapt, nu e vorba, — cum crede D. Cesereanu, — de o problemă de proporţii (50% animism merge într-o poezie despre natură, mai mult e nerecomandabil), ci de atitudinea poetului faţă de real, de conţinutul acestei atitudini. Prezenţa unui excavator nu e suficientă pentru a contemporaneiza un peisaj liric, după cum absenţa lui nu implică în mod obligatoriu „atemporalitatea" acestuia. De altfel, aplicat consecvent, principiul formulat de D. Cesereanu ar duce la ideea că orice trop este, în fapt, o formă de primitivism. Desigur, lucrurile nu stau aşa, şi autorul articolului o ştie prea bine, dar premisele arbitrare de la care porneşte îl duc spre asemenea impasuri, pe care zadarnic încearcă să le evite, prin fel de fel de precauţii teoretice. In ansamblu, însă, critica poeziei a înregistrat, în ultima vreme, o serie de incontestabile succese. Cu rare excepţii, nivelul teoretic al discuţiilor a crescut, ceea ce dă şi analizelor „pe text" o mai mare supleţe.

Fenomenul e paralel cu îmbogăţirea continuă de substanţă pe care o înregistrează poezia însăşi, prin aportul creator al tuturor generaţiilor, căci, desigur, critica nu s-ar fi putut dezvolta în sine, independent de obiectul ei. In aprecierile globale asupra poeziei, critica a consemnat acest fapt semnificativ. S-a vorbit, uneori, despre o „maturizare" a poeziei noastre din ultimul timp („Am spune că fenomenul cel mai interesant al acestor ultimi ani este maturizarea poeziei noastre, în ansamblul ei", scrie Eugen Simion într-un articol despre „Meditaţia lirică", publicat în „Gazeta literară"). Formularea pe care-o capătă o idee — în esenţa ei îndreptăţită — ne pare nepotrivită, cu atît mai mult cu cît, trecîndu-se la exemplificarea ei, se sugerează, de pildă, o „maturizare" a creaţiei argheziene după „1907" şi „Cîntare omului", o „maturizare" a liricii lui Beniuc în „Materia şi visele" etc. ceea ce implică, într-un fel, deprecierea unor etape anterioare de creaţie prin care au trecut aceşti poeţi şi care sînt, prin rezultatele lor, deosebit de valoroase. Preferăm, de aceea, să vorbim despre o îmbogăţire, o diversificare, o lărgire a orizontului de creaţie al poeziei — ca un proces permanent, specific culturii noastre socialiste. Această trăsătură generală nu trebuie identificată mecanic cu manifestările fiecărei individualităţi lirice în parte, cum se întîmplă uneori. Pornind, în articolul „Maturitatea liricii noastre" (apărut în „Gazeta literară"), de la constatarea adevărată că sîntem „martorii unui proces de înflorire a poeziei, caracterizat prin consolidarea succeselor obţinute în cei 17 ani de după Eliberare, printr-o dezvoltare complexă a personalităţilor poetice, prin afirmarea impetuoasă a talentelor tinere", Gh. Achiţei atribuie fiecăruia dintre poeţii pe care-i citează — o adevărată avalanşă de nume — caracteristicile de ansamblu ale poeziei noastre în stadiul ei actual de dezvoltare. Fiecare poet amintit a trecut, în ultimii ani, printr-un „salt artistic evident", şi-a „dezvăluit faţete necunoscute încă ale poeziei lui", a realizat „o evidentă împlinire a talentului său" etc. (fără să se indice însă în ce constă acest „salt", această „împlinire", fără să se arate, în altă direcţie, ce dificultăţi în creaţie mai au de învins unii poeţi). La un asemenea nivel abstract de discuţie, relieful liricii de azi pare foarte monoton. Aprecierile de valoare nu sînt convingătoare, ele ar putea fi luate mai degrabă drept nişte afirmaţii de circumstanţă. Iată, de pildă, ce se spune despre Nina Cassian (cu unele variaţii terminologice acelaşi lucru se spune şi despre ceilalţi poeţi citaţi): „O evidentă împlinire a talentului său poetic, a capacităţii de a gîndi cu profunzime în imagini artistice se observă la Nina Cassian. Continuînd preocupările mai vechi ale poetei, îndeosebi poemul „Spectacol în aer liber" se impune ca un imn închinat forţelor creatoare, sentimentelor omului eliberat". Dar, interesant prin căutările pe care le atestă, „Spectacolul în aer liber" se situează, ca valoare, sub „Vîrstele anului" (deşi acest volum a apărut în 1957), şi, după părerea noastră, sub „Sărbătorile zilnice" (1961). Discuţiile pe marginea operelor Ninei Cassian, pe care Gh. Achiţei pare a le ignora, nu confirmă aserţiunea sa, pe care tonul de o prudentă generalitate n-o fereşte de inexactitate.

Cum arătam şi mai înainte, aprecierilor critice asupra fenomenului literar nu li se poate pretinde consensul unanim, identitatea punctelor de vedere şi a concluziilor. Nu trebuie dedusă, de aici, posibilitatea arbitrariului. Judecăţile de valoare nu sînt simple enunţări, ele trebuie argumentate, demonstrate — şi în felul de a argumenta, de a demonstra se manifestă, cu precădere, personalitatea criticului. Judecăţile de valoare trebuie să fie convingătoare şi numai cu această condiţie pot fi dezbaterile criticii rodnice, vii, contribuind efectiv la stimularea creaţiei lirice realist-socialiste, cît şi la educarea estetică a cititorilor.

Matei CĂLINESCU

Steag

Acest steag ce stă deasupra blocului-turn
Oamenii l-au văzut ca pe-o aripă mare
Fîlfîind, înălţîndu-se-n fiecare zi
Împreună cu noul etaj —
Era o desprindere şi totodată-o-chemare
Pentru cei ce-l fixau peste ziduri cu mîinile lor.
Poate de-aceea
Paşii se opreau de departe
Privind elansarea construcţiei, cu steagul în zbor.

(În jururi, clădirile deveneau cu fiecare oră
mai mici,
Alături de umbra palpabilă...)

Apoi steagul pe-acoperişul înalt
Deasupra celor 12 etaje,
În cea de-a 12-a zi s-a oprit
Definitiv, după ultimul salt.

Aurel GURGHIANU

Lirica şi sentimentul timpului

Despre ceea ce critica literară a numit lirism de viziune *ne vorbeşte în seducătorul ei limbaj liric poezia însăşi. Despre acea interioară „trudă întruchipată ca mişcare / de mînă-ntinsă către viitor", despre „cele spuse şi rămase vii" poetul afirmă:* Sînt miez de foc în coajă de cuvinte / Şi fără sînge, fără oseminte, / Din veac în veac se mută şi răzbat / În colţul vieţii cel mai ferecat. *(Mihai Beniuc, „Coajă de cuvinte").*

Sentimentul viitorului, cel mai răscolitor sentiment omenesc pentru că e deasupra morţii şi o supune, umple un spaţiu dens al poeziei noastre de azi.

Ar fi interesant de urmărit cum a evoluat în decursul anilor atitudinea poeziei faţă de timp. Cît de departe sîntem azi de perceperea lipsită de orizont a timpului, de sentimentul închis în faţa curgerii lui monotone, de ideea apăsătoare a deşertăciunii lumii, de egoismul meschin al clipei de faţă pentru cea viitoare, formulat cu o atît de expresivă laşitate în acel „După noi potopul"! Retrăind trecutul în valorile lui indestructibile, omul lumii comuniste se dăruie total timpului său, în numele celei mai generoase înţelegeri a viitorului. Nu este vorba de o simplă modificare în interpretarea ideii de timp, ci de o cu totul altă concepţie, uimitor de bărbătească şi robustă, plină de noi frumuseţi care se cer anexate şi valorificate de poezia viitorului. Prin dăruirea în numele viitorului omul sfidează moartea, amînă, aş spune, reintrarea în ciclul material al naturii şi împinge dincolo de graniţele obişnuite amintirea sa în conştiinţa generaţiilor următoare. Minunată este orînduirea în care trăim şi în care principiul acestei dăruiri în numele viitorului a devenit politică de stat!

În poezia realismului socialist, timpul nu mai are valori liniare, monotone şi nici nu mai e înţeles ca o mişcare în care, exprimînd exasperarea şi caracterul fără ieşire al ideologiei burgheze, ci e văzut în desfăşurarea lui dialectică avînd un sens deschis, eliberat, de mişcare în sus care cucereşte clarităţi nebănuite şi noi dimensiuni ale lumii reale.

La Nichita Stănescu, de pildă, poet din generaţia noastră, preocupat de o continuă şi savantă înnoire a inspiraţiei, această „mişcare în sus" este imaginată în perspectiva timpului ca „o izbitură de lumini stîrnite între opuşii poli electrici".

Lupta pe planul conştiinţei („şi se loveau în mine două sentimente / unul venind călare, cel'lalt purtat în lectici"); *dintre nou şi vechi, dintre îndrăzneală şi apatie, dintre gîndirea impetuoasă şi gîndirea inertă, are un caracter hotăritor în favoarea celui mai neobosit şi tinăr, a noului:* Vieţi revărsate-au fost eri nouri tragici / pe sub un cer cu stele fixe şi etern. / Cerul era în mine şi-avea de orizonturi / curbate coastele spre stern, // cînd două strigăte s-au înfruntat în luptă / (iar semnul lor era contrar) / cu-o muşcătură l-a ucis cel veşnic / pe cel'lalt numai secular.

În închegarea unei viziuni artistice asupra timpului, cunoaşterea realităţii (din adîncimea legăturilor intime dintre fenomenele acesteia şi nu în memorarea mecanică şi mioapă a faptelor de viaţă) are o importanţă covîrşitoare, căci sensurile dezvoltării viitoare a omenirii încep din prezent şi sînt conţinute în el. Strîns legat de cunoaşterea vieţii şi condiţionat de ea se află caracterul activ al viziunii poetice, menirea ei de a înrîuri orizontul moral şi spiritual al omului determinîndu-i şi educîndu-i stările afective, gîndurile şi sentimentele. Imaginea vagă sau plat-convenţională a viitorului, aberaţia haotică ori dimpotrivă ordonată, distrugînd prin obscuritate logica intimă a poeziei sau stupiditatea locurilor comune, banalitatea, neajunsul care mai rezultă la unii poeţi dintr-o susţinută lipsă de efort creator nu vor putea găsi niciodată ecou în conştiinţa estetică tot mai ridicată a omului nou.

Sentimentul timpului, transpus în imagini poetice conferă liricii de idei o înaltă tensiune emoţională. Caracterul limitat al existenţei individuale obligă omul să se concentreze cu maximă intensitate asupra duratei, dînd întreaga măsură a capacităţilor sale creatoare, cîştigînd astfel posibilitatea de a supune vremelnicia şi a egala infinitul.

Împletindu-se cu emoţia declanşată de asaltul biruitor al omului sovietic către stele, presimţirea înfrigurată a apropiatei vîrste comuniste a lumii incendiază gîndirea poeţilor, dînd perspective largi visurilor lor. Pe această linie a confruntării permanente cu viitorul se înscriu creaţiile unor poeţi ca Maria Banuş, Marcel Breslaşu, Eugen Jebeleanu, A. E. Baconsky, Nina Cassian, Dan Deşliu, V. Porumbacu, Cicerone Theodorescu, etc. iar dintre cei din generaţia ultimă Gheorghe Tomozei, Ilie Constantin, Grigore Hagiu.

Aş vrea folosindu-mă de prilej, să încerc să spun cîteva cuvinte despre critica poeziei. În faţa textului publicat criticul de talent poate reconstitui aspectele succesive sau simultane ale actului de creaţie, dinamica inspirată a sentimentului, cristalizată în forma ultimă a imaginii poetice. Dînd o interpretare filozofică marxist-leninistă cu privire la natura emoţiei care însoţeşte procesul capricios şi chinuitor al încorporării ideilor în imagini, şi care are un foarte pronunţat caracter invidual, critica are putinţa să stabilească specificul artistic al fiecărui creator. Dar pentru a nu risca păreri subiectiviste, eronate în interpretarea dialecticii fenomenului individual de creaţie artistică, este nevoie de mult talent, multă fineţe pshilologică şi de un solid fundament filozofic materialist. Prezintă un mare interes munca în acest sens a excelentului critic sovietic Kornelii Zelinski (prea puţin cunoscut la noi pînă acum din păcate) care posedă o înţelegere intimă a creaţiei artistice şi a legilor ei generale. La noi critici ca M. Petroveanu şi Matei Călinescu au realizări importante în acest sens. Apar însă la alţi autori lucrări critice care se mărginesc la o prezentare expozitivă a poeziei, la o „redare în alte cuvinte" a ideii poetice. Acest fenomen pe care l-aş numi descriptivism critic are un caracter oarecum parazitar pe seama poeziei şi trebuie combătut, căci analiza presupune ceva mai mult decît simpla descriere, fie şi însoţită pe ici pe colo de cîte o judecată de valoare lansată cu un incert aer de siguranţă. Şi mai apoi criticul este el însuşi înainte de toate un creator, iar sarcina lui constă nu în repetarea unor idei ci în luminarea raporturilor inedite dintre opera de artă şi realitatea înconjurătoare.

Cezar BALTAG

Mişcare

Trandafir de fum,
toamna se leagănă, în amiază.
Golul suav al mîinii tale reci,
o clipă doar, conturul i-l păstrează...

Şi mîna se deschide. Lujerul cade,
dar umbra-i se preschimbă-n lumină,
înălţîndu-se-n oră,
iar trandafirul căzut e grădină...

Gheorghe TOMOZEI

LITERATURA ŞI VIAŢA COLECTIVIŞTILOR

(Urmare din pag. 1)

„furatul manei vacilor", „sfeştaniile bisericeşti pentru ploaie", „cîntecul şi jocul paparudelor" şi atîtea frămîntări ale ţăranilor de ieri) care odinioară provocau drame îngrozitoare înfăţişate în multe lucrări ale scriitorilor noştri care au cercetat trecutul, au intrat de mult în domeniul istoriei şi nu mai sînt pomenite nici măcar în legende. Cu totul altele sînt astăzi frămîntările ţăranilor.

În viaţa nouă, a satului, creată de gospodăria colectivă, scriitorul poate găsi infinit de multe modele care să-l ajute să creeze conflictele şi personajele operelor sale. Aşa cum arată tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Raportul la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, scriitorului i se cere, în afară de talent, să lichideze tot ce-l poate îndepărta de popor — spiritul de castă, individualismul, tendinţa de a făuri opere numai pentru uzul unui cerc de „aleşi". Scriitorul trebuie să studieze îndelung viaţa satului, să aibă contact permanent cu oamenii de pe ogoare, să cunoască adînc realitatea. Numai în felul acesta, în paginile cărţilor sale „va pulsa din plin viaţa noastră atît de bogată, cu faptele ei mărețe, cu ideile ei nobile, cu luptele ei victorioase".

Din păcate, însă, în domeniul cunoaşterii şi înţelegerii noilor realităţi ale satului, o mare parte dintre scriitorii care scriu despre sate mai au mult de făcut. Mulţi dintre noi nu cunoaştem încă destul de adînc viaţa nouă a satului nostru. Unii scriitori cunosc numai unele aspecte ale problemelor şi, de aceea, în cărţile lor, viaţa apare trunchiată şi fără o puternică semnificaţie a timpului nostru. Alţii le cunosc numai la suprafaţă şi caută să transplanteze totul pe ceea ce ştiu ei despre satul de acum 15—20 ani. Lucrul acesta face ca, în ciuda talentului scriitorului respectiv, cartea să reflecte imagini false şi artificiale.

Socotesc că pentru a putea construi un personaj care să reprezinte pe colectivistul de azi, e nevoie să cunoşti felul de a gîndi şi vorbi al ţăranilor înaintaţi; să-i vezi aplicînd tehnica înaintată, să urmăreşti prefacerile prin care au trecut, în ultimii ani, datorită noului lor fel de trai. E necesar ca fiecare scriitor să-şi întărească legătura cu oamenii despre care vrea să scrie. Să studieze adînc viaţa lor, descoperind conflicte bazate pe noua structură a satelor şi creînd opere care să contribuie la mersul înainte al societăţii. În viaţa de toate zilele a oamenilor muncii de pe ogoare se petrec lucruri de-a dreptul uimitoare, care uneori îţi fac impresia că ai păşit peste secole. Cine a cunoscut „Cobadinul" dinainte de colectivizare şi-l revede astăzi; cine a vizitat „Palazul Mare", „Pecineaga" şi alte sate din regiunea Dobrogea, scoase la lumină de către regimul nostru democrat popular, cine stă de vorbă cu foşti analfabeţi, astăzi brigadieri, tehnicieni, ingineri agronomi sau preşedinţi de gospodării colective crescuţi de partid, îşi poate da uşor seama de marele salt făcut în istorie de ţăranul romîn. E datoria scriitorilor să cunoască adînc toate aceste realităţi şi prefaceri continue şi să le reflecte în cărţile lor.

Şerban NEDELCU

A fost un timp...

Peste copilăria mea ciudată
Se prăbuşise timpul învîrtind
Păunii gri de ploaie şi de zloată
Ai zilelor. Eu mă lipeam, cu jind,

De arborii învăluiţi în iască
În care aş fi vrut să mişc cuţite
Şi care, timp nici nu aveau să crească
Atîta ploaie le cădea pe ale
Crengilor — ore-ncremenite —

A fost un timp nemaivăzut de umed
Şi oamenii credeau cu disperare
C-am lunecat în vreun străfund de mare,
Fără culori, fără miresme, fără sunet.

Războiul ne-ndesase orizontul
Cu orizonturi negre, fasciste şi demente
Care, în zbaterile lor stridente
S-au depărtat, în zori, cu frontul.

Adrian PĂUNESCU

DRAMATURGII DESPRE CREAȚIE ȘI ACTUALITATE

1. – Care sînt, după părerea dvs., problemele cele mai importante care se află astăzi în fața dramaturgiei noastre?

2. – Care sînt, după opinia dvs., cele mai interesante dintre lucrările de teatru scrise în ultimii ani, și care dintre piesele jucate în ultimele stagiuni nu vi s-au părut a fi corespunzătoare?

3. – Cum apreciați ajutorul criticii în dezvoltarea dramaturgiei actuale?

Aurel Baranga

1. — Problema numărul unu a dramaturgiei noastre originale este ridicarea problematicii pe o treaptă care s-o situeze la nivelul epocii.

Cred că dramaturgia originală — cu toate succesele sale certe — se află încă în debit față de ambii poli ai axei ce străbate realitatea contemporană: ne lipsesc eroii înaintați, evocați la dimensiunea mărimii lor naturale. Evident, avem asemenea personaje — mai ales în piesele ultimelor stagiuni — dar portretul lor în comparație cu realitatea înconjurătoare este încă nemulțumitor. Nici polemica, aprinsă, pătimașă, incandescentă, cu elementele vechiului, nu se ridică la nivelul faptelor vieții. Fără îndoială, putem cita suficiente lucrări ce-și propun să condamne moștenirea capitalistă din conștiința oamenilor, dar forța lor demascatoare, mînia care le animă, este încă neîndestulătoare. Rîndurile de mai sus sînt scrise și în spirit autocritic. Ne sînt deci necesare poeme eroice — nu mă refer în chip obligatoriu la genul literar, ci la suflul, la patosul care animă o asemenea lucrare, și care să aprindă toate reflectoarele pe chipul celui mai cutezător dintre eroii vremii, constructorul socialismului și al comunismului, erou-personalitate complexă al cărui portret cere o analiză multilaterală și subtilă. E obligatoriu în același timp — și încep prin a-mi pretinde mie însumi — să ne muiem tot mai consecvenți penelul în apă tare, pentru ca satira exercitată să capete funcție de scalpel. Cred, de asemeni, să ni se pune în mod acut tuturora imperativul sporirii măiestriei, a însușirii unei tehnici specifice teatrale. „Modernitate" și „inovație" nu înseamnă dispreț pentru legile genului. După cum respectarea pînă la fetișism a acestor legi — socotite imuabile și înghețate în eternitatea lor aristotelică — nu poate să nu se soldeze cu o vizibilă anchiloză. Noul conținut de viață implică și evoluția legilor. Din momentul însă în care spunem: „noul conținut de viață" ne apropiem de nucleul aprins al problemei. De mereu repetata chestiune a cunoașterii vieții. Nu cred că este necesară încă o demonstrație exhaustivă. Am sentimentul că în această direcție funcționează unanimitatea: nu se poate face o literatură mare fără o cunoaștere adîncă a lumii despre care vrei să scrii. Această cunoaștere nu poate avea la temelie o documentare turistică, întîmplătoare, superficială, pitorească, faptică, ci una de adînc sondaj omenesc în sufletele și în universul de gîndire al oamenilor. „Eroii" noștri de viață au căpătat o dimensiune care obligă. Această obligație ne va conduce pe toți — sînt convins — la o dramaturgie cu o panoramă vastă și fermecătoare, pe măsura timpului istoric, unic, pe care-l trăim.

Lucia Demetrius

1. — De a înfățișa ziua de azi și pe cea de ieri, cu ceea ce a fost depe cea de eri, cu ceea ce a fost depășit. De a înfățișa noul în asalt, doborînd cu vigoare ceea ce a mai rămas vechi, nu vechiul de prim plan, printr-un soi de inerție a eticii sau pătrunderii scriitorului, și nici a arăta noul avînd aerul că mai are încă drum lung de străbătut pînă cînd va deveni el elementul caracteristic, profund, tipic al societății noastre. De a prinde adevăratul caracter al vremii, de a se opri asupra adevăraților eroi ai construcției socialiste, cu alte cuvinte de a se ridica la nivelul celor mai înaintați oameni contemporani și a-i zugrăvi cu pricepere, cu pasiune, cu meșteșug. De a face din problemele de muncă, din cele cotidiene ca și din cele grele și eroice, din problemele de raporturi între oameni, din cele de conștiință și de etică, acel teatru mare care să vorbească către milioanele de spectatori în chip atît de convingător, încît piesa de teatru să devină unul dintre cele mai puternice mijloace de mobilizare a conștiințelor la realizarea celor mai minunate construcții.

2. — Dacă în ultimii ani am avut succese în teatru datorită unor autori mai de mult cunoscuți, ca „Surorile Boga" de Horia Lovinescu sau „Celebrul 702" de Al. Mirodan, piese remarcabile de alți autori cunoscuți numai din proza lor ca „Prietena mea Pix" de V. Em. Galan sau „Secunda 58" și „Ferestre deschise" de doi autori cu totul noi ca Dorel Dorian și Paul Everac, (și fără îndoială că nu pomenesc aici toate piesele despre care s-ar putea vorbi, pentru că răspund la o anchetă, nu fac un bilanț al stagiunilor trecute), putem spune că în cadrul recentei decade a dramaturgiei s-au vădit deficiențe. Mai important decît a vorbi despre slăbiciunile unei piese mai vechi ca „Scrisorile de dragoste" sau ale alteia prezentată în decadă, mi se pare că e a ne întreba cum pot fi remediate lucrurile. Cred că totul ne revine în primul rînd nouă, autorilor dramatici, care cerem uneori prea puțin de la noi, care avem uneori o slabă legătură cu viața, care facem adesea ceea ce am mai făcut și altă dată, adică mergem pe propriul nostru șablon. In al doilea rînd, sînt slăbiciuni care se datoresc lipsei de exigență sau uneori de pricepere ale unor teatre, lipsei lor de căldură față de un text care poate deveni bun și pripitei călduri față de altul care se presupune că ar aduce lume la casă. Dar fără îndoială că în primul rînd scriitorul trebuie să se gîndească la sine, la munca lui, la răspunderea lui.

3. — Critica, în general, lucrează în salturi. O simți uneori alături de tine și alteori ești complet părăsit de ea. Nu cunosc scriitorul pe care să nu-l irite la început o observație ascuțită, dar la fel nu cunosc scriitorul serios care să nu se gîndească pe urmă la ea, să n-o cîntărească cu toată răspunderea și să nu încerce să remedieze ceea ce a devenit și în ochii lui o slăbiciune, un cusur. In acest sens, pot spune și eu că m-am supărat și m-am gîndit, după ce mă supărasem, la observațiile criticii. O mai mare continuitate însă, o mai caldă atenție pentru piese cred însă că ar fi necesară. Și uneori și o mai mare competență. Un critic nu se poate improviza, așa cum nu se poate improviza un scriitor. Am impresia însă că mai ales în critica dramatică se ivesc oameni care dacă nu știu să scrie, știu să critice. Și poate că aici stă marea primejdie pentru scriitor, care nu trebuie să ia în serios o critică neserioasă, și să se demobilizeze sau dimpotrivă, să se îngîmfe. Dar nu vorbesc, firește, de toți criticii noștri dramatici. Vorbesc de riscurile unei anumite îngăduințe în ceea ce privește nașterea peste noapte a unui nou critic.

Paul Everac

1. — Să unească linia reflectării realiste a societății noastre noi, cu evidențierea soluțiilor în problematica morală a omului contemporan și cu aceea în sfîrșit a spectacolului dramatic.

Pot cita piese care, evocînd și neelaborînd, nu aduc soluții în problematica mereu proaspătă a omului în mers; altele care soluționează din afară, didactic, nerealist problemele; unele care se preocupă nesatisfăcător de realitate, în forme nespectaculoase, plictisitoare; altele, dimpotrivă, spectaculoase dar cu prea puțin conținut realist, sau cu prea puțin interes pentru elaborarea de soluții etice în bătălia morală a omului nostru.

O dramaturgie bună, temeinică, trebuie să ridice simultan toate cele trei exigențe la nivelul cel mai înalt. In dramaturgia realist-socialistă cuvîntul „a crea" cred că are un sens complex: creezi, odată, cînd reflectezi veridic (și selectiv, firește); creezi, într-un al doilea fel, adăugat la primul, cînd pe lîngă reflectare te străduiești să extragi din legitatea societății în mers soluția cea nouă, necesară, a conflictului, ajutînd într-un fel specific, artistic însuși procesul trecerii spre comunism.

Fiindcă, de fapt, aceasta e problema cea mai importantă.

2. — Mi-au plăcut fragmente din multe piese. Am găsit, și în „Surorile Boga", și în „Secunda 58", și în „Passacaglia" și în altele, părți admirabile. Mi se pare că în majoritatea pieselor actul întîi e cel mai bine realizat. Să fie o chestiune de suflu? De tehnică dramatică? Sau de acea creativitate de care vorbeam mai sus? E incontestabil mai ușor să pui în piesă problema decît s-o rezolvi.

O spun, firește, și într-un sens autocritic.

3 — Sînt critici și critici. Unii s-au obișnuit însă să sfichiuiască în mici paranteze, cu aerul că spun generalități. Unii critici foarte tineri folosesc uneori un ton mai decisiv decît le-ar îngădui experiența. (Critica e îndrumare nu verdict). Mai sînt întîrzieri sau chiar absențe în comentarea critică a cutărui fenomen teatral. Mai sînt critici a căror informație cu privire la obiectul criticat nu e completă sau care nu socotesc util să cunoască textul pe care se sprijină un spectacol, sau care fac observații anacronice cu privire la texte depășite.

Dar în general critica e mai activă și mai eficientă. Prinde teren tendința de a se trece la elaborarea unor sinteze, a unor studii cu nivel teoretic superior. Apar cronici judicioase. Apar cronici prompte. Apare o nouă generație, talentată, de cronicari și critici.

Personal, aș dori critica mai profundă.

Al. Mirodan

1. — Există mai întîi o problemă de conținut: reflectarea în piese a conștiinței noi, socialiste care se dezvoltă în lupta cu manifestările vechiului regim burghez, moșieresc, medieval sau primitiv din mentalitate... Oștile stau față-n față pe frontul mondial al gîndirii, ideea de pace înfruntîndu-se violent cu „ideea" de război, nevoia de dreptate socială cu zbaterea pentru păstrarea rînduielilor exploatării, internaționalismul cu propovăduirea urii urangutanice dintre națiuni, filozofia lui homo homini lupus *cu morala comunistă. Noi trebuie să înfățișăm în teatru adevărul victoriei conștiinței uman-socialiste asupra modului de viață și gîndire anti-uman al capitalismului.*

Există, pe urmă, dacă nu greșesc, o problemă — mult mai acut pusă dramaturgiei decît altor genuri — de tehnică. Fie, la unii, din pricina lipsei de muncă pentru învățarea umilă a meșteșugului, fie, la alții, dintr-o imitare după ureche și fără înțelegerea sensului diferitelor forme de teatru „epic" sau „antiteatral", fie — și la unii și la alții — din, pur și simplu, lipsă de talent, se remarcă trist pe cîteva scene o anumită cantitate de plictis care nu trebuie confundată cu pofunzimea, de lîncezeală-n trei acte, care nu trebuie confundată cu substanța și de căscat a spectatorului care nu trebuie confundat în nici un caz cu monologul interior.

2. — Am remarcat cu mulțumire și admirație încercarea, chiar dacă nu întotdeauna și pe de-a întregul dusă pînă la capăt, de a înfățișa viața, și deci gîndirea contemporană, în piese ca „Passacaglia", „Prietena mea Pix", „Intoarcerea", „Mi se pare romantic", „Oameni care tac", și altele (dacă ne-am întoarce cu doi-trei ani în timp s-ar cuveni să subliniem „Surorile Boga", „Secunda 58" și „Ferestre deschise"), precum și scenetele sau dialogurile publicate (de ce nu reprezentate?) de D. R. Popescu în revista „Steaua". Am remarcat în același timp însă, viceversa, existența cîtorva piese submediocre și compuse după „rețete fericite" de către autori, altminteri înzestrați, (ex. „Siciliana") care, cultivînd gusturile joase, aduc sub privirea încîntată a doi-trei difuzori de bilete, bulevardismul pe scena teatrului revoluționar. N-avem nevoie de teatru burghez în decor socialist. N-avem nevoie de Octavi Dessila ai dramaturgiei.

3. — Critica — (mă refer la vreo cinci cronicari pe care nu-i enumer pentru a nu mă certa cu ceilalți cincisprezece) ajută bineînțeles dramaturgia, dar cam puțin.

Lăsînd la o parte felurite deficiențe de ordinul operativității (vezi întîrzierea de nimic justificată a cronicarilor — cu excepția ziarului „Informația Bucureștiului" — la piesa foarte contemporană a lui Radu Cosașu de la Teatrul de Comedie), lăsînd la o parte deprinderea, cam obositoare pentru cititor, bănuiesc că și pentru critic, de a enumera protocolar cu prilejul articolelor de analiză sau sinteză lucrări care posedă toate calitățile din lume, și un singur defect: acela că nu spun nimic spectatorului de azi, lăsînd așa dar la o parte detalii, precum acelea mai sus pomenite, aș dori să critic pe critici pentru faptul că nu critică (îndeajuns). Titus Popovici se referea cu temei în cadrul anchetei organizate printre prozatori la actualitatea mereu vie a articolului din „Scînteia" consacrat luptei împotriva spirtului apologetic. Cred că deosebit de actuale sînt pentru cronicarii noștri și indicațiile partidului cu privire la sarcina ridicării continue a calității în domeniul producției economice. Nu s-ar putea aplica în analiza textului dramatic aceleași criterii exigente în spirit partinic pe care, două coloane mai la stînga, redactorul secției industriale le folosește în analiza producției de oțel? Se simte nevoia unui plus de exigență principială și a unui minus de indulgență neprincipială. Cîți ani au trecut, de pildă, de la publicarea articolelor îndreptate de V. Mîndra împotriva „pericolului melodramei"?

Am uitat.

Al. Popovici

Am să mă refer la dramaturgia pentru copii.

1) Prietenul nostru, micul spectator vrea, așteaptă noi piese pe care să le aplaude, să le iubească.

Feții-frumoși au îmbătrînit, împărații bărboși au înghețat în tronuri, balaurii sînt fixați în suporturi la Muzeul de la Șosea. Copilul vrea piese în care să recunoască fapte ale vieții pe care a început să o înțeleagă și să o cunoască, vrea să vadă în imagini specifice înțelegerii sale realitatea transfigurată în metaforă dramatică: educație comunistă, deci, teatru agitatoric pentru copii, teatru realist-socialist dedicat marilor vibrații ale sufletului.

Tematic, nici o deosebire de teatrul pentru oamenii mari; uneltele sînt aceleași, roadele diferă ca formă de exprimare. Viața, realitatea, mesajul noului, călirea conștiințelor, iată problemele cele mai importante care stau în fața dramaturgiei pentru tînăra generație.

Marile pagini ale documentelor de partid indică ce anume calități umane trebuie să răsădim în sufletul spectatorului care și-a schimbat la joacă bățul pe care-l visa cal înaripat, cu o rachetă care să-l ducă în zbor spre stele.

Și totuși se scriu puține piese pentru cei mici, cînd există o varietate uriașă de teme: la grădiniță, în clase unde se fac eforturi pentru descifrarea primelor buchii, în detașamentul de pionieri unde cuvîntul tovarăș își capătă înțelegerea adevărată, în preajma examenului de maturitate cînd adolescenții sînt gata să-și aleagă „drumul cel mare".

Important este însă că „tratarea" acestor teme să se facă într-un mod cît mai artistic, cu o morală cît mai implicită, înscrisă conflictului dramatic. Morala ostentativă, explicitară, piesa care se desfășoară avînd la rampă pedagogul cu degetul ridicat, nu captivează copiii. Micul spectator e spontan, cască sau tropăie, fără menajamentele celui matur. Atențiune, deci! Trebuiesc piese vii, amuzante, comedii în care rîsul să umble cu pași mari prin scenă. In această privință copiii fac front comun cu oamenii mari... Intr-un cuvînt, dacă viața impune, cere dramaturgului să dea glas epocii, nu e mai puțin adevărat că și scenele mici își așteaptă temele mari!

2) Cu excepția lui Horia Stancu și Radu Cosașu, totuși prea puține tinere talente noi în cîmpul dramaturgiei. Ultimii ani au impus în afara dramaturgilor consacrați (Lucia Demetrius, M. Davidoglu, Aurel Baranga, Horia Lovinescu) și noi dramaturgi care și-au și căpătat confirmarea: V. Em. Galan, M. Beniuc și Titus Popovici, au spus un cuvînt însemnat Al. Mirodan, Paul Everac, Dorel Dorian.

Piesa de idei, dezbaterea dramatică la o înaltă gamă artistică, (M. Beniuc, Al. Mirodan, Titus Popovici, V. Em. Galan, Al. Voitin, Paul Everac, Dorel Dorian) s-a impus cu precădere, afirmînd atotputernicia eticii comuniste, a omului care o exprimă. Sălile pline ale Teatrului de Comedie la piesele originale, de pildă, dovedesc interesul publicului pentru dramaturgia zilelor noastre. E drumul pe care și l-a propus și Teatrul pentru tineret și copii din București în acordarea unui loc preponderent dramaturgiei originale în repertoriul său. Vorbind despre acest tînăr teatru nu pot să nu subliniez climatul favorabil muncii de creație pe care il creează dramaturgilor, în colaborare cu care cred că a reușit să-și determine un profil artistic definit. Regret absența comediilor originale, satirice, stîrnind rîsul vesel și cel nimicitor. Buna primire pe care a făcut-o publicul unor comedii tinerești ca „In căutarea extraordinarului" și „O lună de confort" e concludentă. Aș vrea să amintesc și de necesitatea comediei suculente populare, comedie cu eroi comici pozitivi de felul lui Căbulea cel din Valea Cucului al lui M. Beniuc. Tot dramaturgia ar trebui să stea la baza spectacolelor de revistă, estradă sau operetă care-și așteaptă scriitorii, creatorii și nu simpli textieri, oferind mici antologii de glume vechi.

Cred că dramaturgii cu talent și umor ar putea fi apropiați de acele instituții artistice pentru „înnobilarea genului".

Teatrele de păpuși ca și dramaturgia pentru copii au încă „ferestrele deschise" către unii dramaturgi de talent invitați de multă vreme să se apropie de micii spectatori.

3) Socotesc că față de anii trecuți, critica dramatică e mult mai promptă, mai operativă, mai eficace. Revistele de specialitate au depășit zona „criticii" clasice, abordînd articolul-studiu, dezbaterea de idei, părăsindu-se lista de aspecte „pozitive și negative" și făcîndu-se generalizări teoretice. Aș sugera criticii însă o problemă: oare de ce dramaturgi ca Al. Șahighian, Laurențiu Fulga, N. Tăutu nu și-au mai dat în ultimii ani măsura talentului lor de dramaturgi autentici? Să nu fie oare aici și o vină a teatrelor care nu i-au solicitat deajuns?

Un sector însă aproape ignorat de critică e cel al teatrelor de păpuși. Un singur argument: 1.000.000 (un milion ați citit bine) de copii văd anual piese pentru teatrele de copii despre care se scrie cu precădere de ziua copilului... Teatre și dramaturgi așteaptă puncte de vedere! Un mic exemplu de ajutor al criticii dramatice: cronicile din „Scînteia" și „Gazeta literară" la piesa mea jucată la Piatra Neamț m-au ajutat să înlătur unele fisuri în repetițiile spectacolului la București.

Un critic dramatic devenit autor capătă o viziune mai caldă, mai... generoasă cu privire la dramaturgia originală. De aceea sînt așteptați cît mai mulți critici să devină dramaturgi... și invers!

Al. Șahighian

Sînt multe probleme importante care stau în fața dramaturgiei noastre. Una dintre ele este aceea a comediei. Cred că este necesară o acțiune de lămurire a autorilor dramatici pentru a înțelege ce trebuie să fie comedia, atît de necesară și atît de cerută de spectatori. Desigur că un regizor cu umor și o echipă de actori de comedie pot face minuni cu un text care se pretează cît de cît la haz. Și pînă la urmă acești oameni pot aduce în scenă și o mișcare comică ce nu aparține autorului, dar ei nu vor putea crea nici situații comice, nici gîndire comică la personaje și deci cu atît mai puțin să creeze caractere comice din personajele pe care autorul nu le-a creionat ca atare. Și a creiona este un fel de a spune pentru că avem nevoie de caractere comice puternice (așa cum avem nevoie și în dramă) pentru a fi convingători, dezvăluind toate adîncurile sufletești ale personajelor luate ca tip.

Dacă l-am studia pe Caragiale cu atenție ne-am da seama cîte elemente comice sînt folosite de el pentru a rotunji cu strălucire o comedie, dîndu-ne acel comic complex neîntîlnit la alți autori.

Dar pentru a avea comedii de reală valoare, pe lîngă necesitatea de a introduce în piesa respectivă mișcarea comică, ideația comică, verbiajul adecvat, situațiile sau caracterul comic, avem nevoie de mai puține discuții cu privire la mărunțișurile piesei pentru a ne ocupa mai ales de problmele mari, de ordin ideologic, care ar putea să creeze confuzii.

Ceea ce spun despre felul cum trebuie discutată o lucrare, nu se referă, după cum se vede, numai la comedie ci la oricare altă piesă.

Nu o interminabilă discuție asupra unor probleme de mai mică importanță poate ușura apariția pe scenele teatrelor a lucrărilor dramatice, cît mai degrabă discuția cu privire la ideile pe care le conțin acele lucrări.

Așadar dacă vrem să avem o literatură dramatică mai bogată, și mai ales variată, să alergăm mai puțin după defectele mărunte aflate în piese (sau care ni se par că există după gustul nostru) cît mai cu seamă să scoatem în evidență valorile care se află în aceste lucrări.

Solicitînd răspunsuri la cele trei întrebări ale anchetei de față, redacția a lăsat la latitudinea scriitorilor alegerea acelor întrebări asupra cărora preferă să se oprească. Răspunsurile au fost publicate menționîndu-se de fiecare dată numărul de ordine al întrebărilor respective.

★

În numărul viitor vom publica, în continuare, răspunsurile altor dramaturgi la ancheta noastră.

ZILELE FILMULUI FRANCEZ

ÎNSEMNARI DESPRE FILMUL

Absență îndelungată

Alida Valli în „Absență îndelungată"

Ecranul oferă ospitalitate transcripției vizuale a gîndului, meditației celei mai abstracte, misterelor sufletești dintre cele mai variate, încetînd a mai fi o rudă săracă a literei. Sîntem încredințați că banda de celuloid poate conține opere echivalînd, prin profunzime și semnificații, literatura lui Hemingway sau muzica lui Bartok.

Aceste rînduri îmi sînt sugerate și de filmul lui Colpi. Scenariul lui Marguerite Duras și Gérard Jarlot este foarte „subțire", [illegible] rezumat în cîteva cuvinte. Căci valoarea filmului lui Colpi constă în faptul că [illegible] film, totul, sau aproape totul, fiind exprimat prin imagine.

Mi se pare chiar că tenacitatea, împinsă pînă la absurd, a unei femei de a-și [illegible] un om care să încarneze iubirea pierdută, la prima vedere [illegible] sens propriu, [illegible] filmului lui Colpi nu este decît un pretext. Filmul [illegible] mai multe ori trece dincolo de linia acestui desen exterior.

Ideea libertății individuale este fondul dramei. Un vagabond care și-a pierdut memoria își formează o lume proprie, numai a lui. Se scoală dimineața, se spală, mănîncă. Apoi adună hîrtii pe care le vinde pentru a-și asigura existența, își oprește revistele ilustrate din care decupează încet, cu satisfacții estetice, diferite fotografii. Scena decupării e filmată lent, aproape la limita răbdării. Acestea sînt singurele legături a vagabondului fără memorie cu lumea exterioară, lumea de vis a revistelor ilustrate, iar de cealaltă parte e el, omul care, în sfîrșit, poate trăi într-o societate a constrîngerii, fără să fie constrîns, căci e lipsit de contactul cu ea. Pentru aceasta omul nostru a fost forțat să renunțe la trecut, prezent și viitor, trăind numai în spațiu. El s-a născut undeva pe un cîmp sub soarele amiezii, în fața unui boschet rotund și imobil. Ce a fost înainte? A iubit și a urît, a avut o ocupație, idei, sentimente? Nu mai știe nimic. Acum e liber, liber de uritul care îl înconjoară. Și cineva, această femeie între două vîrste, încă atrăgătoare, plină de voluptăți, vrea să-i răpească această libertate, folosind totul pentru a-l captura — muzică și dragoste, hrană și doritele reviste ilustrate.

In sfîrșit, cuvintele sînt mai sărace decît imaginile unui film și nu le pot povesti. Le folosesc pentru a exprima ipoteze, pentru a-mi explica ce am văzut. Căci la filmul lui Colpi spectatorul încetează de a mai fi pasiv. El este chemat, obligat să gîndească, să exprime opinii. Și dacă unii spectatori se mai întreabă, ca la un film polițist, dacă vagabondul este sau nu adevăratul soț, aceasta este încă o rămășiță a vechii deprinderi doar de „a vedea" un film și nu de a-l gîndi (prins de acest joc subsemnatul emite opinia că presupusul Albert nu este soțul adevărat).

Cum și-a cîștigat vagabondul libertatea de a fi el însuși? Iată prima imagine a filmului. O imensă pată neagră întunecă ecranul lat, folosit de altfel excelent. Pe măsură ce pata se micșorează vedem că este spatele unui om gîrbovit, cu o pălărie cu borurile mari. Un vagabond pe un cîmp în ceață. Și atît. In contrapunct apar imediat cîteva imagini filmate la o defilare militară a unităților de parașutiști. Pe cer trec vertiginos, cu zgomot amplificat de banda sonoră, avioane cu reacție. Se aud și acordurile unui marș patriotic. Există o legătură între aceste imagini? Pe moment nu înțelegi prea mult, chiar dacă liniile mari ale subiectului filmului îți sînt cunoscute. Dar cînd afli că vagabondul și-a pierdut memoria pe front, că soțul dispărut al femeii a fost ridicat de Gestapo, sensul contemporan, avertismentul devine clar. Sechelele ultimului război sînt încă tragedii vii dar armata defilează din nou pe străzile „celei mai pașnice țări din lume... dar care este de 20 ani continuu în război", cum spune un personaj al filmului (reproduc din memorie).

Așa cum contextul social nu este doar o pînză de fond ci însăși substanța filmului, la fel psihologia personajelor nu este nici un moment căutare în sine. Logica cea mai strictă justifică fiecare atitudine a eroilor în acest film al incertitudinilor. Și Colpi și-a construit filmul ca o lungă, apăsătoare suspensie care crește în tensiune gradat, poate puțin prea gradat, de la generic și pînă la ultima imagine.

Alida Valli, în principalul rol femenin, excelentă, cum nu a mai fost niciodată. George Wilson, un actor cunoscut de la T.N.P., creează un tip de care multă vreme va fi legată imaginea vagabondului fără memorie. Cu un minim de gesturi, cu o mimică sumară, Wilson realizează acest rol care este complex tocmai din lipsa nuanțelor.

Dar cine este, în definitiv, realizatorul acestui film, pe nume Henri Colpi? Născut în 1921, licențiat în litere, student timp de doi ani la Institutul de cinematografie din Paris, realizează în 1960 primul său film de lung metraj care este tocmai „Absență îndelungată" distins cu premiul Delluc destinat tinerilor regizori și cu Marele Premiu al Festivalului de la Cannes pe 1961. Timp de 10 ani a făcut montaj de film lucrînd, printre alții, cu Clouzot la filmul „Misterul Picasso", cu Chaplin la „Un rege la New-York" și cu Alain Resnais la filmele „Hiroshima, mon amour" și „Anul trecut la Marienbad". A publicat două lucrări despre cinematografie, una dintre ele închinată muzicii de film, ceea ce explică și calitatea benzii sonore a peliculei prezentate la București.

Sîntem siguri că se va mai vorbi despre Henri Colpi.

Sergiu BRAND

Cele 400 de lovituri

Nici ineditul subiectului, nici originalitatea mijloacelor de expresie nu impun în filmul „Cele 400 de lovituri". Dimpotrivă. Pe ecran se succed întîmplări cotidiene, banale chiar, cum am mai avut ocazia să întîlnim în cărți sau filme istorisind avatarurile unei copilării lipsite de grija prevenitoare a părinților și educatorilor. Cît privește modul în care e mînuit obiectivul cinematografic, „Cele 400 de lovituri" nu epatează prin efecte căutate sau artificii regizorale.

De unde vine atunci puterea de seducție a filmului? Prin ce se explică răsunetul larg, unanimele aprecieri care însoțesc peste tot realizarea lui François Truffaut, premiată în 1959 la Cannes?

Ca și alte creații ale tinerilor reprezentanți ai „noului val" din cinematografia franceză, filmul a apărut ca o reacție vehementă împotriva producțiilor comerciale, de serie, împotriva tendințelor evazioniste și estetizante. Calitățile filmului rezidă în primul rînd în seriozitatea preocupărilor regizorului — viu interesat de conținutul social al fenomenelor observate și descrise — în totalitatea sobră și lucidă a întregii narațiuni.

Truffaut se apleacă, receptiv, asupra realităților contemporane din Franța, le sondează pătrunzător și urmărește să extragă sensuri sociale grave, generalizatoare din întîmplări obișnuite, nesemnificative la prima impresie. Doar atîția băiețandri — asemeni eroului din film, Antoine Doinel — sînt prea puțin zeloși la învățătură, se amuză pe seama profesorilor, pun la cale farse nevinovate și încearcă să scape de ceartă sau de pedeapsă printr-o minciună... Faptele mărunte care compun existența de zi cu zi a lui Antoine rețin însă atenția regizorului numai în măsura în care, pe de o parte servesc drept călăuză spre universul interior al băiatului, iar pe de altă parte conturează ambianța unei lumi prost rînduite, dominată de indiferență și opacitate, a unei lumi care pervertește sufletul fraged și delicat al copilului.

La școală, izbucnirile de mînie ale profesorului, veșnic plictisit și iritat, pornit să se răfuiască cu școlarii, se revarsă în valuri asupra eroului nostru. Acasă, băiatul asistă frecvent la neînțelegerile dintre părinți, care în felul lor îl iubesc, dar nu-i prea dau importanță și nici n-ar fi în stare, de dragul lui, să renunțe — tatăl la clubul automobilistic, mama la legăturile extraconjugale. La vîrsta cînd fiecare impresie lasă urme adînci în sufletul sensibil al copilului, Antoine, cu privirile larg deschise către lume, descoperă asprimile teribile ale vieții și e nevoit să se adapteze. Dezolant este că nimic nu-l oprește să treacă de la minciună și chiul, la furt.

Cu discernămînt și finețe, analizînd treptele evoluției eroului — care nu încetează o clipă să fie copil, să savureze bucuriile candide ale vîrstei — Truffaut relevă anomaliile sociale care favorizează penibil apariția atîtor infractori minori. Totul decurge firesc, logic, dureros de simplu, povestit cu sinceră pasiune. Zîmbetul de caldă compasiune cu care e privit eroul (regizorul a pus în Antoine ceva din propria sa copilărie) nu e calm, ci neliniștit, amar. Dincolo de aparența senină, inofensivă a unor episoade, plutește în film apăsarea surdă a furtunii care răvășește lăuntric pe Antoine, ducîndu-l în rîndul micilor delicvenți internați într-o școală de corecție.

Protestul lui Truffaut nu este strigat violent, ci exprimat cu reținere, dar fermitate. Și dacă autorul filmului a lăsat în suspensie cazul abordat, negăsind în condițiile societății capitaliste o soluție a problemelor care-l frămîntă, atitudinea sa critică vădită de-a lungul întregii acțiuni atrage atenția noastră.

Mihail LUPU

Tot aurul din lume

Un film de René Clair vorbește despre omul simplu unui public foarte larg, pentru care marele regizor nutrește o deosebită stimă, de a cărui opinie ține cu precădere seama. Acesta este al 25-lea dintre filmele sale și am urmărit — remarcînd aceeași frumoasă simplitate a mijloacelor cinematografice — statornica sa pasiune în pledoaria pentru valorile morale ale omului din popor. „Sub acoperișurile Parisului" sau „14 iulie" își propuneau să oglindească traiul cotidian al parizianului ce populează cartierele sărace ale marii capitale. Acum eroii îndrăgiți (René Clair este totdeauna înduioșat de simplitatea modului de viață al celor pentru care pledează) sînt săteni (Mathieu, bătrînul) sau păstori (Toine, fiul său).

Intîmplarea reală după care a fost lucrat scenariul este simplă: un om de afaceri vrea să cumpere pămîntul locuitorilor unui sat, în care oamenii trăiesc mult, pentru a întemeia aci o luxoasă stațiune balneo-climaterică. Unul, cel pe al cărui teren se află fîntîna cu „apa tinereții", refuză să-l vîndă și astfel acțiunea întreprinzătorului afacerist eșuează. Dar René Clair iubește prea mult subiectul unui film pentru a nu transforma întîmplarea într-un complicat șir de peripeții.

Cum izbutește? In primele sale filme, regizorul prezenta caractere simple dar complete în simplitatea lor. De data asta, personalități pe care le bănuim ceva mai complexe sînt simplificate, am zice stilizate pînă la a reprezenta o singură caracteristică: bătrînul Mathieu este încăpățînat, Toine, — naiv, domnul Hardy este omul de afaceri fără scrupule, tînărul secretar e secretărașul repezit și cu idei, șoferul e stilat, Stella este vedeta. Din ciocnirea repetată și prelungită (scenariul are și evidente lungimi) a acestor siluete cu o dimensiune unică dar ferm indicată, se iscă spumoasele momente ale comediei clasice în care strălucește comicul de situație. Povestea de iubire Toine-Rose, convențională, este învăluită în atmosfera generală de bună comedie. Interpreta Rosei (Annie Fratellini) a simțit excelent pulsul adecvat al scenariului și ocolind cu tact capcana unei dulcege interpretări a jucat rolul vioi al subretei moliereşti.

Verva satirică a lui René Clair are ca obiect modul de viață capitalist, reclama țipătoare și mistificatoare („Vous qui aimez la vie, vivez à Longuevie") suveranitatea superficialității și lipsa suverană a oricăror valori. Sînt remarcabil realizate momentele cînd pașnica localitate Cabosse este invadată de reporteri, fotografi, înalte autorități ale ținutului care țin pretențioase și incoerente discursuri în fața unei „moderne" și îndoielnice statui a „tinereții".

Ce i se opune acestei lumi ce sub aparența strălucitoare a reclamelor se dezvăluie violent acaparatoare cu moravuri putrede și năzuințí mărunte rostogolindu-se rapid și steril? In acest film, sătucul idilic de la poalele munților și nici el în întregime ci îndărătnica și sănătoasa familie Dumont. (Am admirat în rolul tatălui și fiului pe marele comic Bourvil). In dorința de stilizare și simbol, demascarea lumii capitaliste este împinsă la antiteza rigidă: orașul viciat — natura pură întreprinzătorul afacerist Hardy moare în mod necesar și simbolic pentru a învinge principiul vieții idilice în natură, în afara „civilizației barbare". Și atunci încăpățînarea bătrînului Mathieu devine obositoare, stîngăcia lui Toine (care nu-i poate vorbi iubitei, ci doar mioarelor sale) și mereu mai pronunțata încăpățînare ereditară a sa (repetarea gestului semnării actului vînzare-cumpărare) devin ridicole și supărător rudimentare, iar pășunea, — cam monotonă. Să reținem însă imaginea finală a „fîntînii tinereții" care nu va fi niciodată sursa de speculație a vreunei firme capitaliste. Cu „fîntîna este în drum, și oricine poate s-o bea din ea" își încheie René Clair filmul.

Bourvil în filmul „Tot aurul din lume"

Adriana ILIESCU

Jesús Lopez Pacheco

La Madrid s-a desfășurat, în ședință închisă, procesul intentat unui număr de șapte scriitori și oameni de artă, acuzați de „propagandă ilegală". Printre aceștia, se află și poetul Jesús Lopez Pacheco. El a fost condamnat la doi ani închisoare.

Împreună cu Maria Banuș și Tiberiu Utan, l-am cunoscut pe Jesús Lopez Pacheco, în vara acestui an, la Roma. Cred că era într-o seară cînd prietenul nostru Giancarlo Vigorelli, excelentul critic și animator al „Comunității europene a scriitorilor" — în același timp editor al ultimei cărți al lui Pacheco: „Pongo la mano sobre Espana", ni l-a prezentat.

Ciudată impresie de candoare, dar și de bărbăție cîștigată, desigur, cu prețul suferinței: un cap rotund de băiețandru, cu părul tuns scurt, — însă, între sprîncene, o cută prematură.

„Pongo la mano sobre Espana"...

„Pun mîna pe Spania"...

Jesús Lopez Pacheco a avut curajul și mila să pună mîna pe inima Spaniei, să-i asculte bătăile, răsufletul ei de martiră și să ceară aer și dreptate pentru Spania. Poezia sa, atît de sobră, atît de simplă în apa rență, este un strigăt viril, o clamare „de profundis". Dragostea pentru această poezie și admirația pentru tînărul ei autor nu pot fi drămuite.

Ne aflăm în fața unui mesaj umanistic, care nu poate inspira decît stimă. O poezie și un mesaj, pe care corsetele gratiilor nu le pot sufoca — și de la care se poate învăța. E o mare demnitate în poezia lui Jesús Lopez Pacheco, o nobilă sobrietate a sentimentului, o impresionantă dăruire umană. El nu se joacă niciodată „de-a poezia". El mărturisește asupra timpului său, și ia poziție. Poezia sa e un legămînt cu poporul: un legămînt pentru îndepărtarea tenebrelor, un legămînt pentru izbînda poeziei împotriva monștrilor.

Jesús Lopez Pacheco își ține jurămîntul. Întemnițarea sa e încă un act de acuzare împotriva Spaniei franchiste.

E. J.

Pun mîna pe Spania

Pun mîna pe Spania și jur
să nu-i scriu numele în van nicicînd.
Dac-o să fiu cîndva sperjur
față de Spania și de popor,
tăiați-mi mîna.

1959

Cîntecul lui cine

Lui Amparo Gastón și Gabriel Celaya

¡Ay, Manzanares, rîule,
popor spaniol!
Popor fără de pîine,
rîu fără apă, gol.

¡Ay, Manzanares, rîule,
popor nehrănit.
Pîinea și apa voastră
cine le-a jefuit?

Cine-ți seacă izvoarele,
ay, Manzanares?
Popor al Spaniei, cine-ți seacă
sîngele tare?

3 aprilie 1957

Spania

O țară cu-atîta soare
să aibă o noapte atîta
de neagră în inima-i mare!

1959

Cîntecul societăților anonime

Se-abat pe Spania
societățile anonime.
O, cum mai plîng copiii!
O, mamele cum plîng!
Piele și os, bărbații
muncesc din zori în noapte
și leafa ce-o primesc
de hrană nu le-ajunge.

Ni-i patria întreagă
tristă și-nflămînzită.

aprilie 1957

Cîntecul gospodinelor

Gospodinele
se duc la piață
și se-napoiază cu ochi triști,
gînditoare.

Ce să dea de mîncare
bărbaților?

Gospodinele
adună, scad, înmulțesc,
și rezultatul e-același!

28 august 1959—3 octombrie 1959

Madrid (Vara)

Prin piața cu fîntîna
Cibelelor,
trec doi spanioli
și șapte englezi.

Vara 1959

Strigăt

¡Aer!

Oare în Spania nu este
aer?

¡Aer, aer!

13 august 1959

Dacă-ntr-o zi, în sfîrșit

Dacă-ntr-o zi, în sfîrșit, m-aș deștepta iară
într-o patrie mai limpede
sub această lumină-atît de clară.

1959

Altă voce

De n-aș ști că-ntr-o zi, cîndva,
poeziile-mi vor fi cîntate
de-o altă voce decît vocea mea,
nu aș mai scrie niciodată.

30 iulie 1959

Poem de mînie și speranță

E nevoie de-o poezie puternică,
dură,
precum o armă
sau o unealtă de lucru-nălțată și limpede,
furtună
de mînie
și speranță.

1959

Cîntec de dragoste

Iubirea plutind în vînt
se duce curînd
cu aerul.

Însă această iubire cu rădăcin
putea-va s-o smulgă vreodată
aerul fiecei zile
sau vijelia turbată?

Iubirea înfiptă în pămîn
nu pleacă nicicînd
cu aerul.

27 iunie 1958

Mama Spaniei

Mamă ostilă și aspră,
o, mamă Spanie.
Copiii, de tine născuți,
orfani sînt de patrie.

Mamă ostilă și aspră,
o, mamă Spanie,
de ce-i mai aduci, ay, pe lume,
de vreme ce-apoi îi arunci?

1959

Mîinile

Pentru Lolita și Antonio Ferres

De-ar fi în stare mîinile s-ajungă pîn-la cer
pe-o largă scară de lucru
ca să culeagă fructele aștrilor,
să are-ntreg azurul și să semene
pîine și speranță
și, piatră lîngă piatră, să ridice
un nesfîrșit lăcaș fără tristețe.

26 august 1958

Poporul

Te-au ucis de-o mie de ori
Te ucid în fiecare zi.

Te-au țintuit cu spatele
la zid. Te-au doborît
cu gloanțele lor.

Și-atunci, cum de mai ești viu?
De ce li-i teamă de tine?

6 martie 1959

Pun mîna pe Spania, în august 1960

Pun mîna pe Spania și-ascult.
Pun mîna pe Spania și tremur.
Spania tremură de febra speranței.

august 1960

Cîntecul bobului de speranță

Sînt muncitor al condeiului,
Alții sînt ai sapei
și ciocanului.

Pentru ca fiecare să poată făuri
cu instrumentul lui, un bob
de speranță.

12 mai 1958

Noaptea asta

Îndepărtați de pe ochi-mi
ceața asta de veacuri.
Vreau să privesc orice lucru
ca un copil.

Trist e să te trezești
și-aceleași lucruri să vezi.
Noaptea asta de sînge,
nesfîrșitul noroi.

Da, o să vină o zi
deosebită.
Da, o să vină lumina
— crede ce-ți spun — strălucită.

În romînește de EUGEN JEBELEANU

NOAPTEA IBERICA

Am iubit și am admirat întotdeauna Spania și tărîmul luisitan la picioarele căruia se neliniștește venit de departe, Atlanticul. Am cunoscut această peninsulă, deși n-am văzut-o vreodată: lumea ei mi-au revelat-o itinerariile fosforescente ale vechilor călători descoperitori de pămînturi și drumuri necunoscute, poemele marilor cîntăreți ai secolului de aur și ai vremii noastre și pictorii care i-au povestit geografia văzută într-un sublim caleidoscop. Patria unor Cervantes, Góngora, Lope de Vega, Quevedo, Camoëns, Calderon și ceilalți pînă la strălucita constelație contemporană avînd în sigiliu nobilul profil al lui Antonio Machado, patria unor Vasco de Gama, Diaz, Magellan, care au convertit în triumf destinul rătăcirilor lui Ulise și aceea a unor Velásquez, El Greco, Murillo, Ribera, Gonçalves sau Zurbaran, era pentru atîția dintre noi, o țară a luminii.

Și iată acum privind harta ei ca o liră culcată între două mări, cum o cîntase Machado, te simți ispitit să exclami, o dată cu bătrînul Luis de Granada:

O, lumină întunecată! O, frumusețe răvășită! Ce mîini vă desfigurară splendidul chip?".

E o apăsătoare dramă europeană în această neverosimilă recidivă medievală, cînd bastarzii lui Torquemada au transformat unul dintre cele mai vechi sălașuri de cultură și civilizație ale continentului nostru, într-un ținut al mizeriei și analfabetismului și sub zodia fascistă au decretat noaptea iberică. Fie și dedusă din paginile celei mai reacționare prese burgheze, imaginea acestei peninsule e dezolantă: pe șesurile și dealurile ei se tîrăsc în urma unor pluguri antediluviene țărani zdrențuiți cu chipuri palide ca ale halucinaților din El Greco; prin orașe, lîngă parodii de sgîrie nori, lîncezesc sordide periferii unde se mistuie existența cenușie a proletarilor, șomerilor și mărunților slujbași; localurile ce comercializează întru desfătarea turiștilor vestitele cîntece și vinuri și mișună de imensa și trista faună a prostituatelor, sînt totuși mai puține decît închisorile pline de luptători antifranchiști. Iar scriitorul are de ales între tăcere și penitență.

De altfel soarta poeților Spaniei bîntuite de monstruoasa metempsihoză a inchiziției, vorbește singură, fără cuvinte: Garcia Lorca, ucis, Miguel Hernandez mort în temniță, Antonio Machado, Pedro Salinas, Juan Ramon Jimenez laureat al premiului Nobel, morți în exil. Tot exilul l-au ales Jorge Guillen — regret că exegeții, mereu mai numeroși în apus, care-și supralicitează subtilitatea pe seama liricii sale, par a uita acest lucru — și Rafael Alberti, nobil cavaler al demnității poetice (traducător al lui Eminescu și Arghezi) și Luis Cernuda și Juan Rejano și Gregorio Olivan și Arturo Serrano Plaja și Juan José Domenchina și Leon Felipe. E o elită a poeziei spaniole din secolul nostru și cît de elocvent e destinul ei!

Dar iată că și în noaptea iberică se deslușesc făclii. Decanul poeților rămași să înfrunte întunericul, Vicente Aleixandre, după ce în capodopera sa Sombra de Paraiso (Umbră de paradis) evocă în acorduri de pregnantă elegie, un univers îndurerat unde viața se desfășoară ca într-un sumbru exil, adresează apelul patetic din poezia „In Piață" tuturor confraților întru vers:

Ieși, nu te sfii. Du-te-n clocotitoarele
piețe,
Intră-n torentul care te cheamă și-n el
află-ți prețul.
O, inima strînsă pînă la durere vrea
să bată și ea
În unison că bătaia sonoră a tuturor
inimilor.

Trei poeți ai generației mature, trei temperamente deosebite s-au înfrățit întemeind baricada comună a luptei împotriva tiranilor: Ramon de Garciasol, liricul interiorizat de esență specific castiliană, realistul viguros și abrupt, Gabriel Celaya și Eugenio de Nora, poet al fluidității cantabile au inaugurat o vîrstă nouă, a împotrivirii și a protestului bărbătesc. Exemplul lor l-au urmat mai tinerii în frunte cu Blas de Otero care părăsind căutările sinuoase ale primelor sale cărți, a devenit un exponent de frunte al acestei orientări. Și apoi ultima pleiadă a poeziei spaniole și portugheze.

Cu un an în urmă, printre semnăturile oamenilor de cultură spanioli ce protestau contra prigoanei franchiste, am descoperit cu emoție numele bătrînului erudit al literelor hispanice Ramon Menendez Pidal (contemporan al lui Iorga) și a distinșilor literați și intelectuali Ramon Perez de Ayala, José Maria Peman, și a delicatului poet D. Ridruejo, discipol al lui Machado și a romancierilor J. A. de Zunzunegui și C. J. Cela. Iată o altă elită sfidează teroarea.

Dictatorii iberici, profiluri de oroare complimentară pe reversele aceleiași medalii ruginite, stau singuri cu fantomele lor. Îi auzim ascuțindu-și săbiile însîngerate și ne gîndim la un vechi personaj al savuroasei satire medievale Danza de la Muerte, un rege care văzînd cum se apropie moartea invitîndu-l la dans, își cheamă soldații să-l apere.

Crisparea lor nu e decît un alibi al neputinței; bazele americane care împînzesc posomorîta peninsulă, nu vor putea stăvili dimineața. Noaptea iberică nu se poate eterniza. Zorii așteptați cu atîta înfrigurare, vor trebui să descindă.

A. E. BACONSKY

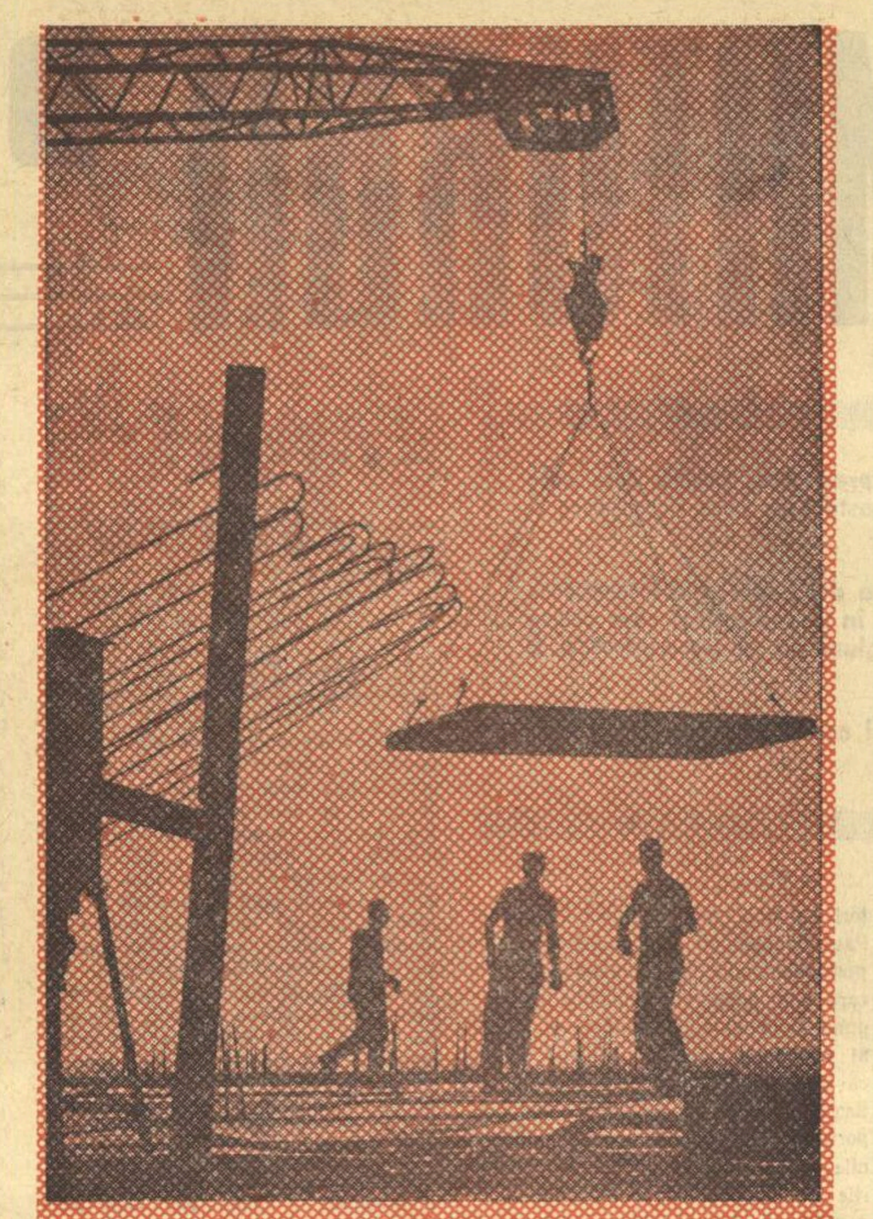

Dr. MIROSLAV STIBOR (R. S. Cehoslovacă) „Santier"
(Al 3-lea Salon internațional de artă fotografică)

STANISLAW LEM:
Fantasticul pe bandă rulantă

Cunoscutul scriitor polonez Stanislaw Lem, autor al romanelor „Astronauții", „Norul lui Magellan" și altele, este în același timp semnatarul unor interesante articole critice referitoare la problemele literaturii științifico-fantastice. Articolul său recent din revista sovietică „Literaturnaia Gazeta" dedicat acestei probleme înfățișează trăsăturile literaturii fantastice americane în contrast cu mesajul optimist al literaturii științifico-fantastice a realismului socialist.

„Noi trăim – scrie Stanislaw Lem – în epoca unor transformări extraordinar de rapide, cînd prezentul depășește reprezentările noastre cele mai îndrăznețe despre viitor. Nu e mult de cînd romanul dedicat omului care înconjoară planeta noastră pe bordul unei nave cosmice, aparținea genului fantastic. Astăzi un asemenea subiect este apanajul literaturii «obișnuite». Fără îndoială, Gagarin și Titov au limitat într-o măsură zborul imaginației autorilor de literatură fantastică".

În continuarea articolului său, scriitorul polonez precizează rolul determinant pe care-l are și în literatura științifico-fantastică, concepția scriitorului despre lume. „Obiectul principal al literaturii fantastice, (ca și al celei «obișnuite»), trebuie să fie omul. Numai că în cazul acestei literaturi, eroul este omul viitorului. În romanele fantastice atît eroul epocii viitoare, cît și universul în care va trăi el, sînt înfățișate în mod diferit. Aceste modalități variate nu exprimă numai personalitatea și temperamentul creatorilor, ci și concepțiile lor diferite despre lume. Încrederea în progres, într-un viitor mai bun unește scriitorii țărilor socialiste. Cu totul altfel își imaginează viitorul omenirii numeroși romancieri apuseni, autori de romane fantastice. Ei neagă optimismul, proclamînd drept eterne legile crude ale înavuțirii, concurenței și nedreptății".

Scriitorul polonez accentuează necesitatea unei analize critice avînd ca obiect literatura fantastică americană – „Înflorirea romanului fantastic în țara care prețuiește înainte de toate succesul material, este un fenomen care nu solicită numai atenția admiratorilor genului..." Specializarea fantasticii a determinat apariția în America a unor antologii alcătuite pe criteriu tematic de pildă „Incursiunea străinilor pe Pămînt", „Mutații biologice artificiale", „Fenomene de telepatie". Stanislaw Lem întreprinde în cele ce urmează cercetarea acestei literaturi de pe poziții marxiste.

„Mobilul strict comercial al autorilor americani este certificat prin tendința acestora de a fi «la modă» cu orice preț. Într-un an sînt moderne descrierile războaielor atomice, într-altul, variațiunile pe tema roboților, sau altele, și mai îndoielnice, pe motive freudiste, psihanalitice sau de telepatie". Exemplul edificator de literatură pe bandă rulantă, citat de scriitorul polonez, este romanul lui Alfred Bester, „Omul distrus". Cartea întrunește toate semnele literaturii de serie: schematismul personajelor (Reich, proprietarul celei mai mari fabrici din galaxie, urmărește să-l distrugă pe Powell, omul care o iubește pe fata rîvnită de cel dintîi) psihologismul ieftin (Reich este urmărit mereu în visurile sale de omul fără față), freudismul (Reich îl urăște pe tatăl său, pe care îl ucide în cele din urmă) și, în sfîrșit, o serie de ultrainovații tehnice (pistolul care dărîmă casele datorită rezonanței sale). „Dar dacă – conchide Stanislaw Lem – am exclude metodele perfecționate de distrugere și călătoriile duminicale pe alte planete, în fața noastră ar apare imaginea unei lumi care înfățișează mărit numeroase trăsături ale Americii contemporane".

Scriitorul polonez stabilește în încheierea articolului său sensul ideologic al unei asemenea literaturi. „Autorii americani de literatură fantastică au creat fără să vrea imaginea unui viitor care este de fapt o satiră la adresa relațiilor dintre oameni existente în țara lor. Dar ei n-au reușit să creeze nimic în domeniul adevăratului roman despre viitorul omenirii... Din acest motiv, chiar critica ascuțită a trusturilor monopoliste pe care unele cărți fantastice americane o cuprind, nu este însoțită de nici un fel de concluzii. Legile societății în care trăiesc autorii li se par acestora la fel de imuabile ca și legile naturii. Scenele haotice ale încăierărilor în spiritul concurenței capitaliste „libere", sau înfățișarea unor colectivități conduse de creierul electronic – iată singura alternativă ce o oferă literatura științifico-fantastică americană".

Zgomote și droguri

Acum doi ani, pe un perete din biroul unui producător de discuri din Hollywood, am văzut plicul înrămat al celui mai nou disc. Opera se numea: „Muzică pentru cei ce se lasă asasinați" și purta portretul în culori al regizorului Alfred Hitchcock; el ținea un satîr într-o mînă și un revolver în cealaltă.

Dar acest titlu bizar nu era pe atunci singurul care se bucura de multă popularitate. Îi făceau concurență alte discuri pe microurile, care de la titluri ca „Muzică pentru scobit în nas" pînă la „Muzică pentru căpătat copii", ofereau toate variantele prostiei omenești.

Deoarece în America muzica nu mai este de mult destinată ascultării, ci servește ca zgomot de fond pentru toate activitățile posibile și imposibile, de la recepții pînă la înmormîntări, nu era surprinzător dacă producătorilor de discuri le-a venit ideea de a propune zgomote de fond — pe care ei le consideră „muzică" — pentru anumite activități, în scopul de a mări vînzarea produselor lor. S-au găsit totdeauna oameni care au luat asemenea zgomote drept muzică.

Astăzi este altfel. Procedeul este numit „comercializare" (Merchandising), ceea ce înseamnă a oferi mărfuri oriunde ele nu-și au locul, de exemplu, a oferi discuri pe microuri în magazinele cu autodeservire. Din fericire, aici discurile nu pot fi audiate, căci altminteri ele ar strica pofta cumpărătorilor și ar avea astfel un efect neprielnic asupra afacerilor. Revista „Time" scrie că noile discuri microsion sînt destinate unei clientele care „citește silabisind". Aceasta se referă la vestitul termen folosit de Adlai Stevenson, delegatul S.U.A. la O.N.U., pentru a caracteriza pe cei săraci cu duhul.

Numărul acestor discuri pentru analfabeți este de ordinul sutelor și cuprinde aproximativ totul, de la „Fecunditate umană" pînă la „Pericolul comunist". Totul în afară de muzică. Discul explică „Cum îți poți dresa cîinele", cum poți învăța călăria, cum poți pilota un avion, chiar și ce trebuie să faci cînd cad bombele atomice. Limbajul acestor discuri are deseori, ca și spectacolele radioteleviziunii americane, un colorit argotic — căci clientul căruia li se adresează nici nu înțelege engleza cultă sau, mai puțin încă, engleza oxfordiană.

Tineretului între 10 și 15 ani i se pune la îndemînă „Sunetul frumuseții", un disc care este livrat odată cu o trusă de machiaj. Analfabeților în vîrstă le sînt însă rezervate titluri ca „Dineul desăvîrșit", „Armonia sexuală în căsnicie", „Cum trebuie lămurit copilul?" și „Eticheta pentru toată lumea".

Cel care și-a pierdut încrederea în medicul său se poate vindeca acum cu ajutorul discurilor. „Consilierul dv. intim" — de exemplu în privința alcoolismului — este dl. Edward J. Mc Goldrick, directorul biroului oficial pentru terapia alcoolică al orașului New York. Acest destoinic director îi muștruluiește pe pacienții săi cu fraze ca: „Ești un nimic, un ratat, un bețivan..." Față de doamne, dl. Goldrick, este mai galant: „A fost, desigur, greu pentru dv. să cereți în magazin un disc care poartă titlul: «Adevărul despre femeile alcoolice». Desigur că ați spus că luați discul pentru o prietenă. Cum ar putea o femeie drăguță ca dv. să lase pe un vînzător străin să înțeleagă că sînteți un nimic?".

Cine cumpără așa ceva? Este greu de spus; realitatea este însă că vînzarea este satisfăcătoare. Contra sumei de 65 de cenți, asemenea absurdități sînt rezervate, împachetate și expediate.

„Die Welt" din 14.XI.1961.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R. PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Studenții Asiei, Africei și Americii Latine au o nouă universitate. Anul acesta Universitatea din Tașkent și-a deschis porțile inaugurînd clase speciale de pregătire pentru studenții de pe cele 3 continente care vor urma cursurile încă din această sesiune.

Un lexicon literar în șase volume va vedea lumina tiparului încă anul acesta în Editura de Stat Științifică din Moscova. Enciclopedia, care prezintă literatura tuturor țărilor din lume, din antichitate pînă în zilele noastre, cuprinde referințe speciale privitoare la biografia scriitorilor, definiția unor termeni și noțiuni de estetică, precum și paragrafe de istorie și teorie literară. O atenție specială a fost acordată literaturilor naționale ale popoarelor sovietice.

Anglia

Cunoscutul scriitor și publicist J. B. Priestley a publicat în coloanele ziarului „Sunday Times" un șir de schițe care alcătuiesc de fapt biografia sa literară. Titlul comun al schițelor, care cuprind ultimii 30 de ani de viață și activitate literară a autorului, este „Eu am avut timp".

«Există două cauze pentru care am ales titlul „Eu am avut timp" scrie Priestley. În primul rînd, în decursul ultimilor 30 de ani sute de persoane mi-au spus că ar fi fost în stare să scrie un roman bun sau o piesă, sau un volum de schițe, dacă ar fi avut numai timpul necesar. Ei bine, eu am avut timpul. A doua cauză este mai profundă. Adesea nouă ni se pare că ne găsim parcă în afara timpului nostru; parcă am urmări evenimentele stînd la o parte, totuși, unicul lucru pe care-l posedăm cu adevărat este timpul. Ai totdeauna posibilitatea să nu izbutești ceva, să nu completezi sau să nu îndeplinești ceva, cu toate că fiecare dintre noi este ceea ce a izbutit să facă din timpul său. Aceasta n-o poate evita nimeni. Priestley povestește cu ce greutăți și-a început el cariera literară, cu ce adversități materiale a trebuit să lupte, deși scriitorul consideră că pe atunci – în anii 20 ai secolului nostru, literatului începător îi venea mai ușor decît în prezent. Și aceasta – scrie el – în ciuda faptului că acum există „astfel de posibilități cu totul noi de activitate literară pe care ni le oferă radio-ul, televiziunea și cinematograful».

R. S. Cehoslovacă

ZAHARIA STANCU
VĚTY ZEMĚ

A apărut la Praga, în Editura de stat pentru literatură politică, volumul „Florile pămîntului" de Zaharia Stancu, în traducerea lui Zdenka Vyhlidalov și cu ilustrații de Vilém Plocka.

R. D. Germană

Werner Steinberg a părăsit în urmă cu cinci ani Germania occidentală și s-a mutat în statul german care construiește socialismul. Viața vest-germană ocupă în creația scriitorului un loc important. Acestei teme îi este consacrat și romanul „Dincolo de sfîrșitul lumii" publicat de editura „Verlag der Nazion" (R.D.G.). Acțiunea se desfășoară într-un vechi castel, transformat prin caritatea publică în sanatoriu pentru tuberculoși. Deși, după cum arată recenzentul ziarului „Berliner Zeitung", autorul nu depășește cadrul atît de limitat al desfășurării acțiunii, cartea este bogată în conflicte dramatice și se citește cu un viu interes.

„Berliner Zeitung" subliniază actualitatea noii cărți a lui Steinberg. Ea descrie convingător atmosfera sumbră din R.F.G. „Acest nou roman, – scrie ziarul, – este una din lucrările cele mai izbutite ale lui Steinberg".

R. F. G.

„1.700.000 de volume din colecția de mare valoare pentru cultura umană a fostei biblioteci de stat a Prusiei, se distrug în orașul Marburg (landul Hessen, R.F.G.). Acest aport al poporului german la cultura mondială a fost transportat în grabă la sfîrșitul războiului și abia la sfîrșitul anului 1946 cărțile au fost îngrămădite în dezordine în pivnițele unui castel semiruinat. Biblioteca se găsește în aceeași situație și pînă în ziua de azi, – relatează presa democrată germană. Recent, doctorul W. Villers, președintele comisiei premiilor Nobel pentru literatură și cunoscut specialist suedez în domeniul bibliotecilor, a vizitat „biblioteca" de la Marburg. „Ceea ce mi-a fost dat să văd, – a declarat Villers, – m-a zguduit pînă-n adîncul inimii. Peste 200.000 de volume s-au stricat în cea mai mare parte din cauza umezelii, a murdăriei și mucegaiului. Aci pier manuscrise rarisime de o valoare de neprețuit, opere ale moștenirii științifice, primele ediții ale unor opere muzicale faimoase, colecții de hărți geografice și multe valori ale culturii mondiale din secolele trecute".

R. P. Bulgaria

Institutul de arte plastice din Sofia a editat în colaborare cu Institutele de istorie și arheologie a Academiei de științe o cuprinzătoare „Istorie a artelor plastice din Bulgaria". Primele două volume cuprind perioada care se întinde pînă la eliberarea Bulgariei de sub jugul otoman, iar al treilea, perioada de după Eliberare pînă în zilele noastre.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12 74 26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23–25

Biblioteca [illegible]

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 50 (404)
joi 7 decembrie 1961
ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.
8 pagini 50 bani

COMUNICAT

În zilele de 30 noiembrie—5 decembrie a.c. a avut loc ședința plenară lărgită a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn.

La ședință au luat parte membrii și membrii supleanți ai Comitetului Central al P.M.R., membrii Comisiei Controlului de Partid și ai Comisiei Centrale de Revizie, primii secretari și secretari ai comitetelor regionale P.M.R., miniștri, șefi de secții și adjuncți ai șefilor de secții ale C.C. al P.M.R., conducători ai unor organizații de masă, redactori ai presei centrale și alți activiști de partid și de stat.

La primul punct al ordinei de zi, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, a prezentat darea de seamă a delegației Partidului Muncitoresc Romîn la cel de-al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvîntul un mare număr de participanți. Plenara a aprobat în unanimitate darea de seamă prezentată și activitatea delegației Partidului Muncitoresc Romîn la Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. Plenara a dat o înaltă apreciere măreților realizări ale U.R.S.S., Programului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — istoric document al marxism-leninismului creator — măsurilor luate pentru lichidarea deplină a urmărilor cultului personalității lui Stalin, contribuției aduse de P.C.U.S. la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești și a lagărului socialist, pentru triumful cauzei comunismului și păcii.

Plenara a condamnat poziția, potrivnică leninismului și internaționalismului proletar, adoptată de conducătorii Partidului Muncii din Albania, poziție dăunătoare atît intereselor poporului albanez și ale construcției socialismului în Albania, cît și intereselor lagărului socialist.

Plenara a condamnat încă odată acțiunile antipartinice ale grupării fracționiste Pauker—Luca, ajutată de T. Georgescu, cît și ale grupării fracționiste Chișinevschi—Constantinescu, care s-au ridicat împotriva liniei partidului, au promovat în țara noastră practicile legate de cultul personalității lui Stalin, au încălcat normele leniniste ale vieții de partid și legalitatea socialistă. Participanții la plenară au subliniat deosebita importanță pe care a avut-o demascarea și înlăturarea acestor grupări pentru întărirea unității și forței partidului, pentru înfăptuirea cu succes a politicii sale de construire a socialismului.

Plenara a hotărît studierea în organizațiile de partid a materialelor Congresului al XXII-lea al P.C.U.S., cît și a dării de seamă prezentate de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Studiul acestor documente se va face în strînsă legătură cu sarcinile puse de partid în actuala etapă a construcției socialiste, cu obiectivele dezvoltării de perspectivă a țării noastre, cu sarcinile generale ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

La al doilea punct al ordinei de zi, plenara a ascultat informarea tovarășului A. Vijoli, ministrul Finanțelor, cu privire la prevederile proiectului de Buget al Statului pe anul 1962, stabilind ca proiectul de buget cu îmbunătățirile ce s-au desprins din discuții să fie prezentat spre aprobare sesiunii Marii Adunări Naționale.

Critica literară ȘI ACTUALITATEA

In discuțiile purtate în presa literară, numeroși scriitori au subliniat, pe drept, importanța deosebită pe care critica literară o are în dezvoltarea literaturii noastre contemporane, realist-socialiste. Această funcție a criticii decurge cu necesitate din principiul fundamental al literaturii noastre, principiul partinității. Critica literară nu mai este, nu mai poate fi un amalgam de impresii subiective ale cîtorva condeie mai mult sau mai puțin înzestrate; critica literară marxist-leninistă luptă, alături de scriitori, pentru orientarea literaturii spre temele societății socialiste, spre problemele majore ale omului contemporan, militează deschis pentru ideologia clasei muncitoare, împotriva ideilor burgheziei. Discutînd despre cărțile apărute, critica literară trebuie să contribuie la educația social-politică a maselor, să ajute scriitorilor în clarificarea mesajului lor de idei, să formeze gustul estetic al cititorilor. Astăzi, cînd principalul tărîm de manifestare al luptei de clasă este ideologia, funcția criticii literare crește în importanță și răspundere.

In ultimii ani, critica literară a realizat progrese evidente, la care au participat toate generațiile de critici. Alături de contribuția unor critici cu netăgăduită experiență ca G. Călinescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Perpessicius ș.a., merită a fi menționată maturizarea unei echipe valoroase, formată din critici tineri, care, în timpul primului Congres al scriitorilor, încă nu începuseră a-și da măsura talentului lor (D. Micu, Savin Bratu, Al. Oprea, Dumitru Solomon, V. Rîpeanu, I. D. Bălan, I. Oarcăsu, D. Costea, Geo Șerban, G. Horodincă, Al. Săndulescu, L. Raicu, L. Gavriliu, E. Tudor, E. Luca, B. Elvin). De asemenea în ultimii ani s-au afirmat mai mulți tineri critici: Eugen Simion, Gh. Achiței, G. Dimisianu, Liviu Călin, M. Dragu, D. Săraru, N. Ciobanu, D. Cesereanu, I. Lungu, H. Zalis, Mira Iosif, A. Iliescu, Modest Morariu, G. Gană, P. Marcea, Vasile Nicolescu, T. Vîrgolici etc. Numele lor e întîlnit tot mai des în presa literară și dintre ei, desigur, se vor distinge critici reprezentativi ai deceniului viitor. Creșterea numerică nu constituie însă decît un aspect, desigur important, al dezvoltării criticii literare.

Un alt aspect însemnat este creșterea operativității. Producția literară e analizată cu mai multă promptitudine și mai sistematic, iar majoritatea publicațiilor noastre au acordat, pe drept, cronicii literare, importanța cuvenită, transformînd-o într-o rubrică permanentă. In această ordine de idei, surprinde neplăcut faptul că revista „Contemporanul" și-a suprimat cronica literară iar majoritatea ziarelor acordă un spațiu infim discutării problemelor literaturii.

Cronicile literare și unele dintre recenzii analizează cărțile apărute cu mai multă seriozitate și competență, reliefîndu-se mesajul de idei al operelor, discutîndu-se specificul fiecărui scriitor în parte. Aprecierile formaliste sau judecățile vulgarizatoare, brutale, străine esteticii noastre marxist-leniniste, au devenit extrem de rare. Odată cu creșterea caracterului științific al criticii, s-au manifestat mai mult personalitatea artistică a criticilor, gustul lor și, — cînd a fost cazul —, talentul lor literar. Numeroase cronici și articole sînt scrise judicios, atrăgător și frumos. Nivelul pe care l-au atins multe cronici și articole publicate în presa literară au îngăduit editurilor tipărirea cîtorva volume interesante, cum ar fi cele datorate lui Perpessicius, Silvian Iosifescu, Mihai Novicov, V. Mindra, M. Petroveanu, Savin Bratu ș.a.

Critici, scriitori, cititori

Critica literară și îndeosebi cronica, ridică într-un mod acut problema relațiilor dintre critică, cititori și scriitori. Principial, criticul este exponentul opiniei publice, purtătorul de cuvînt al cititorilor. Această idee justă nu trebuie prezentată însă într-un mod unilateral, în sensul că funcția criticii fiind complexă, raporturile sale cu cititorii sînt dialectice. Prin aceasta vrem să spunem că sarcina criticului este, totodată, și aceea de a înlesni — prin informare obiectivă — alegerea cititorului, orientîndu-l spre cărțile cele mai interesante, spre acelea care corespund gustului și înclinațiilor sale. Este posibil ca, în unele cazuri, criticul să vină în opoziție cu gustul unei părți din publicul cititor, atît pentru că un scriitor a putut găsi o formă nouă, surprinzătoare, unui conținut nou, cît și fiindcă o parte a publicului a rămas cu gustul estetic la o fază istoricește sfîrșită, depășită, ceea ce se poate întîmpla chiar unor oameni culți, informați. Gustul pentru literatura melodramatică, pentru sentimentalismul mic-burghez, pentru poezia cursivă, care se desfășoară ca țăcănitul roților de tren, pentru alegoria ieftină, — toate aceste „moșteniri" ale literaturii „comerciale" și „vandabile", n-au dispărut cu totul. Iată de ce criticul trebuie uneori să lupte pentru a impune un talent nou, original (există nou și în estetică!) și să nu se emoționeze de eventualul „succes de librărie" al unui volum siropos care va dispare repede, dar definitiv din memoria cititorilor. In sfîrșit, cronicarul literar are o serie de preocupări de care cititorul nu e direct interesat. Aceștia vor o carte bună și — pe drept cuvînt — nu se interesează nici de vîrsta, nici de evoluția autorului. Pentru critic însă este important dacă scriitorul analizat e debutant sau autor cu practică îndelungată, dacă noul volum reprezintă o creștere sau o scădere în evoluția lui etc. Avea dreptate Titus Popovici cînd, într-un răspuns la o anchetă a „Gazetei literare" preciza că nu fiecare carte a unui scriitor trebuie să fie o treaptă în sus, pe planul creației; pot exista cărți, mai puțin realizate, dar care să dovedească o îmbogățire de probleme, experiențe umane și artistice, pe care nu le-a putut încă stăpîni și organiza. Asemenea cărți pot constitui promisiunea unui salt calitativ. Dar dacă superficialitatea, prostul gust, confuzia, apar în evoluția unui scriitor talentat, atunci critica e datoare să intervină, să-și spună cuvîntul cu hotărîre, spre nemulțumirea momentană a acestuia, dar spre folosul lui. Altfel zicînd, cronicarul literar nu lucrează cu etalonul istoriei literaturii, ci în sensul istoriei literaturii, el nu este estetician, dar ușurează munca acestuia prin acțiunea de selectare și clasare prealabilă. Cronicarul literar trebuie să nu se abată de la drumul principial, el lucrează în prezent, dar în sensul viitorului. Este extrem de greu, dar frumos să deschizi pîrtie viitorului.

Despre relațiile dintre critici și scriitori s-a vorbit mult în ultimul timp. Este clar că un critic care nu iubește pasionat literatura, se pedepsește singur fiindcă nu va putea fi niciodată bun critic. Criticul este prietenul devotat al scriitorului, el este spiritul său critic, conștiința sa estetică. Firește, asta poate supăra, dar scriitorul lucid, după enervarea explicabilă, va fi recunoscător criticului exigent și va avea dispreț pentru apologetul sîrguincios. Criticul care „face servicii personale", lăudînd nediferențiat, cu zel stupid, toate producțiile, trebuie să dispară repede și definitiv din viața literară socialistă. Este uman ca scriitorul să-și iubească lucrările pentru care a depus efort și în care a pus atîta din el însuși; nu e mai puțin adevărat că există și scriitori care împing părerea excelentă pe care o au despre ei înșiși pînă la a nu mai putea suporta să se scrie bine și despre alți colegi ai lor. Critica literară nu poate satisface dorința acestora de a se nega orice valoare națională și mondială, în afară de a lor, și nu intenționează de loc, nici pe viitor să ia acest drum catastrofal.

Au fost publicate, în presă, păreri ale unor scriitori despre critică. Cele mai multe erau interesante; cîteva, însă, manifestau un dispreț nediferențiat și, credem, nejustificat. Este oare aici un dispreț pentru critici — care nu și-ar îndeplini misiunea — sau pentru exersarea ideilor și mînuirea conceptelor? In acest caz ar trebui să le atragem, acestor colegi (!) ai noștri, atenția, că în epoca noastră

Paul GEORGESCU
S. DAMIAN
Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 6)

In preajma consfătuirii colectiviștilor

Ne aflăm în preajma Consfătuirii pe țară a țăranilor colectiviști și în mod firesc ne aducem aminte de drumul parcurs de agricultura noastră, de adînca revoluție petrecută în mentalitatea și-n viața de toate zilele a omului de la țară contemporan. Celebrul „sat în opinci" a ajuns pe marginea mormîntului. Incă un pas și iese din istorie.

Cînd afirmăm acest lucru, ne sprijinim pe hărnicia și genialitatea poporului romîn, care în anii de democrație populară, sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, i-au fost destul doar zile și săptămîni, spre a realiza lucruri ce nu s-au făcut timp de veacuri... Am putea aduce în sprijinul nostru mărturia proaspătă a alfabetizării, dar cum evidența nu are nevoie de dovezi nu vom stărui prea mult. Cred, totuși, că ar trebui să consemnăm că avem la sate culmi ale unui progres impetuos, unde difuzorul, radioul și cinematograful au și căpătat o ușoară rugină de arhaism, unde sînt așteptate să predomine și alte mijloace de răspîndire a culturii, mai moderne, cum ar fi, bunăoară, televiziunea... Cînd afirmăm că Victor Hugo a devenit de mult cetățean cunoscut al satului romînesc, nu ne înșelăm, căci de mult stă pe prichiciurile polițelor și la căpătîiul țăranului romîn, alături de Creangă și Eminescu, după cum nu ne înșelăm de fel dacă mărturisim despre transformarea fundamentală a graiului săteanului romîn, căci neologismul i-a devenit de mult prieten și ajutor la exprimarea gîndurilor, la răspîndirea ideilor generoase, la înaripărea avînturilor și speranțelor...

„Satul în opinci" piere inevitabil! „Satul în opinci", tabloul dramatic cu care se făleau ieri răii și famenii ignoranți, găsindu-i nu știu ce „farmec arhaic", „satul în opinci" și-a lepădat rîia înspăimîntătoare, și-a lepădat supranumele de alcătuire lacustră, de leagăn al sifilisului, tuberculozei și pelagrei, și urcă bucuros spre soare, după întunericul mare al veacurilor!

Vitalitatea poporului romîn, geniul de constructor, eroismul, se dovedesc pe zi ce trece, și numai orbii nu le văd și nu le dau cuvenita laudă! Nu voi istorisi episodul de mai la vale, nici de dragul imaginilor, nici de dragul aducerilor aminte, nici pentru că n-aș mai avea ce spune, ci pentru că acest episod deschide lumini incomensurabile asupra creșterii satului nostru spre progres! Eroul meu, deși trăiește în satul lui, deși e om aievea, a devenit pentru mine un simbol, și-l înfățișez cititorilor ca atare.

De atunci timpul a zburat ca rîndunica! Erau strînși în conferință în marea sală din Constanța gospodari din toate părțile zării. Le ascultasem cuvîntul, o zi și încă o zi. Deodată, cînd am auzit că vine la rînd delegatul din nord, inima mi s-a umplut de un puternic parfum de brazde proaspete. Am închis ochii, o clipă, și am revăzut, în lumea lăuntrică a amintirilor, streșinile pădurilor, cîmpia și rîul. Dealul natal apăruse într-o ceață, și mă chema acasă... Cînd am redeschis ochii, delegatul meleagurilor mele ajunsese la tribună. Era un flăcău îmbrăcat orășenește. Intîi, înainte de a se întoarce către prezidiu, să se încline ușor, și-a potrivit nodul cravatei. Apoi, și-a scos din buzunar carnetul de însemnări. Atunci i-am văzut mîinile nespus de mari. Am tresărit: unde și cînd mai văzusem acele mîini?

A început cu glas puternic, dar bine stăpînit.

— Voi grăi despre realizările noastre, vă voi arăta baza materială a gospodăriei...

Și-n timp ce amintea luptele cu împotrivirile, izbînzile dobîndite, miile de kilograme de grîu, vitele crescute la număr an cu an, casele noi, numărul cărților citite și filmele vizionate, — în timp ce el istorisea, ca o ceață mi se lua de pe ochi încet-încet, și parcă în spatele cuvîntătorului vedeam un gospodăraș desculț, îmbrăcat în cămașă ruptă și-n boandă cîrpită. Era în primăvara anului 1949, într-un sat botoșănean, și gospodărașul acela vroia numaidecît să se întemeieze gospodăria! Veneau mereu niște copii rupți și desculți, și-l chema acasă. Venea din cînd în cînd și o femeie și bocea, și-l amenința că dacă nu se astîmpără n-o să mai ospăteze pîine și sare dintr-un talger cu dînsul:

— N-avem nici pîine, nici sare! răspundea el, și femeia bocea și mai și, iar copiii îi țineau isonul, în timp ce gospodărașul continua cu lehamite:

— Dar lipsiți odată din ochii mei! Vreau să se facă gospodărie, și dacă vreau, nimeni nu mă poate opri!

Atunci i-am văzut mîinile, mari, și m-am întrebat, cîte cozi de sape mînuise prășind porumb străin, cîte coase mînuise cosind fînul bogătașilor de pe Jijia? Poate fuseseră osîndite să frămînte necontenit, încă din copilărie, munți și cîmpii de lut... Am părăsit satul botoșănean, într-o seară ploioasă, mîhnit de mizeria acelui om. Il lăsasem sfădindu-se cu femeia, el trăgînd hăisa și ea ceala! Despre mîinile lui, aveam de gînd să scriu un poem, cu un uriaș osîndit să frămînte munți și cîmpii de lut. Eu n-am scris poemul, însă l-a scris omul acela, și-l ascultam acum, rostindu-l de la tribuna conferinței... Abia nouă ani zburaseră, ca nouă rîndunele, și iată ... Desculțul de demult era „domn" la veșminte, ca de cînd lumea, arăta cel puțin ca un învățător, mai ales cînd „aranja" nodul cravatei în timp ce vorbea! D-apoi cuvintele lui, neologismele! Cînd învățase atîtea, că vorbea „ca-n carte", ca un adevărat învățător, dacă nu cumva și mai și? Imi amintesc ca prin vis cum spunea:

— ... de la sapa robiei, tăind necontenit buruiana amară a mizeriei, am ajuns la o bază materială excepțională, dacă ne gîndim la noaptea trecutului. Baza materială ne-a permis să ne însușim cultura din plin. Astfel, eu unul, a continuat cuvîntătorul, am citit numeroase cărți, și am urmat cursuri speciale... Iată pe scurt, rezultatul alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare...

Multă vreme după ce coborîse de la tribună, mai vedeam amărîtul și desculțul de demult în fața ochilor mei, și mărturisesc că inima îmi bătea strașnic. Sensul alianței dintre clasa muncitoare și muncitorii cîmpului îl înțelesesem pînă în cele mai necunoscute adîncuri, datorită delegatului din nord. El era o dovadă vie despre justețea drumului unic către fericire, al muncitorilor de pămînt.

Acesta este episodul, repovestit azi, și cu toată mîndria mea!

Și abia aștept începerea acestei noi consfătuiri a gospodarilor! Și abia aștept să simt cum aduc gospodarii, cu ei, ceva din aerul meleagurilor, dar toți împreună alcătuind un tot fermecător din care se desprinde simțămîntul unei puteri unice, puterea de pionieri ai progresului, de temerari care au avut tăria să repeadă din cale munții tradițiilor retrograde, și să privească drept în față valurile luptelor cu dușmanul de clasă și cu multe alte împrejurări neprielnice!

Intr-adevăr, din sufletul tuturor eroilor se desprinde sentimentul unei puteri atotbiruitoare, îndemnul impetuos de a lua lumea în piept și de a cuceri laurii biruinței numaidecît...

Eusebiu CAMILAR

ION IRIMESCU „Țărancă"

VIAȚA LA ȚARĂ

Aș putea începe cu trecutul, ca într-o poveste cu „a fost odată", dar nu cu trecutul înecat în cețuri și îndepărtat, ci cu trecutul contemporan anilor mici ai copilăriei noastre. Pe vremea aceea erau numai două combine de cereale în Romînia, și ele erau proprietatea fostului ministru-moșier Aurelian Pană. Pe vremea aceea, țăranilor aduși să culeagă ciorchinii de struguri din via regală de la Segarcea, li se puneau botnițe de sîrmă. Bănuiți pentru ce: ca să nu guste din boabe. In inventarul mărunt al conacelor moșierești se găseau în aceeași vreme niște șbilțuri de sîrmă, ca ale hingherilor, dar mult mai mici, reduse la dimensiunea unor lațuri liliputane. Ele aveau rolul unui etalon și erau vestigiul unei practici medievale. Țăranii trebuiau să dea un număr de ouă moșierilor. Dar nu toate găinile țineau cont de principiile bucătăriei simandicoase a moșierilor, de sfaturile competente ale Tratatului de mîncăruri și bucate pe care civilizația gurmandă îl datorează expertului în plite, fripturi și aspic, Ali Bab și nu făceau ouăle perfect albe și ovale, unele ieșind mai mici și inestetice. Șbilțul era un etalon: ouăle mici treceau prin cerculețul de sîrmă și, bineînțeles, erau respinse, ochiurile cu slănină ale moșierilor trebuind să fie preparate numai din ouăle mari și frumoase.

Am văzut în Gorj, într-un sat pitit între dealuri rîpoase, un obiect ce n-ar trebui să lipsească dintr-un muzeu național de istorie a agriculturii. Era un jug de lemn. La „hăis" jugul avea dimensiunile știute ca să încapă grumazul unei vite, dar la „cea" jugul era mult mai strîmt, învelit într-o apărătoare de cîrpe și lînă.

Acolo intra omul cu gîtul său; omul înjugat lîngă vită, își opintea cerbicia și trăgea în brazdă plugul care nu se va fi schimbat prea mult de pe vremea agatîrșilor.

Am văzut pe un fost domeniu al Coroanei niște gropi și bordeie ruinate, prăbușite și mi s-a spus: „Aici locuiau țăranii aduși să muncească pe pămîntul aceluia care nu se sfia să se laude că era «Primul agricultor al țării»". Gropile acelea veneau mult mai de departe decît Evul Mediu, ele veneau, ca o sinistră mărturie, din paleolitic. In vremea aceea, cînd în țară erau sute de mii de pelagroși, un deputat urca în mașină Dealul Mitropoliei, îmbrăcat într-un ostentativ costum țărănesc, cu ițari din postav țesut la Manchester, cu pălărie

Petru VINTILĂ

(Continuare în pag. 7)

Pe marginea unei discuții

— Insemnări despre proză —

In întîmpinarea Conferinței pe țară a scriitorilor, în presa literară s-a angajat o discuție dintre cele mai interesante. Constatăm cu satisfacție că această discuție se anunță a fi cea mai consistentă din cîte au avut loc pînă acum. E o dovadă — pe de o parte — a oportunității Conferinței care va avea de analizat cu seriozitate și răspundere problemele cele mai actuale ale creației literare, iar pe de altă parte a solidității frontului literar, unit în dorința de a găsi drumul cel mai bun pentru atingerea unui obiectiv esențial — creșterea eficienței literaturii în bătălia dusă de întregul popor pentru desăvîrșirea construcției socialiste.

Frontul literar, a cărui unitate a fost subliniată încă la Congresul al II-lea al P.M.R., și-a reconfirmat-o cu prilejuri diferite: la Congresul scriitorilor din 1956, prin promptitudinea cu care a reacționat pentru a respinge încercările izolate de a strecura în critică formule estetizante. Acum, aceeași unitate se concretizează în pasionantele discuții care, cu toată diversitatea lor, ar putea fi subsumate unei teme principale: cum trebuie să lucreze scriitorii ca să răspundă cît mai bine indicațiilor cuprinse în documentele Congresului al III-lea al Partidului. In mod firesc, discuția pe această temă a adus în centrul ei problema *calității* operelor literare, dar — și în aceasta rezidă cîștigul cel mai de seamă — despre calitate se discută azi la un nivel ideologic înalt.

In materialele ce se publică în prezent în paginile publicațiilor literare pot fi identificate cîteva rezultate dintre cele mai însemnate ale îndrumării literaturii de către partid. Se știe că partidul i-a îndemnat întotdeauna pe scriitori (ca și pe intelectualii din alte domenii de activitate) să discute cît mai concret și să înfrunte cu îndrăzneală părerile diferite. *„Considerăm că una dintre cele mai prețioase forme ale muncii ideologice în rîndurile intelectualității* — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Cuvîntarea rostită la Conferința organizației regionale de partid Cluj, la 13 martie 1960 — *este dezbaterea publică a problemelor de ideologie, de creație științifică și artistică."* Totodată partidul a subliniat nu o singură dată că pentru a fi rodnică, orice discuție ideologică trebuie să aibă o bază principială bine definită. Or, tocmai cele două calități esențiale în creația noastră literară și anume: caracterul concret și spiritul principial impresionează pe oricine urmărește discuțiile din ultimul timp. E o cucerire ce trebuie reliefată și dezvoltată. Niciodată pînă acum — fiind puse în discuție rezultatele pozitive și lipsurile creației literare — n-au fost citate atîtea lucrări dintre cele mai variate, n-au fost evidențiate cu bucurie atîtea succese. Reproșurile sînt formulate pe un ton tovărășesc. Nu încape îndoială că am putut ajunge la această situație încurajatoare, reușind să îndepărtăm multe din reținerile care frînau în trecut discuțiile deschise, mai ales pentru că întreaga obște scriitoricească s-a unit în dorința de a realiza ceea ce îi cere poporul și partidul și ceea ce reprezintă de fapt, asta o știe foarte bine fiecare scriitor, însăși rațiunea de a fi a literaturii.

*

Nivelul ideologic înalt al discuțiilor despre calitatea operelor literare apare deci ca un rezultat firesc al poziției partinice pe care s-au situat cu fermitate participanții. Literatura este chemată să reflecte cît mai veridic și cît mai pregnant realitatea socialistă a epocii și să contribuie cît

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 2)

MC. CARRAN ȘI „LIBERTATEA"

Pe frontispiciul Capitoliului din Washington stă scris: „Americani vegheați ca dreptul să nu fie înlocuit cu arbitrariul".

Poate că niciodată acest principiu, poruncă testamentară a lui Abraham Lincoln n-a fost mai samavolnic încălcat, ignorat și disprețuit ca în acest ceas în Statele Unite. Iar samavolnicia naște mînia.

Am fost în patria lui Franklin Delano Roosevelt îndărăt cu cinci ani, și am văzut ce amintire de hulă a lăsat epoca funestă a maccartismului. De numele scelerat al senatorului vînător de conștiințe și instigator la delațiune se leagă un îndrituit sentiment de nestăpînită revoltă. Am vizitat case de fermieri, de muncitori, de intelectuali și pretutindeni am citit pe chipurile oamenilor un binemeritat simțămînt de oroare cînd își aminteau de o perioadă întunecată, stînd sub pecetea practicilor fasciste. Maccartismul a decedat sub povara unei lespezi detestate.

Iată însă că în aceste zile ale anului de grație 1961, an ce va intra, sînt încredințat, pe poarta istoriei, ca o răspîntie a mîndriei omenești, fiindcă în zilele lui omul a tăiat primele pîrtii în tăria cerului, în Statele Unite — oricît ar părea de nefiresc acest lucru — maccartismul reînvie sub forma unor legiuiri draconice. Impotriva Partidului Comunist al Statelor Unite a fost dezlănțuită, la adăpostul unei legi cinice, o bestială prigoană. Legea Mc Carran pretinde revoluționarilor americani să se recunoască... agenți ai unei puteri străine, sub sancțiunea unor grei ani de temniță și a unor amenzi fabuloase, pentru fiecare zi de întîrziere. In fața unei asemenea elucubrații, rod al unor minți alienate, te întrebi ce-a mai rămas în picioare din testamentul lui Abraham Lincoln și din porunca lui testamentară: „Americani vegheați ca dreptul să nu fie înlocuit cu arbitrariul"?

Inițiatorii acestei măsuri, ridicole dacă n-ar fi scelerate, repetă vechiul slogan al doctorului Goebbels cu privire la exportul de revoluție. Ne întrebăm pe cine mai convinge o asemenea gogoriță, și în folosul cui se cheltuie pentru sprijinirea unei propagande falimentare, tone de cerneală și de hîrtie? Comunismul este problema numărul unu la ordinea de zi a popoarelor, și nici o măsură scornită de vreo minte medievală nu poate scoate problema de pe agenda istoriei. Pe întreaga noastră planetă există luptători revoluționari devotați cauzei comuniste, patrioți înflăcărați, **militanți neînfricați pentru cauza libertății și a păcii în lumea întreagă.** *Ce lege poate împiedica lupta lor nobilă și ce osînde pot constitui stavile în drumul umanității spre visul ei milenar? Epoca maccartistă s-a soldat cu sute de ani de închisoare în care cei mai buni fii ai Americii și-au lăsat, unii dintre ei, lumina ochilor și alții, viața. I-a împiedicat însă pe vreunii din ei să creadă cu toată puterea ființei lor devotate și pînă la ultima respirație în triumful unui ideal fără de moarte și care, pe aproape o pătrime de glob, a devenit o realitate palpabilă, concretă și fermecătoare?*

In Statele Unite de sub administrația Kennedy dreptul este înlocuit cu arbitrariul. Iar americanul de mijloc își dă seama de acest fapt clipă de clipă și în toate sectoarele îndeletnicirilor sale.

In ziua instalării și într-o scrisoare recentă, adresată tuturor cetățenilor Statelor Unite, președintele Kennedy spunea: „Mă strădui pentru ca întreaga tradiție de progres a patriei noastre să nu fie umbrită". *Cum se acordă aceste frumoase făgăduinți cu ultima lege, cea mai samavolnică din istoria recentă a patriei lui Abraham Lincoln? Socoteala celui care a scornit-o echivalează cu un tîrg murdar: în ipoteza absurdă că un comunist american se supune legii Mc Carran, el este imediat pasibil de legea Schmidt, ale cărei prevederi implică, întru urmărirea comuniștilor, ani și mai grei de osîndă.*

Și în același timp pe frontispiciul Capitoliului din Washington continuă să stea scris, ca o sfidare, sau

Aurel BARANGA

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMAR:
- **Probleme ale poeziei actuale** – Articole de Demostene Botez, Savin Bratu, Mihail Petroveanu (pag. 3)
- **O pagină de poezii** (pag. 5)
- **Dramaturgii despre creație și actualitate** (pag. 7)
- **Aleksandr Prokofiev:** – Unele probleme ale literaturii sovietice (pag. 8)

PE SCURT DESPRE...

NICUȚĂ TANASE: „Derbedeii"

Sub titlul Derbedeii, Editura Tineretului a publicat nu de mult un volum cuprinzînd patru dintre cele mai cunoscute creații ale lui Nicuță Tănase: M-am făcut băiat mare, Muzicuța cu schimbător, Acțiunea P 1500 și Derbedeii.

Fără a fi legate între ele prin subiect în sensul strict al cuvîntului, aceste creații au totuși mai multe puncte comune decît simpla unitate de stil care apropie deobicei operele unui scriitor. E adevărat, și din acest punct de vedere lucrările cuprinse în volumul Derbedeii se aseamănă. In toate găsim o proză de tip obiectiv în care autorul se face simțit extrem de rar, o grijă meticuloasă pentru notarea exactă, seacă a gesticulației exterioare și a dialogului personajelor ca într-un scenariu cinematografic, care denotă un foarte bun observator al realității, o reducere la minimum — aproape ostentativă — a analizei psihologice și a comentariului, o anumită înclinare, nu exagerată, spre pitorescul vizual și de limbaj, totul expus într-un stil nervos, în fraze sacadate care amintesc de Zaharia Stancu. Dar nu numai aceste elemente de stil apropie lucrările cuprinse în volumul Derbedeii ci și altele, de esență. Deși acțiunea celor patru povestiri se petrece în epoci diferite, începînd cu epoca premergătoare celui de al doilea război mondial și terminînd aproape de zilele noastre, regăsim în ele, în momente istorice diferite, aceeași lume: lumea cartierelor muncitorești bucureștene.

In M-am făcut băiat mare, Nicuță Tănase continuă pe alt plan și cu alte mijloace decît precursorii o tradiție care, de la Ion Creangă la Zaharia Stancu, e destul de bogat reprezentată în literatura noastră: oglindirea universului infantil, așa cum este el văzut de ochii copilului. Traian, eroul nuvelei, este un orășean și lumea copilăriei lui este lumea mahalalei bucureștene din timpul regimului burghezo-moșieresc. In această lume săracă, în care lupta pentru existență e acerbă, deschide ochi Traian. In această lume cunoaște puținele și modestele bucurii hărăzite copiilor de oameni săraci (scormonirea gropilor cu gunoi ale orașului, jocul cu „azugile" și cartoanele de țigări) dar mai ales suferințele și mizeria de care nu era scutit nici un fiu al clasei muncitoare. Intîmplările sînt povestite la persoana întîia și autorul mimează optic eroului său de doisprezece ani care, cu ingenuitatea vîrstei, sesizînd numai aspectul imediat al fenomenelor, subliniază de fapt substratul lor tragic.

Muzicuța cu schimbător și Acțiunea P 1500 sînt două povestiri pentru copii cu intenții moralizatoare. Acțiunea lor se petrece în zilele noastre iar eroii lor sînt copii de școală de 10—12 ani. Deși, ca vîrstă, eroii acestor povestiri se apropie de cei din M-am făcut băiat mare, nu găsim în aceste nuvele adîncimea, din precedenta. Accentul cade pe aventurile prin care trec eroii-copii, pe epică, celelalte aspecte rămînînd pe planul al doilea. Atunci cînd autorul face analiză psihologică (ca în Muzicuța cu schimbător unde vrea să analizeze zbuciumul sufletesc al copilului care descoperă că tatăl său a devenit un hoț) o face rudimentar și convențional. Meritul acestor nuvele care suferă de un oarecare schematism, în care copii inimoși și bine intenționați încearcă să ducă la bun sfîrșit acțiuni care le depășesc puterile, trecînd prin tot felul de „aventuri", constă în fluența lor, în îndemînarea cu care descriu lumea copiilor și în bunele lor intenții educative.

Piesa de rezistență a volumului este romanul care dă titlul întregii culegeri: Derbedeii. Poate din această cauză a fost lăsat ultimul deși, dacă s-ar fi ținut cont de timpul cînd se desfășoară acțiunea, ar fi trebuit să se situeze după M-am făcut băiat mare. Acțiunea din Derbedeii se petrece în anii imediat următori după război, autorul reflectînd procesul de transformare morală a lumii cartierelor bucureștene sub influența schimbărilor economice și sociale. Eroul romanului, Marin Răduș, la început derbedeu de mahala care refuză cu încăpățînare să muncească pe motiv că „dacă era bună munca o luau boierii", se transformă treptat, devenind în cele din urmă un muncitor conștient, gata de sacrificiu pentru salvarea uzinei în care lucrează. Scriitorul surprinde cu finețe, transformarea morală a eroului său și scoate în evidență fără ostentație felul în care socialismul dă posibilitatea să se dezvolte tot ce e mai bun în oameni, cum recuperează orice valoare umană. Scena finală în care foștii prieteni, Marin Răduș și Ilie Chelie, se înfruntă de pe poziții de clasă și morale opuse este semnificativă pentru ruptura inevitabilă dintre nou și vechi. Atacînd una dintre problemele majore ale epocii noastre, transformarea morală a omului în socialism, dovedind o bună cunoaștere a realității și prezentînd-o artistic într-un mod convingător, romanul Derbedeii este o operă de maturitate artistică a lui Nicuță Tănase.

N. CORBEANU

PAVEL CIMPEANU: „Jurjac"

Pavel Cîmpeanu și-a propus să evoce în cartea sa chipul lui George Enescu din primii ani ai copilăriei. După cum mărturisește însuși autorul, scopul lucrării este acela de a înfățișa „unele dintre împrejurările prin mijlocul cărora a pășit în viață și în muzică marele nostru Enescu". Relatarea faptelor autentice fuzionează cu ficțiunea. Darurile naturale ale copilului — Jurjac — puternica lui pasiune pentru muzică sînt subliniate pe parcursul cărții. Creațiile de mai tîrziu ale lui Enescu i se plămădeau în suflet încă din acești ani cînd lua pentru prima dată contact cu folclorul, cu natura, cu viața în complexitatea ei. Autorul îl urmărește pe Jurjac și în timpul primelor sale „studii de specialitate" (cu lăutarul Lae Chioru) și în zburdălniciile sale copilărești și în clipele de bucurie sau întristare. Un val de prospețime și vioiciune inundă paginile în care autorul intuiește și dezvăluie taine ale sufletului infantil (de ex. „In minunata împărăție a lui Tănăsică" sau „Inceputul unei lungi călătorii"). Autorul are capacitatea de a investiga universul lăuntric al copilului și dovedește frumoase însușiri de narator. Evocarea este citită cu plăcere, cu interes, deși pe cititor îl supără uneori tonul cam sentimental, excesul de lirism rarefiat care străbate paginile cărții. Pavel Cîmpeanu n-a putut evita totdeauna diluția expunerii, verbalismul.

Mai există și alte probleme ridicate de evocarea „Jurjacului". Desigur că Pavel Cîmpeanu cunoaște bine epoca respectivă cu toate frămîntările ei și dorește să grefeze copilăria lui Enescu pe fundalul social corespunzător. Datele informative pe care le furnizează sînt necesare. Intenționînd să reconstituie atmosfera epocii și ambianța în care trăia micul Enescu, autorul introduce o serie de personaje, menite să însuflețească acel cadru evocator: părinții Jurjacului, prietenii, vecinii reprezentanți ai high-lifeului, etc. Dacă Tănăsică — prietenul lui Jurjac — are un portret schițat mai viu, iar mama (Măriuca) se impune în primele pagini ca prezență, celelalte „personaje" rămîn totuși convenționale, cenușii. Deși stăruie asupra lor pe numeroase pagini, autorul nu izbutește totdeauna să le individualizeze expresiv. Intr-o asemenea evocare este necesar însă, credem, ca oamenii care apar să aibă o viață proprie, scriitorul trebuie să le dea consistență, să-i facă apropiați, cunoscuți cititorului. Nu întotdeauna în „Jurjac" se întîmplă așa. Se simte uneori o anume artificialitate, o „regie" a autorului care manevrează siluetele. In schimb, este evidentă insistența asupra detaliilor, o minuțioasă și uneori repetată notare a unor amănunte destinate să evoce cadrul în care se desfășoară acțiunea. Cu toate deficiențele la care ne-am referit, apariția unei asemenea cărți, — repetăm — este binevenită și poate ar trebui ca autorul să continue evocarea vieții marelui nostru muzician.

Tudor ROTARU

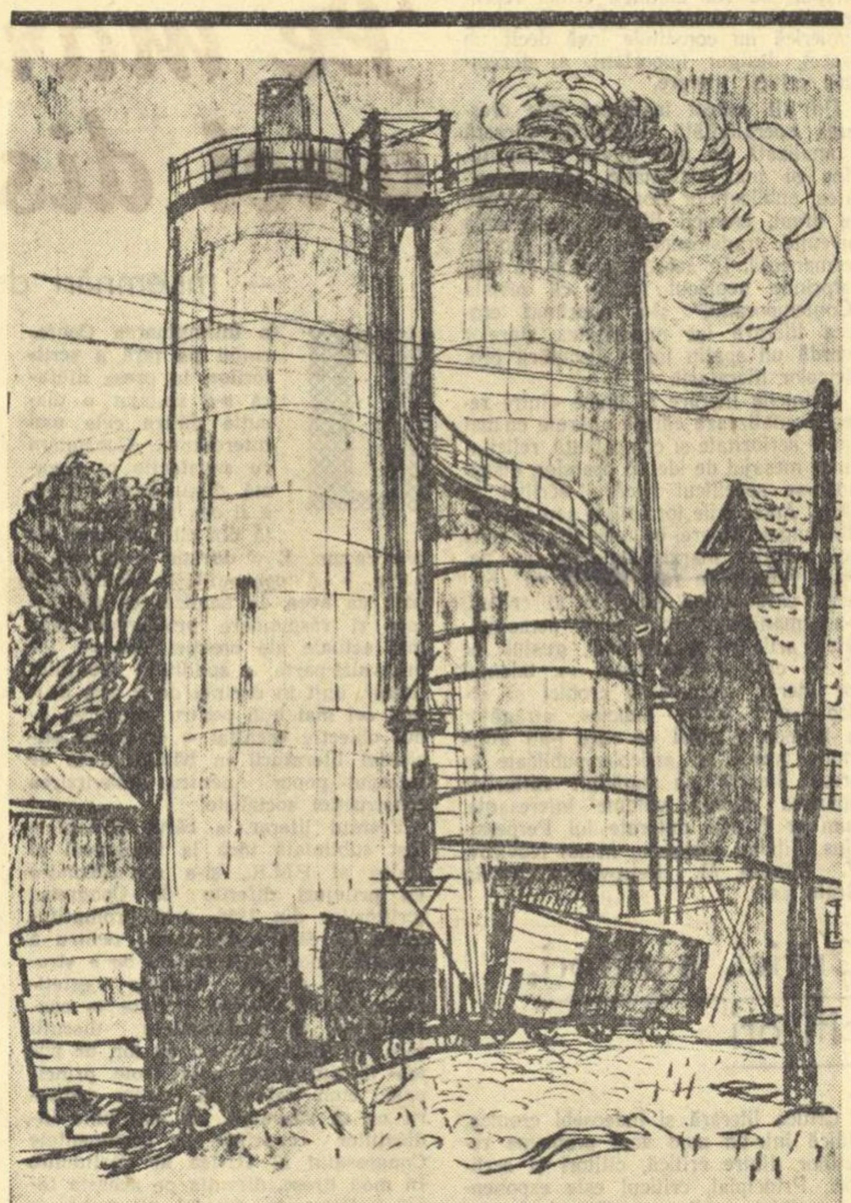

G. IVANCENCO: La fabrica „Dezrobirea" din P. Neamț

Pe marginea unei discuții

(Urmare din pag. 1)

mai activ la împlinirea sarcinilor ei. Pentru aceasta creației literare i se cere să fie în primul rînd eficientă. Ideea o regăsim — în formulări diferite — aproape în fiecare articol. A discuta despre calitate înseamnă, între altele, a discuta despre cauzele care micșorează eficiența unor opere literare, le reduc aportul la lupta pentru victoria deplină a socialismului. Discuțiile se încing pe această bază. De aceea capătă finalitate, sînt interesante, dau participanților senzația că nu sînt efemere, ci, dimpotrivă, conferă tuturor certitudinea dătătoare de încredere că de pe urma lor întregul front va cîștiga.

In aceeași perspectivă aș dori să supun discuției cîteva păreri în legătură cu unele probleme ale prozei contemporane. Voi începe prin a recapitula pe scurt principiile de la care pornesc.

Literatura, ca oricare artă, este în primul rînd cunoaștere. In volumul „Bazele esteticii marxist-leniniste", editat de Academia de științe a U.R.S.S. și care va apare în curînd și în romînește, se arată deosebit de convingător de ce cunoașterea omenească de la începuturile ei a urmat cele două căi: teoretico-științifică și artistică. Avantajul cunoașterii teoretico-științifice constă în forța ei de generalizare, în capacitatea de a face abstracție de elementele particulare, întîmplătoare ale realității. De aceea cunoașterea teoretico-științifică îl înarmează pe om cu cunoștințe general valabile și general aplicabile. Datorită lor, activitatea omenească s-a îmbogățit cu tăria certitudinii (în obținerea acelorași efecte pe baza acelorași cauze). Fără o atare certitudine, nici activitatea creatoare (iar orice activitate omenească e omenească tocmai pentru că e creatoare) nu e posibilă. Dar caracterul de generalitate constituie și partea slabă a cunoașterii teoretico-științifice. Pentru că rezultatele ei se aplică în condițiuni senzorial-concrete adesea imprevizibile. Adevărul e întotdeauna concret. Generalul nu există decît în particular și prin particular. Iată de ce — de la începutul activității lor conștiente — oamenii au simțit nevoia să completeze cunoașterea teoretico-științifică cu cea concret-senzorială, din care s-a dezvoltat cu timpul — ca o specie de sine stătătoare a activităților umane — creația artistică. Specificul, esențialul cunoașterii artistice constă în faptul că ea dă posibilitate oamenilor să descopere și să afirme, adică să propage adevăruri generale, nu într-o formă abstractă, ci în formele vieții însăși, deci cu alte cuvinte că dă posibilitate oamenilor să descopere rezultatele experienței sociale vaste ca pe niște experiențe individuale accesibile fiecărui om al epocii respective.

Considerentele sumare expuse mai sus ne permit să formulăm o concluzie ce ni se pare importantă pentru discuțiile noastre: arta e întotdeauna explorare, rezultatul final al unui act de creație nu poate să nu fie o descoperire, de aici și criteriile principale în aprecierea critică: cît de importantă și cît de adevărată e descoperirea respectivă? Și — concomitent — e, într-adevăr, o descoperire artistică? Criteriile ar putea fi înșirate și în ordine inversă, după cum se știe ordinea termenilor adunării nu influențează suma.

Mă încumet să adaug că ambele criterii capătă o nuanță specifică atunci cînd e vorba de proză. Dintre toate genurile artei cuvîntului, proza e cel mai „pur", în sensul că în procesul creației autorul operelor de proză nu se ajută de concursul nici unei alte arte. După cum o repeta adesea și Sadoveanu, poezia e întotdeauna și muzică iar textul dramatic se valorifică deplin doar în spectacol. Prozatorul nu are la îndemînă decît limba, cuvîntul. El modelează tablouri de viață numai cu ajutorul acestui material. Dar tot cuvîntul e și materialul publicisticii și al retoricii. De aici pericolul contaminării. De toate acestea e necesar să ținem seama atunci cînd discutăm despre proză.

★

Multe din reproșurile ce se adresează prozatorilor — și de bună seamă se vor mai adresa — decurg din senzația pe care o capătă cititorul că întîmplările povestite și tablourile de viață înfățișate n-au valoarea unei descoperiri reale ci repetă de fapt — într-un cadru nou — descoperiri făcute de alții. Senzația e asemănătoare aceleia pe care ar avea-o un astronom dacă s-ar anunța că pe cer, la anumite coordonate, a fost descoperită o nouă stea. Astronomul consultă catalogul și constată că într-adevăr, la coordonatele respective pînă acum n-a figurat nici un astru. In consecință, se afundă cu încredere în lectură, dar e dezamăgit, întrucît își dă seama că din punct de vedere al caracteristicelor sale definitorii pretinsa stea „nouă" nu e de loc nouă ci seamănă aidoma cu alta care nu se află însă pe coordonatele anunțate ci pe alte coordonate.

Cam aceeași senzație capeți și după lectura romanelor lui Constantin Chiriță. Despre aceasta au scris convingător Paul Georgescu în „Gazeta literară" și Ion Lungu în „Tribuna" și nu e cazul să mai insist. Voi adăuga doar că reproșul nu anulează meritul autorului. Constantin Chiriță a sesizat realmente unele aspecte importante ale vieții noi și a atras asupra lor atenția opiniei publice. Dar a păcătuit prin superficialitate. A neglijat totodată specificul artistic al creației literare. Unele din faptele povestite de romancier, relatate sumar ca exemplificări pentru susținerea — pe plan publicistic — al unui punct de vedere, își păstrează semnificația. Dar în roman ele trebuiau să fi căpătat valoarea unor descoperiri artistice, ceea ce nu s-a întîmplat, pentru că materialul artistic care trebuia să le dea viață e eterogen. Creația de proză e prin excelență, după cum am mai arătat, numai literatură. Ea se compune numai din descrieri și narațiuni, fapt datorită căruia dă uneori iluzia că poate trăi *numai* prin semnificația întîmplărilor relatate. Ceea ce nu e exact. Faptul povestit devine descoperire artistică numai dacă poate fi însușit de către cititor ca o experiență de viață autentică, ceea ce se întîmplă doar atunci cînd produce senzația fizică a realității trăite.

In critica literară sovietică se discută destul de mult în ultimul timp despre necesitatea combaterii cu fermitate a *ilustrativismului* în literatură și mi se pare că din această poziție intransigentă a colegilor sovietici avem și noi de învățat. A-și imagina o situație veridică (în sensul general, abstract) și a o reda într-un stil mai mult sau mai puțin literar nu înseamnă încă a face literatură. Succesul pe deplin meritat al romanului „Bărăgan" se bizuie în primul rînd pe faptul că autorul n-a procedat așa, ci, însoțindu-și eroul, a explorat realmente, ca un explorator ce se afundă pentru prima dată într-un ținut necunoscut, niște domenii încă neumblate ale existenței umane din epoca noastră. In acest fel V. Em. Galan a ajutat realmente contemporanilor să cunoască și pe calea artistică *noul* pe care-l aduce în traiul cotidian al oamenilor procesul de revoluționare a vieții înfăptuit sub conducerea partidului. Aprecieri asemănătoare pot fi făcute și în legătură cu romanele lui Titus Popovici, „Străinul" și „Setea". Dezbaterea unor probleme ideologice capătă în aceste romane dimensiuni noi, pentru că e înfățișată multilateral, ca o experiență de viață a eroilor. Am mai avut prilejul să vorbesc în același sens și despre calitățile romanului lui M. Beniuc, „Pe muche de cuțit". Dintre romanele apărute mai recent ar putea fi citate de asemenea, ca exemple pozitive, cele ale lui N. Țic. „Ora șase" și „Anii tineri". Tînărului autor i se pot face alte reproșuri și i le vom face la timpul cuvenit, dar nu se poate contesta că din ambele lucrări viața i se dezvăluie cititorului ca o sumă de aspecte interesante, inedite. Intr-un roman ca „Balul intelectualilor" de Ștefan Luca impresionează prin noutatea viziunii viața familiei Marian; în procesul de descompunere a acesteia parcă se reflectă momentul istoric cu particularitățile lui specifice, dar în ciuda eforturilor autorului nu „trece rampa" povestirea utecistului Dunea, cu toate că e presărată din belșug cu amănunte neobișnuite. Ii lipsește acestei povestiri căldura autenticității, contactul nemijlocit al autorului cu viața în acest sector al ei.

Autorul acestor rînduri nu are în nici un fel intenția să minimalizeze aportul raționamentului logic în procesul de elaborare al unor opere artistice. Mai ales cînd e vorba de proză și în primul rînd de roman, care e o operă de compoziție prin excelență, contribuția judecății ca atare e remarcabilă. Romanul nu „curge" pur și simplu ci se construiește, se face și se reface. Dar cu toate acestea, ca să se soldeze realmente cu o descoperire artistică, romanul trebuie să reconstituie viața în concretețea ei nemijlocită, acțiunea lui (adică subiectul) urmînd a se desfășura deci în conformitate cu logica vieții și nu a ideii. Orice forțare a realității în direcția ilustrării mai exacte a unei idei oricît de juste se răzbună împotriva intențiilor lăudabile, întrucît sărăcește opera tocmai de eficiența ei ideologică și politică, iar în afara acesteia nu există valoare.

★

In legătură cu observațiile de mai sus, nu poate să nu fie abordată din nou și mult discutată problema cunoașterii vieții. Mi s-a părut că în creația de proză (mai ales în roman, dar nu numai în roman) carențele cele mai supărătoare sînt cele ale unei anumite artificialități care apare ori de cîte ori materialul artistic (cantitate de descoperiri artistice) de care dispune autorul nu e suficient și atunci, dornic să „susțină" o idee, el îl completează pe calea ilustrativismului, fie adăugind materialului său (într-adevăr al său), cel împrumutat pe calea livrescă, fie alunecînd pe panta explicațiilor publicistice. Dar uneori se întîmplă și altceva: ghidîndu-se în exclusivitate după simțul său artistic, autorul ocolește cu prudență acele sectoare de viață în legătură cu care nu dispune de material propriu și în felul acesta sărăcește cîteodată foarte mult mesajul posibil al operei sale.

Am arătat la începutul acestor însemnări că vom discuta creațiile de proză din punct de vedere al descoperirilor pe care le conțin. Am ajuns la o primă concluzie în legătură cu supărarea cititorului că a fost înșelat atunci cînd constată că i s-au oferit într-un ambalaj nou niște descoperiri vechi. Dar se întîmplă și altceva uneori: ca lectura să-ți dea realmente senzația plăcută a „noului", dar pînă la urmă să fii totuși dezamăgit din cauza puținătății descoperirilor cu adevărat esențiale. Doar ca să fie însemnată descoperirea nu trebuie să fie doar scoatere la iveală a unui lucru pînă acum necunoscut, ci trebuie realmente să cîntărească greu în raport cu sarcinile istorice ale epocii. Imi stăruie mereu în amintire amărăciunea care m-a cuprins după lectura unei schițe a lui D. R. Popescu, apărută cu cîteva luni în urmă în „Luceafărul". Schița se intitula „Un punct" și conținea relatarea amănuntelor, a „ghinioanelor" prin care trece un tip ratat care s-a mulțumit să fie pînă la urmă doar bărbat la nevastă. Fusese boxer nu demult, dar părăsind întreprinderea a renunțat și la sport. Acum foștii colegi de club au nevoie de el ca să aibă „un punct" în plus (la meciul de box echipa capătă zero puncte dacă nu opune la o anumită categorie nici un adversar, în caz de pierdere i se socoate un punct). „Hazul" povestirii constă în faptul că eroului nostru i se promite că antrenorul va renunța la continuarea partidei după un minut, ceea ce nu se întîmplă însă, muncitorii se răzbună pe dezertor făcîndu-l să fie „bătut" pînă la capăt. N-aș putea spune că în spatele întregii întîmplări nu se află nici un pic de moralitate socialistă. Satisfacția cititorului pentru pățania din urmă a parazitului este sănătoasă dar e și diluată și diminuată de consecințele stilistice cu care acest tip este prezentat de-a lungul povestirii. Dar nu de aici a izvorît principala amărăciune, ci din regretul că un scriitor atît de talentat ca D. R. Popescu își irosește talentul pentru a da viață unor probleme minore, neimportante și neinteresante. După părerea mea, misiunea criticii în raport cu problema cunoașterii sau necunoașterii vieții de către scriitor rezidă și în datoria de a face aprecieri din acest punct de vedere. Criticul nu poate cunoaște sectoarele de viață oglindite de scriitori tot atît de bine ca scriitorii înșiși. Dar tocmai pentru că face critică (deci se ocupă de cărți cu problematici foarte diferite), este firesc și necesar ca în ansamblu criticul să aibă o viziune mai amplă, să cunoască mai mult despre procesul general al ofensivei socialismului și în consecință să poată da prozatorului un sfat competent cu privire la valoarea relativă a descoperirii acestuia.

Am mai avut prilejul să exprim cîteva păreri în legătură cu romanul lui N. Țic, „Anii tineri". Dacă revin, asta se întîmplă pentru că mie personal romanul mi-a plăcut mult, pentru că mi s-a părut că în calitate de critic am descoperit și eu ceva și anume — un talent viguros și autentic. Dar tocmai de aceea am fost mîhnit că Țic rămîne în multe privințe la suprafața lucrurilor și mai ales nu reușește să exploreze artistic stratul cel mai fecund al contemporaneității: activitatea politică a partidului, munca de educație a oamenilor dusă de partid, bătălia pentru o nouă atitudine în muncă. Controversa între directorul Duma și secretarul de partid Strihan mi s-a părut, de aceea, insuficient de veridică și chiar artificioasă: pentru că din dispută lipsesc argumentele principale — cele politice.

Celor expuse pînă acum li s-ar putea reproșa o anume inconsecvență: pe de o parte „însemnările" mele ar putea fi interpretate ca un îndemn adresat scriitorului de a nu așterne pe hîrtie decît rezultatele explorării proprii, cu alte cuvinte — să nu folosească decît materialul artistic propriu (și cu adevărat nou); pe de altă parte îi reproșez acelui scriitor că nu scrie despre cutare sau cutare lucru.

Contradicția e doar aparentă și-mi voi permite să revin asupra ei într-un viitor articol.

Mihai NOVICOV

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI" la al 100-lea volum

In prezent vitrinele librăriilor găzduiesc cel de al 100-lea număr al colecției „Biblioteca pentru toți", intitulat: Tinerețe fără bătrînețe... (Basme populare romînești). Apărut în 70.000 de exemplare, cel de al 100-lea volum a făcut ca tirajul total al colecției să atingă cifra de 4.319.000 exemplare, ceea ce înseamnă o medie de 43.000 exemplare de fiecare volum. Unii scriitori (Eminescu, Coșbuc, Ispirescu) au apărut în tiraje care depășesc 100.000 de exemplare.

Editura pentru literatură s-a străduit să ofere cititorilor în colecția „Biblioteca pentru toți" lucrările cele mai de seamă ale literaturii romîne și universale, clasice și contemporane. In 1960 și 1961 au apărut 48 de romane, 11 volume de versuri și numeroase volume de nuvele, schițe, povestiri, basme, amintiri. Planurile editurii prevăd ca în decurs de 7—8 ani să fie editate lucrările cele mai importante ale literaturii romîne.

In cursul anilor 1962—1965 vor fi editate în „Biblioteca pentru toți": M. Eminescu — Proză; V. Alecsandri — Poezii; I. Agîrbiceanu — Arhanghelii; M. Sadoveanu — Frații Jderi; Camil Petrescu — Un om între oameni; L. Tolstoi — Război și pace; Cehov — Teatru; Pușkin — Poezii. K. Fedin — Orașe și ani; A. Tolstoi — Calvarul; Goethe — Faust; Li Tai-pe — Poezii; Ady Endre — Poezii. Thomas Mann — Lotte la Weimar; Homer — Odiseea; Ch. Dickens — Marile speranțe; J. Steinbeck — Fructele mîniei; Boccaccio — Decameronul; José Hernandez — Martin Fiero; H. Laxness — Clopotul din Islanda; Basme africane ș. a.

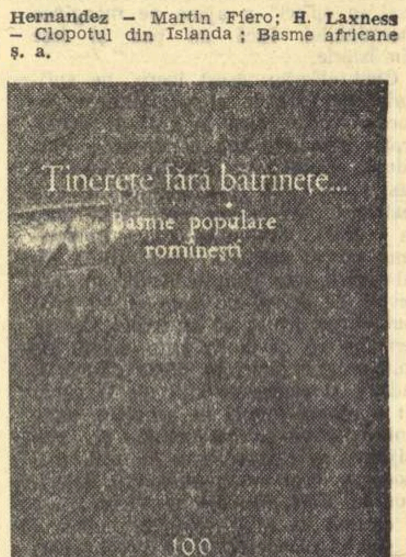

CRONICA literară

MIRCEA ȘERBĂNESCU

Timișoara

Spre a oferi o imagine cît mai cuprinzătoare a Timișoarei, Mircea Șerbănescu propune cititorului, mai întîi, o lungă excursie în timp. Ca proiectate pe o pînză de cinematograf se succed chipuri și scene din istorie reprezentînd faze ale dezvoltării orașului. Iată-l desprinzîndu-se din negura feudală pe Carol Robert d'Anjou, regele învins de Alexandru Basarab la Posada, și care hotărîse să-și așeze capitala regatului pe aceste meleaguri, iată-l pe Ioan Corvin de Hunyadi, luptătorul împotriva turcilor, pe Gheorghe Doja, conducătorul iobagilor răsculați, torturat din ordinul nobilimii în piața cetății. Cu cît ne apropiem de timpuri mai noi evocarea capătă amploare, atrăgînd comentarii extinse, cu caracter social și politic asupra raportului dintre evenimentele istorice și evoluția orașului. Ridicarea păturilor negustorești deschide cetății bănățene orizonturi noi, determină o rapidă dezvoltare impusă de interesele burgheziei în creștere. Ca mărturie a celor relatate sînt aduse documente ale vremii, se invocă vechile cronici și, uneori, literatura. Astfel în privința decăderii breslelor în perioada pătrunderii marelui capital vorbesc destule pagini din scrierile lui Ioan Popovici Bănățeanu sau I. Slavici („Mara") din care autorul transcrie chiar cîteva fragmente. O atenție deosebită se acordă evocării luptelor purtate de muncitorimea bănățeană în perioada interbelică și, de asemeni, în timpul ultimului război cînd comuniștii mobilizează masele largi la rezistență antifascistă. Sînt amintite numele unor eroi ai clasei muncitoare ca Ion Fonagy, Ocsko Terezia sau Ștefan Plavăț căzuți în bătălia pentru libertate. Chiar și capitolele dedicate orașului de azi conțin frecvente referiri la trecut astfel că, la încheierea lecturii, perspectiva asupra istoriei Timișoarei este bine conturată.

MIRCEA ȘERBĂNESCU
TIMIȘOARA

Aceste capitole retrospective se parcurg cu un real interes, provocat nu numai de ineditul unor fapte pe care autorul le scoate la lumină din actele arhivelor sau din vechi istorii cercetate ci și de maniera atractivă a relatării care este, în funcție de natura evenimentelor narate, cînd dramatică, precipitată, cînd larg evocatoare, cînd emoționată, lirică. Scena martirizării lui Doja de pildă, este compusă cu tehnică de romancier care știe să realizeze atmosferă, să creeze momente de tensiune: „Dincolo de ziduri, pe o fișie de cîmpie numită Ulicea, se înghesuie mii și mii de iobagi, adunați cu de-a sila din toată împrejurimea. O mare de capete cufundate în tăcere. Călăreți înarmați pînă-n dinți veghează asupra lor. Pe ziduri, străjile întărite sînt în stare de alarmă. In mijlocul mulțimii se înalță un podium solid, păzit cu strășnicie. Aici, în văzul tuturor se află o închipuire de tron de fier sub care arde un foc zdravăn. Oamenii privesc îngroziți, așteptînd cu o dureroasă înfrigurare chinurile pe care le bănuiesc fără seamăn" (pag. 35).

Cum spuneam, tonul expunerii nu se menține peste tot același. Nota gravă, prezentă în relatarea unui fapt dramatic, cum este cel de mai sus, se nuanțează potrivit împrejurărilor din viața orașului pe care cartea le aduce în prim-plan. Un alt episod, cum e de pildă prima cursă în Timișoara, a tramvaiului cu cai, la mijlocul secolului trecut, este privit dintr-un unghi comic și accentele satirice nu lipsesc: „Grozav de interesantă o fi părut această primă călătorie cu un vehicul care, deși nu era landou, luneca la fel de ușor și de lin pe drumul lui de fier! Cum vor mai fi ciripit cucoanele din vîrful buzelor, privind prin ferestrele mari, cu perdeluțe încrețite! Alături, bărbați așezați temeinic pe bancă, printre care poate că vor fi fost și domnii Küttl, Carol Rieger, Lambert Tedeschi, acționari de bază și de vază ai «Societății de tramvaie cu cai din Timișoara» își făceau, la sigur, tot felul de socoteli în legătură cu noua lor afacere, calculînd în capetele lor, atît de solemne sub țilindrele înalte și lucioase, beneficiile grase care le-ar fi putut reveni în scurtă vreme" (pg. 77).

Cînd se referă la Timișoara de azi, la prezentul socialist al orașului, scriitorul realizează parcă o destindere interioară. Perspectivele se luminează, comentariul devine exuberant, adeseori liric, autorul face, emoționat, elogiul orașului său în plin avînt socialist. O atenție deosebită acordă el aspectului arhitectural, preocupat să înfățișeze lectorului, din toate unghiurile, cele mai importante edificii timișorene, largile bulevarde umbrite de arbori, marile parcuri invadate, vara, de o profuziune de verdeață și flori. „Cam tot ce e spațiu verde însumează peste 600 ha, orașul respiră adînc și liniștit, ca un organism sănătos, prin acești plămîni vegetali, aflați mai cu seamă de o parte și de alta a Begheiului, pe care l-am putea asemui cu o uriașă trahee" — (pg. 15). In capitolele finale („Trăsătura principală", „Visuri în Gutiplast...", „Un strungar fruntaș" — etc.), cartea lui Mircea Șerbănescu consemnează o serie de aspecte caracteristice vieții socialiste a orașului, efortului constructiv depus de oamenii muncii. Cu cîțiva dintre aceștia facem chiar cunoștință, (o cunoștință destul de sumară, e adevărat —): strungarul Nicolae Avrămoane, țesătoarea Eugenia Șelman — fruntași în munca socialistă, primim informații detailate asupra mișcării inovațiilor dintr-o fabrică, asupra construcțiilor de locuințe, asupra dezvoltării științifice și culturale a orașului.

Intîlnim așadar în cartea lui Mircea Șerbănescu și pasaje cu caracter de narațiune epică, (martirajul lui Gheorghe Doja, scene din luptele lui Ion Corvin cu turcii) și fragmente lirice, și comentarii cu caracter eseistic sau încercări de pamflet, cîteva portrete etc. etc. Am făcut această expunere destul de amplă a modalităților literare abordate de autor tocmai pentru că de aici pornește o întrebare pe care cititorul și-o va pune în mod sigur în legătură cu lucrarea lui Mircea Șerbănescu: reușește această variată gamă de modalități să cristalizeze în jurul unei formule literare unice, se subordonează ele unui principiu director, sau rămîn, fiecare, la o existență eterogenă?

Recenzia lui T. Vîrgolici din „Gazeta literară" înscrie fără dificultăți cartea lui Mircea Șerbănescu în cadrele reportajului („amplu reportaj despre Timișoara") ceea ce mi se pare destul de greu de susținut. Pentru a fi reportaj, (cum poate a intenționat autorul) lipsește acestei cărți ceea ce numim viziunea sau atitudinea reporterícească, adică, cu alte cuvinte, caracterul direct al relatării. Scriitorul nu-și pune decît rareori lectorul în relație nemijlocită cu realitatea despre care îi vorbește, se interpune frecvent între el și această realitate îndepărtînd astfel tocmai elementul specific artei reportajului.

Vom înclina atunci să socotim cartea lui Mircea Șerbănescu o monografie a orașului Timișoara? Este limpede că nu, dat fiind absența unei metode riguroase, științifice în abordarea subiectului, ceea ce ar caracteriza, după noi, o monografie și care ar presupune, pe lîngă asta și o epuizare, în planurile principale cel puțin, a subiectului, ceea ce aici nu se întîmplă.

Cum vom numi așadar cartea lui Mircea Șerbănescu? Termenul pe care îl propun este de evocare literară — și îl socotesc potrivit poate tocmai pentru că nu acoperă o realitate riguros delimitabilă. Nu trebuie să se creadă de aici că invocînd acest termen, spre a clasifica lucrarea, urmăresc să justific ceea ce este neelaborat în cartea lui Mircea Șerbănescu, ceea ce este nefinisat. Inegalități, porțiuni aride, cenușii, există destule în acest volum, care se ridică totuși la un cert nivel artistic datorită cîtorva calități. Una din ele ar fi îndemînarea autorului de a relata faptele cursiv, într-un stil îngrijit, care nu obosește. Există apoi la Mircea Șerbănescu resurse, poate nu îndeajuns fructificate, de prozator epic: o știință de a înjgheba dialoguri, de a crea momente de încordare dramatică — așa cum am exemplificat ceva mai sus — ceea ce conferă scrierii sale, de cele mai multe ori, un caracter antrenant. Ceea ce supără sînt inflexiunile lirice, poetizările pe care scriitorul ar trebui să le ocolească de departe. Nepotrivite cu reala sa natură scriitoricească aceste abandonări în voia valurilor lirice sună strident, bombastic. De pildă, după o prezentare sobră și de aceea de un real dramatism, a luptelor purtate de armatele romîne alături de cele sovietice împotriva hitleriștilor în retragere, urmează comentarii de un metaforism desuet. (vezi pg. 99). La fel de supărătoare, de un retorism fad apar frazele finale ale cărții pe care autorul le intenționase poematice: „Bună dimineața, mîndră Timișoara, vrednica noastră Timișoară (...) mamă bună pentru toți care-ți locuiesc casele, te iubesc și te cîntă..." etc. etc.

S-a remarcat, în recenziile care s-au scris pînă acum despre cartea lui Mircea Șerbănescu, că există un anume decalaj între partea retrospectivă, în care se prezintă foarte pe larg momente din istoria Timișoarei și capitolele dedicate prezentului, mai puține și mai sumare. Observația este, fără doar și poate îndreptățită, cititorul resimte lipsa unui echilibru armonios între compartimentele tematice ale cărții. Deși scrise cu multă însuflețire, entuziast, paginile care oglindesc nemijlocit actualitatea aduc în fond prea puține informații, date concrete asupra orașului de azi, în orice caz mult mai puține decît a strîns autorul evocînd vestigiile vremurilor apuse.

Conchidem totuși că, deși deficitară sub acest raport al consemnării faptelor concrete care se petrec astăzi sub ochii noștri, cartea reușește să aducă o imagine elocventă asupra ritmului nou de viață, asupra atmosferei caracteristice unui oraș socialist în plină dezvoltare.

G. DIMISIANU

Probleme ale poeziei actuale

Gînduri despre poezie (I)

Dacă a scrie poezie mi se pare firesc, nu atît din îndelungă obişnuinţă, cît din imboldul imperios al unor senzaţii sau sentimente de a-şi găsi o expresie care să nu le altereze prea mult esenţa, a scrie despre poezie mi se pare cutezător.

Enciclopedii universale alcătuite de savanţi în tomuri ce se măsoară în chintale o declară cu neputinţă de definit, iar Paul Valéry, care-ar fi putut colabora şi el la rubrica respectivă, se mulţumeşte să facă doar cîteva consideraţiuni personale.

Voi evita şi eu definiţia ca un punct de plecare, considerînd că noţiunea de poezie e cunoscută de toată lumea.

De altfel nici nu aş vroi să fac o privire generală şi oarecum abstractă, ci să mă limitez la poezia noastră de astăzi ca una ce-mi poate da elemente mai concrete, şi la care m-am gîndit de multe ori, nu atît ca poet cît ca cititor de poezie. Aceasta de a doua postură, corespunzătoare poziţiei pe care o au cele cîteva mii de cititori de poezie, îmi va îngădui obiectivitatea necesară.

In lungul răstimp de 50 de ani de cînd cunosc şi scriu poezie, pot spune şi eu ca Paul Valéry că am văzut-o suferind multe încercări, fel de fel de experienţe, de căi necunoscute, de reveniri la anumite tradiţii, într-o febrilă căutare a ceva nou.

Intr-o jumătate de secol am văzut poezia în jurul meu în bătaia modelor şi a gusturilor efemere, de la tipul riguros al Parnasului, pînă la producţiile cele mai dezmăţate şi tentativele celor mai autentice versuri libere; pînă la simbolism, suprarealism, impresionism, dadaism, futurism, letrism...

Dar, în acelaşi timp, am văzut rămînînd pe poziţii pe marii noştri clasici, dintre care pe mulţi i-am apucat în viaţă. Pe aceştia din urmă îi mai întîlnesc în biblioteci şi tot le mai citesc măiastra carte, deşi o ştiu pe dinafară. Pe ceilalţi în „ism" nu i-am mai găsit acum, cînd îmi trebuiau ca să-i citez, nici măcar în pod.

Eram în drept, după o atît de lungă experienţă, să cred că nimic mai extraordinar nu i se mai poate întîmpla poeziei din patria mea.

Ştiu că poezia e un gen literar, că face deci parte din literatură şi mai ştiu că într-o ţară socialistă, literatura este „o rotiţă şi un şurub" în marea operă de construcţie pe care o săvîrşeşte clasa muncitoare.

Şi iată că aproximativ de vreo doi ani încoace sînt unii tineri poeţi pe care nu-i mai înţeleg de loc. Ii cunosc de cînd au început să scrie, oameni normali, nici prea stricaţi de prea multă lectură de poezie străină, nici neurastenizaţi. Fiecare cuvînt din poeziile lor mi se pare, netăgăduit, romînesc, dar cînd se încheagă rîndul, care nu-i vers, cuvintele laolaltă, de odată nu le mai înţeleg de parcă înseşi literele ar fi fost trase dintr-un săculeţ, ca la loto.

O bucată de vreme am crezut că sînt obosit şi de aceea nu pricep, pe urmă am luat lucrurile în serios, am citit şi răscitit, ba am mai întrebat şi pe alţii. Unii dintre interlocutori pentru ca să nu se compromită au simulat a pricepe, dar ochii le fugeau vag în toate părţile, jenaţi. M-am gîndit apoi că n-o fi vorba de nişte poezii originale, ci de nişte traduceri prost făcute, pe care tălmăcitorul nu le-a descifrat bine.

Scrutînd reminiscenţe şi interogînd discret am aflat că e vorba de o poezie nouă, de o poezie „originală", „modernă", ca să zic aşa „de avangardă", — de o adevărată revoluţie în contra convenţionalismului răsuflat al versului clasic şi al inteligibilului, al simplităţii în poezie, manifestată prin vers alb, prin vers liber, prin obscurităţi voite, prozaisme căutate, prin proză curată, frîntă neregulat şi începînd mereu de la capăt, pentru a simula versul.

Mi-am zis: Salut Fontenelle, nepot al lui Corneille! Salut Lamotte Hondart! strămoşii de pe la 1670 ai „moderniştilor" noştri de astăzi. Avangardiştii noştri care cred că au descoperit toate, doresc să poarte în epoca socialismului costumele veacului al 17-lea. E posibil să fii realist-socialist cu perucă şi manşete de dantele şi ciorapi lungi de mătasă? Fireşte, nu!

Acei predecesori ai tineretului nostru, răzvrătiţi în veacul al 17-lea au cerut de pe-atunci să se curme odată sclavia regulelor versului, inutile, absurde şi dăunătoare. De ce, — spuneau ei, — să înlănţuieşti gîndirea în nişte legături care o jenează, cînd ar putea foarte bine să se exprime în proză? Nu-i asta o dificultate creată de plăcere, un joc pueril? Merită oare ritmul, rima, să le sacrifici claritatea expresiei?

Salut Etienne Jodelle! Salut Jean Antoine Baïf! din faimoasa Pleiadă care pe la 1550 aţi luat-o înainte cu vreo 400 de ani „moderniştilor" noştri poeţi, în inventarea versului alb.

In „Un sezon în infern" publicat la 1873, versul liber nu a fost nici atunci o noutate, ci un vers „redivivus". Chiar uitatul Gustave Kahn, considerat ca iniţiatorul versului liber conştient, cu o tehnică bine calculată, cu o dogmatică arbitrară şi absconsă, este şi el un strănepot al lui Fontenelle şi Lamotte Hondart.

Roata a mai fost inventată şi la noi între cele două războaie mondiale, de mulţi asemenea inventatori cu întîrziere de aproape o jumătate de mileniu.

Dar nu înţeleg să mă războiesc principial cu adepţii versului liber. Am scris şi probabil voi mai scrie şi eu poezii în vers liber, atunci cînd pulsul sentimentului îmi va spune că aşa pot comunica mai deplin ceea ce simt. Nu discuţia aceasta vreau să o deschid.

Am amintit cele de mai sus numai pentru a arăta anacronismul „moderniştilor" şi pretenţia lor de inovatori, şi pentru a sublinia că primii iniţiatori ai versului liber l-au susţinut pentru a salva claritatea expresiei

Or, iată, că liber-versiştii noştri, care înglobează cîţiva tineri poeţi, au inventat în adevăr ceva cu totul nou: versul liber nu pentru a salva claritatea expresiei ci pentru a cultiva cea mai absconsă expresie şi a masca cu pretenţie cea mai penibilă sărăcie de elan şi sentimente.

Le poţi citi poezia de la cap la coadă, sau de la coadă la cap, fără să piardă sau să cîştige ceva. Tot nu înţelegi nimic nici aşa, nici aşa.

Ermetismul lor e identic, făcut din nimic, ca întunericul nopţii. Din ce este făcut întunericul? Din ce-s făcute asemenea poezii?

Şi apoi: pentru cine sînt făcute? Cui se adresează?

Sînt colocvii cu sine însuşi? Poezii pentru sine scrise într-o figuraţie de stenogramă cu semne strict secrete? Şi atunci pentru cine se publică? Ce rost mai are divulgarea lor?

Aş voi să nu mi se răstălmăcească ideea. Nu mă gîndesc să separ forma de fond, subiectul de dezvoltarea lui, să consider ritmul, metrica şi prozodia în afara expresiei, a cuvintelor. Nu mă gîndesc să atribui poeziei un domeniu care să se poată transpune neapărat în proză, cu o logică comună, cu înţelesul comun al cuvintelor. Ar fi să nu am habar de esenţa acestei arte. Poetul foloseşte aceleaşi cuvinte ale vorbirei dar cu totul altfel decît în uzul lor obişnuit. El le dă o altă valoare. Sau trebuie să le dea. Asta e treaba poetului. Asta a făcut Arghezi în toată opera sa lirică. Cititorul simte că vorbele obişnuite cu un sens al lor, ca să zic aşa „casnic", „cotidian" devin în poemele lui Arghezi, curăţate, înnoite, încărcate de o putere proaspătă de comunicare. De unde vine asta? Din talent, — din geniu, din poezie. Dar sensul lor nou-proaspăt, nu este fără înţeles, nu e abscons. Ele stîrnesc ecouri noi dar spun ceva înţeles de oricine cunoaşte limba noastră. Ele clarifică mai bine; sînt mai luminoase. Parcă ar radia.

O poezie adevărată nu se poate transpune într-o bucată de proză, nu se poate explica prin logica şi înţelesul comun al cuvintelor, nu se poate reduce la o înţelegere plată ca o proză, nu se poate desface în proză, căci atunci din punct de vedere poetic nu mai are sens.

Dar aceasta e una şi a înşira vorbe fără nici un înţeles, fără nici o putere de evocare, de stîrnire a unor latente sentimente interioare ale cititorului, e alta.

Poezia nu trebuie înţeleasă cu exigenţa şi punctul de vedere al cititorului de proză. Este în anumite limite o ilogică ce face esenţa poeziei, dar ea trebue să exprime ceva în stare să comunice cititorului un sentiment, o stare sufletească, o idee. Ea trebuie să urmărească o nouă cale de contact, de contopire cu cititorul, şi deci, pentru aceasta, să exprime ceva din partea poetului.

In sine, puterea de comunicare, de „vehiculare" de sentimente, a poeziei este mult mai mare şi calitativ superioară prozei. E o vehiculare cu avionul cu reacţie sau chiar pe aripi de Pegas, nu cu tramvaiul sau cu autobuzul.

Poezia ca mijloc de comunicare de sentimente, de înţelegere, de circulaţie de idei, este după unii mai veche decît proza. Ea a avut totdeauna, tocmai prin forma şi esenţa ei, cea mai largă putere de pătrundere.

Enciclopediştii constată că oricît de departe ne-am duce în urmă în istoria popoarelor, primele monumente ale limbii şi literaturii lor arată o întrunire de cuvinte în cadenţă, în chip de versuri, la început foarte grosolane şi barbare dar apoi din ce în ce mai şlefuite de talentul poeţilor şi geniul însăşi al limbii. Pretutindeni versul precede proza, şi în multe locuri asta se întîmplă de-a lungul mai multor secole. Şi aceasta tocmai pentru că versul ajută memoria, e un mijloc „mnemonic" şi a fost servit, înainte de a se fi inventat scrisul, pentru a fixa adînc în mintea oamenilor povestiri sau precepte. In veacurile copilăriei şi tinereţii omenirii, ea a simţit nevoia de a-şi exprima impresiile şi sentimentele prin fraze ritmate, cadenţe măsurate, de multe ori acompaniate de un instrument muzical. Poeţii primitivi ai tuturor popoarelor, numai prin asemenea recitări ritmice au captivat urechea auditorilor pentru care le compuneau. Asemenea cînturi erau repede pe buzele tuturor şi se păstrau fără chiar să fie scrise vreodată.

Demostene BOTEZ

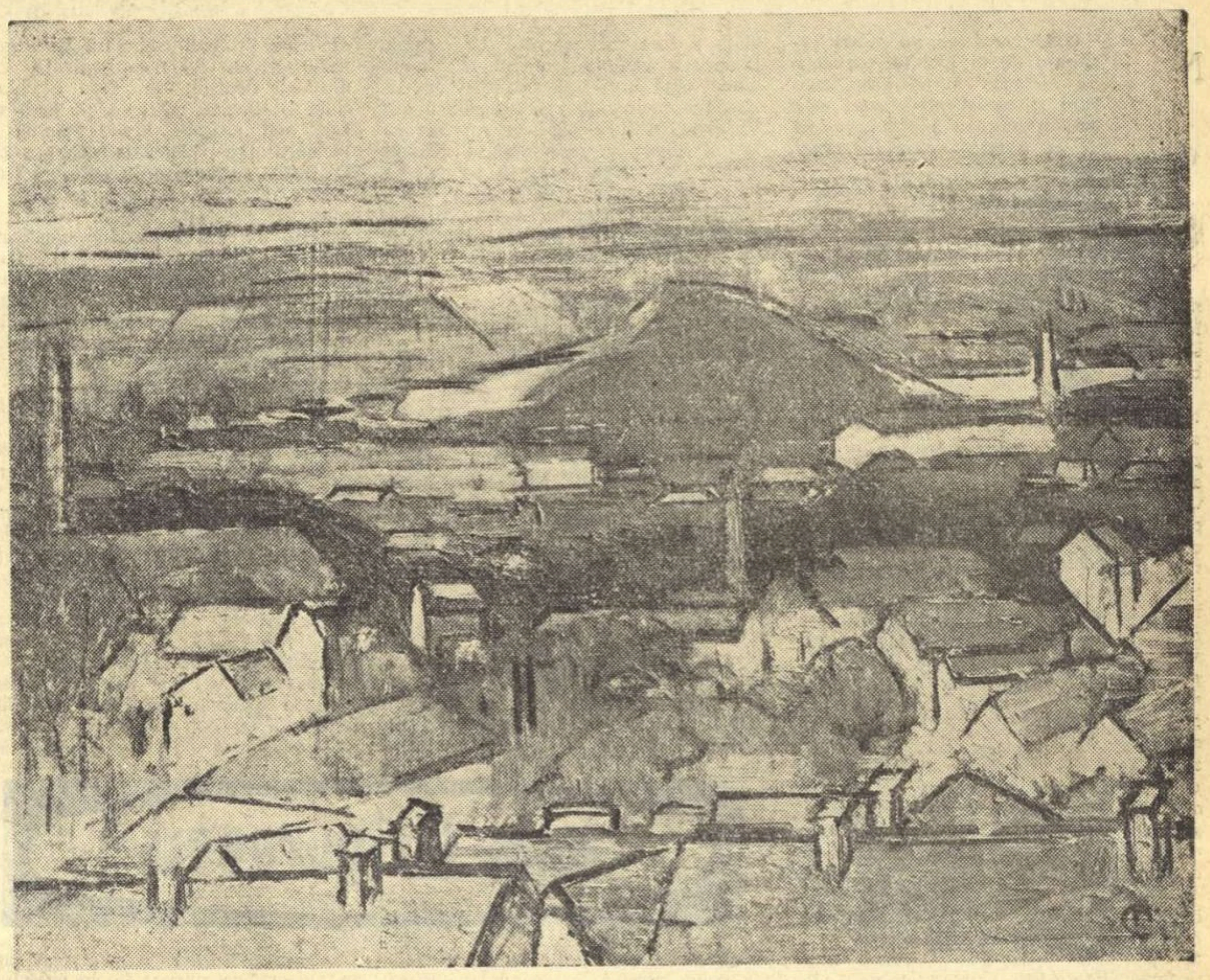

ALEXANDRU CIUCURENCU *„Peisaj industrial"*

PAMFLETUL LIRIC

Realismul socialist şi-a spus cuvîntul şi a imprimat viziunea proprie şi în universul eroticului, al reflecţiei filozofice cu privire la destinul omului, la raportul dintre viaţă şi moarte, trecut-viitor, aspiraţie-realizare, vis-realitate. Direcţia nu implică — şi nu a implicat abandonarea dialogului cu actualitatea social-politică. Impresia contrarie e numai un efect, o iluzie optică. In realitate, poezia aşa-numită publicistică a urmat evoluţia generală de interiorizare a inspiraţiei şi diversificare a instrumentelor proprii, — fără a-şi părăsi armele iniţiale. Astăzi atitudinea cetăţenească face corp comun cu meditaţia, undele celui mai intim lirism se interferează cu marile valuri ale lirismului de concepţie. Şi numai cerinţele analizei ne obligă la izolarea dintr-un întreg context, a poeziei polemice.

In cadrul dialogului cu actualitatea, de care vorbeam, demascarea orînduirii capitaliste care apare ca obstacol în calea fericirii şi a vieţii, a păcii omului, continuă să înfierbinte spiritul critic şi verva pasională a liricii contemporane. Este în natura vechiului camuflajul, draparea esenţei viciate sub aparenţe contrarii. Travestiul idilic al militarismului german de ieri sau de azi alarmează sensibilitatea feminină, maternă, a Mariei Banuş. Înfiorarea, groaza sădită de erupţia teutonă, la adăpostul vălului unei atmosfere „confortabile" („gemütlich"), e evidenţiată doar printr-o evocare surdă, prin simple aluzii, întreg potenţialul ei apărînd din ostentaţia cadrului idilic. Ironia are durere dar şi pregnanţă în suavitatea formelor persiflate. „Gemütlich, un tablou de gen, — / ca în faianţă. / Lumina tremură pe ceşti, / pe geam, pe clanţă. / Femeia macină cafea, pendula bate, / prin smalţul alb trec umbre mari, / însîngerate". Opunînd imaginii goetheene a Weimarului, cu viaţa tihnită, olimpiană în echilibrul ei între gîndire şi creaţie, înconjurată de la distanţă cu comentariile bîrfitoare, totuşi inofensive mic-burgheze, referinţa la Buchenwaldul de alături, Maria Banuş apelează la o altă modalitate, mai direct pamfletară, deşi lucrată tot cu elementele sensibilităţii ei. Grotescă acum, ironia asimilează procesul de renaştere a militarismului sau spiritului revanşard cu naşterea şi dezvoltarea unui copil monstruos. Atributele naturale umane, la prima vedere conservate, reprezintă de fapt o alterare a organicului, a firii, întrucît pruncul hrănit, educat şi înzestrat cu însuşiri ale tehnicii (cromat, extraplat, polimerizat), va prolifera în perspectivă „numai guri deschise / şi guri şi crescături, / un polip în mişcare, un cancer flămînd". Viziunea militarismului actual, ca o parodiere a operei naturii, desfăşurîndu-se după un ritm accelerat, cu un cumul de caracterizări din ordinul teratologic, înspăimîntată, stîrneşte oroarea. Dar strigătul de teroare pe care l-ar implica, este depăşit de un îndemn feminin în vehemenţa lui, amintind mai concentrat, vechea „Chemare" a Mariei Banuş.

In cunoscutul „Surîs al Hiroşimei", Eugen Jebeleanu mînuieşte sarcasmul enorm, mînia sprijinită pe o viziune fantastică, viziune care în primul moment amplifică obiectul invectivat, pentru a-l anula apoi, a-l discredita îmbrîncindu-l dincolo de ordinea umană. Potentaţii moderni, marii magnaţi şi instigatori la un nou război, după modelul catastrofei de la Hiroşima, sînt înfăţişaţi în toată bestialitatea poftelor lor acaparatoare şi în îngrozitoarea realitate a mijloacelor de distrugere de care dispun. Totuşi, dezumanizarea lor absolută, obţinută printr-un fel de mecanizare riguroasă a tuturor funcţiilor fiziologice, inspiră omului, odată cu ura împotriva neomeniei, certitudinea în puterea propriei umanităţi şi în posibilitatea sa ca om, de a răpune neomul. Mijloacele proprii lui Jebeleanu, hiperbola în dispreţ şi ură, asociată cu imprecaţia revărsată torenţial şi rechizitoriul retoric sînt valorificate într-una din cele mai reprezentative posturi poetice, aceea de polemist viforos. In ironie, accentul e dur, crispat, reţinînd cu greu impulsul atît de specific către gesticulaţia incriminatoare, către condamnarea directă: „Nu-i unul să zîmbească, nu mai poate / nici unul să zîmbească, de demult / ...fiece zîmbet costă o avere, / fiece zîmbet poate să stîrnească / oricăruia din ei / hemoragii de aur, / fiece zîmbet poate-oricînd să surpe / secretul echilibru al acestor / cetăţi fără de stele, / imense orgi de piatră-n care suie / un sînge monoton de ascensoare". Aparenţa umană, masca agresorilor, nu stîrneşte zîmbetul ci dilată furia justificată. Prezentarea contrastului între calmul familiar al micului dejun, în timpul căruia se declanşează, cronometrată intenţia asasină, e subliniată periodic printr-un comentariu care debordează parantezele („In cuibul lui de raze transparente, / luceafărul de zi e mut şi palid"), ca să ţîşnească într-un amestec de spaimă şi revoltă a vieţii muşcată de moarte: „Opreşte timpul! E un urlet cerul. / Opreşte timpul!... Oh, blestemată fie ziua ceasul...".

In „Cîntec de ruină", Dan Deşliu, aşa cum s-a mai remarcat, a încrucişat formele sale predilecte de expresie — apostrofa şi discursul — cu ironia plastică, alternanţă aptă să pună în evidenţă tocmai contrastul dintre splendoarea aparentă şi descompunerea, pieirea fatală a societăţii capitaliste. Cu multă vervă, cu un consum de culori şi o dispoziţie sarcastică insistentă, masca de cocotă, de „floare a răului" este întîi expusă din toate unghiurile în faţa lumii, pentru a fi în cele din urmă smulsă fîşie cu fîşie de pe obrazul pergamentos. Poetul după ce a demontat tainele cutiei cu iluzii, arată publicului şi mecanismul acestora, cu un fel de satisfacţie în care amărăciunea se strecoară atît cît să exprime tristeţea lucidă în faţa celor ce s-ar putea lăsa înşelaţi: „Priviţi momîia-n falduri, cavoul voiajor! / Ii admiraţi dantela corsajului relicvă, / pamponul pe stafida ce-i ţine loc de ţigvă, / spinarea cocîrjată, scheleticul picior". Atitudinea şi tonul propriu lui Deşliu, indignarea nemijlocită şi ţinuta hotărîtă, deprinderea de a încheia într-o concluzie activă o afirmare sau o negare, depăşesc limita sarcasmului, pentru a deveni în cazul de faţă opoziţie la lumea „de ruină", în numele noului ideal de viaţă.

Practician al pamfletului direct, Eugen Frunză a făcut din faptul divers şi elementele de reportaj după o călătorie în Germania federală căi de stigmatizare a militarismului neofascist. Modul de abordare e simplu, versul se înfige scurt ca un vîrf de cuţit în obiectivul ţintit. Poetul pare chiar că se grăbeşte să prezinte realitatea, trece repede peste descrierea aparenţelor (procedeu favorit al ironiei), pentru a interveni cît mai iute cu propria sa atitudine. Imagini ale trecutului nazist, sau ale actualului mod de viaţă din Germania occidentală, — casa încremenită în timp a lui Krupp, un hotel în Ruhr invadat de zgomotul jazzului, un local unde trei prusaci, ţepeni în morgă, îşi beau berea, o „scenă de sport", o trîntă feminină în noroi, sau discursul unui SS, — sînt schiţate ca o indicaţie pentru atmosfera de „noapte şi ceaţă", iar comentariul ritos are menirea de a o sfîşia şi a îndrepta gîndul către lumea de speranţă şi lumină de cealaltă parte a Berlinului, spre lumea socialismului. Pamfletele lui Eugen Frunză ar putea intra între formele prompte de acţiune ale unei vitrine agitatorice: „Ah, iad de reclame... O cruce de fier / rînjeşte-n vitrină. / ...Mă uit în jur, e totul surd şi ciung, / şi strada-mi pare un sicriu prelung". „Cînd am ieşit pe poartă, / mai auzeam suspin şi plîns / şi, uriaş în noaptea moartă, / am stat sub cer, cu pumnul strîns".

Referinţele de pînă acum — alese între atîtea altele care sporesc accentul combativ în lirica noastră — au pus în evidenţă maniere diferite, ale aceluiaşi impuls polemic. Spuneam însă că atitudinea polemică face parte din substanţa însăşi de a gîndi a unor poeţi. La Mihai Beniuc ea e o înclinaţie atît de organică încît se manifestă chiar în cele mai neaşteptate ipostaze, meditativă, erotică, iar în ultima vreme, de preferinţă în confruntarea cu viitorul, cu timpul. Dar foarte caracteristică pentru Beniuc este polemica cu rămăşiţele vechiului în propria noastră conştiinţă, efortul său de a curăţa din calea noului tot ce îl întîrzie, îl împiedică. Elanul către viitor se exprimă simultan cu aversiunea, cu repudierea trecutului, şi fiecare pas înainte se face prin luptă. Intransigenţa faţă de duşman alimentează permanentul dialog mai totdeauna făţiş, între nou şi vechi, ca şi cum noul provoacă darea în vileag a vechiului şi-l obligă la primirea luptei: „Şarpe, de te doare capul / ieşi la drum şi-ţi caută leacul". De aceea la Beniuc întîlnim mai rar ironia şi în general mijloacele de atac indirect. Impetuozitatea şi setea de biruinţă îl împing la înfruntarea directă, la asaltul piept la piept, şi fără o clipă de răgaz: „Vom sta la tîrguială oare-acum, / de-or scoate vrunii a odihnă scîncet, / de-şi face-n oase lîncezeala drum...?" „Furtună, ia-ne-n braţe cu putere, / vom trece peste largi genuni! / Vom sparge orice scoică de tăcere / Pe unde-şi caută-adăpost minciuni"...

Mihail PETROVEANU

TÎNĂRA GENERAŢIE DE POEŢI

Poezia noastră nouă, în ansamblul ei, e într-un raport dialectic multilateral cu varietatea ei nemărginită. Militantă, partinică, ea e o orchestraţie amplă, în care fiecare solist îşi are acompaniamentul propriu şi se profilează pe fundalul acestuia. Distingem nu numai individualităţi, în principiu ilimitate, ci şi afinităţi, care grupează şi diversifică.

In acelaşi timp, această generaţie poetică, fără a se opune cîtuşi de puţin, se diferenţiază de generaţiile anterioare cînd îşi alătură glasul propriu în marea unitate a poeziei noastre de azi.

Pentru generaţia tînără poezia adolescenţei coincide cu poezia construcţiei socialiste, de aceeaşi vîrstă cu ea. Drumul ei viitor e determinat de această coincidenţă în punctul ei de plecare şi, evident, creaţia ei ulterioară nu va repeta drumul predecesorilor pentru că nu va repeta nici experienţa de viaţă a acestora. Beniuc, Jebeleanu, Maria Banuş, ori Marcel Breslaşu, oricît de diferenţiaţi între ei, artistic, sînt exponenţii generaţiei lor. Generaţia pe care a cîntat-o mai de mult Veronica Porumbacu a fost şi ea, alta, a tinereţii descătuşate din infernul fascist şi mobilizată entuziast în anii revoluţiei populare şi socialiste. Adolescenţa înflorită în acelaşi timp cu patria noastră liberă îşi are alt drum în viaţă. Trecutul înseamnă, pentru aceştia, ca experienţă trăită şi deci ca sursă de lirism, numai amintirea unei copilării pierdute, a unui coşmar care simbolizează toată apăsarea negativă a vechii orînduiri. Timpul lor e prezentul prelungit indefinit în viitorul care se înfăptuieşte contemporan cu ei, în ei. **„In mine o lume nouă se înalţă"** — e conştiinţa şi sentimentul acestor tineri exprimate de Cezar Baltag, care se desface îngrozit de vaga, dar opresanta memorie a copilăriei distruse de război pentru a cînta exploziile de lumină vestitoare ale **Comunei de aur.** Desigur că ceea ce, azi, în momentul găsirii de sine, constituie o unitate relativ stabilă datorită poeziei aceloraşi adolescenţi şi tineri, se va diferenţia în viitor din ce în ce mai mult, odată cu precizarea personalităţilor încă în formare. Dar în măsura în care e autentică şi profundă, expresia lor va purta mereu pecetea realităţilor concret istorice în care s-au născut şi s-au dezvoltat, mărturisind afinităţile structurale şi marcînd o etapă diferită în ascensiunea generaţiilor poetice.

Pentru că, bineînţeles, nu e vorba doar de **tematica** abordată şi care, de pe acum, se precizează în diferenţierile ei după individualităţile ce se impun. E vorba mai ales de anumite note distincte în atitudinea poetică, analizabile atît în sine cît şi în raport cu întregul nostru peisaj poetic. Nu putem decît cu titlu de exemplu să sugerăm cîteva din acestea, pentru a demonstra realitatea specifică a fenomenului şi nu pentru a-l descrie (cititorul poate consulta cu mai mult folos cronicile literare la primele volume din **Luceafărul**, un articol ca cel al lui I. Oarcăsu, din **Tribuna**, despre **Farmecul originalităţii.** Distingerea specificităţii nu implică o judecată de valoare; aceleaşi trăsături distinctive pot fi sursa unor progrese ca şi a unor primejdii în poezia noastră nouă.

Am spune, înainte de orice, că din coincidenţa vîrstei poetului cu aceea a patriei socialiste însăşi rezultă o poezie a conştiinţei **răspunderii.** Poezia celor 18 ani e plină de întrebări şi răspunsuri. E o conştiinţă etică şi estetică proprie epocii noastre. Poate încă nici unul dintre tineri n-a exprimat mai bine decît neuitatul Labiş această conştiinţă la care apela recent decanul poeziei noastre Tudor Arghezi, adresîndu-le „copilului începător de frumuseţe": „Tu ai răspundere sfîntă. Din tine trebuie să iasă făptura nouă, aşteptată încă de pe cînd omul dibuia frînt — prin întuneric — să-l caute şi să-l scoată din peşteri la curcubeul ploios încins peste lume. Şi nu lua niciodată hîrtia şi pana în deşert. Bagă de seamă, tu scrii pe o foaie de marmură albă".

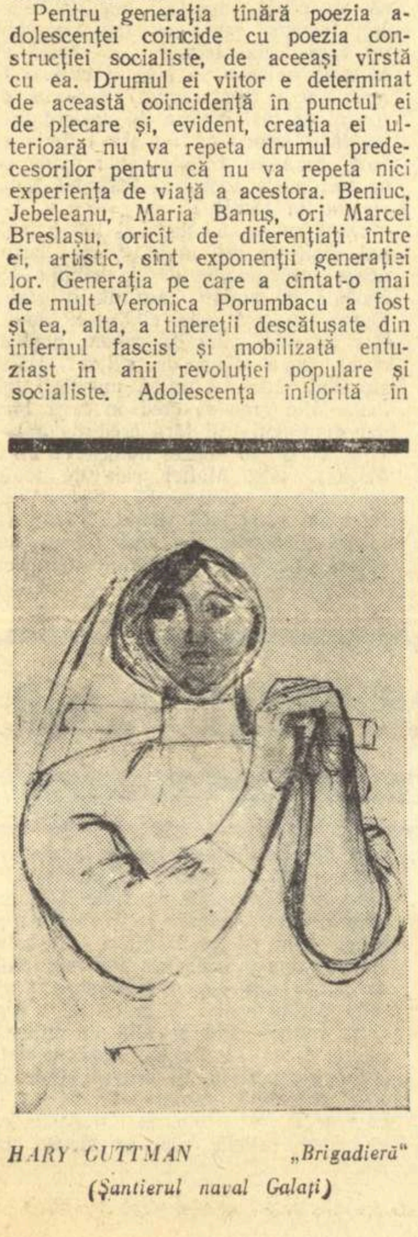

HARY GUTTMAN *„Brigadieră"*
(Şantierul naval Galaţi)

Ca şi cei mai buni dintre colegii săi, tînărul poet Nichita Stănescu ne face să simţim că are ceva anume a spune, că întreg chinul său creator e **expresie** şi nu exerciţiu superficial. Din acest simţ al răspunderii pentru exprimarea generaţiei sale, izvorăşte fenomenul constatat unanim al maturizării prin optarea pentru o poezie de meditaţie filozofică, astfel cum, în ultima etapă a tinerei sale creaţii, o anunţase încă Nicolae Labiş. Evoluţia acestuia a repetat-o peste cîţiva ani Gheorghe Tomozei, de la **Pasărea albastră** (1957) la **Steaua Polară** (1960) şi în ciclurile ulterior apărute în periodice. Nichita Stănescu includea elementele aceleiaşi evoluţii încă în reveriile sale manifest adolescentine din volumul de debut, dar şi le reliefează într-un chip propriu în mai recentele sale cicluri. Poetul, încă tributar imagisticii îşi mărturiseşte ardenta căutare a adevărurilor mari şi simple, luminoase şi limpezi şi metafora evoluţiei sale şi-o exprimă tocmai prin urmărirea **cristalizărilor**, a **incorporărilor**, concrete, obiective. Idealul estetic al poetului e însăşi reflectarea realităţii noi, căci „numai lumea comunistă a ajuns la frumuseţe" şi în ea fiecare imagine îşi are întruchiparea palpabilă, exterioară subiectivităţii noastre: **„aici ideile, cuvintele noastre devin adevărate" — „iau chipul zvelt al zidurilor de beton, / iau trupul suplu-al schelelor de fier, / le-atingi cu auzul şi ele au sunet, au ton, / le izbeşti cu privirea şi ele nu pier, / le pipăi cu trupul, cu sufletul, şi vezi că există".** Gîndul corespondenţei concret reale dintre vis şi lumea exterioară înfăptuită în epoca noastră e obsedant pentru că e confirmarea justeţii viziunii poetice subiective şi confirmarea convingerii esenţiale că visurile noastre devin realitate: **„Tot ce lumea comunistă visează / va fi".**

Prin Nichita Stănescu putem sesiza, în această fază a împlinirilor, unele distincţii definitorii şi pentru colegii săi de generaţie cei mai remarcabili. Meditînd asupra omului în era comunismului şi a zborurilor cosmice, Nichita Stănescu se întîlneşte mai ales cu Cezar Baltag. Incercarea de a sugera prin notaţii realiste o atmosferă proprie lumii noastre îl apropie şi de Leonida Neamţu, deşi, între ei, aceştia diferă prin modalităţi distincte. Dincolo de riscul observat mai de mult în sensul prozaizării expresiei, evoluţia Florenţei Albu poartă, în creaţia mai recentă, sensul aceleiaşi căutări a corespondenţei dintre imagine şi lumea palpabilă în care se încorporează visurile tineretului nostru. Nichita Stănescu mai ales meditează, Cezar Baltag caută viziunea viitorului, Florenţa Albu e un reporter liric care vrea să surprindă fiecare clipă reprezentativă în concreteţea ei — şi profeţia ei de credinţă artistică e în sine remarcabilă:

Aşa trec — tulburată, stîngace şi
solemnă.

Mă aleg dintre luceferi,
dintre norii negri, dintre fulgere,
îmi scald fruntea
în roşul solar al apusului,
mă clatin cu plopii pe tot cerul
descriind traiectoria superbă a
clipei.

Aerul e tare — sună a bronz,
cînd îl ating cu călcîiul rotund...
etc., etc.

(**Clipa, Contemporanul** nr. 47/61)

E mai greu să reduci la unitate cum cere metodica demonstraţiei, poezia lui Ilie Constantin, cu talentul său calm şi sigur ca şi cu o mare disponibilitate tematică şi afectivă. Fără îndoială că, într-un fel sau altul, ceea ce ni se pare inedit în poezia tinerei generaţii este tocmai această căutare a unei autodefiniri meditative, în numele unui trecut care descoperă viaţa şi perspectivele ei în chiar procesul dezvăluirii lor contemporane.

Lăsînd de o parte deficienţele „de creştere", inegalităţile şi eşecurile unora sau altora dintre reprezentanţii tinerei generaţii, trebuie să reliefăm şi primejdiile ce îi caracterizează oarecum global.

In primul rînd, poeţii generaţiei care **s-a afirmat după anii luptelor eroice** pentru cucerirea puterii populare, sînt din ce în ce mai **meditativi**, în sensul pozitiv, dar devin prea puţin **militanţi.** Poezia lor îşi măsoară prea puţin eficienţa mobilizatoare, îşi reduce accesul spre inima maselor. O subînţeleasă polemică, absolutizată, cu retorismul, anulează adesea limpezimea comunicării. Căutînd profunzimea, ea atinge uneori „absconzitatea", ajunge abstractă.

Intre generaţiile care alcătuiesc frontul unic al poeziei noastre actuale se afirmă o continuitate esenţială care nu exclude polemica implicită mai ales în căutarea expresiei poetice celei mai adecvate epocii noastre.

Discuţiile purtate la un moment dat între adepţii „versului liber" (sau „libero-alb") şi cei ai versului clasic s-a dovedit repede pe cît de sterilă pe atît de desuetă. Cam de o sută de ani poeţii folosesc o variaţie infinită a versificaţiei, căreia nu i se mai poate spune în nici un caz „vers clasic". Poezia în „metru antic" cum a profesat-o odată Eminescu poate deveni tot atît de modernă ca versul liber al lui Maiakovski. Nici cînd **Viaţa romînească** dinainte de 1916 denunţa falsitatea „poeziei noi", decadentă, nu se ridica împotriva „versului liber" şi în paginile ei au fost promovate versurile lui Al. A. Philippide sau Demostene Botez, departe adesea de orice canon clasic, de ritm şi rimă. De la Jebeleanu şi Maria Banuş pînă la Nichita Stănescu şi Ilie Constantin, versul romînesc actual trece de la formele cele mai „fixe" la formele cele mai libere, chiar dacă unii (Florenţa Albu mai ales) le cultivă, îndeosebi pe cele din urmă. Tineretul respinge monotonia. Acum 60 de ani, Mihail Sadoveanu, ispitind muzele, se declarase şi el pentru versul alb căruia, după decenii, îi va fi găsit modele în poezia noastră populară, mai ales în **oraţii**, care nu cunosc deobicei rima şi au un ritm cu totul liber. Prozaismul care pîndeşte poezia Florenţei Albu nu provine din lipsa versului regulat, după cum nu provine — din existenţa strictă a acestuia în multe poezii ale lui Florin Mihai Petrescu.

Esenţialul e ca, în explorările lor, în acelaşi timp de **conţinut** şi de **formă** cum e şi firesc, tinerii să nu evite poncifurile printr-o chinuită exprimare cu tot dinadinsul originală. Generaţiile se continuă şi se înţeleg între ele perfect cînd valoarea e autentică, chiar dacă surpriza unei expresii inedite poate irita cîteodată pe cîte un predecesor oprit în drum. Ibrăileanu, cel mai consecvent denunţător al poeziei moderne, obscure, recunoştea, citînd poezia lui Arghezi, că unii confraţi pot confunda ineditul marelui poet cu obscuritatea însăşi. De fapt, spunea el, generaţia lui fusese surprinsă şi în faţa poeziei lui Eminescu: „mi se heurtau (ciocneau, loveau — n.ns) toate deprinderile, toate chipurile de a asocia ideile şi imaginile". In fiecare epocă, spunea Ibrăileanu, poate apărea o poezie care să apară, la început, „neînţeleasă" pentru că e **nouă.** Unele elemente inedite ale poeziei tinere pot şi azi să stîrnească nedumeriri. In evoluţia lor, acestea fie se vor limpezi ca valori autentice, fie se vor compromite. Condiţia e ca ineditul să fie realmente inedit şi nu reînvierea unor forme desuete de mult sau forţarea fără acoperire a originalităţii. Fenomenul există şi sub acest aspect, dar nu-i caracterizează pe cei mai buni.

Savin BRATU

INSTANTANEE AMERICANE

REGELE E IN PIELEA GOALĂ

Ioan Grigorescu

„...Iar credința nu mi-aș inspira-o de la nici un om care nu lucrează altfel decît cu gura și căruia nimic nu-i este mai scump ca profilul femeii de pe dolarul de argint american...”.
(Carl Sandburg, „To a Contemporary Bunkshooter”).

Vine regele... Chiar astăzi metropola poate deveni arena unui eveniment de importanță capitală, capabil să schimbe mersul istoriei țării pentru cine știe cîte decenii și secole. După atîta amar de vreme republică, în sfîrșit, vine regele.

In iulie 1957, redacția ziarului polonez „Zycie Warszawy” a primit din partea Bisericii Domnului („Church of God, Queens Village, New-York”) o înștiințare oficială în legătură cu apropiata vizită a „Regelui Tuturor Popoarelor” la Varșovia, înștiințare pe care reprezentantul lui Dumnezeu pe pămînt, cu reședința la New-York, ținea s-o vadă publicată în gazeta poloneză. Ceea ce, cu ironia cuvenită, s-a și înfăptuit:

„New-York, 3 iulie. Biscupul Homer A. Tomlison, căpetenia Bisericii Domnului, a hotărît să viziteze Varșovia unde, într-un cadru festiv, să se încoroneze ca Rege al Poloniei. Imbrăcat în mantia regală, cu coroana de aur pe cap, și înarmat cu un tron pliant, biscupul a plecat din New-York îndreptîndu-se spre Bruxelles unde va face o vizită de trei zile.

Biscupul a declarat că, după vizitarea Expoziției Universale de la Bruxelles va sosi cu un avion al Companiei Poloneze de Aviație, de la Berlin pînă la Varșovia. El are de gînd să-și plaseze tronul pe o alee din preajma Seimului unde să-și și facă încoronarea de Rege al Poloniei. Festivitățile de încoronare se vor desfășura în limba polonă.

După încoronare, Regele va pleca la Moscova.

Biscupul Tomlison a declarat în plus că, dacă nu va primi în timp util viza poloneză, se va încorona ca Rege al Poloniei pe aeroportul varșovian, în momentul cînd avionul său va face aici escala sa obișnuită în drum spre Moscova.

Polonia va fi cea de a 28-a țară unde Biscupul, în etate de 65 de ani, sosește în calitate de Rege”.

E ușor de înțeles că, în calitate de corespondent de presă, n-am lăsat să-mi scape, în acea zi istorică, nici un avion polonez ori străin care să aterizeze pe aeroportul varșovian venind dinspre Berlin sau Bruxelles. Să-l vezi pe Regele Tuturor Popoarelor descinzînd din cer și instalîndu-și tronul pliant pe betonul pistei de aterizare, nu e un lucru cu care să te poți întîlni în fiecare zi. Mă înarmasem cu un binoclu, socotind că nu va fi ușor să mă apropii prea mult de Serenitatea Sa, și cu un aparat fotografic cu ajutorul căruia să imortalizez clipa divină a încoronării. Mi-am zis, plagiindu-mi confrații de la „Zycie Warszawy”, după ceasuri întregi de așteptare infructuoasă, că, oricum, va fi mai bine dacă regele va veni oricît de tîrziu, decît nici o dată. Dar nici în ziua aceea, și nici în săptămînile și lunile care au urmat, pe aeroportul varșovian n-a descins nici un pasager cu coroană de aur pe cap și cu tron pliant în mînă, ceeace m-a convins că Regele Tuturor Popoarelor s-a răzgîndit să mai poposească printre supușii săi din cea de a 28-a țară pe care trebuia s-o fericească cu încoronarea sa.

M-am resemnat, vrînd-nevrînd, și am tăiat înștiințarea din ziar spre a o păstra ca amintire. Credeam că nu mă voi mai întîlni niciodată cu Măria Sa Regele Tuturor Popoarelor și voiam să am o dovadă oricît de palidă a îndepărtatei și importantei sale existențe. Dar viața a fost mai darnică cu mine. Dacă n-a venit Măria Sa la mine atunci cînd l-am așteptat topit de caniculă și de emoție pe aeroportul din Varșovia în iulie 1957, m-am dus eu la el, chiar la reședința sa pămîntească din New-York, în septembrie 1961. Mai precis, întîmplarea, sau poate ochiul divin, mi l-a scos în cale într-o vineri după amiaza, în vreme ce treceam pe Broadway.

HOMER
HOMER
HOMER
REGELE TUTUROR POPOARELOR,
MARELE MAESTRU
HOMER A. TOMLISON
VA PROPOVĂDUI SÎMBĂTĂ SEARA
LA ARMATA SALVĂRII
CU HARUL DOMNULUI MAESTRUL
VINDECĂ TOATE NENOROCIRILE
ADUCÎNDU-I FIECĂRUIA PACE ȘI
FERICIRE.
VENIȚI CU TOȚII LA SEDIUL
ARMATEI SALVĂRII
DIN STRADA 49 W. N.-YORK.
MINUNI
MINUNI
MINUNI
SÎMBĂTĂ SEARA MAESTRUL
SE VA INTRECE PE EL INSUȘI

Dumnezeu poate fi căutat oriunde. Cu tălpile goale, într-o pagodă budistă, încălțat, într-o catedrală gotică, cu ochii plecați în pămînt, într-un templu de-al lui Shiva, sau, separat de femei, într-un mecet islamist sau într-o sinagogă afumată. In America el poate fi aflat pretutindeni căci și Buda, și Brahma, și Moise, și Cristos și Mahomed, și toți dumnezeii și zeii lumii albe, galbene ori negre și-au dat întîlnire aici, fiecare alegîndu-și drept capitală a imperiului lor ceresc, New-Yorkul. In Harlem există peste o mie de temple, biserici și localuri de închinăciune, dintre care cea mai mare parte nu ocupă mai mult de o singură cameră într-o casă mizeră, sau localul unei foste dughene cu obloane și vitrine, la parterul unei străzi murdare. Numai în cartierul Brooklyn al New-Yorkului supradenumit „orașul tuturor bisericilor” au fost ridicate 1460 de biserici. Intre zgîrie-norii din Manhattan, pe strada 112 se înalță cea mai mare catedrală gotică din lume, „Of St. John the Divine” capabilă să adăpostească un număr de 7.000 de persoane.

Dacă ai măcar cîțiva cenți în buzunar, nu e greu să-l găsești pe Domnul. Atîta vreme cît există credincioși, nici un slujitor al Domnului n-a murit de foame. Anonimul care apare în fiecare seară în zeci și sute de exemplare, pe străzile luminate ale New-Yorkului, ornat în chip de „sandwich” cu două pancarte religioase pe spate și pe piept, și cu nedespărțitul steag înstelat, este înarmat, pe lîngă biblie, cu o cutie a milei în care patosul divin sau clowneria, fac oricum să-i pice cîțiva dolari. Sîmbăta și duminica seara, centrul New-Yorkului oferă aproape la fiecare colț de stradă un spectacol religios pentru bigotele metropolei sau pentru rătăciții care caută drumul sunător spre Domnul. Cățărați pe podiumuri pliante (tronurile cerești sînt ceva mai rare), în mijlocul cărora, ca într-o colivă stau înfipte steagul american și biblia („Abuna Book”, tiraj 4.500.000 exemplare, prețul=un dolar și jumătate bucata; de vînzare chiar la fața locului), acești profeți ai secolului XX care sperie lumea cu apocalipsul, sînt, ziua, mărunți funcționari, escroci nereușiți, lumpeni neînghițiți încă de strada Bowery, sau, pur și simplu, slujbași ai editurii care tipărește bibliile puse spre vînzare chiar pe tejgheaua-podium a propovăduitorului. Predica lor, nu e altceva decît strecurarea paranoiei în sufletele credulilor, amenințarea cu chinurile lumii de apoi pentru toți cei care n-au cumpărat încă o biblie sfințită de tiparul editurii „Abuna Book” sau pentru toți cei ce au trecut nepăsători pe lîngă cutia milei din care profetul ambulant își inspiră harul divin. Astfel organizată, credința a devenit în țara Unchiului Sam o afacere, și încă nu una din cele mai proaste. Multe biserici au înlocuit orga clasică la care se cînta Bach, cu una electronică, și cu o baterie de jazz la care se bate cu pioșenie rok and roll-ul. Atrași de această reformă a bisericii americane, cel puțin la fel de importantă ca cea a lui Calvin, preacredincioșii din prima tinerețe și-au adus amendamentul lor înlocuind monotonia mătăniilor cu ritmul grotesc și gimnastica hieruvimică a dansului „clatină-te și rostogolește-te”. Pentru vîrstele de argint și de aur, împiedicate de lumbago-uri, sciatice, reumatisme sau insuficiențe cardiace să-și manifeste astfel elanul divin, rămîne doar ritmarea aleluii adaptate la secolul vitezei, prin bătăi din palme în ritmul dansului canibalic. Astfel repopulate cu credincioși, bisericile „înaintate” ale New-Yorkului au făcut celorlalte case ale Domnului o concurență cu totul neloială, ca între hoții de cai sau între casele de plăcere de prin porturile cu străzi rău famate.

Important e însă ca omul să-l aibă la îndemînă pe Domnul, indiferent de ce cult l-ar vrea, și să-l găsească ușor. Pentru a nu-l lăsa pe rătăcit să rătăcească și mai mult în noapte, localurile de închinăciune au arborat reclame cu neon și cruci luminoase. Mica publicitate a ziarelor cuprinde, pe lîngă cumpărări și vînzări, anunțuri mortuare, oferte de serviciu sau cereri în căsătorie, rubrici permanente cu lista de atracție a fiecărui lăcaș al dumnezeilor din tot New-Yorkul. Cele mai căutate, sînt, bineînțeles, cele care anunță „minuni”. Tot ce a făcut Cristos în 32 de ani de muncă, e epuizat într-o singură seară, numai în Brooklyn. Inclusiv nunta din Cana Galileei și minunea cu cei cinci pești și nu mai știu cîte pîini. Poate tocmai dintr-o astfel de bagatelizare a îndeletnicirilor cerești, un critic al eclesiasmului contemporan acuza biserica americană pentru faptul că în ultimele trei sute de ani, America n-a dat lumii nici un sfînt, și că această dificilă treabă îi rămîne în sarcină tot sărmanei Europe. Da, dar America l-a dat lumii pe Billy Sunday, cel căruia i-a trimes mesajul său în versuri cel mai mare poet american contemporan, Carl Sandburg. L-a dat lumii pe doctorul Tommy Hicks, cel care a convertit la ceva trei milioane de oameni... Și l-a mai dat și pe Ben Hur în cinemascop, trei serii și cu un celebru actor al Hollywoodului în rolul lui Cristos. Și ce pot însemna pe lîngă marele Homer A. Tomlison, Regele Tuturor Popoarelor, toți sfinții și mucenicii Europei care n-au știut să-și construiască gloria decît prin zile de post și cuminecătură?...

Iată de ce, îndreptîndu-mă în acea sîmbătă seara spre strada 49, fremătam de emoție și curiozitate... Aveam să-l văd pe HOMER, HOMER, HOMER, făcînd MINUNI, MINUNI, MINUNI...

Am dat îndelung tîrcoale localului pînă să-mi iau inima în dinți și să intru. Era o sală prelungă, situată la parterul unui bloc de înălțime medie (adică vreo 15—20 de etaje), între un restaurant-tavernă specializat în bucătărie italiană, și un cinematograf cu filme nudiste anunțate trecătorilor neavizați prin fotografii așezate pe trotuar, cu nuduri pe care hașurarea grosolană în dreptul sînilor și al coapselor, le făcea și mai obscene. In sala lungă ca un cîrnat înfipt într-o scenă scurtă, intrau la rugăciune vîrstnicii, iar alături, în „cochon-cinema”, în fața iluziilor de pe ecran, li se excitau odraslele. Tentația pentru tineret, rămînea în modul cel mai evident, de partea pliantelor cu femei hașurate, și e de mirare cum de Marelui Maestru nu i-a dat încă prin cap, ca în locul orchestrei de suflători compusă din babele cazone de la Armata Salvării să nu prezinte în preasfîntul său avant-program, filme de „streaptease”.

Am intrat hotărît să mă mulțumesc cu regeasca dărnicie a Marelui Maestru în materie de cultură, și făcîndu-mi cu greu loc printre drept credincioși, m-am aciuit ceva mai în față. In primele rînduri, pe bănci, pe scaune pliante, în fotolii pe roate ori trîntiți de-a dreptul pe dușumea, se aflau tot felul de ologi, schilozi ori ciungi, privind cu ochi arzători de febra nerăbdării spre podiumul ornat în dreapta cu o cruce, iar în stînga cu steagul celor 50 de stele. In țara unde, la intrare, înainte de pașaport ți se cer certificatele de sănătate, în țara unor celebri doctori în medicină și farmaciști, în țara cu ilustre spitale și sanatorii, bolnavii se tîrăsc de la un propovăduitor la altul în așteptarea unei minuni. Pelerinajul acesta printre Betleemurile sugrumate între zgîrie-nori, e poate explicabil dacă luăm în considerare că un loc de clasa doua într-un sanatoriu american depășește cu mult venitul unui muncitor calificat, că cel mai simplu consult medical e tarifat între 20 și 50 de dolari, că o banală apendicită costă de două ori salariul lunar al unui mecanic, iar pentru o naștere într-o maternitate de nivel mediu se percepe taxa de spitalizare și asistența mamoșului, de numai 400 de dolari, ceea ce ar însemna în banii noștri aproximativ 3000 de lei. Dar dacă „raiul american” e rai, atunci trebuie să aibe în el și minuni și deci, cineva trebuie să le facă.

Pînă una, alta, scena se umple cu fosilele stafidite încadrate în Armata Salvării: vreo două duzini de babe bigote, îmbrăcate în uniforme negre: veston, fustă și pălărie ca un castron cu fundă înfoiată în dreapta. Sterpe, uscate, cu aceeași privire crîncenă cu care păzesc pe la colțurile străzilor aglomerate cutiile milei, aceste slujitoare ale celui mai practic dumnezeu, își duc acum la buzele profesional țuguiate, trompetele, saxofoanele, tromboanele și pistoanele, și, după cinci bătăi în podium, măsurate de talpa dirijoarei, încep să cînte un aleluia ritmat în chip de fox-trot, pe care asistența îl secondează prin bătăi din palme. Acest cor hieruvimic își epuizează prima parte a repertoriului după treizeci de minute, răstimp în care un mesager al Marelui Maestru proțăpit în avanscenă scandează una după alta rugăciuni, ca pe niște lozinci.

Spre el caută cu buze tremurătoare o fată ai cărei ochi au orbit de mult, spre el își întinde brațele un paralitic țintuit în scaunul său pe roate, spre el, spre unsul Regelui Tuturor Popoarelor, se îndreaptă acum toate speranțele, într-o totală contrazicere a zicalei care glăsuiește că „pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinții”. El va fi doar cel care va sta de-a dreapta Marelui Maestru și îi va selecționa din mulțime pe fericiții acestei seri.

Eu tac și privesc, sînt spectator, și n-am adus cu mine decît curiozitatea. Ei bat din palme și aclamă, doar și-au adus cu ei singurul lucru care îi mai menține — speranța. Se va întîmpla oare minunea?

Brusc, se aprind toate reflectoarele. Trompetele și saxofoanele salvării coboară de pe scenă, ca și cînd năvala de lumină le-ar sili ca pe niște cîrtițe să se vîre în pămînt. Pe scenă rămîne doar „unsul” făcînd spre mulțime semne de liniștire. De undeva, din culise, răzbate un geamăt de orgă. Toți, chiar și paraliticii care sînt sprijiniți de însoțitorii lor, se ridică în picioare. Și iată-l și pe el, în carne și oase, pe marele HOMER, HOMER, HOMER, Regele Tuturor Popoarelor, fără coroană de aur pe cap, și fără tron pliant. Aleargă de la un capăt la altul al scenei cu brațele înălțate în formă de V, ori cu palmele strînse în aer ca un boxer victorios pe ring. E un bătrînel stafidit, cu gușă de curcă și cu părul cărunt, cu ochii scurși în pungi și cu buzele umede de salivă, cu o dantură prea albă pentru a nu fi artificială, cu o frunte înaltă, ca de fildeș, de sub care, cu toată uzura, privirea răzbate arzătoare. Mulțimea urlă, scandează de se aude, cred, pînă dincolo de perete, în sala unde rulează filmele cu femei goale. In spatele regelui mai apar cîțiva bătrîni, îmbrăcați în civil, ca și maestrul, și se așează pe scaune formînd un fel de comitet-sinod taciturn.

Mulțimea intră în delir. Regele se apropie de unul din microfoane și fără nici un cuvînt, întinde brațele spre sală, impunînd tăcerea. Apoi, sprijinindu-și pumnii de ciuperca microfonului, își pleacă fruntea ca și cînd ar vrea să transmită prin instalația acustică ceva cu totul confidențial. Se roagă în tăcere. După două minute de încremenire, cu aceleași gesturi studiate, își înalță din nou brațele și rostește un singur cuvînt: „Amen”.

E semnalul începutului. Din clipa aceasta mulțimea e și mai electrizată de firea vulcanică a neobositului bătrîn care tot timpul face ceva. Cîntă, recită psalmi, discută cu Dumnezeu, pune sala umplută cu schilozi și bătrîni, să scandeze jurăminte colective de dragoste pentru Domnul, și de lepădare de păcat și deșertăciune, întinde mîinile spre mîinile ce se întind spre el, și le atinge cu vîrful degetelor, plînge pentru mîntuirea omenirii, și spunînd din nou „amen”, rîde fericit spre mulțime: „O, cît de frumos sună cuvîntul acesta în gurile voastre...”

In minutul nouăzeci al acestui cross nirvanic, Regele Tuturor Popoarelor, primește din partea cuiva care vine din stradă, un mesaj scris. Pentru o secundă se așterne tăcerea. Apoi, după ce Maestrul citește conținutul biletului, se adresează spre sala amețită de delir: „Fraților, confratele nostru, proprietarul cinematografului de alături, oștean credincios al Armatei Salvării, ne roagă să facem puțintică liniște. Spectatorii lui protestează, și îi stricăm omului «bussinesul». Cuvintele voastre sincere vor fi auzite de Domnul, chiar dacă vor fi rostite ceva mai încet.”

Dar după cinci minute, nebunia colectivă reintră în făgașul ei. Apogeul e atins în momentul în care Marele Maestru se adresează într-o transă totală asistenței: „Și, acum, lăsați pe cei nenorociți să vină la mine.” Se produce o îmbulzeală de nedescris, ologii calcă peste zdraveni, orbii scot ochii văzătorilor, și numai strigătul Maestrului amplificat la maximum de megafoanele din sală, reușește să potolească mulțimea amenințată cu mînia cerească dacă nu își stăvilește drăceasca pornire. Unul cîte unul, cei ce au venit aici sperînd într-o minune, trec în spatele scenei și în urma lor dispare și marele Homer. Incerc să pătrund acolo, dar nu sînt lăsat. „EL trebuie să fie singur cu cei nefericiți și cu Domnul”, mi se spune. Aștept resemnat. In acest răstimp stafidele cernite cu trompete și saxofoane și-au reluat locul pe scenă, și stînd în picioare ca cel mai select cuplu de jazz, încep să sufle. Ințeleg că se consumă un fel de antract în timpul căruia mulțimea încinsă nu trebuie lăsată să se răcească. Cînd Marele Maestru reapare, totul recîștigă temperatura de mai înainte. Și doar regele nu face altceva decît citește un verset din biblie, după care cere sălii să repete în cor: „Mă lepăd de păcat, mă lepăd de păcat. mă lepăd de păcat...” Și acum, scoateți repede cîte o monedă de o jumătate de dolar, și strîngînd-o în pumn, ziceți tare după mine: «Doamne, fă ca banul ăsta pe care ți-l dau ție să mi se întoarcă însutit...» Așa... Tare... Din toată inima. Cît mai tare... Toți deodată... «Doamne, fă ca banul ăsta pe care ți-l dau ție, să mi se întoarcă însutit...» Așa... Acum e bine... Puteți arunca repede moneda pe care Domnul, în bunăvoia sa, v-o primește, în cutiile care vă trec pe dinainte...”

Cîrtițele din Armata Salvării, urmărite cu grijă de privirile reci ale sinodului taciturn de pe scenă, se strecoară ca niște umbre printre rînduri, primind în cutiile îndoliate ale cerului ploaia de arginți încă umezi și calzi de strînsura mîinilor.

Momentul e critic. O singură secundă de ezitare din partea Maestrului, poate strica totul. Dar Regele Tuturor Popoarelor își cunoaște bine supușii. Din cele 27 de popoare peste care a reușit să se încoroneze pînă în anul Domnului 1957, americanii sînt cei mai lucizi oameni, atunci cînd aud cuvîntul „dolar”. Dacă momentul acesta e scăpat, nimic nu mai poate salva situația. Și iată că din mijlocul sălii, se tîrăște urlînd îngrozitor spre scenă, un tînăr murdar și jerpelit, care cere să i se redea vederea. E nenorocirea personificată, strigătul lui e strigătul deznădăjduitului care nu mai are în afară de harul lui HOMER, HOMER, HOMER, nici o speranță. Lamentul său e atît de sfîșietor încît mulțimea care a tixit sala, e tăiată ca apele Mării Roșii de toiagul lui Moise, și nenorocitul orb se poate tîrî nestingherit pînă la picioarele Marelui Maestru. Totul e atît de precipitat, forța de sugestie a acestui tînăr e atît de puternică, încît mulțimea se trezește implorîndu-și zeul să-l vindece. Regele privește deconcentrat. Pare că lucrul acesta n-a fost menționat în program. Tînărul se zvîrcolește la picioarele lui, îi îmbrățișează gleznele, plînge și se lovește cu fruntea de pămînt. Ezitarea sfîntului e interpretată de mulțime în felul ei, și valurile de rugăciune colectivă lovesc în bătrînelul pirpiriu de pe scenă, nestăvilite: „Vindecă-l Homer, numai tu îl poți vindeca... Vindecă-l acum, în fața noastră, nu vezi că el e cel mai nenorocit dintre nenorociți? Fă o minune...” Iar tînărul orb urlă ca din gură de șarpe: „Privește-mă Homer, întinde mîna spre mine, acoperă-mi cu palma ta fruntea, apasă-mi pleoapele și roagă-te... Vreau să te văd... Vreau să te văd... Vreau să te văd...” Și regele intră din nou în transă. Se lasă tăcerea, o tăcere de mormînt, încît răzbate pînă la noi muzica din sala cinematografului învecinat și rîsul femeilor goale, dar nimeni nu le aude căci aici se petrece o minune. Cu fața transfigurată de emoție, Marele Maestru se apropie de nenorocit și îi pune mîna pe frunte. Rămîne așa o secundă, zece, un minut, bolborosind rugăciuni neauzite de nimeni. Apoi își lasă palma cu degetele lungi, subțiri, ca picioarele de paianjen, să alunece de pe ochii orbului, după care se trîntește sleit într-un scaun. Mulțimea așteaptă în catalepsie. Și deodată, din pieptul nenorocitului care pînă mai adineaori se tîra pe jos, răzbate un strigăt de bucurie dementă: „Văd... Văd... Acum văd...” Triumfător, orbul se ridică în picioare, apucă mîna tămăduitorului și i-o sărută prelung, lăsîndu-i pe cei din jur să-l pipăie și să se încredințeze că într-adevăr și-a recăpătat vederea. Regele stă în scaunul său și surîde copleșit. Sala i se prosternează la picioare.

...Renunț la restul spectacolului și ies făcîndu-mi cu greu loc prin mulțime. Cînd ajung la ușă, mai arunc o privire înapoi, și îl zăresc pe tînărul tămăduit, dispărînd în spatele scenei, în urma unui bătrîn din sinod.

In fața cinematografului cu femei goale, îl mai văd pe orb ieșind de undeva, și îndreptîndu-se spre casierie, încă gîfîind de efort, cere un bilet de intrare.

„Minuni, minuni, minuni !”

Se făcuse tîrziu

VASILE REBREANU

Soarele plutea încet spre munții din zare, în aerul care se răcea stăruiau miresmele amărui ale unei primăveri istovite. Nu se făcuse seară cînd femeia sosise acasă, găsise poarta deschisă și intră în curte. După ce se dădu jos din căruță intră în casă, fără să deshame caii. Incă de la ușă își înfipse mîna în basma și o aruncă într-o parte, celelalte haine nu și le dezbrăcă; își aruncase doar basmaua cu o mișcare istovită, repede și dezordonată, ca și cum încă de dimineață avusese de gînd să scape de ea și acum, iată, abia trecuse pragul casei și primul lucru care îl făcuse fusese acesta: să-și arunce basmaua, să scape de ea. Se așeză pe scaun, brațele-i căzură și bărbia i se lăsă în piept. Lucrase de dimineață năucă, în neștire, cuprinsă de aceeași durere mută și împietrită, fără să bage în seamă pe ceilalți și mai ales neputînd împărtăși veselia lor; se simțea stînjenită și străină, o cuprindea, uneori, un fel de ură pentru bucuria celorlalți, și-i era ciudă pe acest lucru, pe ea însăși, și-i părea rău că nu se putea desprinde de gîndul acela negru ce stăruia în ea. Apoi, treptat, simțămîntul acela negru și ascuțit se îndrepta, copleșitor, asupra ei și nu înțelegea, îi era necaz că ea nu se putea desprinde de gînduri și să rîdă. Era ca și cum ar fi stat cu spatele gol pe un sloi și, din pricina frigului, spatele i se lipise de gheață, nu se putea desprinde de gheața aceea. Și ea vroia să se desprindă, să arunce răceala din ea și căuta mai ales să vadă și să știe de unde venea răceala aceea ce se statornicise în toată ființa ei.

Stătea încă pe scaun, cu hainele murdare de pămînt, cînd auzi în ogradă glasuri. Le auzea îndepărtate și stinse, ca într-o ceață, cu toate acestea le recunoscu. Știa că sînt ale bărbatului și ale socrului ei. Ii auzi cum deshamă caii, cum îi duc în grajd, cum cineva se îndreaptă spre treptele casei, bocănind din bocanci, dar nici atunci nu se mișcă de pe scaun. Nu se mișcă nici cînd bărbatul intră în casă și veni în fața ei; îi vedea doar bocancii și picioarele pînă la genunchi.

— Ai sosit? întrebă el.

Dar femeia nu-i răspunse deși altă dată ar fi rîs de întrebarea lui prostească și fără nici o noimă. Acum tăcea ca și cum ar fi fost singură și omul acesta n-ar fi fost aici, în fața ei tăcea de parcă nici nu l-ar fi auzit. Stătea așa cu privirile pierdute, uitîndu-se undeva dincolo de el.

— Tu, muierea lui dumnezeu, tu nu mai auzi? Tu nu auzi cînd îți grăiește un om? se răsti Maftei.

Dar nici acum nu-i răspunse, tresări doar și-l privi mirată. „Să aud cînd îmi grăiește o vacă?” întrebă ea în gînd și zîmbi depărtat.

— Ii fi trudită. Dezbracă-te, muierea lui dumnezeu. Și te hodinește, mai spuse bărbatul.

„Te pomenești că tu ești dumnezeu și eu muierea lui” îi răspunse în gînd Ioana și se ridică.

După ce-și scoase pieptarul se așeză pe pat și brațele-i căzură, ca amorțite, pe lîngă corp.

Și bărbatul veni lîngă ea. In tăcere, o apăsă cu mîna pe piept. Și ea se lăsă fără să se împotrivească, răsuflarea lui i se părea și ea îndepărtată; femeia stătea așa, lăsîndu-se bărbatului; stătea cu ochii închiși și nemișcată ca și cum ar fi dormit.

Cînd deschise ochii îl văzu pe Maftei ieșind. Ea nu se ridică; continuă să stea așa pe pat, și privind lucrurile din casă i se părură deodată că se uită la ea cu nerușinare, i se părură reci și străine, că o privesc, deșănțat și fără rușine, că văzîndu-i goliciunea vin spre ea clătinîndu-se nesigure, ca și cum ar fi fost bete. Inchise ochii dar lucrurile din casă nu-i dădură pace, i se părea că vin spre ea, pe rînd, unul după altul, năpustindu-se, împingîndu-se și întindea mîna, vrînd parcă să se convingă că ele sînt acolo, în casă. Le pipăia pe rînd, cu ochii închiși, ca o oarbă; apoi le zgîlțîia de la pămînt și iar le lăsa jos, dar, lucru ciudat, i se păreau nespus de ușoare și sunetul lor cînd cădeau pe podea o nemulțumea, i se părea și el stins și nefiresc, ca și cum lucrurile ar fi fost sub apă, își pierduseră și din greutate și nu mai aveau zgomotul lor obișnuit. I se păru ciudat, deși le cunoștea pe toate și se obișnuise cu ele, cum se obișnuise și cu bărbatul și socrul ei, cum se obișnuise cu munca la cîmp, între ceilalți oameni, fără bărbatul și socrul ei, — dar niciodată pînă acum lucrurile acestea cu care se obișnuise nu i se părură reci, și străine, depărtate și dușmănoase, îmbătrînite... Și acum i se păru că nu mai era pe pat, ieșise între lucruri, continuînd să le pipăie și ajunse apoi la pat, îl ridică și pe acesta, patul căzu cu zgomot surd pe podea, fără să se zdruncine, era un pat bun, era aproape nou. Și văzînd că nu se zdruncină îl mai ridică odată și mai sus și-l lăsă iar să cadă. Dar nici acum patul nu se zgîlțîi și acest lucru o nemulțumi și mai mult, Atunci îl ridică și mai sus și din pricina aceasta patul se lăsă într-o parte, se clătină legănîndu-se ca o ființă beată, apoi se răsuci și căzu cu zgomot, desfăcîndu-se și casa se umplu ca de un hohotit... Apoi se opri, i se păru că era acum în ogradă și nu mai vedea decît flăcările, simțea mirosul uscat al lemnului ars, se înserase și ardea acolo patul ei și al bărbatului ei.

— Tu, ai bolunzit de cap? i se păru că îl aude pe bărbatul ei.

— Asta o bolunzi...

— Voi sînteți bolunzi că stați aici și dospiți. Numai dospiți și eu vă fac norme, ce-s eu? Is slujnică aici, îi slujnică în casa asta? Și dumneata socrule, zici că stai, și nu lucri nimic, ce să vezi dacă te-a lăsa colectivul să mori de foame. Asta-i judecată?... Că voi altceva nu știți, numai să stați aicea și să faceți purici, să dospiți, și eu să lucru?! Că mi s-o urît de casa asta și de voi, că eu nu am o bucurie, că eu nu pot să mă duc nicăier...

I se păru că aude pași și se ridică de pe pat. Iși aranjă îmbrăcămintea și se duse la sobă, turnă apă în oala cea mare și mai puse lemne pe foc. Apoi, închise ușa deși știa că n-o să vină nimeni, că bărbații sînt plecați cine știe pe unde, că joacă cărți undeva. Iși căută apoi hainele noi. „De-acu, n-am să vă mai fac de mîncare, le spuse ea în gînd celor doi. Dacă vă trebuie ceva, faceți-vă singuri”.

In casă se întunecă. Și deodată se simți iar străină în încăperea aceasta și lucrurile, tot ce o înconjura, i se părură străine și dușmănoase. Și înțelese în sfîrșit, pentru întîia oară descoperi lucrul acela nespus de simplu, lucrul acela înspăimîntător de simplu și de apropiat pe care pînă atunci nu știa unde se află, nu știa ce o ținea prinsă în gîndurile ei, și ce o făcea să nu poată împărtăși bucuria celorlalți; tocmai casa aceasta, oamenii cu care trăia, bărbatul și socrul ei, care nu o lăsau să iasă și care o țineau aici. Și-și aminti deodată de gîndul de mai înainte. Și amintindu-și își dădu seama că nu așa trebuia să facă, dacă ar arde patul ar rîde de ea, ori poate socrul și bărbatul ei ar snopi-o în bătaie.

După ce se îmbăie și-și luă hainele noi, după ce ieși în uliță, auzi larma aceea necontenită de la cămin. Și deodată își aminti „Am dus-o greu... Dumnezeu mă știe cît m-a bătut... Dar nu mi-e milă de coaste, nici de obraz, mi-e milă de suflet! Mi-au strîmbat sufletul... mi-au murdărit inima... Mi-e greu să cred în ceva bun, dar cum poți trăi fără credința asta? Uite, Boris (ea înlocui numele cu al lui Maftei), uite, Maftei rîde de toate, nu crede în nimic... Și ce-i cu el? E ca un cîine fără stăpîn...” Incă nu uitase. Și deodată își aminti cum învățase atunci rolul acela de neînțeles, cum intrase atunci într-o lume tare necunoscută ei. Apoi s-au pus și alte piese, mai apropiate de sufletul oamenilor din sat, în care se vorbea ca și la ei. Dar ea se măritase. Casa în care intrase o îndepărta tot mai mult de lumea din jur, o lega și o ținea între pereții aceia, de aceea nu putea, chiar atunci cînd se afla în mijlocul celorlalți, să fie ca ei. Auzi deodată larmă îndepărtată, bucuroasă și de aceea apropiată, aproape de ea, ca și cum ar fi fost acolo. Și iuți pasul, ca să-i mai prindă, căci se făcuse tîrziu.

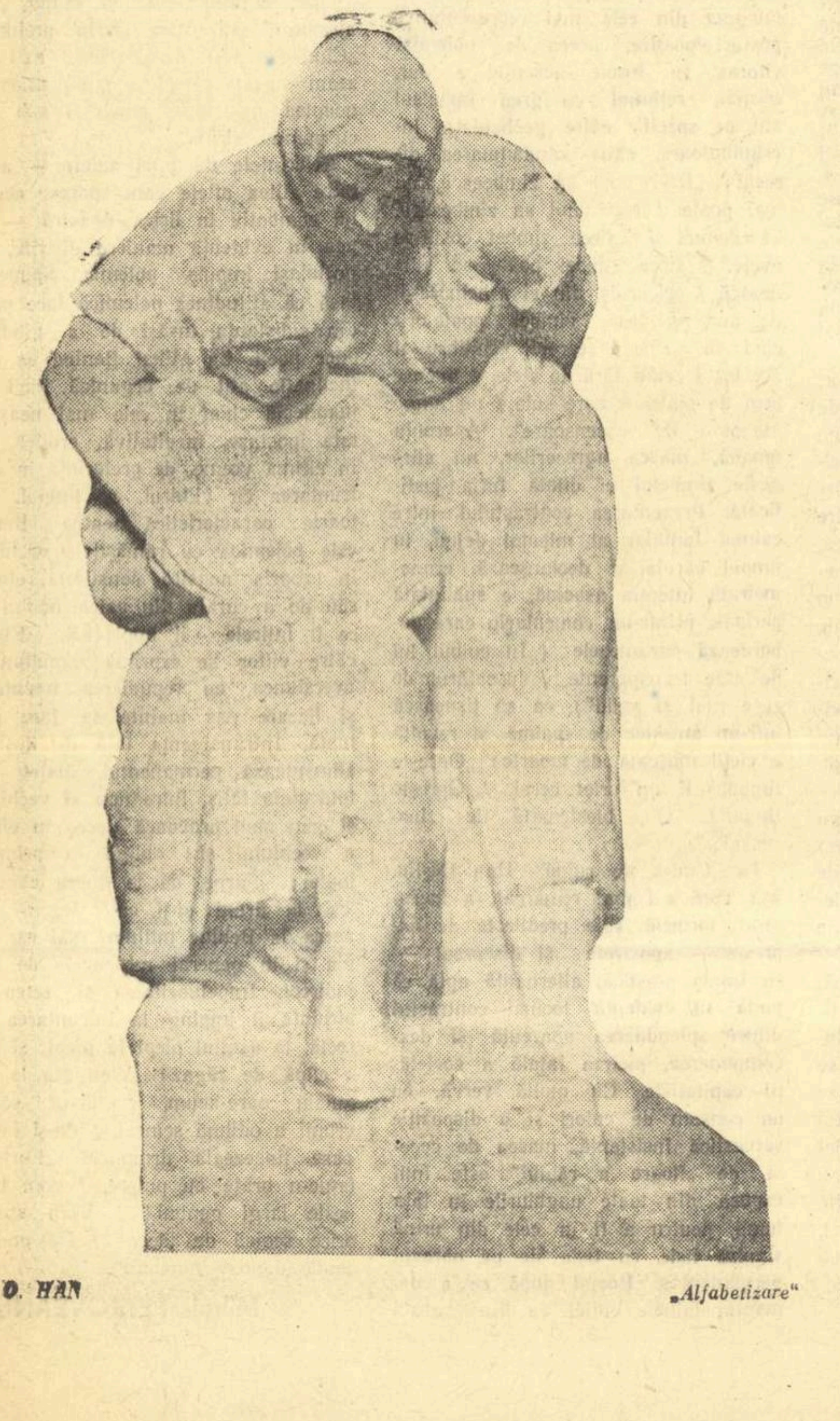

D. HAN „Alfabetizare”

MIHAI BENIUC

Totdeauna

Noi bucuriei dămu-i glas
Strigată peste veac și plină
Ca un puternic bun rămas
Celor ce-aici li-i dat să vină.

Căci ei vor fi fericea ginte
Pe-aceste plaiuri asanate
Și noi le spunem dinainte:
Păstrați-le mereu curate!

Noi le-am spălat cu propriul si
Cu lacrimile noastre clare,
Și dacă răul a ne frînge
În stare n-a fost, viața-i tare.

Nu ne căutați sub trista stelă
De piatră consemnînd sfîrșitul.
Noi am plecat pe-o caravelă
Unindu-ne cu infinitul.

Granitul, marmora, profirul
Înseamnă doar un loc în spați
De unde noi, golind potirul,
În tmp pornirăm cu nesațiu.

Cînd cîte unul, cînd în grupur
Ne-am dus și ca să fim ușori
Încălecarăm fără trupuri
Pe cai de vis, nălucitori.

Zici dragoste, amurg, pămînt,
Ori cînți duios cînd iese luna!
N-auzi, în zvonul din cuvînt,
Cum îți vorbim din Totdeauna?

Cînd crezi că-n suflet ai deșert
O voce vine să te cheme —
Nu ezita, e semnul cert
Că ești și că rămîi în Vreme.

Intre ultima și prima recoltă

La Galați, pe platoul destinat
Celui mai de seamă combinat
Metalurgic din țară
Crește în această primăvară
Ultima recoltă de grîne.
Stolurile călăuzite de cucoare bătrîne
Peste apele Dunării cu plaurii minunatei Delte
Vor vedea la anul jaloane, mașini și unelte
Mînuite de oameni, luminați de un țel:
Pe-acest platou,
Omul muncii, omul nou,
Vrea să se bucure de prima lui recoltă de oțel.

KISS JENO

Amintiri

Vezi casa ceea mică sus pe culme?
Abisul e deschis 'naintea sa.
Acolo
am fost odată eu.
Căruntu-mi păr
în vînt acolo-mi fîlfîia.
De cîte ori cu mine trenul trece
pe-aici, în zuruit,
privirea mea-ntr-acolo se ridică,
spre casa ceea mică,
spre muntele cu vîrf înzăpezit.
E-o stațiune de funicular.
De pe terasa
ce prelungește peste-abise casa,
se văd împrejurimi amețitoare,
prăpăstii și păduri adînci și sumbre,
cu ramuri împletite
și umbre
involburîndu-se-n vîltoare.
Spăimîntător e și frumos
jur-împrejurul.
Amețitor se casc-abisul jos.
Deasupra, în fluid șuvoi, azurul
Sub codru,-n vale-aici —
par casele minuscule găoace,
iar stîlpii nalți sînt mici
ca niște ace.
Eram acolo sus, prea peste toate,
prea mult deasupra lumii
care pulsează, crește, se revarsă
în ritmuri avîntate —
o inimă ce bate!
Nu știu: și alții oare s-ar fi simțit ca mine?
Cum copleșit eram de înălțime
și așteptam abia să vin din nou în vale,
în peisajul viu și omenesc,
cu oamenii,
cu lumea din nou să mă-ntîlnesc!

În romînește de VERONICA PORUMBACU

NICHITA STANESCU

Cîntec

E o întîmplare a ființei mele:
și-atunci, fericirea dinlăuntrul meu
e mai puternică decît mine, decît oasele mele
pe care mi le scrîșnești într-o îmbrățișare
mereu dureroasă și minunată mereu.
Să stăm de vorbă, să vorbim, să spunem cuvinte
lungi, sticloase ca niște dălți ce despart
fluviul cu pămînt în delta fierbinte
ziua de noapte, bazaltul de bazalt.
Du-mă fericire în sus și izbește-mi
tîmpla de stele pînă cînd
lumea mea prelungă și în nesfîrșire
se face coloană sau altceva
mult mai înalt și mult mai curînd.
Ce bine că ești, ce mirare că sînt
două cîntece diferite, lovindu-se, amestecîndu-s
două culori ce nu s-au văzut niciodată
una foarte de jos, întoarsă spre pămînt
una foarte sus, aproape ruptă
în înfrigurata, neasemuita luptă
a minunii că ești, a-ntîmplării că sînt.

MARCEL BRESLAȘU

Două fabule

Epigraf

Veșnic păs
și grav reproș:
„că apăs"
și „că îngroș..."

Deși-mi știu
acest păcat,
scriu
cu sufletu-mpăcat!

Fabula-și atinge scopu
procedînd ca microscop
Personajul urmărit
e de mii de ori mărit
ca să-apară la morală
în... micime naturală.

Cele șapte simțuri

De unde șapte? Noi știam că sînt
doar cinci, de cînd e lumea și pămîntul!
— E-aceeași scoarța vechiului pămînt
dar lumea-și schimbă chipul și veșmîntul
și vremurile care se perindă
găsesc temei
să-și mai cresteze fiecare-n grindă
și simțurile ei...

Pe lîngă clasicele cinci sînt încă două
involburate-n lumea noastră nouă
și care ne sînt „date" numai nouă,
adăugînd la... datele naturii
simțul Răspunderii și al Măsurii.

Și fabula, întotdeauna trează
la ce se-ntîmplă nou, le-nregistrează
„simțind" în ce „măsură" poartă ea
„răspunderea" aceasta grea...

Dar lasă odei cinstea să le laude.

Ci, mulțumindu-se, modest, să-aplaud
cînd strălucesc (sau numai licăresc)
nu prinde glas pe graiul ei firesc
decît atunci cînd... licăresc prin lipsă
ori trec printr-o vremelnică eclipsă
și intră singure în joc
să-și facă loc
sub fulgerele ei de foc!

MORALA

nu e greu de tre
atîta vreme cît ne-au mai rămas
și cîtă vreme or să ne rămînă
străvechile cinci simțuri la-ndemînă!

Da! Tîlcul fabulei se cere dibuit
pe rînd, cu fiecare și cu toate:
e mirosit — și pipăit —
și-apoi văzut — și auzit...
...ba și „gustat" atuncea cînd se poate!

VICTOR KERNBACH

Privesc

Trec și privesc
Aerul clar în lumină.

Strugurii copți
Adună lumina de soare.

Casele noi
Cresc pretutindeni pădure.

Trenuri sub stînci
Duc minereuri și lemne.

Furnalele ard
Pe miriștea cerului zării.

Lujerul verde
Încearcă arămuri de toamnă

Brațe frățești
Bat în poarta Comunei.

Inima mea
Numără florile vremii.

Aerul clar
Ne învăluie în dorul de zar

O, dar au fost
Pîcle într-însul și brume!

Vîntul ardea
Sterp alergînd pe coline,

Buciumul surd
Gemuse în tainele țării.

Dar destrămînd
Pîclele, aburii, bruma,

Limpezi lumini
Din flamura noastră țîșniră.

Cad din lumini
Boabe de-azur peste pajiști.

Aerul clar
Revarsă surîs depărtării.

ILIE CONSTANTIN

Electrică

La terminarea noii hidrocentrale de pe Volga

Azi într-adevăr nu se mai aude
glasul tradițional al vacilor din Riazan,
nu, nu se mai aude în mugetul
motoarelor electrice nenumărate.
Azi galopează tot mai departe
peste vastele stepe ale Rusiei
stîlpii înalți ai puterii sovietice
cu coamele firelor electrice în vînt.

Și toată harta patriei socialiste
e hașurată de galopul
acestor potcoave albastre!

EUGEN FRUNZA

Drumul poetului

Te caut iar, te caut încă,
Te voi găsi rîvnită stîncă,
Sălbatec, sîngerînd, să-ți rup
Vrăjitul sîmbure din trup.

Te voi găsi de-ar fi să-mi cadă
În creștet vulturii grămadă;
Cu buze arse, ca de scrum,
De-ar fi să n-am fîntînă-n drum.

Te voi găsi în pisc de hău
De-aș bate orb urcușul tău;
De-ar fi, în codri stinși, prin beznă,
Să-mi umble șarpele pe gleznă.

Scrîșnind, tărîm după tărîm
Voi trece-n brînci, să te dărîm,
Frîngîndu-ți trupul la mijloc,
Să smulg fărîma ta de foc...

Atunci, sub steaguri, iar și iarăși
Stîrni-voi cîntu-mi în tovarăși:
Ce cînt măreț! Ce cale grea!
Dar pe măsura lor și-a mea.

CEZAR BALTAG

Poem antifascist

Bătea-n pămînt un anotimp de piatră
încremenit, fanatic, îndelung
și-n tact barbar pentru piciorul stîng
păianjenul Adolf bătea în aspre
meridiane de oțel cumplit
văzduhul alb pe care-l înegrise
cu sori de gresie în asfințit.

Iar în podișurile rotitoare
la țărmii blînzi și-n insule și mare
fasciste foci amușinau cu boturi
golite de expresie, fruntarii
și cai leproși se învîrteau în arii
peste prelunga Europei vatră
din trupurile de bărbați, suflarea
s-o treere-n copitele de piatră.

Oh, gura aș fi vrut să-mi fie crater
în falii lungi, sticloase, șerpuind
spaime galactice acolo unde
la asfințit în văgăuni profunde
urca la nouri din rărunchi, prelung
instinctualul țipăt nibelung.

La capătul acelui cerc torid
surpai în nebulotic joc de ere
un univers cu creieri de foc rarefiind
și îngrozind neantul în cădere.

Cu fiecare pas vuind pe lespezi
am spart un orizont închis și orb.
O, la zenit, cu mii de poli magnetici
chemările istoriei mă sorb!

Sînt respirarea unui arbor viu,
drept, neclintit, visînd cum va foșni
imensă, umbra lui de mai tîrziu.
Azi, orele, mai repede s-au smult.
Cu umbra-mi ne-ncepută, tot mai mult
înscriu un cerc prin ani, inițial.
Și timpul se despică vertical!

VIOLETA ZAMFIRESCU

Inălțare

Uit, mereu uit că sînt muritoare.
Grădina vieții mă găzduie-o clipă,
Și chipu-i în inima mea se-nfiripă,
Și uit, mereu uit că sînt muritoare.

VERA LUNGU

Fără moarte

Obosită de cursul meu,
n-am să dispar între maluri.

În îmbrățișare, soarele-l voi reține mereu,
și nici valurile nu mi se vor răni.

Apele nu mi-au înghețat,
nici norii cu ele lacrimi nu varsă.

Lîngă malul meu niciodată
moartea sălaș nu-și va face.

AL. ANDRIȚOIU

Lira

Erau, la margini vechi de amintire,
pe lumea asta, undeva, trei lire.

Și zise-ntîia: nu mai vreau să cînt,
eu vreau să zbor căci vînturi mă stîrniră.
Și lira, mută, a zburat în vînt
Și lira a ajuns pasărea-lyră.

Erau, la început de omenire,
sub ceruri mitologice, trei lire.

A doua zise: am să tac. Eu sper
să-ajung la cer. Viața amăgire-i.
Și lira mută a ajuns la cer
inutilă Constelație-a-Lyrei.

Cîntau cîndva, în lină înfrățire,
pe lumea antică, în grup, trei lire.

A treia zise: eu rămîn să cînt
durerile și fericirea vieții,
A oamenilor sînt și-a luptei sînt.

. . . .

Și-au strîns-o-n brațe, pătimași, poeții.

GH. TOMOZEI

Cosmică

(Interpretarea legendei: ciobanul din Lună)

Eu întrezăream în Lună, pleoape de fată
din care izvorăsc ploile,
bunica vedea un ciobănel
tras ca prin inel,
iar bunicul, bunicul era sărac
și nu vedea decît oile...

Le aștepta de aproape un veac...

...Ciobanul a fost ucis într-o zi
și bătrînii
în grădina casei l-au dus
și l-au plîns cu fluierele stînii —
fluiere de fag,
fluiere de os,
fluiere de soc
și-au crescut ierburi peste umbra celui răpus,
printre stele făclii.

...Azi umbra lui, noi bolți cerești descuie.
azi, umbra lui, întreagă, e un cîntec
nicicînd risipit, care-n amintire tresare...

ION GHEORGHE

Cîntec în piatră

Se vărsase-acum lumina pe palate
că puteam s-o prind pe palme, să mă spăl,
să pricep stihia pietrelor îngenunchiate
și supuse între mare și-ntre ghiol.
Aveau ritmul lor de praguri vuitoare
perlele castelelor pe litoral;
ca atunci cînd se ridică soarele din mare
să le sune lung cu pasul matinal
buzele și muchiile de cristal.

Ca o despletire iluzorie, de plante,
se vădea acolo apa cursă, de pe soare,
în gigantice culori luxuriante
închegate de nisipul dunelor de sare.
Eu mergeam acolo pe palate
pe cînd marea se muncea la stîncile acelea
și simțeam fundațiile nou cristalizate
legănate pe nisipuri, sub castele.

Trebuia să cînt un imn cu cineva la braț
și să flutur crengi de chiparoși
spunînd cîntecele fără saț
tinerilor mei constructori curajoși.
Prea se supusese piatra-n traiectorii
și mustea de raze galbene, albastre,
contopindu-și cu pămîntul și cu sorii
cutezanțele balistice spre astre.

Izbucnise piatra-n sus, artezian,
desfăcînd la capăt puls de libertate:
stăpînită însă și întoarsă dintr-un uragan
rămăsese-n curgeri suspendate.

Curgi, strigam, dă-ți drumul, pentru ce te-ai
rupt,
răsucită și vuind atît de cumpănită?
Jinduie la mătcile de dedesubt
dintre care noi te-am stors cu dinamită!

Piatra însă flutura ca pînza vegetală,
descărcată de stihiile prin care rezistase
și-și păzise lacomă alcătuirea ancestrală
piscurilor mari, orgolioase.
Astfel au pătruns în cronica murală
marii mei constructori anonimi.

Și-acum marea se oprise minerală
cu palatele care-i ardeau în adîncimi.

GRIGORE HAGIU

Dimensiune nouă

Aș fi putut gîndirea haotic să o lunec,
să-mi obosească fruntea înșelătoare legi
și contemplînd ovale oglinzi, să mă întunec,
departe de esența vieții mele-ntregi.

Dar raza ta pe lume sporit m-a înălțat,
mi-a hotărît virtutea, iubirea de-nceput,
pe care-n suflet proaspăt și tînăr, le-am păstrat
ca o mireasmă dulce de ramuri sau sărut.

Ce zvelt mă simt, și ager, contur tulburător
chiar pentru mine însumi, cînd mă privesc lucid
și-ntrezăresc un cîntec mai amplu, mai sonor —
dimensiune nouă credinței de partid.

CRITICA LITERARĂ ȘI ACTUALITATEA

(*Urmare din pag. 1*)

nu se va putea dezvolta o literatură acefală, a senzațiilor și faptelor „nude"; epoca noastră — cu precădere — necesită o literatură de idei! Nu credem că disprețul unui scriitor pentru critică ar fi de bun augur pentru el. Nu putem fi de acord nici cu modul în care scriitorul E. Camilar discută despre critică, reducînd toate problemele la una singură: criticii care l-au lăudat sînt buni (3) ceilalți nu există, celelalte probleme n-au importanță. In general, considerăm ca un fapt pozitiv că mai mulți scriitori — M. Beniuc, M. Breslașu, D. Botez, M. Preda, T. Popovici, D. Deșliu, N. Cassian ș.a. — intervin activ în dezbateri, își spun părerea despre cărți, despre probleme. Participarea teoretică a scriitorilor la dezvoltarea literaturii este un lucru firesc și important. Ne bucură cînd un scriitor intervine în discuție nu numai pentru a respinge cartea unui coleg, ci și pentru a promova valori. Raporturile dintre critică și celelalte domenii ale literaturii trebuie să fie principiale, în folosul comun; o critică apologetică e ineficace, ba chiar dăunătoare; și e dăunătoare în primul rînd scriitorilor tămîiați.

Lucrări de sinteză, monografii, studii de literatură universală

Unul din aspectele esențiale ale activității criticii l-a constituit întotdeauna elaborarea unor lucrări de cuprindere sintetică a fenomenului literar, de generalizare. In această direcție, se constată, în ultimii ani, un proces îmbucurător de trecere, de la analiza unor cărți apărute (și ea necesară), la tratarea unor ansambluri ale literaturii contemporane, realist socialiste, la discutarea unor probleme sau tendințe. La acest nivel, judecata de valoare analitică, prin comparație, prin integrarea într-un context mai larg (nu implicită, sau sugerată, ci **explicită**), capătă un fundament mai solid, devine mai concludentă, e, într-un fel, ferită de o unilateralitate totdeauna primejdioasă. Au apărut lucrări care aduc o contribuție însemnată la elucidarea unor probleme ale realismului socialist la noi, cum sînt „Chipul luptătorului comunist în literatura noastră actuală" de Mihai Novicov și „Romanul romînesc contemporan" de Dumitru Micu. Trebuie să amintim, aici, de asemenea, activitatea lui Ion Vitner care a publicat nu de mult volumul intitulat „Prozatori contemporani". Lucrare apreciată pentru urmărirea dezvoltării personalității unor scriitori realist-socialiști reprezentativi, ea face parte, după mărturisirea autorului, dintr-un ciclu amplu în pregătire, în care va fi studiată întreaga evoluție a literaturii noastre de după Eliberare. Poate fi relevată, în general, o creștere a interesului pentru dezbaterile cu caracter teoretic, pentru apărarea principiilor realismului socialist și combaterea ideologiei burgheze sau a tezelor esteticii revizioniste (Mihai Novicov: „Realism, realism critic, realism socialist"; Ov. S. Crohmălniceanu: „Pentru realismul socialist"; trebuie menționate, în afara acestor volume, și studiile publicate în presa literară de I. Ianosi și N. Tertulian). In domeniul teoriei literare, de o bună primire s-a bucurat cartea lui Silvian Iosifescu „In jurul romanului" (a doua ediție a apărut de curînd). Probleme de estetică generală, abordate de pe poziții marxist-leniniste, au constituit obiectivul unor cărți interesante, cum sînt „Cunoașterea artistică" de Marcel Breazu și „Conținut și formă" de Andrei Băleanu.

S-au obținut realizări de seamă și în ceea ce privește valorificarea leninistă a moștenirii noastre literare. Astfel, au apărut în ultimii ani, monografii și studii de istorie literară. Fără a ne opri asupra acestor cărți, deoarece discutarea lor mai amplă nu intră în obiectul articolului de față, menționăm totuși „N. Filimon" de G. Călinescu, „Alecu Russo" de Al. Dima, „Grigore Alexandrescu" de Silvian Iosifescu, „Al. Odobescu" de Tudor Vianu, „Ibrăileanu-omul" de Savin Bratu, „Opera lui G. Ibrăileanu" de Al. Piru, „G. Topîrceanu" de Al Săndulescu, „G. M. Zamfirescu" de Valeriu Rîpeanu, „Calistrat Hogaș" de Const. Ciopraga, „Contemporanul și vremea lui" de Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, „Eugen Lovinescu și contradicțiile estetismului" de N. Tertulian, „Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu" de D. Solomon, „N. Filimon" de H. Zalis. Perpessicius și-a continuat „Mențiunile de istoriografie literară și folclor" (un nou volum a ieșit recent de sub tipar). Creația argheziană a făcut obiectul unei monografii a lui Ov. S. Crohmălniceanu, precum și al eseului critic „Tudor Arghezi, poetul" de M. Petroveanu, precum și a numeroase articole și studii publicate în presa literară. In afara unor contribuții din periodice, marea personalitate a lui Mihail Sadoveanu este analizată într-un studiu valoros de G. Călinescu și într-o cuprinzătoare monografie care se află sub tipar, a lui Savin Bratu. Studii substanțiale în legătură cu literatura romînă din secolul XIX a publicat Paul Cornea. Se poate afirma, ca o trăsătură generală în laborioasa activitate a istoriografiei noastre literare, o mai profundă asimilare a criteriilor de apreciere marxist-leniniste, o mai diferențiată aplicare a lor. Sînt tot mai rare interpretările sociologist-vulgare, unilateralitatea punctelor de vedere. Problemele dificile sînt abordate cu competență teoretică (considerăm exactitatea și amploarea informației în legătură cu subiectele cercetate ca pe o cerință liminară, și faptul că ea a fost, în majoritatea cazurilor, îndeplinită, nu mai trebuie subliniat).

Una din sarcinile importante ale istoriei literare o constituie, fără îndoială, și elucidarea în spirit riguros științific, marxist-leninist, a problemelor legate de apariția și manifestarea diferitelor curente și școli în literatura romînă. In această direcție, trebuie consemnată apariția judicioasei lucrări a lui Dumitru Micu „Poporanismul și «Viața Romînească»". Disociații interesante în problema curentelor au fost făcute și în unele articole apărute în presa literară (G. C. Nicolescu, Mircea Zaciu, Al. Săndulescu etc.).

In domeniul literaturii universale, au apărut, în ultimii ani, o serie de cărți remarcabile. Trebuie amintiți G. Călinescu („Cinci conferințe") și Tudor Vianu („Studii de literatură universală și comparată", „Schiller"), precum și Mihai Ralea („Cele două Franțe"). Al. Balaci a publicat două volume de „Studii italiene", iar V. Lipatti, „Studii franceze". In colecția de biografii „Oameni de seamă" a Editurii Tineretului au apărut, printre altele, „Byron" de Vera Călin, „Cehov" de B. Elvin, „Racine" de Elena Vianu, „Shakespeare" de Mihnea Gheorghiu, autor și a numeroase prefețe la traducerile din scriitori străini. In privința familiarizării publicului cu problemele literaturii universale contemporane trebuie subliniate meritele revistei „Secolul XX" (au publicat aici articole interesante Vera Călin, Georgeta Horodincă, Mihnea Gheorghiu etc.). In ceea ce privește studiile consacrate literaturii ruse și sovietice, menționăm contribuțiile aduse de M. Novicov, Tamara Gane, Tatiana Nicolescu.

Inclinarea spre sinteză, spre studiul monografic, spre generalizarea experienței de creație, atît a prezentului cît și a trecutului, atît a literaturii noastre cît și altor literaturi, e în măsură să pună în evidență unul din aspectele diversificării criticii noastre. E necesară, totuși, mai ales în critica fenomenului literar contemporan, o mai fermă orientare spre dezbaterile sintetice ample. Mai sînt critici — chiar dintre cei mai competenți — care nu acordă suficientă importanță acestei laturi (Al. Dima, Radu Popescu, V. Mîndra și alții).

Nivelul teoretic

Ar fi, desigur, inutil să demonstrăm acum necesitatea, pentru critică, a unui înalt nivel teoretic. Fără acesta, un critic literar nu-și poate cuceri acel prestigiu — atît față de cititor, cît și față de scriitor — indispensabil activității sale eficiente. Nu rostim aici o pledoarie pentru o critică plutind în inaccesibile zone speculative, pentru o gravă sentențiozitate în aprecieri. E, dimpotrivă, vorba de o respectare riguroasă a dialecticii particularului și generalului, în formele specifice pe care le capătă aceasta în actul critic. Scriind despre o carte anumită, criticul trebuie să o definească, să-i stabilească — în termeni de logică — genul proxim și diferența specifică. Iată de ce, judecata de valoare implică o cunoaștere aprofundată a unor noțiuni de teorie literară (genuri, specii, diverse moduri de clasificare a operei literare, niciodată concepute rigid), a unor noțiuni de estetică generală și, firește, a ansamblului literaturii căreia îi aparține cartea analizată, ca și a altor literaturi. Criticul are obligația dacă acest lucru e posibil, să stabilească descendențe și filiații, să discute despre influențele pe care le mărturisește creația unui scriitor, despre semnificația și extinderea unor atari influențe. Toate aceste operații sînt necesare pentru stabilirea locului unei opere într-un context cultural larg, pentru determinarea a ceea ce este cu adevărat nou în ea. Cunoașterea vieții trebuie să se completeze armonios, la un critic, cu o întinsă cultură literară, filozofică, estetică. Criteriile marxist-leniniste de evaluare a produsului literar nu pot fi folosite de un critic semidoct — e un fapt de la sine înțeles. O firească și continuă creștere a ceea ce am numit nivelul teoretic al criticii s-a înregistrat în ultimii ani. Ea s-a vădit atît în lucrările de sinteză, de interpretare generalizatoare a literaturii noastre actuale și din trecut, în lucrări enumerate în precedentul subcapitol, cît și în activitatea curentă a cronicarilor literari. Problema specificului operei literare, raportarea realizării la intențiile creatorului, o anumită suplețe în folosirea asociațiilor, au căpătat o mai mare pondere în critica noastră. Rămășițe ale unei mentalități înguste se pot constata, totuși, la unii critici. Credem că adesea confuziile în plan teoretic, sau, alteori, o anume sărăcie de idei, tradusă printr-un stil descriptivist, expozitiv, prin folosirea exclusivă, în aprecierea de valoare, a unor criterii unilaterale, se datorează unei neglijări a răspunderii pe care o implică actul critic. Spiritul apologetic, atît de drastic combătut în articolul din „Scînteia", ajutase și el, în bună măsură, la menținerea unui climat defavorabil elucidărilor teoretice, care, dacă nu au în vedere creația literară vie, nu pot fi decît sterile, formale. Se ajunsese, după cum au arătat unii critici care au analizat consecințele spiritului apologetic, căutînd posibilitățile cele mai eficiente de lichidare a lor, la un anume primitivism al judecăților critice, provenit dintr-o aplicare mecanică, unilaterală, a unor criterii în dauna altora. Situația s-a îmbunătățit mult. De ce n-am recunoaște însă că, pe această linie, ar mai fi destule de făcut. Carențe în privința nivelului teoretic se constată la critici ca George Munteanu (considerațiuni confuze cu privire la „specificul" poeziei în literatura universală — „Contemporanul") sau la I. D. Bălan care se menține, uneori, în limitele unei critici descriptiviste, de simplă relatare a conținutului (ca în recenta cronică la „Șapte inși într-o căruță" din „Luceafărul"). Un caz „ciudat", dar pe aceeași linie, îl reprezintă Leonard Gavriliu, care se străduiește să stabilească filiații, să judece operele literare într-o raportare largă etc. Fapt e însă că Gavriliu practică, uneori, o erudiție de paradă. Astfel, într-o cronică literară din „Scrisul bănățean" la volumul „Sensul iubirii" de Nichita Stănescu, tînărului poet îi este descoperit un părinte literar într-un obscur și foarte minor simbolist francez, A. F. Hérold, dezgropat din cine știe ce antologie prăfuită! (Argumentul: în volumul lui Nichita Stănescu există o poezie intitulată „Vitraliu", iar Hérold a cîntat și el vitraliile!)

Dialogul criticii și lupta de opinii

In cadrul eforturilor pentru lichidarea urmărilor spiritului apologetic s-a produs un reviriment al criticii pe care am putea-o numi **de discuție**. După interminabilele monologuri apologetice, dialogul criticii a restabilit în bună măsură acea atmosferă de efervescență atît de necesară actului delicat de evaluare literară. S-au purtat, de atunci, de la sfîrșitul anului 1959, rodnice discuții asupra rolului și modalităților criticii științifice, s-au desfășurat ample dezbateri asupra poeziei, prozei (mai puțin asupra dramaturgiei), au avut loc controverse critice în jurul unor opere („Eu nu cînt că știu să cînt" de V. Tulbure, „Bariera" de T. Mazilu, „Scrinul negru" de G. Călinescu, „Siciliana" de Aurel Baranga). In unele cazuri însă, criticii literari au manifestat o anume reținere nejustificată de a intra în controversă. Astfel, deficiențele romanului „Scrinul negru" de G. Călinescu au fost discutate mai mult de către scriitori (Marin Preda, Titus Popovici) iar criticii care s-au pronunțat asupra cărții, cu puține excepții, au dat dovadă de atitudine apologetică. Trebuie spus, de asemenea, că se poartă, în prezent, prea puține discuții polemice asupra literaturii, că lupta de opinii în critică e de multe ori formală, avînd în atenție probleme periferice, neesențiale (cum ar fi disputa sterilă, pare-se încheiată, asupra versului alb și celui clasic în poezie). Se uită apoi uneori, că o discuție critică își pierde eficiența și interesul dacă aceia care participă la ea fac abstracție unii de ceilalți sau se referă la opiniile altora în chip voalat, vag. Ignorarea părerilor critice formulate anterior e un fenomen încă răspîndit în critica noastră, din păcate. In articolele despre poezie publicate în ultima vreme în presa literară, rareori autorii lor își menționează colegii. Or, în actul critic este în mod necesar implicată și confruntarea cu părerile altora, acceptate sau repudiate, delimitarea în raport cu acestea. Nu atît diversitatea opiniilor exprimate, cît lipsa dialogului, în unele cazuri, poate provoca deruta cititorului mai puțin pregătit. E necesară o extindere a criticii de dialog, ea fiind în măsură să ajute efectiv la formularea unor judecăți de valoare convingătoare, din unghiuri diferite, capabile să releve bogăția diversă a fenomenului literar actual. Lupta de opinii, călăuzită mereu după o inaltă exigență partinică, poate, de asemenea, întări rolul stimulator pe care-l are critica față de creație.

Diversificarea criticii, modalități

Se poate vorbi, astăzi, de o diversificare a criticii, fenomen îmbucurător. Una din direcțiile în care se produce această diversificare e cea a preferințelor unor critici pentru anumite domenii ale literaturii. Există critici care se ocupă cu predilecție de poezie (de pildă M. Petroveanu, I. Oarcăsu, etc.). G. Dimisianu s-a preocupat mai mult de reportaj, V. Mîndra, Andrei Băleanu, Florin Tornea, Dumitru Solomon, Mircea Alexandrescu, George Gană urmăresc dezvoltarea dramaturgiei, M. Gafița, Al. Oprea, I. Lungu, Lucian Raicu, Miron Dragu („Biografia socială a personajului") analizează cu perseverență probleme actuale ale prozei. Un aspect al diversificării e, deci, „specializarea" criticilor. Specializarea are, pentru munca unui critic, avantaje incontestabile, dar nu e mai puțin adevărat că ea comportă și unele riscuri, dacă este concepută exclusivist. Literatura fiind un ansamblu solidar în părțile sale, interesul sporit pentru anumite domenii ale ei nu trebuie să atragă ignorarea, dezinteresul față de altele. Despre diversificarea criticii se poate însă vorbi și în sensul afirmării tot mai puternice a unor personalități critice originale, cu modalități proprii — bineînțeles pe o bază ideologico-estetică marxist-leninistă — de a interpreta faptele de literatură. Sînt astăzi numeroși critici cu o individualitate bine conturată, cu un fel specific de a se apropia de opera literară, de a o analiza, de a-i pune în lumină semnificațiile. Aceasta este o trăsătură pozitivă. Mai apar însă și articole plate, conștiincioase dar lipsite de nerv. După cum în poezie sau în proză, se duce o luptă împotriva mediocrității, a scrierilor terne și corecte, tot așa și în critică ar trebui adoptată o atitudine cît mai dură față de aceeași mediocritate, aici exprimată altfel, dar, în fond, la fel de nocivă. Căci, nu trebuie uitat, critica este și ea **creație**.

Stilul

Adresîndu-se în egală măsură scriitorilor și unui mare număr de cititori, din ce în ce mai interesați de problemele literare, critica trebuie să țină seama de importantul deziderat al accesibilității. Desigur, nu poate fi vorba — cum se cred unii îndreptățiți să susțină — de o „concesie" care ar atrage după sine o sărăcire a ideilor criticii, exprimarea lor la un nivel coborît. Accesibilitatea — condiție firească, stimulatoare a întregii literaturi a realismului socialist — nu implică o renunțare la limbajul specific fiecărui domeniu literar. Critica științifică își are, desigur, terminologia ei de specialitate și a căuta s-o înlocuiască — pentru simplitate — ar fi o eroare; s-ar ajunge, pînă la urmă, la o artificializare forțată a limbajului critic. Tendința de a cultiva o exprimare alambicată, snob complicată, trebuie însă combătută cu toate mijloacele. Există încă unii critici care cred în falsul prestigiu al frazelor absconse, rostogolind neologismele cele mai sonore. Cîteodată ne întîmpină, chiar la un critic subtil ca M. Petroveanu, un stil contorsionat, cu aglomerări sintactice greoaie. Alături de stilul „filozofic" (cu substantive formate din adjective neologistice cum ar fi, să zicem, „teristritate" — de la „terestru"), stil pretențios și cam „latinizant", practicat îndeosebi de Dumitru Isac, constatăm și stilul „oral" și de fapt neglijent, uneori (M. Gafița). Un stil îmbîcsit cîteodată, practică M. Dragu (cronica recentă din „Gazeta literară" la „Războiul ascuns" de R. Lupan). Lecția unor critici din generațiile mai în vîrstă ar trebui să constituie un obiect de meditație. G. Călinescu are un stil critic deosebit de limpede, ceea ce-i permite să aibă uneori capricii lexicale, să creeze adevărate metafore critice, pline de grație și dezinvoltură, niciodată „căutate" sau trudnice. Tudor Vianu, cu stilul său de o sobră eleganță, lipsit de ostentații, poate fi un alt exemplu. Accesibilitatea nu înseamnă simplism, nu implică platitudinea pe care, de cele mai multe ori, exprimările cele mai complicate nu izbutesc s-o ascundă.

Criterii de apreciere

După cum s-a arătat, apariția articolului din „Scînteia", care combătea tonul apologetic în critica literară a produs o înviorare în acest sector al creației. Cu mai multă promptitudine se înregistrează astăzi producția originală în cadrul unor analize competente, concepute în spiritul obiectivității științifice. Odată ce dispar într-o măsură accentuată considerentele lipsite de principialitate, care nutreau acea atmosferă de adulare reciprocă, de nivelare prin elogii superlative a forțelor scriitoricești — se promovează din ce în ce mai stăruitor criterii științifice de apreciere. Cei mai buni dintre cronicarii literari aplică în mod consecvent principii de analiză literară stabilite de estetica marxist-leninistă: raportarea operei la obiectivele și cerințele construcției socialiste; demarcarea intențiilor ideologico- artistice ale autorului și judecarea valabilității lor; înțelegerea adîncă a unității între conținut și formă spre a putea determina, în această lumină, veridicitatea imaginii.

Utilizînd criteriile științifice de analiză, critica literară contribuie la întărirea legăturii dintre artă și preocupările oamenilor muncii, încurajează diversitatea căilor de dezvoltare pe platforma comună a realismului socialist. Din acest unghi de vedere, al combaterii spiritului apologetic, putem socoti pozitivă participarea criticii la discuția în jurul romanelor „Șoseaua Nordului", „Rădăcinile sînt amare", „Pe muche de cuțit", discuție caracterizată în general prin efortul de a aprofunda probleme de orientare ideologică, demonstrîndu-se cum determină ele particularitățile de ordinul compoziției sau al stilului. Putem remarca, de asemenea, din activitatea ei recentă, intervenții active ale criticii în dezbaterea unor lucrări literare, intervenții care vădesc strădania de a păstra obiectivitatea științifică, de a nu tolera slăbiciunile, de a le explica proveniența, de a indica direcții de înaintare.

O analiză minuțioasă de evidențiere a calităților dar și de consemnare a unor carențe existente efectuează de pildă Ion Vitner în „Tribuna", într-un studiu amplu consacrat lui Al. I. Ghilia. Cu intransigență critică analizează Ov. S. Crohmălniceanu („Viața romînească") romanul lui Radu Tudoran „Dunărea revărsată", arătînd repercusiunile unei viziuni artificioase, nerealiste asupra a ceea ce rămîne relatare emoționantă despre viața unui șantier naval. In domeniul cronicii dramatice V. Mîndra susține puncte de vedere riguros critice, (vezi cronicile despre „Siciliana" sau despre piesele lui Dorel Dorian). Cu spirit critic sînt elaborate de multe ori articolele de analiză semnate de Dumitru Micu, M. Petroveanu, Eugen Simion, Ion Lungu, Eugen Luca și de mulți alții. Nu putem considera însă situația criticii, în această privință, mulțumitoare, și nici criticii citați mai sus nu sînt de o egală intransigență în întreaga lor activitate. Ne interesează în mod special aspectele mai puțin lăudabile, fenomenele negative, chiar dacă ele nu definesc acum întregul sector al criticii; deoarece numai printr-o dezbatere ascuțită, fără menajamente, progresul va fi eficient.

Nu putem tăgădui faptul că spiritul apologetic continuă încă să se manifeste, că recidivele lui sînt uneori virulente. Cînd vorbim de spirit apologetic, ne referim la o atitudine a criticii ce se manifestă sub diferite forme, de la elogiile nemăsurate închinate cîte unui scriitor, pînă la o omisiune voită de a supune analizei grave deficiențe de natură ideologică și artistică. Concomitent cu stilul de complimentare abilă, prin care se estompează opiniile ferme și se transformă obiecțiile în fraze măgulitoare, mai digerabile, se observă o eschivare în abordarea unor aspecte spinoase din dezvoltarea cîteunui scriitor. Ne oprim mai întîi la această formă indirectă de apologie. Accesele de sfială, ca să le numim astfel cu excesivă blîndețe, pe care le capătă uneori critica noastră literară constituie unul din fenomenele cele mai reprobabile în activitatea ei. La declanșarea unor dezbateri suscitate de lucrări originale ca de pildă „Scrinul negru", „Siciliana", sau noua versiune a romanului „Desculț", critici literari cu experiență ca Silvian Iosifescu, Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Micu au absentat, ocolind în mod precaut înfruntarea de opinii. Tot în aceleași ordine de idei, în munca unor critici lterari se resimte o îndepărtare de la problemele creației curente, (Ș. Cioculescu, N. Tertulian, Vera Călin, Silvian Iosifescu) ei scriind rar despre cărțile care apar.

Intîlnim apoi, în articolele publicate în presă, reminiscențe vădite ale spiritului apologetic, chiar dacă aceste articole sînt scrise de critici, caracterizați deobicei prin conștiinciozitate și discernămînt. Cu multă indulgență au fost interpretate, de exemplu, lipsurile ideologice ale romanului „Scrinul negru" (mai ales în prezentarea oamenilor noi) în cronicile entuziaste iscălite de Mihai Novicov, Eugen Simion, Radu Popescu. In cele două ocazii în care și-a exercitat profesia de critic (articole despre „Scrinul negru" și volumul de poezii al lui Victor Tulbure: „Eu nu cînt că știu să cînt") George Ivașcu a deviat de la criteriile obiectivității. Dorința de a elogia s-a asociat ca un ton de sentențiozitate nejustificată, — în special în calificarea discuției despre poezia lui Tulbure criticul evita orice argumente — mărturisind un mod puțin obișnuit în critica noastră de a concepe polemica și relațiile cu colegii de breaslă. Aprecieri părtinitoare, apar în articolul lui Eugen Luca despre romanul „Dunărea revărsată" de Radu Tudoran („Luceafărul"), sau în cronica lui Paul Georgescu la „Umbra stelelor" de Radu Boureanu („Gazeta literară"). Printr-o aglomerare de adjective superlative, distonante față de ponderea care-l definește în general, Ov. S. Crohmălniceanu („Viața romînească") nu poate reliefa calitățile reale ale volumului „Prozatori contemporani" de Ion Vitner. O abolire a exigenței, un descriptivism comod (comentariu strict tematic) dăunează cronicii lui Matei Călinescu („Gazeta literară") despre „Copiii cartierului", volum de versuri aparținînd lui Cicerone Theodorescu.

Tocmai la modalitatea descriptivă, de reconstituire a unor trăsături disparate, recurg cîteodată unii critici spre a diminua la maximum accentele ascuțite, ca în cronicile la romanul Luciei Demetrius: „Primăvara pe Tîrnave" (Miron Dragu—„Gazeta literară"), la volumul de nuvele al lui I. Agîrbiceanu: „Faraonii" (Virgil Ardeleanu — „Tribuna"), la volumul de povestiri al lui Dumitru Ignea: „Omul cu părul cărunt" (Lucia Dumbravă — „Iașul literar"). Odată cu sublinierea meritelor de necontestat ale acestor cărți, cronicarii ar fi trebuit să semnaleze cu îndrăzneală unele carențe regretabile.

Efectele spiritului apologetic sînt poate mai pernicioase în articolele dedicate creației tinerilor. Firește că în aprecierea lucrărilor care aparțin noilor promoții literare, se ivesc și alte criterii, de încurajare a talentelor autentice. De aci nimeni nu poate însă enunța ideea că o investigare mai atentă a lipsurilor, vizibile chiar din primele căutări, o critică făcută constructiv ar impieta asupra dezvoltării viitoare. De aceste considerente judicioase nu ține seama I. D. Bălan în evaluarea poeziei lui Gh. Tomozei, mărginindu-se să strîngă laude. Și S. Damian se eschivează cu o prudență inexplicabilă de la analiza unor aspecte discutabile din creația lui T. Mazilu („Bariera și judecata criticii" — „Viața romînească"). Ca să desprindă valoarea romanului „Bogăția unui sărac" de Ion Grecea, V. Rîpeanu („Luceafărul") stabilește o clasificare sui-generis a romanelor despre copilărie, în care lucrarea recenzată deschide o nouă etapă, iar G. Dimisianu („Gazeta literară") ocupîndu-se de poeziile Florenței Albu scrie că „sentimentele irump muzical" și că „poeta are, plenar, revelația sublimității firii". Paul Georgescu dovedește o regretabilă lipsă de spirit critic în cronica despre cartea, de altfel valoroasă, a lui Al. I. Ghilia, „Ieșirea din Apocalips" („Gazeta literară") Cum se explică persistența unor manifestări apologetice în critica noastră? Nu ne putem alătura opiniei acelora care atribuie toată vina cîtorva scriitori, care se disting printr-o comportare refractară criticii, ajungînd — ceea ce e adevărat! — la presiuni și amenințări, ca să-și impună punctul de vedere. Dacă anumiți creatori declară că se pot dispensa de critică, preferînd așadar o atmosferă stătută, de gratificări reciproce, în care exigența să fie mai scăzută iar tirajele și onorurile mai mari, criticul militant nu trebuie să accepte o asemenea situație. Dimpotrivă, el trebuie s-o supună oprobiului public. Odată ce-și exercită meseria, el are îndatorirea să-și expună propria părere, cu discernămînt ideologic, cu spirit de răspundere față de destinele literaturii noastre, față de dezvoltarea scriitorului analizat. Trebuie să depunem o luptă susținută pentru întărirea combativității în critică pe linia principialității comuniste. Bineînțeles că hotărîrea de a extirpa spiritul apologetic nu trebuie să ducă la o extremă contrarie. Există și răbufniri ale unor critici „zeloși" care concep seriozitatea analizei în funcție de bogăția obiecțiilor adunate. Spiritul destructiv este tot atît de păgubitor pentru sănătatea literaturii noi, ca și laudele catifelate. Ca și cum ar fi năzuit să reediteze procedee ale criticii de senzație, Dumitru Isac s-a afirmat prin discreditarea în articole ample și încîlcite a unor opere de valoare: „Moromeții" sau „Bariera". O ciudată opacitate a manifestat I. Oarcăsu în comentarea unor poezii de Marcel Breslașu, emițînd, în mod cu totul nedrept, învinuiri sentențioase. Și Ion Lungu, în unele cronici din „Tribuna", duce prea departe revendicările critice, dorind să anuleze prin acumularea de rezerve, valoarea unor romane ca „Anii tineri" de N. Țic sau „Ieșirea din Apocalips" de Al. I. Ghilia. Severitatea exagerată l-a împins pe Dumitru Micu la desconsiderarea efortului real de cunoaștere a vieții clasei muncitoare, sforțare ce se întrevede în romanul „Oțelul" de C. Chiriță. Un recenzent, T. Virgolici, își permite să minimalizeze sentențios lucrări competente semnate de Ov. S. Crohmălniceanu și Dumitru Micu. Ca să descoperim originea exceselor în critică nu trebuie să ne ocupăm doar de problemele de atitudine, care privesc probitatea etică a cronicarului. Obiectivitatea judecății este determinată și de caracterul ei științific. Intre tonul apologetic și nivelul estetic al criticii relația devine foarte strînsă. Atenuarea spiritului critic provoacă și uniformizarea aprecierilor, lipsa lor de substanță, mediocritatea. Să nu uităm că tonul apologetic nu înseamnă doar estomparea lacunelor în creație, dar și egalizarea mecanică a personalităților artistice (epitetele devalorizate nu mai pot să indice ierarhii de valoare, depășiri în creație). Un efect însemnat este și confuzia în criteriile de apreciere. Climatul de apologetism favorizează recrudescențe ale formalismului sau ale sociologismului vulgar în critica.

Critica și cerințele esteticii marxist-leniniste

Cum aplică de pildă criticii criteriul raportării operei la sarcinile generale ideologice? Criticul este un militant pentru victoria socialismului, pentru înfăptuirea ideilor partidului. Datoria criticii este să lupte pentru întărirea legăturilor dintre artă și viața oamenilor muncii, pentru tratarea amplă, profundă, la un înalt nivel estetic, în paginile cărților, a problemelor construcției. Se înțelege așadar că direcțiile orientării tematice, mobilizarea scriitorilor spre temele mari, cetățenești, aspectele luptei pentru pace și socialism, preocupă în primul rînd critica militantă. Nu numai articolul de generalizare este destinat să cuprindă astfel de probleme. Ceea ce dorim să subliniem aici este necesitatea caracterului agitatoric în critica de analiză la obiect. Dacă în munca unor critici (M. Novicov, Savin Bratu, Al. Oprea, M. Gafița și alții) se observă raportarea activă a creației la actualitate, la construcția socialistă, mai apar și cronici în care nu se distinge punctul de vedere mai larg, agitatoric, combativ al criticului.

Nu pot fi acceptate modalitățile de analiză îngustă, prin care se restrînge aria criticii la preocupări pur formale. Un exemplu de separare a fenomenului literar de ansamblul construcției socialiste (de subestimare a conținutului ideologic) ne oferă cronicile lui Leonard Gavriliu despre volumele unor tineri poeți („Scrisul bănățean"). Analiza la volumul lui Leonida Neamțu este dedicată unor parcelări tributare estetismului, menționîndu-se foarte vag și indirect cadrul social-politic. In sintetizarea punctului său de vedere criticul scrie: „Personal consider că autorul «Cîntecului constelației» este un poet al emotivității difuze, capabil de vibrații interioare persistențe, dar discrete, traduse în vers cu o instrumentație polifonică și care răsună adesea în surdină. In complexul său spiritual supremația stă de partea sensibilității, de unde și o spontaneitate care atrage și cucerește". De astfel de optici sînt viciate uneori și cronici publicate în revista „Steaua" (articolul recent despre poezie al lui Victor Felea).

Susținem necesitatea unei cercetări estetice cît mai rafinate, care să pornească însă de la puncte de vedere solide, științifice și nu de la aproximații; ele ar trebui să se sprijine pe o substanțială apreciere social-politică a operei și a cadrului în care s-a produs. Analizînd o carte despre actualitate critica n-are numai obligația de a fi receptivă la diverse modalități literare. Ea trebuie să cuprindă și o chemare spre o dezbatere cît mai calificată și mai curajoasă a temelor majore contemporane. Dorim ca orizontul analizei literare să fie mai cuprinzător, incluzînd ca un criteriu hotărîtor raportarea la cerințele construcției socialiste. Fără o tratare vie, chiar publicistică, a problematicii concret-istorice, critica e amenințată de vegetare, de profesionalism obtuz.

Cînd stabilim eficiența criticii, ne referim la rezultatele obținute pe planul creației. Este și un merit al activității critice că asistăm astăzi la un proces de evoluție ideologică și artistică a literaturii, de diversificare a stilurilor. Numai o critică receptivă, calificată, dotată pentru îndrumarea creației în spiritul realismului socialist a putut contribui la acest avînt în creație. Trebuie să vedem însă în ce măsură își îndeplinește critica menirea de a călăuzi căutările artistice înnoitoare. Veghind asupra direcției ideologice a dezvoltării, verificînd gradul de veridicitate a operelor apărute, critica trebuie să distingă tendințele artistice specifice scriitorului, să le definească, să le îndrume. In afara unei analize la obiect, specializată, de un înalt nivel estetic, atentă la diferențierea stilurilor, nu se poate asigura un sprijin eficace eforturilor inovatoare în creație. Dacă atribuim noțiunii de stil individual o accepție mai largă, integrînd zonele tematice preferate de scriitor, unghiul particular de observație, impulsul polemic sau admirativ care-l animă, exprimate prin structura de imagini, prin compoziție, prin limbaj, atunci înțelegem că judecarea operei și în raport cu intențiile autorului — ca un criteriu esențial — capătă însemnătate ideologică.

Credem util să atragem atenția asupra unor păreri care împiedică eficacitatea criticii în sensul criteriilor estetice marxist-leniniste (despre realizările pe acest tărîm am vorbit pe larg în subcapitolul despre nivelul teoretic al criticii). Mai sînt cazuri cînd critica se abate de la ideea organicității operei de artă, separînd arbitrar părțile ei componente, categorisindu-le pe fiecare unilateral drept criterii de apreciere.

Intr-un articol recent („Tabloul satului contemporan" — „Gazeta literară") M. Gafița repune în circulație un criteriu exclusiv tematic, indiferent la calitatea ideologică și artistică a operelor menționate. Prin această prizmă se creiază o ierarhie curioasă a valorilor, anulîndu-se, prin unilateralitate, sforțări lăudabile de diferențiere în creație.

O înțelegere îngustă a criteriilor de aprecire se ivește atunci cînd criticii introduc scheme prestabilite, trecînd cu vederea specificul autorilor analizații, intențiile lor. I. Oarcăsu („Farmecul originalității" — „Tribuna") recunoaște însușirile ciclului lui Nichita Stănescu despre copilăria în război, dar îi reproșează poetului că nu descrie ororile și din perspectiva omului matur — ceea ce ar fi constituit desigur un alt motiv liric. Lui Fănuș Neagu, Al. Oprea îi cere să elimine situațiile excepționale, dinamica romantică din povestiri, deci să-și reprime înclinațiile specifice. Mai grave sînt obiecțiile care resping total preocupările autorilor, criticul proclamînd justețea schemei sale preconcepute. Plecînd de la supoziția că romanul „Anii tineri" este un roman despre producție, Gh. Achiței îl admonestează drastic pe autor, ajungînd chiar la concluzii jignitoare, la insinuări. Dar fiindcă romanul lui N. Țic nu a fost conceput după tiparul fixat aprioric de recenzent, ci este un roman consacrat problemelor etice, determinate de munca socialistă, pe ce se mai sprijină atunci edificiul de argumente înălțat în cronică? La fel Al. Căprariu consideră că „Ieșirea din apocalips" este o frescă și îl face răspunzător pe Ghilia pentru tot ceea ce se implică în general în noțiunea de roman-frescă și nu se află în cartea analizată.

Din aceste rînduri nu trebuie să reiasă o fetișizare a rolului receptivității în critică. Desigur că, odată demarcată formula literară respectivă, criticul trebuie să verifice valabilitatea ei, să aprecieze dacă ea este compatibilă cu direcțiile realismului socialist. Nu putem fi receptivi, de exemplu, la falsele inovații ale modernismului. De definirea exactă a intențiilor ideologico-artistice, de concluzia cu privire la realizarea lor în structura operei, depinde judecata obiectivă de ansamblu. Fără îndoială că îndeplinirea acestei cerințe nu asigură încă deplin justețea aprecierii, criteriul receptivității fiind dependent de cel al orientării ideologice în literatură.

Pentru ridicarea nivelului ei estetic critica trebuie să înlăture nu numai aceste procedee de restrîngere în criteriile de apreciere. Mai supraviețuiesc forme grosolane de judecare în critică, e adevărat că mai limitat și mai periferic ca în trecut.

Se publică încă, îndeosebi în presa cotidiană, recenzii școlărești, în care, în chip mecanic fondul e despărțit de formă, subiectul e reconstituit în liniile lui exterioare, iar aprecierea se împarte în părți pozitive și părți negative. Dacă notele și cronicile amintite nu omit analiza critică a deficiențelor ele se încheie invariabil cu formula salvatoare: „Cu toate aceste lipsuri, cartea merită... etc. etc.". Acestor exerciții critice le sînt comune nivelul estetic scăzut, înțelegerea rudimentară a literaturii, lipsa de fantezie și de relief personal în formularea judecăților.

Eliminînd definitiv schemele vulgarizatoare cu caracter dogmatic, lichidînd influențele ideologiei burgheze și spiritul apologetic, critica va putea sprijini cu competență munca scriitorilor noștri în înfăptuirea înaltelor sarcini de creație trasate de partid și de popor.

Paul GEORGESCU
S. DAMIAN
Matei CĂLINESCU

Mc. Carran și „libertatea"

(Urmare din pag. 1)

ca un suvenir desuet: „Americani vegheați ca dreptul să nu fie înlocuit cu arbitrariul".

Și totuși această încălcare grosolană și umilitoare pentru condiția umană, nu va putea dăinui. Fiindcă iată: la Chicago și la Filadelfia, la New York și Los-Angeles, pretutindeni în Statele Unite, tot mai mulți oameni își ridică cu demnitate fruntea împotriva acestei decizii de junglă ce pătează drapelul american. Legea Mc Carran, expresie a neputinței, a spaimelor născocite și a isteriei războinice, e clădită pe nisip și va avea soarta tuturor petecelor de hîrtie ce și-au putut închipui, o singură clipă, că se pot pune de-a curmezișul istoriei. Sute de milioane de oameni din toate colțurile lumii, de la oceanele înghețate, pînă departe, dincolo de tropice, privesc spre lumina comunismului cu ochii însetați de lumină și speranță. Legea Mc Carran, această plăsmuire a unor spirite decăzute, constituie rușinea și dezonoarea comunității omenești.

In Statele Unite ale președintelui Kennedy, vremelnic, dreptul este înlocuit cu arbitrariul. Inlocuirea este însă, cum spun, numai temporară. Cei mai buni fii ai Americii, devotați trup și suflet amintirii poruncii testamentare a lui Abraham Lincoln, nepoții și strănepoții acelora care au luptat pentru eliberarea Statelor Unite de sub jugul colonialismului britanic, care și-au dat viața în războiul de secesiune, și s-au jertfit în luptele împotriva plăgii naziste, continuatorii de astăzi ai unor bătălii nobile, pline de abnegație, întru cauza progresului, vor birui.

Iar fantoma actuală a lui Mac Carty va fi în sfîrșit, definitiv, izgonită.

Aurel BARANGA

DRAMATURGII DESPRE CREAȚIE ȘI ACTUALITATE

1. – Care sînt, după părerea dvs., problemele cele mai importante care se află astăzi în fața dramaturgiei noastre?

2. – Care sînt, după opinia dvs., cele mai interesante dintre lucrările de teatru scrise în ultimii ani, și care dintre piesele jucate în ultimele stagiuni nu vi s-au părut a fi corespunzătoare ?

3. – Cum apreciați ajutorul criticii în dezvoltarea dramaturgiei actuale ?

Victor Bîrlădeanu

Multiple și de loc lesnicioase sînt problemele care se pun astăzi dramaturgiei noastre. Firește, spațiul acordat răspunsului la această anchetă nu-mi permite decît enumerarea cîtorva, și anume a acelora pe care le consider esențiale.

Problema problemelor o constituie și de acum înainte eroul. Și, ca să fiu mai precis (cu toate că unor confrați le repugnă, în acest domeniu, terminologia precisă), e vorba, în primul rînd și înainte de orice, de problema eroului pozitiv. Puține sînt încă acele piese care ridică la înălțimea cuvenită figura omului înaintat al epocii și al țării noastre. Avem, în această privință, o mare datorie față de realitatea care ne înconjoară și față de oamenii ei.

Zilele trecute, dramaturgul H. Lovinescu făcea, în revista „Contemporanul“, afirmația că „viața cotidiană ne constrînge să părăsim ca depășită vechea antinomie: eroi pozitivi — eroi negativi“. Ducînd această constatare pînă la concluziile ei „logice“, respectivul dramaturg afirma : „In perioada desăvîrșirii construcției socialismului și contemporani cu construcția comunismului, oamenii educați de partid se definesc ca pozitivi doar în opoziție cu oamenii trecutului“. Cu ce s-ar putea răspunde unei atît de evidente aglomerări de confuzii ? Poate numai amintind încă și încă o dată teza de importanță principială a Congresului al III-lea al Partidului cu privire la faptul că „în prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou“. In aceste condiții, se poate oare susține că a dispărut antinomia : erou pozitiv — erou negativ? Antinomia dintre oamenii înaintați, purtători ai ideilor și moralei comunismului, și prizonierii ideologiei și moralei burgheze ? Nu duce oare o asemenea „ștergere a deosebirilor“ la netezirea unghiurilor, la slăbirea atenției față de conflictele cu adevărat reale și puternice ale vremii noastre, în fond la teoria lipsei de conflict ?

Realismul socialist presupune în primul rînd, claritatea pozițiilor de pe care abordezi realitatea. Intr-un cuvînt — partinitate. Fuga de schematism — tendință, de altfel, lăudabilă și care trebuie să ne însuflețească pe toți în munca noastră (nu numai la masa de scris, ci și în studierea realității) — nu presupune amalgamarea noțiunilor, talmeș-balmeșul, haosul, ci aprofundarea temeinică a vieții și a teoriei. Echivalența : erou-pozitiv = schematic face parte din arsenalul desuet al detractorilor artei socialiste și nu mai e, cred, cazul să-i dovedim șubrezenia. Zugrăvirea multilaterală a unui erou pozitiv de o complexitate cum n-a mai cunoscut istoria tipurilor umane — iată drumul luptei împotriva schematismului, drum pe care mi-l recomand în primul rînd mie, care am păcătuit destul în această privință.

Aș mai vrea să ridic o problemă : aceea a operativității dramaturgilor. Dintre toate artele, teatrul mi se pare, în primul rînd, menit să răspundă nemijlocit și operativ la „chestiunea zilei“. Și nu numai teatrul de estradă, cum se presupune îndeobște, ci și teatrul mare, de proză. E păcat că inițiativa valoroasă a Teatrului de Comedie de a promova genul agitatoric al „jurnalului teatral“ ecou direct și imediat al faptului contemporan — nu s-a bucurat de atenția nici a criticii și nici a dramaturgilor. Inceputul, cu lipsurile și stîngăciile sale, putea fi continuat prin realizări din ce în ce mai bune. Și timpul încă nu e pierdut.

Iar aici e momentul să spun cîteva cuvinte despre piesa într-un act — specie prin excelență operativă și agitatorică : Mii și mii de artiști amatori din toate colțurile țării o joacă, o cer, o așteaptă cu nerăbdare. Aceasta implică un excepțional spirit de răspundere din partea dramaturgilor. Succesele dobîndite în ultima vreme — unele piese într-un act, cum e „Povestea cu șorțurile schimbate“, a Constanței Bratu, pot sta cu cinste alături de reușite ale dramaturgiei de largă respirație — marchează o cotitură în această direcție. Dar ceea ce s-a făcut e încă puțin. Și cantitativ, și calitativ. Ni se cer eforturi mai concentrate și mai susținute în această direcție. În primul rînd din partea noastră, a dramaturgilor. E o școală neprețuită pentru însușirea legilor scenei — mi-am dat seama din propria experiență.

Mă întreb însă : de ce oare piesa într-un act nu e promovată și de teatrele profesioniste ? De ce se alege neapărat calea lungirii ei artificiale pentru a ajunge o piesă „serioasă“, de trei acte, în loc de a se pregăti spectacole „coupé“, care fac parte, de altfel, din tradiția teatrului nostru ? Ar fi nu numai o încurajare pentru autorii dramatici, dar și o catedră pentru marea masă a artiștilor amatori.

Teofil Bușecan

1. — Inainte de toate, cunoașterea în profunzime a vieții, a construcției socialismului, subliniez: în profunzime, deoarece documentarea pe teren, de altfel indispensabilă, *fără a judeca faptele întîlnite, fără interpretarea lor din punct de vedere al dezvoltării în ansamblu a vieții noastre, poate duce la înțelegerea deformată, îngustă, naturalistă chiar, a celor ce se întîmplă în viață.*

Paul Everac amintea că în majoritatea pieselor actul I e cel mai bine realizat. Pricina, abstracție făcînd de insuficienta stăpînire a tehnicii dramatice, cred că se ascunde într-o documentare superficială. După părerea mea nu orice fapt de viață poate fi convertit într-o creație dramatică. Dacă ar fi așa n-ar mai fi nevoie de poezie și de proză. Legile creației dramatice, chiar dacă nu sînt imuabile cer ca din realitate să se selecteze acele fapte, întîmplări, care pot fi reflectate într-o lucrare dramatică. Dacă nu ține cont, aș spune, de această lege, creația dramatică va avea o construcție șubredă, în care artificialul, schematicul ies în evidență ! Deznodămîntul, ca act al vieții nu poate fi, confecționat în laboratorul scriitorului. Aș spune că, mai ales, în cazul genului dramatic, documentarea înseamnă găsirea în viață a deznodămîntului, nu numai a conflictului.

3. — Există cronicari dramatici și critici literari. Primii judecă o piesă numai pe baza transpunerii ei scenice. O bună regie, o interpretare de înalt nivel a unui text mediocru, de cele mai multe ori derutează cronicarul și-l determină să formuleze aprecieri pozitive dar surprizele nu întîrzie. După o rețetă de casă piesa respectivă dispare, nu mai e reluată. Mai rău e cînd se emit sentințe asupra textului numai pe baza spectacolului. In critica noastră sînt foarte rare cazurile cînd o lucrare dramatică e analizată să zicem într-o cronică literară a unei reviste, emițîndu-se judecăți de valoare atît din punct de vedere literar cît și al capacității lucrării respective de a servi ca material pentru spectacol. „Curajul“ unui critic în acest caz cere și competență. Aș vrea în această ordine de idei ca delimitarea dintre cronicari dramatici și critici literari să nu se pună cu acuitate. O piesă este în primul rînd literatură, este o literatură bună nu numai atunci cînd are o replică frumoasă, un stil îngrijit ci implicit atunci cînd corespunde și rigorilor genului. Dacă o piesă ar fi judecată în acest sens ar fi mai puține lucrări dramatice reprezentabile din punct de vedere scenic, dar banale, searbăde ca meșteșug literar propriu-zis. Să i se acorde deci piesei atenția cuvenită din partea criticii literare. Pentru aceasta e necesar ca revistele, editurile să includă în mai mare măsură în preocupările lor și textul dramtic. Să nu se uite că o piesă de teatru pe lîngă faptul că e destinată în primul rînd scenei este și o lectură, deci să nu ne temem s-o promovăm ca atare. Promovarea ei va mări exigența autorilor iar cititorii, ca de altfel și criticii vor putea astfel judeca lucrarea dramatică și ca realizare literară și ca spectacol într-un tot unitar.

Mihail Davidoglu

Mi-e greu să răspund întocmai întrebărilor „Gazetei literare“. Cred că răspunsul cel mai potrivit ar fi un text ale cărui personaje să demonstreze pe viu viața noastră, cu toate bucuriile și frămîntările.

Oricît aș filtra vorbele sau oricît de alambicat ar fi răspunsul un lucru nu se poate ocoli. Scrisul nostru dramatic n-a ajuns să cuprindă oamenii zilei de astăzi cu patosul, cu marile lor bucurii, cu biruințele lor, cu lupta împotriva rămășițelor „vechiului“. Spun acestea întrucît întors de numai două zile dintr-o călătorie prin Banat am avut prilejul, în drumurile cîte le-am bătut și în discuțiile cu oamenii, cîți mi-au venit înainte, am avut prilejul nu numai să-i ascult și să-i cunosc dar să schimbăm și unele păreri despre acest ciudat meșteșug al scrisului, despre cărți, poezii, piese. Binevoitoarea îngăduință cu care am fost întîmpinat și mai ales calda înțelegere față de acest „ciudat“ meșteșug mi-au îngăduit să adîncesc poate și mai mult cuprinsul și rostul scrisului. Oameni buni au fost din totdeauna. Buni în înțelesul adevărat, dar față de zilele de altă dată astăzi oamenii au cîmp larg să-și dezvolte această stare, să poată fi buni și să devină mereu mai buni. Interesul, minciuna, nu mai sînt tolerate. Rămășițele trecutului simt cum li se îngustează aria de activitate. Oamenii au prilejul să se desfășoare larg, cu aripi puternice și ei știu că au un sprijin real în acest mers al lor înainte. Față de această realitate literatura noastră dramatică a rămas în urmă. Corăbiile umane pornesc cu pînzele larg umflate, iar unii dramaturgi mai stau la mal, se îndeamnă unul pe celălalt, și pînă una alta încearcă mici combinații din știutul arsenal al vechiului meșteșug de atîtea ori verificat în teatrul burghez. Poate această apreciere a mea se referă la cei așa-ziși „consacrați“ fiindcă dintre debutanți sau mai tineri, nu-i singură pasărea rară, care scuturîndu-se de formule și rețete reușește să prindă în pană din esența vremurilor noastre, din patosul acestei realități în puternică, dramatică desfășurare.

Să răspund care îmi plac sau nu-mi plac dintre piese ? Ce am de răspuns este că piesele artificioase, piesele de așa-zis succes, nu sînt alta decît pleava care se adună, pe care o bate vîntul și o poartă, după care vor rămîne grăunțele curate ale acestor începători în ale teatrului, fie să sînt mai tineri sau mai bătrîni, dar care vin cu fiorul vieții adevărate. Fie că e vorba de Bulz din „Intoarcerea“, fie Mihai din „Pessacaglia“, fie duioasa „Prietenă Pix“ sau „Celebrul 702“ al lui Mirodan. Această enumerare nu înseamnă că alte nume noi nu așteaptă să deschidă mai larg porțile teatrelor și să cuprindă pe omul zilelor de astăzi, om pe care istoria nu l-a cunoscut. Desigur că vremuri noi, oameni noi, cer și o nouă formă de expresie, dar nu acesta este lucrul cel mai de seamă. Din nefericire unii colegi socotesc că o formă nouă cu fărîmițarea piesei în scenă, cu decor proiectat, cu speaker și cu alte mijloace zise moderne, ar putea înlocui caracterele, conflictul. Ba unii au ajuns să se amăgească într-atîta încît succesul imediat i-a îndepărtat de cunoașterea vieții, apelînd la calamitățile manualelor de situații dramatice. Desigur că fluxul vieții, cu mersul său neîntrerupt îi va scoate spre mal. Același fluviu al vieții va duce pe firul apei cu steagurile larg desfășurate pe acei dramaturgi a căror încredere și dragoste pentru semenii lor le va cere să-și pună în slujba lor talentul, înțelegerea și bineînțeles meșteșugul fără de care această specie de literatură nu există.

Despre criticii de teatru s-ar putea spune multe, și bune și rele. De seamă însă e că cei mai buni, adică cei cu dragoste de fenomenul teatral au reușit sau sînt pe cale să reușească prin cuvîntul lor sobru, prin critica tovărășească să-i îndepărteze pe cei cîțiva gălăgioși care într-o vie corespondență spirituală cu dramaturgii de veche mentalitate, au încercat să introducă în critică laudă reciprocă. Totuși criticilor pe care-i simțim ai noștri pe drumul creației (ca V. Mîndra, Andrei Băleanu și alții) le dăm ca îndemn să îndrăznească mai mult. Fără îndrăzneală nu se ridică nici furnale, nu se fac piese și nici critică. Și ghiocelul care-și înalță capul dintre zăpezi îndrăznește, dar criticul care este un „uns“ și un port-cuvînt al celor mulți, oare de ce n-ar îndrăzni să se ridice împotriva artificiului, plictisului, poncifului ? In spatele său se știe că are mii și mii de spectatori și îi mai are pe dramaturgii care se vor mereu vii și mai cu seamă pe spectatorii și dramaturgii timpurilor ce ne stau înainte.

Dorel Dorian

1. — Problema principală, întrebarea numărul 1, e să avem din ce în ce mai mult ce răspunde la întrebarea numărul 2. Firește, la prima ei parte. La a doua parte a întrebării secunde, chiar neavînd, n-ar fi tocmai o nenorocire. Aceasta înseamnă însă, nu numai înțelegerea necesității reflectării noului, a ridicării problematicii dramaturgiei la nivelul epocii, a prezentării autentice a eroilor construcției socialismului, a evidențierii soluțiilor comuniste în problematica morală a omului contemporan, ci și concretizarea artistică a înțelegerii acestui înalt comandament social în lucrări dramatice cît mai multe și mai valoroase. Or, tocmai această concretizare însemnînd în primul rînd descoperirea conflictelor actualității — descoperirea în sens de înțelegere, cunoaștere, trăire, selectare și esențializare artistică — mi se pare a reclama înzecirea eforturilor noastre creatoare.

2. — Se va spune, probabil, că avantajul de a fi putut reflecta asupra manierei rezervat-diplomatice — a unor răspunsuri publicate în numărul precedent s-ar fi cuvenit să-mi folosească mai mult. Și totuși... Am aplaudat din toată inima repertoriul original, de reală actualitate al Teatrului de Comedie („Celebrul 702“, „Prietena mea Pix“, „Mi se pare romantic“). Am aplaudat și cred că ar fi justificat o primire mai entuziastă din partea criticii „Băiatul din banca a doua“. N-am aplaudat însă — cu rezerve îndeajuns de întemeiate, cred, asupra actualității lucrării — decît una dintre „Fiicele“ din piesa Sidoniei Drăgușanu și asta mai mult pentru interpretare. Au mai reușit să mă întristeze, tot cu rezerve la această ultimă stagiune, „Băieții veseli‘ ai Teatrului Nottara, nu atît ca spectacol cît prin faptul că mai există oameni de specialitate care apreciază acest gen de spectacole. De asemeni, sînt de acord cu Everac, unul dintre autorii mei preferați, că multe din piesele interesante din ultimii ani — „Surorile Boga“, „Passacaglia“ „Ferestre deschise“ — manifestă odată cu apropierea actului al III-lea, o anumită scădere a potențialului lor emoțional. Explicația, însă, îmi pare că rezidă în efortul nu întotdeauna justificat al scriitorului — firește și în sens autocritic — de a consemna scenic rezolvarea completă a problemei pusă în dezbatere atunci cînd, tocmai datorită caracterului de stringentă actualitate a lucrării s-ar fi cuvenit poate să se marcheze doar declanșarea și implicit, numai începutul rezolvării.

3. — Autor dramatic care să nu aibă ce reproșa criticii n-am întîlnit. O apreciere cît de cît arbitrară, una sau mai multe inconsecvențe, o poziție ușor anacronică, o aluzie prea subtil sau prea evident apologetică, în sfîrșit, ceva se găsește.

Important e însă — pentru că nu se pune problema cum au fost ajutați criticii de către autorii dramatici ci invers — că la ora actuală se simte realmente un efort colectiv de îndrumare și sprijinire de către critică a creației dramatice. Este la fel de important și faptul că unii critici — și mă refer la cei mai buni dintre ei — depășindu-și obișnuitele îndatoriri de examinatori exigenți ai lucrării în ultima seară a premierei, se străduiesc, dimpotrivă, să urmărească și să sprijine evoluția ei pe tot parcursul procesului de creație (nu voi subscrie totuși la sugestia lui Mirodan și anume de a împărți criticii în două categorii : vreo cinci mai simțitor utili, vreo cincisprezece mai puțin, de teamă că s-ar putea simți vizați toți douăzeci, sau, și mai grav, nici unul). Mi se mai pare importantă apariția în ultima vreme a unor articole mai aprofundate, de sinteză și de asemeni apreciez organizarea, mai ales în revista „Teatrul“, a unor discuții permanente asupra problemelor fundamentale ale contemporaneității creației dramatice și ale realizării spectacolelor.

Horia Lovinescu

Se afirmă des și pe bună dreptate, că arta rămîne în urma vieții. In literatura noastră dramatică — pentru a mă referi doar la ea — nu există încă echivalentul șantierului de la Galați și nici al zborului lui Gagarin. Curba de nivel care ar transcrie pe plan artistic aceste realități ar trebui să treacă pe niște culmi spre care privim, de la nivelul realizărilor noastre, cu senzația gîtului întors. Pentru că în primul rînd creația individului chiar genial nu poate rivaliza cu creația colectivă. In al doilea rînd, viața contemporană devorează timpul și face salturi vertiginoase și enorme. Și totuși ce e de făcut, căci nădăjduiesc că observațiile de mai sus nu vor fi socotite îndemn la trîndăvie spirituală și spuză trasă pe turtă. Cred că există căi de a urmări mai îndeaproape viața, de a ne căsători mai strîns cu sensurile ei— și socotesc că aceasta e de altfel problema numărul unu a dramaturgiei noastre.

Și cu asta am răspuns la întrebarea „Gazetei literare“. Nu-mi rămîne decît să spun în ce direcție cred că trebuie împinse căutările noastre.

Dacă ceea ce afirmăm în privința dificultăților obiective pe care le întîmpină arta în cuprinderea realității contemporane e just, înseamnă că trebuie totuși găsit în viața înconjurătoare un punct esențial și totodată accesibil și relativ stabil, asupra căruia să se concentreze efortul artistic. Punctul acesta e Omul.

Am sentimentul paralizant al banalității pe care am rostit-o, dar nu ca să mă salvez am ortografiat cuvîntul cu majusculă. Pentru că banalitatea aceasta e necesară (arta occidentală modernă nu e numai dezumanizată, ci net antiumană), iar Omul, cu O mare, de abia în epoca noastră a apărut.

Azi, comunistul, omul înaintat, nu mai e o excepție. Nu numai pentru că-l întîlnim foarte des, dar mai ales pentru că el a devenit prototipul omului nou, al omului erei istorice care abia a început. Despre acest om nou trebuie să vorbim și să aflăm cum este făcut, cum simte, cum gîndește, cum caută, în ce fel își organizează prezența pe un pămînt care, într-un viitor relativ apropiat, va fi în întregime eliberat de vechea orînduire socială și mentală, și într-un univers în continuă și amețitoare dilatare. Dar a scrie astăzi despre acest om înseamnă a repune în discuție însăși condiția umană.

In centrul tuturor lucrărilor și a giganticelor previziuni materiale privind edificarea lumii noi stă tocmai această problemă a Omului, văzut în perspectiva umanismului comunist. La această neasemuită întreprindere spirituală poate și trebuie să-și aducă artistul contribuția.

Mircea Ștefănescu

In afară de problemele privitoare la conținutul nou al pieselor de astăzi — probleme judicios expuse de către dramaturgii care au răspuns pînă acum la întrebările „Gazetei literare“ — mai e o problemă care se află în fața dramaturgiei noastre și pe care o socotesc de asemeni importantă. E vorba de ceea ce ne-am obișnuit să numim „tehnica“ unei piese, adică ceva ce nu se poate învăța de pe urma unei definiții, oricît ar fi ea de „științifică“ — ci numai de pe urma însuși a conținutului piesei, de care este intim legată, fiindcă acest conținut creează tehnica. De aceea, s-ar putea spune că fiecare piesă are tehnica ei corespunzătoare.

Că nu voința autorului creează tehnica piesei pe care o scrie, asta se poate dovedi în primul rînd prin ridicolul care ar însoți această întrebare : „După ce tehnică doriți să vă scrieți piesa ?“ E posibil să pui o astfel de întrebare și există un autor care să se preteze să-i răspundă ? Inchipuiți-vă că ar fi un „autor“ care ar răspunde : „Vreau să scriu o piesă brechtiană“... ce ați crede despre el ? Ca să dau două exemple mai frapante — și alese din două extreme ale gîndirii dramatice — nu poți să-ți impui să scrii ca Maiakovski (de pildă „Baia“), sau ca O'Neill (de pildă „Straniul interludiu“), piese a căror factură nu poate fi reprodusă, fiindcă ea a fost dictată de considerente ideologice și dramatice proprii și unice.

Fac aceste observații, pentru că de la o vreme dramaturgia originală s-a îmbogățit cu noi nume de autori dotați cu reale calități. S-au scris piese bune axate pe problematica vie a timpurilor noastre. Dar se mai întîmplă uneori și altfel : urmărești cîte o piesă cu plăcere, cu o bucurie crescîndă, guști replica vie, spirituală, mai ales replica exactă care definește un personaj sau o situație, trăiești intens, cu interes sau cu emoție momentele care redau conflictul, etc., etc.... dar, din cînd în cînd, simți că-ți fuge terenul de sub picioare, că ai călcat în gol, că de unde te aflai pe stîncă și urcai voinicește, te trezești pe nisip și, dacă nu te scufunzi încă de tot, asta se întîmplă ceva mai tîrziu : coloana vertebrală a piesei se frînge deodată. Ce s-a întîmplat ? Aș răspunde doar printr-o veche și îmbătrînită constatare, pe care însă n-a infirmat-o încă nimic pînă astăzi : și anume, că nimic nu te dă mai de gol că n-ai știut bine tot ce vrei cînd te-ai apucat să scrii piesa, decît această afurisită de „tehnică“, atît de neliterar botezată de limbajul teatral. Și atunci piesa, pornită cu nervul calului de curse la start, începe să șovăie, șerpuiește, se împleticește, trosnește și face către public acea tristă reverență a pieselor ce se duc (se scrie în două cuvinte). Cauza ? Un material pe alocuri foarte bun — dar fără o direcție precisă a gîndirii — a fost împrăștiat brambura pe scenă.

Pentru a reveni de unde am plecat, rămîne să constați că nu tu, dramaturgul, naști tehnica piesei. O nasc oamenii, personajele tale, o duc după ele, o creează prin viața și întîmplările lor, prin gîndurile, idealurile și sentimentele lor; tu trebuie să știi doar atît : care e viața acestor personaje, ce vor, ce visează și urmăresc ele, ce gîndesc, ce simt și unde le vor duce în modul cel mai firesc întîmplările născute din personalitatea lor, din raporturile lor cu viața în munca continuă pentru desăvîrșirea construcției socialiste. De nivelul comportării și gîndurilor lor va depinde nivelul piesei. Tehnica ei te va duce astfel cu bine la punctul terminus — și numai atunci îți vei putea și tu spune, tu, autorul : „Ia te uită, măi frate, ce tehnică am găsit eu pentru piesa asta a mea !“... Să știi, înfumuratule, că nu tu ai găsit-o ; ți-a găsit-o viața, ți-au găsit-o personajele, acești copii ai tăi, dacă ai fost în stare să-i faci destul de sănătoși ca să se țină pe picioare și să umble singuri de la A la Z.

CARNET cinematografic

Cazul Gleiwitz

Patosul demascator, forța agitatorică sînt note definitorii pentru recenta producție a studioului „Defa“-Berlin „Cazul Gleiwitz“. Autorii (scenariști : A. Kehlhasse și G. Rucker, regizor ; Gerhardt Klein) dezvăluie cu sobrietate și concizie acțiunile criminale ale fasciștilor germani în ajunul izbucnirii războiului. Pretinsul atac „polonez“ asupra postului de radio german din Gleiwitz este o înscenare odioasă inițiată de Gestapo. Intr-o succesiune de imagini bine gradate, într-un ritm intens, încordat, sînt înfățișate diversele faze ale „acțiunii Gleiwitz“ și spectatorul cunoaște astfel manevrele de culise ale militariștilor. Valențele documentarului fuzionează cu unele atribute ale filmului artistic. Rezultă un concentrat reportaj cinematografic.

Scenariștii și regizorul au urmărit reconstituirea fidelă a faptelor istorice (G. Klein a inclus în film și materiale extrase din jurnalele de actualități ale epocii respective). Personajele au funcții simbolice, nu sînt concepute ca individualități. Autorii acordă atenție detaliilor semnificative, hotărîrea luată în cabinetele Gestapoului se traduce treptat în viață. Noujocks – individ cu o biografie tipică pentru fasciștii notorii – primește misiunea de „încredere“ : aceea de a conduce lovitura din Gleiwitz. Pretextul pentru începerea războiului trebuie să existe. Ordinele șefilor sînt precise și clare.

Regizorul și operatorul J. Kurik folosesc mult pe parcursul filmului primplanul. Procedeul contribuie la caracterizarea tipurilor. Ferocitatea, bestialitatea călăilor fasciști se manifestă variat, de la liniștea împietrită cu care ordonă atacul pînă la sadismul cu care apasă pe trăgaci ; totul denotă ura lor sălbatecă față de om.

Instruirea provocatorilor se desfășoară riguros ; este aleasă o victimă dintre deținuți pentru a putea fi identificat ulterior ca partizan polonez. In noaptea stabilită, are loc „acțiunea“ – un preludiu al catastrofei în care dușmanii se pregăteau să arunce omenirea. Bilanțul războiului este înfiorător : 43 milioane morți. Această cifră, reamintită în finalul filmului, constituie ea însăși un avertisment. Autorii filmului demonstrează prin faptele expuse continuarea politicii hitleriste de către revanșarzii de la Bonn. „Cazul Gleiwitz – are semnificații actuale, ideea care străbate filmul este necesitatea vigilenței. Gravitatea dezbaterii solicită publicul spectator și autorii au rescris cu imagini o pagină de istorie – nu prea îndepărtată – dar zguduitoare și tragică, pentru ca niciodată aceste orori să nu se mai repete.

MIHAI BOTEZ

Vîntul s-a oprit în zori

Tema rezistenței antifasciste revine stăruitor în cinema, într-o diversitate de modalități. „Vîntul s-a oprit în zori“ face parte dintre acele filme care, omagiind spiritul de abnegație al luptătorilor angajați în bătălia subterană împotriva ocupanților hitleriști, adoptă un ton sever, cu patosul convertit în asprime și gravitate.

Scenariul pornește de la cazul unei arestate, căreia Siguranța fascistă i-a acordat favoarea cu totul bizară de a părăsi închisoarea, în vreme ce alți tovarăși ai ei erau executați. Vigilența, regulile conspirativității impun, cu îndreptățire, izolarea ei. Dar, în ciuda precauțiilor, agenții Siguranței sînt pe urmele grupei de partizani. Eroismul tinerilor patrioți iugoslavi ni se relevă, prin urmare, nu în acțiuni palpitante, spectaculoase, ci în luciditatea cu care ei analizează faptele și, înfruntînd riscul, fac totul pentru a duce la capăt misiunea.

Există în film momente de autentic dramatism, tratate sobru, lapidar. Despărțirea, către final, a feroviarului, agitînd micul fanion roșu, de conducătorul grupei, care privește trenul îndepărtîndu-se în noapte cu prețioasa încărcătură : un nou detașament de luptători trimis dincolo de Dunăre, la partizani, are o vibrație emoționantă.

In ansamblu însă, regizorul Rados Novacovic n-a izbutit să articuleze într-o desfășurare închegată episoadele (dintre care unele mai reușite) ale scenariului excesiv de complicat, plătind tribut unor poncifuri și tendințe livrești supărătoare. Scenaristul Alecsandăr Vuco a preferat să aglomereze elemente menite să întrețină suspensia în jurul întrebării „cine e trădătorul ?“ decît să se preocupe atent de motivarea evoluției personajelor. Se discută mult în film, metaforele sînt căutate în loc să decurgă organic din substanța acțiunii. Mai multă concentrare, o mai mare grijă pentru dezvăluirea caracterelor, cu accentul pus — în același stil dur, tăios, — pe înalta ținută morală și pe fermitatea eroilor, ar fi putut ajuta ca ideile realizatorilor să ne fie transmise mai expresiv și mai convingător.

Mihail LUPU

Cadru din filmul „Vîntul s-a oprit în zori“.

Viața la țară

(Urmare din pag. 1)

„Eden“ și cu umbrelă „Chamberlain“.

Dar să lăsăm trecutul, el fiind ireversibil nu numai din punct de vedere astronomic, dar și istoric. Trecutul acesta, privit și judecat astăzi, pare foarte îndepărtat, cu toate că de la limita lui maximă încoace n-au trecut cine știe ce mulți ani. Dar pare foarte îndepărtat în primul rînd prin perspectiva gigantică a revoluției parcurse, prin perspectiva uriașelor ei înfăptuiri. Pentru că, metaforic vorbind, dar exprimînd în întregime realitatea concretă, s-a parcurs de șaptesprezece ani încoace — un drum egal cu distanța de la Evul Mediu la socialism, cu distanța multiseculară de la opresiune la libertate.

Iată, de pildă, din calendarul practicii agricole a dispărut lista de sfinți : Foca, Sîntilie, au dispărut paparudele și pentru invocația ploii nu se mai aruncă pe apele rîurilor păpuși de cîrpe, nici nu se mai scufundă clopotele în fîntîni. Sute de mii de colectiviști iau parte iarna la cursurile celei mai mari școli din țară: învățămîntul agrozootehnic. „Sfîntul Ilie“ e mecanicul de la stația de pompe a grădinilor și loturilor de pămînt irigate. Imbrăcat în salopetă, el apasă pe butonul contactului electric, învîrtește o manivelă și apa curge pe conducte ca la Arsa, Limanu, Peceneaga și Comana, în Dobrogea, pe canale de aducție ca la Mircea Vodă și Satul Nou lîngă Medgidia, ori ca la Periș în țevăria ploilor artificiale.

Cum arată bobul de grîu ? Care dintre noi n-a luat între degete minusculul bob de grîu și punîndu-l în palmă, nu s-a uitat cu adîncă curiozitate la el ? Mi s-a părut că-i un nou născut înfășat, așa pare tuturora, nu numai mie. Dar în sute de gospodării colective, la așa numitele „camere laborator“, colectiviștii privesc bobul de grîu sub fascicolul de lumină de sute de ori măritoare a microscoapelor și în limbajul obișnuit al omului de la țară au intrat expresii uzuale ca acestea : „încercarea de germinație, azotatul de amoniu, greutatea hectolitrică, iarovizarea semințelor, hibridarea dublă a porumbului, polenizarea artificială și suplimentară“, etc. etc. Un prieten al meu întrebînd de curînd pe un țăran dacă va ploua peste noapte, aștepta să i se spună ca pe vremea lui Iacob Negruzzi povestea cu porcul și cu paiul în gură, dar iată că i s-a răspuns : „să ascult buletinul meteorologic la radio și vom ști dacă avem la noapte averse sau ba“.

Colectiviștii de la Iecea Mare, din Banat, au creat un soi nou de ovăz, printr-o muncă practică și îndelungată de laborator și de teren experimental și i-au dat cel mai frumos nume posibil : „Drapel de Iecea Mare“.

Armanele moșierești de odinioară par a fi niște jalnici pitici pe lîngă magaziile și pătulele construite azi în gospodăriile colective. „Talpa țării“ nu mai stă în opinci, ci, apăsînd pe ambreiajul tractorului, stă la volanul tractoarelor de fabricație romînească și face să curgă în buncăre, într-un șuvoi de aur, cîte 1800 și cîte 2200 kg de grîu la hectar.

Am văzut în casa unui colectivist, spînzurată de tavan, într-o poetică inutilitate, alături de sîrma cu becul electric, o arhaică lampă cu petrol. „Satul dumneavoastră este electrificat. De ce mai păstrezi lampa cu petrol ?“ — „Ei, tovarășe dragă, nepoții n-au să mă creadă că ne luminam serile cu opaițul ăsta și l-am lăsat așa «de muzeu».“ La curent și în pas cu tehnica, omul își cumpărase radio cu pic-up, dar continua să țină „de muzeu“ patefonul „Metrom“ fabricat prin 1951, mînca pîine făcută de brutărie, dar nu-și dărîmase cuptorul de lut din ogradă pe care-l ținea tot „de muzeu“.

„De muzeu“ mai stau cîteva vechi coșmelii tătărești la Topraisar, cu ferestruici zăbrelite, cît palma, cu pămînt bătut pe jos și acoperite cu pămînt, „de muzeu“ stau ele lîngă noile case ale colectiviștilor, lîngă sutele de case noi cu lumină electrică și cu antene de radio pe acoperiș.

Nu cred să mai fie gospodării colective, în afară de cele înființate de curînd, care să nu aibă cîte un camion, dar sînt numeroase gospodăriile care au cîte 3—4, ba chiar și 5 camioane. Ca poet îmi pare rău că Serviciul de circulație fixează pe tăblițele cu numerele camioanelor indicativul regiunilor și nu acela al satelor și comunelor. Inchipuiți-vă să vedeți un convoi de șapte camioane, numerotate de la 1 la 7 și purtînd numele comunei Biled, numele gospodăriei colective din Biled. Tot acolo ați număra peste o sută de motociclete și motorete și aproape 800 de biciclete.

In ziua de 23 August 1959 am văzut la Constanța, zeci de gospodării colective venite la demonstrație cu toate camioanele, platformele și rutierele lor și agricultura întregii regiuni înainta astfel prin fața tribunelor și a miilor de turiști străini, ca o gigantică unitate moto-mecanizată. In aceeași seară, în jurul fastuosului restaurant „Albatros“ din Mamaia, stăteau parcate zeci de camioane. In restaurant colectiviștii petreceau și așa cum stăteau, cu aparatele fotografice după gît, păreau a fi niște zgomotoase grupuri de turiști străini.

Magazinele cu autodeservire și magazinele universale, ori specializate (mobilă, măcelării, etc.) au încetat să mai fie apanajul așezărilor citadine. La Sînnicolaul Mare există un modern și cochet magazin cu autodeservire. Incerci un sentiment plăcut văzînd colectivistele din Sînnicolaul Mare intrînd în acest magazin, luînd un coș de răchită în mînă și făcînd un tur prin fața standurilor cu mărfuri preambalate : zahăr, orez, paste făinoase, biscuiți, cafea, ceai, cacao, bomboane, untdelemn, dulcețuri, băuturi.

Cînd eram copil, bunicii mă trimiteau la „boltă“ și ceream :

— Dați-mi, mă rog frumos, unsoare de căruță de doi lei.

Sau :

— Aveți sticle de lampă numărul patru ?

Acuma au mare căutare becurile „Tungsram“ și magazinele sătești au vitrine cu reclame luminoase, cu tuburi de neon.

Și o informație statistică, nițel depășită la ora asta, — (am aflat-o în luna martie 1961): la Lovin s-au vîndut cîteva zeci de frigidere. Așadar nu se mai aruncă pepenii în fîntînă să stea la rece, ci se pun la frigider.

Colectiviștii sapă sute de kilometri de canale pentru irigație, învață agrotehnica și pot fi văzuți mergînd în urma tractoarelor măsurînd adîncimea arăturii cu... „brazdometrul“. Cu o admirație nedisimulată tractoriștii spun : „v-ați făcut ai dracului, ați devenit agronomi“. Au dreptate : nici țăran nu mai poți fi fără școală !

Și poate că tocmai în această lumină scînteietoare, în această frenetică pasiune pentru cultură stă una din cele mai mari și memorabile victorii pe care socialismul le-a repurtat în această parte a lumii, unde stăpîneau odinioară Foca și paparudele, moșierii, fabricanții și lăliul care se intitula : „primul agricultor al țării“.

Acum patru sau cinci ani în urmă la „Gazeta literară“ s-a primit o scrisoare de la colectiviștii din Medieșul Aurit. Ei cereau atunci să li se trimită un romancier, ori un poet, care să scrie despre viața lor nouă și îmbelșugată. Ca un Mecena modern, ei adăugau că sînt gata nu numai să asigure „casa și masa“ scriitorului, dar și să suporte cheltuielile de editare a cărții, amintind că numai din cultura cînepii au realizat venituri de cîteva sute de mii de lei.

Pare-mi-se că încă le sîntem datori cu această carte pe care o așteaptă nu numai colectiviștii din satul cu un nume atît de frumos „Medieșul Aurit“, ci colectiviștii din întreaga țară ! Ea s-ar putea numi : „Viața la țară“...

Petru VINTILĂ

Spărgătorul de gheață atomic «Lenin»

Aleksandr Prokofiev:
UNELE PROBLEME ALE LITERATURII SOVIETICE

Cunoscutul poet Aleksandr Prokofiev, laureat al premiului Lenin, semnează într-un număr recent din „Literaturnaia Gazeta" un articol referitor la sarcinile actuale ale literaturii sovietice.

„A înfățișa — subliniază A. Prokofiev — omul nou generat de orînduirea socialistă, a-l arăta în munca și în faptele sale, în toată forța și frumusețea sa, în deplina bogăție a lumii sale spirituale — este o sarcină tulburătoare, pusă de viața însăși în fața oamenilor de literatură și artă". In continuare, poetul sovietic evocă emoționanta cuvîntare a lui Gherman Titov la Congresul al XXII-lea: „Am auzit cuvîntarea lui simplă, adîncă prin sentiment, sobră prin formă. Nu ascund că emoția mea a fost puternică: la tribună, în fața delegaților, stătea omul viitorului, despre care, și în al cărui nume s-a vorbit aici. Dar era în același timp contemporanul nostru. Și atunci m-am gîndit: Iată-l pe adevăratul erou al literaturii noastre, întruchipare a unei bărbății fără seamăn, învingător al cosmosului, om sovietic, stăpîn pe întregul tezaur cultural și pe o tehnică minunată, inspirat de visul fericirii întregii omeniri... Și cît de mare este datoria noastră în fața unor asemenea oameni!" În continuarea articolului său, poetul sovietic precizează condițiile pe care trebuie să le satisfacă literatura pentru a fi la înălțimea exigențelor vieții. „Sînt departe de ideea că toate operele literare slabe se datoresc numai necunoașterii vieții. Mai există și un alt factor esențial: măsura talentului. Dar fără o cunoaștere adîncă, organică a realității noastre, se ajunge la reducerea talentului. De cîte ori ne-am convins că o informare superficială dă rezultate literare efemere! Fiecare scriitor are, și trebuie să aibă un material al său, în mijlocul căruia să se simtă stăpîn și nu oaspete".

„Literatura și arta — continuă Alekxandr Prokofiev, reprezintă o uriașă forță socială. Noi știm că cititorii caută în cărțile noastre răspunsul la numeroase probleme de viață... Omul sovietic vrea să vadă și să afle în operele artistice realitatea; el vrea ca scriitorii să discute cu el la fel de sincer, cum o face partidul nostru". Poetul sovietic precizează structura eroului principal al literaturii, pe care scriitorul trebuie să-l înfățișeze ca pe un „luptător, străbătind o cale de luptă și de învingere a greutăților, pentru că adevăratul Erou (cu literă mare) nu este un om crescut în condiții de seră, ci unul călit în lupte."

Sarcini la fel de însemnate și noi stau în fața criticii literare sovietice „Gîndirea teoretică trebuie să progreseze, găsind în Programul și în documentele Congresului XXII bazele concepției filozofice despre viață și artă, despre teorie și practică, despre sarcinile poporului și partidului în construirea comunismului". Dar și aci condiția esențială rămîne contactul permanent cu viața: „Nu avem dreptul să elucidăm problemele principale ale literaturii limitîndu-ne doar la sfera acesteia. Toată activitatea și gîndurile noastre trebuie să fie inspirate de viața poporului. În această lumină vom distinge mai clar ce ne împiedică în creație și în organizarea vieții noastre literare".

Referindu-se apoi la caracterul variat al formelor artistice, poetul sovietic insistă asupra primordialității conținutului de idei. Exemplul citat („Stele în plină zi" de Olga Bergolț) certifică faptul că forma neobișnuită a volumului (roman, nuvelă, jurnal?) „este expresia concepției autoarei despre epocă, expresia gîndurilor și a sentimentelor sale... Artistul are singur dreptul să hotărască forma operei sale, varietatea stilurilor fiind o condiție a dezvoltării literaturii realist-socialiste."

„În această etapă, încheie Alekxandr Prokofiev, — nu putem accepta opere lipsite de maturitate ideologică, mărunte ca concepție... Un mesaj înalt de idei al literaturii și artei, o măiestrie înaltă — iată apelul lansat de ultimul Congres al Partidului.

Nu putem uita că literatura popoarelor care pășesc spre comunism trebuie să fie demnă de țelul pe care-l servește".

HERVÉ BAZIN:
Impasul romanului francez

In săptămînalul „Arts" 939/1961 Hervé Bazin se ocupă de situația romanului francez contemporan: „Camus a murit, ca și Cendrars". Iar printre romancierii în viață, ce măcel. Montherlant s-a refugiat în teatru. Malraux în politică, Mauriac în cronicile sale, Simone de Beauvoir nu mai scrie decît memorii, Sartre a părăsit ficțiunea. Dintre seniorii mai mici, care au apărut după război, cîți au persistat în roman? Druon face pe Alexandre Dumas, Groussart se dedică jurnalisticii. Arnaud Merle, Wimier și atîția alții au tăcut. In ultima decadă, afară de Sagan, superioară personajului său, a cărei stea de altfel a pălit, nici un romancier zis tradițional n-a prins cu adevărat, nu s-a impus. Ici și colo pîlpîie focuri de paie: un premiu, o carte care interesează vreme de un an și al cărei autor se reîntoarce de îndată în umbra acelor pivnițe în care zac îngrămădiți cei nevînduți. Singuri par a putea să se mențină la suprafață „cei mai ușori", imperturbabilii care fac carieră, cu sau fără inocență, și pe care critica îi abandonează rentelor succesului, indiferentă la trebuințele celui pe care-l numește „marele public mic" și acaparată în întregime de aceia care fără tiraj dar nu fără zgomot, (...) și care rezervîndu-și adjectivul indispensabil epocii au știut să se facă cunoscuți sub numele de „noul roman".

„Noul roman procedează prin demonstrație. Școală a tiparului, e semnificativ că a apărut în epoca prefabricatelor. Dar materia nouă se acomodează rău tiparului în care nu se iau lucrurile decît în stare de pulverizare... Refuz al căilor de mari comunicații, el (noul roman n.n.) impune un efort cititorului: ceea ce este demn de respect. Dar el e de asemeni culminația unui soi de puritanism intelectual pentru care desfătarea numitului cititor e totdeauna suspectă și căruia i-ar fi rușine să admită de la început un adevăr cam simplu: anume că a sta nu e numai un mijloc de a impresiona pe om, ci și de a-l încînta".

„Noul roman accentuează dezafectarea de care suferă literatura. Dacă cititorul ar fi îndepărtat doar de o lectură dificilă, vina ar fi a lui. Dar el nu se mai simte în cauză. Vede că e desconsiderat. Nimeni n-a încredințat publicul, într-o măsură atît de mare ca noul roman, asupra acestei deja prea răspîndite idei că literatura nu e indispensabilă, că e chiar neglijabilă atunci cînd ea devine distracție pentru esteți. Și acest lucru e cu deosebire grav într-un moment în care același public își dă perfect de bine seama de faptul că gîndirea literară e aproape ruptă de gîndirea științifică, pilot al scriitorului.

Noul roman într-adevăr se teme de idei. El fuge de toate problemele sociale, religioase, politice. Formal dezangajat de toate, el optează de partea nimicului. Are oroare de centru, a ales periferia. Nu înțelege să înregistreze decît mici exactitudini. Nu vrea să cunoască adevăruri.

Noul roman propune astfel o falsă neutralitate. Atunci cînd niciodată intervenția omului asupra lumii în rapidă transformare n-a fost mai ascuțită, iată o literatură care se vrea ineficace, care renunță, care. fără a mărturisi că se mulțumește cu un statu-quo, adică cu lumea burgheză, cu egoismul organizat — i se face complice, închircindu-se. Un susținător ar putea evident replica: „Nu înseamnă că servești o ordine anumită cînd nu-i oferi nimic care s-o apere ori să o exalte, cînd nu te ocupi mai mult de ea decît de inamicii săi". Asta înseamnă că uiți faptul că, pentru a se menține, apărătorilor unei lumi statice le place mai puțin tămîia și mai mult opium-ul, care permite să adormi intelectul, acest veșnic insurgent. Noul roman, în această privință (oricare ar fi atitudinea personală, uneori foarte curajoasă, a membrilor săi) este liniștitor. Nu pune nimic în discuție. Este cu totul nevătămător".

In continuare Bazin scrie: „O literatură care se prezintă ea însăși ca o «literatură a refuzului» și prin intermediul căreia cititorul nu trebuie să se simtă nici vizat, nici pus în gardă, nici întărit, nici distrat, care nu cultivă nimic altceva decît disciplina formelor, studiul mijloacelor tehnice și agilitatea mintală a celor ce o frecventează — nu ar putea fi altfel decît provizorie. Dacă noul roman reprezintă propria sa țintă — ceea ce poate că dorește. la fel ca toate școlile înainte de dispersare — el va putea desigur, cîțiva ani încă, să excite insolitul, să practice un soi de umanism al cuvintelor încrucișate. Dar el nu va fi fost în cele din urmă decît un episod literar, abia dacă ceva mai important decît lettrismul". „Lacrimile monstre nu sînt niciodată acelea care credem noi că sînt. In laboratorul verbului, ei se [illegible], chimiștii noștri, aplecați asupra unor cercetări distinse. Și cea mai mare glorie a lor va fi poate de a fi distribuit sulfatul de sodiu...".

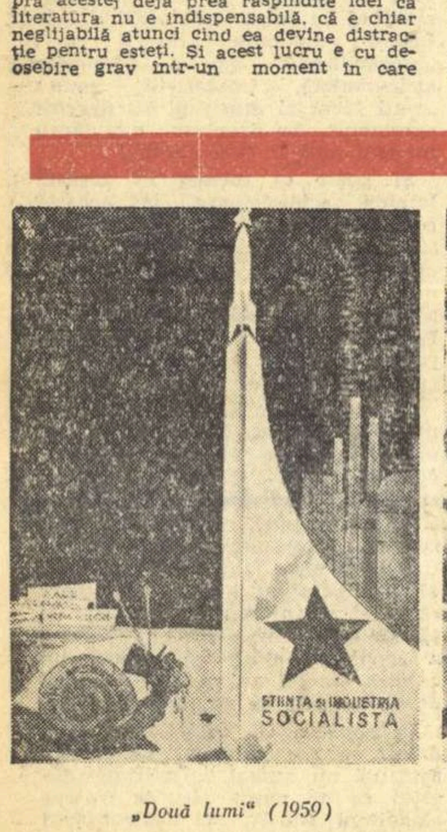

„Două lumi" (1959)

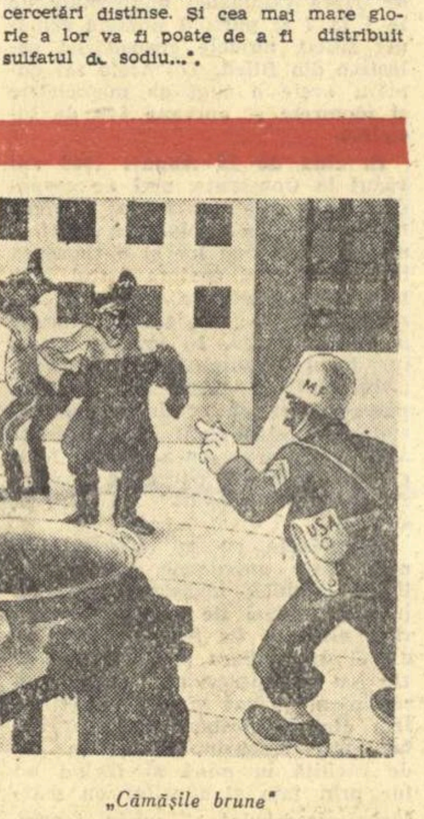

„Cămășile brune"

(Din „Expoziția retrospectivă I. ROSS")

America Latină și S. U. A.

Se caută cu disperare un ideal. Căutătorii sînt conducătorii Departamentului de Stat american. Îngrijorați de pierderea continuă a prestigiului S.U.A., alarmați de faptul că raportul de forțe din lume este în defavoarea țărilor imperialiste, că noile state independente din Asia și Africa, sătule de colonialism și de „civilizația" occidentală, privesc cu încredere și speranță spre țările socialiste, responsabilii politicii Statelor Unite aleargă după un ideal. Iar odată găsit, acest ideal ar urma să fie oferit cu generozitate țărilor Africei, Asiei și Americii Latine.

Din prima zi a noii administrații democrate, guvernul american și consilierii președintelui Kennedy au pornit în căutarea unei formule cît mai abile, pentru a menține și extinde neocolonialismul. Obiectivul principal al acestei ofensive este acapararea economiei țărilor de curînd independente, de menținerea și întărirea pozițiilor acolo unde capitalurile americane dictează mai de mult.

După publicarea proiectului de Program și apoi după aprobarea Programului P.C.U.S., eforturile Departamentului de Stat s-au intensificat. Programul P.C.U.S. oferă popoarelor din lumea întreagă un ideal nobil apropiat istoricește, pe cale de realizare în Uniunea Sovietică: societatea comunistă. Puterea de atracție a ideilor Programului este deosebit de mare și întunecă frunțile și așa destul de întunecate ale experților și consilierilor din preajma președintelui Kennedy.

Și atunci se încearcă fabricarea unui succes, cît de palid, se așteaptă reușita uneia din formulele precedente ale administrației Kennedy sau a celor promovate de aceasta.

În primul rînd, „corpul păcii". Acest corp de pretinși voluntari, recrutați pe teritoriul american și puși sub conducerea multimilionarului Schiver, cumnat al președintelui S.U.A., a fost creat cu scopul mărturisit de a studia condițiile economice ale țărilor slab dezvoltate și cu cel mai puțin mărturisit, al creării unui aparat puternic la îndemîna neocolonialismului american. Au trecut doar puține luni și agenții spionajului și ai trusturilor americane au înregistrat primele eșecuri. In Ghana și Nigeria „corpul păcii" s-a crezut în Alabama și. practicînd segregația rasială, și-a atras oprobiul populației. În Chili, s-a deplasat chiar președintele organizației. Presa chiliană a avertizat poporul despre preocupările „voluntarilor" oficiului american de spionaj. „Corpul păcii" este primit, acolo unde sosește, cu neîncredere și ostilitate. Idealul adus de mercenarii Departamentului de Stat nu diferă de cel al colonialiștilor de tip clasic și ca atare este respins de popoare.

O altă încercare de a adormi vigilența popoarelor, de astă dată doar latino-americane, este atît de trîmbițata „Alianța pentru progres". De prospectul acestei întreprinderi s-au ocupat principalii reprezentanți ai guvernului. Mult zgomot pentru nimic. Tot acest „ajutor pentru progres" nu depășește cinci sute de milioane pentru toate statele sud-americane, ceea ce la foametea și mizeria pricinuită de exploatarea monopolurilor, echivalează cu o picătură de vin într-o căldare cu apă. Despre felul cum sînt administrate fondurile, teoretic acordate de O.S.A. (Organizația Statelor Americane), mărturisea zilele trecute președintele Kennedy însuși. Din totalul de cinci sute de milioane de dolari, doar șase milioane sînt administrate de O.S.A., restul fiind dirijate de Departamentul de Stat, în funcție de docilitatea guvernelor respective.

Guvernul american încearcă disperat să contracareze prestigiul cucerit de revoluția cubană. Privirile popoarelor din America Latină sînt ațintite spre experiența cubană a cărei reușită nu lasă să doarmă pe monopoliștii americani. Pierderea prestigiului yankeu și scăderea influenței în statele sud-americane, face ca Departamentul de Stat să asude după *un succes.* De aceea se negociază în Venezuela și Columbia, pînă acum considerate țări sigure (din punctul de vedere al lui „Standard Oil"), vizita, chiar în luna decembrie, a președintelui Kennedy la Caracas și Bogota. Pentru a se dobîndi o cît de slabă popularitate guvernul american pune în prima linie bateria grea a diplomației. Kennedy va sosi în America de Sud sperînd că n-o să aibă parte de huiduielile ce l-au întîmpinat pe Eisenhower în capitalele latino-americane și că n-o să colecționeze în automobilul său bolovani și zarzavat stricat ca Nixon. Dar pentru a atrage puțină simpatie pentru unchiul Sam, Kennedy e dispus să riște.

Al. GÎRNEAȚĂ

PETER HUCHEL

(R. D. Germane)

Lenin la Razliv

În nordica vară, prin stuful de veghe
Cînd ziua cu noaptea se-ngînau peste lac
Și glasul pămîntului în șoaptă și mic
Trezise lăstunul dînd din aripi buimac
De propria-i umbră speriat, din nimic —
Pe-atunci, lîngă apa-n neguroasele-i raite
Sub mesteceni și-arini ghemuiți între ei
Pe cînd ceața-și culcase plutitoarele haite,
Era, din paie și crengi, un bordei
Unde el locuia, cu poteca pereche, —
Ca un paznic pădurii din mlaștina mare,
Cu secure, ceaun, ferăstrău, coasă veche
Și provizii de pîine și sare.

În nordica vară, zilnic — în zori —
Venea curierul din Petrograd.
Deși se-ascundea de urmăritori,
El, zilnic dădea îndrumare și sfat,
Gîndul lui hotărînd viitorul măreț.
De cu noapte, nainte de auroră
— Că-i scumpă-nțeleptului fiece oră
Și singurătatea îi este de preț —
Treaz de cu vreme, el se gîndea.
El scria, lîngă focul de stuf fără viață,
Ochii-i limpezi atîtea știau să cuprindă
Chiar dacă mîna-i, de frig, era grea,
Chiar dacă lacul era oarbă oglindă
Și pereții bordeiului gheață.

Aici, liniștit, ca pădurea, ca apa,
Puțină lumină, doar razele-i strîng.
Masă de scris — un buștean.
Vreascuri, din crîng.
Nouă zile-a cosit în vîntu-nsorit
Ajutînd la strînsul otavei țăranul
Pe care-l pîndea cu ochiu-ațintit,
Muncindu-i tăpșanul,
Proptind cu prăjinile clăile-n rînd
Fînul cosit uscîndu-l sub cer
— Vacilor hrană, lapte copiilor —
Fără să pregete, ostenind, cunoscînd
Că e foamete-n țară și că oamenii pier.

Vara, nor alb — se stingea-n părăsire.
Tunetu-abia mai putea să murmure.
Picura, plutitoare, subțire,
O pădure de aburi peste pădure.
Auzea pași tiptili? Era noapte, departe.
Ceaunu-n crăcană zumzăia, albăstrui.
El vîra, sub ceaun, vreascuri moarte,
Întreaga Rusie era oaspele lui
Și pe toți îi vedea-n focul pîlpîitor:
Un țăran din Cuban cu unelte sărace,
Vînători din taiga cu capcanele lor,
Plutași de pe Volga zgribuliți în cojoace.
Nu știau să citească, să scrie
Dar din gură în gură, pîn-la cel mai umil,
Treceau în acele săptămîni, apă vie,
Tezele lui Lenin rostite-n April.
Și cînd lacul se umfla de puhoaie
Revărsat pe Islaz în șuvoaie
Încît codrul de pîine umezea, costeliv, —

Tot așa cum bătrînul de-altădată vorbea
La Iasnaia Poliana cu nu știu ce stea,
El, cu poporul vorbea, la Razliv.

Venind, în septembrie, să-și ia fînul acasă
Țăranul se-oprise iscoditor.
Privirea-i cătă spre bordei, curioasă:
Unde-i cel ce-i dăduse la otavă-ajutor?

Frunzișul și locul ascuns, le-a văzut.
Coasa era învelită cu paie.
Ceaunu-atîrna la locul știut.
Dar cercetînd păpuriș, crîng și claie,
Țăranul în ziua cețoasă strigînd
Auzi doar ecoul cum se pierde pustiu
Și în zboruri de toamnă gîștele-n rînd
Cum prin ceață treceau pe un cer tuciuriu.

Lui Octombrie, glorie! Timpuri, cîte-or să vină,
El e popoarelor noastre lumină.
Și în fiece an pregătindu-i ospețe
Că ne dăruie vieții roadă și floare,
Viitorul slăvindu-l în a lui sărbătoare
Ce ne apără pacea și vetrele-sfinte,
Prietenii mei, să ne-aducem aminte
De zilele de la Razliv,
De lacul din crîng, de ținutul sălbatec
Și-ntre paie și crengi, de-un bordei singuratec.

In romînește de CICERONE THEODORESCU

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

O nouă formă de universitate populară a luat de curînd ființă în Uniunea Sovietică. Oamenii de știință, scriitorii, compozitorii și cineaștii care vor ține prelegeri cu caracter de popularizare se vor putea adresa de aci înainte unui public mai numeros, conferințele lor fiind prezentate prin intermediul filmului. În felul acesta se vor crea condiții pentru o mai largă difuzare a materialelor culturale. Inițiativa aparține Casei cineaștilor din Moscova.

În urma hotărîrii Ministerului Culturii al U.R.S.S., istorica orgă a catedralei din Riga, una din cele mai mari din Europa, va fi restaurată. Orga are o înălțime de 12 m, fiind prevăzută cu 6 mii de tuburi.

India

„Hindu Review" a publicat de curînd un articol despre cititorii din India, țara care pe timpul colonialiștilor englezi avea un procent îngrozitor de analfabeți. După cum constată revista, datele publicate de comisia specială pentru studierea interesului față de lectură arată importante realizări și dorința maselor populare de a citi, de a dobîndi cunoștințe.

Conform acestor date 40 la sută din familiile care trăiesc în mediul rural citesc cărți, iar în orașe 60 la sută. Numărul cel mai mare de cititori se găsește printre locuitorii care au ca limbă natală bengali sau malayalam. Procentul știinților de carte de la sate și orașe este de 71 la sută din populație.

Franța

„Richter. O magie neliniștitoare", scrie revista „Arts" după concertele lui Sviatoslav Richter la Paris. „Trebuie să admirăm mai întîi uimitoarea muncă de asimilare a unui repertoriu clasic. romantic și modern al acestei extraordinare personalități creatoare. Această asimilare a dus la o înțelegere absolut personală a operelor interpretate, Richter nedatorînd nimic celor care au abordat înaintea sa lucrările". Concertul Nr. 2 de Brahms. Sonata în sol minor de Schumann și, cinci preludii de Debussy. Sonata opus 66 de Haydn și Sonata 5-a de Scriabin au prilejuit criticilor parizieni nenumărate articole.

R. P. Polonă

EUGEN BARBU
SZOSA
PÓŁNOCNA
PIW

Romanul „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu a apărut recent la Varșovia. Traducerea este semnată de Danuta Staszewska.

Italia

Carlo Della Coste și Alcide Paoline au publicat recent sub titlul „Mistificarea" o carte interesantă care de fapt este un studiu despre grafomanie.

Autorii au avut la dispoziție un bogat material: manuscrisele care năpădesc necontenit editurile și juriile celor mai diverse premii literare. Tabloul general care se desprinde din acestea este sumbru: sentimente și interese meschine, totala lipsă de cultură scriitoricească. In cartea lui Della Coste și Paoline se dau citate numeroase, care dovedesc incredibila sărăcie de idei a „autorilor".

R. S. Cehoslovacă

In cursul acestui an, în Cehoslovacia au apărut cîteva cărți consacrate participării cehilor și slovacilor la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Printre aceste cărți se numără un volum de amintiri ale participanților direcți la revoluția din 1917 în Rusia. precum și nuvela tînărului prozator ceh Rudolf Cerny, „Dați-le plumb. fraților!" Recent. a apărut și romanul „Rapsodia cehă" de Josef Sekera.

Meritul lui Sekera. scrie revista „Plamen". constă în faptul că el s-a adresat trecutului eroic, tradițiilor de luptă măreață ale clasei muncitoare cehe și slovace. Romanul cronică al lui Sekera cuprinde perioada din toamna anului 1917 pînă în primăvara anului 1920 și zugrăvește soarta mai multor cehi și slovaci. — tineri muncitori, țărani, studenți și profesori care după Revoluția din Octombrie au intrat în gărzile roșii din Rusia. După aceasta ei au făcut parte din regimentul internațional al diviziei a 16-a de infanterie, comandată de eroul războiului civil V I Kikvidze Ei au luptat împotriva lui Krasnov, Mamontov și Denikin, în stepele Ucrainei, la nord și la apus de Țarițîn.

Revista „Plamen" apreciază că romanul lui Sekera este izbutit și interesant.

Anglia

De curînd în Anglia a apărut cartea scriitorului australian Frank Hardy „Calea dificilă", în care autorul dezvăluie dedesubturile procesului intentat împotriva lui de eroii după care și-a creat personajele din romanul său anterior „Putere fără glorie". Săptămînalul englez „Times Literary Supplement" nu-și ascunde nemulțumirea în legătură cu faptul că Hardy a „compromis" în cărțile sale partidul laburist din Australia, demascînd corupția din rîndurile acestuia. Recenzentul își exprimă chiar regretul că Hardy „n-a dat dovadă de mai multă răbdare" și n-a scris o lucrare apologetică. în genul cărții lui Gordon Childe „Cum guvernează laburiștii".

Dar autorul articolului își exprimă mai ales îngrijorarea pentru faptul că noua carte a lui Hardy ar putea fi primită de cititorii englezi ca o reflectare justă a vieții politice din Australia și că s-ar putea trage unele concluzii inevitabile și cu privire la rolul jucat de unii lideri laburiști din Anglia.

SARTRE DESPRE TEATRU ȘI CONTEMPORANEITATE

Săptămînalul englez „Observer" publică în două numere consecutive un amplu interviu pe care criticul Kenneth Tynan l-a luat scriitorului francez Jean Paul Sartre. Convorbirea a cuprins un cerc larg de probleme. Scriitorul și filozoful francez a vorbit despre omul contemporan și despre evenimentele istorice din trecutul apropiat, despre politică și estetică, despre freudism și natura puterii. Dar interesul cel mai mare pentru cei doi interlocutori l-a prezentat teatrul, trecutul și viitorul lui, principiile și importanța lui socială. Sartre caracterizează laconic pe unii dramaturgi contemporani, polemizează cu autori ca Becket și Genet, conturează unele tendințe din dramaturgia contemporană mondială.

— Sînteți înclinat să învinuiți dramaturgia burgheză de criza prin care trece în prezent teatrul, — observă Kenneth Tynan la începutul convorbirii.

— Principala deficiență a dramaturgiei contemporane își are rădăcinile tocmai în originea ei burgheză. — replică Sartre. Gîndiți-vă la piesele ce sînt montate în prezent. Majoritatea reprezintă experiențe psihologice învechite care tratează situații burgheze arhicunoscute: soțul și amanta. soția și amantul. neînțelegerea în familie.

— Oare înseamnă aceasta că teatrul contemporan se poate lipsi de analiza psihologiei eroului? Oare Franz, personajul central din ultima piesă a lui Sartre „Prizonierii din Altona", nu se caracterizează prin subtilitate psihologică?

— Aș vrea să spun — își explică Sartre punctul de vedere, — că o situație sau alta nu poate fi analizată numai pe plan psihologic. Să luăm, de pildă, conflictul dintre soț și soție. Dacă noi nu știm nimic despre munca și calea lor în viață, despre societatea care le-a format caracterele. atunci situația este lipsită de realitate teatrală. Problema în fața căreia s-a trezit Franz. include o mulțime de condiții sociale contradictorii: întreprinderea tatălui său. dezvoltarea capitalismului german, venirea naziștilor la putere, ciocnirea tatălui său cu el. Problemele lui Franz, contradicțiile lui interioare sînt condiționate de evenimentele istoriei.

Tynan a mai întrebat dacă Sartre este convins de succesul piesei „Prizonierii din Altona" la publicul sovietic, în cazul cînd piesa aceasta ar fi montată pe o scenă din Moscova.

— Da. De fapt clasa muncitoare din Rusia, ba poate chiar și țăranii. sînt mai legați de artă... Oamenii aceștia discută cu seriozitate la ei în uzine despre lucruri diferite. Ei hotărăsc singuri ce să facă și sînt consecvenți în acțiunile lor. Noi nu avem nimic asemănător.

In timpul convorbirii a avut loc o întîmplare interesantă. Tynan a pus interlocutorului său o întrebare despre arta de „dreapta", dar în locul cuvîntului „droite" el a pronunțat „droit", adică „drept" „lege". Sartre a folosit acest prilej pentru a-și exprima părerea în legătură cu rolul social al teatrului și drepturile lui de a judeca viața:

— Teatrul este de asemenea un tribunal. Prin toate rădăcinile sale, teatrul provine nu pur și simplu din ritual, dar și din retorică. Gîndiți-vă la personajele lui Sofocle. Euripide și chiar ale lui Eschil, — toți sînt avocați, apărători ai unei cauze oarecare... El se ivesc pe scenă pentru a apăra o idee. Celelalte personaje apără partea adversă, polemizînd cu el. La sfîrșitul dramei are loc catastrofa fiecare își primește evaluarea și evenimentele se reîntorc la o situație normală. Scena este sala de ședințe a tribunalului în care are loc un proces oarecare.

Kenneth Tynan, a îndreptat din nou convorbirea pe făgașul inițial, pentru a afla părerea lui Sartre despre arta reacționară „de dreapta".

— Poate oare scriitorul să aibă concepții de extremă dreaptă și să creeze o adevărată operă de artă?

— După părerea mea, nu, și iată de ce. Deși forțele „de dreapta" mai pot încă în limitele influenței lor să determine mersul evenimentelor, ele au pierdut capacitatea de a le înțelege. Ele și-au pierdut cea mai mare parte din vechile lor idealuri și nu au găsit altele noi. Ei nu înțeleg natura adversarului lor. Doar generalul Challe s-a decis să declare în cursul procesului că armata franceză din Algeria este ațîțată de elemente comuniste. Faptul că omul acesta a putut face o astfel de afirmație arată pînă la ce grad de iraționalitate pot junge oamenii „de dreapta" în nedorința lor de a privi faptele în față.

Dacă luăm în considerație această incapacitate crescîndă de a analiza situația, cum poate oare un om cu concepții de dreapta să creeze o adevărată operă de artă? Doar opera de artă. chiar atunci cînd nu este cîtuși de puțin legată de politică, se naște din felul cum autorul își înțelege epoca și ea trebuie să fie în armonie cu secolul. Este greu să ne închipuim o piesă contemporană care să fie în același timp bună și „de dreapta".

Pe Tynan l-au interesat planurile de creație ale scriitorului și a întrebat, printre altele, dacă e adevărat că Sartre nu intenționează să-și termine romanul despre Rezistență.

— Pe timpul acela situația era prea simplă. Nu vreau să spun că este simplu să fii curajos și să-ți riști viața, nu, dar era simplu să-ți alegi calea. Simpatiile fiecărui om erau evidente. De atunci încoace totul s-a complicat și a devenit chiar mai romantic din punct de vedere literar. Acum se simt pretutindeni transformările profunde. conflictele și ciocnirile.

Așadar, Sartre arătîndu-și respectul față de măreția temei Rezistenței a considerat totuși că tema aceasta este gîndită și soluționată în ceea ce-l privește și de aceea a renunțat la ea în căutarea unor noi teme, mai complicate, a unei „simplități" noi, mai contemporane.

— Dar va ajunge oare omenirea la o nouă simplitate? — a întrebat Tynan în încheierea convorbirii.

— Numai în cazul cînd societatea noastră va înceta războiul rece și va lăsa coloniile în pace... — a răspuns Sartre.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26: 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.

V Bob Rey

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 51 (405)
joi 14 decembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

> „Este necesar să desfășurăm o activitate perseverentă în domeniul formării conștiinței socialiste a oamenilor muncii, dezvoltînd în și mai mare măsură activitatea politico-educativă în mase, cuprinzînd în sfera ei cele mai largi pături ale populației, acordînd o deosebită atenție tineretului de la orașe și sate. În centrul acestei activități trebuie să stea cultivarea dragostei și respectului față de muncă și îndatoririle sociale, față de bunurile obștești, înrădăcinarea normelor și principiilor socialiste de conviețuire în societate. Înfăptuind cu perseverență principiul conducerii de partid a activității ideologice și culturale, trebuie să veghem și pe viitor ca această activitate să fie pătrunsă de partinitate, de intransigență față de orice influență a ideologiei burgheze, în vederea triumfului deplin al ideologiei socialiste."
>
> *(Din Darea de seamă prezentată de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961).*

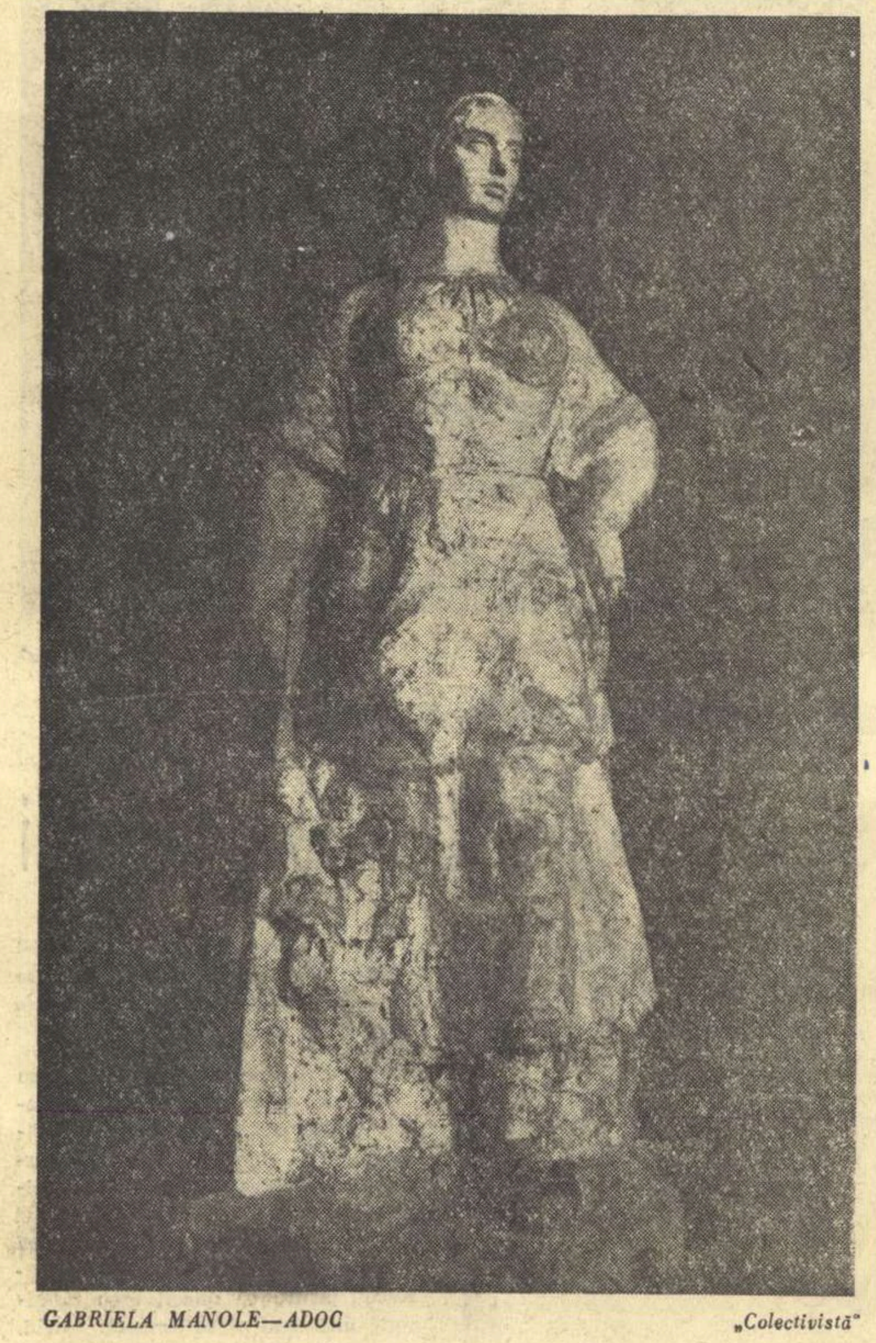

GABRIELA MANOLE—ADOC „Colectivistă"

Satul — azi

Cel ce descifrează un plan larg și cuprinzător, care zugrăvește în date și cifre realizările viitoare și dezvoltarea viitoare a unui anumit sector ca într-o uluitoare previziune, avînd claritate, precizie, siguranță, simte o adîncă emoție la gîndul că previziunea se va îndeplini întocmai, că previziunea e calcul, e viziune clară, e ceea ce se poate, e ceea ce trebuie, e ceea ce va fi. Că ea se întemeiază pe o justă cîntărire a puterilor, pe o curajoasă viziune a obiectivelor, pe o lucidă și înaripată voință de a găsi drumul cel mai scurt, cel mai bun spre marele țel: desăvîrșirea socialismului. Iar la sfîrșitul fiecărei etape, cînd cel care a cercetat planul atunci cînd era numai vis întemeiat pe date științifice, cercetează și realizarea lui, realizare în care se deslușesc și depășirile, are răscolitoarea bucurie de a vedea încă o dată că trăiește acea epocă extraordinară în care neprevăzutul și riscul nu mai au loc, în care omul, stăpîn pe prezentul și pe viitorul lui, cunoscîndu-se din ce în ce mai adînc pe sine, forțele lui, interesele lui și contopind noțiunea de interes colectiv cu aceea de interes personal, poate să clădească lumea nouă, lumea fără pete și fără fisuri a comunismului.

Cel care vede cu ochii lui aceste lucruri, adică nu se mărginește la a le cunoaște din presă și din singurul cerc în care se petrece propria lui viață, dobîndește o și mai mare putere a fi alături de ceilalți, unul dintre făuritorii noului. Mă gîndesc, spunînd asta, la scriitor, la artistul care zugrăvindu-le în lucrările lui, participă la opera de construcție în toate domeniile, participă la întărirea conștiinței constructorilor. Aș cuteza să spun chiar că asta nu mai e o sarcină, în sensul adaptării disciplinate a unei recomandări, ci e o sarcină în raport cu propria ta conștiință, că e un lucru atît de firesc; a sorbi realitatea înconjurătoare cu cele mai felurite și bogate aspecte ale ei și a vorbi cu pasiune și pătrundere despre ea, încît în clipa în care artistul își analizează de pe o poziție critică realizările și își dă seama că nu sînt la înălțimea timpului său, nu sînt în pas și în ritm cu contemporaneitatea, lui însuși trebuie să-și ceară socoteală, și nu cu îngăduință.

Dacă ne-am opri numai asupra unui sector, a sectorului rural, a dezvoltării fără precedent a agriculturii așezate pe baze noi, socialiste, ne-am da seama că literatura e încă în urma vieții, că literatura se urnește mai greu decît viața cea bogată, clocotitoare și viguroasă.

Avem fără îndoială romane, nuvele și piese care oglindesc frămîntările perioadei de trecere la socializare în domeniul agricol. Avem romane, nuvele și piese în care se deslușesc siluete puternice de eroi de tip nou și în care se desenează parcă și mai puternic chipurile șovăielnicilor și ale potrivnicilor. Nu le avem încă în măsură suficientă pe cele care să ridice ca pe niște monumente vii, așa cum sînt în viață, figurile care au biruit orice umbre ale trecutului, care se ridică cu măreție și siguranță deasupra micilor sau marilor zbuciume ale îndoielii, prejudecăților obscure, intereselor mici personale, viziunii limitate, neștiinței, opacității, inerției.

Este firesc să ne gîndim acum, în preajma Consfătuirii colectiviștilor, că cel care a călătorit azi mult prin satele noastre, a văzut nu numai noi metode de muncă, nu numai ogoare fără haturi, nu numai mașini perfecte și construcții noi în jurul sediului gospodăriei colective sau case noi în sat, n-a văzut numai cămine culturale și biblioteci publice, ci a văzut cum toate aceste lucruri formează preocupări și probleme adînci pentru cei care le au la dispoziția lor, a văzut cum orizontul sufletesc al țăranului s-a populat cu noțiuni noi, cu interese noi colective, cu idei noi și nobile, cum s-a lărgit acest orizont, cît de receptiv a devenit sufletul lui pentru sentimente care altădată nu existau și nu aveau justificare, cît de receptivă a devenit mintea lui pentru gînduri, pentru probleme care altădată i-ar fi rămas străine. In ce chip și cum s-au născut alte raporturi între oameni, ce criterii domină aceste raporturi? Ștergerea diferenței între sat și oraș nu constă numai în ridicarea nivelului de trai al țărănimii, lucru de imensă însemnătate, fără îndoială, ci și în ridicarea nivelului moral și intelectual al ei, lucru tot atît de bine cunoscut, dar pe care literatura n-a pus încă destul accentul.

In jurul nostru viața nu încremenește nici o clipă. Noi ne oprim adesea, și din opririle astea rezultă discrepanța între ultimul moment despre care scriem și în adevăr ultimul care se desfășoară în jurul nostru, care a și trecut, pentru ca să se nască altul, cu un chip și mai plin de surprinzătoare, vitală noutate. Fără îndoială că un roman sau o piesă de teatru nu pot avea actualitatea unui reportaj, a unui articol. Ele cer timp de gestație, timp de scriere, dar poate că o cunoaștere foarte adîncă, foarte serioasă, foarte plină de participare, a unui eveniment, a unei situații, a unor oameni, ar duce scriitorul la înțelegerea a ceea ce sentimentul, situația, omul, poartă în

Lucia DEMETRIUS

(Continuare în pag. 2)

CREAȚIE ȘI CUNOAȘTEREA VIEȚII

Prozatorul cercetează viața ca un explorator. Ochiului său atent nu-i poate scăpa nimic din tot ce este mai nou, mai interesant, mai semnificativ. Talentul literar presupune spirit de observație, curiozitate artistică. Dacă aceste însușiri lipsesc, autorul nu poate da lucrări de valoare. Dar nu este adevărat nici că talentul îi aduce în mod automat posesorului său cantități suficiente de material artistic inedit. Senzația că pentru „culegerea" materialului prozatorul nu depune nici un efort „special" e iluzorie pentru că efortul nu este identificabil în timp, dar și pentru că adeseori senzația nașterii unui nou proiect de creație, adică sentimentul necesității de a scrie despre ceva, apare în urma unei declanșări întîmplătoare. Dar — și acest lucru îmi pare deosebit de însemnat pentru discuțiile noastre — întîmplător e numai momentul declanșator, el este însă pregătit — adesea insesizabil — de o activitate îndelungată, minuțioasă, de acumulare a materialului de viață. La unii scriitori activitatea aceasta se concretizează în însemnările din carnetul intim, la alții rămîne nematerializată, dar ea precede întotdeauna momentul de zămislire a unei noi opere.

Cînd se spune că „documentarea" nu poate avea un scop în sine, că „documentarea" face parte din procesul de creație, formula ca atare e inatacabilă. Dar într-un fel ea este în afara discuției. Scriitorul tocmai pentru că are un ochi de artist culege mereu din viață tipuri, fapte, gesturi, amănunte semnificative, expresii. Dar operațiunea aceasta (repet — uneori insesizabilă ca efort de sine stătător) e totuși determinată cel puțin de doi factori esențiali: de natura mediului social în care trăiește scriitorul (factorul extern, obiectiv) și de unghiul său de vedere — factorul subiectiv, la rîndul său determinat nu doar temperamental dar și de pregătirea politico-ideologică a autorului.

La noi a devenit un truism că nu i se poate reproșa scriitorului că n-a scris despre cutare sau cutare lucru. Poziția aceasta e o consecință logică, firească a atitudinii de combatere intransigentă a ilustrativismului. Din moment ce-i criticăm pe unii scriitori că forțează materialul artistic de viață de care dispun, pentru a se conforma rigid unei construcții ideologice apriorice, nu-i putem critica pe alții pentru faptul că ocolesc cu prudență zonele de viață care le sînt din punct de vedere artistic mai puțin accesibile. Dar de aici nu rezultă în nici un fel că din punctul de vedere al criticii ar fi justificată o atitudine de indiferență față de orientarea tematică a creației literare. Postulatul: e mai bine că X a scris o carte bună despre descompunerea unei familii burgheze (să zicem) decît să fi scris o carte proastă despre viața muncitorilor dintr-un mare combinat metalurgic (pe care nu o cunoaște), este inatacabil, în aparență, dar și vicios într-un fel. Este inatacabil atunci cînd este folosit pentru a-l apăra pe cîte un scriitor de atacurile nejustificate ale unei critici mecaniciste dar e vicios de îndată ce se încearcă a se apăra cu ajutorul lui o anumită orientare în literatură. Dacă este lipsit de sens să-i reproșăm, de pildă, lui Camilar, că nu scrie și despre muncitori, este în același timp pe deplin justificată întrebarea: de ce literatura noastră în ansamblu n-a realizat pînă acum o imagine la nivelul realității, a muncii și luptei eroice a clasei muncitoare cu toate că această clasă, *„ca clasa cea mai înaintată, purtătoarea cea mai consecventă a idealurilor comuniste"* deține și va continua să dețină, așa cum o arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Darea de seamă a delegației Partidului Muncitoresc Romîn la cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. prezentată la Plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961 *„rolul conducător în societate și în condițiile trecerii la comunism pînă la ștergerea oricăror deosebiri între clase și crearea societății comuniste fără clase"!*

★

Că un scriitor lipsit de receptivitate artistică față de noul socialist al epocii noastre poate să stea un an de zile la Hunedoara sau la Reșița și să scrie apoi o carte despre muncitori după șablonul romanelor bulevardiere de altă dată e perfect adevărat. Dar e adevărat și altceva: un scriitor receptiv la noul socialist, dornic să reflecte în opera sa în primul rînd acest nou, nu poate acumula materialul artistic necesar decît observînd „de jos" uriașul efort de construcție a socialismului. Își păstrează întreaga actualitate sfatul dat de Lenin lui Gorki în 1919: *„Dacă vrei să observi, trebuie să observi jos, acolo unde se poate vedea munca de construire a unei vieți noi, într-o așezare muncitorească din provincie sau dintr-un sat; acolo nu trebuie să cuprinzi politicește un ansamblu de date dintre cele mai complexe, acolo poți numai să observi".* Precizarea leninistă că pentru un artist, ca să observe viața nouă e nevoie mai ales s-o urmărească de jos, are valoarea aproape a unui imperativ în zilele noastre. De bună seamă, trăind în Capitală, sau într-un alt mare centru cultural, un scriitor poate să-și dea seama relativ ușor de uriașa însemnătate — pentru victoria deplină și desăvîrșită a socialismului — a muncii care se depune în marile combinate metalurgice sau pe șantierele de construcție. Dar rămînînd pe loc el nu poate aduna materialul necesar pentru a da o imagine artistică autentică a acestei însemnătăți. Împreună cu alți cinci colegi, printre care era și C. Chiriță, am participat la o întrunire cu cititorii hunedoreni. Luînd cuvîntul muncitorii i-au reproșat autorului „Oțelului" nu compoziția romanului, ci faptul că nu cunoaște suficient viața muncitorilor, frămîntările lor, necazurile și bucuriile traiului cotidian.

Autorul acestor rînduri face parte dintre acei care susțin că discuțiile „in abstracto" despre superioritatea absolută a unor anumite forme de documentare sînt sterpe. Modul cel mai profund de a se documenta nu poate fi ales decît de scriitorul însuși în conformitate cu tema, cu temperamentul său artistic, în funcție de materialul de viață de care dispune.

Mihai NOVICOV

(Continuare în pag. 2)

Recoltă bogată

PE MELEAGURI NATALE

Nu-l pot uita pe Lăzăruc Urcan. Ne-a legat copilăria desculță pe ulițele satului, ne-au legat pînă și depărtările. Cînd am plecat cu mulți ani în urmă din locul de baștină, am lăsat pe drumul din deal un copil de zece ani, sfios, mirat de tot ce-i povestisem despre orașul în care aveam să plec. Am plecat întristat, dar nu știu dacă ochii lui m-au petrecut cu întristare. Il lăsam cu tot ceea ce mie îmi fusese mai drag și apropiat, cu tot ceea ce n-avea să mi se șteargă din minte niciodată. Arieșul învolburat, Ripa Morii, locurile de scaldă, pepeniștile, drumurile colbuite și școala unde am învățat amîndoi să punem în tiparnița slovei gîndul, pînă atunci zburdalnic ca o undă de vînt.

Ne-am revăzut în același loc. Revedere fără prea multe cuvinte, revedere fără îmbrățișări, revedere în care întrebările ochilor voiau să lege faptele anilor care ne-au despărțit. Fusese ales cu un an în urmă președintele gospodăriei colective din sat. Mă petrecuse la plecare un copil, mă întîmpina un președinte de gospodărie agricolă colectivă, robust, cu fața arsă de soare, cu ochii împăienjeniți de amintiri.

Pe deal urca o motocicletă gîfîind din eșapament. S-a oprit lîngă noi. Mi-a strîns mîna vicepreședintele gospodăriei, Istrate Ion. Copilărisem și cu el. N-am vrut să-l rețin. Aveau o adunare la sediul gospodăriei în legătură cu muncile agricole curente.

Aparent, îmi făcea impresia că nu s-au schimbat prea multe în sat. Nu se construise atît de mult ca în comunele Grind și Luna, unde gospodăriile colective luaseră ființă mai de mult și dădeau rezultate din cele mai bune. Dar mi-am dat seama că schimbările petrecute printre oamenii cu care trăisem atîția ani erau deocamdată, mai ales, de altă natură și că, inevitabil, aceste schimbări vor atrage pe celelalte.

Am trecut pe lîngă sediul gospodăriei. Ferestrele erau deschise. Discuțiile în toi. L-am auzit vorbind pe copilul de altădată, astăzi președinte, cu vocea lui caldă și hotărîtă despre problemele la zi ale gospodăriei. Vorbea curgător, fără să-și aleagă cuvintele și, totuși, cuvintele erau alese. Erau cuvintele impuse de o realitate nouă, singura care a fost în stare să schimbe pe oameni, să le dea adevărata lor dimensiune umană și demnitate. L-am auzit vorbind și pe Gheorghe Hirean, care în copilărie ne uimea cu mașinăriile de mărimea unui pumn, construite de el, și care mergeau ca și cele mari. Vorbea despre grajdurile gospodăriei ale cărui constructor era el și care, după spusele lui, trebuiau mărite pe măsura necesității dezvoltării sectorului zootehnic.

In acest sat, care pe vremea copilăriei mele avea doar o sută de fumuri, se planifica, se discuta despre agronomie, se visa în cifre care aveau să se transforme peste cîtva timp în realități evidente. In sala aceea de ședință, generația mea punea la cale treburile satului cu siguranța și certitudinea unor oameni care știu că vor ajunge acolo unde doresc.

O bicicletă a frînat. Un tînăr oacheș s-a uitat la mine pătrunzător, apoi ochii au început să-i licărească de bucurie.

— Am aflat că ai să vii. Am avut puțină treabă la raionul Turda și am întîrziat. Stăm de vorbă după ședință.

Am intrat înăuntru. Tînărul nu era altcineva decît Costică sau Lică, cum îi spuneam noi în copilărie, astăzi instructor teritorial de partid.

Am plecat prin sat urmărit de cuvintele celor pe care îi auzisem vorbind la ședință și care mi se dezvăluiau ca fapte în fața privirilor mele. Pămînturile atît de pestrițe și tăiate de răzoare odinioară, le vedeam unite la un loc, parcă aplecîndu-se sub greutatea grînelor. Unul din grajdurile gospodăriei era terminat, altul își înălța zidurile roșii. Poate de acesta din urmă vorbise Gheorghe Hirean.

Au înțeles și consătenii mei din Gligorești că este timpul să-și înfrățească pămîntul și munca, cum au făcut mai toți din satele și comunele învecinate. Și după ce au înțeles și-au dat seama că au rămas în urmă față de celelalte gospodării și că e timpul să le ajungă.

S-au schimbat oamenii din satul meu. N-am s-o uit pe Anuța Raita, o colectivistă de 22 de ani, care din pricina sărăciei a trebuit să se mărite la cincisprezece ani, cu cîtă aprindere discuta cu președintele în legătură cu plivitul sfeclei și cu retribuția zilei muncă.

Oamenii aceștia tăcuți, ai unui sat tăcut și neînsemnat altădată, preocupați în tăcere de propriile lor necazuri, au început să-și descătușeze energiile. Ei știu de pe acum cum va arăta satul lor peste cîțiva ani și cu siguranță că vor reuși în strădania lor pentru că muncesc cu sîrguință și dragoste.

Mă gîndesc la ce a fost satul meu și la ce va ajunge. Nu mi-e greu să-mi dau seama cum va fi. Doar la un kilometru de el, în Grind, au apărut cu zecile, case cu cîte patru camere, cu baie, mobilate.

— Cum de i-ați lăsat, Lăzăruc, să v-o ia înainte grindenii? l-am întrebat pe președinte.

— Parcă nu știi! Tot satul e compus din cîteva neamuri și pînă s-au hotărît neamurile a fost greu. Dar acu, odată porniți, cu greu o să ne lăsăm pînă nu-i ajungem pe grindeni. Știi, vorba lui Coșbuc: „Sînt grei bătrînii de pornit, dar cînd pornesc sînt greu de oprit".

Multe planuri au gligoreștenii. Și pentru planurile lor Consfătuirea pe țară a colectiviștilor le va fi de un real ajutor. Vor înțelege mai bine că au posibilități nenumărate pentru dezvoltarea gospodăriei, vor învăța din experiența altora, lucruri pe care nu vor mai trebui să le descopere ei. Și gligoreștenii vor învăța. Au dovedit că știu să învețe.

Petre SĂLCUDEANU

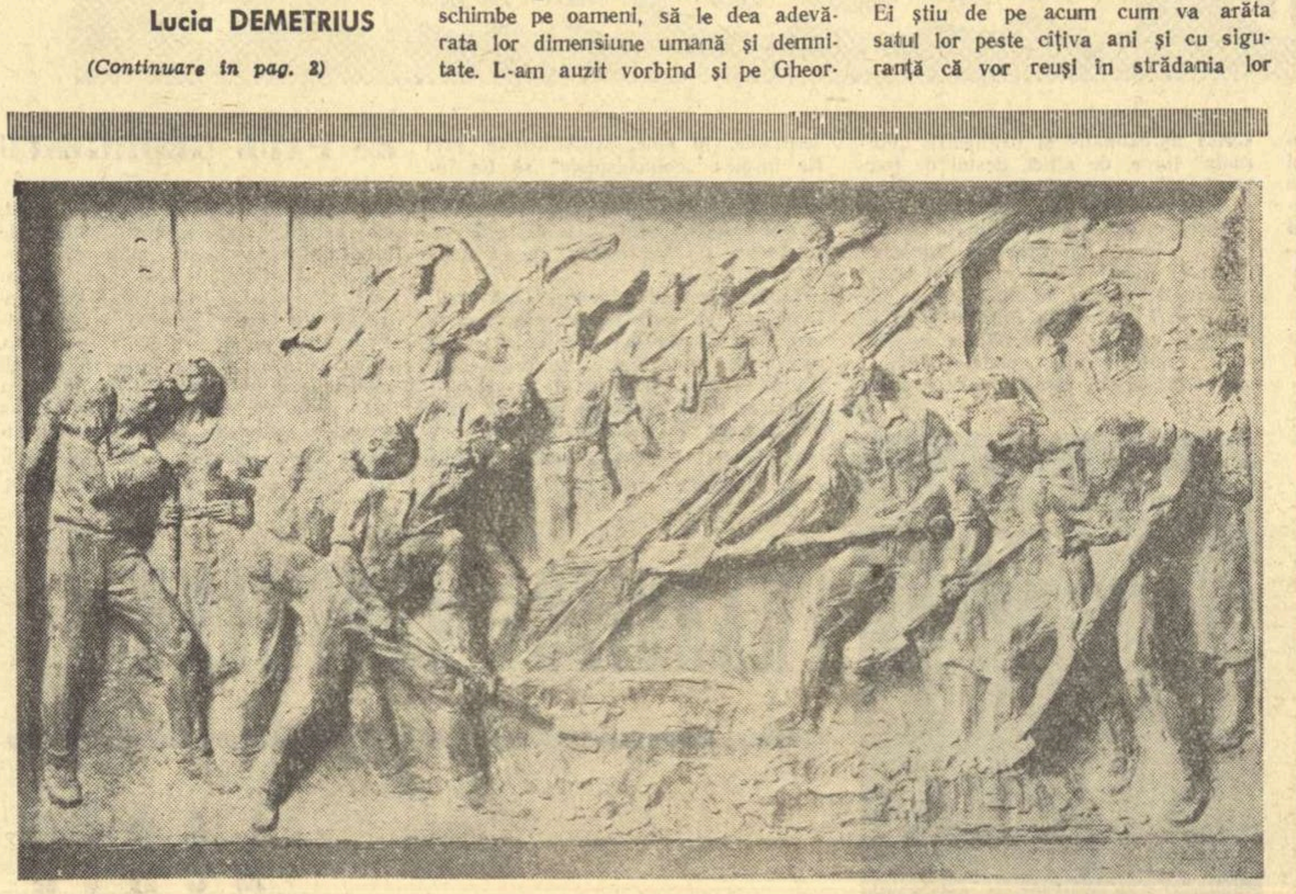

ION JALEA „Muncă patriotică"

În S.U.A.

Legiferarea ticăloșiei

Probabil că în clipa dispariției fizice a ilustrului vînător de vrăjitoare, îndurerații discipoli au parafrazat clișeul fidelității feudale față de tron, strigînd: „Mc. Carthy e mort, trăiască maccarthysmul!"

Cine visează din toate puterile să stăvilească lupta pentru pace, democrație și progres social, nu renunță la metodele polițienești practicate pe scară largă în Germania hitleristă și, mai curînd sau mai tîrziu, le preia. Efectiv, legiuitori de felul lui Ribentropp și maeștri ai propagandei ca „doctorul" Goebbels ar fi primit cu un zîmbet de admirație legea Mc. Carran, parafînd-o imediat. Ar fi adus, desigur, elogii și corectivelor vădind „spiritul practic american" de felul amenzii de 10.000 dolari imaginată de justiția lui Robert Kennedy pentru fiecare zi trecută de termenul pînă la care comuniștii trebuiau să se înregistreze „ca agenți ai unei puteri străine". Demnitarilor Reichului hitlerist le-ar fi plăcut grozav ideea pedepselor cu închisoarea acumulate progresiv, pînă la a condamna pe fiecare activist al partidului comunist la temniță pe vreo 185 de ani, adică echivalînd cu întreaga istorie a Statelor Unite ale Americii...

Hotărît, după modelul fascist, în Statele Unite s-a făcut un pas serios spre legiferarea ticăloșiei.

Ca și mai înainte, turiștii sînt poftiți, bineînțeles, să admire panorama New Yorkului de pe platforma ce înconjoară torța din mîna femeii-colos. Căci, mă rog frumos, ce are a face simbolica statue cu realitatea? Nu este primul caz de divorț între adevărul american și aparența americană. Oare cîți dintre participanții la linșajele organizate de Kuklux-klan nu știu pe de rost versete biblice? Adoptarea celei mai obtuze legi pe care a plăsmuit-o vreodată reacțiunea americană nu-i împiedică pe inițiatorii ei să vorbească în continuare, cu toată emfaza de care sînt capabili, despre democrația în Statele Unite, țara tuturor posibilităților. Cu pretenția de a fi luați în serios! Și cînd vor începe să extindă prevederile legii Mc Carran asupra altor organizații progresiste, și atunci vor perora în gol, din obișnuință, vechile slogane demagogice.

Problema este dacă vor fi lăsați să ajungă acolo.

Uriașa mișcare de protest din lumea întreagă, mobilizarea opiniei publice este singura forță capabilă să-i țină în frîu.

In lumina fulgerelor care s-au

Ștefan IUREȘ

(Continuare în pag. 6)

IN ACEST NUMĂR

- **Reportaje despre viața colectiviștilor** de Paul Anghel, Ilie Purcaru, Mircea Tacciu, Nicolae Velea (pag. 3)
- **Cititorii despre literatura noastră** (răspunsuri la ancheta organizată de „Gazeta literară") (pag. 4-5)
- **Poezii** de: Camil Baltazar, Mioara Cremene, Suzana Delciu, Florin Mugur, Letiția Papu, Adrian Păunescu, Petre Stoica (pag. 6)

PAMFLETUL LIRIC (II)

Ilustrînd una din modalităţile cele mai fertile, aceea a atacului nemijlocit asupra vechiului, văzut în expresiile cele mai curente, imediate, ne vom mai opri la Cicerone Theodorescu. Deşi s-ar părea că modalitatea sa critică se circumscrie la elemente aluzive, simbolice sau fabulistice, totuşi accentul critic cade pe ton. Lumea purtătoare a viciilor condamnate se adună în jurul obiectelor familiare sau al „faunei" de ogradă: un prim indiciu pentru intenţia critică minimalizatoare. Se ştie astfel că, încă de la primele culegeri de versuri, ciucurele, dopul, cocoşul de tablă, bobul de var, iar din alt regn, broscoiul, curcanul, motanul, etc. sugerau obiectivele sarcasmului, suscitat în special de acele vicii care presupun discrepanţa între pretenţie şi realitate, ambiţie şi mijloace — forme ale imposturii. În continuare, ograda rămîne în atenţie, sporindu-şi populaţia. Într-o culegere mai nouă (*„Oameni şi dragoste"*), ciclul anume destinat criticii (*„Oastea zburătoare"*), adaugă scoica, raţele, buruiana şi mugurele, ciulinul şi griul. În relaţiile dintre toate aceste vietăţi sau plante, intervine direct autorul, sprijinind semnificaţia, nu atît printr-un comentariu explicativ, prin întărirea concluziei, cît prin situarea sa de partea unuia sau altuia dintre „eroi". Participarea transpare din vehemenţa generală, iritată, nervoasă, care loveşte cu un sunet sec. Foarte adesea, postura este aceea familiară de înşfăcare a adversarului — vizîndu-se nu atît viciul, cît viciosul — care trădează exasperarea în faţa persistenţei năravurilor. Ni se atrage atenţia, cu un gest indicator, asupra birocratului plin pe faţă şi pe spate, de ştampile; sîntem avertizaţi că ipocritul, dindărătul autocriticei *„se linge şi acum pe buze"*, iar, celui rupt de oameni, de sufletul lor viu, i se cere drastic: *„Tovarăş fii, prieten, scut/ părtaş cu omul"*.

La Nina Cassian, funcţia critică o exercită însăşi perspectiva adoptată sau ceea ce am numi patosul, sarcasmul distanţei. În *„Muzeul de antichităţi"*, viitorul comunist al întregii lumi consideră trecutul atît de îndepărtat, de *epuizat*, încît conţinutul lui întunecat, adîncile tare ale capitalismului rămîn vestigii, obiecte care ar putea fi etajate în vitrina unui muzeu. De unde şi sentimentul de certitudine, de linişte al unui învingător, în faţa sinistrelor trofee cucerite de mult.

Într-un muzeu, interesul privitorului e întreţinut de *formele* obiectelor, de aceea e necesar descrierea lor. Nina Cassian, ghid exact, le va prezenta atunci în ipostazele caracteristice, în trăsăturile ce le compun, odată cu destinaţia lor precisă. Coroana regală, simbol al puterii, apăsa *cumplit, necruţător, / purtînd în fiecare din carate / aurul vechi al holdelor furate"*. Plugul de lemn se asociază muncii istovitoare şi roadelor zgîrcite, împletiturile gîrbaciului sugerează răsuciri de rădăcină, şuierături şi muşcături de şarpe, armele războiului sînt oţele zadarnice, unelte întoarse împotriva menirii lor creatoare, ipocrizia — o floare carnivoră, capabilă — în înflorirea ei otrăvită — să împrumute aparenţele cele mai perfide şi să devore. Amintirea crispează însă, într-un sens sau în altul, stîrnind dezgust, mînie sau compasiune — dacă stigmatele vechiului au răscolit suferinţe. De unde şi culoarea afectivă, fiorul emotiv ce parcurge descrierea critică propriu-zisă. Ghidul e el însuşi subiect al istoriei evocate, semnalîndu-se în impresiile sintetice (*„în fibra plugului de lemn/ s-au strîns sudori sărate din străbuni"*; *„azi zace-n cui ca o mănuşă goală"* — gîrbaciul; *„tabloul mai păstrează amprentele culorii: / priviţi, urmaşi, sfîrşitul plusvalorii"*) sau în tonul de mînie conţinută ori de durere reculeasă, de pietate în faţa suferinţei umiliţilor: *„Nu ştiu cum să te-ating, să nu te sperii / tremurătoare maică a durerii"*.

Semnificativ mi se pare pentru varietatea mijloacelor în general, şi în special pentru importanţa pe care o dobîndeşte distanţa critică faţă de vechi, evoluţia unui poet ca Radu Boureanu. Practicant al unei invective plastice, cu mari desfăşurări de culori (*„Culoarea roşie şi neagră"*), cu o amplă gesticulaţie, cu vaste contraste între epoci şi clase, (frescele întîlnite în *„Cetatea lui Bucur"*), Radu Boureanu recurge în ultimul său volum la forme ce pun în evidenţă, paralel cu trăinicia orînduirii noi, încăpăţînarea zadarnică şi vag ridicolă a vechiului. Titlul însuşi al culegerii e elocvent: *„Moartea morilor de vînt"*. Iar în poezia corespunzătoare, vechiul e un joc de umbre fugare, izbucnind pentru a se mistui într-un plan tot mai refulat, pe care-l poţi urmări cu zîmbetul cu care asişti la tentativa unei iluzii de a deveni realitate: *„Bate vîntul, umbra morii s-o spulbere; / e umbra turchină a morii, trecutul. / ...Fuge trecutul ca o nălucă, / cu sacul de umbră în spate... / A pierit balaurul vremii de cazne! / Prinsă cu ţintă de-argint, cu o stea, / gravura desenată cu linii de lumină / se leagănă la maluri / şi curge-n vadul Tisei, în cîntec de uzină"*. Alternanţa de umbră şi lumină, de basm sinistru şi de viaţă iradiantă, de încremenire mută şi cîntec fremătător, fac parte din paleta familiară. Între obiect şi „pictor" s-a modificat însă raportul. Distanţa comunică perspectiva nouă, în care unul din poli, din elementele contrastului, se micşorează, se destramă în aburii unei năluci, în timp ce celălalt pol se proiectează tot mai puternic, încins de aureola victoriei.

Dacă la generaţiile mai vîrstnice, atitudinea faţă de vechi implică aproape totdeauna un coeficient de participare specific celor ce i-au simţit dominaţia, la cei mai tineri credem că formele specifice poartă amprenta conştiinţelor scutite în mare măsură de cicatrici. Este interesant de urmărit, din acest punct de vedere, modul critic al unor poeţi care se dezvoltă oarecum paralel, în cea mai recentă „promoţie". Calmul dominator al perspectivei din *„Muzeul de antichităţi"* se regăseşte în *„Antimonarhica"* lui Cezar Baltag, pentru care răsturnarea regalităţii reprezintă ultimul act dintr-un proces desfăşurat în etape precise, sub imperiul necesităţii istorice. Un proces figurat în acţiunea organizată, de ardere a vechiului, de înaintare crescîndă a unui foc purificator asupra mucegaiului, de asalt al luminii asupra întunericului. Alungarea monarhiei coincide cu dispariţia ultimei zone de umbră: *„Şi cum pleca, lumina se desfăcea deodată / ca lotusu-n lucoarea amiezii, adiată. / Era atîta soare în ceasul vindecării, / căci el fusese umbră peste obrazul ţării"*. În faţa aceluiaşi eveniment, Nichita Stănescu simte o linişte voioasă, mergînd pînă la satisfacţia chiuitoare a copilului care rîde degajat de trecutul dat de-a dura, ca şi cum coroana ar fi o „ghionoaie" fugărită: *„—Unde fugi, coroană, încotro? / ... dar ea saltă-n pietre şi se pierde, / uşurat răsuflă cîmpul verde — / o la-la-ri-o-la-o!"* Pentru Ilie Constantin, opresorii şi aşezările lor au un caracter fantomatic, de stampă a groazei şi a deşertului, de vreme ce *„stăpînul usca florile în calea lui / ca un vînt pustiitor şi amărui"*, dar fără virulenţă, fiindcă ceea ce se menţine astăzi în amintire, este icoana laşităţii, a fugii unui boier urmărit de mînia mulţimii, iar paşii lui *„în clisa roşcovană / se speriau unul de altul în goană"*. Poate că, de aceea, trecutul de blestem şi sînge apare în dimensiuni voit reduse, ca într-un binoclu răsturnat, care îndepărtează obiectul.

N-avem dreptul să tragem de aici concluzia că din conştiinţa tinerilor lipseşte reprezentarea vie a ceea ce, deşi e menit să dispară, continuă să primejduiască viaţa. Dimpotrivă, s-ar putea spune că spiritul polemic îndreptat împotriva capitalismului, ca orînduire stagnantă, putrezită, ostilă creaţiei, le ascute condeiul. Unghiul de vedere rămîne însă cel caracterizat mai înainte. Societatea capitalistă, tipul uman generat de acesta, le apare ca o formă aberantă, o denaturare a imaginii nu numai morale, dar şi fizice a omului. De aceea, protestul devine o revanşă a naturii contrariate. Fiecare gest, fiecare funcţie organică, de la aceea a gîndirii pînă la aceea a simţurilor, nu se mai poate împlini, sortită să se zbucIume steril în loc, sau să se desfăşoare în răspăr, împotriva drumului firesc. La Nichita Stănescu, gîndurile domnului Babbitt, simbolul clasic al burgheziei satisfăcute de ea însăşi, pierind în opulenţă puhavă, nu i se mai dezlipesc de frunte şi atîrnă de tîmple ca nişte şerpi verzui ce-şi lovesc capetele uscate, fără a mai scoate nici măcar un sunet. Contemplarea nu mai e posibilă, pentru că ochii nu mai pot să vadă, privirile încetinindu-se şi scurtîndu-se încă din copilăria *„unsă cu unt"*, soarele apune şi răsare într-un ritm precipitat, *„de o mie de ori pe zi"*; orizonturile se multiplică şi se divid la infinit, ca nişte *„rupte surcele"*; întreaga sferă se învîrteşte aiuritor. Şi însuşi domnul Babbitt este retrogradat brusc pe scara biologică, în sensul că, întocmai unei maimuţe, încearcă să se salveze din acest apocalips, căţărîndu-se din nou în copac. Autoritatea estetică a poziţiei provine nu numai din zdrobitorul contrast între imaginea chircită şi degradată a capitalismului, pe de-o parte, şi viziunea vieţii dilatată într-un triumf pe de alta, dar şi din sentimentul de necesitate organică a sfîrşitului, a scufundării lumii vechi în dereglare haotică, în derizoriu, în zoologic. Sentimentul superiorităţii e bazat tocmai pe conştiinţa necesităţii noului, care copleşeşte vechiul ce nu înţelege legea: *„E o calamitate, dar ce să-i faci, se-ntîmplă / soarele să dănţuie ca un savaot."* În pamfletul intitulat *„În cuşca de sticlă"*, valoarea creşte nu atît din acumularea de invective din zona fetidului şi a viscosului, cît din minuirea originală, din reacţia lor „negativă" faţă de una din cele mai odioase întruchipări a fascismului, Eichmann. Pămîntul refuză să adăpostească chiar şi umbra asasinului, întunericul în preajma lui se murdăreşte, lumina ia culoarea sîngelui şi se retrage îngrozită din cale, fugind înapoi în soare, styxul se resoarbe înspre izvoare, şi — grandioasă plăsmuire — timpul însuşi, îl azvîrle din el, şi se întoarce înspre obîrşii, *„la o dată / care-i mai veche decît naşterea celulei dintîi"*. (În esenţă, aceeaşi modalitate susţine „Apusul capitalismului", poezie analizată într-un articol precedent).

Îmbinînd mijloacele de evocare directă a odiosului cu metafora politică, Gheorghe Tomozei preferă imaginea caricaturală, dar nu mai puţin esenţială a imperialismului. Postura de stăpîn uşor blazat, dar absolut, a yankeului în Cuba, se constituie din cîteva notaţii, din mici secvenţe concentrate: *„O legendă prăfuită, Miami... un bar / cu aerul sfîşiat de lichide oglinzi. / Un domn / îşi pune în ceaşca de cafea / o bucăţică de zahăr, / atît... Bucăţica de zahăr e însăşi Cuba"*. Iar chipul real al Cubei, cu suferinţa ei de exploatată, cu durerea pentru înstrăinarea produselor muncii ei, dar şi cu revolta abia conţinută, care avea să explodeze curînd, e concentrată într-o imagine cu o investitură de simbol alarmant pentru „rafinat". Cubul alb închide în el, străveziu ca tremurul cristalelor, *„plantaţii de trestie, / foame, / clădirile băncilor (de granit) /, cu nervi drăceşti, de neon, / ţopăind pe acoperişuri... / Într-o bună zi, cubul alb explodează, / în vreme ce e cufundat în ceaşcă, / un fum amar, de trestie arzînd umple văzduhul, / şi pe ţărmuri ude tropăie picioare desculţe"*. Minus dezvoltarea finală, (cubul de zahăr devine *„un iceberg de zahăr / de care se frîng vrăjmaşele nave"*, şi care nu are justificare, pentru că ideea mijlocită fusese epuizată de versiunea precedentă), această imagine centrală justifică avertismentul: *„Ia seama amy!"*

Contrar unor aparenţe, tradiţia polemică, valorificată de realismul socialist, se perpetuează de la o generaţie la alta şi numai perspectiva sau mijloacele variază. Solidară cu efortul de meditaţie asupra problemelor timpului, sau recurgînd tot la formele proprii ale poeziei agitatorice, atitudinea reflexivă sau pamfletară marchează şi la tineri aceeaşi hotărîtă, neîmpăcată silă faţă de vechi. Leonida Neamţu o spune manifest: *„Cu fierul roşu vom arde indolenţa, nepăsarea, / Şi orice urzeli împotriva vremilor noi, / Cu fierul roşu vom arde cuvintele cancer şi spaimă, / Cu fierul roşu vom arde cuvîntul război. / Cu fierul roşu vom arde ura de rasă, / Cu fierul roşu cuvîntul trufie-l vom arde — / Cu fierul roşu vom şterge pe veci neştiinţa / Şi moartea o vom goni mereu mai departe..."*

Mihail PETROVEANU

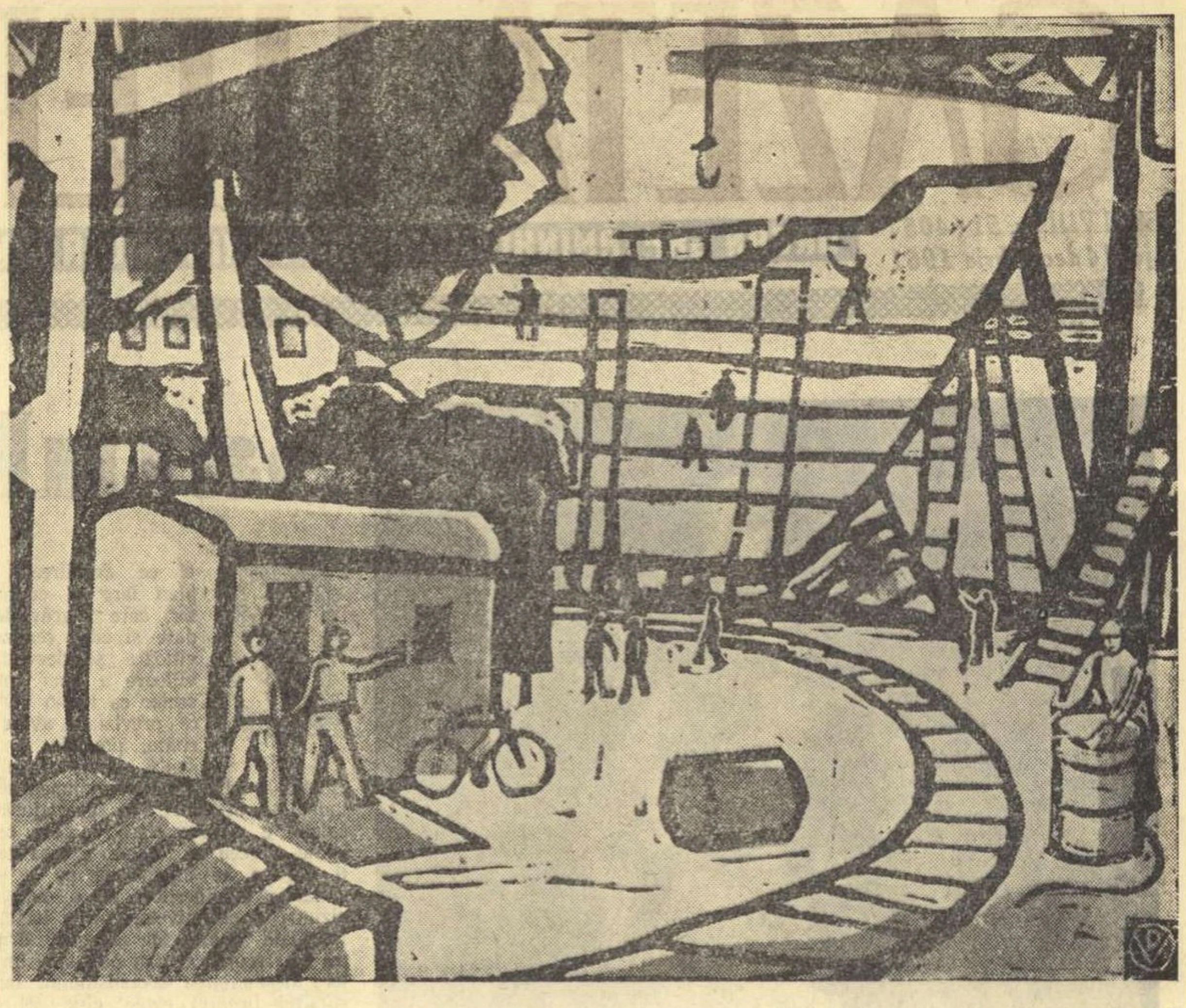

VASILE DOBRIAN *„Cargoul roşu"*

Creaţie şi cunoaşterea vieţii

(Urmare din pag. 1)

Dar aşezarea pe această poziţie nu înseamnă desconsiderarea documentării. De bună seamă modul de a se documenta e o problemă care-l priveşte în exclusivitate pe scriitor, dar datoria de a se documenta (indiferent cum) e o datorie obştească, partinică. Dacă vrem să privim lucrurile în faţă, trebuie să recunoaştem că uneori formula — fiecare scriitor se documentează în orice clipă a vieţii — e folosită pentru a ascunde un soi de indiferenţă faţă de fenomenele într-adevăr avansate şi într-adevăr interesante ale vieţii. Dacă acceptăm că pentru cunoaşterea atentă a vieţii noi e necesară observarea ei „de jos", atunci un scriitor care nu o face, care petrece cea mai mare parte a vieţii închizîndu-se în sfera unor interese „pur literare", nu va avea niciodată materialul necesar pentru reflectarea proceselor celor mai importante ale construcţiei socialiste. Şi atunci? Să-l scuzăm la infinit că, mă rog, nu i se poate cere unui autor să scrie despre ceea ce nu ştie?

Sînt cunoscute deficienţele care au trebuit să fie învinse de unii prozatori şi dramaturgi în realizarea eroilor pozitivi, autentici ai epocii noastre. Sînt cunoscute nemulţumirile cititorilor, care nu recunoşteau în eroii din carte pe cei din viaţă, pentru că primilor le lipsea autenticitatea, firescul, pentru că uneori erau înfăţişaţi unilateral şi se mişcau rigid. Acum dificultăţile acestea aparţin trecutului.

Reacţia împotriva ilustrativismului şi a tehnicismului (în romanele ce se ocupă de viaţa muncitorilor industriali) a adus pe primul plan problema zugrăvirii complexe a vieţii noi, a înfăţişării ei plenare, inclusiv aspectele cele mai intime.

De fapt, laturile discutate pînă acum ale procesului de creaţie se împletesc: lipsa de curiozitate faţă de acele sectoare de viaţă în care se înfăptuiesc realizările cele mai însemnate în ofensiva socialismului este tot un rezultat al absenţei unui punct de vedere politic. Curiozitatea artistică nu este acelaşi lucru cu participarea pasionantă în viaţa politică a ţării, dar nu se poate dispensa de aceasta din urmă. Doar politica partidului e azi baza întregii noastre vieţi, izvorul tuturor manifestărilor şi a exploziilor de entuziasm, izvorul aspiraţiei spre împlinire, depăşire, înălţime, care este trăsătura distinctivă principală a epocii noastre.

Discuţiile despre succesele şi rămînerile în urmă ale prozei nu vor fi complete dacă nu vom încerca să analizăm problemele specifice de creaţie, ca modalităţile epice, compoziţia, stilul, realizarea personajelor etc. şi în legătură cu orientarea politico-ideologică a investigaţiilor scriitoriceşti. Ceea ce ne propunem să facem într-un alt articol.

Mihai NOVICOV

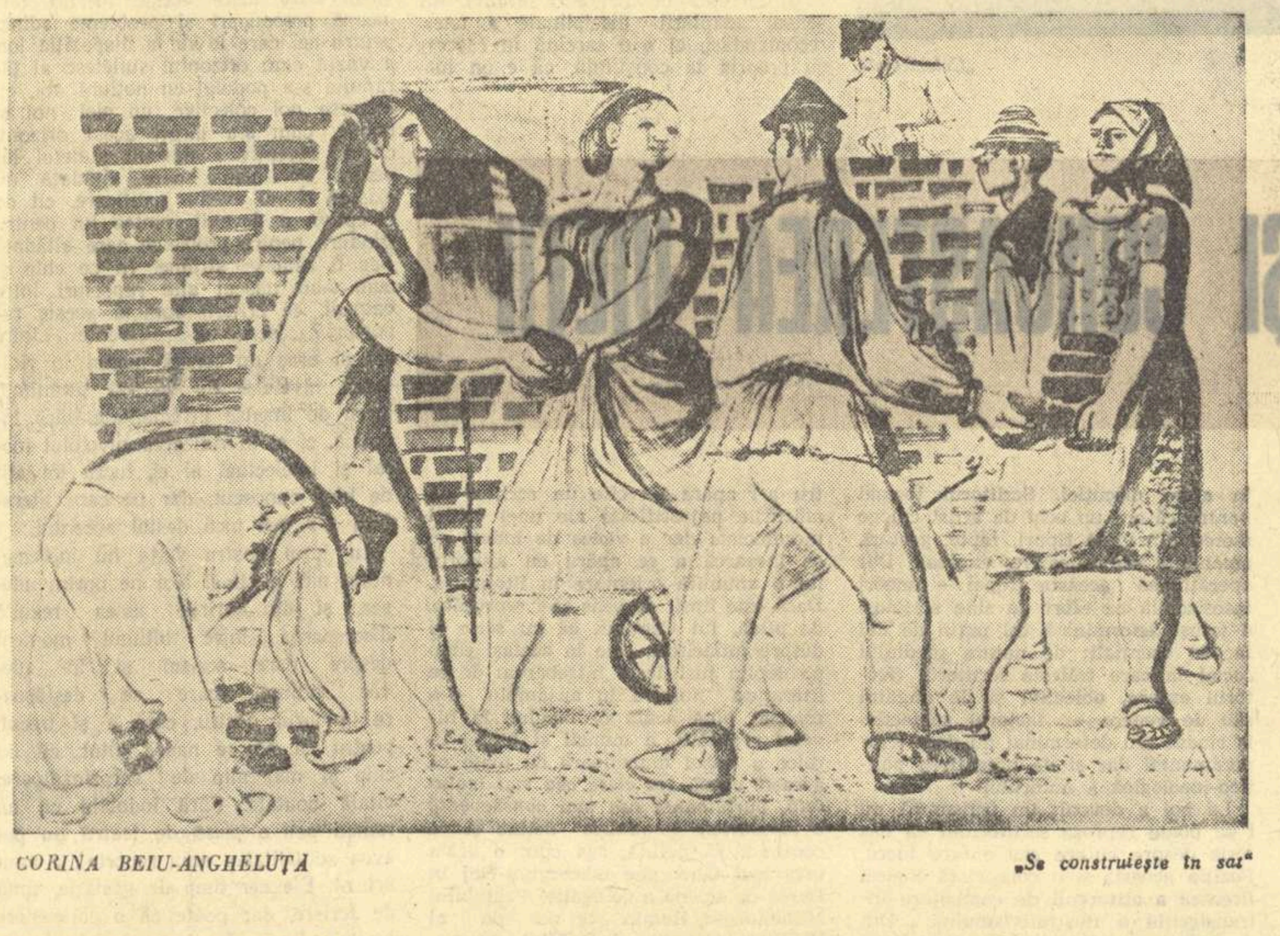

CORINA BEIU-ANGHELUŢĂ *„Se construieşte în sat"*

CRONICA literară

FRANCISC MUNTEANU

Lenţa

de PAUL GEORGESCU

Acest volum conţine o selecţie a schiţelor lui Francisc Munteanu (din volumele „Hotel Tristeţe" — 1957 şi „Cerul începe la etajul III" — 1958) urmate de o amplă nuvelă — „Lenţa", 1954 — ş.a. Lectura acestui interesant volum mi-a întărit impresia mai veche, că Francisc Munteanu, cel puţin pînă acum, se realizează mult mai bine în schiţe decît în romane („În oraşul de pe Mureş" — 1954, „Fericitul negustor" — 1957, „Statuile nu rîd niciodată" — 1957) şi aceasta, poate, nu atît din pricina naturii talentului său, cît a concepţiei sale despre literatură. Francisc Munteanu, cu o variată experienţă de viaţă, e un povestitor de tipul lui Jack London sau Panait Istrati, aproape totdeauna interesant prin ineditul întîmplării şi concentrarea expunerii. Dar acest Adrian Zograffi a cărui Mediterană este bazinul mediu al Dunării — de la Turnul Severin la Bratislava — are oroare tocmai de plăcerile înflorate ale povestirii care îşi găseşte o justificare în meandrele povestitorului, în arta lui de a întîrzia deznodămîntul. Dimpotrivă, Francisc Munteanu e nervos, grăbit, spune repede şi simplu întîmplările „ca într-un proces verbal", netezeşte înfloriturile narative, suspendă descrierile de natură, portretizează sumar, cît e nevoie, avînd încredere numai în epicul nud (de aici şi recenta tentaţie cinematografică). Deci: prozator modern (şi aici musai să zicem Hemingway), pentru oamenii de azi, grăbiţi, ocupaţi şi preocupaţi. Dar nu e aceasta schiţa? Ba da. La Caragiale însă, ca şi la Sadoveanu, există plăcerea de a povesti, de a auzi, de a privi. Francisc însă vrea să povestească repede, mai bine zis să „spună", nu e interesat să descrie ce vede (doar strictul necesar), nu e atent la modul în care vorbesc oamenii (personajele lui nu se disting, nu se diferenţiază prin vorbire, transcrisă aproximativ şi neglijent). „Formula" lui e, de altfel, destul de frecventă azi, practicată de mari scriitori, şi adaptată bine nevoilor schiţei contemporane, astfel încît e inutil s-o apărăm. Meritul lui Francisc Munteanu nu poate fi redus însă numai la faptul că practică noua formulă de schiţă, pe care el, primul, a introdus-o în literatura noastră, o schiţă a faptelor nude, impresionante, relatate simplu: originalitatea lui constă în suprapunerea planurilor din care rezultă o coincidenţă semnificativă. Complexitatea fenomenelor, a oamenilor, a vieţii, nu este anulată prin renunţarea la psihologie; ea reiese din confruntare. Coincidenţele pe care viaţa le iveşte, luminează acelaşi fapt sau acelaşi personaj, din unghiuri diferite, dezvăluie contradicţii sau completează portrete în mod neaşteptat. Defectele acestei formule stau în calităţile ei: ea cere ca faptele de viaţă să fie întotdeauna interesante, în sine, semnificative prin ele însele: „coincidenţele" să fie întotdeauna veridice; interferenţa planurilor să fie întotdeauna semnificativă; aceste exigenţe sînt greu de rezolvat. Literatura nu vehiculează fapte nude ci semnificaţii.

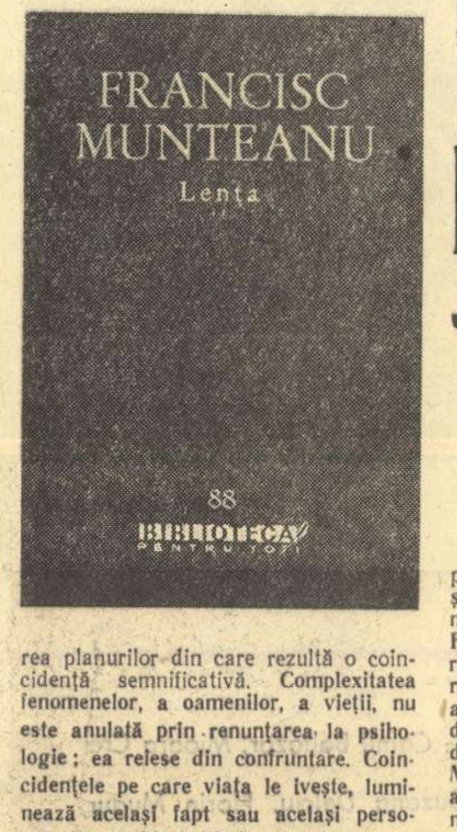

Literar vorbind e neutru dacă scriitorul extrage semnificaţii prin analiză sau prin interferenţe de planuri; ceea ce importă totdeauna e rezultatul artistic. Analiza are însă avantajul că, bine condusă, poate pătrunde pînă la stratul profund al semnificaţiei, în orice împrejurare. Literatura care descrie comportamente omeneşti, care pune personajele în situaţii, cere însă fapte şi situaţii extrem de sugestive. În roman, psihologia dispreţuită se răzbună. Francisc Munteanu nu a putut scrie romane în care densitatea faptelor să rămînă la aceeaşi intensitate, de aceea a fost nevoit să recurgă la analiză, la dispreţuita psihologie, la descriere şi dialog. Or, acestea sînt, la Francisc Munteanu, adesea, rudimentare. De aceea, „Fericitul negustor" e un roman neizbutit, plat şi neconvingător. În „Oraşul de pe Mureş" şi mai ales „Statuile nu rîd niciodată" există intense, situaţii interesante, eroi bine conturaţi (Horvath), dar ansamblul (şi romanul e un ansamblu) rămîne neînchegat. Adesea, autorul a pescuit clişee uzate din romane de prost gust, cu baroni, baronese şi lachei de la cei mai proşti fotografi burghezi. Înseamnă asta că Francisc Munteanu nu poate scrie roman? Nu cred. Inventiv, curios, plăcîndu-i mereu să descopere ceva nou, el va scrie un roman cu adevărat bun atunci cînd va dori realmente acest lucru, cînd nu se va grăbi şi cînd va transcrie experienţe de viaţă dense, situaţii interesante şi semnificative. Dintre lucrările de proporţii mai mari, „Lenţa", rămîne cea mai echilibrată şi mai egală, fără „goluri" artistice, conflictul izbucnind firesc din situaţie. După şapte ani, „Lenţa" n-a îmbătrînit.

★

Reîntorcîndu-ne la schiţe, ele sînt fără îndoială o realizare: volumul se menţine interesant, chiar pentru acela care a mai citit odată aceste schiţe. În studiul introductiv, Dumitru Solomon observă că: „Francisc Munteanu este nu numai reprezentantul unei generaţii care s-a format pe frontul bătăliei dintre cele două lumi, dar este şi posesorul unei biografii neobişnuite, atît de încărcată de evenimente şi imagini, încît ea însăşi poate deveni (şi a devenit) substanţa epică a multor pagini de literatură". Şi: „Literatură combativă, polemică, proza lui Francisc Munteanu se constituie aproape de fiecare dată într-o replică severă, nimicitoare, dată vechiului, felului de viaţă şi de gîndire burghez. Deşi afectează obiectivitatea deplină, deşi aparent nu se amestecă în viaţa personajelor sale, scriitorul urmăreşte cu consecvenţă demascarea şi înfierarea duşmanilor socialismului, a mentalităţii şi comportărilor burgheze. Există în lucrările sale o confruntare permanentă de forţe şi de valori etice..." (pg 5) „Nenea Matei" e portretul unchiului bun şi bogat. O informaţie finală, scurtă, răstoarnă imaginea. Copilăria grea, cu naivităţi amare, reluată în „Prima concediere", reliefează sobru relaţii dure: primul patron e un cerşetor orb care-l caută seara pe micul său însoţitor, în buzunare şi în gură, ca să „vadă" dacă nu i s-a sustras vreo monedă. „Strada Semaforului" evocă fără sentimentalism copilăria într-un cartier mizer. Una dintre cele mai bune schiţe e „Hoţul", amestec bine dozat de brutalitate şi delicateţe: copilul îşi surprinde tatăl care, şomer, încearcă să fure pentru a-şi putea hrăni familia. Planul e răsturnat: candoarea e a tatălui, înţelegerea amară, compătimirea matură, a copilului. De asemenea, „Un păcat de şase tone", bun portret al fostului învăţător brutal şi ploconagiu, repetă lucruri ştiute în literatura noastră. Cu „Domnul David", intrăm în alt domeniu: războiul, fascismul. Aici sînt cele mai impresionante schiţe. Situaţiile complexe şi inedite, duritatea faptelor îşi găsesc o expresie fericită în povestirea seacă, fără comentarii (ele ar fi inutile!) care dezvăluie condiţiile inumane şi aberante ale fascismului.

Merită menţionată tehnica timpului în aceste schiţe. Autorul îmbină fapte anterioare războiului cu altele din timpul conflagraţiei sau cu cele de azi, le luminează unele prin altele, într-o înlănţuire precisă şi revelatoare. Miezul povestirii din schiţa „Domnul David" se petrece înainte de război dar ea îşi dezvăluie semnificaţia de abia prin contextul ei temporal: întîmplarea este auzită în timpul prigoanei rasiale fasciste, iar povestitorul asistă la deznodămînt pe măsură ce află întîmplarea propriu-zisă. Aceeaşi este tehnica din remarcabilele schiţe „Două întîlniri", „Un plic cu piper", „Kilometrul 1314", şi „Cerul începe la etajul III". E inutil aici să povestim subiectul, interesul stă în situaţie, în acel raport inedit şi ambiguu în care se află, la un moment dat, personajele între ele şi care este nereproductibil. Interferenţa planurilor temporale, trecut-prezent, luminează din două unghiuri diferite aceeaşi întîmplare sau acelaşi personaj. Astfel, complexitatea nu rezultă din analiza psihologică dar reiese din situaţie şi din diversitatea unghiurilor povestirii. „Muntele orb" şi „Bătrîna" sînt, ca şi „Flaşnetarul", („Iartă-mă, flaşnetarule!"), de un sentimentalism superficial care provine tocmai din lipsa de semnificaţie a faptului relatat. Aici, psihologia ar fi fost de folos dar, cîtă este, e convenţională. Sentimentalismul, boală gravă a prozei, distonează şi mai neplăcut în sobrietatea povestirilor lui Francisc Munteanu. Nu vom face o analiză mai amănunţită a schiţelor, fiindcă ea a fost făcută cu prilejul apariţiei volumului „Cerul începe la etajul III". Menţionăm doar schiţa „O felie de pîine" unde dramatismul şi neprevăzutul întîmplărilor se-mpleteşte cu semnificaţia lor. Un haos crud, arbitrarul stupid — fascismul. În această lume, povestitorul, inocent şi abil, oarecum indiferent dar cu resorturile vitale excelente, se strecoară prin hazardul sîngeros al războiului. Nu e un erou, nu înţelege evenimentele, dar o omenie fundamentală îl fereşte de ticăloşie, după cum dorinţa aprigă de a supravieţui îi declanşează reacţia salvatoare. Nu se revoltă, nu e chinuit de dorinţa de a înţelege şi totuşi — fascismul nu alege! — reflectoarele morţii îl aleargă. E o pîndă continuă, un joc cu moartea, într-o lume de coşmar. Un roman al lui Francisc Munteanu despre această epocă şi în care tensiunea să rămînă aceea din schiţe, ar putea fi excepţional.

SATUL — AZI

(Urmare din pag. 1)

ele ca germene care va încolţi mîine, adică l-ar determina pe temeiuri profunde să zugrăvească acea zi şi acel om în mers, îmbogăţiţi de ieri încă cu ceea ce are azi nou, cu ceea ce va avea mîine.

Această masă uriaşă a ţărănimii are azi nevoie de literatura noastră. Cartea, spectacolul de teatru nu mai sînt pentru ţărani ceva depărtat şi necunoscut, o treabă boierească pentru care omul n-are mijloace şi timp. Acestei ţărănimi noi îi sîntem datori cu noi lucrări de literatură, care să-i oglindească problemele multiple, care să-i vorbească despre ea, despre cei mai buni din mijlocul ei, despre viitorul ei, despre viitorul ţării, despre viitorul omului, despre nemărginita lui frumuseţe, despre ceea ce a învins şi ceea ce mai are de învins.

Entuziasmul cel mai autentic, cel mai sincer pentru măreţia planurilor socialiste şi pentru admirabila lor îndeplinire, nu poate da naştere la operele de artă egale cu munca constructorilor unei hidrocentrale sau făuritorilor unei desăvîrşite gospodării colective, fără cunoaşterea profundă a oamenilor care îndeplinesc acest plan, fără cunoaşterea profundă a lucrului lor, a vieţii lor, a cotidianului lor veşnic împrospătat şi a ceea ce e neobişnuit uneori, ieşit din cotidian, măreţ şi extraordinar. Este necesară cunoaşterea directă, vie, serioasă, a acestei opere măreţe care este transformarea socialistă a agriculturii.

Lucia DEMETRIUS

TRANSCRIERI

Gardul de beton al colectivistului Ilie C. Voinea din comuna „Coțofenii de față", raionul Craiova, a costat 7200 lei; podul de ciment — aruncat peste șanțul din fața casei — 600 lei; puțul din curte — 500 lei.

Să-l lăsăm pe proprietar să se istorisească:

— Sînt trecut în colectivă din 1949, la 11 septembrie. Cînd am auzit noi atunci că la „Galicea Mare" s-a înființat gospodărie colectivă și că acolo muncești cît vrei și iei cît iți e munca, ne-am strîns cîțiva, eu, Costică Genunche, Vieru și am pornit-o prin sat să facem colectiv. Cînd munceam cu lămurirea s-a instalat un difuzor în drum. Am fost chemat să vorbesc și eu. — Dragi tovarăși și tovarășe, le-am spus, eu am doi copii și o nevastă. La mine n-a trebuit să vie nimeni cu lămurirea că eu fără colectiv nu pot trăi. Mie mi se pare că și cocoșul în curte nu mai strigă cucurigu, strigă colectivu.

Așa le-am vorbit.

— Gardul, podul și casa asta cu 4 odăi le-am făcut cu banii și recolta de la gospodărie. Inainte aveam o căsuță de dădeam cu capul de grinzi. Am doi copii: unul e în clasa noua și are și zile-muncă. Frate-său e brigadier aici, în gospodărie.

In camera unde vorbeam noi, intră peste puțin timp, băiatul cel mic și ia de pe perete un ceas de mînă. Era atîrnat într-un cui, deasupra altui ceas, — de buzunar — ceasul bătrînului.

★

In iarna trecută, într-o marți după masă, mai mulți colectiviști din comuna Lupșanu, raionul Lehliu, discutau încins pe șoseaua asfaltată. Toți locuiau pe aceeași uliță iar neînțelegerile porniseră de la faptul că în ziua aceea pe ulița lor se trăsese lumina electrică. Stîlpii au fost instalați numai pe o parte a uliței, — pe stînga. Dumitru Iacob care stă pe partea dreaptă, crede că a fost nedreptățit.

— Vii seara cu carul de porumb de la gospodărie și dacă ai stîlpi cu electrică la poartă, mai vezi și tu cum să cîrmești, e altceva....

De aceea îl face „individualist" — (ceea ce atunci în limbajul satului însemna cea mai vînătă injurie) pe Fane Bulgaru care fusese delegatul uliței pentru tragerea luminii.

Peste cîteva ceasuri, cei care stau pe partea dreaptă a uliței se mai liniștesc.

Dar un bătrîn care stă pe partea stîngă mi se plînge că lui i s-a pus la poartă un stîlp de lumină strîmb și urît.

— Mi-am făcut casa toamna asta, îmi spune. O mîndrețe. E de cărămidă, cu acoperiș de tablă. Și la așa casă să ai un stîlp de ăsta la poartă.

Nu se mai certau pentru pămînt, pentru mutatul unui hotar. Oamenii se certau pentru lumină, și e bine.

★

Masa de prînz de duminică 3 decembrie a familiei colectivistului Dumitru Șoancă din comuna Terpezița—Oltenia. Aperitiv: gingirică sau, la alegere, pește mărunt, prăjit și țuică. Felul întîi supă de pui; felul doi: friptură de pasăre cu sos, sau, la alegere, friptură rece; vin; desert: mere și cafea, cacao.

★

Cerc pedagogic, acum un an, în comuna Tigveni, raionul Curtea de Argeș.

Invățătorul întrebă:

— Copii, care e culoarea cravatei?

— Roșie.

— Ce reprezintă ea?

— Sîngele vărsat de eroii clasei muncitoare.

— Pentru ce au luptat ei?

— Pentru fericirea copiilor.

— Cum poartă pionierii cravata?

— Voioși.

★

In primăvara aceasta, — într-un camion cu echipa artistică din comuna Dobrești, raionul Segarcea. Trecem printre lanurile de culturi ale gospodăriilor colective, și vigoarea, frumusețea și curățenia lor, în lumina soarelui de dimineață, ustură ochii.

O fată, elevă la ciclul doi, exclamă deodată, formulînd poate tocmai din pricina turburării nepotrivit de corect:

— Cît de frumoase sînt aceste priveliști!

Cineva a sprijinit-o imediat cu brațul. Poate pentru ca trupul ei să rămînă așezat la fel ca și în momentul emoției.

Nicolae VELEA

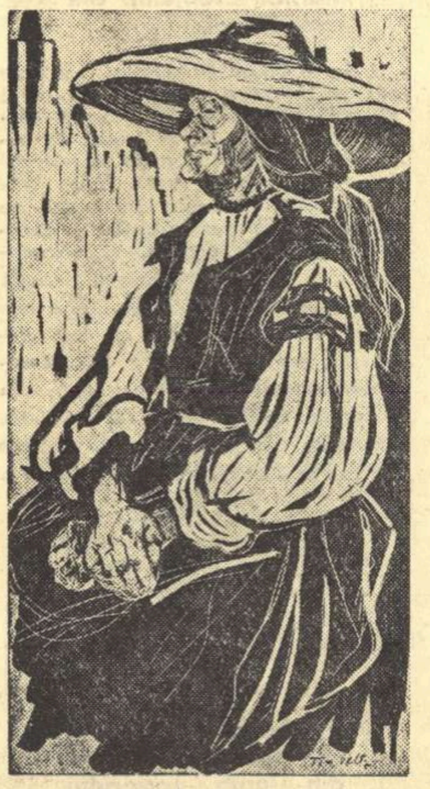

TIA PELTZ „Colectivistă"

Se descarcă floarea soarelui de pe combină la G.A.C. „2 Martie" (reg. Dobrogea).

Pînze de Grigorescu sau variații la „carul cu boi"

Civilizația calului, civilizația carului tras de patrupede blajine, a ținut în Romînia pînă nu demult, cu toate consecințele ei. Începuturile se pierd în timpurile migrației scite sau merg și mai departe, spre alte începuturi; asfințitul acestei civilizații, depășind sirena locomotivei cu abur, se desăvîrșește abia acum, în miezul secolului XX.

Această cîmpie a fost frămîntată de copitele cailor de cînd se știe, iar șinele de lemn ale carelor i-au tatuat obrazul cu insistență și zădărnicie, vreme de veacuri și milenii.

„Civilizarea" cîmpiei, prin trasarea primului drum de fier către Dunăre, dă loc în secolul trecut celei mai oneroase și mai țipătoare escrocherii, care zguduie vreo două decenii. Prin faimosul plan Strussberg, capitalul german, un carnasier tînăr ridicat peste continent, încearcă să pătrundă în această țară, nu numai pe apă, ci și pe uscat. În afacere sînt implicate guverne europene, oligarhia băștinașă, polițiile secrete și diplomații. Jaful îl prezidează tînărul prinț de Hohenzollern, iar implicațiile lui se amestecă și se sting în văpaia războiului franco-german din 1870. Încercarea de „civilizare" are un bilanț grotesc. Băncile europene, cele nemțești mai ales, familia domnitoare, împreună cu clienții, rîndașii și bucătarii, își umflă buzunarele, iar în Cîmpia Romînă o locomotivă cu abur, o jucărie de tinichea, se împotmolește în buruieni. Cei cîțiva kilometri de linie nu reușesc să zgîrie scoarța răbdătoare a șesului, care se răzbună. Șinele ruginesc, troscotul, pirul, volbura și lăurusca le înfășoară în mătasea lor, traversele devin adăposturi de șobolani... Peste cîmpie răzbat din nou, biruitoare, talgerele carelor de boi.

Ați auzit, în Bărăgan, căruțele cu faraoane? Cuvîntul nu mai trebuie explicat! Ar fi trebuit să auziți, în Bărăgan, sunetele stranii ale căruțelor cu faraoane, vestind existența umană din depărtări în depărtări, ca și scîrțîitul cumpenelor de fîntîni...

Este parte din universul lui Grigorescu, partea aceea din operă pe care o rezumă pînă la clișeu imaginea carului tras de boi. Dar sub aparentul farmec idilic, sub feeria unei lumi patriarhale care amețește ochiul superficial, pictorul a ascuns un tîlc. Carul cu boi, departe de a fi un simplu motiv plastic frecventat pînă la abuz, devine emblema unui anume tip de civilizație, îi definește perimetrul și ritmul.

Istoria a mers, pînă la Grigorescu, în pasul carului cu boi, greoi, obositor, cu popasuri lungi, cu ocoluri chinuitoare, în ritmul blîndelor animale puse la jug, purtîndu-și obada cu resemnare și nevinovăție...

In fund, în orizontul de reverie al pînzei și al acestui univers, plutesc cețuri ușoare, pulberi calme, un filtru de lumină prin care se carne timpul, devenind infinit. Carul vine din această direcție, adică din infinit. El crește, suind din scrumul vremii spre noi, pînă ne atinge cu boturile umede ale plăvanilor, cu nările lor mirosind a lapte și fîn... Omul rămîne mai departe de privitor, undeva sus, într-un punct aerian marcat de căpița de lumină pe care stă, ca un echilibru între pămînt și cer. Omul domină. Omul lui Grigorescu găsește superioritatea de a privi dincolo de clipă și de a scruta, de acolo, de sus, din înălțimea unei filozofii milenare, celălalt orizont, infinit, spre care se duce... În dreapta și în stînga drumului, pe laturile acestei pîrtii tăiate în vreme, se deschid alte orizonturi la fel de vaste, stingîndu-se calm în nesfîrșirea istoriei și a geografiei.

Am văzut pe vremuri la Zimnicea, prin colbul cîmpiei, șiruri de care cu boi. E o întîmplare din trecutul îndepărtat. Carele aduceau saci cu grîne spre schelă și aveau în spate, ca fundal, tremurul de lumină al asfințitului, ce se prelungea pînă către Carpați. Nu le așezase nimeni într-o compoziție grigoresciană. Curgeau domol, venind din vreme, cu povara de aur sonor a cîmpiei, strînsă în saci... Oamenii sporovăiau potolit, aruncîndu-și cîte o vorbă de la un car la altul, în scîrțîitul molcom al osiilor și faraoanelor. Erau cam rupți, erau cam supți în obraji, statura lor n-avea, ce-i drept, nimic din statuaritatea elină a omului lui Grigorescu. Nici carele nu erau ale lor. Nici boii. Nici sacii. Nici grîul din saci. Nu erau ale lor nici drumul și nici pămîntul pe care mergeau care, oameni și boi... Dar lumina clipei era blîndă și îi învăluia, laolaltă cu pulberile, într-un fel de aură. Devenise blîndă, sub același filtru al luminii, și priveliștea. Oamenii comunicau, prin osmoză, cu locul, cu lumina, cu peisajul care le aparținea de drept și care era de fapt numai al lor.

— Strașnic grîu se făcu anul ăsta, mă vere!

— Strașnic grîu, a plesnit Bărăganul!

— Strașnic grîu! Dădu pămîntul din el pînă și măduva!

Și vorbele se alungau unele pe altele, de la car la car, deși nici carele, nici boii, nici pămîntul, nici drumul, nici grîul nu erau ale lor.

— Strașnic grîu...

Trebuia să fi fost prea strașnic grîul pe care l-a dat în anul acela cîmpia, pentru ca niște oameni care nu aveau altceva în traistă decît foamea, să se fi putut ridica la priveliștea cîmpului doldora de bogăție și să se bucure ideal.

— Strașnic grîu!

In explozia de bucurie cu care era lăudată cîmpia pentru fertilitatea ei, era și o nădejde, ba poate chiar o certitudine:

— Într-o zi, o să fie al nostru, da, strașnic grîu!

Oamenii mergeau semeți în carele lor, venind din asfințitul de ceață al unei infinite istorii, către un răsărit ce înmuia în lumină chipurile lor aspre de plugari.

Marele zugrav și poet, printr-o rafinată sinteză de sensuri, îi primea din trecut, cu toate nobilele lor însușiri, îndrumîndu-i, prin fereastra pînzelor lui generoase, spre viitor.

I-am întîlnit în zilele noastre, din nou, la Ceacu, la Spanțov, la Celei, la Islaz și în toată cîmpia, cu același zîmbet de stăpîni și autori de istorie, mînuind tractoarele epocii socialiste. Adevărul despre ei se împlinește deabia acum. Îi cheamă Gheorghe, îi cheamă Vasile sau Nicolae. Au același profil semeț pe care-l conservă vechile medalii de bronz dezgropate din aceste pămînturi, aceeași noblețe și eleganță a trăsăturilor.

I-am întîlnit azi în Bărăgan, îndrumînd sutele de combine prin marea de aur a verii acesteia. Aici, în Bărăganul unde în 1940 existau doar două combine, ale unui moșier oarecare, ei îndrumau sute de combine moderne și se mișcau cu dezinvoltură în tot acest univers, parcă familiar de cînd lumea. I-am întîlnit în marile stațiuni de mașini și tractoare, dirijînd prin radio coloanele de tractoare răspîndite pînă sub orizont, și dincolo de el. I-am întîlnit la Miloșești, la Jegălia, în Valea Măcrișului, în gospodăriile colective care au dobîndit 5000 kg de porumb boabe la hectar. I-am întîlnit la recentele consfătuiri raionale pentru desemnarea delegaților la marea consfătuire de la București, le-am ascultat vorbele pline de miez, i-am văzut prinși în pătimașe dispute științifice privind folosirea rațională și completă a solului, i-am văzut privind — cu încredere de demiurgi și stăpîni — spre acel orizont infinit, care se cheamă viitor... Pentru prima oară în istorie, ei decid acum priveliștea acestui spațiu imens, îl mobilează în amănunt cu roadele unor planuri și visuri mărețe. Și pentru prima oară în istorie, ei urcă spre acest viitor cu viteza tehnicii veacului, cu viteza celor mai noi vehicule ale progresului.

I-am întîlnit în cîmpia dobrogeană a Dunării, la G.A.C. „Albina" din satul Tătaru, unde un grafic — ca o poartă către noi orizonturi — străjuiește intrarea gospodăriei:

„Recolta anului 1959: 1854 kg porumb la hectar.

„Recolta anului 1960: 3850 kg porumb la hectar.

„Recolta anului 1961: 4394 kg porumb la hectar.

„Angajament pentru 1962: 5000 kg porumb la hectar".

Așadar, în anul acesta, sporul de porumb a fost cu mult mai mare la hectar (cam cît se culegea, în medie, de pe un întreg hectar de Bărăgan, în epocile anterioare colectivizării!). Secretul? Transcriu, de pe carnetul de note, următorul dialog pe care l-am avut cu președintele gospodăriei:

„— Cum a fost vremea în anul acesta? V-a ajutat? A plouat la timp?...

— A fost o vreme proastă. (Sec): A fost o vreme foarte proastă! A plouat puțin, și cînd s-a îndurat, a fost cînd nu trebuia... și unde nu trebuia. (Definitiv): Vremea nu ne-a fost de nici un ajutor!...

— Și atunci?

— Agrotehnica. Agrotehnica în toate regulile ei, cu asta am biruit. Am făcut și arătură adîncă, și gunoit, și semănat la timpul potrivit, am făcut totul după carte, după termometru, după indicațiile tovarășului agronom. Nu ne-a scăpat nimic. (Satisfăcut): Am prășit mecanizat, avînd grijă ca densitatea plantelor la hectar să fie de 28.000 — 30.000...

— A fost nevoie, îmi închipui, și de o serioasă propagandă...

Omul e nedumerit:

— Ce fel de propagandă?

— Ca să aplice toți colectiviștii regulile...

— A fost, da, dar asta mai ales cînd ne-am întemeiat gospodăria. (Gest spre prima cifră din grafic). Pe atunci se mai muncea cum da dumnezeu, stam numai cu ochii la cer. Semănam cînd „înflorea porumbarul", grîul îl puneam cînd se-auzea cucul în luncă. Ce vreți! Dacă știau carte 10—20 la sută dintre oameni! Acum e altceva. Avem o sută de aparate de radio în sat, la cămin rulează film la fiecare două-trei seri, fiecare familie are abonament la ziar".

Toate acestea se petreceau într-un sat de cîmpie, în spațiul grigorescian dintre Dunăre și Carpați... Cîte secole măsoară, în intensitate, drumul ultimilor ani pe aici?

Parcurgînd poema cîmpiei colectivizate de azi, brăzdată de tractoare și fertilizată de giganticele pompe de irigații, desfășurînd în lumină paginile ei grele de rod, porumbiștile, lanurile de grîu, cîmpurile de zahăr alb ori tomate, ne întîlnim gîndul, ca într-o izbăvire, cu cel al lui Arghezi:

„Boii lui Grigorescu nu mai sînt. Nu mai e nici copila cu fusul, din pînzele lui... Regret? Pentru cine și ce? Rregretul e înlocuit cu bucuria că oamenii s-au izbăvit, scăpînd de sub povara muncilor de istovă... De la aratrum la tractor e distanța de la cazmă, moarte; așteptare, la pîine multă și belșug..."

Ilie PURCARU

OLTINEANCA

Există la Oltina o crescătoare de păsări a cărei faimă a străbătut multe din satele dobrogene. Numele ei a trecut mai apoi Dunărea, iar în această vară am auzit-o vorbind la radio, a auzit-o toată țara.

Se transmitea concursul „Cine știe zootehnie cîștigă". Împreună cu cîțiva reporteri, adunați în jurul aparatului, urmăream duelul de cunoștințe palpitînd odată cu concurenții prinși în febra întrecerii. Era la mijloc prestigiul Oltinei pe care l-am apărat cu îndîrjire vreme de un an, inserînd în coloanele revistelor și ziarelor notele mele de drum despre această gospodărie colectivă milionară.

Va învinge oare Oltina, se va impune în competiția cu cei mai buni crescători de animale din toată Dobrogea?

Prietenii mă necăjeau, strecurau în conversații săgeți care de care mai aprige.

— Ce ochi are această Oltină? Umblă legănat, dobrogenește sau pășește drept, statuar, ca o veritabilă descendentă romană?

Intr-adevăr Oltina are un nume sonor cu puritați latine și n-aș nega bucuria de a fi descoperit o așezare pe măsura acestui nume frumos. Cetatea romană Altinum domina odinioară Dunărea pe vechea magistrală care unea Axiopolis cu Durostorum. Satul modern e așezat în prelungirea vechii cetăți, pe o coastă de deal în semicerc, într-un fel de tribună naturală care are la poale un lac. Rar o geografie mai generoasă, colorată fericit în lumina fiecărui anotimp. In plus, la Oltina, în această fermecătoare Oltină, se află una din cele mai puternice gospodării colective din Dobrogea, o mîndrie a raionului Adamclisi. Inconjurat de vestigiile vechilor civilizații, stînd pe solul fertil al ogoarelor colectiviste între oameni mulțumiți de roadele muncii lor, nu puteam să nu îndrăgesc Oltina și să n-o transform într-o pasiune cu consecințe îndelungi.

— Uite, a tresărit unul din cei patru ascultători, Oltina pierde!

Mă lovise un cutremur. M-am aplecat cu urechea în aparat, dar vocea tovarășei Maria de la Oltina m-a liniștit. Răspundea limpede, cu prestanță științifică, într-un grai simplu, înmuiat de emoție.

Au ascultat-o atent și prietenii mei. Colectivista lămurea în fața onoratului juriu o complicată chestiune de avicultură modernă, explicînd principiile din tratate cu fapte din practica ei. Ii țineau piept, etalînd cunoștințe la fel de temeinice, alte cîteva colectiviste din Dobrogea, cele mai bune, cele mai instruite, fruntașe în gospodăriile lor. Lupta pentru primul loc era strînsă, o adevărată dispută, pasionantă prin noblețea ei.

— Bravo, ai cîștigat!

Cîștigasem. Cîștigase Oltina. Tovarășa Maria cucerise locul întîi, iar vestea acestei victorii străbătuse toată țara, ajungînd deci și la Oltina.

Cît s-o fi bucurat nea Ilie, președintele „Victoriei" adăugind această nouă victorie lîngă celelalte. Cît s-o fi bucurat nea Levente-Ceapaev, Vasile Popa sau inginerul Cornel. Cît s-o fi bucurat Gheorghe, soțul Mariei, adunînd în jurul aparatului de radio pe toți cei trei copii ai săi.

— Da, într-adevăr au consimțit confrații, Oltina aceasta este o personalitate. Este o ființă bravă, inteligentă și înzestrată despre care ar trebui să se scrie o carte.

— Se va numi „Victoria de la Oltina" le-am spus.

S-a aprobat și titlul și proiectul, dar unul dintre prieteni, foarte suspicios din fire, s-a recules.

— Stai, a început el, un lucru îmi este totuși neclar: fata aceasta care a răspuns atît de strălucit este o simplă colectivistă?

— Da, le-am răspuns eu, Maria aceasta este o simplă colectivistă de la Oltina.

O cunoscusem în primăvară.

Intrînd aproape zilnic, cu președintele, la incubatoare și la fermele de pui, am remarcat curățenia de clinică modernă, ordinea exemplară, disciplina și seriozitatea care domnesc aici.

— E mîna Mariei, mi-a spus atunci nea Ilie. Muncește mai bine decît toate fetele de la fermă. O s-o facem candidată de partid.

La ferma de vite l-am întîlnit pe soțul ei. Tăcut, rezervat, harnic, un colectivist care nu iese prin nimic din comun. Totuși lotul de vaci pe care îl are în grijă dă o producție excelentă, iar omul, ca și soția lui, lasă faptele să vorbească despre el.

— De ce să ne lăudăm? mi-a spus Gheorghe Socoteală, fără să se lase flatat. Este averea noastră, averea tuturor. Ce să mai zică atunci cei de la grădinărie sau cei de la vii care aduc gospodăriei bani cu camionul?

Pe Maria am cunoscut-o într-adevăr cu prilejul primei etape a întrecerii între crescătorii de animale, disputată la Oltina, cu reprezentanți ai colectivelor din vreo cincisprezece sate.

Examenul era greu, iar oltinenii îl așteptau cu emoție. Se întreceau nu numai rezultatele, nu numai experiența dar, mai ales pregătirea științifică a participanților, calificarea lor.

Maria a strălucit. Răspunsurile ei i-au adus premiul I în întrecerea cu ceilalți 15, impunînd-o atenției tuturor. M-am apropiat de ea mișcat, mîndru pentru Oltina al cărei cetățean devenisem.

Maria era fericită, volubilă, sfiala ei veche se topise în zîmbetul curat al primului mare succes. Am cunoscut în ea, cu acest prilej, un om inteligent, cu un larg orizont cultural, deschis vieții, profund atașată de munca din gospodărie, o colectivistă luminată și de nădejde.

— De ce ai stat atîta vreme retrasă? am întrebat-o.

— Așa am fost învățați înainte, ne-a răspuns femeia. Eu și Gheorghe am dus-o pînă a nu intra în colectivă, greu, greu de tot. N-aveam pămînt, aveam în schimb copii...

Femeia mi se păruse îmbătrînită, ofilită de necazuri și griji. Sfiala ei veche era reflexul unui vechi complex de neîncredere în sine și umilință, purtat multă vreme chiar după ce viața ei și a satului s-au schimbat.

— Am fost bucuroși la început să cîștigăm bine, să avem de toate.

— Și acum?

— Acum mi-am luat curaj. Nu e deajuns să trăiești bine, trebuie să te și bucuri de cum trăiești.

Bucuria de a învăța o cunoscuse în gospodărie. Dar nu era atît o bucurie, cît datoria de a stăpîni temeinic îndeletnicirea complicată de crescătoare, datoria de a răspunde așa cum se cuvine de averea încredințată și de a o spori.

Președintele, secretarul de partid, inginerul zootehnist i-au dat curaj. Au îndemnat-o să învețe, cu și mai multă stăruință, au sfătuit-o să se avînte în întrecere.

— Vei reprezenta „Victoria" noastră.

— Eu?

— Da, tu!

Oltineanca n-a dat înapoi. Ar fi preferat ca toate juriile și comisiile din lume să vie la Oltina să cerceteze miile de pui și miile de rațe, să se convingă cu ochii de cîtă bogăție are „Victoria", dar consimțea mai greu să reprezinte faima Oltinei pe o estradă de concurs.

A făcut-o cu succes. Și succesul i-a înflorit obrazul. A întinerit. Am aflat după concurs, cu surpriză, că Maria a trecut cu puțin peste treizeci de ani deși fața ofilită îmi spunea altă vîrstă. Își recăpătase acum tinerețea care-i strălucea în zîmbet și în ochi. Ieșise în priveliștea mare a lumii, se vedea prețuită, admirată, meritele ei deveniseră o mîndrie pentru toți.

A cucerit apoi primul loc în întrecerea pe raion. Alături de ea, a cucerit premiul întîi și ciobanul Ion Ciuciuleacă tot de la Oltina. Amîndoi au primit ca recompensă cîte o călătorie în Uniunea Sovietică, deci de la Oltina direct în comunism, pentru cîteva săptămîni.

...Emisiunea se terminase, aflase țara, aflaseră și prietenii mei de peste Dunăre.

— Totuși Maria aceasta nu-i o simplă colectivistă, mi-a replicat în încheiere același prieten. E un om instruit, cu un larg orizont uman, un om pe care l-a înflorit sufletește revoluția noastră.

— Sînt date, i-am răspuns, care intră în portretul unui simplu colectivist.

Paul ANGHEL

Un portret cu mai mulți autori

În curtea gospodăriei agricole colective „30 decembrie", din comuna Bragadiru, doi bărbați cu căciulile pe ochi alegeau morcovi și păstîrnac sub un șopron printre căpriorii căruia atîrnau maldăre de tel puse la uscat. Cînd mă văzură venind spre ei, cei doi bărbați se răsuciră spre mine și unul din ei zise:

— Aveți treabă cu cineva p-aici?

— Aș cam avea, spun, și întreb de Maria Vișan, delegată la conferința pe țară a colectiviștilor fruntași.

— Nu-i aici, zice omul meu lăsînd morcovii, a plecat, nu știu cînd se întoarce; să vedem, că poate știe tovarășul de la birou.

Intrăm amîndoi în sediu; eu rămîn într-o săliță rece, el trece dincolo în birou. Ușa care desparte cele două încăperi are o fereastră mare, acoperită cu tifon prin care se străvede dincolo un arbust verde între două birouri — la unul din birouri șade un bărbat.

— Bre, nea Mărine, zice omul meu către cellalt, întreabă cineva de președintă, tovarășa Vișanca.

— Cine?

— Păi eu știu, cine? Stai să văz.

— Lasă, spune cellalt oprindu-l; și ce vrea?

— Nu-ș ce vrea.

— Spune-i și 'mneata că nu e aici! zice nea Marin. Nu vezi, că nu e aici? E dusă pîn' la Sfat, are o treabă cu inginera și de acolo s-a dus la „Fulgerul" pentru niște contracte. Dacă-i convine s-o aștepte, zi-i să vie încoace.

In sfîrșit trec dincolo, omul meu iese fără să mă mai vadă și se duce la treaba lui, iar eu rămîn singur cu nea Marin — nea Marin e un bărbat tînăr, nu cred că are treizeci de ani, usciativ, blond, cu barba crescută.

— O să cam așteptați, zice el.

— Poate ar fi mai bine s-o caut acasă, îi spun. Oricum, e ora prînzului...

— N-o găsiți, nu stă ea acasă ziua. Umblă! Ce acasă, face nea Marin vesel. Doar n-o cunosc de ieri, de azi.

— Ea e de aici din comună?

— Nu, zice nea Marin. După cîte cunosc, nu. Ar fi din Șotinga. E fată de miner de acolo. Bărba-su s-a împroprietărit aici la noi cu un hectar jumate atunci cînd cu reformele alea mari, după război încoace. Face plugărie de vo' zece, doișpe ani vasăzică.

— E ceva.

Nea Marin dă din cap. După aia zice:

— Păi asta e spirt nu femeie, domnule. Uite-așa le-nvîrte pe toate în deștele ei alea micile. Dai de ea, vorba aia că e și un proverb așa: unde vrei și unde nu vrei. La toate a pus ea o piatră la temelie. Deputată mereu, acum în urmă colectivistă...

— A intrat de la început, zic eu.

— Ce, cu colectiva?

— Da.

— Și mai dinainte, zice nea Marin. Ea a intrat în comitetul ăla de inițiativă prin 59, cam la sfîrșitul anului. Și după anu nou aveam colectivă în comună ca toți oamenii.

— Ei, și cu așa președintă...

— Nu, că n-a fost chiar ea de la început. Ea era secretară a biroului de partid. Și conducerea era necinstită, furau toți, și contabilul, și casierul și o pușlama de achizitor de tel; l-au tras după ei și pe președinte — au luat ei saci nu-ș ce, una alta: matrapazlîcuri, și tovarășa Vișanca a adus controlul de stat și cu asta s-a terminat hoția. Așa că i-a demascat. Pe urmă a venit altul, nepriceput, care zicea că știe și pe-aia, și pe-ailaltă — nu zice nimeni că nu, dar ne făcea numai pagube. S-au stricat zarzavaturile, altele, ce mai încolo încoace: nepriceput și gata. S-a schimbat și ăla și de-abia de-atunci, din ianuarie 61, vasăzică nu-i nici anul, a venit tovarășa Vișanca. Ce-a găsit ea nu mai spun. Vo' patruj demii numai datorie. Cît a trecut de atunci, face nea Marin calculînd retoric — unspe luni, nu? Unspe luni. Nu mai datorăm un bănuț la nimeni; bașca veniturile și toate celelalte făcute fără plan: porcii, puii, puiernița, tocătoarea mecanică și mai știu eu ce, șoproane, vrun grajd acolo și altele. Știam eu că se poate să meargă bine și la noi; putea să meargă chiar foarte bine.

Nea Marin vorbea, mă emoționa înflăcărarea lui, dar se făcu două și după asta trecu și de două și nu vedeam să mai vină cineva. Zisei:

— Văd că nu mai vine tovarășa Vișan. O să trebuiască s-o caut eu. Pe unde s-o caut?

— Duceți-vă la Sfat, zise nea Marin și pe la „Fulgerul". De acolo vedeți și dumneavoastră. Luați-i urma, poate aveți noroc și vă vedeți cu ea pe drum.

— Da cum arată?

Văd că ochii bărbatului de lîngă mine se rotunjesc de atîta uimire, pleoapele lui cu gene decolorate încep să bată.

— Cum adică?, face el, adică chiar n-o cunoașteți de loc? N-ați văzut-o niciodată?

Dau din cap: nu, n-am văzut-o.

— Bine, zice nea Marin; poartă lodenul ei maro, are galoșii ăia negri în picioare, basmaua pe cap și e o femeie mică, trupeșă, cu un obraz mare.

Ieșirăm împreună afară. In ograda largă se vedeau ramele albe și fețele de sticlă ale răsadnițelor.

— Avem acolo vo' sută de mii de fire de petunie, face nea Marin. Numai cu treizeci de bani dacă le-am vinde și tot iese ceva. Unde e cap, de!...

★

Plouase toată dimineața; pe șoseaua Alexandriei trecea un convoi nesfîrșit de basculante încărcate cu nisip și de sub roțile lor săreau stropi de noroi pînă peste șanțurile din margine. Maria Vișan nu era la Sfat. Plecase împreună cu inginera horticolă. Unde? Nu era nici la fabrica „Fulgerul". Nu era nici la grajdurile de vite. Trecuse peste tot, fusese peste tot, le văzuse pe toate, vorbise cu nu știu cîți oameni și acum nu era nicăieri.

— O fi la tractoare, sugeră careva.

— Unde adică?

— Pe cîmp. Măsoară brazda cu mîna ci să facă tractoriștii brazdă de 30. Mai bine căutați-o la tel, la anexa de mături. Acolo doarme și brigada de la S.M.T.; să nu vă duceți degeaba pe cîmp.

Anexa de mături era în cellalt cap al satului, o zidire simplă de cărămidă tencuită, cu scări de ciment la intrări, în mijlocul unei arii vaste îngrădite doar din trei laturi iar a patra dădea în cîmp și era chiar cîmpul. Telul strîns și depozitat la anexa de mături răspîndește din fiecare colț un miros de cîmpie coaptă și de buruieni binefăcătoare. Intr-o încăpere, șase sau șapte femei șed cuprinse pînă la brîu de sămînța pe care o curăță de pe firele de tel, fire care tăiate și dichisite vor fi nu știu cîte mături noi, nu știu cîte mii de lei adaus la venitul gospodăriei. Dar Maria Vișan nu e acolo. Poate că e alături la tractoriști. Nu era nici alături. Băieții deabia se întorseseră de pe cîmp și acum, strînși lîngă sobă, își frecau palmele și obrajii.

— Greu se mai stă acușa pe tractoraș, zise unul; și tovarășa Vișanca umblă după tine, mică, zdravănă, și-ți măsoară brazda. Umblă după tine la arat, umblă după tine la prașilă... Ce zici nea Pascule?

— N-am mai pomenit așa ceva, zice nea Pascu — tip de epicurcu zîmbitor, liniștit, măsurat, tuns chilug cu părul ca o perie bălană. Auz că la anu' cumpără mașină, cumpără autocamion... Un iaz dacă ar face aci nu le-ar strica. Să grădinărească Bulgăreanca, iar cultura mare s-o lase tot la cîmp. O femeie ca asta pune îngrășămînt și culege peștele după brazdă. Zău dacă nu e în stare...

Se întuneca, trebuia să plec și uite chiar plecam și nu dădusem încă peste Maria Vișan. Toată lumea vorbea despre ea, și eu știam o grămadă de lucruri despre ea, dar n-o văzusem încă. Mergeam așa, privind pe uliță într-un noroc și la douăzeci de picioare înaintea mea îi văzui lodenul cafeniu și galoșii negri. Fără îndoială, ale ei erau. Era într-adevăr o femeie scundă, pășea legănîndu-se și nu părea de fel ostenită. M-am apropiat, am privit-o dintr-o parte — sigur obrazul deschis, ochii mici negri, palmele scurte, rotunde, degete rotofeie și încă ceva imperceptibil, însă neîndoielnic. Ea era.

— Bună seara, tovarășa Vișan.

— Bună seara, zise ea mirată.

— Toată lumea vorbește despre dumneavoastră dar mie mi-a fost destul de greu să vă cunosc.

— Muncesc, zise ea, pășind fără grabă, dar pe îndelete.

Mircea TACCIU

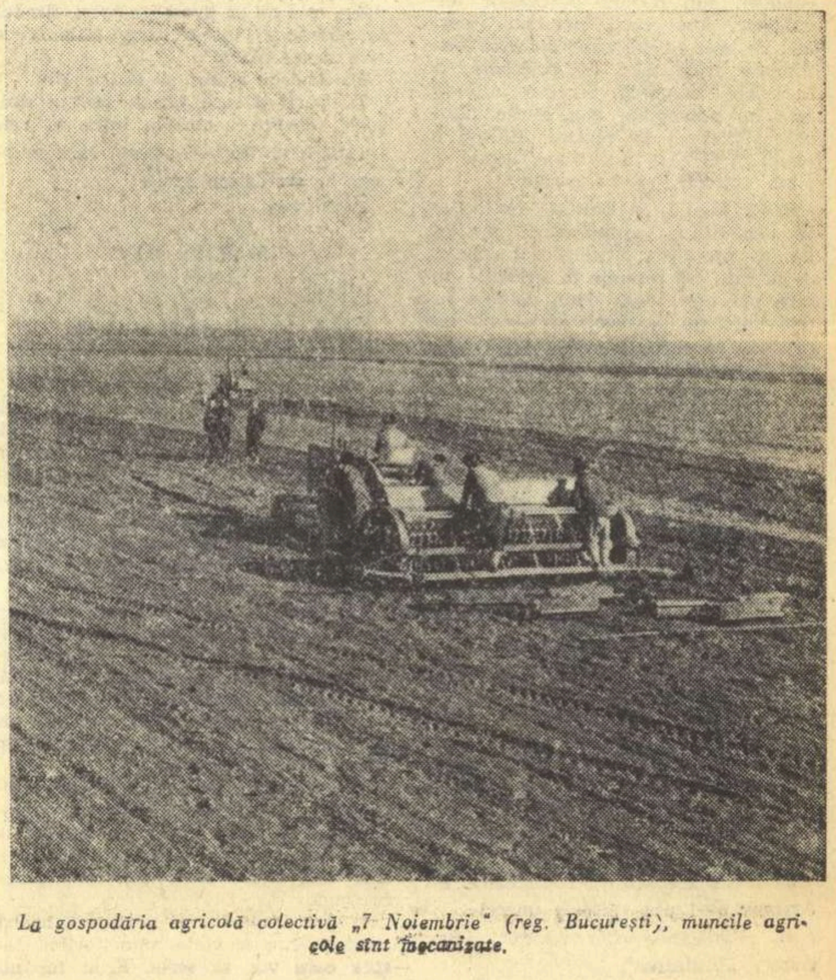

La gospodăria agricolă colectivă „7 Noiembrie" (reg. București), muncile agricole sînt încordate.

Cititorii despre

La întrebările **„Gazetei literare"** răspund muncitori, funcționari, elevi, studenți și medici, din Capitală. Părerile lor asupra literaturii noastre, aprecierile și sugestiile exprimate în răspunsurile publicate, nu pot constitui un punct de vedere care să reprezinte complet, opinia publică; este mai curînd vorba de un sondaj întreprins de către redacția noastră în unele dintre întreprinderile și instituțiile de învățămînt bucureștene.

Părerile formulate aici aparțin unora dintre cititorii noii noastre literaturi, și ele oglindesc, după cum este și firesc, opinii și gusturi personale. O altă anchetă ar putea descoperi, fără îndoială, alte observații și impresii menite să dovedească atenția și prețuirea acordată altor autori ai noii noastre literaturi. Cititorii ne-au vorbit pe larg despre cărțile citite, și printre acestea se numără numeroase lucrări de valoare ale literaturii universale și sovietice, ale clasicilor romîni și străini. În acest număr, ne-am îndreptat atenția numai asupra creației literare originale, inspirată din realitatea contemporană și, în mai mică măsură, asupra clasicilor romîni. Esențial este însă că lupta pentru desăvîrșirea construcției socialismului ridică sarcini mereu noi înaintea scriitorilor noștri și că acum, în preajma Conferinței pe țară a scriitorilor din R.P.R., este necesară, mai mult decît oricînd, realizarea unui contact cît mai direct între cititori și scriitori. Pentru că, de fapt, cei ce răspund la întrebările noastre în acest număr nu sînt numai cititori, ci și oameni ai vieții noastre, despre care scriu astăzi poeții, prozatorii și dramaturgii noștri. În această direcție, a dezvoltării legăturii strînse dintre literatură și viață, scriitorii se călăuzesc după indicațiile Partidului Muncitoresc Romîn.

La ancheta „Gazetei literare" — „CITITORII DESPRE LITERATURA NOASTRĂ" — au fost date răspunsuri la următoarele întrebări:

1. – In timpul liber, preferați să citiți literatură sau să mergeți la spectacole?
– Dacă mergeți mai cu plăcere la un film după o carte citită?
– Dacă citiți, după ce-ați văzut o piesă, și textul ei?
2. – Dintre genurile literare, pe care îl preferați? Poezie, proză, teatru, literatură științifico-fantastică?
3. – Pe care dintre clasicii literaturii noastre simțiți nevoia să-i recitiți?
4. – Care dintre romanele apărute în ultimii trei-patru ani v-au interesat?
Care nu v-au plăcut?
5. – Intrebarea de mai sus pentru poezie.
6. – Ce eroi ai literaturii contemporane preferați?
7. – Ce literatură așteptați de la scriitori? (ce probleme de viață credeți că ar trebui oglindite?).
8. – Ce ați avea de transmis scriitorilor pentru viitoarea lor Conferință?

UZINELE „23 AUGUST"

„Să ne viziteze uzina, să stea de vorbă cu muncitorii..."

1) Imi place să citesc, dar tot atît de mult îmi place să merg și la un spectacol bun. Citesc cartea după care s-a turnat filmul și înainte și după ce-l văd. Nu obișnuiesc să citesc textul piesei pe care o văd.

2) Proza.

3) Pe Slavici, pe Ion Creangă și Nicolae Filimon.

4) M-a interesat in mod deosebit romanul lui Zaharia Stancu – „Rădăcinile sînt amare". Mi-au plăcut: „Obsesia", de Ioan Grigorescu, „Balul intelectualilor", de Ștefan Luca, „Anii tineri", de N. Țic, „Intîlnirea", de Constantin Chiriță. Nu mi-a plăcut „Bariera" lui T. Mazilu; mi s-a părut statică.

6) Mareș din „Șoseaua Nordului", Matei din „Dunărea revărsată", și Cornelia din „Intîlnirea".

7) O literatură a vieții de toate zilele in care eroii să iubească, să se certe și să se împace și să nu fie copleșiți sub povara proceselor tehnologice. Apoi cărți închinate tinerilor, cu eroi tineri, care încearcă sentimente frumoase: de prietenie, de încredere reciprocă. Să fim înțeleși: asta nu presupune mai multe fascicole supliment la revista „Știință și tehnică", ci cărți adevărate, legate de viața cotidiană a oamenilor.

8) Să asculte și opiniile cititorilor. Să dea titluri atrăgătoare cărților, fiindcă prețuirea cititorului începe și de la titlu. Să renunțe la trilogiile din care pot oferi doar două volume într-o jumătate de secol. Să ne viziteze uzina și să stea de vorbă și cu muncitorii noștri, fiindcă, cine știe...

ANTIP ROZALIA
bibliotecară-șefă a bibliotecii sindicale

„O literatură despre oameni adevărați"

1) Depinde. Toate îmi plac. De obicei citesc cărți tehnice, ideologice, de literatură. Merg la cinema, la teatru, la operă. Dacă filmul a fost turnat după o carte, cînd mă întorc acasă recitesc fragmentele care mi-au plăcut mie mai mult. După ce am văzut „Setea", de pildă, am recitit scena asasinării lui Ardeleanu. E mai bună, mai emoționantă și, să nu-ți vină să crezi, mai limpede în carte decît pe ecran.

2). Proza.

3). Imi place grozav Topîrceanu. Pe Arghezi nu-l prea înțeleg uneori.

4). „Rădăcinile sînt amare", „Bariera", „Intîlnirea".

6). Nea Vițu.

7). O literatură cu oameni adevărați și cu problemele vieții adevărate care, adeseori, sînt spinoase. Vreau să citesc o carte pe care s-o pot recomanda tinerilor astfel: „Uite, vedeți, acolo e un tînăr care, întocmai ca unii din voi, se ceartă cu toți, bea cînd ia leafa și se urcă în mașină mică și două zile nu mai știe nimeni, nimic, despre el. Vă place? Ce credeți despre el?".

6). Spor la muncă și salutul secției motoare.

VIRTEJ DUMITRU
montator, secția motoare

Așteptăm cărți despre tineri, despre dragoste"

2). Proza.

3). Filimon și Rebreanu.

4). Imi plac cîțiva scriitori: Titus Popovici, Francisc Munteanu. Am auzit că se joacă o piesă a lui Titus Popovici și vreau s-o văd. Citesc, atît cît pot, și cărțile care altora li se par slabe, mie mi se par altminteri, fiindcă eu găsesc și într-o carte slabă ceva care să-mi placă.

6). Andrei Sabin și Mitru Moț.

7). Cărți despre tineri, despre dragoste, despre aspectele bune și rele ale vieții și despre oamenii care muncesc în sectoarele grele.

8). Succes.

MARTIN ION
turnător

„Cred că teatrul trebuie văzut"

1) Imi place să citesc mult. Mă întrec cu copiii mei la citit. Citim toți, toată familia, și uneori ne citim cu glas tare unul altuia fragmentele preferate. Doar cînd ne place tuturor aceeași carte e nenorocire. Teatru nu citesc. Cred că teatrul trebuie văzut și cred că el trăiește mai ales ca spectacol.

2). Proza. Și poezia, cînd e bună – cînd e foarte bună o și învăț. Aș dori să spun cîteva cuvinte și despre literatura noastră științifico-fantastică. E artificială, neconvingătoare, cu prea multă „imaginație", și la nouăzeci de cărți dintr-o sută lectura rămîne, din cauza asta, exterioară.

3). Negruzzi, Gr. Alexandrescu, Odobescu, Goga, Rebreanu. Pe Sadoveanu îl recitesc iarna, pe viscol, la gura sobei, cu o ulcică de vin vechi. Dar mai mult decît toți îmi place Creangă.

4) Am impresia că scriitorii noștri nu prea cunosc viața muncitorilor despre care vor să scrie. Eroii lor nu sînt îndeajuns de vii, viața lor e uneori searbădă, nu e aceea adevărată pe care o știu eu. Dar cum să-l cunoști pe strungar dacă treci în fugă pe lîngă el?

7). Bună! Nu există problemă de viață neinteresantă, dar fiecare problemă de viață implică și un mare simț de răspundere din partea scriitorului, fiindcă modul în care o înțelege el, influențează și modul de înțelegere al tinerilor. N-ar fi deloc rău dacă scriitorii s-ar gîndi mai mult la tineri și ar scrie o literatură atrăgătoare, care să le deschidă, să le formeze și să le educe gustul. Ar scrie, adică, o bună literatură de aventuri.

8). Foarte multe lucruri. Să fie mai exigenți cu ei înșiși și cu propria lor creație, să țină seama de cerințele cititorilor, să scrie bine. Să scrie cărți de călătorie, cei care călătoresc, iar cei care străbat țara să culeagă folclor și să ni-l prezinte, însoțit de o descriere a locurilor, a oamenilor, a obiceiurilor și în general a împrejurărilor în care a fost cules. Și succes pentru toate astea.

BOȚIRLAIANU DUMITRU
difuzor de carte

„Citesc textul unei piese: o înțeleg mai bine"

1). Și una și alta, dar dacă am citit cartea nu mai văd și filmul. Văd filmul doar dacă n-am citit cartea, dar oricum după asta citesc și cartea. Citesc și textul unei piese; așa o înțeleg mai bine.

2). Proza.

3). Rebreanu, Sadoveanu.

8). Succes!

BITULEANU ILIE
ajustor, secția motoare

„Imi place să citesc mai ales romane"

1). Să citesc literatură. Imi place să citesc. Citesc în tramvai, pe stradă, acasă. Textul pieselor nu-l citesc nici înainte și nici după spectacol.

2). Proza. Mai ales romanele.

4). Am citit puțină proză romînească în ultima vreme, dar din ce am citit mi-a plăcut „Scrinul negru".

7). Cărți de dragoste.

8). Să se gîndească și la cititorii lor cînd își vor rosti discursurile.

OPREA ELENA
bobinatoare

UZINELE „VASILE ROAITĂ"

„Citesc de preferință scrieri de călătorie"

1) Mă interesează totdeauna o confruntare carte-film — căci îmi place interpretarea cu mijloace cinematografice a unei problematici cunoscute.

2). Citesc de preferință poezie lirică și proză de călătorie sau scrieri despre oameni mari. Am citit cu interes jurnalul lui Nicolae Milescu și cu plăcere opera lui C. Hogaș. Mi s-a părut interesantă și cartea lui D. Corbea „Peste mări și țări".

3) Recitesc dintre poeți pe Bolintineanu, Minulescu și Magda Isanos iar dintre prozatori pe Sadoveanu și Caragiale.

4) Dintre ultimele romane cunosc doar „Scrinul negru" care nu mi s-a părut o carte în întregime realizată. Am citit mai recent „Somnul de la amiază" de Fănuș Neagu și cred că este un scriitor de talent. Regret că nu i-am putut urmări pe ceilalți tineri scriitori, cred că colecția „Luceafărul" a apărut într-un tiraj prea redus.

BADINA OLGA
ingineră

„Să oglindească eroi ce trăiesc în zilele noastre"

1) In timpul liber prefer să citesc literatură bună.

3) Recitesc versuri de Mihail Eminescu și proză de Caragiale și Tudor Arghezi.

7) Aștept o literatură care să oglindească problemele epocii noastre, în care să apară eroi ce trăiesc în zilele noastre. Adesea mă întreb: oare ce mai fac azi personajele din spumoasa comedie „Mielul turbat" sau din interesantul roman „Străinul"?

8) Le urez scriitorilor să scrie cărți bune și cît mai concentrate.

DOBRESCU DUMITRU
inginer

„O carte bună – cu o acțiune antrenantă"

1) Timpul liber mi-l petrec deopotrivă citind o carte sau văzînd un spectacol. Am constatat că în general o carte este mai interesantă, mai complexă decît filmul lucrat după ea. Acesta este, după mine, cazul filmelor „Setea" sau „Secretul cifrului" și al cărților respective. Aștept un film după „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan — o carte bună, cu o acțiune antrenantă și în care apar eroi ai zilelor noastre.

2) Citesc toate genurile literare.

3) Mi-a plăcut mult „Istoria romînilor sub Mihai Vodă Viteazul" de Nicolae Bălcescu (capitolul despre „Bătălia de la Călugăreni", descrierea Ardealului) și „Cîntarea Romîniei" de Alecu Russo. Imi place să ascult la radio montaje muzical-literare după operele clasicilor literaturii noastre.

NEDELCU DUMITRU
lăcătuș

„Urmăresc colecția Cele mai frumoase poezii"

1) In timpul liber văd mai ales filme și spectacole sau joc șah la clubul uzinei.

2) Citesc mai ales proză.

3) Recitesc din Sadoveanu „Baltagul" și „Neamul Șoimăreștilor".

5) In ceea ce privește poezia urmăresc colecția „Cele mai frumoase poezii". Imi place poezia lui Mihai Beniuc și a Mariei Banuș.

6) Dintre eroii literaturii contemporane cel mai izbutit mi s-a părut Anton Filip din „Bărăgan". Din păcate nu am putut încă parcurge ultimele romane apărute.

7) Aștept de la scriitori o literatură care, depășind oglindirea momentelor de început în dezvoltarea economiei noastre socialiste, să scrie despre succesele obținute și despre conștiința omului nou, așa cum este ea astăzi, in urma drumului străbătut.

NEACȘU DUMITRU
lăcătuș

UZINELE „SEMĂNĂTOAREA"

„Imi plac mult reportajele"

1) Intotdeauna confrunt filmul cu cartea după care a fost realizat. Mă interesează să văd în partea cui înclină mai mult succesul: a autorului sau a regizorului.

2) Prefer, în ordine, poezia, apoi proza, apoi teatrul.

3) Dacă e vorba și despre clasicii în viață, apoi în primul rînd Arghezi. Sadoveanu îmi place tocmai pentru lirismul său de povestitor. Il recitesc foarte adesea pe Caragiale, întrucît mă interesează tehnica schiței.

4) Imi place Titus Popovici, cu deosebire „Setea". Iar dintre scriitorii cu o mai veche experiență creatoare, Zaharia Stancu. Trebuie totuși să observ că recentul ciclu de romane care îl reiau pe „Desculț" mi se pare mai lipsit de unitate, mai ales volumul „Printre stele". Imi plac mult reportajele lui Eugen Barbu. Dintre cei mai tineri prozatori Velea și Fănuș Neagu mi se par deosebit de talentați. Nu, Chiriță nu-mi place.

5) Mihai Beniuc „Materia și visele", Nina Cassian „Spectacol in aer liber". Prefer poezia lirică celei epice

6) Moromete, Darie, Mitru Moț.

7) Mai multe romane inspirate din viața muncitorească.

8) Urez scriitorilor să impună literatura noastră pe plan european și mondial.

BERLEA ADRIAN
tehnician

„Mai multă literatură despre dragoste"

1) Filmul îmi reîmprospătează în memorie cartea și e totdeauna interesant să vezi cum a fost transpusă pe ecran o acțiune pe care ți-ai imaginat-o plastic și tu, citind.

2) Imi place mai mult proza științifico-fantastică.

3) Slavici în nuvelele sale și în „Mara"; Topîrceanu.

4) „Oaie și ai săi" de Eugen Barbu și „Derbedeii" de Nicuță Tănase.

5) Poezie am citit destul de puțin și nu mă pot pronunța.

7) Aș vrea să se scrie mai multă literatură despre dragoste.

8) Succes în munca de creație.

MAGEARU ION
lăcătuș

„Să găsească o mai densă reflectare problema relațiilor de familie"

1) Imi plac și filmele dar mai mult cărțile. Nu mă culc niciodată înainte de a citi măcar zece pagini dintr-o carte de povestiri sau dintr-un roman.

2) Imi place foarte mult proza și mai ales proza pe teme istorice, apoi teatrul și poezia.

3) Sadoveanu. Recitesc apoi mereu, cu emoție, „Răscoala" de Liviu Rebreanu. E o carte minunată.

4) „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu mi-a plăcut.

5) „Materia și visele" de Mihai Beniuc. Aș vrea multe cărți de versuri de acest nivel.

6) Mareș, pentru dîrzenia, curajul și frumusețea lui morală.

7) Aș vrea să găsească o mai densă reflectare în literatură problema relațiilor de familie, a vieții sufletești a omului.

ALBU TĂNASE
lăcătuș

„Cărți despre viața și lupta uteciștilor"...

2) Prefer proza, poeziei și teatrului.

3) Eminescu, Coșbuc, Delavrancea

4) Consider „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu drept un roman bun. Mi se par slab reflectate problemele construcției socialiste. Mie, romanul lui Chiriță „Oțelul" mi-a plăcut.

5) „Ceva mai greu" de Dan Deșliu. De altfel poezie nu prea citesc.

6) Mareș („Șoseaua Nordului"), Voicu („Oțelul"), iată eroii mei preferați.

7) Aș vrea mai multe cărți despre viața și lupta uteciștilor, despre eroismul lor și viața lor intimă, cărți care să ni-i apropie și mai mult, să ne facă să-i vedem și mai viu.

8) Le urez scriitorilor succes și vreau să-i vedem cît mai des în mijlocul nostru.

COSMA ION
frezor

INSTITUTUL DE ARTE PLASTICE „NICOLAE GRIGORESCU"

„Propun romane despre viața oamenilor de artă"

1. — Prefer de multe ori un spectacol, dar îmi place și să citesc. De obicei însă mă duc mai bucuroasă la un film după ce am citit cartea respectivă.

2.—4. — Nu pot spune că-mi place mai mult proza sau poezia. Mai curînd și una și alta deopotrivă. În ultimii ani am citit multă poezie contemporană, și dacă m-aș referi îndeosebi la cîțiva poeți, ar trebui să încep, în primul rînd, cu Tudor Arghezi. Am citit mult din opera poetului și nu contenesc să-l recitesc mereu. Mi-a plăcut A. E. Baconsky, iar dintre tineri, Nichita Stănescu.

Proza contemporană mi se pare foarte apropiată de aspectele reale, dramatice, care ne interesează pe fiecare dintre noi în primul rînd. Aceasta firește ca o caracteristică generală. Dintre scriitorii a căror proză o citesc cu plăcere fac parte George Călinescu, Titus Popovici și Francisc Munteanu. Ultimii doi sînt mai tineri și cu toate acestea ei posedă o foarte bogată experiență de viață ceea ce se vede de altfel, după părerea mea și din felul în care sînt scrise cîteva dintre cele mai bune cărți ale lor cum ar fi „Setea" și, respectiv, „Statuile nu rîd niciodată" sau „Cerul începe la etajul III". Ceea ce-mi place cel mai mult la ei este faptul că exprimă realități importante social-politice ale vremii noastre într-un stil direct care ni-i face foarte apropiați de sufletul nostru, de cititori în general.

Am citit „Scrinul negru" de G. Călinescu și dacă uneori, n-am fost de acord cu felul în care romancierul și-a conceput construcția romanului său, am admirat însă stilul său, ca și capacitatea de a pătrunde psihologia personajelor.

3. — Aș putea da cîteva nume. Sînt însă prea aproape de anii de școală cînd i-am recitit și i-am reluat de cîteva ori pe fiecare în parte. Aștept să-i regăsesc pe scriitorii noștri clasici într-o lumină mai clară, acum după ce, și pe măsură ce mă depărtez de anii de școală și înțeleg viața mai bine.

7. — Mă interesează foarte mult literatura de analiză. Cred că astăzi sînt necesare studii de caractere care să lumineze probleme sufletești, frămîntări și procese de formare morală. Ne interesează și aspectul practic al vieții, problemele profesionale, dar timpul le rezolvă pe acestea, mai tîrziu sau mai devreme. Ceea ce avem noi nevoie acum este o îndrumare, un sfat cum numai literatura îl poate da. Propun romane despre viața intelectualilor, a oamenilor de artă. M-ar interesa tipuri sufletești deosebite, complexe. În concluzie aș vrea să spun că-mi place literatura noastră actuală nu numai pentru meritele ei artistice, dar și pentru soluțiile de viață pe care ni le oferă.

SIMONA RUNCAN
anul II — Pictură monumentală

„Consider necesar aportul poeților și dramaturgilor în lupta pentru apărarea păcii"

2. — Prefer versurile. Poezia lui Arghezi, Bacovia, Jebeleanu. În ultima vreme, am urmărit însă proza lui Tudor Arghezi și am fost entuziasmată de volumul „Cu bastonul prin București". Ca plastician am fost uimită de bogăția de culori, de informația diversă prin care marele nostru poet demasca tarele regimurilor trecute. M-a impresionat de asemenea de multe ori, de cîte ori le-am recitit aproape, coloritul și transparența versurilor lui George Bacovia. Eugen Jebeleanu îmi apare ca un poet dramatic, care se simte mai bine exprimîndu-se patetic, așa cum o face în poemele sale „Lidice" sau „Surîsul Hiroșimei". Apropiată ca tematică de acest poem, o piesă de teatru, „Hanul de la răscruce" de Horia Lovinescu, dezbate probleme de mare actualitate politică. Consider aportul poeților și al dramaturgilor noștri drept foarte necesar în etapa contemporană, în lupta pentru apărarea păcii.

TEODORA MOISESCU
anul IV — Pictură textilă

„Descrierea omului contemporan să fie realizată cu mijloace superioare"

2—3. — Prefer proza. Mi-au plăcut, Alexandru Sahia, cu nuvelele sale din perioada dintre cele două războaie, iar dintre prozatorii contemporani, V. Em. Galan. Eroul central al romancierului, muncitorul comunist Anton Filip este un om caracteristic pentru epoca noastră. Conștiința nouă, a oamenilor de azi, mi se pare domeniul principal in care trebuiesc căutate meritele lui V .Em. Galan. Citesc totuși, din cînd în cînd, și unele volume de versuri. Îmi place îndeosebi poezia Mariei Banuș, în poemul „Ție-ți vorbesc America", unde m-a impresionat mai ales tonul patetic, convingător, prin care Maria Banuș știe să-și apropie și să-și emoționeze cititorul.

6. — N-aș vorbi în special despre eroi preferați, dar aș ține să precizez că ceea ce mă interesează pe mine în primul rînd în paginile prozei noastre este descrierea omului contemporan cu mijloace superioare, și mai ales cu ajutorul notațiilor de atmosferă. În acest domeniu am găsit numeroase calități în romanul „Ieșirea din apocalips" de Al. I. Ghilia. Avînd chiar ca temă de ilustrat volumul prozatorului am observat această tendință de a descrie, cu ajutorul atmosferei, figuri și împrejurări ale războiului. Aș face însă și o obiecție referitoare la faptul că uneori oamenii pe care trebuia să-i desenez, nu-i vedeam întotdeauna cu suficientă claritate în paginile romanului lui Ghilia.

DONE STAN
anul IV — Grafică

„Merg cu plăcere la film, după ce am citit cartea"

1. — Aș face o comparație. Cinematograful mă atrage pentru că este un spectacol desfășurat într-un timp scurt. Literatura e în măsură să emoționeze mai amplu pe cititori, poate și prin faptul că în timpul lecturii se formează o legătură între autor și cititor. „Setea" constituie în această privință un bun exemplu. Prefer să citesc pentru că această legătură dintre autor și cititorul său, în cazul unei lucrări de valoare, te impresionează, și nu poate fi uitată ușor. De aceea merg cu plăcere la un film după ce am citit cartea. Dar trebuie să spun că foarte rar se întîmplă ca cinematograful să-mi procure o satisfacție egală cu aceea produsă de lectura unei cărți.

4—5. — Dintre genurile literare prefer poezia. Citesc foarte mult și cu vie satisfacție versurile lui Marcel Breslașu. Există în creația poetului o lucrare care pe mine m-a impresionat deosebit și pe care am reîntîlnit-o nu de mult în paginile volumului „Cele mai frumoase poezii" de Marcel Breslașu. Este vorba de poemul „Filă dintr-un carnet de campanie".

STĂNESCU ALBU
anul IV — Grafică

„Este necesară dezbaterea marilor probleme ale epocii"

2–4. – Citesc cu aceeași plăcere atît proză cît și poezie. Dacă ar fi să vorbesc în primul rînd despre cărțile mele preferate, ar trebui să pomenesc în primul rînd de marele roman al lui Marin Preda care este „Moromeții". Acțiunea romanului se petrece într-o perioadă foarte apropiată de zilele noastre, și demonstrează o participare foarte intensă la dezbaterile marilor probleme ale epocii, care ne frămîntă pe toți. Felul în care este realizat Ilie Moromete, construcția personajului, din punct de vedere social și artistic, constituie una dintre marile succese ale literaturii noastre realist-socialiste.

ALDEA GHEORGHE
student anul IV — Sculptură

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ Nr. 2

„Ceea ce-l interesează pe cititor – apropierea de realitate"

2. — Mie îmi place mai mult proza și citesc, îndeosebi, reportajele lui Geo Bogza, încă din tinerețe. Ca vechi tipograf, pot spune că ceea ce îl interesează pe cititor, atunci cînd deschide una dintre cărțile lui Geo Bogza, este tocmai caracterul realist, apropierea foarte evidentă de realitate, puterea reporterului de a ne reține atenția de a ne emoționa, vorbindu-ne despre faptele oamenilor. M-am gîndit mult timp la această calitate a reportajelor lui Geo Bogza atunci cînd am citit impresiile sale din Uniunea Sovietică, reunite în cadrul lucrării „Meridiane sovietice". Este o carte pe care am recitit-o de cîteva ori tocmai datorită poeziei, a entuziasmului pe care îl degajă rîndurile reportajului. Simți că autorul „Meridianelor sovietice" a trăit intens realitățile mărețe ale țării socialismului și a știut să ne transmită și nouă imagini frumoase, pe care le-a admirat el insuși. Imi place proza, dar prefer să-mi petrec timpul liber, mergînd uneori și la teatru. Dintre piesele pe care le-am văzut în ultima vreme, aș aminti „Siciliana" de Aurel Baranga, care se prezintă pe scena Teatrului Național. Este o lucrare interesantă, care dezbate o problemă foarte actuală, aceea a plecării tinerilor absolvenți ai facultăților noastre la locurile lor de muncă de pe întreg cuprinsul țării. Imi aduc aminte că în urmă cu cîțiva ani, am văzut o altă piesă de Aurel Baranga, „Mielul turbat", o comedie foarte bună, care mi-a plăcut, aș putea spune, mult mai mult decît „Siciliana".

6. — Dintre eroii preferați de mine, l-aș numi în primul rînd pe Spiridon Biserică, un erou pozitiv bine realizat din piesa „Mielul turbat" de Aurel Baranga.

CONSTANTIN TERZA
maistru la secția de paginație

„Imaginea lirică a perspectivelor mărețe..."

2. — Imi place să citesc atît versuri cît și proză, bineînțeles cu condiția ca ele să fie de bună calitate. Dintre lucrările în proză care mi-au plăcut îndeosebi, aș putea enumera aici „Setea" de Titus Popovici, „Un om între oameni" de Camil Petrescu.

5) Versurile lui Tudor Arghezi din volumul „Cîntare omului" mi s-au părut a fi deosebit de valoroase, un adevărat exemplu pentru ceilalți poeți tineri din țara noastră. Admir mult poezia lui Tudor Arghezi și o urmăresc cu regularitate în paginile revistelor literare. Am mai citit în ultima vreme volumul de versuri intitulat „Carnet" de Demostene Botez. Cred că este remarcabil faptul că Demostene Botez ne deschide în paginile cărții sale o imagine lirică a perspectivelor mărețe aduse de socialism in viața noastră.

PETRE DAMCIUC
zețar

„Cînd deschid o carte caut să găsesc momente din lupta poporului nostru"

2) Atunci cînd deschid o carte de proză, inspirată din actualitate, eu caut de obicei să găsesc momente din lupta poporului nostru împotriva fascismului, pentru triumful cauzei socialismului. Dintre volumele care au răspuns așteptărilor mele in această direcție, fac parte și nuvelele lui Aurel Mihale, reunite în paginile volumului „Nopți înfrigurate", precum și romanul lui Nagy Istvan „La cea mai înaltă tensiune". Cred că ambii scriitori au reușit să redea în imagini simple și emoționante, viața de luptă a oamenilor muncii, atît în preajma eliberării cît și cu prilejul acelui moment de neuitat al naționalizării. Proza noastră contemporană a dobîndit însemnate succese pe drumul oglindirii acestor fapte trăite de muncitori, de activiștii de partid, care n-au precupețit nici un fel de eforturi pentru a duce la îndeplinire misiunile încredințate. O bună lucrare de acest gen este, după părerea mea „Cazul R. 16" de Haralamb Zincă. Am citit-o cu mult timp în urmă și am aflat că recent ea a apărut într-o a III-a ediție.

5) Urmăresc cu atenție versurile care apar periodic în paginile revistelor noastre literare. Dintre volumele de versuri pe care le-am citit în anii din urmă mi-a rămas întipărit în minte îndeosebi poemul „In frunte comuniștii" de Mihai Beniuc. Ceea ce mi-a plăcut mie in mod special în versurile poetului a fost înflăcărarea și entuziasmul autorului, care cîntă marile fapte de vitejie ale comuniștilor în lupta împotriva fascismului.

ILIE CHEFALAN
paginator

„Contactul direct cu realitățile epocii noastre"

2) Trebuie să spun de la început că eu prefer poezia. Cel mai iubit poet este, pentru mine, Tudor Arghezi. Volumul său „Cîntare omului" mi-a plăcut foarte mult și ori de cîte ori am prilejul îl recitesc cu mare bucurie. Cred că este foarte important pentru un poet contactul direct cu realitățile epocii noastre; viața muncitorilor ceferiști de la „Grivița roșie" este frumos oglindită în versurile lui Cicerone Theodorescu din volumul „Un cîntec pe ulița noastră". Exemplul celor mai buni dintre poeții noștri care se inspiră în opera lor actuală din această lume foarte bogată a sentimentelor și gîndurilor unor oameni care construiesc socialismul arată că se pot obține succese artistice de seamă printr-o bună cunoaștere a vieții noi. In ultima vreme, mergînd pe acest drum al contactului direct cu activitatea oamenilor muncii din țara noastră s-au putut dezvolta o seamă de tinere talente poetice. Eu aș cita doar, aici, numele unui tînăr poet care mi-a plăcut pentru că scrie despre dragoste despre relațiile noi care se stabilesc astăzi între tineri. Este vorba de Nichita Stănescu, autorul volumului „Sensul iubirii".

COATU JEANA
tehniciană la secția retuș-ofset

SPITALUL UNIFICAT DE ADULȚI „COLENTINA"

„Scriitorul trebuie să dea soluții pentru problemele de viață actuale"

1) In timpul liber prefer să citesc. In ceea ce privește legătura dintre spectacole și operele literare mi se întîmplă de multe ori ca văzînd un spectacol să doresc a reciti și cartea care l-a inspirat. De fapt însă chiar și cînd e vorba de o piesă de teatru îmi este mai plăcută lectura ei, pentru că în felul acesta îmi pot reprezenta după voia mea eroii, acțiunea, îmi pot deci construi spectacolul pe gustul meu. Pot spune că „Discipolul diavolului" sau „Sfînta Ioana" mi-au plăcut mai mult citite decît văzute. Desigur un spectacol îți aduce un alt punct de vedere, inedit și asta e interesant...

2) Cel mai mult îmi place să citesc teatru. Piesa de teatru realizează maximum de conciziune în exprimarea ideilor autorului oferind totodată

LITERATURA NOASTRĂ

lectorului posibilitatea de a o interpreta personal.

3) Caragiale este autorul care m-a pasionat și mă pasionează. Tocmai din pricina conciziunii lui. Apreciez de asemenea proza lui Sadoveanu. Atît pentru limba autentică cît și pentru o seamă de alte calități.

4) Să începem cu ceea ce nu mi-a plăcut. „Cazul doctor Udrea“ de Ben Corlaciu, carte care s-a discutat chiar aci în spital înainte de retipărire. Volumul acesta nu mi-a plăcut pentru că tratează schematic și cam neveridic evoluția eroului principal. Comportarea lui finală este nejustificată. Transformarea sa nu este suficient motivată. Dintre scriitorii noștri îl urmăresc cu plăcere pe Eugen Barbu. Îmi place Mirodan: are nerv și sesizează esențialul; nu are însă încă suflul marilor autori dramatici. La noi în spital s-a jucat „Oaspete în faptul serii“ o piesă într-un act de Horia Lovinescu care m-a impresionat. E o lucrare profundă, foarte umană și a dat naștere, chiar cu mijloacele noastre de amatori, unei emoționante interpretări.

6) Dacă îmi permiteți n-am să vorbesc de eroi de roman ci de doi eroi de teatru: este vorba de personajele centrale din „Ziariștii“ și „Celebrul 702“ de Mirodan. Cred că sînt două figuri memorabile în literatura noastră.

7) Doresc cărți legate de transformarea omului actual. In această privință e încă un mare decalaj între literatura noastră și bogăția literaturii sovietice, de pildă. Scriitorii noștri se întorc prea mult la perioada de război și la cea imediat ulterioară. E încă prea puțin efortul pentru descrierea problemelor de fiecare zi. Autorii noștri trebuie să fie mai subtili. Sînt încă o serie de rămășițe ale trecutului în viața noastră care trebuiesc sezisate, nu e bine să treacă sub tăcere.

Și încă un lucru: pentru ca să capteze interesul nostru trebuie să simți că scriitorul urmărește, cunoaște, descoperă, condițiile pentru societatea viitoare. Aș vrea să insist asupra acestei chestiuni. Pentru ca să privească cu adevărat în viitor, scriitorul trebuie să dea soluții pentru problemele de viață actuale. El trebuie să trateze cazuri personale care au însă o mare importanță generală.

Doctor
ALEXANDRU CONSTANTINOVICI
chirurg

„Scriitorii să vorbească despre eroii zilelor noastre“

4) Am citit „Străinul“ de Titus Popovici și aș fi vrut o urmare. I-am făcut și o recenzie la o reuniune a noastră literară. Cartea mi-a plăcut mult, vorbesc despre ea, deși știu că a apărut mai de mult. Dar aș dori să pot urmări eroul adus în actualitate.

Îmi plac și reportajele, mai ales, cele semnate de Pop Simion și Victor Vîntu. Apreciez cărțile și reportajele lui Horia Liman (istorisind despre Maramureș de pildă).

Un autor care-mi place: Nicuță Tănase. Are umor, vervă și simț de observație. Iubește oamenii și te face să-i iubești.

Mi-au plăcut de asemenea și niște piese de teatru: „Poarta“ de Everac, „Secunda 58“ și Dacă vei fi întrebat“ de Dorel Dorian. Piesele lui Mihai Beniuc. „Citadela sfărîmată“ de Horia Lovinescu, „Arborele genealogic“ de Lucia Demetrius.

7) Socotesc de asemenea că filmele și cărțile despre război sînt necesare ca să se știe ce a însemnat războiul și că nu trebuie să se mai repete.

8) Le urez scriitorilor să scrie o literatură atractivă, cu adevărat legată de viață, să deschidă noi orizonturi, să vorbească despre curaj, despre eroii zilelor noastre.

Doctor PETRE DANILA
laborant clinic

UNIVERSITATEA „C. I. PARHON“
FACULTATEA DE FILOLOGIE

„Aș vrea să se scrie despre formarea omului societății socialiste“

4. Îl recitesc cu asiduitate pe Sadoveanu și pe Arghezi, la care de fiecare dată găsesc cîte ceva nou.

În mod deosebit m-au interesat romanele lui Titus Popovici și Francisc Munteanu. „Străinul“ și „Setea“ mi se par două dintre cele mai bune romane ale literaturii contemporane. „În orașul de pe Mureș“, deși mai puțin închegat, conține idei noi și interesante, pe care le-am întîlnit în viața noastră cotidiană.

5. Poezia Mariei Banuș mi s-a părut sensibilă și plină de farmec. Jebeleanu și Beniuc sînt plini de forță și uneori chiar caustici în poezia social-politică.

6. Anton Filip al lui Galan mi se pare bine individualizat și îl simpatizez în mod deosebit. E puternic și neînduplecat și e puternic pentru că știe să lupte, pentru că știe să argumenteze, pentru că nu dă înapoi niciodată.

7. Aștept să se scrie odată și despre noi, despre studenți. Literatura în acest domeniu este săracă.

Aș vrea să se scrie despre viața adolescentului privit în perioada cea mai importantă a vieții lui, aceea a formării ca om al societății socialiste, a educării lui. Nu e necesar pentru aceasta ca scriitorii să se inspire numai din facultăți, ci și din viața elevilor, din preocupările acestora: alegerea unei profesii, primii pași făcuți în facultate etc.

8. Aș dori să fie luată în discuție la conferința scriitorilor și problema menționată mai sus.

IONESCU GABRIELA
studentă anul II

„Mă interesează problema satirei în poezie“

1. În general îmi petrec orele libere citind sau ascultînd muzică.

2. Prefer poezia, întrucît e, pentru mine, un tovarăș mai apropiat decît proza. Îndemnurile și înțelegerile ei sînt mai deschise.

3. Eminescu Sadoveanu, Arghezi.

4. „Moromeții“.

5. „Spectacol în aer liber“ — volumul Ninei Cassian pentru viziunea inedită și caldă a iubirii integrată în universul mereu îmbogățit al vieții noi. Recitesc adesea versurile lui Cicerone Theodorescu și Marcel Breslașu. Mă interesează problema satirei în poezie.

6. Ilie Moromete.

7. Pe bună dreptate — așa cum s-a mai spus — nu avem încă un roman care să oglindească viața intelectualului nou, un roman al muncitorului văzut în relațiile multiple.

RAUTU RADU
student anul V

„Un roman închinat problemelor noii intelectualități“

1. Merg cu mult interes la filme realizate după opere literare. De multe ori am fost însă dezamăgit.

2. Nu consider literatura științifico-fantastică un gen. Prefer poezia.

3. Eminescu, Arghezi, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu (teatrul).

4. „Setea“ de Titus Popovici.

5. Citesc întotdeauna cu interes și plăcere pe Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian. Mă interesează căutările lui A. E. Baconsky și Aurel Rău. Mă bucură marele talent al lui Ilie Constantin și Nichita Stănescu.

6. Mitru Moț — pentru că realizează în alt context istoric, într-o perioadă de răscruce, tipul țăranului ardelean mînat de un sentiment ereditar de revoltă împotriva nedreptăților sociale, pentru farmecul inedit rezultînd din îmbinarea semeției cu ingenuitatea.

7. Aștept cu încredere un mare roman muncitoresc și romane închinate problemelor noii intelectualități.

Student fiind, m-ar interesa în mod deosebit un roman care să aibă în centrul lui viața universitară.

MARTIN MIRCEA
student anul V

Clasicii și literatura actuală

3. Clasicii constituie o lectură permanentă. Există însă și un criteriu: de obicei, recitesc operele clasicilor solicitat fiind de vechi probleme, destine, eroi. Așa, de pildă, „Moromeții“ m-a obligat să reiau lectura lui „Ion“, în primul rînd. Confruntarea mi se pare un criteriu însemnat al recitirii clasicilor, fără a nesocoti valoarea artistică a unei cărți, pusă în raport cu alta. Alt exemplu: la lectura unei poezii ca „Lună în cîmp“ de Nichita Stănescu am reluat aproape întreaga erotică eminesciană. Că am simțit necesară această reluare, mi se pare un fapt semnificativ și pentru valoarea poeziei lui Nichita Stănescu.

4. „Bariera“ creează un erou cu o mentalitate și un fond sufletesc foarte apropiate de chipul eroului comunist. Din această perspectivă nea Vițu promite o evoluție interesantă: situarea lui în condițiile noastre, în zilele acestea.

5. „Sensul iubirii“ — de Nichita Stănescu.

6. „Nea Vițu“.

STĂNESCU CONSTANTIN
student anul V

„Citesc cu mare plăcere versurile tinerilor poeți“.

1. Citesc și merg la spectacole.

— E și firesc (după ce am citit romanul „Setea“ am văzut și filmul, la fel am văzut filmul după ce am citit „Romeo, Julieta și întunericul“ — secvențele cinematografice m-au emoționat mai mult decît filele respectivelor cărți).

— Mai rar citesc textul unei piese după ce am văzut spectacolul.

2. Prefer operele de orice gen care oglindesc actualitatea și care au în centrul lor omul zilelor noastre (mă mișcă versurile tinerilor poeți: Ilie Constantin, Nichita Stănescu, G. Tomozei, Florența Albu).

4. „Setea“, „Cuscrii“ și „Anii tineri“. Mai puțin realizate: „Pe muche de cuțit“ și „Balul intelectualilor“.

5. Alături de versurile poeților consacrați citesc cu mare plăcere versurile tinerelor „condeie“ pe care le-am numit.

7. De mult doresc să apară și opere care să oglindească viața studențimii.

8. Să oglindească în operele lor cu mai multă profunzime și la un nivel artistic înalt entuziasmul cu care lucrează tinerii patriei noastre pe șantiere și în gospodării agricole colective.

MARINESCU EUGEN
student anul II

INTREPRINDEREA „ELECTRONICA“

„Literatura să înfățișeze înfăptuirile poporului nostru“

1) Răspund cu plăcere anchetei inițiate de „Gazeta literară“ deoarece mă număr printre cititorii ei consecvenți și mai ales pentru faptul că-mi place foarte mult să citesc literatură. Aceasta însă nu mă împiedică să merg și la spectacole. La fel de mult gust satisfacția pe care mi-o procură vizionarea unui film sau citirea unei cărți.

Îmi place foarte mult să văd filme după romanele pe care le-am citit (Ex. „Setea“, „Moara cu noroc“ etc.).

Piesele de teatru, de asemenea, după ce le văd simt nevoia să le și citesc — deoarece am posibilitatea să înțeleg și să aprofundez ideile ce se desprind din ele.

2) Prețuiesc în egală măsură atît proza cît și poezia de calitate.

3) Dintre clasicii literaturii noastre recitesc cu multă plăcere și sînt mereu noi pentru mine Eminescu, Creangă și Caragiale.

4) Dintre cărțile apărute în ultimii ani, romanul „Setea“ de Titus Popovici mi-a plăcut în mod deosebit. Mitru Moț este personajul care mi-a produs o impresie deosebită, deoarece, pe măsura desfășurării evenimentelor, am observat atît transformarea lui revoluționară cît și înțelegerea justă a problemelor ce i s-au ivit.

7) Aștept de la scriitori o literatură care să înfățișeze în deplina lor măreție înfăptuirile poporului nostru.

Deoarece lecturile literare ocupă un loc însemnat în educația tineretului aș dori să se scrie o carte în care să fie îmbinată munca cu dragostea (ceva mai deosebit de ceea ce s-a scris pînă acum).

8) Pe această cale adresez un cald salut Conferinței scriitorilor și-i urez deplin succes în rezolvarea tuturor problemelor literare ce vor fi ridicate.

TUDOR ECATERINA
statisticiană

„Îmi plac pastelurile“

1) Prefer că citesc în timpul meu liber.

Cînd văd un film după o carte („Doamna cu cățelul“, „Nopți albe“) am curiozitatea să citesc și cartea care l-a inspirat.

2) Îmi place proza care descrie peisaje din natură și pastelurile poetice. Citesc de aceea cu plăcere tot ce răspunde acestei preferințe în opera lui Eminescu, Sadoveanu, Coșbuc, Topîrceanu. Îmi place mult descrierea Bărăganului pe care o face Odobescu în „Pseudokinegheticos“.

3) „Țiganiada“ de Ion Budai Deleanu și „Amintiri din copilărie“ de Ion Creangă sînt cărțile pe care le recitesc adesea.

BRATINCA AUGUSTIN
radiofonist electronic

„Citesc de preferință poezie“

1) În timpul liber citesc și literatură dar văd și spectacole, mai ales operă și operetă.

2) Citesc de preferință poezie. Mă interesează scrierile despre mari muzicieni.

3) Recitesc cu plăcere pe Topîrceanu și pe Macedonski („Nopțile“ și rondelurile).

5) În ultimii ani am citit din poeții contemporani versuri de Mihai Beniuc și Maria Banuș.

CONSTANTIN ROSEMARI
muncitoare

„Recitesc cu plăcere cronicarii moldoveni“

1) Prefer să citesc literatură. În ceea ce privește ecranizările trebuie să spun că cel mai adesea încerc un sentiment de nemulțumire căci ele sînt incomplete, simplifică sensurile adînci ale unei cărți. Scenariul este un gen aparte, el trebuie să pornească de la anumite fapte și să le spună într-un mod specific cinematografic. Altfel nu văd motivul pentru care o carte trebuie să fie dublată de film.

3) Iubesc foarte mult pe Mihail Sadoveanu dar și pe cronicarii moldoveni. Între ei există o legătură intimă. Mihail Sadoveanu a preluat la un nivel mai înalt limba vechilor cronicari și talentul lor de povestitori; de aceea cînd îi citesc am deopotrivă sentimentul autenticității istorice dar și al vrajei basmului popular. Aceeași legătură organică există și între cronicari și poezia lui Eminescu. Recitesc de aceea cu plăcere pagini din Miron Costin, Mihail Sadoveanu și Mihail Eminescu.

4) „Desculț“ de Zaharia Stancu și „Îndrăzneala“ de Marin Preda.

5) Versurile de dragoste ale lui Mihai Beniuc.

IONESCU ECATERINA
radiofonist

„Prefer romanele de acțiune, inspirate din actualitate“

2) Citesc mai frecvent proză și teatru.

3) Recitesc cu plăcere pagini din „Frații Jderi“ și „Baltagul“ sau din „Amintirile“ lui Creangă.

4) Am citit cu plăcere, dintre cărțile apărute recent, „Balul intelectualilor“ de Ștefan Luca.

5) Dintre poeții contemporani îi citesc pe Mihai Beniuc, Nichita Stănescu și Cezar Baltag.

7) Prefer romanele de acțiune, inspirate din actualitate.

VOINEA IOANA
fizician

„Paginile de călătorie – eseuri instructive“

1) Prefer să citesc o carte sau să văd un spectacol în funcție de calitatea lor artistică.

2) Îmi place să citesc proză de călătorii sau descrieri de natură. Mi-au plăcut însemnările de călătorie ale lui Mihail Ralea — căci autorul nu e doar un om care înregistrează tablouri geografice, ci și un gînditor. Paginile sale de călătorie sînt totodată și eseuri complexe, instructive.

3) Cărți ca „Frații Jderi“ sau „Nicoară Potcoavă“ de Mihail Sadoveanu îmi plac pentru că ele corespund într-un mod specific gustului meu pentru literatura de călătorie. Ionuț nu este numai un personaj istoric ci și eroul unui pasionant roman de aventuri și călătorii. Drumurile lui Nicoară Potcoavă în Polonia și Ucraina lărgesc aria geografică a romanului și dăruiesc cititorului minunate pagini de descriere a naturii și a obiceiurilor popoarelor vecine. Recitesc din opera lui Caragiale paginile despre țărani unde scriitorul nu mai este satiric ci un tragic care a înțeles viața grea a țărănimii sub regimul de cruntă exploatare. Îmi place mai ales „Năpasta“.

4) Mi-a plăcut „Șoseaua Nordului“ de Eugen Barbu și de asemenea „Statuile nu rîd niciodată“ de Francisc Munteanu. Regret că nu am putut parcurge volumele apărute în librării în ultimul an.

MOISE ION
tehnician

„Aș vrea să citesc un roman al intelectualului de tip nou“

2) Cred că literatura științifico-fantastică este foarte utilă în educarea adolescenților dar nu mă pot opri să afirm că lucrările care apar în colecția dedicată acestui gen sînt cele mai adesea niște broșurele cu totul la periferia literaturii. Citesc de preferință poezie, așa cum ascult și muzică căci aceste două modalități ale artei mi se par foarte înrudite — ele lucrează direct asupra sensibilității, afectivității. Numai pe această cale poezia, spre deosebire de proză, își exercită uriașa influență ideologică.

3) Îl recitesc pe Sadoveanu care are asupra mea (datorită limbii și atmosferei generale) aceeași influență liniștitoare ca și Bach. Cu mare plăcere recitesc schițe și piese de Caragiale.

4) Mi-au plăcut cărțile lui Titus Popovici și Francisc Munteanu. Țin să spun pe această cale că îmi place mult poezia lui Nicolae Labiș. Voi încerca, în timpul liber, să parcurg, treptat, volumele mai recent apărute.

7) Aș vrea să citesc un roman al intelectualului de tip nou.

BARBAT BOLDUR
inginer

Eroismul în munca de zi cu zi

1) Dintre ultimele filme romînești mi-au plăcut mai ales „Valurile Dunării“ și „Setea“. De obicei, înainte de a vedea o ecranizare, prefer să citesc cartea.

Am regretat că din filmul „Setea“ lipsesc atîtea personaje interesante din carte — cum ar fi bătrîna iubitoare de avere care moare, simbolic, chiar în momentul cînd toți țăranii săraci vor căpăta pămînt. Personajul central, Mitru Moț, mi s-a părut mult mai bine realizat în carte.

2) Citesc numai proză. Regret că nu am învățat încă să înțeleg limbajul poetic.

3) Recitesc cu plăcere „Baltagul“, îmi place mult voința și dîrzenia cu care Vitoria Lipan îi urmărește pe ucigașii soțului ei. „Baltagul“ este scris într-o minunată limbă populară, are o acțiune foarte antrenantă, și este, în același timp, o lectură educativă.

4) Mi-au plăcut „Setea“ și „Rădăcinile sînt amare“.

7) Cred că scriitorii ar trebui să înțeleagă că și munca celor ce lucrează nu numai la imensele furnale ci la piese mici, de mare precizie, are un eroism al ei. Aș dori ca scriitorii să descopere eroismul acesta care, deși mai puțin evident, este totuși profund.

DINU SANDU
frezor

„Îmi plac eroii cu firea pasionată, dinamică“

1) Cu aceeași plăcere văd un spectacol bun sau citesc o carte valoroasă. Înainte de a viziona un film după o operă literară mă străduiesc să citesc întîi cartea respectivă. Astfel m-au interesat filmele după Caragiale și mi s-au părut izbutite mai ales în ceea ce privește interpretarea.

2) Citesc mai ales proză.

3) Recitesc opera lui Sadoveanu căci îmi plac eroii săi, firi neliniștite, pasionate și dinamice. De asemenea îmi place Arghezi din „Tabletele din Țara de Kutty“.

MARINESCU ANDREI
montator radio

ȘCOALA MEDIE MIXTĂ Nr. 11
„DIMITRIE CANTEMIR“

„Cărți pentru tineretul studios“

3. Eminescu, Coșbuc, Sadoveanu.

5. „Materia și visele“, de Mihai Beniuc, „Cupa cu garoafe“, de Eugen Frunză, poeziile Mariei Banuș.

6. Anton Lupan din „Toate pînzele sus“, de Radu Tudoran.

7. Cărți despre tineretul studios, despre elevi și despre studenți mai ales. O carte pe care o aștept de mult este volumul II al romanului „Toate pînzele sus“.

8. Spor la muncă.

GORĂSCU ADRIANA — cl. VIII-a

„Un roman dedicat muncii științifice“

1. Merg cu plăcere la un film după o carte citită.

3. Caragiale.

4. Mai ales „Șoseaua Nordului“. de Eugen Barbu.

5. Poeziile Mariei Banuș.

6. Andrei Sabin („Străinul“ de Titus Popovici).

7. Mă pasionează știința și, de multă vreme, visez să citesc un roman dedicat muncii științifice a unui savant care cercetează energia nucleară.

DAN TONCEANU — cl. VIII-a C.

Poezia în care te regăsești

1. Am preferat și voi prefera cartea, dar, adeseori, nici ecranizările nu m-au dezamăgit. Profunzimea jocului actoricesc, dacă, și cînd există, îți dă impresia că n-ai citit nimic. Mie, cel puțin, îmi răpește siguranța, stăpînirea aceea de sine, calmul pe care îl ai cînd subiectul îți este cunoscut dinainte. După un astfel de spectacol nu am obiceiul să recitesc romanul. Nu mi s-a întîmplat asta decît o singură dată: după ce am văzut dramatizarea Annei Karenina la „Național“.

2. Poezia.

3. Grigore Alexandrescu, Eminescu, Caragiale, Creangă, Arghezi.

5. Îmi place poezia lui Nichita Stănescu. După părerea mea, poet preferat nu-ți poate deveni decît poetul în poezia căruia te regăsești, a cărui sensibilitate are ceva comun cu propria ta sensibilitate. Nichita Stănescu este, după părerea mea, poetul optimismului dar și al urii; și de asemenea, al încrederii în viață. Gingaș și clocotitor de energie, el este un poet al notei pline, și al semitonului, și al nuanței puse delicat pe pînză. Mie îmi place pentru imaginea sa extrem de plastică — nu cred că e doar impresia mea și a pasiunii mele pentru artele plastice.

7. Cărți despre tineri și o carte despre viața unui Luchian sau a unui Paciurea de pildă.

8. Mult succes!

CRISTINA ZARIFOPOL — cl. XI-a

ANDREI

Nea Mitică apăsă furios pe frîna care scîrțîi amarnic și opri. Înjură și mormăi ceva nedeslușit care însemna: „Iar vom ajunge noaptea“. M-am uitat înapoi și am văzut prin geam pe omul care ne oprise alergînd spre noi. Peste cîteva clipe un tînăr cu fața asudată și cu figura răvășită de încordare se adresă lui nea Mitică:

— Încotro mergeți?

— Nu vezi? Înainte, mormăi neprietenos șoferul.

— Ajungeți la raion?

— Păi... dacă ne-om opri la fiecare pas, n-o să mai ajungem niciodată.

— Vă rog, tovarăși, zise înduioșător tînărul, luați-mă și pe mine pînă la raion. E urgent... Trebuie să ajung imediat...

I-am făcut semn să urce. O vreme călătorirăm în liniște. Noi n-aveam chef de vorbă, iar oaspetele nostru nepoftit se făcuse mic în colțul de lîngă geam. In nea Mitică însă, curiozitatea dădu ghes.

— Ce domnule, nu puteai să aștepți RATA? Ce, arde ceva aici, la voi, la Valea Neagră?

— Da, arde, se înflăcără deodată tînărul. Eu treaba asta n-o las. Am să merg pînă la raion, am să merg chiar mai departe.

— Dar ce s-a întîmplat, tovarășe? se înmuie nea Mitică, văzîndu-l atît de zbuciumat.

— Ce s-a întîmplat? Dumneata ai mai auzit să fie furat un mire?

★

Cu cîteva luni în urmă, în biroul președintelui colectivei din Cristuri, sat învecinat cu Valea Neagră, unde se întîmplase misteriosul furt al mirelui, intră sfioasă o fetișcană cu nasul cîrn și fața pistruiată, ca o gărgăriță: Katița.

— Tovarășe președinte, îndrăzni Katița cînd se văzu singură, îmi pare rău, dar trebuie să predau echipa.

— Să predai echipa? Dar de ce, Katiță dragă? Nu te înțelegi cu fetele? Ai vreo nemulțumire din partea lor?

— Ba, mă înțeleg foarte bine, tocmai de aceea spun că-mi pare rău. Dar e musai s-o predau.

— Și de ce?

Katița își vîrî între dinți vîrful codiței negre. Ce bine ar fi dacă pe scaunul acela de președinte nu s-ar afla baci Gheorghe ci lelea Ana, sau Marișca, sau Rozalia. Numai femeie să fie.

Vîrful codiței avea un gust sălciu, ars. Il azvîrli c-un gest scurt pe spate, apoi se hotărî:

— Trebuie să predau echipa, fiindcă mă mărit.

Baci Gheorghe o privi ca și cînd atunci ar fi văzut-o pentru prima oară: „A!... asta era“, gîndi. Apoi rosti zîmbind:

— Ei și dacă te măriți trebuie să-ți lași echipa? Oare mai există vreun tînăr printre băieții noștri care să nu-și lase nevasta la lucru?

Katița răspunse sfioasă:

— Nu știu, nu m-am gîndit la asta, dar mie Andrei mi-i drag și eu cu el mă mărit.

Ușa se deschise și în cadrul ei apăru o femeie tinerică, nu cu mult mai răsărită decît Katița: inginera Irina Petreanu. Părul tuns scurt îi dădea un aer băiețesc.

— E voie? întrebă ea.

— Poftim, tovarășă Irina. Ai picat la timp. Dumneaei, arătă președintele spre Katița, vrea să se mărite. La noi în sat nu se mai găsesc ochi frumoși. I-a picat cu tronc Andrei a lui Blaja din Valea Neagră. Și acum a venit să-mi spună că predă echipa și pleacă după el.

Inginera făcu cîțiva pași, cu fața încruntată, cu privirea ațintită în podea.

— Dar ce, parcă eu îi spun să ia pe unul care nu-i place? își ridică ea ochii către Katița. Dar de ce trebuie neapărat să se ducă fetele noastre după flăcăii din Valea Neagră? Noi avem o gospodărie mai tînără. Avem nevoie de oameni pricepuți. De ce nu vin ei la noi?

La aceste cuvinte Katița o privi cu ochii mari. Pistruii de pe față i se făcură și mai negri.

— Da, da! De ce te uiți așa la mine? continuă netulburată inginera. De ce adică n-ar veni Andrei a lui Blaja la noi, la Cristur? E un mulgător bun; ne-ar fi de folos la ferma de vaci. De-acolo ne-au plecat două din cele mai bune mulgătoare.

— Crezi că Andrei o să vrea? întrebă președintele.

— Asta o să vedem noi, răspunse inginera.

— Bine, atunci las treaba asta în grija dumitale.

Irina Petreanu ieși ținînd-o pe Katița de după umeri. Președintele mai auzi o vreme prin geamul întredeschis vocea inginerei:

— Tu, Katița, o ții una și bună: „Nu plec din Cristur. Colectiva are nevoie de mine. Dacă ți-s dragă, vii aici, dacă nu, înseamnă că nu ți-am intrat destul la inimă și n-am ce face“.

☆

Soarele lunecase peste zăvoi, dar nu era încă întuneric. Irina o văzu pe Katița cum se desprinde din cîrdul de fete care se îndreptau de-a dreptul către sat și cum lunecă printre ciucurii de verdeață în brațele flăcăului. Irina apucă bicicleta de ghidon și-o porni spre ei. Simțind pas de om, cei doi ieșiră la drum.

— Tu ești Katița? Mi s-a stricat prăpădita asta de bicicletă. Ce faceți? Mergeți spre sat? Cu cine mai ești? A, cu Andrei a lui Blaja din Valea Neagră. Bine că v-am nimerit pe amîndoi. Tot aveam o vorbă să vă spun. Mergem împreună.

Ajunși în dreptul sediului, inginera văzu lumină în biroul președintelui.

— Să intrăm puțin aici.

Andrei se sfii, dar Katița îl luă de mînă și-l trase după ea înăuntru. Baci Gheorghe se arătă bucuros de oaspeți. Strînse mîna băiatului și-l bătu prietenește pe umăr. Inginera, însă, îl atacă frontal:

— Am auzit că vrei să te însori, Andrei. Să fie într-un ceas bun.

— Da, e adevărat, zise încurcat.

— Ei, dar există o problemă. Matale ți-i dragă Katița. Află însă tinere, că noi pe Katița ți-o dăm ca nevastă însă din colectivă nu-i dăm drumul. Mi se pare că ea ți-a spus asta, dar mata refuzi să vii la noi.

De bună seamă Andrei se simți jignit. De aceea se văzu dator să nu se lase cu una cu două și răspunse aspru:

— Eu pe fata asta am cerut-o așa cum e regula de la părinți. Ei mi-au dat-o. Dumneavoastră cu ce drept vă amestecați în treburile noastre de familie?

Inginera îi răspunse tot atît de tăios:

— Oi fi cerut-o dumneata de la părinți, dar ai uitat un lucru: Katița nu-i numai a părinților ei, ci și a noastră. Colectiva a crescut-o, a trimis-o la școală, a făcut din ea șefă de echipă. Nu! Pe Katița nu v-o dăm.

Andrei se făcu roșu la față, se sculă de pe scaun, cu ochii la ușă, dar îl opri vocea blajină a lui baci Gheorghe.

— Prea o iei repede și mata, tovarășă ingineră. Băiatul ăsta ar putea crede că noi sîntem niște diavoli. Ascultă la mine, flăcăule, că eu nu zic vorbă rea, dar vreau să ne înțelegi și pe noi. În primul rînd trebuie să fii mîndru că ți-ai ales o asemenea nevastă, la care colectiva noastră renunță greu, sau poate nu renunță deloc. Ia fii și tu președinte un pic în locul meu și vezi, bine ți-ar plăcea cînd ai vedea că fetele cele mai bune ar pleca în satele vecine la gospodării mai puternice, mai vechi și mai înfloritoare ca a noastră? Și acum să vină unul și să-ți ia cea mai bună șefă de echipă de la legumicolă. Ei, ce-ai face? Noi ne-am gîndit că ar fi mai bine să vii tu la noi. Nouă, măi Andreiaș, ne crapă buza după un mulgător ca tine. I-ai învăța și pe ai noștri cum faceți voi de obțineți într-un an peste 4.000 de kile de lapte de la o vacă. Și apoi uite la ce ne-am mai gîndit. O să vă ajutăm să vă ridicați o casă frumoasă, aici, la Cristur. Katița are zile de muncă bune, am vorbit și cu părinții ei s-o ajute.

Cuvintele blajine ale președintelui i-au mers drept la inimă lui Andrei. L-au măgulit mai întîi laudele aduse lui ca mulgător.

— Nu, baci Gheorghe, nu pot să vin. Ce-o să zică părinții mei, ce-o să zică ai noștri din colectivă?! Nu, nu se poate.

— Și atunci renunți mai bine la Katița? întrebă inginera.

— Nu, nu renunț. Eu mă însor cu ea și o iau la mine.

— Asta s-o crezi tu. Noi pe Katița n-o dăm; și nici ea nu vine.

☆

...Era o noapte umedă și răcoroasă. Valea Neagră era inundată în ceață. Abia se vedea la doi pași. Mașina din Cristur opri la marginea satului, pe fundătura dintre cei doi plopi înalți, rămuroși. La lumina farurilor din cabină coborî Irina, încotoșmănată într-o pufoaică, șoferul, încă un flăcău. O luară unul după altul pe cărare. Șoferul înainte, Irina după el iar flăcăul în urma ei. Inginera aprindea din cînd în cînd o lanternă să lumineze drumul. La casa lui Andrei, în partea dinspre drum, fereastra era deschisă. Irina intră cu ușurință pe poartă și ciocăni de trei ori în geam, atît de slab, că deabia auzi ea însăși. Îndată, în patratul ferestrei se arătă capul ciufulit al lui Andrei. Urmă apoi o boccea mare, în care de bună seamă flăcăul își încărcase hainele și rufăria, pe urmă un aparat de radio, cîteva cărți și o pereche de pantofi. Andrei sări dincolo, ușor ca o pisică, numai în ciorapi.

A doua zi, la sfatul popular din Cristur, Katița și Andrei fură cununați, în prezența unui mare număr de tineri și tinere care abia încăpură în camera președintelui.

Către prînz, flăcăii, vornicei și stolnici, fură trimiși pe cai albi cu panglici și flori roșii la căpețele, în Valea Neagră. Mirele furat trimitea vorbă socrilor mari — părinții lui — rudelor și prietenilor să poftească la nuntă.

Calul pe care încălecase vornicelul trimis acasă la mire, a tropăit și s-a zbătut multă vreme în frîu fără ca stăpînul să-i fie poftit în curte. Într-un tîrziu gazda, un bărbat cu spatele cît poarta —, ieși mînioasă și-și înfipse picioarele în ușă:

— Ce tot strigi 'mneata pe uliță de nunta lui Andrei? De Andrei al meu e vorba? Apăi eu am avut fecior nu fată. Dacă a vrut să fie muiere, să facă nuntă fără noi. De rîs a vrut să fie, de rîs să rămînă. Ce, oare eu n-aș fi avut loc să aduc în casă o noră?

Mai de voie, mai de nevoie, bărbatul se găti de nuntă. Cînd era aproape să pășească pragul, se pomeniră cu Anton a lui Mirică, paznicul colectivei.

— Să vii urgent la gospodărie, ești chemat de conducere.

Bătrînul Blaja călca țanțoș în hainele și bocancii noi, lustruiți. Nevastă-sa venea la un pas de el, cu zîmbilul în mînă.

Cum intrară pe ușa sediului, președintele se și repezi la ei:

— Uite-i, 'mnealor s-au gătit de nuntă, de nunta „fetei“.

— Ce să mai facem și noi acuma?, zise posac Blaja. S-a făptuit, s-a făptuit. Doar n-o plecat feciorul' meu în altă țară. S-a dus tot aici la colectiva vecină.

— Păi nu ți-am spus eu, nene Blaja, intră în vorbă și inginerul, să-l păzești, că drăcoaica aia din Cristur pune ceva la cale?

— Ce mă tot sîcîi și dumneata la cap? L-am păzit, l-au păzit și băieții. Păi ce crezi, el a plecat cu învoirea mea? A fost furat.

— Doamne dumnezeule, făcu ginerul. De cînd sînt așa ceva n-am auzit. În puterea nopții să vie să ți se fure nu fata, dom'le, ci feciorul. Dar eu asta n-o las așa. Mă duc la partid, la raion, să facă tovarășii dreptate. Cum, să se fure colectivei noastre cel mai bun mulgător?

Fără să aștepte vreun răspuns, înfierbîntat, inginerul o zbughi pe ușă. Se înfipse ca o stîncă în mijlocul drumului de țară, în marea de praf, cu gîndul că prima mașină care trece, ori îl calcă, ori îl ia.

☆

După ce nea Mitică se potoli din rîs, îl privi cu alți ochi pe inginer. Omul cu necazul lui, îi devenise simpatic. Într-un tîrziu îi spuse:

— Acu, eu nu înțeleg. Pe cine vrei mata să reclami la raion? Pe fată că n-a vrut să vină la Valea Neagră, pe băiat, că o plecat de la dumneavoastră, pe părinții lui, că nu l-au păzit bine, pe cine?

— Pe nevastă-mea!

Nea Mitică era cît pe-aci să scape volanul din mînă.

— Pe nevasta dumitale? Dar ce amestec are nevasta dumitale în toată afacerea asta?

— Ce amestec are? Ea e tartorul. Inginera din Cristur, e nevastă-mea. Acu doi ani am terminat amîndoi facultatea. Ne-am luat ca studenți, la Institut. Cînd ne-a repartizat, ca să fim mai aproape, pe mine m-a dat la Valea Neagră, iar pe ea la Cristur. Mi-a mai făcut ea și altele. Dar pe asta mi-o va plăti, o să facă dreptate raionul.

După ce nea Mitică se sătură din nou de rîs, îl privi pe inginer ca pe un frate și-i spuse:

— Te duc de pomană la raion, că pe mirele dumitale n-o să ți-l dea raionul înapoi. Da strașnică femeie ai, tovarășe inginer. Am să-l rog pe tovarășul prim secretar, cu toate că mi-s cam obosit, să-mi dea voie să te duc înapoi. Tare aș vrea s-o cunosc pe nevasta dumitale.

Ștefan HARALAMB

GINDURI DESPRE POEZIE (II)

La unele popoare, cum ar fi grecii, forma versului devine o formă de exprimare națională. Oracolele, legile, tradițiile gloriilor naționale se exprimau în versuri.

„Ospățul lui Petru", piesa lui Molière, a căzut fiindcă nu era în versuri. Cînd Tomas Corneille a versificat-o a fost primită cu aplauze. „Avarul" aceluiași Molière, la început în proză, a avut din cauza asta un succes mediocru.

Literatura noastră populară este aproape în întregime, în ce are ea mai valoros, în versuri, cu ritm și rimă. Numai în felul acesta ea a putut să transmită esența, și numai astfel a putut să fie ținută minte și să ajungă prin veacuri, nealterată, cu toate frumusețile ei originale, pînă în zilele noastre.

Nu am făcut tot acest istoric de florile mărului ci pentru a demonstra că poezia e mijloc optim de comunicare, că prin faptul că poate fi mai ușor ținută minte, are o putere mare de pătrundere și de durată, că deci ea poate fi mijlocul cel mai bun pentru a transmite poporului un mesaj.

Așa fiind, nu se cuvine să ne batem joc de ea pentru un capriciu personal, pentru cine știe ce fantezie ori halucinație. Și în nici un caz ea nu are nici un rost să fie folosită de cine nu are nimic de comunicat.

In vers, poporul îi înțelege foarte bine. E obișnuit cu versul, și încă cu un vers foarte bun. E limbajul lui, al strigăturilor, al baladelor, al doinelor lui.

Dar oricum, în vers liber, alb, roz sau mov, poetul trebuie să spună ceva, să aibă ceva de spus. Mijloacele îl privesc personal, dar scopul interesează și pe alții. Poezia nu-i un „casse tête" nici un joc de cuvinte încrucișate. Muncitorul iubitor de poezie, — și sînt mulți de aceștia — nu are timp pentru asta. Lectura nu-i un text pentru încercarea puterii de a ghici. Nici un chin, nici o șaradă.

Unde-i mesajul și care este? Ce a voit să spună poetul și ce poate înțelege cititorul? Cuvintele și împerecherile lor, frazele au în poezie o valoare sonorică importantă. Dar ele au sau trebuie să aibă și o semnificație, să lase a se întrevedea o concepție despre lume, și experiență individuală.

Există cîțiva tineri poeți care se căznesc să fie neînțeleși, „geniali", să aibă de-a face numai cu cosmosul și cu stelele. Ei spun una după alta vorbe fără șir, contradictorii, din care nu se încheagă nimic.

Citești poezia și te întrebi și iar o citești și aștepți o comunicare, o legătură omenească printr-un sentiment oarecare... și nimic.

Atunci de ce vers liber?

Ca să spună mai limpede, mai liber, fără constringere ce are poetul de spus? Dar dacă, iată, el nu are nimic de spus?

Atunci probabil că Voltaire avea dreptate cînd a spus, cu surîsul lui pătrunzător ca o lamă de bisturiu: „Versurile albe s-au născut din neputința de a învinge dificultățile". Spus fără surîs și pe romînește: din comoditate. „E ușor a face versuri cînd nimic nu ai a spune!" Dar s-a descoperit că tocmai cînd nu ai nimic a spune, e și mai ușor a face versuri libere.

Văd că fac ce fac și iar mă întorc la versul liber. Și totuși acesta nu-i păcatul capital, în sine: el devine prin facilitarea expresiei în vid, a neantului în gîndire și simțire. Banalitatea cea mai crasă, în vers liber are aer de filozofie, de metafizică, fiindcă cititorul din respect, din încredere sau din mărinimie, refuză să te creadă banal pe cît se pare.

Poezia adevărată, cînd este, ne mișcă și ne încîntă, nu numai în cel mai liber vers, dar și în proza propriu zisă. Prefer unor tomuri întregi de poezie „modernă", absconsă, aceste cîteva rînduri de „proză" ale lui Geo Bogza:

„In noembrie, pe valea Siretului plutesc cețurile toamnei. Ascunsă privirilor lumea devine un univers de sunete înăbușite. Din satele fără miazănoapte și fără miazăzi cocoșii trîmbițează ca de pe un alt tărîm. Hămăituri de cîini sau glasuri omenești străbat anevoie prin uriașa vată lichidă care apasă pămîntul. Nevăzut, abia auzit, marele fluviu al vieții curge mai departe, ca la un hotar haotic dintre ființă și neființă. Ceasurile dimineții trec unul după altul într-o lume în care atîtea par de dinainte de facerea lumii".

Mulțumesc, Geo Bogza! Mi-ai dat încrederea că pot simți din plin poezia cea adevărată, și că neînțelegerea „modernilor" nu-i o slăbiciune a ființei mele.

Iată poezia clară, de mari dimensiuni, fără punerea înainte a „eului" vecin cu stelele, o poezie scrisă în frumoasa noastră limbă, și înțeleasă pînă în adînc și de cel mai neînvățat țăran din lunca Siretului.

Tinerii aceștia au crescut sub ochii mei. Le-am urmărit multă vreme cu bucurie creșterea. Simt că nu-i pot lăsa să se afunde înainte sub constelații ce nu lucesc deasupra pămîntului și satelor noastre fără să-i chem, să le strig:

— Prieteni ai mei! Sînteți tineri, aveți fericirea de a crește și trăi într-o țară frumoasă și liberă, cu oameni minunați, într-o epocă măreață. Nu vă pierdeți în cețurile fantomelor unor idei sterpe și obscure. Nu vă frămîntați zadarnic mintea, închipuirea și limba. Uitați-vă în jurul vostru. Toată măreția asta a zilelor noastre, nu vă inspiră, nu cere o iluminare în opera voastră? Ca la o imensă șezătoare de poezie, poporul acesta minunat, atît de deprins cu frumusețile adevărate ale poeziei, așteaptă sub cerul nostru albastru să vă asculte. Aruncați gătelile de hîrtie, lepădați cazna cuvintelor întortochiate. Vorbiți și scrieți simplu, să vă priceapă. Scrieți și-n vers liber de vi-i greu altfel, dar scrieți așa ca sentimentele voastre să ajungă la oameni și să le dea o imagine luminoasă, a vieții. Am credința că prin glasul meu vă cheamă la aceasta nu doar un tovarăș de poezie ci mii și mii de oameni dornici de poezie, plini de poezia vieții, căreia îi caută în talentul vostru, expresia cea mai înaltă.

Demostene BOTEZ

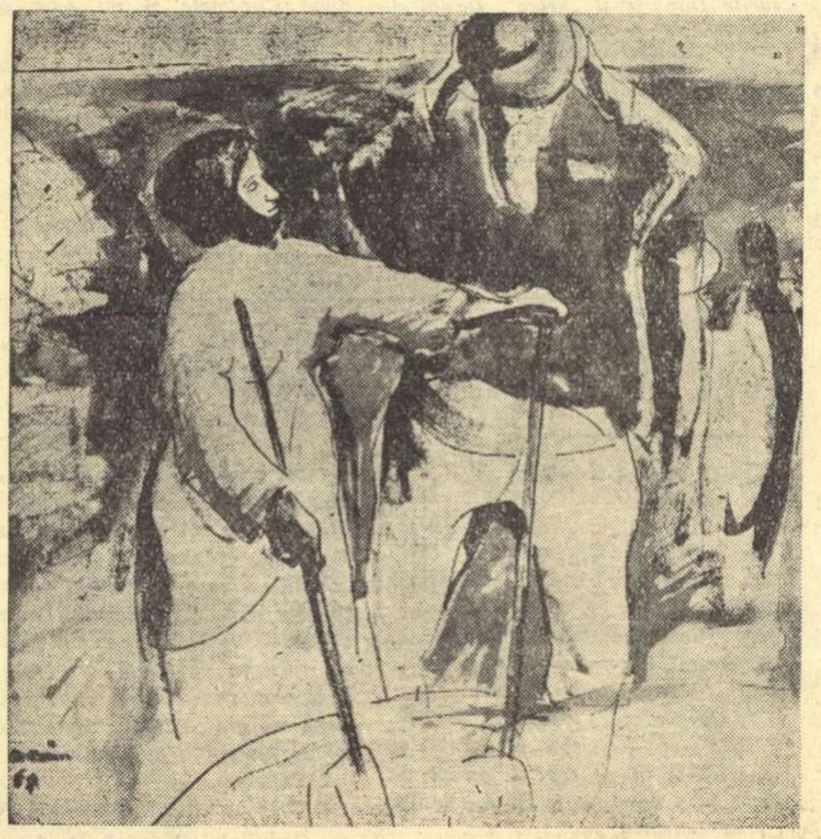

CONST. BACIU „In lanul colectivei"

POȘTA redacției

Vasile Gheorghiu, Iasi. Incontestabil, aveti darul de a portretiza, de a face memorabilă prezenta personajelor. (Tipul gras, din schița „Un tip gras, noi și agitatorul", sau Maxim din „Prima zi de fericire"). Vă lipsește însă precizia ideii pe care trebuie să se centreze schițele dumneavoastră. In cea dintîi urmăriți să demonstrați eficienta opiniei publice în epoca noastră; nu alegeți însă întîmplarea semnificativă, sau nu reușiți dumneavoastră să faceți din obrăznicia „tipului gras" un obiectiv cu semnificații satirice. Apoi, materialul epic este extrem de diluat, predomină descripția amănuntului.

Cealaltă schiță, diluată și ea, cuprinde întîmplări neesențiale pentru personajele respective. Vă atragem atenția asupra unor neglijențe stilistice, prețiozități („o atmosferă care oscila de la încordare la veselie, solicitîndu-le manifestarea profundă a celor mai variate sentimente"). Diminutivele frecvente („picior micuț și grațios") scad de asemenea valoarea povestirii.

Concentrare deci, și filtrarea cît mai atentă a materialului de viață pe care-l stăpîniți.

Bărbulescu Iancu, Arad. Chiar dacă v-ați hotărît să înfățișați în schițele dumneavoastră întîmplări din viața grănicerilor, nu trebuie să vă mărginiți la spectaculosul exterior. Schițele sînt de fapt scurte narațiuni, bazate, după toate probalitățile pe fapte reale și notate pe alocuri cursiv. Vă lipsește viziunea artistică proprie, iar dramatismul pe care întîmplarea îl presupune devine în relatarea dumneavoastră sursa unei bune dispoziții nejustificate, personajele rămînînd astfel schematice. Bucata nu este publicabilă în forma actuală.

ANTOLOGIE

N-am eu cuvinte...

N-am eu cuvinte care să mute munții din loc!
Dar Programul comunismului, însemnat cu slove de foc
In inimi și-n gînd,
va strămuta omenirea-n curînd,
pe acele culmi,
unde viața va fi luminoasă și pură,
neatinsă de lăcomie și ură,
de sărăcie și schilodire,
armonioasă-n om și-n omenire.
N-am eu cuvinte care să mute munții la vrere!
Dar din el
irumpe atîta putere.
în mii de milioane de artere!
— Puterea visului lucid și-a poeziei constructive
pe șantierele vieții, masive!
Dacă iubești cu adevărat,
iubești-ntîi și-ntîi visul acesta lucid și-naripat
Căci el ne duce pe aripile lui uriașe, în zbor.
sigur,
pe culmile omenescului
în cel mai apropiat viitor.

M. BALAEȚ

Autumnală Foto: EDMUND HÖFER

Intîlniri ale scriitorilor cu cititorii

In întîmpinarea Conferinței pe țară a scriitorilor din R.P.R., continuă acțiunile organizate de Uniunea Scriitorilor, constînd din întîlniri ale scriitorilor cu cititorii la cluburi muncitorești, case de cultură, întreprinderi și instituții, cercuri literare etc., după cum urmează:

I. IN BUCUREȘTI

— Luni, 27 noiembrie 1961, orele 15, la I.C.S. Magazinul Universal „Victoria", a avut loc o întîlnire a scriitorului **Radu Tudoran** cu cîteva sute de salariați ai magazinului.

— Miercuri, 29 noiembrie 1961, a avut loc o seară literară la **Oficiul Farmaceutic București,** la care au participat scriitorii: **Ion Marin Sadoveanu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Mihu Dragomir** și **Mihai Gavril.**

— Joi, 30 noiembrie 1961, la **Institutul de Studii romîno-sovietic** a avut loc, în cadrul unei adunări U.T.M., o seară literară la care au participat tinerii scriitori: **Florența Albu, Rusalin Mureșan** și **Florian Grecea.**

— Marți, 5 decembrie 1961, la **UCECOM „Tricotextil"** a avut loc o întîlnire a scriitoarei **Lucia Demetrius** cu cititorii.

— Miercuri, 6 decembrie 1961, orele 15, la **Uzinele de Utilaj Petrolier,** a avut loc o întîlnire între scriitori și muncitori. Au participat scriitorii: **Eugen Barbu, Victor Tulbure, Ion Brad** și **Ov. S. Crohmălniceanu.** Cu acest prilej, muncitorii și-au spus părerea lor despre literatura romînă contemporană, au pus întrebări și și-au arătat preferințele lor în legătură cu sectoare ale vieții noastre noi pe care le-ar dori reflectate în literatură.

— Vineri, 8 decembrie 1961, orele 15, la **Complexul Grivița Roșie,** a avut loc o altă întîlnire între scriitori și muncitori. Au participat scriitorii: **Cicerone Theodorescu, Remus Luca, Ion Bănuță, Dorel Dorian** și **Nicolae Moraru.**

— Duminică, 10 decembrie 1961, în comuna Glina, Raionul Tudor Vladimirescu a avut loc o seară literară, **cu prilejul inaugurării Casei de Cultură.** Au participat scriitorii: **Veronica Porumbacu, Alexandru Șahighian, Florența Albu** și **Cezar Drăgoi.**

II. IN ALTE ORAȘE DIN ȚARA

Rodnice întîlniri de lucru între scriitori și cititori au fost organizate în orașele țării, după cum urmează:

— La Iași, joi 30 noiembrie 1961, la Uniunea Regională a Cooperativelor Meșteșugărești a avut loc o seară literară la care au participat scriitorii: **George Lesnea, Ion Istrati, Dumitru Ignea, Sandu Teleajen, Aurel Leon, Horia Zilieru, Florin Mihai Petrescu** și **Silviu Rusu.**

— Miercuri, 6 decembrie 1961, la **Combinatul Siderurgic Hunedoara,** au participat scriitorii: **Mihail Novicov, Constantin Chiriță, Nicuță Tănase, Francisc Munteanu, Nina Cassian** și **Vasile Nicorovici;**

— Miercuri, 6 decembrie 1961, la **Combinatul Chimic Onești,** au participat scriitorii: **Eugen Jebeleanu** și **George Dan;**

— Joi, 7 decembrie 1961, la **Fabrica de țevi-Roman,** au participat scriitorii: **Eugen Jebeleanu, Șerban Nedelcu George Dan, Nichita Stănescu** și **Radu Cîrneci.**

— Joi 7 decembrie 1961, la **Uzinele „Steagul Roșu"** și vineri 8 decembrie 1961, la întreprinderea **„Ernst Thälman"** din Brașov au participat scriitorii: **Marcel Breslașu, Szemlér Ferenc, Ion Marin Sadoveanu, Mihnea Gheorghiu** și **H. Rohan.**

— Joi, 7 decembrie 1961, la **Intreprinderea „Ianoș Herbak"** din Cluj și vineri 8 decembrie 1961, la **„Industria Sîrmei" din Cîmpia Turzii,** au participat scriitorii: **Nagy Istvan, Aurel Mihale, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Szabo Gyula, Ion Oarcăsu** și **Dumitru Mircea.**

— Joi, 7 decembrie 1961, la **Fabrica de Rulmenți din Bîrlad,** au participat scriitorii: **Savin Bratu, Ion Istrati, Dumitru Ignea** și **George Lesnea.**

— Joi, 7 decembrie 1961, la **„Intreprinderea Linei" din Timișoara,** și vineri 8 decembrie 1961, la **Casa de Cultură din Reșița** și la Fabrica **„Iosif Ranghet" din Arad** au fost organizate consfătuiri de lucru, la care au participat scriitorii: **Alexandru Jebeleanu, Ioan Grigorescu, Dimos Rendis, Nicolae Tăutu, Mihu Dragomir, Ștefan Luca, Toma George Maiorescu** și **Mircea Șerbănescu.**

— Joi, 7 decembrie 1961, la **Șantierele Navale din Galați** au participat scriitorii: **Alexandru Sahighian, Ion Dodu Bălan, Mihai Gavril, Mioara Cremene** și **Ben Corlaciu.**

— Joi, 7 decembrie 1961, la **Intreprinderea „Independența" din Sibiu** au participat scriitorii: **Haralamb Zincă, Paul Schuster, Gica Iutes, Cezar Drăgoi, Gheorghe Achițel, Werner Bossert** și **Adrian Munțiu.**

— Vineri, 8 decembrie 1961, la **Universitatea din Iași** au participat scriitorii: **Eusebiu Camilar, Savin Bratu, Ion Istrati, Dumitru Ignea, George Lesnea.**

Cuvîntul lui

Vorbind de Lenin,
Oamenii-și aduc aminte
De-o inimă ce a bătut fierbinte,
Cum n-a bătut, milenii de milenii,
Nici una înainte
Pentru destinul omenirii,
O inimă care mai bate încă
În fremătare-adîncă.

Cuvîntul lui într-aripat,
E lamură-a gîndirii grandioase,
Slova lui vie,
Fierbinte-ndemn la bătălie,
Liman de reculegere și reverie,
Zămislitoare, generoasă.

Pe Lenin nalt în verb și marmure sculptînd,
I-aducem toți, pe coarda lirii
Imnul recunoștinții și iubirii
Uriașei inimi ce n-a încetat nicicînd
Să bată pentru soarta omenirii.

Camil BALTAZAR

Doftana

Cei ce-au căzut, eroii, s-au prefăcut în fluvii.
Ce negre trec sub stele! Ce somptuoase-n zori!
Și curgerea superbă și-o prelungesc în ierburi
și-n visele copacilor sonori.

Sînt fluvii care nu te îngăduie molatic.
Aprins, cu-nverșunare, urci malul bărbătesc
și gîndurile drepte și fără mîngîiere
se-nalță-n fața lunii și lovesc.

Cei ce-au căzut, eroii, s-au prefăcut în fluvii.
Trec aștrii mari pe ape, copaci solemni și grei.
Nu poți să pieri în umbra acestor fluvii sobre,
care-nnoiesc ținuturi și idei.

Florin MUGUR

Vocile Steagului

I

Flutur și flutur..
și-așa
e un fel
de-a zbura!...

II

Cu pletele-n vînt, iată-mă
în vîrful vîrfurilor
nădejdilor mele.

Cu pletele-n vînt, iată-mă
în vîrful vîrfurilor
pasiunii mele.

Cu pletele-n vînt, iată-mă
în vîrful vîrfurilor
credinței mele,
al dăruirii mele,
al glasului meu,
iată-mă!
Pe cel mai înalt pisc al vieții,
Cel mai înalt peste moarte.

III

Smulge-mă vînt
și înalță-mă.
Pe cerul albastru
pașnic drapel,
să fiu
un ciucure roșu.

Mioara CREMENE

Sub alt cer

...A trecut o seară, și încă o seară,
vîrsta mi s-a făcut frumoasă:
cu crengi pline de boabe roșii,
cu dansuri largi de primăvară.
Cu repeziciune de fulger
s-au schimbat siluetele mele în zare,
fiecare carte, ca o luntre de fosfor în noapte
m-a dus de la un prag al cunoașterii
la altul mai trainic.

Și toate din preajmă, și cîntecele lumii
își trec ecourile-n mine
cum soarele își trece lumina
printr-un imens vitraliu...

Petre STOICA

Săvinești

Un pîlc alb de feciori și fete
Ating cu degete ușoare
Ochi de motoare închiși în pereți
Ca într-un clinchet de salbe
Cu pași lini de dănțuitori
Se pleacă uneori
Peste jocul firelor albe.
Bunicii cei morți se-ntorc și privesc
Cu fețele arse și degete strivite.
Chiar cei ce-n căldarea cu sgură
S-au topit de vii,
Se uită cu mîna la gură
La castelul cu turle-argintii,
La danțul firelor ușor
Și se-ntreabă din prag
Ce face-acel șirag
De tineri și mîndri feciori.
Aș vrea să le deslușesc
Cum toate s-au schimbat
Și că proletarul e azi împărat
Dar halele vechi în tumult
I-au asurzit demult,
Încă de cînd erau în viață.
Și mă-ntreabă cu buze de ceață:
„Dacă muncesc
De ce-au surîsul ăsta pe față?"

Letiția PAPU

Niciodată

Niciodată n-am purtat haine de-mprumut
nici nu mi-ar fi stat bine.
Tot ce sînt, nu ar fi încăput
nu poate încape în veșminte străine.

Salopetele acestea, comode și simple, ale epocii mele
îmi vin de minune.
În ele sînt eu. Calc pe estetice livrele
Cînd îmi port gîndurile și visele prin lume.

Suzana DELCIU

Ore de iarnă

Reliefez stele albe cu umbra
Izbind-o de cer, sprijinind-o-n pămînt
Zăpezile-mi sună cristale deasupra,
În nori voalați condensate trecînd.

Mari tensiuni însumînd, eu detest
Plînsul grăbit, gratuit în candoare.
Soarele, iarna, îmi scapă din gest
Dar eu îndrept prin zăpezile reci,
Brațele mele, brațele mele întregi
Către soare.

Adrian PĂUNESCU

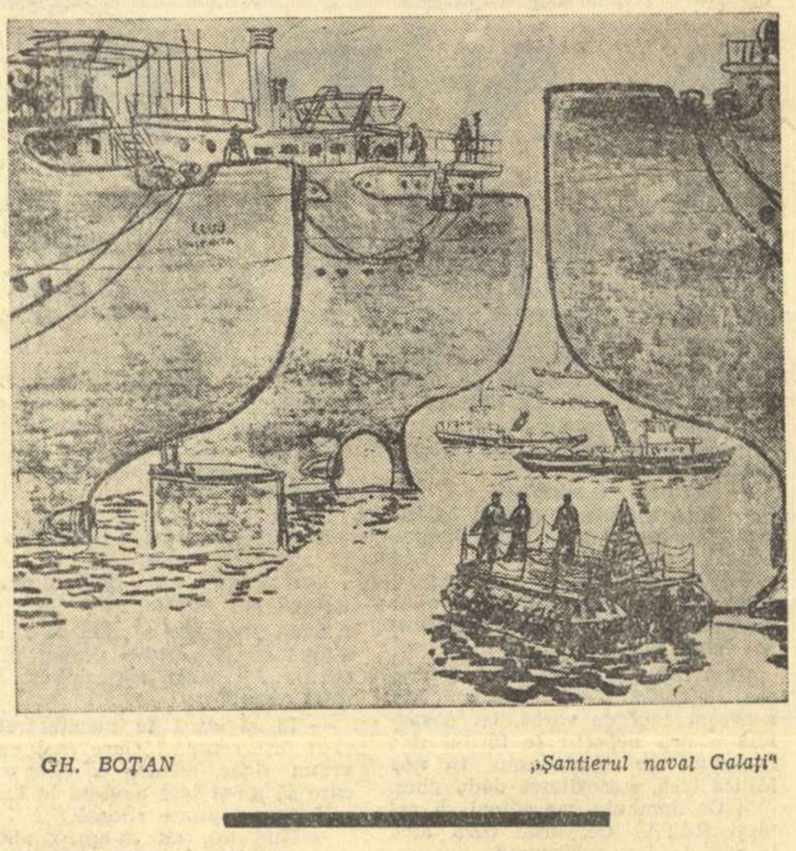

GH. BOȚAN „Șantierul naval Galați"

În S. U. A.

Legiferarea ticăloșiei

(Urmare din pag. 1)

abătut asupra lor, comuniștii au apărut cu întregul simț de răspundere pentru soarta poporului, pentru salvgardarea libertății, pentru apărarea intereselor vitale ale clasei muncitoare din Statele Unite. Demn, intransigent, principial, glasul lor e glasul Americii neîngenunchiate de amenințări. Curaj alimentat de încrederea în viitor, hotărîre de a nu ceda, întemeiată pe cunoașterea altor legi decît a rînduielilor cu iz fascist — cunoașterea legilor istoriei. Admirația și stima întregii omeniri iubitoare de libertate face zid împrejurul comuniștilor și tuturor luptătorilor progresiști persecutați în umbra statuii libertății.

Cauza lor trebuie să învingă. Conștiința contemporană poate să împiedice ca, azi, ceața brună, risipită prin năpraznice lovituri de artilerie deasupra Reichstag-ului, să se răspîndească! Să înceteze legiferarea ticăloșiei!

Ștefan IUREȘ

CARNET teatral

„FIICELE" de Sidonia Drăguşanu

Studioul Teatrului Național „I. L. Caragiale"

Eva Pătrăşcanu şi Coca Andronescu, într-o scenă din spectacol

De piesa Sidoniei Drăguşanu te apropii la început cu un interes explicabil. Spectatorul de astăzi este dornic să asiste la reprezentarea unei piese în care se dezbat, de pe pozițiile noului, probleme de etică. Acest interes nu scade, desigur, după ce bănuieşti, încă din primele momente ale scenei, că această dezbatere etică se serveşte adeseori şi de armele comediei. Apariția unei codane cu şorțuleț şi servietă, tremolîndu-şi glasul în care pluteşte spaima comică a veştii rele pe care cu atîta dibăcie vrea s-o ascundă, te dispune. Ne amuzăm în primele momente ale spectacolului. Dar cînd autoarea începe să intre în fondul problemelor se aude rezonanța obosită a replicii, şi, treptat, devine evident că piesa nu aduce în scenă aerul proaspăt al contemporaneității. De fapt, „Fiicele" este o piesă numai aparent nouă, nefiind scrisă nici despre, nici pentru oamenii de azi. Recunoaştem în această piesă cîteva din situațiile tipice ale teatrului de bulevard pe care Sidonia Drăguşanu a căutat să le aducă în rada actualității. Dar cu o asemenea recuzită, nu se poate construi o operă viabilă. „Fiicele" ne demonstrează clar, dacă mai era nevoie, că actualizarea, forțată prin transplantarea hibridă a problematicii teatrului vechi în realitatea socialistă, nu poate duce la rezultate fericite. Şi aceasta pentru că vorbele nu pot înlocui conflictele vii, pasionante ale zilelor noastre; declarațiile, oricît de solemne, patetice şi de grandilocvente nu pot actualiza o construcție dramatică perimată. Dacă eliminăm cîteva cuvinte şi expresii din piesă, printre care stîngacea declarație pe care Luiza o face privind frumusețea muncii de pe şantierul unde lucrează tatăl ei şi alte cîteva asemenea replici care nu se mulează deloc pe textul piesei, avem impresia că ne aflăm cu douăzeci şi ceva de ani în urmă, asistînd la o piesă care şi-a propus să dezbată o problemă de „morală" dulceagă. Inactualitatea piesei vine de la poziția de pe care aceasta a fost concepută şi realizată. S-ar putea replica : piesa tratează o „problemă de etică valabilă în fond, şi ieri şi astăzi". Dar tocmai de aici credem că a pornit şi eroarea fundamentală a autoarei, din credința că o dezbatere etică poate fi condusă oricum, fără a se porni de la date caracterologice esențialmente noi, urmărite într-o viziune inedită, proprie societății de azi şi moralei comuniste.

Atrage stăruitor atenția, la vizionarea spectacolului, încercarea de asezonare la date aparent actuale a formulelor teatrului de bulevard. De la triunghiul conjugal căruia i se înlocuieşte un unghi (prietenul familiei) cu altul de valoare pozitivă (fosta soție), de la nevasta frivolă care datorită inconştienței îşi duce soțul pe drumul pierzaniei, de la servitoarea mucalită care, în fericita ei inocență, spune lucrurilor pe nume — la intrigantă (aici femeia ce vinde ilicit anumite mărfuri) şi pînă la copilul leneş dar destul de hazos, ca să dea lucrurile pe față, numeroase scheme şi personaje ale teatrului de bulevard şi-au dat întîlnire în această piesă.

Şi pe acest mozaic se altoieşte melodrama : tatăl cade în prăpastie. Este sau nu vinovat ? A furat sau nu ? Fiicele nu vor să creadă, dar pînă la urmă totul se arată a fi, din nenorocire, adevărat. Tatăl a furat, din pricina soției frivole. Fiicele vor fi luate însă de mama lor adevărată iar în final se anunță o căsătorie fericită (gentilomul va cere totuşi mîna nobilei ruinate) : onestul Horia Cotaru în chip de trimis providențial al destinului va veni la Luiza lui, care îşi usucă astfel lacrimile pricinuite de pățania unui tată aflat, pentru delapidare, pe banca acuzării.

Ceea ce se pare că n-a înțeles autoarea — insistăm asupra acestui fapt pentru că de aici pornesc slăbiciunile piesei — este faptul că, pentru a realiza dimensiunile conflictelor vii ale actualității, dezbaterea etică trebuie — în mod imperios — să se ducă de pe pozițiile înaintate ale moralei noi. Totul în noua sa piesă este, dimpotrivă, discutat „în sine", şi se rezolvă fără ca spectatorul să simtă că eroii dramei ar trăi în societatea socialistă, că principiile moralei comuniste ar acționa cumva asupra lor, că i-ar guverna într-un fel sau altul. Un univers închis, îmbîcsit de uşurință şi frivolitate, de acceptare aproape generală a tuturor relelor „moralei" burgheze. Atmosfera tînără, sănătoasă, optimistă, curată a vieții noastre, nu pătrunde cu adevărat în această piesă. Chiar mama adevărată, figură pozitivă în intenția autoarei, priveşte cu resemnare ani de zile cum fiicele ei cresc într-un mediu viciat. Acceptă să vină în această casă, alături de o femeie cu apucături în cel mai fericit caz reprobabile şi nu ia nici o măsură concretă pentru salvarea fiicelor sale. Poate un om onest, cu o structură etică sănătoasă, să fie părtaşul unei asemenea situații înjositoare, de-a dreptul amorală ? Mai mult, după arestarea fostului soț ea este cea care susține materialiceşte casa, inclusiv pe femeia din pricina căreia se produsese catastrofa.

Personajele pozitive sînt extrem de sărac conturate. Din această pricină se întăreşte senzația că vechiul predomină în piesă, personajele ce întruchipează noul rămînînd la rolul de oameni care n-au nici putere, nici voință de acțiune. Astfel fiica cea mare se mulțumeşte cu simple ciocniri pe teme mărunte, banale, cu mama vitregă, manifestîndu-şi repulsia mai ales prin strîmbături şi ridicări enervate din umăr. Deşi vîrsta i-ar fi permis să raționeze, să reacționeze, ea rămîne totuşi prizoniera acestui mediu. În ceea ce priveşte figura tatălui : el apare prea mult în viziunea „fiicelor" ca o victimă a credulității, a uşurinței cu care a urmat capriciile unei femei odioase. Interesant de arătat este faptul că adevăratul vinovat, în concepția autoarei — adică mama vitregă — nu este pedepsit. Figura tatălui este concepută totodată foarte confuz. Tudor Lipşa are periodice accese de cinste, îşi creşte copilele în spiritul celei mai depline onestități, dar se dovedeşte totuşi a fi profund necinstit. Un om care este capabil, pentru a se salva pe el, să provoace arestarea unui prieten nevinovat, poate oare să apară ca o simplă victimă ? Cum este posibil ca un hoț cinic să fie pus în postura unui sărman rătăcit aşteptat cu emoție de familie ? Piesa nu condamnă categoric pe inginerul Lipşa, acordîndu-i bizare circumstanțe atenuante. Şi aceasta din pricina faptului că în acțiunea dramei nu se dă cu adevărat lupta între etica veche şi cea nouă, nu se înfruntă două morale diametral opuse.

Piesa Sidoniei Drăguşanu nu izbuteşte să se ridice la înălțimea sarcinilor ce şi le propune, resemnîndu-se a fi un divertisment comico-melodramatic, în spiritul teatrului vechi.

★

Eforturile remarcabile ale regizorului (Al. Finți) şi ale unor talentați actori de la Teatrul Național „I. L. Caragiale" au căutat să acorde spectacolului valori care nu se cuprind în text. Dintre interpreți, Coca Andronescu, Tanți Cocea, Carmen Stănescu, Eva Pătrăşcanu, Alfred Demetriu, Tina Ionescu, Emanoil Petruț, au încercat să biruie unele din carențele piesei.

Valeriu RÎPEANU

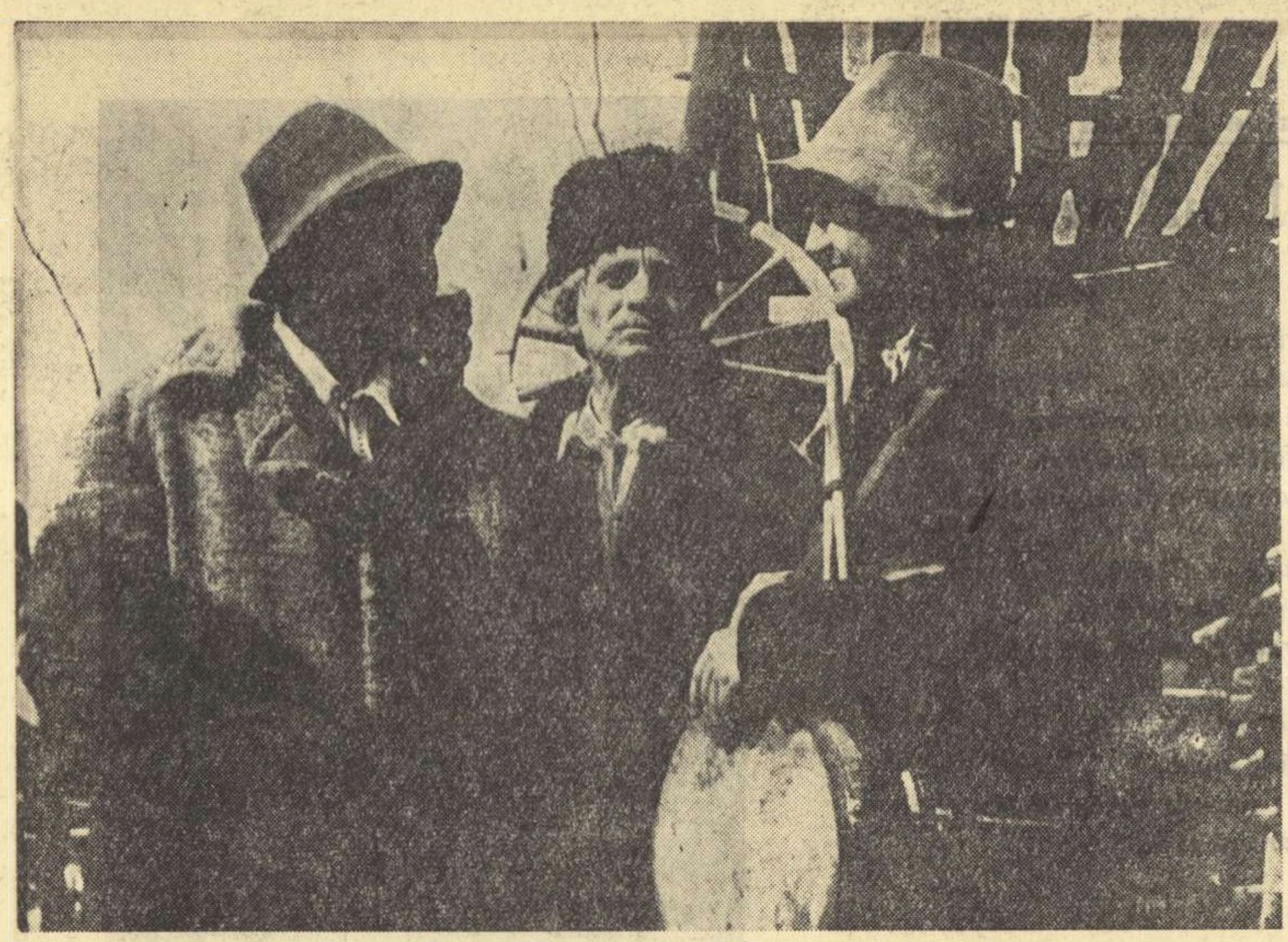

Scenă din filmul „Cînd primăvara e fierbinte"

CARNET cinematografic

„Cînd primăvara e fierbinte"*)

Primăvara anului 1945 ne-a rămas în amintire fierbinte, evocîndu-ne avîntul maselor de țărani care, la îndemnul şi sub conducerea partidului clasei muncitoare, au înfăptuit reforma agrară. Filmul a prins ceva din incandescența acelor zile, ne face să retrăim freamătul acestei pagini memorabile a istoriei noastre contemporane, fiindcă autorii înşişi au fost însuflețiți de o pasiune fierbinte, comunistă.

Mircea Săucan căptuşeşte cu o vibrație patetică întîmplările şi faptele. Aşa l-am cunoscut ca documentarist (în „Casa de pe strada noastră" obiectele dobîndeau personalitate, dimensiuni umane şi sociale; în „Pagini de vitejie", imaginilor istorice regizorul le insufla emoție, dezvăluind poetic însemnătatea lor politică). Aşa ne apare şi în primul său film de ficțiune, în pofida feluritelor imperfecțiuni existente de la scenariu pînă la aspectele strict tehnice.

Aria de investigație e intenționat restrînsă. Nu ieşim nici o clipă din perimetrul unui sat pierdut pe meleagurile moldovene. Totul se consumă în răstimpul unei scurte permisii de care beneficiază doi ostaşi, Grigore şi Tică, veniți acasă de pe frontul antihitlerist. Scara e redusă, tensiunea în schimb e maximă. Împreună cu tot satul, cei doi trăiesc şi împlinesc în fapt un act istoric revoluționar. Întoarcerea lor coincide cu acțiunile întreprinse de țărani sub îndrumarea muncitorilor comunişti, în scopul împărțirii pămîntului moşieresc. Absența unei fabulații bogate, care să se desfăşoare în lărgime, e compensată de incursiunea în adîncime. Pentru autori esențială e preocuparea de a descifra resorturile profunde şi sensul politic al saltului calitativ petrecut în conştiința oamenilor: de la obidă şi teamă, la demnitate şi îndrăzneală.

Tică a adunat — odată cu datoriile la moşier — o mare amărăciune şi neîncredere față de lumea exterioară. Bucuriile sale sînt firave. Sporovăieşte cu calul lui deşălat ; contemplă cu aer nepăsător, fiind de fapt viu interesat, frămîntarea satului ; comentează pătrunzător şi puțin sceptic tot ce se întîmplă, dar nu poate sta deoparte. În felul lui aspru, apăsat, jumătate şugubăț, jumătate grav, se duce la conac, şi făgăduieşte (ce dreaptă mînie, abia stăpînită răsună în glasul lui Ernest Maftei, se citeşte în ochii lui !), făgăduieşte deci să-şi plătească datoriile — şi pe ale lui şi pe ale tatei. A doua zi în zori, va intra singur cu plugul pe moşie, ținîndu-se de cuvînt. Vătăşelul Constandache n-a avut toată viața decît toba şi praful de pe ea (cum spune cineva în film). Primarul a făcut întotdeauna ce a vrut cu el. Gîndul că acum va primi o bucată de pămînt îl luminează lăuntric, îi dă pentru prima oară sentimentul libertății. Trebuie văzut cum se îngrijeşte să capete de împrumut un plug, trebuie văzut cu cită mîndrie bate toba vestind sosirea în sat a muncitorilor de la C.F.R. (Actorul Gheorghe Novac e cu adevărat o revelație şi ar fi impropriu să spunem că „joacă" rolul — îl trăieşte, e una cu personajul).

Metafora enunțată în titlu decurge din substanța povestirii, se justifică prin temperatura emoțională a celor mai reuşite părți din film. Din înfruntarea satului cu primarul chiabur, cîinele de pază al rînduielilor moşierilor, scapără de fiecare dată scîntei. La început, oamenii, nesiguri încă de forța lor, stau strînşi unii lîngă alții şi-l ascultă pe „don' premar" care zbiară violent, susținut (şi bruiat totodată) de răpăitul tobei. Pe chipurile lor planează însă o amenințare surdă prevestind prăbuşirea puterii lui Onofrei. În final, relația s-a inversat total. Cînd chiaburul se întoarce de la cîmp, după ce l-a împuşcat pe Tică, avem literalmente senzația că e „înghițit" de mulțimea care clocoteşte. Răsturnarea aceasta decisivă, marcată în mare de cele două episoade, se reliefează şi prin soarta lui Constandache. Toată forța momentului revoluționar e cuprinsă simbolic în ridicarea lui din țărîna unde-l trînteşte Onofrei, pînă la gestul larg, semeț cu care bate toba în final „ca să se audă". Umilința ancestrală se preface în contrariul ei, omul obidit şi disprețuit se înalță la rangul de făuritor al istoriei.

Protagoniştii poartă amprenta unei autenticități indiscutabile. Să-l cităm în primul rînd pe Sandu Sticlaru, muncitorul feroviar, cumpănit şi simplu, degajînd o profundă omenie şi care, împărtăşind altora propriile sale convingeri intime, propagă ideile partidului comunist. Apoi ceilalți : Ernest Maftei şi Gheorghe Novac de care am amintit, Mihai Mereuță (Onofrei al său e trufaş şi fățarnic dar undeva, interior, creşte în el spaima apropiatei înfrîngeri), Matei Alexandru (fierarul Udrea, o apariție care nu trece neutră pe ecran), Emil Botta şi Olga Tudorache (proprietarii moşiei, intrați în ultimul ceas al existenței lor de stăpîni) etc.

Operatorul Costea Ionescu-Tonciu şi-a format ochiul la şcoala filmului documentar şi asta îl avantajează. La el cadrajul, chiar dacă e uneori meticulos compus, lasă cel mai adesea impresia observației directe. Muzica lui Anatol Vieru face în general corp comun cu imaginile. Totuşi, în cîteva rînduri, comentariul muzical intervine cu oarecare ostentație pentru a sublinia o idee, umbrind, prin exces, firescul momentului.

Apreciind sondajul psihologic atent realizat în film, nu putem trece cu vederea peste fărîmițarea acțiunii, peste slăbiciunile scenariului care nu împleteşte strîns toate firele. Povestea dragostei lui Grigore şi Ana — cu atîtea implicații posibile — e inițial un element central, dar pe parcurs a fost fără justificare părăsită, deşi ar fi putut duce mai departe conflictul. (Într-o măsură, aceasta se resfrînge şi asupra interpreților : Mircea Başta şi Eugenia Bosînceanu, limitați în expresie, cu toate că au găsit datele de bază ale personajelor).

Mircea Săucan acordă o mare însemnătate relevării sensurilor fiecărei situații, fiecărui gest. Regizorul se exprimă laconic. O întreagă relație, de la asuprit la stăpîn, e închisă în grija speriată cu care Constandache îşi şterge opincile în pragul casei primarului. Steagul, puşca, plugul — şi deasupra un cer vast — spun totul despre valoarea actului revoluționar al lui Tică, pornit să are pămîntul moşieresc, care trebuie să-i aparțină. În tragicul său sfîrşit e subînțeleasă ideea că izbînda nu-i posibilă de unul singur şi totodată că drumul de luptă al celor mulți presupune jertfe.

Dar uneori nota e forțată, anumite elemente sînt vizibil căutate şi, deci, nu conving : cutia de muzică, tăiatul mestecenilor, cursa pentru a întrece trăsura moşieresei. Potențarea detaliilor (realizată cu iscusință cinematografică), nu scuză lipsa de atenție a regizorului față de cursivitatea narațiunii, față de echilibrul ansamblului. Grija pentru atmosferă nu justifică tendința de a filma neapărat „frumos", ca în cazul secvenței căluşeilor, prelungită mult peste nevoile dramatice. Toate acestea sînt neajunsuri de care regizorul va trebui să se elibereze pe viitor. După cum sînt altele — fluctuațiile supărătoare ale sunetului, luminarea defectuoasă în anumite scene — care denotă insuficientă atenție față de latura tehnică.

Dincolo de toate acestea, „Cînd primăvara e fierbinte" consacră un talent regizoral autentic. Se confirmă încă o dată că experiența documentariştilor poate aduce în filmul artistic un suflu proaspăt, viguros.

Mihail LUPU

P.S. Ne-am întrebat — citind cronica din „Contemporanul" — cui poate folosi încercarea de a contrapune valoric „Cînd primăvara e fierbinte" filmului „Setea". Sînt în fond două modalități de a aborda aceeaşi temă şi — indiferent de aprecierile asupra fiecărei realizări în parte — important este că ambele filme slujesc, prin mijloace proprii, diferite, o temă majoră, de un deosebit interes.

---

*) Scenariul : Dumitru Carabăț, Beno Merovici, Mircea Săucan — Regia : Mircea Săucan — Imaginea : Costea Ionescu-Tonciu — Muzica : Anatol Vieru.

Te iubesc, viață !

Recenta producție a studioului „Lenfilm" dezbate o problemă de vie actualitate : modul comunist de a trăi viața. Autorii (scenarist M. Berestinski, regizor M. Erşov) explorînd realitatea cotidiană sovietică, descoperă semnificațiile unor fapte aparent obişnuite, dar care pun în lumină fizionomia morală a omului nou. Fabulația cuprinde mai multe planuri, sudate prin ideea centrală a filmului. Protagoniştii sînt tineri. Ei iubesc, se frămîntă, înving obstacole, ajută pe alții să evolueze. Forța colectivului se evidențiază în orice împrejurare. O chestiune personală — a unui om aflat într-o situație grea — devine preocupare obştească. Numai astfel tînăra Grunea şi băiețaşul Egorka — victime ale unor escroci religioşi dubioşi — pot fi salvați. Colectivul le redă bucuria tinereții. Acțiunea aceasta atît de umană e condusă de tînărul inginer Timofei Korneev — candidat de partid, care susține un adevărat examen de maturitate în fața vieții. Materialul divers asupra căruia s-au oprit autorii capătă în film o tratare echilibrată, definită prin simplitate. Alegîndu-şi un grup de tineri actori, regizorul M. Erşov i-a îndrumat pe linia trăirii veridice, fireşti. În economia filmului, dețin partituri mai ample Timofei şi Grunea. Rolurile respective sînt conturate expresiv de P. Vernov şi I. Budina. Dinamica sufletească a personajelor se exteriorizează nuanțat în interpretarea lor. Celelalte personaje sînt situate de autori în planul al doilea. Nu se stăruie prea mult asupra lor. Copilul (Egorka) aduce o notă de gingăşie şi prospețime. Se reține şi figura lui Jenea (în episodul dragostei care începe să se înfiripe între el şi Grunea).

Finalul filmului rămîne „deschis". Eroii au trăit o experiență care i-a maturizat, vor continua să cunoască şi să învețe. Operatorul V. Burikin foloseşte cu fantezie ecranul lat, iar O. Karavajciuk a compus o muzică adecvată conținutului.

Mihai BOTEZ

Cadru din filmul „Te iubesc viață"

Jean Bouise în rolul bravului soldat Svejk la teatrul de la Cité din Villeurbanne

Reîntîlnire cu Svejk

Eroul popular praghez creat în 1920 de Haşek, reevocat în istoricul an 1943 de Brecht, a devenit în 1961 un erou binecunoscut cronicarilor de teatru italieni şi parizieni. Doi dintre regizorii cei mai cunoscuți şi apreciați azi în lume, Georgio Strehler la Milano şi Roger Planchon la Paris, au montat comedia lui Brecht „Svejk în cel de-al doilea război mondial". Ambele spectacole s-au bucurat de o primire deosebit de entuziastă; la închiderea stagiunii trecute, Piccolo Teatro promitea formal celor ce nu apucaseră să vadă încă piesa lui Brecht şi celor care voiau s-o revadă, că ea va fi reluată; iar acum, la Paris, este considerată ca evenimentul teatral cel mai de seamă din această stagiune.

Bravul soldat Svejk, supus dar şiret, „care aprobă ordinea consfințită, ca pe un instrument de afirmare..., epuizat de abuzuri şi devenit teren fecund pentru eliberare", cum îl caracterizează Brecht, îi era acestuia bine cunoscut încă de pe vremea cînd lucrase, împreună cu Piscator, la adaptarea pentru scenă a romanului lui Haşek. Considerîndu-l actual atît timp cît în lume există pericolul fascismului, îl face să trăiască în condițiile celui de al II-lea război mondial, opunîndu-l tragicului absurd al războiului şi hitlerismului. În „Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită", Brecht arătase cum se ridică şi cum pier opresorii, călăii ; îl preocupa însă să înfățişeze şi modul în care cei înfrînți, oprimați reuşeau să viețuiască. În Praga ocupată de nazişti, în fața Gestapoului, apoi înrolat în armata ce se îndrepta spre Stalingrad, ieşind cu şiretenie din toate încurcăturile şi biruitor pînă în cele din urmă, Svejk este reprezentarea simbolică a celor fără putere, care supraviețuiesc.

Spectacolul, pus în scenă la Piccolo Teatro della Città di Milano, a scos în evidență cele două aspecte — farsa şi tragicul operei brechtiene. Iată ce scrie Tonio Monti în „Theater der Zeit" : „Regia lui Strehler şi-a propus să nu lase să-i scape spectatorului nici un moment vreunul din cele două aspecte. Un exemplu ilustrativ îl oferă scena în care Svejk, prezentat scharführerului Bullinger, îl ia pe acesta în rîs făcîndu-l ridicol, ceea ce oferă scenei un comic extrem. Scena se termină cu ieşirea triumfală a eroului. Strehler însă nu lasă imediat cortina, îi dă timp lui Bullinger să-şi revină, aduce în fața lui un prizonier torturat, ținut de doi SS-işti, asupra căruia Bullinger îşi varsă furia înfrîngerii suferite ; astfel spectatorului nu-i este permis să uite în vîltoarea situațiilor comice care ilustrează aspectul de suprafață al nazismului, ceea ce constituie partea sa tragică şi criminală. Iar în scena finală, unde Hitler dansează nebuneşte înaintea Stalingradului, ca să dispară apoi în trapa unui vad, tragedia şi farsa îşi dau mîna".

Într-un articol apărut în numărul 11 al revistei sovietice „Teatr", Gigi Lunari vorbeşte despre alt merit al spectacolului lui Strehler.

„Creînd contrastul între „sferele înalte" în care se învîrtesc Hitler şi acoliții săi, şi „sferele de jos" — cîrciuma şi alte locuri din Praga lui Svejk, Strehler a realizat două unități stilistice, acordînd personajelor din „sferele înalte" dimensiuni inumane şi subliniind trăsăturile omeneşti ale locuitorilor din „sferele de jos" ; Hitler apare într-o rază roşiatică, vocea lui se aude de departe, dezumanizată, deformată de difuzor. Acesta este un Hitler creat de fantezia populară şi văzut de ochii lui Svejk, care în realitate nici nu l-ar fi putut vedea pe Hitler decît de departe şi de jos, nu l-ar fi putut auzi decît prin megafoanele care urlau asurzitor într-o piață".

Cronicarii au lăudat mult şi scenografia lui Luciano Damiani, o combinație deosebit de ingenioasă între construcție şi proiecție, care lărgeşte peisajul spectacolului, înfățişînd defilarea armatelor germane pe străzile Pragăi şi şirurile de cruci fără sfîrşit pe cîmpuri, în timp ce Svejk mărşăluieşte spre Stalingrad.

Îngrijorat ca şi Strehler de noile amenințări ale Germaniei militariste, Roger Planchon — directorul teatrului de la Cité din Villeurbanne — a găsit şi el foarte actuală piesa pe care Brecht a scris-o cu şaptesprezece ani în urmă. Iar publicul parizian — căci trupa lui Planchon joacă de la începutul lui octombrie pe scena teatrului Champs Elysées la Paris — o consideră ca „bomba" stagiunii (folosesc termenul cu care îşi intitulează cronica Pierre Marcabru, cronicarul revistei „Arts"). Ziarul „l'Humanité" salută spectacolul ca fiind un adevărat spectacol de avangardă, nu în înțelesul dat azi în occident, îmbrăcat doar în forme sofisticate şi nebuloase, ci în înțelesul adevărat, revoluționar, al cuvîntului. Mergînd şi el pe aceleaşi coordonate ca Strehler — accentuarea caracterului de tragic şi totodată de farsă populară a piesei, înfățişarea diferită a „sferelor înalte" şi a „celor de jos", în care trăiesc Svejk şi prietenii săi, — Planchon, folosind deosebit de interesantele decoruri pe scenă turnantă semnate de René Allio a realizat în plus o dinamică cinematografică.

Iată ce scrie Robert Kanters în revista „Express" despre interpretul principal, actorul Jean Bouise, şi despre spectacolul teatrului de la Cité :

„Plin de o fantezie nemaipomenită, Bouise umblă, dansează, cîntă, însufleţeşte toată trupa. În jurul lui se învîrtesc toate. Dl. Roger Planchon a montat piesa pe o turnantă care se învîrteşte aproape tot timpul, personajele sînt plasate pe orbită. Turnanta nu a fost aleasă ca să uşureze trecerile de la un loc la altul, ci ca să ne îngăduie să le vedem din toate unghiurile. Piesa nu e împărțită în „tablouri" aşezate în fața noastră, ci în sculpturi care pivotează pe un soclu şi se prezintă în toate dimensiunile. El nu abuzează de această inovație ci valorifică la maximum posibilitatea de a crea o mare variație în fiecare scenă, de a pune în valoare fiecare detaliu. Ajutat de scenografia admirabilă a lui René Allio (elementul de decor şi costumele în culoarea cenuşie, neagră, albă, cu excepția scenelor din „sferele înalte"), Planchon se serveşte de această enormă jucărie cu o virtuozitate şi ne oferă — poate — cea mai bună regie a sa".

De menționat sînt şi cuvintele de laudă pentru muzica lui Hans Eisler. Cu atît mai mult cu cît ea va ilustra şi spectacolul „Svejk în cel de al 2-lea război mondial" pe care în prezent îl pregăteşte Teatrul de Comedie din Bucureşti.

Dana CRIVĂȚ

Pablo Neruda

Deţinutul cu nr. 5048

Pictorului Siqueiros

Învăluit de lumina lui ianuarie,
îţi dărui ţie văpăile Cubei libere!
Şi nu uita, Siqueiros, că zdrobit de mîhnire
te-aştept cu inima şi braţele larg desfăcute —
te-aştept în patria mea de zăpezi şi vulcani!

Peste pînzele tale zugrăvite cu flăcări
am văzut prăbuşindu-se umbra temniţei.
Parcă după drugi de gratii zăbreliră un rug...

Crima săvîrşită împotriva penelului tău
îmi răneşte dureros bătăile inimii.
Paletă ţi-i patria dragă: tovarăş de baricade,
tot Mexicul cu tine în carceră şade.

În romîneşte de GEORGE DAN

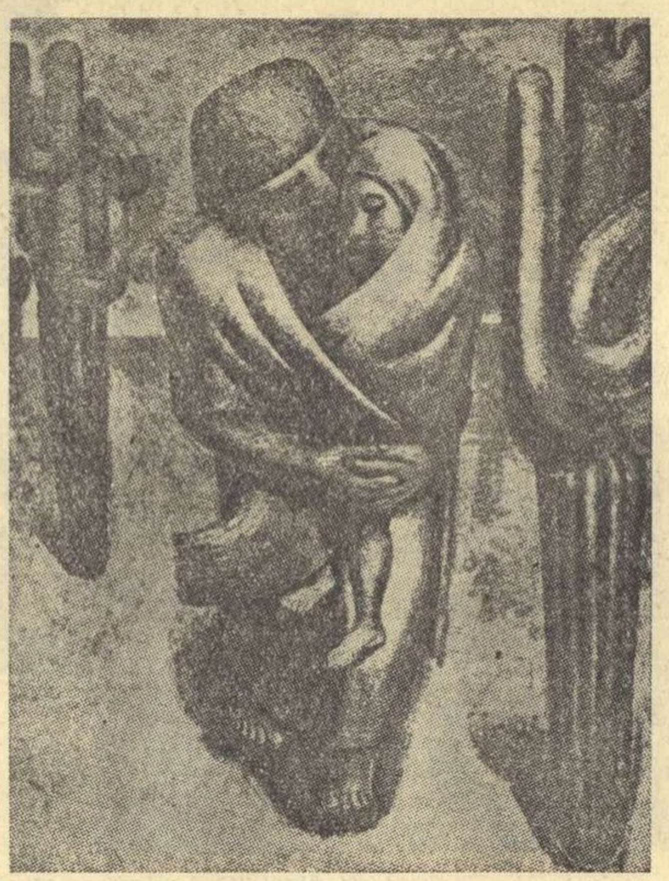

DAVID ALFARO SIQUEIROS „O mamă ţărancă"

Traficul de întuneric

Noaptea iberică despre care vorbeam într-un număr trecut nu e doar o tragică realitate a peninsulei vest-europene, circumscrisă geografic între stricte fruntarii de carcesotină medievală; crispaţi în turnuri piezişe, promotorii ei se dedau, în plin secol de reabilitare umană, unui sumbru trafic de întuneric. Itinerariile generoase ale marilor călători de odinioară sînt astăzi bîntuite de ambarcaţii piratereşti care se îndreaptă cu înverşunare spre ţărmuri îndepărtate, purtînd arme şi lanţuri destinate unor popoare deşteptate la luptă. Pretenţia de a „civiliza" nu mai este demult decît un alibi al abuzului cinic şi un ridicol pretext de jaf, iar diplomaţii tristei şi arieratei Portugalii, care se străduiesc în sălile Organizaţiei Naţiunilor Unite să justifice incredibila cruzime a ultimilor colonialişti, par bufniţe prinse între reflectoare după un somn de cinci secole.

Care e oare civilizaţia adusă de mercenarii lui Salazar în vastele lor posesiuni africane?

Un poet angolez care înnobilează tagma noastră de slujitori ai Polymniei prin excepţionale merite printre fruntaşii luptei de eliberare a poporului său, Mario de Andrade, preciza de curînd cu înaltă ironie că îmbătrînita Lusitanie e ea însăşi pe jumătate analfabetă şi chiar în sînul populaţiei portugheze din Angola neştiutorii de carte numără peste o treime. Iată dar un profil al mesagerilor civilizaţiei!

Care e ajutorul purtat de aceiaşi mercenari?

Ziarele occidentale abundă de relatări ce jignesc cel mai elementar simţ de umanitate, despre satele incendiate cu napalm, despre asasinatele în masă a locuitorilor şi atîtea alte isprăvi cutremurătoare, deşi adeseori gazetarul viciat de profesia mecanică a negustorului de ştiri, uită să manifeste indignarea, obligatorie dincolo de marginile zoologiei. Pe vremuri ibericul Seneca aducea elogii unui amic al său pentru frumosul obicei de a lua masa împreună cu sclavii; şi o făcea în plină societate sclavagistă. Iată însă că după două mii de ani, din aceeaşi Iberie pleacă vapoare ducînd cătuşe pentru sclavii din Angola pe care, de curînd, i-am putut vedea fotografiaţi, lucrînd cu lanţuri la picioare şi pîndiţi de rîvna saşie a havilardului portughez. Privind necredibila imagine, mi-am adus aminte de un frumos vers al lui Tibul: „Sclavul aude lanţul sunînd la picioarele lui, şi cîntă". Şi mi-a venit în auz o parafrază contemporană: sclavul aude lanţurile sunînd la picioarele lui şi nu părăseşte gîndul de a-şi alunga stăpînii.

Ridicarea la luptă a popoarelor din coloniile portugheze e o impresionantă epopee a demnităţii umane, capitolul ei final va fi deplina victorie. Războiul din Angola, de ale cărui consecinţe tiranul de la Lisabona pare inconştient, înseamnă o dublă lovitură: pierderilor înregistrate în junglă li se adaugă altele, poate mai grave, din şubrezita Portugalie, această jalnică parodie de metropolă unde chiar gazetarii americani au constatat recent cel mai scăzut nivel de viaţă din întreaga Europă. Armele moderne furnizate de N.A.T.O. pot ucide, dar nu pot hrăni, după cum aceleaşi arme se pot întoarce şi împotriva celor ce le utilizează.

Mişcarea de eliberare se extinde mereu; din Angola ea trece în Mozambic, Capo Verde, Sao Tome, Guineea portugheză şi Goa unde înflorea o uimitoare civilizaţie cu milenii în urmă, pe cînd în Portugalia hălăduia încă preistoria cavernicolă. Frumuseţea care-l fermecase odinioară pe Camoëns va mistui şi acest ultim reziduu dintr-o veche epidemie venită prin văzduh şi pe mare ca pustiitoarele ciume de altădată.

Lupta din colonii se sincronizează tot mai mult cu nemulţumirea şi murmurul crescînd al mulţimilor portugheze. Poporul acestei peninsule va şti să-şi reabiliteze istoria contemporană, înlăturînd stigmatul tiraniei care-i deformează chipul şi gonind fantomele patibulare ale celor ce în numele lui se îndeletnicesc cu traficul de întuneric. O spun chemările şi profeţiile directe sau disimulate ale poeţilor, învăţaţilor şi artiştilor care constituie elita Spaniei şi Portugaliei de astăzi; o cer glasurile tuturor confraţilor lor de pretutindenea care nu şi-au uitat datoria faţă de oameni.

Ultima picătură de otravă, adunată din întreaga Europă subterană, în cel mai sadic promontoriu, va trebui să cadă, în cele din urmă, pierind dizolvată de imensitatea şi veşnicia oceanului.

A. E. BACONSKY

Contrapunct

U. R. S. S.

„Revista revistelor" se intitulează originalul simpozion organizat la Moscova de Casa centrală a literaţilor în care se dau oral răspunsuri la probleme de literatură, politică, ştiinţă. Această revistă neobişnuită a luat fiinţă în urmă cu 6 luni din iniţiativa scriitorilor Lev Kassil, V. Ardamatski, E. Reabcikov. Ei au propus ca pe scena clubului scriitorilor să fie invitaţi cu regularitate reprezentanţii diferitelor publicaţii care să povestească auditorului despre materialele cele mai interesante care vor apare în diferite reviste. Sute de scriitori moscoviţi şi oaspeţii lor au făcut astfel cunoştinţă cu personalităţi interesante ca, de pildă, specialistul în cosmonautică prof. I. A. Pobedonosţev, redactorul şef al revistei „Timpuri noi" N. S. Sergheeva, laureata concursului internaţional de canto Emma Sarchisian, savantul geolog G. G. Vorobiov şi alţii.

Zilele trecute a fost prezentat cel de al treilea număr al „Revistei revistelor". In sala Casei scriitorilor au prins viaţă pagini din „Lumea nouă" şi „Ştiinţa şi viaţa", „Problemele economiei" şi „Viaţa muzicală", „Teatru" şi „Timpuri noi". Cei de faţă au ascultat o scrisoare inedită a lui Ilia Ilf despre America, „Cîntecul despre oameni de treabă" de Fradkim, fragmente din spectacolul „Ziua de naştere a Terezei" şi au vizionat filmul documentar „Bip va rămîne în Leningrad".

Franţa

Publicaţia lunară franceză „La nouvelle critique" face loc în paginile sale răspunsului dat de cineastul romîn Ion Popescu Gopo la ancheta „Ce vă evocă numele lui Picasso?" iniţiată cu ocazia celei de a 80-a aniversări a pictorului. La anchetă au răspuns personalităţi de frunte ale culturii ca Charles Chaplin, Helene Weigel, Salvatore Quasimodo, Siqueiros şi alţii.

R. P. Ungară

In numărul 39 al revistei maghiare „Élet és irodálom" se fac cunoscute cititorilor din R.P.U. discuţiile purtate în publicaţiile literare romîneşti despre problemele actuale ale literaturii, despre conflict şi despre zugrăvirea caracterelor.

Arătînd sarcinile trasate literaturii de cel de al III-lea Congres al P.M.R.: revista redă felul în care înţeleg să răspundă scriitori ca Titus Popovici, Al. I. Ghilia, Dorel Dorian — şi alţi scriitori şi critici care au participat la discuţii în revistele „Gazeta literară" şi „Viaţa romînească".

R. F. G.

Tînărul scriitor catolic Joseph P. Krause a fost nevoit să emigreze din oraşul Helzenkirschen (R.F.G.) în Franţa din cauza persecuţiilor la care era supus de poliţiştii şi autorităţile vest-germane. Krause a luptat ani îndelungaţi împotriva reprimirii în aparatul judiciar de la Bonn a foştilor funcţionari hitlerişti. El a făcut peste 80 de propuneri privitoare la pedepsirea foştilor judecători nazişti. Joseph P. Krause a evitat arestarea, părăsind la timp R.F.G. In două declaraţii publice el a afirmat că-şi va continua lupta împotriva nedreptăţii şi lipsei de omenie pentru libertate şi pace pînă cînd din statul de la Bonn va dispare moştenirea sîngeroasă a trecutului hitlerist.

R. P. Bulgaria

Teatrul popular din Plovdiv a pus în scenă piesa lui K. Strangev „Ramurile bradului nu se încovoaie". Revista „Planek" relatează că piesa a stîrnit un viu interes „nu numai pentru că teatrul a dat dovadă de îndrăzneală jucînd piesa unui autor cu totul necunoscut, şi nu numai pentru că autorul este un participant direct la construcţia despre care scrie. Principalul lucru care evidenţiază valoarea piesei este autenticitatea primei lucrări a lui Kostea Strangev".

S. U. A.

In goană după o reclamă cît mai „eficientă", agenţiile de publicitate americane au renunţat în ultima vreme la mijloacele „clasice" de propagandă comercială. Recent, cu ocazia prezentării la New York a filmului „Crimă şi pedeapsă", după romanul lui Dostoievski, proiecţia a fost întreruptă brusc înaintea scenei omorului şi pe ecran şi-a făcut apariţia un dandy plin de sex-appeal care a declarat spectatorilor cu glas sumbru: „crima pe care o veţi vedea acum nu ar fi fost făptuită niciodată, dacă pe vremea aceea era cunoscut neîntrecutul calmant Kolagon". Noul „gen" de reclamă a fost extins la un mare număr de cinematografe.

R. D. Vietnam

In oraşul Tai Nguen, centrul administrativ al ţinutului naţional Vietbak, a avut loc recent primul Congres al Scriitorilor şi artiştilor locali.

Pentru dezvoltarea continuă a literaturei şi artei minorităţilor naţionale care locuiesc în acest ţinut, Congresul a hotărît să se înfiinţeze filiale locale ale Uniunii Scriitorilor şi Asociaţiei artiştilor din Vietnam.

Organizaţiile nou create, împreună cu editurile locale îşi propun ca sarcină de primă urgenţă strîngerea şi studierea creaţiei populare orale a minorităţilor naţionale din această regiune a R.D. Vietnam.

ASPECTE ALE ESTETICII ŞTIINŢIFICE

CARNET SOVIETIC

Reproducem cîteva fragmente din articolul „Estetica — arenă de luptă", de H. Plavius în „Voprosî literaturî", nr. 11/1961:

Arta, ca formă a conştiinţei sociale, cîştigă în epoca noastră funcţii noi, sau cel puţin funcţiile vechi cîştigă un conţinut calitativ nou. În legătură cu aceasta se ridică o chestiune amintită şi de Elsberg. „Pare ciudat — scrie Elsberg — dar într-o serie întreagă de lucrări ale esteticienilor noştri, problema omului nou nu ocupă locul cel mai important". Această chestiune poate fi pusă şi mai tranşant, avîndu-se în vedere nu numai problema reflectării omului nou în operele artistice, ci şi problema rolului activ al omului nou, ca personalitate creatoare, care-şi adaugă noi şi noi trăsături de caracter, ale omului multilateral dezvoltat. In faţa esteticii se pune problema relaţiei subiect-obiect în procesul oglindirii artistice a lumii. Cîteva exemple concrete vor lămuri mai bine toată importanţa dezbaterii acestei probleme.

Trăsătura cea mai caracteristică a esteticii burgheze contemporane este haosul în idei, şi atît de mult lăudata independenţă a ştiinţei se dovedeşte în esenţă a fi independenţă faţă de caracterul ştiinţific. Ideile estetice promovate de burghezie sînt profund contrare individualităţii creatoare, active. Un exemplu tipic îl constituie un articol publicat de criticul vest-german Georg Groos, care ia în discuţie nivelul satirei politice din Germania occidentală şi, la prima vedere, pare că regretă profund decăderea acesteia. El vorbeşte numai de acei satirici „consacraţi" ai societăţii burgheze, cei care au permisiunea de a se produce în studiourile televiziunii. Dar în regretele pe care autorul le exprimă în legătură cu situaţia satirei, se fac auzite note destul de ciudate. Cauzele importante ale scăderilor satirei politice constau după Groos în faptul că autorii de lucrări satirice cu greu pot fi crezuţi, întrucît ei, atacînd „monstrul economiei" R.F.G., trăiesc totuşi pe spinarea economiei vest-germane şi prin urmare critica lor este o critică fariseică. S-ar părea că lui Groos nu-i place faptul că aceşti autori sînt toleraţi de societatea burgheză, aşa cum erau toleraţi la vechile curţi, bufonii (...).

In lumea capitalului, individualitatea creatoare îşi pierde calitatea de subiect, ea devine în fond obiect de exploatare şi de dezorganizare ideologică.

Participînd la lucrările unor cercuri de muncitori care se ocupă cu scrisul, mi-am putut da seama că dezvoltarea activităţii lor impune din ce în ce mai mult cerinţa dezbaterii tuturor problemelor de teorie ale esteticii şi aduce în atenţia noastră un şir întreg de probleme noi. Principală între toate aceste probleme este, după părerea mea, aceea a noului rol al artei în viaţa societăţii. Arta are acest rol nou, nu numai în legătură cu fenomenul apariţiei omului înaintat comunist. Dezvoltarea omului nou este fundamentală nu numai pentru obiectul artei. Omul joacă un rol din ce în ce mai pronunţat ca subiect, ca făuritor al istoriei, şi prin urmare, şi al artei. In acest sens, relaţia subiect-obiect, problemă teoretică importantă a esteticii, se schimbă, devenind diametral opusă aceleia care e caracteristică pentru orînduirea capitalistă.

Cîteva cuvinte despre istoria esteticii. Slăbiciunea lucrărilor condiţionează multe din neajunsurile teoriei noastre, căci nu putem avea o teorie a unui obiect fără o istorie a lui. De aceea trebuie salutată tendinţa unor autori de a face istoricul problemelor teoretice luate de ei în discuţie. Istoria marxistă a esteticii e chemată să generalizeze filozofic fiecare etapă istorică a însuşirii de către om a realităţilor obiective cu mijloacele estetice specifice, şi are totodată sarcina de a releva, în domeniul respectiv, procesul eliberării treptate a omului. Pe calea generalizării teoretice, istoria esteticii aduce o contribuţie importantă în clarificarea principiilor şi, transformîndu-se într-un instrument al celor ce muncesc, îşi pierde caracterul îngust-academic. În această privinţă sînt întru totul de acord cu opiniile lui I. Borev privitoare la necesitatea istorismului în estetică. Dar nu mi se pare prea fundată ideea că istorismul este piatra unghiulară a esteticii, deşi aici s-ar putea să fie doar o problemă de termeni.

În încheiere, aş vrea să ating o problemă care confirmă unele concluzii enunţate. Ştiinţa, în genere, şi prin urmare şi estetica, trăieşte un uriaş avînt creator. Ca manifestare exterioară, acest avînt poate fi urmărit în numărul mare de cărţi, reviste, articole etc., care nu pot fi cercetate numai de un singur om. De aici rezultă necesitatea specializării pe probleme, de aici rezultă necesitatea reală a planificării, a coordonării muncii ştiinţifice.

Decăderea Broadway-ului teatral

Presa americană semnalează de mult situaţia catastrofală a Broadway-ului teatral. Recent, săptămînalul englez „New Statesman" a publicat un articol al corespondentului său în S.U.A., Robert Bendiner, consacrat aceleiaşi teme. „Acum pe Broadway sînt de două ori mai puţine teatre ca în urmă cu 30 de ani. — scrie Bendiner. Multe dintre ele sînt atît de catastrofal nefrecventate, încît, fără îndoială, vor fi curînd transformate (aşa cum s-a întîmplat cu multe teatre) în „centre culturale" mai profitabile pentru patroni, staţii de parcare pentru maşini, sau, în cel mai bun caz, în cinematografe"!

În 1928, îşi aminteşte autorul, pe Broadway au avut loc 264 de spectacole noi, iar anul acesta numai 46, dintre care numai 6–7 au adus cîştiguri. În ceea ce priveşte calitatea spectacolelor, la o lună după terminarea stagiunii spectatorul cu greu îşi va putea aminti cîte ceva din conţinutul piesei sau despre jocul actorilor.

Gabriel Celaya

(Spania)

Unui poet de ieri

Depărtări, miragii, să vorbim liniştit
Despre această lume care se schimbă şi se roteşte
strălucitoare,
De la trecut la viitor, de la viitor spre zările-acestea
Nedesluşite şi aplecate asupra lor
Enigmatice, care oferă absolutul
Sub forma unei fete frumoase, simplu,
Sub formă de versuri fericite, simplu,
Şi care-n neant formulează ironia în strălucirea ei neînţeleasă

Astfel a fost poezia reală şi delirantă
Care ieri mă fascina, mă-nghiţea în formele ei,
Tobogan de mîngîieri, vers cu vers calculate, lungă cotitură
care coboară
La acest fragment de popor, fremătător, vorace, real,
Violent, pe care astăzi îl prind, viu în mîinile mele
Şi pe care marea îl şterge, în imensitatea ei.
Aşa a fost incredibila evidenţă, niciodată muşcată cu dinţii
cei tari
Dar încreţită cu cleştele, în bucle de frumuseţe.

Căci astfel aţi fost, voi, poeţi de avangardă,
Răzvrătiţi, ca o adiere de vînt printre frunze,
Luînd în derîdere numele frumuseţii, fără-a salva din uitare
Vitalitatea sfinţită-a elanurilor celor mai curate.

A fost scurtă aventura, scurte impulsiunile voastre
Scurtă iresponsabila splendoare pe care o desfăşuraţi,
Clamînd în deşert, chemînd la porţile voastre,
În timp ce voi, falşi revoluţionari crezîndu-vă luptători,
Aruncaţi bomba lirismului vostru absolut!

Îngerul leşină într-un vîrtej de pene
Lovindu-se de unghiul unei rime perfecte
Dar dintr-o dată printr-o magie a unui simplu tur de mînă,
Voi îi prindeţi umbra, recreaţi imaginea lui.
Aşa e poezia voastră, cea pe care-ntr-o zi
Aţi declarat-o absolută şi pe care aţi ştiut s-o feriţi
De orice retorică îndoielnică, de păcatul unei emoţii impudice
Voi, marii poeţi pe care-i admir şi pe care nu îi citesc.
Îmi mai rămîne puţin, dacă iau ce vă datorez,
Maeştri privighetori, căţăraţi printre ramuri.
Dar dacă eu cînt, cîntecul meu nu-i acelaşi.
Se întîmplă să vă reneg în fiecare vers.

Ceea ce-ntr-o zi aţi încercat nu rămîne decît un început
care nu se poate urma.
Noi sîntem altfel, noi ne arătăm colţii.

Uneori îmi pare că trebuie să vă cer socoteală,
Nu pentru mine, pentru cei pe care i-aţi lăsat în tăcerea lor,
Ei, cei atît de bogaţi de experienţa realului, atunci
Cînd voi găseaţi bune tehnicile şi frumuseţile exacte
Ale versurilor care astăzi ne fac să roşim,
Fiindcă de pe atunci plîngeau copiii de care voi nu spuneţi
nimic,
Oameni îşi blestemau soarta, care-i blestemă încă,
Şi voi — pe de lături — voi vă spălaţi pe mîini.

Ar fi trebuit să daţi cuvînt celui mut şi flămînd
Ar fi trebuit să ridicaţi glasul pentru toţi cei ce tac,
Ar fi trebuit să fiţi conştiinţa pe care-o trezeşte lovitura
Şi voi n-aţi scris decît vreo cîteva versuri foarte neutre,
Şi n-aş fi strigat atît de tare dacă n-aş fi fost sensibil
La artificiile acestea obiective şi frumoase.
Ceea ce acuz în voi, sînt propriile mele greşeli,
Sînteţi vinovaţi şi sînt. Nu-i destul să fii numai poet.

În romîneşte de TAŞCU GHEORGHIU

Răspunderea actorului faţă de public

„Cred că actriţa de cinematograf poartă o mare răspundere în faţa societăţii, — a declarat cunoscuta actriţă Pascale Petit. Cînd mi se propune un rol, — a spus ea, — mă gîndesc nu numai dacă rolul mi se potriveşte, dar şi la impresia ce o va produce asupra spectatorului şi vreau ca filmele mele să slujească unui scop social". Relatînd aceste afirmaţii, ziarul londonez „Evening Standard" subliniază că actriţa Pascale Petit, care are 22 de ani, a debutat în 1957, şi de atunci a jucat în foarte puţine filme, ceea ce după părerea ziarului londonez, se datorează concepţiilor ei politice progresiste.

Viaţa băştinaşilor australieni

Scriitorii australieni au dat la iveală în ultima vreme o seamă de cărţi valoroase în legătură cu viaţa băştinaşilor din regiunile cele mai îndepărtate sau de la periferia oraşelor Australiei. De curînd a apărut romanul lui Nene Gare, „Locuitorii de la margine" în care e descrisă viaţa populaţiei de culoare de la marginea marei metropole Perth, ridicînd problema integrării ei în societate. Cartea trezeşte o puternică indignare faţă de tratamentul inuman aplicat de autorităţile australiene unei pături largi a populaţiei muncitoare din marile oraşe.

Necazurile negustorului de „cărţi murdare"

Maurice Girodias, redactorul şi patronul editurii pariziene „Olympia Press", are trista faimă de a fi cel mai cunoscut editor de lucrări pornografice din lume.

În legătură cu apropiata apariţie a unei reviste consacrate exclusiv acestui bănos domeniu, Girodias s-a gîndit că nu strică puţină reclamă. Şi iată-l pe reporterul revistei americane „News week" instalat în biroul acestui negustor de maculatură „literară"; şi notînd înfrigurat: „De cîte ori tipăresc o nouă carte murdară (aci Girodias foloseşte inocent, eufemismul D.B. (dirty book) — n.r.), lumea începe să strige: „Pornografie! Obscenitate! De ce naiba or fi urlînd aşa? În limbajul meu aceste cuvinte nu există... Cu cît este mai mare scandalul, cu atît mai bine se vînd aceste cărţi. Eu accept cărţi care au fost respinse de editurile anglo-americane de teama cenzurii. Puteţi numi firma mea de editură „casa ultimei speranţe". Dar să privim adevărul în faţă... urmăresc de fapt să fac bani. Nu vreau să stau pe loc şi să dau faliment".

Apoi Girodias a început să se plîngă de „greutăţile" pe care le are, despre riscurile meseriei: el a fost dat în judecată de 25 de ori şi, bineînţeles, achitat tot de atîtea ori! 41 de cărţi publicate de Girodias se găsesc oficial sub interdicţie ceea ce nu-l împiedică să declare satisfăcut: „Este o publicitate bună pentru mine". Se pare însă că adevăratele lui necazuri constau în aceea că piaţa este mult prea îmbelşugată în cărţi pornografice, şi deci posibilităţile de înavuţire limitate.

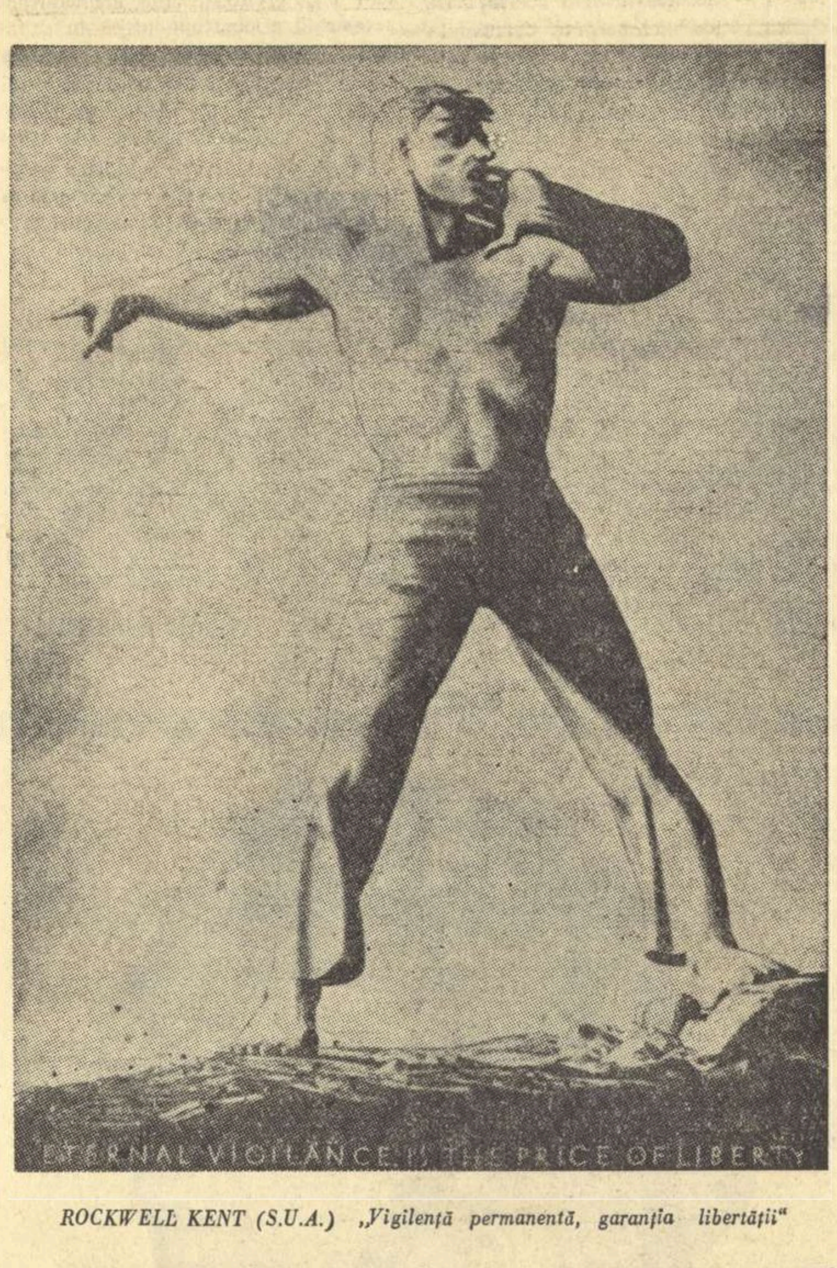
ETERNAL VIGILANCE IS THE PRICE OF LIBERTY

ROCKWELL KENT (S.U.A.) „Vigilenţă permanentă, garanţia libertăţii"

EŞECUL POEZIEI PURE

LA TABLE RONDE

Criticul francez André Therive se ocupă, în paginile revistei „La Table ronde" (noiembrie 1961) de motivele dezinteresului tot mai accentuat al publicului faţă de poezia modernă occidentală. Iată cum caracterizează criticul (sub titlul „Declinul poeziei") situaţia poetului occidental: „Este un lucru cert că poeţii şi-au ales ca sălaş un ţinut foarte strîmt şi inaccesibil în cadrul Republicii literelor; ei trăiesc acolo ca nişte insulari geloşi şi lipsiţi de curiozitate, fără să facă altceva decît să se citească unii pe ceilalţi şi în acelaşi timp să se sfîşie unii pe ceilalţi. Cîteva reviste de specialitate, al căror număr de altfel se restrînge de la un an la altul, le sînt suficiente. Ultima dintre acestea este „Points et contrepoints" o revistă în chip eroic consacrată apărării regulilor şi limbii tradiţionale. În cadrul rubricilor de critică, aşa cum apar ele, în marile jurnale, în cotidiane şi hebdomadare, nu există preocuparea de a semnala editarea poemelor. Acestea se reduc, bineînţeles, la formatul unor plachete şi apar totdeauna pe cheltuiala autorilor. Cîţiva privilegiaţi finanţează, din cînd în cînd cîte o culegere globală a operei lor, şi aruncă această voluminoasă butelie în mare, în al cărei abis ea se pierde tot atît de uşor cum se pierd şi micile flacoane. Deoarece însă, se aşteaptă mai întîi moartea poetului pentru a se publica această carte funerară".

„Trebuie să amintim într-adevăr, că conceptul de poezie pură, de lirism absolut a înlocuit şi a înlăturat din cale, încetul cu încetul, toate noţiunile existente, înainte vreme, despre poezie. Această revoluţie datează cam de o sută de ani, să spunem — de la Mallarmé. Ea explică incredibila împuţinare a publicului".

„Aşadar, poezia pură, redusă la lirismul cel mai secret, cel mai puţin comunicabil mulţimii, a pierdut în chip necesar toate poziţiile pe care le deţinea odinioară. poezia. Ea suferă... din pricina

REVISTA presei străine

a două împrejurări supărătoare:

— în primul rînd cei care o practică, şi al căror geniu este mediocru, tind puţin cîte puţin spre o lipsă de formă, mai bine zis spre inform şi, tot ferindu-se de limbajul comun, fug de legile cele mai simple ale limbajului articulat. Această situaţie îşi are originea nu în „dadaismul" anului 1917, ci în „futurismul" anului 1908. Ca şi în „artele vizuale", ura faţă de „figurativ" riscă în mare măsură să suprime expresivul pur şi simplu. Nu mai există punctuaţie, urmează moartea sintaxei şi în cele din urmă dispariţia cuvintelor.

— în cel de-al doilea rînd, conţinutul trece prin aceleaşi primejdii ca şi forma. Rezervoarele subconştientului nu sînt inepuizabile. Nu poţi să aşterni la nesfîrşit, negru pe alb, nişte vagi asociaţii imagistice, subiective şi accidentale. Majoritatea adepţilor poeziei pure, în timp ce invocă răsunătoare principii filozofice şi psihologice, se mulţumesc să ofere cititorului lor supus, apoi recalcitrant, un carnet de note onirice, care, dacă ar fi clarificat prin explicaţii precise, ar părea inutil şi trivial în ultimul grad. Să notăm că exegeza pe care criticii o încearcă asupra lor, se mărgineşte să descopere că cutare vers sau simili-vers conţine o aluzie, la cutare detaliu din viaţa autorului, la cutare texte, la cutare întîlnire, la cutare halucinaţie... Poezia oferă atunci plăcerea pe care o oferă o ghicitoare. Ceea ce e chiar culmea vulgarului pentru o artă de chintesenţă. In curînd ea nu va avea drept clientelă decît pe mistificatori şi pe erudiţi. Două specii complementare, una vicleană, cealaltă naivă, şi care, luate împreună, nu formează un public".

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.71.28; 11.30.36, ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10, Telefon 18.63.09 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23-25

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 52 (406)
joi 21 decembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

POEMUL COLECTIVIZĂRII

In dimineaţa din 18 decembrie, s-au deschis lucrările Consfătuirii pe ţară a ţăranilor colectivişti, pentru o durată de patru zile. Cadrul arhitectonic, vast, modern, simplu şi elegant al Sălii Palatului R.P.R. adăposteşte 1800 delegaţi şi peste 1300 invitaţi.

Am avut cinstea să mă aflu şi eu acolo în ziua deschiderii Consfătuirii.

I-am văzut urcind la tribună, cu degajare şi siguranţă, i-am ascultat rostindu-şi cuvintul, cu competenţă şi precizie, pe gospodarii, tehnicienii, maeştrii recoltelor imbelşugate, brigadieri, preşedinţi de G.A.C., colectivişti. In centrul atenţiei lor stau intărirea economico-organizatorică a G.A.C.-urilor şi sporirea producţiei vegetale şi animale.

Datele, cifrele, faptele, pe care ei le prezintă sint oglinda vie a impresionantelor succese obţinute de ţăranii colectivişti, care au urmat calea trasată de partid, magistrala leninistă a socializării agriculturii.

Un val de mindrie, de bucurie, de forţă, te potopeşte privindu-i, ascultindu-i pe aceşti oameni, ţinuţi pină mai ieri in mizerie, umilinţă şi ignoranţă, şi care, azi se intilnesc în capitala ţării lor. Să discute, la nivelul unor oameni de stat şi al unor specialişti, problemele lor — de amănunt şi de ansamblu — care sint totodată problemele noastre, ale tuturor cetăţenilor patriei socialiste: aflarea celor mai potrivite metode şi transmiterea, generalizarea experienţei inaintate, pentru-ca etapele ce le mai avem de parcurs pină la deplina, splendida inflorire a economiei noastre socialiste, să fie cit mai scurte.

Ascult cuvintul Anei Sincu, brigadieră fruntaşă din Tia Mare, al lui Simion Uscat, mulgător la gospodăria colectivă din Cilnic. Ei vorbesc despre... 2000 kg. floarea soarelui şi 3800 kg. porumb boabe la hectar... Ei vorbesc despre... 4200 litri lapte anual, de fiecare vacă furajată... Il ascult pe Dumitru Tudose, preşedintele gospodăriei agricole colective din Stoicăneşti, vorbind despre gospodăria lor milionară, despre sutele de case nou construite, despre sutele de biciclete din comuna lor...

Televizorul, aragazul, sint obiecte binecunoscute cu care s-au familiarizat mulţi cetăţeni şi cetăţence ale satelor noastre. Garderobul, covorul, maşina de cusut, mantaua de ploaie atirnind in cuier, sint elemente ale micului univers domestic, pe care ochii copiilor ce cresc astăzi la ţară le inregistrează ca pe nişte permanenţe, insufleţite şi tutelare mici zeităţi familiare, cum sint şi masa, patul, ciinele, pisica...

Ascult ce spun, şi cum spun cei urcaţi la tribuna Consfătuirii, şi fără voie, prin faţa ochilor mei se derulează secvenţe şi cadre dintr-un film trăit foarte demult, foarte de curind, acum 12 ani şi mai bine, in vara lui '49.

Era după plenara din 3—5 martie. Străbăteam fostele judeţe Buzău şi Rimnicu-Sărat. Eram ataşată pe lingă o echipă de activişti de partid trimişi să ducă muncă politică la ţară in vederea infiinţării primelor gospodării agricole colective. Revăd adunările dramatice, furtunoase, ţinute noaptea, la lumina scăzută a unei lămpi de gaz, in săli de clasă, la şcoală. Revăd flanelurile zdrenţuite, picioarele desculţe ale bărbaţilor, basmalele negre decolorate ale femeilor. Ele, erau numai citeva, văduve de război, de obicei. Cu greu intrau in sala de adunare, se sfiau. Nu prea deschideau gura. Mulţi oameni erau inchişi, tăcuţi, temători. Şi ce zvonuri fioroase mai circulau prin sate!... Despre cazanul şi lingura cea mare... despre copii care vor fi luaţi de la părinţi... despre surghiunuri şi o viaţă „ca la cazarmă"...

Ii revăd, şi inima imi bate mai tare, pe acei entuziaşti, clarvăzători, pe cei ce din primul moment au inţeles chemarea partidului şi au venit alături de el şi s-au transformat in propagandişti inflăcăraţi ai colectivizării. Exista in fiecare comună un asemenea nucleu: ţărani săraci; soldaţi care văzuseră colhozurile din Uniunea Sovietică; mijlocaşi, lucizi, chibzuiţi. Ei erau plămada vie a satelor pe vremea aceea.

Au trecut 12 ani şi parc-ar fi trecut secole. S-a schimbat şi viaţa şi mentalitatea şi felul de trai şi orizontul spiritual al celor ce trăiesc şi muncesc la ţară.

Cei 1800 fruntaşi colectivişti, veniţi la Bucureşti să se sfătuiască intre ei, să facă schimburi de experienţă, să-şi impărtăşească realizările şi perspectivele, reprezintă milioane de ţărani, — „talpa ţării" cum li se spunea altădată, cu condescendenţă boierească — fruntea luminoasă, braţele active ale patriei noastre, care alături de oamenii muncii de la oraşe, şi intr-o indisolubilă frăţie cu aceştia, realizează această minune, acest salt din preistorie, in istorie, la care sintem martori şi părtaşi.

Ii ascult vorbind de la tribună pe obidiţii şi desculţii de ieri şi de milenii, pe umilitele, mohoritele şi sfioasele de acum ciţiva ani şi de acum citeva milenii, şi repet in sinea mea vorbele lui Maiakovski:

„Stau, mă gindesc
la toate:
minune, minunăţie!
Dacă asta se-ntimplă,
cite poţ să mai vie!"

Maria BANUŞ

CORNELIU MEDREA „Dans ţărănesc"

Menirea scriitorului

O necesitate gazetărească, şi o indatorire de onoare, cere ca scriitorii să fie prezenţi la toate marile evenimente, cu „impresiile" lor. E o cinste şi o sarcină care obligă. O cinste şi o sarcină care obligă prin faptul că indică rolul scriitorului in noua societate, misiunea de tribun, de cronicar, cu care l-a investit socialismul. Cine dacă nu minuitorii condeiului pot să surprindă şi să fixeze rapid şi plastic atmosfera unei săli ca cea a Palatului Republicii Populare Romine — bijuterie arhitectonică — sub cupola căreia s-a adunat sfatul inţelept al colectiviştilor ţării, delegaţi ai acelor milioane de ţărani care au inţeles drumul partidului şi asigură victoria socialismului la sate? Cine dacă nu scriitorii participanţi la un astfel de eveniment care va marca in istoria transformării socialiste a agriculturii in ţara noastră etapele finale ale drumului unei munci grele, nobile şi victorioase duse de partid pentru fericirea oamenilor, cine dacă nu scriitorii vor putea fixa rapid şi plastic şi exact pulsul şi vibraţia ambasadorilor agriculturii moderne, intruniţi in sfatul ţării?

Şi totuşi, sarcina unui scriitor in astfel de imprejurări este foarte grea. Impresiile sint multe, variate şi copleşitoare. Şi tocmai de aceea, rapiditatea gazetărească ingreunează condeiul in loc să-l agerească. Oamenii cunoscuţi in primele două zile de la deschiderea lucrărilor, problemele discutate, competenţa, seriozitatea, spiritul gospodăresc principial, ţinuta intelectuală, maturitatea politică cu care s-au dezbătut şi se dezbat sarcinile organizatorico-economice ale gospodăriilor colective, il reţin pe scriitor să-şi consemneze rapid şi superficial impresiile. In cadrul consfătuirii s-au ridicat probleme extrem de interesante care implică meditaţie şi studiu. Experienţa practică a fiecăruia, legătura cu viaţa, cu oamenii cunoscuţi se cere confruntată cu invăţămintele desprinse din acest mare sfat. Imaginile noastre, oarecum disparate, capătă dintr-o dată netezimea intregului; trăsăturile noului ţăran colectivist, acest om al tehnicii inaintate, al chibzuinţei şi hărniciei, se recompun inaintea noastră unitar şi luminos ca intr-un simbol: capătă semnificaţia şi profunzimea unui simbol. Mulţimea de colectivişti, brigadieri, ingineri şi preşedinţi de gospodării agricole colective care umplu incăpătoarea Sală a Palatului Republicii sint aleşi — cei mai buni din cei mai buni, — reprezintă individual şi laolaltă imaginea nouă, luminoasă, a ţărănimii Rominiei socialiste.

Fiecare scriitor prezent in sală aştepta cu o emoţie specială să vadă apărind la tribună „eroii lui", oamenii despre care scrisese, sau pe care-i cunoscuse: moş Adochiţei de la Coţuşca, vestitul crescător de animale; Birliga de la Roma; Goina de la Sint-Ana... Fiecare sintem legaţi mai mult de anumite locuri şi de anumiţi oameni. Şi iată că, rind pe rind, consfătuirea a inceput să ne pună in contact cu marile ei revelaţii: tovarăşul Bobu, preşedintele Sfatului Popular regional Suceava, care a făcut o demonstraţie concretă şi vie că Suceava, care nu era fruntaşă in privinţa colectivizării a inceput să inregistreze succese mari: „De la 1 ianuarie 1961 pină in prezent s-au constituit un număr de 177 gospodării colective"; Andrea Traian de la „Tudor Vladimirescu" Arad, cu extraordinarele lui roşii timpurii care au adus gospodăriei un venit de peste opt milioane lei; Pintea Ion de la Mădăraş, cu patetica lui intervenţie in problema lupinului, a ingrăşării pămintului cu această buruiană extrem de folositoare; Munteanu Nicolae, inginer la Plopu-Făurei, „in gura Bărăganului", (5.044 kg. boabe de porumb la hectar pe o suprafaţă de 640 hectare); inginerul Mohanu de la Roma-Botoşani; Mihalache (Tirzii, Iaşi) tinăr preşedinte c-un profil de inginer, in hainele lui albastre, elegant şi elocvent, stăpinind problemele complexe şi multilaterale cărora le face faţă cu cinste de mulţi ani; in sfirşit, vestitul preşedinte de la Mădăraş, Todor Maghiar... Dar ciţi incă! Ei, bine, cinstit vorbind, despre toţi aceşti oameni formaţi la şcoala inaltă a socialismului, care au ajuns personalităţi in adevăratul sens al cuvintului, demni şi siguri de ei, de lumea in care trăiesc şi se dezvoltă, despre toate problemele de care sint ei frămintaţi şi pentru care s-au adunat in această consfătuire pe ţară, nu se pot scrie nişte „impresii" oarecare: aceşti oameni işi impun locul de frunte in romanele şi nuvelele noastre. Işi impun dreptul de circulaţie in literatură.

Al. Ivan GHILIA

La consfătuirea colectiviştilor

Intre nenumăratele amănunte memorabile pe care le vezi la Consfătuirea pe ţară a colectiviştilor fruntaşi, aş vrea să mă opresc asupra unuia singur, repetat cu regularitate la fiecare pauză a dezbaterilor.

In holul Sălii Palatului s-a amenajat un stand incărcat cu sute de cărţi. E un zor nemaipomenit in jurul standului, un neistovit du-te-vino; sute de colectivişti care poartă sub braţ cite 3—4 cărţi proaspăt cumpărate: „Setea" de Titus Popovici, „Bărăgan" de V. Em. Galan, recentul volum de versuri al Mariei Banuş (care cuprinde şi cunoscutul ei poem „Despre pămint", inspirat de prima consfătuire pe ţară a ţăranilor colectivişti), apoi volumele apărute de curind la Editura pentru literatură, volume inspirate din munca ţăranilor colectivişti: „Cu miinile noastre" de Corneliu Leu, „Şapte inşi intr-o căruţă" de Paul Anghel, „Asaltul timpului" de Alecu Ivan Ghilia, „Şoseaua milionarilor", a subsemnatului şi „Drum deschis" de Şerban Nedelcu.

Privindu-i imi plăcea să cred că in timpul dezbaterilor, stau undeva, intr-un colţ al sălii, Ilie Barbu şi Mitru Moţ, delegaţi la consfătuire, notind de zor in carneţele, ascultind expunerile preşedinţilor de gospodării şi ale brigadierilor de cimp, care vin la tribună fără sfială, fără nici o stinjenire, şi vorbesc, cu o mindrie evidentă şi lesne de inţeles.

De ce, in clipa cind a urcat la tribună Gheorghe Maftei de la Ţibucani, imbrăcat in pitorescul său costum moldovenesc şi a inceput să vorbească despre munca şi viaţa nouă a colectiviştilor din vestitul sat bădcoan, mi s-a părut că in cuvintele sale transpare pină la evidenţă şi invitaţia adresată nouă, scriitorilor, de a veni la ei, de a-i cunoaşte, de a scrie despre ei. La un moment dat Gheorghe Maftei spusese că un grajd ridicat cu materiale ieftine, locale, i-a costat numai 35.000 lei şi nu 125.000 lei aşa cum li se făcuse planul şi devizul de către nu ştiu ce institut de proiectări de la Bucureşti. Şi el spunea: „Ii poftim pe tovarăşii ingineri să vină la noi — şi nu numai la noi, ci şi in alte gospodării, — să vadă cum muncim şi să invăţăm din experienţa comună". Nu era vorba despre „inginerii sufletelor omeneşti" ci despre ingineri pur şi simplu, dar mi s-a părut că invitaţia ni se adresează şi nouă; era ca şi cind ni s-ar fi spus: viaţa merge inainte şi poetul, călare pe Pegas, ar trebui să se urce intr-un camion de 4 tone ca să ne ajungă din urmă.

Toţi scriitorii prezenţi ca invitaţi la

Petru VINTILĂ

(Continuare in pag. 3)

IN ACEST NUMAR

- **Consfătuirea pe ţară a ţăranilor colectivişti.** – Versuri şi reportaje de: Al. Andriţoiu, Tita Chiper, Petre Sălcudeanu, Cicerone Theodorescu. (pag. 3)
- **Criticii despre critică.** (pag. 4)
- **Scriitorii şi viaţa.** – Articole de: Nina Cassian, Constantin Chiriţă, Mioara Cremene, Ion Marin Sadoveanu, Al. Şahighian. (pag. 5)

Colectivişti participanţi la consfătuire, la standul de cărţi din holul Sălii Palatului R.P.R.

„Frăgezimea coardelor înseninate"

TUDOR ARGHEZI
Frunze

Nu aflăm în această carte o poezie a bătrîneţii împăcate cu ea însăşi, o poezie a renunţărilor senine, a mulţumirii obosite pe care unii au vrut s-o numească înţelepciune. Împlinirea nu poate fi decît un înalt stadiu al intensităţii de creaţie, liniştea adevărată nu presupune absenţa arderii interioare, ci este chiar una din expresiile acesteia. Sensibilitatea poetului octogenar şi-a păstrat intacte fineţea şi adîncimea, vigoarea şi prospeţimea. Eroismul cunoaşterii — despre care s-a mai vorbit în legătură cu Arghezi — se mărturiseşte şi acum în accente puternice, aspre. Semnificative în acest sens — ele alcătuiesc, de fapt, o unitate — sînt cele două poezii care încheie cartea „Frunzelor". „Haruri", în termenii unui vechi şi patetic dialog cu o divinitate care se recuză mereu, neînţeleasă şi contradictorie, ne înfăţişează un erou titanic primind însărcinarea (care-l apare, pînă la urmă, ca „osîndă", poate şi ca teribilă ironie) de a înfrînge Necunoscutul: „Domnul mi-a pus alăturea o ceaţă, / Şi-un puţ adînc, răzbit în alt tărîm, / Să sec izvorul, ceaţa s-o dărîm"... *Acest mandat al cunoaşterii e acceptat cu însufleţire,* „şi cu nădejdi aprinse îndestule", *de către eroul bîntuit de nemăsurate aspiraţii.* „Cît o să ţie asta? Hai, să zic, o lună/ Şi gata. Şi-am făcut o treabă bună. /Poate să fie lucru mai frumos/ Decît să laşi frînghiile în jos /Şi negura să o desfaci subţire/ În jurubiţe, iţe, fulgi şi fire?/ De vreau, o ţes velinţe şi plocate/ Şi-o fac zuvelci şi scoarţe-mpărechiate / Şi de voi da-o, negura, deoparte / Se va vedea şi dincolo de moarte". *Dar simbolica lucrare se prelungeşte ani şi ani, cu strădanii în zadar, căci fîntîna care* „se scobora prin cremene în iad", „nu-şi dă unda", *iar* „muntele de ceaţă nici nu s-a clătinat". *Zbuciumul eroului la calea revoltei şi întrebările pe care şi le pune acum au tonul blasfemiei. Porunca divină de a înfrînge Necunoscutul implica de fapt pactul, „legămîntul", adică, pentru erou,* posibilitatea *de a îndeplini această misiune. Dar „legămîntul",* „Cine şi-l calcă, Domnul sau robul lui, cuvîntul? / Credeai să se găsească un prost atît de prost, /Să găurească vîntul? — Acela eu am fost". *Încălcarea pactului, minciuna, fac legitimă reflecţia din final, — rostită e adevărat, cu sfială şi cu oarecare teamă, — prin care Dumnezeu şi reversul lui, diavolul, sînt situaţi pe acelaşi plan:* „Tu suflet, nu-ntreba, nemîntuit,/ Care din cei doi semeni te-a minţit. /Domnul din ceruri, bun, sau Necuratul. /Că-ţi mai sporeşti osînda şi păcatul". *„Psalmul" care urmează aduce soluţia unei drame* „de-o viaţă lungă"; *cum s-a mai arătat adesea de la prima lui apariţie în 1959, el reprezintă închiderea unui ciclu în creaţia argheziană şi, desigur, deschiderea altuia. Titanul* „călare-n şea, de-a fuga pe vînt", *fără să renunţe la măreţia năzuinţelor sale, refuză acum umilinţa, acceptarea „osîndei". Condiţia cunoaşterii e „înverşunarea", demnitatea omenescului eliberat de constrîngeri mitice. Eroul arghezian devine acum îndrăzneţul, neîmpăcatul sfărîmător de mituri, adresînd divinităţii un dur rechizitoriu:* „Încerc de-o viaţă lungă, să stăm un ceas la sfat, /Şi te-ai ascuns de mine de cum m-am arătat./ Oriunde-ţi pipăi pragul, cu şoapta tristei rugi, /Dau numai de belciuge cu lacăte şi drugi. // Înverşunat de piedici, să le sfărîm îmi vine / Dar trebuie, -mi dau seama, să-ncep de-abia cu tine". *E în aceste versuri şi o renunţare — dar nu senină, limfatică şi obosită, ci orgolioasă, polemică — o renunţare afirmativă, am zice, în care e implicată adeziunea la un ideal activ, definind o etică revoluţionară. E o renunţare din perspectiva forţei şi înnoirii. Încrîncenarea voinţei reprezintă garanţia unui triumf asupra „destinului", figurat — în „Seara de mai" — ca un şarpe fabulos cu aripi.* („Se-ncolăcea destinul, ca şarpele, pe noi / Bătînd cu aripi cerul, uşoare, el, greoi.") *Ultimul distih al poeziei notează gestul titanic al „strivirii destinului"; lupta spirituală — negare a arbitrariului — deschide drumul spre un imperiu al libertăţii:* „Dar, hotărît şi crîncen să-l curm, frîngîndu-i chinul,/ Am rupt din cer secunda şi i-am strivit destinul".

Aceeaşi forţă se simte pulsînd, în ciuda unei melancolii aparente, într-o meditaţie asupra morţii („Răscruce"). Întreaga poezie e o metaforă, şi ca în orice metaforă spaţiul deschis asociaţiilor e infinit; ne impresionează însă adîncimea sentimentului de renaştere (pe care-l identificăm şi alteori în cartea „Frunzelor"), mărturia unei bucurii grave şi totodată delicate, extrasă din acea autentică încredere în viaţă pe care poetul şi-a întărit-o mereu: „Brad, îţi întinde rădăcina / Ca să mă caute şi prindă. / Ia-ţi din căldura mea răşina, / Fă-ţi din belşugul meu merindă. / Daţi-i năvală uriaşă. / Robului vostru, cel de voie bună! / Fluture, ţese-mi o cămaşe. / Ţarină, ascunde-mă de lună. / Sînt poate desfăcut, sînt poate ostenit / Călcînd pe aripi şi pe punţi de iască? / Nu! Insul meu se cere însutit. / Daţi-i răgazul să renască". *O mare toamnă, bogată, coboară în versul arghezian. Amintirea e un simbol al plenitudinii şi-al rodirii:* „Amintirea curge lin, / Curge lină zi şi nopţi, / Ca din teascuri şi din lin, / Din ciorchinii mari şi copţi. / Strugurii se scurg şi dor / Apăsaţi pe ţîţa lor" („Lin..."). *E cîntat farmecul autumnal în care retrăiesc începuturile:* „De ce-aş fi trist că toamna tîrzie mi-e frumoasă? / Pridvoarele-mi sînt coşuri cu flori, ca de mireasă"... „O prospeţime nouă surîde şi învie / Ca de botez, de nuntă şi ca de feciorie". *Dar lunecarea în timp îi smulge poetului, care simte acum singurătatea dormindu-i* „culcată-n somn alături", *o discretă şoaptă de regret:* „Şi totuşi..." *(„De ce-aş fi trist"). Căci înţelegerea, oricît de profundă, nu anulează, pentru omul individual, conştiinţa ireversibilităţii vîrstelor. În timp, spaţiul aşteptării se îngustează şi presimţirea dispariţiei se exprimă dureros (durerea aceasta implică o înaltă pre*

Matei CĂLINESCU

(Continuare în pag. 6)

CRITICA ŞI DRAMATURGIA

In procesul de dezvoltare şi imbogăţire a dramaturgiei noi, realist-socialiste, critica dramatică constituie un factor important, responsabil, avind menirea nu numai de a stimula şi promova creaţia originală, dar şi de a analiza în spiritul inaltelor exigenţe ideologice şi estetice ale epocii noastre, operele destinate reprezentării scenice. Ca şi in alte domenii ale creaţiei literare, critica are indatorirea de a contribui, prin nivelul său teoretic şi ştiinţific, printr-o analiză principială şi competentă a lucrărilor dramatice, la indeplinirea de către dramaturgi a sarcinilor de insemnătate vitală pe care Congresul al III-lea al partidului le-a trasat scriitorilor şi celorlalţi oameni de artă din patria noastră. Realizarea acestei misiuni de mare şi permanentă răspundere a criticii este condiţionată de o cercetare atentă şi riguroasă, pătrunsă de spirit de partid, a literaturii dramatice, de o atitudine profund principială, obiectivă, atit in analiza fiecărei lucrări in parte, cit şi in raportarea acesteia la contextul larg al dramaturgiei noastre actuale. Trebuie remarcat că, in cea mai mare parte a lor, criticii dramatici au in vedere aceste condiţii fundamentale, izvorite firesc din necesitatea unei dezbateri ştiinţifice, partinice a fenomenului dramatic contemporan, contribuţia lor la dezvoltarea dramaturgiei noastre fiind reală şi, practic, din ce in ce mai eficientă.

Au căzut — din păcate, nu fără a lăsa urme — unele prejudecăţi care insoţiseră multă vreme, pină intr-o perioadă relativ recentă, istoria criticii noastre dramatice, frinindu-i intr-o măsură de loc neglijabilă activitatea curentă. Cea mai puternică dintre aceste prejudecăţi a fost, se pare, aceea care izola (cu pretenţii de superioritate, sau invers) critica operei dramatice de critica literară „propriu zisă", pe criteriul deosebirii „calitative" a obiectivelor. Conform acestei prejudecăţi (in vigoare la mulţi cronicari ai diverselor publicaţii occidentale) acel plus specific, propriu criticii dramatice (analiza reprezentării scenice a textului) generează, inevitabil, un minus, tot specific, pe care, evident, va trebui să-l suporte insăşi analiza textului literar. Ideea după care cronica dramatică este, in primul rind şi esenţialmente, o cronică a spectacolului a crescut strimb pe o altă idee, şi ea răsucită, după care valoarea unui text dramatic nu poate fi recepţionată decit pe calea reprezentării scenice. Specularea extremă şi vădit tendenţioasă a acestei aserţiuni a dus nu o dată la dispreţul (teoretizat chiar) pentru „latura scrisă" a operei dramatice, la teza, azi neverosimilă, că textul nu e, in fond, decit un pretext pentru creaţia scenică. (Un Gordon Craig, bunăoară, a tras concluziile maxime din această răsturnare de raporturi, cerind eliminarea totală din teatru a autorului dramatic, deci a textului, ca şi a actorului: „...Cred că va veni timpul cind vom putea crea opere de artă in teatru, fără să ne slujim de piesa scrisă, fără să ne slujim de actori...", dat fiind, intre altele, că „publicul vine la teatru ca să vadă, nu ca să audă").

Multă vreme cronicarii dramatici au funcţionat unilateral, ca judecători ai spectacolului, constituindu-se in specie aparte, denunţind orice legături cu critica literară. Şi dacă amintim aceste lucruri e pentru că prejudecata in cauză, deşi abolită, a lăsat o ariergardă de idei şi „modalităţi" de care unii critici s-au lăsat şi, vai, se mai lasă incă ispitiţi. Este adevărat, primatul textului nu mai constituie pentru fenomenul nostru teatral şi pentru critica noastră ştiinţifică o chestiune aflată in dispută, dar in felul in care-şi exercită unii cronicari actul critic se distinge atitudinea, mai mult sau mai puţin marcată, de ocolire a analizei textului sau de subordonare a textului faţă de spectacol, acesta din urmă fiind considerat, prin importanţa ce i se acordă, factorul prim, in lumina căruia este cercetată şi opera dramaturgului. Dar asupra acestei probleme vom reveni. O altă prejudecată, inrudită cu prima, care a parazitat şi ea un timp in sectorul criticii dramatice, este limitarea aproape restrictivă la cronica propriu-zisă (in care inglobăm şi prezentările de spectacole, carnetele teatrale etc.), evitarea dezbaterilor largi pe tema dramaturgiei actuale sau a unor lucrări dramatice anumite. S-au enunţat astfel, paralel, punctele de vedere cele mai diferite asupra aceleiaşi piese, unele păreri fiind derutante pentru cititori şi spectatori, fără a se incerca o confruntare de opinii (de ce nu şi o infruntare?) care să măsoare ponderea argumentelor şi justeţea lor. (In legătură cu aceasta, de ce majoritatea cronicarilor dramatici, cind scriu despre o piesă ori un spectacol, nu se referă la colegii lor care au scris despre acelaşi subiect? Cum altfel se pot naşte oare dezbaterile?)

Discuţiile care s-au purtat au avut, de cele mai multe ori, in centrul lor, probleme ale creaţiei scenice şi nu ale creaţiei dramatice. Prima lovitură mai serioasă aplicată acestei prejudecăţi a fost, desigur, dezbaterea in jurul comediei „Siciliana" de Aurel Baranga, dezbatere care, in ciuda unor deficienţe de măsură şi de obiectivitate, a relieiat capacitatea combativă şi dialectică (in sensul etimologic) a criticii dramatice. Dar discuţiile asemănătoare in jurul unor piese asupra cărora s-au emis păreri diferite („Fiicele" de Sidonia Drăguşanu, „Mi se

Dumitru SOLOMON

(Continuare in pag. 7)

Nicolae Labiş

OMAGIU

Ne amintim, din nou în aceste zile de un tînăr a cărui viaţă a fost ca o fulgerare. A ars scurt şi orbitor, răscolind miresmele pămîntului, şi s-a prăbuşit în genune. La cei douăzeci şi unu de ani ai săi, cînd a murit cu coloana vertebrală sfărîmată într-un accident, Nicolae Labiş închegase o operă, mărturie a timpului său şi a excepţionalului său temperament poetic. Am trecut cu toţii prin faţa acestei porţi a vieţii şi ne amintim de ezitările, de stîngăciile începutului de drum. Au trebuit să se adune anii, cu experienţele şi îndemînările dăruite de ei, pentru a ne spune, într-o zi, că ceea ce însăilasem pe o foaie de hîrtie cuprindea ceva ca umbra unui adevăr şi că de-acolo se putea desface o cale către viitor. Răsfoim acum cele două volume rămase de la Nicolae Labiş şi constatăm, cu uimire, că în toate versurile lui, dintre care unele sînt simple însemnări, cuvintele se alăturau şi se aşezau în locul lor, stabilit din vecie. Fiindcă viitorul lui urma să fie atît de scurt, toate procesele poetice s-au desfăşurat pentru el cu o accelerare uimitoare. Întocmai ca pomii roditori ai Siberiei care înfrunzesc, se acoperă de flori, leagă rod şi-l umplu de sucurile dulci ale pămîntului în puţinele săptămîni ale verii polare, opera lui Labiş a înflorit, a strălucit prin toate culorile ei, trimiţîndu-şi departe parfumurile, într-un răstimp atît de îngust.

Paşii mei s-au încrucişat de cîteva ori cu acei ai lui Labiş. Mă surprindea obrazul lui bucălat de copil, ochii cu umbre adînci, mustaţa bogată, ca a plutaşilor de pe Bistriţa. Era în înfăţişarea lui ceva în acelaşi timp proaspăt şi arhaic, cum nu mai văzusem niciodată întipărit pe figura unui tînăr. Zărise lumina zilei, întocmai ca Mihail Eminescu, în nordul păduros al Moldovei. Codrul şi muntele i-au transmis impresiile din care s-a hrănit poezia lui. Trec prin ea căprioarele şi cerbii, şi se văd peştii alburii în pîraiele de cleştar, munţii ursuzi, iarba pălită pe creste, norii scămoşi purtînd în spinări frigul jilav, piatra trăsnită a înălţimilor. Culeg aceste imagini din versurile lui Labiş şi refac din ele mediul natural, auster şi cast, al copilăriei poetului.

Conştiinţa de sine şi despre lumea lui i-a apărut în anii războiului. Copilul îl vede din unghiul lui, cu plecarea tatălui departe, a mamei rămasă mută, şi rece ca fierul. Au urmat anii grozavi şi cînd, în ajunul anului nou, se aud glasurile subţirele ale zurgălăilor, copilul întocmeşte din ele un „aspru, acuzator colind". Războiul a pătruns în sat, a sărit peste zăplaz un om cu ţeasta sfărîmată şi s-a prăvălit sub cireş, s-a rupt de la mijloc podul cel mare şi şi-a lăsat aripile să-i cadă în apă, ca o pasăre uriaşă, sleită de puteri. Este un copil al poporului, al celor ce plătesc mai greu. Bunicul a murit în „şanţul plin cu sînge şi cu apă" de la Mărăşeşti; tatăl s-a întors fără un braţ. Cine dispune aşa de soarta oamenilor ? Poetul le adresează acelora blestemul lui : Pălmuiască-i mînecile goale, zbătute-n vînt, a miilor de invalizi. Se arată unitatea, legătura mai ascunsă, a jertfelor şi de aci cu acele vestite de coloanele de fum zbucnite la Maidanek şi Oradour. Trebuie împiedicată şi făcută imposibilă agresiunea repetată în contra omenirii. Tatăl duce prin sate foi mari tipărite ; le aşează în vraf acasă, pe pat, cînd se înapoiază din colindările lui tăinuite.

A înflorit în anii adolescenţii lui. I-a surîs prima iubire. Natura se umple de o forfotă, de o mişunare, cum nu mai cunoscuse mai înainte : Se adună cerbii în codru, păsările sînt ca „un ocean de aripi mişcătoare", s-au luminat şi sună izvoarele, „brazii vuiesc fără furtună", curcubeele se joacă deasupra lumii. Mă exprim mereu prin cuvintele poetului şi încerc a reface magia universului în viziunea lui.

Fiinţa i se amestecă şi se contopeşte cu muzica lumii : „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt". A devenit un tînăr cîntăreţ. E un cîntăreţ al epocii lui Mihai Sadoveanu, a lui Tudor Arghezi. Într-unul regăseşte natura patriei lui, trecutul ei legendar. Notez pe-a locuri cîte o trăsătură a construcţiilor lui Arghezi, ceva din poliritmia acestuia. Îl urmăreşte o cadenţă a lui Mateiu I. Caragiale. Versurile „Mioriţei" se împletesc cu ale poetului. Uneori caută pe bardul iubit mai departe. Vine către el, din ceaţa vremurilor, figura lui François Villon, neastîmpărată şi voioasă, încins cu spadă, mînuind pana lui ageră şi tăioasă, atîrnînd în ştreangul stăpînirilor de-atunci. Arthur Rimbaud este „un ştrengar încîlcit". Îl vede sub „vîltori de păr rebele", evocînd pe gravul „forgeron", trecînd prin zilele grozave ale Comunei din Paris.

Nicolae Labiş a fost un poet angajat. S-a alăturat unei acţiuni politice, o susţine, doreşte s-o clarifice pentru el şi pentru alţii. Fapta lui este gravă, adîncă, plină de răspunderi acceptate. Înscrie în poezia politică a vremii una din paginile cele mai adevărate şi mai răscolitoare. Entuziasmul lui nu este convenţional sau facil. Ar vrea să zgudue lumea din inerţie şi, pentru a pregăti viitorul împreună cu alţii, înţelege că trebuie să se socotească, mai întîi, cu sine însuşi. Mărturia luptelor lui intime este de un patetism extraordinar. În poemul „Omul comun", rămas în fragmente, poetul se confruntă cu copilăria lui, cu inocenţa şi făgăduielile ei şi, faţă de asprimile lui de-acum, aspiră să se regenereze într-o formă mai înaltă şi mai pură a vieţii. Dar copilul de altă dată, devenit copilul de azi, şi omul mai bun al vremii de mîine priveşte cu o superioritate cam înfatuată străduinţa poetului. Asigurarea viitorului se obţine însă prin efortul de azi. Ne-o spune sfîrşitul poemului, cu simplitate cuminte. În dialogul angajat, copilul îi spune cu trufie poetului : „Îmi placi. Dar eu am să devin mai bun ca tine..." Şi poetul îi răspunde cu ochii în lacrimi : „Copil prostuţ, tu care crezi că eu nu-ncerc ?"

A fost nu numai un poet al ţării lui, al naturii şi tradiţiilor ei, al timpului revoluţionar prin care a trecut, al primelor iubiri. A fost o conştiinţă. Neobişnuitul lui temperament poetic s-a dezvoltat ca o personalitate. Tînărul acesta şi-a priceput vremea şi a luptat, a arătat motivele speranţelor lui şi un drum spre viitorime. A fost un om veridic şi brav. Numele lui merită a fi pomenit ca semn de unire pentru alţi tineri adunaţi, de-aci înainte, pentru a citi versurile lui şi pe ale lor şi pentru a se lega într-o nobilă şi înaltă prietenie.

Într-o zi a venit „pasărea cu clonţ" şi l-a sfîrtecat. Această pasăre trecuse şi mai înainte, fantomatic şi premonitor, prin poezia lui.

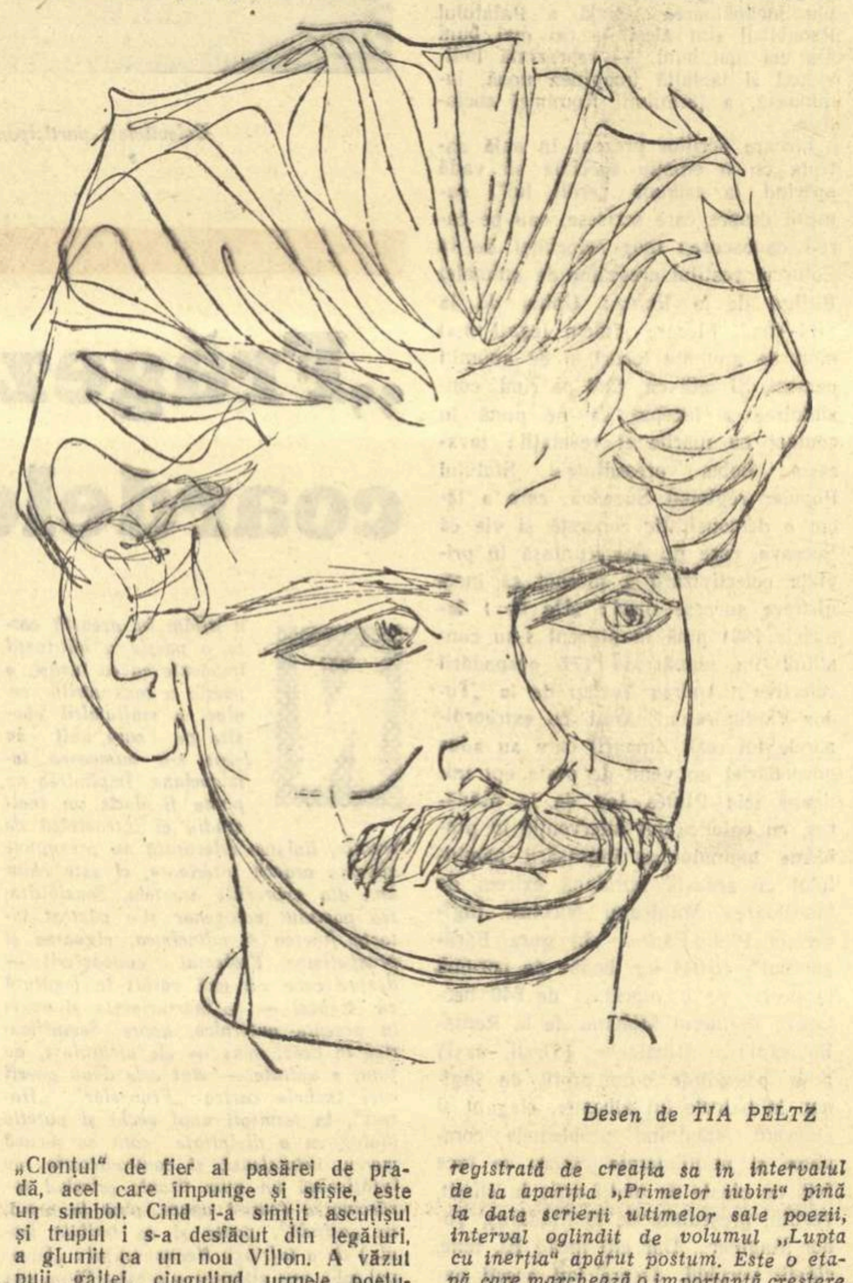

Desen de TIA PELTZ

„Clonţul" de fier al pasărei de pradă, acel care împunge şi sfîşie, este un simbol. Cînd i-a simţit ascuţişul şi trupul i s-a desfăcut din legături, a glumit ca un nou Villon. A văzut puii gaiţei, ciugulind urmele poetului Nicolae Labiş, „o amintire frumoasă". A dictat aceste versuri pe patul de suferinţă, în puţinele zile pe care le-a mai trăit, printr-un miracol inexplicabil. A mai zîmbit odată, sarcastic, şi melancolic, întocmai ca vechii cavaleri, ca Mercutio al lui Shakespeare, căzut fără noimă. Glumeşte aşa un băiat plin de fantezie şi umor, pentru care viaţa şi lumea preţuiesc atît de mult, încît nimeni nu le poate plăti cu lacrimi.

Îi pronunţăm numele, ni-l reamintim, îi citim cîntecele, mergem cu el mai departe.

Tudor VIANU

Nicolae Labiş a sfîrşit în chip neaşteptat, tocmai la vîrsta cînd începea adevărata „organizare a liniilor pure". Era o ascensiune impresionantă, în care sensurile viitoarei dezvoltări a creaţiei sale se întrezăreau cu uimitoare claritate. Fireşte, vîrsta unui poet nu trebuie să inducă în eroare pe nimeni. Precocitatea artistică nu prezintă interes decît în măsura în care implică o robustă capacitate de a evolua, puterea de organizare a sufletului interior, ştiinţa de a evita stagnările sau declinul. Nicolae Labiş poseda pe lîngă un talent profund şi o severă inteligenţă artistică, adică tocmai condiţia unei dezvoltări poetice atotcuprinzătoare, prevestind vastităţi în poezia noastră contemporană. Despre această capacitate de a se dezvolta neîncetat ne mărturiseşte evoluţia înregistrată de creaţia sa în intervalul de la apariţia „Primelor iubiri" pînă la data scrierii ultimelor sale poezii, interval oglindit de volumul „Lupta cu inerţia" apărut postum. Este o etapă care marchează o importantă creştere ideologică, o poziţie partinică fermă, o etapă în care constatăm şi căutări febrile şi inegalităţi, dar care demonstrau de la vers la vers intrarea tot mai vizibilă a talentului său sub semnul marii poezii. Cineva remarca — după părerea mea foarte adevărat — că măsura unui poet nu o dă prezenţa unui anumit nivel fix de calitate, sub care nu se mai trece, ci numărul momentelor poetice de impresionantă culminaţie umană şi estetică din creaţia sa. În „Primele iubiri", dar mai ales în „Lupta cu inerţia" găsim numeroase astfel de culmi de intensitate artistică. Sensibilitatea sa vibra către o poezie de interpretare filozofică a lumii, înglobînd reflecţiile în imagini de o mare forţă sintetică. Elanurile comuniste ale tînărului poet căpătau o strălucire din ce în ce mai bogată în versurile sale, care afirmă un patos fierbinte şi o vitalitate de neînvins :

„Trăim în miezul unui ev aprins
Şi-i dăm a-nsufleţirii noastre vamă.
Cei ce nu ard dezlănţuiţi ca noi,
În flăcările noastre se destramă."

Pentru Nicolae Labiş cunoaşterea, luciditatea, lupta sînt condiţii ale adevăratei purităţi. Numai în încleştarea cu tot ce e inert, cu tot ce e rupt de trunchiul înnoitor al vieţii, personalitatea umană îşi dobîndeşte temelie şi sens, năzuind spre înaltele valori ale viitorului comunist. Creaţia se concepe, în conştiinţa poetului, ca o forţă a regenerării morale, menită să detune neschimbătorul trup al nepăsării, al indiferenţei faţă de marile probleme ale epocii, să aducă înnoirea „împurpurată-n steaguri pe leniniste oşti". Participarea activă la viaţa şi lupta poporului său sînt resorturile cele mai adînci ale poeziei lui Nicolae Labiş, poezie militantă în cel mai deplin înţeles al acestui cuvînt. Conştient de imensele prefaceri înregistrate de epoca revoluţiilor socialiste şi a înaintării pe drumul comunismului, poetul a demonstrat în scurta lui viaţă o deosebită capacitate de integrare în viziunea sa asupra lumii, a spectacolului tulburător al marilor geneze. Tabloul dezvoltării ascendente al societăţii omeneşti, tumultul revoluţionar al maselor sînt văzute de Labiş în perspectiva unei splendide cosmogonii : „Atunci trecînd şuierători prin vid,/ Din zbor ce închega un bloc lichid,/ Se rotunjea în goana-i purpurie/Şi-şi alegea o cale pe vecie,/ pe el se-amestecau în căi grozave/ Puhoaiele de ape şi de lave./ Deasupra nori clocotitori şi ceaţă/ Acopereau priveliştea măreaţă". *În peisajul social, în conştiinţa sa, în natură, pretutindeni, Labiş sesiza ecourile transformării dialectice a materiei, ritmul trepidant al naşterii, al mişcării, al evoluţiei către formele superioare. Universul este în concepţia sa o matrice în care încolţesc necontenit germenii dezvoltării :* „Cu zvîcnet tîmpla mi-o lipesc ades / De pîntecul materiei imens". *În poezia lui Labiş transfigurarea artistică a realităţii are loc în condiţiile unei dezbateri dramatice cu sine însuşi, cu materialul de viaţă care se cere exprimat, cu natura, cu dragostea. Acest fapt este semnificativ şi el constituie încă un aspect al vitalităţii furtunoase a poetului. În tumultul mării el simte propriile-i zbuciumuri şi căutări creatoare, propriile aspiraţii către armonie şi unitate interioară. Este o contopire aproape erotică cu elementele naturii dezlănţuite, amintindu-ne poemele romantice ale lui Gorki :* „Nemişcat dansam şi-n mine/ Ea-n acelaşi trup dansa, / Se-azvîrlea în lungi dulbine/ Ori în trîmbe se-azvîrlea ;/ Era rupere barbară/ Dinăuntru, înafară/ Izbucniri de fum şi sori —/ Şi-n tenebrele ceţoase/ Cred că faţa-mi lepădase/ Linii curbe şi culori".

Dezvoltînd motivul dragostei, poetul manifestă aceeaşi ardenţă şi vitalitate, acelaşi zbucium interior, dorinţa de plenitudine, de unitate între sînge şi spirit, între dragostea pasională şi dragostea sufletească. Teama de a nu pierde iubirea („Şi s-a stins în minte ultimul meu gînd / Parcă-mi eşti alături încă. Pînă cînd ?") se împleteşte cu suave note de orgoliu băieţesc sau cu ecouri profunde de gînditor pentru care sentimentele înseamnă cunoaştere : „Oh, dacă putea-voi iarăşi să-mi dezdoi / Amîndoi genunchii, cred că peste noi,/ Mie semănîndu-mi, soarele şi azi / Ar privi cenuşa unde-ncepi să cazi/ Neclintit ca-n vară, din decisu-i unghi".

Natură complexă, iscoditoare, lacomă de idei, cunoscînd în ciuda tinereţii multiplicitatea de planuri a sufletului omenesc şi călăuzit de dorinţa reflectării lor în poezie, Nicolae Labiş încerca game diverse, de la poezia de meditaţie pînă la poezia-pamflet şi viitorul ar fi descoperit cu siguranţă sensuri noi ale creaţiei sale.

Însemnările de mai sus nu sînt scrise cu pretenţia de a schiţa un profil măcar incomplet al personalităţii poetice a lui Nicolae Labiş. Ele s-au vrut doar un omagiu adus unui poet de idei care a murit înainte de a se cristaliza pe deplin şi a da adevărata măsură a imenselor lui capacităţi creatoare.

Cezar BALTAG

ION HOREA
COLOANĂ ÎN AMIAZĂ
PAUL ANGHEL
VICTORIA DE LA OLTINA

Se află în librării volumul de versuri „Coloană în amiază" de Ion Horea şi cel de reportaj „Victoria de la Oltina" de Paul Anghel

RĂSFOIND REVISTELE

„Secolul 20" nr. 10

Răspunzînd unei datorii principale faţă de lumea noastră literară şi faţă, mai ales, de publicul dornic de noi cunoştinţe, de noi perspective asupra culturii universale contemporane, revista „Secolul 20" închină literaturii sovietice, directivelor sale de bază, tradiţiei şi căutărilor sale inovatoare — numărul integral pe octombrie 1961, apărut în preajma aniversării Marii Revoluţii Socialiste, în împrejurările Congresului al XXII-lea al P.C.U.S. şi ale adoptării de către Congres a programului P.C.U.S. care, între altele, formulează şi sarcinile istorice, ideologice şi artistice ale literaturii sovietice în cadrul construcţiei comuniste.

Ţinta căreia i s-a dedicat acest număr, festiv şi totodată cu caracter obişnuit, „de lucru", de acţiune în curs de desfăşurare — este cu mult prea importantă, necesită o preocupare concentrată, sistematică şi eforturi răbdătoare şi îndelungate, încît nici nu trebuie să ne aşteptăm ca sarcinile legate de atingerea sa, şi care nu sînt nicidecum temporare, să fie realizate satisfăcător într-un singur număr. De altfel, nu e prima oară cînd revista se preocupă de sintetizarea şi popularizarea rezultatelor literaturii sovietice, dar e prima dată cînd o face cu intenţia de cuprindere mai largă — şi acest lucru merită din plin apreciat. În fruntea numărului pe octombrie e publicat un scurt editorial închinat Programului P.C.U.S., directivelor sale privitoare la dezvoltarea literaturii şi artei sovietice. Academicianul Tudor Vianu semnează articolul „Importanţa mondială a literaturii sovietice" care-şi propune să semnaleze unele din caracterele mai generale ale literaturii revoluţionare, acele trăsături de-o puternică originalitate, determinate de conţinutul specific epocii noastre — apte să diferenţieze realizările scriitorilor sovietici în raport cu moştenirea artistică.

Interesantă — cu adevărat revelatoare — meritînd de aceea să fie reluată în cadrul unei expuneri mai amănunţite — este proiectarea cuceririlor de conţinut ale literaturii sovietice pe fundalul istoric al artei realiste, astfel încît să apară mai limpede răsfrîngerea acestor cuceriri în planul efectiv al artei : „Într-o vreme în care clasicul şi eroicul, ca şi genurile literare care le reprezintă, epopeea şi tragedia, păreau apuse, operele scriitorilor sovietici le-au dat o nouă viaţă, cu repercusiuni în întreaga literatură universală". Articolul lui Tudor Vianu inaugurează, în acest număr, o serie de cercetări de natură sintetică asupra literaturii sovietice, în care se înscrie, ca o contribuţie interesantă, făcută „la obiect" studiul lui I. Ianosi „Eroii comunişti ai Donului liniştit". Judecînd şi după alte contribuţii ale aceluiaşi critic, studiul pare a se înscrie într-o cercetare mai largă asupra destinului epopeii în epoca noastră.

Paginile inedite din corespondenţa lui Maxim Gorki cu soţia sa constituie, în sumarul revistei, puntea de trecere dintre contribuţiile teoretice menite să lumineze sintetic drumul literaturii sovietice — şi sectorul de beletristică, proză, poezie, reportaj. Scrisorile (datate 1895-1906) apar în traducerea romînească a lui Marin Preda. Pe lîngă faptul că dezvăluie încă o dată şi mai viu personalitatea omenească a marelui artist proletar, sînt mărturia unor concluzii extrase de M. Gorki din contactul direct cu muncitorii, cu exponenţii cei mai buni ai acestora — comuniştii. „Grozav îmi plac muncitorii mai ales ai noştri, bolşevici. Sînt oameni uluitor de vii, multilaterali, inteligenţi, cu atîta sete de cunoştinţe şi cu un interes atît de nesăţios faţă de viaţă !"

Poezia sovietică este prezentă în acest număr prin versurile lui Stepan Şcipaciov (în romîneşte de Gellu Naum), Vladimir Şolouhin (în romîneşte de Tiberiu Utan), Robert Rojdestvenski (în romîneşte de Gheorghe Tomozei) Musa Djalil (în romîneşte de I. Potopin), reprezentînd diverse generaţii, iar proza printr-un fragment din noul roman al lui Konst. Fedin „Rugul" (în romîneşte de I. M. Sadoveanu şi Tatiana Nicolescu). K. Paustovski semnează nuvela „Amfora" (traducere Radu Tudoran) inspirată dintr-o călătorie a scriitorului în R.P. Bulgaria — iar G. Markov — reportajul literar, închinat ecourilor avute în rîndul oamenilor sovietici de Programul P.C.U.S. „Noapte de vară" (în romîneşte de Fănuş Neagu). La rubrica Sinteze *sînt publicate articolele „Pentru educarea omului de mîine" de Serghei Antonov şi „Douăzeci de ani de literatură sovietică letonă" de Vladimir Luks. Dinu Săraru analizează puternicul reportaj al lui Juhan Smuul „Cartea gheţurilor". Tot el semnează cele trei interviuri acordate revistei „Secolul 20" de către Scipaciov, Simonov, Mihalkov. Tot în acest număr citim emoţionantele relatări ale operatorului de cinema — Eduard Tisse „Cum l-am filmat pe Lenin". Imaginea prezentului în lume cuprinde ca materiale mai importante un bun articol polemic al Georgetei Horodincă („Estetică definitivă ?") pe marginea unei lucrări a esteticianului francez Gaëtan Picon şi prezentarea (semnată Simona Drăghici) a unei recente „Antologii a poeziei americane".*

Trebuie apreciate meritele colaboratorilor şi colectivului redacţional în realizarea acestui număr special, închinat literaturii sovietice, trebuie subliniată calitatea contribuţiilor teoretice şi traducerilor, în genere reprezentative.

CRONICAR

CRONICA literară

H. ROHAN

Echipa 53

Diversitatea modalităţilor de compoziţie ale reportajului actual a fost mai evidentă în ultimele volume apărute, între care şi „*Echipa 53*" de H. Rohan. Autorul realizează un gen de reportaj-cronică, conceput ca o imagine de ansamblu a actualităţii, reconstituind istoria unor oraşe, sau a unor regiuni renăscute în anii regimului de democraţie populară. Autorul cărţii întreprinde o cercetare amplă a actualităţii în paginile unor reportaje consacrate construcţiei socialiste, în cicluri ca „*Oraşe*", „*Oltenia petroliferă*", precum şi „*Cine face pîinea*". Sînt prezentate în aceste reportaje cîteva dintre cele mai importante împrejurări devenite momente integrante ale luptelor pentru Eliberare, şi mai tîrziu, pentru industrializarea socialistă.

Prozatorul a ales ca mijloace ale descrierii, acelea care ţin de compoziţia unei cronici social-politice. În primul rînd — *ritmul expunerii*. Actualitatea are un ritm caracteristic, o dinamică proprie a desfăşurării proceselor sociale. Este, fără îndoială, aici, o încercare pentru sensibilitatea observatorului, dar şi o condiţie elementară pentru transmiterea unui anumit conţinut istoric. În reportajele lui H. Rohan, această mişcare obiectivă a vieţii contemporane este bine retransmisă prin ritmul redactării. Astfel, în „*Ecourile Odesei*", cronica istorică a anilor 1917—1918, este retrăită în prezent, într-un tempo alert, relevînd — în pofida deceniilor care s-au scurs de la revoluţie — actualitatea faptelor. Semnificaţia participării soldaţilor romîni la evenimentele revoluţionare este subliniată concentrat, sugerînd intenţia de a lăsa să vorbească, faptele înseşi. Reporterul evocă Odesa revoluţionară reluînd aceleaşi imagini, aproape, ale capodoperei lui Eisenstein. Secvenţele clasice sînt chemate acum, succesiv, în reportajul care este scris în zilele noastre (scara din port, platformele ei, treptele coborînd spre mare, monumentele) apar ca generic pentru noul film pe care îl rulează prozatorul sub ochii noştri. „*Cer plumburiu de iarnă. Treptele sînt acoperite de zăpadă. O formaţie de marinari străbate puntea cu armele pe umeri — se schimbă garda... Vîntul netezeşte uşor granitul aspru. O jumătate de secol de atunci. Apleacă-te, atinge cu palma treptele. Sînt aici aceleaşi, uşor înverzite pe margini, acolo unde nu se calcă, puţin măcinate de ploi, ciobite ici şi colo, patinate de timp, dar aceleaşi...*" Fraza scurtă, caracterul simplu şi firesc al notaţiei, insuflînd o anumită sobrietate a tonului, apropie pagini de istorie, fac sensibil tumultul. Ritmul revoluţiei a străbătut intact prin „*stratul gros al timpului*", şi reporterul ştie să-l caute acolo unde se poate auzi astăzi mai distinct. Există şi o altfel de tratare a ritmului acţiunii, ca în cazul reportajului intitulat „*Rulmenţii împotriva inerţiei (Descoperirea Bîrladului)*". Se descriu aici antitetic, pe deoparte inerţia cartierului sordid căruia i se zice de totdeauna, „*Broscăria*", vestigiu al unei epoci trecute; iar pe de altă parte, dimensiunile îndrăzneţe ale unei mari construcţii a socialismului, cum este Uzina de rulmenţi-Bîrlad. Alternativ, obiectivul reporterului se mută de la cele din urmă cuiburi de plictiseală provincială în care, „*nu se doarme, se moţăie !*", la trepidaţia oraşului, „*care se mută pe coline*", pornit fiind impetuos înainte, ca de pe o „*rampă de lansare a industrializării socialiste, plasat pe o nouă orbită, dîndu-i-se o mişcare dinamică*". Sensibil la ritmul transformărilor care se petrec în viaţa noastră, H. Rohan va realiza din asemenea asociaţii contrastante, o imagine uneori sugestivă. Însfîrşit, o altă variantă a ritmului dinamic al socialismului, este reconstituită în capitolul „*O dimineaţă la Zătreni*", din „*Oltenia petroliferă*". Mişcarea unui organism divers cum este frontul de extracţie petrolifer, pe suprafeţe mari, este descoperită la dimensiunile unei mari concentraţii de oameni şi de maşini : „*Au ochii limpezi, mişcările precise, glasul ferm, gîndirea lucidă... străbat şoselele... în gări se descarcă şi se încarcă... se demontează turle... se fac analize de laborator...*". Verbul este prezent pretutindeni, verificînd permanent senzaţia de intensitate a mişcării, măsurînd o anumită cadenţă în ritmul expunerii.

Propunîndu-şi să descrie o frescă de mari proporţii a epocii şi a oamenilor ei reprezentativi, H. Rohan acordă o atenţie specială *notaţiei de atmosferă*. Prin structura sa, reportajul intitulat „*Bucureşti 1944 — Oraşul insurecţiei armate*", reeditează pagini ale unei cronici politice a anilor 1939—1911, cu o mare mobilitate, concomitent din diferite unghiuri de filmare. Efectul nu se datorează numai unei înclinaţii spre notaţia cinematografică (precum s-a mai spus) ci, mai ales, efortului de a caracteriza concentric, cristalizînd din elementele lui esenţiale, un moment istoric fundamental. În felul acesta, epoca neagră a dictaturii fasciste-antonesciene, este surprinsă într-o originală „*cronică a străzilor*" (una dintre cele mai bune idei de compoziţie ale reportajelor lui H. Rohan), în stare să refacă, prin tot ce are ea mai autentic, atmosfera acelei vremi. Este o cronică dezvoltată din mărturiile unor martori oculari, care au trăit fiecare, cu receptivitate proprie, emoţiile şi încercările pe care le presupunea pregătirea insurecţiei în plină prigoană fascistă. Converg spre reîntregirea cronicii acelei vremi, surse variate de informaţie, de observaţie directă : de la amintirile unui general care a participat la elaborarea planului insurecţiei şi pînă la un muncitor de la „Vulcan", care a luptat cu arma în mînă. Obiectivul reporterului se mişcă cu rapiditate între cele două tabere reeditînd suflul luptei. Forfota ocupanţilor fascişti este înregistrată într-un tablou plastic : „*Casca fascistă pe rezervorul de benzină. Mitraliera la ataş. Cuşti zebrate în roşu şi negru şi santinele feldgrau. Prelate şi blindaje zebrate în galben, cafeniu, verde — culorile pădurii, pămîntului, grîului. În localuri, înfulecînd asudaţi, asasinii, în mantale lungi, cloşate din piele feldgrau, cu talia sus, şepci obraznice, rînjete triviale*". Toate aceste aspecte alternează cu imagini ale luptei antifasciste care continua în surdină să se desfăşoare în toate punctele oraşului, pe toate străzile despre care scrie astăzi reporterul. Sînt alăturate concludent toate aceste mărturii, cu manifestele tipărite în acele momente de Partidul Comunist din Romînia, care chemau la luptă armată. H. Rohan vrea să realizeze imaginea reală, a acelei atmosfere de luptă şi de încordare, fără „*nici o strălucire artificială*" şi reuşeşte, în genere, să-şi respecte angajamentul. Se vrea obiectiv, mai reţinut, cît mai apropiat de gestul sobru al luptătorului acelor ani, dar lasă să-i scape uneori şi exclamaţii de un patetism distonant, fără îndoială, cu intenţiile sale ! (Ar vrea să strige unui biciclist să nu calce pe locul unde cu 17 ani în urmă a căzut un mitralior antifascist). Chiar şi unul dintre subtitlurile reportajului, este formulat fără sobrietatea necesară temei grave („*Scurt itinerar al organizării insurecţiei sufleteşti...*"). Tot astfel, precum ni se pare nepotrivită, în raport cu tonalitatea generală a reportajului, acea descriere insistentă a fetiţei care se joacă acum pe locul unde cîndva, pe vremea războiului, fusese o casă conspirativă. Atmosfera este autentică atunci cînd autorul urmăreşte consecvent dezvoltarea intenţiei sale iniţiale — adică redactarea „*cronicii vii a străzii*", astfel precum este cazul, din fericire, în capitolele intitulate : „*Ce nu spun plăcile indicatoare*" sau „*Interviuri pe stradă cu necunoscuţi*".

Imaginea omului zilelor noastre deţine un loc de seamă în reportajele volumului „*Echipa 53*", şi, îndeosebi, în ciclul final, „*Cine face pîinea*". Privită fiind, din punctul de vedere al reportajului-cronică (care înregistrează cu precădere trăsături social-politice de ansamblu ale epocii) prezenţa omului se realizează mai curînd printr-un portret colectiv, decît prin intermediul profilurilor individuale. S-ar părea că însuşi prozatorul ezită între cele două variante. Preferă totuşi, în ultimă instanţă, ca eroul principal, să fie văzut în cadrul procesului muncii, unde gesturile capătă o semnificaţie simbolică, uneori statuară. Deşi în reportajul consacrat combinatului siderurgic de la Reşiţa se dau numele personajelor (probabil, cele reale), prezenţa lor rămîne palidă. Se încearcă şi se face simţit efortul de a stabili nuanţe, trăsături care dau contur individual eroului, în alte reportaje cum ar fi „*Pedagoga cu ochi albaştri*", sau în „*Cele două glorii*", ambele din ciclul amintit — „*Cine face pîinea*". Dar atît în „*Reconstituirea unei ştiri*", cît şi în „*Universitatea oţelului*" („*Reşiţa*") se urmăreşte realizarea unui tablou de ansamblu al trăsăturilor omului contemporan, constructor eroic al socialismului. Muncitorul reşiţean de astăzi este înfăţişat modelînd cu mîinile sale gigantica forţă a metalului incadescent. Tablourile cadrului general sînt impresionate, devin la un moment dat în stare să covîrşească expresia omului. Şi astfel încep să dispară din ecranul reportajului gesturile familiare muncii omului şi se impun, dominante, mişcările anonime ale tehnologiei. În această imagine care evocă procesul arderii şi al metamorfozelor fierului, autorul încearcă tentaţia spre monumental, spre dramatismul clasic reportajului bogzian. Dar incapabile de a contribui la caracterizarea celui ce munceşte în plin front al siderurgiei — aceste proporţii gigantice ale flăcărilor şi fierului, umbresc aici semnificaţiile actualităţii. Surprinderea gestului, fie el chiar şi de o semnificaţie simbolică, traducînd coordonatele unei conştiinţe muncitoreşti, este estompată, mai ales atunci cînd se invocă cu stăruinţă obositoare apocalipsul de foc din interiorul cuptoarelor. Pericolul de care nu a reuşit să se salveze autorul în această secţiune a cărţii, este trecerea din planul general al simbolului, în sfera generalităţilor lipsite de semnificaţie pentru personalitatea omului. În asemenea împrejurări, autorul recurge la personificări, care ni se par prea puţin fireşti. Metalul topit, cel ce „*cu ură se uită la obrazul liniştit al dozatorului*", este un duşman, crunt, care, în ultimul moment aude rîsul triumfător al omului care l-a răpus : „*Cine a rîs ? A rîs OMUL !*". Privind un muncitor de astăzi, prozatorul are senzaţia că revede în „*spatele acelui tînăr... umbra unui dac cu plete lungi, cu barba înelată, îmbrăcat într-o cămaşă grosolană din pînză de in, primul care a topit fierul pe aceste pămînturi, mi se păru că văd alături umbra lui Wieland*". În felul acesta se poate lesne constata că al doilea termen al comparaţiei îl înnăbuşă de multe ori pe primul (cel care este concret !) : faptele memorabile ale actualităţii se disting anevoie sub armătura livrescă. Autorul solicită excesiv resursele spectaculoase ale imaginii, şi interpune de multe ori, fără să vrea, o cortină opacă între expresia umană şi munca propriu-zisă. Supraîncărcarea cu elemente generale depărtează imaginea de conturul portretului uman colectiv, şi în alt reportaj, ca de pildă „*Dialogul Romîniei cu atomul*". Am insistat în special asupra acestui aspect al prezentării eroului în unele reportaje, pentru a sublinia că uneori, chiar şi cele mai suave metafore, sfîrşesc prin a ascunde conturul delicat al unui portret contemporan.

H. ROHAN
ECHIPA 53

Pentru a concentra semnificaţia esenţială a proporţiilor unei cronici social-politice, H. Rohan caută o formulă stilistică corespunzătoare : plastică, ca o expresie sintetică, în stare să înfăţişeze o atitudine, o stare de spirit. Şi, trebuie spus că stilul reflectă sensibil efortul de condensare, pe care-l desluşim în paginile acestor reportaje-frescă inspirate de o epocă în plină transformare revoluţionară. Metafora survine frecvent cu nuanţe variate, asumîndu-şi sarcina grea de a puncta o idee importantă pe parcursul reportajului cu o caracterizare care să fie cea mai simplă, dar şi cea mai proprie : „*Civilizaţia merge înainte pe rulmenţi*" sau, aici, „*s-a tras un oblon peste o epocă*". La H. Rohan, plasticitatea descrierii, este condiţionată de respectarea simplităţii, a valorii fireşti pe care o deţin cuvintele limbii noastre.

Recunoaştem în paginile volumului de reportaje „*Echipa 53*" de H. Rohan, efortul remarcabil al unui prozator de a cristaliza aspecte importante ale actualităţii, de a obţine un tablou extins al trăsăturilor omului actual, văzut la scara celor mai reprezentative activităţi — de la muncitorul siderurgist şi pînă la savantul atomist. Importantă pentru experienţa reportajului-cronică conceput de H. Rohan, ni se pare a fi încercarea de primenire a mijloacelor de expresie ale reportajului, acordîndu-le după vibraţia epocii noastre, şi anume, la cele mai ample dimensiuni.

Miron DRAGU

PRECIZĂRI

În ultimul număr al revistei „Luceafărul" I. D. Bălan se referă pe larg la un articol publicat în „Gazeta literară" : „Critica literară şi actualitatea". Socotim că sînt necesare, pentru informarea exactă a cititorilor, cîteva precizări :

I. D. Bălan impută articolului din „Gazeta literară" că nu pomeneşte despre criteriul confruntării literaturii cu viaţa. În textul incriminat însă, mai ales în subcapitolul „Critica şi cerinţele esteticii marxist-leniniste", problema raportării operei la sarcinile construcţiei socialiste este stăruitor analizată.

Ca exemple de deformare în aplicarea criteriilor ştiinţifice de apreciere, I. D. Bălan aminteşte puncte de vedere şi atitudini mai vechi în critică, combătute la vremea lor. După cum ştia şi I. D. Bălan, aria de investigare a articolului despre critică din „Gazeta literară" ca şi a celor precedente, se limita doar la ultimii ani (1959—1961) în special perioada după apariţia articolului din „Scînteia" îndreptat împotriva tonului apologetic.

La fel, se reproşează articolului din „Gazeta literară", că n-a analizat diferite lucrări din domeniul istoriei literare, deşi a fost evident, chiar din titlu, că tema discuţiei era critica şi problemele actualităţii. Dacă în articolul citat s-au consemnat unele realizări şi pe tărîmul istoriei literare, aceasta s-a făcut, după cum s-a subliniat atunci, ca o menţionare, în paranteză, fără nici o apreciere, posibilă doar într-un alt studiu de sinteză, consacrat în mod exclusiv acestor preocupări.

Că înşiruirea de critici şi istorici literari din articolul „Gazetei literare" nu este completă, aici I. D. Bălan are dreptate. Există într-adevăr omisiuni. Nu i s-ar putea replica însă şi cronicarului de la „Luceafărul" că şi lista sa de nume este departe de a fi cuprinzătoare avînd şi ea lacune ? Oare această listă mai lungă sau mai scurtă poate constitui obiectul schimbului de păreri cu privire la sarcinile actuale ale criticii ?

În încheiere, I. D. Bălan se ridică în apărarea poeziei „cursive", printre reprezentanţii căreia îl include, ca o ripostă nimicitoare, chiar pe Eminescu. De fapt, cronicarul „Luceafărului" n-a sesizat sensul caustic al caracterizării, căci nu ne închipuim că el ar fi dispus să pledeze pentru versificaţia searbădă şi facilă care respectă regulile formale dar nu străluceşte printr-o gîndire originală, consistentă.

Deşi strînge obiecţii categorice, I. D. Bălan nu se ocupă de fondul articolului din „Gazeta literară" şi nici nu arată în ce măsură sînt judicioase observaţiile referitoare la propria sa activitate, ceea ce ar fi fost o îndatorire elementară.

Sînt însă utile consideraţiile sale privind cunoaşterea vieţii de către critici, la care subscriem.

CONSFĂTUIREA PE ȚARĂ A ȚĂRANILOR COLECTIVIȘTI

CICERONE THEODORESCU

AGENDĂ DIN GOSPODARIA COLECTIVA

Mama Floarea

M-am uitat, trecîndu-i vadul,
La pîrîul dintre flori,
La fecioru-meu cît bradul,
La pădurea de feciori...

M-am uitat la tot ce este
Și la cîmpuri și la vii
Și la crîngul de neveste
Cu mlădițe de copii.

M-am uitat într-o fîntînă,
M-am uitat la voi în geam,
Mi-a părut că nu-s bătrînă
Mi-a părut că-ntineream!

Numai pleavă era grîul,
Grîu-i nalt și luminos.
Numai mîluri era rîul,
Mîlurile i le-ați scos.

Negîndind la altădată,
Gînditor la ce e azi,
Luminînd pădurea toată
Vine soarele prin brazi.

●

A intrat în sat o doamnă

A intrat în sat o doamnă
Intr-o noapte de an-toamnă.
Numa-ndată ce-a intrat,
S-a făcut de ziuă-n sat.

Da nu-i doamnă de cucoană,
E-o zglobie de codană,
Are cozile-aurii
Unde intră face zi...

A intrat în sat o doamnă
Subțirică și bălană.
A intrat pe înoptat,
Satul ni l-a luminat.

Doamnă și luminăție,
Bună inima să-ți fie
Pîn-la noi dac-ai pătruns!
Noapte am avut de-ajuns...

●

Brazda

Brazda neagră
Ziua-ntreagă
După plugul ei aleargă —
Ca nevasta după om
Și ca umbra lîngă pom.

Brazdă plină,
Gospodină,
Scoate bobul la lumină
Și îl crește cu temei
Ca o mamă puiul ei.

Lanul verde
Să-și desmierde
Brazda-apoi nu se mai vede..
Spic cu spic la ea a supt
Ea rămîne dedesupt.

Mamă brazdă,
Bună gazdă,
Casa ta, cîmpia noastră!
Fiecare spic bălai
E Ion ori Neculai.

Aurie
Holda-i vie,
Brazda nimeni n-o mai știe...
Numa holda, cînd e vînt,
Se înclină la pămînt.

Din volumul în pregătire: „Povestea Ioanei".

La consfătuirea colectiviștilor

(Urmare din pag. 1)

consfătuire, chiar și cei care, scriind reportaje, călătoresc îndeobște pe teren, au fost pe drept cuvînt impresionați de nivelul înalt al expunerilor prezentate la consfătuire de către țăranii colectiviști, nivel ce exprimă limpede dorința lor vie și nepotolită de a învăța, de a se deprinde cu știința, de a fi la înălțimea sarcinilor ce le stau în față. Tocmai în acest sens era explicabil și faptul că standul cu cărți din holul sălii era mereu luat cu asalt; și colectiviștii adunați în fața cărților noastre, răsfoindu-le și cumpărîndu-le parcă ne spuneau: veniți la noi, stați cîte luni vreți și scrieți despre munca și viața noastră. Despre lupta unui brigadier de cimp care smulge pămintului o jumătate de vagon de porumb la hectar s-ar putea scrie un poem ori o povestire și noi le așteptăm pe amîndouă, așa cum așteptăm sacii cu superfosfați.

Fără nici o exagerare, dar consider că erau în sală tot atîția eroi de nuvelă și roman cîți delegați veniseră din toate unghiurile țării la consfătuire și mă gîndeam că, de fapt, realitatea ne oferă milioane de eroi, milioane de oameni noi, educați de partid și care ar face ca paginile cărților noastre să clocotească de viață și de poezie.

Petru VINTILĂ

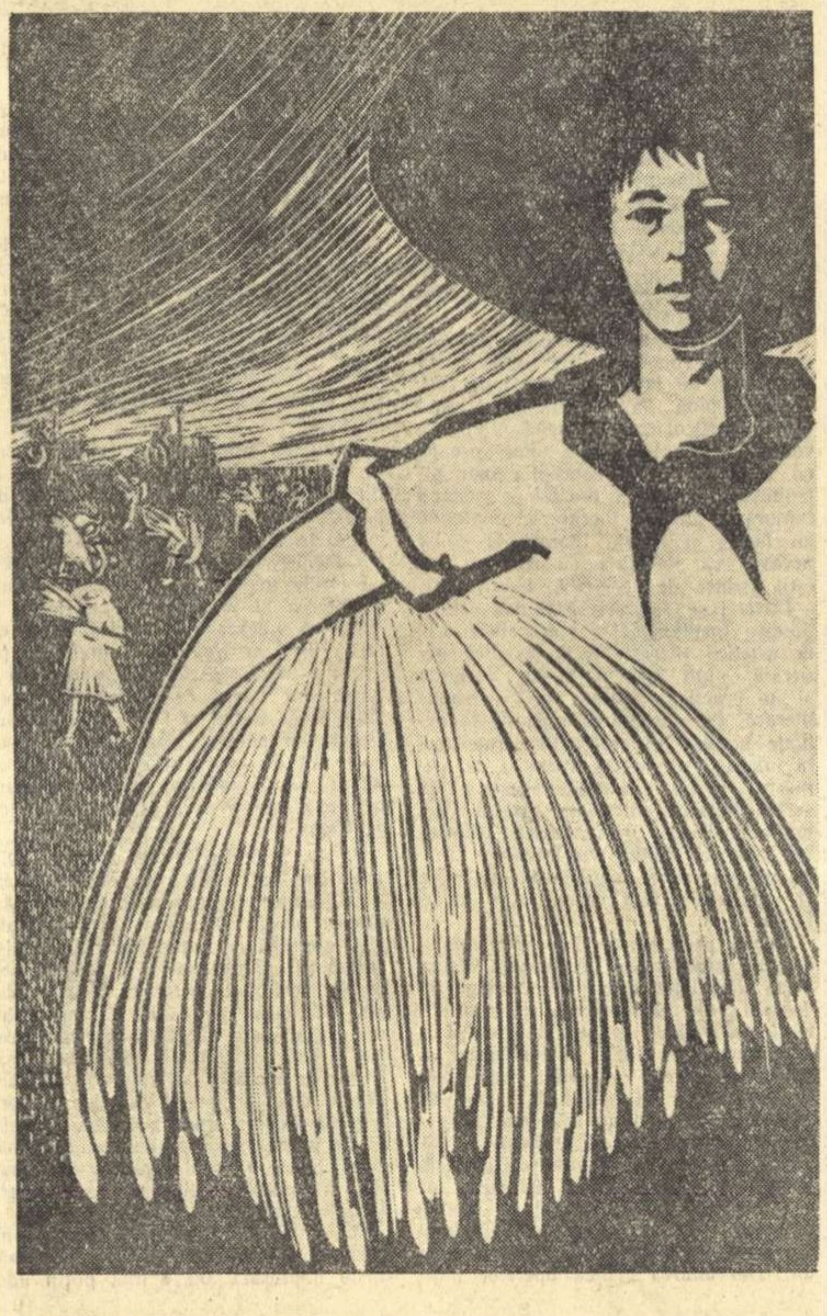

IULIAN OLARIU „La strînsul spicelor"

Țărani și profesori

Mihai Bălășescu, șef de lucrări la Institutul agronomic „N. Bălcescu" din Capitală, povestește biografia puilor din Bărcănești:

— Spunem mereu studenților noștri în timpul facultății, că atunci cînd vor ajunge ingineri agronomi să nu piardă legătura cu institutul, să ne țină în curent cu toate problemele pe care le au de rezolvat în gospodăriile unde lucrează. In primăvara aceasta s-a prezentat la catedra de avicultură de la noi, inginerul Ionescu Mircea, absolvent din 1959 și agronom al Gospodăriei colective „A. S. Pușkin" din Bărcănești-Urziceni. „Ce mă fac tovarăși profesori, spunea el, gospodăria are în plan să scoată 2000 de pui și cu incubatoarele de care dispunem, e greu să obținem această cifră". Ne-am dus acolo, ne-am interesat ce fel de găini sînt în gospodărie, ce condiții de creștere ar avea puii și cînd am văzut că „materia primă", ca să spunem așa, oferă garanții i-am propus președintelui să scoatem cu ajutorul incubatoarelor de la institutul nostru 9000 de pui pentru gospodăria din Bărcănești. Cifra era ispititoare, dar omul, nea Ilie Badea, gospodar de prima mînă, s-a dovedit și foarte cumpănit totodată: „Mie mi-ar place, le-ar place tuturor treaba asta, dar la 9000 de pui iți trebuie adăposturi, personal cu carte pentru îngrijire... Găinile sînt ființe mici, sensibile, se îmbolnăvesc din te miri ce, și pînă găsești în cele 9000 pe cea care e bolnavă... Dar pe de altă parte ce venituri aduc păsările — mamă doamne!" Ne-a plăcut calculul său lucid, de perspectivă. Catedra de avicultură de la noi a căutat să găsească soluția cea mai bună: le-am arătat colectiviștilor cum să facă adăposturi pentru păsări din plăci de paie, am școlarizat cîțiva dintre ei în cadrul institutului învățîndu-i cum să crească puii în mod științific, am pus bazele unei stații de incubație chiar în gospodărie, acolo la Bărcănești. In fine, pe scurt, în toamna aceasta gospodăria colectivă avea 4500 de găini ouătoare — pornise de la 700! — și, scăzînd cheltuielile de furaje, construcții, zile muncă ea rămăsese cu un beneficiu net de 52.000 lei. Asta i-a încurajat pe colectiviști. Intr-o recentă vizită la Bărcănești am stat de vorbă cu președintele, cu Ion Burghelea, secretarul organizației de bază, cu Pană, brigadierul avicol: „Noi ne-am gîndit, tovarăși profesori, ca la primăvară să scoatem 40.000 de pui. Păi ce, e rău? Nu e rău de loc — că ne rămîn 15.000 de găini ouătoare, în afară de venitul net. După socoteala noastră venitul net va ajunge la toamna viitoare pînă la 1.500.000 lei, numai din creșterea păsărilor". Erau veseli, făceau calcule îndrăznețe, îi bucura faptul că fuseseră dați ca exemplu în consfătuirea tuturor avicultorilor din raionul Urziceni.

Era firesc să ajungă fruntași. Nu, aici nu e vorba numai de ajutorul dat; oamenii n-au ajuns fruntași numai pentru că i-am ajutat noi. Dragostea față de nou, receptivitatea lor, munca neobosită i-a situat firesc printre cei dintîi. Gospodăria va fi poate în viitor, o bază de experimentare a institutului nostru în ceea ce privește cercetările avicole. Colectiviștii din Bărcănești iubesc știința, ne pot fi de un real folos în munca noastră. Exemple? Știu eu? cîteva sînt poate naive dar au farmecul lor. Le-am spus odată, de pildă, că hrana puilor nu trebuie împrăștiată pe jos ci pusă în niște tăvi. Cînd au venit cu camionul să ia lădițele cu puii de la incubatoarele institutului, am ieșit și noi să le dăm ajutor la așezatul lădițelor. Intr-un colț al camionului era un pachet voluminos care încurca locul.

— Ce aveți acolo?

— Tăvi pentru pui. Tăvi din plastic — acum le-am cumpărat. Ne-am gîndit că pînă ne face un tinichigiu tăvi din tablă trece vremea, n-aveam timp de așteptat. Dacă e să creștem puii științific apăi să-ncepem cu regulile științei din prima zi.

I-am sfătuit să pună lumină electrică în adăposturile de păsări. In cîteva zile firele electrice erau trase, adăposturile străluceau luminate. Fiecare bec avea cîte un glob, alb, mat.

— Păi de globuri nu era nevoie, le-am spus.

— Da, poate... Dar nu strică, nu-i așa? Să fie de frumusețe.

La cursurile de școlarizare le-am vorbit colectiviștilor despre necesitatea curățeniei adăposturilor. Le-am spus că acestea trebuie să fie văruite cît mai des. Cît de des credeți că văruiesc îngrijitoarele? Aproape zilnic, cu o corectitudine de admirat. Ce să mai spunem? Exagerările, naivitățile începutului, pline de bune intenții, desigur — vor dispare, se vor corecta cu timpul. Dragostea colectiviștilor față de știință crește însă, se împlinește — asta-i principalul! — încheie încîntat vorbitorul.

PIERE O IDEE GREȘITA

Se spunea — și ideea avea o mare circulație în trecut — că țăranii nu se împacă de loc cu știința. Se spunea: oamenilor le place să trăiască în mizerie, nu știu și nu vor să știe cum se poate trăi altfel. Astăzi se poate dovedi că nu-i adevărat. Cu trei din miile de argumente, alese la întîmplare:

1. — Profesorii de la Institutul agronomic „N. Bălcescu" se bucură de fiecare notă bună pe care o dau. Uneori, satisfacția este sporită: se află pdintre studenții de la agronomie mulți colectiviști, trimiși la învățătură. Ion Maier (anul III, apicultură) și comunista Strugaru Ghența (din anul II al aceleiași facultăți) sînt doi foști brigadieri zootehniști, azi studenți fruntași.

2. — Să citim împreună cîteva rînduri dintr-o scrisoare:

„Vă facem cunoscut că repartizarea pentru stagiul de practică a tovarășului student Negrea Marinel de la Institutul agronomic „N. Bălcescu" — secția tehnico-economică, ne-a fost de un real folos, cu care ocazie ținem să mulțumim conducerii institutului, cît și întregului corp didactic universitar. Pînă la 1 septembrie, dată la care ne-a fost repartizat ca inginer, a condus cu multă pricepere și demnitate gospodăria noastră din punct de vedere tehnic".

Expeditor: G.A.C. „Tînăra gardă" Siliștea-Videle, reg. București.

Și acum finalul unei scrisori plină de laudă la adresa unei studente din anul VI — agricultură, care abia terminase practica la țară:

„In baza celor sus arătate vă solicităm revenirea tovarășei Purșa Adelina-Constanța ca ingineră în gospodăria noastră „Ana Ipătescu" din Odobești-Titu, regiunea București".

Scrisorile acestea fac parte dintre numeroasele misive de acest fel care sosesc pe adresa institutului. Comentariul unui asistent la lectura caracterizării lui Negrea Marinel:

„N-au gust prost colectiviștii din Siliștea, își aleg un om de bază. La carte are numai 9 și 10. Acum văd că și la practică strălucește"...

3. — Allo? Institutul Agronomic? Aici gospodăria agricolă colectivă... din regiunea Dobrogea... Ne puteți trimite un cadru didactic? Avem învățămînt..

Tovarășul Drăgănescu, unul din cadrele didactice care a predat la cursurile zootehnice de 10 zile organizate de colectiviștii din regiunea Dobrogea are frumoase amintiri:

— Cursurile de astă-iarnă se țineau într-unul din blocurile de la Eforie. Unul grozav, confortabil...

— La „Marea Neagră", „Belona" — cum i se spunea înainte.

— Aș, ce! „Belona" e vechi. Unul modern, cu plastic, beton și sticlă, luminos toată ziua. Nu mai țin minte cum îi spune, sînt sute de construcții noi pe litoral. Acolo stăteau instalați țăranii, cursurile se țineau în spațioasa sală a restaurantului și în acest decor neobișnuit cursanții notau conștiincioși ce condiții sînt necesare pentru creșterea porcilor, cum poate spori producția de lapte la vaci... Cred că și iarna aceasta voi fi chemat. Să mă uit chiar, este o listă la decanat cu cadrele didactice care vor merge acolo. Acum a început să ne cheme și regiunea București, Argeșul pe de altă parte ne-a chemat la împăduriri... Explicabil: pretențiile au crescut.

AUTORII UNEI CARȚI

Nu de mult a apărut în Editura agro-silvică broșura intitulată „Peste 40.000 kg. de legume la hectar" — Din experiența gospodăriei agricole „30 Decembrie" — comuna Dobroiești — regiunea București. Autorii ei: Mircea Bălașa, candidat în științe de la catedra legumicultură a Institutului „N. Bălcescu" și P. Stan, brigadierul legumicol al gospodăriei „30 Decembrie" din Dobroiești. In urma experienței de mai multă vreme, un țăran și un candidat în științe au scris o carte despre rezultatele obținute în gospodăria lor. A lor? Da, fiindcă de vreo 3 ani, la puțin timp de la constituirea gospodăriei, Mircea Bălașa este nelipsit de la Dobroiești unde face pe teren studii și experiențe în domeniul legumiculturii. Metodele de muncă, reușitele sale i-au atras simpatia și stima țăranilor. Odată, cînd se discuta despre reorganizarea aparatului de conducere al gospodăriei, s-a făcut propunerea:

— Ce-ar fi să-l alegem președinte aici la Dobroiești pe tovarășul Bălașa? — și ideea a căpătat tot mai mulți susținători.

— Nu se poate, tovarăși, eu am locul meu la Agronomie, studenții mei, experiențele...

— Parcă aici nu puteți face experiențe, ce n-ați mai făcut? Dar tare bine ar fi să fiți președinte la noi.

Președinte n-a devenit, în schimb a fost ales în consiliul de conducere al gospodăriei.

Tita CHIPER

Graiul cifrelor și realizările noastre

Cine a văzut luni dimineața sala Palatului Republicii Populare Romîne, cu siguranță că a încercat una din acele emoții care te cuprind în mod firesc atunci cînd te gîndești la drumul pe care l-a parcurs acest popor atît de obidit altădată. Numai costumele, frumoasele noastre costume naționale, și poate amintirile, despre sîngeroasa exploatare din trecut a țărănimii noastre, ne mai obligă să credem că reprezentanții colectiviștilor adunați aici din toate colțurile țării mai păstrează o urmă de legătură cu vremurile de atunci. Maramele meșteșugit cusute, arniciul care și-a lăsat urmele colorate pe pînză, cu unduiri și frumuseți de doină, laibărele țintate cu modele vechi ca și vechimea acestui popor, îmbracă alți oameni, îmbracă de fapt o istorie nouă cu tot ce are ea mai caracteristic. Și nu poți să nu te bucuri, nu poți să nu fi mîndru de partidul nostru, de partidul clasei muncitoare, care a îndrumat țărănimea spre bunăstare, dîndu-i demnitatea și cinstirea pe care n-a avut-o niciodată pînă în anii puterii populare.

In această zi de luni, 18 decembrie a anului 1961, în sala Palatului, într-o consfătuire de lucru, s-a dovedit încă o dată, ceea ce de fapt se dovedește permanent și în orice colț al patriei noastre, alianța de nezdruncinat dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, legătura indisolubilă dintre partid și popor.

Prin cuvintele celor care au împărtășit din experiența lor de la înalta tribună a consfătuirii și care au arătat metodele pe care le-au folosit pentru a ajunge la rezultate deosebite în muncă, a răzbătut de fapt însăși încrederea acestor oameni pentru viitorul fericit al țării noastre.

Cifrele nu înseamnă totdeauna numai un echivalent valoric pentru un sector de activitate sau altul, ele înseamnă transpunerea strădaniilor în forma cea mai concretă de exprimare, înseamnă gînduri, vise, frămîntări, înseamnă construirea desfășurată a socialismului.

Cifrele amintite de Dumitru Tudose, președintele gospodăriei colective Stoicănești, regiunea Argeș, demonstrează din plin acest lucru. Averea obștească a gospodăriei în valoare de 8.000.000 lei, cei 200.000 lei venit anual la suta de hectare, înseamnă de fapt peste 200 de case noi în această comună, peste 200 de aparate de radio, 350 de biciclete, frigidere etc., înseamnă o viață civilizată, așa cum strămoșii țăranilor din Stoicănești nici nu puteau visa.

Cei 4.200 de litri de lapte obținuți anual de Simion Uscat, mulgător la gospodăria agricolă colectivă „6 Martie" din comuna Cîlnic, regiunea Hunedoara, de la fiecare vacă din brigada lui, înseamnă mai mult unt pentru fiecare locuitor al acestei țări, înseamnă ridicarea nivelului de trai pe cap de locuitor, înseamnă muncă plină de abnegație și dragoste, înseamnă construirea desfășurată a socialismului.

Cele 2.000 kg floarea soarelui și 3.800 kg porumb la hectar, de care amintea Ana Sincu, brigadieră la gospodăria colectivă din Tia Mare, regiunea Oltenia, înseamnă nu numai belșug, ci inițiativă, preocupare pentru agrotehnică, înseamnă descătușarea femeii din dubla ei exploatare de altădată, înseamnă construirea desfășurată a socialismului.

Cele 316 gospodării agricole colective înființate pînă acum în regiunea Suceava, cu un total de 75.500 familii, cu o suprafață de peste 190.000 hectare, cifre de care a amintit tovarășul Emil Bobu, președintele Comitetului executiv al Sfatului popular din regiunea Suceava, înseamnă convingerea deplină a oamenilor că singura cale a belșugului, la sate, este calea gospodăriilor colective, înseamnă că încă 75.000 de oameni din această țară au hotărît să rupă cu trecutul, și cu tot ce-i leagă de el.

Cifrele rostite de delegații la consfătuirea pe țară a colectiviștilor mai înseamnă un angajament al oamenilor muncii din agricultură față de Partidul Muncitoresc Romîn, că vor munci cu și mai multă sîrguință pentru a îndeplini și depăși sarcinile trasate de Congresul al III-lea al Partidului, privind consolidarea economico-organizatorică a gospodăriilor colective, privind construirea socialismului la sate, înseamnă eforturi pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, a întregului nostru popor.

Petre SĂLCUDEANU

Colectiviști din regiunea Hunedoara, într-o pauză a consfătuirii.

AL. ANDRIȚOIU

Cargou romînesc

Acum, înainte de-a pleca,
peste-oceane și fruntarii
îi spun așa și-i cîntă-așa,
cu voci marine, marinarii:

Carena lui, spre sud, spre sud
pe unde umbra mai că nu e,
pe unde vînturi dulci se-aud
și calmu-i pironit în cuie, —
în albe-amiezi și-amurguri roșii
or să-l salute chiparoșii.

Carena lui spre nord, spre nord
unde-i avar măritul soare
și vîntul zice un acord
de Grieg, pornit din țărmi pe mare,
printre fiorduri de tăcere
au să-l salute conifere.

Carena lui spre răsărit
către domenii de lumină,
pe unde omul fericit
cu frumusețea stă la cină, —
va să-l salute roșii stele
și flăcări pure de drapele.

Carena lui către apus
pe unde lanțul încă bate
și globul stă, pe gînduri dus.
la ceasuri de singurătate, —
vor saluta, în el, docherii, —
un sol ales al primăverii.

Sorbiți deci clipa ca pe-o cupă
umplută-ochi c-un vin sublim.
Loviți șampania de pupă
și Vira ancora! Pornim!

Criticii despre critică

1. — Care credeţi că sînt sarcinile principale ale criticii literare?

2. — Ce părere aveţi despre schimburile de opinii care au loc în presa literară în ultima vreme?

3, — Care sînt, după părerea dv., deficienţele criticii literare şi cum pot fi ele depăşite? În ce măsură critica literară contribuie la dezvoltarea literaturii noastre pe drumul realismului socialist, la analizarea fenomenului literar actual, precum şi la elaborarea unor studii de sinteză?

4. — Cum se manifestă spiritul apologetic în critica literară? Ce cronici literare sau dramatice, obiective şi principiale, puteţi cita?

5. — Ce părere aveţi în legătură cu raporturile dintre critici, cititori şi scriitori?

6. — Cum sprijină publicaţiile activitatea criticii literare şi ce propuneri aveţi în legătură cu îmbunătăţirea muncii în acest domeniu?

Gh. Achiţei

2.—În ultimul timp critica literară a fost foarte activă. Revistele au iniţiat dezbateri pe diverse probleme literare mai importante, au oferit cititorilor, sub forma de bilanţuri şi sinteze critice ample, o imagine, în general limpede, a succeselor obţinute de literatura noastră de la primul Congres al Scriitorilor pînă în prezent. Se mai resimt însă şi la critici unele „preferinţe personale", tendinţa de a reliefa succesele sau lipsurile legate de diversele prietenii sau animozităţi stabilite. Cîteodată, critica literară, în persoana unor confraţi, am impresia că îşi creează false probleme de discuţie în dauna altora, reale, — generate de viaţă, — peste care se trece de obicei cu uşurinţă. Despre „Bariera" de Teodor Mazilu, bunăoară, s-a discutat mult, în chip evident artificial, în timp ce cărţi ca „Balul intelectualilor" de Ştefan Luca, „În portul de pescari" de Ion Ruse, au fost doar consemnate. Nu e vorba oare şi aici tot despre anumite preferinţe personale, prietenii ale unor critici cu autorii? Reiese că cine nu are prea mulţi prieteni critici se poate aştepta la mai puţină atenţie din partea criticii. Desigur, cazurile citate reprezintă fenomene izolate şi nu ele caracterizează efortul criticii noastre literare din ultimii ani. Eu cred, totuşi, că şi în cazul criticii literare mai este încă de luptat cu unele manifestări ale spiritului de grup, de castă, criticate pe bună dreptate la cel de al III-lea Congres al partidului.

4. — Combaterea spiritului apologetic este o problemă actuală a vieţii noastre literare. În momentul de faţă, în acelaşi timp, noi nu trebuie să pierdem nici o clipă din vedere problema cea mai importantă ce stă în faţa criticilor literari şi anume: lupta împotriva manifestărilor ideologiei burgheze. Se trece uşor cu vederea peste o serie de manifestări străine ideologiei noastre: discuţiile despre „spiritul modern", teoria „adevărului integral", încercările de a îngloba în cadrul realismului socialist speculaţiile moderniste sterile („realismul socialist este un Babel armonios..."), tendinţa unor critici, — mă refer în special la articolele lui Lucian Raicu, publicate cu cîţiva ani în urmă, — de a discuta opera literară ruptă de viaţă, într-un mod metafizic, ce întreceau — pare-se — prin apolitismul lor pe mulţi dintre criticii nemarxişti din trecut. Eu cred că asupra acestor manifestări, relativ recente, petrecute în orice caz după Congresul scriitorilor din 1956 trebuie să mai insistăm. Aşa cum arată documentele Plenarei C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961, presiunea stihiei mic-burgheze era atunci deosebit de puternică. În ce măsură articolele scrise într-un atare spirit au dăunat dezvoltării literaturii noastre, rămîne de stabilit.

5. — Cu privire la raporturile dintre critici şi scriitori, edificatoare mi se par anchetele organizate de către revistele noastre în ultimul timp. S-au putut observa, de exemplu, că aproape fără excepţie, toţi cei care au răspuns în „Gazeta literară", „Luceafărul", „Contemporanul" au avut vorbe bune de spus cu privire la cei ce le-au adus laude şi critici sau insinuări, ori în cel mai bun caz au trecut sub tăcere, pe cei care au avut şi observaţii mai substanţiale decît obiecţiile stilistice ori de construcţie a cărţilor lor, observaţii care sînt făcute, nu o dată, mai mult din complezenţă. În această privinţă, a combaterii tendinţelor de respingere a criticii mai sînt multe de făcut. Mai rare sînt cazurile de „răzbunare" efectivă pe cineva care te-a criticat. Într-un articol despre literatura pentru copii şi tineret, publicat în „Luceafărul", făceam unele observaţii critice la adresa basmelor lui Vladimir Colin cît şi a Comisiei de literatură pentru copii şi tineret a Uniunii Scriitorilor, întîmplător condusă tot de către tovarăşul Colin. În loc să-şi însuşească aceste critici, după părerea mea juste, sau în orice caz să reflecteze asupra lor, Vladimir Colin, în răspunsul dat la ancheta „Gazetei literare", încearcă pur şi simplu să mă denigreze, taxîndu-mă drept un biet debutant, incompetent să scrie despre literatura pentru copii şi tineret un articol... aşa de mare. Fără îndoială că, dacă aş adopta şi eu procedeul tovarăşului Vladimir Colin, nu mi-ar fi greu să insinuez în legătură cu persoana sa în cadrul literaturii pentru copii aceeaşi... incompetenţă. Dar aşa nu se discută. Îmi menţin părerea exprimată în cronicile mele asupra romanului „Anii tineri" de N. Ţic deşi văd că unii nu mi-au dat dreptate.

In încheiere, aş vrea să remarc în mod deosebit activitatea din ultima vreme a tinerilor critici Dan Hăulică, S. Damian, Dumitru Micu, I. D. Bălan, Matei Călinescu, Al. Oprea, Ion Lungu, Al. Căprariu, Valeriu Rîpeanu, Eugen Simion, Leonard Gavriliu, G. Dimisianu, Adriana Iliescu, Eugenia Tudor, George Gană.

Al. Căprariu

1. — Imi îngădui să încep răspunsul la prima întrebare printr-un citat din eminentul cunoscător al sufletului omenesc, care a fost Makarenko. Oricît ar părea de paradoxal pentru unii — şi aceşti unii vor fi nişte simpli nepreveniţi — criticii literari au foarte multe de învăţat de la remarcabilul pedagog. Iată citatul: *„Trebuie să revizuim înseşi legile creaţiei artistice. Ceea ce era bun pentru societatea bazată pe exploatare, acele ornamente ciudate ale destinului personal şi ale luptei personale, care stăteau la baza vechii literaturi, toate acestea trebuie revizuite şi analizate. Noua societate, noul caracter al datoriei, noul caracter al luptei şi victoriei, noile condiţii pentru fericire, noua etică şi noile relaţii dintre oameni necesită şi o estetică nouă. Clasicii pot şi trebuie să fie iubiţi, trebuie să învăţăm de la ei, trebuie să-i admirăm, dar în zilele noastre nu trebuie să ascultăm orbeşte de canoanele lor estetice, de definiţia pe care au dat-o ei frumosului"*. (A. S. Makarenko: *Despre munca literară* —ESPLA Cartea rusă, 1959, p. 84). Am transcris citatul de mai sus în ideea că ţelurile scumpe literaturii noastre realist-socialiste sînt integral acelea ale criticii literare care este închinată acestei literaturi — şi viceversa. Descifrarea, înfăţişarea, afirmarea şi sprijinirea în spirit partinic a noului din societatea noastră, din felul de viaţă şi din conştiinţa celor care construiesc această societate sînt — cred — ţelurile cele mai nobile ale literaturii noastre realist-socialiste. Principala sarcină a criticii literare de aici descinde, şi o văd în cercetarea cu precădere, la un înalt nivel ideologic şi artistic, a acelor realizări literare — din poezie, proză dramaturgie şi critică literară chiar — care înfăţişează acest mult discutat *nou*. Critica literară — deşi unele răspunsuri date de anumiţi scriitori, în ancheta nu prea veche din *Gazeta literară* se arată a fi minimalizată de aceştia — alături de sarcina sprijinirii nemijlocite — dar nu în orice condiţii — a ceea ce se arată *nou* în literatură, are obligaţia de a descifra şi de a arăta ce anume în operele literare reprezintă autenticul nou, cel de care oamenii epocii noastre sînt însetaţi tocmai prin marile lor aspiraţii — şi ce anume aparţine pseudo-noului, modei, unui perisabil implacabil.

Pentru a fi mai clar, citez ceea ce Lenin spunea într-o convorbire cu Klara Zetkin: *„Prea sîntem «răsturnători în pictură». Frumosul trebuie păstrat, luat ca model, de la el trebuie să porneşti, chiar dacă-i «vechi». De ce să întoarcem spatele la ceea ce este cu adevărat frumos, să renunţăm la folosirea lui ca punct de plecare pentru dezvoltarea ulterioară numai pentru că e «vechi»? De ce să te prosterni în faţa a ceea ce este nou ca în faţa unei divinităţi, de ce să i te supui numai pentru că «este nou»? O asemenea atitudine este un nonsens, un adevărat nonsens! Există în ea o mare doză de ipocrizie şi, desigur, o admiraţie inconştientă faţă de moda dominantă — în domeniul artei — în Apus. Sîntem buni revoluţionari, dar ne considerăm — nu ştiu de ce — obligaţi să dovedim că sîntem şi noi «la înălţimea culturii moderne»"*.

Numai la o primă vedere lucrurile apar extrem de complicate: cercetînd problema cu atenţie vom vedea că o bună pregătire ideologică — şi nu întîmplător încep enumerarea cu aceasta — o cît mai largă informaţie în problemele generale ale literaturii, îmbinată cu o fermă principialitate, permanenta rezolvare, în concret, a lărgirii sferei cunoştinţelor vor ajuta din plin criticul literar să răspundă cu succes sarcinilor ce-i revin. Nu poţi deveni comunist fără a-ţi însuşi întreg tezaurul de cunoştinţe acumulate de omenire în evoluţia ei. Adevărul acesta sună din plin pentru criticul literar. Respectarea lui cît mai riguroasă va dovedi cu precizie care sînt problemele principale ale criticii noastre literare şi cum pot fi ele rezolvate.

2. — Relativ la această problemă intenţionez — de cîtăva vreme — să scriu un articol mai amplu şi sînt convins că *Gazeta literară*, cu binecunoscuta ei ospitalitate, nu va refuza să-i acorde găzduire, chiar dacă unele opinii din articolul amintit nu vor fi tocmai identice cu cele ale unor critici literari care, îndeobşte, semnează în revista amintită. Pînă atunci, îmi îngădui o simplă remarcă. In *Scînteia* a apărut un foarte preţios articol care discuta problema polemicii principiale şi a invectivei — aceasta din urmă fiind prezentă, într-o anumită perioadă, în paginile unor reviste literare. Cred că o serie de critici literari nu au înţeles tocmai bine cele discutate în articolul din *Scînteia*. Nicăieri în acel articol n-a fost combătută polemica, ci *polemica neprincipială*, care luneca în mlaştina invectivei. Ceea ce este cu totul altceva. Nu trebuie să ne speriem de polemică, nu trebuie, cred, să-i minimalizăm eficienţa. Oare opera lui Lenin nu este ea străbătută şi înaripată de un limpede şi profund caracter polemic? Evident, în discuţiile criticii noastre literare, în schimburile noastre de opinii, spiritul polemic nu are dreptul, sub nici o formă, să abdice de la cerinţele principialităţii. Ţin să reamintesc că, într-o recentă anchetă organizată de *Contemporanul* printre iubitorii de literatură, un muncitor ridica deschis problema aceasta a dispariţiei sau a foarte rarei prezenţe a disputelor polemice din publicaţii. Acest om, în sfera lui de activitate, prin munca lui zilnică, face şi el polemică, evident cu trecutul, evident în numele unui prezent luminos şi al unui viitor şi mai luminos — şi atunci noi, pe teritoriul literaturii, să ne închipuim că toate problemele ar fi rezolvate?

3—4. — Şi la aceste întrebări voi încerca să răspund în articolul pe care mi-am propus să-l scriu. In mod concis, precizez pentru moment: deficienţele criticii literare actuale, acelea care se pot sesiza mai direct, derivă din nerespectarea principialităţii partinice în unele cazuri, din prezenţa unui vag spirit de grup — care încă n-a fost deplin lichidat —, din arbitrara împărţire de către unii critici — puţini, din fericire — a criticii noastre literare după criterii care nu sînt ale obiectivităţii. Să se facă, oare, o altă critică literară la Iaşi *(Iaşul literar)*, Timişoara *(Scrisul bănăţean)*, Cluj *(Steaua, Tribuna)* decît la Bucureşti *(Gazeta literară, Contemporanul, Luceafărul, Viaţa romînească)*? Dacă da, atunci să cercetăm în comun — întregul front al criticii literare — care sînt cauzele. Să devină oare, cum se exprima un prozator, pe nedrept, într-un recent interviu din *Gazeta*, lipsite de valoare, pînă la Cluj, lucrări literare considerate bune la Bucureşti? Mă îndoiesc profund. Nu despre aceasta este vorba, ci despre o cu totul altă problemă. S-a remarcat — şi nu numai de către subscrisul — că relaţiile prieteneşti dintre anume scriitori şi anume critici se reflectă uneori neprincipial în cronicile literare, în studiile care apar prin reviste. Consider că o asemenea situaţie trebuie neîntîrziat curmată şi am convingerea că relaţiile prieteneşti dintre critici şi scriitori nu vor avea cu nimic de suferit. Dimpotrivă! La fel, mersul înainte al literaturii noastre noi. În problema — foarte importantă — a elaborării studiilor de sinteză privind literatura noastră nouă, pentru rezolvarea complexă a acestei probleme cred că sînt foarte necesare apariţiile unor monografii — în *Mica bibliotecă critică*, de pildă — care să prezinte nu numai analiza unor curente literare mai vechi, nu numai activitatea unor scriitori de odinioară, ci şi a scriitorilor maturi ai actualităţii noastre literare. De pildă, în poezie: Mihai Beniuc, M. R. Paraschivescu, Dan Deşliu, Maria Banuş etc. (Dacă unele nume de prestigiu mi-au scăpat, rog a fi iertat, nu am avut intenţia să fac nete ierarhizări, ci am dat numai exemple).

Prezenţa unui cît mai mare număr de asemenea „micro-monografii" — privind activitatea poeţilor, prozatorilor, dramaturgilor şi chiar a criticilor literari — poate deveni extrem de fertilă atît pentru cititori — am făcut încă foarte puţin, din unghiul de vedere al criticii literare, pentru ca lectorii să cunoască *mai bine* scriitorii — cît şi pentru apariţia amplelor studii de sinteză care să îmbrăţişeze în ansamblu problemele literaturii noastre noi.

Despre spiritul apologetic — cu exemple concrete, cum cere ancheta — îmi voi exprima opiniile în articolul pe care, am mai pomenit că vreau să-l scriu.

5. — Sînt împotriva atitudinii acelor scriitori (de exemplu Al. I. Ghilia, N. Velea etc.) care ar vrea să acrediteze ideea că între critici — unii dintre ei şi scriitori — există „rupturi" de poziţie. Trebuie să dea de gîndit faptul că mai ales *scriitorii tineri* s-au făcut exponenţi ai unei asemenea idei. Nu este oare, vorba la aceşti scriitori de o anume infatuare, prezumptiozitate, orgoliu adolescentin? Şi de-o încurajare a acestei atitudini de către unii critici. Personal, de pildă, am deplină încredere în talentul lui Ghilia — în cronica pe care i-am consacrat-o ultimului volum, deşi îl criticam, pentru anumite scăderi ale cărţii, am afirmat fără sfieli acest lucru — chiar dacă, spre exemplu, pe un Titus Popovici — cam de aceeaşi vîrstă cu el — îl consider mult mai dotat, mult mai complex. Ce putem face: nu toate valurile mării au aceeaşi tărie, nu toate piscurile aceeaşi înălţime. În literatură, însă, cum ştim, lucrurile nu stau pe loc. Cum spunea Mihai Beniuc la *Consfătuirea tinerilor scriitori* din anul trecut — în literatură există destul spaţiu pentru toţi. Totuşi, ca să revin, Al. Ivan Ghilia şi, într-un fel, N. Velea s-au arătat foarte aferaţi de „lipsa de unitate a criticii literare", care nu i-a trecut în întregime în şirul clasicilor. Sînt numai ei de vină, pentru aceasta? Nu. Şi unii critici care au supralicitat valoarea scrisului celor doi prozatori amintiţi. Două lucruri de reţinut de aici: să fim mai principiali, să fim mai modeşti. Şi, încă o problemă — nu de amănunt. Scriitorii pot şi trebuie să aibă mai multă încredere în competenţa promptitudinii şi a fermităţii criticii noastre literare, care a obţinut, în ultimii ani, datorită atentei îndrumări date de partid, remarcabile succese. Ar reieşi — din cele afirmate de Pop Simion, de pildă, în interviul acordat, nu de mult, *Gazetei Literare*, că frontul criticii noastre, are, ciclic, momente de letargie. Pop Simion spunea că a fost nevoie de intervenţia unor scriitori pentru ca probleme cum au reprezentat *Scrinul Negru*, falsa poziţie a lui A. E. Baconsky în poezie — poziţie care reprezintă o simplă „modă perisabilă" şi nimic din marile caracteristici ale unei poezii realist-socialiste plină de noutate — să treacă prin focul discuţiei. Oare aşa stau lucrurile? Cine vrea să se clarifice — poate consulta, printre altele, nu prea vechi numere ale revistei *Tribuna*, în care problemele amintite au fost discutate cu promptitudine şi, sper, cu principialitate. În concluzie: mai multă încredere în frontul criticii noastre literare, ale cărei merite sînt fără greutate sesizabile.

6. — O propunere: publicaţiile noastre de literatură să acorde spaţiu, fără discriminări — să nu opereze nici chiar cea a „criteriului geografic" — tuturor criticilor literari din ţară — chiar dacă aceşti critici lucrează în redacţii diferite.

Al. Dima

1. — Răspunsul, la această primă intrebare, nu poate fi, în esenţă, decît unul: critica va trebui să devină astăzi, mai mult decît în orice epocă, o adevărată conştiinţă a literaturii şi a condiţiilor ce o generează, o conştiinţă extrem de sensibilă şi profundă, care să surprindă dialectica transformărilor sociale şi direcţia lor necesară reflectată în literatură. Critica urmează să emită judecăţi de valoare cu privire la conţinutul operei în raport cu orientarea generală a frontului ideologic în etapa actuală şi la concretizarea — adecvat şi sugestiv artistică — a acestui conţinut. Intr-un cuvînt ea trebuie să aprecieze opera în funcţiune de măsura în care aceasta a izbutit să vehiculeze cît mai artistic, adică în modul cel mai eficient, o poziţie ideologică fermă şi perfect consonantă momentului nostru istoric. Intrucît însă mijloacele artistice şi înclinaţiile scriitorilor sînt variate, critica e obligată să ajungă — în cele din urmă — la determinarea stilului individual al fiecărui creator, începînd cu tematica şi terminînd cu cea mai neînsemnată figură de stil, obiectul ultim al criticii fiind identificarea originalităţii artistice ca expresie particulară a ideologiei socialiste.

2. — Am urmărit cu bucurie inteţirea tot mai vie a schimburilor de opinii din ultima vreme, confruntarea părerilor criticii despre aceeaşi operă, confruntarea opiniilor scriitorilor despre critici, a acestora despre cei dintîi şi mai cu seamă puternicele ecouri ale scrisului literar în masele de cititori de diferite categorii. S-a creat, astfel, o vastă circulaţie a opiniilor, o atmosferă literară mai aprinsă, o solidaritate mai strînsă a diferiţilor factori determinanţi ai literaturii. Fenomenul trebuie întreţinut mai departe în mod sistematic.

3. — Alături de deficienţele aproape unanim recunoscute ale criticii, în momentul de faţă, pe care le-a consemnat pînă la amănunte ultimul amplu articol al „Gazetei literare", voi adăuga faptul că s-a uitat aproape cu totul că — în concepţia marxist-leninistă — critica literară e doar o ramură a ştiinţei literaturii, împreună cu teoria şi istoria literară şi că e necesar să întreţină cu acestea relaţii strînse de reciprocă determinare. Dacă i se recunosc mai des criticii literare insuficienţele ei teoretice, cele de estetică literară şi de estetică generală, mult mai puţin se vorbeşte şi se practică legătura ei cu istoria literară. Or, discutarea unei opere actuale numai „în sine", fără raportări la întreaga atmosferă a epocii, la genul şi specia literară respectivă, la seria filiaţiilor anterioare spre a-i determina tocmai originalitatea, elementul nou, în raport cu trecutul, — e o metodă care neglijează dialectica şi care cade, fără să vrea, în metafizică.

In ce priveşte analiza fenomenului literar, consider ca insuficientă discutarea diferitelor faţete ale formei, în deosebi ale compoziţiei, a caracterizării psihologice a personajelor şi a problemelor de stil. E curios faptul că stilistica literară se aplică mai frecvent clasicilor şi scriitorilor mai de seamă în viaţă, cînd misiunea ei generală priveşte pe toţi scriitorii.

Referindu-ne la studiile de sinteză, trebuie să recunosc că numărul lor e într-adevăr insuficient şi că sîntem cu toţii vinovaţi că n-am contribuit în mod satisfăcător la promovarea lor. Dezvoltarea criticii operelor individuale constituie însă o treaptă absolut necesară cercetărilor sintetice.

Nu poate fi îndoială că întreaga strădanie a criticii actuale e îndreptată spre orientarea realist-socialistă a literaturii noastre şi că efectele sînt, de mult, vizibile.

4. — Socotesc că spiritul apologetic a fost principial înfrînt şi că el nu mai apare — în ultima vreme — în forme explicite. Pericolul constă însă în persistenţa lui implicită sub aspecte variate ca, de pildă, ocolirea obiecţiilor prin insistenţe asupra descrierii operei, prin etalarea materialului istoric şi erudit, prin accentuarea unor laturi secundare etc.

Exemple concrete de critică literară apologetică? Subscriu cu totul pe cele citate în ultimul articol al „Gazetei literare" în deosebi pe cele referitoare la aşa numita critică a „Scrinului negru", remarcabilă operă ce merită să fie discutată amplu, nu numai însă în ton sublim. N-aş dori să citez anume cronici literare sau dramatice ca mai izbutite, neglijînd pe altele. Fiecare din criticii noştri reprezentativi au scris şi cronici bune şi altele mai puţin bune. E greu să selecţionezi cronicile etalon.

5. — O frumos scrisă fabulă a lui D. Anghel, demnă de un obiectiv mai drept, socotea pe critic ca pe un vîsc pe care stejarul, adică scriitorul era nevoit să-l poarte în spate. Din păcate, această opinie mai stăruie încă la unii scriitori în funcţie de părerile negative ale criticii despre ei. Aceasta le-a făcut însă numeroase servicii nu numai popularizîndu-i, ci şi ajutîndu-i efectiv pe parcursul creaţiei înseşi sau după apariţia operei. Abandonarea unei astfel de concepţii devine obligatorie în epoca ajutorului tovărăşesc şi al consideraţiei reciproce a celor ce muncesc pe acelaşi tărîm.

Cît despre cititori, critici ei înşişi, să-i stimăm îndelung şi profund, să-i apropiem cu pasiune pedagogică de frumuseţe, să le înlesnim însuşirea operei şi s-o judecăm pe aceasta în funcţie de nevoile şi idealurile cititorului.

6. — Este evident că presa de toate categoriile sprijină activitatea criticii literare de astăzi mai mult ca oricînd Mai sînt de luat însă unele măsuri, am spune organizatorice. Cronica literară din marile cotidiene sau săptăminale ar trebui să devină permanentă şi fixată în aceeaşi zi printr-un amplu foileton. Am socoti că încredinţarea cronicii unuia şi aceluiaşi critic cu prestigiu ideologic şi artistic n-ar fi o idee rea. Să se evite cronicile şi notele informative, superficiale sau şablonarde semnate de „critici ocazionali". Căci, aşa cum arătam în primul nostru răspuns, critica e conştiinţa unei literaturi şi a epocii ei şi nici una din formele activităţii critice — oricît de sumare — nu trebuie tratată cu uşurinţă.

Eugen Luca

1. — Am convingerea că literatura noastră trece acum printr-un proces de maturizare, determinat de noua realitate socială şi umană din ţara noastră, de intensa activitate ideologică a partidului, de lărgirea orizontului fiecărui scriitor în parte şi de strădania lui de a se depăşi ca artist. Cred că sarcina principală a criticii e de a urmări, descrie şi explica acest proces de maturizare şi, pentru a contribui la dezvoltarea lui, de a arăta care sînt fenomenele care i se opun şi de a le combate.

Rolul de orientare al criticii, rolul ei de deschizător de drumuri, nu e, din păcate, împlinit. Documentele de partid şi realităţile noi n-au fost folosite de critică în acest sens.

Consider, de asemenea, ca o sarcină foarte importantă a criticii literare depistarea şi promovarea curajoasă a tinerelor talente. Am sentimentul că toţi criticii ar trebui să-l invidieze pe Miron Radu Paraschivescu, pentru că a lansat un talent ca al lui Ilie Constantin. Ar trebui să-l felicităm pe Paul Georgescu pentru descoperirea unui poet atît de înzestrat ca Nichita Stănescu. De asemenea, pe S. Damian, pentru promovarea unui fin analist ca N. Velea.

2. — Schimburile de opinii? Din nefericire, nu le-am prea observat, deşi s-a discutat mult şi despre poezie şi despre proză. O anume colegialitate rău înţeleasă ne împiedică încă să discutăm în contradictoriu. O singură excepţie: schimbul de focuri în jurul piesei „Siciliana" de Aurel Baranga. Numai că aci, din păcate, interesul discuţiei a fost circumscris strict la piesă, în loc ca lucrarea lui Baranga să constituie doar un punct de plecare pentru clarificarea unor probleme teoretice de interes general, cum ar fi, bunăoară, aceea a eroului pozitiv în comedie, a condiţiei etice pe care acesta trebuie neapărat s-o îndeplinească.

3. — Dacă, din nefericire, unii scriitori îi consideră pe critici doar nişte impresari, nu e mai puţin adevărat că activitatea unora dintre critici pare a justifica această prejudecată, mai mult, o întreţin. Radu Popescu, exclamînd entuziast „un Călinescu e un Călinescu", va fi suspectat de subiectivism chiar cînd va lua atitudine critică. Procedînd astfel îi derutăm pe autori, derutăm publicul şi ştirbim şi prestigiul profesiei pe care o practicăm.

Sînt unii confraţi care manifestă o anume cecitate faţă de opiniile preopinenţilor. Al. Oprea, bunăoară, nu respectă totdeauna regulile nescrise ale polemicii: enunţarea exactă a opiniilor adversarului.

In critica noastră există apoi cîţiva senatori de drept, care, în loc să se afle pe cîmpul de luptă, moţăie în fotolii şi care cînd, însfîrşit, intervin în analiza fenomenului literar nu prea aduc, tot din comoditate, contribuţii importante. Ultimele articole despre poezia filozofică ale Verei Călin, publicate în „Gazeta literară", o dovedesc. Răul nu constă atît sau nu constă numai în absenţa lor din frontul critic ci şi în pericolul ca exemplul lor să fie urmat — şi începe să fie urmat — şi de alţii. Pretextul acestei comodităţi: elaborarea unor studii cu caracter sintetic nu convinge pe nimeni, pentru simplul motiv că Ov. S. Crohmălniceanu, în timp ce-şi redacta monografia despre Arghezi, susţinea şi cronica literară a „Vieţii Romîneşti", iar Mihai Novicov şi Dumitru Micu au elaborat studii generalizatoare tocmai pe baza intervenţiilor operative în problemele disputate.

Eschivarea de la răspunderea pe care o implică actul critic i-a determinat pe atîţi tovarăşi să nu se ocupe de romanul ciclic al lui Zaharia Stancu sau de „Scrinul negru" de G. Călinescu. Cronica literară a „Luceafărului" n-a consemnat măcar romanele Bărăgan, vol. II, Pe muche de cuţit, Şoseaua Nordului, Bariera, Rădăcinile sînt amare, Scrinul negru, Ieşirea din Apocalips, noul ciclu Desculţ, adică opere dintre cele mai interesante, în orice caz, dintre cele mai disputate ale prozei noastre din ultimii ani.

4. — Eschivîndu-se de la discutarea unor asemenea cărţi şi preocupîndu-se de altele care, în cadrul literaturii noastre, n-au ponderea respectivă, cronicarii „Luceafărului" şi, în primul rînd, I. D. Bălan care, multă vreme, a susţinut singur această rubrică, au făcut, fără să-şi dea seama, apologetică. Asta, cînd nu s-au situat pe poziţii negativiste, ca G. Achiţei în cronica la romanul Anii tineri de N. Ţic.

Nu înţeleg de ce I.D. Bălan (în articolul recent „Discuţii despre critică") simte acum nevoia să inventarieze greşelile altor critici, chiar dacă acestea au fost depăşite de autorii lor, şi, ca atare, nu mai prezintă decît un interes... istoric. (Printre altele, criticul „Luceafărului" se referă la un articol scris de Ov. S. Crohmălniceanu în preajma primului Congres al Scriitorilor). E surprinzător însă că inventariind, I. D. Bălan se omite pe sine, deşi în cunoscutul articol din „Scînteia", în care se combătea spiritul apologetic, era şi el citat şi era citat chiar cu un exemplu caricatural. Şi e cu atît mai surprinzătoare această omisiune, cu cît celor cărora el le reproşează omisiuni mult mai puţin grave le deschide adevărate procese de intenţii. Se dovedeşte astfel că problema eticii criticului nu e încă, vai, o problemă soluţionată.

Apologetică nu e numai lauda nemăsurată, ci şi succesiunea de afirmaţii, în fond echitabile, dar neargumentate sau insuficient argumentate. Cronicile lui I. Oarcăsu la volumele De dragoste de Cicerone Theodorescu şi Fără popas de Florenţa Albu ar putea exemplifica acest nou mod de a face apologetică.

Cred că Paul Georgescu e unul dintre cei mai harnici, mai talentaţi şi mai pătrunzători cronicari. El acordă un interes egal scriitorilor aparţinînd tuturor generaţiilor şi nu uită niciodată să semnaleze opiniile celor care l-au precedat, chiar şi atunci cînd nu se vede nevoit să le dezaprobe. Articolul despre Sadoveanu, scris cu prilejul morţii marelui prozator, a spus mai mult şi — de ce n-am spune-o? — mai frumos decît ar fi spus-o alţii în mult mai multe pagini.

Apreciez, de asemenea, cronicile substanţiale ale lui Ov. S. Crohmălniceanu. Îi citesc cu interes pe S. Damian, Lucian Raicu, Matei Călinescu şi, în ultima vreme mai ales, pe I. Vitner.

Mihai Novicov

1. — Nu ştiu dacă se poate vorbi de sarcini speciale ale criticii literare în etapa actuală. Într-un stat socialist, în procesul de făurire a unei culturi socialiste, critica literară răspunde unor sarcini bine definite. Ea este chemată să fie o critică militantă, care să contribuie prin aprecierile şi luările ei de atitudine la rezolvarea în spirit partinic a problemelor concrete ale creaţiei literare. Deşi critica nu se adresează în primul rînd scriitorilor, ci maselor largi de cititori, sarcina ei principală rămîne orientarea literaturii. Informîndu-i pe cititori despre succesele şi rămînerile în urmă ale creaţiei, critica literară contribuie implicit la formarea unei anumite opinii publice scriitoriceşti. Cu cît mai principială e critica, cu atît mai mare e aportul ei la dezvoltarea sentimentului de răspundere cetăţenească a scriitorilor. Pentru a fi eficientă, critica literară trebuie să întrunească concomitent o seamă de însuşiri: să fie partinică, competentă din punct de vedere politic, să se bizuie pe un fundament ştiinţific solid, să aibă un nivel teoretic marxist-leninist cît mai înalt, să fie făcută cu artă. De o sarcină specială a criticii într-o anumită etapă se poate vorbi doar atunci cînd se observă în dezvoltarea ei o anumită unilateralitate, cînd se simte pierderea din vedere în special a unei anumite îndatoriri. Ceea ce mi se pare că nu este cazul în momentul de faţă. Sînt critici cărora le-aş recomanda o mai strînsă împletire a aprecierilor estetice cu problematica politică a vremii, sînt alţii care nu realizează în articolele lor încadrarea corespunzătoare a operei recenzate în procesul de dezvoltare a creaţiei literare. Sînt, însfîrşit, mulţi care se dezinteresează de problemele teoretice ale literaturii. Ar trebui să luptăm pentru umplerea golului respectiv în fiecare caz în parte. Şi, bineînţeles, pentru cît mai multă principialitate partinică.

2. — După cum am arătat şi într-un articol, schimburile de opinii din presa literară din ultima vreme îmi par a fi foarte interesante şi rodnice, pentru că — evident, nu fără excepţii — luările de poziţie se fac la obiect, reproşurile critice sînt concrete. De asemenea, aş vrea să subliniez eficienţa discuţiilor în sensul că ele nu se duc în general despre ceva, cum se întîmpla altădată (de parcă se mişcau toţi participanţii pe nişte drepte paralele despre care se ştie că nu se întîlnesc niciodată), ci se concentrează constant către o problemă cheie: legătura cu viaţa, sau în alţi termeni: ce poate fi făcut pentru ca literatura să se lege mai strîns cu viaţa, cu eforturile şi victoriile constructorilor socialismului, să le reflecte mai adecvat şi la un nivel artistic mai înalt şi să ajute totodată mai puternic la împlinirea sarcinilor generale. Cu alte cuvinte discuţiile au o finalitate uşor de sesizat şi tocmai de aceea sînt pasionante.

3. — In răspunsul la prima întrebare am atins întrucîtva şi problema slăbiciunilor criticii. Aş adăuga încă două consideraţiuni. Unele publicaţii găzduiesc şi articole critice foarte slabe, scrise de nişte oameni care în mod evident n-au pregătirea necesară pentru a face critica. Cred că de pe urma unor asemenea „contribuţii" sarcina construirii culturii socialiste nu se alege cu nici un folos. Ar fi bine dacă s-ar renunţa la publicarea articolelor de acest fel, dar îndemnul se adresează, evident, redactorilor şi nu autorilor. Cît priveşte critica serioasă, competentă, aici ni se pare că slăbiciunea cea mai răspîndită este încă o anumită lipsă de finalitate. Prin orice apreciere criticul contribuie — într-un fel sau altul — la orientarea literaturii. Personal apreciez acele articole în care se simte net punctul de vedere al criticului în problemele de orientare a literaturii în ansamblul ei.

4. — Dintre articolele apărute în ultimul timp aş evidenţia pentru principialitatea şi competenţa lor, cronicile literare ale lui Paul Georgescu şi Ov. S. Crohmălniceanu. Totodată adaug că, după părerea mea, în ultimul timp nivelul criticii a crescut, pe toată suprafaţa ei. E mai mult decît îmbucurătoare contribuţia criticilor tineri.

Cît despre spiritul apologetic, mi se pare că problema are un dublu aspect; cel profesional şi cel etic. Cîteodată articolele apologetice sînt şi foarte slabe, iar incompetenţa se maschează cu fraze pompoase ceea ce nu angajează pe nimeni. Cred că despre asemenea articole trebuie să vorbim. Mai alarmant este că spiritul apologetic izvorăşte adesea din comoditate, din lipsa de îndrăzneală.

In sfîrşit, spiritul apologetic apare cîteodată — asta am simţit şi recitind unele articole ale mele — şi din hiperbolizarea datoriei criticului de a încuraja creaţia, de a evidenţia pe cît se poate exhaustiv toate calităţile reale ale unei opere noi. Susţinînd că e o datorie a criticului s-o facă, îmi voi cere totuşi s-o fac de acum înainte în aşa fel încît aprecierea de valoare să nu fie greşită. Trecînd cu vederea sau estompînd carenţele reale ale unor opere bine intenţionate, care realmente îmbogăţesc cu ceva nou literatura, nu ajutăm la dezvoltarea progresivă a creaţiei. De teama negativismului nu trebuie să ajungem la spirit concesiv.

5. — In afara celor arătate în răspunsurile la întrebările anterioare, aş dori să subliniez din nou cît de important este ca între critici şi scriitori să existe raporturi tovărăşeşti, ferite de orice suspiciune reciprocă. Se întîmplă într-adevăr ca un scriitor să se supere pe orice articol critic despre opera sa, să nu aprecieze în alte cuvinte decît critica apologetică. In acest caz, critica n-are nimic de făcut. Boala e fără leac. Dar se întîmplă şi altfel: uneori citind o cronică, poate chiar favorabilă, scriitorul nu-l simte alături de el pe critic, nu simte căldura participării tovărăşeşti, nu simte dincolo de rîndurile cronicii un efort real de a înţelege ce a vrut să spună în opera lui scriitorul. Există şi o critică de serviciu, rece, distantă. Scriitorul are tot dreptul să fie supărat pe o asemenea critică. Oricît de exigentă ar fi, critica noastră trebuie să fie întotdeauna tovărăşească.

6. — Sînt de părere că publicaţiile noastre ar trebui să depună eforturi mai mari pentru a face ca sectorul critic să devie cît mai variat. Se simte nevoie a se acorda un spaţiu mult mai mare materialelor care să reflecte părerile cititorilor. De asemenea ar trebui să fie mai numeroase articolele de orientare şi cele teoretice, dar bazate pe materialul concret al literaturii noastre. Ar fi nimerit poate ca despre o carte nouă care a trezit interes să scrie concomitent 2–3 critici. Personal socot că nu e bine că în publicaţiile noastre cronica literară e semnată mereu de aceiaşi tovarăşi. Cred că era bine dacă la redactarea cronicii literare ar fi fost atraşi şi critici care pînă acum s-au ocupat prea puţin de recenzarea fenomenului literar curent.

Eugenia Tudor

1. — Criticilor literari le revine o sarcină esenţială: să poată privi dincolo de cercul îngust al amiciţiilor sau inimiciţiilor literare, să se străduiască a oferi judecăţi de valoare cu o valabilitate mai mare de doi-trei ani, să analizeze fenomenul literar actual, atît de interesant, din perspectiva pe care ne-o operă timpul nostru şi teoria marxist-leninistă; să nu mai facă nici un fel de concesii.

3. — Răspunzînd la prima, am răspuns în parte şi la cea de a treia întrebare. Deficienţe ale criticii literare? Destule. Printre acestea: omiterea unor aprecieri cu o perspectivă mai largă, o judecată uneori prea la obiect, fără generalizări atît de necesare şi, în fine, ceea ce, după părerea mea, ameninţă talentul critic: concesiile. De tot felul. Mai ales, concesii făcute autorilor, fie că sînt „nume", fie că intră în categoria „amici". Ultimele încercări ale unor prozatori talentaţi, cum sînt Nicolae Velea sau Vasile Rebreanu, de a scrie într-o manieră cît mai deosebită, strădania de a crea un univers artificios, cu bizarerii voite, înghesuite în alcătuiri lipsite de substanţă (dovadă schiţe ca „Transferul" de N. Velea, „Bătrînul" de V. Rebreanu, apărute în „Gazeta literară" sau „Luceafărul"), au fost privite cu destulă îngăduinţă de către critică. Mi se pare cu atît mai nepotrivită încurajarea de către critici literari de prestigiu (de pildă S. Damian) a unor asemenea exerciţii, încercarea de a le încadra în procesul inovator al literaturii noastre realist-socialiste, pe motiv că ar ascunde „stiluri incipiente". Variaţiile groteşti pe tema „împlinirii", „mulţumirii mijlocii" a învăţătorului Dandu, „subtilităţi" ca aceea prin care autorul caută să ne convingă cum că reacţia unui copil pe care îl loveşti ar fi o somnolenţă subită (schiţa „Transferul") sau obsesiile ciudate ale „Bătrînului" (din schiţa cu acelaşi nume de Vasile Rebreanu) nu impresionează şi nu conving pe nimeni. Cred că aici se ascunde de fapt o închipuită „inovare", dedesubtul căreia afli, cu surprindere, rarefierea la maximum a substanţei realiste.

Remediul sigur pentru toate aceste carenţe ale criticii literare trebuie căutat în spiritul de răspundere faţă de profesie, faţă de cei despre care scrii, şi mai ales spirit de răspundere faţă de cititorul pentru care scriem, dar pe care uneori îl scăpăm din vedere.

Cu toate lipsurile existente încă, critica literară a adus şi aduce un aport considerabil la dezvoltarea literaturii noastre. Pentru cine a urmărit analiza atentă, judicioasă a fenomenului literar, cum se spune — la zi — acest fapt este evident. Mă refer în special la „cronica literară", din revistele noastre din Bucureşti şi din provincie.

Cu excepţia cîtorva articole de generalizare nu prea s-au scris în număr suficient. Necesare mi s-au părut cărţi ca: *Romanul romînesc contemporan* de Dumitru Micu, *Realism, realism critic, realism socialist* de M. Novicov, interesantă prima serie de *„Prozatori contemporani"* a lui Ion Vitner, precum şi cartea lui Silvian Iosifescu *In jurul romanului* (deşi mărturisesc că aici am simţit lipsa unor aplicaţii la literatura noastră actuală).

4. — La această întrebare am mai răspuns mi se pare într-un articol din „Viaţa romînească", nr. 1/1961, deşi la exemplele citate acolo aş mai putea adăuga: toate articolele în care se întîlneşte o supralicitare gratuită din partea criticului a meritelor reale sau presupuse ale cărţilor discutate. Exemple în plus: articolele lui I. D. Bălan despre Ghilia, articolul lui Eugen Luca despre Ştefan Luca („Viaţa romînească"), articolul lui B. Elvin despre Şerban Nedelcu.

Publicarea răspunsurilor la ancheta noastră continuă în numărul viitor.

SCRIITORII ȘI VIAȚA

In întîmpinarea Conferinței pe țară a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. se desfășoară numeroase întîlniri între cititori și scriitori, atît în Capitală, cît și în alte orașe ale țării. Legătura autorilor noii noastre literaturi cu oamenii muncii, care sînt, în același timp, atît eroii cît și cititorii lor, se realizează astăzi multilateral, nu numai prin intermediul operei literare inspirate din actualitatea construcției socialiste. Este o legătură permanentă și directă, care se dezvoltă cu ajutorul anchetelor publicate în paginile presei literare, în cadrul discuțiilor care au loc acum în cluburile muncitorești sau în casele de cultură și în cercurile literare, la care participă poeți, prozatori, dramaturgi. Incepem să publicăm odată cu această pagină cîteva dintre însemnările scriitorilor care au fost recent la aceste întîlniri. Aprecierile și sugestiile cititorilor au fost unanime în a sublinia răspunderea scriitorului contemporan pentru reflectarea realizărilor importante obținute de oamenii muncii sub conducerea partidului în centre principale ale industriei noastre grele. Părerile participanților la aceste întîlniri cu scriitorii oferă creației literare actuale indicații pline de semnificație și atrag atenția asupra unor noi surse de inspirație pentru viitoarele opere literare.

TRAINICE PRIETENII

Sînt cîteva zile de cînd, în tovărășia unor prieteni scriitori, am pornit să ne întîlnim cu muncitorii de la uzinele „Steagul roșu" și „Ernst Thälmann" din Brașov. In drumul nostru, munții abia de erau cărunți iar Brașovul se bucura de soare. Ziua de toamnă încă sfîrșea din lumina ei, cînd în primele ore ale după-amiezii, soseam în impresionanta cetate cu mii de muncitori de la „Steagul roșu". Se aprindeau luminile din blocurile acestui nou Brașov, iar în curtea uzinei era o abundență de lumină fluorescentă. Mișunau mii de oameni, fiecare cu rostul său, ieșiți din schimburi de muncă, îndreptîndu-se voioși și plini de interes spre sala de festivități. Era un consens, o înțelegere în mulțimea aceasta al cărui înțeles nu putea să îți scape. Simțeai încă de la început că mulțimea aceasta e legată în ritmurile vieții ei de aceleași gînduri și de aceleași interese. Socot că elementul acesta fundamental de unitate masivă a atîtor trăiri, încordări și rîvne nu trebuie să scape scriitorului — și încă mă gîndesc mai ales la nuvelist și la romancier cînd încearcă nu numai să găsească tonul just, real al unei lucrări, dar și așezarea omului nou, muncitor în ambianța care îl formează și-l desăvîrșește. E ca un fundal de care noua creație are absolut nevoie. Am urmărit foarte atent, de pe estrada de unde luasem loc cu prietenii mei, mulțimea figurilor pe care o aveam în față. Erau și tineri și oameni în vîrstă. Nicăieri vreo oboseală, nicăieri expresii plictisite. Ba, dimpotrivă. Sub puterea cuvîntului rostit fie de prozator, fie de poet, chipurile se individualizau dînd libertate unei simțiri personale, după temperament. Aveam în fața noastră un public foarte atent, foarte sensibil, foarte cald, foarte aproape de noi.

Un pas înainte, în cunoaștere, au fost întrebările care ni s-au pus. Ele se legau nu numai de poezia sau fragmentul citit ci, dacă nu de întreaga operă a scriitorului, cel puțin de situarea ei, în linii mari. Sala participa la intervențiile purtătorilor de cuvînt. Se simțea că explicația dată unui lector era valabilă pentru mulți, dacă nu pentru toți. Firește că, și lucrul acesta a fost poate cel mai interesant, printre prețuiri și cuvinte bune se împleteau și dezideratele publicului nostru. Erau călăuza cea mai sigură pentru îndrumarea efortului scriitorilor, pe viitor. Era lucrul cel mai prețios obținut de la aceste întîlniri. Și încă un pas în cimentarea acestei comuniuni dintre muncitori și scriitori a fost asocierea pe programul producției noastre a forțelor locale ale uzinelor, a scriitorilor — poeți și prozatori ieșiți din rîndurile ascultătorilor noștri. Ii întovărășea un sentiment de mîndrie și apartenență care nu trebuia să înșele totuși: nu era un fel de răsfăț ci, printr-o grijă purtată, o prețuire a îndeletnicirii acesteia: literatura. Sala era atentă la mica noastră critică adusă, în laudă sau îndreptare, începătorilor, transformînd aproape în cenaclu ședința.

Prin aceasta ni se arăta iarăși un fenomen de deosebită însemnătate: participarea maselor la sporirea și îmbogățirea vieții artistice și spirituale a țării. De data aceasta era literatura. Dar n-a întîrziat să ni se înfățișeze și un alt aspect. La ambele uzine programele s-au încheiat cu un concert de mandoline. Manifestările acestea, desfătătoare și izbutite, relevau totuși și o altă latură: pe aceea a unei discipline suplimentare, acceptate. Precizia și rîvna au făcut parte din calitățile programului.

Mii de oameni ai muncii, de fiecare fabrică și totuși un aer de familie! Această coeziune pe care o simți din muncă pînă în manifestările artistice nu dă totuși o lume închisă, limitată. Socialismul crește masele în larga și permanenta actualitate internă și externă. Să nu uităm că fiecare dintre acești muncitori au astăzi o orientare justă asupra lumii și idealurilor ei. Ideile politice înaintate ca și ideile științifice sînt un bun al tuturor.

Toate lucrurile acestea scriitorul nu trebuie să le uite! Eroul său nou nu poate să poarte decît o nouă concepție despre lume. Au fost cîteva ceasuri, cîteva clipe numai, trăite în mijlocul muncitorilor din cele două mari uzine de la Brașov. Firește au fost insuficiente pentru adîncirea acestui pasionant clocot de viață. Dar a fost ca o poartă deschisă cu o mare ispită în ea, cu o chemare pe care aș asculta-o bucuros, întorcîndu-mă, stăruind, legînd bune, trainice, omenești prietenii cărora le-aș rămîne credincios și ca om și ca scriitor.

Ion Marin SADOVEANU

De vorbă cu eroii literaturii noastre

Zilele trecute, în întîmpinarea conferinței noastre, am fost cu o echipă de scriitori la Galați, mai apoi cu alta prin preajma Bucureștilor, în comuna Glina, raionul Tudor Vladimirescu.

Comuna Glina se află în apropiere de Dudești-Cioplea. Era odinioară, aci, un fief național-țărănist și conducătorii fostului partid reacționar făceau mare caz de caracterul pe care voiau să-l imprime comunei: un soi de sat model cum făcuseră cu o altă comună din țară. Dar comuna lor „model" n-avea decît o alee — mi se pare cu plopi. Chiaburii, oamenii țărăniștilor, își făcuseră garduri noi cu stipendii de la guvern, iar ogrăzile căpătaseră cîțiva pomi fructiferi. Acest soi de potemkinism scotea ochii unora, dar cum era firesc nu rezolva nimic în adîncime. Sărăcimea satelor rămînea să trăiască în bezna și lipsurile hărăzite ei, secerată de boli sociale.

Imi amintesc de un festival ce urma să aibă loc pe vremuri într-o comună din Vlașca unde astăzi e o bogată gospodărie colectivă. In sala școlii unde se dădea serbarea se aflau foarte puțini oameni. Țăranii ședeau în șosea grupuri-grupuri și vorbeau de ale lor fără să catadixească să asculte conferința pe care o ținea un politician al regimului burghezo-moșieresc.

— De ce nu intrați și dumneavoastră? i-a întrebat o cucoană sulemenită, îmbrăcată într-un costum național de muzeu etnografic, venită să-i „cultive" pe oamenii satului.

— Apăi noi sîntem proști, ce înțelegem noi din vorba boierilor! a răspuns cu ironie un sătean, în rîsetele celorlalți.

Dar cu drept cuvînt nu-l interesau serbările și conferințele domnilor. Altele erau grijile și nevoile lor.

La Glina, cum se întîmplă peste tot în satele noastre de azi, țăranii au umplut pînă la refuz sala Casei de Cultură, au ascultat cu atenție lecturile scriitorilor noștri de azi și-au venit să ceară autografe scriitorilor.

La Șantierele navale din Galați, muncitorii au stat de vorbă cu scriitorii, și-au spus preferințele, au dat sugestii, au dezbătut probleme. Aci, la Galați și pretutindeni în țară, democrația populară a format oameni noi. Sînt oameni cu preocupări spirituale la care nu puteau rîvni sub burghezie oamenii noi care construiesc societatea socialistă netezind drumul spre comunism. Sînt figuri de muncitori superiori pe care îi întîlnim la orașe și la sate și care prin preocupările și năzuințele lor dovedesc urcușul pe treptele culturii, dar și forța lor morală în care resortul este partidul.

Aceștia sînt oameni cu adevărat model, și ei nu sînt puțini, transformați de societatea noastră nouă, continuînd să transforme ei înșiși societatea și transformînd satele și orașele într-o puternică împletire a forțelor pentru a ajunge mai degrabă în comunism. Această de pretutindeni strădanie pentru construirea unei lumi noi pretinde să fie ilustrată în paginile cărților noastre.

Al. ȘAHIGHIAN

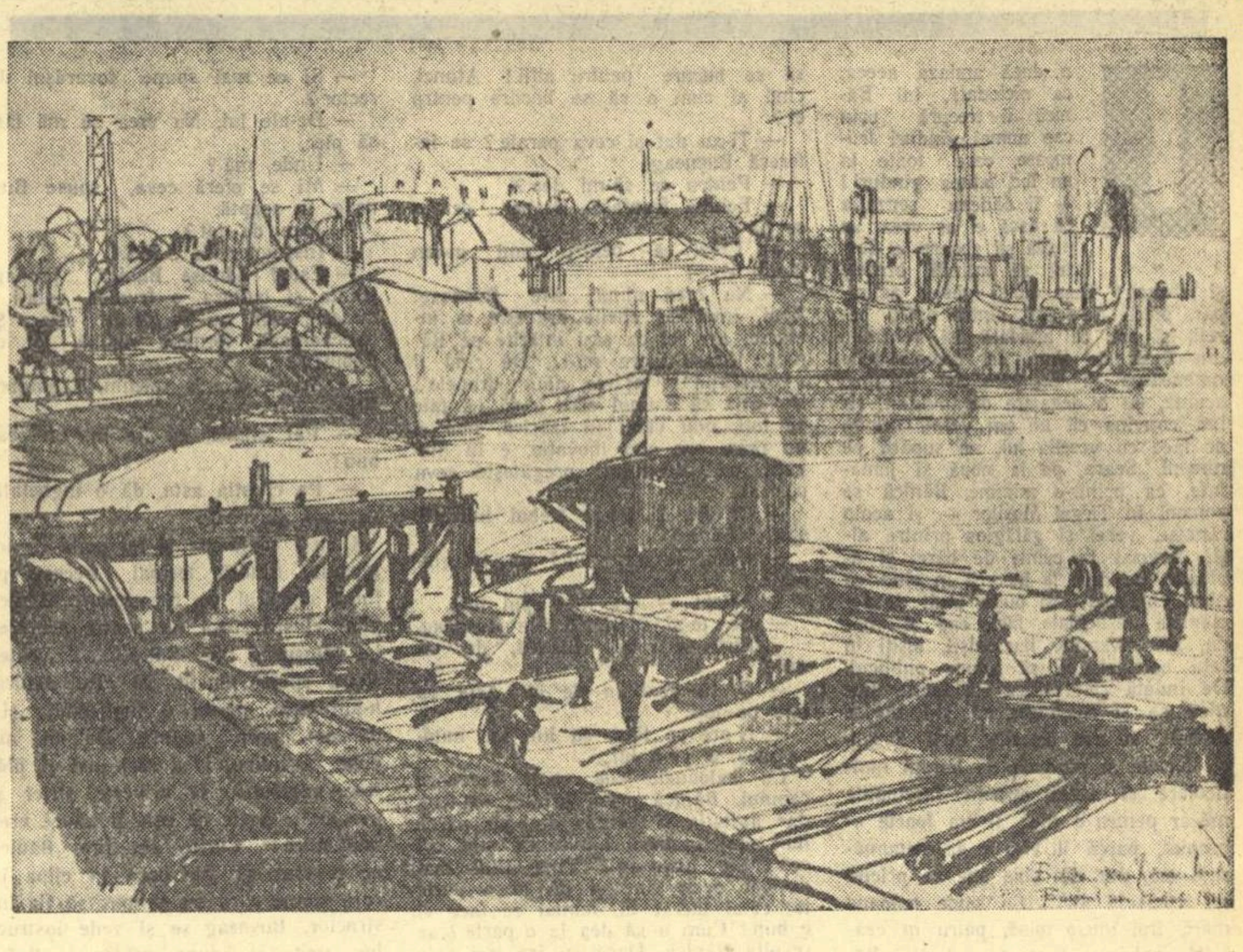

MALA BEDIVAN—ZAMFIRESCU „Noul bazin din portul Galați"

M-am născut la Hunedoara

Mi-e foarte dragă Hunedoara. Aproape tot atît de dragă cum îmi e drag satul 2 Mai, deși în acesta din urmă am locuit peste un an de zile, iar în Hunedoara am stat cu totul cîteva zeci de ore. De obicei, te legi de locul în care ai copilărit, te-ai bucurat mult, ai suferit sau ai iubit intens, de priveliștea care a fost martora sau impulsul emoțiilor tale, de decorul răscrucilor și al deciziilor tale. Amintirea acestor emoții populează adesea cu splendori imaginare peisajul cel mai tern, animă dramatic cele mai calme ținuturi. Acum cîteva zile, coborînd din tren, pentru a treia oară, în Hunedoara, am simțit că aparțin acestui oraș, ca și cînd m-aș fi născut acolo — și poate că, într-un sens, acest lucru e adevărat.

De fiecare dată, am fost acolo, în toamnă înaintată, cînd natura interiorizată își retrage culorile, lăsînd exactă, pură, integră, proiectarea construcțiilor umane pe cerul uniform. Văzduhul e umed, cenușiu, cu aromă de fum. Ar putea adia unda subțire a dezolării autumnale — și nu adie. S-ar putea strecura în ținuta oamenilor un început de zgribulire — și nu se strecoară. De ce?

Există un suflet al industriei, măreț și familiar totodată, pe care nu l-au născocit poeții. Conturul enorm al combinatului ne aparține și ne umple de mîndrie și voie bună. E al nostru, în dimensiunile lui orizontale și verticale, cu halele și semnificațiile lui, cu procesul lui tehnologic, dar și istoric, dar și etic. E al nostru, și al nostru, al celor ce încearcă să cunoască și să transforme materia cu ajutorul unei unelte fragile — stiloul. E efort uman concretizat și gîndire fără pauză combinatul enorm și familiar, a cărui fervoare o auzi pretutindeni, încă înainte de a coborî în gara Hunedoara, și vreme lungă după ce ai părăsit-o.

E multă putere la Hunedoara. Putere în gest și în atitudine morală, puterea de a lamina oțel și oameni, pentru a obține profilul visat, puterea de a detecta și înlătura impuritățile. Forța aceasta mă înconjoară lîngă cuptoare și în răcoarea curților interioare, pe stradă sau la restaurantul „Metalul". Aci, în acest ținut, sufletul industriei s-a altoit definitiv pe al meu, devenindu-mi scump și intim. Nu departe e termocentrala Paroșenilor, nu departe sînt minele Petrilei și ale Lupenilor, pretutindeni sînt mîinile active pe care le-am strîns, pretutindeni cunosc pe cineva de la care am aflat cel puțin cîteva adevăruri importante, și multe surîsuri, multă frăție, multă exigență și încredere.

Ce poate face toamna cînd aici te simți atît de întreg, de solidar și de fundamental? Ce poate face noaptea cînd aici **munca nu se** *suspendă o clipă și incandescența devine simbol? Ce poate face singurătatea cînd te întîlnesc pe tine F. J. în cursa Hunedoara-Simeria, și mă scoți din muțenie și umpli spațiul cu statura ta uriașă în manta de ceferist, și-mi povestești despre ce a fost în trecut (ceva greu și odios care a lăsat urme reale pe spinarea ta) și vorbim apoi despre Eminescu și Petőfi, pentru a nu mai putea, la urmă, să nu ne căutăm, ori de cîte ori tu treci prin București, sau eu prin Simeria?*

Mi-e foarte dragă Hunedoara. Am stimă și recunoștință pentru oamenii ei care s-au dovedit, la o recentă consfătuire, cititori drepți și severi, pătimași adepți ai noului și acuzatori fără cruțare ai vechiului. Ingăduiți-mi să le închin aceste strofe:

Poate că va părea ciudat
— mie nu-mi pare nicidecum:
pentru vecie m-am legat
de-aceste pajuri mari de fum
din Hunedoara.

Mă-ntorc în iarnă, în oraș,
și mă îmbrac de-atîtea ori
în „cenușiu" și „pătimaș",
aceste magice culori
din Hunedoara.

Din gară încă, simt cum bat
pulsuri adînci din combinat.
Ca pe-un cilindru sunător,
un cablu sînt, și mă-nfășor
pe Hunedoara.

Hunedoreni, v-aud, vă știu,
în săli, în hale, -n străzi, în seri
cînd flacăra, pînă tîrziu
reține-amurgurile-n cer,
la Hunedoara.

Mai des, la Cluj, la Iași am fost.
La București stau ani întregi.
Dar iar mă nasc și-mi aflu rost
într-un aprins țesut de legi,
la Hunedoara.

Surîd și ard. Respir curat.
Nu e ciudat. Nu e ciudat.

Nina CASSIAN

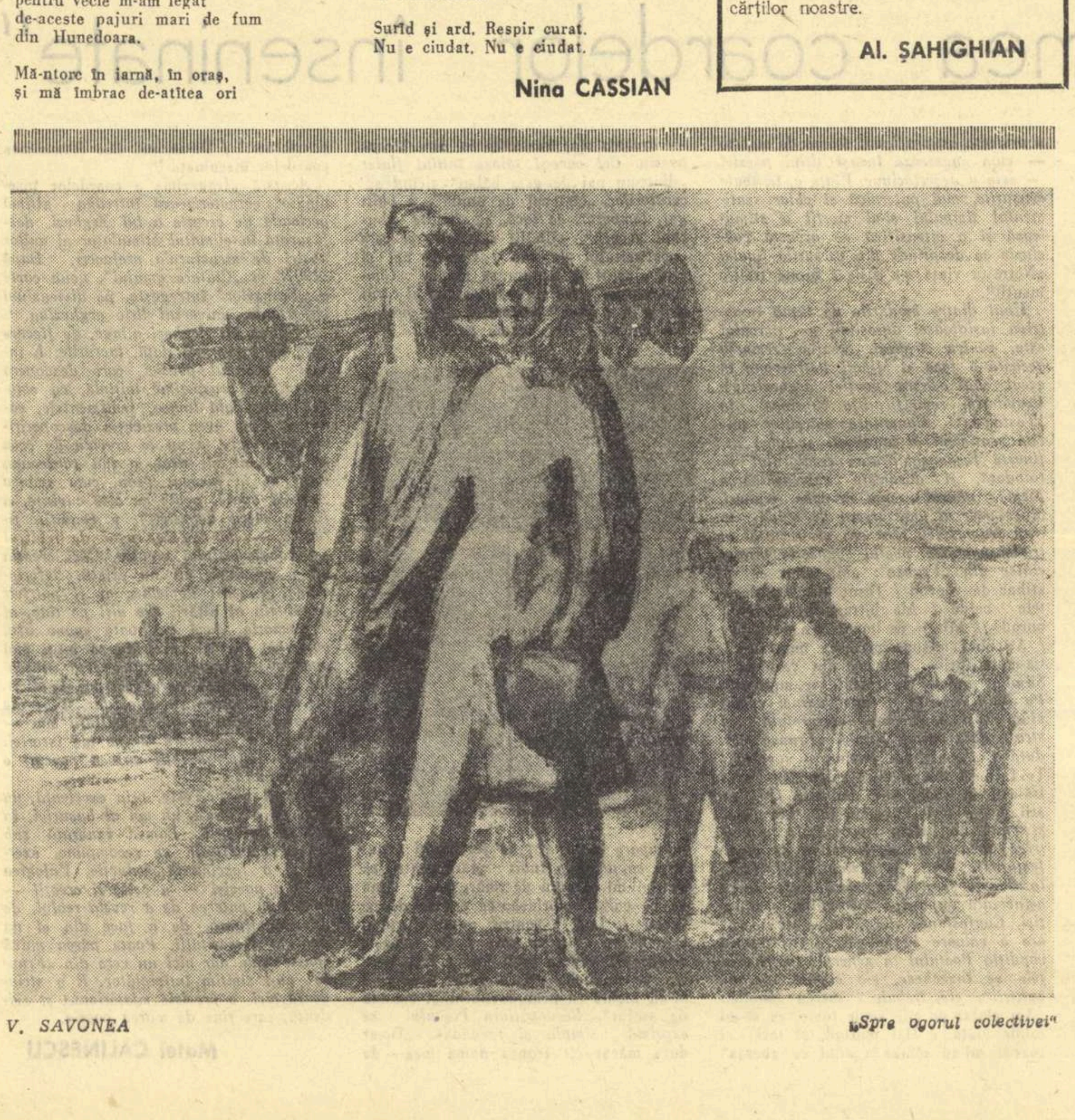

V. SAVONEA „Spre ogorul colectivei"

Izvoare de inspirație și certitudini

Vreau să relatez cîteva fapte pe care le-am întîlnit cu ocazia unei vizite în cîteva din întreprinderile regiunii Brașov; fapte care mie mi se par de o adîncă și superbă semnificație.

Citisem mai de mult timp, o cuvîntare a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej cu privire la tehnica nouă și-mi oprisem atenția asupra unui paragraf care aprecia drept o realizare importantă a tehnicii moderne apariția unei mașini simultane de găurit la uzina de tractoare din Brașov. Ardeam de nerăbdare să fac cunoștință cu această mașină și cu creatorii ei. Cu acest gînd m-am dus la Brașov. Mai întîi m-am repezit să văd mașina. Cu toate că nu-mi sînt întru totul străine creațiile tehnice moderne, mărturisesc că am rămas mut de admirație în fața minunii pe care o vedeam. Mașina era de fapt un agregat (una din expresiile cele mai noi și mai concentratate ale tehnicii) care îndeplinea sarcinile a opt mașini simple de găurit și aceasta într-un timp record, cu o productivitate și cu o siguranță excepționale. Dar nu numai forța și cutezanța tehnică pe care le simțeai în mașină te cucereau. Decorul mecanic, estetica mașinii erau la același nivel. O minune, o bijuterie a tehnicii. In mișcările aparent asincronice ale celor opt burghie care sfredeleau piesele, era o sincronizare perfectă pe care numai automatizarea o poate realiza. Mașina era automată. Din cînd în cînd, un muncitor sau un maistru introducea (la perioade regulate) o altă piesă care trebuia sfîrtecată în diferite direcții fără ca burghiile să se stingherească sau să se ciocnească vreodată. Mi-a apărut imediat în fața ochilor un tablou cu zeci și sute de formule și ecuații matematice. Și normal m-am gîndit la inventatorii agregatului.

Abia atunci au început marile surprize. Mașina era concepția unui singur om. Un inginer slăbuț, cu părul rar, oarecum timid, stîngaci în vorbe și mișcări. Un inginer de 36 de ani, pe nume Mihăilescu Mihai. Iată cîteva date despre el.

A terminat școala politehnică romînească în 1949—50.

Pe baza meritelor profesionale deosebite a fost imediat angajat la un institut de cercetări științifice. După cîteva luni de zile a cerut să fie trimis într-o mare uzină. I s-a răspuns că în institut are toate condițiile de dezvoltare și în plus, ca un argument amical, că există în țară ingineri cu zeci de ani de activitate care-și văd țelul lor în a lucra la un institut de cercetări, în capitala țării.

Tînărul a replicat ferm:

— Vreau să văd piesa în spațiu, nu numai pe hîrtie. Vreau să creez și pentru ca invenția să fie utilă, îmi trebuie un cîmp de necesități din care să izvorască ideea. Teoria (matematică) spune: 1 plus 1 egal 2. Tehnica (practica producției) spune: 2 poate fi produs și de 1 minus 1. Necesitatea însă face ca 2 să fie produs de 1,25 plus 0,75 sau de 1,40 plus 0,60. Invenția cere teorie, tehnică, dar și necesitate. Prin urmare am nevoie de uzină.

Tînărul a fost transferat la uzina de tractoare din Brașov. Ani de zile a căutat necesitățile tehnice ale uzinei.

A văzut că operații simple se automatizează, iar altele mai grele rămîn aceleași. Undeva a întîlnit un lucru ciudat. Pentru a găuri adînc o piesă, muncitorii nu puteau ritma operația decît pe baza întîlnirii dintre rezistența metalului și forța musculară de împingere. Oriunde și oricînd numai mîna formată din mușchi, vine și tendoane putea asigura ritmul necesar.

In cîteva luni inginerul s-a calificat muncitor la mașina de găurit. Cînd brațul lui a început să capete obișnuința muncitorului de alături, cînd mușchii au început să vibreze la cea mai mică rezistență a metalului, a chemat în ajutor matematica. Ritmul nedefinit decît prin mușchi s-a transformat în ecuații.

După ce a rezolvat ecuațiile, a căutat și a experimentat planul simetric de așezare a opt mașini.

Pentru că în mintea lui se născuse o idee tulburătoare. Și într-o zi, acasă, așezînd oblic un creion sub stropii robinetului, a descoperit că apa, prin forța centrifugă, ajunge pînă la capătul creionului. Deci cele opt **mașini pot fi așezate, nu vertical, nu** *orizontal, ci pe un plan înclinat la 42 de grade realizîndu-se astfel una din cele mai ciudate simetrii din tehnică. Apoi încă un an de zile a căutat forța de împingere și de reglare a celor opt mașini, adică automatizarea lor.*

Și astfel tînărul, îmbătrînit cu trei ani de căutări, luînd aerul ca forță de împingere și alăturîndu-i uleiul ca forță de reglare, a rezolvat ideea automatizării deschizînd în literatura tehnică modernă un nou capitol al hidropneumaticii.

Și după încă un an uzina de tractoare s-a îmbogățit cu o mașină pe care specialiștii din țări vechi ca tradiție industrială și moderne ca tehnică o admiră și o laudă fără rezerve. Toate acestea în patru ani de zile, însă ani transformați în ore și minute. Și dacă-l întrebi cum a realizat această minune, inginerul îți va arăta muncitorii și maiștrii din jur care-l iubesc și pe care-i iubește și fără de care ideea lui ar fi rămas un simplu vis. Aceeași oameni i-au spus într-o zi tovarășului lor, că mama lui poate fi mîndră de dînsul. Iar într-un document de partid s-a văzut că mîndria acestora este a întregii țări. Eu cred că acest fapt ilustrează cum nu se poate mai bine capacitatea creatoare, activă a muncitorilor și tehnicienilor noștri. Și în cîte alte uzine din țară nu se petrec fapte asemănătoare!

Spuneam, cu alte ocazii, că în primul rînd clasa muncitoare te copleșește și te cucerește prin generozitatea și noblețea ei. In aceeași uzină din Brașov am întîlnit un caz care demonstrează din plin acest lucru. E vorba de o familie. Să facem mai întîi cunoștință cu capul familiei, maistrul Constantin Braga. Un om cu părul cărunt, cu fața cutată de urmele unor ani grei, modest, calm, cu mișcări sigure în tot ceea ce face. Rolul său este bine simțit în secție. Cum s-ar spune, maistrul comunist Braga este unul din oamenii de nădejde, siguri, ai uzinei care nu-și face niciodată obrazul de rușine. Vorba la dînsul e vorbă și dacă are ceva în plus față de alți maiștri este grija față de tineri. Se poartă cu ei ca un adevărat părinte.

Pînă aici nimic neobișnuit. Bătrînul maistru are însă cinci copii care lucrează în aceeași uzină: Natalia la sectorul planificare, Victoria la controlul tehnic, Eugenia muncitoare auto, Maria la auto transporturi iar Dumitru la o mașină de găurit. Asemeni bătrînului, copiii sînt prețuiți, stimați, sînt elemente de perspectivă în profesiunea lor. Mai toți sînt membri în birourile U.T.M., toți sînt fruntași în producție.

E de la sine înțeles că în educarea și realizarea lor, bătrînul a fost factorul principal. A fost mai întîi un exemplu pentru dînșii. Cînd ei aveau 4—5—6 ani (prin 1946) iar el era simplu muncitor, într-o perioadă grea prin care trecea uzina și țara, îl vedeau numai acolo unde era mai greu. Spiritul, conștiința de clasă au pătruns încetul cu încetul și în copii. Exemplul părintelui lor a fost rădăcina pe care au crescut cei cinci copii. Dar nici pînă aici nu pare nimic neobișnuit. Ceea ce m-a zguduit pe mine întîlnind această familie este amintirea unui moment crucial pentru existența ei. In 1946, pe vremea cumplitei secete, un muncitor simplu împreună cu nevasta lui, trăind și ei într-o situație destul de grea, a cules de pe drumuri, din păduri, de pe cîmpuri jalnice cinci copii care nu aveau părinți, nu aveau casă, pe care foametea îi condamnase poate la moarte. Acești cinci orfani au devenit copiii lui. Astăzi țin toți capul sus, sînt veseli, încrezători în viață, sînt cetățeni demni care-și au rolul și rostul lor în viață și societate. Povestea aceasta adevărată mi se pare un exemplu de generozitate și noblețe care împrăștie lumină asupra întregii clase. Pentru că, asemeni acestui om, clasa muncitoare reorganizînd societatea, înzestrînd viața noastră cu bunuri și valori spirituale și materiale a dat rost și demnitate multor, multor oameni.

Spațiul nu-mi permite să relatez și alte fapte pline de aceeași adîncă semnificație. Legătura cu viața este salutară pentru un scriitor. Mai întîi și întîi pentru această regenerare sufletească, pentru înfrîngerea amorțelii, pentru afirmarea supremei certitudini: aici este adevărata viață, aici este adevăratul frumos, despre aceasta am obligația să scriu.

Și atunci fantezia noastră nu se va dilata în cercuri sterile.

Constantin CHIRIȚĂ

CENACLU LA GALAȚI

Șantierele navale Galați.. Un peisaj de o uimitoare frumusețe, întrecînd cu mult cele mai îndrăznețe și mai moderne aranjamente plastice posibile.

Cupolă și fundal — cenușiul statornic al primelor zile de decembrie întîlnindu-se cu același cenușiu în mișcare al apelor Dunării. Intre ele, și în fața privirilor noastre, tăind perpendicular și hotărît orice reminiscențe melancolice ale unui alt Galați scăldat în brumă, macarale, tole metalice ale cargoboturilor care iau naștere între schelării, pînze de metal înghețat, nuanțe care trec printr-un roșu ruginiu și ajung pînă la alb.

E aici un farmec care nu poate fi întîmplător, ci ține de un anumit caracter interior al locului, după cum singură viața interioară poate da adevărata frumusețe unor trăsături oricît de reușite. Peisajul acesta e frumos pentru că are o finalitate și pentru că în interiorul său pulsează un elan, o pasiune care dă elementului tehnic, măreție.

Intre aceste construcții, eșafodaje și întretăieri de linii metalice — oamenii sînt minusculi dar esențiali. Cu un sentiment de mare bucurie și mîndrie intrăm noi înșine în acest peisaj. Cunoaștem forjorii, adevărați specialiști care cu lovituri de ciocane îndoaie cu perfecțiune milimetrică tabla. Sus printre schelării, zărim sudorii și montorii agitîndu-se, gata să dea viață unor întunecate și uriașe siluete. Pe pătratul unei plute o echipă montează elicea unui vas care apăsat în pupa lucioasă și-a săltat puțin peste apă pîntecul de pește. Iată niște oameni portocalii: vopsitorii — coborînd cu uneltele de pe puntea unui cargobot aproape gata și făcînd mișcări identice și o identică săritură dibace de pe pasarelă pe chei. Și iată, specialiștii, electricienii, radiotehnicienii, telefoniștii, introducîndu-ne în tainele lăuntrice, ducîndu-ne spre chiar inima și plămînii acestui cargobot.

Și apoi nu peste mult iată-i din nou, pe ei și pe alții, reuniți în căldura și intimitatea unei biblioteci...

...E surprinzătoare bucuria și înțelegerea spontană care a caracterizat de la bun început întîlnirea noastră. Pentru noi, cei veniți din București, această bucurie era explicabilă: vizitîndu-i cu puțin înainte la locul lor de muncă, oamenii nu mai erau pentru noi niște necunoscuți. Ii revedeam acum sub un nou aspect nespus de pasionant pentru noi. Cît despre cei din sală, dincolo de unele simpatii literare personale (releșind de pildă din gestul spontan cu care un tînăr prozator a oferit manuscrisul său de început poetului și dramaturgului Al. Șahighian) bucuria și căldura erau expresia aprecierii și dragostei lor, pentru literatura noastră actuală în genere.

In cele cîteva ore ale întîlnirii noastre, scriitorii au citit din manuscrisele lor și cenacliștii și-au arătat și ei ultimele lucrări în versuri și proză. Și s-a vădit atunci un lucru: că în sală se aflau nu numai meșteri pricepuți în îndoit și modelat fierul, ci și foarte pricepuți mînuitori ai condeiului. Am ascultat un tînăr prozator talentat, șapte-opt poeți, toți buni și cîțiva remarcabili, un critic literar cu evidente însușiri. Apoi, discuții: toți eram de acord. Cenacliștii cereau cărți care să exprime viața — cea de pe șantier și cea de dincolo de el; viața adevărată de fiecare zi fără un extraordinar factice și o schematică înfățișare a eroicului; viața așa cum e ea și în care omul e erou făcînd gesturi obișnuite și zilnice, și poate tocmai de aceea extraordinare. Și ce altceva doream noi, dorește să înfățișeze fiecare scriitor de astăzi în operele lui?

Maturi în scrisul lor, bine orientați în concepții, ce le-am putut deci spune la despărțire prietenilor noștri de pe șantierul naval? Nimic altceva decît atît: Curaj! Aveți toate condițiile pentru succes: oameni talentați, cititori dornici să vă cunoască și nemijlocita apropiere a temelor. Se poate spune că trăiți în interiorul propriei voastre inspirații...

Mioara CREMENE

Două schițe de Nicolae Țic

MULTE BALOANE COLORATE

Din după amiaza aceea, ca niciodată, lui Bănică îi trecură prin cap numai gînduri frumoase, care toate la un loc, atîtea gînduri! — îi dădeau senzația că dacă el ar vrea, ar putea să zboare, e destul să întindă brațele și zboară! Cum nu-și găsea astîmpăr, plecă de-acasă, dintre patru pereți, și tot ce altădată își refuzase din lipsă de timp, ori dintr-o lene omenească și de-nțeles își permise acuma, cu o degajare de invidiat, fiind convins că un om vesel, oricîte ar face cu veselia lui, nu supără pe nimeni. Seara, pe la nouă și jumătate, ca printr-o minune, Bănică se pomeni în Tîrgul Moșilor — și acolo rămase, vesel și gălăgios printre alții, amuzat la culme de bărci și avioane, pe care le încercă în rînd cu niște copilandri, și puțin uluit de reclamele deșuchiate, fără cap și coadă, ale diverșilor iluzioniști, ieșiți în fața cortinei, ca să adune publicul. De îndată ce-i plăcea un lucru, Bănică se și convingea că și-l dorise demult, de ani de zile, încît Tîrgul, cu forfota și puzderia de lumini multicolore și atîtea atracții fascinante măcar pentru o clipă, îi era foarte apropiat, parcă îl visase de nenumărate ori, dar din cine știe ce pricini nu ajunsese aici... Cu șapte baloane mari, trei într-o mînă, patru în cealaltă, baloane de toate culorile, Bănică își făcea loc prin mulțime, urmărit de o droaie de copilași, care strigau ca la nuntă și băteau din palme. Trecînd pe lîngă Zidul morții unde zeci de oameni se înghesuiau la bilete, Bănică se așeză la rînd, cu doi lei în mînă, fiindcă, după cum i se părea, el de mic copil își dorise să asiste la un asemenea spectacol neobișnuit, despre care citise în cărți, ori îi povestiseră cunoscuții. Tocmai cînd își plătea biletul, bucuros că mai e loc și pentru el, simți că îl trage cineva de haină, și se răsuci pe călcîie, foarte supărat, întrucît două lucruri nu admitea Bănică — să-l tragă alții de haină, ori să-l strige pe stradă — măi Bănică, măi!

— Bușneag, ce cauți tu aici?

— Da' tu ce cauți? rîse Bușneag.

— Eu venii să mă distrez.

— Pentru asta venii și eu.

— Nu-i tot una, reflectă Bănică.

— De ce n-ar fi? se miră celălalt.

— Pentru că nu este!

Aflînd că și Bușneag vroia să se distreze la Moși, lui Bănică îi pieri tot cheful. „Ori eu, ori el, altfel ce haz are?“ Erau aici sute de oameni, toți veseli, puși pe distracție, și Bănică le acorda acest drept la toți, fiindcă nu-i cunoștea, însă cu Bușneag era altă poveste, de cîteva luni îl vedea în fiecare zi, îl știa ca pe-o poezie învățată pe de rost... Cu toată bunăvoința, Bănică nu pricepea de unde pînă unde îi arde lui Bușneag de distracție, că dacă ai sta să judeci cinstit, el ar trebui să umble numai noaptea, pe străzi pustii, nimeni să nu-l vadă. „Chiar, o fi avînd chef de distracții, ori se laudă? se întrebă, sincer nedumerit, Bănică — simte el nevoia, e în stare să o simtă?“ Invîrtind niște chei pe un deget, Bușneag îl întrebă ce se mai aude, așa, în general. Atunci, Bănică rupse discret biletul pentru Zidul morții și rămase pe gînduri, de parcă i-ar fi venit o idee grozavă, care îi solicita întreaga atenție. Din cînd în cînd, lui Bănică îi veneau și idei grozave, dar acuma era vorba de altceva, mai la mintea oricui. „De ce mă-ntrebi tu pe mine ce se mai aude?“ gîndi Bănică. Ar trebui să-mi strîngi mîna, fiindcă și alții, mai ceva decît tine mi-au strîns-o... Cînd am primit Drapelul, trei sute de oameni au aplaudat. E un fapt, am luat Drapelul — vrei tu să spui că nu-i așa? Or, că nu știi nimic?“ Bănică ar fi putut să trăiască foarte bine și fără aprecierile lui Bușneag, și tot atît de bine să lucreze de-aici înainte, nu se omora după laude! — însă i se făcuse milă de Bușneag, acuma se lămurise cu el, definitiv. Și-i rău, e atît de rău că Bușneag, care a venit la Moși să se distreze și învîrte niște chei pe un deget, nu-i în stare să se bucure pentru alții! Atunci, cînd și cum o să se bucure pentru el?

— Ți-au dat și ceva parale? se interesă Bușneag.

— Pentru ce să-mi dea?

— Echipă fruntașă, Drapel... or nu se dă?

— Crezi că pentru bani m-am luptat eu?!

— Nu cred nimic, zise Bușneag. Apoi, învîrtind cheile drăcește, o întoarse, așa fel ca să-l întărîte pe Bănică: Mare lucru nu-i... De cînd îi „Aparatajul“ tot se dau drapele... Da' află că e unul care o să vă taie pe toți, nou venit în fabrică, nou și nu prea, are și-o inovație, e în discuții cu directorul, pregătește ceva colosal...

— O fi... și ne-ar trebui inovații, spuse Bănică.

— Unul, la care nici nu te gîndești.

— Aștept — ori, mi-l spui tu?

— Ce, te-ai speriat? rise Bușneag.

— Eu? se miră Bănică, de ce, mă?

— O să vezi tu de ce. Asta vă taie pe toți.

— N-are ce tăia, eu îmi fac munca mea, el pe-a lui...

Cu baloanele sus, mult deasupra capului, Bănică porni printre oameni, dar agitația și veselia din jur parcă nu-i mai spuneau nimic. Ce știe, ori ce crede Bușneag? Vine altul mai deștept decît tine și dă la o parte tot ce-ai lucrat tu, numai ce face el e bun! Cum o să dea la o parte? se revoltă Bănică. Dacă eu fac trei sute de radiatoare electrice, trei sute sînt! — trei sute de oameni le cumpără și se folosesc de ele... Vrînd, nevrînd, e un fapt! Ce lucrezi, rămîne. Iar dacă s-o găsi un altul, mai priceput, cine, ce să aibă împotrivă? Că de la unul priceput învață și ceilalți. Măcar de s-ar găsi, și nu unul, o sută, dar Bușneag nu știe nimic, își spuse Bănică, el nici nu vrea să știe, ce-i pasă lui de inovatori?! — el scornește, acuma e pus pe scorneli, crezînd că mor eu de necaz. Dacă așa-i place lui, să fie sănătos! Ce avem de împărțit? Bănică se socoti că n-are nici un rost să-i repete lui Bușneag, pentru a cita oră, de cînd se cunoșteau? — că el nu-i în stare să-i invidieze pe alții... degeaba invidie, dacă nu lucrezi, ce rezolvi? Mai faci și-o astenie, că altceva nu, și decît cu astenia, ori cu altele, mai bine stai la locul tău și lucrezi cît poți. Și într-o zi se va vedea, că toate se văd. Ajuns în dreptul unui bazar, Bănică observă pe jos, printre niște hîrtii, o jucărie, un căluț de tablă — și se aplecă, fiindcă el nu putea s-admită ca o jucărie să fie călcată în picioare, dar în clipa cînd se aplecă, îi explodă un balon. In spatele lui, cu țigara în mînă, prins asupra faptului, Bușneag încercă un zîmbet stupid. „Nici baloanele mele nu-i plac. își spuse Bănică, ar vrea să mă vadă fără ele... Il privește! In loc de unul, o să-mi cumpăr trei!“ Și Bănică ceru vînzătorului de la bazar trei baloane colorate. Acum avea nouă baloane și cu toate într-o mînă, ferindu-le de țigara lui Bușneag, porni mai departe, prin Tîrg. Dacă ar fi fost singur, s-ar fi dat și el pe tobogan, de două, de trei ori, cît l-ar fi ținut pantalonii — fiindcă i se părea că el de mult visase toboganul. Dacă ar fi fost singur!...

— Ce-ți trebuie atîtea baloane? se interesă Bușneag.

— Mie-mi plac, altora nu, zise Bănică.

— Află că îmi cumpăr un magnetofon.

— Ferice de tine.

— Ultimul tip! se avîntă Bușneag.

— E ceva! spuse Bănică, deși îi era limpede că celălalt se laudă, fiindcă din asta trăiește, mereu vrea să apară în fața altora mai cu moț, el nu se uită la niște baloane, trece direct la magnetofon. E ceva, repetă Bănică, lucru mare, asculți muzică, îți înregistrezi vocea, este, este...

— Cred că mîine o să-l cumpăr, spuse Bușneag.

— Vezi să fie bun, că dai ceva bani pe el.

— Garantat, ocazie rară.

— E ceva!

— O să te invit s-asculți muzică.

— Imi place muzica, spuse Bănică. Altceva, ce mai faci?

— Diverse... Astăzi am discutat cu directorul.

— Și ce mai spune tovarășul director?

— De-ale lui. Nu vrea să mă lase să plec.

— Unde, mă?

— Mi se oferă ceva, spuse Bușneag, în șoaptă.

— Tare de tot?

— Instructor la S.R.S.C.

— Este! admise Bănică, propagi știința și cultura, e frumos, asta-i o meserie cum nu se poate alta... Și te-ncadrează, forme-n regulă, tot ce trebuie?

— Mi-au promis solemn, îl asigură Bușneag.

— Păi atunci, să fie într-un ceas bun!

— Pe chestia asta, dă o înghețată, se rugă Bușneag.

Cum i se făcuse și lui poftă de înghețată, fiindcă tocmai treceau pe lîngă chioșcul cu răcoritoare, Bănică plăti cinstit, însă nu pentru primirea lui Bușneag la S.R.S.C.... „Putea să-mi spună cinstit, își zise Bănică, n-am bani, dă-mi o înghețată... și-i dădeam, mare pagubă. Da' el nu, după ce minte, vrea să-i mai și plătesc minciuna. Il privește strict și personal... poate că asta îi aduce vreo mulțumire!“ Curios din fire, Bănică ar fi vrut să știe dacă în clipa în care spune că i s-a propus să fie instructor, Bușneag se și vede instructor, crede ce spune, măcar o clipă? Dacă are atîta imaginație, încît să se vadă instructor, ori cu magnetofonul pe masă, ascultînd muzică, atunci... parcă tot mai e ceva! Invîrtind cheile pe deget, Bușneag întrebă:

— Poți să-mi avansezi niște bani?

— Și cît ai vrea? se interesă Bănică.

— Vreo cinci... zece lei.

— Cît mă? — ce să faci tu cu zece lei? rîse Bănică. Vrei să-ți cumperi magnetofon cu zece lei? Fugi de-aici, care zece lei? Ia uite!

— Zece lei, pînă mîine dimineață, cînd încasez ceva, explică Bușneag, am de luat niște avansuri, ori ce-ți închipui?

— Eu nu-mi închipui nimic.

— Zece lei, acolo.

— Și tu de ce n-ai bani? îl iscodi Bănică.

— Eu? Chestii, povești.

— Care povești, ce-ți trebuie ție povești? Dacă eu în loc de bani, ți-aș da o poveste? Ești voinic, ai șaptezeci de kile, abia te mai ține pămîntul, ai și mustață și învîrți cheile pe deget ca un expert... De ce n-ai bani? reveni Bănică. In luna asta ai lucrat ceva?

— Eu ți-am cerut zece lei, îl avertiză Bușneag.

— Iar eu te-ntreb dacă ai lucrat.

— Cu tine nu se poate discuta.

— Dacă zici tu, așa e! Da' eu te mai întreb... te-au scos din echipă? Măi, se lumină Bănică, pe tine te-au scos. Imi spui ori nu, cum vrei, așa faci, te privește; eu am echipă, am și bani — și pe mine mă privește... Și fiindcă Bușneag tăcea, uitînd, probabil, de magnetofon și de propunerea ce i se făcuse la S.R.S.C. — Bănică mai întrebă: — In seara asta ai mîncat ceva? Nimic? Uite, îți dau eu zece lei. Da' mîine seară n-o să-ți mai dau. Tu crezi că o să găsești pe altcineva. Să zicem că mîine seară găsești. Da' poimîine seară? Și peste o săptămînă? Rușine, mă, ai șaptezeci de kile! — și Bănică îl zgîlțîi cu putere, uitînd că se află printre atîția oameni. Zece lei, cinci lei, cît s-o nimeri! Fugi, să nu te mai văd! Stai, îi porunci Bănică, să te-ntreb... te-au dat din echipă?

— Nu mă-nțelegeam cu șeful, o întoarse Bușneag.

— Te pomenești că era invidios...

— Tu rîzi, da' era!

— Tu n-ai moarte! îl repezi Bănică. Ți-e așa de greu să spui cinstit: n-am lucrat nimic și m-au dat afară! Repetă după mine: n-am lucrat... Insă Bușneag, de furie, îi mai sparse un balon cu țigara. In clipa cînd plesni balonul, lui Bănică i se păru că el are o veche, o foarte veche dorință — să-l învețe omenie pe Bușneag. „Imi asum răspunderea, își spuse, pătruns de importanța momentului. Trece la mine, de mîine dimineață“.. După ce-și mai cumpără două baloane în locul celui spart, îl întrebă pe Bușneag:

— Dacă ți-aș propune să lucrezi cu mine?

— In ce condiții?

— Iți spun eu că tu n-ai moarte, se enervă Bănică, mai întrebi de condiții, n-ai vrea cumva să te las pe tine șef de echipă, ori ce? Intîi să-nveți!

— Cu un om serios, aș lucra.

— Și pe mine cum mă consideri?

— Depinde!... și Bușneag se scărpină la ceafă.

— Dacă depinde, să ne mai gîndim și noi, îl înfruntă Bănică. „El nici nu visa una ca asta, să lucreze în echipa fruntașă... dar cînd îi propun, zice că depinde! Și dacă nu-l primesc? Atîta-i spun: nu te primesc! — și-mi văd de-ale mele. De ce n-o fi avînd puterea să sară-n sus de bucurie?! se miră Bănică, să-l văd aici, în fața mea, sărind, că merită“.

— Bine, măi! se-nvoi Bușneag, încercînd să-și ascundă mulțumirea, dacă insiști, mîine dimineață mă prezint... cu oameni cît de cît serioși, accept!

— Da' mai întîi să-ți scoți magnetofonul din cap — și instructor, și alfele, cîte drăcii! Tu nu știi nimic. Dacă nu știi, atunci vino la tovarășul Bănică, ori la altul, să te-nvețe, iar dacă nu-ți convine, du-te la S.R.S.C., du-te, să te văd eu instructor, du-te, cînd îți spun... Mîine dimineață să te prezinți la lucru, o întoarse Bănică, răspund eu, că am mai răspuns și de alții, nu mă duci pe mine cu magnetofonul, pricepem noi, și nu ne pasă, că muncim și nu credem orice!

— Dă-mi și mie un balon, ceru Bușneag.

— Ia uite! se miră Bănică.

— Te rog frumos, unul, care-o fi!

— Ce-ți trebuie ție baloane? reveni Bănică, și după o clipă tot el se contrazise: Iți trebuie, sigur că da, altfel, ce haz are să te plimbi pe-aici? Toți au... vezi tu pe careva fără balon? Pe care-l vrei? galben, verde?!

— Albastru, mai îndrăzni Bușneag.

Bănică avea un singur balon albastru, cel mai frumos din cîte se găseau în Tîrg, pe care i-l oferi lui Bușneag cu inima deschisă.

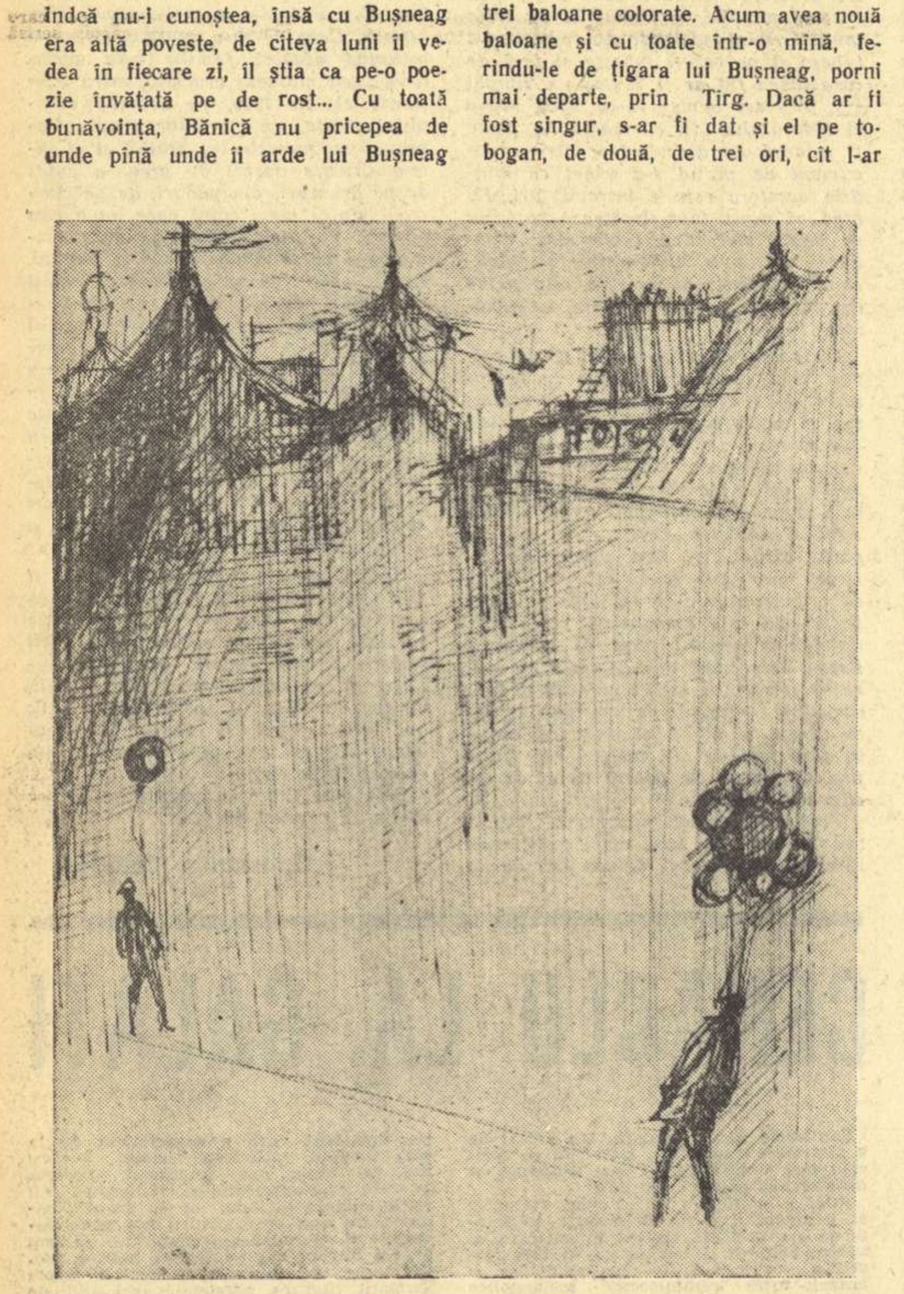

Șapte ore de somn

Ca de obicei, Bănică își făcu apariția în uzină la șapte fără un sfert, proaspăt ras, deși nu prea avea ce rade, cu cravată în dungi și batistă albă la buzunar, de parcă s-ar fi dus în pețit; pînă la șapte fără cinci, cînd alergă la vestiar să îmbrace hainele de lucru, își găsi timp să schimbe nenumărate impresii cu cei întîlniți, de la portar la director, fiindcă el, dacă nu schimba impresii dimineața, abia trezit din somn, nu-și mai afla rostul ziua întreagă; iar la șapte fix, cu un plus de bună dispoziție provocat de impresiile culese, Bănică, străbătu secția de montaj-automate, salutînd entuziast în dreapta și-n stînga: — vă urez la toți fericire! In așteptarea lui, cei patru tineri din echipă, sosiți și ei mai devreme, dar nu ca să schimbe impresii, trăgeau sălbatic din țigară. De cum îi zări, de departe cu șepcile căzute pe ochi, ori pe-o ureche, și nebărbieriți de trei zile, Bănică plănui o discuție organizată, cu prezidiu și înscrieri la cuvînt despre aspectul vestimentar, fiindcă el nu admitea ca un tînăr muncitor să uite pe ce lume trăiește. Avînd convingerea că ziua de lucru trebuie să înceapă cu vești bune și strîngeri prietenești de mînă, Bănică se abținu de la observații critice și aduse fiecăruia cîte o veste bună, ca în fiecare dimineață, însă frunțile nu se descrețiră, iar Prodan, cel mai vechi din echipă, scund și bărbos, strivind sub talpă mucul de țigară, îi spuse:

— Mă uit la tine cum înflorești!

— Care ce înseamnă?! se nedumeri Bănică, deși înțelesese totul foarte bine, dar cum n-avea replică sclipitoare, pentru a domina ironia celuilalt, încerca să cîștige timp. Ce mă iei pe mine cu înfloritul?

— Arăți ca un ginere, mai aruncă Prodan.

— Poate că vreau să mă-nsor.

— Aseară te-ai plimbat...

— Este! O oră și jumătate la șosea.

— Pe urmă, nani, nani — ai dormit în lege.

— Șapte ore de somn, se respectă! îl asigură Bănică.

— Ferice de tine, că poți dormi!

— Și tu ce cusur ai?

Ridicînd din umeri, Prodan își aprinse o țigară.

Ceilalți, plouați, trăgeau cu urechea.

Iar Bănică își suflecă mînecile salopetei.

— O să ieșim prost cu echipa, se tîngui Prodan.

— Măi, să fie! Ești absolut sigur?

— Și-o să rămînem sub normă!

— Te pomenești că tu din pricina asta n-ai dormit!

— E o situație care mă doare, se revoltă Prodan.

— Și pe mine multe mă dor, se alintă Bănică.

— In urmă cu o lună, eram fruntași.

— Eram — și-o să mai fim!

— Niciodată! conchise Prodan.

— Și tu ce propui? vru să afle Bănică, puțin intrigat de înverșunarea celuilalt. Tovarășul Bănică așteaptă soluții concrete.

— Incă nu-mi dau seama, recunoscu Prodan.

— Atunci, mai bine dormeai. Șapte ore. Cel puțin șapte.

După ce îi explică fiecăruia, pe-ndelete, ce are de făcut, Bănică schiță un plan de acțiune al întregii echipe, care prevedea finisarea pînă la ora trei a opt reșouri și patru ventilatoare, precizînd că problema principală din acea zi, de care depinde reușita, e comportarea lui Bușneag. In zilele mai importante, hotărîtoare, Bănică stabilea o problemă principală, care să fie în atenția tuturor. Acum, problema era Bușneag. „Dacă mai dispari în timpul lucrului, îi spuse Bănică, întoarcem foaia și vedem ce scrie pe verso.“ Ca niciodată, Bușneag, voinicul, arăta palid și zbîrcit, încît Bănică își permise o întrebare:

— Nici tu n-ai dormit azi noapte?

— Ceva, ceva...

— Și-n rest, ce-ai făcut?

— Vezi și tu cum stăm! oftă Bușneag.

— Și te-ai frămîntat creator? îl ironiză Bănică.

— Trebuie să găsim o soluție.

— Este. Și-ai găsit-o? Vreau s-aud.

— Ce mă iei așa repede! se foi Bușneag.

— Atunci, mai bine dormeai și tu! Altădată să dormi, șapte ore pe noapte, atît se recomandă. Iar acum vă urez noroc!

Intre șapte și trei, prins în zeci de treburi, mari și mărunte, pentru el, toate la fel de importante, Bănică nu mai schimba impresii, abia dacă își îngăduia un răgaz de cîteva minute pentru bufet. De cînd era în uzină, o singură dată i se-ntîmplase să-ntîrzie vreo jumătate de ceas, și ziua întreagă fusese urmărit de gîndul că nu-i în stare de nimic, toate-i ies anapoda și încurcă lumea. După cum singur mărturisea, spre necazul lui, nu reușise să-și descopere calități de băiat isteț. De mic fusese deprins să ia viața în serios. Poate chiar prea în serios. Astfel, știind cît de mult îl costă cea mai mică abatere, cum se duce liniștea și greu se-ntoarce, Bănică avea respect pentru orele de lucru, pentru tot ce făcea, chiar dacă era vorba de un șurub, fiindcă lui de-aici îi veneau bucuriile. Intotdeauna se prezenta la uzină odihnit și într-o dispoziție de zile mari. După o noapte albă, mai de grabă ar fi lipsit, decît să arate ca Prodan. Odihnit și cu mintea limpede, Bănică simțea o mare dorință să-l ia la rost pe bietul Prodan: „Și te gîndiși o noapte întreagă... Măi, să fie! Chiar o noapte întreagă? Și ia să vedem, la ce concluzie ajunseși?“ Prodan sîrguincios, îi arătă lui Bușneag cum să monteze un reșou. Altfel, era de nădejde Prodan, dar de ce nu dormea el șapte ore pe noapte, cel puțin șapte? Măcar dacă ar fi rezolvat ceva, să vină aici cu o idee, ori să traseze problema principală... Curios din fire, Bănică ar fi vrut să știe cum e cînd stai o noapte întreagă să te gîndești și nu iese nimic. „Trebuie să-ncerc, își spuse, diseară mănînc, beau o cafea mare și-apoi încep să mă gîndesc.“ Ideia i se păru teribil de amuzantă — și se legă de Prodan:

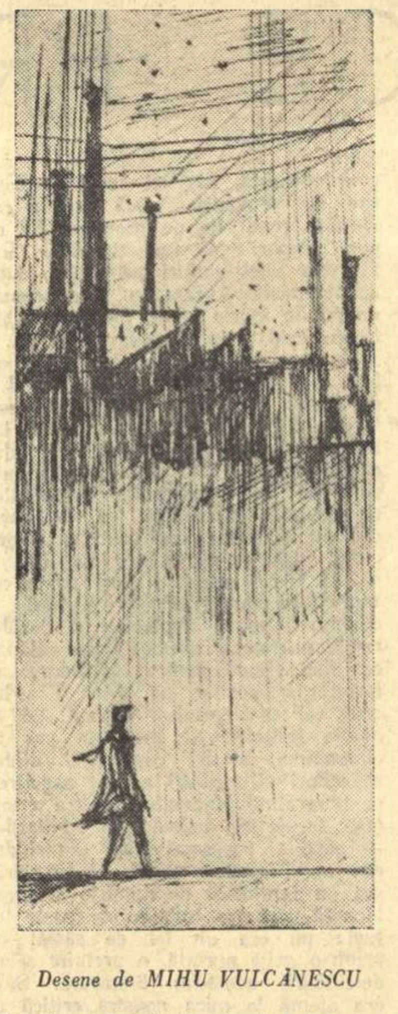

Desene de *MIHU VULCĂNESCU*

— Diseară iar o să te gîndești?

— Rîzi ca un inconștient, îl dojeni Prodan.

— De ce te superi? se miră Bănică. O să mă gîndesc și eu.

— Ce folos! Tu nu vezi că am ajuns să lucrăm reșouri?

— Și ventilatoare! completă Bănică.

— Tot acolo!

— Important e să lucrăm bine!

— Află de la mine că-i o batjocură, i-o trînti Prodan. Drapelul s-a dus din prostia ta. Și cu cine vrei să-l mai cîștigi? Ai dat calificații pentru de-al de Bușneag. Mare chilipir! Și pe urmă vii să trasezi problema principală. Că de probleme-i nevoie!

— Te rog să-ți revizuiești poziția, îi ceru Bănică.

— Ți-ar conveni!

— E în interesul tău să ți-o revizuiești.

— Altădată.

— E foarte important! stărui Bănică.

— Mă doare, mă, ce se petrece!

— Poate că-ți vine un gînd bun, mai zise Bănică.

Enervat că i se cere să-și revizuiască poziția, Prodan își văzu de-ale lui și nu mai scoase o vorbă. „Degeaba ai stat toată noaptea să te gîndești, se-ntristă Bănică. Mai bine dormeai. Noi trebuie să dormim ca oamenii sănătoși, șapte ore pe noapte, și să trăim mult...“ Cu toată bunăvoința, Bănică nu reușea să înțeleagă de ce Prodan și ceilalți din echipă, care-s toți de vîrsta lui, nouăsprezece ani împliniți, oameni serioși! — nu judecă situația cu mai multă răspundere, să vadă cum se pune problema. Ei stau noaptea, cînd toți dorm, și se gîndesc, la ce s-or fi gîndind?! — iar a doua zi vin obosiți, de ți-e milă cum arată. Dacă nu se-nvață minte Prodan o să dea în astenie. E o batjocură! strigă Prodan. O să rămînem sub normă! Ai dat calificații!

Dacă a dat calificații, pe cei mai buni din echipă, a știut de ce-i dă! Se formau echipe noi și era lipsă de oameni pregătiți. Chiar directorul spusese într-o ședință, să ia aminte toți: „Tovarășul Bănică are numai nouăsprezece ani, dar se ocupă intens de creșterea cadrelor... Ne-a dat patru șefi de echipă!“ Asta face cît un drapel, aprecia Bănică. Dacă nu și mai mult!... Drapelul de care vorbea Prodan trecuse la alții, pe merit. Peste cîteva luni, cînd afurisitul de Bușneag o să-nvețe meserie, Drapelul iar se-ntoarce la tovarășul Bănică. Și iar o să plece, fiindcă Bănică are de gînd să mai pregătească șefi de echipă. Chiar Prodan, de mîine încolo... Dar mai întîi să-și revizuiască poziția. E absolut necesar.

— Incă nu ți-a venit un gînd bun?

— Știu eu ce să mai cred?! făcu Prodan.

— Cînd ți-o veni, să m-anunți!

— Poate că ai dreptate, da' ești prea mărinimos.

— Nu mă las condus de mărinimie! preciză Bănică.

— Atunci ești altfel, rîse Prodan.

— Nici măcar prost nu sînt.

— Greu cu tine, să recunoști ceva!

— Dacă nu e cazul?! se apără Bănică. Cred că mai greu e cu tine. Că nici tu n-ai moarte! De ce nu dormi noaptea? Vreau să știu, precis. Și de ce ești împotriva lui Bușneag? Expune motivul... Că în urmă cu un an, cînd ai venit la tovarășul Bănică, să te-nvețe, erai mai rău decît el. Dacă nu te primeam? Aveam pe-ai mei, de nădejde. Azi toți sînt șefi de echipă. Este? Cîți șefi de echipă am dat noi?

— Patru.

— Află că mai dăm unul, se avîntă Bănică.

— Pe care, mă? îndrăzni Prodan.

— Cred că pe tine, căpățînos cum ești, da' să dormi bine noaptea, îl preveni Bănică și să te bărbierești, altfel unde-o să ajungi? Vrei să te vezi cum arăți? In două minute îți fac rost de oglindă, și te vezi!... Dacă Bănică își punea ceva în gînd, nu mai dădea înapoi, încît alergă după oglindă și în două minute se-ntoarse cu ea, victorios. Dar Prodan, rușinat, nu vru să se vadă.

— Ca un maimuțoi arăți! i-o trînti Bănică, de necaz.

Pe la trei, cînd toți din echipă se pregăteau de plecare, nici veseli, nici triști, Bănică îi rugă să mai întîrzie cîteva minute, avînd să le facă o comunicare foarte importantă. Și-atunci, în afară de Prodan, care știind despre ce-i vorba își permitea să pară indiferent, toți ciulîră urechile. Parcă de cine știe cînd nu mai auziseră o comunicare! In ochii adormiți ai lui Bușneag se trezi speranța. „Ce-o fi crezînd afurisitul? se amuză Bănică. Măi să fie! Asta-i în stare să creadă fel de fel... că-i dispoziție de la conducere să ni se dea înapoi Drapelul... în clipa asta, îl merităm ori nu, să ni se dea! Ca să poată el spune că lucrează într-o echipă fruntașă. Altfel nu-i convine!“ Incercînd să fie cît mai concis, Bănică spuse, în timp ce-și înnoda cravata: „Am discutat ieri după amiază la direcție... de mîine încolo, tovarășul Prodan, care azi a venit nebărbierit, o să ia în primire o echipă. Iar acum vă urez fericire!“

Salutînd în dreapta și-n stînga, radios, ca de-obicei, Bănică ieși din secție și se duse la cantină, iar deacolo, pe la patru și jumătate, speriat de trecerea timpului, alergă la cabinetul tehnic, unde avea să susțină un referat despre economii... Și astfel, abia seara, tîrziu, pe la unsprezece își aduse aminte că de dimineață lui îi venise o ideie. Din respect pentru ideile cît de cît semețe, ori mai năstrușnice, care-i treceau prin cap, se apucă să-și prepare o cafea. Iar cînd se văzu cu ceașca de cafea în mînă, i se păru că trăiește o clipă emoționantă. Avea să înțeleagă și el cum e cînd stai să te gîndești o noapte întreagă și nu rezolvi nimic. Sorbi cafeaua, vrînd să-și închipuie că se află în fața unui dezastru total — echipa a rămas sub normă, el s-a făcut de rîs și toți l-au părăsit... Dar cum nu era obișnuit să-și închipuie prăpăstii — entuziastul Bănică adormi.

„Frăgezimea coardelor înseninate“

(Urmare din pag. 1)

țuire a vieții): „La mine nu mai urcă de-a dreptul nici un drum; / De-abia o cărăruie, o dîră ca de fum. / Nu intră nici o ușă, n-am prag, n-am pălimar. / Doar stelele se-ngînă cu noaptea-ntr-un arțar. / Ce să aștept să vie și ce să înțeleg, / Cînd peste mine timpul se prăbușește-ntreg?“ *(„S-aștept?“) Confruntarea cu timpul — unul din sensurile majore ale lirismului arghezian — este evidentă și aici, într-o nouă ipostază. Un peisaj interior, într-o metaforă dezvoltată (toate se aseamănă cu un* „veșmînt care mai poartă / Și astăzi urma veche-a mișcării-n cute moartă“), *atestă ravagiile timpului („Natură moartă“). Depășirea conștiinței tragice a timpului, poate chiar anularea ei dintr-o perspectivă superioară, e însă posibilă printr-o integrare afectivă în ordinea vieții, a naturii* („Invață-mă făptură, limba cu care floare și gîndac / Stau înțeleși în taina ierbii și se-nțeleg cu necuprinsul“ *etc. — „Cîntec la fereastră“). Fecunditatea, rodirea sînt un „miracol“ firesc — prilej de jucăușă veselie. Poezia care se intitulează chiar „Miracol“ — situîndu-se pe linia jovial-infantilă a „Horelor“ — e un cîntec de exultare, adresat pămîntului care a primit semănăturile.* „Lasă-ți, cum îmi place mie, / Somnul greu pe seama mea. / Pun un bob și-mi dai o mie. / Dormi și nu te deștepta. // Te-oi trezi eu, bunăoară, / După sacii de la moară / Nici eu știu, nici tu cunoști, / Și-o să rîdem ca doi proști“. *Sentimentul timpului, al ineluctabilei treceri, se asociază adeseori, la Arghezi, cu acela al morții. „Deșertăciune“ aduce expresia unei anxietăți derutante în fața iminenței dispariției. Sufletul așteaptă, de* „lîngă viață“, *să fie chemat, — lucru care se poate întîmpla în orice clipă.* „Cine strigă? Nimeni n-a strigat? / Cucuvaia, greierul, tîlharul? / Voi fi fost chemat și-apoi uitat? / Bate timpul, trece minutarul...“ *Dar a sta „lîngă viață“, a proiecta asupra lumii teama de moarte — cum sugerează însuși titlul poeziei — este o deșertăciune. Viața e, în toate sensurile, mai puternică și chiar sentimentul timpului și-al morții o stimulează și o intensifică — această concluzie se desprinde din versurile finale:* „Netrăita viață s-a sfiit / Și-am trăit-o însutit“.

Unul dintre modurile de luptă împotriva insidioasei agresiuni a timpului este, pentru Arghezi, creația *(remarca aceasta o face și Mihail Petroveanu în eseul său asupra poeziei argheziene). Reamintim semnificațiile cuprinse în „Testament“. Conștiința obîrșiilor sale (un sentiment al eredității sociale) definește responsabilitatea creatorului și, totodată, îi dăruiește cuprinzătoarea forță, „harul“, cum ar zice Arghezi. Moștenitor al unui trecut de obidă, în care frumusețea rară era un rezultat al trudei anonime, poetul spune, în primul cîntec din „Frunze“:* „Mă simt ca un stihar de voevod / Țesut încet cu degetele calde / Ale întregului năpăstuit norod. // Atît îs de bogat și-n adîncime. / Atît îmi mișună mătasea împrejur, / Că-mpletiturile rămase din vechime / Și-aduc aminte de fostul lor murmur“. *Pe linia aceasta, a unei adînci comuniuni sociale, trebuie interpretată și strofa de sfîrșit a poeziei „Frunze pierdute“:* „La fiece cuvînt, o șovăire / Te face să tresari și-ai aștepta. / Parcă trăiești în somn și-n amintire / Și nu știi cine-a scris cu mîna ta“. *Intre artă și viață nu există contradicție, dimpotrivă, arta apare ca o formă de manifestare a vieții, a tensiunilor ei. Creatorul este și el erou, creația este luptă neîncetată împotriva informului și inerției. Confesiunea din „Cîntec de seară“ are o valoare simbolică, ea înfățișează condiția Poetului în general. Instrumentele se învechesc, ele capătă răceala, „gheții“, ele trebuie mereu înnoite:* „Am cîntat pe cîte scule toate, ca să-mi rabde viața, / Dar cîntînd, și țevi și coarde mi-au rămas în mîini ca gheața“ *— acestea sînt versurile cu care începe poezia. Cel care-și tăiase întîiul fluier* „dintr-un pai de grîu bălan“ *zicînd secerătorilor* „cîntecul de nuntă“, *e obligat, temporar, să tacă, să asculte* „zburînd cocorii“. „Umilit și trist“, *el cere* „nesfîrșitului de sus / Coarde noi și alte glasuri în cîntare să răsune“. *Continua ardere creatoare a Poetului al cărui cîntec e adresat oamenilor află prețuirea cuvenită din partea acestora. Poetul apare înconjurat de festivități populare, ca un erou iubit:* „Iată pentru ce bătrînii-mi sărutau de tînăr, mie, / Mîna de pe corzi desprinsă, ca o stea de pe vecie, / Iată pentru ce-mprejuru-mi se-nvîrteau atîtea hore / Ca talazele stîrnite la văpaia unui far. / Iată pentru ce voinicii, dintre văile sonore, / M-au încins cu brîu de dafin și cunună de stejar“. *Recunoștința Poetului se exprimă simplu și pregnant:* „De-ar dura măcar cît frunza doina mea de pe-nserate! / De-ar mai ține frăgezimea coardelor înseninate!“

TUDOR ARGHEZI
frunze

Această „frăgezime a coardelor înseninate“ *caracterizează întreaga ultimă perioadă de creație a lui Arghezi, desfășurată în climatul stimulator al anilor noștri de structurale prefaceri. După „1907“ și „Cîntare omului“, noua carte a „Frunzelor“ întregește, pe dimensiuni importante, universul liric arghezian.*

Privirea lui Arghezi atinge, de fiecare dată pentru prima dată, lucrurile. E însuși secretul poeziei, care descoperă mereu, cu prospețime inițială, cu emoție primordială lumea, sentimentele, valorile. A nu avea prezumția descoperirilor anterioare, a nu te prevala de ceea ce ai făcut și, deci, a lua totdeauna totul de la început (sau, cum spunea Arghezi odată, poate cu alte cuvinte, a fi un etern debutant), e condiția firească — dar de loc ușor de realizat — a adevăratului creator. Căci creația ori e continuă, ori nu există. Referindu-ne la acest domeniu, ar fi potrivit un elogiu al uitării. *Te uiți pe tine, ai o memorie, dacă se poate spune așa, obiectivă (însăși existența ta nu-ți mai aparține). Timpul creației este prezentul. Un prezent care rezumă, implicit, nu numai aspirațiile tale, dar și pe ale poporului tău, pe ale umanității sau — și nu e o exagerare — pe ale istoriei. Lipsa universalității sufocă poezia, o face minoră.*

Gestul poetic, este, prin excelență, un gest de eliberare, un act al bucuriei, în ultimă instanță. Lumea ignorată sub crusta banalității, se recompune, exercită o fascinantă seducție. Valoarea etică a poeziei — a oricărei creații — constă în puterea de a revela realul, de a-l transfigura, de a face din el un sens al Necesității. Poate părea naivă constatarea, dar nici un vers din „Frunze“ nu-l simțim întîmplător. E o stringență aici, o precizie misterioasă și evidentă, care ține de marea poezie.

Matei CĂLINESCU

Carnet teatral

IN NOAPTEA ASTA NU DOARME NIMENI

de Florian Potra

Teatrul „C. I. Nottara"

Așadar, autorul și-a „închipuit" și a vrut să arate „ce eveniment extraordinar trebuie să fie o mutare într-o clădire nouă" și că în acest fapt „nu e vorba numai de o locuință nouă, ci de o viață nouă".[1] Ideea este fără îndoială deosebit de prețioasă. Pornind de la ea, scriitorului i se oferă un interesant material de viață, reflectînd, pe multiple planuri, unul din cele mai elocvente aspecte ale realității noastre socialiste. Mulți, foarte mulți dintre spectatorii piesei au trăit ei înșiși acest extraordinar eveniment, emoțiile lui, întreaga gamă de sentimente pe care le-a generat acel proces înnoitor pe care l-a produs în conștiința lor. Confruntarea realizării intențiilor autorului se desfășoară, astfel, în timpul spectacolului, cu propria experiență a eroilor reali, care se află în sală. Să vedem, deci, care este rezultatul acestei confruntări, în el aflîndu-și răspunsul și întrebarea referitoare la măsura reușitei debutului lui Florian Potra — critic dramatic — în dramaturgie. Acțiunea — cu vădite implicații de comedie — ne relevă atmosfera febrilă de care sînt cuprinși, în ajunul mutării într-o casă nouă, un grup de locatari ai unei maghernițe dintr-o mahala. Majoritatea muncitori, ei reacționează, cum e și firesc, printr-un entuziasm robust, legînd de evenimentul pe care-l trăiesc, felul nou, și din acest punct de vedere, în care își vor așeza viața lor de acum înainte. In centrul discuțiilor animate se află, astfel, odată cu preocuparea pentru modul cum își vor aranja noua locuință, și cîteva probleme vizînd comportamentul etic al eroilor.

Problemele acestea sînt generate, în primul rînd, de sentimentul prețios pe care îl au viitorii locatari ai modernului bloc aflat peste drum de maghernița ce urmează a fi părăsită peste cîteva ore, de a trece pragul noii locuințe eliberați de tot ceea ce a reprezentat vechiul în viața lor de pînă aci.

In acest sens, dramaturgul aduce în prim plan, „problema" șoferiței Silvia, a cărei viață este dureros măcinată și trasă înapoi de comportarea imorală a soțului ei, un om cu o conștiință pe de-a-ntregul învechită și a cărui transformare se află sub semnul întrebării. Reacționînd conform înaltelor principii etice care le călăuzesc viața, prietenii Silviei, toți cei cu care urmează să pășească în noua locuință, o vor ajuta să înțeleagă că singura hotărîre înțeleaptă pe care trebuie să o ia este aceea de a se elibera de sentimentul supunerii oarbe față de soțul nedemn, și demascarea acestuia va fi, pentru Silvia, pe deplin convingătoare. De altfel, aici se află și principalul conflict al piesei și principala problemă de etică pe care o ridică dramaturgul. Celelalte aspecte de aceeași natură, aduse în discuție, sînt minore, privesc satirizarea facilă a unor defecte mărunte, ca de pildă, încăpățînarea unuia dintre eroi de a lua cu el, în noua locuință, un burlan de godin sau o demodată cămașă de noapte. Intenția de a satiriza, apoi, mentalitatea mahalagească, a cărei purtătoare este „madam Bratu" alunecă în grotesc, cu implicații vulgare.

Concluzia pe care ți-o lasă textul acestei piese este că ideea prețioasă nu și-a găsit argumentele cele mai grăitoare, că dramaturgul n-a izbutit să selecționeze și să aducă în scenă acele fapte care să-i susțină convingător și multilateral intenția evident valoroasă.

Cele mai multe din personajele piesei au caractere insuficient conturate. Apoi, de-a lungul întregii acțiuni, se spun numeroase cuvinte mari și se petrec fapte mărunte, iar decalajul acesta face și mai vizibilă lipsa de greutate a problemelor dezbătute. Dramaturgul depune remarcabile eforturi pentru a conduce timp de trei acte o acțiune atît de firavă și de inconsistentă, apelînd adesea la dialoguri lungite nemotivat, diluate, ba uneori, cuprinzînd replici cu accentuate sensuri îndoielnice din punctul de vedere al bunului gust.

De unde provine însă decalajul acesta dintre intenție și realizare? In piesă sînt doar destule elemente care atestă capacitatea literară a debutantului, care ilustrează nu numai o prețioasă experiență în teatru, rezultat al preocupărilor de critic teatral ale autorului. Decalajul se datorește, cred, insuficientei pătrunderi a psihologiei muncitorului de azi. Acesta apare în piesa lui Potra sărac din punct de vedere spiritual. Să ne gîndim, de pildă, la cel mai realizat dintre eroii pozitivi — tipograful Mihai — care, mai tot timpul nu face decît să împacheteze niște cărți, semn al preocupărilor intelectuale, iar atunci cînd intervine în discuție, vorbește într-o manieră supărător de șablonardă, schematică (cum să-i reproșăm atunci numai actorului Dan Nicolae stîngăcia care-i caracterizează jocul?) Așa se face că eroii piesei lui Potra, cu declarată identitate muncitorească, manifestă trăsături de caractr evident mic-burgheze atunci cînd autorul vrea să-i umanizeze. Se ceartă și se comportă ca niște îndrăgostiți cu mentalitate mic-burgheză — cum fac îndrăgostiții Sanda și Dinu — se cramponează de un burlan, un scaun în trei picioare, niște fotolii prăfuite, o blană jupuită sau o cămașă de noapte (vezi Dinu).

De aici și decalajul amintit și ponderea pe care o capătă în acțiune principalul personaj negativ, Matache — un veritabil „fante de obor" — a cărui fizionomie pitorească este realizată de dramaturg cu mijloace demne de relevat, după cum sînt de relevat și scenele al căror erou e amintitul personaj. E regretabil însă că și în aceste împrejurări, dramaturgul se lasă furat de alunecarea spre șarja facilă.

Spectacolul realizat de Sanda Manu urmărește, din păcate, prea riguros slăbiciunile piesei și le reflectă cu atît mai evident.

Șarja, și așa excesivă, este îngroșată, replicile îndoielnice sînt exagerate. In dorința de a crea sentimentul febrilității cu care e așteptată clipa cînd eroii se vor muta în noua locuință, regia a obligat actorii să se agite încontinuu, să alerge, să sară chiar, cum face, de pildă, în rolul Sandei, Magdalena Buznea, izbutind să-i obosească pur și simplu pe spectatori cu salturile, învîrtirile, poantele, goana din care își rostește precipitat și, chipurile, entuziast și avîntat replicile. După cum se exagerează prin punerea în lumină a unora din apucăturile de bețiv și fante ale lui Matache — interpretat, mai ales în prima parte a prezenței sale în scenă, cu multă fantezie de George Constantin, care cucerește simpatia spectatorului (ceea ce, pentru actor, e bine, dar nu și pentru dramaturg). Mult se apasă și pe mahalagismul lui Madam Bratu interpretată de Sandina Stan — care are datoria să atenueze din ceea ce, în rolul respectiv, este susceptibil de trivialitate. In rolul lui Dinu — Mihai Herovianu cedează și el uneori tendinței spre comic ușor. Singurul personaj dintre cele pozitive interpretat cu sobrietatea cerută este cel al Silviei — și este, în aceasta, meritul Eugeniei Bosinceanu.

In sfîrșit, trebuie să relevăm talentul micului actor — Gheorghe Colceag. Cu o dezinvoltură remarcabilă el realizează bune momente în rolul Pionierului — care, se pare, în intenția autorului, are menirea să facă legătura între diversele personaje.

Decorul lui Ion Ipser merge pe aceeași linie de îngroșare nemotivată a situațiilor și reprezintă o bizară îngrămădire cu aspect de azil de noapte.

Dinu SĂRARU

---

[1] Din caietul program al teatrului.

Critica și dramaturgia

(Urmare din pag. 1)

pare romantic" de Radu Cosașu) nu pot întîrzia. Socotim că aceasta e o datorie a criticii, impusă de sarcinile ei fundamentale în ceea ce privește sprijinirea și cercetarea dramaturgiei contemporane originale. Ar mai fi de discutat de asemeni referitor la unele deficiențe curente manifestate în anumite articole și cronici: subiectivismul aprecierii de valoare (fie cu privire la text, fie cu privire la spectacol), încercări de fetișizare a temei cu ignorarea tratării ei ideologico-artistice, falsa înțelegere a actualității în dramaturgie, concesiile făcute unor tendințe învechite în arta interpretativă etc. Ne vom opri, pe rînd, la unele din aceste probleme.

Cronica dramatică și primatul textului. Primatul textului nu este un principiu aparținînd exclusiv concepției științifice contemporane asupra teatrului. Antichitatea a respectat cuvîntul scris (se spune chiar că intelectualii preferau să citească tragediile și nu să le vadă reprezentate, cînd interpreții erau lipsiți de personalitate), iar Renașterea a stipulat chiar că actorul nu e decît un mediator, însărcinat să redea textul și nu să creeze. Realismul rus, stanislavskian, a pornit tot de la principiul respectării fidele a textului, pînă în profunzimea detaliilor și nuanțelor.

Cu atît mai imperios se ridică în fața teatrului realist-socialist principiul verificat, inatacabil, al primatului pe care-l deține substanța dramatică, mesajul ideologic-artistic al autorului. Reprezentarea pe scenă servește tocmai acest mesaj, mijlocind creator transmiterea lui către public. Ca atare critica unei opere dramatice trebuie să fie înainte de toate critica textului, deci o critică literară, cu toate implicațiile ce decurg, o critică literară care, firește, va ține seama de destinația specială a operei analizate. Nu există critici „specialiști în teatru", ci numai critici literari care, specializați în problemele dramaturgiei, îndeplinesc în plus misiunea de cercetători ai fenomenului teatral, ocupîndu-se de modalitățile transpunerii scenice a textelor dramatice. Critic teatral e o noțiune care nu corespunde decît în parte sarcinilor contemporane; singura noțiune completă și adecvată este critic dramatic. Din păcate, deși cerința liminară, analiza în sens literar a textului dramatic nu se bucură de adeziunea unanimă a cronicarilor noștri dramatici. De multe ori ne lovim în paginile publicațiilor care se ocupă consecvent sau întîmplător cu oglindirea mișcării noastre teatrale, de cronici care, fie că trec expeditiv, superficial peste lucrarea dramatică, enunțînd doar tema și descriind personajele și conflictul, fie că studiază textul cu scopul dezvăluirii ideii generale, a supratemei pe care spectacolul o are de evidențiat, în așa fel încît analiza textului să înlesnească analiza spectacolului, aceasta din urmă constituind și finalitatea cronicii. Astfel, în „Tribuna" nr. 44/1961, scriind despre „Passacaglia" în interpretarea Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași, N. Barbu insistă în aproximativ o jumătate din sumara prezentare a piesei lui Titus Popovici, asupra raportului dintre filozofia crimei propovăduită de locotenentul Knapp și mutilarea lui Andrei de către fasciști. Aceasta pentru a demonstra că în spectacolul ieșean raportul amintit este tratat superficial, nerealizîndu-se pe deplin semnificația personajului Knapp. Observația „de text" e formulată în chip evident pentru a sluji la argumentarea aprecierilor strict spectacologice. In altă cronică publicată tot în „Tribuna" (nr. 9/1961) N. Pîrvu urmărește pe tot parcursul primei părți (analiza textului) numai extragerea „problemei majore" (adică supra-tema de care vorbea Stanislavski) a dramei lui Tolstoi „Puterea întunericului", pentru a-și găsi astfel criteriul fundamental în judecarea spectacolului. Mai mult, cronicarul remarcă, aprobator bineînțeles, că „textului i s-au adus toate rotunjirile posibile ca să se conformeze intenției" (regizorale — n.n.). Nu am avut prilejul să aflăm în ce constau aceste „rotunjiri", dar e posibil oare ca un cronicar dramatic să vorbească atît de senin despre „rotunjirea" unui text (întîmplător clasic) pentru ca, notați, textul să se conformeze intenției regizorale? Este probabil ca regizorul să fi dat o interpretare contemporană, creatoare, textului tolstoian, ceea ce nu poate fi decît lăudabil. Dar „rotunjirea" textelor dramatice nu corespunde nici principiilor regiei realiste, nici celor ale criticii științifice.

Inversarea raportului text-spectacol duce uneori la aprecieri false ori confuze asupra lucrării dramatice în cauză, deoarece, privită sub raport scenic și nu literar, piesa se înfățișează oarecum altfel retinei critice. (De unele erori în acest sens s-a făcut vinovat și autorul rîndurilor de față). Uneori, în spectacol, sînt atenuate carențele, alteori valorile textului și cercetarea unilaterală nu poate decît deruta. In revista „Teatrul" nr. 6/1961, Valeria Ducea semnează o cronică la piesa „Marele fluviu își adună apele" de Dan Tărchilă jucată pe scena Teatrului pentru tineret și copii, cronică în care e dificil să deosebești aprecierile care vizează textul de cele care se adresează spectacolului. Totodată se nasc confuzii din modul contradictoriu în care sînt formulate aceste aprecieri. Astfel, aflăm că „Dan Tărchilă a izbutit prin relatarea unor episoade dramatice care definesc atitudini și acțiuni eroice ale comuniștilor, să transmită spectatorului patosul acelor zile de luptă și acelor figuri de eroi..." (sublinierile noastre). „In momentele de încleștare dramatică, de confruntare a eroinei cu reprezentanții aparatului de represiune burghezo-moșieresc, se realizează și pătrund în scenă patosul și fermitatea eroică a luptătorilor comuniști" (s.n.) Dar: „Din păcate, privit la nivelul cerințelor actuale ale spectatorilor, care așteaptă pe bună dreptate (...) o piesă eroică, emoționantă și patetică, în măsură să dezvăluie în acorduri majore semnificațiile și măreția vremii pe care o trăim, răspunsul pe care-l dă tînărul autor acestor cerințe nu este pe deplin satisfăcător" (s.n.) Piesa realizează sau nu patosul, eroismul luptătorilor comuniști? Nu se știe. In altă ordine de idei: „Calitatea piesei lui Dan Tărchilă rezidă în caracterul teatral prin care se sugerează momentele cruciale care leagă destinul Caterinei de destinul comuniștilor..." (s.n.) Dar: „Lucrarea lui Dan Tărchilă este, înainte de toate, lipsită de un conflict central în jurul căruia să fie sudate episoadele care o compun" (s.n.) „Faptul că autorul se rezumă uneori la stricta înregistrare, în episoade cu caracter ilustrativ, a evenimentelor istorice, la o simplă redare a conflictului istoric și nu la o individualizare în dramă a acestuia, îndepărtează piesa lui Dan Tărchilă de sfera dramaturgiei care deschide perspective mai bogate asupra vieții și lumii"... Piesa are caracter teatral? Sau, dimpotrivă, fiind lipsită de conflict central, episoadele fiind ilustrative și nu dramatice, iar legătura între ele realizîndu-se prin comperaj, piesa nu are „caracter teatral"? Confuziile provin, cred, din amestecarea instrumentelor analizei literare cu cele ale analizei spectacologice. Spectacolul realizat la Teatrul pentru tineret și copii este remarcabil, reușind să acopere multe din deficiențele grave ale piesei; aprecierile pozitive ale cronicarului se adresează, prin urmare, spectacolului și nu textului dramatic, care suferă realmente de lipsurile relevate de același cronicar. Pentru criticul-spectator din fotoliul sălii de teatru textul, deși același, apare într-o lumină diferită, a cărei tonalitate o dirijează realizatorii spectacolului. Dar unde se afla, în acest timp, criticul literar? Căci acestuia din urmă și numai lui îi revenea sarcina de a face analiza textului.

Fetișismul temei. Pentru unii cronicari dramatici n-a devenit încă evident faptul că între tema unei lucrări și valoarea ei ideologico-artistică nu există raporturi determinative, că tema ca atare nu este un merit al subiectului creator ci o însușire a realității obiective căreia i se adresează. Fără îndoială, vom pleda întotdeauna pentru abordarea temelor centrale ale realității, pentru orientarea literaturii către problemele cele mai caracteristice ale epocii pe care o trăim, dar nu vom lega de aceasta valoarea operei ca atare. Mai puțin în critica poeziei și prozei, mai mult în critica dramaturgiei persistă încă o anume fetișizare a temei, fapt care duce de multe ori la emiterea unor judecăți de valoare false, care țintesc alături de obiectiv.

Lucrări mediocre sau submediocre au primit, uneori, din partea unor cronicari dramatici elogii nemeritate pentru singurul motiv că tratau, indiferent cum, o temă importantă. O lucrare lipsită de orice calități, de elementara cunoaștere a realităților și de grăuntele de talent necesar, o pretinsă piesă care n-a rezistat decît cîteva spectacole, este copleșită de elogii în „Tribuna" nr. 19/1961. Este vorba de piesa „Simfonia a 5-a" de Mircea Dele—Lerian, considerată de Haralambie Țugui, autorul cronicii din „Tribuna", „pe drept cuvînt, un poem eroic", „o caldă și valoroasă evocare" etc. etc. Singurele deficiențe pe care, timid, cronicarul i le reproșează... dramaturgului sînt: 1) „...unele dintre personajele negative (cum e cea — care cea? n.n. — a căpitanului Slătineanu) sau unele situații, lasă impresia (observați eleganța reproșului! — n.n.) de șarjat". 2) autorul „a recurs în partea mediană (!) a piesei la prea mult spectaculos". Astea sînt lipsurile. In rest, numai calități, toate descoperite, de fapt, nu atît în textul piesei, cît în tema care l-a inspirat.

Intr-o cronichetă apărută în „Contemporanul" nr. 38/1961, C. Paraschivescu se grăbește să declare că „prezenta comediei lui H. Nicolaide „Băieții veseli" în repertoriul teatrelor noastre acoperă, în parte, un gol resimțit întrucîtva în ultima vreme". In ciuda măsurilor de precauție („în parte", „întrucîtva"), reiese clar că golul e pur și simplu tematic, dat fiind că piesa, așa cum deducem din chiar cronicheta respectivă, nu se bucură de prea multe calități (subiectul nu e „prea original", „comicul are în genere o alură minoră", „ușurință", „note melodramice", „replici comune", „prea palide contururi umane", „facilități", eroii se mișcă „la suprafață" etc.). Atunci ce gol acoperă piesa lui H. Nicolaide? Și îl acoperă oare cu adevărat, fie și „în parte"? Din nou fetișismul temei a umbrit analiza critică a lucrării dramatice. (Accident care i s-a întîmplat și unui cronicar dramatic de real talent, Emil Mandric, autorul unei cronici — apărută în „Contemporanul" — excesiv de elogioase la adresa piesei lui Dan Tărchilă: „Marele fluviu își adună apele", în care cronicarul pornește tot de la criteriul tematic).

S-a manifestat, alături de această greșită egalizare a temei cu nivelul calitativ al lucrării, o falsă înțelegere a conceptului de actualitate, încercîndu-se a se limita forțat, spațial și temporal, noțiunea de actualitate. Astfel, într-un articol de sinteză, comedia lui Al. Mirodan „Celebrul 702" era considerată o... evaziune din actualitate (pentru că acțiunea ei se petrece în S.U.A.!). Aceasta, fără a se ține seama de faptul că dramaturgul satirizează modul de viață american, lovind cu arma rîsului în lumea veche, luptînd în plină actualitate împotriva vieții și ideologiei burgheze contemporane.

★

Nu o dată elogiul exagerat sau, dimpotrivă, critica nedreaptă, nimicitoare, cu care unii cronicari întîmpină anumite lucrări dramatice, se nasc fie din răsturnarea raporturilor dintre text și spectacol, în defavoarea analizei textului, fie din fetișizarea temei, considerată în mod greșit criteriu valoric. De aceea am insistat îndeosebi asupra acestor aspecte care-i mai împiedică încă pe unii cronicari dramatici în exercitarea unei critici obiective, principiale, de un înalt nivel teoretic și analitic.

Dumitru SOLOMON

Pe scena teatrului „Lucia Sturdza-Bulandra"

„AL PATRULEA" de Konstantin Simonov

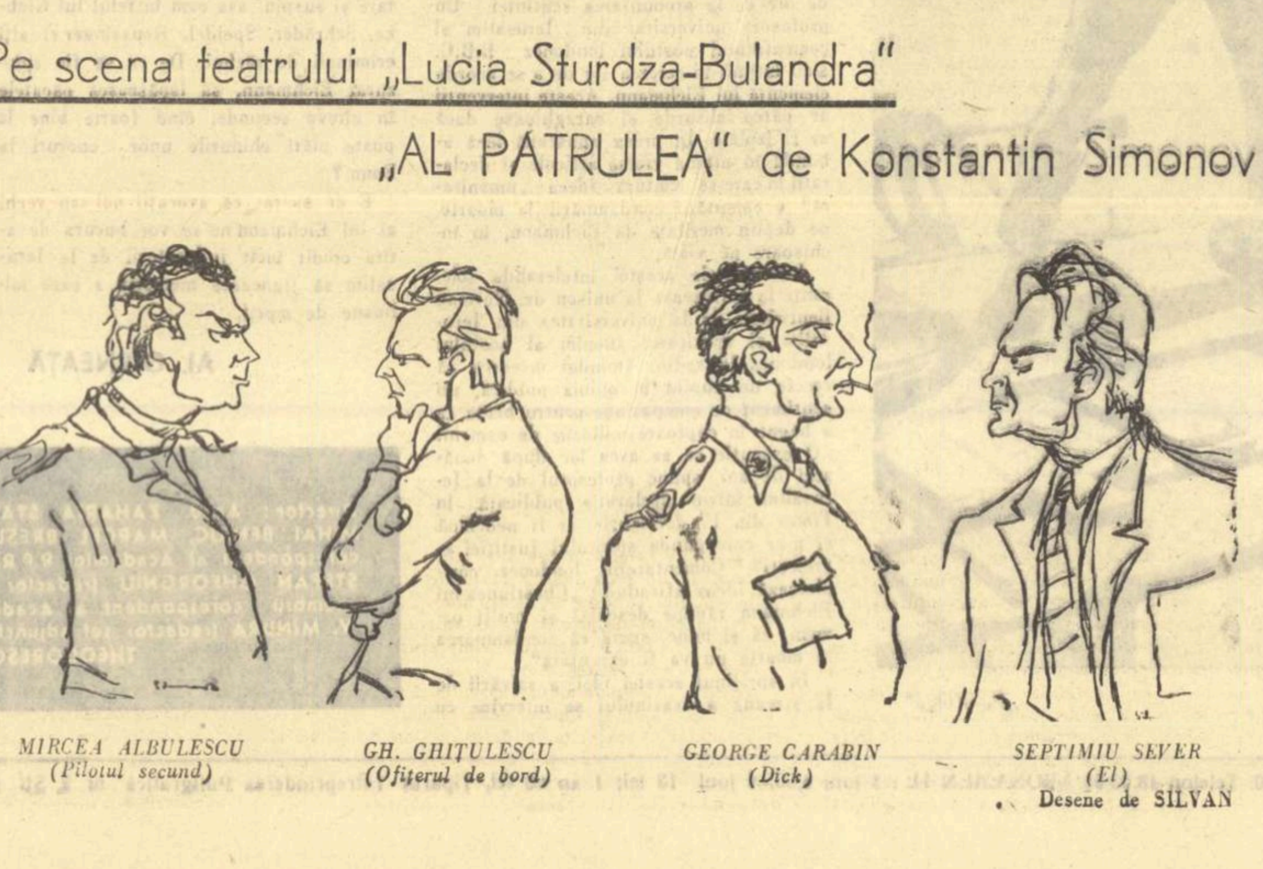
MIRCEA ALBULESCU (Pilotul secund)
GH. GHIȚULESCU (Ofițerul de bord)
GEORGE CARABIN (Dick)
SEPTIMIU SEVER (El)

Desene de SILVAN

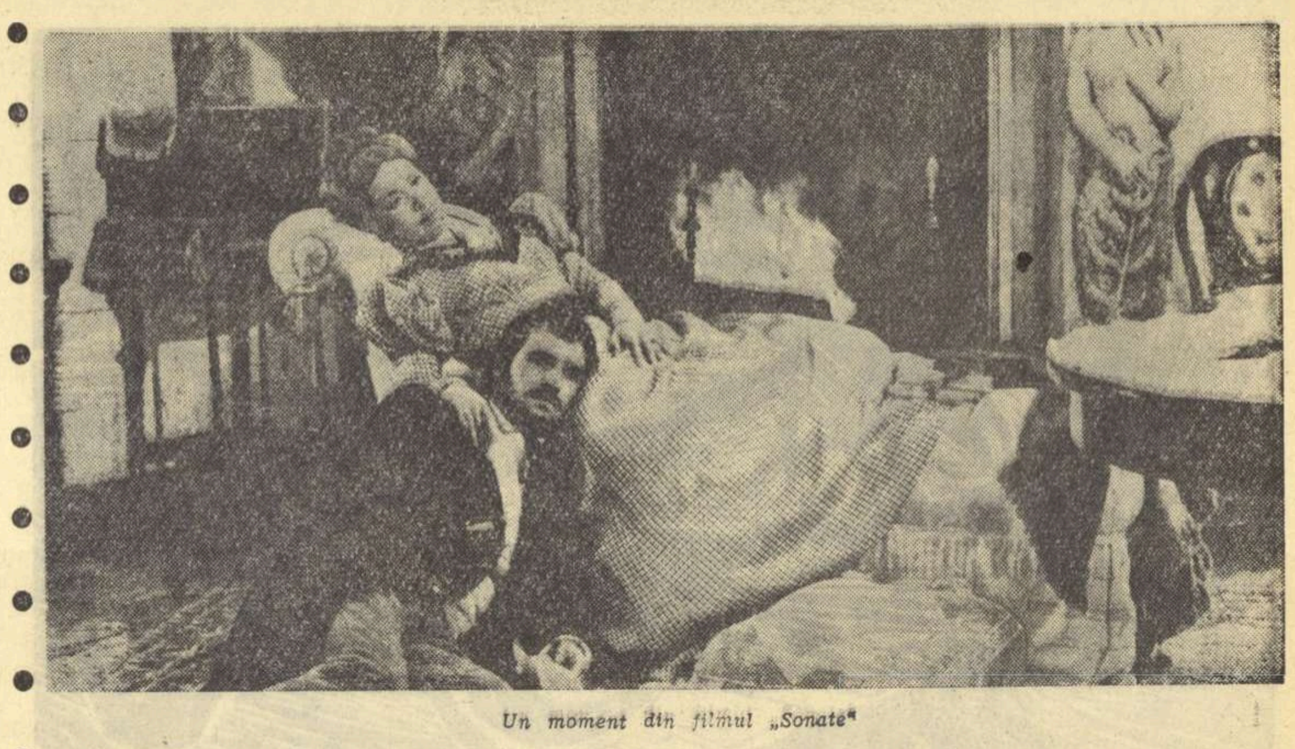
Un moment din filmul „Sonate"

Carnet CINEMATOGRAFIC

SONATE

După Bardem cel grav din „Comicos", din „Moartea unui ciclist", din „Strada mare", ne întîmpină acum, în „Sonate", un Bardem voios, dornic de destindere. Ne întoarcem cu regizorul undeva în secolul XIX, într-o Spanie a superstițiilor și a obscurantismului despotic, o Spanie a aventurilor cavalerești de un donquijotism mai moderat în iluziile tragice dar și în ridicol. Nu implicațiile cele mai solemne ale temei îl solicită de astă dată pe Bardem. Spre relaxare el se abandonează acum dinamicii spectaculoase și decorului de un pitoresc romantic. Pentru tipul de film premeditat de regizor, esențial rămîne raportul între peisaj și întîmplarea extraordinară relatată. Extras dintr-un roman de aventuri („Sonatas" de Don Ramon del Valle-Inclan) subiectul abundă în senzațional romantic: cavaleri cu pelerine lungi, versați în protocolul luptelor și al cuceririlor în amor, străbat parcuri autumnale, de o sălbăticie nostalgică, îndreptîndu-se spre castele luminate noaptea sever și straniu, unde așteaptă o dragoste fără speranță. O femeie posedată de diavol îi oferă eroului principal, marchizul de Bradomin, buruiana tămăduitoare pentru iubita lui, însoțindu-l în drumul său cu o privire fixă, enigmatică. Condamnat la moarte, tocmai în clipa cînd ștreangul îi înconjoară gîtul, marchizul este eliberat datorită unei intervenții inopinate.

Mizînd pe efectul palpitant al aventurii romantice, Bardem apelează la mijloace specifice ecranului. Marchizul de Bradomin o ia în brațe pe contesă și parcurge cu povara lui sălile înalte ale castelului, parcă pustiindu-le. Pe malul mării, într-o cavalcadă fantastică oștenii papei urmăresc o caleașcă în care se află corpul contesei moarte. Apoi, în timp ce o barcă îi duce pe fugari spre fregata salvatoare și oștenii cu coifurile strălucitoare, pe cai focoși, privesc neputincioși, valurile care se apropie spală corpul contesei întins pe nisip.

Cînd a acceptat voit un interludiu agreabil, Bardem a scontat pe un succes rapid și ușor. De aceea n-a fost prea pretențios în alegerea și transpunerea romanului, de aceea s-a adresat unei interprete ca Maria Felix, aici de o frumusețe cu gesturi studiate. Experiența filmului „Sonate" arată însă că pentru o anumită categorie de creatori, nu e posibil totuși divertismentul. Căci Bardem n-a putut evita un ecou grav care tulbură, din fericire, tihna scenariului. Istorisind peripețiile unui hidalgo sentimental și pe alte planuri cam cinic, nimerit fără intenție în aprige încleștări, filmul readuce și un motiv obsedant în creația regizorului spaniol. Dacă Bardem susține în „Comicos" că o cauză înaltă revendică dăruire, renunțări, sacrificiu de sine, în „Moartea unui ciclist" că există o răspundere, pe care nimic n-o poate amăgi, și în „Strada mare", prin scriitorul-comentator, că e necesară o angajare, o luare de atitudine — iată că și în flușturatecul „Sonate" aceste idei majore revin. E o fervoare în afirmarea datoriei de a participa, de a fi solidar, care-l caracterizează pe Bardem. Marchizul de Bradomin recunoaște că nu poate asista impasibil la dramele înconjurătoare și sfîrșește prin a lupta deschis cu tirania. In protestul față de metodele inchizitoriale este și un ascuțiș contemporan, o aluzie la Spania lui Franco. Bineînțeles toate acestea nu au în „Sonate" un contur prea apăsat. Nu împărtășim considerațiile entuziaste ale Anei Maria Narti din „Contemporanul" pe care o apreciam de obicei pentru remarci interesante în comentarea producțiilor cinematografice. Sensurile pe care le extrage acum din „Sonate" sînt exagerate.

Cîteva cuvinte despre resursele imaginii cinematografice la Bardem. Din alte filme regizorul era cunoscut pentru folosirea unui montaj-șoc. Intre planurile diferite care se succed, asociația era năucitoare. Aici în „Sonate" procedeul devine adesea facil. O femeie nebună simte prezența diavolului și îndată, pe întreg ecranul, apare imaginea următoare: figura contelui fioros, șeful juntei de purificare, care ordonă trupei să-i atace pe răsculați. In „Moartea unui ciclist" un efect violent îl producea descrierea unui cadru neutru, în care se consumă indirect drama eroilor, cadrul avînd și el, în aria lui autonomă de acțiune, un dinamism neobișnuit. Ne amintim de scena de la hipodrom, unde urmărind cursa captivantă amanții află de știrea apărută în ziar, sau de scena din bar, de înfruntare tăcută, din priviri, între femeie și cei doi bărbați în timp ce în fața lor un dans ațîțător, filmat concomitent, incită toată asistența.

Am găsit și în „Sonate" un moment asemănător, dar fără tensiunea adecvată. Cînd marchizul contemplă în Mexic un exercițiu de echilibristică, privirile i se încrucișează cu cele ale frumoasei Nina Chole, și astfel începe o nouă escapadă erotică.

Pe Bardem îl regăsim în cîteva prim-planuri: profilurile uscate, hieratice, de o amenințare sumbră, — imagine a Spaniei cruzimilor și a naivităților sublime — sau în peisajele de un farmec bizar, biserici cu înălțimi parcă torturate, castele mohorîte. De asemenea Francisco Rabal în rolul marchizului Bradomin joacă fin, cu distincția corespunzătoare.

S. DAMIAN

UN ALT ABEL GANCE

— Insemnări la filmul „Austerlitz" —

Paradoxul unui artist

In pădurea de necunoscute a cinematografiei din jurul anilor 1920, Gance pare un vizionar ce pornește să defrișeze drumuri care duc la uluitoare soluții, dar se oprește curînd, de fiecare dată, pentru ca, metamorfozat (uluitor!) în naiv saltimbanc, să facă inutile tumbe grotești în jurul primilor copaci doborîți. Mărturiile criticilor cinematografici (Sadoul, Moussinac) despre filmele sale de început („Zona morții", „Simfonia 10-a" „Mater Dolorosa", „Roata", chiar „Acuz" care l-a adus celebritatea, „Napoleon" „Sfîrșitul lumii") îți sugerează un amestec paradoxal de îndrăzneală și banal, de grandilocvență și naivitate, de melodramă și măreție lirică.

L-a obsedat personalitatea contradictorie a lui Napoleon fără să vadă contradicțiile fenomenului bonapartist. Primul său „Napoleon" conceput în 6 părți (din care a realizat doar două, pînă la campania din Italia) încerca să cuprindă întreaga viață a eroului său. Se proiectase o montare uriașă și se lucra cu însuflețire, folosindu-se ultimele cuceriri ale artei cinematografice (montajul accelerat) și adoptîndu-se, curajos, procedee noi, chiar dacă ele nu vor duce imediat, la rezultate fericite. Gance e primul care folosește aparatul de filmat portabil și, amețit de noile posibilități ce i se deschid, îl folosește excesiv și excentric: pentru asediul Toulonului filmează cu aparate închise în mingi și azvîrlite în sus pe traseul ghiulelelor; inventează triplul ecran — dar nu-și exploatează descoperirea, rămînînd ca ea să fie desăvîrșită mult mai tîrziu, odată cu cinerama. „Napoleon" sugera viziunile colosale ale marelui Gance, dar și un Gance pradă unor erori zdrobitoare. Ceea ce i-a lipsit de fiecare dată acestui artist cu scăpărări geniale a fost o viziune științifică asupra istoriei.

In „Nota rusă la noua gazetă renană", Marx și Engels arătau: „Napoleon a dat feudalismului loviturile decisive de pe urma cărora acesta nu se mai ridică niciodată și în asta constă semnificația progresistă a epocii istorice legată de numele său". Apreciind geniul militar al lui Napoleon, clasicii marxism-leninismului, prin numeroase referiri la epoca sa, au arătat că lichidatorul revoluției burgheze a luptat deopotrivă împotriva regaliștilor ca și împotriva iacobinilor, a clasei muncitoare și a democrației, consolidînd supremația apăsătoare a marii burghezii. Abel Gance declară, prezentîndu-și filmul, că se vrea „poet" al epocii asupra căreia și-a pus amprenta personalitatea lui Napoleon. El uită că poetul unei epoci istorice trebuie să fie dublat de un istoric... Caracterul expozitiv al filmului nu permite potențarea artistică a materialului istoric-informativ. Genialul Eisenstein a fost fără îndoială rapsodul vremii lui Alexandr Nevski. Regizorul sovietic își iubea și admira nespus eroul: „Doream, doream arzător să-l prezint pe Alexandr ca pe un geniu"... „în povestea pe care o filmăm el nu are decît o singură posibilitate de a străluci prin geniul său: este planul strategic al bătăliei de pe gheață". Realizatorii sovietici au înțeles semnificația istorică a epocii pe care o cîntau, sensul profund patriotic al faptelor petrecute atunci („Patriotismul fusese tema noastră") și au subliniat marile învățăminte istorice cuprinse în lecția ținută omenirii la lacul Ciud: „...singura minune din lupta de la lacul Ciud a fost geniul poporului rus, care pentru întîia oară începea să simtă puterea lui națională, puterea lui populară, unitatea lui. Din această conștiință în deșteptare, poporul nostru a știut să tragă o forță indestructibilă. Din rîndul lui a scos la iveală pe genialul strateg și conducător de oști Alexandr, în frunte cu care și-a apărat patria, zdrobind pe perfidul dușman. Așa vor păți toți cei ce vor îndrăzni să ridice mîna asupra măreței noastre patrii". Am înțeles de ce Gance și-a ales tocmai bătălia de la Austerlitz pentru a-și prezenta eroul. Dacă era ceva de păstrat (în afară de minunata euforie a turnării unui film de factură nouă) din vechiul „Napoleon" ar fi fost nu ideea acelor preziceri și prevestiri, ci încercarea de a prezenta întreaga viață a marelui strateg și totodată împărat de tristă memorie. Austerlitzul e un moment de strălucire, dar, izolat, el unilateralizează într-un mod neîngăduit o personalitate uriașă ale cărei contradicții au avut pentru istorie și urmări dezastruoase. Anii premergători Austerlitzului (1801—1805) se scurg în acest film înscriindu-se pe canavaua cuvintelor celebre ale tuturor personajelor celebre, între furiile și băile lui Bonaparte, înconjurat, necontenit, de nenumărate vedete prost folosite. O apariție înviorătoare — ziaristul surprinzător de talentat Horbette în rolul lui Constant, valetul primului Consul. Și o scenă de mare regizor: încoronarea lui Napoleon prezentată prin povestirea memorialistului Segur ce privește păpușile reprezentînd personalitățile ce iau parte la marea ceremonie. Un operator talentat — Alekan — filmează mîinile lui Napoleon într-o lumină roșcat-vineție, profilîndu-se energic pe o hartă strălucitor de albă. Apoi — Austerlitzul. Engels spunea: „Austerlitzul este considerat pe drept cuvînt ca una din cele mai mari victorii ale lui Napoleon și proba cea mai elocventă a incomparabilului său geniu militar". In tabăra adversă caracterele sînt subtil șarjate pentru facilitarea demonstrației: cu excepția unui Kutuzov — înțelept genial — ne aflăm printre suficienți și ridicoli. Am regretat că lui Pierre Mondy (de altfel actor talentat) i-a lipsit grandoarea unui Napoleon al celei mai răsunătoare dintre victoriile sale. L-am admirat aici pe Michel Simon în rolul episodic al soldatului Marii Armate.

„Filmul sîngerează"

Este un paradox că unul din pionierii cinematografiei mondiale dă în 1961 un film învechit, bun doar pentru o mare reclamă comercială. Emoționant este că regizorul o știe. Nu putem să nu stabilim o legătură firească între acest „Austerlitz" și acel festival de la Cannes, unde regizorul spunea: „Vă vorbește un mort cu pămîntul în gură". Căci un regizor căruia, pentru că nu face filme de succes comercial, nu i se acordă peliculă, și nu i se permite intrarea într-un studio este mort pentru artă. Și iată, în sfîrșit, lui Gance i s-a îngăduit să facă un film. In nr. 830/1960 al revistei „Les Lettres françaises" se publică prefața pe care regizorul a lucrat-o pentru cartea scrisă de asistentul său Nelly Kaplan — „Le sunlight d'Austerlitz" — un reportaj privind turnarea acestui film. „E vorba de a făuri din lutul îndărătnic și contractat al vedetelor impuse sub pretexte comerciale, în roluri fie fabricate artificial, fie la antipodul naturii lor, apoi de a evita în fiece moment capcanele, plasele și cătușele pe care neîncrederea producătorilor nu contenește de a le aduna împotriva autorului — realizator, și acesta într-o înfricoșată panică fiindcă celălalt poate ieși din normele mediocre ale deprinderilor comerciale". Regizorul vorbește mai departe de marile piedici ridicate în calea artistului ce vrea să creeze. „Cînd filmul este gata, plouă cu păreri contradictorii și încep amputările. Filmul sîngerează". Abel Gance este o mărturie tragică a felului în care un artist este silit să se supună cerințelor antiartistice ale negustorilor de artă. Și crezînd că se realizează, se neagă. Apărea în nr. 856/1961 al aceleiași reviste un interviu cu Abel Gance despre viitorul său film „Gazette heroi-comique de Cyrano et d'Artagnan" — un amestec al psihologiei dragostei diferitelor celebre personaje, cum ne informează autorul.

„Același? Nu. Un alt Abel Gance!" este titlul interviului. Aceasta va fi oare măsura talentului și îndrăznelii unui interesant pionier al cinematografiei? Am dori, oricum, un alt Abel Gance decît cel din „Austerlitz"!

Adriana ILIESCU

Scenă din filmul „Austerlitz"

DEFILEUL

Defileul, trecerea dificilă peste munții Tian-Șan, are în filmul kirghiz cu același titlu semnificații mai vaste. Șoferul Daniar, eroul principal, străbate o perioadă dramatică în existența sa, care îi solicită mobilizarea tuturor resurselor sufletești. Caracter violent, Daniar, altfel bun muncitor și după cîte se pare, soț tandru al gingașei Asel, acceptă o aventură trecătoare cu dispecera Raihan. Cele ce urmează își au punctul de plecare aci: Asel îl părăsește; Daniar, care încercase să demonstreze posibilitatea transportului cu remorca prin defileu, suferă un accident. Șoferul Sadik, pretendent și el al frumoasei Raihan, răstoarnă remorca pentru a-l denigra pe Daniar.

Daniar s-ar fi putut constitui într-un personaj interesant: momentul inițial (eroul strigînd munților: „Sînt eu, Daniar" și ascultînd ecoul) evidenția caracterul său pasionat; dragostea lui Raihan pentru el, căsătoria ulterioară cu Asel, apăreau ca interesante premize ale dramei. Dar aceste elemente nu și-au găsit corespondentă în scenariu, în desfășurarea ulterioară a filmului. Infruntarea Sadik-Daniar nu reușește să capete sensul unei opoziții de mentalități — și aci stă deficiența centrală a scenariului.

Daniar este un șofer îndrăgostit de meserie, are inițiative prețioase (el propune utilizarea remorcii în pofida unor instrucțiuni învechite); după retrogradarea sa, eroul nu părăsește autobaza, acceptînd să lucreze la revizie — dovedind trăsături morale ale omului înaintat. Și totuși, conflictul său cu Sadik nu le evidențiază pe acestea, accentuînd numai resorturile strict personale ale dramei.

La rîndul său, Sadik nu-și desvăluie în mod amplu și profund fizionomia morală, menținîndu-se ca un personaj dramatic virtual. In film, rolul său se limitează la acela al intrigantului care se răzbună din gelozie. De aceea condamnarea finală și repudierea sa de către întregul colectiv pare surprinzătoare.

Din cauza deficiențelor semnalate, ale scenariului, strigătul final adresat munților („Sînt eu, Daniar!"), nu ne relevă un erou la capătul defileului său, la capătul spiralei sale dramatice.

Totodată trebuie să remarcăm că regizorul (A. Sakarov), operatorul și actorii (Idris Nogaibaev — Irina Salabaeva) sînt personalități artistice interesante. Munții Tian-Șan devin o prezență memorabilă în film: crestele înzăpezite filmate în plină zi din unghiurile cele mai neașteptate, dialogul patetic al lui Daniar cu muntele, în care omul este egalul măreției naturale, profilul lui Asel căruia obiectivul îi evidențiază frumusețea orientală stranie, atestă în mare măsură, meritele lui L. Kalașnikov, operator remarcabil. Prima întîlnire dintre Daniar și Asel, lipsită de dialog (Daniar o urmărește cu camionul, iar Asel merge alături pe jos) se distinge printr-o undă de poezie remarcabilă.

Cristina LUCIAN

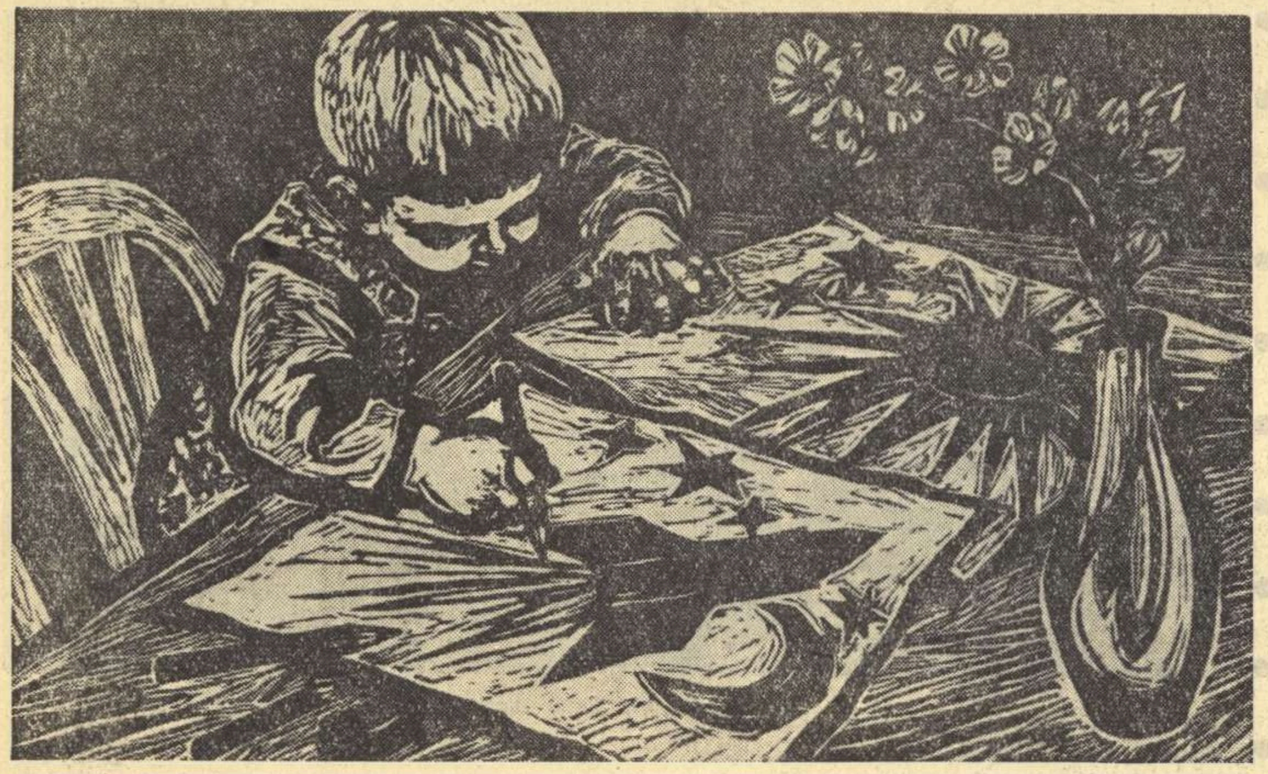

JIRINA ADAMCOVA (R. S. Cehoslovacă) „*Viitor cosmonaut*"

PRESA STRĂINĂ DESPRE MIHAIL SADOVEANU

Incetarea din viață a lui Mihail Sadoveanu a prilejuit apariția în presa de peste hotare a numeroase articole în care este scoasă în evidență contribuția marelui scriitor romîn la tezaurul literaturii universale.

Redăm în cele ce urmează fragmente din unele articole publicate în presa străină:

UNIUNEA SOVIETICĂ

„...Acest eminent maestru al cuvîntului și-a închinat întreaga viață patriei sale, poporului său. Opera lui Mihail Sadoveanu este cu adevărat de necuprins. A fost un adevărat artist realist, în deplinul sens al cuvîntului, exponent al oamenilor simpli — eroii romanelor, povestirilor și nuvelelor sale.

Cititorului sovietic i-au rămas în minte și a îndrăgit asemenea opere ca „Venea o moară pe Siret", „Nicoară Potcoavă", „Mitrea Cocor", „Păcat boieresc" și altele. Scriitorul patriot Mihail Sadoveanu a fost unul din cei mai pasionați propovăduitori ai vieții noi".

(Din aricolul „Cetățean, scriitor, luptător" publicat în „Literaturnaia Gazeta").

FRANȚA

Mihail Sadoveanu a jucat un rol considerabil în evoluția literaturii țării sale. El a fost, de-a lungul întregii vieți, un mare scriitor progresist. Ne amintim că în 1936 legionarii au ars în piețele publice operele scriitorilor progresiști romîni. Printre aceste cărți figurau — în bună parte — acelea ale lui M. Sadoveanu.

M. Sadoveanu era puternic ancorat în realitatea romînească. El cunoștea admirabil folclorul țării și a scos la iveală sufletul poporului său. Din înțelepciunea populară el și-a făcut propria sa înțelepciune, muncind între altele, fără încetare, să facă să trăiască mai bine acest popor, să-i deschidă ochii asupra realităților naționale și asupra contextului internațional în miezul cărora el s-a situat.

Limba pe care a folosit-o Mihail Sadoveanu în operele sale, pune în încurcătură pe străini. Ea este extrem de dificilă, într-atît este apropiată de limba vorbită de popor, și într-atît ea se referă, în ce privește stilul, la operele profund ancorate în pămîntul romînesc, cum ar fi cele ale lui Ion Neculce, cronicarul moldovean, sau cele ale lui Ion Creangă, marele prozator clasic (contemporan lui Eminescu și Caragiale).

(Din articolul „Moartea lui Mihail Sadoveanu" apărut în „Lettres Françaises").

R. P. UNGARĂ

„...Trebuie să arăt în sfîrșit că opera lui Sadoveanu pe care unii au considerat-o intraductibilă, atît de romînească, încît străinii n-o pot pricepe, — a devenit la noi cunoscută în ultimii ani. In Ungaria cărțile sale au apărut după eliberare în mai mult de 200.000 exemplare. Sperăm că în scurt timp vor vedea lumina zilei mai multe volume ale operelor sale și atunci cititorul ungur își va putea forma o imagine mai completă despre această operă bogată, despre însemnătatea ei națională și universală și despre creatorul ei, despre marele scriitor, care și-a iubit atît de mult poporul și omenirea".

(Din articolul lui Béla Köpeczi, directorul general al Editurilor publicat în „Élet és Irodalom").

GRECIA

„Moartea marelui scriitor romîn de renume mondial, Mihail Sadoveanu, a lipsit națiunea romînă prietenă de o figură culturală de prim plan. Plecarea sa din viață dă impresia apusului unui soare în imensul peisaj al cîmpiei epice. In neîntrecuta vigoare a imaginilor epice, care compun bogatele lui proze, Sadoveanu adaogă o adîncă și continuă notă de înțelegere. Epopeie a poporului romîn, așa cum o descrie Sadoveanu în povestirile sale, este plină de sînge, sudoare și chinuri. Dar înăuntrul ei se află întotdeauna un chip eroic, plin de demnitate, inteligență și generozitate".

(Din articolul „Sadoveanu" publicat în „Elefteria" sub semnătura lui Spiros Melas).

ANGLIA

„Mihail Sadoveanu a cărui moarte a fost anunțată pe scurt în ziarul „Times" a fost unul din ultimii scriitori ai Romîniei a cărui personalitate literară a ajuns la maturitate între cele două războaie mondiale.

Calitatea artistică a prozei sale l-a plasat în primele rînduri ale scriitorilor romîni, în timp ce producția sa literară a fost excepțional de prolifică.

...Trăsăturile caracteristice operei lui Sadoveanu apar chiar din primele sale scrieri: claritatea observației, evocarea romantică a trecutului istoric și măiestria artistică în descrierea peisajelor, natura, perfect integrată în personajele și în evenimentele pe care le descrie, încît se poate spune cu certitudine că natura este principalul personaj al operelor sale.

Viața țăranului a fost descrisă de acest scriitor în numeroase pagini, dar în special în volumele „Hanul Ancuței", „Impărăția apelor" și „Țara de dincolo de negură", în timp ce trecutul istoric al Moldovei este minunat evocat în trilogia „Frații Jderi". Romanul cel mai realizat din punct de vedere artistic este probabil „Baltagul" — o lucrare de noblețea literaturii clasice — în care viața țăranului și a munteanului cu obiceiurile ei este evocată ochiului minții noastre urmînd ritmul anotimpurilor"...

(Din articolul „Mihail Sadoveanu" apărut în „Times").

OLANDA

„In viața sa lungă și laborioasă, Sadoveanu a colaborat la multe reviste și a publicat numeroase cărți. Nu ar fi posibil și nici în conformitate cu scopul nostru, să le numim aici.

Trăsătura esențială a operii lui este umanismul, dragostea pentru tot ce e legat de viața omenească.

Sadoveanu se simțea legat mai cu deosebire de oamenii simpli. El cunoștea profund poporul și sufletul țăranilor cu care a avut contact direct. In vasta sa operă se află o adevărată monografie a vieții sociale a epocii, cu prezentări detaliate a vieții de toate zilele și a obiceiurilor, a datinelor, ocupațiilor din lumea satului.

Eroul lui principal este țăranul romîn, mai ales cel moldovean, pentru care are o adîncă simpatie.

O mare parte a operelor lui Sadoveanu ne reinvie diferite epoci ale istoriei naționale. Desigur că nu este vorba de tratate științifice, ci de romane în care fantezia autorului joacă un rol evident. Această fantezie însă a creat cu multă artă evenimente și personaje fictive care par autentice și sînt reprezentative pentru vremea lor. Autorul a studiat în mod detaliat nu numai izvoarele istorice, ci și mărturiile pe care ni le-au dat legendele populare. Rezultatul constituie o epopeie uimitor de vastă cu privire la traiul poporului romîn în decursul diferitelor epoci. Viața de toate zilele a poporului, suferințele lui, necazurile și bucuriile sînt prezentate cu o pensulă de maestru. Conflictul social nu e dat uitării; țăranii liberi, care formau doar o parte a țărănimii, erau mereu în vrajbă cu interesele boierilor care voiau să-i subjuge și pe ei.

Sadoveanu e recunoscut cu unanimitate ca un maestru al limbii literare și nimeni nu se îndoiește că va rămîne unul din clasicii romîni de frunte."

(Din articolul „Mihail Sadoveanu" publicat în revista „Esperanto" sub semnătura docentului S. Pragano de la Universitatea din Amsterdam).

Londra e un oraș serios...

Iașul nostru este un oraș poetic, atît prin gloria trecutului său istoric și artistic, cît și prin noua și marea frumusețe cu care primăvara socialistă a patriei noastre i-a împrospătat tinerețea; cu necontenitul edificiu al contemporaneității și al viitorului, de care sîntem atît de mîndri. Edificiul socialismului, al păcii.

De această mîndrie sînt pline cărțile și poeziile scriitorilor noștri. Și ale mele. Și mă bucur, la fel de mult ca în anii debutului, ori de cîte ori o poezie nouă pe care mi-o tipărește o revistă, sau un ziar, ori o nouă carte reușește să găsească vorbele cele mai sugestive, „cuvintele potrivite" care să exprime ce sînt și ce cred, despre frumusețea și puterea patriei noastre socialiste, despre progresele ei istorice, fără precedent.

Nu mai sînt de mult debutant. Toamnele care au învolburat arborele de sus, de la Copou, mi-au dat semnul lor. N-am avut timp să iau seama de el. Cu scrisul, cu munca la filiala ieșană a scriitorilor, cu răspunderile obștești (sporite odată cu cinstea de a fi deputat în Marea Adunare Națională) și întîlnirile cu cititorii... Cine are timp de bătrînețe, la noi? Nu mai sînt de mult debutant, dar tot mă bucur, cînd îmi apare ceva în revista orașului nostru, în **Iașul literar** (care devine tot mai interesantă și se tipărește mai bine, — o remarc și ca cititor și vechi colaborator și ca membru în colegiul revistei — dar acesta e meritul redacției!). Așa-i cu poeții...

Londra este un oraș mare și interesant, cam prea rece, poate, pentru noi, cei din ținutul amiezelor care pîrguiesc vița de Cotnar, și față de buna literatură engleză pe care o apreciez cu sinceră căldură. Litera tipărită are un rol de seamă în cunoașterea reciprocă și prietenia între popoare. Poate că Iașul nostru nu le-ar displace londonezilor, mai ales în lumina seninului său cîntat de poeți...

Dar, iată! O revistă londoneză, pe nume **Printing Press and Publishing News**, îmi aduce la cunoștință niște lucruri senzaționale: „revista **Iașul literar** a fost suspendată pînă la noi ordine, iar redactorul-șef al publicației (stupoare: aici e pus numele subsemnatului!) a fost concediat și exclus din Uniunea Scriitorilor comuniști". Mă uit la ultimul număr al **Iașului literar** cum își așteaptă rîndul la citire, pe masa mea de lucru. Sună telefonul. E chiar tovarășul redactor-șef; îmi cere o colaborare, trebuie ca vechi colaborator, ca membru în colegiu etc. Trebuie. Bravo! — zic. Nu îndrăznesc să-i dau „știrea" englezească, să nu mă ia peste picior. Mă uit în oglindă să văd dacă vorbesc cu... Nu seamăn decît cu mine.

Imi pare rău, dar nu pot da satisfacție englezului cu știrea care m-a concediat și exclus. Eu sînt membru (fondator) în Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Romînă, din care alături de scriitori comuniști, ca mine și ca alții, mai mari și mai mici, fac parte, cu mîndrie, și scriitori fără de partid, vîrstnici și tineri, și pe toți ne unește dragostea de patria noastră socialistă și pasiunea pentru progresul artei și culturii noastre noi.

Nici cu asta nu l-am putut ajuta pe informatorul publicației britanice, cu vreun dram de adeverire. N-a avut noroc. N-a avut nici minte.

Fiindcă un om cu minte, care trăiește în vremea noastră, nu se poate să nu-și dea seama că minciuna are picioare scurte. Adevărul o ajunge repede și o plesnește peste bot. Din mers.

Am auzit că la Londra ziarul **Times** publică regulat scrisori ale cititorilor săi care fac unele precizări particulare în probleme publice. E o tradiție bună. Nu știu dacă această precizare a mea, în legătură cu minciuna din **Printing Press and Publishing News** nu-i prea lungă ca să apară în rubrica bătrînei gazete britanice, îndeobște parcimonioasă.

Am mai multă încredere în tinerețe. Schimburile culturale anglo-romîne, la care ne gîndim, cu simpatie în perspectivă, nu trebuiesc spurcate cu fandacsiile lui te-miri-cine. Londra e un oraș rece, serios. Să fim, deci, serioși...

Nicolae ȚAȚOMIR

POEȚI DIN R. S. CEHOSLOVACĂ

OLDRICH MIKULASEK

Dialog între mame

— Cine ești tu? Fecioru-mi ară cîmpul.
— Țărîna-mumă sînt, eu sînt pămîntul.

— Imi intră fiu-n țarina de-acasă.
— Eu simt un bulgăr cît de mult apasă!

— Semănător e fiul. Știe bine
cîtă durere am purtat în mine!

— Eu singură,-s a nimărui, a morții;
din boabe, ca din lacrimile sorții

se naște viața, rîsul pe pămînt.
Sînt mamă. Și-asemeni ție sînt —

și muma ta sînt. Doru-mi trage greu.
Țărînă sînt — visez un vis și eu...

MIROSLAV FLORIAN

Odă cotidiană

O, lucruri neprețuite de nimeni,
tuturor trebuind!
Țeavă de apă, scări de policlinici,
bănci de compartimente,
lucruri peste care ne-alunecă ochii distrat,
nu roșiți,
voi sînteți mai frumoase ca naltele-oglinzi
venețiene, ca filigranul de-argint.
Nu mă pricep să vă scriu cuvinte duioase,
dar voi nu le cereți,
ca și femeile care împart la bufet farfuriile cu
supă,
ca și oamenii care mătură străzile-n zori,
ca și-atîția și-atîția neluați în seamă,
de care ne sprijinim ca pasărea, de văzduhul ce e
pretutindeni,
ca și casele, de pămîntul ce e pretutindeni,
ca și viața, de dragostea ce e pretutindeni,

VLADIMIR REISEL

Naștere

Un om se naște.
Fragilă floare, delicat parfum.
Un om se naște.
Și lumea noastră îl așteaptă-acum.

Pe rînd el află
culorile: alb, roșu, auriu.
Un lucru, altul —
pe nume le va spune mai tîrziu.

Aude-o șoaptă,
cu bucuria primei lui iubiri.
In ochi răsfrînge
lumina caldă-a noii fericiri.

Ca pe tot omul,
și jalea îl așteptă în destin,
și vijelie,
și poate și trădare, umbră, chin.

Dar tot ca omul
învață-a le învinge zi de zi,
și omenește
pe oameni se deprinde-a-i cînta.

Deschis e totul —
și totul va avea prin el un nume.
Un om se naște...
Ce poate fi mai mult pe lume?

In romînește de VERONICA PORUMBACU

Apărători nedemni

La Ierusalim s-a rostit verdictul în procesul Eichmann. Cu condamnarea la moarte a criminalului hitlerist se încheie încă un act al unei judecăți prelungite din rațiuni străine de esența procesului. Observatorii politici occidentali fac dese apropieri între faptul că în ultimul an Israelul a primit împrumuturi consistente și avantajoase din partea bancherilor vest-germani și faptul că în timpul dezbaterilor procesului s-a evitat cu strășnicie pomenirea unor complici de ai lui Eichmann care ocupă demnități la Bonn.

Rămîne să asistăm acum la finalul judecății asasinului vinovat de moartea a șase milioane de oameni, adică la executarea sentinței. Pînă una alta, Eichmann a făcut recurs și are timp pînă în aprilie să afle rezultatul. Procedura atît de „umanitară", implicînd pauze lungi între etapele procesului nu poate decît să nască speranțe în inima criminalului întemnițat și a prietenilor săi și să lase timp pentru diverse manevre de culise.

Lucrul acesta se întrevede din două luări de poziții intervenite la numai 48 de ore de la pronunțarea sentinței. Un profesor universitar din Ierusalim și comentatorul postului londonez B.B.C. s-au întîlnit în cererea lor de a se acorda clemență lui Eichmann. Aceste intervenții ar părea absurde și caraghioase dacă ar fi izolate. In presa apuseană însă abundă în ultima vreme articole și declarații în care se vîntură ideea „umanitară" a comutării condamnării la moarte, pe deplin meritate de Eichmann, în închisoare pe viață.

Argumentele acestei intolerabile toleranțe le furnizează la unison dr. Norman Bentwitch de la universitatea din Ierusalim și cronicarul anonim al postului londonez la radio. Amîndoi încearcă să creeze un curent în opinia publică, un sentiment de compasiune pentru bruta ce a băgat în cuptoare milioane de oameni. „O execuție ce ar avea loc după douăzeci de ani, spune profesorul de la Ierusalim într-o declarație publicată în *Times* din 17 decembrie, ar fi nedemnă și n-ar corespunde spiritului justiției evreiești". Comentatorul londonez completează ideea afirmînd: „Chestiunea lui Eichmann rămîne deschisă și mulți oameni, ca și mine, speră că condamnarea la moarte nu va fi executată".

In sprijinul acestei idei, a salvării de la ștreang a asasinului se intervine cu bagatelizarea crimei lui Eichmann, cu apelul la umanitate. „In balanța justiției apasă greu exterminarea sălbatică a milioane de evrei". Dar spunea imediat apărătorul, ce rost are spînzurarea lui Eichmann. „O moarte în plus nu ar fi decît o execuție. Eichmann spînzurat este un martir prezumtiv. Eichmann condamnat și în viață devine un număr fără importanță". Deci, asasinul de la Auschwitz, Dachau, sau Buchenwald, trebuie să trăiască și să fie un ocnaș cu număr. Important e să i se salveze viața. Pe urmă, e timp de tocmeli. De altfel profesorul Bentwitch s-a și gîndit la pedeapsa ce ar urma s-o capete Eichmann, o pedeapsă gravă și exemplară. „Dacă președintele Israelului îi va comuta pedeapsa, va trebui să fie deportat în Germania. Regulile moralei evreiești ar fi astfel respectate și Israelul s-ar bucura de un respect demn în fața opiniei mondiale (prin „opinia mondială" subînțelegîndu-se cercurile neofasciste, bineînțeles — n.n.). Fie ca germanii să se ocupe de acum înainte de Eichmann și ca el să rămînă singur cu amintirile și gîndurile sale".

Ei, asta pedeapsă exemplară! Să se învețe minte Eichmann. Să fie trimis îndată în Germania unde îl așteaptă întristare și suspin, așa cam în felul lui Globke, Schröder, Speidel, Heussinger și alți criminali de război. De ce să fie spînzurat Eichmann, să ispășească păcatele în cîteva secunde, cînd foarte bine le poate plăti chinurile unor onoruri la Bonn?

E de sperat că avocații noi sau vechi ai lui Eichmann nu se vor bucura de atîta credit încît judecătorii de la Ierusalim să jignească memoria a șase milioane de morți.

Al. GÎRNEAȚĂ

Contrapunct

U. R. S. S.

„Gagarin aparține Glasgow-ului". Cu aceste cuvinte au salutat studenții din Glasgow (Scoția) alegerea primului cosmonaut sovietic ca președinte de onoare al clubului studenților comuniști. Intr-o scrisoare adresată studenților britanici, Iuri Gagarin mulțumește pentru cinstea acordată subliniind importanța prieteniei dintre popoarele lumii pentru cauza comună a păcii.

S. U. A.

O interesantă operă de artă plastică a fost descoperită, nu de mult, la New York. Este vorba de un portret al lui Walt Whitman. După multe cercetări s-a stabilit că este vorba de un autoportret. Se știe că marele poet desena cu plăcere și că, în același timp, a fost nemulțumit de felul în care pictorii timpului îi înfățișau chipul.

Autoportretul poartă iscălitura lui Walt Whitman.

R. P. Polonă

In cinstea aniversării unui mileniu de la înființarea statului polonez, pe scena operei din Poznan a fost montat noul balet „Fata de chihlimbar" de compozitorul polonez Adam Sweziinsky. Libretul are la bază o legendă din viața triburilor slave de pe litoralul Mării Baltice și lupta lor cu războinicii veniți pe mare.

R. D. Germană

O înaltă măiestrie artistică, în prezentarea austeră dar totodată expresivă a mediului, desenul clar al chipurilor eroilor, scene vii ale revoluției din noiembrie, — iată ce caracterizează noua carte a lui Ludwig Renn, „Pe sfărîmăturile Reich-ului imperial", — constată ziarul „Neues Deutschland". Intr-o convorbire avută cu corespondentul ziarului despre noua sa lucrare, Ludwig Renn a spus: „Revoluția din noiembrie este destul de bine analizată în știința noastră marxistă, dar tineretul nostru are nevoie și de o prezentare artistică a acestei încercări istorice a forței proletariatului german. Lichidarea acestei lacune a fost tocmai scopul trudei mele de ani îndelungați asupra acestei cărți..." Autorul povestește tinerilor germani cum părinții lor au luptat acum 43 de ani împotriva kaiserului, împotriva imperialismului monopolist, a trădării social-democrației și a contrarevoluției.

Italia

Premiul „Italia" a fost împărțit între Alberto Moravia („La Noia" — Plictisul) și Lorenza Mazetti, o tînără regizoare de film, autoarea, de data aceasta a romanului „Cerul s-a prăbușit", care înfățișează prin ochii unui copil care-și scrie jurnalul, tabloul unei lumi de adulți ce se scufundă în nebunia războiului și tragedia generală a distrugerii. Imaginea dezastrului, filtrată prin sensibilitatea profundă a unei fetițe care vede dintr-o dată cum cerul se prăbușește peste lumea ei de copil, este emoționantă și marchează un talent robust, în plină maturizare.

Romanul publicat de Nino Modica „Inima și piatra" se situează în timpul ultimului război. El are valoarea unei mărturii și a unei acuzații. Autorul povestește tribulațiile unui copil orfan care crește în timpul războiului în mijlocul crimelor și mîrșăviilor hitleriste. Eternă victimă, copleșit de atîtea evenimente ale căror cauze nu le cunoaște nu cere decît să creadă în generozitatea umană pe care experiența sa o dezminte neîncetat. Pacea nu e pentru el decît o semieliberare căci teama persistă, teama de foame, teama de izolare în atmofera dementă a unei țări capitaliste devastată de un război nimicitor.

●

„ARTICOLE — LA MODĂ"

In revista „Les Nouveles littéraires" (1782/1961) Jean Dutourd semnează un articol consacrat temelor de bază și eroilor romanului occidental de astăzi: „E o masă aproape nediferențiată de lucrări care se publică în lumea occidentală și care spun toate cam același lucru, de vreo douăzeci de ani încoace. Ce anume spun ele? Că lumea nu e decît o mare și de neînțeles prostie, că omul se află aruncat în această lume fără să știe cum și de ce, că singurul mod avantajos de a trăi este să treci de-a curmezișul vieții fără a fi complet devorat de ea, că adevărul și neadevărul nu sînt decît niște iluzii, că, în sfîrșit, e cu totul zadarnic să te ostenești și să te agiți, întrucît murim așa cum am și trăit, într-un întuneric absolut. Toate acestea produc eroi lipsiți de vlagă și apatici care pe nesimțite se lasă abătuți din drumul lor, care nu cred în nimic, iar în ei înșiși cred mai puțin decît în orice altceva. Sînt, desigur, lucizi, dar luciditatea aceasta contribuie la descurajarea lor. Ei urmăresc în chip minuțios evoluția propriei lor disperări, nu însă pentru a-i afla acesteia un remediu, ci numai din satisfacția de a nu se lăsa amăgiți. Se vede foarte limpede încotro duc aceste înclinații și acest spirit: la imobilitate, cu alte cuvinte — la trîndăvie... Aceasta este într-adevăr pasiunea dominantă a eroilor de roman din vremea noastră, dacă, în genere, se poate vorbi despre trîndăvie ca despre o pasiune. Acesta este „răul veacului". Sensibilitatea unei epoci este un lucru ciudat, totdeauna captivant de observat. Nu cunosc, de loc, în viață oameni care să semene cu personajele romanelor contemporane. Totuși, aceste romane se vînd. Ele creează, prin acumularea lor, prin tonul lor uniform, prin filozofia lor identică, un anumit climat. Nu cred că cititorii se recunosc în acest climat, dar ei găsesc aici, fără îndoială, un portret a ceea ce ar vrea să fie. Ei admiră aici o imagine inedită (sau relativ inedită) exact ca tinerele fete care cască gura cu admirație în fața modelelor „șic" ale marilor case de mode. Plictisul metafizic, delectarea posacă, fatalismul — sînt „articole la modă" cu care s-a întîmplat ceea ce se întîmplă cu modelele croitorilor reputați: după o lună, devin de domeniu public. Croitorul cel vestit a fost, cred, de data aceasta A. Camus..." „Romanul, în secolul XX, nu mai relatează (precum romanul balzacian al secolului XIX — n.n.) cuceriri de ordin social sau moral, ci, dimpotrivă, expune în chip complezent, neobosit, eșecurile omului, diluarea personalității umane, abdicarea omului",

Noul în viață și literatură

Revista sovietică „Novîi Mir" nr. 10 a.c. publică articolul lui M. Kuznețov, intitulat „Noul în viață și literatură", articol în care autorul evidențiază problemele însemnate ale literaturii sovietice din ultima perioadă.

M. Kuznețov începe prin a urmări reflectarea politicii Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în toate domeniile vieții, politică „bazată pe un fundament real, legată nemijlocit de viața poporului". Literatura — scrie în continuare criticul sovietic — se caracterizează în ultima vreme prin „sentimentul răspunderii în fața poporului, afirmarea pasionată a noului, spiritul îndrăzneț al căutărilor, curajul cetățenesc și artistic în punerea unor importante probleme sociale, punctul de vedere personal și inițiativa scriitorului în cercetarea vieții noastre atît de complexe".

CARNET SOVIETIC

Pentru a evidenția deosebirea calitativă dintre literatura noii etape și cea anterioară, M. Kuznețov face comparația dintre două romane aparținînd lui E. Malțev — „Din toată inima" și „Intră în fiecare casă". Caracterizîndu-l pe cel din urmă, criticul sovietic remarcă: „Volumul este rodul evident al studierii aprofundate a satului contemporan. E. Malțev nu ne impune concluziile sale, ci ne aduce în mijlocul vieții, prezentînd problemele acesteia... Cartea are și unele scăderi, dar autorul a obținut o victorie esențială în direcția adîncirii măiestriei sale de creator".

O altă trăsătură legată de atitudinea mai activă a creatorului, este întărirea filonului liric al prozei. Izvorul „valului liric" contrazice „descriptivismul, înfățișarea rece a vieții, caracterul ilustrativ". Proza lirică este în același timp „expresia multilaterală, a vocii poporului, a epocii noastre în ofensivă, a victoriei rațiunii umane".

„Valul liric" este însoțit și de maturizarea reportajului, practicat de scriitori ca Ovecikin, Tendriakov, Zalîghin, Doroș, Kalinin. Acest fel de reportaj se remarcă prin „caracterul său concret, seriozitatea și adîncirea analizei, dragostea față de oamenii care muncesc și care biruie greutățile fără să le ocolească. Asemenea reportaje sînt artistice în sensul cel mai profund, și în același timp au o maximă valoare de cunoaștere".

Elementul liric și publicistic pătrunde și în dramă. („Oceanul" de A. Stein) în poemul epic („Din depărtare în depărtare"), sau în roman („După nuntă" de Granin, „Viii și morții" de Simonov). Dar — continuă criticul sovietic — „o literatură nouă începe cu eroul nou". In încheierea articolului, V. Kuznețov face portretul generalizator al acestui erou nou. „Eroul acesta își reliefează calitățile în luptă cu răul. Răul social pe care-l înfruntă contemporanul nostru se manifestă sub forme diferite: tendințe revizioniste, ideologie burgheză, spirit mic-burghez, rămășițe ale mentalității vechi (parazitismul, individualismul, egoismul), psihologie de proprietar, primitivismul ideilor... Luptînd cu toate aceste deficiențe care vor fi părăsite în pragul comunismului, crește eroul literaturii sovietice contemporane, om de acțiune și în același timp personalitate cu o intensă viață interioară, cu un nivel intelectual remarcabil".

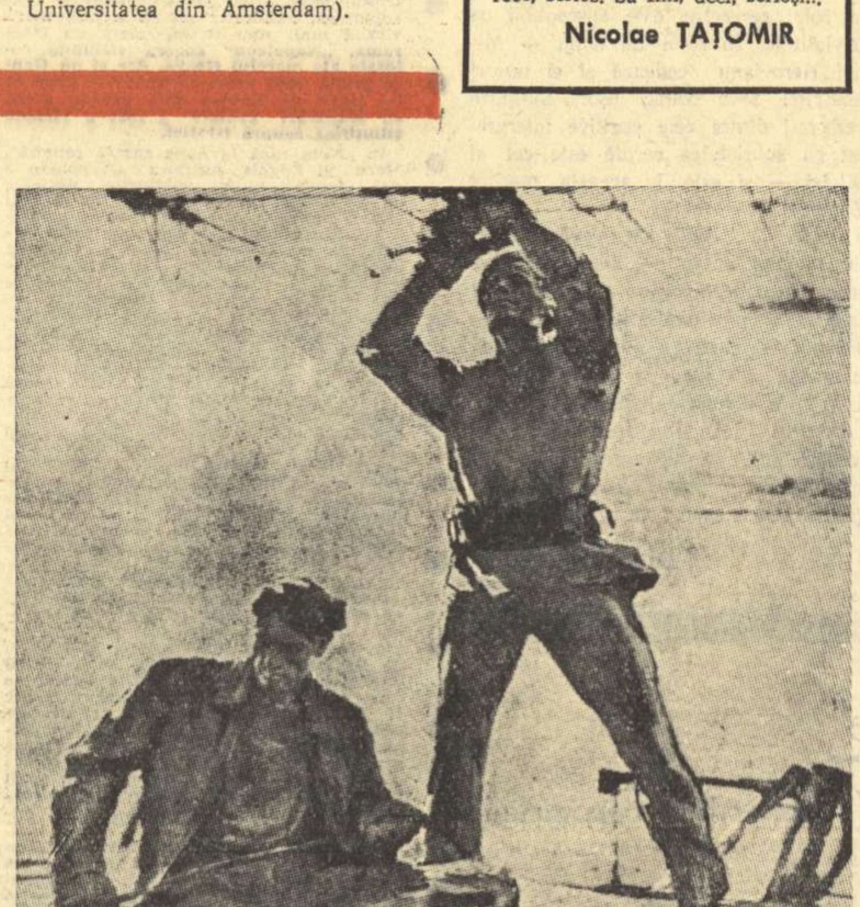

I. BOSKO (U.R.S.S.) „*Pe Volga*"

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R. PAUL GEORGESCU (redactor șef), ȘTEFAN GHEORGHIU (redactor șef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MÎNDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU, CICERONE THEODORESCU, ION VITNER

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon 12.74.26; 11.39.38, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23 25

Bib Ref

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 53 (407)
joi 28 decembrie 1961

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

„Consfătuirea a confirmat pe deplin importanța deosebită pe care o are în momentul de față concentrarea sistematică și perseverentă a tuturor forțelor pentru continua consolidare organizatorică și economică a gospodăriilor colective. Aceasta este o sarcină care trebuie să stea permanent în centrul atenției noastre în vederea desăvîrșirii construcției socialiste la sate și creșterii neîncetate a producției globale și marfă în fiecare gospodărie".

(Din Cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, la încheierea Consfătuirii pe țară a țăranilor colectiviști).

LA ANIVERSAREA REPUBLICII

Paisprezece cununi de laur...

Cinstind, a paisprezecea oară, ziua întemeierii Republicii punem a paisprezecea cunună de laur pe fruntea poporului romîn, care s-a zbătut spre dreptate și adevăr, din adîncul veacurilor...

Poporul romîn, condus cu înțelepciune de partid are, azi, milioane de ferestre deschise către viitor, și acolo unde ieri se aflau înapoierea și umilința, astăzi se aud biruitoare cîntările luminii... Spre a ilustra cît de cît, aici, dezvoltarea culturii, îmi voi îngădui să fac un scurt tur de orizont pe meleagurile patriei, repovestind cîteva fapte de neuitat... Ca ieri, parcă, mă aflam în satul meu din nordul țării, într-o vreme de iarnă. Îmi amintesc cum focul din sobă răsfrîngea pe dușumea niște păduri de aur, fantastice, și o faună stranie, alcătuită din firicele de raze. În horn, deasupra acestui joc feeric al umbrelor și luminilor, Crivățul cînta dintr-o armonică gigantică, ale cărei ultime sunete se auzeau tocmai în pădurile Jidiuțului. Se zbăteau zăpezile răzvrătite, încît parcă erau armii ale amurgului, încleștare dintre noaptea ce se apropia și ziua ce se stingea încet, încet, însă opunîndu-se năvalei umbrelor. Dintr-odată, s-a făcut liniște, și cîntarea din horn s-a stins.

Am auzit cîinele hîrîind spre gardul de la drum. Cînd am ieșit, să văd cine-l necăjea, am înmărmurit: veniseră „în delegație", copiii de pe ulița mea! Întîi strigaseră la portiță, după cum se cade, însă cînd au văzut că „vecinul scriitor" nu le răspunde sau nu-i aude, au prins a împunge cîinele, cu un băț strecurat prin gard... Dar cum m-au văzut, și-au ascuns bețișoarele la spate, și unul din ei, strașnic de ochios, și-a repezit pieptul înainte, s-a desprins din ceată, trei pași:

— Vrem să știm cînd vine cinematograful...

— Vine, prietenii mei, vine! De ce atîta nerăbdare? Ochiosul și-a pierdut cumpătul o clipă; s-a uitat în urmă, parcă spre a lua putere și îndrăzneală, de la ceilalți:

— N-avem răbdare, pentru că ni-i prea dor de el... Mi-am plecat ochii, copleșit de o bucurie fierbinte:

— Și, prieteni, ce trebuie să fac eu?

— Să bați telegramă... mi-a răspuns ochiosul. Apoi, delegația de țînci și-a plecat ochii, și tăcea, așteptîndu-mi răspunsul, în înserarea de iarnă, sub fulgii ce se lăsau, mari și deși, dinspre pădurile întunecate.

Multe zile după aceea, cîinele meu n-a mai hîrîit spre gard, însă a sosit deodată răspunsul la telegrama mea. A... numai cine nu are inimă, nu s-ar fi tulburat de noua mișcare a copiilor! Cum au aflat de sosirea telegramei, au și urcat la căminul cultural! Și și-au făcut rost de mături, măturiști și măturoaie, și să-i fi văzut cum parcă mîngîiau dușumelele, curățindu-le!

Așa, prichindeii mei, pregăteau o primire falnică aparatului de cinematograf, — „păsării măiestre", care poate arăta pe-o pînză albă, tot ce se află frumos pe lume... Am dat întîmplarea asta, ca un simbol, oglindind setea de cunoaștere de pe tot întinsul țării, și am început cu satul meu, dintr-o firească mîndrie! Aceeași sete de lumină, o vom întîlni peste munți, la Maramureș. Văzusem, în Maramureșul de demult, fapte care nu se pot uita nici în mormînt! Țineam minte că văzusem cîndva sate întregi analfabete, învățători mîncați de sărăcie și umblînd aproape în zdrențe, copii umblînd iarna aproape desculți, la niște școli cu încăperile înghețate. În mijlocul unei naturi superbe, străjuită de zimții munților liniștiți, și brăzdată de rîuri line ca lumina, în mijlocul acestor priveliști, poporul maramureșan pierea cu zile, ori pleca să caute de lucru pe la vadurile apelor depărtate...

Demagogi cu joben și frac își tunau din cînd în cînd palavrele, și pe-acolo, în timpul campaniilor electorale, făgăduind cerul cu stelele, însă, în realitate, nu s-a clintit nici un pai de jos pînă în anii de democrație populară, ani luminați de cuvîntul partidului. Lîngă undele Izei și Marei, Țara Maramureșului pierea... Țin minte cum am călătorit odată, demult, cu vreo sută de lemnari maramureșeni, porniți, toți, cum spuneau ei, „în lumea cui ne are..." Înainte de a se înstrăina, dincolo de muntele Inăului, au aprins focurile popasului de seară, și după ce au sorbit ultimii stropi din glajele cu rachiu, s-au prins și s-au deslănțuit într-un dans al securilor, încît semănau cu feciorii de uriași, în preajma unei potopiri a cerului și pămîntului... I-am privit în tăcere, dansînd printre fulgerele securilor, și mi-am dat și mai bine seama ce puteri ascund, sub sumanele rupte și afumate... De-atunci trecuseră ani destui. De data asta, am ajuns cam prin aceleași locuri, în sat la Giuleștii Maramureșului. Înainte de a mă hotărî să mă duc la rîu, să-mi clătesc pulberea, am ieșit să văd satul. Și, judece oricine, ce am simțit în inima mea, cînd am aflat, în sătișorul cu abia 800 de fumuri, școală de șapte ani cu etaj, șapte

Eusebiu CAMILAR

(Continuare în pag. 4)

ION BĂNUȚĂ

Mărturisire

Mă adunai din neguri, în zborul meu rotund,
cutremurat de-adîncuri, de nesfîrșita zare.
Coroana fără lege îmi zace la picioare.
Și-un scaun greu, de aur. Și-un rege căscăund.

Fereastra de-ntuneric am dat-o greu în lături.
Sus cerul. Jos pămîntul. În jur, imensitatea.
Intrai, — sub steag — de voie să priveghez Cetatea,
cu armele onoarei trecutul strîmb să-l mătur.

Și ceasul din perete, în clipa de cristal,
a dat, la poarta vremii, un zvon de fericire.
Și Omul, și pădurea, și rîu, -ntreaga fire,
și-au strîns puterea toată în dunga unui val.

Dar beznă, fu odată!... Am și uitat de cînd.
E timpul de-ncheiere. Să cercetez bilanțul!
Văd cifrele-n vîltoare, te amețesc în danțul
în care Fericirea se deapănă rîzînd.

Bicazul duce stele, în sate, printre clăi,
iar Bucureștii șubrezi s-au stins parcă-ntr-o noapte,
noi turnuri își ridică spre „Căile de lapte"
și dragostea stăpînă se plimbă prin odăi.

În suflet e lumină dintr-un noian de școli
și-i rînduială-n minte, în trupul de-mpărat,
care domnește-n țara acelui despuiat
ce ieri stătu-n bordeiul cu ochii de sobol.

Dar basmu-abia începe cu Feți-Frumoși ca-n vis...
REPUBLICA TRĂIASCĂ! Mărturisesc că-mi place
cînd regi fără coroană, umblînd, ca o răgace,
trag carul disperării la New-York sau Paris.

O TRIBUNĂ A EXPERIENȚEI ÎNAINTATE

Nimic nu poate fi mai presus în activitatea noastră decît spiritul nou al muncii colective, al schimbului de experiență și-al într-ajutorării tovărășești, promovat cu atîta grijă și perseverență de către partidul nostru drag. În confruntarea de păreri, în căutarea comună de soluții, în promovarea cuceririlor dobîndite de către fruntași, care pot ajuta oricărui om vrednic la ajungerea lor din urmă, ori, cu un efort suplimentar, la depășirea lor, stă înaintarea noastră vertiginoasă spre desăvîrșirea socialismului, spre trecerea la faza superioară a societății comuniste, visul de veacuri al celor ce muncesc.

Consfătuirea pe țară a țăranilor colectiviști a îmbogățit tezaurul de experiență al muncii la sate, al dezvoltării pe mai departe a agriculturii noastre înaintate. Oamenii ogoarelor au venit de pretutindeni, de la șes ori de la munte, din îndepărtatul Maramureș, din podișul Transilvaniei, din Suceava și din Banat, ori din mănoasa și întinsa luncă a Dunării, nu cu miinile goale, nu cu promisiuni, ci mîndri și încărcați de realizări, să raporteze partidului despre activitatea lor bogată, despre succesele lor, să-și spună părerea despre metodele eficiente prin care se pot obține și în viitor rezultate tot mai bune.

Niciodată în istoria țării noastre pămîntul nu a dat atîtea bunuri alimentare poporului, nu a fost atît de darnic cu cei ce muncesc. Dar în dărnicia lui noi nu vedem decît muncă concretă, neîncetată, chibzuită, colectivă, forța unită într-un scop comun a muncitorilor care produc mașini, unelte, îngrășăminte și a țărănimii muncitoare care lucrează după cele mai înaintate reguli agrotehnice ogoarele. De la tribuna Consfătuirii, „adevărată tribună a experienței înaintate", după cum a denumit-o tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au răsunat glasurile a numeroși delegați, voci pline de mîndrie, de satisfacție și de convingere că în lupta cu natura oamenii au învins și înving mereu, smulgînd prisosuri pentru hrană, pentru bunăstarea celor ce construiesc socialismul. Colectiviștii i-au ascultat pe directorii de gospodării agricole de stat și au rămas impresionați aflînd, printre altele, că la G.A.S.-Scînteia din reg. Crișana s-a obținut în medie 3.713 kg. grîu la hectar, iar la G.A.S.-Pietroiu, regiunea București, 6.300 kg. porumb boabe la hectar. Au ascultat și explicațiile detailate în legătură cu aceste succese și și-au propus să le urmeze. Au luat cuvîntul numeroși președinți de gospodării agricole colective, brigadieri, colectiviști fruntași, iar realizările raportate sînt demne de luat în seamă. Nu este puțin lucru să dai o medie de 3200 kg. porumb boabe la hectar ca la Țibucani, în regiunea Bacău, unde președinte este Eroul muncii socialiste Gh. Maftei, și nici să sporești numărul de taurine de la 137 în 1958 la 575 în 1961, așa cum s-a înfăptuit în G.A.C.-Mădăraș, regiunea Crișana, condusă de un alt Erou al muncii socialiste, Teodor Maghiar, sau să dai 40 lei la zi-muncă, așa cum s-a dat la G.A.C. din comuna Dobroiești, din raionul 23 August al orașului București. Și sînt doar cîteva exemple din numeroasele realizări ale țăranilor colectiviști din țara noastră.

Invitații la marea consfătuire, printre care și mulți scriitori, au ascultat cu multă satisfacție cuvîntările delegaților, propunerile și angajamentele acestor oameni simpli, modești, harnici și conștienți, și au admirat nivelul înalt la care s-au ridicat problemele esențiale ale agriculturii noastre socialiste, cu o pricepere și un vocabular demn de niște savanți, siguri pe cunoștințele lor, pe ideile și părerile lor, preciși și categorici în exprimare, adevărați creatori. Și poate că multora dintre noi, ca pe-o pînză de film, ni s-a depănat în minte întunecatul trecut, zilele de luptă aprigă cu dușmanul de clasă, cînd am început să traducem visuri în realitate, cînd burghezia, moșierimea, chiaburimea, slugile de tot felul ale imperialismului, căutau să ne frîneze, cu orice preț, avîntul revoluționar spre societatea cea nouă, lipsită de asuprire și exploatare.

Ne amintim încă și zîmbim ironic de furibunda propagandă burgheză, care încerca să nege capacitatea poporului nostru de a industrializa țara, de a dezvolta agricultura pe culmi nemaicunoscute. Domnii capitaliști, în neputința lor oarbă, mai vînturau încă teoria Rominiei „eminamente agricole", iar un fante cu joben și lavalieră, într-o fițuică burgheză, se declara, într-un isteric exces de „eroism", gata să se arunce sub șenilele primului tractor produs de clasa noastră muncitoare. De atunci, pe porțile uriașei uzine din Brașov, au ieșit zeci de mii de tractoare, tot mai multe, tot mai bune, tot mai perfecționate, și au împînzit cu duduitul lor puternic cîmpiile roditoare ale patriei, ori au luat drumul unor țări capitaliste cu inscripția „Made in Romania", tulburînd liniștea trădătorilor și fanților care au fugit de revoluția populară.

Sînt puțini anii de cînd țărănimea noastră a făcut saltul de la plugul de lemn la tractorul de cel mai modern tip și pentru toată lumea este clară ideea că acest lucru nu s-ar fi putut realiza fără conducerea înțeleaptă, marxist-leninistă, a partidului nostru. Făurirea, lărgirea și consolidarea relațiilor socialiste la sate, constituie o latură esențială a construirii socialismului în țara noastră. Statul nostru democrat-popular a luat și ia măsuri continui pentru asigurarea unei victorii depline a socialismului în domeniul agrar, iar rezultatele, după cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită la Consfătuire, sînt din cele mai îmbucurătoare. „În prezent — se spunea în cuvîntare — gospodăriile colective dețin rolul prepon-

Ștefan GHEORGHIU

(Continuare în pag. 4)

SCRIITORUL ȘI VIAȚA *)

Mărturisesc că aceeași emoție pe care unii dintre dumneavoastră, cititorii, au mărturisit-o aici cu privire la întîlnirea noastră, am simțit-o și noi, scriitorii, deopotrivă. Personal merg la întîlnirile cu cititorii mei cu multă plăcere. Sînt întotdeauna stăpînit de o mare sfială pentru că mă întreb neîncetat dacă ceea ce eu am scris și dacă ceea ce eu am încredințat tiparului a plăcut sau nu omului care s-a dus și mi-a cumpărat o carte din librărie. Dorința noastră cea mai vie, a noastră a tuturor, și aș dori să spun că este și cea mai puternică dorință a mea, este aceea ca noi să scriem cărți bune, care să transmită cît mai multă însuflețire cititorilor noștri în munca lor de construire a socialismului, care să transmită cît mai multă ură în sufletul lor pentru ceea ce s-a întîmplat altă dată în această parte a lumii și în această țară a noastră și pentru ceea ce nu trebuie să se mai petreacă niciodată.

Cițiva din tovarășii vorbitori au amintit în cadrul consfătuirii și de lucrările mele, „Desculț" și „Rădăcinile sînt amare". Vreau să vă spun numai cîteva cuvinte despre fiecare din această carte.

La prima versiune din „Desculț" am lucrat doi ani. Cartea a avut, așa cum se știe, succes. Cu toate acestea, eu vă spun absolut sincer, niciodată, personal, nu am fost mulțumit de această lucrare a mea, și nu pentru motivul că aș avea un stil prea încărcat de lirism, cum a spus un tovarăș, sau lipsit de lirism, cum a spus altul, ci pentru următorul lucru. Sînt unul dintre scriitorii mai în vîrstă, care și-au trăit cea mai mare parte a vieții lor sub regimul burghezo-moșieresc. Am cunoscut viața dusă de poporul nostru sub regimul burghezo-moșieresc, de la straturile cele mai de jos ale societății noastre, de la țărănimea cea mai săracă și mai chinuită, și mai tîrziu, cînd am devenit jurnalist și scriitor, am avut posibilitatea să cunosc tot sau aproape tot ce s-a întîmplat în această țară pînă la cele mai înalte vîrfuri ale marii burghezii de odinioară. Sînt deci unul din puținii martori oculari ai celor mai teribile evenimente pe care le-a trăit de o jumătate și ceva de veac țara noastră și sînt de asemeni unul dintre oamenii care au văzut și au trăit ziua de 23 August 1944, zi istorică, și care a cunoscut destul de bine toate evenimentele de după 23 August pînă azi.

Spuneam că nu m-a mulțumit „Desculț". Nu m-a mulțumit „Desculț" pentru că asupra vieții țărănești dinainte de primul război mondial, adică din epoca de cea mai crîncenă asuprire și exploatare a țărănimii noastre, nu am izbutit să dau în prima versiune din „Desculț" tot ceea ce știam și tot ceea ce puteam să dau asupra acestei epoci, în această carte închinată vieții țărănimii de odinioară. Și deși cartea a avut succesul cunoscut, m-am apucat la cîțiva ani după ce ea a fost tipărită și retipărită s-o scriu din nou de la un cap la altul și s-o întregesc cu material inedit, adică cu un material pe care în vechea versiune din „Desculț" nu l-am folosit.

Doresc, prin rescrierea din nou a romanului „Desculț" să las asupra epocii 1900—1920 un puternic document care să ajungă la cunoștința cititorilor noștri de astăzi și, dacă voi izbuti, să fac din noul ciclu „Desculț" o carte puternică. Sper că acest document care vreau să fie cît mai zguduitor asupra vieții de altă dată a țărănimii să poată să înfrunte timpul și cartea să poată fi citită și de oamenii care vor desăvîrși construirea socialismului și care vor trăi în comunism. Lucrez de mulți ani la această carte și în următorii 2—3 ani sper să public ultimul, adică al 12-lea volum din noul ciclu „Desculț".

Cu privire la „Rădăcinile sînt amare". Critica, după apariția celor 5 volume a discutat îndelung această lucrare a mea, subliniind nenumărate slăbiciuni ale acestei lucrări.

Trebuie să vă mărturisesc, tovarăși, că toate cele 5 volume din romanul „Rădăcinile sînt amare" le-am scris într-un singur an. Aici am făcut un efort neobișnuit. În fiecare săptămînă am scris un capitol și l-am publicat în „Gazeta literară". De aici au izvorît acele slăbiciuni ale cărții pe care le-a subliniat critica literară.

Vreau să vă comunic în legătură cu acest roman că eu lucrez de asemeni concomitent cu scrierea romanului „Desculț" la reconturarea, adică la scrierea din nou, la concentra-

Zaharia STANCU

(Continuare în pag. 5)

---

*) Cuvînt rostit la întîlnirea dintre scriitori și cititori de la uzinele „23 August" din Capitală.

La statuia lui Buchwald

Deși încă nu s-au inventat benzi turnante pentru treaba asta, la fiecare 2-3 zile apare în lumea occidentală, proaspăt vopsit, garantat pe cel puțin cinci ani de zile și frumos ambalat, cîte un plan nou-nouț pentru salvarea modului de viață capitalist. Între ultimele cîteva sute de planuri definitive și imparabile apărute în ultimul trimestru, ne-a reținut atenția unul ceva mai modest și mai original, pe care îl vom intitula planul Buchwald. De fapt, el a fost prezentat în ziarul „New York Herald Tribune" sub titlul glumeț de „planul Rabinowits", dar foiletonistul Art Buchwald, care face prezentarea, ne spune de la bun început:

„Se cheamă planul Rabinowits, numit astfel după bunul nostru prieten Sam Rabinowits. El n-are nici în clin nici în mînecă cu planul, dar Sam se plînge întotdeauna că nimeni n-a botezat nimic cu numele lui și e sătul pînă-n gît de chestia asta. Nu ne pasă pe contul cui se va pune planul, numai să fie aplicat".

Nu vom greși deci prea mult punînd planul pe contul lui Buchwald. Iată și preambulul planului. Judecați-l:

„Ca să înțelegeți planul, trebuie să înțelegeți programul nostru *(american)* de ajutor pentru străinătate. În ultimii cîțiva ani am dat miliarde de dolari în ajutor militar ca să punem proptele întăritoare guvernelor care vor să se apere pe ele însile de Comunism.

Imediat ce acest ajutor militar ajunge la destinație sub formă de tancuri, tunuri și avioane, el e dat armatei, care folosește toate chestiile astea ca să dea jos guvernele pe care voiam să le proptim. Aceste lovituri de stat militare pun în încurcătură Statele Unite, deoarece ele n-ar fi putut avea loc fără echipament american. Cu cît e vărsat mai mult ajutor militar într-o țară, cu atît mai multe lovituri de stat se petrec acolo, și pînă la urmă contribuabilul american, care a plătit toate astea, nu se alege decît cu fotografii ale prim-miniștrilor spînzurați de colonei cu fața împietrită".

Oricîte inexactități a remarcat cititorul în relatarea de mai sus (se știe, de pildă, că unele lovituri de stat tocmai că sînt premeditate de S.U.A. din cauză că guvernul pe care îl „proptiseră" nu le era destul de înfeudat sau nu era tot atît de „sigur" ca o dictatură fățiș fascistă), e un fapt că în general natura și efectele „ajutorului" american sînt surprinse binișor. Iar acum, planul: deoarece Statele Unite au un deficit de 1,1 miliarde dolari de pe urma turismului, să se ia de la ajutorul american pentru străinătate 1,1 miliarde dolari, care să fie afectați turismului.

Așadar, ăsta-i planul: în loc de „război rece" — turism, în loc de arme ucigătoare — cărți poștale în culori și bilete de călătorie, în loc de ură și sînge — ceva vizite și schimburi culturale.

Totul ar fi bine, am subscrie și noi — ba mi se pare că nu de puține ori lumea socialistă a propus dezvoltarea relațiilor prietenești, culturale, a turismului etc. în locul înarmărilor, dar sîntem gata să-i lăsăm lui Buchwald sau amicului său proprietatea — numai că există aci un amănunt. „Planul" a fost publicat la rubrica umoristică a ziarului. Rubrica lui Buchwald are reputația de a fi una din cele mai comice rubrici ale Americii contemporane. Mi-l închipui pe vreun președinte al consorțiului General Dynamics, sau Rockefeller, sau Dupont citind amuzat foiletonul și izbucnind în rîs: — Ha, ha, ce băiat talentat Buchwald ăsta, ce bancuri strașnice, auzi, să dezvoltăm turismul în locul comenzilor militare, ah, ah, îmi vine să mor de rîs, e grozav de spiritual băiatul ăsta!... Iar cîte un general dintre maniacii războiului nuclear: — Auzi, din 220 miliarde, cîte a dat N.A.T.O. al nostru în ultimii cinci ani pentru înarmări, să smulgem pentru... turism! plimbări în loc de focoase atomice... e delicios flăcăul ăsta, ar trebui să scoată și un volum, zău, de mult nu m-am mai distrat atît de bine...

Foiletoanele lui Buchwald sînt de obicei vesele. De data asta însă, a ieșit cam trist. Cînd te gîndești de ce se poate rîde în America de azi...

Dar cine rîde la urmă, rîde mai bine; și, cine știe, s-ar putea ca odată poporul american să ia gluma în serios, iar Buchwald să se aleagă cu o statuie: milioanele de turiști care vor vizita America pașnică de mîine să întrebe ghizii: „Pe cine reprezintă statuia aceea mică, a domnului cu ochelari care stă cu o mînă la falcă?", iar ghizii să răspundă serios: „E o venerabilă figură a trecutului, autorul planului Buchwald; se zicea despre el, sărmanul, că ar fi umorist, dar bancurile cele mai bune le făcea fără să-și dea seama, iar cînd voia să glumească, scria lucruri foarte serioase, fie-i țărîna ușoară...".

Sergiu FĂRCAȘAN

Reșița: construcția Furnalului nr. 2

Foto: EDMUND HOFER

GAZETA LITERARĂ
urează cititorilor săi
La mulți ani!

CRONICA literară

TUDOR VIANU

Jurnal

TUDOR VIANU
jurnal

Ce este un jurnal? Dacă luăm cuvîntul în semnificația sa curentă, răspîndită începînd din secolul al XIX-lea (în decursul căruia se precizează, ca una din dimensiunile conștiinței europene, introspecția, autoanaliza), vom înțelege prin el documentul intim, însemnarea cotidiană a reacțiilor și ecourilor resimțite de o personalitate care vrea să se cunoască în evoluția și în fluctuațiile ei. Fapt e însă că valoarea a ceea ce numim jurnal poate fi apreciată dintr-o diversitate de puncte de vedere căreia îi corespunde în cadrul acestei specii a literaturii subiective, o diversitate de intenții și de orientări: uneori ne impresionează comunicarea unor experiențe interioare inedite, dezvăluirea unei naturi umane complexe în dialog cu ea însăși, actul de sinceritate: în jurnalele marilor scriitori ne interesează, pe lîngă elementele care permit reconstituirea unor biografii morale, mărturiile privitoare la geneza și la elaborarea operei lor: există jurnale care dau preponderență notației cu caracter memorialistic și cu ajutorul lor se poate recompune atmosfera socială și intelectuală a unei perioade (jurnalul fraților Goncourt, de pildă); întîlnim apoi jurnale în care epicul — adică tot ce ține de relatarea unor gesturi, unor acțiuni etc., — este foarte sărac, dacă nu chiar absent (jurnale de idei, filozofice). Conceptul de jurnal are o cuprindere mai vastă decît s-ar bănui la prima vedere. Dostoievski, sub titlul „Jurnalul unui scriitor", își însuma întreaga activitate publicistică (activitate care se constituia ca o expunere a principalelor sale idei sociale, politice, filozofice și în care îngloba alături de evocări, note de călătorie, etc. chiar și opere de creație epică). Nu mai e vorba aici de un jurnal intim, ci de o modalitate a jurnalismului, legată însă de o trăsătură comună, esențială: voința personalității de a se autodefini (jurnalismul, în genere, își propune alte obiective).

Efortul de autodefinire — prin notarea unor amintiri, a reacțiilor față de o serie de evenimente, a impresiilor culese din cîteva recente călătorii — dă unitatea ultimei cărți a lui Tudor Vianu și-i justifică titlul de „Jurnal" care, la început, poate provoca oarecari nedumeriri. In întregul volum, un loc de seamă îl ocupă reflecția morală. Tudor Vianu este un umanist echilibrat, ideile lui au gravitate și demnitate în exprimarea pe care-o primesc. Lipsit de înclinația spre spectaculos, de „poză" și de gesticulații profetice, lipsit și — la cealaltă extremă — de duritatea lucidă a analistului, care nu exclude patosul, Tudor Vianu are acea generozitate nobilă, neostentativă, acea căldură exemplară a comunicării, caracteristice Profesorului. Misiunea Profesorului, este, la urma urmelor, a unui mediator: el receptează și organizează o experiență pe scară istorică a umanității, în vederea transmiterii ei către generațiile care străbat perioada formării lor. Esențială pentru un Profesor (și mai ales pentru unul care predă — am da cuvîntului și ceva din sensul său propriu, imediat — literatura) este, lăsînd la o parte informația care trebuie să fie cuprinzătoare și precisă, modalitatea transmisiunii. Apreciem la Tudor Vianu capacitatea de a asocia faptele de artă, de a le privi în evoluția lor istorică, în ample raportări și, totodată capacitatea de a trăi cultura. Cele două coordonate esențiale pe care se desfășoară gîndirea lui Tudor Vianu ne par ideea de universalitate și ideea de istoricitate, pe care în „Jurnal" le constatăm în multe dintre reacțiile autorului față de cărți sau evenimente, transcrise eseistic. Parcurgînd primul volum al „Istoriei literaturilor" (Enciclopedia „Pléiade", sub direcția lui Raymond Queneau), el meditează asupra formării noțiunii de literatură universală, apoi asupra „extinderii orizontului lumii", „fapt caracteristic" pentru omul contemporan: „In ciuda tensiunilor acestei epoci, imaginea lumii se extinde și se desăvîrșește necontenit". („Orizontul lumii"). Umanismul actual implică perspectiva universalității. Ideea revine în eseul despre „Istoria culturii", care grupează cîteva reflexiuni prilejuite de pregătirea, în cadrul U.N.E.S.C.O., a unei „Istorii a dezvoltării culturale și științifice a omenirii". „Orizontul mondial" al culturilor de azi, „cadrul devenit mai larg al lumii moderne" vor face să se „înțeleagă mai bine unitatea culturii omenești"; un alt aspect al universalității este și încercarea de îmbrățișare a totalității: „Nimeni nu mai poate rămîne cantonat în specialitatea sa, cînd marile descoperiri ale fizicii, biologiei, ale științelor spiritului impun noi reprezentări despre lume și viață". Omul de cultură modern trebuie să aibă „un punct de vedere al totalității". Aceleași îndemnuri sînt reluate în eseul „Specialism și umanism".

In „Cunoașterea de sine" — o încercare de a stabili principalele etape ale autobiografiei sale spirituale — Tudor Vianu își definește punctul de vedere asupra istoriei: „Conștiința este activitate. Conștiința este o formă a muncii. Conștiința este plasată în istorie, primește înrîuririle ei și, în același timp, o creează prin fiecare act al ei, dar numai întrucît este purtătoarea marilor forțe ale istoriei (...) Istoria este spațiul în care trăim și ne mișcăm. Istoria este de aceea obiectul cel mai interesant al cunoașterii și elementul fundamental al culturii". Judecarea nu numai a operelor de artă, dar, pe un plan mai înalt, a valorilor și ideilor, în proiecția lor istorică, apare la Tudor Vianu, mai mult decît o operație preliminară, necesară, ca un sens fundamental: universalitatea și totalitatea — care delimitează, să zicem, spațial, umanismul său, — se integrează unei conștiințe a istoriei, reprezentînd dimensiunea timpului. Aceste trăsături ale personalității intelectuale a lui Tudor Vianu le deducem, printr-o lucrare de abstractizare, din contextul viu, cu numeroase nuanțe, al operei sale. Situăm mărturia sa — așa cum ne autorizează și recentul „Jurnal" — în cadrul efortului mai larg al generației sale „de a realiza stilul major al culturii noastre" („Amintirea lui Liviu Rebreanu").

Cele spuse mai sus definesc un climat spiritual, odată cu ceea ce numeam modalitatea transmisiunii valorilor, proprie Profesorului. Un climat spiritual în care domină preocupările majore, perspectivele vaste. Una din părțile cele mai interesante ale „Jurnalului" o constituie evocările grupate sub titlul comun „Oameni" (Ovid Densusianu, G. Ibrăileanu, Liviu Rebreanu, Vasile Pîrvan, Arthur Enășescu, Camil Petrescu, Ion Sava, Nottara). Moralistul și psihologul își verifică aici, aplicîndu-le unor destine de creatori, ideile. Se formulează, adeseori, observații pătrunzătoare, dar luciditatea nu diminuează căldura tonului; acea melancolie transparentă pe care ți-o dau amintirile. Arta portretului, la Tudor Vianu, este o artă intelectuală, care se sprijină frecvent pe ideile generale. O pagină despre Camil Petrescu, („Tinerețea lui Camil") prilejuiește o meditație asupra tinereții — „facultatea de a-și alege un alt drum", de a fi, într-un sens superior, disponibil. Camil Petrescu „Nu s-a găsit niciodată prizonierul unei singure căi".

E constatată atracția exercitată de scrisul lui Camil Petrescu asupra tineretului. Curentul liric și patetic al tinereții îl aflăm însă mereu trecut prin „mediul rece al inteligenței sale exacte și abstractive. Curioasă și rară îmbinare, vrednică a fi studiată!" Printr-o voință tenace de creație este caracterizat Liviu Rebreanu. Omul care, în societate, printre prieteni, își rostea vorba lui „distrată, șovăitoare" era așa pentru că „efortul expresiv" și-l „consacra în întregime operei lui vaste, adînci, exacte". Inscripția definitorie de la sfîrșitul portretului rezumă clar acest punct de vedere: „A dat vieții o operă, și operei o viață". Tudor Vianu extrage totodată, din descrierea oamenilor evocați, o lecție etică. E constant, fără nici o ostentație didacticistă, elogiul subtextual al dezinteresării, al dăruirii creatoare, al efortului, al valorilor omenescului întrupate în opera de artă.

Moralistul e prezent, în chip mai direct și cu atitudini subtil diferențiate, și în celelalte părți ale „Jurnalului" („Situații", „Gînduri", „Fotoliu", „Limbă, literatură, artă", „India"). Hrănită de îndemnurile unei lumi care edifică o nouă societate, o civilizație socialistă, reflecția etică a lui Tudor Vianu beneficiază de un fundament axiologic solid. Umanismul său e un optimism, pentru că valorile pe care le promovează trec din ordinea dezideratului în ordinea realului.

Arta se conexează de viață în numeroase chipuri, socialismul asigură o continuă extindere a culturii în mase. Intr-una din sălile Gării de Nord, autorul a asistat la reprezentații date de un grup de funcționari din administrația căilor ferate. Avîntul mișcării artistice de amatori — realizare de seamă a revoluției culturale în țara noastră — îi oferă lui Tudor Vianu prilejul de a-și formula unele idei interesante cu privire la difuziunea valorilor artei: „...Amatorii, în teatrele lor, pregătesc publicul cunoscător al celorlalte teatre. După cum înțelege mai bine pe marele virtuoz acela care s-a încercat el însuși la vioară sau pian, tot astfel amatorii vor pricepe mai bine și vor stabili mai sus nivelul teatrelor noastre. Cultura în general și cultura artistică a țării este menită a face mari progrese prin contribuția amatorilor".

Gîndurile despre sensul creator al muncii în socialism („Munca eliberată ca forță a civilizației") sînt străbătute de încrederea că „socialismul reprezintă una din cele mai adînci reforme morale pe care omenirea le-a trăit vreodată". Demnă de relevat ni se pare și ideea exprimată în „Cunoașterea de sine" asupra artei ca muncă și asupra înaltei conștiințe a muncii pe care o aduce socialismul, făcînd din muncitor un artist, un creator: „Tipul modern uman este exemplarul creator. Socialismul îmi va confirma și întări necontenit de aci înainte această concepție. Artistul este reprezentant de seamă al forțelor constructive ale lumii (...) Munca a fost vreme de milenii osîndă, poena. Dar tot timpul artistul ni s-a înfățișat ca un muncitor eliberat prin iubirea cu care își execută lucrarea lui perfectă. Arta este creație în bucurie. Cînd orice muncitor va dobîndi conștiința unui artist, fața lumii se va schimba". Cuvinte semnificative pentru orientarea etică a lui Tudor Vianu. Precizările, nuanțările, pe care le aflăm adesea în „Jurnalul" său, sînt prelungiri ale acestui nobil crez, aplicări ale normelor generale cuprinse în el la o diversitate de probleme sau teme de meditație.

Matei CĂLINESCU

IOAN GRIGORESCU

Unde vîntul miroase a petrol

Există în scrisul lui Ioan Grigorescu o anumită sete de acțiune, admirație pentru puterea oamenilor de a întreprinde mișcări cutezătoare, de a nu ceda niciodată în fața loviturilor vieții, care ni se pare a fi reprezentativă pentru eroii zilelor noastre. Imaginea dinamică a vieții în Valea Prahovei din anii puterii populare este evocată cu acest sentiment al forței omului eliberat, în paginile volumului „Unde vîntul miroase a petrol" de Ioan Grigorescu. Se dezbat aici fapte la ordinea zilei din lupta pentru a da patriei socialiste o producție sporită de petrol, în paginile unor nuvele inspirate din actualitatea zilelor noastre. Reporterul i-a sugerat în chip evident prozatorului principale puncte de reper în realizarea nuvelei care să cristalizeze fizionomia actualității din elementele sale esențiale.

Mai întîi, în ordinea importanței mijloacelor de expresie, se cuvine subliniată în mod special capacitatea autorului de a realiza impresia de mișcare, trepidația epocii, în prezentarea eroilor săi. Personajele se recomandă în paginile nuvelelor sale de la primele fraze, fără să compromită prin aceasta interesul cititorului pentru ceea ce urmează. Pentru că ceea ce interesează în primul rînd la Ioan Grigorescu nu este numaidecît soarta epică a personajului, cît manifestarea lui individuală prin limbaj, mimică, reacții specifice, prin tot ceea ce poate introduce în scena unei povestiri un om, o personalitate. Nuvela care deschide volumul și îi împrumută și titlul — „Unde vîntul miroase a petrol" — prezintă doi eroi întîlnindu-se întîmplător într-un vagon de tren în drum spre București, și înfruntîndu-se violent într-o dispută științifică. Obiectul discuției îl constituie ipoteza redeschiderii vechilor sonde părăsite de capitaliști; argumentele prezentate descoperă de o parte și de alta, ambiție și pasiune pentru munca de cercetare. Oamenii nu se sfiesc chiar să se și ironizeze puțin, pledează cu înverșunare pentru opinia lor, sfîrșind prin a sugera cititorului un instantaneu caracteristic din viața tinerilor oameni de știință care lucrează astăzi în industria noastră petroliferă.

Important este faptul că interesul povestirii rezidă de cele mai multe ori în posibilitatea autorului de a face sensibilă o anumită trăire la mare intensitate a vieții de astăzi, pe frontul extracției petrolifere. O astfel de povestire consacrată unui activist de partid a cărui trăsătură dominantă o constituie tenacitatea, eroismul înfruntării suferinței fizice, este intitulată „Incă trăiesc".

Cu o sensibilitate de reporter se prezintă lupta unei echipe la o sondă aflată în plină furtună în nuvela „Ochii lupului". Se poate urmări aici un întreg complex de mijloace care concurează la reproducerea unui ritm caracteristic de viață. Sub rafalele viscolului oamenii vorbesc între ei cu o degajare care pare să sfideze iminența pericolului. Ioan Grigorescu știe să descifreze în această povestire, cu naturalețe, vorba colorată, expresia plastică, replica nervoasă, a sondorilor, transcriind succesiv mișcările gîndurilor, exclamația, ezitarea, surpriza lupta cu îndoială, cu amorțeala oboselii. Prozatorul este preocupat să deschidă un tablou de ansamblu al situației stăruind — în plină acțiune, dar fără să o întrerupă — asupra cadrului în care se desfășoară lupta oamenilor. Eroul povestirilor lui Ioan Grigorescu văzut fiind în acțiune, beneficiază de o prezentare mai bine realizată decît atunci cînd autorul încearcă schițe de analiză psihologică. In nuvela „Ochii lupului" descrierea caută să reconstituie acea impresie unitară a dramatismului care la teatru o realizează scena și elementele decorului. In cazul prozei de acțiune de tipul cele pe care o găsim în paginile nuvelei amintite, sugestia este mult mai puternică, prin descrierea caracterului dramatic al exterioarelor în care a fost situată povestirea. Autorul observă simultan mișcările oamenilor în acest context dramatic, știind să noteze intenția acestora de a nesocoti gravitatea împrejurării, prin gesturi obișnuite, contrastînd prin calmul lor, cu încordarea luptei.

Relația dintre personaj și cadrul acțiunii este bine studiată în acest caz, același episod devenind sursa unor reacții diferite, după firea fiecărui om care apare pentru cîteva clipe, în obiectivul descrierii: „Ii plăcea să-l audă pe Doroftei rîzînd acolo, sus, pe pasarela strîmtă de care se sprijineau țevile ce își așteptau rîndul la sfredelitul pămîntului, îi plăcea să-l vadă pe Pintilie trebăluind tăcut la motoare, pe Gogan rugîndu-se și mîncînd pîine cu șuncă în zi de post și pe maistrul Sîrbu privind grav, cu ochii mijiți, spre macaraua grea care apăsa țeava învîrtită drăcește de motoare. In schelă, pe la casele lor, oamenii ăștia păreau alții..." Se simte în nuvelele lui Ioan Grigorescu, efortul de a-l apropia pe cititor de personalitatea eroului. In alte împrejurări însă, încercarea de a aprofunda descrierea stărilor sufletești este dejucată de notații puerile, complicate cu considerații psihologizante care survin în unele nuvele, de altfel interesante, cum ar fi de pildă „Unde vîntul miroase a petrol". Infiriparea unei idile se explică astfel: „Apăruse în viața ei brusc, aproape meteoric, într-unul din acele momente de sclipire personală cînd ea, simțind o receptivitate subtilă și totală la mediul înconjurător, fără să facă eforturi deosebite, printr-o inspirație promptă, reușise să capteze interesul general și să se facă de toți ascultată". Aceste caracterizări vizînd observația psihologică, infiltrează o notă de artificialitate și de cele mai multe ori sfîrșesc prin a compromite sensul dinamic al acțiunii.

Unele dintre nuvelele volumului intitulat „Unde vîntul miroase a petrol", și anume cele inspirate din trecutul Văii Prahovei au, precum este și firesc, un alt ritm al povestirii, refac o atmosferă sumbră, aducînd înaintea cititorului un tablou asemănător cataclismelor geologice. Se reproduce aici ceva din jocul absurd al prăbușirilor și loviturilor la care participau pe vremuri condotierii petrolului, acel furnicar odios al agenților reprezentînd diverse societăți petrolifere.

Evocările rămîn aici la stadiul intenției, al unei sumare schițe a tipurilor. Inzestrat cu talent de reporter, inspirat prin excelență de ceea ce vede și aude, I. Grigorescu se simte la largul său numai atunci cînd este vorba de contemporanii lui, dar cînd evocă vremurile apuse e stîngaci, neconvingător. In nuvele ca „Febră", „Pioșenie", „Mastodontul" sau „Strada Luciana", autorul deplasează centrul de greutate de la analiză la documentar. Prozatorul face apel la cîteva cazuri tipice pentru dramele pricinuite de asaltul capitalului străin, asupra micilor proprietari de pămînt cărora li s-a furat averea într-o noapte prin tertipuri avocățești. Alege cîteva figuri care au devenit aproape clasice în literatura care înfierează descompunerea aristocrației, trage, în sfîrșit concluziile necesare asupra moralei criminale a capitalismului, și încheie astfel povestirea. Mult mai firesc ni se par a fi realizate acele nuvele care surprind crîmpeie din copilărie, cum este „Cinema Madagascar" sau episodul ursului ucis de un boier sadic („Ultimul drum"). Exemplele alese urmăresc să opună două modalități de a înfățișa trecutul de către același autor care, atunci cînd păstrează măsura reală a dramatismului unor fapte, se apropie de imaginea autentică. Istoria unei boieroaice falite cum este Hortensia din „Febră" împrumută ceva din stridența descrierilor unor romane vechi cu lovituri de bursă și boieri scăpătați. Apăsarea insuportabilă a plictiselii, acreala dezamăgirilor și perfidia creaturilor care intrau în morișca afacerilor cu petrol, apar într-o lumină convențională în nuvele ca „Pioșenie", sau „Mastodontul". Nici măcar Pepik, din ultima nuvelă, omul acela mărunțel, pe cît de ambițios, pe atît de nefericit în speculațiile petrolifere, nu reușește să țină pe umerii săi o povestire care dă mai curînd impresia unei expuneri ilustrative, cu caracter istoric. Iată de ce nu putem fi de acord cu afirmația dezvoltată în cronica literară din „Tribuna" (nr. 47/251), conform căreia „accentul cade în volum asupra trecutului". Procedînd la o inventariere a compoziției sociale a eroilor din nuvelele lui Ioan Grigorescu, autorul cronicii citate, Al. Căprariu, nu aduce în discuție și realizarea artistică a lucrărilor inspirate din trecut.

Comunicația permanent sensibilă dintre reporter și prozator este evidentă în nuvelele care se inspiră din actualitatea noastră. Nu vom conteni să aducem și cu acest prilej în cazul lui Ioan Grigorescu, ca și al altor reporteri de altfel, elogiu muncii de reporter, în stare să formeze spiritul de observație, capacitatea de surprindere a mișcării din viață, a aspectului cel mai caracteristic unui personaj, sau al descrierii cadrului în care se petrece acțiunea. Două elemente ni se par în special de bun augur pentru dezvoltarea ulterioară a prozatorului, așa cum îl cunoaștem din nuvelele cuprinse în volumul „Unde vîntul miroase a petrol". Este vorba în primul rînd de caracterul plastic al realizării portretului uman. Atunci cînd aduce în scenă un personaj, I. Grigorescu începe prin a descrie acele detalii ale omului evidente de la prima vedere, deosebind „un vlăjgan cu mîinile mari, vînoase, înroșite de frig" sau atrăgînd altă dată atenția asupra unui băiat modest, eroul plin de o inepuizabilă energie din nuvela „Incă trăiesc" care, „era mărunțel, avea fața palidă și ochii negri așezați sub două sprîncene trase stîngaci ca de creionul unui copil. Iși pieptăna părul băiețește, cu cărare pe stînga. Vorbea puțin". Modestia, stăpînirea de sine sugerînd energie lăuntrică, o fire cumpănită devin uneori sensibile prin intermediul portretului exterior. O a doua trăsătură importantă pentru evoluția prozatorului o constituie capacitatea de a desena în puține cuvinte un cadru amplu de acțiune. Interesant de observat este faptul că în povestirile lui I. Grigorescu natura apare privită dintr-un unghi de vedere dramatic, intrînd multilateral, cu toate componentele sale, în conflictul nuvelei. Fraza care descrie acest peisaj este îmbogățită cu epitete deosebind nuanțe fine de culoare, înregistrată atent: „se lăsa noaptea, lumina vineție a zilei în care se frămînta negura aceea lăptoasă răscolită de viscol se întuneca tot mai mult". Imaginea de ansamblu a locurilor unde trăiesc petroliștii include nu numai personalitatea oamenilor, ci și aspectul general al naturii, mărturisind intenția prozatorului de a spune totul, de a fi cît mai complet atunci cînd scrie.

UNDE VINTUL MIROASE A

Miron DRAGU

ION HOREA

Coloană în amiază

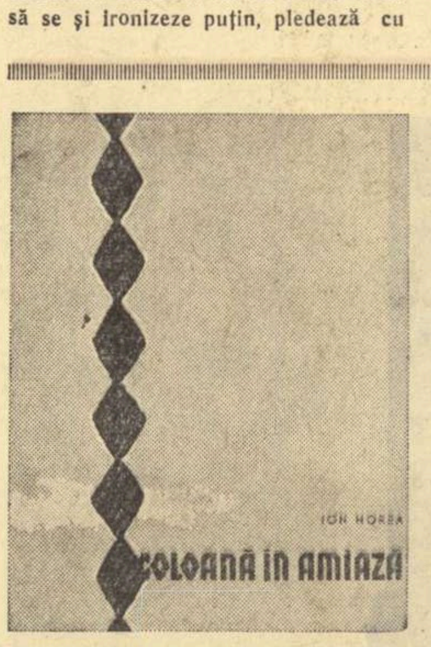

Mai ales un poet al pămîntului fertil, al toamnelor roditoare, al holdelor și fructelor, al serilor tăcute, al liniștei împlinite, dar și cu încercări de a transpune în versuri alte sectoare ale activității umane, Ion Horea ne apare ca un poet al versului luminos, melodios și calm iar volumul său ca o carte de maturitate artistică. Prea puțin prezent în presa literară și de aceea mai puțin cunoscut, el face parte din aceeași promoție cu Al. Andrițoiu, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Ion Brad, A. Gurghianu ș.a., adică dintre poeții care au depășit vremea căutărilor tinerești și au ajuns la o formulă proprie, reprezentativă, de poezie. Ion Horea, încercînd să se definească, găsește cîteva elemente semnificative: „Mi-am adunat puterea prin timp, încet, încet, / Cum își adună cerul izvoarele-n Siret", și se regăsește calm, „Reînviat sub creanga acestei noi livezi" („Generație"). Dar fiindcă poezia ce deschide volumul ne vorbește despre evoluția generației sale remarcăm — deocamdată în treacăt — ce puțin a fost marcat poetul de ultimul război mondial — spre deosebire, de exemplu, de Mihu Dragomir, obsedat de acest eveniment — ce exterioare sînt referirile sale la război, la marile sale distrugeri și drame. Il regăsim mai degrabă în „Agreste": „Hotarului asemeni mi-e sufletul prea plin / De lumea vegetală, de păsări și insecte / De lumea animală spre care mă înclin / Mereu în căutarea mișcărilor perfecte". Și toate mărturiile de duritate și violență sînt anulate de asemenea versuri în care-l regăsim:

„Ascult, și-n pacea nopții mă înfior și tac,
Și-mprejmuit de umbre și de bucate coapte,
Desăvîrșit în sine-mi mă simt ca un copac,
Sub lună petrecîndu-mi cu păsări mari de noapte"
(„Agreste")

Sau: „Atîtea lucruri simple, curate și firești, / Incep să-mi bată iarăși în suflet și-n ferești".

Deci, un sensibil, care ascultă liniștea, cîntă bucuria lucrurilor simple, plenitudinea realizării. Atît, ar fi însă prea puțin. Ion Horea iubește pămîntul, marea liniște a cîmpiei ce așteaptă bucuria rodului, livezile încărcate, belșugul socialist. Ca să cităm avem dificultatea alegerii și, deși nu sînt de părere că o cronică la un volum de versuri trebuie să cuprindă multe citate, de data aceasta vom face o excepție. Iată poezia intitulată sugestiv „Pămîntul":

„Din patru anotimpuri pămînul mi se-arată
In frumusețea lui adevărată.
De-i așezat sub soarele amiezii
E potrivit prisăcii și livezii
Sînt dealuri închinate și-ncinse de arșiță?
Sapă-le adînc și leagă-le cu viță,
Și piersici să le țină de umbră și gutui,
Pe culmea lor de-a dragul să te sui,
Sînt locuri unde crește doar troscotul și pirul?
Pe ele-nalță-ți case și pune trandafirul
Iar pînă una-alta,
Așteaptă sărătura hîrtoapele și balta
Și cît cuprinzi cu ochii de-a lungul și pe laturi
Să vezi doar o grădină de flori și zarzavaturi".

Influența argheziană e clară — și, în volum, preponderentă — dar pasiunea pentru pămînt e autentică. Dealtfel, ruralismul său e îndeobște vegetal iar dintre vegetale supremația o au hotărît, fructele. In rostogolirea pillatiană de gutui, struguri, prune etc., Ion Horea celebrează fecunditatea pămîntului. Fructele și grînele sînt opera perfectă a unei alchimii a belșugului. Rodul pămîntului e simbolul reînnoit, etern al vieții. „Dimineața" e un elogiu al fertilității cîmpului. Munca socialistă, liberă de exploatare, redă gravitatea acestui ciclu etern și simbolic: „Să le deschizi pădurea, să le întinzi livezi, / Tu însăți peste timpuri înalte să te vezi / Cum te-mplinești în fructe mereu și reînvii / In primăveri și-n toamne pe dealuri mari cu vii" („Incredere"). Alt poem „Intinerire", e de asemeni o laudă a fertilității pămîntului și se deschide cu acest vers cu totul semnificativ: „De farmecul grădinii nu pot să mă mai mîntui". Sau: „Ce liniște sub vița de vie și-n văzduh" („Odobești"). Farmecul acesta e, pentru poet, reîntîlnirea cu copilăria și cheia ne e dată în aceeași poezie: „Copilăria strigă dintre gutui și duzi, / Și parcă-mi simt obrajii de mustul toamnei uzi".

Firește, pentru un poet al „grădinii și-al livezii" anotimpul preferat e toamna roditoare, plină de o bucurie melancolică („Anotimp", „Ecou", „Mai departe", „Octombrie", „Toamnă tîrzie", etc.). Poetul se simte bine seara, în liniște și calm, tăcînd singur sau alături de cineva. Poezia lui Ion Horea e luminoasă și cu rare excepții, cerul său e limpede, senin. O euforie calmă a luminii străbate volumul, o lumină estompată e invocată adesea. Poetul descoperă veșnicia, durata, în ciclurile fertilității agrare. Hesiodic, cîntă muncile agricole dar gustă îndeosebi momentul rodirii care reconfirmă ordinea lucrurilor și dă senzația împlinirii, a duratei. Fructul e nu numai rezultatul muncii este mai ales timpul materializat, oprit în fruct, de unde și sentimentul de liniște, de calm pe care-l dă livada în rod: „Rotit în jurul stelei polare, lîngă soare, / Vreau să-l deprind, vecia prin mine s-o măsoare / Cînd iau butucul viței de vie și-l împlînt" („Intinerire"). Sau: „Ne strigă iarăși vremea știută din toți vecii / Să semănăm pe cîmpuri porumbul și dovlecii", („Cîntec din frunză"). Sau încă: „Și iar atîrnă ziua rotundă ca o poamă, / Desăvîrșită-n totul, pe creanga ei de sus", „Ei n-au trecut aceste hotare lungi și praguri / Unde-i oprită clipa în fruct și poți s-o prinzi, / Și n-au gustat din cerul de miere strîns în faguri, / Și n-au privit în lumea fîntînilor-oglinzi" („Inceput").

E ușor de constatat că acest filon, ale cărei caracteristici am încercat să le desprind, este cel mai important, mai autentic și mai abundent în acest volum. El este și cel mai bine realizat artistic. Influența argheziană, marcată, alternează sau se împletește cu o comunicare mai intimă cu universul poetic pillatian. Dincolo de aceste influențe se cade să vedem limitele viziunii agreste a lui Ion Horea. In primul rînd, din dialectica belșugului socialist elementul pasiv, pămîntul, apare mai reliefat decît cel activ, munca umană. Acesta din urmă apare de altfel și prea abstract, simbolic și lipsit deci de specificul său concret-istoric. In al doilea rînd și legat de aceasta, satul nou, socialist, bogăția afectivă a epocii noastre, rezultată din transformările profunde, istorice ale ultimului deceniu și jumătate, transpare într-un prea stins ecou (o singură poezie, „Paratrăznete la Chișcani" ne vorbește metaforic de noua realitate). N-am dori desigur deloc să-l îndemnăm pe Ion Horea spre o poezie expozitiv retorică, deloc recomandabilă, ci spre integrarea armonioasă a noului conținut afectiv. Aceasta îl va ajuta de altfel să se distanțeze marcat de modelele sale poetice, căci — se știe — reala originalitate constă în conținut. Poet autentic, melodios și clar, Ion Horea realizează o poezie vitală a belșugului și holdei, cu o sensibilitate reală. Nu e un pastelist, un descriptiv, iar culorile îi lipsesc aproape cu desăvîrșire. Poetul nu descrie peisajul ci — îl trăiește, îl gustă, îl trece prin sensibilitatea sa și ni-l redă drept o stare proprie, interiorizat și semnificativ.

Aceasta nu e însă, desigur, singura direcție a talentului său. Trecem repede peste o poezie domestică („De tine") neinteresantă și peste versurile antirăzboinice („Solie", „Cîntecul care nu se uită" etc.) în care viziunile terifice sînt neconvingătoare. Idealul de pace, exprimat aici e blajin, elementar și fără perspective. Altele („Nu moartea") suferă de retorism. Reține însă efortul lui Ion Horea de a realiza o poezie a construcției. Interesantă e poezia pămîntului virgin care așteaptă constructorii în legănarea mănoasă a belșugului agrest (iar!) („Cu voi"). In alte poezii („Insuflețire", „Spune-mi tot", „Mineri și oțelari", „Manifest", etc.) fulgeră uzine, mine, noile clădiri, în versuri corecte, adesea plăcute, dar care rămîn totuși compoziții exterioare, expuse retoric, fără ca poetul să se ridice la nivelul artistic al versurilor armonioase dedicate cîmpurilor și livezilor. Ar fi greșit însă dacă am conchide de aici, imediat, că Ion Horea e condamnat în veci la ruralitate (ceea ce, de altfel, nu ar fi chiar un defect) fiindcă două poezii („Ciment" și „Chimie") ni-l arată un — posibil — viitor poet al industriei socialiste. Calitatea poemelor decurge din aceea că, de data asta, Ion Horea a renunțat la expunerea versificată a unor teme și, conform specificului său, cîntă elementele simple, fundamentale și laudă alchimia creatoare a industriei așa cum, lăudase alchimia vegetală. E, dacă vreți, tot o poezie a fructelor, a roadelor, dar a unui belșug, acum, produs de homo faber, de muncitorul socialist. Mi se pare că aceasta e o pîrtie fertilă pe care Ion Horea poate merge în sensul talentului său, îmbogățindu-și tematica.

Așa cum sugerează coloana brîncușiană de pe copertă, Ion Horea e preocupat și de poezia filozofică („Năzuințele intime", „Proiect", etc.). Dar, pentru aceasta îi lipsesc marile viziuni, imaginile îndrăznețe care să concentreze o idee originală, poetul limitîndu-se la discursuri rimate pe o simbolistică facilă. Desele aluzii la mitul meșterului Manole nu au aderență reală, nici grandoare. Ideile nu sînt clare (și asta nu din cauza imaginilor!). Marile viziuni poetice nu se împacă bine cu idealul blajin, comod și domestic. Ar fi nedrept însă dacă nu am desprinde și din aceste poezii versuri și chiar fragmente autentice. De exemplu, această revelație a plenitudinii, a frumosului, din „Năzuințele intime", care îmi place: „Odată mi amintesc cum am ajuns / Prin munți în largi poene, unde cade / Lumina în păduri de nepătruns, / Peste tremurătoarele arcade / Și-am ascultat: venea ca o chemare, / Ca un îndemn prelung și repetat / Din stîncă-n stîncă pînă-n depărtare, / Ca într-un basm de care n-am uitat, / Ca ntr-o fîntînă cercurile-afunde / Sub pietrele zidite împrejur / Ca-ntr-un tărîm din care ți-ar răspunde / O sete de verdeață și azur / Și-am înțeles ce frumusețe poate / Să se adune-n neîntrerupt ocol / Unde-i lumina oglindită-n toate, / Din vale pînă-n piscul gol / Era o contopire și un dor / Primit în suflet și întors naturii".

Paul GEORGESCU

Criticii despre critică

1. — Care credeţi că sînt sarcinile principale a criticii literare?

2. — Ce părere aveţi despre schimburile de nii care au loc în presa literară în ultima vreme?

3. — Care sînt, după părerea dv., deficienţel criticii literare şi cum pot fi ele depăşite? În ce măsură critica litera contribuie la dezvoltarea literaturii noastre pe drumul realismului soci t, la analizarea fenomenului literar actual, precum şi la elaborarea unor udii de sinteză?

4. — Cum se manifestă spiritul apologetic critica literară? Ce cronici literare sau dramatice, obiective şi princip e, puteţi cita?

5. — Ce părere aveţi în legătură cu r porturile dintre critici, cititori şi scriitori?

6. — Cum sprijină publicaţiile activitat criticii literare şi ce propuneri aveţi în legătură cu îmbunătăţirea mun în acest domeniu?

Andrei Băleanu

1. — După părerea mea, criticul nu trebuie să fie un „judecător“, ci un luptător pentru promovarea noului autentic în literatură. Nu mi-l pot imagina pe criticul de astăzi legat la ochi şi cu un cîntar în mînă, împărţind „dreptatea absolută“ în lumea valorilor artistice. Mai bine fără terezie, dar cu privirea limpede, îndreptată spre realitate.

Din păcate, mulţi scriitori s-au obişnuit să caute într-o cronică nu ideile, ci adjectivele. Un critic nu poate însă, nici să dăruie şi nici să răpească talentul cuiva. El poate „cel mult“ să contribuie la orientarea talentelor existente, într-o discuţie anumită.

In momentul de faţă, sarcina principală este de a milita pentru orientarea creaţiei spre oglindirea mai veridică şi mai profundă a adevărului vieţii noastre socialiste. Noi facem acest lucru insuficient, pentru că noi înşine cunoaştem prea puţin viaţa şi nu discutăm aproape de loc despre ea, certîndu-ne mai mult cu privire la diferitele modalităţi ale genului epic, etc.

2. — Am impresia că unii critici s-au molipsit ei înşişi, într-o bună măsură, de mania efemeră de a căuta în orice articol etichete, sentinţe, şi de a socoti critica o... pacoste. Dacă un critic e contrazis în scris de un altul, adeseori el vede în aceasta nu un fenomen absolut firesc, ci mîna nevăzută a unei magii care-l „lucrează“.

Eu cred că noi trebuie să ne confruntăm opiniile diferite şi chiar opuse, cu principialitate şi curaj, şi să ne stimăm reciproc pentru această principialitate şi pentru acest curaj.

3. — Mi se pare că ne preocupă exagerat de mult relaţiile dintre scriitori şi critici (cu asta răspund parţial şi la întrebarea nr. 5). Cusurul cel mare al spiritului apologetic nu este că laudă anumite lucrări, după cum acela al negativismului nu este că le critică, ci faptul că atît laudele cît şi criticile nu se fac spre a susţine o idee constructivă, ci doar pentru a produce, fie mulţumire, fie amărăciune, scriitorului respectiv. Tocmai de aceea un articol, cu cît este mai înfocat apologetic, cu atîta degajă, în substanţă, o mai mare indiferenţă faţă de operă. Apologetica poate naşte zeloşi, dar nu pasionaţi.

Unii au înţeles, însă, că a combate apologia şi negativismul înseamnă a confecţiona cronici egale, cu un echilibru stabil între elogii şi mustrări. Această ocupaţie devine extrem de plictisitoare, transmiţîndu-se căscatul şi cititorilor.

Ce este de făcut? Nu este bine să fii apologet, nici negativist, dar nici cu picioarele în două luntre. Această dilemă se rezolvă, cred, de la sine, atunci cînd criticul scapă de sub tirania adjectivelor şi urmăreşte consecvenţa ideilor. E tot un fel de determinare a formei de către conţinut...

Savin Bratu

1. — Pentru o astfel de întrebare, spaţiul anchetei e prea restrîns şi ne limitează la generalităţi. Gîndindu-mă însă la ceea ce ar fi, după părerea mea, „veriga principală“, aş spune că trebuie să realizăm saltul calitativ al adevăratelor sinteze critice asupra fenomenului literar actual. Să izbutim extragerea trăsăturilor definitorii din analiza la obiect a realităţii artistice date. De asemenea aş vedea alte două sarcini vizînd o mai mare eficienţă a criticii noastre.

In primul rînd, să confruntăm mai direct, mai explicit, realitatea operelor cu realitatea socială însăşi, în transformarea ei revoluţionară. Astfel critica noastră poate căpăta dimensiunile unei dezbateri esenţiale — etice şi estetice, politice şi istorice, filozofice şi psihologice.

In al doilea rînd, să ducem fiecare în parte şi în cadrul fiecărei redacţii, o anumită acţiune de promovare a talentelor tinere, în conformitate cu necesităţile noastre estetice în genere, ca şi cu gustul nostru personal. Unii critici ai noştri îşi înţeleg foarte bine această menire şi, în ceea ce mă priveşte, îi stimez şi mai mult pentru aceasta. Susţinerea de către fiecare critic cu autoritate a acelor talente în a căror dezvoltare crede, ar înviora mult schimbul de opinii, i-ar da o adresă precisă, în cadrul luptei pentru înflorirea literaturii realist-socialiste într-o reală unitate prin varietate. Cum literatura însăşi nu poate şi nu trebuie să constituie un torent nediferenţiat, nici critica literară nu poate fi nediferenţiată în entuziasmele şi respingerile ei. Personal, aş stimula mai ales tendinţele interesante, inovatoare în conţinut şi în formă, care încearcă să ţină pasul dinamicii revoluţionare a epocii noastre, chiar dacă aceste tendinţe sînt încă în formare — şi m-ar atrage mai puţin operele corecte, bune, create cu un talent matur, dar care nu aduc nimic nou şi rămîn inevitabil în urma vieţii contemporane.

2. — Vezi şi răspunsul la întrebarea nr. 1. Cînd am fost la Iaşi, recent, la întîlnirea organizată de Uniunea Scriitorilor, un cititor m-a criticat pentru că... în presa literară nu există destule schimburi de opinii. I-am demonstrat, cu date statistice, că există. Dar faptul că un cititor, care părea totuşi interesat de fenomenul literar, n-a observat această existenţă, m-a pus pe gînduri.

3. — Şi aici, vezi răspunsul la întrebarea nr. 1. Aş adăuga, atingînd încă o singură problemă, că mai trebuie să facem multe pentru a ne integra, cu critica noastră naţională în curentul discuţiilor literare internaţionale. Fenomenul literar romînesc e încă prea mult discutat izolat de cel universal, la care însă îşi aduce contribuţia specifică. In lupta ideologică mondială, pe plan literar, glasul nostru critic mi se pare încă prea timid. In acest sens, aş observa, printre altele, că avem un insuficient contact nemijlocit chiar cu ardentele dezbateri actuale ale criticii sovietice.

4. — Spiritul apologetic înseamnă în primul rînd renunţarea neprincipială a criticii la criteriile ei obiective de analiză şi apreciere. Nu poate fi confundat acest spirit cu entuziasmul la care are drept oricînd criticul literar, care nu e numai un judecător ci şi un valorificator de frumuseţi. Nu văd de ce admiraţia noastră legitimă pentru realizările vieţii noastre noi nu s-ar extinde asupra celor din cîmpul artistic. In acelaşi timp, spiritul critic trebuie să fie treaz, în literatură ca şi în toate domeniile. Un spirit critic constructor, nu unul destructiv. Important este să fim principiali şi demni, să susţinem cu tărie ce considerăm că trebuie susţinut, fără teama de a cădea în apologetică, — şi să respingem categoric ceea ce ni se pare de respins, ideologic şi artistic, fără teamă de supărări, etc. Să nu „tămîiem“ mai ales — adică să nu intre în aprecierile noastre considerente legate de poziţia ierarhică ocupată de cutare scriitor. Inţeleg uşor de ce pot fi suspectat că-l „tămîiez“ pe un scriitor consacrat. Şi totuşi, chiar o astfel de suspiciune m-ar putea împiedica să-l elogiez — ori de cîte ori socotesc că o creaţie a lui răspunde exigenţelor mele? Dar, să spunem, ce rost ar avea învinuirea că-l „tămîiez“ pe Cezar Baltag? Poate vreau „să mă pun bine“ cu un poet de al cărui prestigiu sînt convins că va fi foarte mare în deceniul următor? Dar o asemenea convingere începe să însemne cu totul altceva decît un interes meschin, să aibă o valoare principială. Combaterea apologeticii e imperios şi necontenit necesară. Nu poate fi o „campanie“, ci o atitudine permanentă. Mă tem însă de înţelegerea ei denaturată, care o poate transforma într-o frînă a activităţii noastre (vezi şi părerea lui Eugen Barbu în discuţia despre proză din V. R. nr. 10), sau într-o încurajare a acrelii unor cronicari incompetenţi, dar gata să batjocorească munca altora.

5. — Cu riscul de a-i supăra pe mulţi dintre cei ce reprezintă tocmai obiectul interesului nostru pasionat, în esenţă admirativ, trebuie s-o spun că, la ora actuală, după convingerea mea, scriitorii au rămas mai mult datori criticilor decît invers, în eforturile pentru stabilirea unor raporturi principiale. Recunosc că adesea criticul se înfăţişează ca un fel de potenţial autor ideal al tuturor întreprinderilor pe care poeţii, prozatorii, dramaturgii şi chiar colegii săi de critică nu le pot realiza decît într-o formă imperfectă. Am trecut şi eu, personal, prin starea de iritare pe care o poate produce unui autor un asemenea raport. Dar cîtă vreme ne vom supăra pe critică şi-i vom cere să aibă ghiare tocite, vom face, efectiv, presiuni morale în favoarea apologeticii. Un critic sau altul poate greşi, ne poate jigni etc. ...Critica, însă, în ansamblul ei, nu se reduce la acestea şi nu e reprezentată de ei.

In ceea ce priveşte raporturile criticii cu cititorii, problema mi se pare mult mai serioasă. Cred că, de fapt, în practica receptării artistice, anume raporturi abia de există. Criticul ţine însă prea puţin seama de cititor. Cititorul ţine ceva mai mult seama de critic, dacă-l pricepe. Un dialog critic-cititor e rar. Bibliotecarii marilor uzine pot fi solicitaţi pentru răspunsuri în această privinţă.

6. — Cred că mai ales în ultima vreme critica literară nu se poate plînge de posibilităţile pe care i le oferă în ansamblu publicaţiile noastre literare. Indeosebi, după părerea mea, „Gazeta literară“ şi „Tribuna“. Insuşi faptul relevării recente a unui număr însemnat de promiţători critici tineri formaţi în jurul unei redacţii e semnificativ. Cred că se va cere ca fiecare publicaţie literară să devină o şcoală de critică literară activă şi calificată. Să nu încurajăm diletantismul, ci studiul serios, plin de răspundere. Să nu ne lăsăm fermecaţi mai ales de potenţele polemice vădite, de o notă malitioasă, ci mai ales de capacitatea analizei şi cercetării constructive. Un june isteţ poate uşor lua peste picior munca depusă de muncitorii scrisului. Să-i cerem însă, mai întîi, examenul propriei sale munci creatoare, constructive. Polemica e terenul maturităţii.

In legătură cu aceasta, aş vrea să ilustrez şi cele afirmate critic în răspunsurile 4 şi 5. Sînt tineri critici (unii încep să nu mai fie tineri) care şi-au cîştigat de-a lungul anilor un incontestabil prestigiu, în primul rînd prin văditul lor progres ştiinţific, prin străduinţa lor de cercetători serioşi, conştienţi de responsabilitatea lor constructivă. Cine l-a urmărit, de pildă, pe Al. Oprea din 1954 pînă azi, oricît de critic l-ar discuta, n-ar putea ignora procesul maturizării sale. Pe această treaptă, ironia facilă lasă din ce în ce mai mult loc sobrietăţii omului de ştiinţă. Acelaşi lucru l-aş putea remarca la un tînăr „mai vechi“ ca V. Rîpeanu sau la unul „foarte tînăr“ ca E. Simion etc... Dar prea adesea se manifestă îndelung ca inchizitori sarcastici alţi tineri care de-a lungul anilor încă n-au izbutit să-şi dovedească o forţă creatoare, o competenţă în creştere, oricît de mult s-ar cita şi lăuda reciproc ca pe nişte clasici în viaţă. De la Gh. Achiţei, de pildă, am putea cita multe sfaturi şi îndemnuri, critici, ironii şi înţepături, adresate autorilor cu cea mai mare experienţă. Nu-mi aduc însă aminte de nici o lucrare ştiinţifică a criticului, o lucrare ieşită din gîndirea lui, din cercetarea lui serioasă, din munca lui asiduă. Avem încredere în posibilităţile lui de dezvoltare, dar, evident, aşteptăm de la un tînăr absolvent al facultăţii de filologie surpriza unei lucrări constructive, a unei contribuţii adevărate. Zeflemeaua semnată ori nu, e prea puţin pentru a consacra un critic, — şi mulţi dintre tineri (mai ales la „Luceafărul“, „Tribuna“, „Steaua“ — mai mult, şi la „Gazeta literară“) au profesat-o aproape în exclusivitate. Pe de altă parte, nici gravitatea de judecător sever, care monopolizează principialitatea, nu e preferabilă, mai ales cînd un critic relativ tînăr încă nu şi-a dovedit prin nimic competenţa proprie. De pildă I. D. Bălan ne învaţă pe toţi cum trebuie să ne purtăm şi cum să scriem, dar e departe de a ne fi dat vreun exemplu personal în aceste privinţi. E mai uşor să dai cu piatra, deci, decît să lucrezi tu însuţi ceva. Lucrarea de diplomă la examenul de stat, pe care I. D. Bălan şi-a publicat-o în M.B.C. acum vreo cinci-şase ani, era promiţătoare. De atunci, însă, nici o promisiune n-a mai fost realizată de acest critic pe măsura lecţiilor pe care ni le dă cu atîta siguranţă de sine, ca un autorizat Zoil. Nu ştiu exact cum e raportul de vîrstă între tineretul critic şi Ion Lungu, de pildă, dar aceleaşi observaţii cred că i se potrivesc şi acestuia, şi multor altora. Ion Lungu s-a specializat şi el de cîţiva ani în evidenţierea lipsurilor grave ale criticii actuale, a confuziilor teoretice şi a preţuirilor eronate, fie ale frontului critic în întregime, fie ale unui număr de critici (de preferinţă cîţiva din Bucureşti), fie ale fiecărui coleg în parte, cînd acesta îşi publică o carte. (De exemplu — cînd D. Micu şi-a publicat remarcabila lucrare despre romanul romînesc actual). Dacă unii ca D. Micu n-ar scoate cărţi, ce s-ar face ceilalţi, ca Ion Lungu?

Critica, fie ea oricît de ascuţită, chiar malitioasă (dar nu insinuantă) nu se poate exercita efectiv decît pe baza autorităţii date de principialitatea partinică şi competenţa profesională a criticului. Iar principialitatea şi competenţa nu se pot dovedi doar prin vorbe şi atitudini destructive. Muncitorul de înaltă calificare nu va accepta niciodată sentinţa unui controlor de calitate care nu şi-a dovedit îndelung decît minima calificare de a-şi pune stampila pe produsele altora. E arhicunoscută inteligenta butadă că un critic trebuie să fi eşuat în cît mai multe genuri artistice pînă să-şi fi însuşit capacitatea exegetică. Aş spune că unii critici ai noştri, teribil de bătăioşi — şi unilateral bătăioşi, avîndu-şi victimele de mult stabilite — n-au „eşuat“ pînă acum nici măcar într-o singură lucrare proprie de critică, teorie sau istorie literară.

Liviu Călin

1. — Critica literară se dovedeşte eficientă numai cînd, în deplin spirit ştiinţific şi cu sensibilitate, discerne ceea ce este livresc, factice, de ceea ce este autentic. Pentru aceasta însă, criticului i se cere obiectivitate, nu argutie în jurul unui punct de vedere îngust, subiectiv. Consider absolut necesară creşterea nivelului teoretic, de altfel evidentă în ultima vreme. (Mă gîndesc în special la articolele din „Gazeta literară“ despre poezie şi proză).

2. — In genere bună. Aş cita însă ca o recrudescenţă a modului neprincipial de a duce polemica, articolul lui Dan Deşliu privind activitatea unor tineri critici literari de talent. Apreciez ca îndreptăţită semnalarea preţiozităţilor sau a cîtorva formulări contorsionate, dar nu pot fi de acord cu concluziile jignitoare.

3. — Consemnarea plată, funcţionărească, aş spune. Majoritatea recenziilor sînt scrise sărăcăcios, derutant. Publicaţiile noastre trebuie să arate pe viitor mai multă exigenţă. Socotesc recenzia ca versiunea concentrată a cronicii literare, unde scriitorul şi, fireşte, cititorul caută opinia criticului articulată ferm, convingător. Recenzii terne, generale au publicat, şi numeroase din păcate, „Viaţa romînească“, „Gazeta literară“, „Con
temporanul“, „Luceafărul“ la rubric
„O seamă de cuvinte“. In ceea ce p
veşte „Contemporanul“, adăugăm a
un fapt regretabil absenţa îndelungă,
pînă de curînd, a cronicii literare. U-
neori această importantă rubrică şab-
solut necesară în fizionomia rev ei a
fost înlocuită de cîteva recenzii tele-
grafice.

Pentru a contribui activ la ienta-
rea literaturii pe drumul rea smului
socialist, critica literară, în te ma-
nifestările ei, trebuie să fie perativă.
Se aşteaptă o mai riguroas selecţie
în alegerea cărţilor pentru onica li-
terară. Pun aici o întreba De ce
în „Gazeta literară“ nu apărut o
cronică la „Ţara banilor“ e Ilie Pur-
caru, volum care afirmă un scriitor
de talent, preferîndu-se, să spunem,
„Timişoara“ de Mircea Şerbănescu?
Bineînţeles operativitata, discutarea
neîntîrziată a fenomen ui literar, în-
lesnesc efectuarea uno studii de sin-
teză asupra literaturi noastre con-
temporane. Astfel de articole şi studii
sînt încă puţine şi utorii care le-au
anunţat trebuie să mediteze cu mai
multă seriozitate asupra angajamente-
lor.

4. — Direct sau indirect. Prin direct înţeleg atitudinea superlativă fără nici un echivoc. In cronica lui Ov. S. Crohmălniceanu la „Prozatori contemporani“ de Ion Vitner, minimele rezerve nu sînt de natură să modifice exuberanţa apologetică. De asemenea, referirile lui Al. Oprea la Al. I. Ghilia din numărul 9/1961 al „Vieţii romîneşti“.

Spiritul apologetic, indirect de rîndul acesta, se manifestă în cronici descriptive, lungi rezumate sau parafrazări „generoase“. Exemplu: cronica lui I. D. Bălan la volumul „Steaua polară“ de Gh. Tomozei. Acelaşi ton apologetic l-am identificat în articolele semnate de Miron Dragu în „Gazeta literară“ cu prilejul reeditării romanului „Bariera“ de Teodor Mazilu. Aici se asociază şi intenţia de a relua o polemică sterilă.

Consider obiective cronici ca acelea semnate de Paul Georgescu la volumul „Cele mai frumoase poezii“ de M. R. Paraschivescu, de Matei Călinescu la „Dimineţile simple“ de Veronica Porumbacu, de S. Damian la „Anii tineri“ de N. Ţic, de George Gană la „Front fără tranşee“ de Petre Sălcudeanu şi I. Oarcăsu la „Materia şi visele“ de Mihai Beniuc. De asemenea cronicile dramatice de V. Mîndra, Andrei Băleanu, Dumitru Solomon.

5. — In primul rînd, despre raportul critic-scriitor. Am urmărit diverse interviuri ale scriitorilor care nu totdeauna se adresează criticilor în termeni colegiali. Erorile acelor critici care oscilează între ditirambi şi negare nu trebuie să dăuneze asupra unor relaţii sănătoase, unde nu au ce căuta capriciile sau alte sentimente străine eticei comuniste. Cît priveşte legătura cu cititorii, urmăresc în presa literară intensificarea ei, drum pe care se cere şi mai multă perseverenţă.

Ion Oarcăsu

Nu-s obişnuit să răspund profesoral, după un anumit punctaj, de aceea voi încerca să-mi organizez părerile fără a ţine seama de ordinea întrebărilor indicate în chestionar — şi foarte pe scurt.

Sarcinile criticii actuale (principialitatea marxistă, obiectivitatea, nevoia tot mai simţită a unor studii de sinte-
ză) decurg din ca terul militant, an-
gajat al literatur noastre noi. Fiind
o estetică aplica critica trebuie să
orienteze literat spre actualitate,
spre acele fenor e politice şi sociale
care formează ţinutul vieţii noastre
socialiste. Rap nd mereu, ca un cri-
teriu suprem, pera la realitate, ju-
decînd verid atea şi profunzimea
imaginii arti e în funcţie de obiec-
tul reflectat, iticul trebuie să fie el
însuşi un b cunoscător al vieţii zu-
grăvite în era respectivă. De aceea
imaginea ui om pedant, închis în
bibliotecă, upt de lumea înconjură-
toare, per ca, vezi doamne, nimic să
nu-i tulb oficierea, a rămas de mult
în urmă ste apanajul trecutului. Cri-
ticul ac l se cere a fi în acelaşi timp
om de ist şi de cultură, filozof şi e-
conom istoric al moravurilor şi re-
porter pasionat după amănuntul nou
de v ă. Nimic din ceea ce se întîm-
plă domeniul politic, social şi mo-
ral -i poate deci rămîne indiferent,
alt aprecierile sale sînt oricum li-
mi e, dacă nu cumva false, profund
su ectiviste.

pun desigur lucruri cunoscute, a-
ăruri acceptate, principii pe care
etica marxist-leninistă şi metoda
alismului socialist le-au stabilit de
nult iar majoritatea criticilor noştri le
aplică iarăşi de mult şi consecvent fenomenului literar contemporan. Simt totuşi nevoia de a le reaminti, fiindcă nu o dată anumiţi critici par să le uite şi atunci rezultatele sînt funeste: judecăţile lor de valoare îşi pierd caracterul ştiinţific marxist, devin simple exerciţii lipsite de eficacitate.

Atrag atenţia în anumite studii şi cronici unele lipsuri serioase: confuzii de ordin teoretic, tendinţa de a rupe arta de obiectul ei (teoria despre tipurile literare) etc. Dar oare nu există şi alte lipsuri asemănătoare, care apar din cînd în cînd chiar în articolele unor critici pe bună dreptate apreciaţi pentru activitatea lor în general valoroasă?

Vorbind despre volumul lui Ilie Constantin, Ov. S. Crohmălniceanu, de pildă, reduce întreaga sferă de preocupări ale poetului la două elemente: vîntul şi apa, „amîndouă în mişcare, într-o mişcare încă timidă, dar amplă (sic!), îmbătată de spaţii mai libere, desenîndu-se abia, dar deschisă de aceea ca toate începuturile unor imense făgăduinţi“ (v. „Viaţa romînească“, Nr. 1/1961). Urmează apoi o caracterizare a fiecărui element în parte: vîntul „înfioară suprafaţa oglinzilor lichide“, apele sînt „proaspete, sclipitoare“, ca în final criticul să creioneze un adevărat profil... astrologic al poetului: „Trăieşte în versurile (lui Ilie Constantin, n. n.) o muzică interioară nedesluşită încă foarte clar dar stăruitoare, imperioasă, în consonanţă cu rotirea astrelor, cu pulsaţiile sîngelui“ etc., etc.

Evident, după asemenea consideraţii te întrebi dacă nu cumva tînărul poet e un mistic întîrziat, care caută mereu să stabilească între el şi lume corespondenţe stranii. Afli însă parcurgînd volumul, că Ilie Constantin vede co-
a
munismul ca o imensă debar de
unui şir neîntrerupt de mult e),
unde şi prezenţa elementelor (—
că într-adevăr, cîntînd peisaj ul şi
din care nu lipseşte omul — fără
apa intervin firesc şi expli mnifi-
ca poetul să le dea vreo a natu-
caţie decît aceea de elem oare?
rale, de peisaj. Ce s-a înt în ex-
Criticul caută o „cheie uce ime-
plicarea poeziei (şi gîndul« sau la
diat la acea „faculté ma e“), rupe
formula „attention à l ează conţi-
cuvintele din context, le Constan-
nutul de idei al liricii mă în con-
tin, pierzîndu-se pînă ai puţin su-
sideraţii mai mult s
biectiviste.

tendinţa ace-
In altă ordine de a întreaga o-
luiaşi critic de a escu prin ceea
peră a lui Camil polemicii“ ţine
ce el numeşte „de mplificatoare. Ca
de aceeaşi concep spre noţiunea de
să nu mai vorbi zeta literară“ nr.
autenticitate (v. rculaţie de Ov. S.
7/1961) repusă ră discernămîntul
Crohmălniceanu ape în termenii în
critic necesar, au trei decenii, Ca-
care, acum d atunci tributar feno-
mil Petrescu, sea împotriva aşa zi-
menologiei, anului realist: tipul şi
şilor idoli ai
caracterul. poi, îndeosebi la croni-
Se obser ai tineri (şi nu mă ex-
carii litera tă categorie), o anumită
clud din spiritului critic, un pro-
anchiloza impuriu. Cronicile şi ar-
fesionali în loc să fie un prilej de
ticolele atere a ideilor, ce formează
amplă mesajul operei, devin uneori
la un ruiri de citate. Cînd aceste
ample e îmbină cu pretenţii de sa-
exerc părţire tipologică (e cazul lui
vant ălinescu, tînăr altfel dotat), ne
Mat în faţa unor idei perimate, tra-
află în haine pretins noi. Clasic sau
ve tic, vizual ori auditiv, poetul rea-
ro cialist trebuie să răspundă prompt
li nzii sociale, tinzînd să devină în
c
el mai înalt grad reprezentativ pentru idealurile clasei muncitoare, pe care el le împărtăşeşte. Valabilitatea poeziei actuale, marea ei forţă de sugestie, capacitatea ei superior educativă rezultă deci, în primul rînd, din valoarea de generalitate a sentimentelor zugrăvite şi nu dintr-o respectare mecanică a propriului temperament. Nu e destul ca sentimentele să fie comunicate sincer şi artistic, aşa cum precizează criticul amintit, ci ne interesează mai ales conţinutul obiectiv al imaginii poetice, valoarea ei de tipicitate.

In fine, aş ridica o ultimă problemă, foarte importantă pentru relaţiile principiale dintre critici: aceea a obiectivităţii comuniste cînd e vorba de judecarea, în articole-bilanţ a activităţii ce-o depun. Un articol foarte recent apărut în „Gazeta literară“ şi semnat de Paul Georgescu, S. Damian, Matei Călinescu înşiruie, printre altele, o listă întreagă de critici, revenind apoi asupra unora cu precizări suplimentare, elogiindu-i sau aducîndu-le, de cele mai multe ori, obiecţii întemeiate. Se pune totuşi întrebarea: după ce criterii au întocmit autorii articolului lista amintită, de vreme ce pe parcurs criticii sînt împărţiţi formal (critici de poezie, proză sau dramaturgie, subtili sau dogmatici, deci fără o analiză serioasă a ideilor pe care aceştia le-au pus în circulaţie). Dau şi un exemplu: Mihail Petroveanu, de pildă, este trecut în categoria subtililor (pentru articolul, foarte confuz, despre modalităţile poeziei actuale?), cîtă vreme Dumitru Isac rămîne, după criticii „Gazetei literare“, acelaşi dogmatic incurabil (într-o polemică mai veche, prilejuită de apariţia Groapei, era numit Savonarola, popa Grama, Sanielevici etc., etc., pentru simplul motiv că el a sesizat, primul dacă nu mă înşel, carenţele grave ale romanului lui Eugen Barbu). Miopie, spirit de grup? Logic vorbind, lucrurile stau cam aşa. Rămîne ca poziţiile pe care autorii articolului amintit le vor lua în continuare să nu-mi dea dreptate. Să mă convingă de fapt, că nu valoarea obiectivă a unei judecăţi critice, justeţea punctului de vedere, confirmată apoi de practica literară, ci alte considerente pot sta la baza împărţirii criticilor: în subtili, dogmatici, fini, analitici etc., etc. — fiindcă şi aici, formula magică, „tipologia“ — pare să ofere prilejul unei infinite divagaţii pe teme minore.

Al. Oprea

1. — In etapa actuală cred că critica noastră trebuie să fie mai strîns legată de sarcinile practice ale construcţiei socialiste, să-şi sporească combativitatea revoluţionară faţă de influenţele ideologiei şi moralei burgheze, să depăşească sfera unui cerc îngust de probleme, aşezînd cu mai mare consecvenţă la temelia analizei estetice sociologia marxist-leninistă, într-un cuvînt, alături de literatură să contribuie la formarea omului nou şi la îndeplinirea măreţelor obiective pe care le-a pus în faţa poporului cel de-al III-lea Congres al P.M.R. Critica aşa-zis publicistică nu este un stil între altele, ci o trăsătură fundamentală a criticii marxist-leniniste.

3. — Cu toate că unii confraţi strîmbă dispreţuitor din nas cînd se întîmplă ca scriitorii sau cititorii să repete acuzaţia cunoscută: „criticii nu cunosc viaţa“, consider că această afirmaţie atinge, într-un mod, e drept, neprotocolar, fără ocolişuri savante, defectul principal al muncii noastre. Nu am în vedere documentarea turistică, deşi cred că şi asemenea documentare n-ar avea ce să le strice unor critici care în viaţa lor n-au fost, niciodată, într-un sat sau într-o mare uzină sau fabrică, ci acea „calificare socială“ pe care o cerea, cîndva, M. Gorki. Adică, acea cunoaştere care să îngăduie criticilor să înţeleagă „dinăuntru“ operele literare şi astfel să le dea şi o dreaptă apreciere — pornind de la procesele social-umane din realitate, de la sarcinile construcţiei socialiste. Desigur, în critica noastră au apărut şi apar astfel de articole valoroase care judecă fenomenele literare în strînsă legătură cu cele sociale şi ideologice. Atît în anchetele cu prozatorii, cît şi în articolele de critica criticii, s-au dat exemple pozitive pe care nu vreau să le citez încă o dată. Dar, în acelaşi timp, în revistele noastre continuă să se publice unele cronici şi articole care tratează într-un mod superficial şi convenţional raporturile vii care există între literatură şi viaţă. De aici un registru îngust de probleme, repetarea stereotipă a unor idei mergînd pînă la autorepetări şocante. Şi măcar dacă aceste defecte nu s-ar întîlni la critici care au acumulat deja o experienţă în activitatea lor. Iată însă, ca un exemplu, articolul lui S. Damian „Probleme ale prozei tinerilor“, unde pentru a nu ştiu cîta oară în acest an, revine cu teza „bucuriei“. Mărturisesc, că în urmă cu 5—6 ani, această idee expusă pe marginea nuvelei lui M. Preda „Desfăşurarea“ mi s-a părut interesantă şi adevărată. Nu pot să spun acelaşi lucru acum cînd S. Damian o descoperă şi la creaţia lui N. Velea, unde esenţial ar fi „învăţarea bucuriei“ şi la creaţia lui T. Mazilu — care ne instruieşte în „arta bucuriei“ — şi la Ţic unde „tema predilectă“ o constituie „răspîndirea zonelor de bucurie, protejarea lor“, ba pînă şi la Vasile Rebreanu care ar urmări „spectaculosul în proclamarea bucuriei“. Nu e, totuşi, o exagerare, nu se ajunge astfel la nivelarea dogmatică a unor creaţii care au conţinuturi diferite? In schimb ar fi fost vremea ca după atîtea reluări ale acestei idei, criticul să se fi întrebat căror tipologii sociale din realitate aparţin aceste caractere care în trecut făceau eforturi spre a proteja un univers al contemplaţiei şi al visării ş.a.m.d. (caracteristici care, în treacăt fie spus, în anumite condiţii pot deveni şi defecte) — iar în prezent au ca ocupaţie principală „savurarea deplină a bucuriei“. S. Damian afirmă că prin aceste trăsături s-ar caracteriza „omul simplu“ din ţara noastră. Dar că e o generalizare insuficient gîndită se poate vedea şi din aceea că el include cu deplină seninătate în această categorie de „om simplu“ şi pe muncitorul Viţu din „Bariera“ şi pe învăţătoarea Genoveva Panţurescu din schiţa lui Velea, „Bucurie“. Şi, în sfîrşit, mi se pare nejust ca aproape în fiecare articol atenţia tinerilor prozatori să fie îndreptată numai către asemenea tipuri, ignorîndu-se diversitatea caracterelor umane din realitate. E de presupus că în trecut n-au existat numai oameni simpli care erau preocupaţi să-şi protejeze universul contemplaţiei, al visării şi al liniştii, ci şi dintre aceia care-şi cucereau o nouă umanitate chiar în lupta revoluţionară pentru răsturnarea orînduirii exploatatoare, iar în prezent pot fi şi oameni simpli care să nu dea atîta importanţă luptei pentru însuşirea „artei bucuriei“, cît, mai concret luptei pentru însuşirea unei atitudini noi faţă de îndatoririle sociale, faţă de interesele colectivităţii etc. Şi trebuie să observ că tocmai asemenea eroi îi întîlnim încă rar în proza tinerilor.

In faptul că unii critici cunosc încă puţin din ceea ce se petrece în realitatea patriei noastre, în faptul că studiază insuficient bogatele învăţăminte pe care le oferă sociologia ştiinţifică marxist-leninistă, văd principala cauză pentru care nu se realizează multe studii de sinteză care să aibă răsunet nu numai în rîndul scriitorilor, dar şi — ceea ce e foarte important, — în rîndul publicului larg de cititori.

4. — In urma apariţiei articolului din „Scînteia“ „Impotriva tonului apologetic în critica literară şi artistică“, s-a întărit un climat care face să fie din ce în ce mai rare manifestările făţişe de apologetism. Mă alătur însă acelor tovarăşi care susţin că lupta împotriva unor astfel de tendinţe — mai ales pentru că îmbracă forme noi — continuă să fie deosebit de actuală. Pentru a întări această afirmaţie, voi aminti un fapt surprinzător: aproape de un an de zile toate revistele noastre literare îşi fac, cu diferite prilejuri, autocritica pentru că n-au publicat studii care să dea o apreciere ştiinţifică unor cărţi ca „Scrinul negru“ de George Călinescu, ori ciclul de romane „Clopote şi struguri“, „Printre stele“, „Carul de foc“ de Zaharia Stancu. Dar cine le-a împiedicat ca în această perioadă să publice nu unul, ci zece, douăzeci de studii pe aceste teme? Pentru că lucrez în redacţia „Vieţii romîneşti“, remarc că Ov. S. Crohmălniceanu, cronicarul literar al acestei reviste nu şi-a spus pînă acum părerea asupra următoarelor cărţi care au fost obiect de discuţii contradictorii: „Bariera“ de T. Mazilu, „Scrinul negru“ de G. Călinescu, ciclul „Desculţ“ de Z. Stancu, „Pe muche de cuţit“ de M. Beniuc. Cu excepţia unora dintre titlurile citate — dar care trebuie înlocuite cu altele — critica e adevărată şi pentru Savin Bratu, Ion Vitner, Silvian Iosifescu sau pentru tineri critici ca I. D. Bălan, Matei Călinescu, sau Al. Oprea. (M-am mulţumit să dau cîteva nume, fără a încerca să epuizez întreaga listă). Nivelul coborît al combativităţii, teama de răspundere, ocolirea subiectelor „spinoase“ — iată care sînt sursele care alimentează tendinţele apologetice din critica noastră. Observ că în vremea din urmă, apar articole scrise după o formulă curioasă: întîlneşti acolo şi un anumit procent de obiecţii, unul de laude, dar nu găseşti o atitudine clară şi hotărîtă. (Tocmai din dorinţa de a împăca şi capra şi varza, de a nu fi apologetic, dar în acelaşi timp şi de a nu-ţi lua răspunderea unei opinii). Un astfel de exemplu, mi se pare articolul de critica criticii apărut în „Gazeta literară“, unde urmărindu-se să fie şi concretă critica dar în acelaşi timp să se supere cît mai puţin criticii, s-a ajuns să nu fie adîncită cum se cade niciuna din problemele ridicate.

Ar fi greşit însă dacă de aici am trage concluzia că din revistele noastre au dispărut cu totul articole care să dovedească curajul autorilor lor de a fi pe faţă apologetici. Un exemplu semnificativ mi se pare a fi articolul „Pasiunea pentru valorile omului nou“, publicat în „Luceafărul“ sub semnătura lui Radu Cosaşu — unul dintre tinerii prozatori care trezeşte interes şi în ipostaza de critic. Din păcate, sub pretextul pasiunii pentru valorile omului nou, autorul articolului pune prea multă pasiune în reclama pe care o face în mod făţiş prietenilor săi. Astfel, cei care l-au criticat în presă pe T. Mazilu sînt „fără inteligenţă“. Creaţia lui T. Mazilu are meritul de a nu lăsa să se piardă „forţa caragialiană“ perpetuînd-o. Temîndu-se că poate aceste adevăruri n-au pătruns bine în capul cititorului, către sfîrşit, precizează: „Şi indiscutabil că forţa satirică din creaţia lui Mazilu *e cu totul singulară* (reţineţi, nu numai singulară dar „*cu totul* sigulară“ n.n.) faţă de confraţii săi“.

Despre eroul unei nuvele a lui Nicolae Ţic, „Tudor“, izbutită dar purtînd amprenta debutului, se spune că e „o figură cu totul deosebită (deci nu numai deosebită dar cu totul n. n.) în galeria noastră de eroi comunişti — putînd sta alături de Anton Filip, Ilie Barbu, Bucsi Karoly“. Pînă şi Eugen Mandric nu este uitat. Intrucît însă în ultimii ani n-a scris nimic, ne sînt reamintite schiţele sale vechi care oglindesc „fuziunea dintre politică şi poezie în *schiţa noastră*“. Părîndu-i-se că e prea puţin, notează în paranteză, copleşit („Sadoveanu însuşi le-a remarcat!“).

Faptul că pentru decor mai sînt pomenite şi alte nume de tineri prozatori, de-abia accentuează impresia neplăcută de reclamă cu totul (na, că m-am molipsit şi eu de acest termen!) neprincipială, în spirit de grup, care ar trebui să nu se mai întîlnească în paginile revistelor noastre.

Dintre cronicile obiective şi principiale citez: Ov. S. Crohmălniceanu la „Anii tineri“, Paul Georgescu la „Poarta“ de N. Velea, S. Damian la „Dunărea revărsată“, I. D. Bălan la „Ritmuri contemporane“, D. Costea la „Tudor Arghezi“ de Ov. S. Crohmălniceanu, I. Lungu la „Şapte inşi într-o căruţă“ etc.

6. — Aş vrea să relev o situaţie paradoxală: pe de o parte avem, incontestabil, o abundenţă de talente de critici — după a mea părere într-o măsură chiar mai mare decît în alte genuri — iar pe de altă parte apar prea puţine articole, studii, cărţi valoroase. Intre altele, consider că ar trebui ca revistele noastre literare, cît şi Uniunea Scriitorilor să se preocupe de mobilizarea acestor forţe, de organizarea eforturilor lor în jurul unor obiective însemnate, dintre care aş aminti unul: generalizarea experienţei cîştigate de literatura nouă din R.P.R., a succeselor dobîndite de metoda realismului socialist în creaţia din ţara noastră.

Tudor Vianu

Critica literară are menirea să recunoască valorile literare care apar, să le explice şi să le recomande preţuirii generale. Faţă de istoria literaturii, care se ocupă de valorile trecutului, recunoscute şi clasate, critica, după cum s-a observat uneori, este creatoare de valori. Misiunea ei este deci deosebit de importantă. Pentru a o îndeplini, criticul are nevoie de însuşiri alese: gust, ştiinţă, onestitate şi curaj. Gustul recunoaşte opere de valoare; ştiinţa o compară cu alte opere şi, pe această cale, îi înţelege originalitatea şi o leagă de cauzele ei; onestitatea refuză să se lase călăuzită de alte criterii ale preţuirii decît acele rezultate din misiunea criticii; curajul ştie să lupte, pentru a face ca noua valoare descoperită să fie acceptată de opinia generală. Gustul fără ştiinţă este orb; ştiinţa fără gust este vidă; amîndouă sînt poltroane sau slăbănoage cînd nu le garantează onestitatea şi nu le susţine curajul intelectual.

Cred că primejdia cea mai mare pe care trebuie s-o ocolească gustul este nesocotirea adevărului că opera literară este un fapt de expresie, în care se luminează o tendinţă a vremii şi un temperament individual. Inţelegerea timpului tău şi sensibilitatea pentru originalitatea operelor chezăşuiesc buna funcţionare a gustului. Ştiinţa se formează prin frecventarea îndelungă a literaturii naţionale şi a mai multor literaturi străine, clasice şi moderne. Dar onestitatea este ameninţată de spiritul de coterie şi de aliata lui cunoscută, tendinţa apologetică. Curajul se frînge în nevoia de a obţine, prin scrisul tău, o relaţie utilă, şi în teama de răspunderi. Socotesc că revistele literare, unde se desfăşoară partea cea mai întinsă a activităţii criticilor, au datoria să se deschidă manifestării competente şi cinstite a acestora.

Creîndu-le aceste condiţii, revistele literare au oferit mai multor critici ai ultimei generaţii, posibilitatea să-şi exercite însuşirile lor. Vorbind de cei mai tineri, de ultimii veniţi, îmi place să înscriu, în acest loc, numele lui D. Micu, Savin Bratu, Mircea Zaciu, Dan Hăulică, I. D. Bălan, R. Enescu, Al. Căprariu, I. Oarcăsu, Matei Călinescu, Eugen Simion. Ii citez pe toţi aceştia aşa cum mi-i aduce unda capricioasă a memoriei şi las, desigur, seria lor incompletă. Intîlnirea cu aceşti tineri confraţi, în paginile revistelor, îmi procură satisfacţia de a constata că sarcina cunoaşterii şi preţuirii literaturii este asigurată în generaţia nouă şi, de aci, în viitorul mai îndepărtat al culturii noastre.

Publicarea răspunsurilor la ancheta noastră continuă în numărul viitor.

CITITORII

Intîlnirea dintre scriitori şi

În ziua de 22 decembrie 1961, la Uzinele „23 August" din Capitală a avut loc o întîlnire a scriitorilor cu cititorii, organizată de Uniunea Scriitorilor din R.P.R. şi „Gazeta literară". La consfătuire au luat parte scriitorii şi criticii literari Ion Bănuţă, Ov. S. Crohmălniceanu, M. Davidoglu, Şt. Gheorghiu, V. Mîndra, acad. Zaharia Stancu.

Deschizînd discuţiile, tov. CONSTANTIN JERCA, membru în Comitetul de partid al Uzinelor „23 August", a spus :

În luna ianuarie a anului viitor are loc un eveniment important în viaţa oamenilor noştri de litere şi anume : Conferinţa pe ţară a scriitorilor.

În perioada premergătoare acestei Conferinţe scriitorii şi-au pro-

În timpul discuţiilor

pus să se întîlnească mai des cu oamenii muncii din ţara noastră, să le afle părerea despre cărţile apărute pînă în prezent şi să discute cu ei despre sarcinile literaturii noastre în anii viitori. Întîlnirea la care participăm azi se încadrează în aceste acţiuni pregătitoare. Rugăm pe tovarăşii din uzină care se află în sală să participe activ la discuţii, să-şi spună părerea în legătură cu lucrările tovarăşilor scriitori care sînt în sală sau ale altor scriitori, în legătură cu presa literară. Vă rugăm să vă spuneţi cuvîntul cu privire la problemele de viaţa pe care ar trebui să le oglindească literatura noastră în viitor.

Au luat apoi cuvîntul muncitori, tehnicieni, ingineri care s-au referit pe larg la cărţile apărute în ultima vreme, examinînd cu o atenţie deosebită problemele creaţiei literare actuale.

●

Vrem o literatură valoroasă, profund actuală...

PURCARU LEONTIN, *tehnician, a spus, printre altele :*

Noi, cei de faţă, încercăm emoţia şi bucuria de a ne întîlni din nou cu un grup de scriitori. Pentru oamenii muncii, cititori entuziaşti şi iubitori ai literaturii, cît şi pentru scriitori, asemenea întîlniri au devenit un fapt obişnuit.

Am citit şi am recitit romanul „Desculţ" al lui Zaharia Stancu. Am aflat de acolo despre copilăria grea, mizeră, a lui Darie, despre viaţa din trecut a ţăranilor, despre răscoale, despre represiuni, despre cîinoşia boierului şi a une sale. Cartea m-a impresionat, trezit simpatie pentru oame aci şi ură împotriva acelora îi exploatau.

Alte volume ale lui Stancu „Cefe de taur" şi a e dulce", mi-au făcut cunosc politicianismul burghez şi afacer picior mare făcute de către ghezie pe spinarea maselor m toare.

Am citit de asemenea, publ mai întîi în „Gazeta literară", manul „Rădăcinile sînt amare" trebuie să spun că, deşi pe alocu există lungimi, eu aştept cu n răbdare şi volumele următoare adică pînă la al 12-lea, cum pro mitea tovarăşul Zaharia Stancu şi îmi exprim dorinţa ca în aceste volume acţiunea să se deplaseze mai către prezent.

Am citit şi mi-au plăcut şi alte cărţi ca : „Străinul" şi „Setea", de Titus Popovici, sau „Moromeţii" de Marin Preda.

Sînt cărţi bune şi cu toate acestea eu, ca cititor, nu sînt pe deplin mulţumit. De ce ? Pentru că de pildă romanul „Moromeţii" este romanul satului din ţara noastră dinainte de război. Eu i-aş pune tovarăşului Marin Preda următoarea întrebare : pe cînd romanul care să oglindească satul nostru de astăzi, al anului 1961, cu ţăranii colectivişti, care s-au întrunit la consfătuirea de zilele acestea, la Bucureşti ?

Pe scriitorul Titus Popovici l-aş întreba : pe cînd romanul inspirat din viaţa studenţimii, din viaţa tineretului de pe şantiere sau fabrici ; de pe acele şantiere unde ar fi putut să ajungă şi Andrei Sabin, eroul său din „Străinul" ?

Romanele „Întîlnirea" şi „Oţelul" au însemnat pentru mine o apariţie deosebită, în sensul că scriitorul Constantin Chiriţă se ocupă în ele de viaţa uzinei şi a muncitorilor din industria grea. După ce le-am citit, mi-am dat seama însă că unele aspecte din viaţa oamenilor muncii şi chiar a uzinei nu sînt bine oglindite, că unele lucruri sînt complicate într-un mod oarecum artificial de către autor. De data aceasta, ca şi de alte dăţi, am încercat senzaţia că în oglindirea specificului de uzină, dacă pot să mă exprim aşa, lipseşte ceva. Am aşteptat părerea criticii să văd care sînt cauzele. După părerea mea, criticii n-au atacat concret această problemă.

Noţiunea „roman de actualitate", foarte des folosită în cronicile literare şi în articolele de critică, capătă cîteodată un sens oarecum vag. Vorbim despre actualitate, însă cărţile nu o redau consecvent, totdeauna în ceea ce are ea concret, specific unor categorii de oameni din ţara noastră.

În continuare, vorbitorul a relevat meritul recenziilor şi cronicilor literare care l-au ajutat să cearnă cartea bună din raftul librăriei. Totodată el a observat, critic, că Ov. S. Crohmălniceanu publică rar în ultima vreme. Referindu-se la activitatea cercului literar al uzinei vorbitorul a spus :

Noi, spre deosebire de unii scriitori, nu ne izbim de problema documentării. Întîmpinăm însă altă dificultate, de ordinul meşteşugului, şi simţim nevoia să fim ajutaţi. După ce am scris schiţa sau povestirea, ar fi bine să vină printre noi un scriitor şi să ne spună : ideea e bună, sau nu e bună. Sînt de asemenea, anumite chestiuni de formă, de limbaj, de stil, unde am utea fi ajutaţi şi acest ajutor ne pseşte încă. Mă folosesc de prijul că tovarăşul Zaharia Stancu, n conducerea Uniunii Scriitori- e aici în sală, ca să spun că umarea cercurilor literare des- care s-a vorbit de mai multe e defectuoasă şi în prezent. vrea să adaug în încheiere, ceea ce spun aici izvorăşte din dorinţa mea ca opere literare valoroase, inspirate din a litate, din viaţa pe care o trăim făurim, să sosească în număr mai mare şi cît mai curînd în nile cititorilor.

●

„Veniţi mai des în mijlocul nostru"

ILIE ŞERBAN, *strungar, şi-a început cuvîntul spunînd :*

Vă mărturisesc că sînt emoţionat pentru că am posibilitatea să-mi exprim, odată cu admiraţia părerea despre ceea ce s-a scris pînă acum şi, mai mult, dorinţele mele în legătură cu ceea ce aş vrea să citesc.

Tovarăşul Mihail Davidoglu spunea undeva că este important ca într-o lucrare — domnia-sa vorbea despre teatru, eu însă aş generaliza ideea — autorul să aducă pasiunea care caracterizează epoca noastră, oamenii noştri. Tocmai lucrul acesta aş vrea să-l subliniez eu aici. Oamenii, problemele mari şi mici care îi frămîntă, zbuciumul şi lupta lor pentru rezolvarea acestor probleme, trebuiesc cunoscute în profunzime. Oamenii trebuiesc văzuţi acolo unde muncesc ei, acolo unde cresc, acolo unde luptă : la maşină, la liceul seral, în timpul liber. Pentru aceasta însă trebuie ca între cel ce scrie şi cel care-i va deveni cititor, să existe o legătură strînsă.

Pentru aceasta, tovarăşi scriitori, vă adresez chemarea muncitorilor noştri : veniţi mai des în mijlocul nostru ; veniţi să vedeţi cum pe un ger de minus 15 grade sudăm rezervoare de propan, cum turnăm uriaşele inele de la liniile de ciment ; veniţi să vedeţi cum ne străduim să traducem în viaţă Directivele Congresului al III-lea al Partidului şi fiţi siguri că veţi găsi în mijlocul nostru nenumărate surse de inspiraţie despre viaţa nouă pe care ne-o făurim astăzi prin muncă, sub conducerea înţeleaptă a partidului.

Tovarăşul Davidoglu spunea, în altă parte, că teatrul se scrie în teatru. Dar, după părerea mea, teatrul şi orice lucrare literară se scrie în viaţă. Ea trebuie concepută acolo unde viaţa clocoteşte mai puternic, în uzine, pe ogoare, pe şantierele uriaşe ale socialismului.

Sigur, tovarăşi, că lucrurile acestea sînt cunoscute de toţi scriitorii noştri.

În altă ordine de idei, se întîmplă ca unul sau altul dintre autorii noştri cunoscuţi să scrie primul volum al lucrării sale şi apoi să ne lase să aşteptăm volumul următor ; şi ne lasă să aşteptăm cam mult. Volumele următoare ale „Rădăcinilor sînt amare", volumul următor al „Eroicii" lui Laurenţiu Fulga, sînt aşteptate de cei care citesc, cu o justificată nerăbdare.

Aş vrea să mai spun aici un lucru cu care oricît aş dori să mă împac, nu mă pot împăca — oricîte eforturi aş face pentru aceasta ; şi anume stilul unora dintre cronicile tovarăşului Ov. S. Crohmălniceanu. Descopăr în lucrările sale o serie de cuvinte pe care, vă spun cinstit, nici în dicţionar nu le pot găsi. L-aş ruga pe tovarăşul Crohmălniceanu să vadă dacă nu cumva aprecierea operelor literare se poate face şi într-un limbaj mai pe înţelesul nostru.

În concluzie : ce aşteptăm de la dumneavoastră noi, cititorii ? Să vă simţim mai aproape de noi, să înţelegem bine ceea ce scrieţi şi să nu aşteptăm prea mult lucrările dumneavoastră.

●

Se citeşte, t arăşi, pe rupte"

M IAN AVRAM, *ajustor, a spus, înd cuvîntul :*

Sal şi eu cu multă căldură venirea varăşilor scriitori în mijlocul n ru. Vă asigur că aş saluta de fiec dată o asemenea întîlnire, d ele ar avea loc mai des.

Aminti succesele literaturii noastre d ultimii ani, vorbitorul a adăugat :

Consider tuşi că literatura noastră a răm încă datoare cititorilor. Se cite tovarăşi, pe rupte. Se citeşte în amvai, se citeşte pe stradă, în pa ri publice, se citeşte, bineînţeles n orele libere, acasă. Ce însea ă aceasta tovarăşi? Că vrem să cit cît mai mult, să aflăm cît mai ulte lucruri noi. De aici, scriitor e bine să înţeleagă că sînt obl ţi — pentru că, în fond Directive Congresului al III-lea al Partidu , privind calitatea nu ne au în dere numai pe noi, cei din uzin — să lucreze mîine mai bine de astăzi, poimîine mai bine dec mîine.

M-am întrebat, uneori, de ce sînt ocolite unele cărţi. Asta se întîmplă, cîteodată, şi datorită unei prezentări grafice necorespunzătoare. Dar mai sînt şi alte cauze, privind calitatea artistică.

Dacă au apărut cărţi de necontestată valoare — mă gîndesc la „Setea" lui Titus Popovici, „Desculţ" al lui Zaharia Stancu, la „Moromeţii" lui Marin Preda, la „Bărăgan" al lui V. Em. Galan, ca şi la alte lucrări, totuşi au apărut şi multe cărţi slabe. Mă gîndesc la „Oţelul" lui Constantin Chiriţă, la „Bariera" lui Teodor Mazilu şi în mod deosebit, la „Temelia" lui Eusebiu Camilar. Şi, vorbind despre această carte trebuie să constatăm că în „Temelia" există situaţii care ne amintesc mult prea mult de „Pămînt deştelenit".

În încheiere, tovarăşul MARIAN AVRAM *a spus :*

Dacă unui năstruşnic i-ar veni în gînd să schimbe coperţile unor cărţi, ai fi în stare să atribui multe din ele unui singur scriitor. Asta înseamnă că, în unele cazuri, personalitatea scriitorului e absentă. În asemenea cărţi oamenii sînt schematici, situaţiile neconvingătoare. Sînt lucruri care trebuie să ne dea de gîndit.

●

O altă problemă — literatura pentru tineret

GHEORGHE OPREA, *tehnolog, a spus în cuvîntul său :*

Este un fapt necontestat că literatura noastră de după 23 August a creat figuri de eroi pozitivi care au intrat în patrimoniul artei realist-socialiste din ţara noastră : Mihai Buznea, Iulia Boga, Cerchez şi atîţia alţi eroi pe care eu, ca admirator al teatrului, i-am îndrăgit şi cred că n-am să-i uit niciodată. Sînt însă scriitori care, în doi-trei ani de zile scriu foarte puţin. De exemplu : dacă nu mă înşel, din 1959 Mihail Davidoglu n-a mai dat decît „Uriaşul din cîmpie", piesă care a fost jucată numai la Constanţa.

Vorbind în continuare despre problemele teatrului, tovarăşul Oprea a dat sugestia discutării pieselor noastre despre muncitori, cu spectatorii, cu cîtva timp înaintea premierii. Apoi a spus, în legătură cu aceasta :

Nu spun că tovarăşii scriitori n-ar avea cunoştinţă de felul cum munceşte şi de felul cum trăieşte un muncitor, însă muncitorul se recunoaşte, categoric, mult mai uşor, îşi dă seama mai bine dacă a fost prezentat într-adevăr aşa cum ar fi trebuit.

O altă problemă o reprezintă literatura pentru tineret. Cred că lucrările publicate în colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice", care apar la noi sub egida revistei „Ştiinţă şi tehnică" sînt foarte citite. Ce vreau să spun cu privire la această colecţie ?

Povestirile care apar sînt foarte bine documentate din punct de vedere tehnic ; atît de documentate încît nici noi, care avem cît de cît legături cu tehnica, nu le înţelegem uneori. Aventura, însă, lipseşte.

Autorii acestor povestiri au, pare-mi-se, impresia că dacă au introdus o urmărire cu motocicleta sau vreo 2—3 gloanţe pe pămînt sau în cosmos, au rezolvat problema unei acţiuni palpitante.

În altă ordine de idei, aş vrea să mai spun cîteva cuvinte cu privire la felul cum sînt scrise articolele de critică în publicaţiile noastre, ca de pildă în „Contemporanul" şi „Gazeta literară". Am impresia, de foarte multe ori, că tovarăşii care scriu cronicile respective sînt într-un dubiu atît de pronunţat încît lasă la latitudinea cititorului aprecierea volumului sau spectacolului respectiv : dacă e bun sau nu. Aşa, de pildă, Ana Maria Narti, care face cronică cinematografică în „Contemporanul", are, uneori, nişte metode foarte „originale" de a prezenta filmele, încît nu mai ştii ce să crezi.

În încheiere aş vrea să vă adresez acelaşi apel călduros pe care l-a adresat şi antevorbitorul meu, cu privire la dorinţa oamenilor muncii din uzina noastră de a-i avea cît mai des în mijlocul lor pe scriitori.

●

„Nu ne plac siropurile literare"

DUMI RU BOŢÎRLĂIANU, *strungar, a s us, luînd cuvîntul :*

Literatura contribuie la educarea oame ilor muncii. Fără să ne dăm seam , citind lucrările scriitorilor, că ăm să semănăm cu eroii lor pozitivi, sau să nu semănăm cu cei negativi. Aş vrea să spun că, dintre lucră le apărute de la 23 August 1944 şi pînă în prezent, mi-au plăcut foarte mult cărţile lui Radu Tudoran, ale lui V. Em. Galan, „Descu ţ" al lui Zaharia Stancu, şi altele.

Vreau să spun, de asemenea, că îmi plac foarte mult cărţile lui Marin Preda, „Desfăşurarea" şi „Moromeţii". „Desfăşurarea" m-a entuziasmat de la primele pagini. Cînd am citit această carte nu mi s-a părut nimic nereal, totul se petrecea firesc, ca în viaţă. Am căpătat prin citirea acestei cărţi, o mare stimă şi o mare încredere în forţa talentului său. De aceea, cînd am citit ulterior „Îndrăzneala" am rămas puţin decepţionat.

În ceea ce priveşte stilul lui Zaharia Stancu n-aş vrea să spun prea multe, însă mie mi se pare că este puţin prea lapidar, lipsit de poezie, cam gazetăresc, de reporter. Părerea mea nu este desigur general valabilă ; sînt unii oameni cărora le place acest stil, altora nu.

Referindu-se la lipsurile muncii literare — vorbitorul a arătat în continuare faptul că unele lucrări apărute în ultimii ani nu au suficientă forţă de convingere tocmai pentru că rămîn la suprafaţa vieţii.

După părerea mea, *a spus tov. Boţîrlăianu,* scriitorii care nu au puterea să ne convingă prin cărţile lor scriu în felul acesta pentru că trec prea în fugă pe lîngă uzină şi reţin numai aspecte întîmplătoare, nu adîncesc lucrurile.

Vorbitorul a criticat în continuare faptul că unii scriitori obişnuiesc să dea cărţilor lor titluri oarecum bizare, de o originalitate forţată, cum ar fi de pildă : „Să nu fugi singur prin ploaie", sau „Statuile nu rîd niciodată". Discutînd despre stilul scriitorilor, despre construcţia personajelor în cărţile care apar, vorbitorul s-a ridicat împotriva dulcegăriilor, a lipsei de sobrietate şi, de asemenea, împotriva schematismului observat în unele cărţi în care eroii pozitivi apar lipsiţi de viaţa adevărată, realizaţi conform unor şabloane. Iar în continuare el a spus : V-aş ruga să vă feriţi de dulcegării, că nouă nu ne plac siropurile literare. Gîndiţi-vă că noi, generaţia noastră, sîntem oameni care am răsturnat o veche societate şi construim alta nouă, şi acest lucru nu s-a făcut prea uşor, s-a făcut cu multe sacrificii. Deci, scriitorii au de-a face cu o generaţie de oameni care sînt destul de oţeliţi şi cărora nu le trebuie dulceţuri.

Şi încă ceva. Uneori, eroilor pozitivi numai aripi le lipsesc ca să nu înceapă să zboare. N-au defecte, n-au lipsuri, sînt numai pozitivi. Ei nu sînt reali, nu există asemenea oameni. Sînt chiar antipatici. Dacă nu-i arătăm pe oameni sub toate aspectele, complicaţi, aşa cum sînt în realitate, nu putem face literatură convingătoare, de bună calitate.

În încheiere, *a spus tovarăşul Boţîrlăianu,* le-aş ura tovarăşilor noştri scriitori să ţină seamă de ceea ce îi rugăm noi, adică să scrie cît mai bine, să fie cît mai exigenţi faţă de operele lor.

●

Există eroi literari exemplari

CULAI JOGHIU, *inginer, şi-a început cuvîntul arătînd că munca de construire a socialismului impune scriitorilor o mare exigenţă în lucrările lor.*

Am citit romanul lui Şerban Nedelcu „Drum deschis" sau romanul „Destin" de Aurel Mihale, a spus vorbitorul. Am înţeles din aceste cărţi că autorii au trăit alături de eroii lor, au participat întrucîtva la viaţa şi la lupta descrise acolo. Cred că în cadrul marilor unităţi industriale există foarte mulţi oameni care prin activitatea lor, prin ataşamentul lor faţă de muncă, prin exemplul vieţii lor personale ar putea fi pentru scriitori modelul unor eroi literari exemplari. Aceşti eroi ar trebui însă prezentaţi în procesul lor de transformare, de schimbare, aşa cum se întîmplă în viaţă. După părerea mea, *a spus tov. Joghiu,* avem lucrări literare bune, dar am avea mai multe, şi mai bune, dacă scriitorii ar pune în discuţia oamenilor muncii cărţile lor, mai frecvent şi mai larg.

●

Să promovăm cît mai multe tinere talente

TRAIAN BĂDULESCU, *tehnician, a spus printre altele :* Dacă viaţa satului a fost amplu oglindită de către scriitorii noştri actuali, viaţa clasei muncitoare a stat încă insuficient în atenţia literaturii noastre, cu toate că unii scriitori tineri ca : Ştefan Gheorghiu, Francisc Munteanu, Nicuţă Tănase, C. Chiriţă şi mai ales Nicolae Ţic s-au apropiat de acest domeniu.

În continuare vorbitorul a arătat că la viitoarea Conferinţă a scriitorilor este necesar să se dezbată amplu problema cercurilor literare. Pentru că nu întîmplător am spus mai sus că despre viaţa muncitorilor, a clasei muncitoare s-a scris mai puţin şi sînt încă foarte puţini scriitori care s-au apropiat de această temă. Cercurile literare au, după părerea mea, tocmai acest rol, să selecteze din rîndul clasei muncitoare oameni care să scrie despre ei, despre tovarăşii lor, despre problemele cele mai importante ale zilelor noastre.

Tovarăşul Bădulescu a făcut apoi cîteva observaţii referitoare la activitatea „Gazetei literare". Vorbitorul a spus :

După părerea mea este o publicaţie bună, foarte operativă şi eu personal cunosc viaţa scriitoricească atît din operele pe care le-am citit, dar mai ales din această revistă. Consider însă că „Gazeta literară" ar trebui să acorde o şi mai mare importanţă promovării tinerelor talente.

Vreau să remarc, dintre cei cîţiva scriitori care s-au apropiat de viaţa noastră industrială, activitatea lui Nicolae Ţic. Au apărut, în „Gazeta literară", două schiţe care m-au făcut să constat că dînsul a făcut cîţiva paşi înainte pe plan artistic şi că în curînd va prezenta lucrări valoroase despre viaţa noastră, a muncitorilor din industrie. Mă refer la schiţele „Multe baloane colorate" şi „Şapte ore de somn". Aceste două titluri par, poate „teribile", dar mi-am dat seama că în realitate în ele se tratează probleme din viaţa noastră, probleme la ordinea zilei. Nu sînt de aceeaşi părere cu tovarăşul Boţîrlăianu care socoteşte că stilul lui Zaharia Stancu ar fi lipsit de lirism. Dimpotrivă. I-aş recomanda să citească capitolul „Iarbă" din „Desculţ" şi va descoperi acolo foarte multă poezie.

Vreau să spun, despre „Gazeta literară", încă un singur lucru : are uneori iniţiative dar nu le duce la capăt. Acum un an, cam pe vremea aceasta, a hotărît să publice o pagină despre uzinele „23 August" cu lucrări scrise în cercul literar de la noi. Pagina n-a apărut nici pînă astăzi.

Vorbitorul a criticat apoi lipsa unui interes susţinut al Uniunii Scriitorilor faţă de cercurile literare, de activitatea literară din uzină solicitînd din partea scriitorilor un ajutor constant.

În afara celor care au luat cuvîntul în cadrul întîlnirii, alţi cititori aflaţi în sală, şi-au depus părerile în scris. Publicăm în continuare textele primite.

●

ION POPA, *maistru controlor, mecanică :*

Aş vrea să spun şi eu cîteva cuvinte. În primul rînd despre „Desculţ". Cartea mi-a plăcut pentru că e adevărată. Eu sînt fiu de ţărani şi îmi dau foarte bine seama de asta. Acum, în urmă, am văzut că Zaharia Stancu vrea să facă din fiecare capitol vechi al „Desculţului", un roman întreg.

După ce a analizat cîteva cărţi citite recent, vorbitorul a mai spus :

În general, scriitorii nu se preocupă într-o măsură mulţumitoare de perioada anilor de război şi nu ştiu de ce. Am suferit destul, au murit cîteva milioane de oameni nevinovaţi. E o epocă de mare dramatism prin problematica ei şi nu ştiu, nu înţeleg de ce nu scriu scriitorii noştri mai mult despre ea.

●

„Muncim, învăţăm devenim ingineri"

DUMITRU MILESCU, *strungar :*

Probabil pentru că scriu şi eu, sau încerc să scriu poezii, îmi plac foarte mult poeziile. Nu mă împac deloc cu faptul că uneori citesc poezii slabe în revistele noastre literare. Dacă noi luptăm pentru calitate cu dalta şi cu ciocanul, mi se pare firesc să le cerem scriitorilor să lupte şi ei pentru calitate cu uneltele lor ; cum s-ar spune, cu condeiul. În sfîrşit, sînt şi poezii pe care nu le înţeleg deloc, deşi eu socotesc că limba în care scriu poeţii trebuie înţeleasă de toată lumea.

Continuă să apară foarte multe cărţi despre viaţa nouă a satelor şi scriitorii preferă, încă, momentul înfiinţării gospodăriilor colective. Mi-a plăcut foarte mult „Desfăşu-

Un grup de tineri participanţi la întîlnire

Paisprezece cununi de laur...

(Urmare din pag. 1)

săli de clasă şi sală de festivităţi ! Şi, judece oricine cît m-am bucurat, aflînd în Giuleştii amărîţi odinioară, căminul cultural pe terminate, biblioteca sătească cu peste 2.000 de cărţi, echipă artistică alcătuită din peste 80 de fete şi feciori, şi peste 20 de copii aflaţi la şcoli medii şi superioare...

De la Giuleşti, am apucat spre Bixad, prin Cîmpulung pe Tisa, şi coborînd spre Ţara Oaşului, mă năvăleau vechi amintiri.

Nu demult, am popsit la Ciţcău, în regiunea Clujului, şi m-am bucurat şi acolo, văzînd binefacerile răspîndirii ştiinţei şi culturii ; iar într-un sat din Banat, cînd mă aflam pe-acolo şi eu, tocmai venise Teatrul de Stat din Sibiu, şi se afla la a nu ştiu cîta reprezentaţie...

Ochiul cel mai sceptic, se deschide mare de admiraţie, văzînd Oltenia petroliferă...

M-au mînat la apa Oltului, nişte cercetări în legătură cu istoria veche a Ţării Romîneşti, şi dorul nestins de a vedea culorile toamnei. După o noapte de drum cu trenul, aveam să văd străvechea trecătoare Genunea, de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn, şi muntele Cozia, gigant încremenit în seninătatea cerului. Aveam de gînd să mă duc şi la Bratilău, să văd mina de aramă deschisă pe vremea lui Mircea cel Bătrîn, şi unde a fost mare meşter aramier, unul Hanoş Ciop, chemat anume de la Ardeal... Şi cum am ajuns dincolo de Călimăneşti, la o trecătoare, am văzut munţii cum se răsfrîng în adîncurile negre ale Oltului, şi pădurile erau roşcate ca arama. Am petrecut o zi de neuitat, şi cum am început coborîşul, pe măsură ce lăsam în urmă frumuseţile munţilor, îmi treceau pe dinaintea ochilor alte frumuseţi. Schelăriile sondelor dominau dealurile şi întinderile, şi pretutindeni, oricît de departe bătea săgeata ochiului, se înălţau aceste monumente ale prezentului. Drumurile şi şoselele, odinioară străbătute doar de carele simple, trase de boi suri, erau străbătute acum de camioane, tractoare şi automobile, şi ţin minte mulţimea de construcţii, de săpături, de şanţuri, de canale. Stîlpi înalţi, purtînd cablurile cu energie electrică, străbăteau zările în toate direcţiile, iar ici-colo hornuri înalte despleteau fumuri albe şi molcome în roşeaţa asfinţitului. Astfel mi se perinda prin faţa ochilor Oltenia petroliferă...

Un drum de la Craiova la Constanţa, ne va încredinţa că nu se află aşezare omenească unde să nu fi pătruns măcar cît de cît din ceea ce alcătuieşte civilizaţia că nu se află om, care să nu-şi ştie buchisi măcar numele, sau să nu cunoască măcar cît de cît din elementele determinatoare ale transformărilor ; dimpotrivă, întîlnim pretutindeni, ca pe un mugur de lumină, conştiinţa că oamenii îşi zidesc viaţa cu mîna lor, că ei sînt alcătuitorii istoriei...

Din goana trenului, în timp ce noi visam, cu ochii ţintiţi asupra drumului fluid al Dunării, inimile ne zvîcneau straşnic ; ne zvîcneau de mîndria că facem parte din falanga construirii socialismului ; şi ne gîndeam că, poate, şi cît de cît din energia gîndirii sau mîinilor noastre, contribuie la transformarea acestei ţări atît de nefericită odinioară... În mintea noastră înmugurea gîndul că omul constructor deţine, în sîmburele energiilor, puterea măsurătoare şi cuceritoare a infinitului, şi că infinitul însuşi, oricît e încă de uimitor şi de necuprins, va fi adus trofeu la pragul omului.

Şi Dobrogea, numai după cîţiva ani de la colectivizarea totală, e de nerecunoscut. În locul uscăciunii şi paraginei de demult, se întinde verdeaţa biruitoare a holdelor, se întind lizierele, pădurile şi livezile tinere, şi pîlcurile dese de c bine de pe la S.M.T.-uri amintes cîrdurile dropiilor care urcă în volbură de peneturi pînă la dul soarelui... O privire fugară ste întinderile dobrogene, e de-a ns spre a vedea cît s-a făcut şi e meleagul Sciţiei Mici, întru r pîndirea culturii : cămine cultural cinematografe, biblioteci, şcoli, iat semnele încîntătoare ale prezentului...

În ce priveşte îmbogăţirea şi transformarea limbii, am aflat multe, într-o zi, la o şcoală de lîngă Suceava, ascultînd o lecţie de geografie. În ce priveşte „fondul" de cuvinte noi, ca şi răspîndirea lor pe întinsul ţării, pot spune că m-am întors acasă de la vizita aceea, nespus de mulţumit. Aş putea înşira o listă a neologismelor, bine pătrunse în limba romînă ! Filologii au, astăzi, în procesul de înnoire generală, rolul de onoare de a observa şi consemna înnoirea masivă a limbii, şi pot cerceta cronicile bătrîne, să vadă cînd, în lungul istoriei noastre, s-au mai petrecut asemenea fenomene, de transformare a limbii, cu atîta impetuozitate. Drumurile mele, în căutarea cuvîntului nou, în căutarea acestui nedespărţit prieten al omului, m-au ajutat să întrezăresc viitorul limbii romîne. Am văzut cum cuvintele noi au pătruns odată cu noile obiecte şi bunuri, iar distribuirea lor pe ariile geografice, e determinată de desimea noutăţilor. Acolo unde progresul e mai impetuos, difuzorul, radioul şi cinematograful sînt lucruri care au şi căpătat o uşoară rugină de arhaism...

Iată, doar cîteva temeiuri, culese în acest modest tur de orizont —, doar cîteva temeiuri ce ne îndreptăţesc să fim mîndri de înfăptuirile anilor Republicii !

Cu toată iubirea noastră, slăvind Partidul, punem pe fruntea ei, a paisprezecea cunună de laur...

Eusebiu CAMILAR

O tribună a experienţei înaintate

(Urmare din pag. 1)

derent în agricultură ; ele cuprind 67 la sută din suprafaţa arabilă colectivizabilă, fără localităţile de munte, ceea ce înseamnă peste 5.000.000 hectare şi grupează aproape 2.000.000 de familii de ţărani colectivişti — în timp ce numărul întovărăşirilor s-a micşorat la circa 7.000, avînd 23 la sută din această suprafaţă. Gospodăriile colective şi întovărăşirile, laolaltă cu gospodăriile agricole ale statului, deţin peste 90 la sută din totalul suprafeţei arabile". *Şi pentru a sublinia ritmul rapid în care se desfăşoară în prezent colectivizarea, tot tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej releva faptul că :* „De la 1 iulie 1960 pînă la 1 decembrie 1961 au intrat în gospodăriile colective 867.000 de familii de ţărani, cu o suprafaţă agricolă de 2.070.000 hectare".

Sînt rezultate elocvente, măreţe şi grăitoare, realizări care demonstrează tăria partidului nostru, puterea de convingere a cadrelor sale, spiritul organizatoric şi mobilizator de care dau dovadă comuniştii în marea operă de transformare socialistă a agriculturii, dragostea şi entuziasmul cu care a răspuns ţărănimea noastră muncitoare la chemarea partidului de a păşi pe drumul luminos al agriculturii socialiste. Iar aceste rezultate, după largul schimb de experienţă ce a avut loc la marea consfătuire a ţăranilor colectivişti din ţara noastră, dau tuturora certitudinea că pot fi depăşite, lăsate cu mult în urmă în anii ce vin.

Ştefan GHEORGHIU

AU CUVÎNTUL

cititorii de la Uzinele „23 August"

„rarea" lui Marin Preda. În familia mea lucrurile s-au petrecut într-un mod asemănător. Se știe însă că această etapă a fost depășită. Țăranii colectiviști au acum în față noi probleme de rezolvat. În ce măsură le rezolvă ei, în ce măsură se consolidează din punct de vedere economic gospodăriile colective din care fac parte, iată ce aș vrea eu să ne arate și ce trebuie să ne arate scriitorii. În afară de asta cred că se scrie încă puțin despre clasa muncitoare; și cred că pot fi culese numeroase aspecte noi, foarte interesante, din activitatea noastră de producție și în afara ei. În uzina noastră, de pildă, se înființează secții noi — secția de sculărie, bunăoară, are parchet pe jos ca la Casa de cultură. Muncim, învățăm, devenim ingineri, ne bucurăm, greșim, uneori ne certăm, iubim, suferim — din toate astea se pot face cărți profunde, despre viața noastră.

Și în încheiere, despre cercurile literare. Noi avem, în uzină, un cerc literar căruia i se făgăduiește mereu ajutor. Știe toată lumea că dacă noi ne luăm angajamentul să dăm trei motoare peste plan, noi dăm trei motoare peste plan. Noi ne ținem de cuvînt. Așa să se țină de cuvînt și tovarășii scriitori cînd vorbesc despre faptul că vor să scrie despre noi sau vor să-i ajute pe aceia dintre noi care scriem, la rîndul nostru.

Aspect din sală

●

„O reflectare mai profundă a vieții"

GHEORGHE CHIRCULESCU, *economist:*

Eu fac parte din conducerea cercului literar care activează în uzina noastră. Tovarășii care scriu poezie, printre care mă număr și eu, se interesează foarte mult de materialele teoretice care apar în presa noastră literară. În ultima vreme, noi am citit cu interes articolul despre „Poezie și actualitate" apărut în „Gazeta literară" sub semnătura lui Paul Georgescu și a lui Matei Călinescu. De un foarte mare ajutor ne sînt în afara lecturilor pe care le facem în cadrul cercului nostru din lucrări proprii — și materialele care apar în „Luceafărul", „Gazeta literară", „Contemporanul". Urmărim cu mult interes poeziile scriitorilor tineri, mai ales ale lui Nichita Stănescu, Mihai Negulescu, Cezar Baltag. Florența Albu (al cărei volum a apărut recent) mi se pare o poetă inegală ca valoare. Pe lîngă o serie de poezii bune, izvorîte îndeobște din experiența ei de viața personală (amintiri din Bărăgan, etc.) poeta are și o seamă de versuri slabe în care generalizează fără poezie. Am citit cu multă plăcere volumele de versuri semnate de Mihai Beniuc. „Inima bătrînului Vezuv", „Mărul de lîngă drum" mi-au plăcut îndeosebi. „Copiii cartierului" de Cicerone Theodorescu mi se pare de asemenea o culegere de versuri reușită. În presa noastră urmăresc cu consecvență „tabletele" lui T. Arghezi și „Cronica optimistului" pe care o semnează G. Călinescu.

Totuși, în general, literatura, și mai ales poezia, — deși au înregistrat succese care constituie pentru oricare lector de la noi o mare satisfacție — au rămas în urma realității. Lipsește o reflectare mai profundă a adevărurilor vieții noastre noi. Simți uneori că o poezie care abordează o temă mare, de pildă noile noastre construcții, realizările de la Bicaz, etc. a fost compusă, după o superficială vizită de 2—3 zile, după o documentare „turistică". Așa nu pot fi exprimate sentimente profunde. Ne lipsesc de asemenea romanele ample și într-adevăr semnificative care să descrie evoluția unui mare șantier — de exemplu a Bicazului. Țin să relev cartea lui Sergiu Fărcășan „Micul televizor", care s-a bucurat de mult succes la noi în uzină, mai ales pentru că sesizează curajos niște trăsături vechi, existente încă în concepția unora. Am cumpărat cartea lui Sergiu Fărcășan după ce am aflat în „Gazeta literară" despre apariția ei. În acest sens, ideea pe care a avut-o „Gazeta" de a prezenta copertile ultimelor apariții mi se pare bună. Lipsesc însă, după părerea mea, cîteva cuvinte despre fiecare, cam în felul celor tipărite pe manșetele unora dintre volume, pentru că lectorul e adesea indus în eroare de titlu... „Micul televizor", de pildă, putea tot atît de bine fi luat, după titlul și ilustrația de pe copertă, drept o carte tehnică...

●

„Mă preocupă literatura dramatică"

ALEXANDRU OCTAVIAN, *tehnician:*

Aș vrea și eu să spun cîteva cuvinte. Urmăresc de mai mulți ani „Gazeta literară", și mai susținut în ultima vreme, deoarece materialele care apar în revistă îmi folosesc și în studiile mele la liceul seral. În acest sens, țin să remarc articolele despre proza lui Sadoveanu și poezia lui Tudor Arghezi.

Mă preocupă de asemenea literatura noastră dramatică, urmăresc spectacolele noastre teatrale, cu atît mai mult cu cît eu însumi sînt actor într-una din brigăzile de agitație ale uzinei. Am vizionat aproape toate spectacolele cu piese originale, din ultima vreme. Cunosc piesele lui Mirodan, am urmărit activitatea de dramaturg a lui Mihai Beniuc, am văzut „Secunda 58" și „Dacă vei fi întrebat" de Dorel Dorian, ca și piesa lui Al. Voitin „Oameni care tac", și care mi se pare reușită. În genere mi se pare că sîntem pe drumul cel bun cu literatura dramatică originală. Am început să mă duc la teatru, în special atunci cînd se joacă piese romînești, pentru că în general aceste piese descriu un mediu pe care îl cunosc și întîmplări posibile pentru mine, familia mea, cunoscuții mei.

Urmăresc de asemenea emisiunile teatrale radiofonice. Teatrul la microfon îmi place îndeosebi pentru că pot completa replicile, dialogul, cu un spectacol al meu „din imaginație". Consider însă că atît scenariile cît și piesele de teatru ar trebui să abordeze mai cu curaj problemele morale și îndeosebi problemele morale ale tineretului și să găsească pentru acestea formule noi și convingătoare.

●

„Mai multe lucrări satirice"

GABRIELA BĂLĂCEANU, *m citoare la turnătoria de oțel, dentă la Politehnică:*

Mă voi referi în special la u- sitatea de a se scrie mai mu nu crări literare satirice. În fab me: putem cita decît un singur nu- Marcel Breslașu. Ne trebi uleze meroase lucrări care să ă. Al- critica și autocritica, de mfarea, tele care să combată ari. birocratismul unor fun

Urmăresc cu atent spectaco- lele" radiofonice. D orele de lucru în uzină și ă cele de studiu, aceste „spect e" sînt pentru mine un mare tor. Din păcate însă „reluăril ult prea dese creează uneori în sia de sărăcie. Emisiunile radio ce ar trebui să ne dea mai des ilejul unor conferințe de cul generală. Ar fi foarte bine d asemenea conferințe ar fi ți e de scriitori. Ar fi un prilej tru noi de a-i cunoaște mai . Ascultătorii de radio ar urm cu multă plăcere asemenea iuni.

●

Rol educativ al basmelor populare

DUMITRU BĂCANU, *lăcătuș:*

O să-mi îngădui să spun cîteva cuvinte despre difuzarea cărții la locul de muncă. Lucrez secția forjă și am aici de-a f u cititori cu gusturi foarte v . Mulți cititori cer cu stărui asici și urmăresc colecțiile p e le scot E.P.L. și Editura tin ui. De un mare succes se bu „Biblioteca pentru toți". Sînt ni în secția mea care au cum . tot ceea ce a apărut în cole Foarte urmărită de asemene colecția „Oameni de seamă titorii noștri se interesează de meni de literatura care refl actualitatea. Cărțile lui Euge rbu, ale lui Zaharia Stancu bucurat de o vînzare rapidă ne primită a fost și „Întîlnirea Constantin Chiriță, în timp oțelul" de același autor se află și astăzi în standurile re.

Cîtev psuri: Cărțile pentru copii insuficiente, mai ales cele care dresează preșcolarilor. De altm i Editura tineretului neglij adesea prezentarea lor grafic red că Editura tineretului Editura pentru literatură, ar i să tipărească mai des basme noastre populare. Basmele nu numai literatură pentru copii. e au reprezentat multă vreme, reprezintă încă și astăzi, farmecul multor petreceri și seri de iarnă de la țară. Iată de ce și acuma, în secția de forjă, unii cititori proveniți din satele noastre, cer și caută basme. Din păcate, Editura pentru literatură a scos după multă vreme un unic volum de „Basme populare" în „Biblioteca pentru toți". Personal nu cred că fac o greșeală atunci cînd vînd aceste cărți unui cititor matur. Ele formează gustul pentru citit și după două-trei volume de basme cititorul cere de la sine un volum de proză realistă...

●

După cuvîntul cititorilor, în partea finală a întîlnirii au vorbit scriitorii prezenți:

Criticul OV. S. CROHMĂLNICEANU *a mulțumit participanților la consfătuire pentru cuvintele pline de căldură adresate scriitorilor ca și pentru critica lor judicioasă cu privire la o serie de cărți și autori. De asemeni, a analizat criticile făcute cu privire la activitatea sa și a vorbit despre strădania neconteniță a criticilor literari de a-și scrie lucrările într-un limbaj cît mai accesibil și mai plăcut.*

„În ceea ce mă privește, mulțumesc tovarășilor care au făcut aprecieri cu privire la activitatea mea. Vreau totodată să-i asigur pe acei tovarăși care au arătat că întîmpină dificultăți în citirea cronicilor literare că au multă dreptate cînd afirmă că încă nu au văzut pe deplin roadele strădaniei noastre în a căuta să fim cît mai limpezi, cît mai exacți. Socotesc, că, fără să facem nici o concesie exactității științifice, trebuie totuși să scriem așa cum vorbim, așa ca lucrurile să fie foarte bine înțelese și să poată fi citite de toată lumea".

●

Luînd cuvîntul în continuare, dramaturgul MIHAIL DAVIDOGLU *a început prin a-și exprima emoția de a vorbi în fața acelor cititori care își desfășoară munca de fiecare zi într-unul din cele mai importante sectoare de producție. El a arătat necesitatea creării unor personaje pozitive reprezentative pentru felul de muncă și viață al clasei muncitoare în etapa actuală. Apoi Mihail Davidoglu a vorbit despre piesa sa într-un act „Trandafirul negru" ca și despre proiectele sale literare, subliniind importanța cunoașterii vieții, necesitatea contactului permanent cu viitorii eroi ai operelor literare.*

„Tovarăși, despre orice ai scrie, în proză sau în piese de teatru, *a spus M. Davidoglu,* ca să creezi oameni vii, interesanți, de la care să învețe, să ia pildă cititorii sau spectatorii, este necesară o cunoaștere temeinică a vieții actuale și această cunoaștere nu se face dintr-o dată. Nu dintr-o dată învață omul. Această întîlnire, în care discuțiile au mers la miezul faptelor, a fost pentru noi un bun prilej de învățăminte. Voi căuta să transmit acele sugestii care au fost făcute colegilor care nu sînt de față, iar în ceea ce privește Conferința care ne așteaptă să știți că și dumneavoastră veți fi prezenți prin ideile, prin sugestiile și mai ales prin pasiunea pe care o arătați pentru problemele literaturii. Înainte de a-mi încheia cuvîntul vă doresc mult succes în munca pe care o depuneți căci nici cărțile noastre, nici scriitorii nu există fără munca pe care o depuneți dumneavoastră în fiecare zi".

●

Din partea colectivului de redacție al „GAZETEI LITERARE" *a vorbit criticul* V. MÎNDRA, *redactor șef-adjunct, arătînd necesitatea legăturii permanente cu cititorii prin anchete și consfătuiri periodice. Vorbitorul s-a oprit apoi asupra problemei cercurilor literare, arătînd că „Gazeta literară", ca și celelalte publicații de specialitate, va trebui în viitor să acorde cercurilor literare o mai mare importanță, rezervînd și spațiul necesar publicării tinerelor talente care se ridică din rîndul clasei muncitoare.*

Discutînd problema „limbajului criticii literare" asupra căreia cei prezenți la consfătuire au insistat cu deosebire, V. Mîndra a evidențiat legătura dintre obiecția principală ce li se aduce multor articole privitor la limbajul încărcat cu cuvinte pretențioase și inutile și observația justă că din unele cronici sau recenzii nu reiese clar poziția criticului față de cartea, piesa de teatru sau filmul respectiv. Cuvintele complicate tind uneori să înlocuiască idei, apar adesea, deoarece criticul nu are curajul să-și afirme în mod foarte limpede părerea.

În încheiere, V. Mîndra a arătat că redacția „Gazetei literare" își propune să îmbunătățească legătura cu cititorii, ținînd seama și de propunerile judicioase făcute în cadrul întîlnirii.

●

Poetul ION BĂNUȚĂ *și-a exprimat recentele impresii de la Consfătuirea pe țară a țăranilor colectiviști. El a vorbit despre locul și necesitatea poeziei în munca de construire a socialismului. Apoi poetul Ion Bănuță a citit un fragment dintr-un poem închinat zilei eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, 23 August.*

●

În încheierea întîlnirii de la Uzinele „23 August" a luat cuvîntul acad. ZAHARIA STANCU, *secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care a evidențiat învățămintele acestei fructuoase consfătuiri și a exprimat mulțumirile scriitorilor prezenți față de observațiile atente și profunde ale muncitorilor participanți la discuție.*

(Urmare din pag. 1)

SCRIITORUL ȘI VIAȚA

rea materialelor din cele 5 volume publicate și la volumele următoare ale romanului „Rădăcinile sînt amare".

Cred că în foarte puțini ani, mă gîndesc la 3—4, sau cel mult la 5 ani, voi fi dat cititorilor mei întregul ciclu al romanului „Desculț" și întregul ciclu al romanului „Rădăcinile sînt amare", roman din care de asemeni vreau să fac un zguduitor și impresionant document al epocii. Ultimele 2—3 volume din ciclul „Rădăcinile sînt amare" se vor ocupa de anii pe care i-am trăit în ultima vreme și chiar de anii în care eu voi scrie ultimul volum din acest ciclu. Așa că ultimele volume din „Rădăcinile sînt amare" vor fi niște cărți de cea mai fierbinte actualitate. Aceasta este dorința mea, aceasta este munca de care mă ocup în momentul de față și pe care sper s-o împlinesc în puțini ani de acum înainte.

Tovarăși, vă rugăm să ne credeți, și spun aceasta cu toată sinceritatea, că cei mai mulți dintre noi scriitorii nu sîntem nici pe departe măcar mulțumiți cu ceea ce facem și ne dăm și ne vom da mereu osteneala ca să scriem cărți mai bune, cărți mai frumoase, care să placă cititorilor noștri și care să aducă sub ochii lor acele probleme care îi interesează în primul rînd.

S-a ridicat aici problema îndrumării muncitorilor care încearcă să scrie literatură, unde trebuie să se ducă ei, cine trebuie să-i ajute să devină scriitori. Și s-a vorbit și de cercurile literare. Cred că una din marile lipsuri ale actualei conduceri a Uniunii, din care și eu fac parte, este aceasta: ne-am ocupat foarte puțin de cercurile literare. Am trimis deseori acolo pentru a-i ajuta și a-i îndruma pe tinerii scriitori alți scriitori tineri care ei înșiși aveau nevoie de îndrumare. După ținerea conferinței pe țară a scriitorilor trebuie să luăm măsuri foarte serioase pentru ca în cercurile literare, la toate ședințele, să participe scriitorii noștri cei mai buni, aceia care au cea mai mare experiență literară. Părerea mea personală este că muncitorii din diferitele fabrici și uzine ale țării care au ceva de spus oamenilor de astăzi și care încearcă să scrie fac un lucru absolut excepțional. Eu cred că ei trebuie să meargă la redacțiile publicațiilor noastre, la „Gazeta literară", la „Luceafărul", la „Viața romînească" și trebuie să organizăm noi, aceștia mai în vîrstă, munca în redacțiile noastre încît să existe acolo unul sau doi tovarăși scriitori pricepuți, care să țină ușa deschisă pentru oamenii care vin cu manuscrise, oameni din cîmpul muncii.

Noi trebuie să atragem în rîndurile noastre pe toți oamenii din diferite sectoare ale muncii care au cît de cît darul scrisului, să-i ajutăm să învețe această artă a scrisului, pentru că ei aduc în literatura noastră un aer mai proaspăt, un material mai viu.

Tovarășul Șerban și el a început printr-o declarație, că este foarte emoționat că a văzut aici, în mijlocul dumneavoastră, cîțiva scriitori. Eu aș vrea să ne îngăduiți ca noi să fim emoționați, pentru că noi scriem cărți pentru dumneavoastră iar dumneavoastră ne aduceți criticile, părerile mult așteptate, cu privire la ceea ce am scris și scriem noi.

Să nu creadă cumva vreun scriitor și să nu creadă vreunul dintre cititorii noștri că noi sîntem cumva o castă de oameni aleși, niște oameni care stau undeva, într-un turn de fildeș. Partidul ne-a învățat și noi ne-am pătruns adînc de această învățătură, că sîntem și noi lucrători în acest cîmp al literaturii, așa cum dumneavoastră sînteți lucrători în diferitele sectoare ale acestei uzine. Nu ne socotiți decît niște lucrători puși în slujba partidului, a poporului nostru pentru servirea aceleiași cauze: construirea socialismului în țara noastră, și, după ce acest lucru va fi înfăptuit, construirea mai departe a treptei superioare a socialismului — comunismul.

S-a ridicat aici de către mai mulți tovarăși problema documentării la fața locului.

De multe ori cînd am întîlniri cu cititorii tineri care cunosc unele cărți ale mele și care cunosc mai puțin biografia mea mi se pune această întrebare: tovarășe Stancu, vă rugăm să ne spuneți cum v-ați documentat pentru „Desculț" și cum v-ați documentat pentru „Rădăcinile sînt amare". Eu spun de la început același lucru pe care vreau să-l repet aici.

Personal m-am declarat întotdeauna și mă declar și aici împotriva documentării insuficiente, documentării superficiale și cu atît mai mult mă declar deschis, cu toată puterea, împotriva scrierii unei cărți despre clasa muncitoare de către un om care nu trăiește în strînsă legătură cu clasa muncitoare. Cu toată plăcerea aș vrea să scriu și eu despre dumneavoastră, despre uzina dumneavoastră.

Nu vreau să plec de aci fără să-mi iau în fața dumnevoastră, cu toate că sînt un om în vîrstă, cu toate că sînt foarte, foarte ocupat și cu scrierea cărților mele și cu munci în afara muncii mele literare, următorul angajament: imediat după ce trece conferința scriitorilor invitați-mă cît mai des în mijlocul dumneavoastră. Voi face tot ce omenește se poate să-mi rup din timpul meu. Nu vă făgăduiesc că la sfîrșitul anului, după ce voi fi venit de cîteva ori în mijlocul dumneavoastră, voi putea să scriu o mare operă literară despre dumneavoastră, dar dacă pînă la sfîrșitul viitorului an voi fi venit de numeroase ori în mijlocul dumneavoastră vă spun absolut deschis că pînă la sfîrșitul viitorului an chiar aș putea să scriu o carte de 2—300 de pagini cu schițe, povestiri, despre oamenii din uzina dumneavoastră.

Vă spun dinainte că nu voi stărui asupra exemplelor negative ci voi stărui asupra exemplelor pozitive. Este adevărat că de unul se prinde învățătura, de altul nu se prinde. Unul se scutură de năravurile vechi, altul nu se scutură, se schimbă numai la suprafață. Dar aceste excepții negative sînt din ce în ce mai puține. Pe mine ca scriitor mă interesează în primul rînd această uriașă oștire de muncitori și de țărani care, sub înțeleapta conducere a partidului, lucrează la desăvîrșirea construcției socialismului, la mersul înainte către societatea comunistă.

Ne-ați cerut să venim mai des în mijlocul dumneavoastră. Ne vom organiza munca în așa fel încît vom găsi timp să venim ca să stăm îndelung de vorbă, să vă cunoaștem cît mai bine, pentru ca în operele noastre literare aceste întîlniri să dea rod așteptat.

S-a ridicat aici problema stilului și vocabularului unora dintre criticii literari. Vă mărturisesc, ca scriitor și ca om care de vreo 40 de ani scriu și public cărți că sînt articole chiar în „Gazeta literară", pe care nici eu nu le înțeleg. Trebuie să-i convingem pe criticii noștri literari să fie mai preciși în exprimarea opiniilor și să scrie în limba poporului. De ce să scriem romane, poezii sau articole de critică literară în care să nu știm ce vrea să spună autorul?

La conferința scriitorilor, vom susține cu tărie acest punct de vedere care este și al nostru și cum criticii noștri literari sînt niște buni tovarăși cred că și ei vor înțelege și vor trage în timp foarte scurt învățăturile cuvenite.

S-a pus în discuție de către unul dintre vorbitori înțelesul afirmației că teatrul se scrie în teatru. Este adevărat acest lucru și ca director vechi de teatru pot să spun că este foarte adevărat, cu o singură condiție însă, ca materialul pe ca autorul, dramaturgul, mi-l aduce a Teatrul Național sau îl duce alt teatru, să nu fie un material njghebat în cabinetul său de lucru au un material adunat la întîmpl ci să fie un material de viață tr la fața locului.

Vreau să spun dacă un autor dramatic vrea să ecte — de pildă — realitățile de virșirii construirii socialismului în icultură el trebuie să stea, măcar eva luni pe an la țară, și anume epocile în care oamenii acolo d at problemele și își desfășoară mu a lor, și să cunoască limba oamen r de la sat, să cunoască viața r, să cunoască problemele care-i frămîntă. Iar dacă un autor dram îmi aduce mie o piesă cu viața nei „23 August" el trebuie să f trăit aici îndelung, să vă fi cunosc destul de bine, și nu să vină de eva ori și să culeagă material d ă ureche.

Tova ul Marian a subliniat, și eu sînt d acord cu dînsul, că literatura noastr a rămas în urma realităților vieții oastre de toate zilele. Acest lucru tovarăși, este adevărat. Acest lucr va fi dezbătut cu toată ascuțime in conferința noastră, pentru ca pr munca noastră stăruitoare să aj gem din urmă și să mergem în p cu viața din toate sectoarele ncii din țara noastră.

S-a ridicat problema calității. O arte în care autorul a renunțat la exigență, după părerea mea, nu trebuie să apară. Găsesc cu totul și cu totul nepotrivit ca atunci cînd în atîtea sectoare de muncă se dă de către sute și mii de tovarăși — referindu-mă și la sectorul agricol — o bătălie de zi de zi pentru îmbunătățirea calității, scriitorii să dea opere în care exigența să fie uitată, opere scrise în grabă, într-o limbă mult mai puțin bogată și mult mai puțin frumoasă decît o vorbește poporul nostru, cu probleme dulcege, cu probleme superficiale. Va trebui ca în conferința noastră să discutăm această problemă și să-i convingem pe toți oamenii scrisului din țara noastră să-și dea mult mai multă osteneală atunci cînd scriu o carte.

Ni s-a urat ca: în anii care vin să scrieți mai bine. Urarea ne-a uns pe inimă. Rămîne numai ca conținutul adînc al acestei urări să se transforme într-o profundă convingere pentru fiecare dintre noi, să scriem mai mult, să scriem mai bine.

Un tovarăș a arătat că literatura noastră are un caracter educativ. Dușmanii noștri înrăiți ne „reproșează" tocmai acest lucru: de ce scrieți cărți în vederea atingerii unui scop și anume al educării oamenilor din țara voastră în spiritul partidului comunist, în spiritul marxism-leninismului? După cum știți, ei susțin că literatura nu trebuie să fie legată de viața oamenilor și că nu trebuie să reflecte viața adevărată a oamenilor, că — pasămite — nu trebuie să urmărească decît un singur scop, acela ca cititorul să fie desfătat de lectura unei cărți.

Noi credem dimpotrivă, că ceea ce face superioritatea literaturii noastre față de literatura scrisă de scriitorii burghezi este tocmai faptul că noi luptăm pentru un ideal măreț urmărind să educăm poporul nostru în spiritul comunismului, treapta cea mai de sus a umanității.

Personal n-aș vrea să scriu niciodată o carte care să nu pledeze pentru fericirea poporului din care mă trag și pentru care scriu. N-aș vrea să scriu cărți dulcege, care să desfete pe cititorii leneși.

Noi ne străduim să facem cărți — regretabil că nu putem întotdeauna — care să ajute din plin întregul nostru popor care muncește și luptă.

Sînt din nefericire printre noi, și din fericire numărul lor este destul de mic, și scriitori care trec în fugă pe lîngă oameni. Acest lucru se vede de departe în cărțile lor. Va trebui ca pe acești tovarăși să-i chemăm, să stăm de vorbă cu ei și să-i convingem că dacă ei trec în fugă pe lîngă oamenii muncii și pe lîngă problemele care îi frămîntă pe aceștia să nu se mire că și cititorii vor trece nu în fugă ci chiar în goana mare pe lîngă lucrările lor.

Trebuie să dăm bătălia pentru introducerea tot mai adîncă în viața noastră literară a principiului exigenței. Fără acest principiu, după părerea mea, nu vom da niciodată cărți de valoare.

Vă făgăduiesc că vom duce toate problemele ridicate în această importantă și mult plăcută întîlnire dintre noi în apropiata conferință a scriitorilor. V-am ascultat cu multă dragoste și cu multă plăcere și am învățat din această întîlnire mai mult decît am învățat din contactele scurte și întîmplătoare.

Vom pune în conferință și vom căuta să rezolvăm problema unei mai bune cunoașteri a vieții, problema reflectării cît mai multor aspecte ale vieții oamenilor care lucrează astăzi pentru desăvîrșirea construirii socialismului.

Ne vom da osteneala să ridicăm la un mai înalt nivel politic și artistic operele noastre literare și procedînd astfel sîntem siguri că în anii care vin vom scrie mai mult, vom scrie mai bine și că vom putea să dăm partidului nostru, poporului nostru, cititorilor noștri opere valabile, opere temeinice, care să ajute la mersul înainte al țării noastre, al poporului nostru, spre comunism.

Zaharia STANCU

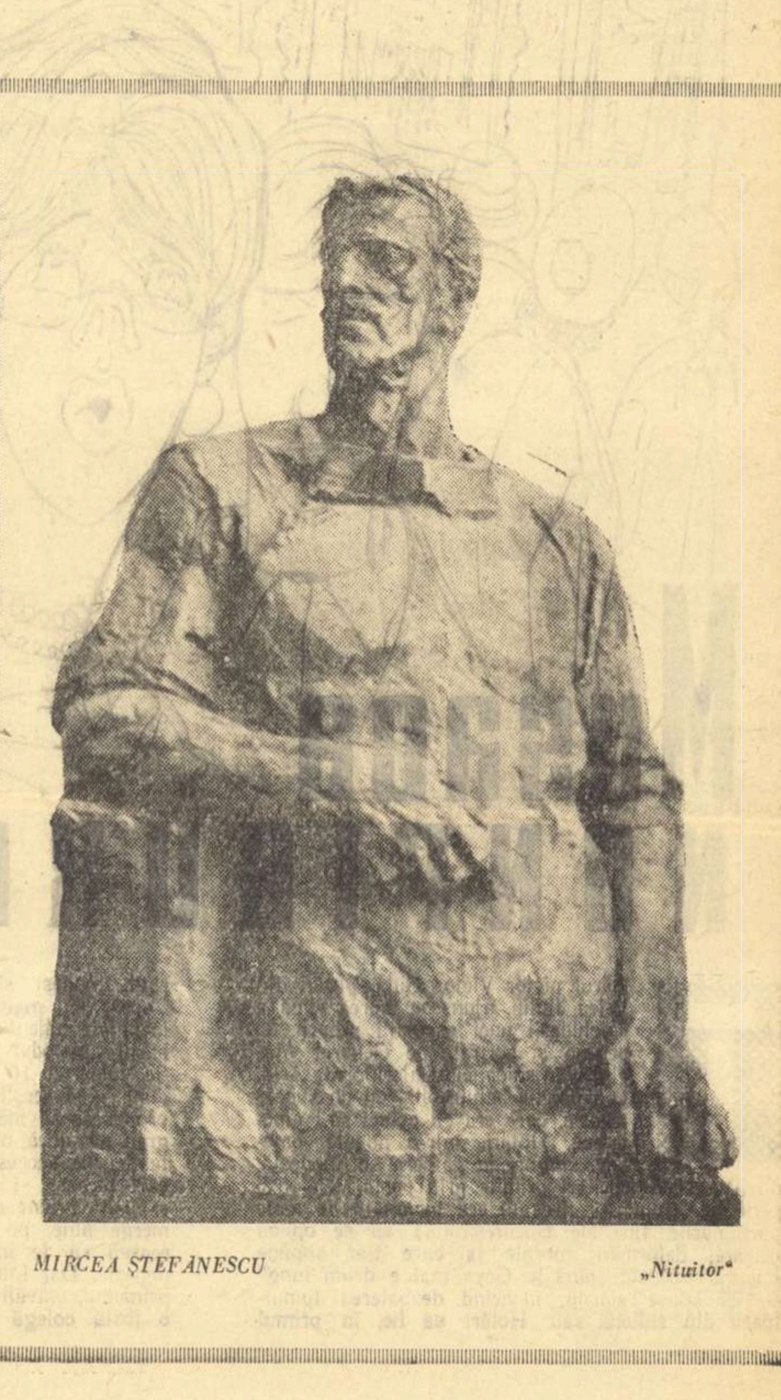

MIRCEA ȘTEFĂNESCU „Nituitor"

DEMOSTENE BOTEZ

Noua pățanie a lui Cristofor Columb

Învăluit în somnul lui de plumb,
Dormea de veacuri Cristofor Columb.
Și-acolo, la Valadolid, în groapă,
Oricum, după o viață furtunoasă,
Stătea-n veci ca la el acasă,
Doar nostalgie-avea puțin, de apă.
Persecutat de regele ostil
Și rătăcind atîția ani pe vase,
După o viață-ntreagă-l acceptase,
Pămîntul care-i element stabil.
Dar iată că și-acolo,
În liniștea veridic mormîntală
Un bubuit puternic se-auzi,
Și Cristofor Columb din morți se scoală
Trecuse parcă, subteran, un tren,
Și cunoscutul spărgător de ouă,
Nici n-a știut atunci că-n lumea nouă
A explodat o bombă cu-oxigen.
Grăbit, nici n-a răbdat să treacă anii
Și a pornit din Genova cu-o navă,
Să vadă el, cu ochii, ce ispravă
Au mai făcut acum, americanii.
Și ca în timpul de-altădată, antic,
Columb tăie Mediterana iar,
Ieși apoi în larg prin Gibraltar,
Pe-intinderea străvechiului Atlantic.
Și merse-așa, o săptămînă, două,
Pe ape cenușii ca niște nori.
Cum mai mersese de vre-o două ori,
Pe cînd descoperise lumea nouă.
Și-așa, în una din aceste zile
Dădu de-o barcă de pescari chinezi,
Ce-i spuse că nu poți să navighezi
Pe-o rază largă de o sută mile.
Era oceanul calm în aparență,
Habar nu-avea că-n insulele lui,
Ca pe-un pămînt acum al nimănui,
Făceau americanii experiență
Cu cel mai științific tip de bombă. —
Un fel de derivat dintr-un atom,
La care nu rezistă nici un om,
Și face dintr-o țară-o hecatombă.
Jucau pe valuri peștii argintii,
Cum s-ar juca niște băieți pe stradă,
Și lui Columb nici nu-i venea să creadă,
Că s-ar putea să nu mai fie vii.
Un soare roșu apunea pe ape
Făcînd din valuri, dealuri de aramă,
Și admirînd imensa panoramă,
Simțea în nări pămîntul lui aproape
Prin razele de soare lungi și blonde,
Ce le văzuse de atîtea ori,
Văzu pădurea de zgîrie-nori,
Ca niște turle cenușii de sonde.
Iar mai aproape, parcă, văzu însă.
Statuia ce plutea ca un Isus,
Ținînd, întins, cu mîna dreaptă-n sus
O flacără simbolică... dar stinsă.
El care i-a cunoscut cîndva strămoșii
Ce locuiseră pe-acele locuri,
Pe care i-a văzut dansînd la focuri.
În triburi sperioase de piei roșii,
Se aștepta să afle azi acolo
Pe țărmurile cu păduri virgine.
O țară-a fericirilor depline,
Și-o nouă statuă a lui Appolo.
Și înflorind acum o nouă artă.
Dar nu văzu în toată metropola,
Desfășurată-n față ca o hartă.
Decît reclame pentru Coca-Cola.
Iar peste-Americi, pînă mult departe.
Pe cerul de neon orbit,
Prin nouri călărea Babitt,
Pe-o bombă albă, ca un alter Marte...
Mai mult Columb n-a mai putut să vadă,
Ce-i pe pămîntul lui și ce-i pe sus
Pe-ntinderile cu-nverzite zări,
Căci polismanii l-au răpit din radă
Și ferecat, așa, burduf l-au dus
Comisiei de cercetări...

EUGEN FRUNZA

Mutarea

Sosi întîi, ca o prefață,
Un camion dis dimineață.

Apoi opri întregul șir
Sub cerul scris cu tibișir.

Pe urmă : glasuri, vălmășaguri,
Un du-te vino peste praguri.

Și țînci, în brațe moi, căuș,
Ducîndu-și urșii la culcuș...

Trezită-n zori bătrîna stradă
Se răzimase-n cot să vadă.

Căci se muta, cu lung ecou,
Destinul ei în blocul nou...

Iar eu, vecin de prag și cer,
Pusei lăuta în ungher.

Și cu hamalii cot la cot
Cărai din drum poemul tot.

ILIE CONSTANTIN

Corrida

Zări rotunjite-n jurul meu
Urlînd din mii și mii de guri,
Un taur crunt, de minereu,
Rupt din sălbatice păduri,
Din bestiale, surde, uri.

Ay! Cornul lui cumplit adus
Pe lîngă coapsa mea trecu,
Se stinse-n roșu spre apus
Dar nu-mi intră în sînge, nu.
În roșul pînzei străbătu.

Pămîntul, cerul, în asalt
S-au aplecat în unghi abrupt
Cu taurul porniți. Înalt
Stau într-un urlet ne-ntrerupt
Și lupt, și trebuie să lupt!

Știu, m-ai voi-n declin, întins
Și moale sub călcîi, domol
Să vii spre pieptul meu învins.
Ay, lume veche-mi dai ocol
Cu coarnele-ațintite-n gol.

Ci-n roșu de te-arunci ca-n zid
Îți e sortit să fii răpus.
Nu vezi, demult te-am înflorit
Cu surde răni, către apus
Stins, duhul tău se va fi dus!

LUMINĂ ALBĂ

S-au împlinit 80 de ani de la nașterea scriitorului clasic Lu-Sin (1881—1936), întemeietorul prozei literare moderne chineze. Supranumit „Gorki al Chinei", Lu-Sin s-a apropiat mereu mai mult de idealurile revoluționare ale proletariatului chinez. Mai ales după 1927 și pînă la moartea sa scriitorul și-a consacrat întreaga sa activitate luptei democratice pentru fericirea oamenilor simpli. Debutul său literar (1918) este strîns legat de ecoul proaspăt al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Literatura sovietică, din care a tradus stăruitor, a fost mereu prețuită de Lu-Sin. În povestirile sale devenite celebre, ca „Adevărata viață a lui «Ah Q»", „Însemnările unui nebun", „Furtună într-o ceașcă de ceai" ș.a., autorul descrie drama existenței celor obidiți de exploatatorii din vechea Chină. Lu-Sin a fost un entuziast luptător pentru ideile frăției internaționale a popoarelor. El a tradus din numeroase literaturi străine, fiind și primul traducător în limba chineză al lui Mihail Sadoveanu. Publicăm, cu prilejul aniversării scriitorului, una dintre povestirile sale, inedită pentru cititorii din țara noastră, povestire care se încadrează în ciclul destinelor umane zdrobite de orînduirea burgheză.

Povestire de LU—SIN

Trecuse de amiază cînd Cen Și-cen porni spre acasă după ce parcursese lista celor reușiți la examenul organizat de conducerea districtuală. Sosise destul de devreme și începuse să-și caute numele de familie.

Erau o mulțime de Ceni, și ieroglifele lor ii jucau în ochi, de parcă niciunul nu voia să se așeze în spatele celuilalt. Dar printre ei nu exista ieroglifa Cen însoțită de numele Și cen.

Parcurse de nenumărate ori cele douăsprezece foi, pline cu fel de fel de nume, sperînd încă să-l descopere pe al său.

Toți cei veniți să vadă listele plecaseră de mult, și numai el continua să stea în fața zidului de la intrarea sălii de examene.

Iarna se apropia. Vîntul rece răvășea părul scurt, încărunțit al lui Cen, dar razele blînde ale soarelui ii luminau obrazul tot mai cenușiu. În ochii săi umflați și roșii de oboseală apăru o lumină tăioasă, ciudată. Cen nu mai distingea nici o ieroglifă : în fața lui pluteau doar nesfîrșite pete negre.

Cît de plăcute ar fi putut fi toate ! Iată-l primind gradul întîi și plecînd în capitala districtului. Acolo-și dă strălucit examenul pentru gradul științific următor... Oameni de seamă vor să se înrudească cu el, toți îl respectă și regretă că altădată l-au disprețuit... El îi alungă pe cei adăpostiți în vechea lui casă năruită. Nu, de ce să-i alunge ; se mută pur și simplu de acolo. Are acum o casă nouă și mare. În fața porții e un steag și o plăcuță... Iar apoi, cine știe, poate că va deveni funcționar în capitală. Dar dacă nu se va întîmpla nimic din toate acestea ? Nu ! Mai bine nici să nu se gîndească...

Și iată că toată așezarea viitoare a vieții lui, la care visase zi de zi, s-a topit ca un turnuleț de zahăr în apă.

Se întoarse mecanic, și fără să vadă nimic în fața ochilor, porni spre casă.

Trecînd pragul, auzi vocile celor șapte elevi ai lui care învățau lecția în cor. Lui Cen i se păru că lîngă ureche îi răsună o tobă, și se simți scuturat de un fior. În fața ochilor săi plutiră capetele copiilor cu cozile lor caraghioase și capetele acelea umplură toată camera. Cen nu putu să se țină pe picioare și se așeză în tăcere. Elevii îl observau pe ascuns.

— Duceți-vă, le spuse el indiferent.

Copiii își strînseră cărțile și dispărură ca niște suvițe de fum, iar în fața ochilor lui Cen mai pluteau capetele lor, contopite în cercuri negre, sau căpătind alte înfățișări stranii.

— Ei, de data asta totul s-a sfîrșit!

Cen sări înspăimîntat : vocea îi sunase distinct, chiar lîngă ureche. Se întoarse și nu văzu pe nimeni. Și deodată i se păru că aude o tobă și, ascultînd parcă de o poruncă, Cen repetă în șoaptă :

— Ei, de data asta totul s-a sfîrșit !

Ridicîndu-și brusc mîna, începu să numere pe degete : unsprezece, treisprezece..., socotind și acest an, a dat șaisprezece examene și n-a găsit un examinator care să-i aprecieze compunerile. Desigur, e păcat ! E ca un ochi fără pupilă. Cen rîse pe neașteptate. Dar îndată se încruntă și scoțînd din carte compunerea transcrisă pe curat și biletul de examen porni spre ușă. Aci se opri orbit de o lumină ciudată. Închise ușa neputîndu-se hotărî să iasă din cameră. Ochii îi ardeau. În fața lui apăreau și dispăreau obiecte stranii, cioburile viitorului lui — un turnuleț sfărîmat de zahăr.

La vecini vetrele se stinseseră de mult, vasele erau gata spălate, iar Cen Și-cen nici nu se gîndise la cină.

Vecinii din apropiere știau după anii trecuți că la sfîrșitul examenelor în ochii lui Cen licărește o lumină ciudată, albă, și atunci e mai bine să-l lase în pace.

Vocile amuțiră, luminile se stinseră și numai luna singuratică răsări pe cerul rece al nopții. Cen deschise ușa și ieși.

Pe cerul albastru, norii ușori se resfirau ca varul într-un vas cu apă. Luna părea o oglindă metalică, proaspăt șlefuită, care emite o lumină înșelătoare și tainică, scăldîndu-l pe Cen în razele ei reci. Această lumină străbătea toată făptura lui Cen și luna se reflecta în ochii săi. Cen mergea înainte și înapoi prin curte. În jur era liniște și Cen începu să se liniștească ; ochii i se limpeziră. Deodată auzi distinct vocea cuiva — grăbită în surdină :

— Întoarce-te la stînga, întoarce-te la dreapta...

Alarmat el plecă capul și începu să asculte cu încordare. Aceiași voce, dar mai puternică, repetă :

— Întoarce-te la dreapta...

Și el înțelese totul. Își aminti nopțile de vară petrecute în curtea asta plină de răcoare. Pe atunci familia lui nu era ruinată ; el avea vreo zece ani și vara, pe zăduf, dormea în curte. Bunica îl culca pe un pat de bambus și așezîndu-se alături, îi povestea legende uluitoare. Ea repeta lucruri știute de la bunica sa. Înainte, neamul Cen fusese foarte bogat și pe locul casei lor de acum, fusese cavoul în care strămoșii îngropaseră argintărie scumpă. Îl va găsi urmașul care va rezolva o ghicitoare. „Întoarce-te la stînga, întoarce-te la dreapta, un pas înainte, un pas înapoi ; ocolind, aici vei găsi vase cu aur și argint".

Deseori Cen încercase să rezolve ghicitoarea dar în clipa în care i se părea că descoperise răspunsul bun presimțirea îi spunea că făptuiește o greșeală.

Odată, Cen se convinsese pe sine că argintul e îngropat sub casa arendată familiei Tan, dar nu avu curajul să înceapă să sape acolo. Peste un timp însă simți că greșește și de data aceasta. Podeaua casei lui era sfîrtecată toată. Săpase convulsiv pămîntul după examenele nereușite, iar apoi nu putuse privi fără jenă urmele acestei munci zadarnice. Și azi lumina albă, metalică îl ispitea pe Cen, neliniștindu-l. Zăbovea doar pentru că voia să învingă forța ispitei. În sfîrșit nu mai rezistă și privi pe ușa deschisă a casei sale. Acolo strălucea o lumină metalică, ovală ca un evantai.

— Și totuși e aici ! — exclamă Cen și se repezi în casă cu agilitatea leului. Intră și lumina pieri pe dată. Văzu doar cîteva măsuțe stricate pentru cărți. Cen începu să le privească mai atent. Trecu cîtva timp și lumina apăru iarăși. Era mai vie și mai curată decît flacăra de pucioasă, mai gingașă decît ceața dimineții și emana de sub masa de scris.

Cen Și-cen se repezi după ușă căutînd tîrnăcopul. Dădu de o umbră neagră și sări înapoi, înspăimîntat. Apoi aprinse lampa. Tîrnăcopul era la locul lui. Mutînd masa, Cen scoase patru cărămizi uriașe și se așeză pe vine — dedesubt era pămînt galben, curat. Cu mînecile suflecate Cen scotea nisipul. În liniștea nocturnă răsunau izbiturile înfundate ale tîrnăcopului.

Acum săpase o groapă adîncă, dar vasele de argint nu apăruseră. Cuprins de turburare, Cen scoase un țipăt scurt. În aceiași clipă ascuțișul tîrnăcopului se lovi de ceva tare. Cen aruncă unealta și pipăi grăbit obiectul. Era o cărămidă mare, și dedesubtul ei iar pămînt negru. Cen începu să-l scoată cu mîna, și găsi o monedă veche, mîncată de rugină. Alături mai erau cîteva cioburi de porțelan.

Cen simți că i se rupe inima. Continua să scoată pămînt pînă cînd dădu de un obiect ciudat, un fel de potcoavă extrem de fragilă la pipăit. Cen o luă cu grijă ca s-o cerceteze la lumina lămpii. Era un maxilar putrezit cu niște resturi de dinți. „E maxilarul inferior", își spuse Cen, continuînd să-le cerceteze cu atenție. Deodată maxilarul învie și începu să se miște în mîinile sale. I se păru chiar că rîde și îi spune :

— Ei, de data asta totul s-a sfîrșit !

Cen se făcu stană de piatră. Degetele i se desfăcură și maxilarul căzu neauzit în groapă. El ieși fuga din casă ascunzîndu-se în umbra acoperișurilor.

— Aici nu e nimic. ...Du-te în munți..., auzi iar o șoaptă înăbușită lîngă ureche. Luna cobora pe vîrfurile Sigafin. Munții erau în fața ochilor săi : piscurile lor zimțate urcau spre cer și în jurul lor se revărsa o lumină albă.

„Să merg în munți !" hotărî el și porni la drum.

A doua zi cineva zări un cadavru în lacul Wan-Lin, la cincisprezece li de poarta orașului. Vestea înconjură satul înainte ca primarul să fi aflat ceva. Autoritățile poruncirǎ locuitorilor să scoată corpul pe mal. Era un bărbat trecut de cincizeci de ani, scund, fără barbă. Era dezbrăcat. S-au găsit unii care l-au recunoscut pe Cen Și-cen, dar foștilor lui vecini le-a fost lene să se ducă să-l privească, iar rude nu i s-au găsit. După cercetările întreprinse de autorități, corpul îl îngropă primarul.

Cauza morții era clară. Deși înecatul fusese gol, nu putea fi vorba de un jaf. Funcționarul care anchetase cazul stabili că e vorba de o sinucidere căci unghiile înecatului erau pline de mîl. Se zbătuse probabil pe fundul lacului sperînd să scape cu viață.

În romînește de **C. LUCA**

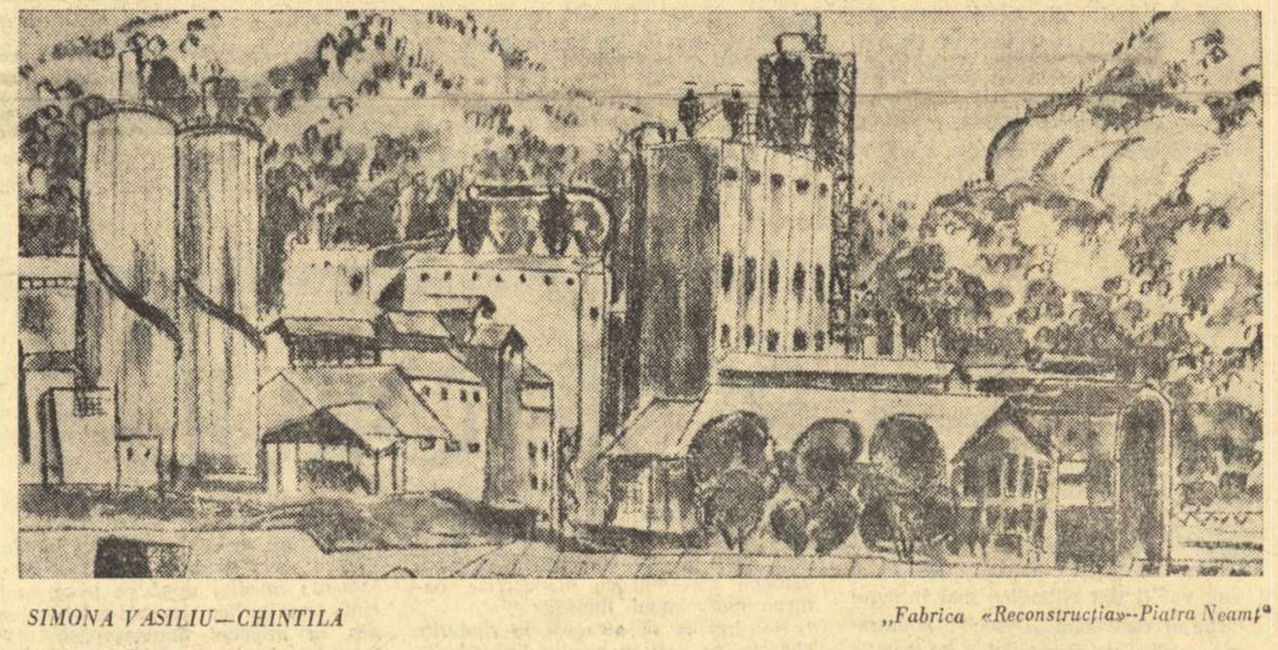

SIMONA VASILIU—CHINTILĂ „Fabrica «Reconstrucția»-Piatra Neamț"

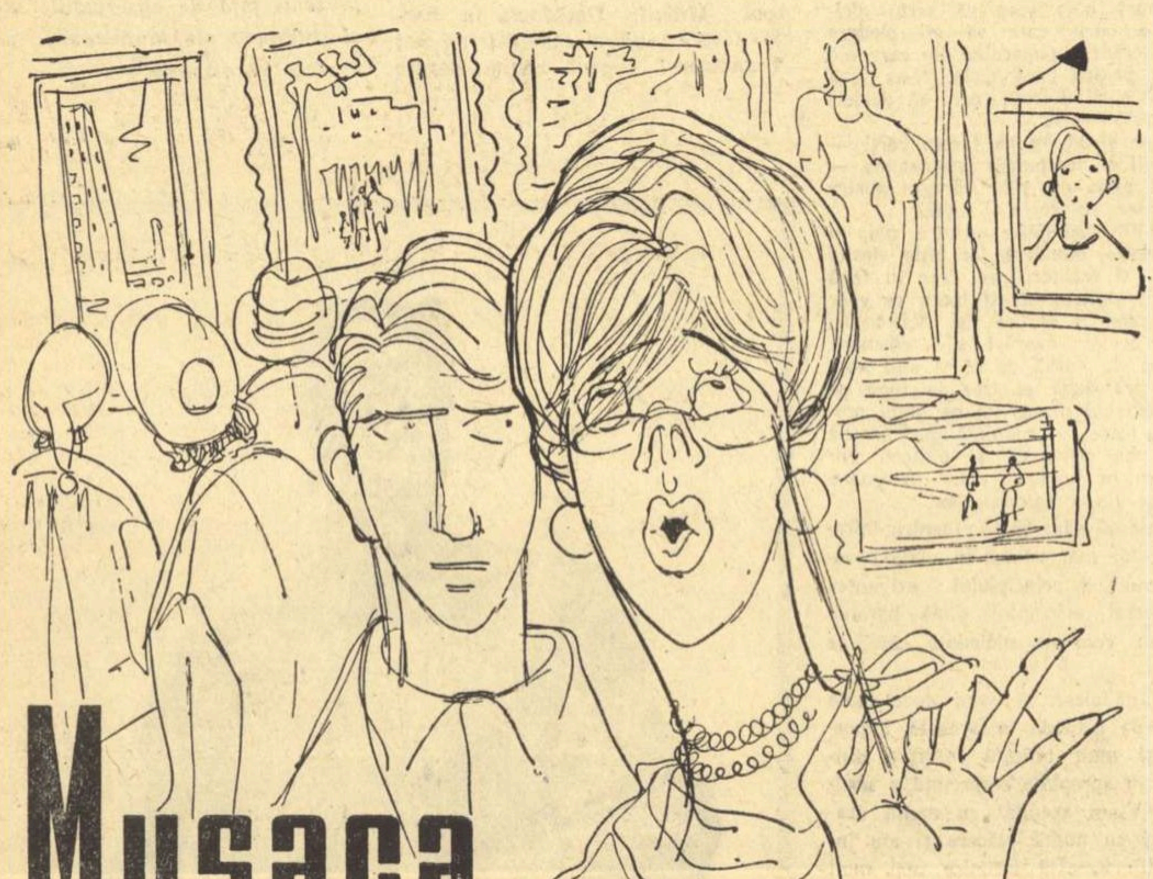

Musaca NONFIGURATIVĂ

Schiță de RADU COSAȘU

Tînărul pictor Victor Șuța, plecat din Valea Jiului, ajunsese marea clipă a deschiderii unei expoziții proprii de peisaje și portrete pe General Magheru, în saloanele Galeriilor de Artă. O expoziție admirabilă, cu un succes notoriu, care era cît pe-aci să-l amețească. Hotărî, într-o noapte patetică, singur, în camera sa modestă, după zeci de felicitări primite prin poștă, telefon și personal, (mîna sa dreaptă era încărcată de toate parfumurile fine ale Bucureștiului) să se opună oricărei deformări morale la care l-ar supune bucuria izbînzii; „pînă la Goya mai e drum lung" — își spuse simplu, încheind dezbaterea tumultoasă din sufletul său. Hotărî să fie, în primul rînd, modest și la locul lui. Nu mai intră la Capșa. Nu mai citi cronicile plastice din reviste, închinate talentului său. Refuză două invitații la barul „Melody" aflat la doi pași de expoziția sa. Se culca la 10 seara, citea mult Balzac și Stendhal — și aceștia îl fortificau în direcția pe care-și propusese să meargă. La drept vorbind, nu-i venea greu să ducă o viață modestă și lipsită de fanfasticurile succesului — avînd în vedere mediul din care plecase, și traiul care-l dusese pînă la această expoziție ; sînt numai o seamă de ispite, cînd îți merge bine, pe care trebuie să ai puterea omenească să le învingi, ca să-ți meargă bine mai departe. Dar într-o bună dimineață, cam spre orele prînzului, năvăli în expoziție Minodora Stroiescu, o fostă colegă de institut cu care nu depășise niciodată salutul, o celebră nulitate urîtă foc, cu coafură montantă în care străluceau două ace din double de aur ; era îmbrăcată elegant, doar pantofii erau puțin scîlciați, însă evident, nu-i păsa. Din doi pași se aruncă la pieptul lui Șuța și-l îmbrățișă, fără să privească un tablou măcar. Tremură două secunde, la pieptul lui, Șuța neputîndu-se opune, deși mai erau oameni în sălile cochete. Afară, pe bulevard, păcăneau lung perforatoarele care demolau Muzeul Simu. După care, tare și cu sîrg :

— Victore, te felicit, Tot Bucureștiul a înebunit... Am crezut tot timpul în tine...

— Să-ți arăt tablourile — încercă el s-o tempereze.

— Dar ce, mai e nevoie ? șopti ea, veselă. Scoase, totuși, din poșetă, un lornion demodat și apucîndu-l de mînă, începu să se plimbe prin fața peisajelor miniere. Absurd, le privea prin lornion, și comenta încet, din ce în ce mai încet, ceea ce o reabilită cumva pentru o clipă în ochii lui. Dar :

— Tentă superbă... portocaliu unic... desenul e nostim... slabă aici culoarea, de ce ? In schimb, uite minunea asta...

S-ar fi părut, după cum îl strîngea de mînă, că e o minune realizată de ea. Ochii erau mici sub lornion, albaștri spălăciți, gura cu o linie rea, apărută, fără îndoială, printr-un exercițiu îndelung de disprețuri, rictusuri individioase și neputincioase.

— La prînz mănînci la mine, clar ? spuse tare, trecînd din prima în a doua sală, unde era mult mai multă lume. Șuța tăcu.

— Sau nu mai mănînci la foștii colegi cu care ai împărțit pîinea la cantină ? și-i zîmbi, sub bărbie, privindu-l prin lornion. Dezinvolt : am o musaca (prelungi ultimul „a") specială pentru tine... inspectîndu-l : Nu-ți mai place musacaua ? Mănînci la Capșa...

— Nu mănînc la Capșa... vizavi au un expres...

— Expres pentru un creator de talia Ciucurencu ? Ai înebunit ? Faci pe modestul ? Vii la o musaca, clar ? Și trecînd repede prin fața portretelor, îl informă, studențește, de progresele ei culinare și disprețul pe care-l nutrește față de cei care afectează modestia. Sărea de la una la alta, fără să se sinchisească de tablouri și de creator. Se întrerupea din cînd în cînd ca să-și șteargă colțurile buzelor cu degetul gros și cel arătător, deodată, gest băbesc, care nu-i ședea rău ; era bine fundată în a doua tinerețe ; își agăță pardesiul într-un cui, nu exclamă nimic frivol, ci rupse repede firul desprins din tiv, cu un gest aspru. Reluă problema musacalei. Victor, stîngaci la debut, consecvent cu ideile, tot ca la debut, — conveni că vine. Nu împărțise cu ea niciodată pîinea la cantină, nu-i declarase niciodată că-i plăcea, într-adevăr, musacaua. Dar dacă ar fi refuzat-o, gîndi ușor patetic, (tot ca la debut) ar jigni-o, e totuși om. Succesul te face să jignești mulți oameni din jurul tău... pe urmă, vroia să-și dovedească sinceritatea modestiei, deși azi ar fi avut chef de o masă la Capșa... Rapid, cu naivitatea unei morale prea fierbinți, — musacaua Minodorei se transformă într-o piatră de încercare pentru conștiința sa. (Ce, nu mai poți gusta simplitatea unei mîncări bune într-o casă oarecare ? Pînă aici ai ajuns ?). O convinse să plece acasă, unde-i promise că va sosi într-o oră, maximum. Peste o oră suna la ușa apartamentului ei dintr-un bloc vechi, pe strada Orlando ; îi aducea o sticlă de coniac cinci stele ; o auzi de afară, cîntînd în bucătărie, o melodie foarte la modă în București, o melodie spaniolă în care se repetau insistent cuvintele : Su-cu,su-cu... Minodora îi deschise, îl invită într-o cameră luminoasă, îl așeză într-un fotoliu vechi ca și lornionul, și-l rugă s-o ierte, mai are ceva de pus la punct în bucătărie. Să nu se supere. Doar nu e formalist. Între colegi ? Vai de mine. Vor conversa însă și așa. Și într-adevăr, prin ușa dintre bucătătrie și cameră, ea începu să-i relateze, Victor stînd nemișcat în fotoliu, fixat asupra celor două tablouri din fața ochilor săi, pe perete. Două monstruozități, cu pretenții limpezi de artă non-figurativă. Ea îi spuse din bucătărie : de ce a divorțat, ce bună va fi musacaua, cum soțul o teroriza să se lase de pictură, cum a ajuns el inspector feroviar la Vaslui, dacă nu vrea și castraveciori la musaca, ce mulțumită e că trăiește singură, cum împacă bucătăria cu pictura, ce mult îi place coniacul și de unde l-a luat, ce deliciu e să te refugiezi în bucătărie, cum nu cedează pe planul artei, ce bine e aprovizionat Bucureștiul, cum n-o înțeleg cei de la minister, cum nu înțeleg nimic din arta modernă, dacă a mîncat vreodată la Lacto bar Dorna, de ce-i la noi atîta pasiune pentru clasicism, ea fiind hotărîtă pentru non-figurativ, dacă a auzit-o pe Marina Voica lui Ambasador cîntînd su-cu, su-cu, cum îi place su-cu, su-cu... Victor folosi pauza în care ea cîntă melodia spaniolă pentru a-și lua ochii de pe aberațiile din perete, descoperi trei găuri de molii în fotoliu și praf gros pe masa de stejar ; constată că ferestrele au în loc de jaluzele, pagini mari din „Lettres françaises" ; văzu sofaua curbată la mijloc și trei droturi strălucind prin stofa ei cenușie. Le racordă cu eleganța vestimentară a Minodorei ; cu pantofii scîlciați și lornionul.

După melodie, non- figurativa reîncepu : ce greutăți are cu banii, ce mică e pensia alimentară pe care i-o dă inspectorul feroviar pentru copilul trimis la Beiuș, la bunici, ce noroc că bunicii au o pensie bună și cum, astfel, ea poate folosi pensia alimentară pentru nevoile ei, ce mult îi place să fie sinceră, cu foștii colegi, dacă mai știe ce face Leonaș, Păpușica, Melinte, dacă nu ar vrea totuși gogoșari la musaca, ce părere are cum și-a luat-o în cap Baban, crede că e ceva de capul lui, dar nu e decît un rembrandtian ușor trecut prin Cezanne și fauvism... Punct. Și : cît îi place evoluția lui, cum se descurcă prin temele astea aride, și cît i-o fi de greu.

— Nu mi-e greu de loc, ripostă Șuța, la capătul puterilor, jignit. Dar Minodora nu-l auzi. Apăru în cameră, coafată altfel, cu părul căzut pe umeri și o crizantemă în păr. Purta un capot roșu aprins, altul decît cel cu care era îmbrăcată cînd deschisese. Urîțenia nu-i trecuse. Folosise, fără îndoială, absența, bucătăria, pentru toaleta vestimentară și capilară. Zîmbea, deși ținea capoatele în bucătărie :

— Taci tot timpul, Victore, zău că ești modest... iradiezi modestie ca galbenul vangoghian. La masă întinse o față de masă de nylon arsă în două locuri cu țigara. Aduse direct musacaua, îi tăie pîinea, țărănește, la piept, între sînii căzuți.

— Eu nu mănînc, fac cură... și surîzînd, deodată maternă, duse mîinile la piept, sprijinindu-se de masă și începînd să-l privească duios, fără lornion, ochii devenind spălăciți de-a binelea. Șuța apelă la musacaua care aburea — să se salveze concentrîndu-se în simplitatea ei banală, etern omenească. Luă o primă înghițitură. Îngrozitoare. Săpun. Nu reuși să descleșteze gura. Minodora surîzînd :

— Spune-mi Victore, cu cine trebuie să vorbesc pentru o expoziție ? Nu la minister... acolo... și făcu un gest de lehamite în jos, continuat, după o pauză, cu un gest spre tavan, adică „mai sus". Șuța, la a treia îmbucătură, hotărî să nu mai folosească papilele gustative. Să mestece fără să guste.

— E bună, nu ? întrebă ea cu o liniște aberantă. Tu ce mă sfătuiești, de la înălțimea succesului ?... N-ai pe nimeni ? Șuța tăcea. Descoperise la a patra mestecare un fir lung de păr în musaca. Desigur, căzuse în timpul coafurii în bucătărie și a melodiei spaniolești. „Măcar de-ai fi învățat să gătești. Am fi avut un pictor prost în minus, dar o bucătărească în plus", gîndi el cu furie didactică. Și blestemă, cu patetismu-i caracteristic, modestia care-i interzisese azi o bună masă la Capșa. Desigur, nu mîncă musacaua non figurativei. Ea aștepta, încordată, răspunsul lui la problema ridicată. Șuța se ridică brusc în picioare și îi întinse mîna ca să-i spună adio. Era stîngaci, nepoliticos, total lipsit de tact și experiență în cazul unei mîncări imposibile. Rămase cu mîna întinsă :

— Minodora dragă...

Ei îi trecu prin cap cu totul altceva. Brusc, îi luă mîna și i-o duse pe obrazul ei proaspăt pudrat Se mîngîie cu palma lui, după aceea, simțindu-i parfumul atîtor strîngeri de mînă de la criticii fini și mai puțin fini, academicieni, membri și membre ale uniunilor de creație, muzicieni, femei elegante, artiști și artiste, etc. etc. șopti total amețită :

— Ce parfum ! (prelungind „u"-ul final) De la succes !... (prelungind „e"-ul respectiv). Tînărul pictor lăsă musacaua în farfurie și dispăru la Capșa, cum era normal.

Desen de TIA PELTZ

Carnet teatral

„AL PATRULEA" de Konstantin Simonov

Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"

El, „al patrulea", este unul din supravieţuitorii echipajului unui avion american prăbuşit deasupra Germaniei hitleriste către sfîrşitul celui de al doilea război mondial.

S-a făcut pace, s-a reîntors acasă, în America, a început să trăiască. Era ziarist şi cea mai puternică dorinţă a sa, aceea de a deveni reporterul unei mari publicaţii care să-i permită să cutreiere lumea, nu se putea realiza uşor. Dar El ţinea mult la acest lucru şi atunci şi-a părăsit „femeia iubită" pentru sora unui trustman de presă care i-a încredinţat postul de redactor al mult visatului „mare ziar".

Viaţa părea să se desfăşoare aşa cum dorise. Dar tocmai acum — înaintea plecării la Paris — l-a întîlnit pe Tedy Frank, iar omul acesta i-a cerut brusc să deschidă ochii, să vadă dacă nu cumva viaţa lui include grave erori.

Lumea e ameninţată de pericolul declanşării unui nou război mondial — spune Tedy Frank — iar El, prin însăşi natura profesiunii sale, e obligat să se alăture celor care pot să împiedice acest lucru îngrozitor. Şi El, şi Tedy Frank, ştiu ce înseamnă războiul, ce înseamnă primejdia, moartea. Dar El mai ştie oare ce înseamnă datoria faţă de cei din jur? Nu cumva întreaga lui viaţă de după război a însemnat a trădare a solidarităţii închegate în anii, în zilele, în clipele grele ale trecutului război? Nu cumva această viaţă frumoasă, cu călătorii şi articole răsunătoare, pe care o duce acum, a însemnat trădarea acelor idealuri în numele cărora s-au jertfit „cei trei", iar El, al patrulea, a rămas să trăiască mai departe? Atunci de ce ezită să-i dea lui Tedy Frank răspunsul aşteptat?

Conflictul ultimei piese a lui Konstantin Simonov răspunde cu o gravă şi impresionantă acuitate problemei fundamentale a timpului nostru: problema păcii şi a luptei împotriva războiului, solicitînd conştiinţele contemporane să-şi definească poziţia faţă de ea.

Cazul acestui El plasticizează, cu mijloace artistice remarcabile, un mare şi profund proces de conştiinţă prin intermediul căruia sînt aduse în scenă şi puse în discuţia spectatorilor grave probleme de etică personală şi cetăţenească — probleme viu ancorate în realităţile anilor pe care îi trăim.

Procesul derulează în conştiinţa personajului filmul vieţii trăite din clipa cînd nava aeriană pe bordul căreia se aflau cei patru, s-a prăbuşit. El — al patrulea — e obligat să refacă amănunţit cele mai importante momente ale acestei vieţi şi să le confrunte „în prezenţa" şi cu sprijinul tovarăşilor săi de arme, acum morţi. Memoria îi recheamă din neant, îi reinsufleţeşte, iar ei devin la fel de vii ca atunci — şi îi reamintesc cu intransigenţă tot ceea ce încercase să uite, sau se făcea că uitase, sau nu voia să-şi mai amintească.

Dramatismul confruntării luminează astfel, pe rînd, împrejurările confuze, — sau poate El le voise confuze — în care, începînd de la reîntoarcerea în America, viaţa sa alunecase din ce în ce mai mult în conformism şi apoi în trădare.

Simonov transformă acest original proces de conştiinţă într-o pasionantă dezbatere cu implicaţii filozofice şi etice desfăşurînd o ascuţită şi sensibilă analiză psihologică — realizată, la rîndul ei, în imagini scenice impresionante prin dramatismul lor puternic. Este o înflăcărată pledoarie pentru o atitudine hotărîtă şi categorică în favoarea luptei deschise, curajoase împotriva războiului, pentru salvgardarea păcii şi liniştei popoarelor.

Fiecare episod al dramei relevă şi aminteşte spectatorului talentul multilateral al marelui scriitor care este Konstantin Simonov, poezia operei sale, pătrunderea psihologică, arta de maestru dovedită în opere dramatice de o incontestabilă valoare. Remarcabilă în această piesă este capacitatea scriitorului de a generaliza filozofic mari probleme ale actualităţii cele mai stringente.

Confruntarea la care este solicitat personajul principal menită să ducă la limpezirea conştiinţei sale, la purificarea ei (aceasta avînd drept rezultat hotărîrea eroului de a renunţa la tot ceea ce constituia falsa împlinire a năzuinţei sale de realizare egoistă — în favoarea luptei împotriva războiului) încarcă mesajul profund umanist al piesei cu înalte valori ideologice.

Intr-o convorbire purtată în toamna acestui an, la Moscova, cu Konstantin Simonov — care tocmai definitivase textul dramei „Al patrulea" — scriitorul îmi spunea că nu ştie dacă e mulţumit sau nu de noua sa piesă deoarece nu văzuse încă nici un spectacol. „După părerea mea — preciza Simonov — poţi aprecia dacă o piesă a izbutit sau nu, numai după spectacol".

Pornind deci, şi de la acest punct de vedere — care mi se pare preţios, după vizionarea spectacolului pus în scenă la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra — se poate afirma cu certitudine că lucrarea lui Simonov se înscrie ca un succes al dramaturgiei sovietice.

De aici şi concluzia firească a succesului repurtat de colectivul teatrului bucureştean sub îndrumarea regizorală a lui Dinu Negreanu. Subscriem, astfel, precizării făcute de Traian Şelmaru, după care „concentrarea cu care sala ascultă, gîndeşte şi trăieşte (în timpul acestui spectacol) este dovada unei vii şi reale biruinţe a teatrului nostru contemporan".

Regia a ilustrat o remarcabilă adeziune la text, ceea ce a dus la punerea în lumină a intenţiilor autorului — subliniindu-se în primul rînd conflictul de idei adus în scenă. Aceasta se face cu mijloace artistice care relevă în mod deosebit unitatea, omogenitatea spectacolului, dinamica lui interioară, o reală subtilitate în tratarea acelor episoade care afectează investigarea psihologică, în sfîrşit o vie şi pregnantă plasticizare a caracterelor.

Regia s-a străduit şi a izbutit să realizeze ceea ce şi spune, de altfel, Dinu Negreanu (în articolul „Intenţii regizorale pentru «Al patrulea»", publicat în ultimul număr al revistei „Teatrul") şi anume o concentrare maximă a mijloacelor fizice actoriceşti, printr-o discreţie, o surdină a mişcării, printr-o utilizare laconică a aparatului de expresie actoricesc, prin proiectarea unui tul imaginar asupra felului de a vorbi al personajelor, tulburător şi, în acelaşi timp, reţinut; emoţionant şi, în acelaşi timp, lucid".

La aceasta a contribuit efectiv şi scenografia lui Paul Bortnovski, cu excepţia unora din cadrele desenate care dau impresia de improvizaţie.

Actorii au răspuns bine intenţiilor regizorale. Astfel, Septimiu Sever, în rolul El a izbutit să convingă spectatorii redînd, într-o interpretare caracterizată în primul rînd prin interiorizarea sentimentelor, drama trăită de erou faţă în faţă cu propria lui conştiinţă, procesul de purificare morală prin care trece, gradînd evoluţia şi transformarea personajului.

Bine studiat şi diferenţiat caracterologic de către regie, grupul celor trei membri ai echipajului îşi află în interpretarea lui George Carabin, Mircea Albulescu şi Gh. Ghiţulescu corespondenţe scenice care înscriu, pentru fiecare din cei trei actori, creaţii demne de relevat. Subliniind cu bucurie evoluţia pe care o înregistrează tînărul actor Mircea Albulescu, ne îngăduim a-i sugera să evite apăsarea pe unele afecte vocale — fapt care îl poate duce la estomparea nuanţărilor fine de care, altfel, este capabil.

In două apariţii cu caracter episodic, Paul Sava (Guiciardi) şi Puiu Hulubei (Bonnard) plasticizează cu o mare putere evocatoare personajele întruchipate, contribuind din plin la crearea acelui suflu emoţional care învăluie întregul spectacol.

In general, în linia şi tonalitatea rolului, interpretarea dată de Beate Fredanov „Femeii pe care El a iubit-o" — ar cîştiga şi mai mult dacă actriţa ar atenua din intenţiile patetice care, uneori, vin în contradicţie cu jocul sobru, reţinut, interiorizat, al colegilor ei.

El — „al patrulea", faţă în faţă cu propria conştiinţă.

O efectivă contribuţie îşi aduc la reuşita spectacolului şi ceilalţi interpreţi: Anca Vereşti, Marius Pepino, Nicolae Mavrodin, Dumitru Dumitru, Dumitru Onofrei, Toma Paraschivescu.

Dinu SĂRARU

Scenă din spectacolul „Celebrul 702" la teatrul Rozmaitosci

Intîlnire varşoviană

Celebrul „702" a devenit cunoscut şi pe malurile Vistulei: pe scena teatrului *Rozmaitosci* eroii lui Mirodan vorbesc poloneza. Varşovienii pleacă de la spectacol comentînd însufleţit piesa. Îi vezi grăbindu-se mărunt prin zăpezi, totuşi gerul nu le curmă comentariul: le zăreşti cuvintele materializate efemer, ca nişte miniaturale explozii albastre, în răsuflările sclipind sub felinarele fluorescente. Şi în timp ce Sirena cu spadă — emblema oraşului — îşi tremură nuditatea pe exterioarele tramvaielor alunecînd spre Stary Miasto sau cartierul Praga, dindărătul geamurilor devenite mate sub capriciul înfloririlor glaciale, discuţiile continuă.

Interviul nostru a avut privilegiul unui birou directorial, al cafelei, al „poncic"-ului naţional, şi, mai ales, al unui excelent om de teatru ca amfitrion: directorul Emil Chaberski, actor, regizor, profesor, neobosit animator şi conducător a patru scene varşoviene — Klasyczny, Rozmaitosci, Mlodziezowa şi Dziecieca. La şaptezeci şi ceva de ani, plin de o răscolitoare tinereţe, acest bărbat cu ochi scăpărători ca şi cuvintele, cu părul alb contrastînd vehement cu faţa brună — se dovedeşte a fi una dintre cele mai proeminente personalităţi ale teatrului polonez. Pentru noi are o calitate în plus — e un bun prieten al ţării noastre. In ultimii ani, în teatrele de sub conducerea sa au fost montate patru lucrări romîneşti, — „şi sper — a spus el — ca asta să se poată transforma în tradiţie". Pe birou îi stau teanc ultimele noastre piese. Cunoaşte actualitatea noastră teatrală de parcă ar locui pe Calea Victoriei. Acum cîteva luni a fost în Romînia, cu soţia, iar peste cîteva luni vor veni din nou.

— Doresc să vă fiu aproape pe două căi — ne declară Emil Chaberski — asigurînd în fiecare an montarea unei piese romîneşti în teatrul din care fac parte şi revăzînd în fiecare an Romînia. E o ţară frumoasă, cu realizări rodnice, cu prieteni de nădejde, cu actori mari, cu o viaţă teatrală efervescentă. Dramaturgia romînească deţine valori remarcabile. Caragiale şi Sebastian par a avea un bun schimb în generaţia actuală. Mirodan — de pildă —, mi se pare interesant, inteligent şi sincer, cu o sensibilitate plină de nerv. Am încredere în el şi aştept ce va mai scrie. Piesa place publicului. Şi actorilor. Dacă la celelalte piese romîneşti am avut concursul unor oameni de teatru din R. P. Romînă, invitaţi aci ca să le monteze (e vorba de Sică Alexandrescu şi de Ştefan Norris). acum însă, direcţia de scenă a fost asigurată de tînărul nostru regizor Jan Kulczynski. Rezultatul a fost la înălţime: puţinii ani de teatru i-au fost compensaţi de priceperea profesională, de aderenţa la ideile piesei lui Mirodan.

— Imposibil ca „702" să nu te cîştige — ne declară tînărul regizor care asista şi el la convorbire. Talentul autorului e dublat de un umanitarism de cea mai bună calitate — nu un umanitarism blajin, siropat, ci dintr-un metal superior, apt ca, lovind, să provoace scîntei. Asta explică şi de ce în spectacol nu am fugit de unele accentuări pînă la limitele satirei. Colectivul — în frunte cu Ryszard Pietruski, interpretul lui Cheryl — a răspuns excelent piesei. E foarte plăcut să lucrezi cu asemenea texte bune.

— E foarte plăcut să auzi asemenea păreri bune, — ne-am bucurat noi.

— Totodată e foarte plăcut, — adaugă Emil Chaberski, să nădăjduieşti ca spectacolul să aibă viaţa lungă a „Stelei fără nume", care a strălucit mult timp pe afişele noastre (vreo 160 spectacole !).

O dorim şi noi întocmai. Ce-ar fi să putem... celebra 702 spectacole pe scenele poloneze ?

Mihai DIMIU

Carnet CINEMATOGRAFIC

Călătorie în balon

Intr-un fel, Albert Lamorisse încearcă o redescoperire poetică a Franţei, a lumii, de la înălţimea deloc ameţitoare a zborului unui balon. Din nacela lor, bunicul cu veleităţi de aeronaut şi nepotul, Pascal, savurînd această experienţă inedită pentru el (undeva jocul copilăresc se întîlneşte cu observaţia serioasă), străbat fără grabă un itinerar cuprinzînd etape spectaculoase.

Privite din balonul care pluteşte domol, lucrurile dobîndesc o perspectivă aparte, o dimensiune nouă. Impresia e accentuată de lărgimea ecranului, de mişcarea armonioasă a aparatului de filmat (substituit cel mai adesea pasagerilor), de coloritul remarcabil al imaginilor.

O simplă cămaşă albă, smulsă accidental de pe o frînghie cu rufe, pare o fiinţă vie, care sfidează legea gravitaţiei şi execută un ciudat şi graţios dans aerian, zbenguindu-se umflată de vînt, agitîndu-şi mînecile, însufleţind cu o notă imaculată un peisaj tern, cenuşiu.. Berze fără număr, planînd cu aripile larg întinse în armonii cromatice de alb şi roşu pe albastrul difuz al cerului; herghelia de cai sălbateci galopînd într-o dezordine elegantă; turma taurilor înălţîndu-se puternici deasupra mlaştinilor; păsăretul alb şi zgomotos, uşor de confundat la prima vedere cu stîncile pleşuve — toate au aerul unor apariţii fabuloase, care vorbesc metaforic despre frumuseţea naturii şi a pămîntului. Panorama Parisului, văzut de sus, cu furnicarul de maşini care străbat marile bulevarde, cu Sena, vasele şi podurile ei, cu turnul Eiffel, se aşterne la picioarele celor doi călători încît s-ar zice că marele oraş vine, supus şi cuminte, în întîmpinarea lor.

Există şi momente de veritabilă intensitate dramatică, gîndite subtil, în care e surprinsă atent participarea lui Pascal la ceea ce se petrece în jurul său, dornic să înţeleagă şi, dacă e posibil, să se şi amestece. Aşa e episodul vînătorii. Împreună cu cerbul zvelt şi ager, care aleargă parcă fără să atingă pămîntul, pentru a se salva de cavalcada vînătorilor cu goarne, zburăm şi noi deasupra pădurii şi poienilor, antrenaţi într-o urmărire pasionant montată. Băiatul asistă emoţionat la această înfruntare inegală şi intervine salutar, exact atunci cînd cerbul pare a nu mai avea scăpare. Miraculos, animalul ascultă strigătul puştiului şi ţîşneşte în direcţia indicată de Pascal.

În ansamblu, însă, realizarea se află, evident în urma aspiraţiilor autorului. Pretextul de la care a plecat Lamorisse e destul de firav şi nu capătă pe parcurs bogăţia de implicaţii care să justifice lungimea peliculei. Apoi, există o tonalitate dulceagă, desuetă, în toată această aventură în balon care, — oricît ne-ar încînta unda de umor şi scînteierile poetice de pe parcurs — rămîne totuşi anacronică în era zborurilor cosmice.

Filmul rezistă greu şi unei comparaţii cu acea rară bijuterie cinematografică, care l-a consacrat pe Albert Lamorisse — „Balonul roşu". Nu mai găsim nici vibraţia poetică intensă şi profundă, nici acuitatea ideii, dezvoltată laconic şi rotund. E explicabilă, aşadar, o oarecare decepţie produsă de film unora (cum o mărturiseşte cu jumătate de glas Mihai Tolu în „Contemporanul").

Dar pe un mare artist îl recunoşti şi în creaţiile mai puţin izbutite. Capodopere nu se produc în serie şi nimeni nu posedă o reţetă infailibilă pentru a izbîndi de fiecare dată! „Călătorie în balon" merită bune aprecieri, chiar dacă epitetele sonore şi extazul critic nu i se potrivesc filmului.

Mihail LUPU

Caidul

Viaţa lipsită de neprevăzut a profesorului de filozofie Justin Migonnet se complică într-un mod bizar în urma călătoriei pe care o face de la Marsilia la Paris. Obligat de împrejurări să intre în relaţii cu gangsterii, naivul intelectual va suporta consecinţele tragicomice ale situaţiei. Acesta e mobilul acţiunii în „Caidul" şi autorii filmului îl exploatează cu bucurie, lăsîndu-se ispitiţi de formulele uzitate în asemenea ocazii. Adaptînd pentru ecran romanul lui C. Orval, „Marele caid" — B. Luc şi regizorul Bernard Borderie recompun o poveste glumeaţă în care există focuri de revolver, urmăriri, încăierări, o servietă misterioasă şi Barbara Laage în vestminte sumare. Sarcina dificilă a protagonistului, participant la toate fazele aventurii, îi este încredinţată lui Fernandel. In ultima perioadă, el a mai apărut pe ecranele noastre în unele producţii anoste, submediocre (ex: „Confidentul doamnelor"). Bogatul registru al artei sale interpretative era diminuat de partituri sterile. Artistul capabil să creeze tipuri remarcabile îşi consuma forţele fără sens. Nici în „Caidul" autorii nu-i oferă posibilităţi prea mari; tentaţia facilităţii i-a captivat adeseori. Vagi accente critice răsună pe alocuri. Infăţişarea unor aspecte ale „gangsterismului" impune dezvăluirea moravurilor lumii capitaliste putrede, muribunde. Sensurile sociale ale satirei s-ar fi putut însă amplifica. Personajul Justin Migonnet se defineşte totuşi, pe parcurs, prin cîteva coordonate şi talentul lui Fernandel le valorifică. Celebrul actor are mari afinităţi pentru astfel de eroi care posedă un fond de omenie tristă, o candoare infantilă şi se luptă la modul comicului amar cu tentaculele ameninţătoare ale societăţii corupte.

Este cazul profesorului Migonnet şi Fernandel, interpretîndu-l, îi relevă zbuciumul real. Autorii n-au insistat asupra acestei laturi a filmului, încărcînd fabulaţia cu episoade convenţionale stereotipe (de fapt, personajul Rita — cu apariţiile şi dispariţiile ei — nu-şi justifică existenţa în economia filmului). Jocul lipsit de nuanţe al actriţei Barbara Laage îi accentuează inutilitatea. E limpede că autorii n-au intenţionat altceva decît să introducă şi o prezenţă feminină. In afară de creaţia lui Fernandel, el însuşi stînjenit de scenariu, şi de compoziţia interesantă a actorului George Wilson în „Domnul A", nu se reţin alte personaje. Amplitudinea limbajului său cinematografic asigură expresivitatea cîtorva scene — şi acolo lipseşte comicul de suprafaţă cedînd locul omenescului (se observă bine acest lucru, în secvenţele în care monologhează Fernandel). Actorul ştie să compună cu fineţea bijutierului, dar nu are roluri pe măsura sa.

Mihai BOTEZ

Zece paşi spre răsărit

Filmul comun de aventuri ne-a obişnuit cu o ecuaţie mai mult sau mai puţin complicată, a cărei soluţie o aflăm, după caz, în final sau la jumătatea peliculei. Spectaculosul, împrejurarea excepţională sînt hipertrofiate deseori în dauna problemei psihologice, a cazului individual. Spectatorul, obsedat de ce se va întîmpla, nu află de obicei cum se reflectă faptele narate în conştiinţa personajelor.

Aparent, producţia turkmenă „Zece paşi spre răsărit" întruneşte toate datele filmului de aventuri: urmăriri cu maşina, înfruntări cu pistoale, spioni travestiţi cu căciuli de oaie, şi chiar o misterioasă casetă îngropată la zece paşi de un anume turn din deşertul Kara-Kum. Şi totuşi regizorii H. Azahanov şi V. Zak nu mizează pe efectul sigur al peripeţiilor şi filmul virtual de aventuri se converteşte într-un film de probleme, în portretul cinematografic excepţional al lui Murad, ţăran care trece graniţa în U.R.S.S. pentru a-l nimici, la îndemnul lui Rahman-Hodja, pe presupusul ucigaş al tatălui său. In intenţia spionajului străin, Murad trebuie să fie „calul troian" care să le servească interesele: naivitatea şi mentalitatea sa încă primitivă par o garanţie.

Pelicula urmăreşte paşii lui Murad pe pămîntul sovietic, teritoriu al demnităţii umane, necunoscute de el. Interesul pe care-l prezentase misterioasa casetă face loc pasionantei confruntări a lui Murad cu dimensiunile etice ale socialismului, confruntare încheiată cu victoria omului Murad. Misterul casetei rămîne nerezolvat (poate, spre nemulţumirea unor spectatori superficiali).

Aşadar, în spaţiul cinematografic dintre sosirea lui Murad pe pămîntul sovietic şi secvenţele finale s-a petrecut transfigurarea intimă a personajului, relatată de două prezenţe distincte: povestitorul (ofiţerul de securitate sosit de la Moscova pentru a urmări grupul de spioni) şi aparatul de filmat. Comentatorul este înzestrat cu calităţi care îl fac personaj al dramei cinematografice. Il caracterizează mentalitatea comunistului pentru care recuperarea unui om integru constituie o preocupare tot atît de vitală ca şi descoperirea casetei urmărită de spionii străini. Inteligenţa asociativă a ofiţerului, memoria excepţională, curajul lucid sînt subsumate umanismului său. Scopul urmărit de el este, desigur, descoperirea duşmanilor, dar şi a prietenilor. Povestitorul, care nu apare decît pe la mijlocul peliculei, nu-şi supralicitează rolul: filmul se încheie cu secvenţele la care acesta a putut fi, neîndoios, martor ocular.

Aparatul de filmat transpune devenirea lui Murad în limbaj cinematografic, în imagini de o plasticitate excepţională. „Zece paşi spre răsărit", producţie a unei cinematografii tinere, ne prilejuieşte întîlnirea cu un operator (Gherman Lavrov) original şi deosebit de înzestrat. Regizorii, H. Azahanov şi V. Zak i-au apreciat posibilităţile şi i-au subordonat în acest film dialogul şi comentariul povestitorului.

Murad s-a născut într-un sat turkmen, ca fiu al ostaşului roşu Nuri, ucis într-o luptă cu basmacii. La o vîrstă fragedă Rahman-Hodja îl trece peste graniţă, crescîndu-l în spiritul răzbunării faţă de presupusul ucigaş al tatălui său. Murad, băştinaş al deşertului, se întoarce aşadar în satul său natal din Kara-Kum. Sîntem în genere obişnuiţi cu imaginea statică a dunelor dispuse geometric, fixate pe planşele Saloanelor fotografice internaţionale. Gherman Lavrov ne-a relevat un deşert dinamic, într-o continuă prefacere. Nisipul reflectă umbra spionului necunoscut (secvenţa excepţională a planului înclinat pe care acesta coboară), — se dezagregă sub paşi, curgînd dens şi fluid, este mărturia luptei ofiţerului cu spionul, prin urmele concentrice filmate de sus. Deşertul îşi schimbă faţa în timpul furtunii de nisip, dunele migrează, ciulinii se rostogolesc pe suprafeţe uriaşe. In mijlocul acestui decor familiar lui, Murad descoperă copacul copilăriei sale şi-l atinge cu palma. Personajul nu uzează de monologuri, comentatorul nu spune decît „Aici a fost casa lui", dar privirea lui Murad, copacul singuratic pe fundalul cerului boltit peste deşert, femeia care duce de mînă un copil, constituie un poem al copilăriei trecute şi al dragostei pentru pămîntul natal.

Descoperirea peisajului cunoscut este însoţită pentru Murad de relevarea dimensiunilor socialismului. In plin deşert, după o dună, eroul se pomeneşte în faţa unui canal de irigaţie. Secvenţa mută care îl înfăţişează în faţa apei — mîinile lacome şi evlavioase de locuitor al deşertului, proiectate deasupra valurilor bogate — se înscrie în liniile mesajului profund social al unei imagini de o remarcabilă plastică cinematografică. Această confruntare grăbeşte cristalizarea conştiinţei lui Murad, aderarea treptată la umanitatea generoasă. Profesorul Paivanov, şeful expediţiei arheologice din Kara-Kum, pretinsul ucigaş al lui Nuri, declanşează procesul sufletesc al lui Murad. Convorbirea dintre profesor şi Murad (bolnav) se bucură de o rezolvare cinematografică memorabilă. Operatorul Gherman Lavrov alternează repetat două planuri: obrazul lui Murad şi ruinele vechii cetăţi din Kara-Kum. La întrebarea acestuia din urmă, profesorul îi explică semnificaţia expresiei „cal troian". Ochii lui Murad, fiesi din cauza bolii, exprimă procesul dificil al integrării unor conştiinţe noi, dar şi relevarea propriului său rol nedemn. Filmaţi în prim plan, pe fondul negru al obrazului lui Murad (A. Kulmamedov) ochii săi par a avea o existenţă proprie, fiind singurul element de culoare. Zidurile vechii cetăţi turkmene sugerează incendiul Troiei, fără ca operatorul să fi folosit altceva decît decorul permanent al filmului, proiectat însă pe fundalul norilor răsfiraţi. Sfîrşitul filmului înseamnă de fapt începutul noului drum al lui Murad, sugerat însă cu un tact artistic remarcabil

Cristina LUCIAN

De vorbă cu regizorii spectacolului „Copiii soarelui"

„Am căutat să creăm o maximă tensiune de idei"

Stenograma convorbirii cu Liviu Ciulei şi Lucian Pintilie, regizorii piesei „Copiii soarelui" de M. Gorki, începe astfel:

— A domnit armonia, în cuplul regizoral Ciulei — Pintilie?

Două glasuri la unison, cu diferenţe de timbru: DA (cu majuscule).

— Lipsa de conflict e dăunătoare şi interviurilor, deci...

LUCIAN PINTILIE: Dacă vrei detalii... La început ni s-a părut că nu o să putem colabora. Aveam fiecare ambiţia formulărilor proprii.

LIVIU CIULEI: In fapt, spuneam acelaşi lucru, dar cu alte cuvinte.

L. P.: Am căutat să punem în evidenţă ideile mari ale piesei, să le reliefăm, dacă aş putea spune astfel, cît mai ostentativ. Un spectacol clar...

— Poate fi şi altfel?

L. C.: Desigur, se putea face apel la mijloacele melodramei. Să nu se sesizeze limpede mesajul piesei. Or am dorit să obţinem un maximum de tensiune printr-o abordare „la rece" a piesei.

— Vreţi să explicaţi mai pe larg?

L. C.: Da. Dar înainte o întrebare: spectacolul emoţionează?

— Desigur. Dar de ce această întrebare?

L. C.: Tocmai pentru că am căutat să lucrăm „la rece", pe parcurs ne-am temut ca răceala voită la repetiţii să nu se transforme într-o veritabilă gripă a spectatorilor. Această metodă de lucru ne-a fost impusă de conţinutul piesei care cere o atitudine critică a actorului faţă de rolul interpretat.

— Distanţare?

L. P.: Dacă vrei. Dar nu în sens brechtian. Actorului i-a fost explicată şi impusă această „distanţare" faţă de personaj la repetiţii. In spectacol el joacă rolul sudat perfect cu personajul, după ce a înţeles limitele personajului.

— Cu alte cuvinte e scufundat într-o baie cu apă caldă şi rece fără ca spectatorul să sesizeze tehnica scufundării.

L. P.: Exact. Şi ca să reiau comparaţia: ne-am ferit să intrăm într-o baie de emoţie. Am căutat să obţinem o tensiune de idei care să creeze tensiunea emoţională.

L. C.: Ideea să o transformăm în element afectiv care la rîndul lui să creeze idee.

— Credeţi că nu se iveşte astfel riscul unei demonstraţii „de la catedră".

L. C.: Cred că nu. Mai ales dat fiind textul gorkian. Complexitatea şi realismul profund al personajelor constă în lipsa monocromiei Ca şi în viaţă ele au plusuri şi minusuri. Gorki a fost un judecător drept. El îşi înţelege omeneşte personajele.

L. P.: De aci şi dificultăţile punerii în scenă. Cred că rar dramaturgia universală întîlneşte, de exemplu, un caz ca cel al personajului Cepurnoi. El reclamă înţelegere, solicită compasiune. Dar concepţiile lui sînt retrograde.

L. C.: Sinuciderea lui Cepurnoi e firească.

L. P.: Personajul e complex şi se cere o varietate de mijloace pentru a-l descoperi publicului, a-l depărta de simpatia ce se creează firesc în jurul lui.

— Sarcină deosebită actoricească.

L. C.: Da. Gheorghe Oancea a fost la înălţime, în ciuda tinereţii sale, mai ales că rolul cerea poate un actor mai matur, atît ca vîrstă cît şi ca experienţă scenică.

Eroii piesei — într-un moment de tensiune...

— Cîţi ani are Oancea?

L. P.: 29 de ani. Cred că este un real talent.

— Pentru că vorbim de actori, nu este dificil pentru un artist să treacă, de exemplu, de la Shakespeare la Gorki, de la matineu la reprezentaţia de seară?

L. C.: Cînd îţi iubeşti rolurile, nu. Clody Bertola joacă în „Cum vă place" şi în „Copiii soarelui". Aşa că i-a fost uşor să fie o Ofelie în ultima scenă.

— Intenţie deliberată?

L. P.: Nu de noi, ci de Gorki. Rolul este scris, în această ultimă parte a lui, cert sub influenţa lui Shakespeare. Natural o Ofelie în Rusia începutului acestui secol. Atunci de ce să-i schimbăm noi conturul?

— Dar Protasov, tovarăşe Ciulei?

L. C.: Gorki îl iubeşte pe Protasov. Dar în ciuda simpatiilor există o obiectivare critică a autorului, ceea ce mi-a indicat linia rolului. Aş putea spune că Gorki s-a eliberat de propriile sale personaje, detaşîndu-se de ele pentru a le privi lucid. Am încercat acelaşi lucru, natural fără să lipsesc personajul de căldură, de umanitate.

L. P.: Cred că „Copiii soarelui" este cea mai umană piesă a lui Gorki.

L. C.: Cu toate că am lucrat în perioade de timp relativ apropiate la două piese ale lui Gorki — „Azilul de noapte" şi acum „Copiii soarelui" — arhitectura spectacolelor este total diferită.

L. P.: La „Azilul de noapte" cred că punerea în scenă e mai barocă, mai patetică.

L. C.: Textul o cerea. Aşa cum, de exemplu, în „Cum vă place" distanţarea faţă de personaje este declarată.

— In „Copiii soarelui" nu există riscul, din cauza acestei, să-i zicem „distanţări" şi a accentuării dezbaterii de idei să lipsească individualizarea artistică, carnea şi sîngele personajelor?

L. P.: Cred că drumul spre individualizare trece prin sublinierea contactului cu mediul, adică a esenţei sociale a personajelor. Aşa procedează, de exemplu, Fellini. Nu ne-a interesat un spectacol frumos în sine care încîntă epidermic, dar nu tulbură. Am dorit să obţinem o tensiune de conştiinţă prin grija ca ideile gorkiene să treacă în sală.

— Pentru că aţi revenit la atitudinea publicului reiau şi eu o chestiune. Cepurnoi este deajuns de clar prezentat sălii?

L. P.: Poate era necesar un plus de asprime, de duritate, în special, în ciocnirea cu Egor.

— Cineva spunea că există o tentă cehoviană în spectacol?

L. P.: Textul, caracterul piesei o cerea. „Copiii soarelui" se înrudeşte mai mult decît orice altă piesă a lui Gorki cu dramaturgia cehoviană. Puteam să evităm această... tentă, repet, doar tentă. Dar de ce să o facem?

— Se împlinesc visurile lui Gorki exprimate prin Protasov, privind posibilităţile ştiinţei. Cu cîtă siguranţă vorbeşte în 1905 Gorki despre crearea vieţii în laborator, sau despre „o haină din lemn de stejar"? In ce priveşte reflectarea în literatură a universului omului de ştiinţă piesa lui Gorki este un exemplu deosebit de actual.

L. P.: Fiecare frază a acestei piese are rezonanţe contemporane. In aceasta constă tocmai clasicismul ei.

. . . .

Stenograma întreruptă. Discuţia continuă despre cinematograf. Dar aceasta, altădată. Acum doar aceste cîteva opinii ale realizatorilor spectacolului „Copiii soarelui", opinii care, sperăm, vor ajuta la înţelegerea intenţiilor regizorilor. Spectatorii şi cronicarii dramatici au cuvîntul...

Sergiu BRAND

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacţional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAŞU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor şef), ŞTEFAN GHEORGHIU (redactor şef adjunct), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHĂILEANU, V. MINDRA (redactor şef adjunct). MIHAIL PETROVEANU CICERONE THEODORESCU ION VITNER

Surîs de anul nou

Lui AUREL BARANGA

Autorul piesei „Siciliana"

— Vă e „Siciliana" atît de plăcută?
— Prefer „Siciliana" la şah, că e mută.

●

Lui MIHAI BENIUC

Autorul romanului „Pe muche de cuţit" şi al piesei „Intoarcerea"

Proza, a mărturisit,
E pe muche de cuţit.
Iar întoarcerea, se ştie,
Este către poezie.

●

Lui GEO BOGZA

Geo Bogza scrie rar.
Lucrul este foarte clar.
Cauza şi eu o ştiu. —
Aşa-s clasicii: nu scriu.

●

ÎN GENUL LUI...

MARIA BANUŞ

La Marte

Iată-ne şi în Marte...
Fetelor, puneţi mîna şi dereticaţi
Planeta...
Să o-mpodobim cu glastre şi cu perdeluţe...
Ştergeţi praful de pe pervazul stelelor.
Aduceţi şervetelele, solniţele,
Tacîmurile, dulceaţa de smeură —
Să întindem o masă mare!
Cine spunea că în Marte nu există viaţă?
Dar noi ce sîntem?
Noi sîntem viaţa din Marte!
Şi-am venit aici braţ la braţ
Cu iubiţii noştri...
Iată noul nostru cămin,
Cîtu-i de mare!
Aici vom naşte prunci...
Vom fi primele mame cosmice...
Şi pentru zîmbetul copiilor noştri
Vom pune să se construiască balansoare
În jurul soarelui...

Fetelor, daţi fuga
Pînă la chioşcul de răcoritoare din Lună:
Se cuvine ca în cinstea
Zborului nostru în stele
Să-nchinăm cîte un suc!

p. conf.
Marin SORESCU

EUGEN BARBU

In după-amiaza aceea nehotărîtă a unei duminici din primăvara lui 1962, Fane se afla lingă podul de fier din vecinătatea stadionului. Vroia să meargă la meci, avea cinci roşii, trei ouă şi patru sticle goale de iaurt „Prima" la el, avea şi o talangă dar n-avea bilet şi acum aştepta o ocazie. Printre dalele cubice ale podului străluceau făcute zob, fărîmituri de sticlă incasabilă şi firele de iarbă izbucniseră impetuos, dovedind forţa inepuizabilă a vieţii.

— Ce-i Tănase, de ce stai aci? îl întrebă cineva.

— Aşteptăm un bilet.

La intrarea în stadion era o imensă mare de capete. Porni şi Fane intr-acolo, dar se opri la prima cişmea şi se aplecă deasupra jetului de apă, însetat, cu cerul gurii ars.

— Ai să faci broaşte-n burtă! glumi prietenul său.

Fane, cu gura plină de apă, nu-i răspunse numaidecît şi îşi spuse în gînd că fără apa asta n-ar putea rezista la meci şi nici să strige pînă ar cădea jos: Hai, Ionescu!

In sfîrşit, cineva îi spuse că încurcă locul şi Fane îşi ceru un bilet de intrare contra cost, plus suprapreţul, şi acela îl servi.

— Haide! spuse Fane cu obrazul bărbierit, cu o dungă adîncă ce-i tăia linia gurii şi intră în incinta stadionului în timp ce în jurul lui creştea strigătul repetat de sute de ori:

— Haide Rapidul! Haide Rapidul!

Fane îi spuse celuilalt:

— Cel mai bun lucru ar fi să stăm chiar lingă spaţiul terenului.

— Dar aici nu-i bine? întrebă celălalt uşor, apucîndu-i cotul cu palma lui mare, bătătorită.

— Nu putem arunca ouăle şi roşiile, rîse încet, meticulos, Fane.

— Pentru atîta lucru vii dumneata la meci? întrebă celălalt cu un zîmbet lipicios, fiindcă era îmbrăcat în haine negre şi avea în voce un borcan cu miere şi lăptişor de matcă.

Fane răspunse, abia reuşind să îngîne, în timp ce cobora treptele spre marginea gazonului cu paşi şovăitori:

— Ţi-e uşor, că tu scrii numai „Sportul" la „Contemporanul" dar eu trebuie să-mi susţin echipa. Sînt suporter, dom-le! S-aude?

BEN CORLACIU

In camera de gardă a spitalului era un singur om, probabil bolnav. Respira adînc, într-ascuns, parcă se temea să nu-l vadă cineva că respiră, cu toate că el ştia bine că lucrul acela nu putea fi ascuns, chiar cu batista şi fularul, numai cu foarte multă greutate. Avea ochii rotunzi, dar acum îi ţinea strînşi, obrajii pergamentoşi, iar nasul mare şi gros i se clătina într-una, odată cu mişcările dese şi laterale ale capului. Era un bărbat între două vîrste, măsliniu la faţă, cu trăsături dure, cînd visătoare, cînd expresive, uneori trecătoare şi aparente, alteori transfigurate şi intens interioare.

Locul unde stătea avea trei pereţi, ca un dreptunghi căruia îi lipsea o latură. Un scaun alb şi o masă de nuiele din acelaşi stil, alcătuiau mobilierul sărac şi oficios al camerii de gardă.

De undeva, de afară, se auzea, de la un radio uitat deschis, un potpuriu de valsuri vieneze şi potpuriul venea spre singurul om din camera acestui spital cu o melodioasă punte aeriană suspendată în văzduh la înălţimea unui stat de om nici inalt nici scund. Dar pacientul care aştepta în camera de gardă urmărind mental muzica imuabilă, se gîndi (fiindcă era vegetarian): „Ce curios! Tocmai cînd îmi luasem ideea de la viaţă şi mă resemnasem că nu mai dau ochi cu propria mea existenţă, văd că ea apare din nou, firav, ca un nor prin care se vede albăstrimea cerului, sub forma acestei muzici exterioare..."

O umbră se ivi şi-i întunecă ochelarii. Moartea îşi căscă ochii şi gura ei rînjită în hăul fiinţei sale. Cînd intră doctorul, era aproape sfîrşit, viaţa abia mai pîlpîia în sufletul lui, ca o lumînare de spermanţet, dar cu o ultimă sforţare îl auzi pe doctor care îi spunea lui, da lui, fiindcă nu era altcineva acolo decît el şi numai lui i se puteau adresa cuvintele acelea:

— Domnule, poftiţi la consultaţie!

●

EUSEBIU CAMILAR

Acest sat în care mă aflu, prea iubiţilor cititori, a stîrnit multe pofte ortacilor noştri întru proză şi reportaj. Cu sute de ani în urmă, în năsipul rîului care scaldă marginea dinspre miazăzi a obcinei era atîta pulbere de aur, încît era destul să vîri ciurul în prundişul mărunt, ca să-l scoţi plin cu aurul strălucitor şi neîntrecut de frumuseţe şi scumpătate. Înfricoşaţi neguţătorii au mas pe aceste meleaguri, momiţi de aurul rîului, au întemeiat şteampuri, au ridicat metereze cu maşini uriaşe înăuntru lor de le zice concasoare şi erau haini la inimă şi se sfîşiau între ei mai rău decît tigrii de la Eufrat şi decît hienele de la pustia înfricoşătoare a Saharei, în care nisipul fierbinte şi uscat e cît apa în marile oceanuri ale pămîntului, sguduite de furtuni îndelung cutremurătoare.

Ne-am învrednicit şi noi, cel mai umil dintre ucenicii condeiului, să ştergem pulberea aşternută în straturi groase de trecerea mileniilor şi veacurilor, şi să aducem la lumina mult scînteietoare a tiparului vechile întîmplări petrecute de demult la satul în care am poposit şi umblat cu rîvnă neostenită şi avem a mulţămi, mai înainte de orice, slăvitului tipograf Guttenberg, cel care a scornit întîiaşi dată tiparul în cetate la Mainz, fiindcă de n-ar fi fost dumnealui (că i-am pus şi nume de stradă la Bucureşti) ce ne-am fi făcut noi dacă eram siliţi să scrim cu cerneală de chinoroz pe piei argăsite şi pe papirusuri, dacă nu era mult lăudatul linotyp cel iute în roţi şi manivele şi dacă nu era hîrtia cea lucioasă şi albă ca faţa neprihănită a crăiţelor pline de farmec şi frumuseţă?

NICUŢA TANASE

Iarna asta e albă, c-a nins mult, dar e blajină. Are inimă bună, nu ne-a bătut nici o pioneză pe spate. Eu stau în casă şi ascult muzică. Am un gramofon cu pîlnie. E mare pîlnia şi roşie, ca o ciupercă din Albă ca zăpada şi cei patruzeci de şmecheri. Ba e roşie, ca umbrela lui Cheti Neni. Mai hîrîie uneori dar mă fac că nu bag de seamă. Ce bine că am gramofon cu pîlnie. Şi trei plăci, dintre care a patra cu Maria Tănase şi cu Giani Spinelli. Ţin gramofonul pe garderob, cu pîlnia întoarsă spre fereastră. S-audă lumea care trece că la mine-i muzică. Şi să crape de ciudă. Dar nu crapă nimeni. Nu-i nimic. Eu o aştept pe Geta. Ea vine după amiaza la cinci. Atunci scapă de la servici. Cum scapă vine glonţ la mine. Bate de trei ori în uşă. Eu îi deschid de la primul ciocănit. Se dezbracă de palton şi il pune frumos în garderob. D-aia ţin gramofonul pe garderob. Să vadă lumea că am şi garderob. Cu trei uşi. Şi cu oglindă. Am şi sobă de teracotă albă. E mare cît o locomotivă. Dar lemne n-am. Nu-i nimic. Sînt garduri destule la mine în cartier. Cît e de frumoasă locuinţa mea. Am perdele din macramé. Aşa le-am cumpărat, dar eu cred că-s din aţă pescărească. Să le fie de bine. Că n-am de gînd să fac purici mulţi aici. Mă mut pe magistrală. Şi-mi cumpăr mobilă nouă. Vînd patul şi garderobul. Numai gramofonul nu-l vînd. Nu pot fără el. Ce vrei? Asta-i slăbiciunea mea. Muzica. Şi-mi dă soru-mea o plapumă. Zice că merit. Că m-am făcut băiat mare. Am şi buletin. Dar e mai mare decît al ei. Că e din Bucureşti. Cine-i ca mine? Numai eu. Aud paşi în marchiză. Vine Geta. Ea trebuie să fie. Chiar Geta e. Bună ziua, Geta. Închide uşa că se face curent. Auzi Geta, am aflat un banc de la Nicuţă Tănase. Vrei să ţi-l spun? Ce deosebire e între un crocodil? Geta tace. Nu-mi spune nimic. E supărată... Treaba ei. Ce-mi pasă? Mie mi-e inclusiv.

p. conf.
Petru VINTILĂ

●

AL. MIRODAN

(Cadrul în care se desfăşoară acţiunea contează mai puţin: eroii se pot întîlni pe Everest sau pescuind sub apă sau în apartamentul tovarăşului Popescu de la etajul III. La ridicarea cortinei pe scenă se află EL — un bărbat tînăr, spiritual dar, în fond, sensibil şi entuziast — şi EA — bineînţeles „ea", drăguţă, vioaie, niţel încăpăţînată, aşa cum stă bine femeilor).

EL (*arătîndu-i o fotografie*): Îl vezi? E un prieten de-al meu, mi-a trimis fotografia din Mongolia. Montează acolo o conductă. Ascultă-mă pe mine, că sînt om inteligent, băiatul ăsta o să ajungă departe. Ne cunoaştem amîndoi din 1946.

EA. Tocmai din 1946?

EL (*grav*): Nu ne puteam cunoaşte decît *de atunci* (*o clipă de reverie*). Prietenului meu îi plăcea să se îmbrace în gris deschis...

Eram tineri, entuziaşti...

EA (*se alintă*): Acum mai faci parte din acelaşi cerc?

EL (*în replică*): Incerc.

EA: Era blond?

EL: Era singur! Fată dragă, ştii tu ce înseamnă să fii singur?

Cînd eşti singur e indiferent dacă eşti blond sau brun (*explicativ*) Inţelegi? Viaţa...

(CORTINA)

p. conf.
Tita CHIPER

●

RADU COSAŞU

— Nu, să ştii, n-ai să reuşeşti să mă transformi în scriitor. Dacă vrei, scrie şi dumneata ce-ţi spun, dacă nu vrei, nu scrie, nu mă supăr... Dar tot am să-ţi spun cum a fost, pentru că te văd băiat simpatic şi-mi place să discut cu oameni simpatici. Cred că nu-i nimic rău în asta... Care va să zică m-ai întrebat cum am ajuns aici, pe şantier, cum m-am hotărît să părăsesc Bucureştiul, eu, om în vîrstă, nu te uita că n-am încă păr alb, muncitor calificat, maistru, cu alte cuvinte cu vechime în muncă, — mai ia un păhărel, nu te jena — şi am venit aici să lucrez alături de băieţii ăştia tineri.

Păi să vezi cum s-a întîmplat, că n-a fost chiar aşa simplu cum îţi închipui — adică nu cred că dumneata îţi închipui că o fi fost simplu, dar aşa vine vorba. Am avut de luptat şi cu nevastă-mea care-i o femeie foarte cumsecade dar cam înapoiată şi cu mine, da, cu mine, că oi fi avînd şi eu slăbiciunile mele. Conştiinţa rămîne în urma vieţii, e un lucru ştiut, verificat, asta-i. Vine la mine, va să zică, Trifan, nu cred să-l ştii dumneata, că după aceea a plecat la o şcoală de partid, şi-mi spune aşa, de departe, că cică să mă menajeze: „Nea Matei, ai auzit de construcţiile care se fac la L. E unul din cele mai mari şantiere". „Am auzit, zic, de ce mă întrebi, mă rog?" „Păi, aşa, zice, şi se tot frămîntă, e nevoie de maiştri buni şi noi, comitetul de partid ne-am gîndit că...". Ai înţeles şi dumneata unde bătea Trifan. „Păi de ce nu spui direct, tovarăşe Trifan, că doar lucrăm cam de vreo douăzeci de ani împreună şi nu ne-am ocolit noi niciodată şi nu pricep, de ce mă iei pe departe..." Ce mai încolo-ncoace, îl pusesem în încurcătură. După aia, cînd discut problema cu nevastă-mea, acasă, ce mai, iese la iveală o serie de contradicţii mai ceva ca între C.C.A. şi Dinamo. Că am copii mari, că în loc să-mi văd de casă, de familie, îmi arde de hoinăreală, că la vîrsta mea oamenii se mai ocupă şi de viitorul copiilor nu numai de interesele lor personale — n-a spus ea chiar aşa, dar cam asta era ideea — şi că dacă plec, n-am decît, că n-o să mă lege cu lanţuri, dar să nu mai poftesc să mă întorc acasă. Ce să-ţi mai povestesc, se complicase urît de tot problema şi degeaba am căutat s-o conving, ea tot pe-a ei o ţinea, că mi se făcuse lehamite să mai duc muncă de lămurire cu un element atît de înapoiat. Am plecat de-acasă cu gura uscată de cîte discursuri i-am ţinut şi m-am dus la cinema, în cartier, la Cultural. Aici văd un film cu nişte barbari, „Vikingii", şi montare de zile mari care mă bagă şi mai mult în draci. Mă duc după aia la Trifan acasă, nu-l găsesc — era la meci, că toată povestea se petrecea într-o duminică — mă întorc acasă şi tac toată seara, de parcă mi s-ar fi înecat toate corăbiile. Cred că mă influenţase şi povestea cu filmul. A doua zi, direct la Trifan. Mă apuc să-i explic că-i imposibil, că nevasta mă părăseşte, că familia e baza societăţii, că aşa scrie şi în Engels, că ce pot eu să fac în situaţia respectivă... Trifan nici nu se răsteşte la mine, nici nu se supără, rîde şi mă bate pe umăr ca pe un copil. „Aşa, va să zică, te ţine nevasta din scurt?"... Mă lua şi peste picior şi mie numai de asta nu-mi ardea. „Nu-i nimic, zice, găsim noi pe altcineva". Astea erau spuse fără reproş, dar parcă m-au ars la inimă. „Găsim pe altcineva", adică eu nu-s bun, şi de ce nu-s bun, fiindcă mă ţine nevasta din scurt. Şi-mi dau seama pe loc că am făcut o greşeală capitală — de ce nu mai bei un păhărel? — că m-am lăsat tîrît de slăbiciunile mele, şi uit de teza cu familia care-i baza societăţii şi mă răstesc eu la Trifan, de parcă el ar fi vinovat: „Ascultă, tovarăşe Trifan, zic, ce-ai vrut să înţelegi prin vorbele alea cu găsim pe altcineva?" „Cum ce-am vrut să înţeleg? Ce-ai înţeles şi dumneata!" Şi stai şi explică-i că a fost vorba de un moment de slăbiciune, că ce-s eu să mă las influenţat de nevastă şi, pînă la urmă, lucrurile se lămuresc. Cînd ajung acasă, nevasta tocmai îmi pregătise nişte clătite cu dulceaţă de vişine, mîncarea mea preferată, crezînd că m-am făcut om cuminte şi că am renunţat la idee. Eu mănînc clătitele în linişte, le laud cum se cuvine — şi merită, să-ţi spun drept, ai să vezi şi dumneata cînd o veni ea acasă, că acum e dusă la club — şi încep să-mi pregătesc bagajele...

●

TEODOR MAZILU

Dacă Silvia ar fi ştiut încă din seara aceea că Stelică are o concepţie atît de meschină despre raporturile dintre un bărbat şi o femeie, dacă ar fi ştiut că în dosul gesturilor lui elegante şi pline de afecţiune se ascunde dorinţa murdară de a fi stăpîn, stăpîn cu orice preţ şi pe absolut tot: sentimente, gînduri, gusturi, i-ar fi spus pe loc, acolo, în faţa îngheţatei de alune: „Stelică, adică nu, tovarăşe Tomiţă, mi se pare că între noi nu există afinităţi elective, cred că nici nu te iubesc şi, în fond, cred că nici nu te interesează prea mult dacă te iubesc sau nu".

Dar Silvia nu ştiuse toate acestea în seara aceea cînd, fermecată de distincţia sufletească a lui Stelică, stătea cu coatele sprijinite pe masa cofetăriei şi-i sorbea toate vorbele, fără discernămînt. Acum, văzîndu-l în toată micimea caracterului său, i se părea că avusese un coşmar îngrozitor şi se mira cum de nu i se făcuse greaţă încă din momentul în care Stelică, înfierbîntat de propriile idei, o ameţea cu paradoxurile despre existenţă, fericire şi dragoste.

„De fapt — se întreba Silvia — mi-e scîrbă de el sau mi-e milă? Parcă e mai uşor să-ţi fie scîrbă de cineva, decît să-ţi fie milă. Şi, la urma urmei de ce mă frămînt din cauza acestui om laş, lipsit de o elementară gravitate în faţa problemelor celor mai dramatice ale vieţii?" Silvia se hotărî să uite totul, fără păreri de rău, cu conştiinţa fermă că s-a trezit dintr-un vis urît.

●

FRANCISC MUNTEANU

Zilele acestea, în timp ce mă plimbam pe Calea Victoriei, m-a oprit un bărbat în vîrstă cu o scurtă de piele maron.

— Parcă te cunosc de undeva, tinere...

Şi eu parcă îl cunoşteam... Deodată i-am observat cicatricea vînătă de pe obrazul stîng şi în primul moment am fost atît de emoţionat încît n-am ştiut ce să-i răspund.

— D-ta eşti domnul Sandor. Cîrmaciul de pe şlepul 74—12...

Era în toamna anului 1944, la Viena, unde oprisem pentru încărcarea şlepului cu muniţii şi armament. Mă însoţea un soldat neamţ, gras şi roşu la faţă, care rămăsese pe şlep. Cînd am intrat la comandamentul portului, m-a întîmpinat un bărbat voinic, cu o cicatrice vînătă pe obrazul stîng.

— D-ta eşti cu şlepul 63—13?

— Da, eu.

— Mergi spre Budapesta?

— Da, am răspuns mirat. De ce mă întrebi?

— Aş vrea să-ţi încredinţez ceva...

Şi scoase din buzunarul de la piept un pachet mic învelit în hîrtie albastră de camuflaj.

— Eu sînt Sandor, cîrmaciul de pe şlepul 74—12. Te rog ia acest obiect la d-ta şi du-l în strada Arkas nr. 18, soţiei mele. S-ar putea ca eu să fiu reţinut aici.

Am luat pachetul, l-am pus în buzunar şi am intrat în biroul căpitanului. La ieşire. Sandor nu se mai afla acolo. Îndreptîndu-mă spre şlep, mi s-a părut că-l zăresc pe Sandor între doi soldaţi cotind după un colţ. Nu m-am luat după el, pentru că şlepul trebuia să plece în cel mult jumătate de oră.

Uitasem de pachetul pe care mi-l încredinţase Sandor cînd, rătăcind pe străzile Budapestei, după ce mă ameţisem puţin cu un vin vechi de Tokay, nimerii din întîmplare pe strada Arkas. Mi-am adus brusc aminte de misiunea pe care o aveam şi am sunat la numărul 12. Ieşi o femeie voluminoasă cu un batic înflorat pe cap.

— Pe cine cauţi d-ta? mă întrebă, aruncîndu-mi o privire bănuitoare.

— Pe soţia cîrmaciului de şlep Sandor.

— Cine eşti?

— Vin din partea bărbatului ei.

M-a poftit în casă, mi-a dat să beau un ceai făcut nu ştiu cu ce şi mi-a povestit că soţia lui Sandor murise în urmă cu o săptămînă. De foame.

M-am gîndit că e mai bine să păstrez pachetul încredinţat, poate că voi mai avea prilejul să-l revăd pe Sandor. Dar nu l-am mai întîlnit de atunci, iar pachetul n-am îndrăznit să-l desfac.

Acum, Sandor se află în faţa mea.

— Trebuie să-ţi înapoiez ceva, i-am spus.

— Ştiu, mi-a răspuns, şi o cută adîncă i se ivi între sprîncenele groase.

Ajunşi acasă la mine, am scos dintr-un sertar pachetul şi i l-am înmînat lui Sandor. Acesta îl desfăcu încet, cu mişcări aproape leneşe şi, deodată, înmărmurii. În pachet se afla...

p. conf.
Dumitru SOLOMON

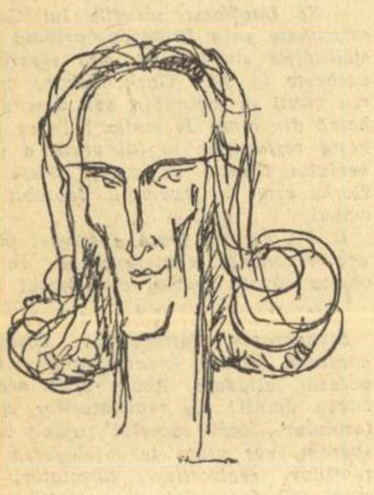

NINEI CASSIAN

autoarea volumului „Spectacol în aer liber".

Spectacolul în aer liber
Artistic este un miracol.
Din alte puncte de... vedere
E-o dare totuşi în spectacol.

●

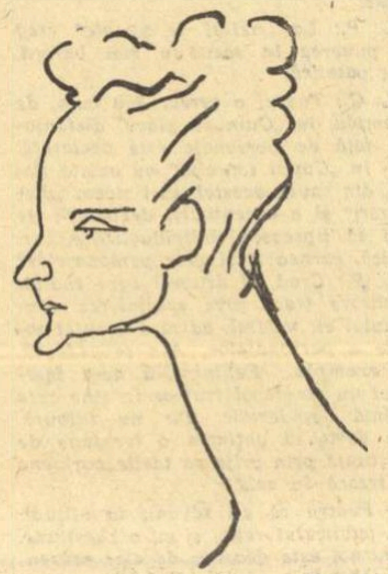

MIOAREI CREMENE

Cărţi de copii Mioara are
Şi în acest sector e tare.
Azi pentru maturi vrea să scrie —
Şi asta-i o copilărie.

●

Lui DAN DEŞLIU

autorul volumului „Ceva mai greu"

Ca să dai ceva mai nou
Noi am aşteptat mereu.
Însă pentru-acest cadou
Azi te laşi... ceva mai greu.

●

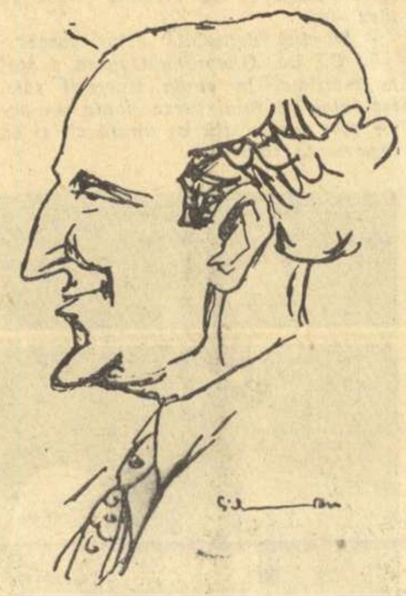

Lui SILVIAN IOSIFESCU

autorul volumului „În jurul romanului"

Iosifescu Silvian
E simpatic, ce să spui.
Scrie mult despre roman
Însă doar... în jurul lui.

●

Lui CICERONE THEODORESCU

autorul volumelor: „De dragoste" şi „Copiii cartierului"

De-atîta dragoste-i firesc:
Copiii tăi se înmulţesc,
Dar ăşti copii de cartier
Mai multe versuri bune-ţi cer.

GAZETEI LITERARE

Gazetei literare
Îi fac azi o urare:
Mereu să fie, dară,
Gazetă literară.

●

Lui T. G. MAIORESCU

Vrînd mare scriitor să fie,
Trei nume-a posedat anume.
Dar nu ştiu dacă-n poezie,
El şi-a făcut încă un nume.

●

Lui MIHU DRAGOMIR

Eu pe Mihu Dragomir
Totdeauna îl admir:
Şi cînd scrie-o poezie,
Îl admir şi cînd nu scrie.

Lui T. MAINESCU

De ce mi-am intitulat volumul „Muzică uşoară"...

Scăpînd de orice gravitate
Pretenţioasă şi precară,
În imponderabilitate
Oricare muzică-i uşoară.

Epigrame:
TUDOR MĂINESCU

●

Desene:
SILVAN

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26 ; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei, Tiparul Intreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23 25.